TÜRK-İSLÂM BİLİM KÜLTÜR MİRASI DİZİSİ: 9

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi

Resimli Kâmûs-ı Fransevî

CİLT I: A - G

ŞEMSEDDİN SAMİ

HAZIRLAYAN: ŞERİF ESKİN

Resimli Kâmûs-ı Fransevî

CİLT I: A - G

Şemseddin Sami

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Resimli Kâmûs-ı Fransevî
Dictionnaire Français-Turc Illustré
Şemseddin Sami

Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Dizisi: 9

Hazırlayan
Şerif Eskin (Dr.)

Editör
Fahameddin Başer (Prof. Dr.)

ISBN: 978-9944-252-88-1
Takım ISBN: 978-9944-252-86-7
Ankara, 2017

Yayın Sürecinde Emeği Geçenler
M. Sait Türkhan (Yrd. Doç. Dr)

Tasarım ve Uygulama
Murat Acar

Proje Sorumlusu (TÜBA Başkanı)
Ahmet Cevat Acar (Prof. Dr.)

Proje Yayın Kurulu
Atilla Bir (Prof. Dr.)
Derya Örs (Prof. Dr.)
Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)
Hüseyin Gazi Topdemir (Prof. Dr.)
Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)
M. Fatih Andı (Prof. Dr., Proje Yürütücüsü)
Muhittin Macit (Prof. Dr.)
Mustafa Çiçekler (Prof. Dr., Proje Yürütücüsü)
Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Proje Yayın Koordinatörleri ve Danışmanları
H. Ahmet Arslantürk (Doç. Dr.)
Cahid Şenel (Yrd. Doç. Dr.)

Proje İdari İşler Sorumlusu
Duygu Coşkun

Baskı
Ses Reklam Paz. Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti.
Mebusevleri Ayten Sk. 28/7 Çankaya - ANKARA

© Türkiye Bilimler Akademisi 2017
Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Yayıncının izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Kullanılan görsellerin yayın izinleri ile ilgili
maddi-manevi sorumluluklar eseri hazırlayanlara aittir.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
Piyade Sokak - No: 27 Çankaya - ANKARA
bilimklasikleri@tuba.gov.tr
0 312 442 29 03
www.tuba.gov.tr

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Resimli Kâmûs-ı Fransevî

Dictionnaire Français-Turc Illustré

FRANSIZCADAN TÜRKÇEYE LUGAT KİTABI

CİLT I: A - G

Şemseddin Sami

Hazırlayan
Şerif Eskin

Projeye Katkıda Bulunanlar
Abdullah Okal
Fatih Demir
Fatih Taştan

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Büyük gelecekler, büyük geçmişlerin bilgi ve birikimi üzerine inşa edilir.

Türkiye, ihtişamlı bir medeniyetin ve zengin bir tarihin meydana getirmiş olduğu büyük bir birikimin varisidir. Kökleri bilime, bilgiye, hikmete ve irfana dayanan bu birikim, ülkemizin geleceğinin inşası gayretlerinde de en önemli referansımız olmalıdır. Bu büyük birikimden yararlanmadığımız takdirde, geçmişimizi "müzelik bir emtia"ya dönüştürürüz, sağlıklı bir gelecek inşa edemeyiz.

Zira tarih, sadece geçmişte olup biten değil, aynı zamanda bugüne kalan, yarına da aktarılacak olandır. Milletler tarihte yalnızca geçmişlerini değil, geleceklerini de ararlar. Geçmişiyle barışamayan, tarihini yorumlayamayan, ecdadına yabancılaşan milletler, sağlıklı bir gelecek inşa edemezler.

Çağımıza ve geleceğe yapacağımız etki bakımından, sahip olduğumuz zengin mirası yeniden ve daha güçlü biçimde harekete geçirmemiz gerekiyor. Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yürütülen "Türk-İslâm Bilim ve Kültür Mirası Projesi"ni, işte bu amaca yönelik bir çalışma olarak değerlendiriyorum.

Proje kapsamında, sosyal bilimler, İslâmî ilimler, Türkiyat, sağlık ve tabiat bilimleri ve teknik bilimler alanlarında hazırlanan eserlerin, bilim ve kültür hayatımıza kazandırılmasını takdirle karşılıyorum.

Bu vesileyle, eserlerin müelliflerini rahmet ve şükrânla yâd ediyor, projenin hayata geçirilmesinde görev alan bilim adamlarımız ile TÜBA mensuplarını kutluyorum.

Recep Tayyip Erdoğan
T.C. Cumhurbaşkanı

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Takdim

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Toplumların gelişme ve kalkınmasında bilimsel ve teknolojik çalışmalar, belirleyici bir role sahip bulunmaktadır. Yeni bilim ve teknoloji yatırımlarının gerçekleştirilmesi yanında sahip olunan bilimsel ve kültürel birikim ve mirastan yararlanılması, bunun için de söz konusu mirasın gün ışığına çıkarılması büyük önem taşımaktadır.

Mensubu olduğumuz Türk-İslâm medeniyetinin insanlığın bilimsel, teknik ve kültürel birikim ve gelişimine önemli katkıları bulunmaktadır. Bununla birlikte, medeniyetimizin bilim ve kültür tarihindeki önemli başarıları ve katkılarının, egemen Batı merkezli bakış açısının da etkisiyle, yeterince görünür ve bilinir olmadığı bir gerçektir. Bu durum, tarihimizle övünmenin ötesinde hepimize bu zengin mirasın değerlendirilmesi konusunda yeni görevler yüklemektedir.

Türk-İslâm medeniyetine ait eserlerin gün ışığına çıkarılarak bilim ve kültür dünyası ile gelecek kuşakların istifadesine sunulması; bilim, ar-ge ve yenilikçilik konusundaki amaçlarımızın gerçekleştirilmesi için gerekli birikim, özgüven ve motivasyona değerli katkılar sağlamayı içeren önemli bir millî görevin yerine getirilmesini ifade etmektedir. Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) tarafından başlatılan "Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi", bu konuda atılmış önemli bir adımı oluşturmaktadır.

Matematik, astronomi, tarih, coğrafya, edebiyat, felsefe gibi alanlardan seçilmiş birçok ünlü İslâm âlimi/düşünürü/yazarı tarafından hazırlanan eserleri bilim ve kültür dünyasına kazandırmayı amaçlayan bu proje, Türk-İslâm medeniyetinin bilim ve kültür literatürüne katkısını daha görünür ve yararlanılır hale getirecektir.

TÜBA mensuplarını bu değerli proje için tebrik ediyorum. Eserlerin yazarlarını hayırla yâd ediyor, eserlerin hazırlanması ve yayımlanmasına katkı sağlayan herkese teşekkür ediyorum. Projenin bilim ve kültür hayatımıza yararlı olmasını temenni ediyorum.

Dr. Faruk Özlü
T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Sunuş

Günümüzde bilim ve yenilikçilik, ulusal kalkınma ile uluslararası rekabette göreli üstünlük sağlamada belirleyici stratejik faktörler haline gelmiştir. Toplumların bilim ve yenilikçilik performansı açısından, toplumda bilimin, bilimsel düşünce ve yaklaşımların önemsenmesi, teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması ile gençlerin bilim ve araştırma alanına yönlendirilmesi, özel bir öneme sahiptir. Bu hususlar, dünyadaki muadilleri gibi Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) bakımından da öncelikli amaç ve görevler arasında yer alır.

Bilim ve yenilikçilik performansı, güncel imkan ve kaynaklar yanında tarihsel birikim ve mirasın değerlendirilmesini de gerektirir. Millet olarak, önemli bir bölümü gün ışığına çıkarılmayı ve değerlendirilmeyi bekleyen zengin bir bilim ve kültür mirasına sahip bulunuyoruz. Bu mirasın daha görünür ve yararlanılır kılınması, bugünkü ve gelecekteki performansımız ve ulusal hedeflerimize ulaşmamız açısından büyük önem taşımaktadır.

Tarihsel birikim ve mirasın ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi, diğer yararları yanında, başarılı bir performans için gerekli özgüven ve motivasyona yapacağı katkı bakımından da büyük önem taşır. Uluslararası yarışta son iki yüzyıldır ve günümüzdeki göreli konumumuz ile geleceğe yönelik yüksek amaçlarımız dikkate alındığında, bireysel ve toplumsal düzeyde sağlıklı bir benlik/kimlik ve özgüven inşası ile güçlü bir motivasyon ikliminin oluşturulmasına gerek olduğu ve bu konuda her Türk vatandaşı

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

ve kurumunun katkı ve destek sağlamasının ulusal bir görev olduğu açıktır.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi, Akademimiz tarafından bu düşünceler doğrultusunda, Kalkınma Bakanlığı'nın mali desteğiyle 2014 yılında başlatılmıştır. Proje ile, Türk-İslâm medeniyeti havzasında, fen, mühendislik, Türkiyat, sosyal bilimler, dinî ilimler gibi alanlarda eski-farklı Türk lehçeleri ile diğer dillerde üretilmiş, uzman bilim insanlarımızca seçilen 100 eserin, imkân ve ihtiyaca göre transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi yapılarak yayımlanması yoluyla bilim ve kültür âleminin ve gelecek kuşakların istifadesine sunulması hedeflenmiştir.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi, çok sayıda paydaşın doğrudan ve dolaylı katkı ve desteklerinin eseridir.

Öncelikle, bilime ve projeye verdikleri çok değerli destek için Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a kalbî şükranlarımızı arz ediyorum.

Bugüne kıyasla oldukça kısıtlı koşullarda bu eserleri kaleme alan bilim ve kültür tarihimizin kahramanlarını rahmet ve şükranla yad ediyorum. Bu eserlerin çoğaltılması, saklanması ve bugüne ulaşmasında rol alan isimsiz kahramanları da saygıyla anıyorum. Eserlerin transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi ve tahlilini yaparak günümüzün ve geleceğin okuyucu ve araştırmacılarına ulaşmasını sağlayan bilim insanlarımıza müteşekkiriz. Yayına hazırlık ve basım sürecinde rol alan üyelerimiz, bilim insanlarımız ve çalışanlarımız ile projeye katkı sağlayan tüm paydaşlarımıza da teşekkür ediyorum.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi'nde yayımlanan eserlerin medeniyet ihyası/inşası süreci ile milletimizin bilim alanında ve topyekün gelişimi bakımından yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar
TÜBA Başkanı

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

İçindekiler

TÜBA

Takdimler ve Sunuş

Bir Bilim ve Kültür Klasiği Olarak *Kâmûs-ı Fransevî* 13

İfade-i Meram 23

Tâbi'-i Kitap Tarafından Birkaç Söz 27

Kısaltma Cetveli 33

Kâmûs-ı Fransevî 37

CİLT I: A - G

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Bir Bilim ve Kültür Klasiği Olarak Kâmûs-ı Fransevî

Farklı türlerde pek çok eser vermiş olan ancak daha ziyade sözlük-ansiklopedi yazarlığıyla öne çıkan, bu alandaki yayınlarıyla bilim-kültür tarihinde önemli bir yer edinen Şemseddin Sami (1850-1904) son dönemde daha çok *Kâmûs-ı Türkî* ile anılagelmişse de onu asıl ayrıcalıklı kılan eserlerin başında kısaca *Kâmûs-ı Fransevî* adıyla bilinen Fransızca-Türkçe lugat çalışması gelmektedir. Bu sahadaki ilk ve en önemli örnekler arasında olmasının ötesinde, aşağıda üzerinde duracağımız kimi hususiyetler dolayısıyla -bilhassa modern bilim dilinin inşası noktasında- *Kâmûs-ı Fransevî* bir döneme damgasını vurmuş olmakla birlikte hâlâ güncelliğini de koruyan bir klasik hükmündedir. Kâmûsun tarihsel ve filolojik değeri üzerinde durmadan önce tarihçesine kısaca değinmek faydalı olacaktır.

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Kâmûs-ı Fransevî Projesi ve Eserin Versiyonları

Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Fransevî* projesini, "Fransızcadan Türkçeye" ve "Türkçeden Fransızcaya" lugat kitapları olmak üzere iki yönlü olarak hayata geçirmiştir. Ancak eserlerin tarihçesi hakkında sunacağımız detaylardan anlaşılacağı üzere müellif, dikkatini ve mesaisini büyük oranda kâmûsun Fransızca-Türkçe versiyonuna hasretmiştir. Kaleme aldığı takdim yazılarından anlaşılacağı üzere; 1882-1883 yılları içerisinde toplam bir senelik süreçte 32 sayfalık fasiküller hâlinde peyderpey baskılarla *Kâmûs-ı Fransevî – Fransızcadan Türkçeye Lugat* adıyla ve *Dictionnaire Français-Turc* paralel başlığıyla eserin 1.632 sayfalık ilk versiyonunu Mihran Matbaası aracılığıyla ilgililerin hizmetine sunmuştur.

Aradan geçen uzun bir sürenin ardından 1898 yılında önemli tashihler ve dikkate değer yoğunlukta eklemelerle neredeyse yeni baştan kaleme alınan eserin ikinci baskısı 2.000 sayfalık hacmi ile iki cilt olarak raflardaki yerini alır.

1901 yılında ise sözlüğün yine birtakım düzenlemelerin yanı sıra 3.000 adet görselle zenginleştirilmiş yeni bir versiyonu neşredilir. Yapılan değişikliklere istinaden eser ismi de *Resimli Kâmûs-ı Fransevî – Fransızcadan Türkçeye Lugat Kitabı* olarak yenilenmiştir. "G" harfine ayrılmış bölümün sonunda yer alan "Birinci cildin sonu – Fin du premimer tome" ile bunu müteakip "H" harfine ayrılan bölümün başında yer alan "Tome Deuxième" notlarından; aslında üçüncü baskının da ikinci baskı gibi iki cilt olarak tasarlandığı fakat -muhtemelen yayıncının inisiyatifiyle ve teknik sebeplerle- 2.254 sayfalık tek nüsha olarak tertibinin yapıldığı anlaşılmaktadır. 1898 baskısıyla 1901 baskısı karşılaştırıldığında yapılan düzenlemelerde sadece gravürlerin yerleştirilmesiyle sınırlı kalınmadığı, Şemseddin Sami'nin sözlük muhtevası üzerinde çalışmaya ve kâmûsu olgunlaştırma adına tashihler/eklemeler yapmaya devam ettiği görülmektedir. Üçüncü baskıya ayrıca Sultan II. Abdulhamid'in cülûsunun 25. yılı münasebetiyle bir de ithaf eklenmiştir.

Müellifin ölümünden (1904) kısa bir süre sonra 1905 yılında dördüncü ve son baskı ile Fransızca-Türkçe sistematiğindeki *Kâmûs-ı Fransevî*'nin nihai suretine kavuştuğu müşâhede edilmektedir. Dördüncü baskı gerek sayfa sayısı, gerek iki cilt şeklinde tasarlanıp tek nüsha olarak basılması ve gerek görsel içeriği yönünden üçüncü baskı ile neredeyse birebir aynıdır; bu versiyon da 2.254 sayfalık hacim ve 3.000 adet görsel ile yayımlanmıştır. Fiziksel açıdan bakıldığında üçüncü baskının tekrarı gibi gözükse de titiz bir mukayese ile içerikte, bilhassa ilk kısımlarda bazı düzenleme ve değişikliklerin yapıldığı görülecektir. Anladığımız kadarıyla Şemseddin Sami, hayatının son günlerine dek eser üzerinde çalışmaya devam etmiş fakat dördüncü baskı öncesi yaptığı tashih okumasını tamamlamaya ömrü vefa etmemiştir. Elinizdeki edisyon da eserin son baskısı esas alınarak hazırlandı. Bununla beraber kimi matbaa hataları vb. problemlerin tespit edilip giderilebilmesi için üçüncü baskıyla karşılaştırma yoluna gidildi ve yer yer düzenlemeler yapıldı. Öte yandan *Kamus-ı Fransevî*'nin geneline yansımış durumda olan (söz gelimi *Être - Etre / Éducation - Education* gibi) imlâ tutarsızlıkları burada ortadan kaldırılmaya çalışıldı. Bu gibi tashihlerin dışındaki tasarruflara dair açıklamalar ise dipnotlarda sunulmuştur.

Bu dört ana baskının yanında ayrıca 1886 yılında, adından da anlaşılacağı üzere daha ufak hacimde ve pratik kullanıma yönelik planlanmış, ilk baskının özeti niteliğinde olan bir versiyon da *Küçük Kâmûs-ı Fransevî* başlığıyla yayımlanmıştır. *Küçük Kâmûs-ı Fransevî*'nin hazırlık aşamasında Beşir Fuad gibi yetkin isimlerin görüşleriyle eserin tashihlerine katkı sağladıkları aktarılmaktadır. [1]

1 *Kâmûs-ı Fransevî*'ye yöneltilen kimi eleştiriler ve yayın süreçleri hakkında detaylar için bkz. Ömer Faruk Akün, "Şemseddin Sâmî", *MEB İslam Ansiklopedisi*, C. XI, 1979, s. 411-422.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi *Kâmûs-ı Fransevî* üçüncü baskısından itibaren görsellerle zenginleştirilmişti. O günlerin şartları göz önüne alındığında bu ikmâlin okurlar için hayli faydalı olduğuna şüphe yoktur. Ancak öncelikle teknik sebeplerden ötürü ilgili görseller bu çalışmaya aktarılmamıştır. Nitekim -günümüz imkânları da dikkate alındığında- bahse konu görsel içeriğin güncelliğini ve kullanışlılığını kaybetmiş olması bu tercihin bir diğer sebebidir.

Toplam beş ayrı nüshası bulunan Fransızca-Türkçe kâmûs çalışması, her yeni baskı aşamasında önceki baskılara gelen eleştiriler de dikkate alınarak tashihler ve eklemelerle geliştirilmiş ve 1905'te son şeklini almıştır.

Kâmûs-ı Fransevî projesinin diğer ayağını teşkil eden Türkçe-Fransızca lugat çalışması ise 1883 yılından itibaren yayımlanmaya başlanıp 1885'te tamamlanmıştır. 1.230 sayfadan müteşekkil *Kâmûs-ı Fransevî – Türkçeden Fransızcaya Lugat* da kapsamlı içeriğiyle alanında büyük bir boşluğu doldurmuş ve döneminde alakayla karşılanmıştır. *Kâmûs-ı Fransevî* projesinin Türkçe-Fransızca ayağı tamamlanınca müellif çalışmaları dolayısıyla Sultan II. Abdulhamid tarafından da "ûlâ sınıf-ı sânisi" rütbesi ve iftihar madalyasıyla taltif edildi. Şemseddin Sami'nin sağlığında Türkçe-Fransızca sözlüğün tekrar basımının yapıldığına dair bir bilgiye ulaşamadık ancak onun vefatından sonra (1911) Diran Kelekyan tarafından eserin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş yeni bir versiyonu neşredilmiştir.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Modern Bilim Dilinin Teşekkülü ve *Kâmûs-ı Fransevî*

Kâmûs-ı Fransevî, birçok yönüyle ilk ve çığır açıcı vasıfları hâiz olmasının yanında, muhtevası, satır araları ve kimliğine ayırt edici katkılar sunan kimi ağırlık merkezleri ile de bir dönemin muhassalasası niteliğindedir. Sıradan bir çokdilli sözlük olmanın ötesinde, İmparatorluğun modernleşme/batılılaşma sürecinde yüklendiği işlev ve misyonla bilim-kültür tarihine mâlolmuş klasik bir eser olarak değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Hem ortaya çıkış hikâyesi hem tekâmül sürecine dair kimi hususlar bu bakımdan dikkate değerdir.

İmparatorluk için hemen hemen her sahada büyük kırılmaların yaşandığı 19. asır, Batı'yı okuma ve Batılı müktesebatı temellük etmenin en hayati mesele olduğuna dair kanaatlerin hızla yaygınlık kazandığı ve entelektüel enerjinin doğrudan bu konuya kanalize edildiği bir dönemdi. Gerek kültür ve sanat gerek bilim ve teknik sahalarında ithal yahut temellük edilmesi arzulanan Batılı müktesebatla kurulacak irtibat da dönüp dolaşıp bir noktada "çeviri" ve "dil" problematiğine takılmaktaydı. Eğitim

kurumlarının modernizasyonuyla birlikte ortaya çıkan yeni müfredatlar ile "asrî" metodlara yönelik yeni eserlere duyulan ihtiyaç eğitim ve bilim dilinde yaşanacak radikal dönüşümlerin habercisi niteliğindeydi. Bilhassa fen bilimleri ve tıp alanında çağdaş kaynakların kullanımı/aktarımı söz konusu olduğunda Fransızca diğer Batı dillerine nazaran daha çok kilit konumda yer almıştır. Nitekim ilk köklü yeniliklerden biri olarak II. Mahmut döneminde (1827) kurulan Tıphâne-i Âmire'nin (Mekteb-i Tıbbiye) eğitim dilinin Fransızca olması bu bakımdan önemli bir gösterge niteliğindedir. 1873'te Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye tarafından hazırlanan *Lugat-ı Tıbbiye*'de terimlerin Fransızca üzerinden çeviri yoluyla aktarılmaları da bir başka örnektir. Diğer sahalarda da benzer uygulamalar 19. asır boyunca yerleşme ve yaygınlaşmaya devam etmiş, neredeyse her alanda eğitim dili Fransızca literatürün kaynaklığı üzerine inşa edilmiştir.

Bu yabancı dildeki kaynaklar bir taraftan Türkçeye aktarılmaya çalışılmış, bir taraftan da Türkçe olarak bilimsel eserler telif edilmesi yolunda yoğun gayretler sarf edilmiştir. Her iki durumda karşılaşılan en temel ve hayati problem ise modern fen bilimleri, tıp, felsefe, filoloji ve sanat terimlerine Osmanlı dilinde karşılıklar ihdas edilmesiydi. Şemseddin Sami'nin yoğun mesai harcayarak üzerinde çalıştığı ve tekrar tekrar güncellenerek basılan *Kâmûs-ı Fransevî* böyle bir kritik ihtiyaca binaen ortaya çıkmış, söz konusu bilim dili inşasına yönelik çalışmalarda önemli bir işlev yüklenmiştir. Müellif, esere yazdığı önsöz niteliğindeki "İfade-i Meram"da şu satırlarla bu durumu tasvir eder:

> "Medeniyet-i hâzıra âsârının üç büyük mahzeni tesmiye ettiğim elsine-i selâse-i mezkûreden [İngilizce, Almanca ve Fransızca], yalnız bizce değil, umum-ı âlemce en maruf ve münteşiri, en ziyade taammüm etmiş ve belki lisan-ı umumi hükmüne geçmiş olanı şüphesiz Fransız lisanıdır. (…) Hâl böyle iken, ve nice zamandan beri memleketimizde Fransız lisanı mevki-i tedavülde olup, ale'l-husus Mekteb-i Fünûn-ı Tıbbiye'de ve Mekteb-i Sultanî'de o vakitlerde sırf Fransız lisanında tedris ve tederrüs olunmakta iken, bu lisan-ı ecnebiyi tahsil eden veya bundan âsâr tercüme etmek isteyen ebnâ-yı vatan ellerinde müraacatgâh olacak milli ve ihtiyacımıza göre tertip olunmuş hiçbir lugat kitabı yoktu."

Hem karşılaştığı ilgi hem de hatıratlardan ve tanıklıklardan edindiğimiz kanaate göre Şemseddin Sami'nin bu eseri söz konusu ihtiyaca en hassas dönemde önemli ölçüde cevap vermiş ve bu alanda klasikler arasında yer almıştır. Eserin iddiası, sadece bir yabancı dil kaynağı olmaktan öte, aynı zamanda bilim dilini (*ıstılahat-ı fenniye*) aktarmak ve Türkçede kapsamlı bir başvuru kaynağı hâline gelmektir. Üçüncü (1901) ve dördüncü (1905) baskılarında iç kapağa "Yeniden tahrir derecesinde tashih ve hemen kâffe-i ıstılahat-ı fenniye ve askeriyenin ilavesiyle ikmal (…) olunmuştur." şeklinde

düşülen not ile yine "İfade-i Meram"dan alıntıladığımız aşağıdaki satırlar bahse konu hassasiyet ve iddianın en temel göstergeleridir.

> "Gerek Fransızcadan Türkçeye ve Türkçeden Fransızcaya ve gerek lisanımıza mahsus olarak Arabî ve Farisî kelimelerin tefsiri yolunda şu son zamanlarda neşrolunan lugatnâmelerin içinde fenn-i lugatın bu kavâid ve nikât ve usul-i mahsusasına benim kadar ve belki benden başka riayet eden yoktur desem, tefahhuruma haml buyurulmaz ümidindeyim."

Nitekim sözlük bu gözle incelendiğinde sadece elinizde bulunan birinci ciltte matematik, cebir, geometri, fizik, kimya, biyoloji, botanik, zooloji, mekanik, jeoloji, madencilik, astronomi vb. alt kategorilere ayrılmış olarak toplam 2.600 adet fen ve doğa bilimleri; tıp, anatomi, cerrahi, eczacılık vb. şeklinde alt kategorilere ayrılmış olarak toplam 2.000 adet sağlık bilimleri; 1.020 adet askeriye; yaklaşık 1.000 adet filoloji, sanat tarihi, felsefe ve diğer sosyal bilimler; 530 adet denizcilik; 500 civarı iktisadi bilimler ile 411 adet hukuk terimi olmak üzere toplam 8.000 civarı terminolojik madde açıklamasının yer aldığı görülmektedir. İkinci ciltteki söz ve terminoloji varlığı da bu rakama eklenince ne denli kapsamlı bir içeriğe sahip olunduğu daha iyi anlaşılacaktır. Bir ihtisas sözlüğü olmasına rağmen *Lugat-ı Tıbbiye*'nin dahi muhtevası, *Kâmûs-ı Fransevî*'nin sağlık bilimlerine dair muhtevasının gerisinde kalmaktadır. Diğer yandan 19. asrın sonu ve 20. asrın başında bilhassa fen ve doğa bilimleri sahasında kâmûsla kıyaslanamayacak ölçüde sınırlı kimi ihtisas sözlüklerinin hazırlanmasına dair girişimlerde bulunulmuş olmasına rağmen bunların çoğunun yarım kalması, elinizdeki eseri ve Şemseddin Sami'nin başarısını ayrıca anlamlı kılmaktadır.

Osmanlı matbuat dünyasının en önemli simalarından Ahmet İhsan Tokgöz'ün tabiriyle Şemseddin Sami'nin bu yâdigârı bir dönem için "cankurtaran" vazifesi üstlenmiştir. Tokgöz'ün yanı sıra Halid Ziya Uşaklıgil ile Ahmet Hamdi Tanpınar gibi isimlerin aşağıda aktaracağımız hatıraları da *Kâmûs-ı Fransevî*'nin ne denli bir boşluğu doldurduğunu tasvir eder.

Halid Ziya Uşaklıgil: "Sonra tercüme… Fakat bunun için behemehal lugat kitaplarına müracaat lazımdır. O tarihte Fransızcadan Türkçeye Bianchi'nin kullanılmaz bir eseriyle Kalfa'nın ihtiyaca vefa etmez küçük cep lugatından başka bir kitap yoktu. İşte bu sırada Şemseddin Sami'nin o güzel lugatı imdadıma yetişti. Cüz cüz intişar ederdi ve her cüzüne ben azim bir sabırsızlıkla intizar ederdim."[2]

2 Halid Ziya Uşaklıgil, *Kırk Yıl*, Haz. Nur Özmel Akın, Özgür Yayınları, Ankara, 2008, s. 188.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Ahmet İhsan Tokgöz: "Şemseddin Sami'nin kâmûsu, o zaman Fransızca okuyanların cankurtaranı olmuştur. İlk roman çevirilerini yaparken onun sözlüğü benim elimden neler çekmişti, tarif edemem."[3]

Ahmet Hamdi Tanpınar: "Bu evde Şemseddin Sami'nin lugatıyle epeyce pençeleştiğimi hatırlarım. Fransızcayı sökmeğe burada hazırlandım, diyebilirim."[4]

Kâmûs-ı Fransevî belirli bir dönemin anlam dağarcığını ve kimi kavramların hatta paradigmaların alımlanma biçimlerini yansıtması açısından da ayrıca dikkate alınması gereken bir kaynaktır. Bu eser üzerinde yapılacak kimi kavramsal analizlerin 19. asrın sosyolojisi ve zihniyet tarihine dair önemli ipuçları vereceği de bir vakıadır.

Söz konusu tarihsel kıymetinin yanında aynı zamanda sözlükçülük sahası için de büyük bir ehemmiyeti hâiz olmuştur kâmûs. Kendisinden sonra bu alanda yapılan çalışmalarda her zaman yararlanılan bir eser olmasının yanında, Fransızca kelimelere verilen Türkçe karşılıklardaki isabetli yaklaşımları açısından da hâlâ güncelliğini koruyan bir kaynak mesâbesindedir. Güncel Fransızca-Türkçe sözlüklerde yer almayan ve bugün çağdaş Fransızca için de arkaik denilebilecek konuma düşmüş birçok kelimeyi ihtiva etmesi önemli hususiyetlerdendir. Fransızca fiillerin sadece Türkçe anlamlandırmaları ile sınırlı kalınmayıp aynı zamanda örnek fiil çekimlerinin ve kimi açıklayıcı notların sunulmuş olması da sözlüğün zenginlikleri arasındadır.

Kâmûs-ı Fransevî uzun süre boyunca en mühim başvuru kaynaklarından biri olarak hizmet verdi. Latin harflerine aktarılarak hazırlanan yeni versiyonunun da bilim ve fikir insanlarına faydalı olmasını diler; bu vesileyle elinizdeki edisyonun ortaya çıkmasına öncülük eden Türkiye Bilimler Akademisi'ne ve Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar'a, her aşamada göstermiş oldukları yakın alaka dolayısıyla proje yürütücüleri Prof. Dr. M. Fatih Andı ve Prof. Dr. Mustafa Çiçekler ile proje yayın koordinatörü Doç. Dr. Ahmet Arslantürk'e, çalışmanın editörlüğünü üstlenen Prof. Dr. Fahameddin Başar'a, zaman zaman yardımlarına başvurduğum Prof. Dr. Hayati Develi, Doç. Dr. Ahmet Şefik Şenlik, Doç. Dr. Dursun Ali Tökel, Abdullah Akın ve Ömer Faruk Köse'ye, her vakit yanımda olan aile fertlerime ve eşim Emine Eskin'e teşekkür ederim.

Şerif Eskin

3 Ahmet İhsan Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, Haz. Alpay Kabacalı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012, s. 40.

4 Ahmet Hamdi Tanpınar, *Yaşadığım Gibi*, Haz. Birol Emil, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2005, s. 346.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

یکرمی بشنجی سنه دولتیه جلوس همایون پادشاهانه

تقدمه عبودیتکارانه

علم و عرفانك حامی اعظمی

عثمانلیلرك پادشاه عالیجاه ثانی

شوکتلو عالیجناب سلطان عبدالحمید خان

ادام الله ملکه الی آخر الدوران

افندمز حضرتلرینك

یکرمی بشنجی سنه مسعوده جلوس تهنیه لرینه

خاطره کسر اولنور

Yirmi beşinci sene-i devriye-i cülûs-ı hümâyun-ı şâhâneye
Takdime-i Ubûdiyetkârâne

İlm ü irfanın hâmî-i âzamı
Osmanlıların padişah-ı celîlü'ş-şânı
Şevketlü Gazi Sultan Abdulhamid Han
Edâmellahu mülükehu ilâ âhiri'd-deveran
Efendimiz Hazretlerinin
Yirmi beşinci sene-i mes'ûde-i cülûs-ı şehinşâhîlerinin
Hatıra-yı Şükranıdır

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Resimli Kâmûs-ı Fransevî

Fransızcadan Türkçeye Lugat Kitabı

Dictionnaire Français-Turc

Illustré De 3.000 gravures

Dördüncü Tab'ı
Yeniden tahrir derecesinde tashih ve hemen kâffe-i ıstılahat-ı fenniye ve askeriyenin ilavesiyle ikmal ve resimler ile de tezyin olunmuştur.

4ème Édition
Entièrement Refondue

Muharriri: Ş. Sami
Par Ch. Samy - Bey Frachëry

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Sahip ve Tâbi'i: Mihran
Éditeur Imprimeur: Mihran

Maarif Nezâret-i Celîlesi tarafından takdir ve tahsin olunmuştur.
Approuvé par le conseil du ministère de l'Instruction Publique.

Imprimerie Mihran
Rue de la Sublime-Porte N.7.
Constantinople

Mihran Matbaası
Bâbıâli caddesinde nümero 7.
İstanbul

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

İfade-i Meram

Bugünkü günde medeniyet-i hâzıranın hayret-bahş-ı ukul olan âsâr-ı nâfiasının en ziyade üç kavimde tecelli eylediği nâ-kabil-i inkâr bir hakikattir. Bu üç kavim de Fransız, Alman, İngiliz kavimleridir. Bunlardan biri medeniyetin bir şubesinde daha ileri gitmiş ise, diğeri âhar bir şubesinde onu geçmiş; lakin herhâlde umumiyet nazarıyla bakılırsa, hiçbiri diğerinden geri kalmamıştır. Üçü birlikte medeniyet-i hâzıranın istinat eylediği muhkem bir sehpa teşkil ediyorlar.

Kâffe-i ümem ve akvam-ı müteahhire bunların müktesebat-ı ilmiye ve sanâiyesinden, bunların keşfiyatından velhasıl bunların meydana koydukları âsâr-ı medeniyetten istifade etmeye çalışıyorlar. Mensup bulunduğu kavim ve memlekete bihakkın ve cidden hizmet etmek isteyen her bir fert medeniyet-i hâzıranın üç vâsi' mahzeni, üç cesim fabrikası hükmünde olan ümem-i selâse-i mezkûre lisanlarından birini tahsile çalışmalıdır. Fransızca, Almanca, İngilizce lisanlarından birini bilen adam elbette o bildiği lisanda okuyacağı nâfi' kitaplardan birkaçını kendi lisanına nakil ve tercüme hevesine düşecek, ve, böyle hizmetlerde bulunanlar çoğaldıkça, bunların lisanı da kendi başına bir mahzen-i âsâr-ı medeniyet olmak yolunu tutacaktır.

Binaenaleyh bu üç lisandan birini tahsil eden adam mensup bulunduğu cinsiyet ve memlekete büyük bir hizmet etmiş olur; lakin ondan daha büyük bir hizmet vardır, ki o da bu üç lisandan birinin mensup bulunduğu kavim efradı beyninde taammüm ve intişarına ve bu maksatla teshil-i tahsiline medar olacak eserler meydana koymak hususudur.

Bu ikinci nevi hizmette bulunmak heves ve gayretiyle bundan yirmi sene evvel Fransız lisanından Türkçeye bir lugat kitabı tertibine teşebbüs etmiştim.

Medeniyet-i hâzıra âsârının üç büyük mahzeni tesmiye ettiğim elsine-i selâse-i mezkûreden, yalnız bizce değil, umum-ı âlemce en maruf ve münteşiri, en ziyade taammüm etmiş ve belki lisan-ı umumi hükmüne geçmiş olanı şüphesiz Fransız lisanıdır. Binae-

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

naleyh, Almancada veya İngizlicede bazı hususatta daha çok âsâr mevcut olsa da, yine Fransızca umumiyeti, kolaylığı, edebiyattaki takaddümü cihetleriyle velhasıl vücuh-ı adîde ile cümlesine müreccah tutulup, en evvel bunun tahsiline çalışmak, ve bunun tahsilini teshile hizmet etmek iktiza eder.

Hâl böyle iken, ve nice zamandan beri memleketimizde Fransız lisanı mevki-i tedavülde olup, ale'l-husus Mekteb-i Fünûn-ı Tıbbiye'de ve Mekteb-i Sultanî'de o vakitlerde sırf Fransız lisanında tedris ve tederrüs olunmakta iken, bu lisan-ı ecnebiyi tahsil eden veya bundan âsâr tercüme etmek isteyen ebnâ-yı vatan ellerinde müracaatgâh olacak milli ve ihtiyacımıza göre tertip olunmuş hiçbir lugat kitabı yoktu. Biçare talebe ve mütercimler ya mâhud Kalfa ve Maluf'la kanaat edip, bunlarda aradıkları kelimelerin onda birini buldukları hâlde, onun da mânâsını garip bir surette görmekte veyahut herkesin kesesi tahammülünün haricinde bir fedakârlığı göze alarak Biyanki[1] ve Hançeri[2] gibi üç dört cesim ciltten mürekkep eserler edinmek mecburiyetinde bulunmakta idiler, hâlbuki, o üç büyük ciltten mürekkep Hançeri lugatının sahibi Türkçe ve Arabî ve Fârisî lisanlarını câmi olmak iddiasıyla, farkında olmaksızın bu lisanların üçünü de karma karışık etmiş, ve Fransız lisanı lugatlarının onda birini bile cem' etmemiştir. Biyanki lugatı ise memâlik-i şarkiyede konsolosluk eden ecnebilere yaramak maksadıyla tertip olunup, el-yevm metruk bir Türkçe ile ve ekseri noksan ve yanlış olarak uzun uzadıya tabirat-ı bâride îradıyla ve bunları Fransız hurufuyla dahi garip bir şivede yazmakla imlâ-yı sahâif etmiştir.

Elhasıl, birçok fedakârlık ihtiyarına muktedir olanlar dahi Kalfa ile kanaat edenlerden ziyade istifade edemeyip, herkes gerek Fransız lisanının tahsilinde ve gerek bu lisanda mütalaa ve hele tercüme etmede pek çok müşkilat çekmekte idi.

Bu noksan ve müşkilatı kendi nefsimde bi't-tecrübe bildiğimden, Fransızcadan Türkçeye bir lugat kitabı tertip etmek hususunda eskiden menvî-i zamîremde cây-gir olan arzuyu mevki-i fiile koymayı tasmim ettimse de, neşrince olan müşkilat dahi o vakte dek benim gibi nice efradın ve hatta bir iki kere teşekkül etmiş olan heyetlerin bile gayretini kesretmiş idi. Bu tereddütte iken, birgün ekser âsârımın neşrini deruhde eden muhibb-i kadim Mihran Efendi Hazretleri ile bunun bahsi geçti; "Yaz, çıkarayım." dedi. Ertesi gün masa başında idim; önümde Biyanki, Hançeri, Maluf, Kalfa'dan başka vasıta ve müracaatgâhım yoktu; haftada iki cüz yani 32 sayfa neşrediverdik; bunun yalnız tertip ve tashihi bir adamın vaktini zapt ve işgale kâfi idi. Bir sene olmazdan *Kâmûs-ı Fransevî* ikmal olundu.

Bu hâlde ilk defa olarak, bu kadar vesâit fikdanıyla ve bu kadar acele ile vücuda gelen

1 Handjéri. Şemseddin Sami, Alexandre Handjéri'nin *Dictionnaire Français-Persan-Arabe et Turc* adlı sözlük çalışmasına atıf yapmaktadır.

2 Bianchi. Şemseddin Sami'nin burada atıf yaptığı eser, Thomas-Xavier Bianchi'nin, "à l'usage des agents diplomatiques et consulaires, des commerçants, des navigateurs et autres voyageurs dans le levant" açıklamasıyla yayımlanan *Dictionnaire Français-Turc* adlı sözlüktür. Bianchi'nin ayrıca *Dictionnaire Turc-Français* başlıklı bir Türçe-Fransızca sözlük çalışması mevcuttur.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

bir kitabın noksandan, kusurdan, hatadan berî ve sâlim olduğu iddia olunamaz, heyhat! Hangi lugat kitabı hakkında "hatadan sâlim" denilebilir? Bir lugat kitabı her ilim ve fenne taalluk eder; her nevi hayvanatı, nebatatı, âlât ve edevatı velhasıl dünyada ne var ise cümlesini ve her birinin tamamıyla mukabilini bilecek ve her iki lisanda böyle her şeye vukuf ve malumatı hâiz olacak adam tasavvur olunabilir mi? Böyle bir adamın vücudu mutasavver olmayınca, her cihetce mükemmel ve noksansız bir lugat kitabı dahi mümkün ve mutasavver değildir; iş yalnız noksan ve hataların mümkün mertebede az olmasındadır. Bu sebebe mebnîdir ki memâlik-i mütemeddinede lugat kitapları her vakit teceddüd eder, her gün bir cihetce daha mükemmeli çıkar, herkes bir cihetini, birkaç kelimesini tashih ve ıslaha çalışır.

Lakin *Kâmûs-ı Fransevî*'nin mevcut ve zaruriyü'l-vuku olan noksanları neşrinden evvelki fikdanına nisbeten lâşey hükmünde idi. Artık herkesin elinde ihtiyacat-ı zamaniye ve milliyemizle mütenâsip bir lugat kitabı var idi; herkes bunun vasıtasıyla Fransızcayı tahsil edebilirdi; bunun nekayisi de devede kulak hükmünde kalır idi.

Halk bu *Kâmûs-ı Fransevî*'den ne derecelerde istifade ettiğini rağbetle ispat etti; on beş sene zarfında ilk tab'ının nüshaları tükendi, bir ikinci tab'a ihtiyaç göründü; bugün de bir üçüncü tab'a ihtiyaç görünüyor.

Memâlik-i mütemeddinede bir müellif böyle büyük bir eser meydana koyduktan, ve eseri makbul-i âmme olup, neşrinin tekerrürüne mecburiyet görüldükten sonra, artık başka işle meşgul olmayıp bütün evkatini o eserinin kusurunu ikmal ve nekayisini ıslah etmek yoluna hasr u sarf eder; daima onun ikmal ve ıslah ve tevsi'iyle uğraşır; ve eseri yeniden neşrolundukça daha mükemmel olur.

Hayfâ ki bizde maarif-i umumiyenin bulunduğu hâl-i hâzır ve bunun neticesi olarak bir müellifin eserinden edebileceği istifade-i maddiye müellifin o suretle eserine raptolunmasına müsait olmadığı gibi, muhtaç bulunduğumuz hıdematın tekessür ve tenevvüüyle o gibi hıdematta bulunabilecek adamların mahdûdiyeti de müellifleri muhtelif cihetlere çekip ihtisasa mecal bırakmadığından, bakiye-i ömrümü *Kâmûs-ı Fransevî*'ye hasredemedim. *Kâmûs-ı Fransevî*'nin Larus'u[3] olamadığım gibi, ondan sonra ömrümün on iki senelik müddetini zapteden *Kâmûsu'l-A'lâm*'ın Buyye'si[4] olamadım. En ziyade arzu-yu hizmet sâikasıyla bu cesim eserlerin birini ikmal eder etmez bir diğerine girişmek mecburiyetinde bulundum.

Tâbi'i *Kâmûs-ı Fransevî*'nin ikinci neşrine ihtiyaç gördüğü vakit, ben *Kâmûsu'l-A'lâm*'ın tahririyle meşgul bulunmakla beraber *Kâmûs-ı Arabî*'nin dahi telif ve neşrine başlamış-

3 Ünlü dilbilimci ve sözlükçü Pierre Larousse.

4 Şemseddin Sami'nin *Kâmûsu'l-A'lâm*'ı hazırlarken *Dictionnaire universel d'distoire et de géographie* adlı eserini esas aldığı Fransız ansiklopedi yazarı Marie-Nicolas Bouillet.

tım. Müşârün-ileyh *Kâmûs-ı Fransevî*'nin bu yeni neşrine karar verdiği vakit dahi *Kâmûs-ı Arabî*'yi derdest bulundurmakla beraber, herşeyden evvel muhtaç olduğumuz *Kâmûs-ı Türkî*'nin de telifine mübâşeret etmiştim. Ne bunları terk etmek mümkün idi, ne de bunlar elde durur iken *Kâmûs-ı Fransevî*'yi yeniden yazarcasına alt üst ederek ikmal ve tashihe vaktim müsait idi.

Lakin benim kesret-i tevaggul ve mümârese ile ihtisas derecesinde iktisab etmiş olmakla müftehir bulunduğum bir cihet var ise, o da bir fenn-i mahsus olan lugat-nüvislik usulüdür. Lugat fenninde yalnız kelimelerin mânâlarını doğru vermek kâfi olmayıp, her kelimenin nevi ve cinsini tayin etmek, maânî-i lugaviye ve ıstılahiye ve hakikiye ve mecaziyesini ayırmak, tefsir için îrad olunan kelimelerin müterâdifleriyle muhteliflerini fark ve temyiz etmek, ve bunun gibi nice kavâid vardır, ki ancak bunlara bihakkın ve tamamıyla riayet olunursa, erbab-ı müracaat o lugat kitabından istifade edebilir. Gerek Fransızcadan Türkçeye ve Türkçeden Fransızcaya ve gerek lisanımıza mahsus olarak Arabî ve Fârisî kelimelerin tefsiri yolunda şu son zamanlarda neşrolunan lugatnâmelerin içinde fenn-i lugatın bu kavâid ve nikât ve usul-i mahsusasına benim kadar ve belki benden başka riayet eden yoktur desem, tefahhuruma haml buyurulmaz ümidindeyim.

Binaenaleyh *Kâmûs-ı Fransevî* o usul ve kaideyi muhafaza ettikçe, o kafes ve çerçevenin üzerine ne kadar ilaveler olunsa, ne kadar tevsi' ve ikmal olunsa, esasen yine benim eserim olan *Kâmûs-ı Fransevî*'dir, diyebilirim.

Tâbi'-i gayuru, rağbet-i umumiyeye karşı *Kâmûs-ı Fransevî*'nin bu yeni tab'ını mükemmel bir surete îsal ile binlerce resimlerle maânîsini izah etmek için her fedakârlıktan çekinmediği gibi, icap eden ilave ve tashihleri de her iki lisandaki iktidar ve mahareti cümlenin malumu olan ve ikinci tab'ında da himmeti sebk etmiş bulunan saadetlü Halid Beyefendi dahi hiçbir vechile kusur ve noksan bırakmamakla beraber, kitabın usul ve kaide-i mevzuasına da halel getirmemiş, ve sâir erbab-ı fen ve ihtisasa dahi müracaat edilmiş; ve nihayet taraf-ı âcizânemde dahi, ıslah lüzum ve ihtiyaç messettiği hâlde, bir göz gezdirilmiş olmakla, artık kul işi olabildiği kadar, mükemmel ve kusursuz bir lugat kitabı olup, Fransız lisanının tahsili için ve bu lisanda mütalaa ve tercüme ve tahrir ve inşâ ile uğraşacak ebnâ-yı vatan için diğer vasıtaya ihtiyaç bırakmadığına bir göz gezdiren herkes şahâdet eder itikadındayım.

Ş. Sami

Erenköy, 14 Şaban 1318.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.ba.gov.tr

Tâbi'-i Kitap Tarafından Birkaç Söz

Bundan on beş sene evvel *Kâmûs-ı Fransevî* nâmıyla Fransızcadan Türkçeye bir lugat kitabı tab' ve neşrine muvaffak olmuş idim. *Kâmûs-ı Fransevî* tahrir ve temsil edildiği zamanın terakkiyat-ı ilmiye ve fenniyesine göre mündericatca bu yoldaki müdevvenatın en mükemmeli en müfidi ve tab' ve temsilce en nefisi bulunduğundan fevkalâde mazhar-ı rağbet olmuş ve bi'n-nisbe pek kalil denebilecek bir müddet zarfında kâmilen satılıp nüsah-ı mevcûdesi kalmamış idi. Muahharan ulûm ve fünûn daha ziyade terakki etmekle *Kâmûs-ı Fransevî*'yi def'a-i sâniye olarak tab' eylemiş idim. Ancak terakkiyat-ı ilmiye ve fenniyenin bir derecede durmayıp günden güne evc-i bâlâ-yı tekâmüle suudu kaide-i külliyesiyle el-hamd Memâlik-i Şâhâne'de dahi hükm-i feyz-âverini icra etmekte olduğundan ulûm ve fünûnca az zaman zarfında pek çok teâlî, pek çok terakki görüldü. Eyâdî-i istifadede bulunan müdevvenat-ı ilmiye ihtiyacat-ı medeniyeyi temin edememeye başladı. Netice-i tekâmülün bu tesirinden bi't-tabi *Kâmûs-ı Fransevî*'nin ikinci tab'ı da vâreste kalmadı ve terakkiyat-ı hâzıraya nispetle tab'a-i sâniyenin de adem-i kifayesi tahakkuk etti, bir üçüncü tab' ve temsilinin icrasına lüzum-ı hakiki görüldü.

İşte böyle bir lüzum-ı kavîye, bir ihtiyac-ı acile mebnî ulûm ve fünûnun bugüne kadar memleketimizde vâsıl olduğu derece-i terakkiyatı ile mütenâsip olacak bir suret-i mükemmelede tashihat ve ilâvat icrasıyla üçüncü defa olarak *Kâmûs-ı Fransevî*'nin tab' ve temsilini ve işbu üçüncü tab'anın bir kat daha temin-i mükemmeliyeti zımnında icap eden resimler ile tezyinini emel edinmiş idim. Lehü'l-hamd bu emel-i halisânem de bu kere saha-i muvaffakiyette cilve-ger oldu ve muharriri nihrir-i şehîr saadetlü Sami Beyefendi Hazretlerinin birkaç senelik mesai-i fevkalâdesi, tetebbuat-ı mütevâliyesi, tetkikat-ı amîkası semeresi olarak işbu *Resimli Kâmûs-ı Fransevî* vücuda geldi.

İki bin üç yüz sahifeden müteşekkil cesim bir kitabın evvela cüz' cüz' mevki-i intişara vaz'ıyla masârif-i tab'iyesinin büyük bir kısmı şu suretle temine lüzum görülmeksizin

heyet-i mecmuasıyla neşrolunması âlem-i matbuat-ı Osmaniyede hemen ilk defa olarak görülen büyük bir muvaffakiyettir. Bununla beraber şu son muvaffakiyetle bihakkın ihraza çalıştığım şeref ve mübâhati kendi âsâr-ı hıdemat-ı fedakârânemden addetmeyerek bunun doğrudan doğruya asr-ı âlî-i Hazret-i Padişahî'nin feyz-i mahsus-ı terakkiperverânesine atfolunması lâzım geleceğinin şurada dahi tekrarını kendim için en mukaddes bir vazife-i şükr-güzarî ve minnetdarî addederim.

Bir de bu gibi âsâr-ı cesîmenin tab' ve neşrinde ahalinin rağbetine mazhar olup olamayacağı da nazar-ı dikkate alınmak tabiidir. *Resimli Kâmûs-ı Fransevî*'nin terakkiyat-ı hâzıra ile son derece mütenâsip bir tarz-ı mükemmeliyette bulunması ise bu bâbda tereddüde katiyen mahal bırakmamıştır.

İşte acizleri *Resimli Kâmûs-ı Fransevî*'nin tab' ve temsiline başlandığı zaman şu mütalaatı göz önüne getirerek avn ü tevfik-i ilâhîye istinaden bunun kable'l-hitam cüz' cüz' neşrinden sarf-ı nazar eylemiş ve bu yolda iktihamı tabii olan fedakârlığı bilâ-tereddüt deruhde etmiş idim.

Resimli Kâmûs-ı Fransevî'nin serlevha-i mübâhati nâm-ı nâmî-i hazret-i padişahî ile ziynet-yâb olması ve evvelce birinci cildinin yirmi beşinci sene-i devriye-i cülus-ı hazret-i padişahîye ait bir takdime-i ubûdiyetkârâne olmak üzere hâk-i pây-i maâlî-peymayı hazret-i padişahîye arz ve takdimiyle lutfen meşmul-i lihâza-i mekârim-i ifâza-i tacdarî buyurularak ikmal-i tab'ına irade-i seniyye-i hazret-i şehriyarî şeref-sudur buyurulması kitabın nâil olacağı rağbet-i umumiye için en parlak bir berat-ı istihlâl olduğundan daha ziyade tafsilat itâsına lüzum görmem.

Tahdis-i nimet ma'razında şurasını da arz ve itiraf edeyim ki umum-ı âlem-i matbuatın emr-i maarifce ne türlü hizmet ve muvaffakiyeti var ise cümlesi hâmi-i âzam-ı ilm ü irfan olan velinimet-i bî-minnetimiz şevketlü padişahımız efendimiz hazretlerinin sâye-i maarif-pirâye-i mülükânelerinde hâsıl olduğundan bu hizmet dahi mücerret o padişah-ı maâlî-iktinahın eser-i lütuf ve âtıfeti olduğunu suret-i mahsusada tezkâr ve ziynet-i elsine ve ef'ide-i erbab-ı ihlas olan dua-yı efzûnî-i ömr-i iclal-i hümâyun-ı hazret-i hilâfetpenâhîlerini tekrar ile iftihar eylerim.

Sabah gazetesi sahib-i imtiyazı.

Mihran

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Elkab ve Unvan Gibi Bazı Terhimat-ı Müsta'mele

S. M.	Sa Majesté (l'empereur, le roi)	Haşmetlü … (İmparator veya kral hazretleri)
S. S.	Sa Sainteté (le pape)	Haşmetlü Papa hazretleri. (Bu elkab patriklere de yazılır ki o hâlde "rütbetlü" demek lâzım gelir.)
S. A. I. *veya* **R.**	Son Altesse Impériale ou Royale (le prince)	Fahâmetlü … hazretleri. (Hânedan-ı İmparatorî veya kralî âzâsından prens, grandük veya arşidük. Devlet-i aliyyede zât-ı sâmî-i sadr-ı âzâmî ile zât-ı vali-yi meşîhat-penâhî ve hidiv-i Mısır hazretlerine yalnız *Son Altesse le* … lakab-ı resmîsi yazılır.)
S. Exc.	Son Excellence (le ministre, l'ambassadeur)	Asaletlü … nâzırı veya sefir cenapları. Devlet-i aliyyede vükelâ-yı fiham hazeratının lakab-ı resmîsi olduğu hâlde: "… nâzırı devletlü paşa hazretleri." (Devletlü efendim hazretleri, atûfetlü efendim hazretleri.)
S. Em. *veya* **E.**	Son Éminence (le cardinal)	Rütbetlü kardinal cenapları. (Mutlaka kardinallerin lakab-ı resmîsidir.)
S. G.	Sa Grandeur (l'évêque ou l'archivêque)	Hürmetlü piskopos efendi. (Piskoposların, metropolitlerin lakabı.)
LL. MM.	Leurs Majestés	Makamına göre haşmetlü imparator ve imaparatoriçe veya kral ve kraliçe veya haşmetlü imparatorlar ve krallar hazeratı.
LL. AA.	Leurs Altesses	Makamına göre fahâmetlü prens ve prenses veya grandük ve grandüşes veya arşidük ve arşidüşes veya prensler ve grandükler ve arşidükler hazeratı.
LL. Exc.	Leurs Excellences	Mevkiine göre asaletlü nâzırlar veya sefirler cenapları veya bunlar ile refika-i muhteremeleri.
LL. Ém.	Leur Éminences	Rütbetlü kardinaller cenapları.
***	Après l'initiale d'un nom qu'on ne veut pas écrire en entier P***, L***	Tamamen yazılması istenilmeyen bir ismin ilk harfinden sonra vaz' olunur: Mösyö P…, Mösyö L…
X. *veya* **N.**	Lettre indiquant l'anonymat	Bu iki harfin biri meçhul ve mektum olan ismin yerine vaz' olunur.

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

B^{on} , **B**^{onne}	Baron, Baronne	Baron ve baron zevcesi.
Cte **, C**^{tesse}	Comte, Comtesse	Kont, kontes.
D^{r}	Docteur (en droit, en médecine, ès sciences, ès lettres)	Doktor. (Tıptan şahâdetnâme almış ise "doktor" ve hukuktan, fünûndan, edebiyattan almış ise "… den me'zun."
Mme *veya* **M**^{ad}	Madame	Hanım.
Mlle	Mademoiselle	Hanım kız.
M^{e}	Maître (pour désigner les notaires, avocats, etc…)	Üstad, esâtizeden filan. (Bu kelime mukavelat muharriri, avukatlar ile emsaline vasfolmuştur.)
M^{d} , **M**^{de}	Marchand, Marchande	Satıcı, ufak tacir, tacire.
N^{gt} *veya* **N**^{t}	Négociant	Tacir, tüccardan.
M^{rs} *veya* **MM.**	Messieurs	Efendiler, mösyöler.
Mis , **M**^{ise}	Marquis, Marquise	Marki, markiz.
M. *veya* **M**^{r}	Monsieur	Efendi, mösyö.
S^{r} (le)	Le sieur (pour monsieur, dans les actes judiciaires)	Muhakemeden sâdır olan ilâmat vesâirede mösyö yerine kullanılır bir lafızdır. (Biz bu makamda şahsın rütbe ve haysiyetine göre ya rütbesinin lakab-ı resmîsini zikretmiyoruz veya "… nâm kimse", "nâm şahıs" ve ismi geçmiş ise "merkum …" diyoruz.
V^{e} *veya* **V**^{ve}	Veuve	Dul kadın, ermele.
Vte , **V**^{tesse}	Vicomte, Vicomtesse	Vikont, vikontes.
SS.	Saints	Eizze.
S. P. (le)	Le Saint-Père (le pape)	Eb-i mukaddes, eb-i muazzez mânâsına olup Katoliklerin Papa'ya verdikleri unvandır. (Haşmetlü Papa hazretleri.)
S. *veya* **S**^{t} , **Ste**	Saint, Sainte	Aziz, mukaddes, ayos, aya.
Mgr	Monseigneur	Monsenyör. (Bazı prenslere ve rûhânîlere verilen unvandır.)
N. - D.	Notre-Dame (en parlant de la Vierge)	Hazret-i Meryem.
N. - S. J. - C.	Notre-Seigneur Jésus-Christ	Hazret-i İsa (asm.)
R. P. (le)	Le révérend Père	Hürmetlü. (Bazı rûhânîlere verilen unvandır.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Tabirat-ı Muhtelife

Cf.	Conférez (reportez-vous à… pour comparer)	Tatbik edin, mukabele edin.
Cie	Compagnie	Kumpanya, şürekâ.
Cpte Ct	Compte courant	Hesab-ı cârî.
Do	Dito (ce qui a été dit)	Kezâ, kezâlik.
Etc.	Et cætera	İlh, İlâ âhirihi, ilânihâye.
&	Et (ce sont deux lettres dans une ligature)	Ve. (Bunun şekl-i Fransevîsi bir bağ, bir rapt içinde *e* ve *t* harflerinden müteşekkil çifte huruf demektir.
Ex.	Exemple.	Misal.
Ib. *veya* **Ibid.**	Ibidem[ème] (au même endroit)	Aynı yerde, aynı mevzide.
Id.	Idem (le même)	Eyzan, kezâ.
N. B.	Nota bene (Notez bien)	İhtar, tembih. *Nota bene* diye okunur.
No	Numéro	Nümero, adet.
P. - S.	Post-scriptum (après l'écriture)	Tahşiye, hâmiş, hâşiye, zeyl. (Muharreratta zikri unutulan veya sonradan hatıra gelen bir şey mektubun zîrine P. S. işareti vaz' olunduktan sonra zikir ve beyan edilir.)
P. p. c.	Pour prendre congé	Resm-i vedayı icra için "tasdi'e cüret edildi" mealinde olan bu üç harf li-ecli'l-veda gidilip de bulunamayan zâtın nezdine bırakılması lâzım gelen kartın üzerine yazılır.
T. s. v. p.	Tournez, s'il vous plait	Lafzen "çevirin" demek olan bu işaret bir yaprakta bitmeyip de zahrına geçmek lâzım gelen muharreratın ilk yaprağının zîrine ve sağ köşesine vaz' olunur.
S. g. d. g.	(Sans garantie du gouvernement	"Hükûmetin taht-ı kefalet ve zımanında değildir" mealinde olan bu huruf ve işârat imtiyazı alınan mamulat ve masnûatın üzerine vaz' olunur.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pass.	Passim (en divers en droits)	Muhtelif mahallerinde demek olan bu işaretin Fransızca mevki-i isti'mali şöyledir: *Voir sur ce sujet le traité de …, Pass.* : "Bu bâbda filanca muâhedenâmenin muhtelif mahallerine müracaat olunması" demektir.
N. , **E.** , **S.** , **O.** *veya* **W.**	Nord, Est, Sud, Ouets	Şimal, şark, cenup, garp.
In-4° , **in-8°**	In-quarto (en quatre), In-octavo (en huit)	Dörde katlanarak sekiz sahife teşkil eden kitap forması, sekize katlanarak on altı sahife teşkil eden kitap forması.
F° , **R°** , **V°**	Folio, Recto, Verso	Sahife rakamı, ilk sahife, sahifenin arka tarafı, zahr-ı sahife: F$^{b\ 12}$: 12. Sahife, 12 rakamlı sahife.
D^{elt} , **P**^{inxt} , **S**^{et}	Delineavit, Pinxit, Sculpsit (dessiné, peint, gravé par)	Filan tarafından tersim, telvin, hakkedilmiştir.

İşâratın İzahı

,	Müterâdifleri ayırır.
;	Üstündeki mânâdan az farklı mânâsı olan tabiratı ayırır.
◆	Maânî-i muhtelifeyi ayırır.
‖	Mecazî ve fennî mânâları ve tabiratı ayırır.
=	Kelimenin tebdil-i cins veya adet veya binâ ettiğini gösterir.
[ ]	Kelimenin nevi işaretlerini hâvidir.
( )	Sâir mukattaatı ve izah için ilave olunan kelimeleri hâvidir.
–	Mânâsı verilen Fransızca kelimeden kinâyedir.
*	Okunur h'yi okunmazdan tefrik eder.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Kısaltma Cetveli

Kısaltma Cetveli Hakkında Hazırlayanın Notu

Resimli Kâmûs-ı Fransevî'nin madde açıklamalarında kullanılan kısaltmalar, eserin giriş kısmında "*Kâmûs-ı Fransevî*'de Müsta'mel Mukattaatın Tefsiri" başlığı altında bir tablo ile sunularak müellif tarafından izah edilmiştir. Ancak elinizdeki çeviriyazı hazırlanırken kâmûsun bu birinci cildinde kullanılan kısaltmalardan 26 tanesine bahse konu tabloda yer verilmediği görülmüştür. (Mesela [ما] şeklinde bir kısaltma kullanılmış fakat girişte bunun açıklamasına yer verilmemiştir; ilgili kısaltmanın kullanıldığı bağlam itibariyle de "maliye" terimine işaret ettiği anlaşılmaktadır.) İzahatı eksik bırakılan kısaltmaların hangi terimlere, kavramlara ve ifadelere tekabül ettikleri tespit edilip bunlar eserin orijinalindeki tabloda izah edilen kısaltmalarla birleştirilerek yeni bir liste hazırlandı. Aşağıda açıklamalarının yanına (*) işareti konulan kısaltmalar, sözünü ettiğimiz mukattaat cetvelinde kendilerine yer verilmeyenlerdir. Sözlük kullanımı açısından bir kafa karışıklığına sebebiyet vermemek için "*Kâmûs-ı Fransevî*'de Müsta'mel Mukattaatın Tefsiri" başlıklı tablo buraya olduğu gibi alınmadı. Öte yandan müellif eserin orijinalindeki kısaltma listesinde ıstılahların Fransızca karşılıklarını da yine bazı kısaltmalar kullanarak belirtmiştir. Kâmûstan istifade edeceklere kolaylık sağlamak amacıyla bunlar da aşağıdaki listede köşeli parantez içerisinde açıklamalarıyla birlikte ilgili terim ve kavramların karşısında gösterildi. Sözgelimi eserin orijinalinde *sf.* biçiminde kısaca belirtilen terim [substantif féminin] olarak açık şekilde yazılmıştır.

Kâmûs Maddelerinde Kullanılan Kısaltmalar

ar.	aruz	[prosodie]
arz.	ilmü'l-arz	[géologie]
as.	askerî	[art militaire]
asm.	aleyhisselam*	
bey.	ilm-i beyan	[rhétorique]
bhç.	bahçıvanlık*	
bhr.	bahriye	[marine]
bla.	belâgat*	
bsr.	fenn-i basar*	
byt.	fünûn-ı baytariye*	
c.	cebir	[algèbre]
cğ.	coğrafya	[géographie]
cm.	cem'	[pluriel]
cmz.	cem'-i müzekker*	
cr.	cerr-i eskal	[mécanique]
crh.	fenn-i cerrahi	[chirurgie]
d.	edat	[particule]
dba.	dibâgat*	
e.	emir*	
ed.	edebiyat	[littérature]
fl.	fi'l-i lâzım	[verbe neutre]
fla.	felâhat*	
fls.	felsefe	[philosophie]
ft.	fi'l-i müteaddî	[verbe actif]
fv.	fi'l-i mutâvaat	[verbe passif]
h.	hâl	[adverbe]
hc.	harf-i cer	[préposition]
hd.	harf-i nidâ	[interjection]
he.	hendese	[géométrie]
hf.	harf-i tarif	[article]
hk.	hukuk	[droit]
hkk.	hakkâklık*	
hn.	harf-i tenbih	[interjection]
hr.	harf-i rabt	[conjonction]
hs.	hesap	[arithmétique]
ht.	hikmet-i tabiiye	[physique]

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

hy.	heyet	[cosmologie]
hyv.	hayvanat	[zoologie]
i.	isim	[substantif]
ih.	ism-i has*	
ihs.	müennes ism-i has*	
ihz.	müzekker ism-i has*	
ims.	ism-i müennes	[substantif féminin]
imz.	ism-i müzekker	[substantif masculin]
is.	istihkâm	[fortification]
ist.	istihzâ*	
isv.	ilm-i servet*	
iş.	ism-i işaret	[pronom démonstratif]
iv.	ism-i mevsul	[pronom relatif]
k.	kimya	[chimie]
kn.	kinâye	[pronom]
m.	fenn-i mimari	[architecture]
ma.	maliye*	
mad.	ilm-i maâdin	[minéralogie]
mec.	mecazen	[figurément]
mha.	mihanikî*	
mn.	mantık	[logique]
mna.	menâfiü'l-âzâ	[physiologie]
mr.	müracaat oluna	[voyez]
ms.	musiki	[music]
nb.	ilm-i nebatat	[botanique]
nc.	ilm-i nücum	[astronomie]
nh.	nahiv	[grammaire]
orm.	ormancılık*	
r.	riyâziye	[mathématiques]
rs.	ressamlık	[peinture]
s.	sıfat	[adjectif]
sms.	müennes sıfat*	
smz.	müzekker sıfat*	
sna.	sanayi*	
sr.	sarf	[grammaire]
sya.	siyaset*	
syd.	fenn-i saydelânî	[pharmacie]

TÜBA
TÜRK DİL BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

t.	tıp	[médecine]
tba.	tabâat	[typographie]
tca.	ticaret*	
top.	topografya*	
tşr.	teşrih	[anatomie]
tt.	tarih-i tabiî	[histoire naturelle]
z.	zamir	[pronom personnel]
zm.	zarf-ı mekân	[adverbe de lieu]
zmz.	müzekker zamir*	
zr.	zarf	[adverbe]
zra.	ziraat	[agriculture]
zz.	zarf-ı zaman	[adverbe de temps]

Dipnotlarda Kullanılan Kısaltmalar

al.	almanca
fr.	fransızca
en.	ingilizce
it.	italyanca
lat.	latince

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Kâmûs-ı Fransevî

CİLT I: A - G

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

A

A [imz.] Fransız elifbâsının birinci harfi. Yalnız şu üç kelimede telaffuz olunmaz: *août*, *aoûteron*, *Saône*. Kelimenin iptidâsında yan yana bulunan iki *a* yalnız bir *a* gibi telaffuz edilir; fakat kelimenin ortasında bulunacak olurlarsa ayrı ayrı okunur. ‖ (Rakam gibi isti'malinde) Evvela, birincisi. ‖ (tca.) Poliçe üzerinde muharrer bulunduğu hâlde kabul edilmiş mânâsını ifade eder. ‖ Ne pas faire une panse d'*a* Kalem batırmamak; ve (mec.) hiçbir şey yapmamak. ‖ Ne savoir ni *a* ni *b* Birşey bilmemek, cahil ve ümmi olmak. ‖ Depuis *a* jusqu'à *z* Min evvelihi ilâ âhirihi. ◆ Cümleten. ‖ Marqué à l'*a* Namus ve istikamette lekesiz; şâyan-ı emn ü itimad kimse. ‖ Démontrer par *a* plus *b* Katiyet-i riyâziye suretinde, iki kere iki dört eder gibi ispat edip asla şüphe bırakmamak.

A [ft.] (*avoir* fiilinin suret-i ihbâriyede hâl sîgasının müfred-i gaibi) Onun vardır, mâliktir. (mr. Avoir)

À [hc.] -e, -ye: Aller à Smyrne İzmir'e gitmek. ◆ -de: Rester à Constantinople İstanbul'da kalmak. ◆ -nin: Oter à quelqu'un ses vêtements Birinin esvabını çıkarmak. ◆ ile, -le: *à* haute voix Yüksek sesle, cehren. *à* la douzaine Düzine ile. ◆ -e kadar, sonra: *à* trois jours de là Bundan üç güne kadar, bundan üç gün sonra. ◆ İzafet edatı: Canne *à* sucre Şeker kamışı; Bouteille *à* encre Mürekkep şişesi. ◆ -li: Manchette *à* dentelle Dantelalı kolluk. ◆ Göre: à sa fantaisie Keyfine göre. ◆ Lüzum dahi ifade eder: C'est une occasion *à* ne pas laisser échapper Bu kaçırılmayacak bir fırsattır. C'est un homme *à* récompenser Mükâfata şâyan bir adamdır. ◆ Nispetle: Le cerveau est aux nerfs ce que la terre est aux plantes "Arz nebatata nispetle ne ise, dimağ da âsaba nispetle öyledir." yahut "Arzın nebatata nispeti dimağın âsaba nispeti gibidir." ◆ -lık, -lik: Fille *à* marier Gelinlik kız; Terrain *à* vendre Satılık arsa. ◆ -ce: *à* mon avis Fikrimce. ◆ -den: Je demande *à* Dieu Allah'tan isterim; Se ruiner *à* jouer Kumardan batmak; On juge *à* la mine Çehresinden, nâsiye-i hâlinden istidlâl olunur ◆ Olmak üzere, için: Prendre *à* témoin Şahit (olmak üzere) ittihaz eylemek; On eut bien de la peine *à* lui faire entendre cette chose Bu şeyi ona ifham için pek çok zahmet çekildi. ◆ Vechile, üzere, tarzında: à la mode Moda vechile, moda tarzında. ◆ Harf-i nidâ makamında müsta'meldir: Au feu! Yangın var!; Au voleur! Hırsız var!; *à* moi! İmdat!, Yetişin! ◆ Derecesinde: Blessé *à* mort Ölüm derecesinde mecruh. ◆ Mâlikiyet edatı: C'est *à* lui Onundur. ‖ Un à un Birer birer. ‖ Goutte à goutte Damla damla. ‖ Sept *à* huit Yedi ile sekiz arasında. ‖ (syd.) *à à* Reçete üzerine bu vechile yazı-

TÜBA TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

larak beherinden, her birinden müsâvi miktarda mânâsını ifade eder. || *à* lui Kendine mahsus: Il a un style *à* lui Kendine mahsus bir üslub-ı ifadesi vardır. || *à* lui seul Kendi başına.

Aba [imz.] Aba.

Ab absurdo [zr.] Mugayir-i akl-ı selim olarak ◆ Abes olarak. ◆ Mugayir-i hakikat olarak.

Abaca [imz.] Filipin Adaları'na mahsus muz ağacı ki yapraklarından hasır ve emsali imal olunur.

Abactus [imz.] (t.) Iskat-ı cenin.

Abaissant,e (s.) Tenzil edici. || (mec.) Bâis-i şeyn ve hicap.

Abaisse [ims.] Yufka.

Abaissement [imz.] Alçaltma, tenzil. ◆ Alçalma, tenezzül. ◆ Hakaret, alçaklık; (mec.) Zaaf ve inkisar-ı nüfuz. ◆ (crh.) Nüzul, hafz. || (as.) – de terre pleine Zemin-i dâhilînin tenzili. || – du tir İnhitat-ı endaht, inhitat-ı remy. || – de la trajectoire İnhitat-ı mahrek.

Abaisser [ft.] İndirmek, alçaltmak, tenzil etmek, inmek. ◆ Eksiltmek, düşürmek. ◆ Tahkir etmek. ◆ Yufka açmak. || (c.) Islah etmek. || – les barrières des douanes Gümrük rüsumunu tenzil etmek yahut külliyen kaldırmak. || S' – İnmek, tenezzül etmek. ◆ Razı olmak, yatmak. ◆ Huşû ve tezellül etmek. ◆ (he.) Tenzil etmek.

Abaisseur [i. – s.] Hâfız, mübassit. || l' – de l'œil Mübassitü'l-ayn. || L' – de la langue Mübassitü'l-lisan.

Abajoue [ims.] Bazı hayvanların avurtları içindeki kese, kese-i fem. = (cm.) Büyük ve sarkık yanaklar.

Abalourdir [ft.] Şaşırtmak, alıklaştırmak.

Abandon [imz.] Bırakış, terk. ◆ Metrukiyet. ◆ Kayıtsızlık, teklifsizlik. ◆ Gelişigüzel hâl ve kıyafet. ◆ Müsaade, müsamaha. ◆ Tevekkül, emniyet. || à l' –Yüz üstüne. ◆ Teklifsizlik ile. ◆ (hk.) Ferağ, kasr-ı yed. ◆ Tatlik, boşama, boşanma. || Concordat par – Emval-i mevcudenin alacaklılara terkiyle konkordato. || (as.) – de son poste Terk-i mevki.

Abandonnataire [i.] (hk.) Mefrûğun-leh.

Abandonné,e [s.] Bırakılmış, metruk, bîkes, muattal. ◆ Pervasız, ahlaksız.

Abandonnement [imz.] Metrukiyet. ◆ Teslim. ◆ Pervasızlık. ◆ Fedakârlık. ◆ Feragat. ◆ (hk.) Terk-i emval.

Abandonnément [zr.] Cesurâne.

Abandonner [ft.] Terk etmek. ◆ Sarf-ı nazar etmek. ◆ İhmal etmek, bakmamak. ◆ Teslim etmek. || s' – Teslim olunmak. ◆ Dalmak, düşmek: s' – au jeu Kumara vurmak. ◆ Kalenderâne gezmek. ◆ Me'yus olmak.

Ab antiquo [zr.] Minelkadim.

Abaque [imz.] Sütunun başı, sütun başlığı, sütun tablası. ◆ Teshil-i hesap aleti, cetveli, çortke. (Lafz-ı ahîr Rusçadan me'huz olup İranîler beyninde mezkûr alet bu nâm ile yâd olunur.) Abaka. || (as.) – de marche Yürüyüş cetveli.

Abasourdi,e [s.] (*zour*) Şaşkın, sersem.

Abasourdir [ft.] (*zour*) Sağırlatmak. ◆ Şaşırtmak, sersem etmek.

Abasourdissant [s.] (*zour*) Sersem edici, şaşkın edici. || (mec.) Bâis-i hayret. ◆ Can sıkıcı. ◆ Yorucu.

Abat [imz.] Zebh, hayvan kesme. ◆ Selhhâne. ◆ Kesilen hayvanatın boynuz ve bağırsak ve deri gibi şeyleri.

Abat yahut Abas [imz.] Sağanaklı yağmur.

Abatage [imz.] Ağaç kat'ı. ◆ Hayvan zebhi, selh. ◆ Kat'-ı eşcar ve zebh-i hayvanat vergisi, kat'iye, zebhiye. ◆ Hayvanat-ı muzırra itlafı. ◆ Geminin karina edilmesi, tamir için bir yana yatırılması. || (as.) – de chevaux Malûliyetleri sabit olan atların kesilmesi. || Avoir de l' – Kuvvetli, iri yapılı olmak. || Recevoir un – Şiddetli bir tekdire, tevbih ve muâhezeye uğramak.

Abâtardir [ft.] Aslını ve cinsini bozmak, melez etmek. ◆ Bozmak, ifsad etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Abâtardissement [imz.] Cins ve nesil fesadı, melezlenme.

Abatée [ims.] (bhr.) Saldırma ve bu esnada geminin katettiği mesafe.

Abatellement [imz.] Desisekâr ecnebi tüccarıyla muamelatı men için Şark iskelelerindeki Fransız konsoloslarının verdikleri karar.

Abat-faim [imz.] Med'uvvînin iç baygınlığını teskin için evvelemirde verilen et yemeği.

Abat-foin [imz.] Samanlık deliği.

Abatis [imz.] Kesilmiş ağaç veya hayvan yığını. ◆ Ormandan ağaç kat'ı. ◆ Kesilmiş hayvanatın deri, baş ve işkembe gibi şeyleri. ◆ (as.) Kesik ağaç gövdeleri.

Abat-jour [imz.] Baca, tepe camı. ◆ Lamba siperi. (cm. des *abat-jour*)

Abat-son [imz.] Çanın sadâsını zemine aksettirmek için çan kulelerinin pencerelerine mevzu' kurşun kaplı mâil tahtalar.

Abattant [imz.] Kepenk, kapak.

Abattement [imz.] Yorgunluk, dermansızlık, kırıklık. ‖ (mec.) Yeis ve fütur. ‖ (as.) – **d'honneur** Kesr-i haysiyet, ihlal-i itibar (cezası).

Abatteur [imz.] Odun kesici. ◆ (mec.) Muharrib. ‖ **Grand – de besogne** Çok iş gören, hamarat. ‖ **Grand – de quilles** Tafrafuruş.

Abattoir [imz.] Selhhâne, mezbah.

Abattre [ft.] Yıkmak, indirmek, düşürmek, devirmek. ◆ Kibrini kırmak, tahkir etmek. ◆ Sarkıtmak. ◆ Cesaretini kesmek, fütura düşürmek. ◆ Durdurmak, teskin etmek. ◆ Tahrip, mağlup etmek. ◆ Tenzil etmek. ◆ Zebh etmek. ◆ (Odunu) Kesmek. ◆ Zaafa duçar etmek. ‖ – **de la besogne** (mec.) Çok iş görmek. ‖ (bhr.) – **un vaisseau** Bir gemiyi tamir için devirmek, karina etmek. ‖ (as.) – **l'arme** Silahı yıkmak, indirmek. ‖ – **le chien** Horozu indirmek. = [fl.] (bhr.) Saldırmak: – **sur babord** (bhr.) İskeleye saldırmak; – **sur tribord** Sancağa saldırmak. ‖ **S'** – Düşmek, çökmek. ◆ (Beygir hakkında) Kapanmak. ◆ Kesb-i sükûnet etmek. ◆ Me'yus olmak. ◆ Üzerine atılmak.

Abattu,e [s.] Düşmüş, yıkılmış. ◆ Yorgun, mecalsiz, dermansız.

Abatture [ims. – cm.] Düşürme. ◆ Kesme. = [ims. – cm.] Avın kaçarken yıktığı çalılar.

Abat-vent [imz.] Rüzgârdan ve yağmurdan muhafaza için yapılmış çatı, saçak, örtü ve emsali. (cm. des *abat-vent*)

Abat-voix [ims.] Vaizin sadâsı iyice işitilmek için kürsünün üzerinde tahtadan çatı, kapı.

Abbatial,e [s.] *abbé* denilen keşiş sınıfına mahsus ve müteallik ve buna benzeyen.

Abbaye [ims.] (*a-bè-î*) Erkek yahut kadın manastırı. ◆ Manastır rahibinin aldığı vâridat. ◆ Manastırın ebniyesi. ‖ – **de Mont-à-regret** Darağacı, giyotin makinesi.

Abbé [imz.] Rahip, papaz. ◆ Erkek manastırının müdürü. ‖ **Jeu de l'** – Elebaşının harekâtını diğerleri taklide mecbur olan bir nevi oyun, bizdeki dilsiz oyunu gibi.

Abbesse [ims.] Rahibe. ◆ Kadın manastırının reisesi.

A, b, c [imz.] (*abécé*) Elifbâ. ‖ (mec.) Başlangıç, iptidâ, bidâyet. ◆ Bir ilmin, bir sanatın esasları, kavâid-i iptidâiyesi.

Abcéder [fl.] yahut **s'** – [fv.] Çıban olmak, cerahatlenmek, takassu'.

Abcès [imz.] Çıban, hurâce.

Abcisse (mr. Abscisse)

Abdication [ims.] Ferağ. ◆ İstifa, taazzül.

Adiquer [ft.] Ferağ etmek. ◆ El çekmek. ◆ Terk etmek.

Abdomen [imz.] (*mè-ne*) (tşr.) Karın, batn. ◆ (Müstehziyâne) İri karın.

Abdominal,e [s.] (tşr.) Karına müteallik, batnî.

Abducteur [s.] (tşr.) Merbut bulunduğu uzvu hatt-ı mutavassıttan dışarıya tahrik eden adale, müba'id.

Abduction [ims.] (tşr.) Bir uzvun hatt-ı mutavassıttan dışarıya tahriki, teb'id. ◆ (mn.) İrad-ı bürhan.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Abécédaire [s.] Elifbâya müteallik. ◆ Müptedî. ◆ Fena yapılmış bir eser. || **Ordre** – Huruf-ı hecâ sırası. = [imz.] Elifbâ cüzü.

Abecquer yahut **Abéquer** [ft.] Kuşlara yem vermek. || (mec.) Dadandırmak.

Abée [ims.] Değirmen suyunun çıktığı delik. ◆ Hark.

Abeille [ims.] Arı, nahl. || **– d'or** Bazı cemiyat-ı ilmiye tarafından verilen mükâfat.

Abeiller [s.] Arılarla iştigal eden. = [imz.] Kovanlık.

Abéquer (mr. Abecquer)

Aberration [ims.] (hy.) İnhiraf. || (ht.) İnhiraf-ı ziya. || (t.) Tekeddür. || (mec.) Hata, dalâl.

Aberrer [fl.] Hakikatten uzak olmak, aldanmak.

Abêtir [ft.] Şaşırtmak, alıklaştırmak. ◆ Hayvan gibi etmek. = [fl.] Cahil, ahmak olmak. || **s'** – Şaşırmak, alıklaşmak, ahmaklaşmak.

Abêtissement [imz.] Şaşırtma, alıklaştırma. ◆ Şaşkınlık, alıklık, ahmaklık.

Ab hoc et ab hac [h.] (*aboké tabak*) Münasebetli münasebetsiz, saçma sapan.

Abhorrer [ft.] (*bo-ré*) Nefret ve istikrah etmek. || **s'** – Birbirinden nefret etmek. ◆ Kendi kendinden müteneffir olmak.

Abîme [imz.] Varta, girdap. ◆ Uçurum, çukur. ◆ Ka'r-ı derya. ◆ Cehennem. ◆ Yağ mumu imaline mahsus iç yağı kazanı. || (mec.) Derin, akıl ermeyen sır. ◆ Mütebahhirînden adam. ◆ Harabî, izmihlal.

Abîmer [ft.] Çukura, girdaba, vartaya düşürmek, batırmak, boğmak. ◆ Mahv ve harap etmek. ◆ Bozmak, berbat etmek, kirletmek. || **s'** – Batmak, boğulmak. ◆ Dalmak. ◆ Mahv ve harap olmak.

Ab intestat [s.] (*a-bain-tèss-ta*) Vasiyetsiz.

Ab irato [h.] Dargınlıkla, gazaben.

Abject,e [s.] (*ab jèk-te*) Alçak, hakir, menfur. ◆ Merdud.

Abjection [ims.] Mezellet, hakaret, alçaklık, menfuriyet.

Abjuration [ims.] Tebdil-i mezhep.

Abjurer [ft.] Tebdil-i mezhep etmek. ◆ Bir fikir ve meslekten vazgeçmek.

Ablactation [ims.] Çocuğu memeden kesme, fatm.

Ablaquéation [ims.] (*ab-la-ku-é-a-si-on*) Ağaçların dibini açma, çukurlatma.

Ablatif [imz.] (sr.) Mef'ûlün-anh.

Ablation [ims.] (crh.) İstîsal, kat'-ı uzuv. || (t.) Hastaya verilen ağdiyeyi külliyen veya kısmen kesme, hazf etme. ◆ (sr.) Bir kelimenin ilk harfinin hazfi.

Ablativo [h.] (Latinceden me'huz) Karma karışık, hepsi bir yerde.

Able [imz.] yahut **Ablette** [ims.] Ak kefal, tatlı su kefali.

Ablégat [imz.] Kardinalliğe terfi olunanlara Papa tarafından alâmat-ı mahsusalarını îsale memur rûhânî.

Ableret [imz.] Tatlı su kefali avlamaya mahsus ağ, kepçe.

Ablette (mr. Able)

Abluant,e [s.] (t.) Temizleyen (ilaç), munazzif, munakkî.

Abluer [ft.] Mürur-ı zamanla okunmaz bir hâle gelmiş bir el yazısını okunur bir hâle koymak için ecza ile yıkamak.

Ablution [ims.] Gusül, abdest, vuzû. || (t.) Tanzif.

Abnégation [ims.] Mâsivâdan vazgeçiş, terk-i dünya. || (mec.) Hukukundan, fikir ve niyetinden ferağ.

Aboi [imz.] Ev köpeğinin havlaması, av'avesi.

Aboiement yahut **Aboîement** [imz.] Havlama, av'ave. || (Avcı ıstılahında) Hayvan sesi. ◆ Kuvâ-yı tabiiyeden biri tarafından peyda edilen büyük gürültü. || (mec.) Tasdi'.

Abois [imz. – cm.] Vahşi bir hayvanın av köpekleri tarafından son derecede sıkıştırılması. ◆ Bir ihtiyacın verdiği mecburiyet, müzâyaka. ◆ Hâlet-i nez', son nefes. || (as.) Naçar. || (mec.) Me'yusiyet, çaresizlik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Abolir [ft.] İlga, fesih, iptal etmek, kaldırmak. ◆ (hk.) Bir cürüm ve cinayetin takibini men etmek.

Abolissable [s.] Kabil-i fesih, feshe şâyan.

Abolissement [imz.] Fesih, ilga.

Abolition [ims.] Fesih, ilga. ‖ (hk.) Afv-ı hükümdarî. ‖ (t.) Butlan.

Abolitioniste [imz.] Esaretin lağvı taraftarı.

Abolitoire [s.] Fesih ve ilga eden, bu kuvveti hâiz olan.

Abomasus yahut **Abomasum** [imz.] (*ma-zomm*) (tşr.) Kıtne, kırkbayır bağırsağı.

Abominable [s.] Mekruh, menfur, merdud. ◆ Pek çirkin. ◆ Pek fena.

Abominablement [h.] Kerâhetle, nefretle. ◆ Çok, kesretle.

Abomination [imz.] Mekruh ve menfur bir hareket, nefret, dehşet. ◆ Fena, hoşa gitmeyecek şey. ◆ Küfür, şirk, ibadet-i evsan.

Abominer [ft.] İkrah ve nefret etmek, hazzetmemek. ‖ **s'** – Yekdiğerinden nefret etmek.

Abondamment [h.] Bollukla, mebzûliyetle, bol bol, maa-ziyadetin, kesretle.

Abondance [ims.] Bolluk, kesret, mebzûliyet. ◆ Feyz ve bereket, refah. ◆ Fesâhat, talâkat-ı lisan. ◆ Çok su ile karışık şarap. ‖ **Parler d'** – Bedâheten, irticalen söylemek.

Abondant,e [s.] Bol, vâfir, mebzul. ◆ Feyizli, bereketli. ◆ Fasih, selis, talâkatli. ‖ **d'** – Bundan başka, fazla olarak.

Abonder [fl.] Bol olmak, kesretli olmak. ◆ Çok şeye mâlik olmak yahut çok şey hâsıl etmek. (Ekseriya "*en*" ve bazen "*de*" ile raptolunur): – **en richesse** Külliyetli servete mâlik olmak; – **de biens** Çok nimetlere mâlik olmak; **tout *abonde* dans ce pays** – Bu memlekette her şey boldur. ◆ Birikmek, tehâcüm etmek. ‖ – **en son sens** Fikrinde ısrar etmek. ‖ – **dans le sens d'autrui** Başkasının fikrine iştirak etmek. = [ft.] Artırmak, zam etmek.

Abonné,e [i.] Müşteri, peşinden müşteri; abone.

Abonnement [imz.] İştirak, peşinden ve bir müddet-i muayyene için müşteri oluş, abonman. ◆ Mukataa.

Abonner [ft.] Birini müşteri (abone) etmek. ‖ **s'** – Müşteri (abone) olmak.

Abonnir [ft.] İyiletmek, ıslah etmek. = [fl.] yahud **s'** – İyileşmek, ıslah olmak.

Abonnissement [imz.] Islah, iyileşme, tehzib-i ahlak etme.

Abord [imz.] Gemi yanaşması. ◆ Gemi yanaşacak mahal, iskele. ◆ Vusul, muvâsalat. ◆ Yanaşma, takarrüb. ◆ Birikme, tehâcüm. ◆ Suret-i kabul. ‖ **d'** – ve **du premier** – ve **de prime** – ve **tout d'** – İptidâ, evvelemirde, vehleten, yeknazarda. ‖ **D'** – **que** Hemen: **d'** – **qu'on les approche** Yanaştırılır yanaştırılmaz. ‖ **Dès l'** – Bidâyetten beri = [cm.] Civar, havali, etraf ve eknaf.

Abordable [s.] Yanaşması kolay (sahil). ◆ Yanına varılması kolay, sehlü't-takarrüb (adam). ‖ (mec.) Ehven, elverişli (eşya).

Abordage [imz.] Gemi veya iskeleye yanaşma, rampa. ◆ İki geminin çarpışması; müsâdeme. ‖ (as.) İki ordunun birbiriyle çarpışması. ‖ (mec.) Şetm, lisan ile tecavüz. ‖ **Prendre quelqu'un à** – Bir adama düşünmeye vakit bırakmaksızın vehleten bir şey sormak.

Aborder [fl.] Sahile yanaşmak. ◆ Vâsıl olmak. = [ft.] Yanaşmak, tutmak: – **le noir séjour de Pluton** Plüton'un kara meskenini tutmak, meskenine yanaşmak. ◆ Yanaşmak, takarrüb etmek. ‖ (as.) Bir mevziin etrafını işgal etmek. ◆ Şiddetle hücum etmek. ‖ – **une question** Bir meseleye girişmek, bir meseleden bahsetmek. ‖ (bhr.) Rampa etmek. ◆ Çarpışmak, müsâdeme etmek. ‖ **s'** – Konuşmak için birleşmek. ◆ Çarpışmak.

Abordeur [imz.] (bhr.) Rampa gemisi.

Aborigène [s.] Yerli, yaşadığı, bulunduğu memleketten olan. = [imz. – cm.] Bir memleketin nebatat, hayvanat ve ahali-i asliyesi.

Abornement [imz.] Tahdid. (Eski tabir.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Aborner [ft.] Tahdid etmek, sınır tayin etmek. (Eski tabir.)

Abortif,ve [s.] Vakitsiz doğmuş döl, düşük, sakat. ◆ Nâkıs, yetişmemiş. || (t.) Iskat-ı cenine müteallik, muskıt.

Abot [imz.] Beygir kösteği, paybend.

Abouchement [imz.] Mülâkat, müşâfehe, söyleşme. ◆ İki boru ve zıvananın uç uca birleştirilmesi. || (tşr.) İki damarın birleşmesi, müfâvehe, telâki.

Aboucher [ft.] Müşâfehe için cem' etmek. ◆ İki zıvana veya damarı birleştirmek.

Abouler [ft.] Vermek, getirmek. ◆ Gelmek.

About [imz.] Tahta parçalarının birbirine bitişik bulundukları kenar.

Abouter [ft.] İki şeyi uç uca bitiştirmek, eklemek.

Aboutir [fl.] Nihayet bulmak, müntehî olmak, varmak. ◆ Müncer ve müeddî olmak. || (t.) Cerahatlenmek, takassu' etmek.

Aboutissant,e [s.] Bir yere çıkan, müntehî olan. = [imz. – cm.] İttisalat, civar. || (mec.) Teferruat, tafsil-i ahvâl (ekseriya *tenants* kelimesine mukabil olarak kullanılır): **Les tenants et les – d'une maison** Bir evin hudut ve ittisalatı. ◆ Bir mülkün kendisi. || **Les – s d'une personne** Bir adamın evvel ve âhiri.

Aboutissement [imz.] Müncer oluş. || (t.) Cerahatlenme, takassu'.

Ab ovo [zz.] İptidâsından, esasından.

Aboyant,e [s.] Havlayan. ◆ Kayalara çarpan dalga ve rüzgârlar.

Aboyé,e [s.] Havlamalarla takip olunan. || (mec.) Dâyinler tarafından sıkıştırılan. ◆ Pek ziyade arzu olunan, şiddetle talep edilen.

Aboyer [fl.] Havlamak, havlayarak arkasından koşmak. || (mec.) Fasl etmek. ◆ Bir işin arkasına düşüp istihsaline ziyade çalışmak. = [ft.] Takip etmek, kovalamak. ◆ Fasl etmek. || **– à la lune** Neticesiz yere uğraşmak. || **– après une chose** Bir şeyi arzu etmek, şiddetle istemek.

Aboyeur [s.] Havlayan köpek sesine müşâbih sesi olan. ◆ Tiyatro kapısında bağırarak arabaları çağıran, gelip geçenleri davet eden adam, çığırtkan. ◆ Fassal. = [imz.] (mec.) Bir şeyi şiddetle takip eden. || (t.) Dâü'n-nibah, havlama marazı.

Abracadabra [imz.] Sıtma muskası.

Abracadabrant,e [s.] Harikulâde, acîb, bâis-i hayret.

Abrasion [ims.] (t.) Kazıma, ibşar.

Abraxas [imz.] (*ksass*) Üzerinde bazı yazılar ve resimler mahkûk zî-kıymet bir taş ki kadîmen muska, tılsım makamında taşınır idi.

Abrégé [imz.] Muhtasar, mûcez, mücmel, hülâsa, telhis. || **En** – Muhtasaran, hülâsaten.

Abrégement [imz.] İhtisar, hülâsa ediş. || (ed.) Kasr.

Abréger [ft.] Kısaltmak, ihtisar etmek, hülâsasını almak. ◆ Bir hece-i memdudu maksur etmek. = [fl.] Kısa kesmek, uzatmamak. ◆ Kestirme olmak (yol hakkında). || **S'** – Kısalmak.

Abreuvage [imz.] Suvarma, su verme, iska.

Abreuver [ft.] Suvarmak, iska etmek. ◆ Sulamak, irvâ etmek, su ile doldurmak. ◆ Islatmak. || **– des tonneaux** Fıçıların akıp akmadığını anlamak üzere su doldurmak. || **– en chagrins** Ziyadesiyle mükedder etmek. || **S' –** Su içmek. (Hususiyle hayvanlar hakkında.) ◆ (İnsanlar hakkında) Çok su içmek. || **S' – de larmes** Çok ağlamak. || **S' – en amertumes** Çok acı ve musibet çekmek.

Abreuvoir [imz.] Yalak, suvarma yeri. || (as.) Havuz, yalak.

Abréviateur [imz.] Bir kitabı ihtisar eden. = [s.] İhtisar eden.

Abréviatif,ve [s.] İhtisara müteallik, ihtisarî.

Abréviation [ims.] İhtisar. ◆ Liecli'l-ihtisar bir kelimenin bazı harflerini hazf edip bir iki harfiyle iktifa ediş. ◆ Bir kelimeye delâlet eden bir veya bir iki harf, terhim. || **Par –**

TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜBA

İhtisar tarikiyle. || (hk.) – **s défendues** Kanunen memnû olan terhimat. || (as.) İhtisar.

Abréviativement [h.] İcaz tarikiyle, muhtasaran.

Abrévier [ft.] İhtisar etmek, kısaltmak. ◆ Kelimelerin bazı harflerini hazf ederek yazmak.

Abri [imz.] Sığınacak mahal, melce, me'men. ◆ Muhafaza eden şey, siper. || (as.) Mestur mahal; – **passif** Câmid yahut âdi mestur mahal; – **défensif** Tedâfüî mestur mahal; – **de tirailleurs** Avcı mestur mahalli; – **en feuillag** Dal mestur mahal; – **en clayonnage** Çit mestur mahal; – **blindé** Zırhlı mestur mahal. || **à l'** – Emniyette, muhafaza altında. || **Mettre à l'** – **de** Bir şeyden masun bulundurmak.

Abricot [imz.] Kayısı, mişmiş. = [s.] Kayısı renginde.

Abricot-Alberge [imz.] Zerdali. ◆ Zerdali ağacı.

Abricot-pêche [imz.] İri kayısı, Şam kayısısı. (cm. des *abricots-pêches*)

Abricoté [imz.] Kayısı şekerlemesi.

Abricotée veya **Abricotine** [ims.] Kayısı eriği.

Abricoter [ft.] Kayısı aşısı vurmak.

Abricotier [imz.] Kayısı ağacı.

Abriter [ft.] Muhafaza ve siper altına almak. || **S'** – Muhafaza ve siper altına girmek. ◆ Melce ve himaye aramak. ◆ Yekdiğere muâvenet etmek.

Abrivent [imz.] Rüzgârdan muhafaza için hasır siper. ◆ Ordugâhta derme çatma yapılan nöbetçi kulübesi.

Abrogation [ims.] (hk.) Fesih, ilga, mefsûhiyet; – **expresse** İlga-yı sarih, mefsûhiyet-i sarîha; – **tacite** Mefsûhiyet-i zımniye.

Abrogé,e [h.] Mefsuh, mülga.

Abrogeable [s.] Kabil-i fesih, ilga olunabilir. ◆ Şâyan-ı fesih.

Abroger [ft.] Fesih ve ilga etmek. ◆ Battal etmek, kaldırmak. || (mec.) Mahvetmek.

Abrotone [ims.] Karapelin, kaysum.

Abrouti,e [s.] Yeni sürgünleri hayvanlar tarafından yenmiş (ağaç.)

Abroutissement [imz.] Ağaç yeni sürgünlerinin hayvanlar tarafından yenmesi.

Abrupt,e [s.] (*rupte*) Sarp, dik, yalçın. ◆ Sırasız ve münasebetsiz, rabıtasız, kaba (söz.)

Abruptement [zr.] (Söz hakkında) Rabıtasızca, kabaca.

Abruption [ims.] (crh.) Kemiğin arzan kırılması, inkisar-ı arzî. || (ed.) Üsluba şiddet ve ruh vermek için bir bahisten diğer bahse medar-ı intikal olacak yerleri kaldırmak.

Abrupto [zz.] **ex** – Damdan düşercesine: **Parler ex** – Damdan düşercesine îrad-ı makal etmek yani mukaddime ve hüsn-i iptidâ gibi şeylere lüzum görmeksizin birdenbire söze girişmek. ◆ İrticalen, bilbedâhe.

Abrutir [ft.] Hayvanlaştırmak, budalalaştırmak. || **S'** – Hayvanlaşmak, ahmaklaşmak. ◆ (Melekât-ı akliye ve maneviye hakkında) Bozulmak, kesb-i zaaf etmek.

Abrutissant,e [s.] Hayvanlaştıran, ahmaklaştıran.

Abrutissement [imz.] Hayvanlaşma, ahmaklaşma.

Abrutisseur [s.] Hayvanlaştıran.

Abscisse [imz.] (he.) Fasla.[1]

Abscission [ims.] (crh.) Kesilen bir parçanın tefriki, haz'.

Absence [ims.] Gaybûbet, gıyap. ◆ Fıkdan, yokluk. ◆ Hicran, hicr, ayrılık. ◆ (hk.) Gaybet. || – **d'esprit** Gaflet, dalgınlık. || **En l'** – Gıyabında, gıyaben. || **Présomption d'** – Gaybet mazannesi. || **Déclaration d'** – Gaybet hükmü. || – **légale** Gaybet-i meşrua. || – **de toute preuve** Her gûne delilik, beyyinenin fikdanı. = [cm.] Dalgınlık.

Absent,e [s.] Kayıp, hazır olmayan. ◆ gayr-ı mevcut, mefkud. ◆ Dağınık, dikkatsiz, dalgın (zihin) || (as.) Kayıp, nâ-me'zun. ◆ Divan-ı harbe gelmeyen.

1 Orijinal metinde dizgi hatası: فضله [=fazla] şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında فصله [=fasla: apsis] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Absenter [fv.] (**s'**) Kaybolmak, gaybûbet etmek, hazır bulunmamak. ◆ Evde durmamak. ◆ Bir şeye iştirakten imtina etmek.

Abside yahut **Apside** [ims.] Kilise mihrabı. = [cm.] (hy.) Seyyârelerin evc ve hazizi ve binaenaleyh bunların güneşe takarrüb ve güneşten tebâüdleri.

Absinthe [ims.] Pelin. ◆ Absint. || (mec.) Acı, keder. ◆ Şiddetli tenkit.

Absinthé,e [s.] Pelinlenmiş, pelinli.

Absinther [ft.] Absint karıştırmak. || **s'** – Çok absint içmek.

Absinthisme [imz.] Absint içmenin neticesi olarak husule gelen hâlet-i maraziye.

Absolu,e [s.] Mutlak, gayr-ı mukayyed, bilâşart, müstakil, kendi başına. ◆ Tam, bütün. ◆ Kati. ◆ Dik baş. || (k.) Has, sâfî, mutlak. = [imz.] Vücud-ı mutlak. ◆ Eski kimyagerlerin hacer-i felsefiye yahut hacer-i mükerrem denilen iksir-i âzama verdikleri nâm-ı diger.

Absolument [h.] Tamamıyla, büsbütün. ◆ Mutlaka, ale'l-ıtlak, lâlettayin. ◆ Kat'an, asla, külliyen ◆ Behemehal, katiyen.

Absolution [ims.] Tebriye. ◆ Af, günah çıkarma. || (hk.) Adem-i mesuliyet, af ve ıtlak. || – **d'un accusé** Bir müttehemin adem-i mesuliyeti.

Absolutisme [imz.] Hükûmet-i mutlaka usulü.

Absolutiste [imz.] Hükûmet-i mutlaka taraftarı.

Absolutoire [s.] (hk.) Adem-i mesuliyete müteallik, adem-i mesuliyeti mûcip; **arrêt** – Adem-i mesuliyet kararı. || **Bref** – Katolik rûhânîlerinin günahların affını mübeyyin verdikleri varaka.

Absorbable [s.] Çekilip emilebilen, kabil-i mass.

Absorbant,e [s.] Çekip emen, masseden, içen. ◆ Dikkati celp ve ezhanı meşgul eden. ◆ Herkesi kendisine celbetmek isteyen. ◆ (syd.) Mass.

Absorbation [ims.] Dalgınlık.

Absorbé,e [s.] Dalgın, pek meşgul.

Absorber [ft.] Massetmek, emmek. ◆ Kullanmak, içmek. ◆ Bütün bütün almak, zapt ve işgal etmek. ◆ Hazf ve imha ve nâ-bedid etmek. || **s'** – Bel' olunmak. ◆ Dalmak. ◆ Müstağrak olmak.

Absorption[2] [ims.] Çekip emme, imtisas. ◆ İçme, yeme. ◆ Hasr-ı zihin, derin dalgınlık. ◆ İstihlâk.

Absoudre [ft.] (Tasrifi: *j'absous*, *tu absous*, *il absout*, *nous absolvons etc.*; *j'absolvais etc.*; *j'absoudrai etc.*; *j'absoudrais etc.*; *absous*, *absolvons*, *absolvez*; *que j'absolve etc. absolvant*, *absous*, *absoute*.) Tebriye ettirmek. ◆ Affetmek. ◆ Mazur göstermek. ◆ (hk.) Adem-i mesuliyetine karar vermek.

Absoute [ims.] Af duası.

Abstème [s.] Ebedî şarap içmeyen, müctenib-i hamr.

Abstenir (**s'**) [fv.] Sakınmak, çekinmek, ihtiraz etmek. ◆ İmtina ve istinkâf etmek. ◆ İmsak etmek, perhiz veya oruç tutmak. ◆ Fikrini beyan etmemek. ◆ (hk.) Reyden imtina ve istinkâf etmek, bî-taraf kalmak.

Abstention [ims.] İhtiraz, ictinab. || (hk.) İtâ-yı reyden imtina.

Abstergent,e [i. – s.] (t.) Yarayı yıkayıp temizlemeye yarayan harici ilaç, munazzif, munakkî.

Absterger [ft.] (t.) Yarayı yıkayıp temizlemek, tanzif etmek.

Abstersif,ve [s.] (t.) Yarayı temizlemeye sâlih.

Abstersion [ims.] (t.) Yaranın yıkanıp temizlenmesi, tanzif.

Abstinence [ims.] Sakınma, ictinab. ◆ Perhiz. ◆ İmsak, oruç.

Abstinent,e [s.] Perhizkâr.

2 Orijinal metinde *Abrsobtion* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Abstractif,ve [s.] Tecridî, tefrikî. ◆ Manevi ve mevhum şeylere müteallik. || (t.) Müstahsilat-ı taktîriye.

Abstraction [ims.] Bir şeyin evsafını ayrı ayrı muayene ve tahkik, tecrit. ◆ Bir vücud-ı hakikiye taalluk etmemiş fikir, fikr-i mücerret. ◆ Tenkir, tenekkür. ◆ Suretin gayrı, ruh, mânâ. || – **faite** Kat'-ı nazar, sarf-ı nazar. || **Faire** – **de** Nazar-ı itibara almamak, bertaraf etmek. || **Par** – Manevi, mücerret bir surette. = [cm.] Maneviyat, evham ve hayâlat, tasavvurat. ◆ Dalgınlık, zihin meşguliyeti.

Abstractivement [h.] Temyizen. ◆ Manen, manevice.

Abstraire [ft.] (Tasrifi: *j'abstrais*, *nous abstrayons*; *j'abstrayais*, *nous abstrayions*; *j'abstrairai*; *abstrayant*; *abstrait*.) Bir şeyin evsafını ayrı ayrı muayene ve tahkik etmek, tecrit etmek. ◆ Bir şeye hasr-ı dikkat etmek. || **s'** – Dalmak, bir şeyle çok meşgul olmak. ◆ Etraflardaki şeylere hiç dikkat etmeyerek kâmilen tecerrüd etmek.

Abstrait,e [s.] Manevi, mevhum, hayalî. ◆ Dalgın, müstağrak. || **Nombre** – Aded-i mücerret. || **Sciences** – **es** Riyaziyat.

Abstraitement [h.] Manevi ve mevhum bir suretle. ◆ Dalgınlıkla.

Abstrus,e [s.] Muğlak, muamma gibi, anlaşılmayan. ◆ Muzlim, derin.

Absurde [s.] Münasebetsiz, mânâsız, abes. = [imz.] Mânâsız ve abes şey. || **Réduire un raisonnement, une opinion à l'** – Bir muhakemenin, bir fikrin yanlış olduğunu yahut çıkarılan neticenin esassız, mantığa mugayir bulunduğunu ispat etmek.

Absurdement [h.] Mânâsız, münasebetsiz, abes olarak.

Absurdité [ims.] Münasebetsizlik, abes.

Abteilung [imz.] (Almanca) (as.) Topçu taburu cüz'-i tâmmı.

Abus [imz.] Suistimal. ◆ İfrat. ◆ Hata. ◆ Sû-i hareket. || – **des mots** Kelimelere hâiz olmadıkları bir mânâyı vermeye çalışmak, vermek. || – **de jouissance** Menfaat-i meşruanın mâfevkine tecavüz. || – **d'autorité** Nüfuz-ı memuriyeti suistimal. || – **de confiance** Emniyeti suistimal.

Abuser [ft.] Suistimal etmek. ◆ Aldatmak, iğfal etmek. ◆ Namusunu ihlal etmek, bikrini izâle eylemek. ◆ Kaide-i sarfiyeye mugayir olarak kullanmak. || – **de quelqu'un** Birinin hilm ve nezaketinden bilâictinab istifade etmek, birine pek teklifsizce muamele etmek. || **s'** – Yanılmak, aldanmak.

Abuseur [imz.] Aldatan, muğfil.

Abusif,ve [s.] Aldatıcı. ◆ Suistimali hâvi. ◆ Akla, kanuna muhalif. ◆ Kaide-i sarfiyeye mugayir. ◆ Mugayir-i kanun, hilâf-ı nizam, yolsuz.

Abusivement [h.] Suistimal ile. ◆ Nizama mugayir, bi-gayri hakkın.

Abusseau [imz.] Gümüş balığı.

Abuter [ft.] Nişan almak. (Eskidir.) ◆ Bir şeyi matmah-ı nazar ittihaz etmek. = [fl.] Oyunda evvel oynayacak adamın tayini için kaydırak atmak.

Abutilon [imz.] (Arabîden me'huz) (nb.) Ebutalyun, sarı hatmi.

Abyssal,e [s.] Dipsiz, nâyâb.

Abysse [s.] Tahte'l-bahir derinlikler, çukurlar.

Abyssin yahut **Abyssinien,ne** [i.] (*a-biss-sain*) Habeş sekenesi. = [s.] Habeşî, Habeşe müteallik. = [imz.] Habeş lisanı.

Abyssinie [ihs.] Habeş, Habeşistan.

Acabit [imz.] Soy, cins. ◆ (mec.) Tabiat, âdet.

Acacia [imz.] Sent (senat) ağacı, akasya.

Académicien,ne [imz.] Eflatun'un mezhebine tâbi hakîm. ◆ Akademiya denilen ulûm ve fünûn ve edebiyat veya sanâyi-i nefise encümeni âzâsından bulunan âlim, encümen-i dâniş âzâsından.

Académie [ims.] Eflatun'un şâkirdanına ders verdiği meydanın ismi. ◆ Eflatun'un mezheb-i felsefisi. ◆ Encümen-i dâniş, Fransa Encümen-i Dânişi. ◆ Fransa'nın taksima-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tına göre maarif idaresi. ◆ Meşhur bilardo oyuncularının toplandıkları, bulundukları mahal. ◆ Çıplak resim nüshası. ◆ Umuma mahsus resim ve mimari mektebi. || Tenir – Eskrim, sibâhat vesâire öğretmek. || – des jeux İskambil, bilardo vesâire gibi oyunların tarifatını hâvi kitap. || Officier d' – Akademi nişanını hâiz zât.

Académique [s.] Encümen-i dânişe müteallik, layık. ◆ Eflatun'un mesleğine ait. ◆ Encümen-i dâniş tarafından tevzi' edilmiş. || Style – Pek ziyade lüzumundan fazla dikkat edilmiş üslub-ı ifade. || Palmes – s Encümen-i dâniş nişanı. || (mec.) Gayritabii, suni.

Académiquement [h.] Encümen-i dâniş usulünce. || (mec.) Gayritabii bir surette.

Académisme [imz.] Âsâr-ı atîkayı aynı aynına taklit etme, istinsah eyleme.

Acagnarder [ft.] Tembelliğe alıştırmak. || s' – Tembel alışmak.

Acajou [imz.] Mahun, (maun) ağacı.

Acalephes [imz. – cm.] Deniz ısırganları sınıfı.

Acalifourchonner [fl.] Beygire biner gibi bir şeyin üzerine bacaklarını açarak binmek.

Acampsie [ims.] (t.) Adem-i in'itaf, bükememe.

Acanthabole [imz.] (crh.) Cerrah cımbızı, dikenli kıskaç.

Acanthacées [ims.] (nb.) Fasîle-i şâikiye, akintunya fasîlesi.

Acanthe [ims.] Ayı yoncası, kenger otu, şevkü'l-yahûd. || (m.) Kenger yaprağı şeklinde oyma.

Acanthophis [ims.] Boz yılan.

Acare yahut Acarus [imz.] Mevadd-ı hayvaniye ve nebatiyede bulunan kurt. || – de la gale Uyuz böceği, hamme-i cereb.

Acariâtre [s.] Titiz, hırçın, bedhuy.

Acarides [ims. – cm.] Uyuz böceği, hevamm-ı cerebiye sınıfı.

Acatalepsie [ims.] (t.) İnsanın fehm ve idrakine halel getiren bir nevi hastalık, ademü'l-fehm.

Acatharsie [ims.] (t.) Ahlât bozukluğu.

Acaule [s.] (nb.) Adîmü's-sak.

Accablant,e [s.] Yoran, sıkan, sakil, ağır, takat-güdaz. ◆ Muacciz. ◆ Aciz bırakan, mahcup eden. || Preuves – es Delâil-i müskite, kaviye.

Accablé,e [s.] Bîtab, sabır ve tahammülü kalmamış, mecalsiz. ◆ Duçar, Müstağrak. ◆ Aciz.

Accablement [imz.] Tahammülsüzlük, dermansızlık, sıkıntı. ◆ Acz, fütur. || (t.) Fütur-ı şedid, vakt.

Accabler [ft.] Yormak, ziyadesiyle yükletmek, ezmek, bir adama tahammülü fevkinde iş vermek. ◆ Mahvetmek. ◆ Aciz bırakmak, fütura düşürmek. ◆ Taciz etmek. ◆ Müstağrak etmek. ◆ Mahcup etmek. ◆ Cevaptan aciz bırakmak. || s' – Ezilmek.

Accalmie [ims.] (bhr.) Rüzgâr ve denizin sükûnu, limanlaması, rekâdet ve sükûnet-i hava. || (mec.) Sükûnet. || (tca.) Durgunluk.

Accaparement [imz.] İhtikâr, madrabazlık. ◆ Münhasıran tasarruf etme.

Accaparer [ft.] İhtikâr etmek, madrabazlık etmek. || (mec.) Kendine hasretmek, taht-ı inhisara almak. || – quelqu'un Bir adamın hüsn-i teveccühünü, dostluğunu kazanmak.

Accapareur,euse [i.] Muhtekir, madrabaz.

Accastillage [ims.] (bhr.) Geminin başında ve kıçındaki kuleler, tabyalar. ◆ Geminin sudan hariç olan yerleri.

Accastiller [ft.] (*a-kas-ti-ié*) Geminin başında yahut kıçında kuleler, tabyalar yapmak.

Accéder [fl.] Varmak, çıkmak. ◆ Rıza vermek, muvâfakat etmek, reyi inzımam etmek.

Accélérateur,trice [s.] Tesri' ve ta'cil eden, muaccil, müsri'.

Accélération [ims.] Ta'cil.

Accéléré,e [s.] Süratli (araba vesâire). = [imz.] Hızlı giden sefine. = [ims.] Hızlı giden araba.

Accélérer [ft.] Ta'cil ve tesri' etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Accélérographe yahut **Accéléromètre** [imz.] (as.) Mizanü't-tazyik ki efvah-ı nâriyede barut gazlarının icra ettiği tazyiki ölçmeye mahsustur.

Accense [imz.] (Eski Romalılarda) Muhzır, çavuş. ◆ Asâkir-i mütemmime.

Accenser [ft.] Îcar etmek, kiraya veya iltizama vermek.

Accent [imz.] Sadâ ve savtın imâlesi. ◆ Hava, makam. ◆ Şive-i lisan. ◆ Suret-i telaffuz. ◆ Hareke ve med işareti. || (cm.) Ses, gürültü.

Accentuation [ims.] Hareke ve med işaretlerinin suret-i vaz' ve isti'mali. ◆ Kelimenin bazı hecelerini çekerek telaffuz ile ifade-i meram.

Accentuer [ft.] Huruf-ı savtiyenin üzerine hareke ve med işaretini vaz' etmek. ◆ Kelimelerin bazı hecelerini temdid ederek söze başka bir renk ve mânâ vermek. || (mec.) İzhar etmek. || **s'** – Zâhire çıkmak, bir tarafa meyletmek.

Acceptable [s.] Şâyan-ı kabul.

Acceptant,e [s.] Kabul eden, razı olan.

Acceptatif,ve [s.] Kabulü mutazammın.

Acceptation [ims.] Kabul, icabet. || Bir poliçenin kabulü için tahriren verilen söz. || **L'offre et l'** – (hk.) İcap ve kabul.

Accepté [s.] Makbul. || (tca.) Makbulümdür (poliçe üzerinde). Bu mânâyı ifade için ekseriya muhtasar olarak yalnız bir **A** harfi de yazarlar.

Accepter [ft.] Kabul etmek, almak. ◆ İcabet etmek. ◆ Razı olmak, muvâfakat etmek. ◆ (mec.) Tahammül etmek, katlanmak. || – **un présage** Verdiği ümidi kabul etmek: **J'en accepte l'augure** Bana ümit ettirildiği vechile olmasını isterim.

Accepteur [imz.] Poliçe kabul eden adam.

Acception [ims.] Tercih, tefrik. ◆ Riayet. ◆ Mânâ, isti'mal. || – **de personne** İmtizac, muhâdenet.

Accès [imz.] (*ak-cé*) Takarrüb. ◆ Medhal, yol. ◆ Giriş, duhul. ◆ Hastalık nöbeti. || **Avoir** – Serbestçe girmek, kabul olunmak. || **Avoir – à une profession, à une carrière** Bir sanat ve mesleği icraya hakkı olmak. || **Ouvrir l'** – **à** Yol hazırlamak.

Accessibilité [ims.] Yanına yanaşılır adamın hâli, munislik. ◆ Salâhiyet.

Accessible [s.] Yanaşması kolay, görüşmesi mümkün, munis. ◆ Kabil, sâlih, müsait. ◆ Anlaşılabilir. || **Être** – **à** Ehemmiyet vermek, atf-ı nazar etmek. || (as.) Kabil-i takarrüb, mümkinü't-takarrüb (arazi).

Acsession [ims.] Rıza, muvâfakat, inzımam-ı rey. || **Acte d'** – Rıza ve muvâfakati hâvi senet. || **Droit d'** – Bir şeyin zevâidine mâlikiyet hakkı, hakk-ı zamâim. || – **au trône** Tahta cülus; sandali-i hükümdarîye kuud.

Accessit [imz.] (*site*) Zikr-i cemil.

Accessoir [s.] Müteferri, tâbi. ◆ Tâli, redif, lâhık. = [imz.] Fer'; **l'** – **suit le principal** Fer' asla tabidir. = [cm.] Fürûat, tevâbi. || – **d'armes** (as.) Teferruat veya fürû-ı esliha; **de solde** Fürû-ı maaş, zamâim; – **du tir à la cible** Nişan tahtası, endaht teferruatı.

Accessoirement [h.] İkinci derecede olarak, ilaveten.

Accidence [ims.] Kaza ve tesadüf keyfiyeti.

Accident [imz.] Hadise, vukuat. ◆ Hâl, araz, arıza. ◆ Kaza. = [cm.] (as.) Sath-ı arzın arızaları: – **s naturels** Avârız-ı tabiiye; – **s artificiels** Avârız-ı suniye. || **Par** – Kazaen, kazara. || **Mort par** – Ecel-i kaza.|| – **imprévu** Kazâ-yı nâgehanî.

Accidenté,e [s.] Arızalı (sath-ı arz) ◆ Vukuatla memlû. || (ed.) Mütehavvil, şâyan-ı temâşâ.

Accidentel,le [s.] Tesadüfi, vukuata tâbi. ◆ Ârızî. || **Mort** – **lle** Ecel-i kaza.

Accidentellement [h.] Tesadüfen, kazara.

Accidenter [ft.] Bir memleketin, bir arzın manzarasını tehâlüf ettirmek. ◆ Üslubu yeknesaklıktan kurtarmak.

Accipitre [imz.] Şahin ve atmaca gibi yırtıcı ve âkilü'l-luhûm kuşlar sınıfı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Accise [ims.] Müstehlekâttan ve bilhassa meşrubat-ı kûûliyeden alınan bilvasıta bir vergi, zecriye. ◆ İhtisab.

Acclamateur [imz.] Alkışlayıcı.

Acclamatif,ve [s.] Alkışlarla ifade olunan, alkışlanan.

Acclamation [ims.] Alkışlama ve tahsin sadâları. ‖ **D'** – ve **Par** – Hep birden, rey toplamaya müracaat etmeksizin.

Acclamer [ft.] Alkışlarla ve tahsin sadâlarıyla tayin etmek. ◆ Alkışlarla selamlamak. = [fl.] Alkışlamak, tahsin sadâları çıkarmak.

Acclimatation [ims.] Bir yerin iklim ve havasıyla imtizac, istînas, imtizac-ı iklim. ◆ Bir nebatın yetiştiği yerin gayrında yetiştirilmesi. ‖ **Jardin d'** – Nebatat bahçesi.

Acclimaté [i.] Doğduğu iklimden, yerden başka bir iklimde, yerde yaşamaya alışmış olan.

Acclimatement [imz.] Bir şahıs veya nebatın diğer bir iklimle imtizacı, istînası.

Acclimater [ft.] İklim ve havaya alıştırmak, yeni bir iklim ve hava ile istînas, imtizac ettirmek. ‖ (mec.) Bir adamı bazı şeylere alıştırmak. ‖ **s'** – Yeni bir iklim ve hava ile imtizac etmek.

Accointance [ims.] Ülfet, rabıta, münasebet. ◆ Münasebat-ı gayr-ı meşrua. (Ekseriya cem'i müsta'meldir.)

Accointé,e [i.] Dost, akraba. (Eski kelime.)

Accointer (**s'**) [fv.] Ülfet ve muvâneset etmek, laubali olmak. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Accoisement [imz.] Sükûnet, sükûnet bulma. (Eski kelime.)

Accoiser [ft.] Teskin etmek. (Eski kelime.)

Accolade [ims.] Kucaklama, der-âguş, musâfaha, muânaka. ‖ (as.) Muânaka ki kadîmen bir şövalyenin esna-yı kabulünde icra olunan merasimin başlıcalarından biri idi. Yeni şövalyeyi teslih eden zât kılıcının yanıyla ona üç defa vurduktan sonra bir muhabbet-i uhuvvetkârâneye delâlet etmek üzere onu der-âguş dahi ederdi. ◆ Tabâatta müsta'mel ({) işareti, kaş. ◆ Kapı ve pencere sögesi/sövesi üstündeki kemer.

Accolader [ft.] Tabâatta kaş denilen işaret-i mahsusa ile birkaç satırı bir yere cem etmek. ‖ **s'** – Kucaklaşmak, musâfaha etmek.

Accolage [imz.] Ağaçların veya asmanın hereke bağlanması, herekleme, ispalyaya bağlama.

Accolé,e [s.] Der-âguş olunan. ◆ Bitişik, ulaşmış. ◆ Tasmalı (hayvan). ◆ Hereklenmiş (asma veya ağaç).

Accolement [imz.] Bitişme, ulaşma.

Accoler [ft.] Kucaklamak. ◆ Birleştirmek, birbirine raptetmek. ◆ Asmayı hereklemek, meyve ağacını ispalyaya bağlamak. ◆ İki şeyi bir yerde göstermek. ‖ – **une bouteille** Şişe ile içmek. ‖ (as.) Bölük, tabur, alay gibi kıtaat-ı askeriyeyi yan yana koymak. ‖ **s'** – Kucaklaşmak, birbirinin boynuna sarılmak. ◆ Sarılmak. ◆ Birleşmek, inzımam etmek. ◆ Sık sık ziyaret etmek, yapışmak.

Accolure [ims.] Herek bağı.

Accommodable [s.] Tesviyesi mümkün, kabil-i fasl, tesviye.

Accommodage [imz.] Yemeğin terbiye ve istihzarı. ◆ Saçın düzeltilmesi.

Accommodant,e [s.] Söz anlar, uygun, muvâfik.

Accommodation [ims.] Tesviye. ◆ muvâfakat. ◆ (İki metni birbiriyle) telif.

Accommodé,e [s.] Düzelmiş, muntazam. ◆ Muvâfik, münasip. ◆ Mâlik, sahip. ◆ Vakt ü hâli hoş.

Accommodement [imz.] Nizam, intizam, tertip. ◆ Uyuşma, uzlaşma, sulh. ‖ **Par voie d'** – Sulhen.

Accommoder [ft.] Tanzim ve tertip etmek, düzeltmek. ◆ Fasl ve tesviye etmek. ◆ (Yemeği) hazırlamak, terbiye etmek. ◆ Hüsn-i muamele (ve istihzâen sû-i muamele) etmek. ◆ Uzlaştırmak, barıştırmak. ◆ Muvâfik gelmek. ‖ **s'** – Düzelmek, kendi hâlini ıslah etmek. ◆ uyuşmak, uzlaşmak. ◆ Tevfik-i hareket etmek, uymak. ◆ Edinmek, yerleşmek. ◆ Süslenmek. ◆ Münasip ve muvâfik olmak. ◆ Sermest olmak. ◆ Alışmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Accompagnateur,trice [s.] (ms.) Peyrev, âhenkdaş.

Accompagnement [imz.] Refakat, yoldaşlık. ◆ Teşyi. ◆ Tezyinat vesâire takımı. || (ms.) Peyrevlik, âhenk. || (as.) – **d'enceinte** İstihkâm kafa sathı.

Accompagner [ft.] Refakat ve arkadaşlık etmek. ◆ Birlikte bulunmak. ◆ Teşyi etmek. ◆ Terfik etmek. ◆ Muvâfik olmak, uymak, yakışmak. || (ms.) Şarkı söyleyen veyahut bir çalgı çalan adama peyrevlik etmek. || **s'** – Birini beraber veya maiyete almak.

Accompli,e [s.] Tamamen hayyiz-i husule gelmiş, tamam, mükemmel, olmuş bitmiş. || **Fait** – Emrivaki.

Accomplir [ft.] Bitirmek, itmam ve ikmâl etmek. ◆ Eda etmek, yerine getirmek, başa çıkarmak, icra etmek. || **s'** – İkmâl ve ifâ olunmak.

Accomplissement [imz.] İtmam, ikmâl. ◆ İfâ, icra.

Accon [imz.] (bhr.) Çırnık.

Accorage [imz.] (bhr.) Geminin destek üzerine alınması.

Accord [imz.] Vifak, ittifak. ◆ Muvâfakat, tevâfuk. ◆ İttihad, iştirak. ◆ Mukavele, muâhede. ◆ Muvâzene, itidal. ◆ Uzlaşma, müsâlemet. ◆ Âhenk. ◆ Çalgı düzeni. ◆ Nikâh mukavelesinin şerâiti. ◆ Söz kesme. || (sr.) Mutabakat. || **D'** – İyi âhenk edilmiş (alet-i musiki). || **Être d'** –İttifak etmek, hem-rey olmak. ◆ İtiraf etmek, teslim etmek. ◆ Aynı neticeye sâî olmak. || **D'un commun** – İttifak-ı ârâ ile, müttefikan. || **D'** – [zr.] Teslim ederim.

Accordable [s.] Şâyan-ı kabul, şâyan-ı is'af. ◆ Kabil-i tevfik.

Accordailles [ims. – cm.] Namzetlik, nikâh cemiyeti, nişan cemiyeti.

Accordant,e [s.] (ms.) Âhenge uygun, hem-âhenk. ◆ Hem-tabiat.

Accordé,e [s.] Nişanlı, nikâhlı.

Accordéon [imz.] Armonik.

Accorder [ft.] Uzlaştırmak, telif-bîn etmek. ◆ Düzeltmek, tanzim etmek. ◆ Tevfik ve tatbik etmek, uydurmak. ◆ Vermek, ihsan etmek. ◆ Müsaade etmek. ◆ Hasr ve sarf etmek. ◆ Haml ve isnat etmek. ◆ Tasdik ve kabul etmek. ◆ Saza âhenk ve düzen vermek, akorde etmek. || – **une fille** Bir kızın yed-i izdivacını vaat etmek. || – **du temps** Deynin vadesini tehir etmek, fazla mühlet vermek. || – **une audience** Bir mülâkata kabul etmek. || – **une demande** Bir mesulü is'af etmek. || **s'** – İmtizac etmek. ◆ Hemfikir olmak. ◆ Uzlaşmak. ◆ Verilmek, ihsan olunmak. || (sr.) Mutabakat etmek. || (ms.) Akorde olmak. || **S'** – **avec soi-même** Harekâtı, efkârı, akvali mantık dairesinde birbirine uymak.

Accordeur [imz.] Çalgılara düzen veren adam, akordeci. || – **de flûtes, de vielles** Sulh hakimi.

Accordoir [imz.] Çalgılara düzen vermeye mahsus alet.

Accore [s.] (bhr.) Dik ve sarp sahil. = [imz.] Kızak desteği, payanda.

Accorer [ft.] (bhr.) (Bir gemiyi) Kızağa almak. ◆ Eğretiye almak, yerine getirmek. ◆ Kımıldayamayacak surette bağlamak.

Accorné,e [s.] Boynuzları cisminin renginden başka bir renkte olan (hayvan).

Accort,e [s.] Nazik, zarif, latif. ◆ Uysal.

Accortise yahut **Accortesse** [ims.] Nezaket, zarafet. ◆ Uysallık.

Accostable [s.] Yanaşması kolay (sahil, gemi). ◆ Kabil-i ülfet, munis.

Accostage [imz.] (bhr.) Yanaşma.

Accostant,e [s.] Sokulgan.

Accoste [nd.] Yanaş! = [imz.] Yanaş kumandası.

Accoster [ft.] (Gemi hakkında) Yanaşmak. ◆ Birine yanaşmak, takarrüb etmek. || **s'** – Görüşmek, ülfet etmek. ◆ Yaklaşmak. ◆ Uymak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Accotement [imz.] Caddenin şosesiyle iki tarafındaki hendekleri arasında yahut bir dere ile ebniyenin arasındaki zemin seddi, tarafeyn sath-ı mâilleri, kafa sathı. ◆ Demiryollarında harici ray ile meyan molozu kenar-ı haricisi arasındaki mesafe, tarafeyn sath-ı mâilleri.

Accoter [ft.] Dayatmak. ‖ **s'** –Dayanmak, ittikâ etmek, rahat etmek. = [fl.] (bhr.) Gemi yan üzerine yatarak gitmek.

Accotoir [imz.] Dayak, müttekâ, destek.

Accouchée [ims.] Lohusa, nüfesâ. ‖ **Caquets de l'** – Âfâki sohbet, uzun uzadıya musâhabe.

Accouchement [imz.] Doğurma, vaz'-ı haml. ◆ Doğurtma. ‖ (mec.) Büyük bir sa'ye mütevakkıf iş, hareket.

Accoucher [fl.] Doğurmak. ‖ (mec.) Bir şeyi birçok sa'y ile vücuda getirmek. ◆ Bir cevabı müşkilatla bulmak. ◆ Arzu edilmeyen, cesaret olunmayan bir şeyi söylemek, yumurtlamak. = [ft.] Doğurtmak, ebelik etmek. ‖ (mec.) Sa'y-ı zihnîye muâvenet etmek. ‖ **s'** – Kimsenin yardımı olmaksızın doğurmak.

Accoucheur [i.] Ebelik eden tabip, müvellid. ‖ **médecin** – Tabib-i müvellid.

Accoucheuse [ims.] Ebe kadın, kabile.

Accoudement [imz.] (as.) Dirsek dirseğe dokunma.

Accouder (**s'**) [fv.] Dirseğe dayanmak. ‖ (as.) Piyade neferatı yan yana durmak.

Accoudoir [imz.] Dirseğin dayanmasına mahsus yastık vesâire, koltuk.

Accouer [ft.] Beygirleri birbirinin arkasına bağlamak, katar etmek.

Accouple [ims.] Çifte tasma. ◆ Bağ.

Accouplement [imz.] Çiftleşme. ‖ (as.) Çiftleştirme veya çiftleşme; – **facultatif** İhtiyari çiftleşme; – **dirigé** İltizamî çiftleşme. ◆ Hayvanların çift bağlanması. ‖ (mec.) İki şeyin, iki fikrin, iki kelimenin bir yere cem'i.

Accoupler [ft.] Çifte koşmak. ◆ İkişer bağlamak. ◆ İki yahut birçok şeyleri bir yere bağlamak. ◆ Çiftleştirmek. ‖ (mec.) İki şeyi, iki fikri, iki kelimeyi bir yere cem' etmek. ‖ – **ses dames** (Tavla oyununda) Kapı yapmak. ‖ **s'** – Çiftleşmek. ‖ (mec.) Karışmak, birleşmek.

Accourcie yahut **Accourse** [ims.] (m.) Bir hânenin dairelerini yekdiğerine rapteden harici yol.

Accourcir [ft.] Kısaltmak. ◆ (Yolu) Kestirme etmek. ‖ (sr.) Memdud bir heceyi maksur etmek. = [fl.] yahut **s'** – Kısalmak.

Accourcissement [imz.] Kısalma.

Accourir [fl.] (*courir* fiili gibi tasrif olunur ve fi'l-i iâne olarak hem *avoir* ile hem *être* ile imtizac eder) Koşmak, hücum etmek, koşuşmak.

Accoustrement [imz.] (as.) Asâkir-i milliye teslih ve teçhizi. (Kurun-ı Vustâ'da müsta'mel bir kelime-i kadîmedir.)

Accoutrement [imz.] (Heyet-i umumiyesi itibarıyla) Esvab. ◆ Garip ve gülünç kıyafet.

Accoutrer [ft.] Garip ve gülünç elbise giydirmek, tezyin etmek. ‖ – **quelqu'un de toutes pièces** Birini sövüp tekdir etmek, iyice donatmak. ‖ = **s'** – Garip ve gülünç bir kıyafete girmek.

Accoutumance [ims.] Âdet, ülfet.

Accoutumé,e [s.] Alışmış, âdet etmiş. ◆ Mutad, me'luf. ‖ **à l'** – Ale'l-mutad. ‖ **Avoir** – İtiyat etmek.

Accoutumer [ft.] Alıştırmak. ‖ **s'** – Alışmak, âdet edinmek, itiyat etmek.

Accouvé,e [s.] Ocak başından ayrılmayan, tembel.

Accouver [ft.] Kuluçkaya yatırmak için yuva hazırlamak. = [fl.] Kuluçkaya yatmak. ‖ **s'** – Kuluçkaya yatmaya başlamak.

Accréditation [ims.] Bir hükûmet-i ecnebiye nezdinde bir memurun, bir sefir veya maslahatgüzarın memuriyetini mutazammın

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

itimatnâme verme. ◆ İtibar ve hüsn-i şöhret-i ticariye verme.

Accrédité,e [s.] Murahhas, memur, me'zun. ◆ Tavsiye olunmuş. ◆ Muteber, meşhur. ◆ Hâmil-i havalenâme. ◆ Mazhar-ı itimat.

Accréditer [ft.] İtibar vermek, me'zuniyet vermek. ◆ Tasdik ettirmek, tanıttırmak, tavsiye etmek. ◆ Revacını artırmak, tasdik ve temin etmek. ◆ Muhtemel kılmak. ◆ Neşretmek. ◆ İtimatnâme vermek. ◆ Elçi göndermek, tayin etmek. ◆ Havalenâme vermek. || **s'** – Kesb-i itibar etmek. || (mec.) İntişar etmek, mazhar-ı itimat ve kabul olmak. ◆ Kesb-i sübut etmek.

Accrêté,e [s.] Pek ziyade, müteazzım, mütekebbir.

Accrétion [ims.] Büyüme, tevessü' etme. ◆ Tezâyüd.

Accroc [imz.] Çivi ve diken gibi bir şeyin yırtığı. ◆ Güçlük, müşkilat. ◆ Gayr-ı muntazar tehir. || (mec.) Levs, leke, şüphe.

Accroché,e [s.] Merbut, muallak. ◆ Emniyet sandığına konmuş. ◆ Takılmış, ilişmiş. || (mec.) Gecikmiş, teehhüre uğramış.

Accroche-cœur [imz.] Şakak zülfü, ca'd, dilâviz. (cm. des *accroche-cœurs*.)

Accrochement [imz.] Çengelleme, kancalama. ◆ İlişme, takışma. || (mec.) Müşkilat.

Accrocher [ft.] Takmak, çiviye asmak, çengellemek, kancalamak. ◆ İliştirerek yırtmak. ◆ İliştirmek, alıkoymak, tehir etmek. ◆ Emniyet sandığına koymak. || (mec.) Kapmak, yakalamak. ◆ Geciktirmek, mani çıkarmak. ◆ Hile ile, maharetle elde etmek. ◆ Saati durdurmak. || **s'** – Tutulmak, sarılmak, ilişmek.

Accroire [ft.] (Yalnız *faire* kelimesinden sonra bulunur) **Faire** – İnandırmak, aldatmak, iğfal etmek. || **S'en faire** – Tefahhur etmek, mağrurlanmak.

Accroissance [ims.] Tezâyüd, tekessür, neşvünemâ.

Accroissement [imz.] Artma, büyüme, izdiyad, tekessür, neşvünemâ. || – **des jours** Günlerin uzaması.

Accroître [ft.] (*croître* gibi tasrîf olunur) Büyütmek, çoğaltmak, artırmak. ◆ İtibar ve me'zuniyetini artırmak. = [fl.] Büyümek, çoğalmak, artmak, neşvünemâ bulmak.

Accroupi,e [s.] Çömelmiş, büzülüp oturmuş.

Accroupir (s') [fv.] Çömelmek, büzülüp oturmak.

Accroupissement [imz.] Çömelme, büzülüp oturma. || (mec.) Hayvanlaşma.

Accru [imz.] Ağaç piçi, fışkın.

Accrue [ims.] Suların çekilmesiyle arazinin tevessü' etmesi. ◆ Ağaç köklerinin arazi-i mütecâvireye tecavüzünden nâşi ormanın tevessü' etmesi.

Accube [imz.] (as.) Ordugâh yatağı. (Eskidir.)

Accueil [imz.] Kabul, istikbal. ◆ Poliçe kabul ve te'diyesi: **Faire un bon** – Hüsn-i kabul etmek.

Accueillant,e [s.] Hüsn-i kabul eden.

Accueillir [ft.] Kabul ve istikbal etmek. ◆ Hüsn-i kabul etmek. ◆ Tutmak, yakalamak.

Accul [imz.] Çıkmaz sokak. ◆ Köşe, bucak, kenar. ◆ Küçük koy, limancık. ◆ (as.) Tecrübe esnasında topların geriye tepmelerini men için biraz gerilerinde zemine rekzedilen bir sıra kazık, aksülamel kazıkları.

Acculement [imz.] Geriye doğru gidiş. ◆ (bhr.) Omurga iskeleti.

Acculer [ft.] Dar bir yere sıkıştırmak. ◆ Aciz bırakmak, tazyik etmek. ◆ (Atı) Ürkütüp geriletmek, geri tartmak. || (as.) Sıkıştırmak. = [fl.] yahut **s'** – Arka vermek, ittikâ etmek. ◆ Cevaptan aciz kalmak. ◆ (At hakkında) Ürküp gerilemek, geri tartılmak. || (as.) Sıkışmak.

Accumulateur,trice [s.] Biriktirici, yığıcı, müddahir.

Accumulation [ims.] Yığma, biriktirme, terâküm, iddihar. ◆ Tezâyüd, tekessür.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Accumuler [ft.] Yığmak, biriktirmek, toplamak, iddihar etmek. || **s'** – Birikmek, yığılmak, terâküm etmek.

Accurbitaire [imz.] (t.) Kurt, dûdü'l-vahîd, dûd-ı şeritî.

Accusable [s.] Şâyan-ı itham, kabil-i itham.

Accusateur,trice [i.] Şâkî, müştekî, müddeî. ◆ Müddeî-i umumi.

Accusatif [imz.] (sr.) Mef'ûlün-bih.

Accusation [ims.] İtham. ◆ Şikâyet, dava. ◆ İsnat, azv. ◆ İtiraf. || (hk.) Müddeî-i umumilik. || **Chambre d'** – Heyet-i ithamiye; **Arrêt d'** – Heyet-i ithamiye mazbatası; **Acte d'** – İthamnâme. || **L'** – **et la défense** Müddeî-i umumi ve müttehem vekili, müddeî-i umumi ve müttehemin iddia ve müdafaaları. || **Chefs d'** – Esbab-ı itham.

Accusatoire [s.] İthamı mûcip (fiil ve hareket).

Accusé,e [i.] Müttehem, maznun. = [imz.] – **de réception** Vusul ilmühaberi. ◆ Vusul iş'arı. = [s.] Vâzıh, açık. ◆ Nazara çarpan. ◆ İri, büyük, gösterişli.

Accuser [ft.] İtham etmek, aleyhine ikame-i dava etmek. ◆ İsnad-ı kabahat etmek, iştikâ etmek. ◆ Delâlet etmek, meydana çıkarmak, göstermek. ◆ İtiraf etmek, söylemek. ◆ İhbar ve irâe etmek. ◆ Teyit etmek. || – **réception** Bir şeyi kabz ettiğini haber vermek. || **s'** – İtiraf-ı kabahat etmek. ◆ Kabahati birbirine atıf ve isnat etmek.

Acenser [ft.] İskât etmek.

Acéphale [s.] Başsız (böcek, heykel yahut döl), ma'dûmu'r-re's. ◆ Akılsız.

Acéphalie [ims.] Ma'dûmiyet-i re's.

Acéphalobrache [s.] Başsız ve kolsuz.

Acer [imz.] İsfendan ağacı.

Acérain,e [s.] Çelikli, çelik kabîlinden olan.

Acerbe [s.] Kekre, ham. || (mec.) Kaba, nahoş.

Acerbité [ims.] Kekrelik. ◆ Kabalık.

Acéré,e [s.] Çelikli. ◆ Keskin, sivri. (mec.) Batan, acı, hicv-âmiz.

Acérellé,e [s.] Sivrice, sivrimsi.

Acérer [ft.] Demire çelik katmak, su vermek. || (mec.) Teşdid etmek, müessir kılmak.

Acescence [ims.] (*sèss-san*) (k.) Ekşime istidadı, mâiliyet-i humz.

Acescent,e [s.] (*a-sèss-san*) Ekşimeye müstaid, ekşimeye başlamış, hâmızlığa mâil.

Acétabule [imz.] Eski zamanda sirke vaz'ı için müsta'mel kavanoz. ◆ (tşr.) Cevf-i muallakî. || (tt.) Hayvanat kabuklarının oyuk mahalli.

Acétal [imz.] (k.) Asetal.

Acétate [imz.] (k.) Halliyet. || – **de plomb** Halliyet-i rasas, kurşun sirkesi. || – **de cuivre** Halliyet-i nuhas.

Acéteux,euse [s.] (k.) Sirke ta'mında olan, hallî. || **Acide** – Hâmız-ı hallî.

Acétification [ims.] (k.) Sirkeleşme, istihlal.

Acétifier [ft.] (k.) Sirkeleştirmek, tahlil etmek.

Acétimètre [imz.] Sirke mizanı, mikyas-ı hall.

Acétimètrie [imz.] (k.) Mebhas-ı mukayese-i hall.

Acétique [s.] (k.) Hallî. || **Acide** – Hâmız-ı hall.

Acétite [imz.] (k.) Halliyetî.

Acétolat [imz.] (k.) Itırnâk çiçeklerin sirkesi, hall-i muattar.

Acétolé [imz.] (t.) Devâ-yı hallî.

Acétomel [imz.] Sikencübin, sirkencübin.

Acéton [ims.] Sirke ruhu, ruh-i hall.

Acétoselle [imz.] Hummâz-ı sagir.

Achalandage [imz.] Müşteri celbi. ◆ Müşteri olma. ◆ Müşteriler heyeti. || (mec.) Vasıta-i celp.

Achalandé,e [s.] Müşterisi çok, kalabalık.

Achalander [ft.] Müşteri celbetmek. ◆ Revaç ve itibarını artırmak. || **s'** – Müşteri peyda etmek.

Acharné,e [s.] Azgın. || (mec.) Pek şiddetli, pek kızgın.

Acharnement [imz.] Azgınlık. ◆ Şiddet, savlet. ◆ İnat, kin. ◆ Şiddetli iştihâ, iptilâ.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Acharner [ft.] Azdırmak, kızdırmak, hırslandırmak, saldırmak. ◆ Tehyic etmek. || **s'** – Bir şeyin üzerine şiddet ve inatla düşmek.

Achat [imz.] Satın alış, alım, iştirâ, mubâyaa. ◆ Satın alınan şey, mebi'. || – **et vente** Bey' ü şirâ, ahz ü itâ. || (as.) Mubâyaa; – **s directs** Mubâyaat-ı müsta'cele; – **par marché** Pazarlıklı mubâyaat ki senet ve mukavelat ile akdolunur. || – **par voie de commission** Komisyoncu vasıtasıyla icra olunan mubâyaat.

Ache [ims.] Su kerevizi.

Achée [ims.] Olta kurdu.

Acheminé,e [s.] Yola çıkmış, yola konmuş. ◆ Yoluna girmiş, yolunda. ◆ Hayli terbiye olunmuş (at).

Acheminement [imz.] Bir yola girme. ◆ Sülûk. ◆ Tarik. ◆ Bir gayete sevkeden esbab.

Acheminer [ft.] Yola çıkarmak, sevk ve irsal etmek. ◆ Yoluna koymak. ◆ Sevk etmek. ◆ Ta'cil etmek (bir teşebbüsü), muvaffak olacak hâle getirmek. ◆ Atı terbiye etmek, yürümeye alıştırmak. || **s'** – Yola çıkmak. ◆ Yolunda bulunmak, iyi gitmek. ◆ Müncer ve müntehî olmak.

Acheron [imz.] *(ké)* Cehennemin bir nehri. || (mec.) Cehennem. ◆ Ölüm.

Acheté,e [s.] Satın alınmış. ◆ Rüşvetle kazanılmış. ◆ İstihsal olunmuş. ◆ Zahmetle ele geçirilmiş.

Acheter [ft.] Satın almak, iştirâ, mubâyaa etmek. || (mec.) Rüşvetle kazanmak. ◆ Zahmetle ele geçirmek. || – **un homme** (Askere gitmek üzere) Bedel tutmak. || – **un auteur** Bir muharririn eserlerini satın almak. || – **à terme ou à crédit** Vade ile yahut veresiye almak. || – **par francs et vendre par écus** Gayet pahalı satmak. || **s'** – Satın alınmak. ◆ Fedakârlıkla ele geçirilmek.

Acheteur,se [s.] Satın alan, müşteri. ◆ Mubâyaat meraklısı. || **L'** – **et le vendeur** Bayi ve müşteri. || (as.) **Officiers** – **s** Mubâyaacı zâbitan.

Achetoir [imz.] Para, akçe.

Achevaler [ft.] (as.) Bir nehrin, bir yolun iki tarafında ahz-ı mevki etmek.

Achevé,e [s.] Bitmiş, ikmâl ve itmam olunmuş, tam. ◆ Mükemmel. ◆ Bitkin, mahvolmuş. ◆ Şaşırmış. ◆ Telef edilmiş.

Achèvement [imz.] İtmam, ikmâl. ◆ kemâl, mükemmeliyet. || (ed.) Hâtime.

Achever [ft.] Bitirmek, itmam ve ikmâl etmek. ◆ Yutmak, kâmilen içmek, sömürmek. ◆ Öldürmek. ◆ Hitam vermek: – **de dîner** Yemeğe hitam vermek. ◆ Mahvetmek, bitirmek. || **s'** – Bitmek.

Achille [imz.] *(kil-le)* Gayet cesur adam. ◆ Yalnız başına bir fikri müdafaa eden adam. ◆ Yaralanması gayr-ı kabil adam.

Achillée [ims.] *(kil-lé)* (nb.) Civan perçemi, kaysum.

Achoppement [imz.] Sürçme. ◆ Mani, müsâdeme. || **Pierre d'** – Mani, engel, tarik-i müstakimden inhirafa vesile.

Achopper [fl.] Sürçmek, ayak dolaşmak. || (mec.) Hata etmek.

Achromatique [s.] *(kro)* Eşyayı renksiz ve halis gösteren, iyi gösteren (gözlük), müzilü'l-levn. || **Cercle** – Daire-i mün'akise.

Achromatisme [imz.] *(kro)* (ht.) Eşyayı renksiz ve halis gösteriş, in'idam-ı levn, izâle-i elvan.

Achromatopsie [imz.] *(kro)* (t.) Bâsıranın bazı elvanı fark edememesi, adem-i temyiz-i elvan.

Achrome yahut **Achromique** [s.] *(kro)* Renksiz.

Aciculaire [s.] (nb.) İğne gibi, ibrevî, mihverî.

Acide [imz.] Ekşi şey, ekşilik. || (k.) Hâmız. || **Tourner à l'** – Ekşimek. = [s.] Ekşi. || (k.) Hâmızî.

Acidifiable [s.] (k.) Hâmızlaştırılması kabil olan.

Acidiflant,e [s.] (k.) Muhammız, ekşitici.

Acidification [ims.] (k.) İnhimaz, ekşilenme.

Acidifier [ft.] (k.) Ekşitmek, hâmızlatmak. || **s'** – Ekşimek, hâmızlanmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Acidité [ims.] (k.) Ekşilik, hâmıziyet.

Acidule [s.] Ekşimtırak, mayhoş.

Acidulé,e [s.] (ht.) Ekşili, zü'l-hâmıza.

Aciduler [ft.] Mayhoşlatmak, az ekşitmek. || **s'** – Mayhoşlanmak, az ekşimek.

Acier [imz.] Çelik, polat. ◆ Bıçak, kılıç, esliha-i câriha. || **Cœur d'** – Merhametsiz yürek, katı yürek. || **Langue d'** – Fassal.

Aciérage [imz.] Çelikleme ameliyatı.

Aciération [ims.] Çelik imali.

Aciérer [ft.] (Demiri) Çeliğe tahvil etmek. ◆ Çelik kaplamak, çeliklemek.

Aciéreux,euse [s.] Çelikli.

Aciérie [ims.] Çelik fabrikası, polathâne.

Acinace [imz.] (as.) Kısa ve doğru bir nevi kama ki İranlılar ve Medyalılar gibi bazı akvam-ı mütekaddime nezdinde müsta'mel idi.

Aciniforme [s.] (nb.) Üzüm şeklinde, inebiyü'ş-şekl.

Aciseler [ft.] Asma çubuğu dikmek.

Acné yahut **Acmé** [ims.] Ergenlik, sivilce.

Aclide yahut **Aclis** yahut **Aclys** [imz.] (as.) Kadim zamanlarda müsta'mel bir nevi yekpâre harbi.

Acolin [imz.] Göl ördeği.

Acologie [ims.] Müfredat-ı tıp.

Acolyte [imz.] Rahip yamağı. || (mec.) Refik, hempâ.

Acomie [ims.] Kellik.

Acompte [imz.] Ale'l-hesap verilen yahut alınan akçe. || **Des – s** Tekasit, mahsubat.

Aconit [imz.] (*nit*) (nb.) Kurt kökü, hânikiye, hâniku'n-nimr. || – **féroce** Kaplan boğan. || – **napet** Kurt boğan. || (as.) Hânikiye. (Bâlâda mezkûr kurt boğan nebatından istihsal olunan şiddetli bir zehirdir ki akvam-ı mütekaddimeden ekseri oklarına bu zehir ile su verirlerdi.)

Aconitine [ims.] (k.) Kurt kökü hülâsası, hâniku'n-nimr hülâsası, hânikin, akonitin.

Acontismologie [ims.] (as.) Sivri uçlu mermiyat endahtı fenni.

Acontistes [imz. – cm.] (as.) Yalnız kargı, ok, harbi gibi sivri uçlu mermiyat-ı nâfize ile müsellah asâkir. (Yunanlılara ve Romalılara mahsus idi.)

Acoquinant,e [s.] Cazip, câlib. ◆ alıştıran, müptelâ eden.

Acoquiner [ft.] Cezp ve celbetmek. = [fl.] yahut **s'** – Alışmak, müptelâ olmak.

Acore [imz.] (nb.) Su zambağı, kasabu'z-zerîde.

Acorie [ims.] (t.) Fevkalâde açlık.

Acosmie [ims.] (t.) Eyyam-ı buhraniyenin adem-i intizamı.

Acot [imz.] (nb.) Fidan yastıklarının etrafına gübre dökme.

Acotter [ft.] (nb.) Fidan yastıklarının etrafına gübre dökmek.

Acotylédone [s.] (nb.) Adîmü'l-filka. = [ims. – cm.] Adîmü'l-filka fasîlesi.

Acoumètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı sem'.

Acoup [imz.] Birdenbire ve sebepsiz, muhakemesiz yapılan, vukua gelen şey. || (as.) Vakitsiz ve nizamsız tevakkuf, beyhûde duruş, vakfe-i muzırra. || (mec.) Teemmülsüz ve münasebetsiz hâl ve hareket.

Acousmate [imz.] Muhayyel, sebebi görülmeyen gürültü, mevhum sadâ.

Acoustique [ims.] Fenn-i sem'. = [ims.] Hikmet-i tabiiyenin sem' bahsi, mebhas-ı sem', mebhas-ı sadâ. ◆ Bir mahallin intişar-ı sadâ nokta-i nazarından olan hâl ve sıfatı = [s.] Sem'î. ◆ Sadâ borusu.

Acqueraux [imz. – cm.] (as.) Sandıklı top.

Acquéreur [imz.] Satın alan adam, mâlik, mutasarrıf. || – **de bonne foi** Bir şeyi sahib-i meşruundan almış zannında bulunan. || – **de mauvaise foi** Sahib-i meşruu olmadığını bildiği bir adamdan bir şey satın alan.

Acquérir [ft.] (Tasrifi: *j'acquiers*, *tu acquiers*, *il acquiert*, *nous acquérons*, *vous acquérez*, *ils acquièrent*; *j'acquérais etc.*; *j'acquis*; *j'acquerrai*;

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

j'acquerrais; *acquiers*, *acquérons*, *acquérez*; *que j'acquière*, *que tu acquières*, *qu'il acquière*, *que nous acquérions*, *que vous acquériez*, *qu'ils acquièrent*; *que j'acquisse etc.*; *acquérant*; *acquis*, *acquise*) Kazanmak, kesbetmek. ◆ İstihsal ve iktisab etmek. ◆ Nâil olmak, Dostluğunu kazanmak. || – **à** Kazandırmak. || – **de** Satın almak. || **s'** – Kendi nefsi için kazanmak, edinmek. ◆ Birini kendine bent etmek. ◆ Kazanılmak, ele geçmek. || **Modes d'** – **la propriété** Esbab-ı temellük.

Acquêt [imz.] Hibe veya vasiyetle tasarruf olunmuş mülk, mal. = [cm.] Zevceyn beyninde müşterek emlâk. ◆ Kazanç, kâr. || **Les propres et les** – **s** Emval-i meksûbe ve emval-i mevrûse.

Acquiescement [imz.] Rıza, muvâfakat. ◆ Bir hükme kanaat etme.

Acquiescer [fl.] Rıza vermek, muvâfakat etmek. ◆ Tâbi olmak. ◆ Bir hükme kani olmak.

Acquis [imz.] Tahsil, tecrübe, malumat. ◆ Nüfuz, itibar.

Acquis,e [s.] Kazanılmış, mükteseb. ◆ Müspet, muhakkak. ◆ Kesbî, tahsilî. ◆ Meclub, mensup. || **Droits** – Hukuk-ı meksûbe.

Acquisition [ims.] Kesb, kazanç. ◆ İştirâ. ◆ Satın alınan şey. ◆ Mal, mülk. ◆ Bir mahallin bir hükûmete ilhakı. || – **à titre gratuit** Bilâ-bedel, bilâ-ivaz temellük.

Acquit [imz.] Te'diye, eda, ifâ. ◆ İbra senedi. ◆ Gümrük tezkeresi. || **Payer à l'** – **de quelqu'un** Birinin nâm ve hesabına te'diye etmek. || **Par manière d'** – Baştan savma. || **Pour** – Ahz ü kabz olunmuştur. (Poliçe ve senetlerin zîr veya zahrına yazılır.) ◆ (Bilardoda) Oyuna başlarken kimin evvel oynayacağı anlaşılmak üzere çekilen kolpo, akito.

Acquit-à-caution [imz.] Transit tezkeresi. (cm. des *acquits-à-caution*)

Acquittable [s.] Te'diyesi kabil yahut lâzım olan. || (hk.) Tebriye-i zimmet etmesi mümkün olan.

Acquitté,e [s.] Te'diye olunmuş. ◆ Berîü'z-zimme.

Acquittement [imz.] Te'diye, ifâ-yı deyn. ◆ Tebriye-i zimmet, beraat.

Acquitter [ft.] Te'diye etmek, ödemek. ◆ Eda, ifâ etmek. ◆ Bir matlubun ahzını mübeyyin imza vermek. ◆ Tebriye-i zimmet ettirmek, beraatine karar vermek. || – **quelqu'un** Birisinin hesap ve nâmına ödemek. || **s'** – Borcunu vermek. ◆ Vazife veya vaadini ifâ etmek. ◆ Bir şeyin üstesinden gelmek. ◆ Bir iyiliğe teşekkür ve iyilikle mukabele etmek.

Acrasie [ims.] (t.) Adem-i itidal.

Acre [imz.] Kadîmen Fransa'da elli iki "ar"a[3] muadil arazi ölçüsü idi. El-yevm İngiltere'de kırk "ar"dır.

Acre (Saint-Jean d) [ihz.] Akkâ.

Acre [s.] Buruşturucu ve yakıcı. ◆ Fena, sert. || (mec.) Sert, hırçın, bed-huy.

Acreté [ims.] Buruşturuculuk. ◆ Sertlik. ◆ Merâret. ◆ Ubûset-i vech.

Acribologie [ims.] (ed.) İfade-i fikr için en münasip kelimeyi intihab, mutabakat-ı elfaz.

Acridien,ne [s.] Çekirgeye benzeyen.

Acridophagie [ims.] Çekirge yemek itiyadı.

Acrimonie [ims.] Yakıcılık, buruşturuculuk. ◆ Sertlik, hırçınlık. ◆ Acı söz.

Acrimonieux,se [s.] Sert, hırçın, hadîdü'l-mizac.

Acrinie [ims.] (t.) İn'idam-ı ifraz.

Acrisie [ims.] (t.) Adem-i buhran.

Acrobaliste yahut **Acroboliste** [imz.] (as.) Kadim hafif süvari askeri. (Bunlar yalnız ok endaht ederlerdi.)

Acrobate [i.] İp cambazı.

Acrodynie [ims.] (t.) El ve ayak ağrısı, elem-i etrâf.

Acromial,e [s.] (tşr.) Omuz ucuna dair, ahremî.

3 fr.: *are*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Acromion [imz.] (tşr.) Omuz ucu, ahrem.

Acronyque [s.] (hy.) Güneşin gurûb veya tulûuyla münasebet-i zıddiyede bulunan: **Lever** – Bir kevkebin güneşin gurûbunda vâki tulûu; **Coucher** – Bir kevkebin güneşin tulûunda vâki gurûbu.

Acropole [ims.] Eski Yunan şehirlerinin en yüksek mahallinde kâin iç kale veya hisar.

Acrostiche [imz.] (ed.) Her mısraının ilk harfi memduhun isminin bir harfinden ibaret olan ve binaenaleyh onun ismini teşkil eden kaside.

Acrostole [imz.] Sefinelerin başındaki mücessem tesâvir-i tezyiniye.

Acrotère [imz.] (m.) Mabedin cephesi üzerine vaz' olunan heykel kaidesi. ◆ Saçak süsü. = [imz. – cm.] Baş ve eller, ayaklar.

Acte [imz.] İş, hareket, amel, fiil. ◆ Emir, madde. ◆ Muamele. ◆ Alâmet. ◆ Eser, kâr. ◆ İzhar, ibraz. ◆ A'lâm, hüccet. ◆ Karar, mazbata. ◆ Senet, tezkere-i ilmühaber. ◆ Mukavelenâme. ◆ Beyannâme. ◆ Tiyatro oyununun faslı, perde. || – **d'hostilité** Hareket-i hasmâne. || – **de courage** Hareket-i şecîâne, eser-i cesaret. || – **de l'état civil** Nüfus tezkeresi. || – **de naissance** Vilâdet tezkeresi. || – **d'accusation** İthamnâme. || – **d'immatriculation** Sicil varakası. || **Faire** – **de présence** İspat-ı vücud etmek. || **Faire** – **d'autorité** Nüfuzunu şiddetle ve derhal hissettirmek. || **Faire** – **de soumission** Arz-ı inkıyad etmek. || **Faire** – **de complaisance** Mecburi olmayan bir şeyi lutfen yapmak. || **Faire** – **de bonne volonté** Birisine hürmetini ibraz edecek harekette bulunmak. || **Demander** – Bir vakanın resmen mertebe-i sübuta vardırılmasını talep etmek. || **Faire** – **d'héritier** Terekeye vaz'-ı yed etmek. || – **s positifs** Harc-ı vesâik. || **Faire** – **de propriété** Vücuh-ı temellükten biri ile tasarruf etmek. || – **authentique** Sened-i resmî. || – **s publics** Evrak-ı resmiye. || **Passer un** – Bir senet yahut bir mukavelenâme akd ve tanzim etmek. || **Prendre** – **de** Senet ittihaz etmek. || **Donner** – **de** Resmen tasdik etmek. || = [cm.] Evrak.

Actée [ims.] (nb.) Kara çöpleme. || – **en épi** Harik-i kâzib.

Acteur,trice [i.] Tiyatro oyuncusu, aktör. ◆ (mec.) Fâil, zî-medhal.

Actif,ve [s.] Faal, çalışkan, gayûr. ◆ Müessir, tesirli. ◆ Fiilî, bilfiil olan. ◆ İşlek. || **Citoyen** – Hukuk-ı siyasiyeye mâlik adam. || **Voix** – **ve** Hakk-ı intihab || **Service** – Hizmet-i fiiliye, bilfiil hizmet-i askeriye. || **L'** – **social** Mal-i şirket. || (sr.) Müteaddî, malum. = [imz.] Alacak, matlubat; **L'** – **et le passif** Matlubat ve medfuat, alacak verecek.

Actinie [ims.] (tt.) Deniz inciri (kabîle-i şuâiyeden bir hayvan).

Actinologie [ims.] (tt.) Mebhas-i hayvanat-ı şuâiye.

Action [ims.] Fiil, hareket, iş, amel. ◆ Eser, tesir. ◆ İcra. ◆ Fiiliyat. ◆ Ameliyat. ◆ Kuvvet, germî. ◆ Küçük muharebe, müsâdeme. ◆ Maksat, mebnî-aleyh, esas. ◆ Tavır, hareket. ◆ Dava, ikame-i dava. ◆ Hisse, sehm. = [cm.] İtibar, nüfuz. || – **de grâces** Teşekkür, beyan-ı minnetdarî. || **Mettre en** – Bir nazariyeyi, bir fikri, bir maksadı mevki-i fiile çıkarmak. || – **civile** Hukuk-ı şahsiye davası. || – **publique** Hukuk-ı umumiye davası. || – **réelle** Dava-yı ayn. || **Droit d'** – Hakk-ı dava. || **Intenter une** – İkame-i dava etmek. || – **s sociales** Şirket hisse senedatı. || – **nominative** Sahibinin ismine muharrer hisse senedi. || – **au porteur** Hâmiline ait hisse senedi. || – **d'éclat** Parlak hareket, hareket-i fedakârane (askerlikte). || – **mécanique** Tesir-i mihanikî. || – **moléculaire** Tesir-i cüz'-i ferdî.

Actionnaire [imz.] Sehm sahibi, hissedar. ◆ Bir şeyin istifadesine iştirak eden.

Actionné,e [s.] Meşgul. ◆ Aleyhinde ikame-i dava edilmiş.

Actionner [ft.] İkame-i dava etmek, davaya girişmek. ◆ Birisini tekdir etmek, hırpalamak. ◆ Tahrik etmek. || **s'** – Tahrik olunmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Activant,e [s.] Tahrik eden: **Propriétés – es** Havass-ı muharrike, kuvâ-yı muharrike.

Activé,e [s.] Tahrik olunmuş, tesri' edilmiş.

Activement [h.] Süratli ve faalâne. ‖ (sr.) Fiilin müteaddî ve malum olarak isti'maliyle.

Activer [ft.] Tahrik etmek, germî vermek, tesri' ve ta'cil etmek. ‖ **s'** – Tahrik ve ta'cil olunmak.

Activité [ims.] Faaliyet, gayret. ◆ Germî, revaç. ◆ Tesir. ‖ (as.) Bilfiil hizmet-i askeriye, muvazzaflık, hizmet-i muvazzafa; **soldat en** – Muvazzaf nefer; **non** – Açıkta kalma, adem-i muvazzafiyet. ‖ (sr.) Malumiyet.

Actualité [ims.] Hâlihazır. ‖ (cm.) Hâlihazırdaki şeyler.

Actuel,le [s.] Şimdiki, hazır. ◆ Fiilî, bilfiil olan. ◆ Lâhık (memur).

Actuellement [zz.] Şimdiki hâlde, el-hâletü-hâzihi, el-yevm.

Acuité [ims.] Sivrilik. ◆ Ses inceliği. ◆ Veca' ve acı şiddeti. ‖ (mec.) (Nazardan bahsolunurken) Parlak ve nâfiz.

Acuminé,e [s.] (nb.) Ucu sivri, müennef (yaprak).

Acupuncture yahut **Acuponcture** [ims.] (crh.) İğneleme, te'bir.

Acutangle [s.] (he.) Zü'z-zevâyâi'l-hadde.

Acutangulaire [s.] (he.) Zâviye-i hadde teşkil eden.

Acutesse [ims.] Sivrilik. ‖ (mec.) Rikkat.

Acyésie [ims.] (t.) Akamet, kısırlık.

Acystie [ims.] (t.) Ma'dûmiyet-i mesane.

Adage [imz.] Mesel, darbımesel.

Adagio [h.] (ms.) Âheste. = [imz.] makam, beste, hava.

Adalite [imz.] (Arapça adalet lafzından me'huzdur – as.) İspanya asâkir-i milliyesi terbiye memuru.

Adam [ihz.] Hazret-i Âdem. ‖ **De la côte d'** – Asil, necip. ‖ **Se servir de la fourchette de pére** – El ile yemek yemek.

Adamantin,e [s.] Katı, bî-his, müteessir olmaz.

Adamique [s.] Âdemî. ‖ **Race** – Irk-ı iptidâi-i beşer.

Adams [imz.] (as.) **Revolver** – Adams rövolveri. (İngiliz ordularında müsta'meldir.)

Adaptation [ims.] Takma, koyma, geçirme. ◆ Uydurma, tatbik. ◆ Muhite muvâfakat, tevâfuk.

Adapter [ft.] Takmak, koymak, geçirmek. ◆ Tatbik ve tevfik etmek, uydurmak. ‖ **s'** – Takılmak, konmak. ◆ Tatbik olunmak, uymak.

Additif,ve [s.] (c.) + işaretli, zâid.

Addition [ims.] Zam, ilave, ilhak, katma. ◆ Kitap ilavesi, zeyl. ‖ (hs.) Cem'. ‖ **Par** – İlaveten. ‖ – **marginale** Hâşiye. ‖ **Brevet d'** – İcat edilmiş bir şeyde bazı tadilat icrasına muvaffak olan kâşife verilen berat, ilavat-ı ihtirâiye beratı.

Additionnel,le [s.] İlave olunmuş, mülhak, munzam. ‖ **Centimes – s** Hasbe'l-lüzum verginin miktar-ı aslisine ilave edilen santimler, resm-i munzam. ‖ **Convention – le** Zamîme-i mukavele. ‖ **Acte** – Sened-i munzam. ‖ **Article** – Madde-i munzama.

Additionner [ft.] Katmak, ilave etmek. ◆ Zam ve ilhak eylemek. ◆ Hesap etmek. ‖ (hs.) Cem' etmek. ‖ **s'** – Cem' olunmak.

Additionneur yahut **Additionneuse** [i.] Hesâbatı teshile hâdim makine.

Adducteur [imz.] (tşr.) Hatt-ı mutavassıta yaklaştıran adale, mukarrib. ‖ **Muscles – s** Adalat-ı mukarribe ki mürtekiz bulundukları aksamı mihver-i bedene yaklaştıran etlerden ibarettir.

Adduction [ims.] (tşr.) Hatt-ı mutavassıta yaklaştırma, takrib.

Adélicater (s') [fv.] Naziklenmek.

Adelphe [s.] (nb.) Zü'l-uhuvve.

Adelphie [ims.] İttihâdü'l-uhuvve.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ademption [ims.] (hk.) Hibe veya vasiyetin geri alınması, nakz-ı hibe, nakz-ı vasiyet. ◆ Tasarruf, bir kârı kabul.

Adénalgie [ims.] (t.) Bezlerin ağrısı, elem-i gudde.

Adénologie [ims.] (t.) Vücudun ötesinde berisinde bulunan bezlerin mebhasi, mebhasü'l-guded.

Adéphage [s.] Çok yiyen.

Adepte [imz.] Bir ilim veya mezhebin gavâmız ve künhüne vâkıf ve mahrem adam. ◆ Kimya ve simya esrarına vâkıf olmak iddiasında bulunan adam. ◆ Bir mesleğe taraftar.

Adéquat,e [s.] (*kouat*) Bütün, mükemmel, tam. ◆ Muvâfik, mutabık, muadil.

Adéquation [ims.] (*koua*) Taalluk-ı tam. ◆ Kıymet-i mütesâviye.

Adesso [h.] (İtalyancadan me'huz) Şimdi; geliyor.

Adextre yahut **Adestre** [s.] Mahir, eli çabuk.

Adextrer [fl.] Sağ tarafından yürümek.

Ad gloriam [h.] Şan için.

Adhaler [ft.] (*a-dâ-lé*) Hohlamak.

Adhérence [ims.] Yapışıklık, iltisak. ◆ İrtibat, münasebet, intisap.

Adhérent,e [s.] Yapışık, mültasık. ◆ Yapışkan. ◆ (mec.) Harekât ve ef'ali hep birbirine uygun. = [imz.] Taraftar, kafadar.

Adhérer [fl.] Yapışmak, mültasık olmak. ◆ Takdir ve tasvip etmek. ◆ Rıza vermek, muvâfakat etmek. || **s'** – Yapışmak, birleşmek.

Adhésif,ive [s.] (syd.) Yapışan, mültasık.

Adhésion [ims.] Yapışma, bitişme, telâsuk. ◆ Kuvve-i lâsıka. ◆ İntisap, mensubiyet. ◆ Muvâfakat, rıza.

Ad hoc [h.] Suret-i mahsusada, mahsus: **Commission** – Komisyon-ı mahsus. ◆ Doğrudan doğruya. ◆ Tamamıyla.

Ad hominen [h.] Şahsa karşı, şahsi olarak.

Ad honores [h.] Maaşsız, fahri olarak: **fonction** – Fahri memuriyet.

Adiante [imz.] (nb.) Baldırıkara, küzberetü'l-bi'r.

Adieu (Aslı: *à Dieu*) Allah'a ısmarladık, Allah'a emanet olun, elveda! ◆ Artık bitti!, geçmiş ola! ◆ Vedalaşma, veda. = [i.] Vedalaşma, veda || **Faire ses – s** Vedalaşmak. || **Dire à – quelque chose** Bir şeyden vazgeçmek, ayrılmak. || **Sans** – Yine, yakında görüşürüz, vedaya hacet yok. || **Banquet, dîner d'** – Veda ziyafeti. || **Visite d'** – Veda ziyareti.

Adipeux,se [s.] (tşr.) İçyağlı, şahmî, desemî.

Adipsie [ims.] (t.) Fıkdan-ı atş, susamama.

Adiré,e [s.] (hk.) Zâyi.

Adirer [ft.] (hk.) Zâyi etmek.

Adition [ims.] (hk.) Kabul: – **d'hérédité** Kabul-i miras.

Adjacent,e [s.] Muttasıl, bitişik. ◆ Mütemmim. ◆ Mücâvir. || **Angles – s** (he.) Zevâyâ-yı mütecâvire.

Adjectif [imz.] (sr.) Sıfat, vasıf, na't. = **Adjectif,ve** [s.] Sıfata müteallik, vasfî. || **Couleurs – ves** (k.) Bir kumaşın üzerine ancak diğer mevaddın yardımıyla tespit edilebilen renkler. || – **occasionnel** Vasıf sebebi.

Adjectivement [h.] (sr.) Sıfat olarak, sıfat makamında kullanılarak.

Adjoindre [ft.] (*ad-jouain*) Terfik etmek, ilave ve ilhak etmek, maiyetine vermek. || **s'** – Terfik olunmak, refakatine ve maiyetine almak.

Adjoint [imz.] (*ad-jouain*) Muavin, refik. ◆ Vekil. || (sr.) Münâdâ ve asvat gibi cümlenin eczasından olmayan kelimat.

Adjonction [ims.] Zam, ilhak, ilave. ◆ Terfik, refakat. ◆ Bir zâtın bir heyet-i ilmiyeye, bir şirkete kabulü.

Adjudant [imz.] Muavin zâbit. || – **général** Paşa muavini. || – **major** Kol ağası. || – **major de droite** Sağ kol ağası. || – **major de gauche** Sol kol ağası. || – **d'administration** Muavin idare zâbiti. (Bu mânâda el-yevm *Officier d'administration adjoint* tabiri müs-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ta'meldir.) || – sous officier Zâbit muavini, muavin küçük zâbit. (Küçük zâbitanın en rütbelisidir.) || – de la place Muavin mevki kumandanı.

Adjudicataire [i.] Müteahhit, mültezim. ◆ Müzayede ile satılan malın takarrür ettiği müşteri. || (hk.) Mahkûmun-leh, medfûun-leh.

Adjudicateur,trice [s.] Müzayede ve münâkasa memuru, münâdi.

Adjudicatif,ve [s.] (sr.) Müzayede veya münâkasaya müteallik, ihaleye dair.

Adjudication [ims.] Müzayede ile veya bil-münâkasa ihale. || – aux enchères Müzayede. || – au rabais Münâkasa. || Prix d' – Bedel-i müzayede. || – définitive İhale-i kat'iye, müzayedenin karar-ı kat'isi, karar-dâde.

Adjuger [ft.] (*nager* gibi tasrif olunur) Birinin lehine hükmetmek. ◆ Bi'l-müzayede veya bi'l-münâkasa ihale etmek. ◆ Vermek. || – au demandeur ses conclusions Müddeînin mutâlebatına muvâfık hüküm vermek.

Adjuration [ims.] İstihlaf, yemin verme. ◆ Niyaz, ibram.

Adjurer [ft.] Yemin vermek, istihlaf etmek. ◆ Yalvarmak, niyaz ve ibram etmek.

Adjuteur [imz.] Yardımcı, muavin.

Adjuvant,e [i. – s.] (t.) Bir tertipte en müessir devanın fiilini tezyid ve teşdide hâdim diğer bir deva, muin.

Ad libitum [h.] İstediği gibi, keyfe-mâ-yeşâ.

Ad litteram [h.] Harfiyen.

Admettre [ft.] (*mettre* gibi tasrif olunur) Kabul etmek, dâhil etmek. ◆ Tasdik, teslim etmek. ◆ Müsaade etmek. ◆ farzetmek. ◆ Kabil ve müstaid olmak. = [hk.] – à faire la preuve İspat-ı müddeâya ruhsat vermek, müsaade etmek. || – par provision İhtiyaten kayıt ve kabul etmek. || s' – Kabul ve teslim olunmak.

Adminicule [imz.] Karîne, delil, alâmet. ◆ Yardım. ◆ Herek, kazık. || (syd.) Bir ilacın tesirini teshil eden ecza, süheyl. = (cm.) Bir madalyanın resmi etrafındaki tezyinat.

Administrateur,trice [i.] Müdür, nâzır. ◆ Bir memleket idaresine memur. ◆ İdare-i memleket fen ve usulünü bilen.

Administratif,ve [s.] İdareye müteallik, idare-i mülkiyeye ait.|| Corps – Rical-i hükûmet. || Division – ve Taksimat-ı mülkiye. || L'action – ve İdarece icraat. || Conseil – Meclis-i idare. || Pouvoir – İdare-i mülkiye.

Administration [ims.] İdare, nezâret. ◆ Kalem, kapı. ◆ İdare-i memleket, hükûmet. ◆ Müddet-i idare, zaman-ı hükûmet. ◆ Heyet-i idare, heyet-i hükûmet. ◆ Bir resm ve âyinin icrası. ◆ Bir ilacın isti'mali. || – autonome İdare-i mümtâze. || – séparée İdare-i müfreze. || – centrale İdare-i merkeziye. || – de l'armée Ordu idare heyeti. || – militaire İdare-i askeriye.

Administrativement [h.] Usul-i idare tarikiyle, idareten, idareye tatbikan.

Administré,e [i.] İdare olunan, birinin taht-ı idaresinde bulunan. ◆ Ahali. = [s.] Beslenen, bakılan. ◆ Sevk olunan, tanzîm edilen. ◆ (Makam-ı istihzâda) Kapıştırılan, veriştirilen (sopa ve değnek gibi şeylerle).

Administrer [ft.] İdare etmek, bakmak, nezâret etmek. ◆ Tehyie ve tedarik etmek, irâe etmek. ◆ Dövmek, kapıştırmak, veriştirmek. || – un malade Bir hastanın son vezâif ve merasim-i mezhebiyesini icra etmek. || – la justice İhkak-ı hak etmek, icra-yı adalet etmek. || – des preuves Delâil irâe etmek, îrad-ı edille etmek. || – des titres Senedat ibraz etmek. || – un médicament Bir ilaç vermek. || s' – İdare olunmak. ◆ Bir ilaç veya meşrubattan bir şey yaptırıp içmek.

Admirable [s.] Bâis-i taaccüb, hayret-efzâ. ◆ Şâyan-ı tahsin, âlâ. || (İstihzâ tarikiyle) Garip, acîb, tuhaf.

Admirablement [h.] Hayret-efzâ bir suretle, âlâ, pek güzel. ◆ Çok, pek ziyade.

Admirateur,trice [i.] Bir şeye hayran olan adam, bir şeyi ziyadesiyle takdir ve tahsin eden.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Admiratif,ve [s.] Takdire, hayret ve tahsine delâlet eden. = [i.] Her şeyi takdir ve tahsin etmek tabiatında bulunan adam. || **Point** – "!" işareti.

Admiration [ims.] Taaccüb, hayret. ◆ Takdir, tahsin. ◆ Bâis-i taaccüb ve hayret olan şey.

Admirer [ft.] Taaccüb etmek, bir şeye hayran kalmak. ◆ Ziyadesiyle takdir ve tahsin etmek. || **s'** – Kendi kendini yahut birbirini beğenmek.

Admiromane [i. – s.] Her şeyi takdir ve tahsin etmeyi illet derecesine vardıran adam, takdir ve tahsin meraklısı.

Admis,e [s.] Kabul olunmuş, makbul. ◆ Mer'î, muteber. ◆ Müsellem, musaddak. ◆ Me'zun. || **Créances** – **es** Tahkik ve tasdik edilmiş matlubat. || **Fait** – Emr-i mukarrer.

Admissibilité [ims.] Şâyan-ı kabul olma, kabiliyet, salâhiyet, makbuliyet.

Admissible [s.] Makbul, muteber, şâyan-ı kabul. ◆ Salâhiyetli, sâlih.

Admission [ims.] Kabul. ◆ Teslim, tasdik. ◆ İdhal.

Admonestation [ims.] Tekdir, tevbih, itab.

Admonester yahut **Admonéter** [ft.] Tevbih, tekdir, itab etmek.

Admoniteur,trice [i.] İhtarcı, muhtır. ◆ Ta'zirci, tembihçi.

Admonition [ims.] Tekdir, tevbih. ◆ ihtar.

Adobe [imz.] Kerpiç.

Ad oculum [h.] Pîş-i nazara vaz' edilerek.

Adœratio [imz.] (as.) Bedel-i nakdî itâsıyla hizmet-i askeriyeden muafiyet.

Adolescence [ims.] Şebab, sinn-i rüşd, sinn-i mürâhaka. ◆ Şâblar, tâife-i şübban. ◆ Bidâyet, ilk zamanlar.

Adolescent,e [i.] Sinn-i rüşdde bulunan oğlan yahut kız, şâb, şâbbe, reşit, mürâhik. ◆ Tecrübesiz ve ehemmiyete layık görülmeyen genç. ◆ Yeni. ◆ Henüz meyve vermeyen ağaç.

Adonis [ihz.] (*niss*) Aşk perisi Zühre'nin alâka-gerdesi farz olunan gayet güzel bir delikanlı ki Süryaniler ve Fenikeliler indinde Tammuz/Temmuz ismiyle maruf idi. = [imz.] Süsüne ziyade dikkat eden güzel delikanlı. ◆ Bir nevi nehârî kelebek. = [ims.] (nb.) Avcıotu, dem-i zühre.

Adonisé,e [s.] Pek süslü.

Adoniser [ft.] Ziyade süslendirmek. || **s'** – Süse ziyade dikkat etmek.

Adonné,e [s.] Meşgul. ◆ Düşkün, müptelâ.

Adonner (**s'**) [fv.] Bir şeyin üzerine çok düşmek, müptelâsı olmak. ◆ Hasr-ı nefs etmek, bir yere şiddetle müdavim olmak. ◆ Devam etmek. || – [fl.] (bhr.) Kesb-i sükûnet etmek (rüzgâr hakkında). ◆ Uzanmak.

Adoptant [imz.] Birini evlatlığa kabul eden adam.

Adopté,e [i.] Evlatlığa kabul olunmuş adam, ahiret oğlu. ◆ Kabul olunmuş teklif.

Adopter [ft.] Evlatlığa kabul etmek, evlat edinmek, tebennî etmek. ◆ Evlat nazarıyla bakmak. ◆ Kabul, ittihaz etmek. || **s'** – Sevişmek.

Adoptif,ve [s.] Ahretlik: **Enfant** – Ahiret evladı, veled-i manevi; **Père** – Ahiret pederi, babalık. || **Patrie** – **ve** Vatan ittihaz olunmuş yer, vatan-ı sânî.

Adoption [ims.] Evlatlığa kabul, istiâre-i veled, tebennî. ◆ Kabul, ittihaz. ◆ Tercih. || **Patrie d'** – Vatan ittihaz olunmuş yer. || – **pour les armes** (as.) Askere resm-i kabul. (Bazı akvam-ı mütekaddime nezdinde harpte âsâr-ı şecaat veya diğer fevkalâde bir hizmet ibraz eden delikanlı bir cemiyet-i umumiye huzurunda âyin-i mahsus icrasıyla meslek-i muharibîne kabul olunur idi.)

Adorable [s.] Şâyan-ı perestiş, ibadete müstehak. ◆ Muhterem, mükerrem. ◆ Pek sevimli, dilber, dilkeş.

Adorablement [h.] Perestiş tarikiyle, perestiş edercesine.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Adorateur,trice [i.] İbadet eden, tapan, âbid. ◆ Ziyadesiyle seven, âşık, perestişkâr.

Adoration [ims.] İbadet, perestiş. ◆ Aşk, alaka. = [cm.] Merasim-i hürmet ve ubûdiyet. ‖ **Filles, religieuses de l'** – Sen Benuva[4] tarikine mensup rahibeler.

Adoré,e [s.] Mâbud, mâbude. ◆ Mahbub, mahbube, perestîde. ◆ Sevgili. ◆ Müdâhene edilen.

Adorer [ft.] Tapmak, ibadet, perestiş etmek. ◆ Secde etmek. ◆ Ziyadesiyle hürmet ve ta'zim etmek. ◆ Kemâl-i teslimiyetle kabul etmek. ◆ Müdâhene ve tabasbus etmek. ◆ Perestiş derecesinde sevmek, âşık olmak. ‖ **le – veau d'or** Servetlerinden başka bir faziletleri olmayanlara tabasbus etmek. ‖ **s'** – Birbirini ziyade sevmek. ◆ Kendi kendini ziyade sevmek.

Ados [imz.] (fla.) Bir duvarın altında güneşe maruz toprak, yastık.

Adossé,e [s.] Dayanmış, arkasını vermiş. ◆ Müstenid.

Adossement [imz.] Dayanma, arka verme. ‖ (mec.) İstinatgâh.

Adosser [ft.] Dayatmak, arkasını verdirmek. ‖ **s'** – Dayanmak, arkasını vermek.

Adouber [fl.] (Tavla ve dama oyunlarında) Bir pulu, bir taşı oynamayıp yalnız dokunmak. = [ft.] (bhr.) Tamir etmek.

Adouci,e [s.] Kesb-i mülâyemet etmiş. ◆ Tadil olunmuş. ◆ Tahfif ve teskin edilmiş.

Adoucir [ft.] Tatlılaştırmak. ◆ Yumuşatmak. ◆ Mülâyemet kesbettirmek. ◆ Tadil ve tesviye etmek. ◆ Teskin etmek. ◆ Cilâlandırmak. ◆ Büyük eğenin bıraktığı çıkıntıları düzeltmek için ince eğe ile eğelemek, tesviye etmek. ◆ Bir rengin kuvvet ve revnakını tenzil etmek. ◆ (Hayvanlar hakkında) Alıştırmak. ◆ Örtmek, saklamak. ‖ **s'** – Tatlılaşmak. ◆ Kesb-i mülâyemet ve sükûnet etmek.

Adoicissant,e [s.] (t.) Mülattıf.

Adoucissement [imz.] Tatlılaştırma, tatlılaşma. ◆ Yumuşaklık, mülâyemet. ◆ Tesviye, tadil. ◆ Cilâ. ◆ Tahaffüf-i âlâm. ‖ (mec.) tahfif etme. ◆ Düzeltme, ıslah.

Adoué,e [s.] Çiftleşmiş, çift olmuş.

Adpatres [h.] Âbâ ve ecdada doğru. ‖ **Être** – Ölü, müteveffâ olmak. ‖ **Aller** – Ceddine kavuşmak, ölmek, vefat etmek. ‖ **Envoyer** – Ceddine kavuşturmak, öldürmek.

Adragant,e [s.] : **Gomme – e** Kitre zamkı, kesîrâ.

Ad referendum (*ad-ré-fé-rèn-domm*) [h.] İstîzana ta'likan.

Ad rem [h.] (*ad-rèmm*) Katiyen. ◆ Sadede gelelim.

Adresse [ims.] İsim ve ikametgâh tarifi, adres. ◆ Mektup zarfının üzeri, nâm, unvan. ◆ Müracaat olunacak mahal. ◆ Mahzar-ı umumi, teşekkürnâme veya tebriknâme-i umumi. ‖ **à l' – de** Birine hitaben. ‖ **Bureau d'** – Birisinin mahall-i ikametini öğrenmek ve istihsal-i malumat etmek için müracaat olunacak daire. ◆ Her havâdis işitilen, söylenen hâne, mahal.

Adresse [ims.] Maharet. ‖ (mec.) Hile. ‖ **– de style** Üslub-ı ifadenin sanatlı ve nükteli olması. ‖ **Tour d'** – El çabukluğu, hokkabazlık. ‖ (mec.) Rikkat-i fikr, marifet.

Adresser [ft.] Bir şeyi bir adama yahut bir mahalle göndermek. ◆ Sevk etmek. ◆ Atıf ve ircâ etmek. ◆ Tevcih etmek. ◆ İrad etmek. ◆ Arz etmek. ◆ Hitap etmek. ‖ **– la parole à quelqu'un** Birine hitaben söylemek. ‖ **– à qu. q. des compliments de condoléance** Birine ifâ-yı merasim-i taziyet etmek. ‖ **s'** – ◆ Müracaat etmek. ◆ Gitmek, doğrulmak. ◆ Birine hitaben söz söylemek. ◆ Sözü birine ircâ etmek. ◆ Tecavüz etmek. = [fl.] Hedefe isabet etmek.

Adroit,e [s.] Mahir, usta, çîre-dest. ◆ Hilekâr.

Adroitement [h.] Mahirâne. ◆ Hilekârâne.

4 *Saint Benoît.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Aduire [ft.] (as.) Güvercin yavrularını uçmaya ve avdet etmeye alıştırmak.

Aduction [ims.] (as.) Güvercin yavrularını uçurtma.

Adulateur,trice [i.] Müdâhin, müdâheneci, dalkavuk.

Adulation [ims.] Müdâhene, dalkavukluk.

Aduler [ft.] Müdâhene etmek.

Adulte [i. – s.] Yetişmiş genç, reşit, bâliğ, şebab ile şeyhûhet arasında bulunan adam. || (mec.) Tekemmül etmiş melekât-ı akliye.

Adultération [ims.] (t.) Tağşiş (muâlece). || – **des monnaies** Tağşiş-i meskûkât.

Adultère [s.] Zâni, zâniye. ◆ Halis olmayan, müşevveş, mülevves. = [imz.] Zina, fi'l-i şeni'. || – **simple** Müteehhil biri tarafından bekâr biriyle vukua gelen zina. || **Double** – Müteehhil bir erkek ile müteehhil bir kadın beynindeki zina. || (mec.) Mantık ve ahlaka mugayir.

Adultérer [ft.] Bozmak, sahte ve kalb etmek, ifsad, tahlit etmek.

Adultérin,e [i. – s.] Veled-i zina, haramzâde, piç.

Adultérisme [imz.] İsimleri tağyir etme.

Ad unguem [h.] (*ad-on-gu-èmm*) Revnaklı, âbdar, parlak: **Vers** – Şiir-i âbdar, parlak nazım. ◆ Bir şeyi iyi, su gibi (bilmek).

Ad unum [h.] (*a-du nomm*) [h.] Bire kadar, sonuncuya kadar, kâmilen.

Adurent,e [s.] (t.) Yakıcı.

Aduste [s.] (Güneşten) Yanık. || (t.) Kavruk, müteharrik.

Adustion [ims.] (t.) Dağlama, key' bi'n-nâr. || (mec.) Mükedder.

Ad usum [h.] (*a-du-zomm*) Âdet vechile, merâsim-i mutâde ile.

Ad valorem [h.] (*ad-va-lo-rèmm*) Kıymeti üzerinden. || **Droits** – Emtianın kıymet-i muhammenesi üzerinden alınan rüsum.

Advenir [fl.] (*venir* gibi tasrif olunur) Zuhur etmek, vâki olmak, rastgelmek. || **Advienne que pourra** Herçi bâd âbâd.

Adventice [s.] Ârızî. ◆ Hüdâyinâbit. || **Idées – s** Eşya-yı hariciye ve havas vasıtasıyla tevellüd eden efkâr-ı ârıziye. || **Bourgeon** – Ârızî tomurcuk, zer-i ârızî.

Adventif,ve[s.] (hk.) Ârızî. || **Biens – s** Ârıziyü'z-zuhur, zuhûrat makulesi olan emval. || (nb.) Ârızî (kök ve budak).

Adverbe [imz.] (sr.) Zarf, hâl, edat, harf-i mânâ. || – **de lieu** Zarf-ı mekân; – **de temps** Zarf-ı zaman; – **de manière** Zarf-ı hâl.

Adverbial,e [s.] (sr.) Zarf yahut hâl veya harf-i mânâ gibi kullanılan (kelime), zarfî. || **Locution –e** Tabir zarfı, mürekkebat-ı zarfiyeden biri.

Adverbialement [h.] (sr.) Zarf gibi, hâl gibi, harf-i mânâ gibi kullanılarak.

Adverbialiser [ft.] (sr.) Zarf veya hâl gibi kullanmak.

Adverbialité [ims.] (sr.) Bir kelimenin zarf veya hâl olması.

Adversaire [i.] Muhalif, rakip, hilâfgir. ◆ Hasım.

Adversatif,ve [s.] (sr.) **Conjonction – ve** İtiraz, muhalefet, tereddüt beyan eden edat-ı âtıfe, edat-ı terdid: *mais* ve *cependant* edat-ı âtıfeleri gibi.

Adversativement [zr.] İtiraz ve terdid iş'ar eder bir surette.

Adverse [s.] Muhalif, zıt. ◆ (Kumarda) Bir tarafın karşısındaki oyuncu. || (hk.) Hasım, tarafeynin beheri. || (nb.) Mütekabil. || **Fortune** – Talih-i nigûn, baht-ı nâ-sâz.

Adversité [ims.] Nekbet, idbar.

Adynamie [ims.] (t.) Kuvvetsizlik, zaaf.

Adynamique [s.] (t.) Zaafdan gelen, zaafî. || **Fièvre** – Hummâ-yı zaafiye.

Æditime [imz.] (*é-di*) Eski Romalılar zamanında bir mabed muhafızı.

Ægagre [imz.] (*é-ga*) Yaban keçisi, ma'z-i berrî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ægis [ims.] (*é-jiss*) Göz misafiri, leke, buk'a-tü'l-karniye.

Aémère yahut Ahémère [s.] Yevm-i vilâdetleri malum olmadığı cihetle yevm-i mahsusları olmayan eizze-i nasârâ.

Aérable [s.] Tecdid-i havası kabil.

Aérage [imz.] Havalandırma, tecdid-i hava.

Aération [ims.] Havalandırma, tecdid-i hava.

Aéré,e [s.] Hava alan, havadar.

Aérer [ft.] Havayı tecdid etmek, havalandırmak. ◆ Hububat ve emsalini havalandırmak, rüzgâr ve havaya maruz kılmak. ◆ Kış bahçelerinin havasını tecdid etmek.

Aéricole [s.] Havaî, havada yaşayan, yetişen.

Aérien,ne [s.] Havaya müteallik, havaî. ‖ Peuple – Kuşlar. ‖ Chants – s Elhan-ı tuyur. ‖ Les esprits – s Melekler, periler. ‖ Oiseau – Kırlangıç gibi yere nâdiren konan kuş. ‖ (k.) Acide – Hâmız-ı fahmın nâm-ı atiki.

Ærifère [s.] (*é-ri*) Bakırı hâvi.

Aérifère [s.] (tşr.) Nâkil-i hava.

Aérification [ims.] (k.) Havaya veya gaz hâline tahvil, tehviye.

Aérifier [ft.] Havaya tahvil etmek, gaz hâline getirmek. ‖ – l'eau distillée Havalandırmak için mâ-i mukattarı çalkamak.

Aériforme [s.] (k.) Havaiyü'ş-şekl, şibh-i hava.

Aériser [ft.] Hava ve gaz hâline getirmek.

Aérivore [s.] Âkilü'l-hava.

Aérobie [ims.] (hyv.) Havada yaşayan hayvanat-ı hurdebînî.

Aérodymatique [ims.] Mebhas-ı kuvvet-i hava.

Aérographie [ims.] (ht.) Mebhasü'l-hava.

Aérolithe [imz.] Havadan düşen taş, hacer-i semâî, şimşek taşı.

Aérologie [ims.] İlmü'l-hava.

Aéromancie [ims.] Havadan tefeül, kehanet-i havaiye.

Aéromètre [imz.] (ht.) Mikyasü'l-hava.

Aérométrie [ims.] (ht.) Mukayese-i ecsam-ı havaiye.

Aéronaute [imz.] Balonla havaya kalkan, baloncu, bâd-şinâver.

Aéronautique [s.] Balonculuğa müteallik. = [ims.] Balonculuk.

Aéronef [imz.] Balon, balon teknesi.

Aérophobe [s.] (t.) Havadan korkan kimse. ◆ Havanın dokunduğu: Maladie – Havanın dokunduğu hastalık.

Aérophobie [ims.] (t.) Havadan korkmaklık, havfü'l-hava.

Aérosphère [ims.] Küre-i arzı ihâta eden küt-le-i hava.

Aérostat [imz.] Balon.

Aérostation [ims.] Balonların imal ve isti'mali.

Aérostatique [s.] Balonla havaya kalkmak fiiline müteallik. ◆ Havaya kalkabilen. ◆ Balonla vukua gelen. = [ims.] (ht.) Mebhas-i kavânîn-i hava.

Aérothérapie [ims.] (t.) Tedavi bi'l-hava.

Aérostier [imz.] (as.) Balonla düşmanın harekâtını teftiş eden, baloncu.

Aérotone [imz.] Hava tüfeği.

Æsthème [imz.] (*éstèm*) (t.) İhtisas.

Æsthésie [ims.] (*éstèzi*) (t.) Hassasiyet.

Aétite [ims.] yahut Pierre d'aigle Kartal taşı, hacerü'l-vilâde, şeytan kayası.

Affabilité [ims.] Lütuf ile muamele, iltifat, mürüvvet, hatır-nevazlık.

Affable [s.] Mültefit, hatır-nevaz.

Affablement [h.] Lütuf ve mülâyemetle, mültefitâne, mürüvvet-mendâne.

Affabulation [ims.] Kıssadan hisse, mânâ-yı mesel. ◆ Bazı vekayi-i tarihiyeden çıkarılacak hisse-i intibah.

Affadi,e [s.] Lezzetsiz ve tuzsuz. ◆ Yorgun, zayıflamış. ◆ Cazibesini, letafetini kaybetmiş.

Affadir [ft.] Tatsızlandırmak, lezzetsiz ve tuzsuz yapmak. ◆ Kuvvetsiz ve ruhsuz bırakmak. ◆ Usandırmak. ‖ – le cœur Yürek bu-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

landırmak. || (mec.) İstikrah ettirmek. || s' – Tatsızlaşmak. ◆ Usanmak.

Affadissement [imz.] Tatsızlık, lezzetsizlik. ◆ Usanç.

Affaibli,e [s.] Zayıflanmış, kuvvetten düşmüş. ◆ Küçülmüş.

Affaiblir [ft.] Zayıflatmak, kuvvetten düşürmek. ◆ Meskûkâtın ayarını indirmek, veznini azaltmak. ◆ Tadil etmek. = [fl.] Liyakat ve iktidarını kaybetmek. || s' – Zayıflamak, kuvvetten düşmek. || (mec.) Nüfuzunu kaybetmek.

Affaiblissant,e [s.] Zayıflatan, kuvvetten düşüren. || Aller s' – Tedricen zayıflamak, kuvvetten düşmek.

Affaiblissement [imz.] Zayıflama, kuvvetten düşme.

Affainéantir (s') [fv.] Metanetten düşmek. ◆ Cebîn olmak.

Affaire [ims.] İş, emir (umur), husus, maslahat, madde. ◆ İş, meşguliyet. ◆ Vaka, muharebe, kavga, düello. ◆ Dava. ◆ muamele, ahz ü itâ. ◆ Kullanılan eşya, telebbüs ve tezeyyün için lâzım eşya. ◆ Münasebet-i samimiye, aşk entrikası. || – d'honneur Mübâreze, düello. || C'est une – Ehemmiyetli bir iştir. || Point d' – "Dinlemem!", "beyhûde söyleme!", "herkesi taciz etme!" sözleri makamında kullanılır. || Faire son – Kendi işini yoluna koymak, yükünü tutmak. || Faire son – Birinin hakkından gelmek. || Se tirer d' – İşin içinden çekilmek, müşkilattan kurtulmak. = [cm.] Umur, masâlih. || Faire des – s İş çıkarmak. || Faire ses – s yahut Aller à ses – s Kaza-yı hâcet etmek, ayak yoluna gitmek. || Monter une – Sirkat vesâire gibi bir cürüm ikaını tertip ve tasavvur etmek. || – s du temps Vekayi-i umumiye. || Parler – s Ciddi şeylerden, muhâverenin asıl maksadından bahsetmek. || Avoir – avec quelqu'un Birisiyle işi olmak. (Makam-ı tehditte dahi isti'mal edilir.) || Avoir – de quelqu'un Birisine ihtiyaç olmak. || Avoir – ailleurs Başka şey düşünmek, başka maksat takip etmek. || C'est une – finie Bu işi artık düşünmemelidir. || Faire – Bitirmek, itmam etmek. || Faire l' – Kifayet etmek, maksadı istihsal eylemek. || Faire ses – s Zengin olmak. || Farie son – d'une chose Bir şeyi taahhüt etmek. ◆ Bir şeyden istifadenin yolunu bilmek. || Avoir plus d' – que le légat Pek meşgul olmak. || Avoir – à la veuve et aux héritiers Kuvvetli bir hasım karşısında bulunmak. || Avoir ses – s (Kadınlar hakkında) Âdet görmek. || Agent d' – s Komisyoncu. || Gens d' – s Kâhya, müdir-i umur.|| Ministère des – s étrangères Hariciye nezâreti. || Chargé d' – s Maslahatgüzar.

Affairé,e [s.] Çok işi olan, meşgul. ◆ Çok işi var gibi gösteren.

Affaireux,se [s.] İşlerinde müşkilata duçar olmuş. ◆ Çok meşgul eden. ◆ Faydalı bir vakti beyhûde yere zapteden.

Affaissé,e [s.] Çökük. ◆ Mecalsiz, me'yus.

Affaissement [imz.] Çökme, inhitat. ◆ Zaaf, fütur. || (as.) Efvah-ı nâriyenin aşınması. ◆ İstihkâm şiv topraklarının çökmesi, dökülmesi.

Affaisser [ft.] Çöktürmek. ◆ Yığmak. ◆ İndirmek. ◆ Zayıflatmak, yormak. || s' – Çökmek. ◆ Zayıflamak, fütur getirmek.

Affaiter [ft.] (Şahini) Alıştırmak. ◆ (Derileri) Dibâgat etmek.

Affaler [ft.] (bhr.) Halatı indirmek, aşağıya çekmek. ◆ Gemiyi sahile doğru sürmek. || s' – Sahile çok yanaşmak. ◆ İpe sarılıp inmek.

Affamation [ims.] Acıkma. || (mec.) Şiddetli arzu.

Affamé,e [s.] Aç. ◆ Her şeyden mahrum. ◆ Aç gözlü, tamahkâr. ◆ Haris. ◆ Letafetten ârî.

Affamer [ft.] Acıktırmak, aç bırakmak. ◆ Erzak yolunu kesmek. || (mec.) Arzu vermek. || s' – Sefalete düşmek.

Affanures [ims. – cm.] Çiftçi ameleye verilen ücret-i ayniye.

Affféagement [imz.] Tımar tevcihi.

Affféager [ft.] Tımar tevcih etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Affe [ims.] Hayat, ruh. || **De l'eau d'** – Rakı.

Affectable [s.] Müteessir olabilen. || (ma.) Kabil-i terhin.

Affectant,e [s.] Müessir, rikkat-engiz.

Affectation [ims.] Yapma, gösteriş, sahte tavır ve hareket. ◆ İddia. ◆ Bir işte nâ-be-mahal ve gülünç bir suretle ısrar. ◆ Bir meblağın bir te'diyeye tahsisi. || (as.) Bir askerin sınıf ve hizmetini resmen tayin ve tahsis ediş.

Affecté,e [s.] Sahte, doğru ve tabii olmayan. ◆ Merbut, mahsus. ◆ Muhassas, tahsis olunmuş (meblağ). ◆ Mükedder, müteessir. ◆ Musab, malûl. || **Fonds – s** Mürettebat ve muhassasat-ı mukannene (maliyece). || **Être spécialement** – Rehn-i mahsus makamında tutulmak (maliyece).

Affecter [ft.] Yalandan ve mürâîlik ile göstermek. ◆ Yapılmayacak bir şeyi pek sık yapmak ve tekrar etmek. ◆ Bir şeyi iş edinmek. ◆ Tayin ve tahsis etmek. ◆ Bir şekil göstermek, bir suret almak. ◆ Tesir etmek, dokunmak. ◆ Bazı şeylere eser-i irtibat göstermek, onları tercih etmek. || (t.) İllete uğratmak, tesir etmek, dokunmak. || (c.) İşaret vaz'ıyla kemiyeti tadil etmek. || – **d'ignorer** Tecâhül etmek. || **s'** – Bir şeye tahsis olunmak. ◆ Müteessir ve mükedder olmak. ◆ Uğramak, musab olmak.

Affectif,ve [s.] Müessir, dokunaklı. ◆ Hissî, kalbî, derûnî. ◆ Hassas. || (t.) Nefsânî: **Faculté – ve** Meleke-i nefsâniye. || (sr.) Tesiratı mübeyyin (harf-i nidâ vesâire).

Affection [ims.] Teessür. ◆ Muhabbet, meyl, teveccüh. ◆ His, duygu. ◆ Aşk-ı ilahî. ◆ Bizi rapteden şeyler. || (t.) İllet, maraz, afet. || **D'** – Can u gönülden. = [cm.] Meyliyat-ı nefsâniye.

Affectionné, [s.] Sadık, muhlis. ◆ Sevilen, ihtiyar ve tercih olunan. || (İnşâda) Senâver, mahlas. || **Faire l'** – Suret-i riyakârânede büyük bir muhabbet göstermek.

Affectionnément [h.] Kemâl-i muhabbet ve sadakatle.

Affectionner [ft.] Sevmek, muhabbet ve teveccüh göstermek. ◆ Sevdirmek, celp ve bent etmek. || **s'** – Sevişmek. || **s' – quelqu'un** Birini kendine bent etmek. || **s' – à quelqu'un** Birine bent olmak, hususiyet peyda etmek.

Affectueusement [h.] Dostâne, hayırhahâne, sadakatle.

Affectueux,se [s.] Muhabbetli, halis, sadık. ◆ Muhlisâne.

Afférent,e [s.] (hk.) Şâyi. || **Part – e** ◆ Hisse-i şâyia. || (tşr.) Mevrid, mürsil: **Vaisseaux – s** Ev'iye-i mürsile.

Afférer [fl.] İsabet etmek, düşmek.

Afféreur [imz.] Kassam.

Afférir [fl.] (mec.) Yakışmak, münasip olmak.

Affermage [imz.] İltizam, istîcar. ◆ Îcar.

Affermer [ft.] İltizama vermek, îcar etmek. ◆ İltizamla almak, istîcar etmek.

Affermi,e [s.] Takviye, tahkim olunmuş, muhkem, sağlam, metin. ◆ Mukarrer, sabit.

Affermir [ft.] Kuvvet ve metanet vermek, sağlamlaştırmak. ◆ Temin etmek. ◆ Te'kid ve tasdik etmek. ◆ Katılaştırmak. ◆ Teşci' etmek. || – **la bouche du cheval** (byt.) Hayvanın ağzını geme alıştırmak. || **s'** – Kesb-i metanet etmek, sağlamlaşmak. ◆ Sertleşmek, katılaşmak.

Affermissement [imz.] Sağlamlaşma, kesb-i metanet.

Affété,e [s.] Yapma, nazlı.

Afféterie [ims.] Yapma tavır ve hareket, naz. ◆ Medar-ı tezeyyün olan ufak tefek eşya.

Affettuoso [h.] (ms.) Âheste, yavaş.

Affichable [s.] Kabil-i ilan, şâyan-ı ilan.

Affichage [imz.] İlan yapıştırma, ilanlarla bildirme, ta'lik-i ilanat.

Affichant,e [s.] Bâis-i hacâlet, mûris-i şeyn.

Affiche [ims.] Duvara yapıştırılan ilan veya ihtar. || **Petites – s** Elden dağıtılan ilan kâğıtları. || (mec.) Delil, emare-i maneviye.

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI

Affiché,e [s.] İlan olunmuş. ◆ Mürtekibi tarafından ifşa olunmuş (rezalet), meydana vurulmuş. ‖ (mec.) Müfrit, yapma. ‖ **C'est une femme – e** Bu, dile gelmiş, dillenmiş bir kadındır.

Afficher [ft.] Varaka-i ilaniye yapıştırmak. ◆ İfşa, bir şeyi ilan ile iftihar etmek. ◆ Rüsvâ etmek. ‖ **– une femme** Bir kadınla olan münasebetini aleni kılmak, kadının namusuna leke getirmek, kadını dile düşürmek. ‖ **s'** – Varaka-i ilaniye ile beyan olunmak. ◆ Kendi kabahatlerini ifşa etmek. ◆ Kendini ... göstermek. ◆ İfrat ile gözükmek. ◆ Dile gelmek.

Afficheur [imz.] Varaka-i ilaniye yapıştıran adam, ilancı. ‖ (mec.) Herkesin kabahatlerini ifşa ile rezil etmekten hoşlanan adam, ayb-cû.

Affidé,e [s.] Mutemed, sırdaş. = [i.] Entrikacı.

Affilage [imz.] Bileme.

Affilé,e [s.] Keskin, bilenmiş, zağlı. ‖ (mec.) Hicv-âmiz. ◆ Çok ve sühûletle söyleyen (adam).

Affiler [ft.] Bilemek, zağlamak. ‖ (mec.) Kuvvet ve tesirini artırmak. ‖ **– un mot** Söze dokunaklı mânâ vermek. ‖ **– le caquet à quelqu'un** Birine desâyis öğretmek. ‖ **– des arbres** Ağaçları sıra ile, birbiri ardınca dikmek. ‖ **s'** – Bilenmek.

Affileur [imz.] Bileyici, zağcı.

Affilation [ims.] Bir şirkete duhul. ◆ Bir tarike duhul, sülûk. ◆ Karâbet. ◆ Şirket, heyet, cemaat. ◆ İki şirket arasında iştirak. ‖ (as.) Resm-i kabul.

Affilié [imz.] Bir şirkete dâhil olan, şerik. ◆ Bir heyet efradından bulunan.

Affilier [ft.] Bir şirket veya heyete kabul ve idhal etmek. ‖ **s'** – Bir heyete yahut bir şirkete dâhil olmak.

Affiloir [imz.] Bileği taşı, masat.

Affin,e [s.] Müşâbih, mutabık. = [i.] Yakın akraba.

Affinage [imz.] Maâdin vesâirenin tasfiyesi. ◆ Kumaş kaba ipliklerinin düşürülmesi.

Affiné,e [s.] Tasfiye olunmuş. ◆ Kurnaz.

Affinement [imz.] Tasfiye. ‖ (mec.) Tekemmül.

Affiner [ft.] İnceltmek, sivriltmek. ◆ Temizlemek, tasfiye etmek. ◆ Mükemmelleştirmek. ‖ **se laisser – à** …den aldanmak. ◆ Aldatmak. = [fl.] (bhr.) Açılmak: **Le temps affine** Hava açılıyor. ‖ **s'** – Tasfiye olunmak. ◆ İncelmek, keskin olmak. ◆ Kesb-i nezaket etmek. ◆ Güzelleşmek, açılmak (hava hakkında).

Affinerie [ims.] Tasfiyehâne, kalhâne.

Affineur [imz.] Tasfiyeci, kalcı.

Affineuse [ims.] Dantela (tentene) işleyen kadın, dantelacı kadın. ‖ (mec.) Maksadına vusul için her türlü vesâiti isti'mal eden işvekâr kadın.

Affinité [ims.] Sıhriyet, karâbet-i sıhriye. ◆ Münasebet-i tâmme, müşabehet-i tâmme. ◆ Alaka, meyil, münasebet. ◆ (ms.) Muvâfakat, uygunluk.

Affinoir [imz.] Yün ve keten tarağı.

Affiquet [imz.] Çorap şişi mahfazası. = [cm.] Kadınların süse müteallik ufak tefek şeyleri (müstehziyâne).

Affirmatif,ve [s.] Tasdik eden, tasdik ve ispata müteallik. ◆ Kat'i, mukarrer. ‖ (sr.) Müspet. ◆ İcabî. = [imz.] Sîga-i ihbariye.

Affirmation [ims.] Tasdik, teyid. ◆ (hk.) İkrar, ifade. ‖ (sr.) İspat. ‖ (mn.) İcap.

Affirmative [ims.] (mn.) İcap.

Affirmativement [h.] İcap ve tasdik tarikiyle. ◆ Muhakkak surette. ‖ (sr.) Müspet olarak.

Affirmé,e [s.] Müspet, muhakkak.

Affirmer [ft.] Tasdik, ikrar etmek. ◆ İddia etmek, sıhhatini temin etmek. ‖ (hk.) İfade etmek. ‖ **– sous serment** Yemin ile teyit etmek. ‖ **s'** – Tasdik olunmak. ◆ Âşikâr olmak, zâhire çıkmak.

Affistoler [ft.] Tezyin etmek, dikkatle süslemek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Affistoleur,se [s.] Aldatıcı. ◆ Müstehzî.

Affixe [s.] (sr.) Kelimeye ilave ve ilhak olunan harf, lâhika.

Affixion [ims.] Duvara yapıştırma.

Afflachir [fl.] Zaaf kesbetmek.

Afflé,e [s.] Havanın temasıyla bozulmuş, hassasını kaybetmiş, ekşimiş.

Affleurage [imz.] Kâğıt hamurunun ıslatılması.

Affleuré,e [s.] Tesviye olunmuş.

Affleurement [imz.] Tesviye.

Affleurer [ft.] Tesviye etmek. ◆ Bir hizada bulundurmak, hizasında yapmak. || (mec.) Uğramak, yanaşmak. = [fl.] Bir hizada bulunmak.

Afflictif,ve [s.] (hk.) Terhibî. || **Peines – ves** Mücâzat-ı terhibiye. || **Peines – ves et infamantes** Mücâzat-ı terhibiye ve terziliye.

Affliction [ims.] Keder, elem, gam. ◆ Musibet, bela.

Affligé,e [s.] Mükedder, mağmum. ◆ Bedbaht. ◆ Müptelâ, duçar, musab. ◆ Bir şeyle temayüz etmiş. ◆ Keder-engiz, müellim. = [i.] Mükedder ve gam-nâk adam.

Affligeant [s.] Keder veren, müellim.

Affliger [ft.] (*nager* gibi tasrif olunur) Keder vermek, mahzun ve mükedder etmek. ◆ Duçar etmek. ◆ Rahatsız etmek. ◆ Sıkmak, taciz etmek. || **s'** – Mükedder olmak.

Afflouage [imz.] (bhr.) Oturmuş bir gemiyi yüzdürme.

Afflouer [ft.] (bhr.) Oturmuş bir gemiyi yüzdürmek.

Affluence [ims.] Taşkınlık, feyezan. ◆ Bolluk, feyiz ve bereket. ◆ İzdiham, tehâcüm.

Affluent,e [s.] Bir nehre munsab olan diğer nehir. = [imz.] Bir nehre dökülen çay, tâbi'. (Sokaklar hakkında da isti'mal olunabilir.)

Affluer [fl.] (Çay hakkında) Bir nehre munsab olmak. ◆ Akıp bir yere cem' olmak, tehâcüm etmek. || (mec.) Artmak.

Afflux [imz.] (t.) Mevadd-ı mâyianın vücudun bir kısmında tecemmüü, hücum-ı ahlât. || (as.) Akın, hücum.

Affolé,e [s.] Meftun, şeydâ. ◆ Şaşmış, inhiraf etmiş, bozuk (pusula iğnesi).

Affolement [imz.] Şeydâlık, meftunluk. ◆ Pusula iğnesinin şaşması, inhirafı.

Affoler [ft.] Çıldırtmak. ◆ Şeydâ ve meftûn etmek. = [fl.] yahut **s'** – Çıldırırcasına sevmek, şeydâ ve meftun olmak.

Afforage [imz.] Zecriye resmi.

Affouage [imz.] Bir baltalıktan ihtitab, odun kesme hakkı.

Affouager [ft.] İhtitab hakkı mûcebince kesilecek odunları ormanda tayin etmek.

Affouillement [imz.] Suyun çukur açması, suların hâsıl ettiği aşıntı. || **– du terrain** Tarla su hufresi. || (as.) Tunç efvah-ı nâriyede hâsıl olan tûlânî ve muavvec çukurluk. || **– des balles** Tüfek kurşunu oyuğu.

Affouiller [ft.] Hafr etmek. ◆ Taharri etmek. ◆ Suların cereyanı çukur açmak, köprü direklerini bozmak.

Affourager yahut **Affourrager** [ft.] Mevâşîye yem vermek, ale'l-ıtlak hayvanata yem vermek.

Affourche [ims.] (bhr.) Çapraz demir ve resen. || **Ancre d'** – Çapraz demir; **câble d'** – Çapraz resen.

Affourcher [ft.] Bir şeyin üzerine beygir gibi binmek. || (bhr.) Çapraz demir atmak. ◆ Çapraz çıma bağlamak. ◆ Sağlamlık için bir ikinci demir atmak yahut bir resen daha bağlamak.= [fl.] yahut **s'** – Çapraz demir atmak veya resen bağlamak.

Affranchi,e [s.] Azad olmuş. ◆ Muaf, müstesnâ. ◆ Posta ücreti verilmiş. || (mec.) Âzâde. = [i.] Azad olmuş köle yahut cariye, mu'tak, mu'taka.

Affranchir [ft.] İ'tak, azad etmek. ◆ Müstesna ve muaf tutmak. ◆ Kurtarmak, tahlis etmek. ◆ (Mektup vesâire hakkında) Posta ücretini vermek. || **– un fossé** At ile hendek

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

atlamak. || – un animal Bir hayvanı iğdiş etmek. || s' – Serbestliğini kazanmak. ◆ Tahhüdatdan kurtulmak.

Affranchissement [imz.] Tahlis, azad, ıtk. ◆ İstisna, muafiyet. ◆ Posta ücretinin te'diyesi. || Acte d' – İ'taknâme, ıtknâme.

Affranchisseur [imz.] Halâs, azad eden adam, halâskâr.

Affre [imz.] Dehşet, hevl, havf.

Affrérer [ft.] Karındaşlaştırmak.

Affrétement [imz.] Gemi istîcarı, nevl. || Contrat d' – Nevl mukavelenâmesi. || – total Geminin mecmûu üzerine istîcar, götürü nevl, iskarso.

Affréter [ft.] Gemi istîcar etmek. || s' – (Gemi hakkında) İstîcar olunmak.

Affréteur [imz.] Gemi müste'ciri.

Affreusement [h.] Menfur, mekruh, dehşetli bir suretle. ◆ Pek fena. ◆ Pek ziyade.

Affreux,se [s.] Menfur, mekruh, dehşetli. ◆ Pek çirkin, pek fena. ◆ Pek ziyade. ◆ Tahammül-güdaz. ◆ Mûcib-i elem. ◆ Gaddar, ahlaksız.

Affriandé,e [s.] Dadanmış. ◆ İştihâ ve arzusu artmış, hırslanmış. || (mec.) Meclub.

Affriander [ft.] Dadandırmak. ◆ İştihâ ve arzusunu uyandırmak, hırslandırmak, lezzetli ve kıymetli bir şeyle aldatıp celbetmek. || s' – Dadanmak.

Affricher [ft.] (Araziyi) Diklendirmek.

Affriolé,e [s.] Et'ime-i lezîzeye alışmış. ◆ İğfal olunarak celbedilmiş.

Affrioler [ft.] Et'ime-i lezîzeye alıştırmak. ◆ Hırs ve tamahını uyandırarak aldatmak.

Affriter [ft.] Sade yağı eritmek.

Affront [imz.] Hakaret, zillet. ◆ Adem-i muvaffakiyet. || Boire, souffrir, avaler dévorer un – Hakaret ve mezellete katlanmak. || Subir, essuyer un – Hakaret görmek. ◆ Âr: Il fait – à sa famille Ailesine mûris-i ârdır. || Faire l' – de ... à ... Filan şeyi filanın yüzüne vurmak. || En avoir l' – Muvaffak olamamak.

Affronté,e [s.] İstihfaf olunmuş, hor görülmüş. ◆ Aldanmış, iğfal olunmuş. ◆ Yüzyüze ve birbirinin muvâcehesinde bulunan (iki hayvan). ◆ Uç uca ve bir hizada mevzu'.

Affronter [ft.] Cesaretle karşısına çıkmak, korkmamak, üzerine varmak. ◆ İstihfaf etmek, hor görmek. ◆ Aldatmak, dolandırmak. ◆ Yüz yüze ve bir hizaya koymak. || s' – Cesaretle birbirinin karşısına çıkmak, muhâceme etmek.

Affronterie [ims.] Hayasızcasına bir cesurluk, küstahlık.

Affronteur,se [i.] Dolandırıcı. ◆ Terbiyesiz, küstah.

Affruiter (s') [fv.] (Ağaç hakkında) Meyve vermek.

Affublé,e [s.] Biçimsiz, gülünç şekil ve kıyafetli. ◆ Dolu, mestur. ◆ Bir şeye müptelâ.

Affublement [imz.] Biçimsiz ve gülünç kıyafet.

Affubler [ft.] Gülünç bir kıyafete koymak. || (mec.) Setretmek. || s' – Biçimsiz bir surette giyinmek. ◆ Bir şeyle tezeyyün etmek.

Affuser [ft.] (t.) Hastanın üzerine su dökmek.

Affusion [ims.] (t.) Su dökme ve dökünme, sekb, insikâb.

Affût [imz.] (as.) Top kundağı. || – de campagne Sahra kundağı. || de siège Muhasara kundağı. || – de place Kale kundağı. || – à embrasure minima Asgari mazgal kundağı. || – de côte Sahil kundağı. || – de montagne Dağ (cebel) kundağı. || – de mortier Havan kundağı. || – à éclipse Küsûfî kundak. || – démontable Sökülür (kabil-i tefrik) kundak. ◆ Av kemingâhı, bekleme. || Homme d' – Hilekâr adam. ◆ Pusuda beklemekle vuku bulan av. || Être à l' – Fırsat beklemek, tarassud-ı fırsat etmek.

Affûtage [imz.] Âlât ve edevatın bilenmesi, zağlanması. ◆ Marangoz ve doğramacı âlâtı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Affûté,e [s.] Bilenmiş, zağlanmış (alet). ◆ Âlâtı mükemmel (amele). ◆ Hilekâr, dessas.

Affûter [ft.] Bilemek, zağlamak. ◆ Sap geçirmek. || (as.) Topu kundak üzerine vaz' ve tahmil etmek. || (mec.) Uydurmak, tanzim etmek. ◆ Aldatmak. = [fl.] Av için pusu kurmak. || **s'** – Bilenmek. ◆ Av pususunda durmak. ◆ Muntazır-ı fırsat olmak.

Affûteur [imz.] Bileyici.

Affutiau [imz.] Ufak tefek âlât ve edevat. (Âmiyâne tabir.)

Afghan,e [i. – s.] Afganistanlı, Afganî. = [imz.] Afgan lisanı.

Afin [hr.] – **que** ve – **de** Tâ ki, ki, hatta, için.

A fortiori [h.] Evleviyetle.

Africain,e [i.] Afrikalı. = [s.] Afrika'ya ait, Afrika sekenesine mahsus.

Agaçant,e [s.] Câlib, cazibeli, dil-bâz, işve-ger. ◆ Sinire dokunan, can sıkan, âsabı tahrik eden.

Agace [ims.] (mr. Agasse)

Agacement [imz.] Diş kamaşması, tadris. ◆ Sinire dokunma, âsabın hareketi. ◆ Sabırsızlık. ◆ Hiddet.

Agacer [ft.] Kamaştırmak. ◆ İç gıcıklamak. ◆ Sıkmak, sinire dokunmak. ◆ Âsabı tahrik etmek. || (mec.) (Kadınlar hakkında) Aşk ve cilve ile meclub etmek, nazar-ı dikkati celbetmek. || **s'** – Kamaşmak. ◆ Birbirini tahrik etmek. ◆ Kızmak.

Agacerie [ims.] Naz, şive, cilve. (Ekseriya cem'i müsta'meldir.)

Agaillardir [ft.] Neşesini tezyid etmek.

Agalacte [i. – s.] (t.) Ma'dûmetü'l-leben, sütsüz. ◆ Henüz süt emmemiş çocuk.

Agalactie [ims.] (t.) Sütsüzlük, ademü'l-leben.

Agalloche [imz.] Öd ağacı.

Agame [s.] (nb.) Zâtü'l-kahü'l-hafiye.

Agami [imz.] Amerika-yı cenubî hindisi.

Aganter [fl.] (bhr.) İlerideki bir sefineye yaklaşmak, bitişmek.

Agapes [ims. – cm.] Eski Hıristiyanların kilisede ettikleri umumi taamlar. || (mec.) İki ruh beyninde iştirak, münasebet-i samimiye.

Agapètes [ims. – cm.] Hıristiyanlığın evâilinde erkek manastırlarında oturan bâkir kızlar ve inâs manastırlarında oturan genç rahipler.

Agaric [imz.] Kuzu mantarı, çayır mantarı nevi. || – **de chêne** Ağaç kavı.

Agasse [ims.] Saksağan (âmiyâne).

Agaste [ims.] (*agate*) Nâgehanî, çok ve şiddetli yağmur.

Agâtis [imz.] Hayvanat tarafından ormanlarda ika edilen hasar.

Agate [ims.] Akik. ◆ Akik rengi. ◆ Akikten mamul ziynet. || – **rubanée** Alaca akik. || – **onyx** Gayr-ı şeffaf akik. || – **arborisée** Katmer-i süleymânî denilen akik taşı. || – **noire** Siyah akik.

Agavé [imz.] yahut **Agave** [ims.] (nb.) Sabır-ı kınnebî, Amerika öd ağacı.

Âge [imz.] Ömür, hayat. ◆ Yaş, sinn. ◆ İhtiyarlık. ◆ Asır, karn, devir. ◆ Araba oku. ◆ Tarihin münkasim bulunduğu üç fasıldan her biri, kurun: **Le moyen** – Kurun-ı Vustâ. || – **d'or** Saadet zamanı, devri. || **Bas** – Sıgar-ı sinn, sabâvet, tufûliyet. || **Bel** – Şebab, gençlik. || – **avancé** Şeyhûhet. || **à la fleur de son** – Genç yaşında. || – **de raison** Sinn-i rüşd. || – **nubile ou de puberté** Sinn-i büluğ. || – **de la lune** Eyyam-ı kamer. || – **de pierre** Hacer devri. || – **de bronze** Tunç Devri. || – **de fer** Hadid Devri. || – **viril** Sinn-i kemâl. || – **critique** yahut **Retour d'** – Kadınlarda âdetin katiyen hitam vakti. || – **moyen** Ömr-i vasatî. || **Président d'** – Bir meclise sinnen en büyük olmak münasebetiyle riyâset eden zât. || **Être sur l'** – Yaşı biraz geçkince olmak. || **Avoir l'esprit de son** – , **être de son** – Sinninin muktezâsına göre hareket etmek. || **D'** – **en** – Batından batına, asırdan asra, karnen-ba'de-karnin. || – **de la loi** Hz. Musa'dan Hz. İsa'ya kadar mürur eden zaman. || – **de la loi de nature** Hz. Adem'den Hz. Musa'ya kadar mürur eden zaman.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Agé,e [s.] Müsin, yaşlı, kocamış. ◆ Yaşında: – **de cinq ans** Beş yaşında.

Agema [imz.] (as.) Bir nevi Yunan-ı kadim askeri ki Roma'nın lejyonuna muadil idi.

Agence [ims.] Vekâlet, memuriyet. ◆ Acentelik. ◆ Şirket şubesi. ◆ Müddet-i memuriyet yahut vekâlet. ◆ Memuriyet yahut vekâlet mahalli ve dairesi, acentehâne. || – **politique** Politika memuriyeti, kapı kethüdalığı. || – **commerciale** Tüccar vekâleti. || – **de placement** Boşta kalanlara bir hizmet bulan idarehâne, amele vesâir müstahdemin idarehânesi.

Agencé,e [s.] Tertip ve tanzim olunmuş. ◆ (Müstehziyâne) Süslü, müzeyyen.

Agencement [imz.] Tertip, tanzim. ◆ Biçim.

Agencer [ft.] Tertip ve tanzim etmek, düzeltmek. ◆ Süslendirmek. || **s'** – Uymak, tevâfuk ve itilâf etmek.

Agenda [imz.] (*jain*) Akıl defteri, muhtıra, cüzdan, ajanda.

Agenouillement [imz.] Diz çökme.

Agenouiller (**s'**) [fv.] Diz çökmek.

Agenouilloir [imz.] Diz çökmeye mahsus küçük iskemle.

Agent [imz.] Fâil. ◆ Vasıta. ◆ Memur, vekil, acente. ◆ (k.) Âmil, müessir. || – **de change** Mubâyaacı, sarraf. || – **diplomatiqe** Siyasi memur (sefir ve sefarethâne memurîni gibi). || – **consulaire** Konsolos ve konsoloshâne tercümanı ve kançıları gibi memurların beheri. || – **politique** Politika memuru, kapı kethüdası. || – **municipal** Belediye çavuşu. || – **comptable** Muhasebe memuru. || – **d'affaires** Ücret mukabilinde tesviye ve takib-i masâlihe çalışan adam. || – **commercial** Tüccar vekili. || – **de police** Zabıta memuru. || (ma.) – **s naturels** Vesâit ve müessirat-ı tabiiye. || – **s immédiats** Birinci derecede vesâit-i icraiye ki memurînden kinâyedir.

Agérasie [ims.] (t.) Hâl-i pirîde gençlik.

Ageustie [ims.] (t.) Fıkdan-ı zâika, ağız tadının kaybolması.

Agger [imz.] (as.) İstihkâm bedeni; metris, istihkâm.

Agglomérat [imz.] (arz.) Suhur-ı muhtelife terekkübünden hâsıl yığın.

Agglomération [ims] Terâküm, yığılma, toplanma. || (as.) Cem' ve tahşid-i asâkir. ◆ Asâkir-i mütehaşşide.

Agglomérer [ft.] Yığmak, terâküm ettirmek. || **s'** – Yığılmak, terâküm etmek.

Agglutinant,e [s.] Yapışabilen, mütelâsık. ◆ Bilâ-tağyir madde-i asliyelere bazı edatların iltisak ve irtibatıyla kelimat-ı mürekkebe teşkil kılınan (lisan), telâsukî. Mesela Türkçe'de "sevmek" fiilinden ol suretle "sevdirme", "sevdirmemek" lafızları teşkil kılındığından ve hakezâ bu suretle amel olunacağından lisan-ı azbü'l-beyan-ı Türkî bir lisan-ı telâsukî ad ve itibar olunur. ◆ (t.) Mukattıb, mülsık. || **Langues – es** Elsine-i mültesika, müteaddid heceli kelimatı cüzur-i mültesikadan müteşekkil elsine.

Agglutinatif,ve [s.] (t.) Ayrılmış etleri veya ciltleri yapıştırmaya, rapt ve ilsak etmeye mahsus, mukattıb, mülsık.

Agglutination [ims.] (t.) Ayrılmış etlerin ve ciltlerin yapışması, rapt ve ilsakı, telâsuk, tekattub. || (İlmü'l-lisanda) Müteaddid heceli kelimatı birtakım cüzurun telâsuk ve tetâbuundan ibaret olan lisanların hâli, telâsuk.

Agglutiné,e [s.] Telâsukla hâsıl olmuş (kelime). || (nb.) Mütelâsık.

Agglutiner [ft.] (t.) Ayrılmış etleri ve ciltleri yapıştırmak, rapt ve ilsak etmek. || **s'** – Rapt ve ilsak olunmak.

Aggravant,e [s.] (hk.) Ağırlaştıran, kesb-i şiddet ettiren, müşeddid: **Circonstances – es** Esbab-ı müşeddide.

Aggravation [ims.] (hk.) Ağırlaştırış, teşdid. ◆ Tezâyüd. || – **d'une peine** Teşdid-i ceza.

Aggravée [ims.] Köpeğin ayağına ârız hastalık, dâü'l-kadem.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Aggraver [ft.] Ağırlaştırmak, teşdid etmek. || **s'** – Ağırlaşmak, kesb-i vahamet etmek. ◆ Daha ziyade müellim olmak.

Agile [s.] Atik, çevik, cüst ü çâlâk, serîü'l-hareke. ◆ Tavr-ı levendâneye mâlik.

Agilement [h.] Çeviklikle, çâlâkâne. ◆ Levendâne.

Agilité [ims.] Çeviklik, çâlâklık, sür'at-i hareket. ◆ Levendâne tavır ve hareket.

Agio [imz.] Akçe farkı. ◆ Sarrafiye, akçe başı. || – **fixe** Mukannen, maktû, akçe farkı. || – **variable** Gayr-ı mukannen akçe farkı.

Agiotage [imz.] Akçe farkından olunan ticaret. ◆ Borsa muamelesi, borsa oyunu, hava oyunu. (Ekseriya fena cihete hamlolunarak kullanılır.) ◆ Emtia ve esham fark-ı fiyatından istifade, alavere. || **Temple d'** – Borsa, borsa muamelesi icra edilen mahal.

Agioter [fl.] Akçe farkı istifadesini etmek. ◆ Borsa muamelatında bulunmak.

Agioteur [imz.] Akçe farkı istifadesini eden adam. ◆ Borsa muamelecisi, hava oyuncusu, alavereci.

Agir [fl.] İşlemek, harekette bulunmak. ◆ Amel etmek, tesir etmek. ◆ Muamele etmek. ◆ Hareket etmek. ◆ Fiiliyatta bulunmak, icra etmek. ◆ İkame-i dava etmek. || **s'** – Bahsolunmak. || **Il s'agit de** Maksat...

Agissant,e [s.] Fiil ve harekette bulunan, hareket ve muamele eden. ◆ Tesir eden, müessir. ◆ Faal.

Agissement [imz.] Fiil, hareket, muamele.

Agitable [s.] Mevzubahis olabilir.

Agitant,e [s.] Sallayan, tahrik eden.

Agitateur [imz.] Muharrik, müfsid. || (k.) Karıştırmaya mahsus camdan değnek, muharrik.

Agitation [ims.] Hareket, heyecan, ◆ Iztırab, rahatsızlık. ◆ Faaliyet. ◆ Endişe-i ruh. || (t.) Çarpınma, tahallül.

Agité,e [s.] Harekete gelmiş. ◆ Çalkanmış, sallanmış, karıştırılmış. ◆ Heyecana gelmiş, müteheyyic. ◆ Mevki-i bahs ü müzakereye konmuş. ◆ Muztarip, rahatsız.

Agiter [ft.] Tahrik etmek. ◆ Sallamak, çalkamak, karıştırmak. ◆ Tehyic etmek. ◆ Mevzubahise koymak. || **s'** – Sallanmak, çalkanmak, taharrük etmek. ◆ Heyecana gelmek. ◆ Muztarip olmak. ◆ Mevzubahise konmak.

Aglosse [s. – i.] Dilsiz, mefkudü'l-lisan.

Aglossie [ims.] Fıkdan veya mahrumiyet-i lisan.

Agmatologie [ims.] (t.) Mebhas-i inkisar-ı azm.

Agmen [imz.] (as.) Ordu (Romalılarca).

Agnat [imz.] (*ag-na*) Erkek cihetinden akraba, peder tarafından karâbeti olan, asabe, asabe-i nesebiye.

Agnation [ims.] (*ag-na-sion*) Erkek cihetinden, pederden karâbet.

Agnatique [s.] (*ag-na*) Erkek cihetinden, pederden akraba olanlara müteallik, li-eb.

Agneau [imz.] Kuzu. ◆ Kuzu eti. || (mec.) Pek halim adam. || **L'** – **sans tache** Hz. İsa. (asm.) || – **pascal** Benî-İsrail'in Bahr-i Ahmer'i geçmelerinin hatırası olmak üzere Musevilerin her sene kestikleri kuzu.

Agnel yahut **Aignel** [imz.] Fransa'nın on dört Frank kıymetinde eski ve altın bir sikkesi ki üzerinde bir kuzu resmi menkuş bulunur idi.

Agnelage [imz.] ve:

Agnèlement [imz.] Koyunun doğurması, kuzulaması.

Agneler [ft.] (Koyun hakkında) Doğurmak, kuzulamak.

Agnelet [imz.] Kuzucuk.

Agnelin [imz.] Kuzu derisi

Agneline [ims.] Kuzu yapağısı.

Agnès [ims.] (*ès*s) Mahçup ve sâdedil kız. ◆ Mahçupluk ve sâdedillik satan kız (müstehziyâne).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Agnus [imz] (*ag-nuss*) Papa tarafından takdis olunmuş ve bir kuzu resmini hâvi balmumundan madalya.

Agnus-castus [imz.] (*ag-nuss castus*) (nb.) Halfa, kındıra otu, Yemen za'feranı, âyid.

Agomphose [ims.] (t.) Dişlerin sallanması, tezelzül-i esnan.

Agon [imz.] (as.) Muharebe meydanı. ◆ Koşu mahalli. (Yunanîler tarafından isti'mal olunur idi.)

Agonie [ims.] Hâlet-i nez', can çekişme, ihtizar. ◆ Mevt. ◆ Büyük ıztırab-ı manevi.

Agonir [ft.] Şetm ve tahkir etmek. (Ekseriya *injures* ve *sottises* gibi kelimelerden evvel bulunur.)

Agonisant,e [s.] Can çekişen, hâlet-i nez'de bulunan, muhtazır.

Agoniser [fl.] Can çekişmek, hâlet-i nez'de bulunmak. ◆ Ölmek.

Agonothéte [imz.] Mütekaddimîn indinde pehlivanlar reisi, pehlivanbaşı.

Agora [ims.] Eski Yunan şehirlerinin umumi meydanları, pazar mahalleri.

Agouti [imz.] Amerika tavşanı.

Agrafe [ims.] Kopça. || (m.) Çapraz, kinet. ◆ (as.) Nişan, madalya kancası. || – **d'artillerie** Topçu çengeli. || – **de cuirasse** Zırh kopçası.

Agrafé,e [s.] Kopçalanmış, kopçalı.

Agrafer [ft.] Kopçalamak. || – **quelqu'un** Birisini yakasından şiddetle tutmak. || – **un soldat** Bir neferi hapsetmek.

Agraire [s.] Araziye müteallik. || **Mesure** – Mesâha-i arziye.

Agrandir [ft.] Büyütmek, tevsi' etmek. ◆ Büyüklük vermek, âlâ etmek. ◆ İ'zam etmek. || **s'** – Büyümek, tevessü' etmek. ◆ Necâbet kesbeylemek.

Agrandissement [imz.] Büyüme, tevessü'. ◆ Büyütme, tevsi'.

Agrariat [imz.] Arazinin zürrâ beyninde taksimi.

Agréable [s.] Leziz, hoş, latif. || **Avoir pour** – ◆ Beğenmek, hoşlanmak. ◆ Muvâfakat kabul etmek. = [i.] Sahte etvarla kendini beğendirmeye çalışan adam. = [imz.] Hoşa giden şey.

Agréablement [h.] Beğenilecek, makbule geçecek surette, hoş, lezzet ve letafetle.

Agréé [imz.] Deâvî-i ticariye vekili.

Agréé,e [s.] Makbul, hüsn-i kabule mazhar. || (bhr.) Mücehhez (gemi).

Agréer [ft.] (*créer* gibi tasrif olunur) Memnuniyetle kabul etmek. ◆ Beğenmek, hoşlanmak. ◆ Müsaade etmek. || (bhr.) Teçhiz etmek (*gréer* isti'mali ekserdir). = [fl.] Beğenilmek, hoşa gitmek.

Agréeur [imz.] Gemiyi teçhiz eden adam. (*gréeur* isti'mali müreccahtır.)

Agrégat [imz.] Müterâkim mevadd-ı muhtelife, yığın, küme. || (tt.) Küme, kesb. ◆ (mec.) Terâküm.

Agrégation [ims.] Bir heyet ve cemiyete kabul. ◆ Müsabakat imtihanıyla muallim muavinliğine kabul. ◆ Terâküm, içtimâ. (ht.) Tecemmü-i ecza-yı ferdiye, tekessüb. || (tt.) İltihak, tecemmü'. ◆ (as.) Heyet-i muntazama. (İdare ve tâbiyece teşkil olunur.)

Agrégé [imz.] Dârülfünûn muallim muavini. ◆ Ba'de'l-müsabaka muallimlik silkine kabul olunmuş zât.

Agrégé,e [s.] Kabul olunmuş. ◆ Yerleşmiş. || (ht.) Ecza-yı ferdiyesi birbirine mültasık, müctemi', mütekessib.

Agréger [ft.] (*nager* gibi tasrif olunur) Bir encümen veya şirkete idhal ve kabul etmek. ◆ Muallim muavinliğine kabul etmek. ◆ (ht.) Cem' ve teksib etmek.

Agrément [imz.] Hüsn-i rıza. ◆ Ziynet, süs, letafet. ◆ Eğlence. = [imz. – cm.] **Lettre d'** – İstimzacnâme. ◆ (as.) Elbise tezyinatı ve ecnebi askerlerinde şapka alâmat-ı fârikası.

Agrémenter [ft.] Letafet vermek, tezyin etmek. || (as.) Elbiseye ve ecnebi askerlerinde şapkaya tezyinat ve alâmat-ı fârika takmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Agréner [ft.] (bhr.) Tulumba ile bir geminin suyunu boşaltmak.

Agrès [imz. – cm.] (bhr.) Bir geminin teçhizatı. ◆ (as.) Âlât ve edevat. || – **de pont** Köprü edevatı.

Agresseur [imz.] Mütearrız, mütecâviz.

Agressif,ve [s.] Tecavüzkârâne, taarruzî: **acte** – Hareket-i tecavüzkârâne.

Agression [ims.] Tecavüz, taarruz.

Agressivement [h.] Mütecâvizâne.

Agreste [s.] Berrî, yabani. ◆ Kaba.

Agreyeur [imz.] Haddeci, demir telci.

Agricole [s.] Ziraate müteallik, zer'î, felhî. ◆ Ziraatle iştigal eden. || **Science** – Fenn-i ziraat. || **Produits** – **s** Mahsulat-ı zirâiye, arziye.

Agriculteur [imz.] Ziraatle meşgul olan, zürrâdan bulunan adam, fellah, çiftçi.

Agriculture [ims.] Ziraat, felâhat, harâset, çiftçilik.

Agrie [ims.] (t.) Nikris.

Agriffer (**s'**) [fv.] Tırmanmak.

Agrion [imz.] Yusufçuk, kız böceği.

Agriote [ims.] (mr. Griotte)

Agriote [ims.] Hububatın köklerine ârız olur muzır bir böcek.

Agripaume [ims.] (nb.) Aslankuyruğu, zenebü'l-esed.

Agripper [ft.] Kapmak, yakalamak. || **s'** – Yapışmak.

Agrologie [ims.] Fenn-i ziraatin ameliyat kısmı.

Agronome [imz.] Fenn-i ziraat mütefennini, fenn-i ziraatle mütevaggıl olan.

Agronomie [ims.] Fenn-i ziraatin, çiftçiliğin nazariyat kısmı.

Agronomique [s.] Fenn-i ziraate müteallik, zer'î, felhî.

Agrostide [ims.] (nb.) Delice buğday.

Agrouper [ft.] Bir yere toplamak. ◆ (rs.) Birkaç şey veya şahsı bir yerde tasvir etmek, resimlerini çıkarmak.

Agrypnie [ims.] (t.) Uyuyamama, uykusuzluk, seher.

Agrypnode [s.] (t.) Uykudan mahrum. ◆ Zâil-i nevm, dâfi'-i nevm.

Aguerri,e [s.] Harbe alışmış, cengâver, harp-azmûde. ◆ (as.) Harbe alışmış asker, amelî asker. || (mec.) Mihen ve meşakka alışık, cefakeş.

Aguerrir [ft.] Harbe yahut taab ve meşakkate alıştırmak. || **s'** – Harbe yahut zahmet ve meşakkate alışmak.

Aguets [imz.] (*ghè*) Pusu, kemîn. || (as.) Tarassud. || **Se tenir** yahut **se mettre aux** – Fırsat beklemek, tarassud etmek.

Aguicher [ft.] (mr. Agacer)

Ah! [hn.] Âh!, vah! ◆ Vay!, ya! ◆ Ha! || – **bah!** ◆ Adam sen de!, ya! = [imz.] Âh ü figan.

Ahaler [fl.] (*a-a-lé*) Soluk soluğa nefes almak.

Ahan [imz.] (*a-an*) Amelenin kuvvetle işlerken çıkardıkları ses: han! || **Suer d'** – Pek zahmetli bir iş görmek.

Ahaner [fl.] (*a-a-né*) İşlerken sesle nefes almak. ◆ Büyük bir meşakkate tahammül etmek, büyük gayretle çalışmak. || (mec.) Muztarip olmak. ◆ Tereddüt etmek.

Aheurté,e [s.] (*eur*) Israr ve taannüd eden, musır, müteannid.

Aheurtement [imz.] (*eur*) Israr, taannüd.

Aheurter (**s'**) [fv.] Israr ve taannüd etmek. ◆ Çarpışmak, kırılmak.

Ahi! [hn.] Of!, ay! (Alelâde *aïe* yazılır ve telaffuz olunur.)

Ahonter [ft.] (*a-on-té*) Mahcup etmek.

Ahriman yahut **Ahrimane** [imz.] (*a-ri*)Kadim İranîlerce müekkil-i şer, şeytan.

Ahuri,e [s.] (*a-u*) Şaşkın, mütehayyir, sersem.

Ahurir [ft.] (*a-u*) Şaşırtmak, sersemletmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ahurissement [imz.] Şaşkınlık, tahayyür, sersemlik.

Aï [imz.] Amerika'nın gayet batîü'l-hareke dört ayaklı bir hayvanı.

Aiche yahut Achéé [imz.] Olta yemi.

Aidant [imz.] Muin, imdatçı: Lui et ses aidants Kendisiyle yardımcıları. = [zr.] Muâvenetiyle. || Dieu – Hakkın yardımıyla, biavnillâhi-teâlâ.

Aide [ims.] Yardım, imdat, avn, muâvenet. ◆ Bir büyük kiliseye mülhak küçük kilise. || à l' – de Filanın sayesinde, filanın muâvenetiyle. || Venir à l' – Yardıma, imdada yetişmek. || Donner – Yardım etmek. || à l' – İmdat! || Crier à l' – "İmdada gelin!" diye bağırmak.

Aide [imz.] Yardımcı, muavin. ◆ Yamak, çırak; – maçon Duvarcı çırağı; – de cuisine Aşçı yamağı. || – de cérémonies Teşrifatçı muavini. || (as.) Yaver, muavin. || – de camp Yaver-i harp. ◆ Birinin emri tahtında bulunan adam. || – major yahut – chirurgien Cerrah muavini. || – mémoire Akıl defteri, muhtıra, hatır-güzar. || – des ingénieurs Bedreka-i mühendisîn.

Aider [ft.] Yardım, muâvenet, imdat etmek. ◆ Teshil etmek. || s' – Birbirine yahut kendi kendine imdat ve iâne etmek. || s' – de Bir şeyi kullanmak, bir şeyden istifade etmek. ◆ Kullanmak, isti'mal etmek. = [fl.] Medar olmak.

Aïe [hn.] Ay! ◆ Di! ◆ Deh!

Aïeul [imz.] Büyük peder, dede, ced. = [cm.] Aïeuls Ced ü cedde. = [cm.] Aïeux Ecdad, âbâ ve ecdad. ◆ Eslâf. || – paternel Cedd-i sahih. || – maternel Cedd-i fâsid.

Aïeule [ims.] Büyük valide, cedde. ◆ Eski zaman kadınları. || – paternelle Cedde-i sahîha. || – maternelle Cedde-i fâside.

Aigle [imz.] Kartal, karakuş, nesr. || (mec.) Dâhi, pek ziyade zeki adam. ◆ Fâik zât. ◆ Sancak. ◆ Nişan. || (hy.) En-nesr. || Grand – Tab' kâğıdının en büyüğü. || Pierre d' – (mr. Aétite) || – de Meaux ◆ Bosüe[5] nâm filozoftan kinâye. = [ims.] Dişi kartal. ◆ Arma. || – s impériales Avusturya İmparatorluğunun arması. || – germanique Almanya İmparatorluğu.

Aiglon,ne [i.] Kartal yavrusu. || (mec.) İktidarının fevkinde gözükmek isteyen adam. = [s.] Kartal cinsine müteallik.

Aigre [s.] Ekşi. ◆ Şiddetli, sert, keskin. ◆ Acı (ses vesâire). = [imz.] Ekşi koku yahut taam.

Aigre-doux,douce [s.] Mayhoş.

Aigrefin [imz.] Dolandırıcı, dessas.

Aigrelet,te [s.] Ekşimsi, ekşice.

Aigrement [h.] Acı ve sert bir suretle.

Aigremoin [ims.] (nb.) Kasık otu, kızıl yaprak.

Aigremore [imz.] Fişeklerde kullanılan kömür tozu.

Aigret,te [s.] Ekşice, ekşimsi.

Aigrette [ims.] Kuş tepeliği; oiseau à – Tepeli kuş. ◆ Sorguç ◆ Çelenk, tuğ. ◆ Hotoz. ◆ Tepeli balıkçıl. || – de fumée Hafif duman sütunu. || (nb.) Şeytan arabası. || (as.) Tuğ, çelenk.

Aigretté,e [s.] Tepeli, sorguçlu (kuş.)

Aigreur [ims.] Ekşilik. ◆ Sertlik, huşûnet. ◆ Şekerrenk münasebet. = [cm.] (mec.) Sert ve acı sözler.

Aigri,e [s.] Ekşimiş. || (t.) Titizliği, muhalefeti ziyadeleşmiş.

Aigrin [imz.] Yeni meyve vermeye başlamış elma veya armut ağacı.

Aigrir [ft.] Ekşitmek. ◆ Sertleştirmek. ◆ Kesb-i şiddet ettirmek, vahimleştirmek. ◆ Kızdırmak. = [fl.] yahut s' – Ekşimek. ◆ Sertleşmek. ◆ Hiddetlenmek, kesb-i huşûnet etmek. ◆ Kesb-i vahamet etmek.

Aigrissement [imz.] Ekşime. ◆ Ekşilik. ◆ Sertlik. ◆ Huşûnet.

• • • • • • • • • • •

5 Bossuet [Jacques-Bénine Bossuet].

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Aigu,ë [s.] Sivri, keskin, ince. ◆ Sert, dokunaklı. ◆ (t.) Had; **Maladie – ë** Maraz-ı had. ‖ (sr.) **Accent** – Huruf-ı savtiyeden e harfinin üzerine konan (´) işareti. ‖ **Angle** – (he.) Zâviye-i hadde.

Aiguade [ims.] (bhr.) Gemilerin tatlı su kumanyası. ◆ Gemilerin tatlı su aldıkları iskele, mahal.

Aiguail [imz.] (*ga*) Çiy damlalaları.

Aiguayé,e [s.] (*ghè*) Suda yıkanmış.

Aiguayer [ft.] (*ghè*) Suya batırmak, sudan geçirmek, yıkamak. ‖ **s'** – Bir nehre girmezden evvel soğuğa alışmak için bedenin üzerine su dökünmek.

Aigue-marine [ims.] Gayet açık yeşil zümrüt (cm. des *aigues-marines*.)

Aiguer [ft.] Sulamak, su ile karıştırmak.

Aiguière [ims.] (*ghi*) İbrik.

Aiguierée [ims.] (*ghi*) Bir ibrik dolusu.

Aiguillade [ims.] (*ghi*) Üvendire, messâse.

Aiguillage [imz.] (*gu-i*) Demiryolu makasının kullanılması.

Aiguille [ims.] (*gu-i*) İğne, ibre. ◆ Çuvaldız. ◆ Sakal. ◆ Demiryolu makası. ◆ Saat akrebi. ◆ Yelkovan. ◆ Makinelerde müsta'mel iğne ve çiviye müşâbih aletlerin envâı, ibre. ◆ Sivri dağ tepesi, zirve. ◆ Çan kulesi. ◆ Zargana balığı. ‖ (crh.) Mil. ‖ (mec.) Dikiş. ‖ – **à tricot** Çorap şişi. ‖ – **de balance** Terazi dili. ‖ **De fil en** – İnceden inceye. ‖ **Raconter de fil en** – Evvelinden âhirine kadar mükemmelen ve sırasıyla anlatmak. ‖ **Disputer sur la pointe d'une** – Gayet ehemmiyetsiz şeylere itiraz etmek. ‖ **Fournir quelqu'un de filet d'** – **s** Birinin tepeden tırnağa kadar levâzımını tedarik etmek. ‖ (as.) – **aimantée** İbre-i mıknatısiye. ‖ – **d'artificier** Fişekçi, maytapçı iğnesi, mil. ‖ – **de fusil** Tüfek iğnesi. ‖ – **de mineur** Lağımcı mili.

Aiguillée [ims.] (*gu-i*) İğneye bir defada geçirilecek ipliğin uzunluğu, bir sap iplik.

Aiguiller [ft.] (*gu-i*) Demiryolunda katarı makastan geçirmek. ◆ Cerrahlıkta mil kullanmak. ‖ – **la soie** İpeği iğnelerle temizlemek.

Aiguilletage [imz.] (*gu-i*) (bhr.) Takma, rapt.

Aiguilleter [ft.] (*gu-i*) Takmak, kordonla bağlamak. ‖ (bhr.) Raptetmek.

Aiguilletier [imz.] (*gu-i*) (bhr.) Kordoncu.

Aiguillette [ims.] (*gu-i*) Şerit, kordon. ◆ Yaver kordonu, göğüs kaytanı. ◆ Uçkur. ◆ Boyuna çıkarılmış uzun et parçası. ‖ **Nouer l'** – (Müteehhil adam hakkında) Bağlamak. ‖ **Lâcher l'** – İhtiyacat-ı tabiiyesini memnun etmek.

Aiguilleur [imz.] (*gu-i*) Demiryolu makasçısı.

Aiguillier [imz.] (*gu-i*) İğnedan. (Eski kelime.)

Aiguillier,ère [i.] (*gu-i*) İğneci.

Aiguillon [imz.] (*gu-i*) Üvendire ucu. ◆ Arı nîşi, dikeni, iğnesi. ◆ Diken. ◆ Mızrak ucu. ‖ (mec.) Nefs-i emmâre. ◆ Müşevvik, muharrik.

Aiguillonnant,e [s.] (*gu-i*) İmrendiren, müşevvik.

Aiguillonné,e [s.] (*gu-i*) (nb.) Dikenli. ‖ (mec.) Teşvik görmüş, tahrik edilmiş.

Aiguillonnement [ims.] (*gu-i*) İmrendirme, teşvik.

Aiguillonner [ft.] (*gu-i*) Dürtmek. ◆ Teşvik etmek, imrendirmek. ◆ Tahris etmek. ◆ Ta'zib etmek.

Aiguisage [imz.] (*gu-i*) Bileme. ◆ Sivriltme.

Aiguisé,e [s.] (*gu-i*) Bilenmiş. ◆ Sivrilenmiş, keskin, sivri. ‖ (mec.) Zarif. ◆ Teşci' edilmiş.

Aiguisement [imz.] (*gu-i*) Sivriltme. ◆ Bileme.

Aiguiser [ft.] (*gu-i*) Sivriltmek. ◆ Bilemek. ◆ Teşvik ve tergib etmek, azdırmak. ◆ (İştihâ hakkında) Artırmak. ‖ – **les couteaux** Kavgaya hazırlanmak. ‖ – **ses dents** Çok yemeye hazırlanmak, sirke içmek.

Aiguiserie [ims.] (as.) Bileyihâne.

Aiguiseur [imz.] (*gu-i*) Bileyici.

Aigument [h.] (*è-gu*) Sertlikle, acı bir tarzla.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

Ail [imz.] (*a-ill* – ây) Sarımsak. (cm. *ails*, *aulx*) || – **à tunique** Pırasa.

Ailante [imz.] Aylandos, şecer-i semâ.

Aile [ims.] Kanat, cenah. ◆ Kol. ◆ Himaye, cenah. ◆ Yel değirmeni yelkeni. ◆ Binanın iki cihetinde ileriye çıkmış kollarının beheri, cenah. ◆ Asker kolu, cenah. || **Les – s des vaisseaux** Geminin yelkenleri. || **Les – s du nez** Burun deliklerinin harici zarları. || **Avoir des – s** Süratle gitmek. || **Donner des – s** Tesri' etmek. || **Battre de l' –** Muztarip olmak. || **Ne battre que d'une –** Düşkün olmak. || **Ronger les – s à** İktidarını selb etmek. || **Voler de ses propres – s** Başkasının yardımına muhtaç olmamak, kendi yağıyla kavrulmak. || **En avoir dans l' –** Ağır bir hastalığa, gayr-ı muntazar bir nekbete duçar olmak. || **Baisser l' –** Mükedder, yorgun, mağmum olmak. || **à tire-d' –** Gayet süratle. || **Tirer une plume à l' – de quelqu'un** Birisinden para çekmek. || **– de fortification** (as.) İstihkâm cenahı. || **– s d'une armée** || Bir ordunun cenahları. || **– tournante** Cenah-ı müteharrik. || **– fixe** Cenah-ı sabit. || **– droite** Sağ cenah, meymene. || **– gauche** Sol cenah, meysere. || **– de la tenaille** Makas tabyanın hatt-ı vaslı.

Aile [ims.] Bir nevi İngiliz birası.

Ailé,e [s.] Kanatlı. ◆ Yelkenli. || **Le peuple –, la gent – ée** Kuşlar.

Aileron [imz.] Kanat ucu, bâl ◆ Kol. ◆ Bazı balıkların kanatları, misbah. ◆ Su değirmeni çarkının pervaneleri. ◆ (as.) Âdi kaponyer.[6] || **Se faire donner sur les – s** Yelkenleri suya indirmek.

Ailette [ims.] Taban astarı. || (as.) Cenahçe, kanatçık, düğme.

Aillade [ims.] Sarımsaklı tarator. || (mec.) **Il nous a servi une rude –** Bizi şiddetle tekdir etti.

Ailler [imz.] (*a-i*) Bıldırcın tutmaya mahsus büyük ağ.

Ailleurs [zm.] (*a-ill*) Başka yerde. ◆ Başkaları indinde. || **D' –** ◆ Başka yerden. ◆ Bundan başka, bundan maada, bundan sarf-ı nazar. ◆ Başka sebepten. ◆ Olmakla beraber, olduğu hâlde. ◆ Zaten. || **par –** Başka vasıta ile.

Aimable [s.] Sevilmeye şâyan, sevimli. ◆ Nazik, zarif, latif. || **Faire l' –** Zarif ve nazik görünerek kendini beğendirmeye çalışmak.

Aimablement [h.] Sevilecek bir hâl ve suretle, dilberâne.

Aimant [imz.] Mıknatıs. ◆ Pusula. || **– naturel** Tabii mıknatıs. || **– artificiel** Suni mıknatıs. || (mec.) Cazibe. || **Nourrir un –** Bir mıknatısa tedricen bir sıklet ilave ile kuvvetini artırmak.

Aimant [s.] Seven, muhib. ◆ Aşk ve muhabbete mâil. ◆ Müşfik.

Aimantaire [s.] Mıknatısî.

Aimantation [ims.] Mıknatıslama. || **– par la simple touche** Temas-ı basitle mıknatıslama. || **– par la double touche** Temas-ı muzâafla mıknatıslama. || **– par la touche séparée** Temas-ı müteferrikle mıknatıslama.

Aimanté,e [s.] Mıknatıslı.

Aimanter [ft.] Mıknatıslamak. || **s' –** Mıknatıslanmak.

Aimantin,e [s.] Mıknatısî.

Aimé,e [s.] Sevilen, mahbub, mahbûbe.

Aimer [ft.] Sevmek. ◆ Âşık olmak, taaşşuk etmek. ◆ Hazzetmek. ◆ İstemek. || **– mieux** Tercih etmek. || **s' –** Sevişmek, kendi kendini sevmek. || **s' – dans un endroit** Bir yerden hoşlanmak.

Aine [ims.] Kasık.

Aîné,e [s.] Kardeşlerin en büyüğü, ilk evlat, büyük birader yahut hemşîre. ◆ Birinden yaşlı, müsin. || **Le fils – de l'Église** Fransa krallarına verilen unvandı. || **La fille – e des rois de France** Paris Darülfünûnuna vaktiyle verilen unvan.

6 fr.: *caponnière*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Aînesse [ims.] İlk evlatlık, kardeşlerin büyüğü olmaklık. ‖ (mec.) Takaddüm. ‖ **Droit d'** – Hakk-ı bekûriyet, en büyük çocuğun diğerlerinden ziyade nâil-i miras olması hakkı. ◆ Hakk-ı takaddüm.

Ainsi [h.] Böyle, bu vechile. ◆ Demek oluyor ki. = [hr.] Aynıyla. ◆ Binaenaleyh, binâberin. ‖ – **que** Misillü, gibi. ‖ **Pour** – **dire** Sanki, diyelim. ‖ – **soit-il** Öyle olsun, amin, inşallah.

Air [imz.] Hava, havâ-yı nesîmî. ◆ Rüzgâr, yel. ◆ Gaz. ‖ **Le grand** – , **le bon** – Kır havası. ‖ **Être entre deux** – **s** Cereyan-ı hava içinde bulunmak. ‖ **Il fait de l'** – Rüzgâr var. ‖ **Prendre un** – **de feu** Biraz ısınmak için ateşe yaklaşmak. ‖ **Changer d'** – Tebdil-i hava etmek. ‖ **Se donner, se pousser de l'** – Savuşmak. ‖ **Vivre de l'** – **du temps** Büyük bir sefalet içinde bulunmak. ‖ **Prendre l'** – **du bureau** Bir işin ne olduğunu sormak. ◆ (Bir kâtip hakkında) Kalemde bir aralık gözüküp savuşmak. ‖ **Le roi des** – **s** Kartal. ‖ **Courant d'** – Cereyan-ı hava. ‖ **Coup d'** – Soğuk alma. ‖ – **natal** Vatan, maskat-ı re's. ‖ **En plein** – Açıkta. ‖ **En l'** – Düşünmeden, bilâ-mülâhaza. ◆ Boşuna, beyhûde, havada, karmakarışık. ‖ **Les puissances de l'** – Cinler. ‖ **Le prince de l'** – Şeytan. ‖ Tavır, hâl, suret, edâ. ◆ Tarz, vaziyet. ◆ Suret-i kabul. ◆ Müşâbehet. ◆ Hava, makam, perde. ‖ **Bel** – Nezaket. ‖ **Grand** – Kibarlık. ‖ **Prendre, se donner des** – Sahte tavır ve harekâtta bulunmak, azamet satmak. ‖ **Avoir l'** – **de** Gözükmek. ‖ **Avoir l'** – **un peu en dessous** Sinsi tavırlı olmak. ‖ **sous** – **de** … yapar gibi, gözükerek. ‖ **Par** – Azametinden, nahvetinden. ‖ **Être à plusieurs** – **s** Birkaç yüzlü olmak. ‖ **N'être pas dans l'** – Bir havayı doğru çalmamak.

Airain [imz.] Tunç. ◆ Top. ◆ Çan. ◆ Saat. ◆ Tunçtan yapılmış kap. ‖ – **sonnant** Beyhûde gürültü. ‖ **Ciel d'** – Kuraklık. ‖ **Front d'** – Hayasız. ◆ Musır, muannid, sebatkâr. ‖ **Cœur d'** – Merhametsiz. ‖ **Siècle d'** – ◆ Tunç devri. ‖ (mec.) Mesâib ve felaket zamanı.

Aire [ims.] Harman. ◆ Mesafe, meydan. ◆ Büyük ve yırtıcı kuşların yuvası. ‖ (he.) Mesâha-i sathiye, musattah. ‖ (m.) Arsa mesâhası. ◆ Zemin katı döşemesi. ‖ (bhr.) – **de vent** Pusulanın münkasim olduğu kertelerden her biri, kerteriz, kerte. ◆ Geminin sürati.

Airé [ims.] Bir harmanlık ekin.

Airelle [ims.] Yaban mersini, âs-ı berrî ‖ – **ponctuée** Âs-ı berrî-i münakkat.

Airer [fl.] (Yırtıcı kuş hakkında) Yuva yapmak.

Ais [imz.] (é) İnce tahta, padavra. ‖ **Être entre quatre** – Tabut içinde olmak, ölmek.

Aisance [ims.] Sühûlet, kolaylık, vüs'at. ◆ Talâkat-ı lisan. ◆ Bolluk, refah. ‖ (as.) – **des coudes** Dirsek mesafesi. (Bir sıra dâhilindeki efrad meyanında her neferin rahatça hareket ve silahını rahatça isti'mal edebilmesi için terk edilen mesafeden ibarettir.) = [cm.] Gizli merdiven, hâne derûnunda gizli bir işe mahsus mahaller. ‖ **Cabinet d'** – , **lieux d'** – Ayak yolu, abdesthâne.

Aisceau [imz.] Fıçıcı rendesi.

Aise [ims.] Memnuniyet, hoşnutluk. ◆ Rahat, huzur. ◆ Refah. ◆ ‖ **Mettre quelqu'un à son** – Birisini teşci' etmek. ‖ **à l'** – yahut **à son** – Serbest, tekellüfsüz, sıkılmaksızın. ‖ **à votre** – İstediğiniz gibi, irade sizindir. ‖ **Paix et** – Sakinâne, rahatça. ‖ **Mal à son** – Rahatsız, keyifsiz. = [cm.] Esbab-ı refah.

Aise [s.] Memnun, hoşnut.

Aisé,e [s.] Kolay, sühûletli. ◆ Rahat, kullanışlı. ◆ Teklifsiz, lâubali. ◆ Tekellüfsüz, selis. ◆ Mevzun (kad). ◆ Hoş-hâl, vakti hoş. ‖ **Être** – **à vivre** Geçinmesi kolay olmak.

Aisément [h.] Kolaylıkla, sühûletle, bi's-sühûle.

Aisseau [imz.] Çatı kaplamakta müsta'mel ince tahta, çam tahtası. ◆ Küçük fıçıcı baltası.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Aisselière [ims.] (m.) Kemer, kubbe veya tonoz kalıbı.

Aisselle [ims.] Koltuk, begal, ıbt. || (nb.) Bir yaprağın dala merbut bulunduğu mahal.

Aissette [ims.] Fıçıcı baltası.

Aisson [imz.] (bhr.) Dört çengelli gemi demiri, çıpa.

Ajointer [ft.] Uç ucuna bitiştirmek.

Ajonc [imz.] *(jon)* (nb.) Hasır otu, kara çalı.

Ajoupa [imz.] Akvam-ı vahşiyenin kulübesi.

Ajouré,e [s.] Bir yandan bir yana delinmiş.

Ajournement [imz.] Tehir, ta'vik, ta'lik. || (hk.) Celp, ihzar; **Exploit d'** – Davetiye, ihzar varakası. || – **de rappel de solde** (as.) Maâşat-ı mütedâhile itâsının tehiri. || – **de réception des effets** Eşyanın kabulünü ta'vik ve tehir.

Ajourner [ft.] Tehir ve ta'lik etmek. ◆ Tecil etmek. || (hk.) Celp, ihzar etmek. ◆ Bir yevm-i mülâkat tayin etmek. || – **un payement** Bir te'diyeyi tecil etmek. || **s'** – Tehir olunmak.

Ajoutage [imz.] Ekleme, zam, ilave.

Ajouté [imz.] (tba.) Bir kitap metnine esna-yı tab'ında ilave olunan ibare.

Ajoutée [ims.] (he.) Hatt-ı temdid.

Ajouter [ft.] Zam ve ilave etmek, katmak. ◆ Ziyadeleştirmek. ◆ İlave-i kelâm etmek. || **Ajoutez** yahut **Ajoutons** Bundan başka, bir de, hem de. || – **foi à** İnanmak. || **s'** – İlave olunmak, katılmak.

Ajoutoir[imz.] (mr. Ajutage)

Ajustage [imz.] Meskûkâta tam ayar verme. ◆ Bir makinenin kurulması. ◆ Bir şeyin parçalarının yerli yerine konması, tertip, tanzim. || (as.) Bir silah aksam-ı muhtelifesinin cem' ve terkibi, tatbiki.

Ajusté,e [s.] Ayarlı (sikke). ◆ Kurulmuş (makine). ◆ Uygun, muvâfik gelen. ◆ Nişan alınmış, nişanlanmış (tüfek hakkında). ◆ Giyinmiş, süslenmiş. ◆ Hazırlanmış. ◆ Tebdil-i kıyafet etmiş. ◆ Tesviye edilmiş, bitirilmiş. ◆ Düzülmüş (kumarda oyun kâğıtları hakkında).

Ajustement [imz.] Düzen, tertip, tesviye. ◆ Uzlaşma. ◆ Süs, ziynet. ◆ Ayar.

Ajuster [ft.] Tamamlatmak. ◆ Ayar etmek. ◆ Uydurmak, yakıştırmak. ◆ Düzeltmek, tertip ve tanzim etmek. ◆ Uzlaştırmak, telif etmek. ◆ Dikkatle giydirmek, tezyin etmek. ◆ Kurmak, takmak. ◆ Sövmek, tekdir etmek, donatmak. ◆ Nişan almak. ◆ (Beygiri) İyi yürümeye alıştırmak. || – **ses flûtes** Vesâit-i muvaffakiyeti hazırlamak. ◆ (Yapılacak şey hakkında) Uzlaşmak, karar vermek. || – **son coup** İyi nişan almak. ◆ Bir maksada vusul için her türlü ihtiyatta bulunmak. || (as.) – **les rênes, les étriers** Dizginleri, üzengileri düzeltmek yani aksam-ı mezkûreye talimnâmede musarrah vaziyet-i nizamiyeyi vermek. || – **l'habillement** Elbiseyi uydurmak yani boy ve bedene tevfik etmek. || – **le haranchement** Koşum takımlarını uydurmak. || – **l'équipement** Cihazı uydurmak yani kayış, kılıç, çanta, palaska ve üstten takılan aksam-ı sâireyi uydurup güzelce takmak. || **s'** – Düzelmek. ◆ Kurulmak. ◆ Uzlaşmak. ◆ Hazırlanmak. ◆ Uymak. ◆ Kendi kendine (alet-i nâriye ile) nişan almak. ◆ Süslenmek.

Ajusteur [imz.] Makine koruyucusu. ◆ Ayarcı, düzeltici.

Ajustoir [imz.] Ayar terazisi, akçe veznesi.

Ajutage yahut **Ajoutoir** [i.] Fıskiye borusu, lülesi, musluğu, zıvanası. ◆ (k.) Ünbûbe-i munzama.

Akène [imz.] (nb.) Semer-i fakir.

Akond [imz.] *(konde)* Ahond.

Alâchir [ft.] Yumuşatmak, gevşetmek.

Alacrité [ims.] Şetâret-i tab'.

Alaire [s.] Cenahî, kanada müteallik.

Alambic (Arabîden me'huz) İmbik. || **Passer à l'** – İnceden inceye tahkik ve tetkik etmek. || **Pleurer comme un** – Çok gözyaşı dökmek.

Alambiqué,e [s.] Saf, halis, dakik, rakik.

Alambiquer [ft.] İmbikten çekmek. ◆ Çok inceltmek. ◆ Zihni yormak. || **s'** – Pek ince şeylere sarf-ı zihin ile yorulmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Alambiqueur [imz.] İmbikçi. ◆ Cebr-i tabiatla üslub-ı ifadesini gayet inceltmiş muharrir.

Alangui,e [s.] Solup sararmış, solgun. ◆ Zaaf ve rehavete duçar.

Alanguir [ft.] Soldurup sarartmak, zaaf ve rehavete duçar etmek. ‖ **s'** – Sararıp solmak, bozulmak.

Alanguissement [imz.] Sararıp solma, bozulma. ◆ Zaaf ve rehavet.

Alaque [imz.] (m.) Sütun kaidesi, pabuç.

Alarguer [fl.] (bhr.) Açılmak, alarga etmek. ‖ **Alargue!** [hn.] Alarga!

Alarmant,e [s.] Telaş ve korkuyu mûcip (haber).

Alarme [ims.] Korku, telaş, endişe. ◆ Dehşet. ◆ İmdada davet, velvele. ◆ Yangın var nidâsı. ‖ (as.) "Silah başına!" nidâsı, telaş. ‖ **Place d'** – Düşman tarafından bir hücum-ı nâgehanî vuku bulup da "silah başına!" nidâsı ref' olundukda asâkirin silahlarını alıp birleştikleri mahal ki evvelce tayin ve irâe kılınmış olmak lâzım gelir, tecemmü' mahalli. ‖ **Donner les – s** Korku ve dehşet içinde bulundurmak. ‖ **Vivre dans les – s** Korku ve dehşet içinde, harbin tehlikeleri altında yaşamak. ‖ **Poste d'** – Düşmanın takarrübünde haber verebilmek üzere ikame edilmiş ileri karakolu. ‖ **Sonnette d'** – İstimdad çıngırağı.

Alarmer [ft.] İlan-ı dehşet etmek. ◆ İmdada davet etmek, "yangın var" diye bağırmak. ◆ Telaş ve korkuyu mûcip olmak. ◆ Dokunmak. ‖ (mec.) Tecavüz etmek, münfail etmek, cerîhadar etmek. ‖ **s'** – Telaş etmek, korkmak. ◆ İnfial göstermek, münfail olmak.

Alarmiste [i.] Heyecan ve dehşeti mûcip haberler neşreden, nâşir-i erâcif. ◆ Pek çabuk korkan ve telaş gösteren, velveleci. ◆ Muhafız köpek.

A latere [h.] (*a-la-té-ré*) Papa tarafından me'zuniyet-i fevkalâde ile i'zam olunan bazı kardinallere ıtlak olunur.

Alaterne [imz.] (nb.) Akdiken, şevke-i berrî.

Alauda [imz.] (as.) Romalıların kadim aloda lejyonu, alayı.

Albanais,e [i.] Arnavut, Arnavut karısı. = [imz.] Arnavut lisanı, Arnavutça.

Albaras [imz.] Abraşlık, baras.

Albâtre [imz.] Kaymak taşı, su mermeri, ruhamî taş. ‖ (mec.) Beyazlık.

Albatros [imz.] (*troce*) Bahr-i muhitte bulunan gayet büyük ördek, ruhh.

Alberge [ims.] Zerdali.

Albergier [imz.] Zerdali ağacı.

Albésie [imz.] (as.) Alp ahalisinin kullandıkları kalkan, Alpli kalkanı.

Albigeois [imz. – cm.] Protestanlığın ilk zuhur eden bir tarikine mensup olanlar.

Albin,e [s.] Beyaz.

Albinisme [imz.] Cildin beyaz ve gözlerin kırmızı olması, adem-i levn, albinosit.

Albinos [imz.] (*noce*) Derisi ve saçları beyaz ve gözleri kırmızı olan adam ki *nègre-blanc* yani "beyaz zenci" dahi denilir, cehr, albinos.

Albion [i.] Uzaktan bakılınca kayalarının beyaz görülmesi münasebetiyle İngiltere'ye verilen isim.

Albuginé,e [s.] (tşr.) Beyaz (et), ebyaz.

Albugineux,se [s.] (tşr.) Beyazımtırak.

Albugo [ims.] (t.) Göze ârız olan leke, ak benek, vedk.

Album [imz.] (*bomm*) Bazı hatırat ve vukuat kaydına mahsus cüzdan. ◆ Eş'ar vesâire mecmuası. ◆ Fotoğrafya, resim mecmuası, albüm.

Albumen [imz.] (*mènn*) Yumurta akı, mâh. ◆ (nb.) Süveydâ, beyâzü'l-beyzâ.

Albumine [ims.] (k.) Zülâl, albümin.

Albuminé,e [s.] (nb.) Zü's-süveydâ.

Albuminer [ft.] Albümin sürmek.

Albumineux,se [s.] (k.) Albümini hâvi, zülâlî.

Albuminoïde [s.] (k.) Şibh-i zülâl: **Substances – s** Mevadd-ı şibh-i zülâliye.

Albuminurie [ims.] (t.) Tebevvül-i zülâl, şeker hastalığı.

Alcade [imz.] İspanya'da mahkeme hâkimi (el-kadî'den me'huz).

Alcaïque [s.] Yunan ve Latin eş'arının bir nevi.

Alcalescence [ims.] (k.) Ecsam-ı nebatiye ve hayvaniyede amonyak husulü, inkılâb-ı kaleviyet.

Alcalescent,e [s.] (k.) Amonyak hâsıl eden (cism-i nebatî ve hayvanî), münkalib-i kaleviyet.

Alcali [imz.] (Arabî el-kalî'den me'huz) ◆ Sodayı veren nebat-ı bahrî. || (k.) Kali, kalevî.

Alcalifiant,e [s.] (k.) Kali hâsıl eden, mükevvin-i kali.

Alcalimètre [imz.] (k.) Mikyas-ı kali.

Alcalin,e [s.] (k.) Zü'l-kali.

Alcalin [imz.] Kalevî.

Alcalinité [ims.] (k.) Kaleviyet.

Alcalisation [ims.] (k.) Takliye.

Alcalisé,e [s.] (k.) Mukallî.

Alcaliser [ft.] Takliye etmek.

Alcaloïde [imz.] (k.) Şibh-i kalevî.

Alcanna yahut **Alcanne** (mr. Alkanna)

Alcarazas [imz.] (*zace*) (arabîden me'huz) Suyu soğutmaya mahsus mesammatlı testi.

Alcazar [imz.] (Arabî el-kasr'dan me'huz) İspanya'da Araplardan kalma kasır. || (as.) İspanya müstahkem kale ve kasrı. (Dördüncü asır bidâyetinden bed'en İspanya Araplarından bilâd-ı meşhure hâkimlerinin inşa ettikleri kılâ' ve kusûr-ı müstahkeme.) ◆ Tiyatro. ◆ Tenezzüh bahçesi.

Alcée [ims.] (nb.) Gülhatmi.

Alchimie [ims.] (Arabîden me'huz) Kimya-yı bâtıl, her şeyi altına tebdil ettiği zu'm olunan bir ilm-i kâzib, simya.

Alchimier [imz.] Muşmula ağacı.

Alchimille [ims.] (nb.) Keffü'l-esed, arslan paçası.

Alchimique [s.] Kimya-yı bâtıla müteallik.

Alchimiste [imz.] Kimya-yı bâtıl ile tevaggul eden, kimyacı, simyacı.

Alcool [imz.] (*ko-oll*) (Arabî el-kühl'den me'huz) (k.) İspirto, müskiratın ruhu, kühl, küûl. || – **absolu**, – **anhydre** Su karışmamış ispirto. || – **rectifié** Otuz altı derece ispirto.

Alcoolat [imz.] (*ko-o*) (k.) Kühl-i muattar.

Alcoolique [s.] (*ko-o*) (k.) İspirtoyu hâvi, kühlî. || (mec.) Bekrî, ayyaş, sarhoş, işrete müptelâ, dâü'l-kühle duçar olmuş.

Alcoolisation [ims.] (*ko-o*) (k.) İspirtolandırma, tekhil.

Alcoolisé,e [s.] (*ko-o*) İspirto ile karışık. ◆ İşrete müptelâ, dâü'l-kühle duçar olmuş.

Alcooliser [ft.] (*ko-o*) (k.) İspirtolandırmak, tekhil etmek. || **s'** – İşrete müptelâ olmak.

Alcoolisme [imz.] (*ko-o*) (t.) Müskiratın kesret-i isti'malinden hâsıl illet, dâü'l-kühl.

Alcoolomètre [imz.] (*ko-o*) İspirtonun miktarını tayine mahsus alet, mikyasü'l-kühl, Kilosak mikyasü'l-küûlü.

Alcôve [ims.] (Arabî el-kubbe'den me'huz) Odanın içinde bir yatak alacak kadar kubbeli mahall-i mahsus, yatak yeri. || **Les mystères, les secrets de l'** – Serâir-i aşk.

Alcyon [imz.] Martı kuşu.

Alcyonien [s.] **Jour** – Şeb-i yeldâdan evvel ve sonraki yedişer güne ıtlak olunur.

Aldébaram yahut **Aldéberan** (Arabîden me'huz) (hy.) Deberân.

Aldionnaire [imz.] (as.) Kadîmen asker-i sâyis.

Alderman İngiltere'de belediye memuru. (cm. *des alderman*).

Ale (è-le) yahut **Alle** [ims.] İngiltere'nin hafif birası.

Alea [imz.] Baht, talih.

Aléatoire [s.] Tesadüfi, baht ve talihe bağlı. ◆ (hk.) Kâr ve zararı meçhul (iş).

Alectore [imz.] (tt.) Horoz ve tavuk cinsi, dikiye kabilesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Alêne [ims.] Kunduracı bizi. ◆ Ok. (Bu mânâda eskidir.)

Alêné,e [s.] (nb.) Biz gibi sivri, mihrezî.

Alênier [imz.] Bizci.

Alénois,e [s.] (nb.) **Gresson** – Yaban teresi.

Alenti,e [s.] Ağırlaşmış, kesb-i betâet etmiş.

Alentir [ft.] Ağırlaştırmak, kesb-i betâet ettirmek. = [fl.] **s'** – Ağırlaşmak, batî olmak. ◆ Kesb-i sükûnet etmek.

Alentissement [imz.] Ağırlık, betâet.

Alentour [zm.] Etrafta, civarda, dâiren-mâdar. || **D'** – Etraftaki, civardaki.

Alentours [imz. – cm.] Civar, etraf, havali. ◆ Bir adamın etrafında bulunanlar, mukarrebîn.

Alep [ihz.] Halep şehri.

Alepine [ims.] Halep kumaşı.

Alerte [s.] Uyanık, gözü açık, tetik, atik, mu'temedü's-sür'at. = [ims.] İmdada davet. || (as.) "Silah başına!" nidâsı, ilan-ı dehşet. ◆ Telaş. = [hn.] Sakın!, dikkat!, savul! ◆ Hazırol!, haydi!

Alésage [imz.] Tüfek ve top ve boru vesâirenin dâhilî perdahtı. ◆ Meskûkâtın kenarlarının düzeltilmesi. ◆ (as.) Mücef tevsi' ve tanzimi ameliyatı. || **Barre d'**– Tevsi' çubuğu.

Aléser [ft.] Tüfek ve top ve boru vesâirenin içini perdaht etmek. ◆ Meskûkâtın kenarlarını düzeltmek.

Alésoir [imz.] Top ve tüfek ve boru vesâirenin içini perdaht etmeye mahsus burgu, perdaht burgusu. ◆ Bıcırgan denilen demirci aleti.

Alester [ft.] (bhr.) Tahfif etmek, hafifleştirmek.

Aleurométre [imz.] Mizânü'd-dakîk ki buğdayın gluten ve nişastasının miktarını ve binâberin nevi ve cinsini bildirir bir alettir.

Alevin [imz.] Teksir-i nesl için havuzlara atılan küçük balıklar.

Alevinage [imz.] Bir havuzda balık yetiştirmek sanatı, harâset-i esmâk. ◆ Balıkçıların tuttuktan sonra tekrar denize attıkları küçük balıklar.

Aleviner [ft.] Bir havuzda balık yetiştirmek, bir göle, bir havuza küçük balık atmak.

Alevinier [imz.] Balık yetiştirmeye mahsus havuz yahut göl.

Alexandre [ihz.] İskender.

Alexandrette [ihs.] İskenderun.

Alexandrie [ihs.] İskenderiye.

Alexandrin [s.] İskenderiyeli. ◆ İskenderiye mekteb-i meşhur-ı kadimine müteallik, İskenderânî. || **Vers** – Fransızcada mevsul heceler dahi birer hece addedilmek üzere on iki heceli mısra.

Alexandrien,ne (mr. Alexandrin)

Alexipharmaque [s.] (t.) Pâd-zehr/panzehir, pâd-zehrî. = [imz.] Tiryak-ı faruk.

Alexipyrétique [imz. - s.] (t.) Pâd-teb, dâfi'-i teb.

Alezan,e [s.] (Arabî el-halsâ'dan me'huz) Al ton (at hakkında). = [imz.] Al tonda at. || – **ordinaire** Âdi al. || – **clair** Açık al. || – **doré** Koyu al. || – **cerise** Kiraz alı. || – **chatain** Kestane alı. || – **brûlé** Yanık al ki kahverengine benzer.

Alèze [ims.] Kan ve cerahat yatağa bulaşmamak için mecruhların altına serilen çarşaf.

Alfa [imz.] (Arabîden me'huz) Halfa otu.

Alfange [ims.] Eğri ve pek enli İspanyol kılıcı. || (nb.) Bir nevi marul.

Alfénide [ims.] Çatal bıçak ve emsali şeyler yapılan gayet beyaz bir maden, alfenid.

Alfier [imz.] Kadîmen İspanya ve İtalya asâkir-i milliyesine mahsus sancaktar.

Algalie [ims.] (crh.) Müceff-i sonda, kantara-i müceffe.

Alganon [imz.] Pranga, zincir.

Algarade [ims.] (İspanyolca *Algarada* kelimesinden me'huz) (as.) Sahte "silah başına" nidâsı. ◆ Şetm ve tahkir. ◆ Gençlik çılgınlıkları.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Algatrane [ims.] (Arabîden me'huz) (bhr.) Kalafat katranı, zift.

Algèbre [ims.] (Arabîden me'huz) Cebir, ilmü'l-cebr ve'l-mukabele. ◆ Cebir kitabı; – **supérieure** Cebir-i âlâ. || (mec.) Anlaşılmaz şey, muamma.

Algébrique [s.] İlm-i cebire müteallik, cebrî. || **Expression** – İfade-i cebriye.

Algébriquement [h.] İlm-i cebir kaidesince, ilm-i cebire tevfikan.

Algébriser [fl.] Cebir ile iştigal etmek. ◆ (Müstehziyâne) Bir mevzudan pek fenni bir surette bahsetmek.

Algébriste [imz.] İlm-i cebir âlimi, ilm-i cebirde mahir adam, câbir, ehl-i cebir.

Alger [ihz.] Cezayir şehri.

Algérie [ihs.] Cezayir memleketi.

Algérien,ne [i. – s.] Cezayirli.

Algérine [ims.] Biranın ve gaz limonatasının havassına mâlik bir nevi içki.

Algide [s.] (Arabî el-celîd'den me'huz) (t.) Soğuk hissettiren, titremeyi mûcip, celîdî. || **Fièvre** – Hummâ-yı celîdî.

Algorithme [imz.] (r.) Ulûm-ı riyâziyede işaret vaz'ı. || – **de calcul intégral** Hesab-ı tamamînin işareti.

Alguazil [imz.] (*gou-a*) (Arabî el-vezîr'den galat) İspanya zaptiye zâbiti. ◆ Zabıta ve polis memuru.

Algue [ims.] Deniz yosunu, üşniye.

Alhagi [imz.] (nb.) Kudret helvası ağacı, elhâcî.

Alhambra [imz.] (*lan-bra*) İspanya Arap hükümdarlarının Gırnata'daki sarayları. ◆ Bu sarayı yâd ettirecek azamet ve haşmete mâlik bina.

Alibi [imz.] Muhakemeye giren tarafeynden birinin kendisine isnad-ı kabahat olunduğu gün veya saat başka yerde bulunmuş olması ve başka yerde bulunmuş olduğunu ispat etmesi, gaybet hâli, ispat-ı gaybet: **Démontrer son** – İsbat-ı gaybet etmek.

Alibiforain [imz.] Haric-ez-saded laf. ◆ Mağlubiyet. ◆ Sahte mazeret. (Az müsta'meldir.)

Alibile [s.] (t.) Besleyici, mugaddi, bedel-i mâyetehallel.

Alibilité [ims.] Besleyicilik, tağdiye hassası.

Aliboron [imz.] Cahil, ahmak olduğu hâlde kendini ilim ve irfan sahibi gibi satmaya yeltenen adam. (Bazı muharrirler eşek makamında da kullanmışlardır. Ekseriya **Maître** – suretinde kullanılır.)

Aliboufier [imz.] (nb.) Kara günlük ağacı, câviye, mey'iye.

Alidade [ims.] (Arabîden me'huz) (r.) Mastara, zâviye cetveli, idâde. || – **à pinnules** Hedefeli mastara. || – **plongeante** Rasad dürbünlü mastara. || – **autoréductrice** Sitadyalı mastara || – **plongeante à lunettes** Dürbünlü mastara.

Alide [imz.] Alevi.

Aliénabilité [ims.] (hk.) Kabiliyet-i ferağ, kabiliyet-i bey'.

Aliénable [s.] Kabil-i ferağ, kabil-i bey'.

Aliénataire [i.] (hk.) Mefrûğun-leh.

Aliénateur,trice [s.] Ferağ eden, fâriğ, bâyi'.

Aliénation [ims.] Ferağ, satış. ◆ Bir hakk-ı tabiinin zıyâı. ◆ Adem-i itilâf, tezat, nefret. || – **mentale** (t.) Cinnet, ihtilal-i şuur.

Aliéné,e [i. - s.] Mecnun, mecnune, deli, çılgın, muhtelü'ş-şuur. ◆ Ferağ edilmiş, satılmış, mefruğ. || (mec.) Cüdâ olmuş. || **Hospice des** – **s** Tımarhâne, bîmarhâne, dârü'l-mecânîn.

Aliéner [ft.] Ferağ etmek, satmak. ◆ Hasım etmek, nefret kazandırmak, herkesin muhabbetini, teveccühünü kaybedecek surette hareket etmek. || – **l'esprit** Çıldırtmak, şuurunu ihlal etmek. || **s'** – Ayrılmak. ◆ Kaybetmek, mahrum kalmak. ◆ Çıldırmak.

Aliéniste [imz.] Tabib-i mecânîn, bîmarhâne tabibi.

Alifère [s.] (tt.) Kanatlı, zü'l-ecniha.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Aliforme [s.] Kanat şeklinde olan, cenahiyü'ş-şekl.

Aligère [s.] Kanatlı.

Aligné,e [s.] Sıralanmış, sıralı. || (mec.) Gayet muntazam.

Alignement [imz.] Sıralama, tasfif. ◆ Sokak vesâire istikameti. || – **des rues** Sokakların istikameti. || **Donner l' – d'une rue** Bir sokağın istikametini tayin etmek. || (as.) Hiza ve beraberlik; – **direct** Doğru hiza ve beraberlik; – **oblique** Mâil-i hiza ve beraberlik; – **en arrière** Geriye hiza ve beraberlik. ◆ İstikamet: – **topographique** Topografya istikameti. ◆ Tahdid, tayin, tahsis. || – **des approvisionnements** Erzak ve mühimmatın tayin ve tahdidi.

Aligner [ft.] Bir sıra üzerine dizmek, sıralamak. ◆ Bî-lüzum mertebede dikkat ve ihtimam göstermek. || – **des phrases, des mots** Söz sıralamak, çok söylemek veya yazmak. || (as.) Hiza ve beraberliğe getirmek veya gelmek. ◆ Tayin ve tahsis etmek. || **s'** – Sıralanmak. ◆ Kavga etmek için birisinin karşısına geçmek.

Aliment [imz.] Kut, maişet. ◆ Taam, gıda. ◆ Sermaye. || (hk.) Nafaka. || **Fournir des – s** Nafaka bağlamak.

Alimentaire [s.] Gıdayî, maişete yarayan, gıda olabilen. || (t.) **Régime** – Tedâbir-i gıdaiye. || **Canal** – (tşr.) Ünbûbe-i hazmiye. || **Pâtes – s** Şa'riye, tapyoka vesâire gibi çorba için yapılmış hamurlar. || **Pension ou dette** – Nafaka. || **Être tenu de l'obligation** – Nafaka vermeye kanunen mecbur olmak.

Alimentation [ims.] Tağdiye, tagaddi, besleyiş. ◆ Sarf ve istihlâk olunan mevaddın tedariki. || – **du soldat** (as.) İt'am-ı asker. ◆ Askerin yemeği.

Alimenter [ft.] Beslemek, tağdiye etmek. ◆ Sarf ve istihlâk olunan mevaddı vermek, tedarik etmek. ◆ Berdevam tutmak, devamına hizmet etmek. || (hk.) Nafaka vermek.

Alimenteux,se [s.] (t.) Mugaddi, besleyici. (Eski kelime.)

Alinéa [imz.] Her bendin ilk satırının başındaki boş mahal. ◆ Bent. ◆ Satır başı. ◆ Fıkra.

Alinéaire [s.] Bir bent, bir fıkra teşkil eden, buna taalluk edilen.

Aliner [ft.] Bir gemi teçhiz etmek.

Aliquante [sms.] (*kan*) (r.) Yalnız **Partie** – Tabirinde kullanılır ki aded-i mütebâyin veya kesr-i esamm demektir. Mesela: iki dokuzun kesr-i esammıdır, çünkü tamamen onda dâhil değildir.

Aliquote [sms.] (*ko*) (r.) **Partie** – Aded-i mütedâhil, kesr-i sahih.

Alise yahut **Alize** [ims.] Alıç, nebk.

Alisé,e [s.] Cilâlı, parlak.

Alisier [imz.] Alıç ağacı, sidre.

Alisma [imz.] (nb.) Kaz ayağı, riclü'l-vezz.

Alité,e [s.] Esir-i firaş.

Aliter [ft.] Yatırmak, yatmaya mecbur etmek. ◆ Fıçıya istif etmek. || **s'** – Hastalanıp yatağa yatmak, esir-i firaş olmak.

Alizari [imz.] (Arabîden me'huz) Kök boya, cehrî.

Alizarine [ims.] Kök boyanın, cehrînin madde-i mülevvenesi.

Alize ve **Alizier** (mr. Alise ve Alisier)

Alizé [s.] (bhr.) **Vent** – Ekalim-i hârre denizlerinde daima şarktan garba doğru esen mevsim rüzgârları, riyah-ı muntazama, meltem. = [imz.] Kezâ.

Alkanna [ims.] Kına, hınna.

Alkékenge [imz.] (*kè-kan*) (Arabîden me'huz) (nb.) Kâkenc. ◆ Güvey feneri.

Alkermès [imz.] (*mèss*) (Arabîden me'huz) (t.) Kırmız macunu.

Allah [imz.] (*al-lâ*) (Arabîden me'huz) Cenab-ı Hak.

Allaitant,e [s.] Emziren. (Hayvanlar hakkında kullanılır.)

Allaité,e [s.] Emzirilen. ◆ Büyütülen, beslenen.

Allaitement [imz.] Emzirme, süt verme, irzâ'.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Allaiter [ft.] Süt vermek, emzirmek, irzâ' etmek.

Allant [s.] Yürümeyi çok seven. ◆ Yürümeye kudreti olan. = [imz.] Giden, geçen; yalnız şu tabirde müsta'meldir: **Les allants et les venants** Mârrîn ve âbirîn.

Allantoïde [imz.] (tşr.) Useyb.

Alléchant,e [s.] Cezbeden, dadandıran, celbeden.

Allèchement [imz.] Cezp, dadandırma.

Allécher [ft.] Dadandırmak, cezbetmek, celbetmek.

Allée [ims.] Gidiş, azîmet. ‖ – **s et venues** Gidiş-geliş, âmed şüd. ◆ Tereddüt. ◆ Teşebbüsat. ‖ – **et retour** Gidip gelme, azîmet ve avdet.

Allée [ims.] Dar yol, geçit. ◆ İki tarafı ağaçlı yol. ◆ Bahçe yolu, hıyâban.

Allégation [ims.] Takrir, ifade, zikir, îrad. ◆ Müddea. ◆ Bir fıkrayı nakil ile istişhad. ◆ Azviyat, isnadat.

Allège [ims.] Mavna, yük kayığı, salapurya. ◆ Demiryolunda su ve kömür taşıyan araba. ‖ (m.) Pencere evinin altındaki istinat duvarı.

Allégeable [s.] Kabil-i tahfif.

Allégeance [ims.] Yükü tahfif etme. ◆ Tadil. ‖ **Serment d'** – Sadakat yemini (İngiltere'ye mahsus).

Allégement [imz.] Yükü tahfif, tadil ediş. ◆ Tesliyet.

Alléger[7] [ft.] Yükü tahfif etmek, hafifletmek. ◆ Teskin etmek. ◆ Tehvin ve tadil etmek. ‖ – **les contribuables** Efrad-ı mükellefenin vergisini tahfif etmek. ‖ **s'** – Hafifleşmek. ◆ Teskin olunmak.

Allégir [ft.] Hacmini küçültmek, tasgir etmek.

Allégorie [ims.] Remiz, kinâye. ◆ Tasavvuf tarikiyle söylenilen söz, mecaz. ◆ Tevriye, îham. ◆ Tasavvuf kitabı. ‖ (ed.) İstiare-i temsiliye.

Allégorique [s.] Mecazi, kinayî, tasavvufi ◆ îham ve tevriyeyi hâvi.

Allégoriquement [h.] Mecazen, remiz olarak, tasavvuf tarikiyle.

Allégoriser [ft.] Remiz ve kinâye tarikiyle eda-yı meram etmek.

Allégoriseur [imz.] Remiz ve kinâye tarikiyle eda olunan efkârın zımnındaki maâni-i maksûdeyi bulup çıkaran adam.

Allégorisme [imz.] Remiz ve kinâye tarikiyle, istiâre-i temsiliyeye müracaatla ifade olunmuş mânâ. ◆ Bu tarz beyanı kesretle isti'mal etmek merakı, isti'mal etmek hâli.

Allégoriste [imz.] Bir kitabı, bir muharririn efkârını remiz ve kinâye tarikiyle, istiâre-i temsiliyeye müracaatla ifade eden zât.

Allègre [s.] Keyifli, neşeli, şen, şâd. ◆ Hazır, teşne.

Allègrement [h.] Keyifle, şâd ve şen olarak, sevine sevine. ◆ Çabuk, süratle.

Allégresse [ims.] Keyif, şenlik, neşe, behçet, mesrûriyet.

Allégretto [h.] (ms.) Çabuk ve hafif bir surette. = [imz.] (ms.) Latif ve hafif hava. (Kelime-i âtiyenin sîga-i tasgiridir.)

Allégro [h.] (ms.) Büyük bir şenlikle, ziyadesiyle keyif verecek surette ve gürültü ile (çalgı çalma). = [imz.] Bu vechile çalınan hava.

Alléguer [ft.] Zikir, dermeyan, îrad, istişhad etmek.

Alléluia [imz.] (İbraniceden me'huz - *lui-ia*) Elhamdülillah, bir sevinç ve memnuniyet üzerine olunan dua. ◆ Sitâyiş. ‖ (nb.) Hâmız-ı hummâz istihsal olunan çayır kuzu kulağı. (cm. *des alléluia*)

Allemagne [ihs.] Almanya, Cermanya.

Allemand,e [i. – s.] Alman, Almanyalı. = [imz.] Alman lisanı, Almanca. ‖ **C'est de l' – pour moi** Bundan bir şey anlayamıyo-

7 Orijinal metinde *Allegar* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

rum. || Querelle d' – Bilâ-sebep tahaddüs eden nizâ.

Allemande [ims.] Çok hareketli bir nevi raks. ◆ O raks için çalınan hava.

Aller [fl.] Tasrifi: *Je vais*, *tu vas*, *il va*, *nous allons*, *vous allez*, *ils vont*; *j'allais*, *tu allais etc.*; *j'allai*, *tu allas etc.*; *j'irai etc.*; *j'irais etc.*; *va*, *allons*, *allez*; *que j'aille*, *que tu ailles*, *qu'il aille*, *que nous allions*, *que vous alliez*, *qu'ils aillent*; *que j'allasse etc.*; *allant*; *allé*,*e*) (Sıyag-ı mürekkebesi *être* fi'l-i iânesiyle teşkil olunur.) Gitmek, varmak. ◆ Yürümek. ◆ Geçmek, mürur etmek. ◆ Tesir ve nüfuz etmek, geçmek. ◆ Dayanmak; yaşamak. ◆ Terakki etmek. ◆ Düşmek. ◆ Müracaat etmek. ◆ Yaklaşmak. ◆ Yakışmak, açmak. ◆ İşe gelmek, hoşa gitmek. ◆ İşlemek, çalışmak. ◆ Devam etmek, sürmek. ◆ İlerlemek, uzanmak. ◆ Çıkmak, müntehî olmak. ◆ Uymak, gelmek: Cette clef ne *va* pas à cette serrure Bu anahtar bu kilide gelmez. ◆ Yakışmak: Cet habit vous *va* bien Bu libas size iyi yakışıyor. ◆ Bir şey yapmaya hazır bulunmak: Nous *allons* partir Hareket etmek üzereyiz. ◆ Olmak, bulunmak: Comment *allez*-vous? Nasılsınız?; Comment *va* votre affaire? İşiniz nasıl gidiyor, nasıldır? || – mieux İyice olmak, iyiliğe yüz tutmak. ◆ (Makine vesâire hakkında) İşlemek. || – de pair Aynı seviyede bulunmak, aynı liyakati, aynı mutâlebatı hâiz olmak. || – loin Terakki etmek. ◆ Vahim neticeler hâsıl etmek. || – à l'âme, au cœur Müteessir etmek. || Tout chemin *va* à Rome Muhtelif vasıtalar aynı neticeye îsal eder. || – contre vent et marée Her türlü müşkilata göğüs germek. || Faire – Eğlenmek. || – à la chasse avec un fusil de toile Dilenmek, sadaka toplamak. || – à la retape Birisinin yolunu beklemek. || (Âlüfteler hakkında) Bir erkeğin sokakta yanına sokulmak. || – son chemin Maksadından şaşmamak. || Il en *va* Olup gidiyor. || – aux voix Rey toplamak, rey varakalarını açmak. || – vite Çabuk olmak. || – contre Aleyhinde bulunmak, karşı durmak. || – au devant İstikbal etmek. ◆ Önünü almak. || – grand train İsraf etmek. || N' – pas (Bir masdardan evvel) Sakınmak. || Y – Harekette bulunmak. ◆ (Kumarda) Gitmek, oynamak. || Il y *va* de Tehlikededir. || Laisser – Koyuvermek. ◆ İhmal etmek. || Laisser – sous soi Altına etmek. || Se laisser – à Koyulmak, düşmek. || İhmal etmek. (Bir kız hakkında) İğfale kapılmak, râm olmak. || – à tout vent Her rüzgâra uymak yani herkesi dinlemek, herkese kulak asmak. || S'en – Çekilmek, gitmek. ◆ Mahv ve nâ-bedid olmak, zâil olmak. ◆ Yıkılıp gitmek: *Va*-t'en: Yıkıl. (*vas-y* tabirinde *s* şâz olarak ilave olunmuştur.) || *Allons*, *allez*, *va* Haydi! İşine bak! || *Allons* donc Amma yaptın!, Yok canım!

Aller [imz.] Gidiş. || L' – et le retour Gidip-gelme. || Le pis – Ahvâl-i muhtemele ve mutasavverenin en kötüsü. ◆ Daha iyisi olmadığından tercih ve kabul edilen şey, müracaat edilen adam. || Au pis – En kötü ciheti farz olunsa.

Alléser [ft.] (as.) Bir topun çapını büyültmek.

Alleu [imz.] Bir sipahiye muhavvel emlâk, mâlikâne, tımar. || Franc – Her vergiden muaf mâlikâne.

Alliable [s.] (k.) Kabil-i tahlit.

Alliacé,e [s.] Sarmısaklı, sarmısak kokulu. = [ims. – cm.] Fasîle-i sûmiye. ◆ (m.) Halt, tahlit. ◆ Halîta. ◆ (mec.) Hile, fesat.

Alliage [imz.] (k.) Tahlit. ◆ Halîta. || (mec.) Adem-i mükemmeliyet. || (r.) Règle d' – Halîta-i madeniye kaidesi.

Alliaire [ims.] Sarmısak otu, haşîşetü's-sûm.

Alliance [ims.] İzdivaç. ◆ Nikâh nişanı olan yüzük; nişan yüzüğü. ◆ Musâheret, karâbet-i sıhriye. ◆ İttifak, ahd ü misak. || – défensive İttifak-ı tedâfüî. || – offensive İttifak-ı tecavüzî, taarruzî. || Traité d' – Muâhede-i ittifakiye. || Cas d' – Kaziye-i ahdiye-i meşruta, şart-ı ma'hud. || Conclure une – Akd-i ittifak etmek. || – perpétuelle İttifak-ı daimî. || – limitée İttifak-ı muvakkat. || (ed.) Yekdiğerine mübâyin ve münâfi göründükleri hâlde iki fikrin, iki kelimenin takrib ve tevhidi yani cem'-i tezat sanat-ı bediiyesi ki

TÜBA TÜRK DİL KURUMU TARİHİ LEHÇELER ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ www.tuba.gov.tr

bundan yeni bir mânâ çıkar ve ifadeye daha ziyade letafet ve şiddet gelir. "Karanlıktan başka bir şey görmez, sükûttan başka bir şey işitmezdi" misalinde olduğu gibi.

Alliée [s.] Tahlit edilmiş. ◆ Müttefik. ◆ Karâbet-i sıhriyesi olan müteallikat. || **Les puissances – es** Düvel-i müttefika.|| **Les parents et les – s** Akraba ve ashar, müteallikat.

Allier [ft.] Karıştırmak, bir maâdin halîtası yapmak. ◆ Sıhriyet peydâ ettirmek. ◆ İttifak ettirmek. ◆ Birleştirmek, karıştırmak. || **s'** – Birleşmek. ◆ Sıhriyet peydâ etmek. ◆ İttifak etmek. (mec.) || İtilâf etmek.

Allier [imz.] Kuş ve bilhassa bıldırcın ve keklik tutmaya mahsus ağ, tuzak, fak: || **Tendre les – s** Tuzak kurmak.

Alligati [imz.] (as.) Romalılar indinde esir-i harp ve onu esir eden.

Alligator [imz.] Amerika-yı şimalî timsahı.

Allitération [ims.] Seci-i tam. ◆ Müsecca' kelâm. ◆ Seci yapma.

Allitérer [ft.] Seci yapmak.

Allivré,e [s.] Tarh olunmuş (vergi).

Allivrement Vergi tarhı, vergi hissesi.

Allivrer [ft.] Vergiyi herkesin emlâk ve îradına göre tarh etmek.

Allobroge [imz.] Kaba adam, dağ adamı. (Aslen bir eski kavmin ismidir.)

Allocation [ims.] Tahsisat. ◆ Aidat. ◆ Bir hesabın tasdiki. || **– des créanciers** Ashab-ı matlubun sırası. || **– en denier** (as.) Muhassasat-ı nakdiye. || **– en nature** Muhassasat-ı ayniye (tayinat).

Allocution [ims.] Kısa nutuk, hutbe, muhatabe, hitap.

Allodial,e [s.] Vergiden muaf mâlikâneye müteallik, mâlikâneden ibaret. = [imz.] Vergiden muaf mâlikâne. (cm. *des allodiaux*)

Allodialité [ims.] Mâlikânenin vergiden muafiyeti.

Allonge yahut **Alonge** [ims.] Bir şeyi uzatmak için zammolunan parça, ek. ◆ Zamîme. ◆ Ciro için poliçeye ilave olunan kâğıt, ek. ◆ Bir senet kâğıdında yazılacak mahal kalmadığı vakit altına yapıştırılan kâğıt. ◆ Et asmaya mahsus çengel. ◆ Gemi postasının muhtelif parçaları. ◆ (as.) Rapt, tatvil kayışı, mutavvil. || (mec.) Zeyl, ilave. ◆ (k.) Mutavvil.

Allongé,e [s.] Uzun, uzatılmış. || **Mine –e** Asılmış çehre, abusluk. || **Trot** – (as.) Uzun süratli.

Allongement [imz.] Uzatma, temdid. ◆ Sürünceme. (Bu mânâda az müsta'meldir.) || **– des colonnes** (as.) Kolların imtidadı.

Allonger [ft.] Uzatmak, temdid etmek. ◆ Sürdürmek, sürüncemede bırakmak. || **– le visage** Çehre asmak, bed-çehre göstermek. || **– le pas** Süratle yürümek. || **– la courroie** İdare ile kullanmak. || **– un coup d'épée** Kılıç vurmak. || **– une sauce** Sulandırmak için salçanın içine et suyu, su yahut süt ilave etmek. || **s'** – Uzanmak. ◆ Yayılmak.

Allongez [emr.] (as.) Uzat, uzalt. (Süvaride süratli yürüyüşü uzatmak için verilen kumandadır.)

Allonyme [i. – s.] Nâm-ı müstear altında çıkan eser. ◆ Eserini nâm-ı müstear altında neşreden adam.

Allopathe [imz.] (t.) Tedavi bi'z-zıd eden tabip.

Allopathie[8] [ims.] (t.) Tedavi bi'z-zıd.

Allopathique (t.) Tedavi bi'z-zıdda müteallik.

Allopathiquement [h.] Tedavi bi'z-zıd tarikiyle.

Allotir [ft.] (hk.) Kısımlara ayırmak.

Allouable [s.] Kabul ve tasdik olunmaya şâyan (masraf), sarfı lâzım gelen.

Allouer [ft.] (Bir masrafı) Kabul ve tasdik etmek. ◆ Tahsis etmek.

8 Orijinal metinde *Allopatihe* şeklinde hatalı olarak yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Alluchon [imz.] Çark dişi.

Allumage [imz.] Yakış, îkad. ◆ Maden ocaklarına ateş veriş.

Allume-feu[9] [imz.] Çıra.

Allumelle [imz.] (as.) Dürtme kılıcı.

Allumer [ft.] Yakmak, tutuşturmak, alevlendirmek. ‖ (mec.) Tahrik etmek, kızıştırmak. ‖ **s'** – Yanmak, tutuşmak. ◆ Kızışmak, tahrik olunmak. ◆ Parlamak.

Allumette [ims.] Kibrit. ◆ (mec.) Çabuk hiddetlenen adam.

Allumettier [imz.] Kibritçi.

Allumeur [imz.] Gazları yahut kandilleri yakan adam. ‖ (as.) Madde-i muhrike, madde-i ihrâkiye. ‖ – **Ruggiéri** Rügjiyeri ihrak borusu.

Allumière [ims.] Kibrit kutusu. ◆ Kibrit fabrikası.

Allure [ims.] Gidiş, yürüyüş, meşy. ◆ Tavır, reviş. ◆ Bir işin kesbettiği renk.

Allusif,ve [s.] İmalı.

Allusion [ims.] Kinâye, ima.

Alluvial,e [s.] ve:

Alluvien,ne [s.] (arz.) Suların çekilmesinden meydana çıkan, lahkî.

Alluvion [ims.] Suların çekilmesinden meydana çıkan arazi, lahk. ‖ – **moderne** Lahk-ı cedid. ‖ **Terrain d'**– Arazi-i lahkiye.

Alluvionnaire [s.] (arz.) Lahkî.

Almageste [imz.] (Arabîden me'huz) ◆ El-mecistî, Batlamyus'un heyet kitabı. ◆ Zîc.

Almanach [imz.] *(na)* (Arabîden me'huz: el-munakkah) Takvim, salnâme. ‖ **Faire des – s** Bir şeye sebepsiz, karînesiz hükmetmek. ‖ **Vérité d'** – Vâzıh, sade heman de âmiyâne bir hakikat. ‖ **Son – corps est un** – Tebeddülat-ı havâiyeden pek ziyade müteessir olan bir adam hakkında söylenir. ‖ **Une autre fois on prendra de ces – s** Buna başka defa inanılır, inanılmaz.

Alme [s.] Hayırkâr.

Almée [ims.] Hind çengisi.

Aloès [imz.] *(lo-èss)* (nb.) Sabır, sarı sabır.

Aloétique [s.] Sarı sabırı hâvi, sabırî.

Aloi [imz.] Ayar. ◆ Cins. ◆ Maya, asıl, cibillet. ‖ **Homme de bas** – Bed-asl, kem-mâye, fürûmâye adam. ‖ **Monnaies de bon** – Tâmmü'l-ayar meskûkât, meskûkât-ı hâlise. ‖ **Monnaies de mauvais** – Meskûkât-ı mağşûşe.

Alopécie [ims.] (t.) Saç, kıl dökülmesi, saçkıran, sukut-ı şa'r, dâü's-sa'leb.

Alors [zz.] O vakit, o zaman. ◆ O hâlde, öyle ise. ‖ **D'** – O vakit ki. ‖ **jusqu'**– O vakte kadar. ‖ – **que** Ne vakit ki..., o vakit ki..., ... olsa bile.

Alose [ims.] Karagöz balığı.

Alouette [ims.] Toygar, çayır kuşu, tarla kuşu. ‖ **Au chant de l'** – Pek erken. ‖ **Manger comme une** – Pek az yemek. ‖ **Terre à** – Kumluk arazi. ‖ – **calandre** Siyah tarla kuşu. ‖ – **de mer** Deniz serçesi.

Alourdir [ft.] Ağır, sakil etmek, ağırlaştırmak. = [fl.] yahut **s'** – Ağırlaşmak, ağır olmak.

Alourdissement [imz.] Ağırlık. ◆ Ağırlaştırma, ağırlaşma.

Aloyau [imz.] Sığırın sırt kemiğinden çıkarılan uzun et filetosu, sığır mehlesi, kuş gömü.

Aloyer [ft.] Altına, gümüşe ayar tayin etmek.

Alpaca yahut **Alpaga** Amerika-yı cenubîde keçi ile deve arasında bir hayvan. ◆ Bu hayvanın yapağısından mamul kumaş, alpak.

Alpague (mr. Alpaca)

Alpage [imz.] Dağlardaki mera, bu meralar için istîfâ edilen resm.

Alpe [ims.] Yüksek mahal, dağ. ‖ (mec.) Bir hissin, bir ihtirasın vasıl olabileceği son nokta.

Alpestre [s.] Alp Dağlarına mahsus. ◆ Çetin.

9 Orijinal metinde *Alllume-feu* şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Alpha [imz.] Huruf-ı Yunaniyenin birincisi; **L'** – **et l'oméga** Bir şeyin evvel ve âhiri, mebde ve müntehâsı.

Alphabet [imz.] Huruf-ı hecâ. ◆ Elifbâ cüzü. ◆ Bir ilim ve fennin mebâdîsi, medhali.

Alphabétaire [s.] Elifbâya müteallik.

Alphabétique [s.] Huruf-ı hecâ tertibine tabi. ‖ **Faire une chose par ordre** – Bir şeyi dikkat ve intizamla yapmak.

Alphabétiquement [h.] Huruf-ı hecâ tertibiyle.

Alphabétiser [ft.] Hecelemek. ◆ Huruf-ı hecâ sırasıyla tasnif etmek.

Alpicole [s.] (tt.) Alp silsile-i cibalinde yaşayan.

Alpin,e [s.] (tt.) Alp silsile-i cibalinde vesâir yüksek dağlarda biten (nebat) ve yaşayan (hayvan).

Alpiste [imz.] Bir nevi darı.

Alsacien,ne [ı. – s] (*za*) Alzaslı.

Alsine [ims.] (nb.) Fare kulağı.

Altaïque [s.] Türkistan'ın Altındağ'ından münteşir nesle mensup, Turanî.

Altérabilité [ims.] Kabiliyet-i tagayyür.

Altérable [s.] Kabil-i tagayyür, mütegayyir.

Altérant,e [s.] (t.) Susatan, hararet veren. ◆ Tedricen tağyir eden, muhallil. = [imz.] Muhallil, devâ-yı muhallil.

Altération [ims.] Tebdil, tağyir. ◆ Tebeddül, tagayyür. ◆ Bozuş, ifsad, tağşiş. ◆ Tahrif. ◆ Hiddet, infial. ◆ Susama, hararet. ‖ (t.) İstihâle, bozulma, değişme. ‖ – **des monnaies** Meskûkât ayarının tağyir ve tağşişi.

Altercation [ims.] Münâzaa, münakaşa.

Altéré,e [s.] Mütegayyir, solmuş, tağşiş edilmiş, bozulmuş: **Visage** – Bozulmuş, rengi uçmuş çehre; **Voix** –**e** Titreyen ve ıztırab gösteren ses. ◆ Susamış, teşne, meshuf.[10] ◆ (mec.) Haris.

Alterego [imz.] (*al-tè-régo*) Mutemed, emin, sırdaş. ◆ Bir hükümdar tarafından kendi nâmına hareket etmek üzere me'zuniyet verilen zât.

Altérer [ft.] Değiştirmek, tağyir etmek. ◆ Bozmak, ifsad ve ihlal etmek. ◆ Tağşiş etmek. ◆ Tahrif etmek. ◆ Susatmak. ‖ **s'** – Değişmek, bozulmak.

Alternance [ims.] Münâvebe, tevâli, teâkub.

Alternant,e [s.] Münâvebe ile olan, mütevâli.

Alternat [imz.] Tenâvüb, teâkub, tevâli. ◆ (h.) Mühâyat.

Alternatif,ve [s.] Birbirini müteakip, teâkubî, mütevâli. ‖ **Proposition** – **ve** İki şeyden birini ihtiyar etmeye muhayyer olmak üzere vaki olan teklif. ‖ **Obligation** – **ve** İki şeyden birini yapmak üzere olan mecburiyet.

Alternation [ims.] Nöbet, münâvebe.

Alternative [ims.] Teâkub, münâvebe. ◆ İhtiyar, muhayyerlik. ◆ Şıkkeyn, ciheteyn.

Alternativement [h.] Birbirini müteakiben, ale't-tevâlî, münâvebeten, nöbetleşe.

Alterne [s.] (he.) **Angles** – **s** Zâviyeteyn-i mütebâdileteyn. ‖ **Angles** – **s internes** Zâviyeteyn-i mütebâdileteyn-i dâhileteyn. ‖ **Angles** – **s externes** Zâviyeteyn-i mütebâdileteyn-i hâriceteyn. ‖ **Feuilles** – **s** (nb.) Evrak-ı mütebâdile. ‖ **Culture** – (zra.) Mezrûat-ı mütevâliye. ◆ Tevâli-i nebat.

Alternement [imz.] Tevâli.

Alterner [fl.] Münâvebe ve teâkub etmek, münâvebeten vuku bulmak. = [ft.] Bir araziye müteâkiben muhtelif tohum ekmek.

Altesse [ims.] Fahâmet, uluvv, sümuvv. ◆ Prenslere ve prensliğe muadil rütbede bulunan zevâta ve bizde sadrazam ve şeyhülislâma verilen unvandır: Fahâmetlü. ‖ **Son** – Fahâmetlü, zât-ı fahîmâne.

Althæ yahut **Althée** [ims.] (nb.) Hatmi.

Altier,ère [s.] Mütekebbir, müteazzım.

Altimétrie [ims.] (r.) Mesâha-i irtifa.

Altise [ims.] (tt.) Toprak piresi.

10 Orijinal metinde dizgi hatası: مسهق [=meshuk: dövülerek toz hâline getirilmiş] şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında مسهف [=meshuf: susamış] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİ BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Altitude [ims.] (r.) Sath-ı bahirden itibaren olan irtifa. ‖ **Cote d'** – Rakım.

Alto [imz.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Bir nevi büyücek boru.

Altruisme [imz.] (fls.) Hubb-i gayr-i hissiyatî, hodperestliğin zıddı.

Alude [ims.] Mücellitlerin kullandıkları boyalı meşin.

Aludel [imz.] (k.) Kalensüve-i türab.

Aluine [ims.] Pelin.

Alumelle [ims.] Bıçak ve kılıç namlusu ve ona müşâbih yalnız bir tarafı keskin safha.

Aluminaire [s.] (k.) Alümini hâvi.

Alumine [ims.] (k.) Esasî-i alüminyum denilen unsur-ı kimyevîden ibaret humzıyattan biri, alümin, esas-ı şap.

Alumineux,se [s.] Alümini hâvi, alüminî.

Aluminium [imz.] (*ni-om*) (k.) Alüminyum.

Alun [imz.] Şap. ‖ – **calciné** Şâb-ı mükelles.

Alunage [imz.] Şaplama, şap suyuna batırma.

Alunation [ims.] Şapın teşkil ve istihsali.

Aluner [ft.] Şaplamak, şap suyuna batırmak.

Alunerie [ims.] Şap fabrikası, şaphâne.

Aluneux,se [s.] Şapı hâvi, şaplı.

Alunière [ims.] Şap çıkarılan mahal, şap fabrikası, şap madeni, ocağı.

Alunifère [s.] Şapı hâvi (toprak).

Alvéolaire [s.] (tşr.) Diş yuvasına müteallik, sinhî.

Alvéole [imz.] Balın içindeki arı peteği, çukuru, assâle. ◆ Diş kovuğu, sinh, yuva.

Alvéolé,e [s.] (tt.) Arı peteği gibi çukurları olan, sinhî.

Alvier yahut **Alvinier** [imz.] Balık yetiştirmeye mahsus havuz.

Alvin,e [s.] (t.) Esfel-i batna müteallik, süflî.

Alysse ve **Alysson** [imz.] (nb.) Kuduz otu, deli otu.

Amabiliser [ft.] Sevilecek, sevimli, nazik bir hâle getirmek.

Amabilité [ims.] Sevimlilik, mahbûbiyet, dilberlik. ◆ Nezaket, hüsn-i muamele, iltifat.

Amadis [imz.] (*diss*) Dilir[11] ve kahraman adam (Aslen bir hikâye kitabının mebnî-aleyhi olan bir şahs-ı mevhumun ism-i hassıdır.) ◆ Kola tamamıyla yapışan ve bilek mahallinde iliklenen yen.

Amadou [imz.] Kav. ‖ **Drap, étoffe d'** – Hiç dayanıksız kumaş. ‖ **Être sec comme de l'** – Gayet zayıf olmak.

Amadouement [imz.] Yüze gülerek celp ve istimâle. (Eski kelime.)

Amadouer [ft.] Yüze gülerek celp ve istimâle etmek. ◆ Teskin ve telyin etmek. ‖ **s'** – Kesb-i sükûnet ve mülâyemet etmek.

Amadoueur [imz.] Yüze gülücü. ◆ Kav yapan adam, kavcı.

Amadouvier [imz.] Kav mantarı, kav meşesi.

Amagalæte [imz.] Süt birader yahut süt hemşire.

Amaigrir [ft.] Zayıflatmak, zebunlatmak, lâgar etmek. ◆ İnceltmek, yontmak. ◆ (Toprak hakkında) Kuvve-i inbâtiyesini azaltmak. ◆ (mec.) Harap etmek, bâr-ı sakil altında ezmek. ‖ **s'**– Zayıflamak, zebunlaşmak, lâgar olmak.

Amaigrissement [imz.] Zayıflama, lâgarlık, zaaf, nehâfet.

Amalgamation [ims.] (mad.) Malgama, lâme, meşîcü'l-maâdin. ‖ (mec.) Birbirine karışma.

Amalgame [imz.] (mad.) Malgama, meşîc. ◆ (mec.) Muhtelif eşyanın birbirine karışması, cem'i. ◆ (as.) Asâkirin inzımamı, iltihakı.

Amalgamer [ft.] (mad.) Malgama etmek. ◆ (mec.) Muhtelif ve mübâyin kişileri, şeyleri karıştırmak, birleştirmek. ‖ **s'** – Yerleşmek, karışmak.

11 Orijinal metinde dizgi hatası: دلبر [=dilber: güzel ve alımlı kadın] şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında دلير [=dilir: cesur, yiğit kimse] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Amalgameur [imz.] (mad.) Malgamacı.

Amandaie [ims.] Bademlik, badem ağaçlarını hâvi mahal.

Amande [ims.] Badem, levze. ◆ Çekirdek içi. ‖ **En** – Badem şeklinde; **Yeux en** – Badem göz. ‖ – **s lissées** Badem şekeri.

Amandé,e [s.] Badem yağını hâvi. = [imz.] Badem soyası.

Amandier [imz.] Badem ağacı.

Amant,e [i.] Âşık, ma'şuka, muâşık. ◆ Muhib, müptelâ, heveskâr. ‖ – **de cœur** Âlüftelerin para almaksızın hakikaten sevdikleri adam. ‖ **Les – s des Muses** Şuarâ. = [cm.] Âşık ve ma'şuka.

Amarantacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i lâzebeliye.

Amarante [ims.] Horoz ibiği. (Çiçek). = [s.] Horoz ibiği renginde.

Amarinage [imz.] (bhr.) Düşmandan zaptolunmuş bir gemiye tayfa vaz'ı. ◆ Denize alıştırma.

Amariner [ft.] Düşmandan zaptolunmuş bir gemiye tayfa koymak. ◆ Denize alıştırmak. ‖ (mec.) Yakalamak. ‖ **s'** – Denize alışmak.

Amarrage [imz.] (bhr.) Geminin resen-bend hâlinde bulunması, gemiyi halatla, palamarla karaya bağlama. ‖ **Droit d'** – Palamar resmi.

Amarre [ims.] Gemilerin bağlanmasına mahsus resen, halat, palamar, urgan. ‖ (mec.) Bent, rabıta, alaka.

Amarré,e [s.] (bhr.) Halatla karaya bağlanmış, resen-bend. ‖ (mec.) Kaviyen tesis etmiş.

Amarrer [ft.] Gemiyi halatla, palamarla yalıya bağlamak, resen-bend hâline koymak. ‖ **s'** – Halatla bağlanmak, resen-bend olmak.

Amaryllidées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i nercisiye, nergisiye.

Amaryllis [ims.] (*ril-liss*) Nergis zambağı, güzel hatun çiçeği. ◆ Gündüzün uçan bir nevi güzel kelebek.

Amas [imz.] Yığın, top, küme, kütle, mecmû. ‖ (mec.) Kesret.

Amasser [ft.] Yığmak, toplamak. ◆ Akçe biriktirmek, iddihar etmek. ‖ **s'** – Toplanmak, yığılmak.

Amassette [ims.] Ezilmiş boyaları toplamaya mahsus ressamların kullandıkları küçük bıçak, mala.

Amasseur,se [s.] Toplayıcı, biriktirici, müddahir.

Amatelotage [imz.] (mr. Amatelotoment)

Amatelotement [imz.] (bhr.) Gemi tayfasının nöbetle iş görmek üzere ikişere taksimi.

Amateloter [ft.] (bhr.) Gemi tayfasını nöbetle iş görmek üzere ikişere taksim ve tertip etmek.

Amateur [s. – imz.] Meraklı, heveskâr, ulûm ve fünûn ve sanâyi-i nefîse meraklısı, ehl-i merak, râgıp. ‖ **En** – Keyif için, kendi merakı için.

Amati,e [s.] Cilâsız, donuk.

Amatiner [ft.] Sabahleyin erken kaldırmak.

Amâtiner yahut **Amastiner** [ft.] Köpekleri çiftleştirmek. ‖ **s'** – Bir kadın rast geldiğine bezl-i namus etmek.

Amatir [ft.] Cilâsız ve donuk etmek, cilâsını gidermek. ‖ **s'** – Cilâsız ve donuk olmak.

Amativité [ims.] İnsanların yekdiğerine takarrübüne ve sevişmesine hâdim olan sevk-i tabii.

Amaurose [ims.] (t.) Göze inen karasu, kemne.

Amazie [ims.] (tşr.) Memelerin fikdanı.

Amazone [ims.] (Heme-zen terkib-i Fârisîsinden me'huz olması maznundur. Daha kolay bir zanna ve Fransız lugat kitaplarının verdikleri malumata göre Yunan-ı kadim lisanında meme mânâsını ifade eden *mazos* lafzıyla nefy makamında müsta'mel *a* harfinden mürekkep bir kelimedir. Amazon denilen tîr-endaz kadınlar oku daha güzel atabilmek için sağ memelerini kestikleri cihetle böyle tesmiye olunmuştur.) ◆ Güya Kafkas

cihetinde bulunmuş cengâver ve tîr-endaz kadınlardan ibaret bir kavm-i mevhum. ◆ Cengâver ve cesur kadın. ◆ Kadınların ata bindikleri vakit giydikleri uzun ve siyah elbise. ◆ Bu elbiseyi giymiş kadın.

Ambages [ims. – cm.] Söz dolaşıklığı, insanın ne söyleyeceğini şaşırıp bir takım kesik sözler söylemesi, ta'kid.

Ambassade [ims.] Sefâret, elçilik. ◆ Heyet-i sefâret. ◆ Sefârethâne. ◆ İcrası taahhüt olunmuş iş, sipariş. ‖ **Droit d'** – Hakk-ı sefâret.

Ambassadeur [imz.] Sefir, sefir-i kebir, büyükelçi. ◆ Bir sipariş icrasına memur adam. ‖ **Suite d'** – Sefirin maiyeti. ‖ **Pas d'** – Vakurâne, müteazzımâne tavır. (Makam-ı zemmde kullanılır.)

Ambassadorial,e [s.] Sefirî, elçiye mahsus ve mensup.

Ambassadrice [ims.] Sefir zevcesi. ◆ Bir sipariş icrasına memur olmuş kadın.

Ambattage [imz.] Tekerleğe çember geçirme.

Ambe [imz.] Piyangoda birden çekilmiş yahut çıkmış iki nümero yahut kura.

Ambesas (*zass*) yahut **Besas** veya **Beset** (Tavla oyununda) Hepyek.

Ambiant,e [s.] (ht.) İhâta eden, muhit: **L'air** – Hava-yı muhit.

Ambidextérité [ims.] Sağ ve sol el ile işlemek yani sol eli de sağ el gibi kullanmak iktidarı.

Ambidextre [s.] Sağ ve sol eliyle işleyebilen, zü'l-yemîneyn, eymenü'l-yedeyn.

Ambigu,ë [s.] İki cihetli. ◆ İki mânâlı, zü'l-vecheyn. ◆ Şüpheli, meşkûk. ◆ Mahlut. = [imz.] Her türlü yemekleriyle meyveleri birden sofraya konan taam. ◆ İki muhtelif sınıf, cins, silsile beyninde bir vasıta-i intikal teşkil eden mevcudat. ◆ Bir nevi kumar.

Ambiguité [ims.] İki cihetlilik. ◆ İki mânâlılık. ◆ Meşkûkiyet, ibham.

Ambigument [h.] İki cihetle, iki mânâ ile. ◆ Meşkûk ve şüpheli olarak.

Ambitieusement [h.] (*si-eu*) Hırs ve tamah ile, harîsâne. ◆ Tasanu'la.

Ambitieux,se [s.] (*si-eu*) Câh ve mansıb ve şöhret ve şan harîsi, harîs-i câh. ◆ İkbalperestlikle ve şöhret ve şan tamahıyla olunan. ◆ Sanatlı ve tekellüflü (ibare). = [imz.] Harîs ve ikbalperest adam.

Ambition [ims.] Câh ve mansıb hırsı, şöhret ve şan tamahı, ikbalperestlik. ◆ Arzu, maksat. (İsm-i cem' olarak harîs-i câh adamlar makamında da kullanılır.)

Ambitionner [ft.] Hırs ve tamahla aramak ve istemek, ziyadesiyle heves etmek.

Amble [imz.] Eşkin yürüyüşü.

Ambler [fl.] Eşkin yürümek. (Eski kelime.)

Amblyopie [ims.] (t.) Zaaf-ı basar.

Ambleur [s.] Eşkin giden (at).

Ambon [imz.] Kürsü.

Ambre [imz.] Amber. ‖ – **gris** Ak amber. ‖ – **jaune** Kehribar. ‖ **Fin comme l'** – Gayet mahir ve sokulgan bir adam hakkında ıtlak olunur.

Ambré,e [s.] Amberli, amber kokulu. ◆ Kehribar renginde, kehrübaî.

Ambréade [ims.] Sahte kehribar, kehribar.

Ambreine [ims.] Amber ruhu.

Ambrer [ft.] Amberle ta'tir etmek.

Ambrette [ims.] Amber çiçeği, habbü'l-misk. ‖ **Poire d'** – Misk armudu.

Ambrain,e [s.] Amber renginde, amber tabiatında olan şey.

Ambroisie [ims.] Eski Yunan ve Roma itikadınca mevhum ilahların taamı. ◆ Gayet leziz ve nefis taam. ‖ (nb.) Amberiye, yayla çiçeği.

Ambubaies [ims. – cm.] Romalıların âlüftelere ve rakkaselere verdikleri isim.

Ambulacre [imz.] Sıralı ve muntazam ağaçlık.

Ambulance [ims.] Seyyar hastahane. ◆ Seyyar müfettişlik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ambulancier [imz.] (as.) Seyyar hastahane hademesi.

Ambulant,e [s.] Seyyar, müteharrik. || **Marchand** – Ayak satıcısı.

Ambulatoire [s.] Seyyar, müteharrik. ◆ Müteleyvin. (Bu son mânâ eskimiştir.)

Ambustion [ims.] (t.) Dağlama, keyy ameliyatı icra etme, iktivâ.

Âme [ims.] Ruh, can. ◆ Kalp, gönül, iç, derûn. ◆ Nefs, nüfus, ahali. ◆ Ruh, kuvvet, tesir. ◆ Vicdan. ◆ Bir heyetin en ehemmiyetli ferdi. || **Grandeur d'** – Ulüvv-i cenab. || **Avoir de l'** – Âlicenab olmak. || **Être tout** – Hissiyatı galip olmak. || **L' – d'un violon** Keman köprüsü. || Mücef; **L' – d'un canon** Top müceffi. || **L' – d'un cordage** Bir halatın mihveri, burgata. || **L' – d'un soufflet** Körük nefesliği **Corps et** – Kâmilen. ◆ Bilâ-kayd ü şart. || **Dans l'** – Büsbütün, kâmilen. || – **Pour** – Bilâ-tahdid.

Amé,e [s.] (Vaktiyle *aimé* yerine müsta'mel olup bugün hemen metruktur.) (müstehziyâne) Sadık ve fedakâr dost, taraftar.

Amélioration [ims.] Islah, iyileşme, iyileştirme.

Améliorer [ft.] Islah etmek, terakki ettirmek. || **s'** – Islah olunmak, terakki etmek.

Amen (*mène*) (İbraniceden me'huz) Amin! || **Dire** – Amin demek, her teklifi kabul etmek, muvâfakat etmek. || **Depuis Pater jusqu'à** – Sonuna kadar.

Amenage [imz.] Nakliye masrafı.

Aménagé,e [s.] İhtitab edilecek mahalleri tayin edilmiş (orman).

Aménagement [imz.] Orman idare ve muhafazası. ◆ Ormandan kesilecek ağaçların usul ve tertibi. ◆ (bhr.) Bir sefinenin dâhilini aksam-ı muhtelifeye taksim etme. = [cm.] (bhr.) Bir sefinenin taksimat-ı dâhiliyesi.

Aménager [ft.] Bir ormanın her sene ihtitab edilecek mahallerini tefrik ve tayin etmek. ◆ Kereste veya odun satmak. ◆ Muntazaman tevzi' etmek. (Sular hakkında dahi aynı mânâda müsta'meldir.) ◆ (bhr.) Bir sefinenin dâhilini aksama bölmek.

Amendable [s.] Kabil-i ıslah, kabil-i imar (arazi). ◆ Kabil-i tashih ve tadil. ◆ (hk.) Ceza-yı nakdîye müstehak olan. (Bu mânâda eskidir.)

Amende [ims.] Ceza-yı nakdî, cerîme. || – **honorable** Tarziye. || **Les battus payent l'** – Haklı olduğu hâlde haksız çıkarılan bir adam hakkında söylenir.

Amendement [imz.] Islah. ◆ Tashih ve tadil. ◆ Arazinin daha münbit olacak surette ıslahı. ◆ Kanun lâyihasının tadil ve tashihi.

Amender [ft.] İyileştirmek, ıslah etmek. ◆ Araziyi gübre vesâire ile daha münbit bir hâle koymak. ◆ Bir kanun lâyihasını tashih ve tadil etmek. = [fl.] İyileşmek, iyiliğe yüz tutmak. || **s'** – Islah olunmak, iyileşmek. ◆ Daha münbit olmak.

Amené [s.] Getirilmiş. ◆ İntac edilmiş. ◆ Sanatkârın arzusu vechile olmuş (bir eser-i sanat). ◆ Güzel tertip olunmuş.

Amener [ft.] Sevk etmek, götürmek. ◆ Kendine doğru çekmek, cezp ve celbetmek. ◆ Mahkemeye davet ettirmek. ◆ İcap etmek. ◆ Kaldırmak. ◆ Kabul ettirmek, âdet ettirmek. ◆ Bâis olmak, intac etmek. ◆ (bhr.) İndirmek (yelkenleri, direği), mayna etmek. || – **son pavillon** (bhr.) Alâmet-i teslim olmak üzere bayrağı indirmek. || **Mandat d'** – İhzar müzekkeresi. || – **les avant-trains** (as.) Topun toparlağını ileri almak. ◆ (Tavla oyununda) Atmak.

Aménité [ims.] Letafet, halâvet, selâset, nezaket. = (cm.) (müstehziyâne) Şütum.

Amentacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i levziye, bademiye.

Amenuiser [ft.] İnceltmek, küçültmek. || **s'** – İncelmek.

Amer,ère [s.] (*mèr*) Acı, mür, telh. || (mec.) Müellim, müessir, acı. || **L'onde** – Deniz. || **Être d'une bêtise** – Son derecede ahmak olmak. = [imz.] Acı şey. ◆ Balık ve sığır safrası. || – **des Allemands** Bitter tabir olunan içki.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Amérement [h.] Elem ve kederle, merâretle. ◆ Merhametsizce.

Américain,e [i. – s.] Amerikalı. || **Œillade – e** Gamze-i âşıkane.

Américaine [ims.] Dört tekerlekli hafif bir nevi fayton.

Américaniser [ft.] Amerikalıların ahvâl, âdât ve ahlakını vermek.

Américanisme [imz.] Amerika ahvâl, âdât ve ahlakına meftûniyet.

Amers [imz. – cm.] (*a-mèr*) (bhr.) Sahilde bulunan kule ve buna mümâsil işaretler ki gemilere yol göstermeye yarar.

Amertume [ims.] Acılık, merâret. ◆ Hüzün ve keder, acı. ◆ Şiddetli istihzâ.

Améthyste [ims.] Cebellokum taşı.

Amétrie [imz.] (t.) Adem-i rahim.

Ameublement [imz.] Mefruşat, esas-ı beytiye, döşeme takımı. ◆ Tefriş.

Ameubli,e [s.] (hk.) Tenkil edilmiş (akarat), zevceyn beyninde iştirake konmuş (emval-i gayr-ı menkule).

Ameublir [ft.] (hk.) Zevceyn beyninde emlâk-i gayr-ı menkule menkul addedilerek emval-i müşterekeye idhal olunmak, tenkil-i akar. || (zra.) Toprağı yumuşatmak, kabartmak.

Ameublissement[12] (hk.) Beyne'z-zevceyn emlâk-i gayr-ı menkulenin menkul addiyle emval-i müşterekeye idhal olunması, tenkil-i akar. || (zra.) Toprağı yumuşatma, kabartma, tesviye etme.

Ameutement [imz.] Av köpeklerinin birbirine bağlanması, bir yere cem'i. ◆ Gürültülü kalabalık.

Ameuter [ft.] Av köpeklerini birlikte bağlamak, bir yere toplamak.

Amharique [imz.] Habeşîlerin yeni bir nevi hattı.

12 Orijinal metinde *Ameublissemont* şeklinde hatalı olarak yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Ami,e [i.] Dost, yâr, muhib. ◆ Arkadaş, refik. ◆ Âşık, ma'şuka. ◆ Bir şeyi seven meraklı. ◆ Taraftar, müttefik. || **Qui vive?** yani "Kimdir o?", cevabında; **Ami!** "yabancı değil." || **L' – de cœur** Hakiki dost. || **L' – du cœur** Diğerlerine tercih edilen âşık. || **L' – de la maison** Bir aile efradıyla teklifsiz, samimi bir surette dost olan adam. ◆ Sâhibe-i hânenin dostu, âşık zannolunan adam. || **– de cour** Yalancı dost. || **– de la faveur, de la fortune** İyi gün dostu. || **– jusqu'à la bourse** Dostluğu para ifrazına kadar varamayan adam. || **En – Dostâne** = [s.] Seven, muhib, mütehab; **Les Etats – s** Düvel-i mütehabbe. ◆ Müsait. || **Couleurs – es** Birbirine uyan renkler.

Amiable [s.] Latif, hoş. (Nâdirü'l-isti'maldir.) || **à l' –** Tarafeynin rızasıyla, sulhen. || **– compositeur** Islah-ı zâtü'l-beyn eden adam. || **Arrangement à l' –** Islah-ı zâtü'l-beyn, musâlaha-i şer'iye. || **Vente à l' –** Rızaen furuht, bey'.

Amiablement [h.] Tarafeynin hüsn-i rızasıyla, dostâne, bi'r-rıza.

Amiantacé,e [s.] Pamuk taşına müşâbih.

Amiante [imz.] Pamuk taşı, hacer-i fetîle, yanmaz taş.

Amical,e [s.] Muhibbî, dostâne, halisâne.

Amicalement [h.] Dostlukla, dostâne, halisâne.

Amict [imz.] (*mi*) Papazların icra-yı âyin esnasında arkalarına aldıkları örtü. ◆ Eski Romalılarca esvab.

Amidon [imz.] Nişasta.

Amidonner [ft.] Nişastaya bulamak.

Amidonnerie [ims.] Nişasta fabrikası, nişastahâne.

Amidonner,ère [i.] Nişastacı.

Amincir [ft.] İnceltmek. || **s' –** İncelmek, ince olmak.

Amincissement [imz.] İnceltme. ◆ İncelik. || **– tactique** (as.) Piyade askerî sıralarının umkunu taklil.

Amines [ims. – cm.] (as.) Kadîmen oka karşı kullanılan bir nevi zırh.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Amiral [imz.] (Arabî emirü'l-mâ'dan me'huz) Bahriye müşiri, amiral. ◆ Büyük limanlarda divan-ı harbin içtimâ ettiği, mukarreratın icra olunduğu sefine. || **Vice** – Bahriye feriki. || **Contre** – Bahriye mirlivâsı. || **Grand** – Vaktiyle bahriye nâzırı, kaptan paşa. = [s.] Amirale mahsus : **Vaisseau** – Amiralin rükûbuna mahsus gemi, amiral sefinesi.

Amiralat [imz.] Amirallik, bahriye müşiriyeti.

Amirale [ims.] Amiral zevcesi. ◆ Vaktiyle amiralin rükûbuna mahsus kadırga.

Amirauté [ims.] Daire-i bahriye, bahriye nezâreti, tersane. ◆ Bahriyeye mahsus muhakemat dairesi. ◆ Vaktiyle bahriye nâzırlığı, kaptan paşalık. || **Conseil de l'** – Şûrâ-yı bahriye. || **Premier lord de l'** – İngiltere bahriye nâzırı.

Amissibilité [ims.] (hk.) Kaybedilebilmek hassası.

Amissible [s.] (hk.) Kaybedilmek ihtimali olan (dava).

Amission [ims.] (hk.) Davanın kaybedilmesi.

Amitié [ims.] Dostluk, muhabbet, meveddet. ◆ Münasebat-ı dostâne. ◆ Teveccüh, iltifat, nevâziş, nazikâne söz. ◆ Lütuf, inâyet. ◆ İmtizac, muvâfakat, uygunluk. = [cm.] Münasebet, iki adam beyninde münasebet-i samimiye.

Ammi [imz.] (nb.) Mısır anasonu.

Ammoniac,que [s.] (k.) **Gaz** – Nışadır ruhu, amonyak. || **Sel** – Nışadır, kloriyet-i mâ-i nışadır. || **Gomme** –**que** Kelh, çadır uşağı.

Ammoniacal,e [s.] (k.) Amonyağı hâvi, amonyakî, nışadırî.

Ammoniacé,e [s.] (k.) Nışadırlı.

Ammoniaque [ims.] (k.) Amonyak, nışadır ruhu.

Ammonite [ims.] Müstehâse hâlinde bulunur hayvanat-ı nâimeden bir hayvan. (*Cornes d'Ammon* dahi denilir.)

Ammonium [imz.] (*omm*) (k.) Amonyum.

Ammoniure [imz.] (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i amonyak.

Amnésie [ims.] (t.) Kuvve-i hafizanın fikdanı, adem-i hafiza, nisyan, unutma.

Amnios [imz.] (*oss*) (tşr.) Rahimde cenini ihâta eden zar, rehl, döl yatağı.

Amnistie [ims.] (*stî*) Afv-ı umumi. ◆ Af.

Amnistier [ft.] Afv-ı umumi ilan etmek, affetmek.

Amodiataire [imz.] Arazi müste'ciri.

Amodiateur [imz.] Arazi mûciri.

Amodiation [ims.] Arazi îcar ve istîcarı, iltizam.

Amodier [ft.] Araziyi îcara, iltizama vermek.

Amoindrir [ft.] (*mo-ain*) Küçültmek, azaltmak. ◆ Küçük göstermek. ◆ (mec.) Zayıflatmak, ehemmiyetsiz bırakmak. = [fl.] yahut **s'** – Küçülmek, azalmak. || (mec.) İtibar ve nüfuzunu kaybetmek.

Amoindrissement [imz.] (*mo-ain*) Azaltma, küçültme, taklil. ◆ Azalma, takallül.

Amollir [ft.] Yumuşatmak, telyin etmek. ◆ Rahata alıştırmak, cesaretini, metanetini gidermek. ◆ Gevşetmek, rehavet vermek. ◆ Müteessir etmek. || – **le cœur** Tesir etmek. || **s'** – Yumuşamak. ◆ Metanetsiz, cesaretsiz olmak, rahata alışmak. ◆ Sükûnet bulmak.

Amollissant,e [s.] Yumuşatan. ◆ Rahata alıştıran. ◆ Gevşeklik veren.

Amollissement [imz.] Yumuşatma, yumuşama. ◆ Gevşeklik, rehavet.

Amome [imz.] (nb.) Kakule.

Amonceler [ft.] (sağır *e*'den evvel *l* tekerrür eder) Yığmak, toplamak, küme yapmak. || **s'** – Yığılmak, birikmek. ◆ Tehditkâr bir hâle girmek.

Amoncellement [imz.] Yığma, toplama, biriktirme, terâküm, küme yapma.

Amont [imz.] Bir nehrin memba ciheti, suyun akıntı ciheti, akıntı yukarı. (*aval* denilen mansabî cihetinin zıddı.) || **En** – Bir nehrin akıntısı yukarı gitmek. || Üstünde, yukarı-

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

sında. || D' – Bir nehrin en yüksek mevkiinden.

Amontal,e [s.] (bhr.) Şarktan gelen, şarkî.

Amorce [ims.] Tuzak ve olta yemi. || (as.) Ağız otu, yemleme, kapsül. || – de canon Fünye, kapsül, ecza. || – pyrotechnique Fişekçilik mevadd-ı nâriyesi. ◆ İşlemek için tulumbaya dökülen su. || (mec.) İğfale alet olan müdâhene. || Brûler une – Kavga etmek, düello etmek. || Sans brûler une – Bir el silah atmaksızın.

Amorcer [ft.] Tuzağa veya oltaya yem takmak, koymak. ◆ Yem ile tutmak. || (as.) Mevadd-ı nâriye vaz' etmek; silaha ağız otu koymak. ◆ İşlemek için tulumbaya su koymak. || (mec.) Müdâhene ile iğfal ve celbetmek. || – une rue Yeni bir sokak açmaya başlamak.

Amorçage[13] [imz.] Tuzağa ve oltaya yem takış. ◆ (as.) Ağız otu, yemleme vaz' ve tertibi. ◆ Tabanca veya tüfeğe ağız otu koyma. || (mec.) İğfal.

Amorçoir [imz.] Ağaç mıskabı, burgusu. || (as.) Kapsül kutusu.

Amoroso [h.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Hazin ve sûzişli âhenk ile (çalgı çalmak).

Amorphe [s.] Şekl-i mahsusu olmayan, şekilsiz. || État – (k.) Bir maddenin gayr-ı mütebellir hâli.

Amorphie [ims.] Şekilsizlik. ◆ Teşekkülde adem-i intizam.

Amorti,e [s.] Yumuşatılmış, sertliği ve hamlığı veya acılığı giderilmiş. ◆ Tahfif ve tehvin olunmuş. ◆ Kuvveti ve şiddeti gitmiş. ◆ Re'sü'l-mâlinin takasiti verilmiş (deyn).

Amortir [ft.] Bir şeyin şiddetini tahfif ve tenzil etmek, tehvin etmek. ◆ Bir şeyin sertliğini ya hamlığını veya acılığını gidermek. ◆ Teskin etmek. ◆ Bir deynin takasitle re'sü'l-mâlini vermek. || – une dette Bir deyni imha, itfâ etmek, re'sü'l-mâle mahsuben akçe itâsıyla bir borcu ödemek. || (bhr.) Manevra ile yahut başka bir vasıta ile bir sefinenin süratini eksiltmek. || s' – Tehvin ve tahfif olunmak. ◆ (Bir deyn hakkında) Muntafi olmak.

Amortissable [s.] Re'sü'l-mâli takasitle verilebilir (deyn).

Amortissement [imz.] Tahfif, tehvin, yumuşatma. ◆ Deyn re'sü'l-mâlinin takasitle te'diyesi, itfâ, re'sü'l-mâle mahsub akçe. || Caisse d' – Bir deynin re'sü'l-mâlini te'diyeye mahsus sandık, re'sü'l-mâl sandığı. || Fonds d' – Bir deynin itfâsına tahsis edilmiş mebâliğ, re'sü'l-mâl akçesi. ◆ (m.) Binanın tezyinat-ı hariciyesi.

Amouille [ims.] (tşr.) Ağız denilen ilk süt, liban.

Amour [imz.] Aşk, alaka, sevda. ◆ Muhabbet, şefkat. ◆ Garam, şegaf. ◆ Merak. ◆ Şiddetli arzu, iptilâ. ◆ Sevilen şahıs, mahbub. ◆ Aşk perisi; aşk perisini tasvir eden levha, heykel. ◆ Hayvanların çiftleşmesi, sifad; Être en – (Hayvanat dişileri hakkında) Kızmak, sifad mevsiminde bulunmak. || Entrer en – Bahar mevsiminde arz kuvve-i inbâtiyesini nebatat üzerinde hissettirmek. || Un – Gayet güzel bir şahıs veya bir şey. || Pour l' – de Dieu Allah aşkına, Allah rızası için. || – platonique Aşk-ı hakiki, arzu-yı şehevânîden münezzeh olan aşk. || Parfait – (müstehziyâne) Sâfiyâne aşk. || Filer le parfait – Aşk-ı sâfiyânede bulunmak. || – libre Aşk-ı serbest: teehhül gibi rabıta-i dünyeviye ve diniyeden âzâde, yalnız hissiyata tabi aşk. || Comme pour l' – de Dieu (Müstehziyâne) İstemeyerek. || Avec – Bir sanatkârın seve seve, kemâl-i dikkatle yapmış olduğu bir eser hakkında ıtlak olunur. ◆ Zevk-i selime muvâfik olarak, güzel bir surette. || C'est un vrai remède d' – Gayet çirkin bir kadın hakkında söylenir. || Des munitions d' – Düzgün, pudra, pomada ve rastık gibi bazı kadınların çirkinliği setr için istimdad ve iltica ettikleri vesâit. || À battre faut l' – Sû-i muamele aşkı bitirir. (Bu kelime ekseriya müfredinde müzekker ve cem'inde daima müennesdir.)

13 Orijinal metinde alfabetik sırası hatalı olan bu maddenin yeri değiştirilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Amouracher [ft.] Mecnunâne bir aşka müptelâ etmek. || **s'** – Çıldırırcasına âşık olmak.

Amourette [ims.] Çabuk gelip geçen aşk. || **Mariage qui se font par** – **s finissent par noisettes** Âşıkane izdivaçların sonu fena çıkar. = [cm.] Kemiklerin içindeki ilik. || (nb.) Ayrık otu. || – **des prés** Çayır güzeli.

Amoureusement [s.] Âşıkane, aşk ile. ◆ Kemâl-i muhabbet ve şefkatle. ◆ Nefâsetle, zarifâne.

Amoureux,se [s.] Âşık, âşıka, sevdalı. ◆ Aşka mahsus, âşıkane. ◆ Meraklı. || **Un** – **transi** Maşukasına izhar ve ilan-ı aşka cüret edemeyen ve her şeyden korkan tabansız âşık. = [i.] Dost, yâr, nişanlı, gayrımeşru zevc ve zevce. ◆ Tiyatroda âşık rolünü oynayan oyuncu.

Amour-propre [imz.] İzzet-i nefs, i'tizaz-ı nefs. ◆ Hubb-ı haysiyet, vakar.

Amovibilité [ims.] Kabiliyet-i azl, cevaz-ı infisal ve tebdil. || (mec.) Tebeddül, adem-i sebat ve devam.

Amovible [s.] Kabil-i azl ü tebdil. ◆ Ayrılması kabil.

Ampélidées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i kürûmiye, kermiye, inebiye.

Ampelographie [ims.] Felâhatın bağdan ve asmadan bahseden kısmı, mebhasü'l-kürum, mebhasü'l-a'nab.

Amphiarthrose [ims.] (tşr.) Dirseğin oynak yeri, mafsal-ı irtifakî, muzâaf.

Amphibie [i. – s.] (tt.) Suda ve karada yaşayan yahut yetişen (hayvan yahut nebat), zü'l-maâşeyn. || (mec.) Birbirine mübâyin iki meslek sahibi adam; birbirini müteakip iki muhtelif fikir kabul eden, iki muhtelif tarafı gözeten adam.

Amphibologie [ims.] (ed.) Bazı kelimat ve tabiratın iki mânâya şümulü, ibham, iltibas; – **simple** İbham-ı mücerret; – **complexe** İbham-ı müreşşah.

Amphibologique [s.] İki mânâlı, müphem.

Amphibologiquement [h.] İbhamla, müphemâne.

Amphidromie [ims.] Bir çocuğun tevellüdü üzerine Yunan-ı kadimde icra edilen şenlik.

Amphigène [s.] (k.) Bir milhin esasını ve hâmızını tevlid eden, müvellid-i tarafeyn.

Amphigourie [imz.] Rabıtası ve meali olmayan kelâm. ◆ Anlaşılmaması, muzlim ve bî-meal olması mahsusen arzu edilmiş kelâm.

Amphigourique [s.] Rabıtasız ve mealsiz, muğlak (kelâm).

Amphigouriquement [h.] Sırasız ve mealsiz olarak, muğlak bir suretle.

Amphisbène [imz.] (tt.) İki tarafından sürtünen zehirsiz yılan, ef'î-i mâşiyü't-tarafeyn.

Amphisciens [imz.- cm.] (*si-ain*) Mıntıka-i hârre sekenesi ki gölgelerinin kâh şimale ve kâh cenuba doğru uzandığını görürler, ahâli-i beyne'l-medâreyn.

Amphismile [ims.] (crh.) İki yüzlü cerrah bıçağı, mihza'-ı zü'l-vecheyn.

Amphithéâtral,e [s.] Anfitiyatr denilen eski tiyatroya müteallik yahut şâyan.

Amphithéâtre [imz.] (Mütekaddimîn indinde) Tiyatro veya canbaz oyunlarını seyretmeye mahsus vâsi' ve dairevî bir mahal ki etrafı seyircilerin oturmasına mahsus ve arkadakileri daima öndekilerden yüksek sıralarla muhat idi. El-yevm tiyatronun sahneye karşı ve seyircilere mahsus olan nısf-ı daire şeklindeki mahall-i malumu. ◆ Bir muallimin ders takrir veya ameliyat icra etmesi için etrafı oturmaya mahsus sıralarla muhat dershane, teşrihhâne. || **Lieu en** – Mütekaddimînin tiyatroları gibi derece derece yükselen mahal.

Amphitrite [ims.] Eski Yunanîler indinde deniz perisi. ◆ (İnde'ş-şuarâ) Deniz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Amphitryon [imz.] Molyer'in[14] bir mudhikesindeki bir şahsın isminden me'huzdur) Ziyafet sahibi, mîzbân.

Amphitryonisme [imz.] Ziyafet vermek merakı.

Amphore [ims.] Ezmine-i kadîmede zeytinyağı veya şarap vaz'ına mahsus iki kulplu ve dibi dar testi. ◆ Zaman-ı kadimin yirmi dört rıtldan ibaret ölçüsü.

Amphorique [s.] (t.) **Résonance** – Göğüs alet-i ısgâ vasıtasıyla dinlenildikte testi sesi gibi zuhur eden sadâ.

Ample [s.] Vâsi', bol. ◆ Mufassal, mükemmel.

Amplement [h.] Vüs'atle, bol bol, maa-ziyâdetin. ◆ Mufassalan.

Ampleur [ims.] Genişlik, bolluk. ◆ Teâli, nefâset (üslup hakkında). ◆ Karîhada vüs'at.

Ampliatif,ve [s.] İlave ve tafsil, tevsi' eden, mufassıl: **Mémoire** – Muhtıra-i mufassıla.

Ampliation [ims.] Senet ve mukavele ve emsali evrakın sureti, nüsha-i sâniyesi. || (t.) Tevsi', füshat.

Amplier [ft.] Bir şeyi tezyid, tevsi' etmek. || – **un prisonnier** Bir mahpusa hapishane dâhilinde bi'n-nisbe ziyade serbestî vermek.

Amplifiant,e [s.] Ecsamı büyüten (dürbün, cam).

Amplificateur [imz.] Mübalağacı, mugalatacı.

Amplificatif,ve [s.] Büyütmeye alet olan (cam vesâire).

Amplification [ims.] Tafsil, teşrih. ◆ Itnab. ◆ Mübalağa, mugalata. ◆ Bir mektep şâkirdinin kendisine teklif olunan bir madde hakkında izahat verir nutku. ◆ Gözlük ve pertavsızların eşyayı büyütmek hassası. || (hy.) Bir cism-i muzî ile bir cism-i muzlimin cesâmeti beynindeki fark-ı nazarî.

Amplifié,e [s.] Mufassal, ıtnablı. ◆ Mübalağalı.

Amplifier [ft.] İzah ve tafsil etmek. ◆ Itnab etmek. ◆ Mübalağa etmek: – **une nouvelle** Bir havâdisi, bir haberi mübalağa etmek. ◆ (Dürbün ve gözlük hakkında) Büyütmek.

Amplitude [ims.] Genişlik, vüs'at. || (r.) Kat'-ı mükâfinin (bir kavisin) bir noktasından diğer noktasına çekilen hatt-ı müstakim, sia. ◆ Tulû ile nokta-i gurub beynindeki kavs-i mürtesem, nokta-i sia. || – **orientale** yahut **ortive** Sia-i maşrık. || – **occidentale** yahut **occase** Sia-i mağrip. || – **de jet** (as.) Mermi'nin kat' eylediği mesafe, menzil.

Ampoule [ims.] Karnı şiş ufak şişe. ◆ Habab. || (t.) Kabarcık, mecel. || (ed.) Tumturak-ı elfaz. || **Sainte** – Eski zamanda Fransa kralların icra-yı âyinine mahsus zeytinyağının hıfzolunduğu şişe.

Ampoulé,e [s.] Kabarmış. || **Style** – (mec.) Haşviyatla memlû üslub-ı beyan, mustalah ibare.

Ampoulette [ims.] Sefinenin sürat-i seyrini anlamaya mahsus bir nevi kum saati. || (as.) Mermi ağız tıkacı.

Amputation [ims.] (t.) Bir uzvun kat'ı, betr. || (mec.) Tahdid.

Amputer [ft.] (crh.) Uzuv kesmek, betr ameliyatı icra etmek. || (mec.) Tasgir, tahdid etmek. || (nb.) Budamak.

Amstellodamois,e [i. – s.] Amsterdamlı, Amsterdam şehrine veya sekenesine müteallik.

Amulette [ims.] Nüsha, hamâil, ta'viz.

Amunitionner [ft.] Müstahkem bir mevkiye mühimmat-ı lâzıme vermek.

Amurca yahut **Amurgue** [ims.] Sabun imaline yarayan zeytin posası.

Amure [ims.] (bhr.) İskota, uç ipi, yelken ipleri. || **Dogue** – Mapa.

Amurer [ft.] (bhr.) İskotayı germek için uç ipini çekmek, yelkeni rüzgârla doldurmak için ipleri germek.

Amusable [s.] Eğlendirilmesi mümkün.

Amusant,e [s.] Eğlendirici, eğlenceli. ◆ Tuhaf.

14 *Molière.* (Jean-Baptiste Poquelin)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Amusement [imz.] Eğlence, zevk, cümbüş. ◆ Vakit zıyâı, tehir. ◆ Bahane (Bu son mânâ eskimiştir.)

Amuser [ft.] Eğlendirmek. ◆ Hoşuna gitmek. ◆ Teskin etmek, unutturmak. ◆ Biriyle eğlenmek. ◆ Yalan vaatlerle aldatmak. ◆ Ca'lî harekât-ı askeriye ile düşmanını şaşırtmak. ◆ Vakit kaybettirmek, işgal etmek. || – **le tapis** Vakit geçirmek yahut asıl meseleden bahsetmemek için mâlâyâni şeyler söyleyip söze bir netice vermemek. || **s'** – Eğlenmek. ◆ Hoşlanmak. ◆ Eğlence suretiyle bir iş işlemek, vakit geçirmek. ◆ Mugayir-i hayâ şeyler yapmak, alet-i tenâsül ile oynamak. || **s'** – **de quelqu'un** Biriyle eğlenmek, istihzâ etmek. || **s'** – **à la moutarde** Boş şeylerle vakit geçirmek.

Amusette [ims.] Küçük eğlence. ◆ Oyuncak. || (as.) Tahta kundak üzerine mevzu' bir nevi demir top.

Amuseur,se [i.] Eğlendirici, aldatıcı.

Amusoire [ims.] Eğlence. (Az müsta'mel.)

Amyélie [ims.] (tşr.) Ma'dûmiyet-i nuha'.

Amygdale [ims.] (tşr.) Boğazın iki tarafındaki bezler, bademcik, levze.

Amygdalin,e [s.] Bademli, bademî.

Amygdaline [ims.] (k.) Badem hülâsası, levzin.

Amygdalite [ims.] (t.) Bademciklerin şişmesi, iltihab-ı levzeteyn.

Amygdaloïde [s.] Badem şeklinde küçük taşları hâvi (kaya), levzî.

Amylacé,e [s.] Nişastalı, nişaî. || **Fécule** –**e** Nişasta unu.

Amyle [imz.] (k.) Patates ispirtosu mürekkebatında mevcut karbonlu müvellidü'l-mâ, amil.

Amylène [imz.] (k.) Mâyi-i fahm-ı müvellidü'l-mâ, amilen.

Amylique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı amil, patates yağı.

Amyxie [ims.] (t.) Naks-ı muhat.

An [imz.] Sene, yıl, sâl. ◆ Yaş, sin. || **L'** – **de grâce, l'** – **de l'incarnation** Tarih-i miladî. || **Le jour de l'** – Sene başı. || **Bon** – **mal** – Bereketli ve bereketsiz seneler birbiri üzerine hesap olunarak, senede vasatî olarak. || **Une fois l'** – **, trois fois l'** – Senede bir defa, senede üç defa. || **Bout de l'** – Bir kimsenin vefatından bir sene sonra icra olunan âyin-i rûhânî. || **Vivre le grand** – Çok yaşamak, müebbeden yaşamak. || **S'en soucier, s'en moquer comme de l'** – **quarante** Bir şeye, bir şahsa hiç ehemmiyet vermemek. || **Par** – Senede, senevî. = [cm.] İhtiyarlık. ◆ Hayat, ömür. || **Les jeunes** – **s** Gençlik. || **Les vieux** – **s** İhtiyarlık.

Ana [imz.] Nevâdir ve letâif mecmuası. ◆ (t.) Beherinden. *àà* suretinde dahi yazılır. ◆ Mecmua mânâsı beyan etmek üzere bazı kelimelerin sonuna edat gibi ilave olunur. **Ménag*iana*** ve **Encyclopéd*iana*** gibi.

Anabaptisme [imz.] (*ba-ti-sme*) Hıristiyanlığın vaftizi çocukluk zamanında icra etmeyerek sinn-i rüşd zamanında icra eden ve binaenaleyh kendi fikirlerini kabul edenleri tekrar vaftiz eden bir mezhebi.

Anabaptiste [imz.] (*ba-ti-ste*) Vaftizin sinn-i rüşdde icrası lüzumunu kabul eden mezhebe tâbi Hıristiyan.

Anacara [imz.] (as.) Süvari davulu.

Anacarde [imz.] (nb.) Ceviz nevi, belâdir.

Anacardier [imz.] Belâdir ağacı.

Anacatharsie [imz.] (t.) Balgam çıkarma, tekaşşu'.

Anacathartique [s.] (t.) Balgam söktürücü, mukaşşi'.

Anachorète [imz.] (*ko*) Münzevi, keşiş, târik-i dünya. || **Repas d'** – Gayet sade bir taam.

Anachorétisme [imz.] (*ko*) Hayat-ı münzeviyâne. ◆ Bu hayata muhabbet.

Anachronisme [imz.] (*kro*) Bir vakanın tarih-i vukuundan evvel ve eski addolunmasından ibaret hata, tarih yanlışlığı, tahrif-i tarih. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE İLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bir âdet veya fikir ve malumatın tarih-i keşf ve zuhurundan eski vekayi' sırasında zikri.

Anaclase [ims.] (ht.) İnhiraf, inkisar.

Anacoluthe [ims.] (sr.) Cümle-i mevsûlenin merbut bulunduğu ismin karîne ile anlaşılmasına mebnî onun mütekabili olan zamir veya diğer bir kelimenin hazfi: *Celui qui dort*... yerine *qui dort*... isti'mali gibi. ◆ Bir cümlenin üstü başka surette başlayıp altının başka tertipte bulunması. ◆ Kat'-ı devam.

Anacréontique [s.] Yunan-ı kadim şair-i meşhuru Anakreon'un gazeliyatı tarzında olan (eş'ar). ◆ Latif, selis (şiir).

Anactésie [ims.] (t.) Nekahet.

Anacyclique [ims.] (ed.) Gerek yukarıdan aşağıya, gerek aşağıdan yukarıya okunduğu hâlde aynı mânâ ifade eden ibare veya mısra veya kelime, maklûb-ı müstevî.

Anagallis [imz.] (nb.) Fare kulağı.

Anaglyphe ve:

Anaglypte [imz.] Kabartma resimlerle hakkolunmuş âsâr-ı atîkadan taş yahut saksı. ◆ Müsennem.

Anagnoste [ims.] Kadim Romalılarda taam esnasında yüksek sesle kıraat eden esir. ◆ Diğerine bir şey okuyan adam.

Anagoge [imz.] Kay', istifrağ.

Anagogie [ims.] Hâlet-i vecd, istiğrak. ◆ Kütüb-i semâiyenin mutasavvıfâne tefsiri, mânâ-yı bâtınî. ◆ Tevil.

Anagogique [s.] Vecdî. ◆ Mutasavvıfâne.

Anagramme [ims.] (sr.) Bir kelimenin yahut bir cümlede birkaç kelimenin hurufunu takdim ve tehirle diğer bir kelime, diğer bir cümle teşkili, maklûb-ı gayr-ı müstevî: *Véto* - *Voté* ve Türkçe: *harf* - *ferah* gibi.

Anagyre [ims.] (nb.) Harnub-i hanâzir.

Anal,e [s.] (tşr.) Şercî.

Analectes [imz. – cm.] Bir yahut birkaç muharririn âsâr-ı müntahabesi. ◆ Yemek kırıntıları.

Analecteur [imz.] Âsâr-ı müntahabe cem' eden müellif.

Analemme [imz.] Küre-i musattaha-i semâ.

Analepsie [ims.] (t.) Avdet-i kuvvet, nekahet.

Analeptique [imz. – s.] (t.) İade-i kuvvete mahsus (gıda yahut deva), mukavvî, mugaddî.

Analgésie [ims.] (t.) Fıkdan-ı elem, ağrı duymama.

Analogie [ims.] Münasebet, tenâsüb, kıyas. ◆ Nispet. ◆ Müşâbehet. || (hk.) Kıyas, müşâbehet: **Juger par voie d'** – Kıyas tarikiyle hükmetmek. || – **s de Neper** (r.) Müsellesat-ı müsteviyenin hallinde müsta'mel dört düstur, desâtir-i erbaa-i niper. || (sr.) Kurb-i mahrec. || **Par** – Nispeten, kıyasen.

Analogique [s.] Tenâsübî, kıyasî.

Analogiquement [h.] Mütenâsiben. ◆ Kıyasen.

Analogue [s.] Mütenâsib, müşâbih, makis, mümâsil, mutabık, muttarid. || **Notes** – **s** Muharrerat-ı muttaride. || **Démarches** – **s** Tebligat ve teşebbüsat-ı muttaride. || **Langues** – **s** Elsine-i müteşâbihe.

Analysable [s.] Kabil-i tahlil.

Analyse [ims.] Hal, fasl. ◆ Şerh, tafsil, teşrih. ◆ Tahlil. ◆ Meal, mefhum, hülâsa-i müfad. || – **logique** (nh.) Tahlil-i nahvî; – **grammaticale** Tahlil-i sarfî. || (r.) Hal. ◆ (k.) Tahlil. ◆ (mn.) Kaziyelerden netice çıkarış, intac, istintac. || **En dernière** – Netice-i kelâm, hülâsa-i kelâm. || – **des prix** Râyic pusulası.

Analysé,e [s.] Hall ü fasl veya tahlil olunmuş.

Analyser [ft.] Hall ü fasl etmek. ◆ Tahlil etmek. ◆ Tetkik etmek. ◆ Şerh ve tafsil etmek. ◆ Bir kitabın, bir nutkun hülâsasını yapmak. || **s'** – Hall ü fasl olunmak. ◆ Bir şeyi temyiz etmek.

Analyseur [imz.] Hall ü fasl veya şerh ü tafsil eden adam, hallâl, şârih. (Ekseriya makam-ı zemmde müsta'meldir.)

Analyste [imz.] Tahlil ile iştigal eden, bunda maharet sahibi bulunan adam, keşşaf, hallâl, muhallil.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Analytique [s.] Hallî, tahlilî. || **Géométrie** – Hendese-i halliye.

Analytiquement [h.] Hall ü tahlil tarikiyle, alâ tariki'l-istîzah.

Anamartésie [ims.] Günah işlemesi gayr-ı kabil olmak hâli, ismet.

Anamorphose [ims.] (rs.) Bir noktadan bakınca gayet biçimsiz ve şekilsiz görünen tasvir. ◆ Mahrutî veya üstüvânî aynalarda şeklin tagayyür etmesi. || (nb.) Teceddüd-i şekl.

Ananas [imz.] (*s* okunmaz) Amerika'nın bir nevi ağacı ve onun verdiği meyve, ananas, kışta. ◆ İri fakat az kokulu bir nevi çilek.

Ananthe [s.] (nb.) Çiçeği olmayan, ma'dûmü'z-zehr.

Anapeste [imz.] (ed.) Birinci ve ikinci heceleri hafif ve üçüncü hecesi sakil olan mısra, fâsıla-i suğrâ.

Anapestique [s.] Mısraları iki hafif ve bir sakil heceden ibaret eczadan mürekkep (Yunan ve Latin eş'arı).

Anaphlasme [ims.] İstimna bi'l-yed.

Anaphore [ims.] (bla.) Bir kelimenin birbirini takip eden kelâmların başında tekerrürü, tekerrür-i kelimat.

Anaphrodisiaque [s.] (t.) Şehvet hissetmeyen, muzadd-ı şehve.

Anaphrodisie [ims.] (t.) Gerek ârızî gerek bünyevî olsun fikdan-ı şehvet, ma'dûmiyet-i şehve.

Anaphrodite [imz. – s.] Aşka karşı bî-his olan.

Anaplastie [ims.] (crh.) (t.) Sakatlanmış bir uzvun düzeltilmesi, tashih-i âzâ, dürüstsâzî.

Anaplérose [ims.] (crh.) Nâkıs bir uzvun yerine bir şey kaim etmek ameliyatı, termim.

Anarrhique [imz.] Denizkurdu denilen balık, zi'b-i bahrî.

Anas [imz.] (*a-nass*) Ördek.

Anasarque [ims.] (t.) İstiska.

Anaspadias [imz.] (tşr.) Mahrec-i bevlin kadîb üzerine açılması, ihlil-i fevkanî.

Anastomose [ims.] (tşr.) İki damarın birleşmesi, telâkî, infigam, müfâgame.

Anastomosé,e [s.] (tşr.) Müfâgame olmuş (damar).

Anastomoser (s') [fv.] (tşr.) Damarlar müfâgame olmak, irtibatta bulunmak, birleşmek.

Anastrophe [ims.] Bir nesir veya şiirde kelimatın takdim ve tehiri: *Fort envie de rire nous avons* ibaresinde olduğu gibi.

Anathématisé,e [s.] Lanetleme, aforoz olmuş.

Anathématiser [ft.] Lanetleme, aforoz etmek. ◆ Nefretle reddetmek.

Anathème [imz.] Kurban, mevhum ma'budlara takdim olunan hediye. ◆ Lanet, teberrâ, beddua, aforoz. ◆ İkrah, nefret.= [s.] Mel'un, aforozlanmış, merdud.

Anatife [imz.] Bir nevi sedef.

Anatocisme [imz.] Faizin re'sülmâle zammıyla bundan da faiz alınması, güzeştelerin re'sülmâle tahvili, murâbaha.

Anatolie [ihs.] Anadolu.

Anatomie [ims.] Teşrih, ilm-i teşrih. ◆ Teşrih kitabı. ◆ Teşrih olunmuş cisim ve onun alçıdan taklidi. || – **comparée** Teşrih-i tatbikî. || – **descriptive** Teşrih-i tavsifî. || (mec.) Tenkit, şerh.

Anatomique [s.] Teşrihe müteallik, teşrihî.

Anatomiquement [h.] Teşrih tarikiyle.

Anatomisé,e [s.] Teşrih olunmuş.

Anatomiser [ft.] Teşrih etmek. ◆ Fennen tahlil etmek. || (mec.) Tafsil ve tetkik etmek.

Anatomisme [imz.] Âzâ-yı bedenin irâe ettikleri hadisat-ı fizyolojikiyeyi şekil ve bünye-i âzâdaki ahvâl ile izah etmek merakı. ◆ Pek mûşikâfâne tetkik.

Anatomiste [imz.] İlm-i teşrih âlimi, müşerrih.

Ancelle [ims.] Hizmetçi kadın.

Ancêtres [imz. – cm.] Ecdat, eslâf, atalar. = (müfred) Ecdattan biri.

Anche [ims.] Nefesle çalınan çalgıların dili, düdük dili, lisan-ı mizmar. ◆ Safha. || –

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

de moulin Değirmende unun tekneye aktığı lüle.

Anchilops [imz.] (*ki-lopss*) (t.) Göz pınarında hâsıl olan ufak şiş, sülak.

Anchois [imz.] (*s* okunmaz) Ançüvis denilen bir nevi gümüş balığı. ◆ Bu balığın tuzlaması.

Ancien,ne [s.] Eski, kadim. ◆ Sâbık, esbak. ◆ Yaşlı, ihtiyar. ◆ Kıdemli. = [i. – cm.] Kudemâ, rüesâ, meşâyih. ◆ Eskiler, mütekaddimîn. || Conseil des – s İhtiyar meclisi.

Anciennement [zz.] Eski zamanda, kadîmen, vaktiyle, sâbıkan.

Ancienneté [ims.] Eskilik, kıdem. ◆ Ezmine-i kadîmeye ait şey. || De toute – Eskiden beri, mine'l-kadim. || (as.) – de service Hizmette kıdem. || – dans le grade Rütbede kıdem.

Ancile [imz.] Eski Romalıların mukaddes addettikleri siper.

Ancillaire [s.] Hizmetçi kadınlara dair, müteallik.

Ancillariole [imz.] (*cil-la*) Hizmetçi kadınlara âşık olan, mülâzemet-i âşıkanede bulunan.

Ancipité [s.] (nb.) Hanceriyü'ş-şekl.

Ancolie [ims.] (nb.) Haseki küpesi. (Şairler bu çiçeği timsal-i ye's ve keder olmak üzere telakki ederler.)

Ancrage [imz.] (bhr.) Demir atma, demirleme. || Liman. || Droit d' – Şamandıra, demir resmi ve limanda demir atmak, resen bağlamak hakkı. || Caisse d' – Demirleme sandığı.

Ancre [ims.] (bhr.) Gemi demiri, lenger. ◆ Saat maşası. ◆ Bir duvarı, bir bacayı, bir kubbeyi tutmak için kullanılan S yahut T şeklinde demir. || Bras de l'– Demir anası, demirin büyük kolu. || – de rechange Yedek demiri. || Être à l' – Lenger-endaz olmak. || Chasser sur ses – s Demir taramak. || Maîtraisse – Gemi tehlikede kaldığı zaman atılan demir, cankurtaran demiri. ◆ (mec.) Son ümit. || (mec.) – de salut Tarik-i selamet, vasıta-i necat.

Ancré,e [s.] Demirlemiş, lenger-endaz. || (mec.) Yerleşmiş, sabit.

Ancrer [ft.] Demir atmak, lenger-endaz olmak. ◆ Bir mevkide tahkim etmek, bir fikirde, bir histe sabitkadem kalmak. || s' – Katiyen yerleşmek, takarrür etmek. ◆ Bir demir ile tutturulmak (duvar vesâire hakkında).

Ancrure [ims.] Duvarın demir hatıllarla takviyesi. ◆ Kumaşın buruşması.

Andabate [imz.] Eski Romalılar âdetince gözleri kapalı olarak at üzerinde hayvanat-ı vahşiye ile güreşen pehlivan.

Andain [imz.] Çayırın orakçı tarafından bir çekmede otu kesilebilen parçası. ◆ Bir orakta kesilen ot.

Andalouse [s.] İspanya'nın Endülüs hıttasından olan. ◆ Endülüslü. = [imz.] Endülüs atı.

Andanté yahut **Andante** [h.] (*an-dan-té*) (ms.) Teennî ile, âheste. = [imz.] Âdeta çalınan hava.

Andantino [h.] (ms.) Az teenni ile, âhestece. = [imz.] Az teenni ile ve âhestece çalınan hava.

Andarin [s.] Çok koşan.

Andarini [imz.] Şa'riye hamuru.

Andouille [ims.] Domuz bumbarı, domuz sucuğu. || – de tabac Frenk cigarası. || Rompre des – s sur le genou Gayr-i mümkün bir şeye teşebbüs etmek.

Anderran,ne [s.] Andor kıtasına veya sekenesine müteallik. ◆ Andorlu.

Andouiller [imz.] Geyik boynuzunun küçük dalları, budakları.

Andouillette [ims.] Küçük domuz bumbarı yahut sucuğu.

Andranatomie [ims.] (tşr.) Teşrih-i insan.

André [ims.] Kadın.

Androgyne [s.] Erkek ve dişi olan, hünsa. ◆ Kadın ile erkekte müşterek. || (nb.) Erkek ve dişi çiçekleri bulunan nebat, zü'l-cinseyn.

Androïde [imz.] İnsan şeklinde kukla.

Androlâtrie [ims.] Bir insana taabbüd etme.

Andromède [ims.] (hy.) Zâtü'l-kürsî denilen cümle-i kevkebiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Androphobe [i. – s.] Merdümgiriz. ◆ İnsandan korkan.

Ane [imz.] Eşek, himar, merkep, har. || (mec.) Cahil, ahmak. ◆ Muannid. || – **rouge** Fena huylu, müfsid adam. || **Pont aux** – **s** Yapılması kolay iş. || – **bâté**, – **renforcé** Echel adam. || **Faire l'** – **pour avoir du son** Kolayca aldatmak için ahmak gözükmek. || **Mener l'** – Yapılmak istenilen şeyin başkaları tarafından yapıldığına bakmak. || **C'est l'** – **du moulin** Daima sû-i muamele gören, kabahatsiz olduğu hâlde yine tekdir işiten bir adam hakkında kullanılır, alçacık eşek.

Anéanti,e [s.] Mahvolmuş. ◆ Mütehayyir, mebhut. ◆ Yorgun, bîtab.

Anéantir [ft.] Mahv ve helak etmek, yok etmek. ◆ Perişan, harap etmek. ◆ Beht ve hayrete düşürmek. ◆ İlga etmek, kaldırmak. || **s'** – Mahv ve helak olmak. ◆ Huşû etmek, mahviyet göstermek.

Anéantissement [imz.] Mahv, helak. ◆ Harabî, izmihlâl. ◆ Son derecede zaaf. ◆ Huzur-ı Bârî'de huşû ve mahviyet. ◆ Beht ve hayret.

Anecdote [ims.] Pek intişar etmemiş vaka-i tarihiye. ◆ Hikâye, kıssa, nâdire, fıkra, fükâhe.

Anecdotier,ère [s.] Kıssahân, fıkracı.

Anecdotique [s.] Vekayi-i tarihiyeye yahut kıssa ve hikâyelere müteallik veyahut bunları hâvi. ◆ Bu gibi fıkaratı bilen.

Anecdotiser [fl.] Her vesile ile bir fıkra söylemek.

Anédoé [s.] Âzâ-yı tenâsüliyeden yahut Âzâ-yı tenâsüliye-i hariciyeden mahrum.

Anée [ims.] Bir merkep yükü.

Anélectrique [s.] (ht.) Mütlif-i elektrik.

Anémie yahut **Anhémie** [ims.] Kanın noksanından ibaret hastalık ve zaaf, kansızlık, fakru'd-dem.

Anémique [s.] Fakru'd-deme mensup yahut fakru'd-demden münbais.

Anémographe [imz.] (ht.) Mikyas-ı tebeddülat-ı riyah.

Anémographie [ims.] (ht.) Rüzgârlardan bahseden ilim, tavsif-i riyah.

Anémomètre [imz.] (ht.) Rüzgârın kuvvetini tayin etmeye mahsus alet, mikyas-ı sürat-i riyah.

Anémone[15] [ims.] Girit lâlesi nevi, şakayık-ı numaniye; – **des bois** Dağ lâlesi; – **des prés** Numan-ı berrî.

Anémométrographe [imz.] (ht.) Mikyas-ı müddet-i riyah.

Anémoscope [imz.] Rüzgârın nereden estiğini tayin eden alet, bâd-nüma, rüzgâr pusulası.

Anémoscopie [ims.] Tefeül bi'r-riyah.

Anencéphale [s.] (t.) Ma'dûm-ı dimağ.

Anépigraphe [s.] Unvansız, serlevhasız.

Anépithymie [ims.] (t.) İnkıtâ-yı iştihâ.

Anerie [ims.] Eşeklik. || (mec.) Cehl ü hamâkat.

Anéroïde [s.] **Baromètre** – Bilâ-mâyi mikyasü'l-hava, madenî mikyasü'l-hava.

Anesse [ims.] Dişi eşek.

Anesthésie [ims.] (t.) Butlân-ı his.

Anesthésier [ft.] Hissi iptal etmek.

Anesthésique [s.] (t.) Butlân-ı hisse müteallik. ◆ Hissi iptal edilmiş, mübtal-i his, muattal-ı his.

Aneth yahut **Anet** [imz.] (*a-nètt*) Dereotu, râziyâne, rezene.

Anévrismal,e [s.] (t.) Ümmü'd-deme müteallik. ◆ Ümmü'd-demden münbais.

Anévrismatique [s.] (t.) Ümmü'd-deme müteallik, ümmü'd-deme müptelâ.

Anévrisme [imz.] (t.) Bir damarın çatlamasıyla kanın kabarmasından hâsıl olan şiş, ümmü'd-dem.

Anfractueux,se [s.] Eğri büğrü, dolaşıklı, mu'vec.

15 Orijinal metinde *Anémome* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Anfractuosité [ims.] Dolaşıklık, eğri büğrü olmaklık. ‖ (tşr.) İ'vicac, in'irac-ı azm.

Angarie [ims.] Angarya. ◆ Taaddî. ◆ Bir hamûleyi almak için bir sefinenin hareketini cebren tehir etme.

Angarier [ft.] Angaryaya koşmak. ◆ Taaddî etmek. ◆ Bir sefinenin hareketini cebren tehir etmek.

Ange [imz.] Melek, ferişte. ◆ Melek resim veya heykeli. ‖ (as.) Bir demir zincir ile raptedilmiş iki parçadan müteşekkil bir nevi gülle ki düşman sefinelerinin seren direklerini kırmak ve halatlarını kesmek için bilhassa sefâin-i harbiyede müsta'mel idi. ‖ (mec.) Gayet güzel huylu adam, melek-haslet. ◆ Pek güzel şahıs, peri. ‖ **Rire aux – s** Bilâ-sebep ahmak ahmak gülmek. ‖ **Être aux – s** Ziyadesiyle memnun ve mütelezziz olmak. ‖ **– déchu** Şeytan, cin. ◆ Nüfuz ve itibarını kaybetmiş adam. ‖ **– gardien** (Hıristiyanların itikadınca) Melekü's-sıyâne. ‖ **– exterminateur** Alet, vasıta-i tahrip. ‖ **Faire d'un – deux** Bir taş ile iki kuş vurmak. ‖ **C'est un – qui passe** Türkçede "saat başı" dediğimiz mevkide kullanılır. ‖ **Lit d' – ou lit à l' –** Direksiz ve perdeleri kalkık karyola.

Angélique [s.] Melekî, melâikeye şâyan. ◆ Gayet latif, güzel. ◆ Mükemmel. ‖ **Couronne –, royaume** Macaristan kraliyeti tacı, Macaristan krallığı.

Angélique [ims.] (nb.) Melek otu, haşîşetü'l-melâik.

Angéliquement [h.] Melek gibi, melâikeye mahsus bir letafetle. (Az müsta'mel.)

Angelot [imz.] Fransa'nın bir eski sikkesi ki bir melek resmini hâvi idi. ◆ Fransa'da imal olunan bir nevi peynir.

Angelus [imz.] (*an-gé-lus*) Katoliklerin Latince bir duası ki birinci kelimesi budur.

Angiectasie [ims.] (t.) Tevessü'-i ev'iye.

Angine [ims.] (t.) Boğaz iltihabı, hunnak.

Angineux,se [s.] (t.) Hunnaka müteallik, hunnaktan münbais, hunnakî.

Angiocarpe [imz.] (nb.) Semer-i mazruf.

Angiogénie [ims.] (tşr.) Teşekkül-i ev'iye.

Angiographie [ims.] (tşr.) Tavsif-i ev'iye.

Angiohémie [ims.] (t.) İmtilâ-i dem.

Angiologie [ims.] (tşr.) Mebhas-i ev'iye.

Angiosperme [s.] (nb.) Tohumu zar içinde mestur bulunan (nebat), mesturü'l-büzur.

Angiotomie [ims.] (t.) Teşrih-i ev'iye.

Anglais,e [s.] İngiltere'ye ve İngilizlere müteallik, İngiliz. = [i.] İngiltere ahalisinden olan, İngiliz, İngiliz karısı. = [imz.] İngiliz lisanı, İngilizce. ◆ İngiliz atı. ◆ Merhametsiz alacaklı. ◆ Dâyin nâmına hareket eden mübâşir. ‖ **Maladie – e** Nefret ve kelâl-i hayat. ‖ **Les – s sont débarqués** Kadınlarda âdet vaktinin geldiğini beyan için kullanılır bir tabirdir. = [ims.] Pek süratli bir nevi raks. ◆ Bir nevi yaz armudu. ◆ Bir nevi yazı. ◆ Bir nevi redingot. ‖ **à l' –** İngiliz modasınca, İngiliz usulünce. [ims. – cm.] Şakaktan sarkan saç lülesi, zülüf.

Anglaisé,e [s.] Kuyruğu kalkık durmak için bazı adaleleri kesilmiş (beygir).

Anglaiser [ft.] Bir beygirin kuyruğu kalkık durmak için kuyruğunun bazı adalelerini kesmek.

Angle [imz.] Köşe, zâviye. ‖ (he.) Zâviye. ‖ (mec.) Fikrin, tabiatın nahoş cihetleri. ◆ Mani. ‖ **– facial** Zâviye-i vechiye. ‖ **– droit** Zâviye-i kaime. ‖ **– obtus** Zâviye-i münferice. ‖ **– solide ou trièdre** Zâviye-i mücesseme ‖ **– aigu** Zâviye-i hâdde. ‖ **– au centre** Zâviye-i merkeziye. ‖ **– supplémentaire** Zâviye-i munzama. ‖ **– inscrit** Zâviye-i muhîtiye. ‖ **– plan** Zâviye-i müsteviye. ‖ **– diminué** Zâviye-i nâkısa. ‖ **– interne** Zâviye-i dâhile. ‖ **– externe** Zâviye-i harice. ‖ **– alterne** Zâviye-i mütebâdile. ‖ **Sommet des deux – s** Re's-i zâviyeteyn. ‖ **Différence des deux –** s Tefâzul-i zâviyeteyn. ‖ **– s adjacents** Zevâyâ-yı mütecâvize. ‖ **– s opposés** Zevâyâ-yı mütekabile. ‖ **– d'arrêt** (m.) Köşe sütunu. ‖ **– de supture** Zâviye-i inhidam. ‖ **– horaire** (hy.) Zâviye-i sâa. ‖ **– d'incidence** (h.) Zâviye-i vürud. ‖ **– de re-**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRK AKADEMİ SÖZLÜĞÜ www.tuba.gov.tr

flection Zâviye-i in'ikâs. || – de dépression İnhitat zaviyesi. || – de réfraction Zâviye-i inkisar. || – optique ou visuel Zâviye-i basariye, mer'iye. || – de frottement Zâviye-i delk ve temas. || – naturel ou de mir (as.) Zâviye-i remy, top zaviyesi. || – de la plus grande portée Gayet-i menzil zâviyesi. || – d'ascension Zâviye-i suud. || – d'épaule Dirsek zâviyesi. || – saillant Zâviye-i harice. || – rentrant Zâviye-i dâhile. || – de tenaille Zâviye-i mıkrâsî. || – de flanc Zâviye-i tedâfüî. || – mort Zâviye-i meyyite. || – flanqué Koltuk zaviyesi, müdafaalı zaviye. || – de contingence Zâviye-i mütemekkine.

Angleterre [ihs.] İngiltere. ◆ İngiltere'den gelen, yapılan şey. ◆ Bir nevi armut. || Point d' – Gayet makbul bir nevi tentene.

Anglet [imz.] (m.) Binalarda taşlara yapılan oyuk.

Angleux,se [s.] Ceviz gibi kabuğundan güç ayrılan (meyve).

Anglican,e [s.] Protestanlığın İngiltere'de münteşir bir nevine müteallik. = [i.] Bu mezhebe tâbi adam.

Anglicanisme [imz.] Protestanlığın İngiltere'de münteşir bir nevi.

Angliciser [ft.] İngilizleştirmek. ◆ İngiliz tabiratı kullanmak.

Anglicisme [imz.] İngilizlere mahsus hâller. ◆ İngiliz lisanının şive-i mahsusası.

Anglo Mürekkebatta *anglais* kelimesinin muhtasarıdır: – Russe İngiltere ile Rusya beyninde.

Angloir [imz.] (r.) Zâviye ölçüsü.

Anglomane [s.] İngiliz mukallidi, İngilizlik budalası, İngiliz-perest.

Anglomanie [imz.] İngiliz mukallitliği, İngiliz-perestlik.

Anglophile [i. – s.] İngiliz taraftarı, İngiliz muhibbi.

Anglophilie [ims.] İngiliz taraftarlığı, İngiliz muhibliği.

Anglophobe [i. – s.] İngilizlerden nefret eden, İngilizlere düşman olan.

Anglophobie [ims.] İngilizlere yahut İngiltere'ye nefret ve husumet etme.

Anglo-saxon,ne [i.] Vaktiyle İngiltere'ye hicret edip orada yerleşmiş Saksonya Almanları nesline mensup adam. ◆ Kavm-i mezkûr ahfadının lisanı, İngilizce. = [s.] Bu nesle müteallik.

Angoisse [ims.] Iztırap, sıkıntı, halecan-ı kalb. ◆ Gussa, keder, endişe, elem. || Poire d' – Kekre, acı armut. ◆ Bir nevi işkence aleti. || Avaler des poires d' – Pek çok acılar ve musibetler çekmek.

Angoissé,e [s.] Muztarip.

Angoisser [ft.] Muztarip etmek, muazzeb, mükedder etmek. || s' – Iztırap ve keder ifade etmek, buna delâlet etmek.

Angon [ims.] [imz.] Eski Frankların kullanmış oldukları bir nevi harbe. ◆ Midyeci kancası.

Angora [ih.] Ankara kasabası ve vilayeti. = [imz.] Ankara kedisi, Van kedisi. ◆ Tiftik keçisi. = [s.] Ankara cinsine mensup (keçi vesâire) ; Demi – Ankara cinsiyle diğer bir cinsten melez (keçi vesâire).

Anguillade [ims.] (*ghi*) Tura, kamçı ve buna mümâsil bir şey darbesi.

Anguille [ims.] (*ghi*) Yılan balığı. || Toujours pâté d' – Bir şey ne kadar iyi olsa çok tekerrür edince yorar, bıktırır. || Faire avaler des – s Mükedder etmek. || – de haie Yılan. || – sous roche Bir işin içinde gizli tehlikeli bir şey. || Écorcher l' – par la queue Bir işi ters başlamak.

Anguillère [ims.] (*ghi*) Yılan balığı beslemeye mahsus havuz. ◆ Yılan balığı tutmaya mahsus sepet.

Anguin,e [s.] (*gain*) Uzun ve kabil-i inhinâ.

Angulaire [s.] (r.) Köşeli, zâviyeli, zü'z-zâviye. || Pierre – Köşe taşı. ◆ (mec.) Bir şeyin esası, medar-ı istinat. ◆ Hazreti İsa. || (tşr.) Dent – Sinn-i zâviyevî, azı dişi. || Muscle – Adale-i zâviyeviye.

Angulairement [h.] Köşe ile, zaviyevî olarak.

Angulé,e [s.] (nb.) Köşeli, zaviyeli, müzevvâ.

Anguleux,se [s.] Sathında çok köşeleri olan. ◆ (mec.) Kaba ve çetin. ◆ Sert. ◆ Müşkil, tehlikeli. ‖ **Visage** – Kaba ve çirkin çehre.

Angusticlave [imz.] Eski Roma süvarilerinin libası.

Anhaphie [ims.] (*a-na-fî*) Fıkdan-ı kuvve-i lâmise.

Anhélation [ims.] (*a-né*) (t.) Soluma, sık ve kısa teneffüs, kuba', raki'.

Anhéler [fl.] (*a-né*) Sık sık ve müşkilatla teneffüs etmek.

Anhéleux,se [s.] (*a-né*) (t.) Soluyan, mebhur. ‖ **Respiration – se** Teneffüs-i inbiharî.

Anhématosie [ims.] (*a-né*) (t.) Naks-ı istidma'.

Anhistorique [s.] Tarihe mugayir.

Anhydre [s.] (k.) Susuz, bilâ-mâ.

Anhydrohémie [ims.] (t.) Adem-i temeyyüe-i dem.

Anicroche [ims.] Engel, mani, ilişik.

Anidrose [ims.] (t.) Tersizlik, adem-i arak.

Anier,ère [i.] Eşekçi.

Anil [imz.] (Arabî en-nil'den me'huz) Çivitotu, şetletü'n-nil.

Aniline [ims.] Garibaldi boyası, anilin.

Animadversion [ims.] Takbih, ayıplama, mezemmet, tekdir. ◆ Buğz, kin.

Animal [imz.] Hayvan, canavar, zîruh. ‖ (mec.) Ahmak, hayvan. ‖ **Animaux domestiques** Hayvanat-ı ehliye.

Animal,e [s.] Hayvana müteallik, hayvanî. ◆ Cismanî, maddi. ‖ **Moir –, charbon** – Fahm-ı hayvanî. ‖ **Règne** – Hayvanat. ‖ **Magnétisme** – Mıknatıs-ı hayvanî. ‖ **Vie –e** Hayat-ı hayvanî. ‖ **Chaleur –e** Hararet-i hayvaniye, hararet-i garîziye.

Animalcule [imz.] Hurdebinle görülebilen küçük hayvan, huveyn. ◆ Gayet ehemmiyetsiz adam.

Animalcide [imz.] Bir hayvanın itlafı.

Animalier [imz.] Hayvanat ressamı, hayvanat nakkarı.

Animalisation [ims.] (t.) Ağdiyenin hazım tarikiyle cism-i hayvana kalb olunması, istihya'.

Animalisé,e [s.] Hazım tarikiyle cism-i hayvana kalb olunmuş (gıda), müstehya'.

Animaliser [ft.] Hayvan derecesine indirmek, hayvanattan addetmek. ‖ (t.) Gıdayı hazm tarikiyle cism-i hayvana kalb etmek, istihya' etmek. ‖ (mec.) Hayat vermek. ‖ **s'** – İstihya' olunmak. ◆ Hayvan derekesine düşmek.

Animalité [ims.] Hayvanlık, hayvaniyet. ◆ Zümre-i hayvanat.

Animateur,trice [s.] Bâis-i hayat, hayat-bahş.

Animation [ims.] Canlanma, kesb-i hayat. ◆ Gayret, germî, hareket. ◆ Hiddet, birdenbire gazaba geliş.

Animé,e [s.] Canlı, zîruh. ◆ Muttasıf, müteallik, hâiz. ◆ Tahrik ve teşci' olunmuş, gayrete gelmiş. ◆ Gayur, faal. ◆ Gazaplanmış, hiddetli. ◆ Kızgın.

Animer [ft.] Canlandırmak, ihya etmek. ◆ Gayrete getirmek, teşvik ve tahrik etmek. ◆ Hiddete getirmek, kızdırmak. ◆ Revnak vermek, parlatmak. ◆ Kuvvet ve tesirini artırmak. ‖ (fla.) – **la terre** Toprağı münbit kılmak. ‖ **s'** – Canlanmak. ◆ Kesb-i germî etmek, gayrete gelmek. ◆ Parlamak. ◆ Hiddetlenmek.

Animique [s.] Ruhtan, ruhî, ruha müteallik.

Animisme [imz.] Kâffe-i ef'al ve hayat-ı bedeniyenin menşei ruh olduğuna kani bulunan mezheb-i felsefî, mezheb-i rûhiyûn, animizm.

Animiste [imz.] Kâffe-i ef'al ve harekât-ı bedeniyenin menşei ruh olduğuna kani bulunan mezheb-i felsefiye tabi adam, rûhiyûndan.

Animosité [ims.] Husumet, kin, garaz, adâvet, nefsâniyet. ◆ Mübâhasede şiddet ve hiddet. ‖ **Répondre avec** – Unf ve şiddet ve husumetle cevap vermek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Anis [imz.] (*a-ni*) Anason, anisun. ◆ Anason şekeri. || – **étoilé** Anisun-ı Çinî.

Anisé,e [s.] Anisunlu.

Aniser [ft.] Anasonlandırmak, anason kokusunu ve lezzetini vermek.

Anisette [ims.] Anasonlu meşrubat. ◆ Anason rakısı.

Anisotome [s.] (t.) Muhtelifü'l-inkısam.

Anka [imz.] Anka kuşu.

Ankylentérie [ims.] (t.) İltisak-ı em'â.

Ankyloblépharon [imz.] (t.) Göz kapaklarının yapışması, iltisak-ı ecfan.

Ankyloglosse [imz.] (t.) İltisak-ı lisan.

Ankylose [ims.] (t.) Oynak yerlerinin yapışması, İltisak-ı mefâsıl.

Ankylosé,e [s.] (t.) İltisak-ı mefâsıl illetine müptelâ.

Ankyloser [ft.] (t.) İltisak-ı mefâsılı mûcip olmak. || **s'** – İltisak-ı mefâsıl illetine uğramak.

Annal,e [s.] (*ann-nal*) Bir sene süren, bir sene hükmü cârî olan; **Location** –**e** İcâre-i seneviye, yıllık, senevî. (Bu kelimenin cem'i gayr-ı müsta'meldir.)

Annales [ims. – cm.] (*ann-na*) Ahvâl ve vukuatın tarih sırasıyla, sene-be-sene mukayyed ve muharrer bulunduğu tarih, vekayi. || – **des peuples** Tarih-i akvam. ◆ Ulûm ve fünûnun seneden seneye olan ahvâl ve terakkiyatını câmi mecmua. ◆ Tarih.

Annaliste [imz.] (*ann-na*) Vekayii sene-be-sene yazan müverrih, vakanüvis.

Annamite [i. – s.] (*ann-na*) Anamlı, Anam hükûmetine veya sekenesine müteallik. [imz.] Anam lisanı.

Annate [ims.] (*ann-na*) Papaya verilen salyâne.

Anneau [imz.] (*a-nô*) Halka. ◆ Yüzük, halka, engüşter. ◆ Mühür, hâtem. ◆ Saç halkası. ◆ Ecram-ı semâviyenin irtifâmı ölçmeye mahsus alet-i rasat. || – **pastoral** Papazların taktıkları yüzük. || – **de Saturne** Hâtem-i Zuhal. || – **x colorés** Halkat-ı mütelevvine. || **Ne mets pas à ton doigt – trop étroit** Küfüvün olmayan ile teehhül etme.

Année [ims.] (*a-né*) Sene, sâl, yıl. ◆ Bir sene müddeti. ◆ İrad; bir sene zarfında alınacak yahut verilecek para. || – **scolaire** Sene-i dersiye. || – **lunaire** Sene-i kameriye. || – **solaire** Sene-i şemsiye. || – **financière** Sene-i maliye. || **D'** – **en** – Müteakiben, hissolunmaksızın. || – **bissextile** Sene-i kebîse.

Annelé,e [s.] (*a-ne*) Halkalı. ◆ Kıvırcık. || (tt.) Halkavî.

Anneler [ft.] (*a-ne*) Saçı halka halka etmek, kıvırmak.

Annelet [imz.] (*a-ne-lè*) Halkacık.

Annélides [imz. – cm.] (*ann-ne*) Kırmızı kanlı ve kemiksiz hayvanat envâı, hayvanat-ı harâtiniye.

Annelure [ims.] (*a-ne*) Saçların halka halka olması, kıvırcıklık.

Annexe [ims.] (*ann-nè*) Zamîme, ilave, zeyl. ◆ Şube. = (cm.) Mülhakat, muzâfat. ◆ Melfûfat, merbutat.

Annexé,e [s.] (*ann-nè*) Munzam, mülhak, muzaf. ◆ Merbut. || **Rime** – **e** Kendisini takip eden mısraın evvelinde tekerrür eden kafiye. || **Ci** – Leffen, matviyen.

Annexer [ft.] (*ann-nè*) İlave, ilhak etmek. ◆ Rapt, leffetmek. || **s'** – İlave, ilhak olunmak.

Annexion [ims.] (*ann-nè*) Zam, ilave, ilhak. ◆ Rapt, leff. || – **réelle** (sr.) İzafet-i maneviye. || – **fictive** (sr.) İzafet-i lafziye.

Annexioniste [imz.] (*ann-nè*) İlhak taraftarı.

Annihilation [ims.] (*ann-ni-i-la*) Mahv, helak. ◆ Lağv, fesh. || – **d'un acte** (hk.) Bir senedin iptal ve ilgası.

Annihilé,e [s.] (*ann-ni-i*) Mülga, mefsuh, hükümsüz.

Annihiler [s.] (*ann-ni-i*) İmha, ilga etmek, hükümsüz bırakmak. || **s'** – Kendini hiç mesâbesinde tutmak, gayet tevazu göstermek.

Anniversaire [s.] (*a-ni*) Senede bir kere gelen. = [imz.] Senevî yevm-i mahsus. ◆ O

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

günde icra olunan resm ve şenlik veya dua. || – de l'avénement au trône Yevm-i cülus, sandâlî-i hükûmete kuud. (Mânâ-yı ahîr memâlik-i ecnebiye hükümdarânı hakkında isti'mal olunur.) || – de la naissance Yevm-i mahsus-ı vilâdet, tevellüd.

Annonaire [s.] (*ann-no*) Buğdaya ve ale'l-ıtlak zahâire müteallik. || Loi – Eski Roma şehrinin bir senelik erzakının narhını tayin eden nizam-ı mahsus.

Annonce [ims.] (*a-non*) İlan. ◆ İlannâme. ◆ İhbar, inbâ, iş'ar. ◆ Alâmet, delil. || – s omnibus Gazetelerde tenzil-i fiyat ile yapılan ilanlara -harcıalem olduğu cihetle- ıtlak olunur.

Annoncer [ft.] (*a-non*) Bildirmek, haber vermek, iş'ar etmek. ◆ İlan etmek. ◆ Tefsir ve telkin etmek. ◆ Delâlet, işaret etmek, bir şeyin alâmeti olmak. || – quelqu'un Birinin geldiğini haber vermek. || – comme ... diye söylemek, diye temin etmek. || s' – Haber verilmek, tebliğ olunmak. ◆ Zuhur etmek. ◆ Kendi kendini tanıttırmak.

Annonchalir (s') [fv.] (*sa-non*) Tembelleşmek.

Annonciade [ims.] (*a-non*) Katoliklerde bir rahibe tariki. ◆ O tarike mensup rahibe. ◆ Eski vakitlerde bir nevi asker.

Annonciation [ims.] (*a-non*) Vahiy, tebliğ, tebşir. ◆ Cebrail'in Hazret-i Meryem'e Hazret-i İsa'nın vilâdetini tebliğ etmesi. ◆ Senenin o zamana mütesâdif olan günü ki Hıristiyanların bir ıydidir.

Annonerie [ims.] (*ann-no*) Buğday pazarı.

Annotateur [imz.] (*ann-no*) Bir kitaba hâşiye yazan, hâşî.

Annotation [ims.] (*ann-no*) Bir metnin izahı için kenarına yahut altına hâşiyeler tahriri.

Annoté,e [s.] (*ann-no*) Hâşiyeli (metin).

Annoter [ft.] (*ann-no*) Bir metnin kenarına hâşiyeler yazmak yahut bir metnin üzerine ayrıca bir hâşiye kitabı telif etmek.

Annuaire [imz.] (*ann-nu*) Salnâme, takvim-i sâl.

Annualité [ims.] (*ann-nu*) Senevî olmaklık, seneviyet.

Annuel,le [s.] (*ann-nu*) Yıllık, senevî. ◆ Bir sene devam eden. ◆ Her sene tekerrür eden. = [imz.] Vereseye intikal eden bazı memuriyet ve vazifelerden ve şarap bayilerinden senevî alınan resm. ◆ Bir ulunun ruhu için vefatı tarihinden itibaren bir sene müddetle her gün okutturulan ve icra olunan kuddas âyini ve duası.

Annuellement [h.] (*ann-nu*) Beher sene, seneden seneye, senevî.

Annuit [imz.] (*ann-nu-itt*) Tasvip, cümle-i tasvibiye.

Annuitaire [s.] (*ann-nu-i*) Takasit-i seneviye ile te'diye olunan.

Annuité [ims.] (*ann-nu-i*) Bir deynin maa-faiz te'diyesi için senevî taksit, sehm. || (ma.)Takasit-i seneviye, tahsisat-ı seneviye.

Annulable [s.] (*ann-nu*) Fesh ve ilgası lâzım gelen. ◆ Kabil-i fesh ve ilga. ◆ (hk.) Fâsid. || Vente – Bey'-i fâsid.

Annulaire [s.] (*ann*) Halkavî, halka şeklinde. ◆ Halkalı. || Doigt – Yüzük parmağı, bınsır. || Eclipse – (hy.) Küsuf-ı halkavî. = [i.] Adsız parmak.

Annulatif,ve [s.] (*ann-nu*) Feshî, fesh ve ilga eden, hükümsüz bırakan.

Annulation [ims.] (*ann-nu*) (hk.) Lağv, fesh, iptal.

Annulé,e [s.] (*ann-nu*) Mefsuh, mülga. ◆ Ehemmiyetten düşmüş. ◆ Kuvvetten düşmüş. ◆ Hiç kalmış.

Annuler [ft.] (*ann-nu*) Fesh, ilga, iptal etmek. ◆ Hükümsüz bırakmak. ◆ Mahv ü harap etmek. ◆ Terkin etmek. || – l'inscription Kaydını terkin etmek. || – un timbre Bir pulu iptal etmek. || – une sentence Bir ilâmı nakzetmek. || – le jugement Hükmü fesh ve iptal etmek. || s' – Hükümsüz kalmak, itibardan düşmek.

Anobli,e [s.] Zâdegân sınıfına geçen, yeni zâdegânlık kazanan. ◆ İtibarlı, şerefli.

Anoblir [ft.] Zâdegânlık unvanını vermek, Zâdegân sınıfına idhal etmek (Bu kelimenin *ennoblir* kelimesinden farkı iktizâ eder.) || Le

ventre n'anoblit pas Validenin unvanlarına ve evsafına tevarüs edilmez. || s' – Zâdegân sınıfına girmek.

Anoblissement [imz.] Zâdegân sınıfına idhal, zâdegânlık itâ etmek.

Anodie [ims.] Raptsız, rabıtasız söz söyleme.

Anodin,e [s. – i.] (t.) Veca'ı teskin eden, müsekkin. ◆ Gizli. ◆ Ehemmiyetsiz, zararsız.

Anodonte [s. – i.] (tt.) Dişsiz, adîmü's-sinn.

Anoïe [ims.] (t.) Belâhat, hamâkat.

Anomal,e [s.] (sr.) Kaideye muhalif, gayr-ı muttarid, şâz, gayr-ı kıyasî. || (tt.) Cinsinden hariç, gayritabii. ◆ (cm. *anomaux*)

Anomalie [ims.] (sr.) Kaideye muhalefet, ıtturadsızlık, şüzuz. (tt.) Hilâf-ı tabiat, galat-ı tabiat.

Anomalistique [s.] (hy.) Année – Sene-i inhirafiye.

Anon [imz.] Eşek yavrusu, sıpa.

Anonnement [imz.] Kekeleme. ◆ (Eşek hakkında) Doğurma.

Anonner [fl.] Teenni ve tereddütle okumak yahut söylemek, kekelemek. ◆ (Eşek hakkında) Doğurmak.

Anonymat [imz.] İsimsizlik, ismin meçhul, mektum kalması.

Anonyme [s.] İsimsiz. ◆ İsmi meçhul, mektum. ◆ Sahibinin ismi belli olmayan (eser). ◆ İmzasız. ◆ Gizli, nâ-kabil-i tarif. ◆ || Société – Bir şahıs nâmına olmayan, tesmiyesiz, anonim şirket. || Écrit – İmzasız varaka. || Lettre – İmzasız mektup. = [imz.] İsmini neşretmeyen muharrir. || Garder l' – Kendini bildirmemek, ismini mektum tutmak.

Anonymement [h.] İsim neşir ve ilan etmeksizin.

Anophthalmie [ims.] (t.) Fıkdan-ı ayn.

Anopsie [ims.] (t.) Körlük, amâ.

Anorexie [ims.] (t.) İştihâsızlık, adem-i iştihâ. ◆ Yemekten tiksinme.

Anormal,e [s.] Kaideye muhalif. ◆ Gayritabii. ◆ (cmz. *anormaux*)

Anosie [ims.] Fıkdan-ı maraz, sıhhat.

Anosmie yahut Anosphrésie [ims.] (t.) Kuvve-i şâmmenin fıkdanı veya zaafı, koku almama, ma'dûmiyet-i şâmme, me'nûfiyet.

Anote [s.] (tt.) Adîmü'l-üzn, kulaksız.

Anoure [s.] (tt.) Kuyruksuz, bî-zeneb.

A novo [h.] Yeniden.

Anse [ims.] Kulp. ◆ Çan halkası. ◆ Asma kilit köprüsü. ◆ Küçük körfez, çekmece, koy. || (he.) Sepet kulpu münhanisi. || Faire danaer l' – du panier Ufak tefek mubâyaasından çalmak.|| Panier à deux – s İki koluna birer kadın almış erkeğe denir. || L' – du panier Ufak tefek mubâyaasından çalınan para.

Anséatique [s.] (mr. Hanséatique)

Ansé,e [s.] Kulplu. ◆ Kulp şeklinde.

Anser [ft.] (Testi, sepet vesâire hakkında) Kulp takmak.

Ansérine [ims.] (nb.) Solucan otu. || Peau – Tavuk derisi gibi kabarmış cilt, cild-i mukşair.

Ansette [ims.] Küçük kulp, kulpçuk. (Az müsta'mel.)

Anspect [imz.] (*an-spèk*) (as.) Top manivelası.

Anspessade [imz.] Fransa'nın eski askerinde onbaşı ile nefer arasında bir rütbe-i mahsusada bulunan fert.

Ant yahut Ante veyahut Anti Birçok esmâ-yı mürekkebenin başında bulunarak zıddiyet, karşılık, mukaddemiyet ve bunlara karib bir mânâ ifade eder, zîrdeki kelimelerden anlaşılacağı gibi.

Antagonisme [imz.] Muhâsama, rekabet. ◆ Mübâyenet, münâferet, tezat.

Antagoniste [s.] Muhâsım, rakip. ◆ Zıt, mütezad. || (tşr.) Muscle – Adale-i mütezadde.

Antalgique [s.] (t.) Müsekkin-i evca'.

Antan [imz.] Geçen sene, bıldır. (Yalnız şu tabirde müsta'meldir:) Les neiges d' – Geçen senenin karları ve (mec.) geçmiş şeyler. || Je m'en soucie comme des neiges d' – Ona hiç ehemmiyet vermem.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Antanaclase [ims.] (ed.) Bir kelâmda kelimenin muhtelif mânâlarla tekerrürü, cinas.

Antanagoge [ims.] (mn.) Hasmın delilini çürütmek için îrad olunan delil, bürhan.

Antanaire [s.] Geçen sene doğan. (Hayvanat-ı ehliye hakkında müsta'meldir.)

Antarctique [s.] (hy.) Cenubî. || **Pôle** – Kutb-ı cenubî.

Antarès [imz.] (*rèss*) Burc-ı akrepte vâki bir necm-i kebir, kalbü'l-akreb.

Ante [ims.] Söke (söve). ◆ Bir duvarın sath-ı müstevîsinden dışarıya doğru kabarmış, çıkmış direk. ◆ Yel değirmeni pervanesi.

Antécédemment [zz.] (*da-man*) Mukaddemâ, akdemce, evvelce, sâbıkan.

Antécédence [ims.] Akdemiyet, esbâkiyet. (Nâdirü'l-isti'maldir.) (hy.) Seyyâratın hareket-i ric'iye-i zâhiriyesi.

Antécédent [imz.] Sebk etmiş şey. || (nhv.) Merciun-ileyh, muzaf. ◆ Mevsûlun-ileyh. ◆ (mn.) Mukaddem, mütekaddim. ◆ Mukaddem ki tâlînin zıddıdır. ◆ (t.) Sâbık. = (imz. - cm.) Sevâbık-ı ahvâl. ◆ Emsal.

Antécédent,e [s.] Mukaddem, akdem, sâbık.

Antécesseur [imz.] Mukaddemâ dârülfünûnlarda hukuk muallimlerine ıtlak olunurdu.

Antéchrist [imz.] (*kri*) Deccal.

Antédiluvien,ne [s.] (arz.) Tufandan evvel mevcut olan, kable't-tufan (âsâr). ◆ (müstehziyâne) Köhne, hâyîde, modası geçmiş.

Antéfixe [ims.] (tezyinat-ı mimariyeden) Oyma.

Antéhistorique [s.] İstitlâat ve ezmine-i tarihiyeden evvel olan, kable't-tarih, tarihin zaptedemediği (Préhistorique).

Antenne [ims.] (bhr.) Artene, sırık. = (cm.) Böceklerin müteharrik boynuzları, levâhık-ı lâmise.

Anténois [s.] Bir yıllık (kuzu), toklu.

Anténuptial,e [s.] (*nu-psi*) Kable't-teehhül.

Antéoccupation [ims.] (*o-ku*) Sual-i mukaddere cevap.

Antépénultième [s.] Bir şeyin sonundakinden iki derece evvel olan. = [ims.] Bir kelimenin âhirinden itibaren üçüncü hecesi.

Antéphialtique [s.] (t.) Dâfi'-i kâbus.

Antéposition [ims.] Kaideden evvel misalleri zikir ve tafsil ile ders talimi.

Antérieur,e [s.] Ön, bir şeyin ön kısmı. ◆ Akdem, mukaddem, sâbık. || **Futur** – (sr.) Müstakbel-i mukaddem; **Passé** – (sr.) Mazi-i mukaddem.

Antérieurement [zz.] Sâbıkan, mukaddemâ. ◆ Daha evvelce.

Antériorité [ims.] Akdemiyet, mukaddemiyet, takaddüm bi'z-zaman. ◆ Kıdem.

Anternones [imz. – cm.] Tuzla tavalarını fâsıl olan setler.

Anthèle [ims.] (nb.) Yalancı başak, sünbüle-i müteferria-i kâzibe.

Anthélie [ims.] (hy.) Şems-i kâzibe, hâle-i mütekabile bi'ş-şems.

Anthère [ims.] (nb.) Haşefetü'n-nebat.

Anthèse [ims.] Çiçeklerin açmak zamanı, mevsim-i tezehhür.

Anthestéries [ims. – cm.] Yunan-ı kadimde mevhum mâbudlar şerefine olarak icra edilen çiçek eğlenceleri.

Anthode [imz.] (nb.) Ezhar-ı mürekkebe, selle-i ezhar.

Anthographie [ims.] Bir fikri çiçeklerle ifade etme, anlatma.

Anthologie [ims.] Şuarâ âsâr-ı müntahabesini hâvi mecmua, güldeste-i şuarâ, mecmua-i eş'ar. ◆ Çiçeklerden bahseden ilim, mebhas-i ezhar. || Bir şeyin en esaslı kısmı, lübbü, ruhu.

Anthomanie [ims.] İfrat dereceye varmış çiçek merakı.

Anthracifère [s.] Kömürü veya kömür madenini hâvi (arazi vesâire).

Anthracite [ims.] Güç yanan ve dumansız maden kömürü, fahm-ı lâmi'. ◆ Donuk karataş, antrasit.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Anthracomancie [ims.] Ateş ile tefeül.

Anthracose [ims.] (t.) Karha-i fahmiye.

Anthrax [imz.] (*traks*) (t.) Şirpençe, cemre-i selime.

Anthropochimie [ims.] (k.) Kimya-yı insani, kimya-yı beşer.

Anthropodicée [ims.] (fls.) İnsan-ı manevi ilmi. ◆ İlahiyatın tabiat ve mukadderat-ı beşeriyeden bâhis kısmı.

Anthropogénie [ims.] (tt.) Mebhas-i tenasül-i insan.

Anthropoglosse [s.] Sadâ ve nutk-ı beşeri taklit eden.

Anthropographie [ims.] (tt.) Tavsif-i insan.

Anthropoïde [s.] İnsan suretinde olan, beşeriyü'ş-şekl, şibh-i insan.

Anthropolâterie [ims.] İnsan suretinde tasavvur edilen mevhum bir mâbuda perestiş.

Anthropologie [ims.] Tarih-i tabii-i beşer. ◆ Cenab-ı Hâlıkı hâşâ evsaf-ı beşeriye ile muttasıf addeden meslek-i bâtıl. || (ed.) Sanat-ı teşhis.

Anthropologique [s.] Tarih-i tabii-i beşer ilmine müteallik.

Anthropologiste [imz.] Tarih-i tabii-i beşer âlimi.

Anthropomancie [ims.] Yeni telef olmuş bir adamın yahut bir çocuğun bağırsaklarına bakarak icra edilen tefeül.

Anthropométrie [ims.] İnsanın âzâ ve cevârihi beynindeki tenâsübün ilmi. ◆ Mesâha-i âzâ ve cevârih-i beşer.

Anthropomorphe [s.] İnsan şekil ve suretinde olan.

Anthropomorphisme [imz.] Cenab-ı Allah'ın hâşâ insan suretinde veya siretinde bulunması zu'munda bulunanların tarik ve mezheb-i bâtılı.

Anthropomorphite yahut **Anthropomorphiste** [ims.] Cenab-ı Hakk'ın hâşâ insan suret veya siretinde bulunduğuna zâhib ve mu'tekid adam.

Anthropomorphologie [ims.] Beden-i insan aksam-ı muhtelifesinin, bünyesinin ve şeklinin ilmi.

Anthropophage [i. – s.] Yamyam, âkilü'l-beşer, merdüm-hor.

Anthropophagie [ims.] İnsan eti yemeklik, yamyamlık, merdüm-horluk.

Anthroposophie [ims.] (fls.) İlm-i melekât-ı akliye-i beşer.

Anti (ed.) (mr. Ant)

Antiapoplectique [i. – s.] (t.) Nüzul isabetine karşı olan, dâfiü'n-nüzul.

Antiarthritique [i. – s.] (t.) Romatizmaya karşı olan, muzaddu'n-nikris.

Antiasthmatique [i. – s.] (t.) Nefes darlığına karşı olan, muzadd-ı dâü'l-buhr.

Antibois [imz.] Sıva dibi.

Anticardium [imz.] (*iomm*) (tşr.) Can evi, nâhiye-i şersufiye.

Anticatarrhal,e [i. – s.] Nezleye karşı olan, muzaddü'n-nezle.

Antichambre [ims.] Teneffüs odası. ◆ Hizmetçiler takımı. || **Faire** – Büyük bir zâtın teneffüs odasında müddet-i medîde beklemek. || **Courir les – s** Öteye beriye gidip istid'â-yı âtıfette bulunmak. || **Plaisanterie d' –** Uşak latifesi yahut uşaklara layık latife.

Anticholérique [i. – s.] (*ko*) (t.) Koleraya karşı olan, muzadd-ı kolera.

Antichrèse [ims.] (*krè*) Bir deynin te'diyesi için gayrımenkul bir maldan hakk-ı intifâın dâyine terki, yani emlâk bedel-i îcarı ile bir deynin te'diyesi, rehn-i akar.

Antichrétien,ne [s.] (*krè*) Hıristiyanlığa karşı olan, din-i İsa'ya mugayir.

Antichristianisme [imz.] (*kri*) Hıristiyanlığa karşı fikir ve itikad.

Anticipant,e [s.] Vakt-i muayyeninden evvel gelen. ◆ Peşin, muaccel, selem.

Anticipation [ims.] Bir şeyin vakt-i muayyeninden evvel vukuu. ◆ Bir verginin hâsılat-ı müstakbelesi karşılık tutularak akdedilen is-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tikraz, avans. ◆ Ta'cil-i deyn. ◆ Dahl, taarruz. || (mn.) Sual veya itiraz-ı mukaddere cevap. || Par – Bervech-i peşin. ◆ Bedel-i muaccel, muaccele.

Anticipé,e [s.] Vakitsiz, vaktinden evvel vâki olan. ◆ Peşin, selem.

Anticiper [ft.] Peşin vermek. ◆ Ta'cil etmek. ◆ Vaktinden evvel olmak. ◆ İştirak etmek. ◆ Bir şeyi vaktinden evvel yapmak. = [fl.] Dahl ve taarruz etmek. ◆ Alelhesap almak. || – sur ses revenus Vâridatını selem yemek, peşin sarf etmek. || – sur les droits de quelqu'un Birinin hakkına tecavüz, taarruz etmek.

Anticlérical,e [s.] Ruhban takımının efkâr ve temayülatına hilâf-gir.

Anticolique [s.] (t.) Kulunca, sancıya karşı, muzadd-ı kulunc.

Anticonstitutionnel,le [s.] Usul-i meşrutaya mugayir.

Antidartreux,se [i. – s.] (t.) Tuzlu balgama karşı olan, muzadd-ı kuba.

Antidate [ims.] Bir vakanın yanlış ve tarih-i sahihden evvel tarihi, tarih-i mukaddem.

Antidaté,e [s.] Yanlış olarak mukaddem tarih vaz' olunmuş (evrak).

Antidater [ft.] Bir şeyi yanlış ve tarih-i sahihinden evvel olarak tevrih etmek, yanlış olarak mukaddem tarih koymak.

Antidigestif,ve [s.] Muhill-i hazm.

Antidote [imz.] (t.) Pâd-zehr, muzadd-ı sem. || (mec.) Çare-i münferid, tedbir-i müessir.

Antienne [ims.] Mezâmir-i Davud'un (asm.) evvel ve âhirinde okunan bir sure. ◆ Nakarat. ◆ Sitâyiş. ◆ Can sıkıcı mükerrer söz. || (mec.) Chanter, annoncer une triste – bir fena haber, bir kara haber vermek. || Chanter toujours la même – Aynı şeyi nakil ve tekrar etmek.

Antiépileptique [i. – s.] (t.) Saraya karşı olan, muzadd-ı sara.

Antifébrile [i. – s.] (t.) Sıtmaya karşı olan, dâfi'-i hummâ, katı'-ı hummâ.

Antigorium [imz.] (*ri-omm*) Çanak, çömlek sırrı.

Antihumaine,e [s.] Kavaid ve hissiyat-ı insaniyeye mugayir. ◆ İktidar-ı beşer fevkinde.

Antilogie [ims.] Mübâyenet, tezat. || (ed.) Bir kelâmda mübâyenet-i efkâr, tenakuz-ı kavleyn.

Antilœmique [s.] (*lo-i*) Vebaya karşı kullanılan edviye ve ittihaz edilen usul-i tedavi.

Antilope [ims.] Hayvanat-ı zâtü's-sedâyâdan müctirre yani geviş getiren sınıfın mücevvef boynuzlu olan cinsi, gazal, dağ keçisi gibi.

Antilysse [s. – imz.] Kuduz illetine karşı kullanılan edviye.

Antimicrobe [s.] (t.) Mütlif-i mikrop.

Antimoine [imz.] (m.) Rastık taşı, antimon.

Antimoncal,e [s.] Ruhbana ve alelumum turuk-ı ruhbâniyeye hilâf-gir.

Antimonial,e [i. – s.] (k.) Antimonu hâvi, antimonî.

Antimonique [s.] (k.) Acide – Hâmız-ı antimonî.

Antimonié,e [s.] (k.) Antimonla mahlut, antimonî.

Antimoral,e [s.] Mugayir-i ahlak ve âdap.

Antimosaïque [s.] Din-i Musa'ya mugayir.

Antinational,e [s.] Menâfi veya ahlak ve âdât-ı milliyeye mugayir.

Antinomie [ims.] İki kanun yahut bir kanunun iki bendi arasındaki muhalefet, tezad-ı kanunî, mübâyenet-i ahkâm.

Antioche [ih.] Antakya kasabası.

Antipape [imz.] Gerek bir fırka-i siyasiye, gerek bir kısım ruhban tarafından mugayir-i usul olarak intihab edilen papa.

Antiparalytique [s.] (t.) Muzadd-ı felc.

Antiparlementaire [s.] Parlamento aleyhinde olan. ◆ Parlamento usul ve âdâtına mugayir. ◆ Birkaç kişi muvâcehesinde îradı mugayir-i âdap olan elfaz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Antipartenaire [i.] Gerek kumarda, gerek baloda, gerek sofrada birisinin karşısında ve diğer tarafa mensup adam.

Antipathie [ims.] Sebepsiz husumet, nefret, hazzetmeyiş. ◆ Münâferet, adem-i imtizac, zıddiyet.

Antipathique [s.] Sevilmeyecek, zıt, menfur.

Antipèdiculeux,se [s.] (t.) Kehleleri itlafa yarayan madde.

Antipériodique [s.] (t.) Nöbeti kesen, katı'-ı nöbet.

Antipéristaltique [s.] (t.) Muzadd-ı hareket-i dîdâniye.

Antipéristase [ims.] Biri diğerinin kuvvetini tezyid eden iki muhalif şeyin tesiri. ◆ Biri birine muhalif iki kuvvetin tesiri.

Antipestilentiel,le [i. – s.] (t.) Veba, tâun illetine karşı olan, muzadd-ı tâun.

Antipharmaque [imz.] Pâd-zehr.

Antiphasie [ims.] Tezat.

Antiphernaux [s. – cmz.] **Biens** – Nikâh mukavelesiyle zevc tarafından zevceye verilen emval, ağırlık.

Antiphilosophique [s.] Kaide-i felsefeye muhalif, gayr-ı felsefi.

Antiphlogistique [i. – s.] (t.) İltihaba karşı olan, muzadd-ı iltihab.

Antiphonaire [imz.] Mezâmir-i Davud'un (asm.) resm-i duanın esna-yı icrasında tekerrür edecek ibarelerini ve musikilerinin işaretini hâvi kitap.

Antiphrase [ims.] (ed.) Ta'riz. ◆ Bir tabir veya ibarenin mânâ-yı tabiisine mugayir mânâda isti'mali, tabir bi'z-zıd, tavsif bi-nefyi'z-zıd, tesmiye bi'n-nakiz.

Antiphraser [fl.] Nakiziyle tesmiye etmek.

Antiphthisique [i. – s.] (t.) Vereme karşı olan, muzadd-ı sil, dâfi-i verem.

Antiphisique [s.] Hilâf-ı tabiat, mugayir-i tabiat.

Antipode [i. – s.] (cğ.) Semt-i kadem, mütekabilü'l-akdam: ‖ **Les – s de l'Italie** İtalya'ya nazaran mukabil olan mevâki, memâlik. ◆ Semt-i kademde sâkin adam. ‖ (mec.) Bir şeyin tamamıyla zıddı ve aksi. ‖ **Je voudrais qu'il fût aux – s** Kendisinin pek uzak olmasını isterdim.

Antipoétique [s.] Şiir ve şairiyete karşı, muhalif olan.

Antipolitique [s.] Meslek-i selim-i siyasiye mugayir.

Antipratique [s.] Gayr-ı kabil-i icra.

Antiprogressiste [s. – i.] Fikr-i terakkiye hilâfgir, mugayir. ◆ Heyet-i içtimâiye ve politikada terakki taraftarı olan fırka-i siyasiyenin hilâf-giri.

Antipsorique [s. – imz.] (t.) Uyuz illetine karşı, dâfi-i cereb.

Antiputride [s. – imz.] (t.) Dâfi-i taaffün.

Antiquaille [ims.] Köhne ve değersiz şey, eski püskü. ◆ İhtiyar, çökmüş adam. ◆ Ezmine-i kadîme muharrirlerine dahi ıtlak olunmuştu. ◆ Eski bir nevi raks.

Antiquaire [imz.] Âsâr-ı atîka âlimi, meraklısı. ◆ Antikacı.

Antique [s.] Pek eski, atik, kadim, köhne. ◆ Geçmiş, sâbık. ◆ Ümem ve ezmine-i kadîmeye müteallik. = [imz.] Ezmine-i kadîmeden kalma masnûatın mecmûu, âsâr-ı atîka. ‖ **Étudier l'** – Mütekaddiminin âsârını numûne ittihaz etmek. = [ims.] Fenn-i mimari ve hakkâkîye müteallik eskiden kalma heykel ve oyma taş ve oyma hatm gibi bir eser-i sanat. ‖ **à l'** – Eski usul üzere, eski tarzda.

Antiquement [h.] Usul-i kadîme üzere. = [zz.] Eski zamanlarda.

Antiquer [ft.] Mücellet bir kitabın kenarını muhtelif renkli resim ve nukuş ile tezyin etmek. ◆ Eski tarzda ciltlemek.

Antiquité [ims.] Eskilik, kadîmiyet, kıdem. ◆ Eski zamanlar, ezmine-i kadîme. ◆ Akvam-ı kadîme, ümem-i sâlife. ◆ Eski zaman adamları. ◆ Ezmine-i kadîme eserlerine, zevkine muvâfik. ◆ Kadim bir bina, harabe. ◆ An-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tika. || **De toute** – Minelkadim, ta eski zamanlarda. = [cm.] Âsâr-ı atîka.

Antirabique [s.] (t.) Muzadd-ı dâü'l-kelb. || **Institut** – Dâü'l-kelb hastahanesi.

Antireligieux,se [s.] Mugayir-i diyanet, mülhidâne.

Antiscien,ne [i. – s.] (*tiss-si*) Biri küre-i arzın nısf-ı şimalîsinde ve diğeri nısf-ı cenubîsinde olduğu hâlde ikisinin de iklimleri bir olanlar, mütekabilü'z-zıl.

Antiscorbutique [i. – s.] (t.) Diş etleri ağrısına karşı olan, muzadd-ı hafr.

Antiscrofuleux,se [i. – s.] (t.) Sıraca illetine karşı olan, muzadd-ı hanâzire.

Antiseptique [i. – s.] (t.) Bir şeyin çürümesine ve taaffününe mani olan, dâfi-i taaffün.

Antisocial,e [s.] Heyet-i içtimâiyeye; menâfi-i âmmeye mugayir ve muzır olan.

Antispasmodique [i. – s.] (t.) Sara ve teşennüce karşı olan, muzadd-ı teşennüc.

Antistrophe [ims.] Yunan-ı kadim raksında rakkaselerin geriye doğru dönmesiyle icra olunan hareket. || (as.) Yunan-ı kadim ordularında isti'mal edilmiş olan bir nevi çark hareketi. ◆ (sr.) Biri birine taalluku olan iki kelimenin takdim ve tehiri, kalb, aks. Mesela: *Le fils du père* ve *le père du fils* gibi.

Antisyphilitique [s.] (t.) Muzadd-ı dâ-i efrencî.

Antithèse [ims.] (ed.) Cem'ü'l-ezdad, cem'-i tezat sanat-ı bediası: "En küçük şeylerde bile Cenab-ı Hakk'ın büyüklüğü nümâyan olur." misalinde vâki olduğu gibi. ◆ Tezat.

Antithétique [s.] (ed.) Câmiü'l-ezdad. ◆ Muhalif, zıt.

Antitrope [s.] (nb.) Mün'akisü'l-istikame (filiz).

Antitypie [ims.] (fls.) Maddeyi temyiz eden hassa-i mukavemet.

Antoiser [ft.] (Gübre hakkında) Yığmak.

Antonomase [ims.] (ed.) Bir ism-i hassın ism-i âm yerine veya bir ism-i âmmın alem yerine isti'mali, tağlîben tesmiye. Mesela Yunan-ı kadimce meşâhir-i müntekidînden addolunan Aristarh'ı zikredip de tenkit mânâsı kastetmek gibi.

Antonyme [s. – imz.] Zıt bir mânâyı hâiz olan. ◆ Müradifin zıddı, sıcak ile soğuk gibi.

Antre [ims.] Derin ve karanlık mağara, in. || (tşr.) Gar, ceyb. || (mec.) Zindan. ◆ Tehlikeli mahal. || **L' – de la chicane** Bir avue[16] yahut mübaşirin idarehânesi.

Antrustions [imz. – cm.] Kadim Cermen gönüllü ve asilzâde maiyet asâkiri. Bunlara Franklar nezdinde *Leudes* tesmiye olunurdu.

Anuité,e [s.] (Gece münasebetiyle) Karanlık olmuş.

Anuiter (s') [fv.] Gece vakti yolda kalmak.

Anurie [ims.] (t.) İnkıtâ-i bevl.

Anus [imz.] (s okunur) Mak'ad, şerc.

Anxiété [ims.] Sıkıntı, zihin ıztırabı, keder, gussa. ◆ (t.) Kalak.

Anxieusement [h.] Iztırap ile, sıkıntı ile, muztariben, mükedderen.

Anxieux,se [s.] Iztıraplı, sıkıntılı, muztaribâne.

Aorasie [ims.] (*o-ra*) Ecsam-ı latifenin görünmemesi, gayr-ı mer'iyet.

Aoriste [s.] (*o-ri*) (sr.) Gayr-ı muayyen, müphem. (Bazı lisanlarda zamanı muayyen olmayan bazı sîgalara ıtlak olunur. Arabîde muzâri olduğu gibi.)

Aorte [ims.] (*a-or-te*) (tşr.) Şiryan-ı ebher.

Aortite [ims.] (*a-or-ti*) (t.) İltihab-ı ebher.

Août [imz.] (*ou*) Ağustos. ◆ Ağustosta vuku bulan. ◆ (mec.) Sinn-i kemâl. || **La mi** – Ağustosun on beşinci günü, evâsıtı. || **Faire son** – Pazardan malzemesini iştirâ etmek. || **Ce sont faucilles après** – "Yatsıdan sonra nâra!" mukabilinde müsta'mel darbımesel.

Aoûté,e [s.] (*a-ou-té*) Hararet ile kemâle ermiş, olmuş, yetişmiş (meyve, tomurcuk, filiz ve emsali).

16 fr.: *avoué*.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Aoûter [ft.] (*a-ou-té*) Yetiştirmek, kemâle erdirmek, oldurmak (meyve, tomurcuk, filiz ve emsali hakkında). = [fl.] yahut **s'** – olmak, kemâle ermek.

Aoûteron [imz.] (*oû-te-ron*) Ağustos ayında hasat işlerinde çalıştırılan amele, orakçı.

Ap ve **Apo** Bazı kelimelerin başında bulunup tefrik ve temyiz veya mesafeye delâlet eder lisan-ı Yunanîden me'huz edattır.

Apagogie [ims.] (mn.) Hilâfının iptali tariki ile bir kaziyenin ispatı, müşâgabe.

Apaisement [imz.] Teskin, kesb-i sükûnet. || – **des esprits** Sükûnet-i ezhân.

Apaiser [ft.] Teskin etmek, yatıştırmak, yumuşatmak. ◆ Durdurmak. ◆ Tehvin ve tahfif etmek. || – **la faim** Açlığı def etmek, teskin-i cû' etmek. || **s'** – Kesb-i sükûnet etmek, kesb-i hiffet etmek. ◆ Hiddeti geçmek.

Apalachine [ims.] Amerika'nın bir nevi küçük ağacı.

Apanage [imz.] Tahsisat olarak verilen îrad, maaş. || (mec.) Hassa, has. ◆ Tevâbi', maiyet. ◆ Bi'l-irs tasarruf ve temellük olunan şey. ◆ Nasip.

Apanagé,e [s.] Tahsisat olarak kendisine bir yer verilmiş olan.

Apanager [ft.] Birine tahsisat olarak bir yer, bir maaş, bir îrad vermek.

Apanagiste [i. – s.] Tahsisat olmak üzere hükümdar tarafından verilmiş bir yere mâlik, sahib-i has.

Aparet [imz.] Çit.

À part [h.] Ayrıca, kendi başına. ◆ Kendi kendine, muhataba işittirmeksizin (söylemek).

Aparté [imz.] Tiyatro oyuncusunun sahnede muhâvereden hariç olarak yalnız temâşâgeran işitip de konuştuğu oyuncu duymuyormuş gibi söyleyiverdiği lakırdı, ufak cümle. ◆ Gizli muhâvere.

Apathie [ims.] Teessürsüzlük, hissizlik. ◆ Gevşeklik, teseyyüb, betâet. ◆ Müfekkirenin gayretiyle ihtirasatın mahvolması. ◆ Tevekkül-i tâm, umur-ı dünyeviyeye karşı lâkaytlık.

Apathique [s.] Teessürsüz, hissiz. ◆ Gevşek, müseyyeb.

Apédente [i. – s.] Cahil.

Apenser [ft.] Bi't-tasmim, bi't-taammüd bir şey yapmak.

Apepsie [ims.] (t.) Hazımsızlık, usret-i hazm.

Aperceptibilité [ims.] Fehm ve idrak olunabilmeklik.

Aperceptible [s.] Kabil-i fehm ve idrak, anlaşılabilen.

Aperceptif,ve [s.] Fehm ve idrak edebilir.

Aperception [ims.] Fehm ve idrak, sür'at-i intikal. || (fls.) Nefs-i nâtıka.

Apercevable [s.] Müşahedesi, seçilmesi, fark ve temyizi mümkün. ◆ Hissi kabil.

Apercevoir [ft.] (Tasrifi: *J'aperçois*, *tu aperçois*, *il aperçoit*, *nous apercevons*, *vous apercevez*, *ils aperçoivent*; *j'apercevais etc.*; *j'aperçus etc.*; *j'apercevrai etc.*; *j'apercevrais etc.*; *aperçois*, *apercevons*, *apercevez*; *que j'aperçoive*, *que tu aperçoives*, *qu'il aperçoive*, *que nous apercevions*, *que vous aperceviez*, *qu'ils aperçoivent*; *que j'aperçusse etc.*; *apercevant*, *aperçu,e.*) Görmek, fark etmek, seçmek. ◆ Uzaktan ve hayal gibi görmek. ◆ Görmeye başlamak. ◆ Anlamak, farkına varmak. || **s'** – Uzaktan görünmek, gözükmek. ◆ Fark olunmak, anlaşılmak. ◆ Farkına varmak.

Apercher [ft.] – **un oiseau** Bir kuşun gece nereye konduğunu anlamak, görmek.

Aperçu [imz.] İlk nazardaki müşahede, nazar-ı sathî. ◆ Hülâsa, icmal. ◆ Mülâhaza, hüküm, mütalaa. ◆ Takrir, layiha-i muhtasara. ◆ Tahmin, hesab-ı tahminî. || **En** – Hülâsaten, kabataslak. || **Pavillon d'** – (bhr.) Bir işaretin görülüp anlaşıldığına delâlet eden flama, anladım flaması.

Apéritif,ve [i. – s.] (t.) İştihâ açan, müfettih.

Apertement [h.] Aşikâr olarak, açıktan açığa. (Eski kelime.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Apertise [ims.] (as.) Çabukluk (harpte). ◆ Maharet (esliha-i câriha isti'malinde). ◆ Tefevvuk (cirit oyununda).

Apétale [s.] (nb.) Ma'dûmü't-tüveyc.

Apetissement [imz.] Küçülme, uzaklaştıkça küçük görünme.

Apetisser [ft.] Küçültmek, tasgir etmek. ◆ Küçük göstermek. = [fl.] yahut **s'** – Küçülmek, kısalmak.

À peu près [h.] Hemen, takriben, az kala.

Aphaniptères [imz. – cm.] Hayvanat-ı hafiyetü'l-cenah.

Aphasie [ims.] (t.) Fikrini lisanen ifade edememeklik, ma'dûmiyet-i nutk.

Aphélie [ims.] (hy.) Müntehâ-yı nokta-i evc, evc noktası. = [s.] Evcde bulunan (seyyâre).

Aphérèse [ims.] (sr.) Kelime evvelinden bir harf veya hece hazfi: *alors* yerine *lors* isti'mali gibi. || – **du vocatif** Terhim-i münâdi. ◆ (crh.) Tahzi', mebhas-ı tahzi'.

Aphlé,e [s.] Kabuksuz (ağaç).

Aphlogistique [s.] Ağır kabil-i iş'al. || **Lampe** – kimyager Davi[17] tarafından icat olunan emniyet lambası.

Aphone [s.] (t.) Sessiz, adîmü's-savt.

Aphonie [ims.] (t.) Sessizlik, ademü's-savt.

Aphorie [ims.] (t.) Akamet.

Aphorisme [imz.] Mesel, kelâm, mûcez, kelâm-ı kibar, meşhur söz, hikemiyat. || – **s** (t.) Fusûl-i Bukrat[18], âra-yı Bukrat. ◆ (he.) Kaide-i külliye, esasiye.

Aphotiste [s.] Aydınlık ve güneş istemeyen (nebatat).

Aphrodisiaque [s.] Şehvet artıran, mukavvî-i bâh, şehvetengiz, mübehhiyat. ◆ Esâtirdeki Venüs, Peryab[?] gibi mevhum mâbudelere müteallik.

Aphrodisiasme [ims.] (t.) Cima.

Aphrodisie [ims.] Büluğ. = [ims. – cm.] Venüs şerefine kurun-ı kadîmede icra olunan şenlikler.

Aphrodisien,ne [s.] Muhabbet-bahş.

Aphrodisiographie [ims.] Tavsif-i huzûzat-ı aşka dair kitap. ◆ Emraz-ı zühreviyeden bâhis kitap.

Aphrodite [ims.] Venüs'e verilen bir lakapdır. ◆ Deniz köpeği.

Aphrogale [imz.] Çalkanarak köpük hâline getirilmiş süt.

Aphrosyne [imz.] Kuvâ-yı akliyede adem-i intizam, ateh.

Aphthe [imz.] (t.) Ağızda vesâir taraflarda hâsıl küçük kabarcık, dudak sivilcesi, kulâ'.

Aphteux,se [s.] Ağız kabarcıklarına müteallik, kulâî, bu hastalıkla ihtilât etmiş.

Aphylle [s.] (nb.) Sapı yapraksız, ma'dûmü'l-evrak.

Api [imz.] Kiraz elması. (Ekseriya **Fomme d'** – suretinde müsta'meldir.)

Apicole [s.] Arı beslemeye ait, müteallik.

Apiculé,e [s.] (nb.) Tepesi dikenli, müteşevvikü'z-zirve.

Apiculteur [imz.] Bal arısı besleyen adam, arıcı.

Apiculture [ims.] Bal arısı besleme, arıcılık.

Apiculum [imz.] (*lom*) Nihayet-i uzuv.

Apifère [s.] Arıları hâmil, hâvi olan.

Apigé,e [s.] (bhr.) **Navire** – Kısmen mahmûl gemi.

Apiphile [i. – s.] Arıları seven.

Apiqué [s.] **Vergues** – **es** Karga edilmiş serenler.

Apiquer [ft.] (bhr.) Direği amûden yahut biraz dikmek. || – **les vergues** Serenleri karga etmek. = [fl.] Lenger üzerine gelmek.

Apis [ims.] (*s* okunur) Arının nâm-ı ilmîsi. ◆ Kadim Mısrîlerin perestiş ettikleri mukaddes öküz.

Apitoiement [imz.] Acıma, terahhum.

17 Humphry Davy.

18 Hipokrat.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Apitoyer [ft.] Acındırmak, merhamete getirmek, teessürü bâis olmak. || **s'** – Acımak, terahhum etmek.

Aplani,e [s.] Tesviye olunmuş, düzelmiş. ◆ (mec.) İktiham edilmiş.

Aplanir [ft.] Düz etmek, düzeltmek, tesviye etmek. ◆ Teshil ve tahfif etmek. ◆ İktiham etmek. ◆ Teskin etmek. ◆ Tenzil-i kadir etmek. || – **les difficultés** Müşkilatı bertaraf etmek. || – **les chemins à quelqu'un** (mec.) Birisine yol açmak, teshil ve irâe-i tarik etmek, onu maksadına muvaffak olacak bir hâle getirmek. || **s'** – Düzelmek. || (mec.) Zâil olmak, kolaylaşmak.

Aplanissement [imz.] Düzeltiş, tesviye. ◆ Teshil, tehvin. || – **d'un obstacle** (mec.) Bir mânii bertaraf etme.

Aplati,e [s.] Yassılanmış, yassı. ◆ Alçalış, alçak. ◆ Mahcup, sükûta mecbur kalmış.

Aplatir [ft.] Yassı etmek, yassıltmak. ◆ Alçaltmak. ◆ Ezmek. ◆ Sükûta mecbur etmek. ◆ (mec.) Tezlil etmek. || – **un acteur** Bir tiyatro oyuncusunu şiddetle tezyif etmek, ıslıklamak, yuhalamak. || **s'** – Yassılanmak. ◆ Alçalmak. ◆ Azalmak.

Aplatissement [imz.] Yassılanma, yassılık. ◆ Tenezzül. ◆ (Gazeteciler ıstılahında) şiddetli bir ta'riz, şiddetli bir darbe. || – **de la terre** Arzın kutuplar tarafında basıklığı.

Aplet [imz.] Küçük balık avına mahsus ağ.

Aplomb [imz.] (*pl*) Amud, hatt-ı amudî. ◆ Amudiyet, kaimlik. ◆ Şâkul. || (mec.) Esas, temel. ◆ Muvâzenet. ◆ Cerbeze. ◆ Cesaret. ◆ Metanet. || **Avoir de l'** Kaim ve sabit durmak, sebatlı olmak. || **D'** – Muvâzeneli. ◆ Amûden, kaimen, mütevazî, şâkulen. || **Corps d'** – (as.) Vücut kaim yani bacakların vaziyeti her ne olursa olsun vücut kısm-ı fevkanîsinin şâkulî bir vaziyette bulunması demektir. || (mec.) Şiddetle.

Apnée [ims.] (t.) İnkıtâ-i teneffüs.

Apnéosphyxie [ims.] (t.) Fıkdan-ı teneffüs ve nabazan.

Apneustie [ims.] (t.) Fıkdan-ı teneffüs.

Apoa [imz.] (*po-a*) Brezilya ördeği.

Apocalypse [ims.] Havariyûndan Yuhanna'ya Batnos adasında görünen harikulâde ahvâli hâkî İncil'e mülhak kitap. || (mec.) Muğlak ve anlaşılmaz ibare. || **Parler comme l'** – Anlaşılmaz bir surette söz söylemek, yazı yazmak. || **Style d'** – Vuzuh-ı ifadeyi ihlal edecek surette istiârelerle karışık bir üslup. || **Cheval d'** – Kötü beygir. || **Bête d'** – Yuhanna'nın sâlifü'z-zikr kitabında ismi geçen bir canavardır ki dehşet ve merak veren hilâf-ı tabiat bir şeyi tavsifen kullanılır.

Apocalyptique [s.] Yuhanna'nın Apokalips nâmındaki kitabına ait olan, ona benzeyen. ◆ Muğlak ve garip ve korkunç şey. ◆ Muğlak ve muamma gibi olan (ibare ve kelâm). || **Auteur** – Apokalips kitabını şerh eden, etmek isteyen muharrir. || **Nombre** – Apokalips kitabında esrarengiz olmak üzere zikri geçen 666 adedi.

Apoco [imz.] (İtalyancadan me'huz) Budala ve zevzek adam. (cm. des *apoco*.)

Apocogue [imz.] (as.) Hatt-ı harpten kol nizamı teşkili.

Apocope [ims.] (sr.) Kelimenin âhirinden harf veya huruf hazfi, i'tibat. ◆ Bir uzvun kemikle beraber kat'ı.

Apocrisiaire [imz.] Eski Kostantiniye Rum imparatorlarının emirnâmelerini vesâir evâmirini mahallerine irsal ve tebliğle mükellef memur.

Apocryphe [s.] Sıhhati şüpheli, gayr-ı mevsuk, mevzû. ◆ Ca'lî, sahte. = [imz.] Kavli gayr-ı mevsuk müellif.

Apocyésie [ims.] (crh.) Vaz'-ı haml.

Apocyn [imz.] (*sain*) İnde'l-mütekaddimîn köpekleri öldürmek hassasıyla meşhur bir nebat, mufirrü'l-kelb.

Apode [s.] (tt.) Altından misbahları olmayan (balık). ◆ Ayaksız (kurt, böcek vesâire), ma'dûmü'r-ricl.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Apodémialgie [ims.] (t.) Seyahat, gurbet ihtiyacı, dâüssılanın zıddı.

Apodictique [s.] Mücerreb olmayarak müspet bulunan, müstedel.

Apodie [ims.] Ma'dûmiyet-i ricl.

Apogée [imz.] (hy.) Küre-i arza göre evc, evc-i kamer, evc-i şems, zeval, müntehâ-yı evc. ◆ (mec.) Evc-i bâlâ, müntehâ, zirve, mertebe-i kusvâ.

Apogone [s.] Sakaldan mahrum, sakalsız.

Apographe [imz.] Suret, nüsha. ◆ Resim kopya etmek için bir alet.

Apolexie [ims.] İhtiyarlık.

Apollinaire [s.] Apollon'a ait.

Apollon [ihz.] Eski Yunan ve Romalılar nezdinde fünûn ve sanâyi-i nefise, şiir ve musiki, tabâbet ve nehar mevhum ilahı. || **Rimer, faire des vers en dépit d'** – Hiç istidadı olmadığı hâlde şiir yapmak. || **Les enfants les fils, les favoris d'** – Şairler. || **C'est un** – Güzel, zarif bir adama, iyi bir şaire yahut müstehziyâne bir surette fena bir nâzıma söylenir.

Apologétique [s.] Müdafaayı hâvi (nutuk yahut risale), reddiye.

Apologie [ims.] Müdafaanâme, reddiye. ◆ Müdafaa.

Apologique [s.] Müdafaayı hâvi, reddi mutazammın (nutuk veya risale).

Apologiste [imz.] Müdafaa eden adam, müdafi. ◆ Hıristiyanlık müdafii.

Apologue [imz.] Ahlaka müteallik bir hakikat tasvir eden mesel ve hikâye.

Apoltronir [ft.] Tembel, kayıtsız etmek.

Apomécométrie [ims.] (r.) Sanat-ı tahmin-i mesafe. ◆ (as.) Hatve ve derece-i sürat ve müddet-i hareket ile tahmin-i mesafe usulü.

Apone [s.] (t.) Evcâı teskin eden.

Aponévrographie [ims.] (tşr.) Tavsif-i evtar-ı arîza.

Aponévrologie [ims.] (tşr.) Mebhas-ı evtar-ı arîza.

Aponévrose [ims.] (tşr.) Adalatı örten ve kemiklerin üzerine yapıştıran beyaz ve sert bir zar, veter-i ariz.

Aponévrotique [s.] (tşr.) Veter-i arize müteallik, veterî.

Apophane [s.] Billur gibi, şeffaf.

Apophtegme [imz.] Bir meşhur ve büyük adamın darbımesel kabîlinden olan kelâmı, kelâm-ı kibar. || **Ne parler que par – s** (Müstehziyâne) Biraz malumatfuruşâne ve katiyet-perdazâne bir surette söz söylemek.

Apophtore [imz.] (t.) Iskat-ı cenin. ◆ Iskat-ı cenine bâdî olan madde, muskıt.

Apophyse [ims.] (tşr.) Kemik çıkıntısı, nütû.

Apoplectique [s.] (t.) Nüzule müteallik, sektî. ◆ Nüzul illetine müşâbih alâim izhar eden. ◆ Nüzul isabetine müstaid. ◆ Menzûl, nüzule musab.

Apoplexie [ims.] (t.) Nüzul, damla, sekte. || (mec.) Gayret ve faaliyetin birdenbire inkıtâı. || – **foudroyante** Birdenbire, füc'eten öldüren nüzul.

Apopsychie [ims.] (*kî*) (t.) Bayılma.

Apore [imz.] (hs.) Gayr-ı kabil-i hall mesele.

Aposiopèse [ims.] (ed.) Telmih. ◆ Takdir. ◆ Kelime-i mukaddere.

Apositie [ims.] (t.) İstikrah-ı ağdiye, istikrah-ı et'ime.

Apostasie [ims.] Tebdil-i mezhep, irtidad. ◆ Terk-i ruhbâniyet. ◆ Kendi tarafını bırakıp bir menfaat uğrunda diğer bir tarafa iltihak, tebdil-i fikir ve meslek.

Apostasier [fl.] Mezhep değiştirmek, irtidad etmek. ◆ Kendi tarafını bırakıp bir menfaat uğrunda diğer bir tarafla olmak, tebdil-i fikir ve meslek etmek.

Apostat [imz.] Dönme, mürted. ◆ Ruhbâniyetten çıkmış adam. ◆ Kendi tarafını bırakıp diğer bir tarafa iltihak etmiş adam.

Apostaxies [ims.] (s okunur) Burun kanaması.

Apostème yahut **Apostume** [imz.] (t.) Cerahatlenme, hurac.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Aposter [ft.] Pusuya koymak, bekletmek.

Aposteriori [ims.] Evvelce serdedilen delâilden istihrac ve istintac edilerek.

Apostille [ims.] Hâmiş, derkenar, zeyl. ◆ Evrak havalesi. ◆ Hâşiye.

Apostiller [ft.] Derkenar yazmak, zeylen yazmak, hâşiye yazmak. ◆ Havale etmek (evrak).

Apostolat [imz.] Risalet, nübüvvet. ◆ Bi'set, mürseliyet. ◆ Havariyûnun hâl ve mevkii. ◆ Bir mezhebin, bir mesleğin davetçiliği.

Apostolique [s.] Bi'sete müteallik. ◆ Havariyûna müteallik yahut şâyan. ◆ Papa'nın divanından sâdır. || Chambre – Kilisenin yahut Papa'nın emlâkine, hazinesine müteallik umurun rü'yet edildiği muhakeme. || Royaume – Macaristan krallığı.

Apostoliquement [s.] Havariyûn tarz ve mesleğinde olarak.

Apostrophe [ims.] (bla.) Esna-yı nutukta hazır yahut gaip bir şahsa veya bir maddeye tevcih-i kelâm, hitap. ◆ Şiddetli itab, ta'zir, tevbih, darbe. ◆ (sr.) İbare arasında kelimelerin âhirlerinden hazf olunan sadâlı harfe bedel vaz'olunan (') işaret, apostrof.

Apostropher [ft.] Tevcih-i kelâm, hitap etmek. ◆ Ta'zir ve itab etmek. || – quelqu'un d'un souflet Birine bir sille aşk etmek. || s' – Kendi kendisine hitap etmek. ◆ Sövüşmek.

Apostume [imz.] (mr. Apostème)

Apote [i. – s.] Su içmek ihtiyacını hissetmeyen, su içmeden yaşayabilen.

Apothème [imz.] (he.) Nısf-ı kutr-ı dâhilî, nısf-ı kutr-ı kaim, irtifa-ı zû-kesîri'l-adlâ'.

Apothéose [ims.] (mec.) Fevkalâde hürmet ve ta'zim. ◆ Pek mübalağalı medh ü senâ.

Apothèse [ims.] (crh.) Kırık bir uzvu sararak hâl-i tabiisine getirme. ◆ Vaziyet-i azm-ı münkesir.

Apothicaire [imz.] Eczacı. || Mémoire d' – Çok tenzilata muhtaç hesap pusulası. || C'est un – sans sucre Hasbe'l-meslek kendisine lâzım olan eşyadan mahrum bir adam hakkında söylenir. (El-yevm *Pharmacien* kelimesi daha müsta'meldir.)

Apothicairerie [ims.] Eczacı dükkânı, eczahâne. ◆ Eczacılık. ◆ Hile, dolap merkezi. (El-yevm *Pharmacie* kelimesi daha müsta'meldir.)

Apôtre [imz.] Mürsel. ◆ Hazret-i İsa'nın şâkirdi, havari. ◆ Bir memlekette en evvel Hıristiyanlığı idhal ve neşreden adam. ◆ Bir fikir ve maksadın neşir ve tervicine çalışan adam. || Bon – Hilekâr, riyakâr.

Apozème [imz.] (t.) Nebatat-ı tıbbiyenin kaynatılmasından hâsıl olan su, matbuh, apozmat.

Apparaître [fl.] (Fi'l-i iâne olarak *être* ve *avoir* ile imtizac eder.) Gözükmek, görünmek, müşahede olunmak. ◆ Zuhur etmek, meydana çıkmak, yetişmek, sabit olmak. ◆ Bir yerde pek az oturmak. ◆ Sunuh ve sudur etmek. ◆ Temessül etmek. ◆ Tecelli etmek. ◆ Zâhir ve nümâyan olmak. || Il m'*apparait* Zannederim, bana öyle gelir ki... || Faire – İhbar, tebliğ etmek.

Apparat [imz.] Gösteriş, debdebe, tantana. ◆ Bazı kitapların, muharrirlerin, fikirlerin cetveli, lugat şeklinde vuku bulan tasnifi. || Jour d' – Şenlik, alay günü. || Morceaux d' – Büyük bir ziyafetin en başlı taamları.

Apparaux [imz. – cm.] (bhr.) Geminin edevat-ı teçhiziyesi. || Agrès et – du navire Sefinenin takım ve âlâtı.

Appareil [imz] Tantana esbabı [esvabı], alay takımları. ◆ Debdebe, alay. ◆ Alâim-i hariciye. || (crh.) Bir yara bağlamaya lâzım olan şeyler, sargı, bağ, cihaz. ◆ Âlât ve edevat takımı, cihaz. || (tşr.) Bir iş gören âzâ-yı dâhiliye takımı, cihaz: – digestif Cihaz-ı hazm. || (m.) Kemer ve kubbe taşlarının birleştirilmesi, tesviyesi. || (bhr.) Gemiyi tezgâhtan indirmeye mahsus âlât ve edevat-ı mihanikiye. || (t.) Alâmet-i maraz. || (as.) Kat' ve vaz'-ı ahcar. || – de détente Tetik takımı. || – électrique Elektrik tertibi, aleti. || – de

pointage Nişan aleti. || – de sûreté Emniyet tetiği.

Appareillage [imz.] (bhr.) Yelken açmak ve demir almak ve gemiyi matlub olan cihete tevcih etmek harekâtı.

Appareillement [imz.] Hayvanların çift koşulması, eş etme. || Hayvanların çiftleştirilmesi.

Appareiller [ft.] Bir şeye eş bulmak, çift etmek, eş etmek. ◆ (Hayvanları) Çift koşmak. ◆ Çiftleştirmek. ◆ (İnsan hakkında) Birbirine uymak, kafaları denk gelmek. ◆ (m.) Duvar taşlarını hazırlamak. = [fl.] (bhr.) Yelken açmak, bâdban-güşâ-yı azîmet olmak; demir almak, fekk-i lenger-i ikamet etmek, müteâzim olmak, tahrik-i çarh-ı azîmet etmek. || s' – Kendine müşâbih biriyle birleşmek. ◆ (Hayvanlar hakkında) Çiftleşmek.

Appareilleur [imz.] (m.) Yontulacak taşları seçip işçilere veren usta, taş tesviyeci ustası.

Appareilleuse [ims.] Hiyel ve desâyise karışan kadın. ◆ Vasıtalık eden karı.

Appareмment [h.] Anlaşıldığına göre. ◆ Zâhiren, suret-i zâhirede, suretâ. (Bu mânâlar eskimiştir.) ◆ Şüphesiz, galiba, ağleb-i ihtimalata göre.

Apparence [ims.] Görünüş, gösteriş, suret-i zâhire. ◆ İhtimal, zan. ◆ Eser. ◆ Manzara. || En – Zâhiren, suretâ. || Sauver les – s Zâhiren hüsn-i harekette bulunmak. || Selon les – s Suret-i hâle nazaran. || ... Il ya – que İhtimaldir ki..

Apparent,e [s.] Görünen, zâhir, ayan, bedîdar, aşikâr. ◆ Suverî, zâhirî. ◆ Muhtemel. ◆ Gösterişli. || (hy.) Mer'î. || Mouvement – Hareket-i zâhiriye. || Horizon – Ufuk-ı mer'î, ufuk-ı zâhirî, ufuk-ı mahsus.

Apparenté,e [s.] Bien – Suret-i matlûbede musâheret etmiş. || Mal – Suret-i gayr-ı münasibede musâheret etmiş.

Apparenter [ft.] Birini sıhriyet tarikiyle bir aile içine idhal etmek, musâheret ettirmek; Bien – Yolunda musâheret ettirmek. || s' – Musâheret etmek.

Apparesser [ft.] Tembelletmek.

Appariation [ims.] Çift hâline koyma. ◆ Mukayese.

Apparié,e [s.] Çift hâline konmuş, öbür teki, teki bulunmuş.

Appariement yahut Apparîment [imz.] Çiftleştirme. ◆ Çift etme.

Apparier [ft.] Çift hâline koymak, eş etmek. ◆ (Kuşlar hakkında) Çiftleştirmek. (Bir edâ-yı müstehziyâne ile insanlar hakkında dahi kullanılabilir.) || – des combattants Birbirinin muvâcehesine müsâvi kuvvette, müsâvi cesarette, müsâvi surette müsellah hasımlar çıkarmak. || s' – Çiftleşmek. (Kuşlar ve müstehziyâne bir surette insanlar hakkında.)

Appariteur [imz.] Belediye çavuşu. ◆ Eski Romalılarda evâmir-i hükûmeti icraya memur zât. ◆ Vaktiyle Fransa'da Dârülfünûn heyetinin önünde bir asâ-yı mahsus taşıyan mübaşir. ◆ Vaktiyle Fransa'da ekâbir-i ruhban nezdinde bir nevi çavuş, mübaşir. ◆ Bir kimya muallimine tecrübeler icrası için lâzım olan şeyleri hazırlayan zât.

Apparition [ims.] Zuhur, görünüş. ◆ Tecessüm, tecelli. ◆ Meydana çıkma, intişar (matbuat hakkında). ◆ Pek kısa ikamet. ◆ Hayalet, gulyabani.

Apparoir [fl.] Zâhir ve aşikâr olmak. || (hk.) Tebeyyün ve tahakkuk etmek. (Yalnız sîga-i hâlin gaibi olan *il appert* ile *faire apparoir* [tebeyyün ettirmek] tabirinde masdarı müsta'meldir.)

Appartement [imz.] Birkaç oda ve müştemilatından ibaret daire, apartman. ◆ Evin bir dairesi, kısmı. ◆ Meclis, bezm-i tarab ve sohbet. (Bu mânâ ile isti'mali eskidir.) || Petits – s Hükümdar saraylarında hükümdarın her zaman ikametgâh ittihaz ettiği daireler. || Grands – s Saraylarda resm-i kabullere mahsus olan daireler. (Bu mânâda – s de parade daha ziyade müsta'meldir.)

Appartenance [ims.] Mülhakat, muzâfat, müştemilat. ◆ Aidiyet, merbûtiyet.

TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Appartenant,e [s.] Birinin malı ve mülkü olan, birinin taht-ı tasarrufunda bulunan, birine ait olan. ◆ Ait, mensup, müteallik, râci'.

Appartenir [fl.] Birinin mal ve mülkü olmak. ◆ Birine ait ve râci' olmak. ◆ Merbut ve sadık olmak. ◆ Taht-ı nüfuz ve himayede bulunmak. ◆ Karâbet, sıhriyet münasebetiyle merbut olmak. ◆ Birinin hizmetinde bulunmak. ◆ Taalluk etmek. ◆ Birinin vazifesi ve hakkı dâhilinde olmak. ◆ Birine mensup yahut mahsus ve münhasır bulunmak. ◆ Birine layık ve münasip olmak. || – de décider Rey ve kararına muhavvel olmak. || Ainsi qu'il appartiendra Münasip olacak surette, münasip görüleceği vechile. || s' – Serbest ve müstakil olmak, kimsenin taht-ı hükmünde olmamak.

Appas [imz.] (Şekle ait) Cazibe, dilkeşlik, letafet. ◆ Lezâyiz, huzûzat. ◆ Bir kadının memeleri, gerdanı.

Appât [imz.] Tuzağa konulan, oltaya takılan yem, tane. ◆ Kümes hayvanatını semirtmek için undan, patatesten, cevizden yapılan hamur. || (mec.) Vasıta-i iğfal. || C'est un trop vieux poisson pour mordre à l' – Çok tecrübesi olduğu için aldanmayacağına hükm olunan bir adam hakkında söylenir. || – s de fond Balık sayd olunacak yere balıkları celp için ka'r-ı deryaya atılan mevadd-ı gıdaiye. || – s artificiels Yem gibi kullanılan yalancı küçük balıklar, zoka.

Appâté,e [s.] İğfal olunmuş, muğfel. || (mec.) Bulanmış, teskin-i hırs etmiş.

Appâter [ft.] Yemlemek. ◆ Tuzak tanesi gibi bir şeyle cezbetmek. ◆ Yavru kuşların ağzına yem vermek. ◆ Kaz, tavuk, hindi gibi kümes hayvanatına semirtici şeyleri zorla yedirmek. || (mec.) Cezp ve iğfal etmek.

Appauvrir [ft.] Fakir etmek, fakr u zarurete düşürmek. ◆ Toprağın kuvve-i inbâtiyesini azaltmak. ◆ Şaşaa ve debdebesini tenkis etmek. || – une langue Bir lisanı darlaştırmak. || – le sang Fakr-ı deme duçar etmek. || s' – Fakir olmak. ◆ Kuvve-i inbâtiyeyi kaybetmek. ◆ Darlaşmak. ◆ Kuvvetini kaybetmek. ◆ Tagayyür etmek, duçar-ı hüzal olmak. ◆ (Maâdin hakkında) Tükenmek.

Appauvrissement [imz.] Fakre duçar oluş, iftikar. ◆ Kuvvet ve vüs'atin zevali. ◆ Tagayyür, hüzal. ◆ Zayıflama.

Appeau [imz.] Avcıların kuşları celbetmek için kafese kapatıp öttürdükleri kuş, çığırtkan. ◆ Kuş sadâsı çıkaran bir nevi düdük. || (mec.) Celp ve iğfale yarayan şey.

Appel [imz.] Çağırma, davet. ◆ Müracaat. ◆ Talep ve teşvik. ◆ Celp, toplama (asker vesâire hakkında). ◆ Silah altına alış. ◆ Yoklama. ◆ Yoklama borusu. ◆ Düelloya davet. ◆ (bhr.) Bir manevranın istikameti. ◆ Dil şaklatarak beygirleri teşvik ve tahrik etmek. ◆ İstînaf; Cour d' – Mahkeme-i istînaf. || Acte d' – İstînaf istid'âsı. || Interjeter, faire – İstînaf etmek. || Juger sur – İstînafen rü'yet etmek. || Connaître à charge d' – Davayı kabil-i istînaf olmak üzere fasl ve rü'yet etmek. || Battre l' – Bir şey üzerine dikkat-i umumiyeyi celbetmek. || – de fonds Ashab-ı tahvilattan, şürekâdan yeniden birtakım mebâliğ, sermaye talep etme. || Ce chien n'a poin d' – Bu köpek dikkatsizdir, itaatsizdir, sahibi çağırdığı vakit gelmez makamında ve av köpekleri hakkında kullanılır. || – de note Bir kitap metni arasına sahifenin altında, yahut kenarında yahut bab veya kitabın nihayetinde bir nota bulunduğunu anlatmak üzere konulan işaret. || – d'air Bir ocağa ihtirak için elzem olan havanın idhali. || – nominal Tayin-i esâmi ile yoklama.

Appelable [s.] (hk.) Kabil-i istînaf.

Appelant,e [i. – s.] (hk.) Müste'nif, istînaf eden. ◆ Kuşları celp için kafese kapattırılan kuş, çığırtkan. || L' – et l'intimé (hk.) Müste'nif ve müste'nifun-aleyh.

Appeler [ft.] (Sağır e'den evvel / tekerrür eder) ◆ Ad takmak, tesmiye etmek. ◆ Yoklama etmek. ◆ Çağırmak, davet etmek. ◆ Tayin eylemek. ◆ Celbetmek. ◆ Mahkemeye davet etmek, aleyhinde ikame-i dava etmek. ◆ Sevk ve tehyie ve teşvik etmek. ◆ Cezp

ve meclub etmek. ◆ İntac etmek. ◆ Zikretmek, adını söylemek. ◆ Birtakım isimleri veya rakamları sesle okumak, saymak. ◆ (as.) Yoklama etmek. ◆ (as.) Silah altına almak. || Dieu l'appelle Ölmek üzere bulunan bir adam hakkında söylenir. || – au secours İstimdad etmek, müracaat etmek. || – sous les drapeaux Silah altına davet eylemek. || C'est ce qu'on appelle... İşte buna ... derler. || – l'attention Nazar-ı dikkatini celbetmek. || – la mort sur quelqu'un Birinin ölümünü temenni eylemek. || – les choses par leur nom Hakikati doğruca, açıktan açığa söyleyivermek. || – à bord (bhr.) Sandal çağırmak için işaret vermek. || – Tarquin, Azor (Tiyatroda) Islıkla oyuncuları tezyif etmek. || – une partie du capital Sermayenin bir miktarını talep etmek. || – en justice Mahkemeye celbetmek. || – comme témoin Şahit ikame etmek. = [fl.] İstînaf-ı dava etmek. || En – à Müracaat etmek. || s' – Tesmiye olunmak, kendi kendine bir nâm, bir vasıf takınmak. ◆ Birbirini çağırmak, uzaktan konuşmak.

Appelet [imz.] Parakata denilen olta.

Appeleur [imz.] Çığırtkan.

Apellatif,ve [s.] (sr.) Nom – İsm-i cins, ism-i âm.

Appellation [ims.] Tesmiye, isim. ◆ Davet, celp. ◆ İstînaf. ◆ Huruf-ı hecânın suret-i kıraati. || – militaire (as.) Muhatabe-i askeriye: Onbaşı! Ahmed Onbaşı! gibi.

Appendice [imz.] (*a pain*) İlave, zeyl, tetimme, lâhika, zamîme. ◆ Fer'. ◆ Bir nizamnâmeye zeyl edilen fıkra-i kanuniye. ◆ Balonun alt sukbesi. = [cm.] Müzeyyelat.

Appendiculaire [s.] (*a-pain*) Zeyl suretinde.

Appendicule [imz.] (*a-pain*) Küçük zeyl veya fer'.

Appendiculé,e [imz.] (*a-pain*) Zamîmeli, zû-lâhika.

Appendre [ft.] Asmak, ta'lik etmek.

Appentis [imz.] Bir tarafı duvara dayanmış ve bu suretle çatısı yalnız bir tarafa mâil küçük bina, çardak, sâyeban. ◆ Bir büyük binaya muttasıl küçük bina.

Appert (il) (mr. Apparoir)

Appesanti,e [s.] Ağır, sakil. ◆ Yavaş, ağır, batî.

Appesantir [ft.] Ağırlaştırmak, teskil etmek. ◆ Betâet îras etmek. || s' – Ağırlaşmak. ◆ Uyuşmak. ◆ Tazyik etmek, yüklenmek. ◆ Israr etmek. || s' – sur... Bir şey hakkında sözü uzatmak, tatvil-i makal etmek, daima bir şeyden bahsetmek. || Ne nous appesantissons pas là-dessus Başka bahse geçelim.

Appesantissement [imz.] Ağırlaşma, ağırlık. ◆ Bedenen yahut zihnen zaaf ve nâtüvanî, betâet.

Appété,e [s.] Sevk ve ihtiyac-ı tabii ile arzu olunan.

Appétence [ims.] İştihâ, meyl-i tabii, hacetin sevk-i tabiisi. ◆ Arzu.

Appéter [ft.] Sevk-i tabii ile, sevk-i ihtiyaç ile arzu ve talep etmek. ◆ İstemek.

Appétibilité [ims.] Hacetin sevk-i tabiisiyle arzu ve talep etmek hissi. ◆ Arzu edilebilir.

Appétible İştihâyı dâî.

Appétissant,e [s.] İştihâ veren, iştihâ açan. ◆ İştihâ, şehvetengiz.

Appétit [imz.] İştihâ. ◆ (mec.) Arzu, tamah. ◆ Heves, nefs. ◆ Şehvet. ◆ Hırs. || Bon – Afiyet ola. || L' – vient en mangeant Yemeğe oturulunca iştihâ gelir ve (mec.) kazandıkça tamah artar. || Couper l' – İştihâyı kapamak. ◆ Cesaretini kırmak. || Il n'est chère, il n'est sauce que d' – Açlık her yenilen şeyi iyi buldurur. || Avoir l' – ouvert de bon matin Bilhassa nâ-be-mevsim bir eser-i hırs-ı câh gösteren gençler hakkında kullanılır. || Changement de corbillon donne – de pain bénit Tenevvü bıkkınlığa mani olur. || Avec – Şevk ve hâhiş ile. || à l' – de Tasarruf maksadıyla. ◆ Zevk ve arzuya göre. = [cm.] Sardalya ve emsali şeyler gibi iştihâ açmak için sofrada yenen mezeler.

Appétitif,ve [s.] İştihâ veren, câlib-i iştihâ.

Appétition [ims.] Arzu-yı şedid, hasret, hâhiş, iştihâ, iştiyak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Applaudir [ft.] Alkışlamak, el çırparak takdir ve tahsin etmek. ◆ Medh ü senâ ile beraber teşvik ve teşci' etmek. = [fl.] – à Kabul ve tasdik ve tahsin etmek. || s' – Kendi hareketinden memnun olmak, kendi kendini tebrik etmek, tefahhur etmek.

Applaudissement [imz.] Alkış, alkışlama. ◆ El çırparak tahsin ve takdir. ◆ Medh ü senâ.

Applaudisseur [imz.] Alkışlayıcı. ◆ Bir şeyi anlamaksızın tahsin eden adam.

Appleinir [ft.] Doldurmak.

Applicable [s.] İcra ve tatbiki mümkün veya şâyan olan. ◆ Kabil-i tatbik. ◆ Cârî, mer'îyü'l-icra. ◆ Takılması veya kaplatılması, yapışması kabil. ◆ Kabil-i tahsis (meblağ).

Applicage [imz.] Yapıştırma, takma.

Applicateur [s.] Tatbik edici.

Application [ims.] Yapıştırma, basma, takma, kaplama. ◆ Tatbik, icra. ◆ Tahsis, tayin. ◆ Dikkat, ihtimam. || – de la torture, de la question Birine işkence etme. || Faire l' – d'un soufflet Birisine bir tokat aşk etmek. || – analogique des lois pénales Kavânîn-i cezaiyenin kıyasen tatbiki. || – d'une peine par jugement Ceza-yı hükmî, mücâzat-ı kanuniyenin tatbiki.

Applique [ims.] Bir şeye tezyin için ta'lik ve ilave olunan şey. ◆ Duvara takılan lamba veya şamdan kolu. || Pièces d' – s Vida vesâire ile birbirine raptolunan parçalar.

Appliqué,e [s.] Tatbik olunmuş. ◆ Yapıştırılmış. ◆ Karıştırılmış. ◆ Kemâl-i dikkatle çalışan, meşgul, mütevaggıl.

Appliquer [ft.] Yapıştırmak, takmak, kaplamak. ◆ Dokundurmak, temas ettirmek, basmak. ◆ Dayamak, üzerine koymak. ◆ Tatbik ve icra etmek. ◆ Tahsis ve tayin etmek. ◆ Kullanmak, isti'mal etmek. ◆ Azv ve isnat etmek. ◆ Meşgul etmek, çalıştırmak, uğraştırmak, büyük bir dikkate ihtiyaç göstermek. ◆ Hasretmek. || – son esprit à Bir şeye hasr-ı zihn etmek. || – à la question İşkence etmek. || s' – Bir şeye sarf-ı dikkat etmek. ◆ Gelmek, yakışmak. ◆ Üzerine almak, giymek. ◆ Üzerine koymak. ◆ Mal edinmek. ◆ Üzerine alınmak.

Appoint [imz.] Kesr. ◆ Kusur. || Monnaies d' – Ufaklık. ◆ Hesap kusuru. ◆ Bir şeyi tamamlamaya yarayan şey. || Faire l' – Bir paranın üzerini ufaklık ile tamamlamak.

Appointé,e [s.] Maaşlı (memur). ◆ Tesviye olunmuş. ◆ Ta'lik edilmiş. ◆ (Ceza-yı nakdî vesâireye) duçar. = [imz.] (hk.) (mr. Appointement) || Être – contraire Zıt ve mütebâyin bulunmak.

Appointements [imz. – cm.] Maaş, vazife. ◆ (hk.) Zapt-ı dava. = [imz. – cm.] Senelik maaş, vazife-i seneviye. || Fournir aux – s de quelqu'un Birinin masârifine, idaresine, taayyüşüne yardım etmek.

Appointer [ft.] Maaş tahsis etmek. ◆ (Ceza) Tayin etmek. ◆ Hall ve tesviye etmek. ◆ Yontmak. ◆ (Dikiş hakkında) Kenarını bastırmak. || (hk.) Zapt-ı dava etmek.

Appointeur [imz.] Hall ve tesviye eden adam.

Appointi,e [s.] Sivrilenmiş, sivri.

Appointir [ft.] Sivriltmek.

Appontement [imz.] Bir sefineden rıhtıma çıkmak için uzatılan tahta iskele.

Apport [imz.] Zevceynden her birinin mevki-i iştirake koyduğu şeyler, cihaz-ı [çeyiz] zevceyn. ◆ Şerik sermayesi, hissesi. ◆ Bir davaya müteallik evrakın mahkemeye teslimi. ◆ Pazar.

Apportage [imz.] Hamallık. ◆ Hamaliye. || – dotal Zevcenin itaya mecbur olduğu cihaz [çeyiz] akçesi, drahoma.

Apporter [ft.] Getirmek. ◆ Cihaz [çeyiz] veya hisse getirmek, koymak. ◆ Serd ve dermeyan etmek. ◆ Îras etmek, mûcip olmak. ◆ Zikir ve îrad etmek. ◆ Kullanmak, icra etmek. ◆ (İş ve müzakere gibi hususat hakkında) Göstermek: || – des facilités Teshilat göstermek. || – remède İlacını, çaresini bulmak. || Bien venu qui apporte Parayı veren hüsn-i kabul, hüsn-i muamele görür. || Ap-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

porte! Bir şeyi getirmeleri için köpeklere verilen emir. Getir! Aport!

Apporteur [imz.] Getiren.

Apportionner [ft.] Herkesin hissesini vermek.

Apposer [ft.] Koymak, vaz' etmek. || – **sa signature** ◆ Vaz'-ı imza etmek, imzalamak. ◆ (Mühür vesâire) Basmak; – **les scellés** (Eşyayı) mühürlemek, taht-ı temhire almak. ◆ Yapıştırmak, ta'lik etmek. ◆ Zam ve ilave etmek; – **une clause à un contrat** Bir mukaveleye bir bent derc ve ilave etmek.

Appositif,ve [s.] (sr.) Bir kelimenin evveline ilave-i hurufla hâsıl olan (inşâ-yı kelâm).

Apposition [ims.] Vaz'. || (h.) Bir cinsten olan iki cismin birleşmesi, terâküb. || (nhv.) Bir ismin sıfat yerine isti'maliyle diğer bir isme vasıf olması: "Cicéron, orateur romain" terkibinde "oratör" isminin "Siseron" ismine vasıf olması gibi. || – **des scellés** Eşyayı taht-ı temhire alma.

Appréciabilité [ims.] Kabiliyet-i takdir.

Appréciable [s.] Kabil-i takdir.

Appréciateur [imz.] Takdir eden, muhammin, kadirşinas.

Appréciatif,ve [s.] Takdirî, tahminî. ◆ Takdir etmeye sâlih. || **État – des marchandises** Emtianın kıymet-i muhammenesini mübeyyin defter.

Appréciation [ims.] Takdir-i kıymet, tahmin. ◆ Kadirşinaslık. || **Questions d' –** Mesâil-i takdiriye. || **Laisser à l' – du tribunal** Mahkemenin rey ve takdirine havale etmek. || – **des distances** Tayin-i mesafe, tahmin-i mesafe. || – **des angles** Takdir-i zevâyâ. || – **des pentes** Meyl tayini.

Apprécie [ims.] Muhtelif pazarlardaki hububat fiyatının yekdiğeriyle mukayesesinden çıkarılan fiyat-ı vasatî.

Apprécier [ft.] Takdir-i kıymet, tahmin etmek. ◆ Kadrini anlamak, takdir etmek. ◆ Kıymetini bilmek. ◆ Tenkit etmek.

Appréhender [ft.] (*h* okunmaz) Bir şeyden korkmak, vehim ve şüphe etmek. ◆ Tutmak, yakalamak, zaptetmek. || – **une succession** Bir mirasa nâil olmak, tasarruf etmek. || – **au corps** (hk.) Ahz u girift etmek.

Appréhensible [s.] (*h* okunmaz) Zihnen zaptolunabilen, kabil-i derk.

Appréhensif,ve [s.] (*h* okunmaz) Korkak, cebin, cesaretsiz. (Az müsta'mel.)

Appréhension [ims.] Korku, cebânet. ◆ Vehim, şek. ◆ İntikal, anlayış, fehm, idrak.

Apprendre [ft.] Öğrenmek, bellemek, taallüm etmek. ◆ Alışmak, tabiat edinmek. ◆ Haber almak. ◆ Haber vermek, bildirmek. ◆ Öğretmek, talim etmek. ◆ Belletmek. || **Ce qu'on apprend au ber dure jusqu'au ver** Çocuklukta bellenen şeyler ölünceye kadar tahattur edilir. || – **à sa mère, à son père, à faire des enfants** Kendinden âleme ders vermeye kalkmak. || **s' –** Öğrenilmek. ◆ Birbirine öğretmek, haber vermek.

Apprenti,e [i. – s.] Şâkirt, çırak. || (mec.) Acemi, tecrübesiz. || – **n'est pas maître** Bir müptedîden üstadlara mahsus eser-i mükemmeliyet beklememelidir.

Apprentissage [imz.] Şâkirtlik, çıraklık. ◆ Şâkirtlik müddeti. ◆ İlk tecrübe. || **Faire l' – de** Alışmak, öğrenmek.

Apprêt [imz.] Hazırlama, tehyie. ◆ (Sanâyide) İşlenecek iş. ◆ Yemeklerin suret-i tehyiesi. || (mec.) Tekellüf, tasannu. || **Sans –** Tabii surette, riyasız. = [cm.] Hazırlık tedarikât. ◆ Taam terbiyesi.

Apprétador [imz.] Fransız kadınlarının vaktiyle başlarına bağladıkları inciden yapılmış bir ziynet.

Apprêtage [imz.] Çuhaların fabrikada son cilâsı, perdaht. ◆ Derilerin dibâgati.

Apprêté,e [s.] Hazırlanmış. ◆ Tekellüflü, gayritabii. || **Cartes – es** Marifet göstermek için evvelden tertip olunmuş, düzülmüş oyun kâğıtları. ◆ Kumarda aldatmak için üzerine işaret yapılmış oyun kâğıtları.

Apprêter [ft.] Hazırlamak, tehyie etmek. ◆ Yapmak, uydurmak. ◆ (Yemek) Pişirmek,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ihzar etmek. ◆ Kumaşlara vesâir masnûata cilâ vermek, perdaht etmek. = [fl.] – à manger Yemek pişirmek. || – à rire Herkesi kendine güldürmek. || – des cartes Oyun kâğıtlarını düzmek, üzerine gizli işaretler yapmak. || – la figue İncirlerin dibine bir an evvel kemâle ermeleri için zeytin yağına batırılmış bir tüy sürmek. || Apprêtez vos armes! Nişan al. (Eski kumandadır.) || s' – Kendi için hazırlamak. ◆ Hazırlanmak, süslenmek.

Apprêteur [imz.] Kumaş ve mensucat-ı sâire perdahtçısı. ◆ Cilâcı.

Apprimé,e [s.] Tüyleri yatık olan, zül'eş'ar-ı mebsûte.

Appris,e [i. – s.] Öğrenilmiş. ◆ Alıştırılmış, terbiye olunmuş. (Bu son mânâda yalnız *bien* ve *mal* kelimeleriyle isti'mal olunur: *Bien* – terbiyeli, *Mal* – terbiyesiz.)

Apprivoisable [s.] Alıştırılması mümkün olan, kabil-i te'nis.

Aprivoisé,e [s.] Alışmış, munis. ◆ (mec.) Bir şeye sâlih bir hâle getirilmiş.

Apprivoisement [imz.] Vahşi bir hayvanın alıştırılması, te'nis.

Apprivoiser [ft.] Bir vahşi hayvanı yumuşatmak, alıştırmak, te'nis etmek. ◆ Teskin-i şiddet etmek. ◆ Bir adamın huşûnetini izâle etmek. || – une femme Bir kadını mebâhis-i aşkı istimâa alıştırmak. || s' – Alışmak, yumuşamak. ◆ Kesb-i ülfet etmek, me'nus olmak.

Approbateur,trice [i. – s.] Takdir, tasvip ve tahsin eden. ◆ Tasvipkâr.

Approbatif,ve [s.] Takdir ve tahsin ve tasvibi mutazammın.

Approbation [ims.] Takdir, tahsin, tasvip. ◆ Kabul, tasdik. ◆ Kitap tab'ı için muayene ve teftiş dairesinden verilen ruhsat.

Approbativement [h.] Tasvip ve tasdik suretiyle. ◆ Takdir ve tahsin ile. (Az müsta'meldir.)

Approchable [s.] Kabil-i takarrüb, yanına varılması mümkün olan. (Hemen daima nefy suretiyle kullanılır.)

Approchant,e [s.] Karib, şebih, yakın. ◆ Takribî. = [h.] Takriben = [hc.] Sularında: – les six heures Saat altı sularında.

Approche [ims.] Yakınlaşma, takarrüb. ◆ (Hayvanlar hakkında) Çiftleşme. || Lunette d' – Eşyayı yakın gösteren dürbün. || (tba.) Boş. ◆ İki harfin sehven ayrı yazılması. ◆ Birbirinden ayrı dizilen iki harf veya kelimenin yaklaştırılacağını göstermek üzere musahhih tarafından konulan ufkî mûtarıza (‿) işareti. ◆ (as.) ameliyat-ı takribiye, takarrüb. || Greffe en –, par – Emzirme dal aşı[sı]. = [cm.] Civar, etraf ve eknaf, havali.

Approcher [ft.] Yakın getirmek, yaklaştırmak, takrib etmek. ◆ Yanına kabul etmek, yaklaştırmak. ◆ Birisinin daire-i ülfetine dâhil olmak. ◆ Yaklaşmak, takarrüb etmek. ◆ (Hayvanlar hakkında) Çiftleşmek. ◆ Münasebet ve müşâbeheti hâiz olmak. || – un prince etc. Bir büyük adama intisap etmek. || Un homme qu'on ne saurait Yanına varılmaz adam, müteazzım, sert. || – quelqu'un de soi (Büyük adamlar hakkında) Yanına birini memur kabul etmek. || – un drap Bir kumaşı pek derinden kırkmak. || – des sacrements (Hıristiyanlarca) Papaza itiraf-ı günah etmek. || s' – Yaklaşmak, hâiz-i münasebet olmak. ◆ İtilâf etmek, uyuşmak. (Bu mânâ eskimiştir.)

Approfondir [ft.] Derinletmek, ta'mik etmek. || (mec.) Ta'mik ve tetkik etmek, künhüne varmak, istiksâ etmek. || s' – Derinleşmek. ◆ (mec.) Kendi künhüne varmak.

Approfondissement [imz.] Derinleştirme. ◆ Derinlik. || (mec.) Ta'mik ve tetkik, istiknah, istiksâ.

Approfondisseur [imz.] Her şeyi istîzah etmek, her şeyin künhüne varmak iddiasında, iptilâsında bulunan adam.

Appropriable [s.] Kabil-i temellük, kabil-i ihraz.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Appropriation [ims.] Bir şeye sâlih bir hale ifrağ. ◆ Tevfik, tatbik. ◆ Temizleme. (Bu mânâda az müsta'meldir.) ◆ Tasarruf, istimlâk. ◆ (hk.) İhraz.

Approprier [ft.] Bir işe yarayacak surete koymak. ◆ Temizlemek. ◆ Tevfik ve tatbik etmek. ‖ **s'** – Bir işe yarar surete konmak. ◆ Uymak. ◆ Tevâfuk etmek. ◆ Tevfik ve tatbik olunmak. ◆ Kendine mal edinmek, istimlâk etmek.

Approuvé,e [s.] Takdir ve tahsin veya kabul ve tasdik olunmuş. = [i.] **Approuvé** (Evrak-ı resmiyede) Mûcebince.

Approuver [ft.] Takdir ve tahsin etmek. ◆ Tasvip eylemek. ◆ Kabul ve tasdik etmek. ‖ **s'** – Tasvip ve tahsin olunmak. ◆ Yekdiğerini takdir ve tahsin etmek.

Approvisionnement [imz.] Erzak ve mühimmat. ◆ Erzak ve mühimmat tedariki, tedarik-i zâd u zahire, tezvîd. ‖ – **d' une armée** Bir ordunun erzak ve mühimmatının tedariki. ‖ – **de transports stratégiques** Nakliyat-ı sevkü'l-ceyşiye. ‖ – **des 20 jours** Yirmi gün erzak ve mühimmatı.

Approvisionner [ft.] Erzak ve mühimmat vermek, tedarik etmek. ‖ (as.) **Approvisoinnez!** Fişek koy! kumandası. ‖ **s'** – Kendi erzak ve zahâirini tedarik etmek. ‖ (mec.) Tedarik etmek, sahip olmak.

Approvisionneur [imz.] Erzak ve mühimmat veren, müteahhit. ‖ (as.) Levâzım-ı askeriye müteahhidi.

Approximatif,ve [s.] Takribî, tahminî. ‖ **Compte** – Hesab-ı tahminî, hesab-ı takribî.

Approximation [ims.] Takrib, tahmin. ◆ Hakikate takarrüb. ◆ (as.) Tecviz-i hata (topoğrafya ve harita kıraatinde). ‖ **Par** – Takriben.

Approximativement [h.] Takriben, tahminen, ale't-tahmin.

Approximer [ft.] Tahmin etmek.

Appui [imz.] Dayanılacak şey, dayak, destek, müttekâ. ◆ İstinatgâh, istinat. ◆ Muâvenet, himaye, tarf. ‖ **à hauteur d'** – Eğilen bir adamın dirsekle dayanılabileceği yükseklik. ‖ (as.) İstinat, mesnet; – **de tir** Endaht mesnedi. ‖ – **pour les roues** Tekerlek mesnedi; **compagnie d'** – İstinat bölüğü. ‖ **Point d'** – (crh.) Nokta-i istinat. ‖ **à l'** – **de** Teyiden müeyyed ve müspet olmak üzere, ispat için. ‖ **Mettre son** – **sur un roseau** Muâvenet için şerâit-i lâzımeyi hâiz olmayan bir adama güvenmek. ‖ **Pièces à l'** – Keyfiyeti müeyyid evrak, evrak-ı müeyyide, müsbite. ‖ – **moral** Müzâheret-i maneviye.

Appui-main [imz.] Ressamların fırçayı tutan eli dayatmak için kullandıkları müttekâ, ressam, nakkaş değneği. (cm. des *appuis-main*.)

Appui-tête [imz.] Fotoğraf çıkarılırken baş sallanmaması için arkadan kullanılan müttekâ. (cm. des *appui-têtes*.)

Appuyé,e [s.] Dayanmış. ‖ (mec.) Müstenid, yerleşmiş, müstahkem. ‖ (Evrak-ı resmiyede) Takdiri mübeyyin bir tabirdir.

Appuyer]ft.] Dayak ile tutmak, dayak koymak. ‖ Dayatmak. ‖ (as.) İstinat ettirmek, muâvenet etmek, mümteniü't-taarruz kılmak. ◆ Basmak. ◆ Teyid etmek. ◆ Bent etmek. ◆ (Zihin hakkında) Hasr ve tevcih eylemek. ◆ Muâvenet ve müzâheret etmek. ◆ Israr etmek. ‖ – **les chiens** Köpekleri gerek av borusu gerek ses ile teşvik etmek. ◆ Takviye ve iltizam etmek. ◆ Tasdik ve tervic etmek. = [fl.] Dayanmak, abanmak. ◆ Bir istikamet almak, bir cihete dönmek. ◆ (as.) Hatt-ı müstakimden ayrılıp sağa sola meyletmek. ‖ – **sur un mot** Bir kelimeye ziyade kuvvet vererek telaffuz etmek. ‖ – **sur une note** Çok kuvvet vermek için bir nota üzerinde bir müddet tevakkuf etmek. ‖ – **sur une pensée** Bir fikrin üzerinde ısrar etmek. ‖ – **des deux** Beygire iki mahmuz ile birden vurmak. ‖ **s'** – Dayanmak, istinat etmek. ◆ Güvenmek. ‖ **s'** – **sur un roseau** Hiçbir faydası olmayacak bir adama yahut bir şeye güvenmek.

Apre [s.] Kekre, ekşi. ◆ Sert. ◆ Sarp, çetin. ◆ Arızalı. ◆ Sert, hırçın. ◆ Müellim, azap-

bahş. ◆ Haşin. ◆ Güç, meşakkatli. ◆ Ziyadesiyle haris.

Aprement [h.] Sertlikle, huşûnetle. ◆ Güç ve meşakkatli olarak. ◆ Tamahkârane, Harisâne. ◆ Şiddetle.

Après [hc. – zz. – zm.] Sonra: – **le déluge** Tufandan sonra, ba'de't-tufan; –**avoir dîné** Yemek yedikten sonra; **Cinquante ans** – Elli seneden sonra; – **que je fus venu** Ben geldikten sonra; – **vous** Sizden sonra; **Les conseillers sont** – **les présidents** Âzâlar reislerden sonradır. ◆ Arkada, arkadan, arkasından, arkaya; **Courir** – **les voleurs** Hırsızların arkasına düşmek; **Marcher** – **quelqu'un** Birinin arkasından gitmek, birisini taklide, ona yetişmeye çalışmak; **Les chiens aboient** – **les passants** Köpekler mârrin ve âbirinin arkasından havlarlar. ◆ Aleyhinde; **Crier** – **quelqu'un** Birinin aleyhinde bağırmak. ‖ **Courir** – **une chose** Bir şeyi istihsale çalışmak. ‖ Hilafında, rağmen: – **le sage exemple que je lui ai donné** Kendisine verdiğim âkilâne nasihat hilâfında... ‖ Haricinde, başka: – **les défauts des autres, il n'est rien que nous connaissions mieux que leurs devoirs** Diğerlerinin nakayisi haricinde en iyi bildiğimiz şey onların mecbur oldukları vezâiftir. ‖ **Être** – **quelqu'un** Birisiyle lâ-yenkatı' meşgul olmak. ‖ **Être, se mettre** – **quelqu'un** Birisine musallat olmak, birisini rahatsız etmek. ‖ **Être** – Birisiyle meşgul olmak. ‖ **Attendre** – **quelqu'un** Birinin vüruduna intizar etmek. ◆ Birinin vürudunu şiddetle arzu eylemek. ‖ **Attendre** – **quelque chose** Bir şeyi şiddetle intizar ve arzu etmek. ‖ **D'** – Göre, tevfikan; fikrince, sözünce, usulünce: **Peindre d'** – **Raphaël** Rafael'e göre, Rafael usulünce resim yapmak; **D'** – **moi** Benim fikrimce, bana kalsa. ‖ **D'** – Sonra; **Ils s'enfuirent l'instant d'** – Bir dakika sonra kaçtılar. ‖ – **tout** Nihayet, her hâlde. ‖ – **coup** İş işten geçtikten sonra, ba'de harâbi'l-basra. ‖ **Ci** – Zîrde, âtide. ‖ – **à** Üzere: **Je suis** – **à conclure avec...** Filanla olan işlerime netice vermek üzereyim. ‖ – ? Ey [ya] sonra? ‖ **L'un** – **l'autre** Birbiri arkasısıra, müteakiben.

Après-boire [imz.] Sarhoşluk. = [zr.] Sarhoş iken, esna-yı mestîde.

Après-demain [zz.] Öbür gün, yarın değil öbür gün. ‖ (mec.) Artık geçmiş ola. ◆ Yarından sonraki gün.

Après-diner yahut **Après-dîné** [imz.] veya **Après-dînée** [ims.] Öğle yemeğiyle akşam arasındaki vakit. ◆ Öğle yemeğinden sonra. (cm. des *après-dîners*.)

À présent [zr.] Şimdiki hâlde, el-yevm.

Après-midi [imz.] Öğleden sonraki vakit, ba'de'z-zuhr, ba'de'z-zeval. (Bazen müennes kullanılır.) (cm. des *après-midi*.)

Après-souper yahut **Après-soupé** [imz.] **Après-soupée** [ims.] Akşam yemeğiyle yatılacak saat arasındaki vakit. (cm. des *après-soupers*.)

Apreté [ims.] Kekrelik, ekşilik. ◆ Sarplık. ◆ Çetinlik. ◆ Şiddet. ◆ Sertlik, huşûnet. ◆ Hırs ve tamah.

À priori (mr. Priori)

Aproctie [ims.] (*tî*) (t.) Ma'dûmiyet-i şureyh.

À propos (mr. Propos)

Aprosopie [ims.] (t.) Ma'dûmiyet-i vech.

Apside [ims.] (hy.) Bir seyyâre mahrekinin mihver-i kebirinin medarını kat' eylediği evc ile haziz noktalarının her biri.

Apside [ims.] (mr. Abside)

Apsychie [ims.] (t.) Baygınlık.

Apsychisme [ims.] (t.) Belâhet, fıkdan-ı tâmm-ı zekâ.

Apte [s.] Layık, şâyeste, müstehak. ◆ Muktedir, ehil.

Aptère [s.] (tt.) Kanatsız (böcek), adîmü'l-cenah. ‖ – **s** Adîmetü'l-ecniha sınıfı.

Aptérygiens [imz. – cm.] (tt.) Hayvanat-ı nâime sınıfından adîmü'l-cenah kısmı.

TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tubaga.gov.tr

Aptitude [ims.] İstidat, kabiliyet, liyakat. ◆ Ehliyet, dirayet. ◆ İktidar. || (as.) **Certificat d' – militaire** Askerliğe iktidar şahâdetnâmesi.

Aptumisme [imz.] Her şeye ehliyet, liyakat.

Aptumiste [imz.] Her şeye ehil ve layık olan adam.

Apurement [imz.] Rü'yet-i muhasebe, tetkik-i hesap. || **L' – d'un compte** Bir muhasebenin rü'yet ve tetkiki.

Apurer [ft.] Hesabı tetkik etmek. ◆ Kat'-ı muhasebe etmek. ◆ Malgame olmuş bir madeni temizlemek. || – **un compte** (mec.) Bir müşkili izâle etmek, bir bahse nihayet vermek.

Apyre [s.] (k.) Ateşe mukavemet eden, gayr-ı müzab.

Apyréne [s.] (nb.) Çekirdeksiz (meyve).

Apyrétique [s.] (t.) Sıtma nöbetleri arasındaki fasıla-i sükûnî, fetrî.

Apyrexie [ims.] (t.) Sıtma nöbetleri arasındaki vakt-i sükûn, fetret, kal'.

Aqua-fortiste [imz.] (*koua*) Tîzab ile hakkeden hakkâk.

Aquarelle [ims.] (*koua*) Sulu boya resim.

Aquarelliste [ims.] (*kou*) Sulu boya ressamı.

Aquarium [imz.] (*akou-ariom*) Tatlı su veyahut deniz nebatat ve hayvanatını muhafazaya mahsus cam havuz yahut şişe. (cm. des *aquariums*.)

Aquarteur [imz.] (*koua*) Kadim Romalılarda askerle su tevziine memur olan efrad.

Aquatile [s.] (*koua*) (nb.) Suda yaşayan, suda doğan, mâî.

Aqua-tinta yahut **Aquatinte** [ims.] (*koua*) Bakır üzerine yapılan bir nevi hâk. (des *aqua-tinta* yahut *des aquatintes*).

Aquatique [s.] (*koua*) Sulu (yer), bataklık. ◆ Suya muhtaç, su isti'mal eden (sanâyi, ticaret vesâire). ◆ (Latife tarzında) Sudan başka bir şey içmeyen. || (tt.) Suda yahut su kenarında yaşayan (hayvan), suda neşvünemâ bulan (nebat), mâî. || **Le peuple** – Balıklar. || **Vert** – Su yeşili renginde.

Aquatiquement [zr.] (*koua*) Su vasıtasıyla. ◆ Tuyur-ı mâiye gibi.

Aqueduc [imz.] (*c* okunur) Su kemeri, su yolu, su bendi. || (tşr.) Kanat, mecra.

Aqueux,se [s.] Sulu, âbdar. ◆ Su şeklinde, mâî, mâyi. || **Le fluide** – Su. || **Dépôts** – Sular vasıtasıyla teşekkül etmiş olan kayalar. || **Météores** – Sis, bulut, yağmur, çiy, kar gibi su buharının hava dâhilinde çok veya az bulunmasına tâbi hadisat-ı cevviye.

Aquifère [s.] (*kui*) Sulu, suyu hâvi.

Aquigène [s.] (*kui*) (nb.) Suda doğan, büyüyen.

Aquiger [ft.] Yakalamak, dövmek, yaralamak.

Aquilicies [ims. – cm.] (*kui*) Yağmur yağması için Yunan-ı kadimde Jüpiter'e edilen nezirler.

Aquifliacées [ims. – cm.] (nb.) Serâbine-tü'r-râiye fasîlesi.

Aquila alba [imz.] Tatlı sülümen.

Aquilin [s.] Nesrî, kartalın rengine müşâbih. (Beygirler hakkında müsta'meldir.) || **Nez** – Gaga burun, kakma burun.

Aquilon [imz.] Poyraz (rüzgârı). || (Şiirde) Şiddetli ve soğuk rüzgâr. ◆ Şimal.

Aquosité [ims.] Sululuk, âbdarlık. ◆ Mâyiiyet.

Ara [imz.] Uzun kuyruklu iri papağan.

Araba [imz.] (Türkçeden me'huz) Araba.

Arabe [i. – s.] Arap. ◆ Arabî. || **Chiffres – s** Her yerde müsta'mel olan malum rakamlar. = [imz.] Lisan-ı Arabî. ◆ Arap atı. || **La liqueur** – Kahve.

Arabesque [s.] Arapların tarz ve usulünde olan (nakış, mimarlık vesâire), Arap usul-i mimarisi ve ona mensup. = [imz.] Fenn-i mimarinin Araplardan me'huz bazı oyma ve nakışları, tezyinat-ı mimariye-i Arabiye. = [ims. – cm.] Yine Araplardan me'huz ve girift yapraklar ve dallar nakşından ibaret şekil ve suret. || (mec.) Üslup ve muhayyile garabetleri.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Arabesse [i. – s.] Arap kadını. (Az müsta'meldir.)

Arabie [ihs.] Arabistan, Cezîretü'l-Arap.

Arabique [s.] Araba mahsus, Arabî: || **Golfe** – Bahr-i Ahmer. || **Gomme** – Zamk-ı Arabî. || **La fève** – Kahve. (Lisan-ı şiirde müsta'meldir.)

Arabisant [imz.] Lisan-ı Arabî ile tevaggul eden âlim.

Arabiser [ft.] Lisan-ı Arabî ile mütehassıs olmak. ◆ Şarklıların üslub-ı mutantanını taklit etmek. || – **un mot** Bir kelimeyi Araplaştırmak, ta'rib etmek.

Arabisme [imz.] Lisan-ı Arabîye mahsus hâl ve şive ◆ Arap ıstılahı.

Arabiste [ims.] Miladın on birinci asrında etibbâ-yı Arabın mesleğini kabul etmiş olan etibbâ-yı garbiyeye verilen isim. ◆ Lisan-ı Arabî ile tevaggul eden âlim.

Arable [s.] Kabil-i ziraat (toprak).

Aracées [ims. – cm.] (nb.) Lûfiye fasîlesi.

Arachide [ims.] Yer fıstığı, Amerikan fıstığı.

Arachnéen,ne [s.] (*rak*) Örümcekli, üzerinde örümcek ağı bulunan.

Arachnides [ims. – cm.] (*rak*) Örümcek envâı ve örümceğe şebih hayvanat, anâkib. ◆ Hayvanat-ı ankebûtiye fırkası.

Arachnogénose [ims.] (*rak*) (t.) Örümcek sokmasından tevellüd eden emraz.

Arachnoïde [ims.] (*rak*) (tşr.) Beyni ihâta eden zar, gışâ-yı ankebutî.

Arachnoïdien,ne [s.] (*rak*) Örümcek ağı inceliğinde bulunan.

Arack yahut **Arak** yahut **Arac** [imz.] (Arabîden me'huz) Pirinçten ve şeker kamışından çıkarılan bir nevi rakı, arak.

Araf [imz.] (Arabîden me'huz) Araf.

Aragne yahut **Araigne** [ims.] Örümcek. (mr. Araignée)

Aragonite [imz.] (mad.) Bir nevi kilsli taş.

Araignée [ims.] Örümcek, ankebut. ◆ Örümcek ağı. ◆ Kuş tutmak için ağ. ◆ Çengel, kuyu çengeli. ◆ Usturlab halkası. || **Pattes d'** – Zayıf ve kuru parmaklar. ◆ Uzun, ince yazı. || **Toile d'** – Örümcek ağı. ◆ Tülbent. || – **de mer** Örümcek balığı. ◆ (as.) Şebekî lağımlar. || (hy.) Usturlab halkası. ◆ (bhr.) Makara takımı. || **Avoir une** – **dans le plafond** Kuvâ-yı akliyesi biraz muhtel olan adam hakkında kullanılır.

Araigneux,se [s.] Örümcek ağına benzeyen.

Arain [imz.] Bilhassa Hindistan'da yapılan satrançlı veya çubuklu bir kumaş.

Araire [imz.] Kara saban, papura.

Arame [imz.] İran şahlarının sarayı.

Aranéen,ne yahut **Arané,e** [s.] Örümceğe benzeyen.

Aranéiforme [s.] (tt.) Ankebutiyü'ş-şekl.

Arasement [imz.] Duvar vesâirenin bir hizaya getirilmesi, tesviye, tastih.

Araser [ft.] Duvar vesâireyi bir hizaya, bir satha getirmek, tesviye, tastih etmek.

Aratoire [s.] Ziraate ait ve müteallik, zer'î.

Aratriforme [s.] Saban şeklinde.

Arbalète [ims.] Tatar oku, oluklu ok, kazzaf. || – **à tour** Dolaplı kazzaf. || – **de passe** Geçit oku. || **Cheval en** – Arabada bir çift hayvanın önüne koşulmuş tek hayvan.

Arbalètrier [imz.] Kazzafla müsellah asker, okçu. ◆ Çatı direği, mahyası. || **Grand maître des** – **s** Tophâne nezâretlerinin ihdasından evvel bu makama mukabil olan bir memuriyet-i askeriye.

Arbalétrière [ims.] (as.) Kazzaf mazgalı.

Arbitrage [imz.] Hakem tayini. ◆ Hakem usulü. ◆ Hakem meclisinin hükmü, hükm-i kati. ◆ Poliçe ticareti. ◆ Bir piyasada kıymeti dûn olan tahvilatın iştirâsıyla ziyadeye talibi olan piyasada füruhtundan ibaret bulunan borsa oyunu. || – **international** Beynelmilel hakem usulü.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Arbitraire [s.] Keyfî, örfî, müstebidâne. ◆ Hâkimin keyif ve takdirine bırakılmış.

Arbitrairement [zr.] Bir suret-i müstebidâne, örfen, mütehakkimâne. || (hk.) Fuzulen.

Arbitral,e [s.] Hakem meclisine müteallik. || **Tribunal** – Heyet-i hakemiye, hakem mahkemesi. || **Décision** – **e** Hakemlerin kararı, hükmü, hükümnâme.

Arbitralement [h.] Hakem nasbıyla, hakem vasıtasıyla.

Arbitration [ims.] Takriben ve tahminen tayin-i kıymet. ◆ Takdir-i paha.

Arbitre [imz.] Hakem. || **Tiers** – yahut **Sur** – Hakemlerin ittifak edemedikleri takdirde fasl-ı mesele için salâhiyetleri dairesinde intihab ettikleri diğer hakem. ◆ Hâkim-i mutlak, Cenab-ı Hakk.

Arbitre [imz.] İradet, ihtiyar. || **Libre** – İradet-i mutlaka, irade-i cüziye. || **Serf** – İrade-i cüziyenin zıddı, kader-perestlik.

Arbitrer [ft.] Hâkim yahut hakem sıfatıyla hükmetmek. ◆ Tahmin-i kıymet etmek.

Arborer [ft.] Rekz, nasb etmek, dikmek. ◆ (Sancak) çekmek, ref'-i livâ etmek, bandıra küşad etmek. ◆ Raptetmek, bağlamak. || (mec.) Alenen iltizam etmek. ◆ Takmak, koymak, giymek.

Arborescence [ims.] Dallanma, teşeccür.

Arborescent,e [s.] Ağaç şeklinde olan, şecerî, müteşeccir, dallı budaklı.

Arboricole [s.] Ağaç üzerinde yaşayan (hayvan veya nebat-ı tufeylî).

Arboriculteur [imz.] Ağaç yetiştirmekle meşgul adam.

Arboriculture [ims.] Terbiye-i eşcar, ağaç yetiştirmek ilmi.

Arboriforme [s.] Ağaç şeklinde, biçiminde olan.

Arborisation [ims.] (k.) Bir maden veya bir billurun üzerinde görünen yaprak veya ağaç şekl-i tabiisi, teşeccür.

Arborisé,e [s.] (k.) Üzerinde ağaç yahut yaprak resmi görünen (maden yahut billur), müteşeccir.

Arboriser [ft.] Ağaç yetiştirmek. ◆ Ağaç biçimini vermek. || **s'** – Ağaca benzemek, ağaç şeklini taklit etmek.

Arboriste [imz.] Ağaç yetiştiren adam, fidancı.

Arbouse [ims.] yahut **Arbousse** veya **Arbouste** Kocayemişi, semer-i katleb/kutlub.

Arbousier [imz.] Kocayemişi ağacı, katleb/kutlub.

Arbre [imz.] Ağaç, şecer. ◆ Dingil. ◆ Mihver, mil. ◆ Hanedan. || (bhr.) Direk. || – **de Diane** (k.) Ağaç şeklinde tebellür etmiş gümüş ile cıva mahlutu. || – **généalogique** Şecere-i ensab, silsilenâme. || – **s fruitiers**, – **s à fruit** Eşcar-ı müsmire. || – **s forestiers** Meşe, çam vesâire gibi ormanlarda bulunan eşcar. || – **s verts** Mevsim-i şitâda yapraklarını muhafaza eden eşcar. || – **s d'ornement** Bahçelerde yol kenarlarını vesâireyi tezyin için dikilen ağaçlar. || – **s économiques** Dut ve emsali ağaçlar gibi meyvesinden ve çiçeğinden ve başka şeylerinden dahi istifade olunmak için dikilen ağaçlar. || – **d'amour** Erguvan ağacı. || – **à fraise** Kocayemişi ağacı. || – **de mille ans** Baobab ağacı. || – **de tige** Dalları altında 2 – 3.30 metre irtifaı olan ağaçlar. || **S'en tenir au gros de l'** – Minelkadim ve umumiyetle kabul edilmiş şeye taraftar olmak. || – **de science** Hazret-i Adem'e meyvesini yemek men buyurulan ağaç. || **L'** – **de la croix** İtikad-ı Nasârâya göre Hazret-i İsa'nın raptedildiği salib. || – **de Noël** Yılbaşı gecesi çocuklara verilecek oyuncak, şekerleme gibi hediyeler asılarak tertip ve tezyin edilen suni ağaç. || **L'** – **aux pommes d'or** Portakal ağacı. || **L'** – **de Ballas, de Minerve** Zeytin ağacı. || **L'** – **de Vénus** Mersin ağacı. || **L'** – **de Cybèle** Çam ağacı. || **L'** – **d'Apollon** Defne ağacı. || **L'** – **de Pluton** Servi ağacı. || **L'** – **de Bacchus** Asma.

Arbreter [ft.] Kuş tutmak için ağaç dallarına yapışkan bir mahlûl sürmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Arbreux,se [s.] Meşcer, ağaçlı.

Arbrisseau [imz.] Küçük ağaç, fidan. ◆ Çalı. || (mec.) Zayıf, aciz adam.

Arbuste [imz.] Bodur ağaç, nahle.[19] ◆ Funda, çalı çırpı.

Arc [imz.] (*c* okunur) Yay, kavis, keman. ◆ Kaş. || (m.) Kemer, tak, ok, kavis. ◆ (he.) Kavis: – **diurne** Kavs-i neharî. || – **nocturne** Kavs-i leylî. || – **de triomphe** Tak-ı zafer. || **Branche de l'** – Yay kolu, kab. || **Avoir plusieurs cordes à son** – Birkaç meslek veya sanat sahibi bulunmak, birçok vesâit-i muvaffakiyete, vesâit-i istihsal-i servete mâlik bulunmak. || **Détendre, débander l'** – Zihni, fikri dinlendirmek. || **Tendre trop l'** – Ziyade ibraz-ı şiddet etmek. || **Débander l'** – **ne guérit pas la plaie** Fenalık etmekten vazgeçmek, o âna kadar edilenleri tamir etmez. || **En** – Kavis şeklinde. || – **en-ciel** Alâim-i semâ, tirâje, kavs-i kuzah. || (ht.) – **de Volta** yahut – **voltaïque** Kavs-i voltaî. || **L'** – **d'Iris, l'** – **céleste, l'** – **des cieux** Alâim-i semâ, kavs-i kuzah, tirâje. || – **de cercle** Kavs-i daire.

Arcade [ims.] (m.) Kemer, tak. ◆ Eyer, semer kaşı. ◆ (tşr.) Kavs. || – **feinte** Hakiki bir kemer ile mütenâzır olmayı ihlal etmemek için bir duvara resim ile yapılan kemer.

Arcane [imz.] Kâzib kimyagerlerin gizlice icra ettikleri ameliyat. ◆ Suret-i terkibi mektum ilaç. ◆ Sır.

Arcangelet [imz.] Küçük kurşun ve harbi kazzafi.

Arcasineur,se [imz.] Dolandırıcı.

Arcasse [ims.] Makara yuvası. ◆ (bhr.) Geminin kıç tarafındaki yüzü, geminin kıç kafesi. || **Barre d'** – Geminin kıç kafesinin bölmesi.

Arcat [imz.] **Faire un** – Dolandırmak.

Arcature [ims.] (m.) Gerçekten yahut taklidî sıra kemerler.

Arc-boutant [imz.] (m.) İstinat kemeri, kemerli payanda. ◆ Destek. || (mec.) Bir mesleğin en başlı müdafii, hamisi. ◆ (cm. des *arcs-boutants*.)

Arc-bouter [ft.] (m.) İstinat kemeri ile takviye etmek. ◆ Gerinerek şiddetle dayanmak. || **S'** – Duvara dayatmak. ◆ Dayanmak.

Arc-doubleau [imz.] (m.) Bir kubbenin altında duvara bitişik nısıf kemer.

Arceau [imz.] Kemer kubbesi. ◆ Pencere veya kapı kemeri. ◆ Dört yapraklı yonca şeklinde tezyinat-ı mimariye. ◆ (crh.) Bir uzv-ı mecruhun üzerine ağırlık vermemek için yorganı yukarı tutmaya mahsus kavis, nîm-çember.

Arc-en-ciel [imz.] (*arkanciel*) Alâim-i semâ, kavs-i kuzah, tirâje.

Arc-en-terre [imz.] Toprak üzerinde yağmurdan yahut çiyden alâim-i semâya müşâbih olarak husûle gelen hadise.

Archaïologie [ims.] (*ka*) İlm-i lisan-ı atik.

Archaïologue [imz.] (*ka*) Lisan-ı atik ile mütevaggıl olan zât.

Archaïque [s.] (*ka*) Tarz-ı kadim üzere olan, öyle ibareli, usullü.

Archaïsme [imz.] (*ka*) Usul-i inşâ ve kitâbetin tarz-ı kadimi, usul-i atîka. ◆ Tabirat-ı mehcûre. ◆ Sanâyi-i nefisenin tarz-ı kadimi.

Archaïste [imz.] (*ka*) Köhneleşmiş, eskimiş tarzda yazı yazmak isteyen adam.

Archal [imz.] **Fil d'** – Pirinç tel, sarı tel.

Archange [imz.] (*ka*) Melek-i mukarreb.

Arche [ims.] Köprü kemeri, kantara. ◆ Kubbe, kemer. ◆ Encümen-i dâniş. ◆ İlticagâh. || **de Noé** Sefine-i Nuh. || **C'est l'** – **de Noé** Türlü türlü adamlar sâkin bulunan bir hâneye suret-i müstehziyânede ıtlak olunur. || – **d'alliance** Benî-İsrail'in sevâyâ-yı aşereyi hıfzeyledikleri sandık, tabut. || **L'** – **sainte** yahut **L'** – **de Seigneur** Karışılmayacak iş.

19 Orijinal metinde dizgi hatası: نحله şeklinde yazılan ve farklı anlamlara sahip olan kelimenin, bağlama bakıldığında نخله [=nahle: fidan] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Archée [ims.] Hükemâ-yı kadîmenin itikadınca insanda ve her şeyde bulunan bir mâye-i hayat, ruh, can. ◆ Mebde, asıl, esas. ◆ Arzın hararet-i dâhiliyesi.

Archelet [imz.] Saatçi mıskab yayı. ◆ Mıskab kemânesi. ◆ Çıkrıkçı ve hakkâk vesâire kemânesi.

Archélogie [ims.] (*ké*) İlm-i beşerin kavâid-i esasiyesini hâvi kitap. ◆ İlm-i kuvâ-yı insan, ilm-i kıdemiyat. ◆ Mebhas-i anâsır-ı beşer.

Archéologie [ims.] (*ké*) İlm-i âsâr-ı atîka.

Archéologique [s.] (*ké*) Âsâr-ı atîka ilmine müteallik.

Archéologue [imz.] (*ké*) Âsâr-ı atîka âlimi, fenn-i âsâr-ı atîka erbabından.

Archer [imz.] Ok, yay ile müsellah asker, tîr-endaz, kemandar. ◆ Kavvas, çavuş, muhzır.

Archerie [ims.] Ok isti'mali. ◆ Ok ile müsellah asâkir.

Archerot [imz.] Küçük kemandar. (İnde'ş-şuarâ aşktan kinâyedir.)

Archet [imz.] Keman yayı. ◆ (crh.) Kemâne. ◆ (ms.) Saz tâziyânesi, zahme. ◆ Bir şey çevirmeye veya delmeye mahsus yay, mıskab yayı. || **Messieurs de l'** – (Müstehziyâne) Keman çalanlar, musikişinaslar. || **Coup d'** – Nâgeh-zuhur ve fevkalâde.

Archétype [imz.] (*ké*) Asıl örnek, numûne-i evvel. ◆ Akçenin ayar-ı aslîsi.

Archevêché [ims.] Serpiskoposluk, başpiskopos rütbesi. ◆ Başpiskoposluğun aidatı. ◆ Bir serpiskoposun taht-ı idare-i rûhâniyesinde bulunan yer. ◆ Başpiskoposun konağı. ◆ Piskoposun merkez-i idaresi.

Archevêque [imz.] Serpiskopos. ◆ Bir nevi mor karanfil.

Archi [imz.] Mürekkep kelimatın başında bulunup "ser, baş", "reis" ve bazen "pek, derece-i gayede" mânâsını ifade eder.

Archiâtre [imz.] Vaktiyle hükümdar sertabibine verilen isim.

Archichancelier [imz.] Başvekil.

Archichapelain [imz.] Eski Fransa ve Almanya hükümdarları maiyetinde başrahip.

Archicœur [imz.] Âlicenap, iyi kalpli, büyük adam.

Archicomble [s.] Lebâleb, hıncahınç, dopdolu.

Archidiaconat [imz.] Başdiyakozluk.

Archidiaconé [imz.] Bir başdiyakozun taht-ı idaresinde bulunan yer.

Archidiacre [imz.] Başdiyakoz.

Archidiocésain,e [s.] Serpiskoposluğa müteallik, merbut.

Archiduc [imz.] Avusturya hanedan-ı imparatorîsi âzâsına mahsus unvandır, arşidük.

Archiducal,e [s.] Arşidüke müteallik.

Archiduché [imz.] Bir arşidüke muayyen emlâk ve arazi.

Archiduchesse [ims.] Arşidük zevcesi, arşidüşes. ◆ Avusturya hanedan-ı hükümdarîsine mensup kız veya kadın, arşidüşes.

Archiépiscopal,e [s.] (*ki*) Başpiskoposa müteallik.

Archiépiscopat [imz.] (*ki*) Başpiskoposluk, onun makamı, müddet-i memuriyeti.

Archier [imz.] Okçu, ok imal eden adam.

Archière yahut **Archère** [ims.] Ok mazgalı.

Archifaux,sse [s.] Tamamıyla yanlış.

Archifou,folle [s.] Nihayet derecede deli, zırdeli.

Archiforchu [s.] Pek müşkil, karışık, çatallı (iş, mesele).

Archifripon [imz.] Pek müzevvir, a'yar.

Archigrelin [imz.] (bhr.) Üçleme halat.

Archimandritat [imz.] Rum manastırı riyâseti, başrahipliği.

Archimandrite [imz.] Rum manastırı reisi, arhimandrit. (Vaktiyle piskoposlara, başpiskoposlara dahi ıtlak olunurdu.)

Archipel [imz.] Adaları çok deniz. ◆ Cezâir-i müctemia. ◆ Cezâir-i Bahr-i Sefid. || **Mer d'** – Adalar denizi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Archipélagien [i. – s.] Cezâir-i müctemiaya müteallik ve ait, cezâir-i müctemia sekenesinden.

Archipoëte [imz.] (müstehziyâne) Pek fena şair.

Archipresbytéral,e [s.] Başpapaza müteallik.

Archipresbytérat [imz.] Başpapazlık.

Archiprêtre [imz.] Başpapaz.

Archiprêtré [imz.] Başpapazın idare-i rûhâniyesi. ◆ Başpapazın ikametgâhı.

Archique [s.] İptidâi.

Archirabin [imz.] Hahambaşı.

Archistratégie [ims.] (as.) Sevkü'l-ceyş-i âliye.

Architecte [imz.] Mimar, kalfa. || (mec.) Sâni'. || **Le grand, le suprême** – Cenab-ı Vâcibü'l-Vücud.

Architectonique [s.] Fenn-i mimariye müteallik. ◆ Fenn-i mimari.

Architectural,e [s.] Fenn-i mimariye ait, mimari. (cm. *architecturaux*.)

Architecture [ims.] Mimarlık, fenn-i mimari. ◆ Tezyinat. ◆ Aksam-ı kâinatın tanzim-i âhenkdarı. || – **civile** İnşaat-ı ebniye-i âdiye fenni. || – **navale** İnşaat-ı bahriye fenni, fenn-i mimari-i bahrî.

Architonnerre [imz.] Arşimed'in icat-gerdesi olan bir nevi top ki büyük gürültü ile demir kurşunlar atardı.

Architrave [ims.] Sütun teknesi, direk başı. ◆ Bir binada üzerine çok yük binen büyük direk.

Architrésorier [imz.] Başhazinedar.

Architriclin [imz.] Sofracıbaşı. ◆ Mihmandar.

Archives [ims. – cm.] Evrak-ı resmiye, evrak-ı resmiye-i mahfuza. ◆ Hazine-i evrak. ◆ Bir milletin tarihi. ◆ Evrak mahzeni, debboyu. || **Département des – s de l'État** Defterhâne. || – **s Impériales** Defterhâne-i hâkanî. || **Directeur des – de l'État** Defterhâne nâzırı. || **Bureau des – s** Evrak kalemi.

Archiviste [imz.] Hazine-i evrak muhafızı. ◆ Terâcim-i ahvâle ait taharriyat ile meşgul adam. ◆ Evrak müdürü, memuru.

Archivolte [ims.] (m.) Kemerin üstündeki oymalar, zıh ve pervaz.

Archontat [imz.] (*ko*) Arhontluk, eski Yunanîler indinde hükûmet riyâseti.

Archonte [imz.] (*kon*) Eski Yunan hükûmetlerinde rüesânın beheri, arhont.

Archure [ims.] Değirmen taşlarını hâvi olan sanduka.

Arciforme [s.] Ok şeklinde.

Arçon [imz.] Eyer kaşı. ◆ Eyer. ◆ Kuburluk. ◆ Hallaç yayı. || **Perdre, vider les – s** Beygirden düşmek ve (mec.) şaşırmak, alıklaşmak. ◆ Müteredditolup bir şeye cesaret edememek. || **Être ferme dans les** – yahut **sur les** – Eyer üzerinde iyi durmak ve (mec.) fikir ve mesleğinde sabit olmak. || **Se remettre dans ses – s, sur ses – s** Bir beygire binmek ve (mec.) bir hastalıktan, bir kazadan, bir ziyandan sonra kendisini toplamak. || **Pistolets d'** – Kuburluğa konan tabancalar. || **Faire l'** – Hırsızların, katillerin birbirlerini tanımak için işaret vermeleri.

Arçonner [ft.] Pamuk, yün atmak. ◆ (zra.) (Asma vesâireyi) Daldırmak.

Arçonneur [imz.] Hallaç.

Arcot [imz.] Dökmeci remadı.

Arctique [s.] Şimalî; **Pôle** – Kutb-ı şimalî. || **Terres – s** Arazi-i şimaliye.

Arcture yahut **Arcturus** [imz.] (hy.) Dübb-i ekberin bir kevkebi, simâk-i râmih.

Arctuation [ims.] Kemik hastalıklarına uğrayan çocuklarda kemiklerin çarpılması.

Arcure [ims.] Meyve vermeyerek boya giden ağaçların dallarını eğme. ◆ (as.) Font-ı[20] efvah-ı nâriyenin sath-ı haricîlerindeki kabarıltı, takavvüs.

Ardélion [imz.] Her işe karışan telaşlı adam.

• • • • • • • • • • •

20 fr.: *fonte*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ardemment [h.] (*da-man*) Pek ateşli olarak. ◆ Kemâl-i germî ile. ◆ Şiddet-i arzu ile, ez cân u dil.

Ardent,e [s.] Kızgın, hararetli, sûzan. ◆ Ateşli, alevli. ◆ Haris-i şehvet. ◆ Şiddetli, zorlu. ◆ Gayretli, germ, münhemik. ◆ Azgın, haşarı. ◆ Pek sarı, pek kula (tüy ve saç hakkında). ‖ **Chapelle – e** Bir cenazenin etrafında yanan mumlar mecmûu. ‖ **Chambre – e** Eski zamanda adam zehirleyenleri ateş[t]e yanmaya mahkûm eden mahkeme. = [imz.] Pek sıcak havalarda ve bilhassa râkid sular kenarında yerden kalkar gibi görünen buhar. ◆ Yağ mumu. ‖ **Mal des – s** (t.) Dâ-i mihmaz.

Arder yahut **Ardre** [ft.] Yakmak. = [fl.] Yanmak, yanıcı olmak. (Eskidir.)

Ardeur [ims.] Sıcaklık, kızgınlık, şiddet-i hararet. ◆ Şiddet-i arzu. ◆ Germî, gayret. ◆ Azgınlık, haşarılık. ◆ Aşk, iştiyak, hasret. ◆ Huzûzat-ı aşkın suistimali. ◆ (t.) Hamv.

Ardillon [imz.] Toka dili. ◆ (tba.) Tezgâh iğnesi. ‖ **Il n'y manque pas un** – Hiçbir şey eksik değil.

Ardoise [ims.] Damları örtmeye yarayan kayağan taş, kara taş, arduvaz. ◆ Taş tahta, yazar bozar taşı.

Ardoisé,e [s.] Arduvaz taşı renginde olan. ◆ Arduvaz ile örtülü.

Ardoiser [ft.] Arduvaz taşı renginde boyamak. ◆ Arduvaz taşıyla döşemek, örtmek.

Ardoiseux,se [s.] Arduvaz şekil ve suretinde olan. (Pek az müsta'meldir.)

Ardoisier [imz. – s.] Arduvaz ocağında çalışan işçi. ◆ Arduvaz tabiatında olan, içinde arduvaz bulunan. ◆ Arduvaz gibi tabakalara ayrılmaya müsait.

Ardoisière [ims.] Arduvaz ocağı, arduvaz (taşı) madeni.

Ardre (mr. Arder)

Ardu,e [s.] Sarp, çetin, menî'. ◆ Müşkil, güç, zahmetli.

Arduité [ims.] Güçlük, müşkillik.

Are [imz.] Murabba'-ı aşârî. ◆ (he.) Yüz metre-murabbaı, iki evlek.

Aréage [imz.] Arazinin yeni evlek ile mesâhası.

Arec [imz.] (*c* okunur) Hind'in bir nevi hurma ağacı ve onun yemişi ve çekirdeği, fufel.

Aréfaction [ims.] (k.) Tecfif, teybis, kurutma.

Arénacé,e [s.] (tt.) Kum şeklinde olan, remlî.

Arénaire [s.] Kumda yetişen, kumda yaşayan.

Arénation [ims.] (t.) Kum banyosu, istihmamü'r-reml.

Arendateur [imz.] (*rain*) Müstemlekelerdeki çiftçi.

Arène [ims.] İnce kum. ◆ Çöl, kum sahrası. ◆ Eski zaman tiyatrolarının ortasında pehlivanların güreşmesine mahsus meydan. ◆ El-yevm at cambazhânelerinin ortasındaki kum döşeli meydan ve buna mümâsil mahaller. ◆ Maden ocaklarında suların akması için yapılmış cetvel. ◆ Meydan-ı muharebe. ‖ **Descendre dans l'** – Muharebeye girmek ◆ Mübâheseye girişmek. = [cm.] Eski zaman tiyatrosu.

Aréner [fl.] (Çürük toprak üzerine yapılmış bina hakkında) Çökmek. ◆ (Ale'l-ıtlak) Çökmek.

Aréneux,se [s.] Kumlu. (Eski kelime.)

Arénical,e [s.] Kum ile karışık.

Arénicole [s.] (tt.) Kumlu yerlerde yetişen (nebat) ve yaşayan (hayvan). = [imz. – cm.] (hyv.) Dûd-ı reml.

Arénifère [s.] Kumu hâvi, hâmilü'r-reml.

Aréniforme [s.] (tt.) Kum şekil ve suretinde olan, remliyü'ş-şekl.

Arénuleux,se [s.] İnce kumla dolu veya ince kum şeklinde olan.

Aréole [ims.] Küçük harman. ‖ (tt.) Bir cismin üzerinde bulunan ufak delikler ve boş mahaller, hücerat. ◆ Meme başının etrafını ihâta eden koyu renkli daire. ‖ (hy.) Kamerin etrafında görünen daire-i muzîe, hâle, ay ağılı. ‖ (t.) – **inflammatoire** Bir yaranın etrafındaki daire-i iltihabiye, şikenc.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Aréolé,e [s.] (tt.) Hücreleri olan, zü'l-hücerat. ◆ (t.) Etrafı iltihap etmiş olan (yara), şikencî.

Aréomètre [imz.] (ht.) Mâyiatın derece-i kesâfetini tayine mahsus ölçü, mikyasü'l-mâyiat. || – à volume constant Sabitü'l-hacm mikyas-ı mâyiat. || – à poids constant Sabitü'l-vezn mikyas-ı mâyiat.

Aréométrie [ims.] (ht.) Mâyiatın derece-i kesâfetinin vezin ve tayini, mukayesetü'l-mâyiat.

Aréométrique [s.] (ht.) Mukayese-i mâyiata müteallik, mikyasî-i mâyiî.

Aréopage [imz.] Zaman-ı kadimde Atina'da içtimâ etmekte bulunmuş cinayet mahkeme-i âliyesi ve bu mahkemenin içtimâ ettiği mahal. ◆ Cemiyet-i fuzalâ. ◆ Suret-i mahsusada teşekkül etmiş mahkeme-i âliye. || L' – européen Avrupa heyet-i düveliyesi. || – littéraire Heyet-i edebiye.

Aréopagite [imz.] Areopaj denilen mahkeme-i âliye âzâsının beheri.

Aréopagitique [s.] Areopaj denilen mahkeme-i âliyeye müteallik.

Aréostyle [imz.] (m.) Sütunları seyrek bina.

Aréotectonique [ims.] (as.) Fenn-i idare-i harp. ◆ Sevkü'l-ceyş fenni. ◆ Hücum, müdafaa ve tahkim-i kılâ' fenni, bahsi.

Arête [ims.] Balık kılçığı. ◆ Balığın iskeleti. ◆ Sivri çıkıntı. ◆ Silsile-i cibalin sırtı. ◆ (r.) İki safhanın birbirine temaslarında haricen teşkil ettikleri köşe, dıl'-ı mücessem. ◆ (m.) Köşe, zaviye, kenar, uç; – supérieure Zaviye-i ulyâ; – d'une voûte Amûden birbiriyle tekatu' etmiş iki kemer. || (nb.) Başak kılçığı, sefa'. ◆ (top.) Hatt-ı taksim-i miyah. ◆ (is.) Zaviye-i harice dıl'-ı mücessemi. ◆ (as.) Süngü dıl'-ı mücessemi.

Arêteux,se [s.] Çok kılçıklı. || (mec.) Müşkil.

Arêtier [imz.] (m.) Köşe sütunu.

Arêtières [ims. – cm.] (m.) Alçıdan köşeli oymalar.

Argali [imz.] Sibirya'nın havali-i cenubiyesindeki dağlarda yaşayan bir cins yabani koyun.

Arganeau [imz.] İhtiyaten birbirine bağlanan iki prangalının zincirlerini rapteden halka. ◆ (bhr.) Lenger halkası, anila.

Arganète [imz.] (as.) Harp makinesi.

Argéma yahut Argémon [imz.] (t.) Karha-i karniye.

Argémone [ims.] Dikenli haşhaş, haşhaş-ı müşevvek.

Argent [imz.] Gümüş, fidda, sîm. ◆ Gümüşten, gümüşlü. ◆ Akçe, para. ◆ Gümüş akçe, sîm meskûkât. ◆ Mevce, saf ve berrak su. || (mec.) Servet, zenginlik. || Vif – Cıva. || – fulminans Bazı sanâyide müsta'mel olan bir humz-ı amonyak. || – blanc Sîm akçe. || – comptant ve – bas, sec sur table Peşin para. || Prendre quelque chose pour – comptant, pour de bon – Diğerlerinin söyledikleri şeye bilâ-tetkik itimat etmek. || – de banque Bankalarda mevdu' bulunan akçe. || – courant Bir memlekette muayyen bir bedel ile tedavül eden meskûkât. || – mignon Havai şeylere tahsis edilen para. || Bourreau d' – Son derecede müsrif adam. || Jeter l' – par les fenêtres Delice para sarf ve israf etmek. || Manger de l' – Az neticeli yahut hiç neticesiz bir teşebbüs uğrunda pek çok para sarfetmek. || Pour son – Sarfettiği paraya, verdiği emeğe, ihtiyar ettiği zahmete göre. || Faire – , faire de l'– d'une chose || Para elde etmek için bir şeyi satmak. ◆ Para kazanmak için bir şeyi isti'mal etmek. || Faire – de tout Ahvâl-i müşkilede para elde etmek için tekmil vesâite müracaat etmek. ◆ Her şeyden istifade çaresini bulmak, her vesileden istifade eylemek. || C'est de l' – en barre Satılması kolay mal hakkında söylenir. || Être en – Paralı olmak. || L' – est court chez lui Cebinde parası yoktur. || Ne faire que changer son – Kârsız mal satmak. || Jouer bon jeu bon – Derhal ödemek niyetiyle kumar oynamak. || Y aller bon jeu bon – (mec.) Açıktan açığa, bilâ-tereddüt hareket etmek. || Le terme vaut l' – Vade olunca te'diye-i deyn çaresi kolay bulunur. || Mettre du bon – contre du mauvais Hiçbir kâr hâsıl etmeyecek bir iş

uğrunda para sarfetmek. || – frais Yeni ahz edilen para. || – mort, – qui dort Hiçbir kâr, faiz getirmeyen para. || Qui a de l' – a des coquilles Parası olan canının istediğine nâil olur. || Jouer – sous corde Peşin para ile oynamak. || Point d' – point de Suisse Mükâfatsız hizmet olmaz. || – d'autrui nul n'enrichit Mal-ı mesrukdan hayır gelmez. || Être chargé d' – comme un crapaud de plumes Beş parası bile olmayan bir adam hakkında ıtlak edilir. || L' – fait perdre et pendre gent Para ekseriya bâis-i helak olur. || D' – Gümüş beyazlığında ve parlaklığında ve gümüş sesinde. || Articles d' – Bir postahânede mandaposta mukabil âhar memlekette te'diye edilmek üzere tevdî olunan para. || – vierge ou natif Saf gümüş. || – amalgamé Gümüş ve cıva halîtası. || – de chat Mika[21] madeni. || – fin Bir cism-i ecnebi ile pek az mahlut olan gümüş. || – trait Gümüş tel, gümüş sırma. || – bas Ayarı düşkün gümüş.

Argental,e [s.] Gümüşü hâvi (maden).

Argenté,e [s.] Gümüş renginde ve gümüş gibi parlak. ◆ Gümüş kaplı, gümüş yaldızlı.

Argenter [ft.] Gümüş kaplamak. ◆ Gümüş rengini ve parlaklığını vermek, cilâlandırmak. || – des pilules Hapların kokusunu setr için varaklara sarmak.

Argenterie [ims.] Gümüş takımlar, evânî-i sîm.

Argenteur [imz.] Gümüş kaplayıcı amele, gümüş yaldızcı.

Argenteux,se [s.] Akçesi çok olan adam.

Argentides [ims. – cm.] Suhur-ı fiddiye.

Argentier [imz.] Bir kilisenin vâridatını tahsil ve tevzi eden memur. ◆ Para ikraz eden (muhtekir). (Vaktiyle kuyumcu, sarraf ve vezneci mânâsına dahi gelirdi.)

Argentifère [s.] (mad.) Gümüşü hâvi, hâmil-i sîm, sîmli. || Mineral – Sîmli maden cevheri. (Arazi vesâire hakkında dahi isti'mal olunur.)

Argentin,e [s.] Sesi gümüş sesi gibi, gümüş sadâlı. ◆ Gümüş renginde olan.

Argentine [ims.] (nb.) Beşparmak otu.

Argenture [ims.] İnce gümüş safha. ◆ Gümüş kaplayıcılık, kaplama.

Argilacé,e [s.] Kil renginde olan. ◆ Kil üzerinde yetişen.

Argile [ims.] Balçık, tîn/tıyn, gadar, kil. ◆ Balçıktan mamul saksı vesâire.

Argileux,se [s.] Balçığı hâvi yahut balçık hâlinde olan, tînî/tıynî, killi.

Argilifère [s.] Balçığı, kili hâvi, hâmil-i tîn/tıyn.

Argo [imz.] Esâtir-i Yunaniyede meşhur Argonotların binmiş oldukları gemi. ◆ Semânın nısf-ı cenubîsinde bir cümle-i kevkebiye, sefine.

Argol [imz.] Odunu az memleketlerde mevadd-ı ihtirakiye makamında kullanılan hayvanat-ı ehliye kazuratı.

Argonaute [imz.] (tt.) Bir nevi beyaz midye, argonot ki insanların gemiciliği ondan öğrendikleri esâtirde muharrerdir. ◆ Büyük deniz salyangozu. = [cm.] Esâtir-i Yunaniyede gemi ile seyrüseferleri mervî bulunan birtakım kahramanlar.

Argot [imz.] Fransa'da külhanbeyleri ve erbab-ı cerâim beyninde müsta'mel uydurma lisan. ◆ Bir ilim ve fen veya sanatın ıstılahat-ı mahsusası. || (nb.) Ağacın kurumuş dalı. || Il sait tout, il entend l' – Zeki fakat bir parça hilekâr bir adam hakkında kullanılır.

Argoté,e [s.] Kuru dalları ayıklanmış (ağaç).

Argoter yahut Ergoter [ft.] Ağaçların kuru dallarını kesip ayıklamak.

Argoulet [imz.] (as.) Vaktiyle Fransa ordusunda müstahdem ve ecnebilerden mürekkep hafif süvari, süvari arkebüz neferi. || (mec.) Muhakkar, ehemmiyetsiz adam.

Argousin [imz.] Hapishane, tersane gardiyanı. ◆ Polis memuru. ◆ Hamal. ◆ Kaba herif.

21 fr.: *mica*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Argue [ims.] Altın ve gümüş tel haddesi. ‖ **Bureau de l'** – Simkeşhane.

Argué,e [s.] Haddeden çekilmiş. ‖ **pièce – e de faux** (hk.) Sahte olduğu iddia kılınan senet.

Arguer [ft.] Haddeden çekmek.

Arguer [ft.] İddia etmek, sahteliğinden şüphe etmek. ◆ Netice çıkarmak, istidlâl etmek. ‖ **– de faux** Sahteliğini iddia etmek.

Argueux,se [s.] Tevbihi mutazammın.

Argument [imz.] Delil, bürhan. ◆ Hülâsa, mazmun. ‖ **– irrésistible** Para. ‖ **– naturel** Bir madde-i kanuniyeden yahut bir varaka-i resmiyeden ibaret delil ve bürhan ki hazırca bulunup irâe edilir. ‖ **– artificiel** Tesadüfen vuku bulan ahvâlden istintac edilen delâil. ‖ **– dialectique** Kati esaslara müstenid olmadığı için kanaat-bahş olamayan delil. ‖ **– ad nonimen ou personnel** Bir adamın ihtarına karşı beyanat ve harekât-ı sabıkasını delil getirmek. ‖ **– a priori** Yalnız muhakemat-ı akliye ile bulunan delil, delil-i aklî. ‖ **– a posteriori** Tecrübeye müstenid delil. ‖ **– lucide** Delil-i vâzıh. ‖ **– solide** Delil-i kavi. ‖ **Tirer des – s** İstidlal etmek.

Argumentant [imz.] Mübâhis, mübâhaseci.

Argumentateur [imz.] Mübâhaseyi seven adam, mübâhase meraklısı.

Argumentation [ims.] Îrad-ı edille, ityan-ı berâhin. ◆ Delâil.

Argumenté,e [s.] Müstedel, müberhen.

Argumenter [fl.] Îrad-ı edille ve berâhin etmek. ◆ İstidlal ve istintac etmek. = [fl.] Mübâhase etmek.

Argumenteur [imz.] Mübâhaseci.

Argus [imz.] (s okunur) Esâtir-i Yunaniyede yüz gözlü bir prens. ◆ Pek iyi gören ve her şeyin künh ve hakikatine varan açıkgöz adam. ◆ Birinin tecessüs-i ahvâline memur edilen adam. ‖ (hyv.) Sülüne benzer bir kuş. ‖ **Yeux d' –** ◆ İyi gören göz, pek keskin kuvve-i bâsıra. ‖ (tt.) Cisimleri üzerinde göz şeklinde pulları bulunan balık. ◆ Kelebek ve sedef envâı.

Argutie [ims.] (*cie*) Edille-i bâtıla, beyhûde söz, abes, saçma.

Argutieux,se [s.] (*cieu*) Beyhûde şeylerle uğraşan, saçma sözler söyleyen. ◆ Beyhûde şeyleri hâvi, abes.

Argyrite [imz.] (k.) Mürdesenk.

Argyrocratie [ims.] (*ci*) Servet esası üzerine müesses bir asalet.

Arhythme [s.] (t.) Harekâtı gayr-ı muntazam olan nabız.

Aria [imz.] Karmakarışık eşya. ◆ Engel, mevâni, müşkilat.

Arianisme [imz.] Hıristiyanlığın Aryus tarafından icat olunmuş ve ekanim-i selâseden eb ile ibnin müsâvatını kabul etmeyen bir mezhebi.

Aride [s.] Kuru, yâbis, susuz. ◆ Hâsılatsız, gayr-ı müsmir, gayr-ı münbit. ◆ Sakim, akim. ◆ Faydasız, nafile. ◆ (İnsanlar hakkında) Gayet zayıf, kuru. ‖ (mec.) Bî-his, bî-şefkat. ‖ (Muhayyile, fikir hakkında) Teng, dar. ◆ Hoşa gitmez, akim. ◆ Elim. ‖ **Sol** – Gayr-ı münbit toprak, çorak yer.

Aridité [ims.] Kuruluk, susuzluk, çoraklık, hâsılatsızlık, gayr-ı müsmirlik, gayr-ı münbitlik. ◆ Faydasızlık, adem-i hassasiyet. ◆ Fıkdan-ı cazibe ve letafet.

Arien,ne [i. – s.] Aryus'un mezheb-i mahsusunda bulunan Hıristiyan. ◆ Âri şehir veya kıtasında tevellüd etmiş. ‖ **Langues – ennes** Elsine-i âriye.

Ariette [ims.] Tarab-engiz ve kabaca bir hava, bir şarkı.

Arille [ims.] (nb.) Besbâse, nîm-kabuk.

Arimer [ft.] İğnenin ucunu sivriltmek.

Arion [imz.] (tt.) Kabuksuz sümüklü böcek, buzâkıye.

Aristarque [imz.] Şiddetli münekkit, muteriz. (Şair-i meşhur Homer'in eş'arını muâheze eden sarfiyûndan birinin ismidir.)

Aristarquer [fl.] Tenkidat-ı şedîde ile münekkitlik taslamak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Aristé,e [s.] (nb.) Başakların kılçığına müşâbih kılçığı olan (nebat), zü's-sefâ.

Aristérocardiotropie [ims.] (t.) Kalbin sol tarafa inhirafı.

Aristide [imz.] Doğru ve gayet afif adam.

Aristippe [imz.] Rakik zevk ve haz sahibi adam.

Aristo [imz.] (Müstehziyâne) Asilzâde.

Aristocrate [imz.] Asil, âyan ve eşraftan adam. ◆ Asalet taraftarı. = [s.] asillere şâyan, asaletkârane.

Aristocratie [ims.] (*ci*) Asiller sınıfı, zâdegân takımı, zümre-i asilzâdegân, eşraf, âyan. || – **féminine** Kibar kadınlar. || – **du bagne** (Müstehziyâne) Meşhur hırsızlar, mücrimler. || – **des talents** Ashab-ı hüner, zümre-i hünerveran.

Aristocratique [s.] Asalete ve asillere müteallik, asilâne, necibâne. || **Airs** – **s** Etvar-ı asilâne.

Aristocratiquement [h.] Asaletle, asilâne, zâdegân tavrıyla. ◆ Mağrurâne, mütekebbirâne.

Aristocratiser [ft.] Bir şeyi erbab-ı asalete münhasır kılmak. ◆ Erbab-ı asalete mahsus tavır ve zevki vermek.

Aristoffe [ims.] Maraz-ı zührevi.

Aristoloche [ims.] (nb.) Zerâvend.

Aristophanesque [s.] Mudhik, hicv-âmiz, Yunan-ı kadim muharrirlerinden Aristofan'ın mudhikeleri tarzında.

Aristotélicien,ne [s.] Aristo'nun mezheb-i hakîmânesine tâbi veya muvâfik.

Aristotélique [s.] Aristo'ya yahut Aristo'nun mezheb-i hakîmânesine müteallik.

Aristotéliser [fl.] Aristo'ya yahut Aristo'nun mezheb-i felsefisine tâbi olmak. ◆ Aristo'nun vaz' ettiği kavâid-i esasiye dairesinde muhakemede bulunmak. ◆ Fikrinde muannidâne sebat ve ısrar etmek.

Aristotélisme [imz.] Aristo'nun felsefesi ve mezheb-i hakîmânesi.

Arithméticien,ne [i.] İlm-i hesap âlimi. ◆ İlm-i hesap ile mütevaggıl olan.

Arithmétique [ims.] İlm-i hesap. ◆ İlm-i hesap kitabı. || (mec.) Zihnen edilen hesap, a'mâl-i fikriye. = [s.] İlm-i hesaba müteallik, hesabî. || – **décimale** Hesab-ı âşârî. || **Langage** – Rakamdan mürekkep yazı. || **Proportion** – Tenâsüb-i adediye. || – **spécieuse ou littérale** İlm-i cebir. ◆ İlm-i hesaba müteallik kitaplar.

Arithmétiquement [h.] İlm-i hesaba tevfikan, kavâid-i hesabiyeye göre.

Arithmomancie yahut **Arithmancie** [ims.] Tefeül bi'l-âdad, cifr.

Arithmomètre [imz.] Hesap makinesi, a'mâl-i hesabiyeyi kolaylıkla ve doğru olarak yapmak için icat edilmiş bir makine, hesap makinesi, aleti, çotuk, mikyasü'l-erkam. (Hesâbatın mizan ve tetkiki için müsta'meldir.)

Arlequin [imz.] Rengarenk elbise giyen mukallit, soytarı, palyaço. ◆ Mesleksiz ve menâfi-i zâtiyesine tâbi adam, dalkavuk. ◆ Su üzerinde av sayd etmek için kullanılan bir nevi sandal. ◆ Ecnas ve elvanı muhtelif kumaş parçalarından yapılmış libas vesâire. ◆ Büyük sofralardan kalarak sonra satılan et, balık, tatlı vesâire gibi artık. ◆ Gûnâgun renkleriyle maruf olan bazı hayvanlar. Bukalemun gibi. || **Être comme** – Hakikati latife yolunda ve safdilâne bir surette söylemek. || **Les trente-six raisons d'** – Bî-esas esbab.

Arlequinade [ims.] Soytarılık. ◆ Soytarı oyunu. ◆ Dalkavukluk. ◆ Gülünç makale veya eser. ◆ Gülünç hareket.

Armade [imz.] Büyük donanma.

Armadille [ims.] İspanya'nın ecnebi tüccarını Amerika'ya yanaştırmamak için kullanmış olduğu donanma.

Armateur [imz.] Kendi masrafıyla bir gemi hazırlayıp teçhiz eden adam, gemi mücehhizi, sahib-i sefine. ◆ Korsan gemisinde kaptan bulunan adam, reis. ◆ Korsan sefinesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Armatoles [imz. – cm.] (as.) Bir nevi asâkir-i milliye (kadimdir).

Armature [ims.] Demir çember, demir kuşak. ◆ Makine sütun ve kaideleri. ◆ Kemer vesâire kalıbı. || (ht.) Levha-i madeniye. || (ms.) Bir notanın miftahındaki işaretler. || (as.) Roma son asâkir-i milliyesi.

Arme [ims.] Silah, alet-i harp. || – **s blanches** Esliha-i câriha. || – **s à feu** Esliha-i nâriye. ◆ Arma. || **Faire passer par les – s** Kurşuna dizmek. = [cm.] Muharebe. ◆ Kuvve-i müsellaha, asker. ◆ Silk-i askerî. || **Les – célectes** Yıldırım, fırtına, kasırga. || **Les – s offensives, défensives** Tecavüz, müdafaa için kullanılan esliha. || (mec.) Vesâit-i taarruz ve müdafaa. || – **s de commerce** Cep tabancası, av tüfeği gibi taşıması, füruhtu kanunen memnû olmayan esliha. || **Fait d' – s** Bir muharebede büyük bir eser-i şecâat. || **Faisceau d'** – Bir yere çatılmış tüfekler. || **La voie des – s** Muharebe, kuvve-i müsellaha isti'mali. || **Être sous les – s** ◆ Taht-ı silahda bulunmak. ◆ (mec.) İhtiyatlı, müheyyâ bulunmak. ◆ (Kadınlar hakkında) Şuh bir surette müzeyyen olmak. || **Mettre les – s à la main** Bir muharebeye tahrik ve iğvâ etmek. || **Porter les – s** Muharebe etmek. ◆ Kumandaya göre silahını isti'mal etmek. || **Portez – s** Hazır (has) dur! || **Tirer les – s comme Saint-Georges** Eskrimde gayet mahir olmak. || **Présentez – s** Selam dur! || **Reposez vos – s!** Rahat dur! || **Aux – s!** Silah başına! || **Les – s sont-journalières** Muharebelerde hüsn-i talih ve adem-i talih eserine tesadüf olunur. || **Passer l' – à gauche** Ölmek. || – **s de Bourges** Bir koltuk sandalyesine boylu boyuna kurulan terbiyesiz herif. || **Maître d' –** Meç muallimi, kılıç talimi hocası. || **Salle d' –** Kılıç talimi öğretilen yer. || **Faire des – s, tirer des – s** Eskrim talimi etmek. || **Port d' –** Silah taşıması ve bunun için alınan tezkere. || – **s de main** El eslihası. || – **s contondantes** Esliha-i kâsire, esliha-i razze. || – **s de taille** yahut – **s tranchantes** Esliha-i katıa. || – **s de pointe** yahut – **s d'estoc** Sivri uçlu esliha, esliha-i nâfize. || – **s de jet** Esliha-i râmiye. || – **s à feu portatives** Esliha-i nâriye-i hafife. || – **s à feu non portative** Esliha-i nâriye-i gayr-ı hafife yahut esliha-i nâriye-i sakîle. || – **s d'abordage** Rampa eslihası. (Asâkir-i bahriyeye mahsustur.) || – **s d'honneur** Esliha-i şeref. (Asâkir-i şâhâne kumandanlarından ispat-ı liyakat edenlere Cânib-i Seniyyü'l-cevânib Hazret-i Şehriyârî'den ihsan buyurulan seyf gibi.) || – **s de longueur** Boy eslihası. || – **s courtoises** Esliha-i nazike. (Kurun-ı Vustâ'da bazı cirit ve mızrak oyunlarında kullanılan ve tehlikesiz ufak tefek yaralar açan silahlara alem olmuştur.) || – **s spéciales ou savantes** Sunuf-ı hususiye yahut sunuf-ı âliye. (Topçu ve istihkâm sınıfları bu kabildendir.) || **Faire ses premières – s** Birinci defa olarak muharebeye gitmek. || **Courir aux – s** Silaha sarılmak, muharebeye başlamak. || **Place d' – s** Talimhâne. || **Les – s à la main** Silah-be-dest. || **Poser les – s** Teslim olmak, inkıyad etmek. ◆ Münakaşadan vazgeçmek. || **Rendre les – s** Teslim-i silah etmek. ◆ İtiraf-ı mağlubiyet etmek. || **Suspension d' – s** Mütareke, terk-i muhâsamet.

Armé,e [s.] Silahlı, müsellah. ◆ Hâl-i harpte bulunan bir hükûmet. ◆ Hâiz, hâmil. || **jusqu'aux dents** Mükemmelen müsellah ve müheyyâ (asker vesâire). (Bu tabirin harfiyen mânâsı olan "dişlerine kadar müsellah" tabirinin vech-i tesmiyesi ise böyle mükemmel ve müheyyâ bulunan asâkirin ihtiyaten ağızlarında müteaddid kurşun saklamalarıdır; yahut bizim zeybeklerin yatağan bıçağını tuttukları gibi esliha-i câriha dan birini dişleri arasında tutup müheyyâ ve müsellah bulunmalarıdır.) || – **de pied en cap** Serâpâ tepeden tırnağa kadar müsellah, pür-silah. (Şövalyeler tepeden tırnağa kadar muhtelif ve müteaddid zırh ve esliha ile müsellah bulunurlar idi.) || **à main – e** Müsellahan, cebren. || **Force – e** Kuvve-i askeriye, kuvve-i müsellaha. || **Tentative – e** Müsellahan vuku bulan tecavüz, tasaddi. || (nb.) Dikenli. || (bhr.) Mücehhez, teçhiz olunmuş. ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Poutre – e, solive – e Demir çemberlerle takviye edilmiş direk.

Armée [ims.] Asker, sipah, leşker, cünd. ◆ Ordu. ◆ Cemaat-ı kesîre. ◆ Kalabalık. || (mec.) İstinatgâh. || Corps d' – Kolordu. || Tête de l' – İlk safta bulunan asâkir. || Ailes de l' – Ordunun cenahları. || – de terre Asâkir-i berriye, kuvve-i berriye. || – de mer, navale Asâkir-i bahriye, kuvve-i bahriye. || – de réserve İhtiyat ordusu. || – permanente ou régulière Asâkir-i daime veya muntazama. || – active Asâkir-i nizâmiye, nizâmiye ordusu. || – agissante Seyyar ordu. || – territoriale Asâkir-i müstahfiza. || – fédérale Amerika-yı Şimalî Memâlik-i Müctemiasının asâkiri, ordusu. || La grande – 1804-1814 tarihine kadar Birinci Napolyon'un bizzat kumanda ettiği orduya ve bilhassa 1812 tarihinde Rus seferini icra eden orduya verilen nâm.

Armeline [ims.] Gayet ince ve beyaz deri, kakum derisi.

Armement [imz.] Teslih, teçhiz. ◆ Esliha ve mühimmat tedariki. ◆ Tedârikât-ı harbiye. ◆ Takviye ve tahkim. ◆ Erzak ve mühimmat-ı askeriye tedariki. ◆ Esliha ve mühimmat-ı harbiye. ◆ Tehyiat-ı harbiye. ◆ Bir donanma derecesine çıkmayacak surette bir yere toplanmış sefâin-i harbiye. ◆ (bhr.) Sefinenin donanması, donanma teçhizi. || Rôles d' – et de désarmements Tayfa defterleri. || État d' – Donanma derecesine varmayacak surette içtimâ edecek sefâin ile bu sefâindeki zâbitanın ve tayfaların esâmi defteri. || (mec.) Bir mübâhasede vesâit-i müdafaa ve tecavüzün heyet-i umumiyesi.

Arménien,ne [i. – s.] Ermeni. ◆ Ermeni kilisesine tâbi Hıristiyan. ◆ Ermenice.

Armer [ft.] Teslih etmek. ◆ Asker cem' ve tedarik etmek, asker çıkarmak. ◆ Gemi veya donanma teçhiz etmek. ◆ Harbe sevk etmek. ◆ Tedarikât-ı harbiyede bulunmak. ◆ Zırh ile setretmek. ◆ Harbe tahrik ve teşvik etmek. ◆ Aleyhine kıyam ettirmek. ◆ Tüfek veya tabancanın horozunu kaldırmak. ◆ Arma koymak. || (mec.) Takviye, muhafaza etmek. || – un vaisseau Bir sefineyi donatmak, teçhiz etmek. || – en guerre, en course Korsan gemileri teçhiz ve teşkil etmek. || – en flûte Asker yahut mühimmat nakline tahsisi için bir sefinenin toplarını çıkarmak. || s' – Silahlanmak. ◆ aleyhine kıyam eylemek. ◆ Mazarrat verebilecek bir şeye karşı tedbir ittihaz etmek, ihtiyatlı bulunmak. ◆ Hoşa gitmek arzusuyla süslenmek.

Armet [imz.] Başa giyilen demir tas, miğfer. ◆ Baş, beyin.

Armide [ims] Sayd-ı kulûb mahareti ile hüsn ü letafeti bir yere cem' etmiş kadın.

Armigère [s.] Esliha-i tabiiye ile mücehhez. ◆ Dikenli.

Armillaire [s.] (hy.) Sphère – Seyyaratın mevâki ve harekâtını tasvir eden daireleri bulunan küre-i semâ, küre-i musannaa-i semâ, küre-i müşebbeke.

Armille [ims.] Eski zamanda kadınların ve muhariplerin kullandıkları bilezik.

Armilles [ims. – cm.] (m.) Bazı kemerlerin etrafında bulunan halkavî oymalar. ◆ (hy.) Küre-i semâ daireleri.

Armistice [imz.] (as.) Mütareke-i muvakkata, tatil-i muharebe, terk-i muhâsama. ◆ Fasıla, istirahat. || – général Mütareke-i umumiye. || – particulier Mütareke-i hususiye. || Violer l' – Şerâit-i mütarekeyi ihlal etmek. || Dénoncer l' – Mütarekeden sonra muhâsamatın bed' etmekte olduğunu tarafeyn-i muharibeynden birine ihbar etmek.

Armoire [ims.] Dolap.

Armoiries [ims. – cm.] Asil ailelerin ve meşhur hanedanların, bir şehrin, bir heyetin alâmat-ı mahsusası, asalet, hanedan arması.

Armoise [ims.] Misk otu. ◆ Yabani karanfil.

Armoisin [imz.] Fitilli ince canfes.

Armon [imz.] Arabanın yastık ağacı, takım yastığı.

Armorial [imz.] Zâdegân armalarını hâvi mecmua.

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Armorié,e [s.] Zâdegân armasını hâvi, armalı.

Armorier [ft.] Arma tersim veya ta'lik etmek, arma ile tezyin etmek.

Armoriste [imz.] Armacı.

Armstrong [i. – s.] (*g* okunur) Armstrong topu.

Armure [ims.] Zırh, zıhlar, zırh libas. ◆ Zırh ve kalkan gibi âlât-ı müdafaa, vesâit-i tedâfüiye. ◆ Kirpinin dikenleri, kaplumbağanın kabuğu gibi hayvanlardaki esliha-i tabiiye. ‖ (mec.) Vasıta-i müdafaa, himaye. ‖ (ht.) Bir mıknatısın kuvvetini muhafaza ve takviye için yapıştırılan levha, hâfız-ı mıknatısiyet. ◆ Makinelerin altındaki demir döşeme. ◆ Ağaçları hayvanlardan vesâireden muhafaza için kütüklerinin etrafına değnekten yahut demirden yapılan parmaklık.

Armurerie [ims.] Silahçılık, silah yapmak sanatı. ◆ Silahçı dükkânı. ‖ – **impériale** Eslihahâne-i Hümâyun.

Armurier [imz.] Silahçı, silah yapan, tüfekçi. ◆ Asker tüfekçisi. ‖ **Chef** – Asker tüfekçi ustası.

Arneutérie [ims.] Dalgıçlık sanatı.

Arnica yahut **Arnique** [ims.] (nb.) Öküz gözü.

Aroïdées [ims.] Fasîle-i kulkasiye[22], fasîle-i lûfiye.

Aromal,e [s.] Itriyata müteallik, ıtriyattan mütevellid.

Aromate [imz.] Latif kokusu olan mevadd-ı nebatiye, ıtriyat.

Aromatique [s.] Itriyata müteallik, ıtrî. ◆ Muattar: **Plante** – Muattar nebat, güzel kokulu nebat.

Aromatisation [ims.] Ta'tir.

Aromatisé,e [s.] Muattar.

Aromatiser [ft.] Ta'tir etmek.

Arome [imz.] Kokulu nebatatın madde-i asliyesi, ıtır. ◆ Güzel koku, iyi koku. ‖ (mec.) Cazibe, letafet.

Aronde [ims.] Kırlangıç. (Eskimiş kelimedir.) ‖ **En queue d'** – Kırlangıç kuyruğu biçiminde. ‖ Fare kuyruğu eğe. ‖ **Ouvrage à queue d'** – (as.) Külah-ı tabya. ‖ **Queue d'** – Üç köşe, duvar dili, kurt ağzı.

Arondelle [ims.] Olta.

Arpège yahut **Arpègement** [imz.] (ms.) Akord edilmiş asvat-ı musikiyeye birbiri ardınca süratle dokunarak ses çıkarmak, arpej.

Arpéger [ft.] (ms.) Çalgının seslerine birbiri ardınca ve süratle birkaç defa dokunarak çalmak, arpej yapmak.

Arpent [imz.] Takriben beş bin murabba'-metrelik mahalden ibaret eski arazi mikyası, feddan. ◆ Fevkalâde uzun şey.

Arpentage [imz.] Arazinin ölçülmesi, fenn-i mesâha-i arazi. ‖ **Chaîne d'** – Mesâha zinciri, mesâha şeridi (zincir).

Arpenter [ft.] Araziyi mesâha etmek. ◆ Büyük büyük ve seyrek adımlar atarak hızlı yürümek.

Arpenteur [ft.] Araziyi ölçen mühendis.

Arpenteuse [ims.] Pek çabuk yürür uzun bir nevi tırtıl.

Arpon yahut **Arpent** [imz.] Bıçkıcı, hızarcı testeresi.

Arqué,e [s.] Yay gibi eğri, mukavves, muavvec. ‖ (as.) Paytak. (Bilhassa beygirin ayakları hakkında îrad olunur, paytak ayaklı demektir.)

Arquebusade [ims.] (as.) Arkebüz tüfeği darbesi, yarası.

Arquebuse [ims.] Arkebüz tüfeği. ‖ – **à fourquine** Çatallı arkebüz. ‖ – **à croc** Kancalı arkebüz ‖ – **à rouet** Çarklı arkebüz.

Arquebuser [ft.] Arkebüz tüfeğiyle vurmak.

Arquebuserie [ims.] Arkebüz tüfeği imali, tüfekçilik.

Arquebusier [imz.] Arkebüz ile müsellah nefer, arkebüzcü. ◆ Tüfekçi.

Arquemine [imz.] El.

22 Orijinal metinde dizgi hatası: قلقاشيه şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında قلقاسيه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Arquer [ft.] Yay gibi eğriltmek, takvis, ta'vic etmek. =[fl.] ve **s'** – Yay gibi eğrilmek, mukavves olmak.

Arqûre [ims.] Mukavveslik, yay gibi eğrilik, i'vicac.

Arrachage [imz.] (zra.) Nebatatı kökünden söküp çıkarma ameliyatı, istîsal, kal'.

Arrache-cartouche [imz.] (as.) Fişek çekeceği.

Arrache-culot [imz.] (as.) Kovan çekeceği.

Arraché,e [s.] Kökünden koparılmış, sökülmüş. ◆ Şiddetle çıkarılmış. ◆ Cebren tefrik ve teb'id edilmiş.

Arrachement [imz.] Kökünden koparma, sökme, istîsal, kal'. || (m.) Diğer bir duvarla birleştirilecek olan duvardan çıkarılan taşlar. = [cm.] Kemerin başladığı mahal.

Arrache-pied (d') [h.] Bilâ-fâsıla, bir düziye, aralık vermeksizin, mütemadiyen. ◆ Yerden kımıldamaksızın.

Arracher [ft.] Çekip koparmak, kökünden sökmek, kal' etmek. ◆ Ayırmak, tefrik etmek. ◆ Zorla almak, koparmak. ◆ Kemâl-i zahmetle bir şeye muvaffak olmak. ◆ Elinden almak. ◆ Kurtarmak. || – **le jour**, – **la vie à quelqu'un** Telef etmek. || – **une dent à quelqu'un** Birisinden, bilhassa bir hasisten para koparmak, istikraz etmek. || – **une épine au pied à quelqu'un** Birisini müşkil bir mevkiden kurtarmak. || – **des larmes** Ağlatmak. || **s'** – Zorla koparılmak. ◆ Kavga etmek, dövüşmek. ◆ Kapışmak. ◆ Zahmetle ayrılmak, infikâk etmek. || **s'** – **les yeux** Birbirlerinin gözlerini oymak. ◆ (mec.) Göz gibi aziz olan bir şeyden kendisini mahrum etmek. || **s'** – **les yeux à déchiffrer un manuscrit** El yazısını gayet müşkilat ile okumak.

Arracheur,se [i.] Çekici, koparıcı; – **de dents** Diş çekici. || **Mentir** – **comme un** – **de dents** Hiç sıkılmadan, utanmadan yalan söylemek.

Arrachis [imz.] Fidan sirkati, fidanları aşırma.

Arrachoir [imz.] Ağaç ve asma köklerini, bazı nebatatı söküp çıkarmaya mahsus mütenevvi aletler.

Arraisonné,e [s.] Nerden gelip nereye gittiği tahkik olunmuş (gemi).

Arraissonner [ft.] Kandırmak, ikna etmek. (Eskidir.) ◆ Bir geminin nereden gelip nereye gittiğini tahkik etmek, sual etmek. || **S'** – **avec quelqu'un** Birisine meram anlatmak istemek.

Arramber [ft.] Bir sefineye yanaşmak için manevra yapmak.

Arrangé,e [s.] Tanzim ve tertip edilmiş. ◆ Kararlaştırılmış. ◆ Barıştırılmış, hüsn-i suretle bitirilmiş. ◆ Tekellüflü, tasannu'lu.

Arrangeant,e [s.] Uyuşması kolay olan.

Arrangement [imz.] Tertip, nizam, âhenk. ◆ Tesviye, hall ve fasl. ◆ Uyuşma, muvâfakat, itilâf. ◆ Tasarruf, masrafta fikr-i intizam. ◆ Mukavele. || – **à l'amiable** Sulhen suret-i tesviye. || (as.) – **tactique** Ta'biye tertibatı.

Arranger [ft.] Nizama koymak, tanzim ve tertip etmek. ◆ Sıralamak, tesviye, hüsn-i suretle hall ve fasletmek. ◆ Muvâfık ve uygun gelmek. ◆ Karar vermek. Tehyie ve tertip etmek. ◆ Tamir etmek, uydurmak, yapmak. ◆ Beraber pişirmek. ◆ Düzeltmek, tezyin etmek. ◆ Sayıp sövmek, iyice donatmak. || **s'** – Nizama girmek, tanzim olunmak. ◆ Giyinip kuşanmak. ◆ Yerleşmek. ◆ Tedarikâtta bulunmak, herşeyi hazırlamak. ◆ Uyuşmak, uzlaşmak. ◆ Vukuuna itimat etmek. ◆ Hoşnut olmak. || **Arrangez-vous** İstediğiniz gibi yapınız.

Arrangeur [imz.] Tanzim ve tertip eden. ◆ Uzlaştıran. ◆ Öteden beriden makasla kesip elde ettiği malumattan eser tertip eden iktidarsız muharrir.

Arraper [ft.] (bhr.) Cebren almak, zaptetmek.

Arrentement [imz.] İcar. ◆ İstîcar.

Arrenter [ft.] İcar etmek. ◆ İstîcar etmek.

Arrérager [fl.] yahut **s'** – Tedâhülde kalmak. ◆ Bakaya kalmak.

Arrérages [imz. – cm.] (ma.) Bakaya, tekasit-i mütedâhile, tedâhülat. ◆ Tedâhülde kalmış maâşat.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Arrestation [ims.] Tevkif, derdest, ahz ü girift. ◆ Mevkufiyet, mahpusiyet. || **Être en état d'** – Taht-ı tevkifte olmak, mevkuf olmak.

Arrêt [imz.] Hüküm, karar, ilâm. ◆ Tevkif. ◆ Emval ve emlâk haczi. ◆ Tevakkuf, meks, istirahat. Köpeğin avda ferma yapması. || **Maison de** – Tevkîfhâne. || – **de mort** Hükm-i idam. || – **s des cours d'appel** İlâmat-ı istînafiye || – **s de la cour de cassation** İlâmat-i temyiziye. || – **de prime** Geminin tevkifi. || – **s** Mücâzat-ı askeriye. ◆ **Temps d'** – Müddet-i tevkif. || **Mettre aux** – **s** Tevkif cezası vermek. || – **de règlement** Tayin mercii kararı. || –**de rigueur** Haps-i şedid. || – **de renvoi** Heyet-i ithamiye mazbatası. || **Mandat d'** – Tevkif müzekkeresi. || (nb.) – **de développement** Vakf-ı nümüv. || **Forcer l'** – Avcının muvâsalatından evvel köpeğin şikâr üzerine atılmasına denir. = [cm.] Göz hapsi. || **Les** – **s de Dieu** Mukadderat-ı ilahiye.

Arrêté [imz.] Karar, hüküm, emir. || – **de comptes** Hesap rü'yet ve tesviyesi, rü'yet-i hesâbat.

Arrêté,e [s.] Kararlaşmış, musammem, mukarrer. ◆ Esaslı, ciddi, sağlam. ◆ Mevkuf. || **Chose** – **e** Emr-i mukarrer. || **Principe** – **s** Usul-i mazbuta.

Arrête-bœufs [imz.] (nb.) Kayışkıran, ucrem (cm. des *arrête-bœufs*).

Arrête-coquin [imz.] Jandarma, polis memuru. (cm. des *arrête-coquins*)

Arrêter [ft.] Durdurmak, tevkif etmek, meks ettirmek. ◆ Durdurmak, teskin etmek. ◆ Kararlaştırmak, tayin etmek, kesmek. ◆ Tertip ve tanzim etmek. ◆ Dikmek, yapıştırmak. ◆ Tutmak, alıkoymak. ◆ Men etmek, ahz ü girift, derdest etmek, tutmak. ◆ Hacz etmek. ◆ Zapt, tevkif, müsâdere etmek. ◆ Kuvvetin meyveye gitmesi için dalın ucunu budamak. ◆ Tutmak, hizmetine almak yahut girilmek. ◆ Bir resim veya inşânın taslağını yapmak, tasarlamak. || –, **ou** – **le gibier** Köpek ferma yapmak, avcı gelinceye kadar avın karşısında durup beklemek. || – **un compte** Bir hesabı rü'yet ve kat' etmek. || – **le bilan** Bilançoyu tanzim eylemek. = [fl.] yahut **s'** – Durmak, tevakkuf etmek. ◆ Kalmak, meks etmek. ◆ Birbirine mani olmak. ◆ Birşeye bakıp aldanmak. ◆ Dikkat etmek, ehemmiyet vermek. ◆ İktifa etmek. ◆ Israr etmek. || **S'** – **à une partie** Bir şıkka karar vermek.

Arrêtiste [imz.] Bir mahkeme veya meclisin kararlarını neşir ve şerh eden zât.

Arrhé,e [s.] (*a-ré*) Peyi verilmiş, peylenmiş.

Arrhement [imz.] (*a-re*) Pey verme, peyleme.

Arrher [ft.] (*a-ré*) Pey vermek, peylemek.

Arrhes [imz. – cm.] (*a-re*) Pey akçesi, pey. ◆ Teminat.

Arrhize [s.] (*a-ri*) (nb.) Adîmü'l-cezr.

Arria yahut **Aria** [imz.] Müşkilat, can sıkacak şey.

Arrière [zm.] Geri. || **En** – Geri, geride, arkada, arkaya doğru. ◆ Gıyabında. || **Vent** – Pupa hava. = [imz.] Bir şeyin arkası, gerisi, kıç tarafı.

Arriéré,e [s.] Geride kalmış, gerilemiş, geri. ◆ Senenin, zamanın icap ettiği malumata gayr-ı vâkıf, geri. ◆ Mütedâhil. ◆ Bakayada kalmış. = [imz. – cm.] Mütedâhil maâşat. ◆ Bakaya. ◆ Geri kalmış işler.

Arrière-alliance [ims.] Uzaktan sıhriyet. (cm. des *arrières-alliances*)

Arrière-ban [imz.] Franklar zamanına mahsus asker-i müstahfiza.

Arrière-bec [imz.] (m.) Köprü ayaklarının nehirin akıntısına doğru uzanan mahmuzu. || (as.) Askerî tombaz köprüsünün arka tarafı. (cm. *des arrière-becs*).

Arrière-bouche [ims.] (tşr.) Ağzın geri tarafı, bel'um. (cm. des *arrière-bouches*)

Arrière-boutique [ims.] Dükkânın arkasındaki oda. (cm. des *arrière-boutiques*)

Arrière-bras [imz.] Kolun omuzdan dirseğe kadar olan kısmı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Arrière-cavités yahut **Arrière-narines** [ims.] Geniz, hayşum.

Arrière-change [imz.] Faizin faizi. (cm. des *arrière-changes*).

Arrière-corps [imz.] (m.) Bir binanın gerisinde bulunan art bina. (cm. des *arrière-corps*).

Arrière-cour [ims.] Hânenin iç avlusu, ard havlu. (cm. des *arrière-cours*).

Arrière-dent yahut **Arrière-molaire** Yirmi yaş dişi. (cm. des *arrière-dents*).

Arrière-faix [imz.] (t.) Son, selâ, sekbet. (cm. des *arrière-faix*)

Arrière-fief [imz.] Diğer bir tımara mülhak tımar, ikinci sınıf erbab-ı zeâmet (cm. des *arrière-fiefs*).

Arrière-fleur [ims.] Tezehhür-i sânî (cm. des *arrière-fleurs*).

Arrière-garant [imz.] Kefilü'l-kefil (cm. des *arrière-garants*).

Arrière-garde [ims.] Dümdar, muahharü'l-ceyş. ◆ Bir donanmanın rüzgâr altında bulunan kısmı (cm. des *arrière-gardes*).

Arrière-gorge [ims.] Half-i bel'um (cm. des *arrière-gorges*) .

Arrière-goût [imz.] Bir şey yendikten veya içildikten sonra ağızda kalan tat (cm. des *arrière-goût*).

Arrière-grand-mère [ims.] Büyük pederin yahut validenin validesi (cm. des *arrière-grand-mères*).

Arrière-grand-oncle [imz.] Büyük amca veya dayımın veyahut büyük hala veya teyzenin pederi (cm. des *arrière-grands-oncles*).

Arrière-grand-père [imz.] Büyük pederin yahut büyük validenin pederi, cedd-i âlâ (cm. des *arrière-grands-pères*).

Arrière-lettre [ims.] Meydan-ı alâniyete vaz' olunabilecek bir mektubun hükmünü ıskat için arkadan gönderilen ikinci ve gizli bir mektup (cm. des *arrière-lettres*).

Arrière-main [ims.] Elin üst tarafı, geri tarafı. ◆ Elin geri tarafıyla vurulan tokat. ◆ Beygirin kısm-ı halfi. (cm. des *arrières-mains*.)

Arrières-narines [ims.] Geniz, hayşum (cm. des *arrières-narines*).

Arrière-neveu [imz.] Biraderzâde veya hemşîrezâde oğlu. = [cm.] Evlâd ü ahfad, ahlâf. (cm. des *arrière-neveux*.)

Arrières-nièce [ims.] Biraderzâde veya hemşîrezâde kızı (cm. des *arrière- nièces*.)

Arrière-pensée [ims.] Maksad-ı hafi, hile (cm. des *arrière-pensées*.)

Arrière-petit-fils [imz.] Torun oğlu, hafidzâde (cm. des *arrières-petits-fils*).

Arrière-petite-fille [ims.] Torun kızı (cm. des *arrière-petites-filles*).

Arrière-petits-enfants [imz. – cm.] Torunun çocukları.

Arrière-plan [imz.] Nâzırın gözünden en uzakta bulunan hatt-ı menâzır (cm. des *arrières-plans*).

Arrière-point [imz.] İğne ardı dikişi (cm. des *arrière-points*).

Arrière-région [ims.] En arkadaki kısım (cm. des *arrière-régions*).

Arriérer [ft.] Tehir etmek, geriye bırakmak. || **s'** – Geride kalmak. ◆ Tedâhülde kalmak. ◆ Borçlanmak.

Arrière-rang [imz.] Dümdar (cm. des *arrière-rangs*).

Arrière-saison [ims.] Sonbaharın nihayetleri, âhir-i hazan, kışın bidâyeti. ◆ Hasattan yahut bağbozumundan evvelki aylar. || (mec.) İhtiyarlığın bidâyeti. (cm. des *arrières-saisons*.)

Arrière-scène [ims.] Sahnenin arka tarafı. ◆ Temâşâ edilen bir tiyatronun, görülen bir vaka-i fecîanın bıraktığı tesir.

Arrière-sens [imz.] Bir cümlenin yahut bir nutkun mânâ-yı hafîsi, mânâ-yı meknunu. (cm. des *arrière-sens*)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Arrière-train [imz.] Bir arabada arka taraftaki iki tekerlekli kısım. ◆ (as.) Ard-ı araba, düzen. ◆ Bir hayvanın kısm-ı halfi. (cm. des *arrière-trains*.)

Arriéré,e [s.] Tedâhülde kalmış, mütedâhil (maaş). ◆ Teahhurda kalmış. ◆ Geride kalmış. || **Vues** – **es** Efkâr-ı atîka, efkâr-ı bâtıla. = [cm.] (ma.) Tedâhülat, bakaya.

Arrière-vassal [imz.] Bir büyük metbua tâbi bulunan ikinci metbua tâbi. (cm. des *arrière-vassaux*.)

Arrière-viellesse [ims.] Şeyhûhetin son haddi, herem. (cm. des *arrière-vieillesses*)

Arrière-voussure [ims.] (m.) Bir kapı veya pencerenin arkasındaki kubbe. (cm. des *arrière-voussures*.)

Arrimage [imz.] (bhr.) Hamûlenin istif edilmesi. ◆ Isparmaça. ◆ İstif ücreti. ◆ (as.) Piyadede çantanın içine ve üstüne eşya vaz' ve tertibi, çantaya eşya istifi; süvari aşâkirinde eşyanın eğer üzerine rapt ve tahmil usulü.

Arrimé,e [s.] (bhr.) İstif olmuş (hamûle).

Arrimer [ft.] (bhr.) Hamûleyi istif etmek. ◆ Düzeltmek, yerleştirmek.

Arrimeur [imz.] Hamûleyi istif eden, istifçi. || – **juré** Hamûlelerin istif edilmesine nezâret etmek üzere limanlarda bulunan memur-ı mahsus.

Arriser [ft.] (bhr.) Yelkenlere rüzgâr aldırmak, arya etmek.

Arrivage [imz.] (bhr.) Geminin limana vusulü. ◆ Eşya-yı ticariyenin vürudu. ◆ Eşya-yı ticariye.

Arrivant [imz.] Vürud eden, gelen (insan).

Arrivé,e [s.] Vusul bulmuş, vâsıl. ◆ Vürud etmiş, vârid. ◆ Nâil.

Arrivée [ims.] Vusul, muvâsalat, vürud, hulûl. ◆ Bir şeyin vusul ve vürud zamanı. || **D'** – Daha iptidâdan, bidâyetten itibaren. || **Il n'est chère que d'** – Yeni gelenlere hüsn-i kabul gösterilir, fakat bu dostluk çabuk geçer. || **Point d'** – Bir sefinenin her vakt-i zuhrda vâsıl olmuş olduğu mahal, nokta. || **Juge de l'** – At koşularında hayvanların ân-ı muvâsalatlarını tayin etmeye memur olan komiser.

Arriver [fl.] Yetişmek, vusul bulmak, erişmek. ◆ Gelmek, vürud etmek. ◆ Vuku bulmak, vâki olmak. ◆ Li-ecli'l-mülâkat birine nezdine girebilmek. ◆ Bâliğ olmak. ◆ Muvaffak olmak. ◆ Limana girmek. || – **à bon port** Sâlimen vâsıl olmak. || – **de son pays** Safdil, beceriksiz olmak. || – **à ses fins** Bir şeyin nihayetine vâsıl olmak. || – **à une femme** Bir kadına mâlik olmak. || **En** – **, – de là** Tahassul etmek, bir şeyin neticesi olarak vuku bulmak. || **Il en arrivera ce qu'il pourra** "Neticenin bence ehemmiyeti yoktur" makamında kullanılır.

Arrobe [ims.] İspanya'nın on bir buçuk kilodan ibaret bir vezini.

Arroche [ims.] (nb.) Sermak, karapazı.

Arrogamment [h.] Kibir ve gurur ile, mağrurâne, mutaazzımâne.

Arrogance [ims.] Kibir, gurur, nahvet. || İhtiyal.

Arrogant,e [s.] Mütekebbir, mağrur, mutaazzım.

Arrogation [ims.] Haksız olarak bir şeyi talep ve iddia.

Arroger (**s'**) [fv.] Bi-gayri hakkın iddia, talep, dava etmek.

Arroi [imz.] Alay, sefer eşya ve takımları (yalnız şu terkibde müsta'meldir: **Être en mauvais** – Duçar-ı sefalet olmak).

Arrondi,e [s.] Müdevverleşmiş, yuvarlak. || **Visage** – Ablak çehre.

Arrondir [ft.] Yuvarlak, müdevver etmek. ◆ Resimde koyu ve açık renkler isti'maliyle tasvir edilen şeyin müdevverliğini meydana çıkarmak. ◆ Büyütmek, tevsi' etmek. ◆ Eskimek. || (mec.) Fikirde ve tabiatte nazara çarpan şeyleri izâle etmek. || – **sa pelote** Kârını, îradını tezyid etmek. || – **un cap, une île, un rocher** Bir burnun, bir adanın, bir kayanın etrafını dönmek. || (ma) – **une somme, un chiffre** Bir meblağın küsuratını

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tayy veya noksanını ikmâl ile kesirsiz, tam olarak göstermek. || **s'** – Yuvarlak, müdevver olmak. ◆ Tevessü' etmek, çoğalmak. ◆ Emlâkini tevsi' etmek. || **Sa taille s'arrondit** Semirmeye başlayan bir adam ve bilhassa gebe kadın hakkında söylenir.

Arrondissement [ims.] Yuvarlaklık. ◆ Tevessü' ◆ Eyaletin münkasim olduğu devâirin beheri, livâ, mutasarrıflık, sancak. || **Être marié au treizième** – Bir kadın ile nikâhsız yaşamak. || – **d'un consulat** Bir konsoloshânenin daire-i memuriyeti dâhilinde olan mahaller. || (as.) Sunuf-ı muhtelife-i askeriyenin nevâhî-i münasibeye usul-i inkısamı. ◆ İstihkâmat-ı cesîme fennince astar mukabilinin zevâyâ-yı harice mukabilinden müdevverleştirilmesi.

Arrosable [s.] Saky ve irvâ olunabilir.

Arrosage [imz.] Sulama, iska, irvâ.

Arrosé,e [s.] Sulanmış, saky ve irvâ olunmuş.

Arrosement [imz.] Sulayış, saky.

Arroser [ft.] Sulamak, saky ve irvâ etmek. ◆ Islatmak, sulanmak, su serpmek. ◆ İçinden akmak, cereyan etmek (nehir hakkında). ◆ Sahâvet etmek, içki parası vermek. || – **ses créanciers** Dâyinleri iskât için her birine biraz para serpiştirmek. || – **de ses sueurs** Kemâl-i zahmetle çalışmak. || – **son pain de ses larmes** Elem ve sefalet içinde yaşamak.

Arrosion [ims.] Kemirme.

Arrosoir [imz.] Süzgeçli su tenekesi, bahçıvan kovası.

Arrouter [ft.] Yola koymak, yollandırmak. (Eski kelime.)

Arrow-root [imz.] (*arô-routt*) (İngilizceden me'huz) Ararut.

Arroy [imz.] (as.) Nizam-ı harp. (Eski tabir.)

Arrudir [fl.] Sertleşmek. (Eski kelime.)

Arrugie [ims.] Maden ocaklarında suların akmasına mahsus yol, cetvel.

Ars [imz.] (s bir kola göre okunur, ekseriyete göre okunmaz) Beygirin omuzlarıyla göğsü arasındaki mahal. || **Saigner un cheval aux quatre** – Bir beygirin dört ayağından kan almak.

Arsenal [imz.] (Arabî dârü's-sınâadan me'huz) Esliha ve mühimmat-ı harbiye mahzeni, cephane, debboy, dârü'l-mühimmat. ◆ Tophâne. ◆ Tersane. ◆ Kilitli miktarda esliha. ◆ Birçok vesâit-i müdafaa, taarruz ve ikna ve ispat arz eden şey. ◆ Hep bir işte kullanılacak birçok şeylerin heyet-i umumiyesi.

Arséniate [imz.] (k.) Arsenikiyet.

Arsenic [imz.] (c okunur) (k.) Zırnık [zirnik], zirnih, sıçanotu, arsenik. ◆ Arsenik mürekkebatından zehirli madde. || – **des philosophes** Eski kimyagerler ıstılahında cıva yahut cıva veya kükürtün çıkarıldığı madde.

Arsenical,e [s.] Arsenike ait, arseniki hâvi. = [imz. – cm.] Mürekkebat-ı arsenikiye.

Arséniciase [ims.] Yavaş yavaş arsenik ile zehirlenme.

Arsénides [imz. – cm.] Suhur-ı arsenikiye.

Asénié,e yahut **Arséniqué,e** [s.] Arsenik ile karışmış, arseniki hâmil.

Arsénieux,se [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı arsenik.

Arsénique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı arsenik.

Arséniqué,e [s.] (mr. Arsénié,e)

Arsénite [imz.] (k.) Arsenikiyetî.

Arsin [imz.] Yangından mahv veya zarar-dîde olan meşcere. ◆ Vaktiyle mahkûmun hânesini ihrak cezası.

Arsis [imz.] (s okunur) Gayet sıcak, çok ispirtolu şarap.

Art [imz.] Sanat, hırfet, fen. ◆ Hüner, marifet. ◆ Usul, tarz. ◆ Sa'y-i beşer. ◆ Tekellüf, tasannu'. ◆ Hile, hud'a. || **L' – pour l' –, faire de l' – pour l'** – Bir maksad-ı içtimâî ve ahlaki takip etmeksizin sanâyi-i nefisede yalnız tecelli-i hüsne muvaffak olmaya çalışmak. || **Les gens de l' – , les hommes de l'** – Mevzubahis olan meselede sahib-i vukuf olan zevât. || **Maître de l'** – Sanatlarında mahir, üstad olanlar. || **Termes de l'** – Bir sanatın ıstılahatı, tabirat-ı mahsusası. || – **s libéraux** Elden ziyade imal-i fikre mütevakkıf

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

olan sanâyi'. || Les sept – s libéraux Kadîmen İskenderiye meslek-i felsefisi tarafından sarf, kitâbet, felsefe, riyaziyat, musiki, hendese, heyet ilimlerine verilen isim. || – s mécaniques El ile çalışmaya, makine kullanmaya muhtaç olan sanâyi', sanâyi-i mihanikiye. || Beaux – s Sanâyi-i nefîse (resim, nakr, şiir, mimarlık, musiki). || – s d'agrément Musiki, resim, raks. || – sacredotal, – sacré Kadim Mısırlıların ilm-i sihr ve efsunu. || Le grand – Kadim kimyagerlerin altın yapmak, madeni altına kalb etmek sanatı, simya. || – notoire Bütün ulûmu riyâzat vesâir bazı kavâide riayet ile birden bire iktisab eylemek vasıta-i mevhûmesi. || – angélique, – des esprits İstenilen malumata destres olmak için Kurun-ı Vustâ'da meleklerle yahut cinlerle peydâ-yı münasebet etmek vesâiti. || – céramique Çini ve fağfurî evâni yapmak sanatı. || – culinaire Sanat-ı tabh. || – militaire Fenn-i harp. || – nautique Fenn-i seyr-i sefâin. || – s plastique Birtakım eşkâli alçı, kil gibi şeylerle mücessem surette irâe eden sanâyi'. || – mnémonique Kuvve-i hafızayı takviye, tevsi' etmek fenni. || – oratoire Sanat-ı hitabet. || – médical Fenn-i tıp. || – vétérinaire Fenn-i baytarî.

Arta [ih.] Narda şehri.

Artère [ims.] (tşr.) Şiryan. || (mec.) Tarik-i ihtilât.

Artérialisation [ims.] – du sang Tehevvî-i dem, siyah kanın kırmızı kana tahavvülü.

Artériectasie [ims.] (tşr.) Tevessü'-i şerâyin.

Artériel,le [s.] (tşr.) Şiryanî.

Artériographie [ims.] Tavsif-i şerâyin.

Artériole [ims.] (tşr.) Küçük şahdamarı, şiryan-ı sagir, şüreyn.

Artériologie [ims.] Mebhasü'ş-şerâyin.

Artériotomie [ims.] (crh.) Fasd-ı şiryan.

Artérite [ims.] İltihab-ı şiryan.

Artésien,ne [s.] Artuva[23] memleketine mensup. || Puits – Burgu suyu denilen kuyu, artezyen kuyusu.

Arthralgie [ims.] (t.) Elem-i mefâsıl.

Arthrifuge [i. – s.] Damla illetine karşı kullanılan edviye.

Arthritique [s.] (t.) Mafsalî. || Douleurs – s Evca'-ı mafsaliye, damla illeti. || Remèdes – s Damla illetine karşı muâlecat.

Arthrodite [ims.] (t.) Mefâsıl-ı sathiye.

Arthur [imz.] Bir âlûftenin dostu.

Arthurisme [imz.] Bir âlûfte ile dost tutuşma.

Artialiser [ft.] (*sia*) Kavâid-i sun'una tâbi kılmak, vasıta-i sanat ile tadil etmek.

Artichaut [imz.] Enginar. ◆ Bir duvarın üzerine veya geçilebilecek bir mahalle konulan sivri uçlu demir parmaklık. || – des Indes Patates. || – d'hiver Yer elması.

Artichautière [ims.] Enginar tarlası.

Article [imz.] Madde, bent. ◆ Bahis, mebhas. ◆ Makale, fikra. ◆ Eşya, mevad, emtia. ◆ Dakika, ân, lahza. ◆ || (tca.) Kalem. ◆ (sr.) Harf-i tarif. || (tşr.) Oynak yeri, mafsal. (Bu mânâca eskidir.) || – de foi Erkân-ı akaid. ◆ Katiyen inanılan şey. ◆ Renvoyer une femme à l' – 213 du code civil Bir kadına, zevcine itaate mecbur olduğunu ihtar etmek. || Renvoyer un mari à l' – 312 Müteehhil bir kadının gebe kaldığı çocuğun pederi kanunen zevc addedilmek lâzım geleceğini bir kocaya manidar bir surette ihtar etmek. || – de fond Bend-i mahsus. || – premier-Paris Fransa'da bir gazetenin en başına konan ve o sırada[24] en mühim meseleden bâhis bulunan makale. (Ale'l-ekser *Premier-Paris* denir.) || C'est un – à part Bunu şimdi karıştırmayalım. || C'est un autre – Bu başka bahistir. || N'être pas à son – Rahat bu-

23 fr.: *artois*.

24 Orijinal metinde dizgi hatası: ضره şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında صره [=sıra] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

lunmamak. || Être fort sur l' – Huzûzat-ı aşka pek meyyal olmak. || à l' – de la mort Hâlet-i nez'. || – Paris Paris metaı. || Faire l' Bir metaı değerinden ziyade göstermek. ◆ Bir menfaat maksadıyla bir şeyi veya bir kimseyi medh ve ıtrâ etmek. || – s d'argent Mandapost bedeli olarak postahânelere verilen para. || En un seul – Bir kalem olarak. || – s en fer Demir mamulat, hırdavat. || (sr.) – simple Harf-i tarif-i basit. || – contracté Harf-i tarif-i mürekkep. || – élidé Sonundaki harf hazf edilmiş harf-i tarif. || – indéfini Harf-i tenkîr.

Articulaire [s.] (tşr.) Oynak yerine müteallik, mafsalî.

Articulation [ims.] Birtakım mevaddın ayrı ayrı zikri. ◆ Telaffuz. ◆ Mahâric-i hurufdan biriyle ağızdan sadâ çıkarma, teheccî. || – des faits Vukuatın birer birer beyan ve tafsili. || (tşr.) Mafsal. || – s mobiles Mefâsıl-ı müteharrike. || – s demi-mobiles Mefâsıl-ı nısf-ı müteharrike. || –immobiles Mefâsıl-ı gayr-ı müteharrike. || Fausse –, *veya* pseudarthrose Mafsal-ı kâzib.

Articulé,e [s.] Sarâhaten ve birer birer zikrolunmuş. ◆ İyi telaffuz olunan, açık. ◆ Burunlarının, körfezlerinin çokluğundan dolayı parça parça gibi olan memleket, kıta. ◆ (tşr. – tt.) Zü'l-mefâsıl. [imz. – cm.] Hayvanat-ı mafsaliye şubesi. || Langage – Huruf-ı hecâya, teheccîye müstenid lisan, lisan-ı beşer.

Articuler [ft.] Mafsallarla veya halka ve zincirle bağlayıp kurmak. ◆ Sarâhaten ve birer birer zikretmek, saymak. ◆ Savtı mahâric-i hurufdan çıkarmak. ◆ Lafz ile ifade etmek, söylemek, beyan ve iddia eylemek. ◆ İyice teressüm etmek. ◆ Telaffuz etmek. || s' – Sarâhaten anlaşılmak.

Artiel,le [s.] (*sî*) Sanata müteallik.

Artifice [imz.] Sanat, hüner, marifet. ◆ Suni muamele. ◆ Hile, desise, hud'a.◆ Kolayca kabil-i iştial mürekkebat. || Feu d' – Lu'biyat-ı nâriye, il'ab-ı nâriye, sanâyi-i nâriye, istihzârat-ı nâriye (fişeklerin ve maytapların envâı). || – s de guerre Had' ve desâyis-i harbiye.

Artificiel,le [s.] Suni, gayritabii. ◆ Sahte, yapma, ca'lî. || Jour – Güneşin tulûundan gurûbuna kadar cereyan eden zaman. Preuves – les Bir müdafaanın kuvve-i zekâ ve fesâhatiyle bulunan delil ve ispatlar, delâil-i suniye.

Artificiellement [h.] Suni olarak, gayritabii bir suretle, olarak.

Artificier [imz.] Fişek yapan, fişekçi. || (as.) Sandukalardan mühimmat alıp bataryaya veren topçu neferi.

Artificieusement [h.] Hile ve desise ile, hud'akârâne.

Artificieux,se [s.] Hilekâr, dessas. ◆ Hileli, desiseli.

Artillerie [ims.] Topçuluk. ◆ Topçu sınıfı, topçu askeri. ◆ Topçuluk fenni. ◆ Topçu eslihası. ◆ Topçu mühimmatı. || Pièce d' – Top, havan. || Grande maîtrise d' – Tophâne müşirliği. || Grand maître d' – Tophâne müşiri. || Arsenal d' – Tophâne. || Salve d' – Top endahtı, top endahtıyla selamlama. || – montée Piyade topçusu. || – de campagne Seyyar (sahra) topçusu. || – à cheval Süvari topçusu. – || – de forteresse yahut – de place Kale topçusu. || – de montagne Dağ (cebel) topçusu. || – de siège Muhasara topçusu. || – pontonniers Köprücü topçusu. || – de côte Sahil topçusu. || – de terre Kara (berriye) topçusu. || – de marine Bahriye topçusu.

Artilleur [imz.] Topçu, topçu askeri.

Artimon [imz.] (bhr.) Geminin kıç direği, kontra micana [mizana] direği. || Bas-mât d' – Micana [mizana] ana direği. || Vergue d' – Kontra micana [mizana] sereni. || Voile d' – ou brigantine Kontra micananın [mizana] randa yelkeni. || Contre d' – ou vergue de la brigantine Randa yelkeninin üst sereni.

Artisan [imz.] Mihanikî bir sanat yapan, sanatkâr, işçi, ehl-i sanat, esnaf. ◆ Sâni', fâil,

müsebbib. || – de la parade Gerek söylerken gerek yazarken kemâl-i maharetle idare-i kelâm eden adam.

Artisane [ims.] Esnaf kadın.

Artison [imz.] Güve, güğe ◆ Tahta kurdu.

Artisonné,e [s.] Güve yahut tahta kurdu yeniği (esvab yahut ahşap).

Artiste [i.] Sanâyi-i nefisenin biriyle meşgul adam (ressam, heykeltraş, çalgıcı, mimar, edib gibi). ◆ Ehl-i hüner, hüner-mend, sanatkâr. ◆ Tiyatrocu, tiyatro oyuncusu. ◆ Muganni, muganniye. || – vétérinaire Baytar. = [s.] Sanatkârâne.

Artistement [h.] Sanatla, hünerle, hüner-mendâne, üstadâne.

Artistique [s.] Sanâyi-i nefiseye yahut erbab-ı hünere müteallik. ◆ Üstadâne, hüner-mendâne, sanatkârâne.

Artocarpe [imz.] (nb.) Ekmek ağacı.

Artonomie [ims.] Ekmek yapmak sanatı.

Artophage [s.] Ekmek yiyen, ekmek ile yaşayan.

Artopta [imz.] Ezmine-i kadîmede ekmek pişirilen bir nevi fırın.

Arum [imz.] (*rom*) (nb.) Yılan yastığı denilen nebat nevi, lûf.

Aruspication [ims.] Maktullerin bağırsaklarına bakarak tefeül.

Aruspice [imz.] Eski Romalılarda maktullerin bağırsaklarıyla tefeül eden rahip, rûde-bin.

Arvicole [s.] Tarlalarda yaşayan.

Arvien,ne [s.] Tarlalarda yetişen, yaşayan.

Aryen,ne yahut Aryas yahut Ariens [i. – s.] Arya denilen kavm-i kadime ve Hindî-i Avrupavî nesline mensup bulunan.

Aryténoïde [i. – s.] (tşr.) Tircihâlî.

Arythme yahut Arrythme [s.] (Nabız hakkında) Gayr-ı muntazam.

Arzel [imz.] Alnı beyaz, akıtmalı ve iki arka ayağı beyaz beygir.

As [imz.] (s okunur) Eski Romalıların indinde vezin ve ölçü ve sikkenin en aşağı derecesi. ◆ (İskambil kâğıdında) Birli, yek. ◆ (Zarda ve dominoda) Yek. || – de pique Kara maça, pika birlisi. || (mec.) Fassal, bed-gû. ◆ Çirkin, iktidarsız, zekâsız. || Il a quatorze d' – Bir teşebbüsde muvaffak olmak ihtimali kavi olan adam hakkında söylenir. || N'avoir plus d' – dans son jeu Başvuracak bir yeri, yapacak birşeyi olmamak.

Asaret [imz.] (nb.) Çoban düdüğü, asaron.

Asbeste [imz.] Yanmaz taş, hacer-i fetîle.

Ascardamycte [s.] Göz kapaklarını tahrik etmeksizin sabitâne bakan.

Ascaride [imz.] Bağırsak kurdu, dîdân-ı em'â. || – vermiculaire Habbü'l-kar'.

Ascendance [ims.] Suud, uruc, yukarı kalkma (başlıca seyyâre hakkında). ◆ Eslâf, âbâ ve ecdad.

Ascendant,e [s.] Yukarı kalkan, suud, uruc eden, mütesâid. ◆ Ufuktan kubbe-i semâya doğru kalkan (kevkeb), tâli'. || (mec.) Terakki eden, müterakki. || (hk.) Asıl, neseb. || (tşr.) Mütesâid.

Ascendant [imz.] (hy.) Matla, tâli'. ◆ Meyl, temayül. ◆ Kuvvet, nüfuz. = [cm.] Âbâ ve ecdad, eslâf. || Les – s et les descendants Usûl ve fürû'.

Ascendre [fl.] Çıkmak.

Ascenseur [imz.] Bazı ebniyede insanların yukarıki katlara çıkmasına mahsus ve makine ile inip çıkar alet-i suud, asansör.

Ascension [ims.] Yukarıya kalkma, çıkma, suud. ◆ Balon suudu; – captive Suud-ı muallak (balon bir halata merbut bulunur); – libre Suud-ı mutlak (balon havada serbestce tereffu' eder). ◆ Uruc, mirac. ◆ Hazret-i İsa'nın yevm-i urucu. || (mec.) Terakki. || (hy.) Matla; – droite Matla-ı istivâî; – oblique Matla-ı mâil; Différence d' – Tefazul-i matlaîn.

Ascensionnel,le [s.] Yukarıya çıkmaya veya çıkarmaya mâil ve müsait olan. || (mec.) Tezâyüdkârâne. || Mouvement – Hareket-i suudiye; force – elle Kuvve-i suudiye.

Ascète [imz.] Münzevi, sahib-i riyazet, keşiş.

Ascétique [s.] Keşişlere ve keşişliğe müteallik. = [imz.] Keşiş, münzevi. = [imz. – cm.] Keşişliğe müteallik kütüb. = [ims.] Keşişlik.

Ascétisme [imz.] Keşişlik. ◆ Bedeni ve ihtisâsat-ı cismaniyeyi hor görerek bedene birtakım ezâlarla ruhun müşteheyat ve ağraz-ı nefsâniyeye galebesini temine çalışmak mesleği, riyazet.

Asciens [imz. – cm.] Hatt-ı istivânın altında sâkin bulunup öğle vakti güneş tam başları üzerine gelmekle gölgeleri olmayan adamlar, hatt-ı istivâ sekenesi.

Ascite [ims.] (t.) Batn-ı esfelde hâsıl olan istiska, haben, istiska-i zıkkî. = [s.] Batn-ı esfel istiskasına müteallik, habenî.

Ascitique [s.] (t.) Batn-ı esfel istiskasına müptelâ, ahben. ◆ İllet-i mezkûreye müteallik, habenî.

Asclépiade [ims.] (ed.) Yunan ve Latin lisanlarında on iki heceden mürekkep bir nevi beyit. || (nb.) Kuduz otu, kahir-i sümum.

Asiatique [s.] Asya'ya mensup ve müteallik, Asyavî. || **Luxe** – Fevkalâde debdebe ve israf ve sefâhat. || **Style** – Müzeyyen, muhteşem fakat kalîlü'l-mânâ üslup. = [i.] Asyalı, Asyavî.

Asie [ihs.] Asya, Asya kıtası. || – **centrale** Asya-yı vustâ.

Asie mineure [ihs.] Asya-yı suğrâ, Anadolu-yu şâhâne.

Asile yahut **Asyle** [imz.] Sığınacak mahal, melce, meaz. ◆ Emniyet yeri, me'men. ◆ İkametgâh. ◆ Bir adamın himaye ve muhafaza bulduğu mahal. ◆ Himaye eden adam yahut şey. || **Salle d'** – Yetim çocukların iâşe ve terbiyesine mahsus daire, Dârü'ş-şafaka. || **Le dernier** – Mezar. || **Droit d'** – Vaktiyle bazı mahallerde mülteciler için bahşolunan hakk-ı masûniyet, harîmiyet. || – **des pauvres** Dârü'l-aceze.

Asine [sms.] Himarî, himar cinsine mensup ve müteallik. || **Bête** – Eşek. || **Population** – Bir kıtadaki himarların mecmû-ı miktarı.

Asir [ft.] Bir şeyi ütülerken yahut ateşte kuruturken azıcık sarartmak. || **s'** – Sararmak.

Asitie [ims.] (t.) Mücânebet-i mecburiye. ◆ Zıyâ'-ı iştihâ, nefret-i et'ime.

Asotter [ft.] (*so*) Ahmak etmek. (Eskidir.)

A.s.p. Bilâ-itiraz kabul olunmuştur, yani *Accepté sans protêt* kelimeleri yerine kullanılır.

Aspalate [imz.] (nb.) Kırmızı sandal ağacı.

Asparagine [ims.] (k.) Kuşkonmazdan çıkan bir madde-i kimyeviye, hilyevniye.[25]

Asparaginées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i hilyevniye.[26]

Aspasien,ne [s.] Âlüftegâne.

Aspect [imz.] (*pèe*, *pèk*, *pèkt* suretinde de telaffuz edilirse de birincisi şâyiü'l-isti'maldir.) Bir şeyin görünen ciheti, manzar, manzara. ◆ Şekil ve suret. ◆ Görünüş, nazar. ◆ Suret-i zâhire. || (hy.) Menâzıra. || – **trine** Teslis. || – **sextile** Tesdis. || – **quadrat** Terbi'.

Aspeline [ims.] Kanarya otu.

Asperge [ims.] Kuşkonmaz, hilyevn. || **C'est une** – , **une** – **montée** Uzun boylu, zayıf bir adam hakkında kullanılır.

Aspergé,e [s.] Su püskürülmüş, serpilmiş. ◆ Üzerine mâ-ı mukaddes serpilmiş.

Aspergement [imz.] Su püskürme, serpme. (Az müsta'mel.)

Asperger [ft.] Su serpmek, püskürmek. ◆ Mâ-ı mukaddes serpmek.

Aspergerie [ims.] Kuşkonmaz tarlası.

Aspergès [imz.] (*s* okunur) Su serpmeye mahsus alet, âbdan. ◆ Hıristiyanların hazır bulunanlara su serpmekle icra olunan bir âyini ve âyin esnasında okunan ed'iye.

Aspérité [ims.] Sarplık, arızalılık. ◆ Huşûnet.

Aspermatisme [ims.] Fıkdan-ı defk-i menî.

25 Orijinal metinde dizgi hatası: هلونيه şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında هليونيه [=hilyevniye: kuşkonmaz veya kuşkonmaz cinsinden olan] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

26 Bkz. bir önceki dipnot.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Asperme yahut **Aspermé** [s.] (nb.) Bezr hâsıl etmeyen. ◆ Ma'dûmu'l-bezr.

Aspermie [ims.] Ma'dûmiyet-i bezr. ◆ Erkekte akamet.

Aspersion [ims.] Serpiş, serpme. ◆ Serpilen su.

Aspersoir [imz.] Su serpmeye mahsus alet, âbdan. ◆ Bahçıvan kovasının delikli ağzı.

Aspérule [ims.] (nb.) Küçük inci çiçeği, kevkebü'l-va'r.

Asphalte [imz.] Asfalt, kafru'l-yahûd. ◆ Sokak, kaldırım.

Asphalter [ft.] Asfalt ile yapmak.

Asphodèle [imz.] (nb.) Çiriş otu, bervak.

Asphodélées [ims. – cm.] Çiriş otu fasîlesi, fasîle-i bervâkiye.

Asphyxiant,e [s.] Boğan, teneffüse mani olan, muhannik.

Asphyxie [ims.] Nefes alamamazlık, inkıtâ-yı teneffüs, ihtinak. ◆ Kuvâ-yı maneviye ve akliyeden birkaçının yahut hepsinin zıyâı.

Asphyxié,e [s.] Nefesi münkatı' olmuş, boğulmuş, mahnuk, münkatı'u'n-nefes. ‖ (mec.) Manevi, akli bir adem-i iktidar içinde kalmış. = [i.] Mahnuk.

Asphyxier [ft.] Boğmak, ihnak etmek. ◆ Teneffüsü müşkilata uğratmak. ◆ **s'** – Nefesi münkatı' olmak, boğulmak.

Aspic [imz.] (c okunur) Kara, sağır yılan, hayye[27]-i esved (zehirlidir). ◆ Fassal, zemmam. ‖ **Langue d'** – Fassal. ◆ Bir nevi et ve balık elmâsiyesi.

Aspirail [imz.] Bir sobaya, bir ocağa hava almak için bırakılan delik, nefeslik, ocaklık.

Aspirance [ims.] Namzedlik, mülâzımlık.

Aspirant,e [s.] Çeken, cezbeden, yutan. ◆ Teneffüs eden, nefes alan. ‖ **Pompe – e** Suyu çekerek alıp yukarıya veren tulumba, alavere tulumbası.

Aspirant,e [i.] Bir memuriyet almaya veya bir fen ve sanat öğrenmeye çalışan adam, talip, mülâzım, namzed. ‖ **– de marine** Asâkir-i bahriye mülâzım-ı sânîliğine namzed bulunan müntehî sınıf şâkirdanı ki rütbe-i mezkûreyi ihraz etmezden evvel talim sefinesiyle bir müddet geşt ü güzâr ederek fünûn-ı bahriye ve mellâhiyenin ameliyatını dahi görürler. ‖ **– de première classe** Bahriye mülâzım-ı evveli. ‖ **– de deuxième classe** Bahriye mülâzım-ı sânîsi.

Aspirateur,trice [s.] Nefes alan, teneffüs eden. ◆ Mass ve cezbeden. ◆ Nefes almaya mahsus. = [imz.] Menfes.

Aspiratif,ve [s.] (sr.) Telaffuz olunan.

Aspiration [ims.] Nefes alma, teneffüs, şehik. ◆ Cezp ve mass etme. ◆ Tulumbanın suyu çekmesi. ◆ Nebatatın havayı veya sâir gazları cezp ve bel' etmesi. ‖ (sr.) Bazı hurufun boğazdan telaffuzu. ‖ (mec.) Ruhun bir şeye meyelânı, temayül, emel, matlab.

Aspiratoire [s.] Teneffüse müteallik.

Aspiré,e [s.] Nefesle çekilmiş, cezp ve bel' edilmiş. ‖ (sr.) Boğazdan telaffuz olunan.

Aspirer [ft.] Nefes almak, havayı rielere çekmek, teneffüs etmek. ◆ Suyu çekmek, cezp ve bel' etmek. ◆ Boğazdan telaffuz etmek. = [fl.] Bir arzu ve matlabda bulunmak. ◆ Emeller beslemek.

Aspiure [ims.] Maden kömürü tozu yahut kuruntusu.

Aspre [imz.] Akçe (eski Osmanlı sikkesi).

Assa yahut **– fœtida** İran'da çıkar bir nevi zamk, hiltit, şeytan teresi.

Assa [ims.] (nb.) Hiltit.

Assagi,e [s.] Uslanmış.

Assagir [ft.] Uslandırmak. ◆ Akıllandırmak. = [fl.] Uslanmak. ◆ Akıllanmak.

Assaillant [imz.] Muhâsamaya evvel başlayan, tecavüzî harekette bulunan, mütecâviz. ‖ (mec.) Maruz, küşâde, muztarip. = [i.] Duçar-ı hücum olmuş adam.

27 Orijinal metinde dizgi hatası: حير şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında حيّه [=hayye: yılan] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Assaillir [ft.] (*tressaillir* gibi tasrif olunur) Şiddetle ve her taraftan hücum etmek, basmak, üzerine atılmak. ◆ Üzerine çökmek, müptelâ ve duçar etmek. ◆ Musallat olmak, tepesine binmek. ◆ Teşebbüsat-ı âşıkanede bulunmak.

Assaini,e [s.] Tathir ve tanzif edilmiş, sıhhate muvâfik hâle konmuş.

Assainir [ft.] Bir şeyi tathir ve tanzif ile ve ciyâdet-i havayı istihsal ile sıhhate yarayacak hâl ve surete koymak, tashih-i hava etmek. || (mec.) Manen sâfileştirmek. || **s'** – Sıhhate yarayacak surete girmek.

Assainissement [imz.] Bir şeyin sıhhate yarayacak ve sıhhate muzır olmayacak surette ceyyid bir hâle konması veya böyle bir hâlde bulunması. ◆ Tathir, tecfif, tanzif. || (mec.) Manen kesb-i safvet ettirme.

Assainisseur [imz.] (zra.) Hububatı temizlemek için müsta'mel makine.

Assaisonnant,e [s.] Acıca yahut ekşice veya yakıcı nebatata ıtlak olunur.

Assaisonné,e [s.] Lezzet verecek şeylerle terbiye ve ihzar olunmuş (yemek). ◆ Lezzetli, iştihâ-bahş bir hâle getirilmiş. ◆ Sözünde, tavrında eser-i zarafet ve nükte-perdazî mevcut. ◆ Hoş ve zarif olmuş. || (Fena makamda) Mütelevvin, mütegayyir.

Assaisonnement [imz.] Tuz, biber, hardal gibi yemeğe lezzet veren şeyler. ◆ Bu gibi şeylerle yemek ve salatanın ihzarı. ◆ Yemeği lezzetli gösteren şey, taam terbiyesi. || (mec.) Bir nutka veya fiil ve harekete lezzet ve hüsn ü letafet veren şey, nükte, mazmun.

Assaisonner [ft.] Bir yemeğe lezzet verecek şeyler koymak, taamı terbiye etmek. ◆ Bir yemeğin lezzetini artırmaya yaramak. ◆ Lezzetli göstermek. || (mec.) Söylenen, yazılan, yapılan şeye zarafet, hoşluk vermek.

Assalir [ft.] Tuz koymak. (Eski kelime.)

Assarmenter [ft.] (zra.) Asmanın sürgünlerini kesmek.

Assassin [imz.] Katil, taammüden adam öldüren. ◆ Muzır-ı sıhhat yahut mühlik şeyler hazırlayan adam. || **à l'** – Cankurtaran yok mu? Katil var! || **Crier à l'** – Can tehlikede kalınca istimdad için bağırmak.

Assassin,e [s.] Hunriz, kanlı: **main** – **e** Kanlı el; **yeux** – **s** Çeşm-i hunriz. ◆ Hubb-ı nefsi ihlal eden, sıyt ü şöhrete nakîsa getiren.

Assassinant,e [s.] Bezdirici, bıktıran, sıkan, yoran.

Assassinat [imz.] Taammüden katl. ◆ Cinayet. || – **juridique** Bir mahkemeden bi-gayri hakkın sâdır olan ceza-yı idam hükmü.

Assassine [ims.] Taammüden katil kadın. ◆ Muzip, alaycı kadın. ◆ Kadınların gamzelerine yapıştırdıkları siyah ben.

Assassiné,e [s.] Maktul. ◆ Gayet haksız ve şedid bir muameleye duçar olan. ◆ İhanet edilmiş, alçakca aldanmış. ◆ Taciz edilmiş, canı sıkılmış. = [i.] Maktul.

Assassiner [ft.] Taammüden katletmek. ◆ Birisinin bi-gayri hakkın ve bilâ-ihtiyar ölümüne sebep olmak. ◆ Çok dövmek. ◆ Sıkmak, bıktırmak, yormak. || (mec.) Mahvına sebep olmak.

Assation [ims.] Bir yemeğin veya ilacın kendi suyuyla tabhı, indicac.

Assaut [imz.] Hücum, yürüyüş. ◆ Kuvve-i teb'idiye. ◆ Sadme. ◆ İbram, şiddetli rica ve iltimas. ◆ Kesmez ve ucu dövmeli kılıçla olunan talim. || (mec.) Darbe-i maneviye.

Asseau [imz.] Çatı örtücü dülger ustalarına mahsus mukavves çekiç.

Assec [imz.] (*c* okunur) Küçük bir gölün suları çekilip kuru kaldığı ve ziraate sâlih bulunduğu müddet.

Asséché,e [s.] Kurumuş. ◆ Deniz çekildiği vakit görülen kaya yahut arazi. || **Être** – **de soif** Çok susamak. || **Vaisseau** – Kuma oturmuş sefine.

Assécher [ft.] Kurutmak. = [fl.] Denizin çekilmesiyle meydana çıkmak (kaya ve sahil hakkında).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Assemblage [imz.] Cem', toplama. ◆ Mecmû, yığın. ◆ İçtimâ. ◆ Tahta ekleme. || (tba.) Kitap formalarının, basılmış sahifelerin sıralanması, harman.

Assemblé,e [s.] Meclis, heyet, encümen, şura. ◆ Askerin toplanması için boru veya trampete çalınması. ◆ Panayır. || – **des créanciers** Alacaklılar cemiyeti. || **L'** – **des fidèles** Katolik kilisesi.

Assemblement [imz.] Toplama, cem'.

Assembler [ft.] Toplamak, cem' etmek, birleştirmek, eklemek, bitiştirmek. ◆ Kurmak. ◆ Bir esvab kısımlarını bir yere dikmek. ◆ Basılmış formaları harman etmek. || (mec.) Birleştirmek. || **s'** – Toplanmak.

Assembleur,se [i.] Matbaada basılmış formaları harman eden, sıraya koyan, harmancı. ◆ Tenteleri birleştiren işçi. || – **de nuages** Jüpiter.

Asséner [ft.] Şiddetle vurmak.

Assenteur [imz.] Müdâhenede, tabasbus-ı kelbânede bulunan adam. (Eski kelime.)

Assentement [imz.] Köpek hissedip o sayede hayvanın izini bulduğu koku.

Assentiment [imz.] Ba'del-vuku bir şeye muvâfakat, rıza, kabul, tasdik ve tasvip. || **Donner** – Kabul ve ikrar etmek. || – **général** Kabul-i âmme.

Assentir [fl.] Muvâfakat, kabul ve tasdik etmek, razı olmak. ◆ Köpek avın izini bulmak.

Asseoir [ft.] (Tasrifi: *j'assieds*, *tu assieds*, *il assied*, *nous asseyons*, *vous asseyez*, *ils asseyent veya j'assois*, *tu assois*, *etc*; *j'asseyais veya j'assoyais etc*; *j'assis*, *nous assîmes*; *j'assiérai*, *nous assiérons*, *veya j'assoirais*, *nous assoirons*; *j'assiérais*, *nous assiérions*; *veya j'assoirais*, *nous assoirions*; *assieds*, *asseyons*, *veya assois*, *assoyons*; *que j'asseye*, *que nous asseyions veya que j'assoie*, *que nous assoyions*; *que j'assise*, *que nous assissions*; *asseyant veya assoyant*, *assis,e*.) Oturmak, ik'ad etmek. ◆ Koymak, vaz' etmek, yerleştirmek. ◆ Tesis etmek. ◆ Bina etmek. ◆ Vuzuh vermek. ◆ (Vergi hakkında) Tarh ve tesis etmek. || – **un camp** (as.) Ordugâh tesis etmek, kurmak, muhâsara ordusunun mevkiini tahdid etmek, ordugâhın mevziini tayin etmek. || – **une vente** Bir ormandan kesilecek ve kesilmeyecek ağaçları tayin edip göstermek. || – **un impôt** Bir vergi tarh ve tevzi' etmek. || **Faire** – Oturtmak, oturmayı teklif etmek. || **s'** – Oturmak. ◆ Mebnî olmak. ◆ Yerleşmek. ◆ Müesses olmak. ◆ Konmak. || **Allez-vous** – Haydi başımdan gidiniz, canımı sıkıyorsunuz.

Assermenté,e [s.] Yemin etmiş olan, muhlif. ◆ Sadakat yemini ve biat etmiş olan. ◆ Bir fikr-i mahsusu olmayıp herşeyi kabule müheyyâ olan. || **Témoignage** – Maa'l-kasem vuku bulan şahâdet, yemin tahtında şahâdet. || **Expert** – Yeminli muhammin, yeminli erbab-ı hibre.

Assermenter [ft.] Yemin verdirmek, tahlif etmek.

Assertion [ims.] İfade, takrir. ◆ İddia. || – **s fausses** İfâdat-ı kâzibe. || – **s malveillantes** İfâdat-ı bedhahâne.

Asservi,e [s.] Kul hâline konmuş, esarete duçar olmuş, istirkak olunmuş. ◆ Taht-ı hükmünde kalmış.

Asservir [ft.] Kul etmek, esaret altına almak, istirkak etmek. ◆ Hüküm altına almak, zaptetmek. ◆ Mağlup etmek. || **s'** – Kul olmak, tâbi olmak, taht-ı esaretine girmek.

Asservissant,e [s.] Kul eden, esaret altına alan, mütegallib.

Asservissement [imz.] Esaret altına alma, istirkak. ◆ Kulluk, esaret.

Asservisseur [imz.] Esaret altına alan.

Assesseur [imz.] Hâkim muavini, reis muavini. ◆ Mahkeme âzâsı. ◆ Muavin. || **Juge** – Muavin âzâ.

Assessorat [imz.] Hâkim muavinliği, mahkeme riyâset-i sâniyesi.

Assessorial,e [s.] Hâkim muavinliğine müteallik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Assette [ims.] Kiremit, kara taş, lata gibi şeyleri kesmek veya çakmak için çatı örtücü ustalarının kullandıkları bir tarafi keserli çekiç.

Assez [hm.] Miktar-ı kifayede, lüzumu kadar, elverir, yeter, oldukça. ◆ Çok, pek çok. ◆ Miktar-ı kâfi. || – **peu** Çok değil, az. || **C'est** – Yetişir, kâfi. || – **et trop longtemps** Tûl-i müddet. ◆ Hayli. ◆ O kadar. ◆ **Avoir** – **de** Usanmak, bıkmak.

Assidu,e [s.] Müdavim, mukdim, çalışkan. ◆ Devam eden, arası kesilmeyen.

Assiduité [ims.] Müdâvemet, ikdam, takayyüd, cehd, müsâberet.

Assidûment [h.] Devam ve takayyüdle, mukdimâne, ikdam ve gayretle, ale'd-devam, ale't-tevâli.

Assiégé,e [i. – s.] (as.) Muhasara olunmuş, mahsur; **Place** – **e** Mevki-i mahsur; **Les** – **s** Mahsurîn. || Taciz edilmiş.

Assiégeant,e [i. – s.] Muhasara eden, muhâsır, muhâsırîn. ◆ Kuvve-i muhasaranın heyet-i umumiyesi.

Assiéger [ft.] (*nager* gibi tasrif olunur) Muhasara etmek, muhasara altına almak, kuşatmak. ◆ Ortaya almak. ◆ Bir yere kalabalık yığılmak. ◆ Taciz etmek, rahat bırakmamak. ◆ Muaccizâne bir devam ile sık sık gelmek. ◆ Daimi bir surette muztarip ve endişe-nâk etmek. ◆ Ormandan ne miktar-ı mahaldeki ağaçların kesileceğini tayin etmek.

Assiette [ims.] Oturuş, kuud. ◆ Mevki, mevzi. ◆ Hâl, vaziyet. ◆ Sabit ve daimi bir hâl. ◆ Keyif, neşe. ◆ Cemiyet-i hatır. ◆ Tabak, tabak dolusu. || (mec.) Hâl-i tabii. || **L'** – **de l'impôt** Verginin matrahı. || **L'** – **et la répartition des impôts** Vergilerin suret-i tarh ve tevzii. || (m.) Oturum. || **Pique** – Kâselis. || – **volante** Matbahdan gelince sofranın üzerine konmayıp içinde yemek soğumaması yahut durup da bozulmaması için derhal med'uvvine dolaştırılan tabak. || (as.) – **d'un camp** Bir ordugâhın tertibi, vaziyeti. || – **d'une ville** Bir şehrin vaziyet-i topoğrafyası. || – **d'une Place forte** Bir mevki-i müstahkem (müstahkem kalenin) vaziyet ve imtidadı. ◆ Politika ve ta'biye itibariyle bir kalenin hâl ve vaziyeti. || – **du casernement** Kışla aksam-ı muhtelifesinin taksim ve tahsisi ve aksam-ı mezkûrenin asâkir ve hayvanattan ne miktarda ahz ü istîab edebileceğinin tahdid ve tayini. || – **du logement** Bir askere tahsis olunan mahal ve mevâki-i muhtelifenin cüz'-i tâmlar miyanında usul-i taksimi.

Assiettée [ims.] Bir tabak dolusu, bir tabaklık.

Assignable [s.] Tamamıyla tayin ve tahdidi mümkün. || (hk.) Huzur-ı mahkemeye celbi mümkün.

Assignat [imz.] Fransa'da çıkarılmış bir nevi kaime.

Assignation [ims.] (hk.) Mahkemeye davet, ihzar varakası, ihzâriye. ◆ Bir deynin te'diyesi için vâridattan yahut maaştan tahsis olunan miktar. ◆ Havale, tahsis. ◆ Mülâkat mahalli. (Bu mânâ eskimiştir.) **Donner l'** – İhzar etmek. || **Donner** – **sur un banquier** (ma.) Bir banker üzerine havale vermek.

Assigné,e [i. – s.] Mahkemeye celp ve davet olunmuş. ◆ Muayyen, muhassas. ◆ Tayin ve tahmil olunmuş.

Assigner [ft.] Müdafaaya davet etmek, celp ve ihzar etmek. ◆ Tahsis, tayin etmek. ◆ Havale vermek, havale etmek. ◆ Tayin etmek, göstermek. || **s'** – Birbirine ihzâriye göndermek.

Assimilabilité [imz.] (mna.) Kabiliyet-i temsil.

Assimilable [s.] (mna.) Kabil-i temsil, misili bulunan.

Assimilateur,trice [s.] (mna.) Mümessil.

Assimilatif,ve [s.] (mna.) Temsile müteallik, temsilî.

Assimilation [ims.] Teşbih, benzetme, temsil. ◆ Tatbik, mukayese. || (mna.) Hayvanat ve nebatatın ağdiyeyi kendi cisimleri hâline kalb etmeleri, temsil. || (sr.) Kalb.

Assimilé,e [s.] Benzetilmiş, teşbih olunmuş. || (mna.) Temsil olunmuş. || (sr.) Kalb olunmuş (harf). = [imz. – cm.] (as.) Asâkir-i gayr-ı

muhâribe. (Doktorlar, cerrahlar, baytarlar ile levâzım memurîni bu kabildendir.)

Assimiler [ft.] Benzetmek, teşbih etmek. ◆ Mukayese, tatbik etmek. ◆ Aynı hâl ve surete koymak. ‖ (mna.) Diğer bir şeyi kendi tabiatine kalb etmek, temsil etmek. ‖ **s'** – Mukayese olunmak, kendini mukayese etmek. ◆ Diğer bir şeyin tabiatine münkalib olmak, temsil olunmak. ◆ Kendine mâletmek.

Assis,e [s.] Oturmuş, câlis. ◆ Vâki, kâin, mebnî. ◆ Râkib, binmiş. ◆ Oturaklı, sabit, esaslı. ◆ Tarh olunmuş (vergi). ‖ (mec.) İyi tesis etmiş, yerleşmiş.

Assise [ims.] (m.) Temel yerini tutmak üzere sıra ile dizilmiş taşlar, taş tabakaları, tabakat. = [cm.] Dağın basamak suretindeki etekleri, yamaçları. ◆ Bir meclis veya mahkemenin içtimâı ve bu içtimâın vakit ve müddeti. ‖ **Cour d'** – Mahkeme-i cinayet. ‖ **Tenir ses – s dans une société** Bir cemiyette nüfuz ve itibara mâlik olmak.

Assistance [ims.] Huzur, hazır bulunuş. (Bu mânâ eskimiştir.) ◆ Huzzar, cemaat. ◆ Bir nevi meclis-i rûhânî. ◆ İâne, imdat, müzâheret. ◆ Muâvenet-i nakdiye. ‖ **Donner, prêter** – İâne etmek. ‖ – **publique** Müessesat-ı hayriye idaresi. ◆ Muhtacîn ve fukaraya iâne-i resmiye usulü. ‖ – **judiciaire** Ashab-ı deâvîden bî-kudret olanların rüsum-ı deâvîden muafiyeti.

Assistant,e [s.] İâne eden, muin. ◆ Bir âyin icrasında hazır bulunan rûhânî. ◆ Muavin. = [cm.] Bir heyet ve mecliste bulunan zevât, huzzar.

Assisté,e [s.] İâne-i umumiyeye mazhar olan. ◆ Muâvenet ve müzâheret görmüş. ◆ Maiyetinde muavinler bulunan. ‖ **Hospice des enfants – s** Etfal-i metruke dârü't-terbiyesi. = [i.] Rüsum-ı deâvîden, masârif-i mahkemeden affedilen adam.

Assister [fl.] Hazır, mevcut bulunmak. = [ft.] Yardım, iâne etmek, bakmak. ◆ Muâvenet etmek, refakatinde bulunmak. ◆ (Rüesâ-yı rûhâniye hakkında) Vazife-i mezhebiyesini ifâ etmek. ‖ (hk.) Müdafaa etmek. ‖ **Dieu vous assiste!** İnâyet ola! Allah versin! ‖ – **un malade, un criminel** Hastayı, bir caniyi ahvâl-i mevte karşı teşci', tesliyet etmek, sükûnetini muhafazaya teşvik etmek.

Assosiable [s.] Kabil-i telif. ◆ Kabil-i teşrik.

Association [ims.] İçtimâ. ◆ Müşâreket. ◆ İştirak. ◆ Ortaklık, şirket. ◆ Cemiyet. ◆ Teşârik: – **d'idées** (fls.) Teşârik-i efkâr. ‖ – **des médicaments** (syd.) Tahlit-i edviye. ‖ **Droit d'** – Hakk-ı iştirak. ‖ – **en participation** Hissedarlık şirketi. ‖ – **commerciale** Şirket-i ticariye. ‖ – **douanière** Gümrük ittihadı. ‖ – **fédérale** İçtimâ-yı düvel.

Associé,e [i.] Ortak, şerik. ◆ Bir cemiyet veya şirket âzâsından bulunan adam. = [s.] İştirak etmiş, müşterek, merbut. ‖ **Mouvements – s** (mna.) Harekât-ı müştereke. ‖ – **commanditaire** Komanditer, komandit tarikiyle şerik. ‖ **Membre** – Bazı cem'iyatta âzânın kâffe-i hukukuna nâil olmayan bir sınıf-ı âzânın beheri.

Associer [ft.] (hk.) Teşrik, şerik etmek, bir işe karıştırmak. ◆ Bir cemiyet veya şirkete âzâ ve şerik sıfatıyla kabul etmek veya ettirmek. ◆ Birleştirmek, karıştırmak. ◆ Toplamak. ‖ **s'** – İştirak etmek. ◆ Ortak olmak, bir şirkete dâhil olmak. ◆ Karışmak, ihtilât etmek. ◆ Birini kendine şerik etmek. ◆ İltihak etmek.

Assoiffer [ft.] Susatmak.

Assolé,e [s.] (zra.) Ziraat-ı mütenâvibe kaidesine göre işlenmiş (arazi).

Assolement [imz.] (zra.) Her sene tarlaya ekilecek tohumları bi't-tayin araziyi teâkub-ı mezrûat suretiyle işleme, tefrik ve taksim etme, ziraat-ı mütenâvibe.

Assoler [ft.] (zra.) Ziraat-ı mütenâvibe kaidesince araziyi işlemek, tefrik ve taksim etmek.

Assombrer [fl.] Karanlık olmak.

Assombri,e [s.] Kararmış, karanlık olmuş, muzlim. ‖ (mec.) Mükedder, endişe-nâk.

Assombrir [ft.] Karartmak, karalık etmek. ‖ (mec.) Mükedder, endişe-nâk etmek. ‖ **s'** –

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Kararmak, karanlık olmak. || (mec.) Bulanmak, mükedder olmak.

Assombrissement [imz.] Karanlık. (Bu mânâ az müsta'meldir.) || (mec.) Çehredeki âsâr-ı ye's ve keder.

Assommade [ims.] Tepeleme.

Assommant,e [s.] Tepeleyen, öldüren. || (mec.) Ziyadesiyle yoran, ziyadesiyle sıkan, sıklet veren, tahammül-güdâz.

Assommement [imz.] Tepeleme, öldürme. || (mec.) Sıkma, sıkıntı ve sıklet verme, taciz, tasdi' etme. (Eski kelime.)

Assommer [ft.] Topuz, tokmak ve emsali esliha-i razze ile vurarak telef etmek, tepelemek. ◆ Ziyade dövmek. ◆ Can sıkmak, baş ağrıtmak, taciz ve tasdi' etmek, usandırmak. ◆ Şaşırtmak, duçar-ı hayret ve fütur etmek. ◆ Ebkem, cevaptan aciz bırakmak. ◆ Uyutmak. (Bu mânâ eskimiştir.)

Assommeur [imz.] Muacciz, can sıkıcı. ◆ Tepeleyici, öldürücü.

Assommoir [imz.] Hayvanları öldürmeye mahsus tokmak. ◆ Başı kurşunlu değnek, cop. ◆ Gayr-ı muntazar felaket ve musibet. ◆ Tilki, porsuk gibi hayvanatı öldürmeye mahsus kapan. || **Coup d'** – Gayr-ı muntazar ve musibetli vukuat. || **C'est un** – Gayet muacciz ve can sıkıcı bir adam hakkında kullanılır.

Assomptif,ve [s.] (fls.) Yardımcı. || **Armes –ves** Bir yararlık ibrazından sonra ahz ü isti'maline salâhiyet kazanılan arma, alâmetifârika.

Assomption [ims.] Hazret-i Meryem'in semâya urucu ve ona müsâdif olan gün, yevm-i uruc-ı Meryem (asm.) yortusu. || (mn.) Suğrâ.

Assonnance [ims.] Kelimelerin nihayetinde seslerin birbirinin aynı olmayarak yalnız müşâbih bulunması: *Libre* ve *Ivre* kelimelerinde olduğu gibi. || (ht.) Taazzür-i savt. || (mec.) İtilâf ve tevâfuk.

Assonant,e [s.] (ar.) Tamamıyla birbirinin aynı olmayıp yalnız müşâbih bulunan (kafiye).

Assorti,e [s.] Münasip ve yakışacak surette tertip olunmuş. ◆ Takım hâline konmuş. || (tca.) Her çeşit, her takım eşya mükemmelen cem' edilmiş (mağaza, dükkân vesâir ticaretgâh), birbirine uymuş, birbirini tutmuş, birbirini açmış. || – **de** Tezyin edilmiş. ◆ Bir şeyde mahir. (Bu iki mânâ eskidir.)

Assortiment [imz.] Tenâsüp, uygunluk. ◆ Muhtelif çeşitlerden mürekkep yemek. ◆ Takım. || (tca.) Emtia-i ticariye çeşidi. || (tba.) Hurufat takımı. || (mec.) Tevâfuk ve imtizac. ◆ (Müstehziyâne) Adem-i imtizac ve tevâfuk. || **Livres d'** – Bir kitapçının kendi hesabına tab' etmeyip sâir tâbi'lerden alarak sattığı çeşit kitaplar.

Assortir [ft.] Birbiriyle mutabık ve mütenâsip eşya ve eşhas cem' etmek. ◆ Takım etmek. ◆ Refakat etmek, beraber uymak. ◆ Güzel şeylerle doldurmak, teçhiz etmek. ◆ Çeşit ve takım düzmek. ◆ Bir şeye göre tanzim etmek, uydurmak. ◆ Cem' ve telif etmek. || (tca.) Münasip, lâzım olan şeylerin kâffesini cem' ve ve tedarik etmek. || – **une jument** Bir kısrağa en münasip olan aygırı çekmek. = [fl.] Uygun gelmek, yakışmak. ◆ Eş olmak. || **s'** – Muvâfik ve uygun gelmek, yakışmak. ◆ Aynı cinsten mütenevvi şeyler edinmek, tedarik eylemek.

Assortissant,e [s.] Uygun, yakışıklı. ◆ Takım veya çeşit teşkil eden.

Assortissoire [ims.] Emtia yahut zahâirin muhtelif numûne ve çeşitlerini hâvi olan, sanduka, kutu.

Assoter [ft.] Budala olacak derecede aşka uğratmak, şeydâ etmek. || **s'** – Budalaca bağlanmak, âşık olmak.

Assoupi,e [s.] Uyuklayan. ◆ Müstağrak. ◆ Mahrum-ı hareket. || (mec.) Muvakkaten teskin olunmuş, kuvetten, faaliyetten düşmüş, uyuşturulmuş.

Assoupir [ft.] Uyuklatmak. || (mec.) Muvakkaten teskin etmek, uyuşturmak. ◆ Önünü almak. || **s'** – Uyuklamak. || (mec.) Reha-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

vete müstağrak olmak. ◆ Teskin olunmak, uyutulmak[28].

Assoupissant,e [s.] Uyutturan, uyku getiren. ◆ Muvakkaten teskin eden, uyuşturan. ◆ Can sıkıcı.

Assoupissement [imz.] Uyuklamak. ◆ Sükûnet, teskin. ◆ Rehavet, ihmal, teseyyüb. ◆ Uyuşukluk, sübat, nüas.

Assoupli,e [s.] Yumuşamış, yumuşak. || (mec.) Alışmış, ülfet ve meleke kesbetmiş.

Assouplir [ft.] Yumuşatmak, telyin etmek, huşûnetini gidermek. || **s'** – Yumuşamak. ◆ Kesb-i mülâyemet etmek.

Assouplissement [imz.] Yumuşatma. ◆ Yumuşaklık. ◆ Mülâyemet.

Assourdir [ft.] Sağır etmek, gürültü ederek birinin işitmesine mani olmak. ◆ Yeknesak yahut büyük bir gürültü ile yormak, can sıkmak. ◆ (Ziya hakkında) Hafifletmek. ◆ || (mec.) Bazı ihtarata, derslere karşı sağır, lâkayt bulundurmak. || (rs.) Resmin cilâsını, rengini, şeffaflığını azaltarak bulanık, donuk bırakmak.

Assourdissant,e [s.] Sağır eden, yoran (gürültü). || (mec.) Baş döndüren.

Assourdissement [imz.] Gürültüden sağır olma, işitememe.

Assouvi,e [s.] Doymuş, teskin olunmuş (cû'). || (mec.) Teskin ve memnun edilmiş.

Assouvir [ft.] Doyurmak, teskin-i cû' etmek, işba'. || (mec.) Memnun etmek. ◆ Yormak, bıkkınlık vermek. || – **sa vengence** Ahz-ı sâr etmek. || **s'** – Pek ziyade doymak. ◆ Hırsını almak.

Assouvissement [imz.] Doyma, teskin-i cû'. ◆ Şiddetli bir hırs ve arzunun icrası.

Assuétude [ims.] Âdet.

28 Orijinal metinde bu kelime "unutulmak" şeklinde yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında "uyutulmak" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Assujéti,e yahut **Assujetti,e** [s.] Taht-ı itaate alınmış, râm edilmiş. ◆ Tâbi. ◆ Mecbur. ◆ Bir şeyin hükmüne râm.

Assujétir yahut **Assujettir** [ft.] Taht-ı itaate, taht-ı hükmüne almak, râm, münkad, tâbi etmek. ◆ Bir şeyi kabule mecbur etmek. ◆ Yed-i zaptına almak. ◆ Durdurmak, dinmek. || (mec.) Teskin ve galebe etmek. ◆ Serbestçe isti'maline mani olmak. || **s'** – Tâbi olmak.

Assujétissant,e yahut **Assujettissant,e** [s.] Tâbi eden, tâbiiyete, itaate mecbur eyleyen, mutî, münkad eden.

Assujétissement yahut **Assujettissement** [imz.] Tâbiiyet. ◆ Mecburiyet. ◆ Tebaiyet, itaat, inkıyad.

Assumer [ft.] Üzerine almak, deruhde etmek: – **la responsabilité** Mesuliyetini deruhde etmek.

Assurable [s.] Sigorta edilebilir.

Assurance [ims.] Emniyet, itimat. ◆ Mevsûkıyet. ◆ Temin, vaad-i kavi. ◆ Teminat, delil. ◆ Cesaret, metanet. ◆ Adem-i mahcubiyet, serbestî. || (tca.) Sigorta; **Compagnie d'** – Sigorta şirketi. || **Contrat ou police d'** – Sigorta senedi, sigorta mukavelenâmesi. || **Prime ou coût d'** – Sigorta ücreti, bedeli || – **à prime fixe** Bedel-i muayyen mukabilinde sigorta. || – **s mutuelles** Teminat-ı mütekabile. || – **sur la vie** Hayat sigortası. || – **contre l'incendie** Harik sigortası. || – **maritime** Bahrî sigorta. || – **terrestre** Berrî sigorta. || – **s positives** Teminat-ı katiye ve hakikiye, teminat-ı kaviye. || – **s satisfaisantes** Teminat-ı maraziye. || **Avec –, D'** – Bilâhavf. || **En** – Emniyette, taht-ı emniyette. ◆ Müsterihâne, bilâ-fütur.

Assuré,e [s.] Emin, temin olunmuş. ◆ Sağlam, mevsuk, muhakkak. ◆ Kanmış, mutmain. ◆ Metin, sağlam, muhkem. ◆ Cesur, metin, serbest. ◆ Sigortaya konmuş, sigortalı. ◆ (Fena makamda) Tam, mükemmel. || **Se tenir** – Meczumu olmak, yakinen bilinmek. = [i.] Metin ve cesur adam. ◆ Emvali sigortada bulunan adam.

Assurément [h.] Şüphesiz, elbette, besbelli. ◆ Sağlam, muhakkak surette.

Assurer [ft.] Mevsûkan söylemek, suret-i mevsûkada nakil ve rivayet etmek. ◆ Sağlamlaştırmak, temin etmek. ◆ Tasdik ve teyit etmek. ◆ Kandırmak, temin etmek. ◆ Sağlamlatmak, tahkim ve takviye etmek, metanet vermek. ◆ Cesaretlendirmek, serbestlendirmek. ‖ (tca.) Sigortaya koymak. ‖ (bhr.) – **le pavillon** Sefinenin sancağını tanıtmak, çekilen sancağın filhakika taht-ı tâbiiyetinde bulunan hükûmet sancağı olduğunu namus üzerine temin makamında olmak üzere sancak çekerken top atmak. ‖ – **la bouche du cheval** Beygirin ağzını geme alıştırmak. ‖ **s'** – Emin olmak, kesb-i emniyet etmek. ‖ Mevsûkan öğrenmek, mutmain olmak. ◆ İtimat etmek, güvenmek. ◆ Tutmak, derdest etmek. ◆ Sigortaya konmak. ‖ **s'** – **d'un coupable** Bir müttehemi tutmak. ‖ **s'** – **de quelqu'un** Birisinin teveccühünü, himayesini kazanmak, temin etmek. ‖ **s'** – **dans ou en, s'** – **sur** Bir şeye, bir kimseye, itimat etmek. ‖ **s'** – **une chose, d'une chose** Edinmek, sahip olmak.

Assureur [imz.] (tca.) Sigortacı.

Assyrie [ihs.] Asurya, Asur memleket-i kadîmesi.

Assyrien,ne [i. – s.] Asuryalı, Asurî. = [imz.] Asur lisanı.

Assyriologie [imz.] Kadim Asurya'nın edebiyatına, ahvâline ait olan kısm-ı ulûm.

Astacaires [imz. – cm.] Uşâri-yü'r-ricl sınıfından, istakos cinsinden olan hayvanat.

Astaciens [imz. – cm.] (mr. Astacaires)

Astatique [s.] Müteharrik, gayr-ı sabit, muvâzenesiz.

Astéisme [imz.] (ed.) Nazik ve mahirâne istihzâ.

Aster [imz.] (*r* okunur) Çayır çiçeği, pat.

Astéréométrie [imz.] (hy.) Ecramın tulû ve gurûblarını hesap etme usulü.

Astérie [ims.] Hacer-i şemsî (kıymetli taş). ◆ Necm-i bahrî, beş parmak, (beş) pençe. (Denizden çıkar bir hayvan-ı nebatî.)

Astérisme [imz.] Cümle-i kevkebiye, burc. ◆ Bazı madenlerin kevkeb gibi parlaması.

Astérisque [imz.] Yazı arasında müsta'mel şu (*) işaret, necme.

Astéroïde [imz.] (hy.) Şibh-i kevkeb, şihab-ı sâkıb, hacer-i semâvî. ◆ Yeni keşfolunan seyyârat-ı sagîrenin beheri.

Asthénie [ims.] (t.) Tenakus-ı kuvvet, zaaf.

Asthénique [s.] (t.) Zaafa müteallik yahut müptelâ, zaafî.

Asthénopie [ims.] (t.) Bîtâbî-i basarî.

Asthmatique [i. – s.] (*as-ma*) (t.) Dıyk-ı nefes illetine müptelâ yahut müteallik, mebhur, buhrî. ◆ Şiddetli nezleye tutulmuş.

Asthme [imz.] (*asme*) (t.) Dıyk-ı nefes, nefes darlığı, da'ü'l-buhr.

Asti ve **Astic** [imz.] Kunduracıların meşinleri parlatmak için kullandıkları kalın beygir kemiği, astika, saykal.

Asticot [imz.] Müteaffin etlerde hâsıl olup balıkçılar tarafından oltaya konulan kurt.

Asticoter [ft.] Sebepsiz kızdırıp ta'zib etmek.

Astiquage [imz.] Saykal ile perdahlama, cilâlama.

Astiquer [ft.] Saykal ile perdahlamak, cilâ vermek. ◆ Dayak atmak. ‖ **s'** – Süslenmek. ◆ Dövüşmek.

Astome [s.] (tt.) Ağzı belli olmayan (hayvan), ma'dûmü'l-fem.

Astracan [ihz.] Ejderhan şehri. = [imz.] Kalpaklık, gocukluk kıvırcık kuzu derisi, astrakan.

Astragale [imz.] (m.) Sütun üstüne vaz' olunan oymalı tabla, sütunun üst bileziği. ◆ (tşr.) Topuk kemiği, azmü'l-kâ'b. ◆ Kitre ağacı, şecer-i kesîrâ. ‖ (as.) Topun etrafında olan kabartma, kitâbe.

Astragalomancie [ims.] Üzerlerinde huruf-ı hecâdan biri işaretli bulunan küçük kemiklerle kadîmen icra edilen tefeül.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Astrakan (mr. Astracan)

Astral,e [s.] Necmî, kevkebî.

Astre [imz.] Necm, sitâre, kevkeb, ecram-ı semâviyenin beheri. ◆ Talih, kader. ◆ Parlak, şanlı, gayet güzel şahıs. ‖ **L'** – **du jour** Güneş. ‖ **L'** – **de la nuit, l'** – **des amants** Ay. ‖ (mec.) Tenvir eden, rehber olan.

Astreindre [ft.] İcbar etmek. ‖ **s'** – İcbar-ı nefs etmek, tâbi olmak.

Astreint,e [s.] Mecbur. ◆ Tâbi.

Astriction [ims.] (t.) Büzülme, inkimaş, inkıbaz.

Astringence [ims.] (t.) Buruşturma, kabz, tekerrüş.

Astringent,e [s.] (t.) Buruşturucu, kabız. = [imz.] İlac-ı kabız.

Astrobolisme [imz.] (t.) Güneş çarpması.

Astroïte [ims.] Tahaccür etmiş deniz kevkebi, hacerü'l-kevkeb.

Astrognosie [ims.] İlm-i burc.

Astrolabe [imz.] Mikyas-ı irtifa-ı kevâkib, usturlab.

Astrolâtre [imz.] Kevâkibe ibadet eden adam, nücum-perest, sitâre-perest.

Astrolâtrie [ims.] İbadet-i kevâkib, sitâre-perestlik, sâbie.

Astrologie[29] [ims.] Nücumdan tefeül ve keşf-i hafâyâ iddiasında bulunanların ilmi, ilm-i nücum-ı kâzib, ilm-i remil.

Astrologique [s.] İlm-i nücum-ı kâzibe müteallik, remilî.

Astrologiquement [h.] İlm-i nücum-ı kâzib tarikiyle.

Astrologue [imz.] İlm-i nücum-ı kâzible uğraşan, müneccim, remmâl. ‖ **Ce n'est pas un grand** – Akıl ve dirayeti dûn bir adamdır.

29 Orijinal metinde *Astoloji* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Astronome [imz.] İlm-i nücum ve heyet âlimi, müneccim, heyet-şinas. = [s.] İlm-i heyet ile mütevaggıl.

Astronomie [ims.] İlm-i nücum-ı hakiki, ilm-i heyet. ◆ İlm-i heyet kitabı.

Astronomique [s.] İlm-i nücum ve heyete müteallik, heyetî. ‖ **Jour** – Arzın mihveri etrafında tamamen bir defa dönmesinin icap ettiği müddet, gün ki hiç tahallüf etmez. ‖ **Instruments** – **s** Âlât-ı rasadiye. ‖ **Table** – Zîc. ‖ **Observatoire** – Rasathâne. ‖ **Observation** – Rasat.

Astronomiquement [h.] İlm-i nücum ve heyet vasıtasıyla, bu ilme tevfikan.

Astropole [imz.] (nb.) Beyaz üzerine mor renkli bir karanfil.

Atroscope [imz.] Burçları kolay bulmaya mahsus bir alet.

Astrostatique [ims.] Kevâkibin hacminden ve buudundan bahseden ilim.

Astuce [ims] Hilekârlık, desise.

Astucieusement [h.] Hile ve desise ile, desisekârâne.

Astucieux,se [s.] Hilekâr, dessas. ◆ Hileli, desisekârâne.

Astynome [imz.] Yunan-ı kadimde bugünkü belediye çavuşlarına muadil bir memur. ◆ Yunanistan'da el-yevm Atina polis müdürü.

Astysie [ims.] (t.) Erkekte adem-i iktidar.

Asyle (mr. Asile)

Asymétrie [ims.] Adem-i tenâzur.

Asymétrique [s.] Mütenâzır olmayan.

Asymptote [ims.] (he.) Hatt-ı mücânib. ‖ (mec.) Maksada vâsıl olamadığı hâlde oraya takarrüb eden tarik-i hareket.

Asyndète yahut **Asyndéton** [imz.] (ed.) Îcâz-ı hazf.

Atabey [imz.] Atabey.

Ataraxie [ims.] (fls.) Ruhun huzur ve istirahati, cemiyet-i hatır, rahat-ı derûn, sükûn-ı kalp.

Atavique [s.] Müşâbehet-i ecdada müteallik.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Atavisme [imz.] (tt.) İnsanların, hayvanların, nebatatın yavaş yavaş bozulmuş olan ilk asıl ve numûneye avdet etmeye, benzemeye olan meyilleri, asla çekme, ecdada çekme, müşâbehet-i ecdad. || (fls.) Rücû ile'l-asl.

Ataxie [ims.] (t.) Hastalıkta veyahut ahvâl-i akliye ve ruhiyede görünen nizamsızlık, adem-i intizam. || – **locomotrice** Adem-i intizam-ı hareket. (Murdar iliği hastalıklarından biri.)

Ataxique [s.] (t.) Gayr-ı muntazam, ihtilâcî.

Atecnie [ims.] (t.) Kadında akamet.

Atèle [imz.] Yunan-ı kadimde tekâliften muaf olan adam. ◆ Uzun ayaklı maymun.

Atélectasie [ims.] (t.) Adem-i inbisat, açılamama.

Atélie [ims.] (t.) Birkaç uzvun mefkudiyeti, naks-ı âzâ (acâibattan).

Atelier [imz.] Amelenin müctemian işledikleri mahal, imalathâne, fabrika. || – **de travaux publics** Mahkûmînin işledikleri imalathâne. || – **monétaire** Darphâne. || (as.) – **des armuriers** Tüfekhâne. || – **des tailleurs** Dikimhâne. || – **des cordonniers** Haffafhâne. || – **des selliers** yahut – **des bourreliers** Saraçhâne. || **Entendre bien l'** – Hücum ve müdafaa harekâtını hüsn-i idareye kadir olmak. || Ressam ve heykeltraşın çalıştığı sale. ◆ Bir üstadın taht-ı nezâretinde işleyen amele ve şâkirtler. ◆ Umumiyetle iş mahalli, mahall-i sa'y. ◆ İpek böcekleri yetiştirilen mahal.

Atellanes [ims. – cm.] Eski Romalıların tiyatroda icra ettikleri bazı mudhik oyunlar.

Atélo-encéphalie [ims.] Dimağın nâ-tamam bir surette tevessü' ve tenemmüvü.

Atermoiment yahut **Atermoîment** [imz.] (hk.) Bir deynin te'diyesi için verilen mühlet. ◆ Tecil-i deyn. ◆ Borcu takside raptetmek. || (mec.) Bahane, leyte-lealle ile oyalandırma, a'zar-ı vâhiye.

Atermoyé,e [s.] Mühletli, tecil edilmiş. ◆ Takside raptolunmuş (deyn).

Atermoyer [ft.] (hk.) Bir deyn te'diyesi için temdid-i mühlet, temdid-i vade etmek. ◆ Deynin te'diyesini taksitlere bağlamak. || (mec.) Leyte-lealle ile vakit geçirmek. ◆ Vakt-i âhara ta'lik etmek. || **s'** – Dâyinden mühlet almak.

Athée [i. – s.] (fls.) Allah'ı inkâr, eden, münkir-i ulûhiyet, mülhid, zındık, dinsiz. ◆ Mülhidâne, münkirâne.

Athéisme [imz.] Ulûhiyeti inkâr, münkirlik, ilhad, zındıklık.

Athéiste [s.] Ulûhiyeti inkâra, zındıklığa taalluk eden.

Athéistique [s.] Münkirâne, zındıkane, mülhidâne.

Athelxie [ims.] (t.) Emme, massetme.

Athénée [imz.] Vaktiyle Atina'da şuarâ ve üdebânın eserlerini okumak, edebiyat talim etmek üzere tesis olunan mahal. ◆ El-yevm ulemâ ve üdebânın âsâr-ı ilmiye ve edebiye kıraat ettikleri, suret-i gayrıresmiyede dersler verdikleri mahal, mahfil-i üdebâ. = [ims. – cm.] Eski Atinalıların Minerva şerefine icra ettikleri şenlikler.

Athènes [ihs.] Atina şehri.

Athénien,ne [i. – s.] Atinalı, Atina'ya veya Atinalılara ait, müteallik. ◆ Hafif meşrep adam. || **Eau – ne** Saçları temizleyip parlatan ve saçlara güzel koku veren su.

Athénienne [ims.] On sekizinci asırda müsta'mel üç veya dört ayaklı küçük masa.

Athérine [ims.] Aterine balığı.

Athermal,e [s.] Harareti dokuz ile on derece arasında olan (maden suyu).

Athermane yahut **Athermique** [s.] Gayr-ı nâkil-i hararet. ◆ Şuâat-ı muzîe mürurına mani olmayıp yalnız eşi'a-ı nâriyenin mürurına mani olan.

Athermasie [ims.] (t.) Fıkdan-ı hararet.

Athermique [s.] (mr. Athermane)

Athérome [imz.] (t.) – **artériel** Verem-i hülâmî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Athlète [imz.] Pek kuvvetli ve tendürüsüt adam, kahraman. ◆ Eski zaman pehlivanı, musâri', zorba[z]. || (mec.) Bir mesleği, bir fikri müdafaa için uğraşan adam.

Athlétique [s.] Pehlivanlığa müteallik, pehlivanî. || Tempérament – Cümle-i adaliyesi galip olan adam. = [ims.] Pehlivanlık.

Athlétiquement [h.] Pehlivanlıkla, pehlivâne.

Athymie [ims.] (t.) Hastalara bazen gelen me'yusiyet, fütur.

Atinté,e [s.] Tabiatsızca süslü.

Atinter [ft.] Tabiatsızca süslenmek. (Az müsta'meldir.)

Atlante [imz.] (m.) Bir direk veya dayak yerini tutan heykel, heykelden sütun. ◆ Sütun üzerinde tasvir.

Atlantique [s.] (cğ.) Océan – Bahr-i Muhit-i Atlasî. ◆ Bahr-i Muhit-i Atlasî'de yaşayan, yetişen. ◆ Fas, Cezayir, Tunus ve Trablusgarp kıtalarında mümted olan Atlas silsile-i cibaline müteallik. = [ims.] Bahr-i Muhit-i Atlasî.

Atlas [imz.] (*s* okunur) Coğrafya haritaları mecmuası, atlas. ◆ Büyük kıtada kâğıt. ◆ Hind'de yapılan ipekli kumaş, atlas. (Bu son mânâda az müsta'meldir.) || (tşr.) Bel kemiğinin boyun kısmını teşkil eden fıkraların birincisi ki üzerinde tekmil-i re'si hâmil bulunuyor. Fıkra-i unkıye-i ûlâ.

Atmiatrie [ims.] (t.) Tedavi bi'l-buhar.

Atmomètre yahut Atmidomètre [imz.] (h.) Mikyas-ı buhar.

Atmosphère [ims.] Küre-i arzı ihâta eden hava, hava-yı muhit, cevv-i hava, hava-yı nesîmî. ◆ Buhar ve tazyik-i havanın miktarını ölçmek için vâhid-i kıyasî, derece-i buhar. ◆ Bir yerin, bir memleketin havası. || (mec.) İçinde yaşanılan muhit

Atmosphérique [s.] Cevv-i havaya, hava-yı nesîmîye müteallik.

Atmosphérologie [ims.] (hy.) Mebhas-i cevv-i hava.

Atocie [ims.] (t.) Kadında akamet.

Atole [ims.] Arpa ve mısır ununda yapılan çorba veya bulamaç, mamalika.

Atome [imz.] Cüz'-i lâ-yetecezzâ, zerre, cüz'-i ferd. ◆ Gayet küçük şey. ◆ Gayet cüz'i miktar. ◆ Ehemmiyetsiz, esassız. || (mec.) Bir küll-i manevinin unsuru.

Atomique [s.] Cüz'-i ferde müteallik, zerrevî. || Théorie – Cüz'-i ferd nazariyesi.

Atomisme [imz.] Kâinatın zerratın terkibinden hâsıl olması itikadı. ◆ Bu itikadı tervic eden felsefe tariki.

Atomiste [imz.] Kâinatın zerratdan terekküb etmiş olması fikir ve itikadında bulunan hakîm.

Atomistique [s.] Kâinatın zerratdan mürekkep olması fikrine müteallik.

Atone [s.] Sabit, gayr-ı müteharrik, bî-mânâ (nazar). ◆ Âtılâne, ölü gibi, faaliyetsiz.

Atonie [ims.] (t.) Gevşeklik, zaaf, vehn, kelâl. ◆ Atâlet-i maneviye ve akliye.

Atonique [s.] (t.) Kuvvetsizlikten, gevşeklikten gelen yahut kuvvetsizliği intac eden, vehnî. || Ulcère – Karha-i vehniye.

À tort et à travers [h.] Düşünmeksizin, gelişi güzel, yalan yanlış. || Parler – Saçma, ağza geleni söylemek.

Atour [imz.] Kadınların ziynete mütedâir şeyleri. (Ekseriya cem'i müsta'meldir.) ◆ Ziynet. ◆ Bir büyük kadının ziynetine bakan kadın, meşşâta, oda hizmetçisi. ◆ Bir kimseye güzellik veren, güzel gösteren şey.

Atourner [ft.] Ziynet vermek, tezyin etmek. (Eski kelime.) ◆ Düzeltmek, hazırlamak.

Atout [imz.] (Kâğıt oyunlarında) Koz. ◆ Darbe, ceriha. ◆ Cesaret. ◆ Felaket, musibet. || Avoir tous les – s dans son jeu İşi rast gitmek.

Atoxique [s.] Zehirsiz, semsiz.

Atrabilaire [i. – s.] Kara sevdaya müteallik veya müptelâ, sevdavî. || (mec.) Hazin ve sâkit duran adam, meraklı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Atrabile [ims.] Kara sevda. ◆ Hüzün ve sükût, merak.

Atrachèle [s.] (*kèle*) Boyunsuz yahut gayet kısa boyunlu.

Atrament [imz.] Romalıların (yazı) mürekkebi. ◆ Ezmine-i kadîmede yazı, cilâ, boya için kullanılan siyah madde.

À travers [hc.] Ortasından, içinden, bir yandan bir yana. || **à tort et** – Yalan yanlış.

Atre [imz.] Ocak, bir nevi şömine. || **Il n'y a rien de si froid que cet** – Bu hânede pek fakirâne yemek yerler.

Atrésie [ims.] (t.) Ber-muktezâ-yı tabiat açık bulunmak icap eden bir fethanın mesdûdiyeti, insidad-ı fevhat.

Atrétélytrie [ims.] (t.) İnsidad-ı mehbil.

Atrétométrie [ims.] (t.) İnsidad-ı rahim.

Atrétoblépharie [ims.] (tşr.) İki göz kapağının birleşmesi, insidad-ı ecfan.

Atricaude [s.] Siyah kuyruklu.

Atrichie [ims.] Kılsızlık, saçsızlık.

Atrichomie [ims.] (*ko*) (t.) Kılların dökülmesi.

Atricolle [s.] Siyah boyunlu.

Atricorne [s.] Siyah boynuzlu.

Atrigastre [s.] Siyah karınlı.

Atripède [s.] Siyah ayaklı.

Atrirostre [s.] Siyah gagalı.

Atroce [s.] Merhametsiz, gaddar, i'tisafkâr. || **Crime** – Merhametsizce cinayet, vahşiyâne cinayet. ◆ Pek fena, pek çirkin. ◆ Şiddetli, dehşetli. ◆ Vahşi.

Atrocement [h.] Merhametsizce, gaddarâne, i'tisafkârâne, vahşiyâne. ◆ Pek fena surette. ◆ Şiddet ve dehşetle. ◆ Pek ziyade.

Atrocité [ims.] Merhametsizlik, zulüm ve i'tisaf. ◆ Gaddarâne ve dehşetli cinayet. ◆ Gayet fena iftira. ◆ Çirkin, müstekreh manzara.

Atrogulaire [s.] Siyah boğazlı.

Atromarginé,e [s.] Etrafı siyah çevrilmiş.

Atrophie [ims.] (t.) Kanın bedeni beslememesinden hâsıl olan zaaf ve lâgarlık, dumur. || (mec.) Bazı melekâtın zıyâı veya zaafi.

Atrophié [s.] (t.) Kandan beslenemeyip ziyadesiyle zayıflamış ve kurumuş (adam yahut uzuv), dâmir.

Atrophier [ft.] (t.) Dumura müptelâ etmek, zayıflatmak. || (mec.) Bir melekeyi söndürüp bitirmek. || **s'** – Kanın bedeni besleyememesiyle zaaf ve lâgarlığa müptelâ olmak. || (mec.) Azaltmak, kesb-i zaaf etmek.

Atrophique [s.] (t.) Dumura müteallik, dumurî, zaafî.

Atropine [ims.] Lüfâhî, atropin.

Atropos [ims.] **Sphinx** – Leylî kelebek cinsine mensup avlu başı denilen kelebek.

Atroptère [s.] Siyah kanatlı.

Atrovipare [s.] Esmer, koyu renk yumurta yumurtlayan (hayvan).

Atrypides [imz. – cm.] Arz-ı silürîde[30] bulunan hayvanat-ı nâime müstehâseleri.

At sight (İngilizceden me'huz) (*at-sa-itt*) "İrâesinde, görüldükde" demek olup ibrazı ânında te'diye edilecek poliçelere yazılır, avisto.

Attabler [ft.] Sofraya oturtmak. || **s'** – Sofraya oturmak. ◆ Sofra başında çok vakit durmak. ◆ Kumar oynamak için masanın başına oturmak.

Attachant,e [s.] Câlib-i dikkat, merak olunacak, meşguliyeti mûcip.

Attache [ims.] Bağ, bent, rabıta. ◆ Meyl ve muhabbet, merbûtiyet, merak. ◆ Muvâfakat, kabul. || – **de diamants** Cevahir dizisi. || **Chien d'** – Gündüzün bağlı yahut kapalı tutulup da geceleri salıverilen muhafız köpek. || **Port d'** – (bhr.) Bir vapurun nokta-i azîmet veya muvâsalatı olan liman. || (tşr.) Adalatın merbut bulundukları mahal. || **Tenir à l'** – Bağlı tutmak. || **Être à l'** – Merbut olmak. || (mec.) Meşguliyet-i kesîre.

30 fr.: *silurien*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Attaché,e [s.] Bağlı, merbut. ◆ Dikili, ◆ Dalgın, meşgul. ◆ Bir şeye hasr-ı meşguliyet etmiş. ◆ Batırılmış. ◆ Dayanmış. ◆ Mecbur, mahkûm, bağlı. ◆ Tahsis edilmiş, mahsus, ait. || (mec.) Bir rabıta-i maneviye veya muhabbet ile merbut, bağlı. ◆ Mensup, müntesip. = [imz.] Mensup adam. ◆ Muhip, taraftar. ◆ Bir sefaretin maiyetine verilen memur veya zâbit, ataşe. || – **d'ambassade** Sefaret ataşesi, memuru. || – **militaire** Ataşe-militer. || – **naval** Ataşe-naval.

Attachement [imz.] Muhabbet, irtibat. ◆ Rabıta-i âşıkane. ◆ İştigal, bir şeyin üzerine çok düşmeklik. = [cm.] (m.) İnşaat yevmiye defteri. ◆ Sahib-i bina huzurunda mimarın yapılan ameliyata dair ahz ve kayıt eylediği malumat.

Attacher [ft.] Bağlamak, rapt, bent etmek. ◆ Ta'lik etmek, takmak. ◆ Rapt ve teşrik etmek. ◆ Vâbeste kılmak. ◆ Yapıştırmak. ◆ Vermek, atıf ve isnat etmek. ◆ Bağlı ve tâbi addetmek. ◆ İstihdam etmek, yanına almak. ◆ Koymak, tayin etmek. ◆ Dikmek: || – **ses yeux sur quelque chose** Bir şeyin üzerine gözlerini dikmek. ◆ Celb-i dikkat etmek, meşgul ve mecbur etmek. || – **un clou à la roue de la fortune** Kesb-i servet etmek üzere bulunmak. || **s'** – Yapışmak. ◆ Hizmet ve maiyetine almak. ◆ Ehemmiyet bahş etmek. ◆ Dostluk yahut aşk yahut diğer bir his ile merbut olmak. || **S'** – **quelqu'un** Birini kendine bent etmek, birine kendini sevdirmek. || **S' à** – **quelqu'un** Birine bent olmak, birini ziyadesiyle sevmek. || **S'** – **aux pas de quelqu'un** Birinin arkasından ayrılmamak, daima beraber gezmek. || **S' à** – **quelque chose** Bir şeyin üzerine çok düşmek, meşgul olmak. || **S' au** – **char d'une femme** Bir kadının perestişkârları idadına dâhil olmak. || **S' au** – **char de la fortune** Zengin olmak çaresine bakmak.

Attaquable [s.] Üzerine hücum olunabilir, üzerine hücum mümkün (mevki veya kale). ◆ Kabil-i itiraz (fikir veya mütalaa). ◆ İşlemeye başlanılabilir (ameliyat-ı türâbiye, taş ocağı ve emsali).

Attaquant [imz.] (as.) Muhâcim, vuran. (Bir mevkiye vuran *Assiégeant* muhâsır; bir hücuma iştirak eden *Assaillant* nâmını alır.) = [s.] Hücum ve tecavüz edici.

Attaque [ims.] Vuruş, darbe. ◆ Ta'riz, tecavüz. ◆ Hücum, hamle, savlet, darp. ◆ Halel ve zarar. ◆ İsabet: – **d'apoplexie** Nüzul isabeti. ◆ Sözle dokunma, rumuzla zemm ve itab. || (t.) Bir hastalığın gayr-ı muayyen şiddetlerinin zuhuru, hamle. || – **de nerfs** Sinir tutması. || (as.) **Fausse** – Bir noktaya hücum ve tecavüzü düşünmek nazarından ketm ve ihfa maksadıyla diğer bir noktaya celb-i dikkatî için edilen ca'lî hücum. || – **irrégulière** yahut **brusque** Hücum-ı gayr-ı müretteb, hücum-ı nâgehanî. || – **en règle** Hücum-ı müretteb. || – **méthodique** Usullü hücum. || – **navale** Hücum-ı bahrî. || – **souterraine** Zîr-i zemin hücumu. || – **par puits** Kuyu hücumu. || – **de vive force** Hücum-ı cebrî. || – **des places** Hücum-ı kılâ'. || **Brusquer les** – **s** Düşmana veya istihkâmata şiddetle, birdenbire hücum etmek. = [cm.] Bir mevkinin zaptı için olunan tedarikât.

Attaqué,e [s.] Ta'riz ve hücuma duçar. ◆ Bir hastalığa tutulmuş. || (ms. ve m.) Başlanmış. || **Être attaqué de la poitrine** Verem olmak. || **Bien** –, **bien défendu** Hücuma karşı mukabele iyi oldu.

Attaquer [ft.] Vurmak, üzerine hamle, savlet ve hücum etmek. ◆ Ta'riz ve tecavüz etmek. ◆ İkame-i dava etmek. ◆ Dokunmak, söz atmak, tahkir etmek. ◆ İtiraz etmek. ◆ Bozmak, çürütmek, yemek; **La rouille attaque le fer** Pas demiri yer. ◆ Başlamak, teşebbüs etmek. ◆ Kesmek. || – **quelqu'un de conversation** Birine tevcih-i kelâm etmek. || (t.) Dokunmak, isabet etmek; **Cette maladie attaque les enfants** Bu hastalığa çocuklar musab olur, bu hastalık çocuklara ârız olur. || – **quelqu'un dans ses derniers retranchements** Bir kimse için en aziz olan şeye tecavüz etmek. ◆ Bir kimseyi mağlup etmek

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

için herşeyi yapmak. || – le taureau par les cornes Tehlikeye cesurâne göğüs vermek. || quelqu'un en justice Birisinin aleyhinde ikame-i dava etmek. || – un cheval Hayvanı şiddetle mahmuzlamak. || (ms.) (Ses hakkında) Çıkarmak. || (as.) – l'arme Silaha sarılmak. || (bhr.) Yaklaşmak, müteveccih olmak. || s' – à Birinin üzerine hücum etmek. ◆ Birbirinin üzerine hücum etmek.

Attardé,e [s.] Gecikmiş. || Tarik-i terakkide geri kalmış.

Attarder [ft.] Gecikdirmek. || (mec.) Terakkiye mani olmak. || s' – Gecikmek. || s' – à Vaktini kaybetmek.

Attéchi [imz.] Fena cins Arap atı.

Attédier [ft.] Can sıkmak, taciz ve rahatsız etmek.

Atteindre [ft.] Vurmak, isabet ettirmek. ◆ Tutmak, ele geçirmek. ◆ Yetişmek, mülâki olmak. ◆ Îras-ı zarar ve halel etmek. || (mec.) Anlatmak, izah etmek. || Nâil olmak. ◆ Rast gelmek, tesadüf etmek. ◆ Müptelâ ve duçar etmek. ◆ Yakalamak. ◆ Dokunmak. ◆ Müsâvi olmak, birinin kâ'bına varmak. = [fl.] Vâsıl olmak, varmak. || s' – Kendi kendisini yaralamak, kendisine vurmak. ◆ Yekdiğerine isabet ettirmek, vurmak.

Atteint,e [s.] Musab, uğramış, müptelâ. ◆ Arkasından yetişilmiş. ◆ Âşık, şeydâ. ◆ – et convaincu Hakikaten bir cürüm işlememiş ve bi'l-muhakeme mücrimiyeti tahakkuk etmiş. || Être – d'un crime Cinayetle müttehem olmak.

Atteinte [ims.] Darbe, sadme. ◆ Uğrama, isabet. ◆ İptilâ, tutulma. (Bu mânâ eskimiştir.) ◆ Dokunma, halel, zarar, hasar. ◆ Sû-i tesir. || Hors d'– Îras-ı zarar edilmekten masun. ◆ Yakalanmaktan veya tüfek ile vurulmaktan masun. ◆ Halelden masun. || Porter – Îras-ı zarar ve nakîsa etmek. || Préserver de toute – Her gûne naks ve halelden vikaye etmek.

Attelable [s.] Arabaya veya sabana koşulabilir.

Attelage [imz.] Koşum hayvanları. ◆ Koşum. ◆ Çift. ◆ Hayvanların koşulması. ◆ Bir arabaya koşulmak üzere eşi bulunmuş bir veya birkaç çift araba beygiri. || Cheval d' – Araba, koşum hayvanı.

Attelé,e [s.] Arabaya veya sabana koşulmuş. ◆ Ağır bir işi icraya mecbur edilmiş. || Charrette mal – e Beynlerinde ittifak olmayan şürekâ ve hüsn-i imtizac etmeyen karı-koca. || – en arbalète Yan yana koşulmuş iki hayvanın önüne tek koşulmuş beygir. || – s en flèche Yan yana koşulmayıp ön öne koşulmuş beygirler. || Vapeur – Bir sefineyi çekmek için önüne bağlanan vapur. || (mec.) Sevk ve idare edilmiş.

Attelée [ims.] Hayvanların koşulmuş durdukları müddet.

Atteler [ft.] (Sağır e'den evvel / mükerrer olur.) Hayvanları arabaya yahut sabana koşmak. || – à son char Mağlup edip şan-ı zaferini i'lâya hâdim kılmak. ◆ Serbestçe kullanmak. || s' – Koşulmak. || (mec.) Girişmek, koyulmak.

Attelle [ims.] Hamutun koşum kayışlarını raptetmeye mahsus olan kısmı, cebire. || (crh.) Kırık tahtası, cebire. || Il est comme une – Gayet zayıf bir adam hakkında kullanılır.

Attellement [imz.] Koşma, koşulma.

Attenance [ims.] Mülhakat ve teferruat.

Attenant,e [s.] Bitişik, muttasıl. = [zr.] Bitişik, ittisalinde.

Attendant,e [s.] Bekleyen, muntazır. || En – İntizaren, filan şey oluncaya kadar, bu aralıkta, şimdilik. || En – qu'il vienne O gelinceye kadar. || En – l'heure Bir şeyin vakt-i muayyeni hulûl edinceye kadar.

Attendeur [imz.] Bekleyen, muntazır.

Attendre [ft. – fl.] Beklemek, intizar etmek. ◆ Durmak. ◆ Me'mul, ümit etmek. ◆ Birisi için veya bir şey için müheyyâ bulunmak. || – après une personne, après une chose Bir kimseye, bir şeye şiddetle muhtaç olup ona muntazır bulunmak. || – quelqu'un de pied ferme Bir kimseden korkmamak, ta'riz ve hücumuna mukabeleye müheyyâ

bulunmak. || Attendez-donc! "Hah, aklıma geldi!" makamında kullanılır. || Attendez-moi sous l'orme İfâ edilmeyecek bir vaat, gidilmeyecek bir mev'id-i telâki hakkında söylenir. || – une personne au passage Birisini kendisinden istenilen şeyi reddedemeyecek derecede gafil avlamak. || C'est au sanctus que je l'attends Hakkında hüküm vermek için en müşkil noktaya gelmesini bekliyorum. || …qu'on aurait plutôt attendu d'autre part… Başka taraftan vukuu melhûz olan… || s' – Beklenmek. || s' – à ou que Bir şeyin nasıl olacağını evvelden bilmek, me'mul etmek, ummak. ◆ İtimat etmek. ◆ s' – à quelqu'un Birisine itimat etmek, güvenmek. || Se faire – Gecikip başkalarını bekletmek, beklettirmek.

Attendri,e [s.] Yumuşamış. ◆ Gevrek, taze olmuş. ◆ Müteessir. ◆ Kesb-i mülâyemet etmiş.

Attendrir [ft.] Yumuşatmak. ◆ Gevreklendirmek, taze hâline koymak, tazelemek. ◆ Tesir etmek, müteessir etmek. ◆ Merhamete getirmek, acındırmak. || s' – Yumuşamak. || Gevreklenmek. ◆ Müteessir olmak, acımak.

Attendrissant,e [s.] Müessir, acıklı.

Attendrissement [ims.] Yumuşaklık. ◆ Gevreklik, tazelik. ◆ Teessür, terahhum, rikkat.

Attendu,e [s.] Beklenmiş. ◆ Lüzumu derecede bayatlanmış (et). = [h.] Binaen, -den dolayı, nazaran, riayeten: – son âge Sinnine binaen, sinnine riayeten. || – que Mademki, çünkü. = [imz. – cm.] (hk.) Les – s d'un jugement Bir hükmün esbab-ı mûcibesi.

Attenir [fl.] Muttasıl, bitişik olmak. ◆ Bir aileye mensup olmak. (Az müsta'mel.)

Attentat [imz.] (hk.) Suikast, cana yahut ırza kasten olunan ta'riz, tasallut. || – à la pudeur Fiil-i şeni'. || – aux mœurs Hetk-i ırz. || – contre les mœurs Ahlak ve âdab-ı umumiyeye tecavüz, ona münâfi hareket. || – sur soi-même İntihar. || Zararı fâilin yalnız şahsına münhasır cürüm.

Attentatoire [s.] (hk.) Hukuk ve kavânîni muhil. ◆ Dokunaklı, muzır, muhil. ◆ Tecavüzî, ta'rizî.

Attente [ims.] Bekleme. ◆ İntizar. ◆ Ümit, emel. ◆ Beklenilen şey, beklenilen adam. ◆ Me'mul. || (m.) Pierre d' – Bir duvarın ileride diğer bir duvarla bitiştirilmek üzere aralıkla çıkıntılı bırakılan taşları. ◆ (mec.) Âtide vuku bulacak bir şeye intizar edebilmeye yardım edecek vasıta-i taayyüş. ◆ İşsiz, güçsüz adam. || Salle d' – İntizar salonu, yolcu salonu. || Table d' – Fikri henüz katiyen teşekkül etmiş olmayıp kendisine verilecek efkâr ve malumatı ahz ve telakkiye müsait bulunan genç adam. || Contre toute – Her me'mulün hilâfında olarak. || (bhr.) Jours d' – Sefinenin eyyam-ı tevakkufu, beklediği müddet, istarya.

Attenté,e [s.] Suikaste musab.

Attenter [fl.] Suikastte bulunmak. ◆ Bir teşebbüs-i mücrimânede bulunmak. ◆ Bir şeye hücum etmek, bir şey aleyhinde sarf-ı mesai eylemek. (Altındaki ismin üzerine *à* yahut *sur* veyahut *contre* kelimesi gelir.) = [ft.] İrtikâb etmek.

Attentif,ve [s.] Dikkatli, mukayyet. || Oreille – ve Dikkat. || Soins – s Mesai-i takayyüdkârâne. = [imz.] Bir kadına mülâzemet-i âşıkanede bulunan adam.

Attention [ims.] Dikkat, takayyüd. ◆ Tevecc üh, hüsn-i muamele. || – ! Dikkat! = [cm.] Dikkatli hizmetler. ◆ İkram ve iltifat. || Faute d' – Dikkatsizlik eseri olarak. || Pavillon d' – (bhr.) Bir işaretin görülüp anlaşıldığını ifham etmek üzere çekilen sancak. || Attirer l' – Nazar-ı dikkati celbetmek. || Vouer la plus sérieuse – Sarf-ı mezid-i itina ve dikkat etmek.

Attentionnalité [ims.] (fls.) Zihnin dikkat kuvveti.

Attentionné,e [s.] İşe dikkat ve ihtimam eden. ◆ Birine hürmet ve riayet ve iltifat eden.

Attentionnel,le [s.] (fls.) Zihnin dikkat kuvvetine taalluk eden.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Attentivement [h.] Dikkat ve itina ile, müdekkikane.

Atténuant,e [s.] (hk.) Tahfif eden: **Circonstances – es** Esbab-ı muhaffife. ‖ (t.) Ahlâta zaaf veren, sulandıran, murakkik-i ahlât.

Atténuatif,ve [s.] Tahfif eden.

Atténuation [ims.] Tahfif. ‖ (hk.) Tahfif-i ceza. ‖ (t.) Ahlâta zaaf verme, sulandırma, terkik, tehzil. ‖ (ht.) Bir cismin pek küçük zerrata taksimi, bir gazın tevessü' ile incelmesi, terakkuk. ‖ **L' – d'un fluide** (k.) Bir mâyiin kesâfetinin azalması.

Atténué,e [s.] Tahfif olunmuş (ceza). ◆ İncelmiş. ◆ Kuvvetten düşmüş, zayıflamış.

Atténuer [ft.] (Hâl sîgasının cem'i: *nous atténuïons*, *vous atténuïez*, *que nous atténuïons*, etc.) Tahfif, tadil etmek. ◆ Zayıflatmak. ◆ İnce bir gaza tahvil etmek. ‖ (mec.) Tahfif ve taklil etmek, vahâmetini izâle etmek. ‖ – **l'importance d'une chose** Bir şeyin ehemmiyetini taklil, tenkis etmek. ‖ (t.) Ahlâtı sulandırmak, terkik ve tehzil etmek. ‖ (k.) – **un fluide** Bir mâyiin kesâfetini azaltmak. ‖ **s'** – Tahfif olunmak. ◆ Zayıflamak. ◆ İncelmek.

Atterrage [imz.] (bhr.) Karanın yakın olması. ◆ Denizde karaya yakın yer.

Atterré,e [s.] Yere vurulmuş, çarpılmış, devrilmiş. ◆ Meftur, mebhut. ‖ (bhr.) Karaya takarrüb etmiş, sahile yanaşmış.

Atterrement [imz.] Yere vurma, çarpma, düşürme. ◆ Fütur, beht ve hayret. (Az müsta'mel.)

Atterrer [ft.] Yere vurmak, yere çarpmak, düşürmek. ◆ Mağlup etmek. ◆ Batırmak, mahvetmek. ◆ Fütura ve beht ve hayrete düşürmek. = [fl.] (bhr.) Karaya yaklaşmak, denizde karayı görür bir noktaya vâsıl olmak.

Atterri,e [s.] Karaya yanaşmış (gemi).

Atterrir [fl.] (bhr.) Karaya yanaşmak. ◆ Neresi olduğunu tanımak için karaya yaklaşmak. = [ft.] Toprakla doldurmak. ‖ (bhr.) Karaya yanaştırmak.

Atterrissage [imz.] (bhr.) Karaya yanaşma, çıkma. ◆ Geminin karaya takarrübü.

Atterrissement [imz.] Suların çekilmesiyle hemen hiç hissolunmayacak surette terâküm eden toprak, kum ve çamur yığını.

Attestation [ims.] Tahriren şahâdet, hüsn-i şahâdet. ◆ Şahâdetnâme. ◆ Delil. ‖ – **de bonne conduite** Hüsn-i hâl varakası, hüsn-i hâl ve harekete dair ilmühaber, şahâdetnâme.

Attesté,e [s.] Şahâdetle tasdik edilmiş. ◆ Müspet.

Attester [ft.] Şahâdet etmek, şahâdetle ispat ve tasdik etmek. Teyit ve iddia etmek. ◆ Delâlet etmek. ◆ Birini şahit çıkarmak, istişhad etmek. ◆ Şahit tutmak.

Atthide [ims.] Atina şehrinin tarihi.

Atticisme [imz.] (ed.) Yunan-ı kadimin Atina'ya mülhak (Atika) eyaleti ahalisine mahsus veyahut onlara şâyan zarafet-i lisan ve fesâhat, rikkat-i zevk. ◆ Zarafet. ◆ Nezaket.

Atticiste [imz.] Yunan-ı kadimin Atika ve Atina muharrirlerinin zarafet-i lisanını taklide çalışan muharrir.

Attiédi,e [s.] Ilıklanmış, ılık. ‖ (mec.) Kesb-i zaaf etmiş, şiddetini kaybeylemiş.

Attiédir [ft.] Ilıklanmak. ‖ (mec.) Soğutmak, şiddetini izâle etmek. ‖ **s'** – Ilıklanmak, soğumak. ◆ Şiddetini kaybetmek.

Attiédissement [imz.] Ilıklanma. ‖ (mec.) Bürûdet, tahaffüf.

Attifage [imz.] (mr. Attifement)

Attifé,e [s.] Taranıp süslenmiş.

Attifement [imz.] Süs, ziynet (başlıca saç ve başa müteallik).

Attifer [ft.] (Müstehziyâne) Tarayıp süsletmek. ‖ (mec.) Âdi, kaba bir zevke tab'an tanzim ve tezyin etmek. ‖ **s'** – Taranıp süslenmek. ‖ **s'** – **de** Bir şeyle tezyin etmek.

Attifet [imz.] On altıncı asırda kadınların baş ziynetleri. ◆ Kadınların süslerine yarayan ufak tefek şey.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Attilon [imz.] Ağaç kesilince köklerinden çıkan yonga, kırıntı.

Attique [s.] Eski Atinalıların tavır ve usul ve âdâtına mensup veya müşâbih olan. ◆ Fasih. || **Sel** – İnceden inceye istihzâ. || **Foi** – Şüphe götürmez söz ve niyet. || **Philosophie** – Sokrat, Eflâtun, Aristot ve Zenon taraflarından telkin ve talim olunan felsefe. = [imz.] (m.) Binanın en üstündeki küçük müzeyyen kat. = [ihs.] Atina'nın mülhakatını teşkil eden eyalet.

Attiquement [h.] Kadim Atinalılara şâyan bir zarafet ve fesahatle.

Attirail [imz.] Düzen, takım, âlât ve edevat, eşya. ◆ Lüzumsuz şeyler, kalabalık. || (as.) – **de guerre** Levâzım-ı harbiye (Bu kelimenin cem'i pek az müsta'meldir.)

Attirant,e [s.] Cezp ve celbeden. || (mec.) Dilber, dilkeş, cazibeli. = [imz.] İçmeye iştihâ veren.

Attirer [ft.] Çekmek, cezbetmek. ◆ Celbetmek. ◆ Tevlid ve intac etmek. ◆ Kalabalık celbetmek. || **s'** – Birbirini cezbetmek. ◆ Birbirini intac etmek. ◆ Kendine cezp ve celbetmek.

Attisage [imz.] (mr. Attisement)

Attisé,e [s.] Tutuşmuş. || (mec.) Tahrik ve iğva olunmuş.

Attisement [imz.] Tutuşturma, îkad, iş'al. ◆ Tahrik, teşvik.

Attiser [ft.] Yanmış odunları, kesikleri yanaştırıp ateşi tutuşturmak, alevlendirmek, parlatmak. || (mec.) Uyandırmak, îkad ve tahrik etmek. || – **le feu** Mevcut olan bir ihtilaf ve teşettütü tezyid etmek, yangına körükle gitmek.

Attiseur [imz.] Ateşi tutuşturan. (Az müsta'mel.)

Attisoir yahut **Attisonnoir** [imz.] Bazı fabrika ocaklarında ateşi karıştırıp parlatmaya mahsus alet, ölçer denilen ocak demiri.

Attitré,e [s.] İmtiyazlı, mümtaz. ◆ Unvanlı, muanven. ◆ Para ile celbolunmuş. || **Marchand** – Daima kendisi ile alış-veriş olunan tacir, esnaf. || **Témoin** – Para ile celp ve ikna edilen yalan şahit, şahid-i zûr.

Attitrer [ft.] (Tüccar vesâire hakkında) Tercih ve intihab etmek. ◆ Unvan vermek. ◆ Mümtaz etmek. ◆ Avda köpekleri münasip mahallere yerleştirmek (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Attitude [ims.] Bedenin vaziyeti, vaziyet, duruş. ◆ Gösteriş. ◆ Tavır, hâl ve hareket. || **Être toujours en** – Yapma tavır ve harekette bulunmak. (Bilhassa tiyatro oyuncuları hakkında müsta'meldir.) || **Quelle serait notre** – **?** Tarafımızdan ne yolda hareket olunacağı?.. || – **sympathique** Tavır ve hareket-i muhâlasat-şiârâne.

Attole [ims.] Hindistan-ı Şarkî'de bir nebattan çıkarılan kırmızı boya.

Attorney [imz.] (*atorné*) İngiltere'de müddeî-i umumilerle avukat ve avuelere[31] verilen isim. || – **général** Bizim müddeî-i umumilerin vazifesine müşâbih bir vazife ifâ eden İngiliz hâkimi.

Attouchement [imz.] Dokunma, mes, temas. || (he.) **Point d'** – Nokta-i temas.

Attoucher [ft.] Dokunmak, temas etmek. (Eskidir.)

Attracteur,trice [s.] Cazip.

Attractif,ve [s.] Kuvve-i cazibeyi hâiz, cazip. || **Force** – **ve** Kuvve-i cazibe.

Attraction [ims.] (ht.) Cezp, kuvve-i cazibe. || – **magnétique** (ht.) Kuvve-i mıknatısiye. || – **locale** (bhr.) Pusulalara sefâinde bulunan demir eşyanın îras edebileceği arıza. || **L'** – **universelle** Cazibe-i umumiye. || (mec.) Cazibe, ân.

Attractivement [zr.] Kuvve-i cazibe vasıtasıyla.

Attraire [ft.] Hile, desise ile cezbetmek.

Attrait [imz.] Cazibe, dilkeşlik, ân. ◆ Meyl. ◆ Yem. = [cm.] Şive, zarafet-i hariciye.

• • • • • • • • • • •

31 fr.: *avoué*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Attrape [ims.] Kapan, tuzak, dâm. ◆ Aldatma. ◆ Latife için yapılan hud'a. || Dâm-ı tezvir.

Attrapé,e [s.] Kapana tutulmuş. ◆ İğfal olunmuş. || (mec.) Ümidinin boşa çıktığını görmüş, aldanmış. ◆ Gayet tabii bir surette, pek benzer bir hâlde tasvir ve tersim edilmiş.

Attrape-minon [imz.] Zâhiren zühd ve salâh eseri göstererek safdilleri kandıran riyakâr (cm. des *attrape-minons*).

Attrape-mouche [imz.] Sinek konduğunda kapanan çiçek (cm. des *attrape-mouches*).

Attrape-niais yahut **Attrape-nigaud** veyahut **Attrape-lourdaud** [imz.] Yalnız ahmakları aldatabilen kaba hile, ebleh-firib desise (cm. *Attrape-niais* vesâire).

Attraper [ft.] Kapanda tutmak. ◆ Yetişip tutmak, kapmak, yakalamak. ◆ Aldatarak elde etmek. ◆ Yolda yetişmek. ◆ (Bir zamana) Yetişmek, çıkmak. ◆ Tesadüfen yahut hile ile ele geçirmek, yakalamak, çarpmak. ◆ İyice anlamak, zaptetmek. ◆ Vurmak, tesadüf etmek yahut ettirmek. || – **une maladie** Bir hastalık kapmak, yakala[n]mak. || **Attrape qui peut** Kapan kapana. || – **le gros lot à la loterie** Piyankada [piyangoda] büyük ikramiyeyi kazanmak. || (mec.) İyi anlamak ve sıhhatle tebliğ etmek. || **s'** – Birbirini aldatmak. Çarpışmak. ◆ Kapana tutulmak. ◆ Yapışmak.

Attrapette [ims.] Muziplik, şeytanet.

Attrapeur,se [i.] Kapan, yakalayan, çarpan, hile ile ele geçiren.

Attrapoire [ims.] Kapan, tuzak, dâm. || (mec.) Desise, dâm-ı tezvir.

Attraquer [fl.] yahut **s'** – (bhr.) Sefineyi doldurmak yahut boşaltmak için bir rıhtıma takarrüb etmek.

Attrayant,e [s.] Cazip, dilkeş, dil-firib, mergub.

Attrempage [imz.] Çeliğe su verme. ◆ Tuğlaları pişirmek için çiğ tuğlalardan fırın yapma.

Attremper [ft.] Bir şişeci ocağını tedricen teshin etmek. || – **l'acier** Çeliğe su vermek. || (mec.) Tadil etmek. (Eskidir.)

Attribuable [s.] İhale ve tefviz edilebilen. ◆ Haml ve isnat olunabilir.

Attribuer [ft.] İhale ve tefviz etmek. ◆ İsnat ve haml etmek. || **s'** – Kendi kendine isnat etmek, üzerine almak. ◆ Mün'atıf olmak.

Attribut [imz.] Hassa, vasıf. ◆ Alâmet-i mahsusa, alâmetifârika. || (mn. ve nahiv) Müsned, haber, na't. ◆ Sıfat-ı ilâhiden beheri.

Attributif,ve [s.] İsnat eden, isnada alet olan, isnadî. || (hk.) Daire-i salâhiyet dâhilinde bulunan. || (sr.) **Verbes** – **s** Ef'al-i tâmme, haberiye. || **Racine** – **ve** Cezr-i müsnedî (ef'al-i hâssadan). || **Proposition** – **ve** Kaziye-i hamliye.

Attribution [ims.] İsnat, atıf, haml. ◆ Daire-i memuriyet. ◆ Vazife, salâhiyet, me'zuniyet. ◆ İmtiyaz. || – **s** Vezâif-i muayyene. || **Il a dans ses** – **s** Vezâifi cümlesindendir. || **Empiéter sur les** – **s** Vezâife tecavüz, müdahale etmek.

Attristant,e [s.] Keder veren, hüzün-engiz.

Attrister [ft.] Mahzun etmek, keder vermek. ◆ Hüzün-bahş olmak. ◆ Hüzün-engiz olmak. || – **s** Mahzun ve mükedder olmak. || Mahzun hâli bağlamak.

Attrit,e [s.] Nedâmetle tevbe ve istiğfar etmiş.

Attrition [ims.] (ht.) Aşınma, cerş, tecerrüş. || (Akaidde) Nedâmet, tevbe ve istiğfar.

Attroupement [imz.] Toplanma, kalabalık, içtimâ, izdiham.

Attrouper [ft.] Kalabalıkla toplamak. ◆ İzdihama sebep olmak. || **s'** – Kalabalıkla toplanmak.

Atwood [i.] (*atoudd*) **Machine** – (ht.) Atvud aleti.

Au [h.] (Aslı: *à le*) Müfred müzekkerin mef'ûlün-ileyhinde kullanılan harf-ı tarif: -e, -ye, -de (Birinci harfi huruf-ı sadâdan veya sâmit *h* olmayan isimlerden evvel kullanılır.) – **temple** Mabede, mabedde; – **hameau**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Köye, köyde; misallerinde olduğu gibi. || – feu (as.) Yangına! || – large Acil! Alarga! || – pas Âdeta (yürüyüş). (Cem'i müzekker ve müennesde ve her harften evvel: *aux*. Bu kelimeye [aux] mr.)

Aubade [ims.] Şafaktan evvel birinin penceresi altında kendisi için bir nişâne-i hürmet ve ta'zim olmak üzere çalınan çalgı. ◆ Şiddetli tekdir, sû-i muamele. ◆ Gürültü patırtı. || (as.) Müşiran ve rüesâ-yı askeriyenin makamları önünde çalınan mızıka nöbeti.

Aubain,e [s.] Yabancı, ecnebi, garip.

Aubaine [ims.] Droit – Vefat eden bir garibin (ecnebinin) mîrîye ait mirası. ◆ Ecânibe veraset. ◆ Uzaktan akraba mirası. ◆ Temellük edilen, nefse hasr olunan şey. ◆ İntikal. ◆ Gayr-ı muntazar nimet. = [imz.] Memleketinin haricinde yerleşmiş olup da tavattun ettiği mahallin tabiatını ihraz etmemiş olduğu için vefatında mirası bulunduğu memlekete kalan adam.

Aube [ims.] Gün ağarması, şafak, fecr. ◆ Papazların âyin esnasında giydikleri beyaz elbise. = [imz.] Çark, pervane kanadı.

Aubépine [ims.] Ekşi muşmula ağacı ve yemişi, akdiken, alıç.

Aubère [s.] Kula. = [imz.] Kula renk.

Auberge [ims.] Misafirhane, lokanta. || Tenir – Sofrası açık bulunmak. || Prendre la maison de quelqu'un pour une – Birinin hânesine davet edilmeksizin sık sık yemeğe gitmek.

Aubergine [ims.] Bâdincan, patlıcan. = [s.] Patlıcan renginde.

Aubergiste [imz.] Misafirhane sahibi, lokantacı.

Aubier [imz.] (nb.) Ağaç kabuğuyla içi arasında beher sene hâsıl olan dış tabakaları, haşeb-i kâzib. ◆ Ak söğüt.

Aubifoin [imz.] (*fouain*) (nb.) Kantaron ki çiçeği mâi olur. (*Bluet* yahut *Bleuet* dahi denilir.)

Aubin [imz.] Karışık, bozuk dörtnal. (Beygirin gayr-ı muntazam yürüyüşlerinden biridir. Böyle beygir iki ön ayaklarıyla dört nal ve iki art ayaklarıyla süratli yürür ki asla makbul değil ve beygir değersizdir.) ◆ Yumurta akı. (Bu mânâ eskidir.)

Aubiner [fl.] (At hakkında) Bozuk, karışık dört nal yürümek ki makbul değildir. ◆ Bir fidanı dikinceye kadar köklerini toprak ile örtmek.

Aubour yahut **Aubours** [imz.] Fena cins malı iyi cins mal diye satmak hilekârlığı.

Aubrelle [ims.] İtalyan kavak ağacı.

A. U. C. Latince *Ab urb condita* kelimelerinin terhimatı olup mebânî-i kadîme ve eski madalyonlar üzerinde görülür. Mânâsı şehrin (yani Roma'nın) tesisinden sonra demektir.

Aucun,e [h.] Kimse, hiç kimse, hiçbir. ◆ Hiçbirine, hiç kimseye. ◆ Hiçbir vechile. ◆ Birisi. = [cm.] Bazısı. (Bu mânâ ile el-yevm isti'mal doğru değildir.)

Aucunement [h.] Hiç, hiçbir vechile, asla ◆ Bir vechile, bir gûne.

Audace [ims.] Cüret, ictisar. ◆ Küstahlık, pervasızlık. || Payer d' – Müşkil bir mevkide hiç muntazar olmayan bir gayret ve cesaret göstermek.

Audacieusement [h.] Cüret ve ictisarla. ◆ Küstahâne, bî-perva.

Audacieux,se [s.] Cüretli, mütecâsir. ◆ Küstah, bî-perva. ◆ Pek yükseğe çıkan, pek yükselen. ◆ Cesurâne. ◆ Küstahlıkla hâsıl olan, küstahâne. = [i.] Küstah adam, atak. || – et fluet Kendini beğenmiş genç, güzel adam. (Makam-ı istihzâda ıtlak olunur.)

Au dedans [zm.] İçeri, içeride, içeriye.

Au dehors [zm.] Dışarı, dışarıda, dışarıya.

Au delà [zm.] Ötesinde, ötesine, öbür tarafta, öbür tarafa.

Au dessous [zm.] Altta, alta, altında, altına.

Au dessus [zm.] Üstte, üste, üstünde, üstüne, üzerinde, üzerine.

Au devant [zm.] Önde, öne, önünde, önüne. || Aller – de quelqu'un Birinin istikbaline gitmek, birini istikbal etmek.

Audible [s.] (h.) Kulak ile kabil-i istima' (asvat).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Audience [ims.] İstima'. (Bu mânâ ile isti'mali eskidir.) ◆ Duyan. ◆ Bir hükümdarın veya diğer bir büyük zâtın birini huzuruna kabulü, mülâkat, müsul. ◆ Huzura kabul olunan heyet. || (hk.) Muhakeme. ◆ Mahkeme heyetinin içtimâ ve müzakeratı. ◆ Muhakeme salonu. ◆ Mahkeme. ◆ Hâzirun, huzzar. || (mec.) Dikkat, teşci'. || **Cause d'** – (hk.) Yalnız avukatların müdafaaları üzerine hükmolunan dava. || – **privée** Mülâkat-ı hususiye. || – **solennelle** Suret-i resmiyede mülâkat, müsul. || **Feuille d'** – Zapt-ı dava varakası. || **Publicité des** – **s** Muhakematın aleniyeti. || – **à huis clos** Hafiyen icra olunan mahkeme. || **Police des** – **s** Mahkemenin umur-ı zabıtası. || **Jour d'** – Yevm-i muhakeme. || **Salle d'** – Muhakeme odası.

Audiencier [imz. – s.] Divana mensup. ◆ Mahkemeye ihzar eden, muhzır.

Audiphone yahut **Audiophone** [imz.] Sadâyı kuvvetlendirmeye hizmet eden alet-i sem'.

Auditeur [imz.] Müstemi', sâmi'. ◆ Tilmiz, şâkirt. ◆ Sâmiîn. ◆ Bir mecliste rey vermeksizin hazır bulunmaya memur mülâzım, âzâ mülâzımı. || – **au conseil d'État** Şurâ-yı devlet mülâzımı. || – **des comptes** Muhasebe mümeyyizi.

Auditif,ve [s.] (tşr.) Sem'e müteallik, sem'î. || **Nerf** – Asab-ı sem'î. || **Appareil** – Cihaz-ı sem'î (kulak ve aksam-ı dâhiliyesi).

Audition [ims.] İşitme, istima'. ◆ Bir musikişinası herkese tanıtmak için bazı kimseler davet olunarak tertip edilen müsamere-i musikiye. || (hk.) – **des témoins** Şahitlerin istima'ı, istima'-ı şühud. || – **catégorique** Vuzuh ile, açıkça ifade-i meram için hasım tarafa esna-yı muhakemede ihtar-ı keyfiyet etme. || (ma.) – **d'un compte** Bir hesabın tetkiki.

Auditoire [imz.] Bir nutuk veya vaaz verilen mahal. ◆ Sâmiîn, müstemiîn, huzzar. ◆ Muhakemede sâmiîne mahsus mahal.

Auditorat [imz.] Müstemi'lik. ◆ Şurâ-yı devlet mülâzımlığı.

Auffe [ims.] (nb.) Hasır sazı.

Auge [ims.] Tekne, yalak, gerdel. ◆ Yemlik. ◆ Kurna. ◆ Değirmen oluğu. || (as.) Cephane sandığı gözü. ◆ Atın çene altı çukuru. || **Manger à l'** – Birisinin parasıyla yaşamak.

Augée [ims.] Bir tekne, gerdel dolusu.

Augelot [imz.] Asma çubuğu dikmek için açılan çukur. ◆ Memlehalarda tuzun köpüğünü almaya mahsus kürek.

Auget [imz.] Küçük tekne, gerdel. ◆ İşlerin envâında müsta'mel teknecik. ◆ Kuş yemliği. ◆ Bostan dolabı kovası. || (as.) Lağım haznesi. ◆ Fişek nâkili, mıs'ad, gerdel. || – **de moulin** Çörtü, değirmen teknesi oluğu.

Augment [imz.] (sr.) Bir kelimeye ilhak veya idhal olunan hece, zâide, huruf-ı zevâidden beheri. || – **syllabique** Hece-i zâide. || (hk.) – **de dot** Kanunun bir dul kadına müteveffâ kocasının malından tahsis ettiği şey. || **Contre** – Zevcesinin vefatı üzerine zevcinin müteveffiyenin cihazından [çeyizinden] kanunen aldığı miktar. || (t.) Bir marazın kesb-i şiddet ettiği müddet, tezâyüd, kemâl.

Augmentable [s.] Kabil-i tezyid.

Augmentateur,trice [i.] Artıran.

Augmentatif,ve [s.] (sr.) Mübalağa beyan eden kelime, edat-ı mübalağa. = [imz.] Ism-i mübalağa.

Augmentation [ims.] Artma, tezâyüd, izdiyad, terakki. ◆ (Maaş hakkında) Zam. || (m.) Keşif ve pazarlık haricinde yapılan şeyler.

Augmenter [ft.] Artırmak, tezyid etmek. ◆ Maaş veya fiyata zam etmek. ◆ Terfi etmek. = [fl.] yahut **s'** – Artmak, tezâyüd etmek. ◆ Fiyatça terakki etmek.

Auguraculum [imz.] (*lomm*) Eski Roma'da falcıların fala baktıkları mahal.

Augural,e [s.] Fala ve uğura müteallik. || Uğurlu yahut uğursuz.

Auguration [ims.] Eski Roma'da fala bakmak fenni, tefeül.

Augure [imz.] Fal, tetayyur. ◆ Talih. ◆ Falcı, tetayyur ile meşgul adam. || **De bon** – Uğurlu, fal-ı hayr, sa'd. || **De mauvais** – Uğursuz,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

nahs, şer. || Oiseau de mauvais – Görünmeleri uğursuzluğa delâlet eden kuşlar. || (mec.) Vürudu ve sözleri daima fena bir haber ve vaka ile müterâfik olan adam. || Prendre à bon – Fal-ı hayr, fal-ı sa'd addetmek.

Augurer [ft.] Tefeül, tetayyur etmek. = [fl.] İstidlâl etmek.

Auguste [s.] Azametli, şanlı, muazzam, mufahham. ◆ Muhterem; – personnage Zât-ı muhterem. (Roma imparatorlarından bazısının unvan-ı mahsusu bulunmuştur.)

Augustin[32] [imz.] (tba.) On üç puntolu bir nevi hurufat.

Augustin,e [in.] Sent Ogüsten[33] tarikinde bulunan rahip ve rahibe. – couronné Altın akçe.

Aujourd'hui [zz.] Bugün, el-yevm. ◆ Bugünde, bu zamanda, elhâletühâzihi. = [imz.] Bugün, şimdiki zaman. || D' – Bugünden itibaren. ◆ Bugün zarfında. ◆ Bugündeki, şimdiki.

Aulæum [imz.] (*lé-omm*) Ezmine-i kadîme tiyatro sahnelerinin önündeki perde ki oyun başlayacağı zaman şimdiki gibi yukarı kalkmayıp aşağıya düşerdi. ◆ Pencere ve kapı perdesi gibi şeylere de ıtlak olunmuştur.

Aulétride [ims.] Ezmine-i kadîmede ziyafetlerde flavta çalarak med'uvvîni eğlendiren çalgıcı kızlar.

Aulique [s.] Divanî. || Conseil – Bazı Almanya prenslerinin taht-ı riyâsetinde müteşekkil meclis-i âli. || Conseiller – Müşavir-i divan-ı hükümdarî.

Aulx (*ô*) (*Ail* kelimesinin cem'idir.)

Aumacor [imz.] (as.) Ehl-i salib muharebatı zamanında Arap-İslam rüesâsına ıtlak olunurdu.

Aumaille [ims.] Öküz, inek, beygir, merkep gibi hayvanat yahut bu hayvanlardan biri.

Au moins [h.] Ekalli, hiç olmazsa, bari.

Aumône [ims.] Sadaka. ◆ Yalvararak alınan, yahut lutfen verilen şey. ◆ Kilisede okutturulan dua için rahibe verilen ücret. ◆ Eski vakitlerde bir nevi ceza-yı nakdî. || Dérober l' – aux pauvres İhtiyacı olmadığı hâlde sadaka istemek.

Aumôné,e [s.] Fukaraya bir meblağ-ı muayyen itâsına mahkûm. ◆ Sadaka olarak verilmiş. (Bu mânâlar eskimiştir.)

Aumôner [ft.] Vaktiyle hükm-i mahkeme ile fukaraya bir meblağ-ı muayyen itâ etmek.

Aumônerie [ims.] Bir hükümdarın veya bir alay ve tabutun maiyetinde bulunan papazın memuriyeti. || Grande – Eski Fransa kralları baş papazının pâyesi ve dairesi.

Aumônier [imz.] (as.) – de bataillon (Bizde) Tabur imamı, (Hıristiyan asâkirinde) Tabur papazı; – de régiment (Bizde) Alay imamı; – en chef (Bizde) Alay müftüsü. ◆ Bir hükümdar yahut sefaret veya bir alay ve taburun papazı. || Grand – de France Eski Fransa krallarının baş papazı. ◆ Bir nevi hırsızlara verilen isim.

Aumônière [ims.] Kuşağa takılır kese. ◆ Tevzi'-i sadakata memur rahibe.

Aumont [z.] À la d' – Domon[34] usulünce, dört at koşulmuş, dört atlı (araba). = [i.] Dört at koşulmuş araba.

Aumusse yahut Aumuce [ims.] Papazların âyin esnasında giydikleri bir nevi kukuleta.

Aunage [imz.] "On"[35] denilen tûl mikyası ile ölçme.

Aunagie [ims.] Kızıl ağaçla memlû mahal.

Aune [ims.] Fransızların 1,1884 metro tûlünde kadim tûl mikyasları. || Chevalier d' – Satıcı, tacir. || Tout du long de l' – Çok, ifrat ile. || Mesurer les autres à son – Kendisine bakarak herkes hakkında o suretle fikre zâhib olmak, herkesi kendi gibi zannetmek.

32 Orijinal metinde bu madde bir sonraki madde ile karıştırılarak "(Saint-) Augustin" şeklinde dizilmiş, ilgili hata burada düzeltilmiştir.

33 *Saint Augustin*.

34 fr.: *d'aumont*.

35 fr. *aune*.

Aune [imz.] Kızıl ağaç.

Auné,e [s.] "On"[36] denilen mikyas ile ölçülmüş.

Aunée [ims.] (nb.) Andız otu, kanes.

Auner [ft.] "On"[37] denilen tûl mikyası ile yahut alelâde ölçmek. ◆ Satılık şey gibi telakki etmek. ‖ (mec.) Hüküm ve telakki etmek. ‖ – **l'habit de quelqu'un** Dayak atmak.

Auparavant [zz.] Evvel, mukaddem. ◆ Mukaddemâ. ◆ Evvela, evvelemirde. ‖ **L'** – Geçen, evvelki. ‖ **L'année d'** – Geçen sene.

Auprès [zm.] Yakın, yakında. ‖ – **de** Yanında, kurbünde. ◆ İndinde, nezdinde. Etrafında. ◆ Nispeten, yanında.

Auquel [iv.] (Aslı: *à lequel* ism-i mevsul müfred müzekkerinin mef'ûlün-ileyhidir.)

Aurai yahut **Aural** yahut **Aurail** [imz.] (bhr.) Çıma bağlanan kazık, baba.

Aurantiacées yahut **Auranitées** [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i bertekaniye, portakal fasîlesi.

Aurate [imz.] (k.) Zehebiyet.

Auraticol,e [s.] Boynu altın renginde olan (hayvan).

Aurélia-aurita [imz.] (tt.) Deniz ferci.

Auréole [ims.] Sanemlerin başları etrafına tasvir olunan ziya dairesi, hâle, daire-i muzîe. ◆ Kadir ve itibar. ‖ (t.) Memenin veya çıbanın etrafındaki kırmızı daire, hâle. (Bu mânâ gayr-ı müsta'meldir. mr. Aréole) ‖ (hy.) Hâle.

Auriculaire [s.] (tşr.) Kulağa müteallik, üznî. (Bilhassa üzn-i haricî hakkında müsta'meldir.) ‖ (hk.) **Témoin** – Kendi kulağıyla işitmiş şahit. = [imz.] Serçe parmağı, hınsır.

Auricule [ims.] (tşr.) Kulak memesi, sayvan-ı üzn. ‖ (nb.) Bazı çiçeklerin kulağa müşâbih cihetleri, üzn. ◆ Ayı kulağı, üznü'd-dübb (çiçek).

Auriculé,e [s.] (nb.) Kulağa müşâbih ciheti olan, üznî.

Auriculiste [imz.] Kulak tabib-i mütehassısı.

Auriculo-ventriculaire [s.] (tşr.) Üzeynî-i buteynî. ‖ **Aurifice** – Fevhe-i üzeynî-i buteynî. ‖ **Valvule** – Disam-ı üzeynî-i buteynî.

Aurifère [s.] Altını hâvi, hâmil-i zer (maden, arazi). ‖ (tt.) Altın parlaklığında olan.

Aurification [ims.] Altınla doldurma. ‖ – **des dents** Çürük dişlerin altınla doldurulması, tezhib-i esnan.

Aurifier [ft.] Çürük dişleri altınla doldurmak.

Aurifique [s.] Kadim kimyacıların iddiasınca sâir ecsamı altına tahvil etmek kuvvetini hâiz olan.

Auriforme [s.] Kulak şeklinde olan, üzniyü'ş-şekl.

Aurigineux,se [s.] (t.) Sarılık illetine müteallik, ondan mütevellid.

Aurigo yahut **Aurugo** [imz.] Sarılık illetine uğrayan adamlarda gözlerin ve cildin televvün-i asfer-i irisi.

Aurillerie [ims.] Eskiden bal arılarından alınan resm.

Auripenne [s.] Altın renginde kanatları olan, zerrin-bâl.

Aurique [s.] Altına müteallik. ‖ (k.) **Acide** – Hâmız-ı zeheb.

Auriscalpe [imz.] (crh.) Kulak temizleyen alet, hılâl-i üzn.

Auriste [imz.] Kulak tabib-i mütehassısı.

Aurivore [s.] Çok para yiyen müsrif. = [i.] Müsrif adam.

Aurochs [imz.] (*orok*) Vaktiyle Lehistan ve Rusya ormanlarında yaşamış olan yabani öküz.

Auroferrifère [s.] Altın ve demiri hâvi olan (maden).

Aurone yahut **Abrotone** [ims.] Kara pelin, kaysum, kuzu otu.

36 fr.: *aune*.

37 fr.: *aune*.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Aurore [ims.] Fecr, gün ağarması. ◆ Sabah, seher. ◆ Tulû-ı şems.[38] || (mec.) İptidâ, mebde-i zuhur. ◆ Şebab. ◆ Gün. ◆ (Şiirde) Şark, meşrık. = [s.] Kırmızıya mâil parlak. = [imz.] Kırmızıya mâil sarı renk. || – **boréale** Fecr-i şimalî. || **Les larmes, les pleurs, les présents de l'** – Şebnem, jale. || **Éternelle** – Hayat-ı ebediye. || – **naissante** Mor karanfil.

Aurure [imz.] (k.) Altınla diğer bir madenin halîtası.

Auscultation [ims.] (t.) Akciğerin veya kalbin hâl ve hareketini anlamak için insanın göğsüne veya arkasına kulağı yapıştırıp dinleme, istima', ısga. || (mec.) Tetkik.

Ausculter [ft.] (t.) Hastanın göğsüne veya arkasına kulağı yapıştırarak akciğer ve kalbin hâl ve hareketini dinlemek, istima', ısga etmek. ◆ Bir şeyin üstüne vurarak teftiş ve tetkik eylemek.

Auspice [imz.] Eski Roma'da tetayyur, tefeül bi't-tetayyur. ◆ Kuşların elhanına, pervazına, mukaddes addolunan tavukların yem yemelerine bakarak tefeül, tuyurun harekât ve nagamatından tefeül, ıyâfet. = [cm.] **Heureux** – **s** Muvaffakiyet, eşref sâât, eşref saat. || **Sous les** – **s de quelqu'un** Birinin sayesinde, birinin himmetiyle, birinin himayesi altında. ◆ Tesir, nüfuz.

Aussi [hr.] Öyle, kezâlik. ◆ Dahi, de, daha, fazla olarak. ◆ Kadar, o kadar, derece, o rütbe. ◆ Binâen-alâ-zalik. ◆ Binâberin. ◆ Buna mukabil, diğer taraftan. || – **bien que** Aynıyla, nasıl ki, onun gibi, onun kadar: **Vous soupirez pour la gloire** – **bien que lui** Siz de onun gibi, onun derecesinde şan ve şerefe hâhiş-gersiniz. ◆ **En Ecosse, l'infidélité du mari dissout le mariage** – **bien que celle de la femme** İskoçya'da, zevcin hıyaneti nasıl ki izdivacı feshederse zevcenin hıyaneti de öylece teehhülü ve nikâhı fesheder. Yahut: İskoçya'da zevcin adem-i sadakati ayniyle zevcenin adem-i sadakati gibi izdivacı, nikâhı fesheder. || – **bien** Zaten.

Aussière [ims.] (bhr.) Üç-dört ipten örülmüş kuvvetli rapt halatı, üçleme halat. ◆ Balık ağı, ığrıp halatı.

Aussitôt [zz.] Derhal, ânide, ânda. || – **le jour** Sabah olur olmaz. || – **qu'il m'aperçut** Beni görür görmez. || – **fait que dit** yahut – **dit** – **fait** Denilmesiyle yapılması bir oldu.

Auster [imz.] (*r* okunur) Kıble, lodos rüzgârı.

Austère [s.] Kekre, ağız buruşturucu. ◆ Sert, şiddetli, sıkı. ◆ Ciddi, vakur ve sade. ◆ Ziyadesiyle kanaatkâr ve zahid.

Austèrement [h.] Şiddetle, pek sıkı.

Austérité [ims.] Buruşturuculuk. ◆ Sertlik, şiddet. ◆ Zühd ve riyazet. ◆ Ciddilik, sadelik. = [ims. – cm.] Cenab-ı Hakk'ın celb-i inâyeti için nefse ezâ etme.

Austral,e [s.] Cenubî. || **Pôle** – Kutb-ı cenubî. || **Hémisphère** – Nısf-ı küre-i cenubî. || **Latitude** – **e** Arz-ı cenubî. || **Continent** Bazı defa Avustralya'ya verilen isim. || **Terre** – **e** (mec.) Meçhul kalan bir şey hakkında söylenir. || (tt.) (nb.) Memâlik-i cenubiyede yaşayan ve yetişen.

Australasie [ihs.] Cenup denizindeki adaların kâffesine vaktiyle bu ismi vermişlerdi.

Australie yahut **Nouvelle-Hollande** [ihs.] Avustralya, Flemenk-i Cedid.

Australien,ne [i. – s.] Avustralyalı. ◆ Avustralya'ya yahut Avustralyalılara ait ve mensup.

Austrasie [ihs.] Kadîmen Fransa'nın şark tarafında bir kısmı.

Austro (*Autrichien*'den muhaffef olarak mürekkebatta müsta'meldir.) –**Hongrois** Avusturya ve Macaristan devletine mensup.

Austro [imz.] Cenup rüzgârı.

Austromancie [ims.] Tefeül bi'r-riyah.

Autan [imz.] Cenup yahut cenub-ı şarkî rüzgârı. (Başlıca cem'i müsta'meldir.)

Autant [h.] O kadar. || **Tout** – O kadar. || – **que** kadar; – **que faire se peut** Yapılabileceği ka-

38 Orijinal metinde dizgi hatası: شعس şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında شمس [=şems: güneş] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

dar; – qu'il y a Var oldukça, mevcut bulundukça. ◆ Ne kadar… o kadar: Il y avait – d'hommes que de femmes Ne kadar erkek var idiyse o kadar kadın var idi. ◆ Ha… ha, gerek… gerek; – vaut être mordu par un chien par une chienne Ha erkek köpek ısırmış ha dişi (ikisi de muzır olan şeylerde intihaba hacet yoktur yahut bize bir felaket gelince ne taraftan gelmiş olduğunun bizce ehemmiyeti yoktur); – pour moi que pour vous Gerek benim gerek sizin için, benim için olduğu kadar sizin için de. ◆ Göre, nazaran; – que je puis juger Anladığıma göre. || d' – O kadar, o miktarda, o nispette. ◆ Çok, ziyade. || d' – plus O kadar ziyade. || d' – mieux O kadar iyi; d' – plus que Hususiyle ki, ale'l-husus; être d' – plus disposé Bir kat daha müheyyâ bulunmak; d' – peu O kadar az. || D' – que Mademki, çünkü. || – de têtes – d'avis Ne kadar kafa var ise o kadar rey vardır, her kafadan bir ses. || – dire De ki, sanki, demektir: Onze mois – dire un an On bir ay de ki bir sene, bir sene demektir. || – qu'homme de… Olmak haysiyetiyle.

Autarcie [ims.] Hâlinden memnuniyet.

Autel [imz.] Kadîmen Avrupa Hıristiyanlarınca kurbanların kesildiği veya yakıldığı mahal, mezbah. ◆ Mihrap; Maître – Mabedin en büyük mihrabı. ◆ Mütekaddimînin bir şeyin yâd ve takdisi için bina ettikleri kale. ◆ Din, hissiyat-ı diniye, kilisenin nüfuzu. (Bu mânâda ekseriya *Trône* kelimesi ile birlikte kullanılır.) || (mec.) Timsal-i fedakârî, timsal-i şan ve şeref. ◆ Hürmet-i fevkalâde, takdis edilen şey. || Élever – Contre – Dince veya hususat-ı sâirede rekabet etmek. || Conduire, suivre une personne à l' – Biriyle tezevvüc etmek. || Ami jusqu'aux – s Dine mugayir olan şeyler müstesna olmak üzere her hususta dost.

Auteur [imz.] Fâil, bâis, müsebbib: L' – de mes jours: Bâis-i hayatım. ◆ Hâlık: – de l'univers Hâlık-ı kâinat. ◆ Mucit. ◆ Müessis. ◆ Nâkil. ◆ Muharrir, müellif, musannif. (Kadın da olsa yine müzekker kullanılır.) ◆ Eser-i telif, kitap. || Droits d' – Hakk-ı telif. || Billets d' – Eserleri sahne-i temâşâya vaz' olunan muharrirlere meccânen verilen duhûliye biletleri. || – s sacrés Âbâ-i kenîsâiye gibi umur-ı diniye hakkında yazı yazmış Hıristiyan muharrirleri. || – s profanes Umur-ı diniyeden bahsetmemiş yahut Katolik Kilisesi menâfii nokta-i nazarından kalem yürütmemiş muharrirler. || – s classiques Eserleri numûne ittihazına layık olan kadim yahut âsâr-ı kadîmeyi taklit edip de eserleri sınıflarda şerh ve izah edilen yeni muharrirler. || – indirect Fâil-i müsebbib. || véritable Fâil-i müstakil.

Authenticité [ims.] Sıhhat, mevsûkıyet, hakikat. ◆ Resmiyet.

Authentique [s.] Resmî. ◆ Sahih, mevsuk, muhakkak, muteber, resmî, ihtiyaca sâlih, me'mulün-bih. ◆ Aslına mutabık, musaddak: Copie – Suret-i musaddaka. || Titre – Sened-i resmî. = [ims.] Müsvedde. (Az müsta'meldir.) ◆ İrtikâb-ı zina eden müteehhil kadınlara vaktiyle muayyen bir ceza.

Authentiqué,e [s.] Resmî hâline konmuş, resmen tasdik olunmuş.

Authentiquement [h.] Resmen. ◆ Mevsûkan, sıhhati muhakkak olarak.

Authentiquer [ft.] Sıhhat ve mevsûkıyetini ispat etmek. ◆ Resmî hâline koymak, resmen tasdik etmek. || Muhakkak göstermek.

Auto Lisan-ı Rumiyeden me'huz bazı kelimat-ı mürekkebenin başında bulunup "kendi" ve "kendi kendine" mânâsını beyan eder.

Autobiographie [ims.] Sahibi tarafından yazılmış terceme-i hâl, bizzat yazılmış sergüzeşt, sergüzeştnâme.

Autobiographique [s.] Sahibi tarafından yazılmış terceme-i hâle müteallik.

Autocéphale [imz. – s.] Patriklere tâbi olmayan, müstakilen idare olunan kilise, müstakil piskopos. [ims.] Müstakil piskoposlara makar olan şehir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Autochthone [imz.] (*tok*) Yerli ahali, sekene-i asliye. ◆ Her türlü unsur-ı ecnebiden âri. || (mec.) Bir kıtaya yahut sekenesine tabii, fitrî, mâderzad olan. || **Langue** – Bir memlekette söylenilen ilk lisan.

Autochthonéité [ims.] Bir yerin ahvâl-i asliye ve kadîmesinden olmaklık.

Autoclave [s.] Kapağı buharın tazyik-i dâhiliyesiyle gayet sıkı bir suretle kapanmış bir tencere hakkında kullanılır. = [imz.] Kapağı buharın tazyik-i dâhiliyesiyle gayet sıkı bir surette kapanarak içinde yemek tebahhur etmeksizin her derece-i hararette pişebilen tencere. || (ht.) Papen[39] tenceresi.

Autoclinique [ims.] Bir hastalık hakkında hasta tarafından bizzat icra edilen tetkik ve müşahede.

Autocrate [imz.] Hükümdar-ı mutlak, âmir-i mutlak. ◆ Pek ziyade tesir ve nüfuza sahip zât.

Autocratie [ims.] (*sî*) Hükûmet-i mutlaka. || (t.) Kuvve-i zâtiye.

Autocratique [s.] Hükûmet-i mutlakaya müteallik.

Autocratiquement [h.] Hüküm ve kuvvet-i müstakile ile.

Autocratie [ims.] Hükûmet-i mutlaka kraliçe veya imparatoriçesi. (Az müsta'meldir.)

Auto-da-fè [imz.] (İspanyolca tabir) Vaktiyle İspanya'da engizisyonun verdiği ihrak bi'n-nâr mücâzatı. || (mec.) (Latife tarzında) İhrak, yakış.

Autodidacte [s.] (fls.) Bildiğini haricin muâvenetine muhtaç olmaksızın öğrenmiş olan (adam). ◆ Muallimsiz olarak, fitrî bir zekâ ile öğrenilen. = [imz.] Bildiğini muallimsiz olarak öğrenen adam.

Autodidaxie [ims.] Kendi kendine ve muallimsiz talim.

Autodynamique [s.] Bir şeyin kendi kuvvetiyle ve hariçten bir müessir olmaksızın hâsıl olan.

Autogène [s.] Vacibü'l-vücud.

Autognose yahut **Autognosie** [ims.] (fls.) Marifet-i nefs ve temayülat.

Autographe [s.] Muharririnin hatt-ı destiyle yazılmış. = [imz.] Muharririnin hatt-ı destiyle yazılmış kitap vesâire. ◆ Bir hükümdar tarafından hatt-ı destiyle yazılmış mektup, nâme-i hükümdarî.

Autographie [ims.] Bir yazıyı, bir resmi kâğıttan taşın, camın veya sâir bir maddenin üzerine nakledîş, usul-i istinsah. || Bu suretle çıkarılmış nüsha.

Autographié,e [s.] Otografi suretiyle nüshaları teksir edilmiş.

Autographier [ft.] Otografi suretiyle nüshaları teksir etmek, istinsah etmek.

Autographique [s.] Otografiye müteallik, istinsahî.

Autographomane [i.] Meşâhirin hatt-ı destlerini kemâl-i merak ile toplayıp koleksiyon yapan adam.

Autolâtre [i. – s.] Kendi kendisini pek ziyade, ifrat ile seven, hodperest.

Automachie [ims.] (fls.) Fikirde, sözde, yazıda tezat ve tenâkuz.

Atomate [ims.] Kendi kendine müteharrik makine. ◆ İnsan gibi müteharrik bi-nefsihi olan bir makine. || (mec.) Başka birinin arzusuna, ilkaat-ı hariciyeye bir makine gibi mutâvaat eden zaîfü'l-ihtiyar, kalilü'l-fikr adam. = [s.] İçindeki makine tarafından tahrik olunan. || (mec.) İhtiyar ve iradeden mahrum. ◆ Akıl ve zekânın hiç tesiri olmayıp bir makine tesiri gibi vuku bulan.

Automatie [ims.] (ti) Makine gibi bilâ-iradet, gayr-ı ihtiyari hareket.

Automatique [s.] (mna.) İnsanın iradeti munzam olmaksızın, gayr-ı ihtiyari vâki hareket müteallik, müteharrik bi-nefsihi. ◆ Makineli (kukla vesâir oyuncak).

39 fr.: *Papin*. Ayrıca bkz. *Digesteur* maddesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Automatiquement [h.] İradetsiz, gayr-ı ihtiyari hareket tarikiyle.

Automatiser [ft.] Bilâ-iradet, gayr-ı ihtiyari olarak makine gibi müteharrik hâline koymak.

Automatisme [imz.] Bilâ-iradet, gayr-ı ihtiyari makine gibi müteharrik olmaklık. ◆ Fıkdan-ı ihtiyar ve iradet ve zekâ. ‖ (fls.) Bazı şeyler için âdeta makineli gibi bir cazibe, bir muhabbet veya nefret, istikrah hissetmek.

Automédon [imz.] Gayet mahir arabacı. (Meşhur Aşil'in arabacısı Otomedon'dan kinâyedir. = İstihzâ tarikiyle acemi arabacı hakkında dahi müsta'meldir.)

Automètre [imz.] Hem harita almaya, hem tesviyeye hizmet eden bir alet.

Automnal,e [s.] (*tomm-nal*) Sonbahara müteallik (nebatat vesâire), harifî. ◆ (Bir ressam hakkında) Sonbahara ait levhalar yapmaktan telezzüz eden.

Automne [imz.] (*ôtone*) Sonbahar, güz, hazan, harif. ◆ İlk ihtiyarlık, mebde-i şeyhûhet. ◆ Zeval. ‖ (mec.) İnhitat. ‖ **Le premier** – Sonbahar iptidâları.

Automobile [s.] Bi-nefsihi müteharrik. = [ims.] Buhar, elektrik gibi bir kuvvetle hareket ederek kendi kendisine gidiyor gibi gözüken araba.

Automateur,trice [s.] Kendi kendine hareket hâsıl eden.

Autonome [s.] İdare-i muhtâre ve mümtâzeyi hâiz (memleket). ◆ Fikr-i zatîsinden başka bir fikir izhar etmeyen. ‖ **Province** – Vilayet-i mümtaze.

Autonomie [ims.] Muhtâriyet-i idare, idare-i muhtâre ve mümtâze. ‖ (mec.) Serbestî-i manevi veya akli. ‖ – **sprituelle** Muhtâriyet-i mezhebiye.

Autopathie [ims.] (fls.) Diğerlerinin neşat ve kederine karşı lâkaytlık veren bir hodperestlik.

Autoplastie [ims.] (crh.) Bedenin harap olmuş bir cüz'ünü diğer sağlam bir cüz'üyle eklemeklik, tasni'-i uzuv.

Autopside [s.] İncilâ-yı madenîyi hâiz olan.

Autopsie [ims.] (t.) Esbab-ı mevtin tahakkuk ve teftişi zımnında bir meyyitin fethi, feth-i meyyit ameliyatı. ◆ Bu teftişi mübeyyin rapor. ‖ (Mütekaddimîn indinde) Ruhun âlihe ile münasebatta bulunması hâli. ‖ (mec.) Tahlil.

Autopsier [ft.] Feth-i meyyit ameliyatı icra etmek.

Autopsique [s.] Feth-i meyyit ameliyatına müteallik.

Autor (*d'*) (z.) Şiddetli, kati surette.

Autorisable [s.] Kabil-i tecviz ve müsaade.

Autorisation [ims.] Me'zuniyet, müsaade, ruhsat, mesağ.: – **légale** Mesağ-ı şer'î, kanuni. ◆ Ruhsatnâme.

Autorisé,e [s.] Müsaade ve ruhsatı hâiz, me'zun, murahhas. ◆ Caiz. ◆ Sahib-i hüküm ve nüfuz. ‖ **Fille – e** Avrupa'da polis defterine ismini kaydettirip âlüftelik için ruhsat istihsal etmiş biçare kadın.

Autoriser [ft.] Hüküm ve nüfuz vermek. ◆ Me'zun, murahhas kılmak. ◆ Me'zuniyet vermek, müsaade etmek. ◆ Mazur ve muhik göstermek. ‖ **s'** – Kesb-i iktidar ve me'zuniyet etmek. ◆ Emsale veya bir hakka istinaden bir teşebbüste bulunmak. ◆ İstinat etmek.

Autoritaire [s.] Hâkimiyet sıfatını hâiz, hâkim, hâkimâne. = [i.] İrade-i keyfiye taraftarı.

Autorité [ims.] Hüküm, iktidar, nüfuz. ◆ Hükûmet. ◆ Memuriyet. ◆ Hâkimiyet. ◆ Bir büyük muharririn fikri. ◆ Hak. ◆ İtibar, ehemmiyet, nüfuz. ◆ Ruhsat, me'zuniyet. ◆ İdare-i keyfiye usulü. ‖ **D'** – Hâkimiyet sıfatıyla, âmirâne, cebren. ‖ **Coup d'** – Muamele-i mütehakkimâne. ‖ **De pleine** – Hakkıyla, bi-hakkın. ‖ **De son – privée** Hodbehod, bi-gayri hakkın. ‖ **Faire** – Nizam ve kanun yerine geçmek. ‖ **Être en** – Bir hüküm ve iktidarı hâiz olmak. ‖ **L' – locale** Hükûmet-i mahalliye. ‖ **L' – centrale** Hükûmet-i merkeziye. ‖ **L' – compétente** Merci-i ait. ‖ **Les – s civiles** Memurîn-i mülkiye. ‖ **Les – s militaires** Memurîn-i askeriye. ‖ **Les – s compétentes** Memurîn-i aide. ‖ **Par – de justice** Muhakeme hüküm

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ve ilâmıyla. || Bruits sans – Bî-asl ve esas rivayat, erâcif. || Voie d' Hareket-i âmirâne. || Les – s sanitaires Memurîn-i sıhhiye. || L' – spirituelle Hükûmet, memuriyet-i rûhâniye. || L' – exécutive Kuvve-i cezaiye.[40] || L' municipale Hükûmet-i belediye. || L' – paternelle Nüfuz-ı peder. || Donner de l' – à Birşeye atf-ı ehemmiyet etmek. || Jouer d' – Kâğıt istemeksizin oyun oynamak. || Par sa seule – Kendi keyif ve rey-i hodiyle. = [cm.] Re's-i hükûmette bulunanlar, ulülemr. ◆ Memurîn-i hükûmet.

Autour [zm.] Etrafta, etrafında, etrafa, etrafına. || Yanında, nezdinde. ◆ Takriben, aşağı yukarı. (Bu mânâ eskidir.) || Tout – Çepe çevre, dâirenmâdar. || Ici – Bu civarda, bu havalide. || Tourner – de quelque chose Muvaffak olamaksızın daima bir şeye teşebbüs etmek.

Autour [imz.] Ala doğan. || Tiercelet d' – Erkek ala doğan. || (mec.) Nüfuzlu ve gaddar adam.

Au travers [zm.] İçinden, ortasından.

Autre [s.] Başka, diğer, gayr, âhar, öteki. ◆ Başkası, diğeri. ◆ Hiç, hiçbir. || L' – jour Geçen gün. || Nous – s Bizler, biz; Vous – s Sizler, siz. || Vous – s tailleurs Siz terzi kısmı, siz terziler… || Part – Başka yerde. || D' – part Bir taraftan, diğer taraftan, fazla olarak. || De temps à – Ara sıra, vakit vakit. || L'un l' –, Les uns les – s Mütekabilen, biri birini, biri birilerini. || – part Başka yerde. || Un – jour Başka bir gün, sonra. || Un jour ou l' – Günün birinde, bir gün. || Sans – Hiçbir şey ilave etmeden. || L' – Eski askerlerin Birinci Napolyon'a verdikleri isim. || À d' – s! Bunu var başkalarına anlat!, başkalarına yuttur. || Il n'en fait pas d' – s O daima aynı budalalıkları, aynı hataları yapar.

40 Orijinal metinde dizgi hatası: جراعيه şekline yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında جزاعيه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Autrefois [zz.] Vaktiyle, bir vakit, evâilde, eski zamanlarda, mukaddemâ.

Autrement [h.] Başka türlü. ◆ Yoksa, olmadığı hâlde, ve illâ ◆ (Cümle-i menfiye içinde) Hemen, pek de. || Tout – Büsbütün başka.

Autriche [ihs.] Avusturya, Nemçe.

Autrichien,ne [i. – s.] Avusturyalı, Nemçeli.

Autruche [ims.] Deve kuşu, âlih, neâme. || Estomac d' – Herşeyi hazmeden kuvvetli mide.

Autrui [kn.] Gayr, il, başkası, başkaları. (Yalnız *à* ve *de* ile müsta'meldir) : Les maux d' – Başkasının (başkalarının) kederleri; Penser à – Başkasını (başkalarını) düşünmek.

Auvent [imz.] Kapıları ve dükkânları yağmurdan muhafaza için yapılan saçak, kepenk, çatı. ◆ Bazı ağaçları rüzgârın şiddetinden muhafaza için yapılan hasır siper. || (as.) Şapka, kapela, yüz siperi.

Auvergne [ims.] Sahtiyanın batırılması için istihzar olunmuş palamut mahlulü.

Auvergner [ft.] Sahtiyanı palamut mahlulüne batırmak.

Auvesque [imz.] Elma şarabının bir nevi.

Aux (*à les*'den mübeddeldir) İsimlerin cem'-i müzekker ve müennesi mef'ûlün-ileyhinde müsta'mel harf-i tariftir: -e, -ye, -de: Courir – armes Silaha sarılmak; Vivre – champs Kırda yaşamak.

Auxèse [ims.] (ed.) Mübalağa.

Auxiliaire [s.] Yardımcı, imdatçı. ◆ Muin, muavin. || Troupes – s Asâkir-i muavine, imdat askeri. || (sr.) Verbe – Fi'l-i iâne, sıyag-ı mürekkebenin teşkiline yarayan fiil. || (tca.) Livre – Defter-i muavin. = [i.] İmdatçı. ◆ Yardım, imdat. = [imz. – cm.] Kuvve-i muavine, imdat askeri.

Auxomètre [imz.] Hurdebinlerin kuvve-i dahâmetini gösteren alet, mikyas-ı indıham.

Avachi,e [s.] Gevşek, sarkık, bol.

Avachir (s') [fv.] Gevşemek, bollaşmak, sarkmak. ◆ (Kadınlar hakkında) Şişmanlayıp

biçimden çıkmak. (Âmiyâne tabirdir.) || (mec.) Gayret ve metanetini kaybetmek.

Aval [imz.] Nehrin mansabı ciheti, suyun akıntı ciheti, akıntı aşağı (zıddı: *Amont*) ◆ Batı rüzgârı. || **Pays d'** – Bir nehrin mecrası takip edilerek gidilen yer. || **Vent d'** Bahr-i Muhit-i Atlasî sevâhilinde denizden yani garptan gelen rüzgâr ve bir nehrin -bilhassa bu nehir şarktan garba cereyan ederse- cereyanı aksine esen rüzgâr. || **Terre d'** – Vaktiyle Felemenk'e verilem isim. = [zm.] Nehrin mansabına doğru, akıntı aşağı.

Aval [imz.] (tca.) Bir senedin ve ale'l-husus poliçenin te'diyesini mutazammın altına veya zahrına yazılan kefalet ibaresi, aval. ◆ Paris'te memâlik-i ecnebiyeden keşide edilmiş kısa vadeli poliçe. (cm. des *avals*).

Avalage [imz.] Geminin nehrin akıntısına tâbi olarak inerken takip ettiği yol. ◆ Şarap fıçısının mahzene idhali. ◆ Fıçıdan şarap sızıp akması.

Avalaire [ims.] Koşum.

Avalaison yahut **Avalasse** [ims.] Yağmurdan yahut karların erimesinden hâsıl olan sel, seylâb. ◆ Sellerin getirip bıraktıkları taşlar. || (bhr.) Günlerce devam eden garp rüzgârı.

Avalanche [ims.] Dağ ve kaya tepelerinden düşen kar yığını, çığ. ◆ Kalabalık, miktar-ı kesir. || – **de terre**, – **de pierre** Dağlardan yuvarlanan toprak ve taş yığınları.

Avalant,e [s.] Yutan. || (bhr.) Bir nehirden aşağıya, suyun cereyanına doğru iten. || **Arche – e** Altında suların cereyanı pek seri olan köprü gözü. = [imz.] Nehirden aşağıya doğru inen sefine.

Avalé,e [s.] Sarkık. ◆ Yutulmuş. || **À bride – e** Âlâ dizgin, dört nala.

Avaler [ft.] İndirmek. (Bu mânâ ile isti'mal eskidir.) ◆ Yutmak, bel' etmek. ◆ Hırs ve iştihâ ile yiyip bitirmek veya içmek. ◆ Belli olmayacak surette yahut yarım telaffuz etmek. ◆ Süratle ve tehâlükle okumak. ◆ Tahammül etmek, çekmek, katlanmak. ◆ Nazar-ı hırsla bakmak. ◆ Bir senedin altında kefil yazılmak. ◆ Budalaca inanmak. || – **un bouillon** Büyük bir zarara uğramak. || **Faire – des couleuvres à quelqu'un** Birisini inanmayacak şeylere inandırmak. || – **sa cuiller** Kaçmak. || – **sa gaffe** Ölmek. || – **une branche** Bir dalı iğmek/eğmek. || – **sa langue** İç sıkılıp esnemek. ◆ Susmak. ◆ Ölmek. || – **le calice** Katlanmak, yutmak. || **Faire** – İnandırmak, yutturmak. = [fl.] Bir nehrin mansabına doğru inmek. (Az müsta'mel.) || **S'** – Yutulmak. ◆ Sarkmak. ◆ Kabul ve tahammül olunmak.

Avale-tout Çok yiyen adam, obur, müsrif. (cm. des *avale-tout*)

Avaleur,se [s.] Yutucu, obur.

Avaliste [imz.] (tca.) Aval veren yani poliçenin tesviyesine kefalet eden adam.

Avaloire [ims.] Boğaz. ◆ İsraf. ◆ Paldım.

Avalure [ims.] Beygir tırnağının deriden ayrılması.

Avançage [imz.] Kira arabalarının durmasına mahsus mahal. ◆ Bir mahall-i mahsusada durmaları için kira arabalarına verilen müsaade.

Avance [ims.] İlerleme, ileride bulunma, takaddüm, müsabakat. ◆ Bina çıkıntısı, cumba, şehnişin. ◆ Tefevvuk. ◆ Fayda. ◆ İkraz. ◆ Sermaye. ◆ Taviz, alelhesap. || **Prendre l'** – İlerlemek, ileride bulunmak. || **Être en** – Peşin vermiş yahut idâne etmiş olmak. || – **sur titres** Esham üzerine ikraz olunan meblağ. || – **sur nantissement** Terhinata mukabil ikrazat. || **Faire des – s** Peşin akçe vermek. = [cm.] Islah-ı deyn[41] için îrad olunan mukaddemat. ◆ İlk teşebbüsat-ı âşıkane. ◆ Peşin verilen akçe. || **D'** – yahut **Par** – Bervech-i peşin. || **En** – Vaktinden evvel, erken gelmiş, gecikmemiş, vakt-i muayyenin hulûlünden evvel, miaddan evvel.

41 Orijinal metinde dizgi hatası: بين [=beyn: ara] şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında دين [=deyn: borç] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Avancé,e [s.] İlerlemiş, takdim veya terakki etmiş. ◆ Ta'cil olunmuş. ◆ Vaktinden evvel gelmiş. ◆ Mesut, bahtiyar. (Müstehziyâne tabir.) ◆ İleride bulunan. ◆ Geçkin. ◆ Yetişmiş, pek kemâle varmış. ◆ Bayatlanmış, çürümüş. ◆ Teklif ve dermeyan olunmuş. ◆ Peşin verilmiş, ikraz olunmuş. || (as.) **Poste** – İleri karakolu. || (mec.) Akıl ve zekâ ve malumatça pek terakki etmiş. = [i.] Efkârında yahut mevki ve memuriyetinde terakki etmiş adam. = [imz.] Reis-i mahkemenin bir davanın takdimi hakkında verdiği emir.

Avancée [ims.] (as.) Mütekaddim karakol ve bu karakolun ikamet ettiği bina yani kale ve istihkâmın birinci manii addolunan kapısının ilerisinde ikame edilen karakol neferi veya karakolun sâkin olduğu bina demektir.

Avancement [imz.] İlerleme, terakki. ◆ Takaddüm. ◆ Yol alma, ilerleme. ◆ Tefeyyüz, terfi. || – **d'hoirie** Bir adamın varisine kendi hayatında mirasa mahsuben verdiği şey. || – **de grade** Terfi-i rütbe. || **Avoir un** – Terakkiyata, terfie nâil olmak.

Avancer [ft.] İleriye sürmek. ◆ Uzatmak. ◆ İlerletmek, terakki ettirmek. ◆ Peşin vermek. ◆ Te'diye yahut idâne ve ikraz etmek. ◆ Ta'cil ve tesri' etmek. ◆ Faydası dokunmak. ◆ Teklif ve dermeyan etmek. || – **une montre, une pendule** Saatin akrebini ileriye sürmek. = [fl.] İlerlemek, ileri gitmek, terakki etmek. ◆ Pek çabuk yürümek. ◆ İleriye doğru sıradan çıkmak, çıkıntılı olmak. ◆ Terfi-i rütbe etmek. ◆ (Saat hakkında) İleri olmak. || – **en âge** İhtiyarlamak. || **S'** – İlerlemek. ◆ Uzanmak. ◆ Geçmek. ◆ İleri gitmek, haddi tecavüz etmek. ◆ Yaklaşmak. ◆ (Memuriyet hakkında) Terakki etmek.

Avanceur [imz.] Mukriz.

Avanie [ims.] Tahkir, sû-i muamele.

Avano [imz.] Sayd-ı bahrî için kepçe.

Avant [hc. – z.] Evvel, mukaddem. ◆ İleride, ileri bir derecede. ◆ Önde, ileri (zaman ve mekân ve rütbece). || **Il est arrivé** – **moi** O benden evvel geldi. || **Ma maison est** – **la vôtre** Benim evim sizinkinden evveldir, sizinkinin önündedir. || – **qu'il pleuve** Yağmur yağmadan evvel. || – **tout** Herşeyden evvel, iptidâ. || – **peu** Çok geçmeden, yakında. || **N'allons pas si** – O kadar ileri gitmeyelim. ◆ Geç vakit. || – İleriki, evvelki. || **En** – İleriye, ileride. ◆ İstikbalde. ◆ İleri! || **Mettre, jeter queulqu'un en** – Birisini şahit getirmek, kefil göstermek. || – **que vous fussiez arrivé** Siz gelmeden evvel. || **En** – **de** Önünde, ilerisinde. || – **faire droit** Kable'l-hükm. = [imz.] Ön, ön taraf. || (bhr.) Geminin ön tarafı. || **Aller de l'** – İleri gitmek, yol almak. ◆ Düşünmeksizin tehlikeli bir işe girişmek.

Avantage [imz.] Fayda, menfaat, temettü. ◆ Takaddüm, temeyyüz, efdaliyet. ◆ Galibiyet, muvaffakiyet, muharebenin kazanılması. ◆ Şeref. ◆ Oyunda olunan müsaade, taş çıkarış, sayı bağışlama. ◆ Müsaade. || **Prendre l'** – **pour monter à cheval** Beygire kolay binmek için yer intihab etmek, binek taşına çıkmak. || **À l'** – **de** Faydalı olacak surette, birinin menfaatine. || **Être mis, vêtu à son** – Yakışacak surette giyinmiş olmak. || **J'ai l'** – **de connaître votre père** Pederinizi tanımak şerefine nâilim. || **Prendre** – **contre son adversaire** Hasmı aleyhinde gıyaben bir hüküm istihsal etmek. || **Tirer** – İstifade etmek.

Avantager [ft.] İstifade ettirmek. ◆ Müsaade etmek. ◆ Bahş ve ihsan etmek. ◆ Himaye etmek. ◆ Birine me'mulünden fazla vermek. || **S'** – Birine istifade ettirmek. ◆ Müstefid olmak. (Bu mânâ eskidir.)

Avantageusement [h.] İstifade tarikiyle, müfid olacak surette. ◆ Namuskârâne, müsait bir surette.

Avantageux,se [s.] Faydalı, istifadeyi mûcip. ◆ Müfid, nâfi. ◆ Yakışan, mutabık. ◆ Hüsn-i tesir eden, güzel. ◆ Hodpesend, hodbin, enâniyetli. = [i.] Hodpesend adam.

Avant-avant [h.] (as.) İleri - ileri! (Muharibîni teşvik etmek ve hasma meydan okumak için edilen nidâ veya verilen kumandadır.) (cm. des *avant-avant*)

Avant-bataille [ims.] (as.) Pişdar. (Kadimdir. El-yevm bu mânâda *Avant-garde* kelimesi müsta'meldir.) (cm. des *avant-batailles*)

Avant-bec [imz.] Köprü ayağı mahmuzu. ‖ (bhr.) Dubanın baş yabı ki *brise-glace* dahi denilir. (cm. des *avant-becs*)

Avant-bouche [ims. (tşr.) Mukaddem-i fem, ağzın dudaklardan dişlere kadar olan kısmı. (des *avant-bouches*.)

Avant-bras [imz.] Kol, mirfak, sâid (cm. des *avant-bras*)

Avant-chemin-couvert [imz.] (as.) İleri rah-ı mestur. (cm. des *avant-chemins-couverts*).

Avant-clou [imz.] Çatlatmamak istenilen bir tahtaya çivi mıhlamak için evvelce bu çividen biraz küçük hacimde bir delik açmaya yarayan alet, burgu. (cm. des *avant-clous*)

Avant-corps [imz.] Bir binanın veya bir dolap vesâirenin önden dışarıya çıkmış ciheti (des *avant-corps*).

Avant-cour [ims.] Dış havlu (cm. des *avant-cours*).

Avant-coureur [imz. – s.] Müjdeci, pişrev, mübeşşir, kılavuz. ‖ (as.) Keşşaf, pişdar. ‖ (mec.) Bir şeyin vuku bulacağını haber veren, bir şeye delâlet eden, alâmet. (cm. des *avant-coureurs*)

Avant-courrière [ims.] Yalnız inde'ş-şuarâ ve **L' – du jour, du soleil** tabirlerinde müsta'mel olup fecrden kinâyedir. ◆ Umumiyetle bir şeye takaddüm edip diğer bir şeye delâlet eden.

Avant-dernier,ère [s.] En sonra bulunandan evvel olan, kable'l-ahîr (cm. des *avant-derniers*,*ères*).

Avant-fossé [imz.] Hendek önü. ‖ (as.) İleri hendek.

Avant-front [imz.] (as.) İlk safta bulunan asker (cm. des *avant-fronts*)

Avant-garde [ims.] (as.) Pişdar; **Tête d'** – Pişdar başı; **Gros d'** – Pişdar kısm-ı küllisi. (cm. des *avant-gardes*)

Avant-glacis [imz.] (as.) İleri şiv-i sahra (cm. des *avant-glacis*).

Avant-goût [imz.] Lezzetli bir şeyin yenmezden veya içilmezden evvel tefekkürle hissolunan lezzeti. ‖ (mec.) Vukuu ümit veya havf edilen bir şeyin tefekkürüyle hâsıl olan ihtisas (cm. des *avant-goûts*).

Avant-hier [zz. – imz.] (*avantière*) Evvelki gün.

Avant-ligne [imz.] (as.) İleri hat.

Avant-main [imz.] Avuç. ◆ Beygirin ön tarafı, alnı ve göğsü, kısm-ı kuddamı. ◆ Kâğıt oyununda evvel oynamak hakkı. (cm. des *avant-mains*.)

Avant-midi [imz.] Kable'z-zuhr (cm. des *avant-midis*)

Avant-mur [imz.] Dış duvar. ‖ (as.) Kale duvar-ı haricisi. (cm. des *avant-murs*)

Avant-parallèle [imz.] (as.) İleri muvâzi.

Avant-pêche [ims.] Turfanda yetişir bir nevi şeftali.

Avant-pied [imz.] (tşr.) Ayağın ön tarafı, ayak tarağı, muştü'l-kadem. (cm. des *avant-pieds*.)

Avant-plan [imz.] Bir levhada diğerlerinin önünde gösterilmek istenilen eşya ve tasâvirin bulunduğu yer.

Avant-poignet [imz.] (tşr.) El tarağı, muştü'l-yed (cm. des *avant-poignets*).

Avant-port [imz.] (bhr.) Bir büyük limanın ağzında bulunan küçük liman (cm. des *avant-ports*)

Avant-poste [imz.] (as.) İleri karakol. ◆ İleri karakol mevkiinde bulunan asâkir. ◆ Muhâcemat-ı hariciyeye karşı müdafaa ve himaye eden (cm. des *avant-postes*).

Avant-projet [imz.] Lâyiha müsveddesi. (cm. *avant-projets*)

Avant-propos [imz.] Mukaddime, dibace. ◆ Bir bahse girişmezden evvel îrad olunan mukaddemat. (cm. des *avant-propos*.)

Avant-quart [imz.] Bazı saatlerin saat başında ve yarım ve çeyrekten biraz evvel olarak ilk çalmaları (cm. des *avant-quarts*)

Avant-scène [ims.] Ezmine-i kadîmede tiyatro sahnesi. ◆ El-yevm tiyatro perdesiyle bi-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

rinci mevki arasındaki mahal. ◆ Burada bulunan loca. ◆ Tiyatro oyununun oynanılan vukuatından evvel farz olunan vukuatı. ‖ (mec.) Mukaddime. ‖ (Âmiyâne) Bir kadının göğsü. (cm. *des avant-scènes*.)

Avant-tête [ims.] (as.) – **du coffre** Kaponyer[42] re's perdesi.

Avant-toit [imz.] Çatının dışarıya çıkmış cihetі, saçak (cm. des *avant-toits*).

Avant-train [imz.] Arabanın ön tekerlekleri. ◆ Bir beygirin ön ayakları ve göğsü. ‖ (as.) Toparlak. ◆ Ön araba, ön düzen. (cm. des *avant-trains*.)

Avant-veille [ims.] Arefeden evvel olan gün, vuku bulacak birşeyden iki gün evvel, daha evvelki gün (cm. des *avant-veilles*).

Avant-ville [ims.] Bir şehrin önünde bulunan kenar mahalle, varoş.

Avare [i. – s.] Hasis, tamahkâr, bahil. ◆ İsraf etmeyen. (Bu mânâca iyi makamda da kullanılabilir.)

Avarement [h.] Hissetle, tamahkârâne. (Eskimiştir.)

Avariable [s.] Zarar ve hasara uğrayabilen.

Avarice [ims.] Tamahkârlık, hisset, buhl. ◆ Erbab-ı haset, tamahkârlar.

Avaricieusement [h.] Büyük hissetle, pintilikle. (Az müsta'mel.)

Avaricieux,se [i. – s.] Olmayacak şeylerde hisset gösteren, pinti. ◆ Hissetkârâne.

Avarie [ims.] Gemi sakatlığı ve emsali hasar ve zarar-ı bahrî, avarye. ◆ Gemi hamûlesinin veya sâir eşya-yı ticariyenin hasara uğraması. ◆ Ber'en dahi naklolunan eşyanın uğradığı hasar. ◆ Zarar. ‖ (mec.) Mahzur, fenalık. ‖ (bhr.) Bir limanın hüsn-i idâmesi için lenger-endaz olan sefâin tarafından verilen resm, liman resmi. ◆ Bir sefine kaptanına verilen tazminat yahut bahşiş ve mükâfat. ‖ – **s grosses ou communes** Hasarat-ı bahriye-i azîme veya umumiye. ‖ – **s simples ou particulières** Hasarat-ı bahriye-i âdiye veya hususiye. ‖ **Réglement d'** – Hasarat-ı bahriyenin suret-i tesviyesi. ‖ **Contribuer dans l'** – Hasarat-ı bahriye guremâsına dâhil olmak. ‖ **Action d'** – Hasarat-ı bahriye davası. ‖ **Clause franc d'** – Hasarattan berî olmak şartı. ‖ (as.) Nakliyat zararı, hasarı.

Avarié,e [s.] Sakatlanmış (gemi). ◆ Hasara uğramış (eşya). ◆ Hasta veya mecruh.

Avarier [ft.] Gemiyi sakatlatmak, eşya-yı ticariyeyi hasara uğratmak. ◆ İras-ı zarar etmek. ‖ **s'** – Gemi hasara uğramak, sakatlanmak. ◆ Bozulmak.

Avatar yahut **Avatara** [imz.] Hinduların itikadınca âlihenin yeryüzüne inmesi ve insan suretinde temessülleri. ◆ Tahavvül, tenâsüh.

À-vau-l'eau [h.] Suyun akıntısına doğru. ‖ **Aller** – Beyhûde yorulmak, akıntıya kürek çekmek. ◆ Karma-karışık, intizamsız olmak.

À-vau-de-route [h.] İntizamsız bir surette ve alelacele. (Firar eden asker hakkında müsta'meldir.)

Avaux [imz.] (nb.) Kırmız meşesi.

Avé yahut **Avé-maria** [imz.] Cebrail'in Hazret-i Meryem'e hitap ve selamı ve İncil'in bunu nâkil suresi. ◆ Tesbihin bu sureyi okumayı mûcip bir tanesi. ‖ (mec.) Pek az vakit.

Avec (hc.) (*vèk*) İle: **Il faut tâcher de bien vivre – tout le monde** Bütün halkla iyi geçinmeye çalışmalı. ◆ Beraber: **Prenez cet homme et partez** – Bu adamı alıp beraber gidin. ◆ Birlikte. ◆ ile beraber: – **tout le respect que je vous dois** Size borçlu olduğum kâffe-i hürmet ve ta'zimle beraber. ‖ **D'** – -den: **Distinguer l'ami d' – la flatteur**[43] Dostu müdâhinden fark etmek. ◆ Göre: – **vous** Size göre, sizin nokta-i nazarınıza göre. ◆ Rağ-

42 fr.: *caponnière*.

43 Orijinal metinde örnek olarak sunulan ve "Dostu müdâhinden fark etmek" şeklinde tercüme edilen bu ifade dizgi hatası sonucu bir sonraki satırda yer almıştır. İlgili ibare burada doğru yerine aktarılmıştır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

men, bununla beraber: – toute son érudition, il est mort pauvre O kadar kemâlâtına rağmen yine fakir olarak vefat etmiştir.

Avecque [hc.] (Vaktiyle şiirde *avec* yerine isti'mal olunurdu; bugün gayr-ı müsta'meldir.)

Aveindre [ft.] Bir şeyi bulunduğu yerden çıkarmak.

Aveine [imz.] (*avoine* kelimesinin imlâ-yı atikidir) Yulaf, alef.

Aveinière [ims.] Yulaf tarlası.

Avelanède [ims.] Palamut kabuğu. ◆ Meşe palamudu.

Aveline [ims.] Büyük fındık.

Avelinier [imz.] Taneleri büyük fındık ağacı.

Avellannaire [s.] Fındık cesâmetinde olan. ‖ (tt.) Fındık yiyen.

Avénacée [ims.] (nb.) Yulafa müşâbih hububat envâı fasîlesi, fasîle-i alefiye.

Avénage [imz.] Vaktiyle köylülerin derebeylerine verdikleri yulaf vergisi, alefiye.

Avenant,e [s.] Güzel, latif, tab'a muvâfık, sevimli, yakışıklı; Air – Tavr-ı müstahsen. ◆ Ait (hisse). ‖ À l' – Mütenâsip surette, nispet üzere, mütenasiben. ◆ Ona göre, ve helümme cerrâ. ‖ à l' de Göre, nispetinde; Le dessert fut à l' du repas Meyve de taama göre, taama münasip bir surette idi.

Avénement [imz.] Geliş, vürud. (Bu mânâ ile isti'mali eskidir.) ◆ Vuku, icra; L' de la Réformation XVIe au – siècle On altıncı karnda ıslahat-ı mezhebiye icrası. ◆ Bi'set, meb'as; L' – du Messie Bi'set-i İsa (asm.) ◆ Büyük bir mevkiye suud, tahtına cülus, sandâlî-i hükûmete kuud. ‖ L' – au trône de S. M. I. le Sultan Cülus-ı Hümâyun-ı Hazret-i Şehriyarî. ‖ Droit de joyeux – Kralların kuudunda vaktiyle ahaliden aldıkları vergi.

Avenier,ère [s.] (tt.) Yulafta bulunan.

Avenir [fl.] Ansızın ve tesadüfen zuhur etmek. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Avenir [imz.] Gelecek zaman, istikbal. ◆ Âti, müstakbel. ◆ Ahlâf. ◆ Ebediyet. ‖ À l' – Bundan böyle, ileride, ba'demâ, fi-maba'd.

À-venir [imz.] (hk.) Davetnâme.

Avent [imz.] Mevlid-i İsa (asm.)'dan evvelki dört hafta, Küçük Perhiz. ◆ Küçük Perhiz'de okunan dualar ve onları hâvi kitap. ‖ Jeûner l' – Küçük Perhiz'i tutmak. = [imz. – cm.] Küçük Perhiz vakti.

Aventer [ft.] (bhr.) İyi rüzgâra bırakmak.

Aventure [ims.] Vaka, hadise. ◆ Sergüzeşt, macera. ◆ Kaza, tesadüf. ◆ Talih. (Bu mânâ eskimiştir.) ◆ Macera-yı âşıkane. ‖ Dire la bonne – Fala bakmak, fal açmak. ‖ Diseur, diseuse de bonne – Falcı, falcı karı. ‖ À l' – Bilâ-maksat, rastgele, gelişigüzel, gayr-ı kasdî. ‖ Par – yahut: d' – Tesadüfen, kazara, ezkaza. ‖ Homme d' – Serseri adam. ‖ Femme à – s Âlüfte kadın. ‖ Chercher – Kısmet, ganimet aramak. ‖ Tenter l' – Neticesi meçhul bir işe girişmek, talihi denemek. ‖ Prêt à la grosse – İstikraz-ı bahrî.

Aventuré,e [s.] Kaza ve tehlikeye bırakılmış. ◆ Talih ve kısmete tâbi.

Aventurer [ft.] Tehlikeye bırakmak, tehlikeye koymak. ‖ s' – Tehlikeye girmek, nefsini muhâtaraya, tehlikeye ilka etmek. ‖ (mec.) Tarik-i hatada ileriye varmak.

Aventureusement [h.] Talih ve kısmete bağlı olarak. ◆ Rastgele, asılsız olarak.

Aventureux,se [s.] Talih ve kısmete bağlı. ◆ Tehlikeye giren. ◆ Münasebat-ı âşıkanede bulunan.

Aventurier,ère [i. – s.] Talih kovalayan, tesadüfe bağlanan, muvaffak olmak ümidiyle her işe girişen, sergüzeşti pek çok vukuatı hâvi adam. ◆ Servet ve sanatı olmayıp hile ve dolandırıcılıkla yaşayan, serseri, hâne-berduş. = [imz.] (as.) Kadîmen toplanma, devşirme asâkir ki Avrupa'da milel-i muhtelifeden mürekkep birtakım serserilerden ibaret idi. ‖ (bhr.) Amerika denizlerinde korsan. ◆ Müsellah tüccar gemisi. =

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

[s.] Serseriyâne. || (mec.) Rastgele üzerine atılmış, ileriye sürülmüş.

Aventurine [ims.] Kevkeb taşı, haceretü'l-berk. ◆ Kevkeb taşının camdan taklidi. = [s.] Kevkeb taşı renginde olan.

Avenu,e [s.] Vuku bulmuş. || **Non** – Gayr-ı vâki, keenlemyekün. || **Être considéré comme non** – Keenlemyekün hükmünde tutulmak.

Avenue [ims.] Bir mahalle îsal eden yol, tarik. ◆ İki tarafında ağaçlar gars olunmuş yol, hıyâban. ◆ Geçit, medhal, mevrid. ◆ Bahçe ve orman yolu. ◆ Zuhur, bi's, meb'as. || **L' – de Jésus** Meb'as-i İsa (asm.). || (mec.) Yol, tarik.

Avérage [imz.] (tca.) Tahakkuk eden miktar-ı vasatî.

Avéré,e [s.] Tahakkuk etmiş, muhakkak, sahih, sabit, mevsuk, yakîn. || **Fait** – Rehin-i sübut olan bir emir, bir iş, emr-i sabit.

Avérer [ft.] Sıhhatini ispat etmek, tahakkuk ettirmek. (Eskidir.) || **s'** – Tahakkuk etmek.

Avergot [imz.] Yumurta. || **Ripaille d' – s** Omlet, kaygana.

Averrhoès [ihz.] İbnü'r-Rüşd.

Averrhoïsme yahut **Averroïsme** [imz.] (fls.) İbnü'r-Rüşd felsefesi.

Avers [imz.] Meskûkâtın, madalyaların yüz tarafı.

Averse [ims.] Sağanak, şiddetli yağmur. ◆ (Müstehziyâne) Birçok şey.

Aversion [ims.] Nefret, istikrah. ◆ Buğz, kin, husumet. || **Avoir de l'** – İstikrah etmek. || **Prendre en** – Kin bağlamak. || **Bête d'** – Hakkında gayr-ı kabil-i iktiham bir nefret hissedilen hayvan. ◆ Menfur adam.

Averti,e [s.] Haberdar, habir, âgâh, malumatlı. ◆ İhtarnâme gönderilmiş (gazete veya gazeteci). ◆ Müteyakkız, ikaz edilmiş. || **Tenez-vous pour** – Kulağınızda kalsın!

Avertin [imz.] İnsanı muannid, hadid eden bir zihin hastalığı ve bu hastalığa tutulmuş adam. ◆ Gülünç, garip hareket. ◆ Koyunların baş dönme hastalığı.

Avertir [ft.] Haber vermek, malumat vermek, âgâh etmek. ◆ İhtar ve tembih etmek. ◆ Tefhim etmek. || **S'** – Birbirine haber vermek, haberleşmek.

Avertissement [imz.] Haber, malumat. ◆ İhtar, tembih. ◆ Mukaddime, dibace. ◆ İhtarnâme. ◆ Takaddüm.

Avertisseur,se [i. – s.] Haber veren, ihtar eden, muhtır.

Aveu [imz.] (hk.) İtiraf, ikrar. ◆ Şahâdet. ◆ Rıza, iradet. ◆ İfade, beyan, arz. ◆ İlan-ı aşk. || **Homme sans** – Serseri, hâne-berduş, mechulü'l-ahvâl kimse. || **De l' – de** İtiraf ettiği vechile. || **– judiciaire** Huzur-ı hâkimde ikrar. || **– extra judiciaire** Huzur-ı hâkimin gayrıda ikrar. || **– verbal** İkrar-ı şifahi. || **– littéral** İkrar bi'l-kitâbe. || **Rétraction de l'** – İkrardan rücu.

Aveuer [ft.] (Avcı ıstılahında) Gözden kaybetmek.

Aveuglant,e [s.] Gözleri kör gibi eden, göz kamaştıran: **Lumière – e** Göz kamaştıran ziya. || (mec.) Hakikati görmeye mani.

Aveugle [i. – s.] Kör, âmâ. ◆ Havass-ı hamseden bir veya birkaçının isti'malinden mahrum adam. || (mec.) Akıl ve iradetini kaybedecek derecede sevdaya, hiddete, kin ve husumete veya nefs ve şehvete mağlup. ◆ Hakikati görmeye mani. ◆ Bilâ-tetkik, bilâ-temyiz. || **À l'** – Kör körüne, düşünmeksizin, ale'l-ımyâ. || **Être réduit à chanter la chanson de l'** – Sefalete düşmek.

Aveuglé,e [s.] Kör olmuş. || (mec.) Akıl ve muhakemesini isti'malden mahrum kalmış. ◆ Gözü kamaşmış. ◆ Meclub olmuş.

Aveuglement [imz.] Körlük, amâ. || (mec.) İdraksizlik, düşünmeyiş. ◆ Muhabbet, iptilâ.

Aveuglément [h.] Kör gibi, kör körüne, ale'l-ımyâ, gafletle.

Aveugle-né,e [i. – s.] Anadan doğma kör (cm. des *aveugles-nés,nées*)

Aveugler [ft.] Kör etmek. ◆ Körletmek. ◆ Göz kamaştırmak. || (mec.) Aklını almak, a'ma-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

lini fikirden mahrum bırakmak. ‖ (bhr.) Gemi rahnelerini muvakkaten tıkamak, su giren deliği tıkamak, körletmek. ‖ s' – Kör olmak. ‖ (mec.) Doğru düşünmemek, hakikati görmemek.

Aveuglette (à l') [h.] Kör gibi karanlıkta yoklayarak, karanlıkta emekleyerek. ‖ (mec.) Rastgele, bilâ-tetkik, ale'l-ımyâ.

Aviation [ims.] Havadan ağır bir madde sayesinde kuşların pervazını taklit suretiyle – havadan seyahat usulü.

Avicenne yahut **Avisna** [ihz.] İbn Sina.

Aviceptologie [ims.] Kuş avının ilmi, saydu't-tuyur, kuşbazlık.

Avicule [ims.] İnci midyesi.

Avide [s.] Haris, tamahkâr. ◆ Doymaz, açgözlü, obur. ‖ (mec.) Teşne, hâhiş-ger, talip. ◆ Harisâne, hırs-âmiz.

Avidement [h.] Hırs ve tamahla, harisâne. ‖ (mec.) Mütehâlikâne.

Avidité [ims.] Hırs ve tamah. ◆ Oburluk, açgözlülük. ◆ Teşnelik. ◆ Kemâl-i dikkat.

Avieillir (s') [fv.] İhtiyarlamaya başlamak.

Avila [ims.] Antil adalarında yetişen bir meyve ki yağı müshil gibi veya madde-i tenviriye gibi kullanılır.

Avigner [ft.] (zra.) Asma çubuğu dikmek, daldırmak, daldırma yapmak.

Avili,e [s.] Hor, hakir olmuş. ◆ Kıymet ve itibardan düşmüş, zillete duçar olmuş.

Avilir [ft.] Hor ve hakir etmek, zillete düşürmek, itibardan düşürmek. ◆ Hakarete müstehak etmek. ◆ Tenzil-i kıymet ve fiyat etmek. ‖ S' – İtibardan yahut kıymetten düşmek.

Avilissant,e [s.] Zillet ve hakareti bâis. ◆ İtibardan sukutu mucip.

Avilissement [imz.] Zillet, horluk, hakaret. ◆ Alçaklık, denâet. ◆ (Kelimeler hakkında) Müstehcen olma. (Bu mânâ nâdirü'l-isti'maldir.) ◆ Kıymetsizlik.

Avillon [imz.] Yırtıcı kuşların art pençesi.

Aviné,e [s.] Şaraba batırılmış. ◆ Şarap içmiş, sarhoş, mahmur. ◆ Mestâne. ‖ Avoir les jambes – es Sarhoşluktan sendelemek.

Aviner [fl.] Yeni bir fıçıyı şarap ile işba' etmek. ‖ S' – Şarapla dolmak. ◆ Çok içki içmek.

Aviron [imz.] Kayık, sandal küreği.

Avironner [ft.] Kürek çekmek, kürekle ilerlemek.

Avironnier [imz.] Kayık, sandal küreği yapan veya satan.

Avis [imz.] Rey, fikir. ◆ Nasihat, pend. ◆ İhtar, tembih. ◆ Haber. ◆ İlan. ‖ Être d' – de veya que … fikirde olmak. ‖ Il m'est – que Bana [öyle] geliyor ki... ‖ Lettre d' (tca.) Bir tüccarın kendi muhabirine emtianın irsali yahut poliçenin keşidesi veya sâir bir madde hakkında yazdığı mektup. ‖ à mon – Reyime, fikir ve itikadıma göre. ‖ Suivre l' – de Reyine tevfik-i hareket etmek, nasihatine ittiba' eylemek.

Avisagement [imz.] İhtar.

Avisé,e [s.] Akıllı, tedbirli, habir. ◆ İyi düşünülmüş, makul. ◆ Haberdar edilmiş. ◆ Müşahede olunmuş. ◆ Kurnaz, şeytan. = [i.] Mal – Söylediğini ve yaptığını bilmez adam.

Aviser [ft.] Haber vermek, haberdar etmek, malumat vermek. ◆ Uzaktan fark etmek, seçmek, görmek. ◆ Nasihat etmek. ‖ – aux moyens Çaresine bakmak, esbab ve vesâitini düşünmek. = [fl.] Düşünmek, mülâhaza etmek, tahayyül, tasavvur etmek. ‖ S' – de faire une chose Bir şeyi icraya mütecâsir olmak.

Aviso [imz.] (İspanyolcadan me'huz) (bhr.) Muharebe için seriü'l-hareke vapur, muhabere sürat vapuru, avizo. ‖ – à vapeur İki yüz beygir kuvvetinden ziyadeye mâlik olmayan harp sefinesi. (cm. *des avisos*)

Avisuge [s.] (tt.) Kuşlar üzerinde tufeylî olarak yaşayan.

Avitaillé,e [s.] Me'kûlatını, mühimmatını veya kumanyasını almış (sefine, kale vesâir).

Avitaillement [imz.] (as.) Me'kûlat ve mühimmat tedariki. ‖ (bhr.) Tayfanın ve yolcuların

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKSE ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

taayyüşüne elzem olan erzakın heyet-i mecmuası, kumanya.

Avitailler [ft.] (as.) Me'kûlat ve mühimmat tedarik etmek. || (bhr.) Kumanya düzmek.

Avitailleur [imz.] Me'kûlat ve mühimmat ve kumanya müteahhidi.

Avitin,e [s.] Âbâ ve ecdaddan müntakil.

Avivage [imz.] Cilâlama, perdaht etme.

Avivé,e [s.] Parlak, cilâlı. ◆ Parlamış (ateş).

Aviver [ft.] Cilâlandırmak, perdaht etmek, parlatmak. ◆ (Ateş) Parlatmak, tutuşturmak. ◆ Tahrik etmek, şiddet vermek. ◆ Azdırmak : – une plaie Bir yarayı (kaşıyarak) azdırmak. || S' – Cilâlanmak, parlamak. || (mec.) Canlanmak, şiddet bulmak.

Avives [ims. – cm.] (byt.) Beygirin boğazındaki bezler, atın çene altı bezleri. ◆ Bu bezlerin şişmesi, nekfe-i feres. ◆ At sıracası.

Avo [imz.] Hind'in bir ağacı ki kabuğu kâğıt yapmaya yarar.

Avocasseau [imz.] Fena avukat. (Az müsta'meldir.)

Avocasser [fl.] Şöhretsiz ve kazançsız bir surette avukatlık etmek (makam-ı zemmde müsta'meldir) ve (mec.) müzevvirlik etmek. ◆ Çene yarıştırmak.

Avocasserie [ims.] (Müzeyyifâne) Avukatlık. ◆ Avukatların müzevvirliği yahut avukatlara layık müzevvirlik veya çene yarıştırma.

Avocassier [imz.] Nâ-ehil ve fena avukat. = [s.] Böyle bir avukata müteallik, ait.

Avocat [imz.] Avukat, dava vekili. ◆ Müdâfi. || (mec.) Vasıta-i müdafaa ve teberrâ. ◆ Şefi'. (Bu mânâlarda müennes olarak da kullanılabilir.) || – général İstînaf müddeî-i umumi muavini. || L'avocate des pécheurs Hıristiyanlar indinde Hazret-i Meryem. || à –, – et demi El elden üstündür. || – nommé d'office Vekil-i musahhar || – d'office (Mevadd-ı cezâiyede) Vekil-i mansub. || – du diable İnsanı azdıran, fenalığa sevk eden bir şey veya kimse ◆ Habâis ve fenalık lehinde idare-i kelâm eden kimse. || – consultant Bir dava hakkında ücretle şifâhen veya tahriren mütalaatını bildiren, istişare eden avukat.

Avocatoire [s.] Lettre – Hükümdarın muhâsım bir devletin toprağında bulunan tebaasına vatanlarına avdet için yazdığı emirnâme. || (hk.) İhtarnâme.

Avoine [ims.] Yulaf, alef. ◆ Gıda. ◆ Cet homme a reçu de l' – Bu adamı sevgilisi reddetti. || Écouter à l' – Vaktini kaybetmek. || Piquer l' – Nöbetçi, nöbette dikilmiş olmak. || Être entre l'orge et l' – İki fena mevki arasında bulunmak.

Avoinerie [ims.] Yulaf tarlası.

Avoir [ft.] (Tasrîfi: *J'ai*, *tu as*, *il a*, *nous avons*, *vous avez*, *ils ont*; *j'avais*, *nous avions*; *j'eus*, *nous eûmes*; *j'aurai*, *nous aurons*; *j'aurais*, *nous aurions*; *aie*, *ayons*, *ayez*; *que j'aie*, *que nous ayons*; *que j'eusse*, *que nous eussions*; *ayant*; *eu*, *eue*.) J'ai une maison Bir evim var; Vous avez une grande fortune Büyük bir servetiniz var, büyük bir servete mâliksiniz; Qu'avez vous? Neniz var? || – faim Acıkmak. || – soif Susamak. || – peur Korkmak. || – honte Utanmak. || – horreur Dehşetle nefret ve istikrah etmek. || – la parole Bir mecliste söz söylemek üzere reisten ruhsat almış olmak. || – l'honneur de Kesb-i fahr ve mübâhat etmek. || Je n'avais personne avec moi Yanımda kimse yoktur. || Tutmak, bulundurmak: – une coupe à la main Elde bir bardak tutmak. || Ele geçirmek, almak: On a cela à bon marché Bu ucuz alınır. ◆ Nâil olmak, kazanmak: Il a eu le prix au dernier concours Son müsabakada mükâfatı kazandı. || Qui jamais eut du ciel tant de biens! Feleğin bu kadar niamına kim nâil olmuştur! || (Altına *à* harfi geldiği vakit bir niyet ve mecburiyet ifadesiyle beraber istikbal beyan eder): J'ai à faire une visite Edecek bir ziyaretim vardır, bir ziyaret edeceğim. ◆ J'ai à donner des ordres Verecek evâmirim vardır, bir takım evâmir itâsına mecburum. ◆ Vous n'avez qu'à vouloir Yalnız istemeniz lâzım, sizin istemenize bağlı. || – pour suspect Şüpheli nazarıyla bakmak. ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

En – à quelqu'un Birine gücenmek, hatırı kalmak. || – raison de quelqu'un Birisinin hakkından gelmek. || – pour agréable Bir şeyden memnun olmak, bir şeyi tasvip etmek. || – de quoi Refah içinde olmak. || – son soûl d'une chose Bir şeyden pek ziyade bıkmak. || Tant il y a que, tant y a que Her hâlde. ◆ O derecede ki, bunun neticesi olarak. || – la main Oyunda kâğıt vermek sırası, el kendinde olmak. || – de l'agrément (Tiyatro ıstılahında) Temâşâgeranın hüsn-i kabulüne mazhar olmak. || – le pas sur Takaddüm etmek, hakk-ı takaddümü hâiz olmak. || – préférence Hâiz-i rüçhan olmak. || – la prépondérance Hâiz-i tefevvuk, hâiz-i galibiyet olmak. || – ses coudées franches Hareketinde kemâl derecede serbest olmak. || Vous en aurez Görürsünüz (makam-ı tehdidâne). || – beau faire Beyhûde yapmak. || – beau dire Beyhûde söylemek. J'avais beau lui dire Beyhûde kendisine söyledim, kendisine ne kadar söyledim ise de. || Y – Bulunmak, mevcut olmak. || Il y a Vardır. || Il n'y a pas Yoktur. Il n'y a qu'à parler Bir söylemek kâfidir. || Il n'y a qu'à pleuvoir Yağmur yağmak ihtimali vardır. (Bu fiilin sîgaları ef'al-i müteaddiye ve bazı ef'al-i lâzımenin sıyag-ı mürekkebesini dahi teşkil eder.)

Avoir [imz.] Varlık, servet, mâmelek, malmülk. || (tca.) Alacak, matlubat, sermaye. || Doit et – Zimmet ve matlub.

Avoisinant,e [s.] Komşu, karib, mücâvir, câr.

Avoisiné,e [s.] Être bien – İyi komşuları bulunmak (gibi tabirlerde müsta'meldir).

Avoisiner [ft.] Yakın olmak, komşu olmak. ◆ Hem-hudut, hem-civar olmak. || (mec.) Yaklaşmak, temas etmek. ◆ Müşâbehet ve münasebeti hâiz olmak. || – les cieux Semâvata, göklere yaklaşmak, pek yüksek olmak. || s' – Muttasıl olmak.

Avorté,e [s.] Düşük (çocuk). ◆ Olmadan düşmüş (meyve). || (mec.) Nâ-tamam, ikmâli müyesser olmamış. ◆ Tesirsiz, neticesiz kalmış. ◆ İntizarı boşa çıkmış.

Avortement [imz.] Çocuk düşürme, ıskat-ı cenin. || (mec.) Adem-i muvaffakiyet, başlanılan bir işin yarı yolda kalması yahut bozulması. || (nb.) Çiçeğin meyve vermeden düşmesi. ◆ Meyvenin hadd-ı kemâle erememesi. || (mec.) L' – d'un dessein Bir niyetin adem-i husûlü.

Avorter [fl.] Çocuk düşürmek. ◆ (Hayvanlar hakkında) Yavrularını düşürmek. || (mec.) Muvaffak olamamak, başa çıkamamak. ◆ Sönmek, mahvolmak. || Faire – Boşa çıkarmak, adem-i husûlüne sebep olmak, mani olmak. || (Çiçek ve meyve hakkında) Meyve vermeden düşmek, kemâle erememek.

Avorton [imz.] (t.) Düşük çocuk, sakat, zelik, cenin-i sâkıt. ◆ Düşük yavru. ◆ Kemâle erememiş, pîç yahut ham kalmış meyve. ◆ Nâ-tamam bırakılmış, pek nâkıs bir surette yapılmış iş. ◆ Ufak tefek, zayıf, cılız adam. ◆ Kıymetsiz, ehemmiyetsiz adam. ◆ Nâkıs veya pür kusur netice.

Avouable [s.] İtiraf olunabilir, itirafından utanılmayacak (iş).

Avoué [imz.] (hk.) Muamelat-ı adliye vekili, avue. || (as.) Deâvî-i askeriye vekili, asker avukatı. ◆ Vaktiyle kilise ve manastırların hukukunu müdafaa etmeyi vazife edinen derebeyi.

Avoué,e [s.] İtiraf olunmuş, itiraf-gerde, aleni, celî. ◆ Tasvip edilmiş.

Avouer [ft.] İtiraf, ikrar etmek. ◆ Muhakkak olduğunu kabul ve tasdik etmek. ◆ Bir şeyin veya bir şahsın kendi malı olduğunu veya kendine taalluku bulunduğunu kabul ve itiraf etmek. ◆ Bir derebeyine arz-ı itaat etmek, taht-ı tâbiiyetine girmek. || S' – Birbirine itiraf etmek. ◆ İtiraf olunmak. || S' – de quelqu'un Birinden tasdik olunmak, birini kefil göstermek. (Bu mânâda az müsta'meldir.)

Avouerie [ims.] Kilise ve manastırların hukukunu müdafaa etmeyi vazife edinen eski derebeylerinin hâl ve şanı.

Avoutre [imz.] Piç.

Avouterie [ims.] Droit d' – Vaktiyle Avrupa'da zina töhmetiyle mahkûm olan kadın veya

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

erkeğin bu fiil-i mezmumu irtikâb ettikleri şehirde çırçıplak olarak koşup gezmesinden yahut derebeyine bir miktar-ı muayyen ceza-yı nakdî vermesinden ibaret bir ceza.

Avoyer [imz.] Bazı İsviçre havalisinde reisü'l-hükkâma verilen isim ve unvandır.

Avril [imz.] Nisan ayı. ◆ Bahar. || **Donner un poisson d'** – Nisanın birinci günü mesela yalandan bir sipariş tahmil ederek uzakça bir mahalle göndermek yahut asıl ve esası olmadığı hâlde bir şeye teşebbüs ettirmek gibi latifelerle bir kimseyi aldatıp eğlenmek, gülmek mânâsında bir tabirdir. Bunun mehazına ve vech-i isti'maline gelince: Miladın 1564 tarihinde Fransa Kralı Altıncı Şarl[44] yıl başını değiştirerek Kânunusâni yerine Nisan başını re's-i sene ittihaz etmek arzusuna düşmüş idi. Lakin bu tahvil ve tahavvül her nasılsa kabul-i âmmeye mazhar olamadığından halk indinde yine Kânunusâni iptidâsı re's-i sene addedilmiş ve yılbaşı hediyeleri kemâkân yevm-i mezkûrede teâti olunmuştur. Muahharan Kânunusâni yılbaşı itibar edilmiş ve maahâzâ Nisan iptidâsı hulûl edince yalancıktan şeyler, taklit hediyeler teâti edilerek latife ve aldatmadan ibaret eğlencelere şu suretle bir vesile bulunmuş ve Nisan ayında şems tamamen hut (balık) burcundan çıktığı için bu nevi latife ve aldatmalara "*Poisson d'avril*" nâmı verilmiştir.

Avrillé,e [s.] (zra.) Nisanda ekilmiş.

Avrillée [ims.] Nisan yağmuru.

Avrillet [imz.] (zra.) Nisanda ekilmiş buğday.

Avuer [ft.] Avı gözle takip etmek.

Avulsion [ims.] (crh.) Çıkarma, kal', ihraç: – **d'une dent** Bir dişin çıkarılması.

Avunculaire [s.] (*von-ku*) Amca ve dayıya yahut teyze ve halaya ait, müteallik.

Avuster [ft.] (bhr.) Uç uca, çıma çımaya bağlamak.

Axe [imz.] (he. – hy.) Mihver. || – **de symétrie** Mihver-i tenâzurî. || – **de révolution** Mihver-i devran. || **Grand** – Kat'-ı nâkısın mihver-i kebiri. || **Petit** – Kat'-ı nâkısın mihver-i sagiri. || – **transverse** Kat'-ı zâidin mihver-i kebiri. || – **non transverse** Kat'-ı zâidin mihver-i sagiri. || **Intersection des** – **s** Nokta-i muhdese. || **Demi grand** – **de l'ellipse** Kat'-ı nâkısın nısf-ı mihver-i kebiri. || – **s coordonnés** Kemiyet-i vaz'iye mihverleri. || – **s d'inertie** Atalet mihverleri. || – **secondaire** Mihver-i tâli. || – **optique ou visuel** Mihver-i basarî. || (bhr.) Bazı makaraların meyli. || (tşr.) Boyun mihveri, fıkra-i sâniye-i unkıye. || (Sanâyi'de) Meyl.

Axial,e [s.] Mihvere müteallik, mihverî.

Axie [ims.] Küçük istakoz nevi böcek.

Axifère [s.] Mihverli.

Axiforme [s.] Mihver şeklinde.

Axifuge [s.] (ht.) **Force** – Kuvve-i müba'ide ani'l-mihver.

Axillaire [s.] (tşr.) Koltuk altına müteallik, ıbtî. || (nb.) Yaprağın daldan ayrıldığı mahaldeki köşede biten filiz, ıbtî.

Axiomatique [s.] Bedîhî, bedâheten malum.

Axiom [imz.] (r. – fls.) Bedâheten malum olan hakikat, müteârife, mütebeyyine. = [cm.] Kavâid-i esasiye. || (as.) – **s de guerre** Kavâid-i esasiye-i harbiye.

Axipète [s.] (ht.) **Force** – Kuvve-i mukarrebe ile'l-mihver.

Axis [imz.] (hyv.) Hindistan, Bengale geyiği. || (tşr.) Fıkra-i sâniye-i unkıye.

Axones [imz. – cm.] Yunan-ı kadimde Solon'un kanunlarına verilen isim.

Axonge [ims.] Hayvanat içyağlarının beyaz ve katı kısmı. ◆ Eritilmiş donyağı, şahm-ı hınzır.

Ayant-cause [imz.] (hk.) Alakadârân, ashab-ı alaka. (cm. *des ayant-cause*.)

Ayant-droit [imz.] (hk.) Sahib-i hak, ashab-ı hukuk. (cm. *des ayants-droit*.)

44 *Charles.*

TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Azagaye [ims.] Bir nevi mızrak.

Azaine [ims.] Asker borusu. (Eski nâmdır.)

Azalée yahut **Azaléa** [ims.] (nb.) Amerika hanımeli, açelya.

Azapes [imz. – cm.] (Türkçeden me'huz) (as.) Azebler. (Azebler tesmiye olunan Osmanlı asâkir-i gayr-ı muntazamasıdır ki vaktiyle Anadolu-yu şâhânede teşkil ve tesis olunarak asâkir-i muntazama ile birlikte büyük beldelerin muhafazası hususunda müstahdem idiler.)

Azaphie [ims.] (t.) Seste vuzuh ve taninin fıkdanı.

Azébro yahut **Azèbre** [imz.] (Arabîden me'huz) Afrika yabani esteri, hizebr.

Azédarac yahut **Azédarach** [imz.] (Fârisîden me'huz) Âzâd-draht, tespih ağacı.

Azérole [ims.] Muşmula, zu'rur.

Azérolier [imz.] Muşmula ağacı.

Azimut [imz.] (*t* okunur – Arapça es-semt'den me'huz) (hy.) Semtü'r-re's. || **Angle** – Semt zevâyâsı. || – **magnétique** Semt-i mıknatısî.

Azimutal,e [s.] (hy.) Semtî. = [imz.] Pusula ayarına mahsus alet.

Azof yahut **Azov** [i.] Azak; **Mer d'** – Azak denizi.

Azoïque [i. – s.] Hayvanat müstehâselerini hâvi olmayan, gayr-ı hayvanî. || Mevcudat-ı uzviyenin halkından evvel teşekkül eden veya etmiş farz olunan arazi.

Azoodynamie [ims.] (*zo-o*) (t.) Hastalık neticesiyle yahut sû-i teşekkül tesiriyle kuvve-i hayatiyenin kesb-i zaaf etmesi.

Azootique [s.] (*zo-o*) (arz.) Ecsam-ı uzviyeyi hâvi olmayan (toprak).

Azotate [imz.] (k.) Azotiyet.

Azote [imz.] (k.) Azot. = [s.] **Gaz** – Azot gazı.

Azoté,e [s.] Azotu hâvi.

Azoteux,se [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı Azotî.

Azotique [s.] (k.) Azotu hâvi olan, azotlu. || **Acide** – Hâmız-ı azot.

Azotite [imz.] (k.) Azotit.

Azoture [ims.] (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i azot.

Aztèque [i. – s.] (*as-tè*) Meksika'nın eski ahali-i asliyesi. ◆ Bu kavme müteallik. ◆ Astek lisanı.

Azur [imz.] Lacivert, açık mâi, gök rengi. ◆ Bu renkte olan şey. ◆ Semâ || (mec.) Sükûn ve huzur, masumiyet. || **Ciel d'** – Bulutsuz gökyüzü ve (mec.) Hayat-ı sükûn-perverâne. || **Pierre d'** – Lacivert taşı. || – **de cuivre** Göz taşı.

Azurage [imz.] Mavi ile telvin.

Azuré,e [s.] Laciverdî, mâi. || **La plaine** – **e** Deniz. || **La voûte** – **e, les champs** – **s** Kubbe-i mînâ-fam, fezâ-yı mînâ-fam, semâ, fezâ.

Azurer [ft.] Laciverde, mâiye boyamak. ◆ Mâi renkte göstermek.

Azurin,e [s.] Solgun mâi renginde olan.

Azygos [s.] (*s* okunur) (tşr.) **Veine** – Verid-i ferd.

Azyme [s.] Mayasız, hamursuz (ekmek), fatir. = [imz.] Fatir, hamursuz. || **Fêtes des** – **s** Musevilerin Hamursuz Bayramı, Iyd-ı Fatir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

B

B [imz.] (*be* yahut *bé*) Fransız elifbâsının ikinci harfi ve huruf-ı gayr-ı sadâiyesinin birincisi. Kelimenin âhirinde telaffuz olunmaz. *Plomb* ve *Aplomb* gibi; yalnız *Jacob* (Yakup), *Job* (Eyüp) gibi esmâ-yı hâssa ile *radub* ve *rumb* gibi bazı kelimelerde telaffuz olunur. Mükerrer olduğu vakit yine bir gibi okunur. ◆ Eski Fransız sikkelerinin üzerinde olursa Ruan[45] şehrinde darp edildiğine alâmettir; **BB** işareti ise İstrazburg[46] şehrinde darp edildiğinin işaretidir. || **Être marqué au *b*** Bir gözü kör, yek-çeşm (borgne), kambur (bossu) yahut topal (boiteux) olmak. || **Ne savoir ni *a* ni *b*** Ümmi, echel olmak. || **Ne parler que par – et par f** Daima müstehcen, tahkir-âmiz lakırdılar söylemek.

Baal [ihz.] Eski Süryani ve Fenikelilerin güneşten kinâye olan büyük mevhum mâbudları, Baal. || **Culte de** – Putperestlik. || **Prêtres de** – Riyakâr, mutaassıp rahip. || **Fille de** – Âlüfte.

Baalite [i. – s.] Baalî, güneşten kinâye olan Baal'e ibadet eden.

Baat [imz.] (*ba-âtt*) Siyam Krallığı'nın gümüş bir akçesi ki vezin için de vâhid-i kıyasidir.

Baba [imz.] Baba denilen tatlı, pasta.

Babel [ihz.] Babil şehr-i kadimi. ◆ Cesim bina. ◆ Cesim ve karmakarışık bir yığın. ◆ Pek çok muhtelif lisanlar söylenen mahal. ◆ Adem-i intizam-ı manevi veya aklî. || (mec.) Cesurâne bir teşebbüs, tasavvur. || **Tour de** – (Meşhur Nemrut Kalesi'nden kinâye) Her biri söyler ve kimse kimsenin fikrini anlamaz efraddan mürekkep heyet veya meclis.

Babela [imz.] (nb.) Hind akasyası.

Babélique [s.] Babil'e müteallik. ◆ Pek cesim, gayet yüksek.

Babélisme [imz.] Karışıklık.

Babeurre [imz.] Ayran.

Babiche [ims.] Uzun tüylü ve tüyleri ipek gibi fino köpeği.

Babichonner [ft.] Taramak, temizlemek.

Babil [imz.] Gevezelik. ◆ Kuzgun ve daha bazı kuşların ötmesi. ◆ Sühûlet-i kelâm. || **N'avoir que du** – Mânâsız, kaidesiz, boş şeylerden başka bir şey söylememek.

Babillage [imz.] Gevezelik. ◆ Tatlı, neşeli, eğlenceli meclis.

Babillard,e [s.-i.] Geveze, aklına geleni söyleyen, boşboğaz, lafazan. || **Perroquet** – Muttasıl söyleyen papağan, geveze papağan. ◆ İnsanı çok söylemeye teşvik eden. || **Chien** – Bilâ-sebep veyahut izini, yolunu kaybetmesi

45 fr.: *Rouen*.

46 fr.: *Strasbourg*.

üzerine muttasıl havlayan köpek. ◆ Günah çıkaran rahip. = [ims.] Mektup.

Babille [ims.] Mektup.

Babillement [imz.] Gevezelik.

Babiller [ft.] Gevezelik etmek, çene çalmak. ◆ Fasl etmek, dedikodu yapmak.

Babine [ims.] Bazı hayvanlardaki sarkık dudak, meşfer. ◆ İnsanın dudağı. ‖ **S'en donner parles – s** Çok yemek, müsriflik etmek. ‖ **Se lécher les – s** İyi bir şey yendiği veya içildiği zaman dudaklarını yalayarak hâsıl olan mahzûziyeti izhar etmek, dudaklarını yalamak, yalanmak.

Babiole [ims.] Çocuk oyuncağı. (Bu mânâda az müsta'meldir.) ◆ Ehemmiyetsiz ve lüzumsuz şey. ◆ Parlak fakat bir kıymet-i hakikiyeyi hâiz olmayan adam.

Babiroussa yahut **Babirussa** [imz.] Hind domuzu.

Bablah [imz.] (*h* okunmaz) Bir nevi siyah boya, bablah.

Bâbord [imz.] Geminin sol yanı, sancak ciheti (geminin baş tarafına müteveccihen durulduka sola gelen taraf). ◆ Sol taraf. ◆ **Faire feu de – et de tribord** Elindeki vesâitin kâffesine müracaat etmek. = [zr.] Sol tarafa.

Babordais [imz. – cm.] (bhr.) Sancakçılar. (Muvakkaten geminin sancak cihetinde hizmette bulunan tayfalara verilen nâmdır.)

Babouche [ims.] (Fârisîden me'huz) Tahta pabucu, terlik.

Babouin [imz.] Maymun azmanı şebek. ◆ Bazı oyunlarda yenilenlere öptürülmek üzere duvara çizilen gülünç resim. ◆ Korkak, ahmak. (Bu mânâlar eskidir.) ‖ (t.) Dudakta hâsıl olan sivilce, uçuk. ‖ (mec.) Yaramaz çocuk. (Kız çocuk hakkında müennes olarak *babouine* denilir.) ‖ **Baiser le –** Mahcubâne, sıkılarak itaat etmek.

Baby [i.] Çocuk, bebek.

Babylonien,ne [s.] Babilli. ◆ Babillilere müteallik. ◆ Azim, cesim. ◆ (mec.) Külliyetli, şâyan-ı ehemmiyet. ‖ **Lettres – nes** Hutut-ı mıhiye. = [imz.] Babil lisanı.

Babylonique [s.] Babil'e ait, müteallik. = [imz.] Kadîmen Babil'de yapılan bir şal ki Roma nisvanı buna pek ziyade rağbet gösterirlerdi.

Babylonisme [imz.] (Bilhassa ebniye hakkında) Pek ziyade büyüklük, cesimlik.

Babysme [imz.] (İran'da) Babailik.

Bac [imz.] (*bak*) Köprüsü olmayan nehirlerden geçmeye mahsus sal, tombaz, isplate. ◆ Balıkçıların balıkları hıfzettikleri su ile dolu mahal, livar. ◆ Su gerdeli. ‖ (hk.) Emlâk-i hususiyede olan bir göl veya çaydan mürur hakkı. ◆ Bakara[47] lafzının muhaffefi, bakara oyunu. ‖ **Passer le –** Nehri sal ile geçmek.

Baccalauréat [imz.] Tedrisat-ı idâdiye şahâdetnâmesi. ‖ **– és lettres** Edebiyatta tedrisat-ı idâdiye şahâdetnâmesi. ‖ **– és sciences** Ulûm ve fünûnda tedrisat-ı idâdiye şahâdetnâmesi.

Bacarat [imz.] Bakara denilen kâğıt oyunu.

Bacchanal [imz.] (*ka*) Gürültü, patırtı, şamata. (Cem'i yoktur.)

Bacchanale [ims.] (*ka*) Cümbüş ve sefahat. ◆ Gürültülü âlem-i âb. ◆ Bir nevi gürültülü raks. ◆ Her nevi gürültü, ifrat. = [cm.] Zaman-ı kadimde şarap perisi nâmına icra olunan şenlikler.

Bacchante [ims.] (*ka*) Şarap perisi (Baküs)'e mensup rahibe. ◆ Arsız ve namussuz karı, kahpe. ◆ Güzel bir nevi kelebek.

Bacchus [ihz.] (*bakus*) Esâtir-i Yunaniyede şarap perisi zu'm olunan mevhum bir delikanlı. ◆ Şarap. ‖ **Liqueur de –** yahut **Jus de –** Şarap.

Baccifère [s.] (*kci*) (nb.) Üzüm gibi taneleri olan (nebat), hâmil-i ineb.

Bacciforme [s.] İnebiyü'ş-şekl.

Bacha (mr. Pacha)

• • • • • • • • • • •

47 Fr. *bacarat*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bâche [ims.] Araba, kayık vesâire için yağmur ve toz örtüsü. ◆ Tulumba teknesi. ◆ Kışın çiçekleri soğuktan muhafazaya mahsus üstü camlı bodrum, sandık, ser. ◆ Serpme denilen ağ. ◆ Denizin meddinden çukur yerlerde kalan su.

Bâché,e [s.] Örtülü (araba, kayık vesâire). ◆ Camlı sandıkla örtülü (nebatat).

Bachelette [ims.] Genç kız. (Vaktiyle şuarâ indinde müsta'mel idi, bugün hemen gayr-ı müsta'meldir.)

Bachelier [imz.] Tedrisat-ı idâdiye şahâdetnâmesini hâiz adam. ◆ Eski derebeylikte şövalyeden dûn bir rütbe-i mahsusayı hâiz adam. || – **d'armes** Bir asillik maiyetindeki beyzade, maiyet beyzadesi (Buna *Bas chevalier* dahi denilir.) || – **ès lettres** Edebiyattan mezun. || – **ès sciences** Ulûm ve fünûndan mezun.

Bâcher [ft.] Araba ve kayık vesâire üzerine örtü çekmek.

Bachie [ims.] Şarabın tesiriyle sarhoşların yüzünde hâsıl olan humret.

Bachique [s.] Şarap perisi Baküs'e yahut işret ve şaraba müteallik. || **La liqueur** – Şarap.

Bachon yahut **Bachou** yahut **Bachoue** [ims.] Bağırsakçı fıçısı.

Bachot [imz.] Nehirlerde işler altı düz kayık, peleme. ◆ Nişasta imalinde kullanılan elek.

Bachotage [imz.] Nehirlerde altı düz kayık, peleme kullanma.

Bachoteur [imz.] Pelemeci.

Bacile [imz.] (nb.) Fasîle-i sayvâniyeden su rezenesi, şimâr-ı bahrî.

Bacille [ims.] (t.) Huveynat-ı hurdebîniyeden bir kabile, huveyn, mikrop, basil.

Bacinet [imz.] Şems-sipersiz açık şapka.

Bâclage [imz.] Gemilerin limanda sıralanması, postaya yanaşması. ◆ Liman veya nehrin zincirle veya sâir suretle seddedilmesi.

Bâcle [ims.] Kapı sürmesi.

Bâclé,e [s.] Sürmeli (kapı). || (mec.) Çabuk ve fakat noksan surette bitirilmiş (iş), çırpılmış, çırpıştırılmış. || (bhr.) Kâmilen buz tutmuş.

Bâcler [ft.] (Kapıyı) sürmelemek. ◆ Çabuk yapıp bitirmek, çırpıştırmak. || (bhr.) – **un port** Limanı zincir ile veya sâir suretle seddetmek. || – **un bateau** Gemiyi yükletmek veya boşatmak için postaya yanaştırmak. || (mec.) Bir işi çabuk ve fakat noksan surette görmek, bitirmek, çırpıştırmak. ◆ Elden yürütmek (evrak ve emsalini).

Bâcleur [imz.] Bir şeyi alelacele, yarım yamalak yapıp bitiren.

Baconien,ne [s.] Bakon[48] meslek-i felsefiyesine ait, müteallik.

Baconisme [imz.] Ulûm-i tabiiyeye tetkik ve müşahede ve tecrübe usullerini ithal eden Bakon meslek-i felsefiyesi.

Baconner [ft.] Tuzlu suya koymak, salamuraya yatırmak.

Bactérie [ims.] Ekalim-i hârrede bulunan bir nevi böcek. || (t.) Küçük değneklerden mürekkep gibi görünen ale'l-umum mikroplara verilen isimdir, bakteri, basil.

Bactériologie [ims.] Mikropların tetkiki ilmi, mebhas-i huveynat, bakteriyoloji.

Bactériologue [imz.] Mikropların tetkiki ilmiyle tevaggul eden adam.

Bactromancie [ims.] Değnekler ile tefeül.

Bacule [ims.] (as.) Muharebe taş sandığı.

Baculer [ft.] Değnekle vurmak. (Eski kelime.) ◆ Dövmek, sû-i muamele etmek. ◆ Yere yüzükoyun yatırıp kıçına değnek ile dayak atmak.

Baculométrie [ims.] Değnekle ölçme, mesâha etme.

Badail [imz.] Suyun altından serilen bir nevi balık ağı.

48 *Bacon.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Badaud,e [i. – s.] Şaşkın, aptal, alık. ◆ Her şeye şaşan, vaktini rastgeldiği şeyi temâşâ ile geçiren adam. ◆ Ne söylenirse inanan adam.

Badaudage [imz.] Şaşkınlık, alıklık. ◆ Öteyi beriyi temâşâ ile beyhûde vakit geçirme.

Badauder [fl.] Şaşkın şaşkın her tarafa bakmak. ◆ İşsiz güçsüz sokaklarda dolaşmak.

Badauderie [ims.] Şaşkınlık, alıklık. ◆ İşsizlik, haylazlık.

Badaudisme [imz.] İşsiz güçsüz dolaşıp rastgeldiği şeyi temâşâ iptilâsı.

Badelaire [ims.] (as.) İki ağızlı kısa ve enli ve ucu birdenbire eğri bir nevi kılıç.

Bader [fl.] (Küçük kuşlar hakkında) Ağzını, gagasını açmak.

Baderne [ims.] Direk, seren gibi şeylerde sürtülme ile aşınması melhûz olan aksamın muhafazası için sarılan kaba kaytan veya eski halat örmesi ve (mec.) köhne, amelmande şey veya kimse. ‖ (bhr.) Sallantıdan muhafaza zımnında sefinelerde eşya ve hayvanat yanına gerilen ip ağı vesâire.

Badiane [ims.] (nb.) Çin anasonu.

Badigeon [imz.] Badana. ◆ Badana fırçası. ◆ Düzgün veya yüze sürülen sâir mevadd.

Badigeonnage [imz.] Badana vurma. ◆ Badana. ◆ Badanacılık. ◆ Düzgün sürme. ‖ (mec.) Hakikati nazardan ketm eden suret-i zâhire-i ca'liye.

Badigeonné,e [s.] Badana olmuş, badanalı.

Badigeonner [ft.] Badana vurmak, badana etmek. ◆ Düzgün sürmek.

Badigeonneur [imz.] Badanacı. ◆ Fena ressam. ‖ (mec.) İsti'malden sâkıt olmuş, eski şeyleri birtakım vesâit-i ca'liye ile ihya etmek isteyen adam.

Badin,e [i. – s.] Latifeci, şakacı, mizahı seven adam. ◆ Mizah-âmiz.

Badinage [imz.] Latife, mizah. ◆ Hezliyat. ◆ Kelimat-ı âşıkane, âşıkane sitem. ‖ (mec.) Pek kolay iş, eğlence.

Badine [ims.] İnce değnek. ◆ Hafif baston. ◆ Küçük maşa.

Badiner [fl.] Latife etmek. ◆ Hezliyat söylemek yahut yazmak. ◆ Eğlenmek, maytaba almak. ◆ Çekiştirmek. ◆ (Tentene, kurdele gibi şeyler hakkında) Temevvüc etmek. ‖ – **avec** Tahrik etmek, oynamak (vakit geçirmek için). ◆ İhtiyatsızca kullanmak, oynamak.

Badinerie [ims.] Eğlence ve latife tarikiyle söylenilen söz ve yapılan iş, çocukluk.

Badois,e [i. - s.] Badenli, Baden memleketine mensup, Baden memleketi ahalisinden olan.

Baffetas [imz.] (s okunmaz) Hind'den gelen kaba pamuk bezi.

Bafouer[49] [ft.] İstihzâ etmek, eğlenmek, muhakkirâne tezyif etmek.

Bâfre [ims.] Yemekleri çok ziyafet. ◆ Bol, mebzul taam. ‖ **Ne songer qu'à la** – Yemekten başka bir şey düşünmemek, obur olmak.

Bâfrer [fl.] Çok ve açgözlülükle yemek, oburca yemek. ◆ Ne bulunursa tıkıştırmak.

Bâfreur,se [i.] Çok yiyen, pisboğaz.

Bagace [ims.] (mr. Bagasse)

Bagaffe [imz.] Tabanca.

Bagage [imz.] Yol eşyası, ahmal ve eskal. ◆ Mühimmat. ◆ Bir muharririn heyet-i mecmua-i âsârı. ◆ Pılı pırtı. ‖ **Plier** – Pılı pırtıyı toplamak, hafiyen kaçmak ve ölmek. ‖ **Armes et** – **s** Esliha ve mühimmat. ‖ **à trousse** – Fart-ı isti'cal ile, palas pandıras. ‖ (as.) Ağırlık, eşya, eşya-yı askeriye. ‖ **Menu** – Hafif ağırlık. (Asker bizzat taşır.) ‖ **Gros** – Küçük ağırlık. (Mekârî hayvanatı ile naklolunur.)

Bagarre [ims.] Gürültülü izdiham. ◆ Kavga, arbede. ◆ Müşkilat, dağdağa.

Bagasse yahut **Bagace** [ims.] Şekerkamışı cibresi. ◆ Çivit posası. ◆ Zeytin posası, yahut üzüm cibresi.

49 Orijinal metinde dizgi hatası: *Aafouer* şeklinde hatalı yazılan kelimenin imlâsı *Bafouer* olarak düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bagasse [ims.] Fahişe, kahpe.

Bagatelle [ims.] Kıymetsiz, ehemmiyetsiz ve lüzumsuz şey, ufak tefek, hırdavat. ◆ Ehemmiyetsiz söz, saçma. ◆ Zen-perestlik, hafif-meşrebâne aşk. || **S'amuser aux – s de la porte** Beyhûde, faydasız şeylerle vaktini geçirmek.

Bagne [imz.] Kürek, zindan, tersane.

Bagonler [fl.] Kemâl-i talâkatle gevezelik etmek.

Bagout yahut **Bagou** [imz.] Bir adamın kendini medh yolunda küstahâne ve müteazzımâne söylediği yalanlar, atıp tutma, lafazanlık.

Baguage [imz.] Kiraz, üzüm gibi esna-yı nakilde bozulması melhûz olan meyveleri küfelere yerleştirmek hüneri.

Bague [ims.] Yüzük. ◆ Halka. || **Mettre la – au doigt de** Birisiyle nişanlanmak. || (as.) – **de baïonnette** Süngü bileziği. ◆ Eşyâ-yı askeriye. (Kadim bir kelimedir. Bununla beraber el-yevm *Sortir d'une place vie et – s sauves* cümlesinde müsta'meldir ki bir kaleden nefsini ve eşyasını kurtararak çıkmak mânâsını ifade eder.) || (bhr.) – **d'élingue** Flok halkası, halkalı halat.

Baguenaude [ims.] Yalancı sinâmeki yahut sinâ-yı kâzib denilen bir ufak ağacın meyvesi. ◆ Vezinsiz ve mânâsız şiir. ◆ Budalaca söz, saçma.

Baguenauder [fl.] Boş şeylerle vakit geçirmek, abesle iştigal etmek.

Baguenauderie [ims.] Boş sözler, türrehat, abes. (Az müsta'meldir.)

Baguenaudier [imz.] Yalancı sinâmeki ağacı, sinâ-yı kâzib. ◆ Boş şeylerle vakit geçiren adam. ◆ Bir nevi çocuk oyunu.

Baguer [ft.] Yüzük vermek. ◆ (Dikiş hakkında) Teyellemek, çatmak. || (bhç.) Özü tevkif için fidanın kabuğunu halkavâri soyup çıkarmak.

Bagues [ims. – cm.] Eşya, mühimmat. || – **s et sauves** Eşya ve mühimmatıyla.

Baguette [ims.] Değnek, çubuk. ◆ Maden çubuğu. || (as.) – **de fusée** Tapa mili. || – **de fusil** Tüfek harbisi. || – **de tambour** Trampete değneği. || – **de divination** Sihirbazların güya maden yataklarını ve su membalarını bulmalarına alet olan değnek. || **Tenir la** – Sevk ve idare etmek. || **Commander à la** – Azamet ve şiddetle birisine icra-yı hükm ü nüfuz etmek. || **Obéir à la** – Diğerinin arzusuna kemâl-i zilletle itaat eylemek. || **Rôles à** – (Tiyatro ıstılahında) Sihirbaz vazifesi. = [cm.] Darp cezası. || **Passer par les – s** Darp cezasına uğramak ve (mec.) istihzâ, iftira ve şetme maruz bulunmak.

Baguier [imz.] Yüzük mahfazası.

Bah! [hd.] (*bâ*) Ya! Acayip! Tuhaf! || **Ah bah!** Ne demek! Hiç öyle şey mi olur! Adam sen de!

Bahut [imz.] (*bau*) Kapağı mukavves meşin sandık, sepet sandık. ◆ Ekmek yoğrulacak tekne. ◆ Eskiden dolap biçiminde esas-ı beytiyeden biri. || Mektep (mecaz olarak). || (as.) Mühimmat arabası.

Bahuter [ft.] (*u-té*) (Mekteplilerin isti'malinde) Gürültü yapmak.

Bahuteur [imz.] (*u-teur*) (Mekteplilerin isti'malinde) Gürültücü.

Bahutier [imz.] (*ba-u-tié*) Sandıkçı.

Bai,e [s.] Doru (at). || – **doré** Âdi doru. || – **marron** Kestane dorusu. || – **brun** Esmer, koyu doru. || – **brûlé** Kızıl doru. || – **clair** Açık doru. || – **cerise** Kiraz dorusu. = [imz.] Doru ton. ◆ Doru at.

Baie [ims.] Küçük körfez, koy. ◆ Liman, mersâ, gemi yatağı. ◆ Duvarda kapı ve pencere yeri, dervâze. ◆ Üzüm tanesi gibi yuvarlak meyve, semer-i inebî. ◆ Gülmek için kurulan yalan. || **Donner la** – **à** Aldatmak.

Baignade [ims.] İstihmam.

Baigné,e [s.] İstihmam, banyo etmiş. ◆ Islanmış. || – **de sueur** Tere batmış. || – **de larmes** Eşk-rîz. ◆ Nehre, denize muttasıl. ◆ İrvâ ve iska edilmiş. || **Pays – s par le Danube** Tuna Nehri'nin irvâ ve iska ettiği memâlik. || (mec.) Leb-rîz.

Baigner [ft.] Banyo ettirmek, hamama koymak. ◆ Islatmak, suya batırmak. ◆ (De-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

niz hakkında) İhâta etmek, muttasıl olmak, tahdid etmek. ◆ (Nehir hakkında) İçinden veya kenarından akmak. ‖ Le Tigre baigne Bagdad Dicle Bağdat'ın içinden akar, Bağdat'ı irvâ eder. ◆ Her taraftan ihâta etmek. = [fl.] Suya yahut diğer bir mâyiye batırılmak, ıslanmak. ◆ Muhat bulunmak. ‖ Se – Banyo etmek, hamama girmek, istihmam etmek. ◆ Dalmak, kemâl-i zevk ile müstağrak bulunmak. ‖ Se – dans le sang, dans les larmes Kan içinde, gözyaşları içinde müstağrak olmak.

Baigneur,se [i.] Hamama giren, istihmam eden adam. ◆ Hamamcı. ◆ Tellak.

Baigneuse [ims.] Deniz hamamı elbisesi, hamam esvabı. ◆ Bir nevi kadın takkesi.

Baignoir[50] [imz.] Nehrin istihmama münasip ve müsait mahalli. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Baignoire [ims.] Banyo, çinko banyo, banyo teknesi. ◆ ‖ (t.) Kule-i ten, mıgtas. ◆ Tiyatronun zemin katı locası.

Bail [imz.] İcâre, îcar, kiraya verme. ‖ Contrat de – Îcar ve istîcar mukavelenâmesi. ‖ – à cheptel İcâre-i behâim, hayvanatı kiraya verme. ‖ – emphytéotique Doksan dokuz sene gibi gayet uzun bir müddetle arazi îcarı ki müste'cir araziyi zer' ve harâset etmek mukabilinde senevî bir meblağ te'diyesini taahhüt eylemiştir. ‖ – à longues années Müddeti dokuz seneyi tecavüz eden icâre mukavelesi. ‖ Tenir par – Tutmak, istîcar tarikiyle taht-ı tasarrufunda bulunmak. ‖ – à ferme İcâre-i arz, ziraate sâlih arazi îcarı. ‖ – à loyer İcâre-i akar. ‖ Le droit du – Hukuk-ı iltizam. (cm. *baux*.)

Bail [imz.] (*Bêl*) Vaktiyle Venedik hükûmetinin Dersaadet'teki sefirine verilen unvandır, balyos.

Baillafe [imz.] Tabanca.

Bâillant,e [s.] Esneyen. ◆ Yarı açık, aralık.

Baille [ims.] Gemilerde müsta'mel gerdel, yarım fıçı, tekne. = [cm.] (as.) İleri karakolları setreden istihkâmat-ı mütekaddime.

Bâillement [imz.] Esneme, tesâüb. ◆ Yırtık, delik, aralık.

Bâiller [fl.] Esnemek. ◆ Yarı açık, aralık kalmak. ◆ Gergin olmamak, gevşek olmak. ‖ (mec.) İç sıkılmak.

Bailler [ft.] Vermek, te'diye, teslim etmek. ‖ La – belle İnandırmak. ‖ En – à garder Kemâl-i maharetle aldatmak. ‖ – le lièvre par l'oreille Boş vaatlerde bulunmak.

Baillet [s.] Açık kula (at). = [imz.] Açık kula renginde at.

Bailleul [imz.] Kırıkçı, çıkıkçı. (Bir ism-i hasdan müstear ve eski bir kelimedir.)

Bâilleur,euse [s.] Esneyen, esneyici. ‖ (mec.) İçi sıkılmış yahut iç sıkıntısı alâmeti izhar etmiş adam.

Bailleur,eresse [i.] (hk.) Mûcir, âcir. ‖ – de fonds Sermaye sahibi, sermaye veren kimse. ‖ – de bourdes Yalancı. (Bu tabir eskimiştir.)

Bailli [imz.] Vaktiyle bir hükümdarın nâmına muhakemeler rü'yet ve tesviye eden zâbit. ◆ Almanya ve İsviçre'de hâkim, vali. ‖ – de l'Empire Kadim Almanya'da nâib-i hükûmet. (İmlâ-yı kadimi *baillif* olduğundan müennesi *baillive* gelir.)

Bailliage [imz.] Bir *bailli*'nin taht-ı riyâsetinde olan meclis veya mahkeme. ◆ Bu memurun daire-i memuriyeti ve merkez-i ikameti. ◆ İsviçre ve Almanya'da vilayet, sancak. ◆ İngiltere'de mahsulat ve emtia-i ecnebiyeden alınan bir vergi.

Baillager,ère [s.] Bir *bailli*'nin sıfat ve memuriyetine müteallik.

Baillive [ims.] *Bailli*'nin zevcesi.

Bâillon [imz.] Ağız tıkacı, bağırmaktan, istimdaddan men için birinin ağzına bağlanan şey. ‖ (as.) Kelepçe. ‖ (tşr.) Ameliyat esnasında dişlerin arasına konulan yumak, ukle. ‖ (mec.) Fikri ifadeye mani olan şey.

50 Orijinal metinde *Baigoir* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Bâillonné,e [s.] Bağırmaktan men için ağzı tıkanmış, bağlanmış. || (mec.) Fikrini adem-i ifadeye icbar edilmiş.

Bâillonner [ft.] Ağzını tıkamak, ağzını bağlamak. || (mec.) Sükûta mecbur etmek, ifade-i fikre müsaade etmemek.

Bain [imz.] Suya girme, istihmam, banyo. ◆ Banyo etmeye mahsus su yahut diğer bir mâyi. ◆ İstihmam için çinko banyo, tekne, banyo. ◆ Nehirlerde, çaylarda istihmam olunabilecek yer. || **Prendre un** – Banyo etmek ve (mec.) ıslanmak. || – **de vapeur** Buharla istihmam. || – **de pieds** Ayakların suya konması, ayak banyosu. ◆ Ayakları suya koymaya mahsus leğen. || (k.) –**de sable**, – **de cendre** Üzerine bir şey koyup ısıtmak için sıcak kum yahut kül ile dolu mahsus kap. || (mad.) Bir madenin tamamıyla müzab hâlinde bulunması. || (Boyacılıkta) Bir şey boyamak için hazırlanmış boya suyu, boyacı küpü. ◆ Onu hâvi leğen yahut kazan. || **Ordre du** – İngiltere'de bir rütbe ve nişan, hamam nişanı. || – **simple** Âdi su banyosu. || – **très-froid** (t.) Harareti on iki santigrattan aşağı olan banyo. || – **frais** (t.) Harareti on sekiz santigrat ile yirmi beş derece arasında banyo. || – **tempéré** (t.) Harareti 25-30 santigrat olan banyo. || – **chaud** (t.) Harareti 30-35 santigrat olan banyo. || – **de siège** Bele kadar gelen banyo. || – **de grenouilles, de crapauds** Kirli, çamurlu, durgun su. || **C'est un** – **qui chauffe** Yağmur ihtimali gösteren kesif bir bulut hakkında söylenir. || – **de Valentin** Esna-yı gaybûbetinde zevcine hıyanet eden bir zevce için zevcin süslenip hazırlanması. || – **de mer** Deniz hamamı. = [cm.] Hamam, hamam dairesi. ◆ Kaplıca.

Bain-marie [imz.] Sıcak su ile doldurulup ısıtılması arzu olunan şeyin vaz'ına mahsus bir ikinci kabı hâvi kap, hamam-mari. (cm. des *bains-marie*) || (mec.) Bir şey söyleme, bir şey yazma, bir şey yapmanın tarz-ı mutedili.

Baïonnette [ims.] Süngü. ◆ Piyade neferi. ◆ Kuvve-i müsellaha. ◆ Bir hükûmetin heyet-i mecmua-i asâkiri, ordu. || **Enlever, prendre quelque chose à la** – Süngü hücumuyla bir şeyi zaptetmek. ◆ Gösterilen mümânaâta süratle galebe ederek bir şeye nâil olmak. || **Sabre** – Kasatura. || **Epée** – Meç süngü. || – **au canon!** "Süngü tak!" kumandası.

Baïoque yahut **Bajoque** [imz.] Eski Romalıların takriben on para kıymetinde bir sikkesi.

Baïoquir [ft.] Bakmak.

Baïram yahut **Beïram** yahut **Beyram** [imz.] Bayram, ıyd.

Baisemain [imz.] El öpme, dest-bûsî. ◆ Vaktiyle tâbilerin metbularına karşı olan bir resm-i inkıyadı ki el öpmekten ibaret idi. ◆ Cânib-i seniyyü'l-cevânib-i mülûkâneden süferânın suret-i resmiyede huzura kabulü. || **Cérémonie du** – Resm-i muâyede. = [cm.] Hulûs. || **à belles** – **s** Kemâl-i isti'cal, memnuniyet ve şükran ile. || **Venir à** – Arz-ı inkıyad etmek.

Baisement [imz.] Papa'nın ayağını yahut pabucunu öpmekten ibaret olan resm. ◆ Yine Katolik ayininde ayak öpme resmi.

Baise-pied [imz.] (Müstehziyâne) Makam-ı hürmet ve itaatte ayak öpme. || (mec.) Tabasbus-ı kelbâne.

Baiser [ft.] Öpmek, takbil, bûs etmek. || (mec.) Messetmek, dokunmak. ◆ Takdis etmek, alâim-i muhabbet ve hürmet ve minnetdârî göstermek. ◆ Birisinin ziyaretini kabul etmek, yahut birisini ziyaret eylemek. || – **les mains** Arz-ı hulûs etmek. ◆ Arz-ı tekrimât etmek. ◆ (Müstehziyâne) Aynı fikirde olmadığını izhar etmek. || – **l'eau** Geyiğin avcılar tarafından takibi üzerine suya atılması. || (Beyne'l-avam – mecazen) Cima etmek. || **Se** – Öpüşmek.

Baiser [imz.] Öpme, öpüş, bûse: **Prendre un** – Bir bûse almak; **Donner un** – Bir bûse vermek. || – **de Judas** Hain öpüşü, yalandan gösterilen muhabbet.

Baiseur,se [i.] Öpücü, çok öpmeyi seven adam.

Baisotter [ft.] Sık sık öpmek. || **Se** – Sık sık öpüşmek.

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI TÜRK DİLİ ARAŞTIRMALARI AKADEMİSİ TURKISH LANGUAGE ACADEMY PUBLICATIONS

Baisse [ims.] Tenezzül-i fiyat, tedennî-i kıymet, tenâkus, düşme, inme, azalma. || **Jouer à la** – Tesviye-i hesabât gününde fondo düşmüşse kazanmak, çıkmışsa kaybetmek üzere hava oynamak, açıkçılık etmek. || **Prix en** – Aşağı fiyat. ◆ Alçalma. ◆ Kesb-i zaaf etme. ◆ Zaafiyet. ◆ Denizin cezri. (Bu mânâda az müsta'meldir.)

Baissé,e [s.] İnmiş, eğilmiş. ◆ Tedenni ve tenezzül etmiş, düşmüş. ◆ Zayıflamış, düşmüş. || **La tête** – **e** Başını eğerek, bilâ-tetkik ve (mec.) bir şey düşünmeksizin, cesurâne, bilâ-tereddüt.

Baissement [imz.] Eğilme, alçalma, tedennî, tenezzül.

Baisser [ft.] İndirmek, eğmek, alçaltmak. ◆ Tenzil-i fiyat etmek. ◆ Kibirden vazgeçmek, tenezzül etmek. || – **le pavillon** Teslim işareti olmak üzere yahut selamlamak maksadıyla bayrağı indirmek. = [fl.] İnmek, alçalmak, tenezzül etmek. ◆ Zayıflamak. ◆ Evsaf ve meziyyâtını kaybetmek. ◆ Ucuzlamak. || **Ses actions baissent** Onun itibar ve şöhret ve haysiyeti zâil oluyor. || **Se** – Eğilmek.

Baissier [imz.] Fondoların düşmesi tarafını iltizam ederek hava oynayan adam, açıkçı.

Baissière [ims.] Tortu. ◆ Sürülmüş tarlalarda yağmur sularının biriktiği çukur.

Baisure [ims.] Ekmeklerin fırında birbirlerine temas etmeleriyle kabuksuz kalan tarafı.

Bajad [imz.] (*jad*) Nil Nehri'nde bulunan bir balık.

Bajoue [ims.] Hayvanların ve hususiyle dana ile domuzun gözünden çenesine kadar olan ciheti. ◆ Pek geniş ve sarkık yanak. || – **de soufflet** Körük tahtası.

Bakchiz yahut **Bakchis** [imz.] (Fârisî bahşişten me'huz) Bahşiş.

Bal [imz.] Raks cemiyeti, balo. || – **paré** Hususi bir tualet olmadıkça kabul edilmeyen balo. || – **masqué, costumé** Yüzde maske bulunmak, yahut tebdil-i kıyafet etmek lâbüdd olan balo. || –**blanc** Gayr-ı müteehhil gençler arasındaki balo. || **Ouvrir le** – İptidâ raksa başlamak. || **Mettre une carte au** – (Kâğıt oyununda) bir kâğıdı oynamak. || **C'est le** – **de telle carte** Falan kâğıdı oynamalıdır. || **Donner le** – **à quelqu'un** Birine bet muamele etmek, birini tekdir etmek. || **Mettre le** – **en train** Bir işe başlamak, bir işi yoluna koymak (cm. des *bals*).

Balader [fl.] Dolaşmak, bilâ-maksat gezinmek.

Baladeuse [ims.] Sokak aşüftesi. ◆ Ayak satıcılarının gezdirdikleri araba.

Baladin [imz.] Soytarı, mukallit. ◆ (Makam-ı zemmde) Aktör. ◆ Hoppa adam. ◆ (Vaktiyle) Tiyatro rakkası. = [ims.] (Vaktiyle) Tiyatro rakkası. ◆ Âlüfte.

Baladinage [imz.] Soytarılık, tatsız kaba latife. ◆ Hoppalık.

Balafre [ims.] Yüzdeki bıçak ve kılıç yarası veyahut böyle bir yaranın nişânesi, nedbe-i vechiye. || (mec.) Bir şetmin verdiği tesir.

Balafré,e [s.] Yüzünde yara nişanı bulunan.

Balafrer [ft.] Birinin yüzünü bıçak, kılıç ile yaralamak. ◆ Böyle yaraya benzeyen bir şeyle setretmek, kapamak.

Balai [imz.] Süpürge. ◆ Fransa'da jandarma, polis memuru. || (as.) Takozsuz havan tomarı. || (bhr.) – **du ciel** Bulutları dağıtan rüzgâr. || **Rôtir le** – Sefilâne, ve kuvvet-i lâyemût kabîlinden geçinmek. ◆ Sefahat etmek. || **Manche à** – Süpürge sapı. || **Faire** – **neuf** İlk günlerinde gayret ve hamaratlık gösteren hizmetçiler hakkında söylenir.

Balais [s.] (Bedahşân'ın muarrebi olan belahş'dan me'huzdur) **Rubis** – Lâ'l-i Bedahşân, yakut-ı rümmânî. ◆ Sarhoşların burnunda çıkan kırmızı sivilce.

Balance [ims.] Terazi, kantar, mizan. ◆ Muvâzene. ◆ Muvâzene-i düveliye. (hy.) Burc-ı mizan. || – **sensible** Hassas terazi ki gayet az veya ufak ve ince şeylerin veznine mahsustur. || **En** – Tereddütte, hâl-i meşkûkiyette. || **Emporter la** – Tefevvuk etmek, galebe çalmak. || **Entrer en** – Hesaba, mukayeseye dâhil olmak. || **Tenir la** – Hâkim yahut hakem olmak. ◆ Arzusuna göre bir

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

muvâzene idâme etmek. ◆ Bir hüküm vermeye müheyyâ bulunmak. || – d'un compte Fark-ı hesap, bakaya-yı hesap. || Droit de – Kantar resmi. || – de sortie Medfuat, ihracat muvâzenesi. || – d'entrée İthalat, makbuzat muvâzenesi.

Balancé [imz.] Raksta bedenin sallanmakta kalmasını bâis bir hareket-i mahsusa.

Balancelle [ims.] Napoli'ye mahsus tek direkli, sivri yelkenli büyük sandal.

Balancement [imz.] Sallanma, bir taraftan bir tarafa meyletme. ◆ Tereddüt. ◆ Muvâzene, muâdele. ◆ Muvâzene-i siyasiye.

Balancer [ft.] Sallamak, bir taraftan bir tarafa meylettirmek. ◆ Muvâzene, mukayese etmek. ◆ Muvâzenede bulundurmak. ◆ İtidal kazandırmak. ◆ İki şeyi birbiriyle müsâvi etmek. ◆ Tahkik ve tetkik etmek. ◆ Hâl-i tereddütte bulundurmak. ◆ Bir şeyin leh ve aleyhini mukayese ve muhakeme etmek. ◆ Aldatmak. = [fl.] Sallanmak. ◆ Müteredddit olmak. || Se – Sallanmak. ◆ Muvâzene olunmak. ◆ Mütevazi bulunmak.

Balancerie [ims.] Terazi yapılan dârü's-sanâyi, terazi fabrikası. ◆ Terazi yapma sanatı.

Balancier [imz.] Terazici, kantarcı veya kantar ve terazi yapan yahut satan adam. ◆ Saat rakkası. ◆ Saat maşası. ◆ Nâzım (makinelerde). ◆ Meskûkât ve madalyalar darbına mahsus makine. ◆ İpte oynayan cambazların elde tuttukları uzun değnek, terazi.

Balancine [ims.] (bhr.) Geminin direğiyle arteneleri arasına uzanmış ip, prasya.

Balançoire [ims.] Salıncak. ◆ Tahterevalli. || (mec.) Ehemmiyetsiz şey. || Envoyer quelqu'un à la – Birisini başından savmak. || Faire la – (Tiyatro ıstılahında) Tiyatro oyuncusu oyunda söylemesi mukarrer olan sözler haricinde irticalen söz söylemek.

Balandran yahut **Balandras** [imz.] Kadîmen kolsuz yağmurluk, harmani, kaput.

Balanide [ims.] (nb.) Deniz palamudu (belûtiye fasîlesinden).

Balanifère [s.] (nb.) Palamut veren ağaç, belûtiye, meşe cinsi.

Balanine [ims.] Fındık kurdu.

Balanite [ims.] İltihab-ı haşefe.

Balant,e [s.] Kımıldayan, gayr-ı sabit bulunan, temevvüc eden. = [imz.] Gerilmiş olmayıp rüzgârdan sallanan şey.

Balasse [ims.] Ot minder. ◆ Su soğutmaya yarayan mesammatlı toprak testi.

Balauste [ims.] Yabani narçiçeği ve meyvesi.

Balaustier [imz.] Yabani nar ağacı.

Balayage [imz.] Süpürme, süpürüş. ◆ Çöpçü maaşı, süprüntü, tanzifat parası. ◆ Ferraş maaşı. || (mec.) Def', izâle.

Balayement [imz.] Süpürme.

Balayer [ft.] Süpürmek, süpürge ile temizlemek. || (as.) Yalama ateş etmek, yalayıcı ateş icra etmek. || (mec.) Tard ve def etmek, kovmak. || – les antichambres İstirham-ı lütuf ve âtıfet mezelletini itiyat etmek.

Balayeur,se [i.] Süpürücü, ferraş. ◆ Çöpçü. ◆ Kıymetsiz, iktidarsız adam. || (mec.) Def ve izâle edici.

Balayures [ims. – cm.] Süprüntü, çöp. || – de mer Deniz yosunu.

Balbek yahut **Baalbek** [ihz.] Baalbek.

Balbutiement [imz.] (*si*) Dil dolaşması, kekeleme, leclece.

Balbutier [ft.] (*si*) Dil dolaşmak, kekelemek. ◆ Mırıldanmak. ◆ Bir edâ-yı tıflâne ile söylemek. ◆ Cevap irâdında tereddüt etmek.

Balbutieur [imz.] (*si*) Kekeleyen, dili dolaşan adam.

Balcon [imz.] Şeh-nişin, mâh-tâblık, balkon. ◆ Tiyatroda sahne üzerindeki loca. ◆ Balkon yahut pencere parmaklığı.

Baldaquin [imz.] (m.) Tak, kemer. ◆ Sâye-bân, kameriye. ◆ Karyola cibinliği kubbesi, cibinlik üstü. ◆ Minber kubbesi.

Bale yahut **Bâle** veya **Balle** [ims.] Hububat tanelerinin gılâfı, zarfı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Baleine [ims.] (hyv.) Falyanos, balina. ◆ Çok kuvvetli yahut uzun boylu adam. ◆ Balinanın yan kemiklerinden yapılan ince değnek, şemsiye çubuğu vesâire. || (hy.) Burc-i kaytas.

Baleineau yahut **Baleinon** [imz.] Balina yavrusu.

Baleinier [imz.] Şimal denizlerinde balina avlamaya mahsus gemi. ◆ Balina avlayan ve satan adam, balinacı.

Baleinière [ims.] Balina avına mahsus uzun bir nevi gemi. ◆ Bu biçimde sandal.

Balèvre [ims.] Alt dudak, meşfer-i esfel. || (m.) Duvarın kornizeli ve çıkıntılı taşları. || (mad.) Dövülmüş madenin pürüzlü sathı. = [ims. – cm.] (Müzeyyifâne) Dudaklar.

Balisage [imz.] (bhr.) Denizin veya nehrin sığ ve tehlikeli yerlerine nişan vaz'ı. || **Droit de** – Denize vaz' olunan nişan resmi.

Balise [ims.] (bhr.) Deniz veya nehrin dibindeki kayaları göstermeye mahsus nişan.

Balise [ims.] Tespih ağacı meyvesi.

Balisé,e [s.] Suyun dibindeki kayaları göstermek için işaretleri olan.

Balisement [imz.] Suyun dibindeki kayaları göstermek için işaret vaz'ı.

Baliser [ft.] (bhr.) Deniz veya nehir suyunun dibindeki kayaları göstermek için nişan koymak, deniz nişanı vaz' etmek.

Baliseur [imz.] Deniz ve nehir kaya nişanlarını muayene ve teftişe memur adam, deniz nişanı bekçisi, memuru.

Balisier [imz.] Tespih ağacı.

Balistaire [imz.] (as.) Mancınıkçı asker. ◆ Mancınık yapan adam.

Baliste [ims.] Mancınık.

Balistique [ims.] (as.) Fenn-i remy, fenn-i endaht, balistik. = [s.] Fenn-i remye, endahta müteallik; – **intérieure** Dâhili balistik; – **extérieure** Harici balistik; – **théorique** Nazarî balistik; – **pratique** Amelî balistik; – **appliquée** Tatbikî balistik; – **perforative** Nüfuzî balistik.

Balivage [imz.] Orman kesiminde taze fidanları muhafaza etme usulü, eşcar-ı ihtiyatiyenin tayini ameliyatı ve bunlara edilen nişan.

Baliveau [imz.] Kesilen ormanda muhafaza olunan taze fidan, şecer-i ihtiyatî. ◆ Dört senelik olmayan meşe ağacı. || **Vous avez laissé des** – **x** Yeni tıraş olup da yüzünde kıl kalmış adama hitaben söylenir.

Baliverne [ims.] Faydasız söz, hezeyan, türrehat.

Baliverner [fl.] Faydasız söz söylemek, herze-vekillik etmek, mâlâyâni ile uğraşmak. ◆ Boş lakırdılarla can sıkmak.

Balivernier [imz.] Boş laflar, hezeyanlar söyleyen adam.

Ballade [ims.] (ar.) Fransızca eski bir nevi nakaratlı şiir. ◆ Raks şarkısı; bu şarkı havasıyla edilen raks. ◆ Misal kabîlinden manzume. ◆ Umumi balo. || **C'est le refrain de la** – Hep bu söyleniyor.

Ballader yahut **Balader** [fl.] Boş boşuna dolaşmak.

Ballant,e [s.] Sallanan : **Marcher les bras** – Kollarını sallayarak yürümek. = [imz.] (bhr.) İhtizaz.

Ballast [imz.] (*ba-last*) Gemi (saburası) safrası yerini tutan çakıl ve kum. ◆ Demir yol traversleri arasına veya şose tariki üzerine dökülen kum ve moloz, miyan molozu, balast.

Ballastage [imz.] Miyan molozu, çakıl ve kum tefrişi.

Ballaster [ft.] Miyan molozu dökmek.

Balle [ims.] Tüfek ve tabanca kurşunu. ◆ Gülle. ◆ Kurşun cebesi. || – **à main** El humbarası. || – **de calibre** Tamam-ı çaptaki şeşhâne kurşunu, güllesi. || – **forcée** Şeşhâne kurşunu. || **Chemise de** – Kurşun zarfi, kurşun kamîsi. || – **à feu** yahut – **lumineuse** Ateş yahut tenvir kurşunu. (Araziyi tenvir etmek ve hasmın tertibat ve icraatını görüp anlamak için muhâsara esnasında geceleri havan toplarıyla endaht olunan bir nevi mermiyat.) || (Oyun için) Top; top gibi elastikli madde. ◆

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Eşya-yı ticariye dengi, balya. || (tba.) El tezgâhlarında mürekkep kilindirüsü, merdane. || (nb.) Tohum, dâne zarı. || (mec.) Se renvoyer la – Sert cevap vermek. || à vous la – (Top oyununda) Nöbet sizindir. || Prendre la – au bond (mec.) Fırsatı fevt etmeksizin bir işi yapmak. || Enfant de la – (mec.) Babasının sanatını öğrenmiş adam. || Juger la – (mec.) Bir işin sonunda çıkacak şeyi bazı alâimden istidlâl etmek. || C'est ma – Bu bana aittir, benim daire-i salâhiyetim dâhilindedir. || Avoir la – belle Talihi olmak, elinde iyi bir fırsat bulunmak. || – morte (as.) Artık cerh ve telef edemeyeceğin bir menzile varmış kurşun veya gülle. || – en bouche Merasim-i askeriye ifâ olunmak üzere bir suret-i namus-kârânede teslim olma. || Porter la – Hamallık etmek. ◆ Âdi bir mevkide bulunmak, böyle bir iş görmek. || De – Ehemmiyetsiz, kıymetten ârî. || Rond comme une – Çok içmiş bir adam için söylenir.

Baller [fl.] Hora tepmek, raks etmek. || – du talon Süratle savuşmak.

Ballerine [ims.] Hora tepen kız, rakkase, çengi.

Ballet [imz.] (*ba-lè*) Bir vaka-yı sahîha yahut mevhûme tasvir ve taklit eden raks. ◆ Rakslarla karışık icra olunan tiyatro oyunu, balet. || (mec.) Latife, eğlence.

Ballon [imz.] Hava ile dolu deriden yahut lastikten top. ◆ Havaya suud eden malum balon. ◆ Dağın yuvarlak tepesi, şâhik-i kürevî. || – libre Serbest balon. || – dirigeable Tevcih balonu, kabil-i tevcih balon. || – captif Merbut balon. || (as.) Müdafaa-yı kılâ' hususunda müsta'mel ve bir torbadan ibaret ve havan topuyla endaht olunur bir nevi mermi. || Bahr-i muhit cezâirinde bir nevi gemi. || (k.) Taktir için müsta'mel müdevver şişe, balon. || (mec.) İçi boş, ehemmiyetsiz şey. || – d'essai Rüzgârın istikametini anlamak için uçurulan balon, ve (mec.) bir işin tecrübesi için olunan teşebbüs. || (Tiyatro ıstılahında) Raksta açıklık, ser-bâzî.

Ballonné,e [s.] (t.) Gazlarla dolup şişmiş (karın), müteneffih.

Ballonnement [imz.] (t.) Karnın gazlarla dolup şişmesi, intifah-ı batn.

Ballonner [ft.] (t.) Gazlarla doldurup şişirmek, intifah etmek. || Se – Gazlarla dolup şişmek, intifah etmek. ◆ Balon gibi yusyuvarlak olmak. || (mec.) Nispetsiz surette büyümek.

Ballonnier [imz.] Oyun topu yapan ve satan adam.

Ballot [imz.] Küçük denk, paket. || (mec.) Münasip yahut arzu edilen şey, nokta, fırsat. || (as.) Eşya-yı askeriye dengi.

Ballot [imz.] (*lott*) (İngiltere'de) Rey-i hafî usulü.

Ballottage [imz.] İcap eden ekseriyeti ihraz edemeksizin en ziyade rey kazanmış iki veya daha çok namzetlerin arasından bir veya birkaçını tefrik ve intihab için tekrar rey toplama ki ya boyalı ufak yuvarlaklar ile veya pusulalara yazılarak icra edilir.

Ballotte [ims.] İntihabatta beyan-ı rey için kullanılan boyalı ufak yuvarlak, intihab yuvarlağı. (Bu makamda el-yevm *Boule* lafzı kullanılmaktadır.) || (nb.) Karayer pırasası.

Ballottement [imz.] Sallanma, gidip gelme. || (t.) Sadm, nehz.

Ballotter [ft.] Sallamak. ◆ İntihabatta birkaç namzetten hangisinin galebe edeceğini boyalı ufak yuvarlaklar veya pusulalar vasıtasıyla rey vererek tayin etmek. ◆ Müzakere ve mübâhase etmek. = [fl.] Sallanmak. ◆ Bir hâl-i tereddütle, telaşla muttasıl gidip gelmek.

Ballouchon [imz.] Paket, küçük denk.

Balme [ims.] (mr. Baume)

Balnéable [s.] İstihmama sâlih.

Balnéaire [s.] Hamama müteallik. || Station – Hamam yahut kaplıca mahalli.

Balnéation [ims.] İstihmam.

Balnéographie [ims.] Hamamların usul-i tedaviye tatbiki ilmi.

Balocher [fl.] Boş boşuna, işsiz gezmek.

Baloise [ims.] Üç renkli lâle.

Balourd,e [i. – s.] Kaba, ahmak adam, ebleh.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Balourdise [ims.] Kabalık, ahmaklık. ◆ Münasebetsiz ve kaba söz yahut iş.

Balsamier [imz.] (*za*) (nb.) Pelesenk ağacı, şecer-i balsam.

Balsamifère [s.] (*za*) (nb.) Pelesengi hâvi.

Balsamifluées [ims. – cm.] (*za*) Amerika ve Asya'nın pelesenk ağaçları fasîlesi.

Balsamine [ims.] (*za*) (nb.) Hınna, kına çiçeği. || – **jaune ou des bois** Sarı kına çiçeği.

Balsaminées [ims. – cm.] (*za*) (nb.) Fasîle-i balsamiye.

Balsamique [s.] (*za*) Balsamî, pelesenkli. || (mec.) Ruhu teskin ve tatmin eden.

Balsamite [ims.] (*za*) Tarhûn. || – **odorante** Marsıvan otu.

Balsamodendron [imz.] (*za*) Mekke pelesenk ağacı.

Balse yahut **Balze** [imz.] Amerika-yı Garbî sevâhilinde müsta'mel sal, kelek.

Balthasar yahut **Balthazar** [imz.] Gayet mükellef taam.

Baltique [s.] **Mer** – Bahr-i Baltık. = [ihs.] Baltık Denizi.

Balustrade [ims.] Parmaklık, korkuluk, tırabzan.

Balustre [imz.] Tırabzan parmaklığı, korkuluk parmaklığı. ◆ Korkuluğu teşkil eden parmaklıkların her biri.

Balustrer [ft.] Parmaklık, korkuluk çekmek, yapmak.

Balux [imz.] (*lukss*) Bazı nehirlerde altın tozunu hâvi kum.

Balzan,e [s.] Ayaklarında beyaz lekeleri bulunan beygir, sekili at, muhaccel.

Balzane [ims.] Beygirin ayaklarındaki beyaz lekeleri, kıllar, seki, hacele.

Bambin,e [i.] Küçük çocuk, tıfıl, masum. ◆ (Makam-ı tezyifte) Çocuk. = [s.] Gayet genç, küçük.

Bambochade [ims.] Kır menâzırına müteallik gülünç, âmiyâne, kaba resim.

Bamboche [imz.] Kukla. ◆ Çocuk. ◆ Pek zayıf ve bodur adam. ◆ Eğlence, sefahat. ◆ Beyhûde şey, oyuncak.

Bambocher [fl.] Boş şeylerle uğraşmak. ◆ Eğlenmek, sefahat etmek.

Bambocheur,se [i. – s.] Sefih, sefihe.

Bambonner [fl.] Mırıldanmak.

Bambou [imz.] Hind kamışı, hayzeran, hezâren. ◆ Hezâren baston.

Bamboula [ims.] Zencilere mahsus raks.

Ban [imz.] İlan, bir haber veya davetin neşir ve tamimi. ◆ İlannâme, beyannâme. ◆ Haric-i hududa tard. ◆ Ceza-yı nakdî. ◆ Havza-i nüfuz ve idare. ◆ (Avusturya'nın bazı taraflarında) Vali, mutasarrıf. ◆ Bir şeyin neşir ve ilanı için veya cem' ve davet için çalınan davul ve dümbelek sesi. ◆ Menfâ. || (Sipahilik zamanında) **Convoquer le** – Zâdegân ve ashab-ı zeâmet ve tımarı davet etmek. || **Donner à** – İstifade ve menfaatini halka terk etmek. || **Convoquer l'arrière** – Avamı davet etmek. || **Le** – **et l'arrière** Nefir-i âmm. || **Garder son** – Menfâda durmak, bir yerde ikamete memur olmak. || **Rompre son** – Menfâdan firar etmek. ◆ Bir mecburiyetten tahlis-i nefs etmek. || **Mettre quelqu'un au** – **de l'empire** Birinin hukukunu ıskat etmek. || **Le mettre au** – **de l'opinion publique** Efkâr-ı umumiyeden düşürmek, itibarını bozmak. || **Rupture de** – Menfâdan firar. || (as.) Tebliğ, ilan borusu (mesela bir zâbitin yeni terfi ettiğini veya yeni tayin olunduğunu askere tebliğ için çalınan cem borusu gibi). || **Ouverture de** – İftitah-ı tebliğ borusu ki yukarıdaki gibi bir şeyi askere beyan için çalınır. || **Fermeture de** – İhtitam-ı tebliğ borusu ki tebliğ keyfiyetinin hitamını müşirdir. || **Convoquer le** – Zâdegânı askerliğe davet etmek. (Kadîmen müsta'mel idi.)

Banal,e [s.] Âmm, umumi. ◆ Âdi, bayağı, müptezel. || (Sipahilik zamanında) Sahib-i tımara ait olup ücret mukabilinde köylülere bırakılan (değirmen vesâire). = [i.] Âdilik, bayağılık, ibtizal.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Banalement [h.] Âdi ve bayağı bir suretle, müptezelâne.

Banaliser [ft.] Âdileştirmek, âmiyâne etmek.

Banalité [ims.] Âdilik, bayağılık, ibtizal. ◆ Bayağı şey.

Banane [ims.] Muz, semerü't-talh.

Bananerie [ims.] Muz ağacı ormanlığı.

Bananier [imz.] (nb.) Muz ağacı, talh, yaktin.

Banat yahut **Bannat** [imz.] Avusturya'da vaktiyle bazı eyaletlere ve el-yevm Hırvatistan'a verilen isim. ◆ Valilik.

Banc [imz.] Peyke, sıra, kanepe. ◆ Bir sırada oturmuş adamların heyet-i umumiyesi. ◆ Sınıf, silk. ◆ Masa, rahle. || (as.) Koğuşlarda askerin oturmasına mahsus tahta sıra. || **Être sur les – s** Ders dinlemek, mektebe devam etmek. || **Se mettre, monter sur les – s** Cevap vermeye, bir fikri müdafaa etmeye hazırlanmak. || **– de sable** (bhr.) Deniz dibindeki kum yığını. ◆ Kumsal, sığ. || **– de rochers** Deniz dibindeki kayalar, kayalık. || **– de glace** Suyun üzerinde yüzen cesim buz parçası. || **– de poissons** Aynı cinsten gayet külliyetli miktarda balık sürüsü. || (zra.) Saban ile kazılmayan yer. || **– à tirer** Hadde tezgâhı. || **– d'Hypocrate** (tşr.) Banka-i Bukrat. || **– de pierres** Taş tabakası. || **– d'œuvre** Mabette belediye memurînine mahsus mahal. || **– du roi** Kralın bizzat bulunduğu, hükmettiği mahkeme.

Bancal,e [i. – s.] Eğri bacaklı adam, şey. ◆ Eğri kılıç. (cmz. des *bancals*).

Banco [s.] (İtalyancadan me'huz) Kıyem-i sâbite. || **Faire** – Yalnız olarak birkaç adamla oynamak.

Bancocratie [ims.] (*si*) Bankaların hükm ü nüfuz-ı şedidi.

Bancroche [i. – s.] Eğri bacaklı.

Bandage [imz.] Sargı ile sarma. ◆ (Silah hakkında) Kurma. ◆ Kasık bağı. ◆ Yara veya kasık bağlamak ilmi, kasıkçılık. ◆ Tekerlek çemberi. || (crh.) Sargı, lifâfe; **– simple** Düz, âdi, tek sargı; **– composé** Mürekkep sargı; **– mécanique** Mükemmel sargı; **– à pansement** Tımar, yara sargısı.

Bandagiste [imz.] Sargı yapan ve satan. ◆ Kasıkçı, kasık bağıcı.

Bande [ims.] Sargı, bağ. ◆ Kuşak. ◆ Çember. ◆ Şerit. || (bhr.) Kenar, yan. ◆ Tûlu arzından ziyade olan demir, bez, kâğıt vesâire. || (crh.) Ribat, ısâbe. || **Donner à la** – Yan tarafa eğilmek. || **Sous** – Kâğıtla kuşak yapılmış, çemberlenmiş olduğu hâlde. || **– de la capucine** Tüfek bileziği. || **– de terre** Dar ve uzun toprak parçası. || **– de Jupiter** (hy.) Nitak-ı Müşteri.

Bande [ims.] Güruh, sürü, fırka, cemaat, takım, çete. || **– noire** Şâyan-ı hürmet şeyleri tahribe kalkışan adamlar. || **– armée** Müsellah çete. || (as.) Asâkir-i gayr-ı muntazama fırkası, takımı.

Bandé,e [s.] Bağlı, sarılı. ◆ Gergin. || Daimi surette bir noktaya müteveccih, bir maksada matuf.

Bandeau [imz.] Baş sargısı, lifâfe-i re's. ◆ Göz için bağ. || (mec.) Perde-i gaflet. || (as.) Göz bağı. (Düşman tarafından gelen meb'ûs yani nâme-reslerin nöbetçi hattını geçmeye me'zun bulundukları zaman gözlerini muvakkaten bağlamaya mahsus bez, kumaş parçası gibi şeylerdir.) || (m.) Çıkıntılı ve oymalı pervaz. || **– royal** Tac-ı kralî, tac-ı hükûmet.

Bandelette [ims.] Küçük sargı. ◆ Şerit. ◆ Eski Yunan ve Roma putperest ruhbanlarının başlarına sardıkları ve zebh ettikleri adamların başına bağladıkları sargı.

Bander [ft.] Sarmak, bağlamak. ◆ Germek. ◆ Gözü bağlamak. || (as.) Kurmak, germek (ok, mancınık ve bunlara mümâsil âlât-ı harbiyeyi). || **– un tambour** Bir trampetenin iplerini germek. || (mec.) (Zihni) Dikmek, hasretmek. ◆ Kemâl-i faaliyetle isti'mal etmek. = || **Se** – Gerilmek. ◆ Mukavemete çalışmak.

Bandereau [imz.] (as.) Boru kaytanı, boru kordonu.

Banderole [ims.] Kâğıt şerit. ◆ Bandrol. ◆ Koşumun yan kayışı. ◆ Tüfek kayışı. || (bhr.) Donanma sancağı, elif. || – **de Montfaucon** Asılmaya layık adam.

Banderolé,e [s.] Çizikli (hayvan).

Bandeur [imz.] Geren adam; – **de l'arc** Kemânkeş, tîr-endaz.

Bandière [ims.] (as.) Bayrak, bandıra. || **Front de** – Saff-ı harp cephesi, cephe ilerisi.

Bandit [imz.] Haydut, şakî, kuttâ'-ı tarik. ◆ Serseri.

Banditisme [imz.] Haydutluk. ◆ Haydut güruhu.

Bandoir [imz.] Germeye mahsus alet, yay.

Bandon [imz.] (Vaktiyle) İktidar, salâhiyet. || **De** – İstenildiği kadar, bol bol.

Bandoulière [ims.] (as.) Kayış, tüfek kayışı. (Kumaş veya meşinden mamul enli bir kayıştan ibarettir ki mukaddemâ esliha ve cephaneyi asmakta müsta'mel idi.) || **Porter le fusil en** – Tüfeği kayışından omuza takmak. || **Porter la** – Av bekçisi olmak.

Bang [imz.] (*g* okunur) Afrika'nın bir nevi hurması.

Bang [imz.] (*g* okunur) (mr. Bangue)

Bange [imz.] **Système de** – (as.) Banj kaması. (Kuyruktan dolan toplar için vidalı kapak takımından ibarettir.)

Bangue [imz.] (nb.) Esrar otu, beng, penç, kınnab-ı Hindî.

Bank-note [ims.] Banknot, banka kaimesi (cm. des *bank-notes*).

Banks [imz.] Bir nevi menekşe gülü.

Banlieue [ims.] Şehrin civarı. || **Constantinople et sa** – Dersaadet ve civarı (Bilâd-ı Selâse). || (as.) Civar-ı arazi.

Banne [ims.] Tente. ◆ Araba ve mavnada eşya örtmeye mahsus örtü. ◆ Kömür, gübre, süprüntü arabası. ◆ Büyük kamış sepet. ◆ Balık çavalyesi.

Banné,e [s.] Tente ile örtülü (araba, mavna vesâire).

Banneau [imz.] Küçük kamış sepet. ◆ Yük arabası.

Banner [ft.] Tente veya örtü ile örtmek.

Banneret [imz.] Bir sancak açmak hakkını ihraz edecek kadar tâbileri bulunan tımarcı, sipahi. || **Chevalier** – Sancak açmak istihkakına nâil olan asilzâde, şövalye.

Banneton [imz.] Canlı balık hıfzına mahsus livar. ◆ Hamur veya ekmek sepeti.

Bannette [ims.] Küçük kamış sepet, sele.

Banni,e [s.] Menfi, sürgün, matrud. || (mec.) Bertaraf edilmiş.

Bannière [ims.] Eski tımar sahiplerine mahsus sancak. ◆ Gemi sancağı, bayrak. ◆ Kilise yahut cemiyet-i ruhbâniye bayrağı. ◆ Bir terzinin müşterinin kumaşından ayırdığı parça. || (mec.) Taraf. || **Croix et** – Alay.

Bannir [ft.] Sürmek, nefy ve iclâ etmek. ◆ Tard ve teb'id etmek. ◆ Külliyen ref' etmek, kaldırmak. || **Se** – Nefy olunmak. ◆ Çekilmek, tebâüd etmek, li'l-ebed ayrılmak, iğtirab etmek.

Bannissable [s.] Nefye müstahak.

Bannissement [imz.] Nefy, nefy cezası, sürgünlük. ◆ Menfâ. || (mec.) İlga. || – **perpétuel** Nefy-i müebbet. || – **à temps** Nefy-i muvakkat.

Banque [ims.] Banka. ◆ Muamelat-ı sarrafiye, sarraflık. ◆ Matbaa amelesinin ücretlerinin te'diye edildiği gün. ◆ Bir kumarı idare edenlerin ortaya döktükleri akçe, banka. ◆ Kumarda el sahibi olan adam. ◆ Tarakçı vesâir esnaf tezgâhı. || **Faire sauter la** – Oyunda el kimde ise onun çıktığı paranın kâffesini kazanmak. || **Billet de** – Banka kaimesi, banknot. || – **de dépôt et de virement** Muamelatı emanet suretiyle para almak ve hesâbat-ı câriyede mahsup muamelesi icra etmekten ibaret olan banka. || – **d'escompte** İskonto bankası. || – **de circulation, d'émission** Emanet kabulü ve iskonto muamelesinin icrasıyla beraber banknot ihraç edebilen banka. || – **territoriale, hypotécaire** Emlâk bankası. || – **agricole** Ziraat bankası. || – **de spéculation** Başlıca muamelatı esham iştirâ ve füruhtundan ibaret

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

olan banka. || – **s populaires, d'avances** Şerikât-ı teâvüniye tarafından âzâlarına para ikraz etmek üzere teşkil kılınan bankalar, avam bankaları.

Banqueroute [imz.] İflas, izhar-ı iflas. || (mec.) Bir taahhüdün nakzı: **Faire** – Vaat ve taahhüdünde durmamak. || – **simple** Taksiratlı iflas. || – **frauduleuse** Hileli iflas.

Banqueroutier,ère [i.] Müflis.

Banquet [imz.] Büyük ve resmî ziyafet, mâide. || **Le** – **de la vie** Hayat-ı dünya, nimet-i hayat. || – **de diables** Tuzsuz taam.

Banqueter [fl.] Büyük bir ziyafete dâhil bulunmak, iştirak etmek. (Sağır *e* den evvel *t* tekerrür eder.)

Banqueteur [imz.] Ziyafetlerde her zaman bulunan adam.

Banquette [ims.] Arkalıksız uzun kanepe. ◆ Tramvay, omnibüs gibi umumi arabaların üstü. ◆ Bir sıra üzerinde oturmuş adam. ◆ Sokağın veya köprünün iki tarafındaki dar piyade yolu. ◆ Piyade kaldırımı. || (as.) Piyade kademesi. || **Jouer devant les** – **s** (Tiyatro ıstılahında) Pek az seyirci karşısında oynamak.

Banquier [imz.] Büyük sarraf, banker, banka sahibi. ◆ Kumarda bankayı tutan adam. ◆ Ter-Növ'e[51] balık tutmaya giden sefine. = [s.] Bankerlere yahut bankalara müteallik.

Banquière [ims.] Banker karısı.

Banquise [ims.] Şimal denizlerinde seyr-i sefâine mani cesim buz yığınları, bankiz.

Banquiste [imz.] Yalancı, şarlatan, çok vaat edip sözünde durmayan adam. ◆ Şaklaban, hokkabaz.

Bans [imz. – cm.] Tazı yatakları.

Banvin [imz.] Eski tımarcıların şarap füruhtu hususundaki salâhiyet ve imtiyazları.

51 fr.: *Terre-Neuve*.

Baobab [imz.] (*ba-o-babb*) Afrika'nın gayet cesim bir ağacı ki kâffe-i nebatatın en büyüğüdür, maymun ekmeği ağacı, baobab.

Baptême [imz.] (*ba-tê-me*) Vaftiz, ta'mid, sıbga. || **Nom de** – Vaftizde konulan isim, ism-i şahıs. || (mec.) Mürâdif. || – **de la ligne** Bir gemi mıntıkalardan geçerken hakkında icra olunan garip bir âyin.

Baptisé,e [s.] (*ba-ti*) Vaftiz olmuş, vaftizli. ◆ İsim verilmiş, müsemmâ. ◆ (İçki hakkında) Su karıştırılmış.

Baptiser [ft.] (*ba-ti*) Vaftiz, ta'mid etmek. ◆ İsim koymak, lakap koymak. || – **son vin** Şarabına su koymak.

Baptiseur [imz.] (*ba-ti*) Vaftiz edici, muammid.

Baptismal,e [s.] (*ba-ti*) Vaftize müteallik, vaftize yarayan. || **Fonts aux** – Vaftiz suyunun muhafaza olunduğu kap, vaftiz havuzu, kurnası.

Baptistaire [s.] (*ba-ti*) Vaftiz sicili. ◆ Tarih-i tevellüt. || **Extrait** – Vaftiz defterinden müstahrec pusula, vaftiz tezkeresi.

Baptiste [i - s.] (*ba-ti*) Muammid. (Hazret-i Yahya'ya ıtlak olunur.)

Baptistère [imz.] (*ba-ti*) Vaftizin icrasına mahsus mahal. ◆ Vaftiz dualarını hâvi kitap.

Baquenas [imz.] (*s* okunmaz) Gürültü, patırtı.

Baquet [imz.] Gerdel, mastela. || – **de propreté** (as.) Taharet (idrar, bevl) gerdeli, mastelası.

Baqueter [ft.] Gerdel içindeki sudan almak. (Eski kelime.)

Baquetures [ims. – cm.] Şarap fıçıdan çekilirken fıçının altına konulan gerdele akan miktarı.

Bar [imz.] Levrek balığı.

Bar (mr. Bard)

Baradine [ims.] (zra.) Bir tepe üzerinde suların cereyanı için açılmış hendek.

Baragouin [imz.] Bozulmuş ve anlaşılmaz galat-ı lisan. ◆ Meçhul lisan-ı ecnebi.

Baragouinage [imz.] Yanlış ve anlaşılmaz bir lisan söyleyiş.

Baragouiné,e [s.] Galat ve anlaşılmaz surette söylenen (lisan).

TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE TÜRKÇESİ ANA ARŞİVİ TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI

Baragouiner [ft.] Bir sözü anlaşılmayacak surette telaffuz etmek. ◆ Anlaşılmayacak surette idare-i kelâm etmek. ◆ Başkalarının anlamayacağı bir lisan ile konuşmak. ◆ Bir lisan-ı ecnebiyi fena söylemek. ◆ Kaba telaffuz etmek.

Baragouineur,se [i.] Karışık surette telaffuz eden adam. ◆ Bir lisan-ı ecnebiyi fena söyleyen veya kaba telaffuz eden adam.

Baraille [ims.] Münâzaa, kavga.

Barandage [imz.] Bir nehirde müruru mani olacak derecede büyük bir ağ ile icra olunan memnû sayd-ı mâhî.

Baraque [ims.] Baraka, kulübe. ◆ Küçük ve fena yapılmış ev. ◆ Çerge. ◆ Talebenin kitap dolabı. ‖ (mec.) Muvakkat ikametgâh.

Baraqué,e [s.] Barakada iskân olunmuş.

Baraquement [imz.] Barakalar inşası. ◆ Barakada iskân. ◆ Barakalar mecmûu. ‖ (as.) Asâkirin barakalarda iskânı.

Baraquer [fl.] Baraka yapmak. ◆ Barakada ikamet etmek. = [ft.] (as.) Askeri barakalara yerleştirmek. ‖ Se – Baraka yapmak, barakada ikamet etmek.

Baraquille [ims.] Kıyma.

Barat [imz.] Şark hükûmâtı nezdinde bulunan memurîn-i siyasiye-i ecnebiye tarafından konsoloslar veya sefirler maiyetinde tercümanlık eden yerlilere itâ kılınan tercümanlık tezkeresi, beratı.

Barater [ft.] Aldatmak. (Eski kelime.)

Baraterie [ims.] yahut **Baratterie** (bhr.) Kaptanın yahut tayfadan birinin gemi sahibine yahut sigorta şirketine ettiği hile, verdiği zarar, baratarya. ‖ Délit de – Baratarya cürümü. ‖ – de patron Kaptan barataryası. ‖ (mec.) Sirkat.

Baratte [ims.] Yayık.

Baratter [ft.] Sütü yayıkta çalkamak, dövmek.

Baraude [ims.] Malta taşı.

Barbacane yahut **Barbacanne** [ims.] Taraçalarda suların akmasına mahsus delik. ‖ (m.) Cereyan-ı miyahı teshil için istinat duvarlarına açılan delikler. ‖ (as.) Ok mazgalı.

Barbacole [imz.] Mahalle veya köy mektebi hocası. ◆ Köy muhtarı.

Barbare [s.] Merhametsiz, insaniyetsiz. ◆ Kaba, cahil, vahşi, barbar. ‖ (Eski Yunanîler ve Romalılar indinde) Yunanlı, Romalı olmayan, ecnebi. ‖ (ed.) Kaide-i lisana ve fesahate mugayir, galat. ‖ Mots – s Kavâid-i lisaniyeye mugayir ve isti'mali gayr-ı me'nus kelime, elfaz-ı garibeden bir kelime, kelime-i mehcûre, vahşiye. = [i.] (Eski Yunanîler ve Romalılar indinde) Ecnebi adam. ◆ Vahşi, kaba adam. ◆ Gaddar, merhametsiz adam.

Barbarement [h.] Merhametsizce, insaniyetsizce, vahşiyâne, gaddarâne, barbarcasına, barbarca. ◆ Cahilâne, kaba bir suretle. ◆ Kaide-i lisana muhalif bir surette.

Barbaresque [s.] Akvam-ı Berberiyeye müteallik, Mağribî. ‖ Les États – s Memâlik-i Berberiye, Mağrip ocakları. = [imz. – cm.] Akvam-ı Berberiye.

Barbarie [ims.] Gaddarlık, vahşilik, merhametsizlik, insaniyetsizlik, barbarlık. ◆ Kabalık, terbiyesizlik, cehalet. = [ihs.] Berberistan, memâlik-i Berberiye, Mağrip. ‖ Tripoli de – Trablusgarp.

Barbarin [imz.] Bir nevi balık.

Barbarine [ims.] Su kabağının bir nevi.

Barbariser [ft.] Vahşi, gaddar kılmak. ◆ Kaba, zevkten mahrum bir hâle getirmek. = [fl.] Kaide-i lisana muhalif bir surette söz söylemek.

Barbarisme [imz.] Bir lisanın kavâidine muhalif terkib-i kelâm, elfaz-ı garibe ve gayr-ı me'nûse isti'mali, garabet-i elfaz, galat. ◆ Kaideye yahut zevke ve isti'male muhalif hata.

Barbarolexie yahut **Barbaralexie** yahut **Barbaralexis** [ims.] (ed.) Ecnebi bir lisana mahsus kelime isti'malinden ifadede hâsıl olan garabet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Barbe [ims.] Sakal, lihye. ◆ Başak kılçığı, hâdişe. ◆ Tüy ucu. ◆ Nebatat-ı mütenevvia püsküller. ◆ Bazı hayvanların çenesi altındaki tüy veya fazla et. ◆ Beygirin alt çenesi, soluk çukuru. ◆ Kök bürçeği. ◆ Balık kanadı. ◆ Anahtar dili. ◆ Sakallı adam. = [cm.] Kadın elbisesinden sarkan dantela ve püsküller. || **Faire la** – Tıraş olmak, sakalını kestirmek. || **Faire de la** – **à quelqu'un** Birisiyle eğlenmek. ◆ Birinin hakkından gelmek. || **Donner l'étrenne de sa** – **à quelqu'un** Tıraş olur olmaz bûse vermek. || **Jour de** – Tıraş günü. || **Dans sa** – Gizlice, kendi kendisine. || **Jeune** – Tecrübesiz, acemi adam. || – **de bouc** Yalnız çenede salıverilen sakal. || **Faire quelque chose à la** – **de quelqu'un** Birinin inadına ve yüzüne karşı bir şey yapmak. || **Rire dans sa** – Kendi kendine ve istihzâ ile gülmek. || (nb.) – **de capucin** Yabani hindiba. || – **de renard** Kitre.

Barbe [i. – s.] **Cheval** – Berberistan atı.

Barbeau [imz.] Sazan balığı. ◆ Buğday ekinlerinde biten mavi çiçek, mavi peygamberçiçeği. || – **de mer** Barbunya. = [s.] **Bleu** – Açık mavi renk.

Barbelé,e [s.] Dişli, iğneli.

Barberie [ims.] Berberlik. (Eski kelime.)

Barberin,e [s.] Berberistan'dan getirilmiş koyun cinsi.

Barberot [imz.] Kötü berber.

Barbet,te [i. – s.] Uzun ve kıvırcık tüylü fino köpeği. || **Chien** – Kezâ. || Alp dağlarında kaçakçı. || **Chercheur de** – Kaybolmuş bir köpeği aramak bahanesiyle hanelere giren hırsız.

Barbette [ims.] Rahibe göğüslüğü. || (as.) Barbata. || **Coucher à** – Bir şiltenin üzerinde ve yerde yatmak. ◆ Berber karısı. ◆ Uzun ve kıvırcık tüylü fino köpeğinin dişisi.

Barbeyer [fl.] (Yelken hakkında) Sallanmak, temevvüc etmek.

Barbiche [ims.] Yalnız çenede bırakılan sakal.

Barbichon [imz.] Tüylü küçük fino köpeği.

Barbier [imz.] Berber, perukar. || **Un** – **rase l'autre** Aynı meslek ashabı birbirlerini gözetirler.

Barbifère [s.] (tt.) Sakallı.

Barbifier [ft.] Tıraş etmek. || **Se** – Tıraş olmak.

Barbillon [imz.] Ufak barbunya, tekir. = [cm.] Balık bıyığı. ◆ Sığır ve beygirin dil altı buruşuklukları ki dilin hareketini teshile hizmet ederler. ◆ Ok ve olta iğnesi dişleri.

Barbiste [i. – s.] Paris'te Sent-Barb[52] Mektebi şâkirdi.

Barbon [imz.] (Müzeyyifâne) İhtiyar. || **Faire le** –, **s'ériger en** – Gençlikte ihtiyar gibi durmak, pek ciddi gözükmek istemek.

Barbotage [imz.] Ördek vesâir kuşların gagalarıyla çamuru karıştırması. ◆ Beygir ve ineklere yedirilen su ile karışık kepek yahut arpa unu.

Barbote [imz.] Yayın balığı. ◆ Hapishaneye girerken mahkûmun üzerini taharri.

Barboter [fl.] Gaga ile çamuru karıştırmak. ◆ El ve ayak yahut kanat ile suyu karıştırmak. ◆ Çamurun içinde bata çıka yürümek. ◆ Belli olmayacak suretle söylemek, kekelemek, homurdanmak. ◆ Bâis-i hicap bir hâl ve mevkide sürünüp durmak. ◆ Çalmak. || **Faire** – **le cheval** Beygire su ile karışık kepek vermek.

Barboteur,se [i. – s.] Ev ördeği. ◆ Bâis-i hicap bir hâl ve mevkide sürünüp duran adam.

Barboteuse [ims.] Fahişe, âlüfte.

Barbotier [i.] Mahkûmların üzerini taharriye memur erkek yahut kadın.

Barbotière [ims.] Ördeklerin girmesine mahsus küçük havuz. ◆ Hayvanlara su vermeye mahsus tekne.

Barbotine [ims.] Misk otu çiçeği, birincasf. ◆ Çömlekçi ve fayans amelesinin ellerini batırdıkları bir su.

52 fr.: *Sainte Barbe*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Barbouillage [imz.] Kaba bir suretle duvara bulaştırılmış boya. ◆ Bulaşma, telvis. ◆ Kaba resim veya nakış. ◆ Çirkin ve okunmaz yazı. ◆ Raptsız ve karışık söz. (*Barbouillis* dahi denilir.)

Barbouillé,e [s.] Fena boyanmış, fena resmedilmiş, yazılmış. ◆ Kirli. = [i.] Yüzü kirli adam. || **Se moquer de la** – Mânâsız ve münasebetsiz sözler söylemek. ◆ Her şeyle eğlenmek.

Barbouiller [ft.] Bulaştırmak, telvis etmek. ◆ Kaba bir surette ve fena resim yapmak. ◆ Çok ve çirkin bir yazı ile yazmak, karalamak. ◆ Bozmak, yüzüne gözüne bulaştırmak. ◆ Anlaşılmayacak surette söylemek. ◆ Fena bir üslup ile yazmak. ◆ Lekedar etmek. || (mec.) Şaşırtmak, duçar-ı müşkilat etmek. = [fl.] Fena telaffuz etmek, sözü anlaşılmamak. || **Se** – Bulaşmak, bulanmak. ◆ Namus ve itibarını berbat etmek. ◆ Lekelenmek.

Barbouilleur [imz.] Bulaştırıcı. ◆ Fena ve kaba resimler yapan ressam. ◆ Çok ve çirkin yazı yazan adam. ◆ Çok ve anlaşılmaz surette söyleyen. ◆ Çok yazan fena muharrir.

Barbouillis [imz.] (mr. Barbouillage)

Barbouillon [imz.] (mr. Barbouilleur)

Barbouquet [imz.] (byt.) Koyunlara ârız olur kelebek hastalığı, kubâ-yı ağnam.

Barbu,e [s.] Sakallı, kaba sakal, rîş-dâr. || (tt.) Sakal gibi tüyleri yahut kılçıkları olan (hayvan), zü'l-lihye. || Her tarafı tüylü (nebat). ◆ Küflenmiş. || (hy.) Sakal yahut zülüf şeklinde kuyruğu olan kevkeb, gîsû-dâr.

Barbu [imz.] Mıntıka-yı hârrede yaşayan bir nevi kuş.

Barbue [ims.] Pisi balığı. ◆ Kaz tüyünden yazı kalemi.

Barbuquet [imz.] (t.) Dudakta hâsıl olan uçuk.

Barbure [ims.] Kalıptan çıkan dökme madenin pürüzü, fazlası.

Barbute [ims.] (as.) Sakallık. (İtalya süvari askeri şapkalarının bir kısmıdır ki asâkir-i merkumenin sakallarını ihfâ eder. Buna *Mentonnière* [çenelik] dahi tesmiye olunur.)

Barca yahut **Barkah** [ih.] Bingazi sancağı, Barka.

Barcarolle [ims.] Venedik kayıkçılarının söyledikleri bir şarkı. ◆ Sular üzerinde tenezzühe has şarkı ki âhengi Venedik kayıkçılarının şarkısına benzer.

Barcelonnette [ims.] Asma beşik, salıncak. ◆ Bir nevi tatlı.

Barco [imz.] (as.) Müstakimü'r-remy bir nevi top ki asâkir-i bahriyeye mahsus idi.

Barcolonge [imz.] İspanya'da kullanılan yelkenli ve kürekli bir sefine.

Bard [imz.] Karo, el ile sürülen iki tekerlekli yük arabası, teskere, dest-gîre.

Bardache [imz.] El teskeresi, arabası.

Bardane [ims.] (nb.) Dul avrat otu, arakiton. ◆ Tahtakurusu.

Barde [imz.] Fransa'nın eski ahalisi olan Kelt kavmine mensup ve kavm-i mezkûrun kahramanları ahvâl ve vukuatını nazmen nakleden şair. ◆ Kahramanâne manzumeler yazan şair, dâstâncı.

Barde [ims.] (Arabî berdea'dan me'huz) Palan. ◆ At zırhı. || (as.) Beygir göğüs zırhı. ◆ Pişirilecek etin üzerine sarılan içyağı. ◆ Muhâribînin teşci' ve teşviki için kumandanların esfar-ı maziyeleri eş'arını okuyan Goluva[53] şairi, dâstân-hân.

Bardé,e [s.] Zırhlı, zırhdâr. ◆ El arabasıyla naklolunan. || (mec.) Muhat, memlû.

Bardeau [imz.] Kiremitlerin altına serilen veyahut kiremit yerine çatıyı örten çam tahtası, pedavra tahtası, şendere. ◆ Küçük katır.

Bardée [ims.] Bir el arabası dolusu.

Bardelle [ims.] Palan, eyer yastığı. ◆ Teğelti.

Barder [ft.] Ata zırh giydirmek. ◆ (Eti) İçyağı ile sarmak.

• • • • • • • • • • •

53 fr.: *Gaulois*.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Barder [ft.] El arabasına doldurmak.

Bardeur [imz.] Karo denilen el arabasını süren amele, el arabacısı, teskereci.

Bardin [imz.] Misket elması.

Bardis yahut **Bardi** [imz.] (bhr.) Ambar bölmesi. ◆ Küpeşte muşammaı.

Bardit [imz.] Eski Cermenlerin halk şarkısı. ◆ Milli şarkı.

Bardot [imz.] Küçük ester. ◆ En önde giderek katırcının yiyeceğini taşıyan katır, kılavuz. ◆ Arkadaşlarının angaryasını çeken adam. ◆ Umumun eğlencesi olan ahmak yahut tuhaf adam. || **Passer pour** – Hissesine düşen masrafı vermemek.

Barège [imz.] Yünden mamul ince şal, kumaş.

Barême [imz.] Hesapta sühûleti mûcip olmak için hazırlanmış cetvelleri hâvi kitap, cedâvil-i hesâbiye risalesi. (Mucidinin ismiyle müsemmâdır.)

Baret [imz.] Filin ve gergedanın bağırması.

Baréter [fl.] (Fil ve gergedan hakkında) Bağırmak.

Barge [ims.] (İngiltere'de) Maiyet vapuru, bir memurun maiyetine verilen sefine.

Barguignage [imz.] (*ghi*) Tereddüt, karar verememezlik.

Barguigner [fl.] (*ghi*) Tereddütte bulunmak, bir türlü karar verememek.

Barguigneur,euse [s.] (*ghi*) Müteredditt, bir işe karar veremeyen.

Baricaut [ims.] Küçük fıçı.

Baricotier [ims.] Madagaskar Adası'nda yetişen bir yemiş ağacı.

Barigel [imz.] İtalya'nın *sbires* tabir olunan eski bir sınıf askerinin reis ve kumandanı.

Barigoule [ims.] Kuzu mantarı. ◆ Zeytinyağlı enginar oturtması yemeği.

Barigue [ims.] Yılanbalığı ve emsalini sayd için kullanılan kamış veya saz sepet.

Baril [imz.] (*bari*) Fıçı, varil. ◆ Bir varil dolusu. ◆ İri, şiş karın. || – **éclairant** (as.) Tenvir varili.

Barillage [imz.] Fıçıcılık. ◆ Fıçılara vaz' etme. ◆ Bir sefinedeki varillerin heyet-i mecmuası.

Barille [ims.] (nb.) Kalay otu. || (k.) Âlâ cins soda.

Barillé,e [s.] Fıçıya konulan/konulmuş.[54] ◆ Tahlit edilmiş.

Barillerie [ims.] Varilcilik. ◆ Varil yapılan yer.

Barillet [imz.] Küçük varil. ◆ Saatin zemberek yuvası. ◆ Tulumba zıvanası. || (tşr.) Kulak oyuğu, ber-meylü'l-üzn. || (as.) Revolver kurşun varili.

Barilleur [imz.] Fıçıcı.

Bariolage [imz.] Birbirine uymaz garip renkler cem'i, alaca bulaca. ◆ Efkâr-ı muhtelife.

Bariolé,e [s.] Garip surette rengârenk, alaca bulaca.

Barioler [ft.] Garip ve birbirine uymaz renklerle tasvir etmek, alacalatmak. || (mec.) Garip bir surette mezcetmek, karıştırmak.

Bariolure [ims.] Garip ve birbirine uymaz renklerle münakkaş olma, alacalık.

Barlong,gue [s.] Bir tarafı diğer tarafından uzun. ◆ Gayr-ı muntazam mustatil.

Barnabite [imz.] Bir sınıf-ı mahsusa mensup rahip.

Barnache yahut **Barnacle** [ims.] Yabani kaz.

Barne Memlaha havuzu, tuzla yeri.

Barnum [ims.] (*nomm*) Bir teşebbüsün re's-i idaresinde bulunan adam ki şarlatanlıkla bunu muvaffakiyete îsal edebilir.

Barologie [ims.] Sıklet nazariyesi.

Baromètre [imz.] (ht.) Mizanü'l-hava, barometre. || (mec.) Alâmet. || – **anéroïde** Madenî mizanü'l-hava. || – **orométrique** İrtifa mizanü'l-havası. || – **à cuvette** Gerdelli, çanaklı mizanü'l-hava. || – **à siphon** Sifonlu mizanü'l-hava. || – **à cadran** Kadranlı mizanü'l-hava. || – **à mercure** Cıvalı mizanü'l-hava.

54 Orijinal metinde dizgi hatası: قوقان şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığı takdirde "konulan/konulmuş" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Barométrique [s.] (ht.) Mikyasü'l-havaya müteallik.

Barométrographe [ims.] Tazyik-i havaînin tahavvülat-ı mütevâliyesini kaydeden alet, basîtalı mizanü'l-hava.

Baron [imz.] Şövalyenin fevkinde, kont ile vikontun dûnunda bulunan bir asalet unvan-ı mahsusunu hâiz adam, baron. ◆ Zevc. (Bu mânâ eskimiştir.) ◆ (Müstehziyâne) Gerek serveti, gerek mevkii hasebiyle mühim adam.

Baronifier [ft.] Baronluk unvanını vermek. ◆ Baron diye tanıtmak.

Baronnage [imz.] Baronluk unvan-ı asaleti. ◆ Baronlar.

Baronne [ims.] Baronluk unvanını hâiz kadın. ◆ Baron karısı.

Baronnet [imz.] İngiltere'de baron ile şövalye arasındaki unvan-ı mahsusu hâiz adam.

Baronnial,e [s.] Barona veya baronluğa müteallik.

Baronnie [ims.] Fransa'da asalet unvanlarının dördüncüsü, baronluk. ◆ Bir baronun taht-ı tasarrufunda bulunan ve bu unvana ait olan arazi ve emlâk.

Baroque [i. – s.] Gayr-ı muntazam, biçimsiz, tuhaf, garip.

Baroscope [imz.] Hava-yı muhitin derece-i sıkletini tayine mahsus alet, baroskop.

Barotrope [imz.] Bir nevi araba ki tekerleklerini tahrik için ayak ile basmak icap eder.

Barque [ims.] Sandal, varka [barka]. || (mec.) Menâfi', umur. || **Conduire la** – İdare-i umur etmek. || **La** – **de Caron** (ve inde'ş-şuarâ yalnız) **La** – Esâtir-i Yunaniye'de ervahın âhirete geçmek için girdikleri kayık. || **Passer la** – **de Caron** Ölmek.

Barquée [ims.] Bir kayık, sandal dolusu.

Barquerolle [ims.] Yahut:

Barquette [ims.] Küçük sandal.

Barquieu [imz.] Sabunhânelerde çirkâbın hıfzına mahsus mahal, kap.

Barrage [imz.] Bir tarik veya nehri kapatan set. ◆ Su bendi; – **fixe** Sabit su bendi; – **flottant** Sâbih su bendi. ◆ Derbentten geçerken verilen resm, baç. ◆ Seddetmek. ◆ Bir nehirde arzânî olarak mevcut binalar. ◆ Mürâselat ve muvâredatı kat' için istifade edilebilecek mâni-yi tabii. ◆ Bir resm verilmeksizin geçilemeyen nokta.

Barrager [imz.] Baç almaya memur adam, derbentçi.

Barre [ims.] Sopa, sırık, çubuk. ◆ Gümüş ve altın çubuğu. ◆ Sanâyide müsta'mel âlât-ı mütenevvia kolu ve mevadd-ı mütenevviaının sırık şeklinde ciheti. ◆ Çizgi, hatt-ı fasl. ◆ Mahkemelerde hâkimlerin oturduğu mahalli sâmiînin bulundukları mahalden ayıran parmaklık yahut bölme. ◆ Kemikleri kırmak için kadîmen Avrupa'da kullanılmış işkence aleti. || (bhr.) Bir limanın medhalinde veya bir nehrin mansabında gemilerin işlemesine mani olacak surette kum veya kayadan set, nehir ağzı kum yığını. = [cm.] Bir nevi at yarışı oyunu. ◆ Beygir ağzının gemin geçtiği dişsiz ciheti, gem yeri. ◆ Beygirin esnan-ı kâtuasıyla esnan-ı tâhinesi beyni. || (ht.) – **s magnétiques** Mıknatıs çubukları. || **Or en** – (mec.) Muhakkak, aşikâr-ı kıymet. || – **de fer** Kavî vasıta-i mukavemet. ◆ Hiçbir şey ile fikrinden caymak bilmeyen adam. || **Donner des coups de** – Şiddetle te'dib etmek. || **Être au-dessous de la** – Gayr-ı kadir, bir işe yaramaz hâle gelmek. || **Jouer aux** – **s** Birbirlerini bulamaksızın araşmak. || **Gagner, prendre, avoir** – **sur quelqu'un** Birisine takaddüm, tefevvuk etmek. || **Ne faire que toucher** – Gelmek ve der-akab gitmek. || – **du gouvernail** Dümen yekesi. || – **cabestan** Bocurgat kolu. || – **d'alésage** Tevsi' çubuğu.

Barré,e [s.] Çubuklu, sopalı. (Bu mânâda eskidir.) ◆ Mesdud. ◆ Çizilmiş. ◆ İki tarafa ayrılmış. || (mec.) Duçar-ı mümânaat olmuş. || **Dent** – **e** Kökleri eğri ve karışık olup kolay çıkmayan diş.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Barreau [imz.] Ufak maden yahut tahta çubuğu. ◆ Bir geçidi seddetmeye mahsus sırık. ◆ Parmaklık kolu, demiri. ◆ Kafes çubuğu. ◆ Hapishane parmaklığı. ◆ Muhakemede dava vekillerinin durmasına mahsus mahal, avukat mevkii. ◆ Dava vekilleri cemiyeti ve sınıfı. = [cm.] – **x magnétiques** (mr. Barres magnétiques)

Barréole [ims.] Dört direkten mürekkep cimnastik aleti.

Barrer [ft.] Sürmeyi sürerek kapamak. ◆ Seddetmek, yolunu kapamak, kesmek. ◆ Su bendi yapmak. ◆ Bir işin icrasına mani olmak. ◆ Kalemle bozmak, çizmek. ‖ (crh.) Bağlamak, raptetmek.

Barrette [ims.] Yassı kısa takke. ◆ Kardinallerin kırmızı takkesi. ◆ Kardinallik rütbesi.

Barricade [ims.] (as.) Geçitte taşlar, topraklar, ağaçlar vesâir şeylerle yapılan set ve metris, barikat, mani. ‖ (mec.) Mümânaat, müşkilat.

Barricadé,e [s.] Kaldırım taşları vesâir mevaddan yapılmış setlerle muhafazalı.

Barricader [ft.] Müdafaa için bir yolun ortasında setler ve muvakkat istihkâmlar yapmak, müruru men, barikat inşa etmek. ◆ Sıkı sıkı kapamak. ‖ (mec.) Münasebat ve muvâsalatı kat' etmek. ‖ **Se** – Barikat denilen siperler ile müdafaada bulunmak. ◆ Kapanmak, tahassun etmek. ◆ Dikkatli bulunmak. ◆ Bir yere girip yerleşmek.

Barrière [imz.] Tahta perde. ◆ Oyun vesâire için tahta perde ile ihâta olunmuş meydan. ◆ Şehir kapısı. ◆ Kordon. ◆ Şehrin medhalinde oktruva[55] resmi alınan mahal, kara gümrüğü mahalli. ◆ Hudut, sınır. ◆ Hatt-ı fâsıl, set. ‖ (as.) İstihkâm (medhal) kapısı, parmaklık kapı, set, veya istihkâm mahreçlerinden müruru men için kullanılan metin ahşap kapı. ‖ – **simple** Bir kanatlı, tek kanatlı istihkâm (medhal) kapısı. ‖ – **double** İki kanatlı, çifte kanatlı istihkâm (medhal) kapısı. ‖ – **stratégique** Sevkü'l-ceyş seddesi. ‖ (mec.) Mani, adem-i imkân, büyük müşkilat. **Barrique** [ims.] Büyük fıçı. ◆ Büyük bir fıçı dolusu.

Barrir [fl.] (Fil hakkında) Bağırmak.

Barrit [imz.] Filin bağırması.

Barroit [ims.] Fıçıcı mıskabı.

Bar-room [imz.] (*barroum*) Tezgâhın bulunduğu ve müşterilerin ayakta durup içtikleri yer.

Bartavelle [ims.] Kızıl keklik.

Barycoïe [ims.] Hafif sağırlık.

Baryencéphalie [ims.] (mna.) Belâhet, hamâkat.

Baryglossie [ims.] (t.) Ağır söyleyiş, sıklet-i lisan.

Baryphonie [ims.] (t.) Usret-i tekellüm.

Baryte [ims.] (k.) Humz-ı baryum, barit.

Baryton yahut **Bariton** [imz.] (ms.) Pes ile tiz arasındaki sadâ, perde ve onu çıkaran muganni yahut boru. ◆ [s.] (Sarf-ı Yunani'de) (`) alâmet-i meddiyesini hâmil hecâ.

Baryum [imz.] (*ri-omm*) (k.) Baryum.

Bas,se [s.] Basık, aşağı, alçak, zîr; – **peuple** Ahalinin aşağı sınıfları, avam-ı nâs; – **officier** Aşağı rütbede zâbit. ◆ Zelil, hor. ◆ Fürû-mâye. ◆ Âdi, bayağı. ‖ **à** – **prix** Ucuz. ‖ **Temps, jour, ciel** – Bulutlu hava. ‖ **Jour** – Bitmek üzere bulunan gündüz. ‖ **Avoir la vue** – **se** Uzaktan göremememek. ‖ **Avoir l'oreille** – **se** Tahkir olunmak. ‖ **Messe** – **se** Sessiz okunan dua; **Dire des messes** – **ses** Alçak sesle iştikâ etmek, mırıldanmak. ‖ **Faire main** – **se sur** Gasp ve yağma etmek. ◆ (mec.) Şiddetle muamele etmek. ‖ **En** – **âge** Küçük yaşta. ‖ **Chambre** – **se** İngiltere'de avam kamarası. ‖ **à voix** – **se** Yavaş, sessiz. ‖ (ms.) **Ton** – Alt perde. ‖ (mec.) Tevazu. ‖ – **côté** Yolun piyadelere mahsus mahalli. ‖ – **bout** En uç, en aşağı yer, saff-ı bagal. ‖ **Les pays** – Kıç. ‖ **Au** – **mot** En aşağı, en az bir tahmin olmak üzere. ‖ **Oiseau** – Zayıf, hasta, ava yaramaz kuş. ‖ –

55 fr.: *octroi*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Latin Kurun-ı Vustâ'da söylenilen galat Latin lisanı. || – Empire Kostantiniye Rum İmparatorluğu. || Pays – Felemenk.

Bas [imz.] Bir şeyin en aşağı ciheti, alt, dip. ◆ Alçaklık, mezellet. || Le – du monde yahut sadece – Avam-ı nâs. || Être au – (cm.) Tükenmek, bitmek. || (ms.) Alt perde.

Bas [zm.] Aşağı, alt; En – Aşağıya, alta, aşağıda, altta; Par – Aşağıdan, alttan; à – Aşağıya, yere; à – ! Haydi aşağıya! İn! ◆ Def olsun! Düşsün! (mevki-i iktidardan). ◆ Ici – Bu dünyada; Là – Orada, ötede. ◆ Öteki dünyada. || Porter – l'oreille Mahçup olmak, tahkir olunmak. || Mettre – les armes Terk-i silah, teslim-i silah etmek, isti'mal-i silahtan sarf-ı nazar etmek. ◆ Münakaşadan vazgeçmek. || Mettre – le pavillon Teslim olmak. || Mettre chapeau – Şapkayı çıkarıp ta'zim etmek. || Mettre – Bırakmak, terk etmek. ◆ Mağlup etmek. ◆ (Dişi hayvanat hakkında) Doğurmak. ◆ (bhr.) İndirmek. || Être – Mahv u harap olmak derecesine gelmek. ◆ Mağlup ve ser-nigûn olmak. || Par en – Aşağı kısmında. ◆ Aşağıdan.

Bas [h.] Yavaş; Parler – Yavaş söylemek. || Tout – Hafiyen, kendi kendine. || Boiter tout – Çok topallamak.

Bas [imz.] Çorap, kadın çorabı. || – de soie de la cuisinière Büyük bir hânede aşçılık eden kadının içyağlarını ve buna mümâsil öteberiyi satmaktan ettiği kâr.

Basal,e [s.] (tt.) Esasa müteallik, esasta şâyan-ı dikkat bazı hususiyetleri hâiz bulunan.

Basalte [imz.] (arz.) Koyu ve sert bir nevi taş ki arazi-i bürkâniyede bulunur, siyah mermer, mihenk taşı, bazalt.

Basaltique [s.] (arz.) Bazalttan ibaret, bazalttan müteşekkil.

Basane [ims.] Sahtiyan, meşin. ◆ At pantolonu. ◆ Bu pantolonun paçasına dikilen meşin parçası. (Subye değil yama gibi olan.)

Basané,e [s.] Esmer, güneşten yanmış (çehre yahut adam).

Basaner [ft.] Esmerlendirmek, karartmak. ◆ Sahtiyan kaplamak. || Se – Kararmak.

Bas-bleu [imz.] Akıl ve hüner ve muharrirlik iddiasında bulunan kadın. (İstihzâ tarikiyle isti'mal olunur.)

Bascule [ims.] Bir tarafı yukarı kalkınca öbür tarafı aşağı inmek üzere bir amûda geçirilmiş ufkî bir sırıktan ibaret salıncak, tahterevalli. ◆ Bir mecliste oturulduğu yerde yahut kalkılarak verilen rey. ◆ Ağır şeyleri tartmaya mahsus baskılı, basküllü kantar, baskül kantarı. ◆ Roket sehpası. ◆ İstinat noktası vasatında olan manivela sırığı. ◆ Balıkçı kayığı. || Coup de – Hâl ve mevkiin birdenbire tahavvülü.

Basculer [fl.] Çekinin hareketine müşâbih bir hareket icra etmek. || (mec.) Düşmek.

Bas-dessus [imz.] (ms.) Sadânın bir derece-i mahsusası.

Base [ims.] Temel, esas, bünyad. ◆ Bir sütunun durduğu mahal, kaide, ayak. ◆ Bir şeyin mebnî ve müstenid bulunduğu başlıca ciheti, asıl, esas, usul. ◆ Etek, zeyl. ◆ Üss. ◆ İstinat. ◆ Mıntıka. || (he.) Kaide. || (k.) Bir hâmızla terekküb ederek bir milh teşkil eden esas. || (t.) Bir ilacın terkibine giren eczanın başlıcası ve külliyetlisi. || (as.) – s d'opérations Üssü'l-harekât. || – s d'opérations successives Teâkubî üssü'l-harekâtlar. || – s d'opérations accidentelles Ârızî üssü'l-harekâtlar. || – s d'opérations secondaires Sânî üssü'l-harekâtlar, ikinci derece üssü'l-harekâtlar. || – d'approvisionnement Üssü'l-mühimmat, dârü'l-mühimmat, erzak ve mühimmat mıntıkası. || – d'approvisionnement primitive Üssü'l-mühimmat-ı aslî. || – d'approvisionnement secondaire Üssü'l-mühimmat-ı sânî, ikinci derece üssü'l-mühimmatı. || – d'alignement Esas istikamet, esas hiza. || Zıll-i malum, zıll-i esas. || – de l'impôt (ma.) Verginin matrahı.

Baselle [ims.] Ispanak nevi, pazı.

Baséologie [imz.] Felsefe-i esasiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Baser [ft.] Bina etmek, istinat ettirmek. || **Se** – İstinat etmek.

Bas-fond [imz.] Alçak ve çukur mahal. || (bhr.) Sığ (asıl mânâsı derin mahal olmak icap eder). || (mec.) **Les** – **de la société** Esâfil-i nâs. (cm. des *bas-fonds*).

Basicité [ims.] (k.) Esasiyet.

Basiliare [s.] (tşr.) Kaidevî.

Basilic [imz.] *(lik)* Fesleğen, reyhan. ◆ Esâtir-i Yunaniye'de yalnız bakmakla itlaf etmek kuvvetini hâiz bir mevhum ejderha. || **Des yeux de** – Çeşm-i gazap, hainâne, kindarâne enzar. || – **noir** Hind fesleğeni. || – **étoilé** Ak fesleğen.

Basilicon [imz.] (t.) Kasab merhemi.

Basilique [ims.] Büyük kilise. || (Eski Yunanîler indinde) Hükümdar sarayı. || (Eski Romalılar indinde) Mahkeme, divan. || (tşr.) Kol damarlarının biri, verid-i basilik. = [cm.] İmparator Vasil'in[56] emriyle lisan-ı Yunanî'ye tercüme edilmiş Roma kavânîni.

Basin [imz.] Yün veya pamuktan mamul bez, pazen.

Basique [s.] (k.) Esasi.

Basoche yahut **Bazoche** [ims.] Eski vakitlerde Paris parlamentosu memurlarından mürekkep heyet. ◆ Bunlara mahsus ahlak ve âdât. ◆ (Latife tarzında) Dava vekilleriyle noterler ve avueler[57] heyeti.

Bas-officier [imz.] (as.) Küçük zâbit. (Eskidir. El-yevm bu mânâda *sous-officier* lafzı müsta'meldir.)

Basque [ims.] (Esvab hakkında) Etek, zeyl. || **Tambour de** – Def, tef.

Basque [s.] Pirene dağları eteklerinin ahalisinden olan veyahut o memlekete mensup bulunan. || **Provinces – s** Bask eyaletleri. || **Courir comme un** – Çok koşmak. = [imz.] Memleket-i mezkûre ahalisinin lisanı, Bask lisanı.

Basquine [ims.] İspanyollardan alınma müzeyyen kadın etekliği.

Bas-relief [imz.] Bir sathın üzerinde az kabartma ile tasvir olunmuş resim veya hat, müsennem. (cm. des *bas reliefs*).

Basse [ims.] (ms.) Kaba ve kalın ses, baso, baso kemanı, baso sazı, bam. = [cm.] Bazı çalgıların kalın telleri, kalın saz kirişi, bam teli.

Basse (bhr.) Bir limanın ağzında bulunan kum veya kayalık.

Basse-contre [ims.] Bir âhengin en kalın ve ağır sesi ve onu çıkaran muganni yahut çalgı, kontra-baso. (cm. des *basses-contre*).

Basse-cour [ims.] Tavuk ve güvercin ve hindi gibi hayvanlara mahsus avlu, kümes. ◆ Kümes hayvanatı. || **Nouvelles de** – Erâcif. (cm. des *basses-cours*).

Basse-courier,ère [i.] Kümese bakmakla mükellef hizmetçi. (Az müsta'meldir.) (cm. des *basse-couriers,ères*).

Basse-étoffe [ims.] Kurşun ve kalay halîtası.

Basse-fosse [ims.] Yer altında derin zindan. || **Cul de** – Kezâ.

Bassement [h.] Alçakça, alçaklıkla. (Yavaş sesle mânâsına da kullanılmıştı.)

Basse-mer [ims.] Sular alçaldığı, çekildiği vakit denizin hâli, cezir hâli.

Basse-pâte [ims.] Yufka.

Bassesse [ims.] Alçaklık, denâet, mezellet. ◆ Fürû-mâyelik, aşağılık, soysuzluk. ◆ Âdilik, bayağılık. || **Faire des – s** (Âmiyâne) Bir zevk ve arzuyu mahzuz etmek için her şeyi icraya amade bulunduğunu göstermek için kullanılır.

Basset [imz.] Bacakları kısa ve tüyü az av köpeği, zağar. || (mec.) Bacakları pek kısa adam, paytak, cüce adam.

Basse-taille [ims.] (ms.) Âhengin en tiz perdesiyle en pesi arasındaki ses ve o sesi çıkaran muganni yahut çalgıcı. || Gayet az kabartma ile mahkûk nakış. (Bu mânâda eskidir.) (cm. des *basses-tailles*.)

56 Bizans İmparatoru I. Basileios.

57 fr.: *avoué*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tubaarsiv.com

Basse-terre [ims.] Sath-ı bahr hizasından az mürtefi mahal. (cm. des *basses-terres*).

Bassette [ims.] Laskineye müşâbih bir nevi kâğıt oyunu.

Bas-siège [imz.] Alçak iskemle. = [imz. – cm.] Muhakeme ve kabul salonu.

Bassin [imz.] Çukur kap, lenger, leğen. ◆ Kenarlı tepsi. ◆ Su haznesi. ◆ Kurna. ◆ Tekne. ◆ Bir kap yahut leğen dolusu. ◆ Bahçe havuzu. ◆ Liman havuzu. ◆ Karalarla ihâta olunmuş ova veya alçak arazi, havza. || – **de balance** Terazi gözü, kefesi. || – **d'un fleuve** Bir nehrin mecrası etrafında bulunup suları o nehre toplanan arazi, havza. || – **de construction** (bhr.) İnşa havuzu (sefâin inşasına mahsustur). || (tşr.) Kursak, havsala. || **Cracher au** – Kesenin ağzını nihayet açmak.

Bassinage [imz.] Hafif surette ıslatma, sulama.

Bassine [ims.] Tek kulplu kap, lenger. || (k.) Minkaa.

Bassiné,e [s.] Ufak yatak tandırıyla ısıtılmış. ◆ Yıkanmış.

Bassinement [imz.] Ufak yatak tandırıyla ısıtma. ◆ Hafif surette ıslatma.

Bassiner [ft.] Bir ufak yatak tandırıyla ısıtmak. ◆ Bir mâyi ilaçla yıkamak. ◆ Az ve yavaş sulamak. ◆ Lüzumsuz boş şeylerle baş ağrıtmak, can sıkmak. || (mec.) Teskin etmek. || **Se** – Bir mâyi ilaçla yıkanmak.

Bassinet yahut **Bacinet** [imz.] (as.) Ağızotu tavası ki çakmaklı yahut fitilli tüfeklerde ağızotu barutunu koymaya mahsus çukur bir bakır kıtadan ibarettir. ◆ Bir nevi zırhlı başlık. || **Couvre** – Ağızotu tavası kapağı. || – **de sûreté** Emniyet kapağı. || (tşr.) Batn-ı esfelin iç tarafı, huveysala-yı kilye.

Bassinoire [ims.] Yatakların içini ısıtmaya mahsus üstü kafesli kapakla örtülü el tandırı. ◆ Ufak yatak mangalı. ◆ Kocaman saat. ◆ Can sıkıcı şey veya adam.

Bassiste [imz.] Baso yahut viyolonsel çalan sanatkâr.

Basson [imz.] Nefesle çalınır bir nevi baso zurnası. ◆ Zurnacı.

Bassora yahut **Basrah** [ih.] Basra.

Bassure [s.] (zra.) Alçak ve rutubetli arazi.

Bastant,e [s.] Kâfi. ◆ Kadir, ehil. (Eskidir.)

Baste [hn.] Pekiyi, olsun. ◆ Geç, elverir.

Baste [imz.] Bir kâğıt oyununda sineğin birlisi. = [ims.] Çin ipeklisi. ◆ Sütün muhafazasına mahsus üstüvâne.

Baster [imz.] Irk-ı ebyaza mensup biriyle bir Hotantolunun neslinden gelen melez.

Basterne [ims.] Tahtırevan, koçu.

Bastide [ims.] Küçük köşk. || (as.) Hücum için vaktiyle muvakkaten inşa olunan küçük kale.

Bastier [imz.] (as.) (Vaktiyle) Mekârî hayvanı.

Bastille [ims.] (as.) Münferit kale, muttasıl kule. ◆ Müteharrik kule.

Bastiller [s.] Kule ve bedenlerle ihâta etmek. (Eskidir.)

Bastillon [imz.] (as.) Küçük kale.

Bastingage [imz.] (bhr.) Düşmanın mermiyatından tahaffuz için güvertenin etrafına minder ve yastık gibi şeyler vaz'ı ile yapılan metris, palastra. ◆ Küpeşte.

Bastingue [ims.] (bhr.) Düşmanın ateşinden tahaffuz için güvertenin etrafına vaz' olunan yastık ve minder gibi mevadd.

Bastinguer [ft.] (bhr.) Geminin güvertesini kurşundan muhafaza için minder ve yastık gibi şeyler vaz' ederek metris yapmak, palastra etmek. || **Se** – Düşmanın ateşinden muhafaza için güvertenin etrafına yastık ve minder gibi mevadd-ı mahsusa vaz'ıyla tahassun etmek.

Bastion [imz.] (as.) Burç. (Tâbiyevî usulüyle resmolunan bir istihkâmın kısm-ı malumundan ibarettir.)

Bastionné,e [s.] (as.) Burçlu, bastiyonlu, tâbiyevî. || (mec.) Takviye bulmuş, muhat.

Bastonner [ft.] (as.) Bir istihkâmı yahut istihkâmın bir kısmını burçlar ile teçhiz, takviye etmek. || (mec.) İhâta etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bastonnade [ims.] Dayak, değnekle dövüş, darp. ‖ (as.) Dayak, değnek cezası.

Bastringue [imz.] Meyhâne balosu. ◆ Fransa'da kürek mahkûmlarının tenekeden, fildişinden, gümüşten, altından mamul küçük fakat yirmi franklık bir sikke, bir mürur tezkeresi, küçük bir testere istîab edecek hacimde bir kutuya verdikleri isim ki muhafızların nazarından kurtarmak için şerc içinde ketm olunur.

Bastude [ims.] Tuzlu göllerde müsta'mel bir nevi ağ.

Bas-ventre [imz.] Karnın alt tarafı, kasık, batn-ı esfel.

Bât [imz.] Semer. ◆ Kayd, ıztırap. ‖ **Porter le** – Yük altında, sıkıntı altında bulunmak. ‖ – **de chameau** Deve havudu. ‖ **Chevaux de** – Mekârî beygirleri. ‖ **Mulets de** – Mekâre esterleri.

Bat [imz.] (*batt*) Balık kuyruğu.

Bataclan [imz.] Fazla eşya, kalabalık.

Batail [imz.] Çan tokmağı.

Bataillard,e [s.] Muharip, harbi seven.

Bataille [ims.] (as.) Harp (iki büyük ordunun birbiriyle çarpışması demek olan bu kelime bir harbe takaddüm eden (*Combat*) muharebe lafzından tefrik ve temyiz edilmelidir); – **défensive** Harb-i tedâfüî; – **offensive** Harb-i taarruzî, tecavüzî; – **défensive-offensive** Tedâfüî-taarruzî harp; – **démonstrative** Harb-i iğfalî; – **de rencontre** yahut **imprévue** Harb-i tesadüfi yahut gayr-ı muntazar; – **rangée** Harb-i mürettep. ‖ **Livrer** – Harp etmek. ‖ **Champs de** – Meydan-ı harp. ◆ Bir münakaşanın mevzuu. ‖ **Corps de** – Bir fırkanın iki cenahı arasında bulunan asker, kalb, kalbgâh. ‖ **Ranger l'armée en** – Askeri saff-ı harp tertibine koymak. ‖ **Ordre de** – Saff-ı harp. ◆ Cidal, kavga, münâzaa. ◆ Münakaşa, mübâhase. ‖ **Cheval de** – (mec.) Bir mübâhasede en ziyade güvenilen, lâ-yenkatı' tekrar edilen delil. ‖ Bir nevi kâğıt oyunu. ‖ Düello.

Batailler [fl.] Harp etmek. ◆ Şiddetli münâzaa ve mübâhaseye girişmek. ◆ Dövüşmek. ‖ (bhr.) Rüzgâra veya akıntıya karşı çabalamak.

Batailleur,se [s.] Münâzaa ve mübâhaseyi çok seven adam. ◆ Nizâcı, kavgacı.

Bataillon [imz.] Tabur; – **de chasseurs** Talîa (nişancı) taburu; – **de marche** Yürüyüş taburu; – **de train** Nakliye taburu; **Chef de** – Binbaşı. ◆ Asker, asâkir. ‖ (mec.) Güruh, sürü.

Bâtard,e [i. – s.] Piç, veled-i zina. (Bu mânâ ile bugün *Enfant naturel*: "veled-i tabii" tabirinin isti'mali ekserdir.) ◆ Cinssiz, cinsi bozuk. ◆ Melez. ◆ İsnat olunan adam tarafından yapılmamış eser. ◆ Fena taklit. ‖ – **adultérin** Biri başka birine nikâhlı diğeri nikâhsız ana babadan tevellüt eden piç. ‖ – **simple** Birbirine nikâhlı olmayan ana babadan mütevellit piç. ‖ (ed.) **Genre** – Kâh müzekker ve kâh müennes olan (kelime). ‖ **Écriture** – **e** İki nevi yazı beyninde bulunan yazı. ‖ (bhr.) Gerek cesâmet, gerek şekilce birbirine tamamıyla müşâbih. ‖ **Porte** – **e** Araba için olan kapı cesâmeti ile küçük bir kapı cesâmeti beyninde bulunan bir kapı. ‖ **Plante** – **e** Yabani, aşılanmamış nebat.

Bâtarde [ims.] (bhr.) Geminin en büyük yelkeni, mayistra. ◆ Bir nevi hat.

Bâtardeau[58] [imz.] Bir çayın suyunu tutmak veya diğer bir tarafa çevirmek için kazık ve çamurdan yapılan set. ‖ (as.) Hendek, su bendi, batardo.

Bâtardière [ims.] Aşılanmış ağaç fidanı.

Bâtardise [ims.] Piçlik. ‖ **Droit de** – Avrupa derebeylerinin vaktiyle kendi idareleri dâhilinde bulunan piçlerin vasiyetnâmesiz vefatlarında miraslarına nâil olmak hakkı.

Bâtards [imz. – cm.] Balık oltasına konulan bir nevi kırmızı kurtlar.

Batavique [s.] **Larme** – (mr. Larme)

Bate (mr. Bat)

58 Orijinal metinde *Bâterdeeu* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tubaarsiv.com

Bâté [s.] Semerli. ‖ (mec.) Manevi bir kayıt ve mecburiyet altında. ‖ **Ane** – Ebleh ve ecahel adam.

Bateau [imz.] Sandal, mavna, kayık. ◆ Gemi, sefine. ◆ Bir gemi yükü. ‖ (mec.) Kıymettar bir şey tevdî edilen hakiki yahut hayali bir şey. ◆ Arabanın tahtadan mamul taslağı. ◆ Kayık tabak. ‖ – **à vapeur** Vapur. ‖ – **volant** Balon teknesi, zevrakı. ‖ – **à hélice** Uskur-ı vapur. ‖ – **dragueur** Tarak dubası. ‖ – **phare** Fener dubası. ‖ **Arriver en trois – x** Gayet debdebe ve tantana ile gelmek. ‖ **Faire le** – İki kumarbaz kendileriyle oynayan bir şahs-ı sâlisi yutmak için ittifak etmek. ‖ **Monter un – à quelqu'un** Birisini hiç inanılmayacak, gülünç bir şeye inandırmak.

Batelage [imz.] Sandal ve mavnalarla sefâine veya sefâinden hamûle nakli. ◆ Mavnacılara verilen ücret-i nakliye. ◆ Sandalcılık, mavnacılık. ◆ Geminin postası, seferi. ◆ Eğlence, hokkabazlık.

Batelée [ims.] Bir sandal veya mavna hamûlesi. ‖ (mec.) Çok miktarda.

Bateler [fl.] Maskaralık, soytarılık etmek.

Batelet [imz.] Salapurya.

Bateleur [i.] Hokkabaz. ◆ Dalkavuk, maskara, soytarı. ◆ Tiyatro oyuncusu.

Batelier,ère [i.] Sandalcı, mavnacı. ◆ = [s.] Sandal ve mavnalara, ve bunlarla nakliyat teşebbüsüne müteallik, ait.

Batellerie [ims.] Sandal ve mavna ile nakl-i eşya esnaflığı. ◆ Bir yerde işleyen sandal ve mavnaların mecmûu.

Bâter [ft.] Semer koymak. ◆ Evlendirmek. = [fl.] **Bien** – İyi gitmek, yolunda olmak; **mal** – Fena gitmek, yolunda olmamak.

Baterse [ims.] Bir nevi büyük saban.

Bat-flancs [imz.] Ahır bölmesi, bölme.

Bathomètre yahut **Batymètre** [imz.] (bhr.) Denizin umkunu ölçmeye mahsus iskandil aleti, mikyasü'l-umk.

Bathymétrie [ims.] Umk-ı bahri ölçmek fenni.

Bathypicron [imz.] (nb.) Pelin.

Bâti [imz.] Kapı ve çerçeve vesâire taslağı. ◆ Çatı çatma, teyel. ◆ Teyel ipliği.

Bâti,e [s.] Yapılmış, bina olunmuş. ◆ Ebniye ile mestur (arsa). ◆ Teyellenmiş. ‖ (mec.) Yapılmış (mânen). ‖ **Bien** – Güzel, mütenâsibü'l-âzâ; **mal** – Çirkin, biçimsiz.

Bâtier [imz.] Semerci.

Bâtière [ims.] Semer biçiminde iki meyilli çatı.

Batifolage [imz.] Çocukçasına eğlence.

Batifoler [fl.] Çocukçasına eğlenmek. ◆ Çocukluk etmek.

Batifoleur,se [i.] Çocukçasına oynayıp eğlenmeyi seven adam yahut kadın.

Batiller [fl.] (Nehrin yahut kanalların suları hakkında) Kenara çarparak süratle temevvüc etmek.

Bâtiment [imz.] Yapı, bina. ◆ Ebniye. ◆ Ebniye inşası, yapı, inşaat. ◆ Mimarlık. ◆ Gemi, sefine; – **de guerre** Harp sefinesi; – **marchand** yahut – **de commerce** Tüccar gemisi; – **s de mer** Merâkib-i bahriye. = [cm.] Ebniye-i emîriye idaresi, inşaat dairesi.

Bâtine [ims.] İçi saman doldurulmuş semer.

Bâtir [ft.] Yapı yapmak, bina inşa etmek. ◆ Kurmak, tesis etmek. ◆ Yapmak. ‖ (mec.) İhdas ve tesis etmek. ◆ Hazırlamak, esasını, temelini kurmak. ‖ – **de boue et de crachats** Metanetsiz bir bina yapmak. ‖ – **sur le sable** Çürük esas ve kavâid üzerine bir teşebbüse kıyam etmek ve bir fikre sahip olmak. ‖ – **à chaux et à ciment** Gayet metin olarak bina etmek ve (mec.) muhkem esaslar üzerine bina eylemek. ‖ – **sur le ventre** Karnı büyümek. (Gebe kadınlar hakkında dahi kullanılır.) ‖ – **en l'air** Muhal şeylerle uğraşmak.

Bâtir [ft.] Dikişi çatmak, teyellemek.

Bâtisse [ims.] Yapının duvarcılığa müteallik kısmı, duvarcılık. ◆ Yapı yapma. ◆ Yapı yapma merakı.

Bâtisseur [imz.] Yapı ile uğraşmayı seven adam. ◆ Fena mimar. ‖ (mec.) Bir şey yapan, meydana çıkaran adam.

Batiste [ims.] Patiska. ◆ Yazlık ince bir basma.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Bâton [imz.] Değnek, asa, sopa, sopa darbesi. ◆ Yüksek ve her katı bir odadan ibaret ev. ◆ İstinatgâh. ◆ Değnek darbı, sopa, dayak, kötek. ◆ Yeni yazıya başlayan çocukların karaladıkları hatlar. ◆ Değnek şeklinde olan şey. || **Aveugle sans** – Bir iş görmek için muhtaç olduğu şeyden mahrum adam. || – **de cage** Kafesin içinde bulunan tünek. || – **de vieillesse** Bir ihtiyara hizmet eden adam. || **Sortir le – blanc à la main** Müstahkem bir mevkiden silahsız ve eşyasız olarak çıkmak. ◆ (mec.) Fakir ve eli boş çıkmak. || **Mener le – haut** Şiddetli ve sert muamele etmek. || **Jeter des – s dans les roues** Bir işe mevâni çıkarmak. || **à – rompu** Devamlı surette olmayarak, aralık aralık. || **à coups de** – Cebren, kaba bir surette, birdenbire. || **Sauter le** – İstemeyerek bir iş yapmak. || **Battre l'eau avec un** – Beyhûde yorulmak. || **Court** – Kura. || **Tirer au** – Bahsetmek. || **Tirer au court** – Nihayete kadar münakaşa etmek, uğraşmak. || **Jouer du** – Hücum veya müdafaa için bastondan istifade tarikini bilmek. ◆ Dövmek için baston isti'mal etmek. || **Prendre un** – Birdenbire ve kaba bir surette hareket etmek. || **Perdre son** – (Tiyatro ıstılahında) Duruşunu şaşırmak. || **Tour du** – Gayrımeşru istifade. || – **de maréchal** Müşiriyet rütbesi ve (mec.) son maksat ve arzu, illet-i gaiye. || Bazı rütbe ve makamların alâmet-i mahsusası: – **de commandement** Kumanda asası. || – **pastoral** Reis-i rûhânî asası yani mevki ve rütbesi. || – **de cire** Mühür mumu çubuğu. || – **de Jacop** Hokkabaz değneği. ◆ Bir nevi börek. || – **d'une confrérie** Esnaf kethüdalığı. || – **de mesure** (ms.) Usul değneği.

Bâtonnat [imz.] Dava vekilleri heyeti riyâseti. ◆ Bu riyâsetin müddeti.

Bâtonné,e [s.] Dayak yiyen, madrub. ◆ Çizilen, mahzuf.

Bâtonner [ft.] Değnekle dövmek, dayak atmak. ◆ Çizmek, tayy etmek.

Bâtonnet [imz.] Çelik çomak. ◆ Dört köşeli cetvel tahtası. || (crh.) Büyut-ı şebekiye, mıtrak-ı fasd. || **Il n'a pas de chance au** – O bedbahttır yahut beceriksizdir.

Bâtonnier [imz.] Dava vekilleri heyeti reisi.

Bâtonniste [imz.] Cirit, değnek oyununda, mübârezesinde mahir adam.

Batracien,ne [s.] Kurbağaya taalluk eden, benzeyen. || [imz. – cm.] (tt.) Kurbağaya benzer hayvanat sınıfı, dıfdaiye, dıfâdı'iye.

Battage [imz.] Harman dövümü, harman vakti. ◆ Tereyağı yapmak için yayıkta süt çalkalama, dövme. ◆ Toz hâline getirilme. ◆ (Altın, gümüş ve emsalini) Varak yapma. ◆ Varakçılık. ◆ Hile.

Bataison [ims.] Harman dövme. ◆ Harman mevsimi.

Battant [imz.] Çan tokmağı. ◆ Kapı kanadı. ◆ Kalp. ◆ Bir pencerenin kapaklarından beheri. (Bu mânâda az müsta'meldir.) || **Ouvrir à quelqu'un à deux – s** Kemâl-i müsâraatle kabul etmek. || **Porte à double** – İki kanatlı, çifte kapı. || (tt.) Tek kabuk, mısra.

Battant,e [s.] Dövücü, dârib. || **Porte – e** Kendi kendine kapanan kapı. ◆ İyi kapanmadığı için rüzgârdan çarpan kapı. || **Pluie – e** Gayet şiddetli yağmur. || **Métier** – İşlemekte olan tezgâh. || **Tambour** – Trampete çalaraktan, trampete sadâsıyla ve (mec.) kahren, cebren. || **Vaisseau de guerre bien** – Derûnunda topçu hıdematı kolay olan harp gemisi. || **Mener – les ennemis** Düşmanı sürat-i mümkine ile firara icbar etmek. || – **de crosse** Tüfek kayışının alt ucunu takmaya mahsus halka, alt gerdâne. || – **de grenadière** Tüfek kayışının üst başını ta'like mahsus halka, üst gerdâne. || **Tout – neuf** Yepyeni.

Batte [ims.] Tokmak, tokaç. ◆ Tokmağın yüzü. ◆ Mala. ◆ Nehirlerde üzerinde çamaşır yıkanan taş. ◆ Pandomima, tiyatro gibi oyunlarda palyaçonun, komiğin tahta kılıcı. || (mec.) Hicv-âmiz yahut mudhik vasıta. ◆ Darp (altın, sikke hakkında).

Batte-à-beurre [ims.] Yayıkta sütü dövmeye mahsus uzun saplı tokmak, yayık tokmağı. (cm. des *battes-à-beurre*).

Batte-à-bœuf [ims.] Sığır etini yumuşatmak için dövmeye mahsus tokmak (cm. des *battes-à- bœuf*).

Battellement [imz.] Saçak üzerindeki kiremitler.

Battement [imz.] Vurma, çırpma, hareket, darabân, tahrik. ◆ Raksta bir ayağın üzerinde durulup diğerinin tahriki. || – **des mains** El çırpma; – **de cœur** Yüreğin vurması, çarpıntı, darabân ve (mec.) heyecan. || – **des ailes** Kanatların tahriki. || – **du pouls** Nabzın vurması. || (as.) Darb-ı mermi, müsâdeme-i mermi.

Batterie [ims.] Dövüşme, mudârebe. || (as.) Batarya; – **de campagne** Sahra bataryası, seyyar batarya; – **à cheval** Süvari bataryası; – **à pied** yahut – **montée** Piyade bataryası; – **de montagne** Dağ, cebel bataryası; – **de siège** Muhasara (top) bataryası; – **à démonter** Tahrip bataryası, demoniter bataryası; – **de bombardement** Bombardıman bataryası; – **de brèche** Gedik bataryası; – **de côte** Sahil bataryası; – **rapide** Seri batarya; – **annexe** Mülhak batarya; – **détachée** Müfrez batarya; – **de démolition** Hedm bataryası; – **de circonstance** İhtiyaç, zaruret bataryası; – **cuirassée** Zırhlı batarya (bu nevi bataryaya *casemate* dahi tabir olunur); – **de mortiers** Havan bataryası; – **à ricochet** Sektirme bataryası; – **d'enfilade** Anfilad bataryası (Buna – **de revers** Arka, mâil-i arka bataryası da denir); – **couverte** Mestur batarya; – **provisoire couverte** Muvakkat mestur batarya; – **mobile** Müteharrik batarya; – **masquée** Gizli batarya; – **de fusil** Tava kapağı ki çakmaklı eslihada ağızotu tavasını setreden çelik kısımdır; – **et sonnerie** Trampete yahut boru çalma, çalış. || (bhr.) Bir sefinenin topları ve mevkileri veya topla güverte ve lombar; – **flottante** Hücum sefinesi (dibi düz, topçusu çok ve fakat sürati kalil ve mevâki-i bahriyeye hücum icrasına mahsus bir sefinedir); – **circulaire** Su kesimi müdevver ve pek seri manevra icrasına müsait bir nevi talim sefinesi. || (ht.) – **électrique** Manzume-i elektrikiye, elektrik bataryası. || – **galvanique** Galvanizma bataryası. || – **de cuisine** Mutfak takımı. || **En** – (as.) Endaht vaziyetinde. = [cm.] Tedâbir, vesâit.

Batteur,se [imz.] Dövücü, dârib. ◆ Harman yapan rençper, harmancı. || (as.) – **d'estrade** Bir nevi hafif süvari. (Kurun-ı Vustâ'ya mahsus idi.) || – **d'or** Altın varakçı. || – **de pavé** Boş gezen, işsiz güçsüz adam. || – **de vaches liées** Sade şeylerle tefâhur eden adam. || – **de dig dig** Alelâde yanında bir kadın bulundurup bunun muavenetiyle hırsızlık eden sârik.

Batteuse [ims.] Düven, harman makinesi. ◆ Madenleri safha hâline koymak için müsta'mel alet.

Battitures [ims.] Dövülen madenden çıkan rîzeler, maden, demir kırıntısı, tuval/daval.

Battoir [imz.] Tokmak. ◆ Top oyununda müsta'mel küçük tahta. ◆ Geniş ve kuvvetli el.

Battoire [ims.] Yayık tokmağı.

Battologie [ims.] (ed.) Mânen ve lafzen mükerrer ve binaenaleyh lüzumsuz elfaz ilavesiyle ıtnab-ı kelâm. Mesela: "Hükümde nazikâne muameleler ibzal eyledi" makamında (*Il m'a comblé de politesses*) kelâmıyla iktifa etmeyip de: "Hükümde bin türlü nazikâne muameleler ibzal eyledi" demek olan: (*Il m'a comblé de mille politesses*) ibaresiyle ıtnab-ı kelâm etmek gibi.

Battologue [imz.] Bir ifadeyi lüzumsuz ve muhtelif tabirlerle tekrar ederek sözü uzatan muharrir.

Battre [ft.] (Tasrifi: *Je bats*, *tu bats*, *il bat*, *nous battons*, *vous battez*, *ils battent*; *je battais*, *je battis*; *je battrai*; *je battrais*; *bats*, *battons*, *battez*, *que je batte*; *que je battisse*; *battant*; *battu*,e). Vurmak, dövmek, darp etmek. ◆ Galebe etmek, yenmek. ◆ Topa tutmak. ◆ Redd ü cerh etmek, çürütmek. ◆ Çalmak (davul vesâire hakkında). ◆ Dolaşıp aramak, taharri etmek. ◆ Çalkatmak, karıştırmak. ◆ Tayin ve vaz' etmek. ◆ Oyun kâğıtlarını karıştırmak. ◆ Sikke darp etmek. ◆ Çarpmak, vurmak, dokunmak. || – **l'eau**, **l'air**

Beyhûde yorulmak. || – le pavé Sokaklarda dolaşmak. || – les oreilles Baş ağrıtmak. || – tantôt les baguettes, tantôt le tambour Bazen bir şey bazen diğer bir şey söylemek. || – le breloque (mec.) Muvâzene-i akliyesini kaybetmek. || – le chamade (mec.) Cevap verecek delil bulamayıp mübâhaseden çekilmek. || – monnaie Sikke darp etmek ve (mec.) para tedarik eylemek. || – le fer Demir dövmek, silah yapmak ve (mec.) kemâl-i müdâvemetle çalışmak. || – à froid Demiri teshin etmeksizin dövmek ve (mec.) müşkil, gayr-ı mümkün bir teşebbüse kıyam etmek. || – quelqu'un en brèche (mec.) Birisinin delilini, itibar ve haysiyetini çürütmek. || – le pays Seyahat etmek, memleketi keşfetmek. || – les buissons Av çıkarmak için çalı diplerine vurmak ve taharriyat-ı şedîdede bulunmak. || – la semelle Isınmak için ayaklarla yere vurmak. || – quelqu'un à terre Müdafaadan âciz birini dövmek ve (mec.) mukabele edemeyecek birisine karşı elindeki vesâit-i rüçhandan istifade etmek. || – froid à quelqu'un Birisine bürûdet göstermek. || – le chien devant le loup Birisini aldatmak için bir adama darılmış, kızmış gibi gözükmek. || – des grains Harman dövmek. || – l'eau (Geyik ve karaca hakkında) Suya atılmak. ◆ Ağlarda kalan balıkları kaçırmak için suyu tahrik etmek. || – le pavillon Sancağı hâmil olmak. || – les cartes Oyun kâğıtlarını karıştırmak. || (as.) Mağlup etmek, yenmek. ◆ Top endahtını muayyen bir noktaya tevcih etmek; – en brèche Gedik açmak için top atışını bir beden veya duvara tevcih etmek; – en retraite Ricat etmek, ricat-ı muntazama icra etmek; – en écharpe Mâil atış icra etmek, eğri atışla dövmek; – l'appel Yoklama borusu çalmak; – l'alarme Silah başına nidâsı etmek, silah başına kumandasını vermek; – du tambour Trampete çalmak; – le rappel Cem borusu çalmak; – la marche Yürüyüş, hareket borusu çalmak. || – la campagne Dağda bayırda gezerek taharriyat ve tecessüsatta bulunmak (eşkıya hakkında). ◆ (mec.) Vakit kazanmak yahut fikrini belli etmemek için kasten müphem sebepler göstermek, saçma sapan söylemek. || – le chemin Yolu tesviye etmek ve (mec.) emsal olmak. = [fl.] Hareket etmek, oynamak, çırpınmak. ◆ Çarpmak, temas etmek. ◆ (Kalp hakkında) Çarpmak, vurmak. ◆ (Esliha-i nâriye hakkında) Varmak, erişmek. ◆ (Çalgı hakkında) Çalınmak, çalmak. || – en retraite Mübâhaseden çekilmek. (Mecaz mânâsı.) || – des mains El çırpmak ve (mec.) alkışlamak. || Se – Kendi kendine vurmak. ◆ Kavga ve mübârezeye girişmek. ◆ Münakaşa etmek. || S'en – l'œil d'une chose Bir şeyle istihzâ etmek. (Az müsta'meldir.) || Se – les flancs Beyhûde yorulmak.

Battu,e [s.] Dövülmüş, madrub. ◆ Karıştırılmış. ◆ Mağlup, münhezim. ◆ Basılmış. ◆ Yorgun, meftur, bitkin. || Yeux – s Etrafı morarmış gözler. || Marcher par des chemins – s Başkaları tarafından söylenmiş hazır sözler söylemek veya böyle tabirler yazmak. || Homme – de l'oiseau Talihi nâ-sâz musab ve meyus adam. || Chemin – İşlek yol. ◆ Âdi, âmiyâne. ◆ Harc-ı amm. = [imz.] Mağlup, madrub.

Battue [ims.] Sürek avı. ◆ Sürek avcıları. ◆ Düşman yahut mücrimleri bulmak için icra edilen taharriyat. || (as.) Tecessüs kolu. || Avoir les oreilles – es de quelque chose Bir şeyin ale't-tekrar söylenmesini işitmekten bıkmış, yorulmuş olmak. || Se tenir pour – Kendisine mağlup nazarıyla bakmak, mağlubiyeti itiraf etmek.

Batture [ims.] Bal ve kola ve sirkeden mamul bir nevi yaldız.

Batz [imz.] Yirmi beş otuz para kıymeti olan Almanya ve İsviçre sikkesi. ◆ İsviçre'nin on santimlik sikkesi.

Bau [imz.] (bhr.) Geminin bir yanından bir yanına uzanan kalın direk, kemere denilen kerestesi. ◆ Büyük ağ.

Baud [imz.] Geyik avlayan Mağrip köpeği.

Baudement [h.] Şâikane, şâtırâne.

Bauder [fl.] (Köpekler hakkında) Havlamak.

Baudet [imz.] Eşek, himar. ◆ Ahmak ve cahil adam. ◆ Bıçkıcı, hızarcı sehpası, iskelesi.

Baudir [ft.] Kopoyu sesle yahut düdükle ava teşvik etmek.

Baudrier [imz.] Kılıç omuz (askı) kayışı, hamâil. (El-yevm bu mânâda kılıç (bel) kayışı demek olan *Ceinturon* kelimesi müsta'meldir.)

Baudelaire [ims.] İki ağızlı, namlusu enli ve kısa ve ucu sivri bir nevi kılıç.

Baudruche [ims.] Kuru kursak. ◆ Dibâgat edilmiş kursak derisi.

Bauge [ims.] Yabani domuz yatağı. ◆ Âdi domuz kümesi, ahırı. ◆ Gayet pis yatak ve mesken. || **Avoir tout à** – Her şeye mebzûlen mâlik olmak.

Baugue yahut **Bauque** [ims.] Deniz yosunu.

Baume [imz.] Balsam, pelesenk. ◆ Pelesenkle karışık ilaç yahut merhem. || (mec.) Merhem, deva, şifa, medar-ı teselli. || **Fleurer comme** – Güzel bir koku neşretmek. || – **universel,** – **de vie** Eski kimyagerlerce deva-yı küll. || – **de Canada** (syd.) Kanada balsamı, terementi-yi sâil.

Baumier [imz.] Pelesenk ağacı, şecer-i balsam.

Bauque [ims.] (mr. Baugue)

Bavard,e [s-i.] Geveze. ◆ Boşboğaz. || (mec.) Hissiyatını izhar etmeyi seven. = [ims.] Dil.

Bavardage [imz.] Gevezelik, boşboğazlık. ◆ Lüzumsuz ve fazla sözler yahut yazılar. ◆ Cıvıltı.

Bavardasser [ft.] Çok gevezelik etmek.

Bavarder [fl.] Çok söylemek, gevezelik etmek. ◆ Esrarı fâş etmek, boşboğazlık etmek.

Bavarderie [ims.] Gevezelik. ◆ Boşboğazlık.

Bavarois,e [i. – s.] Bavyera memleketine mensup, Bavyeralı.

Bavaroise [ims.] Küzberetü'l-kanat şurubuyla ve süt ve çikolata ile karışık çay.

Bavasse [ims.] Haddinden taşkın geveze kadın.

Bave [ims.] Salya, ağız köpüğü, luâb, ruvâl. ◆ Kuduz hayvanların ağzından akan salya. || (mec.) Zehir.

Baver [fl.] Salyası akmak. ◆ Kirleterek akmak. ◆ Salya ile kirletmek. || – **sur** İftira etmek, isnâdatta bulunmak.

Baverte [ims.] Önlüğün göğse isabet eden kısmı.

Bavette [ims.] Çocuk göğüslüğü. || **Être à la** – İşe karışamayacak kadar küçük olmak. || **Tailler des** – **s** Gevezelikle imrar-ı vakt etmek.

Baveuse [ims.] Salyalı bir nevi balık.

Baveux,euse [s.] Salyalı, salyaları akan. || **Omelette** – **euse** Az pişmiş kaygana, omlet. || **Chairs** – **euses** Sulanan yara. || (tba.) **Lettre** – **euse** Mürekkebi çok olmakla iyi basılmamış harf.

Bavoché,e [s.] (tba.) İyi basılmamış, pürüzlü (yazı yahut mahkûk resim).

Bavocher [ft.] (tba.) Fena ve pürüzlü basmak.

Bavochure [ims.] (tba.) Fena ve pürüzlü basma.

Bavoir [imz.] Mini mini çocuklar için göğüslük.

Bavolet [imz.] Köylü kadın takkesi. ◆ Kadın şapkalarının arkasından sarkan kurdele. ◆ Köylü kadın.

Bavolette [ims.] Köylü kadın.

Bavure [ims.] Kalıp mafsallarının dövülen madenlerde bıraktığı eser, dövme çapağı, pürüz. || (as.) Kalıp mafsallarının tüfek kurşunları üzerinde bıraktığı eser. ◆ Müsâdemat-ı mükerrere sebebiyle bir silahın aksam-ı muhtelifesi üzerinde hâsıl olan pürüz, tümsek.

Bayade [ims.] (*ba-ia*) (zra.) Arpanın geç yetişen bir nevi.

Bayadère [ims.] (*ba-ia*) Hind'de sanemlerin önünde raks eden kız. ◆ Tiyatro rakkasesi. ◆ Raks eden kimse.

Bayart yahut **Baïart** [imz.] İskelelere eşya taşımaya mahsus el arabası.

Bayer [fl.] (*ba-ié*) (*payer* gibi tasrif olunur) Ağzını açıp alık alık bakmak. || – **aux corneilles** Ahmakça ve şaşkın şaşkın etrafa bakmak. || – **après** Bir şeyi şiddetle arzu etmek. || – **aux chimères** Olmayacak şeylere hâhiş-ger bulunmak, tahayyül etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bayeur,euse [s.] Ahmakça ve şaşkın şaşkın bakan.

Bayonnette [ims.] (mr. Baïonnette)

Bazar [imz.] (Fârisîden me'huz) (Memâlik-i İslamiye'de) Üstü örtülü çarşı. ◆ (Avrupa'da) Her şey satılan büyük mağaza. ◆ Hâne, daire. ◆ Tertipsiz, ortalığı karışık hâne.

Bdellium [imz.] (*bdèl-li-omm*) Arabistan'dan ve Hindistan-ı Şarkî'den çıkan bir zamk.

Béalière [ims.] Sulanmak istenildiği vakit bir çayıra su salıvermek için yapılmış delik.

Béant,e [s.] Açık: Bouche – e Açık ağız. || Goufre – e (mec.) Dehşetli tehlike. || Être, demeurer bouche – e Mütehayyir, mebhut olmak, şaşakalmak.

Béat,e [s.] Sakin, âsude, endişesiz. ◆ Mürâî, riyakâr sufi. ◆ Sufiyâne, riyakârâne.

Béatement [h.] Kemâl-i sükûnet ile. ◆ Riyakârâne.

Béatifiant,e [s.] Birini eizze sırasına geçiren (âyin).

Béatifiation [ims.] Bir adamın eizze sırasına geçirilmesi için Papa tarafından icra olunan âyin-i mahsus. ◆ Takdis-i emvat.

Béatifié,e [s.] Âyin-i mahsusla eizze sırasına geçirilmiş.

Béatifier [ft.] (Papa hakkında) Birini eizze sırasına geçirmek. ◆ Ervah-ı emvatı takdis etmek.

Béatifique [s.] Vision – (fls.) Rü'yetullah.

Béatilles [ims. – cm.] Börek ve dolma gibi bazı yemeklerin içine katılan kıyma vesâire. || (mec.) Küçük teferruat, bir şeye müterâfik olan hâlât.

Béatitude [ims.] Saadet, bahtiyarlık. ◆ Saadet-i uhreviye. ◆ Rüesâ-yı rûhâniyeye verilen unvan. ◆ (Makam-ı zemmde) Budalaca bir memnuniyet. || Sa – Rüesâ-yı rûhâniyeden bazılarına verilen elkabdır, hürmetlû. = [cm.] Les huit – s Hıristiyanlarca İncil'de mezkûr sekiz nevi saadet-i uhreviye.

Beau,belle [s.] Harf-i sâit ile yahut *h* ile başlayan bir kelimeden evvel müzekkeri *bel* olur) Güzel, hasen, cemil, hûb. ◆ İyi, âlâ, mükemmel. ◆ İyi giyinmiş. ◆ Parlak, şanlı. ◆ Büyük, çok. ◆ Çok, külliyetli. ◆ Mesut, hoş hâl. ◆ Muvâfik-ı âdâb. ◆ Müfid, nâfi. || Le – monde Nazik ve zarif adamlar. || Un – âge Geçkinlik. || Le – âge Gençlik zamanı. || Un – jour yahut : Un – matin Günün birinde, kazara. || Il y a – jour que Hayli vakitten beri. || Se faire – , belle Süslenmek, yeni ve güzel elbise giymek. || Un – parleur Güzel ve düzgün söz söylemeye özenen adam. || Un – joueur Kaybettiği vakit eser-i teessür göstermeyen, bilâ-tereddüt çok para ile kumar oynayan oyuncu. || Mourir de sa – mort Ecel-i mev'uduyla vefat etmek. || à la – étoile Açıkta, dışarıda. || Un – esprit Kendini efkâr-ı münevvere ve malumat ashabından addeden. || Les – s lettres Edebiyat. || – de nuit (nb.) Gece sefa çiçeği. || Faire un – coup Kârlı bir işte muvaffak olmak. ◆ (Müstehziyâne) Pot kırmak, kabalık etmek. || En faire, en dire de belles Münasebetsiz iş yapmak veya söz söylemek. || Déchirer de – s dents (mec.) Fasl u mezemmet etmek. || Le manquer belle Fırsatı kaçırmak. || L'échapper belle Muhakkak bir tehlikeden kurtulmak. || Être – garçon Kendi kabahatiyle muhakkar bir hâl ve mevkide bulunmak. || Il fait – Hava güzeldir. || Il fait – voir Görümlü, görmeye şâyan. || Il ferait – voir Tuhaf olacaktı. || Le – sexe Kadınlar, taife-i nisa. || (İstihzâ ve tahkir makamında) Un – coquin Bir güzel dolandırıcı. || – fils Kadınlarla münasebat-ı âşıkanede bulunan kendini beğenmiş adam. || Vous me la baillez belle Benimle eğleniyorsunuz. || J'en ai appris de belles sur votre compte Ettiklerinizi öğrendim. || De plus belle Yeniden. || Cet appartement a un – jour Bu daire aydınlıktır. || La belle saison, les – x jours Bahar, sayf. || Belle humeur Keyif, neşe. || De belle sorte, de la belle manière Şiddetle, hiç nezaket gözetmeksizin. || Avoir – jeu Elinde iyi oyun kâğıtları bulunmak, (mec.) hâiz-i rüçhan olmak, galebe edecek, muvaffak olacak mevkide bulunmak. || Voir – jeu Duçar-ı tezyif ve tahkir olmak. ◆ Dayak ye-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mek. || En faire voir de belles à quelqu'un Birisine sû-i muamele etmek, birisini tahkir eylemek. || Être, n'être pas dans des – x draps Başına kötü bir iş davet etmiş olmak. || Le donner – (mec.) Birisine münasip bir fırsat ihzar etmek. || Une – main yahut Une – plume Güzel yazı. = [imz.] Güzellik, hüsn, cemal. || Faire le – Güzel görünmeye çalışmak. || Prendre sa belle Fırsatı kaçırmamak. = [ims.] Kadın, güzel kadın. ◆ Âşıkane. ◆ Metres. || Aimer, courir les belles Zenperestliğe meyli olmak. = [ims. – cm.] Kadınlar, taife-i nisa.

Beau [h.] Güzel. || Porter – Güzel durmak. || Avoir – Beyhûde, nafile. || En – Hoş. || Voir tout en – Her şeyi hoş görmek. || Bel et – Pek güzel. || Tout – Dur, yavaş.

Beaucoup (Bir sâit yahut telaffuz olunmaz *h* önünde *p* mezkûr harfe vurularak sadâsı çıkarılır.) Çok, ziyade, pek. || Il s'en faut de – Daha nerde! Aralarında çok fark var. || à – près Çok uzak. || De – Hayliden hayli.

Beaux-fils [imz.] Üvey oğul. ◆ Damat, güvey. (cm. des *beaux-fils*)

Beau-frais [imz.] (bhr.) Muntazam esen rüzgâr.

Beau-frère [imz.] Kayın. ◆ Enişte. ◆ Bacanak. (cm. des *beaux-frères*)

Beau-lieu [imz.] Yalnız şu tabirde müsta'meldir: Porter sa tête en – (Beygir hakkında) İyi baş tutmak.

Beau-père [imz.] Kayınpeder. ◆ Üvey peder. (cm. des *beaux-pères*)

Beaupré [imz.] (bhr.) Cıvadra, geminin baş direği, pruva direği. || – de gâchette (as.) Tetik dili.

Beau-présent [imz.] Bir cins armut. (*Saint-samson* dahi denilir.)

Beauté [ims.] Güzellik, hüsn, cemal. ◆ Güzel kadın. ◆ Güzel kadınlar. ◆ Nedret, garabet. ◆ Kadınlar cinsi, taife-i nisa. || – du diable Çehrede hakiki bir güzellik olmaksızın gençlik tarâveti ve güzelliği. = (cm.) Cazibe, dilberlik.

Beauvotte [ims.] Buğday kurdu.

Beaux-arts [imz. – cm.] Sanâyi-i nefise.

Bébé [imz.] Bebek. ◆ Küçük çocuk. ◆ Cüce.

Bec [imz.] (*bèk*) Gaga, minkar. ◆ (mec.) Dil, nutk. ◆ Ağız, dudak, dişler. ◆ Gaga şeklinde olan envâ-i âlât ve mevadd uçları. ◆ Kandilin fitil vaz'ına mahsus minkarı. ◆ Gemi demirinin tırnağı. ◆ İki suyun birbirleriyle birleştikleri noktadaki kara. ◆ Sivri uç, uç. || – de plume Kalem ucu, demir kalem ucu. || – de capucine (as.) Tüfek bileziği ucu. || – de crosse (as.) Dipçik ucu. || Petit – Cıvadra bastonu. || – à – Burun buruna. || Avoir – et ongles Esbab-ı müdafaaya mâlik olmak. || Montrer à quelqu'un son jaune Birinin budalalığını yüzüne vurmak. || Tenir quelqu'un le – dans l'eau Oyalandırmak. || Faire le – à quelqu'un Birine söyleyeceğini ve yapacağını öğretmek. || – d'alambic İmbik lülesi. || – de gaz Gaz (feneri) memesi. || – aiguière İbrik emziği. || Donner un coup de – Dokunaklı bir söz söylemek. || Le morceau au – Yemeğin hemen akîbinde. || – blanc Tecrübesiz genç. || Caquet bon – Saksağan. || Tour de – Süratli bûse. || Se refaire le – İyice yemek yemek. || Tordre le – Boğmak, öldürmek. || Être pris par le – Evvelki bir sözle mütenâkız söz söylemek, kendi sözleriyle yalan bir şeye kanmak.

Bécabunga yahut **Beccabunga** [imz.] (*bon*) (nb.) Yavşan otu, su yavşanı.

Bécarre [imz.] (ms.) Notalarda yarım perde pes veya tiz okunması işaret edilmiş olan sadânın hâl-i tabiisine ircâ edileceğini göstermeye mahsus işaret, bekar: do –, da – (Bu işarete *naturel* dahi denir.) || Par – İfratla, son derecede. || Passer de – à bémol Bir fikirden diğer bir fikre atılmak, rabıta-i mantıkıyeden mahrum bulunmak.

Bécasse [ims.] Çulluk, bekase. || (mec.) Ahmak kadın. || Brider la – Çulluğu ağla tutmak, ve (mec.) iğfal etmek.

Bécasseau [imz.] Çulluk yavrusu, yelve.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bécassine [ims.] Su çulluğu, batak çulluğu, bekasin. || **Tirer la** – Birini aldatmak için kuvvet ve mahareti saklayarak izhar-ı zaaf etmek.

Beccard yahut **Becard** [imz.] İri alabalık, iri turna balığı.

Bec-cornu [imz.] Ahmak, ebleh. (cm. des *becs-cornus*)

Bec-d'âne yahut **Bédâne** [imz.] Marangoz ve doğramacı ve çilingir kalemi.

Bec-de-cane [imz.] Kilidin düğmeli sürmesi. ◆ Kıskaç (cm. des *becs-de-cane*).

Bec-de-corbin [imz.] Ucu eğri ve sivri karga burun (alet). || **Canne à** – Başı eğri baston. (cm. des *becs-de-corbin*)

Bec-de-grue [imz.] Itır çiçeği (mr. Géanium) || (crh.) Yaradan ecsam-ı ecnebiyeyi çıkarmaya mahsus alet, minkar küreği. (cm. des *becs-de grue*)

Bec-de-lièvre [imz.] Tavşanın dudağı gibi yarık üst dudak, tavşan dudağı. ◆ Üst dudağı bu surette olan adam. (cm. des *becs-de-lièvre*)

Becfigue [imz.] İncir kuşu. ◆ Kendi nevince iyi gıda.

Bec-fin [imz.] Gagası uzun ve düz olan av kuşlarının envâına ıtlak olunur. (cm. des *becs-fins*)

Béchamel [ims.] Sütle un ve tereyağından mürekkep yemek terbiyesi. (Mucidinin ismiyle müsemmâdır.)

Bêche [ims.] Sakız beli, kürek, bel. ◆ Alet-i sa'y, vasıta-i taayyüş. || **Donner des coups de** – Tadil etmek, değiştirmek.

Bêché,e [s.] Bellenmiş (toprak).

Bêchement [imz.] Belleme. (Eski kelime.)

Bêcher [ft.] Bel ile kazmak, bellemek. ◆ Fasl u zemm etmek.

Bêcheton [imz.] Bir nevi küçük bel.

Bêchette [ims.] Küçük bel.

Bêcheur [imz.] Bel ile kazan, belleyen adam. ◆ Dişçi. = [s.] **Avocat** – Müddeî-i umumi.

Bêchique [imz. – s.] (t.) Öksürüğü def etmeye yarayan ilaç, dafi'-i süâl.

Béchoir [imz.] Demiri geniş kazma, kürek kazma.

Béchon [imz.] Ufak el çapası.

Bêchotter [ft.] Bel ile sık sık ve azar azar kazmak, hafif bellemek.

Becque-cornu [imz.] (mr. Bec-cornu)

Bécot [imz.] Dudak ucuyla ve seri bûse, öpücük.

Bécoter [ft.] Dudak ucuyla öpmek.

Becquée yahut **Béquée** [ims.] Bir kuşun gagasıyla bir defada aldığı veya yavrularına verdiği miktar. ◆ Kuş yavrularına bir defada verilen yem. ◆ Lokma. || **Donner à quelqu'un** Mecburiyet olmadığı, istifade ümidi bulunmadığı hâlde birisini beslemek. ◆ Bir fikir beslemek, ondan mahzuz olmak.

Becquet [imz.] Kundura yaması. ◆ Ek, ilave.

Becqueté,e [s.] Gagalanmış.

Becqueter yahut **Béqueter** [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Gagalamak. ◆ Yemek. || (mec.) Rahatsız ve muzdarip etmek. || **Se** – Gaga ile vuruşmak yahut sevişmek, gagalaşmak. ◆ Kerelerce öpüşmek. ◆ Yan yana mevzu bulunmak.

Becquillon [imz.] Yırtıcı kuş yavrusu gagası.

Bécu,e [s.] Gagası büyük yahut kuvvetli (kuş).

Bedaine [ims.] Büyük ve şişkin karın. ◆ Karın.

Bédaouï [imz.] Bedevi Arap.

Bedeau [imz.] Kilise hizmetçisi. ◆ Mektep bevvabı. (İkinci mânâ ile isti'mali eskimiştir.) ◆ (İngiltere'de) Mahkeme mübaşiri.

Bédégar yahut **Bédéguar** [imz.] Kamışların ve yabani gül ağaçlarının üzerinde hâsıl olan tüylü bir tomurcuk ki bir böceğin tesirinden neşet eder.

Bedon [imz.] Davul, trampet (Gayr-ı müsta'meldir.) ◆ Şişman ve kısa adam.

Bédouin,e [i. – s.] Bedevi, bâdiye Arabı, hayme-nişîn Arap ve Arap karısı. ◆ Kaba ve vahşi adam.

Bée [ims.] Kapı, pencere açmak için duvarda yapılan delik. || **Tonneau à gueule** – Bir ta-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

rafı çökmüş fıçı. = [ims.] Değirmen suyunun aktığı delik.

Béer [fl.] Ağzını açık tutmak. ◆ Ağız açarak merak ile bakmak. ◆ Açık bulunmak.

Beffroi [imz.] Yangın vesâir şeylerin ilanına mahsus çan kulesi. ◆ Mezkûr çanın kendisi. || (as.) Bir nevi müteharrik kule ki top barutunun icadından evvel bilâd-ı mahsûra surlarına mümkün mertebe yaklaştırılır ve hâmil oldukları asâkir tarafından şehrin müdâfiîni üzerine ok vesâir mermiyat endaht edilirdi.

Begayant,e [s.] Kekeleyen.

Bégayement yahut **Bégaiement** yahut **Bégaîment** [imz.] Kekeleme, pelteklik, pepeleme, lüknet. ◆ Çocuk telaffuzu. || (mec.) İlk tecrübe, gayr-ı mükemmel bir teşebbüs. ◆ Tereddüt.

Bégayer [fl.] Kekelemek, peltek söylemek. ◆ (Çocuk hakkında) Yeni söylemeye başlamak. ◆ Çocuklar gibi söylemek. ◆ Korku ve tereddütle söylemek. || (mec.) Müphem bir surette söylemek, ifade-i meram etmek. || (mec.) – **une science** Bir fenni az ve nâkıs surette bilmek, bir fennin ebcedhânı olmak.

Bégone [ims.] (nb.) Begonya.

Bégu,ë [i. – s.] Yaşlı olduğu hâlde dişi genç olduğunu gösteren beygire ıtlak olunur.

Bègue [i. – s.] Kekeme, pepe. || (mec.) İfade-i fikirden âciz, ifade-i meramda müteredditt.

Bégueter [fl.] (Keçi hakkında) Bağırmak.

Bégueule [ims.] Akıllı geçinen vakarlı kadın. ◆ Sahte sufi, mürâî kadın. ◆ Riyakâr. || **Faire la** – Gülünç bir suretle akıllılık, azamet satmak.

Bégueulerie [ims.] Akıllı geçinen azamet-füruş kadının tavır ve hâli.

Béguin [imz.] (*ghain*) Çocuklara ve bir sınıf rahibelere mahsus takke. ◆ Bir merbûtiyet-i mutaassıbâne. ◆ İhtiras-ı şedid. || **Laver le** – **à quelqu'un** Birini tekdir etmek. || **Avoir encore le** – Küçük çocuklar gibi tecrübesiz olmak. || **Mettre un** – **à quelqu'un** Birine fikir ve meramını kabul ettirmek.

Béguinage [imz.] Bir rahibe sınıfı ve onlara mahsus manastır. ◆ Ca'lî, çocukça sufilik.

Béguine [ims.] Belçika ve Felemenk'in bir sınıf-ı mahsusa mensup rahibesi. ◆ Ale'l-ıtlak rahibe. ◆ Riyakâr sufi kadın.

Behourd yahut **Bohourt** yahut **Bihourt** [imz.] (as.) Burç hücum ve müdafaası. || Süvari mızrak muharebesi. ◆ Umumi şenliklerde süvari koşusu.

Béhen [imz.] (*bé-ènn*) (nb.) Kuduz otu, kök behmen. || – **rouge** Kızıl behmen. || – **blanc** Ak behmen.

Behourder [fl. – ft.] (*h* okunmaz) (as.) Burç üzerine hücum etmek. ◆ Burcu müdafaa etmek. ◆ Süvari mızrakla muharebe etmek. || (mec.) Bahis ve iddia ve münâzaa etmek. (Eskidir.)

Beige [s.] Reng-i tabiisinde bırakılıp boyanmamış yapağı ve ondan mamul mensucat.

Beignet [imz.] İçi meyveli börek.

Béjaune [imz.] Pek ufak kuş yavrusu. ◆ Vaktiyle çıraklar kalfa, kalfalar usta olduğu vakit verdikleri ziyafet. || Tecrübesiz, cahil ve safdil delikanlı. ◆ Humk ve cehl. || **Montrer à quelqu'un son** – Birinin humk ve cehlini yüzüne vurmak. (*Bec jaune* dahi yazılır.)

Bel,le [s.] (mr. Beau)

Bélandre [imz.] Nehirlerde ve kanallarda eşya taşımaya mahsus yelkenli kayık.

Bêlant,e [s.] Meleyen (koyun). || **L'animal** – (Lisan-ı şiirde) Dişi koyun. || **Bœuf saignant, mouton** – Sığır ve koyun külbastı ve kebapları gayet az pişmelidir.

Bêlement [imz.] Koyunun melemesi, meleme.

Bêlemnite [ims.] (tt.) Bir nevi sedef müstehâsesi, hacerü'n-nüşşab.

Bêler [fl.] (Koyun hakkında) Melemek. ◆ İzhar-ı nâle etmek, inlemek. ◆ Ne söylendiği bilinmeksizin ahmak ahmak söylemek. || **La brebis bêle toujours de même** İnsan tabiatını değiştirmez.

Bel-esprit [imz. – s.] Ukalalık göstermek isteyen adam. ◆ Nükteli şeyler yazan muharrir.

Belette [ims.] (hyv.) Gelincik, nims.

Belge [i. – s.] Belçika'ya müteallik. ◆ Belçikalı.

Belgique [ihs.] Belçika. = [s.] Belçika'ya ait, müteallik. (El-yevm *Belge* müsta'meldir.)

Bélier [imz.] Koç. ◆ Vasıtalık eden herif. ◆ (Lisan-ı şiirde) Bahar. ◆ Bir mani-i maddiyi yıkmaya, devirmeye yarayan şey. || (hy.) Burc-i hamel. || (m.) Şahmerdan. || (as.) Koçbaşı. (Bir nevi harp makinesi ki sur ve kaleleri hedm için kullanılır idi.) || – **hydrolique** Suyu yukarıya kaldırmaya mahsus makine.

Bélière [ims.] Koçun boynuna takılan çan, çıngırak, kösemen çıngırağı. ◆ Çan tokmağının halkası. ◆ Küpe halkası. || (as.) Kın halkası. ◆ Kayış kolunun meşin halkası. || **Tortues** – **s** Koçbaşı denilen yukarıdaki harp makinesinin tekerlekleri üzerinde müteharrik bulunan galeriler ki mezkûr makineyi idareye memur olan asâkir bu galerilerin altında oturur ve bu vasıta ile düşman mermiyatından mahfuz kalır idi.

Bélisaire [imz.] Hâl ve ahlakı iyi kör dilenci.

Bélître [imz.] Dilenci. ◆ Değersiz ve alçak adam, namert, nâkes.

Belladone [ims.] (nb.) Fasîle-i bâdincâniyeden lüffah, güzelavrat otu.

Bellâtre [i. – s.] Tatsız güzel, yalandan güzel gibi görünen adam.

Belle-dame [ims.] (nb.) Bir nevi zehirli nebat, hüsnü'l-mer'e.

Belle-de-jour [ims.] (nb.) Gündüzsefa (cm. des *belles-de-jour*).

Belle-de-nuit [ims.] (nb.) Gecesefa. || (tt.) Geceleyin kamışlıklarda öten bir kuş, su bülbülü (cm. des *belles-de-nuit*).

Belle-fille [ims.] Gelin. ◆ Üvey kız (cm. des *belles-filles*).

Belle-maman [ims.] Üvey anne.

Bellement [h.] Güzel güzel, yavaş. || **Tout** – Yavaş, âheste âheste.

Belle-mère [ims.] Kayınvalide. ◆ Üvey anne. (cm. : des *belles-mères*).

Belle-petite-fille [ims.] Damat yahut gelinin kızı.

Belles-lettres [ims. – cm.] Edebiyat (sarf, fesahat, şiir).

Belle-sœur [ims.] Görümce. ◆ Baldız. ◆ Yenge. ◆ Kayın zevcesi, elti (cm. des *belles-sœurs*).

Belligérant,e [s.] Muharip. ◆ Münâzi', mübâhis. = [imz. – cm.] Muharip bulunan devletler.

Belliqueux,se [s.] Harbi seven yahut mutad eden, muhibb-i harp. ◆ Cengâver, harpçi. ◆ Cidâl-cû.

Bellissime [s.] Pek güzel. (Eski kelime.) = [ims.] Armudun, lâlenin bir nevi.

Bellon [imz.] Latin esâtirinde harp ilâhesi. ◆ Harp. || (t.) Kurşun buharından hâsıl olan bağırsak hastalığı, kulunc-ı üsrübî.

Bellot,te [i. – s.] Güzelce ve sevimli çocuk. ◆ Kendini güzel zanneden adam. ◆ Mini mini, ufak tefek güzel.

Belluaire [imz.] Kadim Roma tiyatrolarında hayvanat-ı vahşiye ile boğuşan adam. ◆ Bu hayvanların hizmetine memur esir. ◆ Hayvanat-ı vahşiyeyi terbiye eden, onlara bakan.

Bélomancie [ims.] Ok yaylarından tefeül.

Belvéder yahut **Belvédère** [imz.] Fevkanî köşk, kule, cihannümâ.

Belzébuth [imz.] (*butt*) Şeytan, iblis. || (tt.) Bir nevi maymun.

Bémol [imz.] (ms.) Nota ile irâe olunan bir tam sadânın yarım perde indirilmesini göstermeye mahsus işaret, bemol: **Ré** –, **Si** –. = [s.] Bu işaretle çıkarılan sadâ veya nağmeye ıtlak olunur. || **Sot par nature, par bécarre et par** – Son derecede ahmak adam. || **Mettre un** – **à la clef** Tebdil-i tavr-ı huşûnet ederek mülâyimâne muamelat göstermek. || **Savoir à fond le** – **et le bécarre** Musikiye bihakkın vâkıf olmak.

Bémoliser [ft.] (ms.) Notayı bemol işareti ile göstermek.

Ben yahut **Behen** [imz.] Mısır söğüdü, şecerü'l-bânet.

Bénafouli [imz.] Bengal pirinci.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ben-album [imz.] (nb.) Panzehir ağacı.

Bénarde [ims.] İki taraftan açılan kilit. (Mucidinin ismiyle müsemmâdır.) || [s.] **Serrure** – İki taraftan açılan kilit; **Clef** – O kilidi açan anahtar.

Bénar [imz.] Hububat nakline mahsus çit araba.

Benath [imz.] (Arapçadan me'huz) İsilik.

Bene [Latince kelime] (*bé-né*) Peki, pekâlâ. || **Nota** – İyi dikkat ediniz. (Bu kelimeleri ekseriya bir ilanın, bir ihtarın en mühim görülen kısmının iptidâsına vaz' ederler. Ekseriya: N.B. suretinde terhim olunur.)

Bénédicité [imz.] Yemekten evvel okunan dua. || **Il est du quatorzième** – Ahmak, alık adamlar hakkında söylenir. (Cem'i gayr-ı müsta'meldir.)

Bénédictin,e [i.] Sen Benuva[59] tarikine mensup rahip ve rahibe. ◆ Mütebahhir, gayet âlim, fâzıl adam. = [s.] Sen Benuva tarik-i ruhbanisine ait, müteallik.

Bénédiction [ims.] Dua, dua-yı hayr, hayır dua; – **nuptiale** Nikâh duası. ◆ Rahmet, bereket, lutf-i Hakk. ◆ Takdis, resm-i takdis. ◆ (Fena makamda) İfrata varmış şey. || **Donner à quelqu'un sa** – Birisini baştan savmak. = [hd.] Allah saklasın! Allah yardımcım olsun!

Bénef [imz.] (Ticarette *Bénéfice* kelimesinin ihtisarı olarak kullanılır.) Kâr, temettü.

Bénéfice [imz.] Menfaat, temettü, istifade. ◆ İmtiyaz. ◆ Zeâmet. ◆ Bir rûhânîye verilen aidatlı rütbe ve unvan. ◆ (Müstehziyâne) Zarar, mahzur. || (mec.) Takarrür etmiş nokta: **Sous le – de cet aveu** Keyfiyet şu ikrar ile takarrür ettikten sonra… || – **brut** Gayr-ı sâfi temettü. || – **net** Sâfi temettü. || **Représentation à** – Tiyatroda oyunculardan birinin veya diğer bir adamın menfaati için icra olunan oyun. || – **de la loi** Mesag-ı kanuni.

Bénéficiaire [i. – s.] Zeâmet sahibi, zâim. ◆ Bir müteveffânın vasiyetiyle mirasa konan adam. ◆ Bir tiyatro oyununun kendisinin menfaati için oynandığı adam. || (hk.) Sahib-i senet veya bunun hâmili. ◆ Hissedar, fâide-mend. ◆ Terekeye mukabil düyunu kabul eden varis. ◆ Galle-hor.

Bénéficial,e [s.] Rûhânîlerin ruus ve aidatlarına müteallik. (Cem'-i müzekkeri gayr-ı müsta'meldir.)

Bénéficiel,le [s.] Kârlı, temettü veren.

Bénéficier [imz.] Bir aidatlı ruusu olan rûhânî.

Bénéficier [fl.] Müstefid olmak. = [ft.] Madeni topraktan çıkarmak, işlemek. ◆ **Se** – İşlenmek.

Bénéficieux,se [s.] Büyük bir kâr veren yahut vermeye müstaid olan.

Benêt [imz. – s.] Ahmak, bön.

Bénévole [s.] Hayırhah, taraftar. ◆ Mecbur olmadığı hâlde kendi arzusuyla bir şey yapan adam. || **Auditeur** – Sâmiînden, müstemiînden adam; müstemi'.

Bénévolement [h.] Hayırhahâne, kendi arzusuyla, bir fikr-i menfaate müstenid olmaksızın, hasbeten-lillah.

Bengali [i. – s.] Hindistan-ı Şarkî'nin Bengal hıttasına müteallik, Bengalli. = [imz.] Bengal lisanı.

Bengalien,ne [s.] Bengal'e ait, müteallik.

Béni,e yahut **Bénit,e** [s.] (*bénir* fiilinin ism-i mef'ûlü) Duası okunmuş, takdis olunmuş. (İkinci imlâsı riyâset-i rûhâniyece takdis olunmuş mânâsına münhasırdır.) || **Eau – te de cour** Boş vaatler. || **C'est pain** – Pek âlâ olmuş, ceza-yı amelindir yahut ceza-yı amelîdir, yahut ceza-yı amelimdir. || – **soit Dieu!** Sübhanallah.

Bénignement [h.] Lütuf ve merhametle. || (t.) (Bir ilacın tesiri hakkında) Yavaşça, şiddetli olmayarak.

Bénignité [ims.] Lütuf ve merhamet. ◆ (Müstehziyâne) Zulüm ve gadr. || (t.) İyi olması kolay hastalık, selamet.

59 *Saint Benoît.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Bénin,gne [s.] Mülâyim, halim, merhametli. ◆ (Müstehziyâne) Gaddar, zalim. ◆ Muvâfik, müsait. ‖ (t.) Tehlikesiz, iyi olması kolay. ‖ **Astre** – Talih-i yâr.

Bénir [ft.] Bir şeye birtakım ed'iye ve merasim ile kutsiyet kazandırmak, takdis etmek. ◆ Birinin hakkında hayır dua etmek. ◆ Hamd ve şükür etmek, tebcil ve temcid etmek. ◆ Mübarek etmek, tevfik-i Rabbânî'ye mazhar etmek, bereket vermek. ‖ **Autant de… qu'un évêque en bénirait** Külliyetli miktarda : **Cet enfant use autant de chaussures qu'un évêque en bénirait** Bu çocuk gayet çok ayakkabı eskitiyor.

Bénissable [s.] Takdis ve şükür ve mahmidete şâyan.

Bénisseur [imz.] Çok hamd ve şükür eden adam.

Bénit,e [s.] (mr. Béni)

Bénitier [imz.] Hıristiyanların âyinince takdis olunmuş suyun vaz' olunduğu âb-dân, su serpecek, mireşşe. ‖ **Diable dans un** – Bulunduğu yerde gayet rahatsız adam.

Benjamin [imz.] (*bèn*) Evladın en ziyade sevileni ve hususiyle en küçüğü. (Hazret-i Yakup'un oğlu Bünyamin'den kinâyedir.) ‖ (nb.) Karanfilin bir nevi.

Benjoin [imz.] (*jouain*) Aselbent, câvi.

Bénodactyle [s.] (tt.) Parmakları üzerinde yürüyen.

Benoît,e [s.] Takdis olunmuş. ◆ Sahte bir hilm ve sufilik satan. (Bu kelime yalnız makam-ı istihzâda müsta'meldir.)

Benoîte [ims.] (nb.) Haşişe-i mübareke.

Benoîtement [h.] Sufiyâne ve riyakârâne, ahmakça. (Eski kelime. Yalnız makam-ı tezyifte müsta'meldir.)

Benzamide [ims.] (k.) Benzamit.

Benzine [ims.] (*bain*) (k.) Hâmız-ı câviden müstahrec ve tebahhura mâil bir mâyi, benzin.

Benzoate [imz.] (*bain*) (k.) Hâmız-ı cavinin envâı esaslarla imtizacından hâsıl olan milh, câvit.

Benzoïque [s.] (*bain*) (k.) **Acide** – Hâmız-ı câvi. = [ims.] Aselbent çiçeği.

Béotien,ne [s.] (*si*) Beosyalı, Beosya'ya veya sekenesine ait. ◆ Kaba, nezaketten mahrum.

Béotisme [imz.] (*ti*) Kabalık, nezaket ve rikkatten mahrumiyet.

Béquée (mr. Bécquée)

Béqueter (mr. Becqueter)

Béquillard [imz.] Koltuk değneğine dayanarak yürüyen ihtiyar.

Béquille [ims.] Koltuk değneği, makak. ◆ Çapa, tırmık. ‖ (mec.) İstinatgâh, muâvenet, yardım. = (cm.) Karaya oturmuş gemiye konulan payandalar.

Béquiller [fl.] Koltuk değneğine dayanarak yürümek, koltuk değneği ile gezmek. ◆ Yemek. = [ft.] Çapalamak.

Béquillon [imz.] Yalnız el ile dayanmak için müsta'mel küçük koltuk değneği.

Ber [imz.] (*bèr*) Beşik. ‖ (bhr.) Gemi kızağı, gemi beşiği.

Berbère [i. – s.] Berber. ◆ Akvam-ı Berberiyeye müteallik, Berberî. ◆ Berber lisanı.

Berbéridées yahut **Berbéridacées** [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i zirişkiye.

Berbéris [imz.] (s okunur) (nb.) Amberberis, kadıntuzluğu.

Bercail [imz.] Mandıra, koyun ağılı. ◆ Ev, bucak, aile, âşiyan. ‖ **Rentrer au** – Islah-ı hâl etmek.

Berce [imz.] İsfendilyon, tavşancıl otu.

Bercé,e [s.] Beşikte sallanan. ◆ Küçükten beri bir şeyle büyümüş, alışmış. ◆ Hoşa gidecek medâyih ile keyfine hizmet edilmiş.

Berceau [imz.] Beşik, mehd. ◆ Kuş yuvası. ◆ Maskat-ı re's. ◆ Çocukluk, küçük yaş. ◆ Memba, menşe. ◆ Kameriye, çardak. ‖ (mec.) Bidâyet, menşe, mehd-i zuhur. ‖ **Etouffer au** – Bidâyetinde iken mahvetmek. ‖ **Allée en** – Üstü örtülü yol.

Bercelet [imz.] Küçük beşik.

Bercement [imz.] Beşikte sallama.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bercer [ft.] Beşikte sallamak. ◆ Beşikte olduğu gibi hafifçe sallamak, tahrik etmek. ◆ Uyutmak. ◆ Teskin etmek. ◆ İğfal etmek, oyalandırmak. ◆ İyiden fenaya, fenadan iyiye geçmek. ‖ (mec.) Teselli etmek, avutmak. ‖ **Le diable le berce** Kendisini rahatsız eden bir şeyden dolayı sabaha kadar uyuyamayan bir adam hakkında söylenilir. ‖ **Se** – Beyhûde ümitlerde bulunmak.

Berceuse [ims.] Bir çocuğun beşiğini sallamakla muvazzaf kadın. ◆ Ümit. ◆ Ninni şarkısı. ◆ Asma salıncak. ◆ Üzerine oturulup ağır ağır sallanmak kabil olan beşik sandalye, bersöz.

Berche [ims.] Mukaddemâ sefâin-i harbiyede müsta'mel doğru endahtlı top.

Béret yahut **Berret** [imz.] Fransa Alp asâkiri şapkası. ◆ Bu biçimde şapka, külah, berete.

Bergamote [ims.] Bergama yahut bey armudu. ◆ Bergamot.

Bergamotier [imz.] Bergamot ağacı.

Bergat [imz.] Yılanbalığı avlamak için saz sepet.

Berge [ims.] Bir hatt-ı içtimâ-yı miyahın yanları, yamaç. ◆ Rıhtımın sudan hariç kısmı, som. ◆ Dik ve yüksek yol. ◆ Dağın dik ve sarp yamacı, yamaç. ◆ Nehirlerde müsta'mel dar bir kayık. ◆ Dar ve uzun sandal, kik. ◆ Suda sivri kaya.

Berger,ère [i.] Çoban, râi, çoban karısı. ‖ (mec.) Bir milletin başı, hükümdarı. ‖ (İnde'ş-şuarâ) Âşık, maşuka; **L'heure du** – Âşıklara müsait zaman, ân-ı visal. ◆ Fırsat, bir şeyde muvaffakiyet için ân-ı kat'i. ‖ **L'étoile du** – Zühre seyyâresi. ‖ **Le** – **de Syracuse ou de Sicile** Şuarâ-yı kadimden Teokrit. ‖ **Le** – **de Mantoue** Şuarâ-yı kadimden Virgil.

Bergerade [ims.] Tatsız ve can sıkıcı bir tarzda olan eş'ar-ı sahrâviye.

Bergère [ims.] Geniş ve yastıklı koltuk sandalye.

Bergerette [ims.] Çoban kızı. ◆ Çoban şarkısı. ◆ Şarap ve baldan mürekkep bir meşrub.

Bergerie [ims.] Mandıra, ağıl. ◆ Sürü. ◆ İçinde haricin tehlikelerine karşı kemâl-i dikkatle muhafaza olunan bir genç kız bulunan hâne. ◆ (Müstehziyâne) Eski romanlardaki çoban ahvâlini taklide özenme; sâfiyâne ve safdilâne aşk. = [cm.] Çoban şarkıları.

Bergeron [imz.] Kısa ceket.

Bergeronnette [ims.] Genç çoban kızı. (Eskimiş tabir.) ◆ Sürülerin arkasında giden beyazlı siyahlı bir küçük kuş, yont kuşu, kuyrukkakan, kuyruksallayan, çobanaldatan.

Béril (mr. Béryl)

Béringène [ims.] Patlıcan.

Berle [ims.] Su kerevizi.

Berline [imz.] Bir nevi lando, berlin.

Berlingot [imz.] Yarım fayton, açılıp kapanır kupa. ◆ Bir nevi şekerleme.

Berlinois,e [i. – s.] Berlin'e müteallik. ◆ Berlinli.

Berloque yahut **Breloque** [ims.] Askere kumanda vermeye mahsus trampete takımı. ‖ (mec.) **Battre la** – Şaşırmak, ne yapacağını bilememek.

Berlu,e [i. – s.] Şaşı. ◆ Hafifmeşrep, düşünmeden hareket eden adam.

Berlue [ims.] Göz dumanlanması, kamaşması, zabâbet-i ayn. ◆ Nazara çarpan bir şeyin görülmemesine sebep olan fikdan-ı dikkat. ‖ **Avoir la** – Bir şeyi yanlış anlamak, iyi görememek, yanılmak, bir şey hakkında yanlış bir fikir edinmek.

Berme [ims.] (is.) Kafa sathı ki bir istihkâmın şiv-i haricisiyle astar arasında terk olunan tabii bir toprak seddinden ibarettir. ◆ Dağdaki dar yol, keçiyolu.

Bernable [s.] İstihzâya şâyan, müstahak.

Bernard [imz.] Kıç.

Bernache yahut **Bernacle** veyahut **Barnache** [imz.] Akbaş denilen kaz gibi ördek.

Bernardin,e [i.] Sen-Benuva[60] tarikinin (Sen-Bernar[61]) tarafından icat olunmuş şu-

60 *Saint Benoît.*

61 *Saint Bernard.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

besine mensup rahip ve rahibe. ◆ Bu tarike ait, müteallik.

Bernart [imz.] Ahmak, ebleh. (Eski kelime.)

Berne [ims.] Birini kilimin üzerine koyup havaya atmaktan ibaret oyun. ◆ İstihzâ, eğlenme. ◆ Nişasta mayasını tahammur ettirdikleri fıçı. || (bhr.) **Pavillon en** – Matem veya istimdat için direğin tam yerine çıkarılmayıp yarı çekilen sancak, matem sancağı. ◆ Direğe çekilen sancak yumağı.

Bernement [ims.] Birini bir kilimle sıçratış. ◆ İstihzâ, eğlenme.

Berner [ft.] Birini bir kilimin üzerine koyup dört ucundan şiddetle çekerek havaya sıçratmak. ◆ İstihzâya almak.

Berneur,se [i. – s.] Müstehzi.

Bernicles [ims. – cm.] Boş lakırdılar. ◆ Değersiz adamlar.

Bernisque yahut **Bernesque** [s.] Hezl-âmiz ve tuhaf ibare.

Bernique [hn.] Adem-i hoşnudî gösterir bir tabir: Pek fena, hâl-i harap!

Berniquet [imz.] Kepek teknesi, kovası. || **Être au** – Ekmeğe muhtaç kalmak. || – **pour sansonnet** Yağma yok! ◆ Bu sana nasip olamayacak!

Bernois,e [i. – s.] İsviçre'nin Bern şehir ve nahiyesine mensup, Bernli.

Bérot [imz.] İki tekerlekli bir nevi yük arabası.

Berquinisme [imz.] (ed.) Tatsız, tıflâne, pek ihtisas-perestâne bir üslub-ı ifade.

Berret [imz.] (mr. Béret)

Bersaglier [imz.] (as.) İtalya'nın bir nevi piyade askeri ki topçuya istinat eder veya ileri karakol hizmetlerinde istihdam olunur.

Bersault [imz.] (sô) (as.) Hedef. ◆ Nişan talimgâhı.

Berser [ft.] Yay ile avlamak.

Bertavelle [ims.] Venediklilerin bir nevi kalın ottan yaptıkları balık ağı.

Berthe [ims.] Kadınların korsaj ve bilhassa dekolte korsaj üzerinden giydikleri dar pelerine benzer süs. ◆ İğreti, takma saç. ◆ Alelâde bakır süt güğümü. || **à la** – Saçlar alında iki müsâvi kısma ayrılıp yassı ve düz olarak tanzim edilme.

Bertrand [imz.] Kurnaz, başkalarının ahmaklığından müstefit adam.

Béryl yahut **Béril** [imz.] Gök zümrüt, hacer-i ezrak, lacivert taşı, bezâdî. (*aigue-marine* dahi denilir.)

Besace [ims.] Heybe. ◆ Hurç. ◆ Dilenci torbası. || **Être réduit à la** – Nihayet derecede sefalete duçar olmak. || **Porter la** – Dilenmek.

Besacier [imz.] Arkasında torba bulunan dilenci. || (mec.) Kusur ve nakîsa sahibi adam.

Besaigre [i. – s.] Ekşimeye başlamış (şarap). ◆ Şarap sirkesi. || **Tourner au** – Ekşimek.

Besaiguë yahut **Bisaiguë** [ims.] İki ucu keskin marangoz baltası, keseri. || (as.) Bir nevi pala, teber. (Kurun-ı Vustâ'ya mahsus olup bir ucu geniş bir balta ve diğer ucu sivri bir demir parçasından müteşekkil idi.)

Besant yahut **Bezant** [imz.] Eski Kostantiniye imparatorlarının bir nevi altın sikkesi.

Besas (s okunur) yahut **Beset** [imz.] (Tavla oyununda) Hepyek.

Besi [imz.] Armut envâı. (Bu meyvenin mensup bulunduğu mahallin ismine muzaf olarak isti'mal olunur.)

Besicles [ims. – cm.] Kulakların üstüne iliştirilen gözlük.

Bésigue yahut **Besy** [ims.] Bir nevi kâğıt oyunu, bezik.

Besoche [ims.] Ağaç dikmek için toprak kazmak üzere kullanılan bir kazma, çapa.

Besogne [ims.] İş, hizmet, meşguliyet. ◆ Vazife. || **Tailler de la** – İş açmak. ◆ Müşkilat çıkarmak. || **Abattre de la** – Çok iş görmek. || **N'avoir pas** – **faite** Birçok müşkilat, sıkıntı içinde bulunmak. || **Selon l'argent la** – İyi iş çok para ile olur makamında kullanılır.

Besogner [fl.] İşlemek, iş görmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Besogneux,se yahut **Besoingneux,se** [s.] Muhtaç, fakir. || (mec.) Haris, talepkâr. = [i.] Muhtaç adam.

Besoin [imz.] Hacet, ihtiyaç, iktizâ, lüzum; **Il est** – İhtiyaç messeder; **Est-il** – İhtiyaç var mı? ◆ Zaruret, müzâyaka. ◆ Açlık ve susuzluk. ◆ Def-i hacet. = [cm.] İhtiyâcat. || **Au** – Lüzumu takdirinde. || **Faire** – İhtiyacını hissettirmek, vücudu lâzım olmak. || **Il est à peine** – Hacet bile yoktur. || **Je ne crois pas avoir** – Hacet göremem. || – **urgent** Lüzum-ı acil.

Besson,ne [s.] İkiz, tev'em.

Bestiaire [imz.] Romalılar indinde vahşi hayvanlarla güreşen pehlivan. ◆ Hayvanattan bahseder kitap.

Bestial,e [s.] Hayvanî, hayvana mensup, behîmî, behâime müteallik.

Bestialement [h.] Hayvan gibi, hayvancasına.

Bestialiser [ft.] Hayvan derekesine indirmek.

Bestialité [ims.] Hayvanlık, hayvaniyet. ◆ Kabalık, vahşet.

Bestiase [ims.] Hayvan gibi ahmak adam.

Bestiaux [imz. – cm.] Hayvanat-ı ehliye, mevâşî, devabb.

Bestiole [ims.] Küçük hayvan, hayvan yavrusu. || (mec.) Ahmak çocuk.

Bestion [imz.] Küçük hayvan. ◆ Vaktiyle kilimlerde tasvir olunmuş hayvanat.

Bestiot,e [s.] Bir parça ahmak.

Bêta,sse [imz.] Ziyadesiyle ahmak adam.

Bétail [imz.] Hayvanat-ı ehliye, müvâşî, davar, dağar. (İsm-i cins olmakla cem'i yoktur.) || **Le gros** – Sığır, beygir, ester, merkep gibi hayvanat. || **Le petit** – Koyun, keçi gibi hayvanat.

Bêtard,e [i. – s.] Alık, ahmak.

Bête [ims.] İdraksiz hayvan, hayvan. ◆ Kurt, böcek, tırtıl, haşerat gibi muzır hayvanlar. ◆ Hırsız. || – **s à cornes** Boynuzlu hayvanlar, (sığır, keçi vesâire). || – **s à laine** Yapağı veren hayvanlar, (koyun vesâire). || – **s à poile** Kıllı hayvanlar, (keçi vesâire). || – **s de somme** Yük hayvanları. || (as.) Mekârî beygiri. || – **s de trait** Koşum hayvanları. || – **farouches** Ünsiyeti muhal hayvanlar, vuhûş. || – **s féroces** Yırtıcı hayvanlar, canavarlar, sibâ'. || – **s fauves** Geyik ve yabani keçi gibi ürkek ve vahşi hayvanlar, hayvanat-ı gayr-ı me'nûse. || – **épaulée** Yaralanmış koşum hayvanı ve (mec.) liyakatsiz, ahmak adam ve namusu ihlal edilmiş genç kız. || (mec.) Hissiyat-ı hayvaniye, nefs-i emmâre. ◆ Ahmak adam. || **Bonne** – Halim ve ahmak adam. || **Fine** – Budala ve hilekâr adam. || **C'est ma** – **noire** En sevmediğim, nefret ettiğim adamdır. || – **de bon Dieu** Allah'ın budalası. ◆ İyiliği, saflığı alıklık derecesine vardıran adam. || **Remonter sur sa** – İade-i sıhhat etmek, kendini toplamak. || **Reprendre du poil de la** – İnsan düştüğü yerden kalkar mısdâkınca fenalığı mûceb olmuş bir şeyden deva aramak. || **Au temps où les** – **s parlaient** Evvel zaman içinde, deve tellal iken tabirimize mukabil olarak bir şeyin adem-i imkânına ermediğini göstermek için kullanılır. || **Faire la** – Münasebetsiz ve mânâsız bir harekette bulunmak. ◆ Alık ve ahmak gibi gözükmek. = [s.] Ahmak, budala. ◆ Âdi, âmiyâne. = [ims.] Bir nevi kâğıt oyunu.

Bétel [imz.] Hind'in karabiber ağacı, tembul. ◆ Hind ahalisinin nefeslerini ta'tir için çiğnedikleri birtakım yapraklar ki başlıca kısmı tembul yaprağından ibarettir, kat.

Bêtement [h.] Hayvancasına, ahmakça. || **Tout** – Bilâ-muhakeme, bilâ-tefekkür.

Bethléémite yahut **Bethléhémite** [i. – s.] Beytüllahim kasabasından olan. ◆ Bu kasaba veya sekenesine müteallik.

Bêtifier [ft.] Hayvanlaştırmak, alıklaştırmak.

Bêtise [ims.] Hayvanlık, eşeklik, hamâkat. ◆ Saçma lakırdı. ◆ Ehemmiyetsiz sebep. ◆ Delilik. ◆ Açık, serbâzâne lakırdı.

Bétoine [ims.] (nb.) Kitre, betonika.

Bétoires [imz. – cm.] Kırlarda yağmur sularını massetmek için ötede beride açılan çukurlar. ◆ Tabii birtakım delikler ki nehirlerin suları buralardan kaybolur.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Béton [imz.] Sulu harç ile ufak yahut kırık taşlardan mürekkep bir halîtadır ki ebniye-i miyâhiyenin temelleri için isti'mal olunur, dondurma harç, temel harcı, dondurma taşı, beton.

Bétonnage [imz.] Dondurma harç ile rıhtım vesâire inşası.

Bétonner [ft.] Dondurma harç ile inşa etmek.

Bette [ims.] Pazı, silk.[62]

Betterave [ims.] Pancar. ◆ Reçel yapmaktan başka bir şeye yaramayan bir nevi şeftali.

Betteraverie [ims.] Pancardan şeker yapmak için fabrika.

Betteravier,ère [s.] Pancara müteallik. = [imz.] Pancar zer'iyle meşgul çiftçi. ◆ Pancardan şeker imalinde çalışan amele.

Bétulacées [ims. – s.] (nb.) Ak kayın ağacı fasîlesi.

Bétuline [ims.] (k.) Ak kayın ağacı kabuğundan çıkarılan zeyt-i tayyar, betülin.

Beuglement [imz.] Sığır böğürmesi. ◆ Uzun ve iri ses ile vukua gelen bağırma. ◆ Uzun ve şiddetli gürültü.

Beugler [fl.] (Sığır hakkında) Böğürmek. ◆ Öküz gibi haykırmak. = [ft.] Çirkin ve yüksek sesle söylemek.

Beugne [ims.] Eser-i darptan mütehassıl şiş, kabartı. ◆ Bu kabartıyı hâsıl eden darbe.

Beuner [fl.] Davet edilmek için yemek vaktinde ziyaret etmek.

Beurre [imz.] Tereyağı, sade yağ. ◆ Nebatat envâından çıkarılan yağlı hülâsa. ◆ Bazı terkibat-ı kimyeviyenin avam beyninde müsta'mel ismi. || **Comme du** – , **dans du** – Kolayca. || – **noir** Eriyip yanmış yağ, yanık yağ. || – **fort** Bozuk yağ. || **Avoir du** – Zengin bulunmak. || **Vendre du** – Bir bezm-i sohbette ihmal edilip bir tarafta bırakılmak. || **Il y a du** – (Bir iş hakkında) Bunda kazanç var, yağlı ballı. = [s.] Taze yağ rengi.

Beurre [ims.] Tereyağı gibi ağızda erir armut.

Beurré,e [s.] Tereyağı sürülmüş.

Beurrée [ims.] Tereyağı sürülmüş ekmek dilimi.

Beurrer [ft.] Tereyağı sürmek. || – **des tartines** (mec.) Tatlı sözlerle ikna ve iğfale çalışmak, ağzına bir parmak bal çalmak.

Beurrerie [ims.] Tereyağının yapıldığı veya hıfzolunduğu mahal, yağhâne.

Beurrier [imz.] Tereyağı tenekesi yahut kavanozu.

Beurrier,ère [i.] Tereyağcı, tereyağı satan. ◆ Banker. || **Livre, ouvrage bon pour la** – **ère** Yağ koymak, yağ sarmak için yağcı kadından başkasına yaramayan değersiz kitaplar, eserler hakkında îrad olunur. Bizde bakkala layık tabirinin muadilidir.

Beurrière [ims.] Tereyağı kavanozu.

Beuveau [imz.] İkiye ayrılan yol.

Bévue [ims.] Cehilden veya dikkatsizlikten ileri gelen sehiv ve hata, galat. || (t.) Eşyayı çift görme, basar-ı muzâaf.

Bey [imz.] (*bè*) (Türkçeden me'huz) Bey.

Bézoard [imz.] (Fârisîden me'huz: Pâdzehr) Bazı hayvanların bağırsaklarında hâsıl olan taşçıklar ki inde'l-mütekaddimîn dâfi-i semm nazarıyla bakılırdı, panzehir taşı.

Bezoche (mr. Besoche)

Bi yahut **Bis** [d.] Bazı kelimata dâhil olarak tekerrür veya iki ve çift olma mânâsını verir.

Biais [imz.] Eğrilik, münhanilik, inhiraf, i'vicac. || (mec.) Hile. || **De** – yahut **En** – Eğrilikle, yandan. ◆ Dolayısıyla. ◆ Mahirâne, maharetle. = [s.] Eğri, münharif.

Biaisement [imz.] Eğrilik, inhiraf. ◆ Eğri yürüyüş. ◆ Hile.

Biaisement [h.] Eğri, eğrilikle. ◆ Dolayısıyla, doğrudan doğruya olmayarak.

Biaiser [fl.] Eğri olmak yahut yürümek. ◆ Hile ve hud'a etmek.

62 Orijinal metinde dizgi hatası: سليقه [=selîka: güzel söz söyleme ve yazma kabiliyeti] şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında سلق [=silk: pazı otu] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Biaiseur,se [i.] Eğriliği ve hileyi seven adam. ◆ Geri giden.

Biatomique [s.] (k.) Zû-zerreteyn, cüz'-i ferd-i müsennâ.

Bib yahut **Bibe** [imz.] Morina balığı.

Bibacier [imz.] Ayyaş, sarhoş.

Bibacité [ims.] Sarhoşluk.

Bibale [ims.] (zra.) Yaba.

Bibard [imz.] İşreti seven, işrete müptelâ adam.

Bibasique [s.] (k.) Esası iki kat olan milhlere ıtlak olunur, esas-ı müsennâ.

Bibelot [imz.] Süs için öteye beriye konulan ufak tefek şeyler. ‖ (mec.) Değersiz ve faydasız şey.

Biber [fl.] Kuş, yumurtalarını içmek.

Biberon [imz.] Emzik.

Biberon,ne [s.] Şarabı çok seven ve içen, şarap küpü.

Bibi [imz.] Küçük kadın şapkası ki 1830 tarihlerine doğru Fransa'da moda idi.

Bibiaderie [ims.] Hind çengisi.

Bible [ims.] Kitab-ı Mukaddes, Tevrat ve İncil. ◆ Garazsız ve bîtaraf kitap.

Bibliographe [imz.] Kütüb-i mütenevvia hakkında malumat-ı mufassalası olan adam. ◆ Kitaplara dair telif sahibi olan.

Bibliographie [ims.] İlm-i ahvâl-i kütüb. ◆ Bir madde hakkında neşredilmiş olan eserlerin cetveli, bu eserler hakkında malumat-ı muhtasara.

Bibliographique [s.] İlm-i ahvâl-i kütübe müteallik.

Bibliomancie [ims.] Kitapla tefeül.

Bibliolithes [ims. – cm.] (arz.) Ahcar-ı münakkaşe.

Bibliomane [imz.] Kütüb-i nâdire cem'i meraklısı, kitap budalası, kitap sevdalısı.

Bibliomanie [ims.] Kütüb-i nâdire cem'i merakı, kitap budalalığı, kitap sevdası.

Bibliomape [ims.] Şerhli harita.

Bibliophile [imz.] Kitapları çok seven, muhibb-i kütüb.

Bibliotaphe [imz.] Kitaplarını kimseye iâre etmeyip kütüphanesinde saklayan adam.

Bibliothéquaire [imz.] Hafız-ı kütüb, kitabî.

Bibliothèque [ims.] Kütüphane, dârü'l-kütüb. ◆ Kitap dolabı, kütüphane. ◆ Bir yere cem olunmuş kitaplar. ‖ – **vivante** Ayaklı kütüphane, ulemâ, mahfûzatı çok adam. ‖ – **publique** Kütüphane-i umumi. ‖ – **rose** (mec.) Hafifmeşrebâne mevzulardan bâhis[63] kitaplar. ‖ – **régimentaire** (as.) Alay kütüphanesi.

Biblique [s.] Kütüb-i mukaddeseye müteallik yahut müşâbih. ‖ **Société** – Kütüb-i mukaddesenin neşri için müteşekkil şirket, cemiyet-i İnciliye.

Bibus [imz.] (s okunur) Ehemmiyetsiz ve değersiz şey. ‖ **Affaire de** – Ehemmiyetsiz iş.

Bicapsulaire [s.] (nb.) Kesîrü'l-büzur. ◆ Çift ve mülâsık tohum.

Bicarbonate [imz.] (k.) Sânî-i fahmiyet. ‖ – **de soude** Sânî-i fahmiyet-i soda.

Bicarbonée [s.] (k.) İki miktar kimyevî fahmı hâvi ecsama ıtlak olunur, sânî-i mufahham.

Bicarbure [imz.] (k.) İki miktar kimyevî fahmı hâvi olan milh-i müsennâ, sânî-i mürekkebat, müsennâiye-i fahm.

Bicarré,e [s.] (c.) Dördüncü kuvvete merfu'.

Bicéphale [i. – s.] (tşr. – tt.) İki başlı (doğan çocuk yahut hayvan). ‖ (mec.) İki âmirli.

Biceps [s.] (s okunur) (tşr.) İki başlı (adale), zâtü'r-re'seyn. ‖ **Avoir du** – (Bilhassa kol hakkında) Adale cihetinden pek kavi olmak.

Bicêtre [imz.] Felaket, musibet.

Biche [ims.] Dişi geyik. ‖ (mec.) Genç kız, genç kadın. ‖ **Ventre de** – Geyiğin karnı gibi ala mâil beyaz. ‖ **Pied de** – Ucu eğri dişçi ker-

63 Orijinal metinde bu kelime "bâis" şeklinde yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında "bâhis" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

peteni, kısacı ve bu biçimde sâir bazı âlât ve edevat.

Bicherie [ims.] Âlüftelik.

Bichet [imz.] Fransa'nın eski bir hububat ölçüsü.

Bichette [ims.] Dişi geyik yavrusu. (Küçük kızları taltif makamında da kullanılır.)

Bichof (mr. Bischof)

Bichon,ne [i.] Yüzü kısa ve tüyleri uzun bir nevi fino köpeği.

Bichonner [ft.] Saçı kıvırmak. ◆ Tezyin etmek. || Se – Saçını kıvırarak süslenmek.

Bickford [imz.] (as.) (mr. Amorce)

Bicolore [s.] İki renkli.

Bicomposer [ft.] İki kat etmek, taz'if etmek.

Biconcave [s.] (bsr.) İki tarafı mücevvef ve muka'ar, muka'ar-ı muzâaf (gözlük camı).

Biconjugué,e [s.] (nb.) Müzevvec-i muzâaf.

Biconvexe [s.] (bsr.) İki tarafı muhaddeb, muhaddebü't-tarafeyn (gözlük camı).

Bicop [imz.] Maçunanın müteharrik ağacı, maçuna dikmesi.

Bicoque [ims.] (as.) Ehemmiyetsiz ve müdafaasız kale veya karakolhâne. || (mec.) Küçük ve değersiz ev, kulübe. ◆ Tertipsiz, intizamsız hâne. ◆ Küçük kasaba.

Bicorne [s.] (tt.) İki boynuzlu. ◆ İki uçlu, iki köşeli. || Chapeau – İki uçlu şapka.

Bicuspidé,e [s.] (nb.) Çatal, münşakk.

Bicycle [ims.] İki tekerlekli ve ayakla yürür araba, bisikl. (Ayak birinci tekerleği tahrik eder.)

Bicyclette [ims.] İki tekerlekli ve ayakla yürür araba, bisiklet (Ayak ikinci tekerleği tahrik eder.)

Bidalin [imz.] Küçücük beygir, midilli.

Bidauct [imz.] (*doktt*) Ocak kurumu. ◆ Siyah boya.

Bideaux [imz.] (as.) Kurun-ı Vustâ piyade askeri.

Bidenté,e [s.] İki dişli, zâtü's-sinneyn.

Bidet [imz.] Midilli. ◆ Bir nevi elbise dolabı. || Pousser son – Uzak bir yerde birini ziyaret etmek ve (mec.) işlerini ilerletmek. || Charger le – (Tavla oyununda) Bir kapıya pul yığmak.

Bidoche [imz.] Tahtadan yapılmış beygir. ◆ Kese.

Bidon [imz.] Gemilerde müsta'mel ağaç çotra. || (as.) Matara. ◆ Zeytinyağı tenekesi.

Bief [imz.] Değirmen su bendi. ◆ Mâil su yolu (mr. Biez)

Bieffe [ims.] Az münbit arz.

Bielle [ims.] Makinenin nâkil-i hareket kolu.

Bien [imz.] İyilik, hayır; Se porter au – Hayır işlemek; Homme de – İyi adam, hayrı seven adam. ◆ Menfaat, fayda; Le – public Menfaat-i umumiye. ◆ Nimet, servet, mal ve mülk. ◆ Lütuf ve ihsan. = [cm.] Les – s de la terre Arzın mahsulatı; Les – s éternels Niam-ı ebediye, uhreviye. || (mec.) Les – s du corps Sıhhat, kuvvet; Les – s de l'esprit Hüner ve marifet veya zekâ; Les – s de l'âme Hüsn-i ahlak, salâh-ı hasenat. || Faire du – İyi gelmek, nâfi olmak. || Dire du – de quelqu'un Birinin lehinde idare-i lisan etmek. || Vouloir du – Hayırhahı olmak, iyiliğini istemek. || à – Bervech-i dil-hah. ◆ Muvaffakiyetle. || En – Hüsn-i suretle. || Pour le – Hüsn-i niyetle. || Avoir du – au soleil Arazi ve emlâke mâlik olmak. || – s immeubles ou immobiliers, – s-fonds Emval-i gayr-ı menkule. || – s meubles ou mobiliers Emval-i menkule. || – s nationaux Emval-i emiriye. || – s libres Merhun ve mahcuz bulunmayan emlâk. || – s domainiaux Hükümdara ait emlâk, emlâk-i hassa.

Bien [h.] İyi, hoş, yolunda, güzel; Songez y – İyi düşününüz; Soyez le – arrivé Hoş geldiniz; Trés – Pekiyi, âlâ. ◆ Pek, çok, hayli: Il dort – Çok uyur; Il a fait – des fautes Çok hatalar etmiştir. ◆ En aşağı, mübalağasız; Il y a – deux ans En aşağı iki sene vardır, mübalağasız iki sene oluyor. ◆ Ya, hayhay (kabul ve tasdik): Je le veux – İsterim ya, hay-

hay isterim. || C'est – lui Ta kendisidir. || Eh – ! yahut Hé – ! Ey! Ey! Peki! Haydi bakalım! || – que Her ne kadar ki. || Si – que Bervech ile ki. ◆ O surette ki, o derecede ki. || – lui a pris de… İyi ki… || Il est – de, que İktiza eder. || Être – avec quelqu'un Biriyle iyi geçinmek, arası iyi olmak. || – et beau Derhal. || Aussi – que Gerek: L'or aussi – que le cuivre Altın ve gerek bakır. || Tout – que mal Vasat derecede memnuniyet ile. || C'est – fait Pekâlâ olmuş. || Vouloir – İtâ-yı muvâfakat etmek. ◆ Kabul etmek. ◆ Bilhassa istemek. ◆ Lütfen. || Tourner – Muvaffak olmak. || – prendre Bir şeyi iyi anlamak. || Oui – Şüphesiz. || – plus Fazla olarak, bundan maada. || Aussi – Zaten. || Bel et – Hakikaten, büsbütün, bilâ-tereddüt. || Si – que O surette ki, o derecede ki.

Bien-aimé,e [s.] Ziyade sevilen, mahbub. ◆ Maşuk, maşuka, dilber.

Bien-aise [s.] Rahat, müsterih, memnun. = [imz.] Rahat, istirahat, memnuniyet.

Bien-dire [imz.] Natukluk, fesahat, talâkat-i lisan.

Bien-disant,e [s.] Natuk, talâkat-i lisan sahibi. ◆ Talâkat-i lisana özenme.

Bien-être [imz.] Hüsn-i hâl. ◆ Nîk-hestî. ◆ Refah, hoş-hâllik, saadet. ◆ Servet ve sâmân.

Bien-faire [fl.] İyilik etmek.

Bienfaisance [ims.] İyilik, lütuf, kerem, inayet. ◆ Hayırhahlık. ◆ İn'am, ihsan. || Établissement de – Müessese-i hayriye, tesisat-ı hayriye, hayrat, müberrat. || Bureau de – İâne idarehânesi. || – s publiques Tesisat-ı hayriye-i umumiye.

Bienfaisant,e [i. – s.] İyilik etmeyi seven, lütuf sahibi, kerim. ◆ Keremkâr. ◆ Mün'im, mükrim. ◆ Nâfi, müfid.

Bienfait [imz.] İyilik, lütuf, inayet, ihsan, kerem. ◆ Saadet. = [cm.] Niam, fevâid. || Les – s de la science Muhassenat-ı ilmiye. || Les – s de la paix Niam-ı sulh ve müsâlemet.

Bienfaiteur,trice [i.] İyilik eden, mün'im, muhsin, velinimet. = [s.] Kerim: Dieu – Hallak-ı kerim.

Bien-fonds [imz.] Mülk, emlâk. (cm. des *biens-fonds*)

Bienheureusement [h.] Pek mesudâne.

Bienheureux,se [s.] Ziyadesiyle hoş-hâl, mesut. ◆ Saadetli, saadet-bahş. ◆ Muazzez, mukaddes. ◆ Âhiretçe süadâdan olan, merhum, mağfur. ◆ Katoliklerin âyininde güya mağfuriyeti icra ve ilan olunan. || Manger, boire, se réjouir comme un – İyi yemek, içmek, eğlenmek.

Bien-intentionné,e [i. – s.] Hüsn-i niyet sahibi, hayırhah.

Bien-jouer [imz.] Kumarda hile. || (mec.) Maharet.

Biennal,e [s.] İki senelik, iki sene süren yahut her iki senede bir vuku bulan. (cm. *biennaux*)

Bienséance [ims.] Münasebet, muvâfakat-i hâl, uygunluk. ◆ Liyakat, istihkak. (Bu mânâ ile cemi yoktur.) ◆ Edep, adap, erkân, yol. || Les – s oratoires Mütekellim ve hatibin adabı.

Bienséant,e [s.] Münasebetli, münasip, yakışık alır. ◆ Edebe muvâfik, edibâne.

Bientôt [zz.] Karîben, yakında, an-karib. ◆ Der-akab, müteakiben. || à – Pek az vakit için ayrılırken söylenilen veda tabiridir. || – après Müteakiben. || Cela est – dit Bunu söylemesi yapmasından kolaydır.

Bienveillance [ims.] Hayırhahlık. ◆ Hüsn-i zan, teveccüh. ◆ Âtıfet, inayet.

Bienveillant,e [i. – s.] Hayırhah, hüsn-i zan sahibi. ◆ Âtıfet-güster.

Bienvenir [fl.] (Yalnız şu tabirde müsta'meldir :) Se faire – Kendini hüsn-i kabul ettirmek, hüsn-i kabule mazhar olmak.

Bienvenu,e [s.] Vakt ü hâl-i münasipde gelen. ◆ Hüsn-i kabule mazhar olan, makbul. || Soyez – yahut le – ve la – e Hoş geldiniz, sefa geldiniz. || Être – à Bir şey için esbab-ı makbuleye mâlik olmak, hüsn-i telakki görmek.

Bienvenue [ims.] Hoş-âmedî, kudûm. ◆ Hüsn-i kabul. ◆ Bir heyete duhulde verilen akçe, kudûmiye. || Avoir été la – Mûcib-i memnuniyet olmak.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Bienvoulu,e [s.] İyiliği arzu olunan. (Bugün gayr-ı müsta'mel olup bunun yerinde *Bien vu* kelimesi kullanılır.)

Bière [ims.] Tabut.

Bière [ims.] Arpa suyu, bira. || **Petite** – İspirtosu az arpa suyu. || **Ce n'est pas de la petite** – Ufak bir iş değildir. ◆ Ehemmiyetsiz adam değildir, ehemmiyeti vardır. || – **de mars** Mart birası.

Bièvre [imz.] Kunduz. (Eskidir. Şimdi *castor* denilir.)

Biez yahut **Bief** [imz.] (*z* ve *f* okunmaz) Değirmen su bendi, mâil su yolu. || – **d'amont** Suyu değirmenin çarkına kadar götüren su yolu, su bendi memba ciheti. || – **d'aval** Değirmenden çıkan suyu aşağıya götüren su yolu, su bendi mansab ciheti.

Bifère [s.] (nb.) Senede iki defa mahsul veren.

Biffage [imz.] Hazf, hazf için çekilen çizgi. (Az müsta'meldir.)

Biffe [ims.] Sahte elmas, yalancı elmas.

Biffé,e [s.] Çizilmiş, mahzuf.

Biffement [imz.] Çizme, hazf. (Az müsta'meldir.)

Biffer [ft.] Çizmek, tayy, hazf etmek. ◆ Çizerek hükümsüz bırakmak. || (mec.) Mahv ve izâle etmek.

Biffure [ims.] Çizgi, hazf, tayy çizgisi. ◆ Çiziş, hazf ediş, tayy.

Bifide [s.] (nb.) Yarısına kadar ikiye yarılmış (dal, budak vesâire), meşkuk.

Biflore [s.] (nb.) İki çiçekli, zatü'z-zehreteyn.

Bifore [s.] (mad.) İki muhtelif şekilde tebellür eden.

Bifre [imz.] Kunduz. (Eskidir.)

Bifteck yahut **Beefsteak** [imz.] (İngilizceden me'huz) Biftek. ◆ Biftek gibi hazırlanmış, pişirilmiş et. || – **à la Chataubriand** Alelâde yapılan bifteklerden iki üç defa daha kalın olup diğer iki biftek ortasında pişirilir ve öteki biftekler sofraya konmaz. (Bu mânâda sadece *Un Chataubriand* dahi denir.)

Bifurcation [ims.] Çatallanma, ikiye inşiab. ◆ Demiryolu hattının ikiye ayrıldığı mahal, şube. ◆ Biri ana hat diğeri şube hattı olmak üzere demiryolunu iki hatta ayırma.

Bifurqué,e [s.] Çatallanmış, ikiye inşiab etmiş.

Bifurquer [ft.] Çatal gibi ikiye ayırmak. ◆ İki parçaya tefrik etmek. = [fl.] Tedrisat bir hadd-i muayyene geldikte ya ulûm ve fünûn ya ulûm-ı edebiye tahsilinden birini intihab ile o kısma ayrılmak. || **Se** – İkiye ayrılmak, çatallanmak.

Bigame [i. – s.] İki kişi ile birden izdivaç etmiş yahut edebilen, zü'z-zevceyn, zâtü'z-zevceyn.

Bigamie [ims.] İki kişi ile birden izdivaç, birden iki karı alma, yahut birden iki kocaya varma, cem'-i nikâheyn. || – **sprituelle** Bi'l-farz iki piskoposluk vesâire gibi bir yere cem'i caiz olmayan iki vazife ve memuriyet-i rûhâniyenin bir adamda içtimâı.

Bigarade [ims.] Kaba turunç.

Bigaradier [imz.] Turunç ağacı.

Bigarré,e [s.] Alacalı, rengârenk. || (mec.) Muhtelif ve mütebâyin anâsırdan, iki lisanın kelimelerinden mürekkep, müteşekkil.

Bigarreau [imz.] Bir tarafı beyaz bir tarafı pembe kiraz, alaca kiraz.

Bigarreautier Alaca kiraz ağacı.

Bigarrer [ft.] Birbirini tutmaz renklerle telvin etmek, alacalamak. || (mec.) Hoş surette tenevvü ettirmek. ◆ Heyet-i umumiyede irtibatı ihlal etmek.

Bigarrure [ims.] Alacalık, rengârenk olma. ◆ Nukuş-ı muhtelife. ◆ Tenkiş. || (mec.) Birbirine tevâfuk etmez eşhas ve eşya cem'i. ◆ İki lisandan me'huz veya münasebetsiz sözlerden mürekkep ibare.

Bigattière [ims.] İpekböceği büyütmek için inşa edilen bina, böcekhâne.

Bige [imz.] Kadim Roma'da iki beygir koşulu bir araba.

Bigéminé,e [s.] Dörde bölünmüş: **Fenêtre** – **e** Dörde tefrik edilmiş pencere. (nb.) Tev'em-i müsennâ.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bigemme [s.] (nb.) İki goncalı, iki tomurcuklu.

Bigle [i. – s.] Şaşı, ahvel.

Bigler [fl.] Şaşı bakmak, yan gözle bakmak. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Bigne [ims.] Başın bir tarafında hâsıl olan şişkinlik. (Eski kelime.)

Bigorne [ims.] İki ucu sivri örs.

Bigorneau [imz.] İki ucu sivri demirci örsünün küçüğü. ◆ Belediye çavuşu.

Bigorner [ft.] İki ucu sivri bir örsün üzerinde demiri dövmek.

Bigot,e [i. – s.] Ham sofu, mutaassıp adam.

Bigotelle yahut **Bigotère** [ims.] Bıyıkların biçimi bozulmamak için geceleyin takılan bağ, bıyık bağı.

Bigoterie [ims.] Ham sofuluk, taassup. ◆ Ham sofular, mutaassıplar.

Bigotisme [imz.] Ham sofuluk, mutaassıplık.

Bigre [hd.] Vay canına! Aman deme!

Bigrement [h.] Çok, külliyetli.

Bigue [ims.] (bhr.) Maçuna, bocurgat. ◆ Makara, maçuna, vinç direği.

Biguer [ft.] (Bazı kâğıt oyunlarında) Kâğıdı değiştirmek.

Bihebdomadaire [s.] Haftada iki defa yapılan, olan, intişar eden.

Bijon [imz.] Terebentin, terementi.

Bijou [imz.] Ziynete müteallik güzel imal olunmuş zî-kıymet şey, mücevherata dair şey, mücevher, ziynet. ◆ Tezyinat, hulliyat. ◆ Küçük ve zarif şey. ◆ Latif ve sevimli insan (cm. des *bijoux*).

Bijouterie [ims.] Mücevherat. ◆ Cevahircilik. ◆ Nazik ve latif bir surette yapılmış eser.

Bijoutier,ère [i.] Cevahirci. || – **en fin** Altın veya gümüş cevahircisi. || – **en cuir** Eskici.

Bilan [imz.] (tca.) Bilanço defteri. ◆ İflas. || (mec.) Hülâsa-i hâl. || **Déposer son** – İzhar-ı iflas etmek. || – **mensuel** Şehriye (muvâzene) cetveli. || – **annuel** Sâl muvâzene defteri, cetveli.

Bilatéral,e [s.] İki taraflı, zü'l-cânibeyn (cm. *bilatéraux*).

Bilatéralement [h.] İki taraftan.

Bilboquet [imz.] Tahtadan veya fildişinden küçük yuvarlak ile bir değnekçikten ibaret çocuk oyuncağı. ◆ Hacıyatmaz. || (mec.) Mesleksiz ve dönek adam. ◆ Eğlenilen, oyuncak yerine kullanılan adam.

Bile [ims.] Öd, safra. || (mec.) Hiddet, gazap. || – **noire** Karasevda. ◆ Hüzün, mahzuniyet. || **Echauffer, émouvoir remuer la** – Tahrik-i gazap ve hiddet etmek. || **Décharger, évaporer sa** – Hiddetini, içini boşaltarak kesb-i sükûnet etmek. || **Tempérer, modérer la** – Hiddetine, feveranına galebe etmek. || **Se faire de la** – Kendi kendisini ta'zib etmek, endîşe-nâk olmak.

Biliaire [s.] (tşr.) Safraya müteallik, safravî, merârî.

Bilieux,se [s.] (t.) Safrası çok yahut safradan münbais, safravî, safraviyü'l-mizac. || (mec.) Hadîdü'l-mizac. ◆ Mağmum, mahzun.

Bilingue [s.] İki lisan üzere olan, iki lisana vâkıf olan. || (tt.) İki dili olan.

Bilitère [s.] (sr.) İki harften mürekkep, iki harfli. || **Verbe** – Fiil-i muzâaf.

Bill [imz.] (*bil*) (İngilizce) İngiltere ve Mücteмia-yı Amerika parlamentosuna takdim olunan kanun layihası ve oradan çıkan kanun. || – **d'indemnité** İngiltere'de parlamentoya müracaat etmeksizin hareket etmiş olan vükelâya parlamento tarafından sonradan verilen müsaade-i lâhike. || **Accorder à quelqu'un un** – **d'indemnité** Birinin muvâfık-ı usul olmayan harekâtını ma'füvv görmek. || – **d'attainder** Mücrimiyet kararı. || **Alien** – İngiltere hükûmetine hîn-i hâcette ecânibi tard etmek hakkını veren kanun.

Billard [imz.] Bilardo. ◆ Bilardo salonu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Billarder [fl.] Bilardo oyununda bir kolpoda iki bilayı yan yana ve beraber sürmek, köte[64] yapmak ki bu suretle yapılan karambol sayılmaz. ◆ İsteka ile bir bilaya iki defa vurmak. (Bu kolpo dahi sayılmaz.) (*Queuter* dahi derler.) ◆ (Öküzün boynuzları hakkında) Birbirinden çok ayrık olmak.

Billardier [imz.] Bilardo yapan işçi.

Bille [ims.] Taştan veya mermerden yahut fildişinden mamul yuvarlak bila. ◆ Bilardo yuvarlağı, bila. ◆ Kütük, tomruk, taslak ağaç. ◆ Para. ◆ Denk bağlamak için kullanılan değnek. || **Être à – s égales** Biri birine hâiz-i rüçhan olmamak.

Billebarer [ft.] Birbirlerine uymayan renkler ile alaca bulacaya etmek, elvan-ı muhtelife ile telvin etmek.

Billebaude [ims.] Karışıklık, adem-i intizam. || (as.) İstediğin gibi iki sıra ateş. || **à la – ** Karmakarışık, nizamsız, rastgele.

Billebauder [fl.] (Zağar hakkında) Fena avlamak.

Biller [ft.] **Faire – quelqu'un** Birisine para verdirmek.

Billet [imz.] Pusula, tezkere. ◆ İhbarnâme. ◆ Duhûliye, bilet. ◆ Davet tezkeresi. ◆ Bono. ◆ Kura ve piyango bileti. || **– doux** Aşknâme, nâme. || **– de banque** Banka bileti, banknot. || **Tirer au –** Kura çekmek. (Eskidir.) || **Prendre – de parterre** Düşmek. || **Je vous en donne mon –** Sizi temin ederim, size söz veririm. || **– au porteur** İrâesinde bir meblağ-ı muayyen te'diyesi taahhüt edilerek verilen senet, hâmiline ait senet. || **– à ordre** Emre muharrer senet. || **– de change** Poliçe. || **– s d'auteur** Tiyatro müelliflerine tiyatro idaresi tarafından meccânen verilen biletler. || **– s de service** Tiyatro idareleri tarafından oyuna iştirak edecek oyunculara verilen biletler. || **– de part** yahut **– de faire part** Bir çocuğun tevellüdü, bir nikâh veya vefat vukuu üzerine akraba ve ehibbâya beyan-ı keyfiyeti mutazammın olarak gönderilen tezkere. || **– d'invitation** Davetnâme. || (as.) **– d'appel** Silah altına celp (davet) tezkeresi. || **– d'arrêt** Tevkif tezkeresi. || **– d'hôpital** Hastane tezkeresi. || **– de logement** İskân tezkeresi. || **– de salle** Koğuş (hastaneye duhul) tezkeresi. || **– de sortie** Huruc (hastaneden) tezkeresi.

Billeter [ft.] Eşya-yı ticariyeye yafta yapıştırmak. (Eski olup el-yevm *Étiqueter* denilir.)

Billette [ims.] Bir resm te'diye olunacak mahalle vaktiyle ta'lik olunan ihtarnâme. ◆ Gümrük ihraciye tezkeresi, müruriyesi. ◆ Soba için hazırlanmış yarık odun.

Billeversée [ims.] (*bi-le*) Boş lakırdı, münasebetsiz söz, türrehat. ◆ Mâlihülya.

Billion [imz.] (*bi-li-on*) Bin milyon, bilyon, milyar. (*milliard* dahi denilir.)

Billon [imz.] Sırf bakır yahut biraz gümüşle karışık ufak akçe, bakır, sikke-i nuhâsiye, sikke-i mağşûşe. ◆ Kalp veya noksan akçe. || (zra.) Sabanın devirdiği toprak, sırt. || **Mettre au –, être au –** Değersiz bir şey gibi reddetmek.

Billonette [ims.] Kömür yapmak için hazırlanan küçük odun.

Billonnage [imz.] Sabanla genişçe sıralar açarak toprağı devirmek, pulluk sürme, kirizma etme.

Billonner [ft.] Kalp akçe muamelesi etmek, kalp akçe sürmek. ◆ Eritmek veya diyar-ı âhara göndermek için altın ve gümüş meskûkât satın almak. (Eskidir ve bugün gayr-ı müsta'meldir.)

Billonner [ft.] (zra.) Toprağa saban ile genişçe sıralar açarak sürmek. ◆ Hububat-ı ehliyeyi semirtmek maksadıyla burmak.

Billonneur [imz.] Kalp akçe muamelecisi, kalp akçe sürücüsü. ◆ Eritmek veya diyar-ı âhara göndermek için altın ve gümüş akçe satın alan sarraf. (Gayet nâdir kullanılır.)

64 fr.: *queuter*.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Billot [imz.] Kalın ve kısa ayaklı veya ayaksız olarak mutfakta üzerinde et vesâire kesmeye, kırmaya yarayan kütük, et kütüğü. ◆ Odun yargı kütüğü. ◆ Şekline nispetle gayet kalın kitap. ◆ Bağlara girip orada avlamamaları için köpeklerin boynuna bağlanan değnek. ‖ (as.) Yular ağacı (manej ıstılahı). ◆ Askerî köprüleri terfi ağacı. ‖ (bhr.) Felenk.

Bilobé,e [s.] (nb.) Kabuğu iki müsâvi parçadan ibaret olan, zû-fasseyn, zü'l-fasseyn.

Bilocation [ims.] Bir adamın aynı zamanda iki muhtelif yerde bulunmasından ibaret olan bir eser-i keramet.

Biloculaire [s.] (nb.) İki hücresi olan, sünâiyü'l-mesken.

Bilogie [ims.] Biri birinden kâmilen ayrı iki kısmı hâvi olan eser.

Biloguer [ft.] (zra.) Kışın hulûlünden evvel toprağı gayet derin sürmek.

Bimane [s.] (tt.) İki eli olan, iki elli, zü'l-yedeyn (insan).

Bimbelot [imz.] Çocuk oyuncağı. ◆ Ehemmiyetsiz, ufak tefek şey.

Bimbeloterie [ims.] Oyuncakçılık.

Bimbelotier [imz.] Oyuncakçı.

Bimensuel,le [s.] Ayda iki defa neşrolunan, her on beş günde bir vuku bulan.

Bimestre [s.] İki ay imtidad eden yahut iki ayda bir gelen, vuku bulan.

Bimétalisme [imz.] Altın ve gümüşten mahlut meskûkât usulü.

Bimétaliste [i. – s.] Altın ve gümüşten mahlut meskûkât usulüne müteallik. ◆ Bu usulün taraftarı.

Binage [imz.] (zra.) Bağ ve bahçenin ikinci defa çapalanması, ikinci çapa. ◆ Papazın bir günde iki âyin icra etmesi.

Binaire [s.] Müsennâ. ‖ (mec.) İki yüzlü, iki safhalı, iki taraflı. ‖ (hs.) İki rakamlı. ‖ (k.) İki unsurdan mürekkep, müsennâî. = [imz.] (fls.) İsneyniyet.

Binard [imz.] Ağır yükleri nakle mahsus dört tekerlekli yük arabası.

Bine [ims.] Küçük bir nevi çapa.

Biné,e [s.] İkinci defa olarak çapalanmış (bağ ve bahçe).

Biner [ft.] Bahçe veya bağı ikinci defa çapalamak. = [fl.] Bir günde iki âyin icra etmek.

Binet [imz.] Ufak ve kulplu el şamdanı. ◆ Tekmil yanmak üzere mumu şamdanın üzerinde muallak tutan kısaç. ◆ Tasarruf etme.

Binette [ims.] Bir nevi çapa, tirpidin. ◆ On dördüncü Luvi[65] zamanında takma saçlara verilen isim. ◆ Gülünç çehre veya kılık kıyafet.

Binocle [imz.] Açılıp kapanan ve elde tutularak bakılan çifte gözlük. ◆ Çifte el dürbünü. (Bu mânâda nâdirü'l-isti'maldir.) = [s.] (t.) İki göze ait.

Binoculaire [s.] (bsr.) İki göze müteallik, iki gözle vuku bulan. ‖ (tt.) İki gözlü. ‖ (ht.) Çifte dürbünlü, çifte adeseli, zû-adeseteyn.

Binom [imz.] İki isimden yahut bir isim ile bir unvan veya lakaptan mürekkep isim.

Binôme [imz.] (c.) Aralarında zâid (+) yahut nâkıs (-) alâmeti bulunan iki had, zû-haddeyn.

Binube [i.] İki defa teehhül etmiş erkek veya kadın.

Biochimie [ims.] Kimyanın uzviyet-i hayatiye tarafından hâsıl edilen şeylerden bahseden kısmı, kimya-yı uzviyat.

Biogène [s.] (nb.) Ber-suret-i tufeyliyede diğer bir nebat üzerinde neşvünemâ bulan.

Biographe [imz.] Terâcim-i ahvâl muharriri.

Biographie [ims.] Terceme-i hâl. ◆ Seyir ve terâcim-i ahvâle dair müdevvenat ve malumat.

Biographier [ft.] Terceme-i hâlini yazmak.

• • • • • • • • • • •

65 fr.: *Louis*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Biographique [s.] Terceme-i hâle ve seyre müteallik.

Biologie [ims.] Ecsam-ı uzviyenin hayatından bahseden ilim, mebhasü'l-hayat.

Biologique [s.] Mebhasü'l-hayata müteallik.

Biologiser [fl.] İlmü'l-hayat ile iştigal etmek, uzviyatın künhüne, ledünniyatına vâkıf olmak.

Biologiste yahut **Biologue** [imz.] Mebhasü'l-hayat âlimi.

Bionomie [ims.] Mebhas-i kavânînü'l-hayat.

Biotaxie [ims.] Revâbıt-ı hayatiye.

Biotechnie [ims.] (*kni*) Yaşamak, candan istifade etmek fenni.

Biotique [s.] Hayata müteallik. || (fls.) **Principe** – Ruh, can.

Biotomie [ims.] Uzviyatın ahz ü kesb ettiği eşkâl-i muhtelifenin tahlil ve tetkiki.

Bioxyde [imz.] (k.) İkinci derecede ve mükerrer humz, humz-ı sânî; – **d'hydrogène** Humz-ı sânî-i müvellidü'l-mâ.

Biparti,e [s.] (mn.) İki kaziyeden mürekkep kelâm. || (tt.) İkiye münkasım, meşkuk. || (nb.) Yarısına kadar yarık olan (dal), meşkuk.

Bipartible [s.] (tt.) İkiye yarılabilen, kabil-i inşikak.

Bipartition [ims.] (tt.) İkiye inkısam, inşikak.

Bipédal,e [s.] İki kadem tûlunda olan.

Bipède [s.] (tt.) İki ayaklı (hayvan), zü'r-ricleyn, dü-pâ. ◆ İnsan. || – **antérieur** (Beygir hakkında) Ön ayaklar; – **postérieur** Art ayaklar; – **droit** Sağ taraftan ön ve art ayak; – **gauche** Sol taraftan ön ve art ayak; – **diagonal droit** Önden sağ ayak ile arttan sol ayak; – **diagonal gauche** Sol ön ayak ile sağ art ayak.

Bipolaire [s.] (ht.) İki kutuplu.

Biquadratique [s.] (*kou*) (r.) Dördüncü kuvvete ait.

Bique [ims.] Keçi. (Beyne'l-avam müsta'mel olup asıl ismi *chèvre* dir.) Kötü beygir. ◆ (Şetm olarak) İhtiyar kadın.

Biquet [imz.] Keçi yavrusu, oğlak. ◆ Gümüş ve altın terazisi.

Biqueter [fl.] (*jeter* gibi tasrif olunur) (Keçi hakkında) Doğurmak. = [ft.] Altın ve gümüş terazisiyle tartmak.

Biquette [ims.] Dişi oğlak, dişi keçi yavrusu.

Biquier,ère [i.] Keçi çobanı.

Birbasse [ims.] İhtiyar kadın.

Birbe [ims.] (Makam-ı tahkirde) İhtiyar.

Bire [ims.] Tabut. (Eski kelime.)

Birème [ims.] Eski zamanda müsta'mel iki tarafı ikişer sıra kürekli bir nevi kayık. ◆ İki çifte kayık, sandal.

Biribi [imz.] Bir nevi kumar oyunu. ◆ Bu kumarı oynadıkları mahal.

Birloir [imz.] Pencere ve kapı kanat veya çerçevesini açık tutmaya mahsus mandal.

Birota [ims.] Kadim Romalılar zamanında üç katır tarafından çekilen iki tekerlekli harp arabası.

Bis,e [s.] Esmer. (Bu umumi mânâda az müsta'meldir.) ◆ Rengi esmer ve bayat ekmek.

Bis [h.] (*s* okunur) İki defa, tekrar, mükerreren. = [imz.] Tekrar. ◆ Musiki notalarında bir parçanın mükerrer olarak çalınacağını ifade eder, tekrar. || **Avoir les honneurs du** – Sahneye mükerreren çıkarılmak şerefine nâil olmak.

Bisage [imz.] Solmuş bir kumaşa yeni bir renk verme.

Bisaïeul,e [i.] Ceddin veya ceddenin babası, cedd-i ekber; ceddin veya ceddenin anası, cedde-i kübrâ. = [s.] Gayet eski. (cm. *bisaïeuls*, *bisaïeules*)

Bisaille [ims.] Esmer un. ◆ Burçak ile mercimek karışık tavuk yemi.

Bisailler [fl.] Esmerlenmek.

Bisannuel,le [s.] İki senelik, iki sene süren yahut iki senede bir vaki olan.

Bisbille [ims.] Değersiz, ehemmiyetsiz bir şey hakkında nizâ.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Biscaïen [imz.] (as.) Uzun ve geniş çaplı bir nevi tüfek. ◆ Bir nevi misket. ◆ Mukaddemâ bu silahlar ile piştovlar derûnunda kullanılmış olan ufak yumurta hacminde kurşun.

Biscarié,e [s.] Kırılmış. ◆ Yorulmuş. (Eski kelime.)

Bisché (smz.) (*bi-ché*) (Yumurta hakkında) Hafifçe çatlamış, ayrılmış.

Bischof yahut **Bichof** [imz.] Şarapla şeker ve limondan mürekkep bir meşrub.

Biscle [s.] Şaşı. (Eski kelime.)

Biscornu,e [s.] Yakışıksız, kıyafetsiz. || (mec.) Garip.

Biscotin [imz.] Ufak peksimad (peksimet).

Biscotte [ims.] Dilim peksimad (peksimet).

Biscuit [imz.] Peksimad (peksimet), galeta. ◆ Yumurtalı ve şekerli gevrek, lokum, bisküvi, biskoti. ◆ Porselenden veya fayanstan yapılmış minesiz, resimsiz evânî vesâire. ◆ Sırsız çanak çömlek ve bunların fırında pişirilmesi. ◆ Suda erimeyen kireç. ◆ Cilâ taşı.

Bise [ims.] Şimal-i şarkî rüzgârı, poyraz. || (mec.) Kış. ◆ Musibet. || **Être frappé du vent de** – Pek fena bir hâl ve mevkide bulunmak.

Biseau [imz.] Şivli kenar. ◆ Elmas ve billur gibi şeylerin tıraşlı, şivli kenarı, ucu. ◆ Oymak için hakkâk kalemi. || (as.) Şiv, sath-ı mâil. ◆ Esliha-i câriha ile askerlikte müsta'mel bazı âlât-ı katıa namluları. (Bunlar şivli yani ağız tarafına doğru meyillidirler.) || (tba.) Kama.

Biseautage [imz.] Cam vesâire kenarını şiv kesme. ◆ Oyun kâğıtlarını hile ile karıştırma.

Biseauter [ft.] Cam vesâire kenarını şiv kesmek. || – **les cartes** Oyun kâğıtlarını tanımak için üzerine işaretlerle hile etmek.

Biséculaire [s.] (*sé*) İki asırlık.

Bisel [imz.] (k.) Milh hâmızı.

Biséqué,e [s.] (*sé*) İki kısma ayrılmış yahut kabil-i tefrik.

Biser [ft.] (Kumaşları) Yeniden boyamak. ◆ Uymak. = [fl.] (Zahâir hakkında) Esmerlenmek, bozulmak.

Biset [imz.] Yabani güvercin, bir nevi siyah güvercin, tahtalı, tahta güvercini, kabîse. ◆ Üniformasını lâbis olmaksızın hizmet-i askeriyede bulunan asâkir-i milliye neferi. ◆ Esmer bir nevi kaba yünlü. ◆ Esmer renkli çakıl taşı.

Bisette [imz.] Alacalı âdi ve ensiz dantela. ◆ Yarım kiloluk ufak ekmek.

Bisexuel,le yahut **Bisexe** [s.] (*sé*) (nb.) Câmi-i cinseyn, âzâ-yı tezkir ve te'nisi hâmil. ◆ Erkek ve kadından mürekkep.

Bishop yahut **Bischof** veyahut **Beschoff** [imz.] (Almancadan me'huz) Sıcak şarapla şeker ve karanfilden mürekkep bir meşrub.

Bismuth [imz.] (*mutt*) (k.) Bizmut.

Bison [imz.] Amerika'nın hörgüçlü yabani öküzü, bakar-ı hûdî.

Bisonne [ims.] Kül renginde astar, ispinata. ◆ Amerika'da yaşayan hörgüçlü yabani öküzün dişisi.

Bisorain,e [s.] İki ağızlı, iki fethalı.

Bisquain yahut **Bisquin** [imz.] Yük beygirlerinin boyunlarına bağladıkları koyun pöstekisi. ◆ Koyunun bir nevi.

Bisque [ims.] Pom[66] denilen top oyununda bağışlanan on beş sayı. || **Prendre bien sa** – Fırsattan istifade etmek. || **Avoir quinze et** – **sur quelqu'un** Birisine ziyadesiyle hâiz-i rüçhan olmak.

Bisque [ims.] Et suyu ile tavuk veya av etinden, ıstakoz ve balık ezmesinden pişirilen bir çorba.

Bisquer [fl.] Gücenmek, küsmek, münfail olmak.

Bisquière [ims.] Keçi çobanı kız veya kadın.

Bisquin (mr. Bisquain)

• • • • • • • • • • •

66 fr.: *paume*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bissac [imz.] Heybe. ‖ (as.) Süvari beygirinin yem torbası. ‖ **Être au** – Dilenmek derekesinde bulunmak. ‖ **Avoir de bons tours dans son** – Hile ve hud'aya muktedir olmak.

Bissecter [ft.] (he.) Tansif etmek.

Bissecteur,trice [s.] (he.) Munassıf, nâsıf: **Ligne – trice** Hatt-ı munassıf, nâsıf.

Bissection [ims.] (he.) Bir zaviye veya bir hat vesâirenin iki müsâvi kısma taksimi, tansif.

Bisser [ft.] Bir tiyatro oyuncusuna söylediği şarkıyı yahut oynadığı parçayı tekrar ettirmek.

Bissêtreux,se [s.] Bedbaht, sefil. (Eski kelime.)

Bissexe [s.] (mr. Bissexuel)

Bissexte [imz.] Dört senede bir şubata ilave olunan yirmi dokuzuncu gün, yevm-i kebis.

Bissextil,e [s.] **An –, année – e** Sene-i kebîse.

Bissexuel,le [s.] (nb.) Hünsâ, zü'l-cinseyn.

Bissus [imz.] (*s* okunur) (mr. Byssus)

Bistoquet [imz.] Vaktiyle müsta'mel büyük bilardo istekası.

Bistorie [ims.] Eski bir hançer.

Bistorte [ims.] (nb.) Kurt pençesi, leflâfe.

Bistortier yahut **Bistotier** [imz.] Eczacıların yumuşak maddeleri karıştırmak için kullandıkları büyük havan eli.

Bistouri [imz.] (crh.) Cerrah bıçağı, mişrat.

Bistouriser [ft.] Mişrat denilen cerrah bıçağıyla yarmak.

Bistournage [imz.] Burma, iğdiş etme.

Bistourné,e [s.] Burulmuş, iğdiş edilmiş (hayvan). ◆ Çarpık. ‖ (mec.) Kuvvet ve faaliyetinden mahrum edilmiş.

Bistournement [imz.] Burma, iğdiş etme.

Bistourner [ft.] Bükmek, eğmek, çevirmek. ◆ Burmak, iğdiş etmek (hayvanı). ‖ (mec.) Bir şey yapamayacak hâle getirmek. ‖ **Se –** Çevrilmek, bükülmek. ◆ İğdiş edilmek.

Bistre [imz.] Kurum suyu, kurum boyası. ◆ Kurum boyası rengi. = [s.] Kurum boyası renginde olan.

Bistré,e [s.] Kurum renginde. ◆ Kurum boyasıyla boyanmış.

Bistrer [ft.] Kurum boyasıyla boyamak, kurum boyası rengi vermek.

Bisulce [s.] (hyv.) Ayağı iki çatallı.

Biterné,e [s.] (nb.) Sülâsiye-i muzâafe.

Bitord [imz.] (bhr.) İki ipten örülmüş ince palamar.

Bitter [imz.] (*bi-tèr*) Acı bir nevi müskir, bitter.

Bitton [ims.] (bhr.) Sefâini palamara bağlamaya mahsus kazık, baba.

Bitture yahut **Biture** [ims.] (bhr.) Kaloma. ◆ Ziyafet. ◆ Çok miktarda içki.

Bitume [imz.] Kara sakız, kar, zift. ◆ Zift ile tılâ olunmuş kaldırım.

Bitumer yahut **Bituminer** [ft.] Kara sakıza, zifte batırmak.

Bitumineux,se [s.] Kara sakızı, zifti hâvi veya kara sakız, zift cinsinden olan.

Bituminfère [s.] (mad. – k.) Kara sakızı, zifti hâvi veyahut onunla memzuc.

Bituminiser [ft.] Zifte tahvil etmek.

Bivac [imz.] (mr. Bivouac)

Bivalve [i. – s.] (tt.) İki kabuklu, zü'l-mısra'eyn.

Bivaquer (mr. Bivouaquer)

Biveau [imz.] Kolları müteharrik pergel (pergâr).

Biviaire [s.] Kendisine iki yol müntehî olan mahal.

Bivial,e [s.] İkiye ayrılan yola ıtlak olunur. (cm. *biviaux*)

Bivoie [ims.] İki yolun birleştiği mahal.

Bivouac [imz.] (*c* okunur) (as.) Mukaddemâ açıkta nöbet bekleyen karakol. ◆ Açık ordugâh. ◆ Açıkta ve muvakkat surette ordu kurmuş asâkir. ◆ Muvakkat surette ve açıkta kurulan ordunun mahâzirini câmi hâne, ikametgâh. ‖ **– de localités** Köy ordugâhı. ◆ Açık ordugâha yerleşme.

Bivouaquer [fl.] (as.) Açık ordugâh kurmak. ◆ Açıkta ve aynı mahalde imrar-ı vakt etmek. ‖ (mec.) Muvakkat suretiyle yerleşmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bizarre [i. – s.] Acîb, garip, tuhaf, bambaşka. ◆ Garip adam. ◆ Garabet.

Bizarrement [h.] Garip ve acîb bir suretle, bambaşka olarak.

Bizarrerie [ims.] Garabet, acîblik. ◆ Kimseye uymaz tuhaf tabiat.

Blade [ims.] Buğdayın bir nevi.

Blader [ft.] Buğday ekmek. (Eski kelime.)

Blafard,e [s.] Soluk, renksiz, uçuk. || Mükedder, mağmum.

Blague [ims.] Küçük tütün çantası, tütün tabakası. ◆ Yalan, saçma, atıp tutma. ◆ Atıp tutmada, latife etmekte sühûlet.

Blaguer [fl.] Yalanlar ve saçma sapan sözler söylemek, atıp tutmak. = [ft.] İstihzâ etmek. || – **la situation** Ciddi, mağmum zamanda neşe ve şetâret ibraz etmek, eğlenmek.

Blagueur,se [i. – s.] Yalancı, saçma sapan sözler söyleyen.

Blaiche [s.] Tembel.

Blaireau [imz.] Porsuk. ◆ Porsuk tüyünden mamul yaldızcı fırçası. ◆ Sabun fırçası. ◆ Acemi nefer.

Blaireauter [ft.] Lüzumundan pek ziyade dikkat ve itina ile resmetmek, cilâlamak.

Blaise [ims.] Lîka.

Blâmable [s.] Zemm ve ta'yibe müstahak, mezmum.

Blâme [imz.] Ta'yib, takbih, ta'n, zemm. ◆ Azarlama, tevbih.

Blâmé,e [s.] Ma'yub, mezmum.

Blâmer [ft.] Ta'yib, takbih, ta'n, zemm etmek. ◆ Azarlamak, tevbih etmek. || **Se** – Kendi hareketinden memnun olmamak, nâdim olmak. ◆ Ta'yib ve takbih edilmek.

Blanc,che [s.] Beyaz, sefid, ak. ◆ Ak saçlı. || (mec.) Temiz, pak. ◆ Masum, pâk-dâmen. || **Armes – ches** Esliha-i câriha. || **Papier** – Yazısız kâğıt. || **Donner carte – che à quelqu'un** Birine me'zuniyet-i tâmme vermek. || **Nuit – che** Uyumaksızın geçirilen gece. || **Page – che** (mec.) Lekesiz eyyam-ı hayat. || – **de** Gibi beyaz: – **de lait** Süt gibi beyaz, süt beyaz. || **Eau – che** Beygirlere serinlik vermek için içirdikleri kepekli su. || **Pièce – che** Gümüş para. || **Être –, être – comme neige** Masum olmak, masum telakki edilmek. || **N'être pas** – Duçar-ı tevbih, mahkûmiyet olmak tehlikesinde bulunmak. || **Faire – de son épée** Kendisinde olmayan bir iktidar ve salâhiyeti mevcut zannederek bazı şeyleri yapmaya azmetmek, yapmak üzere iftihar eylemek. || **C'est bonnet – et – bonnet** Bizim "ha Hoca Ali, ha Ali Hoca" meselimize mukabil olarak kullanılır. || **Vers – s** (ar.) Kafiyesiz beyitler. || **Race –che** Irk-ı ebyaz. || **Reine – che** Fransa'da vaktiyle dul kraliçelere verilen isim. || **Sauce – che** Tereyağı veya zeytinyağı ile un ve yumurta sarısından yapılan beyaz salça. || **Viande – che** Dana, ada tavşanı, tavuk ve emsali hayvanların lahmı. || **œeuf** – Tohumsuz yumurta.

Blanc [imz.] Beyaz renk, beyazlık. ◆ Beyaz renkte şey. ◆ Kelimat arasında terk olunan uzunca beyazlık, boşluk. ◆ Düzgün. ◆ Tebeşir. ◆ Beyaz elbise. ◆ Bez ve patiska gibi beyaz mensucat. ◆ Beyaz adam, zenci olmayan adam. ◆ Sahifenin yazısız ciheti. ◆ Cilâ, vernik. ◆ Nişangâh, hedef. || – **d'œuf** Yumurta akı, zülâl. || – **de l'œil** Göz akı. || **Vêtu de** – Beyaz giymiş. || **Rougir jusqu'au – des yeux** Kıpkırmızı kesilmek, son derecede mahcup olmak. || **Celui qui n'a pas de – dans l'œil** Şeytan. || **Petit** – Hafif beyaz şarap. || **Tirer sur le** – Beyaza kaçmak, beyaza yakın olmak. || **Manger du** – Âlüftegânı himaye ederek onların verdikleri para ile geçinmek. || **Voir tout en** – Her şeyi iyi, muvâfik bir manzara altında görmek. || **Être entre le – et le clairet** Çakırkeyif olmak. || **Couper à** – Bir ağaç bırakmayıncaya kadar kesmek ve (mec.) kâmilen mahvetmek. || – **d'eau** Beyaz nilüfer. || – **de Hollande** Ak kavak. || **à** – Beyazlanacak yahut beyazlatacak surette. || **Saigner quelqu'un à –, jusqu'au** – Birisinden kanın kırmızılığı azalıncaya kadar kan almak ve (mec.) en son menâbi-i servetini bile almak, gasp etmek. || **En** – Ya-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

zısız, beyaz. || – **de baleine** Balina nefsi. || – **de zinc** Tûtiyâ çiçeği, humz-ı tûtiyâ. || – **de céruse** Halliyet-i rasas, kurşun sirkesi. || – **de fard** yahut yalnız – Düzgün. || – **d'Espagne** İspanya beyazı denilen ak tebeşir. || **Mettre quelqu'un à** – Birisinin parasını soymak. || **Passer du** – **au noir** İfrattan tefride geçmek. || **Mettre du** – **sur du noir** Yazı yazmak. || – **de chaux** Badana şerbeti. || **Marquer de** – **une journée** Bir günü eyyam-ı mes'ûdeden addetmek. || **Chauffer à** – Beyaz görünecek derecede ısıtmak. || **Geler à** – Çok donmak. || **Mets au** – Beyaz salçalı yemekler. || (tba.) Boş. || **Tirer à** – (as.) Kurusıkı (silah) atmak.

Blanc-bec [imz.] Tecrübesiz ve acemi delikanlı. (cm. des *blancs-becs*)

Blanc-d'argent [imz.] Beyaz üstübeç, isfidac-ı nefis. (cm. des *blancs-d'argent*).

Blanc-de-baleine [imz.] Balık nefsi, menn-i kaytas. (cm. des *blancs-de-baleine*).

Blanc-de-céruse [imz.] Üstübeç, isfidac.

Blanc-de-champignon [imz.] Mantar tohumu.

Blanc-de-plomb [imz.] Kurşun sirkesi, halliyet-i rasas.

Blanc-de-zinc [imz.] Humz-ı tûtiyâ.

Blanc-étoc (*blan-ké-tok*) Hiç tefrik etmeksizin ormandan ağaç kat'ı.

Blanchaille [ims.] Küçük beyaz balıklar.

Blanchard [imz.] (hyv.) Üsküflü doğan, bay doğan.

Blanchâtre [s.] Beyazımsı, beyazımtırak. = [imz.] Beyazımtırak renk.

Blanche [ims.] Beyaz yani zenciye olmayan kadın. ◆ Bilardonun bilası. ◆ Dominonun hep beyaz taşı. || (ms.) İki siyahla müsâvi bir nota işareti, iki dörtlük 2/4. || **Mer** – Bahr-i Ebyaz. || **Gelée** – Kırağı.

Blanchement [h.] Temiz olarak, beyaz ve temiz elbise ile. (Az kullanılır.)

Blancherie [ims.] Teneke safhalarının temizlendiği fabrika. ◆ (mr. Blanchisserie)

Blanchet,te [s.] Beyaz ve hoş, beyaz ve temiz.

Blanchet [imz.] (syd.) Eczacıların süzgü bezi, mirşah. || (tba.) Makine fanilası.

Blancheur [imz.] Beyazlık. || (mec.) Safvet, masumiyet.

Blanchi,e [s.] Beyazlanmış. ◆ Ağarmış, saç ve sakalını ağartmış, bir işte bulunarak kesb-i tecârib ile ihtiyarlamış. ◆ Badana olmuş. ◆ Temizlenmiş, cilâlanmış. ◆ Suret-i zâhirede, muvakkaten kesb-i ifâkat etmiş.

Blanchiment [imz.] Mensucat, şeker vesâirenin beyazlatılması, ağartma, kastarlama.

Blanchir [ft.] Beyazlatmak, ağartmak. ◆ Yıkamak, temizlemek. ◆ Haşlamak, sıcak sudan geçirmek. ◆ Küllü suya batırmak. ◆ Tebriye ettirmek. ◆ Sâfileştirmek. ◆ Beyaz badana vurmak. ◆ Ağartmak, kastarlamak. ◆ Çamaşır yıkamak. ◆ Hastalığın alâimi bir müddet için ihtifâ edip hastayı ifâkat bulmuş gibi göstermek. ◆ Birinin eserini gözden geçirip tashih etmek. = [fl.] Beyazlanmak. ◆ Ağarmak. ◆ İhtiyarlamak. ◆ Bir memuriyette, bir işte birçok seneler kalmak. || **Ne faire que** – Beyhûdeye gitmek, hiçbir şeye müncer olmamak. || **Se** – Beyaz bir şeye bulaşmak. ◆ Tebriye-i zimmet etmek, pâke çıkmak.

Blanchissage [imz.] Çamaşır yıkama, çamaşırcılık. ◆ Şeker tasfiyesi. ◆ Beyaz badana. ◆ Ağartma.

Blanchissant,e [s.] Beyaz görünen, parlayan.

Blanchisserie [ims.] Çamaşırhâne. ◆ Kumaşlarla sâir şeylerin yıkandığı mahall-i mahsus, kastarhâne. || **Blanchisseuse** Avukat.

Blanchisseur,se [i.] Çamaşırcı. ◆ Fabrikalarda kumaşları yıkayan amele. ◆ Avukat.

Blanchoir [ft.] Beyazlatmak. (Eski kelime.)

Blanchoyer [fl.] Beyazımsı bir renk almak. ◆ Çiçekler açılmaya başlamak.

Blanc-manger [imz.] Badem ve turunç suyuyla yapılan pelte. || (mec.) Nazik şey. (cm. des *blancs-mangers*)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Blanc-seing [imz.] Muahharan doldurulmak, yazılmak üzere imzalı beyaz kâğıt. || **Donner** – Me'zuniyet-i tâmme vermek. (cm.: des *blancs-seings*)

Blanc-tapis [imz.] Kumarhâne. (Eski kelime.)

Blande [s.] Müdâhin, muğfil. (Eski kelime.)

Blandices [ims. – cm.] Celp ve iğfal kastı ile müdâhene.

Blanque [ims.] Piyango kabîlinden bir oyun. || (mec.) Tesadüf, aksi talih. || **à la** – Tesadüfen, lâlettayin.

Blanquette [ims.] Bir nevi beyaz yaz armudu. ◆ Beyaz salça ile pişmiş dana eti. ◆ Bir nevi üzüm. ◆ Fransa'nın bir nevi beyaz şarabı.

Blasé,e [s.] Her şeyden bıkıp usanç getirmiş. ◆ (Havass hakkında) Hassasiyeti kaybolmuş.

Blasement [imz.] Bıkkınlık, usanç.

Blaser [ft.] Sefahatle hissiyatı uyuşturmak, bıktırmak. || **Se** – Sefahat ve işretten hissiyat ve tadı kaybetmek, usanç getirmek. || (mec.) Lâkayt, bî-his, bî-teessür olmak.

Blason [imz.] Eski hanedanların arma ve alâmet-i sâiresi. ◆ Bunlar hakkındaki malumat. ◆ Asalet. ◆ Unvan-ı asalet. ◆ Unvan, nâm.

Blasonné,e [s.] Tersim edilmiş (hanedan armaları). ◆ Asil, bir unvan-ı asaleti hâiz.

Blasonnement [imz.] Eski hanedan armalarının hall ve tefsiri veya bunları nakş ve tahrir etme.

Blasonner [ft.] Hanedan armalarını hall ve tefsir etmek. ◆ Bu armaları kavâid-i mahsusasına göre telvin ve tersim etmek. ◆ Açmak, güzel göstermek. ◆ Tezyif etmek, gülünç hâle getirmek.

Blasonneur [imz.] Eski hanedan armalarını hall ve tefsir eden adam. ◆ (Müstehziyâne) Muâhezeci, muteriz.

Blasphémateur,trice [i.] Mukaddes bir şeye sebb edici, küfürbaz. = [s.] Küfr-âmiz.

Blasphématoire [s.] Mukaddes bir şeye sebb ve şetmi, küfürbazlığı hâvi, küfr-âmiz.

Blasphème [imz.] Mukaddes bir şeye sebb etme, küfürbazlık. ◆ Haksız söz, hata. ◆ Bir hakka, bir vazife-i mukaddeseye tecavüz.

Blasphémer [fl-ft.] Mukaddes bir şeye sebb etmek, küfürbazlık etmek, sövmek, taş atmak. ◆ Haksız söz söylemek, hata etmek. ◆ Hürmete şâyan bir adamı, bir şeyi tahkir etmek.

Blaste [imz.] (nb.) Rüşeym, iptidâdaki hâl.

Blastème [imz.] (tşr. – nb.) Cürsûme, kabil-i taazzuv madde.

Blastogénésie [ims.] (nb.) Nebatatın tomurcuklar vasıtasıyla tekessürü.

Blater [ft.] Buğdayı tağşiş etmek.

Blatérer [fl.] (Deve ve koç hakkında) Bağırmak.

Blatier [imz.] Buğday taciri, buğdaycı.

Blatte [ims.] Hamamböceği. (Buna beyne'l-avam *Cafard* dahi ıtlak olunur.)

Blaude [ims.] Arabacı ceketi. (Gayr-ı müsta'meldir.)

Blavet [imz.] Zehirsiz bir nevi mantar.

Blavette [ims.] Patlıcan inciri.

Blavin [ims.] Mendil.

Blaviniste [i.] Mendil hırsızı.

Blé [imz.] Buğday, hınta. ◆ Ekmek imaline yarayan hububat. ◆ Ekin. || **Grands – s** Çavdarlı buğday. || **Petits – s** Arpa karışık buğday. || **– méteil** Buğday ile çavdar karışık, melez. || **– noir** Kara buğday. || **– de vache** Karamuk. || **– barbu** Arap darısı. || **– dur** Sert buğday. || **– tendre** Yumuşak buğday. || **– rouge** Kırmızı buğday. || **– bigarré** yahut **– blanc** Alaca yahut ak buğday. || **– mitadin** Karışık buğday, kırkambar. || **– de Turquie, – d'Inde, – d'Espagne** Mısır buğdayı. || **– de Saind-Jean** Çavdar. || **Manger son – en herbe** Vâridatı selem yemek. || **Crier famine sur un tas de** – Refah içinde iken parasızlıktan iştikâ etmek. || **Battre quelqu'un comme – vert** Birisini şiddetle, merhametsizce dövmek. || **Être pris comme dans un** – Kaçamayacak surette yakalanmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bléchir [ft.] Sebat ve metanetten mahrum bulunmak, zaaf göstermek.

Bléer [ft.] (zra.) Buğday ekmek.

Bleime [ims.] Beygirlerin ayağında hâsıl olan yara, bıcılgan.

Blême [s.] Sapsarı, gayet solgun (çehre). ◆ Hafif, soluk (ziya).

Blêmi,e [s.] Sararıp solmuş.

Blêmir [fl.] Ziyadesiyle sararmak, sararıp solmak.

Blêmissant,e [s.] Pek sarı ve solgun görünen.

Blêmissement [imz.] Sararıp solma.

Blende [ims.] (*lain*) (mad.) Kibrit-i tûtiyâ.

Blennophthalmie [ims.] (t.) Gözlerin çapaklanmasını mûcip hastalık, remed-i kayhî.

Blennorrhagique [s.] (t.) Bel soğukluğuna müteallik, hurkat-i bevlî.

Blennorrhagie [ims.] (t.) Bel soğukluğu, hurkat-i bevl, seyelân-ı muhatî.

Blénnorrhée [ims.] (t.) Eski bel soğukluğu, seyelân-ı muhatî-i müzmin.

Blennorhinie [ims.] (t.) Zükâm.

Blennostase [ims.] (t.) İnkıtâ-yı seyelân-ı muhatî.

Blennothorax [imz.] (t.) Nezle-i sadriye.

Blennotorrhée [ims.] (t.) Seyelân-ı üzn, kulak akması. (Bu mânâda *Othorrée* lafzının isti'mali ekser ve müreccahtır.)

Blépharite [ims.] (t.) Göz kapaklarının şişmesi, iltihab-ı cefn.

Blépharoncose [ims.] (t.) Göz kapaklarının verem olması, verem-i ecfan.

Blépharoplastie [ims.] (t.) Suni göz kapakları yapma, tasni'-i cefn.

Blépharoplégie [ims.] (t.) Göz kapaklarının kötürüm olması, felc-i cefn.

Blépharospasme [imz.] (t.) Göz kapaklarının teşennüc etmesi, teşennüc-i ecfan.

Blésement [imz.] Bazı harfleri iyi söyleyememekten mesela *se* yerine *ze* ve *che* yerine *ge* telaffuz etmekten ibaret olan noksan-ı lisanla söyleyiş.

Bléser [fl.] Bazı harfleri iyi söyleyememek mesela *se* yerine *ze* ve *che* yerine *ge* telaffuz ederek doğru söyleyememek.

Blésité [ims.] Bazı harfleri iyi söyleyememekten mesela *se* yerine *ze* ve *che* yerine *ge* telaffuz etmekten ibaret olan noksan-ı lisan.

Blessant,e [s.] Cerh eden, dokunaklı (söz vesâire), cirâhat-ı lisan.

Blessé,e [s.] Yaralanmış, yaralı, mecruh. ◆ Zarar görmüş. ◆ Müteessir. || (mec.) Dokunulmuş, tahkir olunmuş, mecruhu'l-fuad, münkesirü'l-kalb. = [i.] Mecruh.

Blessement [imz.] Cerh. ◆ Tecavüz.

Blesser [ft.] Yaralamak, cerh etmek. ◆ Yara etmek. ◆ İncitmek. ◆ Dokunmak. ◆ Tesir etmek. ◆ Kamaştırmak. ◆ Halel getirmek, ziyan vermek. || (mec.) Tahkir etmek, kalbini kırmak. || **Se** – Yaralanmak. ◆ Birbirini yaralamak. ◆ Birbirini tahkir etmek. ◆ Müteessir olmak.

Blessir [fl.] (mr. Blettir)

Blessure [ims.] Yara, cerîha. ◆ Bir kadının gebeliği esnasında vuku bulup da ıskat-ı cenine bâdî olan yahut bâdî olmak tehlikesini gösteren kaza. || (mec.) Acı, keder. ◆ Namus ve haysiyete dokunan şey, söz, cürha-ı lisan. || **Coups et – s** Darp ve cerh.

Blet,te [s.] Çok olmuş (meyve ve hususiyle armut).

Blète yahut **Blette** [ims.] (nb.) Işıtır otu, silk.

Blettir yahut **Blessir** [fl.] (Armut vesâire hakkında) Çok olmak.

Blettissement [imz.] Armut ve muşmula gibi meyvelerin ziyade yumuşaması, çok olması, kemâle ermesi.

Blettissure [ims.] Yemişin ziyade yumuşaması, kemâle ermesi, çok olması.

Bleu,e [s.] Mâi, gök, ezrak, nilgûn. ◆ Morarmış, berelenmiş. = [imz.] Mâilik, mâi renk. ◆ Bere. ◆ Fena cins şarap. || **Petit** – Telgrafnâme. || **Passer au** – Çivide batırmak

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ve (mec.) sarf etmek, yiyip bitirmek. || N'y voir que du – Hiçbir şey anlamamak. || – de Prusse Kiyanus-ı hadid, Prusya mâisi. || – gris Süt mâisi. || – de nerprun Akdeniz mâisi. || Cordon – Küberâ-yı memurînden. ◆ (Latife tarzında) Pek mahir aşçı. || Conte – Cin ve peri hikâyeleri, inanılmayacak rivayet, kocakarı masalı. || Faire des coups – s Beyhûde mesaide bulunmak.

Bleuâtre [i. – s.] Mâiye mâil, mâimsi, mâice.

Bleue [ims.] (t.) Zerka'.

Bleuet ve **Bleuette** (mr. Bluet, Bluette)

Bleui,e [s.] Mâilenmiş, mâi rengini almış. ◆ Mâiye boyanmış.

Bleuir [ft.] Mâi rengini vermek. ◆ Mâiye boyamak, mâiletmek. ◆ Morartmak. || – un métal Bir madeni mâileşinceye kadar kızdırmak. = [fl.] yahut Se – Mâi olmak, mâilenmek. ◆ (Mâi renkli bir şey hakkında) Uzaktan seçilmek, gözükmek.

Bleuissage yahut **Bleuissement** [imz.] Mâilik, mâilenme yahut mâiletme.

Bleuissant,e [s.] Mâi görünen.

Bleuté,e [s.] Hafif surette mâi.

Bliaud [imz.] Bir nevi asker yağmurluğu. ◆ Aba.

Blindage [imz.] (as.) Muhafaza siperi. ◆ Zırh.

Blindé,e [s.] (is.) Siperle muhafaza olunmuş, siperli. || Abri – Zırhlı mestur mahal. || Train – Zırhlı tren.

Blinder [ft.] (as.) Muhafaza siperi yapmak. ◆ Zırh kaplamak. || (mec.) – un vaisseau Sefinenin teknesini zırhla kaplamak.

Blindes [ims. – cm.] (as.) Zırh çerçevesi, zırh tahtası.

Bloc[67] [imz.] (c okunur) Yığın, top, küme. ◆ Büyük ağır taş yahut maden parçası. ◆ Tomruk, mahbes. || En – Toptan, götürü. ◆ Mücâzefeten, cüzâfen. || En – et en tâche Toptan ihale. || Emporter le – Raksa davet edilmeksizin balodan dönen bir kadın hakkında kullanılır. = [cm.] (mad.) Ruham: – s erratiques Ruham-ı seyyâre.

Blocage [imz.] Kalın duvarlara konulan moloz. || (tba.) Eksik huruf yerine muvakkaten tersine dizilen harfler.

Blockaus [imz.] (*blo-koss*) (Almancadan me'huz) (as.) Blokhavz. || – à étage Katlı, tabakalı blokhavz.

Bloc-système[68] [imz.] (as.) Blok usulü.

Blocus [imz.] (s okunur) (as.) Abluka, muhasara. || – de terre Muhasara-i berriye. || – de mer Muhasara-i bahriye. || – effectif Fiilen icra olunan abluka, muhasara-i ciddiye. || État de – Abluka hâli. || Déclarer le – Ablukayı ilan etmek. || Rompre le – Ablukayı nakzetmek. || Lever le – Ablukayı ref', lağv etmek.

Blond,e [s.] (Saç hakkında) Sarı, açık kumral. || Sauce – e Un ile tereyağından yapılan salça. = [i.] Sarı saçlı adam. = [imz.] Açık kumrallık, açık kumral rengi.

Blondasse [s.] Soluk kumral.

Blonde [ims.] Bir nevi ipek dantelâ.

Blondin,e [s.] Açık kumral saçlı. ◆ (Müzeyyifâne) Kadın kılıklı genç erkek, güzellik iddiasında bulunan pek süslü gezen adam.

Blondinet,te [s.] Hafifçe kumral.

Blondir [fl.] (Ekinler hakkında) Sararmak. ◆ Kumrallaşmak. ◆ (Kumral bir şey hakkında) Gözükmek, seçilmek.

Blondissant,e [s.] Kumrallaşan, sararan.

Bloqué,e [s.] Muhasara olunmuş, mahsur. ◆ (Bilardo oyununda) Deliğe düşürülmüş (bila).

Bloquer [ft.] Muhasara, abluka etmek, kuşatmak. ◆ Harç ve molozla doldurmak. ◆ (Bilardo oyununda) Bilayı deliğe düşürmek. || (mec.) Bir iş yapamayacak hâle getirmek. || (tba.) Eksik olan bir harfin yerine tashih za-

67 Orijinal metinde *Bboc* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

68 Orijinal metinde *Bboc-système* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

manına kadar değiştirmek üzere diğer bir harfi tersine koymak.

Blossir [ft.] (Armut vesâire hakkında) Çok olmak, kemâle ermek.

Blot [imz.] (bhr.) Parakete.

Blotti,e [s.] Büzülüp oturmuş, sokulmuş.

Blottir (**se**) [fv.] Büzülüp oturmak, sokulmak, saklanmak.

Blouse [ims.] Keten iş gömleği. ◆ Bu biçimde erkek ve kadın ceketi, bluz. ◆ Bilardo deliği. ◆ Amele sınıfı. ◆ Mahbes.

Blouser [ft.] (Bilardo oyununda) Bilayı deliğe düşürmek. ◆ Aldatmak, iğfal etmek. ◆ Tembellik etmek. ‖ **Se** – (Bilardoda) Kendi bilasını deliğe düşürmek. ◆ Aldanmak, bir tuzağa düşmek.

Blouse [ims.] Gayet kısa yapağı.

Blue-book [imz.] (*blou-bouk*) İngiltere hükûmeti tarafından mesâil-i siyasiyeye dair neşrolunan mâi kitap.

Bluet yahut **Bleuet** [imz.] Peygamber çiçeği. (*Barbeau* dahi denilir.)

Bluettant,e [s.] Şerâre-pâş.

Bluette [ims.] Kıvılcım, şerâre. ‖ (mec.) Zarifâne fakat ehemmiyetsiz küçük bir eser. ◆ Geçici heves.

Blutage [imz.] Eleme, elekten geçirme. ◆ Kalburlama.

Bluteau yahut **Blutoir** [imz.] Elek. ◆ Kalbur.

Bluter [ft.] Elemek, elekten geçirmek, kalburlamak.

Bluterie [ims.] Unun elendiği mahal, elekhâne.

Blutoir [imz.] Elek. ‖ (mec.) Vasıta-i tetkik ve intihab.

Boa [imz.] (*bo-a*) En büyük zehirsiz yılan, boa. ◆ Kadınların boyunlarına sardıkları kürkten yılan şeklinde sargı.

Boar-hound [imz.] (*bôr-haound*) Yabani domuz avlamaya mahsus köpek.

Bobèche [ims.] Mumun aşağıya akmasını men için şamdanın üzerine konulan ortası delik cam veya maden tabak. ◆ Şamdanın bu tabak şeklinde olan kısm-ı fevkanîsi, başı.

Bobêche [imz.] Maskara, soytarı. ◆ Ahmak, alık.

Bobinage [imz.] İpliğin makaraya sarılması.

Bobine [ims.] İpliğin makarası, yumak. ◆ Hayat. ◆ Gülünç bir çehre. ‖ (ht.) Veşîa.

Bobiner [ft.] Yumağa iplik sarmak.

Bobinette [ims.] Eski vakitlerde kapıların arkasına sürülen ağaç sürme.

Bobineuse [ims.] İplikleri yumağa saran kadın. ◆ Bu işte müsta'mel makine.

Bobinoir [imz.] Yumağa iplik sarmaya mahsus çark.

Bobliner [ft.] (Çorap hakkında) Yamamak. (Eski kelime.)

Bobo [imz.] (Ufak çocuklar lisanında) Acı, yara, ağrı, uf.

Boc [imz.] (*c* okunur) Mahall-i sefâhat. ◆ Umumhâne.

Bocage [imz.] Küçük orman, koru.

Bocager,ère [s.] Ormanlarda ve korularda yaşayan veya gezen (peri vesâire). ◆ Ormanlarla mestur. ◆ Sahravî.

Bocal [imz.] Ağzı geniş ve boynu kısa şişe, bokal. ◆ Ziyayı bir noktaya cem etmeye mahsus su ile dolu yuvarlak şişe. ◆ Boru vesâire ağzı.

Bocard [imz.] Filizat-ı madeniyenin dövülmesine mahsus makine, maden dibeği. ◆ Mahall-i sefâhat.

Bocardage [imz.] Filizât-ı madeniyenin makineden geçirilip dövülmesi.

Bocardé,e [s.] Makineden geçirilip dövülmüş (maden).

Bocarder [ft.] Filizât-ı madeniyeyi makine ile dövmek.

Boccard [imz.] Mahall-i sefâhat, umumhâne.

Bock [imz.] Takriben çeyrek litre miktarında bira. ‖ **Un – de bière** Çeyrek litre istîab

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

eden bir bardak bira. ◆ Şırınga, hukne, ihtikan aleti.

Bodruche (mr. Baudruche)

Boé yahut **Bohé** yahut **Bohéa** [i. – s.] Çin'in siyah bir nevi çayı.

Bœuf [imz.] (Cem'inde *f* okunmaz. – gras suretinde dahi *f* okunmaz) Sığır, öküz. ◆ Sığır eti. || (mec.) Ağır ve ahmak adam, öküz. || – **gras** Fransa'da perhize başlanılacağı günlerde bir âyin-i mahsusla sokaklarda gezdirilen öküz. (cm. des *bœufs-gras*). || – **de Lucanie** Romalılar tarafından file verilen isim. || (mec.) **C'est la pièce de** – Esaslı madde budur. || **Être le** – Diğerleri için zahmete, zarara, masrafa her vakit katlanmak, tahammül etmek. || – **musqué** Misk öküzü. || **œil de** – Sığır gözü şeklinde beyzî veya müdevver tepe camı. (cm. : des *œils de bœufs*)

Bog [imz.] (*g* okunur) Bir nevi kâğıt oyunu.

Boghéi [imz.] (*boghé*) Üstü açık iki tekerlekli araba.

Bogue [imz.] Cep saati. || **Faire** – Bir cep saati çalmak.

Bogue [ims.] Kestanenin dikenli dış kabuğu.

Boguer [ft.] (zra.) Saman üzerinde kemâle erdirmek.

Bohé [i. – s.] (zra.) (mr. Boé).

Bohème [ihs.] (*è-me*) Çek memleketi, Çekistan, Bohemya.

Bohême [ims.] (*è-me*) Şen, lâkayt, âlâm-ı hayatı fütursuzlukla telakki eden adam. ◆ Çingenelerin hayat-ı serseriyânelerine kıyasen, Paris'te mahsul-i zekâ ve irfanları olarak günü gününe kazandıkları para ile tayyüş eden bir sınıf-ı üdebâ ve sanatkârân; bunlara mahsus tarz-ı hayat.

Bohémien,ne [s.] (*è*) Bohemya veya sekenesine ait. = [i.] Bohemyalı. ◆ Çingene. ◆ Mahir ve hilekâr adam.

Boïard (mr. Boyard)

Boïasse [ims.] Hizmetçi veya işçi kadın.

Boire [ft.] (Tasrifi: *Je bois*, *tu bois*, *il boit*, *nous buvons*, *vous buvez*, *ils boivent*; *je buvais*; *je bus*; *je boirai*; *je boirais*; *bois*; *buvons*, *buvez*; *que je boive*, *que nous buvions*; *que je busse*; *buvant*, *bu*,*e*) İçmek, şürb etmek, nûş etmek. ◆ İşret etmek. ◆ İşret iptilâsı olmak. ◆ Çekmek, cezp ve bel' etmek. ◆ Bitirmek, mahvetmek. || (mec.) Yutmak, iktisab etmek. ◆ Kemâl-i aşk ve muhabbet ile temâşâ etmek. ◆ Bir şeyin tesir-i latifine terk-i nefs eylemek. ◆ Tahammül etmek, katlanmak. || – **le calice**, – **le calice jusqu'à la lie** Bir felaket ve mahcubiyet-i tâmmeye, bir keder-i azime duçar olmak. || – **un fleuve** Bir nehrin kenarında sâkin olmak. || – **une rasade** Dolu bir kadeh şarap içmek. || **Donner à** – Meyhâne açmak. || – **au Styx, à l'Achéron** Ölmek. || – **la source d'Hippocrène** Şiir ile uğraşmak. || – **sec** Kadehte hiçbir damla bırakmayacak surette üst üste içmek. || – **son soûl** İfrat ile içmek. || **à** – **!** İçki getir!, İçecek bir şey ver! || – **à la santé de quelqu'un** Birinin sıhhatine, aşkına bâde-nûş olmak. || **Le pour** – Bahşiş. = [fl.] Tavlanmak, ısılanmak. || **Se** – İçilmek.

Boire [imz.] İçilecek şey, meşrubat. ◆ İçme, şürb. || **Après** – İçtikten sonra, yemekten sonra.

Bois [imz.] Ağaç, haşeb. ◆ Tahtadan yapılmış şey. ◆ Odun, hatab. ◆ Kereste. ◆ Meşcere, koru. ◆ Gemi teknesi. ◆ Mızrak vesâire sapı. ◆ Dayak. ◆ Geyik boynuzu. || – **de fusil** Tüfek kundağı. || **Trouver visage de** – Kapıyı kapalı bulmak, kimse bulamamak. || **Tirer en plein** – Geminin tahtaları üzerine ateş etmek. || **Le** – Paris'te Bulonya[69] ormanı. || **On verra de quel** – **je me chauffe** Benim ne yapabileceğimi, neye kadir olabileceğimi görürler. || – **bénit** Şimşir. || – **de charpente** Doğrama. || – **en grume** Yonulmamış ağaç. || – **nerveux** Budaklı ağaç. || – **mort** Kurumuş ağaç. || – **blanc** Özsüz, kaba ağaç. || – **de campêche** Bakkam ağacı.

69 fr.: *Boulogne*.

Boisage [imz.] Kaplama kerestesi.

Boisé,e [s.] Eşcarla mestur, ormanlık. ◆ Tahta ile kaplanmış.

Boisement [imz.] Gars-i eşcar. ◆ Bir mahallin ormana tahvili, orman teşkili.

Boiser [ft.] Tahta ile kaplamak. ◆ Geminin tahta ve keresteye müteallik cihetini yapmak. ◆ Ağaç dikmek, ormana tahvil etmek.

Boiserie [ims.] Yapının tahtaya müteallik cihetleri, doğrama, ahşap. ◆ Tahta kaplama.

Boiseux,se [s.] (nb.) Ağaç hâl ve tabiatında olan, haşebî. (*Ligneux* daha müsta'meldir.)

Boisseau [imz.] On iki buçuk litreden ibaret ölçek, kile kutusu. || **Mettre la lampe sous le** – Ketm-i hakikat etmek.

Boisselage [imz.] Kuru maddelerin ölçülmesi.

Boisselée [ims.] *boisseau* denilen ölçeğin istîab ettiği miktar. || – **de terre** Bir ölçek tohum ekilecek arazi miktarı.

Boisselier [imz.] Ölçek vesâir tahtaya müteallik mevad yapan ve satan adam, kasnakçı.

Boissellerie [ims.] Kilecilik. ◆ Kasnakçılık.

Boissière [ims.] Şimşirlik. (Eski kelime.)

Boisson [ims.] İçilecek şey, meşrub, meşrubat. ◆ İçki, işret. || **Être pris de** – Sarhoş bulunmak. || **Droits sur les** – **s** Müskirat resmi.

Boite [ims.] Şarabın kemâle ermesi, içilecek hâlde bulunması.

Boîte [ims.] Kutu, mahfaza. ◆ Sandıkçe, çekmece. ◆ Bir kutunun istîab ettiği miktar. ◆ Afyon tabakası. ◆ Hapishane. ◆ Gayet dar araba yahut ikametgâh. || – **aux lettres** Posta kutusu. || – **de Pandore** Memba-ı mesâib. || – **à outils** Avadanlık kutusu. || (as.) – **à mitraille** Peşrev kutusu. ◆ – **à boulets** Gülle kutusu. ◆ – **à chargeur** İmlâ kutusu, paket kutu. ◆ – **d'amorce** Yemleme kutusu. ◆ – **de culasse** Mekanizma mahfazası. ◆ – **à balles** Kurşun kutusu. ◆ – **à caf-fûts** Kesme (kurşun) kutusu. || – **à graisse** Yağ kutusu. || – **de roue** Tekerlek poyrası. || **Être élevé dans une** – Gayet dikkat ve ihtimam ile büyümüş olmak.

Boitement [imz.] Topallama, aksama.

Boiter [fl.] Topallamak, aksamak.

Boiterie [ims.] Topallık, aksama (beygire mahsus).

Boiteux,se [i. – s.] Topal, aksak. ◆ Bir ayağı kısa yahut eksik (masa vesâire). ◆ Eksik, nâkıs, nâ-tamam. || (mec.) Terakki cihetinde, bir iş görmek hususunda batî. ◆ Gayr-ı mütenâsip.

Boîtier [imz.] Cerrahların âlât ve edevatını koydukları kutu, cerrah tablası. ◆ Saat mahfazası.

Boit-tout [imz.] Ayyaş, bütün kazandığını işrete veren adam.

Bol yahut **Bolus** [imz.] Yutulmak üzere küçük top şeklinde macun vesâire. ◆ Bel', gil, kil. ◆ Çiğnenmiş lokma.

Bol [imz.] Büyük fincan, çay ve süt fincanı. ◆ Bir büyük fincan dolusu.

Bolade [imz.] Topuz şeklinde bir nevi silah.

Bolaire [s.] (t.) Gile (kile) müteallik, bel'î.

Bolas [imz.] Üç kollu sapan. (Taş atmak için Cenubî Amerika ahalisi kullanır.)

Bolasse [ims.] Vasat, âdi derecede münbit arazi.

Boléro [imz.] İspanyolların pek süratli bir nevi raksı. ◆ O raks ile çalınan hava.

Bolet [imz.] (nb.) Altı delikli bir nevi yenir mantar, futr-ı ünbûbî.

Bolide [imz.] Alevlenmiş hacer-i semâî, hacerü'l-cev.

Bolus [imz.] (*s* okunur) (mr. Bol)

Bombance [ims.] Me'kûlat ve meşrubat bolluğu, çok yiyip içme.

Bombacées [ims. – cm.] Baobabiye fasîlesi.

Bombarde [ims.] (as.) Taş gülle topu, bombard. (Mancınığa halef olarak büyük çaplı taş gülle endahtına mahsus idi.) || – **à main** El bombardı, ilk tüfek. ◆ Bombard denilen taş gülle toplarını hâvi bir nevi gemi, bombarda.

Bombardé,e [s.] Topa tutulmuş.

Bombardement [imz.] Top atışı, bombardıman.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bombarder [ft.] Top atışına tutmak, bombardıman icra etmek. ◆ Rahatsız etmek. ◆ Şiddetle ve bilâ-fasıla hücum etmek.

Bombardier [imz.] Bombardcı asâkir. (Havan ve obüs topları endaht ederler idi.)

Bombe [ims.] Humbara. ◆ Gülle. ◆ Yuvarlak şişe. ◆ Bir nevi peynir kilesi. || (mec.) Nâgeh-zuhur musibet, kaza. || Tomber comme une – Ansızın gelmek. || – à feu (as.) Yangın güllesi.

Bombé,e [s.] Kubbeli, muhaddeb, balıksırtı. ◆ Kabarık, şişkin.

Bombement [imz.] Kubbeli ve balıksırtı olma, tahaddüb.

Bomber [ft.] Kabartmak, kubbeli ve muhaddeb etmek. = [fl.] yahut Se – Kabarmak, kubbeli ve muhaddeb olmak.

Bomberie [ims.] Humbarahâne.

Bombeur [imz.] Yuvarlak şişeler yapan ve satan adam.

Bombyx [imz.] (tt.) İpek böceği kelebeği.

Bon,ne [s.] İyi, hoş, ceyyid. ◆ Sâlih, fâzıl, mükemmel. ◆ Ehil, muktedir. ◆ Müstahak, şâyan, sezâ. ◆ Merhametli, muhsin. ◆ Namuslu, faziletkârâne. ◆ Ahlaka, hakkaniyete muvâfik. ◆ Kârlı, faideli. ◆ İyi, münasip, muvâfik. ◆ Tuhaf. ◆ Asıl. ◆ Yumuşak, halim. ◆ Müfid, nâfi. ◆ Münasip, yarar. ◆ Büyük, kuvvetli. ◆ Zaîfü'l-akl, sade-dil. ◆ Said, mesut. ◆ Güzel, nükteli. ◆ Tam. || J'ai fait quatre – nes lieues Tam dört saat yürüdüm. || – ami, – ne amie Âşık, metres. || – ne fortune Talih. ◆ Münasebet-i âşıkane. || – ne chère Bol ve âlâ yemek. || – ne fin Akıbet-i hayr. || – bout İyi taraf. || – ne grâce Nezaket, lütuf, teveccüh. || – ne bouche Bir şey yendikten, içildikten sonra ağızda kalan iyi lezzet. || – motif Niyet-i tezevvüc. || Une – ne fois Nihayet, katiyen. || à – escient Bahse vukuf ile. || Trouver – Tasvip ve müsaade etmek. || Faire – Kefil olmak. ◆ Teyit ve tasdik etmek. || Avoir la – ne Sövmek, âşık olmak. || Être de la – ne Mesut, bahtiyar olmak. || Sentir – Güzel kokmak. || Le – sens Akl-ı selim, fark ve temyiz-i cibillî. || – mot Latife, nükte. || – ne aventure Fal. || – ne foi Sade-dillik. || De – ne grâce Maa'l-memnuniye. || De – ne heure Erkenden. || à – marché Ucuz, ehven. || à quoi – ? Neye yarar? || C'est – Peki, öyle olsun. || – apôtre Hilekâr adam. || – homme Babalık. || – Dieu Hakk Teâlâ. || – garçon Geçinilir adam, haluk. || Le – temps Geçmiş zaman. ◆ Boş vakit. || Se donner du – temps Vaktini hoş geçirmek. || Avoir – pied, – œil etc. Çok yürümek, çok görmek ilh. || Être sur un – pied İyi bir hâl ve mevkide bulunmak. || – ne année Bereketli sene. || – an, mal an Bereketli ve bereketsiz senelere birbiri üzerine hesap olunarak, senede vasatî olarak. || Comme – vous semble Nasıl isterseniz, keyfinize. || – plaisir Keyif. ◆ Hüsn-i rıza. || – argent Sikke-i hâlise. || Mon –, ma – ne Güzelim. || La bailler, la donner – ne Aldatmak. || La garder – ne Kin tutmak. || En dire de – nes Tekdir etmek. || à la – ne heure Hay! Tamam! Vay! Elhamdülillah! Çok şükür!

Bon [imz.] İyilik. ◆ İyi şey. ◆ İyi adam. Kazanç : Avoir du – Tefevvuk etmek, kazanmak. || Le – de l'affaire İşin en tatlı yeri. || Des – s İyi adamlar.

Bon [h.] İyi, hoş. || Trouver – Münasip görmek, kabul etmek. || Tenir – Şiddetle mukavemet etmek. || Coûter – Pahalı düşmek. || Il fait – İyidir, iyi gelir; Il fait – se promener Gezinmek iyidir. || Il fait – ici Burası pek iyi. || Tout de –, pour de – Cidden, hakikaten. || Bon! İyi!

Bon [imz.] Senet, tahvil, bono. || – s du Trésor Hazine tahvilatı. || – de délégation Havalenâme. || – à écrire Yazıla. || – à payer Verile. || – à tirer Tab' oluna. || Mettre son – à tout Her şeye muvâfakat etmek.

Bonace [ims.] Sütliman, sükûnet-i hava. || (mec.) İstirahat, sükûn.

Bona fide [h.] (*dé*) Hüsn-i niyetle, saffetle.

Bonasse [s.] Sade-dil, saf, bön.

Bonasserie [ims.] Sade-dillik, saflık.

Bonbec [ims.] Geveze ve boşboğaz karı.

Bonbon [imz.] Şekerleme.

Bonbonne [ims.] Bir nevi damacana. ◆ Zeytinyağı tenekesi.

Bonbonnière [ims.] Şekerleme kutusu, küçük ve kutu gibi mazbut ve muntazam ev.

Bon-chrétien [imz.] Bir nevi büyük armut (cm. des *bons-chrétiens*).

Bond [imz.] Sıçrama, atlama. ◆ Sekme. ‖ (mec.) Süratle geçiş. ‖ **D'un** – Bir atlayışta. ‖ **Du premier** – Derhal, ansızın. ‖ **Faire faux – à ses promesses** Vaadinde durmamak. ‖ **Prendre la belle au** – Fırsatı elden kaçırmamak. ‖ **Entre – et volée** Kısa bir zaman zarfında, göz ile kaş arasında. ‖ **De – ou de volée** Bir tarz ile yahut tarz-ı âhar ile, nasıl olursa. ‖ (as.) – **s successifs** Teâkubî atlamalar.

Bonde [ims.] Havuz deliği, havuz seddi. ◆ Fıçının ağzı makamında olan delik. ◆ Fıçı tapası, tıkaç. ‖ **Lâcher la – à ses larmes, à sa colère** Ziyade ağlamak, ziyade kızmak.

Bondé,e [s.] Lebaleb dolu. ◆ Kâmilen yükletilmiş.

Bonder [ft.] Lebaleb doldurmak. ‖ (bhr.) Bir sefineye alabildiği kadar tahmil etmek.

Bondir [fl.] Sıçramak. ◆ Koşmak, atılmak. ◆ Kabartmak. ‖ **Cela fait – le cœur** Bu yürek bulandırır, istifrağa sebep olur.

Bondissant,e [s.] Sıçrayan, sıçrayıcı. ◆ Halecanlı.

Bondissement [imz.] Sıçrama, sıçrayış. ‖ **– de cœur** Yürek bulanması.

Bondon [imz.] Fıçı tapası. ◆ Ruen[70] şehri kurbunda bir kasabada yapılan peynir.

Bondonner [ft.] Tapa ile tıkamak.

Bondrée [ims.] Sarı tırnak çaylak.

Bone Deus [hd.] (*bo-né-dé-uss*) Aman Yarabbi! Vay!

Bon-henri [imz.] (*bo-nan-ri*) Yabani ıspanak. (cm. des *bons-henris*)

Bonheur [imz.] Saadet, mesudiyet, bahtiyarlık. ◆ Muvaffakiyet. ◆ Yaverî-i baht u talih, uğur. ‖ **Au petit** – Bahtına! ‖ **Porter** – Uğurlu ve meymenetli olmak. ‖ **Par** – Bereket versin. ‖ – **éternal** Saadet-i ebediye, uhreviye. ‖ **Être en** – (Kumarda) Talihi olmak. ‖ **Mettre son – à** Bir şeyden pek mütelezziz olmak. ‖ **Tenir à** – Saadet-bahş bir vaka gibi telakki etmek. ‖ **Petit** – Haz, iyi tesadüf.

Bonheur-du-jour [imz.] Ehemmiyet verilen evrakın veya sâir küçük eşyanın hıfzına mahsus gözlü çekmece, dolap.

Bonhomie [ims.] Sadelik, sade-dillik, saf-dillik.

Bonhomme [imz.] Sade-dil, saf-dil, babalık. ◆ İhtiyar adam. ◆ Fena resim. ‖ **Petit** – Çocuk (cm. des *bonshommes*). ‖ **Aller son petit – de chemin** Batî fakat daimi bir muvaffakiyet ile kendi işleriyle gürültüsüzce, sessizce meşgul olmak. ‖ **Le** – Lafonten'e[71] verilen lakap. ‖ **Tenir son** – (Tiyatro ıstılahında) Sahnede hâli irâe ve tasvir olunacak şahs-ı vakanın tabâyi' ve ahlakını iyice anlayıp bunu bi-hakkın eda etmek. = [s.] Sade-dilâne.

Boni [imz.] Fazla-i vâridat. ◆ Emniyet sandığına terhin edilen mal –deynin adem-i te'diyesine mebnî– sandık tarafından satılıp içinden miktar-ı deyn tefrik edildikten sonra rehin sahibine kalan meblağ. Kâr, temettü. ◆ Sarfiyattan tasarruf.

Boniface [imz.] Saf-dil, halim, selim. ◆ Biraz ahmak adam.

Bonification [ims.] Islah, ikmâl. ◆ Tenzil-i fiyat.

Bonifié,e [s.] Islah ve ikmâl olunmuş.

Bonifier [ft.] Islah ve ikmâl etmek. ◆ İtmam etmek. ◆ Açığı kapatmak. ‖ **Se** – Islah olmak. ‖ (mec.) Salâh-ı hâl kesbetmek.

Boniment [imz.] Şarlatanların mübalağalı ve mutantan ilanı. ◆ Şarlatanlık.

70 fr.: *Rouen*.

71 *La Fontaine*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bonite [ims.] İstavrit azmanı, orkinos.

Bonjour [imz.] Sabahlar hayr ola, vakitler hayr ola; **Je vous souhaite le** – Sabah-ı şerifiniz hayr ola. || **Dire** – Selamlamak. || **Le – vient du dehors** Gelenler iptidâ selam vermeye mecburdur. || **Vol au** – Birkaç kere kapıya vurup içeride kimse olmadığını anladıktan sonra duhul ile icra olunan sirkat.

Bonne [ims.] Hizmetçi kız, kadın. ◆ Daye, dadı. ◆ Besleme. || – **à tout faire** Bir hânenin tekmil işini gören hizmetçi kadın. || **Contes de** – Tıflâne ve gayr-ı muhtemel hikâyeler, rivayetler, masallar.

Bonneau [imz.] Münasebat-ı gayr-ı meşruada vasıtalık eden adam. ◆ Ahmak, aptal, ebleh.

Bonne-dame [ims.] Kara pazı, sermak.

Bonne-espérance (Cap de) [ih.] Ümit Burnu.

Bonne-foi [ims.] Safvet-i kalp, hüsn-i niyet.

Bonnemain [ims.] Bahşiş.

Bonne-maman [ims.] (Çocuk lisanında) Büyükanne, kadınnine (cm. des *bonnes-mamans*).

Bonnement [h.] Sade-dilâne. ◆ Halisâne. ◆ Düzcesi.

Bonnet [imz.] Takke, külah. ◆ Kadın takkesi, hotoz. ◆ Hotozlu kadın. ◆ Kuş tepeliği. ◆ Bazı makam ve mesnetlerden kinâye : – **de docteur** Tabâbet. || – **de coton** Mahdut, dar fikirli adam. || **Gros** – Büyük mesnedde bulunan adam. || **Prendre sous son** – Esassız ve gayr-ı muhtemel bir şeyi bilâ-delil ileriye sürmek. || **Avoir la tête près du** – Çabuk kızmak, hadîdü'l-mizac olmak. || **Deux têtes dans un** – Hemfikir olan iki kişi. || – **chinois** Amerika'nın bir nevi maymunu ve bir nevi çalgı. || – **vert** Müebbet kürek mahkûmlarına giydirilen yeşil külah. || **Opiner du** – Diğerlerinin fikrine iştirak edildiğini göstermek üzere serpuşunu çıkarmak. || **Jeter son** – Bir müşkili halledemeyeceğini itiraf etmek, hüsn-i neticeye isâlinden ümit keserek bir teşebbüsten vazgeçmek. || **Mettre son – de travers** Daralmaya başlamak. || **Perdre son** – Azîm ziyana uğramak. || – **de Turquie** Sarığı burma denilen hamur tatlısı. || – **de prêtre** (as.) Külah tabya. || (tt.) Hayvanat-ı müctirre ikinci midesi, cirriye. || – **d'Hippocrate** Bir nevi sargı, kalensüve-i Bukrat.

Bonnetade [ims.] Takkeyi çıkararak selam verme, selam.

Bonneteau [imz.] Üç kâğıdın içinde sineğin birlisini bulmaktan ibaret yankesici oyunu, papaz (birli) oyunu.

Bonneter [ft.] Dalkavukluk, temelluk etmek. ◆ Kavuk sallamak. (Bugün gayr-ı müsta'meldir.)

Bonneterie [ims.] Takkecilik. ◆ Çorapçılık.

Bonneteur [imz.] Hulûs çakıcı, dalkavuk. (Bu mânâda eskidir.) ◆ Papaz veya birli oyununa müşâbih bir oyunla yankesicilik eden adam. ◆ Kumarda hilekârlıkla para çalan herif.

Bonnetier,ère [i.] Takkeci. ◆ Çorapçı.

Bonnette [ims.] Kadın ve çocuklara mahsus küçük takke. ◆ Baş. || (bhr.) Büyük yelkenlere ilaveten açılan yaprak yelken. || – **de hune** Iskopamar. = (cm.) (as.) Siper üstünden ateş eden efradın başlarını muhafazaya mahsus çıkıntılar, siper üstü çıkıntıları, bonetler.

Bon sens [imz.] Hiss ü zevk-i selim. || **En dépit du** – Kavâid-i basîtiye-i akl u zevke mugayir ve muhalif olarak.

Bonsoir [imz.] Akşamlar hayr olsun; **Je vous souhaite le** – Akşam-ı şerifler hayr ola. || (mec.) Geçmiş ola, artık geçti, bitti.

Bonté [ims.] İyilik. ◆ Hilm. ◆ Kuvvet, sıhhat, hakikat. ◆ Lütuf, kerem, ihsan; **Ayez la – de me dire** Lütfen bana söyleyiniz. ◆ Sade-dillik. = [cm.] Eltaf ve inâyat. || **Je me recommande à vos – s** Eltaf ve inâyatınızı, teveccühatınızı niyaz ederim.

Bonze [imz.] Çin ve Japonya'da Buda, Budi mezhebi rahibi.

Bonzerie [ims.] Çin ve Japonya'da Buda, Budi ruhban manastırı.

Boo [imz.] (*bou*) Japonya'nın şekerkamışı.

Boqueteau [imz.] Küçük meşcere.

Boquetier [imz.] Yabani elma ağacı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Boquillon [imz.] Oduncu. (Eski kelime; *Bûcheron* dahi denilir.)

Bora [ims.] Bora, şimal rüzgârı.

Boracique [ims.] (mr. Borique)

Boracite [ims.] (mad.) Tengârlı manyezi.

Borate [imz.] (k.) Borat. || – **de soude** Tengâr.

Boraté,e [s.] (k.) Hâmız-ı boru hâvi.

Borax [imz.] (k.) Borat-ı sûd, tengâr.

Borborygme yahut **Borborisme** [imz.] (t.) Batn-ı esfelde mahfuz gazlardan hâsıl olan gürleme, kays, karâkir-i em'â.

Bord [imz.] Kenar, uç, leb. ◆ Sahil, kıyı. ◆ Yol kenarı. ◆ Gemi, vapur. ◆ Şerit, zıh. ◆ Pervaz. || (bhr.) Gemi bordası, küpeşte. ◆ Volta. || **Journal de** – Geminin yevmiye defteri. || – **à** – Rampa, yan yan. || **Courir sur** – Gemi volta vurmak. || **Papiers de** – Geminin evrak-ı müruriyesi. || (tca.) **Franco à** – Gemide meccânen teslim edilmek üzere. || (as.) Kılıcın namlu yüzü kenarı. || (mec.) Taraf, fikir. = [cm.] Havali, civar; **Les sombres** – **s** Cehennem. || **Les** – **s du chapeau** Şapkanın kenarı, siperi, ve o şekilde bulunan şey. || **Être du** – **de quelqu'un** Birinin reyinde bulunmak. || **Rouge** – Lebaleb şarap bardağı. || **Avoir un mot sur le** – **des lèvres** Hemen ifşa ediverecek, ters bir cevabı hemen itâ ediverecek olmak, dilinin ucuna gelmek. || **à pleins** – **s** Tamamen dolacak surette, lebaleb.

Bordage [imz.] Kenar dikişi. ◆ Kenara dikilen şey, şerit. || (bhr.) Gemi kaplaması, borda, pala kaplaması. || **Franc** – Geminin dış kaplaması. || – **s à clin** Birbirine bindirme olan kaplamalar.

Bordaille [ims.] (bhr.) Geminin borda kaplama tahtası.

Bordant [imz.] (bhr.) Yelken yakası, ipi, yelken ablisi.

Bordé [imz.] Şerit, harç. || (as.) Ecnebi askerlerinde şapka şeridi.

Bordé,e [s.] Kenarlı, kenarı şeritli veya harçlı. ◆ Çevrilmiş, muhat.

Bordeaux [imz.] Bordo şarabı.

Bordée [ims.] (bhr.) Geminin bir tarafında bulunan topların mecmûu. ◆ Geminin bir tarafındaki topların hep birden atılması, borda yaylım ateşi. ◆ Geminin nöbetçi neferleri. ◆ Geminin volta vurması. || **Courir des** – **s** Gemi volta vurmak. || (mec.) **Une** – **d'injures** Ziyade sövüp sayma.

Bordel [imz.] Umumhâne.

Bordelais,e [i. – s.] Bordo[72] şehrinden olan, Bordolu.

Bordelaise [ims.] 225 litre istîab eder fıçı.

Bordelière [ims.] Sermaye karı, âlüfte.

Bordement [imz.] Kenar çekme, bir libas vesâirenin kenarını çevirme yahut kenarına şerit çekme.

Border [fl.] Bir şeye kenar çekmek, etrafını çevirmek. ◆ Kenarını şeritle donatmak. ◆ Boyuna dizmek, sıralamak. || (mec.) İhâta etmek. || (bhr.) Geminin kenarlarına tahta kaplamak. ◆ Sahil sıra gitmek. || – **les rames** Kürekleri kaldırmak. || (as.) – **un retranchement** yahut – **un parapet** Bir siperin, bir istihkâmın piyade kademesine bir veya iki sıra asker dizmek. || – **la haie** Bir hükümdarın veya vâcibü't-ta'zim diğer bir zâtın güzergâhına bir sıra asker dizmek. (Bu mânâda daha ziyade ve daha doğru olarak *Former la haie* terkibi kullanılır.) || [fl.] yahut **Se** – Boyuna uzatmak, boyunca gitmek.

Bordereau [imz.] Müfredat defteri, hesap pusulası, bordro. ◆ Fezleke. ◆ Cep defteri. || – **de caisse** Sandık müfredat pusulası. || – **de compte** Muvâzene cetveli. || (as.) – **d'appointements** Maaş defteri.

Bordeyer [fl.] (bhr.) Volta vurmak.

Bordier,ère [imz. – s.] Ağırlıktan dolayı bir yana yatmak (gemi).

Bordigue yahut **Bourdigue** [ims.] Dalyan, balık karmığı.

Bordoyer [fl.] Etrafını çevirmek.

72 fr.: *Bordeaux*.

TÜBA TÜRK DİL KURUMU TARİHİ SÖZLÜKLER ARŞİVİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Bordure [ims.] Kenar, daire, hudut. ◆ Orman kenarı, hududu. ◆ Şerit, saçak. ◆ Pervaz, çerçeve, kornize.

Bore [imz.] (k.) Bor.

Boréal,e [s.] Şimalî. || **Aurore** – Fecr-i şimalî. Ve (mec.) Cevval fakat çabuk zâil bir şule-i akl u zekâ. (cm. Boréaux)

Borée [imz.] (İnde'ş-şuarâ) Şimal rüzgârı, poyraz.

Borghot yahut **Borgo** [imz.] Nisvan-ı İslamiyenin yüzlerine setrettikleri örtü, yaşmak, peçe.

Borgne [i. – s.] Bir gözü kör, yek-çeşm, a'ver. ◆ Gösterişsiz, karanlık, sönük. ◆ Tertipsiz, hüsn-i idareden mahrum.

Borgnesse Yek-çeşm kadın veya kız.

Borgo [imz.] (mr. Borghot)

Borique [i. – s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı bor.

Bornage [imz.] (hk.) Tayin-i hudut, tahdid-i hudut, tahcir. || **Action en** – Tayin-i hudut davası.

Borne [ims.] Sınır, had, hudut. ◆ Sokak, meydan. ◆ Sınır taşı. ◆ Hâne köşelerini, duvarlarını bir şey çarpmasından muhafaza için dikilen kazık. || (mec.) Faaliyetten mahrum, terakkiye düşman adam. = [cm.] Her şeyin daire-i mahsusası, had. || **Sans** – Hadsiz, çok. || **Au delà des – s** Hadd-i marufu mütecaviz.

Borné,e [s.] Mahdut, mahsur. ◆ Dar. ◆ Az, nâkıs, eksik. ◆ Akıl ve dirayeti mahdut.

Borner [ft.] Sınır koymak yahut bir şeyin sınırı olmak, tahdid etmek. ◆ Hasretmek. ◆ Muttasıl olmak. ◆ Nihayet vermek. ◆ Tadil etmek, azaltmak. || (mec.) Kesmek, bırakmak. || **Se** – İktifa etmek, kanaat etmek. ◆ Yek-diğere hudut hizmeti görmek.

Bornoyer [ft.] Gözün birini kapayıp biriyle bakmak, tek göz ile bakmak. ◆ Yere nişanlar koymak suretiyle bir hatt-ı müstakim çizmek, sıra ile kazık dikmek, sınır koymak.

Borraginées [ims. – cm.] (nb.) Sığır dili cinsi, fasîle-i sencâriye, fasîle-i sevriye.

Bosan [imz.] (Türkçeden me'huz) Boza.

Boscot,te [i.] Cılız, kambur, biçimsiz adam.

Bosel [imz.] (m.) Sütunun kürsü taşı.

Bosnie [ihs.] Bosna.

Bosniaque yahut **Bosnien,ne** [i. – s.] Bosnalı, Boşnak.

Bosphore [imz.] Dar boğaz; **Le – de Thrace** yahut yalnız **Le** – İstanbul Boğazı, Boğaziçi.

Bosphorain,e yahut **Bosphorien,ne** [s.] Boğaziçi'nde oturan. ◆ Boğaziçi'ne, etrafındaki havaliye müteallik.

Bosquet [imz.] Küçük orman, koruluk, ağaçlık.

Bossage [imz.] (m.) Duvarın sathında süs için bırakılan çıkıntı, tesnim, kabartma.

Bosse [ims.] Kambur, hörgüç, hadebe. ◆ Şiş. ◆ Kafanın bazı taraflarında bazı ahlak ve hasletlere delâlet eden çıkıntı. ◆ Ziyafet. ◆ Eğlence, zevk u tarab. || **Rouler sa** – Seyahat etmek, yola çıkmak. || **Donner dans la** – Aldatmak. || (m.) Müsennem, kabartma; – **ronde** Müsennem-i âlâ. || **Demi** – Müsennem-i ednâ, müsennem-i muhaddeb. (Buna *Bas-relief* dahi denilir.) || (bhr.) Demir zincirini tutan halat.

Bosselage [imz.] Madenlerin üzerindeki kabartma nakışlar, kakma, kabara.

Bosselé,e [s.] Kabartmalı. ◆ Yamru yumru. ◆ İnişli çıkışlı.

Bosseler [ft.] Madenlerin üzerine kabartma nakışlar yapmak. ◆ Kakma, kabara yapmak. ◆ Yamru yumru edip bozmak. ◆ İnişli çıkışlı etmek. || **Se** – Yamru yumru olup bozulmak.

Bosseleur [imz.] Kabartmacı, kakmacı.

Bossellement [imz.] (arz.) Kabarma, teneddüb: – **de la croûte terrestre** Kışr-ı arzın teneddübü, kabarması.

Bosselure [ims.] Kabartma çiçekler, kakmalı, kabaralı nakışlar. ◆ Yamru yumru olmaklık. ◆ İniş çıkış.

Bosser [ft.] (bhr.) Kısa iplerle bağlamak, iliştirmek.

Bossette [ims.] Gem ağızlığının iki yanında düğüm şeklindeki ziynet. ◆ Ester boncuğu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bossier [imz.] Memlehalarda tuzu fıçıya koyan adam. ◆ Kabaracı.

Bossoir [imz.] (bhr.) Gemi demirinin asıldığı ağaç, griva mataforası, griva. || **Avoir l'œil sur le** – Kemâl-i dikkatle nezâret etmek, gayet dikkatli olmak. || **Avoir de beaux – s d'argent** (Bir kadın hakkında) Gayet güzel ve gösterişli gerdana, göğüse mâlik olmak. || **Ancre de** – Geminin göz demiri.

Bossu,e [i. – s.] Kambur, arkası yahut göğsü çıkık. ◆ Hörgüçlü, yumrulu. ◆ Gayr-ı müstevi (arazi). || **Faire les cimetières – s** Birçok kişinin bâis-i mevti olmak. (Eski tabir.) || **Il y a des – s** Bir tiyatro oyununun temâşâgeran tarafından ıslıkla tezyif edildiğini anlatmak için kullanılır. || **Rire comme un** – Kahkahalarla, cân u dilden gülmek.

Bossué,e [s.] Eğrilmiş, yamru yumru (gümüş evâni vesâire).

Bossuer [ft.] Gümüş evâni vesâireyi kazara eğriltmek, yamru yumru etmek. ◆ İniş çıkış teşkil etmek.

Bossuétien,ne [i.] (*ti*) Meşâhir-i üdebâdan Bosüe'nin[73] taraftarı, takdirkârı.

Bossuétique [s.] Bosüe'ye[74] layık.

Bostelle [ims.] (as.) İsveç'te zâbitan-ı askerîye verilen süknâ, mesken.

Boston [imz.] Bir nevi kâğıt oyunu.

Bostonner [fl.] Boston denilen kâğıt oyunu oynamak.

Bot [s.] **Pied** – Gayet kısa ve gayet enli ayak. ◆ Böyle ayaklı adam.

Botanique [ims.] İlm-i nebatat. = [s.] İlm-i nebatata müteallik, nebatî; **Jardin** – Nebatat bahçesi; **Géographie** – Coğrafya-yı nebatî.

Botaniser [fl.] Mütalaa ve tetkik maksadıyla nebatat cem ve taharri etmek.

Botaniste [imz.] İlm-i nebatat âlim ve müellifi, nebatiyûndan adam.

Botanographie [ims.] Mebhas-ı tavsif-i nebatat.

Botanologie [ims.] Mebhas-ı nebatat. (Gayr-ı müsta'mel gibidir.)

Botanomancie [ims.] Şimşir yaprak ve dallarına bakarak tefeül.

Botanophage [i. – s.] (hyv.) Âkilü'n-nebat.

Bothrops [imz.] (hyv.) Bozyürük yahut babaköş denilen yılan.

Botrys [imz.] (nb.) Kurbağa otu.

Botrytis [imz.] (nb.) İpek böceğine tufeyl suretinde ârız olan mantar.

Botte [ims.] Demet, deste.

Botte [ims.] Çizme. ◆ Ayağa yapışan çamur, kar. || **Avoir du foin dans ses – s** Zengin olmak. || **Prendre ses – s de sept lieues** Yürümeye, süratle seyahat etmeye hazırlanmak. (Fikrin süratini ifade için mecazen de kullanılır.) || **à propos de – s** Sebepsiz ve münasebetsiz. || **Graisser ses – s** Gitmeye hazırlanmak, tabanları yağlamak. ◆ Ölüm hâlinde bulunmak. || **Haut comme ma** – Kısa boylu bir adam, bir çocuk hakkında söylenir. || **Coup de** – Tekme. || **Où va la** – Nereye gidiyorsunuz? || **Y laisser ses – s** Ölmek. || – **à l'écuyère** (as.) Ahır çizmesi. || **Aller à la** – Dokunaklı sözler söylemek. ◆ (Beygir hakkında) Süvarisini ısırmak.

Botte [ims.] (as.) Dürtme (kılıç vesâir âlât-ı harbiye-i nâfize ile). || (mec.) Şiddetli ve nâgehanî hücum (bilhassa söz ile).

Botte [ims.] Bir nevi fıçı.

Botté,e [s.] Çizmesini giymiş, çizmeli. || **Un singe** – Kısa boylu ve kıyafetsiz adam.

Bottelage [imz.] Demet yapma, demet bağlama.

Bottelé,e [s.] Demetlenmiş, destelenmiş.

Botteler [ft.] Demet bağlamak, deste etmek. (Sagır e'den evvel / tekerrür eder.)

Bottelette [ims.] Küçük demet.

Botteleur [imz.] Demetçi. (Yaş ve kuru ot demetlerini bağlayan adam.)

73 *Bossuet.*

74 *Bossuet.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Botter [ft.] Birine çizme giydirmek yahut yapmak veya satmak. ◆ (Çizme hakkında) Ayağa, bacağa uymak. ‖ (mec.) Münasip gelmek, işine uymak. ‖ **Se** – Çizme giymek. ◆ Yürürken ayakla çamur kaldırmak. ◆ Azîmete hazırlanmak.

Botterie [ims.] Çizmecilik. ◆ Çizmeci dükkânı.

Bottier [imz.] Çizmeci, kunduracı.

Bottillon [imz.] Küçük ot yahut sebze demeti.

Bottine [ims.] Potin.

Boubouler [fl.] Baykuş gibi haykırmak.

Bouc [imz.] (c okunur) Erkek keçi, teke, erkeç. ◆ Keçi derisinden tulum. ‖ (mec.) Menfur ve murdar adam. ◆ Boynuzlu, vasıtalık eden herif. ‖ – **émissaire** Her kabahat kendisine isnat olunan adam. ‖ **Barbe de** – Yalnız çenenin altında bırakılan sakal. ◆ Böyle sakallı adam.

Boucage [imz.] (nb.) Fasîle-i anîsûniye (abdest bozan cinsi).

Boucan [imz.] Amerika ahali-i asliyesinden Karayiplerin etleri ateş dumanıyla kurutukları mahal. ◆ Bu işte müsta'mel ızgara. ◆ Kârhâne. ◆ Gürültü.

Boucanade [ims.] Bir vakayı bilip görüp de ifşa etmesinden korkulan adamın, şahidin para ile sükûtunu temin etme.

Boucanage [imz.] Dumanda kurutma, tütünleme, tütün verme, tecfif bi'd-duhan.

Boucané,e [s.] Dumanda kurutulmuş (et, balık).

Boucaner [ft.] Dumanda et veyahut balık kurutmak. ◆ Yakmak, esmerleştirmek. = [fl.] Yabani sığır avına gitmek. ◆ Sefâhat mahallerine devam etmek.

Boucanier [imz.] Yabani sığır avcısı. ◆ Bu avda müsta'mel uzun ve kalın tüfek. ◆ Amerika'da avcılık ve korsanlıkla yaşayan serseri. ◆ Sefâhat mahallerine devam eden adam, sefih.

Boucardier [imz.] Dükkânlarda geceleyin hırsızlık eden adam.

Boucaro [imz.] İspanya ve Portekiz'de suyu serin tutan testileri yaptıkları kırmızıca bir toprak.

Boucassin [imz.] Bir nevi astarlık bez.

Boucant [imz.] Kuru ve kaba eşya vaz'ına mahsus büyük fıçı (şeker fıçısı gibi). ‖ (bhr.) Bir limanın medhali.

Bouchage [imz.] Tıkaç. ◆ Tıkama.

Boucharde [ims.] Taşçı tokmağı.

Boucharder Taşçı tokmağı ile işlemek.

Bouche [ims.] Ağız, fem, dehan. ◆ Obur yahut boğazına düşkün. ‖ **Faire la petite** – Pek az yemek, yemek beğenmemek. ◆ Ağzını küçük göstermek için dudaklarını büzmek. ‖ **La déesse aux cent – s** Şöhret. ‖ **Faire venir l'eau à la** – Ağzın suyunu akıtmak. ‖ **Bonne** – Lezzet. ‖ **Faire la – en cœur** Nazlanmak. ‖ **Dépense de** – Yemek masrafı. ‖ – **d'or** Gayet fasih ve beliğ adam. ‖ **Prendre sur sa** – Yemek masrafından tasarruf etmek. ‖ **Dans la – de** Söyleyişine nazaran. ‖ **Assurer la – d'un cheval** Bir hayvanın ağzını geme alıştırmak. ‖ **De** – Şifâhen. ‖ **Avoir le cœur sur la** – Fikriyle sözü bir olmak. ‖ **à pleine** – Açıktan açığa. ‖ – **à** – Ağız ağza. ‖ **Parler – à** – Yüz yüze konuşmak. ‖ – **d'incendie** Yangın musluğu. ‖ **Être sur sa** – Pisboğaz olmak. ‖ (mec.) Beslenecek adam: **J'ai dix – s à nourrir** Beslenecek on kişim vardır. ‖ (as.) – **à feu** Fem-i nârî, alet-i nâriye. (Top, obüs, havan efvah-ı nâriyeyi teşkil ederler.) ‖ – **à feu de campagne** Sahra efvah-ı nâriyesi. ‖ – **à feu de siège** Muhasara efvah-ı nâriyesi. ‖ – **à feu de place** Kale efvah-ı nâriyesi. ‖ – **à feu de côte** Sahil (gemi) efvah-ı nâriyesi. ‖ **Les – s inutiles** Muhasara altında bulunan bir kasabada harbe yaramayanlar. ‖ (hyv.) Fevha. = [cm.] Nehir mansabı.

Bouché,e [s.] Zekâdan âri, gabî.

Bouchée [ims.] Lokma. ‖ (mec.) Az.

Boucher [ft.] Tıkamak, kapamak. ‖ **Se** – Tıkanmak, kapanmak. ‖ **Se – les oreilles** Kulaklarını tıkamak, işitmemek. ‖ **Se – les yeux** Gözlerini kapamak, görmemezliğe

gelmek. || – un trou Borç vermek, delik kapamak. || – la bouteille, – son vin Şarap içtikten sonra kokusunu belli etmemek için bir parça ekmek veya meyve yemek.

Boucher [imz.] Kasap. || (mec.) Merhametsiz adam, hûn-rîz. ◆ Cahil ve maharetsiz cerrah.

Bouchère [ims.] Kasap karısı yahut kasaplık eden kadın.

Boucherie [ims.] Kasaphâne, kasap dükkânı. ◆ Koyunların kesildiği yer, selhhâne. ◆ Kasaplık. ◆ Kasap esnafı. || Katl, kılıçtan geçirme, itlaf. || (mec.) Pek çok adam telef olan mevki yahut vaka, melhame. || Viande de – Sığır, dana, koyun, kuzu etleri ve emsali gibi kasap dükkânlarında satılan etler.

Bouche-trou [imz.] Tıkaç. || (mec.) Ehil bulunamayan bir mevki ve mansıba muvakkaten tayin olunan nâ-ehil adam.

Bouchette [ims.] Güzel ve küçük ağız.

Bouchoir [imz.] Fırının sac kapısı.

Bouchon [imz.] Tapa, tıkaç, mantar. ◆ Demet, tutam (ot). ◆ İçeride içki satıldığına alâmet olmak üzere kapının üzerine ta'lik olunan yeşillik. ◆ Meyhâne. ◆ Çamaşır bohçası. || Goût de – Eski mantarların şişedeki şaraplara verdikleri fena lezzet. || à – Yüz üstü. || Être torché comme un – Fena giyinmiş, esvabları karmakarışık olmak. || (as.) Sıkı: – de charge Top veya tüfek sıkısı.

Bouchonné,e [s.] Bohça olmuş (çamaşır). ◆ Ot demetiyle ovulmuş, temizlenmiş (beygir).

Bouchonnement [imz.] Beygiri ot demeti ve bir fırça ile temizleme, ovma.

Bouchonner [ft.] Çamaşır vesâireyi bohça etmek. ◆ Beygirin terini yahut çamurunu bir ot demetiyle temizlemek ve beygiri bu suretle ovmak. ◆ Okşamak. (Bu üçüncü mânâ ile isti'mali eskidir.)

Bouchonnier [imz.] Tapa yapan ve satan adam, tapacı.

Bouchot [imz.] Midye ve buna mümâsil hayvanat yetiştirmek için mahall-i mahsus.

Bouchure [ims.] Çalı ve ağaç dallarından çit.

Boucle [ims.] Toka. (Pantolon ve tüfek, kılıç, kayış tokası gibi.) ◆ Düğüm. ◆ Kıvırcık saç halkası, turra. ◆ Mapa. || – d'oreilles Küpe.

Bouclé,e [s.] Tokalı. ◆ Kıvırcık, halkalı.

Boucler [ft.] Tokalamak. ◆ (Saç hakkında) Kıvırcık. ◆ (Mahbûsîn hakkında) Kapamak. ◆ (Hayvan hakkında) Yerinden çıkarmak, kaldırmak. = [fl.] Kıvrılmak. ◆ (Duvar bölmesi hakkında) Ayrılmak, oynamak. || Se – Tokalanmak. ◆ Kapanmak.

Bouclerie [ims.] Toka ve halka imal ve ticareti.

Bouclette [ims.] Küçük toka. ◆ Küçük halka.

Bouclier [imz.] Kalkan. || (mec.) Müdafaa, siper.

Bouddhique [s.] (*bou-di*) Hind ve Çin'deki Buda dinine müteallik.

Bouddhisme [imz.] (*bou-diss*) Buda tarafından icat olunan Hind ve Çin'de mer'î bulunan bir din.

Bouddhiste [imz.] (*bou-di*) Buda'nın dininde bulunan adam.

Bouder [ft-fl.] Yüz buruşturmak, somurmak. ◆ Memnun olmamak, dil-gîr olmak, küsmek. || Ne pas – Yiğit ve her vakit mukabeleye hazır olmak, korkmamak. || (Bahçıvanlıkta) Gelişememek. || Se – Birbirine karşı surat asmak, dargın olmak.

Bouderie [ims.] Yüz buruşturma, somurtma. ◆ Dargınlık, küsme.

Boudeur,se [i. – s.] Yüz ekşiten, abus. ◆ Dargın, küsmüş. ◆ Abusâne.

Boudeuse [ims.] Arka arkaya oturulacak surette kanepe.

Boudin [imz.] Bir nevi sucuk. ◆ Çilingirlikte müsta'mel zemberek. ◆ Örme saç. ◆ Direğin alt kuşağı, sümut. ◆ Uzun fitil yahut tapa. (Maden ocaklarına ateş vermek için kullanılır. Bu mânâda *saucisson* dahi denir.) ◆ Terki çantası. || S'en aller en eau de – Mahvolmak, hiç olmak. || Faire du – Kan dökmek. || Faire un – Asil bir adam ile zengin fakat asil olmayan bir kızı evlendirmek. (Eski tabir.) || Souffleur de – Yanakları şiş adam. || – de tabac Küçük bir Frenk sigarası.

Boudinage [imz.] Keten ipliği bükmesi.

Boudine [ims.] Camdan bir şeyin sathında yine camdan göbek gibi kabartma.

Boudiner [ft.] Keten bükmek.

Boudinière [ims.] (bhr.) Palamar sargısı, façuna.

Boudjou [imz.] Cezayir'in sekiz kuruşa karib kıymetinde bir sikkesi.

Boudoir [imz.] Kadınlara mahsus müzeyyen ve küçük halvet odası. ◆ Gayet zarif bir surette tezyin ve telvin edilmiş oda.

Boue [ims.] Çamur, tıyn. ◆ Tortu. || (mec.) Hakaret, alçaklık, mezellet. ◆ Sefalet. || **Traîner dans les – s** Bed-nâm etmek. = (cm.) Maden sularının civarlarında bulunup bazı illetlerin muâlecesi için içlerine girilen çamurlar, vahal. || **– minérale** Vahal-i madenî.

Boue [ims.] Bir çift öküzün bir günde sürdüğü mahal.

Bouée [ims.] Şamandıra, sâbih varil. ◆ Az yürüyen vapur. || **– de sauvetage** Cankurtaran simidi. || (as.) Demir şamandırası. (Köprü ameliyatında müsta'meldir.) || **Droits de –** Şamandıra rüsumu.

Boueur,se [i.] Sokakların çamurunu toplayıp kaldıran tenzifat arabacısı.

Boueux,se [s.] Çamurlu. || (tba.) Mürekkebi yayılan, gölgeli (tab'). || (mec.) Mülevves.

Bouffant,e [s.] Kabarmış, şişkin (kol, fistan vesâire). = [imz.] Kabarmış kol.

Bouffarder [fl.] Tütün içmek. (Az müsta'meldir.)

Bouffe [s.] Mudhik, güldürücü. || **Chanteur –** Mudhik muganni, soytarı. || **Opéra –** Mudhik opera. = [i.] Tiyatronun mudhik şahsı. ◆ Tüyü uzun ince ve kıvırcık bir nevi köpek. = [imz. – cm.] Paris'te İtalyan tiyatrosuna verilen isim.

Bouffée [ims.] Birdenbire zuhur edip geçen hava ve duman veya diğer bir gaz miktarı. ◆ Geğirme. ◆ Birdenbire gelme, yakalama. || (t.) Devam etmeksizin gelip geçen bir hâl, hecme; **– d'humeur** Devam etmeyen hiddet; **– de fièvre** Sıtma hecmesi; **– de chaleur** Muhâceme-i hararet, ateş basma. || **N'agir que par – s** Aralık aralık ve gayr-ı muttarid olarak hareket ve tesir etmek.

Bouffer [fl.] Şişmek, kabarmak. ◆ Kabarık durmak. ◆ (Meyve hakkında) Bir tarafı diğer tarafına nispetle daha ziyade büyümek, kabarmak. || (mec.) Hiddet etmek, kabarmak. = [ft.] Üfleyip şişirmek. ◆ Hırs ile yemek.

Bouffette [ims.] Püskül. ◆ Fiyonk.

Bouffi,e [s.] Şişkin, kabarık. || **Style –** Tumturaklı üslub-ı ifade.

Bouffir [fl.] Şişmek. = [ft.] Şişirmek. || **Se –** Şişmek ve (mec.) müftehir olmak, kabarmak.

Bouffissure [ims.] Şişkinlik, şişme, rehle. || (mec.) Kibir, gurur. || **– de style** Tumturak-ı elfaz ve üslub-ı ifade.

Bouffon [i.] Tiyatronun mudhik şahsı. ◆ Şakacı, dalkavuk, soytarı. = [imz.] Tuhaf, kahkahaya bâis olan şey.

Bouffon,ne [s.] Eğlenceli, mudhik, gülünç.

Bouffonner [fl.] Tuhaflık ve soytarılık etmek, latife söylemek.

Boufonnerie [ims.] Şaka, latife, soytarılık.

Bouflée [ims.] Hafif ve geçici rüzgâr.

Bouflette [ims.] (as.) Şerit püskül. (Akdemleri bazı zâbitanın üniformaları aksamından idi.) || (bhr.) Grandi babafingo yelkeni.

Bouge [imz.] Yatak odası. ◆ Karanlık ve pis oda. ◆ Fıçı karnı. || (as.) Topuz. (Mukaddemâ mecrûhîni telef etmek için Fransa'da müsta'mel idi. Başı birçok kurşunları hâvi bulunmakla *Plombée* [kurşunlu] nâmıyla dahi yâd olunur idi.) || **– projectile** Remy topuzu. (El ile kullanılacak yerde düşman üzerine endaht olunur idi. Her iki mânâda *Boulge* dahi denir.)

Bougeoir [imz.] El şamdanı.

Bouger [ft.] Kımıldanmak, yerinden oynamak, hareket etmek. ◆ Terakki etmek. (Bu mânâda nefy suretinde kullanılır.)

Bougette [ims.] Yolcu çantası ki içine alelâde para konurdu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bougie [ims.] Mum, şem' ; **Pain de** – Balmumu şem'ası, şem'a. ‖ (crh.) Deliksiz sonda, şem', buji. ‖ **Aux – s ou à la** – Mum aydınlığında ve (mec.) ca'lî bir ilham tahtında.

Bougié,e [s.] Kenarına balmumu sürülmüş (kumaş).

Bougier [ft.] Dikilecek kumaşın kenarlarına balmumu sürmek.

Bougon,ne [i. – s.] Kendi kendine söylenip mırıldanan adam.

Bougonner [fl.] Mırıldanmak, homurdanmak. ◆ Tekdir etmek.

Bougran [imz.] Bukran.

Bougre,sse [i.] Çapkın, haylaz.

Boui-boui yahut **Bouig-bouig** [imz.] Açıkta kurulan tiyatro, cambaz barakası. ◆ Pek aşağı derecede tiyatro.

Bouillabaisse yahut **Bouille-abaisse** [ims.] Kaya balığı ile yapılan bir nevi çorba yahut tirit.

Bouillasion [ims.] Elma şarabının tahammuru.

Bouillard [imz.] (bhr.) Yağmur bulutu.

Bouillant,e [s.] Kaynar, kaynayan, galeyan eden. ◆ Gayet sıcak. ‖ (mec.) Galeyanlı, kızgın.

Bouille [ims.] Suyu karıştırıp balıkları ağa doğru sürmeye mahsus uzun sırık, puntal.

Bouiller [ft.] Balıkları ağa doğru sürmek için suyu puntal ile karıştırmak.

Bouilleur [imz.] İmbikten rakı çeken adam. ◆ Makine kazanı.

Bouilli [imz.] Et haşlaması, söğüş.

Bouilli,e [s.] Kaynamış, haşlanmış. ‖ **Visage de cuir** – Esmer ve meşin gibi sert ve haşin çehre.

Bouillie [ims.] Bulamaç, lapa. ◆ Kâğıt hamuru. ‖ **Être comme de la** – Lapa gibi olmak, kuvvet ve cesaretten tamamıyla mahrum bulunmak, lapacı olmak. ‖ **Faire de la – pour les chats** Vaktini kaybetmek. ‖ **S'en aller en** – Çok pişmiş ve yumuşamış et hakkında söylenir.

Bouillir [fl.] (Tasrifi: *Je bous*, *tu bous*, *il bout*, *nous bouillons*, *vous bouillez*, *ils bouillent*; *je bouillais*, *nous bouillions*; *je bouillis*, *nous bouillîmes*; *je bouillirai*, *nous bouillirons*; *je bouillirais*, *nous bouillirions*; *bous*, *bouillons*, *bouillez*, *que je bouille*, *que nous bouillions*; *que je bouillisse*, *que nous bouillissions*; *bouillant*, *bouilli*,e). Kaynamak, suda pişmek, haşlanmak. ◆ Tahammur etmek. ◆ Yanmak, kızgın olmak, gayet sıcak olmak. ◆ Cûşa gelmek. ‖ (mec.) Hiddet etmek, hiddetten köpürmek. ◆ Sabırsızlık göstermek. ‖ **Faire – le pot ou la marmite** İaşesine yardım etmek. ‖ **– du lait à quelqu'un** Birinin hoşuna gidecek bir şey yapmak. ◆ Birine çocuk muamelesi etmek.

Bouilloire [ims.] Su kaynatmaya mahsus güğüm.

Bouillon [imz.] Et suyu. ◆ Kaynayan mâiden kalkan kabarcık, habâb. ◆ Telâtum, dalgalanma. ◆ Galeyan, cûş u hurûş. ◆ Esvabda kumaşın kabarık kıvrımları. ◆ Çok yağmur, çok su. ‖ **Boire un** – İşte adem-i muvaffakiyete, zarara uğramak. ‖ **– pointu** Şırınga. ‖ **– concentré** Donmuş et suyu, et suyu donması, dondurması.

Bouillon-blanc [imz.] (nb.) Sığır kuyruğu. ‖ **– de constantinople** Rub'iye çiçeği. (cm.: des *bouillons-blancs*).

Bouillonnant,e [s.] Kaynayan. ◆ Dalgalanan. ◆ Cûş u hurûşa gelen.

Bouillonnement [imz.] Kaynama. ◆ Galeyan, cûş u hurûş.

Bouillonner [fl.] Kaynamak. ◆ Galeyana, cûş u hurûşa gelmek. = [ft.] Bir kumaşı dalgalatmak.

Bouillotte [ims.] Küçük güğüm. ◆ Bir nevi kâğıt oyunu.

Bouillotter [ims.] Yavaş yavaş kaynamak.

Bouinote [ims.] Tavan arası katına aydınlık veren pencere.

Boujaron [imz.] (bhr.) Tayfalara mâyiatın taksimine yarayan bir ölçü.

Boulage [imz.] Çamaşırcıların kaynatmak için bir defada kazana koydukları çamaşır.

Boulaie [ims.] Huş ağaçlarını hâvi koruluk.

Boulanger [fl.] Ekmek yapıp pişirmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Boulanger,ère [i.] Ekmek yapan ve satan adam, fırıncı, ekmekçi. ◆ Şeytan, iblis.

Boulangère [ims.] Bir nevi raks.

Boulangerie [ims.] Ekmekçilik. ◆ Ekmekçi dükkânı yahut fırını. ◆ Ekmekçi esnafı. || (as.) Ekmekhâne, ekmek fırını. || – **de campagne** Mevki-i muharebe ekmekhânesi.

Boule [ims.] Yuvarlak, top. || (as.) Kurşun gülle. ◆ Kura masurası. ◆ Yay ve sapan ile atılan bir nevi kurşun mermi. ◆ Küre, top. || **Jeu de** – Top oyunu. ◆ Akıl, baş. ◆ İntihab için sandığa atılan yuvarlak; – **blanche** Kabulü beyan eden beyaz yuvarlak; – **noire** Reddi beyan eden siyah yuvarlak; – **rouge** İmtihanlarda âlâ ile ednâ arasında bir dereceye alâmet olan kırmızı yuvarlak. || **La** –, **cette** –, **noire** – Küre-i arz. || – **de neige** Kartopu (çiçek) ve yuvarlanan kartopu gibi gittikçe büyüyen şeyler.

Boule [imz.] Sedef veya kakma işlemeli mamulat. (Bir sâni-i meşhurun ismiyle müsemmâdır.)

Bouleau [imz.] Huş ağacı, kayın ağacı.

Bouledogue [imz.] Alt çenesi ileriye doğru uzanmış eğri dişli bir nevi köpek, buldok. ◆ Haşin ve vahşi tabiatlı adam.

Boulée [ims.] İçyağı kıkırdağı.

Bouler [fl.] Yuvarlanmak. ◆ (Ekmek hakkında) Kabarmak. ◆ Yalan söylemek mânâsına da gelmiştir. = [fl.] Evirmek.

Boulereau-noir [imz.] (hyv.) Kara kaya balığı.

Boulet [imz.] (as.) Gülle; – **de rupture** Kesr güllesi; – **à branche** Kollu gülle; – **à chaîne** Zincirli gülle; – **à deux têtes** İki başlı gülle; – **à feu** Ateş güllesi; – **à percussion** Müsâdeme güllesi; – **creux** Mücef gülle; – **ramé** yahut **barré** Merbut gülle. (Bir demir kol ile bazen bir zincir ile birbirine merbut iki nısf-ı küreden müteşekkil bir nevi mermi olup akdemleri sefâin-i harbiye direk, halat ve yelkenlerini kesr ve tahrip hususunda isti'mal olunur idi); – **de coulevrine** Kulevrin güllesi; – **de caronade** Karonad güllesi ki bir nevi hafif bahriye kaval topu ile endaht olunur idi; – **de condamné** yahut – **de déserteur** Mahkûm yahut firari güllesi ki zincir ile bağlı bir gülleyi sürüklemekten ibaret bir mücâzat-ı zecriye idi; – **ensaboté** Ayaklı gülle; – **incendiaire** Harik, yangın güllesi; – **rouge** Kızgın veya kırmızı gülle. (Gerek bu, gerek yukarıki gülle ika-yı harik için düşman beldelerine endaht olunur idi. Fî zamanında bunların yerine derûnları her nevi harik terkibatı ile memlû mücef mermiler kaim olunmuştur); – **massif** yahut – **plein** Som yahut yekpâre ve dolgun gülle; – **massager** Nâme-ber gülle (Buna uçar veya tâir posta demek olan *Courrier volant* nâmı dahi verilir idi); – **projectile** Mermi gülle; – **roulant** Ayaksız veyahut yuvarlanıcı gülle; – **sourd** Sessiz gülle. ◆ Bir zincirle bağlı bir gülleyi sürüklemekten ibaret mücâzat-ı zecriye. ◆ Bukağılık. || (mec.) Serbestî-i harekete mani olan şey.

Bouleté,e [s.] Topuğu çıkık (beygir).

Boulette [ims.] Küçük top. ◆ Muzır hayvanları itlafa mahsus zehirli bir şeyden yapılmış hap. ◆ Köfte, dolma. || (as.) Ufak gülle, güllecik. || (mec.) Hata. ◆ Alıklık.

Bouleur,se [i.] Lakırdı söyler iken isti'cal edip vazifesini bir ayak evvel bitirmek isteyen tiyatro oyuncusu.

Bouleux [imz.] Yük beygiri. || (mec.) Çalışkan ve mihnetkeş adam.

Boulevard yahut **Boulevart** [imz.] Kale meydanı. ◆ Bir kıtayı hücum-ı hariciye karşı muhafaza eden kale, memleketin kilidi. || (mec.) Müdafaa, himaye. ◆ Şehir haricinde eşcarla muhat mesire. ◆ İki tarafı ağaçlı geniş sokak. || – **du Crime** Paris'te Tanpl[75] Caddesi'ne verilen isim.

Boulevari [imz.] Gürültü, şamata.

Bouleversant,e [s.] Yıkan, alt üst eden.

Bouleversé,e [s.] Alt üst olmuş.

75 fr.: *Temple*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bouleversement [imz.] Karışıklık, alt üst oluş. ◆ Harabiyet, izmihlal. ◆ Tahavvül-i azîm. ◆ Büyük telaş.

Bouleverser [ft.] Karıştırmak, alt üst etmek. ◆ Yıkmak, tahrip etmek. ◆ Büyük bir tahavvüle uğratmak. ◆ Büyük bir telaşa düşürmek.

Boulevue (à yahut **à la** –) [h.] Alelacele.

Boulier [imz.] Dalyanların ağzına konulan ağ. ◆ Ufak çocuklara sade bazı hesap ve kaideleri öğretmeye mahsus tespih gibi taneleri olan hesap aleti, çörkü.

Boulimie [ims.] (t.) Cû'ü'l-kelb, bulimus. ◆ Ziyade açlık.

Boulin [imz.] Güvercinlik deliği, gözü, güvercin yuvası. ◆ Duvarda iskele deliği. ◆ İskele direği, payandası.

Bouline [ims.] (bhr.) Borina denilen yelken ablisi. || **Vent de** – Borina rüzgârı. || **Aller à la** – Gemi borina gitmek.

Bouliner [ft.] (bhr.) Borina iplerini germek. = [fl.] Gemi borina gitmek, orsa gitmek. ◆ Tepinerek yürümek.

Boulinette [ims.] (bhr.) Babafingo yaka ipi, ince borina, borinata.

Boulingrin [imz.] Çimenlik.

Boulingue [ims.] (bhr.) Kontra babafingo yelkeni.

Boulinier [imz.] Orsa, borina giden gemi.

Bouloir [imz.] Kireci karıştırmaya mahsus çapa.

Boulon [imz.] Somunlu vida. ◆ İri başlı çivi, çalgeçir. ◆ Makara çivisi. ◆ Çivi. || – **rivé** Perçin çivisi. || – **de loquet** Mandal çivisi. || – **de levier poignée** Manivela (manivelalı) kabza çivisi. || – **d'assemblage** Ekleme çivisi. || – **de limon** Cıvata. || **Clef à** – Vida (somunu) anahtarı.

Boulonner [ft.] Somunlu vida geçirmek.

Boulot,e [i. – s.] Kısa boylu şişman adam.

Boulotter [i. – s.] Kendi hâlinde yaşamak, geçinmek. ◆ İyi, yavaş yavaş müterakki bir hâlde bulunmak, gitmek.

Boulure [ims.] (nb.) Sürgün, filiz.

Bouque [ims.] (bhr.) Darboğaz, ağız. (Eski kelime.)

Bouquer [ft.] Zorla öpmek. || **Faire** – Öpmeye mecbur etmek ve (mec.) hoşa gitmeyecek bir şeyi yapmaya mecbur eylemek.

Bouquet [imz.] Orman parçası, ağaçlık. ◆ Çiçek vesâire destesi, demeti, tûde. ◆ Birine yevm-i mahsusunda takdim olunan hediye. ◆ Bazı şarapların kokusu. || (mec.) Hâtime. || (byt.) Kelebek denilen koyun hastalığı, kûbâ'-ı zavâin. || (nb.) Huzme. || – **de mariée** Gelinlerin taşıdıkları portakal çiçeği demeti. || **Donner, rendre le** – Bir ziyafet davetine gitmek, icabet etmek. || **Avoir le** – **sur l'oreille** Satılık olmak. (Kocaya verilecek kızlar hakkında latife tarzında söylenir.) || **Faire porter le** – **à son mari** Zevcine hıyanet etmek. || – **d'artifices** Salkım fişek.

Bouquetier [imz.] Çiçek saksısı, çiçeklik. ◆ Suni çiçekler yapan ve satan adam, çiçekçi.

Bouquetière [ims.] Çiçekçi kız.

Bouquetin [imz.] Yabani teke, yabani keçinin erkeği.

Bouquin [imz.] İhtiyar teke. ◆ İhtiyar erkek tavşan. ◆ İhtiyar çapkın. ◆ Çalgı ağızlığı. ◆ Sigara ağızlığı. ◆ Çubuk imamesi. || **Corne à** – Ekseriya keçinin boynuzundan yapılan bir nevi boru.

Bouquin [imz.] Eski kitap. ◆ Kıymet ve itibarı az eski kitap.

Bouquinage [imz.] Âdi tavşan ile ada tavşanının kızma vakitleri.

Bouquiner [fl.] Eski kitaplar aramak. ◆ Eski kitaplar mütalaa etmek.

Bouquinerie [ims.] Eski kitaplar mecmûu. ◆ Eski kitaplar ticareti.

Bouquineur [imz.] Eski kitaplar meraklısı.

Bouquiniste [imz.] Eski kitaplar satan sahaf, kitapçı, kitap eskicisi.

Bouracan [imz.] Kaba suf.

Bourbe [ims.] Bataklık çamuru, balçık, vahal. || (mec.) Levs. || **La** – Fransa'da nisâ tevlidhânesine vaktiyle bu ismi verirler idi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bourbeux,se [s.] Çamurlu, bataklık. ◆ Çamurda, balçıkta yaşayan. || (mec.) Mülevves.

Bourbier [imz.] Çamurlu çukur. || (mec.) Girdap, müşkil ve muhâtaralı mahal. ◆ Namussuzluk, denâet.

Bourbillon [imz.] (t.) Çıban özü, ümmü'l-kayh.

Bourcer yahut **Bourser** [ft.] (bhr.) Yelkeni az açmak (*Carguer*).

Bourcette [ims.] Bir nevi kedi otu.

Bourdaine yahut **Bourgène** [ims.] Yabani akdiken.

Bourdalou [imz.] Şapka şeridi, kurdelesi.

Bourde [ims.] İtizar için söylenilen yalan, bahane.

Bourder [fl.] Makam-ı itizarda yalan söylemek, bahane etmek. (Az kullanılır.)

Bourdeur [imz.] Makam-ı itizarda yalan söyleyen adam, bahaneci. (Az kullanılır.)

Bourdifaille [ims.] Süratle yiyip sömürme.

Bourdigue [ims.] Balık tutmaya mahsus kamıştan bir nevi ağ.

Bourdillon [imz.] Fıçı tahtası.

Bourdir [fl.] Yorgunluk hasebiyle durmak, tevakkuf etmek.

Bourdon [imz.] Topuz başlı uzun asa. ◆ Yaban arısı. ◆ Büyük çan. || (tba.) Tertipte birkaç kelime, satır unutma, atlama. || (as.) Uzun mızrak veya kargı. || (ms.) Zemzeme, dem. ◆ Eşek arısı. || **Faux** – Erkek arı. || **Planter son** – Yerleşmek.

Bourdonnant,e [s.] Vızıltı eden, vızıldayan. || (mec.) İştika eden.

Bourdonnante [ims.] (as.) Yaygara topu.

Bourdonnasse [ims.] (as.) Mücef ve cesim kabzalı bir nevi mızrak. (Kabzası armut şeklinde yapılır idi.)

Bourdonnement [imz.] Vızıltı, tanin.

Bourdonner [fl.] Vızıltı etmek, vızıldamak, vızlamak. ◆ Çan çalmak. = [ft.] Yavaş ve kendi kendine şarkı söylemek. ◆ Her dakika tekrar etmek. || (tba.) Tertipte harf, kelime veya cümle atlamak.

Bourdonnet [imz.] (crh.) Bir yaranın içine idhal olunan müdevver tiftik fitili, küre-i nüsâle.

Bourdonneur,se [i. - s.] Vızıldayan (böcek vesâire).

Bourg[76] [imz.] (*g* okunmaz) Çarşısı bulunan büyük köy, küçük kasaba.

Bourgade [ims.] Evleri seyrek köy.

Bourgène (mr. Bourdaine)

Bourgeois,e [i.] Şehrî. ◆ Orta hâl ve mevkide yani zâdegân ile ahalinin pespaye takımı arasında bulunan adam ki havassın zıddı olarak isti'mal ettiğimiz avam tabakasından demektir, avam. ◆ Bir işçinin efendisi veya hanımı. ◆ Zâdegândan olmadığı gibi askerîden dahi olmayan âdi şehrî, başıbozuk veya esnaf. ◆ Bir balık kayığı sahibi. || **En** – Sivil kıyafette. || (mec.) Kaba adam.

Bourgeois,e [s.] Zâdegân ve askerî sınıfının gayrına müteallik, avama dair ve mensup. ◆ Adi, fürû-mâye. ◆ Âmiyâne, bayağı. = [imz.] Âdilik, bayağılık, fürû-mâyelik.

Bourgeoise [ims.] (as.) Büyük bir nevi top. || (nb.) Gayet kırmızı bir lâle.

Bourgeoisement [h.] Zâdegân ve askerî sınıfına mensup olmayan şehrîler tavrınca, sadece.

Bourgeoisie [ims.] Şehrîlik, zâdegân ve askerînin gayrı olan muteberan-ı avam tabakasından bulunma. ◆ Zâdegân ile ahalinin pespaye takımı arasındaki sınıf, muteberan takımı, tabakası. ◆ Bunlara mahsus âdât ve zevk.

Bourgeon [imz.] (nb.) Tomurcuk, zer. || – **terminal** Tepe tomurcuğu, zer-i re'sî. || – **latéral** Yan tomurcuğu, zer-i cânibî. || – **adventif** Ârızî tomurcuk, zer-i munzam. || (t.) İnsanın yüzünde çıkan bazı sivilceler, ezrar-ı lahmiye.

Bourgeonné,e [s.] (t.) Yüzünde veya derisinde ezrar yani sivilceler bulunan (adam), müzer.

76 Orijinal metinde *Boug* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bourgeonnement [imz.] (nb.) Tomurcuklanma, tekevvün-i ezrar. || (t.) İnsanın yüzünde veya derisinde sivilce zuhuru, tekevvün-i ezrar, inzirar.

Bourgeonner [fl.] (nb.) Tomurcuklanmak. ◆ Filizlenmek. || (t.) Sivilce çıkarmak. || (mec.) İnkişaf etmek.

Bourgeron [imz.] Ameleye mahsus bir ceket. || (as.) Angarya ve hıdemat-ı dâhiliye esnasında neferatın giydikleri beyaz ketenden mamul ufak manto. ◆ Bir nevi asker yağmurluğu.

Bourgmestre [ims.] Almanya ile İsviçre ve Belçika ve Felemenk'te bir kasaba memuru ki Fransa'da nahiye müdürlerine muadildir.

Bourgogne [imz.] Fransa'nın Burgonya eyaletinde çıkan şarap.

Bourguignotte [ims.] (as.) Burgonya miğferi, süvari baş zırhı.

Bourie [ims.] Aldatma, iğfal, oyun.

Bourier [imz.] Süprüntülük. ◆ Süprüntü.

Bourjassotte [ims.] Patlıcan inciri.

Bourlette [ims.] (as.) Birçok sivri demirler ile mücehhez topuz. (Âlât-ı harbiye-i kadîmedendir.)

Bourlinguer [fl.] (Fırtınaya karşı uğraşan sefine hakkında) Yormak. ◆ Gemicilik etmek.

Bournous yahut **Burnous** [imz.] Bornoz. || (as.) Kukuletalı asker bornozu.

Bourrache [imz.] (nb.) Hodan.

Bourrade [ims.] Köpeğin ava vurup bir yerinin kıllarını düşürmesi. ◆ Zağarın tavşanı yakalaması. || (as.) Dipçik darbesi. ◆ Şiddetle vuruş. || (mec.) Şiddetli redd ü cerh.

Bourras [imz.] Kenevir kanaviçesi.

Bourrasque [ims.] Bora, kasırga. || (mec.) Çabuk gelip geçen hiddet, tehevvür. ◆ Az süren gürültü. ◆ Çok devam etmeyen nikbet ve musibet.

Bourre [ims.] Az tüylü hayvanların tüyleri. || – **de soie** İpek kırığı, kamçıbaşı. ◆ Tüfek ve tabanca sıkısı. ◆ Ağaç tomurcuklarının ince ve yumuşak tüyü. || – **de laine** Yünün kabası.

Bourré,e [s.] Doldurulmuş (silah). ◆ Tıkılmış. || – **de coups** Madrub. || (mec.) Lebaleb.

Bourreau [imz.] Cellat. ◆ Katil. ◆ Merhametsiz, gaddar adam. ◆ Hasm-ı can. ◆ İktidarsız tabip ki hastalarının vefatına bâis olur. || (mec.) Vasıta-i tahrip ve ta'zib. || – **d'argent** Pek müsrif adam. || – **de cœurs** (Ekseriya müstehziyâne) Kadınlar indinde gayet muvaffakiyete mâlik erkek.

Bourre-coquin [imz.] Fasulye.

Bourrée [ims.] İnce ve kuru çalılar demeti. ◆ Overniyelilere[77] mahsus bir nevi raks ve onun havası.

Bourrelé,e [s.] Ta'zib olunmuş, muazzeb.

Bourrèlement [imz.] Cismanî azap ve ıztırap. ◆ Derûnî azap ve ıztırap; **Le – de la concience** Vicdan rahatsızlığı.

Bourreler [ft.] Muazzeb etmek, ıztırap vermek.

Bourrelet yahut **Bourlet** [imz.] Tabla başlığı, simit. ◆ Düştüklerinde başlarını vurmamak için küçük çocuklara giydirilen etrafı yastıklı takke. ◆ Rüzgâr girmemek için kapı ve pencerenin etrafına mıhlanan ince yastık. || (as.) Kovan dip tablası dirseği. ◆ Top ağzı kabartısı. ◆ Fişek kovanı kaidesinin kenarı. ◆ Kabartı. || (t.) Kaytan, haviye. || (bhr.) Seren façunası, direk dibi bileziği. || (m.) Haricî kabartma. || (mec.) Himaye, nezâret.

Bourrelier [imz.] Hayvan koşumlarını yapan saraç. ◆ Semerci. || (as.) Süvari beygirlerinin veya mekârî hayvanlarının koşumlarını yapan amele, koşumcu.

Bourrelle [ims.] Cellat zevcesi. (Bu mânâda eskidir.) || (mec.) Vesile-i ta'zib.

Bourrer [ft.] Doldurmak (silahı). ◆ Sıkıyı sokmak (topa, tüfeğe). ◆ (Tazı hakkında) Tavşana vurup bir tarafının tüyünü düşürmek. || (mec.) Dövmek, tekdir ve sû-i muamele etmek. ◆

77 fr.: *Auvergne*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Çok yedirmek, tıkmak. || Se – Çok yemek, tıkınmak. ◆ Dövüşmek yahut sövüşmek.

Bourrez (as.) Sıkıştır! (Atımı, sıkıyı namlu dâhilinde iyice yerleştir kumandasıdır.)

Bourriche [ims.] Av çantası. ◆ Tutulan balıkların vaz' ve nakline mahsus uzunca sepet.

Bourrier [imz.] Samanlı buğday, tınaz. || (mec.) Ehemmiyetsiz, kıymetsiz, dayanaksız şey. (Bu mânâda eskidir ve kullanılmaz.)

Bourrique [ims.] Dişi merkep. ◆ Zayıf eşek. ◆ Cahil ve ahmak adam.

Bourriquet [imz.] Boyu ufak eşek. ◆ Yukarıya toprak ve moloz çıkarmak için çıkrık, toprak ihracı aleti. ◆ Madenci sepeti. ◆ Çifte amut.

Bourriquier [imz.] Eşekçi.

Bourroir [imz.] Yün vesâire doldurmaya mahsus sopa. ◆ Mil. ◆ Harbi.

Bourru,e [s.] Düğümlü ve gayr-ı müsâvi (iplik vesâire). ◆ Kaba. ◆ Olmamış, ham (şarap). || Moine – Cadı, karakoncolos ve (mec.) kaba ve tünd-hû adam. || Vin – Şıra. = [i.] Sert ve ekşi çehreli adam, titiz.

Boursal,e [s.] Borsaya müteallik. (Az müsta'meldir.)

Bourse [ims.] Para kesesi, çantası. ◆ Saat kesesi. (Bu mânâda eskidir.) ◆ Kese akçe. ◆ Sandık, kasa, vezne. ◆ Bir şirket veya cemiyet akçesi. ◆ Hükûmet tarafından te'diye olunan mektep ücreti. ◆ Esham-ı umumiye vesâir muamelat-ı sarrafiyenin icra olunduğu mahall-i mahsus, borsa. ◆ Borsaya devam eden tüccar. ◆ (Memâlik-i Osmaniye'de) Kese akçe. || (tt.) Kis, safen, torba. || Sans – déliée Masrafsız. || Loger le diable dans sa – Büsbütün parasız olmak. || Faire – commune Birlikte masraf etmek. || Coupeur de – s Yankesici, hırsız. || – plate Parasızlık. || Faire quelque chose la – à la main Bir şeyi para kuvvetiyle yapmak. || Malmener la – de quelqu'un Birisini ifrat ile masrafa mecbur etmek, birisinin parasından alabildiğine harc etmek. || Ami jusqu'à la – Dostluğu nakden fedakârlık etmek derecesine varamayan adam. || Cours de la – yahut sadece – Piyasa. || Jouer à la – Hava oynamak. || Faire bon marché de sa – Bir şeyi hakiki kıymetinden dûn iştirâ etmek ile iftihar eylemek.

Bourser (mr. Bourcer)

Bourset [imz.] Büyük ağın bir ucunu çekmeye yarayan cism-i sâbih, şamandıra, ağ şamandırası.

Boursette [ims.] Küçük kese.

Boursicaut [imz.] Küçük kese. (Eskidir.) ◆ Kemâl-i idare ve tasarrufla biriktirilmiş küçük meblağ.

Boursicoter [fl.] Az miktarda akçe biriktirmek. ◆ Bir parçacık para biriktirmek için tasarruf etmek. ◆ Ufak tefek borsa muamelatında bulunmak.

Boursicotier [imz.] Ufak tefek borsa muamelatında bulunan adam. (Makam-ı tezyifte müsta'meldir.)

Boursier,ère [i.] Dâhilî bir mektebe meccânen kabul olunan şâkirt, ücretsiz şâkirt. ◆ Konsolitçi, hava oyuncusu, borsacı. ◆ Kesedar, sandık emini. ◆ Kese yapan ve satan adam, keseci. (Bu mânâda az müsta'meldir.)

Boursiller [fl.] Ârifâne masraf etmek. ◆ Kesesini boşatmak.

Bourson [imz.] Gizli cep, yan cebi. (Bugün bu mânâda *Gousset* müsta'meldir.)

Boursouflage [imz.] (Makam-ı zemmde) İbare tumturağı. ◆ Şişme, kabarma.

Boursouflé,e [s.] (Makam-ı zemmde) Tumturaklı (ibare). ◆ Şişkin, kabarmış (çehre vesâire). = [imz.] (Makam-ı zemmde) Tumturak-ı elfaz.

Boursouflement [imz.] Kabarma, şişkinlik. ◆ (Makam-ı zemmde) Tumturak-ı elfaz.

Boursoufler [ft.] Şişirmek, kabartmak. ◆ İbareyi tumturak-ı elfaza boğmak. || Se – Şişmek, kabarmak. ◆ Kirlenmek.

Boursouflure [ims.] (t.) Şişme, kabarma, intifah. ◆ (Makam-ı zemmde) Tumturak-ı elfaz. || (k.) İntifah, rehle.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bousculade [ims.] Devirme, alt üst etme.

Bousculer [ft.] Çekip itmek, sallayıp devirmek. ◆ Alt üst etmek. ◆ Hakkından gelmek. ◆ Taciz etmek, rahatsız etmek. || **Se** – İtişmek.

Bouse [ims.] Sığır gübresi, tezek, mayıs.

Bouser [fl.] Telvis etmek.

Bousier [imz.] Gübre böceği. ◆ Gübre makamında kullanılacak hayvan gübrelerini toplayan çocuk.

Bousillage [imz.] Toprak ve anız ile mahlut çit duvar çamuru; kerpiç. ◆ Fena yapılmış duvar yahut bina.

Bousillé,e [s.] Çit çamuruyla; kerpiç ile yapılmış (duvar vesâire).

Bousiller [fl.] Çit çamuruyla; kerpiç ile bina yapmak. = [ft.] Dikkatsiz ve fena iş yapmak.

Bousilleur,se [i.] Çit çamuruyla duvar yapan duvarcı. ◆ Fena ve dikkatsiz iş işleyen adam.

Bousin [imz.] Bazı taşların üzerindeki yumuşak tabaka, taş kabası. ◆ (Fena meyhâne ve mahaller hakkında) Gürültü, patırtı. ◆ Sefâhat mahalleri.

Bousingot [imz.] Cilâlı meşinden küçük gemici şapkası. ◆ Sefâhat mahallerine müdavim adam.

Bousserade yahut **Bousserole** [ims.] (mr. Bousserole)

Boussole [ims.] Pusula. || – **à éclimètre** Eklimetre pusulası. || (mec.) Rehber, kılavuz. ◆ Sebeb-i aslî. ◆ Baş, dimağ.

Boustrophédon [imz.] yahut **Boustrophe** [ims.] Satırları sağdan sola ve soldan sağa giden eski hatt-ı Yunanî ve böyle yazılan her bir hat.

Bousure [ims.] Meskûkâtın tasfiyesinde müsta'mel mahlut.

Bout [imz.] Son, nihayet, âhir, müntehâ. ◆ Uç. ◆ Kenar, yan. ◆ Baş. ◆ Parça. ◆ Az miktar. ◆ Meme başı. || (bhr.) Geminin başı. || – **à** – Uç uca. || **De** – **en** – yahut **D'un** – **à l'autre** Bir yandan bir yana, bir uçtan bir uca. || **Venir à** – **de** Başa çıkarmak. ◆ Bitirmek. ◆ İtmam ve ikmâl etmek. ◆ Mağlup etmek. || **Pousser à** – Mübalağa etmek, pek ilerisine varmak. || – **d'homme** Gayet kısa boylu adam ve (mec.) liyakatsiz, iktidarsız adam. || **Haut** – Bir ziyafette, bir mecliste en şerefli, itibarlı mevki ve (mec.) hüküm ve nüfuz. || **Jusqu'au** – **des doigts, des ongles** Tamamen, büsbütün. || **Montrer le** – **de l'oreille** İstemeyerek bir şeyi meydana vurmak, ifşa etmek. || **Brûler la chandelle par les deux** – **s** Servetini gayet israf ile bitirmek. || **Au** – **le** – Kabil olabildiği kadar devam edecek. || **à tout** – **de champ** Her dakikada, her vesile ile, her hususta. || **à** – **de** Tarafından. || **Au** – **du corapte** Hülâsa, netice-i emirde. || **Être à** – Son dereceye gelmek, takati tükenmek. || **Mettre à** – Mağlup etmek, hakkından gelmek. ◆ Sabrını tüketmek, kızdırmak. || **Avoir un mot sur le** – **de la langue** Bir kelimeyi söylemek üzere iken unutmak. || **Savoir sur le** – **des doigts** Pek iyi bilmek. || **Le bon** – Bir şeyin oradan tutulması ve başlanılması lâzım gelen cihet ve tarafı. || **Au** – **du compte** Nihayetü'l-emr. || **Rester au** – **de la plume** Unutulmak, icrasız kalmak. || **Prendre quelqu'un par tous les** – **s** Birini kandırmak için çalışmak, her dereden su getirmek. || – **s rimés** Hazır kafiyeler. || **Tirer à** – **portant** (as.) Gayet yakından yani tüfek namlusunun ucu hedefe hemen mülâsık denecek derecede yakın tutulduğu hâlde ateş etmek, endaht icra etmek.

Boutade [ims.] Tehevvür, gazap. ◆ Bambaşka tavır, keyfine hareket. ◆ Eğlenceli hicviye.

Boutanche [ims.] Dükkân.

Boutant [smz.] (Yalnız *arc* ve *pilier* kelimeleriyle beraber müsta'meldir): **Arc** – Kemerli payanda **Pilier** – Payanda.

Boutargue [ims.] Balık yumurtası turşusu.

Bout-dehors yahut **Boute-dehors** [imz.] (bhr.) Kontra baston. (cm. des *bouts-dehors*, des *boute-dehors*)

Bouté,e [s.] Koyulanmış, tatlılanmış (şarap).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Boute-charge [ims.] (as.) Yükletme borusu, (eşya-yı askeriyeyi beygirlere, arabalara) tahmil borusu.

Boute-en-train [imz.] Dişileri kızdırmak ve çiftleşmeye müheyyâ bir hâle getirmek için civarlarına bağlanan erkek. (Bilhassa haralarda aygır hakkında kullanılır.) ◆ Diğer kuşları öttürmeye yarayan küçük kuş. ◆ Nekre-gû, meclis-ârâ. ◆ İlk sebep, ilk müessir. (cm. des *boute-en-trains*).

Boute-feu [imz.] (as.) Ateş, fitil sırığı. ◆ Yangın ika eden. (Bu mânâda az müsta'meldir.) ◆ Fitne-engîz, münafik. || (mec.) Heves-engîz. (cm. des *boute-feux*).

Boute-hors [imz.] Köşe kapmaca oyunu. || (bhr.) (mr. Boute-dehors)

Bouteille [ims.] Sürahi, şişe. ◆ Bir şişe içindeki mâyi. ◆ Bir şişe şarap. ◆ Şişelerde saklanan şarabın hâli. ◆ Ufak habbe, habâb. (Bu mânâda eskimiştir.) || **Aimer la** – İşreti sevmek. || **La** – **à l'encre** Anlaşılmaz, muğlak, vuzuhtan mahrum şey. || **Laisser la raison au fond d'une** – Sarhoş olmak. || **Porter les** – **s** Pek yavaş yürümek. || **Être dans la** – Sırra vâkıf bulunmak. || **Maison de** – yahut **Vide** – Yol üstünde küçük meyhâne. || **Payer** – Birisine meyhânede içki parasını vermek. || **Moule à** – İçine şişe üfledikleri kalıp. || (ht.) – **de Leyde** Elektrik hâsıl etmeye mahsus orak-ı madeniyeyi hâvi şişe, leyd şişesi. || – **en tôle** (as.) Sac şişe. (Lağımlara ateş vermekte müsta'meldir.) = [cm.] (bhr.) Gemi abdesthânesi.

Bouteiller [imz.] Bir kralın sofra şaraplarına bakan memur.

Bouteillerie [ims.] Şaraphâne. ◆ Şişe fabrikası. ◆ Şişecilik.

Bouter [ft.] Koymak, vaz' etmek. (Bu mânâ ile isti'mali eskimiştir.) ◆ Kâğıt üzerine toplu iğneleri sıralamak. || (mec.) Terk-i nefs etmek: **Tu ne dois pas te** – **en colère** Hiddette terk-i nefs etmemelisin. || – **un cuir** Derinin üzerinde kalmış etleri kazımak. || (bhr.) – **à l'eau** Gemiyi limandan çıkarmak. || – **au large** Engine açılmak. = [fl.] (Şarap hakkında) Koyulaşmak, tatlılaşmak.

Bouterolle [ims.] (as.) Kın çamurluğu, çamurluk. ◆ Anahtar dişi.

Boute-selle [ims.] Eyer vurmak borusu, eyer kapatma borusu. ◆ Azîmet işareti. ◆ Harp işareti. (cm. des *boute-selles*)

Boutillier (mr. Bouteiller)

Boutique [ims.] Dükkân. ◆ Bir dükkânda satılan eşya. ◆ Dükkândaki adamlar. ◆ Kârhâne, amelgâh. ◆ Bir sanatçının âlât ve edevatı ve hatta amelesi. ◆ Balıkların diri muhafazasına mahsus sandal yahut sandık. ◆ Nizamsız ve tertipsiz ev. || (mec.) Para, kazanç. || **Garder la** – Satılmayan, dükkânda kalan eşya hakkında söylenir. || – **d'honneur** Umumhâne. || **La grande** – Adliye yahut zaptiye nezâreti.

Boutiquier,ère [i.] Dükkâncı.

Boutis [imz.] Yabani domuzun eşelemiş olduğu çamur.

Boutisse [ims.] (m.) Yontma köşe taşı.

Boutoir [imz.] Süm-tıraş (suntıraç) ki beygire nal vurmadan evvel tırnağının üst katını kesmekte kullanılan malum nalbant aletidir. ◆ Debbağ bıçağı. ◆ Yaban domuzunun burnu. || **Coup de** – Sert ve şiddetli muamele, acı ve dokunaklı söz.

Bouton [imz.] Gonca. ◆ Tomurcuk. ◆ Meme. ◆ Yirmi franklık sikke. ◆ Çıban, sivilce, kum'ûle. ◆ Düğme. ◆ Düğme ve düğüm şeklinde olan her bir şey. || (as.) – **à attribut** Alâmet-i fârika düğmesi. || – **à culot** Dip tablalı, parçalı düğme. || – **d'épaulette** Apolet düğmesi. || – **d'équipement** Cihaz, teçhizat düğmesi. || – **de ganse de chapeau** Milel-i Hıristiyaniye askerlerinde şapka kaytanı düğmesi. || – **à la hussarde** Husar-kârî düğme. || – **à moule** Dökme düğme (dökme dûma). || – **d'armement** Silah düğmesi. || – **d'attache de banderole** Palaska kayışı rapt düğmesi. || – **de banderole de giberne** Fişek cebi (cibi) düğmesi. || – **de fleuret** Meç düğmesi. || – **de guêtre** Tozluk, çamurluk

düğmesi. || – massif Yekpâre düğme. || – de revers Ters taraf, iç taraf düğmesi. || – de levier de manœvre Manivela (sürgü kolu) düğmesi. || – rose (Şairâne) Meme. || – de porte Kapı tokmağı. || Presser, serrer le – à quelqu'un Bir kimseyi bir şeyi yapmaya gerek cebren gerek hile ile mecbur edecek surette tazyik ve takip etmek. || Mettre le – haut Bir şeyi müşkil kılmak.

Bouton-d'argent [imz.] (nb.) Düğün çiçeği. (cm. des *boutons-d'argent*)

Bouton-d'or [imz.] (nb.) Sarı amber, ada çiçeği. (cm. des *boutons-d'or*).

Boutonnant,e [s.] Düğme ile iliklenen.

Boutonné,e [s.] İliklenmiş, düğmeli. ◆ Goncalı, tomurcuklu. ◆ Sivilceli. || (mec.) Fikri ve maksadı kolay anlaşılmaz (adam).

Boutonner [fl.] (Eşcar ve nebatat hakkında) Gonca yahut tomurcuk vermek. ◆ Sivilce peyda olmak. ◆ (Esvab hakkında) İliklenmek, düğmelenmek. = [ft.] İliklemek, düğmelemek. || (Eskrim) Ucu düğmeli malum meç (kılıcı) ile vurmak. || Se – İliklenmek, elbisesini iliklemek, önünü, elbisesini kavuşturmak.

Boutonnerie [ims.] Düğme fabrikası. ◆ Düğmecilik.

Boutonnet [imz.] Küçük düğme.

Boutonnier [imz.] Düğmeci.

Boutonnière [ims.] Düğme deliği, ilik. ◆ Bıçak veya meç yarası.

Bouts-rimés [imz. – cm.] Eş'ar nazmı için hazırlanmış, tayin ve irâe edilmiş kafiyeler. = [imz.] Teklif olunmuş hazır kafiyeler üzerine nazmedilmiş şiir. ◆ Kafiyelerinden başka bir değeri olmayan şiir.

Bouturage [imz.] Köksüz dal garsı, çelikleme, dal çeliği garsı.

Bouture [imz.] Gars olunmak üzere kesilmiş dal, çelik. ◆ Fışkın, sürgün. || (mec.) Taklit, bir şeye müşâbih şey.

Bouturer [fl.] (Ağaç hakkında) Kökünden fışkın sürmek. = [ft.] Ağaçtan dal kesip dikmek, dal çeliği dikmek.

Bouvard [imz.] Makine icadından evvel meskûkâtı dövmeye mahsus çekiç.

Bouverie [ims.] ve **Bouverin** [imz.] Sığır ahırı, öküz damı.

Bouvet [imz.] Tahtaların kenarına çizgiler yapmaya mahsus köşe küsteresi, erkek pervaz avadanlığı.

Bouvier,ère [i.] Sığır çobanı, sığırtmaç. || (mec.) Cahil, maharetsiz, kaba adam. = [imz.] (hy.) Bakkar cümle-i kevkebiyesi. = [s.] Une charrette – ère Öküz arabası.

Bouvillon [imz.] Tosun.

Bouvreuil [imz.] Şakrak kuşu.

Bouyole [ims.] Yanıktan kabarmış deri.

Bouza yahut **Bouzac** [imz.] Boza.

Bovidés [imz. – cm.] (hyv.) Çatal tırnaklı hayvanat, zevâtü'z-zılf.

Bovine [imz.] Bêtes – s Hayvanat-ı sevriye. || Race – Cins-i sevr, yani öküz, inek, dana, buzağı.

Box [imz.] (İngilizceden me'huz) Bir beygir istîab eder ahır veya vagon bölmesi. || (as.) Kapalı stal[78] ki at bağlı olmayarak derûnuna salıverilir. (Cem'i *Boxes* yahut *Box* suretinde olabilir.)

Boxe [ims.] İngilizlerin yumruk kavgası, muştzenlik, boks.

Boxer [fl.] yahut Se – İngiliz usulünce yumruk kavgası etmek, muştzenlik etmek, boks yapmak.

Boxeur [imz.] İngiliz usulünce yumruk kavgası eden adam, muştzen.

Boxon [imz.] Umumhâne.

Boyard yahut **Boïard** [imz.] Rus yahut Ulah asilzadesi.

78 fr.: *stalle.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Boyau [imz.] (*bo-io* yahut *boi-io*) (tşr.) Bağırsak, em'â. ◆ Kiriş. ◆ Dolaşıklı dar yol, sıçan yolu. ◆ Dar mahal. ◆ Bumbar. ‖ (byt.) Beygir karnı. ‖ **Rendre tripes et** – **x** Birçok zahmetle istifrağ etmek. ‖ **Racler le** – Kirişli bir alet-i musikiyeyi gayet fena çalmak. ‖ (as.) – **de tranchée** Muvâzileri birbirine vasl ve rapteden hendek (sıçan) yolu. ‖ – **de communication** Muvâsala (sıçan) yolu.

Boyauderie [ims.] Kursak tathir ve imal olunduğu mahal, kirişhâne. ◆ Kursakçılık, kirişçilik.

Boyaudier [imz.] Kursakçı, kirişçi.

Boye [imz.] Arkadaşlarını darba memur olan kürek mahkûmu.

Brabançons [imz. – cm.] (as.) Almanya ve Flandr[79] asâkir-i gayr-ı muntazaması.

Brabançonne [ims.] (as.) Belçika askerî havası, askerî şarkısı.

Brac [imz.] (*c* okunur) **De bric ou de** – Ne suretle olursa olsun. (Bu tabirden maada *Bric-à* – tabirinde müsta'meldir. Buna mr.)

Bracelet [imz.] Bilezik. ‖ (as.) Kın bileziği. ◆ Yaver kordonu. ◆ Asker bileziği. (Romalılar tarafından mükâfat-ı askeriye makamında itâ olunur idi.)

Bracer [ft.] Dövmek, ezmek. ◆ Hazırlamak. (Eski kelime.)

Brach yahut daha iyisi **Break** [imz.] (*brèk*) Beygirleri alıştırmak için talim arabası.

Brachial,e [s.] (*kial*) (tşr.) Kola müteallik, adudî; **Artère** – **e** Şiryan-ı adudî. (cm. *brachiaux*)

Brachiopodes [imz. – cm.] (*ki*) (tt.) Hayvanat-ı nâimenin ayak yerine ikişer kolu olan fasîlesi, hayvanat-ı adud-ı ricliye.

Brachycéphale [s.] (*ki*) Basık başlı insan cinsi, kasîrü'r-re's (Zıddı: *Dolichocéphale*.)

Brachygraphie [ims.] (*ki*) Terhimat ile, muhtasaran yazmak usulü.

Brachylogie [ims.] (ed.) Sanâyi-i bedîiyeden îcâz.

Braconnage [imz.] Ruhsatsız ve tezkeresiz av.

Braconner [fl.] Ruhsatsız av avlamak. ◆ Memnû yerlerde, memnû suretlerde av avlamak. ◆ Diğerlerine ait olan şeylerden istifade etmek.

Braconnier [imz.] Ruhsatsız av avlayan adam. ◆ Lüzumsuz yere avlayıp kuşları telef eden adam. ◆ Başkalarına ait olan şeylerden istifade eden adam.

Braconnière [ims.] (as.) Bel altı zırhı.

Bractée [ims.] (nb.) Goncayı örten yaprakçık, varak zırhı.

Bractéole [ims.] (nb.) Küçük gonca yaprağı, vüreyk zırhı.

Brade-métier [imz.] Sa'yinden, malından değeri derecesinde istifade etmeyen adam.

Brader [ft.] Beyhûde şeylere para harc ile israf etmek. ◆ Pek aşağı fiyatla satarak istifade edememek. ‖ **Se** – Küfvü olmayan biriyle tezevvüc etmek.

Bradypepsie [ims.] (t.) Betâet-i hazm.

Bradyurie [ims.] (t.) Betâet-i tebevvül.

Brague [ims.] (as.) Köstek (topun geri tepmesini tahdide hizmet eder bir halattır), top palangası. ◆ Kale kapısı önü varoşu.

Braguer [fl.] Eğlenmek, zevke koyulmak. (Eski kelime.)

Braguette [ims.] (as.) Önlük. (Âlât-ı tenâsüliye zırhı.) ◆ Pantolon ve don önü yırtmacı. (mr. Brayette)

Brahmane (*bra-ma*) yahut **Brame** yahut **Bramin** veya **Bramine** [imz.] Brahma dininde rahip, brahman.

Brahmanique [s.] (*bra-ma*) Brahma dinine müteallik, Brahmanî.

Brahmanisme [imz.] (*bra-ma*) Hind'deki Brahma mezhebi.

Brahme yahut **Brame** [imz.] Brahman. ◆ Elsine ve esâtir-i Hindiye'ye gayet vâkıf zât. ‖ – **de la création** Fil.

79 fr.: *Flandre*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Brai [imz.] Karasakız. ‖ – **liquide** Çam katranı, zift. ‖ – **gras** Araba tekerleklerine sürülen katran.

Brai yahut **Bry** [imz.] Bira imali için hazırlanmış arpa.

Braie [ims.] Çocuk bezi. (Eskimiştir.) = [cm.] Eski vakitlerde giyilen bir nevi potur. ‖ (bhr.) Gemi direğinin kaidesi etrafına sarılan katranlı kalın bez. ‖ (as.) Kale kapısı önü varoşu. (Bu mânâda *Bray* suretinde dahi yazılır.)

Braillard,e [i. – s.] Çok bağıran, yaygaracı, yaygara mutadı olan.

Braillement [imz.] Bazı hayvanların kerih sütü. ◆ Bağırma, yaygara.

Brailler [fl.] Çok bağırmak, bağırararak söylemek, yaygara etmek. ◆ Fena sesle şarkı söylemek. = [imz.] Yaygara.

Braillerie [ims.] Bağırarak söyleyiş, yaygara.

Brailleur [i. – s.] Çok bağıran, yaygaracı.

Braime [ims.] Küçük, genç inek.

Braiment [imz.] Anırma, zırlama, nehk.

Braire [fl.] (Hemen yalnız âtideki sîgalarla tasrif olunur: *Il brait*, *ils braient*, *il braira*, *ils brairont*; *il brairait*, *ils brairaient*). (Eşek hakkında) Anırmak, zırlamak. ‖ (mec.) Çirkin bir sesle şarkı söylemek yahut bağırıp şikâyet etmek. = [imz.] Anırma.

Braise [ims.] Ateş koru. ◆ Ekmekçilerin fırından çıkardıkları yanmış kömür ki sonra ateş yakmak için kullanılır. ◆ Muhrik şey. ◆ Para. ◆ Şule-i hâr-ı nigâh. ‖ (mec.) Mizacın, tab'ın âteşînliği. ‖ **Être chaud, ardent comme** – Ziyadesiyle âşık olmak. ‖ **Donner quelque chose chaud comme** – Fena bir haberi bir adama en iptidâ tebliğden mahzuz olmak. ‖ **Rendre quelque chose chaud comme** – Derhal ve şiddetli bir surette intikam almak. ‖ **Tomber de la poêle dans la** – Yağmurdan kaçar iken doluya tutulmak. ‖ **Être sur la** – Büyük sıkıntıda bulunmak, bir şey söylemek veya yapmak için gayet sabırsız bulunmak.

Braisé,e [s.] Korda pişmiş.

Braiser [ft.] Korda, yavaş ateşte pişirmek.

Braisier [imz.] Fırıncıların sönmüş korları koydukları kap.

Braisière [imz.] Korun üzerinde yemek pişirmeye mahsus tencere.

Brame (mr. Brahmane)

Brame [ims.] (cğ.) Nil Nehri'nin şuabatı.

Bramement [imz.] Geyiğin yahut ceylanın bağırması.

Bramer [fl.] (Geyik ve emsali hayvanat hakkında) Bağırmak. ◆ Gülünç bir surette ve müştekiyâne teganni etmek. ◆ Geyik ve emsali hayvanlar gibi bağırmak.

Bramin (mr. Brahmane)

Bramine (mr. Brahmane)

Bran [imz.] Kaba kepek. ◆ Necaset. ◆ (Fena makamda) Cins, soy, nevi. ‖ – **de Judas** Çehrenin kırmızıya mâil sarı lekeleri. ‖ – **de scie** Bıçkı talaşı. ‖ – **de lui** Bırak şu pisi!

Branc yahut **Brand** [imz.] (as.) Bir ağızlı bir nevi kılıç. (Kurun-ı Vustâ şövalyeleri harp baltası makamında kullanırlar idi.)

Brancard [imz.] Hastaların ve kırılabilen şeylerin nakline mahsus teskere. ◆ Arabanın çifte okları. ‖ (as.) Yaralı veya hasta teskeresi.

Brancardier [imz.] (as.) Teskereci, dest-gireci nefer; – **s d'ambulance** Seyyar hastane teskerecileri.

Branchage [imz.] Ağaç dallarının mecmûu. ◆ Geyik boynuzları. (Bu mânâda eskidir.)

Branche [ims.] Dal, budak, gusn. ◆ Kol, fer'. ◆ Kısım, fasıl. ◆ Şube. ◆ Asıldan müteferri' nesil şubelerinin beheri. ‖ (mec.) Tesir, netice-i tabiiye. ‖ **S'accrocher à toutes les – s** Her nevi vesâite müracaat etmek. ‖ **Sauter de – en** – (mec.) Bir bahisten bir bahse geçmek. ‖ **Se prendre, s'attacher aux – s** Esas maddeyi bırakıp füruatla uğraşmak. ‖ **Être comme l'oiseau sur la** – Meşkûk ve müteredditbir hâlde bulunmak. ‖ (as.) Kısım, kol, parça. ◆ Gem kolu. ◆ Esliha, istihkâm, fenn-i harp ve emsalinin bir kısmı. ‖ – **ascendante de la trajectoire** Mahrek kısm-ı

suudîsi, mahrekin suud kolu. || – **descendante de la trajectoire** Mahrek kısm-ı sukutîsi, mahrekin sukut kolu. || – **du chemin couvert** Râh-ı mestur kısm-ı atveli. || – **d'ouvrage de fortification** İstihkâm parçası, nüsha-i istihkâmiye kısm-ı müstakimi. = (cm.) Katranlı kuru ağaç veya çalı demeti ki düşman harp makinelerine ateş ilka etmek için o tarafa endaht olunur idi.

Branché,e [s.] Bir dal üzerine konmuş, tünemiş. ◆ Asılmış, maslub.

Branchement [imz.] Su yolu ve gaz borularının mahallata ve evlere giden kısım ve şubeleri.

Brancher [ft.] Kollara ve şubelere taksim etmek, dallandırmak. || (as.) Mukaddemâ ecnebi asâkirince ağaç dalına asmak cezası ki ordu hâkimlerinin bilâ-muhakeme idamına karar verdikleri biçareyi ilk tesadüf olunan ağaç dalına salb etmekten ibaret idi. = [fl.] yahut **Se** – Ağaç dalına konmak, tünemek.

Branchette [ims.] Küçük dal, budak.

Branche-ursine yahut **Branc-ursine** [ims.] (nb.) Kenger otu (*Acanthe*).

Branchial,e [s.] (tt.) Suda yaşayan hayvanatın âlât-ı teneffüsiyesine müteallik, galsamî.

Branchier [s.] Tamamıyla havaya kalkmaya henüz kuvveti olmayıp daldan dala uçan (kuş yavrusu).

Branchies [ims. – cm.] (tt.) Suda yaşayan hayvanların âlât-ı teneffüsiyesi, galsama.

Branchu,e [s.] Dallı, budaklı. || (mec.) İki neticeli. (El-yevm gayr-ı müsta'meldir.)

Brand yahut **Bran** [imz.] İki el ile kullanılan eski bir nevi ağır kılıç, gürz.

Brandade [ims.] Morina balığının yağı ve maydanoz, sarımsak ile yapılan ezmesi.

Brande [ims.] Çorak arazide biten çalı, funda. ◆ Çalılık, fundalık yer, çorak arazi.

Brandebourg [imz.] Şerit harç. = [ims.] Eski bir nevi harçlı ve uzun kollu sako. ◆ Bahçe içinde bir nevi çardak.

Brandevin [imz.] Şaraptan çıkarılan rakı. (Eskimiştir.)

Brandevinier [imz.] Köylerde hâneden hâneye imbikle dolaşıp rakı tathir eden adam. = [i.] Vaktiyle Avrupa askerî kışlalarında, ordugâhlarda müskirat satan erkek, kadın. (Bugün *Cantinier* müsta'meldir.)

Brandi,e [s.] Kaldırılmış, sallanmış. || **Tout** – Hep birden, bir defada. ◆ Olduğu gibi. (Bu tabirler eskimiştir.)

Brandif,ve [s.] Şen, şâtır. || **Tout** – Büsbütün, kâmilen. (Eskimiştir.)

Brandillement [imz.] Sallanma.

Brandiller [ft.] Sallamak, tahrik etmek. = [fl.] yahut **Se** – Sallanmak.

Brandilloire [ims.] Salıncak. ◆ İki tekerlekli saban arabası, kağnı.

Brandir [ft.] Bir silah veya değneği el ile sallamak. ◆ Havada sallamak. ◆ İki tahtayı ağaç çivi ile raptetmek.

Brandon [imz.] Saman saplarını sararak yapılan meşale. ◆ Yangından sıçrayan alevli tahta parçası. ◆ Bir arazi mahsulatının haczedilmiş olduğuna delâlet etmek üzere bir sırığın ucuna bağlanarak dikilen saman demeti. || (mec.) Sebeb-i nifak ve nizâ. || – **de discorde** Nâire-i nifak. || **Dimanche de** – Perhizin ilk pazar günü. || **Saisie** – Ağaç üzerinde olan esmarın haczi.

Brandonné,e [s.] Mahsulü haczolunmuş (tarla veya ağaç).

Brandonner [ft.] Mahsulatı haczedilmiş arazide uçlarında saman bağlanmış sırıklar dikmek.

Brandy [imz.] Brendi denilen içki.

Branlant,e [s.] Sallanan. ◆ Metanetsiz ve haraba mâil. ◆ Mütezelzil. || (mec.) Metanetsiz, gayr-ı muhakkak. || **Château** – Dayanıksız, mütezelzil şey. = [ims.] Diş.

Branle [imz.] Sallanma, hareket. ◆ Harekete mübâşeret. ◆ Bir nevi raks. || **Être, se mettre en** – Teşebbüs etmek. || (mec.) **Mener le** – Bir işte ön ayak olmak. || **Donner le** – (Hakiki ve mecazî mânâlarıyla) Hareket etmek, tahrik etmek. || (bhr.) Tayfa yatağı. ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

En – Harekette. ◆ Faaliyette. ◆ Bir iş yapmak üzere. || **Sonner en** – Çanları mümkün olduğu derecede süratle çalmak.

Branlé,e [s.] Sallanan, müteharrik.

Branle-bas [imz.] (as.) Muharebeye hazırlanma. Bilhassa muharebat-ı bahriye hakkında müsta'meldir. (Bu mânâda – *de combat* dahi denir.) || (mec.) Alt üst olma, karmakarışıklık, adem-i intizam. (cm. des *branle-bas*)

Branlement [imz.] Sallama, sallanma, hareket.

Branler [ft.] Sallamak, tahrik etmek. || – **la tête** Tereddütte bulunmak. (Bu tabir eskimiştir.) || – **le menton** Yemek. ◆ Yaşamak. = [fl.] Sallanmak, hareket etmek. ◆ Karışıklık teşebbüsünde bulunmak. || – **dans la manche** Hâl ve mevkiinde sabit olmamak. || **N'oser** – Korkudan kımıldayamamak.

Branloire [ims.] Tartı salıncağı, tahterevalli. (*Balançoire* kelimesi daha müsta'meldir.) ◆ Demir körüğü kolu.

Braque [imz.] Tüyü kısa bir nevi zağar. = [i. – s.] Şaşkın, sersem.

Braquemart [imz.] Ehl-i Salib zamanında müsta'mel iki ağızlı ve enli bir nevi kılıç, kama. (El-yevm yalnız latife makamında kullanılır.)

Braquement [imz.] Çevirme, tevcih. ◆ Dikme.

Braquer [ft.] (Top ve dürbün gibi şeyleri) Hedefe, matlub olan noktaya tevcih etmek. ◆ (Nigâh hakkında) Dikmek, nasbetmek.

Bras [imz.] Kol, pazu. ◆ Kucak. ◆ Kuvvet, hüküm, nüfuz. ◆ Yardım, müzâheret, himaye. ◆ Nehir, deniz kolu. ◆ Kol şeklinde kulp ve sap vesâire. ◆ Duvara takılır şamdan. || (mec.) Kol ile çalışan adam, işçi. ◆ Çalışma, sa'y. || – **de mer** Boğaz. || **à** – ve **à force de** – El ile, makinesiz ve (mec.) cebren. || **à tour de** – Var kuvvetiyle. || **à** – **le corps** Ortasından, belinden. || **Recevoir à** – **ouverts** Hüsn-i kabul etmek. || – **dessus** – **dessous** Kol kola. || **Prendre le** – Kolundan tutmak. || **Avoir le** – **long** (Mecazi mânâsıyla) Kolu uzun olmak. || **Avoir sur les** – **s** Müşkil, can sıkıcı bir şey insanın başında olmak. ◆ Bir şeyle uğraşmaya, kendisini ona karşı müdafaaya mecbur olmak. || **Offrir, donner le** – Kolunu vermek. || **Les** – **s m'en tombent** Hayretim derece-i nihâyededir. || **Demeurer les** – **s croisés** Kolları bağlı durmak, hiçbir iş görmemek. || **Faire les beaux** – **s** Sahte etvar-ı azamet-kârânede bulunmak. ◆ Birtakım ca'lî ve gülünç nezaketlerle celb-i muhabbete çalışmak. || **Faire les grands** – **s** Nüfuz ve kuvvet iddiasında bulunmak. || **Tendre le** – Yardım etmek. || **Retenir, arrêter le** – Mani olmak. || **Les** – **de Morphée** Uyku. || **Les** – **du Seigneur** Sulehânın ölümü. || **Vivre de ses** – Sa'y-i destî ile geçinmek. || **à** – **raccourci** Gayet şiddetle, hiç merhamet etmeksizin. || **Avoir de bons** – (Tiyatro ıstılahında) Kollarını rahatça, serbestçe tahrik edebilen rakkas ve rakkaseler hakkında söylenir. || (as.) **Avoir une armée entière sur le** – Muharebe etmek için tamam bir orduya mâlik olmak. = [cm.] Kucak, âguş. || (mec.) Aşk, muhabbet. ◆ İzdivaç.

Brasé,e [s.] Lehimlenmiş, lehimli.

Brasement yahut **Brasage** [imz.] Lehimleme, lehim.

Braser [ft.] Lehimlemek. ◆ Yanmak, ısıtmak. (Bu mânâda eskidir.) = [fl.] (Ateş hakkında) Çıtlamak.

Brasero [imz.] (*zé*) (İspanyolcadan me'huz) Mangal.

Brasier [imz.] Yanmış ve kızgın kömür. ◆ Mangal. || (mec.) Pek hararetli, kızgın şey.

Brasillé,e [s.] Kızgın ateşte, korda pişmiş.

Brasillement [imz.] Denize akseden güneş ve ay ziyası. ◆ Denizde kayık ve küreğin hareketinden veya sâir bir cismin temasından hâsıl olan ziya-yı fosforî, yakamoz.

Brasiller [ft.] Kor ateşin üzerinde ızgarada pişirmek. = [fl.] (Deniz hakkında) Ayın yahut bir kevkebin ziyası aksiyle parlamak. ◆ Yakamoz etmek.

Bras-nu [imz.] Avam halktan adam. (cm. des *bras-nus*)

Brasque [ims.] Dökmeci kalıp kumu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Brasquer [ft.] Dökmeci kalıbına kum vaz' etmek.

Brassadelle [ims.] (as.) Tüfeğin baştan birinci bileziği.

Brassage [imz.] Biracılık.

Brassard [imz.] Kol zırhı, pazubent.

Brasse [ims.] Kulaç. ◆ Beş kadem tûlunda ölçü. ◆ İki kolu açarak yüzme. ◆ Sa'y-i dest, mahsul-i sa'y-i dest. || **Être sur les – s** Dibe dokunmak.

Brassé,e [s.] Biraya tahvil olunmuş. || (mec.) Hazırlanmış, kurulmuş. || (bhr.) Brasya olmuş.

Brassée [ims.] Bir kucak, bir kucak dolusu. || **à la** – Kollarıyla belinden yakalayarak.

Brassement [imz.] İhtilât, imtizac.

Brasser [ft.] Arpa suyu yapmak. ◆ Mâyiatı karıştırmak. ◆ Alelacele ve çok miktarda yapmak. || (bhr.) Serenleri yelkenin istikametine doğrultmak, brasya etmek.

Brasserie [ims.] Arpa suyu, bira fabrikası. ◆ Birahâne.

Brasserole [ims.] Kadın bileziği. (Eski kelime.)

Brasseur,se [i.] Arpa suyu, bira yapan ve satan adam, biracı. || (mec.) Entrikacı, bir şey tertip eden, kuran adam.

Brassiage [imz.] Kulaçla ölçme.

Brassicaire [s.] Lahanaya müteallik. = [imz.] Lahana tırtılı.

Brassière [ims.] Göğsü sıkı tutmak için kadınların giydikleri ve ufak çocuklara giydirilen dar ve kısa yelek. || **Donner à quelqu'un des – s de Sainte Catherine** Birisine mahrum olduğu cazibe ve letafet-i şebabı iade etmek. || **Être en** – İstenilen şeyi yapmaya imkân bırakmayan bir sıkıda, tazyikte bulunmak. = [cm.] Çanta kayışları.

Brassin [imz.] Arpa suyu fıçısı. ◆ Onun istîab ettiği miktar. ◆ Bir defada kaynatılan sabun.

Brasure [ims.] Lehimleme. ◆ Lehim yeri, kaynak.

Bravache [imz.] Yalandan kendini cesur göstermek isteyen adam, kabadayı.

Bravacherie [ims.] Yalandan cesaret iddiası, kabadayılık.

Bravade [ims.] Başkasını korkutmak için yiğitlikten dem vuruş, tehdit-âmiz fiil ve kavl.

Brave [s.] Yiğit, cesur, şecî, yarar. ◆ İyi, namuslu, mert. ◆ Büyük, külliyetli, câlib-i dikkat. ◆ Dikkatle ve güzel giyinmiş. || **Un – homme** Sade halli, safdil, mahdud bir adam. || **Un homme** – Cesur bir adam. || – **comme une noce, comme un jour de Pâques** En güzel bayramlık, yabanlık esvablarıyla süslenmiş. = [imz.] Yiğit adam. || **Faire le** – Cesurluk taslamak. ◆ Bî-lüzum âsâr-ı cesaret izhar etmek. || – **à trois poils** Cesareti mücerreb adam. (Ekseriya müstehziyâne kullanılır.) || **Le – des – s** Birinci Napolyon tarafından Mareşal Ney'e verilen lakap.

Bravement [h.] Yiğitlikle, yiğitçe. ◆ Maharetle, mahirâne. ◆ Cesurâne, şecîâne. ◆ Kuvvetle, iyi bir surette.

Braver [ft.] İstihfaf ve tahkir etmek, korkmamak, bir şahıs veya şeye karşı cesur davranmak. || (mec.) Meydan okumak. || **Se** – Birbirine meydan okumak.

Braverie [ims.] Süs, güzel elbise. ◆ Ca'lî cesaret.

Bravissimo [hd.] (mr. Bravo)

Bravo [hd.] (İtalyancadan me'huz) Aferin! = [imz.] Tahsin, takdir, aferin. (Sîga-i mübalağası olan *Bravissimo* dahi müsta'meldir.)

Bravo [imz.] Para mukabilinde diğerlerini tahkir etmeyi, onlara tecavüz ve taarruz eylemeyi taahhüt eden adam (cm. des *bra-vi*)

Bravoure [ims.] Yiğitlik, cesaret, şecaat. = [cm.] (Müstehziyâne) Cesaret iddiaları.

Brayé,e [s.] Katran sürülmüş. ◆ Mayasız ekmek.

Brayer [ft.] (bhr.) Katran sürmek, katranla kalafat etmek.

Brayer [imz.] Çan tokmağının bağlı bulunduğu kayış. ◆ Sancak kayışı. || (crh.) Kasık bağı, lifâfe-i fıtık.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Brayette [ims.] Don ve pantolonun önündeki yırtmaç.

Brayeux,se [s.] Çamurlu, murdar. (Eski kelime.)

Brayon [imz.] Tilki ve sansar kapanı.

Bread-pudding [imz.] (İngilizceden me'huz) (*brèd-pou-dingh*) Ekmek içi, süt, şeker ve kuru üzümden yapılmış bir tatlı.

Bread-sauce [imz.] (*brèd-sô-ce*) (İngilizceden me'huz) Ekmek içinden, sütten, et suyundan, tereyağından yapılıp tuz ve karabiberle karıştırılmış salça.

Break yahut **Brek** [imz.] (*brèk*) (İngilizceden me'huz) Arka ciheti iki sıralı bir nevi açık araba, brik.

Breant (mr. Bruant)

Brebis [ims.] Dişi koyun, marya. ◆ Gayet sâmimi kadın, gayet masum kız, çocuk. || (mec.) Bir reis-i rûhânînin taht-ı idaresinde bulunan Hıristiyan reaya. || – **galeuse** (mec.) İctinab olunacak adam. || **Faire un repas de** – Bir şey içmeksizin taam etmek. || **C'est la** – **du bon Dieu** Sade ve zavallı bir adamdır. || – **comptées, le loup les mange** Sakınan göze çöp düşer.

Brèche [ims.] (as.) Gedik. ◆ Rahne. ◆ Yol. ◆ Bıçak ve kılıç vesâirenin kırık mahalli. || (mec.) Sekte, rahne, zarar ve ziyan. || (m.) Muhtelif renkte taşlardan mütehaccir kaya, küsâre; – **s osseuses** Küsârat-ı azmiye. || **Mourir sur la** – Saff-ı harpte vurulup ölmek. || **Battre en** – Topa tutmak. ◆ Şedîden cerh ü red etmek. || **Faire** – Top darbesiyle rahne açmak ve (mec.) îras-ı zarar ve halel etmek. || **Être toujours sur la** – Daimi bir mücadele ve cehdde bulunmak.

Brèche-dent [s.] Ön dişlerinin bir veya birkaçı düşük, sınık dişli, gedik. (cm. des *brèche-dents*)

Brechet [imz.] (tşr.) Hayvanatın kuyruksokumu kemiği, paldım kemiği. [?] ◆ Mide.

Bredi-breda [h.] Acele ile ve karmakarışık olarak: **Raconter une chose** – Bir şeyi acele ile ve karmakarışık nakletmek.

Bredidin [imz.] (bhr.) Birkaç makaralı palanga.

Bredissure [ims.] (t.) Diş etlerinin avurtlar ile yapışık olması, telâsuk-ı fekkeyn.

Bredouillage [imz.] Pek çabuk ve sözleri belli ettirmeyecek surette söyleyiş.

Bredouille [ims.] (Tavla oyununda) Mars. ◆ Avcının dolaşıp av vuramaması. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Birkaç cümleden ibaret vazife. || **Dire à quelqu'un deux mots et une** – Birisine karşı içindekileri boşaltmak. (Az müsta'meldir.) = [s.] Mars olmuş. || (mec.) Tehî-dest, mahrum, gayr-ı muvaffak. || **Se coucher** – Aç yatmak. ◆ Sarhoş yatmak.

Bredouillement [imz.] Çabuk ve anlaşılmaz surette söyleyiş. || (t.) Sagsaga.

Bredouiller [fl-ft.] Çabuk ve anlaşılmaz surette söylemek.

Bredouilleur,se [i.] Çabuk ve anlaşılmaz surette söyleyen adam.

Breeder [imz.] (*brîdeur*) (İngilizceden me'huz) Beygir yetiştiren adam, cambaz.

Bref [imz.] Papanın emirnâmesi. ◆ İcra-yı âyin esnasında okunacak ed'iyeyi hâvi risale. || (bhr.) Kadîmen seyr-i sefâin ruhsatnâmesi.

Bref,ève [s.] Kısa, muhtasar. ◆ Maksadını muhtasaran ifade eden. ◆ Az süren, çabuk biten. ◆ Kısa ve âmirâne. ◆ Maksur (sadâ yahut hece). || **En** – Hülâsaten. || **Être** – Muhtasar söylemek, uzatmamak. = [h.] Hâsılı, hülâsa-i kelâm. ◆ Hülâsaten. || **Parler** – Muhtasar ve âmirâne bir surette ve huşûnetle söylemek. = [ims.] Maksur hece.

Brégin [imz.] Bir nevi sık ağ. (*Brégier* ve *Brége* dahi denilir.)

Bregma [imz.] (tşr.) Farak, kımme-i re's.

Bréguet [imz.] Brege tarafından imal olunan cep saati. = [s.] Brege fabrikasından çıkmış yahut o tarzda, o biçimde.

Bréhaigne [i. – s.] (*bré-è*) Kısır (hayvan). ◆ (Latife tarzında) Kısır kadın.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Brelage [imz.] Bağlama, rapt, bent. ◆ İp düğümü.

Brelan [imz.] Bir nevi kâğıt oyunu ve bu oyun ile daha bazı sâir oyunlarda mesela üç birli, üç ikili gibi birbirine benzeyen üç kâğıdın oyuncunun elinde toplanması. ◆ Kumarhâne. ‖ (mec.) Birbirine müşâbih üç şeyin içtimâı. ◆ Eser-i tesadüf, tesadüfe bağlı şey.

Brelander [fl.] Kâğıt oyununun müptelâsı olmak, kumarbazlık etmek.

Brelandier,ère [i. – s.] Kâğıt oyunu müptelâsı, kumarbaz.

Brelandinier,ère [i.] Sokak satıcısı. (Eski kelimedir.) ◆ Batî adam.

Brelique-breloque [h.] Nizamsız, karmakarışık.

Brelle [ims.] Küçük kereste salı.

Breloque [ims.] Az değerli ziynet, cici bici. ◆ Saat kordonunun ucuna takılan madalyon vesâire.

Breleque (mr. Berloque)

Breluche [ims.] Pamukla karışık yünden bir nevi kumaş.

Brème [imz.] Sazan, çapak balığı. ‖ – **de mer** (mr. Canthère)

Brèmes [ims. – cm.] Oyun kâğıdı.

Brèmier [imz.] Oyun kâğıdı imal eden adam.

Breneux,se [s.] Pis, murdar. ‖ (mec.) Mülevves, mugayir-i ahlak.

Brenne [imz.] Reis, baş.

Brequin [imz.] Mıskab dili.

Bresce [ims.] Peteğinden ayrılmamış bal. (Eski kelime.)

Brésil [imz.] Brezilya'nın kırmızı boya için müsta'mel bir nevi ağacı, bakkam. ◆ İste kurutulmuş sığır eti.

Brésillé,e [s.] Bakkam ile boyanmış. ◆ Ufak ufak doğranmış, kırılmış. ◆ Toz olmuş.

Brésiller [ft.] Bakkam ile boyamak. ◆ Ufak ufak kırmak. ◆ Doğramak. ◆ Toza tahvil etmek.

Brésillet [imz.] Bakkamın âdisi, haşeb-i Brezilya.

Bresseaux [imz. – cm.] Çapari denilen olta.

Breste [ims.] Ökse ile kuş tutma.

Bretaille [fl.] Sık sık ve bilâ-sebep kılıç çekmek. ◆ Silah talimine gitmek. ◆ Sık sık düello etmek.

Brétailleur [imz.] Sık sık ve bilâ-sebep kılıç çeken, ikide birde sell-i seyf eden adam.

Bretauder [ft.] Pek derin ve intizamsız kırpmak. ◆ İğdiş etmek. ◆ Hayvanın kulak veya kuyruğunu kesmek.

Bretèche yahut **Bretesche** [ims.] Kurun-ı Vustâ'da kale bedenlerinde düşman tarafından açılan rahneler kurbunda yapılan ahşap istihkâm ki buradan vuku bulacak hücuma müdafaa maksadıyla inşa edilir idi, bir kalenin etrafını müdafaaya mahsus ahşap istihkâm.

Bretelle [ims.] Tüfek vesâire askı kayışı. ◆ Pantolon askısı. ‖ **Il en a jusqu'aux – s, pardessus les – s** Birtakım fena işlere girişmiştir. ◆ Gayet sarhoş bir adam hakkında ıtlak olunur.

Bretellerie [ims.] Askı, kemer, kayış, bağ gibi şeylerin yapmasına mahsus fabrika ve bu sanat.

Bretesser [ft.] (as.) Tahkim etmek. ◆ Müdafaa ve himaye eylemek. (Eskidir.)

Breton,ne [i. – s.] Britanyalı. ◆ Kurun-ı Vustâ'da düello şahidi. ◆ Britanya dukalarının sikkesi.

Bretonnant,e [s.] Eski lisan, âdât ve ahlakı muhafaza etmiş olan Britanya taraflarına ve ahalisine ıtlak olunur.

Brette [ims.] Uzun ve namlusu ensiz bir nevi kılıç. (Fi'l-asl Britanya'ya mahsus olmakla bu nam verilmiştir.)

Brettelé,e [s.] Dişli keserle yontulmuş, taranmış. ◆ Tırtıllı.

Bretteler [ft.] Dişli keserle yontmak, taramak. ◆ Kuyumculuğa dair bir şeyin etrafını dişli, tırtıllı yapmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bretter [fl.] Kavga ve mübârezeyi sevmek, pek sık ve sebepli sebepsiz kavgaya girişmek.

Bretteur [imz.] Kavgayı çok seven adam, kavgacı. ◆ *Brette* denilen kılıç ile müsellah düellocu. ◆ Düello silahı.

Breuil [imz.] Çitle muhat orman yahut fundalık.

Breuvacher [fl.] Meyhâneden meyhâneye dolaşıp içki içmekle vaktini geçirmek.

Breuvage [imz.] İçilecek şey, meşrub. ◆ İçilecek ilaç, şerbet. ◆ Mâyiat-ı ilacî.

Brève [ims.] (sr-ar.) Maksur, sâit harf veya hece. || **Observer les longues et les** – **s** Gayet merasim-perest, teşrifat-perest olmak.

Brevet [imz.] Berat, nişan ve rütbe fermanı. ◆ Buyruldu. ◆ İmtiyaz. || – **de capacité** Ehliyetnâme. || – **d'invention** İhtirâ beratı. || – **d'état** – **major** Erkân-ı Harp buyruldusu. || – **d'amélioration** İkmâl imtiyaznâmesi.

Brevetable [s.] Hakkında ihtirâ beratı istihsal edilebilir.

Breveté,e [i.] Bir berat veya buyrulduyu hâmil, hâiz. ◆ Sahib-i imtiyaz. || **Officier** – Buyruldulu zâbit (bizde binbaşının mâdunu).

Breveter [ft.] Berat veya ferman vermek. ◆ İmtiyaz vermek. || (mec.) … diye tanımak.

Bréveux [imz.] Çağanoz ve ıstakoz tutmaya mahsus zıpkın.

Bréviaire [imz.] Mabedde her gün okunan ed'iye vesâire. ◆ Bu duaları hâvi kitap. || (mec.) Çok okunan kitap. || **Homme de** – Kiliseye mensup adam. || **Matière à** – Dine ait mevzu.

Brévier [ft.] İhtisar etmek. (Eskidir.)

Brévipennes [imz. – cm.] (tt.) Seğirtici kuşlar cinsi, tuyur-ı âfire fırkası.

Brévité [ims.] (sr.) Bir harf-i sâit veya hecenin yavaş ve az telaffuz olunması, meddin zıddı, kasr.

Bréviuscule [s.] Kısaca. (Pek kısa olan bir şey hakkında müstehziyâne isti'mal olunur.)

Bribe [ims.] Büyük ekmek parçası. ◆ Az miktarda bir şey. = [cm.] Yemek artığı. || (mec.) Bir kitaptan alınıp sırasız zapt ve telif olunan ibareler veya tabirler.

Bric-à-brac [imz.] Satılan her nevi çerçi. ◆ Gayet muhtelif esas-ı beytiyenin bir yerde bulunuşu. || **Marchand de** – Çerçici (bugün bunun yerine ihtisâren *Un B à B* kullanılmak taammüm ediyor).

Bricabracomanie [ims.] Tuhaf, nadide şeyleri satın alıp koleksiyon yapmak, toplamak iptilâsı, merakı.

Bric et de broc (de) [h.] Şöyle böyle, şundan bundan, dereden tepeden.

Brick [imz.] İki direkli yelken gemisi, brik.

Bricole [ims.] Koşum göğüslüğü. ◆ Bir güllenin, bir merminin bir yere çarptıktan sonra geri dönmesi, sıçraması. ◆ Bilardonun kenarına çarptıktan sonra bir bilanın diğer bila ile karambol etmesi. ◆ Bir şey kaldırmak için omuzlara geçirilen arkalık, omuzluk kayışı. ◆ Geyik ve ona müşâbih hayvanları tutmaya mahsus kement. || (mec.) Hile, hud'a, dolambaç tarik. ◆ Uzun bir tecrübe, sa'y sayesinde kesbedilen maharet. || **De** – yahut **Par** – Doğrudan doğruya olmayarak, dolayısıyla. || (as.) – **de canonnier** Topçu neferi koşum göğüslüğü. || – **balistique** veya **Tire de** – Sektirme, sektirme endahtı. || – **offensive** (as.) Bir nevi katapult. ◆ Bir nevi sapan. (Kurun-ı Vustâ'ya mahsus olup zeytin, palamut şeklinde kurşun endaht eder idi.)

Bricoler [fl.] Topu duvara vurup sektirerek veyahut bilardoda bilaya ters falso vererek oynamak. ◆ Vurduktan sonra sıçramak, dönmek. ◆ Muayyen bir mesleği olmayıp her işi tutmak. || (mec.) Gizli vesâit isti'mal etmek, hile etmek, aldatmak. || – **le chemin** Sarhoş bir adam gibi iki tarafa sapa sapa gitmek.

Bricolier [imz.] Her türlü sanat ile meşgul olan, güç bela para bulup geçinen adam.

Bridage [imz.] Gem vurma.

Bride [ims.] Gem, licam, başlık takımı. ◆ Harçlı düğme iliği. ◆ Takke bağı. ◆ Oluk vesâire çemberi, kuşağı. || (mec.) Zapt, idare, zimam-ı idare, zimam-ı umur. ◆

Mümânaat. ‖ Tourner – Geri dönmek ve (mec.) birdenbire tebdil-i hareket etmek. ‖ Aller à – abattue, à toute – Doludizgin gitmek. ◆ Gayet süratle gitmek. ‖ Tenir en – Dizginini toplamak, zapt ve idare altında tutmak. ‖ Lâcher la – Dizginini koyuvermek, serbest bırakmak. ‖ Mors de – Gem ağızlığı. ‖ – de rechange Yedek suluk zinciri. ‖ Rênes de – Gem dizginleri. ‖ – de filet Kantarma dizginleri. ‖ – de bassinet Tava burunu (çakmaklı tüfeklere mahsus). ‖ – d'épaulette Apolet rapt kaytanı. ‖ Aller – en main İhtiyatla ve mutabassırâne hareket etmek. ‖ – à veaux Nâ-makul esbab ve delâil. ◆ Gülünç hikâye, ahmaklık, budalalık. ‖ La – sur le cou Bilâ-mani, serbestçe. ‖ Se tenir à la cinquième – Hayvanın saçlarına sarılıp tutmak ve (mec.) son vesâite müracaat etmek. ‖ Main de la – Sol el. ‖ Goûter la – Dizgine, geme alışmak. = [cm.] (crh.) Licamat.

Bridé,e [s.] Gemli, gemi geçirilmiş. ‖ (mec.) Zapt altında bulunan. ‖ La bécasse est – e O budala tuzağımıza düştü.

Brider [ft.] Takmak, başlık vurmak. ◆ Pek sıkmak, serbestçe harekete mani olmak. ‖ (mec.) Zapt altında tutmak. ◆ Bağlamak. ‖ – son cheval, son âne par la queue İşe ters başlamak. ‖ Kapamak: – la lourde Kapıyı kapamak. ‖ – une forteresse Bir kalenin bir veya birkaç mahrecini seddetmek.

Brid'oison [imz.] Ahmak adam.

Bridon [imz.] Hafif gem.

Brie [ims.] Fransa'nın nefis bir nevi peyniri.

Brie [ims.] Hamuru dövmeye mahsus ekmekçi tokmağı.

Brief,ève [s.] Az süren, kısa, muhtasar. (Elyevm gayr-ı müsta'mel gibidir.) ‖ En – Çok geçmeden, yakında.

Brier [ft.] Hamuru ekmekçi tokmağıyla dövmek.

Brièvement [h.] Kısaca, muhtasaran.

Brièveté [ims.] Kısalık, az sürme. ◆ İhtisar.

Brifaud yahut Brifaut [imz.] Obur adam. ◆ Terbiyesiz çocuk. ◆ Av köpeği.

Brife [ims.] Kocaman ekmek parçası. ◆ Dehşetli bir iştihâ.

Brigade [ims.] (as.) Liva. ◆ Jandarma onbaşı takımı. ◆ Limanda işler amele veya tayfa takımı. ◆ Général de – Mirlivâ.

Brigadier [imz.] Süvari, topçu veya jandarma onbaşısı. ◆ Mukaddemâ küçük bir zâbit. ◆ Amele başı, iş başı.

Brigand [imz.] Haydut, şakî. ‖ (mec.) Mürtekib ve gaddar adam. ◆ Yırtıcı hayvan. ◆ Müntahil.

Brigandage [imz.] Haydutluk, şekavet, eşkıyalık. ◆ Yağma, yağmagerlik. ‖ – habituel Şekavet-i müstemirre. ‖ (mec.) İrtikâb. ◆ Gadr, cebr.

Brigandeau [imz.] Küçük mikyasta haydut. ◆ Çapkın.

Brigander [fl.] Haydutluk etmek. ◆ Haydutça harekette bulunmak.

Brigandine [ims.] Bir nevi göğüs zırhı.

Brigandinier [imz.] Haylaz, çapkın.

Brigantin [imz.] (bhr.) Küçük brik, çektirme.

Brigantine [ims.] (bhr.) Randa yelkeni.

Brignole [ims.] Fransa'nın Brinyol[80] eyaletinde çıkan bir eriğin kurusu.

Brigue [ims.] Hile, desise, dolap. ◆ Bir desise kuran adamların heyeti. ◆ Rüşvet ve iğfal ile bir iş yaptırış. ◆ Teşebbüs-i âşıkane. (Bu mânâda el-yevm gayr-ı müsta'meldir.)

Briguer [ft.] Bir şeyi desise veya rüşvetle ele geçirmeye çalışmak. ◆ Şiddetli talep ve iddiada bulunmak. ◆ Hileler, dolaplar kurmak.

Brigueur,se [i.] Desisekâr, dessas.

Brillamment [h.] Parlak bir suretle. ‖ (mec.) Şan ve şöhretle, şerefle.

Brillant,e [s.] Parlayan, parlak, revnaklı. ‖ (mec.) Şanlı, şaşaalı. ◆ Âlâ, mükemmel. ◆

80 fr.: *Brignoles*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hayal-firib. ◆ Mesut, bahtiyar. = [imz.] Parlaklık, revnak, şaşaa. ◆ Pırlanta. ◆ Pırlanta gibi parlayan şey. ◆ Kupa altılısı. || Faux – Yalancı elmas.

Brillanté,e [s.] Parlak hâle konmuş, aldatıcı bir şaşaa verilmiş. ◆ Pırlanta suretinde tıraş olmuş (elmas). = [imz.] Pamuktan mamul bir nevi pike.

Brillanter [ft.] Parlatmak, parlak etmek, muğfil bir şaşaa vermek. ◆ Elması tıraş etmek, pırlanta hâle koymak. || (mec.) – le style İbareyi tezyin etmek, münasebetsiz tezyinata boğmak.

Brillantine [ims.] Kolalı ve parlak astar bezi. ◆ Saç ve sakalı parlatmaya mahsus kokulu bir yağ, briyantin.

Briller [fl.] Parlamak. ◆ Zâhir olmak. || (mec.) Şanlı ve revnaklı olmak. ◆ Tefevvuk etmek. || Faire – Vasıta-i celp veya teşvik gibi göstermek ve (mec.) şaşaa-bahş, revnak-bahş olmak. || – par son absence Gaybûbeti gayr-ı mahsus geçmeyen kayıp bir şey veya bir adam hakkında müstehziyâne bir surette söylenir.

Briller [fl.] (Köpek hakkında) İyi avlamak. ◆ Meşalelerle avlamak.

Brimade [ims.] Avrupa'ca mekâtib-i askeriyede şâkirdanın eskileri tarafından yenilerine tahmil olunan vezâif ve hizmetler, şâkirdanın veya acemi efradın hasr ve tazyiki. (El-yevm memnûdur.)

Brimard [imz.] Cellat.

Brimbale yahut **Bringuebale** [ims.] Tulumba kolu, manivelası.

Brimbalement [imz.] Sallama, tahrik.

Brimbaler [fl.] Bir çanı veya gürültü eden diğer bir şeyi muttasıl tahrik etmek. = [fl.] Sallanıp durmak.

Brimber [fl.] Öteye beriye gidip gelmek. (Eskidir.)

Brimborion [imz.] Küçük ve değersiz şey. ◆ Nüfuzsuz, hükümsüz, iktidarsız adam.

Brime [ims.] Köpük.

Brimer [ft.] (Mekâtib-i askeriyede eski şâkirdan hakkında) Yeni şâkirdana vazife verip çalıştırmak, şâkirdanı, acemi efradı hasr ve tazyik etmek. || Faire – Köpürmek. ◆ Değerli göstermek.

Brin [imz.] (nb.) Fışkın, sürgün, filiz. ◆ Dal ve budakları olmayıp fidan gibi olan ağaç veya çalı. || (bhr.) Halatın katları. ◆ İnce sap. || (mec.) Değersiz, ehemmiyetsiz, az şey. || Un – de Biraz, bir parça. || Un beau – d'homme, de fille Fidan gibi adam, kız. || Pas un – Hiç, zerre kadar. || – à – Azar azar.

Brinde [ims.] Birinin sıhhatine içilen bâde. ◆ Şişe. || Être dans les – s Sarhoş olmak.

Brin-d'estoc [imz.] (as.) Kısa saplı harbi. ◆ Nîm mızrak. ◆ Demirli uzun değnek. (Eskidir.)

Brindille [ims.] İnce dal.

Brindisi [imz.] Taam ve işret esnasında çalınan hava ve söylenen şarkı. ◆ Aşkına, sıhhatine bâde-nûş olma.

Bringue [ims.] Fena, gösterişsiz beygir. ◆ Uzun boylu, zayıf, biçimsiz kadın. || En – İntizamsız, parça parça ve (mec.) fena hâlde.

Bringuebale [ims.] (mr. Brimbale)

Brio [imz.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Parlaklık. ◆ Germî, hararet, hayat.

Briolette [ims.] Armut şeklinde yontulmuş elmas, armudî elmas, peru.

Brioche [ims.] Yumurtalı ve yağlı francala, briyoş. || Faire une – Musikide bir hata yapmak. ◆ Beceriksizlik, hata etmek.

Brion [imz.] (mr. Bryon)

Brique [ims.] Tuğla. ◆ Tuğla şeklinde olan şey. || (mec.) Binaya teşbih edilen bir küllün kısmı, cüzü. || – crue Çiğ tuğla. ◆ Kerpiç. || – réfractaire Erimez, kırılmaz tuğla, inat tuğlası. (Bilhassa fırın inşaatında kullanılır.) || – de savon Sabun kalıbı. || Farine de – Horasan. || – pilée Yağlı tuğla tozu (silah üzerindeki pasları çıkarır).

Briquet [imz.] Çakmak. ◆ Her ne suretle olursa olsun ateş çıkaran alet. ◆ Bir nevi kısa piyade kılıcı. ◆ Tilki ve porsuk avı için kulla-

nılan köpek. || Battre le – Çakmak çakmak. ◆ Yürürken topuklarını birbirine çarpmak.

Briquetage [imz.] Tuğla bina. ◆ Tuğladan. ◆ Tuğla renginde. ◆ Tuğla taklidinde sıva.

Briqueté,e [s.] Tuğla renginde. ◆ Tuğla taklidinde (sıva).

Briqueter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Tuğla rengini vermek. ◆ Tuğla taklidinde sıvamak. ◆ Tuğla döşemek.

Briqueterie [ims.] Tuğla fabrikası.

Briquetier [imz.] Tuğlacı.

Briqueton [imz.] Tuğla parçası. ◆ Tuğla biçiminde kalıplarla yapılan bir İngiliz peyniri.

Briquette [ims.] İhrak kerpici. (Maden kömürü tozu ile yağlı topraktan imal olunup mahrûkat yerine kullanılır.)

Bris [imz.] Zorla kırma, şikest. ◆ Yıkma, delme. ◆ Kırık. ◆ Fekk. ◆ Kırılmış bir şeyin parçaları. ◆ Kazazede sefine parçası. || – des scellés Fekk-i mühür. || – de prison Mahbesten zor ile firar veya firar teşebbüsü.

Brisant [imz.] Deniz dalgalarının sathına çıkmış kaya ki sular buna çarparak kırılır. ◆ Dalgaların şiddetle savletini kırmak için denize dökülmüş taş, kaya gibi şeyler, döküntü.

Brisant,e [s.] Sert (barut).

Brisaque [imz.] Her şeyi kıran adam.

Briscambille [ims.] Bir nevi iskambil oyunu.

Brise [ims.] Hafif ve serin rüzgâr, meltem. || – carabinée Gayet şiddetle esen rüzgâr.

Brisé,e [s.] Kırılmış, kırık. ◆ Katlanan, açılıp kapanan. ◆ Yorgun. ◆ Mükedder, meftur. ◆ Kesik kesik. ◆ Şikeste, meksur. ◆ Mahvolmuş, bitmiş. || (as.) Münâvebeten zevâyâ-yı hariciye ve dâhiliye teşkil eden hutut-ı müstakimeden müteşekkil istihkâm-ı musattahî. || Marchandises – es Çalınmış eşya ve emtia.

Brise-cou [imz.] Kolayca düşülen merdiven, yer. ◆ At cambazı. (cm. des *brise-cou*)

Brisées [ims. – cm.] Avcının av yerini tanımak için kesip bıraktığı dallar. ◆ İz, eser. || Suivre les – de quelqu'un Birinin gittiği yola gitmek, birine peyrev olmak. || Aller, courir, marcher sur les – de quelqu'un Birine rekabet etmek. || Reprendre ses –, revenir sur ses – Fasıla verilen, bırakılan bir işe, bir teşebbüse, bir tarz-ı hayata tekrar mübâşeret etmek.

Brise-glace [imz.] Köprü ayaklarının nehrin geldiği tarafa doğru olan mahmuzu, köprü ayağı siperi. ◆ Sâbih buz parçalarını dağıtmak üzere bir sefinenin burnundaki mahmuz.

Brise-lame [imz.] Bir limanın önünde dalgaların şiddetini kesen rıhtım, dalgakıran (seddi). (cm. des *brise-lames*)

Brisement [imz.] Kırma, kırılma, kesir. ◆ Dalganın bir kayaya vurup çatlaması, deniz döküntüsü. || – de cœur Şiddetli gam, keder; inkisar-ı kalp.

Brise-mottes [imz.] Tarlada sabandan çıkan iri toprak parçalarını kırmaya mahsus üstüvâne, kesek tokmağı. (cm. des *brise-mottes*)

Brisemur [imz.] (as.) Duvar yıkan (doğru endahtlı bir fem-i nârî).

Brisemuraille [ims.] (mr. Brisemur)

Brise-pierre [imz.] (crh.) Mesanede hâsıl olan taşı kırmaya mahsus alet, kâsir-i hacer.

Briser [ft.] Kırmak. ◆ Paralamak, hurdahaş etmek. || (mec.) Yormak, taciz ve rahatsız etmek. ◆ Birdenbire kesmek. ◆ Duçar-ı felaket etmek. ◆ Fütur getirmek. ◆ İmha etmek. || – le cœur Gönül kırmak. || – ses fers Esaretten kurtulmak. || – un discours Bir sözü kesmek. = [fl.] (Dalga hakkında) Kayaya veya birbirine çarpıp çatlamak, telâtum etmek. || (mec.) Adem-i muvaffakiyete duçar olmak. || – sa canne Firar etmek. || – la laine Yünü ayıklayıp bükülecek hâle getirmek. || – avec quelqu'un Birisiyle kat'-ı ülfet etmek, artık görüşmez olmak. || Brisons là Söze hitam verelim. || Se – Kırılmak. ◆ (Dalga hakkında) Çatlamak. ◆ (Kapak ve kanat hakkında) İkiye katlanmak. || (ht.) (Ziya vesâire hakkında) Münkesir olmak.

Brise-raison [imz.] Nâ-makul sözler söyleyen adam. (cm. des *brise-raison*)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Brise-scellé [imz.] Mühürlü olan bir şeyi hırsızlık niyetiyle açan, fekk-i mühür eden adam. ◆ Mühr-i resmîyi fekkeden kimse. (cm. des *brise-scellés*)

Brise-tout [imz.] Eline geçen her şeyi kıran adam, ziyankâr. (cm. des *brise-tout*)

Briseur [imz.] Kıran. || – **d'images** Büt-şiken, kâsir-i asnam.

Brise-vent [imz.] Rüzgâr siperi. (cm. des *brise-vent*).

Brise-verrous [imz.] Müteaddit firarlarıyla meşhur mahpus, mahkûm. (cm. des *brise-verrous*)

Brisis [imz.] (m.) Çatı makaslaması köşesi, çatı mâhîsi.

Briska [imz.] (Rusçadan me'huz) Açık ve hafif bir araba, briçka.

Brisoir [imz.] Keten tokmağı, filariz.

Brisque [ims.] Bir nevi kâğıt oyunu. ◆ Bu oyunun kozu. ◆ Bezik oyununda kâğıdın birli ve onlusu.

Bristol [imz.] Bristol kâğıdı.

Brisure [ims.] Kırık. ◆ Bir şeyin katlandığı ve büküldüğü yeri. ◆ Gemi direğinin birkaç parçadan mürekkep olması, eklemeleri. ◆ İptidâ edilen alışverişlerin bedelini tamamen verip sonra külliyetli bir şey iştirâ ile bedelini vermemekten ibaret dolandırıcılık. || (as.) Kisre-i istihkâmiye, kisre.

Britannique [s.] İngiltere'ye mensup ve müteallik.

Brize [ims.] (nb.) Bir nevi sarıyonca.

Broc [imz.] (*c* okunmaz) Alelâde şarap yahut diğer bir mâyi vaz'ına mahsus kulplu kap, ufak güğüm. ◆ Bu kabın istîab ettiği miktar.

Broc [imz.] (*c* okunur) **De – en bouche** Şişten ağza, yani pek çabuk, derhal. (Bu tabirde *broc* kelimesi *broche* yerine müsta'mel olup şiş demektir.)

Brocantage [imz.] Köhne şeyler alıp satma, koltukçuluk. ◆ Madrabazlık.

Brocante [ims.] Amelenin iş saatlerinden hariç vakitlerde kendi hesapları için yaptıkları ufak tefek şeyler. ◆ Ehemmiyetsiz alışveriş. ◆ Köhne şeyler alışverişi.

Brocanté,e [s.] Birkaç kere alınıp satılmış, müsta'mel.

Brocanter [ft-fl.] Köhne şeyler almak, satmak, koltukçuluk etmek.

Brocanteur,se [i.] Köhne şeyler alıp satan veya mübâdele eden adam, koltukçu.

Brocard [imz.] Dokunaklı ve acı istihzâ. (mr. Broquart)

Brocard [imz.] Maden külçelerinin kırıldığı mahal, kırmahâne.

Brocarder [ft.] Acı istihzâlarla dokunmak. || **Se** – Yekdiğeriyle istihzâ etmek.

Brocardeur,se [i.] Acı istihzâlarla dokunan adam.

Brocart [imz.] Dîbâ denilen ipek kumaşı.

Brocatelle [ims.] Hafif dîbâ kumaşı. || (m.) İspanya'nın somaki mermeri.

Brochage [imz.] Kitabın eczasını kâğıt kap ile teclid, kâğıt ile kaplama.

Brochant [smz.] Nakış gibi üstten yapılan. ◆ Şişte kebap eden. ◆ Alelacele yapan. || – **sur le tout** Bundan fazla.

Broche [ims.] Kebap şişi. ◆ İğ. ◆ Mekik. ◆ Çorap iğnesi. ◆ Tıkaç. ◆ Kilit dili. ◆ Broş; kadınların tuvalet için kullandıkları büyük iğne. ◆ Kıymetleri yüz franktan dûn olan tahvilat-ı ticariye (poliçe ve emsali). || (as.) Bir köprü sehpası aksam-ı muhtelifesini birbirine rapt için kullanılan sivri demir kol; – **de sûreté** Emniyet mili; – **à expansion** İnbisat, imtidad mili. = [cm.] Domuzun ağzından dışarı çıkan dişleri.

Broché,e [s.] Dokunuşta sırma veya ipek ile tezyin olunmuş (kumaş). ◆ Ciltsiz olarak kâğıt kap dikilmiş (kitap), ecza. ◆ Çabuk ve dikkatsiz yapılmış, çırpıştırılmış.

Brochée [ims.] Bir şişlik kebap.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Brocher [ft.] Esna-yı nescde sırma veya ipekle kumaş tezyin etmek. ◆ Örmek. ◆ Beygirin ayağına nal mıhlamak. ◆ Öküzü, koyunu zebh ettikten sonra şişirmek için derisine delik açmak. ◆ Bir kitabın eczasını dikip kâğıtla kaplamak. ◆ Aceleten yapmak, çırpıştırmak. || – **sur le tout** Zâid olmak, beyhûde şeylere lüzumsuz yere ilave edilmek.

Brochet [imz.] Turna balığı.

Brocheter [ft.] Büyük iğne ile iliştirmek. ◆ Şişte kebap etmek.

Brocheton [imz.] Küçük turna balığı.

Brochette [ims.] Küçük şiş. ◆ Kuş yavrularına yem vermeye mahsus şişçik. || **élever quelqu'un à la** – Birini naz ve nimetle büyütmek.

Brocheur,se [i.] Kitapların eczasını toplayıp diken işçi.

Brochoir [imz.] Nalbant çekici.

Brochure [ims.] Kitapların eczasını toplayıp dikme ve bu dikicilik sanatı. ◆ Ciltsiz ve kâğıt kaplı ufak kitap, risale. ◆ Kumaşın esna-yı nescde sırma veya ipekle yapılmış nakışları.

Brochurier [imz.] (Fena makamda) Küçük risaleler kaleme alan kimse.

Brocoli [imz.] İtalya karnabaharı, kara lahana.

Brodé,e [s.] İşlenmiş, nakışlı. || (mec.) Tevsi' edilmiş. ◆ Müterâfik, müzeyyen.

Brodequin [imz.] Eski mudhike oyuncularının giydikleri bir nevi mest. ◆ Önü açık, bağlı (kopçalı) ve uzun konçlu potin, ki ayağa iyice olmak ve kolay giyilip çıkarılmak gibi muhsinatı câmi olduktan başka çamurluk, tozluk isti'maline de hâcet bırakmaz. ◆ Sıcak bir ayak banyosundan sonra ayakta hâsıl olan kırmızılık. || (mec.) Mudhike. || **Chausser le** – Mudhike oyununda oynamak yahut böyle bir eser yazmak.

Broder [ft.] Gergefte nakış, sırma işlemek, gergef işlemek. ◆ Nakışa benzemek. || (mec.) Bir nakil ve rivayeti tafsil ve tezyin etmek. ◆ Tezyin etmek, güzelletmek. || **Se** – Nakış işlenmek. ◆ Nakışlı gibi olmak. || (mec.) Süslenmek, tefâhur etmek. || **Se – sur toutes les coutures** Süslenmek, tefâhur etmek. || **Métier à** – Gergef.

Broderie [ims.] İşleme, gedme, nakış. ◆ Sırma işleme. ◆ Karışık şey. || – **fine** Oya, sûzenî. || (mec.) Bir nakil ve rivayetin tezyin ve tafsili.

Brodeur,se [i.] Gergefte nakış işleyen, nakışçı.

Brodoir [imz.] Nakış işlemeye yarayan ipek yumağı veya ibrişim makarası. ◆ Şerit tezgâhı.

Brogues [ims. – cm.] İskoçya köylülerinin giydikleri çarık.

Broi [imz.] Tuzak. (Eski kelime.)

Broie [ims.] Keten ve kenevir saplarını ezmeye mahsus tokmak.

Broiement yahut **Broyement** yahut **Broîment** [imz.] Ezme, dövme, ufalama, teftit.

Broil [imz.] Çalılık, koru. (Eskidir.)

Broisser [fl.] Çalılar, ormanlar arasından koşmak; rastgele koşmak. (Eskidir.)

Broker [imz.] (*keur* – İngilizceden) Rehin ile para ikraz eden, köhne şeyler alıp satan, müsta'mel eşya-yı tuhafiye füruht eden adam.

Bromate [imz.] (k.) Hâmız-ı brom ile bir esastan mürekkep milh, bromit.

Bromatologie [ims.] Mebhas-i et'ime.

Brome [imz.] (k.) Brom.

Bromé,e [s.] Bromlu, bromu hâvi.

Bromhydrique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı brom-ı mâ.

Bromique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı brom.

Bromifique [s.] Bromlu, bromu hâvi.

Bromographie [imz.] Tavsif-i ağdiye. ◆ Tavsif-i ağdiyeden bâhis kitap.

Bromure [ims.] (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i brom.

Bronchade [ims.] Beygirin sürçmesi, kapanması, düşmesi, tırnak kakması. ◆ Sürçme, kapanma, düşme.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bronche [ims.] (tşr.) Akciğer borusu, kasaba-i rie.

Bronchement [imz.] Sürçüş, kapanış, düşüş. || (mec.) Hata. (El-yevm gayr-ı müsta'meldir.)

Broncher [fl.] (Beygir hakkında) Tırnak kakmak. ◆ Sürçmek, kapanmak. ◆ Kımıldamak, kıpırdamak, harekete gelmek. ◆ (Kadın hakkında) Tarik-i namustan nasılsa inhiraf etmek.

Bronchies [ims. – cm.] (mr. Branchies)

Bronchique [s.] (tşr.) Akciğer borusuna müteallik, kasabî.

Bronchite [ims.] (t.) Akciğer borusunun iltihabı, iltihab-ı kasabat, bronşit.

Bronchotomie [ims.] (*ko*) (crh.) Akciğer borusunun kesilmesi ameliyatı, haz'-ı kasabat.

Bronzage [imz.] Tunçlama, tunçla kaplama. ◆ Tunç rengini verme, tunç rengini alma. ◆ Esmerlik.

Bronze [imz.] Tunç. ◆ Tunçtan mamul heykel, meskûkât vesâire. ◆ Sertliği tunca müşâbih madde. || (mec.) Sert ve merhametsiz. ◆ (Şiirde) Top ve her türlü esliha-i nâriye. || **Coulé en** – Fena-pezir olmaz gibi telakki edilen bir şey hakkında kullanılır. = [s.] Tunç renginde. = [i.] Tunç rengi.

Bronze-acier [imz.] Çelik-tunç.

Bronzé,e [s.] Tunç renginde olan. ◆ Esmer, güneşten yanmış. ◆ Utanmaz, yüzü pek. || (t.) **Maladie – e** Benzi değiştiren hastalık, dâ-i tuncî.

Bronzer [ft.] Tunç rengini vermek. ◆ Esmerletmek, yakmak. || **Se** – Esmerlenmek, güneşten yanmak. || (mec.) Sertleşmek, katılaşmak.

Bronzerie [imz.] Tunçtan âsâr-ı sanatkârâne yapmak hüneri. ◆ Tunçtan mamul eşyanın heyet-i umumiyesi, tunç eşya.

Bronzier [imz.] Tunççu.

Bronzite [ims.] (mad.) Pirinç taşı.

Broquart [imz.] Bir yaşında geyik yahut karaca.

Broquer [ft.] (Küçük bir balık hakkında) Yem olmak üzere oltaya takmak.

Broquette [ims.] Tablalı küçük çivi.

Broquille [ims.] Dakika. || **Vol à la** – Bir cevahirci dükkânına girip zî-kıymet şeyler yerine yalancı şeyler bırakmaktan ibaret olan tarz-ı sirkat.

Brossage [imz.] Fırçalama.

Brosse [ims.] Fırça. ◆ Boya fırçası. || (rs.) Fırça ile olan iş, resim. ◆ İtinasız, dikkatsiz yapılmış resim. || (mec.) Tetkik-i tenkitkârâne. || (rs.) **Passer la** – Silmek. || – **à dent** Diş fırçası. || – **à habit** Elbise fırçası. || – **double** Sık fırça. || – **à reluire** Perdaht fırçası (ayakkaplarına mahsus). || – **ordinaire** Âdi fırça (elbise için). || – **à patience** Cilâ fırçası (düğmeleri parlatmak için). || – **à graisse** Yağ fırçası (eslihayı ve emsalini yağlamak için). || – **en chiendent** Ot fırça. || – **en crin** Kıl fırça. = [cm.] Çalılık yer, fundalık. (Bu mânâ eskidir.)

Brossé,e [s.] Fırçalanmış. ◆ Fırça ile resmedilmiş. || (mec.) Mağlup edilmiş.

Brossée [ims.] Fırçalama. || (mec.) Dayak. ◆ Hezimet.

Brosser [ft.] Fırçalamak, fırça ile süpürmek yahut parlatmak. || (mec.) Dövmek. ◆ Mağlup etmek. ◆ Oyunda yenmek. || – **son habit** Tekdir işitmek için âmirinin huzuruna çağrılmak. || **Se** – Fırçalanmak. || **Se – le ventre** Yemekten mahrum kalmak. ◆ Bir şeyden mahrum olup buna ehemmiyet vermemek.

Brosserie [ims.] Fırçacılık, fırça imal ve füruhtu. ◆ Fırça fabrika veya mağazası.

Brosseur [imz.] Esvabı fırçalamaya, süpürmeye memur hizmetçi. ◆ Bizde tahta silicisi mukabili olmak üzere odaların parkelerini ovan, temizleyen işçi. || (rs.) Fırça ile resim yapan sanatkâr.

Brossier [imz.] Fırça yapan ve satan adam, fırçacı.

Brou [imz.] Ceviz ve badem gibi yemişlerin yeşil kabuğu, kışr-ı ahdar. || – **de noix** Yeşil ce-

TÜBA TÜRK DİL KURUMU TARİH KURUMU TÜRK TARİH KURUMU TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ENSTİTÜSÜ TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

viz kabuklarının ispirtoya batırılmasıyla istihsal olunan bir müskir. || (byt.) Sığır sancısı denilen hayvan hastalığı.

Brouailles [ims. – cm.] Balık bağırsakları.

Brouée [ims.] Yağmur serpintisi, çiskin. ◆ Sis.

Brouer [ft.] Bitirmek, sarf etmek. (Eski kelime.) = [fl.] Kaynamak. (Eski kelime.)

Brouet [imz.] Sütlü çorba. || (mec.) Fena yemek. || – **noir** Eski Ispartalıların pek âdi ve kaba yemeği. || **S'en aller en – d'andouilles** Hiçbir şeye müncer olmamak.

Brouette [ims.] El arabası, el ile sürülür iki tekerlekli araba. || **Être condamné à la** – Iztırap-bahş işleri görmeye mecbur kalmak.

Brouettée [ims.] Bir el arabası dolusu.

Brouetter [ft.] El arabasıyla taşımak.

Brouetteur ve:

Brouettier [imz.] El arabasıyla taş, toprak vesâire taşıyan adam.

Brouhaha [imz.] (*a-a*) Gürültü, patırtı. ◆ Aferin yahut yuha sadâları gibi şamatalar.

Broui,e [s.] Güneşten yanmış (yaprak vesâire).

Brouillamini [imz.] Beygirlere mahsus bir merhem. ◆ Nizamsızlık, karışıklık, teşevvüş.

Brouillard [imz.] Sis, pusu, duman, zabab. ◆ Karanlık. || **N'y voir que du** – Anlayamamak. || **Voir à travers un** – İyi görememek, dumanlı görmek. || **Esprit plein de** – Efkârı müşevveş adam. || (mec.) Muzlimiyet, adem-i vuzuh. ◆ Hüzün, keder.

Brouillard [imz.] El defteri, müsvedde defteri, yevmiye. || **Papier** – yahut **Papier buvard** Sünger kâğıdı.

Brouillasse [ims.] (bhr.) Hafif sis.

Brouille [ims.] Nifak, nizâ, muâraza.

Brouillé,e [s.] Karışık, karmakarışık. ◆ Bulanık, gayr-ı sâfi. ◆ Bozuk. ◆ Müşevveş. ◆ Bozuşmuş, arası açık. || **Être – avec** Kolayca unutmak, zihninde hıfzetmekte güçlük çekmek. || **Être – avec la justice** İrtikâb edilen bir cürümden dolayı takip ve muhakeme edilmekte bulunmak. || **Cartes – es** Karışıklık, adem-i imtizac. || **œufs – s** Çalkanmış yumurta ve (mec.) intizamsız, karmakarışık şey, hâl.

Brouillement [imz.] Karışıklık. ◆ Bozukluk. ◆ Bulanıklık. ◆ Bozuşma.

Brouiller [ft.] Karıştırmak, karmakarışık etmek. ◆ Teşviş etmek. ◆ Bulandırmak. ◆ Buruşturmak. ◆ Bozuşturmak. ◆ Çalkamak. || – **les cartes** Kâğıtları karıştırmak ve (mec.) nifak düşürmek. || – **le teint** Rengini soldurmak. || – **du papier** Nafile yere kâğıt karalamak. || **Se** – Karışmak, karmakarış olmak. ◆ Bulanmak. ◆ Bozuşmak. ◆ Müşevveş bir hâle girmek, teşviş olunmak. ◆ (Hava ve semâ hakkında) Kararmak. || **Se – la cervelle** Aklını şaşırmak.

Brouillerie [ims.] Bozuşma. ◆ Nifak, adem-i ittifak.

Brouillon [imz.] Müsvedde. ◆ Müsveddelik kâğıt. ◆ El defteri.

Brouillon,ne [i. – s.] Karıştırıcı, münafik, müfsid.

Brouillonner [ft.] Tesvid etmek, müsvedde olarak yazmak.

Brouir [ft.] (zra.) (Güneş hakkında) Mezrûat ve nebatatı kurutmak, yakmak.

Brouissure [ims.] (zra.) Nebatatın güneşten yanması. ◆ Mezrûata ârız olan yanık hastalığı. ◆ Buğday hastalığı, san.

Broussaille [ims.] Çalı, çalılık. (Başlıca cem'i müsta'meldir.) || (mec.) Müşkilat. ◆ Menfur şey. || **S'échapper par les – s** Müşkil bir hâlden kurtulma yolunu bulmak.

Broussien [imz.] Fena budamadan dolayı bazı ağaçlarda hâsıl olan ur, ağaç uru.

Broussonétie [ims.] Kâğıt ağacı, dutu.

Brout [imz.] Taze ağaç sürgünü.

Broutant,e [s.] Ağaçların taze sürgünlerini yiyen (hayvan). ◆ Bir şey yiyebilmeye başladıktan sonra kesilen hayvan. (Bilhassa keçi yavrusu hakkında müsta'meldir.)

Brouté,e [s.] Taze sürgünleri hayvanat tarafından yenmiş (ağaç).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Broutement [imz.] Ağaçların taze sürgünlerini yeme. (Az müsta'meldir.)

Brouter [ft.] Ağaçların taze sürgünlerini ve yapraklarını yahut çayırın otunu yemek, otlamak. ◆ Yemek, otlamak. ◆ (Âlât ve edevat hakkında) İyi işlememek, bir yere iliş-mek, çarpmak.

Broutille [ims.] Bazı hayvanların yediği taze filiz, ince dal, budanma dal ve filiz. ◆ Evrak yığını. ‖ (mec.) Ufak tefek ve ehemmiyetsiz şey, iş.

Broyage yahut **Broyement** [imz.] Ezme, dövme, sahk. ‖ (mec.) Karıştırma, mezc.

Broyé,e [s.] Ezilmiş, dövülmüş, sahk edilmiş. ◆ Son derecede yorulmuş, bitmiş. ‖ (mec.) Azalmış, mahvolmuş.

Broyer [ft.] Ezmek, dövmek, sahk etmek. ◆ Son derecede yormak, bitirmek. ◆ Mahvetmek. ‖ – **du noir** Müellim efkâra dalmak.

Broyeur [imz.] Ezici, dövücü.

Broyon [imz.] Matbaalarda mürekkep ezmeye mahsus tokmak veya yuvarlak taş.

Bru [ims.] Gelin, oğul zevcesi. (*belle-fille* dahi denilir.)

Bruant yahut **Bréant** [imz.] Sarı asma (kuşu).

Brucelles [ims. – cm.] Saatçi ve kuyumcu cımbızı, çift.

Bruche [ims.] Bakla kurdu.

Brugnon [imz.] Durakı denilen tüysüz şeftali.

Bruine [ims.] Yavaş yağan ince yağmur, çise yağmur, ahmakıslatan.

Bruiné [smz.] Yenirce illetinden bozulan buğdaya ıtlak olunur.

Bruiner [fl.] İnce yağmur yağmak, yağmur çiselemek. (Yalnız müfred gâib sîgaları vardır.)

Bruineux,se [s.] İnce ve çiseleyen yağmura müteallik.

Bruir [ft.] Kumaşı yumuşatmak için buhardan geçirmek.

Bruire [fl.] Gürlemek, gürültü etmek, gümlemek. ‖ (mec.) Mûcib-i bahs ve makal olup nazar-ı dikkati celbetmek. ‖ **Faire** – Sadâ çıkarmak ve (mec.) bir şeye parlaklık vermek = [ft.] Tesbih etmek: **Les insectes bruissent les louanges de Dieu** Haşerat, eltaf-ı samedâniyeyi tesbih ederler.

Bruissant,e [s.] Gürleyen, gümleyen, velvele-endaz olan.

Bruissement [imz.] Gürleme, gümleme, gürültü, velvele.

Bruit [imz.] Gürültü, velvele, şamata, patırtı. ◆ Şayia, haber. ◆ Kıyl ü kal. ◆ Nizâ. ◆ Şöhret. ‖ (t.) Zeir, gamgame. ‖ **à grand** – Gürültü ile, şaşaa ile. ‖ **à petit** – Sessizce. ‖ **Sans** – Yavaş, gürültüsüz. ‖ **Selon le** – **qui court** Deveran eden şayiaya göre. ‖ – **de bourse** Borsa şayiası, fondoları terakki veya tedenni ettirmek maksadıyla hava oyuncuları tarafından doğru veya yanlış fakat ekseriya muhayyel olarak işâa edilen haber. ‖ **Faire grand** – **de** Pek ziyade ehemmiyet vermek ve bunu izhar eylemek. ‖ – **public** Haber-i mütevâtir.

Brûlable[81] [s.] Yanabilen. ◆ Yanmaya şâyan.

Brûlage [imz.] Kuru çalıların ve otların ihrakla imhası.

Brûlant,e [s.] Yanan. ◆ Yakıcı. ◆ Hararetli, kızgın. ‖ (mec.) Ateşli, ruhlu. ◆ Yanık, sûznâk. ◆ Nazik. ‖ **Plantes** – **es** İnsanın elini dalayan nebatat.

Brûlé,e [s.] Yanmış, yanık. ◆ İs kokan. ◆ Güneşten yanmış, esmer. ◆ Güneşten kurumuş. ‖ (mec.) Âteşîn. ‖ **Vin** – Şekerli ve karanfilli sıcak şarap. ‖ **Carte** – **e** Battal oyun kâğıdı. ‖ **Cerveau** – Coşkun adam.

Brûlé [imz.] Yanık kokusu, is. ‖ **Sentir le** – İs kokmak ve (mec.) bozulmak, fena renk ve suret kesbetmek.

Brûle-bout [imz.] (mr. Brûle-tout)

Brûlée [ims.] İpek böceklerine ârız olan bir hastalık. ‖ **Donner une** – **à quelqu'un** Birine şiddetle dayak atmak.

81 Orijinal metinde *Blûlable* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Brûle-gueule [imz.] Kısa çubuk, pipo. (cm. des *brûle-gueule*).

Brûle-maison [imz.] Sebeb-i fetret ve nifak.

Brûlement [imz.] Yakma, muhrikiyet. ◆ Yanıklık, mahrûkiyet. ◆ Yangın. (Bu mânâda az müsta'meldir.)

Brûle-parfum [imz.] Buhurdan. (cm. des *brûle-parfum*)

Brûle-pourpoint (à) [h.] Yakından. ‖ **Tirer à** – Birine tüfeğin ağzı kendisine ilişecek kadar yakından ateş etmek ve (mec.) yüzüne karşı dokunaklı ve sert sözler söylemek. ‖ **Argumenter à** – Cevaba sıra ve mecal bırakmaksızın îrad-ı edille etmek.

Brûler [ft.] Yakmak, tutuşturmak, ihrak etmek. ◆ Çok ısıtmak. ◆ Kurutmak. ◆ Tabanca veya tüfek ile telef etmek. ◆ (Göz hakkında ziyanın çokluğundan yahut sa'yin temâdisinden dolayı) Yormak, tahriş etmek. ◆ Esmerletmek. ◆ Şiddetle arzu etmek. ◆ Âşık olmak. ◆ Çok konulduğu için kumarda kaybetmek. ‖ – **le pavé** Kaldırımdan ateş çıkarmak, pek süratle yürümek. ‖ – **la cervelle à quelqu'un** Birini tüfek veya tabanca ile başından vurup öldürmek. ‖ – **l'amorce d'un fusil etc.** Ateş etmek. ‖ – **ses vaisseaux** Geri dönemeyecek bir işe girişmek. ‖ **Sans** – **une amorce** Bir el silah atmadan. ‖ – **ses livres** Her nevi vesâite teşebbüs etmek, ümitsizlik alâimi izhar eylemek. ‖ – **du café** Kahve kavurmak. ‖ – **la politesse** Birdenbire çekilip bırakmak, vazgeçmek. ‖ – **une étape, un gîte, un endroit** Durmamak, tevakkuf etmemek. ‖ **Graissez les bottes à un vilain, il dira qu'on les lui brûle** "Dilenciye hıyar vermişler, eğri diye beğenmemiş" mukabilinde müsta'meldir. ‖ – **les planches** (Tiyatro ıstılahında) Kemâl-i germî ve gayretle oynamak. ‖ – **une poule** Bir tavuğu ütülemek. ‖ – **à petit feu** Gayet sabırsızlıkla bekleyip muzdarip olmak. ‖ **Les mains lui brûlent** Bir iş görmek için sabırsızlanıyor. ‖ **Le tapis brûle** Kumarda ortaya konulacak paranın unutulmuş olduğunu ihtar makamında söylenir. ‖ – **une carte** Bir oyun kâğıdını bir tarafa bırakmak. ‖ – **du vin** Konyak çıkarmak için şarabı taktir etmek. = [fl.] Yanmak, tutuşmak. ◆ Pek sıcak, pek hararetli olmak. ◆ (Oyunda) Kaybetmek, yanmak. ‖ (mec.) Çok arzu etmek, sabırsız olmak, çatlamak. ‖ **Les pieds lui brûlent** Hareket etmeyi arzu edip duramıyor. ‖ **Se** – Yanmak (gerek hakiki gerek mecazi mânâsıyla). ◆ (Tiyatro ıstılahında) Oyun esnasında coşup sahnenin önündeki gazların ta yanına kadar ilerleyivermek. ‖ **Se** – **la main** Elini yakmak. ‖ **Se** – **à la chandelle** Cazibedar bir şeye kapılarak bir tehlikeli hâle düşmek. ‖ **Se** – **les ailes** Hoş, latif fakat tehlikeli bir şeye meczup olmak.

Brûlerie [ims.] Yakma, ihrak. (Bu mânâda az müsta'meldir.) ◆ Konyak çıkarmak için şarabı taktir ettikleri mahal.

Brûle-tout [imz.] Mumların kalan son parçalarını yakmaya mahsus şamdan başı. (cm. des *brûle-tout*)

Brûleur,se [i.] Harik ika eden, kundakçı. ◆ Yakan adam. ◆ Şaraptan konyak çıkaran, konyak fabrikacısı. ‖ **Être fait comme un** – **de maison** Gayet fena bir hâlde, bir kıyafette olmak.

Brûlis [imz.] Ormanın yanmış kısmı. ◆ Araziyi gübreletmek için üzerindeki ot vesâirenin ihrakı.

Brûloir [imz.] Kahve kavurmaya mahsus dolap, kahve dolabı veya tavası.

Brûlot [imz.] (as.) Harik mermisi. ‖ (bhr.) Yangın gemisi, harik salı, harrâka, burlota. ◆ Bir tarafı son dereceye kadar iltizam eden adam, taraftar. ◆ Şekerle karıştırılıp yanmış konyak. ◆ Gayet kısa çubuk, pipo.

Brûlottier [imz.] (bhr.) Yangın gemisi tayfası, burlotacı.

Brûlure [ims.] Yanık, yanmaktan hâsıl olan yara ve yara eseri, hurkat. ◆ Nebatatın güneşten, dondan veya rüzgârdan yanması. ◆ Harik. ‖ – **des moutons** Göz kızartısı denilen koyun hastalığı.

Brumaille [imz.] Sisli hava.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Brumal,e [s.] Kışa müteallik, kışlık, kışın hâsıl olan, şitevî. (Az müsta'meldir.)

Brumasser [fl.] Azıcık sis yapmak. (Yalnız müfred gâibden sîgaları vardır.)

Brume [ims.] Sis, pus, duman. (bilhassa denizde). ‖ – **sèche** Buharı suya münkalib olmayan, ıslatmayan sis, kuru sis. ‖ (mec.) Zulmet, adem-i katiyet, hüzün, keder.

Brumer [fl.] Sis yapmak. (Yalnız müfred gâibden sîgaları vardır.)

Brumeux,se [s.] Sisli, puslu, dumanlı.

Brun,e [i. – s.] Esmer, koyu. ◆ Siyah veya kestane saçlı kimse. ‖ (mec.) Gam-nâk, mahzun. = [imz.] Esmer ve koyu renk, esmerlik. ‖ **Faire** – Akşam olmak. = [ims.] Alaca karanlık. ‖ **à la – e, Sur la – e** Alaca karanlıkta.

Brunâtre [s.] Esmerce, esmerimsi. = [imz.] Esmerimsi renk.

Brunelle yahut **Prunelle** [ims.] Yaban eriği.

Brunet,te [s.] Esmerce. = [i.] Siyah saçlı küçük oğlan yahut kız.

Bruni,e [s.] Esmerlenmiş. ◆ Perdahtlı, mücellâ. = [imz.] Altın veya gümüş mamulatın parlak ve mücellâ tarafı veya kısmı.

Bruni,e [s.] Cilâlı, perdahtlı.

Brunir [ft.] Esmerletmek, karartmak. ◆ Koyu boya ile boyamak. ◆ Saykal, cilâ vermek, parlatmak. = [fl.] yahut **Se** – Esmerlenmek, kararmak. ◆ Cilâlanmak.

Brunissage [imz.] Cilâ verme, saykal verme, mıskala etme. (Kelimenin asıl mânâsı esmerletme demektir. Bundan maksat esliha-i katıa, esliha-i nâriye ve esliha-i nâfize ve emsali demir veya çelik şeylere donuk bir renk vermektir.)

Brunissant,e [s.] Esmerleşen, koyulaşan, kararan.

Brunisseur [i.] Cilâcı.

Brunissoir [imz.] Mıskala, mühre.

Brunissure [ims.] Cilâcılık. ◆ Cilâ verme. ◆ Cilâ, perdaht.

Brusque [s.] Şiddetli, sert. ◆ Kaba ve nezaketsiz. ◆ Me'mûl olunduğu hâlde birdenbire vuku veya zuhur eden, ansız, nâgeh-zuhur.

Brusqué,e [s.] Ansızın ve cebir ve şiddetle yapılmış. ◆ Ters ve şiddetle muamele edilmiş.

Brusquembile [ims.] Bir nevi iskambil oyunu.

Brusquement [h.] Sert ve nezaketsiz bir suretle, unf ve şiddetle. ◆ Ansızın ve birdenbire.

Brusquer [ft.] Birine sert ve nezaketsiz muamele etmek, unf ve şiddet göstermek. ◆ Bir şeyi ansızın yapmak. ◆ Ta'cil, tesrî etmek. ‖ – **la fortune** Emin olmayan birtakım vesâitle iktisab-ı servete çalışmak. ‖ (as.) – **une place de guerre** Bir mevki-i harbe ansızın hücum etmek. ‖ – **un poste** Doğrudan doğruya bir karakolu basmak. ‖ – **Un siège** Doğrudan doğruya bir muhasara icra etmek. ‖ – **une affaire** Bir işte isti'cal göstermek.

Brusquerie [ims.] Sert ve nezaketsiz muamele, unf ve şiddet.

Brusquet,te [s.] Biraz sert ve nezaketsiz. ◆ Küçük köpeklere de bu isim verilir. ‖ **Il est aussi chanceux que le chien à** – Zerre kadar talihi yoktur.

Brut,e [s.] (*brutt*) İşlenmemiş, ham, taslak. ◆ Gayr-ı sâfi. ◆ Kaba, biçimsiz; **Sucre** – Ham şeker; **Terrain** – Ham toprak. ‖ **Corps – s** Cemâdat. ‖ **Revenus – s** Masârifi tenzil olunmamış vâridat, hâsılat-ı gayr-ı sâfiye. ‖ **Produits – s** Ham eşya, ham mahsulat. ‖ **Exédent** – Fazla-i gayr-ı sâfiye. ‖ (bhr.) **Patente – e** Bulaşık patenta. ‖ (mec.) Terbiyesiz, nezaketsiz, kaba. ◆ Hayvani, akıl ve iz'anın dahl ve tesiri olmaksızın, mihânikî. = [h.] (Tartılan şeyler hakkında) Kabıyla veya çuvalıyla beraber, darası çıkarılmamış, gayr-ı sâfi, maa-dara.

Brutal,e [s.] Hayvani. ‖ (mec.) Kaba, sert, vahşiyâne. = [i.] Kaba ve nezaketsiz adam. ◆ Top. (cm. *brutaux*)

Brutalement [h.] Sert ve kaba bir suretle, hayvancasına, vahşiyâne, anîfâne.

Brutalisé,e [s.] Kaba, sert ve ters bir muameleye duçar.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Brutaliser [ft.] Birine sert, ters ve kaba muamele etmek. ◆ Hayvanlaştırmak.

Brutalité [ims.] Hayvaniyet. ◆ Kabalık, nezaketsizlik, hayvanlık. ◆ Şehvet-i hayvaniye. ◆ Sert ve kaba söz ve muamele.

Brute [ims.] İdraksiz hayvan, behîme. ‖ (mec.) Akılsız insan. = [s.] **Bête** – Hayvan-ı lâyâkıl. ◆ Ahmak, budala insan.

Brutifier [ft.] Hayvanlaştırmak.

Bruxelles [ims.] (sè) Vaktiyle Brüksel şehrinde yapılan halı. ‖ **Point ou dentelle de** – Brüksel'de yapılan tentene.

Bruyamment [h.] Büyük bir gürültü ile.

Bruyant,e [s.] Gürültülü, gürültü eden, gürültücü, gürültü olunan (mahal).

Bruyère [ims.] Süpürge otu, funda. ◆ Fundalık (mahal). ‖ **Terre de** – Funda toprağı, türab-ı nebatî. ‖ **Coq de** – Yaban horozu, çalı horozu, bednus.

Bryologie [ims.] İlm-i nebatatın yosunlardan bahseden kısmı, mebhas-i üşne.

Bryon yahut **Bry** [imz.] Ağaçların kabuğunda hâsıl olan yosun.

Bryone [ims.] (nb.) Ak asma, fâşerâ.

Bu,e [s.] İçilmiş. ‖ **Santé – e** Birinin sıhhatine içilen kadeh. ‖ **Il a toute honte – e** Bir şeyden utanmaz. = [imz.] İçilmiş olan şey. ‖ **Trop** – Eski müskirat resmi.

Buanderie [ims.] Çamaşırhâne. ◆ Çamaşır makinesi.

Buandier,ère [i.] Fabrikada yeni kumaşları yıkayan amele. = [ims.] Çamaşırcı kadın.

Buanthropie [ims.] İnsanın kendisini öküze tahavvül etmiş zannettiği bir hastalık.

Bubal [imz.] Afrika öküzü, âhû-yu berberî.

Bube [ims.] Kabarcık, sivilce.

Bubon [imz.] Hıyarcık, hıyarcıl. ◆ Frenk maydanozu. ‖ – **pestilentiel** Veba hıyarcığı.

Bubonique [s.] (t.) Hıyarcığa müteallik. ‖ **Peste** – Hıyarcıklı veba, asıl veba.

Bubonocèle [ims.] (crh.) Fıtık-i hıyarcılî.

Bubuler [fl.] (Baykuş hakkında) Haykırmak.

Bucaro [imz.] Kırmızı, mesammatlı, kokulu bir Amerika toprağından yapılan testi ki su soğutmak için kullanılır.

Buccal,e [s.] (tşr.) Ağza müteallik, femî; **Muscle** – Adalat-ı femiye. ‖ (sr.) Dudakla telaffuz olunan (harf), harf-i şefe.

Buccale [ims.] Dudaktan telaffuz olunan harf.

Buccomancie [ims.] (t.) Ağzının şekil ve alâmetinden hastanın hâlini anlamak.

Buccin [imz.] Asdaf-ı bahriyeden helezonî kabuklu şeytan külahı. ‖ (as.) Bir nevi cesim boru. (Mukaddemâ isti'mal olunur idi.)

Buccinateur [imz.] (tşr.) Yanak adalesi, mübevvik, vâfid. ‖ (as.) Aşağıki lugatte beyan olunan büksin boru-zeni. ‖ = [s.] **Muscle** – Yanak adalesi.

Buccine [ims.] (as.) Kadim Roma lejyonlarında bir nevi işaret veya kumanda borusu ki C harfi şeklinde yapılır idi, büksin. ‖ – **marine** Helezonî kabuklu deniz böceği, şeytan külahı.

Buccule [ims.] (t.) Çene altı, gabgab.

Bucentaure [imz.] Venediklilerin bazı alaylara mahsus bir nevi kadırgaları.

Bucéphale [imz.] İskender-i Kebir'in atı. ◆ Muharebe ve alay atı. ◆ (İstihzâ tarikiyle) İhtiyar, lâgar, miskin beygir.

Bucéphal,e [s.] Başı öküz kafasına benzeyen.

Bûche [ims.] Kesilmiş odun, hatab. ‖ – **de chêne** Meşe odunu. ‖ (mec.) Kaba ve ahmak adam, meşe odunu. ◆ Âdi, muhakkar şey.

Bûchement [imz.] (Taş hakkında) Yontma. ◆ (Odun hakkında) Yarma, kesme.

Bûcher [imz.] Odunluk. ◆ Odun yığını. ◆ Usul-i kadime üzere bazı milletlerce cenazeleri veyahut ihrak bi'n-narla mahkûm müttehemleri yakmaya mahsus odun yığını. ‖ Vasıta-i mahv ve tahrip. ‖ **Être condamné au** – İhrak bi'n-narla mahkûm olmak.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES

Bûcher [ft.] Bir odun veya taşı yontmak. ◆ Vurmak, dövmek. = [fl.] Mütemadiyen ve dinlenmeksizin çalışmak. || **Se** – Dövüşmek, mudârebe etmek.

Bûcheron [imz.] Oduncu.

Bûchette [ims.] Kuru ve ince odun. ◆ Odun parçaları, yonga.

Bûcheur [imz.] Çalışkan adam.

Bucoliaste [imz.] Çobanlar usulünce yahut onların lisanından eş'ar nazmeden şair.

Bucolique [s.] Çobanlara yahut çobanlığa müteallik (şiir vesâire). ◆ Çobanların ömür ve ahvâline dair nazm-ı eş'ar eden (şair). = [ims. – cm.] Çoban eş'arı, eş'ar-ı riâiye. || (mec.) Değersiz şeyler mecmuası.

Budget [imz.] Vâridat ve masârifat muvâzenesi, bütçe; – **général** Muvâzene-i umumiye; – **ordinaire** Muvâzene-i âdiye; – **des recettes** Vâridat bütçesi; – **des dépenses** Masârifat bütçesi; **Projet de** – Bütçe layihası; **Loi du** – Bütçe nizamnâmesi; **Dresser le** – Muvâzene-i maliyeyi, bütçeyi tanzim etmek. || Bir şahıs veya ailenin muvâzene-i zâtiyesi, hususiyesi.

Budgétaire [s.] Vâridat ve masârifat muvâzenesine müteallik, bütçeye müteallik, ait. || **Prévisions – s** Bütçe vâridat ve masârifat-ı muhammenesi.

Buée [ims.] Buğu, buhar. ◆ Pişerken ekmekten çıkan buhar. ◆ Küllü su.

Buerie [ims.] Sarhoşluk. (Eski kelime.)

Buffer [ft.] Tokat atmak.

Buffet [imz.] Sofra takımlarına mahsus dolap veya kiler. ◆ Büyük dairelerde ve lokanta vesâirede yemek ve içkiye dair şeylerin konduğu masa, büfe. ◆ Tabak vesâire takımları. ◆ Seyyahlar için bilhassa şimendifer istasyonlarında kurulmuş, hazırlanmış sofra ve bunun bulunduğu oda. ◆ Vapur kahve ocağı, büfe.

Buffeter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Fıçıyı delip şarabı içmek, çalmak.

Buffle [imz.] Manda, câmus. ◆ Manda derisi. ◆ Manda derisinden libas. || (mec.) Mahdudü'l-fikr adam. = [ims.] Dişi manda, dombay. (Az müsta'meldir.)

Bufflesse [ims.] Dişi manda, dombay.

Buffleterie [ims.] Asker eşyasının manda derisinden olanları.

Buffletin yahut **Bufflon** [imz.] Manda yavrusu, malak, potuk. ◆ Malak derisi.

Bufflonne [ims.] Dişi manda, dombay yavrusu.

Buggy [imz.] (*beugh-gi*) Gayet hafif, iki tekerlekli bir araba.

Bugle [ims.] (as.) Anahtarlı boru, büglü.

Buglose yahut **Buglosse** [ims.] (nb.) Sığırdili, lisan-ı sevr. || – **des teinturiers** Eşek marulu.

Bugrane [ims.] (nb.) Kayışkıran (Lisan-ı avamda *arrêtebœuf* denilir.)

Buhot [imz.] (*bu-o*) Atkı ipliği.

Buire [ims.] Müskirat vaz'ına mahsus küçük ve kulplu şişe, sürahi.

Buis [imz.] Şimşir, çimşir, şimşad. ◆ Şimşir ağacı. ◆ Şimşirden yapılmış şey. ◆ Şimşir dalı. || **Donner le** – İyi bir suret, bir hâl vermek.

Buissale [ims.] Şimşirlik.

Buisse [ims.] Terzilerin ütü tahtası, riga.

Buisson [imz.] Çalı, funda. ◆ Fundalık, çalılık. ◆ Gayet ufak koru. ◆ Bazı bahçe ağaçlarına verilen şekl-i mahsus. ◆ Tabakta kubbe şeklini almış yemek. || **Battre les – s** Arayıp pek az şey bulmak. || – **ardent** Çalı muşmulası, kuş alıcı. || **Se sauver à travers les – s** Kaçamak yollarına saparak bir mübâhaseden, bir müşkilden kurtulmak. || **Il n'est si petit – qui ne porte son ombre** En küçük bir düşman, en cüz'i bir rekabet bile zarar verebilir.

Buissonneux,se [s.] Çalı ile mestur, çalılık.

Buissonnier,ère [s.] Çalılarda duran ve yaşayan. || **Faire l'école – ère** Mektebe yahut kaleme gidecek yerde oynamaya, gezmeye

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

gitmek ve (mec.) maksatsız, gayesiz bir tarz-ı hayat.

Bulbe [ims.] (nb.) Çiçek soğanı, basala, lübb. = [imz.] (tşr.) Dişlerin ve kılların köklerindeki şiş, basala.

Bulbeux,se [s.] (nb. ve tşr.) Kökünde soğanı bulunan nebat, basalası bulunan diş vesâire, basalî.

Bulbifère [s.] (nb.) Kökünde soğanları olan, hâmil-i basala.

Bulbiforme [s.] (nb.) Çiçek soğanı şeklinde olan, basaliyü'ş-şekl.

Bulbille [ims.] (nb.) Çiçek soğancığı, buseyle.

Bulbule [ims.] Soğan yavrusu. ◆ Ufak yumru.

Bulgare [i. – s.] Bulgar. ◆ Bulgarca. ◆ Bulgarlara ve Bulgaristan'a ait.

Bull [imz.] (*boull* – İngilizceden me'huz) Rabıtasız lakırdı, saçma.

(John) Bul (*Djon-boull*) İngiliz kavmine verilen lakap.

Bullaire [imz.] Papa evâmiri mecmuası.

Bulle [ims.] Su kabarcığı, habab. ◆ Deride hâsıl olan kabarcık, fukkaa. ◆ Eski Roma zâdegânının on yedi yaşlarına kadar boyunlarına taktıkları düğme. || – **d'air** Hava kabarcığı. || – **de savon** Sabun şişiriği ve (mec.) devamsız, ehemmiyetsiz şey.

Bulle [ims.] Mühür, hâtem. ◆ Papanın mührüyle mahtum emirnâme. ◆ Almanya'nın bazı eski kavânîn-i esasiyesi. || **Papier** – Kaba kâğıt. = [cm.] Bazı makamat-ı rûhâniyenin aidatı. = [s.] **Chiffon** – Kaba kâğıt imal edilen paçavra.

Bullé,e [s.] Mühürlü, mahtum. ◆ Papanın evâmirini hâmil. || (nb.) (Varak) Menkut.

Buller [ft.] Tahtim etmek.

Bulletin [imz.] İntihab pusulası. ◆ Layiha, jurnal. ◆ İlan-ı resmî. ◆ İcmâl. ◆ Cetvel. ◆ Zübde-i havâdis. ◆ Zübde-i mesai, fihrist-i mesai. ◆ Bir ordunun harekât-ı askeriyesi hakkında tebligat-ı resmiye, yevmiye jurnali. ◆ Gündelik ilan. || – **politique** Cümle-i siyasiye, icmâl-i ahvâl. || – **de médecin** Tabip raporu. || – **de la bourse** Borsa fiyat cetveli. || – **de bagage** Yolcu eşya pusulası. || – **de recommandation** Posta taahhüt senedi. || –**des lois** Kavânîn ve nizâmat mecmuası, düstur. || (as.) – **administratif** İdare jurnali. || – **des combats** Vukuat-ı harbiye ilanı, muharebe vukuatı yevmiye jurnali. || – **de l'armée** Ordu vukuatı yevmiye jurnali, ilanı. || – **officiel du Ministère de la guerre** Harbiye Nezâreti mecmua-i resmiyesi.

Bulleux,se [s.] (t.) Kabarcıklı, fukkaî.

Bunias [imz.] (s okunur) Yabani şalgam.

Buphtalme [imz.] (nb.) Sığırgözü fidanı, aynü'l-bakar.

Buphtalmées [ims. – cm.] (nb.) Aynü'l-bakariye fasilesi.

Buphtalmie [imz.] (t.) Göz şişkinliği, aynü'l-bakar.

Buplèvre [ims.] (nb.) Tavşankulağı denilen nebat.

Bupreste [imz.] Öküz sineği, hunfes.

Buque [ims.] Çöp, toz.

Buraliste [imz.] Pul, tütün ve emsali bey'iye şubelerinin müdür veya müdiresi.

Burat [imz.] Bir nevi hafif yünlü.

Buratin [imz.] yahut:

Buratine [ims.] Yün ve ipekle karışık bir kumaş.

Bure [ims.] Abâ. ◆ Fakir. ◆ Derin maden kuyusu. ◆ Demirhâne fırınının, ocağının üst tarafı.

Bureau [imz.] Kalın ve kaba abâ. ◆ Masa örtüsü.

Bureau [imz.] Yazı masası, yazıhâne, büro. ◆ Yazı ve idare-i umur odası; kalem, idarehâne. ◆ Kalem kâtipleri ve idarehâne memurları. ◆ Bazı meclislerde reis ve reis-i sâni ile kâtiplerden mürekkep heyet. ◆ Meclis şubesi. ◆ Esnaf loncası. || – **de placement** Hizmetkârân idarehânesi. || – **de charité, de bienfaisance** İâne idarehânesi. || **Payer à – ouvert** İrâesinde, bilâ-tecil

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

te'diye etmek. || Chef de – Kalem müdürü. || Prendre l'air du – Bir işe memur olan zevâtın fikirlerini yoklamak, istimzac etmek ve (bir kalem efendisi hakkında) kalemde pek az oturup gitmek. || Mettre une affaire sur le – Bir iş ile iştigale başlamak. || – d'adresse (Latife tarzında) Birçok havâdisler duyulan bir hâne ve adam. || – d'affaires Takip ve teshil-i masâlih idaresi. || – de recrutement (as.) Kura veya ahz-ı asker dairesi. || Garçon de – Odacı. || Fournitures de – Kırtasiye (kalemlerde). || – de la correspondance Tahrirat veya mektubî kalemi. || – de l'administration İdare-i merkeziye. || – des archives Evrak odası, kuyud odası. || – de la maîtrise des cérémonies Teşrifat kalemi. || – des référendaires Âmedî-i Divan-ı Hümâyun kalemi. || – du personnel Sicill-i ahvâl kalemi. || – des cultes Mezâhib odası. || – de poste Postahâne, postahâne şubesi. || – restant Postahâneden alınmak üzere. (Bu mânâda *Poste restante* daha ziyade müsta'meldir.)

Bureaucrate [imz.] Muamelat-ı kalemiyeye ifratla riayet eden kâtip veya memur. ◆ Kalemde nüfuzlu memur. = [cm.] Ketebe-i aklâm, hulefâ-yı aklâm, memurîn-i aklâm.

Bureaucratie [ims.] (*si*) Aklâm memurîn ve rüesâsının tahakküm ve nüfuzu. ◆ Aklâm heyetinin umur-ı idare üzerindeki hüküm ve nüfuz ve tesiri.

Bureaucratique [ims.] Memurîn-i aklâmın nüfuzuna müteallik. ◆ Kalem kâtiplerine ve bunların ahvâl ve âdâtına ait, müteallik.

Burette [ims.] Sofra için sirke veya zeytinyağı vaz'ına mahsus kulplu şişe veya kap. ◆ Hıristiyanların esna-yı âyinde kullandıkları şarap ve suyun vaz'ına mahsus şişe. ◆ (Latife-gûyâne) Şişe. || – s de l'abbè Maury Tabanca.

Burgau [imz.] Sedef midyesi.

Burgaudine [ims.] Halis ve en âlâ cins sedef ki arûsek tabir olunur. = [s.] Nacre – Halis sedef.

Burgrave [imz.] Kurun-ı Vustâ'da Almanya'da bir şehrin hâkim ve kumandanına verilen unvandır.

Burgraviat [imz.] Kurun-ı Vustâ'da Almanya'da bir şehrin hâkimlik ve kumandanlığı.

Burin [imz.] Maden üzerine hakk için müsta'mel çelik kalem, hakkâk kalemi, çapla kalem, arda, minkaş, mil. ◆ Küskü. ◆ Dişçi iğnesi. ◆ Maden hakkâklığı. || (mec.) Üslub-ı metin. ◆ Payidar kalacak âsâr. ◆ Vasıta-i tespit.

Buriner [fl.] Çelik kalemle işlemek, kazmak, hakketmek. ◆ Genç göstermek için beygirin dişlerini çizmek. || (mec.) Şiddetli, metin ve vâzıh bir üslup ile yazmak. ◆ Hatırasını te'dib etmek.

Burler (se) [fv.] İstihzâ etmek, eğlenmek.

Burlesque [s.] Hezl-âmiz, maskara, gülünç. = [imz.] Hezliyat, eş'ar-ı hezliye.

Burlesquement [h.] Hezl-âmiz bir suretle, maskaralıkla.

Burnous (mr. Bournous)

Buron [imz.] Küçük kulübe. (Eskidir.)

Bursal,e [s.] Fevkalâde bir vergiye müteallik. ◆ Borsa umuruna, borsadaki işlere müteallik, ait.

Burséracées [ims. – cm.] (nb.) Terementiye fasîlesinden günlük ağacı nevi.

Bursicule [imz.] Küçük kese. || (tşr.) Küveyse.

Busard [imz.] Su kuşlarıyla ve balıkla beslenen bir nevi şahin.

Bus [imz.] (s okunur) Beden-i insanî, gövde.

Busaigle [imz.] (hyv.) Paçalı doğan, çakır doğan.

Busard [imz.] (hyv.) Tepeli doğan, sakr.

Busc [imz.] (*busk*) Korse balinası. || (as.) Kundak köprüsü.

Buse [ims.] Ala doğan. || (mec.) Budala, ahmak kimse.

Buse [ims.] Değirmen suyu harkı. ◆ Körük zıvanası.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Buser [fl.] (Av köpeği hakkında) Aynı mevkide durup kalmak, tembel tembel ulumak.

Buson [imz.] (hyv.) Uzun gagalı ala doğan.

Busque [ims.] (as.) Dipçik gövdesi.

Busqué,e [s.] (At hakkında) Koyun başlı. (Başı koç başı şeklinde olan beygir ki pek koşamaz.) ◆ Kemerli. ◆ Balina takılmış (korse). || **Porte** – **e** İki kanadı bir zaviye teşkil eden kapı.

Busquer [ft.] Korseye balina takmak. ◆ Kemerli yapmak. ◆ (Esvabı) Önden kısaltmak. || **Se** – Korse kullanmak.

Busquière [ims.] Korse balinası deliği.

Bussard [imz.] 268 litreden ibaret eski bir mâyiat ölçüsü.

Busserole [ims.] Koca yemişi, kutlub.

Buste [imz.] Vücud-ı insanın belden yukarı kısmını irâe eden heykel, nîm-heykel. ◆ Bu suretle yapılmış tasvir, peyker. ◆ Bedenin kısm-ı âlâsı, kıta-i ulyâsı. ◆ Göğüs zırhı.

But [imz.] (*t* okunmaz) Hedef, nişangâh, nişan. ◆ Maksat, meram. ◆ Netice, gaye. || **De** – **en blanc** Bilâ-teemmül, nâgehan. || – **à** – Her iki taraftan istifade olunmaksızın, kârsız. || – **idéal** Maksad-ı hayalperestâne, maksad-ı mevhum. || **Toucher, frapper au** – Hedefe isabet etmek, muvaffak olmak. || **Aller au** – , **aller droit au** – Bir işe doğrudan doğruya mübâşeret etmek. || **Atteindre le** – Muvaffak olmak, maksuda nâil olmak. || **Manquer son** – Muvaffak olamamak. || (as.) – **en blanc** Yatık nişangâh hedefi, hedef-i ufkî. || – **animé** Zîruh hedef. || – **auxiliaire** Muavin hedef. || – **découvert** Açık hedef, mer'î hedef. || – **fixe** Sabit hedef. || – **mobile** Müteharrik hedef. || – **invisible** Gayr-ı mer'î hedef.

Butant,e[82] [s.] (m.) Bir kemeri tutan; **Arc** – (mr. Arc-boutant)

Bute [ims.] Nalbant suntıracı.

Buté,e [s.] Bir şeye denilmiş, hasrolunmuş. ◆ Bir şeye musırrâne karar vermiş. ◆ Şiddetle muhalif.

Butée yahut **Buttée** [ims.] Taş köprülerin iki tarafında yapılan mürtefi kaldırım.

Buter [fl.] Hedefe isabet ettirmek, nişana vurmak. (Bu mânâda eskidir.) || (mec.) Kasıt ve meram etmek. ◆ Maksada doğru yürümek. ◆ Bed muamele etmek. ◆ Dayanmak. ◆ Vurmak, öldürmek. ◆ Sürçmek. || (m.) Bir duvarı veya bir kubbeyi bir istinat duvarı ile tutturmak. || **Se** – Israr ve taannüt etmek. ◆ Kemâl-i ısrar ve taannütle yekdiğere muhalefette bulunmak.

Butière [ims.] Nişan vurmaya mahsus eski bir nevi tüfek.

Butin [imz.] Yağma, garet, talan, plaçka. ◆ Ganimet. ◆ Avda vurulan, tutulan şey. ◆ Kâr, temettü. ◆ Arıların çiçeklerden topladıkları tatlı mâyi, madde-i aseliye. ◆ Sa'y ve tetkik neticesinde kesbedilen, öğrenilen şey. ◆ Keşfiyat-ı fenniye. || **Partage du** – Tevzi'-i ganâim.

Butiner [ft.] Yağma etmek, soymak. ◆ Bir şey tedarik etmek için öteden beriden toplamak. ◆ Taharriyatta, tetkikat-ı ilmiye ve edebiyede bulunmak.

Butineur,se [s.] Yağma-ger.

Butoir [imz.] Debbağ bıçağı.

Butome [imz.] Hasır otu. ◆ Çiçek hezâreni.

Butor [imz.] Balaban kuşu. || (mec.) Ahmak ve kaba adam.

Butorde [ims.] Kaba, ahmak, beceriksiz kadın.

Butorderie [ims.] Hamâkat, kabalık.

Buttage [imz.] Fidan diplerini doldurma, küme yapma. ◆ İkinci çapa.

Butte [ims.] Küçük tepe. || (as.) Nişan (toprak) tepesi. (Nişan tahtalarını istinat ettirmeye mahsus olup kurşunlar mezkûr tepeye nüfuz ile kaybolur.) || **Être en** – Hedef olmak, maruz bulunmak.

Buttière [ims.] Bir nevi tüfek.

82 Orijinal metinde *Buant,e* şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Buttoir [imz.] Fidan diplerini toprakla doldurmaya, küme yapmaya mahsus saban.

Buttoir d'auget [imz.] (as.) Gerdel sürmesi.

Butture [ims.] Bir nevi uzun tüfek.

Butté,e [s.] Dibi doldurulmuş (fidan).

Butter [ft.] (zra.) Fidanın dibini toprakla doldurmak, küme yapmak.

Butyracé,e [s.] Tereyağı kesâfetinde ve onun hassalarını câmi, zübdî.

Butyrate [imz.] (k.) Zübdî.

Butyreux,se [s.] Sadeyağ hassalarını câmi, zübdî.

Butyrine [ims.] (k.) Zübdin.

Butyrique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı zübd.

Buvable [s.] İçilebilen, kabil-i şürb.

Buvant,e [s.] İçen, şârib. || **Être bien – et bien mangeant** Sıhhat-i tâmme üzere bulunmak.

Buvard [imz.] Sünger kâğıdı destesi, defteri. = [s.] **Papier** – Sünger kâğıdı.

Buveau [imz.] (m.) Mikyas-ı zevâyâ.

Buveter [fl.] (mr. Buffeter)

Buvetier [imz.] Bir daire veya merkeze merbut lokantacı, büfeci.

Buvette [imz.] Devâire veya istasyona merbut küçük lokanta veya bakkal dükkânı. ◆ İşret. ◆ Teneffüshâne. ◆ Kaplıcalarda su içtikleri mahal.

Buveur,se [s.] İçmeyi seven, içici. ◆ Çok maden suyu içen. ◆ İşret eden, mey-hâr, bâde-nûş: **Un grand** – Ayyaş, bekrî.

Buvoter [fl.] Sık sık ve azar azar içmek.

Buxine [ims.] (k.) Şimşâdin.

Byronien,ne [s.] İngiliz meşâhir-i şuarasından Lord Bayron'un[83] üslubuna, şiirine, tarz-ı tefekkür-i mağmumânesine benzeyen ve bu tarza taraftar olan.

Bysse yahut **Byssus** [imz.] Eski zamanlarda en nefis kumaşların imaline yarayan has yapağı veya ipek. || (tt.) Denizde sedefleri kayalara merbut tutan bent, ribat.

Byzantin,e [i. – s.] İstanbul'un nâm-ı kadimi. ◆ Bizans denilen eski Kostantiniye Rum İmparatorluğu'na müteallik. || **Empire** – Bizans Devleti. || (m.) **Style** – Bizans tarz-ı mimarisi, sanatkârîsi.

83 *Byron.*

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

C

C [imz.] Elifbâ-yı Fransevî'nin üçüncü harfi ve huruf-ı gayr-ı sadâiyesinin ikincisi. *e* ve *i* ve *y* harflerinden evvel olduğu yahut altında "sedil" denilen işaret-i mahsusası (ç) bulunduğu vakit (س), *u*'dan evvel (ك) ve sâir takdirlerde (ق) gibi telaffuz olunur; yalnız *second* kelimesiyle müştakkatında sert (غ) gibi okunur. ◆ Kelimenin âhirinde ekseriya okunmaz, okunduğu takdirde daima (ق) sadâsını muhafaza eder. (*c*) ile müntehî olan kelimelerden sonra sâit ile yahut telaffuz edilmeyen (*h*) ile başlayan bir kelime gelecek olursa (*c*) vasl edilmez; yalnız pek müsta'mel birkaç tabir bundan müstesnadır. ◆ *Donc* kelimesinin nihayetindeki (*c*) telaffuz edilmez. Fakat cümle bu kelime ile başlayacak olursa (*c*)'yi ale'l-usul (ق) gibi telaffuz etmelidir. ◆ *h* ile beraber (*ch*) (ش) gibi okunup yalnız bazı kelimat-ı Yunaniye'de (ق) yahut (ك) gibi telaffuz olunur. ◆ Rakam gibi kullanıldığı vakit yüz adedine delâlet eder. ◆ *C. A. D.* harfleri *C'est-à-dire* kelimelerinden muhaffef olarak yani makamında kullanılır. ◆ Muamelat-ı ticariyede *c* hesap, santim, santimetre kelimelerinin yerini tutar: $^{c}/_{c}$ hesab-ı cârî, $^{c}/_{o}$ hesab-ı küşâde; $^{m}/_{c}$ benim hesabım; $^{t}/_{c}$ senin hesabın, ilh. ◆ C^{e} işareti *Compagnie* kelimesinin murahhamı olup kumpanyası, şürekâsı mânâsının yerini tutar; *année C*^{te}, *mois C*^{t} şehr-i cârî, sene-i câriye. ◆ *c* Fransız elifbâsının üçüncü harfi olduğu cihetle bizim (ebced)'in (ج)'ine muadil olarak üçüncü işaretinin de yerini tutar. ◆ Fransız sikkeleri üzerinde Saint-Lô şehrine, daha sonraları Cæn şehrine alâmet olmuştur. || (ms.) Notaların iptidâsında bulunduğu hâlde mezkûr notada anahtardan bed' ile havanın nihayetine kadar olan batutaların cümlesi dört dörtlük miktarında olduğunu iş'ar eyler ki bizim musikide ağır düyek ve düyek usulleri buna muadildir. ◆ Fa miftahı, basso anahtarı. || (k.) Fahm demek olan karbon lafzının murahhamıdır. Ve daha bir hayli elfazın bu savtla terhimatı vardır. || **Faire un – dans un tarte** Isırmak.

Ça [i. – s.] (*cela*dan muhaffef olup tekemmülde müsta'meldir) Bu, şu (bunu, şunu): **Donnez-moi**– Şunu bana verin; **Comme**– Böyle, şöyle. ◆ Demek. || **De**– O vakitten, bu vakitten beri. || **Je ne veux pas de**– Bunu istemem. || **C'est**– Tamam, âlâ! || **Avec**–**que**… Sanki. || –**étant** Böyle olduğu için.

Çà [zm.] Burada, buraya: **Viens**– Buraya gel. || **Qui**–? Kim o? O kim? || –**et là** Şurada, burada, ötede beride. || **En**– Şimdiye kadar. || **Depuis quinze ans en**– On beş seneden beri. = [hd.] Haydi, haydi imdi. || **Or**– Şimdi! Ey şimdi! || **Ah**– Ya! Vay!

Ca [k.] Kalsiyum kelimesinin muhaffefi olup bunun yerini tutar.

Caaba Kâbe-i Şerif.

Cab [imz.] Arabacının oturacak mahalli arkasında bulunan bir nevi İngiliz arabası.

Cabacet [imz.] (mr. Cabasset)

Cabacle [imz.] Kadim Yunanîlerin elbise-i askeriyesi.

Cabajoutis [imz.] Eski bir bina ki müteakiben inşa olunmuş ve yekdiğere uymamış aksamdan müteşekkildir.

Cabalant,e [s.] Hilekâr, fitnekâr.

Cabal [imz.] Sermaye. ◆ Bir şirkette emtia hissesi. (Eskidir.)

Cabale [ims.] İsrailîlerde Tevrat'ın mânâ-yı bâtınî ile tefsiri. ◆ Yine İsrailîlerin iddia ettikleri bir ilm-i mevhum ki güya insana âlem-i lâhutla münasebat peyda ettirir, ilm-i ledün. ◆ Bir oyunu alkışlamak veya takbih etmek maksadıyla tiyatroya gidenler. ◆ Bir meslek-i edebî veya ilmî tarafdarını. ◆ Hiyel ve desâyiste, tesvilatta bulunan adamlar.

Cabaler [fl.] Hile ve desiseler kurmak.

Cabaleur,se [i.] Dessas, hilekâr. ◆ Bir tiyatro oyununu yahut oyuncuları mahsus alkışlayan yahut tezyif eden adam.

Cabaliste [s.] İsrailîler indinde Tevrat'ı mânâ-yı bâtınîsiyle tefsirde âlim adam. ◆ Âlem-i lâhut, âlem-i ervah ile güya münasebette bulunan, bulunmak ile uğraşan adam.

Cabalistique [s.] İsrailîlerde Tevrat'ın mânâ-yı bâtınîsiyle tefsirine müteallik. ◆ Sihr-âmiz. ◆ Ledünnî, esrar-âlûd.

Caban [imz.] Kukuletalı bir nevi asker yağmurluğu, avniye, kaban.

Cabane [ims.] Kulübe (külbe), baraka, salaş. ◆ Küçük ve fakirâne ev yahut oda. ◆ (Vapurda) Kamara. ◆ İpek böceği askısı.

Cabaner [fl.] Kulübeye çekilmek, kulübe veya baraka yapıp içine girmek. ◆ İpek böcekleri için askılar hazırlamak. ◆ (Merâkib-i bahriye hakkında) Alt üst olmak.

Cabanon [imz.] Küçük kulübe. ◆ Hapishânede bazı mücrimleri ve tımarhânede azgın divâneleri kapadıkları küçük ve dar mahal, bodrum.

Cabarer [ft.] Bir fıçıdan diğer fıçıya dökmek, nakletmek.

Cabaret [imz.] Meyhâne, meygede. ◆ Misafirhâne, muvakkat ikametgâh. ◆ Fena lokanta. ◆ Kumarda fişlerin vaz'ına mahsus tabak vesâire. ◆ Fincan, kadeh, bardak ve sürahi vaz'ına mahsus tepsi, tabla yahut masa. ‖ **Pilier de** – Gece gündüz meyhâneden çıkmayan ayyaş. ‖ – **borgne** Serseri ve ayyaşların müdavim oldukları fena, âdi meyhâne. ‖ (nb.) Asaron, çoban düdüğü. (Lisan-ı fende *Asaret* denilir.)

Cabareter [fl.] Meyhânelere müdavim bulunmak, sık sık devam etmek.

Cabaretier,ère [i.] Meyhâneci, meyhâneci karı, meyhâneci karısı.

Cabarre [ims.] (bhr.) Cankurtaran sandalı, tahlîsiye sandalı.

Cabas [imz.] Çanta şeklinde zembil. ◆ Bir nevi eski ve büyük sepet araba. ◆ Birkaç kişinin birden yattıkları büyük ve fena karyola. ◆ Biçimsiz, geniş bir şapka. ◆ Kadın şapkası. ◆ (Latife tarzında) Fena, eski bir araba. ‖ (as.) Bir nevi büyük kalkan.

Cabasset [imz.] Bir nevi küçük şapka. ‖ (as.) Açık miğfer.

Cabasseur [imz.] Hilekâr, hırsız. (Eski kelime.)

Cabel [imz.] Saç, sakal. ◆ Buğday sapı. (Eski kelime.)

Cabestan [imz.] Bocurgat. ‖ – **ordinaire** Çıkrık, ırgat.

Cabillaud yahut **Cabliau** [imz.] Morina balığı.

Cabillot [imz.] Fransa'da bahriye askerlerinin asâkir-i berriyeye latife tarzında verdikleri isim.

Cabine [ims.] (bhr.) Kamara. ◆ Deniz hamamı locası.

Cabinet [imz.] Hususi oda, halvet odası. ◆ Yazı yazmaya, hesap görmeye vesâir işlere

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mahsus oda, kalem. ◆ Meclis-i vükelâ. ◆ Heyet-i vükelâ. ◆ Devlet, hükûmet. ◆ Bir hükümdarın maiyetinde bulunan meclis; – militaire Hükümdarların maiyetindeki meclis ve kalem-i askerî (Devlet-i Aliyye-i Osmâniye'de maiyet-i seniyye-i cenab-ı mülûkâne erkân-ı harbiye kalemi gibi.) ◆ Fünûna dair kütüb ve âlât ve edevatı câmi oda veya daire. ◆ Kameriye. || – d'étude Mütalaa-hâne. || – de lecture Kıraathâne. || Homme de – Çalışmaya mahsus odası bulunmasını icap eder bir işle meşgul adam. || – d'aisance Yahut yalnız – Ayak yolu. || – de travail Hücre-i iştigal. || – s particuliers Lokanta ve birahânelerde yalnız kalmak isteyenler için hususi odalar. || – noir Avrupa postahânelerinde bazı lüzum üzerine teşkil edilen bir kalem heyeti ki şüpheli mektupları açıp tetkik ederler. || Lettre de– Nâme-i mahsus-ı hükümdârî. || – de Saint-James İngiltere kabinetosu. || – d'anatomie Teşrihhâne. || – d'eau Su hazinesi.

Câble [imz.] (bhr.) Halat, palamar, üçleme halat, gumena.[84] ◆ Tahte'l-bahr telgraf hattı, kablo, kablo teli. ◆ Gemi demiri zinciri. || Filer du – Demir halatını vira etmek, kaloma vermek ve (mec.) vakit kazanmak.

Câblé [imz.] Levha kordonu. ◆ Perde kolu.

Câblé,e [s.] Birlikte bükülmüş (ipler), üçleme halat. ◆ Kordondan müteşekkil veya kordonla müzeyyen. || (bhr.) Zincirli demir.

Câbleau yahut **Cablot** [imz.] İnce halat, çıma, permeçe, yedek halatı, ince.

Câble-chaîne [imz.] Gemi demiri zinciri.

Câbler [ft.] Birkaç ipi birlikte bükerek halat, palamar yapmak. ◆ Tahte'l-bahr telgraf hattıyla muhabere etmek.

Cabliau [imz.] (mr. Cabillaud)

Câblot (mr. Câbleau)

Cabo [imz.] (as.) İspanyol onbaşısı.

Cabochard [imz.] İnatçı adam, muannit.

Caboche [ims.] Büyük baş, koca kafa. ◆ Başlı nal veya çizme çivisi. || (mec.) Muannit, musırr adam. ◆ Zekâvet, hafıza. || Bonne – İyi efkârlı adam.

Cabochon [i. – s.] Tıraşsız cilâlı ham elmas vesâir zî-kıymet taş. || Clou à – Başlı çivi. = [s.] Rubis – Tıraş olmamış halis zümrüt. || (m.) Saksı heyeti.

Cabotage [imz.] Sahillerde seyr-i sefâin, seyahat-i sahiliye ve bunun için lâzım olan malumat. ◆ (Gümrük umurunda) Memâlik-i ecnebiye ile olmayıp mensup bulunulan hükûmet limanları beyninde vukua gelen seyr-i sefâin. || Petit – Az mesafe beyninde ve sevâhil gözden dûr olmaksızın vuku bulan seyr-i sefâin, seyahat-i sahiliye-i kasîre. || Grand – Uzak mahaller beynindeki seyr-i sefâin, seyahat-i sahiliye-i medîde.

Caboter [fl.] Sevâhilde gemi ile seyr ü sefer ve nakliyat icra etmek.

Caboteur [imz.] Sevâhil-i karîbede seyahat eden gemi ve gemici.

Cabotin,e [i.] Seyyar tiyatro oyuncusu. ◆ Âdi ve maharetsiz tiyatro oyuncusu. ◆ Tiyatro oyuncusu.

Cabotinage [imz.] Seyyar tiyatroculuk. ◆ Âdi tiyatroculuk. ◆ Tiyatroculuk. ◆ Sahnede ca'lî, gayritabii ve gülünç bir surette oyun oynama. ◆ Fena yazılmış tiyatro kitabı. || (mec.) Riyakârâne ve ahmakça bir entrika, dolap.

Cabotiner [fl.] Seyyar tiyatroculuk etmek. ◆ Âdi tiyatrocu olmak. ◆ Âdi tiyatro oyuncularıyla sık sık ülfet etmek, bunların açıkça âdâtıyla tahalluk etmek.

Cabre [ims.] Eskal kaldırmaya mahsus ve iki üç keresteden müteşekkil bir nevi ırgat. (*Chèvre* dahi denilir.)

Cabré,e [s.] Şahlanmış (at). ◆ Kızmış, teheyyüc etmiş.

84 Orijinal metinde dizgi hatası: غومته şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında غومنه olması gerektiği anlaşılmaktadır. Nitekim müellifin Türkçeden Fransızcaya *Kâmûs-ı Fransevî*'sinde غومنه için verilen karşılığın "*câble ou chaîne de l'ancre*" olduğu görülmektedir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cabrer (**se**) [fv.] (Beygir hakkında) Şaha kalkmak, şahlanmak. ◆ (Şairâne) Yükselmek, teâlî etmek. ‖ (mec.) Hiddet etmek, teheyyüc etmek, parlamak. = [ft.] (mec.) Dokunmak, müteessir etmek, kızdırmak. = [i.] Atın şaha kalkması.

Cabri [imz.] Keçi oğlağı, erkeç.

Cabrillon [imz.] Keçi sütünden yapılan peynir.

Cabriole [ims.] Sıçrayış, fırlayış. ◆ Beygirin dört ayakla sıçraması, atlaması, fırlaması. ◆ Düşme. ‖ **Faire la** – İzhar-ı neşat etmek. ◆ Çok zarar etmek.

Cabrioler [fl.] Sıçramak, fırlamak.

Cabriolet [imz.] İki tekerlekli ve tek beygirli hafif araba. ◆ Küçük koltuk sandalyesi. ‖ (mec.) Vasıta-i terakki, tefeyyüz.

Cabrioleur,se [i.] Sıçrayan, fırlayan. = [s.] Sıçrayıp oynamayı seven.

Cabron [imz.] Oğlak derisi.

Cabule [ims.] (as.) Bir nevi koçbaşı.

Cobus [smz.] **Chou** – Top lahana.

Cacaber [fl.] (Keklik hakkında) Bağırmak, keklik gibi bağırmak.

Cacade [ims.] Adem-i ehliyetten dolayı nâil olamama. ◆ Adem-i muvaffakiyet. ◆ Ric'at-i kahkarî.

Cacao [imz.] (*ka-o*) Hind bademi, levz-i hindî, kakao.

Cacaoyer (*ka-o-i- é*) veya **Cacaotier** [imz.] Hind bademi ağacı, kakao ağacı.

Cacaoyère yahut **Cacaotière** [ims.] Hind bademi ağaçlığı.

Cacarder [fl.] (Ördek hakkında) Bağırmak. ◆ Ördek gibi bağırmak.

Cacatois [imz.] Cezâir-i bahr-i muhit papağanı. ‖ (bhr.) Kontra babafingo. ‖ **Mât de** – Kontra babafingo sereni.

Cachalot [imz.] Amber balığı, kaşalo.

Cache [ims.] Bir şey saklamaya yahut saklanmaya mahsus gizli mahal, kemîn-gâh. ‖ (tba.) Matbu sayfalar arasına konulan beyaz kâğıt.

Caché,e [s.] Gizli, mahfi, sır. ◆ Meçhul, müphem. ‖ **Esprit** – Fikir ve mütalaasını mektum tutan adam. ‖ **Vie** – **e** Tenha ve münzeviyâne yaşayış.

Cache-cache [imz.] Saklambaç oyunu. ‖ (mec.) **Jouer à** – Hile ile hareket etmek.

Cachectique [s.] (t.) Kaşeksiya veya sû-i kınye denilen illete müptelâ. ◆ Bu illete müteallik.

Cache-cou [imz.] Boyun sargısı.

Cache-entrée [ims.] Kilit kapağı.

Cache-lumière [imz.] (as.) Falya kapağı.

Cache-maîtresse [imz.] Bir takım münasebat-ı âşıkaneyi ve bu münasebattaki hâlleri nazardan ketm ü ihfâ için kendisine dostâne ve samimâne müdâvemet ve mülâzemette bulunuluyor gibi tanıttırılan kadın.

Cachement [imz.] İhfâ.

Cachemire [imz.] Keşmir kumaşı yahut şalı. ◆ Bunun taklidi olup kaşmir, kaşmer denilen kumaş.

Cache-nez [imz.] Boyun şalı, boyun atkısı. (cm. des *cache-nez*)

Cache-peigne [imz.] Kadınların başa koydukları tarağı örten saç bükümü. ◆ Başın arka tarafına takılan kurdele veya çiçek veya inci. (cm. *des cache-peigne* yahut *des cache-peignes*)

Cache-pot [imz.] Mukavva saksı. ◆ Kaba saksı kılıfı. ‖ **à** – Kaçırma tarikiyle, hafiyen. (cm. *des cache-pot* yahut *des cache-pots*)

Cache-sottise [ims.] Hataları, budalalıkları setre yarayan şey.

Cacher [ft.] Saklamak, gizlemek, ihfâ etmek. ◆ Ketm etmek, göstermemek. ◆ Örtmek, setretmek. ◆ Tutmak, görünmesine mani olmak. ‖ – **le vent** Yelkenleri boşaltmak, arya etmek. ‖ **Se** – Saklanmak, gizlenmek, meydana çıkmamak. ◆ Fikir ve maksadını ketm etmek.

Cachet [imz.] Mühür, hâtem. ◆ Mühürle basılmış mühür mumu vesâire. ◆ Mührün kâğıdın üzerindeki eseri, basılmış mühür. ◆ Bilet. ◆ Alâmet-i fârika, nişâne-i temyiz. ‖ **Lettre de** – Emirnâme-i hükümdarî. ◆ Ha-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

pis ve tevkif emri. ‖ (mec.) Kendisine mahsus tabiat, hâl. ‖ Courir le – Hususi ders vermek. ‖ – volant Mektup zarfının üst kapağı üzerine vaz' olunan mühür ki bu hâlde zarf açık bulunur.

Cache-tampon [imz.] Gizletilmiş bir tıpayı aramaktan ibaret bir nevi çocuk oyunu.

Cacheté,e [s.] Mühürlenmiş, mahtum. = [imz.] Şişe içinde saklanmış eski şarap.

Cacheter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Tahtim etmek, mühürlemek, mühür basmak. ‖ Cire à – Mühür mumu.

Cache-tête [imz.] (as.) Hayvan baş örtüsü. (Malûliyeti sabit olmasına mebnî kesilmesi lâzım gelen beygirlerin gözlerini setr için kullanılır.)

Cachette [ims.] Bir şey gizleyecek veya saklanacak küçük ve dar mahal. ‖ (mec.) Sır. ‖ En – Gizlice, hafiyen.

Cacheur [imz.] Gizleyici, saklayıcı.

Cachexie [ims.] (t.) Sû-i kınye, kaşeksiya.

Cachot [imz.] Karanlık ve dar hapishane odası, locası, bodrum. ◆ Dar ve karanlık mesken. ◆ (Şairâne) Muzlim ve hazin mahal, hapishane.

Cachotter [ft.] Gizlenmeyecek ehemmiyetsiz şeyleri gizlemek, nâ-be-mahal sır tutmak. (Az müsta'meldir.)

Cachotterie [ims.] Saklanmayacak ve ehemmiyetsiz sır tutma.

Cachottier,ère [i. – s.] Saklanmayacak ve ehemmiyetsiz şeyleri sır tutan, nâ-be-mahal ketum.

Cachou [imz.] (t.) Sent ağacından müstahrec kabız bir madde, kâd-ı Hindî.

Cachoucha [ims.] (*tchou-tcha*) İspanyolların bir nevi rakısı.

Cacique [imz.] Meksika vesâir Amerika tarafları ahali-i kadîmesinin reis ve hükümdarlarına verilen unvandır.

Caco Lisan-ı Yunanîden me'huz bazı kelimat-ı mürekkebenin başında bulunup "fena" mânâsını ifade eder.

Cacocholie [ims.] (t.) Fesad-ı safra.

Cacochylie [ims.] (t.) Fesad-ı kilüs.

Cacochyme [i. – s.] (t.) Seyyi'l-mizac, fasid-i ahlât. ◆ Bed-huy.

Cacochymie [ims.] (t.) Sûi'l-mizac, fesad-ı ahlât. ◆ Zaaf-ı bünye. ◆ Bed-huyluk. ◆ Garip tabiat.

Cacœthe [s.] (t.) Redîü't-tabîa.

Cacogénèse [ims.] (t.) Tekevvün-i gayr-ı mutad.

Cacographie [ims.] İmlâsız yazı. ◆ Şâkirdan tarafından tashih olunmak üzere kasten imlâsız basılmış kitap.

Cacographique [s.] İmlâsızlığa veya kasten imlâsız yazılmış kitaba müteallik: Exercices – s Böyle kitapla imlâ talimi.

Cacolet [imz.] (as.) Oturmaya muktedir olan mecruhîn-i askeriyeyi irkâb ve nakletmek için kullanılan ve ester semerlerinin iki yanına rapt olunan arkalıklı kürsü.

Cacologie [ims.] Nâ-be-mahal ve yanlış vaz' olunmuş kelimelerle tertip olunmuş kelâm, sû-i tabir, sû-i lisan.

Cacologique [s.] Nâ-be-mahal ve yanlış vaz' olunmuş kelimelerden mürekkep kelâma, sû-i tabire müteallik.

Cacomane [i.] Fenalığa meyyal olan, fenalığa merakı bulunan erkek veya kadın.

Cacophage [s.] Zâikası duçar-ı halel olarak insan için ekle gayr-ı sâlih olan şeyleri yiyen (adam).

Cacophile [i.] Fena şeyleri seven erkek veya kadın.

Cacophonie [s.] (sr.) Tenâfür-i huruf. ◆ Teazzür-i lisan, sıklet-i lisan. ◆ Birbirine uymayan fikirlerin bir yere cem'i. ‖ (ms.) Tenâfür-i asvat, gulgul.

Cacophonique [s.] Tenâfür-i huruf veya tenâfür-i asvata müteallik.

Cacophraste [imz.] Kavâid-i lisana muhalif bir surette ifade-i fikr eden adam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cacopragie [ims.] (t.) Tagayyür-i ef'al-i iğtidaiye.

Cacositie [ims.] (t.) İstikrah-ı et'ime.

Cacostome [s.] (t.) Nefesi kokan, kerîhü'n-nefes.

Cacotrophie [ims.] (t.) Fesad-ı iğtidâ.

Cactées [ims. – cm.] (nb.) Frenk incirine müşâbih nebatat, fasîle-i sabbâriye.

Cactier [imz.] yahut:

Cactus [imz.] (nb.) (*tuss*) Yemen, firavun, frenk inciri ağacı, şecerü's-sabbar.

Cadastral,e [s.] Tahrir-i emlâke müteallik. || **Valeur – e** Tahrir-i emlâkte takdir olunan kıymet, kıymet-i muhammene. (cmz. *cadastraux*)

Cadastre [imz.] Vergi verecek arazi ve emlâkin vüs'at ve kıymeti. ◆ Bunların mukayyed bulundukları defter, emlâk defteri. ◆ Tahrir-i emlâk, kadastro. || **Dresser le** – Emlâki tahrir etmek. ◆ Tahrir-i emlâk defteri tanzim etmek.

Cadastré,e [s.] Tahrir olunmuş (emlâk), tahrir-i emlâk defterine kaydolunmuş.

Cadastrer [ft.] Tahrir-i emlâk muamelatını icra etmek.

Cadavéreux,se [s.] Meyyite müşâbih, meyyitî: **Teint** – Ölü rengi, levn-i meyyitî. ◆ Lâşe hâlinde bulunan.

Cadavérin,e [s.] (hyv.) Lâşeler üzerinde yaşayan.

Cadavérique [s.] (tşr.) Meyyite müteallik, meyyitî. ◆ Lâşeye müteallik.

Cadavre [imz.] Meyyit, cesed-i bî-ruh. ◆ Kadavra. ◆ Lâşe, cîfe. || (mec.) Gayet zayıf ve hasta adam. || **Sentir le** – Hâlet-i ihtizarda bulunmak. (El-yevm gayr-ı müsta'meldir.)

Caddor [imz.] (as.) Bir nevi sipahi meçi.

Cade [imz.] Dikenli ardıç ağacı, senderus, ar'ar. || **Huile de** – Ardıç katranı.

Cadeau [imz.] Hediye, bahşiş, tuhfe. ◆ (Hüsn-i hatta) Çiçekli harf. ◆ Yazı aralarına yapılan çiçek ve nakışlar.

Cadéir [fl.] Düşmek. (Eski kelime.)

Cadenas [imz.] (*s* okunmaz) Asma kilit. ◆ Kadîmen kral ve zevcelerinin kaşık, çatal kutusu. || **– à combinaison** Yazılı veya zemberekli asma kilidi ki zemberek matlub olan yazının üzerine getirilmedikçe açılmaz.

Cadenassé,e [s.] Asma kilitle kilitlenmiş.

Cadenasser [ft.] Asma kilitle kilitlemek. ◆ Hapse tıkmak. ◆ Sıkmak. || (mec.) Tezahürüne, tevessü'üne mani olmak.

Cadence [ims.] (Şiirde) Vezin. ◆ (Nesirde) Selâset. || (ms.) Âhenk, usul. ◆ Raks edenin havaya göre ayak atması. || (as.) Vezn-i hatve. (Hatvenin tûl ve süratini ölçmekte müsta'meldir. Buna – *du pas* dahi denir.)

Cadencé,e [s.] Mevzun. ◆ Selis. ◆ Âhenkli. ◆ Âhenge uygun (adım atış). || (as.) Vezinli, mevzun (hatve).

Cadencer [ft.] Şiire vezin ve nesre selâset vermek. ◆ Hava ve âhenge göre ayak atarak raks etmek veya yürümek. || (as.) Mevzun hatve ile yürümek.

Cadène [ims.] Kürek zinciri. || (as.) Pıranga zinciri. || (bhr.) Gemide zincir kilidi. || (tca.) Uşak halısı.

Cadenette [ims.] Örme saç.

Cadet,te [s.] Kardeşlerin veya bir familyanın en küçüğü. = [imz.] Kıdemce yahut yaşça diğerinden dûn bulunan adam. || **C'est le – de mes soucis** En az endişe ettiğim budur. || **C'est un – qui ne boude pas** Ciddiyet sahibi bir adam hakkında söylenir. || (as.) Zâdegân gönüllü askeri.

Cadette [ims.] Geniş kaldırım taşı.

Cadetter [fl.] Geniş taşlarla kaldırım döşemek.

Cadi [imz.] (Arapçadan me'huz) Kadı.

Cadis [imz.] Bir nevi yün kumaş, şayak.

Cadmie [ims.] (k.) Maden ısâga ve izâbe olunduğu sırada ocak bacasının etrafına yapışan humz-ı tûtiyâ, tûtiyâ çiçeği, ak tûtiyâ, kadmi.

Cadmium [imz.] (*mi-omm*) (k.) Kadmiyum.

Cadmus [imz.] (*s* okunur) Lisana dair bir keşifte bulunan adam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cadogan [imz.] (mr. Catogan)

Cadole [ims.] Sürme, mandal, zemberek.

Cadran [imz.] Saat minesi. ◆ Üzerinde taksimat bulunan herhangi bir daire. || (mec.) İşaret, alâmet. || (hy.) İrtifa aleti, alet-i basîta; – **solaire** Basîta-i şemsiye. || **Faire le tour du** – On iki saat meşgul olmak, bir çok devirden sonra tekrar nokta-i harekete avdet eylemek.

Cadrat [imz.] (*t* okunmaz) (tba.) Harflerin arasına konulan ve iki üç harf yerini tutan boş kurşun, kadrat.

Cadratin [imz.] (tba.) İki harf kalınlığında küçük kadrat. || **Demi** – Bir harf kalınlığında küçük kadrat.

Cadrature [ims.] Saatin akrep ve yelkovan çarkları.

Cadre [imz.] Levha ve resim çerçevesi. ◆ Çerçeve. ◆ Çerçeve gibi bir şey içinde ihâta edilmiş mahal. ◆ Hudut. ◆ Bir telif vesâirenin tertibi, planı. ◆ Bir daire-i memurîninin heyet-i mecmuası, umumiyesi. || (m.) Taştan veya sıvadan oymalı pervaz. || (as.) Bir alay veya tabur ve bölüğün veya bataryanın ümerâ ve zâbitan ve küçük zâbitan takımı, tertip, kadro. || – **de réserves** Sınıf-ı redif defteri, esası, tertibi. || – **de mine** Lağım çerçevesi. (Askeri lağım kuyularının inşasında kullanılır.) || – **de mine à oreilles** Kulaklı lağım çerçevesi. || – **de mine uni** Düz lağım çerçevesi. || – **de mine coffront** Elvahı lağım çerçevesi. || (bhr.) Kamara yatağı.

Cadrer [fl.] Tevâfuk etmek, uygun gelmek. || – **à** (Bundan sonra masdar gelmek şartıyla) Yardım etmek, muâvenette bulunmak, sahâbet etmek. ◆ İtilâf hâsıl eylemek.

Caduc,que [s.] (*c* okunur) Eski, köhne. ◆ Kadim, atik. ◆ Harap, viran. ◆ Pek ihtiyar, fertut, pirifâni. || (mec.) Kabil-i fena, muvakkat. || (nb.) Düşen (yaprak), sâkıt, heremî. || (hk.) Hükümsüz, bâtıl: **Donation** – **que** Hibe-i bâtıla. || **Age** – Herem, kötürüm. || (t.) **Mal** – Sara. = [ims.] (tşr.) Rahimde cenini ihâta eden zar, gışâ-yı sâkıt.

Caducéateur [imz.] Eski Romalılarda harp münâdisi.

Caducée [ims.] Ticaret ilâhı zu'm olunan Merkür'ün yılan sarılmış bir asadan ibaret alâmet-i mahsusası ki sulh nişânesi addolunur. ◆ Tüccarlık.

Caducité [ims.] Viranlık, haraplık. ◆ İhtiyarlık, kötürümlük, herem. || (nb.) Yaprak vesâirenin düşmesi, sukut. || (hk.) Hükümsüzlük, butlân.

Cæcographe [ims.] (*sé-ko*) Âmâlara talim-i hat.

Cæcal,e [s.] (*sé-cal*) (tşr.) A'verî.

Cæcum [imz.] (*sé-comm*) (tşr.) Kalın bağırsağın cihet-i süflîsi, a'ver. || (mec.) Dolambaç, muzlim cihet.

Cafard,e [i. – s.] Mürâî, riyakâr. ◆ Sahte sofu. ◆ Kamer. ◆ Arkadaşlarına nemmamlık eden şâkirt. || (hyv.) Hamam böceği.

Cafard [imz.] (mr. Blatte)

Cafarder [fl.] Mürâîlik etmek.

Cafarderie [ims.] Riya, mürâîlik.

Cafardise [ims.] Riya.

Café [imz.] Kahve. ◆ Kahvehâne. ◆ Ba'de't-taam kahve içmek zamanı. ◆ Kahverengi. = [s.] Kahve renginde. || – **au lait** Sütlü kahve. ◆ Sütlü kahve rengi. || – **brûlé** Kavrulmuş kahve. || – **moulu** Dövülmüş, çekilmiş kahve. || – **falsifié** Cavcav. || – **chantant** Çalgılı gazino. || **Prendre son** – Kendisine bâdî-i mahzûziyet olmak. || **C'est un peu fort de** – Bu garip, işitilmemiş, gayr-ı muhtemel bir şeydir.

Caféier [imz.] (mr. Cafier)

Caféière [ims.] Kahve ağaçlığı.

Caféine [ims.] (k.) Kahve cevheri, kafein.

Cafetan yahut **Caftan** [imz.] (Türkçeden me'huz) Kaftan, haftan.

Cafetier [imz.] Kahveci.

Cafetière [ims.] Kahve cezvesi, kahve ibriği.

Cafier yahut **Caféier** [imz.] Kahve ağacı.

Caffila [ims.] (Arapçadan me'huz) Kafile.

Cafiot [imz.] Hafif pişmiş kahve.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Cage [ims.] Kuş vesâir hayvanat kafesi. || (mec.) Mahbes; **Mettre en** – Hapsetmek. || (m.) Binanın dört duvarı, kafes. || – **d'escalier** Binada merdiven mahalli.

Cagée [ims.] Bir kafeslik (kuş, tavuk vesâire). ◆ İçinde mahpuslar bulunan hapishane, yahut araba.

Cageois [imz.] Köylü, kaba adam.

Cagerotte [ims.] Peynirin suyunu süzmeye mahsus sepet.

Cagette [ims.] Küçük kafes. ◆ Bir nevi kuş tuzağı.

Cagnard,e [i. – s.] Tembel, haylaz. ◆ Korkak, cebin.

Cagnarder [fl.] Haylazlık etmek, haylazlıkla yaşamak.

Cagnardise [ims.] Haylazlık.

Cagneux,se [i. – s.] Diz kapakları birbirine bitişik denecek surette içeriye dönmüş olduğu hâlde ayakları açık duran, bu suretle basan adam, ahnef. ◆ Bükülmüş, düğümlü.

Cagoler [ft.] Gemiyi akıntıya salıvermek.

Cagot,e [i.] Mutaassıp.

Cagoterie [ims.] Taassup.

Cagotisme [imz.] Mutaassıplık.

Cagoule [ims.] Papazlara mahsus kolsuz geniş kaput. ◆ Ruhban, ruhban takımı.

Cague [ims.] Flemenklerin kanallara mahsus altı düz bir nevi kayığı.

Cahier [imz.] (*ka-ié*) Yazı defteri, cüz. ◆ Lâyiha, muhtıra. ◆ Kitabın bir forması. ◆ Mezat kaymesi. || – **des charges** Şartnâme. || – **de frais** Masârif pusulası. || (as.) – **d'une compagnie** Bölük tablası.

Cahin-caha [h.] (*ka-ain-ka-a*) Şöyle, böyle, ne iyi ne fena.

Cahot [imz.] (*ka-o*) Arabanın sarsması. ◆ Sarsma, sarsılma. ◆ Kaldırımın bozuk mahalli. || (mec.) Nâgeh-zuhur mani, müşkilat.

Cahotage [imz.] (*ka-o*) Arabanın sarsarak gitmesi. || (mec.) Sık sık ta'zib, taciz.

Cahotant,e [s.] (*ka-o*) Sarsan (araba). ◆ Mütezelzil. || (mec.) Maniler ve müşkillerle dolu.

Cahoté,e [s.] (*ka-o*) Sarsılmış. || (mec.) Ta'zib edilmiş.

Cahotement [imz.] Sarsma, sarsılma.

Cahoter [fl.] (*ka-o*) Sarsmak. || (mec.) Sallandırmak, müterediddit kılmak. ◆ Rahatsız etmek.

Cahute [ims.] (*ka-u-te*) Küçük kulübe (külbe). ◆ Dar ve sefilâne mesken. || (as.) Fena tahkim olunmuş kale.

Caïc yahut **Caïque** [imz.] (Türkçeden me'huz) Kayık.

Caïd [imz.] Fas'ta eyalet valisi. ◆ Lâ-ekall beş yüz askere kumanda eden zâbit.

Caière [ims.] (*ka-iè-re*) Kürsü.

Caïeu [imz.] (nb.) Çiçek soğanının küçüğü, buseyle.

Caigne [ims.] Dişi köpek. ◆ Âlüfte (Eskidir.)

Caille [ims.] Bıldırcın. || – **coiffée** Münasebat-ı âşıkanede bulunan kadın. (Bu tabir eskimiştir.) || **Chaude comme une** – Gayet sıcak.

Caillé Koyulaşmış (süt). ◆ Pıhtılanmış (kan), mütehassir. = [imz.] Koyu süt. || **Lait** – Yoğurt.

Caillebotte [ims.] Koyulaşmış süt parçası, keşk.

Caillobetté,e [s.] Koyulaşmış, pıhtılanmış.

Caillebotter [ft.] Koyulaştırmak, pıhtılandırmak.

Caille-lait [imz.] Yoğurt otu, galyun.

Caillement [imz.] Koyulaşma, pıhtılanma, tahassür.

Cailler [ft.] Koyulaştırmak, pıhtılatmak, tahassür ettirmek. || **Se** – Koyulaşmak, pıhtılanmak, tahassür etmek.

Cailler [imz.] Bıldırcın çığırtkanı.

Cailletage [imz.] Zevzeklik, gevezelik, herze.

Cailleteau [imz.] Bıldırcın yavrusu.

Caillette [imz. – s.] Zevzek, geveze, hafifmeşrep, münasebat-ı âşıkanede bulunan (erkek

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

yahut kadın). ‖ (tşr.) Kırkbayır bağırsağı, kıtne, şirden. ◆ Peynir mayası.

Caillot [imz.] Pıhtı, alaka.

Caillot-rossat [imz.] Bir nevi kokulu armut, gül armudu.

Caillou [imz.] Çakıl taşı. ◆ Çakmak taşı. ◆ Umumiyetle kıymetsiz şey. ‖ (mec.) Büyük keder, elim endişe. ◆ Müşkilat, mani, mahzur.

Cailloutage [imz.] Çakıl döşeli mahal. ◆ Çakıl döşeme. ◆ Çakıl taşından yapılmış şey. ◆ Çakıl taşı yığını. ◆ Çakıllık. ◆ Çakıl döşeme ameliyatı.

Caillouté,e [s.] Çakıl döşeli.

Caillouter [ft.] Çakıl döşemek.

Caillouteur [imz.] Çakıl döşeyici.

Caillouteux,se [s.] Çakıllı, çakıllık.

Cailloutis [imz.] Yolun üzerine döşenilen çakıl.

Caïm [imz.] (Arabîden me'huz) Kayyim.

Caïman [imz.] Bir nevi timsah. ‖ (mec.) Ters, kaba, vahşi, gaddar adam.

Caïn [ihz.] Kabil (bin Âdem as.)

Caïque [imz.] (mr. Caïc)

Caire (le) [ihz.] Kahire. = [imz.] Hind bademi kabuğu.

Caisse [ims.] Sandık, kasa, mal sandığı. ◆ Bir sandığın aldığı miktar. ◆ Para çekmecesi, sandık. ◆ Sandık odası, vezne. ◆ Araba sandığı. ◆ Davul. ◆ Bazı nazik yemekleri pişirdikleri kenarları kalkık kâğıt. ‖ – **d'épargne** Tasarruf, idare, Menâfi sandığı. (Bizde emniyet sandığı da denilir.) ‖ – **d'amortissement** Re'sü'l-mâl sandığı, te'diye sandığı. ‖ – **de retraite** Tekaüd sandığı. ‖ **Battre la grosse** – İlan hizmetini görmek, herkesçe duyulmak için dağdağa yapmak. ‖ (tşr.) – **du tympan** Sanduka-i tabl. ‖ (as.) – **à tambour** Trampete üstüvânesi. ‖ **Grosse** – Büyük davul. ‖ (m.) – **de lavage** Tasfiye teknesi. ‖ (bhr.) – **à eau** Tatlı su fıçısı.

Caissier,ère [i.] Sandık-kâr, sandık emini, veznedar.

Caisson [imz.] (as.) – **à munitions** Cephane sandığı, kapaklı.

Caissote [ims.] Tencere. (Eskidir.)

Cajeput [imz.] Kayeput. ‖ **Huile de** – Kayeput yağı.

Cajeux [imz.] (as.) **Pont** – Ateş salı.

Cajolé,e [s.] Müdâhenekârâne sözlerle iğfal olunmuş. ◆ Sevilmiş, okşanmış.

Cajoler [ft.] Müdâhene ve temellukla iğfal etmek, yüzüne gülerek aldatmak. ◆ İhtimamat-ı âşıkanede bulunmak, tatlı, güzel sözlerle celbetmek. ◆ Okşamak.

Cajolerie [ims.] Müdâhene ile iğfal, yüze gülme. ◆ Âşıkane, tatlı söz.

Cajoleur,se [i.] Müdâhene ile iğfal eden, tatlı sözler söyleyerek celbeyleyen adam.

Cajute [ims.] (bhr.) Kamara.

Cake [imz.] (*kè-ke*) İngiltere'de tereyağı, süt, şeker ve kuru üzüm ile yapılan bir kurabiye.

Cal [imz.] Nasır. ‖ (crh.) Kırık kemik eseri, nedeb-i azm.

Calaba [ims.] (nb.) Meryem pelesengi denilen ağaç.

Calade [ims.] Beygirlerin alıştırılmasına mahsus iniş.

Calage [imz.] Bir şeyin altına ufak, bir veya birkaç tahta veya diğer bir şey koyup sağlamlaştırma, durdurma.

Calaison [ims.] (bhr.) Yüklü geminin su içindeki kısmı, mâimahreç: **Ce navire a vingt pieds de**– Bu sefinenin yirmi kadem mâimahreci vardır.

Calambac [imz.] (nb.) Meksika öd ağacı, kalambek.

Calambour yahut **Calambourg** [imz.] Bir nevi öd ağacı.

Calame [imz.] Yazı kalemi, kalem.

Calament [imz.] Yabani oğul otu.

Calamine [ims.] (mad.) Tûtiyâ taşı, hacer-i tûtiyâ.

Calamistré,e [s.] Kıvrılmış (saç). ◆ Parlatılmış.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Calamistrer [ft.] (Saçı) Kıvırmak, lüle lüle yapmak. (Eskidir.)

Calamistrum [imz.] (*romm*) Ezmine-i kadîmede saç maşası.

Calamite [ims.] Kamıştan çıkan bir nevi zamk, âdi günlük. ◆ Mıknatıs. (Bu mânâ ile isti'mal eskimiştir.) || – **blanche** Beyaz kil.

Calamité [ims.] Musibet, afet, felaket, idbar.

Calamiteusement [h.] Musibet ve afetle.

Calamiteux,se [s.] Musibetli, masâyible dolu. ◆ Bir çok musibet ve felaketlere duçar olan.

Calamule [ims.] Kamıştan yahut tüyden küçük yazı kalemi.

Calandrage [imz.] Kumaşları silindirden geçirerek perdahlama, cilâ verme.

Calandre [ims.] Kumaşlara cilâ vermeye mahsus silindir, mengene. ◆ Çayır kuşu envâından boğmaklı. ◆ Buğday kehlesi.

Calandré,e [s.] Silindirden geçirilerek perdah olmuş (kumaş).

Calandrer [ft.] Kumaşları silindirden geçirerek cilâlatmak, perdah etmek.

Calandreur [imz.] Silindirle kumaşlara cilâ veren sanatkâr, perdahçı.

Calangage [imz.] Münâzaa, münakaşa.

Calatrava [imz.] Kadîmen Endülüs Araplarına karşı İspanya'nın Kalatrava şehrinde teşkil etmiş olduğu bir asker sınıf-ı mahsusu.

Calcable [s.] Kabil-i mürur.

Calcaire [s.] (k.) Kireç tabiatında veya kireci hâvi, kilsî. = [imz.] Fahmiyet-i kilsten ibaret toprak yahut taş, kireç taşı; **Terrain** – Arazi-i kilsiye; – **compact** Kils-i kesif.

Calcan [imz.] (Türkçeden me'huz) Kalkan.

Calcanéum [imz.] (*né-omm*) Ökçe kemiği, azm-i akab.

Calcar [imz.] (as.) Süvari mehmizi/mahmuzu. (Eskidir.)

Calcédoine [ims.] Balgamî taş, alaca akik.

Calcédoineux,se [s.] Beyaz lekeli, balgamî (zî-kıymet taş).

Calcéolaire [ims.] (nb.) Çanta çiçeği.

Calcifère [s.] (k.) Hâmil-i kils.

Calcifié,e [s.] (k.) Fahmiyet-i kils yani kireç hâline geçmiş, mütekellis.

Calcigène [s.] Fahmiyet-i kils üzerinde yetişen.

Calcinable [s.] (k.) Kireç hâline geçebilen, kabil-i teklis.

Calcination [ims.] (k.) Kireç hâline geçme, teklis.

Calciné,e [s.] Kireç hâline geçmiş, kireç olmuş, mütekellis. ◆ Şiddet-i hararete maruz kalarak kurumuş, yanmış. ◆ Çok tabh edilmiş, yanmış. || (mec.) Bî-his bir hâle gelmiş.

Calciner [ft.] (k.) Kirece tahvil etmek, teklis etmek. ◆ Kurutmak. ◆ (Kebap ve emsali hakkında) Yakmak, çok pişirmek. ◆ Pek ziyade ısıtmak. || **Se** – Kireçlenmek, tekellüs etmek.

Calcium [imz.] (*si-omm*) (k.) Kalsiyum.

Calcul [imz.] Hesap, sayış. || **De** – **fait** İnde'l-hesab. || – **integral** Hesab-ı tamamî. || – **différentiel** Hesab-ı tefâzulî. || – **de probabilité** Hesab-ı ihtimalî. || – **mental** Hesab-ı zihnî. || (mec.) Tertip, niyet, hesap. || (t.) Mesane ve böbrek vesâire taşı, hasât.

Calculable [s.] Sayılabilen, kabil-i hesap.

Calculateur,trice [i.] İyi hesap bilen, muhasip. || (mec.) Müdebbir. ◆ Parasını hüsn-i isti'malde mahir adam. || –**mécanique** Muhasip denilen hesap makinesi.

Calculatoire [s.] Hesaba müteallik. ◆ Hesap etmeye yarayan.

Calculé,e [s.] Hesap olunmuş. || (mec.) Düşünülmüş, hesaplanmış.

Calculer [ft.] Saymak, hesap etmek. ◆ Hesap ile bulmak. || (mec.) Teemmül etmek, düşünmek. || – **quelqu'un** Birisinin ne kadar serveti olduğunu hesap etmek. || – **de tête** Zihnen hesap etmek, yazmaksızın hesap etmek. || **Se** – Hesap olunmak, niyet ve tasavvur olunmak. ◆ Tanzim edilmek. ◆ Mütenâsip bulunmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Calculeux,se [i. – s.] (t.) Mesane ve böbrek vesâirede hâsıl olan taşa mensup yahut bu illete müptelâ, hasâtî, muhsî.

Calculifrage [s.] (t.) Mesanedeki taşları dağıtan, müfettit-i hasât.

Cale [ims.] Gemi sintinesi, geminin alt ambarı, gemi dibi. ◆ Sintinenin taksimatı. ◆ Gemilerin inşa veya tamiriyle denize indirilmesine mahsus mahal. ◆ Gemi kızağı. ◆ Gemi ızgarası, kızak altında tezgâh. ◆ Gemiye hamûle irkâb veya ihracını teshil için rıhtımın mâil mahalli. ◆ Kadîmen bazı Avrupa memâlikinde müttehemi geminin üstünden suya sarkıtıp çıkarmaktan ibaret mücâzat. ◆ İki burun veya kaya arasında vaki koy. ‖ **à fond de** – Sintinenin altı ve (mec.) son derece zaruret ve sefalet.

Cale [ims.] Destek, dayak, tesviye için bir şeyin altına konulan parça.

Cale [ims.] Eski bir nevi erkek ve kadın takyesi. ◆ Küçük köylü, hizmetçi kadın.

Calé,e [s.] Destekle tesviye olunmuş. ◆ Rahatça yerleşmiş, oturmuş. ◆ Sahib-i refah. ‖ (bhr.) Mayna edilmiş, indirilmiş. = [i.] Zengin adam.

Calebasse [ims.] Su kabağı nevinden bir cins kabak, kunâiye, kunye. ◆ Baobab ağacının meyvesi. ◆ İnsan başı.

Calebassier [imz.] Amerika'nın bir ağacı ki su kabağı yerine müsta'mel bir kabak verir.

Calèche [imz.] Önü açık hafif araba, kaleska. ◆ Eski bir nevi kadın şapkası.

Caleçon [imz.] İç donu, don. ‖ – **de bain** Deniz hamamı donu.

Caléfacteur [imz.] Kömürle yemek pişirmeye mahsus mangal, maltız.

Caléfaction [imz.] Isıtma, teshin.

Caleie [ims.] (as.) Endaht topuzu.

Calem [ims.] (*lèmm*) (Arapçadan me'huz) Kalem.

Calembour [imz.] Cinas, tecnis, mazmun.

Calembouriste [imz.] Cinas söyleyen, mazmun sarf eden adam.

Calembredaine [ims.] Boş lakırdı, saçma sapan.

Calencar [imz.] Hind basması.

Calender [imz.] (dèr) (Fârisîden me'huz) Derviş, kalender.

Calendes [ims. – cm.] (Eski Romalılar indinde) Her ayın ilk günü. ‖ **–greques** "Balık kavağa çıktığı zaman" tabirimize mukabil olarak müsta'meldir. ‖ **Renvoyer aux – grecques** Sonu gelmez vade ve mühletlerde bulunmak.

Calendrier [imz.] Takvim-i sâl, takvim. ‖ – **Julien** yahut **vieux** – Takvim-i Rumi. ‖ – **grégorien** yahut **nouveau** – Takvim-i Efrencî. ‖ – **perpétuel** Takvim-i daimi. ‖ **Réformer le** – İyi bir şeyi değiştirmeye teşebbüs etmek.

Calenture [ims.] (t.) Ekalim-i hârrede gemicilerin uğradıkları hezeyanlı bir nevi sıtma, sevdâ-yı bahr.

Calepin [imz.] Bir adamın kendi maslahatı için kayd ü zaptettiği kelimeler veya maddeler. ◆ Ambroaz Kalpin[85] tarafından telif edilmiş lugat kitabı. ‖ **Mettez cela dans votre** – Bunu iyice hatırlayın. ‖ **Cela n'était pas dans son** – Buna hiç muntazır değildi. ‖ (as.) Kurşun kâğıt zarfı (madeni zarfı hâvi olmayan tüfek kurşunlarının üstüvânî kısmına sarılan kâğıttan ibarettir).

Caler [ft.] (bhr.) Direk ve yelkeni indirmek, mayna etmek. ◆ Suya batırmak. ‖ (mec.) – **la voile** Müddeayatı tenzil etmek, yelkenleri suya indirmek, razı olmak. = [fl.] (Gemi hakkında) Suyun içine girmek.

Caler [ft.] Destek ve dayakla durdurmak. ◆ Altını besleyerek tesviye etmek.

Caler [fl.] Geri çekilmek, korkmak. ◆ (Müretipler hakkında) Müsveddenin fikdanından nâşî işsiz durmak.

Caleur,se [s.] Korkan, geri çekilen. ◆ Tembel, haylaz.

85 *Ambrosio Calepino.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Calfat [imz.] Kalafatçı.

Calfatage [imz.] Kalafat, kalafatlama.

Calfaté,e [s.] Kalafat olmuş, kalafatlı.

Calfater [ft.] Kalafat etmek.

Calfeutrage [imz.] Kapı ve pencere aralıklarının tıkatılması veya kâğıtlanması.

Calfeutrer [ft.] Kapı ve pencerelerin aralıklarını tıkamak. ◆ Sıkıca kapamak. || (mec.) Haricî bir tesirden masun bulundurmak. || **Se** – Kapı ve pencere aralıkları tıkanmak. ◆ İnzivaya çekilmek, mahfice yaşamak.

Caliborgne [i. – s.] Fena gören, ters gören.

Calibrage [imz.] (as.) Çap tayini, mesâhası, tahkiki, itâsı.

Calibre [imz.] (as.) Esliha-i nâriye çapı, çap mümsihası. ◆ Üstüvânenin kutru. ◆ Gülle ve kurşun cesâmeti. ◆ Çap mikyası. || (mec.) Cins, ayar. ◆ Mahiyet, kıymet.

Caibré,e [s.] (as.) Çapı verilmiş.

Calibrement [imz.] (as.) Çap ölçme, çap verme.

Calibrer [ft.] Esliha-i nâriyenin çapını ölçmek, çap vermek. ◆ Esliha-i nâriye çapını ölçmek. || (mec.) Mütenâsip bulundurmak, mütenâsip yapmak.

Calice [imz.] Hıristiyanların icra-yı âyin esnasında şarabı koydukları kadeh. || (mec.) Şiddetli keder, merâret-i şedîde. || (mec.) **Boire le – jusq'à la lie** Bir acı ve musibeti tahammül etmek.

Calice [ims.] (nb.) Ke's. || (mec.) Kemâl-i zevk ve haz ile hissedilen, sevilen şey.

Calicé,e [s.] (nb.) Harici kabuğu bulunan (çiçek), zü'l-ke's.

Calicot [imz.] Hassa denilen pamuk bez, kalikot. ◆ Manifaturacı çırağı.

Calicule [imz.] (nb.) Ke's-i sagir, küeys.

Califat [imz.] (Arabîden me'huz) Hilâfet-i muazzama-i İslâmiye.

Calife [imz.] yahut **Khalife** yahut **Khaliphe** (Arabîden me'huz) Halife-i müslimîn.

Califourchon [imz.] Beygire binmiş bir adamın vaziyeti. ◆ İptilâ, merak. || **à** – Beygire biner gibi bacakları açarak. || **Être à – sur** Vazgeçmemek, saplanıp kalmak.

Califournien,ne [i. – s.] Kaliforniyalı. ◆ Kaliforniya'ya veya sekenesine müteallik, ait. ◆ Zengin, mutantan, kârlı.

Caliga [ims.] Çarık. (Roma asâkirine mahsus ayakkabı.)

Calin [imz.] Malaka kalayı.

Câlin,e [s.] Nazlı, mülâyim, gevşek. ◆ Tembel, ahmak. ◆ Müdâhin, mutabasbıs.

Câliner [ft.] Okşamak. || **Se** – Nazlanmak.

Câlinerie [ims.] Okşayış. ◆ Tatlı muamele. ◆ Nazlanma.

Calla [ims.] (as.) Şapka kısm-ı fevkanîsi (bilhassa *Képi* denilen Fransız asker şapkasının kısm-ı ulyâsı).

Calleux,se [s.] Nasırlı, sefenî. || (mec.) Bî-his.

Calligraphe [ims.] (*kal-li*) Hüsn-i hat sahibi, hattat. ◆ Hüsn-i hat muallimi.

Calligraphie [ims.] (*kal-li*) Hüsn-i hat, hattatlık.

Calligraphier [fl.] (*kal-li*) Hüsn-i hat sahibi olmak. ◆ Hüsn-i hat ile yazmak.

Calligraphique [s.] (*kal-li*) Hüsn-i hatta veya hattatlığa müteallik.

Callosité [ims.] Nasırlanma, nasır bağlama. || (mec.) Saht-dillik.

Callot [imz.] Taştan iri bila.

Calmande [ims.] Yünden bir tarafı parlak bir nevi kumaş.

Calmant,e [i. – s.] (t.) Veca'ı teskin eden ilaç, müsekkin, mülattif. || (mec.) Teskin eden, müsekkin.

Calmar [imz.] Kalem kılıfı, divit. ◆ Mürekkep balığı.

Calme [s.] Sakin. ◆ Durgun. || (mec.) Müsterih, asayişte bulunan, rahat. ◆ İtidal-i dem sahibi. = [imz.] Sükûnet, rahat, asayiş. ◆ Huzur-ı kalp. || – **plat** (bhr.) Sütlimanlık ve (mec.) hiç hareketsizlik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Calmé,e [s.] Kesb-i sükûnet etmiş.

Calmer [ft.] Teskin etmek, durdurmak. ◆ Tadil ve tehvin etmek. || (mec.) Şiddetini tenkis etmek, tahfif ve teskin eylemek. = [fl.] Kesb-i sükûnet etmek, durmak (rüzgâr ve deniz hakkında). || **Se** – Kesb-i sükûnet etmek.

Calomel yahut **Calomélas** [imz.] Zîbak-ı hulv, tatlı sülümen.

Calomniateur,trice [i. – s.] Müfterî, bühtancı.

Calomnie [ims.] İftira, bühtan. ◆ Müfterîler zümresi.

Calomnier [ft.] İftira etmek, bühtan atmak. || – **à dire d'expert** Bilâ-tereddüt, kemâl-i katiyetle iftira atmak.

Calomnieusement [h.] İftira ve bühtanla, müfteriyâne.

Calomnieux,se [s.] İftiralı, iftirayı hâvi, iftirakârâne.

Caloricité [ims.] Hararet-i garîziye.

Calorie [ims.] Miktar-ı harareti ölçmek için kabul edilmiş mikyas, vâhid-i kıyasî ki bir kilogram suyun hararetini bir santigrat tezyid eder, vâhid-i kıyasî-i hararet, vâhid-i nârî.

Calorifère [s.] Hâmil, nâkil-i hararet. = [imz.] Bir evin içine borular vasıtasıyla neşr-i hararet eden soba, kalorifer.

Calorification [ims.] Husûl-i hararet.

Calofirique [s.] Hararet hâsıl eden, ısıtan, müsahhin.

Calorimètre [imz] (ht.) Mikyas-ı hararet, mizanü'n-nâr.

Calorimétrie [ims.] (ht.) Mukayesetü'l-harâre.

Calorique [imz.] (ht.) Hararetin asıl ve esası addolunan madde-i mütemevvice, harur. || – **libre** Hararet-i mahsuse. || – **spécifique** Hararet-i meblûa. || – **latent** Hararet-i hafiye.

Calotin yahut **Callottin** [imz.] (Makam-ı zemmde) Tarik-i ruhbana mensup adam. ◆ Ruhbâniyet taraftarı.

Calotte [ims.] Başın yalnız tepesini örten takye. ◆ Kardinallik. ◆ Rahip, kardinal. || (mec.) Başa vurulan sille. ◆ Taife-i ruhban. || – **des cieux** Kubbe-i semâ, kâinat. || (m.) Kubbenin merkezindeki küçük kubbe. || (hy.) – **sphérique** Takye-i küreviye || (tşr.) – **du crâne** Takye-i kıhf. || (as.) Şubara, serpuş, takye. (Ekseriya kırmızı çuhadan imal olunup ahır hizmeti ve angarya esnasında efradın giydikleri dilimli takye, takkedir.) || – **d'écurie** Ahır fesi (bizim askerde). || – **de coton** Pamuk takye, gecelik takyesi.

Calotter [ft.] Birisinin başına sille vurmak.

Caloyer,ère [i.] (*lo-iè*) Aya Vasil tarik-i ruhbanîsine mensup Rum keşişi.

Calque [imz.] Saman kâğıdıyla alınmış resim nüshası, kopya. ◆ İğneleme. || (mec.) Taklit.

Calquer [fl.] Bir resmin saman kâğıdıyla nüshasını almak, kopya etmek. ◆ Taklit etmek. || **Papier à** – Saman kâğıdı.

Calumet [imz.] Amerika-yı şimalî vahşilerinin çubuğu ki sulh alâmeti makamında hasımlarına gönderirler. ◆ Ale'l-ıtlak çubuk, pipo.

Calus [imz.] (*s* okunur) Nasır, sefen. || (mec.) Yürek katılığı, saht-dillik.

Calvaire [imz.] İtikad-ı Nasârâ'ya göre Hazret-i İsa'nın salibi kast olunduğu tepe, Golgota Tepesi. ◆ Üzerine haç dikili tepe. ◆ İtikad-ı Nasârâ'ya göre Hazret-i İsa'nın mezkûr tepede çektiği azap ve ıztırap. || (mec.) Teâkub-ı âlâm ve ekdar. || **Rester au** – Acı ve musibete kemâl-i tevekkülle teslim olarak tahammül etmek.

Calville [imz.] Bir nevi elma. (*Pomme de* – dahi denilir.)

Calvinisme [imz.] Kalven[86] tarafından icat olunmuş bir Protestan mezhebi. ◆ Bu mezhep tarafdaranı.

Calviniste [imz.] Kalven[87] mezhebinde bulunan Protestan.

86 *Calvin.*

87 *Calvin.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Calvitie [ims.] Saçın dökülmesi, sal'. ‖ – **des paupières** Kirpiklerin dökülmesi. ◆ Havın, tüyün dökülmesi hâli.

Camaïeu [imz.] Alaca akik. ◆ Kabartma oyuk taş. ◆ Elvanı bir tek boyanın koyusuyla sulusundan mürekkep resim. ◆ (Makam-ı zemmde) Yeknesak ve tatsız resim. ◆ Yeknesak ve tatsız bir üslup ile yazılmış eser-i edebî.

Camail [imz.] (as.) Zırh gömleği başlığı. (*Cotte de mailles* denilen zırh gömleğin kukuleta gibi baş üzerine yıkılan kısm-ı fevkanîsi ki bir nevi takyeden ibaret olan *Cap de mailles* tabirinin muhaffefidir.) ◆ Papazların giydikleri kukuleta gibi başlıklı kısa kaput.

Camaldule [i.] Sent Romuald[88] tarafından İtalya'nın Kamaldoli[89] şehrinde icat olunmuş bir tarik-i mahsusa mensup rahip ve rahibe.

Camarade [i.] Arkadaş, refik. ◆ Yoldaş. ◆ Kapı yoldaşı. ◆ Dost, muhip. ‖ (as.) – **de lit** Yatak arkadaşı. ‖ – **de chambrée** Koğuş arkadaşı.

Camaraderie [ims.] Arkadaşlık, refakat. ◆ Dostluk. ◆ Teklifsizlik, laubalilik. ◆ (Makam-ı zemmde) Birbirlerini medh ve himaye ederek ve birtakım hileler eyleyerek nâil-i iştihar olan muharrirler güruhu.

Camard,e [i. – s.] Yassı ve basık burunlu adam. ‖ [s.] **Nez** – Yassı ve basık burun. = [ims.] **La – e** Ölüm.

Cambio [imz.] (İtalyancadan me'huz) Kambiyo.

Cambiste [imz.] Sarraf. (Eskidir.) ◆ Kambiyo dellalı.

Cambium [imz.] (nb.) Nebatatın içinde bulunan ve onların neşvünemâsına yarayan mâyi, öz, mıntıka-i müvellide, kambiyum.

Cambouis [imz.] Siyah tekerlek yahut makine yağı.

88 *Saint Romuald.*

89 it.: *Camaldoli.*

Cambral [imz.] Makine ile yapılmış dantela, taklit dantela.

Cambré,e [s.] Arkadan beli içeriye doğru bükülmüş (kamet).

Cambrement [imz.] Bükülme, kemerli olma.

Cambrer [ft.] Az eğriltmek, kemerli etmek. ◆ Göğsünü ileriye çıkarmak. ‖ **Se** – Eğilmek. ◆ Göğsünü ileriye çıkarmak. ‖ (mec.) Razı olmak, itaat ve muvâfakat etmek.

Cambreur [imz.] Potinlerin altına konulan köseleyi eğrilten kunduracı çırağı.

Cambrioleur,se [i.] Odalardan irtikâb-ı sirkat eden hırsız.

Cambrure [ims.] Eğrilme, takavvüs, kavsiyet. ◆ Az bükülmüş ve kemerli olma. ‖ (mec.) Gösteriş için yapılmış, ca'lî tavır ve vaziyet. ‖ (as.) Askerî ayakkabılarında topuk önünden ayak tarağına doğru giden eğrilik, kamburluk.

Cambuse [ims.] Gemi kileri, kumanya ambarı.

Cambusier [imz.] Gemi kilercisi, kumanya memuru, müvezzii.

Came [ims.] (mha.) (Bir makine aksamında) Tahvil-i hareket kolu dişi, kama. ‖ (as.) Kezâ.

Camée [ims.] Kabartmalı, yonma taş veya sedef ki üzerine resimler hakkolunur, müsennem işli akik. ◆ Böyle taşın üzerine hakkolunmuş resim.

Caméléon [imz.] Bukalemun. ‖ (mec.) Mütelevvin ve mesleksiz adam. ‖ – **minéral** Hirbâ'[90] madeni, bukalemun madeni.

Caméléonesque [s.] Bukalemun rengi gibi mütehavvil, mütegayyir.

Caméléoniens [imz. – cm.] (tt.) Şube-i bukalemuniye.

Caméléopard [imz.] Zürafanın eski ismidir.

90 Orijinal metinde dizgi hatası: خرباء [=*harbâ*': kulak memesinin yarık olması veya kulağı böyle olan keçi] şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında حرباء [=*hirbâ*': bukalemun] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Camélia [imz.] Kamelya ağacı. ◆ Kamelya çiçeği. || **Dame aux – s** yahut sadece – Hâli yolunda âlüfte.

Cameline [ims.] (nb.) Ketencik.

Camellia [imz.] (mr. Camélia)

Camelot [imz.] Suf, şâlî. ◆ Ufak tefek ve âdi şeyler satıcısı. || **Il est comme le –, il a pris son pli** Ahlakı gayr-ı kabil-i tashihtir.

Camelote [ims.] Âdi eşya-yı ticariye. ◆ Fena yapılmış eser, iş. ◆ Dolap, desise. = [s.] Kıymetsiz, fena cinsten.

Caméra-lucida [ims.] (ht.) Hücre-i muzîe. (*chambre claire* dahi denir.) (cm. des *camara-lucida*)

Camérier [imz.] Papanın ve kardinallerin hâdim-i hâssı. ◆ Oda uşağı.

Camérière [ims.] Oda hizmetçisi kadın.

Caméristе [ims.] Kraliçe vesâir büyük kadınların hizmet-i hâssasında bulunan musâhibe.

Camion [imz.] Ufak toplu iğne. ◆ El ile çekilen ufak tekerlekli ve gayet alçak yük arabası.

Camionnage [imz.] Gayet ufak tekerlekli alçak el arabasıyla nakl-i eşya. ◆ Bu nakil için verilen ücret.

Camionner [ft.] Gayet ufak tekerlekli alçak el arabasıyla nakl-i eşya etmek.

Camionneur [imz.] Gayet ufak tekerlekli alçak el arabasıyla nakl-i eşya eden hamal.

Camisade [ims.] (as.) Gece baskını, hücum-ı leylî, şebhun. (Bu kelime Arapça "kamîs" lafzından me'huzdur. On altıncı - on yedinci asırlarda kılâ' ve mevâki'-i müstahkemeye icra olunan hücum ve baskın esnasında muhâcimîn birbirlerini fark ve temyiz edebilmek için gömleklerini zırhlarının üzerine giydikleri için bu nevi hücum ve baskınlar lafz-ı mezkûrun muharrefi ile tevsim edilmiştir.)

Camisard [imz.] Avrupa'ca muharebat-ı mezhebiye zamanında Protestanlara ıtlak olunurdu. || – **s blancs** Katolikler.

Camisole [ims.] Mintan (nîmten). || – **de force** yahut yalnız – Cani ve muhtelü'ş-şuur olanlara giydirilen gömlek ki kollarını serbest tahrik etmelerine mani olur, kamîs-i cebr.

Camomille [ims.] Papatya çiçeği, bâbûnec.

Camos,e [s.] Mineli. (Eski kelime.)

Camoufle [ims.] Yağ mumu.

Camoufflet [imz.] Birinin yüzüne üflenen hava veya duman, buhar-ı nefhî. || (mec.) Gayet şiddetli tahkir ve tezyif. || (as.) Hunisiz lağım fırını. || – **contrepuis** Mukabil kuyu hunisiz fırını.

Camont [smz.] Yeni sağılmış (süt).

Camp [imz.] (as.) Ordugâh, leşkergâh, muasker, mesaff; – **d'instruction** yahut – **de manœuvre** Talim yahut manevra içtimâı; – **de rassemblement** Ordu içtimâgâhı; – **retranché** Müstahkem ordugâh; – **volant** Seyyar ordugâh; – **fortifié** Müstahkem, mahsun ordugâh (bu tabir eskidir); – **ouvert** Açık ordugâh, gayr-ı müstahkem ordugâh; – **baraqué** Barakalı ordugâh; **Aide de** – Yâver-i harp. || (mec.) Taraf, fırka. || **Lever le** – Hareket etmek. || **Être – en volant** Katiyen yerleşmiş olmamak. || **Lit de** – Yolcu karyolası. || **Prendre le –, lever le –, ficher le –,** Def olmak, gitmek, çekilmek. = [cm.] Harp, sefer.

Campagnard,e [i. - s.] Köylü, kır adamı. ◆ Kaba, nezaketsiz adam.

Campagne [ims.] Kır, ova, sahra. ◆ Tarla, çiftlik. ◆ Köy, karye. || (as.) Sefer, muharebe. ◆ Müddet-i harp. ◆ Mevsim-i sefer. || – **de terre** Sefer-i berrî, harb-i berrî, kara seferi. || – **de mer** Sefer-i derya, harb-i bahrî, deniz seferi. || **Pièce de** – Sahra topu. || **Entrer en** – İcra etmek, fiilen icraya başlamak. || **Battre la** – Araziyi keşfetmek ve (mec.) sayıklamak. ◆ Maksattan uzaklaşmak, ayrılmak. || **Faire ses premières – s** İlk defa muharebeye gitmek, ilk tecrübesini etmek. || **Tenir la** – Düşmana tahassunsuz mukavemet etmek. || **Être maître de la** – Mâlik ve galip olmak. || **En** – Harekette || **Prendre la**– Kırlara gitmek. (Bu tabir eskimiştir.) ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rase – Düşmanın hücumuna karşı siper olacak mevâni'-i tabiiyeden mahrum, düz, açık sahra. || En rase – Açıktan açığa. || La – des airs Semâ. || (bhr.) Deniz seyahati, sefer.

Campagnol [imz.] Yer sıçanı, tarla faresi.

Campon [imz.] Yeşil damarlı somaki mermer.

Campanaire [s.] Çanlara müteallik, ceresî.

Campane [ims.] Püskül, saçak püskülü. ◆ Çan, ceres. (Bu mânâ eskimiştir.) || (t.) Verem-i ceresî. || (nb.) Yabani fulya. || (m.) Tezyinat-ı ceresiye.

Campaniforme [s.] (nb.) Çan şeklinde olan, ceresiyü'ş-şekl.

Campanile [imz.] yahut Campanille [ims.] Çan kulesi.

Campanulacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i ceresiye.

Campanule [ims.] Çan çiçeği, boru çiçeği.

Campanulé,e [s.] (nb.) Çan şeklinde olan, ceresî.

Campé,e [s.] Konmuş, yerleşmiş. || Bien – Sağlam, sabit. ◆ Servet ve itibarı yerinde.

Campêche [imz.] Bakam ağacı.

Campement [imz.] (as.) Çadırlı ordugâha yerleşme. ◆ Çadırlı ordugâh. ◆ Çadırlı ordugâh âlâtı ve âlât ve edevatı tedarik eden heyet. ◆ Konakçılar. ◆ Bir ordugâhtan kalkıp diğer ordugâha varıncaya kadar katedilen mesafe, merhale.

Camper [fl.] Konmak, konak etmek. Muvakkaten ikamet etmek. ◆ Pek sık göç etmek. Bir yerde durmamak. || (mec.) Bulunmak, mevcut olmak. || (as.) Ordugâha yahut çadırlı ordugâha yerleşmek. ◆ Muvakkaten ikamet etmek. = [ft.] Kondurmak, yerleştirmek, ordu kurmak. ◆ Koymak, vaz' etmek. ◆ Vermek, aşk etmek: – un soufflet Bir tokat aşk etmek. || – sur le dos de Atıf ve isnat etmek. || – là quelqu'un Birini bir yerde unf ve şiddetle bırakıvermek. || Se – Konmak. ◆ Yerleşmek. ◆ Az çok küstahâne bir vaziyet almak, dikilmek.

Campestre [imz.] (as.) Kısa meşin önlük. (Roma ve Yunan-ı kadim askerlerine mahsus idi.)

Camphogène [imz.] (k.) Müvellid-i kâfur.

Camphou [imz.] Çin çayının bir nevi.

Camphre [imz.] Kâfur. ◆ Rakı.

Camphré,e [s.] Kâfurlu, mükevfer.

Camphrée [ims.] (nb.) Haşîşetü'l-kâfur.

Camphrer [ft.] Kâfur karıştırmak, kâfur kokusunu vermek, kâfurlatmak.

Camphrier [imz.] Kâfur ağacı.

Campiducteur [ims.] (as.) Ordugâh talim muallimi veya müdürü.

Campine [ims.] Semiz piliç yahut palaz.

Campis [s.] Terbiyesiz, kaba. (Eski kelime.)

Campos [imz.] Mektep şâkirdanına verilen ruhsat. ◆ Müstesna olarak izin ve ruhsat. ◆ İstirahat, teneffüs.

Campo-santo [İtalyanca] Mezarlık.

Campylomètre [imz.] Mükemmil (mikyaslı) mikyasü'l-münhaniyat. (Harita üzerindeki münhanileri ölçmeğe mahsustur.)

Camus,e [s.] Kısa ve yassı (burun). ◆ Kısa ve yassı burunlu. || (mec.) Mütehayyir. ◆ Karışık. || – en chien d'Artois, ou comme un chien d'Artois ou de Bologne Son derecede mahcup mütehayyir. = [i.] Kısa ve yassı burunlu adam.

Canaille [ims.] Edânî, esâfil, hazele. ◆ (Mânâ-yı tahkiri mutazammın olmaksızın) Avam-ı halk. ◆ Geveze çocuk, külhani. ◆ Fürû-mâye, = [s.] Denî, alçak, külhani.

Canaillerie [ims.] Alçaklık, denâet, külhanilik.

Canal [imz.] Su yolu, arık, hark. ◆ Oluk, künk. ◆ Cetvel, kanal, kanât. ◆ Nehir yatağı, mecra. || (mec.) Vasıta, tarik. || (nb. ve tşr.) Kanın ve nebatatın usaresinin cereyan ettiği damar, kanât. || – émissaire Kanât-ı müfriga. || – de verge Mecra-yı bevl. || (cğ.) Boğaz. || (as.) – de baguette Harbi yatağı. || – de lumière Falya deliği.

Canalicule [imz.] Küçük kanal, küçük mecra. || (m.) Pervaz vesâire yivleri.

Canalisable [s.] Cetvele tahvili mümkün, kanal açılması kolay (arazi).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Canalisation [ims.] Cetvel küşadı, kanal açma. ◆ Boru vaz' ve tefrişi.

Canalisé,e [s.] Cetvel hâlinde açılmış. ◆ Seyr-i sefâine sâlih olacak hâle konmuş (nehir). ◆ Boru vaz' ve tefriş olunmuş.

Canaliser [ft.] Cetvel açmak. ◆ Bir nehri seyr-i sefâine sâlih olacak hâle koymak. ◆ Boru vaz' ve tefriş etmek.

Canamalle yahut **Cannamalle** [ims.] Şeker kamışı.

Canapé [imz.] Kanape, pike, minder, sedir (sadır).

Canard [imz.] Ördek. ◆ Sadık zevc. ◆ Kahveye yahut bir müskire batırılmış şeker parçası. || (mec.) Erâcif. ◆ Yanlış ve kerih musiki savtı. ◆ Gazete. || **Plonger comme un** – Gayet mahirâne dalmak ve (mec.) kemâl-i maharetle sıvışmak, kaçmak. = [s.] Ziyade baş vuran (sefine, sandal). || **Chien** – Vurulan ördekleri sudan çıkaran uzun ve kıvırcık tüylü zağar.

Canardeau [imz.] Ördek palazı.

Canarder [ft.] (as.) Gelişi güzel endaht etmek. (Mestur bir mahalde bulunulup ale'l-immiyâ icra edilen endaht.) = [fl.] Yanlış ve fena çalgı çalmak veya şarkı söylemek. ◆ Erâcif neşretmek. || (bhr.) (Merâkib-i bahriye hakkında) Baş vurmak.

Canarderie [ims.] Ördek kümesi.

Canardier [imz.] Yabani ördek avcısı. ◆ Erâcif nâşiri.

Canardière [ims.] Ördekler için yapılmış havuz. ◆ Yabani ördek şikâr-gâhı, küme. ◆ Uzun tüfek. ◆ Pusu, kemîn-gâh. || (as.) Bir nevi nöbetçi kulübesi. (Kadim müstahkem kalelerin "şatoların" çıkıntı mahallerinin teşkil ettiği kârgir veya ahşap nöbetçi kulübesidir ki derûnundan düşman üzerine pek uzaktan ve kemâl-i emniyet ile ateş icra edilir idi.)

Canari [imz.] Kanarya kuşu.

Canarine [ims.] Kanarya çiçeği.

Canasse [ims.] Çay veya tütün naklolunan kutu.

Cancan [imz.] Kal ü kıyl, dedikodu, güft ü gû, fasl u mezemmet. ◆ Gayet ser-bâzâne etvar ile raks. = [cm.] Boşboğazlık, zevzeklik.

Cancaner [fl.] Güft ü gûda bulunmak, zevzeklik etmek. ◆ Gayet ser-bâzâne bir surette raks etmek.

Cancanier,ère [i. – s.] Güft ü gûyu seven, dedikoducu.

Canceller [ft.] Çizmek, hazf etmek. ◆ Lağv ve feshetmek.

Cancer [imz.] (sèr) (t.) Seretan. || (hy.) **Tropique du** – Medar-ı Seretan.

Cancéreux,se [s.] (t.) Seretanî. = [i.] Seretan illetine müptelâ adam.

Cancre[91] [imz.] Yengeç, çağanoz. ◆ Hasis, pinti. ◆ Çalışmayan, haylaz mektep şâkirdi. ◆ Sefil adam.

Candélabre [imz.] Kollu şamdan.

Candeur [ims.] Safvet-i derûn, saflık, hulûs-ı kalp. || – **de cygne** Kuğu beyazlığı ve (mec.) son derecede safvet ve saflık.

Candi [smz.] **Sucre** – Nebat şekeri, kand. ◆ Şekerlenmiş (yemiş), şekerleme.

Candidat [imz.] Namzet, mülâzım.

Candidature [ims.] Namzetlik, mülâzemet.

Candide [s.] Hulûs-ı kalp ve safvet-i derûnu hâvi, halis, sâfi, saf. ◆ Beyaz. (Bu mânâ eskidir.)

Candidement [h.] Safvet-i derûnla, halisâne. ◆ Beyaz olarak. (Bu mânâ eskidir.)

Candir [fl.] Şekeri eritip billur hâline koymak. ◆ Meyveleri şekerletmek, buzlu etmek. (Yalnız *Faire* fiiliyle beraber kullanılır.) = [fl.] yahut; **Se** – (Şeker hakkında) Billurlanmak. ◆ (Meyve hakkında) Şekerlenmek.

Candisation [ims.] (k.) Şekerleşme, istiknad.

Candijar [imz.] Hançer.

Cane [ims.] Dişi ördek. ◆ Diş. (Bu mânâda eskidir.) || **Faire la** – Korkak olmak, cebânet gös-

91 Orijinal metinde *Canore* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

termek. ‖ Il n'y a que le bec à ourler, et c'est une – Taahhüt ettikleri işi gayet sürat ve maharetle ifâ eden adamlar hakkında söylenir.

Canéficier [imz.] Hiyar-şenber ağacı.

Canepetière [ims.] Toy kuşunun bir nevi.

Canéphore [ims.] Yunan-ı kadim âyinlerinde bir sepetle mabede hediyeler götüren kız. ◆ Başında bir çiçek sepeti bulunan heykel.

Canepin [imz.] İnce kuzu ve oğlak derisi.

Caner [fl.] Korkaklık, cebânet göstermek.

Caneton [imz.] Ördek palazı.

Canette [ims.] Dişi ördek palazı. ◆ Arpa suyu şişesi ve bunun istîab ettiği miktar. ◆ Mekik masurası. ◆ Kış bıldırcını.

Canevas [imz.] Kaneviçe bezi. ◆ Kaneviçe. ◆ Yelken bezi. ◆ (Resim, kitap ve emsali hakkında) Taslak, tertip, plan. ‖ (mec.) Esas, plan, zübde. ‖ Broder le – Bir hikâyeyi güzel tasvir ve tezyin etmek.

Canezou yahut Canesou [imz.] Kolsuz fistan, dekolte.

Cange [ims.] Nil nehri üzerinde müsta'mel hafif bir kayık.

Cangrène (mr. Gangrène)

Cangue [ims.] Çin'de işkence için müsta'mel bir nevi lâle ve bununla icra edilen işkence.

Cani [smz.] (Odun hakkında) Çürümeye başlamış.

Caniche [i. – s.] Tüylü fino köpeği.

Canicide [imz.] Köpek itlafı.

Caniculaire [s.] Kelb-i ekber denilen cümle-i kevkebiyeye müteallik. ◆ Bâhura müteallik, bâhurî. ◆ Gayet sıcak. ‖ Jours – s Eyyam-ı bâhur. ‖ Chaleur – Eyyam-ı bâhur harareti.

Canicule [ims.] (hy.) Kelb-i ekber. ◆ Eyyam-ı bâhur, şi'râ-yı yamânî.

Canif [imz.] Çakı, kalemtıraş. ‖ Donner un coup de – dans le contrat Zevc ve zevce adem-i sadakat göstermek suretiyle taahhüdat-ı zevciyeyi ihlal etmek.

Canin,e [s.] Köpeğe müteallik, kelbî; Race – e Köpek cinsi. ‖ Faim – Cû'u'l-kelb. ◆ Şiddetli açlık. ‖ Dent – e Köpek dişi, sinn-i kelbî. ‖ Lettre – e Bazı defa *R* harfine verilen isim. ‖ Ris – Hande-i istihzâ. = [imz.] Köpek cinsi. = [i.] Köpek.

Canitie [ims.] (*sî*) Saçların aklığı.

Caniveau [imz.] Suyun cereyanı için ortasından oyulmuş taş, taş oluk.

Canivore [s.] Âkilü'l-kelb.

Cannage [imz.] *Canne* denilen 2 metre 25 santimetre uzunluğunda bir ölçü ile kumaş ölçme.

Cannaie [ims.] Şeker kamışlığı.

Canne [ims.] Kamış, kasab. ‖ – à sucre Şeker kamışı. ◆ Baston. ◆ 2 metre ve 25 santimetre uzunluğunda kumaş ölçmek. ‖ Vivre la – à la main Çalışmaya mecbur olmadan yaşamak.

Cannelas [imz.] Tarçın şekeri.

Cannelé,e [s.] Yivli.

Canneler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Yiv açmak, yiv yapmak.

Cannelier [imz.] Tarçın ağacı.

Cannelle [ims.] Tarçın. ‖ Mettre, être en – Küçük parçalara ayırmak, ayrılmak. ◆ Harap etmek. ◆ Ta'rizat-ı şedîde ile fena hırpalamak.

Cannelle yahut Cannette [ims.] Fıçı vesâire musluğu.

Cannelure [ims.] Şeşhâne oluğu, yiv.

Cannetille [ims.] Sırma tırtıl.

Cannette [ims.] (mr. Cannelle)

Cannibale [imz.] Yamyam, merdüm-hor.

Cannibalisme [imz.] Yamyamlık. ◆ Vahşilik.

Cannier,ère [i.] Sandalyeci.

Canon [imz.] Top; – de campagne Sahra topu; – de montagne Dağ (cebel) topu; – de siège Muhasara topu; – de place Kale topu; – de côte Sahil topu; – automatique maxim Kendinden işler (müteharrik, âmil bi'z-zât) maksim topu; – à tir rapide Seri ateşli, seri atılır (serîü'r-remy) top; – à balles Kur-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

şunlu top; – **à fils d'acier** Çelik tel topu; – **démontable** Parçalı (sökülür) top; – **pneumatique** Hava topu; – **revolver** Rövolver topu; – **chambré** Hazneli top. ◆ Namlu. ◆ Kuru incik, beygir inciği. ◆ Dantelalı diz bağı. ‖ (mec.) Vasita-i kaviye. ‖ **Chair à** – Asâkir. ‖ **Tirer le** – **à quelqu'un** Makam-ı ihtiramda birisi için top endaht etmek. ‖ **Crever comme un** – **de vieux mousquet** Ölmek. ◆ Muvaffakiyetsizliğe duçar olmak.

Canon [imz.] Mâyiat için bir litrenin sekizde birinden ibaret bir küçük ölçü.

Canon [imz.] Umur-ı mezhebiyeye dair bir meclis-i rûhânî tarafından kararlaştırılmış kavâid ve ahkâm. ◆ Eizze-i nasârânın ve kütüb-i mukaddesenin esâmîsi defteri. ◆ Ed'iye mecmuası. ◆ Meşhur ve büyük muharrirlerin esâmîsi. ◆ (Dikiş ıstılahında) Kırma, kanon. ‖ (tba.) Bir nevi kalın hurufat; **Gros** –, **double** –, **triple** – Bu hurufun üç boyu. ‖ – **pascale** Mütebeddil yortuların birkaç senelik takvimi. = [s.] **Droit** – Kavânîn-i mezhebiye.

Canonial,e [s.] Kavânîn-i rûhâniye ile mukarrer. ◆ Bir rûhâniye ait veya şâyan. ‖ **Heures** – **es** Ed'iye ve evrad saatleri.

Canonialement [h.] Rûhânîce.

Canonicat [imz.] Aidat-ı vakfiyesi bulunan rûhânîlik. ‖ (mec.) Meşgalesiz durmakla alınan maaş ve muayyenat.

Canonicité [ims.] Kavânîn-i rûhâniyeye mutabakat.

Canonique [s.] Kavânîn-i rûhâniyeye mutabık. ◆ Münasip, muvâfık.

Canoniquement [h.] Kavânîn-i rûhâniyeye mutabık olarak. ◆ Münasip, muvâfık surette.

Canonisable [s.] Papa tarafından azizler defterine idhal olunmaya şâyan.

Canonisation [ims.] Papanın bir müteveffâyı azizler sırasına geçirmeye mahsus emri. ◆ Bu hususun resm-i âyini. ‖ (mec.) Tebcil ve takdis.

Canonisé,e [s.] Eizze sırasına çekilmiş.

Canoniser [ft.] Azizler sıra ve defterine geçirmek. ‖ (mec.) Ziyadesiyle medh ü senâ etmek. ‖ **Se** – Eizze-i nasârâ sırasına geçmek. ◆ Müfritâne bir surette yekdiğerini medh ü senâ etmek.

Canoniste [imz.] Kavânîn ve ahkâm-ı mezhebiyede âlim adam.

Canonnade [ims.] Top ateşi.

Canonnage [imz.] Topçuluk.

Canonné,e [s.] Topa tutulmuş.

Canonner [ft.] Topa tutmak. ◆ Birdenbire ve şiddetle hücum etmek. ‖ **Se** – Topa tutuşmak.

Canonnerie [ims.] Topların ısâga olundukları mahal, dökümhâne, tophâne.

Canonnier [imz.] Topçu neferi. (*Artilleur* daha ziyade müsta'meldir.) = [s.] (as.) – **conducteur** Arabacı neferi (At üzerine binen topçu neferi). ‖ – **servant** Numara neferi (yaya topçu neferi). ‖ – **garde-côte** Sahil muhafızı topçu neferi. ‖ (bhr.) **Maître** – Harp sefinesinde topçu kumandanı.

Canonnière [ims.] Çadır. ◆ Top mazgalı. (Bu mânâda eskidir.) ◆ Topçeker (sefine). ◆ Çocuklara mahsus hava ile boşanır tıpalı tüfek, patlangıç. ◆ Çerge.

Canope yahut **Canopus** [imz.] (*s* okunur) Süheyl denilen necm-i sabit.

Canot [imz.] Sandal, fuluka (filike).

Canotage [imz.] Sandal ile gezme. ◆ Bu tenezzühe meraklı olan zevât. ◆ Sandalın sevk ve idaresi.

Canoter [fl.] Sandal tenezzüh ve eğlencelerine meraklı olmak, bu eğlencelerle meşgul olmak.

Canotier [imz.] Sandalcı. ◆ Eğlenmek için sandal ile dolaşan adam. ◆ Sandalcı nefer.

Cant [imz.] Bir şeyin en dar tarafı.

Cant [imz.] (*t* okunur) Sufiyâne bir iffet-furuşlukla malumat-furuşluğun imtizacı.

Cantabile [imz.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Kolay ve hoş bir âhenk.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cantal [imz.] Fransa'nın Overniye[92] memleketinde çıkan peynir. (cm. *des cantals*)

Cantaloup [imz.] Vodina kavununa müşâbih leziz bir kavun.

Cantar [imz.] Kantar (sıklet mikyası).

Cantate [ims.] Bestelenmek üzere tertip olunmuş nazım. ◆ Bir nazma mahsus musiki, beste.

Cantatille [imz.] Bestelenmek üzere tertip olunmuş küçük nazım.

Cantatrice [ims.] Hânende kız yahut kadın, muganniye.

Cantharide [ims.] Kuduz böceği. = [s.] **Mouche** – Kezâ.

Cantilène [ims.] (ms.) Yavaş ve hazin şarkı.

Cantine [ims.] Hapishane ve fabrikalarda me'kûlat ve meşrubat satmaya mahsus bakkal dükkânı. || (as.) Kışla bakkal dükkânı. || – **à vivres** Zâbitana mahsus me'kûlat sandığı. || – **médicale** Âlât-ı tıbbiye sandığı. || – **vétérinaire** Âlât-ı baytariye sandığı.

Cantinier,ère [i.] Hapishane ve fabrikalarda me'kûlat ve meşrubat satan erkek yahut kadın. || (as.) Kışla bakkalı.

Cantique [imz.] İlahi, zemzeme, temcid, münacaat. || – **des** – Hazret-i Süleyman'ın gazeliyat-ı sufiyânesi. || **Chanter un beau** – İlan-ı memnuniyet ve şâdımânî etmek.

Canton [imz.] Nahiye. ◆ Semt, cihet. ◆ İsviçre memâlik-i müttefikasının beheri.

Cantonade [ims.] Tiyatroda tasvir olunan ve tecessüm ettirilen mahallerin ötesinde farz olunan mahal. || **Parler à la** – Sahnede mevcut olmayıp ötede vücudu farz olunan birine söylemek.

Cantonal,e [s.] Nahiyeye müteallik, nahiyevî. (cmz. *Cantonaux*).

Cantonné,e [s.] Konaklara yerleşmiş (asker). ◆ Bir tarafa çekilmiş.

Cantonnement [imz.] (as.) Askeri konaklara yerleştirme. ◆ Konak mahalli, konak. ◆ Konaktaki asâkir. ◆ Konakçılar; **Zone de** – Konak mıntıkası; – **large** Geniş konak. (Düşman uzakta bulunduğu zaman); – **resserré** Yanaşık konak; – **d'alarme** Toplu konak; – **actif** Konakçılar; – **s de fin de campagne** Nihayet-i sefer konakları; – **d'entrée en campagne** Bidâyet-i sefer konakları. || – **de pêche** Nehrin balığı iltizama verilmiş kısmı. || **forestier** – Ormanın baltalık olmak üzere ahaliye terk edilmiş kısmı.

Cantonner [ft.] (as.) Askeri konaklara yerleştirmek. ◆ Tecrit etmek, ayrı yerlere koymak. || (mec.) Münferit aksam ve fırkalara taksim etmek. = [fl.] (Asker hakkında) Konaklara yerleşmek. || **Se** – Konulan yeri tahkim ile meşgul olmak, konakta yerleşmek. ◆ Bir tarafa çekilmek. || (mec.) Tecerrüd etmek, ayrılmak.

Cantonnier [imz.] Bir yolun muhafaza ve tamirine memur adam, yol bekçisi.

Cantonnière [ims.] Karyola etekliği. ◆ Farbala, galerin. (Pencere perdelerinin üst tarafına geçirilen oymalı kısa perde.)

Canule [ims.] Şırınganın ucundaki enbûbe/ünbûbe, masura. ◆ Boru, enbûbe/ünbûbe, emzik. ◆ Fıçı musluğu. || (crh.) – **de trocart** Enbûbe/Ünbûbe-i müselleke.

Canulé,e [s.] Masura şeklinde olan.

Canuler [ft.] Musallat olmak, taciz ve tasdi' etmek.

Canut [imz.] Liyon[93] İpek Fabrikaları amelesine ıtlak olunur.

Caolin (mr. Kaolin)

Caouk [imz.] (Türkçeden me'huz) Kavuk.

Caoutchouc [imz.] (*ka-ou-tchou*) Lastik, kauçuk. ◆ Ayağımıza giydiğimiz lastik.

Caoutchouter [fl.] (*ka-ou*) Lastiklemek, erimiş lastiğe batırmak.

92 fr.: *Auvergne*.

93 fr.: *Lyon*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cap [imz.] Baş, reis, âmir (İtalyanca *Capo* kelimesinden me'huz olup ekseriya şöyle bazı tabiratta müsta'meldir **Armé de pied en** – Tepeden tırnağa kadar müsellah, pür-silah ve (mec.) tamamıyla tepeden tırnağa kadar); **Cheval – de more** Baş ve ayakları siyah, demir kırı beygir. ‖ (as.) – **de mailles** Zırh gömleği başlığı, kukuletası. ‖ – **d'escouade** Manga başı. (Şimdiki onbaşıya muadil kadim bir tabirdir.) ‖ (cğ.) Burun, re's. ‖ (bhr.) Geminin ön tarafı, baş. ‖ **Doubler un** – Bir burnu dolaşmak. ‖ **Doubler le** – (Latife tarzında) Şâyan-ı ehemmiyet bir şeyi, bir noktayı geçmek, atlamak.

Capable [s.] İstîab eden, vâsi'. (Bu mânâda eskidir.) ◆ Muktedir, kadir, ehil, sâlih. ◆ Ehliyetli, dirayetli. ◆ Müstaid, reşit. ‖ (hk.) Sâlih, müstehak. ‖ **Faire le** – Dirayet satmak, ehil ve muktedir gözükmek.

Capablement [h.] Dirayet ve iktidarla. (Eskidir.)

Capace [s.] Geniş, vâsi'.

Capacité [ims.] İstîab; **Mesures de** – Ekyâl. ◆ İktidar, kudret, kuvvet. ◆ Daire-i idrak ve ıttıla'. ◆ Ehliyet, dirayet. ◆ Kabiliyet. ◆ İstihkak, rüşt. ◆ Salâhiyet-i kanuniye. ◆ Sinn-i rüşde vasıl adamlar zümresi. ‖ (bhr.) Hacm-i istîabî, derece-i istîab, bir geminin miktar-ı tahammülü. ‖ (k.) Sia. = [cm.] Erbab-ı ehliyet ve iktidar.

Capal [imz.] (as.) Küçük zırh kaputu.

Caparaçon [imz.] Beygir haşası (gaşiye). ◆ Beygir zırh örtüsü, raht.

Caparaçonner [ft.] Beygiri haşa ile yahut zırh örtüsü ile örtmek. ‖ **Se** – (Tezyif ve tahkir ile) Gülünç bir surette giyinmek, telebbüs etmek.

Cape [ims.] Kukuletalı yağmurluk, kaput. ‖ (as.) Zırhlı şövalye kaputu, mantosu. ◆ Kadınlara mahsus bir nevi kukuleta. ‖ (bhr.) Mayistra yelkeni. ‖ **Sous** – Gizlice. ‖ **N'avoir que la – et l'épée** Fakir lakin asil olmak. ◆ Zahirî bir gösterişten başka bir hassası olmamak. ‖ **Quitter la – pour l'épée** Hizmet-i askeriyeye girmek üzere memuriyet-i mülkiyeden vazgeçmek. ‖ **Rire sous** – Bıyık altından gülmek. ‖ (bhr.) **Mettre en** – Yelkeni faça etmek.

Capelan [imz.] Âdi, sefil rahip. ◆ Rahip. ◆ Kozasını yapmadan evvel ölen ipek böceği.

Capelet [imz.] Beygirlerde hâsıl olan cerahatli bir şiş, atın ayak uru.

Capelline yahut **Capeline** [ims.] (as.) Bir nevi piyade miğferi. (Buna bazen *Capel*, *Capeau* dahi denilir.) ‖ **Homme de** – Kuvvetli ve faal bir asker demektir. ‖ Kadınların vaktiyle av esvabıyla giydikleri bir şapka. ◆ Kadın yahut çocuk başlığı. ‖ (crh.) Baş sargısı, kalensüve.

Capendu [imz.] Kırmızı ve gayet tatlı bir nevi elma, ferik elması. (*Pomme de* – dahi denilir.)

Caperon [imz.] (mr. Capron)

Capétien,ne [s.] Fransa krallarından Hüg Kape'ye[94] yahut bunun silsilesine müteallik, ait. = [imz. – cm.] Kape silsilesinden gelen Fransız kralları.

Capharnaüm [imz.] (*omm*) Karmakarışık bir hâlde mevadd ve eşya-yı muhtelifeyi hâvi dükkân veya mahal.

Capillaire [s.] Saça veya kıllara müteallik yahut müşâbih, şa'rî. ‖ **Artistes – s** Bazı perukarların kendi ehemmiyetlerini i'zam ederek takındıkları isim. = [imz.] (nb.) Küzbere-tü'l-kanat, baldırı kara. ‖ (tşr.) **Les – s** yahut **Vaisseaux – s** Ev'iye-i şa'riye. ‖ (ht.) **Phénomènes – s** Âsâr-ı şa'riye, alâim-i şa'riye.

Capillarité [ims.] Saç ve kıl şeklinde olma. ‖ (ht.) Mâyiatın kıl şeklinde olan borulara nüfuzu, âsâr-ı şa'riye.

Capilotade [ims.] Kavurma yemeği. ‖ (mec.) Karmakarışık şey. ‖ **Mettre en** – Parça parça etmek. ◆ Fena bir hâle getirmek. ‖ **Se mettre en** – Bir hayli uğraşmak, zahmet çekmek, yorulmak.

Capitaine [imz.] (as.) Yüzbaşı. ◆ Bir piyade, süvari ve topçu bölük veya bataryasına

94 *Hugh Capet.*

kumanda eden zâbit. || – de distribution Tevzi' yüzbaşısı. || – de semaine Hafta yüzbaşısı, hafta nöbetçisi yüzbaşı. || – commandant Evvel yüzbaşı (süvaride). || – en second Sânî, vekil yüzbaşı (süvaride). || – d'habillement Esvab emini yüzbaşı, debboy bölüğü yüzbaşısı (süvaride). || – trésorier Sandık emini yüzbaşı. || – de piquet Nöbet yüzbaşısı. || – d'état-major Erkân-ı harp yüzbaşısı. || Umumiyetle, büyük zâbit, büyük cengâver. || Vapur kaptanı, süvarisi, kumandanı. || Reis, baş, ser-gerde. || – de port Liman reisi. || – des chasses Sayd mahalli olan bir nahiyenin zâbit ve müdürü. || – général İspanya'da vali. || (bhr.) – de vaisseau Miralay. || – de frégate Kaymakam. || – de corvette Binbaşı. || – au long cours Uzun seyr-i sefâin için lâzım gelen iktidarı hâiz olduğu musaddak bulunan kaptan. || – au cabotage Sevâhilde yahut muayyen noktalar beyninde seyahate me'zun kaptan.

Capitainerie [ims.] Saydgâh bir nahiyenin zâbitlik ve müdürlüğü. ◆ Bu zâbit yahut müdürün merkez ve mahall-i ikameti, daire-i memuriyeti. || – générale İspanya'da eyalet.

Capital,e [s.] Başlı, başlıca, en mühim. ◆ Ceza-yı idamı müstelzim. || Peine – e İdam cezası. || Crime – İdam cezasını müstelzim cinayet. || Lettres – es Fasıl veya ibare başlarının ve esâmî-i hâssanın ilk harflerini teşkil eden büyük huruf, majüskül. || (t.) Başa tesir eden. (cmz. *capitaux*)

Capital [imz.] En mühim başlıca şey, esas ve ruh-ı madde. ◆ Sermaye. ◆ Re'sü'l-mâl. ◆ Servet. || – fixe Sabit sermaye. || – circulant Mütedâvil sermaye. || Capitaux de jouissance Sermaye-i mahzûzat. || – incorporel Sermaye-i manevi. || (tca.) – social Sermaye-i şirket. = [cm.] Nukud. (cm. *des capitaux*)

Capitale [ims.] Bir devletin veya bir eyaletin en başlı şehri, merkez, payitaht, makarr-ı hükûmet. ◆ Büyük harf, majüskül. ◆ Merkez, en mühim yer. || (as.) Hatt-ı aslî ki bir burcun veya herhangi bir istihkâmın cephe hatları beyninde teşekkül eden zaviye-i haricenin hatt-ı nâsıfıdır.

Capitalement [h.] Başlıca. ◆ Nihayet derecede, fevkalâde.

Capitalisable [s.] Sermaye ittihaz olunabilen. ◆ Re'sü'l-mâle zam veya tahvil olunabilen.

Capitalisation [ims.] Sermaye edinme. ◆ Re'sü'l-mâle zam veya tahvil.

Capitalisé,e [s.] Sermaye ittihaz olunan. ◆ Re'sü'l-mâle zam veya tahvil olunmuş.

Capitaliser [ft.] Sermaye ittihaz etmek. ◆ Re'sü'l-mâle zam etmek. ◆ Nakde tahvil etmek. ◆ Sermaye edinmek.

Capitaliste [imz.] Sermaye sahibi, sermayedar. = [s.] Sermayedarana müteallik.

Capitan [imz.] Tiyatroda yiğitlik satan oyuncu. ◆ Yiğitlik iddiasında bulunan adam, kabadayı.

Capitane [imz. – s.] Vaktiyle bir filo kumandanının rükûbuna mahsus gemiye ıtlak olunurdu.

Capitan-pacha [imz.] Osmanlı Bahriye Nâzırı, Kaptan Paşa. ◆ Kaptan Paşaların râkib oldukları sefine.

Capitation [ims.] Nüfus başına alınan şahsi vergi, teklif-i şahsi.

Capité,e [s.] Baş şeklinde. ◆ Başlı. = [ims.] (nb.) Başlı nebat, kımmî.

Capiteux,se [s.] Başa vuran (müskirat).

Capitiluve [imz.] Baş yıkama, gaslü'r-re's.

Capitole [imz.] Eski Roma şehrinde Jüpiter'in mabedini hâvi bulunmuş olan kale. ◆ Bazı şehirlerde belediye dairesi. ◆ Amerika'da memâlik-i müctemia meclis dairesi. || (Şiirde) Roma, Romalıların kuvvet ve mikneti.

Capitolin,e [s.] Roma şehrinin merkezinde olan kale ve mabede mensup. || Jupiter – Mabed-i mezkûrda âyini icra olunan Jüpiter.

Capiton [imz.] İpek hurdası, kaba ipek, kamçı. ◆ Kanepe arkasının kırmalarına mıhlanan düğme.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Capitonné,e [s.] Pamuk ve emsali yumuşak bir şeyle doldurulup araları çukur çukur düğme ile mıhlanmış (kanepe), kapitone.

Capitonner [ft.] Kanepe ve bazı minder ve emsalini pamuk ve emsali yumuşak bir şeyle doldurup ara yerde çukur çukur düğmeler mıhlamak, kapitone yapmak.

Capitoul [imz.] Eski Tuluz[95] belediye hâkimlerine verilen unvandır.

Capitoulat [imz.] Tuluz[96] belediye hâkimliği.

Capitulaire [s.] Bir riyâset veya cemiyet-i rûhâniyeye müteallik. || **Lettres – s** Fasıl başına konulan büyük huruf. = [imz. – cm.] Eski hükümdarlar evâmiri.

Capitulairement [h.] Bir meclis-i rûhânî kararıyla.

Capitulant,e [s.] Bir meclis-i rûhânîde âzâsı bulunan mahal veya reyi bulunan adam.

Capitulation [ims.] (as.) Bir kaleyi terk ve teslim. ◆ Terk ve teslim-i silah. ◆ İstîman şartnâmesi. ◆ Vire senedi. || Uzlaşma. ◆ Bi'zzarûre bir şeyden nükûl. = [ims. – mc.] Muâhedat-ı atîka, uhud-ı atîka, kapitülasyon.

Capitule [ims.] Bazı âyinlerin sonunda kıraat ve tekrar olunan kısa dua. || (nb.) Deste şekil ve suretinde olan çiçek, kımme.

Capitulé,e [z.] (nb.) Goncalı, zû-kımme. ◆ Fransa hizmet-i askeriyesinde bulunan İsviçrelilere ıtlak olunurdu.

Capituler [fl.] (as.) Bir kaleyi düşmana teslim etmek. ◆ Terk ve teslim-i silah etmek. ◆ Uzlaşmak üzere müzakerata girişmek.

Capnofuge [s.] Dumandan muhafaza eden.

Capnomancie [ims.] Eski zamanlarda mabedin dumanıyla olunan tefeül.

Capoc [imz.] (c okunur) Hind pamuğu.

Capon,ne [imz.] Müdâhin, yüze gülücü adam. ◆ Hilekâr kumarbaz. ◆ Münafik, korkak. ◆ Arkadaşlarının kabahatini haber veren mektep şâkirdi. || (bhr.) Demir kaldırmaya mahsus bir makara ve bir çengel ile bir zincirden ibaret alet, üç tekerlekli makara, kapon. ◆ Kapon çengeli, kancası.

Caponner [fl.] Müdâhene etmek, yüze gülmek. ◆ Münafiklık ve korkaklık göstermek. ◆ Hilekârlık etmek. ◆ (Mektep talebesi lisanında) Arkadaşlarının kabahatini haber vermek. || (bhr.) Gemi demirini kapon zincirine almak.

Caponnière [ims.] (as.) Kaponyer denilen siper ki şimdiki isti'maline göre istihkâm fennince ya hendeklerde tesis-i muvâsalaya hizmet eder üstü açık bir binadan veya istihkâmat-ı cesîme hendeklerini yan müdafaasına almaya mahsus kazamat şeklinde bir binadan ibarettir. || – **double** İki taraflı endaht darbelerinden setr ve muhafaza eden kaponyer. || – **simple** Yalnız bir cihetten barındıran kaponyer, tek kaponyer.

Caporal [imz.] (as.) Onbaşı. || – **de chambrée** Koğuş onbaşısı. || – **d'ordinaire** Hizmet onbaşısı. || – **de semaine** Hafta onbaşısı. || – **de poste** Karakol onbaşısı. || – **armurier** Tüfekçi onbaşısı. || – **clairon** Borazan onbaşısı. || – **d'infirmerie** Hastane onbaşısı. || – **moniteur d'escrime** Eskrim onbaşısı. || – (**auvier**) **tailleur** Terzi onbaşısı. || – (**auvier**) **cordonnier** Kunduracı onbaşısı. || – **sapeur** Baltacı onbaşısı. || – **secrétaire** Kalem onbaşısı, kâtip onbaşısı. || – **tambour** Borazan onbaşısı. || – **de corvée** Angarya onbaşısı. || – **de garde** Nöbetçi onbaşısı. || – **d'ordonnance** Emir onbaşısı. || – **musicien** Mızıka onbaşısı. || **Petit** – Birinci Napolyon. || **Quatre homme et un** – Kuvve-i müsellaha. ◆ Pek az asker.

Capot [smz.] Kâğıt oyununda hiçbir sayı alamayan, kapot. || (mec.) Mebhut, mütehayyir. || **Faire** – Tamamen, katiyen mağlup etmek. ◆ (bhr.) Devrilmek. = [imz.] Kâğıt oyununda hiçbir sayı alamama, kapot.

Capote [ims.] Yağmurluk, aba, kapot. ◆ Kadın mantosu. ◆ Bir nevi kadın şapkası. ◆

95 fr.: *Toulouse*.

96 fr.: *Toulouse*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fayton, araba körüğü. ◆ Kâğıt oyununda kapot. || – sans manches Tabut.

Capoter [fl.] (bhr.) (Sandal ve kayık hakkında) Devrilmek, altüst olmak, alabora olmak.

Capparidées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i kübbâriye.

Capre [imz.] Bir nevi korsan gemisi. ◆ Yalnız ganimete iştirak şartıyla korsan sefinesine dâhil olan gemici.

Câpre [ims.] (nb.) Şefellah yahut gebre denilen ağacın goncası ki turşusu olur, kapari.

Capréolaire [s.] Vaisseaux – s Ev'iye-i meneviye.

Capricant,e (mr. Caprisant)

Caprice [ims.] Keyif, irâdet, arzu, heves. ◆ Çabuk gelip geçen fikir ve arzu, nev-heveslik, maymun iştahlılık. ◆ Tuhaflık, garabet. ◆ Merak. ◆ Adem-i sebat, televvün-i mizaç.

Capricieusement [h.] Keyif ve hevese göre. ◆ Nev-heveslikle. ◆ Merakla. ◆ Tuhaf bir surette.

Capricieux,se [i. – s.] Meraklı. ◆ Tuhaf tabiatlı. ◆ Nev-heves, maymun iştahlı. ◆ Sebatsız, mütelevvin, garip.

Capricorne [imz.] (hy.) Burc-ı cedy. || Le tropique du – Medar-ı cedy. || (tt.) Bir nevi böcek.

Câprier [imz.] (nb.) Gebre ağacı, şecer-i şefellah, kabar ağacı.

Caprification [ims.] İncir ağacına yabani incir tanelerini asmakla incirlerin olmasını tesri' ediş, dişi incir ağacına erkek incir, baba incir asma.

Caprifoliacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i beylesâniye.

Caprin,e [s.] Keçi cinsine benzeyen, ait olan.

Capripède [s.] Keçi ayaklı.

Caprisant,e yahut **Capricant** [s.] (t.) Pouls – s İntizamsız nabız, nabz-ı mütenattit.

Capron yahut **Caperon** [imz.] Frenk çileği.

Caperone [ims.] Bazı kuşların başındaki tüy, sorguç.

Capronier [imz.] Frenk çileği fidanı.

Capsulaire [s.] Ulbe denilen küçük zarf şeklinde olan veya böyle bir zarfa müteallik bulunan, ulbî, mahfazî.

Capsule [ims.] (as.) Esliha-i nâriye kapsülü; – détonnateur Musâdeme kapsülü. || (nb.) Hububat vesâireyi ihâta eden küçük mahfaza, ulbe. || (tşr.) Mafsalları ihâta eden zar, ulbe. || (k.) Tebhir için müsta'mel yuvarlak kap, tebhir fotası. || (syd.) İçilmesi zor bir ilacı hâvi olarak yutulacak hap, kapsül, hap, habbe. ◆ Şişelerin ağzındaki mantar üzerine sarılan ince madeni levha.

Capsuler [fl.] Yalnız kapsülü patlamak.

Capsulerie [ims.] Kapsül fabrikası.

Captage [imz.] Maden sularının setlerle bent edilmesi.

Captal [imz.] Reis. (Kurun-ı Vustâ'da müsta'mel idi.) || (as.) Kadîmen kale kumandanı. ◆ Hudut kumandanı.

Capter [ft.] Hile ile kazanmak. ◆ Maden suyunu setlerle kapamak.

Capteur [imz.] Kaçak mal veya düşmandan ganimet zapteden gemi. || (as.) Esir tutan. = [s.] Vaisseau – Kezâ.

Captieusement [h.] *(sî)* İğfal ederek veya iğfal olunarak, muğfilâne.

Captieux,se [s.] *(sî)* Muğfil.

Captif,ve [i. – s.] (as.) Esir-i harp, esir. (Elyevm bu mânâda *Prisonnier de guerre* yani mevkuf-i harp, mahpus-i harp tabiri kullanılmaktadır.) ◆ Mahpus. || (mec.) Tâbi. ◆ Mecbur. ◆ Meftun olmuş, bent olmuş. || Ballon – Bir iple zemine merbut balon.

Captivant,e [s.] Esir eden. ◆ Zapteden, hükmü altında tutan. ◆ Mecbur eden. ◆ Bent ve meftun eden.

Captivé,e [s.] Tutulmuş, esir olmuş. ◆ Zaptolunmuş, mazbut. ◆ Mahkûm, mecbur. ◆ Meftun.

Captiver [ft.] Esir etmek. ◆ Zaptetmek. ◆ İşgal etmek. ◆ Celbetmek. ◆ Bent ve meftun etmek. || Se – Tâbi ve mahkûm olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Captivité [ims.] Esaret. ◆ Mahbusiyet, mevkufiyet. ◆ Tâbiiyet. ◆ Meşguliyet, gaile. ◆ Huzûzat ve hevesat-ı nefsâniyeye mağlup olma.

Capture [ims.] Tevkif. ◆ Ahz ü girift. ◆ Ganimet, iğtinam. ◆ Kaçak mal müsâderesi. ◆ Düşman gemisinin zaptı. || (mec.) Yardak.

Capturé,e [s.] Mevkuf, ahz ü girift olunmuş. ◆ Müsâdere olunmuş.

Capturer [ft.] Tevkif, ahz ü girift etmek. ◆ İğtinam etmek. ◆ Kaçak mal zapt ve müsâdere etmek. || (mec.) Bulmak, ele geçirmek.

Capuce [ims.] Bazı rahiplerin giydikleri sivri başlık.

Capuche [ims.] Bir nevi kadın başlığı.

Capuchon [imz.] Kukuleta, serpuş. || **Collet à** – Kukuletalı yaka. || **Prendre le** – Sınıf-ı ruhbana dâhil olmak. || (nb.) Bazı nebatatın kukuleta şeklinde mahfazası, miğfer.

Capuchonné,e [s.] (nb.) Kukuleta şeklinde olan, miğferiyü'ş-şekl. ◆ Kukuleta şeklinde mahfazası bulunan, zû-miğfer.

Capucin,e [i.] Sen Fransuva[97] tariklerinin birine mensup rahip ve rahibe. ◆ İfrat derecede sufi adam. || **En capucin** yahut **à la capucine** Sufiyâne, kemâl-i diyanetle. = [imz.] Gayet mütedeyyin ve sufi adam. || – **de carte** Çocukların kırarak yere diktikleri iskambil kâğıtları ki biri düşürülünce hepsi düşer. || **Barbe de** – Bir nevi roka salatası.

Capucinade [ims.] Mutaassıbâne, müfritâne mev'ize. ◆ Âmiyâne bir mev'ize-i ahlakiye. ◆ Mürâîlik.

Capucine [ims.] Frenk teresi, latin çiçeği. ◆ Bu çiçeğin rengi, koyu turuncu, koyu âteşî. ◆ Tüfek bileziği. || **Câpres** – **s** Frenk teresi turşusu.

Capucinière [ims.] Kapusin rahiplerine mahsus manastır. ◆ İfrat derecede taassup ibraz eden adamların devam ettikleri mahal.

Capule [ims.] Kadim Romalılarda tabut.

Capulet [imz.] Pirene taraflarında müsta'mel bir kadın şapkası.

Caput mortuum [imz.] (*ka putt mor-tu-om*) (k.) Rüsub. (Bu mânâca eskidir.) || (mec.) Hükümsüz netice, hülâsa.

Caquage [imz.] Ringa balığının fıçının içinde istif edilmesi, salamuraya yatırılması.

Caque [ims.] Ringa balığı fıçısı. || **La – sent toujours le hareng** İnsan eski âdetlerini, eski hâlini kâmilen terk edemez. || (as.) – **de poudre** Barut varili.

Caqué,e [s.] Salamuraya konmuş (ringa balığı).

Caquedenier [imz.] Para biriktiren hasis.

Caquer [ft.] Ringa balığı tuzlamak, salamuraya yatırmak. ◆ Salamuraya yatırmak için ringa balıklarını hazırlamak.

Caquesangue [ims.] (t.) Kanlı basur, dizanteri.

Caquet [imz.] Tavuğun yumurtlarken bağırması, gıtgıdak etmesi. ◆ Kuşların bağırması. ◆ Laklakiyat, çan çan. || – **bon bec** Saksağan kuşu. ◆ Çok söyleyen, geveze insan.

Caquetage [imz.] Gevezelik etme, laklakiyat, çan çan.

Caquète [ims.] Balıkçı teknesi.

Caqueté,e [s.] Latife veyahut gevezelik edilirken söylenmiş. || **Les morceaux – s se digèrent plus aisément** Zevk-i musâhabe med'uvvînin iştihâlarını tezyid eder.

Caqueter [fl.] (Tavuk hakkında) Bağırmak, gıtgıdak etmek. || (mec.) Gevezelik, çan çan, laklakiyat etmek.

Caqueterie [imz.] Çan çan, laklakiyat.

Caqueteur,se [i.] Çan çan eden, geveze, zevzek, lafazan.

Caquetoire yahut **Caqueteuse** [ims.] Geniş ve rahat sandalye.

Caqueur,se [i.] Ringa balığı salamuracısı.

Caqueux,se [i.] Fransa'nın Britanya hıttasında esâfil-i nâstan adam.

97 *Saint François.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Car [hr.] Zira, çünkü, = [imz.] İtiraz, izah, tahdid. || **Des si et des** – Esbab-ı vâhiye, bahane, taallül.

Carabas [imz.] Aslı meşkûk olduğu hâlde asalet iddiasıyla müftehir adam. ◆ Bir nevi eski büyük araba.

Carabé [imz.] Kehrübâ, kârem-i asfer.

Carabin [imz.] Fenn-i tıp şâkirdi. ◆ (Eskiden) Cerrah çırağı. ◆ Vaktiyle karabinalı süvari neferi. ◆ Ehemmiyetsiz, kıymetsiz adam. ◆ Korkarak oynayan, mühim partilere girişmeyen kumarbaz. ◆ Yalnız oynamayan Lanskene[98] oyuncusu.

Carabine [ims.] Karabina, kısa tüfek.

Carabiné,e [s.] Karabina gibi yivli, şeşhâneli. || **Brise – e** (bhr.) Birdenbire çıkan şiddetli rüzgar.

Carabiner [fl.] Karabina ile muharebe etmek. ◆ Tüfeğin namlusunu şeşhâneli yapmak, yiv açmak. ◆ Kumarda korkarak, büyük partilere iştirak edemeyerek oynamak.

Carabinier [imz.] Karabinalı, karabina (kısa tüfek) ile müsellah ağır süvari askeri. ◆ İtalya'da jandarma. ◆ Zırhlı süvari.

Caraco [imz.] Dar bir nevi kadın libası.

Caracole [ims.] (as.) Beygire icra ettirilen çark. ◆ Helezonlu burgu. || **Escalier en** – Dönme merdiven, yılankavi merdiven.

Caracoler [fl.] (Süvari hakkında) Beygire bir veya yarım çark icra ettirmek. ◆ (Beygir hakkında) Bir veya yarım çark icra edecek surette dönmek. || (mec.) Sağa sola dönmek. || – **sur son dada, sur son cheval de bataille** Hoşlanılan, sevilen bir mevzu hakkında kemâl-i sühûlet ve mebzûliyetle söz söylemek.

Caractère [imz.] Hat, yazı. ◆ Harf. ◆ Rakam. ◆ Nişan, alâmet. ◆ Dökme hurufat. ◆ Hassa, tabiat. ◆ Hulk, huy, haslet, şîme, seciye. ◆ Sıfat, unvan. ◆ Suret, hâl, tavır. ◆ Metanet, sebat. ◆ Meslek. || **Homme de** – Meslek sahibi adam. || **Homme sans** – Mesleksiz adam. || – **s de civilité** El yazısına benzeyen tab' hurufu. || – **essentiel** Tabiat-ı esasiye. || **Montrer du** – İbraz-ı metanet etmek. || = **Roman de** Eşhas-ı vekayi'in diğer adamlardan ne gibi evsaf ve tabâyi' ile ayrıldığı gösterilen, bu tabâyi'i tasvir edilen roman. || **Comédie de** – Vakadan ziyade eşhas-ı vekayi'in yahut bunlardan birinin tabâyi' ve hayatı tetkik edilmek maksadıyla telif edilmiş tiyatro kitabı. || – **représentatif** Sıfat-ı sefâret. || – **impétueux** Hiddet-i tab'.|| – **officiel** Mahiyet-i resmiye, resmiyet. || – **public** Sıfat-ı resmiye, sıfat-ı umumiye. || **Avoir le** – Sıfatını kesb ve ihraz etmek. || **Prendre le** – Rengini kesbetmek. || (k.) Ecsam-ı kimyeviyeye alâmet ittihaz olunan huruf-ı mukattaa, rumuzat-ı kimyeviye.

Caractériel,le [s.] Tabâyi'e müteallik.

Caractérisant,e [s.] Tavsif ve tefrik ve temyiz eden, alâmet-i fârika ve mümeyyize yerini tutan. (Az kullanılır.)

Caractérisé,e [s.] Alâmetli, farklı, ayan.

Caractériser [ft.] Tavsif etmek. ◆ Evsaf ve alâmet-i mahsusa ile tefrik ve temyiz etmek. || **Se** – Evsaf-ı tabiiyesiyle görünmek, temeyyüz etmek.

Caractérisme [imz.] (nb.) Nebatatın cism-i beşerin bazı âzâsıyla müşâbeheti, müşâbehet-i uzviye. (Eskidir.)

Caractéristique [s.] Mümeyyiz, fârik. || **Signe** – Alâmet-i fârika, alâmet-i mümeyyize. || **Lettre** – (sr.) Huruf-ı mümeyyize (Fransızca'da *Futur* sîgalarının edat-ı mümeyyizesi "*r*" harfi olduğu gibi.) || **Traits – s** Ahlak ve evsaf-ı mümeyyize. = [ims.] Bir sîganın alâmet ve edevat-ı mahsusası. || – **universelle** (fls.) Alman feylesoflarından Laybnits[99] tarafından tasavvur olunan lisan-ı umumi-i felsefi. || (r.) Logaritmanın aded-i sahihi,

98 fr.: *lansquenet*.

99 *Gottfried Leibniz*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

merfu'. || (sr.) Levâhık-ı fârika. (Müennes yapılan kelimelerin âhirine ilave olunan "e" harfi bu kabildendir.) || – causative Edat-ı ta'diye. || – passive Edat-ı meçhul.

Carafe [ims.] Sürahi. ◆ Bir sürahi dolusu. || – d'orgeat Sebatsız, metanetsiz adam.

Carafon [ims.] Küçük sürahi.

Caragne [ims.] Kolombiya reçinesi. = [s.] Gomme – Kezâ.

Caraïbe [imz.] Amerika'nın keşfinde Antil adalarında bulunan ahali-i asliyenin ismi. ◆ Bunların lisanı. = [s.] Kavm-i mezkûra müteallik.

Caraïte [imz.] Tevrat-ı Şerif'in ahkâmından ayrılmayan museviler, Karaî/Karay.

Carambolage [imz.] (Bilardoda) Karambol yapma. ◆ Karambol.

Carambole [ims.] Bilardonun kırmızı bilası. ◆ Karambol oyunu, karambol.

Caramboler [fl.] (Bilardoda) Karambol yapmak. || (mec.) Bir taş ile iki kuş vurmak.

Caramboleur [imz.] (Bilardoda) Karambolde mahir adam.

Caramel [imz.] (Arabîden me'huz) Akide şekeri, akidelenmiş şeker. ◆ Mâ-i mütebellir, tebhir edilmiş ve tabiatı kısmen tağyir olunmuş şeker, karamel.

Caramélisation [ims.] Şekerin akidelenmesi, karamel hâline gelmesi.

Caramélisé,e [s.] Akidelenmiş, yanmış (şeker).

Caraméliser [ft.] Şekeri akideletmek. ◆ Karamel karıştırmak.

Carapace [ims.] Kaplumbağa ve ona müşâbih hayvanatın kabuğu, zebl, bağa. || (mec.) Dar ve muzıyk/muzîk muhit.

Caraque [ims.] Eski vakitlerde kullanılan bir nevi cesim gemi. || Porcelaine – Gayet zarif bir nevi porselen.

Carat [imz.] Kırat. ◆ Altın ayarı. ◆ Küçük elmas taşı. ◆ Tartı ile satılan küçük elmas taşları. || Sot à vingt quatre – s Pek ahmak adam. || à trente-six – s İmkânın haricinde.

Caratch yahut Carach [imz.] (Türkçeden me'huz) Haraç.

Carauder [fl.] Sevinmek, memnun ve şâdan olmak. (Eskidir.)

Caravane [ims.] (Fârisîden me'huz) Kârban, kervan, kafile. || (mec.) Birçok refikler ile birlikte edilen seyr ve seyahat. || Faire ses – s Serseriyâne ömür geçirmek. || (bhr.) Şark iskelelerinde seyr-i sefâin.

Caravanier [imz.] Kervancı, katırcı.

Caravansérail yahut Caravanséraï [imz.] (Fârisîden me'huz) Kârbansaray, kervansaray. ◆ Muhtelif milletlerden birçok ecnebilerin bulundukları mahal. || (mec.) Hiçbir şeyi sabit kalmayan, hep değişici şeylerle memlû bulunan yer; cihan-ı fani.

Caravelle Büyük Osmanlı harp sefinesi, karavela. ◆ Küçük Portekiz gemisi. ◆ Ringa balığı sayd eden Fransız gemisi. ◆ Bir nevi büyük çivi.

Carbatine [ims.] Taze hayvan derisi. ◆ (Ezmine-i kadîmede) Çarık.

Carbet [imz.] Antil adalarında birkaç vahşi ailesi için büyük kulübe. ◆ Müşterek büyük mesken.

Carbonate [imz.] (k.) Fahmiyet. || – de chaux Fahmiyet-i kils.

Carbonaté,e [s.] (k.) Hâmız-ı fahm ile işba' olunmuş, mufahham. ◆ Fahmı hâvi.

Carbonater [ft.] (k.) Hâmız-ı fahmla işba' etmek, tefhim.

Carbone [imz.] (k.) Fahm, karbon.

Carboné,e [s.] (k.) Fahmı hâvi, mufahham.

Carboneux [smz.] (k.) Acide – Hâmız-ı fahmî.

Carbonifère [s.] (arz.) Maden kömürü bulunan arazi, hâmil-i fahm, fahmî; Terrains – s Arazi-i fahmiye.

Carbonique [s.] (k.) Acide – Hâmız-ı fahm.

Carbonisation [ims.] (k.) Fahma tahavvül, tefahhum. ◆ Kebabın, külbastı ve emsalinin çok pişmesi, yanması.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Carbonisé,e [s.] (k.) Fahma tahavvül etmiş, mütefahhim. ◆ Çok kızartılmış, yanmış.

Carboniser [ft.] (k.) Fahma tahvil, tefhim etmek. ◆ Çok kızartmak, yakmak. ‖ **Se** – Fahma tahavvül, tefahhum etmek. ◆ Çok kızarmak, yanmak.

Carbonnade [ims.] Külbastı. ◆ Külbastı pişirme.

Carbure [imz.] (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i fahm. ‖ **de fer** – Fahm-ı sânî-i hadid.

Carburé,e [s.] (k.) Fahm ile terekküb etmiş, mufahham.

Carcailler [fl.] (Bıldırcın hakkında) Ötmek. ◆ Bıldırcın gibi bağırmak.

Carcamousse yahut **Carcamuse** [ims.] (as.) Bir nevi koçbaşı ki mukaddemâ duvarları hedm için kullanılır idi.

Carcan [imz.] Boyna geçirilen demir halka, lâle. ◆ Mücevheratlı gerdanlık. ◆ Kazaen ölmüş ihtiyar beygir. ‖ **Peine de** – Teşhir cezası.

Carcas [imz.] (as.) Bir nevi ok kılıfı (Kurun-ı Vustâ'da müsta'mel idi).

Carcasse [ims.] İskelet, kafes, kadid. ◆ Gemi veya bina iskeleti, enkazı. ◆ (Bir eser-i edebî hakkında) Esas, taslak. ◆ Kumaşı geçirilmemiş ve yalnız tellerden ibaret şemsiye, kadın şapkası vesâire, taslak. ‖ Bir nevi humbara. ◆ Humbara kafesi. ‖ (m.) Kafes-i bina. ‖ (mec.) Pek zayıf insan yahut hayvan.

Carcel [ims.] Karsel lambası (mucidinin ismiyle müsemmâdır.)

Carcere duro [imz.] (*ker-tché re-dou-ro*) Vaktiyle İtalya'da Avusturya hapishanesi. ◆ Gayet şiddetli bir idare altında bulunan hapishane.

Carcinomateux,se [s.] (t.) Seretan denilen yaraya müteallik, seretanî.

Carcinome [imz.] (t.) Seretan. (*Cancer*).

Cardage [imz.] Keten ve yapağının taraklanması, pamuğun atılması.

Cardamine [ims.] Yaban teresi. (*Cresson des prés* dahi denilir.)

Cardamome [imz.] (t.) Kakule.

Carde [ims.] Yapağı ve keten tarağı. ◆ Hallaç yayı, micazz. ◆ Çukaları taramaya mahsus makine. ◆ Enginar ve deve dikeni ve buna müşâbih nebatatın koçanı.

Cardé,e [s.] Taranmış (yapağı, keten). ◆ Atılmış (pamuk). ◆ Parçalanmış. ◆ Küçük küçük pamuk yığınları hâline gelmiş.

Cardée [ms.] Taraktan bir defada çekilebilen yapağı yahut keten miktarı.

Carder [ft.] (Yapağı ve keteni) Taramak. ◆ (Pamuğu) Atmak. ◆ Küçük küçük pamuk yığınları hâline getirmek.

Cardère [ims.] Deve dikeni, söke, firça otu, fes tarağı.

Carderie [ims.] Yapağı ve keten vesâire tarakhânesi. ◆ Hallaç dükkânı.

Cardeur,se [i.] Yapağı ve keten vesâire tarakçısı. ◆ Hallaç.

Cardia [imz.] (tşr.) Fem-i mide.

Cardiaectasie [ims.] (t.) Hacm-i kalbin gayritabii olarak büyümesi.

Cardiagraphie [ims.] Tavsif-i kalp.

Cardiaire [s.] (tşr.) Kalbe ait, kalpte bulunan.

Cardialgie [ims.] (t.) Elem-i mide. ◆ Elem-i asabî-i kalp.

Cardiaque [s.] (tşr.) Yüreğe müteallik, kalbî. ‖ (t.) Yüreği takviye eden (ilaç), kalbî. ◆ Kalp illetine müptelâ. ‖ (nb.) Arslan kuyruğu, ferasyun. = [i.] Kalp illetine müptelâ adam. ◆ Kalbe kuvvet veren ilaç. (Bu mânâ eskidir.)

Cardinal [imz.] Katoliklerde Papa'dan sonra en büyük rütbeyi hâiz rûhânî, kardinal. ‖ (tt.) Başlarında kırmızı tüyleri bulunan kuş ve kelebek envâı. = [s.] Kardinale, kardinallere ait.

Cardinal,e [s.] Esaslı, aslî; **Les quatre points – aux** Cihât-ı erbaa-i asliye (şark, garp, şimal, cenup); **Les quatre vertus – es** Fezâil-i erbaa-i esasiye (hakkaniyet, tedbir, itidal, kuvvet). ‖ (hs. – sr.) **Nombres – aux** A'dad-ı asliye. (cmz. *Cardinaux*)

Cardinalat [imz.] Katoliklerde papalıktan sonra en büyük rütbe-i rûhâniye, kardinallik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cardinale [ims.] Şeftalinin bir nevi. ◆ Çiçeklerinin rengi kırmızı bazı ezhar. ◆ (nb.) Lobeli, lobeliya, frengi otu.

Cardinalice [s.] Kardinale yahut kardinalliğe ait.

Cardinaliser [ft.] Birini kardinal etmek. ◆ Kırmızıya boyamak. (Bu mânâda az kullanılır.)

Cardiogme [imz.] Halecan-ı kalp.

Cardiologie [ims.] Kalpten bâhis kitap.

Cardiopalmie [ims.] Kalbin gayritabii bir surette darabanı.

Cardiotomie [ims.] (tşr.) Teşrih-i kalp.

Cardite [ims.] (t.) İltihab-ı kalp.

Cardon [imz.] Deve dikeni, kara yandak.

Cardonnette (mr. Chardonnette)

Care [ims.] Et. ◆ Çehre. (Eski kelime.) || **Vol à la** – Paranın üstünü isteyerek satıcının bu esnadaki meşguliyetinden bi'l-istifade irtikâb edilen sirkat.

Carême [imz.] Büyük Perhiz. ◆ Perhiz. ◆ Perhiz günlerinde icra olunan âyin. || **La mi** – Büyük Perhiz'in ortasındaki yevm-i mahsus. || (mec.) Zayıf ve sararmış adam. || **Saint de** – Hıristiyanlarca tûl-i müddet perhiz tutmaktan zayıflamış adam. || **Amoureux de** – Gayet mahçup, utangaç âşık. || **Tous les trente-six** – s Gayet nâdir olarak. || **Arriver comme mars en** – Mutlak vuku bulmak, gelmek. || **Arriver comme marée en** – Tam vaktinde, zamanında gelmek, yetişmek. || **Mettre le bien haut** – Gayet sert bir kaide-i ahlakiye tavsiye ve nasihat etmek. ◆ Vaat eylemek.

Carême-prenant [imz.] Perhiz'in ilk haftasının son üç günü. ◆ Karnaval şenliklerinde sokaklarda gezen maskeli adam, maskara. ◆ Tuhaf ve maskara kıyafetli adam. (cm. *des carême-prenant*)

Carénage [imz.] (bhr.) Sefâinin karina edildiği mahal, kalafat yeri. ◆ Sefâinin karina edilmesi.

Carence [imz.] (hk.) Bir müteveffâ veya medyunun emval-i menkulesi olmadığının tebeyyünü, nefy-i mâl; **Procès-verbal de** – Bunu tasdik eden ilâm.

Carène [ims.] (bhr.) Omurga, karina. ◆ (Şairâne) Sefine. || **Donner – à un vaisseau** Gemiyi tamir ve kalafat etmek üzere karina etmek. || (nb.) Yaprağın çıkıntılı damarı, zevrak.

Caréné,e [s.] (bhr.) Karina olmuş (gemi). || (nb.) Çıkıntılı (yaprak), zû-zevrak.

Caréner [ft.] (Gemiyi) Karina etmek.

Caressant,e [s.] Okşayan, nevâzişkâr, okşayıcı. ◆ Latif. ◆ Nazlı. ◆ Hafif, hoş, tatlı.

Caresse [ims.] Okşama, okşayış, nevâziş. = [cm.] Leziz.

Caressé,e [s.] Okşanan. ◆ Latif. ◆ (Müstehziyâne) Sille, tokat. ◆ Bir dikkat-i mûşikâfâne ile yazılmış yahut yapılmış. || (mec.) Kemâl-i şevk ve muhabbetle çoktan beri beslenmiş, terbiye edilmiş.

Caresser [ft.] Okşamak, nevâziş etmek. ◆ Müdâhene etmek. ◆ Arzu ve hâhişle yapmak. ◆ (Müstehziyâne) Şiddetle vurmak. || – **une idée** yahut – **un espoir** Tatlı bir fikir veya ümitte bulunmak. || – **la bouteille** Kemâl-i zevk ve iştihâ ile içmek.

Caresseur,se [i.] Nevâzişkâr, nevâzişi seven. || (mec.) Müdâhin.

Caret [imz.] Deniz kaplumbağası. ◆ İp örmeye mahsus çıkrık. || **Fil de** – Gemi halatı imaline mahsus ip, ispavli.

Cargaison [ims.] Gemi hamûlesi, emval-i mahmûle, hamûle. ◆ Geminin hamûle alma müddeti.

Cargue [ims.] (bhr.) İstinga ipi. || – **s fonds** Kargafonda.

Carguer [ft.] (*ghé*) (bhr.) Yelkenleri toplamak, karga, istinga etmek. ◆ (Gemi hakkında) Bir yanı üzerine yatarak gitmek.

Cariatide [ims.] (m.) Saçak altına direk makamında vaz' olunan kadın heykeli.

Caribou [imz.] Amerika-yı Şimali'nin bir nevi geyiği.

Caricature [ims.] Eğlence ve güldürmek için yapılan tuhaf resim, karikatür. ◆ Fena ve kaba resim. || (mec.) Kıyafet ve tavrı gülünç adam.

TÜRK DİL KURUMU TÜRK DİLİ ARAŞTIRMALARI YILLIĞI TÜRK DİLİ ARAŞTIRMALARI YILLIĞI TÜRK DİLİ ARAŞTIRMALARI YILLIĞI

Caricaturer [ft.] Eğlence için tuhaf ve mudhik bir suretle tasvir etmek, karikatür yapmak. ◆ Âdi, kaba bir surette taklit etmek.

Caricaturiste [imz.] Mudhik resim yapan ressam, karikatürcü.

Carie [ims.] (t.) Kemiğin çürümesi, rimm. ‖ (mec.) Vasıta-i imha ve tahrip. ‖ (nb.) Ağaç ve ekinlere ârız olan yenirce illeti.

Carié,e [s.] (t.) Çürümüş, rimm illetine uğramış (kemik).

Carier [ft.] (t. ve tt.) Kemiği veyahut ağaç ve ekini çürütmek, rimm yahut yenirce illetine uğratmak, termim etmek. = [fl.] yahut **Se** – Rimm yahut yenirce illetine uğramak, teremmüm etmek.

Carieux,se [s.] (t.) Kemik çürümesi illetine müptelâ, rimmî.

Carillon [imz.] Makamlı çan sadâsı. ◆ Çan sadâsıyla icra olunan âhenk. ◆ Saat mızıkası. ◆ Çalgılı saat. ‖ (mec.) Gürültü, patırtı. ‖ **Double, triple** – Gayet büyük gürültü.

Carillonné,e [s.] Çanla icra olunan (âyin). ‖ **Fête – e** Büyük âyin ve şenlik.

Carillonnement [imz.] Makamla çan çalma. ◆ Büyük gürültü.

Carillonner [ft.] Makamla çan çalmak. ◆ Çok gürültü etmek. ◆ Birlikte çalmak. ◆ Bir çıngırağı şiddetle çalmak.

Carillonneur [imz.] Makamla çalan çancı. ◆ Gürültücü.

Carine [ims.] Eski zamanda ücretle ölülere ağlayan kadın, nâyiha.

Carique [ims.] Yaban inciri.

Caristade [ims.] Sadaka. (Eskidir.)

Carle [imz.] Sikke, para.

Carlin [imz.] İtalya'nın eski bir nevi altın ve gümüş sikkesi.

Carlin [imz.] Basık ve siyah burunlu bir cins tüysüz köpek.

Carlingue [ims.] Geminin iç omurgası, direk tabanı.

Carlos [imz.] (s okunur) Lâzımlı.

Carlovingien,ne [s.] Fransa krallarından Şarlman'a[100] veya sülalesine ait. ◆ Şarlman zamanında zuhur etmiş olan.

Carmagnole[101] [ims.] Bir nevi ceket. ◆ Bir raks ve şarkı.

Carme [imz.] Şiir. (Bu mânâda eskidir.) Bir tarik-i mahsusa mensup rahip. ‖ **Eau des – s** Melisa otu ruhu.

Carme [imz.] (Tavla oyununda) Dört çehar.

Carmeline [ims.] Peru'da bulunan vigonya yapağısı.

Carmélite [ims.] Karmel tarikine mensup rahibe. = [imz.] Karmelit rahiplerinin esvabı rengi olan soluk sincâbî. = [s.] Karmel tarikine, bu tarike mensup rahiplerin esvabı rengine ait, müteallik.

Carmin [imz.] La'l; **Lèvre de** – Leb-i la'l. = [s.] Pek kırmızı, la'lî.

Carminatif,ve [i. – s.] (t.) Yeli defeden ilaç, dâfi'u'r-rîh.

Carminé,e [s.] La'l renginde.

Carnage [imz.] Mücadele, cidal. ◆ Avda vurulmuş kuşlar ve hayvanlar. ◆ Yırtıcı hayvanların etle beslenmesi. ◆ Et yemesi. (Bu mânâ eskimiştir.)

Carnal [imz.] (bhr.) Direk başı, şapka.

Carnaler [ft.] Etini yemek için öldürmek. (Eskidir.)

Carnassier,ère [s.] Çiğ et yiyen, âkilü'l-lahm (hayvan). ◆ Çok et yiyen ve eti çok seven (adam). = [imz. – cm.] (tt.) Âkilü'l-lahm hayvanat.

Carnassière [ims.] Avcı çantası.

Carnation [ims.] Ten rengi, çehre rengi. ◆ Resmin çıplak aksamı.

Carnauba [imz.] Brezilya hurması.

Carnaval [imz.] Hıristiyanların Büyük Perhiz'den evvel icra ettikleri şenlikler. ◆ Et

100 *Charlemagne*.

101 Orijinal metinde *Cermagnole* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

kesimi, Apukurya, karnaval. ◆ Sefâhat-ı müfrite. || Kaba cihet, nokta. || Jeûner en – Gayet fakir olmak, büyük mahrumiyetlere mecbur bulunmak. (cm. *des carnavals*)

Carnavalesque [s.] Büyük Perhiz şenliklerine, karnavala müteallik. ◆ Garip şekil ve kıyafette.

Carne [ims.] Bir taş veya masanın haricî köşesi. ◆ Pek fena cins et. ◆ Bir kadına karşı kaba ve muhakkirâne bir hitap olarak da kullanılır.

Carné,e [s.] Ten renginde olan.

Carnèle [ims.] Meskûkâtın etrafındaki tırtıl.

Carneler [ft.] Meskûkâtın etrafına tırtıl çekmek.

Carner (se) [ft.] Ten rengini almak.

Carnet [imz.] Cep defteri, cüzdan. || (as.) – des malades Hastegân defteri. || – des blessés Mecruhîn cetveli, yaralı defteri. || – des accidents de tir Endaht-ı vekayi' cetveli. || – de munitions Mühimmat defteri. || – des opérations journalières Vukuat-ı yevmiye defteri, jurnali.

Carnier [imz.] Avcı çantası.

Carnification [ims.] (t.) Bazı nesclerin nesc-i adalî şeklini alması, telahhum.

Carnifié,e [s.] (t.) Telahhum etmiş.

Carnifier (se) [ft.] Nesc-i adaliyü'ş-şekl suretini almak, telahhum etmek.

Carnivore [i. – s.] (tt.) Et yiyen, et ile beslenen hayvan, âkilü'l-lahm.

Carnivorité [ims.] Et ile beslenen hayvanın hâli, âkiliyetü'l-lahm.

Carobaliste [imz.] (as.) Bir nevi mancınık yahut koçbaşı.

Carobotane [ims.] (as.) Taş topu, bombard.

Carogne [ims.] Acuz, kocakarı.

Carolin,e [s.] Şarlman'a[102] yahut Şarlken'e[103] ait, müteallik.

Caron [ims.] İç yağı parçası.

Caron yahut Charon [imz.] Hasis, tamahkâr ihtiyar.

Caronade [ims.] (as.) Bir nevi hafif bahriye kaval topu.

Caroncule [ims.] (tşr.) Etli şiş, lahmiye.

Carotide [ims.] (tşr.) Kanı başa sevkeden iki büyük damardan beheri, sübatî. || (mec.) Damar. = [s.] Artère – Kezâ.

Carotidien,ne [s.] (tşr.) Kanı başa götüren büyük damarlara müteallik, sübatî.

Carotique [s.] (t.) Baygınlğa müteallik, sübat-ı seherî.

Carottage [imz.] Hile, iğfal.

Carotte [ims.] Havuç, cezer. ◆ Hile, dolandırma, aldatma. || – de tabac Frenk sigarası. || Jouer la – Pek az para ile oynamak. || Tirer une à quelqu'un – Birini dolandırmak, aldatarak parasını almak. || Vivre de – s Gayet tasarrufla yaşamak. || Avoir une – dans le plomb Nefesi kokmak ve (tiyatro ıstılahında) Teganni ederken falso yapmak. = [s.] Havuç renginde.

Carotter [fl.] Pek az para ile oynamak. = [ft.] Dolandırmak. || – l'exisence Zaruret ve sefalet içinde yaşamak.

Carotteur,se yahut:

Carottier,ère [i.] Az para ile kumar oynayan. ◆ Dolandırıcı.

Caroube yahut Carouge [imz. yahut ims.] Keçi boynuzu, harnup.

Caroubier [imz.] Harnup ağacı.

Carouble [ims.] Sahte anahtar.

Carpe [ims.] Sazan balığı. || (mec.) Ahmak, cahil, budala adam. || Bâiller comme une – Ağzını alabildiğine açarak esnemek. || Faire l'œil de – Göz süzmek. || Faire la pâmée – Temâruz etmek.

Carpe [ims.] Bilek, rusgu'l-yed.

Carpeau [imz.] Sazan balığı yavrusu. ◆ Sazan balığının bir nevi.

Carpette [ims.] Sazan balığı yavrusu.

Carpette [ims.] Bir nevi çubuklu halı.

102 *Charlemagne*.

103 *Charles Quint*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Carpillon [imz.] Pek küçük sazan balığı.

Carpolithe [imz.] Tahaccür etmiş meyve.

Carpologie [ims.] (nb.) Mebhasü'l-esmar.

Carpomanie [ims.] Eşcar-ı müsmirenin gayet müfrit bir surette meyve vermeleri.

Carpophage [s.] Âkilü'l-esmar.

Carpophile [s.] Meyve üzerinde yaşayan, yetişen.

Carpous [imz.] (s okunur) Karpuz.

Carquois [imz.] Ok kılıfı (gılâfı), ok kını. (Bir bent iânesiyle omuzda taşınır idi.) || = **Vider son** Fassallık etmek, mezemmetlerin, fenalıkların hepsini döküp boşaltmak.

Carrable [s.] Murabbaa tahvil olunabilir, kabil-i terbi'.

Carrare [imz.] İtalya'nın Karara[104] şehrinde çıkan beyaz mermer.

Carre [ims.] Bir şeyin murabba ucu, mesela kunduranın burnu. ◆ Köşe, dört yol ağzı. ◆ Kametin cihet-i bâlâsı; **Avoir une bonne** – Omuzları vâsi' olmak. || (as.) Namlu yüzü. (Kılıç, meç ve süngü namlularının yan satıhlarına yüz denir.)

Carré,e [s.] Dört köşeli. ◆ Omuzları geniş kuvvetli (adam). || (he.) Murabba, terbiî; **Mètre** – Murabba metre, terbiî metre. || (hs.) **Nombre** – Kendi misliyle darp olunmuş adet, murabba; **Racine** – **e** Cezr-i murabba. || (mec.) **Tête** – **e** Doğru düşünür adam. ◆ Muannid. || **Un homme** – Mert, azim-gîr bir adam. || Kat'î, açık: **Une réponse** – **e** Kat'i bir cevap. || **Partie** – **e** İki erkek ve iki kadından ibaret oyun ve eğlence meclisi. || (as.) Kale nizamı. || **Bataillon** – Kale nizamında teşkil olunmuş tabur.

Carré [imz.] Murabba. ◆ Murabbau'ş-şekl şey. || – **long** Mustatil. || Fidan yastığı. || – **de papier** Kâğıt yaprağı, yarım tabakası. || (as.) Kale nizamı. || (bhr.) Kamara salonu. || – **de mouton** Koyunun böğründen çıkarılan et parçası.

Carreau [imz.] Döşemelik tuğla, malta veya mermer. ◆ Tuğla veya malta veyahut mermerle döşenmiş mahal, taşlık. ◆ Pencere veya çerçeve camı. ◆ Terzi ütüsü. ◆ İskambil kâğıtlarında orya. ◆ Dört köşe yastık veya şilte. ◆ Diplarya balığı. ◆ Bir nevi ağ. ◆ Dört köşeli benek. || (t.) Dâü's-süded. || **Demeurer sur le** – Meyyiten veya mecrûhen yere düşmek. || **Jeter, coucher, laisser quelqu'un sur le** – Birisini meyyit yahut tehlikeli surette mecruh bir hâlde yere sermek, yerde bırakmak. || **Valet de** – Muhakkar, şâyan-ı tahkir adam. || **Mettre le cœur sur le** – İstifrağ etmek. || **Se garder à** – Tedâbir-i ihtiyatiye ittihaz etmek. || **–x barbouillés** – Umumhâne. = [cm.] (Şiirde) Sâika.

Carrefour [imz.] Dört yol ağzı. ◆ Halk, kalabalık, avam. || **Langage des** – **s** Sokak lakırdıları.

Carrelage [imz.] Tuğla veya mermer döşeme. ◆ Döşeme ücreti.

Carrelé,e [s.] Tuğla veya mermer döşemeli.

Carreler [ft.] Tuğla veya mermer döşemek. ◆ Üzerine murabbalar çizmek.

Carrelet [imz.] Ucu üç köşeli saraç iğnesi. ◆ Dört köşeli ve satıhları birbirine müsâvi cetvel tahtası. ◆ Diplarya balığı. ◆ Bir nevi ağ. || (as.) Namlusu gayet ince ve mensur müsellesî şeklinde bir nevi meç.

Carrelette [ims.] Yassı eğe.

Carreleur [imz.] Tuğla yahut mermer döşeyen usta, döşemeci. ◆ Kundura yamacısı, eskici.

Carrelier [imz.] Döşeme tuğlası yapan tuğlacı.

Carrelure [imz.] Kundura yaması. ◆ İyi bir taam.

Carrément [h.] Murabba olarak, terbîan. ◆ Müspet ve müberhen bir suretle, açıktan açığa. || (mec.) Hiç sıkılmaksızın, vâzıhan.

Carrer [ft.] Murabba şeklini vermek, terbi'.|| (hs.) Bir adedi terbi' etmek, ikinci kuvvete ref' etmek. || (as.) Kale nizamı teşkil etmek. || **Se** –

104 it.: *Carrara.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Kurulmak, tefahhur etmek. ◆ Saklanmak. || Se – de la débine Sefaletten kurtulmak.

Carrick [imz.] Birbiri üstünde bir kaç yakası olan bir redingot ki kibarların arabacıları lâbis olur. ◆ Araba.

Carrier [imz.] Taş ocağı sahibi ve amelesi, taşçı.

Carrière [ims.] At ve araba koşumu için etrafı tahdid edilmiş meydan, koşu meydanı. ◆ Atın bir defadaki koşması, dizgin. ◆ Tarik, meslek, silk. ◆ Kevâkibin hareketi. || Donner – libre Serbest bırakmak. || Passer – Bazı şerâit kabul etmek. || Se donner – Meydan bulmak. || Se donner – aux dépens de quelqu'un Birisiyle eğlenmek, istihzâ etmek. || Ouvrir la – Bed' ve mübâşeret eylemek. || Ouvrir une – Bir çığır açmak. || – militaire Silk-i askerî.

Carrière [ims.] Taş veya mermer vesâire ocağı. ◆ (Vaktiyle mücrimîn taş ocaklarında işlettirildiği münasebetle) Mücâzat yeri.

Carriole [ims.] Üstü kapalı, iki tekerlekli küçük araba, briçka. ◆ Fena araba.

Carrossable [s.] Araba işleyebilir (yol); || Route – Araba yolu.

Carrosse [ims.] Yaylı araba, karose. || (mec.) Cheval de – Kaba adam. || Rouler, faire rouler, aller en – Servet ve refah içinde yaşamak.

Carrosé,e [ims.] Bir arabalık adamlar.

Carrosser [ft.] Araba ile gezdirmek, götürmek.

Carrosserie [ims.] Arabacılık. ◆ Arabacılar esnafi.

Carrossier [imz.] Araba yapan, arabacı ustası, saraç. ◆ Araba beygiri.

Carrousse [ims.] (as.) Sancak arabası. (Kurun-ı Vustâ'da asker sancağı tahmil olunur idi.)

Carroussel [ims.] (as.) Asker şenliği, sûr-ı askerî. ◆ Harp oyunu, cündîlik. ◆ Cündî meydanı.

Carrure [ims.] Omuzların vüs'ati, omuz genişliği. ◆ Geniş şekil. || (mec.) Büyüklük, vüs'at. ◆ Vuzuh.

Cart [imz.] (*t* okunur) İki tekerlekli İngiliz-kârî bir araba.

Cartage [imz.] Bir kütüphanedeki kitapların ismini pusulalar üzerine yazma.

Cartaudier [imz.] Tâbi'.

Carte [ims.] Kâğıt; – blanche Yazısız kâğıt, ve (mec.) me'zuniyet-i tâmme, ruhsat-ı kâmile. ◆ Mukavva. ◆ İskambil kâğıdı. ◆ Duhûliye bileti. ◆ Yemek listesi. ◆ Hesap pusulası. ◆ Kartvizit. ◆ Bir daire veya ailenin ahvâl ve merasimi. ◆ Harita; – hydrographique, marine Deniz haritası; – céleste Harita-i semâ; – coloriée Boyalı, renkli harita; – universelle Küre-i musattaha; – topographique Topoğrafya haritası; – d'état-major Erkân-ı harbiye haritası. || – généalogique Silsilenâme, şecere. || – de visite Kartvizit. || – de restaurant yahut sedece – Lokanta listesi. || à la – Yemek listesinde muharrer fiyatla vuku bulacak intihaba göre. || – de circulation Şimendiferle meccânen dolaşmak için idare tarafından verilen kâğıt, paso. || Pointer la – Geminin mevkiini harita üzerinde tayin etmek, tayin-i mevki etmek. || Prendre les – s Bir işin idaresini deruhde etmek. || Échanger sa – Düelloya davet etmek. || Le dessous des – s İşin iç yüzü. || Prendre des – s Elden geleni yapmak. || Brouiller les – s Oyun kâğıtlarını karıştırmak ve (mec.) iş karıştırmak, iş bozmak. || Jouer – sur table Açık ve hilesiz harekette bulunmak. || Tirer les – s Oyun kâğıdıyla fal açmak. || Femme en – Avrupa'da zabıtadan ruhsatnâme istihsal etmiş âlüfte. || Perdre la – Pusulayı şaşırmak. || (mec.) Ahvâl-i hususiye, hususiyat. ◆ Üzerine ümit bina edilen, kendisine istinat olunan adam, hâmi, penâh.

Cartel [imz.] (as.) Mukavelenâme. ◆ Üserâ gemisi. || – de guerre Harp mukavelenâmesi. || – de rançon Fidye-i necat mukavelesi. || – d'échange Mübâdele-i üserâ mukavelesi. || – d'extradition Firari iadesi mukavelenâmesi. || – provocatif yahut – de défi Harbe, mübârezeye davet tezkeresi, harp davetnâmesi. ◆ Mübâdele edilecek üserâyı hâmil sefine. || Duvar saati. ◆ Duvar saati mahfazası.

Cartero [imz.] Küçük evrak cüzdanı.

Carteron [imz.] (mr. Quarteron)

Cartésianisme [imz.] Hakîm-i meşhur Dekart'ın usul-i felsefesi.

Cartésien,ne [s.] Hakîm-i meşhur Dekart'ın usul-i felsefesine müteallik. = [i.] Dekart'ın tarik-i felsefesine tâbi adam.

Carthagionois,e [i. – s.] Kartacalı. ◆ Kartaca şehrine veya sekenesine ait, müteallik. || **Foi – e** (Kadim Romalılar lisanında) Alçaklık, hilekârlık. = [imz.] Kartaca lisanı.

Carthame [imz.] (nb.) Aspur, za'ferân-ı kâzib, yabani za'ferân.

Cartier [imz.] Oyun kâğıtları yapan ve satan adam.

Cartilage [imz.] (tşr.) Kıkırdak, gudruf.

Cartilagineux,se (s.) (tşr.) Kıkırdağa müteallik, gudrufî.

Cartisane [ims.] Altı mukavva parçalarıyla beslenmiş kabartma nakış.

Cartographie [ims.] Harita tersimi, harita imali fenni; – **militaire** Askerî haritası tersimi fenni.

Cartomancie [ims.] Oyun kâğıtlarıyla tefeül.

Cartomancien,ne [i.] Oyun kâğıtlarıyla tefeül eden adam yahut kadın.

Carton [imz.] Mukavva, karton. ◆ Mukavva kutu. ◆ Büyük resim cüzdanı. ◆ Resim meşki, numûne. || (tba.) Bir tashih veya ilave için yeniden basılan kâğıt. || **Personnage de** – Gösterişli boş adam. || **Battre, manier, graisser le** – Kâğıt oynamak. || **Objet de** – Hafif ve dayanıksız şey. || **Rester dans le** – Unutulmuş kalmak.

Cartonnage [imz.] Kitabın sade mukavva ile ve meşinsiz cildi. ◆ Mukavvadan mamul şeyler.

Cartonné,e [s.] Sade mukavva ile meşinsiz ciltlenmiş (kitap).

Cartonner [ft.] Mukavva ile ve meşinsiz kitap teclid etmek.

Cartonnerie [ims.] Mukavva imali, mukavvacılık. ◆ Mukavva fabrikası.

Cartonneur,se [i.] Yalnız mukavva ile kitap ciltleyen mücellit.

Cartonnier [imz.] Mukavva veya mukavvadan mamul şeyler yapan ve satan adam, mukavvacı. ◆ Evrak vaz'ına mahsus mukavvadan gizli çekmece. ◆ Maharetsiz, acemi.

Carton-pierre [imz.] Yazılı ve resimli taşların kalıbını almaya mahsus mukavva hamuru.

Cartouche [ims.] (as.) Fişek, hartuç. ◆ Neferlere verilen ruhsat tezkeresi; – **à étui combustible** Kabil-i ihtirak kovanlı fişek; – **à étui metallique** Madenî kovanlı fişek; – **à percussion périphérique** Muhitî müsâdemeli fişek; – **à percussion centrale** Merkezî müsâdemeli fişek yahut kapsülü merkezden iş'al olunan fişek; – **de tir réduit** Yüksek kavis endahtı fişeği; – **avec fausse balle** Sahte kurşunlu fişek; – **de canon à balles** Kurşunlu top fişeği; – **d'exercice** yahut – **à poudre** Talim yahut barut fişeği; – **incendiaire** Yangın, harik fişeği; – **à mousqueton** Topçu fişeği, musketon fişeği; – **à mitraille** Misket fişeği; – **lumineuse** Tenvir fişeği. || – **de fusée** Havayi fişek. || – **jaune** Efrad-ı askeriyeye verilen tenzil-i rütbe veya terkin-i kayd ü tard tezkeresi. || **Tirer la** – **sur quelqu'un** Birinin aleyhinde idare-i lisan etmek.

Cartouche [imz.] Taşa mahkûk tarih vesâir hututun etrafına çerçeve teşkil eden oyma çiçekler. ◆ Harita unvanını ihâta eden çiçekler.

Cartoucherie [ims.] Fişekhâne.

Cartouchier [imz.] Fişek kutusu.

Cartouchière [ims.] Fişek palaskası, fişeklik.

Cartulaire [imz.] Bir kilise veya manastırın imtiyazat ve evkafî şerâit ve beratlarını hâvi defter.

Carus [imz.] (s okunur) (t.) Hastalara hissiyatlarını kaybettiren baygınlık, humur, karus.

Carvi [imz.] (nb.) Karaman kimyonu, kimyon-ı berrî.

Caryophyllées [ims. – cm.] (nb.) Karanfil çiçeğinin dâhil bulunduğu nebatat envâı, fasîle-i karanfiliye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cas [imz.] Hâl, keyfiyet. ◆ Takdir. ◆ Vaka, vukuat. ◆ Bâis-i hayret. ◆ Tesadüf. (Bu mânâda el-yevm gayr-ı müsta'meldir.) || **Faire – de** Riayet etmek, nazar-ı itibara almak, saymak. || **– fortuit** Kazâ. || **En – de** Vukuunda, vukuu takdirinde. || **Poser un –** Farz etmek. || **Faire son –** Def-i hâcet etmek. || **En –** İlave, ihtiyaç görülmek mütalaasına mebnî hazırlanmış. (Bilhassa yemek hakkında müsta'meldir.) || **Se faire un – de conscience** İnce birtakım mülâhazat-ı vicdaniyeye dalarak fena bir hareket icra edememek. || **Le – échéant** İcabı takdirinde. || **Dans le –** Hâlde, iktidarda: **Il n'était pas dans le – de se tenir debout** Ayakta duracak hâlde değildi. || **En ce –** Takdirde, bu hâlde. || **En tout –** Her hâlde. || **Au – que** yahut **En – que** Olduğu hâlde, olursa. || (sr.) Fiil sîgası. ◆ Ahvâl-i ismin her biri. || (hk.) Fiil, cürüm. || (t.) Musab, vukuat. = [imz.] İhtiyat, yedek. = [imz. – cm.] (sr.) Ahvâl-i isim.

Cas,se [s.] Kırık veya çatlak sesini çıkaran. (Eskidir.)

Casanier,ère [i. – s.] Evde durmayı seven adam. ◆ Bir gazino ve emsali yerlere gayet sık müdavim bulunan adam. ◆ Evde durmayı sevenlere müteallik, ait. || **Vie – ère** Evin içinde geçirilen ömür.

Casaque [ims.] (as.) Zırh yağmurluğu. ◆ Bir nevi kadın sakosu. || **Tourner –** Tabiat ve meslek değiştirmek. || **Grande –** (Tiyatro ıstılahında) Uşak vazifeleri arasında en birinci vazife.

Casaquin [imz.] Bir nevi kadın yeleği. ◆ Eski vakitlerde müsta'mel kısa kaput. ◆ Beden-i insan. || **Donner sur le – à quelqu'un, lui sauter, lui tomber sur le –** Birisini dövmek, üzerine atılıp şiddetle darp etmek. || **Donner sur le –** Başa vurmak. || **Avoir quelque chose dans le –** Rahatsız veya hasta olmak.

Casbah [ims.] (*h* okunmaz) (Arabîden me'huz: kasabe) Bilâd-ı Mağrib'de şehrin içindeki kale veya hâkimin oturduğu konak.

Cascade [ims.] Çağlayan, şelale, selsebil. Ağızdan ağıza dolaşarak. ◆ Raptsız, münasebetsiz (söz). ◆ Sözünde durmama, (mec.) **Par –** Tesadüfat-ı müteakibe ile. **Prendre un rôle à la –** (Tiyatro ıstılahında) Bir vazifeyi ifrata vardırarak tağyir etmek, muharririn maksadı haricine tecavüz etmek.

Cascader [fl.] Şelale hâlinde dökülmek. ◆ Divanece eğlenmek, kaba şakalar etmek.

Cascadeur,se [i.] (Tiyatro ıstılahında) Mudhik rolleri muharririn maksadı haricinde olarak şiddetlendirerek oynayan oyuncu. ◆ Sözünde durmamayı itiyat edinmiş adam. ◆ Hafif meşrep, rast gelenin takdirat ve temayülat-ı âşıkanesini hüsn-i telakkiye müheyyâ, yılışık kadın.

Cascarille [ims.] Amber kabuğu.

Cascatelle [ims.] Küçük çağlayan. || Meyl-i ta'riz.

Case [ims.] Kulübe (külbe). ◆ Ufak ve fakirâne ev. ◆ Sandık ve çekmece ve kutu gözü, bölme. ◆ Göçebe urban çadırı. ◆ Dama ve tavla hânesi. || **Patron de la –** Sahib-i hâne.

Casé,e [s.] Yerleşmiş. || **Bien –** Vakt ü hâli hoş.

Caséate [imz.] (k.) Peynirlenme, cübniyet.

Caséation [ims.] Sütün peynire tahavvülü.

Caséeux,se [s.] (k.) Peynir tabiatında olan, cübnî.

Caséine [ims.] yahut **Caséum** [imz.] (k.) Sütün peynire tahavvül eden maddesi, cübn.

Caséique [s.] (k.) **Acide –** Hâmız-ı cübn.

Casemate [ims.] (İspanyolcadan me'huz) (as.) Kazamat, kale bodrumu, izbe, mahzen. (Kazamatlar topçu ateşinden mahfuz olmak üzere insanlar için ikametgâh, cephane ve mühimmat için mağaza, mahzen makamına kaim olur); **– d'habitation** Beytûtet kazamatı; **– de munitions** Mühimmat kazamatı; **– de flanquement** Koltuk kazamatı; **– d'escarpe** Astar kazamatı; **– de contrescarpe** yahut **– de revers** Astar mukabili kazamatı yahut mukabil kazamat; **– à la Haxo** Hakso kazamatı; **– à tir indirect** Hâilli ateş kazamatı; **– en décharge** Deşarj kazamatı; **– de rempart** Beden kazamatı. || Zindan.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TÜRK AKADEMİ OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Casematé,e [s.] (as.) Kazamatlı. ◆ Kazamat şeklinde. ◆ Kazamat içinde veya altında.

Casemater [ft.] (as.) Kazamatla teçhiz etmek, kazamatlamak.

Casement [imz.] İnsanın kendi hânesi, yuvası, âşiyânı.

Caser [ft.] Yerleştirmek, tanzim etmek. ◆ Kayırmak. = [fl.] (Tavla oyununda) Kapı yapmak. || Se – Yerleşmek. ◆ Kayrılmak.

Caserne [ims.] (as.) Kışla. ◆ Bir kışlada ikamet eden asker. ◆ Taksimatı fena, karışık, intizamsız hâne.

Caserné,e [s.] Kışlaya yerleşmiş (asker). ◆ Bir mektebe dâhilî yazılmış (şâkirt).

Casernement [imz.] (as.) Askerin kışlada iskânı, usul-i iskânı. ◆ Kışlaya girme. ◆ Kışla. ◆ Ebniye-i askeriye. ◆ Dâhilî mektebe şâkirdan idhali.

Caserner [ft.] Kışlaya yerleştirmek. ◆ Bir mektebe dâhilî şâkirt yazdırmak. = [fl.] Kışlada ikamet etmek.

Casernier [imz.] (as.) Kışla kapıcısı, bekçisi.

Caséum (mr. Caséine)

Casier [imz.] Evrak, kitap vaz'ına mahsus gözlü çekmece, dolap. ◆ Müteaddid gözlü ve kabil-i nakil raf. || (hk.) – judiciaire Her şahsın maskat-ı re'sindeki mahkeme kalemi nezdinde o şahıs bir mahkeme tarafından mahkûm edilmişse bu mahkûmiyet ilâm veya ilâmlarının mahfuz suretleri, sicill-i adlî. || Avoir un – judiciaire Sabıkalı olmak.

Casilleux [smz.] Elmasla kesilecek yerde kırılan cama ıtlak olunur.

Casimir [imz.] Kazmir. İnce çuha. ◆ Yelek.

Casin [imz.] Umumi eğlence mahalli. (Ale'l-ekser *Casino* kullanılır.)

Casino [imz.] Okumak, konuşmak ve oynamak için olan mahal, gazino. (cm. des *casino*)

Casoar [imz.] (*zo-ar*) Cezâir-i bahr-i muhitte bulunur tepeli deve kuşu.

Caspien,ne [i. – s.] Bahr-i Hazar sevâhilinde sâkin. ◆ Bu havaliye veya sekenesine ait, müteallik. || Mer – ne Bahr-i Harezm, Bahr-i Hazar.

Casque [imz.] (as.) Baş zırhı, miğfer. ◆ Silk-i askerî. ◆ – à pointe Tepelikli miğfer (Almanya'ya mahsustur); – ouvert yahut – à vue coupée Açık, şems-sipersiz miğfer; – de tournoi Oyun miğferi, harp oyunu miğferi; – fermé yahut – à masque veya – complet Kapalı yahut maskeli veya mükemmel miğfer. || Serpuş. ◆ Şaraptan dolayı başa gelen ağırlık. || Il manque un clou à son – Bizim birkaç tahtası noksandır tabirimize mukabil olarak müsta'meldir. || S'en donner dans le – Sarhoş olmak. || (nb.) Fleur en – Miğfer şeklinde çiçek. || (tt.) Kuş tepeliği, tepesi, ibik.

Casqué,e [s.] Başında miğferi bulunan (adam). ◆ Ucunda miğferi bulunan (nebat). ◆ Tepeli (kuş).

Casquer [fl.] Para vermek. ◆ Bir tuzağa düşmek. ◆ Aldanmak, bir hayale kapılmak. = [ft.] (as.) Miğfer giydirmek.

Casquet [imz.] (as.) Açık, şems-sipersiz miğfer.

Casquette [ims.] Meşinden veya çukadan yalnız önünde bir ufak şems-siperi bulunan Fransız askeri şapkası. (Buna *Képi* dahi ıtlak olunur.) ◆ Kadın şapkası, = [s.] Şarap başına vurmuş, sarhoş.

Cassable [s.] Kırılabilir, kolay kırılır, gevrek. || (mec.) (hk.) Kabil-i nakz.

Cassade [ims.] İtizar için uydurulan yalan, bahane, taallül, vesile.

Cassage [imz.] Kırma, kesr, şikest.

Cassandre [ims.] Fikri takip edilmek istenilmeyen, sözlerine, tahminlerine inanılmayan adam.

Cassant,e [s.] Kırılabilen, kolay kırılır, gevrek. || (mec.) Ters, hatır gözetmeyen. = [imz.] Kabiliyet-i inkisar. || (mec.) Terslik. = [ims.] Diş.

Cassation [ims.] (hk.) Temyiz. ◆ Nakz-ı dava. || Cour de – Mahkeme-i temyiz, divan-ı

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

temyiz. || (as.) Red, nakz-ı terfi (onbaşılar ile küçük zâbitan hakkında).

Cassave [ims.] Manyoka unundan mamul galete.

Casse [ims.] Kırma, kesr, şikest. || (as.) Redd-i terfi. ◆ Cephane, mermi sandığı. || **Donner la** – Azletmek.

Casse [ims.] (nb.) Kışâ'-ı hindî.

Casse [ims.] (tba.) Kasa.

Casse [ims.] Maden dökümhânesi, kurnası.

Cassé,e [s.] Kırılmış, kırık, meksur. ◆ Geçkin, ihtiyar. ◆ Titrek, zayıflamış, mütehezziz (ses). || (mec.) Nakz edilmiş. ◆ Rütbesi ref' olunmuş. || **Payer les pots – s** Cerîmesini çekmek. || **Avoir le nez** – Başa çıkamamak, muvaffak olamamak. || **Être – aux gages** Cezaen maaşından mahrum bırakılmak.

Casseau [imz.] (tba.) Fazla veya lüzumsuz dökme hurufatın vaz'ına mahsus küçük kasa.

Casse-bras [imz.] Nikbet, insanın kolunu kanadını kıran müşkilat.

Casse-cou [imz.] Uçurum. ◆ Sık sık kaza vuku bulan mahal. ◆ Düşünmeksizin tehlikeye atılan adam. ◆ Fikirsiz, düşüncesiz adam. ◆ Acemi ve azgın atlara binip alıştıran cambaz. (cm. : *des casse-cou* yahut *des casse-cous*)

Casse-croûte [imz.] Dişleri olmayanların ekmek kabuklarını kırmalarına mahsus alet (cm. *des casse-croûte*).

Casse-cul [imz.] Kıç üstü sukut (cm. *des casse-cul*).

Casse-fil [imz.] Nesc olunacak ipliklerin kuvvetini denemeye mahsus alet. (cm. *des casse-fil*).

Casse-gueule [imz.] Beyne'l-avam baharlı ve daha sâir müskirata verilen isim (cm. *des casse-gueule*).

Cassement [imz.] Kırma, kesr. (Gayr-ı müsta'meldir.) || **– de tête** Baş ağrısı, sudâ', fütur.

Casse-mottes [imz.] Bahçe ve tarlanın iri topraklarını kırmaya mahsus tokmak. (cm. *des casse-mottes*)

Casse-museau [imz.] Çehreye vurulan yumruk. (cm. *des casse-museau*)

Casse-noisette [imz.] Fındık kıracak. || **Menton en** – İleriye uzanmış çene (cm. *des casse-noisette*)

Casse-noix [imz.] Ceviz kıracak. (cm. *des casse-noix*)

Casse-pierre [imz.] Taş kırmaya mahsus alet, taş tokmağı. (cm. *des casse-pierre*) yahut (*des casse-pierres*)

Casse-poitrine [imz.] Baharlı ve gayet sert müskirat. (cm. *des casse-poitrine*)

Casser [ft.] Kırmak, kesr, şikest etmek. ◆ Zayıflatmak, sıhhate dokunmak, çökertmek. ◆ Azletmek. || (hk.) Nakz etmek. || (as.) Ref'-i rütbe etmek. || **– la tête à** Başına vurup öldürmek ve (mec.) baş ağrıtmak. ◆ (Şarap hakkında) Başa vurmak. || **– les vitres** Etrafını hiç gözetmemek, hatıra riayet etmeksizin ters söz söylemek, çam devirmek. || **– quelqu'un aux gages** Birisini maaş ve memuriyetinden mahrum etmek. || **– le cou à une bouteille** Şişenin içindekini içmek. || **– les bras, les jambes** Birisinin cesaretini kırmak. ◆ Birisinin eserini tağyir ve tahrif etmek. || **– une croûte** Bir şey yemek. || **N'en – que d'un dent** Cebren vazgeçirmek. || **– sa pipe** Ölmek. || **– sa canne** Uyumak; ölmek. || **– ses œufs** Iskat-ı cenine bâis olacak bir kazaya uğramak. || **– sa cruche, son sabot** Masumiyeti kaybetmek. || **– sa ficelle** Kaçmak. || **– sa marmite** Harap olmak, idare-i beytiyeden aciz hâle gelmek. || **à tout** – Hadsiz, pâyansız, önüne geçmesi gayr-ı kabil. || **– du grain** Kâffe-i mutâlebatı reddetmek. || **– la gueule à son porteur d'eau** Âdet görmek, âdet üzerinde bulunmak. || **– du sucre** Dedikodu etmek. || **Se** – Kırılmak. ◆ Gevşemek, kuvvetten düşmek. || **Se – la tête** Bir meşguliyet-i zihniye ile çok yorulmak. || **Se – la tête contre le murs** Ümidi kesmek. || **Se – le nez** Yüzükoyun düşmek ve (mec.) muvaffak olamamak, başa çıkamamak. || **Se la** – Uzaklaşmak, kaçmak. || **Se – le nez à la porte de quelqu'un** Birine gidip evinde bulamamak,

kapıyı kapalı bulmak. = [fl.] Kırılmak. ◆ Harap olmak. || – du bec Ağzı kokmak.

Casserole [ims.] Kulplu tencere. ◆ Büyük cep saati. ◆ Emraz-ı zühreviye hastanesi. || Faire un tour de – Emraz-ı zühreviye hakkındaki tedaviye uğramak.

Casserolée [ims.] Bir tencerelik, bir tencere dolusu.

Casseroler [ft.] Birisiyle eğlenmek.

Casse-tête [imz.] Vahşilerin silah makamında kullandıkları çomak, topuz. || (as.) Kurşunlu sopa, cop, baş kıracak. (Pek sert ağaçtan veyahut taştan mamul küçük bir topuzdur ki en kadim zamanlardan beri isti'mal olunur idi. El-yevm muharebe için yalnız bazı akvam-ı vahşiye tarafından isti'mal edilmektedir. Kabil-i inhinâ, bir ucu kurşunlu, kısa, ufak ve kalın bir değnektir.) || (mec.) Baş ağrısı veren meşguliyet yahut söz, çok düşünmeye muhtaç oyun. ◆ Başa vuran şarap (cm. *des casse-tête*)

Cassetin [imz.] (tba.) Hurufat kasasının gözü.

Cassette [ims.] Küçük sandık, çekmece. || Biens de la – Emlâk-i hâssa.

Casseur,se [s.] Çok kıran. || – d'assiettes Kavgacı, gürültücü. || Un grand – de raquettes Güçlü kuvvetli adam. || – de porte Öteyi beriyi kırarak hırsızlık eden sârik.

Cassier [imz.] Hıyarşenbe ağacı.

Cassine [ims.] Şehrin haricinde tahassuna elverişli münferid hâne. ◆ Küçük köşk, sayfiye. ◆ Küçük ve fakirâne ev. || (as.) Ehemmiyetsiz kale. ◆ Gayr-ı kabil-i müdafaa şehir veya karakolhâne.

Cassiopée [ims.] (hy.) Zâtü'l-kürsî denilen cümle-i kevkebiye.

Cassis yahut **Cacis** [imz.] (*s* okunur) Siyah ve kokulu Frenk üzümü. ◆ Bu nevi Frenk üzümünün fidanı. ◆ Siyah Frenk üzümünden çıkarılan müskir.

Cassis [imz.] (*s* okunmaz) Sokaklardaki lağım bacaları ki üzerinde demirden parmaklıklı kapak vardır. ◆ Bir yolun bir tarafındaki suların diğer tarafa geçmesi için arzanî olarak açılmış derin çukur, mecra.

Cassolette [ims.] Buhurdan. ◆ Buhurdandan çıkan rayiha. ◆ (Şairâne) Itır, muanber. ◆ (Müstehziyâne) Lazımlı, pis koku. || Plomber de la – Ağzı pek fena kokmak. || (m.) Üstünden alevler çıkar bir saksı tasvir eden kabartma resim.

Casson [imz.] Şeker parçası.

Cassonnade [ims.] Ham şeker.

Cassotte [ims.] Kulplu su maşrabası.

Cassure [ims.] Kırık, bir şeyin kırık yeri. ◆ Pasta kırıntıları. || (arz.) Mükesser; – droite Mükesser-i mustakim; – conchoïde Mükesser-i sedefî.

Castagnettes [ims. – cm.] Parmaklara geçirilerek çalınan fil dişinden yahut ağaçtan küçük zil, çâr-pâre. || Jouer des – s Çarpışmak.

Caste [ims.] Hind'de dereceleri ayrı olan sunuf-ı ahalinin her biri. ◆ Zâdegânlık ve merâtibe çok riayet olunan yerlerde sunuf-ı ahali.

Castel [imz.] (as.) Müstahkem ve mazgallı cesim kale, kastel. ◆ Bir nevi müteharrik kale. ◆ Hisar, kasr. (Eş'ar-ı kadimde *château* yerine müsta'meldir.)

Castelan yahut:

Castelain [imz.] (as.) Kastel[105] denilen kadim müstahkem ve cesim kale kumandanı veya hâkimi. (El-yevm gayr-ı müsta'meldir.)

Casticher [ft.] İnşa, bina etmek. (Eski kelime.)

Castillan,e [i. – s.] İspanya'nın Kastilya yahut Kaştale memleketine mensup.

Castille [ims.] Kavga, münâzaa, ehemmiyetsiz ihtilaf. || (as.) Kale hücum taklidi. ◆ Bir nevi hücum oyunu. (El-yevm gayr-ı müsta'meldir.)

Castine [ims.] Demirin erimesini teshil için katılan bir nevi hacer-i kilsî.

• • • • • • • • • • •

105 fr.: *castel.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Castoiement [imz.] İhtar, tevbih, nasihat. (Eski kelime.)

Castor [imz.] Kunduz, kuzâa.[106] ◆ Kunduz kılından mamul şapka ve çuha. || **Demi** – Kunduz kılıyla sâir kıl ve yünden mamul kumaş. || – **de mer** Deniz su samuru.

Castoréum [imz.] (t.) Kunduz hayası, husyü'l-kuzâa.[107]

Castorine [ims.] Yumuşak ve ince bir nevi kastor (kumaş).

Castramétation [ims.] (as.) Ordugâh tesisi, tahdidi fenni (bilhassa akvam-ı kadîme indinde).

Castrat [imz.] Sesin inceliğini muhafaza için hadım olmuş adam. ◆ Hadım.

Castration [ims.] İğdiş etme. ◆ Hadım etme. || (mec.) Diyanete, ahlaka, adaba dokunabilecek şeyleri imha, bunlardan tathir.

Castuc [imz.] (c okunur) Hapishane.

Castula [ims.] Roma kadınlarının giydiği yumuşak korse, iç yeleği.

Casualisme [imz.] (fls.) Tesadüfe kani meslek.

Casualité [ims.] Tesadüfe kani olma.

Casuel,le [s.] Tesadüfi, zuhurata tâbi. ◆ Muhtemel. || **Parties** – **les** Vaktiyle Avrupa'da memuriyetlerin pederden evlada intikalinde ahz olunan resm. || **Emplois** – **s** Memuriyet-i muvakkate. = [imz.] Mukannen olmayıp değişebilen maaş, aidat.

Casuellement [h.] Tesadüfata, zuhurata tâbi olarak. (Az kullanılır.)

Casuiste [imz.] Umur-ı maneviyede vicdan ve kalbe taalluk eden mesâil ve müşkilatı delâil-i akliye ve nakliye ile fasl u tesviye eden akaid âlimi.

Casuistique [ims.] Akaidin umur-ı maneviyede vicdan ve kalbe taalluk eden mesâil ve müşkilatını delâil-i akliye ve nakliye ile fasl u tesviye eden kısmı.

Casus belli [imz.] *(ka-zu-sbèl-li)* (hk.) Harbi icap edecek sebep, sebeb-i harp, muharebeyi müstelzim keyfiyet, hareket.

Catachrèse [ims.] (ed.) Mecaz-ı mürsel. ◆ İstiâre: *Une feuille de papier* Bir yaprak kâğıt demek olan bu terkipteki (yaprak) lafzının isti'mali gibi.

Cataclysme [imz.] Tufan. ◆ Musibet. ◆ Zıyâ, mahrumiyet. || (t.) Hukne.

Catacombes [imz. – cm.] Eskilerin cenazeleri vaz' ettikleri tahte'z-zemin vâsi' mağaralar, zîr-i zemindeki makbereler.

Catacoustique [ims.] (ht.) Mebhas-i in'ikâs-ı sadâ. = [s.] İn'ikâs-ı sadâya müteallik.

Catadioptrique [ims.] (ht.) İn'ikâs ve inkisar-ı ziya bahsi. = [s.] Ziyanın in'ikâs ve inkisarıyla gören, aynalı (dürbün).

Catadrome [imz.] Ezmine-i kadîme tiyatrolarında üzerinde raks edilen mâil ve gerilmiş ip.

Catafalque [imz.] Kilisenin ortasında tabut vaz'ı için tehyie olunan mahal. ◆ Tabut üzerine vaz' edilen askı vesâire, sürâdik.

Cataglosse [imz.] (tşr.) Mubassitu'l-lisan.

Catagmatique [i. – s.] (tşr.) Kırık kemikleri tahkime yarayan, muhkim.

Cataire [ims.] Yaban sümbülü, fu.

Catalan,e [i. – s.] Katalonyalı. ◆ Katalonya'da işlenmiş demir.

Catalectes [imz. – cm.] Gayr-ı muntazam mecmua-i müntahabat.

Catalectique [s.] Yunan-ı Kadim ve Latin lisanlarının eksik beyitlerine ıtlak olunur.

Catalepsie [ims.] (t.) His ve hareketi iptal eden illet, dâü'l-cümud, dâü's-sebat.

Cataleptique [i. – s.] (t.) His ve hareketi iptal eden dâü'l-cümuda musab veya müteallik, mesbut.

106 Orijinal metinde dizgi hatası: فضاعه şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığı takdirde قضاعه [=kuzâa: bir çeşit kunduz] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

107 Bkz. Bir önceki dipnot.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Catalogue [ims.] Defter, defter-i esâmî, fihrist. ◆ Kitap isimlerini hâvi defter, esâmî-i kütüb defteri. || **Rayez cela de votre** – Buna inanmayınız, itimat etmeyiniz. || **Inscrivez cela à votre** – Bunu unutmayınız, gözden dûr tutmayınız.

Catalogué,e [s.] Defter edilmiş, deftere geçirilmiş.

Cataloguement [imz.] Defter ediş, kayd-ı esâmî ile defter tertibi.

Cataloguer [ft.] Defter etmek, esâmîsini sıra ile kaydetmek. ◆ Tertip ve tanzim etmek.

Catalogueur [imz.] Defter yapan, kayd-ı esâmî eden adam, mukayyid.

Catalpa [nb.] Kurtyemez ağacı, katalpa.

Catalyse [ims.] (k.) Tahlil-i temas.

Catalytique [s.] (k.) Tesir-i temas.

Cataménial [s.] (t.) Aybaşı âdetine müteallik, tamsî.

Cataphracta [imz.] (as.) Katafrakt askeri denilen kadim Asya ve Yunan askeri zırhı.

Cataphractaire yahut:

Cataphracte [ims.] (as.) Katafrakt askeri. ◆ Bu askerin zırhı. (Bir nevi Kadim Yunan ve Asya askeridir.)

Catapeltique [ims.] (as.) Katapult endahtı fenni.

Cataplasme [imz.] (t.) Lapa, zımad. || (mec.) Rahatlık veren, bâdî-i haz olan şey. || – **de Venise** Şamar, tokat. || – **au gras** Ispanak yemeği.

Cataplexie [ims.] (t.) Sekte-i sâika.

Cataptose [ims.] (t.) Habt.

Catapultaire [imz.] (as.) Katapultçu asker.

Catapulte [ims.] (as.) Eski vakitlerde ok ve bilhassa taş endaht eden mancınık nevinden bir harp makinesidir. || (mec.) Vasıta-i taarruz.

Cataracte [ims.] Şelale, cendel, çağlayan. ◆ (Eskiden) Şehir kapısı parmaklığı. ◆ Şiddetli yağmur. || (t.) Göz perdesi, mâ-i ebyaz, aksu, sâd. = [cm.] Gölde yağmur sularını tutmak üzere farz olunan mevhum bentler. || **Lâcher les** – **s** Hiddeti zaptedememek.

Cataracté,e [s.] (t.) Perdeli, aksu illetine müptelâ (göz). = [i.] Gözü perdeli.

Cataracter (**Se**) [ft.] (t.) (Göz hakkında) Perde bağlamak, perdelenmek, tesevvüd etmek.

Catarrhal,e [s.] (*h* okunmaz) (t.) Nezleye müteallik veya nezle kabîlinden olan, nezlî. (cm. *catarrhaux*)

Catarrhe [imz.] (*ta-re*) (t.) Nezle, zükâm.

Catarrheux,se [s.] (*h* okunmaz) Nezleye müteallik, nezlî. ◆ Nezleye müptelâ, zükâmlı.

Cartartisme [imz.] (tşr.) Çıkık kemiğin yerine konması.

Catastatique [s.] (t.) Mevsime yahut havanın hâline tâbi.

Catastrophe [ims.] Musibet, felaket, dâhiye. || (tca.) Rahne, sekte. || (Tiyatro ıstılahında) Bir dramın son vakası.

Caté [imz.] Kâd, kâğıd-ı Hindî.

Catéchèse [ims.] Akaid-i mezhebiye.

Catéchisation [ims.] Akaid-i diniye talim ve telkini.

Catéchiser [ft.] Akaid ve şerâit-i mezhebiyeyi talim ve telkin etmek. ◆ Talimat vermek. ◆ Tekdir etmek.

Catéchisme[108] [imz.] Şerâit ve akaid-i mezhebiye. ◆ Bunları hâvi kitap, ilm-i mezhep. ◆ Bir ilim ve fennin muhtasar medhali. || (mec.) Bir mesleğin esas-ı kavâidi. ◆ Tekdir.

Catéchiste [i. – s.] Hıristiyan çocuklarına akaid ve şerâit-i mezhebiyeyi öğreten muallim yahut rahip, Hıristiyan akaidi muallimi.

Catéchistique [s.] Akaid-i mezhebiyeye müteallik ve onun gibi sual ve cevaplı olan.

Catéchuménat [imz.] (*ku*) Ezmine-i kadîmede hıristiyanlığa girenin talimi müddeti.

Catéchumène [imz.] (*ku*) Ezmine-i kadîmede yeni hıristiyan olmak üzere talim olunan adam.

108 Orijinal metinde *Catéchime* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Catégorie [ims.] Tabaka, sınıf. ◆ Kısım, takım. ◆ Cins, nevi, makule. ‖ (fls.) Kant'ın meslek-i felsefisinde efkârın kesbedeceği eşkâlin beheri. ‖ **Mettre tout en même** – Hepsini bir cins addetmek, hiç fark gözetmemek.

Catégorique [s.] Münasip, muvâfık. ◆ Kat'i, vâzıh, vâfi, müekked. ‖ (fls.) **Impératif** – Kant meslek-i felsefisinde ef'al ve harekât-ı beşeriyenin esbab ve vasıtası.

Catégoriquement [h.] Tamamiyle, katiyen. ◆ Açık ve vâzıh bir suretle.

Catégoriser [ft.] Sunuf ve tabakata taksim etmek.

Caténation [ims.] İrtibat, iştirak.

Caténiforme [s.] Zincir şeklinde.

Catéra [imz.] yahut:

Catère [ims.] (as.) Cer harbisi. (Atıldıktan sonra bir ip iânesiyle tekrar geriye çekilen bir nevi harbidir ki Goluva[109]lılar ile Cermanlar tarafından kullanılır idi.)

Caterve [imz.] (as.) Goluva[110] piyade alayı, taburu.

Catharsie [ims.] (t.) İfrağ, tenkıye.

Cathartique [i. – s.] (t.) Hafif müshil, munakkî.

Cathédrale [ims.] Baş kilise. = [s.] **Église** – Kezâ.

Cathédrant [imz.] Mesâil-i mezhebiye yahut felsefiye halli için müteşekkil meclis reisi.

Cathémérin,e [s.] (t.) Yevmî.

Cathérétique [s.] (t.) Muhrik-i hafif.

Cathéter [imz.] (*r* okunur) (crh.) Sonda, katatir.

Cathétériser [ft.] (tşr.) Sonda isti'mal etmek.

Cathétérisme [imz.] (crh.) Sonda isti'mali.

Cathétomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı amûdî.

Catholicisme [imz.] Katoliklik, Katolik mezhebi.

Catholicité [ims.] Katolik mezhebine tâbiiyet ve tevâfuk. ◆ Katoliklik âlemi.

Catholicon [imz.] (syd.) Eskilerin her illete deva zannettikleri bir macun. Macun-ı müştehir, katolikon, katalikom.

Catholique [s.] Umumi, külli, küll: **Remèdes – s** Deva-yı küll. ◆ Katolik mezhebine müteallik. ◆ Vazifeye, akla, kaideye, ahlaka muvâfık. ◆ Hilesiz, iyi. ◆ (Şarap hakkında) Su ile karışık. ‖ **Sa Majesté** – İspanya kral-larına verilen unvandır. ‖ **S. M. Très** – Fransa'da krallara verilmiş olan unvandır. ‖ (t.) Her illete deva zu'm edilmiş olan bazı ilaçlara ıtlak olunur. = [i.] Katolik mezhebinde bulunan adam, katolik. ‖ – **à gros grains** Umur-ı mezhebiyeye pek riayetkâr olmayan katolik.

Catholiquement [h.] Katolik mezhebi usul ve kavâidine tatbikan.

Cati [imz.] Çuha ve kumaşlara verilen perdaht ve cilâ.

Cati,e [s.] Perdaht olmuş (çuha ve kumaş).

Catiche [ims.] (tt.) Kunduz vesâire gibi zü'l-maâşeyn hayvanların yuvası, ini.

Catilac [imz.] yahut:

Catillard [imz.] Bir nevi kış armudu ki külde pişirilerek yenir.

Catimini (en) [h.] Gizlice, hafiyen.

Catin [imz.] (k.) Maden havuzu, müzab maden havuzu. = [ims.] Âlüfte.

Catir [ft.] Perdaht etmek, cilâ vermek.

Catissage [imz.] Kumaş perdahtı.

Catisseur,se [i.] Kumaş perdahtçısı, cilâcı.

Catoche [ims.] (t.) Derin baygınlık, sübat-ı şedid.

Catogan yahut **Cadogan** [imz.] Eski usul üzere bağlanan saçın dökümü. ◆ Saç lülesi, ca'd.

Caton [imz.] (Kadim Roma meşâhirinden birinin ismi) Katon gibi âdil ve hüsn-i ahlak sahibi olan adam.

Catoprique [ims.] (ht.) Mebhas-i in'ikâs-ı ziya = [s.] İn'ikâs-ı ziyaya müteallik.

109 fr.: *Gaulois*.

110 fr.: *Gaulois*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Catoptromancie [ims.] Ezmine-i kadîmede ayna ile tefeül.

Catorchite [imz.] İncir şarabı.

Cattivo-occhio [imz.] (*okio*) Nazar değme, nazar, isabet-i ayn.

Cattus [imz.] (as.) Bir nevi müteharrik, seyyar mestur mahal.

Caucasien,ne [i. – s.] Kafkasyalı, Kafkasya'ya mensup.

Caucasique [s.] Kafkasya'ya mensup, **Race** – Nev-i beşerin ecnas-ı hamsesinden Kafkas cinsi.

Cauchemar [imz.] Uykuda basan ağırlık, kâbus. ◆ Korkunç rüya. || (mec.) Ziyade can sıkan şey. ◆ Muacciz adam. || **Donner le** – Ziyade can sıkmak.

Cauchemardant,e [s.] Can sıkıcı, muacciz, yorucu.

Caudal,e [s.] Kuyruğa müteallik, zenebî.

Caudataire [imz.] Papaların, kardinallerin, büyük rahiplerin esna-yı âyinde üzerlerine aldıkları uzun cübbenin arkadan eteğini kaldırıp elde tutan adam.

Caudation [ims.] (t.) İstitâle-i nazar.

Caudé,e [s.] (tt.) Kuyruklu, zü'z-zeneb.

Caudebec [imz.] Yün şapka.

Caudifère [s.] (tt.) Kuyruklu, zü'z-zeneb, dümdâr.

Caudiman [s.] (tt.) Kuyruğuyla el gibi tutabilen (hayvan). Düm-dest (maymun ve şebek gibi).

Caulescent,e [s.] (nb.) Dallı, zü's-sâk.

Caulinaire [s.] (nb.) Dal üzerinde hâsıl olan, sâkî.

Caulocarpien,ne [s.] (nb.) Yediveren, müsmir-i mükerrer.

Cault,e [s.] (*kô*) Kurnaz. (Eski kelime.)

Cauris yahut **Curis** [imz.] (*s* okunur) Asya ve Afrika'nın bazı taraflarında sikke makamında müsta'mel boncuk, katır boncuğu, vedga.

Caurre [ims.] Hararet. (Eski kelime.)

Causal,e [s.] Sebebe müteallik, sebebî. ◆ Sebep ve illet beyan eder (edat).

Causaliser [fl.] (fls.) Âsârdan müessire ve müessirden âsâra intikal etmek.

Causalité [ims.] (fls.) Sebebiyet.

Causant,e [s.] Konuşmayı seven, lafazan. ◆ Müsebbib.

Causatif,ve [s.] (sr.) Sebep ve illet beyan eden, ta'lilî. || (sr.) **Particule** – **ve** Edat-ı ta'lilî (*Vu que*, *parce que*, *car* ve emsali edevat bu kabildendir). || **Voix** – **ve** Ef'al-i tasyîriye, sayrûret beyan eden filler. (*Faire* fiiliyle tasrif edilen ef'al hakkında müsta'meldir.) || **Puissance** – **ve** Sayrûret.

Causativement [h.] Sebebiyet vererek, müsebbib olarak.

Cause [ims.] Asıl, mebde. ◆ Sebep, illet, mûcip. ◆ Hak, dava, maslahat. ◆ Hisse, nef'.|| Cihet: **–d'un billet** Bir senedin ciheti. || – **finale** İllet-i gaiye, maksad-ı asli, sebeb-i vücud. || – **première** Sebeb-i evvel, en iptidâki sebep. || – **légale** Kanunen makbul sebep, sebeb-i kanuni, sebeb-i meşru.|| **à** – **de** ve **à** – **que** -den dolayı. || **En tout état de** – Her hâlde. || **Cela est hors de** – Ona diyecek yok, onda şüphe yoktur. || **Avoir, donner gain de** – Hak kazanmak, hak vermek. || **Mettre en** – Dâhil-i dava etmek. || **La bonne** – Maksad-ı hayr. || **Plaider la** – **de quelqu'un** Birini müdafaa etmek. || **Prendre fait et** – **pour quelqu'un** Birini müdafaa ve iltizam etmek. || **Parler, agir en connaissance de** – Ne yapıldığını, ne söylediğini bilerek söylemek, yapmak. || **Et pour** – Söylemesi faydasız olacak ciddi esbab için. || (fls.) – **et effet** Lâzım u melzum, illet ve sebep.

Causé,e [s.] Sebebiyet verilmiş, icap ettirilmiş. || Ciheti izah olunmuş.

Causer [ft.] Sebep olmak, icap ettirmek, sebebiyet vermek.

Causer [fl.] Konuşmak, sohbet etmek. ◆ Fasl etmek, güft ü gûda bulunmak. ◆ Bahsetmek. || – **littérature** Edebiyattan bahsetmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Causerie [ims.] Konuşma, sohbet, musâhabe, mükâleme, müşâfehe. ◆ Güft ü gû.

Causette [ims.] Ehemmiyetsiz musâhabe, sohbetceğiz.

Causeur,se [i. – s.] Konuşmayı seven, lakırdıcı. ◆ Kavval. ◆ Geveze. ◆ Sır saklayamayan, boşboğaz. ◆ Bir mecmua veyahut gazetede musâhabe yazan muharrir.

Causeuse [ims.] İki kişi oturup konuşmaya mahsus kanepe.

Causimo-mancie [ims.] Tefeül bi'n-nâr.

Causticité [ims.] (t.) Ecsam-ı uzviyeyi hallettmek hassasını hâiz olan ecsam-ı muhrikanın hâl ve hassası, yakıcılık, hurkat, kâviyet. || (mec.) Kelâm veya ibarenin dokunaklı ve istihzâlı ciheti.

Caustique [i. – s.] (t.) Ecsam-ı uzviyeyi hall ve ihrak etmek hassasını hâiz olan, yakıcı, muhrik, kâvî. || (mec.) İstihzâlı, dokunaklı. || (ht.) Bir sath-ı mahsus vasıtasıyla in'ikâs ettirilen şuâların içtimâ ettiği nokta, mihrak.

Caustiquement [h.] Muhrikiyet ve kâviyetle. ◆ Dokunaklı surette.

Causus [imz.] (t.) Hummâ-yı muhrika.

Cautèle [ims.] Hile ile karışık tedbir ve ihtiyat, kurnazlık.

Cauteleusement [h.] Hile ile karışık tedbir ve ihtiyatla, kurnazlıkla.

Cauteleux,se [s.] Hile ile karışık tedbir ve ihtiyatla davranan, kurnaz.

Cautère [imz.] (t.) Dağ, keyy. ◆ Nohut yakısı, yakı. ◆ Yakı yarası. || C'est un – sur une jambe de bois Hiçbir fayda olamayacak ilaç hakkında müsta'meldir.

Cautérisation [ims.] (t.) Dağlama, yakma, iktivâ. ◆ Yakı açma. ◆ Netice-i ihtirak.

Cautérisé,e [s.] Yakılmış, dağlanmış. ◆ Yakı açılmış. || Conscience – e Hayır ve şerre karşı bî-his, lâkayt kalan vicdan.

Cautériser [ft.] Dağlamak, keyy etmek. ◆ Yakı açmak. ◆ Sertleştirmek, bî-his bırakmak.

Caution [ims.] Kefalet. ◆ Taahhüt. ◆ Şahâdet, ispat. ◆ Kefil, zâmin. ◆ Müteahhit. ◆ Şahit, delil, kefil. || – personnelle Kefalet-i şahsiye, şahsa kefil. || – en espèces Kefalet-i nakdiye, mâlen kefil. || Fournir – Kefil irâe etmek. || Admettre, recevoir une – Kefalete raptetmek.

Cautionnaire [s.] Kefalete müteallik. ◆ Kefil, zâmin. (Az kullanılır.)

Cautionné,e [s.] Kefil olmuş, mütekeffil. ◆ Kefalete rapt olunmuş.

Cautionné,e[111] [s.] (hk.) Kefaleti hâvi. || Créancier – Mekfûlün-leh.

Cautionnement [ims.] Teminat akçesi, kefalet akçesi. ◆ Zıman. ◆ Rehin. ◆ Kefalet, tekeffül. ◆ Kefaletnâme.

Cautionner [ft.] Kefil olmak, tekeffül etmek. ◆ Taahhüt ve temin etmek.

Cavalcade [ims.] (as.) Süvari yürüyüşü (bilhassa debdebeli süvari yürüyüşü). ◆ Süvari askeri (debdebe ile yürüyen süvari). ◆ Atlılar cemaati, alay. ◆ Birkaç kişi birlikte atla tenezzüh. ◆ Münasebet-i âşıkane. || Avoir vu de nombreuses – s Âşıkları olmuş olmak.

Cavalcader [fl.] (as.) Süvari asâkiri debdebe ile yürümek. ◆ Alay ile ve atlı olarak gezip teferrüc etmek.

Cavalcadour [smz.] Avrupa'da prenslerin atlarına ve eşyasına nezâret eden baş seyis. ◆ Bir kadına refakat eden süvari erkek.

Cavale [ims.] Kısrak. ◆ İri ve biçimsiz kadın.

Cavaler yahut **Cavaller** [fl.] Beygirle gitmek. ◆ Kaçmak, savuşmak. (Bu mânâda se – daha çok müsta'meldir.)

Cavalerie [ims.] (as.) Süvari. ◆ Süvari sınıfı. ◆ Süvari askeri, atlı asker. ◆ Süvarilik fenni. || – légère Hafif süvari; – lourde yahut – grave veya – grosse Ağır süvari; – de bataille Harp süvarisi; – cuirassée Zırhlı

111 Orijinal metinde alfabetik sıralaması hatalı olan bu kelime doğru yere alınmıştır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

süvari; – d'élite Müntahab süvari; – privilégiée Mümtaz süvari; – de ligne Saf süvarisi; – indépendante Müstakil süvari.

Cavalette [ims.] Çekirge.

Cavalier [imz.] (as.) Atlı, süvari. ◆ Kavalyer (kavalyerler muhit-i asliye hâkim bulunan istihkâmlardan ibarettir); – saillant Zâviye-i harice kavalyerleri; – central Merkezî kavalyer; – de tranchée İç hendek kavalyeri. ◆ Binici, fâris. ◆ Süvari neferi. ◆ Balolarda vesâir mahallerde bir kadına refakat eden erkek. ◆ Zarif ve asilâne tavır ve âdetli erkek. ◆ Satranç oyununda feres. ◆ Bir kıta-i mahsusası olan kâğıt. || Le – servant Bir kadına daima refakat edip tekmil evâmir ve hevesatına itaat eden erkek. || (is.) Topların vaz'ı için terfi edilmiş toprak, üstü düz tepecik.

Cavalier,ére [s.] Levend, cüst ü çâlâk. ◆ Tünd-hû, sert ve mütekebbir.

Cavalière [ims.] Atlı kadın. ◆ Binici kadın. (Az kullanılır.) || à la – Açık, serbest, serbâzâne bir surette.

Cavalièrement [h.] Cüst ü çâlâk ve serbest bir tavırla. ◆ Mütekebbirâne.

Cavalot [imz.] (as.) Bir nevi beden tüfeği.

Cavaline [ims.] (ms.) Hava.

Cave [ims.] Bodrum, yer altı, mahzen. ◆ Şarap mahzeni. ◆ Kiler. ◆ Şarap vesâir müskirat. ◆ Şişe ve kadehler vaz'ına mahsus gözlü sepet sandık. ◆ Arabaların arka sandığı. ◆ Kumarcıların önlerine koydukları akçe. || Aller du grenier à la –, de la – au grenier Sırasız ve münasebetsiz söylemek. ◆ Karmakarışık satırlar ile yazı yazmak. ◆ İtidal gözetmeyip ifrattan tefrite düşmek. || Rat de – Şem'a. || – à mortier Havan.

Cave [s.] Oyuk, çukur. || (tşr.) Veine – Kanı yüreğe döken damar, verid-i ecvef. || (hy.) Lune –, mois – Yirmi dokuz günlük ay, selh. || Année – Sene-i kameriye.

Cavé,e [s.] Oyulmuş, çukur olmuş. ◆ Kumarda paraya konmuş. || (mec.) Takdir ve tahmin olunmuş, paha biçilmiş. = [imz.] Alık, aldatılmış adam.

Cavéat [imz.] (*vé-at*) Suret-i mahsusada olunan tavsiye ve nasihat.

Caveau [imz.] Küçük mahzen, bodrum. ◆ Küçük kiler. ◆ Bir kahvehânenin üdebâ veya mugannilere mahsus odası. ◆ Karanlık ve kubbeli salon. ◆ Defn-i emvata mahsus mahzen.

Cavecé,e [s.] Siyah başlı (beygir).

Caveçon [imz.] Yavaşa (huysuz beygirleri zapt ve idare etmeye mahsus bir nevi başlık takımından ibarettir). || Donner un coup de – Tekdir ve tavbih etmek. || Avoir besoin de – Zapt olunmak için bir sıkıya lüzum göstermek. || Coup de – Mutâlebat-ı müfriteyi men eden darbe.

Cavée [ims.] Çukur yol. ◆ Kilise.

Caver [ft.] Hafr etmek, hufre açmak, çukurlatmak. || (mec.) Tahribe uğraşmak. ◆ Ta'mik etmek, künhüne varmak. || Se – Kazılmak, çukurlanmak. = [fl.] Binâ-yı efkâr ve mütalaat etmek. || – au plus fort En çok para koyan adam kadar para koyarak kumar oynamak ve (mec.) ihtiyat ve teemmül etmek, düşünüp hesap etmek, nazar-ı itibara almak.

Cavernaire [s.] (tt.) Mağarada yaşayan, kehfî, garî.

Caverne [ims.] Mağara, gar, kehf, in. ◆ Hırsız yatağı. || (mec.) Gizli turuk ve vesâit. || (t.) Sill-i rieye müptelâ adamın ciğerlerindeki oyuk, kehf.

Caverneux,se [s.] Mağaralı, mağarası çok (mahal). ◆ Mağaraya benzer, oyuk. || (tt.) Sünger gibi oyukları olan, kehfî. || Voix – se Derinden, mağaradan geliyor gibi sert ve kısık ses.

Cavernosité [ims.] Bir cismin oyuk oyuk olması.

Cavernuleux,se [s.] (tşr.) Küçük oyukları olan, küheyfî.

Cavessine [ims.] Küçük yavaşa.

Cavet [imz.] (m.) Rub'-ı daire şeklinde oyma, cevf, oyuk.

Caviar [imz.] Havyar.

Cavicole [s.] (tt.) Mağaralarda yaşayan, kehfnişîn, kühûf-nişîn.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cavillation [ims.] Safsata, mugalata. ◆ İstihzâ.

Cavin [imz.] Çukur yol. ‖ (as.) Su hufresi, tabii çukurluk, tarik-i mahfûr.

Cavirostre [s.] (tt.) Gagası oyuk (kuş), kehfiyü'l-minkar.

Cavité [ims.] Oyukluk, çukurluk, cevf. ‖ (tşr.) – **medullaire** Cevf-i mahfî.

Cavas [imz.] (*s* okunur) Kavas.

Cayenne [ims.] Sâbih kışla hizmetini gören köhne sefine. ◆ Paris haricinde fabrika, tezgâh.

CC. [tic.] *Compt courant* yani hesab-ı cârî kelimelerinin yerine kullanılır.

Ce [s.] O, bu (mebhûsun-anh olan şahıs veya şeye ait olup müzekker ve müennes ve müfred ve cem'i birdir): **C'est juste** Doğrudur; **C'est votre ami** Dostunuzdur; **Ce sont mes enfants** Çocuklarımdır; **Ce que vous dites** Dediğiniz şey; **Qu'est-ce que la pauvreté?** Fakr dediğimiz şey nedir? ‖ **Ce que c'est que la pauvreté** Fakr demek ne demek olduğu. ‖ **C'est à vous de** yahut **C'est à vous à** Size aittir, sizin vazifenizdir. ‖ **C'en est fait de moi** Artık benden hayır yok, benim işim bitti. ‖ **C'est pourquoi** İşte bunun için. ‖ **C'est-à-dire** Yani. ‖ **Depuis** – İşte bu vakitten beri. ‖ **Sur** – Artık, bunun üzerine. ‖ **Quand** – **vient** Vakti gelince. ‖ – **m'est** Bu benim için …dir. ‖ –**'est mon avis** … fikrindeyim.

Ce (ve harf-i sadâ ile sağır *h*'den evvel: **cet**, müennesi: **cette**, cem'i: **ces**) [iş.] Bu, şu: **ce cavalier** Bu süvari; **cet homme** Bu adam; **cette chose** Bu şey; **ces hommes** Bu adamlar; **ces femmes** Bu kadınlar. ◆ Müşârün-ileyh olan isimden sonra *ci* kelimesi ilave olunursa işaret karibe, ve *là* kelimesi ilave olundukta baide ihtisas eder: **cet homme-ci** Bu adam; **ces hommes-là** O adamlar.

Cé [imz.] (Hırsız lisanında) Para.

Ceans [zm.] (*s* okunmaz) Bura, içeri, burada, bu hânede: **Sortez de** – Buradan çıkın. (İsti'mal olunmamağa başlamıştır.)

Ceci [iş.] (Eşya hakkında karibe işaret için müsta'meldir.) Bu, şu, beriki.

Cécité [ims.] Körlük, amâ, a'mâ. ◆ (şâirâne) A'mâ, nâ-bînâ.

Cédant,e [s.] (hk.) Terk eden, fâriğ. = [i.] – **d'une créance** Bir alacağı diğerine terk ve havale eden, muhil. ‖ – **d'une traite** Poliçe ciro eden.

Cédé,e [s.] Terk ve teslim olunmuş. ◆ (tca.) Havale edilmiş.

Céder [ft.] Terk etmek, vazgeçmek. ‖ – **le terrain** Düşmanın önünde gerilemek ve (mec.) müsaade etmek. ‖ – **le pas** Birisinin öne geçmesine meydan vermek ve (mec.) birisinin tefevvukunu teslim eylemek. ‖ – **le pavé, le haut du pavé** Yaya kaldırımından inip birinin oradan geçmesine yol vermek ve (mec.) tefevvukuna meydan vermek. = [fl.] Mukavemet etmemek, teslim olmak. ◆ Tâbi olmak, ser-fürû etmek. ◆ Rıza vermek. ◆ Geri kalmak; **Il ne le cède à personne** Kimseden geri kalmaz. ◆ (Veca' vesâire hakkında) Geçmek, hafifleşmek, durmak. ◆ Bir tazyike karşı dayanamamak, açılmak, yıkılmak.

Cédille [ims.] (sr.) *a* ve *o* ve *u*'dan evvel *s* gibi okunması lâzım gelen *c*'nin altına konulan işaret (ç).

Cédrat [imz.] Ağaç kavunu. ◆ Ağaç kavunu ağacı.

Cédratier [imz.] Ağaç kavunu ağacı.

Cèdre [imz.] Erz, şerbin, sedir (ağaç). ◆ (Lisan-ı şiirde) Timsal-i azamet ve haşmet ve kuvvet. ‖ – **du Liban** Sedr-i Lübnan. (Şecer-i süleyman dahi denir.)

Cédrie [ims.] Erz denilen ağaçtan akan zamk.

Cedrirète [imz.] Gürgen katranı suyu.

Cédule [ims.] Bir meblağın te'diyesini müteahhit senet. (Eski tabir olup, bugün *billet* denilir.)

Ceindre [ft.] (Tasrifi: *Je ceins*, *tu ceins*, *il ceint*, *nous ceignons*, *vous ceignez*, *ils ceignent*, *je ceignais*, *nous ceignions*; *je ceignis*, *nous ceignîmes*;

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

je ceindrai, *nous ceindrons*; *je ceindrais*, *nous ceindrions*; *ceins*, *ceignons*, *ceignez*; *que je ceigne*, *que nous ceignions*; *que je ceignisse*, *que nous ceignissions*; *ceignant*; *ceint*,e.) İhâta etmek, çevirmek. ◆ Kuşatmak. ◆ Sarmak, bağlamak. || (as.) – une ville Bir şehrin etrafını bentler ile ihâta etmek. || – un camp de retranchements, de fossés Bir ordugâhın etrafını istihkâmat ile, hendekler ile ihâta etmek. || – l'épée Kılıç takmak. || – la tiare Papa olmak. || – son front de lauriers Büyük muzafferiyet, şan ve şöhret iktisab etmek. || – ses reins Büyük yorgunluklara, mesaiye hazır bulunmak. || Se – Kuşanmak, bağlamak, sıkmak. || Se – le front d'un diadème Tetevvüc etmek.

Ceint,e [s.] Kuşanmak. ◆ İhâta olunmuş, muhat.

Ceintrage [imz.] (bhr.) Açılmak tehlikesinde bulunan gemiyi bağlamaya yarayan ipler ve urganlar takımı.

Ceintrer [ft.] (bhr.) Açılmak tehlikesinde bulunan bir gemiyi veya geminin bir tarafını urganlarla bağlamak.

Ceinture [ims.] Kuşak. ◆ Kemer. ◆ Bel, miyan. ◆ Pantolon ve eteklik gibi şeylerin kemer yeri, kemerî. ◆ Bir şehri ihâta eden sur. || (crh.) Kuşak, nitak. || – de Vénus Bi'lcümle letafetleri câmi bir memba timsali. || Ne pas aller à la – de quelqu'un Birisinin beline kadar boyu olmamak ve (mec.) birisinin kâ'bına varamamak. || – d'Iris Kavs-ı kuzah, tirâje. || (as.) Kılıç bel kayışı. ◆ Bel kemeri. || – de forts Tabyalar hattı.

Ceinturé,e [s.] Kuşanmış.

Ceinturer [ft.] Kuşatmak. || Se – Kuşanmak.

Ceinturier [imz.] Kuşak ve kayış yapan ve satan adam, kuşakçı.

Ceinturon [imz.] Kılıç kayışı. ◆ Silah kayışı. ◆ Efrad-ı askeriye fişeklik kayışı.

Cela [iş.] (Baid olan eşyaya işaret için) O, şu. || C'est – Öyle, pek iyi, tamam, işte bu. || Comme – Demek ki. || Après – Mamafih, ihtimal ki. || Pour – Bu noktada, buna gelince. || Il ne manquait plus que – Yalnız bu eksik idi. || (Tekellümde eşhas ve hususiyle çocuklar hakkında dahi zamir makamında müsta'meldir: – est heureux Bu bahtiyardır.)

Céladon [imz.] (Bir ism-i hasdan me'huzdur) İhtisas-perest âşık. ◆ Açık yeşil rengi. = [s.] İhtisas-perestâne, âşıkane. ◆ Açık yeşil.

Célation [ims.] Ketm, ihfâ. || – de grossesse Ketm-i haml.

Célérable [s.] İcra-yı âyini kabil.

Célébrant [imz. – s.] İcra-yı âyinde duayı okuyan rahip.

Célébration [ims.] İcra-yı âyinde duanın okunması. ◆ İcra-yı âyin. || – d'un mariage Akd-i izdivaç, akd-i nikâh.

Célèbre [s.] Meşhur, nâmdâr, şöhret-şiâr, şanlı.

Célébré,e [s.] Âyini icra olunmuş, temcid olunmuş, ibcâl edilmiş. ◆ Medh ü ıtrâ edilmiş.

Célébrer [ft.] Ta'zim, temcid, ibcal etmek. ◆ Resm-i âyini icra etmek. ◆ Ziyade medh ü senâ etmek, ayyuka çıkarmak. ◆ Şenlik etmek. || Se – İştihar etmek, nâm kazanmak. ◆ (Resm ve âyin hakkında) İcra olunmak. (Tasrifi *accélérer* gibi.)

Célébrité [ims.] Şöhret, iştihar. ◆ Meşhur ve şanlı adam. ◆ Debdebe, tantana. (Bu mânâda eskidir.)

Celé,e [s.] Ketm ü ihfâ olunmuş, mektum, mahfî.

Celer [ft.] Ketm, ihfâ etmek. || Ne pas – İtiraf, ikrar etmek, teslim eylemek. || Se – Saklanmak, ihfâ etmek. || Se faire – Evde olup da yoktur dedirmek.

Céleri [imz.] Kereviz, kerefs.

Célérigrades [imz. – cm.] (tt.) Çabuk yürüyen geyik ve yabani keçi envâı, fasîle-i gazâliye.

Céléripède [s.] (tt.) Serî'ü'l-hareke, tûz-rev (hayvan).

Célérité [ims.] Sürat, çabukluk.

Céleste [s.] Göğe mensup, semâî, âsumanî. ◆ Lâhûtî. ◆ Cennete müteallik. || Voûte – Kubbe-i semâ. || Corps – s Ecram-ı semâ-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

viye. || Cenab-ı Hakk'tan sâdır, ilâhî: Bonté – Lutf-ı ilâhî; Courroux – Gazab-ı ilâhî. || Esprits – s Ervah-ı latife. || Patrie – Makarr-ı suadâ, cennet. || – Empire Çin devleti. = [imz. – cm.] Çinliler.

Célestin [imz.] Selesten tarik-i ruhbanîsine mensup rahip. || Voilà un plaisant – İşte pek eğlenceli bir adam.

Céliaque [s.] (tşr.) Batn-ı esfelin bir veridine ıtlak olunur, zelaki, mide-i batnî.

Célibat [imz.] Bekârlık, ergenlik, azûbet, uzbe. || (mec.) Her türlü şefkat ve muhabbetten mahrumiyet.

Célibataire [imz.] Bekâr, ergen, azeb. = [s.] Bekâra müteallik; vie – Bekârlık ömrü, bekârlık âlemi.

Celle [s.] (mr. Celui)

Cellérier,ère [i.] Bir manastırda yahut diğer bir dairede me'kûlata dair masârife memur, vekilharç, kilerci.

Cellier [imz.] Kiler.

Cellulaire [s.] (tşr.) Küçük hücreleri olan, hücrevî. || Voiture – Bölmeli mahpus arabası. || Système – Mahpusları ayrı ayrı hücrelerde tutmak usulü, haps-i münferid.

Cellule [ims.] Küçük oda, hücre. ◆ Manastırda rahip ve rahibelere mahsus küçük hücre. ◆ Mahbeste bir mücrimin hapsine mahsus mahal, hapishane locası, polis. ◆ Gömeç deliği, gözü. || (tşr.) Sünger şeklinde olan uzuvların delikleri, hücre, hüceyre. || (nb.) Tohum, çekirdek mahfazası, hücre.

Celluleux,se [s.] (tşr. ve nb.) Küçük gözleri olan (uzuv yahut nebat), hücrevî.

Celluliforme [s.] Hücreviyü'ş-şekl.

Cellulose [ims.] (nb.) Nebatatın kısm-ı sulbîsini teşkil eden madde. ◆ Hüceyrat-ı nebatiye, selüloz.

Celt [imz.] (as.) Bir nevi harp baltası (Goluva-[112]lılara mahsus idi).

112 fr.: *Gaulois*.

Celte [i.] Fransa'nın ahali-i kadîmesi bulunmuş olan kavim, selt. = [imz.] Selt lisanı.

Celtique [s.] Selt kavmine müteallik. = [imz.] Selt lisanı.

Celtomanie [ims.] Avrupa lisanlarından birçoklarının ve bilhassa Fransız lisanının aslı, hatta bütün elsine-i mevcudenin masdar ve müvellidi Selt lisanı olduğu iddiası (ki bazı ulemâca bir merak, bir illet derecesine varmıştır).

Celui,celle [z. – iş.] O, bu, şu. || – qui Her kim ki. || – de … -ninki: – de ton père Pederininki. || *ci* kelimesinin ilavesi işaret-i karibe, ve *là* kelimesinin ilavesi baide tahsis eder: celui-ci Bu; celui-là O. (cmz. *ceux*)

Cément [imz.] (k.) Bazı maâdinde imtizac veya tahlil-i kimyevî vukuu için birlikte teshin edilen her nevi madde. ◆ Diş pası.

Cémentation [ims.] (k.) Bazı maâdinde bir imtizac veya tahlil-i kimyevî vukuu maksadıyla bir madde ile birlikte teshin ameliyatı.

Cémentatoire [s.] (k.) Maâdinin bir madde ile teshin edilip bir imtizac veya tahlil-i kimyevî vukua getirilmesi ameliyatına müteallik.

Cémenter [ft.] (k.) Bazı maâdini imtizac veya tahlil-i kimyevî vukua getirmek maksadıyla bir madde ile birlikte teshin etmek.

Cémenteux,se [s.] (k.) Bazı maâdin ile birlikte teshin olununca bir imtizac veya tahlil-i kimyevî vukua gelmesine yarayan.

Cénacle [imz.] Taam odası. || (mec.) Ulûm ve fünûn mesâilinde aynı fikirde, aynı mütalaatta bulunan üdebâ ve mütefenninler zümresi.

Cénaire [s.] Taama müteallik.

Cenchrite [imz.] İri elmas taşı.

Cendal [imz.] Bir nevi ipek kumaş, sandal.

Cendre [ims.] Kül, remad. ◆ Enkaz. ◆ Bir müteveffâ veya müteveffiyenin hatırası. || – de plomb Av saçması.

Cendré,e [s.] Kül renginde. ◆ Kül ile karışık, küllü. || (hy.) Lumière – e Ayın ilk günlerinde münevver olmayan taraflarının görünmesine

yarayan hafif ziya ki küre-i arzdan mün'akistir, ziya-yı remadî. = [imz.] Kül rengi.

Cendrée [ims.] Kurşun köpüğü, humz-ı rasas. ◆ Küçük av saçması, kum saçması.

Cendrer [ft.] Kül rengini vermek. ◆ Küle bulaştırmak, külletmek.

Cendreux,se [s.] Küllü, küle bulanmış. Kül renginde.

Cendrier [imz.] Kül kabı, küllük. ◆ Kül satan adam, külcü.

Cendrure [imz.] Çelik karıncası.

Cène [ims.] Hazret-i İsa'nın havariyûnla ettiği son taam. ◆ Bu taam sofrasını tasvir eden resim. ◆ On üç fukaranın ayaklarını yıkamak ve karınlarını doyurmaktan ibaret bir Hıristiyan âyini.

Cenelle [ims.] Ekşi muşmula.

Cénesthésie [ims.] (t.) Hiss-i vücud.

Cénobite [imz.] Ancak tarikdaşlarıyla yaşayan keşiş. ◆ Münzevi, kûşe-nişîn.

Cénobitique [s.] Tarikdaşlarıyla yaşayan keşişlere müteallik.

Cénotaphe [imz.] Cenazesi bulunamayan bir adamın nâmına yapılan boş mezar, lahit veya kitâbe.

Cens [ims.] (*sanss*) Romalılarda her beş senede bir icra olunan tahrir-i nüfus. ◆ Nüfus ve emlâk vergisi, tekâlif. ◆ Avrupa'da intihab edebilmeğe ve namzed olmağa salâhiyetdar bulunabilmek için verilmekte olması lâ-büd bulunan vergi miktarı.

Censé,e [s.] Zannolunan, itibar olunan, ma'dud.

Censément [h.] İtibarî olarak, faraza.

Censeur [imz.] Eski Roma'da tahrir-i nüfus ve emlâk memuru ve ahlak-ı umumiye nâzırı. ◆ Münekkit. ◆ Müfettiş. ◆ Kitap ve gazete ve tiyatro risalelerinin teftiş ve muayene memuru. || – **des études** Mektep mubassırı.

Censier [imz. – smz.] Mukaddemâ Avrupa'da ahaliden vergi alan sahib-i tımar. ◆ Bir sahib-i tımara vergi veren. ◆ Nüfus ve emlâk defteri.

Censiste [imz.] Bir sahib-i tımara vergi veren adam.

Censitaire [imz.] Bir sahib-i tımara cizyedar adam. = [s.] **Électeur** – İntihab resmini veren müntehib.

Censive [ims.] Bir sahib-i tımarın cizyesi altında bulunan arazi, tımar. ◆ Tımarın senevî vergisi.

Censivement [h.] Tımar vergisiyle.

Censorial,e [s.] Eski Roma tahrir-i nüfus ve emlâkine müteallik. ◆ Teftiş ve muayeneye müteallik. (cmz. *censoriaux*)

Censuel,le [s.] Tımar vergisine ve sahib-i tımar hukukuna müteallik.

Censurable [s.] Teftiş ve muayene olunmaya şâyan.

Censure [ims.] Teftiş, muayene, hükûmet tarafından gazete ve kütüb vesâirenin neşirden evvel veya sonra teftişi. ◆ Teftiş ve muayene heyeti. ◆ (Eski Romalılarda) Zaptiye nezâretine muadil bir makam. ◆ İtiraz, muâheze. ◆ Rüesâ-yı rûhâniye tarafından olunan mücâzat. ◆ Bir meclis tarafından âzâdan birine verilen mücâzat.

Censurer [ft.] Muayene ve teftiş etmek. ◆ İtiraz, muâheze etmek. ◆ (Rüesâ-yı rûhâniye hakkında) Mücâzat etmek. ◆ (Bir cemiyet hakkında) Kaide-i müttehaze hilâfında hareket eden âzâdan birine mücâzat vermek.

Cent [i. – s.] Yüz: – **ans** Yüz sene; **Deux – s hommes** İkiyüz kişi; – **œufs** Yüz yumurta; **Dix pour** – Yüzde on. || Çok, hesapsız: – **fois** Yüz defa, defaatle. || Yüzüncü: **L'an mil huit** – Bin sekiz yüzüncü sene; **Page deux** – İki yüzüncü sahife. || **Numéro** – Ayak yolu. || **Être au – coups** Nereye baş vuracağını bilememek. || **Faire les – coups** Her türlü vesâite müracaat etmek. || **Des mille et des – s** Gayet büyük bir servet. || **De – en quatre** Gayet nâdir olarak. || (ma.) **Pour** – Yüzde, faiz-i cüz'i. (Üzerine diğer bir adet geldiği vakit *cent* kelimesine alâmet-i cem' olarak *s* ilave

olunur: *deux cents* gibi yalnız altında aşerat ve âhad bulunursa *s* ilave olunmaz: *troix cent dix* gibi. Yüzüncü mânâsını ifade ettiği zaman hiçbir vakit alâmet-i cem' almaz.)

Centaine [ims.] Yüz kadar, yüzlük: **Une – d'années** Yüz sene kadar, bir yüz senelik. ◆ Yüz senelik ömür. || (as.) Kurun-ı Vustâ'da milis askeri bölüğü ki yüz kişiden ibaret olur idi. || **Par – s** Yüzlerce. || **En – s** Yüzer yüzer.

Centaine yahut **Sentène** [ims.] Püskül bağı. || **Perdre la** – Pusulayı kaybetmek, şaşırmak.

Centarque [imz.] (as.) Kurun-ı Vustâ'da milis askeri yüzbaşısı.

Centaure [imz.] Esâtirin insan başlı beygir şeklinde bir hayvan-ı mevhumu. ◆ (Latife tarzında) Daima at üzerinde bulunan adam. || (hy.) Semânın cihet-i cenubiyesinde bir cümle-i kevkebiye, kanturus.

Centaurée [ims.] (nb.) Kantaryon, haşîşetü'l-kantâriyûn.

Centenaire [s.] Yüz senelik. ◆ Yüz yaşında. ◆ Her yüz senede bir kere gelen, bir şeyin yüzüncü senesi. = [i.] Yüz yaşında, yüzlük adam. ◆ Gayet ihtiyar adam.

Centenier [imz.] Yüz nefere kumanda eden zâbit, yüzbaşı. (Romalılar indinde, Fransa'da on altıncı asr-ı miladide asâkir-i muâvine yüzbaşılarına ıtlak olunurdu.)

Centésimal,e [s.] (hs.) Yüz kısma taksim olunan, aşîrî. || **Division** – Taksim-i aşîrî. (cmz. *centésimaux*)

Centésimo [h.] Yüzüncü olarak. (100º suretinde de yazılır.)

Cents-gardes [imz. – cm.] (as.) Birinci Napolyon'un maiyet-i asâkir-i müntahabesi bölüğü.

Centi [d.] Evzan ve makayise dair kelimelerin evveline girip yüzde bir mânâsını beyan eder. Mesela: *Centigramme*; gramın yüz kısmında bir kısmı.

Centiare [imz.] Bir murabba-metreden ibaret arazi ölçüsü.

Centième [s.] Yüzüncü. = [imz.] Yüzde bir.

Centigrade [s.] Yüz dereceye münkasim, santigrad. || **Thermomètre** – Yüz dereceye kadar münkasim mikyasü'l-harâre.

Centigramme [imz.] Gramın yüz kısmında bir kısmı, santigram.

Centilitre [imz.] Litrenin (rıtlın) yüz kısmında bir kısmı.

Centime [imz.] Frankın yüz kısmında bir kısmı, santim. || (as.) – **s de poche** Fransız asâkirinde efrad cep harçlığı.

Centimètre [imz.] Metrenin yüz kısmında bir kısmı, santimetre.

Centinode [ims.] (nb.) Çoban düdüğü, usyur-râî.

Centistère [imz.] Yeni çekinin yüz kısmında bir kısmı.

Centon [imz.] Şiir müntahabatı, eş'ar-ı müntahabe mecmuası, muktatafat. ◆ Öteden beriden toplanmış, taklit ile vücuda getirilmiş münderecattan ibaret telif. ◆ Parçalı esvab, parçalardan mamul ve müteşekkil elbise.

Centrage [ims.] (as.) Tayin-i mihver, ortalatma, merkezletme.

Central,e [s.] Merkeze mensup, merkezde bulunan, merkezî. || (mec.) Esaslı, mühim. || **Point** – Nokta-i merkeziye. || **Feu** – Küre-i arzın merkezinde farz olunan hararet, hararet-i merkeziye. || Ortada bulunan, vustâ; **Asie – e** Asya-yı vustâ. || **Bureau** – Merkez idarehânesi. || (cr.) **Force – e** Kuvve-i merkeziye. (cmz. *Centraux*)

Centralisateur,trice [s.] Tevhid eden, bir merkeze cem' ve rapteden.

Centralisation [ims.] Bir merkeze cem'. ◆ Mülhakatın doğrudan doğruya merkezden idaresi, merkeziyet-i idare.

Centralisé,e [s.] Bir merkeze cem' olunmuş. ◆ Doğrudan doğruya merkezden idare olunur (memâlik).

Centraliser [ft.] Bir merkeze cem' etmek. ◆ (Memâliki) Doğrudan doğruya merkezden idare etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Centre [imz.] Merkez. ◆ Orta, vasat. ◆ Pâyitaht. ◆ Merkez, makarr-ı hükûmet. ◆ Merkez fırkası. || (he.) Bir daire yahut kürenin ortasındaki nokta, merkez. || (mec.) Bir şeyin memba ve mebdei veyahut her taraftan cem' olunduğu mahal: **Rome**, – **des arts** Sanâyi'in merkezi olan Roma şehri. || – **d'attraction** yahut – **de gravitation** Ecram-ı semâviyenin cezp ve celbolundukları nokta-i merkeziye. || – **d'inertie** Merkez-i atâlet. || – **dynamique** Merkez-i hareket. || – **d'oscillation** Merkez-i raksî. || – **optique** Merkez-i basarî. || – **de poussée** Merkez-i def'.|| – **de pression** Merkez-i tazyik. || (ht.) – **de gravite** Merkez-i sıklet. (Buna bazen – *de poids* dahi denir.) || (as.) – **d'armée** Ordu merkezi. || – **tactique** Ta'biye merkezi. || – **de champ de bataille** Muharebe meydanı merkezi. || – **de camp** Ordugâh merkezi. || – **d'attaque** Hücum merkezi. || – **de bastion** Burç merkezi. || – **de bataillon** Tabur merkezi. || (tşr.) – **nerveux** Merkez-i asabî.

Centrer [ft.] Mihver-i aslîsini tayin etmek.

Centrier [imz.] (Makam-ı zemmde) Merkez fırkasına mensup mebus.

Centrifuge [s.] (ht.) Merkezden teb'id eden, müba'id-ani'l-merkez; **Force** – Kuvve-i mukarrebe-ile'l-merkez.

Centripète [s.] (ht.) Merkeze takrib eden, mukarrib ile'l-merkez; **Force** – Kuvve-i mukarribe ile'l-merkez.

Cent-suisse [imz.] Eski Fransa krallarının maiyetinde bulunan yüz İsviçreliden ibaret bölüğün beher neferi. (cm. *des Cent-suisses*)

Centumvir [imz.] (*sain-tomm*) Eski Romalılarda yüz âzâdan mürekkep mahkeme. ◆ Bu mahkeme âzâsının beheri.

Centumviral,e [s.] (*sain-tomm*) Yüz âzâdan mürekkep olan Eski Roma mahkemesine müteallik. (cmz. *Centumviraux*)

Centumvirat [imz.] (*sain-tomm*) Eski Roma'da yüz âzâdan mürekkep mahkeme âzâlığı.

Centuple [i. – s.] Yüz kat, yüz o kadar. || **Au** – Yüz misli.

Centuplé,e [s.] Yüz misline iblâğ olunmuş, yüz adediyle darp edilmiş.

Centupler [ft.] Yüz kat etmek, yüz adediyle darp etmek. ◆ Çoğaltmak, taz'if etmek. || **Se** – Yüz kat olmak, yüz adediyle darp olunmak.

Centurie [ims.] Eski Roma ahalisi sunufunun beheri. ◆ Yüz senelik müddet. ◆ Asır, asra münkasim tarih kitabı. || (as.) Roma piyade bölüğü.

Centurion [imz.] (as.) Eski Romalılarda yüzbaşı. (Roma lejyonlarını teşkil eden santuri nâm bölüğün kumandanı.)

Cep [imz.] (*p* yalnız huruf-ı sâiteden evvel okunur) Asma çubuğu. ◆ Bağ, zincir. (İkinci mânâ ile isti'mali eskimiştir.)

Cépacé,e [s.] (nb.) Soğana müteallik veya müşâbih, basalî.

Cépage [imz.] Asma çubuklarının cinsi.

Cèpe yahut **Ceps** [imz.] Pek makbul bir nevi mantar.

Cépée [ims.] Ağaç sürgünü, fışkın.

Cependant [h.] O arada, o aralıkta, o sırada, bu esnada. = [hr.] Bununla beraber, hâl böyle iken, mamafih. ◆ Hâlbuki || – **que** şiirde *pendant que* yerine müsta'meldir. (mr. Pendant)

Céper [ft.] Yıkmak, devirmek. (Eski kelime.)

Céphalagre [imz.] (t.) Sudâ-ı nıkrisî.

Céphalalgie [ims.] (t.) Baş ağrısı, sudâ.

Céphalalgique [s.] (t.) Baş ağrısına müteallik, sudâî.

Céphalée [ims.] (t.) Şiddetli ve devamlı baş ağrısı, sudâ-ı muannid.

Céphalique [s.] (t. – tşr.) Başa müteallik, re'sî. ◆ Baş ağrısını tahfife hâdim.

Céphalité [ims.] (t.) İltihab-ı re's.

Céphalographie [ims.] (tşr.) Tavsif-i re's.

Céphaloïde [ims. – s.] (nb.) Baş şeklinde olan, re'siyü'ş-şekl.

Céphalolagie [ims.] (tşr.) Mebhas-i re's.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Céphalomètre [imz.] Yeni doğmuş çocuğun başını ölçmeye mahsus alet.

Céphalomètrie [ims.] Yeni doğmuş çocuğun başını alet-i mahsusa ile ölçme.

Céphalomancie [ims.] Himarın başı üzerinde icra olunan merasim vasıtasıyla Avrupa'da vaktiyle vuku bulan tefeül.

Céphalopodes [imz. – cm.] (tt.) Ayakları başlarında bulunan hayvanat, mercûlü'r-re's.

Céphée [ims.] (hy.) Semânın cihet-i şimaliyesinde bir cümle-i kevkebiye, kifâvus.

Céracé,e [s.] Bal mumu kabîlinden, bal mumuna benzer.

Céramique [ims.] Porselen ve çini imal sanatı, = [s.] Bu sanata veya bu masnûata müteallik.

Céramiste [imz.] Çini ve porselen imal eden adam.

Céramite [ims.] Çini ve porselen çamuru, hamuru.

Céramographie [ims.] Evânî-i türâbiye imali sanatına, çömlekçiliğe müteallik âsâr-ı atîka ilmi.

Céramographique [s.] Çömlekçiliğe müteallik âsâr-ı atîka ilmine mensup.

Céraste [imz.] Afrika'nın ve bilhassa Mısır'ın boynuzlu ve zehirli bir yılanı.

Cérat [imz.] (t.) Zeytin yağıyla bal mumundan mürekkep merhem, zeyt-i muşamma'.

Céraunia yahut:

Ceraunite [ims.] Hacer-i sâika, yıldırım taşı.

Cerbère [imz.] Esâtirde cehennemin kapısını muhafaza eden üç başlı mevhum bir hayvan. || (mec.) Merhametsiz gardiyan. ◆ Sert muameleli kapıcı. || (hy.) Seg-sâr denilen cümle-i kevkebiye.

Cerceau [imz.] Fıçı çemberi. ◆ Çocukların çevirdikleri çember. ◆ Daire ve halka yahut kavs şeklinde mevadd-ı muhtelifeye ıtlak olunur. ◆ Kuş ağı. || On ne connait pas plus l'homme au chapeau que le vin au – Zevâhir-i hâle bakıp kapılmamalıdır.

Cerche [ims.] Elek, kalbur gibi şeylere kasnak yapmaya yarayan ince tahta.

Cerclage [imz.] Fıçıya çember geçirme, çemberleme.

Cercle [imz.] (hy.) Daire. ◆ Muhit-i daire. ◆ Müdâvemet suretiyle teşekkül etmiş bir kulüp âzâsının toplandığı mahal, serkl. ◆ Çember, halka. ◆ Sikke. ◆ Heyet, daire, mahfil; – littéraire Mahfil-i edebî; – s politiques Mehâfil-i siyasiye. || (as.) – militaire Zâbitan-ı askerî heyeti. || – d'appel Yoklama dairesi. || – d'ordre Emir, evâmir dairesi. (Evâmir kıraati için askerin teşkil ettiği daire.) || – d'ordre particulier Hususi evâmir dairesi, evâmir-i hususiye dairesi. || – tactique Ta'biye dairesi. || – goudronné Katranlı daire. (Mazgallar derûnunda yakılan ve tedâfüî muhasaralarda tenvir hususunda kullanılan bir nevi dairedir.) || Aire de – Daire, sath-ı daire. || Bir hüküm veya memuriyetin cârî olduğu mahal, daire. ◆ Hudut, daire: Les – s des connaissances Daire-i malumat. ◆ Taksimat-ı idarenin beheri, daire; –municipal Daire-i belediye. || – vicieux Devir ve teselsül, kıyas-ı bâtıl. || – d'arpenteur Mastaralı daire. || La quadrature du – Terbî-i daire ve (mec.) Halli nâ-kabil mesele. || – s officiels Mahâfil-i resmiye. || (r.) – répétiteur Daire-i mükerrere. || Demi – Nısf-ı daire. || (tşr.) Daire-i zılf. || (fls.) Küreyve. || Vin en – Fıçıda şarap. || Faire un demi – sur ses talons Birisinden yahut bir şeyden kaçınmak için arkasını dönmek, şiddetle gerilemek.

Cerclé,e [s.] Çemberli, çember geçirilmiş. ◆ Muhat. || (mec.) Mücehhez, müstahkem. = [imz.] Fıçı.

Cercler [ft.] Çember geçirmek, çemberle bağlamak. ◆ İhâta etmek, etrafında mevzû' bulunmak. || (mec.) Tahdid ve tevkif etmek.

Cercueil [imz.] Tabut. || (mec.) Ölüm, vefat. ◆ Sır saklamaktaki sebata timsal olarak da müsta'meldir.

Céréale [ims.] Hububat, zahîre. [sms.] Hububata müteallik, hububat kabîlinden olan:

Graines – s || Lois – s Hububat ticaretine dair nizamnâme.

Cérébelleux,se [s.] (tşr.) Dimağçe denilen beynin arka tarafına müteallik.

Cérébellite [ims.] (t.) İltihab-ı dimağçe.

Cérébrique [s.] Acide – Dimağda bulunmuş bir hâmız, hâmız-ı dimağî.

Cérébrite [ims.] (t.) İltihab-ı dimağ.

Cérébro-spinal [smz.] Dimağa ve murdar iliğe ait, müteallik.

Cérébral,e [s.] (t. – tşr.) Beyne müteallik, dimağî.

Cérémonial [imz.] Teşrifat, resm, alay, de'b, deydene. ◆ Teşrifat ve merasimi hâvi kitap. || – militaire Merasim-i askeriye. || Service de – Kezâ. || Être fort sur le – Usul-i teşrifata pek ziyade riayet etmek. (Cem'i yoktur.)

Cérémonial,e [s.] Teşrifat ve resm ve alaya müteallik.

Cérémonialisme [imz.] Merasim-i mezhebiyeye veya teşrifata ziyade riayet, teşrifat ve merasim-perestlik.

Cérémonie [ims.] Mezhep âyini, âyin. ◆ Teşrifat, resm, alay. ◆ Âdât. ◆ Debdebe, tekellüfat. ◆ Tekellüfat-ı resmiye. ◆ Teklif, resmî muamele. || Sans – Teklifsizce. ◆ Sadece. ◆ Bilâ-teahhur. || – s d'usage Merasim-i mutâde. || Grand maître des – s Teşrifat-ı umumiye nâzırı. || Maître des – s Teşrifatî, teşrifatçı. || Habit de – Elbise-i resmiye, alay esvabı, (askerde) Selamlık elbisesi. || (as.) – de réception du drapeau Sancak kabulü alayı, sancak resm-i tesellümü. || En – Alayla.

Cérémonieux,se [s.] Teşrifat kaidesine mutabık, resmî. ◆ Teşrifata çok riayet eden, teşrifat-perest. ◆ Ca'lî, gösteriş. ◆ Mükerrem.

Cérès [ims.] (rèss) Esâtirde ekinler perisi. ◆ Ekin, mezrûat. ◆ Buğday ekmeği. ◆ Vakt-i hasat, sayf. || La blonde – Sararmış başaklar. || Dons, présents, trésors de – Buğday, hububat, hasat. || (hy.) Merih ile Müşteri arasında olup Seres yahut Kirus denilen küçük seyyâre.

Cerf [imz.] (sèr yahut sèrff) Geyik, zaby.[113] || (mec.) Serî'ü'l-hareke, cüst ü çâlâk adam. || Mal de – Dâü'z-zaby[114], küzaz. || (as.) Romalılar nezdinde bir nevi ağaç gövdesi.

Cerfeuil [imz.] Frenk maydanozu, küzbere-i hadrâ.

Cerf-volant [imz.] (f okunmaz) Osurgan böceği. ◆ Uçurtma. ◆ Yolda tenha bir mahalde dadıların, ebeveynin azıcık gaybûbetinden bi'l-istifade küçük çocukları soyan kadın hırsız. (cm. des cerfs-volants)

Cérine [ims.] (mr. Cérotique)

Cerisaie [ims.] Kiraz ağaçlarını hâvi mahal, kirazlık.

Cerise [ims.] Kiraz. || – griotte Vişne. = [imz.] Vişne rengi. = [s.] Kiraz, vişne renginde, al.

Cerisette [ims.] Kuru kiraz. ◆ Kiraz renginde küçük erik.

Cerisier [imz.] Kiraz ağacı. ◆ Küçük yük beygiri. || – de Virginie Virjini taflan ağacı.

Cerium [imz.] (omm) (k.) Seryum.

Cerne [imz.] Halka, daire. (Bu umumi mânâda eskidir.) ◆ Bir yaranın veya gözün etrafındaki mor daire. = [cm.] (nb.) Ufkî kesilmiş bir ağacın maktaında görünen daireler ki adetleri ağacın yaşını gösterir, devâir-i seneviye-i haşebiye.

Cerné,e [s.] Kuşatılmış, etrafı tamamen sarılmış, ihâta edilmiş. || Yeux – s Mor bir daire ile ihâta olunmuş gözler.

Cerneau [imz.] Taze ceviz içinin nısfı. ◆ Sinn-i kemâle gelmesine daha çok vakit bulunan genç kız.

113 Orijinal metinde dizgi hatası: ظب şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında ظبی [=zaby: geyik] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

114 Bkz. bir önceki dipnot.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cernement [imz.] İhâta, etrafını alma, kuşatma. (Bu mânâda az kullanılır.) ◆ Bir ağacın kabuğunu ihâta etme.

Cerner [ft.] Bir daire içine almak. ◆ Daire suretinde çizmek. ◆ Çemberini çıkarmak. ◆ Kuşatmak, etrafını almak, ihâta etmek. ◆ Sıkıştırmak. || (as.) – une troupe Bir askerin etrafını ihâta etmek, mahreçsiz bir mahalle sıkıştırmak, kuşatmak. || – une place Bir kaleyi ihâta etmek. || – des noix Ceviz soymak. || – un arbre Ağacın dibini açmak. ◆ Nusgun suudunu men için ağacın kabuğundan halkavî bir daire çıkarmak. || Se – İhâta olunmak, bir daire hâsıl etmek.

Céromancie [ims.] Bizde kurşun döktükleri gibi kadîmen Avrupa'da balmumunu eritip soğuk suya dökerek hâsıl eylediği eşkâlden vuku bulan tefeül.

Céromel [imz.] (syd.) Şem'-i muassel.

Cérotique [s.] (k.) Acide – Hâmız-ı şem'.

Certain,e [s.] Şüphesiz, sahih, muhakkak. ◆ Gayr-ı kabil-i ictinab. ◆ Âşikâr, celî. ◆ Muayyen. ◆ Sağlam, sâlim. ◆ Mukarrer, müspet. ◆ Mevsuk surette bilen, emin. (Bu dört mânâya geldiği vakit mevsuftan sonra, ve âtideki mânâlara geldiğinde mevsuftan evvel vaz' olunur.) ◆ Biri, bazı: – auteur Müellifin biri; – es choses Bazı şeyler. ◆ Oldukça: Cet homme jouit d'une – e réputation Bu adamın oldukça şöhreti vardır; Il a un – mérite Oldukça değeri vardır. ◆ Bir ism-i hasdan evvel tezyif ve tahkir beyan eder: Un – Paul Pol isminde herifin biri. || Un – quidam Bir şahs-ı meçhul. = [imz.] Sağlam ve şüphesiz olan şey. || Pour – Şüphesiz. || (ma.) Kıymeti sabit olan bir para için verilen sarrafiye ücreti.

Certainement [h.] Muhakkak surette, mevsûkan. ◆ Şüphesiz. ◆ Bilâ-tereddüt.

Certes [h.] Muhakkak olarak, elbette, şüphesiz.

Certificat [imz.] Şahâdetnâme, tasdiknâme. ◆ İlmühaber. || (mec.) Teminat, delil. || – de bonne vie et mœurs Hüsn-i hâl şahâdetnâmesi. || – authentique Resmî şahâdetnâme. || – de libération Itıknâme. || (as.) – d'acceptation Kabul şahâdetnâmesi. || – d'envoi İstibdal tezkeresi. || – d'aptitude Askerliğe iktidar şahâdetnâmesi. || – d'examen Tabip muayene ilmühaberi. || – d'incurabilité Adem-i kabiliyet-i tedavi şahâdetnâmesi. || – d'origine de blessure Asl-ı mecrûhiyet, sebeb-i cerîha şahâdetnâmesi. || – d'origine d'infirmité Sebeb-i mâlûliyet şahâdetnâmesi. || – de contrevisite Muayene-i sabite raporu, şahâdetnâmesi. || – de présence sous les drapeaux Sancak altında (tabur merkezinde) mevcudiyet şahâdetnâmesi. || – de vie Hayat şahâdetnâmesi, ber-hayat olduğuna dair ilmühaber. || – de vérification Tahkik, tetkik şahâdetnâmesi. (Tabip raporunu tetkik.) || – de visite Muayene şahâdetnâmesi. || – d'activité de service Muvazzaflık şahâdetnâmesi. || – de remplaçant Bedel (bedel-i şahsî) şahâdetnâmesi. || – de mariage d'officiers Zâbitan tehhül şahâdetnâmesi.

Certificateur [imz.] Tasdik eden, musaddık. ◆ İlmühaber veren mukavelat muharriri.

Certificatif,ve [s.] Tasdike yarayan, musaddık.

Certification [ims.] Tasdik.

Certifié,e [s.] Tasdik olunmuş, musaddak; Copie – e Nüsha-i musaddaka.

Certifier [ft.] Tasdik etmek. ◆ Sıhhatini temin etmek.

Certitude [ims.] Sıhhat, vüsuk, mevsûkiyet. ◆ İtmînan. ◆ Sebat, payidarlık. || (fls.) Yakîn. || De – Muhakkak surette, mevsûkan. || – physique (fls.) Havassın tebligat ve şahâdetine müstenid katiyet, emniyet, katiyet-i hissiye. || – mathématique Katiyet-i riyâziye. || – morale Vicdanın şahâdeti üzerine müesses-i yakîn, katiyet-i vicdaniye. || – empirique Katiyet-i tecrübiye. || – mixte Tecrübe ve muhakeme üzerine müesses emniyet ve katiyet.

Cérulé,e [s.] Mâi yahut mâimsi.

Céruléen,ne [s.] Mâi yahut mâimsi.

Cérumen [imz.] Kulak kiri, samlâh.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Cérumineux,se [s.] Kulak kirine müteallik, samlâhî.

Céruse [ims.] Üstübeç, isfîdac. ◆ Üstübeç rengi.

Cervasion [ims.] Geyiklerin semiz ve avlamaya şâyeste bulundukları mevsim.

Cerveau [imz.] Beyin, dimağ, mağz. ◆ Akıl, feraset, zekâvet. || **Être pris du** – Nezleye müptelâ olmak. || **Se creuser le** – Ta'mik-i fikr etmek. || **S'alambiquer le** – Beyhûde şeylerle it'ab-ı zihin etmek. || – **timbré, fêlé** İdraksiz adam. || – **brûlé** Coşkun, âteşîn adam. || – **creux** Hayâlata tabi adam.

Cervelas [imz.] Baharlı sucuk.

Cervelet [imz.] (tşr.) Dimağçe.

Cervelière [ims.] (as.) Açık, şems-sipersiz şapka. (Bazı Avrupa hükûmetlerince pek kadim bir nevi piyade askeri şapkasıdır ki *Coiffe de fer* nâmıyla dahi yâd olunur idi.)

Cervelle [ims.] Beyin, dimağ. || (mec.) Akıl, idrak. ◆ Kuvve-i hafıza. || **Su brûler la** – Bir alet-i nâriye ile itlaf-ı nefs etmek. || **Mettre, tenir en** – Endişeye bâis olmak. (Bu tabir eskimiştir.) || **Trotter la** – Zihninden ayrılmamak, meşgul etmek. || – **de palmier** Hurma ağacının iliği ki tatlı bir maddedir. || **Faire bouillir la** – (Şiddetli hararet hakkında) İnsanın beynini kaynatmak ve (mec.) pek ziyade canı sıkmak, sabırsızlandırmak.

Cervical,e [s.] (tşr.) Boyna müteallik, unkî, rakabî. || (as.) Beygir boyunduruğu, boyun zırhı. (cmz. *cervicaux*)

Cervico-branchial [s.] (tşr.) Rakabî-i adudî.

Cervicorne [s.] (tt.) Geyik boynuzu gibi boynuzları olan.

Cervier (mr. Loup-cervier)

Cervin,e [s.] Geyiğe müşâbih, geyik cinsinden olan. = [imz. – cm.] Geyik envâı.

Cervoise [ims.] Akvam-ı kadîmenin buğday ve arpadan yaptıkları bira. ◆ (Lisan-ı şiirde) Bira.

Ces (*ce*) kinâyesinin cem'idir. (Bu kelimeye müracaat ediniz.)

César [imz.] Roma imparatoru, kayser. ◆ Almanya imparatorlarının da unvanıdır. ◆ Hükümdar, imparator. ◆ Cihangir. ◆ Ziyadesiyle şecî ve cesur adam.

Césaréwitch [imz.] Rusya hükümdarlarının en büyük oğulları, çareviç.

Césarien,ne [s.] Kaysere müteallik. || (crh.) **Opération – en** Vaz'-ı haml edemeyen kadının karnını yararak çocuğunu almak ameliyatı, ameliyat-ı kayseriye.

Césarisme [imz.] Hükûmet-i müstakile suretiyle idare-i memleket usulü. ◆ Hükûmet-i mutlaka-i askeriye.

Cessant,e [s.] Durmuş, kesilmiş, munkatı'. (Yalnız âtîdekiler gibi tabirlerde müsta'meldir:) **Toute affaire – e** Herşeyi ber-taraf ederek, herşeyden evvel; **Tous empêchements – s** Her türlü mevânie galebe ederek, müşkilata bakmayarak.

Cessation [ims.] Kesilme, inkıtâ. ◆ Terk, tatil. || (as.) – **d'hostilités** Terk-i muhâsamat. || – **de poursuite** Terk-i takibat. || – **de feu** Ateş kesme. || – **de punition** Terk-i mücâzat. || (as.) – **de service** Terk-i hizmet. || (tca.) – **de payement** Tatil-i te'diyat.

Cesse [ims.] Kesme, hitam. ◆ Tatil, istirahat. || **Sans** – Durmaksızın, lâ- yenkatı', bilâ-fâsıla.

Cessé,e [s.] Hitam bulmuş. ◆ Munkatı' olmuş.

Cesser [ft.] Kesmek, durdurmak, tatil etmek, hitam vermek. = [fl.] Kesilmek, durmak, hitam bulmak. ◆ Sarf-ı nazar etmek, vazgeçmek. ◆ Geri durmak. ◆ Munkatı' olmak. ◆ Nihayet vermek. || **Faire** – Hitam vermek, durdurmak. || (as.) – **le feu** Ateş kesmek. (Fi'l-i iâne olarak *avoir* ve *être* ile imtizac eder.)

Cessibilité [ims.] (hk.) Kabiliyet-i intikal.

Cessible [s.] (hk.) Kabil-i terk, kabil-i intikal.

Cession [ims.] Terk, kasr-ı yed. ◆ Tevdî, havale. || – **de dette** Havale-i deyn.

Cessionnaire [i. – s.] Mefrûğun-leh, muhâlün-leh. || –**d'une traite** Poliçe hâmili.

C'est-à-dire [hr.] Yani, demek ister ki.

Ceste [imz.] Eski muştzen pehlivanların ellerine taktıkları kurşunlu kayış eldiven. ◆ Bu elde olduğu hâlde icra edilen musâraa. ◆ Ezmine-i kadîmede zevcin ilk leyle-i zifafında zevcesine verdiği kuşak, nitak. || – **de Vénus** Venüs'ün kuşağı ki güzellik nüshası, tılsımı yerini tutar zu'm olunurdu.

Cestoïde [s.] Kemer ve kurdele şeklinde olan. || [tt.] **Ver** – Dûd-ı şerit.

Cestre [imz.] (as.) Bir nevi kargı.

Césure [ims.] (ar.) (Yunan-ı kadim ve Latin eş'arında) Bir mısraın birinci kısmından ikinci kısmına bir harf geçmesi. ◆ (Fransız eş'arında) Bir mısraın dördüncü veya altıncı hecesinden sonraki hâlet-i vakf, makta'.

Cet,te (mr. Ce)

Cétacé,e [s.] Balık şeklinde olan hayvanat-ı zâtü's-sedâyâya, fasîle-i kaytasiyeye müteallik. = [imz. – cm.] (tt.) Balık şeklinde hayvanat-ı zâtü's-sedâyâ, fasîle-i kaytasiye.

Cétérac [imz.] (nb.) Talak otu, haşîşetü'z-zeheb.

Cétine [ims.] (k.) Balık nefsi.

Cétoine [ims.] (hyv.) Setuvan denilen böcek, zina.

Cétologie [ims.] (tt.) Mebhasü'l- kıyâtis.

Cette (mr. Ce)

Cettui [iş.] *ce* yerine müsta'mel eski tabirdir.

Ceux [iş.] Celui kelimesinin cem'idir. (mr. Celui)

Cévadille [ims.] (nb.) Kündüs, bit otu.

Cevechel [imz.] Yüz yastığı. (Eski kelime.)

Cex [imz.] Âmâ. (Eski kelime.)

Cha [imz.] Çin'de nesc edilen hafif bir ipekli kumaş. ◆ Hurma şarabı.

Chabannais [imz.] Şiddetli tekdir ve kötek ile karışık tevbih.

Chable [imz.] Makara halatı, kalın halat.

Chabler [ft.] (bhr.) Makara halatı ile bağlamak yahut kaldırmak. || – **des cordes** İpleri tek bir halat hâline getirmek için bükmek. || – **les noyers** Sırıkla ceviz silkmek.

Chablis [imz.] (s okunmaz) Ormanda rüzgardan devrilmiş ağaç. ◆ Kırılmış ağaç dalları. ◆ Fransa'nın bu isim ile müsemmâ şehrinden çıkan şarap.

Chabot [imz.] Dere kaya balığı.

Chabraque (mr. Schabraque)

Chabrillou [imz.] Keçi peyniri.

Chacal [imz.] Çakal. (c.: *des chacals*)

Chaconne [ims.] Vaktiyle operaya hitam veren bir nevi raks ve onunla çalınan hava.

Chacra [ims.] Amerika'da sayfiye, köşk.

Chacun,e [kn.] Herkes, herşey, beheri, her biri. || – **pour soi, Dieu pour tous** "Herkes kendisine baksın, cümleyi düşünen ise ancak Cenab-ı Hakk'tır." ◆ Birlikte edilen bir masraftan herkes hissesini vermek, herkes kendi masrafını kendi görmek üzere. || **Un** – Herkes. (Eski tabirdir.)

Chadouf [imz.] (Arapçadan me'huz) Tarlaları iskaya mahsus çıkrıklı kuyu, şaduf.

Chafaud [imz.] (bhr.) Ot ambarı. ◆ Kalafatçı iskelesi.

Chafouin,e [i.] Kısa boylu adam. = [s.] **Mine** – **e** Hilekâr çehresi.

Chafourer [ft.] Karalamak, yazmak.

Chafrioler [fl.] Gayet memnun, mahzuz, şâtır gözükmek.

Chagrin [imz.] Hüzün, keder, elem, kasâvet, gussa, tasa. ◆ Teessüf. ◆ Küsme, infial, inkisar.

Chagrin yahut **Chagrain** [imz.] Ekseriya merkep ve ester derisinden yapılan kumlu sahtiyan, telatin, şagren. || **Avoir un peau de** – Derisi gayet sert olmak.

Chagrin,e [s.] Mahzun, mükedder. ◆ Müteessif. ◆ Neşesiz.

Chagrinant,e [s.] Müellim, hüzün ve keder veren bâis-i teessüf.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Chagriné,e [s.] Şagren[115] denilen sahtiyan gibi kumlu.

Chagriné,e [s.] Kederli, mükedder, mahzun.

Chagriner [ft.] Keder vermek, mahzun etmek. ◆ Rahatsız etmek. || (as.) Düşmanı iz'ac etmek, teşebbüsatını ta'kid ve işkâl etmek. || Se – Mükedder ve mahzun olmak.

Chagriner [ft.] Bir deriyi dibâgat edip şagren[116] denilen kumlu meşin hâline getirmek, kumlu sahtiyan yapmak.

Chagrinier [imz.] Şagren[117] denilen kumlu sahtiyan yapan adam, şagrenci.

Chah yahut Shah [imz.] Şah, İran şahı.

Chahuter [fl.] Gürültü, patırtı etmek. ◆ Gayet serbâzâne bir surette raks eylemek.

Chal yahut Chais [imz.] Müskirata mahsus kiler.

Chaînage [imz.] Mesâha zinciriyle ölçme, mesâha etme. || (m.) Ağaç veya demir hatıl.

Chaîne [ims.] Zincir, silsile. ◆ Mesâha zinciri. ◆ Saat kösteği. ◆ Pıranga, mahpus zinciri. ◆ Pıranga cezası. ◆ Sıra, silsile. ◆ Teselsül. Raks dairesi. ◆ Kumaşın argacı, arış, târ. || (mec.) İrtibat-ı kavi, merbûtiyet-i tâmme. || – de montagnes Silsile-i cibal, sıradağlar. || – de mors Gem suluğu, suluk. || Être rivé à sa – Merbut bulunmak. || Bénir sa – Mahkûmiyetinden memnun olmak. || Huissier à la – yahut de la – Eski şövalye meclislerinin çavuşları. || – de sûreté Anahtarları kaybetmemek için takılan zincir, anahtar zinciri. ◆ Şimendiferlerde emniyet zinciri ki vagonlardaki koşum demirleri kırılacak olur ise vagonların birbiriyle irtibatlarını ibka ve temin etmek üzere vagon harici tomruklarıyla tespit edilmiş ve uçları birbirine geçirilmiş iki zincirden ibarettir. || – d'arpenteur Mesâha zinciri. || (as.) – de tirailleurs Avcı zincir (hattı). || – des sentinelles Nöbetçi zinciri. || (m.) Köşe taşı.

Chaîné,e [s.] Zincir suretinde olan, silsilevî.

Chaîner [ft.] Mesâha zinciriyle ölçmek, mesâha etmek.

Chaînetier [imz.] Kopça ve küçük zincirler yapan işçi, zincirci.

Chaînette [ims.] Küçük zincir. || (as.) Zincircik, zincir kordon. (İtfaiyelilerin setrelerinin sağ taraf ilerisine taktıkları zincir kordon gibi, yahut rövolver horozunu büyük yaya rapteden zincircik gibi.) || (he.) Münhani-i hubeylî. ◆ Zincir şeklinde dikiş, hıristo teyel.

Chaîneur [imz.] Mesâhacı, messah.

Chaînon [imz.] Zincir halkası. ◆ Küçük silsile-i cibal. || (mec.) Merbûtiyet-i kaviye.

Chair [ims.] Et, lahm. ◆ Koyun, dana ve kuş eti. ◆ Cismâniyet. ◆ Nefs ve şehvet. ◆ Ten. ◆ Ten rengi. ◆ Yemişin yenen yeri, eti. || Avoir la – de poule Soğuktan ürpermek, ikşi'rar etmek. || En – et en os Bizzat. || Entre – cuir et Kendi kendine. || Être en – Mülahham olmak. || Une masse de – Mülahham ve akılsız adam. || – à canon Harpte yanlışlıkla ve lüzumsuz yere kırdırılan asker. || C'est la – de sa – Can ve ciğeridir. || Il n'est ni – ni poison Müteredditve kararsız bir adamdır. || Être de – et d'os Hasbe'l-beşeriye zaafa mâlik olmak. ◆ Bir vücud-ı cismâniye, hakikiye mâlik olmak. || Entre la – et chemise Kalbinde, gizli. || Avoir mauvaise – Eti azgın olmak (ki açılan bir yaranın çabuk kapanmasına mani olur). || Il n'y a point de belle – près des os Zayıf adam güzel olmaz. || Couleur de – Ten rengi.

Chaire [ims.] Kürsü, minber. || (mec.) Vâizler zümresi. ◆ Muallimlik. ◆ Sınıfta muallime mahsus mahal, kürsi-i tedris. || La – apostolique yahut la – de Saint Pierre Papalık makamı.

Chais (mr. Chai)

Chaise [ims.] Sandalye. || – à porteur Sedye. || – de poste Posta arabası. || – percée Kaza-yı hâcet etmeye mahsus delikli iskemle. || – curule Eski Roma hâkimlerinin kuuduna mahsus fildişi sandalye, kürsü. || – longue

115 fr.: *chagrin*.

116 fr.: *chagrin*.

117 fr.: *chagrin*.

Yalnız bir ucunda arkası bulunan uzun kanepe, uzun sandalye.

Chaisier [imz.] Sandalyeci.

Chaland [imz.] Düz mavna, salapurya.

Chalande [i.] Müşteri. ◆ Talip. ◆ Refik. ◆ Zevkine mecbur adam. = [s.] || **Pain** – Kalın ve beyaz bir nevi ekmek.

Chalandise [ims.] Müşterilerin kesreti, revaç. ◆ Talip.

Chalasie [ims.] (*ka*) (crh.) İnfisal-i karniye.

Chalaze [ims.] (*ka*) (nb.) Büzurun gıdayı cezbetmelerine yarayan göbekler. ◆ Yumurtanın sarısını kabuğuna merbut tutan rabıtaların beheri, sürre-i bâtıne.

Chalazion[118] [imz.] (*ka*) (t.) Göz kapaklarında zuhur eden kabarcık, bered, verem-i sağir.

Chalcographe [imz.] (*kal*) Maden üzerine hakkeden, hakkâk.

Chalcographie [ims.] (*kal*) Maden üzerine hakkâklık. ◆ Maden üzerine hakkolunmuş resimler.

Chalcographique [s.] (*kal*) Maden üzerine hakke müteallik.

Chaldaïque [s.] (*kal*) Keldani kavmine müteallik. = [imz.] Keldani lisanı.

Chaldée [ihs.] (*kal*) Irak'ın ism-i kadimidir, Babilistan.

Chaldéen,ne [i. – s.] Keldani. = [imz.] Keldani lisanı.

Châle [imz.] (Fârisîden me'huz) Şal. ◆ Kadınların omuzlarına attıkları örtü, şal.

Chalef [imz.] (Arabîden me'huz) (nb.) Halef ağacı.

Chalet [imz.] İsviçre'nin peynir imaline mahsus köylü kulübesi. ◆ Böyle kulübe şeklinde köşk. ◆ Zarif köşk, şale.[119]

Chaleur [imz.] Sıcaklık, hararet. ◆ Müsâraat, isti'cal. ◆ Germî, gayret. ◆ Kızgınlık (hayvanat hakkında). ◆ Arzû-yı şehevânî. || – **animale** Hararet-i hayvaniye, garîziye. || – **spécifique** Hararet-i izafiye. || – **latente** Hararet-i hafiye. || – **centrale** Hararet-i merkeziye. || –**de foie, de sang** Çabuk gelip geçen hiddet. || – **de style** Heyecanlı ifade. || (ht.) – **rayonnante** Hararet-i müntakile ki bazı ecsam arasından bi'l-mürur ecsam-ı sâireyi ısıtır. = [cm.] Sıcaklar mevsimi.

Chaleureusement [h.] Germî ile. ◆ Kızgınlıkla. ◆ Büyük bir arzu ve hâhişle.

Chaleureux,se [s.] Hararet-i tabiiyesi çok olan, hararetli. (Bu mânâda az müsta'meldir.) || (mec.) Âteşîn. ◆ Pek arzulu, hâhişli.

Châlier [imz.] Şal yapan fabrikacı. ◆ Şal satan adam. ◆ Bir mağazada şal şubesinde füruhta memur adam.

Châlit [imz.] Karyola tahtası, kerevet.

Chaloir [fl.] (Hemen yalnız şu tabirlerde müsta'meldir:) **Peu il m'en chaut** yahut **il ne m'en chaut** Vazifem değildir, vazife etmem, bana ne?

Chalon [imz.] Nehirlerde balık avlamaya mahsus ağ.

Chaloupe [ims.] Büyük ve az su çeker sandal, şalopa, varka. ◆ Tuvaleti gösterişli fakat zevk-i selime ve adap ve ahlaka pek o kadar muvâfık olmayan kadın. || – **canonnière** İçinde bir veya birkaç küçük top bulunan şalopa, top çeker duba. || – **orageuse** Son derecede açık ve serbâzâne bir raks. ◆ Böyle bir raksı eden kadın.

Chaloupier [imz.] Bir şalopada bulunan gemici, tayfa.

Chalumeau [imz.] Saman ve kamış vesâire sapı. ◆ Kuyumcu kandili borusu, himlâc, minfah-ı sâig. ◆ Boğumsuz ve dalsız fidan. ◆ Çoban kavalı ve emsali düdükler. || **Enfler ses – x** Çobanlığa dair eş'ar söylemek.

Chalumet [imz.] Çubuk ağızlığı, imâme. (Az müsta'meldir.)

Chalybé,e [s.] (*ka*) (syd.) Çelikli, hadidî.

118 Metinde *Chalation* şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

119 fr.: *chalet*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Chamade [ims.] (as.) Mahsurînin istîmanı, vire, teslim işareti. || **Battre** – İstîman etmek, teslim olmak.

Chamailler [fl.] yahut **se** – Münâzaa, kavga etmek. ◆ Gürültü ile mübâhase etmek. || – **quelqu'un** Birini darp etmek, biriyle münâzaa etmek.

Chamaillerie [ims.] Kavga, münâzaa, gürültü.

Chamaillis [imz.] (s okunur) Münâzaa, kavga. ◆ Gürültülü mübâhase.

Chaman [imz.] Asya aktar-ı şimaliyesi putperestlerinin rahibi.

Chamanisme [imz.] Asya aktar-ı şimaliyesi putperestlerinin mezhebi.

Chamarré,e [s.] Rengârenk ve garip esvablar giymiş. ◆ Çizilmiş, karalanmış. ◆ Ötesine berisine serpilmiş. || (mec.) Dopdolu, lebâleb. || **Style** – Tumturaklı elfaz-ı garibeye boğulmuş ibare.

Chamarrer [ft.] Rengârenk basmalarla sırma, şerit, gaytan gibi şeylerle garip bir surete koymak. ◆ Karalamak, garip resimlerle ve renklerle boyamak. ◆ (İbareyi) Tumturak-ı elfazla kelimat-ı garibeye boğmak. || – **quelqu'un** Birini eğlenceye almak, maskaraya çevirmek. || **Se** – Rengârenk ve garip kıyafete girmek.

Chamurrure [ims.] Garip ve birbirine uymaz renklerle tezeyyün. || **Premier** – Baş mâbeynci, ser-kurenâ.

Chambellaine [ims.] Mâbeyncilik, kurenâlık.

Chambarder [ft.] Şiddetle silkmek, sarsmak, yıkmak, devirmek.

Chambertin [imz.] Pek makbul bir nevi Burgonya[120] şarabı.

Chambolle [imz.] Burgonya[121] şarabı.

Chambourin [imz.] Cam imaline yarayan çakıl taşı. ◆ Âdi cam.

Chambranie [imz.] (m.) Söve (söğe) pervazı.

120 fr.: *Bourgogne*.

121 fr.: *Bourgogne*.

Chambre [ims.] Oda, hücre. ◆ Kamara, meclis. ◆ Kamara heyeti. ◆ Mahkeme şubesi, daire. ◆ Müzakere odası. ◆ Dövülmüş madenlerdeki oyuk. ◆ Envâ-ı âlâtın boş mahalli, hâne, hazne. ◆ Esnaf loncası. || – **de commerce** Ticaret odası. || – **de parade** Bir hânenin en müzeyyen odası, misafir odası. || (as.) Oda, koğuş. ◆ Fem-i nârî haznesi, atım yatağı, imlâ mahalli. || – **de mortier** Havan haznesi. || – **d'officiers de garde** Nöbetçi zâbitan odası. || – **de soldats** Efrad koğuşu. || – **à poudre** Barut haznesi, hartuç yatağı, ağız otu haznesi. || – **de chargement** İmlâ haznesi. || (bhr.) Gemi kamarası. || – **haute** yahut – **des pairs** Meclis-i âyan. || – **basse** yahut – **des communes** Avam kamarası. || – **des lords** Lordlar kamarası. || – **criminelle de la cour de cassation** Mahkeme-i temyiz ceza dairesi. || – **civile de la cour de cassation** Mahkeme-i temyiz hukuk dairesi. || – **des mises en accusation** Heyet-i ithamiye. || – **de requête** İstid'â dairesi. || **Valet de** – ve **Femme de** – Yatak odası hizmetine mahsus erkek veya kadın hizmetçi. || (as.) – **d'une mine** Lağım haznesi. || **Garder la** – Keyifsiz bulunmak, hasta olmak. || (bsr.) – **noire** yahut – **obscure** Hücre-i muzlime. || – **garnie, ou meublée** Mefruş olarak kiraya verilen oda. || **Robe de** – Yatak odasında giyilen sade bir libas. || **Mettre à la** – Süpürmek, mefruşatı düzeltmek gibi yukarı işlerinde kullanılmak üzere bir kimseyi oda hizmetçisi yapmak. || **Mettre, tenir quelqu'un en** – Birisine kumar oynaması için musallat olmak ve onu kumarda aldatmak. || **Il y a bien des** – **s à louer dans sa tête** Aklı biraz yerinde olmayan adam hakkında kullanılır. || – **ardente** Cenaze alayının icrasından mukaddem mevtayı vaz' ettikleri bir oda ki duvarlarına siyahlar gerilerek içinde meşaleler ikad olunur.

Chambré,e [s.] (as.) Hazneli (efvah-ı nâriye hakkında); **Canon** – Hazneli top. ◆ Oyuklu, karıncalı top. ◆ Bir odada kapatılmış. ◆ Odada kalmış.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Chambrée [ims.] Bir oda dolusu. ◆ Koğuş. ◆ Bir oda veya koğuşta yatan asker, bir koğuş efradı. ◆ Tiyatronun istîab ettiği halk. ◆ Tiyatro oyununun hâsılatı.

Chambrelan [imz.] Oda içinde işleyen işçi. ◆ Yalnız bir oda tutan kiracı. (Az kullanılır.)

Chambrer [fl.] Başkalarıyla bir odada ikamet etmek. ◆ (Geyik hakkında) Gündüzün yatmak. = [ft.] Odanın içinde kapamak. ◆ Kandırmak, iğfal etmek. (Bu mânâların kâffesi eskimiştir.) || **Se** – (Top hakkında) Oyuklar peyda etmek, karıncalanmak.

Chambrette [ims.] Odacık.

Chambrier [imz.] Manastırlarda vekilharçlık eden rahip. ◆ Bir odada ikamet eden şâkirdanın beheri. ◆ (Latife tarzında) Kamara âzâsı. || **Grand** – Daire müdürü.

Chambrière [ims.] Yukarı hizmetini gören hizmetçi kadın, hizmetçi. (*Femme de chambre* tabiri daha müsta'meldir.) ◆ Uzun süvari kırbacı. ◆ İki tekerlekli yük arabasını hayvanlar koşulmadan tutturacak ağaç.

Chameau [imz.] Erkek deve, cemel. ◆ Deve kılı, tüyü. ◆ Dessas, kurnaz adam. || – **léopard** Zürafa. || – **du Pérou** Lama. || – **à deux bosses** İki hörgüçlü deve.

Chamelée [ims.] Bir deve yükü.

Chamelier [imz.] Deveci, şütür-bân.

Chamelle [ims.] Dişi deve, nâka.

Chamelon [imz.] Deve yavrusu, potuk.

Chamélon [imz.] Erkek deve yavrusu.

Chameros [imz.] Bodur hurma ağacı.

Chamois [imz.] Dağ keçisi. ◆ Dağ keçisi derisi, güderi. = [s.] Açık sarı renkli.

Chamoiser [ft.] Dağ keçisi derisini dibâgat etmek, güderi yapmak.

Chamoiserie [ims.] Güderi mamulatı. ◆ Güderi debbağhânesi.

Chamoiseur [imz.] Dağ keçisi derilerinin debbağı, güderi yapan debbağ.

Champ [imz.] (*chan*) Meydan. ◆ Tarla. ◆ Kır, sahra. ◆ Ova. ◆ Kıta. ◆ Saha. ◆ Yol. ◆ Meydan-ı cidal. ◆ Zemin. || **Mars, – de Bellone – s Élysées** (Lisan-ı şiirde) Meydan-ı vega, meydan-ı ma'reke. || Eski putperestlerin güya cenneti. ◆ Paris'te bir cadde (Şanzelize). || – **de foire** Pazar mahalli, pazar yeri. || – **de course** At meydanı, at koşusu mahalli. || – **du repos** Mezarlık. || **Prendre du** – Meydan almak. || (as.) – **de bataille** Meydan-ı ma'reke, muharebe meydanı, mevki-i muharebe. ◆ Galebe, zafer. || – **de feu** Ateş meydanı. || – **de Mars** yahut – **de Mai** Talim meydanı, talimhâne. ◆ Frank muharebe meclisi, âmirler heyeti. || – **de manœuvre** Manevra meydanı. || – **de tir** Endaht meydanı. || – **de tir de l'artilleri** Topçu endaht meydanı (Bu mânâda elyevm *Polygone* tabiri daha müsta'meldir.) || – **libre** Serbestî-i kol ve hareket. || – **d'oignon** Mezarlık. || **Avoir du – devant soi** Lâzım olan vakit ve vesâite mâlik olmak, meydanı olmak. || **Être à bout de** – Çaresiz ve dermansız kalmak. || **En plein** – Allah'ın kırında. = [cm.] Kır, sahra. || **La clef des – s** Gitmek, savuşmak me'zuniyeti. || **à travers – s** Tarik-i âmmın haricinde, kırlar içinden. || **Courir les – s** Kırlarda serseriyâne dolaşmak. || **Être aux – s** Hiddetli ve müşkilat içinde bulunmak. || **Sur le** – Derhal, ânîde. ◆ İrticalen. || **à tout bout de** – Her vakit, herhâlde. || **Les – s de Neptune** Deniz.

Champ [imz.] (*chan*) Tahta ve tuğla vesâirenin en dar vechi. || **De** – Kılıcına, tûlen, tûlânî olarak.

Champagne [ims.] Şampanya'da yapılan şarap, şampanya. || – **frappée** Şişesinin etrafına buz konulup gayet soğutulmuş, hatta bir dereceye kadar dondurulmuş şampanya. || **Tisane de** – Âdi şampanya şarabından daha hafif şampanya. || **Fine** – İyi cins konyak.

Champart [imz.] Ashab-ı tımarın meyvelerden aldıkları hisse.

Champarter [ft.] Meyve mahsulatından ashab-ı tımar aidatını tahsil etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Champarteur [imz.] Meyve mahsulatından sahib-i tımarın hissesini alan tahsildar.

Champeaux [imz. – cm.] Çayırlar. (Eskidir.)

Champêtre [s.] Kırlara ve köylere müteallik: Vie – Kır ömrü. || Garde – Korucu, bekçi.

Champêtererie [ims.] (ed.) Hayat-ı dihkanî tasviratı. (Ancak latife tarzında müsta'meldir.)

Champis,se [i.] Kırlarda bulunmuş çocuk. ◆ Tıfl-ı metruk. ◆ Piç.

Champignon [imz.] Mantar. ◆ Şapka vesâir esvabın asılmasına mahsus başı mantara müşâbih ağaç. ◆ Mantar gibi birdenbire zuhur eden, neşvünemâ bulan. ◆ Yüksek bir mevkie pek çabuk vasıl olan kimse, sonradan görme. || Blanc de – Mantar tohumu. = [cm.] (t.) Futriye.

Champignonnière [ims.] Mantar yetiştirmek için hazırlanmış gübreli mahal, mantarlık.

Champigonniste [imz.] Mantarcı, mantar yetiştiren adam.

Champion [imz.] Güreşçi, mübâriz, pehlivan. ◆ Cengâver. ◆ Yardımcı, müdâfi, nâsır, hâmî. ◆ Hasım, mübâriz.

Champlé,e [s.] Tomurcukları donmuş (asma).

Champlever [ft.] Bir madenin üzerine basılmak üzere çelik damga hakketmek.

Champlure [ims.] Asma tomurcuklarının donması.

Chançard [smz.] Talihli.

Chance [ims.] Baht, talih kısmet, kader. ◆ İhtimal. ◆ Tesadüf, rast. || Pousser sa – Sebat etmek. || Rompre une – Muttasıl kazanan bir kumarcıya talihini çevirmek, döndürmek için karşı çıkmak. || Conter sa – Sergüzeştini nakletmek. || Bonne – Talih-i yaver. || Bonne – İşiniz rast gele! Allah muvaffak etsin! || (hs.) Théorie des – s Hesab-ı ihtimalat.

Chancelant,e [s.] Sallanan, sağlam olmayan. ◆ Mütezelzil. ◆ Bî-karar, mütereddit. || Santé – e İyi gitmeyen sıhhat. || Fortune – e Mütereddit talih.

Chanceler [fl.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Sallanmak, sağlam olmamak. || (mec.) Mütezelzil olmak. || (as.) Sarsılmak, sebat edememek. (Bilhassa bir muharebede zayıflanan asâkir hakkında îrad olunur.) ◆ Mütereddit olmak, karar verememek.

Chancelier [imz.] Başvekil. ◆ Mühürdar, divan efendisi. ◆ Beylikçi. ◆ Konsolos kâtibi, kançılar. || – de l'académie française Fransa encümen-i dânişinin reis ve müdir-i sânîsi. || – de l'Échiquier İngiltere'de divan-ı muhasebat âzâsından; Grand – de l'Échiquier İngiltere'de maliye nâzırı. || (as.) – d'armée Ordu şansölyesi. (Fransa'da bir zaman erkân-ı harbiye reisi ve ordu muhasebecisi vazifelerini ifâ eden memurlara bu nâm verilirdi.)

Chancelière [ims.] Başvekil zevcesi. ◆ Mühürdar zevcesi. ◆ Kançılar zevcesi. ◆ Ayakları sıcak tutmaya mahsus tandır, tennur, ayak tennuru.

Chancellement [imz.] Sallanma. ◆ Tereddüt.

Chancellerie [ims.] Mühürdarlık. ◆ Kançılarlık. ◆ Mühürdar yahut kançılar kalem ve dairesi. || Grande – Beylikçi-i divan-ı hümâyun dairesi. || Frais de – Kalemiye, kalem harcı.

Chanceux,se [s.] Talihli, bahtlı. ◆ Talihe bağlı, mütereddit. ◆ (İstihzâ tarikiyle) Talihsiz. || Mieux vaut jouer contre un pipeux que contre un – Hilekâr bir adam ile kumar oynamak talihi yaver bir adam ile kumar oynamaktan evlâdır.

Chanci,e [s.] Küflenmiş, küflü. = [imz.] Mantar tohumu peyda etmiş gübre.

Chancir [fl.] Küflenmek. || Se – Kezâ.

Chancissure [ims.] Küflenme, küf.

Chancre [imz.] (crh.) Frengi yarası, cürha-i efrenciye. || (mec.) Gittikçe tevessü' eden vahim illet. || Manger comme un – Aç gözlülükle ve çok yemek.

Chancreux,se [s.] Frengi kabîlinden olan, efrencî.

Chandeleur [ims.] Hazret-i İsa'nın mabede teslimi ile Hazret-i Meryem'in tebriyesini

tasvir eden resm ve âyin ki şubatın ikinci günü icra edilir.

Chandelier [imz.] Mum yapan ve satan, mumcu. ◆ Şamdan. ◆ Asıl âşıkın, dostun meydana çıkması için zevcin kendisine nazar-ı dikkat ve hiddeti celbedilen diğer bir adam. || (mec.) Mansıb-ı âlî. || **Mettre au** – Kâğıt paralarını vesâir kumar masârifini tesviye için para koymak.

Chandelle [ims.] Yağ mumu. || **La – brûle** İş müsta'celdir. || **Brûler la – par les deux bouts** Beyhûde yere israf etmek. || **Tenir la** – Birtakım muamelat-ı namus-şikenâneye vesâtet etmek. || **Le jeu n'en vaut pas la** – Zahmeti değmez. || **Se brûler à la** – Görünür kazaya düşmek. || **à – éteinte** Bir mum yanıp bitinceye kadar. || **Moucher la** – Mumun fitilini kesmek. || **à la** – Mum ziyasında. || **Souffler sa** – Vefat etmek. || **Moucher une – à vingts-six pas** Gayet güzel nişan atmak. || **Être réduit à la – bénite** Hâlet-i ihtizara gelmek. ◆ Son dereceye gelmek.

Chandellerie [ims.] Yağ mumu fabrikası, mumhâne. ◆ Yağ mumcu dükkânı.

Chanfrein [imz.] Beygir başının gözden burun deliğine kadar olan ciheti, beygir alnı. ◆ At başının bu cihetini setr ve muhafaza eden zırh, at alnı zırhı. ◆ Rahtın oraya mahsus püskülleri. || (m.) Taştan veya ağaçtan beygir burnu şeklinde çıkıntı yahut köşe.

Chanfreiné,e [s.] (m.) Beygir burnu şeklinde.

Chanfreiner [ft.] (m.) Bir köşeyi beygir burnu şeklinde kesmek. ◆ Beygir burnu şeklinde bir çıkıntı yapmak.

Change [imz.] Değişme, tebdil, tebeddül. ◆ Mübâdele, trampa. ◆ Diğer bir şeye karşı verilen şey, misl. ◆ Eş. ◆ Sarraflık, akçe bozma. ◆ Sarraf hakkı, sarrafiye, kambiyo. ◆ Sarraf dükkânı. ◆ Poliçe ticareti. || **Cours du** – Kıymet-i itibariye ile kıymet-i câriye beynindeki fark. || **Billet de** – (Vaktiyle) Kavâim-i nakdiye, havale. || **Agent de** – Borsa komiseri. || **Lettre de** – Poliçe. || **Payer comme au** – Derhal te'diye etmek.

Change [imz.] Köpekler tarafından takip edilen hayvanın kendisini kurtarmak için diğer bir hayvan kaldırıp onu köpeklerin takibine maruz bulundurması. || **Donner le** – Diğer bir hayvan kaldırmak ve (mec.) aldatmak. || **Prendre le** – Aldatmak, şaşırtmak. || (as.) Düşmanı iğfal etmek yani sahte harekât-ı askeriye ile düşmanı aldatmak.

Changé,e [s.] Değişmiş, tebdil olmuş. ◆ Bozulmuş. ◆ Tebdil-i fikr ü meslek etmiş. || **Il faut qu'il ait été – en nourrice** Anasına babasına hiç benzemeyen bir çocuk hakkında söylenir.

Changeable [s.] Değişebilen, kabil-i tebdil.

Changeant,e [s.] Çabuk değişen, mütehavvil, mütelevvin, serî'ü't-tahavvül. ◆ Benzeyen, çalan, andıran. = [imz.] Yanar döner kumaş.

Changement [imz.] Değişme, tebeddül, tebdil. ◆ Tahavvül. || **– de directon** Tebdil-i istikamet. || **– de direction à pivot fixe** Sabit mihverle tebdil-i istikamet. || **– de direction à pivot mobile** Müteharrik mihverle tebdil-i istikamet. || **–de front** Tebdil-i cephe. || **–de voie** Tebdil-i hat takımı. (Bir yolu diğer bir veya iki yol ile birleştirmeğe yarayan bir alet.) || **– de corps** Nakil, tebdil-i kıta. (Bir bölük, tabur veya alay ve ordudan diğerine nakletmek.) || **– mutationnaire** Becayiş. || **– tactique** Ta'biyece tebdil, tebdil-i ta'biyevî. || **– d'arme** Tebdil-i sınıf. || **– de position d'artillerie** Topçu mevziinin tebdili. || **– de dimension** Tebdil-i vüs'at. || **– de pente** Tebdil-i meyl. || **– de garnison** Asâkir-i muhâfızanın tebdili. || **– de sape** Tebdil-i hafr, tebdil-i hafriyat (Bir usul ve kaide üzere hafriyat icra edilir iken daha nâfi bir usule geçip o vechile hafriyat icra etmek.)

Changer [ft.] Değiştirmek, tebdil etmek. ◆ Mübâdele, trampa etmek. ◆ Tagayyür etmek. ◆ Akçe bozmak. ◆ Çamaşır veya esvab değiştirmek. ◆ Tahvil ve tebdil etmek. || **– ses olives d'eau** Tebevvül etmek. = [fl.] Değişmek tebeddül, tagayyür etmek. ◆ Bozulmak, mütegayyir olmak. ◆ Çamaşır ya elbise değişmek. || **– de visage** Rengi atmak,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

bozulmak. || – d'air Tebdil-i hava etmek. || – de note Tarz-ı hareketini, ittihaz edilmiş olan lisanı tebdil etmek. || (as.) Changez de pas! Ayak değiştir! kumandası. || Se – Tebdil ve tağyir olunmak, değiştirilmek. ◆ Çamaşır değiştirmek. (İcabına göre *être* ve *avoir* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.)

Changeur,se [i.] Sarraf, kadın sarraf, sarraf karısı. ◆ Hırsızların nezdinde tebdil-i kıyafet ettikleri şerik-i cürümleri.

Chanoine [imz.] Bir piskoposun heyet-i müşâveresine dâhil rahip. ◆ Şişman, kırmızı çehreli adam. ◆ İradcı. || – de Mont-à-regret İdama mahkûm olan cani. || Vie de – Rahat-ı ömr. || Mine de – Sıhhati yerinde ve şen çehre.

Chanoinesse [ims.] Bir kız manastırında reise bulunan rahibe. ◆ İradcı kadın.

Chanoinie [ims.] Bir piskoposun heyet-i müşâveresine dâhil rahip aidatı.

Chanson [ims.] Şarkı, türkü. ◆ Nağme, elhan. || N'avoir qu'une – Daima bir şeyden bahsetmek. || Voilà bien une autre – Bu da başka bir nağme, zâde fi't-tanburi nağmetün uhra. || Pour des – s Boş şeyler için. || – à boire, – bachique Şarap destanı. || – s des geste Şövalye seferini ilan maksadıyla kadîmen Fransa'da nazm edilen şarkılar. || Mettre en – Şarkılarla gülünç bir hâle getirmek. || L'air ne fait pas – Suret-i zahiriye hakikat değildir. || – militaire Asker şarkısı türküsü. (Buna *chant militaire* dahi denir.) || – de combat Muharebe şarkısı. = [cm.] Eş'ar. || (mec.) Türrehat, saçma.

Chansonner [ft.] Şarkılarla hicvetmek.

Chansonnette [ims.] Eğlenceli ve hafif-meşrebâne şarkı.

Chansonneur [imz.] Şarkılarla hicveden adam.

Chansonnier,ère [i.] Şarkılar tanzim eden, şarkıcı, bestekâr. = [imz.] Şarkı mecmuası.

Chant [imz.] Nağme-i âhenk, terennüm. ◆ Ötme. ◆ Şarkı, türkü. ◆ Şive. ◆ Manzume faslı. || – de sirène Muğfil bir lisan. || – du cygne İtikad-ı kudemâya göre kuğuların ölecekleri zaman izhar ettikleri latif nağme ve (mec.) bir şairin, bir musikişinasın kable'l-vefat en son yazmış, tertip etmiş olduğu eser-i nefis. || (as.) – guerrier Harp yahut muharebe şarkısı. || – du départ Azîmet şarkısı (bizim "Ey Gaziler" gibi). || – de victoire Zafer, muzafferiyet şarkısı. || – du sacrifice Muharebede fedakârlık şarkısı. = [cm.] Nazm, eş'ar.

Chantable [s.] Terennüm olunabilen, makamla söylenilebilen. ◆ Silk-i nazma çekilmeye şâyan.

Chantage [imz.] İfşa-yı esrar ve uyubla tehdit ederek parasını alma, tehdit ile dolandırıcılık. ◆ Para almak için tehdit.

Chantant,e [s.] Terennüm eden, makamla söyleyen, terennümkâr. ◆ Öten. ◆ Makamla söylenilen. || (mec.) Şairâne ve âhenkdâr. || Café – Çalgılı gazino, kahve.

Chanteau [imz.] İri ekmek dilimi. ◆ Kumaş örneği. ◆ Hisse, kısım, pay.

Chantepleure [ims.] Süzgeçli huni, uzun boylu huni ki eczacılar kullanır. ◆ Su akmasına mahsus duvar deliği. ◆ Fıçı musluğu. ◆ Bahçe sulanan kova. ◆ Bir çaya muttasıl sulama havuzu.

Chanter [ft. – fl.] Türkü söylemek, şarkı çağırmak. ◆ Terennüm, teganni etmek. ◆ İlham-ı nagamat etmek, terennüme bâdî olmak. ◆ Teganni eder gibi tekellüm ve telaffuz etmek. ◆ Bir sırrı ifşa etmek. ◆ Ötmek. ◆ Nazm etmek, silk-i nazma çekmek. ◆ Medh ü senâ etmek. ◆ Makam ve nağme ile okumak. ◆ (İstihzâ tarikiyle) Söylemek: Qu'est-ce qu'il chante Ne söylenip duruyor? Ne dırlanıyor? || (mec.) Arz-ı çehre-i ibtisâm etmek. || (Çalgı hakkında) Çalmak. || Faire – quelqu'un Birini sırrını ifşa ile tehdit ederek dolandırmak. ◆ Birisini döverek bağırtmak. ◆ Bir iş görmeye mecbur etmek. || – plus haut Daha yüksek bir fiyat vermek. || C'est comme si l'on chantait Güya türkü söyleniyormuş gibi söz hiç tesir etmiyor. || Tel chante qui ne rit pas İnsan memnun ve şâdıman göründüğü hâlde

ekseriya mağmum ve mükedder olabilir. || – victorie Bir muvaffakiyet ile iftihar ederek bunu her yerde ilan etmek. || – à quelqu'un sa gamme Birisini şiddetle tevbih etmek. || – la palinodie Tebdil-i ifade ve makale etmek, evvelce söylediğinin aksini söylemek. || Se – (Şarkı hakkında) Söylenmek.

Chanterelle [ims.] Kollu bir alet. Alet-i musikide en ince ses çıkaran tel, zîr, tiz perde. ◆ Çığırtkan kuş. ◆ Enli leziz bir nevi mantar, horoz mantarı. Üflenmekle ses çıkaran dar şişe.

Chanteur,se [i.] Hânende, muganni, muganniye. ◆ Herkesin uyub ve esrarını ifşa tehdidiyle dolandırmayı sanat ittihaz eden hırsız. || (as.) Şarkıcı asker. (Bunlar vaktiyle istihdam olunur idi. El-yevm metrûktur. Mahâzâ Rusya'da hâlâ mevcuttur.) = [s.] (tt.) Öten, güzel sesli (kuş).

Chantier [ims.] Satılık odun ve kereste ve taş vesâirenin istif olunduğu mahal. ◆ Ağaç ve taşların küme ile bulunduğu mahal. ◆ Fıçılar vaz'ına mahsus kerevet. ◆ İmalathâne. || (bhr.) İnşa yahut tamir olunan gemi kızağı, felenk, kızak, tezgâh. || Mettre, avoir sur le – Mevki-i inşaya koymak. ◆ Şürû' ve ibtidar etmek. ◆ (Doğacak çocuk hakkında) Yolda bulunmak, doğmak üzere olmak. || – d'écarrissage Selhhâne.

Chantignole [ims.] Çatı mahyasını tutan lataların beheri, kama. ◆ İnce tuğla.

Chantonné,e [s.] Nîm-sadâ ile kendi kendine terennüm olunan (şarkı vesâire.)

Chantonner [ft. – fl.] Nîm sadâ ile kendi kendine şarkı söylemek.

Chantournage [imz.] Mermer ve tahta ve maden levhası üzerine oyma veya kabartma tezyinat imali.

Chantourné [imz.] Karyola yastığının arkasına konulan oymalı tahta. ◆ Karyolanın baş tarafında bulunan oymalı ve müzeyyen kısmı.

Chantourné,e [s.] Oymalı ve kabartmalı.

Chantournement [imz.] Mermer ve tahta ve maden levhasının oyma ve kabartmalarla tezyini.

Chantourner [ft.] Mermer ve tahta ve maden levhasını oyma ve kabartmalarla tezyin etmek. ◆ Bir resmi bazı kısımları çıkıntılı görünecek surette tersim etmek.

Chantre [imz.] Mabedde mezâmiri yüksek sesle okuyan adam, kilise hânendesi. ◆ Bir kahramanın ahvâl ve vekayiini nazma çeken şair, destancı. ◆ Medîha-gû. ◆ Öten kuş. || Le – des marais Kurbağa. || Le – des bois Bülbül. || Le – de Roland Aristo'ya verilen unvandır.

Chantrerie [ims.] Kilisede mezâmiri okuyanın vazifesi.

Chanvre [imz.] Kenevir, kınneb. ◆ Kenevirden mamul ip, kınnab. ◆ Kenevir bezi. || – Indien Kınnab-ı Hindî. || Cravate de – Asmakta müsta'mel ip. ◆ Ceza-yı salb.

Chanvreux,se [s.] Kenevir kabîlinden olan.

Chanvrier,ère [i.] Kenevir işleyen işçi, kenevirci, kınnabcı.

Chaomancie [ims.] (*ka-o*) Eski simyagerlerin hava ile ettikleri tefeül.

Chaos [imz.] (*ka-o*) Hilkat-i âlemden evvelki teşevvüş-i umumi. ◆ Karışıklık. || (mec.) Adem-i vuzuh ve âhenk, karışıklık. ◆ Heyûlâ.

Chapardeur [imz.] Afrika yağmacı askeri, plaçkacı.

Chape [ims.] Papazların esna-yı âyinde giydikleri kaftan. ◆ Bazı kuşların arkasında sâir taraflarının rengine muhalif renkte bulunan tüyleri. ◆ Kapak, örtü, mahfaza. ◆ Kın üstü tezyinatı. ◆ Makara evi. ◆ Toka halkası. || Sous – Gizlice. (Eskidir.) || – de boucle Toka halkası. || – de fourreau de sabre Kılıç kını evi. || – de fourreau d'épée Meç kını evi. || (m.) – de voûte Çimento sıvası.

Chapé,e [s.] Kaftanlı (papaz). ◆ Örtülü, kapaklı, mahfazalı.

Chapeau [imz.] Şapka; – bicorne İki köşeli şapka; ; – tricorne Üç köşeli şapka; – galonné Şeritli şapka; – à plume Tüylü şapka. ◆ Gelinin başına konulan çiçek. ◆ Küçük çocukların başında hâsıl olan kabuk, uy-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

kuluk. ◆ (Sanâyide) Şapka yapılan kumaş, madde. || (m.) Direk başı. || (mec.) Erkek. || (nb.) İklil-i futr, mantar tepesi. || Coup de – Selam, âşinâlık. ◆ Nezaket. || Enfoncer son – Azim ve gayretle bir işe girişmek. || Mettre son – de travers Tehdit-âmiz bir tavır almak. || Mettre – bas, ôter, tirer son – Şapkayı çıkararak selam vermek. ◆ Alâmet-i ihtiram izhar etmek. || – de mérite yahut yalnız – Hamûleyi mahalline sağlam îsal eden kaptana verilen ikramiye, kupa. ◆ Bahşiş, ikramiye. || – chinois Asker mızıkasında felek denilen alet. || – de cardinal Kardinal şapkası. ◆ Kardinal rütbe ve makamı. || Porter, mettre la main au – Hafif surette bir selam vermek. || Être comme saint Roch en – Bir şeye tamamıyla mâlik olmak. || Elle s'est donné un mauvais – Şöhretini lekedar eden bir kadın hakkında söylenir.

Chape-chute [ims.] Başkasının ziyan ve musibetinden veya dikkatsizliğinden olunan istifade. (Eskidir.)

Chapelain [imz.] Bir kilisenin idaresi uhdesine müfevvaz bulunan papaz. ◆ Bir zât veya cemaate mahsus papaz.

Chapelé,e [s.] Kabuğu kazınmış (ekmek).

Chapeler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Ekmeğin kabuğunu kazımak. ◆ Doğramak. ◆ Yara etmek, kesmek.

Chapelet [imz.] Tespih, sübha. ◆ Tespihle okunan dua, vird. ◆ Âveng. ◆ Bostan dolabı. ◆ Bazı kornişlerde vesâir marangozluğa müteallik mamulatta bir sıra teşkil eden füruş. ◆ Beygirin yarası olan mahallerini ısırmamak için oraya konulan değnekli bir sargı. || (t.) Engorgement en – İnsidad-ı sübhî || (nb.) Arbre à – Tespih ağacı. || Défiler son – Bilinen şeyin hepsini söylemek, sayıp dökmek. ◆ Papağan gibi anlamadan söylemek. ◆ Birinin yüzüne karşı kabahatlerini saymak.

Chapelier,ère [i.] Şapkacı.

Chapelle [ims.] Küçük kilise. ◆ Bir sefârethâne, şato veya daireye mahsus kilise. ◆ Bir kral veya imparatora mahsus kilise heyet-i rûhâniyesi. ◆ Bir büyük kilisenin içinde ayrıca mihrabı bulunan daire. ◆ Kilisede terennüm eden muganniler heyeti. || Maître de – Bu muganniler başı, ser-mutrıb. ◆ Kilise şamdanlarıyla sâir levâzımı. ◆ Meyhâne. ◆ İmbik veya imbik kapağı. || Tenir – Papa ile Avusturya ve İspanya hükümdarları hakkında denilir ki bunlar icra-yı âyin esnasında elbise-i resmiye-i mahsusa giyerler. || – ardente Cenazenin etrafında yanan mumlar. ◆ Kable'd-defn cenazeyi vaz' ettikleri oda ki duvarlarına hep siyahlar gerilerek içinde mumlar yakılır. || Jouer à la – Mâlâyâni şeyler ile bir suret-i ciddiyede uğraşmak. || – blanche Yatak.

Chapellenie [ims.] Küçük ya hususi kilise papazlığı ve bunun âdât ve vezâifi.

Chapellerie [ims.] Şapkacılık. ◆ Şapkacı dükkânı. Şapka fabrikası.

Chapèllure [ims.] Ekmek kabuğu kazıntısı, üst kabuğu ufağı.

Chaperon [imz.] Eski bir nevi miğfer, takye, serpuş. ◆ Atmaca tepesi, başlığı. ◆ Kuburluk kapağı. ◆ Bir genç kız veya kadına refakat eden geçkin erkek veya kadın. || (m.) Çatı biçiminde sivri duvar tepesi.

Chaperonner [ft.] Atmaca başını meşin külahla örtmek. ◆ Duvarın üzerini yağmurdan bozulmaması için çatı biçiminde sivri yapmak. ◆ Bir genç kız veya kadına refakat ile onu himaye etmek, sû-i şöhretten vikaye eylemek.

Chapier [imz.] Papaz kaftanını giyen. ◆ Bu kaftanı yapan, kaftancı. ◆ Papaz kaftanının vaz'ına mahsus sandık.

Chapiteau [imz.] Direk başlığı. ◆ İmbik kapağı. ◆ Çatma tepelik. ◆ Dolap vesâire kornici. ◆ Yel değirmeninin müteharrik çatısı.

Chapitral,e [s.] Rûhânîler cemiyetine müteallik.

Chapitre [imz.] Bâb, fasıl, mebhas. ◆ Madde, husus, bahs. ◆ Saded, husus. ◆ Bir büyük kilise veya manastır rûhânîlerinin meclisi. ◆ Bu rûhânîlerin heyet-i mecmuası. ◆ (La-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tife tarzında) Meclis, cemiyet, encümen. || Avoir voix au – Bir işten bahsetmek, bir işe karışmak için salâhiyet, itibar ve nüfuza mâlik olmak.

Chapitré,e [s.] Şiddetle tekdir ve tevbih olunmuş.

Chapitrer [ft.] Şiddetle tekdir ve tevbih etmek.

Chapon [imz.] Besili horoz, ımlık. ◆ Taratorlara giren sarımsaklı ekmek içi. ◆ Sarımsak dişi. || (mec.) Kusursuz büyük keçi derisi. || Le vol du – Bir hânenin havalisi, civarı. || – de Limousin Kestane. || – de Gascogne Sarımsak dişi. || Se coucher en – İyi bir yemek yedikten sonra yatmak. || Avoir les mains faites en – rôti Parmakları eğri ve (mec.) sirkatte hâiz-i maharet bir adam hakkında söylenir.

Chaponné,e [s.] Kesilmek için besilenmiş (piliç).

Chaponneau [imz.] Besilenmiş küçük piliç.

Chaponner [ft.] Bir pilici besili hâle getirmek, ımlık etmek.

Chaponnière [ims.] Beslenmiş piliç pişirmeye mahsus tencere, kuşhâne.

Chapoter [ft.] Rendelemek.

Chapotin [imz.] Rende.

Chaptaliser [ft.] (zra.) (Şarap hakkında) Şeker katmak.

Chaque [kn. – s.] Her, beher: – homme Her adam; – chose Her şey; – jour Her gün. || – fois que Her defa ki, her bâr ki: – fois que je le vois Kendisini gördükçe. (Daima mevsufundan önce gelir ve cins ve adedi yoktur.)

Char [imz.] Mütekaddimînin harp, oyun, alay ve yarışa mahsus iki tekerlekli ve arkası açık arabaları, şar[122] (arabası). ◆ Ale'l-ıtlak araba. ◆ Yük arabası. ◆ Süslü alay arabası. || (mec.) Hüküm, hâkimiyet. || – du soleil Kurs-ı şems; – de la lune Kurs-ı kamer. || – funèbre Cenaze arabası. || – à banc İki tarafında oturmaya mahsus pikeleri bulunan iki veya dört tekerlekli araba. || – numérote (Latife tarzında) Kira arabası. || Atteler, attacher, enchaîner quelqu'un à son – Birisini mecbur-i inkıyad, mağlup etmek, birisine hüküm ve nüfuzunu tamamiyle cârî kılıp münkad eylemek. || (as.) – de guerre Akvam-ı sâlifenin harp arabası (Buna – *équestre* veyahut – *Covin* dahi tabir edilir idi.) || – à faux Oraklı şar[123] (arabası). || – incendiaire Yangın şarı.[124]

Charabia [imz.] Fransa'nın Overniye[125] eyaletinde söylenilen galat lisan. ◆ Ale'l-ıtlak galat ve anlaşılmaz lisan.

Charade [ims.] Muamma, lugaz.

Charançon [imz.] Zahîre kurdu, buğday biti, hevamm-ı mihfere.

Charançonné,e [s.] Böcek tarafından yenmiş (zahîre), bitli dâne.

Charbon [imz.] Kömür, fahm. ◆ Ateş kurdu. || (mec.) Kıymetsiz, âdi, hakir şey. || – ardent Şedid azap ve ıztırabın sebebi. ◆ Ateş-feşan gözler. || – de terre, de pierre, minéral Maden kömürü. (*houille* dahi denilir.) || – de bois Âdi kömür, odun, ağaç kömürü. || – animal Fahm-ı hayvani, kemik kömürü. || – incombustible Bazı defa antrasite bu nâm verilir. || (zra.) Zahâire ârız olan hastalıklar (yanık, kölçer, san gibi). || (byt.) Yanıkara, cemre gibi beygir hastalıkları. || Être sur les – s Sabırsız ve merakta bulunmak. ◆ Gayet mükedder ve muztarip bulunmak.

Charbonnage [imz.] Maden kömürünün ihracı. ◆ Maden kömürü ocağı.

Charbonné,e [s.] Cemre illetine uğramış (hububat), kölçerli buğday. ◆ Yanmış, kömür olmuş, çok pişmiş. ◆ Kömür ile resmedilmiş, karartılmış. ◆ (tt.) Siyah renkli, siyah benekli.

Charbonnée [ims.] Külbastı. ◆ Kömürle çizilmiş kaba resim.

122 fr.: *char*.

123 fr.: *char*.

124 fr.: *char*.

125 fr.: *Auvergne*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Charbonner [ft.] Kömür hâline koymak, kömürleştirmek. || Kömürle siyahlatmak, kömürle yazmak. || (mec.) Fena resim yapmak, karalamak. = [fl.] yahut **se** – Kömür hâline geçmek, kömürleşmek. ◆ Kömürle karalanmak. ◆ Parlamayıp tütmek.

Charbonnerie [ims.] Kömür mahzeni, kömürlük. ◆ Kömür mağazası. ◆ Kömürcü dükkânı.

Charbonneux,se [s.] Kömür hâl ve tabiatında olan, fahmî. || (t.) Cemre denilen siyah çıban iltihabına müteallik, cemrî.

Charbonnier,ère [i.] Kömürcü. = [imz.] Kömürlük. ◆ Kömür kayığı.

Charbonnière [ims.] Ormanlarda kömür yapılan mahal, torluk, kömür ocağı.

Charbouillé,e [s.] Kölçerden bozulmuş (buğday).

Charbouiller [ft.] Ekinleri kölçer vurmak, bozmak.

Charbucle [ims.] Kölçer. (*nielle* dahi denilir.)

Charcuté,e [s.] Kesilmiş, kıyılmış, parça parça edilmiş (et). ◆ Fena icra edilmiş ameliyat-ı cerrahiye.

Charcuter [ft.] Sofrada eti kesmek. ◆ Maharetsizlikle et kesmek. ◆ Maharetsizlikle ameliyat-ı cerrahiye icra etmek. ◆ Tıraş olurken ustura ile yüzünü kesmek.

Charcuterie [ims.] Domuz kasaplığı. ◆ Domuz kasabı dükkânı. ◆ Domuz eti ve sucuk vesâiresi.

Charcutier,ère [i.] Domuz kasabı. = [s.] **Garçon** – Domuz kasabı çırağı.

Chardon [imz.] Deve dikeni, şevke; – **bénit** Şevketü'l-mübareke. ◆ Duvarlardan, parmaklıklardan geçilmesini men için üzerlerine konulan sivri ve keskin uçlu demir parmaklık. || (mec.) Müşkilat, mezâhim.

Chardonneret [imz.] Saka kuşu.

Chardonnette yahut **Cardonnette** [ims.] Yabani enginar, deve dikeni.

Chardonnière [ims.] Deve dikeniyle memlû mahal, dikenlik.

Charge [ims.] Yük, bâr, haml. ◆ Gemi yükü, hamûle. ◆ Ağırlık, sıklet. ◆ Gayr-ı sahih hikâye, uydurma. ◆ Vazife, vecibe-i zimmet. ◆ Memuriyet, mansıb. ◆ Bâr, sıklet ve sıkıntı veren şey. ◆ Masraf. ◆ Mecburiyet. ◆ Vergi, mükâfat. ◆ İtham, bir müttehemin aleyhindeki edille. ◆ Şart, şerâit. ◆ Emir, sipariş, havale. || (as.) İmlâ, doldurma. ◆ Atım, barut hakkı. ◆ Hücum borusu. ◆ Hücum, hücum-ı nâgehanî. ◆ Silah doldurma. ◆ Memuriyet-i fahriye-i askeriye. || – **à quatre temps** Dört nizamla silah doldurma. || – **célestique** İşaretle hücum. (Boru, trampet vesâire işaretiyle icra olunan hücum.) || – **d'armes à feu** Silah-ı nârîyi doldurma, silah-ı nârî imlâsı. || – **de fusil** Tüfek doldurma. || – **de cavalerie** Süvari hücumu. || – **en ordre de bataille** Saff-ı harp nizamında hücum. || – **en ordre oblique** Mâilî nizamında hücum. || – **en échelons** Kademelerle hücum. || – **en fourrageurs** Tek sıra ile hücum. || – **en colonne serrée** Yanaşık kol nizamıyla hücum. || – **en ordre compact** Toplu nizamda hücum. || – **en ordre dispersé** Dağınık nizamda hücum. || – **d'éclatement** Paralama barutu. || – **de poudre** Barut hakkı. || – **de soldat** Nefer yükü. || – **de voiture** Araba hamûlesi. || – **tactique** Ta'biye hücumu. || (ht.) Elektrik terâkümü. || (rs.) Mübalağalı ve kaba taklit, karikatür. || **Femme de** – Çamaşır ve bulaşık yıkayan hizmetçi kadın. || **à la** – **de** yahut **à la** – **que** Şu şartla ki. || **à la** – **d'autant** ve **à** – **de revanche** Karşılıklı olmak şartıyla. || **Cahier des** – **s** Şartnâme, imtiyaz mukavelenâmesi. || **Revenir, retourner à la** – Israr etmek. || **Bêtes de** – Yük hayvanları. || **Être à** – Bir vesile-i zahmet ve müşkilat olmak, tahammülü müşkil olmak. || **Être à la** – **de quelqu'un** Birisinin üzerine bâr olmak. ◆ Birisine mevdu' olmak, birisinin daire-i salâhiyetinde bulunmak. || **Être en** – Memuriyette bulunmak. || **Faire l'acquit de sa** – Vazifesini kemâl-i dikkatle hüsn-i ifâ etmek. || (ma.) – **s réelles** İn-

sanlardan değil, eşyadan alınan vergi. || – s personnelles Teklif-i şahsi, hizmet-i askeriye ve onun gibi insanlara mahmûl olan vergi, tekâlif-i zâtiye. || – d'âme Ahlak-ı umumiyenin ıslah ve muhafazasına çalışmak mecburiyeti. || Témoins à – Maznûnun-aleyhin cürmünü ispat için müddeî-i umumi tarafından ikame edilen şühud. || – d'eau Bir nokta-i muayyenenin fevkinde suyun irtifa-ı şâkulîsi. || – d'essai Madenî bir köprünün metanetini tecrübe için umum sathı üzerine müsteviyen tevzi' edilen gayet ağır yük. || Ligne de – Bir sefinenin en son derece-i istîâbiyesine kadar yüklendiğini göstermek üzere karinasına çizilen hat.

Chargé [imz.] – d'affaires Maslahat-güzar, sefir vekili. || – de cours Muallim muavini.

Chargé,e [s.] Yüklü. ◆ Yüklenmiş, mahmûl. ◆ Mazhar, nâil: – d'honneurs İzzet ü ikrama mazhar. ◆ Memlû, müstağrak: Discours – de citations Nakliyatla memlû kelâm; – de dettes Düyuna müstağrak. ◆ Hücuma duçar olmuş. ◆ İtham edilmiş. ◆ Pek bulanık; Vin – Bulanık ve tortulu şarap. ◆ Bir sipariş ve memuriyetle mükellef. ◆ Mübalağalı. || Couleur –e Pek koyu renk. || Temps – Bulutlu hava. || Lettre –e Taahhütlü mektup. || – de vin Sarhoş. || Langue –e Paslı dil. || Yeux – s Şişkin ve mahmur gözler. || – de fer (Lisan-ı şiirde) Pıranga-bend. || Être – de cuisine Gayet şişman olmak. || (as.) Dolu, dolmuş (silah).

Chargement [imz.] Yükletme. ◆ Gemi hamûlesi. ◆ Araba yükü. ◆ Mektup vesâireyi postaca taahhütlü yaptırma. || (as.) İmlâ, doldurma. || – par la bouche Ağırdan doldurma, ağırdan imlâ. || – par la culasse Kuyruktan doldurma. || – continu Top sırasıyla doldurma. || – par section Takım sırasıyla doldurma. || – par bordée Bölük sırasıyla doldurma.

Chargeoir [imz.] Top doldurmaya mahsus alet.

Charger [ft.] Yükletmek, tahmil etmek. ◆ Doldurmak. ◆ Ağırlık vermek. ◆ Duçar etmek. ◆ Bulandırmak. ◆ Uhdesine ihale ve tefviz etmek. Mecbur etmek, bir şey havale etmek. ◆ Vergi tarh etmek, teklifat vaz' etmek. ◆ Bir müttehemin aleyhinde şahâdet etmek, bir töhmeti ispat etmek. ◆ Üzerine atılmak. ◆ Çok meyve vermek. ◆ Mübalağa etmek. ◆ Bulaştırmak. || (as.) Doldurmak, imlâ etmek (silahı). ◆ Hücum etmek. ◆ Yükletmek, tahmil etmek. || – l'estomac Mideyi şişirmek. || – un mot Bir kelimeyi bozmaksızın üzerine diğer bir kelime yazmak. || (ht.) Elektrik cem etmek, doldurmak. || (tca.) İlave etmek, kaydetmek. || – de bidet (Tavla oyununda) Bir kapıya çok pul yığmak. || Se – Yüklenmek. ◆ Deruhde etmek, üstüne almak, dolmak. ◆ (Hava hakkında) Bulanmak. ◆ (Dil hakkında) Paslanmak. ◆ (Esliha-i nâriye hakkında) Dolmak. ◆ Birbirine hücum etmek.

Chargeur [imz.] Yükletici. ◆ Gemi hamûlesinin sahibi. ◆ Gemiyi istîcar eden tüccar. = [s.] Commissionnaire – Gemi ile emval-i tüccariye gönderen komisyoncu.

Chargez! [e.] (as.) Hücum! (süvaride). || Silah doldur! (sunuf-ı sâire hakkında).

Chariot [imz.] Dört tekerlekli yük arabası. ◆ El ile sürülen vagon. ◆ Ufak çocukları yürümeye alıştırmaya mahsus taytay arabası. || (hy.) Grand – Dübb-i ekber; Petit – Dübb-i asgar. (Bunlara *Ours* dahi denir.) || (ht.) – électrique Acele-i elektrikiye. || (as.) Dört tekerlekli araba. (Ordu nakliye katarı aksamından olup bilhassa ağır ve hacimli yükleri taşımaya mahsustur.) || – de batterie Batarya arabası. || – fourrager de batterie Batarya yem (ot) arabası. || – de parc Park arabası. (Muharebe parkları nezdindeki bataryalara cephane ve mühimmat taşır.) || – porte-corps Nâkil-i ecsam araba. (Havan, obüs gibi mermiyat-ı cismiye nakline mahsustur.) || – à canon Top arabası.

Charitable [s.] Merhametli, mürüvvetli. ◆ Sadaka veren, fukaraya bakan, fukara-perver. ◆ Rahîmâne, merhametkârâne. = [i.] Merhametli adam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Charitablement [h.] Merhametle, mürüvvet-kârâne. ◆ Sadaka vererek.

Charité [ims.] İnsaniyet-perverlik, fukara-perverlik. ◆ Merhamet, rikkat. ◆ Sadaka, tasadduk. ◆ Lütuf, inâyet. || **Bureau de** – Fukaraya iâne dağıtmaya mahsus daire. || **Dames de** – Fukaraya iâneler toplayan kibar kadınlar. || **Atelier de** – İşsiz kalan fukarayı çalıştırdıkları fabrika. || **Prêter des – s à quelqu'un** Birine bühtan ve iftira etmek. || **Sœurs de** – yahut sadece – Fukaraya ve hastalara bakmaya hasr-ı nefs eden rahibeler. || **Établissements de** – Müessesat-ı hayriye.

Charivari [imz.] Tahkir-âmiz gürültü, yuha sadâları. ◆ Âhenksiz musiki. ◆ Gürültülü mübâhase ve münâzaa. || **Journal** – Mizah gazetesi, mudhik gazete, şarivari.[126]

Charivarique [s.] Birini tahkir için ref' edilen yuha sadâları vesâire gibi gürültülere müteallik. ◆ Gürültülü. || (mec.) Gürültüyü seven.

Charivariser [ft.] Birini tahkir için "yuha" vesâire gibi gürültü etmek.

Charivariseur yahut **Charivariste** [imz.] Birini tahkir için patırtı eden.

Charlatan,ne [i.] Meydanda ve sokaklarda halka ilaçlar vererek cahil olduğu hâlde tabâbet iddiasında bulunan adam, mütetabbib. ◆ Kendinde olmayan fezâil iddiasıyla ve sözler ve gösterişlerle halkı aldatan adam, şaklaban, lafazan, şarlatan, çaçaron.

Charlataner [ft.] Çok sözler ve gösterişlerle halkı aldatmak, şaklabanlık etmek. ◆ Şaklabanlıkla aldatmak. (Az kullanılır.)

Charlatanerie [ims.] Çok sözler ve gösterişlerle halkı aldatış, şaklabanlık, şarlatanlık.

Charaltanesque [s.] Şarlatanlıkla icra olunan, şaklabanlara mahsus.

Charlatanisme [imz.] İddialar ve gösterişlerle halkı aldatanın hâl ve sıfatı, şarlatanlık.

126 fr. *charivari*.

Charlemagne (**Faire**) Kumarda kazandıktan sonra oyundan kalkmak. || **Autant que – en Espagne** Tûl-i müddet ve hiçbir şey için.

Charlotte [ims.] Elma ile kavrulmuş ekmek parçalarından mürekkep bir tatlı. || **– russe** Bu yemeğin Ruslara mahsus bir nevi.

Charmant,e [s.] Latif, dilber, dilrübâ. ◆ Garip, tuhaf. = [i.] Hoşa giden cihet, şey.

Charme [imz.] Hüsn ü letafet, dilberlik, şive, cazibe. ◆ (Lisan-ı şiirde) İlaç, medar-ı tahfif ve ifâkat. || **Rompre le** – Bir tatlı hayali bozmak. = [cm.] Cazibe-i cismâniye.

Charme [imz.] Gürgen (gülgen) ağacı. ◆ Gürgen odunu.

Charmé,e [s.] Mütelezziz, memnun. ◆ Meftun.

Charmer [ft.] Gam ve kederi dağıtmak, eğlendirmek. ◆ Hoş göstermek, hoşluk, letafet vermek. ◆ Memnun, mahzuz, meftun etmek. ◆ Hoşa gitmek, latif olmak. ◆ Sihir yapmak. || **– un arbre** Bir ağacın dibini ya sukutunu yahut kurumasını dâî olacak surette rahnelemek. || **– la douleur** Def-i gam etmek.

Charmeur,se [i.] Sehhar, sihirbaz. ◆ Hüsn ü letafetiyle hayran bırakan, güzel, dilber, cazibeli. (Müennesi *charmeresse* dahi olur.)

Charmille [ims.] Gürgen fidanı. ◆ İki tarafı gürgen ağaçlarıyla muhat yol yahut etrafı bunlar ile muhat meydan.

Charmole [ims.] Başlıca gürgen ağaçlarını hâvi orman, gürgenlik.

Charnage [imz.] Hıristiyanların et yedikleri günler, perhizin gayrı. (Eskimiştir.)

Charnel,le [s.] Zevk ve şehvete müteallik, nefsî, cismanî. ◆ Kaba, yalnız maddi ve cismanî şeyleri anlayan, bunlardan zevk alan. || **Copulation –le** Cimâ.

Charnellement [h.] Nefs ve şehvet ve cismâniyetle. ◆ Maddiyet-perestâne.

Charneux,se [s.] (t.) Başlıca etten ibaret, lahmî.

Charnier [imz.] Tuzlu etlerin hıfzolunduğu mahal. ◆ Kapalı mezaristan. ◆ Mevtâ kemikleri mahzeni. || (bhr.) Su fıçısı.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES

Charnière [ims.] Menteşe, reze. ◆ Midye vesâire kabuklarının bitişik oldukları mahal, mafsal. || (tşr.) Mafsal.

Charnon [imz.] Menteşe, reze çivisi.

Charnu,e [s.] Etli, semiz, mülahham. (Yaprak ve meyve hakkında dahî müsta'meldir.) || (mec.) Fikir ve mütalaa cihetinden zengin. ◆ Ruh için gıdayı hâiz.

Charnure [ims.] İnsan ve hayvan bedeninin etli tarafları.

Charogne [ims.] Kokmuş hayvan lâşesi, cîfe. || (mec.) Fena et.

Charpente [ims.] Kereste, doğrama. ◆ Çatı. || – **du corps** Bedeni terkip eden kemikler mecmûu, insanın çatısı. || (mec.) Bir telifin tertip ve planı. ◆ Esas, temel. || **Bois de** – Kereste.

Charpenté,e [s.] (Kereste hakkında) Yontulup temizlenmiş. ◆ Kaba bir surette kesilmiş, doğranmış. ◆ Yapılmış, yaratılmış. ◆ Telif ve terkip olunmuş. || **Bien** – Güzel tertip olunmuş. || **Un homme vigoureusement** – Mütenâsibü'l-âzâ ve iri kemikli adam.

Charpenter [ft.] (Kereste hakkında) Yontmak, rendelemek, temizlemek, kabil-i isti'mal hâle getirmek. ◆ Fena ve maharetsizlikle kesmek. || (mec.) Bir telifin tertibini kurmak.

Charpenterie [ims.] Keresteye müteallik ağaçlar. ◆ Doğrama, kereste. ◆ Dülgerlik, doğramacılık. ◆ İskelede kereste vaz'ına mahsus mahal.

Charpentier [imz.] Dülger, doğramacı. || (Eserinin planını tertip etmek, sahneleri tanzim eylemek nokta-i nazarından) Tiyatro muharriri.

Charpie [ims.] Yaraya konan tiftik, nesâle. ◆ Eskiyip lime lime olmuş şey, pelâs. || (mec.) **En** – Çok pişip elyaf hâline girmiş (et).

Charrée [ims.] Çamaşır için hazırlanan kül suyunun tortusu, suyun dibinde kalan kül.

Charretée [ims.] Araba dolusu, araba yükü. ◆ Külliyetli miktarda. || **Une** – **d'injuries** Şetm ve tahkirin envâı.

Charretier,ère [i.] Yük arabacısı. ◆ Kaba adam. = [s.] **Garçon** – Arabacı çırağı. ◆ Bir yük arabasının geçmesine müsait (yol yahut kapı).

Charretin [imz.] Kenarsız yük arabası.

Charreton yahut **Charton** [imz.] Yük arabacısı. (Eskidir.)

Charette [imz.] İki tekerlekli açık yük arabası. ◆ Süprüntü arabası. ◆ Beden-i insani. ◆ Umur, masâlih. || – **à bras** Teskere, destgîre. || **Avaleur de** – **s ferrées** Lafazan, çaçaron.

Charriable [s.] Yük arabasıyla naklolunabilen.

Charriage [imz.] Yük arabasıyla nakletme. ◆ Nakliye ücreti. ◆ Birisini aldatarak soymaktan ibaret olan sirkat.

Charrié,e [s.] Yük arabasıyla naklolunmuş. ◆ Sürüklenmiş, sürülüp getirilmiş.

Charrier [imz.] Çamaşır küfesinde kül lapasıyla çamaşırın arasına konulan kaba bez.

Charrier [ft.] Yük arabasıyla nakletmek. ◆ (Nehir hakkında) Cereyanında alıp götürmek, sürüklemek. ◆ Nakletmek, neşretmek. = [fl.] (Nehir hakkında) Buz parçaları indirmek. || – **droit** Doğru yoldan ayrılmamak, hüsn-i hareket etmek.

Charrière [ims.] Yük arabası geçecek kır yolu.

Charroi [imz.] Yük arabasıyla nakl-i eşya. ◆ Yük arabasıyla nakliye ücreti. = [cm.] Mühimmat götürmeye memur asker. ◆ Mekkâre bölüğü, nakliye bölüğü.

Charron [imz.] Yük arabası ve tekerlek vesâire yapan arabacı ustası. = [s.] **Apprenti** – Arabacı çırağı.

Charronnage [imz.] Yük arabalarını yapmak sanatı, arabacılık. ◆ Buna müteallik kereste ve âlât.

Charronnerie [imz.] Yük arabası imali sanatı, arabacılık.

Charroyé,e [s.] Yük arabasıyla naklolunmuş.

Charroyer [ft.] (*broyer* gibi tasrif olunur) Yük arabalarıyla nakletmek.

Charroyeur [imz.] Yük arabasıyla nakl-i eşya eden arabacı.

Charrue [ims.] Saban. ◆ Bir saban ile işlenebilecek arazi miktarı. || – **fouilleuse** Pulluk.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

‖ – à avant train Tekerlekli saban, kotan. ‖ (mec.) Ziraat. ‖ Tirer la – Çok zahmet çekmek. ‖ Mettre la – devant les bœufs İşe tersinden başlamak. ‖ Cheval de – Ahmak ve gayet kaba adam.

Charte yahut Chartre [imz.] Avrupaca bazı prens ve hânedanlara mahsus istisna ve imtiyaz. ◆ İmtiyaz. ◆ Berat, ferman. ‖ – partie Nevl mukavelenâmesi. ‖ (mec.) Kanun, kaide-i esasiye.

Chartil [imz.] (*l* okunmaz) Yük arabasının teknesi. ◆ Yük arabalarına mahsus sundurma, arabalık. ‖ (zra.) Büyük ot arabası.

Chartographe (*kar*) yahut Cartographe [imz.] Haritalar tertip eden adam, haritacı, harita-nüvis. ◆ Berat ve fermanları tahrir eden, tevkîî.

Chartographie (*kar*) yahut Cartographie [ims.] Harita tertibi. Haritacılık, harita-nüvislik. ◆ Berat ve fermanları tahrir etme, tevkîî vazife ve işi.

Charton [imz.] (mr. Charreton)

Chartre [ims.] Mahbes. (Eskidir.) ‖ – privée Eski vakitlerde Avrupa'da zâdegânın hükûmetin izni olmaksızın adam hapsettikleri mahbes-i mahsus. ‖ (t.) Dâü's-süded. (mr. Charte)

Chartré,e [s] Bir imtiyaz-ı mahsusa nâil, mümtaz.

Chartreuse [ims.] Sen Bruno[127] tarik-i ruhbanîsine mensup rahibe. ◆ Sen Bruno[128] tarik-i ruhbanîsine mensup ruhban manastırı. ◆ Bu rahiplerin yaptıkları bir nevi içki, şartröz. ◆ Sayfiye, köşk. ◆ Türlü (yemek). ◆ Lâlenin bir nevi.

Chartreux [imz.] Sen Bruno[129] tarikine mensup rahip. ‖ Poudre des – Madenî kırmız. = [s.] Chat – Koyu tekir kedi.

127 *Saint Bruno*.

128 *Saint Bruno*.

129 *Saint Bruno*.

Charybde [imz.] (*ka*) Sicilya Boğazı'nda İskila Kayası'nın karşısında bulunan bir girdabın ism-i kadimidir. ‖ Tomber de – en Scylla Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak.

Chas [imz.] (s okunur) İğne deliği. ◆ Şâkul tahtası. ◆ Göz.

Chasse [ims.] Av, sayd, şikâr. ◆ Av mahalli, saydgâh. ◆ Avda tutulmuş veya vurulmuş hayvan. ◆ Avcılarla av köpekleri vesâir levâzım-ı saydiye mecmûu. ◆ Sayd ve şikâra ait bir sahneyi musavvir levha. ◆ Gayet şiddetli tekdir. ◆ Kadim Roma'da insanların, yahut hayvanların musâraasından ibaret olan temâşâ. ◆ Bir harkı temizlemek için birdenbire koyuverilen su; Écluse de – Bu maksada mebnî su bendi. ‖ (tba.) Bir sayfaya sığdırılan fazla satırlar. ‖ (as.) Def, sevk. ‖ – d'eau Su sevki, def-i mâ. (Kilitli bir suyu birden ihraç ve icra etmek için bir su bendi kapısının birdenbire açılması ki bu suretle çıkan su önüne gelen herşeyi süpürüp götürür, bu usul muhâsırînin hendekleri mürur vesâit ve ameliyatını men ve tahrip etmek için kılâ'-ı müstahkemede sulu hendeklerce tatbik olunur.) ‖ Donner la – Kovalamak, takip etmek. ‖ Prendre – Takip olunarak kaçmak. ‖ Pays de – Avı gayet mebzul olan memleket. ‖ – morte (Top oyununda) Sayılmayan el ve (mec.) itmam olunmayan iş. ‖ Permis de – Av tezkeresi. ‖ (bhr.) Soutenir la – Takip eden sefinenin süratine müsâvi bir suretle firar etmek. ‖ Marquer une – (Top oyununda) Topun nerede durduğuna işaret koymak ve (mec.) bir söze nişan koymak, onu bellemek.

Châsse [ims.] Azizlerin elbise vesâir yâdigârlarının veya kaditlerinin vaz' ve hıfz olunduğu sandık. ◆ Çerçeve, kenar.

Chassé [imz.] Raksta bir nevi ayak atma.

Chassé,e [s.] Kovalanan, takip olunan. ◆ Kovulmuş, matrud. ◆ Avlanmış. ‖ (mec.) İzâle edilmiş.

Chasse-avant [imz.] Büyük bir fabrika veya dârü's-sınâada ameleye nezâret eden mubas-

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

sır. || (mec.) Sebeb-i gayret, şevk. (cm. *des chasse-avant*)

Chasse-cousin [imz.] Fena şarap. (cm. *des chasse-cousin*)

Chassé-croisé [imz.] Bir nevi raks. || (mec.) Sık sık tebdil-i memuriyet eden adam. (cm. *des chassés-croisés*)

Chasselas [imz.] (s okunmaz) Bir nevi makbul üzüm.

Chasse-marée [imz.] Deniz balığı nakline mahsus araba ve arabacı. ◆ Hafif ve süratle gider iki direkli bir nevi gemi. (cm. *des chasse-marée*)

Chasse-mouches [imz.] Sineklik. ◆ Beygirleri sineklerden muhafaza etmeye mahsus örtü. (cm. *des chasse-mouches*)

Chasse-noble [imz.] Jandarma.

Chasse-noix [ims.] (as.) Bir nevi biz ki esliha-i nâriye-i hafifeyi söküp dağıtmakta müsta'mel ve ucu kördür.

Chasse-pierres [imz.] Demir yolu lokomotifinin önünde hâil ve mevânii def etmeye mahsus siper. (cm. *des chasse-pierres*)

Chassepot [imz.] Şaspo tüfeği. (Mucidinin ismiyle müsemmâdır.)

Chasser [ft.] Kovalamak, takip etmek. ◆ Kovmak, tard etmek, izin vermek. ◆ Def, izâle etmek. ◆ Avlamak, avın arkasına düşmek. ◆ Alıp götürmek, sürüklemek. ◆ İleri itmek. ◆ Dışarı çıkarmak. ◆ Zorla sokmak, mıhlamak. ◆ Dağıtmak, izâle etmek. || – **des reluits** Ağlamak. || **Un clou chasse l'autre** Çivi çiviyi söker. || – **un navire** (bhr.) Bir sefineyi takip etmek. || – **la terre** (bhr.) Ahvâlini anlamak için sahile yanaşmak. = [fl.] Avcılık etmek, avcı olmak. ◆ Kaçmak, firar etmek. ◆ İlerlemek, yürümek. ◆ *chassé* denilen raksı oynamak. || – **au poil, à la plume** Tüylü hayvanları, kuşları avlamak. || – **au plat** Av eti yemek. ◆ Kâselislik etmek. || (bhr.) Demir tutamamak, demir taramak. || (tba.) Az yazı ile sahife doldurmak. ◆ (Hurufat hakkında) Çok yer zaptetmek. || – **sur les terres d'autrui** Başkasının hakkını gasp etmek. || **Se** – Birbirini kovmak. ◆ Avlanmak. ◆ Kovulmak.

Chasseresse [ims.] (Şairâne) Avcı kadın.

Chasseur,se [i.] Avcı, sayyad. = [imz.] Arabanın arkasına binen avcı kıyafetinde ispir. || (as.) Talîa, nişancı askeri. ◆ Avcı askeri. || – **s à pied** Piyade nişancı (talîa) askeri. || – **s forestiers** Orman nişancı asâkiri. || – **à cheval** Şasör süvarisi, atlı şasör. || – **de ligne** Şasör süvarisi. || – **carabinier** Karabinalı şasör. || – **d'infanterie légère** Hafif piyade nişancısı. || – **d'orient** Şark şasörü, süvarisi. = [ims.] Ağ kurmaksızın avını kovalayarak tutan bir nevi örümcek.

Chassez-huit [imz.] Sekiz kişi tarafından icra olunan bir nevi raks.

Chassie [ims.] Göz çapağı, ramas.

Chassieux,se [s.] Çapaklı. ◆ Gözleri çapaklı. = [i.] Gözü çapaklı adam, çapaklı göz.

Châssis [imz.] Çerçeve, kornize. ◆ Camekân. ◆ Göz. Bir nevi tuzak. || (Tiyatro ıstılahında) Bir tiyatronun adamları. ◆ Kulis. || (as.) Top çerçevesi, sehpası. || – **d'affût de place** Kale kundağı sehpası, çerçevesi. || – **de fermeture** Kama çerçevesi.

Chassoir [imz.] Fıçı çemberlerini sıkıştırmaya mahsus alet.

Chassue [ims.] Dikiş iğnesi.

Chaste [s.] Afif, afife, ismetli, pâk-dâmen. ◆ Afifâne. ◆ Mahçup, mahcube, edepli. ◆ Namuskârâne, edep ve iffete muvâfık. ◆ Fasih, kaide-i lisana mutabık.

Chastement [h.] İffet ve ismetle. ◆ Mahcubiyet ve edeple.

Chasteté [ims.] İffet, ismet. ◆ Huzûzat-ı muhabbetten ictinab-ı tam. ◆ Mahcubiyet, edep. ◆ Fesâhat. (Bu mânâda az kullanılır.)

Chasuble [ims.] Papazların esna-yı âyinde önlerini ve arkalarını örten büyük çelîpâlı bir libasın üzerine vaz' ettikleri ziynet.

Chasublerie [ims.] Kilise ve papazlara müteallik ziynetler.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Chasublier [imz.] Kiliseye ve papazlara müteallik ziynetleri yapan ve satan adam.

Chat,te [i.] Kedi. ◆ Bekçi, muhafız. || **Il n'ya pas un** – Kimse yoktur. || **Avoir un** – **à la gorge** Birdenbire boğazı tutulup söyleyememek. || **Appeler un** – **un** – Herşeyi isim ve cismiyle söylemek. || **Emporter le** – Habersiz evden çıkıp gitmek. ◆ Kimseye veda etmeksizin çıkıp gitmek. || **Jeter le** – **aux jambes** Müşkilat çıkarmak. || **Bailler le** – **par les pattes** Bir işin en müşkil cihetini göstermek. || – **sauvage** Yabani kedi, yaban kedisi. || – **d'Angora** Ankara kedisi, Van kedisi. || – **tigre** Benekli tekir kedi. || – **à neufs queues** Bir nevi kamçı, kırbaç. || – **musqué** Misk kedisi. || – **grillé** Cılız, büyüyemeyen küçük çocuk. || **Laisser aller** – **au fromage** İffetini iyi muhafaza etmeyen kadın hakkında söylenir. || **Mettre une chose dans l'oreille d'un** – Bir şeyi unutmak, hiç akla getirmemek. || **Aller voir pêcher les** – **s** Pek kolaylıkla razı oluvermek. || **Jeter sa langue au** – Bir şeyi keşfedemeyeceğini itiraf etmek. || **Acheter, vendre** – **en poche** Alınan yahut satılan bir şeyi görmeksizin, göstermeksizin almak, satmak. || **Œil-de-chat** Akik nevinden bir taş, ayn-ı hirre.

Chat,te [s.] Nevâzişkâr, teklifsiz, halîm, biraz mürâî.

Châtaigne [ims.] Kestane. ◆ Tokat, şamar.

Châtaigneraie [ims.] Kestanelik.

Châtaignier [imz.] Kestane ağacı. || **Pomme de** – yahut yalnız – Dışı kırmızı ve içi beyaz bir nevi elma.

Châtain [smz.] Kestane renginde olan. ◆ Kestane dorusu (at); – **clair** Açık kestane rengi veya dorusu. (Bu gibi terkibatta müzekker ile müennesi birdir.) = [imz.] Kestane saçlı adam. ◆ Kestane rengi. ◆ Kestane dorusu.

Chataire (mr. Cataire)

Château [imz.] Kale. ◆ Derebeylerine mahsus hisar, şato. ◆ Köşk, kasr, şato. ◆ Paris'te eski Tüvileri[130] sarayı. ◆ Büyük ve mükemmel sayfiye. ◆ Çiftlik kulesi. || (bhr.) – **d'avant, d'arrière** Geminin baş, kıç locası. || – **en Espagne** Kuruntu, mâlihulyâ. || – **de cartes** Metanetsiz köşk ve (mec.) esassız ümit. || – **d'eau** Büyük su haznesi. || – **ailé** (Lisan-ı şiirde) Sefine. || – **d'Europe** Rumeli Hisarı. || – **d'Asie** Anadolu Hisarı, Güzelhisar. || – **fort** yahut – **féodal** Müstahkem hisar, kale. (Mukaddemâ derebeyi meskeni idi.)

Châtel [imz.] Küçük müstahkem hisar, kale. || (as.) Bir nevi müteharrik kule.

Châtelain,e [i.] Müstahkem hisar beyi, kumandanı ve sahibi ve bunun zevcesi. ◆ Şato nâmı verilen büyük ve mükemmel bir sayfiyeye mâlik olup orada ikamet eden kimse. = [s.] || **Seigneur, dame** – Kezâ. = [ims.] Kadınların kemerlerine taktıkları mücevherat. ◆ Kadınların kemerlerine taktıkları zincir ki ucuna anahtar vesâire asarlar.

Châtelé,e [s.] Kale şekillerini hâvi (arma).

Châtelet [imz.] Küçük kale. ◆ Küçük şato. ◆ Küçük derebeyi meskeni. ◆ Paris'te bir mahkeme ve (**grand** –) bir hapishane (**petit** –) Kezâ.

Chatellenie [ims.] Kale ve müstahkem hisar sahibi olan derebeyinin hâl ve sıfatı. ◆ Böyle bir derebeyinin daire-i hükmü.

Chat-huant [imz.] Baykuş, kukumav. || (mec.) Çirkin adam yahut mütevahhiş tabiatli adam. (cm. des *chats-huants*)

Châtiable [s.] (*ti*) Tekdir-i mücâzata müstehak. ◆ Tekdir ve mücâzatı mümkün.

Châtié,e [s.] Tekdir ve mücâzata duçar. ◆ Fasih, kaide-i lisana mutabık, düzgün (ibare).

Châtier [ft.] Mücâzat vermek, terbiye etmek. ◆ Tekdir ve tevbih etmek. ◆ Levm, zemm ve takbih etmek. ◆ (İbare hakkında) Tashih ve ıslah etmek.

• • • • • • • • • • •

130 fr.: *Tuileries*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Chatière [ims.] Kapı kanadının kedilerin girip çıkmasına mahsus deliği, kapı gediği. ◆ Havuzun fazla suyunun akmasına mahsus deliği. ◆ Gizli yol. ◆ Kedi kapanı.

Châtieur [imz.] Mücâzat veren, terbiye eden.

Châtiment [imz.] Mücâzat, terbiye.

Chatoiement yahut **Chatoyement** [imz.] Parlaklık, şaşaa, akis, lemeân.

Chaton [imz.] Kedi yavrusu.

Chaton [imz.] Yüzüğün taş takılmasına mahsus mahalli, yüzük taşı, taş evi.

Chaton [imz.] (nb.) Söğüt ve ceviz, fındık ve emsali ağaçların çiçeği mesâbesinde olan tırtıl şeklinde başak, sebel-i müzekker.

Chatonner [ft.] Yüzüğe zî-kıymet taş takmak.

Chatouillant,e [s.] Gıdıklayan. ◆ Gıcıklayan. ◆ Hoşa giden.

Chatouillement [imz.] Gıdıklama, gıdıklanma. ‖ (mec.) Hoşlanma.

Chatouiller [ft.] Gıdıklamak. ‖ (mec.) Müdâhene etmek, hoşa gidecek sözler söylemek. ◆ Lezzetlendirmek. ‖ – **le cheval de l'éperon** Hayvana mahmuzları dokundurmak. ‖ **Se** – Gıdıklanmak. ◆ Gıdıklaşmak. ‖ (mec.) Bâdî-i haz olmak.

Chatouilleux,se [s.] Gıdıklanan. ◆ Çabuk kızan. ◆ Nazik (iş, mesele). ◆ Huylanan, şaha kalkan, ürken (beygir).

Chatoyant,e [s.] Parlayan, şaşaa-pâş. ‖ **Substances** – **es** Mevadd-ı lâmia. ‖ (mec.) Safahat. ‖ **Style** – Tumturak-ı elfaz ile parlak ibare. = [ims.] Akikin bir nevi.

Chatoyer [fl.] Parlamak, şaşaalar aksettirmek. ◆ (İbare hakkında) Tumturak-ı elfaza boğulmuş olmak. ‖ (mec.) Müessir bir cazibeye mâlik olmak.

Chat-pard (mr. Serval)

Châtré,e [s.] Hayaları çıkarılmış, ihsâ edilmiş (hayvan), iğdiş. ◆ Fazla dal ve çiçekleri koparılmış (kavun fidanı vesâire). ◆ Mühim bir kısmetten mahrum edilmiş. = (mec.) Cebr-i nefs eden kimse.

Châtrer [ft.] Hayvanın hayalarını çıkarmak, ihsâ, iğdiş etmek. ◆ Bir kadının beyzatını çıkarmak. ◆ Taklil, tenkis etmek. ◆ Mühim bir kısmetten mahrum bırakmak. ‖ – **un livre** Bir kitabın ahlak ve edyan veya menâfi-i hükûmete mugayir olan ibarelerini tayy etmek, çıkarmak. ‖ – **des melons etc.** Kavun fidanı vesâirenin fazla dal ve çiçeklerini koparmak. ‖ – **une ruche** Kovanın balını almak.

Châtreur [imz.] Hayvanların hayalarını çıkaran, iğdiş eden adam. ‖ (mec.) Bir eserden bazı şeyleri çıkaran, tayy eden adam.

Chatte [ims.] Dişi kedi. ◆ Beş franklık sikke.

Chattée [ims.] Kedinin bir defada doğurduğu yavrular.

Chattement [h.] Kedicesine, kediler gibi sokulganlık, işvebazlık, dil-firiblik ile.

Chattemite [ims.] Kedi gibi mülâyimâne ve mutabasbısâne muamele eden adam.

Chatter [fl.] (Kedi hakkında) Doğurmak.

Chatterie [ims.] Naz, nazlanma. ◆ Tabasbus, temelluk. ◆ Şekerleme, tatlı. ◆ Tatlı ve şekerlemelere düşkünlük.

Chat-tigre [imz.] Bir nevi yabani kedi.

Chaud,e [s.] Sıcak, hararetli, hâr. ◆ Sıcak tutan. ◆ Hararet veren, insanın içindeki hararet artıran. ◆ Taze, yeni. ◆ Kızgın, germ. ◆ Gayretli. ◆ Çabuk hiddetlenen. ◆ Parlak, revnaklı. ‖ (mec.) Tehlikeli, muhâtaralı, nazik. ◆ Pek pahalı, tuzlu. ◆ Kurnaz, mahir. ‖ **Avoir les pieds** – **s** Vakti hoş olmak. ‖ **Pleurer à** – **es larmes** Acı acı ağlamak. ‖ **L'avoir** – **e** Bir şeyden kurtulmak. ‖ **Froides mains,** – **es amours** Ellerin soğukluğu muaşakanın hararetine delâlet eder. ‖ **L'avoir** – Kendi fayda ve menâfiini takdir etmek. = [imz.] Sıcaklık, hararet. ‖ **Il fera** – Balık kavağa çıktığı vakit, hayal. = [h.] Sıcak sıcak. ‖ **Tout** – Sıcağı sıcağına, çabuk.

Chaude [ims.] Kızgın ateş. ◆ Cam hamuru hararetinin derece-i kıvamı. ◆ Demirin işlenmek üzere ateşte erimesi, kızarma tavı. ‖ **à**

la – Tavında, derhal, serîan. || Bonne – Demirin beyaz derece-i harareti.

Chaudeau [imz.] Vaktiyle Avrupa'da zifafın ertesi günü güvey ve geline verilen sıcak et suyu (bizdeki paça âdeti gibi). ◆ Ale'l-ıtlak sıcak meşrub.

Chaudement [h.] Sıcak olarak, sıcak sıcak, sıcacık. ◆ Kemâl-i germî ve gayretle. ◆ Sıcağı sıcağına, der-akab.

Chauder [ft.] (zra.) Kireç ile ıslah etmek.

Chaudière [ims.] Kazan (kazgan). ◆ Bir kazan dolusu, bir kazanlık. ◆ Vapur veya diğer buhar makinesi kazanı. || (bhr.) Faire la – Sefinede yemeğin pişmesine nezâret etmek.

Chaudron [imz.] Küçük kazan, büyük tencere. || (mec.) Fena çalgı. || Le – mâchure la poêle Kendilerinin hüsn-i hâli malum olan adamlar diğerleri hakkında daha ziyade hüsn-i zanda bulunurlar.

Chaudronnée [ims.] Bir tencere dolusu, bir tencerelik.

Chaudronnerie [ims.] Kazancılık.

Chaudronnier,ère [i.] Kazancı, bakırcı. = [s.] Maître, garçon – Kazancı ustası, çırağı.

Chauffage [imz.] Hâne ve odanın ısıtılması, teshin. ◆ Mahrukat. ◆ Vapur vesâir makine kazanının teshini. || – à la vapeur Buharla teshin.

Chauffe [ims.] Madenin teshini. ◆ Maden ocağı, fırını. ◆ Dökümhâne fırını. ◆ Taktir ameliyatı. ◆ Bir aletin teshini için iktizâ eden müddet. || Surface de – Bir aletin teshin olunacak yeri, teshin sathı.

Chauffé,e [s.] Isıtılmış, teshin olunmuş. ◆ (Tiyatro ıstılahında) El çırpmaya memur adamlar tarafından alkışlanmış. || – à blanc Beyaz hâle gelinceye kadar teshin edilmiş demir. ◆ Pek ziyade sıcak.

Chauffe-assiettes [imz.] Tabakları ısıtmaya mahsus mangal. (cm. des *chauffe-assiettes*)

Chauffe-chemise yahut Chauffe-linge [imz.] Çamaşır kafesi. (cm. des *chauffe-chemise*, des *chauffe-linge*)

Chauffe-cire [imz.] Bazı büyük kalemlerde vaktiyle mühür mumunu yakmaya mahsus memur. (cm. des *chauffe-cire*)

Chauffe-lit [imz.] (mr. Bassinoire)

Chauffe-linge [imz.] (mr. Chauffe-chemise)

Chauffe-pieds [imz.] Ayakları ısıtmaya mahsus mangal, ayak tandırı. (cm. des *chauffe-pieds*)

Chauffer [ft.] Isıtmak, teshin etmek. ◆ Kızdırmak. ◆ Yakmak. ◆ Germî vermek, gayrete getirmek, tesri' etmek. || (as.) Kızdırmak, kızıştırmak. (Bilhassa muharebe hakkında kullanılır.) || – une ville assiégée Mahsur bir şehri kızdırmak. (Bundan maksat taarruzî muharebe bataryalarının almaya başladıkları şiddeti, muhâsırîn ateşlerinin terakkiyatını, harik vesâire ve mermiyatının îka ettikleri tahribatı beyandan ibarettir.) || – un poste Bir mevkii şiddetle topa tutmak. || – une femme Bir kadına gayet şiddetli mülâzemet-i âşıkanede bulunmak. = [fl.] Isınmak. ◆ Kızmak. ◆ (İş hakkında) Kızışmak, ehemmiyet kesbetmek. ◆ (Vapur ve lokomotif) İstim getirmek. || Cela chauffe İş müsta'celdir, durmaya gelmez. || Se – Isınmak.

Chaufferette [ims.] Ayakları ısıtmaya mahsus küçük ve kapaklı mangal, ayak tandırı. ◆ Yemekleri sıcak tutmak için sofranın üzerine konulan küçük mangal.

Chaufferie [ims.] Demirci ocağı. ◆ Vapur ocağı. ◆ Tuğla fırını.

Chauffeur [imz.] Ateşçi. ◆ Ateşli adam. ◆ Neşeli, şetâretli adam. ◆ Ele geçirdiği adamlara ayaklarını ziyade ısıtmak, yakmak işkencesini icra eden haydut, şakî.

Chauffeuse [ims.] Sobanın yanında oturup ısınmaya mahsus alçak sandalye.

Chauffoir [imz.] Bir manastır ve hastanenin ısınmaya mahsus odası. ◆ Şiddetli kışlarda fukaranın ısınmasına mahsus umumi oda. ◆ Hastalar için müsta'mel sıcak bezler, müsahhine.

Chauffure [ims.] Demir ve çeliğin ziyade kızmaktan çatlaması.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Chaufour [imz.] Kireç fırını.

Chaufournerie [ims.] Kireç imali.

Chaufounier [imz.] Kireççi.

Chaulage [imz] (zra.) Tohum ve fidanları ekmezden ve dikmezden evvel kireç suyundan geçirme. || (k.) Toprağa kireç karıştırma, teklis. ◆ Bu ameliyatta kullanılan kireç.

Chaulé,e [s.] Kireç suyundan geçirilmiş (tohum, fidan). ◆ Kireç karıştırılmış (toprak).

Chauler [ft.] Tohum ve fidanları ekmezden ve dikmezden evvel kireç suyundan geçirmek. ◆ Toprağa kireç suyu karıştırmak, teklis etmek.

Chaumage [imz.] Saman köklerinin sökülmesi, anız biçimi. ◆ Bunun mevsim-i mahsusu.

Chaume [imz.] Saman dibi, anız. ◆ Saman sapı. ◆ Anızı sökülmemiş tarla, anızlık. ◆ Çalılık yer, kır. ◆ Köylü kulübelerini örten saman. ◆ (nb.) Başak sapı, kasabe. || (mec.) Samanla örtülü köylü kulübesi.

Chaumé,e [s.] Saman kökleri sökülmüş, anızlanmış (tarla).

Chaumer [ft.] Saman köklerini sökmek, anızlamak. || – **les arbres** Ağaçları telef için köklerine kasten ateş koymak.

Chaumière [ims.] Samanla örtülü kulübe. ◆ Köylü hânesi, kulübe.

Chaumine [ims.] Küçük ve gayet fakirâne köylü kulübesi.

Chaumir [ft.] Kaybetmek.

Chaussant,e [s.] Çabuk ve kolay giyilir (çorap yahut kundura).

Chausse [ims.] Fransa'da dârü'l-fünûn me'zunlarının omuzları üzerine taktıkları kumaş parçası, apolet. ◆ Yünlü torbadan ibaret süzgeç, Bukrat[131] süzgeci, mirşah-ı Bukrat. || – **d'asiance** Kubur. || **Faire dans ses – s** (Gerek mecazi gerek hakiki mânâsıyla) Donuna kaçırmak.

131 *Hipokrat.*

Chaussé,e [s.] Ayakkabılı, ayakkabı veya çorap giymiş. ◆ Mestur, sıvanmış. ◆ Meclub, meftun, mağrur. || **Femme bien – e** Elbisesinin, kılığının zarafetiyle nazar-ı dikkati celbeden kadın. || **S'enfuire un pied chaussé et l'autre nu** Çabuk kaçmak, kundurayı ters giymek.

Chaussée [ims.] Tarik, yol, şose. ◆ Sokağın iki tarafındaki yaya kaldırımı arasında olup araba ve atlıların hareketine muhtas olan kısm-ı merkezîden ibaret yol, şose. ◆ Havuz ve nehir seddi. || **Rez de** – Zemin katı. || **Ponts et – s** Umur-ı nâfia nezâretinin turuk ve maabir dairesi. || **École des ponts et – s** Turuk ve maabir mektebi.

Chausse-pied [imz.] Çekecek. (mec.) Alet, vasıta-i muvaffakiyet. (cm. des *chausse-pieds*)

Chausser [ft.] Çorap yahut kundura giymek. ◆ Birine çorap yahut kundura giydirmek. ◆ Birine çorap yahut çizme yapmak. ◆ Giymek. ◆ Ağacın dibini doldurmak. || (mec.) Benimseyerek gururlanmak. ◆ Tatbik, tevfik etmek. || – **le cothurne** Hâileler yazmak, veya tiyatroda icra etmek. ◆ Ciddi ve vakur olmak. ◆ Üslub-ı ifadeyi kabartmak. || – **le bordequin** Mudhikeler yazmak ve tiyatroda icra etmek. ◆ Mudhik ve eğlenceli olmak. || **N'être pas aisé à** – Ayağına kolay ayakkabı bulamamak ve (mec.) hiçbir şeyle memnun olamamak. || – **sa tête** Zihnine bir şeyi yerleştirmek. || – **à même point** Bir tabiatta olmak. = [fl.] (Çorap ve kundura vesâire hakkında) Ayağa iyi gelmek. || – **à tant de point** Şu kadar numaralı kundura giymek. || **Se** – Kundurayı giymek. || **Se – d'une opinion** Bir fikre dalıp ısrar etmek.

Chausses [ims.] Eski bir nevi tozluklu potur; **Haut de** – Bu poturun kendisi; **Bas de** – Tozluğu. || **Tirer ses – s** Çabuk kaçmak. || **N'avoir pas de** – Pek fakir olmak. || **Faire dans ses** – Çok korkmak.

Chaussetier [imz.] Çorap ve müteallik şeyler yapan ve satan, çorapçı.

Chausse-trappe [ims.] Kurt kapanı. || (mec.) Tuzak. || (as.) Ayak oltaları (esbab-ı müda-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

faa-i fer'iyedendir). || (nb.) Demir dikeni. || (cm. des *chausse-trappes*)

Chaussette [ims.] Kısa konçlu çorap. ◆ Erkek çorabı.

Chausson [imz.] Aba terlik, kalçın. ◆ Baloya mahsus hafif kundura. ◆ Bir nevi pasta. ◆ Başlıca ayak oyunundan ibaret mübâreze. ◆ Refik. ◆ Sefâhetten yıpranmış kadın. || (mec.) Pek ehemmiyetsiz ve değersiz şey, cüz'i servet.

Chaussonner [ft.] Tekme ile vurmak.

Chaussure [ims.] Ayakkabı. ◆ Ayakkabı masârifi. || **Trouver – à son point à son pied** Bir işi matluba muvâfık bulmak, aradığını bulmak. || **– à tous pieds** Bayağı şey, harc-ı âmm.

Chauve [i. – s.] Saçı düşük yahut pek seyrek, asla', başı saçsız, çıplak. ◆ (Latife tarzında) İçinde kıl bulunmayan. || **L'occasion est** – Fırsattan istifade edebilmek müşkil bir şeydir.

Chauve-souris [ims.] Yarasa, şebpere, huffaş. ◆ Geceleyin dışarı çıkan adam.

Chauveté [ims.] (mr. Calvitie)

Chauvin [imz.] Gülünç bir derece-i müfritede sahib-i meslek olmak iddiasında bulunan adam.

Chauvinisme [imz.] Bir meslekte fart-ı taassub.

Chauvir [fl.] (Beygir ve ester ve merkep hakkında) **– de l'oreille** Kulaklarını dikmek.

Chaux [ims.] Kireç, kils. || (k.) Humz-ı evvel-i kalsiyum. || **– vive** Sönmemiş kireç. || **– hydratée** Sönmüş kireç. || **Pierre à** – Kireç taşı. || **– hydrolique** Su kireci, frenk kireci. || **Lait, blanc de** – Kireç şerbeti, badana. || **Eau de** – Kireç suyu.

Chaviré,e [s.] Devrilmiş (gemi).

Chavirement [imz.] Geminin alt üst olması, devrilmesi.

Chavirer [fl.] (Merâkib-i bahriye hakkında) Devrilmek, altüst olmak. ◆ Baş aşağı çevirmek. || (mec.) Beceremmemek, muvaffak olamamak. ◆ Udul etmek.

Chebec yahut **Chebek** [imz.] Akdeniz'in yelken veya kürekle giden ve şebek tabir olunan uzun kayığı, gemisi.

Chef [imz.] Baş, re's. (Bu mânâda el-yevm *Tête* kullanılır.) ◆ Birinci, reis, baş. ◆ Âmir, mâfevk. ◆ Müessis. ◆ Maiyetinde yamakları bulunan aşçıbaşı. || (Hayvanat hakkında) Re's: **50 – s de moutons** Elli re's ağnam gibi. || (crh.) Sargı başı, re's-i lifâfe. || (hk.) Cihet, nokta, madde. || **– s d'accusations** Mevadd-ı müştekâ-bihâ, ithama esas olan cerâim. || **De ce** – Bu cihetten dolayı, bu yüzden. || (as.) Baş, ser, reis. ◆ Kumandan, zâbit, âmir. ◆ Usta. || **– d'attaque** Hücum zâbiti. || **– de régiment** Alay âmiri, kumandanı. (Miralay demektir.) || **– de corps** Kıta âmiri, kumandanı yahut heyet reisi. (Rütbesi miralay, kaymakam ve hattâ binbaşı bulunsun bir kıta-i askeriyeye kumanda eden âmirdir.) || **– d'état-major** Erkân-ı harp reisi. || **– d'état-major de l'armée** Ordu erkân-ı harp reisi. || **– d'état-major général** Erkân-ı harbiye-i umumiye reisi. || **– de chambrée** Koğuşbaşı. (Bizzat koğuş onbaşısıdır.) || **– de convoi** yahut **d'escorte** Kafile yahut muhafız askeri kumandanı, reisi. || **– de détachement** Müfreze kumandanı, reisi. || **– de file** Dizibaşı. (Gerek piyade gerek süvari olsun bir diziyi teşkil eden ve birbiri arkasında bulunan iki askerden birincisi yani ilerideki nefer.) || **– de musique** Mızıka zâbiti. || **– de peleton** Nısf-ı bölük (piyadede), takım (süvaride) zâbiti. || **– de section** Takım zâbiti. (Talimlerde takımı sevk ve idare eder.) || **– de pièce** Top zâbiti (bir küçük zâbittir). || **– de poste** Karakol zâbiti, âmiri. || **– de patrouille** Tecessüs kolu zâbiti. || **– d'escouade** Manga başı (onbaşıdır). || **– armurier** Tüfekçi ustası. || **– ouvrier** Amele başı. || **– d'escadron** Süvari ve topçu ve nakliye binbaşısı. || **– de bataillon** Binbaşı, tabur kumandanı, âmiri. || **– de poste** Mevki kumandanı. || **– d'escadre** Bahriye mirlivâsı (*contre-amiral*). || **– d'atelier** İşbaşı. || **– d'office, de cuisine** Aşçıbaşı. || **De son** – Kendi başına, hod-be-hod. || **En** – Baş, ser:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

commandant en – Baş kumandan; Rédacteur en – Ser muharrir. || Venir, mettre à – Başa çıkmak. || De ce – Bu cihetten. || – de cabinet Reis-i vükelâ. || Du – de … hak ile, … hakkın intikali ile.

Chef-d'œuvres [imz.] (*chè*) Vaktiyle sanatkârların usta unvanını almak için imtihan makamında yaptıkları dikkatli iş. ◆ Bir sâni' veya muharririn en güzel eseri, cinsinin en âlâsı olan eser, eser-i nefis, enfes-i âsâr. (cm. des *chefs-d'œuvres*)

Cheferie [ims.] (as.) Bir istihkâm zâbitinin ifâ-yı vezâif ettiği daire.

Chef-lieu [imz.] Vilayet veya sancak vesâire merkezi. ◆ Merkez-i esasi. (cm. des *chefs-lieux*)

Cheïk yahut **Scheïk** yahut **Cheikh** [imz.] (Arabîden me'huz) Arab kabilesi reisi, şeyh.

Cheiroptères [imz. – cm.] (*ké*) (tt.) Yarasa cinsi, fırka-i huffaşiye.

Chelem [imz.] Bazı kâğıt oyunlarında bütün kâğıtların oyunculardan birinin eline geçmesi. = [s.] Être – Bazı kâğıt oyunlarında hiç kazanamamak.

Chélidoine [ims.] (*ké*) (nb.) Kırlangıç otu, halîduniyûn. ◆ Kırlangıç taşı.

Chelinguer [fl.] Kokmak.

Chéloïde [ims.] (*ké*) (t.) Milkat-ı seretan[132], yengeç kıskacı.

Chéloniens [imz. – cm.] (*ké*) (tt.) Kaplumbağa envâı, fasîle-i sülahfiye.

Chemiatrie [ims.] Tıbb-ı kimyevî. (*Chimiatrie* suretinde dahi yazılır.)

Chemin [imz.] Yol, tarik, râh. ◆ Güzergâh. ◆ Vasıta, tarik. ◆ Buud, mesafe. ◆ Yol halısı. || Grand – Cadde, tarik-i âmm. || – de fer Demir yolu, şimendifer. || – vicical Köy yolu. || Bon – Doğru yol. || (as.) – creux Çukur, mücef yol. || – couvert Râh-ı mestur. || – de ronde Devriye (karakol) yolu. || Par voie et par – Her tarikle, vesâit-i mümkine ile. || Se mettre en – Yola çıkmak, yola koyulmak. || Tenir; prendre le – du Birinin yolunu tutmak, bir yere doğrulmak. || Aller son petit bon homme de – Kendi yoluna gitmek, kendi işine bakmak. || Faire du – Yol almak. || – faisant Yolda, esna-yı râhta. || Faire son – İşini yola koymak. || – de velours Eshel tarik. || Le – de Saint Jacques Samanuğrusu, Kehkeşan. || – battu İşlek yol ve (mec.) görenek tariki. || – des écoliers En uzun yol. || – du paradis Yalnız bir kişi geçebilecek kadar dar ve sarp yol. || Passer son – Yoluna devam etmek, tevakkuf etmemek. || Croiser le – Mani olmak. || Tromper le – Yolda giderken tahassul eden can sıkıntısını her ne vasıtasıyla olursa olsun def etmek, avunmak. || En – de Olmak üzere, yolunda.

Chemineau [imz.] İş aramak üzere yollarda dolaşan amele, rençber. ◆ Serseri, hâne-berduş.

Cheminée [ims.] Ocak, şömine. ◆ Baca. ◆ Kapsüllü silah memesi. || – à la prussienne Sac ocak, şömine. || Sous la – Hafiyen. || – Se chauffer à la – du roi René Güneşte ısınmak. || – d'aérage Maden ocaklarına hava vermek için açılan kuyular, tecdid-i hava bacası.

Cheminement [imz.] (as.) Yol alma (hücum-ı müretteb ameliyatında). ◆ İlerleme (ameliyat-ı hafriye). ◆ Kat'-ı mesafe usulü (turuk-ı takarrübiye). || Méthode de – Topografyaca haritası alınmak maksud olan bir kesîrü'l-adlâ'ın adlâ'-ı muhtelifesini malum bir mikyas ile bir zâviyeden onun ittisalindekine geçmek şartıyla plançete üzerine nakletmekten ibarettir. || – de siège offensif Muhasara-i taarruziye turuk-ı takarrübiyesi. || Commencer le – Hücum-ı müretteb icra etmek. || – tactique Ta'biyece (kat'-ı) mesafe, yol yürüme. || – équestre Süvari yürüyüşünün usul-i mesâhası. || – pédestre Piyade yürüyüşünün usul-i mesâhası.

Cheminer [fl.] Yola girmek, yol almak. ◆ Gitmek, yürümek, ilerlemek, maksada nâil ol-

132 Orijinal metinde dizgi hatası: سرطاف şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında سرطان [=seretan: yengeç] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKÇE BİLİMLER ARŞİVİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

mak. || L'affaire chemine – İş iyi gidiyor. || (as.) Turuk-ı takarrübiye ile yol almak, ilerlemek.

Chemise [ims.] Gömlek, kamis, pîrâhen. ◆ Zarf, kap. ◆ Kaplama, örtü. || – de nuit Gecelik gömlek. || – ardente Mukaddemâ Avrupa'da ihrak bi'n-nâr cezasıyla mahkûm adamlara giydirilen kükürtlü gömlek. || Entre la peau et la – Gizlice. || – s de conseiller Mesruk çamaşır. || Pomme de terre en – Kabuğu soyulmaksızın pişirilmiş patates. || (as.) Zarf, kurşun zarfı. ◆ Kamis, gömlek. || – de fortification Toprak istihkâm muhiti. ◆ Kale bedeni. || – à feu Ateş gömleği. (Kabil-i iştial mevad ile mutallâ olan bu gömlek ateş kesilmiş olduğu hâlde bir gedikten, bir bedenden veya bir gemiden düşman üzerine endaht edilir idi.) || – de batterie Batarya gömleği. (Bir sahrâ bataryasının çalı, sepet, çim, toprak torbası gibi şeylerden imal olunan örtüsünden ibarettir.)

Chemiserie [ims.] Gömlekçilik. ◆ Gömlekçi dükkânı.

Chemisette [ims.] Yakalık ve göğüslükten ibaret gömlek. ◆ Yakası açık kadın yeleği.

Chemisier,ère [i.] Gömlekçi.

Chênaie [ims.] Meşe ağaçlığı, meşelik.

Chenal [imz.] Değirmen suyunun yolu. ◆ Bir gemi geçebilecek kadar dar cetvel. ◆ Geçit, boğaz. ◆ Oluk, çatı deresi.

Chenapan [imz.] Haydut.

Chêne [imz.] Meşe ağacı, şecer-i belût. ◆ Meşe odunu. ◆ Meşe ağacından tahta ve kereste. ◆ (mec.) Kuvvetli, cesur, metin adam, insan. || Faire suer le – Katl ü telef etmek. || – pédonculé ve – commun Ak meşe. || – rouvre Kara meşe. || – yeuse Yeşil meşe. || – liège Mantar meşesi. || – chevelu Saçlı meşe. || Pomme de – Palamut.

Chêneau [imz.] Küçük meşe ağacı.

Chéneau [imz.] Çatının oluğu.

Chenet [imz.] Ocak ızgarası. || Avoir les pieds sur le – Rahat yaşamak, hiçbir işle meşgul olmamak.

Chêneteau [imz.] Meşe fidanı.

Chènevière [ims.] Kenevir tarlası, kenevirlik. || Épouvantail à – Bostan korkuluğu ve (mec.) pek çirkin ve mahuf.

Chènevis [imz.] Kenevir tohumu, çetene.

Chènevotte [ims.] Kabuğu ayıklanmış kenevir, kenevir ipliği.

Chènevotter [fl.] (Asma vesâir nebatat hakkında) Pek ince filizler, fişkınlar vermek, sürmek.

Chenil [imz.] (*l* okunmaz) Av köpeklerinin yatırıldığı mahal. ◆ Av takımlarıyla hademesine mahsus daire. || (mec.) Pis ev yahut oda.

Chenille [imz.] Tırtıl. ◆ Miskin ve muzır adam. ◆ Muacciz ve yapışkan, son derecede çirkin adam. ◆ Tırtıl şeklinde kadifeden küçük saçak. || (mec.) Azap ve ıztırab-ı şedid.

Chenillère [ims.] Tırtıl yuvası. ◆ Tırtılı çok mahal.

Chenilette [ims.] Tırtıl otu.

Chenique [i.] Bir nevi müskir.

Chénopode [imz.] (*ké*) (nb.) Kaz ayağı, kurbağa otu.

Chénopodées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i isfenâhiye.

Chenu,e [s.] İhtiyarlıktan ağarmış. ◆ (Lisan-ı şiirde) Beyaz, ak. ◆ İhtiyar. || (mec.) Köhne, hâyîde. ◆ Âlâ, mükemmel, tam. || Vieillard – Saçı sakalı ağarmış ihtiyar. || Arbre – Tepesinin yaprakları dökülmüş ağaç. || Mont – Tepesi kar ile mestur dağ. || Vin – Eski şarap. = [imz.] Âlâ, mükemmel şey.

Cheptel [imz.] Hâsılatının bir kısmı mukabilinde birine hıfzettirilen hayvanat mukavelesi. ◆ Bu suretle emanet bırakılan hayvanat.

Chèque [ims.] Havalenâme, çek.

Cher,ère [s.] Sevgili, aziz; Mon – ami Sevgili dostum, muhibb-i azizim; Mon – Azizim. ◆ Zî-kıymet, kıymetdar. ◆ Pahalı, galî. ◆ Pek pahalı satan. || Une – e année Bir kaht u galâ senesi, hâsılatın az olduğu sene. = [h.] Pahalı, yüksek fiyatla; Vendre – Pahalı sat-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mak; Coûter – Pahalı düşmek, gelmek. || C'est – épice Fiyatı gayet pahalı bir şey hakkında söylenir. || (mec.) Büyük bir fedakârlık veya ziyan mukabilinde.

Cherche [ims.] Arama, cüst ü cû; Être en – de Cüst ü cûsunda olmak.

Cherché,e [s.] Aranmış, aranılan. ◆ Tekellüflü; Rien de – dans son style İbaresinde asla tekellüf yoktur.

Chercher [ft.] Aramak, araştırmak, taharri etmek. ◆ Bir şeyi hatıra getirmek için düşünmek. ◆ İstemek, talep etmek. ◆ Karşısına çıkmak. ◆ Çalışmak, sa'y etmek: – à oublier Unutmaya çalışmak. || – son pain Teseül etmek, dilenmek. || – femme (Bir erkek hakkında) Evlenmek üzere kadın aramak. || – midi à quatorze heures Bilâ-lüzum ehemmiyetsiz maniler ihdas etmek. || Le bien cherche le bien "Para parayı çeker" meselimize mukabil olarak müsta'meldir. || Se – Birbirini aramak. ◆ Kendini anlamaya çalışmak. || Se faire – Kolayca bulunmamak, keşfi müşkil olmak.

Chercheur,se [i.] Arayan, arayıcı, mütefahhıs. ◆ Bir büyük dürbüne ilave olunan küçük dürbün. || – de pain Dilenci (kullanılmaz). || – de franches lippées Kâselis, tufeylî.

Chère [ims.] Hüsn-i kabul. ◆ Taam, ziyafet. || Faire bonne, grande – İyi yiyip içmek, iyi beslenmek. || Faire maigre, petite – İyi yiyememek, fena beslenmek. || Faire – lie Zevk u safâ ile imrar-ı hayat etmek. || – d'homme fait vertu Bir işi hüsn-i idare için onda doğrudan doğruya alâkadar olan adamın hazır bulunması kadar kıymetdar bir şey yoktur.

Chèrement [h.] Muhabbet ve şefkatle. ◆ Pahalı olarak.

Chéri,e [s.] Şefkatle sevilen, sevgili. = [i.] Mahbub, mahbube. ◆ Sevgili, metres.

Chérif [imz.] (Arabîden me'huz) Şerif. ◆ Hâkim. || Grand – Emir-i Mekke.

Chérifat [imz.] (Arabîden me'huz) Şerâfet. ◆ Emâret-i Mekke.

Chérir [ft.] Ziyadesiyle sevmek, aşk ve şefkatle sevmek. || Se – Aşk ve şefkatle sevilmek. ◆ Birbirine muhib, müşfik olmak. ◆ Kendi nefsini çok sevmek.

Chérissable [s.] Ziyadesiyle sevilmeye şâyan ve müstehak.

Chersonèse [ims.] (Eski coğrafya ıstılahında) Şibh-i cezîre.

Cherté [ims.] Pahalılık, galâ. || – foisonne Bir şeyin fiyatı ne kadar pahalı olursa esnaf ondan satmayı o kadar ziyade isterler.

Chérubin [imz.] Kerrûbiyûn sınıfından melek. ◆ Kanatlı çocuk resminde melek tasviri. || (mec.) Gayet güzel çocuk yahut pek genç delikanlı.

Chervis yahut Chervi [imz.] Yabani havuç, sisarun.

Chester [imz.] (*tchès-teur*) İngiltere'nin bu isimle müsemmâ şehrinde çıkan meşhur peynir.

Chétif,ve [s.] Zayıf, cılız, çelimsiz. ◆ Hakir, miskin. ◆ Değersiz, ehemmiyetsiz. ◆ Fakir, fakirâne. || – mine Hastalıklı ve miskince çehre.

Chétivement [h.] Miskince. ◆ Fakirâne. ◆ Ehemmiyetsiz ve değersiz bir surette.

Chevage [imz.] Cam hamurunun kalıba ısâgası.

Cheval [imz.] At, beygir, feres, esb. || – de bataille Bir süvarinin, bir cündînin her zaman bindiği beygir ve (mec.) en ziyade istinat olunacak delil. ◆ Daima takip olunan tarz-ı hareket. || – de course Koşu, yarış beygiri. || – de carosse Araba beygiri ve (mec.) kaba ve cahil adam. || – de bât Yük beygiri ve (mec.) bütün işler kendisine yüklenen adam. || – de retour Mükerrer, bir cürmü tekrar ale't-tekrar işleyen mücrim. || Dans le pas d'un – Kolay, rastgele. || Fièvre de – Pek şiddetli sıtma. || Médecine de – Pek kuvvetli ilaç. || Homme de – Süvari, atlı. || – marin Su aygırı. || Monter sur ses grands – aux Hüsn-i niyet ile başlamak. || à – Atlı olarak. ◆ İki tarafında, her iki cihetinde. ◆ Şiddetli tabirat ile. || à – ! At başına! ◆ Bin kumandası.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

|| Être mal à – İşi iyi gitmemek. || Cheval vapeur – yahut sadece – Buhar makineleri kuvvetinin vâhid-i kıyasîsi, beygir kuvveti. || – fondu Çocukların oynadıkları uzun eşek oyunu. || (as.) – de devant Çengel beygiri (en ileride bulunandır). || – de milieu Şıvgar beygiri (ortada bulunandır). || – de derrière Dip beygiri (en geride bulunandır). || – de trait léger Binek (hafif ok) atı (topçu, istihkâm ve nakliye askerlerine mahsustur). || – de gros trait Araba (ağır ok) atı. || – de selle Binek (eğer) atı (süvariye mahsus). || – de tête Zâbitan binek atı. || – de bois Ahşap talim atı, tahta at. ◆ Fransa'da mukaddemâ müsta'mel mücâzat atı. || – blanc Beyaz, – alezon Al, – noir Yağız, – bai Doru, – isabelle Kula, – souris Sincâbî, – gris Kır, – aubère Boz, – louvet Kurt kulası, – rouan Mercan kırı, ecrah, – pie Alaca dondaki atlar. || – chatré İğdiş beygir. || – sans verge Yedek beygir. || – de frise Kirpi, hücum kazığı (esbab ve vesâit-i müdafaa-i fer'iyedendir). || – de frise roulant Cer kirpisi. || – bardé Zırhlı at (bilhassa göğsü zırhlı at demektir). – caparaçonné Haşalı (gaşiyeli) at. || – d'attelage Koşum atı. || – de bât Mekârî (semer) atı. || – de monture Binek atı. || – de prise Ganimet atı. || – houssé Örtülü at. || – de poste Posta, tatar, menzilhâne beygiri. || – de train Koşum beygiri. = [cm.] Süvari askeri, atlı. (cm. des *chevaux*)

Chevalement [imz.] (m.) Tamir olunacak binanın kazıklar üzerine alınması.

Chevaler [fl.] Bir iş için gidip gelmek; teşebbüsatta bulunmak. (Eskidir.) = [ft.] Tamir olunacak duvarı kazıklar üzerine almak. ◆ İskele kurmak, iskeleye almak.

Chevaleresque [s.] *chevalier* denilen cengâver bir zâdegân sınıfına müteallik, kahramanâne.

Chevaleresquement [h.] Bir tavr-ı kahramanâne ile.

Chevalerie [ims.] Cengâver bir zâdegân sınıfı, şövalyelik. ◆ Ale'l-ıtlak zâdegânlık. ◆ Zâdegân sınıfı. || – errante Rast gelen vukuatta kahramanlık göstermek üzere serseri gezen zâdegân sınıfı.

Chevalet [imz.] Tezgâh. ◆ Sehpa, masa. ◆ Tamir olunacak binanın altına konulan kazıklar. ◆ İskele. ◆ Avrupa'da eski bir işkence aleti. ◆ Keman köprüsü. || Tableau de – Orta boyda levha. || Pont de – Kazıklar üzerine kurulmuş köprü. || – de peintre Ressam sehpası. || (as.) – de Bigaro Bigaro sehpası. (Avusturya ordusunda müsta'meldir.) || – d'armes Tüfek (esliha) sehpası. || – de corps de garde Karakolhâne sehpası. (Odun biçmeye mahsustur.) || – de pont Köprü sehpası. || – de pont-volant Seyyar köprü sehpası. || – de coulevrine Kulevrin sehpası. || – de piquet Pike (tüfeği) sehpası. || – de fusée Fişek (tapa) sehpası.

Chevalier [imz.] Zâdegân sınıfının en aşağısında ve barondan dûn bulunan adam, şövalye, sipahi. ◆ Kurun-ı Vustâ'da mezhep uğruna harp etmek üzere müteşekkil bir zâdegân sınıfı. ◆ Bir nişanın en küçük rütbesini hâiz adam. || (mec.) Müdâfi, taraftar. || – errant Şövalye sınıfının hâne-berduş takımından olan. ◆ Daima gezen, yolda bulunan adam. || Se faire le de quelqu'un – Birini müdafaa ve muhafaza etmek. || – d'une dame Bir kadına refakat ve hürmet ve riayet eden adam. || – d'honneur Bir kraliçe veya prensesin maiyetinde bulunan asil adam. || – d'industrie Dolandırıcı. || – du mètre Mensûcat satan dükkâncı. || Armer quelqu'un – Birisini mutad olan merasimin icrasıyla şövalyelik mesleğine kabul etmek. ◆ – de l'enfer Şeytan.

Chevalière [ims.] Şövalye zevcesi. || Éperon à la – Kayışlı mahmuz.

Chevaline [sms.] Beygire müteallik; Race – Cins-i feres, ırk-ı feres.

Chevance [ims.] Mâmelek. (Eskidir.)

Chevauchant,e [s.] Birbirine girmiş, mündemiç, girift.

Chevauchée [ims.] [ims.] Beygir ile gezme, beygirle teferrüc. ◆ At koşusu. ◆ Hizmet. ◆ Bir

yük hayvanının bir vakt-i muayyende kat ettiği mesafe. ◆ Düşmanın toprağına duhul, ılgar. (Bu mânâ eskidir.)

Chevauchement [imz.] Beygirle gitme. || (nb.) Yaprakların birbirine geçmesi, indimac. || (tşr.) Kemiklerin birbirine geçmesi, mürâkebe-i azm.

Chevaucher [fl.] At ile koşmak, beygir ile gezmek. ◆ Beygire biner gibi binmek. ◆ Birbirine geçmek, karışmak. || (mec.) Duhul ve nüfuz etmek. İlerlemek. ◆ Gözükmek, zuhur etmek.

Chevaucheur [imz.] Atla gezen adam.

Chevauchure [imz.] Birbirine geçme, indimac.

Chevau-léger [imz.] Vaktiyle Avrupaca bir hükümdarın maiyetinde bulunan zâdegândan müntahab süvari bölüğü efradından beheri. || (as.) Hafif süvari.

Chevecier [imz.] Kilisede mumları yakan hizmetçi, kayyım.

Chevelu,e [s.] Saçlı, müşa'ar. ◆ Uzun saçlı. || (nb.) Kıl gibi ince kökleri olan, eş'ar, ehleb. || (tşr.) **Cuir** – Cildin kılların kökleri üstünde bulunan tabakası, cild-i müşa'ar. || (hy.) **Comète** – **e** Necm-i gîsû-dâr. = [imz.] Köklerin en ince uçlarının mecmûu.

Chevelure [ims.] Bir adamın saçlarının heyet-i mecmuası. (Kesret mânâsını ihtivâ eder.) || (hy.) Necm-i gîsû-dârın zülfü. || – **de Bérénice** Bir cümle-i kevkebiye, hen'a.

Chever [ft.] Yüzük taşının altını oymak.

Chevet [imz.] Yatağın baş tarafı, başucu. ◆ Yüz yastığı. ◆ Daire-i mahremiyet ve samimiyet. ◆ Top dayağı. || (mec.) Vasıta-i istirahat. ◆ Alelâde birlikte yaşanılan ve daima kullanılan şey. || **Épée de** – Gece başucunda muallak bulunan seyf. ◆ Gece yanından hiç ayrılmayan şey. ◆ Dönüp dolaşıp daima sevilen, istenen, yapılan şey. ◆ Birinden hiç ayrılmayan refik. || **Être brouillé avec son** – Uyuyamamak. || (m.) Kilisenin baş tarafı.

Chévetain [imz.] Yüzbaşı. ◆ Miralay. (Kadîmen Fransız milis asâkirine mahsus idi.)

Chevêtre [imz.] Yular. ◆ Döşeme kirişi. || (crh.) Çene sargısı, lifâfe-i lihye

Cheveu [imz.] Saç, baş kılı. ◆ (Nebatatta) Püskül. || (mec.) Ramak. ◆ Müşkilat, mevâni. ◆ Muhabbet, arzu: **Avoir un – pour une femme** Bir kadın için muhabbet perverde etmek. || **Faux – x** ve **Tour de – x** Takma saç. || **Se prendre aux – x** Dövüşmek, saç saça gelmek. || **Faire dresser les – x** Tüyleri ürpertmek. || **S'arracher les – x** Kederden, me'yusiyetten saçlarını yolmak. || **Tiré par les – x** Gayritabii, nâ-mâkul. || – **de mer** Deniz yosunu. || – **Vénus** Şam çörek otu. || **En** – Başı açık olarak, serpuş olmadığı hâlde. || **Fendre un – en quatre** "Kılı kırk yarmak" meseline mukabil olarak müsta'meldir.

Chevillage [imz.] Çivi yahut kama ve takoz kakma. ◆ Çivi ve kama ya takozla yapılan iş.

Cheville [ims.] Cıvata, kama, takoz. ◆ Bir şey asmak için duvara mıhlanan çivi. ◆ Keman kulağı, gûş. || (tşr.) Topuk kemiği, kâ'b. || (ed.) Mahzâ kafiye veya seci için îrad olunmuş fazla kelime, haşv. || – **ouvrière** Büyük demir cıvata (Arabanın ön düzenini art düzene raptetmeye mahsustur.) || (mec.) Bir şeyin esaslı cüzü, direği. || **Il ne lui va pas à la** – Onun kâ'bında değildir. || **Vente à la** – Kasapların toptan et satması. = [cm.] Geyik ve buna mümâsil hayvanat boynuzları.

Chevillé,e [s.] Çivilenmiş gibi sağlam. ◆ Çivi şeklinde. ◆ Haşviyatı çok (ibare). || **Tête – e** Boynuzları çok geyik başı.

Cheviller [ft.] Çivilemek. ◆ Köşelerini çivileyerek sermek. ◆ İbareye haşviyat karıştırmak.

Chevillette [ims.] Anahtarlı çivi. ◆ Tahta anahtar.

Chèvre [ims.] Dişi keçi. ◆ Maçuna. ◆ Vinç. ◆ Ayyuk (necm-i sabit). || **Prendre la** – Daralmak. || **Pied de** – Ucu keçi ayağı şeklinde demir manivela. || **Ménager la – et le chou** Suya sabuna dokunmamak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Chevreau [imz.] Keçi yavrusu, oğlak. ◆ Sepilenmiş keçi yavrusu derisi. ◆ Âteşîn, cevvâl delikanlı.

Chevrefeuille [imz.] (nb.) Hanımeli.

Chèvre-pieds [smz.] (Esâtirde) Keçi ayaklı. = [imz. – cm.] Ayakları keçi ayağına müşâbih periler. ◆ Gayet biçimsiz, sakil adam.

Chevreter [fl.] (Keçi hakkında) Doğurmak.

Chevrette [ims.] Küçük dişi keçi. ◆ Dişi karaca. ◆ Teke, karides. ◆ Gayda. ◆ Ocak demiri.

Chevreuil [imz.] Karaca.

Chevrier,ère [i.] Keçi çobanı.

Chevrillard [imz.] Karaca yavrusu.

Chevron [imz.] Çatı kirişi, merteği. ◆ Dört köşe ve cesâmeti vasat derecede odun veya demir parçası. ‖ (as.) Şerit; – de livrée Alâmet-i fârika şeridi. (Onbaşı, bölük emini ve çavuşların kollarına taktıkları şerit.) ‖ – d'ancienneté Kadem şeriti. (Bu mânâda *galon* lafzı da müsta'meldir.) ‖ – d'habillement Elbise kol şeridi.

Chevronnage [imz.] Çatı kirişinin vaz'ı, kirişleme.

Chevronné,e [s.] Kirişler vaz' olunmuş, kirişli. ◆ Küreğe yahut hapse girip çıkmış herif, mükerrir.

Chevronner [ft.] Çatı kirişlerini koymak.

Chevrotain [imz.] Misk keçisi, âhû-yı Çin.

Chevrotant,e [s.] Keçi sesine müşâbih, ma'zî. ‖ Voix – e Keçi sesi gibi titrer ses, savt-ı ma'zî. ‖ (mec.) Zayıf, âciz, ismâa gayr-ı kadir.

Chevrotement [imz.] Sesin keçi sesi gibi titremesi.

Chevroter [fl.] (Keçi hakkında) Yavrulamak. ◆ Keçi gibi bağırmak, sesini keçi gibi titretmek.

Chevrotin [imz.] Debbağlanmış oğlak derisi. ◆ Kolayca darılıp hiddetlenen adam. (mr. Chevrotain)

Chevrotine [ims.] Karaca saçması, iri saçma, küçük kurşun.

Chez [hc.] Evinde: – moi Evimde, bende; – vous Evinizde, sizde. ◆ İndinde, nezdinde, yanında; – les anciens Mütekaddimîn indinde; Servir – un prince Bir prensin yanında hizmet etmek. ◆ Zâtında, şahsında, kendisinde; C'est – lui une habitude Bu kendisinde bir âdettir, âdetidir. ◆ Memleketinde; – les Anglais İngilizlerin memleketinde, İngiltere'de. ‖ De – Par – Evinden: ‖ qui sort de – moi? Evimden kim çıkıyor? passer par – nous Bize, bizim evimize uğramak. ‖ Près – nous, loin de – nous Bize, bizim evimize yakın, bizden, evimizden uzak. = [i.] Le – soi Herkesin kendi evi.

Chiaoux [imz.] (Türkçeden me'huz) Çavuş.

Chiasse [ims.] Maden köpüğü. ◆ Böcek, sinek tersi. ‖ (mec.) Hakir ve nâçiz, nefret-bahş şey. ◆ Metres.

Chibouque [ims.] yahut Chibouk [imz.] (Türkçeden me'huz) Çubuk.

Chic [imz.] (*c* okunur) Sanâyide ve bilhassa resimde maharet. ◆ Ressamın ellerindeki mahareti, âdeta maharet-i maddiyesi ki bunda his ve fikrin dahli yoktur. ◆ Zarafet, şıklık. ◆ Bir şeye mahsus hâl-i mümtaz.

Chican [imz.] Çekiç.

Chicane [ims.] Tezviratlı dava, hiyel-i kanuniye, müzevvirlik. ◆ Nizâ, mücadele. ‖ (as.) Taciz, karakol kavgası. ‖ Guerre de – Düşmanı taciz için ehemmiyetsiz karakol ve ileri karakol muharebesi. ‖ Pays de – s Avârız ve mevâni-i tabiiyesi hasebiyle mukavemeti tezyid eden memleket. ‖ Hérisser de – s un camp retranché Bir müstahkem ordugâhı mevâni-i suniye ile teçhiz etmek. ‖ Théâtre de – s Dârü'l-mevâni ‖ – du fossé Hendek mevâni-i suniyesi. ‖ – de défense Vesâit-i müdafaa. ‖ Voler à la – Kalabalıkta ellerini arkasına bağlayıp bir adamın önüne geçerek saatini, parasını çalmak.

Chicaner [fl.] Müzevvirlik etmek, tezviratlı davalara girişmek. ◆ Sebepsiz nizâ etmek. = [ft.] Eziyet vermek, muazzeb etmek. ◆ Sebepsiz muhakemeye davet etmek. ◆ Nâ-be-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mahal itiraz etmek. || (as.) Kadem kadem müdafaa etmek.

Chicanerie [ims.] Dava tezviratı, müzevvirlik. ◆ Kasden îka edilen müşkilat.

Chicaneur,se [i. – s.] Tezviratlı davaları ve nizâı seven, tezviratçı, müzevvir.

Chicanier,ère [i. – s.] Sebepsiz ve yok yere münâzaa etmeyi seven, münâzaacı.

Chicard yahut **Chicart** [s.] Zarif, şık. = [imz.] Balolara bilhassa karnaval balolarına çok müdavim adam.

Chiche [s.] Hasis, nâ-kes. ◆ Bol olmayan, kıt. ◆ Âdi.

Chiche [imz.] Nohut. (Eski olup şimdi *pois-chiche* denilir.)

Chichement [h.] Hissetle, tamahkârâne. ◆ Kıtlıkla, miskinâne.

Chichotter [fl.] En ufak bir masrafı bile hesap etmek, ondan çekinmek.

Chicon [imz.] Uzun yapraklı marul.

Chicoracées [ims. – cm.] (nb.) Hindibâya müşâbih nebatat, fasîle-i hindebiye.

Chicorée [ims.] Hindibâ. || – **sauvage** Yaban hindibâsı, hindibâ-yı berrî. || **Café de** – yahut sadece – Kavrulmuş ve kahve gibi pişmiş hindibâ.

Chicot [imz.] Kırılmış yahut kesilmiş ağacın toprakta kalan kütüğü. ◆ Kırık diş kökü, nakz-ı sin. ◆ Parça, kırıntı.

Chicoter [fl.] Değersiz ve ehemmiyetsiz şeyler için nizâ etmek. = [ft.] Ağızda diş yokmuş gibi yavaş yavaş yemek.

Chicotin [imz.] Sabır otundan ve ebûcehil karpuzundan çıkarılan acı madde, mirar. || (mec.) Gayet nâhoş şey.

Chie-en-lit [imz.] Karnaval günlerinde sokaklarda gezen maskaralara çocuklar ve avam tarafından verilen isim. (cm. des *chie-en-lit*)

Chien,ne [i.] Köpek, kelb; – **de berger** Çoban köpeği; – **de chasse** Av köpeği, zağar; – **de manchon** Fino köpeği; – **savant** Talimli köpek. || Tabanca ve tüfek horozu; – **de sûreté** Emniyet horozu. || – **de fusil à silex** Çakmaklı tüfek horozu. || (mec.) Zelil, hakir, alçak, denî. ◆ Merhametsiz ve fena adam. ◆ Alaka, tutkunluk. || (hy.) İki cümle-i kevkebiyenin ismi: **Grand** – Kelb-i ekber, **Petit** – Kelb-i asgar. || **De** – ve – **de** Pis, murdar, berbat: **Un** – **d'homme** Pis, murdar bir herif; **Un temps de** – Pek pis hava. || – **marin** ve – **de mer** Deniz köpeği. || **Comme un** – Pek ziyade, son derecede. || **Sacré** – Gayet sert müskir. || – **traître** Havlamaksızın ısıran köpek. || **Échorcher son** – **pour en avoi le peau** Meyvesini almak için ağacı kesmek tabirinin mukabilidir. || **Avoir été mordu par un** – **enragé** Havadan nem kapan bir tabiatta olmak. || **Entre** – **et loup** Alacakaranlıkta. || **Bon** – **chasse de race** El-veledü sırrı ebîhi. **Saint Roch et son** – Birbirinden ayrılmaz iki kişi.

Chiendent [imz.] Ayrık otu, ırk-ı necil. ◆ Müşkil nokta.

Chien-loup [imz.] Kurt cinsiyle karışık köpek. (cm. des *chiens-loups*)

Chienne [ims.] Dişi köpek.

Chiennée [ims.] Dişi köpeğin bir defada doğurduğu yavrular.

Chienner [fl.] (Dişi köpek hakkında) Doğurmak, eniklemek, kunnamak.

Chier [fl. – ft.] Def-i tabii etmek, tegavvut. || – **de yeux** Ağlamak.

Chieur,se [s.] Def-i tabii eden. (Pek fena bir kelimedir.)

Chiffe [ims.] Kâğıt imalinde müsta'mel paçavra. ◆ Âdi kumaş, çul. ◆ Gevşek adam.

Chiffon [imz.] Eski bez parçası, paçavra. ◆ Yazılı ve yazısız yırtılmış, atılmış kâğıt parçaları. ◆ Ehemmiyetsiz kitap. ◆ Kadınların fazla ve yalnız süse dair elbise parçaları. ◆ Eski püskü giyinmiş adam, pelâs-pûş. || **Un** – **d'enfant** Bir ufak kız. || – **de pain** Ekmek parçası. || – **rouge** Dil. || **Balancer le** – **rouge** Lakırdı söylemek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Chiffonage [imz.] Buruşturma. ◆ Paçavraya dönmüş elbise vesâire. ◆ Eski paçavraları karıştırma.

Chiffonne [imz.] Zayıf ve lüzumsuz dal.

Chiffonné,e [s.] Buruşmuş, buruşuk. || (mec.) Muztarip, muazzeb, canı sıkılmış. || **Mine – e** Âzâsı güzel olmadığı hâlde latif çehre.

Chiffonner [ft.] Buruşturmak, paçavraya çevirmek. ◆ Sürat ile ve hafif bir zarafetle vücuda getirmek. ◆ Sıkmak, eziyet vermek. || **– une femme** Bir kadını sıkıştırmak. = [fl.] Eski püskü şeyler yahut kadın esvabı biçip dikmek. ◆ Sokaktan paçavra toplamak.

Chiffonnier,ère [i.] Paçavracı. ◆ Havâdisçi. || **– du Parnasse** Müntahil şair.

Chiffonnier [imz.] yahut **Chiffonnière** [ims.] Kadınların dikiş çekmecesi.

Chiffrage [imz.] Şifre ile tahrir.

Chiffre [imz.] (Arabîden me'huz: cifr) Rakam; **– s arabes** Erkam-ı Arabiye, erkam-ı âdiye; **– s romains** Erkam-ı Rumiye. ◆ Nümero. ◆ Meblağ, miktar; **– rond** Küsursuz miktar, para, meblağ. (Bazı kimseler Fransızcanın tercümesi olmak üzere bu mânâda toparlak rakam?! diyorlar ise de bu ifadenin selîkamıza muvâfik olmadığı derkârdır.) ◆ Fiyat işareti. ◆ İşaret. ◆ Cifre, şifre; **Clef du** – Şifre miftahı; **Bureau du** – Şifre kalemi. ◆ Rumuz, işaret. ◆ Bir isme işaret olunmak üzere yazılan bir veya iki harf, marka. || **Un zero en** – Solda sıfır.

Chiffré,e [s.] Nümerolu, murakkam. ◆ Şifreli. ◆ Takdir olunmuş.

Chiffrer [fl.] Hesap etmek, hesap yapmak. || (mec.) Düşünmek, hesap etmek. = [ft.] Nümero atmak. || (mec.) Hesap etmek, rakam ile takdir ve tahmin etmek. ◆ Şifre ile yazmak.

Chiffreur [imz.] İyi hesap bilen, muhâsib.

Chignon [imz.] Ense. ◆ Arkada toplanmış saç, saç topuzu.

Chilalgie [ims.] (t.) Elem-i şefe, dudak ağrısı.

Chiliarchie [ims.] (as.) Şiliyarşi, kiliyarşi. (Eski Yunanîler nezdinde şimdiki tabura muadil bir kıta-i askeriyedir.)

Chiliarquo [imz.] (as.) Yunan-ı kadim asâkirinde şiliyarşi[133] kumandanı. (Şimdiki binbaşıya muadil bir zâbittir.) ◆ Filo kumandanı (Romalılar nezdinde).

Chilon [imz.] Dudak çatlaması, intifah-ı şefeteyn.

Chimère [ims.] Esâtirin bir hayvan-ı mevhumu, ejderha. ◆ Hayâlat, kuruntu. ◆ Beynlerinde irtibat bulunmayan bir takım şeyler. || **– antarctique** Fil balığı.

Chimérique [s.] Hayâlat ve kuruntuya müteallik, esassız, mevhum.

Chimériquement [h.] Hayâlat ve kuruntu ile.

Chimie [ims.] Kimya. ◆ Ecsamın terekküb ve tahallül-i tabiisi. || **– minéral ou inorganique** Kimya-yı madenî. || **– organique** Kimya-yı uzvî. || **– industrielle** Kimya-yı sınâî. || **– analitique** Kimya-yı tahlilî.

Chimique [s.] Kimyaya müteallik, kimyevî. || **Productions – s** Ecza-yı kimyeviye. || **Allumettes – s** Uçlarında fosfor bulunarak delk ile ateş alan kibritler. || **Abréviations – s** Rumuzat-ı kimyeviye.

Chimiquement [h.] Kimya kavâidine tatbikan, fenn-i kimya vasıtasıyla, bi'l-kimya.

Chimisme [imz.] Simya, sû-i isti'mal-i kimya.

Chimiste [imz.] Fenn-i kimya âlimi, kimyager. || [mec.] Müşerrih, tahlilkâr.

Chimpanzé yahut **Chimpanzée** yahut **Chimpansé** [imz.] Şempanze denilen maymun (Afrika'da bulunur).

Chinage [imz.] Dokunacak kumaşa nakışlar yapmak üzere ipeklerin telvin ve istihzarı, iplik boyacılığı.

Chinchilla [imz.] Şili ve Peru'nun bir nevi kedisi ki postu zî-kıymet bir kürktür, şinşil kedisi. ◆ Hayvan-ı mezkûrun postu ve bunun rengi.

133 fr.: *chiliarchie*.

Chiné,e [s.] Çiçekli veya çizikli (çorap vesâire).

Chiner [ft.] Dokunacak kumaşa nakışlar yapmak üzere ipeklerini boyayarak istihzar etmek. = [fl.] Tekrar satmak üzere ufak tefek tuhafiyeler, müsta'mel nadide eşya satın almak.

Chinois,e [i. – s.] Çinli. ◆ Çin'e veya sekenesine müteallik, ait. ‖ (nb.) Çin turuncu. ‖ **Ombres – es** İki el ve parmaklar vasıtasıyla ve gece aydınlığın iânesiyle duvar veya sâir beyaz bir cisim üzerine aksettirilen gölge resimleri ki pek güzel bir eğlence teşkil eder, hayal, zıll. ‖ **à la – e** Çin usulünce, Çinkârî. = [imz.] (makam-ı zemmde) Garip adam. ◆ Çin lisanı.

Chinoiser [ft.] Çinlileştirmek, Çin ahlak ve âdâtını vermek.

Chinoiserie [ims.] Çin masnûatı, Çinkârî mamulat. ◆ Bunların taklidi. ‖ (mec.) Oyuncak kabîlinden şeyler. ◆ Garip, münasebetsiz şeyler.

Chinure [ims.] Kumaş nakışı, basma çiçeği.

Chio [ihs.] Sakız adası.

Chiourme [ims.] Hıdemat-ı şâkkada müstahdem mücrimîn güruhu.

Chiper [ft.] Dibâgat etmek, sepilemek. ◆ Değersiz bir şey çalmak, aşırmak (bilhassa çocuklar hakkında müsta'meldir.)

Chipeur,se [i.] Değersiz şeyler hırsızı.

Chipie [ims.] Bir şey beğenmeyen, ismet-füruşluk eden çirkin kadın yahut kız.

Chipolata [ims.] Soğanlı ve sarmısaklı bir yemek.

Chipoter [fl.] Teenni ve ihmal ile bir iş yapmak, angarya gibi işlemek. ◆ Bahane bulmak. ◆ Uzun uzadıya pazarlık etmek.

Chipotier,ère [i.] Teenni ve ihmal ile çalışan. ◆ Bahaneci. ◆ Uzun uzadıya pazarlık etmeyi, çekişmeyi seven adam.

Chippe [ims.] Kırıntı.

Chique [ims.] Ağız tütünü, ağızda tutulan tütün, muzga. ◆ Camdan ufak oyun yuvarlağı, bila. ◆ Böceği olmuş ipek kozası. ◆ Bu kozanın ipeği. ◆ Kilise. ◆ Çakırkeyif hâli. ◆ Mutad olmuş titizlik, huysuzluk. ‖ (nb.) Amerika piresi, et kenesi, şik. ‖ **Poser sa –** Susmak.

Chiquenaude [ims.] Fiske. ‖ (mec.) Can sıkacak bir şey, hakaret.

Chiquer [ft. – fl.] Ağzında tütün çiğnemek. ◆ Kemâl-i maharetle yapmak. ‖ (mec.) Büyük bir iştihâ ile yemek. ◆ Darp etmek.

Chiquet [imz.] Parça, miktar, cüz. ‖ **– à –** Parça parça, azar azar, ceste ceste: ‖ **Payer – à –** Ceste ceste te'diye etmek.

Chiqueter [ft.] Ufak ufak parçalamak.

Chiqueur [imz.] Ağzında tütün (muzga) çiğneyen. ◆ Büyük bir iştihâ ile yiyen adam, obur.

Chir ve **Chiro** Lisan-ı Yunanîden me'huz kelimat-ı mürekkebe başında bulunup (el, yed) mânâsını ifade eder.

Chiragre [ims.] *(ki)* Ele ârız sızı, nikris-i yed. = [s.] Bu illete müptelâ.

Chirobaliste [imz.] *(ki)* Bir nevi kazzaf, Tatar oku (Roma milis askeri nezdinde müsta'mel idi.)

Chirognonomie [ims.] *(ki)* İnsanın ellerinden tabiatını istihrac etme hüneri.

Chirographaire [s.] *(ki)* (hk.) **Créance –** Âdi alacak. (Rehinsiz ya gayr-ı musaddak senetle olan matlubat.) **Créancier –** Âdi ve gayr-ı musaddak senetli dâyin. ‖ **Dette –** Âdi (rehinsiz veya gayr-ı musaddak senetli) deyn.

Chirologie [ims.] *(ki)* Parmakla işaret ederek ifham-ı meram fenni, tekellüm bi'l-yed.

Chirologique [s.] *(ki)* Tekellüm bi'l-yed ilmine müteallik.

Chiromancie [ims.] *(ki)* Avuçtaki hatlara bakarak tefeül, ilm-i keff, ilm-i esârir.

Chiromancien,ne [i.] *(ki)* Avuca bakarak fal açan.

Chironome [imz.] Büyük sivrisinek.

Chironomie [imz.] Evzâ' ile ifham-ı meram fenni.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Chirophaste [imz.] (*ki*) (ms.) Piyanoda ellerin talimine mahsus alet, mürebbî-i yed.

Chiroptère [imz.] (*ki*) (tt.) Yarasa gibi elleri arasında kanat yerini tutar bir zar bulunan hayvan, cenahiyü'l-yed.

Chirurgical,e [s.] Fenn-i cerrahiye müteallik, cerrahi; **Opération – e** Ameliyat-ı cerahiye. (cm. *chirurgicaux*).

Chirurgie [ims.] Fenn-i cerrahi, cerrahlık.

Chirurgien [imz.] Cerrah. || (mec.) Müşerrih, tahlilkâr. || – **en vieux** Eskici. || (as.) – **en chef** Ser-cerrah, cerrahbaşı. || – **de garde** Nöbetçi cerrahı. || – **major** Alay ser-cerrahı.

Chirurgique [s.] (mr. Chirurgical)

Chiste (*ki*) (mr. Kyste)

Chiure [ims.] Sinek ve böcek tersi, pislik, zerk.

Chiyte [imz.] (Arabîden me'huz) Şii.

Chlamyde [ims.] (*kla*) Eski Yunanlı ve Romalıların asker kaputu, yağmurluğu.

Chloasma [imz.] (*klo*) (t.) Şelel-i ahdar (cilt hastalıklarından).

Chloral [imz.] (*klo*) (k.) Kloral.

Chlorate [imz.] (*klo*) (k.) Hâmız-ı klorun bir esasla imtizacından hâsıl milh, klorit.

Chlorazotique [s.] (k.) (*klo*) **Acide** – Hâmız-ı klorazot.

Chlore [imz.] (*klo*) (k.) Klor.

Chloré,e [s.] (*klo*) (k.) Kloru hâvi, hâmil-i klor.

Chlorée [ims.] (*klo*) (nb.) Bir nevi kızıl çiğdem.

Chloreux [smz.] (*klo*) (k.) **Acide** – Hâmız-ı klorî.

Chlorhydrate [imz.] (*klo*) (k.) Klor-mâiyet. || – **d'ammoniaque** Klor-mâiyet amonyak, nişadır.

Chlorhydrique [s.] (*klo*) (k.) **Acide** – Hâmız-ı klor-mâ', tuz ruhu.

Chlorique [s.] (*klo*) (k.) **Acide** – Hâmız-ı klor.

Chlorite [imz.] (*klo*) (k.) Hâmız-ı klorînin bir esasla imtizacından hâsıl milh, klorit. = [ims.] Yeşil toprak.

Chloroforme [imz.] (*klo*) Klor-neml, kloroform.

Chloroformer yahut **Chloroformiser** [ft.] (*klo*) Klor-neml koklatmak. || (mec.) Bî-his kılmak.

Chloroformique [s.] (*klo*) (k.) Klor-nemle müteallik.

Chloroformisation [ims.] (*klo*) Klor-neml koklatma, isti'mal-i klor-neml.

Chloroïdes [imz. – cm.] (*klo*) (k.) Şibh-i kloriyat.

Chloromètre [imz.] (*klo*) (k.) Mikyas-ı klor.

Chlorophylle [ims.] (*klo*) (nb.) Yapraklarda bulunan madde-i hadrâ.

Chlorose [ims.] (*klo*) (t.) Solgunluk, fakr-ı dem, hıloros.

Chlorotique [s.] (*klo*) Fakr-ı dem illetine müteallik, hılorosî.[134] = [i. – s.] Fakr-ı dem illetine müptelâ.

Chlorure [ims.] (*klo*) (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i klor. || – **de chaux** Kireç kaymağı. || – **de soidum** Âdi tuz.

Chlorurer [ft.] (*klo*) (k.) Klorla mezc etmek. ◆ Klora kalb eylemek.

Choc [imz.] (*c* okunur) Çarpma, sadme, tesâdüm. ◆ İhtilaf, zıddiyet, mübâyenet, müsâdeme, tesâdüm; – **des idées** Tesâdüm-i efkâr, mübâyenet-i efkâr. || (as.) Çarpışma, müsâdeme. || – **de cavalerie** Süvari müsâdemesi. || – **d'infanterie** Piyade müsâdemesi. || – **latéral** Müsâdeme-i cenahiye. || (ht.) Sadme; – **droit** Sadme-i müstakime; – **oblique** Sadme-i mâile.

Chocolat [imz.] Çukulata. ◆ Çukulata rengi. = [s.] Çukulata renginde olan. (Müzekker ile müennesi birdir.)

Chocolatier [imz.] Çukulatacı.

Chocolatière [ims.] Çukulata cezvesi, ibriği.

Chœur [imz.] (*keur*) (Eski facialarda) Raks ederek beyitler ve şarkılar söyleyen oyuncular zümresi. ◆ Bu oyuncular tarafından söylen-

134 fr.: *chlorose*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mek üzere tertip olunmuş manzumeler. ◆ Birlikte icra-yı âhenk eden adamlar, koro. ◆ Kilise hânendeleri. ◆ Kilisede hânendelere mahsus mahal. ◆ Birkaç kişi tarafından birden söylenilen şarkı, fasıl. ◆ Sunuf-ı melâikenin beheri. || (mec.) Birçok kişinin hep birden tahsin etmeleri. ◆ Bir şeyde itilâf hâsıl edenler. || En – Birlikte, hep birden, yek-âvâz olarak.

Choir [fl.] Düşmek. (Yalnız hâl sîgası: *je chois*, *tu chois*, *il choit* ve ism-i mef'ûlü: *chu*, *chue* müsta'meldir. *être* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.)

Choisi,e [s.] Seçilmiş, müntahab, güzide. = [imz.] Güzide.

Choisir [ft.] Seçmek, intihab etmek. ◆ Beğenmek, ihtiyar etmek. ◆ Ziyade beğenmek, tercih ve tafdil etmek. || – de l'œil Gördükten sonra tercih ve intihab etmek. || Se – Kendi için seçmek.

Choix [imz.] İntihab. ◆ Beğenme, ihtiyar. ◆ Tercih, tafdil. ◆ Müntahab. ◆ Hakk-ı tercih ve ihtiyar. || à son – Beğendiğine. || à – Seçip almak üzere. || Sans – Bilâ-fark.

Cholagogue [s.] (*kol*) (t.) Müfriğ-i safra, öd sürücü.

Cholécyste [ims.] (*kol*) (t.) Öd kabı, merâre.

Cholédoque [s.] (*ko*) (tşr.) Canal, conduit – Mecra-yı safra. = [ims.] Kezâ.

Cholépyre [ims.] (t.) Hummâ-yı safraviye.

Choléra yahut **Choléra-morbus** [imz.] (*ko*) (t.) Kolera, heyza; – endémique Heyza-i belediye; – épidémique, – asiatique Hüveyza-i müstevliye, müstevlî kolera, Asya kolerası; – sporadique Münferid kolera.

Cholérine [ims.] (*ko*) (t.) Kolera zuhur ettiği zaman kesret üzere vâki olan ishal, heyza, kolerin.

Cholérique [i. – s.] (*ko*) (t.) Safraya müteallik, safravî. ◆ Kolera illetine uğramış, koleradan musab, muhaz. ◆ Koleraya müteallik, heyzî. = [i.] Koleraya musab adam.

Cholorrhée [ims.] (*kol*) İshal-i safra.

Chômable [s.] İşlenmeyecek, tatilî. || Fête – Tatil edilecek, çalışılmayacak yortu. || Jours – s Eyyam-ı tatiliye.

Chômage [imz.] İşin fikdanından dolayı boş durma. ◆ Tatil vakti. ◆ Bir fabrika vesâirenin battal durması. || (mec.) İşsizlik.

Chômé,e [s.] Tatil etmiş, işlemez; Jour, fête – e Tatil günü, yortu.

Chômer [fl.] İşin fikdanına mebnî boşta, açıkta kalmak, işlememek. ◆ (Arazi, değirmen vesâire hakkında) İşlenmemek, işlememek, muattal kalmak. || (mec.) Durmak, bitmek. || – de Fıkdanına uğramak. = [ft.] Bir azize hürmeten yortu tutmak. || C'est un Saint qu'on ne chôme plus İtibardan düşmüş olan. || Il ne faut point – les fêtes avant qu'elles soient venues Bizim "Çayı görmeden paçaları sıvamamalıdır" meselimize mukabil olarak müsta'meldir.

Chondrite [ims.] (*ko*) (t.) İltihab-ı gudruf.

Chondrologie [ims.] (*ko*) (tşr.) Mebhas-i gadârif.

Chope [ims.] Arpa suyu kadehi. ◆ Bir kadeh arpa suyu. (Bugün bu kelime yerine ale'l-umûm *Bock* müsta'meldir.)

Chopine [ims.] Mâyiata mahsus yarım kiloya karib bir ölçü. || Mettre pinte sur – Ziyade ıyş u nûş etmek.

Chopiner [fl.] Sık sık şarap içmek, çok şarap içmek.

Choppement [imz.] Sürçme, tökezleme. (Gayr-ı müsta'mel gibidir.)

Chopper [fl.] Ayak ilişmek, sürçmek, tökezlemek. ◆ Aldanmak, büyük hata etmek. (Bu mânâ eskimiştir.)

Choquant,e [s.] Dokunan, dokunaklı. ◆ Tab'a hoş gelmeyen, bed, sakil, münasebetsiz.

Choquard [imz.] Alaca karga.

Choque [imz.] Şapka kalıbı.

Choqué,e [s.] Çarpmış. || (mec.) Kırılmış, fenasına gitmiş, nâhoş bir tesir almış.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Choquer [ft.] Çarpmak, vurmak, dokunmak. ◆ Dokunmak, incinmek. ◆ Muhalefet etmek, karşı koymak. ◆ Kadehleri toka etmek. ◆ Çakmak, içmek. ◆ Nâhoş bir tesir vermek, fenasına gitmek. ‖ – **l'oreille** Kulağa fena çarpmak, hoş gelmemek. ‖ **Se** – Çarpışmak, vuruşmak, müsâdeme etmek. ◆ İncinmek. ◆ Tevâfuk etmemek.

Choral,e [s.] (*ko*) Hânende takımına mensup ve müteallik; **Société** – **e** Böyle bir âhenk icra etmek için meclis, cemiyet. = [imz.] Kilise zemzemesi. ◆ Zemzemehânlar takımı, kilise muganniler. (cm. des *chorals*)

Chorée [ims.] (*ko*) Bir memdud ve maksur heceden ibaret mısra-ı cüz'i.

Chorée [ims.] (*ko*) (t.) Dâü'r-raks, hora. (Lisan-ı avâmda *Danse de Saint Guy* denilir.)

Chorége [imz.] (*ko*) Eski Yunanîlerde tiyatro müdürü. ◆ Tiyatroda raks edenlerin başı.

Chorégraphe [imz.] (*ko*) Rakslar, baletler tertip eden adam.

Chorégraphie [ims.] (*ko*) Rakslar, baletler tertibi. ◆ Marifet-i raks.

Chorégraphique [s.] (*ko*) Rakslar tertibine veya raks marifetine müteallik.

Choriambe [imz.] (*ko*) İki memdud arasında iki maksurdan ibaret mısra-ı cüz'i.

Chorion [imz.] (tşr.) (*ko*) Mahfaza-i hariciye-i cenin, koryon.

Chorise [ims.] (*ko*) (nb.) Tezâuf.

Choriste [imz.] (*ko*) Bir raks veya âhenk heyeti efradından beheri, hânende. ◆ Tiyatroda korist.

Chorographe [imz.] (*ko*) Bir memleketin ahvâl-i arziye ve coğrafyasını yazan muharrir.

Chorographie [ims.] (*ko*) Bir memleketin ahvâl-i arziye ve coğrafyasının tahrir ve tavsifi, tavsif-i memâlik.

Chorographique [s.] (*ko*) Bir memleketin ahvâl-i arziye ve coğrafyasının tahrir ve tavsifine müteallik, tavsif-i memâlike müteallik.

Choroïde [ims.] (*ko*) (tşr.) Gözün altında bulunan ince zar, meşîmiye. = [s.] **Membrane** – Kezâ.

Choroïdien,ne [s.] (tşr.) (*ko*) Meşîmî.

Choroïdite [ims.] (*ko*) (t.) İltihab-ı meşîmiye.

Chorus [imz.] (*koruss*) Birinin söylediği şarkıyı bir ağızdan tekrar eden takım, hânendeler. ◆ Takım, güruh. ◆ Hep birden, birlikte (yapılan). ‖ **Faire** – Birinin söylediği şarkıyı heyet ve âhenkle tekrar etmek ve (mec.) başkasının söylediğini tamamıyla kabul ve tasdik etmek.

Chose [ims.] Şey. ◆ İş, fiil, kâr. ◆ Emir, husus, madde. ◆ Mal, eşya. ◆ Vukuat, hâl. ◆ Küstahlık, cüret. ◆ Hubb-ı nefs. ‖ Gayr-ı zîruh, şey. ‖ **La** – **publique** Menâfi-i devlet, menfaat-i âmme. ‖ – **anormale** Hilâf-ı mutad olan şey. ‖ – **dont il s'agit** Mevzubahis olan şey. ‖ – **en question** Kezâ. ◆ Emval-i umumiye. ‖ **État de** – Hâl. ‖ Medar-ı kelâm olarak ismi hatıra gelmeyen bir şahıs yerine dahi kullanılır, ve o hâlde kasdolunan şahıs müzekker ise *chose* kelimesi de müzekker itibar olunur: **Dites à chose … qu'il vienne** Şeye söyleyin… gelsin. ‖ **Quelque** – Tabirine "bir şey" mânâsı verildiği vakit müzekker ve "her ne" mânâsı verildiği hâlde müennes itibar olunur: **Y a-t-il quelque** – **de mauvais** Fena bir şey var mıdır? **Quelque** – **que je lui aie dite** Kendisine her ne söyledimse. ‖ **C'est quelque** – İyi bir iştir. ‖ **Il y a quelque** – **comme** Takriben … vardır. ‖ **Faire quelque** – Bir iş görmek. ‖ **C'est autre** – O başka. ‖ **Peu de** – Ehemmiyetsiz şey. ‖ **Grand** – Büyük bir şey. ‖ **Être un peu** – Biraz sâde-dil, saf-derûn olmak. ‖ **Sur toute** – Herşeyden evvel. ‖ **Toute cessante** – Derhal, o dakikada, herşeyi terk ederek. ‖ **Aller au fond des** – **s** Herşeyin künhüne varmak. ‖ **Dire le mot et la** – İfadeyi mülâyimleştirmeye lüzum görmeden doğruca, açıkça söyleyivermek. ‖ (hk.) – **jugée** Kaziye-i mahkûmun bihâ, faslolunmuş dava. ‖ – **s illicites** Muharremat. ‖ – **s prohibées** Mahzurat,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

memnûat. || (bhr.) – de flot, ou de la mer Denizin sahile attığı şeyler.

Chou [imz.] Lahana. ◆ Kumaştan veya kurdeleden yapılmış gül. ◆ Lahana şeklinde bir nevi pasta. || – de Bruxelles, de Brabant Ceviz büyüklüğünde lahana, frenk lahanası. || – pommé Top lahana. || – blanc Boş netice, muvaffakiyetsizlik. || Aller planter ses – x Bir köye çekilip yaşamak. || Aller à travers – x Divânece hareket etmek. || S'entendre à une chose comme à ramer des – x Bir şeyden bî-haber ve vukufsuz olmak. || Tête de – Baş lahana ve (mec.) boş kafa. || Envoyer quelqu'un planter ses – x Birisini azletmek, memuriyetinden çıkarmak. || Être dans les – x Müşkilat içinde bulunmak. || Tonner sur les – x Mazarrattan, zarardan ziyade gürültü yapmak, yaygara koparmak. || Manger les – x par le trognon Ölmüş ve defn edilmiş olmak. || – pour – Tamamı tamamına, müsâvi olarak. || Faites-en des – x, des raves Bildiğiniz gibi yapın. || Faire ses – x gras, en engraisser ses – x İstifade etmek. || Faire ses – x gras Muvaffak olmak, yoluna koymak. || Ménager la chèvre et le – Suya sabuna dokunmamak. || Çocukları okşamakta dahi kullanılır: Mon petit – . (cm. des *choux*) || – frisé Kıvırcık lahana. || – de chine Yer fesleğeni. || – cabus Top salata. || – marin Yabani lahana, yaban lahanası. || – crambe Yabani bağ lahanası.

Choucas [imz.] (s okunmaz) Alakarga.

Chouchement [imz.] Baykuş ötüşü.

Choucroute [ims.] Lahana turşusu. || Tête de – , manguer de – Alman.

Choucrouter [fl.] Lahana turşusu yemek. ◆ Almanca söylemek. ◆ Almanlarla yaşamak. ◆ Almanların maişetini taklit etmek.

Chouette [ims.] Baykuş, bûm. || Faire la – İki kişiye karşı oynamak. || Être – Zabıta tarafından yakalanmış olmak.

Chou-fleur [imz.] Karnabahar, karnabit. (cm. des *choux-fleurs*)

Chouk [imz.] (nb.) Dikenli kuşkonmaz.

Choumara [imz.] (as.) Şumara fırını. (Me'kûlat-ı askeriyenin tabhı için mucidinin ismine nispetle ve hususi bir sistemde fırındır.)

Chou-navet [imz.] Yer lahanası, tarla şalgamı. (cm. des *choux-navets*)

Chouquet [imz.] (bhr.) İki direği birbiri üzerine rapteden demir bilezik, destemora.

Chou-rave [imz.] Lahana turpu, alabaş. (cm. *choux-raves*)

Chousset [imz.] Tarhana.

Choyé,e [s.] Dikkatle gözetilmiş, hüsn-i muhafaza olunmuş.

Choyer [ft.] Dikkat ve itina ile bakmak, gözetmek. ◆ Hüsn-i muhafaza etmek. || Se – Kendine iyi bakmak. || Se – de quelque chose Bir şeyi yapıp yahut yiyip ondan mahzuz olmak.

Chrématistique [s.] (*kré*) İstihsal-i servete müteallik. = [ims.] İlm-i iktisadın istihsal-i servetten bâhis kısmı.

Chrême [imz.] (*krém*) Hıristiyanların icra-yı âyinine mahsus zeytin yağı. || Être du bon – Gayet saf-derûn, bir şeye pek çabuk inanır olmak.

Chrêmeau [imz.] (*krê*) Vaftiz âyininden sonra çocukların başına giydirilen takye.

Chrestomathie [ims.] (*kré-sto*) Âsâr-ı müntahabe mecmuası.

Chrétien,ne [i. – s.] (*kré*) Hıristiyan, İsevî, Nasrânî. ◆ Hıristiyanlığa layık, İncil'e mutabık. ◆ (Hayvan mukabili olarak) İnsan. ◆ Namuskârâne. ◆ (İçki hakkında) Su karışık. || Le roi Très – Fransa krallarının unvanı. || Parler – Açıkça, vâzıh bir surette söylemek. || La religion – ne Din-i İsa. || Ère – ne Tarih-i miladi.

Chrétiennement [h.] (*kré*) Hıristiyanlığa layık bir suretle, Hıristiyanca.

Chrétienté [ims.] (*kré*) Ümem ve memâlik-i İseviye, Hıristiyanlık âlemi. || Marcher sur la – Ayakkabı delik olmak.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Chrie [ims.] (*krî*) Kurun-ı Vustâ usul-i tedrisinde bir kelime veya madde hakkında şâkirdandan istenilen tafsilat-ı muknia.

Christ [imz.] (*krist*. Fakat *Jésus* kelimesinden sonra gelirse *kri* okunur.) Mesih; **Jésus Christ** İsa-yı Mesih. ◆ Hazret-i İsa'nın bir salibe merbut heykeli.

Christe-marine [ims.] Deniz kıyılarında yetişen bazı nebatata beyne'l-avam verilen isimdir.

Chriastianié,e [s.] (*kri*) Hıristiyanlığa tatbik ve tevfik olunmuş. ◆ Hıristiyan edilmiş.

Christianiser [ft.] (*kri*) Hıristiyan etmek, yapmak. ◆ Hukemâ-yı mütekaddimînin efkârını Hıristiyanlığa tatbik etmek.

Christianisme [imz.] (*kri*) Hıristiyanlık, Nasrâniyet.

Christmas [imz.] (*kri*) (*s* okunur) İngiltere'de Mevlid-i İsa (asm.) günlerinde icra olunan şenlik.

Christologie [ims.] (*kri*) Hazret-i İsa (asm.) yahut din-i İsa'dan bâhis kitap.

Chromate [imz.] (*kro*) (k.) Hâmız-ı krom ile bir esastan mürekkep milh, kromit.

Chromatique [s.] (*kro*) Renklere mütealik, levnî. ◆ Birkaç renkle telvin edilmiş. || **Cercle** – Daire-i mütelevvine. || (ms.) Nîm-sadâlar ile icra olunan (âhenk) = [imz.] Böyle âhenk.

Chromatiquement [h.] (*kro*) (ms.) Nîm-sadâlarla.

Chromatogène [s.] (*kro*) (tşr.) Müvellid-i levn.

Chromaturie [ims.] (*kro*) (t.) İnbisak-ı bevl-i mülevven.

Chrome [imz.] (*kro*) (k.) Krom denilen maden.

Chromide [imz.] (*kro*) (k.) Krom kabîlinden ecsam-ı basîte, fasîle-i kromiye.

Chromidrose [ims.] (*kro*) (t.) Irk-ı mülevven.

Chromifère [s.] (*kro*) (mad.) Ârız bir surette kromu hâvi olan.

Chromique [s.] (*kro*) (k.) **Acide** – Hâmız-ı krom.

Chromisme [imz.] (*kro*) (t.) İfrat-ı levn.

Chromolithographie [ims.] (*kro*) Taş basmasıyla elvanlı şeyler tab'ı, renkli taş basması. ◆ Bu suretle basılmış resim vesâire. (İhtisâren *chromo* dahi denilir.)

Chromolithographique [s.] (*kro*) Elvanlı taş basmasına müteallik.

Chromotypographie [ims.] (*kro*) Tipografi ile renkli tab'.

Chronicité [ims.] (*kro*) (t.) Müzminlik, izman, müzminiyet, hastalığın eskimesi.

Chronique [ims.] (*kro*) Zaman itibarıyla yani her devir ve asrı bir fasl-ı mahsusta olarak yazılmış tarih, vekayi-i tarihiye. ◆ Havâdis, şuûnat. || – **locale** Şuûnat-ı mahalliye. || – **scandaleuse** Fasl, birinin namusunu muhill havâdis. || – **politique** Havâdis-i siyasiye; – **théatrale**, **musicale** Tiyatroya, musikiye dair havâdis.

Chronique [s.] (*kro*) (t.) Eskimiş, müzmin (hastalık).

Chroniquement [h.] (*kro*) Müzmin olarak.

Chroniqueur [imz.] (*kro*) Asır ve devir itibarıyla tarih yazan müverrih. ◆ Vakanüvis. ◆ Bir gazetenin şuûnat-ı yevmiye muharriri. ◆ Havâdisler, şâyialar çıkaran adam.

Chronogramme [imz.] (*kro*) Avrupa lisanlarında rakam itibar edilen hurufun hâsıl-ı cem'inden tarih çıkan mısra veya ibare, tarih. Mesela *Victoire* lafzının rakam itibar edilen V, I, C, I harflerinin mecmûu (107) adedine müsâvi olduğu gibi lisanımızda da huruf-ı ebcediyesinden bir tarih çıkan mısra veya ibare bir kronogram addolunabilir.

Chronographe [imz.] (*kro*) Kronograf. (En küçük zaman fâsılalarını takdir ve tayin hususunda müsta'mel müfid bir alettir. Askerlikte ve bilhassa topçulukta bir merminin sürat-i iptidâiyesini tayin için kullanılır.)

Chronologie [ims.] (*kro*) Vekayi-i tarihiyenin vukuları zamanı itibarıyla tasnifi. Vekayi-i tarihiyeyi sırasıyla tanzim ve tasnif fenni, tarih-i umumi. || – **mathématique** Tarih-i

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

riyâzî. || – **médicale** Tarih-i tıp. || – **moderne** Tarih-i Kurun-ı Cedîde.

Chronologique [s.] (*kro*) Vekayi-i tarihiyenin vukuları zamanı itibarıyla tasnifi ilmine müteallik.

Chronologiquement [h.] (*kro*) Vekayi-i tarihiyenin zaman-ı vukuları itibarıyla taksimi vechiyle.

Chronologiste veya **Chronologue** [imz.] (*kro*) Zaman-ı vukuları itibarıyla vekayi-i tarihiyeyi zapt ve tahrir eden müverrih ve bu ilmi bilen ya tedris eden adam.

Chronomètre [imz.] (*kro*) Zamanı takdir ve tayine mahsus alet, muvakkit, tûl saati, kronometre. ◆ Ayar için ve erbab-ı fen ve bilhassa bahriyeliler tarafından isti'mal olunan kronometre saat ki makinesi tebeddülat-ı havaiye ve tesirat-ı hariciyeden asla müteessir olmaz.

Chronomètrie [ims.] (*kro*) (ht.) Zamanın ölçülmesi bahsi, mebhas-i takdir-i ezmine, fenn-i mesâha-i vakt.

Chronomètrique [s.] (*kro*) (ht.) Takdir-i ezmine mebhasine müteallik.

Chronoscope [imz.] (*kro*) (ht.) Mikyas-ı ezmine, mikyas-ı müddet.

Chrysalide [ims.] (*kri*) (tt.) Kelebek hâline geçmezden evvel kozası içine sarılmış böcek, kurt, dûd-ı hadis.

Chrysanthème [imz.] (*kri*) Kasım çiçeği, kasımpatı.

Chrysséléphantin,e [s.] (*kri*) Heykel imalinde hem altın hem fildişi isti'mali.

Chrysocale [imz.] (*kri*) Altın taklidi, tombak, hilâlî. || (mec.) Parlak fakat kıymetsiz şey, adam.

Chrysocolle [ims.] (*kri*) Altın lehimi, lezûku'z-zeheb, tenkâr. (Boraksın ism-i kadimidir.)

Chrysocome [imz.] (*kri*) Altın otu.

Chrysographie [ims.] (*kri*) Huruf-ı zerrin ile yazmak sanatı, sanat-ı tezhib.

Chrysoithe [imz.] (*kri*) Zeberced, sarı yakut.

Chrysomèle [ims.] (*kri*) Bir nevi kunduz böceği.

Chrysoprase [ims.] (*kri*) Sarılı ve yeşilli zümürrüd, göz boncuğu. || – **d'orient** Bir nevi sarıca yakut.

Chu,e [s.] Düşmüş. (*Choir* fiilinin ism-i mef'ûlüdür; kullanılmaz.)

Chucheter [fl.] (*jeter* gibi tasrif olunur.) (Kuş hakkında) Ötmek.

Chucoté,e [s.] Yavaş söylenilen, fısıldanan.

Chucotement [imz.] Pek yavaş söyleyiş, fısıldama.

Chuchoter [fl. – ft.] Pek yavaş lakırdı etmek, fısıldamak. ◆ İnhişaş etmek. ◆ Hafifçe ötmek.

Chuchoterie [ims.] Pek yavaş lakırdı, fısıltı. ◆ Birisi hakkında gıyaben zemm ve kadhde bulunma, çekiştirme.

Chuchoteur [i.] Yavaş lakırdı eden, fısıltıcı. ◆ Ötekini berikini çekiştiren.

Chuintant,e [s.] (sr.) **Lettres – es** Islık sesine müşâbih bir sesle okunan harfler, huruf-ı safire (ş, j harfleri).

Chulairose [ims.] (k.) Âdi şekerin tebellür etmemiş kısmı, sükker-i nebatî.

Chulo [imz.] (*tchou-lo* – İspanyolca'dan) Boğa döğüşlerinde boğaları tahrik ve iğzaba memur pehlivan.

Churi [imz.] (hyv.) Amerika devekuşu, nandu.[135]

Chut [hd.] (*t* okunur) Sus! = [imz.] Sus! kelimesi, Sus! deme. (cm. des *chut*)

Chute [ims.] Düşme, sukut. ◆ Şelale. ◆ İniş, inme, nüzul, hübut. ◆ Fiyatça düşme, tenezzül. ◆ Nikbet, idbar. ◆ Makbule geçmiş. ◆ Günah-ı aşk, tarik-i iffetten udul, sukut. ◆ İnfisal. ◆ Son, hâtime. ◆ (Şiirde) Makta.|| – **des feuilles** Yaprak dökümü, hazan. || – **du jour** Akşam. || – **d'eau** Çağlayan. || – **des**

135 fr.: *nandou*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

reines Arkanın alt tarafı, belden aşağısı. || – de rideau (Tiyatro ıstılahında) Perdenin inmesi, kapanması. || (t.) Saçın dökülmesi, sukut. || – du rectum Huruc-ı mak'ad. ◆ Bedenin bir kısmının mevki-i tabiisinden aşağı düşmesi, insidal-i müstakim.

Chuter [fl.] (Tiyatro oyunları hakkında) Makbule geçmemek, muvaffakiyet kazanmamak.

Chuter [ft.] Sus! diye bağırmak, sükûta davet etmek.

Chyle [imz.] (t.) Kilüs. || (mec.) Bir şeyin en hâlisi, lübbü.

Chyleux,se [s.] (t.) Kilüse müteallik, kilüsî.

Chylifère [s.] (t.) Kilüsü kana sevk eden; Vaisseaux – s Ev'iye-i kilüsiye.

Chylification [ims.] (t.) Ağdiyeden kilüs husulü, tekeylüs.

Chylifier [ft.] (t.) Kilüse tahvil etmek. || (mec.) Kemâl-i dikkatle ve uzun uzadıya zevkine varmak. || Se – Kilüse tahavvül, tekeylüs etmek.

Chylurie [ims.] Tebevvül-i kilüs.

Chyme [imz.] (t.) Kimüs.

Chymification [ims.] (t.) Ağdiyenin kimüs hâline geçmesi, tekeymüs.

Chypre [ihs.] Kıbrıs adası.

Chypriot,e [i. - s.] (*chi*) Kıbrıslı. ◆ Kıbrıs'a veya sekenesine ait.

Ci [zm.] Burada, buraya: Venez-ci Buraya gelin; Qu'est-ce-ci? Burada ne var? Ci-git Burada bulunuyor, burada yatıyor (mezar taşı kitâbesi). ◆ Kurbiyet beyan etmek üzere isim ve kinâyelere ilhak ve bazı kelimelere idhal olunur: Cet homme-ci Bu adam; Celui-ci Bu, beriki; Ci-inclus Melfûf, leffen; Ci-entours Şu civarda; Ci-joint Merbut, merbûtan; Ci-dessus Şu yukarıda, bâlâda; Ci-dessous ve Ci-après Zîrde, âtide; Ci-contre Arkada, zahrında; Ci-devant Sâbıkan, ânifen. ◆ Eski asil. || Par-ci, par-là – Şuradan, buradan, ötede beride, arada sırada. || Fiyat ceminde kullanılır: 2 mètres de drap à 25 fr. ci 50 fr. İki metre çuha yirmi beşer franktan elli frank. || Entre – et là Zaman-ı hâl ile istikbalde muayyen bir zaman beynindeki müddet için kullanılır. = [s.] Ci-devant Sâbık.

Ci [iş.] Bu. (Karib için.) || Comme – comme-ça Şöyle böyle, ne iyi ne fena.

Cibation [ims.] (k.) Tağliz.

Cibaudière [ims.] Iğrıb denilen büyük ağ.

Cible [ims.] (as.) Nişan tahtası; – rectangulaire Mustatil nişan tahtası; – horizontal Ufkî nişan tahtası; – diagonal Kutrânî nişan tahtası; – pour tir rapide Yüksek kavs endahtı nişan tahtası. || (mec.) – à coups de pied Kıç.

Ciboire [imz.] Hıristiyanların âyinde kullandıkları ekmek parçaları hıfzına mahsus kapağıyla beraber küre şeklinde kap, kudas kabı. ◆ Kadim Yunanîlerde su vesâire içmeye mahsus bir kap.

Ciboule [imz.] Taze ve yeşil soğan, basal-ı tariy.

Ciboulette [ims.] Bir nevi küçük ve yeşil sarımsak. ◆ Zebad.

Cicatrice [ims.] Yara nişanı, nedbe. ◆ Harp ve emsali bir felaketin bıraktığı eser. ◆ Bir sû-i muamele veya acı sözün tesiri.

Cicatriciel,le [s.] (t.) İyi olduğu hâlde eseri kalmış (yara), mülteim, mültehim; Tissu – Nesc-i mülteim, nesc-i mültehim.

Cicatricule [ims.] (t.) Küçük yara nişanı, nüdeybe. ◆ Yumurtanın sarısı üzerinde bulunan beyaz nişâne ki tohmudur.

Cicatrisable [s.] (t.) İyileşebilen (yara), kabil-i iltiyam.

Cicatrisant,e [s.] (t.) Yarayı iyi eden (ilaç vesâire), mündib, mülteim.

Cicatrisatif,ve [s.] (t.) Yaranın iltiyamına yarayan (ilaç vesâire), nedbî.

Cicatrisation [ims.] (t.) Yaranın kesb-i iltiyam etmesi, iltiyam, iltiham.

Cicatrisé,e [s.] İyileşmiş, iltiyam bulmuş (yara). ◆ Yara nişanı bulunan; Front – Yara nişanı bulunan alın. || (mec.) Azap ve ıztırapdan

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

kurtulmuş, manevi bir cerîhadan iltiyam bulmuş.

Cicatriser [ft.] (Yarayı) iyileştirmek, indab etmek. ◆ Yara nişanlarını bırakmak. || (mec.) Teskin etmek, şifâyâb etmek. || Se – İltiyam bulmak, iltiyam-pezîr olmak. || (mec.) Sükûnet bulmak.

Cicca [ims.] (nb.) Ada kirazı denilen Hindistan ağacı cinsi.

Cicéro [imz.] (tba.) On bir puntoluk hurufat, yelpaze.

Cicérole [ims.] Nohut, humus.

Cicéron [imz.] Nâtıka-perdâz, hatip. ◆ Talâkat-ı lisaniyeye mâlik olan zât.

Cicérone [imz.] (*né*) Bir şehirde ecnebileri gezdirip temâşâya şâyan şeyleri seyrettiren adam, mihmandar, rehber. (Bu kelime akademinin fikrine göre cem'inde s almaz.)

Cicéronien,ne [s.] Latin hatib-i meşhuru Çiçero'nun usul ve fesâhatine mutabık ve müşâbih olan. = [imz.] Meşhur Çiçero'nun senâ-kârı ve üslubunun mukallidi.

Cicindèle [ims.] Uyuz sineği.

Ciconeau [imz.] Leylek yavrusu.

Ci-contre [zm.] (mr. Ci)

Cicutaire [ims.] Su baldıranı, şevkeran-ı mâ.

Cid [imz.] (Arabîden me'huz: Seyyid) Seyyid, hâkim.

Ci-dessous [zm.] ve

Ci-dessus [zm.] ve

Ci-devant [zm.] (mr. Ci)

Cidre [imz.] Elma şarabı. ◆ Tahammur ettirilmiş sâir meyvelerden yapılan şaraplara da ıtlak olunur. || Gros – İçine su karıştırılmamış olan elma şarabı. || Petit – İçine su karıştırılmış elma şarabı.

Ciel [imz.] Gök, semâ, âsuman, felek. ◆ Cevv-i hava, fezâ. ◆ Cennet, suadânın ahirette makarrı. || (mec.) Cenab-ı Allah. ◆ Kader, kaza. ◆ İklim, memleket. ◆ Hava: – clair Açık hava; – gros Kapalı hava; – d'airain Pek kurak hava, ve (mec.) Cenab-ı Kahhar. || ô – !, juste – !, – ! Aman yâ Rabbi! İlâhî! || Au nom du – Allah aşkına! Allah için! || Grâce au – Elhamdülillah! Şükürler olsun! || Bleu de – Gök mavi. || Sous le – Yeryüzünde. || Enlever jusqu'au – Çok medhetmek, ayyuka çıkarmak. || Le fils du – Çin hükümdarı. || – inférieur Çinlilerin kendi memleketlerine verdikleri isim. || Tomber du – Gökten düşer gibi intizar olunmaksızın, husul bulmak, zuhur etmek. || Être ravi au troisième, au septième – Sevinçten yerlere sığmamak. || Les influences du – Ahkâm-ı nücum-ı kâzibe. || Le feu du – Yıldırım, sâika. || Remuer – et terre Çok aramak. (Bizim "filan yer kazan ben kepçe oldum" tabirimize muadil bir tabirdir.) || Voir les cieux overts – Ziyade sevinmek. (Bu mânâlarca cem'i *cieux* gelir.) || Karyola kubbesi. ◆ Resmin havayı ve gökyüzünü tasvir eden kısmı. ◆ Bir memlekete mahsus gökyüzü manzarası. ◆ Taş ve maden ocağının üstü. (Bu son dört mânâ ile cem'i *ciels* gelir.) || (as.) Üst; à – ouvert Üstü açık.

Ci-entour [zm.] (mr. Ci)

Cierge [imz.] Maâbide mahsus balmumundan mamul büyük mum. ◆ Şem'a. ◆ Frenk incir ağacı, şecer-i sabbar. ◆ Elbise-i resmiyesini lâbis belediye çavuşu.

Cierger [ft.] Kesilecek bir kumaşın kenarlarına tiftiklenmesini men için balmumu sürmek.

Ciergier [imz.] Maâbide mahsus balmumundan büyük mumlar yapan ve satan mumcu.

Cigale [ims.] Ağustos böceği, evrak böceği, cırcır böceği, sarsar. || (mec.) Fena şair. ◆ İbareleri mutantan olduğu hâlde içinde fikir olmayan muharrir. ◆ Altın sikke. || (bhr.) Lenger halkası.

Cigare [imz.] Frenk sigarası, yaprak sigara. ◆ Küba Adası'nda çıkan tütün.

Cigarette [ims.] Sigara. || – de camphre Kâfur sigarası.

Cigarière [ims.] Yaprak sigaraları yapılan yer. ◆ Bu işte istihdam edilen kadın.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cigogne [ims.] Leylek, laklak. ◆ Valide. ◆ Uzun boylu zayıf kadın. ◆ Adliye dairesi, zaptiye dairesi. || **Dab de la** – Müddeî-i umumi.

Ciguë [ims.] Baldıran, şevkeran. ◆ Bu nebattan çıkan zehir. || – **aquatique** Su baldıranı.

Ci-joint,e [zm.] (mr. Ci)

Cil [imz.] Kirpik, müjgân, hüdüb. || – **s vibratiles** Ehdâb-i mütehezzize. || (nb.) Nebatatın kirpik gibi ince tüyleri, hüdüb.

Ciliaire [s.] (tşr.) Kirpiğe müteallik, hüdübî.

Cilice [ims.] Hıristiyanların ezâ-yı nefs için çıplak tenleri üzerine kuşandıkları kıldan mamul sert kuşak, zünnar. || (as.) Silisya kumaşı. (Mukaddemâ Silisya yani Adana vilayetinde nesc olunan bir nevi kıldan kalın kumaş, evvela muhâcimîn harp makinelerini ve mahsurîn duvarları muhafaza için birtakım maskeler yahut minderler imal ederler idi.) || (mec.) Sebeb-i ıztırap.

Cilié,e [s.] (nb.) Kirpik gibi ince tüyleri olan, müheddeb.

Cillé,e [s.] Kirpikli, müheddeb. ◆ Kapalı (göz).

Cillement [imz.] Göz kırpma, ihtilâc-ı ecfan.

Ciller [ft.] Göz kırpmak. ◆ Fena bir şey görmemek için gözlerini kapamak. || – **l'oiseau** Aydınlık görmesini men ile çırpınmaması için kuşun göz kapaklarını dikmek. = [fl.] Cüz'i kımıldanmak, hareket etmek, oynamak. ◆ Kirpiklerine ak düşmek.

Cillose [ims.] (t.) İhtizaz-ı cefn, tezâzül-i cefn.

Cimaise yahut **Cymaize** [ims.] Korniçin üst tarafındaki çıkıntılı çizgi, çerçeve başlığı.

Cimbex [imz.] (hyv.) Kayın ağacı böceği.

Cime [ims.] Sivri tepe, evc. ◆ Dağ tepesi, zirve, şâhika. || (mec.) Evc-i bâlâ. || **Les nymphes de la double** – Yunan esâtirine göre sanâyi-i nefise perileri. || (nb.) Kımme. (mr. Cyme)

Ciment [imz.] Çimento. || (mec.) Râbıta-i kaviye. || **à chaux et à** – Pek sağlam ve muhkem olarak. || – **hydraulique** Su çimentosu.

Cimenté,e [s.] Çimento ile yapılmış. || (mec.) Kavî, muhkem.

Cimenter [ft.] Çimento ile işlemek veya sıvamak. || (mec.) Tahkim ve takviye etmek.

Cimeterre [imz.] (Fârisî şemşîrden me'huz) Pala, bir nevi kılıç ki kabzasında siperliği, köprülüğü yoktur, uç tarafı daha geniş ve kesik olan iki ağızlı bir namluyu muhtevidir.

Cimetière [imz.] Mezarlık, mezaristan, makbere. || (mec.) Havası vahim mahal.

Cimicaire [ims.] Tahta kurusu otu.

Cimicide [s.] Tahta kurularını telef eden.

Cimier [imz.] (as.) Tepelik, miğfer tepeliği, sorgucu. ◆ Öküz hörgücü. ◆ Bazı hayvanat tepeliği.

Cimolé,e [s.] Killi.

Cimolithe [ims.] Leke çıkarmak için müsta'mel kil.

Cinabre [imz.] Zincifre. ◆ Kırmızı renk.

Cinara [ims.] Enginar cinsinin ism-i fennîsidir.

Cinarocéphales [ims. – cm.] (nb.) Enginar cinsinden olan nebatat, harşûfiyetü'r-re's.

Cincenelle [ims.] (bhr.) Yedek halatı, panya.

Cinchonifère [s.] Kına-kınayı hâvi.

Cinéfier [ft.] Kül hâline getirmek.

Cinématique [ims.] Mebhasi'l-harekât.

Cinématographe [imz.] Fotoğraf ile alınan elvah-ı müteâkibe-i hayat ve tabiatin adeseler ve elektrik ziyası ile aksettirilerek o levhaları göz önünde vuku buluyor gibi irâe etme, sinematograf.

Cinémique [ims.] (ht.) Mebhas-i harekât.

Cinéraire [s.] İhrak olunmuş meyyitin külünü hâvi. = [imz.] Ezmine-i kadîmede kadınların saç kıvıracakları maşayı teshin eden hizmetkâr.

Cinéraire [imz.] Fasîle-i huzmiyeden Ümit Burnu'na mahsus bir çiçek, kandiye otu.

Cinération [ims.] Küle tahvil, termid.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cinglais,e [i. – s.] Seylan Adası sekenesinden. = [imz.] Cezîre-i mezkûrede tekellüm olunan lisan.

Cinglage [imz.] (bhr.) Geminin yirmi dört saatte aldığı yol. (Eskidir.)

Cinglant,e [s.] Kamçılayan. ‖ (mec.) Sert, şedid.

Cinglement [imz.] (Gemi hakkında) Yol alma. ◆ Kırbaçlama.

Cingler [fl.] (Gemi hakkında) Yelken açıp yol almak. ◆ Yüzmek, su üzerinde ilerlemek. ◆ Kırbaç veya diğer yumuşak bir şeyle vurmak. ◆ (Rüzgâr ve yağmur hakkında) çarpmak, vurmak. ‖ (mec.) Yürümek, terakki etmek.

Cinglon [imz.] Kırbaç darbesi. ‖ (mec.) Şiddetli tenkit.

Cinnamique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı kırfe.

Cinnamome yahut **Cinname** [imz.] Dârû-yı Çin, kırfe.

Cinq (Huruf-ı sâiteden ve telaffuz olunmayan *h*'den evvel yahut kelimeden sonra bir vakf bulunursa *q* okunur, sâir hâllerde okunmaz.) Beş, hamse. ◆ Beşinci, hâmis. = [imz.] **Le – pour mois** Ayın beşi, ayın beşinci günü; **Le – pour cent** Yüzde beş faiz. ◆ Beş adet ve rakamı. ◆ Zar veya oyun kâğıdının beşlisi, penc.

Cinquain [imz.] (as.) Beşli muharebe nizamı. (Kadîmen müsta'mel bir tabir-i askerîdir.)

Cinquantaine [ims.] Elli kadar, bir ellilik. ◆ Elli yaşı. ◆ Bir vilâdet veya teehhülün veya diğer bir resm ve âyinin ellinci senesi. ‖ (as.) Ellilik bölük. (Eski bir tabir-i askerîdir.)

Cinquante Elli, hamsîn. ◆ Ellinci: **Page** – Ellinci sahife. = [imz.] Elli adet ve rakamı. Elli numaralı hâne. ‖ – **et un** Elli bir; – **deux** Elli iki ilh…

Cinquantenaire [imz.] Elli yaşında adam, ellilik. ◆ Bir resm ve âyinin ellinci senesi.

Cinquantenier [imz.] (as.) Ellibaşı. (Kadîmen müsta'mel bir tabir-i askerîdir.)

Cinquantième Ellinci. = [imz.] Ellide bir.

Cinquenelle [ims.] (as.) Bir nevi köprü halatı.

Cinquième [s.] Beşinci, hâmis. = [imz.] Beşte bir, hums. ◆ Ayın beşi, beşinci günü. ◆ Bir mektebin beşinci sınıfı şâkirdi. ◆ Evin beşinci katı.= [ims.] Bir mektebin beşinci sınıfı.

Cinquièmement [h.] Beşinci olarak, beşinci derecede, beşinci, hâmisen.

Cintre [imz.] (m.) Kemer, kantara. ◆ Kubbe. ◆ Kemer kalıbı, kemer önü. ‖ **Plein** – Daire şeklinde kemer, tam kemer. ‖ **Loges du** – Tiyatronun en üst locaları. ‖ (as.) Top lâlesi.

Cintré,e [s.] Kemerli, mukantar. ◆ Kubbe şeklinde.

Cintrer [ft.] Kemer veya kubbe yapmak, kemer veya kubbe şeklini vermek. ‖ – **en pogne** yahut sadece – Yakalamak.

Cipaye yahut **Cipaï** [imz.] (*pâ-ie*) (Fârisîden me'huz: sipahi) İngiltere'nin Hind'de yerliden teşkil etmiş olduğu asker, Hindli asker, sipahi.

Cipolin yahut **Cipollin** [imz.] Beyaz damarlı yeşil mermer. = [s.] **Marbre** – Kezâ.

Cippe [imz.] Başlıksız yarım sütun. ◆ Başlıksız küçük sütun.

Cirage [imz.] Parlatmak, lostra. ◆ Kunduranın boyatılması, parlatılması, lostra. ◆ Kundura boyası, boya balmumu. ◆ Balmumuna batırma, muşamma' yapma.

Circassie [ihs.] Çerkesistan.

Circassien,ne [i. – s.] Çerkesistan'a müteallik ve mensup olan. ◆ Çerkes. = [imz.] Çerkes lisanı.

Circassienne [ims.] Yün veya pamuktan mamul bir nevi ince kumaş.

Circée [ims.] Kankurutan otu, ışrık, mermahur.

Circinal,e yahut

Circiné,e [s.] (nb.) Kavs şekil ve suretinde, kavsî.

Circom yahut **Circon** ve **Circum** Latinceden me'huz kelimat-ı mürekkebe başında bulunup "etrafında" mânâsını beyan eder.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Circompolaire [s.] Küre-i arzın kutupları civarında bulunan. ◆ Kutuplara mensup, kutbî.

Circoncire [ft.] (Tasrif: *Je circoncis*, *nous circoncisons*; *je circoncisais*; *je circoncis*; *je circoncirai*; *je circoncirais*; *circoncis*, *circoncisons*, *circoncisez*; *que je circoncise*; *que je circoncisse*; *circoncisant*; *circoncis*,e.) Sünnet etmek, hatn.

Circoncis,e [s.] Sünnet olmuş, mahtun. || (mec.) Sâfî, hâlis. = [i.] Müslüman.

Circoncision [ims.] Sünnet, hitan. ◆ Nefs-i emmârenin kırılması. ◆ Hazret-i İsa'nın yevm-i hitanına müsâdif olan gün ki Hıristiyanların bir yortusudur. || – **du cœur** Meyliyat-ı nefsâniyenin zaptı. || – **de lèvres** Dilin zaptı, kötü sözlerden perhiz.

Circonférence [ims.] Daire, etraf, civar, mülhakat. ◆ Cesâmet-i beden. || (he.) Muhit-i daire. || (t.) Bedenin sath-ı haricîsi. || (mec.) Sathî. ◆ Hudut, gaye.

Circonflexe [s.] Eğri büğrü, çarpık. ◆ Med işaretine (^) ve bu işareti hâmil olan harf-i sâite ıtlak olunur; **Accent** – Med işareti; **un** *â* – Med işaretli bir *â* harfi. || (he.) Muhit-i mün'akis. = [imz.] (^) Med işareti.

Circonlocution [ims.] Doğrudan doğruya ifadesi muvâfık-ı de'b-i edeb olmayan bir şeyi âhar tabirat ve ifâdat ile beyan etme.

Circonscription [ims.] Mahdûdiyet. ◆ Bir cisim veya mesafenin hududunu tahdid eden daire. ◆ Hudut, müntehâ. ◆ Taksimat-ı mülkiye ve askeriye ve rûhâniyenin beheri, daire. || – **d'un tribunal** Bir mahkemenin daire-i hükmü. || – **d'une province** Dâhil-i daire-i vilayet. || (he.) Haricen tahtit. || (as.) Devâir-i muhtelife-i askeriyeden beheri. (Mesela: Ahz-ı asker muamelatı için memâlik-i mahrûse-i Osmâniye altı Ordu-yı Hümâyûn dairesine ve her Ordu-yı Hümâyûn dairesi dört fırka dairesine ve ilâ âhire inkısam eder ki bunların her biri birer askerî dairesi teşkil eder.)

Circonscrire [ft.] (*écrire* gibi tasrif olunur) Tahdid etmek, hudut tayin etmek. || (he.) Haricen tahtit etmek. || **Se** – Mahdud olmak, tahdid olunmak.

Circonscrit,e [s.] Mahdud, hududu muayyen. ◆ Az, mahdud. || (t.) Dairesi mahdud çıban yahut şiş, mahdud. || (he.) Haricî.

Circonspect,e [s.] (*spè* yahut *spèk* yahut *spèkt* okunmak da câizdir) İhtiyatlı, mutabassır, mütenebbih. ◆ Temkinli ve esrarı ketm eden. ◆ İhtiyatkârâne, mutabassırâne.

Circonspection [ims.] İhtiyat, basiret, intibah. ◆ Temkin ve ketm-i esrar.

Circonstance [ims.] Hâl, keyfiyet. ◆ Fırsat, tesadüf. ◆ Vakt ü hâl, ahvâl. || (hk.) Esbab; – **s aggravantes** Esbab-ı müşeddide; – **s atténuantes** Esbab-ı muhaffife. || **Les** – **s de la cause** Karâin-i hâliye. || – **s et dépendances** Levâhık u tevâbi'.|| **Loi de** – Vakt ü hâle göre tanzim olunmuş muvakkat nizam. || **Pièce de** – Tevellüd, teehhül yahut muzafferiyet gibi bir vaka üzerine söylenen şiir yahut yazılan tiyatro. || – **accessories** Ahvâl-i müteferria. || **Dans la** – **Actuelle** Bu bâbdaki. || **En cette** – Bu sırada, bu mevkide. || (as.) – **s de guerre** Ahvâl-i harp, ahvâl ve vekayi-i harbiye.

Circonstancié,e [s.] Ahvâl ve esbabıyla beraber mufassal (nakil ve ifade).

Circonstanciel,le [s.] Vakt ü hâle veya tesadüf ve fırsata tâbi. || (sr.) Cümlenin mütemmimatından olan hâl ve zarf vesâire: **Complément** – Bir cümlede vakit ve hâl beyan eden kelime ki hazfı takdirde cümlenin mânâsına halel gelmez.

Circonstancier [ft.] Bir şeyin ahvâl ve esbabını beyan etmek, tafsilat ve izahat-i lâzımesiyle anlatmak.

Circonvallation [ims.] (as.) Taht-ı muhâsarada bulunan bir mevkiin hariçle turuk-ı ihtilâtını kesme. || **Ligne de** – Muhit-i mukabil. || – **fortifiée** Müstahkem muhit-i mukabil. || – **continue** Muttasıl, mütemadî muhit-i mukabil.

Circonvaller [ft.] (as.) Muhit-i mukabil ile ihâta etmek, çevirmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Circonvenir [ft.] (*venir* gibi tasrif olunur.) İhâta etmek, etrafını almak. ◆ İğfalat ve tezviratla aldatmak, celbeylemek.

Circonvention [ims.] Dolap kurma, tezvirat.

Circonvenu,e [s.] İhâta olunmuş. ◆ İğfal olunmuş.

Circonvoisin,e [s.] Hem-civar, mütecâvir; **Les peuples – s** Akvam-ı mütecâvire.

Circonvolution [ims.] Bir merkez-i müşterekin etrafında müteaddid devirler mecmûu, devrat-ı mütetâbia. || (tşr.) Teâric, devrat-ı mütetâbia; **– s cérébrales** Teâric-i dimağiye; **– s intestinales** Teâric-i miâiye. || (m.) Helezonî sütunun devreleri.

Circuit [imz.] Daire, devr, devre, havl, havza, çevre. ◆ Havâli. ◆ Dolaşma, devr. || **– de paroles** Mukaddemat ve temhidat-ı iradî, sözü dolaştırma.

Circulaire [s.] Daire şeklinde, dairevî, müdevver, müstedir. ◆ Daire teşkil eden. ◆ Elden ele geçen, tedavül eden. || (mec.) Müteâkiben tekrar eden. || **Argument** – Devr ve teselsülü müntic delil. = [ims.] yahut **Lettre** – Tahrirat-ı umumiye, tamîmen yazılan beyannâme, emirnâme vesâire. = [imz.] (crh.) Lifâfenin bir devri. || (as.) **– de tir** Endaht müstediri. || (r.) **Nombres – s** A'dâd-ı müdevvere. || (hy.) Müstedir: **Mouvement –** Hareket-i müstedire.

Circulairement [h.] Daire suretinde olarak, devrederek, müstediren.

Circulant,e [s.] Deveran eden, cevelân eden. ◆ Mütedâvil, münteşir.

Circulation [ims.] Deveran, cevelân. ◆ Tedavül. ◆ İntişar, şuyû. ◆ İştihar, marufiyet. ◆ Gidip gelme, âmed ü şüd , mürur u ubur. || **– du sang** yahut yalnız – Deveran-ı dem. || **Billet de** – Demir yolu üzerinde âmed ü şüde salâhiyet veren bilet, paso. || **Mettre en** – Meydan-ı tedavüle ihraç etmek. || (ma.) **Droit de** – Müskirat-ı mürüriye resmi.

Circulatoire [s.] (tşr.) Deveran-ı deme müteallik, deveranî. || (cr.) **Mouvement** – Hareket-i devriye.

Circuler [fl.] Dönmek, devretmek. ◆ Mürur u ubur etmek. ◆ Gidip gelmek, dolaşmak, cevelân etmek. ◆ Yaşamak, imrar-ı hayat etmek. ◆ Elden ele gezmek, tedavül etmek, mütedâvil olmak. ◆ İntişar etmek, şuyû bulmak. ◆ (Hava hakkında) Değişmek, cereyan etmek.

Circumduction [ims.] (*kon*) (tşr.) Hareket-i mahrûtiye.

Circumnavigateur [imz.] (*kon-na*) Gemi ile bir yeri veya küre-i arzı devreden gemici.

Circumnavigation yahut **Circonnavigation** [ims.] Bir yeri veyahut küre-i arzı gemi ile devretme, devr-i bahrî. || (mec.) Hayat, vücud, reviş-i dâimî.

Cire [ims.] Balmumu. ◆ Mum, şem'. ◆ Kulak kiri. || **– à cacheter** yahut **– d'Espagne** yahut sadece – Mühür mumu. || **– vierge** Erimemiş balmumu. || **– végétale** Bazı nebatattan çıkan muma müşâbih bir madde, şem'-i nebatî. || (hyv.) Gışâ-yı şem'î. || **De** – Tamamıyla uygun (esvab vesâire). || **– mole** Pek yumuşak tabiat. ◆ Mesleksiz ve mütelevvin adam. || **Comme de** – Tam münasip vaktinde. || **Ailes de** – İtimat edilmeyecek şey.

Ciré,e [s.] Mumlanmış. ◆ Parlatılmış, boyanmış (ayakkabı). || **Toile – e** Muşamma'.|| **Cela glisse ou coule comme sur toile – e** Bu hiçbir tesir hâsıl etmiyor.

Cirer [ft.] Balmumu sürmek yahut balmumuna batırmak, mumlamak. ◆ Lostralamak. || **– la botte à quelqu'un** Birisine temelluk etmek, müdâhene eylemek.

Cireur [imz.] Kundura boyacısı.

Cirier [imz.] Balmumcu. ◆ Mumcu. || (tt.) Mum ağacı, şecerü'ş-şem'.

Ciroène [imz.] Şarap ile balmumundan mürekkep bir merhem.

Ciron [imz.] Peynirde ve unda bulunan küçük böcekler, kurtlar. || (mec.) İktidarsız, âciz adam.

Cirque [imz.] At cambazı ve cambazhâne. ◆ At cambazlığı vesâir oyunlar icrasına mah-

sus müdevver meydan. ◆ Koşu meydanı, müdevver meydan. ◆ Dağlarla muhat ova.

Cirre yahut **Cirrhe** [imz.] (nb.) Asma filizi, bıyığı, sülük. (*vrille* dahi denilir.)

Cirheux,se [s.] (nb.) Asma filizi, bıyığı gibi sarılır telli olan veyahut o şekilde bulunan, şibh-i sülük, sülükiyü'ş-şekl, zâtü's-sülük.

Cirripède [imz.] (tt.) Zâtü'r-riclü's-sülükiye.

Cirrus [imz.] (*s* okunur) Hafif tüyler şeklinde görünen bulut, zenebü'l-hirre.

Cirure [ims.] Balmumundan yapılmış cilâ.

Cis [d.] Bazı kelimelerin başına girip "beri taraf" mânâsını beyan eder.

Cisaillé,e [s.] Demirci makası ile firzil ile kesilmiş (kalp akçe vesâire).

Cisailler [ft.] Kalp ve eksik meskûkât vesâireyi kesmek, kırpmak.

Cisailles [ims. – cm.] Demirci makası, firzil.

Cisalpin,e [s.] Roma şehrine nispeten Alp silsilesinin berisinde bulunan.

Ciseau [imz.] Ağaç, taş, maden vesâire oymaya mahsus kalem, minkaş. ◆ Kalemle işlenen sanat. ◆ Böyle bir sanattaki maharet. ◆ Heykeltıraşlık. ‖ – **à froid** Oyma kalemi, mil, keski.

Ciseaux [imz. – cm.] Makas, mıkraz.

Ciselage [imz.] Kalemle oyma, işleme.

Ciselé,e [s.] Kalemle işlenmiş, oyulmuş. ◆ Nezaket ve rikkat tasviri ile gayet ince yapılmış bir resme benzeyen. ◆ Gayet dikkat ve maharetle işlenmiş, üzerinde çalışılmış.

Ciseler [ft.] Kalemle işlemek, oymak. ◆ Vâzıh ve muayyen bir şekil vermek. ◆ Kemâl-i vuzuh, nezaket ve rikkat ile çalışıp meydana getirmek.

Ciselet [imz.] Hakkâk, kuyumcu, tüfenkçi kalemi, oyma kalemi.

Ciseleur [imz.] Maden hakkâki, oymacı, kalemkâr. ‖ Tafsilattaki vuzuh, sıhhat ve rikkat ile temayüz eden muharrir.

Ciselure [ims.] Oymacılık, maden üzerine nakş. ◆ Oyma işi mamulatı. ◆ Tam, vâzıh, güzel bir şekil. ◆ Tafsilatta vuzuh, nezaket ve rikkat.

Cisoire [ims.] Ayaklı makas.

Ciste [imz.] Lâden otu, çiçeği.

Ciste [ims.] (Âsâr-ı atîkada) Sepet. ◆ Zembil.

Cistées yahut **Cistacées** veyahut **Cistoïdes** [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i lâdeniye.

Cistophore [ims.] Yunan-ı kadimde yortu günlerinde bir sepet götüren kız. = [imz.] İçinden bir yılan çıkan sepet tasvirini hâvi kadim Yunan sikke yahut madalyası.

Cistre [imz.] Kadim bir nevi mızıka aleti ki lavtaya benzer.

Citadelle [ims.] İç kale. ◆ Hisar, hısn. ◆ Merkez-i esasî. ‖ (mec.) Müdafaa yahut hücum edilen şey.

Citadin,e [i.] Şehrî, ehl-i belde, yerli ahali. ◆ İtalya'da sâdegân sınıfına mensup olmayan adam. = [s.] Şehrîlere mahsus.

Citateur [imz.] Nâkil, râvi. ◆ Rivâyat ve nakliyyat mecmuası.

Citation [ims.] Nakil, rivayet, kitaplarda istişhad için sâir kitaplardan alınan fıkra. ◆ Mahkemeye davet, ihzar. ◆ İhzar, celp, davet. ◆ Davetnâme, celp tezkeresi.

Cité [ims.] Zaman-ı kadimde kendi kavânîniyle idare olunan memleket, beled. ◆ Başlıca kasaba, şehir, medîne, belde. ◆ (Lisan-ı şiirde) Memleket. ◆ Bir büyük şehrin en eski ve iptidâi kısmı, merkezi. ◆ Bir şehir ahalisinin heyeti, ehl-i belde. ◆ Sokağa bir müşterek kapıları olarak bir dairenin içinde bulunan evler, dükkânlar mecmûu, çarşı. ‖ **Droit de** – Hukuk-ı medîne. ‖ **La – sainte, céleste** Semâvat, arş u kürsî. ‖ **La sainte** – Kudüs. ‖ **La – future** Cennet, âhiret. ‖ **La grande** – Pâyitaht.

Citer [ft.] Bir müddeânın ispatı için meşâhirin efkâr ve akvâlini nakil ve îrad etmek, istişhad etmek. ◆ Fikir veya kavli naklolunan muharrir veya kitabın ismini zikretmek. ◆ Şâyan-ı ehemmiyet bir şey veya şahsı zikir, beyan etmek, parmakla göstermek. ‖ (hk.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Mahkemeye şahit getirmek. || – **son auteur** Bir haberi, malumatı kimden istihsal ettiğini söylemek. || **Se** – Kendi fazâilinden bahsetmek, kendini numûne-i imtisal makamında göstermek.

Citérieur,e [s.] Beriki, beri taraftaki, bize daha yakındaki.

Citerne [ims.] Sarnıç, su haznesi.

Citerneau [imz.] Yağmur sularının sarnıca girmezden evvel geçip süzülmesine mahsus küçük sarnıç, tasfiye haznesi.

Cithare [ims.] Eski Yunanların bir nevi rebabı, kitara. ◆ Rebab.

Citigrade [s.] (tt.) Pek çabuk yürüyen, serî'ü'l-meşy.

Citoyen,ne [i.] Bir şehrin ahalisinden, şehrî. ◆ Hukuk-ı medîneye nâil ahalinin beheri. ◆ Hemşehri. || **Bon** – Kavânîne mutî adam. || **Grand** – Devlet ve memlekete sadık, hamiyet ve gayret-i vataniye sahibi. || **Garde** – Vaktiyle *Garde nationale* yerine milis asâkiri mânâsıyla müsta'mel idi. || – **de Genève** Muasırları tarafından Jan Jak Ruso'ya[136] verilen lakap. = [s.] Sadık-ı mülk ve devlet, hamiyetli.

Citrate [imz.] (k.) Hâmız-ı limon ile bir esastan mürekkep milh, limoniyet. || – **de magnésie** Limon tuzu.

Citrin,e [s.] Limon renginde, limonî. = [imz.] Limonî renk.

Citrine [ims.] Limon yağı.

Citrique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı limon.

Citron [imz.] Limon. = [s.] Limon renginde, limonî. (Müzekker ile müennesi birdir.)

Citronné,e [s.] Limonlu.

Citronelle [ims.] (nb.) Oğul otu.

Citronner [ft.] Limon sıkmak, limon suyu ilave etmek.

Citronnier [imz.] Limon ağacı.

136 *Jean-Jacques Rousseau.*

Citrouille [ims.] Helvacı kabağı, yaktin. || (mec.) Ahmak, balkabağı.

Civadière [ims.] (bhr.) Cıvadra yelkeni.

Cive yahut **Civette** [ims.] Bir nevi sarımsak. (*Cibouilette* dahi denilir.)

Civet [imz.] Soğanlı tavşan vesâire yahnisi.

Civette [ims.] (Arabî zebad'dan me'huz) Misk kedisi, zebad. ◆ Bu hayvandan çıkan misk, zebad miski.

Civette [ims.] (mr. Cive)

Civière [s.] Yük veya hasta nakline mahsus el teskeresi, yük teskeresi.

Civil,e [s.] Şehrî, beledî, medenî. ◆ Askerî ve rûhânînin gayrı, mülkî, sivil. || (mec.) Nazik, zarif, terbiyeli. || **État** – Ahvâl-i medeniye, herkesin mensup bulunduğu sınıf ve taallukatı, sicill-i ahvâl. || **Officier de l'état** – Sicill-i ahvâl müdürü. || **Droits** – **s** Hukuk-ı medeniye, efrad-ı ahaliden birinin müstehak olduğu hukuk. || **Partie** – **e** Hukuk-ı şahsiye davacısı, müddeî-i şahsî. || **Tribunal** – Hukuk mahkemesi. || **Services** – **s** Hıdemat-ı mülkiye. || **Intérêts** – **s** Mahkûm tarafından müddeî-i şahsîye verilen tazminat, diyet. || **Mort** – **e** Müebbed hukuk-ı medeniyeden mahrumiyet. || **Droit, code** – Kanun-ı medenî. (Bizde: Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye.) || **Actes** – **s** Sicill-i ahvâl muamelatı. || **Emploi** – Memuriyet-i mülkiye. || **Autorités** – **es** Memurîn-i mülkiye. || **Mariage** – Avrupa'da nikâh-ı medenî ki memurîn-i rûhâniyeye müracaat edilmeksizin yalnız belediyece muamelatı bi'l-icra akdedilir. || **Liste** – **e** Hazîne-i hâssa. = [imz.] Hukuk (cinâyat mukabili). ◆ Askerînin gayrı, başıbozuk, sivil.

Civilement [h.] Medenî veya mülkî olarak, başıbozukça, sivil gibi. ◆ Hukuk kanununa tevfikan. ◆ Hukuk-ı medeniyeyi hâiz olarak. || (mec.) Zarafetle, nazikâne. || **Être responsable** Mes'ul bi'l-mâl olmak.

Civilisable [s.] Kabil-i temdin ve temeddün. ◆ İnsana alıştırılması mümkün, kabil-i te'nis.

Civilisateur,trice [s.] Medeniyete îsal eden, medeniyet-bahş, mümeddin.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Civilisation [ims.] Medeniyete îsal, temdin. ◆ Medeniyet, hadariyet, temeddün.

Civilisé,e [i. – s.] Medeniyet ve hadariyete nâil, mütemeddin. ◆ Talim ve terbiye görmüş.

Civiliser [ft.] Medeniyete îsal etmek, temdin etmek. ◆ Nazikleştirmek, kabalığını gidermek. ◆ Dövmek, te'dib etmek. ◆ (Bir davayı) Hukuktan addetmek. ‖ Se – Hadariyete nâil olmak, temeddün etmek. ◆ (Müstehziyâne) Akvam-ı mütemeddinenin fazâyihine münhemik olmak. ◆ Kesb-i zarafet etmek, nazikleşmek. ◆ Hukuktan addolunmak, cinayetten hukuka tahvil olunmak ve (mec.) uzlaşmak.

Civiliste [imz.] Kanunun hukuk kısmıyla mütevaggıl bulunan âlim.

Civilité [ims.] Naziklik, zarafet. ‖ – puérile, et honnête (Çocuklara nazikâne muamelatı ve merasim-i zarafeti öğretmeye mahsus eski bir kitaba telmihen) Nezaket. ◆ Zarafet: Il n'a pas lu la – puérile et honnête Zarafetten ve nazikâne muamelattan haberi yoktur. = [cm.] Zarifâne muamelat, iltifat, ikram.

Civique [s.] Medenî. ◆ Beledî, memlekete mensup-müteallik; Droits – s Hukuk-ı medeniye. ◆ Vatan-perverâne, hamiyet-mendâne; Vertus – s Fazâil-i hamiyet-mendâne. ‖ Couronne – Eski Romalılarda can kurtarana verilmesi mutad bulunmuş olan tâc-ı iftihar. ‖ Garde – Milis asâkiri.

Civisme [imz.] Hubb-ı mülk ve devlet, hamiyet-i vataniye.

Clabaud [imz.] Sarkık kulaklı ve avda vakitsiz havlar zağar. ‖ (mec.) Bilâ-sebep iştikâ eden, birini tevbih eden adam.

Clabaudage [imz.] Zağarın avda havlayışı. ◆ Sebepsiz bağırıp çağırma, hırlama.

Clabauder [fl.] (Zağar hakkında) Avda vakitsiz ve sebepsiz havlamak. ◆ Hırlamak, herkesle bilâ-sebep nizâ etmek.

Clabauderie [ims.] Sebepsiz bağırıp çağırma, hırlama, yaygara.

Clabaudeur,se [i.] Avda mahalsiz havlayan zağar, sebepsiz bağırıp çağıran adam, kavgacı, gürültücü.

Claie [ims.] Toprak kalburu; Passer à la – (Toprağı) böyle bir kalburdan geçirmek. ◆ Küfe, sepet. ◆ Kafes. ◆ Çit. ‖ (as.) Çit örgüsü. ‖ Traîner sur la – (mec.) Tahkir ve terzil etmek.

Claim [imz.] Altın madeni damarlarını hâvi arazi.

Clair,e [s.] Aydınlık, münevver, ziyadar. ◆ Parlak, cilâlı, perdahtlı. ◆ Açık, koyu olmayan; Vert – Açık yeşil; Brun – Açık kestane renginde, buğdayî. ◆ Şeffaf. ◆ Berrak, bulanık olmayan. ◆ Sâfi, temiz. ◆ Açık, berrak (hava). ◆ Seyrek. ◆ Yumuşak, gevşek. ◆ Vâzıh, açık, âşikâr. ‖ (ms.) İnce (ses). Çabuk fark ve temeyyüz eden, açık (zihin). ‖ Œuf – Tohumsuz yumurta. ‖ Eau – e İçine şarap yahut sâir bir mâyi karışmamış sâfi su. ‖ Ne faire que de l'eau – e Muvaffak olmamak. ‖ Feu – Harlı ateş, harbî ateş. = [imz.] Aydınlık, ziya. ◆ Açık renk. ◆ Resmin ziyalı ve aydınlık kısmı. ◆ Ormanın seyrek yeri. ◆ Bir kumaşın üzülüp de incelmiş yeri. ‖ – de lune Mehtap. ‖ Faire – Aydınlık, gündüz olmak. ‖ Tirer un liquide au – Bir mâyii durdurarak süzmek. ‖ Tirer une affaire au – Bir işi etrafıyla tahkik ve tetkik ve istîzah etmek. ‖ Mettre le sabre au – Kılıç çekmek. ‖ – et net Her masraf çıktıktan sonra. ◆ Hiç saklamaksızın, doğruca, açıktan açığa. ‖ [h.] Açık olarak, âşikâr. ◆ Seyrek.

Claire [ims.] Şeker vesâire tasfiyesinde müsta'mel kül ve yanmış kemik, remad-ı magsûl. ◆ Şeker tasfiye kazanı. ◆ Temiz ve berrak olan durgun su.

Clairement [h.] Açıktan açığa, âşikâre, muvazzahan.

Clairet [imz. – s.] Açık al renginde (şarap). = [imz.] Şekerli şaraba katılan kokulu nebatat suyu. ◆ Açık renkte kıymetli taş.

Clairette [ims.] Fransa'nın cenubunda çıkan bir nevi beyaz şarap. ◆ Beyaz üzüm. ◆ İpek

böceklerine ârız olup şeffaf olmalarını mûcip bir hastalık. ◆ Frenk salatası nevi.

Claire-voie [ims.] Parmaklıkla veya hendekle mesdud kapı, geçit. ◆ Kafeskârî parmaklık. ◆ Seyrek dokunmuş (cm. des *claires-voies*). || **à** – Açık ve seyrek olarak.

Clairière [ims.] Ormanın ağaçsız, açık veya ağaçları seyrek mahalli, ferve. ◆ Mensûcatın seyrek yeri.

Clair-obscur [imz.] Resimde ziya ve gölge yani karanlık veya aydınlık verme usulü, bunların şiddetli olarak gösterilmesi, muzlim ve mûzî. ◆ Bu vechile tersim olunmuş resim. || (mec.) Müphem, gayr-ı muayyen hâl. (cm. des *clairs-obscurs*)

Clairon [imz.] Boru. ◆ Boru-zen, borazan. ◆ Surna, zurna. ◆ Zurnacı. || (mec.) Tahrik eden. ◆ Cidâl-cû.

Clairsemé,e [s.] Seyrek, tek tük bulunan. ◆ Nâdir.

Clairvoyance [ims.] Basiret, ferâset, kiyâset.

Clairvoyant,e [s.] İyi ve açık gören (Bu mânâda eskidir.) || (mec.) Anlayışlı, ferâsetli, ehl-i basiret, mutabassır.

Clameur [ims.] Şikâyet, gürültü, velvele, feryat.

Clampin,e [s.] Tembel, haylaz. ◆ Topal.

Clan [imz.] İskoçya ile İrlanda vesâir bazı memlekette zâdegândan birinin riyâseti tahtında bulunan kabile. ◆ Aynı sınıf ve mesleğe mensup adamlar heyet-i mecmuası.

Clandestin,e [s.] Gizli, saklı, hafî, mahfî.

Clandestine [ims.] (nb.) Toprağın içinde ve ağaç köklerinde veya nem-nâk mahallerde neşvünemâ bulan mavi ayrık. (*herbe-cachée* dahi denilir.)

Clandestinement [h.] Gizlice, hafiyen.

Clandestinité [ims.] Mahfilik. ◆ Mektumluk. ◆ (hk.) Hafâ.

Clapet [imz.] Nefesle çalınan çalgı sübabı. ◆ Zemberekli tapa. || – **de pompe** Tulumba sübabı.

Clapi,e [s.] Bir deliğe sokulup saklanmış.

Clapier [imz.] Ada tavşanı deliği, ini, yuvası. ◆ Ada tavşanı beslemek için yapılmış yer. || (crh.) Cerahat haznesi, hazne-i kayh.

Clapir [fl.] (Ada tavşanı hakkında) Bağırmak. ◆ Ada tavşanı gibi bağırmak. || **Se** – (Ada tavşanı hakkında) Deliğine sokulmak. ◆ Bir deliğe sokulup saklanmak.

Clapotage yahut **Clapotis** [imz.] Dalgalanma, çalkantı. ◆ Dalga veya akıntı gürültüsü. ◆ Buna müşâbih gürültü.

Clapotant,e [s.] Dalgalanan, çalkanan.

Clapoter [fl.] (Deniz ve göl hakkında) Çalkanmak, çalkantı etmek, dalgalanmak.

Clapoteux,se [s.] Çalkantılı, dalgalı.

Clapotis [imz.] (mr. Clapotage)

Clappement veya **Clapement** [imz.] Dili damağa takarak ses çıkarmak, dil çatlatmak. ◆ Dudaklar birbirinden ayrılıp açılırken çıkan ses.

Claquade [ims.] Birbirini müteakip silleler, şamarlar.

Claque [ims.] Sille, şamar, tokat. ◆ El çırpma. ◆ Tiyatroda el çırpmak için ücretli adamlar. ◆ Na'leyn. || **Prendre ses cliques et ses – s** Derhal, süratle gitmek. || (as.) Şakırdak. (kırbaç şakırtısına müşâbih bir ses veren bir musiki aleti.)

Claque [imz.] Basılıp açılan bir nevi şapka.

Claqué,e [s.] Tokat yemiş. ◆ Alkışlanmış. || **Souliers – s** Alt kenarları sahtiyanla kaplanmış kadın kundurası.

Claquedent [imz.] Fakir, sefil ve sergerdân. ◆ Lafazan, çalçene.

Claquement [imz.] Şakırtı, takırtı. ◆ Şakırdatma. || – **des dents** Dişlerin soğuktan veya korkudan birbirine çarpması, tasfif-i esnan. || – **des mains** El çırpması.

Claquemuré,e [s.] Hapsolmuş, tıkılmış. ◆ Mahsur, münhasır.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Claquemurer [ft.] Kapamak, dar bir mahalde hapsetmek. || **Se** – Kapanmak. ◆ Hasrolunmak, münhasır kalmak.

Claquer [fl.] Şakırdamak, şaklamak. ◆ Çakırdamak, takırdamak. ◆ El çırparak tahsin etmek, el çırparak alkışlamak. ◆ Satmak, sille vurmak. ◆ Yemek yemek. ◆ Ölmek. || **Faire – son fouet** Azamet takınmak, azamet satmak. = [ft.] **Faire** – Şakırdatmak.

Claquet yahut **Cliquet** [imz.] Değirmen çakıldağı. || **Aller comme le – d'un moulin** Lâ-yenkatı' gevezelik etmek.

Claqueter [fl.] (*jeter* gibi tasrif olunur) (Leylek hakkında) Lak lak etmek, gagasını takırdatmak. ◆ (Tavuk hakkında) Gıdaklamak.

Claquette [ims.] Müteharrik değneklerden müteşekkil bir alet ki birbirine çarpıldığı vakit ses çıkartır, şakşak. ◆ Buna benzer çocuk oyuncağı, cırcır. ◆ Kapandıkça ses çıkarır ve çocukların dikkatini celp için mükâtebede müsta'mel iki tahta parçasından ibaret cüz kabı. ◆ Kartvizit vaz'ı için cüzdan. || (mec.) Pek ziyade geveze adam.

Claqueur [imz.] Tiyatro ve emsali oyunlarda ücretli alkışlayıcı, el çırpıcı. || (mec.) Herşeyi beğenip tahsin eden şahıs.

Claret [imz.] Koyu renkli kırmızı şarap. ◆ İngilizlerin Bordo[137] şarabına verdikleri isimdir.

Clarette [ims.] Beyaz bir şarap.

Clarière [ims.] (bhr.) Kum tabakalarıyla büyük buz parçaları arasındaki geçit.

Clarification [ims.] Mâyiin durdurularak süzülmesi, tervik, tasfiye.

Clarifié,e [s.] Süzülmüş, tervik olunmuş.

Clarifier [ft.] Bulanık bir mâyii berrak hâline getirmek, süzmek, tervik etmek. ◆ Tasfiye etmek, temizlemek.

Clarine [ims.] Hayvanların boynuna takılan çan, çıngırak.

Clarinette [ims.] Klarnete, kıraneta. ◆ Klarnete çalan çalgıcı, klarneteci. || (as.) Kıranetacı nefer.

Clarisse [ims.] Sent Kler[138] tarik-i ruhbanîsine mensup rahibe.

Clarissime [imz.] Mukaddemâ Rum İmparatorluğu'nda büyük zevâta verilen unvandır.

Clarté [ims.] Aydınlık, ziya, ışık, nur. ◆ Berraklık, şeffaflık. ◆ Açıklık, safvet, vuzuh. ◆ Parlaklık, cilâ, perdaht. ◆ Meşale. || (ed.) Vuzuh, selâset. ◆ (Lisan-ı şiirde) Semâ, fezâ. || (mec.) Şöhret. ◆ Zekâ, irfan. || **La – du jour** yahut sadece – Hayat.

Clas (mr. Glas)

Classe [ims.] Sınıf, sıra. ◆ Takım, zümre. ◆ Mertebe, rütbe. ◆ Nişan rütbesi. ◆ Sunuf-ı ahalinin beheri, esnaf. ◆ Bir senenin esnanı, bir senenin kura efradı. ◆ Mektep sınıfı. ◆ Bir sınıf şâkirdanı. ◆ Dershâne. ◆ Koğuş. ◆ Yevmî ders. ◆ **Faire ses – s** Derslerine çalışmak. || (tt.) Sınıf, fasıl. || (as.) Sinn-i mükellefiyete dâhil olan efrad; – **de recrutement** Askere ahz olunan efrad, kura efradı; – **de natation** Sibâhat sınıfı; – **s tactiques** Ta'biye sınıfları; – **d'école de soldats** Nefer talimi sınıfı, nefer talimi gören efrad; –**d'école de peloton** Takım talimi sınıfı, takım talimi yapan askerler; – **d'école de bataillon** Tabur talimi sınıfı, tabur talimi icra edenler; – **hiérarchique** Sınıf rütebi. (Bu makamda – *d'officiers*: Zâbitan sınıfı dahi denir.) || **Rentrée des – s** Bir tatilden sonra şâkirdanın tekrar mektebe devama başlamaları. ◆ Sene-i tedrisiye iptidâları.

Classé,e [s.] Sınıflara münkasim, tasnif ve tertip olunmuş. ◆ (Makam-ı zemmde) Bir hükm-i kat'i peydâ olmuş.

Classement [imz.] Sınıflara taksim, tasnif, tanzim, tertip, sıralama.

Classer [ft.] Sınıflara taksim etmek, tasnif ve tanzim, tertip etmek. ◆ Add ü itibar etmek.

137 Fr.: *Bordeaux*.

138 *Sainte Claire*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

◆ Ahz-ı mevki ettirmek. ◆ Kaydetmek. || Se – Sunufa taksim olunmak. ◆ Add ü itibar olunmak. ◆ Teâlî etmek. ◆ Ahz-ı mevki eylemek.

Classeur [imz.] Evrak vaz'ına mahsus göz, kâğıt rafı.

Classificateur [imz.] Sınıflara taksim eden, musannif, nâzım.

Classification [ims.] Sınıflara taksim, bir şeyin sınıf itibariyle taksim ve tanzimi, tasnif. || (as.) Tasnif; – des marches Yürüyüşlerin tasnifi.

Classifier [ft.] Sınıflara taksim etmek, sınıf itibariyle tanzim ve tertip etmek.

Classique [s.] Mektep sınıflarına müteallik; Livres – Kütüb-i tedrisiye. ◆ Edebiyatta dersle okunan ve numûne ittihaz olunan (kitap). ◆ Müsteşhidattan ma'dud olacak derecede meşhur kitap. ◆ Böyle kitaplar sahibi olan (muharrir). ◆ Böyle kitapları bulunan (lisan). ◆ Gerek zevk, gerek safvet itibariyle nokta-i mükemmeliyete vâsıl olmuş lisan, sanat, devre-i edebî hakkında söylenir. ◆ Yunan-ı Kadim ile Romalıların âsâr-ı edebiyesini on yedinci asır muharrirlerinin yaptıkları gibi taklit esası üzerine müesses (edebiyat). ◆ Kaideye, usule, âdete muvâfik, mutabık. || Langues – s Fransızca'ya nispetle Latin ve Yunan lisanları. || Auteurs – s Âsârıyla istişhad olunan müellifin. || Œuvres – s Musannefat-ı edebiye-i kadîme. ◆ Eskiden beri müsta'mel olan: Mets – s Et'ime-i marufe. || Terre – Edebiyat-ı atîka yeri olan Yunan ve Roma. = [imz.] Edebiyatta numûne ittihaz olunacak kitap ve böyle kitaplar muharriri. ◆ Fransa'da edebiyat-ı atîka tarzına yani on yedinci asır muharrirlerinin yaptıkları gibi Roma ve Yunan âsâr-ı kadîmesini taklit fikrine tâbi muharrir. ◆ Edebiyatta usul-i kadîme taraftarı. (Zıddı: *Romantique*)

Clatir [fl.] (Avını takip eden zağar hakkında) Birbirini müteakip havlamak.

Claude [imz. – s.] Budala, ebleh.

Claudication [ims.] Aksama, aksayış, topallama, arec.

Clause [ims.] Şart, madde, bent, fıkra. || – s d'un traité Bir muâhedenin ahkâm ve şerâiti.

Claustral,e [s.] Manastıra müteallik veya şâyan (cm. *claustraux*)

Claustration [ims.] Bir manastıra veya dar ve muhafazalı bir mahalle kapayış, hapis.

Clavé,e [s.] Çivi şeklinde.

Claveau [imz.] yahut **Clavelée** [ims.] Koyunların sakağı illeti, cederî-i ağnam.

Claveau [imz.] (m.) Kemer veya köşe taşı, kapak taşı.

Clavecin [imz.] Bugün yerine piyano kaim olan eski bir nevi çalgı, klavsen. || (mec.) Alet, vasıta-i icra .

Claveciniste [imz.] Klavsen denilen eski bir çalgıyı çalan kimse.

Clavelé,e [s.] Cederî-i ağnam illetine uğramış (koyun vesâire).

Clavelée (mr. Claveau)

Claveliser [ft.] Cederî-i ağnam illetinden hayvanatı vikaye için telkih etmek.

Clavette [ims.] Ucu delikli bir büyük çiviye geçirilmeye mahsus demir kama, kama çivi.

Clavicorde [imz.] Kanuna müşâbih eski bir çalgı.

Claviculaire [s.] (tşr.) Köprücük kemiğine müteallik, terkovî.

Clavicule [ims.] (tşr.) Köprücük kemiği, terkova.

Clavier [imz.] Anahtar halkası, zinciri. ◆ Piyano ve ona müşâbih çalgıların parmak dokunan dişi, dili. || Présenter quelqu'un au – Birisine ilk piyano veya erganun dersi vermek.

Clayère [ims.] (*klè-iè re*) İstiridyeleri diri hıfzetmeye mahsus havuz, istiridye havuzu, livarı.

Claymore [ims.] (*klé-mo*) İskoçyalılara mahsus büyük meç.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Clayon [imz.] Peynir süzmeye ve yemişleri yıkadıktan sonra koymaya mahsus sepet. ◆ Çitten kapı. ◆ Dal, ağaç dalı. ◆ Çit. ◆ Kafes.

Clayonnage [imz.] Toprağın çökmesine mani olmak üzere kazık ve ağaç dallarından yapılan çit.

Clef yahut **Clé** [ims.] (*f* okunmaz) Anahtar, miftah. || – **déchiffrante** Şifre miftahı. || (mec.) Bir memleketin kilidi makamında olan mühim ve müstahkem mevki.|| (cr.) Makine anahtarı. ◆ Mengene burgusu. || **Fausse** – Hırsız anahtarı, uydurma anahtar. || – **anglaise** İngiliz anahtarı. || **Mettre la** – **sous la porte** Hâne kirasını veya sâir borçları vermeksizin gizlice taşınmak. || **Prendre la** – **des champs** Firar etmek. || **Donner la** – **des champs** Gitmeye ruhsat vermek, serbest olmak. || **Avoir la** – **des champs** Oturup gitmeye me'zun olmak. || **Sous** – Kilitli. ◆ Mahpus. ◆ Gizli, mektum. || – **d'or** Servet, para. || – **du chiffre** Şifre miftahı. || (m.) – **de voûte** Kemer veya kubbe anahtar taşı, ve (mec.) esas, rükn. || – **des chambellan** Kurenâlık makamı. || **Les** – **des saint Pierre** Papalık mesnedi. || (as.) – **d'arbalète** Tatar oku, kazzaf anahtarı. || – **tactique** Miftah-ı ta'biye, ta'biye kilidi. || – **de la position** Mevzi miftahı, kilidi. || (ms.) Notaların iptidâsında görülen işaret, miftah: – **de fa** Fa miftahı.

Clématite [ims.] (nb.) Filbahar çiçeği. || – **blanche** Yabani filbahar çiçeği.

Clémence [ims.] Rahmet, gufran. ◆ Esirgeme, acıma, rahm, merhamet, şefkat.

Clément,e [s.] Rahman, rahim, gafur. ◆ Merhametli, esirgeyici, lutfu çok. || **Un ciel** – Latif hava, iklim ve (mec.) talih-i yâver.

Clémentines [ims. – cm.] Papa Beşinci Klemen'in ahkâm-ı mezhebiyeye müteallik evâmiri mecmuası. ◆ Kulaklara kadar inen ipek takye.

Clenche (mr. Clinche)

Clephte [imz.] Yunan haydudu. ◆ Yunan taraflarında serbest ve kendi başlarında yaşayan dağlı, palikarya. ◆ Hırsız, yan kesici.

Clepsydre [ims.] Su saati.

Clerc [imz.] (*c* okunmaz) Rahip olmak üzere ulûm-ı diniyeyi tahsil eden şâkirt. ◆ Yeni rahip olmuş adam, rahip çırağı. ◆ Uhrevî adam, kilise adamı. (Bu mânâda "*laïque*: dünyevî adam" kelimesinin zıddıdır.) ◆ Noter ve dava vekili ve mukavelat muharriri, yazıcısı. ◆ ("Âlim" mânâsıyla isti'mali eskidir.) || **Faire un pas de** – Cehl ve acemilikle aldanmak.

Clergé [imz.] Ruhban sınıfı, rûhânîler zümresi, ehl-i kenâis. ◆ Riyâset-i rûhâniye, ruhbâniyet.

Clérial,e [s.] Ruhban ve rûhânîlere müteallik, rûhânî, ruhbanî. ◆ Ruhbâniyet taraftarı. = [imz.] (Makam-ı zemmde) Ruhban taraftarı. (cmz. *cléricaux*)

Cléricalement [h.] Rûhânîce, ruhban zümresi usulünce.

Cléricalisme [imz.] Ruhban takımının menâfiine muvâfık fikir ve meslek.

Cléricature [ims.] Ruhbâniyet, rûhâniyet. ◆ Noter ve dava vekili yazıcılığı.

Cléromancie [ims.] Baklalarla, küçük kemik ve zarlarla fal bakma.

Clic-clac [imz.] Çatırtı, şaklama.

Clichage [imz.] (tba.) Dizilmiş bir sahifenin kalıbını almak sanatı. ◆ Dizilmiş sahife kalıbı.

Cliché [imz.] (tba.) Dizilmiş sahife kalıbı. ◆ Basmakalıp tabir. ◆ Klişe. ◆ Fotoğraf camı ve çerçevesi.

Clicher [ft.] (tba.) Dizilmiş sahifenin kalıbını almak.

Clicherie [ims.] (tba.) Dizilmiş sahifeler kalıplarının çıkartıldığı mahal. ◆ Dizilmiş sahifelerin kalıbını almak sanatı.

Clicheur [imz.] (tba.) Dizilmiş sahifelerin kalıbını çıkaran sanatçı, klişeci.

TÜRK DİL VE EDEBİYATI ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Clide [imz.] Kadim bir alet-i harp ki muhâsırîn üzerine taş endaht eder idi.

Clidomancie [ims.] Tefeül bi'l-miftah.

Client,e [i.] Müşteri. ◆ Müvekkil, dava vekili tutan kimse. ◆ Bir tabip tarafından tedavi olunmakta bulunan adam, tabip müşterisi. || (mec.) Muhip, taraftar.

Client,e [imz.] (Eski Romalılar indinde) Zâdegândan birinin himayesi altında bulunan adam. ◆ (Ale'l-ıtlak) Himaye altında bulunan, mahmî. || (as.) Derebeylik milis askeri.

Clientèle [ims.] Mukavelat muharriri ya dava vekili veya tabip müşterilerinin mecmûu, müvekkiller, müşteriler. ◆ Bir tüccar veya dükkânın müşterileri. ◆ Bir derebeyinin taht-ı himayesinde bulunan mahmîler.

Clifoir [ims.] Fıskiye, fışkırık.

Clignement [imz.] Göz kıpma, lemha, gamze. ◆ Gözün yarı açık olması.

Cligne-musette [ims.] Saklambaç oyunu. = [imz.] Bu oyunda ebe olan çocuk.

Cligner [fl.] Göz kıpmak. ◆ Gözleri yarı kapayarak bakmak. ◆ Gözle işaret etmek.

Clignotant,e [s.] (t.) Sık sık ve bilâ-ihtiyar göz kıpan, gamız. || (tşr.) **Membrane – e** Kedi ve kuşlarla sâir bazı hayvanların ziyanın kesretini tadil için gözleri üzerinde bulunan ince zar, gışâ-yı gamız.

Clignotement [imz.] (t.) Gayriihtiyari ve pek sık göz kıpma, ihtilâc-i ecfan. (*– des yeux* dahi denilir.)

Clignoter [fl.] Gayriihtiyari olarak pek sık göz kıpmak.

Climat [imz.] (cğ.) İklim. ◆ Memleket, diyar, hıtta. ◆ Hava, âb u hava. || **– s tempérés** Ekalim-i mutedile. || **– s chauds** Ekalim-i hârre. || **– s froids** Ekalim-i bâride.

Climatérique [s.] İklimî. || **L'an –** İhtiyarlığın mebdei.

Climatologie [ims.] İklimlerin ahvâlinden bahseden ilim, mebhasü'l-ekalim.

Climatologique [s.] Mebhasü'l-ekalime müteallik, iklimî. || **Influences – s** Tesirat-ı iklimiye.

Climature [ims.] İklimin tabiati. ◆ Bir mahallin hava nokta-i nazarından mevkii.

Clin [imz.] İndirme. (Gayr-ı müsta'meldir.) || **– d'œil** Göz kırpması, tarfetü'l-ayn, lemhatü'l-basar. ◆ Gözle işaret. || **En un – d'œil** Göz açıp kapayıncaya kadar bir lahzada, tarfetü'l-aynda, ân-ı vâhidde. || **C'est l'affaire d'un – d'œil** Bir lahzalık iştir. || **D'un – d'œil** Zahmetsiz, kolayca. ◆ Gayet süratle, bir an içinde. (cm. des *clins d'œil*)

Clinauthe [ims.] (nb.) Serîr-i ezhar.

Clincaille (mr. Quincaille)

Clinche yahut **Clenche** [ims.] Kapı mandalının kertiği.

Clinicien [imz.] (t.) Serîriyata devam eden tabip, serîrî. = [s.] **Médecin** – Kezâ.

Clinique [s.] Hastahanede ve hastaların yatağı yanında cereyan eden veya icra olunan, serîrî. || **Leçon** – Dürûs-ı serîriye. || **Médecine** – Tıbb-ı serîrî, tabâbet-i serîriye. = [ims.] Hastahanede talim olunan ameliyat-ı tıbbiye, serîriyat. ◆ Mekteb-i tıbbî şâkirdanının tatbikat görmesine mahsus hastahane, serîriyat. || **– interne** Serîriyat-ı dâhiliye. || **– externe** Serîriyat-ı hariciye.

Clinopode [imz.] (nb.) Yaban fesleğeni, reyhan-ı berrî.

Clinquant [imz.] Elbise vesâire tezyinatında kullanılan gümüş ya altın veyahut bakır pul. ◆ Varak. ◆ Revnak-ı kâzib. ◆ Foya. ◆ Parlak lakin kaba süs, cicili bicili şey. || (mec.) Parlak şey.

Clipper yahut **Klipper** [imz.] (*peur*) Hafif yelkenli tenezzüh sandalı.

Cliquart [imz.] Pek makbul bir nevi kapı taşı.

Clique [ims.] Dolandırıcılar güruhu. ◆ Muhakkar, şâyan-ı tahkir.

Cliquet [imz.] (cr.) Dişli çark mandalı. ◆ Değirmen çakıldağı. (İkinci mânâ ile *claquet* dahi denilir.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cliqueter [fl.] Takırdamak, şakırdamak.

Cliquetis [imz.] Takırtı, şakırtı. || (as.) Silah şakırtısı. || (mec.) – de mots Elfazı çok ve şaşaalı, fakat mealden hâli kelâm.

Cliquette [ims.] Çalpâre (çâr-pâre).

Clise [ims.] (as.) Yarım çark hareketi. (Kadîmen müsta'mel idi.)

Cliséomètre [imz.] (crh.) Mikyas-ı temayül-i havsala.

Clisse [ims.] Peynir süzmeye mahsus küçük sepet. ◆ Şişelerin üzerine kırılmamaları için örülen hasır. || (crh.) Kırık tahtası, cebîre.

Clissé [s.] Hasırlı (şişe).

Clisser [ft.] (Şişeyi) Hasırla sarmak. Örmek. || (crh.) Kırılmış bir uzvu tahta ile sarmak, cebîre kullanmak.

Clivable [s.] İnşikak-ı tabiiyesine göre yarılabilen (cism-i mütebellir).

Clivage [imz.] Tebellür etmiş bir cismin inşikak-ı tabiiyesine göre yani aksam ve tabakat-ı tabiiyesine göre kırılması, yarılması. ◆ İnşikak-ı tabii, mütebellir bir cismin kırıldığı zaman irâe ettiği aksam ve tabakat-ı tabiiyesi.

Clivé,e [s.] İnşikak-ı tabiiyesine göre yarılmış (elmas vesâir cism-i mütebellir).

Cliver [ft.] Mütebellir bir cismi inşikak-ı tabiiyesine göre yani aksam ve tabakat-ı tabiiyesi vechile kırmak, yarmak.

Cloaque [imz.] Lağım kuyusu, keriz. ◆ Çirkef (çirkâb) çukuru, bulaşık lağımı. || (mec.) Pis ve murdar yer, çirkef. ◆ Ahlakı çirkin. || (tt.) Bazı hayvanların kaba bağırsaklarının en alt tarafı, makzere. || (tşr.) Kâriz, makzere.

Cloche [ims.] Çan, nâkus, ceres. ◆ Camdan yemek ve peynirlik kapağı. ◆ Tenekeden yemek tabağı kapağı. ◆ Çiçekleri örtmeye mahsus camdan kapak. ◆ Kabarcık, habâbe. || – de plongeur Suyun altında teneffüs etmeye mahsus çan şeklinde baş mahfazası, dalgıç çanı. || Faire sonner la grosse – En nüfuzlu adamı hâmi addetmek. || Fondre la – Hüsn-i tedbire teşebbüs etmek. || On ne peut sonner les – s et aller à la procession "İki karpuz bir koltuğa sığmaz" meselinin mukabilidir. || (as.) – à ban Tebliğ, ilan çanı. || – d'alarme Silah başına çanı. (Yani "silah başına" işaretini vermeye mahsus çan.) || – de beffroi Befruva kalesi çanı. || – d'ouverture Fetih çanı. (Bu çanın sadâsı kale kapılarının küşâd olunacağını iş'ar eder idi.) || – de forteresse Kale çanı. (Zapt ve teshir edilen bir şehrin çanları tophâne nâzırına terk ve teslim edilmek mukaddemâ Avrupaca âdet olduğundan Emporter la – "Çanı zaptetmek" tabiri muzaffer olmak mânâsında isti'mal edilmiştir.) || – instrumentale Muzıka çanı. (Askeriye muzıkası aletlerinden biri idi.)

Clochement [imz.] Aksama, topallama.

Cloche-pied (à) [h.] Bir ayak üzere. || Sauter à – Bir ayak üzere sekmek.

Clocher [imz.] Çan kulesi. ◆ Çan. || (mec.) Vatan, maskat-ı re's, herkesin kendi köyü veya nahiye ve vilayeti. ◆ Mahalle. || Cours au – Kırlarda hayvanla dolaşma. || N'avoir vu que son – Bir yer görmemiş, köyünden çıkmamış olmak. || Tirer du – Ahsen-i tedâbir ve vesâitini isti'mal etmek. || Intérêts de – Menâfi-i mülk ve vatan.

Clocher [fl.] Aksamak, topallamak. ◆ Nâkıs ve nâ-tamam yahut sakat olmak. = [ft.] Çiçekleri cam kapak vesâire gibi bir siper ile örtmek.

Clocheton [imz.] Küçük çan kulesi. || (m.) Küçük çan kulesi taklidinde bina ziyneti.

Clochette [ims.] Küçük çan, büyük çıngırak. ◆ Çadır çiçeği. || (m.) Çan şeklinde oyma.

Cloison [imz.] Bölme, bölme duvar, aralık. ◆ Çit, tahta perde. || (mec.) Cüz'i fark. ◆ Az mesafe. || (nb.) Meyvenin dilimleri veya habbeleri arasındaki zar, hâciz, hicap. || (as.) Set. (Yivli efvah-ı nâriyede birbirine mücâvir iki yivi tefrik eden dolgun fâsıladan ibarettir.) || – du barillet Rövolver kurşun varili aralığı. || – de cartouchière Fişeklik aralığı. || – de giberne Fişek kutusu gözü aralığı. ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– de havresac Çanta gözü aralığı, bölmesi. || – de sac de campagne Sefer çantası bölmesi. || (tşr.) Bir uzvu ikiye bölen zar, hâciz; – du nez Burnun iki deliği arasındaki cidar, burun bölmesi, vetîre.

Cloisonnage [imz.] Bölme duvar. ◆ Tahta perde, havâle.

Cloisonné,e [s.] (nb.) Bölmeli, zü'l-hâciz.

Cloisonnement [imz.] (nb.) Tahaccüz, tahaccüb.

Cloisonner [ft.] Bölme ile tefrik etmek.

Cloître [imz.] Manastırın kapalı sofa veya dehlizi. ◆ Manastır. ◆ Bir büyük kiliseye mensup ruhbanın hücrelerini hâvi havlu. ◆ Manastır yaşayışı, keşiş ömrü.

Cloîtré,e [s.] Manastıra idhal olunmuş, keşiş olmuş. ◆ Tahta perde veya çit ile ihâta olunmuş (bostan).

Cloîtrer [ft.] Manastıra kapamak, ruhban sınıfına sokmak. ◆ Hapsetmek, kapamak. || Se – Manastıra girmek. ◆ Bir fikre saplanıp kalmak.

Cloîtrier [imz.] Münzevi keşiş.

Clonique [h.] (t.) İrticacî; Spasme – Teşennüc-i irticacî.

Clopin-clopant [h.] Düşe kalka, topallaya topallaya.

Clopiner [fl.] Zahmetle ve biraz topallayarak yürümek.

Cloporte [imz.] Tespih böceği, kanfese. ◆ Kapıcı.

Cloque [ims.] Derinin kabarması, şişmesi. || (nb.) Şeftali ağacıyla sâir bazı ağaç yapraklarının sararıp kıvrılmasını mûcip hastalık, kızıllık.

Cloqué [s.] (nb.) Kızıllık hastalığına müptelâ (ağaç).

Clore [ft.] (Yalnız âtîdeki sîgalarda müsta'meldir: *Je clos*, *tu clos*, *il clôt*; cem'i yoktur *je clorai*, *etc.* ; *je clorais*, *etc.* ; *que je close*, *etc.* ; *clos,e* ve sıyag-ı mürekkebenin cümlesinde) Kapamak, seddetmek. ◆ İhâta etmek, sarmak. ◆ Bitirmek, hitam vermek, paydos etmek, merasim-i ahîreyi icra etmek. = [fl.] Kapanmak: Cette fenêtre ne clôt pas bien Bu pencere iyi kapanmıyor. || – l'œil, la paupière Uyumak. || – le pas Yürüyenlerin en arkasından gelmek. || – une ville de murailles Bir şehrin etrafını surlar, bedenler ile ihâta etmek. ◆ Hitam bulmak.

Clos [imz.] Etrafı duvar veya çitle muhat mezru' tarla veya bostan vesâire.

Clos,e [s.] Kapalı. ◆ İhâta olunmuş, çevrilmiş, muhat. ◆ Bitmiş, hitam bulmuş. || Lettres – es Sır, mektum. || Nuit – e Gecenin büsbütün karanlık vakti. || Se tenir – et couvert Münzeviyâne yaşamak. || Les yeux – Gözleri kapalı olarak, kör körüne. || Avoir les yeux – Ölmüş yahut uyumuş olmak. || Champ – Mevki, mahall-i mücadele, münâzaa. || – et coi Rahatça hânesine, meskenine çekilmiş. || Avoir la bouche – e Sükût etmek. || Bouche – e! Sükût! || (hk.) à huis – Kapılar kapalı olduğu hâlde, hafiyen. || Audience à huis – Muhakeme-i gayr-ı aleniye. || (as.) Champ – Kapalı meydan (muharebe meydanı). || Camp – Kapalı ordugâh. = [imz.] Les huis – Muhakeme-i gayr-ı aleniye.

Closeau [imz.] yahut **Closerie** [ims.] Etrafı duvar yahut çitle muhat küçük tarla yahut bostan vesâire.

Closing-stake [imz.] (*klô-zinngh-stè-ke*) At yarışlarında en son müsabakada kazanılan mükâfat.

Clossement (mr. Gloussement)

Closser (mr. Glousser)

Clôture [ims.] Bir bostanı ve emsalini ihâta eden duvar yahut çit. ◆ Bölme, tahta perde. ◆ Bir manastıra kapanma, keşiş olma. ◆ İnziva. ◆ Hitam, bir müzakerenin sonu. ◆ Bir meclisin son içtimâı. ◆ Bir hesabın katiyen rüyeti. ◆ Son karar. || (as.) İhâta duvarı, beden. ◆ Çit, şarampol kazığı vesâire perdesi, muhiti; – en bois Ahşap ihâta duvarı, ahşap beden.

Clôturer [ft.] Kapamak, ihâta etmek, etrafını çevirmek. ◆ Bölmek. ◆ (Defter ve cetvel ve

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

hesap hakkında) Kapamak. ◆ (Müzakerat hakkında) Hitam vermek.

Clou [imz.] Çivi, ekser, mıh. ◆ En ufak şey, en ehemmiyetsiz tafsilat. ◆ Emniyet sandığı. ◆ Hapishane, polis merkezi. ◆ Bazı çiçeklerin goncası. || – **de girofle** Karanfil tanesi. || (t.) Çıban, dümel. || (mec.) Bir şeyin en mühim noktası. || – **d'épingle** Uzun toplu iğne. || – **à glace** Buz çivisi. (Atların buz üzerinde serbestçe hareket edebilmeleri için bir nevi nal çivisidir.) || – **de rue** Sokak çivisi. (Esna-yı meşy ve harekette atın ayağına nüfuz ile bir çıban husulüne veya hiç olmaz ise bir tevakkuf vukuuna sebebiyet verebilen çivi, cam parçası vesâire.) || – **à vis** Vidalı çivi. || – **rivé** Perçinli çivi. || (as.) – **de chien** Horoz çivisi ki çakmaklı tüfeklerde horozu çakmak takımına raptetmeye yarar. || **Planter son** – Oturmak, mıhlanmak kalmak. || **Mettre une chose au** – Bir şeyi kullanmamak, bir tarafa bırakmak. ◆ Terhin etmek. || **Mettre un** – **à** Tevakkuf etmek. ◆ Islah-ı hâl ve hareket etmek. ◆ Tebdil-i hareket ve muamele eylemek.

Clouage [imz.] Mıhlama, çivileme.

Cloué,e [s.] Çivilenmiş, mıhlanmış. || (mec.) Mıhlanmış gibi bir yerde oturan, sabit, gayr-ı müteharrik.

Clouement [imz.] Çivileme, mıhlama. ◆ Haça germe.

Clouer [ft.] Mıhlamak, çivilemek. ◆ Çivi ile durdurmak. || (mec.) Dikmek, yapıştırmak. ◆ Bir yerden mufârakatine mani olmak. ◆ Atâlete, adem-i harekete mahkûm eylemek. ◆ İdhâl, ilhak, ilave eylemek. ◆ Tutmak, tevakkuf ettirmek. ◆ Tespit etmek.

Cloutage [imz.] Başlı sarı çivilerle tezyin, kabara yapma.

Clouté,e [s.] Başlı sarı çivilerle müzeyyen, kabaralı.

Clouter [ft.] Başlı sarı çivilerle donatmak, kabara yapmak.

Clouterie [ims.] Çivicilik, eksercilik. ◆ Ekserci dükkân veyahut fabrikası.

Cloutier [imz.] Ekserci, çivici.

Cloutière [ims.] Çivi vaz'ına mahsus gözlü çekmece.

Clowm [imz.] (*klâoun*) (İngilizceden me'huz) İngilizlerin tiyatro komiği. ◆ Cambaz mukallidi.

Cloyère [ims.] İstiridye vaz'ına mahsus sepet. ◆ Böyle bir sepetin istîab ettiği istiridye miktarı. ◆ Balık sepeti.

Club [imz.] (*b* okunur) (İngilizceden me'huz) Konuşmak ve oynamak için mukannen ve hususi eğlence. ◆ Bu eğlencelerin vâki oldukları mahal, kulüp.

Clubiste [imz.] Kulüp müdavimlerinden beheri.

Clupes yahut **Clupéacés** [imz. – cm.] (tt.) Tarhun balığı envâı, fasîle-i rengiye.

Clype yahut **Clypeus** [imz.] Kadîmen müsta'mel bir nevi cesim kalkan.

Clysoir [imz.] Hukne marpucu.

Clysopompe [imz.] Hukne tulumbası, tenkıye aleti.

Clystère [imz.] Huknenin içine konulan ilaç, tenkıye.

Clystériser [ft.] İhtikan etmek.

Cnémide [ims.] Eski Yunanların giydikleri bir nevi çarık çizme.

Co yahut **Col** yahut **Com** veyahut **Con** [d.] Kelimelerin başına girip iştirak beyan eder: – **intéressé** Müşterekü'l-menfaa.

C.O (tca.) *Compte ouvert* yani "açık hesap" tabirinin terhimi.

Coaccusé,e [i.] Diğeriyle beraber itham olunan, şerik-i töhmet, müttehem-i diger.

Coacquéreur [imz.] Diğeriyle beraber kazanan, kazançta müşterek adam, hem-kesb. ◆ Birlikte bir şey satın alan adam.

Coacquisition [ims.] Diğeriyle beraber olunan kazanç, iktisab-ı müşterek. ◆ Birlikte iştirâ.

Coactif,ve [s.] (hk.) Cebre hakkı veya iktidarı bulunan; **pouvoir** – İcbar hak ve salâhiyeti.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Coaction [ims.] İcbar, cebr.

Coactivité [ims.] Mücbiriyet, kuvve-i mücbire.

Coadjuteur [ims.] Piskopos muavini ki halefi olmak hakkını da hâizdir. || (mec.) Muin, mümid. ◆ Âşık, dost.

Coadjutorerie [ims.] Piskopos muavinliği.

Coadjutrice [ims.] Başrahibe muavinesi. ◆ Birisine yardım eden, onunla birlikte çalışan kadın.

Coagulable [s.] Pıhtılanabilen, kabil-i tahassür.

Coagulant,e [i. – s.] Pıhtılanan, mütehassir.

Coagulateur,trice [s.] (k.) Pıhtılandıran, muhassir.

Coagulation [ims.] Pıhtılanma, tahassür.

Coagulé,e [s.] Pıhtılanmış, mütehassir.

Coaguler [ft.] Pıhtılatmak, tahsir etmek. || **Se** – Pıhtılanmak, tahassür etmek.

Coagulum [imz.] (*lom*) Pıhtı, alaka. ◆ Bir mâyii pıhtılatan şey, mâye.

Coalescence [ims.] (t.) Zâten ayrı olan iki cüzün yekdiğeriyle birleşmesi, ittihad-ı infisal. || (sr.) Bir kelime teşkil etmek üzere iki veya daha ziyade kelimelerin birleşmesi, terekküb; *aujourd'hui* lafzı gibi ki *à*, *le*, *jour*, *de*, *hui* kelimelerinden terekküb eylemiştir.

Coalisé,e [s.] Müttehid, müttefik. || (as.) **Troupes – es** Asâkir-i müttehide. (Bir menfaat-i müştereke veya sevk-i ihtiyaç ve zaruretle müttefik bulunan devletlerin asâkirine verilen nâmdır.) = [imz. – cm.] Düvel-i müttefika.

Coaliser [ft.] İttifaka mecbur etmek, ittihat ettirmek. || **Se** – İttihat ve ittifak etmek. ◆ Birleşmek, tevhid-i mesai eylemek.

Coalition [ims.] İttihat, ittifak-ı düvelî. ◆ İştirak. || [t. – ht.] Ecsam ve ecza-yı müteferrikanın birleşmesi, ittihad-ı infisal.

Coaltar [imz.] Maden kömürünün taktirinden çıkar bir nevi reçineli verniktir ki mağaza ve debboylardaki âlât ve edevat-ı madeniyeyi rutubet tesirinden muhafaza için kullanılır.

Coaltarer [ft.] Üzerine reçineli vernik sürmek.

Coaptation [ims.] (crh.) Kırık kemiklerin yapıştırılması veya çıkmış bir kemiğin yerine vaz'ı, temzic.

Coarctation [ims.] (t.) Daralma, tazayyuk.

Coassant,e [s.] (Kurbağa hakkında) Bağıran. || **Le peuple** – Kurbağalar.

Coassement [imz.] Kurbağa sesi, nakaka.

Coasser [fl.] (Kurbağa hakkında) Bağırmak. ◆ Gülünç bir surette telaffuz etmek yahut yazmak.

Coassocié,e [i.] Ortak, şerik, müşârik, maan şerik.

Coati [imz.] Amerika'nın ayıya müşâbih ve kedi büyüklüğünde bir hayvanı, koati.

Coauteur [imz.] Birlikte bir eser tahririne çalışan muharrir, muharrir-i müşterek. || (hk.) Fâil-i müşterek, hem-fiil. || – **d'un délit** Şerik-i cünha.

Cobæa [imz.] yahut **cobéa** veya **cobée** [ims.] Amerika'dan gelme ocak sarmaşığı.

Cobalt [imz.] (*t* okunur) Kobalt, zırnık taşı. ◆ Mâi renk.

Cobaltiser [ft.] Zırnık taşı ile kaplamak.

Cobaye yahut **Cobaie** [imz.] Hind domuzu.

Cobéa ve:

Cobée [ims.] (mr. Cobæa)

Cobourgeois [imz.] Bir tüccar sefinesinde hisse-i iştiraki bulunan adam. ◆ Bir tüccar sefinesinde diğerleriyle beraber bir menfaat-i müşterekesi bulunan tacir.

Coca [ims.] (nb.) Narcil, koka. (Peru'nun bir küçük ağacı ki meyvesi tütün ve kahve yerine kullanılıp yapraklarının suyu da mugaddîdir.)

Cocagne [ims.] Bolluk; **Pays de** – Kolay ve hoş bir suretle geçinmek kabil bereketli memleket. || **Mât de** – Kaygan ve yağlı bir direk ki ucuna çıkabilenler tarafından alınmak üzere birtakım kıymetli şeyler bağlanılır, yağlı direk.

Cocalon [imz.] Cinsi ikinci derecede bulunan ipek kozası.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cocarde [ims.] Avrupa'da resmî adamların ve zâbitanın şapkalarına taktıkları alâmet-i fârika. ◆ Meslek, taraf. ◆ Kadınların şapkalarındaki fiyonga. ◆ **Prendre la** – Asker olmak.

Cocasse [s.] Garip, tuhaf, gülünç.

Coccine [ims.] Madde-i mülevvene-i hevamm, koksin.

Coccinelle [ims.] (tt.) Hanım böceği, zü'n-nikatü'l-hamrâ. (Lisan-ı avâmda *Bête à bon Dieu* denilir.)

Coccycéphale [s.] (t.) Başı kuyruksokumu kemiğine müşâbih olan, zâtü'r-re's-i ma'su'sî. (acâibattan)

Coccygien,ne [s.] (t.) Kuyruksokumu kemiğine müteallik, us'usî.

Coccyx [imz.] (*ko-ksiss*) (tşr.) Kuyruksokumu kemiği, us'us.

Coche [imz.] Koçu. ◆ Bir koçuya râkib yolcular. || **Manquer le** – Fırsatı fevt etmek. || – yahut || – **d'eau** Ateş kayığı, Pazar kayığı. || **Débarqué par le** – Parasız olarak bir yerden vâsıl olan adam.

Coche [ims.] Çetele, kertik. ◆ Yarık, yatak. ◆ Kerte, gez. || **Choir en** – Bir tuzağa düşmek. || – **de flêche** Ok yatağı, ok gezi. ◆ – **d'arbalète** Tatar oku kertesi.

Coche [ims.] Dişi domuz.

Cochelet [imz.] Küçük horoz.

Cochenillage [imz.] Kırmız boyası ve onunla boyama.

Cochenille [ims.] Kırmız böceği, hevammü'l-kırmız. ◆ Bu böcekten çıkarılan boya, kırmız. = [s.] Kırmızı.

Cochenillé,e [s.] Kırmız boyasına batırılmış, kırmızıya boyanmış.

Cocheniller [ft.] Kırmız boyasına batırmak, kırmızıya boyamak.

Cocher [imz.] Arabacı. || (hy.) Mümsikü'l-einne, mâsikü'l-inan, kaid (cümle-i kevkebiye).

Cocher [ft.] Çetele yapmak, kertmek. ◆ (Horoz vesâir kuşlar hakkında) Dişisine aşmak. ◆ Oku yatağına koymak.

Cochère [smz.] ve **Porte** – : Araba kapısı (araba girecek kapı, büyük sokak kapısı).

Cochet [imz.] Küçük horoz, erkek piliç.

Cochevis [imz.] Tepeli çayır kuşu.

Cochléaire [s.] Helezonî. || (tşr.) Revzene-i müdevvere.

Cochléaria [imz.] (*co-klé*) Kaşık otu; haşîşetü'l-maâlik.

Cochlée [ims.] (tşr.) Kulağın içindeki helezon.

Cochon [imz.] Domuz, hınzır; canavar. ◆ Domuz eti. ◆ Maden hurufu. || (mec.) Pis ve murdar adam. ◆ Edebe mugayir söz söyleyen ve işler yapan adam. || **Yeux de** – Gayet küçük göz.

Cochon,ne [s.] Pis, murdar. ◆ Edebe mugayir söz söyleyen ve işler yapan.

Cochonnaille [ims.] Domuz eti ve sucuğu vesâiresi.

Cochonné,e [s.] Murdarcasına, pis yapılmış.

Cochonnée [ims.] Dişi domuzun bir defada doğurduğu yavrular.

Cochonner [fl.] (Dişi domuz hakkında) Doğurmak. = [ft.] Pis bir surette yapmak.

Cochonnerie [ims.] Pislik, murdarlık. ◆ Domuz eti. ◆ Kıymetsiz, değersiz şey. ◆ Edebe mugayir söz veya fiil ve hareket.

Cochonnet [imz.] Domuz yavrusu. ◆ On iki vecihli zar. ◆ Kaydırak oyununda piko.

Cochyle [ims.] (hyv.) Asmanın sarı kelebeği nevi. (Harşefiyü'l-cenah fasîlesinden.)

Cockney [imz.] (*kné* İngilizceden) İşsiz güçsüz adam, serseri.

Coco [imz.] Hindistan cevizi, cevz-i bevvâ. ◆ Hindistan cevizi kabuğundan mamul şey. ◆ Garip tabiatlı veya çehreli yahut can sıkıcı adam. ◆ Râkî. ◆ Baş, gırtlak, mide.

Coco [imz.] Boyan kökü şerbeti.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Cocon [imz.] İpek kozası vesâir tırtılların yaptıkları koza.

Coconnière [ims.] İpek böceklerinin beslenmesine mahsus mahal, kozahâne.

Cocorli [imz.] Deniz çulluğu.

Cocote yahut **Cocotte** [ims.] (Ufak çocuk lisanında) Tavuk. ◆ Tavuk şeklinde bükülmüş kâğıt. ◆ (Tahbib makamında) Küçük kız. ◆ Derin tava, kulplu tencere. || (t.) Gözde hâsıl olan arpacık, iltihab-ı hafif-i cefn. ◆ Dostlarını etrafına toplayarak kahve ve gazinolarda dolaşan âşüfte karı, âlüfte.

Cocotier [imz.] Hindistan cevizi ağacı, şecer-i cevz-i bevvâ.

Cocquard [imz.] (hyv.) Sülün ile tavuktan hâsıl olan melez hayvan.

Coction [ims.] Haşlama, pişirme, tabh. || (mna.) Hazm-ı ağdiye.

Cocyte [imz.] Eski Yunan ve Roma itikadınca cehennemi ihâta eden nehir. ◆ Cehennem. ◆ Karanlık ve çamurlu yer.

Coda [imz.] (ms.) Bir âhengin son faslı, ara nağmesi, koda.

Code [imz.] Mecmua-i kavânîn, düstur, kanunnâme. || – **pénal** Ceza kanunnâmesi. || – **d'instruction criminelle** Usul-i muhakemat-ı cezaiye kanunu. || – **de procédure civile** Usul-i muhakemat-ı hukukiye kanunu. || – **civil** Kanun-ı medenî. (Bizde: Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye.) || – **de commerce** Ticaret kanunnâmesi. || – **rural** Arazi kanunnâmesi. || – **forestier** Orman kanunnâmesi. || – **de commerce maritime** Ticaret-i bahriye kanunnâmesi. || – **de justice militaire** Askerî ceza kanunnâmesi. || – **de militaire** Düstur-ı askerî. || – Bir maddenin usul ve kavaid-i esasiyesi ve bunları câmi kitap. ◆ Hatt-ı hareket kavâidi. || (syd.) (mr. Codex)

Codébiteur,trice [i.] Şerik-i din, medyun-ı müşârik.

Codécimateur [imz.] (hk.) Aşar mültezimi şeriki, şerik-i ta'şir.

Codéine [ims.] (k.) Afyonda bulunan şibh-i kalevî, kodein.

Codemandeur [imz.] (hk.) Şerik-i istid'â, müsted'î-i müşârik.

Codétenteur [imz.] (hk.) İştirak vechile mâlik olanlardan beheri, sahib-i müşârik.

Codétenu,e [s.] Diğer biriyle beraber mevkuf bulunan adam, mahbes arkadaşı.

Codex (*dékss*) yahut **Code** [imz] (syd.) Edviyenin terkip ve imâli tarifatını câmi kitap, düstur-ı edviye, kodeks.

Codicillaire [s.] Bir vasiyetnâmeye zeylen ilave olunmuş, müzeyyel veya bu zeyle müteallik.

Codicille [imz.] Vasiyetnâme zeyli, zamîme-i vasiyetnâme.

Codificateur [imz.] Düstur tedvin eden, kavânîn câmii.

Codification [ims.] Taknin, kavânîn cem'i, düstur tedvini.

Codifié,e [s.] Cem' ve tedvin olunmuş (kavânîn). ◆ Kanun hâlinde toplanmış.

Codifier [ft.] Kavânîn cem' ve tedvin etmek.

Codirecteur [imz.] Müdir-i müşterek, müdir-i müşârik.

Codonataire [s.] Başkasıyla müştereken bir hibeye nâil olan, mevhûbun-ileyh müşârik, müşârik ile'l-hibe.

Cœcal,e [s.] (mr. Cæcal)

Cœcum [imz.] Kör bağırsak, a'ver. (mr. Cæcum)

Coéducation [ims.] Birlikte terbiye, terbiye-i müştereke.

Coefficient [imz.] (c.) Emsal; – **angulaire** Emsal-i zaviye; – **numérique** emsal rakamı. || (ht.) – **de dilatation** Vahdet-i inbisat. || (mec.) Kıymet-bahş. ◆ İfade eden.

Cœliaque [s.] (*sé*) (tşr.) Bağırsaklara müteallik, zelakî.

Coemption [ims.] (*ko-an-psi-on*) (Roma kanununda) Mübâdele, iştirâ bi'l-misl.

Coerbilité [ims.] (ht.) Kabiliyet-i tahdid.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Coercible [s.] (ht.) Zar ve emsali mahfazalar arasında hıfzı kabil olabilen (buhar gibi).

Coercitif,ve [s.] (hk.) Cebrî, zecrî. || **Mesures – ves** Tedâbir-i zecriye.

Coercition [imz.] (*si-si*) Cebr, zecr.

Cœur [imz.] Yürek, kalp, dil. ◆ Gönül, fuad, iç, derûn. ◆ Hatır. ◆ Göğüs, sîne, sadr. ◆ Mide. ◆ İskambil kâğıdında kupa. || (mec.) Bir şeyin merkezi, kalp, göbek. ◆ Hissiyat, ahlak, tabiat, yürek. ◆ Vicdan. ◆ Muhabbet, aşk. ◆ Cesaret, şecaat, yürek. ◆ Arzu, hâhiş. ◆ Semâhat, uluvv-i cenab. ◆ Bir şeyin en mühim kısmı, ruhu. || **Par –** Ezber. || **Prendre une chose à –** Bir şeyi hâhişle yapmak. || **Être tout –** Pek sadık ve hayırhah olmak. || **Ouvrir son –** Kalbinde her ne var ise söylemek, iyice açılmak. || **Avoir le – gros** Pek mahzun ve mükedder olmak. || **à – ouvert** Safvet-i kalp ile, açık. || **à contre –** İstemeyerek, kerhen. || **De bon –** Arzu ile, tav'an. || **De tout –** Arzu ve gayretle. || **Faire la bouche en –** Ca'lî bir tavırda bulunmak, nazlanmak. || **Se ronger le –** Mükedder olmak, içini yemek. || **Vouloir en avoir le – net** Bir şeyin aslını anlamayı arzu etmek. || **Presser contre son –** Bağrına basmak. || **Parler, aller au –** Ziyade tesir etmek. || **De – Kalbî, samimi.** ◆ Kalben, an-samîmi'l-kalb. || **De gaieté de –** Keyif için. || **Sans –** Hissiz. ◆ Gayretsiz, gevşek. || **Avoir un – d'homme** Merdâne bir kalbe mâlik olmak. || **Affaire de –** Muâşaka. || **– d'or** İyi yürek, hayırhahlık. || **Selon le – de** Gönlünce. || **Un joli –** Kıyafetine dikkatli, yapma, kadın tavırlı delikanlı. || **Faire le joli –** Nazlanmak. || **Tenir au –** Fikir ve kalbinden ayrılmak. ◆ Yüreğe dert olmak. || **Prendre son – à deux mains** Cesaret etmek. || **Mettre le – au ventre à** Gayret vermek. || **Un grand –** Âlî-cenab ve hayırhah adam. || **Allumer le –** Âşık etmek. || **Reprendre –** İktisab-ı kuvvet ve kudret etmek. || **Avoir le – noyé, noyé d'eau** Çok su içmekten rahatsız olmak. || **En avoir le – net** Ne yapılacağını anlayabilmek, takdir etmek. || **Presser sur le –** Mahzuniyet ve infiali mûcip olmak. || **Au – de l'hiver** Kış ortasında, en şiddetli zamanında. || **Mal de –** Yürek bulantısı. || **Avoir le – bon** İştihâsı olmak. || **Si le – vous en dit** İştihânız, arzunuz var ise. || (hy.) **– de Lion** Burc-ı Esed'de bir kevkeb'in ismidir, kalbü'l-esed; **– de Scorpion** Kalbü'l-akreb. || (nb.) Bazı meyve ve salataların göbeği. || (tşr.) **– double** Kalb-i muzâaf.

Coexistant,e [s.] Bir diğeriyle beraber mevcut olan, hem-vücud. ◆ Muâsır, hem-asr.

Coexistence [ims.] İki veya ziyade şeyin birlikte mevcut olması, hem-hestî.

Coexister [fl.] Diğeriyle beraber mevcut olmak. ◆ Muasır olmak.

Coffin [imz.] (as.) Barut hakkı ölçeği, ölçüsü.

Coffiner [ft.] Eğmek, kubbe gibi müdevver yapmak.

Coffrage [imz.] Tahta kaplama. || (as.) Lağım ve kuyu yan tahtası. || **– des puits** Kuyuların tahta ile kaplanması.

Coffre [imz.] Sandık, çekmece. ◆ Sandık, hazine, kasa. || (tşr.) Göğsün içindeki cevf, cevf-i sadr. ◆ Arabanın oturulacak yeri, peykesi. ◆ Piyanonun tahta kısmı, sandukası. || (as.) Kaponyer.[139] ◆ Sandık. || **– de fortification** İstihkâm kaponyeri.[140] || **– de fossé** Hendek kaponyeri.[141] || **– à munitions** Cephane sandığı. || **– d'avant-train** Toparlak sandığı. || **– d'avant-train du caisson** Kapaklı ön düzen sandığı. || **– d'arrière-train** Art düzen sandığı. || **– détaché** Munfasıl kaponyer.[142] || **– dossé** Müstenit, muttasıl kaponyer.[143] || **– plein** Memlû kaponyer.[144] || **– flanquant** Koltuk kaponyeri. || (hyv.) Sandık balığı, deve balığı. || **Les – s de l'État**

139 fr.: *caponnière*.
140 fr.: *caponnière*.
141 fr.: *caponnière*.
142 fr.: *caponnière*.
143 fr.: *caponnière*.
144 fr.: *caponnière*.

Hazine-i devlet. || **Être belle au** – (Bir kız hakkında) Külliyetli çeyizi olmak. || **Mourir sur un** – Gayet sefilâne bir hâlde terk-i hayat etmek.

Coffré,e [s.] Mahpus.

Coffre-fort [imz.] Demir kasa. || (mec.) Akçe, mal, servet. || **Gentilhomme du** – yahut sadece – Gayet zengin ve servetine meftun adam. (cm. des *coffres-forts*)

Coffrer [ft.] Hapsetmek.

Coffret [imz.] Sandıkçe, çekmece, kutu. || (as.) – **de fusée** Tapa çekmecesi. || – **de giberne** Fişek kutusu. || – **de cartouchière** Fişeklik kutusu. || – **de flêche** Kundak çekmecesi.

Coffretier [imz.] Sandıkçı.

Cofidéjusseur [imz.] (hk.) Müştereken kefil, kefil-i müşârik.

Cogent,e [s.] (fls.) Mücber.

Cogito, ergo sum [Latince] [fls.] Düşünüyorum, demek ki varım.

Cognac [imz.] Fransa'nın bu isim ile müsemmâ şehrinde çıkan bir müskir, konyak.

Cognasse [imz.] Yaban ayvası.

Cognassier [imz.] Ayva ağacı, sefercele.

Cognat [imz.] (*cog-na*) Kadın tarafından, anadan akraba olan adam, zevi'l-erhâm.

Cognation [ims.] (*cog-na*) Kadın ve ana tarafından olan karâbet, tevassul.

Cogne [imz.] Jandarma.

Cogné,e [s.] Kakılmış, çakılmış, kakma. ◆ Madrub. ◆ Cebren idhal edilmiş.

Cognée [ims.] İri balta. ◆ Marangoz ve yarıcı baltası. || **Jeter le manche après la** – Fütur ve rehavete duçar olup bir işten vazgeçmek. || **Mettre la** – **au pied d'un arbre** Bir işe teşebbüs etmek. || **Aller au bois sans** – Mütevakkıf-ı aleyhini tedarik etmeksizin bir işe girişmek.

Cogne-fétu [imz.] Boşuna yorulan, beyhûde çalışan. (cm. des *cogne fétu* yahut des *cogne fétus*)

Cogner [ft.] Kakmak, çakmak. ◆ Çarpmak. ◆ Vurmak, dövmek, darp etmek. || – **dans la tête** İkna etmek. = [fl.] Çarpmak, çatmak. || **Se** – Çarpışmak, vuruşmak, dövüşmek. || **Se** – **la tête contre le mur** Başını duvara vurmak (nedâmet).

Cognitif,ve [s.] (fls.) İdrake müteallik, idrake kadir.

Cognoissant [imz.] Bildik. (Eski kelime.)

Cognonisme [imz.] (*kogh-no*) Lakap takma.

Cogosch [imz.] (Türkçeden me'huz) Koğuş.

Cohabitation [ims.] (*ko-a*) Birlikte oturma, bir yerde ikamet. ◆ Birlikte yaşama, muâşeret. || (hk.) İttihad-ı muâşeret. || Muâşeret-i zevceyn. || Duhul, halvet.

Cohabiter [fl.] (*ko-a*) Birlikte oturmak, bir yerde ikamet etmek. ◆ Birlikte yaşamak, muâşeret etmek. ◆ (Zevceyn hakkında) Duhul etmek. || (mn.) İrtibat-ı kelâm. || (mec.) Daima birlikte bulunmak.

Cohérence [ims.] (*ko-é*) İltisak, irtibat. || (mec.) İki fikir, iki vaka arasında rabıta, münasebet.

Cohérent,e [s.] (*ko-é*) Bitişik, mültasık. ◆ Raptlı (kelâm).

Cohériter [fl.] (*ko-é*) Müştereken varis olmak.

Cohéritier,ère [i.] (*ko-é*) Müştereken varis, varis-i müşârik.

Cohésion [ims.] (*ko-é*) (ht.) Bir cismi terkip eden eczanın birbirini tutması, temâsük, kuvve-i mâsike. || (mec.) İrtibat, ittihat, adem-i infikâk.

Cohobation [ims.] (*ko-o*) (syd.) Taktir-i mükerrer.

Cohobé,e [s.] (*ko-o*) (syd.) Mükerreren taktir olunmuş, mukattar-ı mükerrer.

Cohober [ft.] (*ko-o*) (syd.) Birkaç defa imbikten çekmek, mükerreren taktir etmek. || (mec.) Cem' etmek.

Cohorte [ims.] (*ko-or*) (as.) Eski Romalılarda piyade taburu. ◆ Asker. ◆ Güruh, zümre. ◆ Mukaddemâ Fransa'da 420 kişiden mürekkep olarak lejyon-donörlerden teşkil kılınan

TÜBA TÜRK DİL BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

piyade askeri kıtası, kohort; – équestre Atlı, süvari kohortu; – pédestre Yayan, piyade kohortu; – sacré Mümtaz kohort.

Cohue [ims.] (*ko-û*) İntizamsız kalabalık. ◆ Karmakarışık ve muhtelif şeyler.

Coi,te [s.] Sakin, sâkit, rahat, asude hâl. || Se tenir – Müsterih olmak. = [imz.] Sükûnet, sükût. = [h.] Derhal, ânide. (Eskidir.)

Coiffe [ims.] Kadın takkesi. ◆ Şapkanın iç yüzü. (Eskidir.) || (tşr.) Çocukların doğarken bazı defa başlarını ihâta eden zar, kalensüve. = [cm.] Avrupa'da vaktiyle kadınların giydikleri takke ve başörtüsü. ◆ Şapka örtüsü. || – de képi Asker şapkası örtüsü. ◆ Şapka astarı. || – de collier Hamut başlığı.

Coiffé,e [s.] Başına bir şey giyen; – d'un chapeau Başı şapkalı. ◆ Mestur. ◆ Zevcesi tarafından iğfal edilmiş. ◆ Âşık olmuş, tutulmuş. ◆ Takkeli. ◆ Saçını düzeltmiş. ◆ Sapmış, dalmış. || Bien – Saçını güzel düzeltmiş. || Chavel bien – Kalem kulaklı at. || Être né – Bahtiyar ve mesut olmak. || Chat – Gayet çirkin adam. || Chèvre – e Gayet biçimsiz kadın.

Coiffer [ft.] Baş örtmek veya bağlamak, başına bir şey giymek. ◆ Saç düzeltmek. ◆ Başına bir şey dökmek. ◆ Şişenin ağzını kalay vesâire ile örtmek. ◆ Üzerine koymak. ◆ Zevcini iğfal etmek. ◆ Sarhoş etmek. || (mec.) Aşka giriftar etmek. || (Avcılıkta köpek hakkında) Yabani domuzu kulaklarından tutmak. || Se laisser – de chimères et de visions Hayâlata dalmak. = [fl.] (Gemi hakkında) Rüzgâra karşı gitmek. || Se – Kendi saçını düzeltmek. ◆ Sarhoş olmak. ◆ (Yelken hakkında) Direğe yapışmak. ◆ Meftun olmak. || Se – d'une opinion Bir fikre dalmak.

Coiffeur,se [i.] Saç kesen, berber, perukâr. = [ims.] Meşşâta.

Coiffure [ims.] Başa giyilen şey, serpuş; – militaire Askerî baş libası (fes veya kalpak gibi). ◆ Saçın düzeltilmesi, tanzimi. ◆ Perukârlık sanatı.

Coin [imz.] (*koain*) Köşe, bucak. ◆ Küçük arazi kıtası. ◆ Köşe masası. ◆ Başın yan taraflarına takılan yapma saç. ◆ Oduncu kaması. ◆ Sikke kalıbı, damga. ◆ Gümüş vesâir madenlerden evâniye basılan damga. ◆ Tenha ve uzak yer, köşe. || (mec.) Alâmet, eser. ◆ Taraf, yol. || Marqué au bon – İyi cinsten. || à fleur de – Damgası aşınmamış (sikke ve madalya), çil. || Les quatre – s Dört köşe, her taraf. || Jeu des quatre – s Köşe kapmaca. || Le – de la rue Köşe başı. || Le – du feu Ocak başı. || Mourir au – d'un bois Sefalette ve bî-kes olmak. || Tenir bien son – Haysiyet ve nüfuzunu muhafaza etmek. || Le – de la bouche, de l'œil Ağzın, gözün kenarı, ucu, gamze. || – de feu Oda içinde giymeye mahsus hafif bir libas. ◆ Köşe sandalyesi. || (as.) Kama, top kaması. ◆ Köşe. || – simple Tek kama. || – rond Müdevver kama. || – double Çifte kama. || – d'arrêt Tevkif kaması. || – d'airain Tunç kama. || – de mire Nişan köşesi. || – tactique Köşe nizamı, tabya köşesi. || – de cavalerie Süvari köşe nizamı.

Coincer yahut **Coinser** [ft.] Rapt ve tespit etmek. || (mec.) Sakin bir hâle getirmek.

Coïncidence [ims.] Tesadüf, intibak, bir zamanda zuhur. || (he.) Şeklen ve cesâmeten birbirinin aynı olma, müsâvat. || (r.) Tekatu'; Point de – Nokta-i tekatu'.

Coïncident,e [s.] Mütesâdif, bir zamanda zuhur eden. || (he.) Muntabık: Figures – es Eşkâl-i muntabıka.

Coïncider [fl.] Birlikte tesadüf etmek, bir zamanda zuhur etmek. || (he.) Muntabık olmak.

Coïndicant,e [s.] (t.) Bir illetin vücuduna delâlet eden alâmata munzam olan, müş'ir.

Coïndication [ims.] (t.) Bir illetin vücuduna delâlet eden alâmatın birbirini takviye edişi, iş'ar.

Coing [imz.] (g okunmaz) Ayva.

Coïntéressé,e [s.] Müşterekü'l-menfaa, alakadar.

Coïntéresser [ft.] Bir menfaat, bir alaka-yı müştereke vermek. (Az kullanılır.)

Coite [ims.] Yün yatak.

Cojok [imz.] Kucak.

Cojouissance [ims.] İstifade-i müştereke, hisse-i şayia, müşa'.

Coke [imz.] (İngilizceden me'huz) Maden kömüründen çıkarılan kok kömürü.

Col [d.] (mr. Co)

Col [imz.] Boyun, gerdan, boğaz, unk. (Bu mânâ ile *cou* isti'mali ahsendir.) ◆ Yaka; **Faux** – Takma, eğreti yakalık. ◆ Boyunbağı. ◆ Boyun mendili. ◆ Şişe vesâire boğazı, ağzı. ◆ Dağlar arasındaki boğaz, derbent, geçit. ‖ (tşr.) Ağız, masâle. ‖ – **de montagne** Dağ boyunu, boğazı, geçidi, derbent. ‖ – **de chemise** Gömlek yakası.

Colarin [imz.] (m.) Sütun başı oymaları.

Colas [imz.] Ahmak adam. ◆ Boyun.

Colasse [i.] Büsbütün ahmak, ebleh adam.

Colature [ims.] (syd.) Süzme, terşih. ◆ Süzülmüş mâyi, müreşşah.

Colback yahut **Colbak** ya **Colbach** [imz.] (Türkçeden me'huz) Kalpak, süvari kalpağı. ◆ Acemi nefer.

Colchicacées [ims. – cm.] (nb.) Acı çiğdem envâı, fasîle-i lahlâhiye, vahvâhiye.

Colchique [ims.] (nb.) Acı çiğdem, lahlâh, hânık-ı kelb. (Lisan-ı avamda *Tue-chien* denilir.)

Colcotar yahut **Colcothar** [imz.] (k.) Kibritiyet-i hadidin ateşte kızartılmasından hâsıl olan kırmızı bir humz-ı hadid ki demir pasından ibaret cilâ tozudur, kolkotar.

Cold-cream [imz.] (*koldkrêmm*) Yüze sürülen bir pomada, kold-krem.

Colégataire [s.] (hk.) Vasiyetli bir mirasa hissedar olan, mûsâ-leh-i müşterek.

Coléocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı mehbilî.

Coléoptère [imz. – s.] (tt.) Dört kanatları olup üsttekileri sert ve alttakilerini örtmeye mahsus olan böcek envâı, mugtiyü'l-cenah.

Colère [ims.] Öfke, hiddet, gazap, hışım. ◆ (Hayvanat hakkında) Azgınlık. ◆ (Gayr-i zî-ruh hakkında) Şiddet. = [s.] Hiddetli, gazap-nâk, çabuk kızan.

Colérer (**se**) [fl.] Hiddetlenmek.

Colérique [s.] Hadîdü'l-mizac, gazub. ◆ Hiddetten neşet etmiş.

Coliart [imz.] Ak kayabalığı.

Colibri [imz.] Sinekkuşu.

Colichemarde [imz.] Bir nevi eskrim meçi.

Colicitant,e [i. – s.] Müştereken mezada mal veren.

Colifichet [imz.] Kâğıt ve mukavvadan tahta veya kadife üzerine yapıştırılmaya mahsus oyma. ◆ Süse müteallik değersiz ve tatsız şeyler. ◆ İbarenin içindeki tatsız elfaz tezyinatı. ◆ Kuşlara mahsus hafif peksimet.

Colimaçon [imz.] Kabuklu sümüklüböcek, salyangoz, helezon. ◆ Helezonlu, dönemeçli merdiven. ◆ Alçak kadim bir nevi araba. ‖ **En** – Helezon şeklinde.

Colin [imz.] Kaliforniya kekliği. ◆ (Tiyatro lisanında) Genç çoban, çoban çocuğu.

Colin-maillard [imz.] Körebe oyunu. ◆ Bu oyunda ebe olan şahıs. ‖ **En** – Kör körüne. (cm. des *colin-maillards*)

Colique [ims.] Karın ağrısı, sancı, veca'-ı batn; – **hépatique** Karaciğer sancısı; – **d'estomac** Mide sancısı; – **néphrétique** Böbrek sancısı. ‖ (mec.) **Avoir la** – Ziyade korkmak.

Colis [imz.] Eşya ve emtia-i ticariye sandığı, denk, eşya balyası. ‖ – **postal** Posta dengi, paketi, koli postal.

Colisée [imz.] Roma'nın eski bir tiyatrosu. ◆ (Ale'l-ıtlak) Eski tiyatro.

Collabescence [ims.] Zaaf-ı şedid.

Collaborateur,trice [i.] Birlikte çalışan, birlikte işleyen, iş arkadaşı. ◆ Birlikte yazan, muharrir-i müşterek, şerik-i telif ve tahrir, heyet-i tahririyeden biri. ‖ (mec.) Bir işte yardım eden.

Collaboration [ims.] Birlikte çalışma, işte arkadaşlık. ◆ İştirak-i telif ve tahrir.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Collaborer [fl.] Birlikte çalışmak, bir işte diğerine arkadaşlık ve yardım etmek. ◆ Müştereken tahrir ve telif etmek.

Collage [imz.] Yapıştırma, kâğıt kaplama. ◆ Kolalama, kola sürme. ◆ Yapışmış şey. ◆ Tutkalla tahta yapıştırma. ◆ Kola veya yumurta akıyla şarap süzme.

Collant,e [s.] Yapışık, yapışkan. ◆ (Elbise hakkında) Dar, sıkı.

Collapsus [imz.] (*s* okunur) (t.) Zaaf-ı azîm, humud.

Collataire [imz.] (hk.) Mütevelli.

Collatéral,e [i. – s.] Yanından giden, murâfik, müvâzî. || (hk.) Doğrudan doğruya olmayan (karâbet) (amcalık, yeğenlik vesâire gibi), an-kelâle. || (cğ.) Cihât-ı erbaanın ikisi arasında olan, (şark-ı şimalî, garb-ı cenubî gibi), cânibî; Points – aux Cihât-ı cânibiye, cihât-ı fer'iye, nikat-ı cânibiye. || (t.) Cânibî (cmz.: *collatéraux*).

Collatéralement [h.] (Akrabalık hakkında) Doğrudan doğruya olmayarak, an-kelâle.

Collateur [imz.] Bir vakfı tevcih eden, sahib-i vakf, sahib-i tevcih.

Collatif,ve [s.] Tevcih olunan (vakıf).

Collation [ims.] Vakıf tevcihi. ◆ Rütbe ve unvan vesâire tevcihi. ◆ Tatbik, mukabele.

Collation [ims.] Kahvaltı. ◆ Sahur.

Collationné,e [s.] Tatbik ve mukabele olunmuş.

Collationnement [imz.] Tatbik, mukabele.

Collationner [ft.] Tatbik ve mukabele etmek.

Collationner [fl.] Kahvaltı etmek. ◆ Sahur yemek.

Colle [ims.] Zamk, kola, çiriş. || – forte Tutkal. || – liquide Sulu, mâyi zamk. || – de poisson Balık tutkalı, girâ-yı semek. || (Beyne'l-avam mec.) Yalan, atıp tutma. ◆ A'zar-ı vâhiye. = [cm.] İmtihanda güç, şaşırtıcı es'ile.

Collé,e [s.] Yapıştırılmış, yapışık. ◆ Gayr-ı müteharrik. ◆ (Enzar hakkında) Merkûz. ◆ Kolalı. ◆ (Mektepliler ıstılahında) Cevaptan âciz kalmış, şaşırmış. ◆ Sınıftan dönmüş. || Être – à une femme Bir kadının zevci olmak yahut zevci gibi birlikte yaşamak.

Collecte [ims.] Vergi tahsili, tahsilat. (Bu mânâ ile isti'mali eskidir). ◆ Bir emr-i hayır için cem' olunan iâne, sadaka.

Collecter [fl.] İâne toplamak.

Collecteur [imz.] Tahsildar. (Bu mânâ ile isti'mali eskidir.) ◆ İâne akçesini veya ârifâne verilen bir masraf hisselerini cem' ve tahsil eden adam. ◆ Tahsildar, câbî. ◆ Koleksiyon yapan adam. || (tşr.) Câmi; Poils – s Eş'ar-ı câmia. || [s.] Égout – yahut isim olarak – Ana lağımı.

Collectif,ve [s.] Câmi, mecmû. || D'une manière – ve Suret-i mecmuada, heyet-i mecmuasıyla. ◆ Müşterek, müttehidü'l-meal. || Démarches – ves Teklifat ve teşebbüsat-ı müştereke. || Note – ve Müttehidü'l-meal takrir. || (sr.) Nom – Müfred olduğu hâlde cem' mânâsını ifade eden isim, ism-i câmi. || (tca.) Société en nom – yahut La société – ve Kolektif şirket. = [imz.] (sr.) İsm-i câmi.

Collection [ims.] Bir cinsten şeyler cem'i, mecmua, takım, koleksiyon. ◆ Fünûna müteallik numûneler takımı. || (as.) – d'effets de pansage Hayvan tımar eşyası, takımı. || (t.) Ecvaf-ı bedende mâyi tahassulu, tecemmu'-ı mâyi.

Collectionner [ft.] Bir cinsten şeyler ve fünûna müteallik numûneler cem'iyle mecmua veya takım teşkil etmek, koleksiyon yapmak.

Collectionneur,se [i.] Bir cinsten şeyler ve fünûna müteallik numûneler cem' eden, mecmua ve takım yapan, koleksiyon tertip eden adam.

Collectivement [h.] Birlikte, müştereken. || (sr.) İsm-i cins olarak.

Collectivité [ims.] Suret-i mecmua, câmiiyet.

Collège [imz.] Hem-sınıf adamlar mecmûu, heyet, zümre. ◆ Meclis, encümen. ◆ İkinci derece tedrisatına mahsus mektep. ◆ Mektep. ◆ Nehârî mektep şâkirdanı, müteallimîn: Le – est en vacance Şâkirdan tatil zamanındadır, şâkirdanın tatilleri vardır. ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– **de Pantin** Paris hapishanesi. || – **de France** Paris'te meşhur bir mektep ki Birinci Fransuva[145] tarafından tesis edilmiş ve meccânen şâkirt kabul edilip ulûm ve fünûn-ı âliyenin kâffesi tedris edilmekte bulunmuştur.

Collégial,e [i. – s.] Piskopos olmayan yerlerdeki ruhban cemiyetine mensup kiliseye ıtlak olunur. ◆ Mektebe müteallik, ait.

Collégien [imz.] Mekteb-i rüşdî şâkirdi, şâkirt. = [s.] Mektebe müteallik.

Collègue [imz.] Hem-sınıf, hem-sanat, hem-meslek, arkadaş, refik. ◆ Sebakdaş.

Collement [imz.] Yapışma, iltisak.

Coller [ft.] Yapıştırmak. ◆ Kola sürmek, kolalamak. ◆ Çirişlemek. ◆ Dikmek. ◆ Koymak, vaz' etmek. ◆ (Şarap hakkında) Yumurta akıyla veya diğer bir kola ile tasfiye etmek. ◆ Zor bir sual iradıyla cevaptan âciz bırakmak. || – **un pain** Bir tokat yapıştırmak. = [fl.] ve **Se** – Yapışmak. ◆ Yapışmış gibi durmak.

Collerette [imz.] Geniş kadın yakalığı. || (nb.) Lifâfe-i kebîre, lifâfe-i külliye.

Collet [imz.] Yaka, girîbân. ◆ Boğaz. ◆ Kuş ve tavşan tutmaya mahsus ağ. ◆ Koyun ve dana boynu. || (nb.) Boyuncuk, uneyk. || – **de fer de hache** Balta demiri boğazı (sap geçirilecek delik). || – **de fourreau de baïonnette** Süngü kını boğazı. || – **d'habillement** Elbise yakası. || – **droit** Düz yaka. || – **montant** Dik yaka. || – **renversé** yahut – **tombant** Düşük, devrik yaka. || – **échancré** Mukavves yaka. || – **monté** Eski bir nevi kadın yakalığı, ve (mec.) Sahte vakar. || **Petit** – Papazlık, ruhbâniyet. ◆ Papaz, rahip. || **Prendre au** – Yakasından tutmak, yakalamak. || **Mettre la main sur le** – **à quelqu'un** Tevkif etmek. || **Prêter le** – **à quelqu'un** Biriyle kavga etmek, dövüşmek.

Colleté,e [s.] Yakalanmış, tutulmuş.

Colleter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Yakasından tutmak, yakalamak, boğazına sarılmak. ◆ Kucaklamak. ◆ Şiddetle ta'riz ve hücum eylemek. = [fl.] Kuş vesâire tutmak için ağ germek. || **Se** – Birbirinin yakasına sarılmak, boğaz boğaza gelmek. ◆ Yekdiğerine şiddetle ta'riz ve lisan ile tecavüz etmek.

Colleteur [imz.] Ağla kuş vesâire tutan avcı.

Colleur [imz.] Oda duvarına kâğıt yapıştıran adam, kâğıtçı. ◆ Tiyatro ilancısı. ◆ Asılsız hikâyeler nakleden, yalancı. ◆ Şâkirdanı imtihan eder iken güç ve şaşırtma sualler soran mümeyyiz.

Collier [imz.] Gerdanlık, kılâde, ıkd. ◆ Boyun halkası, tasma. ◆ Halka, toka, hamut. ◆ Boğum, boğmak. ◆ Sığır boynunun üst tarafı. || (m.) Sütun bileziği. || – **de force** Zağarları alıştırmak için müsta'mel içi çivili boyun halkası. || **Cheval de** – Koşum beygiri. || **Cheval franc de** – Kuvvetli koşum beygiri ve (mec.) Kuvvet ve faaliyetine itimat edilebilir olan. || (as.) – **de tambour** Trampete boyun (askı) kayışı. || – **de chevalier** yahut – **d'or** Şövalye kordonu yahut altın kordon. (Bazı rütbe ashabından bulunan şövalyelerin boyunlarına taktıkları altın zincirdir ki üzerine rütbenin alâmet-i fârikası ta'lik olunur.) || – **de l'ordre de la Toison d'or** *Toison d'or* nişanı kordonu. || **Donner un coup de** – Muavenet etmek, yardıma yetişmek. || **Donner à plein** – Kemâl-i gayretle teşebbüs etmek. || – **de misère** Meşakkatli iş, sefaletle yaşayış.

Colliger [ft.] Maâdin ve nebatat ve hayvanat vesâire cem'iyle takım tertip etmek. (Az kullanılır.)

Colline [ims.] Tepe, tell. || **La double** – Esâtir-i Yunanîyeye göre sanâyi-i nefise perileriyle Apollon'a makarr olan dağ. || – **isolée** (as.) Münferit tepe.

Colliquatif,ve [s.] (*koua*) (t.) Hastaları pek çabuk zayıflatan, eriten, müzib, müzill.

Colliquation [ims.] (*koua*) (t.) Beden-i insanın mevadd-ı sulbesinin erimesiyle insanın

145 *François*.

birdenbire zayıflaması, kuvvetten düşme, erime, imtihâk, zevb.

Collisalla [imz.] Kolizaya kınakınası.

Collision [ims.] Çarpışma, müsâdeme. ◆ Zıddiyet, tezat. ‖ (hk.) Tezad-ı kanunî.

Collocation [ims.] Ashab-ı matlubun sırasıyla kayıt ve tahriri. ‖ – **utile** Medyunun malı dâyinlerin alacaklarına kifayet ettiği takdirdeki kayıt. ‖ **Bordereau de** – Alacaklılar defteri.

Collodion [imz.] (k.) Kolodyon. (Fotoğraf levhalarına sürülür bir ecza.)

Collodionné,e [s.] (k.) Kolodyona batırılmış (fotoğraf safhası).

Collodionner [ft.] (k.) Kolodyona batırmak, kolodyon sürmek.

Colloque [ims.] Mükâleme, müzakere. = [cm.] Mükâleme suretinde telif.

Colloquer [ft.] Yerleştirmek. ◆ Baştan savmak için yerine göndermek. ◆ Vermek. ◆ Vurmak. ‖ (hk.) Ashab-ı matlubun esâmîsini sıra ile deftere kaydetmek. ‖ **Se** – Yerleşmek.

Colluder [fl.] Bir şahs-ı sâlisi aldatmak için bir davada hasım tarafı ile uyuşmak, birleşmek, sanîa etmek.

Collusion [ims.] Bir şahs-ı sâlisi aldatmak için bir davada tarafeyn-i muhâsımîn arasındaki sanîa, söz birliği.

Collusoire [s.] Bir şahs-ı sâlisi aldatmak için bir davada iki hasım arasındaki sanîaya müteallik veya böyle bir sanîa ile hâsıl olan.

Collusoirement [h.] Bir şahs-ı sâlisin aleyhinde bir davada iki hasım beyninde vâki sanîa ile, söz birliği ile.

Collutoire [imz.] Mazmaza.

Collyre [imz.] (t.) Göze konulan her nevi haricî ilaç, kühl, katre.

Colmatage [imz.] (zra.) Batak mahalleri doldurma ameliyatı.

Colmater [ft.] (zra.) Alçak ve bataklık bir yeri mecrasından çevrilen nehir kum ve çamuruyla imlâ veya tenbit etmek.

Colobome [imz.] (crh.) Kesik göz, ayn-ı mücedda'.

Cologne (**Eau de**) [ims.] Kolonya suyu, kolonya.

Colombage [imz.] Duvar bölmelerini dolma olarak yapma. ◆ Sundurma kazık sırası. ◆ Bağdâdî duvar derûnundaki hatıllar.

Colombaire [imz.] Kadim Latinlerde kabir. ‖ (mec.) Bî-faide bir yığın.

Colombe [ims.] Dişi güvercin. ‖ (Şiirde) Ale'l-ıtlak güvercin. ‖ (mec.) Genç, güzel ve pâk-dâmen kız. ◆ Ale'l-ıtlak kadın veya kız. ‖ (hy.) Hamâme-i Nuh (cümle-i kevkebiye).

Colombier [imz.] Güvercinlik. ◆ Tiyatronun en yüksek yeri. ◆ Battal tabakalı matbaa kâğıdı. ◆ Âşiyan-ı peder, mahall-i ikamet.

Colombin,e [s.] Güvercin boynu renginde, güvercine müteallik. = [ims.] Güvercin gübresi. ◆ Resimde müsta'mel bir nevi vernik. = [imz.] Safdil ve masum tavırlı delikanlı.

Colombium [imz.] (*omm*) (k.) Kolombiyum.

Colombo [imz.] Güvercin otu kökü, cezrü'l-hamâme.

Colon [imz.] Muhâceretle iskân olunmuş bir mahal ahalisinden beheri, muhacir. ◆ Müstemlekâtta oturan adam. ◆ Müstemlekâtta doğmuş adam. ◆ Bir araziyi kendi hesabına işleyen adam; – **partiain** İşlediği arazi mahsulatının bir kısmını ve ekseriya nısfını arazi sahibine veren çiftçi, ortakçı, yarıcı (yarımcı).

Côlon [imz.] (tşr.) Göden bağırsağı, kolon.

Colonel [imz.] Miralay; – **d'état major** Erkân-ı harp miralayı; – **du génie** İstihkâm miralayı; – **surnuméraire** yahut – **à la suite** Gayr-ı muvazzaf miralay; – **de piquet** Karakol (nöbetçi) miralayı; – **de ronde** Devriye miralayı; – **de tranchée** İç hendek miralayı; – **titulaire** Unvanı, elkabı miralay. (Yani doğrudan doğruya bir alayın miralayı olmayıp yalnız mezkûr alayın unvan-ı resmîsini hâiz olan zâttır. Alayın asıl miralayı ayrıca mevcuttur. Fahri miralay yine başka-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

dır.); – honoraire Fahri miralay; – général Bazı Avrupa asâkirinde kolonel general ki miralaylığın fevkinde mühim bir rütbedir. || Lieutenant – Kaymakam.

Colonellat [imz.] Miralaylık ve bunun vazifesi.

Colonelle [sms.] Compagnie – veyahut isim olarak La – Vaktiyle piyade alayının doğrudan doğruya bir miralayın kumandası altında bulunan birinci bölüğü. = [ims.] Miralay zevcesi.

Colonial,e [s.] Müsta'merat ve müstemlekâta müteallik, müstemlekâttan gelen, çıkan. || Denrées – es Çay, şeker, kahve, biber ve emsali gibi ale'l-ekser müstemlekâtta çıkan mahsulat, zahâir-i müstemlekâtiye, bakkaliye (malları). (cmz. *coloniaux*)

Colonie [ims.] Bir memlekette iskân ile arazisini işlemek üzere cemaatle hicret eden halk, muhacirîn, heyet-i muhacire. ◆ Böyle bir muhaceretle iskân olunmuş memleket, mehcer. ◆ Avrupa devletlerinin küre-i arzın kıtaat-ı sâiresindeki memleketleri, müstemlekât, müsta'merat. ◆ Bir memleket-i ecnebiyede bulunan bir vatan evladı veya bir kavim efradı, tebaa-yı ecnebiye.

Colonisable [s.] Muhacerete elverişli, muhaceretle iskânı mümkün (memleket).

Colonisateur [imz.] Bir memlekete ahali hicret ettirip iskân ettiren adam, nâkil-i muhacirîn, müsta'merat ve müstemlekât müessisi.

Colonisateur,trice [s.] Ahali hicret ve iskân ettiren, nâkil-i muhacirîn, müstemleke teşkil eden; Système – Usul-i nakl ve iskân, iskân-ı muhacirîn usulü.

Colonisation [ims.] Bir memleketi diğer bir yerden hicret eden veya ettirilen ahali ile iskân etme, nakil ve iskân-ı muhacirîn, tesis-i müsta'merat.

Colonisé,e [s.] Diğer bir yerden menkul muhacirînle iskân olunmuş (yer).

Coloniser [ft.] Bir memleketi diğer bir yerden hicret eden veya ettirilen ahali ile iskân etmek. ◆ Müsta'mere tesis etmek. ◆ Müsta'merata sevk ile orada ikame etmek. || (mec.) Elde bulunan şeylerden istifade etmek. || Se – Muhacirlerle iskân olunmak.

Colonnade [ims.] Tezyinat-ı amûdiye. ◆ Sütun gibi dik ve sıra ile mevzu' şeyler.

Colonne [ims.] Sütun, amud, rükn, direk. ◆ Bir fetih ve zafere veya diğer bir hatıraya alâmet olmak üzere rekz olunmuş sütun, dikilitaş. ◆ Sahife sütunu. || (mec.) Eser, alâmet, nişâne-i muvaffakiyet. || (ht.) Sütun şeklinde mâyi veya gaz hâlinde bir cisim, amud. || (as.) Kol, kol nizamı. || – d'attaque Hücum kolu. || – d'infanterie Piyade kolu, kol nizamı. || – de compagnie Bölük kolu. || – à distance entière Buud-ı tâmlı kol. || – à demi-distance Nısıf buudlu kol. || – de route Yol kolu. || – de bataillon en masse İçtimâ tabur kolu. || – par peloton (Süvaride) Takım kolu. || – échelonnée par pelotons Kademeli takımla kol, kademe kolu. || – par trois Üçer kolu, üçer ile kol. || – par pièce (Topçu) Tek kol, bölük kolu. || – par section Takımla kol. || – serrée Yanaşık kol. || – couplée Çift kol. || – brisée Münkesir kol. || – combinée Mürekkep, müctemi' kol. (Orduların miktarı tezâyüd etmesi üzerine zayıf ve müteaddit kollardan sarf-ı nazarla kolların cümlesini bi't-terkib teşkil edilen koldur.) || – épagogique Tûlanî kol. || – fermée Kapalı kol. || – indirecte Gayr-ı müstakim kol. || – , halte! Kol, dur! (kumandadır). || – renversée Ma'kûs kol (sol başı ileride olan). || – par le flanc Yan taraflı kol. || – de flanqueurs Cânibdar kolu. || – volante Seyyar kol. || (tşr.) – vertébrale Yol üzerinde mesafe ve merhale miktarını tayin için merkûz sütun. || – du lit Karyola cibinliğinin direği. || – de chiffres Birbiri altına sıra ile yazılmış rakamlar hânesi (Âhad, aşerat hâneleri gibi). = [cm.] Erkân; Les – s de l'État Erkân-ı devlet. || Les – s d'Hercule Cebelitarık Boğazı'nın iki cihetindeki dağlar. || – d'eau Denizde kasırga, tulumba.

Colonnette [ims.] Küçük sütun.

Colophane [ims.] Karasakız, reçine.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Coloquinte [imz.] Hanzal, ebûcehil karpuzu. ◆ Kafa, zihin, beyin. || **Fausse** – Kavata.

Colorant,e [s.] Boyayan, mülevvin.

Coloration [ims.] Boyanma, televvün. ◆ Boyalılık, mülevveniyet.

Coloré,e [s.] Renkli, boyalı, mülevven. || (nb.) Yeşilin gayrı bir renkte olan (nebat veya meyve). || (mec.) Aldatan, göz boyayan. ◆ Müşa'şa, parlak. || **Style** – Müzeyyen ibare.

Colorer [ft.] Renk vermek, boyamak, telvin etmek. || (mec.) Tezyin etmek, çirkin bir şeyi güzel göstermek. ◆ Müşa'şa-bahş olmak. || **Se** – Renk hâsıl etmek, boyanmak, televvün etmek. || (mec.) Hayat bulmak.

Coloriage [imz.] Renklerle nakş ve tezyin, telvin.

Colorié,e [s.] Renkli, boyalı, mülevven. || (mec.) Pek müfrit bir renk ve şaşaaya mâlik.

Colorier [ft.] Renklerle nakş ve tezyin etmek, boyamak, telvin etmek. || (mec.) Müfrit bir surette tezyin etmek, şaşaa vermek.

Colorifique [s.] Mülevven: **Propriétés – s** Havass-ı mülevvene.

Colorimètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı kuvve-i levniye.

Coloris [imz.] Ressamlığın her şeye yakışan rengi vermekten ibaret olan kısmı. ◆ Resimlerin ve nebatatın rengi, nakış, elvan. || (mec.) İbare ziyneti. ◆ Aldatıcı suret-i zâhire.

Coloriste [imz.] Renkleri güzel imtizac ettirerek bu suretle tesir hâsıl etmekte mahir ressam. ◆ Müzeyyen ibareler yazan muharrir. = [i.] Basılmış resim ve harita vesâireyi boyayan işçi.

Colossal,e [s.] Gayet büyük, cesim. || (mec.) Vâsi', azîm. (Cem'-i müzekkeri gayr-ı müsta'meldir.)

Colosse [imz.] Gayet cesim heykel. ◆ Son derecede iri insan yahut hayvan. ◆ Kuvvet ve nüfuzu pek büyük devlet ve hükümdar, kaviyü'ş-şekîme.

Colostrum [imz.] *(romm)* Yeni doğurmuş kadın yahut dişi hayvan sütü, ağız, leba'.

Colportage [imz.] Sokaklarda eşya satışı, ayak satıcılığı, çerçilik. ◆ Havâdisçilik. ◆ Tevzi'-i matbuat.

Colporter [ft.] Sokaklarda eşya satmak, çerçilik etmek. || Yaymak[146], neşretmek: – **une fausse nouvelle** Yalan bir havâdis neşretmek.

Colporteur [imz.] Ayak satıcısı, çerçi. ◆ Sokaklarda gazete satan adam, gazeteci, müvezzi'. ◆ Neşr-i havâdis eden adam, havâdisçi.

Colpose [imz.] (t.) İltihab-ı mehbil.

Columbaire *(lon)* yahut **Columbarium** [imz.] *(lon-ba-ri-omm)* Eski Romalılarda yaktıkları meyyitlerin küllerini hâvi testilerin vaz'ına mahsus bina.

Columelle [ims.] Küçük sütun. || (nb.) Bazı meyvelerin içindeki mihver. || (tşr.) Mihver-i helezon-ı üzn. || (hyv.) Mihver-i kışr.

Columellé,e [s.] (nb.) Mihveri olan (meyve), zü'l-mihver.

Colure [ims.] (hy.) Daire-i mütekatıa, istikrareyn ve itidaleyn daireleri; – **des équinoxes** Daire-i tesâviye-i itidaliye; – **des solstices** Daire-i tesâviye-i istikrariye.

Colza [imz.] Tohumundan elverişli bir yağ çıkan bir nevi yabani lahana, selcem, lift, kolza, selcem yağı.

Com [d.] (mr. Co)

Coma [imz.] (t.) Derin baygınlık, sübat-ı amîk, koma.

Comateux,se [s.] (t.) Derin baygınlığa müteallik, sübatî-i amîk.

Combat [imz.] Muharebe, kavga, cenk, cidal, mukatele. ◆ Dövüşme, mudârebe. ◆ Muhalefet, münâzaa, münakaşa. ◆ Müsabakat, rekabet. ◆ Meyliyat-ı nefsâniye ve rûhâniyenin ihtilafatı, ızdırab-ı derûn. ◆ Güreşme, müsâdeme. || – **naval** Muharebe-i bahriye. || – **rapproché** Yakından muharebe, muharebe-i mütekaribe. || – **décisif** Muharebe-i

146 Orijinal metinde bu kelime "yapmak" olarak yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında "yaymak" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

kat'iye. || – éloigné Uzaktan muharebe, muharebe-i mütebâide. || – en ordre serré Yanaşık nizamda muharebe. || – en ordre dispersé Dağınık nizamda muharebe. || – de tirailleurs Avcı muharebesi. || – de surprise Baskın muharebesi. || – de localités Mevâki muharebesi. || Foyers des – s Muharebatın merkezleri (ocakları). || – des hauteurs et des pressions Mürtefi' ve münhat mahaller (irtifaat ve inhitatat) muharebesi. || – de colline Tepe muharebesi. || – des couverts du terrain Arazi setreleri muharebesi. || – de bois Orman muharebesi. || – de ravins Dere muharebesi. || – des défilés Geçit, derbent muharebesi. || – des lignes d'eau Hutut-ı miyâhiye muharebesi. || – traînant Sürekli muharebe. (Bir mevkide düşmanı uzun uzadıya işgal ile diğer taraftan netice-i katiyenin istihsali matlub olduğu zamanlar icra olunan imtidatlı muharebe.) || – partiel Kısmî muharebe. || – de rencontre Tesadüf muharebesi, tesadüfi muharebe. (İki kıta-i askeriyenin ansızın beynlerinde vukua gelen bir müsâdeme-i gayr-ı muntazaradır.) || – démonstratif İğfalî muharebe, iğfal, nümâyiş muharebesi. || – à pied (Süvaride) Ayakta cenk, yaya muharebe. || – individuel Münferiden muharebe. || – collectif yahut – d'ensemble Müctemian muharebe. || – à la barrière Muharebe oyunu. (Kurun-ı Vustâ'da şövalyelerin esliha-i nazike ile icra ettikleri askerî oyunu.) || – chevaleresque Muharebe-i dilîrâne. || – à outrance İfrat muharebesi, ölüm düellosu. (Bu nevi düello kadim olup şahseyn ve bazen altışardan on iki kişi arasında vuku bulur idi. Buna *Duel à mort* ölüm düellosu dahi denilir.) || – à la foule Vakit geçirmek için veya yortu günlerinde şövalyelerin hep birlikte icra ettikleri muharebe oyunudur ki reisin asasını yere atması işaretiyle nihayet bulur idi. Bu nevi şövalye muharebe oyunlarında vefeyat vuku bulduğu dahi olur idi. || – singulier yahut – particulier Mübâreze-i şahsiye, hususi muharebe. (Kadîmen Avrupa'ca icra edilmiş olan bu nevi mübârezat-ı şahsiye memâlik-i mezkûrede el-yevm ara sıra icra edilmekte bulunan düello usul ve âdet-i menfûresinin sebeb-i zuhuru olmuştur.) || – de guerre yahut – strateumatique Harp muharebesi, muharebe-i ciddiye. (Yukarıdaki eğlence muharebesinin zıddıdır.) || – de champ clos Kapalı ordugâh muharebesi. || Mettre hors de – Yaralayıp harbe iktidar bırakmamak, saff-ı harpten hariç bırakmak. ◆ Cevap veremeyecek, bir şey yapamayacak hâle getirmek.

Combattant [imz.] Muharip, cenkçi. ◆ Muharebe için hazırlanmış, seferber, muharebeye iştirak eden asker. ◆ Müdâfi, mücahit. ◆ Dövüşen, mudârib. ◆ Eski zamanlarda güreşen pehlivan, mübâriz, musâri'.

Combattif,ve yahut **Combatif,ve** [s.] Cidal ve münakaşayı seven.

Combattivité yahut **Combativité** [ims.] İnsanı cidal ve harbe, münakaşaya sevk eden meyl-i tabii.

Combattre [ft-fl.] (*battre* gibi tasrif olunur) Kavga, muharebe, cenk etmek. ◆ Mukavemet etmek, dayanmak. || (mec.) Çürütmeye çalışmak, cerh etmek. || (t.) (Hastalığın) Önünü almaya çalışmak, def etmek, kuvvetini izâle etmek. ◆ Müsabakata girişmek. || Se – Tezatta bulunmak.

Combattu,e [s.] Harp edilen. ◆ Mümânaat gösterilen. ◆ Galebe edilmek istenilen. ◆ Mağlup.

Combe [ims.] Küçük bayır. ◆ Vadicik, küçük vadi. || (as.) İstihkâm meydanı.

Combien [kn.] Kaç? Ne kadar? ◆ Kaç! Ne kadar! Çok! Kaça! ◆ Ne derece. || – que Her ne kadar, her kaç. = [imz.] Kemiyet, miktar.

Combinable [s.] Terkip olunabilen, kabil-i terkip.

Combinaison [ims.] Takım takım tertip etme. ◆ Birleşme, terekküb. ◆ Cem' ve telif. || (k.) İki veya ziyade cismin zerratının imtizacıyla hâsıl olan birleşmeleri, imtizac. || (r.) Terkip; Théorie des – s Terâkib nazariyatı. || (as.) Terkip, cem'; – des armes Terkib-i sunuf-ı askeriye; – temporaire des armes Terkib-i

muvakkat-i sunuf. || (mec.) Tedâbir, teşebbüsat, tasavvurat.

Combinateur,trice [i. – s.] Cem' ve terkip eden. ◆ Tedâbir ve teşebbüsatta bulunan. ◆ Tasavvurlar kuran.

Combiné,e [s.] Cem' ve terkip olunmuş. ◆ Teşrik ve tevhit edilmiş. ◆ Müttehid, mürekkep. || (mec.) Tertip ve tanzim, tasavvur olunmuş. || **Armée, flotte** – **e** Muhtelit, müttehid ordu veya filo, düvel-i muhtelife asker veya gemilerinden mürekkep (ordu yahut donanma). || (k.) Mümtezic. = [imz.] (k.) İmtizac neticesi olarak hâsıl olmuş madde.

Combiner [ft.] Takım takım tertip etmek. ◆ Birleştirmek, karıştırmak, cem' ve telif etmek. || (k.) İki cismi imtizac ettirmek. || (mec.) Tedbirler kurmak, teşebbüsata girişmek, tasavvuratta bulunmak. || **Se** – Terekküb etmek, birleşmek. || (k.) İmtizac etmek.

Comble [imz.] Doruklama. || (mec.) En yüksek derece, uç, bâlâ. ◆ Son derekesi. || **Pour** – **de malheur** Bedbahtlığın son derekesi olmak üzere.

Comble [s.] Lebâleb dolu, doruklama. || (mec.) Bir şeyin son derecesi, derece-i nihâyesi.

Comble [imz.] Tavan arası, çatı makaslaması. || **De fond en** – Kâmilen, büsbütün, külliyen.

Combleau [imz.] Halat. ◆ Araba koşum ipi. || (as.) Top koşum halatı.

Comblé,e [s.] Doruklanmış, lebâleb, imlâ edilmiş. ◆ Nâil, mazhar, müstağrak. ◆ Hoşnut, memnun.

Comblement [imz.] Doruklama, lebâleb etme. ◆ Doldurma, imlâ.

Combler [ft.] Doruklamak, lebâleb etmek. ◆ Doldurmak, imlâ etmek. || (mec.) İzâle etmek, kaldırmak. ◆ İtmam ve ikmâl etmek, eksiğini doldurmak. || – **la mesure** Haddi tecavüz etmek, taşırmak. || – **les veux, les désirs de quelqu'un** Birinin âmal ve arzularını yerine getirmek, hoşnut etmek. || – **de** Nâil ve müstağrak etmek, çok vermek. ◆ Bi'l-vech memnun ve müteşekkir etmek. || – **de bienfaits** Dil-sîr-i niam etmek. || – **quelqu'un de politesse** Birini envâ-ı tekrimat ve ta'zimata mazhar etmek. || **Se** – Dolmak. || (mec.) İs'af edilmek.

Comblète yahut **Comblette** [ims.] Geyik tırnağının çatlağı.

Combrière [ims.] Büyük balıklar tutmaya mahsus ağ, dalyan ağı.

Combugé,e [s.] Suya konup şişirilmiş (fıçı).

Combuger [ft.] Fıçıyı kullanmazdan evvel su ile doldurup şişirmek.

Comburant,e [s.] (k.) Bir cisim ile imtizac ederken ihtiraka bâis olan. = [imz.] Madde-i muhrika.

Combustibilité [ims.] (k.) Kabiliyet-i ihtirak, muhterikiyet.

Combustible [s.] (k.) Yanabilen, kabil-i ihtirak, muhterik. || (mec.) Hadîdü'l-mizac. = [imz.] Mahrûkat.

Combustion [ims.] Yakma, ihrak. ◆ Yanma, ihtirak. ◆ Yangın, harik. || (ht.) İştial, müştaîlat. || (t.) – **spontannée** İhtirak-ı zâtî.

Comédie [ims.] Gülünç ve eğlenceli tiyatro oyunu, komedya, mudhike. ◆ Mudhike icrasına mahsus tiyatrohâne. ◆ Mudhike icra eden tiyatrocular takımı. ◆ Mudhike tertip ve tahriri. || (mec.) Gülünç şey, rezalet. ◆ Taklit, yapma, müraîlik. || **Personnage de** – Sahte vakarlı adam. || **Haute** – Teşrih-i tabâyi' ve tetkik-i ahlak ve âdât maksadıyla yazılmış tiyatro oyunu. || **Jouer la** – Tiyatro oynamak ve (mec.) Yapma, gösteriş yapmak. || **Donner la** – Tiyatro oyunları oynamak ve (mec.) Bâis-i hande ve istihzâ olmak.

Comédien,ne [i.] Mudhikelerde oynayan tiyatrocu. ◆ Ale'l-ıtlak tiyatro oyuncusu; – **s de campagne, ambulants** Seyyar tiyatrocular. || (mec.) Mukallit, riyakâr. = [s.] Yapma, riyakârâne.

Comesteur [imz.] Obur. ◆ Müsrif.

Comestible [imz.] Yenebilen şey, me'kûlat (yalnız insanların tagaddîsine yarayan). = [s.]

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Kabil-i ekl. || Denrées – s Me'kûlata müteallik zahâir.

Cométaire [s.] Nücum-ı gîsû-dâra müteallik.

Comète [ims.] Necm-i zû-zeneb, düm-dâr, necm-i zû-züâbe, gîsû-dâr. ◆ Ensiz kurdele.

Cométographie [ims.] Mebhas-i kevâkib-i zâtü'z-zeneb.

Comice [imz.] – agricole Ziraatın ıslahı için zürrâ ve ashab-ı arazi encümeni, meclis, ziraat heyetleri.

Cominge [ims.] (as.) Büyük mermi.

Comique [s.] Mudhikeye müteallik. || Genre – Tiyatronun mudhike nevi. ◆ Tuhaf, gülünç, mudhik. = [imz.] Tiyatro oyunlarının mudhik nevi, mudhikât. ◆ Mudhike yazan muharrir, mudhike-nüvis. ◆ Tiyatro oyununun mudhik şahsını taklit eden oyuncu, mudhik, komik. ◆ Gülünç tavır ve hâl. ◆ Mukallit, soytarı.

Comiquement [h.] Tuhaf ve gülünç bir suretle, eğlence tarikiyle.

Comitat [imz.] Macaristan'da bir kontun zîr-i idaresinde bulunan sancak.

Comite [imz.] Tersanede işlettirilen mücrimlere nezâret eden zâbit.

Comité [imz.] Meclis şubesi. ◆ Encümen, heyet.

Comma [imz.] (tba.) Noktateyn işareti (:). || (Sarf-ı Yunanî'de) Fasıla, virgül (,). || (ms.) Kısa fasıla. (cm. des *comma*).

Command [imz.] (hk.) Nâm-ı müstearla temellük eden. || Déclaration de – Muvâzaa senedi.

Commandant [imz.] Âmir, hâkim, reis. || (as.) Kumandan. ◆ Binbaşı; – en chef Başkumandan; – d'armée Ordu kumandanı; – de corps d'armée Kolordu kumandanı; – division Fırka kumandanı; – de brigade Livâ kumandanı; – de régiment Alay kumandanı; – de bataillon Tabur kumandanı; – de compagnie Bölük kumandanı; – par intérim Kumandan vekili; – d'armes Kale kumandanı, hâkimi; – de citadelle İç kale kumandanı; – de corps Kıta kumandanı; – territorial Mahalli kumandan, mevki kumandanı; – d'étape Menzil kumandanı. || (bhr.) Süvari, kaptan.

Commandant,e [s.] Kumanda eden. ◆ Âmirâne, hâkimâne.

Commandante [ims.] Kumandan zevcesi. ◆ Binbaşı zevcesi. ◆ Vapur süvarisi zevcesi.

Commande [ims.] Sipariş. || Ouvrage de – Ismarlama iş. || De – Ismarlama. ◆ Mecburi. ◆ Sahte, yalandan, mahsusî. || Maladie de – Temâruz. ◆ İp, halat.

Commandement [imz.] Emir, hüküm. ◆ İrade, ferman. ◆ Kumanda. ◆ Âmiriyet, hâkimiyet, riyâset. ◆ Daire-i hüküm ve nüfuz. ◆ Ahkâm, evâmir, kanun. ◆ Bir mevki-i mürtefi'in diğer bir mevki üzerine olan nezâreti, hâkimiyeti. ◆ Celp, ihzar. ◆ Evâmir, sipariş. || Secrétaire des – s Avrupa'da bir hükümdarın başkâtibi. || Bâton de – Âmiriyet sıfatı. || Avoir une chose à son – Bir şeyi keyfe-mâ-yeşâ kullanmak. || Avoir une chose à – Ismarlama gibi matluba muvâfik bir şeye mâlik olmak. || (as.) Kumandanlık. ◆ Kumanda. ◆ Hâkimiyet. ◆ Emir, hüküm. || – préparatoire İhzar kumandası ("hazır ol" gibi). || – d'avertissement İhbar kumandası. || – d'exécution İcra kumandası. (Bu kumanda umumen bir heceli kelimattan ibaret olur. "Marş", "arş" gibi.) || – absolu Hâkimiyet-i mutlaka (bir istihkâmın diğer bir istihkâm üzerine olan hâkimiyeti). || – offensif Hâkimiyet-i taarruziye (bir arada bulunan birçok istihkâmattan birinin sırtının diğerlerinin sırtlarından mürtefi' olması). || – d'armée Ordu kumandanlığı. || – acoustique Sem'î kumanda. || – instrumental Aletle kumanda (boru vasıtasıyla kumanda). || – vocal Sadâî, savtî kumanda (insan savt ve sadâsıyla verilen kumanda). || – oral yahut – verbal Şifâhî kumanda (bu da sadâî kumanda demektir). || – dominant Hâkimiyet-i galibe. || – de front Cephe hâkimiyeti. || – de revers Arka (mâil-i arka) hâkimiyeti. || – d'enfilade Anfilat (yan) hâkimiyeti, hâkimiyet-i mütevâziye. || – tactique

Ta'biye kumandası. || – visuel Nazarî, basarî kumanda. || – observatoire Rasadî kumanda. || – phlégmatique Savtî kumanda. || – simple Tek, sade, basit kumanda ("marş!" gibi). || – mixte Mürekkep, muhtelit kumanda. || – hiérarchique Silsile, merâtib kumandası, nüfuzî, hükmî. (Her âmir ve zâbitin kendi mâdûnu üzerine nizamen hâiz olduğu hüküm ve kumanda.) || (bhr.) Süvarisi bulunulan sefine.

Commander [ft.] Emir, hüküm etmek. ◆ Kumanda etmek. ◆ Ismarlamak, sipariş etmek. ◆ Bir mevkide hâkim olmak. ◆ İcap ettirmek. ◆ İdare etmek. ◆ Nüfuzu altına almak. || – le feu Ateş kumandası vermek. || – à la baguette Şiddetle emir ve hüküm etmek. = [fl.] Âmir ve hâkim olmak, riyâset etmek. ◆ Bir mevkie hâkim bulunmak. ◆ Söylemek, emretmek. || – à ses passoins Meyliyat-ı nefsânîsini zaptetmek. || – à cuire Darağacına yollamak. || Se – Kendi kendini zapt ve idare etmek. ◆ Ismarlanmak, sipariş olunmak. ◆ (Odalar hakkında) Birbirine açılmak, ara yerde kapıları bulunmak.

Commandeur [imz.] – des croyants Emîrü'l-müminîn, halife-i müslimîn olan zât-ı şevket-simat-ı hazret-i hilâfet-penâhî.

Commanderie [ims.] Zeâmet, mâlikâne.

Commanditaire [imz.] Bir şirkete akçe ikraz edip şirketin kâr ve zararına ve işine karışmayan hissedar. || (mec.) Para tedarik eden.

Commandite [ims.] Hissedarânı akçe verip kâr ve zararına ve işine karışmayan şirket; Société en – Kezâ. ◆ Böyle bir şirkete bu vechile verilmiş akçe.

Commanditer [ft.] Bir şirkete veya bir fabrikacı ve tüccara akçe ikraz edip kâr ve zararına ve işine karışmamak. ◆ Tevdî etmek, itimat göstermek.

Comme [hc.] Gibi: Hardi – un lion Arslan gibi şecî; – cela Bunun gibi, böyle, şöyle böyle; – quoi Ne gibi? = [hr.] Çünkü, mademki, için: – vous êtes son ami Dostu olduğunuz için. ◆ Ne vakit ki, iken: – je venais Gelirken, geldiğim vakit. ◆ Gibi, misillü. = [h.] Ne kadar! Nasıl!: – il est bon Ne kadar eder!; – il me traite Bana nasıl muamele ediyor! ◆ Sıfatıyla, unvanıyla: – ami Dost sıfatıyla; – président Reis unvanıyla. || – si Sanki …… imiş gibi: – s'il était mon ami Ahbabımdan imiş gibi. || (Tekellümde) – tout Pek ziyade: Il est riche – tout Pek ziyade zengindir. || Tout – Farksız. || – il faut Layıklı, münasip, kusursuz. ◆ Hâl ve tavrı iyi. || – quoi Ne vechile, ne suretle. || – qui dirait Takriben.

Commémoraison [ims.] Bir azizin yevm-i mahsusunda kilisede diğer bir azizin dahi zikir ve ta'zimi.

Commémoratif,ve [s.] Bir şeyi yâd ve hatıra getiren, bir şeyin yâdıyla olan: Jour – d'une victoire Bir galibiyeti yâd ettiren gün, bir galibiyet gününe müsâdif gün. ◆ Bir hatırayı yâda vesile olmaya mahsus.

Commémoration [ims.] Muzafferiyet, galebe gibi ahvâlin yâd ve şerefine icra olunan şenlik ve resm-i âyin, yevm-i mahsus âyini. ◆ Yâd ve tezkâr. || – des morts Hıristiyanların teşrinisâninin ikisinde ölüler için mabetlerinde icra ettikleri resm-i dua.

Commémoré,e [s.] Şerefen hatıra getirilmiş, yâd edilmiş.

Commémorer [ft.] Şerefen hatıra getirmek, yâd ettirmek, yevm-i mahsus âyini icra etmek.

Commençant,e [i.] Yeni başlayan, müptedî.

Commencé,e [s.] Başlanmış. ◆ Malumat-ı iptidâiyeyi almış.

Commencement [imz.] Başlangıç, iptidâ, baş. ◆ Mebde, asıl. ◆ İptidâ-yı zuhur. || Evvel, iptidâ. || Au – En evvel, iptidâ, iptidâ-yı hilkatte. = (cm.) Mebâdî, medhal, Mukaddemat. ◆ Evâil.

Commencer [ft.] Başlamak, şüru', bed', âgaz etmek. ◆ Bir şeyin başında, başlangıcında bulunmak: – l'année Sene başında olmak. ◆ Başlatmak; – un élève Bir şâkirdi derse başlatmak. || Na pas fait qui commence Bir şeye başlanılmış olmakla neticeye dest-res olunacağı tahakkuk etmez. = [fl.] Bir meb-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

dee mâlik olmak. ◆ (Eşhas hakkında) Yeni başlamak. ◆ (Eşya hakkında) Başlanmak, girmek, hulûl etmek.

Commencez [e.] (as.) Başla! (kumandası). || – **le feu** Başla ateş! (kumandası).

Commendataire [ims.] Aidat ve zeâmet sahibi olan rûhânî.

Commende [ims.] Bir rûhânîye ait tahsisat-ı vâridat, zeâmet.

Commender [ft.] Zeâmet olarak tahsis etmek.

Commensal,e [i. – s.] Hem-sofra, taam arkadaşı. ◆ Misafir. || **Être – d'une maison** Bir evde taam etmeye me'luf olmak (cmz. *commensaux*).

Commensalité [ims.] Hem-sofralık, taam arkadaşlığı. ◆ Avrupalılarda hükümdar sofrasına kabul olunmak şeref ve istihkakı.

Commensurabilité [ims.] (r.) Hâssa-yı iştirâkü'l-mizan.

Commensurable [s.] (r.) Kabil-i teşrikü'l-mizan. || (mec.) Kabil-i kıyas.

Comment [h.] Nasıl, nice, ne suretle. ◆ Neden, niçin. ◆ Nasıl! Ne demek! ◆ Ne kadar, ne derecede. || **Tout je ne sais –** Gayr-ı kabil-i tarif bir hâlde. = [imz.] Keyfiyet.

Commentaire [imz.] Şerh, tefsir. ◆ Tenkit. ◆ Hâşiye. ◆ Mânâ, bir söze müstehziyâne verilen mânâlar, sû-i tefsir, sû-i mânâ. || (hk.) – **du code pénal** Şerh-i kanun-ı ceza. = [cm.] Bir adamın başlıca kendi ahvâlini câmi olarak yazdığı vekayi, sergüzeşt.

Commentateur,trice [i.] Şârih, müfessir. ◆ Bir söze müstehziyâne mânâlar veren, sû-i tefsir eden. ◆ Münekkit.

Commenté,e [s.] Şerh ve tefsir olunmuş. ◆ Tenkit edilmiş.

Commenter [ft.] Şerh ve tefsir etmek. ◆ Sû-i tefsir etmek, kulp takmak. ◆ Tenkit etmek.

Commérage [imz.] Dedikodu, lafazanlık.

Commerçable [s.] Rayiç, geçer, muteber: **Effet, billet** – Ticarette muteber poliçe, senet, bono.

Commerçant,e [s.] Ticaretle meşgul (adam). ◆ Ticaret icra olunan (mahal), ticaretgâh; **Ville – e** Ticaretgâh şehir. = [imz.] Tacir.

Commerce [imz.] Ticaret. ◆ Alışveriş, ahz u itâ. ◆ Tüccar sınıfı. ◆ İhtilât, ülfet, muâşeret. ◆ Münasebat. ◆ Sohbet. ◆ Gizli münasebet, münasebet-i âşıkane. || **Chambre de** – Ticaret odası. || **Traité de** – Ticaret muâhedenâmesi. || **Code de** – Ticaret kanunu. || **Liberté de** – Serbestî-i ticaret. || – **maritime** Ticaret-i bahriye. || – **en détail** Perakende satış. || – **par troc** Mübâdele ticareti, trampa. || **Livres de** – Defâtir-i ticariye. || **Actes de** – Muamelat-ı ticariye, ukud-ı ticariye. || (hk.) **Chose dans le** – Mâl-i mütekavvim, mâl-i muhrez. || **Ministère de** – Ticaret nezâreti. || **Tribunal de** – Mahkeme-i ticaret. || – **des lettres** Muhabere, mükâtebe. || **Jeu de** – Üç veya ziyade kişi beyninde oynanılan oyun. || (mec.) Münasebat, ünsiyet, muâşeret, revâbıt.

Commercer [fl.] Ticaret etmek. || (mec.) Münasebatta bulunmak, ülfet etmek.

Commercial,e [s.] Ticarete mensup, ticarî. || **Droit** – Hukuk-ı ticariye. || **Industrie – e** Sanâyi-i ticariye. (cmz. *commerciaux*).

Commercialement [h.] Tüccarca, tüccar usulünce. ◆ Ticarette, ticaret nokta-i nazarında.

Commère [ims.] Sağdıç kadın. ◆ Geveze ve dedikoducu kadın. (Bu mânâ ile bazı defa erkek hakkında dahi müsta'meldir.) ◆ Kurnaz, şeytan kadın. || **Compères et – s** Konu komşu, her vakit görüşülen eşhas.

Commérer [fl.] Gevezelik ve dedikoduculuk etmek. (Az kullanılır.)

Commettage [imz.] (bhr.) Halat bükme.

Commettant [imz.] Tevkil eden adam, müvekkil. ◆ Sipariş veren, siparişçi.

Commettre [ft.] (*mettre* gibi tasrif olunur) (Bir kabahat hakkında) Yapmak, irtikâb etmek. ◆ İhale ve tefviz etmek. ◆ Tayin, memur etmek. ◆ Emanet bırakmak. ◆ Tehlikeye düşürmek, ihlal etmek. ◆ Bozuşturmak. || (bhr.) Kalın bir halat yapmak için birkaç ipi

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

birlikte bükmek. || Se – İrtikâb olunmak. ◆ Tehlikeye düşmek. ◆ Karışmak. || (bhr.) İp veya halat bükmek.

Commination [ims.] İhâfe, itab. = [imz.] İnzar, itab-ı münzir.

Comminatoire [s.] (hk.) Mücâzat tehdidini hâvi, münzir, inzarı mutazammın; Clause – Şart-ı münzir.

Comminuer [ft.] (crh.) Parça parça kırmak, teftit etmek.

Comminutif,ve [s.] (crh.) Fracture – ve Kesr-i mütefettit, kesr-i tefettütî.

Comminution [ims.] (crh.) Tefettüt-i azm.

Commis [imz.] Bir tüccar ve sarraf vesâire memuru, yazıcı, kâtip, tüccar kâtibi; – voyageur Bir tüccar veya sarrafın seyyar memuru. ◆ Müskirat muhammini. || – dans un bureau Bir kalem ketebesinden olan, kâtip. || Premier – Başkâtip, ser-halife.

Commis,e [s.] İrtikâb olunmuş. ◆ Muhavvel, müfevvaz. ◆ Tehlikeye ilka olunmuş. || Huissier – Bir işe memur muhzır.

Commise [ims.] Bozuşma, münâzaa. ◆ Tâbi olduğu derebeyine veya sipahiye aidatını veremeyenin arazisinin zaptı. (Eskidir.)

Commisération [ims.] Acıma, terahhum, şefkat.

Commissaire [imz.] Memur-ı mahsus, komiser. ◆ Fevkalâde memur, murahhas. ◆ Bir komisyon âzâsından beheri. || (bhr.) – de marine Bahriye komiseri, levâzım memuru. || (as.) – de guerre Harp komiseri. (Mukaddemâ ordunun umur-ı idare ve muhasebesiyle muvazzaf bir memur idi.) || – de marche Yürüyüş komiseri. || – de police Polis komiseri. || Juge – Mümeyyiz, nâip, müvellâ, jüj-komiser. || – priseur Müzayede muhammini. || Juge – de la faillite İflas muamelesinde cânib-i mahkemeden nasbolunan memur, jüj-komiser.

Commissariat [imz.] Memuriyet-i mahsusa, komiserlik. ◆ Komiserlik müddeti. ◆ Komiserlik idarehâne ve kalemi. || – de police Polis komiserliği, polis merkezi.

Commission [ims.] Sipariş. ◆ İhale, tefviz. ◆ Meclis şubesi, komisyon, encümen. ◆ Suret-i mahsusada teşkil olunmuş meclis, komisyon. ◆ Memuriyet veya rütbe tevcihini mutazammın emirnâme, emir. ◆ Berat. ◆ Suret-i mahsusada teşkil olunmuş mahkeme. ◆ Ticaret tavassutu, dellâllık, komisyonculuk. ◆ Ticaret tavassutu ücreti, dellâliye, komisyon, komisyonculuk hakkı. ◆ Bir hizmetçi veya hamala havale olunan iş ve bunun için verilen ücret. || İrtikâb. || – d'enquête Tahkikat komisyonu. || – technique Fen komisyonu. || – des constructions Ebniye ve inşaat komisyonu. || – d'inspection Heyet-i teftişiye. || Pourvu de – Me'zun olan. || Péché de – Amden irtikâb olunan günah. || (hk.) – rogatoire Kitâbe bi'l-kaza, istinâbe. || (as.) – d'abatage Zebh komisyonu. || – d'achat Mubâyaa komisyonu. || – de défense Müdafaa komisyonu. || – de classement des chevaux Devab, fürûs komisyonu. || – d'armes Sunuf-ı askeriye komisyonu. || – des ordinaires Muayyenat-ı âdiye komisyonu. || – de réseau Şebeke, demiryol şebekesi komisyonu. || – d'échange Mübâdele-i üserâ komisyonu. || – de revision Muayene komisyonu. || – de conscriptif Kura muayene komisyonu.

Commissionnaire [imz.] Komisyoncu, sipariş-kâr tacir, dellâl. ◆ Eşya naklini taahhüt eden adam, emanetçi. ◆ Âmil. ◆ Ufak tefek hamalı, bohça hamalı.

Commissionné,e [s.] Sipariş ve ihale olunmuş. ◆ Uhdesine sipariş tevdî edilmiş. || (as.) Beratlı.

Commissionner [ft.] Ismarlamak, sipariş etmek. ◆ İş havale etmek. ◆ Me'zuniyet vermek. || (as.) Berat vermek.

Commissoire [s.] (hk.) Clause – Şart-ı fâsid. || Pacte – Müddet-i muayyene zarfında deynin adem-i te'diyesi hâlinde merhunatın dâyine ait olması şartı.

Commissure [ims.] (tşr.) İki veyahut ziyade cüzün birleştiği mahal, mevsil, mülteka. || La – des lèvres Dudak kenarı, mültekayü'ş-şe-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE AKADEMİ OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

feteyn. || – antérieure Mülteka-yı kuddamî. || (m.) Taşların mahall-i iltisakı.

Commixtion [ims.] Eşya-yı muhtelifenin terekküb ve ihtilâtı.

Commodant,e [s.] (hk.) Âriyet veren, muir.

Commodat [imz.] (hk.) Âriyet verme, iâre.

Commodataire [imz.] (hk.) Âriyet alan, müstair.

Commode [s.] Kullanılması kolay ve rahat olan, kullanışlı, sühûletli. ◆ Rahat. ◆ Elverişli, müsait. ◆ Uygun, münasip, muvâfık. ◆ Geçimli, uygun. ◆ Merhametli, mülâyim. ◆ Gayet müsaadeli. = [imz.] Rahat, sühûlet, uygunluk.

Commode [ims.] Üstü masa yerini tutar çekmeceli elbise, çamaşır dolabı, konsol. ◆ Ocak.

Commodément [h.] Kolaylıkla, sühûletle. ◆ Münasip ve muvâfık bir suretle. ◆ Rahat.

Commodité [ims.] Kullanışlılık. ◆ Canın istediği surette. ◆ Sühûlet, kolaylık, rahat. ◆ Boş vakit. ◆ Münasip vakit ve hâl. ◆ Mülâyim tabiat. ◆ Nakil ve irsal vasıtası. = [cm.] Esbab-ı sühûlet ve istirahat. ◆ Ayakyolu.

Commodo [Latince tabir] (hk.) Enquête de – et incommodo İstimlâk, iştirâ vesâire gibi muamelatın icrasından mukaddem bunun menâfi' ve mazarratını anlamak için hükûmetçe icra edilen tahkikat. = [h.] (ms.) Ne çabuk ne yavaş, orta, acelesiz, âheste.

Commodore [imz.] (İngilizceden me'huz) İngiltere ile Amerika'da miralayla mirlivâ arasında bir rütbe-i mahsusayı hâiz bahriye zâbiti, komodor. ◆ Felemenk'te filo kumandanı.

Commotion [ims.] Sarsılma, tezelzül, sadme. || (t.) Bir uzvun hâl ve hareketine büyük bir tagayyür getiren sarsılma, recefan. || (ht.) – éléctrique Recfe-i elektrikî.

Commuable [s.] (hk.) Kabil-i tahfif (ceza).

Commué,e [s.] (hk.) Tahfif olunmuş (ceza).

Commuer [ft.] (hk.) Tahfif, tadil, tahvil etmek.

Commun,e [s.] Müşterek, ortaklaşa. ◆ Umumi, âmm; Chemin – Tarik-i âmm; Maison – e Belediye dairesi; Droit – Hukuk-ı müştereke. ◆ Hukuk-ı âdiye; Choses – es Umuma ait olan şeyler, eşya-yı müştereke. ◆ Mutad, müsta'mel. ◆ Âdi, bayağı, müptezel, âmiyâne. ◆ Bol, mübah, mebzul. ◆ Kesîrü'l-vuku. ◆ Aşağı, değersiz; Langue – e Beyne'l-avam müsta'mel olan lisan, lisan-ı âmiyâne. || Terres – es Hususi bir sahibi bulunmayan arazi-i müştereke. || Epoux – s Mâmeleklerini tevhit etmiş zevceyn. || Faire bourse – e, vie – e Müştereken masraf etmek. || Avoir quelque chose de – avec Biriyle münasebeti olmak. || D'un – accord Müttefikan, elbirliğiyle. || D'une – voix Müttehiden, yek-dil ve yek-cihet olarak. || Sens – Akl-ı selim. ◆ Makuliyet. || Faire cause – e Teşrik-i menâfi' ederek aynı maksadı istihsal uğrunda birlikte çalışmak. || Être expédié en forme – e Bir muvaffakiyetsizliğe, bir felakete duçar olmak. || Lieux – s Âdi, herkesçe söylenmiş malum fikirler. || Année – e Senede vasatî olarak. ◆ 365 günden ibaret sene. || (sr.) Nom – İsm-i âmm. || (hs.) Diviseur – Kasım-ı müşterek; Le plus grand diviseur – Kasım-ı müşterek-i âzam; Le plus petit diviseur – Kasım-ı müşterek-i asgar. || Dénominateur – Mahrec-i müşterek. || (ht.) Résorvoir – Arz. = [imz.] Mâl-i müşterek. ◆ Şirket. ◆ Cemaat. ◆ Ekseriyet, umumiyet. ◆ Avam, nâs. ◆ Âdilik, âmiyânelik. = [ims.] Acyo farkı. || – e renommée Tevâtür, tevâtüren. || En – Müştereken. ◆ Cemaatle. || Le – des martyrs İsimleri belli olmayan eizze nâmına icra olunan âyin. || (mec.) Le commun des mortels Avam-ı nâs. = [imz. – cm.] Büyük konaklarda mutfak ve ahır vesâire, müştemilat. ◆ Ayakyolu.

Communal,e [s.] Bir nahiye ahalisine müteallik; Conseil – Nahiye meclisi. || Biens – aux Kurrâ ve kasabat ahalisine tahsis edilmiş arazi, arazi-i metruke. = [imz. – cm.] Kezâ. (cmz. *communaux*).

Communauté [ims.] İştirak, müşareket. ◆ Müşâbehet. ◆ Şirket. ◆ Hisse-i şâyia. ◆

Zevceyn beyninde müşareket-i emval. ◆ Umum. ◆ Cemaat. ◆ Taife, güruh, heyet. || – **israélite** Musevi cemaati. || – **religieuse** Heyet-i ruhbâniye, cemaat-i rûhâniye. || – **de biens** Müşareket-i emval. || – **de mariage** Zevceynin müşareket-i emvali.

Commune [ims.] Nahiye. ◆ Nahiye ahalisi. ◆ Eski zamanda idare-i mümtâzeye nâil şehir ve kasaba ahalisi. ◆ Belediye dairesi. ◆ İhtiyaran meclisi. = [cm.] Ahali-i kurrâ. ◆ Vaktiyle zâdegânın gayrı, avam. || **Chambre des – s** İngiltere'de avam kamarası.

Communément [h.] Âdeta, alelâde. ◆ Umumiyet üzere, ale'l-umum. ◆ Beyne'l-avam.

Communiant,e [s.] Hıristiyan âyininde kurban tenâvül eden veya tenâvül etmek üzere mabede giden.

Communicable [s.] İrtibatı mümkün. ◆ Kabil-i ihtilât. ◆ Neşr ve işâa olunabilen. ◆ Kabil-i tebliğ. ◆ Kabil-i taksim. ◆ Kabil-i intikal. || (hk.) **Causes – s** Müddeî-i umuminin müdahalesini mûcip deâvî.

Communicant,e [s.] İrtibat ve ihtilâtı olan, mültekî, müşterek. || (tşr.) **Artères – s** Şerâyîn-i müştereke.

Communicateur,trice [s.] Rapteden, râbıt. ◆ Nâkil.

Communicatif,ve [s.] Müntakil, sârî, nâşir. ◆ Efkâr ve hissiyatını izhar etmeyi seven.

Communication [ims.] İhtilât, irtibat. ◆ Muvâsala, mürâsele, muvâsalat. ◆ İttisalat. ◆ Münasebet. ◆ İntikal, sirayet. ◆ İhbar, tebliğ, inhâ. ◆ Muhabere. ◆ Muvârede, mürâsele. ◆ Teâtî. ◆ Haber, malumat. ◆ Varaka, tahrirat. || – **s officielles** Tebligat-ı resmiye. || **Voie de – s** Turuk ve vesâit-i ihtilâtiye, turuk-ı müvârede ve mürâsele. || (hk.) – **des pièces, des registres** Evrak ve defâtir-i ticariyenin mahkemeye teslimi. || (ed.) Müşâkele denilen sanat-ı edebiye. || (as.) Muvâsalat, ittisalat. ◆ Muvârede, mürâsele. ◆ Muhabere, muhaberat. || – **à ciel ouvert** Üstü açık muvâsalat. (İstihkâmat-ı cesîme dâhilindeki muvâsala yolları.) || – **s verbales** Muhaberat-ı şifahiye. || – **par pigeons** Güvercin vasıtasıyla muhabere. || – **s de forteresses** Turuk-ı muvâsala-yı kıla', muvâsalat-ı kıla'. || – **s d'eaux** Muvâsalat-ı miyah. || – **de ligne** Hat muvâsalası.

Communié,e [s.] Hıristiyanlarca tenâvül-i kurban âyini icra olunmuş.

Communier [fl.] Hıristiyanlarca kurban tenâvülü âyini icra olunmak. || (mec.) Münasebatta, efkârca iştirakte bulunmak. = [ft.] (Papaz hakkında) Kurban tenâvülü âyinini icra etmek.

Communion [ims.] Bir din ve mezhepte bulunan adamlar, cemaat. ◆ İştirak. ◆ Hıristiyanlarca kurban tenâvülü âyini.

Communiqué,e [s.] Menkul. ◆ Neşir veya tebliğ ve ihbar olunmuş. = [imz.] İhtar, tembih, ilan-ı resmî; – **officiel** Tebligat-ı resmiye (gazetelerdeki).

Communiquer [ft.] Nakil, îsal etmek. ◆ Neşretmek. ◆ Tebliğ, ihbar etmek, malumat vermek. ◆ Sirayet ettirmek. = [fl.] İhtilât ve irtibatta bulunmak. || **Se –** İhtilât, ünsiyet etmek. || **Se – ses pensées** Teâtî-i efkâr ve mülâhazat etmek.

Commutateur [imz.] (ht.) Mübeddil-i yesâr denilen alet.

Commutatif,ve [s.] Mübâdeleye müteallik. || (hk.) Muâvaza, mükâfat bi'l-misl; **Contrat –** Akd-i muâvaza.

Commutation [ims.] (hk.) Muâvaza. ◆ Bir şeyin yerine diğer birinin ikamesi. || – **de peine** Tahfif-i mücâzat, tadil-i ceza.

Compacité [ims.] Sıklık, katılık, kesâfet, gılzet.

Compacte [s.] Sık, katı, tok, kesif, galiz. || (mec.) Kalabalıklı, kesretli, müzdahim. ◆ Kavî.

Compagne [ims.] Muhibbe, refika, arkadaş. ◆ Zevce, refika. ◆ Bir çift hayvanın dişisi, dişi hayvan. || (mec.) Diğer bir şeyin levâzım veya netâyic-i gayr-i münfekkesinden olan şey, refik.

Compagnie [ims.] Refakat. ◆ Takım, zümre. ◆ Cemaat. ◆ Tarik. ◆ Sohbet, musâhabe. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Şirket, kumpanya. ◆ Heyet-i şürekâ; Un tel et – ve ihtisâren Cie Filan ve şürekâsı. || (as.) Bölük; – d'infanterie Piyade bölüğü; – annexe Mülhak bölük; – de vétérans Emekdaran bölüğü; – du génie İstihkâm bölüğü; – de pontonniers Köprücü bölüğü; – d'élite Seçme bölüğü, asâkir-i müntahabe bölüğü; – d'aventuriers Toplama, toplanma, devşirme asâkiri bölüğü; – de remonte Römont bölüğü (Süvari atlarını büyütmek, beslemek, talim ve terbiye etmek ile mükellef olan asâkir); – de discipline yahut – de correction Terbiye-i askeriye bölüğü. (Kabil-i terbiye olmayan efrad-ı askeriye bu bölüklere gönderilir.) || – de pionniers Kazmacı bölüğü. || – de sapeurs Hafriye askeri bölüğü. || – de sapeurs-pompiers İtfaiye bölüğü. || – du guet Teyakkuz bölüğü. || – hors-rang Saftan hariç bölük. || Dame de – yahut Demoiselle de – Bir büyük kadının nedimesi. || De – Beraber, birlikte. || Tenir, faire – Arkadaşlık, musâhabet etmek ve (mec.) Can sıkıntısını izâleye, vakti hoş geçirmeye yaramak. || En bonne, en grande – Maiyet-i kesîre ile. || Fausser – Çekilip gitmek, gelmemek. || Jouer à la fausse – Kendi rüfekasına, hem-mesleklerine hıyanet etmek. || Être de bonne – Nazik ve meclis-ârâ olmak. || Bêtes de – Sürü ile gezen hayvanlar. || (hs.) Règle de – Şirket kâr ve zararının beyne'ş-şürekâ taksimi kaidesi.

Compagnon [imz.] Arkadaş, refik, kafadar, musahip. ◆ Şerik, ortak. ◆ Hem-sınıf, refik. ◆ Müsâvi, akran. ◆ (Kadîmen) İşçi, amele. ◆ Hadid ve ateşli adam. || – d'armes Silah arkadaşı. || Bon – İyi yiyip içen adam. || Faire le – Mahir gözükmek, maharet taslamak. || – du devoir Aynı mesleğe mensup marangozlar, doğramacılar, çilingirler, ekmekçiler ve ilh. || Petit – Fakir ve fürû-mâye adam. || Traiter de pair à – Akranca muamele etmek. || Travailler à dépêche – Acele ve dikkatsizlikle çalışmak, çırpıştırmak. || Se battre à dépêche – Son dereceye kadar muharebe etmek.

Compagnonnage [imz.] Amele veya esnaf şirketi. ◆ Kadîmen bir işçinin kendi başına icra-yı sanat etmeye me'zun oluncaya kadar ustasının yanında imrara mecbur olduğu müddet, çıraklık müddeti. ◆ Ahbap ve arkadaşlar zümresi.

Compagnonne [ims.] Bir erkek ile beraber yaşayan kadın, refika. ◆ Cesur, kuvvetli kadın.

Comparable [s.] Kabil-i mukayese, muadil, müşâbih, makîs. (Altındaki ismin üzerine *à* yahut *avec* harf-i cerri konur.)

Comparaison [ims.] Mukayese, kıyas. ◆ Nispet. ◆ Müşâbehet. || (bey.) Teşbih. || (sr.) Sıfatla ism-i tafdil ve mübalağa beynindeki nispet. || (hk.) Mühür ve imza ve hat tatbiki; Pièces de – Tetkik-i hat ve hâtem için tatbik ve esas ittihaz olunan evrak. || En – ve Par – Nispeten, kıyasen, nispetle. || Sans – Nispet kabul etmez suret ve derecede. || Terme de – Vâhid-i kıyasî. || Une – Faraza, bi'l-farz. || Toute – cloche Mukayese edilen iki şey beyninde hiçbir vakit müşâbehet-i tâmme yoktur.

Comparaître [fl.] (*Paraître* gibi tasrif olunur) Büyük bir zâtın huzuruna çıkmak. ◆ Beraber görünmek, birlikte zuhur etmek. || (hk.) – par devant le tribunal Huzur-ı mahkemeye gelmek. || Faire – İhzar etmek. || Faire – les parties Teşkil-i tarafeyn etmek.

Comparant,e [i. – s.] Mahkeme huzuruna çıkan, hâzır bi'l-meclis. ◆ Mukavelat muharririne müracaat eden.

Comparateur [imz.] (ht.) Alet-i mukayese.

Comparatif,ve [s.] Kıyas ve tatbike müteallik, mukayeseyi hâvi, tatbikî, kıyasî, teşbihî. || (sr.) Adjectif – Mukayese ve mufâzala beyan eden sıfat. = [imz.] (sr.) İsm-i tafdil.

Comparativement [h.] Kıyasen, nispeten, bi'n-nisbe.

Comparé,e [s.] Mukayese ve tatbik olunmuş. || (tşr.) Anatomie – e Teşrih-i tatbikî.

Comparer [ft.] Mukayese etmek. ◆ Bir tutmak. ◆ Tatbik etmek. ◆ Kıyas etmek, makîs tutmak.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Comparoir [fl.] (Yalnız masdarı, o da nâdiren müsta'meldir.) Huzur-ı mahkemeye çıkmak.

Comparse [i.] (Tiyatro ıstılahında) Bir oyun için ücretle tutulan adam ki vazifesi yalnız sahnede arz-ı endam etmekten ibarettir. ◆ Kalabalık bir mecliste lakırdı söylemeyen adam. ‖ (as.) Bir nevi şövalye askeri. ‖ **Retourner un** – Nasıl vaziyet ve tavır alınacağını katiyen kararlaştırmak.

Compartiment [imz.] Bir çekmece ve sandığın veya bir kutunun münkasim olduğu gözlerin beheri, göz, hâne, hücre. ◆ Bölme. ◆ Satranç ve dama hânesi ve buna müşâbih şekil, satranç-vârî, satranç. ◆ Vagon bölmesi, kısmı. ◆ Tavan döşeme resimleri. ‖ (mec.) Sınıf, şube, kısım.

Comparution [ims.] (hk.) Mahkeme huzuruna çıkma, ispat-ı vücut etme; **En cas de non** – Mahkemeye gelmeden temerrüd takdirinde. ‖ **Mandat de** – Celp müzekkeresi. ‖ (mec.) **Faire acte de** – Bir görünüp gitmek.

Compas [imz.] Pergâr, pergel; – **de réduction** İhtişar pergârı; – **de proportion** Tenâsüp pergârı; – **d'épaisseur de calibre** Çap pergârı, ay pergâr; – **à quatre pointes** Taksim pergârı; – **à verge** Düz, çubuklu pergâr; – **à jauge** Kavis pergârı; – **à vis** Vidalı pergâr; – **en fer** Marangoz pergârı; – **à dessin** Resim pergârı; – **à pointes sèches** Buud pergârı; – **à balustre** Kollu pergâr; – **à quart de cercle** Dereceli (rub'-ı daireli) pergâr; – **maître-à-danser** Kutr-ı dâhilî pergârı. ◆ Ölçü. ‖ (bhr.) Pusula. ‖ (mec.) Kaide, kıyas. ◆ Ulûm-ı riyâziye, ulûm-ı katiye. ◆ Bacak. ‖ – **de route** Pusula. ‖ **Avoir le** – **dans l'œil** Bir bakmakla mesafe veya hacim ve miktarı anlamak. ‖ **Au** –, **par** – Bir dikkat ve sıhhat-i mû-şikâfâne ile. ‖ (tba.) Mürettip kumpası.

Compassé,e [s.] Pergârla çizilmiş. ◆ Pergâr ile ölçülmüş, mesâha olunmuş. ‖ (mec.) Muntazam, tertipli. ◆ Temkinli, dûr-endîş.

Compassement [imz.] Pergârla ölçme, mesâha etme, pergârlama. ‖ (mec.) İntizam, tertip. ◆ Temkin, dûr-endîşlik. ‖ (as.) – **des feux** Ateşin taksimi.

Compasser [ft.] Pergârla ölçmek, mesâha etmek, pergârlamak. ‖ (mec.) Tanzim ve tertip etmek. ◆ Söyleyeceğini ve yapacağını iyi düşünmek, hesap etmek. ‖ (bhr.) – **la carte** Sefinenin mevki-i hâzırını işaret etmek. ‖ (as.) – **les feux** Ateşleri tanzim ve tertip etmek. ‖ (tba.) Kumpaslamak.

Compassion [ims.] Acıma, terahhum, teessür, şefkat. ‖ **Faire** – Acınacak hâlde bulunmak.

Compatibilité [ims.] İmtizac, tevâfuk, uygunluk, kabiliyet-i telif ve tevfik.

Compatible [s.] Uygun, muvâfik, imtizaclı, hüsn-i imtizac mümkün olan: **Caractère** – Ünsiyet ve imtizac mümkün olan tabiat. ◆ Kabil-i telif ve tevfik: **Cela n'est pas** – **avec les intérêts du gouvernement** Bu, hükûmetin menâfiiyle kabil-i telif ve tevfik değildir.

Compatir [fl.] Acımak, terahhum etmek. ◆ Af ve merhamet etmek. ◆ İmtizac etmek. ◆ Kabil-i telif ve tevfik olmak.

Compatissance [ims.] Acıma, terahhum.

Compatissant,e [s.] Acıyan, merhametli, şefkatli. ◆ Merhametten ileri gelen, rahîmâne: **Soins** – **s** Takayyüdat-ı şefkatkârâne.

Compatriote [i. – s.] Hemşehri, memleketli, vatandaş.

Compellatif,ve [s.] (sr.) Hitaba delâlet eden, hitabî; **Particule** – **ve** Edat-ı hitap, harf-i nidâ; **Proposition phrase** – **ve** Cümle-i hitabiye, ibare-i hitabiye.

Compendieusement [h.] Muhtasaran, mücmelen. (Galat olarak mufassalan mânâsıyla dahi kullanılır.)

Compendieux,se [s.] Muhtasar, mücmel, mûcez.

Compendium [imz.] (*kon-pain-diomm*) Muhtasar kitap, mûcez. ‖ (mec.) Muhtasar, mûcez bir numûne; – **chirurgical** Muhtasar fenn-i cerrahi. (cm. des *compendium*)

Compénétration [ims.] Ta'mik, tetkik etme, künhüne varma, istiknah.

Compénétrer [ft.] Ta'mik, tetkik etmek, künhüne varmak, istiknah etmek.

Compensable [s.] İvaz ve tazmini mümkün.

Compensant,e [s.] İvaz ve bedel yerini tutan. ◆ Tazmin, telafi-i mâfat eden. (Az kullanılır.)

Compensateur,trice [s.] Muvâzeneyi tutan, telafi-i mâfat eden. ‖ (ht.) **Pendule – trice** Rakkas-ı muaddil. = [imz.] Rakkas-ı muaddil.

Compensation [ims.] Taviz, tekabül. ◆ Tazmin. ◆ Telafi-i mâfat. ◆ Mükâfat. ◆ Mahsup etme, takas. ◆ Bedel, adl. ‖ (hk.) – **des dépens** Masârif-i muhakemenin tarafeynden müştereken istîfâsı. ‖ – **de perte** Tazmin-i zarar. ‖ **Sans** – Bilâ-ivaz.

Compensatoire [s.] Tazmin, telafi-i mâfat eden.

Compensé,e [s.] Taviz veya tazmin olunmuş. ◆ Mahsup, takas olunmuş.

Compenser [ft.] İki şey arasında muâdele ve muvâzene hâsıl ettirmek. ◆ Tazmin etmek. ◆ Telafi-i mâfat etmek. ◆ Mahsup, takas etmek. ◆ Taviz etmek, bedelini vermek. ◆ Mükâfat etmek. ‖ (hk.) – **les dépens** Masârif-i muhakemeyi tarafeynden müştereken istîfâ etmek. ‖ **Se** – Tazmin ve taviz olunmak.

Compérage [imz.] Sağdıç ile vaftiz ettiği çocuğun ebeveyni ve erkek ile kadın sağdıçlar arasındaki münasebet ve karâbet. ‖ (mec.) Hile ve desisede arkadaşlık, kafadarlık.

Compère [imz.] Erkek sağdıç. ‖ (mec.) Arkadaş. ◆ Peyrev. ◆ Hilekâr adam. ◆ Şen adam. ◆ Dolandırıcı veya hokkabaz refiki, yardağı. ‖ **Être – et compagnon** Birbirinden hiç ayrılmaz gibi olmak, tamamıyla uymak, itilâf etmek.

Compère-loriot [imz.] Florya kuşu (mr. *loriot*) ◆ Arpacık ki göz kapağında hâsıl olur. (mr. *orgelet*) (cm. des *compères-loriots*).

Compétemment [imz.] Vukuf-ı tâm ile, malumat ve maharet-i kâmile ile. ◆ Hak ve salâhiyet ve vazifesi dairesi dâhilinde. (Az kullanılır.)

Compétence [ims.] Hak, salâhiyet, vazife dairesi. ◆ Mahkeme-i âide. ◆ Merciiyet, âidiyet. ◆ Bir adamın bir işteki vukuf ve maharet ve malumatı. ◆ Rekabet. ‖ (hk.) Hudut. ‖ **Conflit de** – İki mahkemenin vazife ve salâhiyet meselesinde ihtilafları. ‖ **Juger la** – Tayin-i merci etmek.

Compétent,e [s.] Salâhiyetdar, vazifedar. ◆ Kanunî, kanunen muayyen. ◆ Ehil. ◆ Âidün ileyh, merci. ◆ Ait, râci. ◆ Bir işte vukuf ve malumat ve maharet-i tâmme sahibi, ehil. ‖ **Age** – Sinn-i rüşd, sinn-i büluğ. ‖ **Part – e** Bir mirasta veresenin beherine ait hisse, hisse-i âide. ‖ **Tribunal** – Mahkeme-i âide, vazifedar olan mahkeme. ‖ **Partie – e** Davaya hak ve salâhiyeti olan taraf. ‖ **Autorité – e** Merci (olan daire). ‖ **Officier** – Memur-ı âid ve mahsusu. ‖ **Portion – e** Hisse-i şâyia.

Compéter [fl.] Ait ve râci olmak. ◆ Birinin vukuf ve malumatı veya salâhiyet ve vazifesi dairesi dâhilinde bulunmak.

Compétiteur,trice [i.] Huzur-ı mahkemede talep ve dava edilen bir şeyde iddia-yı hukuk eden kimse, rakip.

Compétition [ims.] Mutabık.

Compilateur [imz.] Öteden beriden yazılmış şeyler cem' eden, mültekıt. ◆ Kendiliğinden bir şey yazmayan musannif.

Compilation [imz.] Öteden beriden yazılmış şeyler cem'iyle mecmua tertibi, iktitaf. ◆ Bu suretle tertip olunmuş mecmua, derme çatma eser, mültekatat. ◆ Karmakarışık yığın.

Compilé,e [s.] Öteden beriden cem' ve telkit olunmuş.

Compiler [ft.] Yazılmış makale ve manzumeler toplayıp mecmua yapmak, telkit etmek. ◆ Öteden beriden toplayıp bir yere getirmek.

Compitales [ims. – cm.] Eski Romalıların güya âlihe-i beytiye nâmıyla mâruf olan mevhum mâbudları nâmına icra ettikleri şenlikler.

Compitum [ims.] (*tomm*) Birkaç yolun tekatu' ettiği nokta, dört yol ağzı. ◆ Böyle bir mahalde bina edilmiş mâbed.

Complaignant,e [i. – s.] Müddeî, müştekî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Complainte [ims.] Dava, şikâyet. ◆ Fâci' bir vakayı hâkî şarkı, kaside-i sûz-nâk, mersiye. || (hk.) **Action en** – Tasarrufa men'-i müdahale davası. = [cm.] Münâcat ve tazarruat.

Complaire [fl.] (*plaire* gibi tasrif olunur) Hatır yapmak, cemîle göstermek, hoş görünmek. || **Se** – Memnun ve mahzuz olmak. ◆ Telezzüz-yâb olmak. ◆ Kendi kendisini takdir etmek, alkışlamak. ◆ Birbirinin hoşuna gitmek.

Complaisamment [h.] Hatır yaparak, lütuf ve mülâyemetle. ◆ Bâdî-i mahzûziyet olmak için.

Complaisance [ims.] Gönül yapma, hatırşinaslık. ◆ Lütuf ve mülâyemet. ◆ Cemîle, hoş görünme. ◆ Kendi hâl ve hareketinden memnun oluş. ◆ Haz ve beşâşet, memnuniyet. || **Par** – Cemîle olmak üzere.

Complaisant,e [s.] Hatırşinas. ◆ Mültefit, nazik. ◆ Kendi hâlinden memnun. ◆ Müdâhin, dalkavuk. ◆ Münasebat-ı âşıkane entrikalarına muâvenet eden.

Complant [imz.] Fidanlık. (Az kullanılır.)

Complément [imz.] Tetimme, tekmîle. || (he.) Mütemmem, tamam. || – **arithmétique** Tamam-ı adedî. || – **d'un angle** Bir zaviyenin mütemmimi. || (sr.) Müteallikat fiilin beheri; – **direct** Mef'ûlün sarih; – **indirect** Mef'ûlün gayr-ı sarih; – **absolu** Mef'ûlü mutlak; – **objectif** Mef'ûlün-bih; – **direct déterminé** Mef'ûlün-bih sarih; – **direct indéterminé** Mef'ûlün-bih gayr-ı sarih; **Rapport de** – İzâfet; – **de l'adjectif** İsm-i mevsuf, mütemmim sıfat; – **spécificatif** Temyiz. || (hk.) – **de preuve** İspat-ı mütemmim, tetimme-i ispat.

Complémentaire [s.] Bir noksanı ikmâl eden, mütemmim. || **Jours** – **s** Fransa sene-i resmiyesinin eyyam-ı kebîsesi. || (he.) **Angles** – **s** Zevâyâ-yı tamamiye. || (ht.) **Couleurs** – **s** Kırmızı ile yeşil, turuncu ile mavi gibi terekküb edince beyaz rengini veren elvan, elvan-ı mütemmime.

Complet,ète [s.] Tam, bütün. ◆ Noksandan âri, mükemmel. ◆ Dolu. || **Œuvres** – **ètes** Külliyat-ı âsâr. || **Année** – **ète** Sene-i kâmile. = [imz.] Bir şeyin tam ve mükemmel olması için muayyen olan miktar ve adet. || **Régiment au** – Efradca eksiği olmayan, tam alay.

Complété,e [s.] İtmam ve ikmâl olunmuş.

Complétement [h.] Tamamıyla, büsbütün, kâmilen.

Complétement [imz.] İtmam, ikmâl, tamamlama. (Az kullanılır.)

Compléter [ft.] Tamamlamak, itmam ve ikmâl etmek. || **Se** – Mükemmel olmak, tekemmül etmek, tamamlamak. ◆ Elde bulunup da bir noksanı olan şeyi tamamlamak.

Complétif,ve [s.] (sr.) Mütemmim; **Mots** – **s** Kelimat-ı mütemmime, mütemmimat.

Complexe [s.] Muhtelit, mahlut, karışık, mürekkep, gayr-ı basit. || (sr.) **Proposition** – Mütemmimatı olan (cümle), cümle-i mürekkebe. || (ht.) Zû-hudud-ı kesîre; **Propositions** – İfade-i cebriye-i mürekkebe. || (hs.) **Nombre** – Aded-i mürekkep.

Complexion [ims.] Terekküb. ◆ Bünye, mizaç. ◆ Tabiat, haslet.

Complexionné,e [s.] (t.) Bünyeli, mizaçlı; **Bien** – İyi bünyeli, iyi mizaçlı.

Complexionner [ft.] Tabiat ve mizacı teşkil etmek.

Complexité [ims.] Terekküb, ihtilât.

Complicatif,ve [s.] Bâdî-i teşviş.

Complication [ims.] Teşevvüş. || (t.) İki illetin karışması, ihtilât. || (hk.) Teşettüt.

Complice [i. – s.] Şerik-i cürm, muin, fâil-i müşterek. ◆ Zî-medhal. ◆ Yardak, muavin.

Complicité [ims.] İştirak-i cürm. || (mec.) İştirak-i tesir.

Complies [ims. – cm.] İkindi üstü okunan dua.

Compliment [imz.] Hamd ü senâ ve teşekkür makamında îrad olunan tabirat-ı resmiye. ◆ Selam ve senâlar, dualar. ◆ Medh ü sitâyiş. ◆ Tebrik, tehniye. ◆ Tesliyet. = [cm.] Resmî sözler, iltifatlı ve ta'zimli muameleler; – **d'usage** Kelimat-ı resmiye-i mutâde; **Faire**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ses – s Tebrik etmek, beyan-ı mahzûziyet etmek. (İstihzâ tarikiyle dahi isti'mal olunur.) || Sans – Medh ü sitâyiş için olmayarak, doğruca, samimiyet ve safvetle. || Rengaîner son – İcra edilmek üzere bulunan bir şeyden vazgeçmek, noksan kalmış bir şeyi itmam etmemek.

Complimenter [ft.] Nazikâne ve resmî muameleler etmek ve sözler söylemek. ◆ Tebrik etmek. ◆ Medh ü senâ etmek.

Complimenteur,se [s.] Resmî ve nazikâne muameleleri yapan ve çok seven, tekellüfî.

Compliqué,e [s.] Karışık, pek dolaşık, müşevveş, muğlak. || (t.) Birkaç marazın alâmetini ibraz eden (hastalık), muhtelit.

Compliquer [ft.] Karıştırmak, dolaştırmak, teşviş ve iğlak etmek. || Se – Muğlak ve müşevveş olmak. ◆ Yeni bir tabiat kesbetmek, bununla me'luf olmak, karışmak.

Componction [ims.] Günahtan sonraki nedâmet ve hüzün ve keder. ◆ Teessüf, nedâmet.

Comportement [imz.] Hareket, muamele. (Eski kelime.)

Comporter [ft.] Müsait olmak, mütehammil olmak, götürmek, tahammülü olmak. || Se – Hareket etmek, muamelede bulunmak. ◆ İşlemek. || (hk.) Se – Bir hâlde bulunmak; Tel qu'il se comporte Hâlihazırında, heyet-i hâliyesiyle.

Composant,e [s.] Terkip eden, mürekkep. = [imz. – s.] (k.) Bir cism-i mürekkebin ecza-yı mürekkebesinin beheri, mürekkep. || (cr.) Forces – es Kuvâ-yı mürekkebe. = [ims.] (cr.) Kuvve-i mürekkebe.

Composé [imz.] Birkaç şeyden terkip olunmuş, mürekkep. || (k.) Birkaç cism-i basitin terekküb-i kimyevîsinden hâsıl olmuş cisim, mürekkep. || (sr.) Kelime-i mürekkebe, mürekkeb-i mezcî.

Composé,e [s.] Terkip olunmuş, mürekkep. ◆ Yapılmış, tertip edilmiş. ◆ Basit ve sade olmayan, müşevveş. || (k.) Mürekkep. || (sr.) Mürekkep, terkibî; Verbes – s Ef'al-i mürekkebe. || (m.) Chapeau, colonne – Birkaç usulün eşkâlinden mürekkep sütun ve sütun başlığı. || Raison – e, rapport – (hs.) Tenâsüb-i mürekkep. || (mec.) Ca'lî harekette bulunan.

Composées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i mürekkebe.

Composer [ft.] Terkip etmek. ◆ Düzeltmek, düzen vermek. ◆ Cem' ve telif etmek. ◆ Tertip ve tanzim etmek. ◆ Tahrir ve tesvid etmek, kaleme almak. ◆ Tashih, ıslah, tanzim etmek. || (ms.) Bestelemek. || (tba.) Dizmek, tertip etmek. = [fl.] İmtihan makamında muallim tarafından teklif olunan maddeyi kaleme almak. ◆ Uyuşmak, uzlaşmak. ◆ Teslim olmak. || Se – Mürekkep olmak, terekküb etmek, müteşekkil olmak.

Composite [imz. – s.] (m.) Yunan-ı Kadim'in İyonya ile Korinta usullerinden mürekkep bir tarz-ı mahsusta bulunan sütun ve kaide vesâire, tarz-ı mimari-i mürekkep. || (mec.) Muhtelif anâsırdan, esaslardan terekküb etmiş, muhtelit.

Compositeur [imz.] (tba.) Hurufat dizicisi, mürettip. || (ms.) Bestekâr, müellif, nâzım. || Amiable – Meyancı, uzlaştırıcı.

Composition [ims.] Terkip, terekküb. ◆ Tertip, tanzim. ◆ Aksam, ecza. ◆ Anâsır. ◆ Terkip, ecza-yı müterekkibe. ◆ Telif, inşâ. ◆ Beste tertibi. ◆ Şâkirdanın muallime takdim etmek üzere kaleme aldıkları şey. ◆ Ecza veya maâdin-i muhtelifenin karışmasından hâsıl olan madde, terkip. ◆ Gümüş taklidinde maâdin halîtası. ◆ Cam hamurunu yapmaya yarayan mevadd. || (hk.) Uzlaşma, ıslah-ı beyn. ◆ Teslim, vire. ◆ Diyet. || (fls.) Terkip. || (tba.) Hurufat dizmesi, tertip. || (as.) – d'armes Ordu aksamı, eczası. || – des trains Katarların terkibi. || – des mouvements Terkib-i harekât. || – de bataillon Tabur aksamı. || – de batterie Bataryanın teşkili. || (sr.) Terkib-i kelâm. || Entrer en – İtilâfa, uzlaşmaya hazırlanmak.

Compost [imz.] (*t* okunur – zra.) Toprakla karışık gübre, kuvvetli gübre.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Composteur [imz.] (tba.) Kumpas denilen mürettip aleti.

Compote [ims.] Reçel, komposto. ‖ **En** – (Yemek hakkında) Çok pişmiş, ezik. ◆ (İnsan hakkında) Pek yorgun, ezilmiş. ◆ Berelenmiş, morarmış.

Compotier [imz.] Yemişlik, komposto tabağı, reçel kâsesi.

Compréhensible [s.] (*an-si*) Anlaşılabilir, fehm ve idraki mümkün.

Compréhensif,ve [s.] (*an-sif*) Câmi, şâmil. ◆ Fehm ve idrake mâlik, müdrik.

Compréhension [ims.] (*an-sion*) Anlayış, fehm, idrak. ◆ Vukuf-ı tâm, yakîn. ‖ (mn. ve sr.) Bir ismin mutazammın olduğu maânî.

Comprendre [ft.] (*prendre* gibi tasrif olunur) İhâta etmek, şâmil ve câmi olmak. ◆ İthal etmek. ◆ Akıl erdirmek. ◆ Anlamak, fehm, derk etmek. ‖ – **quelqu'un** Birinin sözünü, dilini yahut emrini anlamak. ‖ **Faire** – Anlatmak, tefhim etmek. ‖ **Se** – Birbirinin maksadını anlamak, anlaşılmak. ◆ Kendi kendini bilmek. ◆ Dâhil ve muhtevi bulunmak. ◆ Anlaşmak, uyuşmak.

Compresse [ims.] (crh.) Baskı, rifâde.

Compresseur [imz. – s.] (crh.) Âsab vesâireyi sıkmaya mahsus alet, dâgıt. ◆ Tazyik icra eden (makine ve alet).

Compressibilité [ims.] (ht.) Ecsamın tazyik ile toplanıp küçülmek hâssası, indıgat.

Compressible [s.] (ht.) Tazyik ile hacmi küçülebilen (cisim), mundagıt, kabil-i dagt.

Compressif,ve [s.] (crh.) Tazyik eden, sıkan, dâgıt. ‖ (mec.) Sıkı.

Compression [ims.] (ht.) Sıkma, tazyik, dagt. ‖ (mec.) Sıkı, tazyik. ‖ (as.) Yanaşıklık, yanaştırma, yanaşık sıralı; – **de colonne** Kolu yanaştırma, kolun yanaşık sıralı bulunması; – **de rang** Sıraları yanaştırma, sıraların yanaşık bulunması.

Comprimable [s.] (ht.) Tazyik ile sıkılabilen, mundagıt, kabil-i dagt.

Comprimant,e [s.] (ht.) Tazyik eden, dâgıt; **Force** – **e** Kuvve-i dâgıta.

Comprimé,e [s.] (ht.) Tazyik olunmuş, madgut. ‖ (tt.) Kenarları basık (alın vesâire), münbasit. ◆ Tazyik edilmiş. ◆ Sıkıntı içinde kalmış. ‖ **Air** – Tazyik ile hacmi küçülmüş hava, hava-yı munkabız.

Comprimer [ft.] Sıkmak, tazyik etmek. ◆ Tazyik ile hacmini küçültmek. ‖ (mec.) Bastırmak, durdurmak, kesmek. ◆ Zaptetmek.

Compris,e [s.] Anlaşılmış. ◆ Dâhil, meşmul: **Y** – Dâhil olduğu hâlde, maan, müştemilen; **Non** – Dâhil olmadığı hâlde, maada, hariç. (Mevsuftan evvel olduğu vakit mutabakat lâzım gelmeyip daima müfred-i müzekker kullanılır.)

Compromettant,e [s.] Dâi-i mesuliyet. ◆ Mûcib-i tehlike, muhâtaralı. ◆ Muzır.

Compromettre [ft.] (*mettre* gibi tasrif olunur) Mesuliyete yahut tehlikeye sokmak. ◆ Müdahaleye mecbur etmek, işin içine sokmak. ◆ Bulaştırmak, lekedar etmek. = [fl.] Bir işin hakeme ihalesine, hakem tayinine razı olmak. ‖ **Se** – Tehlikeli veya namusa dokunur bir şeye duçar olmak, lekedar olmak, kendini mesul ettirmek.

Compromis [imz.] Hakem mukavelenâmesi. ◆ Tahkimnâme. ◆ Uyuşma, uzlaşma. ‖ **En** – Hakemlere ihale olunmuş. ◆ Münâzaada, ihtilafta, münâzaun-fih. ‖ **Mettre en** – Hakeme, mümeyyizlere havale etmek.

Compromis,e [s.] Tehlikeye ilka olunmuş. ◆ Mesul, mesuliyet tahtında bulunan. ◆ Lekedar.

Compromission [ims.] Tehlike ve mesuliyete girme. ◆ Lekeleme, lekelenme.

Compromissionnaire [s.] Hakem mukavelesine müteallik.

Compromissoire [s.] Hakem mukavelesinden münbais, ona ait. ‖ **Peine** – Hakem heyeti tarafından karar verilen ceza. ‖ **Clause** – Hall-i meselenin hakemlere ihalesini mutazammın şart.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Comptabilaire [ims.] (*kon-ta*) Usul-i defterîden münbais, ona müteallik.

Comptabilité [ims.] (*kon-ta*) Usul-i defterî. ◆ Defterlerde, hesâbatın heyet-i umumiyesi. ◆ Muhasebe, muhasebe dairesi, muhasebe kalemi. ◆ Muhasebe memurîn ve ketebesi. || – **en partie simple** Usul-i muvahhade defteri. || – **en partie double** Usul-i muzâafe defteri. || **Chef de la** – Muhasebeci.

Comptable [smz.] (*kon-ta*) Hesap tutmaya ve vermeye mecbur (memur). ◆ Muhasebe ve mesuliyeti olan (memuriyet). ◆ Mesul. || **Quittance** – Muteber senet. = [imz.] Muhasebeci, muhasebe memuru.

Comptant [smz.] (*kon-tan*) **Argent** – Nakit akçe, peşin. || (mec.) Sağlam mal. || **Prendre une chose pour argent** – Söze güvenip aldanmak. = [imz.] Nakit akçe, peşin para. = [h.] yahut **Au** – Nakden, peşin olarak ve (mec.) Derhal. || (mec.) **Payer en** – Bir iyilik veya kemliğe aynıyla mukabele etmek.

Compte [imz.] (*kon-te*) Sayı, hesap. ◆ Miktar, adet. ◆ Muhasebe. ◆ Deyn, hesap. ◆ Mesuliyet, isticvab. ◆ Zan, tahmin. ◆ İtibar, riayet. ◆ Menfaat, fayda, zevk ve haz. || **Cour des** – **s** Divan-ı muhasebat. || **à** – Mahsuben, ale'l-hesab. || **L'à** – Ale'l-hesab alınan yahut verilen akçe. || **à bon** – Ucuz. || **Faire bon** – Ucuz satmak. || **à ce** – Bu mütâlaaya, bu muhakemeye göre. || **Au** – **de** ….'nın fikrine göre. || **Sur le** – **de** Hakkında. || **Mettre sur le** – **de** Birisine isnat ve atıf eylemek. || **C'est pour son** – Bu falanın bileceği şeydir. || **Par** – Lüzum hissedildikçe. || **Au bout du** – Herhâlde, nihayet. || **En fin de** – Nihayetü'l-emr. || – **rendu** Lâyiha, ilâm. ◆ Meclis zabıtları. ◆ Tafsilat, malumat, izahat. ◆ Şerh ve tahlil. ◆ Zabıtnâme. ◆ Bir şey hakkında mücmelen verilen malumat ve izahat, rapor. || (as.) – **en matière** Muayyenat ve tayinat hesabı. || – **rendu de la reconnaissance** İstikşaf lâyihası. || **Par** – Tedricen. || **De** – **fait** Lede'l-hesab, inde'l-hesab. || **Pour le** – **de** Hesabına. || **Donner son** – **à** Hesabını görmek, izin vermek. ◆ Miktarını anlatmak, tekdir etmek. || **Regler ses** – **s** Hesabını görmek. || **Rendre ses** – **s** Hesap vermek. || **Passer en** – Hesaba geçirmek. || **Passer sur le** – **de** İsnat olunmak. || **Tenir compte à … de …** Mesul tutmak. || **Faire son** – **de** Niyet etmek. || **Avoir son** – Arzu ettiğine mâlik olmak. ◆ Sû-i muameleye duçar olmak. ◆ Sarhoş olmak. || **Entendre, savoir bien son** – Menfaatini iyi bilmek. || **Être loin de** – Hesapta veya zan ve tahminde yanılmak, hesap çıkmamak. || **Faire, tenir** – **de** Nazar-ı itibara almak, riayet etmek. || **Se rendre** – **de** Künhüne varmak. || **Rendre** – **de** Tahlil ve teşrih etmek. ◆ Nakil ve hikâye etmek. || – **de retour** Poliçenin iade hesabı. || – **courant** Hesab-ı cârî. || **Ligne de** – Hesap zinciri. || – **rond** Küsursuz hesap. || – **borgne** Küsurlu rakam, buçuklu sayı, fena yapılmış hesap. || – **d'apothicaire** Fena yazılmış hesap, masraf pusulası.

Compté,e [s.] (*kon-té*) Hesap olunmuş, sayılmış, mahdud. ◆ Mer'î, muteber. || **Marcher à pas** – Gayet yavaş yürümek. || **Tout** – Her şey düşünüldükten sonra, bi'l-mülâhaza.

Compte-fils [imz.] Kumaşın argaç ve atkı ipliklerini muayeneye mahsus pertavsız. (cm. des *comptes-fils*)

Compte-gouttes [imz.] İlaç damlatmaya mahsus alet, damlalık. (cm. des *compte-gouttes*)

Compte-pas [imz.] Üstünde bulunduğu adamın kaç adım attığını gösterir alet, mikyasü'l-kadem. (*Octomètre* dahi denilir ve lisan-ı fende bu kelime yukarıki tabirden ziyade kullanılır.) (cm. des *compte-pas*)

Compter [ft.] (*kon-té*) Saymak, hesap etmek. ◆ Sayarak vermek. ◆ Hesaba dâhil etmek. ◆ Addetmek, saymak. ◆ Hesap görmek. ◆ Vermek, bahşetmek. ◆ Vâsıl olmak. || – **de** Falan tarihinden beri mevcut hesap etmek. || – **dix années de services** On sene hizmet etmiş olmak. || – **cent années d'existence** Yüz senelik olmak. || – **quarante années** Kırk yaşında olmak. || – **ses pas** Yavaş yürümek. ◆ Çok mülâhaza ile hareket etmek.

|| – **sans** Hesaba katmamak, nazar-ı ehemmiyet ve itibara almamak. || **Sans** – Âlicenabâne, bol bol. || – **avec** Hesaba koymak, atf-ı ehemmiyet etmek. || (Tiyatro ıstılahında) – **des pauses** Uyumak. || (Gemiciler ıstılahında) – **ses chemises** İstifrağ etmek. = [fl.] Hesap bilmek, hesap yapmak. ◆ Muhakkak addetmek, niyet etmek. || – **que** Zannetmek, farz etmek. || – **sur** Güvenmek, emniyet etmek. || **à** – **de** -den itibaren.

Compteur,se [i.] (*kon-teur*) Hesapçı, muhasip. = [imz.] Zaman veya sürati ölçmeye mahsus alet envâı. || – **à eau** Su saati (sarfiyatı gösterir). || – **à gaz** Hava gazı saati (sarfiyatı gösterir). || – **à secondes** Saniyeli saat. || – **pour voiture** Arabalarda müsta'mel mesafe saati.

Comptoir [imz.] (*kon-toir*) Dükkâncı tezgâhı, peştahta. ◆ Mağaza, dükkân, dükkâncılık. ◆ Hazine, sandık odası. ◆ Hind ve Afrika'da müteessis Avrupalı ticaret şirketi. ◆ Banka şubesi. ◆ İdâne sandığı. || – **d'escompte** İskonto bankası.

Comptonie [ims.] (nb.) Amber-i sâyil, kompotoniya denilen tezyinat ağacı.

Compulser [ft.] Evrak ve defâtir veya kitaplar içinde bir şey aramak. || (hk.) Taharri-i kuyud, tetkik-i defâtir ve evrak etmek.

Compulseur [imz.] (as.) Muharebe müşevviki. (Mukaddemâ asâkiri muharebeye sevk ve teşvik eden memurîn-i askeriye.)

Compulsif,ve [s.] Sâik, mücbir.

Compulsoire [imz.] (hk.) İbraz-ı kuyud hükmü, emri. ◆ Defâtir-i ticariyenin tetkiki.

Comput [imz.] (*t* okunur) Yortular takvimi, takvim-i rûhânî, takvim-i hesabî.

Computiste [imz.] Yortular takvimini tertip eden adam.

Comtat [imz.] Kontluk.

Comte [imz.] Marki[147] ile baron arasında bir asalet unvanını hâiz adam, kont. ◆ Eski zamanlarda asker kumandanı, sipahi zâbiti. ◆ Vali. || – **du canton** Gardiyan, muhafız.

Comté [imz.] Kontluk, bir kontun idare ve tasarrufu altında bulunan arazi ve emlâk.

Comtesse [ims.] Kontluğa mahsus arazi sahibesi, kontes. ◆ Kont zevcesi, kontes.

Con [d.] (mr. Co)

Concassage [imz.] İri dövme, kırma, ufalama.

Concassé,e [s.] İri dövülmüş, ufalanmış.

Concasser [ft.] İri dövmek, ufalamak, kırmak.

Concasseur [imz.] Hayvanata yedirilen hububatı ufalamaya, kırmaya mahsus değirmen.

Concaténation [ims.] (ed.) Silsile-i kelâm, rabıta-i ibare. ◆ Rabıta, silsile.

Concave [s.] Ortası çukur (satıh), muka'ar, mücevver. = [imz.] Muka'ariyet.

Concavité [ims.] Bir sathın ortası çukur olması, bir cismin muka'ar ciheti, muka'ariyet, tecevvür.

Concavo-Concave [s.] (ht.) İki tarafı muka'ar, muka'arü't-tarafeyn, muka'ar-ı muzâaf.

Concavo-convexe [s.] (ht.) Bir tarafı muka'ar ve bir tarafı muhaddeb, muka'ar-muhaddeb.

Concédé,e [s.] İmtiyazı verilmiş, ihale olunmuş. || **Revenus** – **s** Vâridat-ı muhassasa.

Concéder [ft.] İmtiyazını vermek, ihale etmek. ◆ Teslim etmek, razı olmak, kabul etmek. ◆ Ruhsat, müsaade vermek.

Concedo [fl.] Kabul, tasdik, itiraf ederim mânâsına İtalyanca bir tabirdir.

Concentration [ims.] (as.) Bir merkeze cem' etme yahut olunma, cem' ve tahşid-i asâkir. ◆ İdare-i memâlik umurunun merkeze cem'i, temerküz. ◆ Tahşid, tahaşşüd. || – **stratégique** Tecemmu'-ı sevkü'l-ceyşî; – **du tir** Endahtın bir noktaya cem' ve tevcihi, hep bir noktaya endaht etme; – **des faux** Ateşin cem' ve tevcihi. || (ht.) Tecemmu'. || (k.) Teksif. || (t.) – **du pouls** Nabızların hareketinin az hissolunması, tedâhül-i nabz.

Concentré,e [s.] Tecemmu' etmiş, müctemi'. ◆ Mütehaşşid (asker). ◆ Kesif, mütekessif..

147 fr.: *marquis*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

‖ (t.) Pouls – Nabz-ı mütedâhil. ‖ (mec.) Efkârı mahdud ve maksur olan.

Concentrer [ft.] (as.) Bir merkeze cem' etmek. ◆ Bir yere toplamak, asâkiri cem' ve tahşid etmek. ‖ (k.) Bir hâmız veya mâyinin suyunu azaltmak, teksif etmek. ‖ (mec.) – ses affections Muhabbetini bir şeye hasretmek. ‖ Se – Tecemmu' etmek, tahaşşüd etmek. ◆ Hissiyatını ketm etmek.

Concentrique [s.] (he.) Müşterekü'l-merkez, müttehidü'l-merkez.

Concentriquement [s.] (he.) İştirak-i merkezle, müşterekü'l-merkez olarak.

Concept [imz.] (*sèptt*) (fls.) Fikir, suret-i zihniye, sâniha.

Conceptibilité [ims.] Zapt ve fehm olunmak kabiliyeti, kabiliyet-i fehmiye.

Conceptible [s.] Kabil-i zapt ve fehm.

Conception [ims.] Zapt ve fehm, idrak. ◆ Gebe kalma, habel; Fête de la – Habel-i Meryem Yortusu. ‖ (mec.) Aklın tevlid ettiği keşif ve ihtirâ, eser-i zekâ, sünûhat-ı kalbiye.

Concernant [hc.] Dair, müteallik, hakkında: Loi – la chasse Sayd hakkında kanun.

Concerner [ft.] (Yalnız gaip sîgaları müsta'meldir.) Müteallik olmak, taalluk etmek, taalluku olmak: Cela concerne vos intérêts Bu sizin menâfiinize taalluk eder; Cela ne me concerne pas Bunun bana taalluku yoktur. ‖ En ce qui concerne Filan cihete gelince, filan şey hakkında.

Concert [imz.] Âhenk, musiki cemiyeti, çalgı takımı. ◆ Müsamere-i musikiye. ◆ Heyet; – européen Avrupa heyet-i düveliyesi, Avrupa ittihadı; içtimâat-ı düveliye. ‖ Café – Çalgılı kahve. = [cm.] Eş'ar. ◆ Elhan ve nagamat-ı tuyur. ‖ De – Birlikte.

Concertant,e [i.] İcra-yı âhenk eden bir çalgı takımını terkip edenlerin beheri, konser hânendesi. = [s.] Nöbetle çalınan veya okunan (makam, şarkı).

Concerté,e [s.] Mukarrer, musammem. ◆ Bi'l-müzakere tanzim olunmuş. ◆ Dûr-endîş, âkıbet-bîn. ◆ Sahte, yapma.

Concerter [ft.] Bi'l-müzakere tanzim ve tertip etmek. ◆ Tehyie etmek. ◆ Bir musiki âhengi icra etmek. ‖ Se – İtilâf etmek.

Concerto [imz.] Yalnız bir çalgı için yapılıp diğerlerinin ona peyrevlik etmesiyle çalınan makam, konçerto.

Concessible [s.] İmtiyaz suretiyle kabil-i itâ. ◆ Kabil-i ihale.

Concession [ims.] İmtiyaz, hukuk-ı imtiyaziye. ◆ Müsaade, ruhsat. ◆ İlzam, ihale. ◆ İhsan, terk. ‖ (mn.) Teslim, ilzam. ‖ – de chemin de fer Şimendifer imtiyazı. ‖ – à perpétuité İmtiyaz-ı daimi ile verilen arazi. ‖ Durée de la – Müddet-i imtiyaziye. ‖ Acte de la – İmtiyaznâme, ihale senedi.

Concessionnaire [s.] İmtiyazlı, mümtaz. = [imz.] Sahib-i imtiyaz. ◆ Mültezim, müteahhit.

Concetti [imz. – cm.] (İtalyancadan me'huz) (ed.) Letafetsiz ve kaba nükte ve böyle kelâm. (Galat olarak müfred yerine dahi kullanılır.)

Concevable [s.] Fehm ve idraki mümkün ve kolay olan. ◆ Akıl erdirilmesi kabil olan şey.

Concevoir [ft.] (*recevoir* gibi tasrif olunur) Gebe kalmak, ihtibal. ◆ Anlamak, derk etmek. ◆ Bir şeyin künhüne vasıl olabilmek, bir şeye akıl erdirebilmek. ◆ Tasavvur, tahayyül etmek. ◆ İcat etmek, kurmak. ◆ İfade ve ityan etmek, kaleme almak. ◆ Kesb-i yakîn etmek, zihinde tecessüm ettirmek. ‖ – le projet Tasavvurunda bulunmak. ‖ Se – Anlaşılmak. ◆ Tasavvur olunmak. ◆ İfade edilmek.

Conchier [ft.] (mec.) Murdar etmek, kirletmek.

Conchite [ims.] (*ki*) Salyangoz şeklinde müstehâse. ‖ (t.) İltihab-ı sayvânü'l-üzn.

Conchoïdal,aux [s.] (*ko*) Sedefî, münhani-i sedefiye mensup.

Conchoïde [s.] (*ko*) Salyangoza müşâbih, helezoniyü'ş-şekl, sedef ve boru şeklinde olan. = [ims.] (r.) Münhani-i sedefî, hatt-ı sedefî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Conchylien,ne [s.] (*kı*) (arz.) Asdafı hâvi, sedefî; **Terrains – s** Arazi-i sedefiye. || **Étage –** Tabaka-i sedefiye, kavkıiye.

Conchyliologie [ims.] (*kı*) Tarih-i tabiînin sedeflerden bahseden ciheti, mebhasü'l-asdaf.

Conchyliologiste [imz.] (*kı*) Mebhasü'l-asdaf âlimi.

Concierge [imz.] Konak bekçisi. ◆ Kapıcı. || (mec.) Muhafız.

Conciergerie [ims.] Konak bekçiliği. ◆ Zindancılık. ◆ Kapıcılık. ◆ Kapıcı veya bekçi odası. ◆ Paris'te Adliye Dairesi'ne muttasıl bir hapishane.

Concile [imz.] Mesâil-i mezhebiyeye karar vermeye mahsus rûhânîler meclisi. ◆ Böyle bir meclisin kararı. ◆ Meclis, içtimâ.

Conciliable [s.] Kabil-i tevfik, kabil-i telif.

Conciliabule [imz.] Kaide-i mezhebiye hilâfında teşkil olunmuş rûhânîler meclisi.

Conciliant,e [s.] Islah-ı beyn eden veya etmeye yarayan, muslih.

Conciliateur,trice [i. – s.] Islah-ı beyn eden veya etmeyi seven, muslih. ◆ Sulhen tesviye-i maslahat eden hâkim. || (mec.) Vasıta-i telif.

Conciliation [ims.] Islah-ı beyn, uzlaşma. ◆ Tevfik, tatbik. || (hk.) – **préalable** Mahkeme-i sulhiyeye müracaat. || **Mesures de –** Tedâbir-i muslihâne.

Conciliatoire [s.] Islah-ı beyne müteallik.

Concilier [ft.] Uzlaştırmak, arasını bulmak, ıslah-ı beyn etmek. ◆ Muhalif görünen şeyi tevfik ve tatbik etmek. ◆ Lehine çevirmek, kazandırmak. ◆ Celbetmek. || **Se –** Uzlaşmak. ◆ Kazanmak, kendi lehine çevirmek. ◆ Uymak, tevâfuk etmek. ◆ İtilâf etmek. ◆ Celbeylemek. || **Se – les bonnes grâces de quelqu'un** Birinin hüsn-i teveccühüne mazhar olmak.

Concis,e [s.] Mûcez, muhtasar. || **Auteur –** Mûcez ve muhtasar yazan muharrir.

Concision [ims.] Îcaz, ihtisar.

Concitoyen,ne [i.] Hemşehri, vatandaş, memleketli.

Conclave [imz.] Papa intihabı için mün'akid kardinaller meclisi. ◆ Bu meclisin içtimâ ettiği mahal.

Conclaviste [imz.] Papa intihabı için akd-i meclis etmiş kardinallerden birinin maiyetinde olup meclis-i mezkûra dâhil olan rahip.

Conclu,e [s.] Mukarrer, karar-gîr, mün'akid.

Concluant,e [s.] İspatlı netice veren, mukni', kanaat-bahş. || **Arguments – s** Delâil-i muknia.

Conclure [ft.] (Tasrifi: *Je conclus*, *tu conclus*, *il conclut*, *nous concluons*, *vous concluez*, *ils concluent*; *je concluais*; *je conclus*; *je conclurai*; *je conclurais*, *conclus*; *que je conclue*; *que je conclusse*; *concluant*; *conclu,e*) Hitam vermek. ◆ Kararlaştırmak, akdetmek. ◆ Netice çıkarmak, istintac etmek. ◆ İspat etmek. ◆ Netice vermek. ◆ İntac etmek. ◆ Geçmek, nakl-i kelâm etmek. || **– à …** lehinde beyan-ı fikir etmek, karar vermek. || **– à** Bir şeye sevk etmek, müntic olmak. = [fl.] Söze netice vererek bir şey beyan etmek. ◆ Beyan-ı rey etmek, karar vermek, hükmetmek. ◆ Netice çıkarmak, hülâsa etmek. ◆ Mukni' olmak. || **Se –** Kararlaştırmak, mün'akid olmak. ◆ İstintac olunmak.

Conclusif,ve [s.] Netice veren, müntic. || (sr.) **Conjonction – ve** Edat-ı fezleke. (*Ainsi*, *Donc* edatları bu kabildendir.)

Conclusion [ims.] Netice, hülâsa. ◆ Takarrür, akit, in'ikad. ◆ Hitam, son. ◆ Rey, hüküm, karar. = [cm.] (hk.) Müsted'ayat. = [h.] Netice-i kelâm, elhâsıl. || **Présenter ses – s** Müsted'ayatını beyan etmek. || **Tirer des – s** İstidlal ve istintac etmek. || **– s des parties** Tarafeynin müsted'ayatı. || **– d'un traité** Bir muâhedenin akdi.

Conclusum [imz.] (*zomm*) Müzakerat ve mukarreratı telhisen hâvi bulunan müzekkere. ◆ Herhangi bir meclisin mukarreratı.

Concocteur,trice [s.] Hazma müsait.

Concoction [ims.] Ağdiyenin midede hazmı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Concolore [s.] Yek-renk, mümâsilü'l-elvan.

Concombre [imz.] Hıyar, salatalık. ◆ Bir nevi yılan. ‖ (nb.) – **d'âne** Merkep hıyarı, kissâ'ü'l-himar.

Concomitance [ims.] Murâfakat, birlikte bulunuş. ◆ Maiyet. ◆ İki şeyin aynı zamanda ve birlikte mevcudiyeti.

Concomitant,e [s.] Birlikte bulunan, murâfik. ‖ (t.) Bir marazın alâim-i mahsusasıyla birlikte zuhur eden, murâfik. ‖ **Sons – s** Asvat-ı asliyeye murâfik bulunan asvat-ı tâliye.

Concordance [ims.] Muvâfakat, mutabakat, uygunluk. ‖ (sr.) Mutabakat. ‖ (as.) Tevfik, tevâfuk, uygunluk; – **des charges** Barut haklarının tevfiki. ‖ (ed.) – **des phrases** Seci-i kelâm, tesci'-i kelâm.

Concordant,e [s.] Muvâfik, mutabık, uygun. ◆ Mütenâsip. ‖ (ed.) Müsecca', mutabık.

Concordat [imz.] Papa ile bir hükümdar arasında umur-ı diniyeye müteallik mün'akid muâhede. ◆ Bir müflis ile dâyinleri arasındaki uyuşma, konkordato. ◆ Muvâfakatnâme. ‖ – **par abandon** Emval-i mevcudenin dâyinlere terkiyle konkordato.

Concordataire [s.] Dâyinler ile uyuşmuş (müflis), konkordato akdetmiş. ◆ Papa ile bir devlet arasında umur-ı mezhebiye hakkında mün'akid muâhedeye müteallik.

Concorde [ims.] Vifâk, hüsn-i münasebat. ◆ Sulh, salâh.

Concorder [fl.] Mütenâsip olmak, tevâfuk etmek, itilâf etmek.

Concourir [fl.] (*courir* gibi tasrif olunur) Aynı neticeye sâî, müteveccih bulunmak. ◆ Rekabet etmek. ◆ Müsabakata girişmek. ◆ Birlikte tesadüf etmek. ‖ (hk.) Bir derecede hukuka mâlik olmak.

Concours [imz.] Teâvün, yardım. ◆ Birlikte tesadüf. ◆ Rekabet, müsabakat. ◆ Müsabakat imtihanı. ◆ İzdiham, tehâcüm. ‖ – **collectifs** Muâvenet-i müştereke. ‖ – **de l'État** İâne-i devlet, iâne-i emîriye. ‖ (he.) – **de deux lignes** Hatteynin fasl-ı müştereki. ‖ (hk.) – **des créanciers** Ashab-ı matlubun, taksim-i guremâya dâhil olması. ‖ (as.) – **de tir** Endaht müsabakası.

Concréfier [ft.] Teksif etmek.

Concret,ète [s.] Kesif. ◆ Gayr-ı basit, mürekkep. ◆ Maddi. (Zıddı: *abstrait*; manevi.) ◆ Câmid, sulb. (Bu mânâ eskidir.) ‖ (k.) Koyu, mütehassir, câmid, sulb; **Substances – ètes** Mevadd-ı câmide, sulbe. ‖ (sr.) Vasfî. ‖ (hs.) Mütecânis; **Nombres – s** Âdâd-ı mütecânise; **Grandeurs – ètes** Makadir-i mütecânise.

Concrétion [ims.] Koyulaşma, tahassür. ◆ Tasallüb, tecemmüd. ‖ (mec.) Tezahür, ifade-i maddiye.

Concrétionner (se) [fv.] Koyulaşmak, tahassür etmek. ◆ Sulblaşmak, tecemmüd etmek.

Conçu,e [s.] Mutasavver. ◆ Teşekkül etmiş, vücud-pezîr olmuş. ◆ İfade ve beyan edilmiş, kaleme alınmış. ◆ Rahme düşmüş (cenin).

Concubinage [imz.] İstifrâş.

Concubine [ims.] Müstefreşe.

Concurremment [h.] Rekabet ve müsabakat tarikiyle. ◆ Teâvünle, elbirliğiyle. ‖ (hk.) Tesâvî-i hukukla.

Concurrence [ims.] Birkaç adamın talip olması, rekabet, müsabakat etmesi. ‖ (hk.) Tesâvî-i hukuk. ‖ **Être, entrer en** – Rekabet, istirkab etmek, müsabakata girişmek. ‖ – **déloyale** Rekabet-i gayr-ı meşrua. ‖ **Libre** – Serbestî-i rekabet. ‖ – **vitale** Rekabet-i hayatiye. ‖ **Jusqu'à** – **de** Filan miktara bâliğ oluncaya kadar. ‖ (sr.) – **de deux lettres quiescentes** İctimâ'-ı sâkinîn. ‖ – **de deux lettres d'un même organ** Kurb-ı mahrec.

Concurrencer [ft.] Rekabet etmek, müsabakata girişmek, çıkışmak.

Concurrent,e [i.] Rakip, müsabakat davasında bulunan adam, başkasına karşı rekabet eden. ‖ (hy.) **Jours – s** Sene-i basîtede senenin hâvi olduğu elli iki haftadan fazla bulunan bir ve sene-i kebîsede kezâlik elli iki haftadan fazla olan iki gün.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
tuba.gov.tr

Concussion [ims.] Emval-i emîriye tahsilinde suistimal, matlub-ı mîrîden fazla tahsil, irtikâb, ihtilâs.

Concussionnaire [imz. – s.] Emval-i emîriye tahsilinde suistimal eden, matlub-ı mîrîden fazla tahsil ve irtikâb eden memur, mürtekip, muhtelis.

Condamnable [s.] (*da-na*) Mücâzata, tevbih ve ta'yibe şâyan ve müstahak. ◆ Merdûd, mekruh.

Condamnation [ims.] (*da-na*) Mücâzat hükmü. ◆ Ceza. ◆ Mahkûmiyet. ◆ Merdûdiyet, mekrûhiyet. ◆ Takbih, ta'yib. ‖ (hk.) **Passer** – Hasmın lehine hükmolunmasına rıza vermek ve (mec.) Bir işte kendi haksızlığını itiraf etmek yahut müdafaa-yı nefsten vazgeçmek. ‖ – **par défaut**, – **par contumace** Gıyaben mahkûmiyet. = Te'diyesi hükmolunan masârif-i muhâkeme.

Condamné,e [s.] (*da-né*) Mücâzata uğramış. ◆ Ret ve takbih edilmiş. ◆ Sıhhatinden kat'-ı ümid olunmuş. ◆ Seddedilmiş. ◆ Mahkûmun-bih, mahkûmun-aleyh, mahkûm edilmiş. ◆ Mekruh, merdûd. = [i.] Mahkûm.

Condamner [ft.] Hükmetmek, mücâzat vermek. ◆ Mücâzatına sebep olmak, bâis-i mahkûmiyeti olmak. ◆ (Küttâb hakkında) Men etmek. ‖ (mec.) İcbar, mecbur etmek. ◆ Reddetmek, kabul etmemek. ◆ Merdûd ve mekruh nazarıyla bakmak. ◆ (Hasta hakkında) Ümitsiz bir hâlde olduğunu beyan etmek. ◆ (Pencere ve kapı hakkında) Set ve bent etmek. ‖ (bhr.) (Bir sefine hakkında) İşe yaramaz bir hâle geldiğini beyan eylemek. ‖ **Se** – Mahkûm olmak. ◆ Mahkemece aleyhine medar-ı hüküm olacak ef'al ve harekâtta bulunmak. ◆ Mecbur olmak. ◆ Kendi kendisini takbih eylemek.

Condensabilité [ims.] (ht.) Kabiliyet-i teksif.

Condensable [s.] (ht.) Kabil-i teksif.

Condensateur [imz.] (ht., cr.) Elektriği, buharı veya bir gazı biriktirip teksif etmeye mahsus alet, mükessif, tekâsüf haznesi. ‖ – **parlant** Telefonda mükessif-i nâtıkî. ‖ – **des forces** Mükessif-i kuvâ. ‖ – **d'électricité** Elektrik mükessifi.

Condensatif,ve [s.] (ht.) Gaz vesâireyi biriktirip teksif eden veya etmeye yarayan, teksifî.

Condensation [ims.] (ht., cr.) Bir gaz vesâirenin biriktirilip kesif hâline vaz'ı, tekâsüf, teksif. ‖ (as.) Yanaşık. ‖ (mec.) Vuzuh ve îcâz.

Condensé,e [s.] Teksif olunmuş, mütekessif. ‖ (mec.) Mûcez.

Condenser [ft.] (ht.) Buhar ve elektrik vesâireyi sıklaştırıp kuvvetini arttırmak, teksif etmek. ◆ Hacmini küçültmek. ‖ (mec.) Az sözle ifade etmek, muhtasaran, îcâzen beyan etmek. ‖ (as.) Yanaştırmak; – **une colonne** Bir kolu yanaşık kol nizamına koymak. ‖ **Se** – Sıklaşmak, hacmen küçülmek. ◆ Yanaşık kol hâline girmek. ‖ (k.) Toplanmak, birikmek.

Condenseur [imz.] Bazı makinelerin buharını suya tahvil etmeye mahsus alet, buhar makinesi mükessifi.

Condescendance [ims.] Muvâfakat, rıza.

Condescendant,e [s.] Muvâfakat eden, razı olan.

Condescendre [fl.] (*descendre* gibi tasrif olunur.) Muvâfakat etmek, rıza göstermek. ◆ Müsaade etmek, mümânaat etmemek.

Condiment [imz.] Baharat ve tuz ve sarımsak gibi yemeğe ilave olunan şey. ‖ (mec.) Cazibe, lezzet veren şey.

Condimentaire [s.] yahut:

Condimenteux,se [s.] Baharata müteallik (biber, tuz, sarımsak vesâire gibi).

Condisciple [imz.] Ders arkadaşı, hem-sebak, sebakdaş.

Condit yahut **Confit** [imz.] Şekerleme.

Condition [ims.] Hâl, şan, mevki, sıfat. ◆ İtibar, haysiyet. ◆ Hâl, keyfiyet. ◆ Asıl, esas. ◆ Asalet, zâdegânlık. ◆ Hizmet, hizmetçilik. ◆ Rükn. ◆ Şart, şerâit, ahkâm. ‖ **à** – Şartıyla, şart tahtında. ‖ **à** – **de** …. şartıyla. ‖ **à** – **que** Şu şartla ki …. ‖ **Faire ses** – **s**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Şerâitini evvelce dermeyan etmek. || Vendre sous – Muhayyer olarak satmak. || – sine quâ non Şart-ı lâzım, şart-ı gayr-ı mufârık. || Dicter ses – s Şerâitini kabul ettirmek. || à – Muhayyer olarak.

Conditionné,e [s.] İyi yahut fena bir hâlde bulunan; Bien – İyi hâlde; Mal – Fena hâlde bulunan. ◆ Matluba muvâfık, şerâit-i matlûbeyi hâvi. ◆ Şerâite bağlı, meşrût, mütevakkıf. ◆ Sarhoş. || (hk.) Vente – e Bey' bi'şşart, bey'-i mevkuf.

Conditionnel,le [s.] Şartla bağlı, meşrût. || (sr.) Mode – Sîga-i şartiye, istikbal-i mazi. = [imz.] Sîga-i şartiye.

Conditionnellement [h.] Meşrûtan, şerâitle.

Conditionnement [imz.] Matluba muvâfık surette imal. ◆ Ham ipeğin kurutulması.

Conditionner [ft.] Matluba muvâfık surette imal etmek, güzel bir hâle koymak. ◆ Ham ipeği kurutmak. || Se – Matluba muvâfık surette imal olunmak. ◆ (Ham ipek hakkında) Kurutulmak.

Condoléance [ims.] Taziye; Lettre de – Taziyetnâme.

Condominium [imz.] (*iomm*) Bir malın idare-i müşterekesi.

Condor [imz.] Amerika-yı Cenubî'de yaşar akbaba kuşu, ruh.

Condottiere [imz.] (İtalyancadan me'huz) Maaşa karşı ecnebiler için harp eden asker zâbiti, ücretli asker yüzbaşısı. ◆ Devşirme askeri. ◆ Bir kaideye tabiiyet etmeksizin hareket eden adam. (cm. des *condottieri*).

Condouloir (se) [ft.] Beyan-ı teessüf etmek, kedere iştirak göstermek. (Yalnız masdarı müsta'meldir.)

Conducteur,trice [i.] Yol gösterici, kılavuz, rehber, delil. = [imz.] Sürücü. ◆ Tramvay, şimendifer gibi umumi araba kondüktörü. ◆ Müdür, nâzır. ◆ Yapılarda iş başı. ◆ Yolları gösteren kitap, reh-nümâ. || (as.) Kılavuz neferi. ◆ Arabacı neferi. || – d'aile Cenah kılavuzu. || – d'artillerie Topçu arabacı neferi. (Ata binen topçu neferi.) || – du convoi Kafile kılavuzu. || – du train Katar kılavuzu. || – en chef Baş kılavuz. || – du devant Çengel arabacısı. (Bir topu çeken üç çift hayvandan en ileridekilerin sol tarafındaki ata râkib olan arabacı neferidir.) || – de milieu Şivgar arabacısı. (Bir topu çeken üç çift hayvandan ortadakilerin solunda bulunan ata binen arabacı neferi.) || – de derrière Dip arabacısı. (Geride bulunan hayvanların solundaki hayvana râkib olur.) || – maître Baş nâkil, ana nâkil. || – secondaire Sânî nâkil. = [i. – s.] (ht.) Elektrik veya harareti nakleden, nâkil.

Conductibilité [ims.] (ht.) Ecsamın elektrik ve harareti nakletmek hâssası, nâkiliyet.

Conductible [s.] (ht.) Elektrik yahut harareti nakletmek hâssasını hâiz, nâkil-i hararet.

Conduction [ims.] (ht.) Elektrik ve hararetin ecsama sirayeti, intikal. || (Roma kanununda) İsticâre.

Conduire [ft.] Sürmek. ◆ Götürmek, sevketmek. ◆ Taşımak, nakletmek. ◆ Araba ve kayık vesâireyi yürütmek. ◆ Kılavuzluk etmek, delâlet etmek. ◆ Yol göstermek. ◆ Gütmek. ◆ Ta'zim ve tekrim için arkadaşlık ederek beraber gitmek. ◆ İdare, nezâret etmek. ◆ Yürütmek, temşiye etmek. ◆ (Yol hakkında) Çıkmak, sevk ve îsal etmek. ◆ Tertip, tanzim etmek. ◆ (Suyu) Akıtmak, isâle ve taksim etmek. ◆ (Ağacı) Suret-i matlûbede budamak. || (mec.) – la barque İdare-i umur etmek, iş başında bulunmak. || Bien – sa barque İşini yoluna koymak. || – une femme à l'autel Bir kadın ile tezevvüc etmek. || – à sa fin İtmam ve ikmâl etmek. || – l'étoffe bois à bois Bir kumaşı ölçerek germeksizin açmak. || (as.) Sevk, tevcih, nakil, îsal etmek. ◆ Kumanda, idare etmek. ◆ Kılavuzluk etmek. || – un convoi Bir kafile sevk, idare etmek. || – une armée Bir orduya kumanda etmek. || (he.) – une ligne Bir hattı muhtelif noktalardan geçirmek. = [fl.] (Yol hakkında) Çıkmak. || Se – Bir yere doğru

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

teveccüh etmek. ◆ Bir hareket ve muamelede bulunmak.

Conduit [imz.] Bir mâyinin akmasına mahsus yol yahut boru, mecra, kanat, ark, oluk, su yolu.

Conduite [ims.] Sürme, sevk. ◆ Gütme. ◆ Murâfakat, birinin maiyetinde gidiş. ◆ İdare, nezâret. ◆ Yürütme, temşiye. ◆ Tanzim ve tertip. ◆ Hareket, muamele. ◆ Tevfik. ◆ Rehber, kılavuz. ◆ Su yolu, mecra. ◆ Hatt-ı hareket. ◆ Âkilâne hareket, ihtiyat. || (as.) Nakil, îsal. ◆ Kumanda, idare; – **des travaux de siège** Ameliyat-ı muhasaranın idaresi. || – **de la guerre** İdare-i harp. ◆ Cereyan-ı harp. || – **hostile** Hareket-i hasmâne. || – **des armées** Orduların idaresi. || – **des troupes** Asâkirin idaresi. || – **de combat** Muharebenin idaresi. ◆ Cereyan-ı muharebe. || – **du feu** Ateşin idaresi. || – **du drapeau** Sancak nakli, sancağın îsali.

Condyle [imz.] (tşr.) Kemiklerin mafsallardaki düğümü, lokma.

Condylome [imz.] Verem-i lokmevî.

Cône [imz.] Mahrut; – **régulier** Mahrut-ı tâm; – **tronqué** Mahrut-ı nâkıs; – **droit** Mahrut-ı kaim; – **oblique** Mahrut-ı mâil; – **circulaire droit** Mahrut-ı devrî-i kaim; – **de raccordement** İttisal-i mahrutî; – **d'ombre** Zıll-i mahrutî; – **de lumière** Mahrut-ı ziya; – **de dispersion** Mahrut-ı intişarî. || (tt.) Mahrutiyü'ş-şekl bir sedef. || (nb.) Kozalak (çam, fıstık ve emsali ağaçların meyvesi).

Confabulation [ims.] Teklifsiz sohbet ve muhâvere. (Eski kelime.)

Confabuler [fl.] Teklifsizce konuşmak. (Eski kelime.)

Confection [ims.] Tesviye, inşa. ◆ Tertip. ◆ İkmâl, itmam. ◆ Hazır elbise imali, hazırcılık. ◆ Hazır elbise. || (syd.) Toz eczadan mürekkep edviye, mürebbâ. || (as.) – **d'effets de petit équipement** Echize-i sagîre takımlarının imali (askerin çamaşır, fırça, ayakkabı gibi levâzımı). || – **d'effets de grand équipement** Echize-i kebîre takımlarının imal ve istihzarı (kayışlar, palaskalar, fişeklikler, esliha ve emsali gibi).

Confectionné,e [s.] İmal ve inşâ olunmuş. ◆ Hazır, yapılmış.

Confectionner [ft.] Yapmak, imal ve inşa etmek. ◆ Bitirmek, ikmâl ve itmam etmek. ◆ Hazır esvab yapmak. || **Se** – Yapılmak, imal ve inşa olunmak.

Confectionneur,se [i.] Hazırcı, hazır satmak üzere esvab yapan adam.

Confédératif,ve [s.] Hükûmat-ı müttehide heyetine müteallik, bu nevi hükûmat usulüne muvâfık.

Confédération [ims.] Hükûmat-ı müttehide. ◆ İttihad-ı düvel.

Confédéré,e [s.] Hükûmat-ı müttehide heyetine dâhil (hükûmet). ◆ Bir menfaat-i müşterekeye dâhil olan. = [imz.] Hükûmat-ı müttehidenin beheri.

Confédérer [ft.] (Hükûmat hakkında) Hükûmat-ı müttehide teşkil etmek. || (mec.) Bir menfaat-i müşterekede müttehid olmak.

Conférence [ims.] Mukabele, tatbik. ◆ Müzakere. ◆ Konferans. ◆ Şâkirdan müzakeresi. ◆ Ders-i umumi, konferans. ◆ Akaid mesâiline dair mübâhase.

Conférencier [imz.] Bir madde hakkında sâmiîne itâ-yı malumat etmek üzere nutuk îrad eden hatip. ◆ Konferans veren zât.

Conférer [fl.] Müzakere ve mübâhase etmek. = [ft.] İtâ ve ihsan etmek, tevcih etmek. ◆ Mukabele ve tatbik etmek.

Conferve [ims.] Su yosunu, ketencik.

Confès,se [s.] Hristiyanlarca günah çıkarmış. (Eskidir.)

Confesse [ims.] Hristiyanlarca günah çıkarma. (Yalnız *être* ve *aller* ve *retourner* gibi fiillerle ve *à* yahut *de* harf-i cerriyle müsta'mel olup sâir takdirlerde *confession* kelimesi müsta'meldir.)

Confesser [ft.] Hıristiyanlarca itiraf ve ikrar etmek. ◆ (Rahip hakkında) Günah çıkarmak. ◆ Mezhep ve itikadını ikrar etmek. ◆

İlan etmek. || (mec.) Tetkik etmek, künhüne varmaya çalışmak. || – **quelqu'un** Birisinin ağzından söz almak, birisine itiraf-ı ahvâl ettirmek. || – **la dette** İtiraf-ı hata ve kusur etmek. || **Se** – Günah çıkarmak. ◆ İtiraf-ı cürm ve hata etmek. || **Se – au renard** Suistimal edebilecek adama tevdî-i esrar etmek.

Confesseur [imz.] Günah çıkaran papaz. ◆ Din-i İsa'nın iptidâ-yı zuhurunda bu dinin kabulü için ta'zib olunmuş adam. ◆ Sırdaş.

Confession [ims.] İkrar ve itiraf. ◆ Bir dinin kabulü. ◆ Hıristiyanların tevbe âyini, günah çıkartma. ◆ İtirafnâme. ◆ İtirafat. || **Confier sous le seau de la** – Pek mahremâne söylemek.

Confessionnal [imz.] Kilisede papazın günah çıkaracağı vakit oturmasına mahsus dolap şeklinde kürsü. ◆ Hastalar için büyük koltuklu sandalye. (cm. des *confessionnaux*)

Confetti [imz. – cm.] Karnaval zamanında eğlence için ötekine berikine serpilen ufak ufak, rengârenk kâğıt parçaları.

Confiance [ims.] Emniyet, itimat. ◆ Ümit. ◆ Vüsuk, itminan. ◆ Mutemet ve emin adam. ◆ Emniyet-i umumiye, asayiş. ◆ Kendine güvenme. ◆ Kibir ve gurur. || **De, en, en toute** – Emniyetle, kemâl-i emniyet ve itimatla.

Confiant,e [i. – s.] Emniyet ve itimat eden. ◆ Sır saklamayan, her şeyi söyleyen. ◆ Kendini beğenmiş, hod-bîn.

Confidemment [h.] Emniyet ve itimatla, mahremâne.

Confidence [ims.] Mahremâne bir sırrın söylenmesi, mahremiyet. ◆ Gizli şey, sır. ◆ İtimat ve emniyet-i kâmile. || **En** – Mahremâne. || **Fausse** – İğfal için gösterilen ca'lî mahremiyet.

Confident,e [i. – s.] Mahrem-i esrar, emin ve mutemet. ◆ (Tiyatroda) Mevki-i temâşâya konmayan ahvâl ve vukuatı nakleden oyuncu, sırdaş vazifesini ifâ eden ikinci derecede oyuncu. || (mec.) Gizlice izah eden, anlatan.

Confidentiaire [imz.] (hk.) Diğerine verilmek üzere kendisine bir şey teslim edilen adam, müstevda'.

Confidentiel,le [s.] Mahrem, mahremâne. ◆ Hususi.

Confidentiellement [h.] Mahremâne, mahremiyetle. ◆ Hususi olarak.

Confié,e [s.] Tevdî olunmuş, mevdu'. ◆ Mahrem olarak söylenmiş.

Confier [ft.] (*fier* gibi tasrif olunur) Emanet bırakmak, teslim, tevdî etmek. ◆ Koymak, vaz' ve ilka etmek. ◆ Açmak, mahremâne söylemek. || – **au papier** Yazmak. || **Se** – Teslim olunmak, emanet bırakılmak. ◆ Kalbini açmak, açılmak, esrarını tevdî etmek. ◆ Emniyet ve itimat etmek.

Configuration [ims.] Şekl-i haricî, suret-i umumiye, heyet.

Configurer [ft.] Suret vermek, bir şeyin şekl-i haricîsini tasvir etmek.

Confinement [imz.] Hem-hudutluk. ◆ Komşuluk. ◆ Hem-civarlık.

Confiner [fl.] Hem-hudut olmak. || (mec.) Gayet yakın, hemen hemen aynı olmak. = [ft.] Hapsetmek. ◆ Hasr ve tahdid etmek. ◆ Bitirmek. (Bu mânâ eskidir.) || **Se** – İnzivaya çekilmek.

Confins [imz. – cm.] Sınır, hudut. ◆ Gaye, son had. || (mec.) İki şey beyninde nokta-i mutavassıta, vasıta-i ittisal ve iştirak. || **Aux – de la terre** Dünyanın bir ucunda, küre-i arzın müntehâsında.

Confire [ft.] (Tasrifi: *Je confis*, *nous confisons*; *je confisais*; *je confis*; *je confirai*; *je confirais*; *confis*, *confisons*, *confisez*; *que je confise*; *que je confisse*; *confissant*; *confit,e*) (Yemişi) Şekerlemek. ◆ (Sebzeyi) Turşu kurmak. ◆ Bir şeyi kullanmayıp tûl-i müddet saklamak, turşusunu kurmak.

Confirmatif,ve [s.] Tasdik ve te'kidi hâvi, musaddak, müekked.

Confirmation [ims.] Takviye, tahkim. ◆ Tasdik, te'kid. ◆ Vaftizin sonunda papazın icra

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ettiği bir resm-i mahsus. || (mn.) Delil, bürhan.

Confirmé,e [s.] Musaddak, muhakkak.

Confirmer [ft.] Kuvvetlendirmek, takviye, tahkim etmek. ◆ Tasdik, te'kid etmek. ◆ Vaftiz sonunda resm-i mahsusu icra etmek. || (mec.) Tokat atmak. || – **un cheval** Beygirin terbiyesini itmam etmek. || **Se** – Takviye ve tahkim olunmak. ◆ Kuvvet bulmak. ◆ Tasdik olunmak, tahakkuk etmek.

Confiscable [s.] Müsâdere ve zaptolunabilen, müsâdereye müstahak.

Confiscant,e [s.] Müsâdere ve zapteden.

Confiscation [ims.] Müsâdere, zapt. ◆ Müsâdere olunmuş emval ve emlâk.

Confiserie [ims.] Şekercilik. ◆ Şekerci dükkânı.

Confiseur,e [i.] Şekerci, şekerlemeci, reçelci.

Confisqué,e [s.] Müsâdere ve zaptolunmuş.

Confisquer [ft.] Müsâdere etmek, memnû veya kaçırma bir malı zaptetmek. ◆ Çalmak, aşırmak.

Confit,e [s.] Şekerlenmiş, reçele tahvil olunmuş (meyve). ◆ Bir mâyi içinde hıfzedilmiş. || **Fruit – sur l'arbre** Çok olmuş meyve. || (mec.) Memlû, meşhun, müstağrak. = [imz.] Dibâgat için eczalı ve boyalı su ki çalaça tabir olunur.

Confiteor [imz.] Vaftizden evvel okunan bir dua. || **Dire son** – İtiraf-ı kabahat, beyan-ı nedâmet etmek. (cm. des *confiteor*)

Confiture [ims.] Reçel, şekerleme. (En ziyade cem'i müsta'meldir.)

Confiturier,ère [i.] Reçelci.

Conflagration [ims.] Tutuşma, iştial, alevlenme. || (hy.) **La – d'une planète** Bir seyyârenin teeccücü. || (mec.) Müşevveş olma.

Conflit [imz.] Çarpışma, müsâdeme, muhâsama, muharebe. ◆ Münâzaa, ihtilaf, muâraza. || – **politique** Politika ihtilafı. || (hk.) İki mahkeme arasında aidiyet ve vazife hakkında ihtilaf ve muâraza.

Confluent [imz.] İki nehrin birleştiği mahal, mecma'-ı nehreyn, mülteka, kavşak. || (tşr.) İki veridin birleştiği mahal, mecma'.

Confluent,e [s.] (t.) Çıbanları sık ve çok olan çiçek hastalığına ıtlak olunur; müctemi'. || (nb.) Sık ve çok olan yapraklara ıtlak olunur, müctemi'.

Confluer [fl.] (İki nehir hakkında) Birleşmek, kavuşmak. ◆ Muharebede asker aynı noktaya yürümek. ◆ Aynı gayeye teveccüh etmek.

Confondre [ft.] Karıştırmak, halt etmek. ◆ Bozmak, tahrip etmek. ◆ Karmakarışık etmek, teşviş etmek. ◆ Fark edememek, iltibas ettirmek. ◆ Yanılmak. ◆ Birleştirmek, cem' etmek. ◆ Teşrik etmek. ◆ Şaşırtmak. ◆ Bozmak, tahrip etmek. ◆ Taaccüb ve hayrette bırakmak. ◆ İskat ve ilzam etmek. ◆ Mahcup etmek. || **Il y a de quoi** – Şaşacak şey. || **Se** – Karışmak, mezc olmak. ◆ Şaşırmak. ◆ Birbirinden fark olunamamak. ◆ || **Se – en excuses, en respects** Beyan-ı itizarda mübalağa etmek, fevkalâde hürmet ve ta'zim etmek.

Conformation [ims.] Teşekkül, terekküb. || (t.) **Vice de** – Bünyece sû-i teşekkül, sakatlık.

Conforme [s.] Şekli müşâbih, müteşâkil, mütemâsil. ◆ Mutabık, muvâfık, uygun. || **Pour copie** – Aslına mutabıktır.

Conformé,e [s.] Teşekkül etmiş, müteşekkil.

Conformément [h.] Mutabık ve muvâfık olarak, tatbikan, tevfikan. ◆ Tebaiyeten, mûcebince.

Conformer [ft.] Şekil ve suret vermek, teşkil etmek. ◆ Tatbik ve tevfik etmek. || **Se** – Tevâfuk etmek, uymak, mutabık gelmek. ◆ Tâbi olmak, imtisal etmek.

Conformiste [i.] İngiltere'de mezheb-i resmî olan Anglikan Protestanlığına tâbi adam.

Conformité [ims.] Tevâfuk, tetâbuk, müşâbehet. ◆ Tebaiyet, imtisal. || **En – de** Tatbikan, muktezâsınca. || – **du vue** Mutabakat-ı efkâr. ◆ İngiltere'de mezheb-i resmîye tâbiyet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Confort yahut **Comfort** [imz.] Yardım, iâne. ◆ Rahat, refah.

Confortable [s.] Rahat, sühûletli. ◆ Refah ve rahat içinde bulunan. = [imz.] Rahat, sühûlet, refah. ◆ Üstü döşeli koltuklu sandalye. ◆ Arkası yüksek kürklü, fanilalı terlik.

Confortablement [h.] Refah ve rahatla.

Confortant,e [s.] ve:

Confortatif,ve [s.] (t.) Kuvvet veren, mukavvî. = [imz.] Mukavvî ilaç.

Confortation [ims.] (t.) Kuvvet verme, takviye. ◆ Bir binayı tahkim için yapılan tamir.

Conforter [ft.] (t.) Kuvvet vermek, takviye etmek. || (mec.) Teselli etmek, gayret vermek. || **Se** – Kuvvet ve gayret almak. ◆ Kuvvetlenmek.

Confraternel,le [s.] Arkadaşlık ve sınıfdaşlığa müteallik veya şâyan.

Confraternité [ims.] Muâhat, arkadaşlık hakkı. ◆ Arkadaşlık, meslektaşlık.

Confrère [imz.] Arkadaş, hem-sınıf, hem-sanat, meslektaş. || – **de la lune** İğfal edilmiş zevc.

Confrérie [ims.] Umur-ı mezhebiyeye müteallik heyet. ◆ Müteehhil adamlar.

Confrication [ims.] Delk ile toz hâline getirme.

Confrontation [ims.] Yüzleştirme, muvâcehe. ◆ Karşılaştırma, mukabele, tatbik.

Confronté,e [s.] Yüzleştirilmiş, muvâcehe olunmuş. ◆ Karşılaştırılmış, mukabele edilmiş.

Confronter [ft.] Yüzleştirmek, rû-be-rû etmek, muvâcehe etmek. ◆ Karşılaştırmak, tatbik ve mukayese etmek. = [fl.] (hk.) Mülâsık ve hem-hudut olmak. (Bu mânâda eskidir.)

Confus,e [s.] Karışmış, memzuc. ◆ Karışık, müşevveş. ◆ Anlaşılmaz, muğlak. ◆ Mahcup. ◆ Müphem. = [imz.] Karışık ve intizamsız şey; intizamsızlık, karışıklık.

Confusément [h.] Karışık ve müşevveş bir suretle. ◆ Muğlak olarak. ◆ Mahcubiyetle. ◆ Meşkûk ve müphem bir surette.

Confusion [ims.] Mezc, halt. ◆ Teşviş, teşevvüş. ◆ İki şeyin bir birinden fark olunamaması, iltibas. ◆ İntizamsızlık. ◆ Meşkûkiyet, müphemiyet. ◆ Mahcubiyet, hacâlet. ◆ Kalabalık, izdiham. || **En** – Karışık bir hâlde, karmakarışık. ◆ Mahcubiyet altında.

Confusionner [ft.] Mahcup etmek.

Confutation [ims.] (mr. Réfutation)

Conge [imz.] Eski Yunanlı ve Romalıların üç litre istîabında mâyiat ölçüsü. ◆ Maden külçelerini ölçmeye mahsus ölçek. ◆ Çayın bir nevi.

Congé [imz.] İzin, me'zuniyet, ruhsat. ◆ İzinnâme, ruhsat tezkeresi. ◆ Bir hizmetten ihraç, azil, af, izin verme, yol verme. ◆ Bırakma, çekilip gitme. ◆ Mektep tatili. ◆ Gümrük tezkeresi. ◆ Muafiyet, istisna. ◆ Veda, vedalaşma. ◆ İcâre inkızâsı. || (as.) Sıla, sıla ruhsatı. || (m.) Kaval şeklinde kakuliye. || **Prendre** – İzin almak, vedalaşmak, katiyen vazgeçmek. || **Donner** – İzin vermek, kovmak. || (as.) – **à titre de soutien de famille** Muavin-i aile nâmıyla ruhsat. || – **de convalescence** Nekahet ruhsatı. || – **de réforme** Açığa ihraç ruhsatı. || – **absolu** Ruhsat-ı gayr-ı mahdude, ruhsat-ı mutlaka. || – **limité** Ruhsat-ı muayyene, mahdude. || – **avec solde** Maaşlı ruhsat. || – **d'ancienneté** İstibdal. ◆ Kıdemen ruhsat. || – **de faveur** Müsaadeten ruhsat. || – **de passe** Tebdil-i sınıf (geçme) ruhsatı. || – **de renvoi** İade ruhsatı yahut – **définitif** Ruhsat-ı katiye. || – **de libération** İstibdal yahut – **libératif** İstibdal. || – **outrepassé** yahut – **dépassé** Müddetini tecavüz etmiş ruhsat. || – **par remplacement** Bedel-i şahsî takdimiyle ruhsat. || – **de grâce** Bedel-i nakdî usulüyle ruhsat. || – **falsifié** Sahte ruhsat.

Congéable [s.] İzin alabilen, ruhsata müstahak. ◆ Ruhsatla sılada bulunan, izinli. || (hk.) Bilâ-müddet icâreye verilip sahibi tarafından her vakit kiracısı çıkarılabilen (mülk).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Congédié,e [s.] (as.) Ruhsatlı, izinli, me'zun. ◆ İstibdal olmuş, müstebdel. || (as.) Terhis edilmiş. ◆ İstibdal edilmiş.

Congédiement [imz.] (as.) Terhis. ◆ İstibdal.

Congédier [ft.] İzin, ruhsat vermek. ◆ Asâkiri terhis etmek. ◆ Azîmet edecek bir adamla vedalaşmak. ◆ Bir misafire gitmesi lüzumunu anlatarak resm-i vedaını icra etmek. ◆ Kovmak, izin vermek. || (mec.) İzâle etmek, kaldırmak.

Congelable [s.] Donabilen, kabil-i incimad.

Congélateur [imz.] Mâyiatı dondurmaya mahsus makine, buz makinesi.

Congélatif,ve [s.] Donmayı mûcip, incimadî.

Congélation [ims.] Donma, incimad. ◆ Pıhtılanma, tahassür. ◆ Soğuktan büzülme. ◆ Miyah-ı kilsiyeden tahassul eden mevadd-ı kilsiye. || (m.) Mermerden buz şeklinde oymalar, mermer üzerine elmastıraş tezyinatı. || (mec.) Atâlet, rehavet veren şey.

Congelé,e [s.] Donmuş, müncemid. ◆ Pıhtılanmış, mütehassir.

Congeler [ft.] Dondurmak. ◆ Pıhtılatmak. || **Se** – Donmak, incimad etmek. ◆ Pıhtılanmak, tahassür etmek.

Congénère [s.] (tt.) Hemcins, mütecânis. || (tşr.) Aynı hizmeti ifâ eden, mütecânis.

Congénial,e [s.] Birinin tabiat ve hâline muvâfık, mutabık. (cmz. *congéniaux*)

Congénital,e [ims.] Bazı insanın doğduğundan beri hâiz olduğu (illet vesâire), hılkî, vilâdî, mâder-zâd.

Congestion [ims.] (t.) Bir uzvun hüceratı içine kanın dolup birikmesi, terâküm-i dem, ihtikan.

Congestionner [ft.] (t.) Terâküm-i demi mûcip olmak. || **Se** – (Uzuv hakkında) Kan toplamak, terâküm-i deme uğramak.

Congiaire [imz.] Roma imparatorlarının ahaliye dağıttıkları iâne, atıye.

Conglobation [ims.] Birçok şeylerin cem' ve terâkümü. || (mn.) Taaddüd-i edille.

Conglobé,e [s.] (tşr.) **Glandes – s** Guded-i lenfaviye, guded-i küreviye.

Conglober [ft.] Yığmak, biriktirmek.

Conglomérat [imz.] Birikiş, muhtelif tabiatta şeylerin mecmûu. || (arz.) Müktesebat.

Conglomération [imz.] Muhtelif tabiatta şeylerin bir kütle hâlinde birikmesi. ◆ Bi'nnisbe dar bir mahalde birçok kişinin beytûtet, terâküm etmesi, bulunması.

Conglomére,e [s.] Karmakarışık bir hâlde, balık istifi gibi birikmiş. || (tşr.) **Glandes – s** Guded-i müterâkime, kevkebe.

Conglomérer [ft.] Biriktirmek, karmakarışık balık istifi gibi bir yere toplamak, yığmak. || **Se** – Birikmek, yığılmak.

Conglutinant,e [s.] ve:

Conglutinatif,ve [s.] (t.) Yaraya yapışkan bir mâyi hâsıl ettirerek kapanmasını mûcip olan, lâzık, mukattıb.

Conglutination [ims.] Lüzûcetli bir mâyiyle yapıştırma. || (t.) Yaranın yapışkan bir mâyi hâsıl etmesiyle kapanmaya başlaması, lüzûcet, telezzüc.

Conglutiné,e [s.] Lüzûcetli bir mâyi yapışmış.

Conglutiner [ft.] Lüzûcetli bir mâyiyle yapışmış hâline getirmek, telzîc etmek. || **Se** – Telezzüc etmek.

Conglutineux,se [s.] (t.) Lüzûcetli.

Congratulateur,trice [i.] Tebrik ve tehniye eden adam. = [s.] Tebrik-âmiz, tehniyeti mutazammın.

Congratulation [ims.] Tebrik, tehniye. (Eskidir.)

Congratulatoire [s.] Tebrik ve tehniyeti hâvi.

Congratulé,e [s.] Tebrik ve tehniye olunmuş.

Congratuler [ft.] Tebrik ve tehniye etmek. (Eski olup el-yevm makam-ı istihzâda müsta'meldir.)

Congre [imz.] Mığra denilen büyük yılanbalığı.

Congréganiste [imz.] Umur-ı mezhebiyenin tezekkürü için içtimâ eden meclis-i rûhânî

âzâsının beheri. = [s.] école – Rahipler veya rahibeler tarafından idare olunur mektep.

Congrégation [ims.] Umur-ı mezhebiyenin tezekkürü için içtimâ etmiş meclis-i rûhânî. ◆ Ruhban taifesi. ◆ Meclis, içtimâ. || – des fidèles Katolik mezhebi efradı.

Congrès [imz.] Mesâil-i düveliyenin tesviyesi için mün'akid ve devletler murahhaslarından mürekkep meclis, kongre, mü'temer. ◆ Amerika hükûmat-ı müttefikesinde vesâir bazı düvelde âyan ve kamara âzâsı. ◆ Masâlih-i umumiyeye veya ulûm ve maarif ve sanâyiye müteallik müzakerat için mün'akid encümen[e] mahsus kongre, mü'temer. || Le – des orientalistes Müsteşrikîn kongresi.

Congrève [ims.] (as.) Kongrev tapası. || Fusée à la – yahut Fusée de – Mucidinin ismine nispetle tesmiye edilmiş olan muharebe tapaları, kongrev tapası.

Congru,e [s.] Kâfi, vâfi, münasip. ◆ Vaktiyle papaz tahsisatı. || Réponse – e Cevab-ı münasip. ◆ Şerâit ve evsaf-ı matlûbeyi hâiz. ◆ Ehil, sâlih, kadir. || Portion – e Maişete ancak kifayet eder îrad. || (r.) Sâib; Nombres – s Âdâd-ı sâibe.

Congruence [ims.] (r.) Savab. || Signe de la – Savab (≡) işareti.

Congruent,e [s.] Münasip, muvâfik, uygun. (Eski kelime.)

Congruité [ims.] (fls.) İrâdetullahın irade-i cüz'iye ile tevâfuku. ◆ Tevâfuk, münasebet. (Bu mânâda az kullanılır.)

Congrûment [h.] Münasip ve muvâfık bir suretle, mütenâsiben. ◆ Vâkıfâne.

Conicime [ims.] (k.) Şevkeranin.

Conicité [ims.] Mahrutiyet.

Conifère [s.] (nb.) Meyve veya çiçeği sanavberî ve mahrutiyü'ş-şekl olan ağaç veya nebat, mahrutî. = [ims. – cm.] Fasîle-i sanavberiye.

Coniforme [s.] Mahrutiyü'ş-şekl, sanavberiyü'ş-şekl.

Conigine [s.] (nb.) Toz hâsıl eden.

Conique [s.] (he.) Mahrutî, mahrutiyü'ş-şekl. || Sections – s Kutu'-ı mahrutiye. || (as.) Mahrutî (tüfek hazinesi). || Chambre – Mahrutî hazine. || Projectile – Mahrutî mermi. || (k.) Acide – Hâmız-ı şevkeran.

Cônir [fl.] Ölmek.

Conirostrés [imz. – cm.] (tt.) Gagaları mahrutî kuş envâı, mahrutiyetü'l-minkâr.

Conise yahut **Conyse** [ims.] (nb.) Pirekapan denilen nebat.

Conivalve [s.] (tt.) Kabukları mahrutiyü'ş-şekl, mahrutiyü'l-kavkaa (sedef).

Conjectural,e [s.] Zannî, tahminî.

Conjecturalement [h.] Tahminen, zan ve karine ile.

Conjecture [ims.] Zan, tahmin, ihtimal. = [imz. – cm.] Zanniyat, faraziyat.

Conjecturé,e [s.] Zan ve tahmin olunmuş.

Conjecturer [ft.] Zannetmek, tahmin etmek.

Conjoindre [ft.] Birleştirmek. (Az kullanılır.) ◆ Evlendirmek, tezvic etmek. || Se – Birleşmek. ◆ Evlenmek, tezevvüc etmek.

Conjoint,e [s.] Birleşmiş, birine merbut. ◆ Müttehid. ◆ Birbiriyle evlenmiş. || (hs.) Règle – e Terkip ve tadil kaidesi, taksim-i müşterek, mütenâsip. || (nb.) Mültesık. = [i.] Zevceynin beheri, karı, koca. || Les deux – s Zevceyn.

Conjointement [h.] Beraber, birlikte, maan, müttehiden.

Conjonctif,ve [s.] Kavuşturan, rapteden. || (sr.) Sıla, rapt; Pronom – İsm-i mevsul; Locution – ve Edat-ı rapt, edat-ı atf. || (tşr.) Tissu – Bir şeyin üzerine çekilen zar, nesc-i munzam. = [imz.] (sr.) Harf-i atf, harf-i rapt. = [imz. – cm.] Mevsulat.

Conjonction [ims.] Kavuşma, İltisak. ◆ Birleşme. ◆ Münasebet-i gayr-ı meşrua. || (sr.) Harf-i rapt (Huruf-ı atfiye ve şartiye vesâireyi câmidir); – copulative Atf-ı beyan; – alternative Edat-ı terdid; – adversative Edat-ı teşrik. || (hy.) İktiran, kıran, içtimâ. || – de la lune Kıran-ı kamer (mahak).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Conjonctive [ims.] (tşr.) Göz küresinin altındaki lüzûcetli tabaka; tabakat-ı mültehime, tabaka-i munzama.

Conjonctivite [ims.] (t.) İltihab-ı tabaka-i munzama.

Conjoncture [ims.] Hâl, hâlet. ◆ Tesadüf, takdir. || – **présente** Hâlihazır.

Conjouir (se) [ft.] Birine vâki olan iyilikten onunla beraber sevinmek. (Eskidir.)

Conjouissance [ims.] Başkasının iyiliğine sevinme.

Conjugable [s.] (sr.) Kabil-i tasrif, munsarif.

Conjugaison [ims.] (sr.) Tasrif, tasrif-i ef'al. ◆ Tasrif-i ef'al cetveli. ◆ Fiil bâbı. || – **régulière** Tasrif-i kıyasî. || – **irrégulière** Tasrif-i gayr-ı kıyasî. || (tşr.) İttisal ve müzâvece.

Conjugal,e [s.] İzdivaca müteallik, zevcî: **Lien** – Rabıta-i zevciyet. (cmz. *conjugaux*)

Conjugalement [h.] Zevciyet hâliyle, karı koca gibi.

Conjugalité [ims.] Zevciyet.

Conjugué,e [s.] (nb.) **Feuilles – es** Evrak-ı müzdevice. || (tşr.) **Nerfs – s** Asab-ı müzdevice. || (ht.) **Foyers – s** Mahârik-i müzdevice. || (k.) **Acide** – Hâmız-ı müzdevic. || **Diamètre** – Kutr-ı müzdevic. || (sr.) Tasrif olunur (fiil), munsarif.

Conjuguer [ft.] Birleştirmek. (Nâdirü'l-isti'maldir.) || (sr.) (Ef'ali) Tasrif etmek, tasrif-i ef'al etmek. ◆ Bir fiilin delâlet ettiği hâli yapmak. || **Se** – Tasrif olunmak. || **Se – sur** … göre tasrif olunmak.

Conjungo [imz.] İzdivaç. ◆ İzdivaç istidadı. ◆ Alâmat-ı tenkitiyesiz yazı. || **Faire un** – Ayrı yazılması lâzım gelen kelimeleri birlikte yazmak.

Conjurateur [imz.] Sehhar.

Conjuration [ims.] Sihir. ◆ Dua, rica, tazarru.

Conjurer [fl.] Önünü almak, def, men etmek. ◆ Tazarru, niyaz etmek. ◆ İbtihal etmek.

Connaissable [s.] Anlaşılabilen, teşhisi mümkün. ◆ Tanılabilen.

Connaissance [ims.] Bilme, marifet, malumat, vukuf. ◆ İdrak, izan. ◆ Tanıma, muârefe, âşinâlık. ◆ Anlayış, duygu, his. ◆ Tanılan adam, bildik, âşinâ. ◆ İz, eser. ◆ Âşık yahut âşıka. || – **s théoriques** Malumat-ı nazariye. || – **s pratiques** Malumat-ı ameliye. || (as.) – **du terrain** Araziyi tanıma. || – **du cheval** Atı, beygiri tanıma. || **à ma** – Malumatımla. || **Avoir, prendre, donner** – Malumatı olmak, malumat almak, vermek. || **Age de** – Sinn-i rüşd. || – **de soi-même** Marifet-i nefs. || **En** – **de cause** Yaptığını bilerek, malum sebepler ile. || **Donner** – Haber vermek, malumat vermek. || **Prendre** – Tetkik etmek. || **Avoir** – **de** Görmek, seçmek, fark etmek. || **Faire** – **avec** Kesb-i muârefe etmek. || **De** – Bildik. = [cm.] İlim, irfan, hüner.

Connaissant,e [s.] Bilen, tanıyan, anlayan. || **L'être sensible et** – İnsan, beşer.

Connaissement [imz.] (bhr.) Geminin içindeki eşya-yı ticariyenin cins ve miktar ve sahiplerini mübeyyin defter, konşimento, irsaliye kaimesi. ◆ Gemi kaptanıyla eşya yükleten tüccar beynindeki mukavele, hamûle senedi.

Connaisseur,se [i. – s.] Bir işte vukuf ve mahareti olan, kâr-âşinâ, ehl-i vukuf, erbap.

Connaître [ft.] Bilmek, vâkıf olmak. ◆ Tanımak. ◆ Anlamak, fark etmek. ◆ Tefrik ve temyiz etmek. ◆ Malumatı olmak. ◆ Duymak, hissetmek. ◆ Bellemek, öğrenmek. ◆ Kabul etmek, tanımak. ◆ Takdir etmek. ◆ Bir şeyi isti'mal etmeyi bilmek: **Il connaît très bien le violon** Keman çalmasını pekâlâ bilir. || – **son monde** Münasebette bulunulan adamların künh ve mahiyetini bilmek. || – **quelqu'un de vue** Birisini şahsen tanımak. || **Ne plus** – **quelqu'un** Birisini reddetmek, artık tanımamak. ◆ Tanınmayacak derecede değişmiş bulmak. || – **le numéro** Mahir, tecrübe-dîde olmak. || – **le numéro de quelqu'un** Birisinin âdetine, tabiatına, değerine vâkıf olmak. = [fl.] – **de** (Mahkeme) Vazifedar olmak. || **Faire** – Bildirmek, anlatmak. || **Se** – Birbirini tanımak. ◆ Kendini bilmek, kendi mahiyetinden haberdar

olmak. ◆ Kendinde olmak, kendini bilmek. ◆ Bilinmek, fark olunmak. ‖ Se – à yahut Se – en Bir şey hakkında vukuf ve maharete mâlik olmak. ‖ Se Faire – Kendini bildirmek, tanıtmak. = [imz.] Vukuf, ilim.

Conné,e [s.] (Bir hastalık hakkında) Doğuştan mevcut, hılkî, vilâdî: Maladies – es Emraz-ı vilâdiye. ‖ (nb.) Muttasıl: Feuille – e Varak-ı muttasıl.

Connecter [ft.] Birleştirmek.

Connectif,ve [s.] Raptetmeye, birleştirmeye yarayan.

Connétable [imz.] Istabl-ı âmire müdürü, mirâhur. ‖ (*Comte de l'étable* terkibinden muharreftir). ‖ (as.) Serdar. = [ims.] Mirâhur veya kumandan zevcesi.

Connétablie [ims.] Eski zamanda Fransa'da umum kumandanlık. ◆ Bu umum kumandanın taht-ı riyâsetindeki meclis.

Connexe [s.] Muttasıl, merbut. ‖ (hk.) Délits – e Cerâim-i murtabıta. ‖ (nb.) Feuilles – s Evrak-ı muttasıla.

Connexion [ims.] Münasebet-i tâmme, ittisal, irtibat. ‖ (nb.) İttisal.

Connexité [ims.] Münasebet, irtibat. ‖ (hk.) Taalluk, iştirak, irtibat.

Connil yahut **Conil** [imz.] Ada tavşanına eskiden verilen nâm. ‖ (mec.) Entrika. ◆ Müşkilat.

Connivence [ims.] İhmal, müsamaha, iğmaz. ‖ (hk.) Medhal; Être de – Zî-medhal olmak.

Connivent,e [s.] Takarrüb etmekte olan. ‖ (tşr.) Nâkıs; Valvules – s Disâmat-ı nâkısa. ‖ (nb.) Uçları ittisale mâil, nâkıs.

Conniver [fl.] Müsamaha ve iğmaz etmek. ◆ Zî-medhal olmak.

Connu,e [s.] Malum. ◆ Tanınmış. ◆ Maruf, müteârif, meşhur. ‖ Être – comme le loup blanc Tamamıyla maruf ve malum olmak. = [imz.] Malum olan şey. = [ims.] (r.) Malum miktar.

Conobrer [ft.] Tanımak.

Conoïde [i. – s.] (he.) Şibh-i mahrut. ‖ (tt.) Mahrutiyü'ş-şekl.

Conque [ims.] Büyük helezonî sedef, mühre boncuğu, kavkaa. ◆ Esâtir-i kadîme cinlerinin boru makamında kullandıkları mütevatir olan helezonî bir büyük sedef. ◆ Bu şekilde şey. ‖ (tşr.) Kulağın dış cevfi, sedefetü'l-üzn.

Conquérant,e [i.] Fatih, cihangir, kişver-küşâ, gîtî-sitân. ‖ (mec.) Dilber, dilrübâ. ‖ Le – de Constantinople İstanbul'un fatih-i sahip-kırânı olan cennet-mekân Sultan Mehmed Hân-ı Sânî Hazretleri. = [s.] Fatihâne, cihangirâne. ◆ Dilîrâne.

Conquérir [ft.] (*acquérir* gibi tasrif olunur) Fetih ve zaptetmek, teshir etmek. ‖ (mec.) Kazanmak, celbetmek. ◆ Kalbini teshir etmek. ‖ Se – Fetholunmak. ◆ Kazanılmak.

Conquêt [imz.] Kazanç, sa'y ve amelle kazanılan şey, mâl-i mükteseb. (Yalnız *Acquêt* kelimesiyle birlikte kullanılır.) ‖ (hk.) Kadîmen zevceynin iştirak-i emvalleri esnasında kazanılan ve müşterek olan servet.

Conquête [ims.] Fetih, zapt, teshir; – de Constantinople Feth-i Kostantiniyye, İstanbul'un fethi; – de Damas Şam'ın fethi, fütûhu'ş-Şam. ◆ Fetholunmuş memleket vesâire, musahhar. ◆ Celb-i kulûb. ◆ Kalbi celbedilmiş kadın veya erkek. ‖ Air de – (bilhassa muaşakada) Galibâne, mutaazzımâne tavır.

Conquêter [ft.] Zapt ve teshir etmek. (Eski kelime.)

Conquis,e [s.] Fetih ve zaptolunmuş. ◆ Celp ve teshir edilmiş. = [imz. – cm.] Akvam-ı mağlûbe.

Conquisiteur [imz.] (as.) Romalılar nezdinde kura memuru zâbit.

Consacrant [imz. – s.] Bir diğer piskoposun piskoposluk resm ve âyinini icra eden piskopos.

Consacré,e [s.] Takdis olunmuş, duası okunmuş; Terre – e Mezaristan. ◆ Nâmına tahsis ve inşa edilmiş. ◆ Tayin ve tahsis olun-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

muş. ◆ İsti'mali, cevaz-ı isti'mali umumen kabul ve teslim edilmiş (tabir vesâire).

Consacrer [ft.] Vakf, teberru etmek. ◆ Takdis etmek, duasını okumak. ◆ Hasr ve tahsis etmek. ◆ Vaz' ve tayin etmek. ◆ Sarf ve isti'mal etmek. ◆ Andırmak. ◆ İtibar kazandırmak, mer'î ve muteber etmek. || **Se** – Vakfolunmak. ◆ Hasrolunmak. ◆ Kendisine ayırmak. ◆ Tahsis etmek.

Consanguin,e [i. – s.] (hk.) Baba cihetinden, li-eb; **Frère** – Ah li-eb, baba bir kardeş; **Sœur** – **e** Uht li-eb, baba bir kız kardeş (zıddı yani bir ana ve ayrı babadan kardeş olanların tabiri *Utérin*'dir).

Consanguinité [ims.] Yalnız babadan akrabalık, li-eb karâbet. || (mec.) Uhuvvet.

Conscience [ims.] Vicdan. ◆ Akide, itikat; **Liberté de** – Serbestî-i mezhep. ◆ İnsaf. ◆ İç, derûn, bâtın, zamîr. ◆ Hiss-i nefs, şuur. ◆ Dikkat ve ihtimam-ı mû-şikâfâne. ◆ Mide. || **En** – yahut **En bonne** – Hâlisâne, sıdk ve hulûsla. ◆ Kemâl-i dikkatle. || **Cas de** – Helal-haram meselesi. || **Se faire un cas de** – **de** Çok ehemmiyet vermek. || **La main sur la** – Hulûs-ı kalple. || (tba.) **En** – ve **à la** – Gündelikle. || **Par acquit de** – Baştan savma, ihmalkârâne. || **Avoir la** – **large** İçi geniş olmak. || **Décharger sa** – Doğrusunu söylemek. || **Avoir sur la** – Bir kabahati, bir cürmü bulunmak. || **Mettre sur la** – Mesul tutmak.

Consciencieusement [h.] Vicdanla, sıdk ve hulûsla, insafkârâne. ◆ Kemâl-i dikkat ve ihtimam ile, mû-şikâfâne.

Consciencieux,se [s.] (Eşhas hakkında) Vicdan sahibi, munsif. ◆ (Eşya hakkında) Vicdan ve insafla icra olunan, insaflı. ◆ Kemâl-i dikkat ve ihtimamla, mû-şikâfâne bir suretle yapılmış.

Conscient,e [s.] Kendinden haberi olan, kendini hisseden, bir şeyden haberi olan.

Conscriptible [imz.] (as.) Kuraya dâhil olabilen efrad-ı ahali, mükellefîn.

Conscriptif,ve [s.] (as.) Kuraya müteallik.

Conscription [ims.] Tahrir-i nüfus-ı askeriye. ◆ Kura keşidesi, kura usulü. || **Tomber à la** – İsmine kura isabet etmek. || – **forcée** Hizmet-i mecburiye ve şahsiye usulü. || – **des chevaux** Tahrir-i hayvanat.

Conscrire [fl.] Kura çekmek.

Conscrit [imz.] Esnana dâhil delikanlı. ◆ Kura neferi, acemi nefer; **Les** – **s** Efrad-ı cedîde, acemi neferat; – **forcé** Yeni kura neferi. (Mecburi asker kaydı yahut kura usulü ile ismine kura isabet eden acemi nefer.) || (mec.) Acemi ve tecrübesiz genç. = [s.] **Père** – Eski Roma meclis-i âyanı âzâsından olan.

Consécrateur (mr. Consacrant)

Consécration [ims.] Takdis. ◆ Papazın ekmek ve şarabı takdis etmek resm ve âyin-i mezhebîsi. ◆ Hasr, tahsis, vakf. ◆ Tasdik, kabul.

Consécutif,ve [s.] Birbiri arkasında olan, müteakip, mütevâlî, mütetâbi', bir sıraya. ◆ Diğer bir şeyin neticesi hükmünde olan. || (t.) Mütevâlî.

Consécution [ims.] Sebebiyet, müsebbibiyet. || (hy.) Devr-i kamer.

Consécutivement [h.] Müteakiben, mütevâlîyen, pey-â-pey.

Conseil [imz.] Nasihat, pend, öğüt. ◆ Nâsıh, müşavir. ◆ İhtar ve nasihati talep olunan dava vekili vesâir adam, müsteşar. ◆ Mülâhaza, tefekkür. ◆ Karar, tasmim, niyet. ◆ Meclis-i mahallî. ◆ Meclis, divan, şûrâ; – **des ministres** Meclis-i vükelâ; **Président du** – Reis-i vükelâ; – **de guerre** Divan-ı harp; – **de discipline** yahut – **disciplinaire** Terbiye meclisi; – **d'enquête** Teftiş meclisi, tahkikat meclisi; – **d'honneur** Meclis-i şeref yahut terbiye teftiş meclisi; – **de revision** Mahkeme-i temyiz-i askerî; – **de revision conscriptif** Kura muayene meclisi; – **supérieur de guerre** Meclis-i âlî-i harp; – **de dépôt** Depo meclisi; – **d'économie** Tasarruf meclisi; – **gérant** Vekil-i meclis; – **de recrutement** Ahz-ı asker meclisi. || – **d'État** Şûrâ-yı devlet. ◆ Hakem komisyonu vesâir meclisler. || **Tenir** – Akd-i meclis etmek. || **Chambre du**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– Mahkemelerde müzakere odası. || – judiciaire Sefih velisi. || (hk.) Bir maznunun müdafii, vekili, avukatı. || (bhr.) Les vents sont au – Deniz gayet râkid ve durgundur. = [cm.] İrâdat, ahkâm; Les – s de Dieu İrâdat-ı ilahiye; Les – s de la Providence Ahkâm-ı kader, mukadderat-ı ezeliye.

Conseillé,e [s.] Nasihat almış, nush ve pend olunmuş.

Conseiller [ft.] Nasihat vermek, nush ve pend etmek, öğüt vermek. || Se – Kendi kendine nush ve pend etmek, kendinden nasihat almak. ◆ Nush ve ihtar olunmak. || Se – à yahut Se – avec Danışmak, istişare etmek.

Conseiller,ère [i.] Nasihatçi, nâsıh. = [imz.] Müşavir, müsteşar. ◆ Bir meclis veya mahkeme âzâsından olan. || – d'État Şûrâ-yı Devlet âzâsından. || – d'ambassade Sefaret müsteşarı. || – aulique Müşavir-i hâs. || – légiste Hukuk müşaviri. = [ims.] Bir meclis veya mahkeme âzâsından birinin zevcesi.

Conseilleur [imz.] Nasihatçi, nâsıh. (Hemen yalnız şu darb-ı meselde müsta'meldir.) Les – s ne sont pas les payeurs Nasihatçiler verdikleri nasihatten terettüb edebilecek ziyanı tazmin etmezler.

Consensuel,le [s.] Rıza-yı tarafeynle, bi't-terâzî, icap ve kabul ile mün'akid. || Contrat – Bu vechle mün'akid mukavele.

Consentant,e [s.] Razı, rıza veren.

Consentement [imz.] Rıza, muvâfakat. ◆ İttifak-ârâ. || – verbal Muvâfakat-ı şifâhiye. || – par écrit Tahriren muvâfakat.

Consenti,e [s.] Tarafeynin muvâfakatiyle mukarrer. ◆ Kabul edilmiş, rıza gösterilmiş.

Consentir [ft.] (*sentir* gibi tasrif olunur) Rıza vermek, razı olmak, muvâfakat etmek. ◆ İnanmak, itimat etmek. || (bhr.) (Direk vesâire hakkında) Kırılmak, eğrilmek, rüzgâra karşı dayanamamak. || Qui ne dit mot consent Sükût ikrar sayılır. = [ft.] Emretmek, hükmetmek. ◆ Müsaade etmek.

Conséquemment [h.] Tatbiken, ona göre, muktezâsınca, mûcebince; Agir – Mûcebince hareket etmek. ◆ Binaenaleyh, binâberin.

Conséquence [ims.] İstihraç edilen netice. ◆ Fikr-i istintac, kudret-i istintâciye. ◆ Akıbet, avâkıb-ı umur. ◆ Ehemmiyet. || En – Mûcebince, muktezâsınca. ◆ Binaenaleyh. || De – (Eşhas hakkında) Ehemmiyetli. ◆ (Eşya hakkında) Netâyice müncer. || Sans – Ehemmiyetsiz. ◆ Bir gûne netâyice müncer olmaksızın. || Tirer à – Vahamet ve mesuliyeti hâiz, dâî bulunmak. || Homme de – Ehemmiyetli, itibarlı adam.

Conséquent,e [s.] Rabıtalı. ◆ İcab-ı hâle göre hareket eden. ◆ Devamlı, mâbadlı. ◆ Bi'l-muhakeme akıl ve mantığa göre hareket eden. || – à yahut – avec ….ya müteallik, muvâfık. || – de ….nın neticesi.

Conséquent [imz.] (r. – mn.) Bir muâdele veya kaziyenin ikinci haddi, tâlî, lâzım, muahhar. || (sr.) Muzâfun-ileyh. || Par – Binaenaleyh.

Conservateur,trice [i. – s.] Muhafaza eden, hâfız, muhafız, bekçi. ◆ (Siyasiyatta) Muhafazakâr, konservatör. ◆ Kütüphane ve müze vesâire müdürü. ◆ Orman seyyar müfettişi.

Conservatif,ve [i. – s.] Muhafaza eden, muhafazaya hâdim. (Eskidir.) = [imz.] İngilizler "Tory" denilen muhafazakârân fırkasına bazen bu ismi verirler.

Conservation [ims.] Hıfz, muhafaza, vikaye. ◆ Vikaye ve tahaffuz hakkı. ◆ Mahfûziyet. ◆ Hâfızlık, muhafızlık. ◆ Hâlihazırı muhafaza. || (as.) – de la vitesse Muhafaza-yı sürat (mermi hakkında).

Conservatoire [s.] Hıfzî, muhafaza ve vikayeye sebep, alet olan.

Conservatoire [imz.] Sanâyi ve fünûna müteallik alet ve edevat vesâir numûne olacak şeylerin muhafaza olunduğu daire-i mahsusa. ◆ Meccânen musiki talimine mahsus mektep, musiki talimhânesi. ◆ Paris'in merkez emniyet sandığı.

Conserve [ims.] Şekerleme. ◆ Kapalı kutu veya şişe içinde mahfuz me'kûlat, sebze, konserve, salamura. || (bhr.) Hîn-i hâcette

müdafaa ve muhafaza için bir sefineye refakat eden sefine, muhafız gemi. ◆ Bir limanda depo hizmetini gören sefine, depo gemisi. || De – Birlikte, beraber. = [cm.] Renkli gözlük.

Conserver [ft.] Saklamak, gözetmek, hıfz ve vikaye, sıyânet etmek. ◆ Bozulmaktan, çürümekten muhafaza etmek. ◆ Güzelliğini, tarâvetini muhafaza eylemek. ◆ Korumak, elden çıkarmamak. ◆ Ber-devam tutmak, kesmemek. || (bhr.) Diğer bir gemiyi gözden kaybetmeyerek denizde seyahat etmek. || – sa tête İtidal-i demini, sekînetini muhafaza etmek. || (as.) – les distances Mesafeleri muhafaza etmek (Esna-yı meşy ve harekette kıtaat-ı askeriyenin beynlerindeki mesâfat-ı muayyeneyi muhafaza demektir.) || Se – Muhafaza olunmak, kendi hayat ve sıhhatine dikkat etmek. ◆ Devam etmek, bâki olmak. ◆ Hatırda tutulmak, unutulmamak. ◆ Kendisi için ayırmak, saklamak.

Considérable [s.] Hatırı sayılır, haysiyet ve nüfuz sahibi, muteber. ◆ Külliyetli, kesretli. ◆ Ehemmiyetli, mûtenâ. ◆ Büyük, cesim, azim.

Considérablement [s.] Pek çok, külliyetli, ziyadesiyle.

Considérant [imz.] Bir hükm-i kanuninin esbab-ı mûcibesi. ◆ Esbab-ı mütalaat.

Considération [ims.] Mülâhaza, mütalaa, tefekkür. ◆ Dikkat, ihtimam. ◆ Riayet, hürmet. ◆ İtibar, haysiyet. ◆ Sebep, illet. || – s distinguées (İnşâda) İhtiramat-ı fâika. || Prendre en – Nazar-ı itibara almak. || En – de ve à la – de Nazaran. || à votre – Hatırınız için, size riayeten. || (as.) – s stratégiques Sevkü'l-ceyş mülâhazatı. || – s tactiques Ta'biye mülâhazatı.

Considéré,e [s.] Muteber. ◆ Hürmete mazhar. ◆ Nazar-ı mülâhazaya alınmış. ◆ Dikkatle bakılmış. ◆ Addolunmuş, ma'dud. ◆ Mütefekkir.

Considérément [h.] Mülâhaza ve dikkatle. (Az kullanılır.)

Considérer [ft.] Dikkatle bakmak. ◆ Mülâhaza ve tefekkür etmek. ◆ Takdir etmek, nazar-ı itibara almak. ◆ Addetmek, itibar etmek, bir türlü nazarla bakmak. ◆ Hürmet etmek, ehemmiyet vermek. ◆ Taalluk etmek, ait ve dair olmak. || – comme … diye, gibi telakki etmek, add ve itibar eylemek. || Se – Nazar-ı mülâhazaya alınmak, hakkında hüküm verilmek, fikir beyan edilmek. ◆ Kendi kendisine dikkatle bakmak. ◆ Kendisini ehemmiyetli görmek. ◆ Birbirine hürmet ve riayet etmek.

Consignataire [imz.] Kendisine bir emanet teslim olunan adam, emanetçi. ◆ Mürselün-ileyh, mütesellim.

Consignateur [imz.] Bir tacir ve mağazaya satılmak üzere eşya gönderen adam, mürsil, müsellim.

Consignation [ims.] Emanet, vedîa, depozito. ◆ Bir tacir veya komisyoncuya gönderilen eşya. || (hk.) – judiciaire Bir meblağın mahkeme sandığına emaneten vaz'ı, vedîa.

Consigne [ims.] (as.) Emir, talimat, tembih. ◆ Göz hapsi. ◆ Tevkif, izinsizlik. ◆ Şâkirdanın izinsiz cezası. ◆ İstasyonlarda vakit gelinceye kadar tevakkuf. ◆ Yolcuların eşyalarını koydukları mahal. ◆ Ocak karıştıracak. || (as.) Manger la – Parolayı unutmak. ◆ Bir tembihi der-hatır edememek. || – des sentinelles Nöbetçi tembihatı. || – s correctionnelles Tevkifat-ı te'dibiye. || – à la caserne Kışlada tevkif, kışla-bendlik. || – des vedettes Süvari nöbetçileri tembihatı. || – de guérite Kulübe tembihi. (Nöbetçi kulübesine ta'lik edilen tahrirî tembih.) || – s de grand'garde Büyük karakol tembihatı. || – de guerre Sefer tembihi. || – de poste Posta, karakol tembihi. || – de poste de police Zapturapt karakolu, karakolhânesi tembihi. || – de sentinelle de drapeau Sancak nöbetçisi tembihi. || – de sentinelle de glacis Şiv-i sahra nöbetçisi tembihi. || – de sentinelle en campagne Sefer nöbetçisi tembihi. || – d'enjonction Emir, tekdir tembihi. || –

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

écrite Tahrirî tembih. || – changée Mütebeddil, değişmiş tembih.

Consigne [ims.] yahut Portier – Kışla vesâir emâkin-i askeriye kapıcısı.

Consigné,e [s.] Emaneten bırakılmış, mevdu', depozito. ◆ Merhun. ◆ Hikâye ve nakil edilmiş. || (as.) Tembihli, emirli. ◆ Mahpus, mevkuf, izinsiz. || – à la caserne Kışlada mevkuf, kışla-bend.

Consigner [ft.] Emaneten bırakmak, tevdî etmek, depozito etmek. ◆ Terhin etmek, rehin bırakmak. ◆ Bir tacir veya komisyoncuya eşya göndermek. ◆ Naklolunacak eşyayı nâkile teslim ve defterine kayıt etmek. ◆ Kayıt, tahrir, işaret etmek. ◆ Kapıdan kovmak, içeriye almamak. ◆ (Şâkirdan hakkında) İzinsiz bırakmak. ◆ Zikir ve îrad etmek. || (bhr.) – un navire Bir sefineyi içine yük tahmil edecek adamın emrine müheyyâ bulundurmak. || – quelqu'un à la porte Birisinin içeri girmesini men etmek, birisine karşı kapıyı kapamak. || (as.) Evâmir, tembihat, talimat vermek. ◆ Göz hapsine koymak. ◆ Hapis, tevkif etmek, izinsiz bırakmak.

Consistance [ims.] Kıvam, tasallüb. || (mec.) Sebat, metanet, karar. ◆ Sübut, istikrar. ◆ İtibar, haysiyet. ◆ Sıhhat, vüsuk. ◆ Bir şeyin neden ibaret olduğu: Un bois d'une – de cent hectares Yüz hektardan ibaret bir koru.

Consistant,e [s.] Kıvamlı, sulb. ◆ Muhtemel, esaslı. ◆ Sebatlı, metin. ◆ Mürekkep, ibaret: Biens – s en terres Araziden ibaret mülk.

Consister [fl.] Kaim olmak, devam etmek. ◆ Mütevakkıf olmak, menut ve vâbeste olmak. ◆ İbaret olmak. || Faire – İbaret addetmek.

Consistoire [imz.] Papa'nın taht-ı riyâsetinde mün'akid kardinaller meclisi. ◆ Protestan ve İsrailîlerin meclis-i mezhebîsi. ◆ Meclis.

Consistorial,e [s.] Kardinaller yahut Protestan veya İsrailî meclis-i mezhebîsine müteallik. (cmz. *consistauriaux*)

Consistorialement [s.] Kardinaller veyahut Protestan veya İsrailî meclis-i mezhebîsi hüküm ve kararıyla veya bu meclis usulünce.

Consœur [ims.] Bir manastırda yaşayan, bir tarik-i rûhânîye mensup rahibe.

Consolable [s.] Kabil-i teselli.

Consolant,e [s.] Teselli veren, tesliyet-âmiz, tesliyet-bahş.

Consolateur,trice [i. – s.] Teselli verici, tesliyet-bahş. || L'esprit – Ruh-ı Kudüs.

Consolatif,ve [ims.] Teselli vermek hâssasını hâiz, bâis-i teselli.

Consolation [ims.] Teselli, tesliyet, teselli-i hatır. ◆ Teselli-âmiz söz. ◆ Teselliyi bâis olan şey veya şahıs, medar-ı teselli. ◆ Hoşnutluk, memnuniyet.

Consolatoire [s.] Medar-ı teselli olan.

Console [ims.] (m.) Dirsek, ferş. ◆ Konsol. ◆ Raf. || (as.) Kafes konsolu. (Bir rövolver kafesinin namlusunu idhal ve tespite mahsus olan mahal.)

Consolé,e [s.] Müteselli.

Consoler [ft.] Teselli etmek, teselli vermek. ◆ Tehvin ve tahfif etmek. || Se – Teselli bulmak, müteselli olmak. ◆ Yekdiğerini tesliyet etmek. ◆ Kabil-i teselli olmak.

Consolidable [s.] Kabil-i takviye ve tahkim. ◆ Düyun-ı daimeye tahvili mümkün (deyn). || (crh.) Kabil-i cebir.

Consolidant,e [s.] Takviye ve tahkim eden. || (crh.) Mukavvim, musallib, mücebbir.

Consolidation [ims.] Takviye, tahkim. || (crh.) Cebir. || – de la dette publique Düyun-ı umumiyenin düyun-ı daimeye tahvili.

Consolidé,e [s.] Takviye ve tahkim olunmuş. ◆ Sabit, metin bir hâle getirilmiş. || Dettes – es Düyun-ı daime. = [imz. – cm.] Esham-ı umumiye, konsolit.

Consolidement [imz.] Tahkim, takviye. ◆ Düyun-ı umumiye karşılığı, teminat.

Consolider [ft.] Takviye ve tahkim etmek. ◆ Teyit ve te'kid etmek. ◆ Bir deyn-i umumi-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

nin faizini te'diye için vâridat tahsis etmek, teminat göstermek. ◆ Bir vakt-i muayyene kadar kabil-i te'diye olan bir deyni daimi faizli bir deyn hâline ifrağ etmek. || (crh.) Bir kırık veya yarığı yapıştırmak, cebir etmek.

Consommable [s.] Kabil-i sarf ve istihlâk.

Consommateur [imz.] İkmâl ve itmam edici. ◆ Sarf ve istihlâk eden, müstehlik. ◆ Lokanta ve kahve ve meyhâne vesâire müdavimi, müşterisi. || Bir şeyi nokta-i mükemmeliyetine îsal eden.

Consommation [ims.] Sarf ve istihlâk. ◆ Bir lokanta ve kahvehânede yenip içilen şey. ◆ İtmam, ikmâl. ◆ Hitam, son. || – **du mariage** Nikâhın icrasından sonra mukarenet, duhul. || **La – des siècles** Âhir zaman. || **Droit de** – Müskirat resmi. || – **extérieure** Sarfiyat ve istihlâkât-ı hariciye. || – **locale** İstihlâkât-ı mahalliye. || – **productive** İstihlâkât-ı müsmire. || (hk.) **Prêt à** – Umur-ı zâtiyeye sarf ve istihlâk olunmak üzere olunan ikraz. (Mukabili *Prêt à usage*'dır.) || (ma.) – **de décompte** Hesap, muhasebe bakiyesinin ikmâli. || – **de compte** İkmâl-i hesap. || (as.) – **d'armes** Esliha sarfiyatı. || – **d'effets** Eşya sarf ve istihlâki. || – **par versement** Teslim tarikiyle sarf. || – **par remise** Tevdî tarikiyle sarf. || – **par vétusté** Eskilik hasebiyle sarf.

Consommé [imz.] Pek kuvvetli et suyu, meraka-yı mugaddiye.

Consommé,e [s.] Kemâle ermiş, mükemmel. ◆ Sarf ve istihlâk olunmuş. ◆ İkmâl ve itmam olunmuş. ◆ Çok kaynamış (çorba, et suyu).

Consommer [ft.] Sarf ve istihlâk etmek. ◆ İtmam ve ikmâl etmek. ◆ İrtikâb ve icra etmek. ◆ Nihayet dereceye götürmek, evc-i bâlâya îsal etmek. ◆ İsraf etmek, yiyip bitirmek. ◆ (Yemek, reçel vesâire hakkında) Yemek, istemek, mütevakkıf ve muhtaç olmak: **Ces confitures consomment beaucoup de sucre** Bu reçeller çok şeker yer. || – **le mariage** (Zevceyn hakkında) Mukarenet etmek. = [fl.] ve **Se** – (Et hakkında) Kuvvetli bir et suyu verecek surette suda hallolunmak, çok pişmek. ◆ İkmâl ve itmam ve icra edilmek. ◆ Sarf ve isti'mal edilmek.

Consomptif,ve [s.] (t.) Çürümüş etleri yakıp düşüren, muharrib. = [imz.] İlac-ı muharrib.

Consomption [ims.] Telef, mahv, itlaf, imha. || (t.) Hastalıktan bedenin tedricen kuvvetini zayi edip zayıf ve nahif olması, erime, üzüntü, sill, inkıhâl. || – **raccourcie** yahut – İpek böceklerine ârız olur kısalık hastalığı.

Consonnance [ims.] Tevâfuk-ı asvat, âhenk. ◆ Seci, kafiye. (Zıddı: *disconsonnance*)

Consonnant,e [s.] Tevâfuk eden, âhenk teşkil eden (asvat), seci, müsecca', mukaffâ.

Consonne [ims.] Harekesiz okunamayan harf, sâit, harf-i sâit. = [s.] **Lettre** – Kezâ.

Consonner [fl.] (Sesler hakkında) Birlikte güzel bir âhenk çıkarmak, tevâfuk etmek. || (mec.) Uymak, âhenkdar olmak.

Consorts [imz. – cm.] Rüfeka, şürekâ. (Yalnız zemm ve kadh makamında müsta'meldir.)

Consoude [ims.] (nb.) Karakafes, merkep kulağı, üznü'l-himar.

Conspect [imz.] (*kon-spè* yahut *kon-spèkt*) Nazar, enzar.

Conspirant,e [s.] **Force** – **e** (mha.) Kuvve-i müşâreke.

Conspué,e [s.] Alenen tahkir ve terzil olunmuş.

Conspuer [ft.] Alenen tahkir ve terzil etmek. ◆ Terzil için nidâ etmek.

Constable [imz.] İngiltere'de polis zâbiti.

Constamment [h.] Sebat ve metanetle. ◆ Ale'd-devam. ◆ Mevsûkan. (Bu mânâ eskimiştir.)

Constance [ims.] Sebat, metanet. ◆ Devam, ikdam. ◆ Sabır. ◆ Vefa, hakikat.

Constant,e [s.] Sebatlı, metanetli, sabit-kadem. ◆ Sahih, muhakkak, müspet. ◆ Daimi, devamlı. ◆ Mukdim. ◆ Vefadar, hakikatli. ◆ Vefadarâne, sadıkane. || (bhr.) **Vents** – **s** İstikameti değişmeyen rüzgârlar.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Constantinople [ih.] İstanbul, Kostantiniyye.

Constantinopolitain,e [i. – s.] İstanbullu. ◆ İstanbul'a ait.

Constatation [ims.] İspat, zâhire ihraç. ◆ Tahakkuk, tebeyyün ettirme; – **des délits** Cünhaların zâhire ihracı. = [ims. – cm.] Tahkikat-ı vâkıa.

Constaté,e [s.] Muhakkak, müspet, mütebeyyin: **Légalement** – Nizamen müspet, mütebeyyin.

Constater [ft.] İspat etmek, zâhire ihraç etmek, tebeyyün ettirmek. ◆ Tasdik etmek. || – **de visu** Reyü'l-ayn müşahede etmek.

Constellation [ims.] (hy.) Cümle-i kevkebiye, burç. || (mec.) Talih. ◆ Zevât-ı meşhure. ◆ Az bir yere serpilmiş, dağılmış şeyler. || – **s australes** Cümel-i kevkebiye-i cenubiye.

Constellé,e [s.] Mükevkeb. ◆ Serpilmiş, dağılmış. ◆ Kevkeb şeklinde.

Conster [fl.] Tahakkuk etmek. (Yalnız gaib sîgalarında tasrif olunup hukuk işlerinde müsta'meldir.)

Consternation [ims.] Ye's, fütur.

Consterné,e [s.] Ye's ve fütura duçar.

Consterner [s.] Hayret îras etmek. ◆ Ye's ve fütura duçar etmek.

Constipant,e [s.] İnkıbaz veren, kabız.

Constipation [ims.] Kabz, inkıbaz, peklik, hasr.

Constipé,e [s.] Kabzolmuş, inkıbaza uğramış, munkabız. ◆ Endişe-nâk.

Constiper [ft.] Kabzetmek, inkıbaz vermek. || **Se** – Kabzolmak, inkıbaza uğramak.

Constituant,e [s.] Teşkil ve terkip eden. || (k.) Mükevvin. || (hk.) Müvekkil. ◆ İrad getiren veya tahsis eden.

Constitué,e [s.] Teşkil ve terkip olunmuş; **Corps bien** – Güzel endam; **Corps mal** – Çirkin, biçimsiz endam. ◆ (Hükûmet ve ahkâm-ı kavânîn hakkında) Müesses, mer'î. || (mec.) Yaratılmış, vücut bulmuş. || **Rente** – **e** Tahsis olunmuş vâridat.

Constituer [ft.] Teşkil ve terkip etmek. ◆ Bir cismin cüz-i aslî ve esasîsi olmak. ◆ Tanzim ve tensik etmek. ◆ Tesis etmek, teşkil etmek. ◆ Tahsis ve tayin etmek. ◆ Nasb etmek. ◆ Havale ve tevkil etmek. ◆ Koymak, ilka etmek; – **quelqu'un prisonnier** Birini hapse koymak. || – **une nation** Bir kavmin kavânîn ve nizâmatını tertip ve tesis etmek. || **Se** – Terekküb ve teşekkül etmek. ◆ Kendi kendini addetmek. || **Se – prisonnier** Harpte (esir gibi) teslim olmak. ◆ Kuvve-i zabıtaya gidip arz-ı teslimiyet etmek.

Constitutif,ve [s.] Bir şeyin terkibine dâhil olan, bir şeyi terkip ve teşkil eden ecza-yı asliyeden olan. || (k.) Mükevvin. || (hk.) **Titre** – **de propiété** Tasarruf senedi.

Constitution [ims.] Terekküb, teşekkül. ◆ Bünye, cibillet: – **médicale** Cibillet-i tıbbiye. ◆ Usul-i hükûmet. ◆ Vekâlet, vekâletnâme. ◆ Tahsis, muhassasat. ◆ Vaz'. ◆ Nasb, tayin. ◆ Tertip, tedarik: – **de dot** Tertib-i cihaz. ◆ Drahoma tertip ve tedariki. || (as.) Tensik; – **militaire** Tensikat-ı askeriye. || – **des corps** Teşkil, tensik-ı kıtaat. || – **des côtes** Teşkilat-ı sevâhil. || – **des lignes d'opérations** Hututü'l-harekâtın teşekkülü. || (ht.) – **atmosphérique** Cibillet-i hava.

Constitutionnalité [ims.] Meşrutiyete tevâfuk.

Constitutionnel,le [s.] Meşrutiyete mensup veya mutabık. || (t.) Bünyevî.

Constitutionnellement [h.] Meşrutiyet ile.

Constricteur [imz. – s.] Sarıp sıkan, sıkıcı; **Boa** – Sardığı hayvanı sıkıp itlaf eden boa yılanı. || (tşr.) Sıkan adale, muassir, mazîk.

Constriction [ims.] Sarıp sıkma, ta'sir.

Constringent,e [s.] (t.) Sarıp sıkan, muassir, muzîk.

Constructeur [imz.] Yapan, bina ve inşa eden, bânî. ◆ Mimar.

Construction [ims.] Yapı, bina. ◆ Mimarlık, kalfalık. ◆ Ebniye inşası, inşa. ◆ Terkip ve teşkil. ◆ Tertip, tanzim. || (he.) Tersim. || (cğ.) Harita tanzimi. || (c.) – **d'une équation** Bir muâdeleyi şekl-i hendesî ile tersim. || – **s**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

navales İnşaat-ı bahriye. || – s militaires Ebniye-i askeriye. || Entrepreneur de – s İnşaat müteahhidi. || (nh.) Terkib-i kelâm, inşâ.

Construire [ft.] Yapmak, bina, inşa etmek. ◆ Tertip ve tanzim etmek. ◆ Vücuda getirmek. ◆ Terkip ve teşkil etmek. ◆ Eşkâl-i hendesiye tersim etmek, çizmek. ◆ Rapt-ı kelâm etmek, kaleme almak. || Se – Yapılmak. ◆ Kendi için yapmak.

Construit,e [s.] Bina ve inşa olunmuş. ◆ Yapılmış, teşkil edilmiş. ◆ Tanzim ve tertip olunmuş.

Consubstantialité [ims.] (*si*) Bir cevherden olma. (Hıristiyanların itikadınca ekanîm-i selâsenin hâli.)

Consubstantiel,le [s.] (*si*) Bir cevherden, hem-cevher. (Hıristiyanların itikadınca ekanîm-i selâsenin beherine ıtlak olunur.)

Consubstantiellement [h.] (*si*) Hem-cevher olarak.

Consul [imz.] Eski Roma hükûmeti reislerinden biri, konsül. ◆ Konsolos, şehbender; – général Baş-şehbender, ceneral konsolos; Vice – Şehbender vekili, viskonsolos; Elève – Konsolos mülâzımı. ◆ Vaktiyle umur-ı ticariyede istişare için mahkemeye memur tacir. (*Juge* – dahi denilir.)

Consulaire [s.] Eski Roma'da konsül unvanını hâiz reise müteallik. ◆ Bu makamda bulunmuş olan. || Juridiction – Ticaret mahkemesi hükmü. || Tribunal – Konsoloshâne mahkemesi. ◆ Ticaret mahkemesi. || Provinces – s Eski Roma devletinin konsül mâzulleri tarafından idare olunan eyaleti.

Consulairement [h.] Ticaret mahkemesince. ◆ Konsoloshâne mahkemesi marifetiyle.

Consulat [imz.] Konsolosluk, şehbenderlik. ◆ Konsoloshâne, şehbenderhâne. ◆ Eski Roma'da bir konsülün sıfat ve müddet-i hükûmeti.

Consultant,e [i. – s.] Kendisiyle istişare olunan (tabip veya davavekili), müşavir. ◆ Rey talep eden, istişare eden.

Consultatif,ve [s.] Müşâvere ve istişareye müteallik, istişare için tesis olunmuş. || Voix – ve İhtar makamında olup hükme medârı olmayan rey.

Consultation [ims.] İstişare, müşâvere. ◆ Tabiplerin bir hastaya bakmak için vâki içtimâ ve istişareleri, konsülto. ◆ Hâkimlerin müzakere için içtimâları. ◆ Bir tabip veya avukattan talep olunan rey. || Salle de – Muayenehâne.

Consulte [ims.] İtalya ve İsviçre'de meclis, meclis-i idare. || – sacrée Papalık makamının bir meclis-i mahsusu. ◆ İstişare, danışma.

Consulter [ft.] Danışmak, istişare etmek, reyini almak. ◆ Müracaat etmek. ◆ Muayene ve tecrübe etmek, yoklamak. ◆ Tefeül, istihare etmek. ◆ Konsülte etmek. || – le miroir Aynaya bakmak. || – l'oracle Hâtiften istiknah etmek. = [fl.] Akd-i müşâvere ve müzakere etmek. || Se – İstişare ve tezekkür olunmak. ◆ Kendi kendine bir işi tezekkür etmek, etrafıyla düşünmek.

Consulteur,trice [i.] Reyine müracaat ve istişare olunan adam. ◆ Danışan, birinin rey ve fikrine müracaat eden adam. ◆ Dine müteallik müşkilatı hall için Papa tarafından tayin olunmuş memur-ı rûhânî.

Consumable [s.] Sarf, istihlâk, israf veya ihrak olunabilen.

Consumant,e [s.] Sarf, istihlâk, israf veya ihrak eden.

Consumé,e [s.] Sarf ve istihlâk olunmuş. ◆ Mahvolmuş, çürümüş, muhterik olmuş. || (mec.) (Vakit ve zaman hakkında) Tahsis edilmiş, isti'mal olunmuş.

Consumer [ft.] İstihlâk, sarf etmek. ◆ Mahv, telef etmek. ◆ Yakmak, ihrak etmek. ◆ İsraf etmek, yiyip bitirmek. ◆ İzâa etmek. ◆ Bitirmek, çürütmek. ◆ (Vakit ve zaman hakkında) Hasr ve tahsis etmek. || Se – Mahv ve telef olmak. ◆ İsraf olunmak. ◆ Eriyip bitmek. ◆ Bitmek, çürümek. ◆ Beyhûde yorulmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Consumptibilité [ims.] (*son-pti*) Mahv ve telef olmak, yanıp bitmek, eriyip gitmek kabiliyeti.

Contact [imz.] (*t* okunur) Temas, ittisal. ◆ Münasebet, irtibat. ‖ (ht.) Temas, mülâmese. ‖ (t.) Delk. ‖ **Point de** – Nokta-i temas ve (mec.) Vasıta-i münasebet olan iştirak-i fikir ve akıl. ‖ (mna.) Lems, temas.

Contagieux,se [s.] Sirayet eden, sârî. ◆ Sirayet ettiren. ‖ (mec.) Efkâr ve hissiyatını diğerlerine söylemeyi seven. ‖ (t.) Sârî, advâ (hastalık).

Contagion [ims.] (t.) Sirayet. ◆ Sû-i ahlak sirayeti. ◆ İntişar, taammüm. ◆ İllet-i sâriye ve hususiyle veba.

Contagiosité [ims.] Kabiliyet-i sirayet.

Contamination [ims.] Murdarlık, pislik, levs. ◆ Bulaşıklık.

Contaminé,e [s.] Murdar, mülevves. ‖ (t.) Bulaşık.

Contaminer [ft.] Telvis etmek. ◆ Mukaddes bir şey hakkında hürmetsizlikte bulunmak. ◆ Bulaştırmak.

Conte [ims.] Hikâye, kıssa, mesel, masal. ‖ (mec.) Asıl ve esası olmayan söz veya rivayet, masal. ‖ – **gras** Açık hikâye. ‖ – **s blues** Cin ve peri hikâyeleri, kocakarı masalları ve (mec.) gülünç, inanılmayacak rivayetler, sözler.

Contemplateur,trice [s.] Seyir ve temâşâ eden, bir şeye ve ale'l-husus manzara-i tabiata veya saha-i semâya hayran bakarak derin tefekkürata dalan, murâkıb, mütehayyirâne nigeran olan.

Contemplatif,ve [s.] Seyir ve temâşâ ederek tefekkürata ve tahayyülata dalmayı seven ve bu tabiatta bulunan. ◆ Bu hâle müteallik. ◆ Hayalî, manevi.

Contemplation [ims.] Seyir ve temâşâ ederek derin tefekkürat ve tahayyülata dalma. ◆ Murâkabe, istiğrak. ◆ Sülûk. ◆ Mülâhaza, teemmül.

Contemplativement [h.] Seyir ve temâşâ etmekle beraber derin tefekkürat ve tahayyülata dalarak, murâkabe ve istiğrakla.

Contempler [ft.] Derin derin düşünerek bakmak. ◆ Aşk ve hayretle bakıp seyretmek. ◆ Murâkabe ve istiğraka dalmak. ◆ Dikkatle seyir ve temâşâ etmek.

Contemporain,e [s.] Muasır, hem-asır. ◆ Asr-ı hâzıra mensup, hâzır. ‖ **Histoire – e** Karn-ı hâzır tarihi, kurun-ı ahîre, müteahhire tarihi. ‖ **Historien** – Kendi asrının tarihini yazan müverrih. = [imz.] Muasır, muasırîn.

Contemporanéité [ims.] Muasırlık, hem-asır olma, muâsarat.

Contempteur,trice [i.] Tahkir ve tezyif edici. ◆ Muhakkir, hor ve zelil gören.

Contemptible [s.] Tahkir ve tezyife şâyan.

Contenance [ims.] İstiâb, sığma. ◆ Genişlik, vüs'at. ◆ Duruş, vaziyet. ◆ Tavır, hâl. ‖ **Faire bonne** – Karar ve sebat göstermek, müşkil veya nazik bir mevkide gayret veya maharet göstermek. ‖ **Prendre** – Birdenbire şaşırıp kalmak. ◆ İtidal-i demini kaybetmek. ‖ **Par** – Tavrını bozmamak, nasıl duracağını şaşırmamak için. ‖ **Servir de** – Bir adamın duracağını, hareket edeceğini şaşırmamak için işe yarayan baston, şemsiye, mendil vesâire gibi şeyler hakkında müsta'meldir.

Contenant,e [s.] İstiâb eden, hâvi, şâmil. = [imz.] Zarf. ‖ **Le – et le contenu** Zarf ve mazruf.

Contendant,e [s.] Rekabet ve müsabakatta bulunan, rakip. ◆ Kavga, münâzaa eden.

Contenir [ft.] (*tenir* gibi tasrif olunur) İstiâb etmek. ◆ Cem' ve ihâta etmek. ◆ Hâvi ve şâmil olmak. ◆ Tutmak, zapt ve idare etmek. ◆ İlerlemesine, yayılmasına mani olmak. ‖ (as.) – **l'ennemi** Düşmanın harekâtını men ve tevkif etmek. ‖ **Se** – Kendini zaptetmek, sakınmak. ◆ İmsak ve perhiz etmek.

Content,e [s.] Hoşnut. ◆ Memnun. ◆ Razı, kani. = [imz.] Arzu olunan şey. ‖ **Avoir**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

son – Arzu ettiğine nâil olmak ve (müstehziyâne) aradığını bulmak.

Contentement [imz.] Hoşnutluk, memnuniyet. ◆ Rıza, kanaat.

Contenter [ft.] Hoşnut etmek, memnun etmek. ◆ İrzâ, ikna etmek. ◆ Borcunu ödemek. ◆ (bir meyil ve arzu) İcra etmek. || **Se** – Hoşnut ve memnun olmak. ◆ Kanaat etmek, razı olmak. ◆ İktifa etmek.

Contentieusement [h.] (*si*) Münâzaa, münakaşa ile. ◆ Münâzaun-fih olarak.

Contentieux,se [s.] (*si*) Münâzaa ve münakaşayı seven. ◆ Münâzaalı, münâzaun-fih. = [imz.] Münâzaalı işler, ihtilâfat. || – **administratif** Meclis-i idareye ait deâvî. || **Bureau de** – Umur-ı deâviye kalemi. ◆ (Hariciye Nezâreti'nde) Umur-ı hukukiye-i muhtelite kalemi.

Contentif,ve [s.] (crh.) Bir aleti yahut kırık kemikleri veya yaranın eczasını bir hâlde durdurmaya mahsus (bağ ve sargı vesâire), mümsik.

Contention [ims.] İt'âb-ı zihn. ◆ Bir şey yapmak. ◆ Münâzaa, ihtilaf, münakaşa. ◆ Münâzaa ve mübâhasede germî. || (crh.) Bir yarık veya kırık eczasının yerli yerinde durdurulması, imsâk.

Contenu [imz.] Bir zarfın içinde bulunan şey, muhteva, mazruf. ◆ Mazmun, münderecat, muhteviyat.

Contenu,e [s.] Kendini zapteden, hâzım, mutedil. ◆ Hakikat-i hâlde mevcut. ◆ Zapt ve teskin edilmiş.

Conter [ft.] Nakletmek, hikâye etmek. ◆ Masal söylemek. ◆ Ezber okumak. || **En** – yahut **En – de belles** Saçmasapan ve gülünç şeyler söylemek. || **En – à une femme, lui – fleurette** Mülâzemet-i âşıkanede bulunmak.

Contestable [s.] Kabil-i itiraz ve ihtilaf, münâzaun-fih. ◆ Meşkûk, şüpheli.

Contestant,e [s.] Muteriz, muhalif, muhâsım, muârız. ◆ Münâzaacı. = [imz. – cm.] Müddeî ile müddeâ-aleyh, tarafeyn, muhâsımlar.

Contestation [ims.] Münâzaa, itiraz. ◆ İhtilaf. ◆ İddia. ◆ Münakaşa. || **Mettre en** – İtiraz etmek, kabul ve tasdik etmek. || **Sans** – Bilâ-hilâf, hiç şüphesiz.

Conteste [ims.] Hilâf, ihtilaf, münâzaa. ◆ Dava. (El-yevm yalnız *Sans* – ve *En* – gibi bir iki tabirde müsta'meldir.) || **Sans** – Bilâ-hilâf.

Contesté,e [s.] Muârazalı, muhtelefün-fih. ◆ Münâzaun-fih. ◆ İnkâr olunmuş, gayr-ı musaddak.

Contester [ft.] İtiraz etmek. ◆ Muhalefet etmek. ◆ İnkâr etmek, kabul etmemek. = [fl.] İhtilafta bulunmak, münâzaa etmek. || **Se** – İnkâr olunmak. ◆ Birbirinin hakkını ret ve inkâr etmek.

Conteur,se [i. – s.] Hikâyeler nakleden adam, kıssahan, masalcı. ◆ Hikâyât ve kısas yazan, hikâye-nüvis. ◆ Saçmasapan şeyler söyleyen, herze-gû. || – **de fleurettes** yahut sadece – Mülâzemet-i âşıkanede bulunan adam.

Contexte [imz.] İbarenin metni, suret-i ibare, siyak ve sibak. ◆ Tarz-ı ifade. ◆ Mündericat.

Contexture [ims.] İrtibat, intisac. ◆ Örgü. ◆ Tertip, tanzim.

Contigu,ë [s.] Bitişik, muttasıl. ◆ Peyveste. ◆ Münasebeti olan, mütenâsip. || (mec.) Pek yakın, müşâbih. || (he.) **Angles – s** Zevâyâ-yı mütecâvire.

Contiguïté [ims.] Bitişiklik, ittisal. ◆ Tecâvür, mücâveret. ◆ Câr-ı mülâsık.

Continence [ims.] Lezâiz-i nefsâniyede perhiz, perhizkârlık, riyazet, imsâk, tahabbüs.

Continent [imz.] Kara, berr, küre-i arzın kıtaat-ı hamsesinden beheri, adaların gayrı, kıta-i arz. || **Ancien** – Berr-i atik (Avrupa, Asya, Afrika); **Nouveau** – Berr-i cedid (Amerika).

Continent,e [s.] Perhizkâr, lezâiz-i dünyeviye ve nefsâniyeden fârığ. || **Fièvre – e** Hummâ-yı müdavim.

Continental,e [s.] Karaya mensup, berrî. || **Puissances – es** (İngiltere mukabili olarak)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Avrupa-yı Vustâ devletleri. = [imz. – cm.] Avrupalılar.

Continentaliser [ft.] Avrupa kıtasının medeniyetine tevfik etmek.

Contingence [ims.] Siyak-ı ahvâl. ◆ İhtimal, imkân. ◆ Tesadüf. ‖ (he.) **Angle de** – Zâviye-i mütemekkine.

Contingent,e [s.] Mümkünü'l-husûl, muhtemel. ◆ Herkesin hissesine isabet eden; **Portion – e** Hisse-i musîbe, şâyia. = [imz.] Hisse, pay. ◆ Bir nahiye veya sancağın hissesine düşen vergi yahut kura efradı.

Continu,e [s.] Muttasıl, bitişik. ◆ Mütemadî, müstemir, gayr-ı munkatı'. ‖ (t.) Müdavim. ‖ (r.) **Proportions – es** Tenâsübât-ı dâime; **Fractions – es** Küsurat-ı dâime. ‖ (hk.) **Servitudes – es** Hukuk-ı istimrariye (hakk-ı müsil vesâire gibi). = [imz.] İstimrar, müstemir şey. ◆ Kabil-i taksim olan şey.

Continuateur,trice [i.] Nâ-tamam bırakılmış bir şeye devam eden. ◆ Bir kitaba zeyl yazan, müzeyyil. ◆ Nâ-tamam bir eserin mâbadını yazan.

Continuation [imz.] Devam, müdâvemet, nâ-tamam bir şeyi takip ve itmam. ◆ İmtidat, uzanma. ◆ Uzatma, temdit. ◆ Zeyl, ilave. ◆ Alt taraf, mâbad.

Continue [ims.] **à la** – Gittikçe, giderek, git gide. (Eskidir.)

Continué,e [s.] Temdid olunmuş, mümted. ◆ Devam edilmiş. ◆ Devamlı. ◆ İlaveli, müzeyyel. ◆ Memuriyetinde idâme olunmuş.

Continuel,le [s.] Arası kesilmeyen, mütemadi, daimi, sürekli, gayr-ı munkatı'.

Continuellement [h.] Mütemadiyen, lâ-yenkatı', müstemirren.

Continuer [ft.] Devam ettirmek. ◆ Uzatmak, temdid etmek. ◆ Kesmemek, ber-devam tutmak, bırakmamak. ◆ Zeyl yazmak, tezyîl etmek. ◆ Memuriyetinde, vazifesinde idame, ibka etmek. = [fl.] Devam etmek, durmamak, kesilmemek, sürmek. ◆ Ara vermeksizin söylemek veya yürümek. ◆ Uzatmak, mümted olmak, imtidad etmek.

Continuité [ims.] İttisal. ◆ Devam, müdâvemet. ◆ Uzanma, imtidad. ◆ Sebat ve devam. ‖ **Solution de** – Teferruk-ı ittisal, fasıla. ‖ (ed.) Rabıta-i kelâm.

Continûment veya **Continuement** [h.] Ale'd-devam, mütemâdiyen, lâ-yenkatı', muttasılan.

Contondant,e [s.] (crh.) Kesmeksizin bere hâsıl eden, razzî. ‖ **Instruments – s** Âlât-ı razziye. ‖ **Armes – es** Esliha-i razziye.

Contorniate [smz.] Etrafında bir veya iki dairesi bulunan madalyalara ıtlak olunur.

Contorsion [ims.] Burma. ◆ Burkulma. ◆ Âsab ve adalatın gayriihtiyari burulması veya çekilmesi, televvî. ◆ Yüz buruşturma. ‖ (mec.) Gayritabii tavır. ‖ **Donner une – à la vérité** Doğruyu tağyir etmek.

Contorsionner [ft.] Burmak.

Contorsionniste [imz.] Vücudunu, âzâlarını burarak, gererek marifetler yapan oyuncu, cambaz.

Contour [imz.] Daire, kenar, çevre, muhit. ◆ Meme. ‖ – **de gland de drapeau** Sancak püskülü kenarı; – **d'épaulette** Apolet kenarı. ‖ (r.) – **apprant** Muhit-i mer'î. = Etraf, civar, havali.

Contournable [s.] Çevrilebilir, döndürülebilir.

Contourné,e [s.] Gayritabii yapılmış. ◆ Muhat. ◆ Biçimsiz, çarpık.

Contournement [imz.] Çevirme, bükme. ◆ Bir şeyin etrafını alma. ◆ Resmin etrafını çizme, tasarlama. ◆ Bir resim veya ibareye gayritabii bir suret verme.

Contourner [ft.] İhâta etmek, etrafını almak. ◆ Çevirmek, döndürmek, bükmek. ◆ Yuvarlamak, tedvir etmek. ◆ Resmin etrafını çizmek, tasarlamak. ◆ Bir resim veya ibareye gayritabii bir suret vermek. ◆ Çarpıtmak, biçimden çıkarmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Contractant,e [i. – s.] Mukavele vesâire akdeden, âkid. || **Les parties – es** Tarafeyn-i âkideyn.

Contraction[148] [ims.] Akit, in'ikad. (Az kullanılır.)

Contracté,e [s.] Mün'akid. ◆ Kazanılmış, alınmış (illet, âdet vesâire). || (sr.) Müdgam, mürekkep. || **Article** – Harf-i tarif-i müdgam, mürekkep.

Contracter [ft.] Akit, akd-i mukavele etmek, taahhüt etmek. ◆ Kazanmak, mürur-ı zamanla hâsıl etmek, peydâ etmek. || (ht., tşr.) Toplamak, sıkmak, hacmini küçültmek, taklis etmek. || (t.) – **une maladie** Bir hastalığa müptelâ olmak, bir hastalık yakalamak. || (sr.) İdgam etmek. || **Se** – Takallüs etmek. ◆ İn'ikad etmek. ◆ (Âdet, illet vesâire hakkında) Alınmak, peydâ edilmek. ◆ Çekilmek, toplamak.

Contractif,ve [s.] (ht., tşr.) Ecsamı toplayıp hacimlerini küçültmek hassasını hâiz, takallüsî. || **Force – ve** Kuvve-i takallüsiye.

Contractile [s.] (tşr.) Çekilip toplanabilmek hassasını hâiz, kabil-i takallüs.

Contractilité [s.] (tşr.) Çekilip toplanabilmek hassası, kabiliyet-i takallüs.

Contractoin [ims.] (tşr.) Âsab ve adalatın çekilip toplanması, takallüs. || (mec.) Zapt-ı nefs. || (sr.) İdgam.

Contractuel,le [s.] Mukaveleye müstenit, mukaveleye mübtenî olan.

Contractuellement [h.] Mukavele ile.

Contracture [ims.] (t.) Âsab ve adalatın çekilip toplanması, takallüs. || (m.) Sütun tepesinin mahrutiyeti.

Contracturer [ft.] (t.) Âsab ve adalatın çekilmesini, takallüsünü mûcip olmak. || (m.) Sütunun tepesini mahrutî etmek.

Contradicteur [imz.] Muarız, muteriz, hilâfgîr. || (hk.) Hasım, tarafeynin beheri. || **Acte sans – s** Muvâcehesiz, gıyabi yani tarafeyn celbedilmeksizin verilen hüküm.

Contradiction [ims.] Muâraza, itiraz. ◆ Mübâyenet, tenâkuz. ◆ Hilâf, muhalefet. ◆ Muvâcehe. ◆ Mani, müşkil. || **Esprit de** – Fikr-i itiraz, itiraz merakı. || **Sans** – Bilâ-mümânaat.

Contradictoire [s.] Mütebâyin, mütenâkız, mütezad. || (hk.) Vicâhî: **Jugement** – Hükm-i vicâhî. = [ims.] (mn.) Kaziye-i nakziye. = [imz.] İçtimâ-yı zıddeyn.

Contradictoirement [h.] Tebâyün ve tenâkuzla. || (hk.) Vicâhen, bi'l-muvâcehe.

Contraignable [s.] (hk.) Kanunen icbar olunabilen. || – **par corps** Din için hapsi caiz olan.

Contraignant,e [s.] Mecbur eden, sıkıştıran, zorlayan, mücbir. ◆ Sıkan, ta'zib eden.

Contraindre [ft.] (*craindre* gibi tasrif olunur) Mecbur etmek, sıkıştırmak. ◆ Sıkmak, muazzeb etmek. ◆ (Esvab ve emsali hakkında) Sıkmak, dar gelmek. || **La nécessité contraint la loi** Ez-zarurât tubihu'l-mahzurât. || (hk.) Nizamen cebretmek. || – **par corps** Deyn için hapsetmek.

Contraint,e [s.] Mecbur, mecburi. ◆ Sıkılmış, muazzeb.

Contrainte [ims.] Zorlama, icbar, tazyik. ◆ (Elbise ve emsali hakkında) Sıkma. ◆ Sıkıntı, azap. ◆ Edep, teeddüp. || (hk.) – **par corps** Deyn için hapis. || – **morale** Cebr-i manevi. || – **administrative** Mîrîye borcu olanlara karşı verilen ilâm.

Contraire [s.] Zıt, muhalif, mugayir. ◆ Mübâyin, mütenâkız. ◆ Muzır, dokunan. ◆ Aleyhinde bulunan, gayr-ı müsait. ◆ Mukabil. || (bhr.) Muhalif (rüzgâr). || (mn.) **Proposition** – Kaziye-i nakziye. || **Être – à soi-même** Kendi menfaati hilâfına hareket etmek, bir yaptığı diğerini nakzeylemek. = [imz.] Zıt, hilâf, aks. || **Au – de** Aksine, zıddına, hilâfına. || **Au –, bien au –** ve **tout au** – Bilakis, büsbütün aksi olarak.

Contrairement [h.] Aksine, hilâfına olarak, mugayir bir suretle.

148 Orijinal metinde *Contractoin* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Contralto [imz.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Kadın sesine tevâfuk eden sadâların en yükseği, kalını, müsennâ[?]. ◆ Böyle bir sese mâlik olan adam. (cm. des *contralto*). (*contralte* dahi denilir. cm. des *contraltes*).

Contrapontiste [imz.] (ms.) Bir usul-i mahsusa üzere bestekâr.

Contrariant,e [s.] Daima muhalefet ve itiraz etmeyi seven veya itiyat eden, muteriz, itirazcı. ◆ Zıdda giden.

Contrarier [ft.] Muhalefet etmek, karşı durmak, zıddına gitmek. ◆ Sıkmak, muazzeb etmek. ◆ Mani olmak. || **Se** – Kendi sözlerinde veya işlerinde tebâyün ve tenâkuz bulundurmak. ◆ Muazzeb olmak. ◆ Mevâni'e uğramak.

Contrariété [ims.] Muhalefet, zıddiyet. ◆ Mübâyenet, tenâkuz. ◆ Mevâni', engel. ◆ İnadına muhalefet, muannidlik. ◆ Sıkıntı, gaile, ıztırap.

Contrastant,e [s.] Birbirini tutmaz, birbirine uymaz, münasebetsiz.

Contraste [imz.] İhtilaf, zıddiyet, adem-i tevâfuk, tezat. || (rs.) – **des couleurs** Renklerin birbirini tutmaması, renk uygunsuzluğu, tezad-ı elvan.

Contraster [fl.] İhtilaf ve zıddiyette bulunmak, uymamak, tevâfuk etmemek. = (rs.) Birbirini tutmaz renklerle boyamak.

Contrat [imz.] Mukavele. ◆ Mukavelenâme, şartnâme, mukavele senedi, kontrat. || – **de mariage** Nikâh mukavelenâmesi, akitnâme. || – **pignoratif** Bey' bi'l-istiğlâl. || – **de location** İcar mukavelenâmesi.

Contravention [ims.] Kanun veya mukavele hilâfında hareket. ◆ Kabahat, cürüm. = [cm.] Cerâim.

Contre [hc.] Karşı. ◆ Üzerine. ◆ -e, -ye. ◆ Aleyhine, aleyhinde. ◆ Hilâfında, hilâfına. ◆ Yanında, civarında. ◆ Mukabil, mukabilinde: **Marcher** – **l'ennemi** Düşmana karşı, düşmanın üzerine yürümek; **Se heurter** – **le mur** Duvara çarpmak; – **moi** Benim aleyhimde; – **la loi** Kanunun hilâfında. || **Sa maison est** – **la mienne** Onun evi benimkinin civarındadır. || – **vent et marée** Rüzgâr ve med ve cezire karşı, ve (mec.) Her nevi mevâni'e galebe çalarak. || **Envers et** – **tous** Cümlesinin muhalefetiyle beraber. || **Tenir** – Karşı koymak, mukavemet etmek. || **Avoir** – **soi** Mani, hâil, engel olarak bulunmak. = [h.] Karşı, mukabil, karşıda. ◆ Karşı, hilâfına ve zıddına. || **Tout** – Ta karşıda, ta yanında. || **Porte tout** – Nîm-aralık kapı. || **Ci** – Arkada, zahrında. || **Là** – Buna karşı. = [imz.] Aleyhte olan şeyler, hilâf, zıt: **Le pour et le** – Leh ve aleyh. ◆ (Oyunda) Kontra. || (bhr.) **Courir à** – Muhalif yol takip etmek. || **Par** – Mukabilinde, buna mukabil. (*contre* kelimesinin e'si hiçbir vakit hazf olunmaz).

Contre [d.] Bazı kelimat-ı mürekkebenin başında bulunarak başlıca hilâf, aleyh veya karşı mânâsını beyan eder.

Contre-accusation [ims.] İthama ithamla mukabele (cm. des *contre-accusations*).

Contre-à-contre [h.] (bhr.) Yan yana fakat birbirine dokunmaksızın.

Contre-allée [ims.] Bir hıyâbana mütevaziyen uzanan ağaçlı yol. (cm. des *contre-allée*).

Contre-amiral [imz.] Bahriye mirlivâsı, riyâle, kontr-amiral. ◆ Bir bahriye mirlivâsının rükûbuna mahsus gemi. (cm. des *contre-amiraux*).

Contre-appel [imz.] İkinci yoklama, muayene-i sâniye. (cm. des *contre-appels*).

Contre-approches [ims. – cm.] (as.) Mukabil ameliyat-ı takarrübiye, mukabil turuk-ı takarrübiye, mukabil istihkâm.

Contre-attaques [ims. – cm.] (as.) Mukabil hücum ameliyatı (muhasaranın takarrüb etmesi üzerine muhasara hendek veya bataryalarını yan ve arka ateşine alabilmek için kalenin mesafe-i malumesinde mahsurîn tarafından evvelce icra olunan ameliyat).

Contre-aveu [imz.] İkrar-ı evveli iptal eden ikinci ikrar. (cm. des *contre-aveux*).

Contre-avis [imz.] Rey-i evveli çürüten rey-i sâni, muhalif rey. (cm. des *contre-avis*).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Contre-balancé,e [s.] Muvâzeneli, denk.

Contre-balancer [ft.] Muvâzene hâsıl etmek, denk gelmek. || (mec.) Müsâvi olmak, tekabül etmek. || **Se** – Denk olmak, müsâvi gelmek, birbirini korumak.

Contrebande [ims.] Kaçakçılık. ◆ Kaçırma, kaçak mal. || (mec.) Bir şeyin gizlice ithali. || **Faire la** – Mal kaçırmak, kaçakçılık etmek. || – **de guerre** Harp kaçakçılığı, eşya-yı harbiye-i memnûa. || **Être de** – İthali memnû olmak. || **De** – Memnû, gayrımeşru.

Contrebandier,ère [i.] Mal kaçıran, kaçakçı. = [ims.] Kaçakçı gemisi.

Contre-bas [imz.] Aşağıda, alçakta, çukurda.

Contrebasse [ims.] (ms.) Basso kemanı, kontra-basso . ◆ Bu kemanı çalan çalgıcı, kontra-bassocu. ◆ Kalın erkek sesi.

Contrebassier [imz.] ve:

Contrebassiste [imz.] Kontra-basso kemanı çalan çalgıcı, kontra-bassocu.

Contre-batterie [ims.] (is.) Mukabil batarya. || (mec.) Bir hile ve hud'ayı men için tertip. (cm. des *contre-batteries*).

Contre-battre [ft.] (as.) Mukabil batarya yapmak. ◆ Mukabil ateş etmek.

Contre-biais [h.] **à** – Tersine, muhalif cihete, zıddına.

Contre-bordée [ims.] (bhr.) Diğer bir oltanın aksine icra olunan olta. (cm. des *contre-bordées*).

Contre-boutant [imz.] (m.) Duvar dayağı, dirsek. (cm. des *contre-boutants*).

Contre-bouté,e [s.] (m.) Dirseğe dayanmış (duvar).

Contre-bouter [ft.] Duvara dirsek koymak, duvarı dayakla tutmak.

Contre-calquer [ft.] Bir resim kalıbını tersine çevirmekle nüshasını çıkarmak.

Contrecarrer [ft.] Karşı durmak, karşı koymak, mukabele, muhalefet etmek. ◆ Mani olmak. || **Se** – Birbirine mani olmak, müşkilat ihdas etmek.

Contre-changement [imz.] (as.) Aksi, mukabil. ◆ Tebdil.

Contre-changer [ft.] Değişmek, mübâdele etmek. (Eskidir.)

Contre-châssis [imz.] (m.) Mukabil çerçeve, çerçeve kaplaması, astarı (Bir çerçeveye mukabil olarak vaz' edilen ikinci çerçeve). (cm. des *contre-châssis*).

Contre-clef [imz.] (m.) Kemer anahtarının yan taşı. (Kemer zirvesine vaz' olunan anahtar taşının sağ ve soluna konan ilk taşlar.)

Contre-cœur [imz.] Ocak altı. (cm. des *contre-cœur* yahut des *contre-cœurs*).

Contre-cœur (à) [h.] Kerhen, maa'l-kerâhe, istemeyerek.

Contrecommander [ft.] (as.) Aksi kumanda vermek. (Evvelce verilen bir emir ve kumandanın adem-i icrası için ikinci bir emir ve kumanda vermek.)

Contre-coup [imz.] Aksi darbe. ◆ Geri tepme, sadme-i mün'akise. || (crh.) Bedenin bir tarafındaki yaranın öbür tarafa vâki'-i tesiri, sadme-i mukabele, sadme-i mün'akise. || (mec.) Bir felaketin tesirinden hâsıl ikinci felaket. || **Par** – Bunun tesiri, neticesi olarak. (cm. des contre-coups).

Contre-courant [imz.] Bir akıntının aksine olan diğer bir akıntı, anafor. (cm. des *contre-courants*).

Contredanse [ims.] Karşılıklı takımlarla icra olunan bir nevi raks. ◆ Bu raks ile çalınan hava.

Contre-dater [ft.] Evvelce konulan bir tarihin yerine diğer bir tarih koymak.

Contre-déclaration [ims.] Evvelki bir ilanı iptal eden ikinci ilan. (cm. des *contre-déclarations*).

Contre-digue [ims.] Mukabil set. ◆ Rıhtım astarı, rıhtım dirseği. (cm. des *contre-digues*).

Contredire [ft.] (*dire* gibi tasrif olunur; yalnız hâl sîgasıyla emrin cem'-i muhatabı: *vous contredisez* ve *contredisez* olur) Aksini söylemek, muhalefet, itiraz etmek. ◆ Cevap ver-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mek. ◆ Mübâyin olmak, tevâfuk etmemek. ◆ Nakzetmek. = [fl.] Muhalefette bulunmak. || **Se** – Kendi sözleri arasında tenâkuz bulundurmak. ◆ Beynlerinde ihtilaf etmek. ◆ Mübâyin ve münâkız bulunmak.

Contredisant,e [s.] Muteriz, itirazcı.

Contredit [imz.] İtiraz, cevap. || **Sans** – Bilâhilâf, muhakkak.

Contredit,e [s.] İtiraza uğramış.

Contrée [ims.] Hıtta, kıta, buk'a, nahiye, kutr (aktar). ◆ Semt, taraf, cihet. ◆ Köye ait mera.

Contre-échange [imz.] Mübâdele, trampa. || **En** – Buna mukabil, mukabilinde. (cm. des *contre-échanges*).

Contre-enquête [ims.] (hk.) Tahkikat-ı evveliye hakkında tahkikat, tahkikat-ı sâniye. (cm. des *contre-enquête*).

Contre-épaulette [ims.] (as.) Saçaksız apolet, zâbitan apoleti.

Contre-épreuve [ims.] Henüz mürekkebi kurumamış bir resim vesâire provasının üzerinden alınan ikinci prova, taklit. || (mec.) Taklit. ◆ Bir mecliste zaten kabul olunmuş bir maddenin lehinde diğer bir suretle verilen ârâ. (cm. des *contre-épreuves*).

Contre-espalier [imz.] Bir ağaç sırasının karşısında bulunan diğer bir ağaç sırası. (cm. des *contre-espaliers*).

Contre-expertise [ims.] Keşf-i evvel aleyhinde diğer bir keşif, keşf-i sâni.

Contrefaçon [ims.] Taklit, sahte. ◆ Sahtekârlık. ◆ Nümayiş, riyakârlık. || (mec.) Acemice bir taklit.

Contrefacteur [imz.] Sahtekâr.

Contrefaction [ims.] Taklit, sahtekârlık.

Contrefaire [ft.] (*faire* gibi tasrif olunur) Taklit etmek. ◆ Yalandan yapmak. ◆ Sahtekârlık etmek. ◆ Birisinin taklidini yapmak. ◆ Bozmak. || – **son écriture** Yazısını belli olmayacak surette değiştirmek.

Contrefaiseur,se [i.] Taklitçi, mukallit.

Contrefait,e [s.] Yapma, sahte, yalandan. ◆ Taklit, sahte. ◆ Şekli bozuk. ◆ Taklidi yapılmış.

Contre-fiche [ims.] (m.) Direk dirseği, makas. (cm. des *contre-fiches*).

Contre-fil [imz.] Mecra-yı tabiinin tersi. || **à** – Tersine.

Contre-finesse [ims.] Kurnazlığa karşı tertip edilen, yapılan kurnazlık. (cm. des *contre-finesses*).

Contre-force [ims.] Bir kuvvete mukabil bulundurulan diğer bir kuvvet.

Contrefort [imz.] İstinat duvarı. ◆ Dağ kolu. ◆ Kundura ökçesinin takviye meşini. (cm. des *contre-forts*).

Contre-fossé [imz.] (as.) İleri hendek, mukabil hendek. (cm. des *contre-fossés*).

Contre-fracture [ims.] Kesr-i mün'akis.

Contre-garde [ims.] (is.) Muhafaza sütresi. (cm. des *contre-gardes*).

Contre-garder [ft.] Kemâl-i dikkatle muhafaza etmek. (Eskidir.)

Contre-griffer [ft.] (Tayin emirnâmeleri vesâire hakkında) İmzalamak.

Contre-haché,e [s.] (hkk.) Aksine taranmış, mukabil taramalı.

Contre-hacher [ft.] (*re-a*) (hkk.) Aksine taramak, mukabil tarama yapmak.

Contre-hachure [ims.] (hkk.) Aksine tarama. (cm. des *contre-hachures*).

Contre-hâtier [imz.] Çengelli ve zincirli büyük ocak ızgarası. (cm. des *contre-hâtiers*).

Contre-haute (en) [zm.] Yüksekte, yukarıda.

Contre-indication [ims.] (t.) Hastada görünen bazı alâim-i emrazın icap edeceği tedaviye muhalif bir tarz-ı tedavi ittihazına lüzum gösteren diğer alâim, muzâdd-ı tedbir. (cm. des *contre-indications*).

Contre-indiquer [ft.] (t.) Teşhis edilmiş olan marazın yanlış teşhis edilmiş olduğunu gösterecek surette alâim zuhur etmek.

Contre-jour [imz.] Bir şeye bakılan tarafın karşısından gelen yahut bakılan şeyin arkasından gelen ziya ki doğrudan doğruya nâzırın gözüne isabet edeceği cihetle bakılan şey iyi görülmez. || **à** – Aydınlığa karşı olmayarak. ◆ (Resim levhası hakkında) Levhadaki ziyanın istikametine olmayan bir ziyaya karşı. (cm. des *contre-jours*)

Contre-latte [ims.] Çatı kirişlerinin altına amûden konulan lata, lata astarı. (cm. des *contre-lattes*)

Contre-latter [ft.] Çatı kirişlerinin altına amûden lata koymak, lata astarı yapmak.

Contre-lettre [ims.] Muvâzaa senedini iptal eden gizli senet.

Contre-louer [ft.] Bi'l-mukabele medh ü sitâyiş etmek.

Contre-maître [imz.] İş başı, ırgat başı. || (bhr.) Lostromo. (cm. des *contre-maîtres*).

Contre-mandat [imz.] Emr-i evveli iptal eden emr-i sânî. ◆ İkinci sipariş. (cm. des *contre-mandats*).

Contremandement [imz.] Evvelce verilmiş bir emir ve siparişi iptal edecek bir ikinci emir ve sipariş verme.

Contremander [ft.] Evvelce verilmiş bir emir ve siparişi fesih ve iptal ile diğer bir emir vermek.

Contre-manœuvre [imz.] (as.) Aksi manevra.

Contremarche [ims.] Saçma. || (as.) Aksi yürüyüş. (Bir ordunun evvelce teveccüh ettiği semt ve istikametin aksi veya mukabili cihete icra ettiği yürüyüştür.) ◆ Merdiven basamağı. ◆ Basamak altı, eteklik.

Contre-marée [ims.] (bhr.) Muhalif-i med. (cm. des *contre-marées*)

Contremarque [ims.] Bir dengin veya gümüş ve altından mamul bir şeyin üzerine vaz' olunan ikinci marka veya damga. ◆ Sahte işaret. ◆ Tiyatrolarda fasıl arasında çıkanlara tekrar girebilmek için verilen marka, ikinci duhûliye bileti. ◆ Cambazların atların dişlerine çizdikleri çizgi.

Contremarqué,e [s.] Bir ikinci marka veya damga ile işaret olunmuş. ◆ Sahte damgalı, işaretli.

Contremarquer [fl.] Bir denge veya altın ve gümüşten bir şeye bir ikinci marka veya damga vaz' etmek. || – **un cheval** Genç görünmek için beygirin dişini çizmek.

Contre-mine [ims.] (as.) Mukabil lağım. (Muhâcimîn lağımlarının tesirine mukabele etmek maksadıyla şiv-i sahraları altına tertip edilen lağım ameliyatından ibarettir.) || (mec.) Hiyel ve desâise karşı tedbir. (cm. des *contre-mines*).

Contre-miner [ft.] (as.) Mukabil lağım yapmak. || (mec.) Hiyel ve desâisi men ve boşa çıkarmak için tedbirler kurmak.

Contre-mineur [imz.] (as.) Mukabil lağımcı. (cm. des *contre-mineurs*).

Contre-mont (à) [zm.] Yukarıya doğru, nehrin akıntısı hilâfında olarak. || (mec.) Tersine.

Contre-mot [imz.] (as.) İkinci parola. ◆ Parolanın cevabı. (*mot de ralliement*: kelâm-ı içtimâ dahi denir.)

Contre-moulage [imz.] Heykeltıraşlığa müteallik mamulat-ı taklidî. (cm. des *contre-moulages*).

Contre-mouler [ft.] Heykeltıraşlığa müteallik mamulatı taklit etmek.

Contre-mur [imz.] Mukabil duvar, duvar dirseği, payandası. || (as.) Kale dış duvarı, kale duvar-ı haricîsi. (cm. des *contre-murs*).

Contre-murer [ft.] Bir duvarı dirsek ve payanda ile takviye etmek. ◆ İkinci bir beden çevirmek. || (as.) Kale dış duvarı yapmak.

Contre-note [ims.] Evvelki bir notaya, bir takrire muhalif ve onun hükmünü iptal edecek surette yazılan nota, takrir.

Contre-opposition [ims.] (hk.) Lâyiha-i cevabiye, itirazat-ı cevabiye. (cm. des *contre-oppositions*).

Contre-ordre [imz.] Verilmiş bir emrin geri alınması, birinci emri fesheden ikinci emir, aksi emir. (cm. des *contre-ordres*).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Contre-partie [ims.] Kontrol defteri. ‖ (mec.) Muhalif rey. ◆ Aksi, zıt şey. ‖ (ms.) Nağme-i cevabiye. (cm. des *contre-parties*).

Contre-pas [imz.] (as.) Aksi hatve (ayak değiştirmek için atılan yarım hatvedir).

Contre-penser [ft.] Tebdil-i fikir etmek. ◆ Evvelkinden başka türlü düşünmek.

Contre-pente [ims.] Mâil-i arz. ◆ Suların durmasına meydan vermemek için yolların kenarlarına yapılan şiv. ◆ Bir dağın, bir silsile-i cibalin en dik ve sarp sath-ı mâili.

Contre-pesé,e [s.] Muvâzeneli, denk.

Contre-peser [ft.] Muvâzeneyi tutmak, denk gelmek. (Yalnız mecazen müsta'meldir.)

Contre-pied [imz.] Ayak izinin aksi. ‖ (mec.) İşin tamam zıddı, aksi, tersi. ‖ **à** – Tersine. (Cem'i yoktur.)

Contre-planter [ft.] (zra.) Yavaş yavaş değiştirmek, diğer bir nebatın yanına dikmek.

Contre-platine [ims.] Çakmak takımı mukabili, karşılığı. (Esliha-i nâriye-yi hafifiyede çakmak takımına karşı düşen yani onun mukabiline gelen madenî kıtadır. Buna *Porte-vis* vida hâmili dahi tesmiye olunur.) (cm. des *contre-platines*).

Contrepoids [imz.] Cambaz terazisi. ◆ Muvâzene, denk. ‖ (mec.) Muvâzene için vasıta. (cm. des *contre-poids*).

Contre-poil [imz.] Tüyün vaziyet ve istikametinin aksi. ‖ **à** – Tüyün vaziyeti aksine olarak, aşağıdan yukarıya doğru. ‖ (mec.) **à** – Dokunacak veya kızdıracak surette. ◆ Lüzumunun aksi surette, tersine. (Cem'i yoktur.)

Contre-point [imz.] Birkaç parçadan mürekkep musiki tertibi. ◆ Bu suretle tertip olunmuş musiki. (cm. des *contre-points*).

Contre-pointe [ims.] Kılıç ucunun keskin olan sırt kısmı, uç arkası. ◆ Bir nevi süvari eskrim (kılıç) talimi. (cm. des *contre-pointes*).

Contre-pointée [s.] Yüz yüze dikilmiş (kumaş).

Contre-pointer [ft.] Kumaşı yüz yüze dikmek. ◆ Bir batarya topa karşı bir batarya dizmek. ‖ (mec.) Birisinin aksine gidecek harekette bulunmak, ona mani olmak. (Nâdir kullanılır.)

Contrepoison [imz.] Pâdzehr, muzâdd-ı semm. ◆ İlaç. ‖ (mec.) Bir şeyin sû-i tesirini mahveden şey.

Contre-police [ims.] Zabıtanın ahvâl ve harekâtını teftiş etmeye mahsus zabıta-yı hafiye heyeti.

Contre-porte [ims.] Kapının iç tarafına yapılan tahta veya camekânlı kapı. ‖ (as.) İstihkâmın ikinci kapısı. (cm. des *contre-portes*).

Contre-poser [ft.] Fena vaz' etmek. ‖ (tca.) Deftere yanlış nakletmek, yazmak.

Contre-projet [imz.] Tasavvur-ı diğer, tasavvur-ı mütekabil. ◆ Lâyiha-i sâniye, lâyiha-i mütekabile. (cm. des *contre-projets*).

Contre-propos [imz.] (Bir söze) Mukabele, cevap.

Contre-puits [imz.] (as.) Mukabil kuyu.

Contre-proposition [ims.] Bir teklife karşı serdedilen diğer bir teklif, teklif-i mukabil. (cm. des *contre-propositions*).

Contre-raison [ims.] Bir delile muhalif diğer bir delil.

Contre-ronde [imz.] (as.) İkinci devir, devr-i sâni.

Contre-ruse [ims.] Bir hileye karşı yapılan hile. (cm. des *contre-ruses*).

Contre-saison [ims.] Turfanda yetişmiş sebze, meyve vesâire.

Contre-salut [imz.] (bhr.) Bir sefinenin selamına mukabil verilen selam, iade-i selam. (cm. des *contre-saluts*).

Contre-sanglon [imz.] Kolan rapt kayışı. ◆ Delikli kayış ucu, kayışın delikli ucu. (Toka dilinin girmesine mahsustur.) (cm. des *contre-sanglons*).

Contrescarpe [ims.] (is.) Hendeğin dış tarafındaki mâil duvar. ◆ Kapalı ve muhafazalı yol.

Contre-scel [imz.] Mühr-i resmî yanına basılan mühr-i zatî. ◆ Mührün mühür mu-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

muna basılmaya mahsus ve bir resmi hâvi arka yüzü. (cm. des *contre-scels*).

Contre-scellé,e [s.] Mühr-i resmî yanına basılmış mühr-i zatîyi hâvi (evrak).

Contre-sceller [ft.] Mühr-i resmî yanına mühr-i zatîyi basmak.

Contre-seing [imz.] Bir memurun mâ-fevkinin imzası altına veya onun namına vaz' ettiği imza, müteakip imza. ◆ Bir suretin aynına mutabakatı tasdik için vaz' olunan imza veya mühür. ◆ Evrak-ı resmiyenin posta ücretinden müstesna olmak için zarfları üzerine basılan mühür. (cm. des *contre-seings*).

Contresens [imz.] Maksada mugayir ifade ve tabir. ◆ Mânâ-yı hakikiye mugayir tefsir, yanlış mânâ. ◆ Nâ-makul, mânâsız söz. ◆ Bir şeyin istikametine muhalif istikamet. ‖ **à** – Aksine, tersine. ◆ Nâ-makul bir suretle.

Contre-signal [imz.] (as.) Mukabil işaret.

Contre-signer[149] [ft.] Mâ-fevkin imzası tahtına veya onun nâmına imza etmek. ◆ Bir suretin aslına mutabakatını tasdik etmek. ◆ Posta ücreti vermemek için evrak-ı resmiye zarfı üzerine mühür basmak.

Contre-sommer [ft.] (hk.) Rücû etmek.

Contre-sortie [ims.] (as.) Mukabil huruc.

Contre-stimulant,e [s.] (t.) Muzâdd-ı münebbih, muzâdd-ı mûkız.

Contre-taille [ims.] Hakkâkların çizdikleri satrançvâri hututun mecmûu.

Contre-temps [imz.] Münasebetsiz vakit, hava. ◆ Nâ-be-mevsim zuhur eden mani. ‖ (as.) Vakfe-i gayr-ı muntazama. ◆ Nâgehanî, fücâî atâlet. (Hareketten birdenbire tevakkuf ve atâlete geçmekten ibaret olan manej ıstılahıdır.) ‖ **à** – Vakitsiz, gayr-ı münasip vakitte. (cm. des *contre-temps*).

149 Orijinal metinde *Contre-signar* şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

Contre-tenir [ft.] Bir şeye çekiç veya sâire ile vurulurken arkasından diğer bir şey dayayarak tutmak.

Contre-terrasse [ims.] Daha yüksek bir taraçaya dayanmış taraça. (cm. des *contre-terrasses*).

Contre-tête [ims.] Muhalefet, mümânaat.

Contre-tirer [ft.] (tba.) Yeni basılmış bir provanın ikinci nüshasını çıkarmak.

Contreval (**à**) [zm.] Suyun akıntısına tâbian. (Eski tabirdir.)

Contre-valeur [ims.] (tca.) Ahz edilen emtia ve mahsulata mukabil verilen emtia ve mahsulat. ‖ (ma.) Karşılık, bedel, misil.

Contrevallation [ims.] (as.) Muhasara altında bulunan kalenin etrafında muhasırlar tarafından yapılan hendek, mukabil hendek. ‖ **Ligne de** – Muhit-i ma'kûs.

Contrevenant,e [i.] Bir emir veyahut memnûiyete veyahut nizama muhalif hareket eden adam.

Contrevenir [fl.] (*venir* gibi tasrif olunur) Bir emir veya memnûiyete veya nizama muhalif hareket etmek, hilâf-ı tembih harekette bulunmak, muhalefet etmek.

Contrevent [imz.] Tahtadan pencere kepengi.

Contre-vérité [ims.] Aksi bir mânâya delâlet etmek üzere söylenilen kinâyeli söz. ◆ Müstehziyâne hiciv. ◆ Hilâf-ı hakikat. (cm. des *contre-vérités*).

Contre-visite [ims.] Birinci teftişi tetkik için ikinci teftiş, tetkik muayenesi.

Contre-volte [imz.] (as.) Birinci çarkın aksi tarafına icra olunmak üzere ikinci çark (hareketi).

Contribuable [s.] Vergi ve resme müteallik. = [i.] Vergi veren, mükellef. = [imz. – cm.] Ahali-yi mükellefe, efrad-ı mükellefe.

Contribuant [imz.] Devletçe bir masraf-ı umumi veya vergiye hissedar adam.

Contribuer [fl.] Devletçe umumi bir masraf veya verginin hissesini vermek. ◆ Garâme-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ten hisse vermek, garâmeye dâhil olmak. ◆ Fidye vermek. ◆ Bir işin husûl-pezîr olmasına yardım ve hizmet etmek, medar olmak.

Contributaire [s.] Vergi veren, cizye-güzâr. ◆ Vergiye ait, müteallik.

Contribution [ims.] Resm, vergi, tekâlif. || – **s directes** Emlâk ve aşar ve şahsi vergi gibi bilâ-vasıta tekâlif. || – **s indirectes** Rüsum, bi'l-vasıta tekâlif. || **Ministère des – s indirectes** Rüsumat emaneti. || – **foncière** Emlâk vergisi. || (as.) – **s de guerre** Tekâlif-i harbiye. || – **s en nature** Tekâlif-i ayniye, tekâlif-i harbiye-i ayniye. || **Demande en** – Garâmeten tesviye talebi, istid'âsı. || **Mettre à** – Tecrim etmek. || Cizye, haraç. ◆ Medar olma. ◆ Devletçe umumi bir masrafın herkese düşen hissesi. || **Mettre à** – Vergi alma, vergiye bağlama, para istikraz etme ve (mec.) Tecrim etmek. || **Mettre une chose à** – Bir şeyden istifade etmek.

Contristé,e [s.] Pek mahzun, mükedder.

Contrister [ft.] Pek mahzun ve mükedder etmek.

Contrit,e [s.] Kendi günah ve kabahatlerinden nâdim ve mahzun olan.

Contrition [ims.] Kendi günah ve kabahatlerinden nâdim olarak mahzun olma. ◆ Nedâmetle karışık mahzuniyet. ◆ Nedâmet.

Contrôlage [imz.] Teftiş, muayene, tatbik, kontrol etme. ◆ Damgalama.

Contrôle [imz.] Mukabele defteri, kontrol defteri. ◆ Kayıt resmi, kaydiye. ◆ Teftiş, muayene. ◆ Mukabele. ◆ Hükûmet tarafından bir memur veya dairenin ahvâl ve harekâtı hakkında icra olunan teftiş, murâkabe, kontrol. ◆ Kontrol memurluğu. ◆ Yoklama. ◆ Gümüş ve altın mamulatı üzerine basılan damga, sah. || **Établir un** – Murâkabe tahtında bulundurmak. || – **international** Beyne'd-düvel murâkabe, devletler murahhaslarından mürekkep murâkabe, kontrol icrası. || (as.) Mukabele defteri; – **des hommes** Eşhas mukabele defteri; – **de compagnie** Bölük mukabele defteri; – **de signalements** Eşkâl-i mahsusa mukabele defteri; – **marticule** Mukabele sicili, defteri; **Bureau du** – Yoklama kalemi. || (mec.) Muâheze, itiraz.

Contrôlé,e [s.] Kontrol ve murâkabe olunmuş. ◆ Yoklaması icra olunmuş.

Contrôlement [ims.] Kontrol ve murâkabe icrası. || (as.) Yoklama, teftiş; – **d'armes** Esliha yoklaması.

Contrôler [ft.] Mukabele defterine kaydetmek. ◆ Kontrol ve murâkabeden geçirmek. ◆ Yoklama etmek. ◆ Muayene ve teftiş etmek. ◆ Gümüş ve altın mamulatı üzerine damga basmak. || (as.) Yoklama, mukabele, teftiş etmek. || (mec.) Muâheze ve itiraz etmek.

Contrôleur,se [i.] Mukabele defterini tutan memur. ◆ Murâkabeci, kontrol memuru. ◆ Yoklamacı. ◆ Müfettiş. ◆ Bir tiyatroda ve tramvay ve emsalinde biletleri, markaları toplayan memur. || (as.) Müfettiş, yoklamacı. ◆ Heyet-i teftişiye âzâsından; – **d'armes** Esliha müfettişi; – **de guerre** Harp müfettişi. || (mec.) İtirazcı, muteriz.

Controuvé,e [s.] Masnû', mevzû', gayr-ı sahih.

Controuver [ft.] Tasnî', ihtirâ' etmek.

Controversable [s.] Şâyan-ı münazara ve mübâhase.

Controverse [ims.] Mübâhase, münazara, iddia, cedel. (Ale'l-husus mesâil-i diniye ve felsefiyede müsta'meldir.)

Controversé,e [s.] Mübâhase ve münazara altından geçmiş. ◆ Meşkûk, münâzaun-fih.

Controverser [ft-fl.] Bir mesele-i mezhebiye veya felsefiye hakkında mübâhase ve münazara etmek.

Controversiste [imz.] Mesâil-i mezhebiye veya felsefiyede mübâhase ve münazara eden adam.

Contumace [ims.] (hk.) Mehkemeye gelmekten imtina, gıyab. || **Condamner par** – Gıyaben hükmetmek, hükm-i gıyabî vermek. || **Procéder par** – Gıyaben muhakeme etmek. || **Purger sa** – İspat-ı vücut edip hükm-i gıyabîyi feshetmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Contumace yahut **Contumax** [imz. – s.] (hk.) Müttehem-i gaip, mahkemeye gelmekten imtina eden; **Déserteur** – Mahkemeye gelmeyen firari.

Contumacer [ft.] (hk.) Gıyaben hükmetmek.

Contumacial,e [s.] **Observation** – **e** Muayene-i sahiha (karantinaca).

Contumax (mr. Contumace)

Contus,e [s.] (crh.) Berelenmiş, bereli, merzuz.

Contusion [ims.] (crh.) Bere, ezilme, raz. ‖ (syd.) Ezme, dövme.

Contusionné,e [s.] Berelenmiş, bereli, ezilmiş.

Contusionner [ft.] Berelemek, ezmek. ‖ **Se** – Berelenmek, ezilmek. ◆ Birbirlerini berelemek.

Convaincant,e [s.] İkna ve ilzam eden, muknî. ◆ İtminan-bahş.

Convaincre [ft.] (*vaincre* gibi tasrif olunur) Kandırmak, ikna etmek, itminan vermek. ‖ – **de** İtham ve müttehimliğini ispat etmek. ‖ **Se** – Kanmak, kani olmak, itminan hâsıl etmek. ◆ Yekdiğerini ikna etmek.

Convaincu,e [s.] Kanmış, kani, mutmain. ◆ Kabahati tebeyyün etmiş. ‖ (hk.) **Atteint et** – Mücrimiyetine hükmolunmuş.

Convalescence [ims.] Hastalıktan yeni kalkma, nekahet. ◆ Zabıtanın nazar-ı dikkati altında bulunma. ‖ (as.) **Congé de** – Nekahet ruhsatı. ◆ Hâl ve tavrı muvâfik-ı edep.

Convalescent,e [i. - s.] Hastalıktan yeni kalkan, nekahette bulunan, nakîh, nukha. ◆ (Lisan-ı şiirde) İktisab-ı kuvvet eden. ‖ (as.) Nakîh; – **absent** Kayıp, nâ-mevcut nakîh; – **de corps** Kıta-i askeriye nakîhi. (Yolda hareket etmekte olan bir kıta-i askeriye nezdindeki nakîh yahut yürüyüş kollarına terfik edilen nukha demektir.)

Convection [ims.] (ht.) İntikal-i hararet.

Convenable [s.] Layık, münasip, uygun. ◆ Nispetli, mütenâsip. ◆ Gereği gibi, rabıtalı. ◆ Hâl ve tavrı muvâfik-ı edep. = [i.] Layık ve münasip şey. ◆ Liyakat, münasebet.

Convenablement [h.] Layıkıyla, suret-i münasibede, gereği gibi. ‖ – **à** Tevfikan, tatbikan.

Convenance [ims.] Liyakat, münasebet, yakışık. ◆ Suret-i münasibe. ◆ Uygunluk, tevâfuk. ‖ **Mariage de** – Cihaz ve menâfi' için akdolunan izdivaç. = [cm.] Terbiye muktezâyatı, adap. ‖ – **s oratoires** Adab-ı kelâm.

Convenant,e [s.] Münasip, layık, şâyeste. ◆ Uygun, mütenasip, muvâfik.

Convenir [fl.] (*venir* gibi tasrif olunur) Aynı fikirde bulunmak, uzlaşmak. ◆ Müttefikan karar vermek. ◆ İtiraf ve tasdik ve teslim etmek. ◆ Muvâfık-ı adap olmak. ◆ Muvâfık olmak, tevâfuk etmek, uymak. ◆ Yakışmak, gerekmek, layık olmak. ◆ İşine gelmek; **Cela ne me convient pas** Bu benim işime gelmez. ◆ Beğenilmek, makbule geçmek. ‖ – **de, sur** İtilâf etmek. ‖ – **de, que** Birlikte kararlaştırmak. ‖ **Se** – Birbirini beğenmek.

Conventicule [imz.] Küçük meclis.

Convention [ims.] Uzlaşma, itilâf. ◆ Mukavele, mukavelenâme. ◆ Müttefikan karar verme. ◆ Mevzûiyet, itibar. ◆ Münasebet. ‖ – **transitoire** Mukavele-i mevkute. ‖ **Valeur de** – Kıymet-i mevzûa. ‖ **De** – Mevzû, itibarî. = [cm.] Şerâit-i mukavele.

Conventionnel,le [s.] Mukaveleye müteallik. ◆ Müttefekun-aleyh. ◆ İtibarî, mevzû. ‖ **Obligations** – **les** Taahhüdat-ı kavliye.

Conventionnellement [h.] Mukavele ile. ◆ İtibarî olarak.

Conventualiser [fl.] Manastırlar tesis etmek.

Conventualité [ims.] Bir tarike mensup rahip ve rahibeler cemaati.

Conventuelle [s.] Manastıra mensup. = [i. – s.] Bir manastırda ikamet eden rahip ve rahibe.

Conventuellement [h.] Manastır usulünce.

Convenu,e [s.] Mukaveleli. ◆ Kararlaştırılmış. ◆ Müttefekun-aleyh, mukarrer. ◆ İtibarî. = [imz.] Kararlaştırılan şey.

Convergence [ims.] (hy., ht.) Hutut ve şuâların merkeze müteveccih olmaları, tekarüb, temayül. ◆ Hep bir gayeye teveccüh.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Convergent,e [s.] (hy., ht.) Bir merkeze içtimâ eden (hutut ve eşi'a), mütekarib, mütemâyil. (Zıddı: *divergent*; gayr-ı mütekarib). || (mec.) Muvâfik, uygun. ◆ Bir netice-i müştereke hâsıl eden. ◆ Hep bir gayeye müteveccih. || (as.) **Feux – s** Mütekarib ateşler.

Converger [fl.] (Hutut ve eşi'a hakkında) Bir noktaya tekarüb etmek, mütekarib olmak. || (mec.) Hep bir gayeye müteveccih olmak.

Convers,e [s.] Bir tarike mensup olmadığı hâlde bir manastıra hizmet eden erkek yahut kadın.

Conversation [ims.] Musâhabe, mükâleme, muhâvere, müşâfehe, konuşma. ◆ Söz, lakırdı. || **Changer la** – Cereyan-ı muhâvereyi tebdil etmek. || **Être à la** – Lakırdıyı dinlemek, söylediğine dikkat etmek.

Converse [s.] (mn.) **Proposition** – Kaziye-i mün'akise. = [ims.] Kezâ.

Converser [fl.] Konuşmak, musâhabet etmek. ◆ Görüşmek, ülfet, muâşeret etmek. || – **avec soi-même** Tenha bir hâlde kalbiyle konuşmak.

Conversible [s.] (mr. Convertible)

Conversion [ims.] Dönme, devir. ◆ Değiştirme, tahvil. ◆ Tahvil-i düyun. ◆ Tebdil-i mezhep, İslamiyet'i kabul ederse ihtida. || (mec.) Islah-ı hâl. || (mn.) Akis. || (r.) Tahvil: – **des fractions ordinaires en fractions décimales** Küsurat-ı âdiyenin küsurat-ı âşâriyeye tahvili. || (as.) Çark. (Bir askeri cenahlarından birisi üzerinde çevirttirerek ona cephe istikametini tebdil ettirmekten ibarettir.) || – **à pivot fixe** Sabit mihverle çark. || – **à pivot mouvant** yahut – **à pivot mobile** Müteharrik mihverle çark. || – **à droite** Sağa çark. || – **à pivot au centre** Merkezî mihverli çark. || – **en marchant** Yürür iken çark. || – **à reculons** yahut – **en arrière** Geriye çark. || – **de formation en bataille** Saff-ı harp nizamında çark. || – **de formation en colonne** Kol nizamında çark. || – **de pied ferme** Dururken çark. || – **de subdivision** Kısım çarkı. || – **du côté opposé au guide** Kılavuzun aksi cihete çark. || – **en bataille** Saff-ı harple çark. || – **embataillante** Saff-ı harbe giriş çarkı yahut girmek üzere çark. || – **épagogique** Tûlânî çark. || – **par file** Dizi ile çark. || – **parataxique** Saff-ı harbe çark. || – **rompante** Bozulma, kola bozulma çarkı, kol nizamına girmek üzere çark. || – **simple** Basit çark. || – **par homme** Tek neferle çark. || – **tactique** Ta'biye çarkı.

Converti,e [s.] Tahvil ve tebdil olunmuş. ◆ Tebdil-i mezhep etmiş, şeref-i İslam'la müşerref olduğu hâlde mühtedi. ◆ Islah-ı hâl eylemiş. = [i.] Dönme, mühtedi.

Convertibilité [ims.] Kabiliyet-i tahvil.

Convertible [s.] Kabil-i tahvil. ◆ (nakde) Kabil-i tahvil, tebdil. || (mn.) Aksi dahi sadık olabilen kaziye.

Convertir [ft.] Tahvil etmek. ◆ Kalb etmek. ◆ Tahvil-i düyun etmek. ◆ Din ve mezhep değiştirmek. ◆ Bir fikir ve mesleğe sevk etmek. || (hk.) Tebdil-i ceza etmek. || **Se** – Tahavvül etmek. ◆ İhtida etmek. || (mn.) Diğer bir kaziyenin aksi olmak.

Convertissable [s.] Kabil-i tahvil ve tebdil ve kalb. ◆ İhtidası mümkün.

Convertissement [imz.] Esham vesâirenin nakde tahvili.

Convertisseur [imz.] Başkalarını tebdil-i mezhebe davet eden. ◆ Günahkâr ve ahlaksız adamları ıslah eden. ◆ Esham ve tahvilatı nakde tahvil eden.

Convexe [s.] (hy.) Çıkıntısı harice doğru olan kubbeli bir satıh veya hatt-ı mâil, muhaddeb; **Face** – Muhaddeb cephe; **Courtine** – Muhaddeb perde hattı. || (as.) **Ordre** – Muhaddeb nizam. (Zıddı: *concave*; muka'ardır).

Convexité [ims.] (hy.) Muhaddebiyet, muhaddeblik, tahaddüb, inhidab.

Convexo-convexe [s.] Her iki tarafı da muhaddeb, muhaddebü't-tarafeyn.

Convict [imz.] (*t* okunur) İngilizlerin mahkûm canilere verdikleri isim.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Conviction [ims.] İtminan, kanaat-i vicdaniye, ilme'l-yakîn. ◆ Sübut, ispat. || **Pièce de** – Sübut-ı cürme medar olan delâil-i maddiye-i kat'iye.

Convictionnel,le [s.] İtminana müteallik. ◆ Kanaat-i vicdaniye, itminan hâsıl eden.

Convié,e [i. – s.] Ziyafete davet olunmuş, davetli, med'uv. ◆ Sevk edilmiş.

Convier [ft.] Ziyafete davet etmek. ◆ Sevk ve teşvik etmek.

Convive [i.] Bir ziyafette başkalarıyla beraber mevcut bulunan, med'uv. || **Bon** – Esna-yı taamda meclis-ârâlık eden adam.

Convial,e [s.] Ziyafetlere müteallik.

Conviat [imz.] Med'uvluk hâli.

Convocateur [imz.] Celp ve davet edici. ◆ Davetçi.

Convocation [ims.] Celp ve davet. ◆ Davetnâme. ◆ Meclis akdine davet. || (as.) Celp, cem, davet.

Convoi [imz.] Kafile, katar. ◆ Vagonla eşya-yı ticariye ve yolcu nakli. ◆ Bir harp gemisinin taht-ı muhafazasında seyrüsefer eden sefâin-i ticariye. || (as.) Bir kafilenin refakatinde bulunan muhafızlar takımı. || – **par eau** (as.) Miyah-ı câriye kafilesi (nehren sevk olunan kafile). || – **funèbre** Cenaze alayı.

Convoitable [s.] Hırsla arzu olunmaya şâyan.

Convoité,e [s.] Hırsla arzu olunan.

Convoiter [ft.] Hırsla arzu etmek, göz dikmek. || – **des yeux** Gözle yiyecek gibi bakmak.

Convoiteur,se [i.] Bir şeyi hırsla arzu eden, haris.

Convoiteux,se [i. – s.] Tamahkâr, haris.

Convoitise [ims.] Hırs, tamah, şiddetli arzu. || **œil de** – Nazar-ı harisâne.

Convoler [fl.] Yeniden evlenmek; – **en seconde, en troisième noces** İkinci, üçüncü defa evlenmek. ◆ Taahhüdat-ı sâbıka hilâfında yeni taahhüdata girişmek.

Convoluté,e [s.] (nb.) İç tarafa doğru bükülmüş, sûrî.

Convolvulacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i ulleykiye.[150]

Convolvulus [imz.] (*s* okunur) (nb.) Kahkaha cinsinden öksüz urganı, ulleyk.

Convoqué,e [s.] Celp ve davet olunmuş. ◆ Akdolunmuş, mün'akid (meclis).

Convoquer [ft.] Celp, davet, cem' etmek. ◆ Meclis vesâire akdetmek.

Convoyé,e [s.] Bir katar veya kafilenin refakat ve muhafazasına memur (asker yahut harp sefinesi).

Convoyer [ft.] Gemi veya asker ile bir kafile ve kataın refakat ve muhafazasına gitmek. ◆ Refakat etmek. || (as.) Muhafaza, müdafaa etmek. ◆ Bir kafilenin muhafızlığını yapmak.

Convoyeur [imz.] (bhr.) Erzak ve mühimmatı hâmil gemilerin sevk ve muhafazasına tayin olunmuş harp sefinesi. = [s.] **Vaisseau** – Kezâ. ◆ Himaye maksadıyla refakat eden.

Convulsé,e [s.] (t.) Adalatın hareket-i gayriihtiyariyesi illetine müptelâ, muhtelic.

Convulser [ft.] İhtilâca uğratmak.

Convulsibilité [ims.] Kabiliyet-i ihtilâc.

Convulsif,ve [s.] (t.) Adalatın gayriihtiyari hareketini mûcip yahut bundan münbais, ihtilâcî.

Convulsion [ims.] (t.) Adalatın bilâ-ihtiyar hareketi, ihtilâc. || (mec.) Tezelzül, müfritâne tavır. = [cm.] Cezbe, istiğrak. || – **s des enfants** Çocukların havale illeti.

Convulsionnaire [i. – s.] Adalatın bilâ-ihtiyar hareketinden ibaret olan ihtilâc illetine müptelâ. (Nâdirü'l-isti'maldir.) ◆ Cezbe hâlinde olan, meczup. = [cm.] On sekizinci asırda gayet mutaassıp bir tarik-i ruhban sâlikîni ki nefislerine türlü ezalar ettikleri hâlde hiçbir acı duymadıklarını iddia ederlerdi.

150 Orijinal metinde dizgi hatası: علقيه şeklinde yazılan kelime, bir sonraki *Convolvulus* maddesine bakıldığı takdirde anlaşılacağı üzere عليقيه olmalıdır. Ayrıca bkz. *Cuscute* maddesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Convulsionner [ft.] İhtilâc ve tezelzül vermek. ◆ Tahavvülat peydâ etmek.

Convulsivement [h.] İhtilâcî bir suretle.

Coobligation [ims.] Taahhüdat-ı mütekabile veya müştereke ve müteselsile, maan taahhüt.

Coobligé,e [s.] Taahhüdat-ı mütekabile veya müteselsilede bulunmuş.

Coolie yahut **Coolis** [imz.] *(kouli)* Avrupa devletleri müsta'merelerinde müstahdem Hindli ve Çinli amele.

Coopérateur,trice [i.] Muin, muavin. ◆ Birlikte çalışan (ticaret ortağı).

Coopératif,ve [s.] **Société – ve** (tca.) Ticarette şirket-i teâvüniye.

Coopération [ims.] Birlikte çalışma, teâvün, tenâsur. || (as.) – **des trois armes** Muharebede sunuf-ı selâse-i askeriyenin birlikte hareketi, teâvün-i sunuf-ı selâse.

Coopérer [ft.] Birlikte çalışmak. ◆ Muâvenet etmek. ◆ Medar ve bâdî olmak.

Cooptation [ims.] Birinin müsaade ve istisna tarikiyle bir meclis veya heyete kabulü.

Coopté,e [s.] Müsaade ve istisna tarikiyle bir meclis veya heyete kabul olunmuş.

Coopter [ft.] Birini müsaade ve istisna tariki ile bir meclis veya heyete kabul etmek. (Az kullanılır.)

Coordonnation [ims.] İntizam, tanzim, nesak.

Coordonnable [s.] Kabil-i tanzim.

Coordonnant,e [s.] İntizam veren, tanzim eden.

Coordonnateur,trice [i. – s.] Tanzim eden, sıraya koyan.

Coordonné,e [s.] Sıralanmış, muntazam. = [ims. – cm.] (he.) Kemiyet-i vaz'iye. || (sr.) **Propositions – es** Cümel-i müteselsile. || – **bipolaires** Kemiyat-ı vaz'iye-yi zi'l-kutbeyn. || – **obliques** Kemiyat-ı vaz'iye-yi mâile.

Coordonner [ft.] Bir nizam ve tertip üzere sıralamak, tanzim ve tertip etmek.

Copahu [imz.] *(pa-u)* (t.) Amerika pelesengi. || **Baume de** – Kezâ.

Copaïer yahut **Copayer** [imz.] Brezilya'nın pelesenk ağacı.

Copain veya **Copin** [imz.] Diğerlerine tercih edilen mektep refiki, en aziz mektep arkadaşı. ◆ Dost, refik, hem-meslek.

Copal [imz.] Brezilya'nın bir ağacından çıkarılan reçine, râtînec-i Brezilya.

Copartage [imz.] Birkaç kişi beyninde taksim, mukaseme, mukaseme-i müştereke.

Copartageant,e [i. – s.] Bir mukasemede hissesi olan adam, mukasım, şerik-i mukaseme.

Copartager [ft.] Başkalarıyla mukaseme etmek, bi'l-iştirak taksim etmek.

Copayer (mr. Copaïer)

Copeau [imz.] Yonga, talaş. || **S'enlever un** – Derisinin bir yerini koparmak.

Copeck yahut **Copek** yahut **Kopeck** yahut **Kopek** [imz.] Rusya'nın takriben sekiz para kıymetinde bir küçük sikkesi, kapik.

Copermutant [imz.] Becayiş olunan (aidat ve vezâif-i rûhâniye hakkında).

Copermutation [ims.] Aidat ve vezâif-i rûhâniyenin becayişi.

Copermuter [ft.] Aidat ve vezâif-i rûhâniyeyi becayiş etmek.

Copernicien,ne [i. – s.] İlm-i heyette Kopernik mesleğine taraftar.

Cophin [imz.] Barut hakkı ölçeği.

Cophose [ims.] Tam yahut gayr-ı tam sağırlık.

Cophte (mr. Copte)

Copie [ims.] Nüsha-i sâniye, suret. ◆ Resim. ◆ Taklit. ◆ Bir adamın ahvâl ve harekâtını taklit eden veya birine çok benzeyen adam. ◆ Şâkirdanın ba'de't-tebyiz muallime verdikleri vazife. || (tba.) Dizilmek için mürettibin eline verilen müsvedde veya matbu kâğıt, tertip müsveddesi. || **Original sans** – Pek garip ve tuhaf. || **Corner sa** – (Gazeteciler ıstılahında) Vaat ettiği makaleyi, yazıyı getirme-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mek. || Pisser la – Uzun veya çok yazmak. || Pisseur de – Gayet çok yazan muharrir.

Copié,e [s.] Sureti çıkarılmış, istinsah olunmuş. ◆ Taklit edilmiş.

Copier [fl.] Suret çıkarmak, istinsah etmek. ◆ Tebyiz etmek. ◆ Taklit etmek. || Se – Bir şeyi eserlerinde tekrar tekrar yazmak. ◆ Taklit olunmak. ◆ Yekdiğerinin ef'al ve harekâtını, muharerratını taklit eylemek.

Copieusement [h.] Çoklukla, bol bol.

Copieux,se [s.] Bol, çok, mebzul.

Copiste [s.] Suret çıkarıcı, müstensih. ◆ Tebyiz edici, mübeyyiz. ◆ Taklitçi, mukallit.

Coporistique [s.] Ayaktaki nasırları iyi eden. = [imz.] Nasırları iyi etmek için kullanılan nebatî ilaç.

Coposséder [ft.] Müştereken tasarruf etmek.

Copossession [ims.] Müştereken tasarruf etme.

Copreneur [imz.] Müşârik-i istîcar.

Coprocrasie [ims.] (t.) Tegavvut-ı gayriihtiyari.

Copropriétaire [i.] Müştereken mâlik, mutasarrıf-ı müşârik.

Copropriété [ims.] Müşterek mâlik, şirket-i mülk. || – par indivis Müfâvaza, şüyû.

Coprostasie [ims.] (t.) Kabız, ihtibas, gait.

Copte yahut Cophte [imz.] Kıpti, Kıftî. ◆ Lisan-ı Kıpti. = [s.] Kıpti kavmine müteallik, Kıpti.

Copter [ft.] Tokmakla çan çalmak.

Coptographie [ims.] Duvara aksettirilecek gölgeleri birtakım eşkâl ve tasâvir irâe edecek yolda kâğıt ve mukavvaları kesip oymak marifeti.

Copulatif,ve [s.] (nh.) Âtıf, atfî. = [ims.] – yahut Conjonctions – ves Huruf-ı âtıfe.

Copulation [ims.] Çiftleşme. || (nb.) İlkah.

Copule [ims.] (mn.) İsnat, edat-ı isnat, müsnedün-bih.

Coq [imz.] (*q* okunur; yalnız – *d'Inde* tabirinde telaffuz edilmez) Horoz, dîk. ◆ Sâir bazı tuyurun erkeği. || (mec.) Bir mahallin en nüfuzlu ve en muteber adamı. || – de bruyère Yaban horozu. || – d'Inde Erkek hindi ve (mec.) Ahmak, ebleh adam. || (nb.) – des jardins Tarhun. || Au chant du – Seher vakti, erkenden. || – gaulois yahut sadece – Mukaddemâ Fransa'nın nişâne-i mahsusu olan horoz işareti.

Coq [imz.] (*q* okunur) Gemi, vapur aşçısı.

Coq-à-l'âne [imz.] Sırasız saçma sapan söz, herze. (cm. des *coq-à-l'âne*)

Coq-héron [imz.] Balıkçıl denilen kuşun erkeği.

Coquard [imz.] Sülün ile tavuk melezi. ◆ (Çocuk lisanında) Rafadan yumurta. ◆ Ahmak.

Coquarde [ims.] Şapka fiyongu (mr. Cocarde)

Coque [ims.] Yumurta kabuğu; œuf à la – Rafadan yumurta. ◆ Ceviz ve badem gibi meyvelerin kabuğu, kışrü's-semer. ◆ İpekböceği vesâir bazı böceklerin kozası. ◆ Boğum, düğüm. ◆ Gemi teknesi. ◆ İki ucu birleştirilip kurdeleden yapılan Frenk bağı. ◆ Bu biçimde bağlanmış, kaldırılmış saç. || – du Levant Balık otu, semmü'l-hût.

Coquecigrue [ims.] Mevhum bir hayvan, Anka. ◆ Saçma sapan lakırdı. ◆ Böyle lakırdılar söyleyen adam, ahmak, alık, aptal.

Coquelicot [imz.] Gelincik çiçeği, haşhaş-ı berrî.

Coqueliner [fl.] (Horoz hakkında) Ötmek. ◆ Kadınların yanında horozlanmak.

Coquelourde [ims.] (nb.) Şakayık (numâniye).

Coqueluche [ims.] Bir nevi kadın başlığı. ◆ Bir mahal veya cemaatte en makbul ve muteber, herkesin gözbebeği olan zât. || (t.) Boğmaca öksürüğü, suâl-i dîkî.

Coqueluchon [imz.] Kukuleta.

Coquemar [imz.] Kulplu güğüm, ibrik.

Coquereau [imz.] Küçük gemi.

Coqueret [imz.] yahut:

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Coquerelle [ims.] (nb.) Güveyi (güvey) feneri, kâkenc. (Arabîden me'huz olarak *alkékenge* dahi denilir.)

Coquerico [imz.] Horozun ötmesi, kukuriku demesi.

Coqueriquer [fl.] (Horoz hakkında) Ötmek.

Coquet [imz.] Bir nevi nehir kayığı.

Coquet,te [i. – s.] Kendini beğendirmeye çalışan, şuh-edâ, cilvekâr, yosma. ◆ Güzel giyinmiş, zarif, müzeyyen, sevimli. ◆ Tiyatroda böyle bir kadın taklidini yapan oyuncu kız. ◆ (Eşya hakkında) Nazik, zarif. || – **te de Huy** Patatesin bir nevi.

Coqueter [fl.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Kendini beğendirmeye çalışmak, şuhluk etmek. ◆ (Horoz hakkında) Aşmak. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Kemâl-i rikkat ve zarafet ile oynamak.

Coquetier [imz.] Yumurtacı. ◆ Tavukçu. ◆ Rafadan yumurta yemeye mahsus zarf, yumurtalık.

Coquetière [ims.] Rafadan yumurta pişirmeye mahsus kap.

Coquettement [h.] Kendini beğendirmeye çalışarak, şuh-meşrebâne, zarifâne.

Coquetterie [ims.] Kendini beğendirmeye çalışma. ◆ Güzel giyinmek ve süslenmek merakı. ◆ Şuh-meşreplik, işvekârlık, naz. ◆ Zarafet, yosmalık. || **Être en – avec quelqu'un** Birisini şuhluk ile, temelluk ile celbetmeye çalışmak.

Coquillage [imz.] Kabuk içinde yaşayan hayvan-ı bahrî, kavkaa. ◆ Bu hayvanın kabuğu, sedef. ◆ Kordon püskülü ve bunun topu. || **Raisonner comme un –** Saçmalamak. = [imz. – cm.] Asdaf-ı bahriye, kavâkı'.

Coquillard [imz.] (as.) Zırhlı. (Zırhlı askerine verilen bir lakaptır.)

Coquillart [imz.] Asdafi hâvi hacer-i kilsî.

Coquille [ims.] Midye ve ona mümâsil hayvanatın kabuğu, kavkı, sedef. ◆ Yumurta, ceviz, badem vesâire kabuğu. ◆ Hâne, ev. ◆ Kebap pişirmeye mahsus mangal. ◆ Bir sedef resmini hâvi bir nevi kâğıt. || (tba.) Tertip sehvi. ◆ İstinsah ve tahrir ederken tertip sehvi gibi yapılan hata. || (as.) Kovan, mızrak dipçiği. || **à qui vendez-vous vos – s** Onları kime satıyorsunuz? || **Porter vos – s ailleurs** Onları başkalarına satın. || **Bien vendre, faire valoir, ne pas donner ses – s** Mükâfat ümit etmek. || **Ne faire que sortir de la –** Acemi ve tecrübesiz olmak. || **Rentrer dans sa –** Haksız bir iddiadan vazgeçip teslim olmak. || **En –** Kavkı, sedef biçiminde. || **– de noix** Gayet ufak bir vapur veya bir sandal. || **– d'escalier** Yılankavî merdiven.

Coquilleux,se [s.] Sedefli, asdafi çok, sedefî.

Coquiller [imz.] Asdaf-ı mütenevvia numûnelerinden ibaret mecmua veya takım. ◆ Asdafi hâvi mahal.

Coquillier,ère [s.] Asdafi hâvi, sedefli, sedefî.

Coquin,e [i. – s.] Alçak, namussuz, külhani. ◆ Hilekâr, dolandırıcı. ◆ Tembel, haylaz, çapkın. ◆ Zahmetsiz ve çalışmaksızın kazanılan (şey) ve geçirilen (ömür). || **Heureux –** Bir muvaffakiyet-i âşıkaneye nâil olmuş, talihli adam. = [ims.] Âlüfte.

Coquiner [fl.] Sefalet ve sefahat içinde imrar-ı ömr etmek, dilenmek.

Coquinerie [ims.] Alçaklık, çapkınlık, külhanilik. ◆ Dolandırıcılık. ◆ Tembellik, haylazlık.

Cor [imz.] Nasır, sefen.

Cor [imz.] (as.) Boru, kor. ◆ Korzen (kor nâmındaki boruyu çalan askerdir). || **– d'harmonie** Âhenk koru. || **– Anglais** İngiliz koru. || **– des Alpes** Alp koru (bir nevi çoban borusudur). || **– à trous** Delikli kor. (Âhenk korunun mükemmilidir.) || **– à haut bruit** Yüksek sesli (gürültülü) kor. ◆ Bunu çalan çalgıcı. || **à – et à cri** Büyük bir gürültü ile, şiddetle. || **– de mer** Hokkabazların öttürdükleri düdük. || **– de chasse** Av borusu, av koru.

Corace [imz.] (mr. Corasse)

Cor [d.] (mr. Co)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Coraces [imz. – cm.] (hyv.) Fasîle-i gurâbiye.[151]

Corail [imz.] Mercan. ‖ – **noir** Tespih yapılan siyah mercan ki yüsrü tabir olunur. (cm. des *coraux*)

Coraillère [ims.] Mercan sedefi gemisi.

Corailleur [imz.] Mercancı, mercan dalgıcı, sayyadı. ‖ [s.] **Navire** – Mercancı gemisi.

Corailleux,se [s.] Mercandan yapılmış, mercanı hâvi.

Corallaire[152] [s.] Mercana müşâbih. ‖ (nb.) Mercan şekil ve renginde.

Corallin,e [s.] Mercan gibi kırmızı.

Coralline [ims.] Kaya yosunu, deniz pençesi.

Coram populo [d.] Alâ-melei'n-nâs, alenen.

Coran [imz.] Kur'an-ı Kerim.

Corasse [imz.] (as.) Zırh. ◆ Zırhlı asker. (*Cuirasse* kelimesi bundan ahz ve iktibas olunmuştur.)

Corbeau [imz.] Karga, kuzgun, gurab. ◆ Vebadan ölenlerin cenazelerini kaldırmaya memur mezarcı. ◆ Ale'l-ıtlak cenaze kaldıran rahip. ‖ (m.) Kemer tabanı. ‖ (hy.) Burcü'l-gurab. ‖ – **de mer** Deniz kargası. ‖ (as.) Kanca. (Mukaddeminin muhasara ve muharebe esnasında pek çok isti'mal ettikleri demir pençeli büyük kanca şeklinde bir alet-i harptir.) ‖ – **à griffe** Pençeli kanca. ‖ – **à tenaille** Kıskaçlı kanca. ‖ – **double** Çifte kanca. ‖ – **démolisseur** Tahrip kancası. ‖ – **naval** Bahrî kanca yahut deylos kancası ki bahriyelilere mahsus bir alet-i harptir. ‖ – **à cage** Kafesli, siperli kanca.

Corbeille [ims.] Sepet. ◆ Geline güveyi tarafından müzeyyen bir sepet derûnunda gönderilen hediyeler. ◆ Çiçek ekilmiş beyzî bahçe tarlası. ‖ – **à papier** Kâğıt sepeti. ‖ – **à fruits** Yemiş sepeti. ‖ – **à bonbons** Şekerleme sepeti. ‖ (nb.) – **d'or** Cırcır otu, alisyum. ‖ (as.) Sepet. (Mahrut-ı nâkıs şeklinde ve akdemce isti'mal olunan küçük bir nevi istihkâm siperi sepetidir.) ‖ (m.) Sepet şeklinde tezyinat-ı mimariye.

Corbeillée [ims.] Bir sepet dolusu.

Corbillard [imz.] Cenaze arabası.

Corbillat [imz.] Karga yavrusu.

Corbillon [imz.] Küçük sepet. ◆ *Qu'y met on?* Ne koyarlar? sualine *on* kafiyeli cevaplar vermekten ibaret bir çocuk oyunu.

Corbin [imz.] Karganın eski ismidir.

Corbleu [hd.] Sebb ü şetm makamında kullanılır tabirdir.

Corcelet [imz.] (mr: Corselet).

Cordage [imz.] Geminin halatlarıyla sâir ipler mecmûu. ◆ Halat. ◆ Odunun iple ölçülmesi. ‖ (as.) Halat (topçu echizesi makamında müsta'mel kalın bir iptir). ‖ – **à fourrage** Çayır ipi. (Çayır otu demetleri bağlanır.) ‖ – **de caisse** Trampet kasnağı ipi.

Cordat [imz.] Denklere sarılan kalın keten.

Corde [ims.] İp, habl. ◆ Çalgı teli, kiriş. ◆ Yün kumaşların mensuc bulundukları iplikler. ◆ Eski bir odun ölçüsü. ◆ Darağacı. ‖ (he.) Veter. ‖ (mec.) Rabıta. ◆ Vasıta-i ef'al. ‖ **Mettre une chose en** – Bir şeyi bükmek, ip hâline getirmek. ‖ **Toucher la grosse** – Bir işin en ehemmiyetli cihetinden bahsetmek. ‖ **Tirer sur la même** – Birlikte çalışmak. ‖ **Avoir deux, plusieurs, plus d'une** – **à son arc** Birkaç tezgâhta bezi olmak. ‖ **La** – **au cou** Mütevekkil. ‖ **Un homme de sac et de** – İpten kazıktan kurtulmuş adam. ‖ **Usé jusqu'à la** – Pek müsta'mel, pek eski (esvab). ‖ **Montrer la** – Sefalet ve zaruretini izhar etmek. ‖ **Sous** – Henüz açılmamış (denk). ‖ **Échelle de** – İp merdiven. ‖ **Bois de** – Okka ile satılmayıp ip ile ölçülerek satılan kereste, odun. ‖ (as.) İp. ◆ Veter. ‖ – **d'arbalète** Tatar oku ipi. ‖ – **de baliste** Mancınık ipi. ‖ – **d'arc** Yay ipi. ‖ – **d'arme névrobalistique**

151 Orijinal metinde dizgi hatası: قرابيه şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığı takdirde غرابيه [=gurâbiye: karga cinsinden olan, bu türe müteallik] olması gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bkz. *Corbeau* maddesi.

152 Orijinal metinde *Coralliaire* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Remy silahı ipi. || – **de caisse** Trampete kasnağı ipi. || – **s de gymnase** Jimnastikhane ipleri. || – **à nœuds** Düğümlü ip. || – **lisse** Düz ip. || – **à étriers** Üzengili ip. || – **de timbre** Aks-i sadâ ipi. (Bir trampete kasnağı ipidir ki husûle getirdiği in'ikâsat hasebiyle sadâyı daha parlak eder.)

Cordé,e [s.] İp gibi uzanmış veya bükülmüş. || (nb.) İp gibi örülebilen lifleri hâvi, hablî.

Cordeau [imz.] Kement. || (m.) Çırpı, perese, mitmar. || (bhr.) Gemi çekmeye mahsus halat, çıma. || (as.) İp. ◆ Fitil. || – **à exercise** Talim ipi. || – **Bickford** Bikfor fitili. || – **de campement** Çadırlı ordugâh ipi. || – **de front** Cephe ipi. || – **de perpendiculaire** Şâkul ipi. || – **de piquet** Kazık ipi. || – **de profondeur** Umk ipi. || – **de tirage** Gergi ipi (çadırlar için). || – **métrique** Mesâha ipi.

Cordelé,e [s.] Örülmüş, bükülmüş.

Cordeler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Örmek, bükmek.

Cordelette [ims.] İnce ip, kınneb, sicim.

Cordelier,ère [i.] Sen Fransuva Dassiz[153] tarikine tâbi olup alâmet-i fârika olarak bele ip kuşanan rahip ve rahibe. || **Aller sur la mule des** – **s** Elde bir değnek olduğu hâlde yayan seyahat etmek. || **Être gris comme un** – Ziyade sarhoş olmak.

Cordelière [ims.] Bazı rahiplerin kuşandıkları düğümlü ip. ◆ Gecelik esvabı kuşağı. || – **de chemise** Gömlek yakasına bağlanan kaytan. || (m.) İp şeklinde tezyinat-ı mimariye, çıta. || (tba.) Bir sahifenin etrafına çekilen çiçekler sırası, çerçeve. || (as.) Apolet saçağının üst tarafı.

Cordelle [ims.] Yedek ipi, resen.

Corder [ft.] Örmek, bükmek. ◆ İple bağlamak. ◆ İp ile ölçmek. || **Se** – Örülmek, bükülmek. ◆ (Nebatat hakkında) Sertleşmek, katılanmak.

153 *Saint François d'Assise.*

Corder [fl.] Uyuşmak, uzlaşmak, iyi geçinmek.

Corderie [ims.] İpçilik. ◆ İp fabrikası.

Cordial,e [s.] (t.) Tezyid-i kuvvet ve tefrih-i kalbe mahsus (ilaç vesâire), müferrihu'l-kalb. || (mec.) Kalbî, halis, sadık, samimi. = [imz.] Müferrihu'l-kalb ilaç, kordiyal. || (mec.) Memba-ı kuvvet, faaliyet (cm. *cordiaux*).

Cordialement [h.] Kalben, halisâne, sadıkane, an-samîmi'l-kalb.

Cordialité [ims.] Kalbî muhabbet, sıdk ve hulûs.

Cordier [imz.] İpçi, halatçı, urgancı.

Cordiforme [s.] (nb.) Yürek şeklinde olan, kalbiyü'ş-şekl.

Cordite [ims.] (as.) İp barutu. (Bir nevi dumansız baruttur.)

Cordon [imz.] İnce ip, sicim. ◆ Kaytan, kordon. ◆ Bağ, kundura ve kese vesâire bağı. ◆ Bir kordonu hâmil olan adam. ◆ Şerit şeklinde çimen. ◆ Bir sıra üzere dizilmiş ağaçlar. ◆ Sikke kenarı. ◆ Kapı ipi. || (m.) Çıkıntılı taş oyması, şişe. || (tşr.) Habl; – **ombilical** Habl-i sürrevî. || – **sanitaire** Sıhhiye kordonu, kordon. || **Grand** – Bir nişanın birinci rütbesi. || **Tenir les** – **s de la bourse** Para elinde olmak, idare etmek. || **Délier, desserrer, dénouer les** – **s de la bourse** Harc etmek, masraf etmek. || – **bleu** Bir meslekte temeyyüz etmiş zât. ◆ Mahir aşçı. || (as.) Kordon, hat. ◆ Şerit, kaytan, kurdele; – **de coiffure** Baş libası şeridi, kaytanı; – **d'attache** Rapt kaytanı, kurdelesi; – **de clairon** Boru kaytanı; – **de drapeau** Sancak kordonu, şeridi; – **de sabre** Kılıç kaytanı, kordonu (kılıcı boyna asmaya mahsustur); – **de trompette** Boru kaytanı; – **d'avant-poste** İleri karakol kordonu; – **de postes** Karakol (karakollar) hattı, kordonu; – **de fortification** İstihkâm kordonu; – **des sentinelles** Nöbetçi kordonu, hattı.

Cordonné,e [s.] Kaytan gibi bükülmüş.

Cordonner [ft.] Örmek, bükmek. ◆ Kaytanla bağlamak.

Cordonnerie [ims.] Kunduracılık. ◆ Kunduracı dükkânı. ◆ (Mektep, kışla ve emsali mahallerde) Ayakkaplarının hıfz olunduğu mahal, pabuçluk.

Cordonnet [imz.] İnce kaytan, şerit. ◆ Kılaptan. ◆ Sikke kenarı ve oradaki tırtıl veya çiçek. || (as.) Ufak kordon, şerit (bazı elbisenin dikiş yerlerini örtmekte müsta'mel şerittir); – **de colback** Kalpak kordonu, şeridi; – **de pompon** Püskül, sorguç şeridi.

Cordonnier [i.] Kunduracı, pabuççu, haffaf.

Cordonnière [ims.] Kunduracı karısı.

Cordouan [i. – s.] Kurtubalı. = [imz.] Vaktiyle Kurtuba sahtiyanı. ◆ El-yevm, Kurtuba'da sahtiyan gibi imal edilen kösele.

Corectasie [ims.] (t.) Tevessü'-i hadeka.

Corée [ims.] (mr. Chorée)

Coreligionnaire [i.] Dindaş, hem-mezhep. ◆ Hem-meslek.

Corette [ims.] (nb.) Mulûhiye.

Coriace [s.] Sahtiyan gibi sert, katı. || (mec.) Hasis. ◆ Muannid.

Coriacé,e [s.] Meşin gibi sertleşmiş, köseleye dönmüş.

Coriacité [ims.] Meşin gibi katılık, sertlik.

Coriambe [ims.] (mr. Choriambe)

Coriandre [ims.] Kişniş fidanı. ◆ Kişniş tohumu.

Coriariées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i semûkıye.

Corindon [imz.] Zümrüt ve yakut ve emsali zî-kıymet taşlara ıtlak olunur.

Corinthe [imz.] Zante'de çıkan malum kuşüzümü. || **Raisin de** – Kezâ.

Corinthien,ne [i. – s.] Mora ile nefs-i Yunan arasındaki berzaha muttasıl Korinte eyaletinden olan. ◆ Eski Korinte binalarının taklidi esası üzerine mebnî usul-i mimariye.

Coris (mr. Cauris)

Corise [ims.] Su tahtakurusu.

Corme yahut **Sorbe** [ims.] Üvez, gubeyrâ.

Cormier yahut **Sorbier** [imz.] Üvez ağacı, şecer-i gubeyrâ.

Cormoran [imz.] Karabatak. ◆ Daimi surette denizde yaşadıklarından dolayı gemicilere, balıkçılara dahi bu isim verilir.

Cornac [imz.] Filci, pil-bân. || (mec.) Rehberlik eden adam.

Cornage [imz.] (byt.) Beygirin soluması. ◆ Beygirin soluğan hastalığı.

Cornaline [ims.] Kırmızı veya süleymânî akik.

Cornard,e [s.] Soluğan (beygir). ◆ Boynuzlu. ◆ Zevcesi hıyanet eden erkek.

Corne [ims.] Boynuz, karn. ◆ Beygir vesâir bazı hayvanların tırnağı. ◆ (Ayakkabı giymek için) Çekecek. ◆ Boru, nefir. ◆ Bir sahifenin kıvrılarak bükülmüş köşesi. ◆ Boynuzdan mamul veya boynuz şeklinde envâ-ı âlât. ◆ Sivri uç, köşe. ◆ Ay şeklinde tereyağlı francala. || – **d'Ammon** Boynuz şeklinde bir nevi sedef müstehâsesi. || – **d'abondance** Bolluk. || (as.) Tabya boynuzu. ◆ Yan, cenah. ◆ Köşe. || **Ouvrage à – s** Boynuz tabya. || – **à double flancs** İki yanlı köşe. (Bir nevi istihkâm köşesidir.) || – **d'amorce** Ağızotu barutu boynuzu. || – **d'arc** Yay boynuzu. || – **d'armée** Ordu cenahı. || – **de casque** Miğfer köşesi. || – **de chapeau** Şapka köşesi. || – **de fortification** İstihkâm köşesi. || – **latérale** Yan köşe, cânibî köşe. || – **tactique** Ta'biye köşesi. || – **à poudre** Barut boynuzu, boynuz barutluk. || – **de croissant** Hilal ucu. || **Montrer les – s** Mukavemet etmek. || **Montrer, faire les – s à** Boynuz işareti ederek biriyle eğlenmek. || **Chapeau à trois – s** Üç köşeli şapka. || – **d'or** Haliç-i Kostantiniye, Kâğıthane köyü. || **Diable et ses – s** Müşkil ve çok iş. || **Les – s lui en sont venues à la tête** Bir kimsenin pek büyük bir hayrete duçar olduğunu göstermek için söylenir.

Corné,e [s.] Boynuz şekil ve hâlinde, karnî. || **Pierre – e** Yeşim nevinden taş.

Cornée [ims.] (tşr.) Gözün haricî tabakası, karniye, karniye-i lâmia.

Corneille [ims.] Küçük bir nevi karga, kuzgun. ‖ (nb.) Su nergisi. ‖ **Bayer aux – s** Ağız açık bir hâlde alık alık öteye beriye bakınarak vakit geçirmek.

Cornelien,ne [s.] Fransa meşâhir-i muharrirîninden Korney'e[154] ait, bu şairin üslubuna müşâbih. ◆ Korney'in eserlerindeki eşhas-ı vekayi gibi hareket eden.

Cornement [imz.] Kulak uğultusu, çınlaması, tanin.

Cornemusage [imz.] Gayda çalma.

Cornemuse [ims.] Tulumlu flavta, iki veya üç flavtadan mürekkep bir nevi gayda. (Âdi gaydaya *Musette* tesmiye olunur.) ◆ Mide.

Corner [fl.] Boru, nefir çalmak. ◆ Bir sağıra veya uzakta bulunan bir adama işittirmek için boru ile söylemek. ◆ (Kulak hakkında) Uğuldamak, çınlamak. ◆ Fena kokmak. = [ft.] Neşr ve işâa etmek. ◆ Bir şeyi lâ-yenkatı' ve mükerreren söylemek, baş ağrısı vermek. ◆ Bir sahifenin kenarını kırmak, bükmek. ◆ Boynuzla vurmak, tos vurmak. ‖ – **les chiens** Avda boru çalarak köpekleri çağırmak. ‖ – **requête** Avda köpekleri tahrik ve teşvik için boru çalmak. ‖ **Se** – Boynuzla vuruşmak. ◆ Boynuz gibi sertleşmek, katılaşmak.

Cornet [imz.] Köylülerin çaldıkları bir nevi küçük boru. ◆ Şeker vesâire için mahrut şeklinde bükülmüş kâğıt, külah. ◆ Tûlânî cep hokkası. ◆ Kâğıt boru. ◆ Zarları çalkalayarak atmaya mahsus boynuz veya boynuz şeklinde meşinden zarf. ◆ Mide. ◆ Çiçeklik. ‖ (tşr.) Karın. ‖ (bhr.) Iskaça. ‖ – **acoustique** İstimâ' borusu, sağır borusu, sûr-ı sem'î. ‖ – **à tabac** Sigara zıvanası. ‖ (as.) Korne borusu. ◆ Korne-zen. ◆ Kura kutusu. ‖ – **à bouquin** Boynuz boru. ‖ – **d'amorce** Ağızotu barutu mahfazası, yemleme kutusu. ‖ – **de voltigeurs** Voltijci[155] asâkir borusu. ‖ – **à pistons** Pistonlu boru, pistonlu korne.

Cornette [ims.] Bir nevi kadın serpuşu. ◆ Kadın. ◆ Zevci kendisine hıyanet eden kadın. ‖ **Laver la – à une femme** Bir kadını tekdir ve tevbih etmek. ‖ (bhr.) Çifte flama bayrak. ‖ (as.) – **agrégative** Kornet alayı, bölüğü. ‖ – **blanche** Beyaz kornet. (Beyaz kornet Fransa'da ya bir câbitin başına yani miğferine taktığı bir beyaz kumaş parçası veya böyle kumaştan mamul bayrak veya süvari asâkiri heyeti demektir.) ‖ – **de France** Fransa beyaz korneti. ‖ – **de casque** Miğfer korneti. (Miğfer üzerine takılan kumaş veya örtü ki bazen işlemeler ile tezyin edilir idi.) ‖ – **de cavalerie** Süvari korneti. (Bayrak veya süvari bölüğü veyahut süvari mülâzım-ı sânisi demektir.) ‖ – **de colonel-général** Kolonel-ceneral korneti (beyaz bir nevi süvari bayrağı). ‖ – **de dragon** Dragon korneti (bir nevi dragon süvarisi bayrağı). ‖ – **d'infanterie** Piyade mülâzım-ı sânisi. ‖ – **idioplique** Süvari mülâzım-ı sânisi. ◆ Süvari bayraktar mülâzımı. = [ims.] Bayraktarlık.

Corneur [imz.] Boru çalan, boru-zen. ‖ (mec.) Çok ağlayan, ağlamış. ◆ Muacciz, tasdi' eden adam.

Corneur,se [s.] Soluğan (beygir vesâire).

Corniche [ims.] Korniş, saçak, pervaz. ◆ Bir dağın sath-ı mâilinden geçen yol.

Cornichon [imz.] Küçük boynuz. ◆ Turşuluk küçük hıyar. ◆ Kadın tarafından iğfal edilen erkek. ◆ Ahmak, ebleh adam. ◆ Dana.

Corniculaire [imz.] (as.) Roma milis askeri. ◆ Kadîmen Roma'da askerî mahkemesi müddeî-i umumi muavini. ◆ Tuğlu asker.

Cornicule [ims.] (as.) Tuğlu miğfer. ◆ Romalıların bir nevi tuğu.

Cornier,ère [s.] Bir şeyin ucunda veya başının köşesinde bulunan. = [ims.] Çatının mâil ki-

154 *Corneille*.

155 fr.: *voltige*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

remitleri sırası. ◆ Sandık vesâire köşelerine mıhlanan demir köşe. ◆ Ahır.

Cornigère [s.] (t.) Boynuzlu, zü'l-karn. || (nb.) Boynuza müşâbih çıkıntıları olan.

Cornillas [imz.] Karga yavrusu.

Cornique [imz.] Eski Kelt lisanından kalma olarak vaktiyle İngiltere'nin Cornouailles eyaletinde söylenilen bir lisan.

Corniste [imz.] Boru çalan, boru-zen.

Cornistite [ims.] (as.) Cenah. ◆ Cenah muhafızı. ◆ Cenah muhâcimi.

Corn-laws [imz. – cm.] (*corn-lôss*) Hububat ticareti hakkında İngiliz kavânîni.

Cornouille [ims.] Kızılcık.

Cornouiller [imz.] Kızılcık ağacı.

Cornu [imz.] Sağrısı düşük beygir. || (as.) Miğferin ziynetli kısmı.

Cornu,e [s.] Boynuzlu. ◆ Köşe ve uçları yahut kemikleri pek çıkıntılı ve sivri olan. || (mec.) Pek garip, nâ-makul. || **Vision** – **e** Fikr-i bâtıl. || **Blé** – Karamuklu buğday.

Cornue [ims.] (t.) Boynuzlu imbik, muavvece, karnî. (Taktir hususunda müsta'mel kimyager aleti.)

Corollaire [imz.] (mn.) İspat olunmuş veyahut zaten bedihiyattan olan bir kaziyenin teyidi için ilave olunan delil. ◆ Kaziye-i bedihiyenin neticesi. ◆ Netice-i zaruriye ve tabiiye.

Corollaire [s.] (nb.) Tüveyc kabîlinden veya buna mensup olan, tüveycî.

Corolle [ims.] (nb.) Çiçeğin ikinci sıra yaprakları, tüveyc.

Corollifère [s.] (nb.) Hâmil-i tüveyc.

Corollique [s.] (nb.) Tüveyce ait.

Coronaire [s.] (tşr.) Kanı yüreğe götüren iki büyük şiryana ıtlak olunur, iklilî. || **Or** – Eski Romalıların galip serdarlara verdikleri iklil-i iftihar.

Coronal,e [s.] (tşr.) Alına müteallik, cebhî: **Os** – Azm-ı cebhî.

Coroner [imz.] (*ko-rô-neur*) (İngilizceden me'huz) İngiltere'de cinayet vukuatının tahkikine memur adliye zâbiti.

Coronille [ims.] Senâ-yi kâzib. ◆ Yirmi, yirmi beş kuruş kıymetinde İspanya'nın bir gümüş sikkesi.

Coronoïde [s.] (tşr.) Gaga şeklinde olan, minkarî.

Corporal [imz.] Papazların kilisede mukaddes addettikleri bazı mevaddın vaz'ına mahsus bezden örtü. (cm. *corporaux*)

Corporalité [ims.] Cismaniyet.

Corporatif,ve [s.] Esnafa veya bir cemaate müteallik.

Corporation [ims.] Sınıf, esnaf. ◆ Eskiden esnaf heyetleri. ◆ Cemaat.

Corporiété [ims.] Cismaniyet.

Corporel,le [s.] Cismanî, maddi. ◆ Bedene ait, bedenî; **Peines** – **les** Mücâzat-ı bedeniye, cismaniye.

Corporellement [h.] Cismaniyetle, cismanî ve maddi olarak. ◆ Bedene ait olarak, bedenen: **Punir** – Bedenen mücâzat vermek.

Corporification [ims.] Kimya-yı kadime göre bir mâyinin sulb hâline getirilmesi.

Corporifié,e [s.] Tasallub etmek.

Corporifier [ft.] Kimya-yı kadime göre tasallub ettirmek. ◆ Cisim, beden isnat etmek.

Corps [imz.] (*kor*) Cisim, madde, şey. ◆ Beden, gövde, ten, ceset, cüsse. ◆ Şahıs, zât. ◆ Sıhhat, hayat. ◆ Semizlik, mülahhamlık. ◆ Bedenin ve esvabın belden yukarı ve kollardan maada kısmı. ◆ Korse. ◆ Araba ve gemi vesâire teknesi. ◆ Mecmua. ◆ Kalınlık, sihan. ◆ Metanet, kesafet. ◆ Cemaat, heyet. ◆ Esnaf. ◆ Güruh, takım. || – **diplomatique** Heyet-i süferâ. || – **mort** yahut sadece – Meyyit, cenaze. ◆ Şamandıra. || – **sans âme** Mebhut. || **Pauvre** – Âciz. || – **saint** Bir azizin cesedi. || **Enlever quelqu'un comme un** – **saint** Müdafaaya vakit bırakmaksızın birini kaldırıp götürmek, dağa götürmek, kaldırmak. || **Tomber sur le** – **à**

quelqu'un Birisinin aleyhinde bulunmak, birisine pek fena muamele etmek. || Faire – Muttasıl veya yek-vücut olmak. || (hk.) – de délit Cürmün vukuunu ispat eden delil-i maddi, zât-ı cürm. || – de preuves Delâil-i müctemia. || – d'harmonie Mızıka takımı. || – de logis Binanın heyet-i mecmuası veya başlıca kısmı. || (bhr.) – de voile Geminin en büyük yelkeni. || – de voilure Yelkenlerin heyet-i mecmuası. || – morts de la rade Morina balığı avlayan sefinelerden alınan resm. || (k.) – s simples Ecsam-ı basîte. || – s composés Ecsam-ı mürekkebe. || (t.) – étranger Cism-i ecnebi. || – s célestes Ecram-ı semâviye. || En – Heyetiyle, takımıyla, birlikte, hep beraber. || à bras le – Kollarını geçirerek, kucaklayarak, belinden sararak. ◆ Şiddetli bir surette. || Haut-le – Sıçrama. || à mi – Belinden. || à – perdu Kendini gözetmeksizin. || à son – défendant Mukavemet ve mümânaat ederek, istemeyerek. || – et âme yahut De – d'âme et Tamamıyla, büsbütün. || Périr – et biens Gemi hamûlesiyle beraber batmak. || Esprit de – İtilâf, hem-fikir olma. || (as.) Sınıf-ı asâkir, asâkir, kıta, kıta-i askeriye, kol, takım; – à cheval Atlı sınıfı, atlı askeri; – à – Göğüs göğse: Combattre à – Göğüs göğüse muharebe etmek; – à pied Yaya sınıfı, yaya askeri. (Yaya asâkir tabiri atlı asâkir tabirinin zıddıdır. Piyade asâkiri tabiri ise başka bir ıstılahtır. Bunların birbirinden tefriki lâzım gelir. Çünkü piyade asâkiri yalnız piyade sınıfına alem olmuş ve yaya asâkiri tabiri ise umum piyadeler ile piyade topçularına ve zaptiyeler ile (piyade jandarması) idare heyetine alem-i mahsus olmuştur. Yani bunların biri – à pied diğeri – d'infanterie demektir); – administratif İdare heyeti; – à priviolèges Asâkir-i mümtâze, kıtaat-ı mümtâze; – armé Kıta-i müsellaha; – campé Ordugâha (çadırlı ordugâha) yerleşmiş kıta-i askeriye, mukim kıta-i askeriye; – colonial Müstemleke, müsta'mere kıta-i askeriyesi; – d'archers Okçu askeri kıtası; – d'armée Kolordu; – d'armée en marche Hareket kolordusu; – d'artillerie Topçu heyeti, topçu sınıfı; – de baguette de fusil Tüfek harbisi gövdesi; – de baguette de tambour Trampet değneği gövdesi; – de bataille Muharebe kıtası, kıta-i muharebe; – de boîte de giberne Fişek kutusu gövdesi; – de cadets Avrupa'da mukaddemâ zâdegân gönüllü asâkiri, kade[156] heyeti; – de capote Kaput bedeni, gövdesi; – de cavalerie Süvari heyeti, sınıfı, kıtası: – de centre Merkez kıtası; – de chasseurs Avcı asâkiri; – de chasseurs à pied Talîa, nişancı asâkiri; – de chien de fusil Tüfek horozu gövdesi; – de détente Tetik gövdesi; – de discipline Terbiye-i askeriye heyeti; – de fourreau de sabre ve de baïonnette Kılıç ve süngü kını gövdesi; – de garde Karakolhâne, karakol; – de génie İstihkâm sınıfı, asâkiri; – de grenadiers Humbaracı sınıfı, asâkiri; – de lanciers Mızraklı asâkiri; – de ligne Saff-ı asâkirî. (Ekseriya mümtaz askerleri tabirinin zıddı olarak kullanılır); – de mécanisme Mekanizma gövdesi; – de place Kale bedeni; – de platine Çakmaklı takımı gövdesi; – de pompiers İtfaiye asâkiri; – de pontonniers Köprücü asâkiri; – de remontes Römont heyeti (beygirlerin terbiyesiyle mükellef); – de sapeurs Baltacı asâkiri; – de support Ecsam-ı istinadiye, ayak (askerî köprülerinde); – de support fixe Sabit ayak; – d'effets d'armement Esliha takımları gövdeleri; – d'effets de coiffure Baş libasları gövdeleri; – d'effets de distinction Alâmat-ı fârika gövdeleri (apolet, tuğ gövdeleri gibi); – d'effets d'équipement Echize takımları gövdeleri (çanta, fişeklik gövdeleri); – de non-combattants Asâkir-i gayr-ı muhâribe (doktorlar, cerrahlar, baytarlar ve emsali); – détaché Kıta-i müfreze; – d'état-major Erkân-ı harbiye heyeti; – d'intendance Levâzım heyeti, levâzım dairesi memurîni; – francs Kıtaat-ı mümtaze (kadîmen Fransa'da müstahdem idi); – hors ligne Saftan hariç asâkir (sunuf-ı erbaa-yı asliyeden hariç asâkir:

156 fr.: *cadet*.

erkân-ı harpler, etibbâ ve emsali); – mort Kıta-i meyyite (bir mâ-i cârînin azîmet-i sahili üzerine köprü kurulması matlub olan noktaya vaz' edilen bir kirişten ibarettir); – par excellence Fevkalâde asâkir (piyade); – projectiles Remy ecsamı; – sans troupes Efradsız kıta (efradı henüz cem' ve tahrir edilmemiş ve fakat heyet-i zâbitanı hazır ve mevcut olan kıta-i askeriye); – strateumatique Kıta-i cesîme-i harbiye.

Corpulence [ims.] Bedenin cesâmeti, cüsse.

Corpulent,e [s.] Cüsseli, şişman, vücutlu, mülahham.

Corpusculaire [s.] Zerrata müteallik, cüseymî. || Philosophie – Hâdisatı zerratın hareket ve sükûnu, keyfiyet-i tertip ve tanzimiyle izah eden meslek-i felsefi.

Corpuscule [imz.] Zerre, cüz-i ferd, cüseym; – s aériens Havada uçan zerrat.

Correct,e [s.] (*kor-rèktt*) Sahih, doğru, sehivsiz. ◆ Lüzum ve kaidesine muvâfık. ◆ Sehivsiz ve doğru yazan. ◆ Etvarı müstakim, ahlakı düzgün. ◆ Muvâfik-ı usul ve adap.

Correctement [h.] Sahih olarak, sehivsiz, kaideye muvâfik surette. ◆ Usul ve adaba muvâfık bir surette.

Correcteur [imz.] Terbiyeci. || (tba.) Tertip sehivleri tashih eden, musahhih. || – des classes Mektep kalfası.

Correctif [imz.] Tashih ve tadil eden şey. ◆ İfadedeki şiddeti tadil eden tabir. ◆ İlacın acılığını tadil eden madde, muslih.

Correctif,ve [s.] Terbiyeye müteallik.

Correction [ims.] Tashih. ◆ Islah, tadil. ◆ Terbiye. ◆ Kaide ve şiveye muvâfakat. || (tba.) Tertip sehivlerinin tashihi. || (hk.) Te'dib, mücâzat. || (hy.) Tashih-i zaman. || (syd.) Islah, tadil. || (ed.) Sanat-ı rücû. || Maison de – Mektep hapishanesi. ◆ Islahhâne. || Recevoir une pièce à – (Tiyatro ıstılahında) Muharririn bazı tadilat icra etmesi şartıyla bir oyunu kabul etmek. || (as.) – de l'angle de site Türab zaviyesinin tashihi. || – de l'inclinaison des tourillons Muylu mihveri meylinin tashihi. || – des écarts en direction İstikameten inhirafatın tashihi. || – du vent Rüzgârın tashihi. || – du tir Tashih-i endaht. || – en direction İstikameten tashih. || – en hauteur İrtifaan tashih. || – s du pointage Nişan tashihatı.

Correctionnalité [ims.] (hk.) Cünhadan ma'dûdiyet.

Correctionnel,le [s.] (hk.) Cünhaya müteallik. || Peines – les Mücâzat-ı te'dibiye. || Tribunal – Mahkeme-i ceza.

Correctionnellement [h.] Mücâzat-ı te'dibiye ile, te'diben.

Corrégidor [imz.] İspanya'da bir memleket zabıtasının en büyük âmiri.

Corrélatif,ve [s.] Mütenâsip, mütekabil. ◆ Müteallik, merbut, mütevakkıf. || (nh.) Proposition – ve Cümle-i cevabiye. || (hk.) Obligation – ve Diğer bir taahhütle meşrut taahhüt, taahhüd-i meşrut, taahhüd-i mütekabil. = [ims.] Cümle-i cevabiye. ◆ Şart ve cevap edatı.

Corrélation [ims.] İki şey arasındaki münasebet, tenâsüp, tekabül. ◆ Taalluk, tevakkuf, merbûtiyet. || (nh.) Kelâmın şart ve cevap suretiyle raptı.

Corrélativement [h.] Mütenâsiben, mütekabilen. || (nh.) Şart ve cevap tarikiyle.

Correspondance [ims.] Muhabere, mürâsele, mektuplaşma. ◆ İki kişi arasında teati olunan mekâtip, resâil, muhaberat. ◆ Gazetelere uzak bir memleketten muhabirleri tarafından verilen havâdis ve malumat, mektup. ◆ Ayrı ayrı mahallerde bulunan tüccar beynindeki münasebat-ı ticariye. ◆ Turuk ve vesâit-i muhabere, muvâredat ve mürâselat, turuk-ı muvârede ve mürâsele. ◆ Münasebet, tevâfuk. ◆ Tenâsüp. ◆ Muvâfakat-ı efkâr. || Voiture de – Demiryolla gelen yolcuları mevkıftan nakleden kira arabası. || Bureau de la – Mektûbî kalemi, tahrirat kalemi. || Chef du bureau de la – Mektûbî kalemi müdürü, tahrirat müdürü.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Correspondant [imz.] Kendisiyle muhabere olunan adam, muhabir. ◆ Gazete muhabiri. ◆ Kendisiyle uzaktan muamelat-ı ticariye icra olunan adam, vekil, ortak. ◆ Ecnebi bir memlekette tahsilde bulunan bir şâkirt veya diğer bir delikanlıya nezâret etmekle mükellef adam. ◆ Diğer bir mahalde bulunduğu hâlde bir cemiyet-i ilmiye ve fenniye âzâsından olan adam, âzâ-yı muhabere(den). ◆ Doğrudan doğruya muhabere edilen telgraf merkezi. ◆ Bu merkezde memur.

Correspondant,e [s.] Mütenâsip. ◆ Mütekabil, mütenâzır. ‖ **Angles – s** Zevâyâ-yı mütenâzıra.

Correspondre [fl.] Muhabere etmek, mektuplaşmak. ◆ Muadil olmak. ◆ Tekabül etmek. ◆ Tevâfuk etmek, uymak. ◆ Mukabele bi'l-misl etmek. ◆ İhtilât ve irtibatta bulunmak. ‖ (mec.) Mukabele göstermek, tatbik-i hareket etmek. ‖ **Se** – Beynlerinde ihtilât ve muvâredat bulunmak.

Corridor [imz.] Odaların arasında ve ortası açık bir dairenin etrafındaki dar ve uzun sofa, divanhâne, koridor. ‖ (as.) Rah-ı mestur. ◆ Kışla vesâir ebniye-i askeriye koğuş ve odaları pişgâhında bulunan dar ve uzun yol, divanhâne, koridor; – **de caserne** Kışla koridoru; – **de forteresse** Kale rah-ı mesturu.

Corrigé,e [s.] Tashih olunmuş, musahhah. ◆ Tadil edilmiş. ◆ Tekdir olunmuş, dövülmüş. ◆ Zemm ve takbih edilmiş. = [imz.] Nüsha-i musahhaha.

Corrigeant,e [s.] Tashih eden, etmeyi seven, tashihçi.

Corriger [ft.] Islah etmek, iyileştirmek, düzeltmek. ◆ İzâle etmek. ◆ Te'dib ve terbiye etmek. ◆ Mücâzat-ı te'dibiye vermek. ◆ Dövmek. ◆ Tashih etmek. ◆ Tadil etmek. ◆ Telafi-i mâfât etmek. ‖ (tba.) Tertip sehivlerini tashih etmek. ‖ – **la fortune** Kaybettiği paraları çıkarmak için hile eden bir kumarbaz hakkında söylenir. ‖ **Se** – Uslanmak, ıslah-ı hâl etmek. ◆ Birbirini düzeltmek, ıslah etmek.

Corrigible [s.] Kabil-i ıslah. ◆ Kabil-i terbiye. ◆ Kabil-i tashih.

Corripiant,e [s.] (t.) Birdenbire tutan, yakalayan.

Corroborant,e [s.] Takviye ve te'kid eden. = [imz. – s.] (t.) Mukavvî-i müstemir.

Corroboratif,ve [s.] Takviye ve te'kide yarayan. ‖ (t.) Mukavvî-i müstemir. ‖ (nh.) Te'kid beyan eden, müekkid; **Adjectifs – s** Sıfat-ı müekkide. = [imz.] (t.) Mukavvî-i müstemir.

Corroboration [ims.] Takviye, te'kid, tasdik. ‖ (t.) Mukavviyet-i müstemirre.

Corroboré,e [s.] Takviye ve te'kid olunmuş, müekked.

Corroborer [ft.] Takviye ve te'kid etmek. ‖ (t.) Azar azar ve müstemiren kuvvet vermek.

Corrodant,e [i. – s.] Aşındırıcı.

Corrodé,e [s.] Aşınmış. ‖ (mec.) Tahrip edilmiş, tabiatı tağyir olunmuş şey.

Corroder [ft.] Aşındırmak. ‖ (mec.) Harâp ve berbat etmek. ‖ **Se** – Aşınmak.

Corroi [imz.] Sepileme, dibâgat. ◆ Harç ile sıvama.

Corroirie [ims.] Dibâgat, debbağlık. ◆ Debbağhâne.

Corrompre [ft.] (*rompre* gibi tasrif olunur) Bozmak. ◆ Ahlakını bozmak. ◆ İmha ve ifnâ etmek. ◆ Çürütmek. ◆ Baştan çıkarmak. ‖ **Se** – Çürümek. ◆ Ahlakı bozulmak. ◆ İrtikâba alışmak.

Corrompu,e [s.] Çürük, müteaffin. ◆ Bozulmuş, bozuk. ◆ Mesâvî-i ahlak sahibi. ◆ Mürtekip, mürteşî.

Corrosif,ve [s.] Aşındıran, aşındırıcı, ekkâl. ‖ (mec.) Pek dokunaklı ve muzır. ◆ Berbat ve harap edici şey.

Corrosion [ims.] Aşındırma, aşınma.

Corroyage [imz.] (*ro-ia* yahut *roi-ia*) Dibâgat, sepileme. ◆ Debbağlık. ◆ Demiri teshin ile dövme.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Corroyé,e [s.] (*ro-ié* yahut *roi-ié*) Sepilenmiş, dibâgat olmuş. ◆ Teshin edilerek dövülmüş demir.

Corroyer [ft.] (*ro-ié* yahut *roi-ié*) (*ployer* gibi tasrif olunur) Dibâgat etmek, sepilemek. ◆ (Demiri) Kızdırıp dövmek. ◆ (Ağacı) Yontmak, temizlemek. ◆ Harç yapmak, (harcı) karıştırmak. ◆ Harç veya çamur sürmek, sıvamak. ◆ Maâdini mezcetmek, karıştırmak.

Corroyeur [imz.] (*ro-ieur* yahut *roi-ieur*) Debbağ, sepici.

Corrude [ims.] Yabani kuşkonmaz.

Corrugateur [imz.] (tşr.) Buruşturan adale, mukattıb. = [s.] **Muscle** – Adale-i mukattıbe.

Corrupteur,trice [i. – s.] Bozan. ◆ Mesâvî-i ahlakı mûcip. ◆ Râşî.

Corruptibilité [ims.] Mesâvî-i ahlak istidadı. ◆ Çürüme istidadı. ◆ İrtikâba meyil ve istidat.

Corrubtible [s.] Bozulabilen. ◆ Çürüyebilen. ◆ İrtikâba veya baştan çıkarılmaya mâil veya müstaid.

Corruptif,ve [s.] Mesâvî-i ahlaka duçar edebilen, baştan çıkarmak hassasını hâiz. ◆ Çürüten.

Corruption [ims.] Bozulma. ◆ Tagayyür. ◆ Bozulmuş, taaffün etmiş, çürümüş şey. ◆ Mesâvî-i ahlak. ◆ Galat; **Par** – Galat olarak. ◆ Tahrif. ◆ Çürüme, taaffün. ◆ İrtişâ, irtikâb. ◆ Baştan çıkma.

Cors [imz. – cm.] Geyik boynuzunun budakları. (*andouillers* dahi denilir.)

Corsage [imz.] Beden-i insanın kısm-ı ulyâsı, gövde. (Bu mânâ eskidir.) ◆ Libasın bedenin kısm-ı mezkûrunu örten ciheti, elbise bedeni.

Corsaire [imz.] Korsan. ◆ Korsan gemisi. ◆ Korsan gemisi reisi. ◆ Deniz haydudu. ◆ Haydut gemisi. ‖ (mec.) Gaddar ve merhametsiz adam. = [s.] **Capitaine** – Korsan gemisi reisi.

Corsé,e [s.] Kalın, kaba. ◆ Kuvvetli, dayanıklı. ◆ Koyu, kesif. ◆ Tamam, noksansız.

Corsecque [ims.] Lâle çiçeği şeklinde üç dişli bir nevi harbi. (Mukaddemâ Korsika ve İtalya milis askerleri tarafından isti'mal olunur idi.)

Corselet [imz.] (as.) Göğüs zırhı. ◆ Kargılı, harbili asker. ◆ Küçük kadın ceketi. ‖ (tt.) Böcek göğsü.

Corser (**se**) [tt.] Kalınlaşmak. ◆ Koyulanmak. ◆ Koyulaşmak. ◆ Korse giymek. (Az kullanılır.)

Corses [imz.] Papa askeri. (El-yevm bu nevi asker mülgadır.)

Corset [imz.] Korse, sadriye. ‖ (mec.) Sıkıntı veren bir sebep.

Corseter [ft.] Korse giydirmek.

Corsetier,ère [imz.] Korseci. = [s.] **Apprenti** – Korseci çırağı.

Corso [imz.] Tenezzüh; birlikte, alayla dolaşma.

Cort [imz.] (as.) Perde hattı.

Cortége [imz.] Alay, mevkib. ‖ (mec.) Güruh, cemaat. ◆ Tevâbi', maiyet. ◆ Netâyic-i tabiiye.

Cortès [imz.] (s okunur) İspanya ve Portekiz'de meclis-i mebusan ve âyan.

Cortical,e [s.] (nb.) Kabuğa müteallik, kışrî; **Couches – les** Tabakat-ı kışriye. ‖ (tşr.) **Substance – e du cerveau** Beyni ihâta eden mâimsi tabaka, tabaka-i kışriye-i dimağ. (cmz. *corticaux*).

Corticicole [s.] (tt.) Kabuklar üzerinde yaşayan yahut yetişen.

Corticifère [s.] (tt.) Kabuklu, yahut kabuğa müşâbih bir zarfı hâvi.

Cortiqueux,se [s.] (nb.) Mukaşşer, kabuklu; **Fruits – s** Esmar-ı mukaşşere.

Cortuse [ims.] (nb.) Ayıkulağı denilen nebat ki fasîle-i bahâriyedendir.

Coruscation [ims.] Şule, lem'a, parlama.

Corvéable [i. – s.] Angarya çeken, angaryada çalıştırılan adam. ◆ Angarya ile mükellef adam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Corvée [ims.] Angarya. ◆ Amele-i mükellefenin çalıştırılması. ◆ Bir işçinin tam bir gündelik doldurmayan işi. || (as.) Angarya. ◆ Angarya neferi, angaryacı. || – **active** yahut – **idioptique** Angarya neferi (şahsî angarya). || – **armée** Müsellah angarya. (Vakt-i seferde ordugâh haricinde görülecek angarya hizmetlerine tayin olunan efrad-ı askeriye müsellah olarak sevk edilir.) || – **céleustique** Angarya borusu. || (mec.) Zahmetli ve temettüsüz iş, angarya.

Corvéteur [imz.] Angaryacı.

Corvette [ims.] (bhr.) Korvet.

Corvin,e [s.] Kargaya benzeyen.

Corybante [imz.] Esâtir-i Yunanî'de arz ilâhesi zu'm olunan Kübele âyin-i rûhânîsi rahibi.

Corymbe [imz.] (*rain*) (nb.) Ağacın muhtelif mahallerinden çıktıkları hâlde uçları müsâvi gelen dallardan ibaret ve şemsiye şeklinde ağaç yahut çiçek, huzme.

Corymbé,e [s.] (*rain*) ve:

Corymbeux,se [s.] (*rain*) (nb.) Huzme şekil ve suretinde olan, huzemî.

Corymbifère [s.] (*rain*) (nb.) Huzmeleri hâvi, hâmil-i huzme. = [ims. – cm.] Fasîle-i huzmiye.

Corymbiforme [s.] (*rain*) (nb.) Huzmiyü'ş-şekl.

Coryphée [imz.] Tiyatrolarda raks heyetinin reisi, rakkasbaşı. || (mec.) Bir fen ve sanatta akranına fâik ve mümtaz adam, kıdve.

Coryza [imz.] (t., byt.) Nezle, zükâm.

Cosaque [imz.] Kazak. || (mec.) Vahşi ve merhametsiz adam. = [cm.] Kazak süvari alayı. = [ims.] Kazak raksı.

Cosécante [ims.] (he.) Tamam-ı katı'.

Coseigneur [imz.] Bir tımara, zeâmete müştereken sahip olan sipahi.

Cosignataire [imz.] Beraberce vaz'-ı imza eden.

Cosinus [imz.] (s okunur) (he.) Tamam-ı ceyb.

Cosmète [imz.] Yunan-ı kadimde gençlerin ahlakına nezârete memur olan hâkim. ◆ Kadim Roma'da efendisinin veya hanımının elbiselerini muhafazaya memur hizmetkâr.

Cosmétique [s.] İnsan cildinin yumuşaklığını ve tarâvetini muhafazaya yarayan bazı tertiplere ıtlak olunur, mülattıf-ı beşere, mücelliyat, kozmetik. = [ims.] Fenn-i sıhhatin bundan bahseden kısmı, mebhas-i mülattıfat-ı beşere. = [imz.] Cilt ve bıyık ve diş için kullanılan ıtriyat, kozmetik.

Cosmétologie [ims.] Hıfzı's-sıhhanın mülattıfat-ı beşereden bâhis kısmı, mebhas-i mülattıfat-ı beşere.

Cosmique [s.] Kâinata müteallik, âlemî. || (hy.) Güneşin tulû ve gurûbuyla müterâdif olan, beraber vuku bulan.

Cosmogénie [ims.] Teşekkül-i kâinat, tekevvün-i âlem.

Cosmogonie [ims.] Kâinatın ve ecram-ı semâviyenin suret-i hilkat ve teşekkülü hakkındaki faraziyat, usul-i tekvin-i âlem.

Cosmogonique [s.] Âlemin suret-i tekvinine müteallik, tekvinî.

Cosmographe [imz.] Kozmografya âlimi. ◆ Kozmografyaya dair kitap musannifi.

Cosmographie [ims.] Kozmografya.

Cosmographique [s.] Kozmografyaya mensup ve müteallik.

Cosmologie [ims.] Kâinatı idare eden kavâid ve vekayi-i tabiiyeden bahseden ilim, ilm-i tekevvün-i kâinat, mebhasü'l-kâinat.

Cosmologique [s.] Mebhasü'l-kâinat ilmine müteallik.

Cosmologiste [imz.] Mebhas-ı kâinat ilminde âlim ve müellif adam.

Cosmopolite [imz. – s.] Kâinatı kendisine memleket addeden adam, cihanî. ◆ Seyahatle ömür geçiren adam, cihan-gerd, seyyah.

Cosmopolitisme [ims.] Kâinatı kendine memleket ve nev-i beşeri hemşehri addetmek fikir ve mesleği. ◆ Seyahatte ömür geçiriş, cihan-gerdlik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cosmorama [imz.] Dünyanın birtakım mevâki ve bilâdını tasvir eden resimler takımı, cihannümâ. ◆ Böyle resimlerin seyrine mahsus mahal.

Cosse [ims.] (nb.) Bakla, fasulye ve bunlara mümâsil nebatat kabuğu, sinf, kışr-ı hadarî. ◆ Bazı çalıların meyvesi.

Cosser [fl.] (Koçlar hakkında) Tos vurmak, tokuşmak. ‖ (mec.) Uğraşmak.

Cosson [imz.] Bakla kurdu. ◆ Ağaçların kabuğu altında hâsıl olan kurt. ◆ Budanmış asmanın taze sürgünü.

Cossu,e [s.] Baklası çok (bakla fidanı). ◆ Kalın kabuklu bakla vesâire. ‖ (mec.) Zengin. ◆ Mükellef. ‖ **En conter des – es** İnanılmayacak, tuhaf hikâyeler nakletmek.

Cossûment [h.] Müdebdeb ve mutantan bir suretle.

Costal,e [s.] (tşr.) Kaburgaya müteallik, dıl'î. (cmz. *costaux*)

Costo-abdominal,aux [s.] (tşr.) Dıl'î, batnî.

Costume [imz.] Kıyafet, kisve, ziy, kılık. ◆ Tarz-ı telebbüs. ◆ Tebdil elbisesi. ◆ Bir çeşit kumaştan tekmil esvab takımı, kostüm, takım. ◆ Bir müverrih ya şair veya ressamın zaman ve mekânın âdât ve ahlakını ve müsta'mel kıyafet ve mefruşat vesâireyi alâ-vechi's-sıhha ve kemâl-i muvaffakiyet ile tasvir ve irâe edişi. ‖ (as.) **– de guerre** Harp kıyafeti. ‖ **– de fer** Demir elbise. ‖ **– de mailles** Zırh elbisesi, demir örgü elbisesi.

Costumé,e [s.] Giyinmiş, mülebbis. ‖ **Bal –** Tebdil-i kıyafetle icra olunan balo.

Costumer [ft.] Giydirmek, ilbas, iksâ etmek. ◆ Bir kıyafete sokmak. ◆ Tasvir veya taklidi arzu olunan adamı hâl ve iktizâsına göre giydirmek. ‖ **Se –** Bu suretle giyinmek, bir kıyafet-i mahsusaya girmek.

Costumier [imz.] Tiyatro ve baloya veya tebdil-i kıyafete mahsus elbise takımı yapan ve satan yahut kiralayan adam. (Müennesi: *costumière* dahi müsta'meldir.) ◆ Tiyatroda oyuna mahsus esvab takımlarının muhafızı.

Cotable [s.] Borsa piyasasına idhali kabil. ‖ (mec.) Hesaba idhali kabil.

Cotangente [ims.] (he.) Tamam-ı mümâs.

Cote [ims.] Vergiden ve devletçe sâir tekâliften her mükellefe düşen hisse, hisse-i musîbe. ◆ Evrak vesâirenin sıra numarasını müş'ir rakam veya harf. ◆ Akçe fiyatı ve esham ve faizin piyasasını mübeyyin pusula: **– de la bourse** Tahvilat-ı fiyat cetveli, borsa cetveli. ‖ (r.) Râkım, bir noktanın hatt-ı aslîden irtifaı; **– de hauteur** İrtifâ-ı râkımî; **– géologique** Tabakatü'l-arz râkımı; **– maritime** Râkım-ı bahrî. ‖ (top.) İrtifâ-ı tefâzulî. ‖ **– officielle** Kayıt resmi. ‖ **– mal taillée** Tahminî ve takribî tevzi'-i tekâlif.

Côte [ims.] Eğe kemiği, kaburga kemiği , dıl'. ◆ Dilim. ◆ Bayır, yokuş, dağ ve tepe eteği. ◆ Sahil, kıyı. ‖ (bhr.) Gemi kaburgası. ‖ **Faire –** (Gemi hakkında) Oturmak. ‖ (tşr.) **– s sternales** yahut **vraies – s** Adlâ'-ı kassiye, hakikiye; **– s asternales** yahut **Fausses – s** Adlâ'-ı ma'dûmetü'l-kass, kâzibe. ‖ (nb.) Yaprağın orta damarı, useyb-i mutavassıt. ‖ **Rire à s'en tenir les – s** Gülmeden katılmak, katılıncaya kadar gülmek. ‖ **Rompre, tricoter, mesurer les – s à quelqu'un** Birini ziyadesiyle dövmek. ‖ **– de bœuf** Piyade askerlerinin hançeri, kılıcı. ‖ **Avoir les – s en long** Garip, kimseye benzemez olmak. ◆ Tembel, bir zahmete katlanamaz olmak. ‖ **Envoyer quelqu'un à la –** Birini baştan savmak. ‖ **– rouge** Flemenk peynirinin sert bir nevi. ‖ **– blanche** Flemenk peynirinin yumuşak bir nevi. ‖ **Serrer les – s à** Sıkıştırmak, takip etmek. ‖ **– à – Yan yana,** birlikte, birbirinden hiç ayrılmaksızın. ‖ **– à – de** Yanında ve (mec.) Müsâvi. ‖ **à mi –** Dağ eteğinin, bayırın ortalarında. = [cm.] Sahile karib yerler, sevâhil.

Côté [imz.] Bedenin yan tarafı, cenb. ◆ Taraf, cihet. ◆ Kenar, yan. ◆ Yüz. ◆ Uç, baş. ◆ İstikamet, cihet. ‖ (mec.) Şekil, suret, heyet. ◆ Taraf, meslek. ◆ Cenah. ‖ (he.) Dıl'. ‖ **Donner à –** Muvaffak olamamak. ‖ **Mettre de –** Saklamak, hıfzetmek. ‖ **Laisser de –** Terketmek, bir tarafa bırakmak. ‖ **Passer à**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– Yan çizmek. || Regarder de – Yan bakmak. || – faible İnsanın çok sevdiği, mukavemet edemediği şey, zayıf noktası. || Être sur le – Hasta yatmak. || Mettre, jeter sur le – Yatırmak, düşürmek. || Se marier du – gauche Nikâhsız yaşamak. || – de l'épée Sol taraf. || Se mettre les rieurs de son – Bir münakaşa ve mübâhasede hasmını gülünç bir hâle getirerek herkesin nazar-ı istihzâsını ona celbetmek. || Tirer de son – Ayrılmak, infikâk etmek. || Point de – Eğe kemiğinde şiddetli sancı. || à – Yanında, yanına. || De – Yandan. ◆ Bir tarafa, bir yana. ◆ Ayrıca, bir tarafa çekerek. ◆ Kendi kendine. ◆ Geçerken ehemmiyet vermeyerek. || Du – de Tarafında, lehinde. ◆ Tarafından, cihetinden; Du – de père Peder tarafından, li-eb. || D'un – Bir taraftan, bir cihetten. || D'autre – Diğer taraftan. || De ce – Bu cihetten, bu taraftan. || De – et d'autre ve De tout – Her taraftan. || De l'autre – Öbür taraftan, öbür tarafta, öbür tarafa. || (as.) – antivisuel Aks-i istikamet cihet. || – de dessous de porte-baïonnette Süngü askısı (askı kayışı) alt cihet. || – de fortification İstihkâm dıl'ı. || – de lame Namlu yüzü. || – de guide Kılavuz cihet. || – opposé au guide Kılavuza mukabil cihet. || – tactique Cihet-i ta'biye.

Coté,e [s.] Numaralı, mukayyed.

Coteau [imz.] Tepe meyli, bayır. ◆ Küçük tepe. ◆ (Lisan-ı şiirde) Bağ.

Côtelé,e [s.] Dilimli.

Cotelette [imz.] Kaburga kemiklerinden çıkarılan külbastılık, külbastı, pirzola, kotlet. ◆ Yan sakalı. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Alkış.

Coter [ft.] Rakam veya işaret vaz' etmek, numara atmak. ◆ Kaydetmek. ◆ Fiyat tayin etmek. ◆ Su vesâirenin hiza ve irtifaını işaret etmek. || – à la bourse Borsa defterlerine kayıt ve idhal etmek, borsada piyasaya kabul ve idhal etmek.

Cotereaux [imz. – cm.] Mukaddemâ Fransa'da müstahdem bir nevi asâkir-i gayr-ı muntazama, bıçaklı asker.

Coterel [imz.] (as.) Mukaddemâ Fransa'da isti'mal olunmuş bir nevi harp bıçağı.

Coterie [ims.] Heyet, encümen. ◆ Ehibbâ meclisi, bezm-i yârân. ◆ Takım, zümre. || – littéraire Cemiyet-i edebiye.

Côte-rôtie [imz.] Pek makbul bir nevi Fransız şarabı.

Cothurne [imz.] Yunan-ı kadim tiyatro oyuncularına mahsus bir ayakkabı. ◆ (Lisan-ı şiirde) Hâile tarz ve üslubu. || Chausser le – Bir hâile oyununu icra etmek. ◆ Tumturaklı yazmak.

Coti,e [s.] Vurgun, ezik (meyve).

Côtier,ère [s.] Sahilî, sevâhile mensup. ◆ Sevâhil ahalisinden olan. ◆ Sevâhili iyi bilen (gemici). ◆ Bir havzanın kenarında akan (nehir). = [imz.] Sevâhil kılavuzu.

Côtière [ims.] (bhr.) Sahil boyu.

Cotignac [imz.] (c okunmaz) Ayva tatlısı, ayva reçeli veya mürabbâsı. || – de Bacchus Peynir.

Cotillon [imz.] Eteklik, miso, iç fistanı. ◆ Köylü kadın fistanı. ◆ Kadın. ◆ Boşboğaz adam. ◆ Balonun sonunda oynanılan bir nevi raks ve onunla çalınan hava, kotiyon.

Cotir [ft.] (Yemişi) Ezmek.

Cotisation [ims.] Ârifâne verilecek masrafın veya verginin tarh ve tevzi'i. ◆ Vergi veya masraf hissesi, tarh ve tevzi'i.

Cotiser [ft.] Ârifâne bir masrafı veya vergiyi tarh ve tevzi' etmek. ◆ Herkesin hissesini tayin etmek. || Se – Ârifâne bir masrafın veya verginin hissesini vermek. ◆ Bir iâne defterine yazılmak. || (mec.) Birlikte çalışmak.

Cotisure [ims.] Meyvenin ezikliği, vurgunluğu.

Coton [imz.] (Arabîden me'huz) Pamuk, kutn, penbe. ◆ Bazı yaprak ve meyvelerin üzerindeki ince tüy. ◆ Hav. ◆ Ayva tüyü, hatt-ı sebz. ◆ Müşkilat, sıkıntı. ◆ Mudârebe. || Tissus de – Mensucat-ı kutniye, pamuk dokumalar. || Graine de – Pamuk çekirdeği, çiğit. || – poudre yahut fulmi – poudre Pamuk barutu. || Jeter sen – Havlanmak, kabarmak, tüylenmek. || Jeter un vilain – ve

TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Filer un mauvais – Servet ve itibarca veya sıhhatçe iyi gitmemek.

Cotonnade [ims.] Pamuk mamulatı, mamulat-ı kutniye.

Cotonner [fl.] ve Se – (Kumaş ve yaprak ile meyve ve yanak hakkında) Hav veya ince tüy ile kaplanmak, havlanmak, tüylenmek. ◆ Yumuşak ve sünger gibi olmak.

Cotonnerie [ims.] Pamuk zer'i. ◆ Pamuk tarlası.

Cotonneux,se [s.] İnce tüy ile mestur, tüylü. ◆ Yumuşak ve sünger gibi. ◆ Atılmış pamuk hâlinde, biçiminde. || (mec.) Yumuşak, kuvvetsiz.

Cotonnier [imz.] Pamuk fidanı.

Cotonnier,ère [s.] Pamuğa müteallik, kutnî. = [imz.] Pamuktan bez vesâir mensucat yapan adam.

Cotonnine [ims.] Pamuk ile ketenden mamul yelken bezi.

Côtoyer [ft.] (*ployer* gibi tasrif olunur) Kıyı sıra gitmek, sahili takip etmek. ◆ Yan yana yürümek. ◆ Yanaşmak, takarrüb etmek. || (as.) – une armée Bir ordunun cenahında, yanı sıra gitmek. || Se – Yan yana yürüyerek beraber gitmek.

Cotre [imz.] (İngilizceden me'huz) Kotra.

Cotret [imz.] Çalı demeti, çubuğu. ◆ Zayıf, kuru adam. ◆ Tahta ayak veya bacak. || Huile de – Değnek darbı, dayak.

Cottage [imz.] Köy kulübesine müşâbih küçük sayfiye, küçük kır köşkü.

Cotte [ims.] Köylü kadın fistanı. ◆ Ale'l-ıtlak kadın fistanı. || (as.) Gömlek, harp gömleği. (Mukaddemâ muharibîn iktisâ ederler idi.) || – annelée Halkalı gömlek (demir halkalardan mamul zırh gömleği). || – bandée Bağlı gömlek. || – d'armes Zırh yağmurluğu, kaputu. || – armoriée Armalı gömlek. || – Tornicle Harp oyunu zırh yağmurluğu. || – sarrasine Ehl-i Salib muharebatı zamanında iktisâ edilen Arap zırh yağmurluğu. || – de malles Zırh gömleği, demir tel zırhı. || – écaillée Pullu gömlek. || – maillée Örgülü gömlek. || – rustrée Kaba gömlek. || – saladine Zırh gömleği (Ehl-i Salib muharebatı zamanında). || – tégulée Kiremit tarzında tertip edilmiş gömlek. || – treillicée Kafesli gömlek.

Cotuteur,trice [i.] Diğeriyle beraber vasi veya vasiye olan, vasi-i sâni, vasiye-yi sâniye, vasi-i müşterek.

Cotue [ims.] Harp topuzu.

Cotyle [ims.] (tşr.) Oynak yerlerinde diğer bir kemiğin başını ihâta eden kemik oyuğu, hokka, vakb.

Cotyle [ims.] Mütekaddimînin mâyiat ve hububat veznine mahsus bir nevi ölçüsü.

Cotylédon [imz.] (nb.) Bazı nebatların tohumlarını ihâta eden kalın kabuk, filka.

Cotylédoné,e [s.] Tohumu kalın kabukla mestur (nebat), zâtü'l-filka.

Cotyloïde [s.] (tşr.) Hokka şeklinde olan (kemik oyuğu): Cavité – Cevf-i hokkî.

Cou yahut Col [imz.] Boyun, gerdan, unk, rikab. ◆ Şişe ve emsali şeylerin boğazı. || Se jeter au – de Boynuna sarılmak. || Mettre le pied sur le – Zorlamak. || Tendre le – Mukavemet etmemek, gerden-dâde-i inkıyad olmak. || Se rompre, se casser le – Boynunu kırmak. || Jusqu'au – Boynuna, boğazına kadar ve (mec.) Tamamıyla. || Être toujours pendu au – de quelqu'un Birisini daimi surette der-âguş etmek. || Prendre les pieds au – Çabuk kaçmak, ayakkaplarını ters giymek. || – de chemise (mr. Col) (*col* suretinde yalnız şiirde ve dağ geçidi ve yaka mânâsıyla müsta'meldir.)

Couagga [imz.] Afrika-yı Cenubî'de vaktiyle yaşamış olan bir nevi yaban merkebi.

Couard,e [i. – s.] Korkak, cebin. ◆ Alçak.

Couardement [h.] Cebânetle. ◆ Alçakçasına.

Couardise [ims.] Cebânet. ◆ Alçaklık.

Couchage [imz.] Yatma. ◆ Yatakta geceyi imrar etme. ◆ Yatak takımı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Couchant,e [s.] Yatan; **Chien** – Avı gözetirken yatan köpek ve (mec.) Mutabasbıs, müdâhin. || **Soleil** – Gurûb etmek üzere bulunan güneş, şems-i garib ve (mec.) Son şule-i hayat. || **Faire le chien** – Temelluk etmek.

Couchant [imz.] Garp, mağrip, batı. ◆ Şems-i garib. ◆ Hitam. ◆ İhtiyarlık.

Couche [ims.] Yatak, döşek. ◆ Kerevet, karyola. ◆ Evlenme, izdivaç, teehhül. ◆ Çocuk kundağı. ◆ Vaz'-ı haml. ◆ Lohusalık. ◆ Sıra, kat, tabaka. ◆ Sıva. ◆ Oyuna konulan akçe. || (as.) Dipçik meyli, yatıklığı. ◆ Nişan alma. ◆ Yatak. || – **de fusil** Tüfek dipçiği. ◆ Dipçik meyli. || – **de soldat** Nefer yatağı. || (bhç.) Yastık. || (arz.) Tabakatü'l-arzın beheri. || **Se donner une** –**, une belle** – Çakırkeyif olmak. || **Fausse** – Çocuk düşürme, ıskat-ı cenin.

Couché,e [s.] Yatmış, uzanmış. ◆ Mâil. ◆ Kaydedilmiş, mukayyed. ◆ (nb.) Dalları yere yatarak uzanan, muztacı'. || **à soleil** – Güneş battıktan sonra, ba'de'l-gurûb.

Couchée [ims.] Yolda yatılacak mahal, menzil, konak. ◆ Misafirhânede akşam yemeği ve yatak ücreti.

Couchepoint [ims.] Potinin ökçesine raptedilen meşin parçalarından birisi, yatak meşini.

Coucher [ft.] Yatırmak. ◆ Yere sermek, uzatmak, yatmak. ◆ Devirmek. ◆ Meylettirmek. ◆ İndirmek, yatırmak. ◆ Kat kat açmak. ◆ Yazmak, kayıt, idhal-i defter etmek. ◆ (Kumarda) Para konmak. || (bhç.) Yatırmak, daldırmak. || (as.) – **en joue** Nişan almak, tüfek ile nişan almak. || – **la lance** Mızrağı eğmek, yatırmak. || – **une arme** Bir silahı yatırmak, yıkmak. || – **quelqu'un sur le carreau, par terre** Birini öldürmek veya ağır surette yaralamak, yere sermek. || – **le poil à** Müdâhene etmek. || – **par écrit** yahut sadece – Yazmak, kaydetmek, kâğıda kaldırmak. || – **des couleurs** Boyaları karıştırmadan evvel paletin üzerine yan yana koymak. || – **de** Kaybetmek. ◆ Rastgele atılmak. = [fl.] Yatmak. ◆ Geceyi geçirmek, beytûtet etmek. || – **à la belle étoile** Açıkta, meydanda, dışarıda yatmak. || – **sur le champ de bataille** Galip gelmek, muharebeyi kazanmak. || **Se** – Yatağa yatmak. ◆ Uzanmak. ◆ Gurûb etmek, batmak.

Coucher [imz.] Yatma, yatış. ◆ Uzanma. ◆ Yatak takımı. ◆ Gurûb, batma. ◆ Gurûb vakti. ◆ Güneşin gurûbunu musavver resim. ◆ Menzil, konak mahalli.

Couchette [ims.] Karyola tahtası, kerevet. ◆ Küçük karyola, yatak.

Coucheur,se [i.] Birlikte yatan. || **Mauvais** – Ünsiyetsiz adam.

Couchis [imz.] (m.) Ağaç köprünün kaldırımı altına serilen toprak ve kum. ◆ Döşeme kirişi.

Couci-couci [h.] Şöyle böyle, ne iyi ne fena. ◆ Hemen hemen.

Coucou [imz.] Kuku kuşu, guguk. ◆ Guguklu çalar saat. ◆ Münebbihli asma saat. ◆ Vaktiyle Paris civarlarında işleyen bir nevi kira arabası.

Coude [imz.] Dirsek, mirfak. ◆ Elbise kolunun dirsek yeri. ◆ Yol ve duvar vesâirenin haricî köşesi, dirsek. ◆ Birdenbire tebdil-i istikametle dirsek teşkil etme. || – **à** – Dirsek dirseğe. || **Hausser, lever le** – İşret etmek. || **Parler du** – Dirsek ile dürtmek. || **Jouer des** – **s** Kalabalık arasında dirsek ile yol açmak ve (mec.) Yol açmak. || (as.) – **de baïonnette** Süngü dirseği. || – **de chien** Horoz dirseği.

Coudée [ims.] Dirsekten parmak ucuna kadar yani yarım metreden ibaret eski ölçü. ◆ Epeyce, çok bir miktar veya tûl. || Âtideki gibi bazı tabirlerde dirsek mânâsına gelir: **Avoir ses** – **s franches** Hareketinde serbest ve müstakil olmak.

Cou-de-pied [imz.] Topuk, kâ'b. ◆ Topuğun üstü, baldırın kısm-ı esfeli. (cmz. des *cous-de-pied*).

Couder [ft.] Dirsek suretinde kırmak, bükmek. || **Se** – Dirsek suretinde kırılmak, bükülmek. ◆ Dirsek teşkil etmek.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Coudoiement [imz.] Dirsekle vuruş, dirsekle itiş. ‖ (mec.) Temas.

Coudoir [imz.] Bir koltuk sandalyesinde kol dayanacak yer.

Coudoyer [ft.] (*ployer* gibi tasrif olunur) Dirsekle vurmak yahut itmek. ◆ Pek kurbünde bulunmak, karışmak. ‖ (mec.) Temasta, münasebette bulunmak, pek karib bulunmak.

Coudraie [ims.] Fındık ağaçlarını hâvi mahal, fındıklık.

Coudronner [ft.] Katranlamak, katran sürmek.

Coudre [imz.] (mr. Coudrier)

Coudre [ft.] (Tasrifi: *Je couds*, *nous cousons*; *je cousais*, *nous cousions*; *je cousis*, *nous cousîmes*; *je coudrai*, *nous coudrons*; *je coudrais*, *nous coudrions*; *cous*, *cousons*, *cousez*; *que je couse*, *que nous cousions*; *que je cousisse*, *que nous cousissions*; *cousant*; *cousu*,e). (Dikiş) Dikmek. ◆ Raptetmek, bağlamak. ◆ Münasebetsiz bir şey ilave etmek, yapıştırmak. ‖ **Machine à** – Dikiş makinesi. ‖ **Ne savoir quelle pièce y** – Ne çare edileceğini bilememek. ‖ **Se** – Dikilmek. ‖ (mec.) Birleşmek.

Coudrette [ims.] Fındık ağacı ormanı, fındıklık.

Coudrier yahut **Coudre** [imz.] Fındık ağacı. (*noisetier* dahi denilir.)

Couenne [ims.] (*koua-ne*) Tüyü çıkarılmış bazı hayvanat derisi. ◆ Ahmak, alık, ebleh. ◆ Sarkık yanak. ‖ (tşr.) Pıhtılanmış kanın bağladığı zar, gımâme. ◆ (t.) Derinin üzerinde hâsıl olan leke, tılâ'.

Couenneux,se [s.] (t.) Tılâ' denilen lekeyi hâvi, mutallâ. ‖ (tşr.) Pıhtılanıp üzerine zar bağlamış (kan), zü'l-gımâme.

Couette [ims.] İnce tüyle doldurulmuş döşek. ◆ Küçük kuyruk.

Couffe [imz.] Küfe.

Coufique [ims.] Kûfî; **Caractères** – **s** Hatt-ı kûfî.

Couguar yahut **Cougouar** [imz.] Amerika-yı Cenubî'nin kedi cinsinden gayet vahşi ve yırtıcı bir nevi hayvanı.

Couillard [imz.] (as.) Taş katapultu.

Couin [imz.] (as.) Harp şarı[157] (şar arabası).

Couinement [imz.] Av köpekleri tarafından yakalandıkları sırada tavşanların çıkardıkları ses.

Coulage [imz.] Akma, sızma. ◆ Telef, zayi. ◆ Fire. ◆ Dökme, ısâga. ‖ (mec.) İsraf, itlaf.

Coulamment [h.] (Söylemek ve yazmak vesâire hakkında) Akar gibi bir sürat ve sühûletle, selâsetle. (Az kullanılır.)

Coulant [imz.] Akçe kesesini kapayıp açmak için müsta'mel müteharrik halka, sürme halka. ◆ (as.) Sürgü halkası, sürme halka, müteharrik halka. (Kılıç bel kayışının tokaya takıldıktan sonra hariçte kalan ucunu kayışa mülâsık tutmak için mezkûr ucu idhale mahsus ve kayış üzerine takılmış serbestçe aşağı yukarı hareket edecek kadar geniş bir halkadan ibarettir ki bazen madenden, bazen de kayıştan imal olunur.) ◆ Bazı köstek ve zincirlerin üzerinde inip çıkacak surette bir halkaya takılmış kıymetli taş. ◆ Maşanın iki ucunu sıkmaya mahsus sürme halka. ‖ – **de cordon de cravate** Kravat, boyunbağı şeridi sürgü halkası.

Coulant,e [s.] Akan, cârî. ◆ Akıtan, çok hâsıl eden. ‖ (mec.) Sehil, selis. ◆ Uyar tabiatlı, munis (adam). ‖ **Vin** – Hafif ve leziz şarap. ‖ **Nœud** – Çözülmeksizin sıkılıp gevşer düğüm, ilmek, kement.

Coule [ims.] (as.) Kaydırma, sürtme. (Eskrimde kılıcının namlusunu hasım kılıcının namlusu boyunca kaydırmaktan ibaret bir harekettir.)

Coulé [imz.] Kalıba dökülmüş maden, dökme. ‖ (ms.) Tegannide bir makamdan diğer bir makama intikal ve bu intikal esnasında çıkarılan nağme. ‖ (Bilardo oyununda) Bir bilanın diğeriyle yan yana yuvarlanması, kule yapılması ki böyle karambol sayılmaz.

157 fr.: *char*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Coulé,e [s.] Dökülmüş, ısâga edilmiş. ◆ Akmış. ◆ Batmış, mahv ve nâ-bedîd olmuş. ◆ İtmam olunmuş, bitmiş. ◆ Meyve tutmayan, dökülen çiçek.

Coulée [ims.] Akış, cereyan. ◆ Dökme, ısâga. ◆ Erimiş hâlinde maden yahut cam vesâire hamuru. ◆ Harfleri meyilli ve bitişik yazılan bir nevi yazı. ◆ Orman ve dağlarda hayvanat yolu, keçiyolu. ◆ Sahte hayvan izi.

Coulement [imz.] Akma, cereyan. || (as.) Kaydırma, sürtme. (mr. Coule)

Couler [fl.] Akmak, cereyan etmek. ◆ (Kan vesâire hakkında) Cevelân etmek. ◆ (Kap hakkında) Akmak, sızmak, damlamak. ◆ Nüfuz etmek, karışmak. ◆ Bir şeyin boyuna uzanmak yahut inmek. ◆ (Zaman ve eyyam hakkında) Geçmek, mürur ve cereyan etmek. ◆ (Eşcar hakkında) Çiçek veya meyvelerini dökmek. ◆ Kaymak. ◆ Boyuna uzanmak. ◆ Usulle geçmek, sıvışmak. ◆ (Gemi hakkında) Gark olmak, batmak. ◆ (İbare hakkında) Selis olmak. || (mec.) Münbais olmak, bir şeyden tevellüt ve tahassul etmek. || – **sur quelque chose** Anmak, söz arasında lakırdısını edip geçmek. || **Faire** – Dökmek, sefk etmek. || (bhr.) – **bas** İçine su dolup batmak. = [ft.] Akıtmak, dökmek. ◆ Süzmek. ◆ Usulle vermek yahut bırakmak. ◆ Yavaşça sokmak. ◆ Eritip kalıba dökmek, ısâga etmek. ◆ (Gemiyi) Batırmak, gark etmek. ◆ (Vakti) Geçirmek. || – **à fond** Etrafıyla ve layıkıyla tahkik veya tezekkür etmek. || **En** – Garip şeyler söylemek. || **Se** – Usulle sokulmak, kaymak. ◆ Usulle bir kalabalığın arasına sokulmak, karışmak. ◆ Batmak, gark olmak.

Couleur [ims.] Renk, levn. ◆ Çehre rengi, beniz. ◆ Boya. ◆ Sancak renkleri. ◆ Sancak. ◆ Yalan. ◆ (Esvab vesâirede) Beyaz ve siyahın gayrı olan renk. ◆ Et ve ekmek gibi şeylerin kızarması. || (mec.) Suret, renk. ◆ Taraf, meslek, fikir. ◆ Revnak. ◆ Tabir. ◆ Bahane. || **Mettre en** – Boyamak. || **Être haut en** – Kızarmak. || **Reprendre** – Benzi yerine gelmek, ve (mec.) iade-i teveccüh ve ikbal etmek. || **Les pâles** – **s** Fakrü'd-dem, hıloros[158] ve (mec.) Renksizlik, şaşaasızlık. || **Prendre** – (İş) Yoluna girmek. || **Changer de** – Sararmak, benzi uçmak. || – **changeante** Yanar döner renk. || **Haut en** – Kırmızı yüzlü ve (mec.) Kuvvet cihetinden müfrit. || – **s simples** Sarı ve kırmızı ve emsali elvan-ı basîte. || – **s composées** Yeşil ve emsali elvan-ı mürekkebe. || – **s complémentaires** Birleşimleri beyaz renk tevlid eden boyalar, elvan-ı mütemmime. || **Homme de** – Zenci, Habeşî. [Bu kelime – *de rose* (külrengi) ve – *de chair* (ten rengi) gibi tabiratta müzekker isti'mal olunur]. = [s.] Renginde. || **Voir** – **de rose** Güzel, iyi görmek. || (as.) – **s nationales** Sancak, bayrak. (Mesela devletlerce sancak, bayrak ve emsali alâmatta kullanılan renkler o devletin bayrağı mânâsını ifade eder.)

Couleuvre [ims.] Karayılan (zehirsizdir). || (mec.) Kurnaz, hilekâr adam. ◆ Dokunaklı, müstehziyâne ve hicv-âmiz fıkra. ◆ Kasvet, can sıkıntısı. ◆ Gebe kadın. || (as.) Kadim piyade talim manevrası. || **Avaler des** – **s** Çok zahmetlere ve acılara duçar olmak.

Couleuvreau [imz.] Karayılan yavrusu.

Couleuvrée [ims.] (mr: Bryone).

Couleuvrine [ims.] Eski usulde uzun demir top, kulövrin (topu). || – **à main** El kulövrini. || – **de siège** Muhasara kulövrini.

Couleuvrinier [imz.] (as.) Kulövrinli asker, kulövrinci asker.

Coulis [imz.] Et ve sebzeyi çok pişirmekle istihsal olunan hülâsa veya ezme. ◆ Yarıkları tıkamaya mahsus macun.

Coulis [s.] Bir yarık veya delikten giren rüzgâra ıtlak olunur. || **Vent** – Esfelden zuhur eden rîh.

Coulisse [ims.] Pencere yivi, oluğu, sürme yeri. ◆ Makara. ◆ Tiyatroda sahnenin yan perdeleri ve bunların beynindeki aralık. ◆ Fâsıla. ◆ Uçkurluk. ◆ Borsa haricinde muamele mahalli. || (mec.) Tiyatro. ◆ İşin en sonra

158 fr.: *chlorose*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

kalan ehemmiyetsiz ciheti. || Faire les yeux en – yahut Regarder en – Yan göz ile bakmak. ◆ Göz ile işaret etmek. || (as.) Sürgülü parmak kapı oluğu. (Mesela bir kalede bir kapıyı yahut diğer bir memerri seddetmeye mahsus demir parmaklıktan mamul kapıyı derûnunda kaydırmak ve yürütmek için kale duvarlarının sihan-ı imtidadınca terk ve küşad olunan tûlânî çukurluk ve yuva.)

Coulissé,e [s.] Yivli (pencere). ◆ Makaralı (kapı kanadı).

Coulisseau [imz.] Karyola makarası. ◆ Çekmece yeri.

Coulissier [imz.] Borsa haricinde veya borsa kapandıktan sonra hilâf-ı nizam muamelat eden sarraf.

Couloir [imz.] Bir odadan diğerine geçilecek dar geçit, kapı. ◆ Devâir odalarının haricindeki sofa. || Chelinguer du – Ağzı kokmak. || (tşr.) – de la bile Mecra-yı safra.

Couloir [ims.] Süzgeç, mifrağ.

Coulpe [ims.] Günah lekesi. || Dire sa – İzhâr-ı nedâmet etmek. || Battre sa – Hıristiyanlarca işlenmiş bir günahtan tövbe için mahsus duayı okuyarak göğüs dövmek.

Coulure [ims.] Akma, dökülme. ◆ Çiçek ve meyvelerin dökülmesi. ◆ Isâga olunan bir madenin kalıbın yarıklarından akan kısmı.

Coup [imz.] Vurma, darp, darbe. ◆ Dirsek hareketi, çarpma. ◆ Sadme. ◆ Yara, bere, ceriha. ◆ Esliha-i nâriyenin boşatılması, atım, atma, boşaltma, esliha-i nâriye namlusu. ◆ Gök gürlemesi ve yıldırım gibi şeylerin gürültüsü. ◆ Bir defada içilen şey. ◆ Çan ve çekiç gibi şeylerin vurması, sesi. ◆ Birden yapılan hareket, bir el, bir çekme. ◆ Çarpma, dokunma. ◆ Hareket, muamele. ◆ Defa. ◆ Sıra, fırsat. ◆ Oyunda maharet ve talih. ◆ İş, madde. || Enlever d'un – de main Sürat ve şiddetle kapmak. || Donner un – de main, d'épaule Muvakkat ve cüz'i bir imdatta bulunmak. || – d'air Cereyan-ı havadan hâsıl olan hastalık veya sancı. || – d'après Çorbadan sonra Frenklerin alelâde içtikleri yarım kadeh sâfi şarap. || – d'avant Sofraya oturmadan evvel Frenklerin iştihâyı tezyid için içtikleri müskir. || – de butor Kaba ve mütecavizâne bir söz. || – de canif Vezâif-i zevciyeye adem-i riayet. || – de chien Alçaklık, hıyanet. || – de dent Yeme, ekl etme. || – de pied Tekme. || – de casserole İhbar. || – de rifle Sarhoşluk. || – de torchon Buse. ◆ Yumruk yumruğa dövüşme. || – de lapin Bir mudârebede kancıklıkla hasmının boğazından, nazik bir uzvundan yakalama. || – d'arrosoir Tezgâh başında içilen şarap. || – de pistolet Borsa fiyatı üzerine tesirsiz kalan münferit bir muamele-i maliye. || – de soleil Güneşin şiddet-i hararetinden hâsıl olan hastalık. || – de ciel İyi ve fevkalâde bir tesadüf, baht. || – d'œil Bir şeyin üzerine süratle geçirilen nazar, darbe-i nazar; Jeter un – d'œil Atf-ı nazar etmek. ◆ Suret, manzara. ◆ Anlamak, liyakat ve istidadı hüküm ve takdir etmek. || – d'essai Tecrübe makamında yapılan şey. || – de maître Usta işi, maharetle yapılan iş. || – de théâtre Tiyatroda bir manzaranın değişmesi. || – de langue, – de bec, de dent, de patte Fasıl, çekiştirme. || – de grâce Bir hasta ve mecruhu büsbütün öldüren darbe, hareket ve (mec.) Birisini bütün bütün mahv ve harap eden hâl. || – de chapeau Âşinâlık. || Le – de pied de l'âne Zebân-dırâzlık, itâle-i lisan. || – de sang Beyin nüzulü. || – de poing Fıçıları delmeye mahsus burgu. ◆ Bir nevi küçük tabanca. ◆ Parmaklara geçirilen halkalı bir demir ki mudârebede kullanılır. || Faire le – de poing Yumrukla vuruşmak. || Faire d'une pierre deux – s Bir taşla iki kuş vurmak. || Frapper les grands – s Son tedbire müracaat etmek. || Frapper des – s en l'air Beyhûde yorulmak, akıntıya kürek çekmek. || – dans l'eau Boşuna yorgunluk. || Avoir un – de hache, de marteau à la tête Şuurunda halel bulunmak. || – de fouet Kamçı darbesi. ◆ Fevkalâde cehd ve gayret. ◆ Şiddetli hareketten baldırın ince adalatından birinin kopması. ◆ Az sürekli ve şiddetli rüzgâr. || – de temps Çabuk ge-

çer fırsat. || Prendre – (Duvar hakkında) Şâkulünde olmamak. || – de feu Ateşin parlatılması. ◆ Esliha-i nâriye yarası. ◆ Maden ocaklarında gaz patlaması ve (mec.) Acele vakit. ◆ Sarhoşluk. || – de la mort Mühlik ceriha. || Tenir – Mukavemet etmek, karşı koymak. || – de lumière Ziyadan göz kamaşma. || Donner un – de ile vurmak (mesela tekme ile). || – d'éclat Muharebede şan ve şöhret kazandıran hareket-i dilîrâne. || Monter le – Bir bahane ile aldatmak. || Porter – Büyük bir tesiri mûcip olmak. ◆ Dokunmak, ızrâr etmek. ◆ Menzil-i maksuda vâsıl olmak. || Mettre quelqu'un au cent – s Sefalete, ye'se, ümitsizliğe, fena bir mevkie düşürmek. || Sans – férir İsti'mal-i silah etmeksizin. ◆ Bilâ-müşkilat. || Casser le nez à quelqu'un à – d'encensoir Birisini yüzüne karşı pek müfrit bir surette methetmek. || – d'autorité Nüfuz-ı hükûmetin isti'mali. || – de l'étrier Azîmet için ata binerken içilen kadeh, üzengilik. || – de dés Zar atma ve (mec.) Talih işi. || Rompre le – Zarın serbest hareketine ve (mec.) Bir hilenin muvaffakiyet-pezîr olmasına mani olmak. || – de bourse Çok temettüü mûcip borsa muamelesi. || Manquer son – Muvaffak olamamak, beceremmemek, başa çıkamamak. || à – sûr Sağlam olarak, emniyet-i tâmme ile. || Après – İş işten geçtikten sonra. || Sur le – Der-akab. || à tous – s Her defa, her bâr. || Tout à – Derhal, ânide, çabuk. || Tout d'un – Birdenbire. || – sur – Birbiri üstüne, aralık vermeksizin. || Pour le – , à ce – Bu defa. || Sous le – de Tahakküm, tesir, nüfuz altında. || (as.) – à bout-portant yahut – à brûle-pourpoint Gayet yakın darbe, darbe-i mukarrebe. || – à droit Sağa darbe. || – à toute volée Menzil-i kâmil darbesi. || – à volonté İstediğin gibi vuruş. || – s composés Çift vuruşlar, mürekkep darbeler. || – s comptés Sayılı darbeler. || – d'arc Yay darbesi. || – d'arme Silah ateşi, darbesi. || – d'arme à feu yahut – pyrobolique Silah-ı nâri, ateş silahı darbesi. || – de ricochet Sektirme darbesi. || – de plein fouet Düz kavis darbesi. || – de baguette Değnek darbesi, darp cezası. || – de baguette de fusil Harbi darbesi. || – de baïonnette Süngü darbesi. || – de canon Top darbesi, ateşi. ◆ Top ateşi, atım. || – de fusil Tüfek darbesi, ateşi. . || – de côte Yan vuruşu, yana vuruş, yan darbesi (hasmın yan taraflarına tevcih edilen kılıç darbesi). || – de crosse Dipçik darbesi. || – de feu Ateş darbesi. || – de fronde Sapan darbesi. || – de fusée Tapa, fişek darbesi. || – de hallebarde Kargı darbesi. || – de jarnac Darbe-i nâgehanî, darbe-i gayr-ı muntazara. || – court Kısa darbe, darbe-i kasîre. || – en avant İleri darbe, ileri vuruş. || – en avant vers la droite Sağa ileri vuruş. || – en direction İstikameten darbe. || – fusant Saniyeli darbe (mermilerin tapası saniyelidir). || – de main Darbe-i gayr-ı muntazara. ◆ Hücum-ı nâgehanî. || – de massue Çomak darbesi. || – de mitrailles Misket darbesi. || – de mousquet Muske (tüfeği) darbesi, ateşi. || – de pique Kargı darbesi. || – de pistolet Tabanca darbesi, ateşi. || – de plat de sabre Kılıç yan (yüz) darbesi (te'dib için). || – de poing Yumruk. || – de pointe Uç darbesi, dürtme, dürtüş. || – de poudre Kurusıkı darbesi, ateşi, endahtı. || – de retraite Ricat borusu. || – de revers Kılıç sırtı darbesi, kılıç tersi ile vuruş, sırt darbesi. ◆ Mâil-i arka darbesi, ateşi. || – de riposte Kılıç ile dürtme. || – de sabre Kılıç darbesi, kılıç vurma (hareketi). || – de taille Ağır (katı') darbesi. || – d'écharpe Mâil, eğri darbe. || – d'estoc Uç (sivri uç) darbesi. || – des armes de jet Remy eslihası darbesi. || – de bélier porteur Hâmil-i koçbaşı darbesi (koçbaşı denilen alet-i harbiyeyi sevk ve idare edenleri nakleden aletin darbesi.) || – perdu Boşa gitmiş darbe (hedefe isabet etmeyen darbe demektir).

Coupable [i. – s.] Müttehem, töhmetli, kabahatli. ◆ Töhmetten ma'dud, töhmetkârâne.

Coupablement [imz.] Müttehem suretiyle, müttehemâne.

Coupage [imz.] Kesme. ◆ Şarap vesâir müskiratın su ile veya daha hafif bir müskir ile karıştırılması.

Coupant,e [s.] Kesici, keskin, katı'. || (he.) Katı'. = [imz.] Esliha-i cârihanın keskin tarafı.

Coupe [ims.] Kesme, kesilme, kat', kesim: – **d'arbre** Ağaç kesme; – **de cheveux** Saç kesme. ◆ Kırpma. ◆ Biçme, biçim: – **d'habit** Elbise biçmesi. ◆ Kumaş vesâirenin kesik yeri. ◆ Kesilmek için tahsis olunmuş orman kıtası. ◆ İbarede durak yeri. ◆ Bir telifin taksim ve tertibi. ◆ Oyun kâğıtlarının ikiye taksimi, kesme. ◆ Suyu yararak icra olunan bir nevi yüzme. || (m.) Makta': – **architecturial** Makta'-ı mimariye. ◆ Taşların kesilmesi sanatı. || – **sombre** Ormanın sık mahallerinde kat'ına ruhsat verilen eşcar. || **Mettre quelqu'un en** – **réglée** Birini muayyen cerîme ve tazminata duçar etmek. || **à la** – Kesmek şartıyla, kesmece.

Coupe [ims.] Bardak, kadeh, kupa, ke's. ◆ Çeşme tası. ◆ Sefalet. || (hy.) Ke's-i bâtıh. || **Boire la** – **jusqu'à la lie** Kederin son derecesine uğramak. || (ht.) – **de Tantale** Tantal kadehi.

Coupé [imz.] Yalnız bir tarafında oturacak yeri olan kapalı araba, kupa. ◆ Büyük kira arabasının önündeki bölmesi. ◆ Demiryol vagonunun yalnız bir tarafında oturacak yeri bulunan bölmesi. ◆ Raksta bir nevi ayak atma.

Coupé,e [s.] Kesik, maktû'. ◆ Biçilmiş. ◆ İkiye tefrik edilmiş. ◆ Burulmuş, iğdiş edilmiş. || **Pays** – Nehirler veya dağ silsilelerinin geçtiği memleket. || **Style** – Kısa kısa cümlelerden mürekkep ibare, kesik ibare. || **Vin, lait** – İçine su katılmış şarap, süt vesâire. || (m.) **Pan** – Köşe sathı.

Coupeau [imz.] Dağ tepesi, şâhika, zirve.

Coupe-bourgeons [imz.] Ağaçların tomurcuklarını kesen bir nevi böcek. (cm. des *coupe-bourgeons*).

Coupe-cercle [imz.] Kâğıt ve mukavvayı müdevver olarak kesmeye mahsus zımbalı pergel. (cm. des *coupe-cercle* yahut des *coupe-cercles*).

Coupe-choux [imz.] Manastırda hıdemat-ı âdiyede müstahdem papaz. ◆ (Makam-ı istihzâda) Kasatura. ◆ Ehemmiyetsiz, itibarsız adam. || (as.) Bir nevi piyade kılıcı.

Coupe-cigares [imz.] Yaprak sigaralarının uçlarını kesmeye mahsus alet.

Coupe-gorge [imz.] Muhâtaralı mahal yahut geçit, derbent, hırsız yatağı. ◆ Batakhâne. ◆ İdbar, musibet ve felaket. (cm. des *coupe-gorge*).

Coupe-jarret [imz.] Haydut, maksadına vusul için hiçbir gûne şekavetten içtinap etmeyen kutta'-ı tarik. (cm. des *coupe-jarrets*).

Coupelard [imz.] Bıçak.

Coupellation [ims.] (k.) Kal, kaly.

Coupelle [ims.] (k.) Kal potası, mıklâ. || (mec.) Tecrübe, mihekk-i temyiz. || **Passer à la** – Pek sıkı bir imtihan vermek.

Coupellé,e [s.] Kal olmuş.

Coupeller [ft.] Kal etmek.

Coupement [imz.] Testere ile kesme.

Coupe-paille [imz.] Saman doğramaya mahsus alet. (cm. des *coupe-paille*).

Coupe-papier [imz.] Kâğıt kesmeye mahsus tahtadan yahut kemik veyahut fildişinden bıçak. (cm. des *coupe-papier*).

Coupe-pâte [imz.] Fırında ekmek hamurlarını kesip tefrik etmeye, işçilerin ellerine bulaşanı temizlemeye mahsus bıçak. (cm. des *coupe-pâte*).

Coupe-queue [ims.] At kuyruğu keskisi.

Couper [ft.] Kesmek, kat' etmek. ◆ Biçmek. ◆ Parça kesmek, ayırmak. ◆ Burmak, iğdiş etmek. ◆ Yarmak. ◆ Doğramak. ◆ Şarap, süt vesâireye su yahut diğer bir mâyi katmak. ◆ Kesmek, kat' ve seddetmek. ◆ Fesh, men veya lağv etmek, kaldırmak. ◆ Önünü almak, önünü kesmek. ◆ Çatlat-

mak. ◆ Üstünden geçmek, kat' etmek. ◆ İbareyi kısa cümlelerden terkip etmek. ◆ (Kâğıt oyununda) Koz ile hasmın kâğıdını almak, koz kırmak. ◆ Oyun kâğıtlarını kesmek. || – court Kısa kesmek. ◆ Hitam vermek. ◆ Bir cevab-ı müskitle susturmak. || – la bourse à qu. q. Parasını çalmak. || – la gorge à qu. q. Öldürmek. || – le sifflet à qu. q. Dilini kesmek, susturmak. || – pied à un abus Bir suistimalin önünü almak. || – bras et jambes à qu. q. Kolunu kanadını kırmak, haddini bildirmek. || – à sa racine Kökünden kesmek, istîsal etmek. || – dans le vif Yarayı sağlam yerinden kesmek, ve (mec.) Bir fenalığın katiyen önünü almak. || – la gorge à quelqu'un Birisinin boğazını kesmek ve (mec.) Birisini telafisi gayr-ı kabil bir zarara uğratmak. || – le sifflet à quelqu'un Birisinin boğazını kesmek, öldürmek ve (mec.) Birisini cevap vermeyecek, söz söyleyemeyecek hâle getirmek. || – les ongles Bizim "dişlerini sökmek" tabirimizin mukabilidir. || – l'herbe sous le pied à quelqu'un Birisinin ayağının altına karpuz kabuğu koymak tabirinin mukabilidir. || à – au couteau, par tranches Gayet kalın, kesif. || – un cheveu en quatre "Kılı kırk yarmak" meselinin mukabilidir. = [fl.] Keskin olmak, kesmek. ◆ Kestirme yoldan gitmek. ◆ Oyun kâğıtlarını kesmek. ◆ (İki) sefinenin arasından geçmek. || Se – Kendi cisminin bir tarafını kesmek, kesilmek. ◆ (Kumaş hakkında) İplikler birbirinin üstünden geçmek, satrançvâri olmak. ◆ Kesilmek, yarılmak. ◆ Mübâyenette bulunmak. ◆ Tekatu' etmek.

Coupe-racines [imz.] Patates ve şalgam gibi kökleri kesmeye, yarmaya mahsus alet. (cm. des *coupe-racines*).

Couperet [imz.] Satır.

Couperose [ims.] Maâdin-i muhtelife esaslarıyla mürekkep kibritiyetlerin beyne'l-avam müsta'mel ism-i umumisidir; – verte Kibritiyet-i hadid, zâc-ı Kıbrıs; – bleu Göz taşı, kibritiyet-i nuhas; – blanche Kibritiyet-i tûtiyâ, tûtiyâ tozu. || (t.) Yüzde birtakım sivilcelerin çıkmasını mûcip olan bezlerin şişmesi illeti, gudde.

Couperosé,e [s.] (t.) Bezlerin şişmesiyle beraber yüzde sivilceler çıkmasını icap eden gudde illetine müptelâ.

Couperoser [ft.] Gudde illetine uğratmak. || Se – Gudde illetine uğramak.

Coupe-sifflet [imz.] Canilerin insan kesmek için kullandıkları bıçak.

Coupe-tête [imz.] Cellat. ◆ Aralarında biraz mesafe bulunmak üzere eğilerek duran oyuncuların üzerinden müteakiben atlamaktan ibaret bir oyun, uzun eşek.

Coupeur,se [i.] Terzi makastarı. ◆ Bağda üzümleri toplayan adam. ◆ (Lanskene[159] oyununda) Oyuncu. || – de bourses Yankesici. || – d'oreilles Kavgacı adam.

Couple [ims.] Çift. ◆ İki hayvanı birlikte bağlayacak bağ, çifte tasma. = [imz.] İki refik, iki şerik. ◆ Zevceyn, karı koca. || (bhr.) Kaburga latası. || (cr.) Manivela dirseği. || (ht.) – électrique Elektrik çifti.

Couplé,e [s.] Çift bağlanmış (zağar vesâire). || Roues – es Demiryol arabalarının çifte tekerleği.

Coupler [ft.] (Zağar vesâireyi) Çift çift yapmak, ikişer bağlamak. ◆ Bir dairede iskân etmek, misafir eylemek.

Couplet [imz.] Kıta, şarkı kıtası. ◆ Reze ile merbut iki demir kol. || (as.) Parçalı tüfek. = [cm.] Şarkılar.

Coupleter [ft.] Destan, şarkı gibi şeyler tanzim etmek, hicvetmek. (Eskidir.)

Coupoir [imz.] Maden safhalarını kesmeye mahsus makas, sındı.

Coupole [ims.] Kubbenin iç tarafı. ◆ Ale'l-ıtlak kubbe, kümbet. || – du ciel Kubbe-i semâ. || (as.) Kupol, kubbe. || – à affût cuirassé Zırhlı kundaklı kupol. || – à un canon Tek, bir toplu kupol. || – oscillante Titrek,

159 fr.: *lansquenet*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

irticaclı kupol. || – **à éclipse** Küsûfî kupol. || – **isolée** Münferit kupol. || – **pour mortier rayé** Yivli havan kupolü.

Coupon [imz.] (Kumaş, tentene gibi şeyler için) Toptan kalan parça. ◆ Eshamın ve tahvilatın her taksitin te'diyesinde kesilip bırakılan parçası, kupon. || – **de loge** Loca bileti.

Coupure [ims.] Kesik, yara. ◆ Şişman adamların derilerinde hâsıl olan çatlak. ◆ Bir eser-i edebîden, musiki parçasından ve bilhassa bir tiyatro kitabından çıkarılan ibareler. ◆ Gazete ve risalelerden saklanmak arzu edilip de kesilmiş makale ve fikralar, maktûa, maktûat. ◆ Su cetveli. ◆ Meskûkât vâhid-i kıyasîsinin küsuru, ufaklık akçe. ◆ Bin franktan dûn banknot. ◆ Ayrı ayrı kabil-i iştirâ olan bir tahvilin aksamı. || (as.) Mani, siper-i müstakim, kupür. ◆ Hendek, metris, mahreç, barikat.

Cour [ims.] Hükümdar sarayı, hükümdar dairesi. ◆ Saray heyet ve erkânı. ◆ Saray-ı hükümdârî âdât ve merasimi. ◆ Saray halkı. ◆ Devlet. ◆ (mec.) Ta'zimat, tekrimat.

Cour [ims.] Avlu. ◆ İki taraflarında kapı bulunan sokak. ◆ Divan, mahkeme-i âliye. || **Faire la** – **à** Arkasına düşmek, bir kadına mülâzemet-i âşıkanede bulunmak. || – **d'assises** Mahkeme-i cinayet. || – **d'appel** Mahkeme-i istînaf. || – **de cassation** Mahkeme-i temyiz. || – **de comptes** Divan-ı muhasebat. || – **martiale** Divan-ı harp. || **Hors de** – İstimâa şâyan olmayan (dava); **Mettre hors de** – , **prononcer un hors de** – Adem-i istimâına karar vermek.

Courage [imz.] Cesaret, şecaat, besâlet, yiğitlik. ◆ Gayret.

Courageusement [h.] Cesaret ve şecaatle, cesurâne. ◆ Gayretle, gayret-mendâne.

Courageux,se [s.] Yiğit, cesur, şecî. ◆ Gayretli, gayret-mend, gayûr. ◆ Cesurâne, gayret-mendâne.

Courailler [fl.] Öte beriye koşuşmak. ◆ Sık sık tebdil-i münasebat-ı âşıkane etmek.

Couramment [h.] Sürat ve sühûletle, selâsetle (okumak ve yazmak).

Courant,e [s.] Koşan, pûyân, serî. ◆ Akan, cârî. ◆ Rayiç, mütedâvil. ◆ Âdi, mutad, sehil. ◆ (Makayis hakkında) İrtifaı nazar-ı itibara alınmayarak yalnız tûl itibariyle. || **Mois** – Mâh-ı cârî, mâh-ı hâl. || **Monnaie** – **e** Nakd-i rayiç. || **Compte** – Hesab-ı cârî. || **Chien** – Avı takip eden zağar. || **Tout** – Bilâ-tereddüt, hiç tevakkuf etmeksizin, sürat ve sühûletle. ◆ Alelacele, koşa koşa. = [imz.] Akıntı, cereyan. ◆ Seyyâle, cereyan. ◆ Mâh-ı cârî, mâh-ı hâl. ◆ Ahvâl-i cihanın suret-i güzerân ve cereyanı. ◆ İşlemekte olan faiz, maaş, taksit vesâire. ◆ Rayiç. ◆ Bir işin içindeki desise, hile. || – **d'air** Cereyan-ı hava. || – **atmosphérique** Mevsim rüzgârı, meltem. || – **électrique** Seyyâle-i elektrikiye, cereyan-ı elektrikiye. || – **par induction** Cereyan bi't-tesir. || – **des affaires** Ahvâl ve umurun suret-i cereyanı; **Être au** – **des affaires** Muamelat-ı ticariyenin, piyasanın suret-i cereyanından haberdar olmak, malumat almak. || **Être au** – Tedâhülat ve bakayası olmamak. || **Au** – **de** Zarfında, hılâlinde. ◆ Bir şey hakkında hâiz-i vukuf. || **Monter le** – **à quelqu'un** Birisine hile etmek. || **Mettre une pièce au** – **du répertoire** (Tiyatro ıstılahında) Bir oyunu daima oynanan oyunlar meyânına idhal etmek.

Courante [ims.] Eski bir nevi raks ve bununla çalınan hava.

Courante [ims.] (Beyne'l-avam) İshal, lînet.

Courante [ims.] Mâil bir nevi hat, yazı.

Courbatu,e [s.] Yorgun, kırık, kesik.

Courbature [ims.] Yorgunluk, kırıklık, kesiklik. || **Vieille** – Beygirlerde verem hastalığı.

Courbaturé,e [s.] Pek yorgun. (Ale'l-ekser beygirler hakkında kullanılır.)

Courbaturer [ft.] Kırıklığı bâis olmak, yormak. || **Se** – Kırıklığa uğramak.

Courbe [s.] Eğri, bükülmüş, muavvec, mukavves, münhani. || (he.) **Ligne** – Hatt-ı münhani. = [ims.] Münhani. || – **de niveau**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tesviye münhanisi. || – **s horizontales** Münhaniyat-ı ufkiye. || – **s équidistantes** Mütesâviyü'l-eb'ad, münhaniyat-ı ufkiye. ◆ Kavis şeklinde kesilmiş tahta. ◆ Atın bacağında hâsıl olan kemik şişi. ◆ Omuz.

Courbé,e [s.] Eğilmiş, bükülmüş. || (mec.) Harap olmuş, ezilmiş.

Courbement [imz.] Eğrilik, i'vicâc. ◆ Bükme, eğme, inhinâ.

Courber [ft.] Eğmek, indirmek. ◆ Bükmek, eğriltmek. || (mec.) Hor ve zelil etmek, münkad etmek. = [fl.] Eğilmek, inmek. || **Se** – Bükülmek, eğilmek. ◆ Mutî olmak, ser-fürû etmek. ◆ Bükülmek, eğrilenmek.

Courbet [imz.] Eyer karpuzu, semer tahtası. ◆ Tırpan.

Courbette [ims.] (Manej ıstılahatında) Atın iki ön ayağını birden atarak sekmesi, sekme, sıçrama. || (mec.) Tabasbus, temelluk. || **Faire aller quelqu'un à** – Sahip ve hâiz-i hüküm ve nüfuz olmak.

Courbure [ims.] Eğiliş, eğrilik, i'vicac, inhinâ.

Courcaillet [imz.] Bıldırcının ötmesi. ◆ Bıldırcın düdüğü.

Courchot [imz.] Hasta ipek böceği.

Courcive [ims.] (mr. Coursive)

Courée [ims.] yahut **Courai** [imz.] Kalafatçı sakızı.

Courette [ims.] Küçük avlu.

Coureur,se [i.] Koşucu, ayağı çabuk, serî'ü'l-meşy. ◆ Araba veya beygirin yanından yaya giden uşak. ◆ Sâî, kasıd. ◆ Çabuk gitmeye ve ava mahsus eyer beygiri. ◆ Çapkınlıkta gezen, hovarda, vefasız adam. || – **de bals, de spectacles** Balolarda, tiyatrolarda gezen, buralara müdâvemet eden sefih. || (as.) Kadim keşşaf süvarisi. ◆ Hafif süvari. || (tt.) Tavşan gibi seğirtici hayvanlar. ◆ Uçmayıp yürüyerek kaçan av kuşları. = [s.] Koşan, serî'ü'l-hareke. = [ims.] Yazı kalemi.

Courge [ims.] Kabak. || – **de barbarie** Sakız kabağı. || – **longue** Asma kabağı.

Courir [fl.] (Tasrifi: *Je cours*, *nous courons*; *je courais*; *je courus*; *je courrai*; *je courrais*; *cours*, *courons*, *courez*; *que je coure*; *que je courusse*; *courant*, *couru*,*e*). Koşmak, koşarak yürümek. ◆ Müsâraat etmek. ◆ Süratle yol almak. ◆ Öteye beriye koşmak, dolaşmak. ◆ Seyahat etmek. ◆ Serseriyâne, intizamsız bir hayat imrar etmek. ◆ Bir şeyi alelacele yapmak. ◆ Kaymak. ◆ (Moda hakkında) O esnada makbul olmak, geçmek. ◆ Akmak, cereyan etmek. ◆ Deveran etmek, şüyû bulmak. ◆ (Maaş vesâire hakkında) İşlemek. ◆ (Hastalık hakkında) İntişar, sirayet etmek. ◆ Uzanmak, mümted olmak. ◆ (Zaman hakkında) Geçmek, mürur etmek. ◆ (Gemi hakkında) Yürümek, yol almak. ◆ Yarış etmek. || – **ses, sur** Üste varmak, üzerine hücum etmek. ◆ Kovalamak, takip etmek. || – **à** Bir şeye doğru koşmak. ◆ Tutmaya koşmak: **Courez à ce voleur** Şu hırsızı tutun. || – **à sa perte** Sefalet yolunu tutmak. || – **au plus pressé** Ehemmi mühimme tercih etmek. || – **après quelqu'un** Birini aramaya gitmek. || – **après l'esprit** Akıl satmak. || – **après son argent** Kumarda kaybedilen parayı kurtarmaya çalışmak. || – **après l'argent** Para kazanmaya çalışmak. || – **après** Arkasından koşmak. || **Faire** – Koşturmak. ◆ Yarış ettirmek. ◆ Beyhûde yormak. ◆ Celbetmek. || – **su à** Tutmaya, tevkif etmeye koşmak ve (mec.) ta'riz ve hücum etmek. || – **sur l'ouvrage** Çabuk ve dikkatsiz çalışmak. || – **sur la place** (Senedat-ı ticariye hakkında) Ehemmiyetten, itibardan düşmek. || (as.) – **la bague** Yüzük koşusu icra etmek. (Şövalye zamanlarında at üzerinde mahirâne mızrak oynayarak hayvan dörtnal koşar iken bir direğin başına hafifçe vaz' olunan bir halkayı mızrak veya meç ucuna takıp alıvermekten ibaret bir oyun ve talim idi.) || – **la mer** Korsanlık etmek. || – **le risque** Muhâtaraya girmek. = [ft.] Takip etmek, kovalamak. ◆ Büyük arzu ile aramak, arkasına düşmek. ◆ Düşman toprağını basıp geçmek, ılgar etmek. ◆ Dolaşıp gezmek. ◆ Çok gitmek. ◆ Devam etmek. ◆ Ömrün filanıncı senesinde

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

bulunmak: Je cours ma quarantième Kırk yaşındayım. ◆ (Bir meslek ve sanat hakkında) Tutmak, sülûk etmek. ◆ Söylenmek, şayi olmak: – les salons Salonlarda söylenmek; – les rues Herkesçe malum olmak. || – le cachet Hususi ders vermek. (Daima *avoir* fiil-i iânesiyle imtizac eder.)

Courlis yahut Courlieu [imz.] Kürlü kuşu.

Couroir [imz.] Geminin kamaraları arasındaki dar yol.

Couronnade [ims.] (as.) İhâta, çevirme.

Couronne [ims.] Taç, iklil, efser, dîhim. ◆ İngiltere'nin beş şilinlik gümüş sikkesi. ◆ İklil resmini hâvi bir nevi kâğıt. ◆ Çember-i kemilî. || (mec.) Mükâfat. ◆ Şöhret ve şan. ◆ İmparatorluk, krallık. ◆ Hıristiyanlarca azizlerin başları etrafına tersim olunan ziya dairesi. || (is.) Taç tabya. || – de fortification İstihkâm tacı. || (tşr.) Dişlerin kısm-ı haricîsi, iklil-i esnan. || Discours de la – Kamaranın küşadında kral tarafından îrad olunan nutuk. || – d'armoirie Arma süsü, ziyneti. || – de casque Miğfer ziyneti, tepeliği. || – triomphale Tâc-ı zafer. || Le domaine de la – Emlâk imparatoru, kralı. || – impériale Eğrice otu. || – cléricale Katolik papazlarının tıraş olmuş tepesi. || (hy.) – boréale İklil-i şimalî; – australe İklil-i cenubî.

Couronné,e [s.] Taçlı, mütetevvic. || (mec.) İkmâl olunmuş, mükemmel. ◆ Müzeyyen. || Tête – e Re's-i mütetevvic (imparator, kral demektir). || Rime – e (ed.) Müstezat.

Couronnement [imz.] Tetvic, tetevvüc. ◆ İkmâl, itmam, tekmile, tetimme. ◆ Bir binanın veya masnû' bir şeyin üst ciheti, tepesi, başı. ◆ Ağacın artık büyümemeye başlaması. ◆ Atın dizinde hâsıl olan sıyrılma. || (as.) Sırt ameli, muharebede bir tepeyi askerle işgal. || – du chemin couvert Râh-ı mestur sırt ameli.

Couronner [ft.] Tetvic etmek. ◆ Ta'zim ve tebcil etmek. ◆ Mükâfat ve nişâne-i iftihar vermek. ◆ Hüsn-i hitam vermek. ◆ Tezyinatını ikmâl ve itmam etmek. ◆ Şeref-bahş olmak, tezyin etmek. ◆ Bir şey veya mevkiin üstünde taç şeklini ibraz etmek. || (as.) Hâkim bir mevkie asker yerleştirmek. || Se – Taç giymek, tetevvüc etmek. ◆ Kesb-i iştihar etmek. ◆ (Ağaç hakkında) Tepesi kartlaşıp artık büyümez olmak. ◆ (Beygir hakkında) Dizini sıyrıltmak.

Courre [fl.] (*courir* fiilinin eski masdarıdır) Avı kovalamak. || Chasse à – Tazı ile ve hayvanla icra olunan av. || Laisser – [imz.] Av köpeklerinin bağlı olarak durduğu mahal. ◆ Bu köpekleri koyuverir iken çalınan boru. = [ft.] Avı takip etmek. ◆ Atı koşturmak. ◆ Takip etmek.

Courre [imz.] Avda tazıların durdukları mahal.

Courrier [imz.] Tatar, ulak, berid, postacı. ◆ Posta arabası. ◆ Posta ile gönderilen veya alınan mekâtib, posta. ◆ Menzil ile seyahat eden yolcu. || Voyager en – Menzil ile gitmek. || (bhr.) Mücehhez küçük gemi. || (as.) Posta, posta neferi. (Bazı evrak-ı askeriye ve muharrerat-ı resmiyeyi mahalline nakil ve isâle memur nefer.) || – muet Ebkem (muhaberât-ı şifahiye) posta neferi. || – volant Nâme-ber gülle. (Buna *Boulet messager* dahi ıtlak olunur ki Türkçe tabirin aynıdır.)

Courrière [ims.] Önden giden. (Şiirde müsta'meldir) : La – du jour Şafak; La nocturne – yahut L'inégale – Ay, kamer; La prompte – Şöhret.

Courrièriste [imz.] Gazetelerde filan yer postası vesâire gibi serlevhalarla posta yazan muharrir.

Courroie [ims.] Kayış, bağ. || (mec.) Allonger, étendre la – İradını idare ile sarf etmek. ◆ Vazife-i memuriyeti haricine çıkmak. || Serrer la – à quelqu'un Birinin dizginini toplamak, birisine verilen parayı kısmak. || Lacher la – Dizginini koyuvermek. || (as.) – de bavette Göğüslük kayışı. (Baltacı neferatının önlüklerini rapta yarar.) || – d'armure Zırh kayışı. || – à capote Kaput kayışı. || – de bretelle de fusil Tüfek kayışı. || – de bretelle porte-caisse Trampet üstüvânesi

askı kayışı. || – de charge Yük kayışı. || – de harnachement Koşum takımı kayışı. || – de havresac Çanta kayışı. || – de timon Ok başı tartı kayışı. || – latérale Yan kayışı (çantaya arzı imtidadınca tesbit[160] edilen kayıştır). || – longue Uzun kayış (çantaya tûlu imtidadınca tesbit edilen kayıştır).

Courroucé,e [s.] Öfkeli, gazab-nâk.

Courroucer [ft.] Gazaba getirmek, iğzab etmek, öfkelendirmek. || Se – Gazaba gelmek, öfkelenmek.

Courroux [imz.] Gazap, hışım, öfke.

Cours [imz.] Akma, cereyan, akıntı. ◆ Yürüyüş, seyir, hareket. ◆ Nehrin tûlu, mecra. ◆ Uzanma, teselsül: Le – d'une chaîne de montagnes Bir silsile-i cibalin imtidadı. ◆ Cevelân: Le – du sang Cevelân-ı dem. ◆ Teâkub, mürur, cereyan: Le – des saisons Teâkub-ı mevâsim. ◆ Devam. ◆ Müddet-i muayyene, devir. ◆ Hastalık devri. ◆ Bir fenn-i mahsusa müteallik ders. ◆ Bir fenn-i mahsusa dair kitap, mebhas. ◆ Darülfünûn tahsili. ◆ Tedavül, revaç. ◆ İtibar, revaç, geçme. ◆ Rayiç. ◆ Teferrüce mahsus meydan, tenezzühgâh. || – d'eau Mâ-i cârî, akarsu, çay. || – du change İskonto, kambiyo fiyatı. || – de la place Piyasa rayici, fiyatı. || – de ventre İshal, lînet. || Voyage de long – Uzun seyahat-i bahriye. || Donner – à Akıtmak. ◆ İbraz ve izhar etmek. ◆ Revaç ve itibarını artırmak, tervic etmek. ◆ Neşr ve işâa etmek. || Prendre son – (Nehir hakkında) Nebean etmek.

Course [ims.] Koşuş, koşu. ◆ Süratli yürüyüş. ◆ Yarış, koşu müsabakası. ◆ Cereyan, güzerân-ı serî. ◆ Gidip gelme, dolaşma. ◆ Taharriyat için olunan devir ve hareket. ◆ Mesafe, yol, ara. ◆ Ecram-ı semâviyenin hareketi. ◆ Enhârın cereyanı. ◆ Araba ve at vesâire seferi ve beher seferin ücreti. ◆ Akıncılık, ılgar. ◆ Korsanlık. ◆ Kilit dilinin veya mekiğin hareketi. ◆ Seyahat, tenezzüh. ◆ Bir iş için çarşıya gitme, dışarı çıkma. ◆ Birisine mubâyaası sipariş olunan eşya için verilen ücret. || Être en – Bir iş için sokağa çıkmak, çarşıya gitmek. || Prendre sa – Koşmaya başlamak. || (as.) Pas de – Süratli yürüyüş. || – de chevaux At koşusu. || – de bague Yüzük koşusu (mr. Courir la bague) || Champ de – Koşu meydanı. || – de faquin Tahta heykel koşusu. (Mızrak talimine mahsus olup ağaçtan yahut samandan imal olunan bir insan heykeli üzerinde icra edilir idi.) || – de quintaine Nişan sırığı koşusu. (Yüzük yahut tahta heykel koşularına müşâbih olup askerî şenliklerinde ve harp oyunları esnasında icra edilir idi.) || – strateumatique Amelî, tatbikî, ciddi koşu, yürüyüş.

Coursier [imz.] Büyük ve güzel at, rahş, semend. ◆ (Şiirde) Muharebe, harp, sefer atı. ◆ Değirmen oluğu. || (mec.) Sebeb-i terakki. || (bhr.) Geminin önüne mevzu' top. || – aux grandes oreilles Eşek.

Coursive [ims.] (bhr.) Tekmili güverte ile mestur olmayan gemilerin başında ve kıçındaki güverte kısmı. ◆ Geminin tûlunca uzanan geçit.

Courson [imz.] Kısa budanmış meyvedar ağaç dalı. ◆ Asma kütüğü.

Court,e [s.] Kısa, kasîr, kûtah. ◆ Muhtasar, kısa. ◆ Pek kadim değil, cedid. ◆ Mahsur, mahdud. ◆ Az, nâkıs, gayr-ı kâfi. ◆ Az sulu, koyu. || Tenir de – Hareketinde serbest bırakmamak, sıkı nizam altında tutmak. || Avoir l'épée, les bras – Kudreti yetmemek. || Être – de…. Filan şeyce noksanı olmak. || Avoir l'haleine – e Kısa kısa nefes almak. || Être – Kısa kesmek, uzatmamak. || – honte Bozuma düşme. || Monnaie – e Vezn-i nizamîsinde olmayan sikke, kem-ayar. || Faire la – e échelle à quelqu'un Birisinin yüksek bir yere yetişmesi için omzuna, arkasına çıkarmak ve (mec.) Muâvenet etmek. = [imz.] En kısası. ◆ En kısa yol. ◆ Kısa boylu adam.

160 Orijinal metinde dizgi hatası: تثبيث şeklinde hatalı yazılan kelimenin "sabitleme" anlamında تثبيت olması gerektiği düşünülmektedir.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

‖ Avoir la vue – e Uzaktan görememek. = [h.] Kısa, açıktan, az sözle ve doğrudan doğruya. ‖ Rester – Söyleyeceğini şaşırmak, unutmak. ‖ Se trouver – Becerememek, âciz kalmak. ‖ Couper – Kısa kesmek. ‖ Tourner – Birdenbire çevirmek, tebdil-i istikamet etmek ve (mec.) Birdenbire hatt-ı hareketini tebdil etmek, usulle hareket etmek. ‖ Vêtu – Kısa elbise giymek. ‖ Tout – Derhal, birdenbire. ◆ Kısaca. ‖ Couper – à quelqu'un Birisini birdenbire terk etmek, yanından ayrılmak.

Courtage [imz.] Simsarlık, dellâllık. ‖ Droit de – yahut sadece – Simsarlık hakkı, dellâliye.

Courtaud,e [i. – s.] Kısa boylu ve tıknaz adam. ◆ Yol, yedek atı. (Kavi, sağlam ve endamı mutavassıt bir at ki Kurun-ı Vustâ şövalyelerinin yedek beygiri yahut yollarda binek hayvanı hizmetini görür idi. Koşu atının zıddı olup ekseriya eşkin yürütülür idi. Kuyruğu çok defa kısa veya kesik olur idi). ◆ Kuyruk ve kulakları kesik köpek. ‖ – boutique yahut sadece – Dükkâncı çırağı.

Courtaudé,e [s.] Kulak ve kuyruğu kesilmiş (hayvan).

Courtauder [ft.] Bir köpek veya beygirin kuyruk ve kulaklarını kesmek. ◆ Sû-i muamele etmek.

Court-bouillon [imz.] Balık haşlamaya mahsus sirke vesâire ile mahlut su. ◆ Bunda pişirilmiş yemek (cm. des *courts-bouillons*).

Courte-botte [imz.] Kısa boylu adam, bodur. (cm. des *courtes-bottes*).

Courte-épée [ims.] (as.) Kısa meç.

Courte-haleine [imz.] Nefes, soluk darlığı. ◆ Soluğan.

Courtement [h.] Kısaca, muhtasaran.

Courte-pointe [ims.] Müzeyyen karyola örtüsü. (cm. des *courtes-pointes*).

Courte-queue [ims.] Kısa saplı bir nevi kiraz. (cm. des *courtes-queues*).

Courtier [imz.] Dellâl, simsar.

Courtil [imz.] (*l* okunmaz) Köy evine muttasıl küçük bahçe.

Courtilière yahut Taupe-grillon [ims.] Kök kurdu, halkalı.

Courtine [ims.] Karyola perdesi. (Yalnız şiirde müsta'mel gibidir.) ◆ Perdeye müşâbih şey. ‖ (is.) Perde hattı. ‖ – à angle saillant Zaviye-i hariciyeli perde hattı. ‖ – à ressaut Çıkıntılı, münkesir perde hattı. ‖ – à tenaille Makas tabyalı perde hattı. ‖ – de château Hisar perde hattı.

Courtisan,e [i.] Nedim. ◆ Yâr-ı cân.

Courtisane [ims.] Açık meşrepli ve şuh kadın. ◆ Mümtaz âlûfte.

Courtisanerie [ims.] Nedimlik.

Courtisanesque [s.] Nedimlere müteallik, tabasbuskârâne.

Courtiser [fl.] Nedimlik etmek. ◆ Müdâhene ve temelluk etmek. ◆ Mülâzemet-i âşıkanede bulunmak.

Court-jointé,e [s.] Çolpa (at).

Court-monté,e [s.] Beli alçak (at).

Courtois,e [s.] Nezaketli, mültefit. ◆ Nazikâne, iltifatkârâne. ‖ Armes – es Kesmez ve yalnız süs için takılan esliha-i nâzike.

Courtoisement [h.] Nezaket ve iltifatla.

Courtoisie [ims.] Nezaketli muamele ve söz, iltifat.

Court-pendu [imz.] Kısa saplı bir nevi elma.

Court-vêtu,e [s.] Kısa esvab giymiş.

Couru,e [s.] Muteber, mergub, modaya muvâfik. ◆ (Av hakkında) Kovalanmış. ◆ Kazanılması için müsabaka gösterilmiş. ◆ Her ciheti gezilmiş.

Cous (*s* okunur) yahut Coyer [imz.] Bileği taşı.

Couscous [imz.] (*s* okunur) (Arabîden me'huz) Kuskus.

Couseuse [ims.] Dikişçi kadın, terzi kadın. ◆ Kitap eczasını diken işçi karı. ◆ Dikiş makinesi. (Bu mânâda az kullanılır.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cousin [imz.] Sivrisinek sınıfından baûza. ‖ **Chasser les – s** Karâbeti vesile ederek kâselislikte bulunanları def etmek.

Cousin,e [i.] Amcazâde, halazâde, teyzezâde, dayızâde (bu vechle birinci derece akraba olanları ikinci ve üçüncü derecedekilerden tefrik için *– s germains* dahi derler ki iki kardeşin erkek evlatları mânâsını ifade eder. ‖ **– es germaines** İki kardeş kızları. ‖ **– s issus de germains** İki kardeş ve amca vesâire ahfâdı. ‖ (mec.) Birbirine gayet benzeyen şeyler. ◆ Hısım, akraba. = [cm.] (mec.) Ahbap, samimi dost.

Cousinage [imz.] Amcazâdelik, halazâdelik, teyzezâdelik. ◆ Hısım ve akraba. ‖ (mec.) Müşâbehet.

Cousinaille [ims.] Kesîr ve can sıkıcı birtakım hısım ve akraba.

Cousiner [ft.] Birine akraba muamelesi etmek veya akraba çağırmak. = [fl.] Akrabalık bahanesiyle kâselislik etmek. ◆ Teklifsizce hareket etmek, samimi bir surette yaşamak. ‖ **Ne pas – ensemble** Geçinememek, zıt ve muhalif tabiatta bulunmak.

Cousinière [ims.] Hısım ve akraba dolu mahal. ◆ Cibinlik. (*moustiquaire* dahi denilir.)

Cousoir [imz.] (*zo-ar*) Mücellitlerin dikiş tezgâhı, cilde.

Coussin [imz.] Yastık. ◆ Yüz yastığı. ‖ (as.) Yastık ki topun kuyruğunu dayamaya mahsus olup kundağın arka tarafına vaz' olunan ahşap kıtadan ibarettir. ◆ (bhr.) Gemilerin bordasına asılan örme yastık.

Coussiner [ft.] Yastık koymak.

Coussinet [imz.] Küçük yastık, koltuk yastığı. ‖ (as.) Muylu yatağı. ◆ Eyer yahut zırh yastığı. ‖ **– à mousquetaire** Muskeli[161] yastığı. ‖ **– de selle** Eyer yastığı. ‖ **– de chevalet** Sehpa yastığı. ‖ (m.) Bir kemeri teşkil eden anahtarlardan temel makamında bulunan.

161 fr.: *mousquet*.

Coustillade [ims.] Bıçak yarası.

Coustille [ims.] Bir nevi bıçak, hançer.

Coustillier [imz.] (as.) Kustilli asker. (Kustil denilen bıçak ile müsellah asker.)

Cousu,e [s.] Dikilmiş. ◆ Gayr-ı kabil-i iftirak bir surette yerleşmiş, merbut. ◆ Pek ziyade zayıf. ◆ Muhtelif renkte parçalardan yapılmış esvab gibi alacalı. ‖ **Des finesses – es à fil blanc, à gros fil** Kaba ve kolay anlaşılır hiyel ve desâis. ‖ **Bouche – e** Sükût. ‖ **Avoir les joues, les flancs – s** Pek zayıf ve nahif olmak. ‖ **Être tout – de** Bir şeyle memlû olmak. ‖ **Être tout – d'or** Sırmalı esvab giymek, ve (mec.) Pek zengin olmak. ‖ **Avoir le visage – de petite vérole** Çiçekbozuğu, çopur olmak.

Coût [imz.] Paha. ◆ Masraf, harç: **– d'un contrat** Bir kontratın harcı, masârif-i nizamiyesi.

Coutal [imz.] (as.) Bir nevi kılıç. (Kasatura makamında olup karabinalara takılır idi.)

Coûtant [smz.] **Prix –** Bir şeyin hakiki değeri, sermayesi, alındığı fiyat.

Coutarde [imz.] Süt, bal ve yumurtadan yapılan bir tatlı.

Couteau [imz.] Bıçak, sikkin. ◆ Kama, hançer. ‖ **– de chasse** Av bıçağı, kılıcı (düz ve kısa bir nevi kılıç). ‖ **– à papier** Kâğıt bıçağı. ‖ (as.) **– d'arme** Silah bıçağı (silah makamında isti'mal olunan kadim bıçaklar). ‖ **– de brèche** Gedik bıçağı. (Mısır'da kadim Teb şehrinde kullanılır idi.) ‖ **Être sous le –, avoir le – sur la gorge** Mecbur olmak. ‖ **Visage en lame de –** Yanak tarafları gayet yassı olduğundan yandan bakılınca âdeta kesik gibi görünen çehre. ‖ **Le pain et le –** Lâzım olan her şey, arzu edilen esbab-ı sühûletin kâffesi. ‖ **Aller en Flandre sans –** Lâzım olan şeylere mâlik olmaksızın yola çıkmak.

Coutelas [imz.] Pala. ◆ Kulaklı bıçak. ◆ Bir nevi kılıç (kısa ve enli ve bir ağızlı idi). ◆ Mutfak bıçağı, büyük bıçak. ◆ (Lisan-ı şiirde) Süngü.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Coutelier,ère [i.] Bıçakçı. = [s.] **Maître, apprenti** – Bıçakçı ustası, çırağı.

Coutelière [ims.] Yemek bıçakları kutusu. (Şimdi *Boîte à couteaux* denilir.)

Coutellerie [ims.] Bıçakçılık. ◆ Bıçakçı dükkânı, bıçak fabrikası. ◆ Bıçak ve emsali âlât-ı câriha.

Coûter [fl.] Değmek, filan kıymette olmak. ◆ Çıkmak, gelmek, durmak, mâl olmak. ◆ Pahalı olmak. ◆ Masrafa mütevakkıf olmak. ◆ Bir ziyan veya gaile ve zahmeti bâis olmak. || – **bon, cher** Pahalı olmak. || – **la vie** Hayatı pahasına gelmek, bâis-i mevti olmak. || **Tout lui coûte** Her işi zahmetli, meşakkatli buluyor. || – **des larmes** Ağlatmak, bâis-i girye olmak. || **Rien ne lui coûte** Hiçbir şey esirgemez. || **Il coûte peu à** Pek kolaydır. || **Coûte que coûte** Her kaça olursa, her maniye karşı. || – **les yeux de la tête** Gayet azim masrafa bâdî olmak, gayet pahalıya oturmak. = [ft.] İcap etmek, bâis olmak.

Coûteusement [h.] Çok masrafla, pahalı olarak.

Coûteux,se [s.] Çok masraflı, çok masrafa mütevakkıf, pahalı.

Coutier [imz.] Ketenden sık ve parlak kumaş, tok bez imal eden adam.

Coutil [imz.] (*l* okunmaz) Bir nevi keten bezi, tok bez. (Askeriyede zâbitana mahsus beyaz pantolon ve çadır imalinde kullanılır.)

Coutillade [ims.] Kılıç ve bıçak yarası.

Coutille [ims.] Bir nevi kılıç.

Coutillier [imz.] (as.) Kutil denilen kılıç ile müsellah, kutilli asker.

Coutre [imz.] Sapan bıçağı, kılıcı.

Coutrier [imz.] Bir nevi sapan.

Coutume [ims.] Âdet, mutad. ◆ Âdet-i belde. ◆ De'b, âyin, resm. ◆ Örf, teamül. ◆ Bac, resm. || **De** – Ber-mutad. || **Us et** – Örf ve âdet.

Coutumier [imz.] Bir memleketin âdât ve kavânîn-i örfiyesi mecmuası.

Coutumier,ère [s.] Âdet edinmiş, me'luf. ◆ Âdet olmuş, mutad. ◆ Teamülî, örfi. || – **de fait** Bir şeyin icrasını âdet edinmiş.

Coutumièrement [h.] Örfen, âdet-i belde üzere.

Couture [ims.] Dikiş. ◆ Dikiş yeri, hıyâte. ◆ Dikimhâne. ◆ Yara eseri, yeri. || **à plate** – Dikilen şeyin kenarlarını çevirerek ve (mec.) tamamıyla. || – **simple** Düz dikiş. || **Battre à plate** – Muharebede mağlup etmek. || (bhr.) – **d'un bateau** Tombaz kalafatı. || – **du bordage** Armuz, üstüpü tıkanılan aralık.

Couturé,e [s.] Yara eserlerini hâvi. ◆ Ötesinde berisinde iz, nişâne bulunan.

Couturer [ft.] Yara eserlerini mûcip olmak. ◆ Ötede beride iz, nişâne, eser bırakmak.

Couturier [imz.] Dikişçi, hayyât, terzi. (Eskidir.) ◆ Kadın esvabı biçen terzi. ◆ İyi dikiş diken adam.

Couturière [ims.] Dikişçi karı, terzi kadın, hayyâte, modistra.

Couvain [imz.] Arı, karınca ve bunlara mümâsil böceklerin yumurta yığını, peteği. ◆ Arı gömeci.

Couvaison [ims.] Kuluçka mevsimi, zaman-ı tefrih.

Couvé,e [s.] Kuluçka olmuş (tavuk). ◆ İstihzar ve tehyie edilmiş.

Couvée [ims.] Kuluçka, tefrih. ◆ Kuluçkaların altındaki yumurtaların mecmûu. ◆ Bir kuluçka piliçlerinin mecmûu. || (mec.) Nesil, soy. ◆ Hazırlanan, tehyie edilen şey.

Couvent [imz.] Manastır. ◆ Bir manastırda yaşayan rahip veya rahibelerin heyet-i mecmuası. ◆ Rahibeler tarafından idare edilen kız mektebi.

Couver [fl.] (Tavuk vesâir tuyur hakkında) Kuluçkaya yatmak. ◆ Alâimi henüz meydana çıkmamış bir illete duçar olmak. || – **des yeux** Büyük bir dikkat ve ihtiras ile bakmak.

Couvercle [imz.] Kapak.

Couvert [imz.] Havanın hararet ve bürûdetinden muhafazaya mahsus mahal, sığınacak yer, ev. ◆ Gölgelik, sâyeban. ◆ Mektup zarfı. ◆ Zarfın üzerine yazılan nâm ve evsaf. || (mec.) Suret-i kâzibe: **Sous le** – **d'ami-**

tié Dostluk suret-i kâzibesiyle. || à – Taht-ı emniyette. || à – de Mahfuz olarak ve (mec.) taht-ı emniyette. || Sous le – de Filan şey bahanesiyle. || Être à – Temin edilmiş olmak. || (as.) Sütre, siper.

Couvert [imz.] Sofra takımı. ◆ Sofrada herkesin önündeki takım yani tabak, kaşık, bıçak, bardak vesâire. ◆ Çatal bıçak. || Grand – Resmî ziyafet. || Petit – Gayriresmî ve hususi ziyafet. || Avoir le – mis chez quelqu'un Bir evde her vakit yemeğe kabul olunmak, teklifsiz olmak. || Un dîner de dix – s On kişilik bir ziyafet.

Couvert,e [s.] Örtülü, kapalı, mestur. ◆ Eşcarla mestur, gölgelik, gölge. ◆ Giyinmiş. ◆ Başı örtülü. ◆ Şapkalı. ◆ Muhafazalı. ◆ Gizli, hafî. ◆ Mülevves, mülemma'. ◆ (Masârif hakkında) Kapatılmış, kapanmış. || Mot – Mazmunlu, kinâyeli söz. || Vin – Pek koyu şarap. || Drap – Tüylü, havlı çuha. || Temps – Bulutlu hava. || Clos et – Üstü örtülü, üstü kapalı, muhafazalı. || à – Gizli olarak. || Pays – Ormanlı memleket. || Servir quelqu'un à plat couvert Birisine, ekseriya aldatmak maksadıyla tevdî-i esrarda bulunur gibi olmak. || Créancier – Alacağının te'diye edileceğine dair kendisine teminat itâ olunmuş dâyin.

Couverte [ims.] Çini ve çanak çömlek sırrı. ◆ Örtü, yorgan.

Couvertement [h.] Örtülü olarak, gizlice.

Couverture [ims.] Örtü, yorgan. ◆ Makat (mak'ad). ◆ Kitap kabı; kitap cildi; kitap cildinin üzerine geçirilen kâğıttan yahut sâir bir şeyden kap. || (m.) Çatı kaplaması. || (ma.) Muamelat-ı ticariye ve sarrafiyede kaparo. ◆ Teminat, rehin. || (mec.) Bahane, vesile. || – à deux places İki kişilik yorgan, örtü. || – de harnachement Koşum takımı örtüsü. || – de cheval At bellemesi, çulu.

Couverturier [imz.] Yorgancı.

Couvet [imz.] Tandır mangalı.

Couveuse [ims.] Kuluçka. ◆ Kuluçka makinesi.

Couvi [smz.] Bozuk, cılk (yumurta).

Couvoir [imz.] Kuluçka makinesi.

Couvre-amorce [imz.] (as.) Ağızotu (yemleme) kapağı.

Couvre-bouche [imz.] (as.) Ağız kapağı (topun ağzını kapamaya mahsus meşin kapak).

Couvre-chef [imz.] Başa giyilen şey, serpuş. || (crh.) Lifâfe-i re's. (cm. des *couvre-chefs*).

Couvre-colback [imz.] (as.) Kalpak örtüsü.

Couvre-cuisse [imz.] (as.) Uyluk örtüsü, zırhı.

Couvre-culasse [imz.] (as.) Kama (kuyruk) kılıfı.

Couvre-danille [imz.] (as.) Kovan (süngü kovanı) kılıfı.

Couvre-face [imz.] (as.) Yüz perdesi, örtüsü (istihkâm cephesini muhafazaya mahsus).

Couvre-feu [imz.] Ateşi örtmeye mahsus kapak, mangal kapağı. ◆ Herkesin evine çekilip ateş ve mamullerini söndürmeye tembih ve ihtar için kadîmen çalınan çan. || Sonner le – Aşk ve hevâ çağını geçmek ve (mec.) Haylûlet ve mümânaat etmek. || (as.) "Ateş söndür!" işareti. (Esna-yı harpte kale kapılarının kapanmasını bildirmek yahut ahaliye mum ve ışık yakmayı men etmek için.) (cm. des *couvre-feu*).

Couvre-lit [imz.] Karyola, yatak örtüsü (cm. des *couvre-lits*).

Couvre-giberne [imz.] (as.) Fişek kutusu kılıfı.

Couvre-lumière [imz.] (as.) Falya deliği kapağı.

Couvre-nuque [imz.] (as.) Ense örtüsü (miğferin arka tarafına tesbit edilir).

Couvre-pied [imz.] Ayak örtüsü. ◆ Müzeyyen karyola örtüsü (cm. des *couvre-pieds*).

Couvre-plat [imz.] Sahan ve lenger kapağı. (cm. des *couvre-plat*).

Couvre-platine [imz.] (as.) Çakmak takımı örtüsü, kılıfı.

Couvreur [imz.] Çatı kiremitlerini döşeyen dülger.

Couvrir [ft.] (*Ouvrir* gibi tasrif olunur) Örtmek, setretmek. ◆ İksâ ve ilbâs etmek. ◆ Çatısını

örtmek. ◆ Kapamak, kapağını koymak. ◆ Kaplamak. ◆ Kap geçirmek. || (mec.) Müdafaa ve muhafaza etmek. ◆ Gizlemek, saklamak. ◆ Müstağrak etmek. ◆ Üzerine yayılmak, kaplamak. ◆ Görünmesine mani olmak, önünü tutmak, hâil olmak. ◆ Galebe etmek, üste çıkmak. ◆ Mukabele etmek, karşılık olmak, korumak. ◆ (Kâğıt oyununda) Üzerine para yahut diğer bir kâğıt konmak. ◆ (Müzayedede) Artırmak. ◆ (Münâkasada) İndirmek. ◆ (Erkek hayvan hakkında) Çiftleşmek, aşmak. ◆ (Ses ve gürültü hakkında) Diğerlerinin fevkine çıkmak. ◆ (Kabahat hakkında) Örtmek, setr ve affetmek. ◆ Mazur göstermek. || – le jeu Oyun kâğıtlarını, taşlarını gizlemek ve (mec.) Niyetini ketm etmek. || – sa marche Hatt-ı hareketi düşmana belli ettirmemek. || – la joue, la face, le visage de quelqu'un Birisine tokat atmak. || – d'or Gayet pahalı iştirâ etmek. || – des toiles Resim yapmak. || – une dame (Tavla oyununda) Açığı kapamak. || (as.) Muhafaza etmek; – la retraite d'une armée Bir ordunun ricatını muhafaza etmek; – un camp Bir ordugâhı muhafaza etmek; – un bois Bir ormanı muhafaza, müdafaa etmek, taht-ı temine almak; – un pays Bir memleketi muhafaza, müdafaa etmek; – une place Bir kaleyi muhafaza, müdafaa etmek. || Se – Örtünmek, giyinmek. ◆ Şapkayı başa koymak. ◆ Müstağrak olmak. ◆ (Gök hakkında) Kızarmak, bulutlanmak. ◆ Dolmak, memlû olmak. ◆ Siper almak. ◆ Muhafaza olunmak, müdafaa etmek. || Se – de lauriers Parlak galibiyetlere nâil olmak. || Se – du sang de Öldürmek, kanına girmek. || Se – d'un sac mouilli Kabahatten büyük bir özür beyan etmek.

Covendeur,se [i.] Müştereken satan adam, bâyi-i müşterek.

Covin [imz.] (as.) Oraklı harp şarı[162] (şar arabası.)

Cowpox [imz.] (*kaou-pokss*) (İngilizceden me'huz) (t.) İneğin memesinde hâsıl olan çıban ki aşı ondan alınır, cederî-i bakarî.

Coxal,e [s.] (tşr.) Kınak kemiğine müteallik, harkafî.

Coxalgie [ims.] (t.) Kınak kemiğinin ağrıması, kalça ağrısı, elem-i harkafe.

Coy [imz.] Şili tavşanı.

Coyoté [imz.] Filipin'de yetişen pamuğun bir nevi. ◆ Bu pamuktan dokunan bez.

Coypou yahut Coypu [imz.] (*koï-pou*) Amerika'nın iri faresi.

Cp. Mebânî-i muharrerat-ı kadîmede *Constantinople* kelimesi yerine kullanılmıştır.

Cr [k.] *Chrome* kelimesinin muhaffefidir.

Crabe [imz.] Yengeç, çağanoz, seretân.

Crabier [imz.] Amerika balıkçılı.

Crabosser [ft.] Eğriltmek, kamburlatmak.

Crac (*c* okunur) Kırılan sert ve kuru bir şeyin çıkardığı kuru sesi tasvir eder, çat.) = [hd.] Derhal, ânide, hop!

Crachat [imz.] Tükürük, balgam. ◆ Kaş', nuha'a. ◆ Bir nevi şövalye nişanı.

Craché,e [s.] Tükürülmüş. ◆ Ağızdan gelmiş. || Tout – yahut sadece – (Peder veya validesine pek çok benzeyen çocuk hakkında) Hık demiş burnundan düşmüş.

Crachement [imz.] Tükürme, tükürüş, tekaşşu'. ◆ Esliha-i nâriyenin falyasından çıkan ateş ve duman.

Cracher [fl-ft.] Tükürmek. ◆ Harç etmek. ◆ Münasebetsiz olarak söylemek. ◆ (Esliha-i nâriye hakkında) Falyadan ateş ve duman çıkarmak, barut kıvılcım püskürmek. ◆ (Kalem hakkında) Mürekkebi sıçratmak. || – au nez de… Yüzüne tükürmek. || – en l'air Kendine râci olacak bir ta'nda bulunmak. || – du latin Söze Latince karıştırmak. || – des injures Sövüp saymak. || – du coton, des pièces de dix sous, – blanc Susamış olmak. || – au bassin, au bassinet İstemeyerek vermek. || – sur les quinquets (Tiyatro ıstı-

162 fr.: *char*.

lahında) Vazifesini oynamak için gayet gayret eden zayıf yahut iktidarsız oyuncu hakkında söylenir.

Cracheur,se [i.] Çok tüküren.

Crachoir [imz.] Tükürük hokkası. ◆ Söyleme, telaffuz etme. ‖ **Jouer du** – Söylemek.

Crachotement [imz.] Pek sık ve azar azar tükürme, tebezzuk.[163]

Crachoter [fl.] Pek sık ve azar azar tükürmek.

Cracoviak [ims.] Leh raksı. ◆ Bu raks için yapılmış hava.

Cracque [ims.] Bir maden ocağında hâsıl olan yarık.

Craie [ims.] Tebeşir.

Craindre [ft.] (Tasrifi: *Je crains*, *nous craignons*; *je craignais*; *je craignis*; *je craindrai*; *je craindrais*; *crains*, *craignons*, *craignez*; *que je craigne*; *que je craignisse*; *craignant*; *craint*,e). Korkmak, havf etmek: – **la mort** Ölümden korkmak. ◆ (Gayr-i zîruh hakkında) Gelememek, dayanamamak: – **la gelée** Dona dayanamamak. = [fl.] Korkmak. ◆ Cesaret edememek. ‖ **Se faire** – Kendini saydırmak. ‖ **Être à** – Korku vermek. ‖ **Se** – Kendi kendisinden korkmak (hasta hakkında).

Craint,e [s.] Korkulan, bâis-i havf.

Crainte [ims.] Korku, havf. ‖ **Dans la** – **de** ve **Dans la** – **que** Korkusuyla, havfen. ‖ – **de** yahut – **que** Korkusuyla, korkusundan.

Craintif,ve [s.] Korkak, hâif. ◆ Korkulu, mahuf.

Craintivement [h.] Korku ile, korkarak, hâifâne.

Crambé [imz.] Deniz lahanası.

Cramoisi [imz.] Koyu kırmızı rengi, koyu kırmızı boya. ‖ (mec.) **Sot en** – Nihayet derecede budala; **Laid en** – Nihayet derecede çirkin.

Cramoisi,e [s.] Koyu kırmızı. ‖ **Devenir tout** – Kıpkırmızı olmak, pancar kesilmek.

Crampe [ims.] (t.) Bazı adalatın ve bilhassa bacaklardaki sinirlerin pek veca'lı çekilmesi, meas. ◆ At dizinin katılaşması. ◆ Tabanca kuburluğu. ‖ (mec.) **Tirer sa** – Savuşmak. ‖ **Avoir la** – Batî ve ihmalci olmak.

Crampon [imz.] Kenet, perçin çivisi. ◆ Nal kayarı. ◆ Demir kanca. ‖ (nb.) Sarmaşık, minşeb. ‖ (as.) – **d'assaut** Hücum kancası. (Vaktiyle süvariler hücum esnasında mahmuz yerine ayakkaplarına takarlar idi.) ‖ (mec.) Yapışkan ve muacciz adam.

Cramponné,e [s.] Kenetlenmiş, kenetli. ◆ Perçin edilmiş. ◆ Takılmış, ilişmiş. ◆ Sarılmış.

Cramponner [ft.] Kenetlemek. ◆ Perçin etmek. ◆ Takmak, iliştirmek. ◆ (beygiri) Nallamak, kayar etmek. = [fl.] Sarılmak, takılmak. ‖ **Se** – Takılmak, ilişmek. ◆ Sarılmak. ‖ (mec.) Yapışmak, ayrılmamak, arkasını bırakmamak.

Cramponnet [imz.] Küçük perçin, kenet çivisi. ◆ Kilit sürmesinin yuvası.

Cran [imz.] Kertik, çentik. ‖ (mec.) Derece, itibar. ‖ **Lâcher d'un** – Bırakıp savuşmak. ‖ (bhr.) **Mettre un vaisseau en** – Bir sefineyi karina etmek. ‖ (tba.) Dökme harflerin bir tarafındaki kertik. ‖ (as.) Gez, kerte. ‖ – **de bandé** Kurma, gergi kertesi. ‖ – **de départ** yahut – **de sûreté** Emniyet kertesi. ‖ – **de flèche** Ok kertesi. ‖ – **de l'abattu** Sukut gezi, kertesi. ‖ – **de mire** Nişan gezi, kertesi. ‖ – **de noix** Vida kertesi. ‖ – **de repos** Rahat, sükûn, tevakkuf kertesi.

Cran [imz.] (nb.) Kaşıkotu, haşebü'l-maâlik.

Crâne [imz.] Kafatası, kıhf, cümcüme. ‖ (mec.) Zekâ.

Crâne [imz.] Şamatacı, yaygaracı adam. ◆ Mağrur ve mütekebbir adam. ◆ Mahir adam. = [s.] Küstah ve şamatacı. ◆ Fevkalâde.

Crânement [h.] Yaygara ve şamata ile. ◆ Çok, pek ziyade.

163 Orijinal metinde dizgi hatası: تنزق şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığı takdirde تبزق [=tebezzuk: tükürmek] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Cranequin [imz.] (as.) Kurgu aleti, makinesi (bazı âlât-ı harbiyeyi kurmaya yarar küçük bir maniveladır).

Cranequinier [imz.] Hafif kazzafçı askeri.

Crânerie [ims.] Şamata. ◆ Cesaret, cüret.

Crânien,ne [s.] (tşr.) Kafatasına müteallik, kıhfî.

Crâniologie yahut **Crânologie** [ims.] İstidad-ı fikriye ve sevâik-i tabiiyesi nokta-i nazarından kıhf-ı beşeri tetkik ilmi, mebhasü'l-kıhf.

Crâniologique yahut **Crânologique** [ims.] Mebhasü'l-kıhfa müteallik.

Crâniologiste yahut **Crânologiste** [imz.] ve:

Crâniologue yahut **Crânologue** [imz.] Kafataslarına bakarak insanların istidad-ı fikriye ve sevâik-i tabiiyelerini anlayan adam; mebhasü'l-kıhf âlimi.

Crânomancie [ims.] Kıhf-ı beşeri tetkik ile güya insanların zekâ ve ahlaklarını bilmek hüneri.

Crâniométrie [ims.] Kıhf-ı beşerin ölçülmesi.

Crapaud [imz.] Karakurbağa, dıfda', ödlü-bağa. ◆ Alçak koltuk sandalye. || (mec.) Çirkin adam. ◆ Garazkârâne ve acı ta'riz. ◆ Asma kilit. || (byt.) Bıcılgan. || (as.) Top kundağı. ◆ Saç kesesi. || – **de mortier** Havan kundağı. || – **de pierrier** Taş topu kundağı. || – **de chevelure** Saç kesesi. (On yedinci asır âdâtından olarak Avrupa'da bazı sınıf askerler saçlarının kısm-ı mukaddemini kese içine koyarlar idi.) || **Avaler un** – Kerhen bir şey yapmak. ◆ Hiss-i husumetle yazılmış garazkârâne ve acı bir ta'rizi okumak.

Crapaud,e [s.] Çirkin, karakurbağa gibi müstekreh.

Crapaudière [ims.] Karakurbağası çok mahal. ◆ Rutubetli ve pis yer. ◆ Pis, müstekreh, menfur adamların bulunduğu mahal.

Crapaudine [ims.] Kurbağaotu. ◆ Kurbağa taşı. || Havuz ve su hazinesi borusunun ızgarası. ◆ Zıvana. ◆ Bir nevi güvercin yemeği. || (byt.) Bıcılgan.

Crapelet [imz.] Karakurbağa yavrusu.

Crapoussin,e [i.] Bodur ve şişman adam.

Crapule [ims.] Ayyaşlık, sefahat, ayş u nûş. ◆ Ayyaşîn ve süfehâ zümresi. || (mec.) Menfur ve denaetkârâne ihtirasat.

Crapuler [fl.] Ayyaşlık, sefahat etmek.

Crapuleusement [h.] Ayyaşlıkla, ayyaşâne, sefihâne.

Crapuleux,se [s.] Bekrî, ayyaş, ayş u nûşu seven, sefih. ◆ Ayyaşâne, sefihâne.

Craque [ims.] Mübalağa tarikiyle ve kendini medh için söylenilen yalan, atıp tutma.

Craquelage [imz.] Çiniye çatlak ve çizikli bir sır verme.

Craquelé,e [s.] Sırrı çatlak ve çizgili (çini). = [imz.] Bu hâlde olan çini.

Craquelin [imz.] Gevrek.

Craqueler [ft.] Çiniye çatlak ve çizikli bir sır vermek.

Craquelure [ims.] Sır veya boyanın çatlak ve çizgili olması.

Craquement [imz.] Çatırtı, gıcırtı. ◆ Tehezzüm. || – **dos doigts** Parmakların çıtlaması, ferkaa.

Craquer [fl.] Çatırdamak, gıcırdamak. || (mec.) Müşrif-i harap olmak, yıkılmak derecesine gelmek. ◆ Başa çıkamamak. || – **dans les mains à quelqu'un** Birisine verilen sözde durmamak. || – **les doigts** Parmakları çıtlatmak.

Craquer [fl.] Tefahhur için yalan söylemek, atıp tutmak.

Craquerie [ims.] (mr. Craque)

Craquètement [imz.] Çatırdama, gıcırdama. ◆ Leyleğin gagasını çatırdatması.

Craqueter [fl.] (*Jeter* gibi tasrif olunur) Çatırdamak, gıcırdamak. ◆ Leylek vesâir bazı kuşların gagalarının sesi hakkında dahi müsta'meldir.

Craqueur,se [i.] Yalancı, mübalağacı, atıp tutması çok adam.

Crase [ims.] (sr.) Yan yana gelen iki kelime harflerinin birleşmesiyle diğer bir harfin

husûlünden ibaret i'lâl, *de le* tabirinden *du* kelimesi olduğu gibi. || (t.) Tevâzün-i ahlât.

Crasiologie [ims.] (t.) Mebhas-i tevâzünü'l-ahlât.

Crassane yahut **Cresane** [ims.] Kış armudu.

Crasse [ims.] Kir, pislik, murdarlık. ◆ Hisset, tamahkârlık. ◆ Fenalık, fürû-mâyelik. ◆ Kaba bir cehalet, ahmaklık, belâhat. ◆ Kabalık. ◆ Maden pisliği, cürûf. ◆ Çekiç ile dövülen madenlerden sıçrayan parçalar. || (as.) Barut çamuru.

Crasse [sms.] Kalın, kaba. ◆ Koyu. || (mec.) **Ignorance** – Koyu cehalet.

Crassement [imz.] (as.) Kirlenme, çamurlanma (esliha-i nâriye namlu müceflerinin barut çamuruyla kirlenip çamurlanması).

Crasser [ft.] (as.) Kirletmek, çamurlatmak. || **Se** – Kirlenmek, çamurlanmak (esliha-i nâriye namlu müceflerini barut çamuru kirletmek ve bu çamur ile kirlenmek mânâsını ifade eder).

Crasseux,se [s.] Kirli, paslı. ◆ (as.) Kirli, çamurlu (barut çamuruyla). ◆ Pek hasis, tamahkâr. || (mec.) Mülevves. ◆ Echel. = [imz.] Kirli ve murdar adam.

Crate [ims.] (as.) Romalıların istihkâmlar önüne inşa ettikleri çit kulübe.

Cratère [imz.] Eski zaman şarap bardağı, ke's, sâgar. ◆ Yanardağ ağzı, menfez-i bürkân, krater.

Cratériforme [s.] (arz.) Krater şeklinde, müdevver, havzî. || (nb.) İnâiyü'ş-şekl.

Craticulation [ims.] (rs.) Bir resmi sühûletle istinsah için aksam-ı muhtelifeye taksim etme.

Craticuler [ft.] (mr. Graticuler)

Crauler [fl.] Yıkılmak, sallanmak. (Eski kelime.)

Cravache [ims.] (Türkçe kırbaçtan me'huz) Kırbaç, tâziyâne. ◆ Kırbaç yerini tutan şey.

Cravacher [ft.] Kırbaç ile vurmak, kırbaçlamak.

Cravan [imz.] Gemilerin altına yapışan bir nevi küçük midye.

Cravate [imz.] Hırvatistan cinsine mensup beygir. ◆ Hafif süvari askeri.

Cravate [ims.] Boyunbağı. ◆ Sancakların ucuna ve perdelere bağlanan fiyonk. ◆ Tuyur-ı muhtelifenin ismi. || (crh.) Lifâfe-i müsellese. || – **de chanvre** Darağacının ipi. || – **en couleur** Alâim-i semâ, tîrâje.

Cravater [ft.] Birine boyunbağı bağlamak. ◆ Bir şeye fiyonk yapmak. || **Se** – Boyunbağını bağlamak.

Crayeux,se [s.] Tebeşir nevinden olan, tebeşir şekil ve suret ve hassalarını hâiz olan, tebâşirî. || **Terrains** – Arazi-i tebâşiriye.

Crayon [imz.] Kurşun kalemi. ◆ Resim yapmaya ve çizmeye mahsus tebeşir ve kömür veya maden vesâire parçası. ◆ Ressamlık, resim. ◆ Resmin kurşun kalemiyle çizilen ilk tertibi, taslak. ◆ Ressam. || (mec.) Üslup, tarz-ı ifade. ◆ Kalem.

Crayonnage [imz.] Kurşun kalem ile yapılan resim.

Crayonner [ft.] Kurşun kalemi ile resim yapmak, çizmek. ◆ Bir şeyin aceleten tertib-i iptidâisini çizmek, karalamak, taslağını yapmak. || (mec.) Tasvir etmek.

Crayonneur [imz.] Âdi ve fena ressam.

Crayonneux,se [s.] Kurşun kalemi cinsinden ve kabîlinden olan.

Créance [ims.] İtimat, emniyet, itibar, vüsuk. ◆ İcat, ihdas. || **Lettre de** – İtimatnâme ve (mec.) itibar mektubu, itibarnâme. ◆ İtikat, iman. || **Accorder** – İman, itikat etmek. ◆ Alacak, matlub. || **Droit de** – Hakk-ı mutâlebe. ◆ İdâne, ikraz; – **hypotécaire** Rehin veya bey' bi'l-vefa ile olan matlub. || **Hors de** – Gayr-ı muhtemel. || **Donner** – İnanmak, itimat etmek. ◆ İnandırmak. || (bhr.) İhtiyat demiri; **Mouiller en** – Sandal ile ihtiyat demiri attırmak.

Créancier,ère [i.] Dâyin, mukriz, alacaklı. || – **gagiste** Mürtehin. || – **de la faillite** Garim. || – **chirographaire** Rehinsiz dâyin.

Créat [imz.] Süvari mektebinde ve talimhânesinde fenn-i fürûsiyet muallimi muavini.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Créateur [imz.] Yaratan, Hâlık, Hallâk (Esmâ-yı Allah'tandır).

Créateur,trice [s.] Yaratan, Hâlık. ◆ İcat eden, mucit, müessis. ◆ Halk ve icada mensup ve müteallik. = [i.] İlk numûne. ◆ Memba, menşe. ◆ Ressam.

Création [ims.] Yaratış, yaradılış, hilkat. ◆ Halk, mahlûkat, kâinat. ◆ İcat, tesis. ◆ İcat veya telif ve tertip olunan şey, bedîa. ◆ Bir tiyatro oyununun bir vazifesini ilk defa olarak oynama. ◆ Bir tiyatro oyununun ilk defa oynanması. || **Dogme de la** – Akide-i hilkat. || **Époque de la** – Tarih-i hilkat.

Créature [ims.] Mahlûk. ◆ Adam, beşer. || **Une sale** – Âlüfte. ◆ Hakir adam, namussuz herif.

Crécelle [ims.] Kilisede bazı eyyam-ı mahsusada çan yerine çalınan cırcır denilen tahta alet. ◆ Kaynana zırıltısı (oyuncak). ◆ Bunun sesi. ◆ Mânâsız lakırdılar söyleyen adam.

Crécer [imz.] Ala sığırcık, ardıç kuşu.

Crécerelle [ims.] Kerkenez, muymul denilen kuş.

Crèche [ims.] Yemlik, ıstabl, ma'lef. ◆ İki yaşından aşağı olan fukara çocuklarının gündüzün ilticasına mahsus hayrathâne. ◆ (Lisan-ı şiirde) Mehd, beşik. || **Sainte** – Hazret-i İsa'nın doğduğu mahal.

Crécy [ims.] Bu isim ile müsemmâ bir memleketten çıkan bir nevi iyi havuç.

Crédence [ims.] Yemek odasında yemek ve tabak ve bardak vesâirenin vaz'ına mahsus masa; kiler rafı. ◆ Kilisede esna-yı âyinde lâzım bazı şeyler vaz'ına mahsus küçük masa. ◆ Mektep kileri.

Crédencier [imz.] Umumi bir dairede me'kûlat tevzîine memur adam, kilerci, ambar memuru. ◆ Mektep kilercisi.

Crédibilité[164] [ims.] Emniyet, itimat. ◆ Bâis-i emniyet ve itimat olan şey.

Crédit [imz.] İtibar-ı mâlî. ◆ İtimat, emniyet; – **public** İtibar-ı umumi. ◆ Mühlet, mehil, vade. ◆ Veresiye alışveriş; **Ouvrir un – à quelqu'un** Birini kendisi ile veresiye alışveriş olunmak üzere bir tacire tavsiye etmek. ◆ Kredi küşad etmek. ◆ Nüfuz, itibar, haysiyet. || **Porter au – de** Filanın hesabına matlub kaydetmek. || – **foncier** Arazi ve emlâk karşılığıyla akçe ikraz eden sandık, idâne sandığı, ziraat sandığı. || – **mobilier** Senedat, tahvilat ve esham-ı sâireyi rehin alarak akçe ikraz eden sandık. || **Lettre de** – Havalenâme. || – **et débit** Matlubat ve düyun. || – **s du budget** Bütçe muhassasatı. || **Demander un** – Tahsisat talep etmek. || – **supplémentaire** Tahsisat-ı munzama. || – **ordinaire** Tahsisat-ı âdiye. || – **extraordinaire** Tahsisat-ı fevkalâde. || **Faire** – Veresiye satmak. || **Faire – de** Sarf-ı nazar ettirmek. ◆ Affetmek, mazur tutmak. ◆ Bahşetmek, atfetmek. || **Faire – de la main à la bourse** Peşin satmak. || **Mettre en** – Revacını temin etmek. || **à** – Veresiye. || (mec.) Beyhûde yere. ◆ Bilâ-delil. || **Faire un enfant à** – Teehhül etmeden evvel bir çocuk peyda etmek. || **Prendre à – un pain sur la fournée** Kezâ.

Créditer [ft.] Bir adamın verecek veya alacağını deftere kaydetmek. || **Être crédité** İtibar-ı mâlîsi olmak. || – **un compte** Bir hesabın matlubat kısmına kaydetmek.

Créditeur [imz.] Bir bankanın itibar ve emniyet defterine kaydolunmuş adam. || [s.] **Compte** – Birinin nâmına olarak deftere kaydolunan alacak hesabı, matlubat hesabı.

Credo [imz.] (*cré*) (Latinceden me'huz) Şahâdet, iman. ◆ Akide, meslek. || **Apprendre son** – Din ve mezhebinin mebâdîsini öğrenmek (cm. des *credo*).

Crédule [i. – s.] Serîü'l-itimat, sâdedil.

Crédulement [h.] Sürat-i itimatla, sâdedilâne.

Créduliser [ft.] Sâdedil, safdil, serîü'l-itimat etmek.

164 Orijinal metinde *Crédilité* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Crédulité [ims.] Sürat-i itimat, her şeye inanan adamın hâli, sâdedillik, safdillik. || (hk.) **Serment de** – Adem-i ilme yemin.

Créé,e [s.] Yaratılmış, mahlûk. ◆ İhtirâ edilmiş. ◆ Tesis ve ihdas olunmuş. ◆ Sebebiyet verilmiş. ◆ (Tiyatro oyunu hakkında) İlk defa oynanmış. = [imz.] Mahlûkat.

Créer [ft.] Yaratmak, halk etmek. ◆ İcat ve ihtirâ etmek. ◆ Tesis ve ihdas etmek. ◆ (Tiyatro ıstılahında) İlk defa oynamak. || – **des actions** Tahvilat ihraç etmek.

Crémaillère [ims.] Ocak çengeli. || **Pendre la** – Yeni bir meskene duhul münasebetiyle ahbaba ziyafet vermek. || (cr.) Dişli kol, kremayer. || – **articulée** Mafsallı kremayer. || (as.) Minşârî; **Ligne à** – Hatt-ı minşârî; **Tracé à** – Minşârî-i musattah; – **de fortification** İstihkâm minşârı, hatt-ı minşârîsi, hatt-ı minşârî-i istihkâmî.

Crémaillon [imz.] Küçük dişli kol, küçük kremayer.[165]

Crémation [ims.] Ecsadı ihrak bi'n-nâr etmek, termid.

Crème [ims.] Kaymak. ◆ Süt ile yumurtadan mamul salça. ◆ Bazı nebatattan çıkarılan mâyi hülâsası. || (mec.) En iyi ve en makbul olan. || (syd.) – **de tartre** Krem tartar. || – **de riz** Pirinç unu muhallebisi. || – **fouettée** Çalkanıp köpürtülmüş kaymak ve (mec.) parlak fakat metanetsiz, değersiz şey. || – **de chaux** Kireç kaymağı.

Crément [imz.] (sr.) Elsine-i atîkada isimlere ilave olunan hece veya harften ibaret alâmet, edat.

Crémer [fl.] (Süt hakkında) Kaymak bağlamak, kaymaklanmak.

Crémerie [ims.] Kaymakçı kârhânesi.

Crémeux,se [s.] Kaymak bağlamış.

Crémier,ère [i.] Kaymakçı.

Crémomètre [imz.] Sütün hâvi olduğu kaymağın miktarını ölçmeye mahsus alet.

165 fr.: *crémaillère*.

Crémone [ims.] Pencere sürgüsü, ispanyoleti.

Crénage [imz.] Dökme hurufata kertik imali.

Créné,e [s.] Fazlası kesilmiş (dökme hurufat). ◆ Sap tarafına kertik imal olunmuş (dökme hurufat ve filet[166]). || (tt.) Minşârî.

Créneau [imz.] (as.) Mazgal. ◆ Saff-ı harp nizamınca müteaddit cüz-i tamlar arasında terk olunan mesafe, aralık; – **à flèche** Ok mazgalı; – **de forteresse** Kale mazgalı; – **de tour** Kule mazgalı; – **droit** Doğru, müstakim mazgal; – **à machicoulis** Maşikul mazgalı yahut – **de pied** Ayak mazgalı ki her iki tabir de aynı mazgalı ifade eder.

Crénelage [imz.] Meskûkâtın etrafındaki tırtıllar ve bunların imali. ◆ Kale ve istihkâm mazgallarının heyet-i mecmuası.

Crénelé,e [s.] Mazgallı, mazgallar ile mücehhez. ◆ Dişli. ◆ Tırtıllı. || (tt.) Minşârî.

Créneler [ft.] Mazgal ile teçhiz etmek, mazgal açmak. ◆ Diş açmak, dişlemek, dişli yapmak. || – **un mur** Bir sürü mazgal ile teçhiz etmek, bir duvara mazgal açmak. || – **une roue** Bir çarkın etrafına diş açmak, diş yapmak. ◆ (Meskûkât hakkında) Etrafına tırtıl yapmak.

Crénelure [ims.] Dantela ve emsali ile tezyinat-ı haşebiye kenarlarının diş gibi oymalara taksimi, tırtıllı yapılması.

Créner [ft.] Dökme hurufatın fazlasını kesmek. ◆ Dökme hurufat ve filet[167] sap taraflarına kertik imal etmek.

Créographie [ims.] Tavsifü'l-adalat.

Créole [i.] Avrupalı ebeveyn sulbünden Amerika veya bir müsta'merede mütevellit şahıs. = [s.] O misillü ebeveynden müsta'meratta tevellüt etmiş. ◆ Amerika'da tevellüt etmiş zenciler hakkında da bazen söylenilir. ◆ Müsta'merelerden, müstemlekelerden gelen.

Créoliser [ft.] Müstemleke ve müsta'merelerin iklimine, itiyadatına alıştırmak.

166 fr.: *filet*.

167 fr.: *filet*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Créosote [ims.] Katran ruhu.

Crépage [imz.] Krep denilen bürümcük nevine perdaht, kıvrımlık veriş.

Crépaut [imz.] (as.) Kadîmen müsta'mel bir nevi fem-i nârî.

Crêpe [imz.] Krep denilen bürümcük. ◆ Örgülü ve uçları kıvrımlı saç. || (mec.) Zulmet, karanlık. ◆ Hüzün, keder.

Crêpe [ims.] Gözlemeye benzer bir nevi tatlı.

Crêpé,e [s.] Krep gibi kıvırcık. ◆ Kıvırcık saç demeti.

Crêper [ft.] Kıvırtmak. ◆ Bürümcük gibi kıvrımlı bir surete koymak. || **Se** – Saçını kıvırmak. ◆ Kıvırcık olmak. || **Se – le chignon** Saç saça gelmek, dövüşmek.

Crépi [s.] Sıva.

Crépi,e [s.] Sıvanmış. ◆ Mücellâ.

Crépida [imz.] (as.) Bir nevi çarık. (Yunan asâkiri nezdinde umumiyetle müsta'meldir.)

Crépin [imz.] Kunduracı edevatı, takımı. || **Saint** – Bu edevatın vaz'ına mahsus zembil, çanta. || (mec.) Eşya ve mâmelek. || **Prison de saint** – Dar ayakkabı. || **Avoir saint** – Nakit parası olmak.

Crépine [ims.] Püskül, saçak. ◆ Kuzunun içyağı. ◆ Para kesesi.

Crépir [ft.] Sıvamak. ◆ Sahtiyana cilâ vermek. ◆ Derinin tüyünü çıkarmak.

Crépissage yahut **Crépissement** [imz.] Sıvama. ◆ Sahtiyanın cilâlandırılması. ◆ Deriden tüylerin çıkarılması.

Crépissure [ims.] Duvar sıvası. ◆ Sıvanmış duvar.

Crépitant,e [s.] Çatırdayan, çıtırdayan. || (mec.) Şerâre-pâş zekâ ve zarafet. || (t.) Ferkaî.

Crépitation [ims.] Çatırtı. || (t.) Ferkaa, ka'kaa.

Crépitement [imz.] Çatırtı, patırtı.

Crépiter [fl.] Çatırdamak, çıtırdamak.

Crépon [imz.] Bir nevi ince yün dokumu. ◆ Buna benzer ipekli kumaş. ◆ Yüze düzgün sürmek için isti'mal olunan bez parçası.

Crépu,e [s.] Kıvırcık. || (tt.) Müca'ad.

Crépure [ims.] Kıvırcık olma, kıvırcıklık.

Crépusculaire [s.] Sabah veya akşamın alacakaranlığına müteallik, fecrî. || (mec.) Muzlim, meçhul. || (nb.) Fasîle-i fecriye.

Crépuscule [ims.] Sabah veya akşamın alacakaranlığı, fecir, şafak. || (mec.) İlk şule, ilk zuhur.

Crèque [ims.] Yaban eriği.

Créquier [imz.] Yabani erik ağacı.

Cresane [ims.] (mr. Crassane)

Crescendo [imz.] (ms.) Sesin gittikçe çıkması veya kalınlaşması. || (mec.) Tezâyüd eden, artan şey. = [h.] Ses bi't-tedric yükselerek. ◆ Gittikçe artarak, tezâyüd ederek. (Bu kelime *Cré-ssin-do* diye okunur ve cem' hâlinde *s* almaz.)

Cresson [imz.] Tere. || – **de Para** Su teresi. || – **sauvage** Yaban teresi.

Cressonnière [ims.] Terenin bittiği sulak yer.

Crésus [imz.] (*s* okunur) Fevkalâde zengin adam, Karun.

Crétacé,e [s.] (tt.) Tebeşir cinsinden, zü't-tebâşir.

Crête [ims.] İbik. ◆ Tepelik. ◆ İbik şeklinde ziynet. ◆ Nokta-i re's, zirve. || (as.) Sırt; – **de brèche** Gedik sırtı; **Combat de** – Sırt muharebesi; – **de colline** Tepe sırtı; – **de contre-fort** İstinat duvarı sırtı; – **de glacis** Şiv-i sahra sırtı; – **s de parapet** Siper sırtları; – **de rempart** Kale bedeni sırtı. || **Lever la** – Küstahlık etmek. || **Baisser la** – Enf-i istikbarı kırmak, yelkenleri suya indirmek. || **Rabaisser la** – **à quelqu'un, lui donner sur sa** – Birisinin kibrini kırmak, birisini mahçup etmek.

Crêté,e [s.] İbikli. ◆ Tepelikli. || (mec.) Mağrur, mütekebbir.

Crête-de-coq [ims.] (nb.) Horoz ibiği yahut arfu'd-dîk denilen çiçek. ◆ Horoz ibiği şeklinde bir nevi sedef.

Crétin [imz.] Ebleh, ahmak adam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Crétiniser [ft.] Ebleh ve ahmak hâline koymak.

Crétinisme [imz.] Belâhat, humk.

Crétonne [ims.] Kreton denilen beyaz ve dayanıklı bir nevi patiska. ◆ Kreton basması.

Crétons [imz. – cm.] İçyağı dokusu, kıkırdağı, suhâre.

Creusage [imz.] Kazış, hafr. ◆ Oyma, hakk.

Creusé,e [s.] Kazılmış, hafr olunmuş. ◆ Çukur. ◆ Oyulmuş, mahkûk. || (mec.) Kemâl-i itina ile tetkik edilmiş, ta'mik olunmuş.

Creusement [imz.] Hafr. ◆ Oyma, hakk.

Creuser [ft.] Kazmak, hafr etmek. ◆ Oymak, hakketmek. ◆ Çukurlatmak, oymak, tecvîf etmek. ◆ Derinleştirmek, ta'mik etmek. || (mec.) Tetkik ve ta'mik etmek, künhüne varmak. ◆ Boşluk açmak. ◆ Acıktırmak, iştihâ vermek. || Se – le cerveau Bir şeyi anlamak için it'ab-ı zihn etmek.

Creuset [imz.] Pota, müzab. || (mec.) Tecrübe, imtihan.

Creuseur [imz.] Kazıcı, hâfir.

Creux [imz.] Hufre. ◆ Hufre yolu. ◆ Boş mahal, boşluk. ◆ Hâne, mesken, ikametgâh. || (t.) Nukre; – de la nuque Nukre-i kafa.

Creux,se [s.] Oyuk, mücevvef, mücef. ◆ Derin, amîk. ◆ Zayıflıktan çukurlaşmış. ◆ Çukur. ◆ Boş, kof; Tête – se Boş kafa. ◆ Zayıf, arık, lâgar. || Viande – se Beslemeyen, az besleyen et ve (mec.) şey. || Songer, rêver – Tahayyül etmek.

Crevaison[168] [ims.] (Tabir-i âmiyâne) Mevt, vefat.

Crevasse [ims.] Çatlak, yarık. || (t.) Sel', sulû'.

Crevassé,e [s.] Çatlamış, yarılmış.

Crevasser [ft.] Çatlatmak. = [fl.] yahut Se – Çatlamak.

Crevé [imz.] Bazı elbisenin kol yırtmacı. || Un gros – Gayet şişman bir adam. = [s.] Çatlamış, patlamış. ◆ Ölmüş.

Crève-cœur [imz.] İnkisar-ı kalp.

Crever [ft.] Çatlatmak, patlatmak, yarmak. || (mec.) Ziyade yormak veya yedirmek. ◆ Çıkarmak. || Cela crève les yeux Göze batacak surette bedîhî ve ayandır. = [fl.] Çatlamak, patlamak. ◆ Zahir olmak, meydana çıkmak. ◆ Tüfek ve tabanca ve emsali esliha-i nâriye yarılıp şakk olmak. ◆ (Bulut hakkında) Yağmura munkalip olmak. ◆ Ölmek. || (mec.) – dans sa peau Pek ziyade semen peyda etmek. || à – Çatlayacak derecede. || (fv.) Se – Çok yiyip içmekten patlamak; Se – de travail İfrat derecesinde çalışmak. || Le nuage creva Bulut yağmura tahavvül etti.

Crevette [ims.] Teke, karides. ◆ Hafifmeşrep zarif kadın.

Crevettière [ims.] Teke süzmeye mahsus kepçe.

Crève-vessie [imz.] (*vé-sî*) (ht.) Sıklet-i havayı ispat etmeye mahsus bir alet.

Cri [imz.] Çağırma, bağırma, haykırma, nidâ, nâra, sadâ, sayha, avaz, avaze. ◆ Figan, nâle, feryat. ◆ Her hayvanın sadâ-yı mahsusu. || à cor et à – Büyük bir gürültü ile. || à grands – s Gayet hızlı bağırmak ve (mec.) Gayet ısrar ile. || (as.) – d'alerte Silah başı nidâsı. || İmdada çağırma. || – d'arme Harp nidâsı. || – de prise Silah başına nidâsı. || – de défi Cenge davet nidâsı, meydan okuma. || – d'exhortation Harbe teşvik nidâsı. || – de guerre Muharebe nidâsı, nidâ-yı nusret (Bizde Allah! Allah! sadâ-yı nusret-intimâsı gibi). || – d'invocation Nidâ-yı istimdâd. || – de sentinelle Nöbetçi nidâsı.

Criailler [fl.] Sık, sık ve bed bed bağırıp çağırmak.

Criaillerie [ims.] Sık, sık ve bed bed bağırış.

Criailleur,se [i.] Sık, sık ve bed bed bağırıp çağıran adam, şamatacı, yaygaracı.

Criant,e [s.] Çağıran, bağıran. ◆ Âşikâr, açık, sarih, delil ve ispattan müstağni.

Criard,e [i.] Bağırıcı, şamatacı, yaygaracı. ◆ Daima ve bilâ-sebep şikâyet eden ve sövüp sayan adam. || (mec.) (Renk hakkında) Bir-

168 Orijinal metinde *Crevainson* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

birini tutmayan, parlak. || Voix – e Keskin ve acı ses. || Dettes – es Perakende borçlar, çingene borcu.

Criblage [imz.] Kalburlama, kalburdan geçirme. ◆ Madenlerin tasfiyesi.

Crible [imz.] Kalbur, gırbal.

Criblé,e [s.] Kalburlanmış, kalburdan geçirilmiş. || (mec.) Être – de dettes, de coups Borca, yaralara gark olmak.

Cribler [ft.] Kalburlamak, kalburdan geçirmek. ◆ Madenleri tasfiye etmek. || (mec.) İntihap etmek, seçmek. ◆ Bağırmak.

Cribleur,se [i.] Kalburcu, kalburdan geçiren. || (tt.) Gırbalî. = [imz.] Kalbur makinesi.

Criblure [ims.] Kalbur altı, kalbur çalkantısı, elenti.

Cribration [ims.] (syd.) Tegarbül.

Cribriforme [s.] (tt.) Gırbaliyü'ş-şekl.

Cric [imz.] (*kri*) Terfi makinesi. ◆ Kama, Hind kaması. || – à double engrenage Çifte mihverli terfi makinesi. || – à simple engrenage Tek mihverli terfi makinesi.

Cric-crac [imz.] Çatırtı, cayırtı.

Cricket [imz.] (*kètt*) İngilizlerin bir nevi top oyunu, kriket.

Cricoïde [s.] (tşr.) Halkavî.[169]

Cri-cri [imz.] Cırlak denilen böcek. (*grillon* dahi denilir.)

Crid [imz.] (mr. Criss)

Criée [ims.] Münâdî marifetiyle ilan. ◆ Haraç, mezat.

Crier [fl.] Bağırmak, çağırmak, nara atmak. ◆ Yüksek sesle söylemek. ◆ Âmirâne söylemek. ◆ Şikâyet etmek. ◆ Şiddetli sözler söylemek. ◆ Gürültü etmek. || [ft.] Bağırarak söylemek. || – après quelqu'un Birini tevbih ve tekdir etmek. ◆ İştikâ etmek. ◆ Talep etmek.

169 Orijinal metinde dizgi hatası: حلفوی şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığı takdirde حلقوی olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Crierie [ims.] Bağırıp çağırma, şamata.

Crieur,se [i.] Bağıran. ◆ Sokaklarda bağıran satıcı. || – public Dellâl, münâdi. || – de nuit Fransa'nın ve bilhassa İspanya'nın bazı memleketlerinde geceleri saat kaç olduğunu bildirmek için sokaklarda bağıran adamlar.

Crime [imz.] Cinayet. ◆ Cürüm. ◆ Günah, ism, zenb.

Criméenne [ims.] Kukuletalı bir nevi asker yakalığı, Kırım yakalığı. (Sivastopol muhasarası esnasında asker kaputlarına raptedilmiş idi.)

Crimée yahut Krimée [ims.] Kırım.

Criminalisable [s.] Cinayet suretiyle veya cinayet mahkemesinde rüyet olunabilen.

Criminalisé,e [s.] Cinayet suretiyle, kanunuyla muhakemesi caiz görülmüş.

Criminaliser [ft.] Mahkeme-i cinayete havale veya cinayet kanunuyla fasl etmek, cinayet davasına tahvil etmek.

Criminaliste [imz.] Cinayet ve kanun-ı cezaya dair ihtisası veya telifatı olan adam, cezaiyûndan olan adam.

Criminalité [ims.] Cinayet ile mevsufiyet, cinayet hâli, cinayet, mücrimiyet. ◆ Memnûiyet.

Criminel,le [s.] Cinaî, cinayetkârâne. ◆ Kavânîn-i mevzûa ve tabiiyeye muhalif olan. || Droit – Hukuk-ı cezaiye. || Matière – le Mevadd-ı cinaiye. || Affaire – le Cinayet davası. || Code d'instruction – le Usul-i muhakemat-ı cezaiye. || En matière – le Cinayet veyahut cezaya müteallik mevaddce. || Procès – Cinayet davası. || Tribunal – Cinayet mahkemesi. = [imz.] Cani, mücrim.

Criminellement [h.] Cinayetkârâne. ◆ Şiddetle. (Az kullanılır.) ◆ Cinayet mahkemesi vasıtasıyla, mahkeme-i cinayet huzurunda.

Crin [imz.] Kıl, hülb. ◆ Saç, perçem. ◆ Şuâ, eşi'a. || – de Florence Misina ki balık oltasına konulur. || – végétal Deniz sazı. || Se prendre aux – Birbirinin saçını tutup dövüşmek, saçını yolmak. || à tous – Tam, kusursuz, noksansız. ◆ Saçları uzun ve karmakarışık

olan adam hakkında isti'mal olunur. ‖ Être comme un – Daima tasdîatta bulunmak.

Crinerin [imz.] Fena keman. ◆ Fena kemancı, âdi kemanî.

Crinier [imz.] Çulha, (cülâh), mutaf, (muytab).

Crinière [ims.] At, aslan vesâir hayvanların yelesi, perçemi. ◆ Bazı miğferlere, şapkalara takılan beygir kılından püskül, miğfer kılı. ◆ Uzun perçem, saç. ◆ Dalgaların köpüğü, rîşe-i mevecat.

Crinole [imz.] (nb.) Fasîle-i nergisiyeden zerrin çiçeği, Amerika nergisi.

Crinoline [ims.] Kıldan mensuc kumaş. ◆ Böyle kumaştan mamul kadın etekliği, miso. ‖ (as.) Affût à – Bir nevi kundak.

Crinon [imz.] Derinin altındaki hâsıl olan kıl gibi ince bir kurt, deri kurdu.

Crique [ims.] (cğ.) Küçük körfez, koy. ◆ Âdi cins müskirat. ◆ Sel çukuru. ‖ (as.) – d'armurie Top yarığı, şakkı. ‖ – de fortification Hendek, kanal.

Criquet [imz.] Cırtlak denilen ufak çekirge, çayır çekirgesi. ◆ Âdi ve küçük beygir. ◆ Kısa boylu ve cılız adam.

Crise [ims.] (t.) Buhran: – nerveuse Buhran-ı asabî. ‖ (mec.) – ministérielle Buhran-ı vükelâ; – financière Buhran-ı malî; – commerciale Buhran-ı ticari.

Crispation [ims.] Büzülme, buruşma. ‖ (t.) İktizaz. ‖ (mec.) Sabırsızlık, ıztırap.

Crisper [ft.] Büzmek, buruşturmak. ‖ (t.) İktizazı bâis olmak. ‖ (mec.) Sabırsızlık ve ıztırap vermek. ‖ (t.) Se – Büzülmek, buruşmak.

Crispin [imz.] Kukuletalı kısa manto. ◆ Meç talimlerinde bileği muhafaza için eldiven ilave edilen kalın meşin kolluk. ◆ Mudhikelerde uşak vazifesini icra eden oyuncu. ◆ Dalkavuk.

Criss [imz.] Bahr-i muhit adaları ahalisinin kullandıkları eğri hançer veya kama. (Buna *Crid* dahi denir.)

Crissement [imz.] Diş gıcırtısı, salkıma.

Crisser [fl.] (Diş hakkında) Gıcırdamak.

Cristal [imz.] Billur, elmastıraş, kristal. ◆ Billurdan yapılmış şey. ◆ Suların sath-ı râkid ve şeffafı. ◆ Donmuş su habbesi, buz. ‖ (mad.) Tebellür etmiş maden. ‖ – de roche Necef taşı, billur haceri. ‖ – de Vénus Halliyet-i nuhas. ‖ (mec.) Berraklık, şeffaflık.

Cristallerie [ims.] Billurculuk, billura müteallik şeyler yapmak sanatı. ◆ Billur fabrikası.

Cristallifère [s.] (mad.) Hâmil-i billur.

Cristallin,e [s.] (mad.) Billurî. ◆ Billura müşâbih. = [imz.] (tşr.) Gözdeki tabaka-i zücâciye.

Cristalline [ims.] (k.) Nezâfet-i şefâfe, suni anilin.

Cristallisabilité [ims.] (k.) Kabiliyet-i tebellür.

Cristallisable [s.] (k.) Kabil-i tebellür.

Cristallisant,e [s.] (k.) Mübellir. ◆ Mütebellir. ‖ Propriétés – es Havass-ı mübellire. ‖ Corps – s Ecsam-ı mütebellire.

Cristallisation [ims.] (k.) Tebellür. ◆ Billurattan müteşekkil cisim. ◆ İncimad, donma. ‖ (mec.) Sevdiği şeyi veya kimseyi düşüne düşüne, temâşâ ede ede ondaki mükemmeliyetleri gaye-i hayali derecesine vardıran hâlet-i ruhiye.

Cristalliser [ft.] (k.) Tebellür ettirmek. = [fl.] Tebellür etmek.

Cristallogénie [ims.] Mebhas-ı tekevvün-i billurat.

Cristallographe [imz.] Tavsif-i billurat âlimi, müellifi.

Cristallographie [ims.] Tavsif-i billurat.

Cristallographique [s.] Tavsif-i billurata mensup ve müteallik.

Cristalloïde [s.] (k.) Şibh-i billur. ‖ (tşr.) Mahfaza-i billuriye.

Cristallomancie [ims.] Ayna ile yahut bir billur parçası ile tefeül.

Cristallonomie [ims.] (mad.) Kavânîn-i tekevvün-i billurat ilmi.

Critérium [imz.] (*omm*) Bir şeyin hakikatini ispat eden edille ve emârat. ◆ Mehek-i temyiz.

Crithe [ims.] (crh.) Arpacık, şaîre, âbile-i çeşm.

Critiquable [s.] Kabil-i intikad, şâyan-ı itiraz ve muâheze.

Critique [s.] İntikad ve itiraza mensup ve müteallik olan. ◆ Müşkil, vahim, buhranlı. || (t.) Buhranî.

Critique [imz.] (ed.) Muteriz, muâhiz, münekkit, ehl-i intikad. ◆ Âsâr-ı edebiye ve ilmiyenin teftiş ve muayenesiyle mükellef adam, müfettiş.

Critique [ims.] Muâheze, itiraz. ◆ Âsâr-ı ilmiye ve fenniye hakkında mübâhase ve münakaşa, tenkit, intikad. ◆ Zemm ve takbih. ◆ Müntekidîn, tenkitçiler. || (fls.) Kant'ın meslek-i felsefisi.

Critiquer [ft.] Tenkit ve itiraz etmek. ◆ Muâheze etmek. ◆ Zemm ve takbih etmek.

Critiqueur [imz.] Tenkit ve itiraz merakında bulunan, her şeye itiraz eden adam.

Croassant,e [s.] (Karga hakkında) Bağıran. ◆ Karga gibi bağıran, âhenksiz asvat izhar eden. || **Le peuple** – Kargalar, zümre-i gurab.

Croassement [imz.] Karganın bağırması, sesi, na'b. || (mec.) Fena şairlerin âsârı. ◆ Garazkârâne tenkit.

Croasser [fl.] (Karga hakkında) Bağırmak, ötmek. || (mec.) Zemm etmek, çekiştirmek.

Croate [i. – s.] Hırvat. = [imz.] Hırvat lisanı. || (as.) Hırvat süvarisi. (Mukaddemâ ücretle her hükûmetin hizmet-i askeriyesine giren hafif Hırvat süvarisi.)

Croc [imz.] (*kro*) Çengel. ◆ Kanca. || (as.) Kanca; – **à main** El kancası. ◆ Burulmuş ve uçları kıvrılmış bıyık. ◆ Diş. || **Faire un** – Ödenilmeyecek bir borç etmek. || **Mettre au** – **, pendre au** – Terk etmek, vazgeçmek. || [cm.] Bazı hayvanların uzun ve sivri dişleri. || (mec.) **Mettre un procès au** – Bir davanın takibinden sarf-ı nazar etmek.

Croc [imz.] (*krok*) Diş veya ayakla kırılan bir şeyin çıkardığı sesi tasvir eder kelimedir: **Cela fait** – **sous la dent** Bu şey dişin tazyiki altında çatırdar.

Croc-en-jambe [imz.] Çelme, ayak çelmesi. (cm. des *crocs-en-jambes*).

Croche [s.] Çengel gibi eğri olan, muavvec. || **Avoir les mains** – **s** Haris ve tamahkâr tabiatlı olmak.

Croche [ims.] (ms.) Çengel şeklinde nota işareti; **Double** – Bunun iki çengellisi, notanın on altılığı; **Triple** – Üç çengellisi, notanın otuz ikiliği; **Quadruple** – Dört çengellisi olup notanın altmış dörtlüğü. || **Doubles** – **s** Musiki heves ve merak-ı şedidi.

Crocher [ft.] Kol ile tutmak. ◆ Maymuncuk ile açmak. || (bhr.) Kanca ile tutmak.

Croches [ims. – cm.] Demirci kıskacı.

Crochet [imz.] Çengel, küçük kanca. ◆ Maymuncuk. ◆ Çengelli iğne, çorap şişi. ◆ Kopça. ◆ Alnın üzerinde çengel şeklinde saç, ca'd. || **Faire un** – Birdenbire tebdil-i istikamet etmek. ◆ Hamal semeri, arkalık. ◆ Ayakları yangaboç beygir. ◆ Tebdil-i istikamet. ◆ Koltuk. || – **de cheminée** Ocak çengeli. || (as.) – **à bascule** Köprülük kancası. || – **d'armement** Silah kancası. || – **d'armure** Zırh kancası. || – **de baliste** Mancınık kancası. || – **de fortification** İstihkâm koltuğu, koltuk. || – **de gadre de sabre** Kılıç siperliği kancası. || – **de tranchée** yahut – **de retour** Hendek dirseği. || – **tactique** Ta'biye dirseği. || – **défensif** Tedâfüî koltuk. || – **offensif** Taarruzî koltuk. = [cm.] Hayvan azı dişi. || (tba.) Köşeli mûtarıza: [ ].

Crochetable [s.] Maymuncuk ile açılabilen.

Crochetage [imz.] Bir kilidin maymuncuk ile açılması.

Crocheter [ft.] (*Jeter* gibi tasrif olunur) Bir kilidi maymuncuk ile açmak. ◆ Çengel ile, kanca ile tutmak. || (mec.) Maharetle sırrını öğrenmek.

Crocheteur [imz.] Çengel ile yük kaldıran hamal. ◆ Ale'l-ıtlak hamal. ◆ Maymuncuk ile kapı açan hırsız. || (mec.) Kaba ve terbiyesiz adam. || **Métier de** – Zahmetli sanat.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Crocheton [imz.] Hamal çengeli, kancası.

Crochu,e [s.] Çengel, kanca gibi eğri. || **Avoir les mains – es** Sirkate mâil olmak. || **Cheval** – Dizleri birbirine pek yaklaşan beygir.

Crocinon [imz.] (syd.) Za'feran merhemi.

Crocodile [imz.] Timsah. ◆ Timsah derisinden yapılmış şey. || (mec.) Mürâî, riyakâr. || **Larmes de** – Riyakârâne dökülen gözyaşı.

Crocotte [ims.] Benekli sırtlan. ◆ Kelb ile kurttan hâsıl olan melez hayvan. ◆ Ezmine-i kadîmede za'feran renginden hafif bir libas.

Crocus [imz.] (s okunur) Za'feran. (*safran* dahi denilir.)

Croire [ft.] (Tasrifi: *Je crois*, *tu crois*, *il croit*, *nous croyons*, *vous croyez*, *ils croient*, *je croyais*; *je crus*; *je croirai*; *je croirais*; *crois*, *croyons*, *croyez*; *que je croie*, *que nous croyions*; *que je crusse*, *que nous crussions*; *croyant*, *cru*,e). İnanmak, doğruluğunu kabul etmek. ◆ Zannetmek, sanmak. ◆ Takdir etmek, tahayyül etmek. || – **à** Bir şeye bir adama inanmak: **Ne pas – aux astrologues** Müneccimlere inanmamak. || – **à** Birisinde bir şeyin mevcut olabileceğini teslim etmek, buna inanmak: **Je lui crois de fidélité** Ben onda sadakat var olduğunu teslim ederim. || **C'est à n'y pas** – İnanılmayacak şey. || – **en** Mevcudiyetine inanmak, iman etmek: – **en Dieu** Allah'ın mevcudiyetine inanmak. || **En** – Muayyen bir şeye inanmak. || **à l'en** – Eğer itimat edilmek lâzım gelir ise. || **Se** – [fv.] Kendini zannetmek. ◆ Kendine itimat etmek. ◆ İnanılmak.

Croire [imz.] İnanma, itikat.

Croisade [ims.] Ehl-i Salib, Salîbiyûn Muharebesi. ◆ Şiddetli tenkit ve itiraz.

Croisé [imz.] Ehl-i Salib efradının beheri. ◆ Satrançlı dokunmuş kumaş.

Croisé,e [s.] Çapraz. ◆ Birleşmiş, tekatu' etmiş. || **Étoffe – e** Pek sık dokunmuş satrançlı kumaş. || **Feux – s** (as.) Mıkrâzî ateş ve (mec.) Muharebede hücum. || **Rimes – es** Mısraların mesela birincisi üçüncüsüyle ve ikincisi dördüncüsüyle tevâfuk eden kafiye, çapraz kafiye. || **Vers – s** Kafiyeleri bu surette beyitler. || **Rester les bras – s** Kolları bağlayıp bir iş görmeksizin âtıl durmak.

Croisée [ims.] Pencere, baca. ◆ Camlı pencere çerçevesi. ◆ Dört yol ağzı. ◆ İki şeyin tekatu' ettiği, karşılaştığı nokta.

Croisement [imz.] İki şeyin karşılaşması, birleşmesi, telâkî, tekatu'. ◆ İki şimendifer katarının yekdiğeriyle mülâkî olması ve mülâkî oldukları istasyondaki hat ve makas. ◆ Ayrı cinslere mensup iki hayvanın çiftleştirilmesi, tesâlüb-i ırk. ◆ Satrançvârî nesc. || (as.) Süngü davranma, silah davranma.

Croiser [ft.] Çapraz etmek, çaprazvârî kavuşturmak. ◆ Bir haç şekliyle işaret veya hazf etmek. ◆ İki muhtelif cins hayvanı çiftleştirerek evsat bir cins çıkarmak. ◆ Yolda karşılaşmak. ◆ Kılıç ile düello etmek. = [fl.] Esvabın bir tarafı bir tarafının üzerine geçmek, çaprazvârî olmak. || (bhr.) Bir sahilde toplaşıp kol gezmek. || **Se** – Hat ve yollar birbirinin üzerinden amûden geçmek, tekatu' etmek. ◆ Hep birden kesretle ve muhtelif suret ve cihetlerde hâsıl olmak. ◆ Kavuşturmak. ◆ Ehl-i Salib güruhuna dâhil olmak. ◆ Din uğrunda harbe gitmek. || (mec.) Bir menfaat-i müşterekenin müdafaası için itilâf etmek. || **Se – les bras** Hiçbir iş yapmamak.

Croisette [ims.] Küçük salib veya bu şekilde olan şey. || (nb.) Haşîşetü's-salîb. || (bhr.) Çanaklığın kurçete ağaçları.

Croiseur [imz.] Kol gezen harp sefinesi, kruvazör. ◆ Böyle bir geminin kaptanı, süvarisi. ◆ Deniz kırlangıcı. = [s.] **Bâtiment** – Kol gezen sefine.

Croisière [ims.] (bhr.) Sefinenin kol gezmesi. ◆ Bir geminin kol gezdiği sahil. ◆ Kol gezen gemiler filosu. || Tekatu' eden iki demiryolunun hâli.

Croisillon [imz.] Haçvârî tekatu' eden pervazların beheri, çerçeve pervazı, bölmeli çerçeve.

Croissance [ims.] Büyüme, neşvünemâ, intişâ, nümüvv, tenemmî.

Croissant [imz.] Hilal, mehçe, yeni ay. ◆ Râyet-i zafer-ayet-i Osmanî, Devlet-i Aliyye

sancağı. ‖ (mec.) Devlet-i Aliyye-i Osmaniye. ‖ Hilal şekil ve suretinden olan şeyler.

Croissant,e [s.] Büyüyen, neşvünemâ bulan.

Croissement [imz.] Nümüvv, intişâ, neşvünemâ bulma.

Croisure [ims.] İki veya ziyade hat ve iplik vesâirenin birbirleriyle tekatuu. ‖ (bhr.) Gemi serenlerinin direk ile haçvâri tekatuu, cunda.

Croît [imz.] Mevâşî ve ağnamın her seneki tevellüt ile çoğalması. ‖ **Bail à** – Bu suretle tekessür eden mevâşî ve ağnam hâsılatının müştereken taksimi için tanzim olunan icâre mukavelenâmesi, icâre-i mevâşî.

Croître [fl.] (Tasrifi: *Je croîs*, *tu croîs*, *il croît*, *nous croissons*, *vous croissez*, *ils croissent*; *je croissais*, *nous croissions*; *je crûs*, *nous crûmes*; *je croîtrai*, *nous croîtrons*; *je croîtrais*, *nous croîtrions*; *croîs*, *croissons*, *croissez*; *que je croisse*, *que nous croissions*; *que je crusse*, *que nous crussions*; *croissant*; *crû*,e). Artmak, büyümek, neşvünemâ bulmak, yükselmek. ◆ Çoğalmak. ◆ Uzalmak. ◆ Tekessür etmek. ◆ Yetişmek. ‖ **Ne faire que – et embellir** Az bir zamanda boy atmak ve güzellenmek ve (mec.) Bol olmak, artmak. ‖ **L'herbe y croît** Filan yer hâlîdir, uğrak bir yer değildir ve (mec.) Unutulmuş, ihmal edilmiş bir şeydir. ‖ (mec.) **Il est crû comme un champignon, tout en une nuit.** Mantar gibi bir gecede büyüdü ve (mec.) Habbe-i vâhidesi yok iken az zaman zarfında iktisab-ı servet ve sâman eden kimse hakkında kullanılır.

Croix [ims.] Vaktiyle milel-i Nasârâda idamla mahkûm olanların mıhlanmasına mahsus haç şeklinde ağaç salib, şecer-i salib. ◆ Haç, çelîpâ. ◆ Din-i İsevî. ◆ Haç şeklinde şey. ◆ Avrupa devletlerinden ekserisinin salib nişanı. ‖ **Grand' – de la Légion d'honneur** Lejyon-donör nişanının birinci rütbesi. ‖ (m.) – **de Saint-André** Çaprazlama, çapraz. ‖ – **grecque** Dört kolu müsâvi olan haç ve haçvâri. ‖ – **latine** Dört kolunun biri diğer üçünden uzun olan haç ve haçvâri şekil. ‖ – **ou pile** Yazı mı tura mı oyunu. ‖ **Le signe de la** – İstavroz çıkarma. ‖ **La – rouge** Salib-i Ahmer. ‖ **Faire une** – Bir şeye nihayet vermek, bir şeyin bittiğini yahut bitmesi lâzım geleceğini işaret etmek, bir şeyden vazgeçmek.

Cromleck yahut **Cromlex** [imz.] (*lèk*) Fransa'nın en eski ahalisinin âsârından olarak bir büyük taşın etrafına dizilmiş taşlardan ibaret daire.

Cromorne [imz.] Bir nevi boru (çalgı).

Cromper [ft.] Kurtarmak.

Crompier [ims.] Patates.

Crône [imz.] Bocurgat.

Croquant [imz.] Değersiz ve bir işe yaramayan adam, entipüften adam.

Croquant,e [s.] Ağızda kıtır kıtır eden, kıtırdak, gevrek.

Croquante [imz.] İtibarsız, haysiyetsiz, ehemmiyetsiz adam.

Croquante [ims.] Badem kurabiyesi.

Croqué,e [s.] Yenmiş. ◆ Tutulmuş, yakalanmış. ‖ (mec.) Nâ-tamam, nâkıs, kusurlu.

Croque-au-sel (**à la**) [h.] Sade tuz ile, başka bir gûne terbiye konmaksızın. ‖ **Manger quelqu'un à la** – Birisine müreccah, fâik olmak.

Croque-lardon [imz.] Kâselis.

Croquenbouche [imz.] Gevrek ve kurabiyenin envâı ve ale'l-husus bazı pastaların üzerini tezyin için vaz' olunan envai şekerler.

Croquement [imz.] Diş arasında kıtır kıtır ediş.

Croque-mitaine [ims.] Umacı, gulyabani. ◆ Korkuluk (bostan için). (cm. des *croque-mitaines*).

Croque-mort [imz.] Mezarcı. (cm. des *croque-morts*).

Croqueneau [imz.] Ayakkabı.

Croque-note [imz.] Maharetle fakat ruhsuz, hissiz çalan musikişinas. (cm. des *croque-notes*).

Croquer [fl.] (Yenen şeyler hakkında) Ağızda kıtır kıtır etmek. = [fl.] Gevrek şeyler yemek. ◆ Kabataslak resim çizmek, karalamak. ◆ Tutmak, yakalamak. || (ms.) Notanın bazı yerlerini geçmek. || – **le marmot** İntizarda kalmak. || **à** – Âlâ, güzel, şâyan-ı perestiş. || **N'en – que d'une dent** Arzu ettiğine nâil olamamak.

Croquet [imz.] Badem kurabiyesi. ◆ İngilizlerin tahta bilaları bir tokmak vasıtasıyla çelerek oynadıkları oyun. ◆ Çabuk kızan, parlayan adam. || **Être comme un** – Sabırsız olmak.

Croquette [ims.] Köfte. ◆ Çiğ yenecek ince çikolata safhası.

Croqueur,se [i.] Kıtır kıtır yiyen, âkil. || – **de poulets** Tilki.

Croquignole [ims.] Bir nevi gevrek. ◆ Buruna veya başa vurulan fiske. || (mec.) Tahkir, muâheze, şetm.

Croquis [imz.] Resim, harita taslağı, müsveddesi, kroki, nireng. ◆ Bir telifin ilk tertibi, planı.

Crosse [ims.] Piskopos asası. ◆ Başı kancalı asa, çevgen, çevgân, çomak. ◆ Müddeî-i umumi. || (as.) Dipçik. || – **de l'affût** Top kundağı kuyruğu. || (tşr.) Kavis.

Crossé,e [s.] Asa taşımak hak ve salâhiyetini hâiz olan (reis-i rûhânî).

Crosser [fl.] Cirit oynamak, çevgân ile oynamak. = [ft.] – **une balle** Topu yahut taşı çevgân ile sürmek.

Crossette [ims.] Genç asmadan veya ağaçtan kesilen dal. ◆ Sütun başlığı geçme yeri.

Crosseur [imz.] Cirit oynayan, çevgân, çomak oynayan. ◆ Şiddetli ve tahkir-âmiz muamele eden. ◆ Müddeî-i umumi.

Crossillon [imz.] Asanın eğri kısmı.

Crotale [imz.] (tt.) Çıngıraklı yılan, ef'î-i mücelcel (Bu lafz-ı mezkûr hayvanın lisan-ı ulûmdaki ismi olup lisan-ı âmiyânede *Serpent à sonnettes* denir.)

Croton [imz.] (nb.) Haşîşetü'l-mülûk. || – **tiglium** Habbü'l-mülûk. || **Huile de** – Zeyt-i habbü'l-mülûk.

Crotte [ims.] Koyun vesâir bazı hayvanların tezeği. ◆ Sokak çamuru. || (mec.) Mevt ve sefalet. || **Les chiens ont mangé la** – Don sokakları kuruttu. || – **d'ermite** Pişmiş armut.

Crotté,e [s.] Pis, murdar, çamurlu. ◆ Miskin, fakir, biçare. || **Il fait** – Sokaklarda çamur var, sokaklar çamurlu.

Crotter [ft.] Çamurlamak.

Crottin [imz.] Kuru tezek, gübre.

Crotu,e [i. – s.] Çil bozuğu, çiçek bozuğu, çopur.

Croulement [imz.] Yıkılma, çökme, inhidam.

Crouler [fl.] Yıkılmak, çökmek, münhedim olmak. ◆ Sallanmak. || (mec.) İptal olunmak. = [ft.] Sallamak. || (bhr.) Denize indirmek.

Croulier,ère [s.] Çökmeye mâil (arazi), çürük toprak, oynak toprak.

Croup [imz.] (*p* okunur) (t.) Kuşpalazı, zibha-i hânıka.

Croupade [ims.] Beygirin ön ayaklarını toplayıp sıçraması, atlaması.

Croupal,e [s.] (t.) Kuşpalazına mensup ve müteallik, zibhavî.

Croupe [ims.] Hayvanın sağrısı, kefel. ◆ Kıç. ◆ Dağ veya tepe sırtı, farakü'l-cebel. || **En** – Hayvana râkib bir adamın arkasında hayvanın kıçına binilmiş olduğu hâlde, terkide ve (mec.) birlikte.

Croupé,e [s.] **Bien** – Sağrısı güzel (beygir vesâire); **Mal** – Sağrısı çirkin olan.

Croupetons (à) [h.] Büzülmüş ve çömelmiş bir hâlde.

Croupier [imz.] Bir kumarbaza rekabet eden adam. ◆ Kumarda bankayı idare edenin refiki.

Croupière [ims.] Kuskun. || **Tailler des – s** Müşkilat çıkarmak.

Croupion [imz.] (tşr.) Kuyruksokumu kemiği, us'us. ◆ Tavuğun ve kuşların gerisi, paldım.

Croupir [fl.] Suyun içinde çürümek. ◆ (Su hakkında) Râkid kalıp taaffün etmek. ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

(mec.) Muhakkar bir hâlde, sefilâne yaşamak.

Croupissant,e [s.] Suyun içinde çürümekte olan, çürük. ◆ Râkid ve müteaffin olan. || (mec.) Ticarette semere-bahş olacak bir surette kullanılmayıp âtıl ve bî-sûd kalıp çürüyen (sermaye).

Croupissement [imz.] Çürüme, taaffün.

Croupon [imz.] Sığır köselesi.

Croustillant,e [s.] Gevrek, kıtırdak. || **Femme – e** Latif ve cazibeli kadın.

Croustille [ims.] Ekmek kabuğu parçası. || (mec.) Kahvaltı.

Croustiller [fl.] Yemekten sonra ekmek kabuğu parçaları yemek. = [ft.] Yemekten kalan parçaları yemek.

Croustilleusement [h.] Teklifsiz, laubaliyâne ve latife suretiyle.

Croustilleux,se [s.] Teklifsiz, laubali ve latif ve şirin.

Croûte [ims.] Ekmek kabuğu. ◆ Yemeklerin içine konulan yağda kavrulmuş ekmek parçaları. ◆ Bazı yemeklerde eti ihâta eden yufka. ◆ Ale'l-ıtlak kuruyan ve pişen şeylerin bağladıkları kabuk. || **– terrestre** Kışr-ı arz. ◆ Eski ve fena resim. ◆ İşinde mahareti olmayan sanatkâr. || **Casser une – avec quelqu'un** Birlikte hafif bir taam etmek. || (t.) **– des plaies** Cülbe.

Croûter [ft.] Bir kabukla setretmek.

Croûtelette [ims.] Ekmek kabukçuğu.

Croûtier [imz.] Âdi ve fena resim.

Croûton [imz.] Ekmek kenarı. ◆ Yağda kavrulmuş ekmek parçası. ◆ Âdi resim levhası. ◆ Âdi ressam.

Crown-glass [imz.] (*kraounn-glâs*) Gayet makbul ve beyaz cam, has sırça, billur. (Gözlük ve ayna için kullanılır.)

Croyable [s.] İnanılmaya şâyan. (Ekseriya cümle-i menfiyede kullanılır.) = [imz.] İnanılabilir şey.

Croyance [ims.] İnanma, itikat. ◆ Zan, fikir. ◆ İman, akide.

Croyant,e [s.] İnanan, iman getiren, mümin. = [imz.] Müslüman. || **Fidèle** – Ehl-i iman, ehl-i İslam. || **Pères des – s** Hazret-i İbrahim (asm.)

Cru [imz.] Bir şeyin neşvünemâsı miktarı. ◆ Mahsul. ◆ Bir mahsulün yetişmesine mahsus arazi; **Raisin du** – Sahibinin kendi bağında yetiştirdiği üzüm. ◆ Bir memleketin adamları veya şeyleri. || (mec.) **De son** – Kendi ihtirâı.

Cru,e [s.] Pişmemiş, çiğ. ◆ Açık, serbâzâne. ◆ Batîü'l-hazm. ◆ İşlenmemiş, ham. ◆ Kaba, dokunaklı. || **à** – Çıplak. || **Monter à** – Eyersiz beygire binmek. || (m.) Temel üzerine mebnî olmayıp esası toprak üzerinde bulunan inşaat. = [imz.] Çiğ şey.

Cruauté [ims.] Gaddarlık, merhametsizlik, taaddî, itisaf. ◆ Cevr, cefa. ◆ Şiddet, sertlik, katılık.

Cruche [ims.] Testi, ibrik. || (mec.) Budala, cahil, ahmak adam.

Cruchée [ims.] Bir testi dolusu.

Cruchette [ims.] Küçük testi.

Cruchon [imz.] Küçük testi. ◆ Bir küçük testi dolusu. || (mec.) Ahmak, budala adam.

Crucial,e [s.] (crh.) Haçvâri, salibî; **Incision – e** Şakk-ı salibî.

Crucianelle [ims.] (nb.) Haşîşetü's-salîb denilen nebat ki yoğurt otuna benzer.

Crucifère [s.] (m.) Üzerine bir salib konmaya mahsus. || (nb.) Salîbî. = [ims. – cm.] Fasîle-i salîbiye.

Crucifié,e [s.] Haça gerilerek salb olunmuş. || [imz.] **Le** – yahut **Le divin** – Hıristiyanların itikadınca Hazret-i İsa (asm.)

Crucifiement yahut **Crucifîment** [imz.] Haça gererek salb ve idam etme. || (mec.) Mücâhede-i nefs, riyazet.

Crucifier [ft.] Haça gererek salb ve idam etmek. || (mec.) Son derecede ve manen muzdarip etmek.

Crucifix [imz.] (*x* okunmaz) Haç. ‖ **Faire le demi** – Sadaka istemek. ‖ – **à ressort** Tabanca. ◆ Hançer.

Cruciforme [s.] (tt.) Salîbiyü'ş-şekl, haçvârî.

Crudité [ims.] Çiğlik, hamlık. ‖ (t.) Fecâcet. ‖ (mec.) Soğuk ve dokunaklı söz. ‖ Açık tabir, lakırdı. = [cm.] Ham meyveler.

Crue [ims.] Artma, izdiyad, tezâyüd. ◆ (cğ.) Bahrin kabarması, taşması, feyezân-ı miyah.

Cruel,le [s.] Gaddar, merhametsiz. ◆ Cefakâr. ◆ Pek müellim veya veca'lı. ◆ Şiddetli, sert.

Cruellement [h.] Gaddarâne, merhametsizce. ◆ Cevr ü cefa ile. ◆ Elem ve veca'la. ◆ Sertlikle, şiddetle.

Crûment [h.] Açıktan açığa, açık ve kaba bir suretle.

Cruor [imz.] (tşr.) Kan pıhtısı, alaka.

Crural,e [s.] (tşr.) Uyluğa mensup ve müteallik, fahzî.

Crustacé,e [i. – s.] (tt.) Kışrî. = [imz. – cm.] Hayvanat-ı kışriye.

Cruzade [ims.] Portekiz'in takriben on dört kuruş kıymetinde bir sikkesi.

Cryolithe [ims.] (arz.) Amerika'da Grönland memleketinin bir nevi toprağı.

Cryophore [imz.] (ht.) Bürûdet istihsal eden alet, müberrid.

Crypsorhis [imz.] (hyv.) Husyesi gizli olan hayvanat kısmı, zû-husye-yi muhtefiye.

Crypte [ims.] Vaktiyle kiliselerin altında cenazelerin defnine mahsus mezar, lahit. ◆ Yer altında mabet. ◆ Zîr-i zeminde mağara. ◆ Demirin enine, arzânî çatlaması. ‖ (tşr.) Cerab.

Cryptocéphale [imz.] (tşr.) Başı gizli olan, zü'r-re's-i hafî (acâibattan).

Cryptodidyme [imz.] (tşr.) Cenin-i mütedâhil (acâibattan).

Cryptogame [i. – s.] (nb.) Nebatat-ı zâtü'l-ilkahü'l-hafiye.

Cryptogamie [ims.] (nb.) Nebatatın zâtü'l-ilkahü'l-hafiye sınıfından olması.

Cryptogamique [s.] (nb.) Nebatat-ı zâtü'l-ilkahü'l-hafiyeye dair. ‖ (mec.) Gizli, hafî.

Cryptographie [ims.] Hatt-ı hafî, mermûzat, cifre, şifre.

Cryptonyme [imz.] Eseri üzerine ismini yazmayan veya müstear bir isim yazan muharrir. ◆ Böyle bir muharririn eserine yazdığı nâm-ı müstear.

Cténoïdes [imz. – cm.] (tt.) Tarak gibi harşefleri olan ve pullarının kenarları dişli bulunan balıklar nevi, şibh-i muştî esmâk sınıfı.

Cubage [imz.] yahut:

Cubature [ims.] Bir şeyin mik'ab ölçü ile ölçülmesi, tek'ib, tek'iben usul-i mesâha-i ecsam. ◆ Mik'ab ölçünün müfredi ve mikyası. ◆ Bir cism-i malumun hâvi olduğu vâhid-i kıyasîler miktarı, mesâha-i hacmiye.

Cube [imz.] Mik'ab. ◆ İri, ağır insan veya şey. ‖ (hs.) Bir adedin üçüncü kuvvete ref'inden hâsıl olan adet, aded-i mik'ab. = [s.] **Mètre** – Metre mik'abı, zirâ'-ı mik'ab.

Cubèbe [imz.] (nb.) Kebâbe.

Cuber [ft.] (he.) Bir hacmi mik'ab ölçü ile ölçmek, tek'iben mesâha etmek. ‖ (hs.) Bir adedi üçüncü kuvvete ref' etmek, tek'ib etmek. = [fl.] Şu kadar mik'ab zirâ' hacminde olmak veyahut şu kadar mik'ab zirâ' şey istîab etmek.

Cubilot [imz.] Dökme demir tasfiye fırını.

Cubique [s.] Mik'abî. ‖ **Racine** – Cezr-i mik'ab. ‖ (mec.) (bir insan veyahut kütleden bahsederken) Ağır, azîm, iri. ◆ Metin, esaslı.

Cubital [imz.] Dirsekleri dayamaya mahsus masa. ◆ Koltuk iskemle.

Cubital,e [i. – s.] (tşr.) Zendî, dirseğe mensup ve müteallik. ‖ (ed.) **Écriture – e** Hatt-ı tavil (cmz. des *cubitaux*).

Cubitière [ims.] Zırhın dirseğe gelen kısmı, mirfakiye.

Cubitus [imz.] (*s* okunur) (tşr.) Azm-ı zendî, bilek kemiği.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cuboïde [i. – s.] Mik'ab şeklinde. || (tşr.) Nerdî, topuk kemiği. || (r.) Şibh-i mik'ab.

Cuculliforme [s.] (tt.) Kukuleta şeklinde, tartûrî.

Cucurbitacé,e [i. – s.] (nb.) Kissâî. = [imz.] Ahmak, budala. = [ims. – cm.] Fasîle-i kissâiye (hıyar, kabak, kavun ve emsali nebatat).

Cucurbitain [imz.] Kabak tohumu şeklinde bir nevi yassı kurt.

Cucurbité [ims.] (k.) İnbik kazanı, kar'a.

Cueillage [imz.] ve:

Cueillaison [ims.] Yemiş veyahut çiçek toplama, iktitaf, katf. ◆ Bunun zamanı.

Cueille [ims.] Meyve koparma, yemiş toplama. || (bhr.) Yelken yaprağı. ◆ Toplanmış halatın her kangalı, korza. (Bu mânâda *Glène* dahi derler.)

Cueille-fleurs [imz.] Çiçek koparmaya, kesmeye mahsus makas.

Cueillette [ims.] Meyvelerin koparılması. ◆ Meyvelerin koparılması mevsimi, devşirme zamanı, mevsimi. ◆ İâne cem'i. (Bu mânâ eskidir.) ◆ Cem', toplama. ◆ Kâğıt yapmak için paçavra toplama. || (bhr.) **Charger à** – Sefineyi kırkambar olarak tahmil etmek. || **Frêter un navire en** – Bir sefineyi kırkambar olarak istîcar etmek.

Cueilleur,se [i.] Meyve yahut çiçek koparan, toplayan, muktatıf.

Cueillir [ft.] (Tasrifi: *Je cueille*, *nous cueillons*; *je cueillais*; *je cueillis*; *je cueillerai*; *je cueillerais*; *cueille*, *cueillons*; *cueillez*; *que je cueille*; *que je cueillisse*; *cueillant*; *cueilli,e*). Meyve veya çiçek koparmak, devşirmek, toplamak, iktitaf etmek. ◆ Cem' etmek, toplamak. || (mec.) Telakki etmek, istihsal etmek, almak. || – **des palmes, des lauriers** Mazhar-ı galebe olmak, kesb-i iştihar etmek. || – **un baiser** Buse-çîn olmak.

Cueilloir [imz.] Yemiş toplamaya mahsus sepet yahut küfe. ◆ Yemiş koparmak için lâle.

Cui bono [Latince] "Bu neye iyi?" mânâsında bir tabirdir.

Cuiller (*r* okunur) yahut **Cuillère** [ims.] Kaşık, mil'aka. ◆ Kaşığa müşâbih olarak sanâyide müsta'mel bazı âlât, kepçe. || – **à café** Kahve kaşığı. || – **à bouche** Yemek kaşığı. || **Biscuit à la** – İnce ve hafif gevrek, pasta.

Cuillerée [imz.] Bir kaşık dolusu.

Cuilleron [imz.] Kaşığın oyuk mahalli, içi. || (as.) Gülle kızdırılan kepçe, top posu.

Cuir [imz.] Deri, cilt. ◆ Sahtiyan, meşin, kösele. || – **à rasoir** Ustura kayışı. || – **chevelu** Saçla mestur baş derisi, cild-i müşa'ar. || – **de Russie** Telatin. || – **des îles** Bilhassa Buenos Ayires'ten gelen deriler. || (mec.) Galat-ı telaffuz, sehv-i lisan. (Bu lafız kelimatın âhirindeki (*i*) harfini (*s*) veya (*s*) harfini (*i*) sadâsıyla mâbadındaki sadâlı harfe vurarak vuku bulan galat-ı telaffuz hakkında îrad edilir. Mesela *Il est sorti hier* ibaresini *Il est sorti zhier* diye yanlış telaffuz etmek gibi: **Faire un** – yahut **Faire des** – **s** Vech-i meşruh üzere galat-ı telaffuz etmek. || – **vernis** Lustrin denilen meşin. || (mec.) **Entre** – **et chair** Et ile deri arasına ve (mec.) İçinden, kalbinden. || **Orfèvre en vieux** – Eskici. || **Tanner le** – **à quelqu'un** Birisini dövmek.

Cuirasse [ims.] Zırh, cebe, cevşen. || **Endosser, prendre la** – Silk-i askerîye dâhil olmak. || (mec.) **Défaut de la** – Bir adamın veya bir telifin zayıf tarafı.

Cuirassé,e [s.] Zırhlı. || (mec.) Âlâm ve şedâide karşı dayanabilen, katı yürekli. || **Vaisseaux** – **s** Zırhlı sefâin-i (harbiye). = [imz. – cm.] Kezâ.

Cuirasser [ft.] Zırh kaplamak. || **Se** – (mec.) Katı yürekli olmak.

Cuirassier [imz.] (as.) Zırhlı asker, cebeci, cevşen-pûş.

Cuire [ft.] Pişirmek, tabh etmek. ◆ Ekmek pişirmek. ◆ (Kiremit ve tuğla vesâire hakkında) Pişirmek. || – **au même four** Birlikte yaşamak. = [fl.] Pişmek. || (mec.) Veca' vermek, yakmak.

Cuisant,e [s.] Çabuk pişen. ◆ Yakan, vecayı mûcip olan, muhrik.

TÜBA TÜRK AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cuiseur [imz.] Tuğla ve emsali fırınların ateşçisi, ocakçı. ◆ Fena aşçı.

Cuisine [ims.] Mutfak. ◆ Aşçılık sanatı, tıbâhat. ◆ Yemek. ‖ (mec.) Hile, dolap: **La – littériaire** Hiyel ve desâis-i edebiye.

Cuisiner [fl.] Aşçılık etmek, yemek pişirmek. ◆ Hazırlamak, tertip ve tehyie etmek.

Cuisinier,ère [i.] Aşçı, tabbah, aşçı kadın. ◆ Avukat.

Cuisinière [ims.] Şiş kebabı pişirmeye mahsus mutfak tandırı. ◆ Mutfak sobası.

Cuissard [imz.] Zırhlı pantolon, butluk denilen zırh. ◆ Yapma ayak, ricl-i suni.

Cuisse [ims.] Uyluk, fahz, kalça, but.

Cuisseau [imz.] Kesilen hayvanın kuyruk altından böbrek mahalline parçası, eğe kisi.

Cuisse-madame [ims.] Bir nevi uzun armut. (cm. des *cuisse-madame*).

Cuissière [ims.] Davulcunun meşin önlüğü.

Cuisson [ims.] Pişme, pişirme, tabh. ◆ Yanma, yakma, hurkat.

Cuissot [imz.] Karaca ve dağ keçisi vesâir av hayvanlarının uyluğu, butu.

Cuistre [imz.] Mektep kalfası yahut hizmetçisi. ◆ Cahil ve budala adam. ◆ Malumatfüruş ve ca'lî bir vakar sahibi adam.

Cuistrie [ims.] Ca'lî bir vakar ile malumatfüruşluk.

Cuit,e [s.] Pişmiş, puhte. ◆ Berbat olmuş. ◆ Hâlet-i nez'de, hâl-i ihtizarda bulunan. ‖ – **à point** Tam pişmiş. ‖ (mec.) **Avoir du pain** – Her türlü meşgaleden vâreste kılacak surette emin bir servete mâlik olmak. ‖ **Être** – Mahkûm olmak.

Cuite [ims.] Pişirmek (tuğla ve kiremit hakkında).

Cuit-œufs [imz.] Rafadan yumurtaları tam münasip bir surette pişirmeye mahsus kap.

Cuivrage [imz.] Bakır kaplama.

Cuivre [imz.] Bakır, nuhas. ◆ Bakır akçe, meskûkât-ı nuhâsiye. ◆ Bakır üzerine hakkolunmuş resim. ‖ – **jaune** Pirinç. = [cm.] Madenden mamul çalgılar.

Cuivré,e [s.] Bakır renginde olan. ◆ Bakır kaplı. ‖ **Teint** – Buğday rengi, levn-i nuhasî. ‖ **Voix** – **e** Maden gibi tanin-endaz olan ses.

Cuivrer [ft.] Bakır kaplamak.

Cuivrette [ims.] Nefes ile çalınan âlât-ı musikiyenin madenî pâresi, maden düdük ağzı.

Cuivreux,se [s.] Bakırlı, nuhasî.

Cuivrique [s.] (k.) Nuhasî. ‖ **Oxyde** – Humz-ı nuhasî, bakır pası.

Cuivrot [imz.] İğ arşağı (ağırşak). ◆ Mıskab kemanı yayının sarıldığı pirinç tekerlek.

Cul [imz.] (*l* okunmaz) Makat, şerc. ◆ Dip. ◆ Kıç, geri taraf. ‖ **Être à** – Ne yapacağını şaşırıp kalmak. ‖ – **par dessus tête** Baş aşağı, ayaklar yukarı olan vaziyet, takla. ‖ **Avoir le – rompu** Yürürken ayaklarını sürümek. ‖ **En avoir dans le** – Mağlup olmak.

Culasse [ims.] Esliha-i nâriye kuyruğu : – **mobile** Müteharrik kuyruk. ◆ Kıç.

Cul-blanc [imz.] Su çulluğu.

Culbutant,e [s.] Takla kılarak uçan bazı güvercinlere ıtlak olunur.

Culbute [ims.] Takla, perende. ◆ Düşme. ◆ İflas. ◆ Pantolon. ‖ (mec.) İdbar.

Culbuter [ft.] Bir şeyi devirmek, tepetakla etmek. ‖ (mec.) Mağlup ve perişan etmek. = [fl.] Düşmek, yıkılmak, perişan olmak.

Culbutis [imz.] Devrilip yıkılmış şeyler yığını, yıkıntı.

Cul-de-basse-fosse [imz.] Yer altında mahbes, bodrum. (cm. des *culs-de-basse-fosse*).

Cul-de-jatte [imz.] Kötürüm, mefluç. (cm. des *culs-de-jatte*).

Cul-de-lampe [imz.] (m.) Tavan göbeği (tezyinatı). ‖ (tba.) Fasılların âhirinde basılan çiçek. (cm. des *culs-de-lampe*).

Cul-de-poule [imz.] (byt.) Beygirlere ârız olur [?] illeti.

Cul-de-sac [imz.] Çıkmaz sokak. ‖ (mec.) Ebter. (cm. des *culs-de-sac*).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Culée [ims.] (m.) Köprü ayağı. || (bhr.) Geminin kuma, sığa ilişmesi, sürünmesi.

Culer [fl.] (bhr.) Siya etmek.

Culeron [imz.] Kuskun eteği, pardumu, halkası.

Culicivore [s.] (hyv.) Âkilü'l-haşerat.

Culière [ims.] Paldım (pardum) kayışı.

Culinaire [s.] Aşçılığa, tıbâhata mensup ve müteallik olan. || **Art** – Fenn-i tıbâhat.

Culinifère [s.] (nb.) Hâmil-i kasaba.

Culminant,e [s.] (hy.) **Point** – Seyyârat medarının nokta-i evci. ◆ Bir dağ silsilesinin veya diğer bir şeyin en yüksek noktası, evc, bâlâ. || (mec.) Müntehâ-yı merâtib.

Culmination [ims.] (hy.) Seyyâratın medarın nokta-i evcinden mürurı. || (mec.) Evc-i ulyâ, aksâ-yı merâtib, gaye-i irtika.

Culminer [fl.] (hy.) (Seyyârat hakkında) Nokta-i evce vasıl olmak. ◆ Nokta-i evcden mürur etmek.

Culot [imz.] Kandil dibi. ◆ Potanın dibinde kalan maden tortusu, rüsub. ◆ Sapanın taş koymaya mahsus mahalli. ◆ Tütün zifiri. ◆ Piliçlerin en sonra yumurtadan çıkanı, son yavru, nıkf-ı âhir. ◆ En son, en küçük evlat. || (as.) Fişek kalıbının dibi.

Culottage [imz.] Lülenin zifirden, tütünden siyahlanması.

Culotte [ims.] Kısa potur, kısa pantolon, şalvar, don. ◆ Pantolon. ◆ Sığır butu. ◆ Erkek. ◆ Çok yiyip içme.

Culotté,e [s.] Kısa pantolonlu. ◆ Siyahlanmış (sigara ağızlığı). ◆ Alışmış, bî-his kalmış.

Culotter [fl.] Birine potur veya şalvar veya pantolon giydirmek. ◆ Pantolon yapmak, dikmek. ◆ Sigaralığı, çubuğu kesret-i isti'mal ile siyahlatmak. = [ft.] Kısa potur yapmak. || **Se** – Poturunu giymek.

Culottier,ère [i.] Potur, şalvar veya pantolon yapan ve satan.

Culottin [imz.] Yeni kısa pantolon giydirilmiş çocuk.

Culpabilité [ims.] (hk.) Mücrimiyet, müttehemlik. ◆ Derece-i töhmet ve mücrimiyet.

Culte [imz.] İbadet. ◆ Mezhep. || (mec.) Fevkalâde hürmet ve itaat. || **Ministère de la justice et des – s** Adliye ve mezâhib nezâreti. || **Bureau des – s** Mezâhib odası. || **Liberté des – s** Serbestî-i edyân, serbestî-i mezâhib.

Cultivable [s.] Kabil-i ziraat veya kabil-i imar.

Cultivateur,trice [i. – s.] Çiftçi, harras, ehl-i ziraat, zürrâdan biri, ekinci.

Cultivation [ims.] Ziraat, harâset, imar-ı arazi.

Cultivé,e [s.] İşlenmiş, imar ve ziraat olunmuş, âbâdan. || (mec.) Terbiye ve tahsil görmüş. ◆ Dikkat ve ihtimam gösterilmiş, üzerine çalışılmış, harâset edilmiş.

Cultiver [ft.] Araziyi işlemek, imar etmek, harâset, ziraat etmek. ◆ Meşgul olmak, bir şeye hizmet etmek. || (mec.) Terbiye etmek, yetiştirmek. ◆ Bir şeye kemâl-i sadakatle merbut bulunmak. ◆ Sık, sâdıkane surette münasebatta bulunmak. || – **les bonnes relations** Tahkim-i münasebat-ı dostî ve muvâlat etmek. || **C'est un homme qu'il faut** – yahut **C'est une connaisance à** – Tevecühü muhafaza edilmek lâzım gelen bir zattır, ehibbâdan biridir.

Cultrirostres [imz. – cm.] (nb.) Gagası bıçak gibi olan kuşlar sınıfı, tuyur-ı sikkîniyü'l-minkar fasîlesi.

Culture [ims.] Ziraat, harâset, felâhat. ◆ Terbiye, yetiştirme. || (mec.) Ulûm ve fünûna olunan hizmet. ◆ Tahsil. || **Être mis en** – Ziraat olunmak. || – **maraîchère** Sebze yetiştirmek fenni, bostancılık. || – **extensive** Vüs'at üzere icra olunan ziraat. || **La grande et la petite** – Büyük ve küçük çiftçilik. || – **alterne** Ziraat-i mütenâvibe.

Cumin [imz.] Kimyon, kemmûn. || – **noir** Çörekotu, çöreotu. (*Nigelle* dahi denir.)

Cuminées [ims. – cm.] (nb.) Kemmûniye fasîlesi.

Cuminique [s.] (k.) Kimyonî. || **Acide** – Hâmız-ı kimyon.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cuminol [imz.] (syd.) Kimyon ıtırı, ıtr-ı kemmûn.

Cumul [imz.] İnzımam, terâküm. ◆ Birkaç memuriyetin birden icrası ve hepsinden ayrı ayrı maaş ahzı. ◆ Birkaç vazifenin, işin bir adamda içtimâı. || (hk.) – **des peines** İçtimâ-yı mücâzat. || (tca.) – **du change** Kambiyoların terâkümü.

Cumulard [imz.] Birkaç memuriyet icra eden ve birkaç yerden maaş alan adam.

Cumulatif,ve [s.] (hk.) Birkaç şeyi bir yere cem' eden veya birkaç şeyin bir yere cem'iyle hâsıl olan, inzımamî.

Cumulation [imz.] Cem' ve tevhit, birkaç şeyin bir yere cem'i.

Cumulativement [h.] (hk.) Birkaç şeyin bir yere cem'iyle. || (hk.) Müştereken: **Prononcer les peines** – Mücâzatı müştereken hükmetmek.

Cumuler [ft.] Birkaç memuriyeti birden icra etmek ve birkaç taraftan maaş almak. || (hk.) Birkaç şeyi bir yere cem' etmek.

Cumulo-stratus [imz.] (s okunur) Üst tabakaları yuvarlak ve altı sıra sıra olan bulut, sabîrü's-semâhik.

Cumulus [imz.] (s okunur) Bilhassa mevsim-i sayfta görülen beyaz bulut ki bazı mahalleri atılmış pamuk gibi ufak ufak olur, sabîr.

Cunéiforme [s.] (tt.) İsfînîyü'ş-şekl, mahrutiyü'ş-şekl. || **Écriture** – Hatt-ı mismârî, hatt-ı isfînî, mıh yazısı.

Cunette [ims.] İstihkâm hendeklerinde açılan su kanalı, künet.

Cunile [ims.] Fasîle-i fûyeden bir nevi nebat.

Cupide [s.] Tamahkâr, haris.

Cupidement [h.] Hırs ve tamahla, harisâne.

Cupidité [imz.] Hırs, tamah.

Cupidon [ihz.] Yunan-ı Kadim ve Roma esâtirince aşk ilahı. ◆ Gayet güzel çocuk, genç. || – **à carquois d'osier** Paçavracı.

Cuprides [imz. – cm.] Suhur-ı nuhâsiye.

Cuprifère [s.] (m.) Hâmil-i nuhas.

Cuprique [s.] (k.) Nuhasî. || **Acide** – Hâmız-ı nuhas.

Cupule [ims.] (nb.) Palamut, fındık ve bunlara mümâsil meyvelerin kabuğu altına bitişik zarf, palamut yüksüğü, kudeyh-i belût.

Cupulé,e [s.] (nb.) Zü'l-kudeyh.

Cupulifère [s.] (nb.) Hâmil-i kudeyh-i belût. = [ims. – cm.] Fasîle-i belûtiye.

Cupuliforme [s.] (nb.) Kudeyhiyü'ş-şekl.

Curabilité [ims.] (t.) Kabiliyet-i ber', kabiliyet-i şifa.

Curable [s.] (t.) Kabil-i ber', mümkünü'ş-şifa.

Curaçao [imz.] (*ras-so*) Küraso denilen içki.

Curage [imz.] Ayıklama, temizleme, tathir. (Başlıca kuyu, liman ve emsali hakkında müsta'meldir.) ◆ Ayıklama, tathir masârifi. = [cm.] Ayıklanan bir kuyu vesâireden çıkarılan şeyler.

Curare [imz.] Bazı akvam-ı vahşiyenin oklarına sürdükleri bir nebat, kürar.

Curatelle [ims.] (hk.) Velayet, vesayet-i mahcûrîn. || **Être en** – Velayet, vesayet tahtında bulunmak.

Curateur,trice [i.] (hk.) Veli, vasi-yi mahcûr.

Curatif,ve [s.] (t.) Şâfi, şifa-bahş.

Curation [ims.] (t.) Bir hastalığın defi, tedâbiri, istişfâ. (Az kullanılır.) ◆ Şifa.

Curcuma [imz.] Hind za'feranı, kürküm, zerdeçûb, zerdeçâv.

Cure [ims.] Dikkat, gaile, takayyüd. (Bu mânâ ile isti'mali eskimiştir.) ◆ İdare-i rûhâniye. ◆ Mahalle papazının ikametgâhı. || (t.) Bir hastalığın tedâbir-i şifaiyesi, tedavi-i tıbbî. ◆ İsti'mal-i tıbbî.

Curé [imz.] Mahalle veya köy papazı.

Cure-dent [imz.] Dişe kaçmış bir şeyi çıkarmak için kullanılan çöp vesâire, diş hılâli. (cm. des *cure-dents*).

Curée [ims.] Avın tazılara atılan kısmı, tazı payı. || (mec.) Kâr, ganimet. || **Être âpre à la** – Menfaate, câh ve mala haris olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Curement [imz.] Ayıklama, temizleme, tathir. (Az kullanılır.)

Cure-môle [imz.] Limanları ayıklamaya mahsus makine, tarak dubası.

Cure-oreille [imz.] Kulak hılâli. (cm. des *cure-oreilles*).

Cure-pied [imz.] Beygir tırnak bıçağı. (cm. des *cure-pieds*).

Curer [ft.] Ayıklamak, temizlemek, tathir etmek. (Kuyu, mecra, liman vesâire hakkında müsta'meldir.) || (mec.) Tathir etmek.

Curette [ims.] Esliha-i nâriye silgi aleti, silgisi. ◆ Lağım gelberisi. || (crh.) Yaradan ecsam-ı ecnebiyeyi ayıklamaya mahsus cerrah aleti, mil'aka.

Cureur [imz.] Ayıklayan adam. || – **de puits** Kuyucu. || – **d'égouts** Lağımcı.

Curial,e [s.] Köy veya mahalle papazlığına mensup ve müteallik. (cmz. *curiaux*).

Curiale [imz.] Roma İmparatorluğu zamanında büyük mansıplara geçebilen sınıfa mensup adam.

Curie [ims.] Eski Romalıların beher kabilesi. ◆ Papazlık. ◆ Eski Romalıların meclis-i âyanı toplandığı mahal. || **La – romaine** Papalığın heyet-i idaresi.

Curieusement [h.] Pek büyük bir merak ve tecessüsle. ◆ Dikkat ve ihtimamla. ◆ Tuhaf ve garip bir suretle. ◆ Kemâl-i maharetle. ◆ Yapma, iddia-perestâne bir surette.

Curieux,se [s.] Bir şey öğrenmeyi ziyadesiyle merak eden. ◆ Mütecessis. ◆ Hâhiş-ger, meraklı. ◆ Dikkatli, ihtimamlı. ◆ Tuhaf, garip, acîb. = [imz.] Garip cihet, garip şey.

Curion [imz.] Eski Romalılarda her mahallede icra olunan âyinlere ve kesilen kurbanlara nezâret eden rahip.

Curiosité [ims.] Bir şey öğrenmeyi ziyadesiyle merak ediş. ◆ Tecessüs merakı, merak. || **Par** – Merak ederek, merak üzerine. ◆ Garip, nâdir, merakı dâî olduğu için. = [cm.] Acâibat, garâib, nevâdir.

Curle [ims.] İpçi çıkrığı.

Curmi [imz.] Kudemânın arpasuyuna müşâbih bir nevi içkisi.

Curoir [imz.] Gelberi, yebrem. ◆ Ucu demirli üvendire, muçik.[170]

Currente calamo [h.] (Latinceden me'huzdur) Sürat-i kalem ile ve bilâ-teemmül kalemden nasıl çıkmış ise öyle: **Écrire** – Bi'l-irtiçâl ve kalemden nasıl çıkmış ise öyle mektup yazmak.

Curseur [imz.] (r.) Müteharrik mastara.

Cursif,ve [i. – s.] Süratle yazılan yazı ve hurufa ıtlak olunur. || **Écriture – ve** Mesela bizde süratle yazılabilen rik'a ve emsali hutut.

Curule [s.] Eski Roma hâkimlerinin oturdukları fildişinden mamul sandalyeye ve o sandalyeye oturan hâkimlere ıtlak olunur.

Curure [i-cm.] Ayıklanan bir kuyu veya hendekten çıkarılan çamur, yapışkan çamur, kazıntı.

Curvateur [imz. – s.] (tşr.) Münhani: **Muscle** – Adale-i münhaniye.

Curvatif,ve [s.] (nb.) **Feuilles – ves** Evrak-ı münhaniye-i hafife.

Curvigraphe [imz.] (he.) Münhaniler resmetmeye yarayan alet.

Curvigraphie [ims.] (he.) Tersimü'l-münhaniyat.

Curviligne [s.] (he.) Hatt-ı münhani veya hutut-ı münhaniyeden müteşekkil şekle ıtlak olunur, münhani, kürevî. || **Figure** – Şekl-i münhaniyü'l-adlâ'. || **Trigonomètrie** – Müsellesat-ı küreviye.

Curvimètre [imz.] Mikyas-ı münhaniyat , kürvimetro.

Curvinervié,e [s.] (nb.) **Feuilles – es** Evrak-ı münhaniye-i hafife.

170 Orijinal metinde dizgi hatası: موجك biçiminde yazılan kelimenin, müellifin Türkçeden Fransızcaya *Kâmûs-ı Fransevî*'sine başvurulduğunda da (bkz. موجك maddesi) görüleceği gibi "saban demirini temizlemekte kullanılan bir çeşit kesici demir çubuk" (*petit bâton terminé tranchant pour nettoyer le soc*) şeklinde tarif edilen موجك olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Curvirostres [imz.] (tt.) Tuyur-ı müdevverü'l-minkar fasîlesi.

Cusconine yahut **Aricine** [ims.] (nb.) Ariçin.

Cuscute [ims.] Fasîle-i ulleykiyeden bir ot ki ekseriya yoncalarda biter, yaban keteni, keşûs,[171] keşûsa,[172] küsküt, eftimon. (Buna *Cheveu du diable* şeytansaçı dahi tabir olunur.)

Cuspidé,e [s.] (nb.) Ucu sivri (nebat), müennef.

Cusson yahut **Cosson** [imz.] Kabuk kurdu. ◆ (nb.) Budanmış asmanın sürdüğü taze filiz.

Cussoné,e [s.] Kabuk kurdu tarafından yenmiş ağaca ıtlak olunur.

Cutanbule [s.] (tt.) Tufeyle-i seyyâre-i cildiye.

Cutané,e [s.] (tşr.) Cildî. ‖ **Tissu** – Nesc-i cildî. ‖ **Maladies** – **es** Emraz-ı cildiye. ‖ **Sous** – Tahte'l-cild. = [imz.] Asab-ı cildî.

Cuticule [ims.] (tşr.) Derinin bir ince tabakası, beşere.

Cutisation yahut **Cutite** [ims.] (t.) İltihab-ı cild.

Cutter [imz.] (*kotre* yahut *ku-tèr*) (İngilizceden me'huz) Kotra. ◆ Bir direkli gayet hafif ve seri harp sefinesi.

Cuvage [imz.] Şıranın tahammur etmesi. ◆ Şıranın durulması. ◆ Fıçıların konduğu mahal.

Cuve [ims.] Büyük fıçı, şıra fıçısı, kados [kaduz/kadız]. ◆ Tekne. ◆ Punç kâsesi. ‖ – **de bain** Hamam kurnası. ‖ **Dîner à fond de** – Güzel, bol bir yemek yemek. ‖ (ht.) – **hydro-pneumatique** Havza-i mâ.

Cuvé,e [s.] Büyük fıçıda tahammur etmiş. ◆ (Müskirat hakkında) Hazm olunmuş. ‖ (mec.) Sükûnet bulmuş, teskin edilmiş.

Cuveau [imz.] Küçük fıçı. ◆ Küçük tekne veya kurna.

Cuvée [ims.] Bir yahut birkaç fıçıda bir defada yapılan şarap miktarı. ‖ (mec.) Cins, nevi, soy. ◆ Zaman, devre. ◆ Sarhoş bir adamın içtiği şarap.

Cuvelage [imz.] Bir maden kuyusunun yıkılmamak için dâhilen kaplanması ve bu kaplamaya yarayan kereste, lağım ve kuyu dayakları.

Cuveler [ft.] Bir maden kuyusunu dâhilen dayaklar ile kaplamak. ◆ (Artezyen kuyusu hakkında) Bütün irtifaınca madenî bir boru koymak.

Cuver [fl.] (Şarap hakkında) Fıçıda tahammur etmek. ◆ Birkaç cins şarabı karıştırmak. ◆ (Sarhoşluk hakkında) Dağılmak, geçmek. = [ft.] (mec.) – **son vin** Uyuyarak yahut istirahat ederek sarhoşluğunu izâle etmek ve (mec.) Sükûnet bulmak. ‖ – **sa colère** Hiddeti teskin etmek.

Cuvette [ims.] Leğen. ◆ Oluk hazinesi. ◆ İska-yı arazi için açılmış cetvel yatağı. ◆ Mizanü'l-hava ve mizanü'l-hararelerin cıva mahfazası, cıva kabı.

Cuvier [imz.] Tekne.

Cyanate [imz.] (k.) Kiyanüsiyet.

Cyana yahut **Cyanogène** [imz.] (k.) Kiyanus.

Cyanéphidrose [ims.] (t.) Irk-ı ezrak.

Cyaneux yahut **Cyanique** [s.] Kiyanusî. ‖ **Acide** – Hâmız-ı kiyanus.

Cyanhydrique [s.] (k.) Hâmız-ı kiyanus.

Cyanite [imz.] (k.) Kiyanüsiyet.

Cyanochloride [imz.] (*klo*) (k.) Klor-ı kiyanus.

Cyanoferre yahut:

Cyanoferrure [ims.] (k.) Kiyanus-ı hadid.

Cyanogène (mr. Cyane)

Cyanoïle [imz.] (k.) Kiyanoil.

Cyanomètre [imz.] (k.) Mikyas-ı kiyanus.

Cyanopathie yahut:

Cyanose [ims.] (t.) Zürka, burkan-ı ezrak.

Cyanure [imz.] (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i kiyanus.

171 Orijinal metinde dizgi hatası: Botanik literatüründe adı *cuscuta europaea* olarak geçen bu bitki [cuscute] Arapça'da keşûs [كشوث], keşûsa [كشوثى] ve ukşûs [اكشوث] olarak geçmektedir. Bu sebeple كشوف ve كشوته şeklinde yazılan kelimelerin كشوث ve كشوثى olmaları gerekmektedir.

172 Bkz. bir önceki dipnot.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cyanurine [ims.] (k.) Bevlin-i ezrak.

Cyanurique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı kiyanus-ı bevl.

Cyathéacées [ims. – cm.] (nb.) Serhasiye[173] fasîlesinden kadehiye kabilesi.

Cyathe [imz.] Eski Yunanlı ve Romalıların şarabı kadehlere dökmek için kullanmış oldukları bir nevi kepçe.

Cyathée [imz.] (nb.) Serhasiye[174] fasîlesinden kadehiye kabilesinin numûnesi olan bir nevi ağaç.

Cyathiforme[175] [s.] (tt.) Kadehiyü'ş-şekl.

Cybèle [ims.] Merih ile Müşteri arasındaki seyyârat-ı sagîrenin biri.

Cycladées [ims. – cm.] (nb.) Bir nevi eğreltiotu.

Cyclame yahut:

Cyclamen [imz.] (nb.) Tavşankulağı denilen nebat. || – **d'Europe** Buhurumeryem yahut hubzü'l-hınzır.

Cycle [imz.] (hy.) Bazı alâim-i semâiyenin tekerrür-i zuhuru arasında geçen müddet, devir. ◆ Aynı tarza ait, yahut aynı devrede neşrolunan âsâr-ı edebiye ve fenniye vesâire silsilesi. || – **solaire** 28 seneden ibaret devr-i şems. || – **lunaire** 18 seneden ibaret devr-i kamer.

Cyclique [s.] (hy.) Devrî. = [imz.] **Poètes** – **s** yahut [imz. – cm.] **Les** – **s** Yunan-ı Kadim'in masal kabîlinden olan hurâfat ve esâtirini silk-i nazma çeken şuarâ-yı kadime. = [imz. – cm.] (hyv.) Haşerat-ı mugtiyü'l-cenah sınıfından daireviye kısmı.

Cyclite [ims.] (t.) İltihab-ı daire-i hüdübiye.

Cyclocéphale [imz.] Zü'l-ayneyni'l-muttasıleyn, tepegöz (acaibâttandır).

Cycloïde [ims.] (he.) Şibh-i daire-i halâî, sikloid münhanisi. || (hyv.) Değirmi balıklar nevi, esmâk-ı daireviye sınıfı.

Cyclométopes [imz. – cm.] (hyv.) Alınları müdevver olan hayvanat sınıfı, zü'l-cebhe-yi müstedîre sınıfı.

Cyclométrie [ims.] (he.) Mesâha-i daire fenni.

Cyclone [imz.] Kasırga, hortum, deniz tulumbası.

Cyclope [imz.] Esâtir-i Yunaniye'de alnında bir gözle tasvir olunan cin veya dev, tepegöz. ◆ (lisan-ı şiirde) Demirci, çilingir. ◆ Yek-çeşm.

Cyclopéen,ne [s.] Cesim taşlardan mamul gayet eski bazı âsâr-ı mimariye. ◆ Ezmine-i kadîmeden kalma heyâkil-i azîme. (Vech-i tesmiye bu âsârın kiklop denilen bir gözlü devlere isnat olunmasıdır.) ◆ Dumanı çıkan. || (mec.) Gayet azîm. ◆ Gayet metin, mukavim, devamlı.

Cycloptère [imz.] (tt.) Karnının altındaki misbahları müdevver balık envâı, esmâk-i zü'l-mesâbîhi'l-müdevvere.

Cyclostomes [imz. – cm.] (tt.) Ağızları yuvarlak balık envâı, zü'l-femi'l-müstedîr.

Cycnus [imz.] (s okunur) (lisan-ı şiirde) Kuğu kuşu.

Cyésiologie [ims.] (t.) Mebhasü'l-haml. ◆ Hamlden bâhis kitap.

Cygne [imz.] Kaz nevinden kuğu. || (mec.) Büyük şair yahut muharrir. || **Chant du** – Bir muharririn, bir musikişinasın âhir-i ömründe vücuda getirdiği eser-i nefis. || (hy.) Erc denilen cümle-i kevkebiye.

Cylindracé,e [s.] (nb.) Üstüvânî.

Cylindrage [imz.] Üstüvâneden, silindirden geçirme, geçme.

Cylindre [imz.] Üstüvâne. ◆ Şoseleri ve bahçe yollarını düzeltmeye mahsus tekerlek gibi döner ağır demir veya taş üstüvâne, loğ. ◆ Buhar makinelerinde buharın icra-yı kuvvet ettiği boru, silindir. ◆ Üstüvâne şeklinde sedef. ◆ Oklava. ◆ Bir dağın üstüvâne şeklinde tepesi. || – **droit** Üstüvâne-i kaime. ||

173 Orijinal metinde dizgi hatası: سرخيه şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında سرخسيه [=serhasiye] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

174 Bkz. bir önceki dipnot.

175 Orijinal metinde *Cyatiforme* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– **oblique** Üstüvâne-i mâile. || **Sirconscrit** – Üstüvâne-i mürteseme. || – **projetant** Üstüvâne-i râsime. || – **primitif** Üstüvâne-i asliye.

Cylindrer [ft.] Üstüvâne altından geçirmek. ◆ Üstüvânî şekle koymak.

Cylindrique [s.] Üstüvâne, silindir şeklinde olan, üstüvânî. || **Projection** – İrtisam-ı üstüvânî.

Cylindriquement [h.] Üstüvâne şeklinde olarak.

Cylindrite [ims.] (tt.) Üstüvâne şeklindeki asdâf müstehâsesi.

Cylindroïde [i. – s.] (r.) Şibh-i üstüvânî. || (tşr.) **Protubérances** – **s** Hadebât-ı şibh-i üstüvâniye.

Cylindrose [ims.] (tşr.) Derz-i üstüvânî.

Cymaise [ims.] Çerçeve başlığı, pervazın nısfı muka'ar ve nısfı muhaddeb olup dalga biçiminde bulunan zıhı (zırhı). (mr. Cimaise)

Cymbale [ims.] (*sain-ba*) Zil. || (mec.) Şamata, gürültü.

Cymbalier yahut **Cymbaliste** [imz.] (*sain-ba*) Zil çalan çalgıcı.

Cyme yahut **Cime** [ims.] (nb.) Kütüğün bir noktasından ayrılan dal ve budakların ayrı ayrı teveccüh ve vaziyet almaları, mûcibe-i unkudiye. || – **bipare** Mûcibe-i unkud-ı zü'l-cânibeyn. || – **unipare** Mûcibe-i unkud-ı vahîdü'l-cânib.

Cyminidis [imz.] (s okunur) (tt.) Tuyur-ı câriha sınıfından Brezilya kartalı.

Cymodocée [ims.] (tt.) Hayvanat-ı mukaşşereden küreviye fasîlesine karib olan deniz tespihböceği nevi.

Cymophane [imz.] (mad.) Alüminiyet-i humz-ı glüsinyum-ı hılkî || – **chrysolithe** yahut **Topaze orientale** Sarı yakut nevi.

Cymophane [ims.] (mad.) Mavi yakut.

Cymrique (mr. Kymrique)

Cynanche [ims.] (*nan-ke*) (nb.) Altınyaprak otu.

Cynanchie [ims.] (*nan-ki*) (t.) Hunnâk-ı kelbî.

Cynanthropie [ims.] (t.) Tecâsüm-i kelbî hastalığı, sayıklaması.

Cynanpine [ims.] (k.) Hardalin.

Cynarées yahut **Cynarocéphales** [ims. – cm.] (nb.) Başları enginara müşâbih nebatat, fasîle-i harşefiye.

Cynégétique [s.] Saydî. = [ims.] Fenn-i sayd.

Cynips yahut **Cinips** [imz.] (s okunur) Mazıböceği, küleybe.

Cynique [imz. – s.] Niam-ı dünyeviyeden müberrâ hükemâ-yı kadime, kelbiyyûn. ◆ Arsız, hayâsız. || (t.) **Spasme** – Teşennüc-i kelbî.

Cyniquement [h.] Kelbiyyûn meslek ve tavrınca. ◆ Arsızlık ve hayâsızlıkla, bî-edebâne.

Cynisme [imz.] Kelbiyyûnun[176] felsefesi ve mezhep ve meslekleri. ◆ Arsızlık, hayâsızlık, hilâf-ı edeb ve hareket.

Cynocéphale [imz.] (tt.) Nesnâsiye fasîlesinden başı köpek başına benzer bir nevi maymun, berr-i atîk kelbiyü'r-re's maymunu.

Cynoglosse [ims.] (nb.) Lisanü'l-kelb denilen nebat.

Cynorexie [ims.] (t.) Pek şiddetli açlık, cû'ü'l-kelb, cû'-ı kelbî (illeti).

Cynorrhodon [imz.] (nb.) Yabani gülburnu, kuşburnu denilen yabani bir meyve.

Cynosure [ims.] (nb.) Necîliye fasîlesinden bir nevi ayrıkotu.

Cypéracées yahut **Cypéroïdes** [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i kulkasiye.

Cyphelle [ims.] (tşr.) Cüveyf. || (nb.) Ağaç kütüklerinde neşvünemâ bulan mantarlar nevi.

Cyphose [ims.] (tşr.) Arka kemiğinin kemerliliği, inhinâ-yı halfî.

Cypre yahut **Chypre** [ih.] Kıbrıs cezîresi.

Cyprès [imz.] Serv ağacı, servi. || (mec.) Matem, keder. || – **fastigié** yahut – **pyramidal** Ehrâm şeklindeki servi, ehrâmî servi. || – **étalé** Âzâd servi.

176 Orijinal metinde dizgi hatası: كليون şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında كلبيون olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cyprière [ims.] Servi ağacı tahtası. ◆ Servilik.

Cyprin [imz.] Sazan nevinden çopurina balığı.

Cyprine yahut **Cypris** [s.] Esâtir-i Yunaniye'de mevhum hüsn ilâhesi Venüs'e ıtlak olunurdu. || (tt.) Adîmü'r-re's hayvanat-ı nâime sınıfından bir nevi tarak.

Cyprinidés yahut:

Cyprinoïdes [imz. – cm.] (tt.) Esmâk-i murahhivü'l-misbah sınıfından sazan nevi.

Cypripède [imz.] (nb.) Sahlebiye fasîlesinden Amerika-yı Şimalî'nin bir nevi çiçekli ok peykânı fidanı.

Cypripédiées [ims. – cm.] (nb.) Amerika sahlebiye fasîlesinden bir nevi nebat.

Cypris [ims.] (mr. Cyprine)

Cyprillien,ne yahut **Cyrillique** [s.] **Alphabet** – İslav lisanının elifbâsı.

Cyrtandracées [ims. – cm.] (nb.) Hindistan şibh-i şecîrelerinden bir nevi nebat numûnesi, sirtandr envâı.

Cyrtanthe [imz.] (nb.) Fasîle-i nergisiyeden bir nebat.

Cyrtomètre [imz.] (tşr.) Mikyas-ı inhinâ-yı sadr.

Cyrtométrie [ims.] (t.) Mesâha-i sadr.

Cyrtosie [ims.] (nb.) Bir nevi çiğdem.

Cystalgie [ims.] (t.) Elem-i mesane.

Cystectasie [ims.] (t.) Unk-ı mesaneyi tevsi'.

Cystipathie [ims.] (t.) Dâ'ü'l-mesane.

Cystique [s.] (t.) Öd mahfazasına mensup ve müteallik, merârî. ◆ Mesaneye müteallik. || **Artère** – Şiryan-ı merârî. || **Veines** – **s** Evride-i merâriye.

Cystirrhagie [ims.] (t.) Nezf-i mesane.

Cystirrhée [ims.] (t.) Nezle-i mesane.

Cystite [ims.] (t.) Zâtü'l-mesane, iltihab-ı mesane.

Cystocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı mesane.

Cystodynie [ims.] (t.) Resye-i mesane.

Cystohémie [ims.] (t.) Terâküm-i dem-i mesane.

Cystoïde [s.] (tşr.) Küreviyat-ı ebyaz.

Cystoplastie [ims.] (crh.) Tasnî'-i mesane.

Cystoplégie [ims.] (t.) Felc-i mesane.

Cystoptose [ims.] (t.) Sukut-ı mesane.

Cystotome [imz.] (crh.) Mesaneden taş çıkarmak için icra olunan ameliyatta kullanılan bir âlet-i câriha, mihza'-ı mesane.

Cystotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı mesane ameliyatı.

Cythérée [ims.] Esatir-i Yunaniye'de hüsn ilâhe-i mevhumesi Venüs'ün isimlerindendir.

Cytise [ims.] Sarısalkım, kıtîs.

Cytoblaste [imz.] (tt.) Madde-i merkeziye-i hücreviye, sitoblast.

Cytoblastème [imz.] (tt.) Kabil-i taazzuv-ı madde.

Cytoblastion [ims.] (tt.) Erkân-ı tekviniye.

Cytogénétique [s.] (tt.) Mükevvinü'l-hücerat.

Cytoïde [imz.] (tşr.) Küreyvat-ı ebyaz.

Cyzicène [imz.] Eski Yunanîlerin vâsi yemek odası.

Czapsca [imz.] Lehistan'da mızraklı askerlerin giydikleri şapka.

Czar yahut **Tzar** [imz.] Rusya imparatoru, çar.

Czarien,ne [sms.] Rusya imparatoruna, çara mensup ve müteallik.

Czarine [ims.] Rusya imparatoriçesi.

Czarowitz [imz.] Rusya imparatorunun büyük oğlu veya bu makamda bulunan, çareviç.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

D

D [imz.] Fransız elifbâsının dördüncü harfi, "د" gibi telaffuz olunur; esmâ-yı hâssada kelimenin âhirinde okunur; fakat kendisinden evvel "r" harfi gelecek olur ise esmâ-yı hâssada dahi okunmaz. ◆ Rakam işareti gibi kullanıldığı vakit beş yüz adedine delâlet eder. ◆ Sikkeler üzerinde Lion[177] şehrine alâmettir. || (ms.) Notada 'Re' notasına işarettir. || .C. – Bir notada tekrar beyan etmek için âtide gelecek olan **Da capo** terkibinin terhimi olarak müsta'meldir. || (t.) – Doktor.

Da [hd.] Ya, hay hay; **Oui** – Evet ya; **Nenni** – Yok ya.

Dabœcia [ims.] (nb.) Dabesya, fasîle-i halenciyeden bir nevi nebat.

D'abord (mr. Abord)

Dab [imz.] Usta, efendi.

Dabot [ed.] Fransa'da zaptiye nâzırı.

Dabouis [imz.] Hind'in bir nevi pamuk kumaşı.

Da capo [h.] (İtalyancadan me'huz – ms.) Çalgı veya şarkının notada tekrar edilmesi lâzım gelen mahalline konulan bir işarettir. Ekseriya muhtasar olarak d.c. suretinde yazılır.

Dace [i. – s.] Dakya denilen eski Romanya ahalisinden olan.

Dache [imz.] Şeytan, iblis.

Dacryadénite [ims.] (t.) İltihab-ı gudde-i dem'iye.

Dacryome [imz.] (t.) Seyelân-ı dümu'.

Dacryopé,e [s.] Müdemmi'.

Dacryocystite [ims.] (t.) İltihab-ı kese-i dem'iye.

Dacryohémorrhagie [ims.] (t.) Mecârî-i dem'iyenin nezfi.

Dacryoïde [s.] (nb.) Şibh-i dem.

Dacryoline [ims.] (k.) Dem'in.

Dacryolithe [imz.] (t.) Hasat-ı dem'iye.

Dacryome [imz.] (t.) Seyelân-ı dem'.

Dactyle [imz.] (ed.) Eski Yunan ve Latin beyitlerinde biri mahdud ve ikisi maksur olarak üç heceden mürekkep tef'ile ki "fasıla-i suğrâ"ya mukabildir. || Eski Yunanlılar'ın bir nevi raksı. || (nb.) Fasîle-i necîliyeden domuz ayrığı denilen nebat, izhir.

Dactyliologie [ims.] Âsâr-ı atîkadan yüzük ve ona mümâsil şeylerin üzerindeki mahkûkâtı tavsif etmek fenni.

Dactyliomancïe [ims.] Vaktiyle yüzükler ile edilen tefeül.

Dactylïon [imz.] Sühûletle çalınmak için piyanoya ilave olunan dişler. || (tşr.) Parmakların bitişik olması, iltisak-ı esâbi'.

177 fr.: *Lyon*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dactylique [s.] (ed.) Mısranın *dactyle* denilen mahsus cüzlerine mensup ve müteallik.

Dactylographe [imz.] Dilsiz veya âmâlara ifham ve istifham-ı meram için müsta'mel ve bunu teshil eden alet.

Dactylologïe [ims.] Parmaklarla işaret ederek tefhim-i meram usulü ki dilsiz ve sağırların vasıta-i tekellüm ve kıraatleridir. (*dactylolalie* dahi denilir.)

Dactylonomie [ims.] Parmakların el üzerindeki vaziyeti ile bir takım a'dad ifade etmek hüneri.

Dactyloptère [imz.] (tt.) Kırlangıç balığı nevi.

Dacus [imz.] (tt.) Zeytin ağaçlarına ârız olan böcek.

Dada [imz.] Deh-deh ki çocukların lisanında beygir demektir.

Dadaïs [imz.] Ahmak, alık.

Dadyle [imz.] (k.) Müvellid-i kâfur, dadil.

Daf [imz.] Def.

Dagorne [ims.] Tek boynuzlu inek. ◆ Çirkin yüzü gülmez ihtiyar kadın. (Bu mânâda eskidir.)

Dague [ims.] Eski bir nevi geniş kama. Pala. ◆ Bir nevi mücellit bıçağı. || **Les – sdu cerf** İki yaşındaki geyik boynuzları, nev-şâh-ı gazal. || **Fin comme une – de plomb** Zarafet-i fikr iddiasında bulunan ahmak adam.

Daguer [ft.] Geniş kama veya pala ile vurmak. ◆ (Keçi hakkında) Boynuz ile vurmak.

Daguerréotypage [imz.] Fotoğrafla resim alıp ziya vasıtasıyla bir maden safha üzerine geçirme.

Daguerréotype [imz.] Fotoğrafla resim alıp bir maden safhanın üzerine geçirmek sanatı, dager usulü. ◆ Bu işte kullanılan makine, dager makinesi. || (mec.) Aslına gayet mutabık numûne.

Daguerréotyper [ims.] Fotoğrafla resim alıp bir maden safhanın üzerine geçirmek, dager usulüyle resim almak. || (mec.) Bir şeyin kemâl-i dikkat ve muvaffakıyetle örneği.

Daguerréotypeur [imz.] Dager usulünce fotoğrafla resim alıp maden safhasına geçirmek sanatını bilen ve icra eden adam.

Daguerréotypie [ims.] Dager usulünce fotoğrafla resim alıp maden safhanın üzerine geçirmek sanatı.

Daguerrien,ne [s.] Dager usulünce icra olunan (fotoğrafya).

Dagues [ims. - cm.] Domuzun ağzından dışarı bulunan büyük dişleri.

Daguet [imz.] Bir ve bir buçuk yaşında geyik yavrusu.

Dahlia [imz.] (*h* okunmaz) Dalya çiçeği.

Dahline [i.] (*h* okunmaz) (k.) Dalya çiçeğinden çıkarılan bir madde, dahlin.

Daigner [fl.] Tenezzül etmek, kabul etmek, lutfen icra etmek. (Altında daima bir masdar bulunur.)

D'ailleurs (mr. Ailleurs)

Daim [imz.] Ala geyik, sığın. || (mec.) Âlüftelerle imrar-ı vakte hâhiş-ger olan genç, sefih, şık, delikanlı.

Daine [ims.] Dişi sığın.

Dais [ims.] Taht-ı sâyebanî, sayvan, eyvan, tâk. ◆ Karyolanın cibinlik takılmasına mahsus çardağı, kubbesi. ◆ Kilisede mukaddes addolunan bazı şeylerin ve papazların oturdukları mahallerin üzerindeki sâyeban. ◆ Kubbe, sâyeban.

Dalbergie [ims.] (nb.) Sarı pelesenk ağacı.

Daléchampie [ims.] (nb.) Amerika sarmaşığı.

Dalée [ims.] (nb.) Dale denilen çiçek fidanı nevi.

Dalème [ims.] Şömine yani sobalarda müsta'mel ve dumanın odaya yayılmasını men'e mahsus bir alet.

Dallage [imz.] Düz ve yassı taşlarla kaldırım döşeme, kapak taşlarıyla döşeme. ◆ Bu yolla yapılmış kaldırım.

Dalle [ims.] Düz ve yassı döşeme taşı, malta, kapak taşı. ◆ Boğaz, gırtlak. ◆ Beş Franklık sikke. || (bhr.) Gemi güvertesinin iki yanında bulunan oluklu tahta.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

Daller [ft.] Düz ve yassı kapak taşlarıyla döşemek.

Dalmate [i. – s.] Dalmaçya memleketi ahalisinden veya Dalmaçya'ya mensup olan.

Dalmatique [ims.] Esna-yı âyinde papazın maiyetinde bulunan diyakosların giydikleri bir nevi libas.

Dalot [imz.] Yollardaki suların akmasına mahsus taş döşeli küçük mecra. ‖ (bhr.) Güverte sularının akıp dökülmesine mahsus delik, lomboz deliği.

Daltonisme [imz.] (t.) Galat-ı rü'yet-i elvan.

Dam [imz.] Ziyan, hasar, zarar. (Eski kelime.) ‖ Günahkârların ahirette Cemâlullah'ı rü'yetten mahrumiyetleri. ‖ (mec.) Ahiret azabı, cehennem.

Daman [imz.] (Arabî ganemden muharreftir) Yaban faresi, zebâbe.

Damas [imz.] Fi'l-asl Şam'da yapılan bir nevi çiçekli ipek kumaş, damasko. ◆ Şam'da yapılan gayet makbul taban kılıç, Dımaşkî. ◆ Cevherli olan demir, taban demiri. ◆ Şam'dan çıkmış bir nevi erik, mürdüm eriği. = [ih.] Dımaşk, Şam şehri.

Damasquin,e [i. - s.] Şamlı, Şam'a yahut Şamlılar'a ait.

Damasquinage [imz.] Demir veya diğer bir maden üzerine altın ve gümüş teller kakarak çiçekler nakş etme, telkârî.

Damasquine [ims.] Altın ve gümüş teller kakılmakla tezyin olunmuş demir vesâire, zernişan.

Damasquiner [ft.] Demir veya diğer bir madene altın ve gümüş teller kakarak tezyin etmek.

Damasquinerie [ims.] Demir vesâire madenlerin üzerine altın ve gümüş teller kakarak tezyin etmek sanatı, zerkârî.

Damasquineur [imz.] Demir vesâir madenlerin üzerine altın ve gümüş teller kakmak sanatını icra eden adam, altın kakmacı.

Damasquinure [ims.] Altın ve gümüş kakmalı iş, zerkârî, zernişan.

Damassé,e [s.] Damasko gibi nesc olunmuş ince beze ıtlak olunur. = [imz.] Pike.

Damasser [ft.] Damasko nesc veyahut pike imal etmek.

Damasserie [ims.] Damasko ve pike imal olunan fabrika.

Damasseur [imz.] Damasko ve pike yapan adam.

Damassure [ims.] Damasko ve pike gibi işlenmiş bez veya tülbentin nakışları, menevişleri.

Dame [ims.] Hanım, kadın, hatun. ◆ Evin hanımı. ◆ (Oyun kâğıtlarında) Kız. ◆ Dama oyunu ◆ Dama ve tavla taşı. ◆ Dama oyununda dama çıkan taş. ◆ Satrançta ferz. ◆ Hafr olunan mahallerin irâesine mahsus terk olunan tümsek. ‖ **Notre** – Hazreti Meryem (asm.) ‖ (as.) Amudî tokmak. ‖ (nb.) **Belle** – Hüsnü'l-mer'e. ‖ – **d'honneur** İmparatoriçe, kraliçe veya prenses maiyetine memur kadın, nedîme, dam donör.[178] ‖ – **de France** Fransa krallarının kerîmelerine verilen lakap. ‖ (bhr.) Çifte ıskarmoz.

Dame [hd.] Subhanallah! ◆ İlahi!

Dame-jeanne [ims.] (Arabîden me'huz) Büyük hasırlı şişe, damacana. (cm. des *dames-jeannes*).

Damer [ft.] Bir kızı kadın etmek. ◆ (Dama oyununda) Dama çıkmak. ‖ – **le pion** Galip gelmek.

Dameret [imz.] Kadınlara yakışacak bir ihtimam-ı tezeyyün ile süslenen adam, şık.

Damier [imz.] Dama tahtası. ◆ Tavla. ◆ Satrançlı şey.

Dammar [imz.] (syd.) Râtinec-i damar.

Dammara [imz.] (nb.) Fasîle-i tennûbiyeden damara.

Dammarine [ims.] (k.) Damarin.

Damnable [s.] (*da-na*) Cehenneme müstehak. ‖ (mec.) Mekruh, merdud.

178 fr.: *dame d'honneur*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Damnablement [h.] (*da-na*) Cehennem azabına müstehak veyahut mekruh ve merdud olarak.

Damnation [ims.] (*da-na*) Cehennem azabına giriftar olma veya etme, lanet. ◆ Azap, ıztırap.

Damné,e [s.] (*da-né*) Azab-ı cehenneme giriftar olan. ◆ Cehennemî, ehl-i cehennem. ◆ Lain, mel'un, merdud. ◆ Menhus. ◆ Şeytan gibi adam. ‖ **Souffrir comme un** – Pek büyük cefada, ıztırapta bulunmak. ‖ **Être l'âme** – **e de** Son derecede sadık olmak.

Damner [ft.] (*da-né*) Cehennem azabına uğratmak, lanet etmek. ‖ **Faire** –Ziyade cefa vermek. ‖ **Se** – Azab-ı cehenneme müstehak olmak.

Damoiseau yahut **Damoisel** [imz.] Zâdegândan henüz şövalye sınıfına girmemiş delikanlı. ◆ Kendini güzel gösterip kadınlara beğendirmek takayyüdünde bulunan delikanlı, şık.

Damoiselle [ims.] Vaktiyle zâdegân kızları hakkında müsta'mel bir unvandır. ◆ Elyevm mahakim evrakında 'kız' mânâsına kullanılır.

Danaïde [ims.] (nb.) Fûye fasîlesinden bir nevi sarmaşık. ‖ (crh.) Bir suyun hareket-i müsteviyesini hareket-i devrâniyeye tahvil eden su çarkı.

Danaïdes yahut **Danaïtes** [ims. – cm.] (tt.) Renkli kelebekler nevi.

Dandin [imz.] Ahmak. ◆ Sallanarak alık gibi gezen adam.

Dandinant,e [s.] Sallanarak alık alık gezen.

Dandinement [imz.] Sallanarak alık alık gezip dolaşma.

Dandiner [fl.] Sallanarak alık alık gezip dolaşmak. = (ft.) Sallamak, tahrik etmek. ‖ **Se** – Sallanmak.

Dandy [imz.] (İngilizceden me'huz) Modaya ziyadesiyle riayet ederek süslü giyinmiş adam. (cm. *Dandys* yahut *Dandies* olur).

Dandysme [imz.] Modaya lüzumundan ziyade riayet ile süslü giyinme, şıklık.

Danger [imz.] Tehlike, muhâtara. ◆ Mahzur.

Dangereusement [h.] Muhâtara ve tehlikeli surette.

Dangereux,se [s.] Muhâtaralı, tehlikeli, hatar-nâk, korkulu.

Danien [s.]: (arz.) **Étage** – Teşekkülat-ı tebâşiriyeyi müteakip ve teşekkülat-ı sâliseden evvel olan tabaka-i daniye.

Danois [imz.] Kısa tüylü bir nevi av köpeği ki Danimarka'dan çıkmıştır.

Danois,e [i. – s.] Danimarka'ya mensup, Danimarkalı. = [imz.] Danimarka lisanı. = [ims.] Bir nevi şekerli gevrek.

Dans [hc.] -de, -ye içinde, içine, zarfında: **Il était** – **la chambre-** Odada, odanın içinde idi; **Il entra** – **le jardin** Bahçeye, bahçenin içine girdi; – **quarante ans** Kırk seneye kadar. ◆ İle: – **l'intention de** Niyet ve maksadıyla. ◆ Göre: – **les principes d'Aristote** Aristo'nun usulünce. ‖ – **un sens favorable** Müsait bir surette.

Dansailler [fl.] Fena, acemi bir surette dans etmek.

Dansant,e [s.] Raks eden, hora tepen. ◆ Raksa mensup veya raksı mûcep olan. ‖ **Soirée** – **e** Rakslı müsamere-i leyliye, raks cemiyet-i şebânesi, müsamere-i raksiye.

Danse [ims.] Raks, oyun, hora. ◆ Raks havası, hora şarkı ve çalgısı. ‖ (mec.) Eğlence, zevk ve sefa. ◆ Terbiye, te'dib, darp. ‖ **Avoir le cœur à la** – Neşeli olmak. ‖ (t.) – **de Saint-Guy** Hora illeti (mr. Chorée).

Danser [fl.] Raks etmek, oynamak, hora tepmek. ◆ Sallanmak; ihtizaz etmek. ◆ Pis kokmak. ‖ (mec.) – **sur rien,** – **en l'air** Asılmak, salb edilmek. = [fl.] Bir raks icra etmek. ‖ **La** – Dayak yemek. ‖ **Faire** – **un branle de sortie** Kovmak, def etmek. ‖ (mec.) **Faire** – Dövmek. ◆ Bir işi sürüp götürmek. ◆ Hokkabazlık edip avuç içinde kaybetmek. ◆ Yemek, iç etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Danseur,se [i.] Raks eden, hora tepen, köçek rakkas, rakkase. ◆ Hora tepmeyi seven adam. ◆ Hindî. || – **de corde** İp cambazı. (Buna *Funambule* dahi denir.)

Dansomanie [ims.] Raks ve hora tepmek merakı. (Az kullanılır.)

Dantesque [s.] İtalya şair-i meşhuru Dante'nin tavır ve usulüne mutabık olan, ağır ve ciddi.

Danube [i.] Tuna nehri.

Danubien,ne [s.] Tuna'ya mensup, Tuna'ya civar.

Dapèche [ims.] (mad.) (mr. Elatérite).

Daphnacées [ims. – cm.] (nb.) (mr. Daphnoïdées).

Daphné [imz.] Yaban defnesi, bir nevi taflan. || – **mezerun** Mazeryun.

Daphnéine yahut **Daphnine** [ims.] (syd.) Defnin.

Daphnie [ims.] (t.) Deniz biti denilen huveynat nevi.

Daphnoïdées yahud **Daphnacées** [ims. – cm.] (nb.) (mr. Thymélées)

Dapifer [imz.] (*r* okunur) Eski Almanya imparatorlarıyla Fransa krallarının sofracı başısı.

Dard [imz.] Kargı, cirit. ◆ Arı vesâir bazı böceklerin dikeni, nîş, ibre-i hevam. ◆ Yılan dili. || (nb.) Isırgan dikeni, şevke-i vâhize. || (mec.) Acı söz, müessir-i kelâm.

Dardanelles [ihs. – cm.] Çanakkale Boğazı, Kale-i Sultâniye.

Darder [ft.] Kargı ile vurmak. ◆ Şiddet ve kuvvetle atmak, kargı gibi atmak veya uzatmak. ◆ (Arı ve emsali hakkında) Sokup sancıtmak. ◆ Atf-ı nigâh etmek, neşr-i şuâ etmek. ◆ Şiddetle canını acıtmak.

Dardille [ims.] Karanfil fidanı.

Dardiller [ft.] (Çiçek hakkında) Fidan çıkarmak. ◆ Sokmak, tecavüz etmek.

Dardillon [imz.] Olta iğnesinin ucu, zoka ucu.

Dariole [ims.] Kaymaklı kurabiye.

Dariolette [ims.] Bazı eski hikâye kitaplarında âşıka veya mâşukanın mahrem-i esrarı olan hizmetçi kadın.

Darique [ims.] Dârâ nâmına madrup sikke.

Darne [ims.]: Balık dilimi. ◆ (Beden-i insan hakkında) Parça, kısım.

Darse [ims.] (bhr.) İç liman, iç havuz, mendirek.

Dartoïde [s.] (tşr.) Şibh-i tabaka-i lifiye.

Dartos [imz.] (tşr.) Dartos, tabaka-i lifiye.

Dartre [ims.] (t.) Tuzlu balgam, kubâ. || – **sèche** Kubâ-yı yâbise. || – **humide** Kubâ-yı ratîbe. || – **rongeante** Kubâ-yı âkile, kurdeşen.

Dartreux,se [s.] (t.) Tuzlu balgam nevinden olan, metkub, kubâî.

Darwinisme [imz.] (tt.) (*dar-oui-ni*) İngiliz meşâhir-i hükemâsından Charles Darwin tarafından tesis olunan meslek-i felsefî, Darwin mesleği.

Dasymètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı kesâfet-i hava.

Dasype [imz.] (hyv.) (mr. Tatou)

Dasypode [imz.] (tt.) Hâmilü'l-asel fasîlesinden kesifü'r-ricl nevi.

Dasypoyon [imz.] (hyv.) Vâsiü'l-fem fasîlesinden zü'l-lihyeti'l-kesife nevi.

Dasyure [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı kisiye fasîlesinin üçüncü kısmı, dasyür kısmı, kabilesi.

Data [imz. – cm.] Malumat-ı evveliye, iptidâiye.

Dataire [imz.] Papalık makamından çıkan evrakın tarihini vaz' ve kayd eden bir memur.

Date [ims.] Bir şeyin zaman-ı vukuu, tarih. ◆ Mekâtîb vesâir evrağa konulan tarih. || (hk. – tca.) **Traite à trois mois de** – Üç mah vadeli poliçe. || **Par ordre de** – Tarih itibariyle. || **Donner – certaine à un titre** Müsbit olmak için bir senedin tarihini kaydetmek. || **Sans** – Tarihsiz. ◆ Eski, kadim. || **De longue** – Tûl-i müddetten beri. || **De fraîche, de nouvelle** – Yeni. || **Porter telle** – Filan tarihle müverrah olmak.

Dater [ft.] Tarih koymak, tarihini yazmak. = [fl.] Bir tarihten başlamak, itibar etmek: **Da-**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tons du premier de ce mois pour mes appointements. Maaşımı bu ayın iptidâsından itibar edelim. ◆ Bir vakitten beri mevcut olmak: Cela date de loin. Bu eskiden beri mevcuttur, bunun tarihi eskidir. || ...à – de... -den itibaren.

Daterie [ims.]: Papalık makamının evrak odası.

Datif [imz.] (sr.) Mef'ûlün-ileyh.

Datif,ve [s.] (hk.) Bir mahkeme kararıyla veya bir vasiyetle mansub. || Tuteur – Vasî-i mansub.

Dation [ims.] (hk.) Bir şeyin karar-ı mahkeme ile itâsı. || – en payement Bir deynin havaleten yahut bir ayn-ı muayyen itâsıyla tesviyesi.

Datisme [imz.] Lüzumsuz yere kelimat-ı müterâdife tetâbuu, sû-i mürâdefe. ◆ Telaffuz yahut lisan hatası.

Datte [ims.] Hurma, temr. || Noix de la – Hurma çekirdeği.

Dattier [imz.] Hurma ağacı, nahle. || – cultivé Nahle-i mezrûa. || – nain Bodur hurma ağacı.

Datura [imz.] (nb.) Cevz-i mâil, tatula. || – stramoine Bengilik otu, deve elması.

Daturine [ims.] (k.) Tatulin.

Daube [ims.] Kavurma, tas kebabı, kızartma.

Daubentonia [imz.] (nb.) Firaşiye fasîlesinden dobantonya çiçeği.

Dauber [ft.] Yumrukla vurmak, dövmek. ◆ Zemm ve fasl yahut istihzâ etmek. ◆ Kavurmak, kavurma, pişirmek.

Daubeure [imz.] Müstehzi, fassal.

Daubière [ims.] Kavurma pişirmeye mahsus tencere, kebaba mahsus tandır.

Dauciforme [s.] (nb.) Cezeriyü'ş-şekl.

Daucinée [ims. – cm.] (nb.) Sayvâniye fasîlesinden kabile-i cezeriye.

Daucus [imz.] (nb.) Cezer. || – de Crète Girit havucu.

Dauphin [imz.] Yunus balığı. Dolfin, duhas. || (hy.) Semânın kutb-ı şimalîsinde bulunan bir cümle-i kevkebiye, burc-ı dolfin.

Dauphin [imz.] Vaktiyle Fransa hükümdarlarının birinci oğluna verilen unvandır. || Grand – On dördüncü Lui'nin[179] büyük oğlu.

Dauphine [ims.] Eski Fransa hükümdarlarının birinci oğullarının zevcesine verilen unvandır. ◆ Bir nevi ipekli kumaş.

Dauphinelle [ims.] (nb.) Fasîle-i şakikıyeden hezar-renk yahut hezaran denilen çiçek.

Daurade [ims.]: Dülger balığı.

D'autant (mr. Autant)

Dauw [imz.] (hyv.) Afrika-yı Cenubî'de yaşar at nevinden merkep büyüklüğünde bir hayvan, dav. (Bu hayvana *Onaga* dahi denir.)

Davantage [h.] Daha, daha ziyade, artık, bundan ziyade, bundan başka, bundan fazla, evvelkinden fazla.

Davéridon [imz.]: Engerek yağı.

David [ihz.] Hazreti Davud (asm.)

Davier [imz.] Dişçi kerpeteni, miklaa. ◆ Kısaç envâı.

Davone [ims.]: Erik

De [hc.]: -den: Je viens – Paris Paris'den geliyorum; Partir – nuit Geceden (geceleyin) hareket etmek; Table – noyer Ceviz ağacından masa. ◆ İzafet edatı: Charbon – terre Maden kömürü; La porte – La maison Evin kapısı. ◆ Mâlikiyet edatı: Homme – génie Zekâ sahibi adam, dâhi. ◆ İle; Saluer – la main El ile selam vermek. ◆ Dair, -den: Paroles – cette dette Filan borca dair sözler. ◆ Tarafından: Aimé – tous Herkes tarafından sevilen. ◆ -lık, -lik: Une propriété de 20.000 fr. Yirmi bin Franklık bir mülk. ◆ (Avrupaca zâdegân isimlerinin evveline konulur.) || – plus Fazla olarak, bundan başka. || – rien Bir şey değil, estağfirullah. ◆ Münasebette bulunmayan.

179 *Louis.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

De yahut **Dé** veyahut **Dés** [d.] Dâhil olduğu kelimenin mefhumuna tecerrüt ve nefy mealini zammeder.

Dé [imz.]: Yüksük. ◆ Zar. ◆ (Domino oyununda) Taş. || (m.) Mik'ab şekilde taş ayak. || **Avancer un** – (Domino oyununda) Bir taşı konmak, oynamak. || **Rompre les – s** Zarı kesmek ve (mec.) hâil, mani olmak. || – **à emboutir** Hiştek, heştek. || (bhr.) – **d'une poulie** Makara dilinin burançine denilen pirinç zebânesi.

Déalbation [ims.] (k.) Ateş vasıtasıyla siyah bir şeyin tebyizi, tebyiz bi'n-nâr. ◆ Beyazlaşma. || (tşr.) Ameliyat icrası için kemiklerin meydana çıkarılması, tebyiz-i izam.

Déambulation [ims.] Seyr ve hareket, meşy.

Déambulatoire [s.] Tenezzühe müteallik, dair.

Déambuler [fl.] Gezinmek, yürümek.

Débâcher [fl.] (Araba vesâire hakkında) Örtüsünü kaldırmak.

Débâclage [imz.] Açma. ◆ Boşatma, tahliye. (Hususiyle liman ağzı ve liman hakkında müsta'meldir.)

Débâcle [ims.] Buzların çözülmesi. ◆ Boş gemilerin limandan çıkarılması. || Servetin ansızın kaybolması. ◆ Hezimet, teşevvüş.

Débâclement [imz.] Limanın boş gemilerden tahliyesi. ◆ Nehir buzlarının çözülmesi vakti.

Débâcler [ft.] Açmak. ◆ Boşatmak, tahliye etmek. (Hususiyle limanın boş gemilerden tahliyesi hakkında müsta'meldir.) = [fl.] (Nehir hakkında) Buzları çözülmek, erimek.

Débâcleur [imz.] Liman tahliye memuru.

Débagouler [fl.] Kay etmek. = [ft.] (mec.) – **des injures** Sövmek, sebb ve şetm etmek.

Débagouleur [imz.] Çok söven, küfürbaz.

Débaillonner [ft.] Bir adamın ağzına takılmış bir şeyi veya bir hayvanın ağzına bağlanmış zincirli torbayı çıkarmak. ◆ Ağzındaki bağı çözmek.

Déballage [imz.] Sandık veya denklerin açılıp hâvi oldukları eşyanın çıkarılması. ◆ Sandık veya denklerden çıkarılmış eşya-yı ticariye. || (mec.) İtiraf, tevdî-i esrar.

Déballer [ft.] Bir sandık veya dengi açıp içindeki eşyayı çıkarmak. ◆ Tevdî-i esrar etmek, itiraf eylemek.

Débandade [imz.] Dağılma, darmadağınık oluş. || **à la** – Karmakarışık bir surette, gayr-ı muntazam olarak.

Débandement [imz.] (as.) Askerin dağılması, bozulması.

Débander [ft.] Bir sargıyı çıkarmak, çözmek. ◆ Gevşetmek. ◆ Dağıtmak. || **Se** – Dağılmak. || **Se – l'esprit** Zihin yorgunluğunu gidermek için istirahat etmek.

Débanquer [ft.] Kumarda kasanın tekmil akçesini kazanmak.

Débaptiser [ft.] (*ba-ti*) Birinin, unvanını, ismini değiştirmek, başka isim koymak. || **Se** – Kendi ismini değiştirmek, başka isim almak.

Débarbariser [ft.] Barbar hâlinden kurtarmak. || (mec.) Kaba itiyadatından vazgeçirmek.

Débarbouillage [imz.] Yüzün yıkanması, temizlenmesi.

Débarbouiller [ft.] Yıkamak, temizlemek. || (mec.) Birini müşkilattan kurtarmak. ◆ İzah ve tenvir etmek. || **Se** – Kendi yüzünü yıkamak. || Müşkilattan kurtulmak. ◆ Alıklıktan kurtulmak. ◆ Açılmak.

Débarbouilloir [imz.] yahut

Débarbouilloire [ims.] Yüz havlusu, yüz silmeye mahsus peçete, mahrama.

Débarcadère ve Embarcadère [imz.] (bhr.) İskele, mevki. ◆ Demir yolu katarlarının mahall-i vusul ve hareketi, demir yolu rıhtımı ki yolcular oradan vagonlara binerler ve çıkarlar, rükûb ve huruc mevkıfı.

Débarcadour [imz.] (bhr.) Demir yeri, mersâ.

Débardage [imz.] Gemi, sal veyahut vagondan odun ihracı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Débarder [ft.] Gemi, sal veya vagondan odun çıkarmak. ◆ Ale'l-ıtlak hamûleyi boşatmak. ◆ Eski bir gemiyi bozup kerestesini almak.

Débardeur [imz.] Gemi veyahut vagondan odun çıkaran adam. ◆ Karnavalda bu kılığa girmiş adam. ◆ Bu kılık için esvab.

Débarqué,e [s.] Vapur veya vagon ve arabadan yeni çıkmış, diyar-ı âhardan yeni gelmiş adam.

Débarquement [imz.] Vapur veyahut gemiden eşya ve yolcular ve asker ihracı. ◆ (bhr.) Karaya çıkarma, karaya çıkma.

Débarquer [ft.] Gemi veya gemiden eşya ve yolcular veya asker çıkarmak. = [fl.] Karaya çıkmak, vâsıl olmak.

Débarquer [imz.] Vapur veya gemiden çıkmak veya eşya çıkarmak zamanı. (Bu kelime **Au** – suretinde kullanılıyor ki tam karaya çıkarıldığı sırada, esna-yı muvâsalatta demektir.)

Débarras [imz.] Kurtulma, halâs, rehâ. ◆ Meydanda durması rahatsızlık verecek eşyanın konulduğu oda, mahal.

Débarrassement [imz.] Halâs bulma.

Débarrasser [ft.] Kurtarmak, müşkilattan çıkarmak, halâs etmek, âzâde kılmak. || **Se** – Kurtulmak, halâs olmak.

Débarrer [ft.] Sürmesini kaldırmak, açmak. || – **quelqu'un** Hasmının, rakibinin fikrine gelmek.

Débarricader [ft.] Bir set veya istihkâm-ı muvakkati yıkmak yahut kaldırmak.

Débat [imz.] Münâzaa, muâraza. ◆ Mübâhese, umur-ı siyasiyeye müteallik bahis. || **Ouvrir les – s** Müzakerata veya muhakemeye mübâşeret etmek. || **Clore les – s** Müzakerata veya muhakemeye hitam vermek. || (hk.) Muhakemede tarafeyn ile şahitler vesâir halk hazır olduğu hâlde vâki olan sual ve cevaplar. (Ekseriya cemi müsta'meldir.) || **Publicité des – s** Muhakematın aleniyeti. || **Diriger les – s** Emr-i muhakemeyi idare etmek.

Débateler [ft.] Sandaldan, sefineden çıkarmak.

Débâter [ft.] Hayvanın semerini çıkarmak, almak.

Débâtir [ft.] Teyellerini sökmek. ◆ Yıkmak, devirmek.

Débattre [ft.] (*battre* gibi tasrif olunur) Mübâhase ve müzakere etmek. ◆ Tetkik ve tezekkür etmek. || **Se** – Çabalamak, çırpınmak.

Débauche [ims.] Sefâhet, ayş ü işret. ◆ Fısk u fücur. ◆ Mebzûliyet. || **Exciter à la** – Fuhşiyata sevk ve tahrik etmek.

Débauché,e [ft.] Sefih, ayyaş. ◆ Boğazına düşkün. ◆ Fısk u fücur sahibi.

Débaucher [ft.] İsraf ve sefâhete alıştırmak. ◆ Baştan çıkarmak. ◆ Ayartmak. || **Se** – Sefâhete vurmak. || **Se – de** Bırakmak, vazgeçmek, yüz üstü terk etmek.

Débaucheur, se [i.] Birini sefâhete sevk ve tahrik eden.

Débet [imz.] Hesap görüldükten sonra kalan borç, düyun-ı mütebâkiye. (cm. des *débets*) || (hk.) **Acte enrégistré en** – İleride haksız çıkan taraftan alınmak üzere meccânen kaydolunan ilâm ve ona mümâsil evrak.

Débiffé,e [s.] Zaaf ve dermansızlığa uğramış olan.

Débiffer [ft.] Zaaf ve dermansızlığa uğramak. || – **le visage** Çehresini soldurmak, tağyir etmek.

Débile [s.] Dermansız, vâhin.

Débilement [h.] Dermansızlıkla.

Débilitant,e [s.] (t.) Zaaf getirmek için kullanılan (perhiz ve kan alma gibi tedâbir), mûhin.

Débilitation [ims.] İlaçlar vesâir tedâbirle zaaf îrası, îhan.

Débilité [ims.] (t.) Büyük zaaf ve dermansızlık, vehn. || (mec.) İktidarsızlık, liyakatsizlik, adem-i faaliyet.

Débiliter [ft.] Zaaf ve dermansızlık getirmek.

Débillardement [imz.] Bir ağacı kutruna mâilen kat' etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Débillarder [ft.] Ağacı kutruna mâilen yontup düzeltmek.

Débiller [ims.] Bir nehir ve akıntıda yedek çeken beygirleri koşumdan çıkarmak.

Débine [ims.] Zaruret ve sefalet.

Débiner [ft.] Zaruret ve sefalete duçar etmek. ◆ Fasl ve mezemmet etmek.

Débit [imz.] Sürüm, revaç. ◆ Perakende satış ve böyle satışa mahsus dükkân. ◆ Hükûmet tarafından taht-ı inhisarda bulunan tütün, tenbâkû gibi bazı şeyleri satmak için verilen ruhsat ve böyle şeyler satılan dükkân. ◆ Kat'-ı eşcar, kerestecilik. (Bu mânâ ile *Débitage* dahi denilir.) ◆ Bir çeşmeden bir vakt-i muayyende akan su miktarı. ‖ (mec.) Tarz ve suret-i ifade. ‖ (hs.) Zimmet, bir hesabın zimmet sahifesi. ‖ **Porter au – de…** Birinin hesabına kayıt ve idhal etmek.

Débitage [imz.] Bir ağacın kat'ıyla ayrı ayrı işlere yarayacak aksamın tefriki.

Débitant,e [i.] Perakende satan dükkâncı, tütüncü ve meyhâneci gibi esnaf.

Débiter [ft.] Sürmek, çabuk ve revaçla satmak. ◆ Perakende satmak. ◆ Ağaç kesip muhtelif işlere yarayacak aksamını ayrı ayrı satmak. ◆ Kesilmiş koyun ve sığırı paralamak. ◆ Nakil ve rivayet etmek, söylemek. ‖ **– ses marchandises** Muvaffak olmak. ‖ (mec.) **débite bien sa marchandise** Sözünü tesir ettirir. ‖ **– de l'ouvrage** Çok iş vücuda getirmek. ‖ (hs.) **– quelqu'un de la somme de** Bir kimsenin hesabına şu kadar meblağ zimmet kaydetmek.

Débiteur,se [i.] Nâkil, râvi.

Débiteur,trice [i. – s.] Medyun, borçlu. ‖ **– de l'État** Zimmet-i emiriyesi olan şahıs. ‖ **Compte –** Bir defterin zimmet sahifesi. ‖ **Solde –** Deyn-i mütebâki. ‖ (hk.) Râhin.

Deblai [imz.] Arazinin tesviyesi için toprağın hafr edilmesi. ◆ Bu maksatla hafr olunan toprak. ‖ (mec.) Muacciz bir kimse veya şeyden halâs bulma: **Voilà ces ennuyeux partis, c'est un beau –** Şu muaccizler gitti, ne güzel kurtuluş.

Déblaiement yahut **Déblayement** [imz.] Toprağın hafrıyla icra olunan tesviye-i arazi.

Déblanchir [ft.] Bir maden erir iken sathında hâsıl olan kaymağı almak.

Déblatération [ims.] Şiddetli lisan kullanış ve tehevvürle söyleyiş.

Déblatérer [fl.] Şiddetli lisan kullanmak ve tehevvürle söylemek.

Déblaver [ft.] Buğday biçmek.

Déblayement (mr. Déblaiement)

Déblayer [ft.] (*Ployer* gibi tasrif olunur) Toprağı hafr ederek tesviye-i arazi etmek. ◆ Temizlemek, âzâde etmek. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Sözlerde neticeye ehemmiyet vermek, ehemmiyetçe ikinci derecede kalan cümleleri ihmal ederek asıl şâyan-ı dikkat olan kelâmı itina ile söylemek. ‖ (mec.) **– le terrain** Ref'-i müşkilat etmek.

Déblocage [imz.] (as.) Ref'-i muhasara, ablukanın kaldırılması. ‖ (tba.) Muvakkaten tersine konmuş bir harfin ref'iyle yerine iktizâ eden harfin vaz'ı.

Déblocus [imz.] (*s* okunur) Ref'-i muhasara, ablukanın kaldırılması.

Débloquement [imz.] (as.) Muhasaranın ref'i, bir mevkinin muhasaradan kurtulması.

Débloquer [ft.] Düşmanı, muhasarayı ref'e mecbur etmek, bir mevkiyi muhasaradan kurtarmak. ◆ Hapisten çıkarmak. ‖ [tba.] Muvakkaten tersine konmuş bir harfi kaldırıp yerine iktizâ eden harfi koymak.

Déboire [imz.] İçilen bir şeyin ağızda bıraktığı acılık ve tatsızlık. ◆ Keder, acı, esef.

Déboire [fl.] İçilmiş bir şeyi istifrağ etmek.

Déboisement [imz.] Bir ormanın ağaçlarının kat'ıyla tarla ve bağ veya çayır hâline konulması, kökleme ameliyatı, orman açma.

Déboiser [fl.] Bir ormanı ağaçlarının kat'ıyla tarla ya bağ veya çayır hâline vaz' etmek, orman açmak. ◆ Bir arazinin ağaç ve ormanlarını kesmek, kökleme ameliyatı icra etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Déboîtement [imz.] Bir kemiğin yerinden oynaması, çıkması. ◆ Fekk, infikâk.

Déboîter [ft.] Bir kemiği yerinden oynatmak, çıkarmak. ◆ Ayırmak, fekk etmek. ◆ Birbirine geçmiş boruları ayırmak.

Débonder [ft.] Tıpasını, kapağını açmak. ◆ Fışkırtmak. ‖ (mec.) Kalbini açmak, teskin etmek. = [fl.] Fışkırmak, kesretle dökülmek, şiddetle akmak. ◆ Bir uzun inkıbazdan sonra lînet olmak, ishale uğramak (âmiyâne). ‖ (mec.) Taşmak, içine sığamamak.

Débondonnement [imz.] Fıçının tıpasının çıkarılması.

Débondonner [t.] Bir fıçının tıpasını çıkarmak.

Débonnaire [s.] Lüzumundan ziyade ve zaaf-ı kalp derecesinde halim ve yumuşak.

Débonnairement [h.] Lüzumundan ziyade hilm ve yumuşaklıkla, gevşeklikle.

Débonnaireté [ims.] İfrat-ı hilm, lüzumundan ziyade hilm.

Débord [imz.] Kaldırım kenarı. ◆ Sikke kenarı. ◆ Çuka vesâir kumaş kenarı. ◆ Taşkınlık (hususuyla safra vesâir ahlât taşkınlığı).

Débordé,e [s.] Taşmış. ◆ Ahlaksız, fâsit. ◆ Kenarları sökülmüş, kenarları yenmiş. ◆ Geçilmiş, ilerlenmiş.

Débordement [imz.] Nehir taşması, feyezan-ı miyah. ◆ Kenarlarını sökme. ◆ Safra vesâir ahlâtın taşması. ◆ Sefâhet, israf.

Débordément [h.] Taşkınlıkla.

Déborder [fl.] Taşmak, feyezan etmek. ◆ Çok miktarda akmak. ◆ Kay' etmek. ◆ Su etrafındaki şeylerin fevkine çıkmak, tecavüz etmek. ‖ (bhr.) Gemi limandan ya sahilden veya diğer bir gemiden uzaklaşıp açılmak. = [ft.] Bir şeyin kenarını ref' ve izâle etmek. ◆ Ötesine geçmek, atlamak. ◆ Taşırmak, artırmak. ‖ (mec.) İstila etmek. ◆ Geçmek, tecavüz etmek. (Mahalline göre *avoir* ve *être* fiil-i iâneleriyle imtizac eder.)

Débordoir [imz.] Bir nevi fıçıcı ve kurşuncu raspası.

Débosseler [ft.] (*Appeler* gibi tasrif olunur) Kanburluğu def etmek. ◆ Yamru yumru olmuş bir şeyi düzeltmek.

Débotté,e [s.] Çizmelerini çıkartmış. = [imz.] Çizmelerin çıkarılması vakti.

Débotter [ft.] Birinin çizmelerini çıkarmak ve çekmek.

Débotter [imz.] Çizmelerin çıkarılması vakti. ◆ Vakt-i vusul.

Débouché [imz.] Bir uzun boğaz veya derenin ağzı, derbent. ◆ Ağız, mansap. ◆ Eşya-yı ticariyenin idhal ve sarf olunduğu memleket, mahreç, pazar-ı istihlâk, sürüm mahalli, revaçgâh. ◆ Yol, meydan. ‖ (mec.) Yol, çare.

Débouchement [imz.] Bir şeyin ağzını açma, tıpayı çıkarma, açma. (Bu mânâda *Débouchage* dahi denilir.) ◆ Dar bir boğazdan vâsi bir yere huruc. ◆ Boğaz, derbent ağzı. ‖ (mec.) Mahreç.

Déboucher [ft.] Bir şeyin ağzını açmak, tıpasını çıkarmak. ◆ Kapanmış bir şeyi, bir yeri açmak. ◆ Pekliği izâle etmek. ‖ (mec.) Ref'-i müşkilat etmek. ◆ Zihnini açmak. = [fl.] Bir boğazdan veya diğer dar bir mahalden bi'nnisbe geniş bir mahale çıkmak. ◆ (Nehir) Munsab olmak, dökülmek.

Débouclер [ft.] Bir şeyin tokasını, kopçasını çözmek, açmak. ◆ Kıvrılmış bir şeyi çözmek ve düzeltmek. ◆ Sökmek. ◆ Hapisten çıkarmak. ‖ – **sa ceinture** Para vermeğe hazırlanmak. ‖ (bhr.) – **un port, un rade** Bir limanın, bir mersânın medhalini ayıklamak.

Débouilli yahut **Débouillissage** [imz.] Bir kumaşın rengi veya boyası solup solmadığını anlamak veya boyasını çıkarmak için kaynar suyun içine batırılması.

Débouillir [ft.] Rengini çıkarmak veya rengi atıp atmadığını anlamak için bir kumaşı kaynar suyun içine batırmak.

Débouler [fl.] (Tavşan hakkında) Birden bire çıkmak, kalkmak. ◆ Birden bire ve süratle azîmet etmek. ◆ Vuku bulmak. ◆ Düşmek, yuvarlanmak.

Débouquement [imz.] (bhr.) Adalar arasındaki dar boğaz. ◆ Dar boğaz ve emsali çaparızlardan kurtulup engine açılma, çaparızdan kurtulma.

Débouquer [fl.] (bhr.) Bir dar boğazdan çıkıp engine açılmak.

Débourber [ft.] Çamurunu temizlemek. ◆ Çamurdan, bataktan çıkarmak. ◆ Balığı yıkayarak bataklık kokusundan tasfiye etmek. ◆ Ba'de't-tahammur şarabı süzmek. ‖ (mec.) Müşkil bir hâl ve mevkiden halâs etmek, fakr ve sefaletten kurtarmak. ‖ **Se** – Bataktan çıkmak. ◆ (Balık) Batak kokusunu kaybetmek. ‖ (mec.) Müşkil bir mevkiden kurtulmak.

Débourgeoiser [ft.] Birini âhad-i nâsa mahsus etvardan kurtarıp zâdegân tavır ve hâline sokmak.

Débourrage [imz.] Derileri tüylerinden ayırmak için bir müddet kireçli suya vaz' etmek ameliyatı.

Débourrer [ft.] Tüfek ve tabancadan sıkıyı çıkarmak. ◆ Çubuktan yanmış tütünün külünü çıkarmak, tütünü lüleden boşaltmak.

Débours [imz.] Başkasının hesabına vuku bulan te'diyat, sarfiyat-ı vâkıa, teslimat.

Déboursé [imz.] Masârif, masraf. ◆ sarfiyat-ı vâkıa, te'diyat-ı vâkıa.

Déboursés [imz. – cm.] Poliçe harcı, poliçe ücreti.

Déboursement [imz.] Bir meblağın te'diyesi için kese veya sandıktan akçe ihracı, te'diyat, medfuat.

Débourser [ft.] Bir meblağın te'diyesi için keseden veya sandıktan akçe çıkarmak, te'diye etmek, para vermek.

Debout [s.] Ayak üzere olan, ayakta duran, kaim. ◆ Sıhhatte, hayatta. ◆ Pâyidar. ◆ Dik, amûden, dikili. ‖ (bhr.) Rüzgârın baştan esmesi, muhalif-i rüzgâr. = [hd.] Ayakta, kaimen. ‖ (mec.) **Être** – Müteyakkız bulunmak. ‖ **Tomber** – (Mânâ-yı mecaziyesiyle) Ayak üzeri düşmek.

Débouté [imz.] (hk.) Bir istid'â veya davanın reddi.

Déboutement [ed.] (hk.) Bir davanın karar-ı mahkeme ile reddolunması.

Débouter [ft.] (hk.) Bir davayı karar-ı mahkeme ile red ve iptal etmek. ◆ Reddetmek, kabul etmemek.

Déboutonné,e [s.] Düğmeleri çözülmüş. ◆ Esvabı iliklenmemiş. ◆ Kılığı itinasız. ‖ **à ventre** – İfrat ile, karnı şişinceye kadar. ‖ **à cœur** – Bir şey ketm etmeksizin, safvet-i kalp ile.

Déboutonner [ft.] Düğmelerini çözmek. ◆ Düğmelerini çıkarmak. ◆ Ağacın tomurcuğunu koparmak. ‖ **Se** – Elbisesinin düğmelerini çözmek. ‖ (mec.) Kalbindekini söylemek, açılmak.

Débraillé,e [s.] Düzensiz, perişan, gelişigüzel. = [imz.] Perişan kıyafet, göğsü bağrı açık.

Débrailler [ft.] Açmak, çözmek. ‖ **Se** – [fv.] Göğsünü bağrını açık tutarak perişan bir kıyafette bulunmak. ‖ (mec.) Perişan bir hâl kesbetmek.

Débrancher [ft.] Bir kuşu tünemiş olduğu daldan indirmek.

Débredouïller [ft.] (Tavla oyununda) Marstan kurtarmak. ‖ – **quelqu'un** Birinin fena giden işini yoluna ve nizamına koymak.

Débridé,e [s.] Dizgini, yuları çıkarılmış. ‖ (mec.) Başıboş, alabildiğine, kayıttan âzâde.

Débridement [imz.] Hayvanın dizginini çıkarma. ‖ (crh.) Bir yarayı sıkıştıran etlerin kesilmesi, kat'-ı licam, tevsi', tefrih[180].

Débrider [ft.] Hayvanın dizginini çıkarmak. ◆ Kemâl-i isti'cal ile yapmak. ◆ Kemâl-i iştihâ ile yemek. ‖ (mec.) Kesmek, fasıla vermek. ◆ Açmak. ‖ – **sa chance à** Müsaade-i talihten istifade etmek. ‖ **Sans** – Bilâ-fâsıla, mütemâdiyen, lâ-yenkatı. ‖ **Se** – Dizgini

180 Orijinal metinde bu kelime "tefric" olarak yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında "tefrih" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

çıkmak. ◆ Rahat etmek. ‖ (crh.) Bir yarayı sıkıştıran etleri kesmek, kat'-ı licam etmek.

Débridoir [imz.] Anahtar.

Débris [imz.] Kırıntı, yıkıntı, parça, döküntü, enkaz. ◆ (Muharebede) Bakıyetü's-süyuf. ◆ Harabe, virane. ◆ Yemek bakıyesi. ‖ (mec.) Cenaze. (Ekseriya cemi müsta'meldir.) ‖ (t.) – **cadavriques** Fazalat-ı lâşe, fazalat-ı naaş, fazalat-ı ceset.

Débrocher [ft.] Kebabı şişten çıkarmak. ◆ Bir kitabı yaprak yaprak etmek.

Débrouillement [imz.] Bir şeyin nizama konması. ◆ Hal ve tesviye. ◆ İstîzah, istimzac.

Débrouiller [ft.] Karışmış bir şeyi ayırmak, nizama koymak, hall ve tesviye etmek. ‖ (mec.) İzah etmek. ◆ Tefrik ve temyiz etmek. ◆ Keşif ve istihrac etmek. ‖ **Se** – Hall veya izah olunmak. ◆ Muzahraf bir işten kendini çekmek. ◆ Tahsil-i ilim ve terbiye etmek. ◆ (Hava) Açılmak, küşâyiş bulmak.

Débrutaliser [ft.] Birinin galizatını, kabalığını izâle etmek.

Débrutir [ft.] Bir şeyin kabalığını ve sertliğini gidermek, perdaht etmek. ‖ (mec.) Tehzib etmek.

Débrutissement [imz.] Perdahtlama, perdaht, cilâ.

Débucher [fl.] (Av hayvanları hakkında) İninden, ormandan veya çalılıktan çıkmak. ‖ (mec.) Meydana çıkmak, âlem içine çıkmak. = [ft.] Av hayvanını ininden, ormandan veya çalılıktan çıkarmak.

Débucher yahut **Débuché** [imz.] Av hayvanının ininden, ormandan veya çalılıktan çıkması ve çıkmasının vakti. ◆ Bu hayvanları ininden, ormandan ve çalılıktan çıkarmak için çalınan boru.

Débusquement [imz.] Düşmanın iyi bir mevkiden çıkarılması. ◆ Bir adamın memuriyetten azledilmesi. ◆ Av hayvanının ininden, ormandan ve çalılıktan çıkarılması.

Débusquer [ft.] Düşmanı iyi bir mevkiden çıkarmak. ◆ Bir adamı bulunduğu memuriyetten azl ve kendini onun yerine nasb ettirmek, memuriyetini elinden almak. ◆ Av hayvanını ininden, orman veya çalılıktan çıkarmak. ‖ (mec.) Tard ve def etmek, çıkarmak.

Début [imz.] Bilardo vesâir bazı oyunlarda ilk başlayış, iptidâ, şürû, başlangıç. ◆ Bir şeyin bidâyeti, başlangıç. ◆ Bir işte ilk tecrübe. ◆ Bir silke duhul. ◆ Bir nutuk veya şarkıya şürû ve mübâşeret. ◆ İlk eser.

Débutant,e [i. – s.] Bir silke giren veya bir şeye teşebbüs eden, tecrübede bulunan, evvel başlayan. (Ale'l-husus tiyatro oyuncuları hakkında müsta'meldir.) ◆ Tecrübesiz, acemi adam.

Débuter [fl.] Oyunda birinci olarak oynamak. ◆ İlk tecrübe ve mübâşerette bulunmak, bed'en ve şürû etmek, başlamak. ◆ Bir tiyatroda birinci defa olarak veyahut kendini denetmek için oynamak. ◆ İlk eserini neşretmek. = [ft.] Hedeften, nişandan uzaklaştırmak.

Déca [d.] On mânâsına bir kelime-i Yunaniye olup evzan ve ekyal esâmisinin evveline dâhil olarak isti'mal edilir ve vâhid-i kıyasînin on mislini iş'ar eder.

Deçà [zm.] Beri, beri taraf. (Karib için müsta'mel olup baîd için *Delà* öte taraf kelimesi kullanılır.) ‖ – **et delà** Öte beri. ‖ **Par** – Beriden. ‖ **En** – Beriye, beride.

Décabocher [ft.] Faraziyat ve tahminatından ayırmak, bunları değiştirmek.

Décachetable [s.] Mühürü fekk olunabilen.

Décachetage [imz.] ve

Décachètement [imz.] Fekk-i mühr.

Décacheté,e [s.] Mührü açılmış. ‖ (mec.) Âşikâr, gayr-ı mektum.

Décacheter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Mührünü açmak, fekk-i mühr etmek, mektubun zarfını açmak. ‖ (mec.) Fikrini, niyetini anlamak.

Décachorde [imz.] (ms.) On telli eski zaman udu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Décadaire [s.] On kısıma münkasim olan, muaşşer. ◆ On kısıma münkasim bir şeye veya aşereye mensup ve müteallik olan.

Décade [ims.] Onluk, aşere. ◆ On fasıl veya baptan mürekkep kitabın beher fasıl ve babı.

Décadenasser [ft.] Asma kilidi çıkarmak, kaldırmak.

Décadence [ims.] İnhitat.

Décadi [imz.] Fransa takviminde on günden ibaret olan zaman mikyasının onuncu günü.

Décaèdre [imz. – s.] (he.) On vecihli cisim, zû-aşereti'l-vücuh.

Décafide [s.] (nb.) Ona yarılmış (nebat). Uşâriyü'ş-şukuk; **Calice** – Kis-i uşâriyü'ş-şukuk; **corolle** – Tüveyc-i uşâriyü'ş-şukuk.

Décagé,e [s.] Kafesten bırakılmış. ◆ Hapisten çıkmış.

Décagonal,e [s.] (he.) Zü'l-adlâ'-ı âşârî.

Décagone [imz. – s.] (he.) Zû-aşereti'l-adlâ', muaşşer. || – **régulier** Muaşşer-i muntazam. || – **régulier étoilé** Muaşşer-i necmî-i muntazam.

Décagramme [imz.] Evzan-ı cedîdeden on gramlık vezin, dekagram.

Décagyne [s.] (nb.) On âzâ-yı te'nisi olan (nebat), uşârî-i âzâi't-te'nis.

Décagynie [ims.] (nb.) Uşârî-i âzâi't-te'nisiyet.

Décailler [ft.] (Yoğurt ve emsali pıhtılaşmış şeyleri) Sulandırmak, mâyi hâline getirmek.

Décaissage [s.] Sandıktan çıkarma.

Décaisser [ft.] Sandıktan çıkarmak.

Décaler [ft.] Nasırları kesmek, çıkarmak.

Décalitre [imz.] Evzan-ı cedîdeden on litrelik mâyiat ölçüsü, şinik, dekalitre.

Décalobé,e [s.] (nb.) On fası olan, on faslı (nebat), âşâriyü'l-fusûs.

Décalogue [imz.] Hazreti Musa'ya Tur-ı Sina'da min-tarafillah tebliğ olunan vesâya-yı aşere, elvâh-ı aşere.

Décalotter [ft.] Bir şeyin üstünü açmak.

Décalque [imz.] Bir resmi, bir tabloyu diğer kâğıt veya bakır levha üzerine nakletme, istinsah. ◆ Bir resmin o suretle alınan kalıbı. ◆ Bir resimden istinsah olan diğer resim.

Décalquer [ft.] Bir resmi, bir tabloyu diğer kâğıt veya bakır levha üzerine nakl ederek kalıbını çıkarmak, istinsah etmek.

Décalvation [ims.] Mahkûmların saçlarını tıraş etmekten ibaret kadim bir ceza.

Décamérider [ft.] On kısıma ayırmak. (Az kullanılır.)

Décaméron [imz.] On günlük. ◆ Bokas[181] nâm müellifin bu nâmdaki kitabında tasvir olunan maâşir.

Décamètre [imz.] Evzan-ı cedîdede on metreden ibaret tûl ölçüsü, dekametre.

Décampement [imz.] (as.) Ordunun bir mahalden kalkması, ordugâhı kaldırma, terk ve tebdil etme.

Décamper [fl.] (as.) Ordugâhı kaldırmak, tebdil etmek. (İcabına göre *être* ve *avoir* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.)

Décan [imz.] (hy.) Mıntıka-i burucun on derecelik kavisi yani bir burcun sülüs-i kavisi. ◆ Eski Yunanîlerde onbaşı.

Décandre [s.] (nb.) On âzâ-yı tezkiri olan (nebat), uşârî-i âzâi't-tezkir.

Décandrie [ims.] (nb.) Nebatatın on âzâ-yı tezkiri olması, uşârî-i âzâi't-tezkiriyet.

Décaniller [fl.] Gitmek.

Décanoniser [ft.] Azizler defterinden ismini hazf ve tay etmek.

Décantage [imz.] ve:

Décantation [ims.] Durmuş ve teressüp etmiş bir mâyinin karıştırılmaksızın usulle diğer bir kaba nakli, tasfiye, nezâfet.

Décanter [ft.] Durmuş ve teressüp etmiş bir mâyiyi karıştırmaksızın usulle diğer bir kaba nakletmek.

181 fr.: *Boccace*. İtalyan yazar Giovanni Boccacio.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Décanteur [imz.] Durmuş ve teressüp etmiş mâyileri karıştırmaksızın usulle diğer bir kaba dökmeğe mahsus kap.

Décapage [imz.] Cilâü'l-maden, sakl.

Décaper [ft.] Bir madeni sakl etmek. ◆ Kabuğunu kaldırmak. (Az kullanılır.) = [fl.] (bhr.) Engine açılmak.

Décapétale [s.] ve:

Décapétalé,e [s.] (nb.) On vüreyka-i tüveyciyesi olan (nebat), uşâriyü'l-vüreykatü't-tüveyciye.

Décaphylle [s.] (nb.) On yaprak veya yaprakçıkları olan (nebat), uşâriyü'l-erzak, uşâriyü'l-vüreykat.

Décapitaliser [ft.] Bir şeyin sermaye olmak kıymetini izâle etmek.

Décapitation [ims.] Mahkûmun boynunu vurma, bu suretle ceza-yı idam, kat'-ı re's, darb-ı unk.

Décapiter [ft.] Mahkûmu boynunu vurmakla idam etmek. ◆ Ucunu başını kesmek. ◆ (Şişe hakkında) Açmak.

Décapode [s.] (tt.) On ayaklı (hayvan), uşâriyü'r-ricl. || – **s brachyures** Altında kısa kuyrukları da bulunan uşâriyü'r-ricl böcekler fasîlesi ki ıstakoz bu kabildendir.

Décapuchonner [ft.] Birinin serpuş ve kukuletasını veyahut bir nebatın miğferini çıkarmak. || – **Se** Kukuletayı çıkarmak.

Décarbonaté [s.] (k.) Hâmız-ı karbonu çıkarılmış.

Décarbonater [ft.] (k.) Bir fahmiyet teşkil eden maddenin mümtezic bulunduğu hâmız-ı fahmı çıkarmak.

Décarboniser [ft.] (k.) Bir maddenin hâvi olduğu fahmı çıkarmak.

Décarburation [ims.] (k.) İzâle-i fahm.

Décarburer [ft.] (k.) Bir madde derûnunda diğer cisimlerle mümtezic olarak mevcut olan fahmı çıkarmak.

Décarcasser (Se) [fv.] Çırpınıp bağırmak.

Décarrêmer (Se) [fv.] Perhizden sonra et yemek, perhizi bozmak. ◆ Perhiz zamanında mahrum olunan yemeklerin acısını çıkarmak için onlardan bol bol yemek.

Décarrelage [imz.] Döşeme veyahut kaldırım taş ve tuğlalarının çıkarılması.

Décarreler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Döşeme veyahut kaldırımın taş ve tuğlalarını çıkarmak, sökmek.

Décaser [ft.] Bir şeyi kutu ve muhafazasından çıkarmak.

Décastère [imz.] On metre-mik'abdan ibaret odun vesâire ölçüsü.

Décastyle [imz.] (m.) On sütunlu bina, unvanı on adet sütunla müzeyyen bina.

Décasyllabe [s.] Ve:

Décasyllabique [s.] (imz.) On heceli mısra. ◆ (sr.) Uşâriyü'l-hecâ.

Décatir [ft.] Kumaşın kola ve cilâsını gidermek, perdahını çıkarmak. || (mec.) Tarâvetinden, güzelliğinden mahrum etmek. ◆ Safvetini, safdilliğini izâle eylemek.

Décatissage [imz.] Kumaşın kola ve cilâsını kaybetmesi ve bunları çıkarmak ameliyatı.

Décatisseur [imz.] Kumaşın kola ve perdahını izâle işinde kullanılan işçi.

Décauville [imz.] Mucidinin ismine nispet edilen dar hatlı bir şimendifer, dekovil usulünde şimendifer.

Décaver [ft.] Bazı kumarda oyuncunun önüne koduğu akçenin hepsini kazanmak. ◆ Mahv ve harap etmek, servetini, mevkisini kaybeylemek.

Décédé [i.] Müteveffâ, merhum.

Décéder [fl.] Ölmek, vefat etmek. (Yalnız insan hakkında müsta'meldir. *Avoir* ve *être* fi'l-i iâneleriyle imtizac eder.)

Déceindre [ft.] Kuşağını çözmek. ◆ Belinden kuşağından çıkarmak.

Décèlement [imz.] İfşa, işâa.

Déceler [ft.] Meydana çıkarmak, ifşa etmek. ◆ İhbar eylemek. ◆ İrâe etmek, bir şeye de-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

lil ve alâmet, işaret olmak. || Se – İstemeyerek meydana çıkmak veya maksadını belli etmek. ◆ Yekdiğerinin maksadını anlamak.

Déceleur [imz.] Bir şeyi meydana çıkaran, ifşa eden.

Décembre [imz.] Kânun-ı evvel. ◆ (Lisan-ı şiirde) Kış mevsimi.

Décemment [h.] Muvâfik ve münasip bir suretle, hasen suretle, suret-i hasenede.

Décence [ims.] Edep, terbiye, edibâne ve namuskârâne hareket.

Décennaire [s.] (*sènn*) Onar vaki olan, aşerî.

Décennal,e [s.] (*sènn-na*) On sene süren yahut her on senede bir gelen, on senelik. (cmz. *Décennaux*)

Décent,e [s.] Edib, namuslu ve terbiyeli. ◆ Muvâfik-ı edep ve ahlak.

Décentralisation [ims.] Adem-i merkeziyet. ◆ Tevsi'-i me'zuniyet.

Décentraliser [ft.] Tevsi'-i me'zuniyet etmek.

Déceptif [s.] (hk.) Muğfil: Moyens – s Edille-i muğfile. ◆ Hilekârâne.

Déception [ims.] Aldatma, hud'a, hile, iğfal. ◆ Hata, yanlış zehap, aldanma, gaflet.

Décercler [ft.] Bir şeyin halka, çember veya dairelerini çıkarmak.

Décernement [imz.] Mükâfat veya mücâzat tertip olunması. (Az kullanılır.)

Décerner [ft.] Mükâfat ve mücâzat tertip etmek. ◆ Kanunen hüküm etmek. ◆ Tevdî etmek. || – un mandat d'arrêt Tevkif müzekkeresi itâ etmek.

Décès [imz.] Vefat, rihlet, mevt. (Yalnız insan hakkında müsta'meldir.) || Acte de – Vefat ilmühaberi. || Vérification des – s İsbat-ı emvat.

Décevable [s.] İğfal olunabilen.

Décevant,e [s.] Aldatıcı, muğfil.

Décevoir [ft.] (*devoir* gibi tasrif olunur.) Aldatmak, iğfal etmek.

Déchaîné,e [s.] Zincirlerinden, bağlarından kurtulmuş. || (mec.) Başıboş, kendi heva ve hevesine kalmış. || Diable – Gayet yaramaz çocuk. ◆ Fena adam.

Déchaînement [imz.] Şiddet, şiddetli ve hiddetli söz, şiddetli hücum veya mukavemet. ◆ Zincirlerinden, bağlarından çıkarma.

Déchaîner [ft.] Zincirden, bağdan çıkarmak. || (mec.) Tahrik ve teşdid etmek. || Se – Zincirinden, bağından çözülmek, kurtulmak. ◆ Daralmak, pür-hiddet olmak. ◆ Kesb-i şiddet etmek.

Déchalasser [ft.] Asma hereklerini çıkarmak.

Déchaler [fl.] (bhr.) (Deniz hakkında) Alçalmak, inmek.

Déchanter [fl.] Şarkı veya çalgıda makam değiştirmek. ◆ Mutâlebatı tenkis, tenzil etmek. ◆ Hüsn-i zannı azaltmak.

Déchapellement [imz.] (crh.) Kal'-ı iklilü'l-esnan.

Déchaperonner [ft.] Atmacanın göz bağını çıkarmak. ◆ Bir duvarın saçağını yıkmak.

Décharge [ims.] Yükün indirilmesi, hamûlenin çıkarılması, yükün tahfif edilmesi. ◆ Bir mesuliyetten veya mecburiyetten kurtuluş. ◆ Su vesâir mâyiatın boşanmasına mahsus yol veya mahal. || (ht.) – électrique Sadme-i elektirikiye. ◆ (as.) Yaylım ateş, saparta. || (hk.) Tebriye-i zimmet. ◆ İbra senedi. || Donner – İbra etmek. || Acte de – İbranâme, makbuz senedi. || Déclaration de – Beraat-ı zimmet mazbatası. || Témoins *à* Bir maznunun lehinde olan şühud. || (tca.) Payer *à* la – de quelqu'un Birinin hesabına mahsuben te'diye etmek. || Porter une somme en – Bir meblağın mahsubunu icra etmek.

Déchargement [imz.] Hamûlenin çıkarılması. (Bilhassa sefâin ve yük arabaları hakkında müsta'meldir.)

Déchargeoir [imz.] Suyun boşanmasına mahsus musluk ve oluk. ◆ Tezgâhta dokunmuş kumaşın sarılmasına mahsus üstüvâne.

Décharger [ft.] Yükü indirmek, hamûleyi çıkarmak. || (mec.) Tahfif ve tenzil etmek. ◆ Sarf-ı nazar ettirmek. ◆ Bir vazife veya tekliften muaf ve müstesna tutmak. ◆ Silah bo-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

şatmak. ◆ (İnat ve hiddet vesâire hakkında) Çıkarmak. || Se – Bir iş veya kabahati üstünden atmak. ◆ (Kumaş vesâire) Rengini atmak, perdahını kaybetmek. ◆ (Nehir) Dökülmek, munsab olmak. ◆ (hk.) İbra etmek, makbuz senedi vermek. || – un accusé Maznunun lehinde şahâdet etmek. || (ma) – un compte Bir hesabın te'diye olunduğunu işaret etmek, şerh vermek. || – un régistre Bir defterden makbuzatı terkin etmek. || – le cerveau Zihni dinlendirmek, teskin etmek. || – le plancher Evden çıkmak, odadan, daireden çekilmek. = [fl.] Leke etmek.

Déchargeur [imz.] Eşya-yı ticariyeyi gemiden, arabadan çıkaran, hamûleyi ihraç eden adam. || (ht.) Elektiriğin tecemmuunu men için telgraf direklerine mıhlanan alet.

Décharmer [ft.] Zevk, lezzet ve sevinci gidermek, izâle etmek.

Décharné,e [s.] Pek nahif, zebun ve etsiz. ◆ Gayet zayıf. ◆ (Lisan-ı şiirde) Çıplak. || (mec.) Style – Letafetten âri üslup, letafetsiz tarz-ı inşâ. || Sol – Gayr-ı münbit toprak. || Arbre – Pek kısa, pek çok budanmış ağaç.

Décharnement [imz.] Nehâfet, etsizlik, zebunluk.

Décharner [ft.] Kemikten etleri çıkarıp ayırmak. ◆ Zayıflatmak. || (mec.) Yeknesak etmek. ◆ Letafetsiz, tatsız etmek.

Décharpir [ft.] Zorla yırtmak. ◆ (mec.) Mudârebe eden adamları zorla ayırmak.

Déchasser [ft.] Kovmak, teb'id etmek. || Bir çiviyi zorla çıkarmak. (Az kullanılır.) = [fl.] Raksta sağa doğru bir iki adım attıktan sonra tekrar sola dönmek.

Déchaumer [ft.] Ekin biçildikten sonra yerde kalan saman saplarını sopa veya kazma ile gömmek. || (zra.) İşlenmemiş araziyi açmak, anız sürmek, anız sökmek.

Déchaussage [imz.] ve:

Déchaussement [imz.] Birinin ayakkabılarını çıkarma. ◆ Bir şeyin kökünü veya temelini kazıp açma. || (crh.) İn'irâ-yı asl. || (nb.) İn'irâ-yı cezr.

Déchausser [ft.] Birinin ayakkabılarını çıkarmak. ◆ Nebatat ve eşcarın kökünü ve binanın temelini kazıp açmak veya ayıklamak. ◆ Köküne kadar göstermek. || N'être pas digne de – quelqu'un Birinin ayakkabılarını çıkarmağa bile layık olmamak yani dirayet ve marifetçe onun pek ziyade mâdununda bulunmak. || – Bertrand Çok içmek, müskirat isti'malinde derece-i ifrata varmak. || Se – Kendi ayakkabılarını çıkarmak.

Déchaussoir [imz.] (crh.) Diş etlerini ayıklamağa mahsus alet, muarriye.

Déchaux [s.] Çorapsız çarık veya nalın giyen kişilere ıtlak olunur.

Dèche [ims.] Sefalet.

Déchéance [ims.] Bir imtiyaz veya teveccühün zevali. || (hk.) Iskat-ı hak. ◆ Davaya adem-i salâhiyet.

Déchet [imz.] Tenzil-i kıymet. ◆ Zayiat, fire. ◆ Tortu, bir şeyden kalan miktar.

Déchevelé,e [s.] Saçları dağınık. ◆ Saç gibi dağınık, karışık. = [i.] Faire la – e Gayet büyük bir kederi var görünmek.

Décheveler [ft.] Birinin saçını perişan ve karışık bir hâle getirmek. || Se – Kendi saçını perişan ve karışık bir hâle koymak.

Déchevêtrer [ft.] Beygirin yularını çıkarmak. || Se – Yularını çıkarmak. ◆ Müşkilden halâs olmak.

Décheviller [ft.] Bir kaç tahtayı rapteden çivileri çıkarıp sökmek.

Déchiffrable [s.] Hall olunabilen, okunabilen.

Déchiffrant,e [s.] Şifre hall eden, açan.

Déchiffrement [imz.] Şifreyi hall etme, okuma. ◆ Hall, okunma. ◆ Şifresi hall olunmuş yazı. || (ms.) Notayı okuma.

Déchiffrer [ft.] Şifre veya işaretle yazılmış bir şeyi hall etmek, okumak. ◆ Fena yazılmış bir ibareyi okumak, sökmek, çıkarmak. || (ms.) Bir notayı yek nazarda okumak. || (mec.) Hall-i müşkil etmek. ◆ Zamirini anlamak, istihrac etmek. || – quelqu'un Birisinin tabiatını, niyet ve maksadını anlamak.

Déchiffreur [imz.] Şifreyi hall eden memur, şifre memuru. ◆ Fena yazılmış ve okunamaz yazıları veya notaları sühûletle okuyan adam.

Déchiqueté,e [s.] Parça parça doğranmış. ◆ Çok girintili çıkıntılı. Kısa ve yekdiğerine fikren pek merbut olmayan. ‖ (nb.) Müşerzem.

Déchiqueter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Doğramak, ufak ufak kesmek, parçalamak. ‖ (mec.) Çekiştirmek. ◆ Tâzip etmek. ‖ – **un bateau, une voiture** Bir sefinenin, bir arabanın aksamını ayırmak.

Déchiqueture [ims.] Bir kumaşın kesik yerleri, yırtmacı. ◆ Kesik, girintili çıkıntılı yer.

Déchirage [imz.] Yırtma, sökme, dağıtma.

Déchirant,e [s.] Gayet müellim, dil-hıraş. ◆ Sâmia-hıraş.

Déchiré,e [s.] Yırtık elbiseli. ◆ Yırtık, perde-i haya ve namusu yırtılmış. ◆ Yırtık gibi görünen araziye de ıtlak olunur. ‖ **N'être pas trop, si** – Tarâvetini, güzelliğini oldukça muhafaza etmiş bir kadın hakkında söylenir.

Déchirement [imz.] Yırtma, yırtık. ‖ (crh.) Çok gülmeden hâsıl olan yırtık, mezk. ‖ (t.) Sancı, veca'. ‖ – **d'entrailles** Pek şiddetli karın sancısı. ‖ (mec.) – **de cœur** Pek şiddetli hüzün ve keder. = [cm.] İhtilaf, nifak.

Déchirer [ft.] Yırtmak, şakk etmek, paralamak. ◆ Esvabını, üstünü yırtmak. ◆ Koparmak (diş ile). ‖ (mec.) Keder ve elem vermek. ◆ Namusa dokunmak, hetk-i ırz etmek. ◆ Tefrika düşürmek. ‖ (t.) Şiddetli veca' ve sancı vermek. ‖ – **quelqu'un à belles dents** Birini muhakkirâne bir surette zemm ve fasl etmek. ‖ – **son tablier** Ölmek.

Déchirure [ims.] Yırtma, yırtık, şakk. ◆ Yarık ‖ (crh.) Mezka.

Déchoir [fl.] (tasrifi: *Je déchois*, *tu déchois*, *il déchoit*, *nous déchoyons*, *vous déchoyez*[182], *ils déchoint*; *je déchoyais*, *nous déchoyions*; *je déchus*, *nous déchûmes*, *je décherrai*, *nous décherrons*; *je décherrais*, *nous décherrions*; *que je déchoie*, *que nous déchoyions*; *que je dechusse*, *que nous déchussions*); (ism-i fâili yoktur) (**déchu,e**). ◆ İhtiyarlık sebebiyle kuvvetten düşmek: **Commencer à** – : İhtiyarlanmak. (Fi'l-i iâne olarak *avoir* ve *être* ile imtizac eder.)

Déchouer [fl.] Oturmuş bir gemiyi kurtarıp yüzdürmek.

Déchu,e [s.] Düşmüş, düşkün. ‖ **Homme** – Hazreti Adem (asm.) ve cennetten çıkarılmış olması itibariyle insan. ‖ **Anges** – **s** Şeyâtin.

Déci [d.] Evzan ve ekyal-i cedîdenin evveline dâhil olur bir edattır ki vâhid-i kıyasînin onda birini beyan eder.

Déciare [imz.] Evzan-ı cedîdede tûl ve arzı on arşından ibaret olan evlekin öşrü.

Décidé [s.] Mukarrer. ◆ Sabit. ◆ Belli, âyân, aşikâr.

Décidément [h.] Mukarrer olarak. ◆ Elbette, behemehal.

Décider [ft.] Karar vermek, kararlaştırmak. ◆ Hüküm ve fasl-ı dava etmek. ◆ Kandırmak, razı etmek, karar ve rey verdirmek. ◆ Bâis olmak, sebebiyet vermek. ‖ **En** – Hall ve fasl etmek.‖ **Se** – Kararlaşmak. ◆ Kendi kendine karar vermek. ‖ **Se** – **pour** Lehinde rey ve karar vermek.

Décidu,e [s.] (nb.) Düşen yapraklara ıtlak olunur, sâkıt, sâkıte: **Feuilles** – **es** Evrak-ı sâkıte.

Désigramme [imz.] Gramın onda bir kısmı, öşr-i dirhem, yeni denk, desigram.

Décilitre [imz.] Evzan-ı cedîdede mâyiat ölçüsü olan ölçeğin onda bir kısmı, kavtı, yeni zarf, desilitre.

Déciller (mr. Dessiller)

Décimable [s.] Öşrü alınan, öşür veren, öşre tabi (mahsulat ve arazi).

Décimaire [s.] Âşârî (hesap). (Bundan sonraki kelime daha müsta'meldir.)

Décimal,e [s.] (r.) Âşârî. ‖ **Système** – Usul-i âşâriye. ‖ **Fraction** – **e** Kesr-i âşârî. ‖ **Fraction** – **e périodique** Kesr-i âşârî-yi devrî.

182 Orijinal metinde bu kelime *déchogez* olarak hatalı yazılmıştır.

Numération – e parlée Âdâd-ı âşârînin kıraatı. || Numération – e écrite Âdâd-ı âşârînin tahriri. || Conversion d'une fraction ordinaire en fraction – e Bir kesr-i âdinin kesr-i âşârîye tahvili. (cmz. *décimaux*)

Décimale [ims.] Onda bir, öşr.

Décimateur [imz.] Öşrü alan veya tahsil eden, muaşşir.

Décimation [ims.] Onda birini itlaf.

Décime [imz.] Frankın onda biri, on santimlik sikke. || – de guerre İâne-i harbiyeden mâdud olan vergi öşrü.

Décime [imz.] Rûhânîlerin tahsil ettikleri vergiden öşür.

Décimer [ft.] Onda birini itlaf etmek, onda birinin telefini mûcip olmak. ◆ Telefatı mûcip olmak, telef etmek.

Décimètre [imz.] Metrenin (yani evzan-ı cedîdede arşının) onda biri, öşr-i zirâ', yeni girah, desimetre. || – carré Öşr-i zirâ'-ı murabba.

Décimilligramme [imz.] Evzan-ı cedîdeden öşr-i mi'şar-ı dirhem, yeni habbe, desimiligram.

Décimillimètre [imz.] Evzan-ı cedîdeden öşr-i mi'şar-ı zirâ', nokta, desimilimetre.

Décimo [h.] (Latinceden me'huz) Onuncu olarak, âşiren.

Décintrage [imz.] ve:

Décintrement [imz.] Bir kemer veya kubbenin inşası için kullanılan kalıbın çıkarılması.

Décintrer [ft.] Bir kemer veya kubbenin inşası için kullanılan tahta kalıbı çıkarmak.

Décipium [imz.] (mad.) Desipyum denilen ve yeni keşfolunan bir maden.

Décirconcision [ims.] İrtidat. ◆ Din-i Musa'yı terk.

Décirer [ft.] Bir muşammanın balmumunu çıkarmak. ◆ Kunduranın lostrasını bozmak.

Décisif,ve [s.] Karar veren, hall ve fasl eden, kat'i, mukarrer: Jugement – Hükm-i kat'i.

Décision [ims.] Karar, tasmim, cezm. || Prendre une – Karar vermek.

Décisivement [h.] Karar-ı kat'i ile, meczum ve musammem olarak, katiyen. ◆ Cesaret ve metanetle.

Décisoire [s.] (hk.) Bir nizâı katiyen hall ve fasl eden; Serment – Davayı katiyen fasla medar olan yemin.

Décistère [imz.] Evzan-ı cedîdeden on mik'ab-metreden ibaret çekinin onda biri, yeni kantar.

Décius [imz.] (s okunur) Sadakat, eser-i irtibat gösteren.

Déciviliser [ft.] Medeniyetini mahv etmek.

Déclamateur [imz.] Umumun huzurunda bir şey nakl eden, hatip, mütekellim. ◆ Mübalağacı, ispatsız şeyler nakl eden adam, safsata-perdaz.

Déclamation [ims.] Hitabet, tekellüm, bir fesahat-ı mahsusa ile nutuk irâdı, hüsn-i beyan, inşad. || (mec.) Şikâyet ve müdafaa veya medhde mübalağa. ◆ Istılah-perdazlık, nâbemahal mutantan sözler söyleme, elfaz-ı tumturakiye isti'mali.

Déclamatoire [s.] Hitabet ve tekellüme ve nutuk-perdazlığa mensup ve müteallik. ◆ Mübalağa veya mutantan ve esassız sözlerden ibaret.

Déclamer [ft.] Yüksek sesle ve bir tavır ve fesahat-ı mahsusa ile söylemek, inşad etmek. ◆ Bir red ve müdafaada şiddet ve mübalağa göstermek. ◆ Mutaazzımâne bir tavırla mutantan sözler söylemek.

Déclaratif,ve [s.] Beyan ve ilan eden veya buna mensup olan, mübeyyin, müş'ir.

Déclaration [ims.] Beyan ve ilan. ◆ Tüccar tarafından vuku bulan beyanat ve ifâdat, takrir. ◆ Beyannâme, ihbarnâme ◆ Müfredat defteri. || – de faillite İlan-ı iflas. || – de guerre İlan-ı harp. || Ta'dad: – de biens Ta'dad-ı emval ve emlâk. || – de douane Resm ile mükellef olan eşya hakkında güm-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

rükte edilen ifade ve takrir. || – d'amour Yahut sadece – İlan-ı aşk.

Déclaratoire [s.] Kanunen beyan ve ilan eden, hükm-i kanunu mübeyyin, ilâmı hâvi.

Déclarer [ft.] Bildirmek, beyan ve ilan etmek. ◆ Resmen ilan etmek. ◆ Şürekâ-yı töhmetin isimlerini söylemek, haber vermek. || – la guerre İlan-ı harp etmek. || Se – (fv.) Beyan-ı efkâr etmek, izhar-ı kelâm eylemek. ◆ Meydana çıkmak, zuhur etmek. || Se – pour Birini, bir şeyi tesâhup etmek, iltizam eylemek. || Ne se – Masun olmak.

Déclassé,e [s.] Sınıf ve mevkiinden, sırasından çıkmış.

Déclassement [imz.] Birinin kendi sınıfından ihracı, tard, terkin-i kayd. || (bhr.) Askerlikten tard.

Déclasser [ft.] Bir şeyi bulunduğu sınıftan, sıradan çıkarmak, sınıfını, sırasını tebdil etmek. || (bhr.) Askerlikten tard, kaydını terkin etmek.

Déclic [imz.] (*c* okunur) (cr.) Bir çarkın dişleri arasına ilişerek çarkın geriye hareketini menedeen demir mandal, çark mandalı, tetik.

Déclimater [ft.] Bir nebat veya hayvanı mensup bulunduğu iklimin gayrı bir iklim ve havaya alıştırmak.

Déclin [imz.] İnhitat: – de l'âge İnhitat-ı sinn. ◆ İnhiraf; tenâkus. ◆ Düşme.

Déclinabilité [ims.] (sr.) Bir kelimenin ahvâl-i isim vechile munsarif olabilmesi.

Déclinable [s.] Ahvâl-i isim vechile insirafı kabul eden kelime.

Déclinaison [ims.] (sr.) Ahvâl-i isim. || (hy.) Bir kevkebin hatt-ı istivâ-yı semâîden derece-i buudu, meyelân, inhiraf. || Ligne de – Hatt-ı meyl. || (ht.) Pusula ibresinin meyl ve inhirafı.

Déclinant,e [s.] Mâil, münharif.

Déclinateur [imz.] Mikyas-ı inhiraf.

Déclinatoire [imz.] (hk.) Salâhiyet davası. ◆ Dolambaç, vesile, bahane. || (r.) Plançeteyi cihetine vaz' etmek için isti'mal olunan deklinatuvar aleti. || – d'un compétence Bir mahkemenin vazifedar olmadığına dair istid'â. = [s.] Redd-i vazifeye, adem-i salâhiyet davasına dair olan.

Décliner [fl.] Aşağıya meyl ve inhiraf etmek. || (hy.) Hatt-ı istivâ-yı semâînin bir tarafına meyl ve bu hattan tebâüd etmek, ufka yaklaşmak. ◆ (Pusula ibresi) Bir tarafa meyl ve inhiraf etmek. = [ft.] (sr.) Ahvâl-i isim vech ile munsarif kılmak. || (hk.) Redd-i vazife, adem-i salâhiyet davası etmek. || – son nom İsmini söylemek. || Se – Kabul edilmemek, reddolunmak.

Décliquer [ft.] (cr.) Bir çarkın geri dönmesine mani olan mandalı oynatarak makinenin hareketini serbest bırakmak.

Déclive [s.] İnişli, mâil, şiv, münhadir (satıh veya arazi).

Décliver [fl.] Eğilmek, inhiraf etmek.

Déclivité [ims.] İniş, derece-i meyelân, inhidar, şivlik. ◆ Mâil yer.

Décloître [ft.] Bir rahip veya rahibeyi manastırdan çıkarmak. || Se – Manastırdan çıkmak.

Déclore [ft.] (*Clore* gibi tasrif olunur) Bir bahçe veya çayırın etrafındaki çitini ve tahta perdesini kaldırıp açık bırakmak. ◆ Açmak.

Déclos [s.] Açık, duvarsız, çitsiz.

Déclouer [ft.] Sökmek, çivilerini çıkarmak. ◆ (Rehini) Emniyet sandığından çıkarmak. ◆ Sebilini tahliye etmek.

Décoaguler [ft.] Tahassür etmiş, pıhtılanmış bir şeyi mâyi hâline getirmek.

Décochement [imz.] Ok atma. || (mec.) Ta'riz.

Décocher [ft.] Ok veya oka müşâbih sivri bir şey atmak. || (mec.) Dokunmak, ta'riz etmek.

Décoconner [fl.] İpek böceklerinin yaptıkları kozayı çıkarmak, kurtarmak.

Décocté [i. – s.] (syd.) Matbuh.

Décoction [ims.] (syd.) Tabh. ◆ Matbuh.

Décognoir [imz.] (tba.) Makinede formayı sıkıştırmağa mahsus tahta kama.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Décoiffer [ft.] Baş örtüsünü çıkarmak. ◆ Saçın düzenini bozmak. ◆ Kapağını, mantarını çıkarmak. ‖ (mec.) Bir fikir ve mülâhazadan, bir alaka ve ihtirastan kurtarmak. ‖ – **un navire** Bir sefineyi yelkenlerine rüzgâr gelecek surette çevirmek.

Décollation [ims.] Kat'-ı re's. (Başlıca Hazreti Yahya'yı tasvir eden resim hakkında müsta'meldir.) ‖ (crh.) Nahr-ı cenin.

Décollement [imz.] (crh.) Bitişik, yapışık bir şeyin ayrılması, infisal.

Décoller [ft.] Bitişik bir şeyi ayırmak ve sökmek, fasl etmek.

Décoller [ft.] Boynunu vurmak, başını kesmek.

Décolletage [imz.] Bir libasın yaka ve göğsün üst tarafını açık bırakacak surette olması veya bu surette biçilmesi, dekolte yapılması.

Décolleter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Boyun ve gerdanı ve göğsün üst tarafıyla omuz başlarını açmak veya açık bırakmak. = [fl.] (Libas hakkında) Boynu ve göğsün üst tarafını açık bırakacak biçimde olmak, dekolte yapmak. ‖ **Se** – Boynunu, göğsünü açmak. ◆ Serbazâne bir renk ve suret kesbetmek.

Décolorant,e [s.] Bir şeyin rengini solduran.

Décoloration [ims.] Rengin çıkması, insilâb-ı levn, solma. ◆ Kumaş vesâireden rengin çıkarılması ameliyatı. ‖ (mec.) (Üslup hakkında) Renksizlik.

Décoloré,e Rengi çıkmış, rengini atmış solmuş. ‖ (mec.) **Style** – Ruhsuz ve kuvvetsiz üslub-ı ifade, tarz-ı inşâ.

Décolorer [ft.] Rengini çıkarmak, soldurmak. ‖ (mec.) Lezzetini, tadını, zevkini, letafetini kaçırmak.

Décolorimètre [imz.] Mikyas-ı insilâb-ı levn.

Décombant,e [s.] (nb.) Biraz uzandıktan sonra aşağıya eğilen (dal ve budak), mütemâil.

Décombler [ft.] Dolu bir şeyi ayıklamak.

Décombrer [ft.] Yıkılmış bir binanın enkazını, molozunu kaldırmak.

Décombres [imz. – cm.] Bina enkazı, moloz. ‖ (mec.) Enkaz.

Décombustion [imz.] (ht.) Nez'-i müvellidü'l-humûza.

Décommander [ft.] Bir emri geri almak, evvelce verilmiş bir emrin hükmünü iptal edecek bir ikinci emir vermek.

Décompléter [ft.] Noksan îras etmek, tenkis etmek. ‖ (mec.) Esaslı bir şeyden mahrum bırakmak.

Décomposable [s.] (k.) Kabil-i inhilâl.

Décomposant,e [s.] (k.) Muhallil.

Décomposé,e [s.] Sökülmüş, çözülmüş. ‖ (mec.) Mütegayyir. ‖ (k.) Mütehallil. ‖ (nb.) Evrak-ı mürekebbe-i muzâafe.

Décomposer [ft.] Mürekkep bir şeyin ecza-yı terkibiyesini ayırmak, sökmek, dağıtmak. ◆ Tetkik ve tahlil etmek. ◆ Çürütmek, bozmak, taaffün ettirmek. ‖ (k.) Tahlil etmek.

Décomposition [ims.] Dağıtma, dağılma, sökme, sökülme, hall, inhilâl. ◆ Bozulma, çürüme, taaffün, infisah, tagayyür. ‖ (r.) – **des nombres en fracteurs premiers** Âdâdın madrub-ı aslîlerine ifrazı. ‖ (k.) Tahlil, inhilâl; – **des forces** Kuvve-i muhassalanın kuvâ-yı iptidâiyeye tahlili.

Décompression [imz.] (ht.) Adem-i dagt.

Décompte [imz.] Tenzili lâzım gelen meblağ. ◆ Mühlik-i ceriha. ‖ **Faire le** – Tenzili lâzım gelen meblağı tarh ve tenzil etmek ve (mec.) Bir şeyin menâfiini ve mahâzirini düşünmek, göz ününde bulundurmak.

Décompter [ft.] Bir deyn veya hesaptan tenzil etmek. ‖ (mec.) Ümitlerini, niyet ve fikirlerini değiştirmek. = [fl.] Bir şahıs veya bir şey hakkındaki emniyet ve hüsn-i zan ve teveccühü azaltmak.

Déconcert [imz.] Adem-i itilâf ve imtizac.

Déconcertement [imz.] Âhengin bozulması, âhenksizlik.

Déconcerter [ft.] Âhengi bozmak, âhenge halel getirmek. ‖ (mec.) Boşa çıkarmak. ◆ Teşviş etmek. ‖ **Se** – (fv.) Mütehayyir kalmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Déconfès,se [i. – s.] (*s* okunur) Günah çıkarmamış. ◆ Ölürken kiliseye bir şey bırakmamış Hıristiyan.

Déconfire [ft.] (*Confire* gibi tasrif olunur) Mağlup ve perişan etmek, bozmak. ◆ Mahcup edecek bir söz söylemek, bozmak. ◆ Şaşırtmak.

Déconfit,e [s.] Dokunaklı bir söz ile bozulan, mahcup kalan. ◆ Perişan olmuş.

Déconfiture [ims.] Bozgunluk, hezimet. ◆ Kıran, telef ve israf. || (hk.) Edâ-yı deynden acz, iflas. (Tüccarın gayrı hakkında müsta'meldir.) || **Mourir en état de** – Müflis olarak vefat etmek.

Déconfort [imz.] Fütur, hüzün ve ıztırap.

Déconforter [ft.] Birinin şevk ve hevesini kırmak, fütur îras etmek. || **Se** – Şevk ve hevesi kaybetmek, fütur getirmek.

Déconseiller [ft.] Vazgeçirmek, men' etmek.

Déconsidération [ims.] İtibar ve haysiyetin insilâbı, itibarsızlık.

Déconsidéré,e [s.] İtibar ve haysiyetten düşmüş, itibarsız, haysiyetsiz.

Déconsidérer [ft.] İtibar ve haysiyetten düşürmek. || **Se** – İtibardan düşmek, haysiyeti kaybetmek.

Déconsolider [ft.] Metanetini izâle etmek.

Déconstruction [ims.] Yapılmış bir bina ve emsalinin bozulması. || (nhv.) Kelâmın cümlelere taksimi.

Déconstruire [ft.] Yapılmış bir bina ve emsalini bozmak. || – **de vers** Nazmı nesre tahvil etmek. || (nh.) Bir kelâmı cümlelere taksim ve hall etmek.

Décontenencement [imz.] Şaşırtma, bozma. ◆ Şaşkınlık, bozgunluk.

Décontenancer [ft.] Şaşırtmak, bozmak.

Déconvenu,e [s.] Gayr-ı muvâfik, münasip değil.

Déconvenue [ims.] Talihsizlik.

Décor [imz.] Oda ve ev tezyinine yarayan şey. ◆ Donatma, tezyinat. = [cm.] Tiyatro müzeyyenatı.

Décorateur [imz.] Ev veya tiyatro müzeyyenatını yapan veya tefriş ve nakş eden adam, nakkaş. || (mec.) Tezyin eden, güzelleştiren.

Décoratif,ve [s.] Ev veya tiyatro tezyinatına mensup ve müteallik olan. ◆ Tezyinata yarayan, tezyinata dair. ◆ Güzelleştiren. || **Arts – s** Sanâyi-i tezyiniye, tefrişiye.

Décoration [ims.] Ziynet, tezyin, müzeyyenat. ◆ Tiyatro sahnesinin oynanacak oyunun mahallini tasvir edecek surette tertip ve tezyini. ◆ Bazı zâdegân sınıflarının alâmet-i mahsusası. ◆ Nişan; – **de tel ordre** Filan rütbeden nişan. || **Port de** – Nişan tâliki.

Décorder [ft.] İpi çözmek, bozmak. ◆ İpini çözmek.

Décoré [imz. - s.] Bir nişanı hâmil ve hâiz olan adam. || (mec.) – **de** Nâmı altında. || **Être – d'une croix de bois** Ölmek (Hristiyanlar hakkında söylenebilir.)

Décorer [ft.] Tezyin etmek. ◆ Nişan vermek. ◆ Rütbe ve zâdegânlık unvanını vermek.

Décorner [ft.] Boynuzlarını çıkarmak. ◆ Kitap yapraklarının kırılmış köşelerini düzeltmek.

Décortication [ims.] (nb.) Ağaç ve kök veya meyve kabuğunun soyulması ve sıyrılması, cefl.

Décortiquer [ft.] Bir ağaç veya kök veya meyvenin kabuğunu soymak, sıyırmak.

Décortiqueur [imz.] Pamuk çekirdeklerini soyup ayıklamağa mahsus alet.

Décorum [imz.] (romm) (Latinceden me'huz) Edep, erkân, resm, münasebet. (Cem'i gayr-ı müsta'meldir.)

Décoter [fl.] Durmak, vazgeçmek, nihayet vermek.

Découcher [fl.] Kendi evinin ve yatağının gayrı bir yerde yatmak. || – **d'avec** Birlikte yatmaktan vazgeçmek. = [ft.] Başkasını yatırmak için birinin yatağını zaptetmek. (Az kullanılır.)

Découdre [ft.] (*Coudre* gibi tasrif olunur) Dikilmiş bir şeyi sökmek, açmak. || (mec.) Yavaş yavaş ayırmak. = [fl.] **En** –Dövüşmek,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE AKADEMİ OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

kavga etmek. ◆ Savaşmak. || – les lèvres Şakk-ı şefe etmek.

Découlant,e [s.] Azar azar akan, sızan.

Découlement [imz.] Azar azar akma, sızma, damlama.

Découler [ft.] Azar azar akmak, sızmak. || (mec.) Sâdır olmak, tahassul, neş'et, tevellüt etmek.

Découpage [imz.] Oymacılık. || (tba.) Bir resmin gölgeli ve gölgesiz yerleri iyi gösterilmek için makinede mizantren[183] yapma, mizantren ameliyatı.

Découpé,e [s.] (crh.) Kırpılmış, maksus, kırkık. ◆ Resim ve tasvir edilmiş.

Découper [ft.] Bir şeyi kesip aksama tefrik etmek, parçalamak: – un poulet Bir pilici parçalamak, etlerini çıkarıp parçalara tefrik etmek. || (mec.) Taksim etmek. ◆ Kesmek: – du carton Mukavva kesmek. ◆ Bir şeyin işaret ve çizgilerini takip ederek kesmek, oymak: – des images Resim oymak, resimli kâğıtları oymak. ◆ Tersim, tasvir etmek. || (tba.) Bir resmin gölgeli ve gölgesiz yerleri iyi gösterilmek için makinede mizantren[184] yapmak.

Découpeur,se [i.] Oymacı. ◆ Kumaş vesâirenin pürüzlü kenarlarını kırpan işçi, kırkıcı, kırpıcı.

Découple yahut **Découpler** veya **Découplé** [imz.] Tazıların çözülüp avın arkasına koşturulması.

Découplé,e [s.] Bırakılmış, salıverilmiş, saldırılmış. || (mec.) Kameti mevzun, endamı güzel. = (mr. Découple)

Découpler [ft.] İkişer ikişer bağlı bulunan tazıları çözmek. || (mec.) Birisini takibe saldırmak. = [imz.] (mr. Découple)

Découpoir [imz.] Oyma, kırpma makası, makinesi, tezgâhı.

Découpure [ims.] Oyma, kırpma. ◆ Kırpıntı. ◆ Girinti çıkıntı. ◆ Kısım, şube.

Décourageant,e [s.] Gayreti kesr eden, fütur veren, gayret-şiken.

Découragement [imz.] Gayretin, cesaret ve itimadın kesri, yeis, fütur, gayretsizlik.

Décourager [ft.] Birinin gayretini cesaret ve itimadını kesr etmek, fütura duçar etmek.

Décourber [ft.] Eğri bir şeyi doğrultmak.

Découronner [ft.] (as.) Bir mevkiye hâkim olan noktaları zaptetmek, havalisini almak. || (nb.) Bir ağacın yukarıki dallarını kesmek.

Décours [imz.] İnhitat. || (hy.) Kamerin bedir hâlinden sonra eksilmesi, naks-ı kamer, imtihak-ı kamer, ay eksilmesi. || (t.) Bir hastalığın indifâ'a yüz tutması.

Décousu,e [s.] Sökülmüş. || (mec.) Raptsız. || Vie – e İntizamsız hayat. = [imz.] Raptsızlık.

Décousure [ims.] Bir şeyin sökülmüş veya raptsız yeri, sökük, raptsızlık. ◆ Domuzun dişiyle av köpeğine açtığı yara.

Découvert [imz.] (ma.) Borsada oynayan bir adamın rehin makamında vermiş olduğu meblağın mâfevkinde olarak kaybettiği meblağ. ◆ Açık. ◆ Hâli, boş arazi.

Découvert,e [s.] Açık, örtüsüz, çıplak. || à – Sipersiz ve (mec.) âşikâre, müdafaasız. (ist.) Mekşuf. || Pays – Az ağaçlık memleket. || Crédit à – Teminatsız, karşılıksız ikraz. || Être à – (Matlubatın) Teminatı, karşılığı olmamak. || Vente à – (Tahvilat hakkında) Havasını satış. || Jouer à – Hava oynamak, alaverecilik etmek. || Payer à – Açıktan ödemek. || – s du trésor Karşılıksız masraf. || (bhr.) Bateau – Küpeştesiz gemi.

Découverte [ims.] Keşif, icat, ihtirâ. ◆ Keşif ve icat olunan şey, keşfiyat. || – s scientifiques Keşfiyat-ı ilmiye, ihtirâat-ı fenniye.

Découvreur [imz.] Kâşif, mucit, muhteri'.

Découvrir [ft.] Açmak, bir şeyin örtüsünü kaldırmak. ◆ Keşfetmek, meydana çıkarmak, bulmak. ◆ İcat ve ihtirâ etmek. ◆ Bir mahalde mukim askeri kaldırmak, bir mahalli

183 fr.: *mise en train.*

184 fr.: *mise en train.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

askersiz bırakmak. ◆ Uzaktan görüp fark etmek. || (mec.) Bir sırrı fâş etmek. ◆ Bildirmek, ilâm ve ihbar etmek. || – le pot aux rose Hile ve entrikaları keşfetmek. || Se – İhtiram için şapkayı çıkarmak. ◆ Açılmak, zamirini izhar etmek. ◆ Meydana çıkmak. ◆ Keşfedilmek. ◆ Uzaktan görülüp fark olunmak. ◆ Tanıtmak, bildirmek. ◆ Hasıma meydan vermek.

Décramponner [ft.] Bir yere ilişmiş olan bir şeyi oradan kurtarmak, çözmek.

Décrassement [imz.] Kirin çıkarılması, tathir. || (mec.) Terbiye.

Décrasser [ft.] Kirini çıkarmak, temizlemek. || (mec.) Terbiye etmek. ◆ Mülevves, pis hâlden kurtarmak, tathir etmek.

Décréditement [imz.] Kesr-i itibar, itibarsızlık.

Décréditer [ft.] Birinin namus ve itibarını bozmak, itibardan düşürmek. || (mec.) Nüfuz ve itibardan düşürmek. ◆ Kıymetten düşürmek.

Décrépir [ft.] Sıvayı düşürmek.

Décrépissage [imz.] Sıvanın düşmesi düşürülmesi.

Décrépit,e [i. – s.] Pek ihtiyar ve kuvvetten düşmüş adam, herem, kahûm, ma'tuh. || Age – Sinn-i herem. || (mec.) Zayıflamış, kuvvet ve metanetten düşmüş.

Décrépitation [ims.] (k.) Bazı emlâhın ateşte çıkardıkları çıtırtı, ketit.

Décrépiter [ft.] (Tuz gibi şeyler hakkında) Ateşte çıtırdamak.

Décrépitude [ims.] İhtiyarlığın son derecesi, herem, kahûmet, kocalık. || (mec.) Kuvâ-yı maneviyenin zayıflaması.

Décrescendo [imz.] (İtalyanca'dan me'huz) (*kré-chain*) (ms.) Şarkı ve çalgıda sesin gittikçe inmesi, pes işareti. = [h.] Sesi gittikçe indirerek, pes perdeden (şarkı söylemek veya çalgı çalmak). (cm. des *décrescendo*)

Décret [imz.] İrade, hüküm, emir, buyruldu. ◆ Karar, emirnâme. ◆ Kararnâme. || – viziriel Emirnâme-i sâmî, irâde-i aliyye.

Décrétale [ims.] Papaların emir veya kararnâmeleri.

Décréter [ft.] İrade etmek. ◆ Kararlaştırmak, ittihaz etmek. ◆ Buyruldu ısdar etmek.

Décreusage [imz.] (İpek hakkında) Tel temizleme ameliyatı.

Décreuser [ft.] (Kabil-i nesc mevaddı) Temizlemek.

Décri [imz.] Eşya-yı ticariye ve meskûkâtın kıymet ve itibardan düşmesi ve bunların kıymetinin tenzili için dellal vasıtasıyla olunan ilan. || (mec.) Şöhret ve itibarın, nüfuz ve iktidarın zevali.

Décrié,e [s.] İtibar ve hüsn-i sıytini kaybetmiş (adam), rüsvâ-yı âlem, rezil.

Décrier [ft.] Meskûkâtın veya eşya-yı ticariyenin kıymetini indirmek veya tedavülünü men etmek. || (mec.) Bir adamı rüsvâ ve bed-nâm etmek.

Décrire [ft.] Vasıf ve tarif etmek. || (Eşkâl-i hendesiye hakkında) Çizmek, resmetmek. ◆ ... şeklinde, resminde bulunmak.

Décrochement [imz.] Çengele takılmış veya bir yere ilişmiş bir şeyin oradan çıkarılması.

Décrocher [ft.] Çengele takılmış veya bir yere ilişmiş bir şeyi oradan çıkarmak. ◆ Emniyet sandığından kurtarmak, çıkarmak. ◆ Yıkmak, devirmek, kurşunla yere sermek.

Décrochez-moi-ça [imz.] Eskici dükkânı. ◆ Müsta'mel kadın şapkası.

Décroire [fl.] (*croire*[185] gibi tasrif olunur) İnanmamak.

Décroisement [imz.] Haç veya satranç şeklinde mevzu' ve mamul olan, kavuşturulmuş bulunan bir şeyin bu şekil ve suretten çıkarılması.

185 Orijinal metinde bu fiil *croirs* şeklinde hatalı yazılmıştır. Bağlama bakıldığında *croire* olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences

Décroiser [ft.] Haç veya satranç şekil ve suretinde bulunan, kavuşturulmuş olan bir şeyin bu şekil ve suretini bozmak.

Décroissance [ims.] Eksiklik. Noksan. ◆ Tenâkus.

Décroissant,e [s.] Eksilen, tenâkus eden.

Décroissement [imz.] Eksilme, tenâkus.

Décroît [imz.] (Kamer hakkında) Eksilme, azalma.

Décroître [fl.] (*croître* gibi tasrif olunur) Eksilmek, tenâkus etmek. ◆ Hafiflemek, zayıflamak. (Fi'l-i iânenin ikisiyle de[186] imtizac eder.)

Décrottage [imz.] Çamurun silinmesi, çamurdan tathir.

Décrotter [ft.] Çamurunu silmek, çamurdan tathir etmek. || – **quelqu'un** Birinin ayakkabılarındaki yahut esvablarındaki çamuru silmek, temizlemek. || (mec.) Terbiye etmek. ◆ (Yenilen etler hakkında) Kemiğine kadar soyup çıkarmak.

Décrotteur [s.] Kunduraları temizleyip boyayan adam, kundura boyacısı, lostracı. ◆ Para mukabilinde birinin yazılarını tashih eden adam.

Décrottoir [imz.] Kunduranın çamurunu temizlemek için kapının haricinde yere ve ekseriya taş merdivenin birinci kademesine dikilen demir.

Décrottoire yahut **Décrotteuse** [ims.] Kundura fırçası.

Décrue [ims.] Nehir suyunun azalması, tenâkusu. ◆ Bir nehirden eksilen su miktarı.

Décruer [ft.] İpek ve pamuk ipliğini boyaya batırmadan evvel kül suyuyla yıkayıp temizlemek, tel temizlemek.

Décrûment [imz.] İpliğin boyanmadan evvel kül suyuyla yıkanması.

Décrusage [imz.] yahut

Décrusement [imz.] İpeğin sühûletle çıkarılması için kozaların kaynar suya vaz'ı, ipeğin telini temizleme ameliyatı.

Décruser [ft.] İpeği sühûletle çıkarmak için kozaları kaynar suyun içine koymak.

Déçu,e [s.] Aldanmış. ◆ Sahih çıkmayan, yalan, yanlış.

Décubitus [imz.] (*s* okunur) (t.) İstilka. || – **latéral** İnzıcâ!. || – **dorsal** Iztıcâ'.

Découirasser [ft.] Zırhını çıkarmak.

Découire [ft.] Çok kaynamakla ziyade koyulaşmış bir şuruba su vesâire katarak ta'dil etmek.

Déculotter [ft.] Birinin pantolonunu veya kısa poturunu çıkarmak. ◆ Pantolonun düğmelerini çözmek. || **Se** – Kendi pantolon veya poturunu çıkarmak.

Décumaire [ims.] (nb.) Amerika-yı Şimalî'nin ak sarmaşığı.

Décupeller [ft.] Bir mâyinin üzerine çıkan diğer bir mâyiyi usulle diğer bir kaba döküp ayırmak. (Eski kimya tabiridir.)

Décuple [imz.] Bir şeyin on misli, bir kemiyetin muaşşeri. = [s.] Diğer şeyin on misli nispetinde olan.

Décuplement [imz.] Bir şeyin on kat olması, bir rakamın on adediyle darbı.

Décupler [ft.] Bir şeyi on misli derecesine îsal etmek, on kat etmek, bir rakamı on adediyle darp etmek. ◆ Külliyetli surette tezyid etmek. || **Se** – (Mahsul) Çok miktarda artmak. ◆ Bir çok feyiz ve berekete yetişmek için gayret göstermek.

Décurie [ims.] Eski Roma askerinin bir onbaşı takımı. ◆ Eski Roma ahalisinin münkasim bulunduğu sunuf u aksamdan biri.

Décurion [imz.] Eski Roma askerinde onbaşı. ◆ Eski Roma ahalisinin münkasim bulunduğu aksamdan birinin reisi.

Décurrence [ims.] (nb.) Yaprakların kenarları dalların üzerine düşme, ricat, irtica.

186 Fransızcadaki yardımcı fiiller *avoir* ve *être* kastedilmekte.

TÜBA TÜRK DİLİ BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Décurrent,e [s.] (nb.) Kenarları dalların üzerine düşen yapraklara ıtlak olunur, mürteci. || **Pédoncule** – Zeneb-i mürteci.

Décursif,ve [s.] (nb.) Dalın boyuna ve aşağıya doğru uzanan yapraklara ıtlak olunur, âid.

Décurtation [ims.] Taze fidanların uçlarının ve eşcar tepesinin kurumasını mûcip olan illet, teceffüf illeti. (Bu hastalığa *couronnement* dahi tabir olunur.)

Décussation [ims.] (he. – bsr.) Hutut veya eşi'anın birleşmesi, tesâlüp. ◆ Bunların birleştiği mahal, nokta-i tesâlüp. || **Point de** – Mihrak. || (tşr.) – **des nerfs optiques** Asab-ı basariyenin tesâlübü.

Décuvage [imz.] ve :

Décuvaison [ims.] Şarabı kadizlerden fıçılara çekme.

Décuver [ft.] Şarabı kadizlerden fıçılara çekmek.

Dédaigner [ft.] Nazar-ı hakaretle bakmak, tahkir-âmiz muamele etmek, hor ve hakir görmek. ◆ İstihfaf etmek, ehemmiyet vermemek. ◆ Kabul etmemek, tenezzül etmemek. ◆ İstiğna göstermek.

Dédaigneusement [h.] Tahkir-âmiz ve mütekebbirâne bir tavırla, istihfaf ve adem-i tenezzülle. ◆ Müstağniyâne.

Dédaigneux,se [s.] Tahkir ve istihfaf eden, mütekebbir. ◆ Kabule tenezzül etmeyen, müstağni. ◆ Tahkir-âmiz, istihfaf ve adem-i tenezzüle delâlet eden. || **Faire le** – Ca'lî olarak adem-i tenezzül, istihkar, istiğna tavrı göstermek. || (tşr.) **Muscle** – Adele-i müstakime-i vahşiye-i ayn.

Dédain [imz.] Tahkir-âmiz tavır ve muamele, istihfaf, adem-i tenezzül, tekebbür. ◆ İstiğna, adem-i iltifat.

Dédale [imz.] Pek dolaşıklı mahal (orman ve emsali yerler hakkında). ◆ Keşf ve halli müşkil şey, muamma.

Dédaller [ft.] Bir avlu veya kaldırımın döşeme taşlarını çıkarmak, sökmek.

Dédans [zm.] İçeri, içeride, içeriye. || **Mettre** – Hapis etmek ve (mec.) aldatmak, mağlup etmek. || **Donner** – Tuzağa düşmek, aldanmak. || **Être** – Sarhoş bulunmak. = [imz.] Bir şeyin iç tarafı, dâhili. || (mec.) İnsanın kalp ve fikri, derûnu.

Dédicace [ims.] Bir kilisenin bir azizin nâmına tahsisi ve buna müsâdif olan gün. ◆ Müellifi tarafından bir kitabın, bir eserin teberrüken bir zât nâmına ihdası, birinin nâmına kitap yazma, ithaf.

Dédicatoire [s.] Bir kitabı müellifi tarafından bir zâtın ismine tahsis eden (mukaddime vesâire).

Dédier [ft.] Tahsis ve vakfetmek. ◆ Hasr ve tahsis eylemek. ◆ Bir kitabı, bir eseri teberrüken bir zâtın nâmına yazmak, ithaf etmek.

Dédire [ft.] (*dire* gibi tasrif olunur; Yalnız hâl sîgasının cem'-i muhatabı *dédisez* gelir) Başkası tarafından söylenmiş sözleri red ve cerh etmek. || **Se** – Sözünden dönmek, nükûl etmek.

Dédit [imz.] Nükûl, sözünde durmayış, cayma, rücu. || (hk.) Sözünde durmayanın bir mukavele-i mahsusa ile edasına mecbur olduğu cerime, bedel-i nükûl, hakk-ı nükûl. ◆ Bedel-i nükûl te'diye edileceğine dair akdolunan mukavele. || **Avoir son dit et son** – Sözünden nükûl etmeye hakkı olmak yahut böyle bir itiyatta bulunmak.

Dédolation [imz.] (crh.) Sahl, teshil.

Dédommagement [imz.] Zarar ve ziyan bedeli, tazmin, telafi.

Dédommager [ft.] Bir zarar ve ziyanın bedelini vermek, tazmin etmek, telafi etmek. || **Se** – (fv.) Telafi-i mâfat etmek.

Dédorer [ft.] Bir şeyin yaldızını gidermek, silmek. || **Se** – Yaldızı silinmek, yaldızı gitmek.

Dédotaliser [ft.] Cihazdan ma'dûdiyet vasfından, hâlinden çıkarmak.

Dédoublé,e [s.] Yalınkat, tek bırakılmış. || (mec.) İki nokta-i nazardan pîş-i tetkik ve mütalaaya alınmış. = [imz.] Küûlü ikiye bölerek istihsal edilen müskir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dédoublement [imz.] İki kat olan bir şeyin yalınkat bırakılması. ◆ Astarın sökülmesi. ◆ Bir şeyin ikiye bölünmesi, tefriki. || (mec.) Aynı şeyi iki nokta-i nazardan pîş-i tetkik ve mülâhazaya alma.

Dédoubler [ft.] İki kat olan bir şeyi yalınkat bırakmak. ◆ Astarı söküp çıkarmak. ◆ Bir şeyi ikiye bölmek. || (mec.) Bir küllün ya hakiki ya hayali iki cüzünü ayrı ayrı nazar-ı mülâhaza ve tetkike almak.

Déductif,ve [s.] Bir meblağdan bir miktarın tenziline dair ve müteallik. || (fls.) İstidlâlî.

Déduction [ims.] Tenzil, aşağıya varma, tarh. ◆ Tafsil. ◆ Netice, hülâsa. || – **faite de** Filan şey tenzil olunduktan sonra, lede't-tenzil. || (fls.) İstidlâl, karîne.

Déduire [ft.] Tenzil etmek, bir meblağ veya hesaptan bir miktar indirmek. ◆ Bir netice çıkarmak, istidlâl etmek. ◆ Ta'dad ve tafsil etmek.

Déduit [imz.] Eğlence, eğlence kabîlinden iş.

Déesse [ims.] Mevhum âlihe, mâbude, peri. || – **aux cent voix** İştihar. || – **du matin** Şafak. || (mec.) Gayet güzel kadın, sanem, büt-i rânâ.

Défâcher [ft.] Teskin etmek, dargınlığı def etmek. = [fl.] Dargınlıktan vazgeçmek, sükûnet bulmak. (Yalnız şu tabirde müsta'meldir:) **Il ne défâche pas** Daima dargın durur. || **Se** – Dargınlıktan vazgeçmek, dargınlıktan sonra sükûnet bulmak, barışmak, ref'-i bürûdet etmek.

De facto [h.] (Latinceden me'huzdur) Bilfiil.

Défaillance [ims.] Eksiklik, noksan, fıkdan. ◆ Zaaf, gevşeklik. || (t.) Bayılma, sa'ka. || (hk.) Bir senet veya mukavele hükmünün vaktinde icra olunmaması.

Défaillant,e [s.] Nâkıs, eksik, mefkud. ◆ Zaaf ve gevşekliğe duçar olan, dermansız, nâtüvan. || (hk.) Murâfaaya çıkmaktan imtina eden, mütemerrid.

Défaillir[187] [fl.] (Tasrifi: *Je défaus*, *tu défaus*, *il défaut*, *nous défaillons*, *vous défaillez*, *ils défaillent*; *je défaillais*; *je défaillis*; *je défaudrai*; *je défaudrais*; *que je défaille*; *que je défaillisse*; *défaillant*, *défailli*,e) Eksik ve mefkud olmak. ◆ Zaaf ve dermansızlığa duçar olmak. ◆ Bayılmak, yıkılıp düşmek. ◆ Udul etmek, nâdim olmak. || (mec.) Kuvâ-yı akliyesini, metanet-i ahlakiyesini kaybetmek.

Défaire [ft.] (*Faire* gibi tasrif olunur) Yapılmış bir şeyi bozmak, feshetmek. ◆ Zayıflık, nehâfet vermek. ◆ Hutut-ı vechiyesini tağyir etmek. ◆ Güzellikte, liyakatta diğerlerine tefevvuk etmek. ◆ Öldürmek. ◆ Bozmak, mağlup etmek. ◆ Kurtarmak. || **Se** – Birini baştan savmak. ◆ Islah olunmak. ◆ Vazgeçmek. ◆ Bozulmak. ◆ Şifayâb olmak. ◆ Kendini mahrum etmek. ◆ İntihar etmek.

Défait,e [s.] Bozulmuş, sararmış, zayıflamış.

Défaite [ims.] Bozgunluk, hezimet. ◆ Sürüm, revaç: **Il est de bonne** – Sürümü çoktur, revaçlıdır; **Il est hors de** – Sürümü yoktur, güç satılır. ◆ Bahane, vesile. || **Fille de** – Evlendirilmesi kolay kız.

Défalcation [ims.] Tenzil, tarh. || – **faite de** Filan miktar lede't-tenzil.

Défalquer [ft.] Bir meblağ veya hesaptan bir miktar tenzil etmek.

Défanatiser [ft.] Taassubunu izâle etmek.

Défarder [ft.] Düzgününü çıkarmak. || (mec.) Ca'liyetini izâle etmek.

Défausser [ft.] Eğri bir şeyi doğrultmak, düzeltmek. || **Se** – İskambil oyununda boş kâğıt atmak.

Défaut [imz.] Eksiklik, noksan, hata, kusur, ayıp. ◆ Adem, fıkdan. ◆ Hitam, bitkin yeri, nihayeti. || **Sa bonté ne nous a pas fait – un seul instant** Lütfu bir lahza mefkud olmamıştır yani her an mebzul olmuştur. || **Faire** – Eksik olmak. ◆ İcra etmemek. || **Être en** – Aldan-

187 Orijinal metinde *Défaililr* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mak, hata etmek. || Mettre en – Aldatmak, hata ettirmek. || (hk.) Huzur-ı mahkemeye çıkmaktan imtina, temerrüt: Faire – Temerrüt etmek. || Demander – Hükm-i gıyabî talep etmek. || Jugement par – Hükm-i gıyabî. || (tşr.) Le – des côtes Boş böğür. || – caché Ayıb-ı kadim (satılan hayvanat hakkında). || à – de Olmadığı hâlde, gaybûbet ve fikdanı takdirinde. || Au – de Yerine.

Défaveur [ims.] Nazardan düşme, teveccühü kaybetme. ◆ İtibarsızlık. || Le mohair est en – Tiftik itibardan düşmüştür (ticaret piyasasında).

Défavorable [s.] Gayr-ı müsait. ◆ Muzır, muhalif. ◆ Hasım.

Défavorablement [h.] Gayr-ı müsait bir suretle.

Défécation [ims.] (k.) Ağdiyeyi posasından ayırma, teberrüz, tegavvut.

Défectible [s.] Nâkıs, kusurlu, gayr-ı mükemmel.

Défectif,ve yahut **Défectueux,se** [s.] (sr.) Hep sîgaları tasrif olunmayan fiillere ve ismin tekmil ahvâlinden gelmeyen kelimelere ıtlak olunur, gayr-ı munsarif. || Verbes – s Ef'al-i nâkısa.

Défection [ims.] Terk-i meslek, terk-i sınıf. ◆ Terk etme, çekilme.

Défectionner [fl.] Terk edip savuşmak.

Défectueusement [s.] Nâ-tamam, kusur, ayıp ve noksanla, mükemmel olmayarak.

Défectueux,se [s.] Nâkıs, nâ-tamam, kusurlu, gayr-ı mükemmel. || (sr.) (mr. Défectif)

Défectuosité [s.] Noksan, kusur, ayıp.

Déféminiser [ft.] Kadın itiyadat ve etvarından, tabiatından kurtarmak, değiştirmek.

Défendable [s.] Kabil-i müdafaa, müdafaaya sâlih ve müsait.

Défendeur,eresse [i.] (hk.) Müddeâ-aleyh, müdafaa (zıttı: *Demandeur*: müddeî).

Défendre [ft.] Müdafaa etmek. ◆ Himaye, tesâhup etmek. ◆ Hıfz ve vikaye etmek. ◆ Men, yasak etmek. ◆ Haram etmek, tahrim etmek. || – sa porte, son seuil Kimseyi içeriye sokmamak için emir vermek. ◆ Filana karşı kapısını kapamak. || – sa queue Bir hücuma karşı mukabele, müdafaa etmek. || (hk.) – à un procès Bir davada müddeâ-aleyh sıfatında bulunmak; En demandant et en défendant Müddeî ve müddeâ-aleyh sıfatıyla. || Se – Bir tecavüz ve taarruza karşı durmak, dayanmak, mukavemet, tedâfü etmek. ◆ Karşı durmak, mümânaat etmek. ◆ İnkârda ısrar etmek. || Se – du prix Kendi âsârından daha mükemmeli yapılamamak için çabalamak.

Défens yahut Défends [imz.] Bir ormandan ağaç kesmek yahut bir ormanda hayvanat ra'y etmek memnûiyeti. || Bois en – Ağaç kesimi ve hayvan ra'yı memnû orman kıtası. (Bu mânâda *Terrains défensables* tabiri de kullanılır.)

Défense [ims.] Müdafaa; Droit de – Hakk-ı müdafaa; – légitime Müdafaa-i meşrûa. ◆ Himaye, tesâhup. ◆ Hıfz, vikaye: Mesures de – Tedâbir-i tahaffuziye. ◆ Memnûiyet, yasak. ◆ Haram, tahrim. ◆ Mukavemet, tedâfü, mümânaat. ◆ İnkâr. || (as.) Ligne de – Hatt-ı müdafaa. || (hk.) Müdafaa vekili; La – et l'accusation Müddeî-i umumi ve müdafaa vekili. || (nb.) Bazı nebatattaki dikenler. (Az kullanılır.) || (bhr.) Bir sandal veya sefine bir yere yanaştığı zaman zarar-dîde olmamak için ara yere konulan sırık, takoz, balon vesâire. = [cm.] (tt.) Fil ve domuzun ağzından dışarı olan dişleri, esnan-ı müsellaha, alet-i müdafaa.

Défenseur [imz.] Müdâfi, hâmi, sahip. ◆ Bir müttehemin müdafaa vekili, avukatı. (Bu kelimenin müennesi yoktur, kadın için de aynı suretle kullanılır.)

Défensif,ve [s.] Müdafaa ve mukavemete mensup ve müteallik, tedâfüî. = [ims.] (as.) Tedâfüî hareket, hâlet-i tedâfü ve mukavemet: Être, rester sur la – ve Hâlet-i tedâfüîde bulunmak. || Frontière – ve Hudud-ı müdafaa. Alliance offensive et – ve Taarruzî ve tedâfüî ittifak. || (tşr.) Hâfiz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Défensivement [h.] Tedâfü ve mukavemetle, tedâfüî hareketle.

Déféquer [ft.] (k.) Bir mâyiyi taktirle temizlemek, posasından ayırmak, tebriz etmek.

Déférant,e [s.] Hatır yapan, hatır-şinas, dil-nevaz, riayetkâr. ◆ Her şeye kolay rıza veren. (Az kullanılır.)

Déférence [ims.] Hatır-şinaslık, dil-nevazlık, riayet, hürmet. ◆ Herşeye kolay rıza veriş. ◆ **Par** – Riayeten, eser-i riayetkârî olarak.

Déférent,e [s.] Nakl eden, nâkil. ‖ [tşr.] **Canal, conduit** – Nâkiletü'l-meni. ‖ Heyet-i atîka ıstılahatından olup ecramın medarları olan devâir ani'l-merkeziyelere denir idi.

Déférentiel,le [s.] (k.) (*ciel*) Nâkil-i meni: **Artère** – Şiryan-ı nâkil-i meni.

Déférer [ft.] Vermek, itâ ve ihsan etmek. ◆ İsnat etmek. ◆ Tevcih etmek. ◆ İhbar etmek. ‖ (hk.) – **le serment** Yemin teklif etmek. ‖ – **à un tribunal** Bir işi mahkemeye havale etmek. ‖ [fl.] Hatıra riayet etmek, hatıra riayeten rıza vermek. ‖ – **au désir de quelqu'un** Birinin hatırına mümâşat etmek.

Déferlage [imz.] (bhr.) Yelkenlerin açılması, fora edilmesi. ◆ Dalgaların çatlaması.

Déferler [ft.] (bhr.) Yelkenleri açmak, fora etmek. = [fl.] (Dalga) Çatlamak.

Défermer [ft.] Açmak.

Déferrage [imz.] (mr. Déferrement)

Déferre [ims.] Eski nal. ◆ Yağma. (Bu mânâ eskidir.)

Déferrement [ims.] Bir şeydeki demirlerin veya hayvan ayağından nalın çıkarılması, sökülmesi.

Déferrer [ft.] Bir şeydeki demirleri veya hayvan ayağından nalı çıkarmak, sökmek. ◆ Prangalarını çıkarmak. ‖ (mec.) İskât etmek. ◆ Şaşırtmak.

Défertiliser [ft.] Kuvve-i inbatiyeyi izâle etmek.

Défet [imz.] Bir kitabın dağınık yaprak ve formaları ki hepsi bir yere gelince tam bir nüsha teşkil edemez. (Bu kelimenin alelekser cem'i müsta'meldir.)

Défeuillaison [ims.] Yaprakların düşmesi. ◆ Yaprakların düştüğü mevsim, yaprak dökümü.

Défeuiller [ft.] Ağaçların yapraklarını düşürmek, koparmak.

Défi [imz.] Cenge veya mübârezeye davet, meydan okuma.

Défiance [ims.] Emniyetsizlik, itimatsızlık.

Défiant,e [s.] Emniyet ve itimat etmeyen.

Déficeller [ft.] Bir şeyin bağlı olduğu sicimi çözmek, açmak.

Déficient,e [s.] (r.) Nâkıs; **Nombre** – Aded-i nâkıs. ‖ **Hyperbole** – **e** Yalnız bir adet hatt-ı mücânib-i müstevîsi bulunup üçüncü dereceden olan kat'-ı zâid-i nâkıs.

Déficit [imz.] (*t* okunur) Bir hesapta veya bütçe ve vâridattaki noksan, açık. ◆ Sermayeden ziyan, ziyan. ‖ – **budgétaire** Muvâzene noksanı, bütçe açığı. ‖ – **de la caisse** Sandık açığı. ‖ **Empêcher le** – Muvâzene-i maliye noksanının çaresini bulmak. ‖ **Combler le** – Açığı kapamak, veya karşılık bulmak.

Défier [ft.] Cenge veya mübârezeye davet etmek, meydan okumak. ◆ Müsabakaya girişmek. ◆ Tahkir ve istihfaf etmek, saymamak. ‖ **Se** – Emniyet ve itimat etmemek, şüphe etmek.

Défiger [ft.] Mâyi hâline getirmek. ‖ (mec.) Isıtmak.

Défiguré,e [i.] (t.) Çarpık yüzlü, yüzü çarpık, lakve.

Défigurer [ft.] Şekil ve suret veya çehresini değiştirmek, bozmak, çirkinletmek. ◆ Tebdil ve tağyir ve tahrif etmek.

Défilade [imz.] Bir şeyin ipliğinin çıkarılması. ◆ Birbirinin arkasına dizilerek, sıravârî geçme. ◆ Birbirini müteâkip vefeyat-ı kesire.

Défilé [imz.] (cğ.) Dar boğaz, dar geçit, derbent. ‖ (as.) Resm-i geçit.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Défilement [imz.] Askerin birbiri arkasına dizilerek geçmesi, geçit. ◆ Düşmanın mermiyatından muhafaza eden istihkâm havalesi, siper-i havale. ‖ – **de revue** Resm-i geçit.

Défiler [ft.] Bir şeye geçirilmiş ipliği çıkarmak. ◆ Dizilmiş bir şeyin dizisini bozmak. = [fl.] Birbiri arkasına dizilip gitmek. ◆ Ölmek, vefat etmek. ‖ (as.) Geçit resmi icra etmek.

Défini,e [s.] Muayyen, muarref, mahdut, sarih. ‖ (sr.) **Passé** – yahut **Prétérit** – Mazi-i şühudî, mazi-i muayyen sîgası. ‖ **Article** – Harf-i tarif-i muayyen.

Définir [ft.] Tayin ve tahdit etmek. ◆ Tarif ve tasrih etmek. ◆ Karar vermek.

Définissable [s.] Tarif ve tayin olunabilen.

Définitif,ve [s.] Kat'i, katı', son hüküm ve karara mensup ve müteallik. ‖ **Jugement** – Hükm-i kat'i, karar-ı kat'i. ‖ **En** – **ve** Katiyen, son karar olarak. ◆ Nihayetü'l-emr. ◆ Velhâsıl. ◆ Mesele hülâsa edilecek olur ise.

Définition [ims.] Tarif, tayin, tasrih ve beyan. ‖ (fls.) Tarif: – **réelle** Tarif-i hakiki. ‖ – **universelle et propre** Tarif-i hakiki kısmından hadd-ı tâm cinsi. ‖ – **nominale** Tarif-i lafzî. ‖ – **réciproque** Tarif-i devrî.

Définitivement [h.] Kat'i bir suretle, katiyen. ◆ Nihâyetü'l-emr.

Déflagrateur [imz.] (ht.) Pil ve voltanın bir nevi.

Déflagration [ims.] (k.) Alevlenme, inşial, telehhüb.

Déflagrer [fl.] İnşial etmek.

Défléchi,e [s.] (tşr.) Mün'atıf.

Défléchir [fl.] yahut **Se** – Sapmak, dönmek, in'itaf etmek.

Déflegmation [ims.] (k.) Bir maddeden aksam-ı mâyienin taktir ve ihracı, tasfiye.

Déflegmer [ft.] (k.) Bir maddeden aksam-ı mâyieyi taktir ve ihraç etmek, tasfiye etmek.

Défleurasion yahut **Déflorasion** [ims.] (nb.) Çiçeklerin düşmesi, sukut-ı ezhar. ◆ Çiçeklerin düşmesi mevsimi.

Défleurir [fl.] (nb.) Çiçekleri düşmek, çiçeklerini kaybetmek. ‖ (mec.) Letafet ve cazibesini kaybetmek. = [ft.] Bir nebatın çiçeklerini düşürmek. ‖ (mec.) Letafetini, tarâvetini, safvetini izâle etmek. ‖ – **la picoure** Çit üzerine gerilmiş, asılmış çamaşırları çalmak.

Déflexion [ims.] Tebdil-i istikamet. ‖ (ht.) Şuâların yol değiştirmesi, kırılması, in'itaf-ı şuâat, inhiraf. ‖ (cğ.) İnhiraf-ı riyah.

Défloration [t.] İzâle-i bikr, iftirâ'. ‖ (mec.) Bir şeyin tazelik ve tarâvetini kaybetmesi.

Déflorer [ft.] İzâle-i bikr etmek. ‖ (mec.) Bir şeyin tazeliğini, safvet ve ismetini bozmak, revnak ve tarâvetini gidermek.

Défluer [hy.] Tebâüd etmek.

Défonçage [imz.] ve:

Défoncement [imz.] Bir şeyin altının sökülmesi. ◆ Yolun veya toprağın derinleştirilmesi, pek derin kazılması. ‖ (zra.) Kirizme.

Défoncer [ft.] Bir şeyin altını sökmek, dibini çıkarmak. ◆ Derinleştirmek, pek derin kazmak. ◆ Bozmak. ◆ Yıkmak, çökertmek. ‖ (zra.) Kirizme etmek.

Défonceuse [ims.] (zra.) Kirizme sabanı, pulluk.

Déformation [ims.] (tt.) Tagayyür-i şekl, udul-i şekl, indiras.

Déformer [ft.] (tt.) Şekl-i aslîsini bozmak, değiştirmek. ‖ (mec.) Çirkinleştirmek.

Défortifier [ft.] Bir şehir ve mevkiin kale ve istihkâmını bozmak ve yıkmak.

Défouir [ft.] (Toprağa gömülmüş bir şey hakkında) Çıkarmak.

Défourner [ft.] Fırından çıkarmak.

Défraîchir [ft.] Tazeliği, yeniliği gidermek, bayatlatmak. ‖ (mec.) Revnak ve tarâvetini, safvetini gidermek, soldurmak.

Défrayement [imz.] Bir kimsenin ettiği harç ve masârifinin te'diyesi. ◆ Ahbabı eğlendirme veya ahbabın eğlencesi olma.

TÜBA TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Défrayer [ft.] Bir kimsenin harç ve masrafını te'diye etmek. ◆ Te'diye etmek, ödemek. ◆ Ahbabı eğlendirmek veya ahbabın eğlencesi olmak. ◆ Bir muhâverenin zeminini teşkil etmek ve bir muhâverede esaslı olarak söz söyleyenlerden olmak.

Défrichage [imz.] ve:

Défrichement [imz.] İşlenmemiş arazinin açılması, sürülmesi, tarla açma, kökleme.

Défricher [ft.] İşlenmemiş araziyi açmak, sürmek, tarla açmak. ‖ (mec.) İlk defa olarak açmak, ayıklamak.

Défricheur [imz.] İşlenmemiş araziyi sürüp tarla hâline ifrağ eden adam. ‖ (mec.) İlk defa olarak bir müşkili hall ve izah eden adam.

Défrimousser [ft.] Çehresinden yaralamak.

Défriser [ft.] Saç vesâirenin kıvırcıklığını açmak. ◆ Can sıkmak.

Défroncement [imz.] Buruşmuş bir şeyin düzeltilmesi.

Défroncer [ft.] Bir şeyin buruşukluğunu gidermek, buruşuk bir şeyi düzeltmek.

Défroque [ims.] Vefat eden bir rahibin bıraktığı eşya. ◆ Vefat eden bir adamın elbise ve emsali kıymetsiz eşyası, tereke, eşya-yı metruke. ◆ Eski elbise.

Défroqué,e [s.] Silk-i ruhbâniyetten çıkmış. ◆ Mahrum.

Défroquer [ft.] Birini rahiplikten çıkarmak, silk-i ruhbâniyeti terk ettirmek. ‖ **Se** – Kıyafet-i rûhâniyeyi terk edip rahiplikten çıkmak. (Tebdil-i mezhep etmek mânâsına da gelmiştir.)

Défructu [imz.] Sofradan artan yemekler.

Défruiter [ft.] Ağacın meyvelerini toplamak veya düşürmek.

Défrusquer yahut **Défrusquiner** [ft.] Soymak, elbisesini çıkarmak.

Défunt,e [i. – s.] Müteveffâ, merhum. ◆ Zâil olmuş.

Dégagé,e [s.] Serbest, açık, âzâde. ◆ Berî, hâlis. ◆ Mücerret, ayrı, farklı. ◆ Rehinden kurtarılmış. = [imz.] ◆ Mesuliyetten kurtulma, halâs.

Dégagement [imz.] Halâs, tahlis. ◆ Rehinden kurtarma. ‖ (k.) Gaz ve buharın tayerânı, suud. ‖ (m.) İki oda veya daire arasındaki kapı veya merdiven ve geçit. ‖ (mec.) – **de parole** İncaz-ı vaat.

Dégager [ft.] Bir rehin veya emaneti kurtarmak. ◆ Çekmek, kurtarmak, tahlis etmek. ◆ Tefrik, temyiz, tecrit etmek. ◆ Hizmet-i askeriyeden kurtarmak. ◆ Müdafaadan âzâde kılmak. ◆ Göstermek, meydana çıkarmak: **Cet habit dégage bien la taille** Bu esvab insanın boyunu pek güzel meydana çıkarıyor, gösteriyor. ‖ (k.) Bir buhar veya gaz tebahhur, tayerân, tasa'ud etmek. ◆ Tefrik, tecrit etmek. ‖ **Se** – Kurtulmak, çıkmak, neşrolunmak. ◆ Verilmiş bir sözü geri almak, bir mukavele veya taahhüdü feshetmek. ◆ Mevâniden kurtulmak. ◆ Meydana çıkmak.

Dégaine [ims.] Tuhaf ve gülünç tavır ve hareket ve yürüyüş. ‖ (mec.) Tarz ve hareket.

Dégainer [ft.] Kılıç veya bıçağı kınından çıkarmak, sıyırmak. ◆ Meydana çıkarmak. = [fl.] Harp ve mübârezeye girişmek üzere sell-i seyf etmek.

Dégainer [imz.] Sell-i seyf. ◆ Vaat ve taahhütten nükûl.

Dégalonner [ft.] Şeritlerini sökmek.

Déganter [ft.] Eldivenleri çıkarmak. ‖ **Se** – Kendi eldivenini çıkarmak.

Dégarnir [ft.] Bir şeyin döşeme ve takımlarını veya ziynetlerini kaldırmak, soymak, tecrit etmek. ◆ (Mevâki-i askeriye hakkında) Muhafazasında bulunan asker ve esliha ve mühimmatın bir miktarını kaldırmak, tahliye etmek, boşaltmak. ‖ **Se** – (Ağaç ve orman hakkında) Yaprakları düşmek. ◆ (Oda ve ev hakkında) İçindeki kalabalık boşalmak. ◆ (Baş hakkında) Saçı dökülmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dégarnissement [imz.] Bir şeyin mefruşat ve ziynetlerini kaldırma. ◆ (Mevâki-i askeriye hakkında) Tahliye, boşaltma. ◆ (Ağaç hakkında) Fazla dallarını kesme, budama.

Dégât [imz.] Hasar, zarar, ziyan, telef. || **du** –, **Faire le** – Tahribatta bulunmak.

Dégauchir [ft.] Yontmak, düzeltmek. || (mec.) Terbiye etmek, işe ve hüsn-i harekete alıştırmak.

Dégauchissage [imz.] ve:

Dégauchissement [imz.] Yontma, düzeltme. ◆ Bir kereste veya taşı yontma, taslak etme. || (mec.) Terbiyeye alıştırma. || (as.) Profillerin tatbik ve tashihi.

Dégel [imz.] Buz ve karın erimesi, çözülmesi. ◆ Havanın yumuşaması.

Dégelée [ims.] Dayak, kötek: **Il a reçu une bonne** – Bir iyi dayak yedi. (Tabir-i âmiyânedir.)

Dégeler [ft.] (Buz, kar, donmuş zeytinyağı ve emsali hakkında) Eritmek. ◆ Isıtmak. || (mec.) Hararet, germî, hayat vermek. = [fl.] Buz ve kar erimek, çözülmek. || (mec.) Tavr-ı bâridânesini kaybetmek, açılmak, yumuşamak. || **Il dégèle** Buzlar çözülüyor, hava yumuşuyor.

Dégénération [ims.] Nesil ve aslın bozulması, tagayyür-i asl, istihâle-i redîe, istihâle-i seyyie.

Dégénérer [fl.] Nesli bozulmak, tagayyür etmek, hüzale uğramak.

Dégénérescence [ims.] Tagayyür-i nesl, hüzal.

Dégénérescent,e [s.] Asıl ve neslini tebdile müstaid ve sâik olan.

Dégigandé,e [s.] Meşy ve hareketinde ve tarzında sağlam ve sabit olmayan, sönük, titrek.

Dégigander [ft.] Sallanır ve titrer bir hâle koymak. || (mec.) İhtimamsız, ihmalkârâne bir surette yapıvermek. || **Se** – Meşy ve hareket ve tavrında sabit olmayıp sallanmak ve titremek.

Déglander [ft.] (crh.) İstîsal-i gudde etmek.

Dégluber [ft.] Kabuğunu soymak, çıkarmak.

Dégluer [ft.] Ökseyi çıkarmak, kuşu ökseden ayırmak. || **Se** – Ökseden kurtulmak.

Déglutiner [ft.] Yapışmış bir şeyi ayırmak.

Déglutir [ft.] (mna.) Yutmak.

Déglutition [t.] Yutma, bel', ibtila', izdirad.

Dégobilier [ft. – fl.] Çok yemekten kay ve istifrağ etmek. ◆ Kemâl-i talâkatle söylemek. (Bu son mânâ âmiyânedir.)

Dégobillis [imz.] Kay, istifrağ. ◆ Sebb ve şetm, pis lakırdılar.

Dégoisement [imz.] (Kuş hakkında) Ötme, ötüş. ◆ Çok söyleyiş, zevzeklenme.

Dégoiser [ft. – fl.] (Kuşlar hakkında) Ötmek. ◆ Söylenmeyecek şeyleri söylemek, zevzeklenmek. || **Se** – Ahvâl ve muamelat-ı âleme alışmak.

Dégommage [imz.] Bir şeyden zamkın çıkarılması. ◆ Bir adamın memuriyetten azil ve infisali.

Dégommer [ft.] Bir şeyin zamkını, çirişini çıkarmak. ◆ Birini memuriyetten azil ve ihraç etmek. ◆ Ümidini mahvetmek. ◆ Telef etmek, öldürmek. (Hususiyle ism-i mef'ûlü müsta'meldir.)

Dégonder [ft.] Bir kapı veya pencere kanadını rezelerinden çıkarmak. || **Se** – Rezelerinden çıkmak ve (mec.) kendi evinde bulunmamak.

Dégonflement [imz.] Şişin inmesi, şişkinliğin indifâ'ı. || (mec.) Sükûnet bulma.

Dégonfler [ft.] Şişi indirmek, şişkinliği def etmek. || (mec.) Sükûnet vermek. || – **la rate** Hiddeti geçirmek.

Dégorgement [imz.] Su ve çirkâbın birden bire boşanması, akması, taşması. ◆ İstifrağ etme. ◆ Yapağı ve ipek vesâirenin temizlenmesi. || (t.) Safra vesâirenin boşanması, infitah.

Dégorgeoir [imz.] Havuz ve su hazinesinin fazla sularının döküldüğü mahal. ◆ Kumaşları yıkamaya mahsus makine. || (as.) Falya iğnesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dégorger [ft.] Terakki etmek. ◆ (Balık hakkında) Bataklık kokusunu izâle etmek için berrak ve akarsu içinde bulundurmak. ◆ Tıkanmış bir deliği veya kapanmış bir mecrayı açmak. ◆ Boşaltmak, dökmek. ◆ Yapağı ve ipek vesâireyi yıkayıp temizlemek. ‖ **Faire – les viandes** Etlerin kanını ve temiz olmayan sâir bazı şeylerini izâle için soğuk suya batırmak. = [fl.] Taşmak, dökülmek, boşalmak.

Dégoter yahut **Dégotter** [ft.] Hedef olarak konan bir şeyi taş veya top ve emsali şeyler atıp düşürmek. ◆ Yenmek, hakkından gelmek. ◆ Birine tefevvuk etmek.

Dégoudronner [ft.] Katranını çıkarmak. ◆ Katran kokusunu izâle etmek.

Dégoudronnoir [imz.] (*no-ar*) Şişelerin ağzındaki katranını yahut mühür mumunu çıkarmaya mahsus alet.

Dégouliner Damla damla akmak.

Dégourdi,e [i. – s.] Aldanması güç, kurnaz, gözü açık, uyanık, çâlâk.

Dégourdir [ft.] Uyuşukluğu def etmek, canlandırmak. ◆ Soğuk suyu ılıklatmak. ‖ (mec.) Birinin humkunu veya mahcubiyetini gidermek, gözünü açmak.

Dégourdissement [imz.] Uyuşukluğun defi. ◆ Su ılıklanma. ◆ Göz açılma.

Dégoût [imz.] İştahsızlık, tatsızlık. ‖ (t.) İstikrah, iğrenme, tiksinme, ıyâfet. ‖ (mec.) Nefret, istikrah.

Dégoûtamment [h.] Yürek bulandıracak ve istikrah olunacak bir suretle, tatsızlıkla.

Dégoûtant,e [s.] Yürek bulandıran, tatsız. ◆ Müstekreh, mekruh, menfur. ◆ Usanç veren.

Dégoûté,e [s.] Bir şey beğenmeyen veya beğenmez gibi göstermek isteyen, kibarlık satan.

Dégoûter [ft.] İştihâyı gidermek, tatsızlığı mûcip olmak. ◆ İğrendirmek. ◆ Tenfir etmek. ◆ Usandırmak.

Dégouttant,e [s.] Damlayan.

Dégouttement [imz.] Damlama.

Dégoutter [fl.] Damlamak. ‖ (mec.) Harice belli etmek, sezdirmek.

Dégradant,e [s.] Tenzil-i kadr ve rütbe eden.

Dégradateur [imz.] Fotoğrafların zeminindeki gölge tedricen azalacak surette kâğıda çıkmak için kullanılan levha, degradatör.

Dégradation [ims.] Ref'-i rütbe, tard. ◆ Tenzil-i kadr ve kıymet, tedennî. ◆ Tahrip. ◆ Resim boyalarının, gölgelerinin, ziyalarının mürur-ı zamanla tedricen bozulması. ‖ (hk.) – **des monuments** Ebniye ve âsâr-ı mevzûa ve makbûlenin hedm ve tahribi. ‖ (t.) İnhitat, tedennî, tenezzül. ‖ (mec.) Hakaret, mezellet.

Dégrader [ft.] Ref'-i rütbe etmek. ◆ Kadir ve kıymetini indirmek. ◆ Zarar-dîde etmek. ◆ Resmin etrafındaki gölgeleri tedricen azalır bir hâlde yapmak. ‖ (mec.) Tahkir ve tezlil etmek. ◆ Tahrip eylemek.

Dégrafer [ft.] Düğme ve kopçayı çözmek.

Dégraissage [imz.] ve:

Dégraissement [imz.] Leke çıkarma. ◆ Yağ lekelerinin çıkarılması. ◆ Tiftik, deri ve emsalinden yağ fazlalarını çıkarma ameliyatı. ◆ Etten veya etli yemekten yağ fazlalarının çıkarılması.

Dégraisser [ft.] Etten veya etli yemekten yağın fazlasını çıkarmak. ◆ Yağ lekelerini çıkarmak. ◆ Bir şeyin yağını almak. ◆ Bi'n-nisbe zayıflatmak. ‖ (mec.) Bir zenginin servetinin bir miktarını selb etmek. ◆ Tashihat ve tadilat ile güzelleştirmek, ikmâl etmek.

Dégraisseur,se [i. – s.] Elbise ve kumaşlardan yağ lekelerini çıkaran, lekeci. ‖ (mec.) Fidye-i necâta bağlayan.

Dégraissoir [imz.] Yapağıyı yıkarken çevirip sıkmaya mahsus alet.

Dégras [imz.] Debbağların kullandıkları hâmız-ı limonla karışık balık yağı.

Dégraveler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Suyolu borularının içinde teressüp eden mevaddı temizlemek.

Dégravoiement ya **Dégravoîment** [imz.] Akan suyun bir duvar veya köprü ayağı dibini

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

aşındırıp temelini meydana çıkarması, su akıntısının duvar diplerini oyması.

Dégravoyer [ft.] Su akıntısı bir duvarın dibini kazıp temelini meydana çıkarmak.

Degré [imz.] Merdiven basamağı, kademe. ◆ Merdiven. (Bu mânâda eskidir.) ‖ (mec.) Derece. ◆ Rütbe, mertebe, pâye, sınıf. ‖ **Par** – Derece derece, bi't-tedric, tedricen. ‖ (r.) – **de puissance d'un nombre** Bir adedin derece-i kuvveti. ‖ **Équation du premier, du second, du troisième** – Birinci, ikinci, üçüncü kuvvetten muâdele. ‖ – **d'une équation** Bir muâdelenin derecesi. ‖ (hk.) – **de juridiction** Derecat-ı mahâkim. ‖ – **de culpabilité** Derece-i töhmet, derece-i kabahat. ‖ (cğ.) – **de l'altitude** Derece-i arz. ‖ – **de longitude** Derece-i tûl. ‖ (ms.) – **diatonique** Sadâlar ve nîm-sadâlar, muttasıl sadâların derecesi. = [imz. – cm.] (ht.) Mizanü'l-hava ve mizanü'l-harâre ve emsalinin münkasim bulundukları derecat ve taksimat.

Dégréement [imz.] Gemi armasının yani yelken vesâiresinin çıkarılması, arma soyulması.

Dégréer [ft.] Geminin armasını yani yelken vesâiresini çıkarmak, arma soymak.

Dégrèvement [imz.] (ma.) Tahfif. ◆ Affolunan vergi miktarı. ‖ – **des impôts** Vergilerin tahfifi. ‖ **Damande en** – Kıymet-i hakikiyesinden fazla tahmin olunan verginin tahfifine dair istid'â.

Dégrever [ft.] (ma.) Kıymet-i hakikiyesinden fazla takdir olunan vergiyi tahfif etmek. ◆ Bir vergiyi, resmi tahfif veya ilga etmek. ‖ (mec.) Halâs etmek, kurtarmak.

Dégringolade [ims.] Aşağıya doğru yuvarlanma, tekerlenme. ‖ (mec.) Tedennî.

Dégringoler [fl.] Yukarıdan aşağı yuvarlanmak, tekerlenmek, düşmek. ‖ (mec.) Tedennî etmek. = [ft.] – **un escalier** Merdivenden teker meker düşmek, yuvarlanmak.

Dégrisement [imz.] Sarhoşluktan ayılma, ayıltma, def-i humar.

Dégriser [ft.] Sarhoşluktan ayıltmak, def-i humar ettirmek.

Dégrossage [imz.] Sırmaya tahvil olunacak altın ve gümüş safhasının inceltilmesi.

Dégrosser [ft.] Sırmaya tahvil olunacak altın ve gümüş safhasını inceltmek.

Dégrossi [imz.] Heykele tahvil olunacak bir mermerin ilk yontulması, kabası alınması.

Dégrossir [ft.] Yontmak, kabasını almak. ‖ (mec.) Kabalığını gidermek, kesb-i nezaket ettirmek, terbiye etmek.

Dégrossissage [imz.] ve:

Dégrossissement [imz.] Kabasını alma, yontma. ◆ Terbiye.

Déguenillé,e [s.] Elbisesi pek yırtık olan.

Déguenniller [ft.] Elbiseyi yırtmak, parça parça etmek. ◆ Duçar-ı sefalet etmek. ◆ Tekdir etmek, sû-i muamele eylemek.

Déguerpir [fl.] Bir mala tasarruftan vazgeçmek, keff-i yed etmek. ‖ (hk.) Tahliye-i akar etmek.

Déguerpissement [imz.] Tasarruftan vazgeçme, keff-i yed, terk. ‖ (hk.) Tahliye-i akar. ‖ **Action en** – Tahliye-i akar davası.

Dégueuler [fl.] İstifrağ, kay etmek. ‖ (mec.) – **des injures** Sövüp saymak, ağzına geleni söylemek.

Déguignonner [ft.] Talihsizlikten ve adem-i muvaffakiyetten kurtarmak (bilhassa kumar hakkında söylenir).

Déguisement [imz.] (*ghi-ze*) Tebdil-i heyet, tebdil-i kıyafet, suret-i mütenekkire. ◆ Bir adamın tanınmayacak surette tebeddülüne yarayan şeyler. ‖ (mec.) Remiz ve kinâye ile söyleyiş.

Déguiser [ft.] (*ghi-zé*) Tebdil-i kıyafet ettirmek. ◆ Başka bir suret altına gizlemek. ◆ Ketm için değiştirmek. ◆ Remiz ve kinâye ve ihamla bildirmemek. ◆ Sahte bir isimle ortaya çıkmak. ‖ **Se** – **en cerf** Kemâl-i isti'cal ile koşmak.

Dégustateur [imz.] Çaşnici. ◆ Müskiratın cins ve kıymetini tahmin ve tayin eden memur, istimatör. ‖ (mec.) Takdir ve tayin eden. ‖ – **assermenté** Çaşnicibaşı.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
tuba.gov.tr

Dégustation [ims.] Çaşniye bakış, tatma. ◆ Müskirat cins ve kıymetinin tayini. || (mec.) Tayin ve takdir.

Déguster [ft.] Şarap veyahut yemeğin çaşnisine bakmak, tatmak. || (mec.) Tayin ve takdir etmek. ◆ Tadına bakmak.

Déhaler (**se**) [fv.] (*dé-a*) Zahmetle, güçlükle yürümek. ◆ Müşkilattan, fena bir mevkiden kurtulmak.

Déhâler [ft.] (*dé-â*) Güneşin tesirinden hâsıl olan yanma ve esmerliği gidermek.

Déhanché,e [i. – s.] (*dé-an*) Kaynak kemikleri kırık veyahut çıkık olan, beli kırık. || (mec.) Kuvvetten, rabıtadan mahrum.

Déhanchement [imz.] (*dé-an*) Kaynak kemiklerinin kırılması. ◆ Belini kırarak ve sallanarak yürüyüş. || (mec.) Betâet, teennî, gevşeklik.

Déhancher [ft.] (*dé-an*) Kaynak kemiklerini kırmak. (Gayr-ı müsta'meldir.) || **Se** – Sallanarak ve belini kırarak yürümek. || (mec.) Kolaylıkla görülebilecek bir işi betâet ve gevşeklikle görmek. ◆ Rabıtasını, irtibatını izâle etmek.

Déharder [ft.] (*dé-ar*) Takım takım bağlanmış tazıları koyuvermek, av köpeklerini salıvermek.

Déharnachement [imz.] (*dé-ar*) Beygirin eğer ve koşum vesâir takımının çıkarılması.

Déharnacher [ft.] (*dé-ar*) Beygirin eğer ve koşum vesâir takımlarını çıkarmak. || (mec.) Ağır ve rahatsız bir esvabı çıkarmak. ◆ Esvablarını bozmak, üstünü başını karmakarışık etmek.

Déhérite [imz.] (*dé-é*) Dehriyûn meslek-i felsefisine tâbi zât, dehrî.

Déhiscence [ims.] (nb.) Hububat vesâire gılâflarının kendiliklerinden açılması, inficar. || – **septicide** İnficar-ı hâcizî. || – **loculicidée** İnficar-ı meskenî. || – **septifrage** İnficar-ı inkisarî. || – **pyxidaire** İnficar-ı savtî. || – **paricide** İnficar-ı mesâhî. || – **denticide** İnficar-ı sinnî.

Déhiscent,e [s.] (*dé-is-san*) (nb.) Kendiliğinden açılan hububat vesâire ğılafına ıtlak olunur, münfecir.

Déhonté,e [s.] (*dé-on*) Arsız, hayasız, utanmaz, namussuz.

Déhonter [ft.] (*dé-on*) Namusunu ihlal etmek.

Dehors [zm.] (*de-or*) Dışarı, hariç, dışarıda, dışarıya. ◆ Engine, enginde, açıkta. || **Au** – Dışarıda, dışarıya. || **Du** – Dışarıdan, hariçten. || **En** Dışarıda, dışarıdan, haricen. || **Par** – Dışarıdan, haricen. || **Au** – **de** -den başka. || **Mettre, jeter quelqu'un** Birisini kovmak, izin vermek. || (tca.) **Mettre** – **un billet** Bir senedi emre muharrer olarak yazıp meydan-ı tedavüle vaz' etmek. = [imz.] Dışarısı, dış tarafı. ◆ Hariç, memâlik-i ecnebiye. ◆ Haricî istihkâmlar. = [cm.] Görünüş, gösteriş, suret-i zâhire.

Déicide [imz.] İtikad-ı Nasârâya göre Hazret-i İsa'nın katli, katl-i Mesih ve katledenlerin beheri, katil-i Mesih.

Déification [ims.] Bir şahıs veya şeyin itikadat-ı bâtıla-i kadîmeye tevfikan âlihe sırasına geçirilmesi, te'lih.

Déifier [ft.] Bir şahıs veyahut şeyi itikadat-ı bâtıla-i kadîmeye tevfikan âlihe sırasına geçirmek, te'lih etmek.

Dei gratia [Latince] Unvan-ı Bârî ile.

Déisme [imz.] Cenab-ı Hakk'ın vücut ve vahdâniyetine inanmak itikadı. (*théisme*'den farkı vardır.)

Déiste [imz.] Cenab-ı Hakk'ın vücut ve vahdâniyetine inanan adam.

Déité [ims.] Müşriklerin itikat ettikleri âlihenin beheri. ◆ Hurâfat-ı kadîmede âlihe-i mevhûme ittihaz olunanların beheri.

Déjà [zm.] O vakitte, o vakitten. ◆ Şimdi, şimdiden, daha şimdiden. ◆ Evvelden, ondan evvel, evvelce. ◆ Henüz, hemen.

Déjauger [fl.] (bhr.) (Karaya oturmuş bir sefine hakkında) Su gemisi hattından yukarıya kalkmak.

Déjection [ims.] Amel, def-i tabiî, teberrüz, tegavvut. ◆ Necâset.

Déjeter (**se**) [fv.] (*Jeter* gibi tasrif olunur) Eğilmek, bükülmek, serilmek.

Déjeuner [fl.] Sabah yemeğini veya kahvaltısını yemek.

Déjeuner yahut **Déjeuné** [imz.] Sabah yemeği, sabah kahvaltısı, kuşluk yemeği. ◆ Kahvaltı tepsisi. || – **à la fourchette** Et yenilen, meşrubat içilen kahvaltı ki yalnız kahve, çay veya çikolata ile edilen kahvaltıya mukabil olarak kullanılır.

Déjoindre [ft.] (*joain-dre*) Ayırmak, tefrik, fekk etmek.

Déjouer [ft.] Desise, hud'a, hilenin önünü almak, başa çıkmasına mani olmak. ◆ Şaşırtmak, izini kaybetmek. = [fl.] Fena oynamak. || (bhr.) Sancak rüzgâra tâbi olarak oynamak, tahrik olunmak.

Déjucher [fl.] (Tavuk hakkında) Tünekten aşağıya inmek. || (mec.) Rahatını bulmuş olduğu bir mahalden çıkmak, yataktan kalkmak. = [fl.] Tavuğu tünekten aşağı indirmek.

Déjuger [ft.] Bir davayı ilk rü'yetine muhalif surette rü'yet etmek, evvelce verilmiş olan hükmü feshedecek bir karar vermek. || **Se** – Evvelce vermiş olduğu reye muhâlif rey vermek; ilk kararından, fikrinden dönmek, nükûl etmek.

Dejure [h.] (Latinceden me'huzdur) Hukuk-ı sarîhası icabınca, bihakkın.

Delà [zm.] Öte; **au** – ve **en** – Ötede, öteye, ötesinde, ötesine; **par** – ve **en** – ve **de** – Öteden, ötesinden. ◆ Aşırı, ziyade. || **Deçà et** – Öteye beriye, öteden beriden, öteberi. (Ayrı olarak *de là* ve *de çà* yazılırsa oradan ve buradan yahut ondan ve bundan mânâsını ifade eder.)

Délabre [imz.] (Bina hakkında): **en** – Harap.

Délabré,e [s.] Bozuk, yıkık, harap hâlde bulunan bina.

Délabrement [imz.] Harabiyet. ◆ Sefalet.

Délabrer [ft.] Bozmak, tahrip etmek.

Délacer [ft.] Çözmek, gevşetmek, açmak. ◆ Esvabını çözmek.

Délai [imz.] Mühlet, mehil, vade, ecel, müddet. ◆ Tehir. || **Expiration de** – İnkızâ-yı müddet. || **Prorogation de** – Temdid-i müddet. || **Donner terme et** – Mehil vermek, vade vermek, imhal etmek. || – **d'appel** İstînaf müddeti. || – **de cassation** Temyiz müddeti. || – **d'opposition** İtiraz müddeti. || – **de grâce** Te'diye-i deyn için mahkeme cânibinden verilen mehil. || – **légal** Müddet-i kanuniye. || **Dans le plus bref** – Müddet-i kalîle-i mümkine zarfında. || **Dans un – plus ou moins prolongé** Er geç. || **à** – Acil. || **Sans** – Bilâ-mehil.

Délaiement [imz.] Hall, eritme. ◆ Tafsil ve teşrih.

Délaissement [imz.] Bırakma, terk. ◆ Metrukiyet, imdatsız kalma. || (hk.) Kasr-ı yed, terk-i eşya.

Délaisser [ft.] İmdatsız ve metrukiyet hâlinde bırakmak. ◆ Vazgeçmek, terk etmek, Kasr-ı yed etmek.

Délaitage yahut **Délaitement** [imz.] Yoğurdun ayranını çıkarmak ameliyatı.

Délaiter [ft.] Yoğurdun ayranını çıkarmak.

Délardement [imz.] Bir taş veya odunun yontulup tesviye olunması.

Délarder [ft.] Bir taş veya odunu yontup tesviye etmek.

Délassant,e [s.] Yorgunluğu def eden, dinlendiren.

Délassement [imz.] Yorgunluk alma; yorgunluğun def'i, dinlenme. ◆ Cismî veya fikrî yorgunluğu def'e medar olan eğlence kabîlinden iş.

Délasser [ft.] Yorgunluğu def etmek, dinlendirmek. || **Se** – Yorgunluk almak, dinlenmek.

Délateur,trice [i.] Münafik, nemmam, gammaz.

Délation [ims.] Münafıklık, gammazlık. || (hk.) – **de serment** Yemin teklifi.

Délatter [ft.] Lataları çıkarmak, sökmek.

Délavage [imz.] Boyanın su ile çıkarılması veya açılması. ◆ Solukluk.

Délavé,e [s.] Su ile açılmış, hafifletilmiş. ◆ Soluk, solgun. ◆ Çok sulu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Délaver [ft.] Boyayı su ile çıkarmak veya açmak. ◆ Islatmak. || (mec.) Zayıflatmak, gevşetmek. || (zra.) Ot biçme mevsiminde otu yağmurda bırakıp çürütmek. || **Se** – Solmak.

Délayage yahut **Délayement** [imz.] (mr. Délaiement)

Délayant,e [s.] (t.) Ahlâtı sulandıran, muhallil-i ahlât, muraffik-ı ahlât. = [imz. - cm.] Muhallilat.

Délayer [ft.] (*payer* gibi tasrif olunur) Suyun içinde hall etmek. ◆ Sulandırmak. || (mec.) Mufassalan ve karışık bir surette ifade etmek.

Deleatur [imz.] (*délé*) (Latinceden me'huz) (tba.) Tashihte kaldır işareti. (cm. des *deleatur*).

Délébile [s.] Çıkarılabilen, çabuk zâil olan, uçan. ◆ Solan.

Délectable [s.] Gayet leziz ve latif, dilgüşâ, safâ-bahşâ.

Délectation [ims.] Lezzet, haz, safâ.

Délecter [ft.] Hazzettirmek, safâ-bahş etmek, lezzet vermek. || **Se** – Hazzetmek, mütelezziz olmak.

Délégant,e [i.] Müvekkil. || (hk.) Havale eden medyun, muhil.

Délégataire [i.] Vekil, murahhas. || (hk.) Bir havaleyi kabul eden, muhâlün-leh.

Délégation [ims.] (hk.) Vekâlet, tevkil. ◆ Murahhaslık, memuriyet-i mahsusa. ◆ Avusturya ve Macaristan hükûmetinin encümen-i daimileri, delegasyon meclisleri. || (ma.) Havalenâme, havale. || – **imparfaite** Bir kimsenin deyninin edasını diğer bir kimseye emri.

Délégatoire [s.] (hk.) Vekâleti mutazammın.

Délégué,e [imz.] Vekil, murahhas, bir memuriyet-i mahsusayı hâiz adam. || **Les – s des porteurs étrangers au Conseil d'Administration de la Dette Publique Ottomane** Düyun-ı Umumiye-i Osmaniye idare meclisinde ecnebi dâyinleri vekilleri. = [s.] (hk.) **Juge** – Nâip. || **Débiteur** – Muhâlün-aleyh. || **Chose** – **e** Muhâlün-bih.

Déléguer [ft.] Tevkil etmek, bir murahhas veya memur-ı mahsus tayin etmek. ◆ Havale etmek. || (ma.) Te'diyata karşılık göstermek. || – **des garanties** Bir şeyin icrası için teminat göstermek.

Délesseria [imz.] (nb.) Kızıl deniz sazı.

Délestage [imz.] Gemi veya balon saburasının (safrasının) boşatılması.

Délester [ft.] Geminin veya balonun saburasını (safrasını) boşaltmak. ◆ Yükünü tahfif etmek. ◆ Soymak, harap etmek.

Délesteur [imz.] Limandaki gemilerin saburasını (safrası) boşaltmaya memur adam, saburacı. ◆ Gemilerin saburasını çıkarmaya mahsus mavna, sabura mavnası.

Délétère [s.] (t.) Mühlik, mütlif.

Délibérant,e [s.] Müşavir, müzakereye mahsus, sahib-i rey. ◆ Müzakere eden.

Délibératif,ve [s.] Müzakereye mensup ve müteallik. || **Voix** – **ve** (Mecliste) Rey vermek hakkı; **Avoir la voix** – **ve** (Mecliste) Sahib-i rey olmak, itâ-yı reye hakkı olmak.

Délibération [ims.] Müzakere. ◆ Karar. || (mec.) Mülâhaza, mütalaa, muhakeme. || **Mettre en** – Mevki-i müzakereye vaz' etmek. || **Les secrets des** – **s** Mahâkimce hafâ-yı müzakerat.

Délibéré [imz.] Mahkeme heyetinin odaya çekilerek ettiği müzakere. ◆ Böyle bir müzakere üzerine verilen hüküm ve karar.

Délibéré,e [s.] Kararlaşmış, mukarrer. ◆ Müzakere olunmuş. ◆ Serbest, açık, kolay. || **De propos** – Mahsus olarak, kasten. = [imz.] İtâ-yı hükümden evvel bir mahkemede âzâ ve reis beyninde müzakere.

Délibérément [h.] Mukarrer bir suretle, karar-ı kat'i ile.

Délibérer [fl.] Müzakere etmek. ◆ Tezekkür ve tefekkür etmek. ◆ Kararlaştırmak, tasmim etmek. ◆ Fasl ve rü'yet etmek.

Délicat,e [s.] Leziz, nefis. ◆ Zarif, nazik. ◆ Nazlı. ◆ İnce, dakik, rakik. ◆ Nükteli, mazmunlu. ◆ Mühim, nazik. ◆ Muhik, munsif.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

‖ (mec.) Nahif, zayıf, narin. ‖ **Avoir le sommeil** – Uykusu hafif olmak. = [imz.] Nahif ve zarif adam.

Délicatement [h.] Zarafet ve nezaketle. ◆ İnceden inceden. ◆ Naz ve naîm içinde. ◆ Namuskârâne.

Délicater [ft.] Zarafet ve nezakete ve rahata alıştırmak. ‖ **Se** – Nezaket satmak.

Délicatesse [ims.] Lezzet, nefâset. ◆ Zarafet, nezaket, naz. ◆ Nükte, mazmun. ◆ Ehemmiyet, nezaket. ◆ Hak ve insafa ziyadesiyle riayet. ◆ Nehâfet, zaaf, narinlik. ‖ **Être en – avec quelqu'un** Birisiyle arası şekerrenk olmak.

Délice [imz.] Lezzet, zevk, safâ, haz. = [imz. – cm.] Zevk ve lezzet, eğlence, safâ. ◆ Refah ve saadet, niam. (Müfredi müzekker ve cem'i müennes olup ekseriya cem'i müsta'meldir.)

Délicieusement [h.] Zevk ve safâ ile, lezzetle. ◆ Kemâl-i haz ile.

Délicieux,se [s.] Gayet leziz ve latif. ◆ Eğlenceli, huzûzat-bahş. ◆ Tuhaf, garip, fevkalâde.

Délicoter [ft.] Hayvanın yularını çıkarmak. ‖ **Se** – (Hayvan) Yuları çıkarmak.

Délictueux,se [s.] (hk.) Cürüm kabîlinden olan, kanunun mesağı haricinde olan, cürmî: **Faits** – Ef'al-i cürmiye, ef'al-i memnûa.

Délié,e[188] [s.] Çözülmüş, rehâ-yâb. ◆ İnce, narin. ◆ Hafif. ◆ Müdekkik, ince fikirli. = [imz.] Hüsn-i hat kaidesince harflerin ince kısmı ki kalın kısmına mukabildir. Mesela "O" harfinin iki ince ve iki kalın kısmı vardır.

Déliement [imz.] Çözme.

Délier [ft.] Çözmek. ‖ (mec.) Bir taahhüt ve mecburiyetten kurtarmak. ‖ (mec.) Bir mecburiyetten, bir taahhütten kurtulmak.

Déligation [ims.] (crh.) Sargıların fenne tatbiken bağlanması, vaz'-ı lifâfe.

188 Orijinal metinde *Delisé,e* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Délimitation [ims.] Tayin ve tahdit, tahtit: – **des frontières** Tayin ve tahdid-i hudut.

Délimiter [ft.] Hudut tayin etmek, tahdit etmek. ◆ Söz kesmek. ‖ (mec.) Vâzıh bir surete tefrik etmek, evsaf-ı hususiyesiyle temyiz etmek.

Délinéation [ims.] Resim çizme, fenn-i tahtit, resim hattı. ◆ Çizgilerle tersim olunmuş resim.

Délinéer [ft.] Yalnız çizgi ile muhitini resmetmek.

Délinquant,e [i.] Mücrim, mütecâsir, mürtekip.

Délinquer [fl.] Bir töhmet veya kabahat işlemek, mücrim olmak. (Eski kelime.)

Déliquescence [ims.] (*kuèss-san*) (k.) Bazı ecsamın havanın rutubetini celble hall olunmak hassası, muyûat, kabiliyet-i muyû'.

Déliquescent,e [s.] (*kuèss-san*) (k.) Havanın rutubetini celble hall olunmak hassasını hâiz olan, kabil-i muyû'.

Déliquium [imz.] (*kui-omm*) (Latinceden me'huz) (k.) Havanın rutubetini cezble hallolunmuş olan cismin hâli, hâlet-i muyûat. ◆ Bu hâle gelmiş madde. ‖ (mec.) Mülevves ve fena ahlak sahibi olan.

Délirant,e [s.] Sayıklayan, hezeyan söyleyen, hâcir. ◆ Sayıklamaya mensup ve müteallik olan, hezeyanî. ‖ (mec.) Huzûzat-bahş, mestî-âver.

Délire [imz.] Sayıklama, hicr, hezeyan. ‖ – **alcoolique** Hicr-i küûlî. ‖ (mec.) Hayâlat, mâlihulyâ. ◆ Meftûniyet.

Délirer [fl.] Sayıklamak. ‖ (mec.) Muzır bir ihtiras pençesinde bulunmak. ◆ Hezeyan etmek, saçma sapan söylemek.

Delirium tremens [imz.] (*ri-om-tré-mains*) (Latinceden me'huz) (t.) Ekseriya şürb-i müskiratı suistimal edenlerin müptelâ oldukları bir nevi sayıklama ki âzâ-yı bedenin titremesiyle beraber gelir, hezeyan-ı mürtaiş.

Délissea [ims.] (nb.) Yaban fesleğeni.

Délissées [ims. – cm.] Fusûsiye fasîlesinden yaban fesleğeni nevi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Délisser [ft.] Bir şeyin parlaklığını, cilâsını gidermek.

Délit [imz.] Cürüm. ‖ (mec.) Hata. ‖ – **s connexes** Cerâim-i mütedâhile, cerâim-i mütelâhika, müştereke. ‖ – **s complexes** Cerâim-i muhtelite. ‖ – **s de droit commun** Cerâim-i âdiye. ‖ – **consommé** Cürm-i tâm. ‖ – **réfléchi ou prémédité** Taammüden cürüm. ‖ – **s de presse** Matbuat cerâimi. ‖ **Le corps du** – Cürmü teşkil eden şey, zât-ı cürüm, cism-i cürüm. ‖ **En flagrant** – Cürm-i meşhud: **Être pris en flagrant** – Cürm-i meşhud üzerinde derdest edilmek.

Délit [imz.] Taşın ters tarafı.

Déliter [ft.] Taşı ters vaz' etmek. ◆ Taşı tabaka tabaka yarmak. ◆ Yatakları boşaltmak. ‖ **Se** – (Taş hakkında) Tabakalara yarılmış olmak.

Délitescence [ims.] (t.) Bir şiş veya iltihabın birden bire kaybolması, gaybûbeti. ‖ (k.) Bir billurun hâvi olduğu suyu kaybetmesiyle yaralanması veya bir cismin su cezbederek toza tahavvül etmesi, tezehhür.

Délivrance [ims.] Kurtuluş, kurtarış, halâs, tahlis, necat. ◆ Teslim, tesellüm. ◆ İhlâ-yı sebil. ◆ Vaz'-ı haml. ‖ **Lieu de la** – Mahall-i teslim. ‖ – **de la chose vendue** Mebî'in teslimi. ‖ (t.) Kurtulma, tahallüs.

Délivre [imz.] (Kadınlarda) Son.

Délivrer [ft.] Kurtarmak, tahlis etmek. ◆ Teslim etmek. ◆ Doğurtmak. ◆ Vurmak, darp etmek, yapıştırmak. ‖ (hk.) Sebilini ihlâ, tahliye etmek.

Délivreur,se [i.] Halâskâr.

Délogement [imz.] İkametgâh ve mevkiden huruç ve ihraç, tebdil-i ikametgâh, tebdil-i mekân. ‖ (as.) Düşmanı püskürtme. ◆ Vefat. (Bu mânâ eskidir.)

Déloger [fl.] İkametgâh veya mevkiden çıkmak, göç etmek, nakletmek. ◆ Gitmek. ◆ Ölmek. = [ft.] İkametgâh ve mevkiden çıkarmak. ‖ (mec.) İzâle ve imha etmek. ‖ (as.) Düşmanı püskürtmek.

Déloqueté,e [s.] Üstü başı yırtık, parça parça.

Délot [imz.] (bhr.) Üzerinden halat geçirilir oluklu halka, çember.

Déloyal,e [s.] Namuskârâne hareket etmeyen, doğru olmayan, hilekâr. ◆ Halis ve sadık olmayan, vefasız. (cmz. *déloyaux*)

Déloyalement [h.] Vefasızlık ile, hilekârâne.

Déloyauté [ims.] Adem-i hulûs ve sadakat, vefasızlık, hıyanet.

Delphinaptère [imz.] (tt.) Adîmü'l-misbah yunus balığı nevi.

Delphine [ims.] (k.) Delfin.

Delphinidés yahut:

Delphiniens [imz. – cm.] (tt.) Yunus balığı fasîlesi.

Délphinorhynque [imz.] (tt.) Şimal denizlerinde bulunur yunus balığı nevinden büyük bir balık.

Delta [imz.] Mansabına yakın yerde çatallanan bir nehir şubelerinin teşkil ettikleri müsellesü'ş-şekl dil ki ekseriya denizin içine uzanmış bulunur, delta, dalya; – **du Nil** Nil'in dalyası. ◆ Müsellesü'ş-şekl şey. (Bu gibi deltalar alfabe-i Yunanînin bu şekilde olan dördüncü harfinin ismiyle müsemmâdır: Δ)

Déltoïde [s.] (tşr.) Δ harf-i Yunanîsinin şeklinde olan adalelere ıtlak olunur, dalya. = [imz.] Bu şekilde olan adaleler ki kolun muharrikidir, adale-i dalya. ‖ (tt.) Bir nevi gece pervanesi. (Bu hayvana *herminie* dahi denir.)

Déltoïdien,ne [s.] (tşr.) Dâlî.

Déluge [imz.] Tufan. ◆ Kesretli su tuğyanı, sel, yağmur. ◆ Kesret, vefret.

Déluré,e [s.] Açık gözlü, uyanık.

Délurer [ft.] Kabalığını, ahmaklığını, safdilliğini izâle etmek.

Délustrer [ft.] Cilâ ve perdahtı izâle etmek. ‖ (mec.) Parlaklığını mahvetmek. ‖ **Se** – Cilâ ve perdahtını kaybetmek.

Déluter [ft.] (k.) Ameliyat-ı kimyeviye icrası için kullanılan kapların üzerini örtmekte müsta'mel tıyn-ı hikmet denilen macunu kaldırmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Démaigrir [fl.] Bi'n-nisbe semirmek. = [ft.] Semirtmek. ◆ Bir taş veya ağaç parçasını inceltmek, yontmak.

Démaigrissement [imz.] Bir taş veya ağacın inceltilmesi, yontulması.

Démailler [ft.] Örülmüş bir şeyi sökmek. || (bhr.) Yelkenin ilave olunmuş parçasını çıkarmak.

Démailloter [ft.] Çocuğu kundaktan çıkarmak.

Demain [zz.] Yarın, ferdâ. = [imz.] Yarınki gün. || **Aujourd'hui pour** – Bu andan itibaren, nerede ise, birazdan, çok geçmeden.

Démanché [imz.] (ms.) Keman ve tanbura gibi saplı çalgılarda parmakların yukarıdan aşağıya kadar indirilmesiyle çıkarılan sadâ ve âhenk.

Démanché,e [s.] Tavır ve hareket ve kıyafeti garip, şapşal. ◆ Yolunda olmayan, bozuk.

Démanchement [imz.] Bir şeyin sapını çıkarmak. || (ms.) Saplı çalgılarda parmakların yukarıdan aşağıya indirilmesi ve bundan çıkan âhenk. ◆ Sazda el değiştirme, perdenin tebdili.

Démancher [ft.] Bir şeyin sapını çıkarmak, sapsız bırakmak. || (mec.) Dağıtmak, bozmak. = [fl.] (ms.) Saplı çalgılarda parmakları yukarıdan aşağıya kadar gezdirerek bir nağme-i mahsus çıkarmak. ◆ Sazda el değiştirmek. || **Se** – Sapından ayrılmak, sapsız kalmak. ◆ Sökülmek, dağılmak. ◆ Kendi kendisine zahmet, meşakkat vermek.

Demande [ims.] İsteme, talep. ◆ Matlub. ◆ Sorma, sual. ◆ Ismarlama, sipariş. ◆ Mesele, madde. || (isv.) Rağbet-i nâs, rağbet-i talep. || (hk.) İstid'â, arzuhal, talep, dava; **Former une** – İkame-i dava etmek. || – **introductive d'instance** Mebde-i dava istid'âsı, dava arzuhali. || – **principale** Dava-yı asliye. || – **incidente** Dava-yı hadise. || – **en nullité** Mefsûhiyet davası. || – **en garantie** Taahhüt ve kefalet davası. || **Faire la** – İnhâ etmek.

Demander [ft.] İstemek, talep etmek. ◆ Sormak, sual etmek. ◆ Beklemek. ◆ İstid'â, dava etmek. ◆ Muhtaç olmak, istemek. ◆ İnhâ, tavsiye etmek. || **Je ne demande pas mieux que** Herhâlde arzu ederim, niam-ı matlub. || **Demandant** Talebini hâvi: – **l'envoi d'une somme** Bir meblağ irsali talebini hâvi. || **Je vous demande mille pardons** Aff-ı âlînizi talep ve istirham ederim. || **Se** – [fv.] Mülâhaza etmek, kendi kendine sual etmek, anlayamamak. ◆ Birbirine sormak. || **On se demande** Suali vârid-i hatır olur.

Demanderesse [ims.] (hk.) Müddeiye. = [sms.] **Partie** – Müddeî tarafı.

Demandeur,se [i.] Çok ve her vakit isteyen, sâil, muacciz.

Demandeur [i.] (hk.) Müddeî. (Zıddı: *défendeur*; müddeâ-aleyh.)

Démangeaison [ims.] Kaşınma, hikke, gicişme. || (mec.) Heves, arzu.

Démanger [fl.] Kaşınmak, gicişmek. || **La langue lui démange** Sevilmeyi çok arzu ediyor, sevilmeden duramıyor.

Démantèlement [imz.] Bir şehrin surlarını veya kale ve istihkâmatını yıkma. ◆ Yıkılmış sur ve istihkâm.

Démanteler [ft.] Bir şehrin surunu veya kale ve istihkâmatını yıkmak. || (mec.) Kaldırmak, bitirmek, mahv ve harap etmek.

Démantibuler [ft.] Çeneyi kırmak. ◆ Bir makine vesâireyi kırıp paralamak, dağıtmak, işe yaramayacak bir hâle getirmek.

Démarcatif,ve [s.] Tefrik ve tayin-i hududa mensup ve müteallik olan.

Démarcation [ims.] Tefrik, tayin-i hudut, tahdid. || **Ligne de** – Hatt-ı hudut, serhat, hatt-ı fasl. || (mec.) İki şahıs veya heyetin hukuk-ı vezâifini ayıran şeyler.

Démarche [ims.] Yürüyüş, gidiş, reftar. ◆ Hareket, teşebbüs. ◆ Tebliğ, teşebbüs. ◆ Kademe. || – **hative** Teşebbüsat-ı müsta'cele. || – **s collectives** Tebligat, teşebbüsat-ı müştereke. || – **s officielles** Tebligat, teşebbüsat-ı resmiye. || – **identique** Tebligat, teşebbüsat-ı müttehide. || – **analogues** Tebligat, teşebbüsat-ı muttaride.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TÜRK AKADEMİ BİLİMLER
www.tuba.gov.tr

Démarier [ft.] Karı-kocayı ayırmak, boşatmak, fesh-i nikâh etmek.

Démarquer [ft.] Bir nişan ve alâmet ve işareti kaldırmak, bozmak. ◆ İsmini çizmek, kaldırmak. = [fl.] (Beygir hakkında) Sinni gösteren diş alâmetine mâlik olmamak, pek ihtiyar olmak.

Démarrage [imz.] (bhr.) Geminin palamar ve halatlarını mola ederek limandan çıkması.

Démarrer [ft.] Palamar ve halatları mola ederek gemiyi limandan çıkartmak. || (mec.) Ayırmak, fekk etmek, koparmak. = [fl.] Limandan çıkmak, mola etmek, ve (mec.) ayırmak.

Démasclage [imz.] Mantar meşesinin kışrını tathir ameliyatı.

Démasquer [ft.] Birinin yüzünden nikabı çıkarmak. ◆ Hail olan perde ve duvar vesâireyi kaldırmak. || (mec.) Sahte suver-i zahireyi kaldırıp bir şeyi olduğu gibi göstermek, ref'-i nikabla vech-i hakikati göstermek.

Démastiquer [ft.] İki şeyi rapteden macunu kaldırmak, kazımak. ◆ Macunla bitişik olan iki şeyi ayırmak, sökmek.

Démâtage [imz.] Gemi direklerinin indirilmesi veya kırılması.

Démâter [ft.] Geminin yelken direklerini indirmek, kırmak. ◆ Şaşırtmak. = [fl.] (Gemi hakkında) Yelken direkleri kırılmak.

Dématérialiser [ft.] Maddeden tefrik etmek. ◆ Maddiyûn mesleğinden kurtarmak.

Dème [imz.] Yunan-ı kadimin Attika eyaletinin münkasim bulunmuş olduğu nahiyelerin beheri.

Démêlage [imz.] Karışık bir şeyin çözülüp açılması, ale'l-husus yapağının tarakla açılıp didilmesi.

Démêlé [imz.] Nizâ, kavga, ihtilaf.

Démêlement [imz.] Karışık bir şeyin çözülmesi. ◆ Müşevveş bir mesele ve ihtilafın hall ve faslı. ◆ Netice, hâtime.

Démêler [ft.] Karışık bir şeyi çözüp ayırmak. || (mec.) Hall ve fasl etmek. ◆ Düzeltmek, yoluna koymak. ◆ Tefrik ve temyiz etmek. ◆ Anlamak, farkına varmak. ◆ Münâzaa ve ihtilaf etmek. ◆ İzah etmek. || – **quelqu'un** Birisinin tabiatını tanımak, niyyat ve maksadını anlamak.

Démêloir [imz.] Saçı ayırmaya mahsus iri dişli büyük tarak. ◆ Yapağı açmaya mahsus makine veyahut yapağı tarağı.

Démembrement [imz.] Taksim. ◆ Tefrik-i âzâ.

Démembrer [ft.] Bir cismin âzâsını koparıp ayırmak. || (mec.) Taksim etmek.

Déménagement [imz.] Göç, nakl-i hâne. ◆ Azîmet.

Déménager [ft.] Göç etmek, nakl-i hâne etmek. || – **son dîner** yahut sadece – kay etmek. = [fl.] Mevki değiştirmek. ◆ Ölmek. || (mec.) **Sa raison déménage** Sevildiğini bilmez, akıl ve fikri müşevveştir. || – **par la cheminée** Eşyalarını yakmak.

Déménageur [imz.] Göç, nakl-i hâne işlerinde müstahdem adam.

Démence [ims.] (t.) Bunaklık, ateh.

Démener (**se**) [fv.] Telaş etmek, telaşlı harekette bulunmak.

Dément,e [s.] (t.) Ma'tûh, bunak.

Démenti [imz.] Tekzip: – **éclatant** Tekzib-i alenî; – **formel** Katiyen tekzip. ◆ Yalana çıkma.

Démentir [ft.] Tekzip etmek. ◆ İnkâr etmek, tasdik etmemek. || (mec.) Bir hâlin hilâfında hareket etmek.

Démérite [imz.] Ta'yib ve mezemmeti bâis hâl ve hareket, hüsnüzan ve teveccühü kaybettirecek taksirat, adem-i istihkak.

Déméríter [fl.] Hüsnüzan ve teveccühü ve şöhret ve itibarı kaybettirecek bir kusurda veya nâ-sezâ bir harekette bulunmak, teveccühten düşmek.

Démesuré,e [s.] Mizan, mikyas ve ölçüden ziyade olan. || (mec.) Hadsiz, hesapsız, vâfir, itidalsiz, müfrit.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Démesurément [h.] Hadsiz ve hesapsız olarak, pek çok, ifratla.

Démettre [ft.] Kemiği yerinden oynatmak, çıkarmak. ◆ Birini memuriyetten azletmek. || (hk.) Reddine karar vermek. || **Se** – Yerinden oynamak. ◆ İstifa etmek, işten el çekmek.

Démeublement [imz.] Bir ev veya dairenin esas-ı beytiyeden tecridi.

Démeubler [ft.] Bir ev veya daireyi mefruşat vesâir esas-ı beytiyeden tecrid etmek, boşaltmak, tahliye etmek. || **Se** – Boşalmak. ◆ Dişlerini kaybetmek.

Demeurant [imz.] Baki, kalan kısım, bakiye. (Nâdirü'l-isti'maldir.) ◆ Mukim. || **Au** – Mamafih; ne ise.

Demeurant,e [s.] Mukim, sâkin, mütemekkin.

Demeure [ims.] İkametgâh, mesken. ◆ Müddet-i meks ve ikamet. ◆ Tehir, teehhür. ◆ Müsamaha, mürur-ı mühlet. || **Mettre en** – Bir vadenin hulûlünü ihtar etmek. ◆ Mecbur etmek. || – **mortelle** Dünya. || – **de l'âme** Beden-i insan. || **Faire sa** – İkamet etmek. || **Être en** – **envers quelqu'un** Birinin minnettarı bulunmak. || **Se mettre en** – **de** Nefsini bir şeye mecbur etmek. || **à** – Yerinde kaim ve sabit olarak, suret-i dâimede. || (mn.) Bir delil üzerinde ısrar.

Demeurer [fl.] Oturmak, sâkin ve mukim olmak. ◆ Durmak, kalmak, meks etmek. ◆ Gecikmek. || – **fidèle à ses engagements** Taahhüdatında sadık olmak. || – **convaincu d'une chose** Bir şeyi ilme'l-yakin bilmek. || – **sur son appétit** Pek doyuncaya kadar yememek. || – **sur le cœur, sur l'estomac** Midede oturmak. || – **sur la place** Ölmek, telef olmak. (İcabına göre *avoir* ve *être* fiil-i iânesiyle imtizac eder.)

Demi,e [s.] Yarım, yarı, buçuk, nısıf, nîm. || **En diable et** – İfrat ile, pek çok. || **à** – Yarı yarıya, nâkıs, nâ-tamam. || **à** – **mot** Kapalı kelimelerle. = [imz.] Bir adedin nısfı, nısıf. = [ims.] Yarım saat. (Mevsufundan evvel geldiği vakit daima müzekker gibi kullanılıp, mevsufundan sonra gelirse icabına göre müzekker ve müennes olur, lakin cem' sîgasında asla kullanılmaz): **Une demi-heure** Yarım saat; **Une heure et demie** Bir buçuk saat.

Demi-amplexicaule [s.] (tşr.) Nîm-muhît-i sâk.

Demi-aponévrotique [s.] (tşr.) Nısf-ı veter-i arîz.

Demi-aune [ims.] Yarım arşın, arşının nısfı. ◆ Kol. || **Tendre la** – Avuç açmak, dilenmek. (cm. des *demi-aunes*)

Demi-azigos Nîm-verîd-i ferd.

Demi-bain [imz.] Bele kadar girilerek olunan istihmam, nîm-abzen. ◆ Bele kadar istihmam için kullanılan banyo, tekne. (cm. des *demi-bains*).

Demi-barbare [s.] Nîm-vahşi, tamamıyla mütemeddin olmayan, yarı bedevi. (cm. des *demi-barbares*)

Demi-bau [imz.] (bhr.) Nısf-ı kemere, ekli kemere.

Demi-bec [imz.] (tt.) Bir nevi turna balığı.

Demi-brigade [ims.] Fransa'da evvelce alay mânâsıyla *régiment* yerine müsta'mel idi, yarım liva. (cm. des *demi-brigades*)

Demi-cercle [imz.] (he.) Nısf-ı daire. || **Faire un** – Dönmek, tebdil-i istikamet etmek. || **Attrapper quelqu'un au** – Birisine gayr-ı muntazar bir tefevvuk ızhar etmek. (cm. des *demi-cercles*)

Demi-circulaire [s.] (he.) Nısf-ı dairevî. (cm. *demi-circulaires*).

Demi-couronne [ims.] Üç franga karib kıymeti olan İngiliz sikkesi. (cm. des *demi-couronnes*)

Demi-croche [ims.] Musikide yarım durak işareti. (cm. des *demi-croches*)

Demi-cylindrique [s.] (r.) Nısf-ı üstüvânî. (cm. des *demi-cylindriques*)

Demi-deuil [imz.] Hıristiyanlarca matem müddetinin nısf-ı ahîri. ◆ Bu zaman zarfında giyilen yarı siyah ve yarı beyaz yahut mor ve koyu renkli matem elbisesi. (cm. des *demi-deuils*)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Demi-diamètre [imz.] (he.) Nısf-ı kutr. (*rayon* dahi denilir.) (cm. des *demi-diamètres*).

Demi-dieu [imz.] Yunan-ı kadim esâtir ve âdâtınca âlihe sırasına geçirilmiş kahramanlara ıtlak olunur, ki, hâşâ, yarı insan ve yarı ilah zu'm ve itibar olunurlardı. ◆ Dehası, ef'al-i hayriyesi, şöhret ve şanı ile fevkalâde temeyyüz etmiş adam. (cm. des *demi-dieux*)

Démieller [ft.] Balını çıkarmak.

Demi-épineux,se [s.] (nb.) Dikenleri seyrek olan, nîm-şevkî. (cm. *demi-épineux,ses*)

Demi-fin,e [i. – s.] Altın veya gümüş kaplama bakırdan ziynet mevaddına ve sırma vesâireye ıtlak olunur. ◆ Âdi yazıdan daha kalınca bir nevi yazı. || (tt.) Gagaları ne pek yassı ne de pek ince ve sivri olan tuyura ıtlak olunur, evsatü'l-minkar (cm. des *demi-fins,es*).

Demi-fleuron [imz.] (nb.) Züheyre-i nâkısa.

Demi-fleuronné,e yahut:

Demi-flosculeux,se [s.] (nb.) Züheyrat-ı nâkısası olan nebat, zât-ı züheyrat-ı nâkısa.

Demi-fortune [ims.] Bir beygirli, dört tekerlekli bir nevi araba. (cm. des *demi-fortunes*)

Demi-futale [ims.] Tohumdan yetişip eşcarı kırktan altmışa kadar olan ormana ıtlak olunur, nısf-ı gabe.

Demi-globe [imz.] Bir kürenin nısfı. ◆ Kadının göğsü.

Demi-gros [imz.] (tca.) Hem toptan hem perakende: **Vendre en** – Hem toptan hem perakende olarak satmak.

Demi-jour [imz.] Şafaktan evvelki gibi pek zayıf aydınlık, alacakaranlık. (cm. des *demi-jours*)

Demi-lune [ims.] (as.) Ay tabya. ◆ Bazı büyük binaların önünde ve bahçelerde yapılan daire veya nısf-ı daire şeklinde meydanlık. (cm. des *demi-lunes*)

Demi-mesure [ims.] Nâkıs ölçü ve kuvvetsiz şey. || (ms.) Bir nevi zayıf sadâ. (cm. des *demi-mesures*)

Demi-métal [imz.] Madene müşâbih olup ancak maâdinin kâffe-i hasâisini câmi olmayan cisim, nısf-ı madenî. (cm. des *demi-métaux*)

Demi-membraneux,se [s.] (tşr.) Nısf-ı gışâî: **Muscle** – Adale-i nısf-ı gışâiye.

Demi-monde [imz.] Avrupa'da kibar âlüftegân takımı.

Demi-mort,e [s.] Yarı ölmüş, ölü gibi. (cm. des *demi-morts,es*)

Demi-mot (à) [h.] Nâkıs bir ifade ile, bir işaretle. ◆ Kapalı kelimelerle.

Demi-orbiculaire [i. – s.] (tşr.) Nısf-ı müstedir.

Demi-palmé,e [s.] (tt.) Nîm-keffî, nısf-ı keffî: **Pieds** – **s** Ercâl-i nısf-ı keffiye.

Demi-pause [ims.] (ms.) Nîm-vakf, yarım durak ve buna mahsus işaret. (cm. des *demi-pauses*)

Demi-pension [ims.] Yalnız yemeği yiyip lakin yatmamak üzere şâkirt kabul eden nîm-dâhilî mektep. ◆ Bu şartla kabul olunmuş şâkirdanın verdikleri ücret. (cm. des *demi-pensions*)

Demi-pensionnaire [i.] Bir mektebin nîm-dâhilî şâkirdi. (cm. des *demi-pensionnaires*)

Demi-pétaloïde [s.] (nb.) Nısf-ı vüreyk-i tüveycî.

Demi-pont [imz.] (bhr.) Mezo-güverte.

Demi-portée [ims.] (as.) Nısf-ı menzil.

Demi-reliure [ims.] Yalnız arkası meşin, üzeri kâğıt yahut bez olmak üzere yapılan cilt.

Demi-rond [imz.] Saraç bıçağı, biçki.

Demi-savant [imz.] Az ilmi olan adam, âlim-i nâkıs. (cm. des *demi-savants*).

Demi-savoir [imz.] Nâkıs ve sathi ilim ve malumat.

Demi-solde [ims.] Askerî mütekaidlerine verilen nısf-ı maaş. (cm. des *demi-soldes*)

Demi-soupir [imz.] (ms.) Yarım nefes alacak kadar durak ve bunun işaret-i mahsusası (cm. des *demi-soupirs*)

Démis,e [s.] Çıkmış. ◆ Memuriyetten ma'zul, munfasıl.

Démission [ims.] İstifa. ◆ İstifanâme. || **Donner sa** – İstifa etmek. || **Retirer sa** – İstifasını geri almak. || (hk.) – **de biens** Nefy-i mülk.

Démissionnaire [i. – s.] İstifa eden, istifanâmesini vermiş olan memur, müstafi.

Demi-tasse [ims.] Küçük kahve fincanı ve onun istîab ettiği miktar. (cm. des *demi-tasses*)

Demi-teinte [ims.] Resmin ne gölgede ne aydınlık bulunan kısmı. ◆ Sünbülî hava rengi. (cm. des *demi-teintes*)

Demi-tendineux,se [i. – s.] (tşr.) Nısf-ı veterî: **Muscle** – Adale-i nısf-ı veteriye.

Demi-terme [imz.] Nısf-ı kira. ◆ Nısf-ı kira vakti. ◆ Müddet-i hamlin nısfı.

Demi-tierce [s.] (t.) Nısf-ı hummâ-yı gıbb.

Demi-ton [imz.] (ms.) Nısf-ı sadâ. (cm. des *demi-tons*)

Demi-tour [imz.] (as.) Yarım sağ hareketi. (cm. des *demi-tours*). || – **à droite** Sağdan geri. || – **à gauche** Soldan geri.

Demi-varangue [ims.] (bhr.) Yarım döşek.

Demi-varlope [ims.] Kısa ağaç rendesi, varlop.

Demi-vertu [ims.] Avrupalılarca müteehhil olmadığı hâlde bir erkek ile yaşayarak onun ismini taşıyan kadın.

Démobiliser [ft.] Tahşid edilmiş asâkiri dağıtmak.

Démoder [ft.] Bir şeyi modalıktan çıkarmak, modasını iptal etmek. || **Se** – Modası geçmek, eskimek.

Démodex [imz.] (hyv.) Ağaç kurdu, demodeks.

Démogérontes [imz. – cm.] İhtiyar meclisi âzâsı.

Démogérontie [ims.] İhtiyar meclisi.

Démographie [ims.] Milel-i muhtelife istatistiki.

Demoiselle [ims.] Kibar kızlarına ve hürmet için ale'l-ıtlak kızlara ve evlenmemiş nisâya ıtlak olunur, hanım kız. ◆ Dört kanatlı bir böcek, kız böceği, yusufçuk. ◆ Leylek cinsinden bir nevi Afrika kuşu. ◆ Kaldırımcı tokmağı, şahmerdan. ◆ Geline sağdıçlık eden genç kız. ◆ Şişe. ◆ Eldivenin parmaklarını açmak için kullanılan alet, eldiven maşası. || – **du Pont-Neuf** Âlüfte. || – **d'honneur** Kraliçe ve imparatoriçelerin maiyetinde müstahdem kibar kızı.

Démolir [ft.] Yıkmak, hedm etmek, bozmak. ◆ İzâle eylemek. ◆ Yere sermek.

Démolisseur [imz.] Yıkan, hedm eden adam (hususiyle yıkıp kerestelerini satmak için eski ebniye satın alan adama denilir), enkazcı.

Démolition [ims.] Yıkma, hedm. ◆ Yıkılan binanın enkazı.

Démon [imz.] Dev, cin, ifrit, şeytan. || (mec.) Fena adam. ◆ Yaramaz çocuk. || **Faire le** – Gürültü patırtı etmek. || **Faire le petit** – Muannidâne bir mukavemette bulunmak.

Démonétisation [ims.] Meskûkât ve kaimelerin kıymet-i itibariyelerinin ref' ve tenzili, meskûkâttan addetmeme. || (mec.) Kıymet ve haysiyet ve itibardan düşme. || – **des papiers monnaies** Kavâim-i nakdiyenin ilgası.

Démonétiser [ft.] Meskûkât ve kaimelerin kıymet-i itibariyesini ref' ve tenzil etmek, meskûkâttan addetmemek. || (mec.) İtibar ve haysiyetini ihlal ve izâle etmek.

Démoniaque [i. – s.] Güya cinler tarafından zapt olunmuş adam. ◆ Şeytan, kurnaz.

Démonicole [s.] (hâşâ) Şeytana tapan.

Démoniste [s.] Şeytanın vücuduna inanan.

Démonographe veya **Démonologue** [imz.] Cinler ve devlere müteallik kitap yazan muharrir, mebhas-i şeyâtin muharriri.

Démonographie veya **Démonologie** [ims.] Cinlere ve devlere dair bahis ve telif, mebhas-i şeyâtin.

Démonolâtrie [ims.] (hâşâ) Cin ve ifritlere ibadet, dev-perestlik.

Démonomane [i.] Manya-yı şeytanî hastalığına müptelâ olan.

Démonomanie [ims.] Manya-yı şeytanî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Démonstrateur [imz.] Ameliyat-ı fenniye muallimi. ◆ İspat eden zât.

Démonstratif,ve [s.] İzhar ve beyan ve isabete mensup ve müteallik, mübin, ispatlı. ◆ Gösterişli, nümâyişli. || **Méthode** – **ve** Usul-i ispat. || (bey.) Medh ve zemme müteallik. || **Adjectif** – Sıfat-ı işaret, sıfat-ı işâriye.

Démonstration [ims.] İspat, beyan. ◆ Nümayiş, gösteriş. ◆ Delil, bürhan. ◆ Talim ve tedris. || – **navale** Nümayiş-i bahrî. || – **d'un théorème** Bir davanın ispatı.

Démonstrativement [h.] Delil ve ispatla, müberhen olarak. ◆ Nümayişkârâne.

Démontage [imz.] Hayvandan indirme. ◆ Bir makine ve emsalini dağıtma, bozma, sökme. ◆ Hall ve fasletme. || (mec.) Şaşırtma.

Démonter [ft.] Birini hayvandan indirmek, hayvandan aşağı atmak. ◆ Bir sefine süvarisini, kaptanını memuriyetten azletmek. ◆ Makine ve emsali bir cism-i mürekkebi dağıtıp sökmek. || (mec.) Şaşırtmak. ◆ Hiddetlendirmek. || – **un oiseau** Kuşun bir kanadını kırmak. || **Se** – Sökülmek, parça parça ayrılmak. ◆ Bozulmak, dağılmak.

Démontrable [s.] İspat olunabilen.

Démontrer [ft.] İspat etmek. ◆ Göstermek, izhar etmek, delâlet etmek. ◆ İrâe ve ispat tarikiyle tedris eylemek. || **Il n'est pas besoin de** – Muhtac-ı izah değildir. **L'expérience démontre** Bittecrübe sabittir ki.

Démoralisant,e [s.] ve:

Démoralisateur,trice [i. – s.] Ahlakı bozan, fesad-ı ahlakı mûcip. ◆ Yeis ve fütur getiren.

Démoralisation [ims.] Ahlakın bozulması, fesad-ı ahlak. ◆ Muharebede askerin gözü yılıp yeis ve fütura ve intizamsız bir hâle düşmesi. ◆ Tahdiş, tağlit.

Démoraliser [ft.] Ahlakı bozmak, fesad-ı ahlakı mûcip olmak. ◆ Yeis ve fütura ve intizamsız bir hâle düşürmek, cesaretini kırmak.

Démordre [ft.] Isırılmakta olan bir şeyi ağızdan bırakmak. (Az kullanılır.) || (mec.) Vazgeçmek.

Démotique [s.] Avama mensup ve müteallik, âmmî: **Langue** – Lisan-ı avam. || **Écriture** – Hatt-ı Raşi. = [imz.] Hatt-ı Raşi.

Démoucheter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Talime mahsus olan ucu düğmeli meç kılıcının düğmesini çıkarıp ucunu sivriltmek.

Démoulage [imz.] Kalıptan çıkarma.

Démouler [ft.] Kalıptan çıkarmak.

Démouvoir [ft.] (Yalnız masdarı müsta'meldir.) Birini davadan vazgeçmeye mecbur etmek, caydırmak.

Démunir [ft.] Erzak ve mühimmattan tecrit etmek. ◆ Soymak. || **Se** – Bir şeyi elden çıkarmak.

Démurer [ft.] Duvarla seddolunmuş bir kapı ve pencere vesâireyi açmak.

Démuseler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Isırmamak ve yememek için hayvanların başına geçirilen tasma veya yuları çıkarmak. || (mec.) Mutlaku'l-inan bırakmak.

Dénaire [s.] On adedine mensup olan, uşârî, aşerî.

Dénantir [ft.] Rehini istirdad etmek, rehinsiz bırakmak. || **Se** – Rehin ve teminatı elden çıkarmak, terk etmek.

Dénationaliser [ft.] Birine ahlak ve âdât ve ahvâl-i milliyesini kaybettirmek, tebdil-i millet ettirmek. ◆ Tebdil-i tâbiiyet ettirmek. || – **une marchandise** Gümrükte eşya ve emtianın mahrecini yanlış haber vermek.

Dénatter [ft.] Örülmüş bir şeyi bozmak, örgüyü sökmek.

Dénaturalisation [ft.] Iskat-ı tâbiiyet, tâbiiyetten mahrum etme. ◆ Tebdil-i tâbiiyet.

Dénaturaliser [ft.] Birini tâbiiyetten ıskat ve mahrum etmek.

Dénaturation [ims.] Bir şeyin hâlet-i asliye ve tabiiyesini değiştirmesi, tağyir ve ifsat. ◆ İcab-ı tabiata mugayeret.

Dénaturé,e [s.] Hâlet-i asliye ve tabiiyesinden çıkmış. ◆ Ahvâl ve hissiyat-ı tabiiyeye mugayir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dénaturer [ft.] Evsaf ve tabâyi'ini tağyir etmek. ◆ Bir şeyin hâl-i tabiisini değiştirmek, tebdil ve tağyir etmek, başka bir kalıba ifrağ etmek, başka renk ve surette göstermek. ◆ İhlal etmek, bozmak. || (ma.) – une créance Bir deyn veya matlubun cihetini tahvil etmek.

Denchik [imz.] (*dain*) Rusya'da hizmetçi asker.

Dendrite [ims.] (*dain*) (mad.) Bazı taşların içinde veya satıhlarında bulunan nebat şekil ve eseri, hacer-i şecerî.

Dendritique [s.] (*dain*) (mad.) Hacer-i şecerîye mensup ve müteallik.

Dendrobates [imz. – cm.] (hyv.) Amerika'nın karakurbağa fasîlesi.

Dendrobions [imz.] (nb.) Bir nevi sarmaşık ki tezyinat için hânelerde saksı ile tavanlara ta'lik olunur.

Dendroites [ims. – cm.] (*dain*) (tt.) Ağaç dalı şeklinde olan müstehâsat, müstehâsat-ı şeceriye.

Dendrolithe [ims.] (*dain*) (tt.) Tahaccür etmiş ağaç, şecer-i müstahcer, şecer-i müstehas.

Dendrologie [ims.] (*dain*) Mebhas-i eşcar.

Dendromètre [imz.] (*dain*) Mikyas-ı eşcar.

Dendrophage [s.] (hyv.) Âkilü'ş-şecer fasîlesine mensup olan hayvan, ağaç yiyen hayvanat kısmı.

Dendrophide [imz.] (hyv.) Afrika'nın ağaç üzerinde yaşayan karayılanı nevi.

Dénégateur [imz.] (hk.) İnkâr eden, münkir.

Dénégation [imz.] Red ve inkâr (Hususiyle huzur-ı mahkemedeki inkâr). || – d'écriture İnkâr-ı hat ve hâtem. || Opposer une – Tekzip etmek.

Dénéral [imz.] Sikkezenlerin ölçü makamında kullandıkları taş, ana kalıbı.

Dengue [ims.] (Arabîden me'huz – t.) Ebu'r-rikâb, dang hastalığı.

Déni [imz.] Bir borcun inkârı. || – de justice İhkak-ı haktan imtina. || – de renvoi Mercine adem-i havale. || – d'aliments İtâ-yı nafakadan imtina.

Déniaisé,e [i. – s.] Gözü açık ve hilekâr adam, müteyakkız.

Déniaisement [imz.] Gözünü açtırma, ikaz. ◆ Göz açıklığı, hilekârlık.

Déniaiser [ft.] Gözünü açtırmak, birinin sadedilliğini gidermek, ikaz etmek. || Se – Gözü açılmak, sadedillikten kurtulmak, müteyakkız olmak.

Dénicher [ft.] Yuvadan çıkarmak, yuvadan almak. || (mec.) Bir şakînin ve emsalinin tahassungâhını bulmak. = [fl.] Yuvayı terk etmek. ◆ Tebdil-i mahal ve ikamet eylemek.

Dénicheur,se [imz.] Kuş yavrularını yuvalarından çıkaran çocuk veya adam. || (mec.) Bir hırsızı ve emsalini bulmakta mahir adam, bulup çıkaran adam. || Un – de fauvette Zengin bir kadın yakalayan fakir delikanlı.

Dénier [ft.] İnkâr etmek. ◆ Diriğ etmek. ◆ Nehy etmek.

Denier [imz.] Eski Romalıların bir nevi sikkesi, dinar. ◆ Fransa'nın eski bir nevi küçük sikkesi, akçe, pul. ◆ Meblağ, para. ◆ Faiz. = [cm.] Les – s publics Vâridat-ı devlet, emval-i emîriye. || – de Saint-Pierre Katoliklerin Papa hazinesine ettikleri iâne. || – à Dieu Kira ile tutulacak bir ev sahibine veya alınacak hizmetçiye verilen pey. || Au – dix, vingt Onda bir, yirmide bir faiz. || – de fin Gümüş ayarı. || Intérêts fort – Fahiş faiz.

Dénigrant,e [s.] Fassal, zemmam.

Dénigrement [imz.] Fasl ve mezemmet, gıybet.

Dénigrer [ft.] Fasl ve mezemmet etmek, dile düşürmek, gıybet etmek. ◆ Kıymet ve ehemmiyetini tenzil etmek.

Dénigreur [imz.] Fassal, zemmam.

Dénombrement [imz.] Ta'dad, sayma, tahrir, muâyene. ◆ Kayd-ı müfredat. || – de la population Tahrir-i nüfus. || – de terres Tahrir-i emlâk.

Dénombrer [ft.] Saymak, ta'dad etmek. ◆ Tahrir-i nüfus veya kayd-ı müfredat etmek.

Dénominateur [imz.] (r.) Bir adedin kaça münkasim olduğunu gösteren rakam, mahreç,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mahrec-i kesir. || – commun Mahrec-i müşterek. || Réduire au même – Tevhid-i mahreç etmek, mahreçlerini müsâvi kılmak.

Dénominatif,ve [s.] Tesmiyeye mensup ve müteallik olan.

Dénomination [ims.] Tesmiye; On comprend sous cette – Bu nâm verilir. || (as.) Nasp: – de capitaine Yüzbaşının resmen nasbı.

Dénommé,e [s.] İsme muharrer, müsemmâ. ◆ Merkum, mümâ-ileyh. ◆ Sâlifü'l-beyân, sâlifü'z-zikr. || Titre à personne – e Bir şahs-ı mahsusun ismine muharrer senet.

Dénommer [ft.] Tesmiye etmek. ◆ Muhakemeye müteallik evrakta bir adamın ismini zikir ve tasrih etmek.

Dénoncer [ft.] Bildirmek, ilan etmek. ◆ Delâlet ve işaret etmek. ◆ İhbar etmek. ◆ Mefsûhiyetini ilan etmek. || – un traité Bir muâhedenin inkızâsını, mefsûhiyetini ilan ve ihbar etmek.

Dénonciateur,trice [i.] Muhbir.

Dénonciation [ims.] İhbar. ◆ İş'ar. ◆ Bildirme, ilâm, ilan. || Acte de – İhbarnâme. || – d'un traité de commerce Bir ticaret ahitnâmesinin ilan-ı mefsûhiyeti.

Dénotation [ims.] Bir şeyin işaretle kayıt ve tahriri.

Dénoter [ft.] İşaretle kaydetmek, işaret koymak. ◆ Delâlet etmek.

Dénouement yahut Dénoûment [imz.] Hall, fasl. ◆ Netice, akıbet. ◆ Bir facianın sonu, neticesi.

Dénouer [ft.] Çözmek. ◆ Çevik, tetik etmek. ◆ Bozmak. ◆ Hall ü fasl etmek. ◆ Neticeye erdirmek, intac etmek. || – la langue Söyletmek.

Dénoûment [imz.] (mr. Dénoûment)

Denrée [ims.] Erzak, zahâir, me'kûlat. ◆ Emtia, eşya-yı ticariye. || – s coloniales Alelâde müstemlekâtta yetişen kahve, biber, çay, şeker ve emsali mahsulat, zahâir-i müstemlekâtiye.

Dense [ims.] Sık, kesif.

Densimètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı kesâfet.

Densité [ims.] Sıklık, kesâfet. || (ht.) Ecsamın sıkletiyle hacimleri arasındaki münasebet, sıklet-i izâfiye.

Dent [ims.] Diş, sin, dendan. ◆ Tarak ve testere gibi şeylerin dişlerine dahi ıtlak olunur. || – s de lait ou de première dentition Çocukların süt dişleri. || – s de sagesse Yirmi ile otuz yaşları arasında çıkan kenar dişleri. || – s molairs Azı dişleri, adras. || – s incisives ou cunéiformes Ön dişleri, esnan-ı katıa, senâya. || – s canines Köpek dişleri. || – s machelières Arka dişleri, tâhine. || Faire ses – s (Çocuklar hakkında) Diş çıkarmak. || Prendre le mors aux – s Hayvan gemi azıya almak. || Grincer des – s Dişlerini gıcırdatmak, gayet şiddetli bir hiddet alâimi izhar etmek. || (mec.) Mal de – Şiddetli aşk. || (nb.) – de chien Alp lâlesi denilen çiçek. || (mec.) Coup de – Fasl, gıybet. || Être sur les – s Ziyadesiyle yorgun olmak. || Déchirer à belles – s Aleyhte söz söylemek. || Avoir une – contre quelqu'un Birine darılmak. || – s barrées Müteşa'ibü'l-cezr esnan, kökleri dallı budaklı gibi yayık olan dişler. || – s claviformes Debbûsiyü'ş-şekl esnan. || – s claviformes intermaxilliaires Esnan-ı debbûsiyü'ş-şekl beyne'l-fekkeyn. || – de Narval Som. || – de lion Yabani hindibâ (buna *pissenlit* dahi tesmiye olunur) || Ne pas desserrer les – s Şakk-ı şefe etmemek, harf-i vâhit söylememek. || Rester sur les – s Mahrum olmak. || Prendre la lune avec les – s Tenemmî-i mahal etmek. || Avoir les – longues Pek acıkmış olmak, müddet-i medîde bir şey yemeksizin durmak. || Malgré les – s des Rağmen. || Fausses – s, – s artificielles Yapma, suni, takma dişler. || Mal aux – s Diş ağrısı.

Dentaire [s.] Dişlere mensup ve müteallik, sinnî: Maladie – Diş hastalığı.

Dentaire [ims.] Fasîle-i haşîşiyeden kökleri dişe müşâbih bir nevi nebat.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Dental,e [ims. – s.] Dişle telaffuz olunan harflere ıtlak olunur, harf-i sinnî (d, t harfleri gibi). = [ims. – cm.] Huruf-ı sinniye.

Dent-de-loup [ims.] Bir nevi kurabiye. ◆ Fayton körüğünü durdurmaya mahsus çivi. ◆ Kâğıdı parlatmaya mahsus kemikten alet, mühre. (cm. des *dent-de-loup*).

Denté,e [s.] Dişli, müsennen, zû-esnan.

Dentée [ims.] Diş yarası, ısırma eseri.

Dentelaire [ims.] (nb.) Çiterg-i[189] Hindî, sirkele, şîtarac. = [cm.] Fasîle-i şîtaraciye.

Dentelé,e [s.] Diş diş, müsennen.

Denteler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Diş diş kesmek.

Dentelle [ims.] Tentene, dantela. ‖ (tba.) Sahife etrafına, kitap başlarına ziynet makamında kullanılan çiçek. ‖ – **de mer** Deniz dantelası denilen ve süngere benzeyen taş.

Dentellerie [ims.] Tentene imali ve ticareti.

Dentellière [ims.] Tentene yapan kadın, dantelacı.

Dentelure [ims.] Diş şeklinde tezyinat-ı mimariye. ‖ (tt.) Süneyne.

Dentex [imz.] Bir nevi istavrit azmanı, sinarit, dişli balık.

Denticule [ims.] Dişceğiz, süneyne. = [cm.] Küçük diş şeklinde tezyinat-ı mimariye.

Denticulé,e [s.] (nb.) Pek küçük dişli, zü's-süneynat.

Dentier [imz.] Bir sıra yapma diş, saffü'l-esnan, esnan-ı masnûa.

Dentiforme [s.] Diş şeklinde, sinniyü'ş-şekl.

Dentifrice [imz. – s.] Dişleri temizleyip beyazlatmaya mahsus toz, su vesâire.

Dentirostres [imz. – cm.] (tt.) Gagaları dişli olan tuyur envâı, fasîle-i zevâtü'l-minkarü'l-müsennen.

Dentiste [imz.] Dişçi, diş tabibi.

Dentition [ims.] Diş çıkarma, diş sürmesi, dişlerin bitmesi, tesennün.

Denture [ims.] Diş dizisi, sırası, saffü'l-esnan.

Dénudation [ims.] (crh.) Etlerin dökülmesi veya çekilmesiyle diş kemiklerinin meydana çıkması, ta'riye.

Dénudées [ims. – cm.] (nb.) Çiçekleri ke'ssiz olan nebatat envâı, fasîle-i ma'dûmetü'l-ke's.

Dénuder [ft.] Ağacın kabuğunu veya kemiğin etlerini çıkarmak, soymak, ta'riye etmek. ‖ – **un homme** Birinin esvabını soymak, çıkarmak. ‖ – **un animal** Bir hayvanın derisini yüzmek. ‖ – **un arbre** Bir ağacın kabuğunu soymak.

Dénué,e [s.] Münselib, ârî, mahrum. ◆ Fakir, muhtaç. ‖ – **de fondement** Bî-asl ve esas, hilye-i hakikatten ârî.

Dénuement yahut **Dénûment** [imz.] Mahrumiyet, fikdan, yokluk, eksiklik.

Dénuer [ft.] Mahrum bırakmak, ta'riye, tecrit etmek. ◆ İstinkâf etmek.

Dénûment [imz.] (mr. Dénuement)

Déontologie [ims.] İlm-i vezâifü'l-beşer. ◆ Vezâif-i beşere müteallik kitap.

Dépailler [ft.] Samanını çıkarmak, samandan tecrit etmek.

Dépaissance [imz.] Otlatma, ra'y etme. ◆ Otlak, mera.

Dépallissage [imz.] Çitin içine geçmiş ağaç dallarının oradan çıkarılması. ◆ Ağaçların ispalyadan çözülerek serbest bırakılması.

Dépallisser [ft.] Çitin içine geçmiş ağaç dallarını oradan kurtarmak. ◆ Ağaçları ispalyadan çözerek serbest bırakmak.

Dépaqueter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Bohça veya paketi açmak.

Déparager [ft.] Küfüvvü olmayan birine tezvic etmek.

Dépareillé,e [s.] Emsalsiz, bî-nazîr, yektâ. ◆ Eşini kaybetmiş.

189 Orijinal metinde bu kelime بوچترك şeklinde yazılmış ancak doğrusu چترك olmalıdır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dépareiller [ft.] Çift ve birbirine müşâbih şeyleri ayırmak; çift bir şeyin yahut birbirine benzeyen birçok şeylerin birini alıp yerine bir şey koymamak, yahut örneği olmayan birini koymak. ◆ Birbirine merbut olan şeyleri ayırmak.

Déparer [ft.] Ziyneti kaldırmak veya azaltmak. ◆ Hüsn ve letafetine halel getirmek.

Déparier [ft.] Çift olan iki şeyi veya iki hayvanı ayırmak, çifti bozmak.

Déparler [fl.] Sözü kesmek, susmak. (Yalnız menfi cümlelerde ve beyne'l-avam müsta'meldir.)

Déparquer [ft.] Koyunları ağıldan, mandıradan çıkarmak.

Départ [imz.] Azîmet, hareket. || **Point de** – Mebde-i hareket, nokta-i azîmet. || (k.) Bazı madenlerin ecsam-ı sâire-i madeniyeden tefriki için icra olunan ameliyat, tefrik bi'l-kimya.

Départager [ft.] (*nager* gibi tasrif olunur) Bir müzakere ve kararı tesâvî-i ârâdan kurtarmak için rey vermek. || **Se** – Tesâvî-i ârâ vâki olmak.

Département [imz.] İdare-i devletin münkasim bulunduğu devâir ve nezâretlerin beheri. ◆ Eyalet, vilayet. || **Chef lieu de** – Merkez vilayet. || **Les – s officiels** Devâir-i resmiye. || **– de la justice** Daire-i adliye. || **– ministériel** Nezâret. || **– de la gendarmerie** Jandarma dairesi. || **– de l'état major général** Erkân-ı harbiye-i umumiye dairesi. = [cm.] Taşralar, vilâyat.

Départemental,e [s.] Vilayetlere mensup ve müteallik. ◆ Taşralı. (cm. *départementaux*)

Départie [ims.] Azîmet, hareket. (İsti'mali metruk hükmündedir.)

Départir [ft.] Tevzi' ve taksim etmek. ◆ Bahş, itâ etmek. || (mec.) Kurtarmak. || **Se** – Vazgeçmek, udul, rücû etmek.

Dépassement [imz.] Öteye geçme, tecavüz. ◆ İfrat, fazla.

Dépasser [ft.] Ötesine geçmek, tecavüz etmek, ileri gitmek. ◆ Diğerlerini geçmek. ◆ Sıradan ileri çıkmak. ◆ Şaşırtmak, bâis-i hayret olmak. || **– la mesure** Haddi tecavüz etmek. ◆ İfrat etmek.

Dépatrouiller [ft.] Ayıltmak, humarı, sarhoşluğu izâle etmek.

Dépavage [imz.] Kaldırımın sökülmesi.

Dépaver [ft.] Kaldırımı sökmek.

Dépaysé,e [i. – s.] Yerini kaybetmiş, memleketinden çıkmış, muhacir, meskensiz. ◆ Etvar ve âdâtını şaşırmış, şaşkın.

Dépaysement [ims.] Birinin yerinden ve memleketinden çıkarılması. ◆ Şaşkınlık, şaşırma.

Dépayser [ft.] Birini yerinden ve memleketinden çıkarmak, yer değiştirtmek. ◆ Bir adamı bulunduğu, alıştığı muhitten çıkarmak. ◆ Şaşırtmak. || **– de** Bir âdetten vazgeçirmek.

Dépècement [imz.] Paralama, parçalama.

Dépecer [ft.] Paralamak, parçalamak. ◆ Kemâl-i dikkatle ve nekayis-cûyâne tetkik ve tahlil eylemek.

Dépeceur [imz.] Paralayıp kerestelerini almak için eski gemiler satın alan adam, gemi enkazcısı.

Dépêche [ims.] Mesâlih-i umumiye ve umur-ı siyasiyeye dair tahrirat. ◆ İlan, ihtar, tebliğ. || **– télégraphique** Telgrafnâme. || **– collective** Müttehidü'l-meal tahrirat. = [cm.] Muhaberat-ı ticariye.

Dépêche [ims.] Sürat. (Gayr-ı müsta'meldir.) || **à la** – Serîan, çabuk.

Dépêche compagnon (à) [h.] Çabuk ve dikkatsizlikle.

Dépêcher [ft.] Serîan yollamak. ◆ Çabuk yapmak, çırpıştırmak. ◆ Tebliğ etmek. ◆ İhtar, ilan etmek. ◆ İcra etmek. ◆ Hitam vermek. ◆ Baştan savmak. || **Se** – Acele etmek. || **dépêchez-vous** Çabuk olun, isti'cal edin.

Dépeindre [ft.] (*peindre* gibi tasrif olunur) Tarif, tavsif, tasvir etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dépenaillé,e [s.] Yırtık elbiseli, palaspuş. ◆ Mütegayyir, bozuk.

Dépenaillement [imz.] Yırtık elbiselilik, palaspuş olma, yamalı kıyafet. ◆ Bozuk ve mütegayyir olma.

Dépendamment [h.] Bi't-tab'iye, tâbi olarak. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Dépendance [ims.] Tâbiiyet, merbûtiyet, emir altında bulunma. = [cm.] Mensubat, mülhakat, müştemilat. || – **du verbe** Müteallikat-ı fiil.

Dépendant,e [s.] Tâbi, merbut, mülhak. ◆ Menut, vâbeste, muallak, mütevakkıf olan.

Dépendre [ft.] Asılı bir şeyi indirmek, askıdan indirmek.

Dépendre [fl.] Tâbi, merbut, mülhak olmak, birinin emri altında bulunmak. ◆ Vâbeste, menut, bağlı olmak. ◆ Neşet etmek, münbais olmak. || **Il dépend de vous de…** Falan şey sizin elinizdedir, yed-i iktidarınızdadır.

Dépens [imz. – cm.] Masraf, harç, sarfiyat, mebâliğ-i masrufe. ◆ Zarar ve ziyan. || (hk.) Masârif-i muhakeme. || – **compensés** Tarafeyne nısfiyet üzere hükmolunan masârif-i muhakeme. || **Aux de** – Filanın masârifiyle, filan şeyin ilga veya tenkisiyle, ve (mec.) filan şeyin zarar ve ziyanına olarak. || **Rire aux – de quelqu'un** Biriyle istihzâ etmek, maytaba almak.

Dépense [ims.] Sarf, masraf, masârif. ◆ Telef, istihlâk. ◆ İsti'mal. ◆ Kiler. ◆ Vekilharç yahut kilercinin oturduğu mahal. || **Faire de la** – Çok para sarfetmek. || – **s voluptuaires** Müzeyyenat, tezyinat masârifi. || (hk.) – **annuelle du mineur** Sagîrin nafaka-i seneviyesi.

Dépenser [ft.] Sarf etmek, harcetmek. ◆ İhlâk etmek. || **Autant dépense chiche que large** Nekes ile cömerdin harcı birdir.

Dépensier,ère [i. – s.] Çok sarf eden, müsrif. ◆ Vekilharç, kilerci.

Déperdition [ims.] Zıyâ, ifnâ, eksilme, tenâkus. ◆ Zayıflama. || (k. – t.) – **de substance** İzmihlâl-i cevher.

Dépérir [fl.] Zayıflamak, bozulmak, solmak. ◆ Haraba yüz tutmak. ◆ Noksan bulmak. ◆ İnhitata uğramak.

Dépérissement [imz.] Zayıflama, bozulma, vücuttan düşme. ◆ İnhitat. ◆ Sarf, istihlâk. || **Sujet de** – Müstaid-i fena, telef ve istihlâke istidadı olan. || (hk.) – **des preuves** Esbab-ı sübûtiyenin zâil olması. || (t.) Sekam.

Dépersuader [ft.] Bir adamı kanmış olduğu fikirden çevirmek.

Dépêtrer [ft.] Ayak bağını çözmek, birinin ayaklarını bentten kurtarmak. || (mec.) Tahlis etmek, müşkilattan kurtarmak. || **Se** – Müşkil bir hâl ve işten kurtulmak.

Dépeuplement [imz.] Bir memleket ahalisinin azalması, tenâkus-ı nüfus, tedennî-i nüfus; ıssızlık. || – **des forêts** Ormanlarda itlaf-ı vuhuş || – **d'un étang** Bir gölün balıklarını mahv ve telef etme.

Dépeupler [ft.] Bir memleketin ahalisini azaltmak, tenkis-i nüfus etmek. ◆ Bir gölün balıklarını veya bir ormanın av hayvanlarını kırıp bitirmek, itlaf etmek.

Déphlogistique [s.] (k.) Gayr-ı iltihabî.

Déphlogistiqué,e [s.] (k.) Gayr-ı muhammaz; **Corps** – **s** Ecsam-ı gayr-ı muhammaza. (El-yevm bu tabirin yerine "*Oxydes*: humuzat" tabiri daha ziyade kullanılır); **Air** – Müvellidü'l-humûza. (El-yevm *Oxygène* denir.)

Dépièçement [imz.] Paralanma, paralama, parça parça etme.

Dépiécer [ft.] Paralamak, parça parça etmek.

Dépilatif,ve [s.] (t.) Kılları döken, veya kılların dökülmesine mensup ve müteallik olan, müntif, tentifî.

Dépilation [ims.] (t.) Kıl dökme, ıskat-ı şa'r, tentif.

Dépilatoire [imz. – s.] (t.) Kılları dökmek için tertip olunmuş ilaca ıtlak olunur, muskıt-ı şa'r, müntif.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dépiler [ft.] Kılları dökmek. ◆ Saçı düşürmek, dökmek.

Dépingler [ft.] Toplu iğnelerini çıkarmak.

Dépiquage ve **Dépicage** yahut **Dépiquaison** [imz.] Harman dövme.

Dépiquer [ft.] Harman dövmek.

Dépiquer [ft.] Bir kumaşın nakışlarını bozmak. ‖ (mec.) İnfial ve sû-i tesiri def etmek (Az kullanılır.)

Dépister [ft.] Şikârın izini bulmak, izi takip etmek. ◆ İzini kaybettirmek. ‖ (mec.) Gizli, saklanmış bir hırsızı ve emsalini keşfedip meydana çıkarmak. ◆ İzi kaybettirmek.

Dépit [imz.] İnkisar, infial, küsme. ‖ **En – de** Hilâfına, aksine, inadına, rağmen. ‖ **Avec –** Maa'l-kerâhe.

Dépiter [ft.] Gücendirmek, küstürmek. ‖ **Se –** Gücenmek, küsmek, münkesir olmak.

Déplacé,e [s.] Nâbemahal, münasebetsiz.

Déplacement [imz.] Yer değiştirme, yer değiştirtme, tebdil-i mekân. ◆ Azîmet. ◆ Memurînin icra-yı azil ve naspları. ‖ **Frais de –** Harcırah. ‖ (t.) Tahvil, intikal. ‖ (bhr.) Mâimahreç. ‖ **– des bornes** Hudut nişanlarının yerini değiştirme.

Déplacer [ft.] Yer değiştirmek, tebdil-i mekân etmek. ◆ Bir şeyi yerinden kaldırmak. ◆ Mansıbından azletmek. ‖ **– des marchandises** Başka yerde daha pahalı satmak üzere emtiayı nakletmek.

Déplaire [fl.] (*plaire* gibi tasrif olunur) Beğenilmemek, hoşa gitmemek, nâ-makul, gayr-ı mergup olmak, güce gitmek. ◆ Bâis-i teessüf olmak, keder vermek, infiali mûcip olmak. ‖ **N'en déplaise à** Hatırı kalmasın. ‖ **Se –** Sıkılmak, bir şeyden hoşlanmamak, hazzetmemek.

Déplaisamment [h.] Beğenilmeyecek ve güce gidecek bir suretle, münfailâne.

Déplaisance [ims.] Hazzetmeyiş, adem-i mahzûziyet.

Déplaisant,e [s.] Hoşa gitmeyen, hazzolunmayan, nâ-makul, gayr-ı mergup.

Déplaisir [imz.] Memnuniyetsizlik. ◆ Hüzün ve keder, can sıkıntısı.

Déplancher [ft.] Tahtalarını sökmek.

De plano [h.] (*dé-pla*) (Latinceden me'huz) Bilâ-müşkilat, bi's-sühûle. ‖ (hk.) Doğrudan doğruya, re'sen.

Déplantage [i.] ve:

Déplantation [ims.] Eşcar ve nebatatın veya fidelerin bir yerden çıkarılıp diğer bir yere dikilmesi, tebdil-i gars.

Déplanter [ft.] Eşcar ve nebatı veya fideleri bir yerden çıkarıp diğer bir yere dikmek, tebdil-i gars etmek. ◆ Ağaçlarını, çiçeklerini sökmek, çıkarmak.

Déplantoir [imz.] Eşcar veya fidelerin mahall-i âhara gars edilmek üzere yerlerinden çıkarılmasında, sökülmesinde müsta'mel ağaç kama veya kürek, kök beli.

Déplâtrer [ft.] Sıvayı düşürmek, çıkarmak. ‖ (mec.) Meydan-ı aleniyete çıkarmak. (Az kullanılır.)

Déplétif,ve [s.] (t.) Vücuttan mâyiatın tedricen tenkisine yarayan ilaç, muhallî.

Déplétion [ims.] (t.) Vücudun mâyiatın tedricen tenkisi hakkında tedbir-i tıbbi, muhall.

Déplier [ft.] Katlanmış bir şeyi açmak, yapmak. ‖ (mec.) Bir sözü açmak (Nâdir kullanılır.)

Déplissage [imz.] Katlanmaktan hâsıl olan buruşukları açma, düzlenme.

Déplisser [ft.] Katlanmaktan hâsıl olan buruşukları açmak, düzeltmek.

Déploiement [imz.] ve:

Déploîment [imz.] Yayma, yayılma, inbisat. ‖ (as.) **– de colonne** Kol nizamından saff-ı harp nizamına açılma. ‖ (mec.) İbraz, izhar, irâe.

Déplombage [imz.] Emtia-i ticariye denkleri veya vagonlar üzerine gümrükten konulan kurşunlu mührün fekki.

Déplomber [ft.] Emtia-i ticariye denkleri veya vagonlar üzerine gümrükten konulan kurşunlu mührü fekk etmek.

Déplorable [s.] Bâis-i teessüf, şâyan-ı merhamet, acınacak hâlde olan.

Déplorablement [h.] Acınacak hâlde, bâis-i teessüf veya şâyan-ı merhamet olacak surette.

Déplorer [ft.] Acımak, teessüf etmek. ◆ Fena hâlde görmek, beğenmemek.

Déployé,e [s.] Yayılmış, münbasit. ‖ **Rire à gorge** – **e** Kahkaha ile gülmek.

Déployer [ft.] Açmak, yaymak, sermek. ◆ İbraz, izhar etmek. ‖ – **les jambes** Koşmak, kaçmak.

Déplumer [ft.] Kuşun tüylerini yolmak. ‖ (mec.) Hile ile birinin akçesini almak, soymak, dolandırmak.

Dépocher [ft.] Cebinden yahut keseden çıkarmak.

Dépoétiser [ft.] Şâirâne hâlini ref' ve izâle etmek.

Dépolarisation [ims.] (ht.) Adem-i istiktab.

Dépoli [imz.] Cilâsızlık, perdahsızlık.

Dépolir [ft.] Cilâ ve perdahı gidermek, zımpara kâğıdıyla donuklatmak.

Dépolissage [imz.] Cilâ ve perdahın giderilmesi, zımpara kâğıdıyla donuklatma.

Déponent [smz.] (sr.) Latin lisanında lafzen meçhul ve mânen mâlum olan ef'ale ıtlak olunur.

Dépopularisation [ims.] İştihar ve marufiyetin, teveccüh ve muhabbetin zıyâı.

Dépopulariser [ft.] İştihar ve marufiyetten ve itibar ve teveccühten düşürmek.

Dépopulation [ims.] Bir memleketin ahalisiz kalması veya ahalisi azalmakta olması. ◆ Tenâkus-ı nüfus.

Déport [imz.] (hk.) Mahkeme âzâsından birinin bir davaya karışmak istememesi. ◆ Bir hakem veya mümeyyizin esbab-ı meşrûaya mebnî imtinâı. ‖ – **d'arbitre ou d'expert** Hakem veyahut mümeyyizin istifası. ‖ (Borsada) Oyuncunun kiraladığı esham için verdiği ücret, depor. ‖ **Sans** – İfâte-i vakit etmeksizin, derhal.

Déportation [ims.] Memleketin haricine, diyar-ı baîde nefy ve tergib, iclâ. ◆ İnzivagâh. ‖ – **dans une enceinte fortifiée** Kalebentlik cezası.

Déporté [imz.] Menfî.

Déportements [imz. – cm.] Sû-i hareket, sû-i ahlak.

Déporter [ft.] Memleketin haricine, diyar-ı baîde nefy ve iclâ etmek, nefy etmek. ‖ **Se** – Bir mahkemenin hükmüne rıza vermemek, itiraz etmek. ◆ Fâriğ olmak. ‖ **Se** – **de la poursuite d'un procès** Bir davayı takipten fâriğ olmak.

Déposant,e [i. – s.] (hk.) Huzur-ı mahkemede şahâdet eden, ifade veren adam, şahit. ◆ Bir idare sandığına akçe bırakan adam, mûdi.

Déposé,e [s.] (hk.) Mevdû, emaneten bırakılmış, tevdî, idâ olunmuş, depozito edilmiş.

Dépose [ims.] Bir şeyin sökülüp çıkarılması.

Déposer [ft.] Yere bırakmak, koymak. ◆ Üstündeki bir şeyi çıkarmak. ◆ Bırakmak, istifa etmek. ◆ Rehin bırakmak, terhin etmek, emanet bırakmak, tevdî, idâ etmek. ◆ Durulmak, teressüb etmek. ‖ (mec.) Azletmek, çıkarmak. ‖ – **son bilan** İflas etmek. ‖ – **les armes** Terk-i silah etmek. = [fl.] Edâ-yı şahâdet etmek. ◆ Bir delil ve alâmet teşkil eylemek. ◆ Kazâ-yı hâcet etmek. (Pek âmiyâne.)

Déposition [ims.] Azil. ◆ Bu azli mübeyyin tahrirat veya tezkere. ◆ Huzur-ı mahkemede olunan şahâdet, edâ-yı şahâdet, şahidin ifadesi. ‖ – **écrite** İfade-i mazbuta. ‖ – **s des témoins** Şuhûdun ifâdatı. ‖ **Recevoir une** – İfadeyi zaptetmek. ‖ **Se couper dans sa** – İfadede, edâ-yı şahâdette tenakuz etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Déposséder [ft.] Tasarruftan mahrum etmek, mutasarrıf olduğu bir malı elinden almak. ◆ Mahrum etmek.

Dépossession [ims.] Bir mala tasarruftan mahrum bırakılmak.

Déposter [ft.] (as.) Düşmanı mevkiinden ihraç etmek.

Dépôt [imz.] Emanet, vedîa, depozito. ◆ Bırakma, koyma, vaz'. ◆ Emanet bırakma, tevdî. ◆ Tortu, posa, çöküntü, rüsub. ◆ Mahzen, mağaza, ambar, depo, debboy. ‖ (as.) Ordugâhta meydan-ı harbe çıkmayan askerin ikametine mahsus mahal. ‖ (t.) Şiş, cerahat terâkümü, verem, çıban. ‖ (hk.) – **volontaire** İcap ve kabul ile idâ, idâ-yı ihtiyarî. ‖ – **nécessaire** İdâ-yı ıztırârî. ‖ – **judiciaire** Mahkemenin emriyle depozito, idâ-yı kazâî. ‖ **Abuser d'un** – Emanete hıyanet etmek. ‖ **Mandat de** – Muvakkat tevkif müzekkeresi. ‖ – **de police** Tevkifhâne. ‖ – **de poudre** Baruthâne. ‖ – **s de la douane** Gümrük ambarları. ‖ – **des archives** Evrak mahzeni, hazîne-i evrak. ‖ – **de mendicité** Dilenci ve serseri tevkifhânesi. ‖ (as.) **Compagnie de** – Debboy bölüğü. ‖ – **de remonte** Remont tavîlesi. ‖ (arz.) – **s des cavarnes** Rüsubat-ı kühûf. ‖ – **s calcaires** Rüsubat-ı kilsiye.

Dépotage [imz.] ve:

Dépotement [imz.] Kap değiştirme. ◆ Saksıdan çıkarma.

Dépoter [ft.] Bir mâyii bir kaptan diğer bir kaba dökmek. ◆ Bir nebatı bir saksıdan diğer bir saksıya nakletmek.

Dépotoir [imz.] Süprüntü dökülmesine mahsus hendek.

Dépoudrer [ft.] Tozunu çıkarmak, silkmek. ◆ Pudrasını çıkarmak.

Dépouille [ims.] Yılanların ve bazı böceklerin soyulan derisi, kabı, yılan gömleği, hirşâ'. ◆ Takım elbise. ◆ Hayvanın çıkarılmış derisi. ◆ Ölen adamın bıraktığı şeyler, tereke, metrûkât. ‖ – **mortelle** Cenaze. = [cm.] Ganâyim.

Dépouillement [imz.] Soyma, soyulma, taarrî. ◆ Deri yüzme. ‖ (mec.) Ferâgat. ◆ Emval ve emlâkini kaybeden adamın hâli. ‖ – **des votes** Ta'dad-ı ârâ. ‖ – **d'un compte** Fezleke-i hesap, tetkik-i hesap, icmal, hülâsa.

Dépouiller [ft.] Hayvanın derisini çıkarmak, yüzmek, soymak. ◆ Bir hesabı tetkik edip hülâsa ve icmalini çıkarmak. ◆ Tetkik etmek. ◆ Mahrum bırakmak, tecrit etmek. ◆ Terk etmek. ◆ Nehb ve garet etmek. ◆ Mahsulatı toplamak. ◆ Ârâyı ta'dad eylemek.

Dépourvoir [ft.] (*pourvoir* gibi tasrif olunur) Havâyic-i zaruriyeden mahrum ve tedarik-siz bırakmak.

Dépourvu,e [s.] Mahrum, bî-behre, tedariksiz. ‖ **Au** – Ansızın, bağteten, hazırlıksız.

Dépravant,e [s.] Değiştiren, bozan, ifsat eden.

Dépravateur,trice [i. – s.] Bozan, dokunan, ifsat eden.

Dépravation [ims.] Bozulma, tagayyür, ifsat. ‖ (hk.) – **des mœurs** Âdât ve ahlakın ifsadı.

Dépravé,e [s.] Bozulmuş, mütegayyir, fâsid.

Dépraver [ft.] Bozmak, dokunmak, ifsat etmek.

Déprécatif,ve [s.] Dua suretinde olan.

Déprécation [ims.] Yalvarma, tazarru. ‖ (ed.) Duayı mutazammın kelâm, terecci.

Dépréciateur,trice [i. – s.] Tenzil-i kadir ve kıymet veya tedennî-i revac eden.

Dépréciation [ims.] Tenzil-i kadir ve kıymet, tedennî-i revac. ◆ Kadir ve kıymetin tenzili. ‖ – **du prix** Tedennî-i fiyat.

Déprécier [ft.] Bir şeyin veya bir adamın kadirini tenzil etmek, kadir ve kıymetten düşürmek. ◆ Kıymetten aşağı takdir ve tahmin etmek.

Déprédateur,trice [i.] Yağmacı, yağmager, ziyankâr.

Déprédatif,ve [s.] Yağmaya ve ziyankârlığa mensup ve müteallik olan.

Déprédation [ims.] Yağma, ziyankârlık, garet. ◆ Sirkat, ihtilâs.

TÜRK DİL KURUMU TÜRK TARİH KURUMU TÜRK DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMLARI AKADEMİSİ
TÜRKEŞ AKADEMİ ÖĞRENCİLİĞİ
www.tuba.gov.tr

Dépréder [ft.] Hasar îrasıyla beraber yağma etmek. ◆ Sirkat, ihtilâs etmek.

Déprendre [ft.] (*prendre* gibi tasrif olunur) (yapışmış bir şeyi) Ayırmak, hall etmek. ◆ Kavga edenleri ayırmak. ‖ (mec.) Bir şeye muhabbeti bitirmek, bundan ayırmak.

Dépréoccuper [ft.] Zihnen meşgul olan bir adamı bu meşguliyetten kurtarmak.

Dépresser [ft.] Makineden çıkarmak. ◆ Kumaşların makinede aldıkları cilâyı gidermek.

Dépressif,ve [s.] Tazyik eden, tazyikkârâne.

Dépressimètre yahut:

Dépressiomètre [imz.] (hy.) Mikyas-ı zâviye-i ufkiye.

Dépression [ims.] (k.) Tazyik ile basılma, inme, hafz. ‖ (crh.) Çukurlanma, teka'ur. ‖ (hy.) Ufk-ı mer'î ile ufk-ı hakiki beynindeki zâviye-i inhitat. ‖ – **de l'horizon** İnhitat-ı ufuk. ‖ (mec.) Tahakkur, tezellül. ◆ Takbih, tezlil.

Dépressoir [imz.] (tşr.) İndirici, muhaffiz.

Déprier [ft.] (*prier* gibi tasrif olunur) Daveti geri almak.

Déprimé,e [s.] Basık, alçak, inmiş, ezilmiş. ‖ (t.) **Pouls** – Hâl-i tabiisinden aşağı vuran nabız, nabz-ı hâbıt. ‖ (nb.) Musattah.

Déprimer [ft.] Basmak, ezmek, alçaltmak. ‖ (zra.) Baharın ilk çiğ ve donlarından yanmış olan çayırdaki otların ucunu mevâşîye yedirmek. ‖ (mec.) Tahkir ve tezlil etmek.

Dépriser [ft.] Kıymet ve itibarını kesretmek. ◆ Ehemmiyet vermemek.

Déprisonner [ft.] Mahbesten çıkarmak.

De profundis [imz.] (*dé-profondiss*) (Latince tabir) Ölüler için okunan dua. ◆ Musibet. ‖ **Gai comme un** – Pek mükedder.

Déprohiber [ft.] Memnûiyeti ref' etmek.

Déprohibition [ims.] Ref'-i memnûiyet.

Dépromettre [ft.] Vaatten nükûl etmek.

Déprovincialiser [ft.] Taşralı hâlini izâle etmek.

Dépuceler [ft.] İzâle-i bikr etmek. ‖

Dépuceleur [imz.] İzâle-i bikr eden. – **de nourrice** Atıp tutan, yapmadığı şeyleri yapmış gibi gözüküp tefâhur eden adam.

Dépulpeur [imz.] Nebatat köklerini kırmaya, yarmaya, ufaltmaya mahsus makine.

Depuis [hc.] -den, -dan beri: – **le Rhin jusqu'à l'Océan** Ren nehrinden Bahr-i Muhit'e kadar; – **la création** Hilkatten beri; – **un temps immémorial** Öteden beri, minelkadim; – **le premier jusqu'au dernier** Evvelinden âhirine kadar. (Bu edat bir şahıs ismine veya zamâir-i şahsiyeden birine lâhık olur ise muahharan, sonra mânâsını ifade eder. **Il est venu – moi** Benden sonra geldi.) ‖ – **peu** Biraz evvel. = [zm.] O vakitten beri ki: – **Je ne l'ai pas vu** – O vakitten beri kendisini görmedim. ‖ – **que** O vakitten beri ki: – **que je vous connais** Sizi tanıdığımdan beri, sizi tanıyalı.

Dépuratif,ve [imz. – s.] (t.) Kanı vesâir ahlâtı tasfiye ve ıslah eden, musaffî, muslih. ◆ Sızdıran, tasfiye eden.

Dépuration [ims.] (t.) Kanın vesâir ahlâtın tasfiye ve ıslahı. ◆ Sızdırma, tasfiye.

Dépuratoire [s.] (t.) Kan vesâir ahlâtın tasfiyesine yarayan (ilaç vesâire), musaffî, muslih; **Maladies** – **s** Emraz-ı musliha.

Dépurer [ft.] Temizlemek, tasfiye etmek.

Députation [ims.] Murahhaslar tayin ve irsali. ◆ Murahhaslık. ◆ Murahhaslar heyeti, heyet-i mebuse, heyet-i murahhasa.

Député [imz.] Murahhas. ◆ Bir meclis-i müntahab âzâsının beheri.

Députer [ft.] Murahhas tayin ve irsal etmek.

Déqualifier [ft.] Evsaf ve unvanından mahrum etmek.

Déquiller [ft.] Bacağını, ayağını kırmak.

Déracinable [s.] (Nebat ve eşcar hakkında) Kökünden sökülebilen, çıkarılabilen, kabil-i kal' ve istîsal.

Déracinement [imz.] Bir nebatı kökünden sökme, kal', istîsal. ◆ Çıkarma.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Déraciner [ft.] Bir nebatı kökünden çıkarmak, sökmek. ◆ Çıkarmak. ◆ Uzaklaştırmak. || (mec.) İmha ve izâle etmek.

Déradelphe [imz.] (tşr.) Baş ve boyunları bitişik olan iki beden, mültesiku'l-unkayn. (acâibât-ı hilkatten)

Déradelphie [ims.] (tşr.) İki bedenin baş ve boyunlarından iltisakı, iltisaku'l-unkayn. (acâibattan)

Déradelphien,ne [s.] (tşr.) Bedeni iki ve boynu bir olan acîbe-i hilkat, mültesiku'l-unkayn (acâibattan).

Dérader [fl.] (bhr.) Limanı terk etmek. ◆ Şiddetli bir rüzgâr yahut akıntı ile liman ve mirsattan uzağa sevk edilmek.

Dérager [fl.] Hiddeti geçmek.

Déraidir yahut **Déroidir** [ft.] Bir şeyin dikliğini ve donukluğunu izâle etmek.

Déraillement [imz.] (Demir yolu katarı ve emsali hakkında) Yoldan çıkma.

Dérailler [fl.] (Şimendifer katarı ve emsali hakkında) Yoldan çıkmak. || (mec.) Doğru yoldan udul etmek.

Déraison [imz.] Akılsızlık, kec-endîşlik, belâhet.

Déraisonable [s.] Akla mugayir, nâ-makul. ◆ Mugayir-i akıl, nâ-makul şeyler yapan. ◆ Nâ-hak, bâtıl.

Déraisonnablement [h.] Akla mugayir olarak, nâ-makul bir suretle. ◆ Nâ-hak yere.

Déraisonnement [imz.] Nâ-makul sözler îradı. ◆ Mugayir-i akıl ve mantık muhakemede bulunma.

Déraisonner [fl.] Nâ-makul sözler söylemek.

Déralinguer [fl.] Zedelemek, berelemek, bir şeye zarar vermek. = [fl.] Ölmek.

Déramer [ft.] (İpek kozaları hakkında) Daldan almak.

Dérangement [ims.] İntizamsızlık, perişanlık. ◆ Rahatsızlık, taciz.

Déranger [ft.] Nizam ve intizamı bozmak. ◆ Bozmak. ◆ Yerinden çıkarmak. ◆ Rahatsız etmek, taciz etmek. ◆ İshal vermek. || (mec.) Baştan çıkarmak.

Déraper [fl.] (bhr.) Gemi demiri dibi kavramamak, demiri fonda edememek.

Déraser [ft.] Seviyesini, irtifaını indirmek, alçaltmak.

Dératé,e [s.] Dalağı çıkarılmış, dalaksız. || (mec.) **Courir comme un** – Pek çok koşmak.

Dérater [ft.] Birinin dalağını çıkarmak.

Dérayer [ft.] (zra.) Saban ile tarlada hendek açmak.

Dérayure [imz.] (zra.) İki tarla arasında açılan hendek, sürülmüş tarla kenarına açılan hendek.

Derby [imz.] (*deur-bè* dahi okunur) İngiltere'de üç yaşındaki hayvanlara mahsus olarak icra olunan büyük at yarışı. (Müessisinin ismi ile müsemmâdır.) ◆ Yaya koşuları esnasında ayağa giyilen ökçesiz potin. ◆ Dört tekerlekli hafif araba. || – **français** Fransa'da Şantilli'de[190] icra olunan at yarışı.

Derechef [h.] Yeniden, baştan, tekrar.

Déréglé,e [s.] Nizamsız, gayr-ı muntazam. ◆ Sefih, hovarda.

Déréglement [imz.] İntizamsızlık. ◆ Hovardalık.

Déréglément [h.] İntizamsızlıkla. ◆ Hovardaca.

Dérégler [ft.] Nizam ve intizamını bozmak. || (mec.) Baştan çıkarmak.

Dérencéphale [imz. – s.] (tşr.) Zü'l-unk-ı müdemmağ. (acâibattan)

Dérider [ft.] Bir boşluğu gidermek. ◆ Yüz ekşiliğini def etmek, güldürmek. || **Se** – Açılmak, gülmek, sevinmek.

Dérision [ims.] İstihzâ.

Dérisoire [s.] İstihzâlı, istihzâ-âmiz.

Dérisoirement [h.] İstihzâ tarikiyle, müstehziyâne.

Dérivatif,ve [s.] (t.) Bir iltihabı bedenin tehlikeli bir mahallinden defedip diğer bir mahalle nakletmeye yarayan (edviye vesâire) musrif. || (sr.) İştikakî: **Formes – ves** Sıyag-ı iştikakiye.

190 fr.: *Chantilly*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dérivation [ims.] Akan bir mâyiin mecrasından sapması ve dönmesi, tahvil-i mecra. || (mec.) Diğer bir membadan çıkan şey. || (t.) İltihabın bedenin tehlikeli bir mahallinden defiyle diğer bir mahalle nakli, insiraf. || (sr.) İştikak. || (as.) – **du projectile** İnhiraf-ı mermi.

Dérive [ims.] (bhr.) Geminin rüzgârdan veya akıntıdan dolayı tahvil-i seyir etmesi, düşmesi, kıçın kıçın gitmesi.

Dérivé,e [s.] Müştak: **Verbes – s** Ef'al-i müştakka.

Dérivé [imz.] Kelime-i müştakka. = [cm.] Müştakkat. || (k.) Müştakkat: – **s maliques** Müştakkat-ı tuffâhiye.

Dériver [fl.] (bhr.) Sahilden uzaklaşmak. ◆ Cereyanı tahvil edilmek. ◆ Rüzgâr veya akıntı sebebiyle gemi yoldan çıkmak, kıçın kıçın gitmek. || (mec.) Neşet etmek. || (sr.) Müştak olmak. || (as.) Mermi inhiraf etmek.

Dériver [ft.] Çekmek, getirmek. || (t.) Bir iltihabı tehlikeli bir yerden diğer bir mahalle nakil ve sarf etmek. || (sr.) Bir kelimeden diğer bir kelime çıkarmak, iştikak ettirmek.

Dérivoir [imz.] Saatçi mili.

Dérivomètre [imz.] (bhr.) Geminin düşme zaviyesini ölçmeye mahsus alet, mikyas-ı inhiraf-ı sefine.

Derkos [imz.] Terkos kasabası.

Derle [imz.] (mad.) Çini toprağı.

Dermalaxie [ims.] (t.) Rehavet-i cilt.

Dermangioleucite [ims.] (t.) İltihab-ı ev'iye-i lenfâviye-i cildiye.

Dermanysse [imz.] (hyv.) Kızıl örümcek ki kuş kanı emer.

Dermaptères [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı zü'l-cenah-ı mücelled fırkası.

Dermatalgie [ims.] (t.) Elem-i cilt.

Dermataneurie [ims.] (t.) Teşennüc-i cilt.

Dermathémie [ims.] (t.) Terâküm-i dem fi'l-cilt.

Dermatite [ims.] (t.) İltihab-ı cilt.

Dermatochélys [imz.] (hyv.) Kendisi gayet büyük ve üstü gayet ince bir nevi deniz kaplumbağası. (Bu hayvana *Tortue lyre* dahi ıtlak olunur.)

Dermatodynie [ims.] (t.) Rîh-i cilt, resye-i cildiye.

Dermatographie [ims.] (tşr.) Tavsif-i ahvâl-i cilt.

Dermatoïde [s.] (tşr.) Cildî.

Dermatologie [ims.] (t.) İlm-i emraz-ı cildiye.

Dermatarragie [ims.] (t.) Nezf-i cilt.

Dermatarrhie [ims.] (t.) Tasallub-ı cilt.

Dermatose [ims.] (t.) İllet-i cildiye.

Dermatotomie [ims.] (tşr.) Haz'-ı cilt.

Derme [imz.] (tşr.) İç deri, edme.

Dermelcie [ims.] (t.) Takarruh-ı cilt.

Dermémie [ims.] (t.) Terâküm-i dem fi'l-cilt.

Dermeste [imz.] (hyv.) Güğe, güve (elbise ve kürke ârız olur).

Dermique [s.] (tşr.) İç deriye mensup ve müteallik, edmî.

Dermite [ims.] (t.) İltihab-ı edme.

Dermocarcinie [ims.] (t.) Seretân-ı cilt.

Dermocyme [imz.] (tşr.) Cenin-i mütedâhil.

Dermologie [imz.] (mr. Dermatologie)

Dernier,ère [s.] Son, sonki, âhir, ahîr. ◆ Geçen: **l'année – ère** Geçen sene. (Şurasına dikkat etmelidir ki bu kelime geçen, sâbık mânâsını müfid olduğu zaman mevsufundan sonra îrad olunur. Mevsuftan mukaddem gelir ise mutlaka son, sonki mânâsını ifade eder: **la – année** Son sene.) ◆ En aşağı, en alçak, en âdi, en fena. || (hk.) **En – ressort** Derece-i ahîrede. || **– maladie** Maraz-ı mevt. || **En – lieu** Son defa.

Dernièrement [zz.] Geçende, geçenlerde, bu yakında, ahîren.

Dernier-né [imz.] Bir ailenin en küçük erkek evlâdı.

Dérobé,e [s.] Gizli, mestur, mahfî. ◆ Mesruk. ◆ Derisi veya kabuğu soyulmuş. || (zra.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cultures – es Mezrûat-ı sayfiye. || à la – Gizlice, hafiyen.

Dérober [ft.] Çalmak, sirkat etmek, aşırmak, hafiyen almak. ◆ İntihal etmek. ◆ Kurtarmak, savuşturmak. ◆ Gizlemek, saklamak. ◆ Derisini veya kabuğunu soymak. || – un baiser Ansızın bir bûse almak. || Se – Sevişmek, sarılmak, gözden kaybolmak. ◆ Kuvveti kaybetmek, dayanamaz olmak.

Dérochage [imz.] Altın ve gümüş ve bakırın tasfiyesi, tîzabla (kezzapla) temizlenmesi ameliyatı.

Dérocher [ft.] Altın ve gümüş ve bakırı tasfiye etmek.

Dérodyme [imz.] (tşr.) Zâtü'l-fikareyn (acâibattan).

Dérogation [ims.] Ahkâm-ı kanuna veya şürut ve mukaveleye muhalefet, nesih. || – tacite İlga-yı zımnî. || – expresse İlga-yı sarih.

Dérogatoire [s.] Ahkâm-ı kanuna veya şart ve mukaveleye muhalif olan, nâsih, neshi mutazammın. || Clause – Vasiyetten rücû edildiğine dair olan şerh.

Dérogeance [ims.] Mertebe ve şereften sukut ve mahrumiyeti mûcip hâl ve hareket. ◆ İras-ı halel.

Dérogeant,e [s.] Ahkâm-ı kanuna veya şart ve mukaveleye muhalif olan, nâsih.

Déroger [fl.] Ahkâm-ı kanuna veya şart ve mukaveleye muhalif olmak, neshetmek. ◆ Mertebe ve şereften mahrumiyeti bâis olacak bir hâl ve harekette bulunmak. ◆ Bir şeye muhalif olarak hareket etmek. ◆ İtibar ve haysiyeti paymal etmek || – aux traités Muâhedat hilâfına hareket etmek. || – aux dispositions d'une loi Bir kanun ahkâmına mugayir olarak hareket etmek.

Déroidir [ft.] (mr. Déraidir)

Dérougir [ft.] Kırmızılığı gidermek. = [fl.] Kızarmaktan kurtulmak, kırmızılık zâil olmak.

Dérouillement [imz.] Pasın temizlenmesi.

Dérouiller [ft.] Pasını temizlemek. || (mec.) Nezaket kesbettirmek, terbiye etmek.

Déroulement [imz.] Devşirilmiş veya sarılmış bir şeyin, bir tomarın açılması.

Dérouler [ft.] Devşirilmiş veya sarılmış bir şeyi, bir tomarı açmak, yaymak. ◆ (Şairâne) Arzetmek, yaymak, sermek. || (mec.) Bast ve hikâye etmek: Il déroula devant nous le tableau de ses chagrins Levha-i ekdarını bize bast ve hikâye eyledi. || Se – Yayılmak, açılmak. || (mec.) Arz-ı endam etmek: Un tableau magnifique se déroula à nos yeux Pîş-i enzarımızda bir levha-i latife açıldı, bir levha-i mükemmele enzarımızda arz-ı endam-ı letafet etti.

Déroute [ims.] Askerin münhezimen firarı. Bozgunluk, inhizam, hezimet. || (mec.) Perişanlık, şaşırma.

Dérouter [ft.] Birini yolundan çevirmek, yolunu kaybettirmek, şaşırtmak.

Derrière [hc.] Gerisinde, gerisine, arkasında, arkasına. ◆ Ardında, ardına, arkası sıra. = [zm.] Geride, geriye, arkada, arkaya. || Sens devant – Tersine, önü arkada ve arkası önde olarak. = [imz.] Geri taraf, arka taraf, gerisi. ◆ Bedenin alt tarafı, kıç. = [imz. – cm.] Bir şehrin en uzak, en tenha tarafları. ◆ Dümdar fırkası. || Porte de – Art kapı.

Derviche [imz.] yahut:

Dervis [imz.] (s okunur) (Fârisîden me'huz) Derviş.

Des [hf.] Cem'-i müzekker ve müennes isimlerin muzâfun-ileyhlerine lâhık olup De les kelimelerinden mürekkeptir. Bazen mef'ûlün-anh alâmeti dahi olur: Les maximes – philosophes Emsal ve akvâl-i hükemâ. || Birkaç, birtakım, bazı mânâlarını mutazammın cem' için harf-i tenkir dahi olur: – hommes Bazı adamlar, birtakım adamlar, birkaç adam.

Dès [hc.] -den, -den beri, -den itibaren: – sa source Menbâdan itibaren; – son enfance Çocukluğundan beri; – demain Yarından itibaren. || – lors O vakitten beri. ◆ Bu hâlde. || – que O andaki: – qu'il sera ici Buraya geldiği anda, gelir gelmez. ◆ Ma-

demki: – que vous le voulez Mademki istiyorsunuz. || – avant -den evvel.

Dés [ims.] (mr. Dé)

Désabonnement [imz.] Aboneliğin hitam bulması. ◆ Abone olmaktan vazgeçiş.

Désabonner [ft.] Aboneliğe hitam vermek. || Se – Abone olmaktan vazgeçmek.

Désabusement [imz.] Sehiv ve hatanın tefhimi, aldanmaktan tahlis, dalâletten ikaz, irşat.

Désabuser [ft.] Sehiv ve hatadan kurtarmak, aldanmasına mani olmak, irşat etmek.

Désacclimater [ft.] İklimini değiştirmek, iklime mahsus itiyadatını tebdil eylemek.

Désaccointance [ims.] Bir sebeple kat'-ı münasebet ve ülfet. || (mec.) Münasebette bulunmama, uzak olma.

Désaccord [imz.] Adem-i itilâf, adem-i vifak, nifak, adem-i imtizac. ◆ Düzensizlik, âhenksizlik.

Désaccorder [ft.] İtilâf ve vifakı bozmak. ◆ Düzen ve âhengi bozmak.

Désaccoupler [ft.] Çift olan şeyleri ayırmak.

Désaccoutumance [ims.] Terk-i âdet etme.

Désaccoutumer [ft.] Birine âdetini değiştirtmek, terk ettirmek, mutadından vazgeçirmek. || Se – Bir âdetten vazgeçmek, terk-i itiyat etmek.

Désachalandage [imz.] Müşterilerin kaybedilmesi, kaçırılması.

Désachalander [ft.] Müşterileri kaybettirmek, müşteri bırakmamak, müşterilerini kaçırtmak. || Se – Müşterilerini kaybetmek, kaçırmak.

Désacidifier [ft.] (k.) Bir cismin hâmızıyetini kaybettirmek.

Désaciérer [ft.] Çeliğin suyunu kaçırmak.

Désaffamer [ft.] Şiddetli açlığını def' ve teskin etmek.

Désaffection [ims.] Teveccühten, muhabbetten düşme, insilâb-ı teveccüh.

Désaffectionner [ft.] Teveccühü, hüsn-i nazarı, muhabbeti selb ettirmek, teveccühten, hüsn-i nazardan, muhabbetten düşürmek.

Désaffleurer [fl.] (m.) Birbirinden çıkıntılı olmak.

Désaffourcher [fl.] (bhr.) Geminin ikinci olarak attığı demir veya bağladığı halatı kaldırmak veya çözmek.

Désaffubler [ft.] Kıyafetin gülünç cihetini ref' etmek.

Désagencer [ft.] Bir şeyin terkibini bozmak.

Désagréable [s.] Hoşa gitmeyen, nâhoş, nâ-makul, tatsız.

Désagréablement [h.] Hoşa gitmeyecek bir suretle, tatsızlıkla.

Désagréer [fl.] (*créer* gibi tasrif olunur) Hoşa gitmemek, beğenilmemek, nâhoş olmak. = [fl.] Hüsn-i kabul etmemek. || (bhr.) Geminin armalarını indirmek, takımını soymak.

Désagrégation [ims.] (ht.) Bir cismi terkip eden aksam yahut zerratın dağılması, tecezzi, tefettüt. ◆ Teferruk, dağılma.

Désagrégeant,e [s.] (ht.) Bir cismi ecza ve zerrata taksim eden veya bu suretle taksim ve tefrikine sebep olan, mücezzi.

Désagréger [ft.] Bir cismi mürekkep olduğu ecza ve zerrata taksim ve tefrik etmek.

Désagrément [imz.] Beğenilmeyecek hâl, ahvâl-i gayr-ı marziye, kusur, ayıp. ◆ Keder, gaile.

Désaimanter [ft.] Bir şeyin havâss-ı mıknatısiyesini bozmak, bir ibrenin mıknatısiyetini kaybettirmek.

Désaimer [ft.] Sevmekten vazgeçmek.

Désajustement [imz.] Makine ve emsalinin bozulması, dağılması.

Désajuster [ft.] Makine ve emsalini bozmak, dağıtmak.

Désalignement [imz.] Safların, sıraların bozulması.

Désaligner [ft.] Bir şeyin saflarını, sırasını bozmak.

Désaliter [ft.] Taht-ı tedavide bulunan bir hastaya yatağı terk ettirmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Désallaiter [ft.] Sütten kesmek.

Désaltérant,e [s.] Susamayı gideren, def'-i atş eden, hararet söndüren.

Désaltérer [ft.] Susamayı gidermek, def'-i atş etmek, hararet söndürmek. ◆ İska etmek. ‖ (mec.) Teskin etmek.

Désamarrer [ft.] (bhr.) Palamarı çözmek, mola etmek.

Désamorçage ve:

Désamorcement [imz.] Esliha-i nâriyenin ağız otunu çıkarma.

Désamorcer [ft.] Esliha-i nâriyenin ağız otunu çıkarmak.

Désancrer [fl.] (bhr.) Gemi demir almak, fekk-i lenger etmek.

Désappareillage [imz.] (bhr.) Geminin hareket ve azîmet tedarikinin bozulması.

Désappareiller [fl.] (bhr.) Hareket ve azîmet için gemice olunan tedârikâtı bozmak. = [ft.] (mr. Dépareiller)

Désapparier [ft.] Çift olan şeyleri birbirinden ayırmak.

Désappauvrir [ft.] Hâl-i fakrdan tahlis etmek, kurtarmak. ‖ (mec.) Zenginletmek.

Désappointement [imz.] Ümitsizlik, me'yusiyet.

Désappointer [ft.] Ucunu kırmak, sivriliğini izâle etmek. ‖ (mec.) Meyus etmek.

Désapprendre [ft.] (*apprendre* gibi tasrif olunur) Öğrendiğini unutmak. ‖ (mec.) Ayrılmak, tebâüd etmek.

Désapprobateur,trice [i. – s.] Bir şeyi beğenmeyen, takdir etmeyen, ret ve takbih eden.

Désapprobation [ims.] Beğenmeyiş, adem-i takdir, adem-i tasvip, kadh, takbih.

Désappropriation [ims.] Tasarruftan feragat, bir mal ve akarın terki.

Désapproprier [fv.] Tasarruftan feragat ettirmek, bir mal ve akarı terk ettirmek.

Désapprouver [ft.] Takdir ve tensip etmemek, takbih etmek.

Désarborer [ft.] Bir direğe çekilmiş olan bayrağı indirmek.

Désarçonner [ft.] Eğerden indirmek, attan düşürmek. ‖ (mec.) Mebâhiste şaşırtmak. ◆ Bir kimseyi memuriyetinden azletmek.

Désargenter [ft.] Gümüşünü, gümüş yaldızını soymak, çıkarmak. ◆ Nakit parasından mahrum bırakmak.

Désarmé,e [s.] Silahsız, gayr-ı müsellah. ‖ (mec.) Hiddeti teskin olunmuş.

Désarmement [imz.] (as.) Kuvve-i askeriyenin hâl-i hadarîye vaz'ı, terk-i silah. ◆ Muharebeden sonra askerin dağıtılması. ‖ (bhr.) Sefinenin teçhizat ve levâzım-ı harbiyeden tahliyesi.

Désarmer [ft.] Birinin zırhlarını çıkarmak. ◆ Elinden silahını almak. ◆ Silahı boşaltmak. ◆ Silahları toplamak, terk-i silah ettirmek. ◆ Gemiyi teçhizattan tahliye etmek. ‖ (mec.) Teskin etmek, düşmanı vasıta-i mukabele ve müdafaadan mahrum bırakmak. = [fl.] Terk-i silah etmek, harbe hitam vermek. ‖ (bhr.) Sefâin-i harbiyenin mürettebat ve mühimmatını karaya çıkarmak.

Désarrimer [ft.] Gemi ambarındaki hamûlenin istifini bozmak.

Désarroi [imz.] İntizamsızlık, teşevvüş.

Désarrondir [ft.] Bir şeyin yuvarlaklığını bozmak.

Désarticulation [ims.] Mafsalın tefriki. ‖ (crh.) Bir uzvun oynak yerinden kesilmesi, tesmim.

Désarticuler [ft.] (crh.) Mafsaldan kesmek. ‖ (tşr.) Bir iskeletin kemiklerini yekdiğerinden ayırmak.

Désassemblage [imz.] ve:

Désassemblement [imz.] Mimarlığa ve doğramacılığa dair olarak toplu veya mültesik bir hâlde bulunan kerestelerin ayrılıp dağıtılması.

Désassembler [ft.] Mimarlığa ve doğramacılığa dair olarak bir heyet-i mecmua hâlinde bulunan keresteleri ayırıp dağıtmak, parçalamak.

Désassimilateur [imz.] (t.) Muzâdd-ı mümessil.

Désassimilation [imz.] (t.) Muzâdd-ı temsîl.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Désassociation [ims.] Ortaklığın, şirketin feshi. ◆ Ortaklıktan çıkma.

Désassocier [ft.] Bir ortaklığı, şirketi feshetmek. ◆ Tefrik etmek, ayırmak.

Désassortiment [imz.] Takımdan, çeşitten ayırma veya ayrılma.

Désassortir [ft.] Bir şeyi takımdan ayırmak, takımını, çeşidini bozmak.

Désassurer [ft.] Vüsuk ve itimadını izâle etmek, emniyetten düşürmek. ◆ Bir mal veya akarı sigortadan çıkarmak.

Désastre [imz.] Musibet, afet, felaket.

Désastreusement [h.] Musibet ve afet ve felaketle. ◆ Pek fena bir surette.

Désastreux,se [s.] Musibetli, afet-engiz. ◆ Şâyan-ı teessüf.

Désattrister [ft.] Hüzün ve kederi gidermek, hazin suret ve manzarayı latif ve müferrihe kalb etmek.

Désavantage [imz.] İnsilâb-ı fâide, zevâl-i menfaat, mazarrat, mahzur. ◆ Zarar, ziyan. ◆ Diğerinden geri ve aşağı bulunmak hâli, mağlubiyet: **Avoir du – au jeu** Kumarda mağlup olmak, diğerlerinden aşağı kalmak.

Désavantager [ft.] (*nager* gibi tasrif olunur) Birinin galip ve fâik olmasını men etmek, diğerinden geri ve aşağı bırakmak. ◆ Zarar ve ziyanını mûcip olmak. || – **des marchandises** Emtiaya rağbet celbederek sühûletle satılmalarını temin eden şeyleri izâle etmek, kaldırmak.

Désavantageusement [h.] Diğerinden geri ve aşağı olarak. ◆ Zarar ve ziyanla.

Désavantageux,se [s.] Diğerinden geri ve aşağı bulunmayı icap ve intac eden. ◆ Selb-i fâideyi mûcip olan, muzır.

Désaveu [imz.] İnkâr. ◆ Adem-i kabul, adem-i tasdik, ret. || (hk.) İkrardan nükûl. || – **de paternité** Redd-i veled. || – **d'écriture** Hat ve hatemi inkâr. || – **de mandat** Bir vekil muamelatının müvekkil tarafından adem-i kabulü.

Désaveugler [ft.] Çeşm-i intibah ve basiretini açıp hata ve gafletten kurtarmak, ikaz etmek.

Désavouable [s.] (hk.) İnkâr olunabilen. ◆ Vâcibü'r-red, adem-i tasdike layık.

Désavouer [ft.] (hk.) İnkâr etmek. ◆ Bir şeyin kendine nispetini kabul etmemek, tasdik etmemek, tanımamak. ◆ Tezatta bulunmak, itilâf etmemek. || (mec.) Tecviz etmemek, men ve tahrim etmek.

Descellement [imz.] Mührün fekki veya yapışık diğer bir şeyin koparılması, sökülmesi.

Desceller [ft.] Mührü fekk etmek veya yapışık diğer bir şeyi koparmak, sökmek. || – **une glace** Bir aynayı tamamıyla müstevî oluncaya kadar yontmak, tesviye etmek.

Descemet [imz.] (t.) **Membrane de** – Gışâ-yı desmit.

Descemétite [ims.] (t.) Zâtü't-desme.

Descendance [ims.] Nesil, zürriyet. ◆ Ahfad.

Descendant,e [s.] İnen, nâzil. ◆ Bir nesil ve zürriyete mensup olan. || **Ligne – e** Nesil, zürriyet. || **Chemin** – İniş. = [imz.] (hk.) Fer'. = [cm.] Evlat ve ahfad, ahlâf.

Descendre [fl.] İnmek, nüzul etmek, alçalmak. ◆ Aşağıya doğru veya aşağıya kadar uzanmak, sarkmak. ◆ İnmek, nâzil olmak. ◆ Düşman memleketine tecavüz ve istila etmek. ◆ Bir nesle mensup olmak, birinin neslinden olmak. || (mec.) Tenezzül etmek. ◆ Hilâf-ı namus ve ahlak bir şeyi irtikâb edecek dereceye düşmek. = [ft.] İndirmek, daha aşağıya almak. ◆ Karaya çıkarmak.

Descension [ims.] (hy.) Kevâkibin derece-i gurûbu, mağrib. || – **droite** Mağrib-i istivâî. || – **oblique** Mağrib-i mâil.

Descente [ims.] İnme, nüzul, sukut. ◆ İniş. ◆ Oluk. || – **de police** yahut – **de justice** Zabıta tarafından vuku bulan baskın, taharri ve teftiş için bir evin veya bir mahallin basılması. || (hk.) – **sur les lieux** Keşif ve muayene-i mahalliye. || (as.) Karaya asker ihracı. || – **de la garde** Karakol değişmesi. || – **de lit** Karyolanın önüne ferş olunan küçük kaliçe.

Descripteur [imz.] Tarif ve tavsif eden, vassaf.

Descriptible [s.] Kabil-i tarif ve tavsif.

Descriptif,ve [s.] Tarif ve tavsife mensup ve müteallik olan, tavsifî, tersimî, resmî, vasfî. ◆ Tarifat-ı mükemmeleyi hâvi. || **Anatomie – ve** Teşrih-i tavsifî. || **Géomètre – ve** Hendese-i resmiye.

Description [ims.] Tarif ve tavsif. ◆ Tarifnâme. || (as.) **Procès verbal de** – İcmal defteri.

Déséchafauder [ft.] Bir binanın iskelelerini sökmek, almak, çıkarmak.

Déséchouer [ft.] Oturmuş gemiyi yüzdürmek.

Désemballage [imz.] Eşya-yı ticariyenin sandık veya denkten çıkarılması.

Désemballer [ft.] Eşya-yı ticariyeyi sandık ve denkten çıkarmak.

Désembarquoment [imz.] Gemiden ihraç.

Désembarquer [ft.] Mahall-i maksuda muvâsalat etmeksizin yolda gemiden çıkarmak, gemide tutmamak. || **Se** – Sefineye bindikten sonra sefine hareket etmeden yahut mahall-i maksuda muvâsalat eylemeden evvel dışarı çıkmak.

Désembellir [ft.] Güzelliğini mahv veya tenkis etmek.

Désembourber [ft.] Çamurdan çıkarmak.

Désemmancher [ft.] Kalıp veya sapını çıkarmak. || **Se** – Kalıp veya sapı çıkmak.

Désemparement [imz.] Geminin arması indirilerek battal bırakılması.

Désemparer [fl.] Tutulmuş yeri terk etmek. || (hk.) **Sans** – Bilâ-fâsıla. ◆ Yerinden kımıldamaksızın. || **Délibérer sans** – Bilâ-fâsıla müzakere etmek. = [ft.] Bir geminin armasını indirip battal bırakmak veyahut direk ve armalarını kesmek ve yelkenlerini yırtmak.

Désempeser [ft.] Kumaşın kolasını veya cilâsını çıkarmak.

Désemplir [ft.] Kısmen boşaltmak. = [fl.] Büsbütün dolu olmamak. (Hemen daima cümle-i menfîde bulunur.)

Désemplumer [ft.] Tüylerini yolmak.

Désenamourer [ft.] Aşkı izâle etmek.

Désencapuchonner [ft.] Manastır, keşişlik hayatından çıkarmak.

Désempoissonner [ft.] Bir gölü balıktan tahliye etmek.

Désemprisonner [ft.] Mahbesten çıkarmak.

Désenchaîner [ft.] Zinciri çıkarmak, zincirden kurtarmak.

Désenchantement [imz.] Sevincin defi. ◆ Sihrin bozulması.

Désenchanter [ft.] Birinin sevincini izâle etmek. ◆ Sihri bozmak.

Désenchanteur,se [i. – s.] Sevinci izâle eden. ◆ Sihri bozan.

Désenclouage [imz.] Çivilenmiş bir toptan çiviyi sökmek, çıkarmak ameliyatı.

Désenclouer [ft.] Çivilenmiş bir topun çivisini sökmek, çıkarmak. ◆ Hayvanın tırnağından mıhı çıkarmak.

Désencombrement [imz.] Yol üzerindeki mevâni ve izdihamın def edilmesiyle yolun açılması.

Désencombrer [ft.] İzdiham vesâir mevânii kaldırıp yolu açmak.

Désencroûter [ft.] (mec.) Cehli ve itikadat-ı bâtılayı def etmek.

Désenfiler [ft.] Dizilmiş şeylerin dizisini bozmak.

Désenflammer [ft.] Alevini söndürmek. || (mec.) Aşk ve ihtirası izâle etmek.

Désenfler [ft.] Şişi indirmek. ◆ Kabarcık ve şiş gibi bir şeyi söndürmek. (Bu mânâda *Dégonfler* daha müsta'meldir.) = [fl.] (Şiş hakkında) İnmek.

Désenflure [ims.] Şişin inmesi.

Désenfourner [ft.] Fırından çıkarmak.

Désenfumer [ft.] Dumanı çıkarmak. ◆ Duman kokusundan kurtarmak. || **– un tableau** Bir levhanın üzerine birikip renkleri layıkıyla göstermeyen tozları, dumanları temizlemek.

Désengager [ft.] Birini bir mecburiyetten çıkarmak. ◆ Bir daveti feshetmek. ◆ Kura-i askeriyeden af ve istisna etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Désengorger [ft.] Tıkanmış bir şeyi ayıklamak, temizlemek.

Désengrener [ft.] Birbirine ilişmiş tekerlekleri kurtarmak.

Désenivrer [ft.] Sarhoşluğu, humarı def etmek, ayıltmak. || (mec.) Bir hayal ve ümidi izâle etmek. = [fl.] yahut Se – Ayılmak.

Désennuyer [fl.] Can sıkıntısından kurtarmak, eğlendirmek: La lecture désennuie Mütalaa can sıkıntısını def eder. = [fl.] Can sıkıntısı ve melâl def olmak, eğlenmek.

Désenrayer [ft.] (*payer* gibi tasrif olunur) Bir tekerleği bağlı bulunduğu zincir veya kayıştan kurtarmak.

Désenrhumer [ft.] Nezleden kurtarmak. = [fl.] Nezleden kurtulmak.

Désenrôler [ft.] Asker yazmaktan vazgeçmek.

Désenrouer [ft.] Sesin kısıklığını def etmek. = [fl.] Kısıklıktan kurtulmak.

Désensabler [ft.] Kumdan çıkarmak. || (bhr.) Kuma oturmuş bir gemiyi kumdan kurtarmak.

Désensevelir [ft.] Cenazeyi kefenden çıkarmak, mezardan çıkarmak. ◆ Topraktan çıkarmak.

Désensorceler [ft.] Sihirden kurtarmak. ◆ Talihsizliğe hitam vermek.

Désensorcellement [imz.] Sihrin bozulması.

Désentêter [ft.] Israr ve taannüdden vazgeçirmek.

Désentortiller [ft.] Kavuşmuş ve birbirine geçmiş bir şeyi çözüp halletmek.

Désentraver [ft.] Yay bendini, kösteğini çıkarmak.

Désenvenimer [ft.] Bir şeyin semini izâle etmek.

Désert,e [s.] Gayr-ı meskûn, hâlî, tenha, ıssız.

Désert [imz.] (cğ.) Çöl, berriye, beyâban, sahra.

Déserter [ft.] Bir mahalli hâlî ve ıssız hâlde bırakmak. ◆ Askerden firar etmek. ◆ Bir yeri, bir bezmi terk etmek. || (mec.) İhmal etmek, unutmak.

Déserteur [imz.] Asker firarisi, kaçağı. ◆ Bir bezmi terk eden, yahut tûl-i müddet oraya devam etmemiş olan adam.

Désertion [ims.] Hizmet-i askeriyeden firar, kaçma. ◆ Bir fikirden diğerine rücû. ◆ Terk-i hizmet.

Désespérance [imz.] Me'yusiyet, ümitsizlik.

Désespérant,e [s.] Bâis-i ye's olan, fütur veren, kat'-ı ümit ettiren. ◆ Pek müellim.

Désespéré,e [s.] Kat'-ı ümit etmiş, meyus, nevmid.

Désespérément [h.] Meyusâne, nevmidâne.

Désespérer [fl.] Ümidi kesmek, meyus olmak. = [ft.] Meyus etmek. ◆ Nihayet derecede zahmet ve eziyet vermek. = Se – Me'yusiyete vurmak, ye's getirmek. Nevmid olmak.

Désespoir [imz.] Ümitsizlik, nevmidî, ye's. ◆ Keder ve musibet.

Déshabillé [imz.] Kadınların ev içinde giydikleri âdi elbise, gecelik.

Déshabiller [ft.] Elbisesini çıkarmak, soymak. ◆ Göğüs ve gerdanını açık bırakmak. || Se – Soyunmak.

Déshabituer [ft.] Âdeti bozmak. || Se – Âdetten vazgeçmek.

Désharmoniser [ft.] Âhengi bozmak.

Désherber [ft.] Çayırın fena otlarını kesmek, fena otları çıkarmak için çapalamak.

Déshérence [ims.] (hk.) Mahlûliyet, mahlûl kalma. || Biens tombés en – Emlâk-i mahlûle. || Succession en – Beytülmale ait tereke. || Bureau des – s Mahlûlat kalemi.

Déshérité,e [i. – s.] Verasetten ve mirastan mahrum olan. || (mec.) Mahrum.

Déshériter [ft.] Verasetten ıskat etmek, mirastan mahrum bırakmak. || (mec.) Mahrum bırakmak.

Désheurer [ft.] Meşâgil-i mutâde saatlerini değiştirmek. = [fl.] (Saat hakkında) Yelkovan ve akrebin gösterdiği vakit ve saate mugayir çalmak.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Déshonnête [s.] Edep ve namusa mugayir olan, galiz.

Déshonnêtement [h.] Edep ve namusa mugayir bir suretle, arsızca, bî-edebâne.

Déshonnêteté [ims.] Namussuzluk, arsızlık, edepsizlik.

Déshonneur [imz.] Namussuzluk, edepsizlik. ◆ Ayıp, ar ve ırz ve edebe mugayir bir hâl.

Déshonorable [s.] Namussuz, ırzsız. ◆ Haysiyet-şiken, namus-şiken.

Déshonorant,e [s.] Irza dokunan, muhill-i namus.

Déshonorer [ft.] Hetk-i ırz etmek, namusunu paymal etmek, bed-nâm etmek. ◆ Çirkinletmek, bozmak.

Déshydrater [ft.] (k.) Sudan mahrum etmek.

Déshydrogénation [ims.] (k.) Tarh-ı müvellidü'l-mâ.

Déshydrogéné,e [s.] (k.) Müvellidü'l-mâsı matruh olan.

Désidératif,ve [s.] (sr.) Talebi, matlubu hâvi: **Verbe** – Fiil-i talebî.

Desideratum [imz.] (*dé-zi-dé-ra-tomm* Latinceden me'huz) Nevâkıs. (cm. *désidérata*).

Désignatif,ve [s.] Tayin ve tahdit veya irâe ve işaret eden veya etmeye yarayan.

Désignation [ims.] Tayin ve tahsis. ◆ İşaret, irâe. ◆ Vasıf, alâmet.

Désigner [ft.] Tayin etmek. ◆ İşaret ve irâe etmek. ◆ Delâlet etmek, göstermek.

Désincorporer [ft.] Diğer bir cisimle birleşmiş bir cismi ayırmak.

Désinence [ims.] (sr.) Kelimelerin sonu. ◆ Edat-ı fiil. || – **des verbes** Zamâir-i fiiliye. || – **s primaires** Zamâir-i evveliye. || – **s secondaires** Zamâir-i tâliye. || – **s casuelles** Levâhık-ı hâliye.

Désinfatuer [ft.] Hayret ve meftûniyetten kurtarmak.

Désinfectant,e [s.] Ufuneti def eden, muzâdd-ı taaffün.

Désinfecter [ft.] Ufuneti def etmek, ufunetten tathir etmek, tebhir etmek, dezenfekte etmek.

Désinfecteur [s.] Taaffünü izâleye, tebhire yarayan. = [imz.] Tebhir makinesi.

Désinfection [ims.] Ufunetin def ve izâlesi, ufunetten tathir, tebhir, dezenfeksiyon.

Désintéressé,e [s.] Bir şeyden garaz ve menfaat-i şahsiyesi olmayan, garaz ve menfaate mebnî hareket etmeyen. || **Culture** – **e** Bir ivaz tahtında olmaksızın mücerret tevsi'-i malumat için vuku bulan tahsil.

Désintéressement [imz.] Menfaat-i şahsiyeden tecerrüd, garazsızlık.

Désintéressément [h.] Menfaat-i şahsiyeye bakmayarak, bî-garazâne, halisâne, hasbî.

Désintéresser [ft.] Birinin alacağını tesviye veya tazmin ile nef' veya ticareti olduğu şeyden alakasını kat' etmek. || **Se** – Garaz ve menfaati terk etmek.

Désintérêt [imz.] Lâkaytlık.

Désinvestir [ft.] (as.) Muhasarayı ref' etmek. ◆ Vekâlet ve murahhasiyet sıfatından tecrit etmek.

Désinvestissement [imz.] (as.) Ref' etmek. ◆ Bir vekil ve murahhasın vekâlet ve murahhasiyetten çıkarılması.

Désinviter [ft.] Daveti geri almak.

Désinvolture [ims.] Şûhâne ve açık tavır. || (mec.) Sühûlet, selâset.

Désir [imz.] Arzu, emel, heves. ◆ Şevk ve garam. || **Le plus grand** – Aksâ-yı âmâl.

Désirable [s.] Arzu olunan, arzu olunmaya şâyan. || **Il seriat** – **que** Arzu olunur mevaddandır ki.

Désirer [ft.] Arzu etmek, ümit ve emel etmek. || **Se faire** – Bekletmek. || **Laisser à** – Kusuru, noksanı olmak.

Désireux,se [s.] Çok arzu eden, heveskâr, müştak.

Désistement [imz.] Feragat, sarf-ı nazar, vazgeçme, rücû.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Désister (**Se**) [fv.] Feragat, sarf-ı nazar, rücû etmek. || – **d'une demande** Bir davadan fâriğ olmak.

Desman [imz.] Misk faresi.

Desmanthe [imz.] (nb.) Cenubî Amerika'ya mahsus birkaç nevi eğrelti otuna denir.

Desmectasie [ims.] (t.) İnbisat-ı ribat.

Desmeux [s.] (tşr.) Ribatî.

Desmite [ims.] (t.) İltihab-ı erbite.

Desmode [imz.] (hyv.) Amerika yarasası.

Desmographie [imz.] (tşr.) Tavsif-i erbite.

Desmologie [ims.] (tşr.) Mebhas-i erbite.

Desmopathie [ims.] (t.) Emraz-ı erbite.

Desmophlogose [ims.] (t.) İltihab-ı erbite.

Desmonhexie [ims.] (t.) Mezk-ı erbite.

Desmotomie [ims.] (t.) Haz'-ı erbite.

Désobéir [fl.] İtaat etmemek, serkeşlik etmek.

Désobéissance [ims.] Adem-i itaat, serkeşlik.

Désobéissant,e [i. – s.] İtaat etmeyen, serkeş.

Désobligeamment [h.] Kaba ve zarafetsiz bir tavırla, hatır kırarak.

Désobliger [ims.] Hatır-şikenlik. ◆ Kaba ve zarafetsiz tavır ve muamele.

Désobstruant,e [s.] Hatır-şiken, hatır kıran. ◆ Kaba ve zarafetsiz tavır ve muamelede bulunan.

Désobligeante [ims.] İki kişilik dar kapı araba.

Dèsobliger [ft.] Hatır kırmak, kaba tavır ve muamele ile gücendirmek.

Désobstruant,e [s.] ve:

Désobstructif,ve [s.] (t.) Ahlât mecralarının kapanması illetini def eden, müfettih.

Désobstruction [ims.] (t.) Kapanan ahlât mecralarının açılması, teftih.

Désobstruer [ft.] Bir liman ve dere ağzını veya bir mecrayı seddeden şeyleri kaldırıp ayıklamak.

Désoccupation [ims.] Meşguliyetsizlik, işsizlik, boş gezme.

Désoccupé,e [s.] İşsiz, bir şeyle meşgul olmayan.

Désoccuper [ft.] Meşguliyetten kurtarmak. ◆ İşinden alıkoyup meşgul etmemek.

Désœvré,e [i. – s.] İşsiz güçsüz, boş gezen, aylak, avâre, serseri.

Désœuvrement [imz.] İşsizlik, boş gezme, aylaklık, avârelik.

Désœvrer [ft.] İşsiz bırakmak, avâre etmek. || **Se** – İşsiz kalmak, avâre olmak.

Désolant,e [s.] Mûris-i harâbî. ◆ Pek büyük hüzün ve kederi mûcip olan. ◆ Ziyadesiyle yoran, fütur veren, can sıkan.

Désolateur,trice [i. – s.] Yıkan, tahrip eden, muharrib.

Désolation [ims.] Harabiyet, perişanlık. ◆ Pek büyük hüzün ve keder, me'yusiyet, can sıkısı.

Désolé,e [s.] Harap, viran. ◆ Ziyadesiyle mağmum ve mükedder, meyus. ◆ Pek müteessif.

Désoler [ft.] Harap etmek. ◆ Pek büyük hüzün ve kederi mûcip olmak, meyus etmek. ◆ Pek müteessif etmek.

Désopilatif,ve [s.] (t.) (mr. Désobstruant)

Désopilation [ims.] (t.) Mecârî-i ahlât insidadının iyi olması, bür-i insidad.

Désopiler [ft.] (t.) Mecârî-i ahlâtın insidadını iyi etmek. || (mec.) – **la rate** yahut sadece – Çok güldürmek. || **Se** – Sevinmek, şen olmak.

Désorbiter (**se**) [fv.] Huruc etmek, çıkmak.

Désordonné,e [s.] Nizamsız tertipsiz. ◆ Hadsiz, mübalağalı, ifratlı. ◆ Zaptı müşkil, azgın.

Désordonnément [h.] Nizamsız, tertipsiz olarak. ◆ Hadsiz, ifrat derecede. ◆ Azgınlıkla.

Désordonner [ft.] İntizamı ihlal etmek.

Désordre [imz.] Tertipsizlik. ◆ Gürültü, kavga. ◆ Yağma, hasar. ◆ Nifak, ihtilaf. ◆ Fesad-ı ahlak, sefâhet.

Désorganisateur,trice [s.] İntizamı ihlal eden. || (t.) Ecsam-ı uzviyeyi çürüten, fâsih-i uzuv.

Désorganisation [ims.] İntizamsızlık. || (t.) Ecsam-ı uzviyenin çürümesi, infisah.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Désorganiser [ft.] İntizamsızlığı mûcip olmak, nizam ve intizamı ihlal etmek. ‖ (t.) Ecsam-ı uzviyeyi çürütmek, feshetmek.

Désorienter [ft.] Matla'-ı şemse müteveccih olması lâzım gelen bir şeyi o noktadan çevirmek, döndürmek. ◆ Yolu şaşırtmak. ◆ İstikameti kaybettirmek. ‖ (mec.) Şaşırtmak, pusulayı kaybettirmek.

Désormais [zz.] Bundan böyle, ba'dezin, minba'd, ba'demâ, fimâba'd.

Désossement [imz.] Kemiklerin etten çıkarılması.

Désosser [ft.] Kemikleri etten çıkarmak. ◆ Kılçıklarını çıkarmak. ‖ (mec.) Tetkik ve teşrih etmek.

Désourdir [ft.] Çözmek, sökmek, bozmak.

Désoxydation [ims.] (k.) Bir cisimden müvellidü'l-humûzanın çıkarılması, tarh-ı müvellidü'l-humûza.

Désoxyder [ft.] yahut:

Désoxygéner [ft.] (k.) Bir cisimden müvellidü'l-humûzayı tarh ve ihraç etmek.

Despoblado [imz.] Çöl, tenhaî, ekseriya İspanya'da tesadüf olunan hemen de gayr-ı meskûn havali-i vesîa.

Despote [imz.] Kadim Roma imparatorlarına ve muahharan ailelerine verilen nâm. ‖ (mec.) Âmir-i mutlak.

Despotique [s.] Âmir-i mutlaka şâyan, müteallik, ait.

Despotiquement [h.] Âmirâne.

Despotisme [imz.] Âmiriyet-i mutlaka.

Despumation [ims.] (k.) Kaynamakta olan bir mâyiin üstüne çıkan köpük vesâirenin ayrılması, ref'-i zübd, izâle-i kef.

Despumer [ft.] Köpüğünü almak.

Desquamation [ims.] (*dè-skoua*) (t.) Derinin üst tabakasının pul pul suretinde düşmesi, tefellüs. ◆ Köklerin kabuğunu soyma, hal'-ı füls.

Dessabler [ft.] Bir şeyin kumunu izâle etmek.

Dessaboté,e [s.] (byt.) **Cheval** – Tırnağı düşük beygir.

Dessaisir (se) [fv.] Terk etmek, keff-i yed etmek.

Dessaisissement [imz.] Terk, keff-i yed.

Dessaisonner [ft.] (zra.) Tertib-i ziraati değiştirmek. ◆ Vakitsiz meyve yetiştirmek.

Dessalaison [ims.] Deniz suyunu tuzundan tefrik ameliyatı.

Dessalé,e [s.] Tuzu çıkarılmış, tuzsuz. ‖ (mec.) Hilekâr.

Dessalement [imz.] Bir şeyden tuzun ihraç ve izâlesi.

Dessaler [ft.] Bir şeyin tuzunu çıkarmak. ‖ **Se** – İçmek.

Dessangler [ft.] Beygirin kolanını çözmek veya gevşetmek. ◆ Düğmelerini çözmek.

Dessaquer [ft.] Torbadan çıkarmak.

Desséchant,e [s.] Kurutan, kurutucu; **Vent** – Kurutucu rüzgâr, rîh-i müceffif.

Desséchement [imz.] Kurutma, kuruma, teybis, tecfif, teceffüf. ‖ (mec.) Yübûset-i kalp ve ruh. ‖ – **des marais** Bataklıkların kurutulması, tathiri.

Dessécher [ft.] Kurutmak. ◆ Ziyadesiyle zayıflatmak. ‖ (mec.) Bitirmek, kurutmak. ◆ Hassasiyetini izâle etmek, yâbis kılmak.

Dessein [imz.] Niyet, kasıt, meram. ‖ (mec.) Takdir: = [imz. – cm.] Mukadderat. ‖ **à** – Kasten, an-kasdin, taammüden, amden. ‖ **à** – **de** yahut **à** – **que** Kastıyla, niyetiyle.

Desseller [ft.] Eğerini çıkarmak.

Dessemeler [ft.] Kunduranın ökçelerini çıkarmak.

Desserre [ims.] Gevşetme, çözme. (Başlıca akçe kesesinin çözülmesi hakkında müsta'mel olup yalnız şu tâbirde kullanılır gibidir:) **Être dur à la** – Pek hasis olmak.

Desserrer [ft.] Gevşetmek, sıkılmış bir şeyi çözmek. ◆ (Yumruk tokat ve emsali hakkında) İyice vurmak, yerleştirmek. ‖ – **le cœur** Tahfif etmek, bir endişeyi izâle eylemek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dessert [imz.] Taamın sonunda yenen meyve veya tatlı vesâire. ◆ Taamın sonu.

Desserte [ims.] Sofra artığı. || **Chemin de** – Bir çiftlik ile tarik-i âm arasındaki hususi yol. ◆ Kilisede papaza vekâlet eden kimsenin hizmeti.

Dessertir [ft.] Mücevherli bir şeyin elmaslarını veya sâir zî-kıymet taşlarını çıkarmak, sökmek, bozmak.

Desservant [imz.] Köy yahut mahalle papazına vekâleten icra-yı âyin eden papaz. || (mec.) Sanâyi-i nefiseden birine mensup olup da onun intişar ve idâme ve muhafazasına çalışan adam.

Desservir [ft.] Sofrayı kaldırmak. ◆ Demir yol katarı iki mevkıf arasında işlemek. ◆ Vazifesini, hizmetini görmek. ◆ (Papaz hakkında) Bir kilisede asâleten veya vekâleten icra-yı âyin etmek. || (mec.) Dokunmak, ızrar etmek.

Dessicateur [imz.] Kuruyacak çuhaların konulduğu mahal (Bu mânâda **Séchoir** daha ziyade müsta'meldir.) || (k.) Tecfife mahsus alet.

Dessicatif,ve [s.] Kurutan, kurutmaya yarayan, müceffif.

Dessiccation [ims.] Kurutma, kuruma, tecfif, teceffüf. ◆ Son derecede zayıflık.

Dessiller [ft.] Göz kapaklarını açmak, çevirmek. || – **les yeux à quelqu'un** İrşat ve ikaz etmek.

Dessin [imz.] Resim, tasvir. ◆ Fenn-i resim, ressamlık. ◆ İnşa olunacak binanın resim ve tertibi. ◆ Kumaş nakşı. || – **au crayon** Kara kalem resim. || – **ombré** Gölgeli resim. || – **à jour** Oyma resim. || – **à la plume** İnce yazı kalemi vasıtasıyla ve mürekkep ile yapılan resim. || **à** – **l'estampe** Basma resim, ıstampa ile yapılan resim. || – **au trait** Gölgesiz resim, çizgi resmi. || – **linéaire à vue** El ile yapılan kara kalem resim hattı. || – **linéaire graphique** Alet vasıtasıyla yapılan resm-i hattî. || – **lavé** Çin mürekkebi ile yahut sulu boyalarla yapılmış resim.

Dessinateur,trice [imz.] Ressam, musavvir. || – **graveur** Hakkâk, ressam-ı hakkâk. || – **de fabrique** Fabrikada kalıpçı. || – **pour ameublement** Tapiser.

Dessiner [ft.] Resim ve tasvir etmek. ◆ Mücessem surette göstermek, belli ettirmek. || **Se** – Belli olmak, görünmek. ◆ Neticeye takarrüb etmek.

Dessolement [imz.] Mezrûat sırasının tağyiri, tebdil-i mezrûat.

Dessoler [ft.] Mezrûatın sırasını değiştirmek. ◆ Beygir vesâirenin tırnağını kesmek.

Dessolure [ims.] Mezrûat sırasının tağyiri. ◆ Beygir tırnağının kat'ı veyahut çıkarılması ameliyatı.

Dessoude (en.) [h.] Bağteten, ansızın.

Dessouder [ft.] Lehimi çıkarmak, sökmek.

Dessoudure [ims.] Lehimin çıkarılması, maden kapların sökülmesi.

Dessouiller [ft.] Tathir etmek.

Dessoûler [ft.] Sarhoşluktan ayıltmak. = [fl.] Sarhoşluktan ayılmak.

Dessous [zm. hc.] Altta, alta, altında, altına. || **De** – Altından. || **Au** – Altta, aşağıda. || **Par** – Alttan. || **Là** – Tahtında. || **Ci** – Zîrde. || **Mettre** – Yere düşürmek ve (mec.) mağlup etmek. = [imz.] Alt taraf, bir şeyin tersi, aşağı, zîr, mâdun. ◆ İç çamaşırı. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Sahnenin altında kâin katların beheri. || **Être enfoncé dans le troisième** – Gayet süfli bir hâle düşmek. || – **des cartes** Oyun kâğıtlarının resimli tarafı. || – **de plat** Sahanın, tabağın altına, sofranın üzerine konulan nihâle.

Dessuintage [imz.] Yapağının ilk yıkanması.

Dessus [zm. – hc.] Üstünde, üstüne, üstte, üste, üzere, üzerinde, üzerine. || **En** – ve **Par** – Üstünden. || **Là** – Bu bapta, bunun üzerine. || **Ci** – Bâlâda. || **Par** – **le marché** Mukaveleden fazla olarak. ◆ Fazla olarak, bundan başka. || **Passer, sauter par** – İhmal etmek. || **Par** – **l'épaule** Hiçbir vechile. || **Mettre** – Şapkasını, serpuşunu giymek. || **Mettre**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

la main – Yakalamak. || Mettre le doigt – Doğru keşif ve istihrac etmek. || Sens – dessous Altüst, karmakarışık. || Par – tout Her şeyden evvel, hepsinden mukaddem. ◆ Ale'l-husus. = [imz.] Üst taraf, mâfevk. ◆ Örtü. ◆ Üst kat. ◆ Bir şeyin yüz tarafı, yüzü. || Le – et le doussous d'une étoffe Bir kumaşın yüzü ve tersi. || Le – du panier En iyisi, en güzidesi. || (ms.) Tiz, ince ses. || Avoir le – Üstte olmak, fâik olmak, galip gelmek.

Destin [imz.] Kader, kaza, takdir. ◆ Baht, talih, kısmet.

Destinataire [imz.] Kendisine bir şey irsal olunan adam, mürselün-ileyh.

Destinateur,trice [i.] Bir şey irsal eden adam. (Az kullanılır. *Expéditeur* denilir.)

Destination [ims.] Sebeb-i vücud, gaye-i vücud. ◆ Tayin, tahsis, irsal. ◆ Bir adama mahsus iş. ◆ Mahall-i memuriyet. ◆ Savb-ı maksud, mevrid. || Arriver à – Savb-ı maksuda vâsıl olmak. ◆ Vazife. || (hk.) Immeuble par – Hükmen gayr-ı menkul olan, demirbaş eşya. || (tca.) Lieu de – et de vente Emtianın gönderilip satılacağı mahal.

Destinée [ims.] Mukadder, kader, takdir-i ezelî, talih. ◆ Hayat, ömür.

Destiner [ft.] Tayin ve tahsis etmek. ◆ Birisi için saklamak. ◆ Göndermek, irsal etmek. = [fl.] Mahsus olmak. ◆ Niyet etmek.

Destituable [s.] Azlolunabilir.

Destitué,e [s.] Ma'zul. ◆ Ârî, bî-behre. || – de crédit Ticarette, muamele-i dâd u sitadda itibardan sâkıt.

Destituer [ft.] Azletmek, memuriyetinden çıkarmak. || Se – Ârî olmak, tecrit edilmek, mahrum edilmek.

Destitution [ims.] Azil.

Destrier [imz.] Muharebe atı, halbe.

Destructeur,trice [i. – s.] Yıkan, hedm eden.

Destructibilité [ims.] Hedm olunabilme, haraba kabiliyet ve istidat.

Destructible [s.] Hedm ve tahrip olunabilen, harap edilmeye müstaid.

Destructif,ve [s.] Harabı bâis olan şey.

Destruction [ims.] Hedm, tahrip. ◆ Telef, istihlâk. ◆ İtlaf, ihlâk. ◆ İmha.

Destructivité [ims.] Tahribiyet.

Désudation [ims.] (t.) Pis çocuklarda çıkan küçük çıbanların patlaması, inbisar-ı câversiye.

Désuétude [ims.] Kanun veya âdetin mürur-ı zamanla hükümden sâkıt olması, metrukiyet, bâtıllık, mensî. || Tomber en – Mensî hükmüne girmek, muattal kalmak.

Désulfurer [ft.] (k.) Kükürdünü çıkarmak.

Désunion [ims.] Ayırma, ayrılma, iftirak.

Désunir [ft.] Ayırmak.

Détachage [imz.] Lekelerin çıkarılması.

Détaché,e [s.] (imz.) Müfrez: Phrases – es İbârat, fikarat-ı müfreze.

Détaché [imz.] (ms.) Koşma, mani gibi bestesiz teganni olunan hava, makam.

Détachement [ed.] Ayırma, ayrılma, kesilme. || (as.) Müfreze, fie. || – de cavalerie Süvari müfrezesi.

Détacher [ft.] Çözmek, koyuvermek, açmak. ◆ Ayırmak, ifraz, fekk etmek. ◆ Ara sıra telaffuz etmek. ◆ (Yumruk, tokat, tekme hakkında) Yerleştirmek, yapıştırmak. ◆ Göstermek, bir resmi mücessem imiş gibi belli etmek. ◆ (as.) Bir fırka veya alaydan bir kol ayırmak. || – le bouchon Bir saatin kösteğini kesip çarpmak.

Détacher [ft.] Lekelerini çıkarmak.

Détail [imz.] (tca.) Perakende satış, perakendecilik, hurde-füruşluk. ◆ Tafsil, izah. ◆ Bir eserin ehemmiyetçe ikinci derecede bulunan aksamı. || En – Mufassalan, muvazzahan, an'anesiyle, etrafıyla, müfredat vechiyle. || Faire le – Perakendecilik etmek. || Vente en – Perakende satış. || – des dépenses Masârifin müfredatı. = [cm.] Teferruat, tafsilat.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Détaillant,e [i.] yahut **Détailleur** [imz.] Perakende satan tacir, perakendeci, hurde-füruş.

Détaillé,e [s.] Perakende. ◆ Perakende satılan.

Détailler [ft.] Parça parça kesmek, paralamak. ◆ Perakende satmak. ◆ Etraf ve teferruatıyla ve mufassalan nakil ve beyan etmek.

Détailleur [imz.] (mr. Détaillant)

Détailliste [imz.] Ehemmiyetçe ikinci derecede kalan resim ve manzaraları tasvir ve tersimde hâiz-i iktidar muharrir veya sanatkâr.

Détalage [imz.] Dükkânda, camekânda görünmek üzere serilmiş olan eşya ve emtianın toplanması. ◆ Yaymacıların sergilerini toplaması.

Détaler [ft.] Dükkânda, camekânda görünmek üzere serilmiş eşya ve emtiayı toplamak. ◆ Yaymacılar sergilerini toplamak. = [fl.] Gitmek, pılıyı pırtıyı toplamak. ◆ Gayet hızlı gitmek. ◆ (Beygir hakkında) Hafif ve çabuk koşmak.

Détalinguer [ft.] (bhr.) Zinciri veya gumenayı[191] lengerden sökmek.

Détaper [ft.] Top vesâirenin tapasını çıkarmak.

Détasser [ft.] Yığın ve istif hâlinde bulunan şeyleri bozmak.

Détaxe [ims.] Bir resm ve verginin af ve tehiri veya tenzili.

Détaxer [ft.] Bir resm ve vergiyi af ve tehir veya tenzil etmek.

Détecteur [imz.] Kömür madenlerinde grizu denilen gazın bulunup bulunmadığını anlamaya mahsus alet.

Détective [imz.] İngiltere'de polis memuru. ◆ Elde taşınan fotoğraf makinesi.

Déteindre [ft.] (*feindre* gibi tasrif olunur) Rengini ve boyasını çıkarmak, soldurmak. = [fl.] Solmak. ‖ (mec.) Eser bırakmak, devamlı bir tesir hâsıl etmek. ◆ Zevâhirini kaybeylemek. ‖ **Se** – Solmak.

191 Orijinal metinde dizgi hatası: غومه şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında غومنه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Déteint,e [s.] Solmuş, solgun. ‖ (mec.) Kıymetsiz, muhakkar. ◆ Solgun.

Dételage [imz.] Hayvanların koşumdan veya boyunduruktan çıkarılması.

Dételer [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Hayvanları koşumdan veya boyunduruktan çıkarmak. ‖ (mec.) Takip edilmekte olan davada tevakkuf etmek.

Détendage [imz.] Serilmiş bir şeyin toplanması.

Détendre [ft.] Serilmiş bir şeyi toplamak. ◆ Gerilmiş bir şeyi gevşetmek. ◆ Perdeleri, duvara gerili şeyleri kaldırmak, toplamak. ‖ (mec.) Rahatlandırmak, teskin etmek, irhâ etmek. ‖ **Se** – Gevşemek. ‖ (Hava hakkında) Mülâyimleşmek.

Détenir [ft.] (*tenir* gibi tasrif olunur) Bir malı, bir akçeyi fuzuli zapt ve tevkif etmek. ◆ Mahpus tutmak.

Détente [ims.] Tüfek ve tabanca tetiği. ◆ Gazın bir menfezden şiddetle hurucu. ‖ (mec.) Sükûnet, gevşeklik. ‖ **Être dur à la** – Pek hasis olmak.

Détenteur,trice [i. – s.] Bir mal ve mülkün mutasarrıfı, sahibi, zilyet, vâzıu'l-yed. ‖ – **s des fonds italiens** İtalya tahvilatı hâmilleri veya sahipleri.

Détention [ims.] (hk.) Tasarruf, zilyetlik. ◆ Mahpusiyet, hapis ve tevkif. ◆ Kalebentlik. ‖ – **à temps** Muvakkaten kalebentlik. ‖ – **préventive** Kable'l-muhakeme olunan tevkif, haps-i ihtiyatî. ‖ **Maison de** – Tevkifhâne.

Détenu,e [s.] Mahpus, mevkuf. ◆ Taht-ı tasarrufta bulundurulan.

Détergent,e [s.] (t.) Yara vesâireyi tathir eden (ilaç), munakkıh, mutahhir, munazzif. (*détersif* dahi denilir.)

Déterger [ft.] (t.) Yara vesâireyi tathir ve tenkih etmek.

Détériorant,e [s.] Yiyecek veya içeçek bir şeyi veya sıhhat ve afiyeti fenalaştıran, bozan.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Détérioration [ims.] Fenalaşma, infisad, bozulma, nehar. ◆ Fenalık, bozukluk. || – **par vice propre** Bir şeyin kendi tabiatıyla ekşimesi, kokması, bozulması.

Détériorer [fl.] Fenalaştırmak, bozmak.

Déterminant,e [s.] Tahdit ve tayin eden, kat'i, katı'. ◆ Muarrif, mübeyyin. || **Motif** – İllet-i gaiye.

Déterminatif,ve [s.] Tahdit ve tayin veya tarif ve beyan eden veya etmeye sebep ve medar olan, beyânî, tarifî. || (sr.) **Adjectif** – Sıfat-ı tayiniye ki ism-i işaret makamında kullanılır.

Détermination [ims.] Tayin, tarif, tahdit. || (fls.) Cezm. ◆ Meyl. || (sr.) Mânâ: **Diverses** – **s** Meânî-i muhtelife. = [ims. - cm.] Mukarrerat.

Déterminé,e [s.] Muayyen, mahdut, mukarrer. ◆ Tevlid ve intac edilmiş. ◆ Müptelâ, düşkün. || **En une qualité mal** – **e** Sıfat-ı resmiyeyi hâiz olmadığı hâlde.

Déterminément [h.] Muayyen ve mahdut olarak. ◆ Vâzıh, kat'i surette.

Déterminer [ft.] Tayin ve tahdit veyahut tarif etmek. ◆ Kandırmak, karar verdirmek. ◆ Mânâ-yı hakikisini vermek. ◆ İntac, tevlid etmek. ◆ Bâis-i icra olmak.

Déterminisme [imz.] Esbabın tesirine kani bir tarik-i felsefe, determinizm.

Déterministe [imz.] Determinizm meslek-i felsefisi sâliki.

Déterré,e [imz.] Mezardan çıkarılmış adam. || (mec.) Pek sararmış ve benzi bozuk.

Déterrer [fl.] Yerden, topraktan, mezardan çıkarmak. ◆ Bulmak, keşfetmek.

Déterreur [imz.] Yer altında mudahhar nâdir şeyleri bulup çıkarmakta mahir olan. ◆ İngiltere'de cerrahlara satmak üzere mezardan naaşları çıkaran adam.

Détersif,ve [s.] (mr. Détergent)

Détersion [ims.] (t.) Bir yaranın tathiri, tenkih.

Détestable [s.] Mekruh, menfur, şâyan-ı ikrah ve nefret. ◆ Pek fena.

Détestablement [h.] Mekruh ve menfur bir suretle. ◆ Gayet fena bir surette.

Détestation [ims.] İkrah, nefret, istikrah.

Détester [ft.] İkrah ve nefret etmek. ◆ Sevmemek, hazzetmemek.

Détirer [ft.] Germek, çekmek, uzatmak.

Détiser [ft.] Eğsi denilen yarı yanmış odunları ayırarak ateşi söndürmek.

Détisser [ft.] Dokunmuş bir nesci bozmak.

Détitrer [ft.] Unvanından mahrum etmek. ◆ Nâmını değiştirmek.

Détonation [ims.] Patlama, sadme, tehezzüm, talka, terâk.

Détoner [fl.] Patlamak. || (mec.) İhtirasat-ı şedîde tevlid etmek.

Détonneler [ft.] Fıçıdan çıkarmak, diğer bir kaba nakletmek.

Détonner [fl.] (ms.) Âhenkten çıkmak, perdeyi şaşırmak. ◆ Bir çalgıyı fena çalmak. ◆ Nâhoş bir tezat irâe etmek.

Détordre [ft.] Bükülmüş bir şeyi çözmek, açmak.

Détorquer [ft.] Mânâsını çevirmek, mânâsını tahrif etmek. (Az kullanılır.)

Détors,e [s.] Bükülmemiş.

Détorse [ims.] (mr. Entorse)

Détortiller [ft.] Bükülüp karışmış bir şeyi açmak, örgüyü çözmek, ayırmak.

Détoucher [ft.] (bhr.) Yüzdürmek.

Détouper [ft.] Tapayı çıkarmak, açmak. || (zra.) Tarlanın dikenlerini yolmak, sökmek. || – **ses oreilles** Kemâl-i dikkatle dinlemeye hazırlanmak.

Détour [imz.] Dönme, sapma, dolaşma, dolaşık. ◆ Dönüm yer. ◆ Sapma yol. ◆ İhamlı ve kinâyeli söz. ◆ Hile, desise, oyun. || **Sans** – Kemâl-i safvetle.

Détourné,e [s.] Sapa, dolaşıklı (yol). ◆ Tenha (sokak). ◆ Kinâyeli, iham ve tevriyeli.

Détournement [imz.] Sapma, saptırma, dolaşma. || (hk.) İhtilâs, zimmete geçirme, sir-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

kat, irtikâb. || – des mineurs İğfal-i sıbyan. || – de l'actif Emval-i mevcudenin ketm ve ihfâsı. || – de pièces Evrak sirkati. || – de deniers publics Emval-i emiriyenin ihtilâsı.

Détourner [ft.] Saptırmak, çevirmek. ◆ Karıştırarak bulmak. ◆ İstikametini değiştirmek. ◆ Mânâsını tağyir etmek. ◆ İğfal etmek. || (mec.) Başka cihete tahvil etmek. ◆ Men etmek. ◆ Dolandırmak. ◆ Savuşturmak. ◆ Vazgeçirmek. || (hk.) – des fonds Emvali sirkat etmek, ihtilâs etmek. = [fl.] Dönmek, sapmak. || Se – Sapıp dolaşmak. ◆ Dönmek. ◆ Yolundan ayrılmak. || (mec.) Se – de Terk etmek, vazgeçmek. ◆ Yüz çevirmek.

Détracter [ft.] Gıybet, levm ve mezemmet etmek.

Détracteur [imz.] Gıybet ve levm ve mezemmet eden, levvam, zemmam.

Détraction [ims.] Gıybet, levm ve mezemmet.

Détrancher [ft.] Dilim dilim kesmek.

Détranger [ft.] Ziraate muzır hayvanları ihlâk etmek.

Détransposer [ft.] (tba.) Yerinden oynamış sahifeleri yerine getirmek.

Détransposition [ims.] (tba.) Yerinden oynamış sahifenin yerine getirilmesi.

Détraquement [imz.] Bozulma, yerinden oynama.

Détraquer [ft.] Bozmak. ◆ Karıştırmak, teşviş etmek, nizamını bozmak.

Détrempe [ims.] Sulu veya zamklı boya. ◆ Böyle bir boya ile yapılmış resim veya nakış. || Mariage à la – Muvakkat nikâh, muta. || Personne en – Pek az değerli adam. || Peindre en – Devamsız olmak.

Détremper [ft.] Suda hall etmek, ezmek. ◆ Çeliği ateşte kızdırmakla suyunu gidermek. || (mec.) Kederini, merâretini tahfif etmek. ◆ Kuvvet ve faaliyetini izâle etmek, gevşetmek.

Détresse [ims.] Sıkıntı, darlık, müzâyaka. || (bhr.) Signal de – , Canon de – Bir sefineden istimdat için atılan top, istimdat işareti.

Détresser [ft.] Örgüyü bozmak, çözmek.

Détret [imz.] Küçük şeyleri tutmak için el kıskacı, mengenesi.

Détrichage [imz.] Yün ve yapağıyı boy etme ameliyatı.

Détricher [ims.] Yapağıyı yıkamazdan evvel boy etmek.

Détriment [imz.] Zarar, ziyan; Au – de Ziyanına. || (tt.) Ecsam-ı uzviyenin kırılıp veya çürüyüp düşen kısmı, kırıntı.

Détripler [ft.] (as.) Harpte üç saf üzerine dizilmiş askerin bir safını kaldırmak.

Détriter [ft.] Yağını çıkarmak üzere zeytin vesâireyi ezmek.

Détritiques [s. cm.] (arz.) Terrains – Arazi-i fazliye. || Dépôts – Rüsubat-ı fazliye.

Détritoir [imz.] Yağlarını çıkarmadan evvel zeytinleri ezmeye mahsus cendere veyahut baskı.

Détritus [imz.] (s okunur) (tt.) Bozulan ve çürüyen ecsam-ı uzviyenin kalan kırıntısı, fazalat, bakiye. || (arz.) Rüsub-ı fazlî.

Détroit [imz.] (cğ.) Boğaz, dar geçit, derbent (berrî ve bahrî). ◆ Manş boğazı. || (tşr.) Muzıyk; – abdominal Muzıyk-ı batnî.

Détromper [ft.] Sehiv ve hatadan kurtarmak, ikaz ve irşat etmek.

Détroussement [imz.] Sığanmış veya kaldırılmış bir libasın indirilmesi. ◆ Çalma, soyma.

Détrousser [ft.] Sığanmış veya kaldırılmış libası indirmek. ◆ Yolda eşya vesâiresini soymak.

Détrousseur [imz.] Haydut, kutta'-ı tarik.

Détruire [ft.] Bozmak. ◆ Hedm etmek, yıkmak. ◆ İmha ve izâle etmek. || Se – Harap, berbat olmak.

Dette [ims.] Borç, deyn. || (mec.) Vazife, vecibe-i zimmet, mütehattim-i zimmet. || – échue Vakt-i te'diyesi hulûl etmiş deyn. || – s civiles Düyun-ı âdiye. || – caduque Mürur-ı zaman vâki olan deyn. || (ma.) publique – Düyun-ı umumiye (ve idaresi). || – flottante Düyun-ı gayr-ı muntazama. || – consolidée Düyun-ı dâime. || – unifiée Düyun-ı mu-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

vahhide. || – privilégiée Düyun-ı mümtâze. || – s converties Düyun-ı mübeddele. || – criardes Ufak tefek borç. || – véreuse Şüpheli olan borç. || – d'honneur Kumar borcu, te'diyesi bilhassa namusa bağlı olan deyn. || Avoir la – , confesser la – Haksız olduğunu itiraf etmek. || Payer sa – à la patrie Hizmet-i askeriyeyi ifâ etmek. ◆ Evlenmek, çoluk çocuk sahibi olmak. || Payer sa – à la nature Ölmek. || Faire sa – de quelque chose, prendre la – sur soi Birine kefil olmak, mesuliyeti üzerine almak. || – s actives Alacak. || – s passives Verecek.

Detumescence [ims.] (t.) Bir şiş veya çıbanın inmesi, geçmesi, inhilâl-i verem.

Deuil [imz.] Matem. ◆ Matem elbisesi, matem rengi. ◆ Hıristiyanlarca yasın sürdüğü müddet, matem zamanı. || (mec.) Hüzün ve keder. ◆ (Lisan-ı şiirde) Zalâm-ı leyl. || Grand – Hıristiyanlarca yakın akrabadan birinin vefatını takip eden ilk zamanlarda giyilen matem elbisesi takımı. || Petit – Uzak akrabadan birinin vefatını takip eden zamanlarda giyilen matem libası. || Demi – Matem müddetinin nısfı mürur ettikten sonra giyilen matem libası. ◆ Matem müddetinin nısf-ı ahîri. || Porter le – de sa blanchisseuse Kirli çamaşır giymek.

Deutérie [ims.] (t.) Ârıza-i meşîme.

Deutérologie [ims.] (t.) Mebhas-i meşîme.

Deutéronome [imz.] Tevrat'ın esfar-ı hamsesinden beşinci sifr, sifr-i ahîr. || (mec.) Te'kid.

Deutéropathie [ims.] (t.) Diğer bir hastalığın tesiriyle hâsıl olan hastalık, emraz-ı tâliye.

Deutéropathique [s.] (t.) Emraz-ı tâliyeye müteallik veya onu mûcip olan.

Deutéroscopie [ims.] (t.) Hayâlat.

Deuto [imz.] Kimya ve tıp ıstılahatında dâhil olduğu kelime mefhumunun ikinci derecede olduğuna delâlet eder, sânî, tâli.

Deutoméningite [ims.] (t.) İltihab-ı sehâyâ-yı tâliye.

Deutosulfure [imz.] (k.) Sânî-kibritiyet-i müsennâ.

Deutoxyde [imz.] (k.) Humz-ı sânî. || – de mercure Humz-ı sânî-i zibak. || – de plomb Humz-ı sânî-i rasas.

Deux [i. – s.] İki: – hommes İki adam. ◆ İkinci. ◆ İki rakamı. ◆ Oyun kâğıtlarının ikilisi. ◆ (Zarda ve domino taşında) Dü. || Le – de mois Ayın ikisi, ikinci günü. || Amener le double – Dubara atmak. || – à – İkişer ikişer, iki ikiye. || En – İkiye. || N'en pas faire à – fois Tereddüt etmemek, derhal karar vermek. || Donner, piquer des – Hayvana mahmuzun ikisiyle birden vurmak. ◆ İsti'cal etmek.

Deuxième [s.] İkinci, sânî. = [i.] İkincisi. ◆ Evin ikinci katı.

Deuxièmement [h.] İkinci derecede, sâniyen.

Deux-mâts [imz.] (bhr.) İki direkli gemi. = [s.] Bâtiment à – Kezâ.

Deux-points [imz. – cm.] İbarede kullanılan nokteyn işareti (:).

Deux-quatre [imz.] Musikide sadânın bir taksimi ve bunun alâmet-i mahsusası.

Dev [imz.] (Fârisîden me'huz) Dev.

Dévaler [ft.] Aşağıya nakletmek. = [fl.] İnmek, alçalmak.

Dévaliser [ft.] Birinin eşyasını ve akçesini çalmak, soymak. ◆ Çalmak.

Dévaliseur,se [i.] Soyucu, gasıp, hırsız.

Devancement [imz.] Takaddüm, sebkat.

Devancer [ft.] Takaddüm, sebkat etmek. ◆ Geçmek, fâik olmak.

Devancier,ère [i.] Mütekaddim, selef. = [cm.] Âbâ ve ecdad, eslâf.

Devant [hc.] Önüne, önünde, karşısına, karşısında. = [zm.] İleri. = [zz.] Evvel: Comme – Evvelki gibi. || Ci –Ânifen. = [imz.] Ön taraf, ilerisi. || Au – de İstikbale. || Par – Önden, ileriden. || Bâtir sur le – Şişmanlamak, karnı büyümek.

Devantier [imz.] Kadın önlüğü.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Devantière [ims.] Kadınların hayvana binmelerine mahsus arkası yarık uzun bir nevi fistan, amazon fistanı.

Devanture [ims.] Dükkânın veya evin ön tarafı, cephesi, yüzü.

Dévaser [ft.] Çamurunu, balçığını ayıklamak.

Dévastateur,trice [i. – s.] Yıkıcı.

Dévastation [ims.] Yıkma, tahrip.

Dévasté,e [s.] Harap olmuş, yıkılmış. || (mec.) Yorgun, bîtab, meftur.

Dévaster [ft.] Yıkıp harap etmek. ◆ Yağmagerlikle harâbezâra çevirmek (Eşkıya hakkında kullanılır.)

Développable [s.] Kabil-i tevsi' ve tafsil. || (r.); **Surfaces – s** Kabil-i inkişaf-ı sutuh.

Développante [ims.] (r.) Münkeşif: – **du cercle** Dairenin münkeşifi.

Développée [ims.] (r.) Mekşuf: – **d'une courbe** Bir münhaninin mekşufu.

Développement [imz.] Bir şeyin mahfaza ve kılıfından çıkıp zahir olması. ◆ İnkişaf. ◆ Tevessü', yayılma, açılma, intişar, inbisat. ◆ Tafsil ve izah. ◆ Manevra. || (r.) İnkişaf: – **conique** İnkişaf-ı mahrutî. || – **sphérique** İnkişaf-ı kürevî. || (tt.) Neşvünemâ, teşekkül, tecessüm, nümuvv, büyüme. = [imz. – cm.] Terakkiyat, ıslahat.

Développer [ft.] Kılıf ve mahfazasını açmak, zahire çıkarmak, açmak. ◆ Yaymak, uzatmak. ◆ Takviye etmek, neşvünemâ bulmasını mûcip olmak. ◆ (Mesafe hakkında) Katetmek. || (mec.) Mufassalan takrir etmek. ◆ Tevsi' ve tezyid etmek. ◆ Zahire çıkarmak. || **Se** – Teşekkül ve tecessüm etmek, neşvünemâ bulmak. || **Se – en lui même** Muhtac-ı izah olmamak.

Devenir [fl.] (*venir* gibi tasrif olunur) Olmak: **Qu'est-il devenu?** Ne oldu? || – **à rien** Pek ziyade zayıflamak. ◆ Pek ziyade azalmak, tenâkus etmek, nakîsa bulmak. = [imz.] Eşyanın vücut bulması, tekvin, tekevvün.

Déventer [ft.] (bhr.) Yelkenleri rüzgâr almayacak bir surette açmak. ◆ Arkadan rüzgârı kesmek, rüzgâra hâil olmak.

Déverdir [ft.] Yeşilliğini kaybetmek.

Dévergondage [imz.] Arsızca, utanmazca sefâhet. ◆ İnhiraf, yolunu şaşırma.

Dévergondé,e [s.] Arsızcasına, utanmazcasına, sefih. = [imz.] Arsız ve hayasız kimse.

Dévergonder (se) [fv.] Hayat-ı sefihâneye dalmak. (Eski kelime.)

Déverguer [ft.] Yelkeni serenden çıkarmak, indirmek.

Dévernir [ft.] Cilâsını çıkarmak.

Déverrouiller [ft.] Kapının sürmesini açmak, kaldırmak.

Devers [zm. – hc.] Cihetinde, cihetine doğru: **Aller – Lyon** Lyon cihetine, Lyon'a doğru gitmek. || **Par** – Yanında, indinde. ◆ Yed-i tasarrufunda. || **Par – le juge** Hâkimin huzurunda, huzur-ı mahkemede.

Dévers,e [s.] Eğri, muvâzeneyi kaybetmiş. = [imz.] Eğrilik, muvâzenesizlik. ◆ Mâil-i kenar. ◆ Demir yolu münhanilerinde demir çubuklardan birinin diğerinden yüksek olması.

Déversement [imz.] Bir cetvel suyunun akıtılması, kıvrılması, icra-yı miyah.

Déverser [fl.] Eğrilenmek, muvâzeneyi kaybedip meyletmek. = [ft.] Akıtmak, suyu kıvırmak. || (mec.) Neşretmek, sıçratmak. ◆ Tahfif ve teskin etmek.

Déversoir [imz.] Değirmen ve havuz suyu fazlasının döküldüğü ve aktığı mahal, savak.

Dévêtir [ft.] (*vétir* gibi tasrif olunur) Elbisesini çıkarmak, soymak. || **Se** – Soyunmak ve (mec.) bir malı elden çıkarmak.

Dévêtissement [imz.] Bir malın elden çıkarılması.

Déviation [ims.] Sapma, inhiraf. || (t.) Bazı âzânın gayritabii istikameti, temayül. || – **de la**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

colonne vertébrale Amûd-ı fikarînin temayülü. || (ht.) İnhiraf. || (hy.) Udul.

Dévidage [imz.] İpliğin tura ve çile hâline konması, çıkrıktan geçirilmesi.

Dévider [ft.] İpliği tura ve çile yapmak, ipliği çıkrıktan geçirmek. ◆ Konuşmak. || – son échaveau Saçma sapan söylemek. || à l'estorgue Yalan söylemek.

Dévideur,se [i.] İpliği tura ve çile yapan, çileci, çıkrıktan geçiren.

Dévidoir [imz.] İplik çıkrığı, cehre, elemya. ◆ Balık oltalarının sarılı bulunduğu çıkrık, yumak.

Dévier [fl.] Sapmak, dönmek, udul ve inhiraf etmek. = [ft.] Saptırmak, çevirmek.

Devin,devineresse [i.] Falcı, remmal, kâhin, bakıcı. (Müennesi *devine* dahi olur.) = [imz.] Boa yılanının beyne'l-avam ismidir.

Devinable [s.] İstihrac olunabilen, anlaşılabilen, kabil-i hall.

Deviner [ft.] Keşif ve tahmin etmek. ◆ Anlamak, fehmetmek. ◆ Hall ve istihrac etmek. ◆ Fal açmak.

Devineur,se [i.] Falcı. ◆ Halleden (Müennesi *devineresse* dahi olur.)

Déviriliser [ft.] Zaaf vermek, kuvveti izâle etmek. (Az kullanılır.)

Devis [imz.] Ebniye ve inşaat müfredat defteri. ◆ Keşif defteri, keşifnâme. ◆ Sohbet. || – estimatif Tahminî müfredat defteri. || – approximatif Takribî müfredat defteri. || – descriptif Tarifî keşif defteri.

Dévisager [ft.] Birinin yüzünü tırmalamak, yırtmak. ◆ Fena, tekdir-âmiz söz söylemek. ◆ Dik dik bakmak.

Devise [ims.] Bir şeyin alâmet-i mahsusası olan şekil ve suret veya ibare, remiz. = [imz.] Hikemiyat. || – de bonbons Manzum veya mensur bir sözü hâvi olup içine şekerleme sarılan kâğıt.

Déviser [fl.] Konuşmak, sohbet etmek.

Dévissage [imz.] ve:

Dévissement [imz.] Vidalarını sökmek.

Dévisser [ft.] Vidalarını çıkararak sökmek. || – son billard Ölmek.

De visu [h.] (Latinceden me'huz) Reyü'l-ayn meşhud olan: Parler d'une chose – Reyü'l-ayn meşhud olan bir şeyden bahsetmek.

Dévoiement yahut **Dévoîment** [imz.] İshal. || (m. - bhr.) Hatt-ı müstakimden udul, sapma, inhiraf.

Dévoilement [imz.] Nikabı açma. ◆ Açılma, izhar.

Dévoiler [ft.] Nikabı açmak, izhar etmek. ◆ Göstermek. ◆ Keşf-i nikap etmek.

Dévoîment [imz.] (mr. Dévoiement)

Devoir [ft.] (Tasrifi: *Je dois*, *tu dois*, *il doit*, *nous devons*, *vous devez*, *ils doivent*; *je devais*; *je dus*; *je devrai*; *je devrais*; *dois*, *devons*, *devez*; *que je doive*; *que je dusse*; *devant*; *dû*, *due*) Borçlu olmak. ◆ Mecbur olmak. || – tribut Münkad olmak. || – du retour Bir mübâdeleden sonra üste biraz borçlu kalmak ve (mec.) minnettar, medyun-ı şükran kalmak. || N'en – rien, guère Aşağı kalmamak. || Akîbinde bir masdar bulunduğu vakit lüzum, niyet, ihtimal beyan eder: Il doit vous accompagner Size refakat etmek niyetindedir, size refakat edecektir. || Il a dû croire İtikadında bulunmuş olmalıdır ki. || Il doit être appliqué aujourd'hui Bugün çalışkan olması lâzım gelir, çalışkan olsa gerektir. || Croire – Vazifeden addetmek.

Devoir [imz.] Vazife, vecibe-i zimmet. ◆ Muallim tarafından şâkirdana yazılması emrolunan ders, vazife. = [cm.] Vecâib, ferâiz, vezâif. || (mec.) İhtiramat-ı lâzıme. || Les derniers – s Cenaze alayı merasimi. || Renger quelqu'un à son – İfâ-yı vazifeye mecbur etmek. || En – de Müheyyâ, müteheyyi. || Se mettre en – de Başlamak.

Dévole [ims.] Kâğıt oyununda kâğıtları dağıtanın hiç kâğıt kaldırmaması.

Dévolu,e [s.] Nizamen birine ait olan. || Objet – Madde-i muhavvele. = Jeter son – Bir iddiada

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

bulunmak. || **Jeter son – sur quelque chose** Bir şey hakkında mutâlebede bulunmak.

Dévolutif,ve [s.] Müntakil, nâkil. || (hk.) **Appel** – İstînaf-ı nâkil yani daha büyük mahkemede rü'yet olunmak üzere nakl-i dava istid'âsı.

Dévolution [ims.] Bir tasarrufun intikali, nakl-i mülkiyet.

Devon [imz.] İngiltere'de Devonşayr'da[192] yetişen bir cins öküz.

Dévonien,ne [s.] (arz.) Numûnesi Avrupa'da Devon eyaletinde bulunan bir nevi arazi-i müteressibe, arazi-i devoniye.[193] || **Étage** – Tabaka-i devoniye.

Dévorant,e [s.] (Hayvan hakkında) Dişleriyle yırtarak yiyen, yırtıcı, müfteris. || (mec.) Pek şiddetli. ◆ Mühlik. ◆ Gayet haris.

Dévorateur,trice [s.] Yırtıcı, büyük bir iştihâ veya hırs ile paralayıp yiyen, kemirerek hırsla yiyen (hayvan).

Dévorer [ft.] (Hayvan hakkında) Dişleriyle yırtarak ve hırsla kemirerek yemek, iftiras etmek ◆ Büyük bir iştihâ ile yemek. ◆ Ziyade zayıflatmak. ◆ İhlâk etmek. ◆ (Lisan-ı şiirde) (Toprak vesâire hakkında) İçmek, çekmek. || (mec.) – **un livre** Bir kitabı büyük bir hırs ve hâhişle okumak. || – **des yeux** Gözlerini açıp sıkı sıkı bakmak, gözleriyle yercesine bakmak, nazar-ı hırs ile bakmak. || – **l'espace** Kemâl-i süratle koşmak.

Dévoreur,re [i.] Yırtıcı, müfteris (hayvan). ◆ (mec.) Büyük bir hırs ve iştihâ ile yiyen, okuyan yahut bakan adam.

Dévot,e [i. – s.] Zahit, âbit, sufi. ◆ Züht ve takvaya mensup ve mütallik. || – **de place** Riyakâr sufi, mürâî.

Dévotement [h.] ve:

Dévotieusement [h.] Zahidâne, sufice, müttakiyâne.

Dévotieux,se [s.] Sufi, zahit. ◆ Kemâl-i hürmetle.

Dévotion [ims.] Sufilik, züht, takva. ◆ İbadet. ◆ Hulûs, ubûdiyet, sadakat. || (mec.) **Avoir – à** Gayet sadık, merbut bulunmak. || **Faire ses – s à toute les chapelles** Her meyhâneye uğrayıp içmek.

Dévotisme [imz.] Ham sufilik.

Dévoué,e [s.] Sadık, hakikatli, muhlis. || **Tout – veya Votre très – serviteur** Muharrerat nihayetlerinde ve imzânın üstünde isti'mal olunur ki kitâbet-i Türkîde kemterleri, çâkerleri, bende-i has ve sadıkları gibi tabirata muadildir.

Dévouement yahut **Dévoûment** [imz.] Sadakat, ihlas. ◆ Vakf-ı nefs, teslimiyet. || **Recevez l'assurance de mon entier** – İhlas ve ubûdiyet-i kâmile-i acizânemin kabul-i teminatı mütemennâdır (Bu ibare mektupların sonunda yazılması lâzım gelen cümle-i ihtirâmiyeden ibarettir.)

Dévouer [ft.] Hasr ve tahsis etmek. ◆ Feda etmek. || **Se** – Feda olmak, sadakatle teslimiyet göstermek, vakf-ı nefs etmek.

Dévoûment [imz.] (mr. Dévouement)

Dévoyer [ft.] (*ployer* gibi tasrif olunur) Yoldan saptırmak, yolunu kaybettirmek. ◆ İshal vermek.

Dextérité [ims.] Eldeki çabukluk ve hafiflik, çâbük-destî. || Maharet, hazâkat.

Dextre [ims.] Sağ el. = [s.] Sağ, yemîn: **Côté** – Sağ taraf. (Her iki mânâda nâdirü'l-isti'maldir.)

Dextrement [h.] El çabukluğuyla, maharetle.

Dextrine [ims.] Dekstrin zamkı.

Dextroglucose [ims.] (k.) Üzüm şekeri, sükkerü'l-ineb.

Dextrogyre [s.] (ht. – k.) Muharrif-i yemînî, mümeyyil-i yemînî.

Dextrovolubile [s.] (nb.) **Tiges – s** Sağdan sola mütehâfit saklara ıtlak olunur.

192 en.: *Devonshire*.

193 fr.: *dévonien*.

Dey [imz.] (*dè*) (Türkçeden me'huz) Dayı, evvelce Cezayir dayılarına verilen unvandır. (Bey dahi denilir.)

Dhak [imz.] Hind'de müsta'mel büyük bir darbuka.

Dhaw [imz.] Bahr-i Muhit-i Hindî'de müsta'mel Arap sandalı.

Dia [hd.] Arabacıların hayvanları sola çevirmek istedikleri vakit çıkardıkları sadâdır. (Zıddı *huhau*dur.) || **N'entendre ni huhau ni** – Söz anlamamak.

Diabase [ims.] (mad.) Suhur-ı madeniyeden diyabas denilen sahre.

Diabète [imz.] (t.) İdrarın sık ve kesretli ve tatlı bir maddeyi hâvi olarak gelmesini mûcip bir illet, diyabetis. || – **sucré** Şeker illeti, diyabetis-i sükkerî.

Diabétique [s.] (t.) Şeker illetine mensup ve müteallik, veya bu illete müptelâ olan, diyabetisî.

Diabétomètre [imz.] (t.) Hastaların idrarında şeker bulunup bulunmadığını anlamaya mahsus alet, mikyas-ı diyabetis.

Diable [imz.] Şeytan, iblis. ◆ Ağır yükleri çekmeye mahsus ufak tekerlekli el arabası. ◆ Topların dâhilini tetkik için müsta'mel âlet. ◆ Beygirleri alıştırmaya mahsus talim arabası. ◆ Pamuk, yün ve emsali tarağı. || (mec.) Pek zeki, şeytan. || (t.) **Bruit de** – Zeir, dızdız. || (hyv.) – **s des bois** Bazı nevi maymunlara denir. || **Petit** – yahut **Diablotin** Bir nevi Amerika martısı. || – **des savanes** Amerika kukumavı. || **Pauvre** – Miskin, zavallı adam. || **Bon** – İyi çocuk. || – **à quatre** Gürültücü adam. || **Grand** – Uzun boylu adam. ◆ Gayet uzun şey. || **Faire le** – **à quatre** Çok gürültü etmek. || **Avoir le** – **au corps** Pek faal olmak. || **Tirer le** – **par la queue** Güç yaşamak, havâyic-i zaruriyesini pek güçlük ile tedarik etmek. || **Envoyer au** – Hiddetle red ve def etmek. || **Loger le** – **dans sa bourse** Pek züğürt olmak. = [hd.] – **!** Vay! Eyvah! Hay Allah cezasını versin! Acayip! || **En** – Ziyadesiyle, mübalağa ile, şiddetle. || **à la** – Rastgele. || **Au** – Cehenneme kadar! ◆ Hay kör şeytan! || Adem-i takdir makamında dahi kullanılır: **Que** – **avez-vous fait?** Ne yaptınız? Ne halt ettiniz? || **Crever l'œil au** – Hasûdana rağmen terakki etmek, ilerlemek. || **Se donner au** – Pek çok zahmete girmek. || **Une** – **d'affaire** Can sıkıcı bir iş. || **C'est un bon** – Teklifsiz ve laubali bir adamdır. || **Faire quelque chose à la** – Bir işi pek fena yapmak. || **L'avocat du** – Fenalığın ve habâisin lehinde söz söyleyen kimse, meddah-ı habâis. || **Le** – **bat sa femme et marie sa fille** Güneş olmakla beraber yağmur da yağıyor mânâsını müfiddir. || **Faire l'aumône au** – Kendinden zengine tasadduk etmek. || **Être fait à la** – Fena esvab giymek, gayr-ı muntazam kıyafette olmak. || – **de** Tuhaf, garip.

Diablement [h.] Ziyadesiyle, hadden efzun, begayet.

Diablerie [ims.] Şeytanlık. ◆ Sihirbazlık, efsun. ◆ On beşinci ve on altıncı asırlarda oynanan şeytanlarla karışık tiyatro oyunu.

Diablesse [ims.] Şeytan karı, fena karı. || **Une pauvre** – Zavallı, acınacak, sefil bir kadın.

Diablotin [imz.] Küçük şeytan, şeytancık. ◆ Bir nevi şekerleme. ◆ Kunduz karsı. ◆ Bir nevi Amerika martısı. || (bhr.) Kontra miçana babafingosunun istralyası. || (mec.) Pek zeki ve yaramaz çocuk.

Diablon [imz.] (bhr.) Büyük sefinelerde kontra miçananın gabya yelkeni üzerine konulan istralya.

Diabolique [s.] Şeytanî, ibliskârâne. ◆ Pek güç.

Diaboliquement [h.] Şeytanca, iblisâne, melanetkârâne.

Diabotanum [imz.] (*nom*) (syd.) Devâ-i haşîşiye.

Diabrose [ims.] (crh.) İ'tikâl.

Diabrotique [s.] (crh.) Mü'tekil.

Diacanthe [s.] (nb.) Zâtü'ş-şevkeyn.

Diacaryon [imz.] (syd.) Asel-i ceviz.

Diacatholicon [imz.] (syd.) Macun-ı müshil.

Diacausie [ims.] (t.) Hararet-i müfrite.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Diacaustique [i. – s.] (ht.) Muhrik-i inkisarî. = [cm.] Ecsam-ı kâviye bi'l-inkisar.

Diachaine [imz.] (nb.) Semâreyn-i fakîreyn.

Diachalasie [ims.] (t.) İnfikâk-ı durûz.

Diachylon yahut **Diachylum** [imz.] (t.) Talyon yakısı, diyaşlon.

Diacode [s.] (syd.) **Sirop** – Ak haşhaş şurubu.

Diacolocyntidos [imz.] (syd.) Macun-ı hanzal.

Diaconal,e [s.] Diyakosa veya diyakosluğa mensup ve müteallik, şemmâsî. (cmz. *diaconaux*)

Diaconat [imz.] Diyakosluk (ruhbâniyetin bir rütbe-i mahsusası), vazife-i şemmâsî.

Diaconesse [ims.] Hıristiyanlığın evâilinde kilisenin bazı hıdematında müstahdem dul karı yahut kız, şemmâse.

Diaconie [ims.] Bir diyakosun icra-yı âyin ettiği kilise.

Diacope [imz.] İspari (balığı), battü'l-kıhf.

Diacoustique[194] [ims.] (ht.) Mebhas-i inkisar-ı savt.

Diacre [imz.] Diyakos, şemmas.

Diacritique [s.] (t.) **Signes – s** Alâmet-i fârika.

Diacydonium [imz.] (*ni-omm*) (syd.) Macun-ı sefercelî, ayvalı macun.

Diadelphe [s.] (nb.) İki deste suretinde olan nebatat âzâ-yı tezkirine ıtlak olunur, sünâiyü'l-ihve, sünâiyü'l-ah. || **Étamine** – Tüveyc-i sünâiyü'l-ah.

Diadelphie [ims.] Âzâ-yı tezkiriyesi iki deste suretinde olan nebatat, fasîle-i sünâiyetü'l-ihve.

Diadelphique [s.] (nb.) Zû-sünâiyi'l-ihve.

Diadème [imz.] Tâc-ı hükümdârî, efser, dihim. || (mec.) Hükümdarlık.

Diadexie yahut:

Diadoche [ims.] (t.) Maraz-ı müteakip.

194 Orijinal metinde *Diaconstique* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Diagnose [ims.] (*di-a-ghno*) (t.) Teşhis. || (tt.) Bir neviden olan nebatatın tavsifi.

Diagnostic [imz.] (*di-a-ghno-stik*) (t.) Teşhis-i emraz.

Diagnostique [s.] (*di-a-ghno*) Marazın teşhisine yarayan alâmete ıtlak olunur, teşhisî. || **Signes – s** Teşhis-i emraz alâmatı, alâmat-ı teşhis-i maraziye.

Diagnostiquer [ft.] (*di-a-ghno*) (t.) Teşhis-i maraz etmek.

Diagomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı nâkiliyetü'l-elektrik.

Diagonal,e [s.] (he.) **Ligne – e** Hatt-ı zâviyeteyn. = [ims.] (he.) Kutr-ı zû-kesîri'l-adlâ'.

Diagonalement [h.] (he.) Bir zaviyeden bir zaviyeye, kutran.

Diagramme [imz.] (he.) Eşkâl-i hendesiye vasıtasıyla olunan ispat. || (ms.) Mebhas-i asvat. || (bhr.) İnhiraf-ı ârızî münhanisini resmetmek için müsta'mel diyagram aleti. || (hyv.) Bahr-i Muhit-i Atlasî'de bulunur bir nevi sapan balığı.

Diagraphe [imz.] Resim ve eşkâl yapmaya mahsus alet, kalıp, musaggirü'l-eşkâl (resim aleti).

Diagrède [ims.] (syd.) Ayva suyu ile yapılan bir nevi macun.

Diah yahut **Diat** [imz.] (*di-a*) (Arapçadan me'huz) Diyet.

Diaire [s.] (t.) Yalnız bir gün devam eden (nöbet), yevmî.

Diakène [imz.] (mr. Diachaine)

Dialecte [imz.] Bir lisanın bir memlekete veya bir vilayet ve şehre mahsus surette tekellümü, luga, lehçe.

Dialecticien,ne [i.] Cedel, âdab, fenn-i münazara erbabından. ◆ Cedele, âdaba, fenn-i münazaraya tatbiken söz söyleyen adam.

Dialectique [ims.] Fenn-i münazara, ilmü'l-cedel, âdab, mantık.

Dialectique [s.] Cedel, âdab ve fenn-i münazaraya mensup veya mutabık olan. ◆ Lisan şu-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

besine, lehçeye mensup ve müteallik. ◆ Muhtemel: Arguments – s Delâil-i muhtemele.

Dialectiquement [h.] Cedel ve âdaba ve fenn-i münazaraya tatbiken.

Dialegmatique [s.] Telmihî.

Diallage [imz.] (mad.) Kaba akik, diyalaj.

Diallipyre [ims.] (t.) Hummâ-yı nâibe, hummâ-yı mukattaa.

Diallogite [ims.] (mad.) Manganez-i mufahham-ı hılkî.

Dialogique [s.] Mükâleme ve muhâvere suretinde olan.

Dialogisme [ims.] Fenn-i muhâvere, mükâleme.

Dialogiste [imz.] Muhâvere suretinde kitap veya mükâlemenâme muharriri.

Dialogue [imz.] Mükâleme, muhâvere. ◆ Muhâvere suretinde telif olunmuş eser, mükâleme kitabı.

Dialoguer [fl.] Mükâleme ve muhâvere etmek. ◆ Muhâvere suretinde söz yahut şarkı söylemek veya kitap yazmak. = [ft.] Muhâvere ettirmek.

Dialogueur [imz.] Muhâvere suretinde kitap yazan muharrir.

Dialycarpelle [s.] (nb.) Zû-sümeyrat-ı munfasıla.

Dialypétale [ı. – s.] (nb.) Munfasılü'l-vüreykat. || Corolle – Tüveyc-i munfasılü'l- vüreykat.

Dialyse [ims.] (k.) Tahlil, hall.

Dialysépale [s.] (nb.) Calice – Ke's-i munfasılü'l- vüreykat.

Dialyseur [imz.] (k.) Tahlil-i elekî, kalburî, muhallil.

Dialystaminé,e [s.] (nb.) Âzâ-yı tezkiriyesi munfasıl olan (nebatat).

Dialytique [s.] (k.) Teferruk-ı ittisalî.

Diamagnétique [s.] (ht.) Mündefi' bi'l-mıknatıs; Corps – s Ecsam-ı mündefi'a bi'l-mıknatıs.

Diamagnétisme [imz.] (ht.) İndifa'-ı mıknatısî.

Diamant [imz.] Cevher, elmas. ◆ Camcıların cam kestikleri elmaslı kalem. || (mec.) Parlak fikir. ◆ Sert, bî-his şey. || – brillant Pırlanta. || – rosette yahut – rosé Roze. || – faux Yalancı elmas. || – brut Ham elmas. || (bhr.) – d'un ancre Gemi lengerinin iki ucunun birleştikleri mahal. || Édition – Gayet küçük lakin okunaklı ve açık hurufatla kitap tab'ı.

Diamantaire [imz.] Elmas traş eden ve satan adam, cevahirci. = [s.] Parlaklığı ile elmasa yaklaşan.

Diamanter [ft.] Elmas gibi parlatmak.

Diamantifère [s.] Elması hâvi: Terrains – s Hâmil-i cevahir arazi.

Diamantin,e [s.] Elmas gibi sert veya parlak olan.

Diamétral,e [s.] (he.) Kutrî. || Ligne – e Hatt-ı kutrî, kutur. || Plan – Sath-ı kutrî.

Diamétralement [h.] Kutran. || (mec.) – opposé Taban tabana zıt.

Diamètre [imz.] (he.) Kutur. ◆ Daire şeklinde olan şeylerin derece-i vüs'ati. || (mec.) Derece-i vüs'at. || – s conjugués Müzdeviç kutrlar, aktar-ı müzdevice. || – sphérique Kutr-ı küre. || (hy.) – apparent Kutr-ı zahir.

Diamorum [imz.] (*romm*) (syd.) Dut şurubunun eski ismi.

Diandre yahut Diandrique [s.] (nb.) İki âzâ-yı tezkiri bulunan nebatata ıtlak olunur, sünâiyü't-tezkir.

Diandrie [ims.] (nb.) İki âzâ-yı tezkiri bulunan nebatat fasîlesi, fasîle-i sünâiyetü't-tezkir.

Diandrique [s.] (nb.) (mr. Diandre)

Diane [ims.] (as.) Sabahleyin çalınan kapı borusu. ◆ Bir nevi kelebek. || (tt.) Bir nevi maymun. || (mec.) İşaret, ihtar. || (inde'ş-şuarâ) Ay, kamer. || (Eski kimyagerler indinde) Gümüş, fidda. || Arbre de – Teşeccür-i madenî, şecer-i diyan. = [ihs.] Kamerden kinâye olan ormanlar ve mevhum sayd ilâhesi.

Dianelle [ims.] (nb.) Zambakiye fasîlesinden mâi çiçekli bir nebat ki bahçelerde bulunur.

Dianthe yahut:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dianthus [imz.] (nb.) Karanfil çiçeği (*œuillet*'nin müterâdifidir).

Dianthées [ims. – cm.] (nb.) Karanfiliye fasîlesi.

Diapalme [imz.] (syd.) Lask, diyapalme.

Diapasme [imz.] (syd.) Mesâhik-ı akakir, diyapazme.

Diantre [imz.] Şeytanın ismini telaffuz etmemek için o mânâ ile müsta'mel bir isimdir: **Au – !** Cehennem ol!

Diapason [imz.] (ms.) Bir çalgının en incesinden en kalınına kadar çıkardığı sadâların âhenk miyarı, diyapazon. ◆ İki kollu bir boru, diyapazon. ‖ **Hausser, baisser le –** Sesini yükseltmek, alçaltmak.

Diapédèse [ims.] (t.) Tereşşuh-ı dem.

Diapère [imz.] (hyv.) Mantarlara ârız olur böcek, mantar böceği.

Diaphane [s.] Nîm-şeffaf, berrak.

Diaphanéité [ims.] Nîm-şeffaflık, nîm-şefâfet, berraklık.

Diaphanomètre [imz.] (ht.) Mikyasü'ş-şefâfe.

Diaphénie yahut:

Diaphœnix [imz.] (*fé-niks*) (syd.) Hurma macunu, macunu't-temr.

Diaphonie [ims.] (ms.) Âhenksiz makam.

Diaphorèse [ims.] (t.) Terleme, taarruk.

Diaphorétique [imz.] (t.) Terletici (ilaç), muarrık.

Diaphragmatique [s.] (tşr.) Hicâbıhâciz nâm zara mensup ve müteallik, hâcizî.

Diaphragmite yahut **Diagraphmatite** [ims.] (t.) İltihab-ı hicâbıhâciz.

Diaphragme [imz.] (tşr.) Hicâbıhâciz, canevi. ◆ Burnun iki deliği arasındaki cidar. ◆ Fotoğraf adeselerinin önlerine geçirilen ortası delikli hicap. ‖ (nb.) Birkaç habbe veya lebi hâvi kabuğun hâneleri arasındaki zar, hicap. ‖ Bir gaz veya mâyiin icabında cereyanına mani olan fâsıla.

Diaphragmite (mr. Diaphragmatite)

Diaphyse [ims.] (tşr.) Cism-i azm.

Diapnogène [s.] (t.) Müvellid-i arak.

Diapnoïque [s.] (t.) Hafif surette terleten (ilaç), muarrık-ı latif.

Diaprée [ims.] Bir nevi alaca mürdüm eriği.

Diaprer [ft.] Alacalı etmek, boyaların envâıyla telvin ve nakşetmek. ◆ Tezyin etmek. ◆ Kumaşları telvin etmek.

Diaprun [imz.] (syd.) Menekşe vesâireden yapılan macun.

Diaprure [ims.] Alacalık.

Diaptose [ims.] (ms.) Vakf-ı sagîr, musikide az tevakkuf.

Diapyèse [ims.] (t.) Takayyüh.

Diapyétique [s.] (syd.) Mukayyih, munzıc.

Diarrhée [ims.] (*dia-ré*) (t.) İshal, lînet.

Diarrhétique [s.] (*dia-ré*) (t.) İshalî, ishale mensup ve müteallik.

Diarthrodial,e [s.] (tşr.) Mafsal-ı müteharrike dair veya ona mensup.

Diarthrose [ims.] (tşr.) Mafsal-ı müteharrik.

Diascordium [imz.] (*di-omm*) (t.) Sarımsak macunu.

Diasébesti [imz.] (syd.) Erik macunu.

Diasostique [imz.] (t.) Hastalığın önünü almak ve sıhhati hıfzetmek için isti'mal olunan muâlecat, ilac-ı tehâfuzî, tedbir-i tehâfuzî.

Diaspore [imz.] (mad.) Alüminyum ve suddan ibaret mâden.

Diasporomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı intisar.

Diastaltique [s.] (tşr.): **Mouvement –** Hareket-i inbisatiye-i kalp.

Diastase [ims.] (crh.) Mafsal kemiklerinin kazaen ayrılması. ‖ (k.) Buğday vesâireden çıkarılan sübye.

Diastématochélie [ims.] (t.) İnşikak-ı şefeteyn.

Diastématocranie [ims.] (t.) İnşikak-ı kıhf.

Diastématocystie [ims.] (t.) İnşikak-ı mesane.

Diastématogastrie [ims.] (t.) İnşikak-ı batn.

Diastématoglossie[ims.] (t.) İnşikak-ı lisan.

Diastématognathie [ims.] (t.) İnşikak-ı fekkeyn.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Diastématométrie [ims.] (t.) İnşikak-ı rahim.

Diastématopyélice [ims.] (t.) İnşikak-ı havsala.

Diastématorrhachie [ims.] (t.) İnşikak-ı amûd-ı şevkî.

Diastématarrhimie [ims.] (t.) İnşikak-ı enf.

Diastème [imz.] (tşr.) Mulahham. ‖ (ms.) Fâsıla-i basîte.

Diastémentérie [ims.] (t.) İnşikak-ı em'â.

Diastimomètre [imz.] (r.) Mesâfat mesâhasına mahsus bir nevi teodolit (aleti), diyastimometro.

Diastole [ims.] (tşr.) İnbisat-ı kalp.

Diastyle [imz.] (m.) Sütunları birbirlerinden kuturlarının üç misli mesafede bulunan bina.

Diathermane [s.] (ht.) Memerr-i hararet.

Diathermanéité [ims.] (ht.) İmrar-ı hararet.

Diathermansie [ims.] (ht.) İstimrar-ı hararet.

Diathermique [s.] (ht.) **Pouvoir** – Kuvve-i mümeyyize-i hararet.

Diathésation [ims.] (t.) İnfisad-ı bünye.

Diathèse [ims.] (t.) Fesad-ı bünye, diyates: – **cancéreuse** Diyates-i seretânî.

Diathésique [s.] (t.) Mefsûdü'l-bünye, diyatesî.

Diatome [ims.] (nb.) Yeşil deniz sazı.

Diatonique [s.] (ms.) Sadânın kademat-ı tabiiyesine muvâfik olan.

Diatoniquement [h.] (ms.) Sadânın kademat-ı tabiiyesine muvâfik bir suretle.

Diatribe [ims.] Hiciv, tenkid-i hicvî. ◆ Fasl, mezemmet.

Diatriber [ft.] Hiciv yazmak.

Diaule [ims.] Ezmine-i kadîmede müsta'mel çifte flavta.

Dicée yahut **Dicœum** [imz.] (*sé-om*) Hind ve Malezya taraflarında bulunan bir nevi küçük kuşlar fırkası.

Dicerate [s.] (hyv.) İki boynuzlu.

Dichorée [ims.] (*ko*) Yunan ve Latin lisanlarında iki kısımdan mürekkep mısra.

Dichotomal,e [s.] (*ko*) (nb.) İki dalın mahall-i iltisakı olan zaviyeden çıkan (budak vesâire).

Dichotome [s.] (*ko*) (nb.) Çatal, zâtü'ş-şu'beteyn. ‖ (hy.) Yedi sekiz günlük ay, terbi'-i evvel.

Dichotomie [ims.] (*ko*) Ağaç veya nebatın ikişer dal üzerine çatallanması. ◆ Mebhas-i zâtü'ş-şu'beteyn. ‖ (he.) Kamerin yedi sekiz günlük olması, terbi'-i evvel hâlinde bulunması.

Dichotomiser [ft.] (*ko*) Çatal gibi ikiye ayırmak. (Az kullanılır.)

Dichroïsme [imz.] (*kro*) (ht.) Bazı mevaddın ahvâl-i muhtelifeye göre muhtelif renkler arzedebilmek hassası, bukalemuniyet.

Dicible [s.] Kabil-i ifade ve beyan.

Dicline [s.] (nb.) Âzâ-yı tenâsüliyeleri ayrı ayrı çiçeklerde bulunan nebatata ıtlak olunur; zü's-serîreyn, zü'l-firâşeyn, zü'l-mehireyn.

Diclisie [ims.] (nb.) Zâtü'l-gılâfeyn.

Dicône [ims.] (r.) Zû-mahruteyn.

Dicoque [s.] (nb.) Zâtü'l-kırfeteyn yani taneleri bitişik meyve.

Dicorde yahut **Diacorde** [imz.] Akvam-ı kadîme ve bilhassa Mısrîler nezdinde müsta'mel iki telli bir çalgı.

Dicotylédone [s.] yahut:

Dicotylédoné,e [s.] Filka denilen kalın kabuğu çift olan semere, zâtü'l-filkateyn.

Dicotylédones [ims. – cm.] Filkaları yani semerelerinin kalın kabukları çift olan nebatat fasîlesi, fasîle-i zâtü'l-filkateyn.

Dicrane yahut **Dicranum** [imz.] (*nom*) (nb.) Toprak yosunu.

Dicranées [ims. – cm.] (nb.) Zâtü'l-kımme sınıfından zü'r-re'seyn cinsi.

Dicranure [imz.] (hyv.) Söğüt ve kavak ağaçlarına ârız olur böcek.

Dicrocéros [imz.] (arz.) Geyik müstehâsesi.

Dicrote [s.] (t.) **Pouls** – Her vuruşta iki defa vurur gibi görünen nabza ıtlak olunur, nabz-ı kar'ayn, nabz-ı muzâaf.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tubaarsiv.gov.tr

Dictame yahut **Dictamne** [imz.] Pek ıtırnâk bir nebat, Girit otu, baklatü'l-gazâl. ‖ (mec.) Teselli, ilaç.

Dictamen [imz.] (*menn*) Hiss-i derûnî: **Le – de la conscience** Şahâdet-i kalp.

Dictateur [imz.] Âmir-i müstakil.

Dictatorial,e [s.] Âmir-i müstakile müteallik (cmz. *dictatoriaux*)

Dictature [ims.] Bi'l-istiklâl âmirlik.

Dictée [ims.] Söyleyip başkasına yazdırma, imlâ. ◆ İmlâ edilen şey. ‖ (mec.) Telkin, ilka.

Dicter [ft.] Söyleyerek yazdırmak, imlâ ettirmek. ‖ (mec.) Talim ve telkin etmek. ◆ Vaz' ve tayin etmek. ◆ İfade ve ityan etmek.

Diction [ims.] Kelimatın hüsn-i intihab ve tanzimi. ◆ Söz, kelâm, ifade. (Bu mânâ eskimiştir.)

Dictionnaire [imz.] Lugat kitabı, lehçe, lugat. ◆ Huruf-ı hecâ tertibiyle mevadd-ı mütenevviayı hâvi kitap. ‖ **Un – vivant** Ayaklı kütüphane. ‖ **– français-turc** Fransızcadan Türkçeye lugat kitabı.

Dictionnariser [ft.] Huruf-ı hecâ sırasıyla tertip ve tanzim etmek.

Dictionnariste [imz.] Lugat kitabı muharriri.

Dicton [imz.] Mesel, darbımesel. ◆ İstihzâlı ve dokunaklı söz, nükte, mazmun, tevriye, iham.

Dictume [imz.] (*ktum*) Hüküm, karar.

Didactique [s.] Malumat kesbettiren, talimî, tedrisî. ◆ Malumat-ı esasiye-i ilmiye ve fenniye öğretmek için yazılmış manzum veya mensur eser. ◆ Mantık ve âdab vesâir ulûm-ı âliyeye mensup ve müteallik. = [imz.] Ulûm-ı âliye. = [ims.] Sanat-ı tedris.

Didactiquement [h.] Talimî ve müfid bir suretle.

Didascalie [ims.] (fls.) Sanat-ı tedris.

Dideau [imz.] Balıkları durdurmak için nehre vaz' olunan ızgara, ağ.

Didelphe [imz.] İki rahimli hayvan nevi.

Didymalgie [ims.] (t.) Elem-i husye.

Didymite [ims.] (t.) İltihab-ı husye.

Didyname [s.] (nb.) Âzâ-yı tenâsüliyesi iki büyük ve iki küçükten ibaret nebatata ıtlak olunur, sünâiyü'l-kuvve.

Didynamie [ims.] (nb.) Fasîle-i sünâiyetü'l-kuvve.

Dièdre [imz. – s.] (he.) **Angle** – Zâviye-i zü'l-vecheyn, zâviye-i müsteviye, zâviye-i müceseseme.

Diérèse [s.] Bir sadâ çıkaran iki harf-i sâitin ayrı ayrı sadâ çıkaracak surette tefriki. ◆ Bu tefrike delâlet etmek üzere harfeynin ikincisi üzerine vaz' olunan iki nokta işareti.

Dièse [imz.] (ms.) Notada sadânın yarım perde yükseleceğini müş'ir işaret. ‖ **Double** – Bu işaretin çiftesi.

Diéser [ft.] (ms.) Notada sadânın yarım perde yükseleceğini alâmet-i mahsusa ile işaret etmek.

Diète [ims.] Perhiz, himye. ◆ Yemek vesâirede hıfz-ı sıhhate tevfik-i hareket. ◆ Ağdiyeden mahrumiyet. ◆ Mahrumiyet.

Diète [ims.] Avusturya vesâir bazı memâlikte eyâlâta mahsus diyet meclisi.

Diétine [ims.] Küçük diyet meclisi.

Diététique[195] [s.] Perhizî, himyevî. = [ims.] Mebhas-i kavâid-i sıhhiye.

Diététiste [i.] (t.) Himyeviyyûndan olan, perhiz taraftarı.

Dieu [imz.] Allah, Tanrı. ◆ İlah, mâbud. ◆ Müşriklerin âlihe-i bâtılası kast olundukta müennesi *déesse* olur. ‖ (mec.) En ziyade sevilen ve riayet olunan şey. = [hd.] **Mon – !** ve **Bon – !** ve **Grand – !** ve **Juste – !** Rabbim! Allahım! Ya Rabbi! Sübhanallah! Aziz Allah! ‖ **S'il plait à** – İnşallah. ‖ **Grâce à** – Allah'a şükür! Elhamdülillah, hamdolsun. ‖ **De** – Kıymetdar, muazzez, sevgili. ‖ **Homme de** – Allah adamı, muttaki. ‖ **Homme du bon**

195 Orijinal metinde *Diétique* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– Halim, selim, safdil adam. || Pour l'amour de – Allah aşkına. || Comme pour l'amour de – Baştan savma olarak, istemeyerek. || – bat ses matelas Kar yağıyor. || Être devant – Dâr-ı bekaya irtihal etmek. || Devoir à – et à diable Çok kimseye borçlu olmak. || Une personne toute en – Fevkalâde züht ve takva sahibi adam.

Dieudonné [imz.] Nimet-i ilahiye, mevhibe-i ilahiye, dâd-ı Hüdâ.

Diffamant,e [s.] Muhill-i namus.

Diffamateur,trice [i.] Namus-şiken, muhill-i namus.

Diflamation [ims.] İhlal ve kesr-i namus. ◆ Kadh. || (hk.) – verbale Muhill-i namus sözler.

Diffamatoire [s.] Muhill-i namus, kadhi mutazammın.

Diffamer [ft.] Irz ve namusu kesr ve ihlal etmek. ◆ Kadh etmek.

Différé,e [s.] Tâlik, tehir edilmiş.

Différemment [h.] Farklı olarak, diğer bir suretle.

Différence [ims.] Fark. ◆ İhtilaf. || (r.) Tefâvüt, tefâzul. || – de bourse Borsa farkı. || – des hauteurs Tefâzul-i irtifa. || – en moins Noksan. || – en plus Fazla. || – de niveau Sath-ı bahirden itibaren olan tefâvüt. || (mn.) – spécifique Fasl-ı karib. || (bhr.) Bir geminin başı ile kıçı beynindeki mâimahreç tefâzulu. || à la – de Farklı olarak.

Différencier [ft.] Fark, tefrik, temyiz etmek.

Différenciomètre [imz.] (bhr.) Mikyas-ı mâimahreç.

Différend [imz.] İhtilaf, nizâ. ◆ Pazarlıkta istenilen fiyatla verilen fiyat arasındaki fark. || Porter un – devant quelqu'un Bir ihtilafın halli için birini hakem tayin etmek. || Apaiser un – Nizâ ve ihtilafı teskin, bertaraf etmek. || Partager le – Bir hadd-i itidal bularak tarafeyni telif etmek.

Différent,e [s.] Farklı, muhtelif, başka türlü. = [cm.] Envâ; – es personnes Eşhas-ı mütenevvia.

Différentiel,le [s.] (r.) Calcul – Hesab-ı tefâzulî. || Équation – le Muâdele-i tefâzuliye. || (cr.) Mouvement – Hareket-i tefâzuliye. || (ma.) Droit – Emtianın mahall-i vürudlarına göre değişen gümrük resmi.

Différentielle [ims.] (r.) – d'une fonction Devr-i tâbiin tefâzulü.

Différentier yahut Différencier [ft.] (r.) Fazlını tayin etmek.

Différer [ft.] Tehir, ta'vik, tâlik etmek. = [fl.] Farklı olmak, tehallüf etmek. ◆ Muhalefet etmek. || – du blanc au noir, du tout au tout Pek farklı, muhtelif olmak.

Difficile [s.] Güç, zor, sa'b, düşvar, müşkil. || (mec.) Müşkilpesent. || Temps – Dar vakit. = [i.] Faire le – Mukavemet etmek, nihayet-i muvâfakat eylemek. = [imz.] Müşkil şey.

Difficilement [h.] Güçlükle, güç hâl ile, zor.

Difficulté [ims.] Güçlük, suûbet, mani, engel, müşkilat. ◆ Münâzaa, ihtilaf. || Nœud de la – Ukde-i müşkilat. || Trancher la – Müşkilatı izâle etmek. || Souffrir, éprouver des – s Müşkilata uğramak. || Faire –Müşkilat çıkarmak. || Être le père des – s Müşkilat çıkarmak, birtakım mehâzir görmek.

Difficuliste [imz.] Müşkilat arayıp çıkaran.

Difficultueusement [h.] Çok güçlükle, müşkilatla.

Difficultueux,se [s.] Her işte müşkilat gösteren. ◆ Pek çok müşkilatı hâvi.

Diffluent,e [s.] Yayılan, dağılan.

Diffluer [fl.] Yayılmak, dağılmak.

Difforme [s.] Biçimsiz, çirkin, bed-şekil.

Difformer [ft.] Bir şeyin şekil ve suretini tağyir etmek. (Başlıca meskûkât hakkında müsta'meldir.)

Difformité [ims.] Şekil ve suretteki noksan, çirkinlik. || – s congéniales Doğuştaki nakîsa-i uzuv, biçimsizlik, şenâat-i vilâdiye. || – s ac-

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

cidentelles Kazaen ve ârızî olarak husul bulan nakîsa-i uzuv, şenâat-i ârıziye.

Diffractif,ve [s.] (k.) Mümeyyil-i ziya.

Diffraction [ims.] (ht. ve bsr.) İnkıtâ-yı ziya, meyelân-ı ziya.

Diffringent,e [s.] (ht.) Munkatı'-ı ziya.

Diffus,e [s.] Çok sözlü, ıtnaplı. ◆ Çok söyleyen, sözü çok uzatan, mutnıp. ◆ Gayr-ı muntazam bir surette açılıp münteşir olan. || (ht.) Lumière – e Her tarafa münteşir olan ziya, ziya-yı münteşir. || (t.) Bir noktaya münhasır bulunmayan, münteşir: Phlegmon – Flegmon-ı münteşir.

Diffusément [h.] Sözü uzatarak, ıtnap ile.

Diffusible [s.] (syd.) Münteşir, kabil-i intişar. = [imz. – cm.] Edviye-i münteşire.

Diffusif,ve [s.] (ht.) Pouvoir – Hararet veya ziyanın kuvve-i münteşiresi.

Diffusiomètre [imz.] (ht.) Gazâtın kuvve-i intişâriyelerini ölçmeye mahsus alet.

Diffusion [ims.] Dağılma, yayılma, intişar. ◆ Sözün uzatılması, ıtnap.

Digastrique [s.] (tşr.) Zâtü'l-batneyn.

Digérer [ft.] Hazmetmek. || (mec.) Yutmak. ◆ Tahammül etmek. ◆ Kemâl-i dikkatle mütalaa ve mülâhazada bulunmak, hazmetmek.

Digeste [imz.] Roma mecmua-i kavânini.

Digesteur [imz.] (syd.) Hâzım. || (ht.) Suyu kaynatarak pek yüksek bir derece-i hararete çıkarmak için müsta'mel Papen[196] tenceresi.

Digestibilité [ims.] Kabiliyet-i hazmiye.

Digestible [s.] Hazmolunabilen, hazmı kolay.

Digestif,ve [i. – s.] Hazmı teshil eden. ◆ Hazmın hâsıl olduğu âzâ-yı dâhiliye. || Tube – Enbûbe-i hazmiye. || Appareil – Cihâz-ı hazm. || [cm.] Mevadd-ı hazmiye.

Digestion [ims.] *(jè-sti-on)* Hazım, kuvve-i hazmiye. || Visite de – Bir ziyafette bulunduktan bir iki gün sonra sahib-i ziyafete karşı ifâsı adaptan bulunan ziyaret.

Digital,e [s.] (tşr.) Parmaklara mensup ve müteallik, ısbıî. (cmz. *digitaux*)

Digitale [ims.] (nb.) Yüksük otu, dicital.

Digitaline [ims.] (k.) Dicitalin.

Digitalique [s.] (k.) Acide – Hâmız-ı dicital.

Digitation [ims.] (nb.) Parmak şeklinde kesilme, tasabbu'.

Digité,e [s.] (nb.) Parmak şeklinde kesilmiş, musabba'. || Feuilles – es Evrak-ı musabbaa, parmak şeklinde olan yapraklar. || Epi – Sünbüle-i musabbaa, parmak şeklinde olan başak.

Digitigrades [ims. – cm.] (tt.) Parmakların uçlarına basarak yürüyen kedi ve köpek gibi hayvanlar, hayvanat-ı mâşiyetü'l-esâbi'.

Digitinervié,e [s.] (nb.) Zâtü'l-useyb, musabba'.

Digitipenné,e [s.] (nb.) Feuilles – es Evrak-ı ısbıiye-i rîşiye.

Digitoléine [ims.] (k.) Dicitolein.

Digne [s.] Müstehak, şâyan, şâyeste, sezâ. ◆ Müteazzımâne. ◆ İyi, namuslu, sahib-i haysiyet. || Un homme – Ehliyetli ve şâyan-ı hürmet bir adam.

Dignement [h.] Layıkı vechile. ◆ İstihkakına ve haysiyetine göre. ◆ Vak' ve haysiyetini muhafaza ederek.

Dignitaire [imz.] Büyük bir mansıp veya rütbe sahibi. || Les – s de l'État Ashab-ı rüteb ve menâsıb, rical-i devlet.

Dignité [ims.] Rütbe ve mansıp. ◆ Mesnet, makam. ◆ Büyüklük, asalet, kibarlık. ◆ Haysiyet, şan. ◆ Ehliyet, istihkak. || Parler avec – Şanına layık surette, kemâl-i vak' ve vakar ile lisan kullanmak. || Sauvegarder sa – Şan ve haysiyetini vikaye etmek. || Porter atteinte à la – Şan ve haysiyete dokunmak.

Digron [imz.] Balıkçıların isti'mal ettikleri çatal zıpkın.

196 fr.: *papin*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Digramme [imz.] (sr.) Avrupa lisanlarının bazısında iki harf ile yazılan bir sadâ: f = Ph gibi.

Digresser [fl.] İstitrat yapmak.

Digresseur [imz.] Çok istitrat yapan, istitrat yapmayı seven adam.

Digressif,ve [s.] İstitradî.

Digression [ims.] Bir nutuk veya ibarenin içinde bulunan mevzubahisle münasebeti olmayan kelâm, sadedden hariç kelâm, istitrat. || (hy.) Seyyârenin güneşten tebâüd-i sûrîsi.

Digressivement [h.] İstitrat suretiyle.

Digue [ims.] Su seddi, su bendi. || (mec.) Mümânaat, set.

Digue-digne [ims.] Sara nöbeti.

Diguer [ft.] Set yapmak. ◆ Mahmuz ile beygire vurmak.

Digyne [s.] (nb.) Âzâ-yı te'nisi iki olan nebat, sünâiyü't-te'nis.

Digynie [ims.] (nb.) Âzâ-yı te'nisi iki olmaklık, fasîle-i sünâiyetü't-te'nisiye.

Dilacération [ims.] (crh.) Yırtılma, paralanma, inmizak.

Dilacérer [ft.] Parçalamak, yırtmak. ◆ (crh.) Yırtmak, paralamak, mezk etmek.

Dilapidateur,trice [i. – s.] İsraf ve itlaf eden, müsrif. ◆ Muhtelis, mürtekip.

Dilapidation [ims.] İsraf ve itlaf. ◆ İhtilas ve sirkat.

Dilapider [ft.] İsraf ve itlaf etmek. ◆ İhtilas ve sirkat etmek.

Dilatabilité [ims.] (ht.) Kabiliyet-i inbisat.

Dilatable [s.] (ht.) Kabil-i inbisat.

Dilatant,e [s.] (ht.) İnbisatı mûcip olan, münbasit. = [imz.] (crh.) Bir şakk ve cürhü veya ağzı açık durdurmak için kullanılan alet, mibsat.

Dilatateur [i. – s.] (tşr.) Bazı ağız ve deliklerin açılmasına yarayan adalata ıtlak olunur, bâsit. = [imz.] (crh.) Bir yara veya ağzı açmak için kullanılan alet, bâsit.

Dilatation [ims.] (ht.) Hacmin büyümesi, tevessü', inbisat. || (crh.) Açılma, tevessü', inbisat. || – **des solides** Ecsam-ı sulbenin inbisatı. || **Coefficient de – des gaz** Gazâtın vahdet-i inbisatiyesi. || – **de l'estomac** Tevessü'-i mide.

Dilater [ft.] Bir cismin tabiat ve terkibini değiştirmeksizin hacmini büyütmek. ◆ Açmak, genişletmek, bast etmek. ◆ Tezyid etmek (fena makamda).

Dilatoire [s.] (hk.) Bir davayı uzatmaya veya tehir etmeye sebep olan (madde), tehiri müstelzim. || **Moyens, exceptions – s** Davanın tehirini müstelzim tedâbir, itirazat.

Dilatoirement [h.] (hk.) Tehir ve temhil icap edecek surette.

Dilection [ims.] Şefkat, muhabbet.

Dilemme [imz.] (mn.) İki maddeyi hâvi olup birinin tasdiki hasmı ilzama kâfi olan bürhan, kıyas-ı mukassem. ◆ Birbirine zıt iki neticeyi hâvi olan kaziye, zû-şücun.

Dilettante [s.] (*té*) (İtalyancadan me'huz) Musıki heveskâr ve meraklısı. ◆ Sanâyi-i nefiseden; ulûm ve fünûndan birine, birkaçına, hepsine heves ve merak eden adam. ◆ Erbab-ı meraktan adam (cm. des *dilettanti*)

Dilettantisme [imz.] Musiki heves ve merakı. ◆ Sanâyi-i nefiseye, ulûm ve fünûna, ve emsaline akıl erdirmek, anlamak merakı.

Diligemment [h.] Çabuk, süratle.

Diligence [ims.] Çabukluk, sürat. ◆ Seyahat için umumi ve omnibüs suretinde araba, posta, menzil arabası. ◆ Sa'y ve gayret. || **Faire** – Birşeyi acele ile yapmak, isti'cal etmek. || **Faire ses – s contre quelqu'un** Birisinin aleyhinde usul ve nizamına muvâfik olarak takibat-ı kanuniyede bulunmak. || **à la – de** Talebi üzerine. || – **de Rome** Dil, zeban.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Diligent,e [s.] Eli çabuk, seri, cüst ü çâlâk. ◆ Çalışkan, faal, mukdim. ‖ (hk.) **La partie la plus – e** Ta'cil eden taraf, müddeî-i evvel.

Diligenter [ft.] Tesri' ve ta'cil etmek, teşvik etmek. ‖ **Se –** Acele etmek.

Dilléniacées [ims. – cm.] (nb.) Dileniyase fasîlesi.

Dillénie [ims.] (nb.) Dileniya denilen Afrika ağacı.

Dilléniées [ims.] (nb.) Dileniya denilen Afrika ağacı kabilesi.

Diluer [ft.] Bir mâyiin içinde hall etmek, ezmek.

Dilution [ims.] Bir mâyiin içinde olunan hall, ezme, su vasıtasıyla sahk. ◆ Bir mâyiin içindeki mahlul, ezme.

Diluvial,e [s.] ve:

Diluvien,ne [s.] (arz.) Tufana mensup ve müteallik, tufanî. ‖ **Terrains – s** Arazi-i tufaniye. ‖ **Pluie – ne** Pek şiddetli yağmur.

Diluvium [imz.] (*vi-omm*) (arz.) Ovalarda ve dağ eteklerinde sudan indirilmiş gibi görünen arazi, rüsubat-ı tufaniye. ‖ **– gris** Rüsubat-ı tufaniye-i sincâbiye.

Dimanche [imz.] Pazar günü, yevmü'l-ehad. ◆ Pazar günü istirahat, tatil. ◆ Hıristiyanlarca yevm-i tatil. ◆ Ressamların boş bıraktıkları yer. ‖ **Habit du –** Pazarlık esvab, temiz, bi'nnisbe yeni elbise ki Hıristiyanlar eyyam-ı tatiliye ve resmiyede giyerler. ‖ **– après la grand'messe** Asla, hiçbir vakit. ‖ **Être mis comme un –** Yeni esvablarını giymek.

Dimanchier,ère [i.] Pazarları tatil eden adam. (Az kullanılır.)

Dîme [ims.] Öşür, âşar. ‖ **Revenu de la –** Vâridat-ı öşriye. ‖ **Perception de la – en nature ou en espèce** Âşarın aynen veya bedelen tahsili.

Dimension [ims.] Bu'd, mesâha, çap. ‖ **Les trois –** Eb'ad-ı selâse (tûl, arz, umk). ‖ **Prendre ses – s** Vesâil ve tedâbir-i lâzımeye teşebbüs etmek. ‖ **Géométrie à deux – s** Hendese-i musattaha.

Dîmer [ft.] Öşür tarh etmek, ta'şir etmek. ◆ Üzerinden bir miktar almak. = [fl.] Öşrü tahsil edilmek.

Dîmerie [ims.] Öşür veren yer, arazi-i öşriye.

Dimètre [s.] Yunan-ı kadim ve Latin lisanlarında dört kısımdan mürekkep mısra.

Dîmeur yahut **Dîmier** [imz.] Muaşşir, âşar memur ve mültezimi.

Diminuendo [imz.] (İtalyancadan me'huz – ms.) Sadânın tedricen tenkisini müş'ir işarettir (>) ki *crescendo*nun aksidir. = [h.] Sadâ gittikçe pes olarak.

Diminuer [ft.] Azaltmak, eksiltmek, kısaltmak, tenkis etmek. ‖ (mec.) Küçültmek. ◆ Kısmen tashih etmek. ◆ Küçük göstermek. ◆ Teskin ve tadil etmek. = [fl.] Azalmak, eksilmek. ◆ Zayıflamak. (İcabına göre *être* ve *avoir* fiil-i iânesiyle imtizac eder.)

Diminutif,ve [s.] (sr.) Tasgir beyan eden. = [imz.] İsm-i tasgir, musaggar.

Diminution [ims.] Azalma, azaltma, noksan, taklil, tezlil. ◆ Kısaltma. ◆ İnme, tenezzül. ◆ Kırma, iskonto. ‖ (sr.) Kelimeden bir harfin tayyedilmesi, hazf, sukut. ‖ (t.) Naks: **– des forces** Kuvâ-yı bedeniyenin naksı. ‖ (ed.) Tabiratı hafif kullanmakla beraber maksattaki kuvvet ve şiddeti kaybetmemek sanatı. (Namussuz bir serseri hakkında "pek namuslu değildir" ve namussuz bir âlûfte hakkında "hatt-ı hareketi numûne-i imtisal olamayacak bir kadın" demek gibi.)

Dimissoire [imz.] Bir piskoposun kendi yerine icra-yı âyin etmek üzere diğer bir piskoposa verdiği müsaade ve bu müsaadeyi hâvi tahrirat.

Dimissorial,e [s.] Bir piskoposun âyin icrası için diğer bir piskoposu tevkil etmesine müteallik olan; **Lettre – e** Bu tevkili hâvi tahrirat.

Dimorphe [imz.] (mad.) Zü'ş-şekleyn.

Dimorphisme [imz.] (mad.) Zü'ş-şekleyn olma.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dimyaires [imz. – cm.] (hyv.) Hayvanat-ı nâime-i zâtü's-sedefeyn şubesinden iki tane âsâr-ı adaliyesi bulunan sınıf.

Dinanderie [ims.] Pirinçten mamul evâni. Bu evâniyi imal sanatı, pirinç dökme çeliği.

Dinandier [imz.] Pirinçten evâni âmil ve bâyii, pirinç dökmecisi.

Dinar [imz.] (Arapça kelime ki onlar da Latinlerden *Denier* kelimesini tahrifen bu şekle koymuşlardır) Meskûkât-ı kadîme-i şarkiyeden dinar.

Dînatoire [s.] Öğlen veya akşam taamına mensup ve müteallik ve o taamın yerini tutan; **Déjeuner** – Öğlen taamı yerini tutan kahvaltı.

Dinde [ims.] Dişi hindi. || (mec.) Ahmak kadın. || **Plumer la** – Birinin paralarını yolmak.

Dindon [imz.] Erkek hindi, baba hindi. ◆ Ale'l-ıtlak hindi. || (mec.) Ahmak adam. || **Aller garder les – s** Sahraya, köylere, sayfiyeye çekilmek. || **Père** – (Tiyatro ıstılahında) Vaktiyle tiyatro oyunlarında oğulları tarafından aldatılan pederlere ıtlak olunurdu.

Dindonneau [imz.] Hindi palazı.

Dindonner [ft.] Aldatmak.

Dindonnier,ère [i.] Hindileri güden, = [ims.] Kırda, köyde oturan kadın veya kız, köylü kadın.

Dîné [imz.] (mr. Dîner)

Dînée [ims.] Sefer ve seyahat esnasında yemeğin yendiği mahal ve bu yemek. ◆ Yemek vakti. ◆ Yemek ücreti.

Dîner yahut **Dîné** [imz.] Öğlenden sonra veya akşam yenen yemek. ◆ Ziyafet.

Dîner [fl.] Öğlen veya akşam yemeğini yemek, taam etmek. ◆ Hayatın ezvak ve huzûzatından müstefid olmak. || **Donner à** – Ziyafet vermek. || – **en ville** Hânesinin gayrı mahalde taam etmek. || – **sur le pouce** Ayakta ve alelacele taam etmek. || – **par cœur** Her ne sebebe mebnî ise yemekten mahrum kalmak.

Dînette [ims.] Taamcık. ◆ Çocukların yaptıkları taam taklidi oyun. ◆ Küçük huzûzat-ı tıflâne.

Dîneur,se [i.] Bir taamda hazır veya med'uv bulunan. || **Grand** – (mec.) Çok yiyen, ekûl, şikemperver.

Dinga [ims.] Malabar sevâhilinde kadîmen müsta'mel sandal.

Dingo [imz.] Avustralya yaban köpeği.

Dinguer [fl.] Boş gezmek, dolaşmak. || **Envoyer** – Def etmek

Dinoruis [imz. – cm.] (hyv.) Flemenk-i cedide mahsus tuyur-ı mukabkaba fırkasından kasîrü'l-ecniha cesim kuşlar müstehâseleri.

Dinothérium [imz.] (*ri-omme*) Müstehâse hâlinde bulunan cinsi münkariz bir nevi hayvan ki dinoteryum denilip filden büyük idi.

Diocésain,e [i. – s.] Bir piskoposun idare-i rûhâniyesi dairesinde olan.

Diocèse [imz.] Bir piskoposun idare-i rûhâniyesi dairesi.

Dioctrie [ims.] (hyv.) Büyük ağızlı kara böcek.

Diodie [ims.] (nb.) Diyodi, Amerika fidanı.

Diodon [imz.] (tt.) Semek-i kürevî sınıfından bir balık.

Diodoncéphale[197] [s.] (tşr.) Zü'l-fekkeyn-i muzâaf (acâibattan).

Dicœcie [ims.] (*dié*) (nb.) Erkek çiçekleri dişilerinden büsbütün ayrı bulunan nebatat fasîlesi, sünâiyetü'l-mesken.

Diogéniser [fl.] İhtiyarî bir hâlet-i fakr ve sefalet içinde yaşamak, Diyojen gibi yaşamak.

Dioïque [s.] (nb.) Erkek çiçekleri dişilerinden büsbütün ayrı olan çiçeklere ıtlak olunur, zû-sünâiyi'l-mesken.

Dionée [ims.] (nb.) Şecerü'l-haşerât, sinekkapan.

197 Orijinal metinde *Diodoncéphals* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dionysiaques [imz. – cm.] Eski Yunanîlerin mevhum şarap ilahı zu'm ettikleri Baküs nâmına icra ettikleri şenlikler.

Diopside [ims.] (mad.) Hacer-i harir nevi, diyopsid.

Diopsis [imz.] (hyv.) Zü'l-cenaheyn sınıfından gözlüklü sinek.

Dioptase [ims.] (mad.) Nuhas-ı silisî-i hılkî.

Diopthalme [imz.] (tşr.) Lifâfe-i ayneyn.

Dioptre [imz.] (tşr.) Mir'at-ı rahim.

Dioptrique [ims.] (ht.) Mebhas-i inkisar-ı ziya.

Diorama [imz.] Müteharrik ve mütelevvin ziya vasıtasıyla tenvir ettirilerek camdan seyrettirilen resimler, o surette mevzu' büyük bir levha ki karanlık bir mevkide duran hâzirûnun gözlerinde tesirat-ı muhtelife ve müteakibe hâsıl etmek için ziyanın şiddet ve istikameti kolayca tebdil olunabilir, eşkâlnümâ, diyorama.

Diorite [imz.] (mad.) Diyorit denilen bir cins taş.

Diorthose [ims.] (crh.) Çıkık bir uzvun tecbiri.

Dioscorées [ims. – cm.] (nb.) Zâtü'l-filka sınıfından iğnam denilen nebat fasîlesi.

Diosma [imz.] (nb.) Sedefe benzer bir nevi Afrika çiçeği, diyozma.

Diosmées [ims. – cm.] (nb.) Diyozma fasîlesi.

Diospyre [imz.] Trabzon hurması.

Diota [imz.] Ezmine-i kadîmede şarap koydukları iki kollu küçük testi.

Dipérianthé,e [s.] (nb.) Zü'l-gılâfeyn.

Dipétale [s.] (nb.) İki yaprakçığı olan, zü'l-vüreykayn-ı zehrî.

Diphiodontes [imz. – cm.] (tt.) Müddet-i ömürlerinde dişleri iki defa zuhur eden hayvanat, zü'l-esnan-ı muzâafa.

Diphthère [ims.] Kâğıdın imalinden evvel yazı yazmak için kullandıkları deri. ◆ Yunan-ı kadimde üserânın giydikleri esvab.

Diphthérie yahut **Diphthérite** [ims.] (t.) Maraz-ı gışâ-yı kâzib, kuşpalazı, difteri.

Diphthongue [ims.] Bir sadâ çıkaran veya birden okunan iki harf-i sâitin terkibi.

Diphye [ims.] (hyv.) Hayvanat-ı nâime fırkasından adîmü'r-re's bir nevi deniz ferci.

Diphylle [s.] (nb.) İki yapraklı, zü'l-vüreykayn.

Dihpyllide [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî sınıfından zü'l-vüreykat nevi.

Diplacus [imz.] (nb.) Kaliforniya fidanı, diplaküs.

Dipladénia [ims.] (nb.) Difliye fasîlesinden güzel çiçekli bir ağaç, dipladenya.

Diplautidienne [ims.] (ht.) İki adeseli bir nevi dürbün, zû-adeseteyn-i mer'iteyn.

Diplocéphalie [imz.] (tşr.) Bir vücut üzerine iki kafaya mâlik olan mahluk, zü'r-re'seyn. (acâibattan)

Diploé [imz.] (tşr.) İsfenc-i beyne'l-levhayn.

Diplogénése [ims.] (tşr.) Müvelledeyn-i mülâsıkayn, birbirine yapışık oldukları hâlde doğmuş iki velet. (acâibattan)

Diploïs [imz.] (*s* okunur) Yunan-ı kadimde kadın libasının bir nevi.

Diplomate [imz.] Umur-ı siyasiye ve hariciye ile mükellef adam. ◆ Umur-ı siyasiye ve hariciyede yed-i tûlâ sahibi adam, münasebat-ı düveliye mütefennini, siyasi, diplomat. ◆ Kurnaz, şeytan.

Diplomatie [ims.] (*sî*) Devletler beynindeki menâfi-i mütekabile ve münasebat ilmi, fenn-i münasebat-ı düveliye, fenn-i siyasi, politika, diplomatlık. ◆ Umur-ı siyasiyeyi çeviren büyük memurlar, siyasiyyûn.

Diplomatique [s.] Umur-ı siyasiye ve politikaya mensup ve müteallik. || **Doyen du corps** – Süferânın en kıdemlisi. || **Dîner** – Süferâya verilen ziyafet. || **Postes** – **s** Hıdemat-ı hariciye. || **Corps** – Bir memleketteki heyet-i süferâ. || **Agent** – Sefir, elçi.

Diplomatique [ims.] Şahâdetnâme ve imtiyaznâmeleri ve uhûd ve kavânin-i atîka ve berat ve emsalini hall etmek fenni. ◆ Fenn-i siyasetin hukuk-ı eşhastan bahseden kısmı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Diplomatiquement [h.] Fenn-i siyasîye tatbikan, politikaca. ◆ Basiret ve kurnazlık ile.

Diplôme [imz.] Şahâdetnâme. ◆ İmtiyaz, berat. ◆ Diploma. || – **d'investiture** Piskopos beratı. || – **de licence** İcazetnâme.

Diplômé [imz.] Şahâdetnâmeli. ◆ İmtiyazlı.

Diplopie [ims.] (t.) Eşyayı çift görmekten ibaret göz illeti, basar-ı muzâaf.

Diplopodes [imz. – cm.] (hyv.) Hezar-pâ kısmının zü'l-akdâm-ı muzâafa sınıfı.

Diploptère [s.] (tt.) Gışâiyü'l-cenah sınıfından zü'l-ecnihati'l-muzâafa.

Diplosomie [ims.] (tşr.) Şahseyn-i mülâsıkayn. (acâibattan)

Diplotèye [s.] (nb.) (Esmar) Zü's-sekafeyn.

Dipode [s.] (tt.) İki ayaklı, zü'r-ricleyn. || **Poissons** – **s** Esmâk-i zü'l-misbaheyn.

Dipsacées [ims. – cm.] (nb.) Yaprakları su ve çiğ muhafaza edecek bir surette olan nebatat, fasîle-i muştiye.

Dipsacus [imz.] (s okunur) (nb.) Çoban tırnağı, fesçi dikeni, muştü'r-râi.

Dipsas (s okunur) yahut **Dipsade** [imz.] (hyv.) Siyahımsı, ve gayet zehirli bir yılan ki ısırması insanı şiddetli bir ateşe duçar eder.

Dipsétique [s.] (t.) Susatan ilaçlara ıtlak olunur, muattiş.

Dipsomanie[ims.] (t.) Atş-ı şedid.

Diptère [i. – s.] (tt.) İki çift kanadı olan böceklere ıtlak olunur, zü'l-cenaheyn. = [imz.] (m.) İki sıra sütunlu veya iki kola ayrılmış bina.

Diptérygien,ne [s.] (tt.) Arkasında iki misbahı olan balıklara ıtlak olunur, esmâk-ı zevi'l-misbaheyn sınıfı.

Diptote [s. – imz.] (sr.) Ahvâl-i isimden yalnız ikisine mâlik olan.

Diptyque [imz.] Eski Yunanlı ve Romalıların başlıca hükkâm ve memurînin künyelerini yazdıkları iki yapraktan ibaret defter. ◆ Bir yerde eskiden beri tayin edilmiş piskoposların cetveli.

Dire [ft.] (Tasrifi: *Je dis*, *tu dis*, *il dit*, *nous disons*, *vous dites*, *ils disent*; *je disais*; *je dis*; *je dirai*; *je dirais*; *dis*, *disons*, *dites*, *que je dise*; *que je disse*; *disant*; *dit*,e) Demek, söylemek. ◆ Nakletmek. ◆ Beyan etmek, bir mânâya gelmek. ◆ Tavsiye etmek. ◆ Teganni etmek. ◆ Haber vermek. ◆ İş'ar etmek. || – **la messe** Hıristiyanlarca duayı icra etmek, okumak. || **En** – **, en** – **de belles, en** – **de toutes les couleurs** Birçok şeyler, garip şeyler söylemek. || **Vouloir** – Demek istemek. ◆ İfade etmek. || – **son mot** Fikir ve mütalaasını söylemek. ◆ Sırrını söylemek, fikrini bildirmek. || – **un mot, un petit mot** Azıcık konuşmak. || – **son fait, ses vérités à quelqu'un** Birine sû-i muamele etmek. || – **la bonne aventure** Fal bakmak. || – **d'or** Gayet mevkiinde ve gayet muvâfik söylemek. || – **d'un, puis d'un autre** Şimdi böyle, şimdi şöyle söylemek, mütelevvin lisan isti'mal etmek. || **Aller sans** – Tabii bulunmak, söylemeye, izaha lüzum olmamak. || **Si le cœur vous en dit** Eğer canınız istiyorsa. || **Si le sort en dit** Talih yardım ederse. || **Avoir beau** Beyhûde söylemek, yorulmak. || **Cela vous plait à** – Bunu ciddi söylemiyorsunuz. || **On dit est un sot** Erâcif kabîlinden sözler ekseriya bi-mânâdır. || **Qui ne dit mot consent** Sükût ikrardan gelir. || **C'est à** – Yâni. || **C'es à** – **que** Demek ki, demek oluyor ki. || **Ce n'est pas à** – **que** Demek değil. || **On dit que** Mervîdir ki. || **On dirait que** Denilebilir ki, denilebilir. || **Dit-on** Deniliyor, söyleniyor, söylendiğine nazaran. || **Pour mieux** – Daha doğrusu, daha iyisi. || **à vrai** – **, à** – **vrai** Doğrusu aranılırsa. || **Pour ainsi** – Bir suretle, bir dereceye kadar. || **Disons-le** İtiraf edelim. || **Qui dirait, qui aurâit dit** Kim derdi, kim zannederdi ki. || **Qu'en dîtes vous** Bu bâbda siz ne dersiniz? Fikriniz nedir? || **à** – Noksan: **Il n'y eut pas un cheval de perdu, ni un soldat à** – Muharebede ne zayi olmuş bir beygir, ne de noksan bir nefer vardı. || **Se le faire** – Tereddüt etmek. || **Ne pas se le faire** – Müsâraat etmek. || **C'est tout dit** İlave olunacak bir söz yoktur. || **Ce qui est dit est dit** Söz ağızdan çıkar; her hâlde incaz

vaat olunacaktır. || Voilà qui est dit İşte itilâf hâsıl oldu; söz kesildi. || Comme qui dirait Sanki, nev'ummâ: C'était comme qui dirait un chapeau Sanki bir şapka, nev'ummâ bir şapka idi. = [fl.] Hoşa gitmek. || Cela ne me dit pas Bundan hoşlanmadım. || Se mettre sur son bien – Kemâl-i fesâhat ve talâkatle söylemek. || On dit Şâyia. || Se – Denmek, söylenmek. ◆ (Bir tabir veya sâire hakkında) İsti'mal olunmak. ◆ Kendisini göstermek, kendisinin olduğunu iddia etmek, kendi kendine bir sıfat ve unvan vermek. ◆ Kendi kendine demek, içinden söylemek. ◆ Kendi kendisini levm ve tevbih etmek. ◆ Bir karar vermek. ◆ Yekdiğerine söylemek.

Dire [imz.] Deme, söz, kavil. || Au – de Filanın söylediğine nazaran, söylediğine bakılırsa. || (hk.) Le – des témoins Şuhudun ifâdatı. || à – d'experts Ehl-i hibrenin beyanatı ile, beyanatı üzerine.

Direct,e [s.] (*ct* müzekkerinde dahi okunur) Doğru, müstakim. ◆ Doğrudan doğruya ve bilâvasıta olan. || (mec.) Mutlak, tamam, tam. || Contributions – es Bilâvasıta tekâlif (vergi ve âşar gibi). || (hs.) Raison – e Mebsûtan mütenâsip.

Directement [h.] Doğru olarak, doğruca, müstakimen. ◆ Doğrudan doğruya, bilâvasıta. || (mec.) Tamamı tamamına, taban tabana. ◆ Tabii ve zaruri olarak.

Directeur,trice [i.] Müdür, müdire, nâzır, nâzıra. || – des contributions indirectes Rüsumat emini. || – des postes et des télégraphes Posta ve telgraf nâzırı. || – général Müdür-i umumi. || – adjoint Müdür muavini. || Sous – Müdür-i sânî. || – des archives Evrak müdürü. || – de la correspondance Tahrirat müdürü. || – du recencement Nüfus nâzırı, memuru. || Nâsıh ittihaz olunan rahip. (Bu mânâda – *de conscience* dahi denir.) || (he.) Müveccih: Plan – Sath-ı müveccih.

Directif,ve [s.] Hatt-ı hareketi tanzim etmeye yarayan.

Direction [ims.] Veche, cihet, teveccüh, istikamet. ◆ İdare, nezâret, emanet. || – des contributions indirectes Rüsumat emaneti. || – des postes et des télégraphes Posta ve telgraf nezâreti. || – de l'enseignement supérieur Mekâtib-i âliye müdüriyeti. || – de la presse Matbuat müdüriyeti. || – de la pêcherie Balıkhâne müdüriyeti. || – générale du cadastre Defter-i hakanî nezâreti. || – du bureau des titres à la – générale du cadastre Defter-i hakanî nezâreti senedat-ı umumiye müdüriyeti. || – générale du cadastre et de l'impôt foncier Maa tahrir vergi idare-i umumiyesi. || – du contentieux au ministère des finances Maliye nezâreti hukuk müşavirliği. || – des successions vacantes Beytülmal müdüriyeti. || – de l'expédition des pièces au dèpartement du ministre de la guerre Makam-ı seraskerî (dairesi) havale şubesi || – générale des revenus concédés à l'administration de la Dette publique Düyun-ı umumiye vâridat-ı mahsus idaresi. || – de la presse étrangère Matbuat-ı ecnebiye müdüriyeti. || (r.) İstikamet. || (tca.) Biens en – İflas sandıkları tarafından idare olunan emval. || (nb.) – des axes Mahâvir-i nebatiyenin teveccühü. || (cr.) – d'un mouvement Bir hareketin istikameti. || Prendre une – Bir istikamet ahzetmek.

Directoire [imz.] Ezmine-i kadîmede Fransa'da teşekkül etmiş direktör idaresi.

Director [imz.] (bhr.) Yivli sonda.

Directorat [imz.] Müdüriyet ve bunun müddeti.

Directorial,e [s.] Müdüriyete mensup ve müteallik veya ondan sâdır olan (cmz. *directoriaux*).

Directrice [ims.] Müdür zevcesi veya bizzat müdire. ◆ (r.) Müveccih: – d'une conique Bir mahrutun müveccihi.

Dirigeant,e [s.] İdare eden, bir idarenin başında bulunan.

Diriger [f.] Sevk, tevcih etmek, bir cihete doğru irsal ve izam etmek. ◆ Araba ve hayvan ve emsalini sevketmek. ◆ İdare etmek, nezâret etmek, bakmak. || (hk.) – les débats

Muhakemeyi sevk ve idare etmek. ◆ Müzakeratı idare etmek. || Se – Teveccüh ve azîmet etmek. ◆ Mâil olmak.

Dirimant,e [s.] (hk.) Bir mukavele veya nikâhı fesh ve ilga eden; Empêchements – s Fesh-i nikâhı mûcip esbab-ı mânia.

Dirimer [ft.] Bir mukaveleyi fesh ve iptal etmek.

Dis [d.] (s okunur) Lisan-ı Yunanîden me'huz olup dâhil olduğu kelimeler mefhumuna nefy ve tecerrüd ve iftirak mânâsını zammeder; bazen *di* ve *dif* dahi olur ("*Proportion*: tenâsüp; *disproportion*: adem-i tenâsüp" lafızlarında olduğu gibi.)

Disant,e [s.] Söyleyen, ifade eden. (Eski kelime.) || Bien – Fesâhatle ifade-i meram eden. ◆ Nazikâne ve edibâne tabirat isti'mal eden. || Soit – Sözde, güya.

Discale [ims.] Emtianın kurumasından hâsıl olan fire, noksan, hâsıl-ı tecfif.

Discaler [fl.] (Emtia hakkında) Kuruyup fire göstermek.

Disceptation [ims.] (mn.) Münazara, mantıkça mübâhase.

Discernable [s.] Tefrik ve temyiz olunabilen.

Discernement [imz.] Tefrik, temyiz. ◆ Kuvve-i mümeyyize. || Age de – Sinn-i rüşd, sinn-i temyiz.

Discerner [ft.] Fark ve temyiz etmek.

Dischidie [ims.] (nb.) Kuduz otu.

Disciple [imz.] Şâkirt, tilmiz, mürit. || (mec.) Sâlik. || – d'Apollon Şair. || – d'Esculape Tabip. = [cm.] Ashap. || – s de Jésus-Christ Havariyyûn. ◆ İlk Hıristiyanlar.

Disciplinable [s.] Talim ve terbiye ve itaate müstaid, kabil-i terbiye.

Disciplinaire [s.] Talim ve terbiye ve itaate mensup ve müteallik olan. ◆ İnzibatî. || Mesures – s Tedâbir-i inzibatiye. || Peines – s Mücâzat-ı inzibatiye, mücâzat-ı te'dibiye, mücâzat-ı intibahiye. || Pouvoir – Kuvve-i inzibatiye. ◆ İtaat ve inzibat. || Infractions, fautes – s Cerâim, taksirat-ı intibahiye.

Disciplinairement [h.] Kavâid-i inzibatiyeye tevfikan, temin-i inzibat için, itaat ve inzibat üzere.

Discipline [ims.] Talim ve terbiye. ◆ İtaat. ◆ Zapturapt, inzibat, mazbutiyet. ◆ Yol, erkân, nizâmat, usul, te'dib, mücâzat-ı te'dibiye. || – militaire Terbiye ve itaat-i askeriye, nizam ve intizam-ı askerî, zapturapt-ı askerî. || – judiciaire Âdâb-ı kuzat. || – des tribunaux İnzibat-ı mahâkim.

Discipliner [ft.] Talim ve terbiye etmek. ◆ Nizama koymak, zapturaptını yoluna koymak. ◆ Mücâzat-ı te'dibiye vermek. ◆ Taht-ı hüküm ve tesire almak. ◆ Nizama koymak. || (mec.) Münkad kılmak, tâbi etmek.

Discobole [imz.] (nb.) Kursiyü'ş-şekl balık fasîlesi.

Discoïde [s.] (tt.) Kursa müşâbih olan, şibh-i kurs.

Discontinu,e [s.] Mütemadî olmayan, münkatı', fâsılalı.

Discontinuation [ims.] Adem-i temâdi, inkıtâ, fâsılalı olma.

Discontinuer [ft.] Kat' etmek, fâsıla vermek. = [fl.] Münkatı' olmak, durmak.

Discontinuité [ims.] İnkıtâ, adem-i temâdi.

Disconvenance [ims.] Uygunsuzluk, adem-i muvâfakat, adem-i tevâfuk. ◆ İhtilaf, fark.

Disconvenant,e [s.] Uygunsuz, gayr-ı muvâfık.

Disconvenir [fl.] Muvâfakat etmemek, uymamak. ◆ Muhalefet etmek. ◆ Teslim ve kabul etmemek.

Discord [imz.] Adem-i ittifak, tefrika, ihtilaf. (Nâdirü'l-isti'maldir.) = [smz.] Âhenge uygun olmayan çalgı, âhenksiz, bozuk.

Discordance [ims.] Uygunsuzluk, adem-i tevâfuk. ◆ Âhenksizlik. || (arz.) – de stratification Tatabbuk-ı gayr-ı mütevazi.

Discordant,e [s.] Uygunsuz, gayr-ı muvâfık. ◆ Âhenkleri birbirine uymayan. ◆ Âhenge muhalif.

Discorde [ims.] Adem-i itilâf, ihtilaf, tezat. ◆ Nizâ, şûriş. ◆ Esâtirde nifak ilahı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Discorder [ft.] (Çalgı hakkında) Uygun olmamak, âhenge muhalif olmak. || (mec.) Uyuşamamak, itilâf edememek.

Discoureur,se [i.] Çok söyleyen, kavval, lafazan.

Discourir [fl.] (*courir* gibi tasrif olunur) Uzun uzadıya söz söylemek, tafsilata girişmek. ◆ Bast-ı kelâm etmek. ◆ Konuşmak.

Discours [imz.] Söz, kelâm, nutuk. ◆ Hutbe, nutuk. ◆ Sohbet, muhâvere. ◆ Boş lakırdı, laf. ◆ İzahat, cevap. || **C'est un autre** – Bu başka bahis. || **C'est bon pour le** – Bunu söylemek kolaydır. || (sr.) **Parties du** – Aksam-ı kelâm. || **– de la couronne** Avrupa'nın bazı memâlikinde hükümdar nâmına parlamentoda kıraat edilen nutuk.

Discourtois,e [s.] Zarafet ve nezaket adabına riayet etmeyen.

Discourtoisement [h.] Zarafet ve nezaket adabına riayet etmeyerek, hürmetsizlikle.

Discourtoisie [ims.] Zarafet ve nezaket adabına riayetsizlik, hürmetsizlik.

Discrase [ims.] (mad.) Antimonlu gümüş, fidda-i antimoniye.

Discrédit [imz.] İtibarsızlık. || **Tomber en** – İtibardan düşmek.

Discréditer [ft.] Birinin, bir şeyin itibarını, namus ve haysiyetini ihlal etmek.

Discret,ète [s.] Mutabassır, ihtiyatlı, mülâhazalı. ◆ Sır saklayan, ketum. ◆ Mûtemed, mahrem. || **Une beauté – ète** Bir hüsn-i nazar-giriz. = [i – s.] Bir reis-i rûhâniyenin meclisinde hazır bulunan rahip ve rahibe. || (t.) Münferit: **Variole – ète** Cederî-i münferit. || (r.) Münkatı': **Quautité – ète** Miktar-ı münkatı'.

Discrètement [h.] Sır saklayarak, mahremâne. ◆ İhtiyatla, ihtirazla.

Discrétion [ims.] Hazm ve ihtiyat. ◆ Sır saklama, ketumluk. ◆ İhtiyatkârlık. ◆ Saygı. || **à** – Arzu olunan kadar. || **Pain à** – Lokantalarda listelerin üzerine yazılıp istenildiği kadar ekmek meccânen ekl olunabilir mânâsı kastedilir. || **Vivre à** – Arzu olunduğu kadar yiyip içmek. ◆ İstedikleri her şeyi ve havâyic-i zaruriye ve malzemelerini ahali-i mahalliyeden meccânen alarak geçinmek. || (as.) Bilâ-kayd u şart: **Se rendre à** – Bilâ-kayd u şart teslim olmak. || **Être, se mettre à la – de quelqu'un** Bir kimsenin yed-i ihtiyarında olmak, yed-i ihtiyarına teslim olmak. || **S'en remettre à la – de quelqu'un** İşini bir kimsenin rey ve himmetine havale etmek.

Discrétionnaire [s.] İhtiyar ve insafa muhavvel. || **Pouvoir** – Kuvvet ve salâhiyet-i kâmile. || **Pouvoir – du juge** Sarâhat-i kanuniyenin fıkdanı hâlinde hâkimin dilediği gibi hareket ve hükmetmek salâhiyeti.

Discrétoire [imz.] Rüesâ-yı rûhâniyenin maiyetleriyle teşkil ettikleri meclis.

Discrimen [imz.] (*ménn*) (crh.) Alın sargısı, lifâfe-i kasıme.

Disculpation [ims.] Bir töhmetten tebriye-i zimmet.

Disculper [ft.] Bir töhmetten tebriye ettirmek. ◆ Mazur göstermek. || **Se** – Bir töhmetten tebriye-i zimmet etmek.

Discursif,ve [s.] (mn.) Müntic, intac eden. || (fls.) **Opération – ve** Mukayese-i akliye, mütalaa. || **Méthode – ve** Usul-i istidlâl.

Discussif,ve [i. – s.] (t.) Ahlât ve cerahati dağıtan (ilaç), müzehhib[?].

Discussion [i.] Müzakere, mübâhase. ◆ Münâzaa, muâraza, münakaşa. ◆ Muâheze. ◆ Tarz-ı muâheze ve mübâhase. || **Mettre en** – Mevki-i müzakere ve mübâhaseye vaz' etmek. || **Sujet en** – Mevzubahis olan madde. || **Guider la** – Mübâhase ve müzakeratı sevk ve idare etmek. || **Avoir une – avec les pavés** Yere düşerek yüzü cerîhadar olmak. || (hk.) **– des biens d'un débiteur** Medyun malının bi't-taharri füruhtu. || **Sans division ni** – Yekdiğerine zaman ve tekeffül suretiyle. || **Garantie sans bénéfice de** – Kefâlet-i gayr-ı meşrûta, kefalet-i münceze. || **Bénéfice de** – Asilin emvali taharri olunmadıkça kendisi

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

muâheze olunamayacağı hakkında kefilin alacaklıya karşı itirazı.

Discutable [s.] Mübâhese ve müzakereye şâyan ve muhtaç.

Discuter [ft.] Taht-ı müzakere ve mübâhaseye almak. || (hk.) – **les biens d'un débiteur,** – **un débiteur** Bir medyunun malı olup olmadığını –mahkeme marifetiyle sattırmak üzere – taharri etmek.

Discuteur [imz.] Mübâhase ve münazara meraklısı.

Disépale [s.] (nb.) Zü'l-vüreykayn.

Disert,e [s.] Sühûletle ve güzel söz söyleyen, natuk, talâkat-i lisan sahibi. ◆ Kolay bir zarafetle söyleyen.

Disertement [h.] Talâkat-i lisanla, sühûletle.

Disette [ims.] Kaht, kıtlık. || (mec.) Fıkdan, kıllet.

Disette [ims.] İftiraya, fasl ve gıybete, zemme dair söz.

Disetteux,se [s.] Kahta uğramış, kahtzede. ◆ Havâyic-i zaruriyeden mahrum olan.

Diseur,se [i.] Söyleyici, söyleyen. ◆ Ravi, hâkî, nâkil. ◆ Yalancı, atıcı. || **Beau** – Güzel söz söylemek takayyüdünde bulunan adam, ıstılah-perdâz. || – **de riens** Herze-gû. || – **de bonne aventure** Falcı.

Disgrâce [ims.] Nazardan düşme, teveccühü kaybetme. ◆ Musibet, keder. ◆ Letafetsizlik, nezaketsizlik. || **En courir la** – Teveccühten mahrum olmak, nazardan düşmek.

Disgracié,e [s.] Teveccühten, nazardan düşmüş. ◆ Talihsiz, bedbaht.

Disgracier [ft.] Nazar ve teveccühten düşürmek.

Disgracieusement [h.] Letafetsiz ve soğuk bir tavır ve suretle.

Disgracieux,se [s.] Letafetsiz, tatsız, soğuk, can sıkıcı.

Disgrégation [ims.] (ht.) İntişar-ı basar.

Disjoindre [ft.] Bitişik şeyleri ayırmak, tefrik etmek. || (hk.) Davaları ayrı ayrı fasl ve rü'yet etmek üzere yekdiğerinden tefrik etmek.

Disjoint,e [i. – s.] (ms.) Sadâların sırasınca gitmeyip atlayarak hâsıl olan âhenk. || (sr.) Munfasıl: **Lettres** – **es** Huruf-ı munfasıla.

Disjonctif,ve [s.] (sr.) Terdid beyan eden huruf-ı atfa ıtlak olunur. || (ms.) **Intervalle** – **ve** Makta'-ı kebir, fâsıla-i kebire. || **Proposition** – **ve** Cümle-i atfiye

Disjonction [ims.] Muttasıl bulunan iki şeyin ayrılması, tefriki. ◆ Ayrılma. || (hk.) – **de causes** Evvelce birlikte rü'yet olunan iki davanın tefriki, başkaca fasl ve rü'yeti, tefrik-i deâvî.

Dislocation [ims.] Bir küllün eczasının dağılması. ◆ Birbiri içinde yahut birbirine merbut ve muttasıl olan şeylerin tefriki. || (crh.) Bir kemiğin yerinden oynaması, çıkık. || (arz.) İrtifâat. || (mec.) Taksim.

Disloquer [ft.] Dağıtmak, bozmak. ◆ (Kemikleri) Çıkarmak.

Dismose [imz.] (mad.) Sincâbî nikel.

Disome [s. – i.] (tşr.) Zâtü'l-cismeyn. (acâibattan)

Dispache [ims.] (hk.) Hasarat-ı bahriye gurâması, garâmesi. ◆ Sigorta edenle ettiren beyninde zuhur eden bir ihtilaf ki nihayet işi hakeme tevdî etmeye karar verirler.

Dispacheur [imz.] (hk.) Hasarat-ı bahriye garâmesi memuru, hakemi.

Disparaître [fl.] (*Paraître* gibi tasrif olunur) Görünmez olmak, gözden kayıp ve nâ-bedid olmak. ◆ Zayi olmak. || (mec.) Zâil olmak.

Disparate[198] [ims.] Nispetsizlik, uygunsuzluk. = [s.] Nispetsiz, uygunsuz, birbirine uymayan.

Disparité [ims.] İki şey arasındaki nispetsizlik, adem-i tenâsüp, tefâvüt, tezat.

Disparition [ims.] Kayıp ve nâ-bedid olma, gaybûbet. ◆ Zayi olma, zıyâ, zâil, fevt olma.

Dispendieusement [h.] Çok harç ve masrafla.

Dispendieux,se [s.] Çok harçlı, çok masraflı.

198 Orijinal metinde *Disparte* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dispensaire [imz.] (t.) Edviyenin suret-i tehyiesi ve bundan bahseden kitap, mühimme. ◆ Edviyenin tehyiesine mahsus mahal. ◆ Meccânen fakir hastalarına bakmaya mahsus muayenehâne-i tıbbî.

Dispensateur,trice [i.] Taksim ve tevzi' eden. ◆ Nizam ve intizam vaz' eden, nazzâm.

Dispensation [ims.] Taksim ve tevzi'. ◆ Edviyenin tehyiesi. ◆ Tertip ve tanzim.

Dispense [ims.] Muafiyet, istisna. ◆ Müsaade-i mahsusa, ruhsat.

Dispenser [ft.] Af ve istisna etmek, muaf ve müstesna tutmak. ◆ Bir şeyin olmamasına muvâfakat ve müsaade etmek. ◆ Tevzi' ve taksim etmek. || Se – de Kendisini bir şeyden muaf bilmek, mazur addetmek.

Disperme[199] [s.] (nb.) İki habbe ve bezri[200] hâmil olan nebatata ıtlak olunur, zü'l-bezreyn.[201]

Disperser [ft.] Dağıtmak, saçmak, neşretmek. || Se – Dağılmak.

Dispersif [s.] (ht.) İntişarî. || Pouvoir – Kuvve-i intişâriye.

Dispersion [ims.] Dağıtma, dağılma, perişanlık. ◆ Neşr, intişar. || (ht.) – de la lumière İntişar-ı ziya. ◆ Beyaz ziyanın elvan-ı muhtelifeye inkısamı. || (as.) İnhizam, perişanî.

Disponibilité [imz.] Muvakkaten işsiz bulunma. ◆ Ma'zûliyet, açıkta kalma. || Officier en – Açıkta bulunan zâbit. || – d'une somme Bir akçenin ihtiyaten mevcut ve hazır olması. || – des biens Mahlûliyet. || Traitement de – Ma'zûliyet maaşı. = [cm.] (ma.) Mebâliğ-i mevcude, mevcut akçe. || (hk.) Malını keyfe-mâ-yeşâ tasarruf.

Disponible [s.] Hîn-i hâcette kullanılmak üzere muvakkaten işsiz veya ma'zul bulunan, yedek, açıkta olan, elde bulunan, ihtiyat. || (ma.) Somme – Derhal sarf ve isti'mal edilebilmek üzere elde olan akçe, mevcut akçe, hazır para. || Biens – s Sarf ve isti'mali caiz emval ve eşya. || (hk.) Quotité – Nisab-ı teberru'. = [imz.] (tca.) Le – Eşya ve emtia-i mevcude, piyasada veya bir tacirde bulunan eşya ve emtia-i ticariye, eşya mevcudu.

Dispos [smz.] Cüst ü çâlâk, tetik, çevik. ◆ Sıhhat ve kuvveti yerinde.

Disposé,e [s.] Tertip edilmiş, sıralanmış. ◆ Hazırlanmış, müteheyyi: – à partir Müteheyyi-i azîmet. ◆ Niyetli, kasıd. ◆ Meyyal, müstaid: Il est – aux mathématiques Ulûm-ı riyâziyeye meyil ve istidadı vardır. || Bien – Keyifli, mülâyim, bir kimse hakkındaki nazar ve hissiyatı iyi. || Mal – Nâ-mülâyim, bir kimse hakkındaki nazar ve hissiyatı fena.

Disposer [ft.] Sıralamak, nizama koymak, tertip etmek. ◆ Bir şey için hazırlamak, tehyie etmek. ◆ Mâlik olmak, tasarruf etmek, taht-ı idaresinde tutmak. ◆ Tayin, tahsis etmek. || – de Ber-vefk-ı dilhah kullanmak. || – de ses biens Malını keyfe-mâ-yeşâ tasarruf etmek. || (tca.) Poliçe keşide etmek. (*Faire traite* tabiriyle müterâdiftir.) || Se – Hazırlanmak, hazır bulunmak. ◆ Fikrinde, niyetinde olmak.

Dispositif [imz.] (hk.) – d'un jugement Fıkra-i hükmiye, hüküm yeri. || – d'une loi Bir kanunun ahkâmı.

Dispositif,ve [s.] (t.) Tehyie-i edviyeye mensup.

Disposition [ims.] Tanzim ve tertip ve taksim. ◆ Mizaç, keyif. ◆ Meyl, istidat, kabiliyet. ◆ Tasarruf, yed-i iktidar, iradet. ◆ Hâl, suret. ◆ Niyet, fikir. || (mn.) Tertib-i kelâm. = [cm.] Tedarikât, hazırlık. ◆ Ehliyet, iktidar. ◆ Birinin hakkındaki nazar, temayülat, hüsniniyet, hissiyat. || Témoigner de favorables – s İbraz-ı müsaade etmek ve hüsn-i niyyata meyyal bulunduğunu anlatmak. || (hk.) Avoir la – de l'action Hakk-ı davaya mâlik olmak. || – d'une loi Bir kanunun ahkâmı. || – caduque Vefat veya esbab-ı sâire haylûletiyle icrası kabil olmayan hüküm ve karar.

199 Orijinal metinde *Disporme* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

200 Orijinal metinde dizgi hatası: برز şeklinde yazılan ve anlamları bağlama uymayan kelimenin doğrusunun, *disperme*'in anlamı dikkate alındığında بزر [=bezr: tohum] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

201 Bkz. önceki dipnot.

|| – s onéreuses Muâvaza, muâvaza-i maliye. || – transitoire Madde-i muvakkate. || Prononcer par voie de – générale Muktezâ tarikiyle hükmetmek. || – s d'ordre public İntizam-ı âmmeye taalluk eden ahkâm-ı kanuniye. || Sonder les – s de quelqu'un Bir kimsenin niyet ve efkârını istimzac etmek. || Bonnes – s Niyyat-ı hayırhahâne.

Disproportion [ims.] Adem-i tenâsüp, nispetsizlik, adem-i tesâvi.

Disproportionné,e [s.] Tenâsüpsüz, nispetsiz, gayr-ı müsâvi.

Disproportionnément [h.] Tenâsüpsüz ve nispetsiz bir suretle, gayr-ı müsâvi olarak.

Disproportionner [ft.] Nispet ve tenâsübünü bozmak, gayr-ı mütenâsip bir hâle koymak.

Disputable [s.] Hakkında mübâhase ve mücadele olunabilen, mübâhase ve mücadeleye değer, mübâhase götürür.

Disputaillerie [ims.] Boş ve uzun uzadıya mübâhase ve mücadele.

Disputailler [fl.] Ehemmiyetsiz şeyler için uzun uzadıya mübâhase ve mücadele etmek.

Disputailleur,se [i.] Ehemmiyetsiz şeyler için mübâhase ve mücadele eden, nizâcı.

Dispute [ims.] Mübâhase, mücadele, münâzaa.

Disputer [fl.] Mübâhase ve münâzaa etmek. ◆ Rekabet ve müsabakata girişmek. || – sur la pointe d'une aiguille Ehemmiyetsiz bir şey hakkında uzun bir mübâhase kapısı açmak. = [fl.] Mücadele ve mübâreze ile elde etmek. || – le terrain Hatve-be-hatve müdafaa etmek, musırrâne karşı durmak ve (mec.) reyinde ısrar etmek. || – la victoire Muharebede dilirâne mukavemet etmek, merdâne karşı durmak. || – quelqu'un Birisini tekdir ve tevbih etmek. || La – à, ou avec Müsabakat, rekabet etmek.

Disputeur,se [i.] Muhalefet ve münâzaa etmeyi seven, nizâcı, mücadeleci.

Disqualifier [ft.] Koşudan, müsabakadan harice çıkarmak, koşamayacak bir hâlde bulunduğunu beyan etmek.

Disque [imz.] Eski vakitlerde cimnastikte attıkları bir nevi ağır ve dairevî kaydırak. ◆ Daire. ◆ Çalpâre, çarpâre. ◆ Sini. ◆ Şimendiferlerde yol kenarlarında renkli işaret dairesi ki yolun açık veya kapalı olduğunu ifham eder. || (hy.) Kurs: – du soleil Kurs-ı şems; – de la lune Kurs-ı kamer. || – de la boussole Müş'ir. || (syd.) Daire şeklinde olan mevadd-ı mütenevvia, kurs.

Disquisition [ims.] Tetkik, tahkik.

Dissecteur [imz.] Teşrihi icra eden, müşerrih. ◆ Teşrih bıçağı, mişrah.

Dissection [ims.] (tşr. – crh.) Teşrih, takti'. || (mec.) Tetkikat ve tahlilat-ı mû-şikâfâne.

Dissemblable [s.] Benzemeyen, farklı, gayr-ı müşâbih, gayr-ı mümâsil.

Dissemblablement [h.] Farklı bir surette.

Dissemblance [ims.] Benzemezlik, adem-i müşâbehet.

Dissemblant [s.] Farklı, muhtelif, ayrı.

Dissembler [fl.] Farklı olmak, birbirine benzememek. (Az kullanılır.)

Dissémination [ims.] (nb.) Hububatın kendiliklerinden dökülmesi, intişar-ı burûz. || (mec.) Bes, intişar.

Disséminer [ft.] Tohum saçmak, neşretmek. ◆ Muhtelif mahallere dağıtmak.

Dissension [ims.] Adem-i itilâf, ihtilaf.

Dissentiment [imz.] Mübâyenet ve tezat-ı efkâr ve hissiyat.

Dissentir [fl.] Muvâfakat etmemek. (Eski kelime.)

Disséquer [ft.] Bir hayvanın bedenini veya bir nebatı muayene için yarıp açmak, teşrih etmek. ◆ Tahlil etmek. || (mec.) Hall ve şerh etmek.

Disséqueur [imz.] Teşrih eden adam. (Dissecteur dahi müsta'meldir.)

Dissertateur [imz.] İlim ve fen mesâiline dair mübâhase eden, mübâhis, münâzır.

Dissertatif,ve [s.] Mesâil-i ilmiye ve fenniye mübâhasesine mensup ve müteallik.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dissertation [ims.] Mesâil-i ilmiye ve fenniyeye müteallik olarak fenn-i münazaraya tevfikan olunan mübâhase. ◆ Bir mes'ele-i muayyene hakkında tetkikat-ı mufassala ve tenkitkârâne. ◆ Felsefe talebesine tertibi emir ve teklif olunan mes'ele, tavsif.

Disserter [fl.] Mesâil-i ilmiye ve fenniyeye dair mübâhase ve münazara etmek, tetkikatta bulunmak.

Disserteur,se [i.] Bir fikri iltizam ve müdafaa eden adam.

Dissidence [imz.] İhtilaf-ı efkâr, tezad-ı hissiyat, ihtilaf-ı ârâ, muhalefet.

Dissident,e [s.] Muhalif, muteriz. = [i.] Anglikan mezhebinde olmayan İngiliz.

Dissimilaire [s.] Cins ve tabiatı muhtelif. || (tşr.) Gayr-ı müşâbih.

Dissimilitude [ims.] Cins ve tabiat ihtilafı. || (r.) Adem-i müşâbehet.

Dissimulateur,trice [i.] Mürâî, iki yüzlü.

Dissimulation [ims.] Mürâîlik, riya. ◆ Tecâhül. ◆ Ketm-i hissiyat. || (hk.) Muvâzaa: Par – Muvâzaaten, muvâzaa tarikiyle.

Dissimulé,e [i. – s.] Hissiyatını saklayan adam. || (t.) Mektum: Maladie – e İllet-i mektume, maraz-ı mektum.

Dissimuler [ft.] Hissiyatını saklamak. ◆ Gizli tutmak, ketmetmek. ◆ Tahfif etmek.

Dissipateur,trice [i.] Müsrif, eli açık. ◆ Sebeb-i israf.

Dissipation [ims.] Telef, zıyâ. ◆ Dağılma, indifâ'. ◆ İsraf. ◆ Zevk ü safâ, eğlence.

Dissipé,e [s.] Sefih, müsrif, zevk ve eğlencesiyle meşgul olan.

Dissiper [ft.] Dağıtmak, def etmek, izâle etmek. ◆ Eğlendirmek. ◆ İtlaf etmek. ◆ İsraf etmek. = [fl.] Eğlenmek, zevk ü safâya müptelâ olmak.

Dissociable [s.] Ünsiyet edemeyen, imtizacı kabil olmayan.

Dissociation [ims.] Dağıtma. || (k.) Bir cismin zerratından dağılması.

Dissocier [ft.] Dağıtmak. (Eski kelimedir.) || (k.) Bir cismin zerratını dağıtmak.

Dissolu,e [s.] Ahlaksız, sefih, hovarda.

Dissolubilité [ims.] Kabiliyet-i inhilâl.

Dissoluble [s.] (k.) Hallolunabilen, kabil-i inhilâl. || Fesih ve ilga olunabilen.

Dissolument [h.] Sefâhet ve hovardalıkla.

Dissolutif,ve [s.] (k. - t.) Halletmek kuvvet ve hassasını hâiz olan, muhallil.

Dissolution [ims.] (k.) Bir cismin diğer bir cismin kuvvet ve nüfuzuyla dağılması, terkibinin bozulması, inhilâl. || İntizamsızlık, ahlaksızlık, hovardalık, fesad-ı ahlak. || (hk.) Fesih, lağv: – de mariage Fesh-i nikâh.

Dissolvant,e [i. – s.] (k.) Muhallil.

Dissonance[202] [ims.] (ms.) Tenâfür-i asvat. || (sr.) Tenâfür-i huruf. || (ed.) Üslup ve efkârda fikdan-ı tevâfuk. || (rs.) Tenâfüri'l-elvan.

Dissonant,e [s.] (ms.) Âhenge tevâfuk etmeyen (savt), mütenâfir.

Dissoner [fl.] (ms.) (Savt hakkında) Âhenge uymamak, mütenâfir olmak. ◆ Tahallüf etmek, uymamak.

Dissoudre [ft.] Dağıtmak, eritmek, halletmek. || (mec.) Fesih ve ilga etmek. ◆ Def etmek. || Se – Erimek, hallolmak. || (mec.) Kuvvet ve şiddetini kaybetmek, gevşemek. ◆ Dağılmak, münfesih olmak. ◆ Zâil olmak. ◆ Sefâhete dalmak.

Dissous,oute [s.] Dağılmış, erimiş, mahlûl. || (mec.) Mefsuh, mülga. ◆ Zâil olmuş, mündefi'.

Dissuader [ft.] Vazgeçirmek, caydırmak, sarf-ı nazar ettirmek.

Dissuasif,ve [s.] Vazgeçirmeye, sarf-ı nazar ettirmeye mahsus olan, yarayan.

Dissuasion [ims.] Vazgeçirme, vazgeçmeye ikna.

202 Orijinal metinde *Dissonace* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRK BİLİMLER ARAŞTIRMA KURUMU TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dissyllabe [imz. – s.] İki heceli kelime, sünâiyü'l-hecâ.

Dissyllabique [s.] İki heceli. || **Vers** – İki heceli kelimelerden mürekkep mısra.

Distance [ims.] Aralık, uzaklık, mesafe, buud. ◆ Müddet, vakit, zaman. ◆ Fark, tefâvüt. || **De** – **en** – Yer yer. ◆ Zaman zaman. || **à** – Uzaktan. || **Tenir quelqu'un à** – Birisini yanına yaklaştırmamak, yüz vermemek. ◆ Teklifsizliği intac edecek sebep ve vesile ihzar etmemek. || (hy.) – **moyenne** Buud-ı mutavassıt. || – **focale** Mesafe-i ihtirakiye, buud-ı ihtirak. || (he.) – **angulaires** Buud-ı zâviyevî, mesafe-i zâtü'z-zâviye. || (hk.) – **s légales** Nizamen tayin olunan eb'ad, mesâfat-ı kanuniye.

Distancer [ft.] (Koşu beygiri hakkında) Diğerlerini geçmek. ◆ Bir beygiri yarışa iştirak etmemiş gibi addetmek. || (mec.) Geçmek, takaddüm.

Distant,e [s.] Uzak, mesafeli.

Distendre [ft.] (t.) Ziyade germek, tevtir etmek. || (mec.) Gevşetmek.

Distention [imz.] (t.) Ziyade germe, gerilme, tevettür.

Disthène [imz.] (tt.) İki suretle kabilü'l-elektrik olan madde-i madeniye, zü'l-kuvveteyn.

Distichiase [ims.] (*kia*) ve:

Distichiasis [imz.] (*kia-ziss*) (t.) İki sıra kirpik çıkıp bir sırası gözün içine batmaktan ibaret göz hastalığı, ehdâb-ı muzâafa.

Distillable [s.] (k.) Kabil-i taktir.

Distillateur [imz.] İspirtoları ve çiçek sularını vesâir mâiyatı imbikten çekip taktir eden adam, mukattir. ◆ Müskirat-ı fabrika cinsi.

Distillation [ims.] İmbikten çekme, taktir.

Distillatoire [s.] Taktirî.

Distiller [ft.] İmbikten çekmek, taktir etmek. ◆ İfraz etmek. || (mec.) Dökmek, neşretmek. ◆ Kâmilen bitirmek. || – **un coup aux échecs, aux cartes, au billard** Satranç, kâğıt, bilardo oyunlarını kemâl-i maharetle oynamak. = [fl.] Damlamak. ◆ İfraz olunmak. || **Se** – İmbikten çekilmek. || **Se** – **le cerveau** Üzülmek.

Distillerie [ims.] İmbik fabrikası, taktirhâne. ◆ Taktir sanatı.

Distinct,e [s.] (*ct* müzekkerinde okunmaz) Farklı, büsbütün başka veya ayrı, munfasıl. ◆ Sarih, vâzıh, zâhir.

Distinctement [h.] Farkolunacak surette, zâhiren, vâzıhan, sarîhan.

Distinctif,ve [s.] Bir şeyin fark ve temyiz olunmasına yarayan; **Marques** – **ves** Alâmet-i fârika.

Distinction [ims.] Fark ve temyiz, imtiyaz. ◆ Ayrılma. ◆ Tehâlüf, mübâyenet. ◆ İtibar, hürmet, riayet. ◆ Ehliyet, iktidar, ser-efrazlık. ◆ Pâye, rütbe, unvan. ◆ Hüsn-i terbiyeye, asalete delâlet edecek tavır ve hâl. || **De** – Hâiz-i iktidar veya hürmet ve itibar. || **Sans** – Bilâ-fark, bilâ-tefrik. || **Sans** – **de culte ni religion** Bilâ-tefrik-i din ü mezhep.

Distingué,e [s.] Mümtaz, ser-efraz, ehil ve muktedir. ◆ Zarif, kibar.

Distinguer [ft.] Fark ve teşhis ve temyiz etmek. ◆ Tefrik etmek, ayırmak. ◆ Bir sıfat-ı mahsusa ile mümtaz etmek. || **Se** – Beyne'l-akran mümtaz ve ser-efraz olmak.

Distique [imz.] Bir kelâm-ı tâm teşkil eden iki mısradan ibaret beyit. = [s.] (nb.) = Zü'l-mısrâeyn.

Distome [imz.] (hyv.) Zâtü'l-fûheyn.

Distordre [ft.] Bükmek, çevirmek.

Distorsion [ims.] (t.) Bazı uzuv ve sinirlerin sar'avî bükülmesi, iltivâ.

Distraction [ims.] Tefrik, ifraz. ◆ Dikkatsizlik, zühul, dalgınlık. ◆ Eğlence, tenezzüh. || (hk.) – **d'une somme** Bir meblağın mahalline sarf olunması. || **Demande en** – Mahcuz eşyadan bazısına iddia-yı istihkak. || – **des dépens** Masârif-i muhakemenin muamele vekiline tahsisi. || – **d'objets saisis** Emval ve eşya-yı mahcuzeden bir kısmının ifrazı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Distraire [ft.] (*traire* gibi tasrif olunur) Tefrik ve ifraz etmek. ◆ Kendi menfaatine çevirmek. ◆ Terk, sarf-ı nazar ettirmek, alıkoymak. ◆ Zihni bir meşguliyetten kurtarmak. ◆ Eğlendirmek. ◆ Tenezzüh ettirmek. ◆ **Opposition à fin de** – Mahcuz emvalden bazının iadesi talebini hâvi istid'â ve itiraznâme.

Distrait,e [s.] Dikkatsiz, dalgın, zihni meşgul.

Distraitement [s.] Dalgın bir surette.

Distrayant,e [s.] Eğlendiren, eğlenceli.

Distribuable [s.] Kabil-i taksim ve tevzi'.

Distribuer [ft.] Taksim, tevzi' etmek. ◆ Bir bina vesâirenin taksimatını tertip etmek. ◆ Tertip ve tanzim etmek.

Distributeur,trice [i.] Taksim ve tevzi' eden adam, müvezzi.

Distributeur [imz.] Tevzi' makinesi. || – **s automatiques** Deliğine para atınca çukulata, şekerleme, sabun vesâire gibi şeyler çıkaran eğlenceli makineler.

Distributif,ve [s.] Taksim ve tevzi'e mensup veya dâll. ◆ Taksim ve tevzi' eden.

Distribution [ims.] Taksim, tevzi'. ◆ Tasnif. ◆ Bina vesâirenin taksimat ve tertibi. || (tba.) Yazı dağıtma. || – **des prix** Tevzi'-i mükâfat. || – **du travail** Taksim-i amel, taksim-i mesai. || (hk.) – **par contribution** Garâmeten tevzi'.

Distributivemeut [h.] Taksimle, ayrı ayrı, münkasimen.

District [imz.] (*strik*) Kaza, sancak. || **Cela n'est pas de mon** – Bu benim daire-i salâhiyetim dâhilinde değildir.

Distyle [s.] (nb.) Zü'l-ibreteyn. || (m.) İki sütunlu sahn.

Dit,e [s.] Mezkûr, merkum, mumâileyh. ◆ Müttefekun-aleyh. ◆ Müsemmâ, mülakkab. || **Proprement** – Asıl mânâsıyla, tam mânâsıyla. || **Autrement** – Tabir-i diğerle, tabir-i âharla. || **Tout est** – Hepsi söylendi.

Dit [imz.] Söz, kavil. ◆ Mesel, darbımesel. ◆ Vaat. (Bu mânâ eskidir.) || **On** – Rivayet-i erâcif.

Dithyrambe [imz.] Mütekaddimînin mevhum şarap ilahı Bakûs'ün nâmına okudukları gazeller. ◆ Müstezat gibi mısraları gayr-ı müsâvi ve tarab ve heyecânı mûcip bir nevi gazel. ◆ Medh ve ıtrâ.

Dithyrambique [s.] *dithyrambe* denilen gazeliyata mensup veyahut bu gazeliyat nevinden olan.

Dito [imz.] (İtalyancadan me'huz) Mezkûr. ◆ (Defterlerde) Kezâ, kezâlik, defa.

Diton [imz.] (ms.) Beş perde yerini tutan iki perde, sadâ, makam aralığı.

Ditrope [s.] (nb.) Münhani.

Diurèse [ims.] (t.) Kesret-i tebevvül.

Diurétique [i. – s.] (t.) İdrar veren, mübevvil.

Diurnal [imz.] Hergün okunacak dualar mecmuası.

Diurnal,e [s.] Yevmî.

Diurne [s.] Bir günde vaki olan, yevmî. ◆ Gece kapanıp gündüz açılan (çiçek), nehârî. || **Plantes – s** Nebatat-ı nehâriye. || (hy.) **Mouvement – de la terre** Hareket-i yevmiye-i arz. = [imz. – cm.] (tt.) Gündüzün uçan kelebekler, fasîle-i nehâriye. || (tşr.) **Œil** Yalnız gündüz gören göz.

Diva [sms.] Meşhur bir nağmekâr kadına, kantocuya bazen verilen isim. ◆ Takdir edilen, hayran kalınan kadın için de söylenir.

Divagateur,trice [s.] Sadedden çıkan, sadedin haricinde söz söyleyen.

Divagation [ims.] – **d'animaux** Hayvanların başıboş gezmesi, salma. || (mec.) Sadedin haricine çıkma.

Divaguer [fl.] Hayvanlar başıboş ve salma gezmek. || (mec.) Sadedin haricine çıkmak.

Divan [imz.] Divan-ı Hümâyun, Babıâlî, Meclis-i Hâs.

Divan [imz.] (Fârisîden me'huz) Mecmua-i eş'ar-ı şarkiye, divan. ◆ Kanepe, minder, sedir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Divariqué,e [s.] (nb.) Dalları birbirinden pek açık ve yaygın olan nebata ıtlak olunur, münteşir.

Divariquer [ft.] Ayırmak, açıp genişletmek.

Dive [imz.] (Fârisîden me'huz) Dev, peri.

Divergence [ims.] (he. - bsr.) İki hat yahut şuâın gittikçe birbirinden uzaklaşması, tebâüd. || (mec.) İhtilaf, tebâyün-i efkâr ve hissiyat.

Divergent,e [s.] (he. - bsr. - nb.) Gittikçe birbirlerinden uzaklaşan hatlara ve şuâlara ve dallara ıtlak olunur, gayr-ı mütekarib, mütebâid: **Lignes – es** Hutut-ı mütebâide. || **Série – e** Silsile-i mütebâide. || **Côtés – s d'un angle** Bir zaviyenin adlâ'-ı mütebâidesi.

Diverger [ft.] (Hatlar ve şuâlar ve dallar hakkında) Gittikçe uzaklaşmak, tebâüd etmek. || (mec.) Tehâlüf ve tebâyün etmek. ◆ Neşretmek, yaymak.

Divers,e [s.] Muhtelif, mütenevvi. ◆ Mütehavvil. = [cm.] Birkaç, hayli, nice.

Diversement [h.] Birkaç suretle, suver-i mütenevviada, türlü türlü, başka türlü.

Diversifiable [s.] Kabil-i tenevvü' ve tagayyür.

Diversification [ims.] Tagayyür.

Diversifier [fl.] (*prier* gibi tasrif olunur) Tağyir etmek, tenvi' etmek.

Diversiflore [s.] (nb.) Çiçekleri muhtelif olan, muhtelifü'l-ezhar.

Diversion [ims.] Sapma, saptırma, imâle. || (as.) Düşmanı şaşırtmak ve yol değiştirtmek için suret-i ca'liyede olunan taarruz ve hücum, taarruz-ı ca'lî, tağlit taarruzu. || **Faire – à** Bir şeyle meşgul etmek.

Diversité [ims.] Tenevvü', tehallüf. ◆ İhtilaf.

Diverticule [imz.] Kör, sapa yol.

Divertir [ft.] Eğlendirmek. ◆ Meşguliyetten geri bırakmak, işgal etmek. ◆ Çalmak, ketm etmek, ihtilas etmek. || **Se –** Eğlenmek, tenezzüh etmek. || **Se – de** Birisiyle, bir şeyle eğlenmek.

Divertissant,e [s.] Eğlendiren, eğlenceli, nüzhet-âver.

Divertissement [imz.] Eğlence, tenezzüh. ◆ Perde aralarında temâşâgeranı eğlendirmeye mahsus şarkılar ve rakslar. || (hk.) Sirkat, ketm, ihtilas. (Bu mânâda eskidir.) || **Procès de –** Mektumat davası. || **– des biens d'une succession** Tereke mektumatı, tereke emvalinin ketmi.

Dividente [imz.] Bir ticaret şirket veya sandığının ashab-ı senedata isabet eden hisse-i temettüü, temettü. || (tca.) İflasta hisse-i garâme, garâmet. || (ma.) İstikrazat-ı umumiye güzeştesi. || (hs.) Maksum.

Divin,e [s.] Cenab-ı Hakk'a mensup veya ait olan, rabbânî, rahmânî. || (mec.) Gayet güzel ve mükemmel. ◆ Lâhûtî. || **Il fait –** Son derecede, gayet müstesna bir surette hava güzeldir. || **Personne – e** İtikad-ı Nasârâya göre ekanim-i selâsenin beheri. || **Verbe –** İtikad-ı Nasârâya göre ekanim-i selâseyi terkip edenlerin ikincisi.

Divinateur,trice [i. – s.] Falcı, kâhin.

Divination [ims.] Falcılık, kehânet, tefeül.

Divinatoire [s.] Fal ve kehânete mensup ve müteallik.

Divinement [h.] Min-tarafillah. ◆ Gayet güzel ve mükemmel olarak.

Divinisation [ims.] Bir şeyin Cenab-ı Hakk'a mensup addolunması. ◆ Putperestlerin bir şahıs veya şeye hâşâ ulûhiyet isnat etmeleri, te'lih.

Diviniser [ft.] Bir şeyi Cenab-ı Hakk'a mensup addetmek. ◆ Putperestlerce bir şahsa veya şeye hâşâ ulûhiyet isnat etmek, te'lih etmek.

Divinité [ims.] Tanrılık, ulûhiyet. ◆ Allah, Tanrı. ◆ Müşriklerin mâbudlarından beheri, ilah-ı mevhum. || (mec.) Pek ziyade sevilen kadın, sevgili.

Divis [imz.] (hk.) Taksim. = [s.] Münkasim. (Az kullanılır.)

Divisé,e [s.] (nb.) Yekpâre olduğu hâlde yarık veya çizgilerle aksama münkasim olan, münkasim.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Diviser [ft.] Ayırmak, taksim ve tefrik etmek. ◆ Ayrı ayrı tetkik ve mütalaa etmek. || (hs.) A'mâl-i erbaadan taksim amelini icra etmek. || (mec.) Tefrika düşürmek.

Diviseur [imz.] (hs.) Maksumun-aleyh, kasım. || – **commun** Kasım-ı müşterek. || **Le plus grand – commun** Kasım-ı müşterek-i âzam.

Divisibilité [ims.] Taksim olunabilme, kabiliyet-i inkısam, kabiliyet-i tecezzî.

Divisible [s.] Taksim olunabilen, kabil-i inkısam, kabil-i tecezzî.

Division [ims.] Ayırma, taksim, tefrik, ifraz. ◆ Cüz, fer', kıta. || (mec.) Şikak ve tefrika. || (hs.) A'mâl-i erbaadan taksim. || – **des nombres entiers** A'dâd-ı sahîhanın taksimi. || (as.) Fırka. || **Général de** – Ferik. || İdare-i mülkiyece birkaç kalemden mürekkep daire: **Chef de** – Daire reisi. || (bhr.) – **navale** Donanma fırkası, filo. || (hk.) – **des dettes** Düyun-ı müşterekeden hısas-ı musîbe ifrazı. || **Bénéfice de** – Ma'an kefalet eden küfelânın deynden hissesiyle mütenâsiben metâlib olmak hakkı. || **Garantie sans** – Kefalet-i müteselsile, yekdiğeri zimmetine kefalet. || **Sans – ni discussion** Kefalet-i müteselsile ile. || – **des pouvoirs** İnkısam-ı kuvâ. || **Scrutin par** – Münferiden rey toplanması, rey itâsı. || – **du travail** Taksim-i a'mâl.

Divisionnaire [s.] Bir fırka ya daire veya kıtaya mensup ve müteallik. || (bhr.) **Capitaine** – Bahriye feriki. || (ma.) **Monnaie** – Aksam-ı meskûkât, küsürat.

Divorce [ims.] Nikâhın feshi, talak, tatlik. || (mec.) Tav'an olan mufârakat ve in'izâl. ◆ Dargınlık, kat'-ı münasebet.

Divorcé,e [i. – s.] Zevcesini boşamış erkek veya zevcinden boşanmış karı, mutallik, mutallaka.

Divorcer [fl.] Tatlik etmek, nikâhı feshetmek. || (mec.) Darılmak, kat'-ı münasebet etmek. ◆ Vazgeçmek. ◆ Mahrum olmak.

Divulgateur,trice [i. – s.] İşâa eden, nâşir.

Divulgation [ims.] İşâa, ifşa, neşir, şuyû, tevâtür.

Divulguer [ft.] İfşa ve neşir ve işâa etmek.

Divulser [ft.] Şiddetle koparmak, yırtmak. (Az kullanılır.)

Divulsion [ims.] (crh.) Bir uzvun kırılması veya yarılması, mezk, inmizak.

Dix [i. – s.] (Huruf-ı sâiteden yahut okunmaz *h*'den evvel gelirse *diz*, aksi takdirde *di*) On. ◆ Onuncu. ◆ On rakamı. ◆ Oyun kâğıtlarında onlu. || **Le – du mois** Ayın onu, onuncu günü.

Dix-huit [i. – s.] On sekiz. ◆ On sekizinci. ◆ Ayın on sekizinci günü.

Dix-huitième [i. – s.] On sezikinci. ◆ On sekizde bir.

Dix-huitièmement [h.] On sekizinci derecede.

Dixi [Latince: J'ai di] Birtakım delâil ve tafsilat serd ve ityan edilip sözün bitirilmiş olduğu anlatılmak için nihayet-i cümlede müsta'meldir.

Dixième [i. – s.] Onuncu, âşir. = [imz.] Onda bir, öşr.

Dixièmement [h.] Onuncu derecede, âşiren.

Dix-neuf [i. – s.] (Huruf-ı sâmiteden ve telaffuz olunur *h*'den evvel *di-sneuf*, aksi takdirde *di-zneuv*) On dokuz. ◆ On dokuzuncu. ◆ Ayın on dokuzuncu günü. || **Nous sommes le** – Ayın on dokuzundayız.

Dix-neuvième [i.– s.] On dokuzuncu, tâsi'-aşer. ◆ On dokuzda bir.

Dix-neuvièmement [h.] On dokuzuncu derecede.

Dix-sept [i. – s.] (Huruf-ı sâiteden yahut okunmaz *h*'den evvel olur ise *diss-sètt*, aksi takdirde *diss-sè*) On yedi. ◆ On yedinci. ◆ Ayın on yedinci günü. || **Nous sommes le** – Ayın on yedisindeyiz.

Dix-septième [i. – s.] (*diss-sè-ti*) On yedinci, sâbi'-aşer. ◆ On yedide bir.

Dix-septièmement [h.] On yedinci derecede.

Dizain [imz.] On şeyden ibaret takım. ◆ On desteden mürekkep oyun kâğıdı. ◆ On ta-

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

neden mürekkep tesbih. ◆ On beyitten ibaret kıta.

Dizaine [ims.] On veya on kadar şey veya şahıstan ibaret mecmû, onluk, aşere. = [cm.] (hs.) Aşerat.

Dizainier yahut **Dizenier** [imz.] Vaktiyle mahalle zabıta müdürü.

Dizeau [imz.] On demet hububat veya ottan mürekkep yığın.

Dizeinier [imz.] (mr. Dizainier)

Djerme [ims.] (bhr.) Nil nehri üzerinde ve civar sahillerde işleyen sandal.

Djiaricha [ims.] Japonya'da ve Çin'de müsta'mel ve insanlar tarafından çekilir hafif bir araba.

Djinn [imz.] (Arabîden me'huz) Cin.

Do [imz.] (ms.) Birinci notanın ismi, do, çargâh. || – **dièse** Hicaz. || – **dièse majeur** Kaba hicaz.

Docile [s.] Mutî, mülâyim, yavaş.

Docilement [h.] İtaatle, mutîâne.

Dociliser [ft.] Mutî, mülâyim kılmak.

Docilité [ims.] İtaat, mutîlik.

Docimasie [ims.] (k.) Tecrübe-i madeniye, dosimazi. || (t.) – **pulmonaire** Cenin-i meyyitin, anasının karnında mı yoksa doğduktan sonra mı ölmüş olduğunu anlamak için ciğerinin muayenesi, tecrübe-i rieviye.

Docimastique [s.] Tecrübe-i madeniyeye mensup ve müteallik, dosimandiye. || (t.) Tecrübe-i rievî. = [ims.] (k.) Mebhas-i ticaret-i madeniye.

Dock [imz.] (İngilizceden me'huz) Gümrük ambarı, dok. || (bhr.) Kalafat yeri, sefâin tamirhanesi. ◆ Havuz, tersane havuzu. || – **flottant** Tamir tombazı, sâbih havuz.

Docte [i. – s.] Âlim, allâme, nihrir. ◆ Âlimâne. || – **s veilles** Mesai-i şairâne.

Doctement [h.] Âlimâne, mahirâne. ◆ Malumatfüruşâne.

Docteur [imz.] Bir ilim ve fende me'zun olan. ◆ Doktor, tabip. || – **en droit** İlm-i hukuktan me'zun. || – **en médecine** yahut yalnız – Tabip, doktor. || – **en théologie** İlm-i akaid âlimi. || – **ès lettres** Edebiyattan me'zun. || – **ès sciences** Ulûm ve fünûndan me'zun. || **Faire le** – Âlimâne tavırlar takınmak. || – **en soupe salée** Cahil. || – **d'Asnière** Cahil.

Doctoral,e [s.] Bir ilim ve fenden me'zun olana mensup ve müteallik veya şâyan, tabibâne. || (mec.) Malumatfüruşâne bir vakar sahibi olan. (cm. *doctoraux*)

Doctoralement [h.] Müderrisâne, fakihâne veya tabibâne, bunlara layık bir tarz ve suretle. ◆ Kat'i bir surette.

Doctorat [imz.] Bir ilim ve fende alınan me'zuniyet ve müntehîlik şahâdetnâmesi. ◆ Tabiplik, doktorluk. || **Examen de** – Müntehîlik, me'zuniyet, doktora imtihanı.

Doctorerie [ims.] İlm-i akaidde me'zuniyet almak için takdim olunan mes'ele.

Doctoresse [ims.] Âlim gözükmek isteyen kadın. ◆ Tabibe.

Doctrinaire [imz.] Fukara çocuklarının talim ve terbiyesini meslek ve esas ittihaz eden tarik-i mahsusa mensup rahip. || (ed.) Alman romantizm meslek-i edebîsi taraftarı. || (mec.) Mânâdan ziyade lafız ve kalıba mensup, tatsız edebiyat.

Doctrinal,e [s.] Bir tarik veya usul-i mahsusanın nazariyatına mensup ve müteallik, talimî, ilmî. ◆ Akaide veya mezhebe dair, müteallik. || **Avis** – Akaide dair bir ilmin ihtar ve tenbihi. (cm. *doctrinaux*)

Doctrine [ims.] Bir mezhebin veya tarik-i felsefi ve siyasinin esas itikad ve mesleği, meslek, mezhep, usul. ◆ Fikir. ◆ İlim, malumat. || – **chrétienne** Fukara çocuklarını talim ve terbiye etmeyi esas vezâif ittihaz eden bir ruhban tariki.

Document [imz.] Delil, hüccet, bürhan, senet. ◆ Evrak, varaka, vesika. || **Avec les** – **s y relatifs** Evrak-ı müteferriasıyla beraber. || – **s politiques** Vesâik-i siyasiye. || Ders: **Profitez des bons** – **s qu'on vous donne** Verilen güzel derslerden istifade ediniz. (Bu mânâda

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

isti'mal nâdirdir.) || – s humains Vesâik-i beşeriye. || – s littéraires Vesâik-i edebiye.

Documentaire [s.] Evrak-ı teminiyeyi hâvi, vesâiki hâvi. || (tca.) Traite – Evrak-ı teminiyeyi hâvi poliçe.

Documenté,e [s.] (tca.) Traite – Evrak-ı teminiyeli poliçe.

Dodécade [ims.] Düzine, on iki adedi mürekkep bir küll, bir mecmua.

Dodécaèdre [imz. – s.] (he.) On iki vechi olan şekl-i mücessem, zû-isnâ-aşereti'l-vücuh. || (he.) – romboïdale Zû-isnâ-aşereti'l-vücuh-ı şibh-i mainî. || – à traingles isocèles Müsellesat-ı mütesâviyetü's-sakeynli zû-isnâ aşereti'l-vücuh.

Dodécagone [imz.] (he.) On iki dıl' ve zaviyesi olan şekil, zû-isnâ-aşereti'l-adlâ'. || – inscrit Zû-isnâ-aşereti'l-adlâ'-ı dâhilî.

Dodécagyne [s.] (nb.) On iki âzâ-yı te'nisi olan nebat, zû-isnâ-aşereti'l-âzâi't-te'nis.

Dodécagynie [ims.] (nb.) Sünâiyetü'l-aşeri'l-âzâi't-te'nis.

Dodécandre yahut:

Dodécandrique [s.] (nb.) Zû-isnâ-aşereti'l-âzâ-ı tezkir.

Dodécandrie [ims.] (nb.) Sünâiyetü'l-aşer-i âzâ-yı tezkir.

Dodécapétalé,e [s.] (nb.) Zâtü'l-vüreykat-ı sünâiyetü'l-aşer.

Dodécapharmacum [imz.] (syd.) (On iki) Havariyûn merhemi.

Dodécastyle [s.] (m.) On iki sütunlu (bina).

Dodeliner [ft.] Çocuğu uyutmak için beşiği yavaşça ve az sallamak. ◆ Hafifçe sallamak. || – la tête Uyuklar gibi yavaşça başını sallamak.

Dodinage [imz.] (zra.) Savurma, kepeği hububattan ayırma ameliyatı. || (sna.) Çivi ve bakır eşya vesâireyi parlatmak için kepek dolu çuvalda sallama ameliyatı.

Dodine [ims.] Vaktiyle ördek etinin üzerine dökmek için kullanılan bir salça.

Dodiner [ft.] Sallamak. = [fl.] Tembellik etmek, sallanmak. || Se – Sallanmak.

Dodo [imz.] (Çocuk lisanında) Uyku, ninni. ◆ Yatak. || Faire – Uyumak, ninni etmek.

Dodu,e [s.] Semiz, etli, tombul. ◆ Dolu, şiş.

Dodonée [ims.] (nb.) Tennûbiye fasîlesinden bir cins ağaç.

Dogaresse yahut **Dogesse** [ims.] Eski Venedik ve Ceneviz hükûmetleri reisinin zevcesi.

Dogat [imz.] Eski Venedik ve Ceneviz hükûmetlerinin riyâseti. ◆ Bu müddet-i riyâset.

Dog-cart [imz.] (*do-gkârt*) İki tekerlekli, hafif yüksek bir araba.

Doge [imz.] Eski Venedik ve Ceneviz hükûmetlerinin reisi.

Dogesse [ims.] (mr. Dogaresse)

Doglan [imz.] Buldog köpeğine müşâbih bir nevi köpek.

Dogmatique [s.] İtikadat ve ahkâm-ı mezhebiyeye mensup ve müteallik. ◆ Bir hükm-i kat'i suretinde olan. = [imz.] Hükm-i kat'i suretinde ve muhtasar ibare. = [imz. – cm.] Teşhis-i marazda hakikate vâsıl olmak iddiasında bulunan etibbâ-yı müstedille.

Dogmatiquement [h.] Hükm-i kat'i ile.

Dogmatiser [ft.] Bir itikat ve meslek telkin etmek. ◆ Hükm-i kat'i ile söylemek. || (mec.) Bazı mesâlik-i itikadatı teyit ve tevhit etmek.

Dogmatiseur [imz.] Katiyen hükmeden.

Dogmatisme [imz.] (fls.) Reyb ve tereddüt aleyhinde bulunup katiyet ve itminan-ı tâm kabul eden bir meslek-i felsefi, hükemâ-yı müstedille. ◆ İnanmaya, tasdik ve teyide olan meyl ve istidat. ◆ Hükm-i kat'i suretinde söz. ◆ Tecrübe ve müşâhede-i fenniyeden sarf-ı nazarla sırf aklî ve indî bir tarik-i tabâbet takip eden etibbânın mesleği.

Dogmatiste [imz.] Hükemâ-yı müstedille mesleğine tâbi adam.

Dogme [imz.] Bir meslek veya mezhebin nokta-i esasiyesi, akide. ◆ Bir katiyet-i mutla-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

kaya mâlik olmak üzere gösterilen fikir ve meslek. || – de la religion Akaid-i diniye.

Dogre [imz.] Şimal denizi taraflarında bir nevi balıkçı gemisi.

Dogue [imz.] Başı iri ve yüzü yassı samson köpeği cinsi. ◆ Kapıcı. || (bhr.) Palamar gözü, loça. || – d'amure Mapa.

Doguin,e [i.] Samson köpeğinin yavrusu. = [imz.] Samson köpeği ile diğer bir cins köpeğin çiftleştirilmesinden hâsıl olan kelb.

Doguer (se) [fv.] (Koyun ve keçi hakkında) Tos vurmak.

Doigt [imz.] (*doi*) Parmak, ısbı', engüşt. || – annulaire Hâtem[203] parmağı, bınsır. || – auriculaire Serçe parmağı, hınsır. || (hy.) Şems ve kamerin kutr-ı zahirîsinin on ikide biri. || Montrer au – Parmak ile göstermek. ◆ Alenen istihzâ etmek. || Mettre le – dessus Keşfetmek, anlamak. || Savoir sur le bout du – Pek iyi bilmek. || S'en mordre les – s Nâdim olmak. || Le – de Dieu İradetullah, hükm-i rabbânî. || à deux – s de Gayet karib. || Donner sur les – à Parmaklarına vurmak. || Avoir sur les – s Ceza görmek. ◆ Mahçup edilmek. || Mettre son – à feu Kemâl-i itminan ve katiyet ile temin etmek. || Toucher du – Gayet yakında olmak. || Aller en – et à l'œil (Saat hakkında) Gayet fena gitmek. || Avoir une ressource au bout de ses – s Sa'y ve ameliyle bir şey kazanabilmek. || Avoir de l'esprit au bout des – s Ellerinde gayet maharet bulunmak. || Être les deux – s de la main – Gayet samimi bir surette merbut olmak. || Y mettre les quatre – s et le pouce Bir yemeği her tarafına bulaştırarak yemek. ◆ Kaba ve nezaketsiz bir surette hareket etmek.

Doigté [imz.] yahut:

Doigter [imz.] (*doi-té*) (ms.) Piyano ve keman vesâir saz üzerinde parmakları gezdirme usulü. ◆ Bir sanatta adeta mihanikî, maddi bir maharet.

Doigter [fl.] (*doi-té*) (ms.) Bir çalgının üzerinde parmakları gezdirmek.

Doigtier [imz.] (*doi-tié*) Hasta ve yaralı parmağın idhâline mahsus parmak eldiveni, parmak kalıbı, gılâfü'l-ısbı'.

Doit [imz.] (tca.) Defterin verecek kısmı, zimmet sahifesi. ◆ Bir tüccarın zimmeti. || – et avoir Alacak-verecek, îrad ve masraf, zimmet ve matlub.

Dol [imz.] (hk.) Dolandırma, aldatma, hile, hud'a. || – autorisé Malını sürmek için tacirin medh ü senâ yolundaki ifâdatı, satıcı ağzı.

Dolabelle [imz.] (hyv.) Bir nevi deniz salyangozu.

Dolabre [ims.] Kadim Romalıların baltası.

Dolabriforme [s.] (nb.) Esası üstüvânî ve bir tarafı keskin (yaprak), mishalî: Feuilles – s Evrak-ı mishaliye.

Dolage [imz.] Keser ile yontma.

Dolce [h.] (*tché*) (İtalyancadan me'huz – ms.) Tatlı ve latif bir suretle.

Doléances [ims. – cm.] Teşekkî, hüzün.

Dolemment [h.] Şikâyet-âmiz ve hazin bir tarz ve suretle.

Dolent,e [s.] Hazin, şikâyet-âmiz, şâkî. || Être ma commère – e Daima hazin ve şikâyet-âmiz olmak.

Doler [ft.] Keser ile yontmak.

Dolérite [ims.] (mad.) Suhur-ı bürkâniyeden bir nevi siyah taş, dolerit.

Dolfin [imz.] (hyv.) Dülger balığı nevi.

Dolic [imz.] (*c* okunur) (nb.) Hind fasulyesi.

Dolichocéphale [s. – imz.] (*ko*) (tşr.) Mustatîlü'r-re's, beyziyü'r-re's.

Dolichopodes [imz. – cm.] (*ko*) (tt.) Vâsiü'l-fem fasîlesinden tavîlü'r-ricl sınıfı.

Dolichotis [imz.] (*ko-tiss*) Afrika-yı cenubî tavşanı.

203 Orijinal metinde bu kelime "hanım" şeklinde yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında "hâtem" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Doliman [imz.] (Türkçeden me'huz) Dolama denilen önü yırtmaçlı entari.

Dollar [imz.] Amerika memâlik-i müctemiasında meskûkât vâhid-i kıyasîsi, dolar. (Sim bir sikke olup, kıymeti takriben yirmi beş kuruştur.)

Dolium [imz.] (*omm*) Eski Romalıların taze şarapları vaz' ettikleri küp.

Dolman [imz.] (Macarcadan me'huz) Bir nevi süvari libası. || **En** – Esvabının kolları sallanarak.

Dolmen [imz.] (*main*) Eski Kelt kavminden kalma bazı âsâr ki amûdî dikilmiş iki taşın üzerine mevzu' ufkî bir büyük taştan ibarettir.

Dolmon [imz.] İki kanatlı kapağı bulunan iki tekerlekli bir yük arabası.

Doloire [ims.] Fıçıcı keseri. ◆ Kum ve kireç karıştırmak için dülger çapası. || (crh.) Bir nevi sargı, lifâfe-i mishaliye. || (nb.) Esasları üstüvânî ve bir tarafları keskin yapraklara ıtlak olunur, mishal.

Dolomède [imz.] (hyv.) Anâkib-i sayyâdeden su örümceği cinsi.

Dolomie [ims.] ve:

Dolomite [ims.] (mad.) Fahmiyet-i kils ve magnezyumdan ibaret olan sahre, dolomi.

Dolosif,ve [s.] (hk.) Hileli, tağrire müteallik.

Dom [imz.] Vaktiyle bazı rûhânîlere ve el-hâletü-hâzihi Portekiz zâdegânına verilen unvan, dom.

Domaine [imz.] Mülk, emlâk ve akar, mâlikâne. ◆ Bir ilim ve fennin daire-i şümûl ve ihâtası dâhilinde bulunan mevadd ve malumat. ◆ Daire-i salâhiyet. ◆ Hüküm, nüfuz. || – **de l'État** Emlâk ve arazi-i emîriye, arazi-i metruke (yol, tarik-i âm vesâire gibi). || – **agricole** Arazi-i mezrûa. || (mec.) Daire-i kuvvet ve iktidar. || **Tomber dans le – public** Mâl-ı mîrî hükmüne girmek ve ale'l-husus âsâr-ı edebiye ve sanâiyeden olup kanunen müellif ve mucidinin bir gûne hakk-ı tasarrufu kalmayan ve varislerine dahi intikal etmeyen şeylerin hâsılatı mâl-i mîrîden addolunmak.

Domanial,e [s.] Emlâk-i emîriyeye mensup ve müteallik olan. (cmz. *domaniaux*)

Domanialiser [ft.] Emval veya arazi-i emîriyeye idhal etmek.

Dombéya [imz.] (nb.) Dombeye fasîlesinden bir fidan, dombeya.

Dombéyées [ims. – cm.] (nb.) Bitezyase[?] fasîlesinden dombeye nevi.

Dôme [imz.] Büyük kubbe, kümbet. ◆ Semâ, kubbe-i semâ. ◆ Buhurdan kapağı.

Domestication [ims.] Hayvanat-ı vahşiyenin alıştırılması, te'nis, te'hil-i hayvanat.

Domesticité [ims.] Hizmetçilik, bir ev hizmetlilerinin heyet-i mecmuası, hizmetçi takımı. ◆ Hayvanat-ı ehliyenin hâli, me'nûsiyet.

Domestique [s.] Eve ve aileye mensup veya dair olan, beytî. ◆ Evde durmaya alışmış, me'nûs, ehlî. ◆ Bir hükûmetin dâhiline münhasır, dâhilî. || **Animaux – s** Hayvanat-ı ehliye, beytiye. || **Économie** – Tedbir-i menzil, idare-i umur-ı beytiye usulü. || **Éducation** – Evde alınan terbiye. || **Dieux – s** Hâne. = [i.] Erkek yahut kadın hizmetçi. = [imz.] Bir ev halkının veya hizmetçilerinin heyet-i mecmuası.

Domestiquement [h.] Hizmetçi sıfatıyla. (Az kullanılır.) ◆ Evce, familyaca, teklifsizce. (Eskimiştir.)

Domestiquer [fl.] Bir hayvanı eve alıştırmak, te'nis etmek.

Domicile [imz.] Mesken, me'vâ, ikametgâh. || **Violation du** – Tecavüz-i mesken. || **Élection du** – Ahz-ı tebligat zımnında bir ikametgâhın tayin ve irâesi. || **Élire** – Bir yerde ikamet etmek, ikametgâh intihab etmek ve tesis etmek. || **à** – İkametgâhında, hânesinde. || – **d'origine** Maskat-ı re's, mevlid, ebeveyn ikametgâhı. || **Changement de** – Tebdil-i ikametgâh.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Domiciliaire [s.] Mesken ve ikametgâha mensup ve müteallik. || **Visite** – Hükûmetin emriyle taharri-i mesken.

Domicilaitaire [imz.] (hk.) Poliçenin te'diyesiyle mükellef olan şahs-ı sâlis.

Domicilié,e [i. – s.] Sâkin, mukim. || (hk.) **Traite** – Te'diyesi bir şahs-ı sâlis ikametgâhında meşrut olan poliçe.

Domicilier (se) [fv.] İkamet etmek, sâkin olmak.

Domifier [ft.] (Semâ hakkında) On iki kısma tefrik etmek.

Dominant,e [s.] Galip, hâkim. ◆ Başlıca. || (as.) **Points** – **s** Nukat-ı hâkime. || **Religion** – **e** Bir memlekette ekseriyet-i nüfusa mahsus mezhep, mezheb-i resmî.

Dominante [ims.] (ms.) Notanın bir işaret-i mahsusası.

Dominateur,trice [i. – s.] Galip, hâkim. || **Peubles** – **s** Ümem-i hâkime.

Domination [ims.] Hüküm, nüfuz, zapt, galebe. ◆ Galebe ve nüfuz. = [cm.] Melâike-i mukarrebînin bir sınıf-ı mahsusası.

Dominer [fl.] Hükmetmek, hüküm sürmek. ◆ Galip olmak, nüfuz veyahut miktarca takaddüm etmek. ◆ Hâkim olmak. = [fl.] Zaptetmek, zapt ve idare altında tutmak. || (as.) Hâkim olmak.

Dominicain,e [i.] Sen Dominik[204] tarik-i ruhbâniyesine mensup rahip ve rahibe.

Dominical,e [s.] Cenab-ı Hakk'a mensup, rabbânî. ◆ Pazar gününe mensup ve müteallik. = [ims.] Pazar günü okunan dua ve icra olunan âyin.

Domino [imz.] Baloya mahsus kukuletalı bir libas. ◆ Bu libası giymiş adam, domino. ◆ Domino oyunu ve onun beher taşı. ◆ Diş. || **Faire** – Domino demek. || **Jouer des** – **s** Yemek.

204 *Saint Dominique.*

Dominoterie [ims.] Bazı oyunlarda müsta'mel boyalı kâğıt. ◆ Bu kâğıtların imal ve füruhtu, ticareti.

Dominotier [imz.] Oyuna yarayan boyalı kâğıtları yapan ve satan adam. ◆ Vaktiyle şimşir üzerine hakkeden hakkâklara bu isim verilir idi.

Domite [imz.] (mad.) Suhur-ı bürkâniyeden bir nevi, domit.

Dommage [imz.] Zarar, ziyan, hasar. ◆ İka'-ı hasar. ◆ Yazık: **C'est** – Yazık. = [cm.] (hk.) – **s intérêts** Zarar ve ziyan.

Dommageable [s.] Zarar ve ziyanı mûcip, muzır, zararlı.

Domptable [s.] *(don-ta)* Zaptolunabilen, taht-ı itaate alınması mümkün.

Dompter [ft.] *(don-té)* Zaptetmek, taht-ı itaate almak, râm etmek.

Dompteur [imz.] *(donteur)* Zapt ve râm eden, taht-ı itaate alan. || – **des animaux** Vahşi veya yırtıcı hayvanları terbiye ve râm edip ekseriya bir mahall-i mahsusta halka duhûliye ile bu hayvanları ve oyunlarını gösteren adam.

Dompte-venin [imz.] Kahir-i sümûm yahut altın yaprak otu denilen nebat ki mütekaddimîn indinde panzehir nazarıyla bakılırdı.

Don [imz.] Vergi, ihsan, atıye, hediye, mevhibe. || – **du ciel** Mevhibe-i ilahiye. || (mec.) İktidar, istidat: **Avoir le** – **de la parole** Güzel söz söylemeye muktedir olmak. || **Pur** – Meccânen, hediye olarak. || – **de pleurer** Ağlamak sühûleti. || – **de la fortune** Servet, zenginlik. || – **de soi** Bezl-i vücut. || **Faire** – **de son cœur, de sa foi** Muvâfakat-ı aşıkanede bulunmak. || – **s de Flore** Ezhar. || – **s de Pomone** Esmar. || – **s de Bacchus** Şarap. || – **s de Cérès** Hububat. || – **céleste** Eski kimyagerlerce iksir-i âzam, hacer-i felsefî. || – **mutuel** Zevceynden birinin vefatında emval-i müşterekesinin gallesi diğerine kalmasına dair mukavele.

Don [imz.] İspanya'da câdegâna verilen unvandır, don. (Müennesi: *dona*)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Donacie [ims.] Kamışların üzerinde gezen parlak bir böcek.

Donacille [ims.] (hyv.) Nâime-i adîmü'r-re's sınıfından bir nevi istiridye.

Donataire [i.] (hk.) Evrak ve muamelat-ı resmiye ile kendisine bir şey bahşolunan kimse, mevhûbun-leh, mevhûbun-lehâ.

Donateur,trice [i.] (hk.) Evrak ve muamelat-ı resmiye ile birine bir şey bahşeden kimse, vâhib, vâhibe.

Donation [ims.] Evrak ve muamelat-ı resmiye ile olunan hibe, teberru. ◆ Hibe hücceti, hibe senedi. || – **contractuelle** Nikâh mukavelenâmesine dâhil olan hibe. || – **onéreuse** Şart ile hibe. || – **manuelle** Bilâ-senet elden ele edilen hibe, teberru.

Donatiste [imz.] Dona'nın felsefe mesleğine tâbi.

Donc [hr.] (Harf-i sâitten evvel ve bir cümlenin iptidâsı ile intihâsında *c* okunur, diğer yerlerde okunmaz.) İmdi, bu hâlde, demek ki. ◆ Hususat-ı meşruhaya mebnî, binâberin. ◆ (Cümel-i istifhâmiyede) Ey? Şimdi?

Dondon [ims.] Semiz ve etine dolgun kadın yahut kız, tombul.

Donillage [imz.] (sna.) Fabrikalarda kumaşlar için aşağı soy yün isti'mali. (Buna *Douillage* dahi ıtlak olunur.)

Donjon [imz.] (as.) Kale burcu. ◆ Evâilde münferit yahut bir kale ve sura bitişik büyük kule. ◆ Bir hânenin harabesi üzerine bina edilmiş küçük bir mesken.

Donjonné,e [s.] (as.) Burçlar ile mücehhez, burçlu.

Donjuaniser [fl.] Kadınların kalplerini celp ve teshir etmek.

Donnant,e [s.] Cömert, muhsin.

Donne [ims.] Oyun kâğıtlarının taksimi, kâğıt verme. ◆ Verilen kâğıtlar. || **Fausse ou mal** – Oyunun usul ve kaidesine göre verilmeyen kâğıt.

Donné,e [s.] Verilmiş. ◆ Gayet ucuz satılmış, bağışlanmış. ◆ Hasr ve tahsis edilmiş. ◆ Vukua gelmiş. || **à cheval – on ne regarde pas à la dent** Bahşiş atın dişine bakılmaz. || **Dans un temps** – Bir vakt-i muayyende.

Donnée [ims.] Bir davanın bina olunduğu kaziye ki müspet ve müsellem itibar olunur. ◆ Bir telifin asıl mebnî-aleyhi, fikr-i esasîsi. ◆ İstinat edilen istihbarat ve vesâik. ◆ Esbab ve vesâil. = [cm.] (r.) Bir meçhulün bulunmasına yarayan miktar-ı malum: **Déterminer les quantités inconnues au moyen des – s** Makadir-i malume vasıtasıyla meçhulü istihrac ve tayin etmek. || Malumat: **Des – s positives** Malumat-ı mevsûka, malumat-ı sahîha.

Donne-jour [imz.] Aydınlık vermeye mahsus küçük pencere.

Donner [ft.] Vermek, itâ etmek. ◆ Bahşetmek, bağışlamak. ◆ İcap etmek, getirmek. ◆ Haml ve isnat etmek. ◆ Göstermek. ◆ Sarf etmek. ◆ Feda etmek. ◆ Tayin ve tahsis etmek. ◆ Tekeffül etmek, temin etmek. ◆ İras etmek. ◆ Bir satıh üzerine yaymak. ◆ (Kitap hakkında) Neşretmek. ◆ (Tiyatro oyunu hakkında) Sahne-i temâşâya vaz' ettirmek. ◆ Vesile ihzar etmek. ◆ Numûne-i imtisal olmak. ◆ Anlatmak, izah etmek. ◆ Kapılmak, düşmek. ◆ Atıf ve isnat eylemek. || – **sur les oreilles, sur les doigts** Dövmek ve (mec.) te'dib etmek, ceza-dîde eylemek. || – **un coup de rabot à** Bir şey ilavesiyle ikmâl etmek. || **En – du long et du large** Şiddetle darp etmek. ◆ Şiddetle istihzâ etmek. || – **jour à** Tarik-i muvaffakiyete îsal etmek. || **La – belle, la – bonne** Gayet garip bir şey söylemek. || **En –, en – à garder, – une baie ou des baies** Yalan yahut bî-mânâ bir şeye inandırmak. || **En – à quelqu'un** Bir kadın ile gayrımeşru münasebette bulunmak. || – **à entendre** Anlatmak, işrab etmek. || – **le pas** İleriye, öne geçirmek. || – **prise** Rakip ve hasmına bir vesile, bir tutamak vermek. || – **atteinte** İras-ı halel etmek. || – **lieu à** Sebebiyet vermek, vesile ihzar eylemek. || – **son reste à quelqu'un** Birini bir mübâhasede mağlup etmek. || İcra etmek: – **un**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

assaut Bir hücum icra etmek. || – un spectacle Bir tiyatro oyununu icra etmek. || – adhésion Muvâfakat etmek. || Atmak, vurmak: – un soufflet Bir sille vurmak. || – un festin Bir ziyafet vermek. || – un baiser Bir bûse vaz' etmek. || – la vie Ölümden kurtarmak yahut doğurmak. || – la mort Öldürmek. || – la main à (Kadın hakkında) Kocaya varmak. ◆ Refakat etmek. ◆ Akd-i rabıta-i dostî eylemek. ◆ Rakip olmak. || – les mains Yardım ve iştirak etmek. || – la chasse Takip etmek. || – un coup d'épaule İmdat ve iâne etmek. || (hk.) – à l'essai yahut – à l'épreuve Muhayyer olarak satmak. || assignation İhzar etmek. = [fl.] Düşmek, müptelâ olmak, kendini vermek. ◆ Muharebe etmek. ◆ Hâsılat vermek. ◆ Düşmek. ◆ Nâzır olmak, bakmak, nezâreti olmak. ◆ Zemmetmek. ◆ Vurmak. ◆ Neşr-i şuâ etmek. || – au but Muvaffak olmak. || – sur un plat Bir yemekten birkaç defa almak. || – tête baissée Şiddetle hücum etmek, üstüne çökmek. || – du cor Boru çalmak. || – du cor savoir où – de la tête Ne yapacağını şaşırmak. || Il n'est pas donné à tout le monde de Herkese vergi değildir, herkese nasip olmaz. || Se – garde İçtinap etmek. || Se – des airs Sahte etvar ve harekâtta bulunmak. || Se – la peine Zahmet etmek. || Se – en spectacle Kendi üzerine nazar-ı dikkati celbetmek. || Se – la main Birbirinin elinden tutmak. ◆ Barışmak. ◆ Yekdiğerine muâvenette bulunmak. || Se – du bon temps Kedersiz, gamsız bir hayat sürmek. || S'en – à cœur, s'en – joie Çok eğlenmek. ◆ Birisiyle istihzâ etmek. || S'en – les gants de Bir şeyle iftihar etmek. || Se – du talon dans le derrière Sevincinden sıçramak. ◆ Hiçbir şey düşünmeksizin yaşamak.

Donneur,se [i. – s.] Veren, verici. || (tca.) – d'ordre Ciro eden, sipariş ve emir veren. || – d'aval Aval tarikiyle kefalet eden. || – à la grosse Bir sefineyi veya hamûlesini sigorta eden adam.

Don Quichotte [imz.] Cesaret iddiasında olup zuafâyı himayeye kalkışan gülünç etvarlı kabadayı. ◆ Boyu pek uzun ve kendi pek zayıf olan. (Meşhur bir hikâye kitabının kahramanı olan bir şahs-ı mevhûmun isminden kinâye tarikiyle me'huzdur.) (cm. des *Don Quichotte*).

Don Quichotisme [imz.] Cesaret iddiasıyla zuafâyı himayeye kalkışanın gülünç etvarı, Don Kişotluk.

Dont [iv.] Ki onun, ki ondan: Ce – je parle Söylediğim şey; La famille – je descends Mensup olduğum aile. ◆ Bunların içinde, bu meyanda.

Donzelle [ims.] Gülünç ve namusu meşkûk kadın yahut kız. ◆ Küçük yılan balığı nevi.

Dorade [ims.] Dülger balığı. || – de la Chine Havuzlarda kullanılan gayet güzel ve pulları yaldızlı gibi sarı bir balık (Buna *Cyprin doré* dahi tabir olunur.)

Doradille [ims.] (nb.) Dalak otu, haşîşetü't-tuhal.

Dorage [imz.] Yaldızlama. ◆ Çörek ve böreklerin üzerine sürülen yumurtanın sarısı.

Doré,e [s.] Yaldızlı, yaldızlanmış, müzehheb. ◆ Yaldız renginde. || (mec.) Parlak, güzel, şaşaalı. || – au feu Devamlı, sürekli. || – Avoir la langue –e Riyakârâne söz söyleyebilmek.

Dorée [ims.] (tt.) Lipari denilen balık.

Dorême yahut Doréma [imz.] (nb.) Çadıruşağı otu.

Dorénavant [zz.] Bundan böyle, fi-mâbad, ba'dezin.

Dorer [ft.] Yaldızlamak, tezhip etmek. ◆ Çörek veya böreğin üzerine yumurtanın sarısını sürmek. || (mec.) Güzelletmek. ◆ Parlak bir suret-i zâhire altında ketm etmek, yaldızlamak. || – la pilule (mec.) Mûcib-i keder bir haberi güzel ve münasip sözlerle anlatmak.

Doreur,se [i.] Yaldızcı.

Dorien,ne [i. – s.] Eski Dorya (yani Muğla ve Meğri civarı) ahalisinden olan veya bu memlekete mensup ve müteallik bulunan. =

TÜRK DİL BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

[imz.] Yunanî-i kadim lisanının envâ-ı erbaasından biri ki Doryalılara mahsus idi.

Dorine [ims.] Eski tiyatrolarda hizmetçi kadın. ◆ Hilekâr, entrikacı kadın. || (nb.) Bataklık şakayıkı (*Hépatique dorée* dahi denir.)

Doris [imz.] (*s* okunur) Morina balıkçılarının kullandıkları küçük sandal.

Dorique [imz. – s.] Usul-i hamse-i mimarinin ikincisi ki en sade ve sağlamıdır, tarz-ı mimari-i dorî.

Doris [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı nâime-i zâtü'r-ricl sınıfından ekle sâlih bir küçük deniz kavkaası.

Dorloté,e [s.] Nazlı alıştırılmış, yüz verilmiş, şımarık.

Dorloter [ft.] Nazlı alıştırmak. = **Se** – Nazlı alışmak.

Dormant,e [s.] Uyuyan, nâim. ◆ Gayr-ı müteharrik, sabit. || (m.) Sabit doğrama, çarçûbe sandığı. || **Eau – e** Akıntısı belli olmayan su. ◆ Sinsi. || **Pont** – Sabit köprü, köprünün sabit kıtası. || **Ligne –e** Denizin dibine indirilip uzatılan çok iğneli balık oltası, parakata.

Dormeur,se [i.] Çok uyuyan, uykuyu çok seven.

Dormeuse [ims.] İçinde yatılabilen bir nevi seyahat arabası. ◆ Tek taş küpe. ◆ Uzanmalığa mahsus bir nevi uzun kanepe.

Dormir [fl.] (Tasrifi: *Je dors*, *nous dormons*; *je dormais*, *nous dormions*; *je dormis*, *nous dormîms*; *je dormirai*, *nous dormirons*, *je dormirais*, *nous dormirions*; *dors*, *dormons*, *dormez*; *que je dorme*, *que nous dormions*; *que je dormisse*, *que nous dormissions*; *domrant*, *dormi*,e.) Uyumak. || (mec.) Sâkin ve hareketsiz olmak. ◆ Âtıl ve işsiz durmak, uyumak. || **Laisser** – Terk ve ihmal etmek. || – **debout, tout debout** Pek ziyade uykusu gelmek. || **Faire des contes à – debout** İnsanı uyutacak masallar, budalaca şeyler söylemek. = [ft.] – **une somme** Bir meblağı işletmemek, faizsiz bırakmak.

Dormir [imz.] Uyku, nevm.

Dormitif,ve [i. – s.] Uyutan, uykuyu davet eden şey, münevvim.

Doroir [imz.] Çörek ve böreklerin üzerine yumurtanın sarısını sürmeye mahsus fırça.

Doronic [imz.] (nb.) Kanarya yemi fasîlesinden temr otu, derûnec denilen nebat.

Dorsal,e [s.] (tşr.) Arkaya mensup ve müteallik, zahrî. || **Épine – e** Arka kemiği, amûd-ı fıkarî, şevk-i zahrî. || **Nageoire – e** Balıkların sırtında olan misbah-ı zahrî. || **Muscle grand** – Adale-i kebîre-i zahriye. || **Muscle long** – Adale-i tavîle-i zahriye. (cm. *dorsaux*)

Dorsay [imz.] (*sè*) Erkek için bir nevi kışlık esvab. ◆ Bir nevi İngiliz arabası.

Dorsibranches [imz. – cm.] (hyv.) Hayvanat-ı harâtîniyenin hâmil-i harîr sınıfından zü'l-galsamati'z-zahriye sınıfı.

Dorso [s.] (tşr.) (Latinceden me'huz) Adale. || – **costal** (Adale) Zahrî-i dıl'î. || – **occipital** (Adale) Zahrî-i kafavî. || – **s capulaire** (Adale) Zahrî-i ketfî. || – **sus-acromien** (Adale) Zahrî-i fevka'l-ahremî. || – **trachélien** (Adale) Zahrî-i rakabî.

Dorsténie [ims.] (nb.) Nebatat-ı adîmü's-saktan panzehir otu.

Dorthésie [ims.] (hyv.) Mazı böceği nevi.

Dortoir [imz.] Yatak koğuşu, yatakhane.

Dorure [ims.] Yaldızlama. ◆ Yaldız. ◆ Yaldızcılık. ◆ Börek ve çöreklerin üzerine sürülmek üzere hazırlanmış yumurtanın sarısı. || – **galvanique** Galvanizm yaldızı. || – **au trempé** yahut – **par immersion** Su yaldızı.

Doryphora [imz.] yahut:

Doryphore [imz.] Patates tarlalarına çok hasarı dokunan bir nevi böcek ki Amerika'dan çıkmıştır.

Dos [imz.] Arka, sırt, zahr. ◆ Elin ve ayağın arka tarafı. ◆ Koltuk ve kitap vesâirenin arka tarafı, zahr. ◆ Bir şeyin muhaddeb tarafı. || **Mettre – à** – Tarafeynden hiçbirinin ziyanını mûcip olmamak. || **Bête à** – Yük beygiri. || **Faire le gros** – (Kedi hakkında) Kabarmak ve (mec.) azametli bir tavır ta-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

kınmak. || Scier le – Yormak, taciz etmek, son derecede canı sıkmak. || à – de Sırtında. || De – Sırtından, arka tarafından. || (m.) – d'âne İki tarafı mâil sırt, balıksırtı. || Pont en – d'âne İki mâil satıhtan mürekkep köprü.

Dosage [imz.] Bir terkip icrasının miktar-ı münâsibede tehyie ve tedariki, takdir. || (as.) Barutun eczası beynindeki nispet.

Dose [ims.] (syd.) Bir devayı terkip eden eczadan beherinin miktar-ı muayyeni. ◆ Birden alınan ilaç miktarı, miktar. || – infinitésimale Miktar-ı nâmütenâhî. || (mec.) Ale'l-ıtlak miktar.

Doser [ft.] (syd.) Bir terkibe girecek eczayı makadir-i lâzımeleriyle tertip etmek, takdir etmek.

Dosimètrie [ims.] (syd.) Mukayese-i makadir.

Dosimétrique [s.] (syd.) Miktarî, mukayese-i makadire dair veya mensup || Médecine – Tababet-i miktariye. || Médicament – Deva-i miktarî.

Dosse [ims.] Bir tarafı mukavves ve diğer tarafı biçilmiş kereste, kapak, yarım biçme. ◆ Kalın kereste.

Dosseret [imz.] (m.) Kemer ve pencere ve emsali sövesi. ◆ Eğe kısacı.

Dossier [imz.] Sandalye ve kanepe vesâirenin arkalığı. ◆ Evrak destesi. ◆ Bir madde hakkındaki evrak, dosya.

Dossière [ims.] Göğüs veya sırt kolanı. ◆ Âdi âlüfte.

Dot [ims.] (*t* okunur) Cihaz, drahoma. ◆ Düğün hediyesi. ◆ Mehir, kâbin. || Épouser un – Birisiyle cihazı için teehhül etmek.

Dotal,e [s.] Cihaza mensup ve müteallik. || Régime – Zevceyn emvalinin adem-i iştiraki usulü. (cmz. *dotaux*)

Dotation [ims.] Hayrattan bir bina veya idarenin vâridat ve muhassasatı. ◆ Vakfetme, vakıf. || (mec.) Hisse.

Doter [ft.] Cihaz vermek. ◆ Hayrattan bir bina veya daireye vâridat tahsis etmek, vakfetmek. || (mec.) Bir nimet ve ihsan-ı mahsusa nâil etmek.

Dothiénentérite [ims.] (t.) Tebessür-i em'â, hummâ-yı tifoidî. (*Fièvre typhoïde'in* müterâdifidir.)

Douaire [imz.] (hk.) Bazı Avrupa memâliki kavânini mûcebince zevcin ancak kendi vefatından sonra tasarruf eylemek şartıyla zevcesine terk eylediği miktar veya hisse-i emval.

Douairière [ims. – s.] Müteveffâ zevci tarafından terk ve tahsis edilmiş emval ve emlâke mâlik kibar dul kadın. ◆ İhtiyar kadın. ◆ Kart tavuk, hindi vesâire.

Douane [ims.] Gümrük, rüsumat. ◆ Gümrük resmi. ◆ Rüsumat dairesi. || – s intérieures Dâhilî gümrükleri, kara gümrükleri. || – du littoral Sahil gümrükleri. || Droit de – Gümrük resmi. || Directeur de – Gümrük nâzırı. || Acquit de – Gümrük tezkeresi. || Préposé de – Gümrük kolcusu, mubassırı.

Douaner [ft.] Eşya-yı ticariyeyi gümrükte mühürlemek, gümrükten geçirmek, gümrüklemek.

Douanier [imz.] Gümrük memuru, gümrükçü, arayıcı.

Douanier,ère [s.] Gümrüğe mensup ve müteallik. || Ligne – e Gümrük kordonu.

Douar [imz.] (Arabîden me'huz: edvâr) Haymelerini sokaklar teşkil edecek surette sıralayarak Arapların yaptıkları muvakkat köy.

Doublage [imz.] Kaplama. || (bhr.) Gemi karinasının dış kaplaması ki ekseriya bakırdan olur.

Double [s.] İki kat, muzâaf. ◆ İki katlı, katmerli. || (mec.) İki yüzlü, mürâî. || – emploi Bî-lüzum bir tekrar. ◆ Bir kalem şeyi sehven iki defa kaydetme. || (ma.) Partie – Usul-i muzâafa. || (hk.) – lien Li-ebeveyn yani hem baba hem ana tarafından karâbet. || (nb.) Calice – Ke's-i muzâaf. || Fleur – Katmerli çiçek, zehre-i muzâafa. || Périanthe – Mahfaza-i muzâafa-i zehre. || (ht.) – refraction İnkisar-ı mükerrer. || (t.) Fièvre – quarte

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hummâ-yı rub'-ı muzâaf. ‖ Fièvre – quotidienne Hummâ-yı gıbb-ı muzâaf. ‖ (r.) – courbure İnhinâ-yı muzâaf. = [imz.] Bir o kadar, bir misli. ◆ Nüsha, suret. ◆ Bir manii olan oyuncunun vazifesini görmeye memur tiyatro oyuncusu. ◆ (Kitap hakkında) Nüshateyn. ‖ (tca.) Bir kalem şeyin deftere iki defa geçirilmesi, tekerrür. ‖ Faire quelque chose en – Bir şeyi kemâl-i isti'cal ile yapmak. ‖ (mec.) Mettre les morceaux en – Acele yemek, ale'l-isti'cal taam etmek. = [h.] Çift; Voir – Çift görmek. ‖ Au – Ziyadesiyle, maa-ziyadetin, iki misli.

Doublé [imz.] Altın ve gümüş kaplama, plaka, plake, kaplama. (*Plaqué* dahi kullanılır.)

Doubleau [imz.] (m.) Tavan kirişlemesi. ‖ Arc – Destek.

Double-bec [imz.] Balmumunu kalıba dökmek için müsta'mel iki ağızlı kepçe.

Double-dé [imz.] (Domino oyununda) Çift.

Double-main [ims.] (ms.) Erganun tezgâhı.

Doublement [h.] İki suretle, iki kat olarak. = [imz.] (as.) Harp meydanında asker saflarının taz'ifi.

Double-pesée [ims.] (ht.) Vezn-i mükerrer: Méthode de la – Vezn-i mükerrer usulü.

Doubler [ft.] İki kat etmek, taz'if etmek. ◆ Tezyid ve teksir etmek. ◆ Kaplamak. ‖ – le pas Daha çabuk yürümek, isti'cal etmek. ‖ – un acteur Manii olan bir aktörün yerine oynamak. ‖ (bhr.) – un cap Bir burnu dolaşmak.

Doublet [imz.] İçi kaya billuruyla boyalı camdan masnû' ziynet taşı, boyalı billur taşı. ◆ Tavla oyununda çift zar. ◆ Bilardo oyununda bilyanın ispuntoya vurup dönüşünde diğer bilya ile karambol yapması, duble.

Doubleur,se [i.] İpliği büküp iki kat etmek işinde müstahdem işçi. = [imz.] (ht.) Muayenü'l-miktar bir havanın hâlini ve elektrik suretini göstermeye mahsus bir nevi alet.

Doublier [imz.] İki taraflı yemlik.

Doublis [imz.] (m.) En alta konulup oluk yerini tutan kiremit sıralarının beherine denir.

Doublon [imz.] İspanya'nın bir nevi altın sikkesi, dublin (26 frank). ‖ (tba.) Bir ibare veya kelimenin sehven iki defa dizilmesi.

Doublure [ims.] Astar. ◆ Kaplama. ◆ Baş aktörün yerine oynayan ihtiyat aktörü.

Douc [imz.] (hyv.) Hind-i Çînî'de mevcut bir nevi maymun.

Douce-amère [ims.] Yaban yasmini, dulkamare.[205] (cm.: des *douce-amères*)

Douceâtre [s.] Tatlımsı. ‖ (mec.) Halâvetli.

Doucement [ht.] Tatlılıkla, iyilikle. ◆ Yavaş, usulle, âheste âheste. ◆ Bağırmayarak, yavaş bir sesle. ◆ Teennî ile, yavaş yavaş. = [hd.] – ! Yavaş!

Doucerette [ims.] Sahte bir yavaşlık tavrı gösteren kadın yahut kız.

Doucereusement [h.] Kuvve-i zâikaya nâhoş gelen bir tatlılıkla.

Doucereux,ee [s.] Zâikaya nâhoş gelen bir suretle tatlı. ◆ Soğuk ve tatsız birtakım ca'lî etvar ve nezaketlerle kendini beğendirmeye çalışan erkek veya kadın.

Doucet,te [s.] Halim, selim, tatlı. ◆ Mürâî. ◆ (hyv.) Ganos [hanos?] balığı.

Doucette [ims.] Bir nevi salata (nebat). (*mâche* dahi denilir.)

Doucettement [h.] Yavaşçacık. ◆ Azar azar. ◆ Sinsi sinsi, mürâîyâne.

Douceur [ims.] Tatlılık, halâvet. ◆ Letafet, şirinlik. ◆ Mülâyemet, lütuf. ◆ Hazz-ı maddi. ◆ Bahşiş. ◆ Satış fiyatından tenzilat. = [cm.] Tatlılar, hulviyat, şekerlemeler. ‖ = (mec.) Âşıkane sözler ve medh ve sitâyişler. ‖ En – Yavaş yavaş, usulle. ◆ Darılmaksızın.

Douche [ims.] (t.) Hasta bir adam veya uzvun üzerine bir irtifadan su döküş, teşelşül, duş. ◆ Te'dib.

205 lat.: *dulcamara*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Doucher [fl.] Duş yapmak.

Doucheur,se [i.] Duşçu, müşelşil.

Douchi yahut:

Douci [imz.] Aynanın cilâdan evvel perdaht edilmesi.

Doucin [imz.] Deniz suyuyla tatlı su mahlûtu. ◆ Daldırma yapılan bir nevi yabani elma ağacı.

Doucine [ims.] Dişili erkekli zıh. ◆ Pervaz ve kornize için zıh yapmaya mahsus dişli rende, zıh avadanlığı.

Doucir [ft.] Aynaya yahut madenî bir safhaya cilâ vermek.

Doué,e [s.] Maddi veya manevi bir nimete nâil olan. ◆ Muttasıf. || **Heureusement** – Evsaf-ı memdûha ile muttasıf.

Douelle [ims.] Kubbenin veya kemerin sath-ı haricî veya dâhilîsi. || – **intérieure** yahut **intrados** Bir kemer veya kubbenin sath-ı dâhilîsi – **extérieure** yahut – **extrados** Bir kemerin veya kubbenin sath-ı haricîsi.

Douer [ft.] Mütena'im etmek, bir fazl ve hünerle mümtaz ve bir sıfat-ı memdûha ile muttasıf kılmak. || (hk.) Zevcesine dulluk zamanı için bir şey terk ve tahsis etmek.

Douillage [imz.] (sna.) Yün kumaşlara fena ve âdi yün katma. ◆ Bu vechile âdi yün katılmış buruşuk kumaşlar.

Doillard,e [s.] Zengin.

Douille [ims.] Demir âlâtın sap geçmeye mahsus deliği, sap deliği, kovan. ◆ Para. ◆ Saç. || (as.) – **de lance** Mızrak oluğu.

Douillet,te [s.] Yumuşak, kaba. ◆ Nazik. || (mec.) Nazik, rahata alışmış. ◆ Serîü't-tesir, serîü'l-infial.

Douillette [ims.] İçi pamuklu ipek palto veya hırka. ◆ Kenarlı bir koltuk sandalyesi.

Douillettement [h.] Yumuşacık, nazikâne.

Douilletter [ft.] Naz ve naîme alıştırmak.

Douilleux,se [s.] (sna.) Eni düz ve müsâvi olmayan buruşuk yün kumaşlar.

Douleur [ims.] Acı, ağrı, sızı, veca'. || (t.) – **d'enfantement** Vaz'-ı haml ağrısı. || – **tensive** Elem-i mûtir. || – **gravative** Veca'-ı sakîl. || – **lancinante** Veca'-ı vâhız. || (mec.) Elem, keder, hüzün, ıztırap.

Douloir (**se**) [fv.] Acı ve ağrı hissetmek: **On l'entend se** – Ağrıdan şikâyet ettiği işitiliyor. (Yalnız masdarı müsta'meldir.)

Douloureusement [h.] Acı ve ağrı ile. ◆ Kederle, müteellimâne.

Douloureux,se [s.] Acıyan, acıtan, acı ve ağrıya delâlet eden. || (mec.) Müellim, elem-nâk.

Doum [imz.] Mısır ve Arabistan hurma ağacı. (Buna *Cucifère* dahi denir.)

Doupplon [imz.] (tca.) Çifte ipeği.

Doura yahut **Dourah** [imz.] Hind darısı.

Douro [imz.] İspanya'nın bir nevi gümüş sikkesi (5 frank 21 santim).

Doute [imz.] Şüphe, şek. ◆ Tereddüt. ◆ (fls.) Reybiye denilen tarik-i felsefe. || **Sans** – Şüphesiz, elbette.

Douter [fl.] Şek ve şüphe etmek. ◆ Tereddüt etmek. || **Se** – Zannetmek, ummak, hissetmek.

Douteur [smz.] Şüphe eden, müteredditt.

Douteusement [h.] Şek ve şüphe ve tereddütle.

Douteux,se [s.] Şüpheli, gayr-ı muhakkak. ◆ Müteredditt. ◆ (Ziya hakkında) Zayıf, müphem.

Douvain [imz.] Fıçı kerestesi.

Douve [ims.] Fıçı tahtası. ◆ At yarışlarında kullanılan geniş ve içi su dolu hendek. || (nb.) Bataklarda biten bir nevi nebat, düğün çiçeği, sütlüce otu. || (tt.) Koyun vesâirenin akciğerinde hâsıl olan kelebek, dûdü'l-kebed. || (as.) Kale hendeği.

Douvelle [ims.] (sna.) Küçük fıçı tahtası. || (m.) Bir kemer veya kubbenin derece-i inhinâsı.

Doux,ce [s.] Tatlı, hulv. ◆ Tuzu az, tuzsuz. ◆ Lezzetli, leziz, mutedil. ◆ Pek dik ve sarp olmayan. || (mec.) Latif, şirin, hoş. ◆ Yavaş, yumuşak. ◆ Halim, mülâyim, sakin. || **Eau** –

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ce Tatlı su. || Les eaux – ces d'Europe Kâğıthâne. || Les eaux – ces d'Asie Göksu. || Faire – Hava gayet iyi ve mutedil olmak. = [h.] Yavaş, usulle. || Filer – Münkad olmak. Tout! Yavaş!. = [imz.] Yavaş ve tatlı olan şey. ◆ Tatlı iksir.

Douzaine [ims.] On iki şeyden ibaret takım, deste, düzine. ◆ On iki istiridye. ◆ Gayr-ı muayyen fakat on ikiye karib bir miktar ve adet. || Une – de chaises On iki kadar sandalye. || (mec.) à la – Âdi, bayağı, değersiz: Un poéte à la – Âdi şâir.

Douze [i. – s.] On iki. ◆ On ikinci. ◆ Ayın on ikinci günü.

Douzième [s.] On ikinci, sânî-aşer. = [imz.] On ikide biri.

Douzièmement [h.] On ikinci derecede.

Douzil [imz.] Fıçı tıpası, ağaç tıkaç.

Doyen [imz.] Bir sınıf ve mesleğin en ihtiyar ve kıdemlisi. ◆ Daha yaşlı, daha müsin adam. (Bu mânâda ekseriya – *d'âge* tabiri kullanılır.) ◆ Dârulfünûnda vesâir müessesat-ı ilmiyede müdürlük pâyesini ihraz etmiş adam. ◆ Rûhânîlerin bir pâye-i mahsusunu hâiz olan rahip. || – de l'école de droit Mekteb-i hukuk müdürü. || – de l'école de médecine Mekteb-i tıbbiye müdürü. || – du corps diplomatique Heyet-i süferânın en kıdemlisi.

Doyonné [imz.] Rûhânîlerin bir pâye-i mahsusu. ◆ Bir nevi armut.

Drachme [ims.] (*kme*) Yunanistan'ın drahmi denilen akçesi (kıymeti bir franktır). ◆ Evzân-ı kadîme-i Yunaniyenin müfredi, dirhem, direm. ◆ Az miktar.

Dracique [s.] (k.) Acide – yahut – anisique Hâmız-ı anisûn.

Dracocéphale [imz.] (nb.) Şefeviye fasîlesinden zû-tinnini'r-re's. || – moldavique Boğdan melisa çiçeği.

Draconien,ne [s.] Her bir kabahate karşı idam cezasını tayin eden eski Atina vâzı'-ı kanunu Drakon'a mensup. ◆ Şiddetli. || Lois – nes Kavânin-i şedîde.

Draconte [imz.] (nb.) Yılan otu.

Dracontisome [imz.] (tşr.) Cesed-i ejderî. (acâibattan)

Dracousaurus [imz.] (arz.) Zıbâb-ı tinninî denilen bir nevi hayvanat-ı bahriye müstehâsesi.

Dracuncule [imz.] (nb.) Kulkasiye fasîlesinden buzağı burnu nevinden bir fidan.

Drag [imz.] (*g* okunur) Bir nevi sürek avı ki kadınlar da arabalara râkiben buna iştirak ederler.

Dragage yahut Draguage [imz.] Deniz veya nehrin tarak dubasıyla ayıklanması.

Dragée [ims.] Badem yahut sâir meyve şekeri. ◆ Av saçması. ◆ Az kıymetli şey. || Donner une – attrape à quelqu'un Aldatmak, yakalamak. || Tenir la – haute à quelqu'un Vaat olunan bir şeyi tûl-i müddet yapmayıp bekletmek.

Drageoir [imz.] Badem veya sâir meyve şekeri koymaya mahsus kap, kâse.

Drageon [imz.] (nb.) Ağacın dibinden çıkan fidan, dip sürgünü, şah, şitâ', ferah.

Drageonner [fl.] (Ağaç hakkında) Dibinden fidanlar çıkarmak.

Dragon [imz.] Ejderha denilen hayvan-ı mevhûme, ejder, tinnin. || (mec.) Pek sert ve gürültücü çocuk ve kadın. ◆ Keder. || (byt.) Hayvanın gözünde hâsıl olan perde, gışâve. || (tt.) Hind kertenkelesi. || (hy.) Tinnin cümle-i kevkebiyesi. || (hyv.) Zıbâbiye fırkasından zü'l-âzâ-yı hafiye fasîlesinden bir nevi ejder, tinnin.

Dragon [imz.] Dragon askeri.

Dragonnades [ims. – cm.] On yedinci[206] asırda Fransa'nın cihât-ı cenubiyesinde Protestanların aleyhine ilan olunan husumet ve icra olunan taaddiyat.

206 Orijinal metinde bu tarih "yedinci asır" olarak yazılmıştır ancak bahsedilen hadise on yedinci asırda vuku bulduğundan burada gerekli düzeltme yapılmıştır.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Dragonne [ims.] (as.) Kılıç püskülü.

Dragonne (**à la**) [h.] Küstahâne. ◆ Teklifsizce, bî-pervâ.

Dragonneau [imz.] (hyv.) Didân-ı miâiye-i haytiyeden dûd-ı yemânî.

Dragonnier [imz.] (nb.) Hilyevniye fasîlesinden, zambakiye sınıfından şecer-i andem.

Drague [ims.] Kuyu veya nehir, liman vesâirenin dibine çöken çamuru ayıklamaya mahsus tarak, gelberi, tırmık. ◆ Tarak, deniz veya duba tarağı, tarak dubası. ◆ Suyun altında balıkları toplamaya mahsus tel ağ. ◆ Bira imali için kaynatılmış arpa vesâire.

Draguer [ft.] Bir nehir ya kuyu veya limanın dibini ayıklamak, taramak. || – **le fond** Demir taramak.

Dragueur [imz.] Nehir vesâirenin dibine çöken çamur ve kumları ayıklayan adam, tarayıcı. || **Bateau** – Tarak dubası.

Drain [imz.] (zra.) Bataklık arazinin kurutulması için açılan lağım, ark, eğrek. ◆ Geng, künk. || (crh.) Mifcer.

Drainable [s.] Mecra küşadıyla kurutulabilen (bataklık arazi).

Drainage [imz.] Tarla ve bataklık arazinin kurutulması için suyunu akıtmak ameliyatı, tefcir. || (crh.) – **chirurgical** Tefcir-i cerrahi.

Draine Sarı asma (kuşu).

Drainer [ft.] Bataklık araziyi mecra küşadıyla kurutmak, tefcir etmek.

Draineur [imz.] Bataklık araziyi kurutan adam, müfeccir.

Draisienne [ims.] Velospitlere müşâbih bir araba.

Drake [imz.] (nb.) Yalancı panzehir otu.

Dramatique [s.] Tiyatro oyununa mensup ve müteallik, tiyatroda oynamak üzere yazılmış (kitap vesâire). ◆ Müessir, feci. = [imz.] Tiyatro oyunlarının facia kısmı. ◆ Tiyatro oyunları yazan muharrir. || **Art** – Facia-nüvislik sanatı. || **Genre** – Eş'ar-ı facia tanzimi usulü.

Dramatiquement [h.] Tiyatroya mahsus veya şâyeste bir suretle. ◆ Feci olarak, feciâne.

Dramatiser [ft.] Facia suretine koymak. ◆ Müessir bir suretle nakletmek.

Dramaturge [imz.] Facialar yazan muharrir, facia-nüvis.

Drame [imz.] Tiyatroda oynanan oyun cinslerinden biri ki esasen feci olduğu hâlde bazı eğlenceli sözler ve hareketlerle karışık ve mensur olur, facia, dram. || – **lyrique** Şarkılı ve facialı tiyatro oyunu, büyük opera. || (mec.) Fecia, facia.

Dramomanie [ims.] Dram yazmak iptilâsı.

Drap [imz.] (*p* okunmaz) Çuha ve her türlü yün kumaş. ◆ Yatak çarşafı. ◆ Örtü. ◆ Kefen; – **s unis** yahut – **s lisses** Düz kumaşlar; – **s croisés** Kazmir ve kastor kumaşları; – **quadrillé** Satrançlı kumaş. || (hyv.) – **d'or** yahut – **d'argent** Bir nevi deniz helezonu. || – **mortuaire** Bengâle karayılanı. || (nb.) – **d'or** Altın sarısı renginde birkaç nevi elma ve armuda ıtlak olunur. || **Faire dans ses – s** Bizim donuna becermek dediğimiz mânâda kullanılır ki korkmak demektir. || **Tailler en plein** – Bir şeyi mebzûliyetiyle kullanmak.

Drapeau [imz.] Bayrak, sancak, alem, râyet. || (as.) – **beffroi** İşaret sancağı. ◆ Kâğıt imaline mahsus paçavra. || (t.) Kuş kanadı denilen hastalık. || (as.) **Être sous les – x** Hizmet-i muvazzafada olmak. || **Porte** – Sancaktar. || **Appeler sous les – x** Mükellefîn-i askeriyeyi sancak altına cem' ve davet etmek. || – **signal** Şimendiferlerde işaret bayrağı. = [cm.] Bir devletin orduları, asâkiri.

Draper [ft.] Örtü ile örtmek. (Hususiyle matem alâmeti olan örtü hakkında.) ◆ Bir resim veya heykelde esvabın kıvrımlarını çizmek. || (mec.) İstihzâ ile zemm ve fasl etmek. || **Se** – Bir şeyi örtünmek. || **Se – dans** Kurulmak, tefâhur etmek.

Draperie [ims.] Yün kumaşların envâı. ◆ Çuha fabrikası. ◆ Çuhacılık, akmişe ticareti. ◆ Çuhadan kırmalı mefruşat. || (Resim ve nakrda) Elbisenin tasvir ve tecsimi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Drapier [imz.] Çuha yapan yahut satan, çuhacı.

Drapière [ims.] Kalın ve kısa toplu iğne.

Drasse [imz.] Kaya örümceği.

Drastique [i. – s.] Şiddetli müshil.

Drawback [imz.] (*drô*) (İngilizceden me'huz) Bir memlekete idhal olunan ham eşya imal olunup da tekrar ihraç edildiği hâlde evvelce alınmış olan gümrük resminin iadesi, redd-i rüsum, iade-i rüsum.

Drave [ims.] (nb.) Salîbiye fasîlesinden beyaz çiçekli çırçır denilen fidan. (Buna *Erophile* dahi denir.)

Drawing-room [draou-ingroumm – İngilizce] Kabul salonu.

Drayer [ft.] Yüzülen hayvanın derisine yapışık kalmış etleri çıkarmak, gönün yüzünü kazımak, ibşar etmek.

Drayoire [ims.] Deriye yapışık kalmış et parçalarını çıkarmaya mahsus bıçak, deri kazağısı.

Drayure [ims.] Deri kazıntısı.

Drêche [ims.] Arpa suyu imali için tahmir olunmuş arpa, arpa küspesi, arpa posası, üzüm posası.

Drée [ims.] (m.) Tezyinat-ı mimariyeden acip şekle ıtlak olunur.

Drège [ims.] Kalkan ve kılıç gibi büyük balıkları tutmaya mahsus ağ. ◆ Keten tohumunu ipliğinden ayırmaya mahsus demir tarak.

Dréger [ft.] Ketenin tohumunu tarakla ipliğinden ayırmak.

Dreissène [ims.] (hyv.) Tatlısu midyesi nevi.

Drelin [imz.] Çıngırak sadâsı yahut buna müşâbih sadâ.

Drémothérium [imz.] (arz.) Bir nevi keçi müstehâsesi.

Drenne yahut:

Dresne [ims.] (hyv.) Ardıç kuşu (mr. Grive)

Dressage [imz.] Kaldırma, ref'. ◆ (Hayvanat hakkında) Talim, terbiye: – **du cheval** At kısmının terbiyesi. ◆ Tanzim, tertip.

Dresse [ims.] Kundura tabanına kullanılan dolma ki kösele parçalarından ibarettir.

Dressé,e [s.] (nb.) Bulunduğu dalın istikametine nispeten kaim vaziyetinde bulunan budak, kaim; **Tige – e** Sâk-ı kaim. ◆ Kurulmuş, rekz edilmiş, dikilmiş. ◆ Dik, ürpermiş. || (mec.) Terbiye edilmiş.

Dresser [ft.] Kaldırmak, ref' etmek, dikmek. ◆ Kurmak, rekz ve nasp etmek, tertip etmek. ◆ Yazmak, kaleme almak. ◆ Talim ve terbiye etmek, yetiştirmek. ◆ Tesviye etmek. || – **l'oreille** Kulak kabartmak. || – **un contrat, un acte** Bir kontrat, bir senet tanzim ve tahrir etmek, kaleme almak. || **Se –** Dik durmak, ürpermek. ◆ Ayağa kalkmak, kıyam etmek.

Dresseur [imz.] Hayvan yetiştiren ve terbiye eden adam.

Dressoir [imz.] Sofra takımlarının vaz'ına mahsus masa veya asma raf.

Driff [imz.] (syd.) Kadîmen müsta'mel bir nevi panzehir.

Drile [imz.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah sınıfından bir böcek.

Drill [imz.] (hyv.) Akrâd-ı kelbiyü'r-re's nevinden fare yüzlü bir maymun.

Drille [imz.] Askerlik âleminde yaşamış adam. (Eski kelime.) || **Bon** – İyi arkadaş. || **Vieux** – Askerlikte ihtiyarlamış adam. || Sefih ve hilekâr ihtiyar. || (sna.) Beş köşe mengenesi.

Drilles [ims. – cm.] Kâğıt imali için paçavra.

Drimyde [ims.] (nb.) Manyolasiye[207] fasîlesinden güzel kokulu ve yeşil yapraklı Amerika ağacı.

Drimyrrhizées [ims. – cm.] (nb.) Zencebîliye fasîlesinden dirimirize nevi.

207 fr.: *magnoliacées*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Drisse [ims.] (bhr.) Sancak veya yelkeni açmaya mahsus ip, yaka ipi, kandelisa.

Drogman [imz.] (Arabîden me'huz) Tercüman. (Şarktaki sefir ve konsolos tercümanlarına ıtlak olunur.) ◆ Vasıta, tercüman.

Drogmanat [imz.] Tercüman hizmeti, tercüman memuriyeti, tercümanlık. ◆ Tercümanlar dairesi. || Bureau du – Tercüman kalemi.

Drogue [ims.] Ecza-yı tıbbiye ve ispençiyâriye ve kimyeviye ile boyacılığa mahsus eşya. ◆ Bir nevi kâğıt oyunu. || (mec.) Fena ve âdi şey.

Droguer [ft.] Bir hastaya çok ilaçlar yedirmek. ◆ Bozmak, tahlit ve tağşiş etmek. = [fl.] İzâa-i vakt ederek ve can sıkılarak beklemek.

Droguerie [ims.] Ecza-yı tıbbiye ve kimyeviye ile boyacılığa mahsus eşya mağazası. ◆ Bunların ticareti. ◆ Zahâirin tağşişi. || (mec.) Beyhûde, bî-sûd, boş şeyler.

Droguet [imz.] Pamuk ve yünden mamul ve bazen ipekle dahi karışık bir nevi kumaş.

Drogueur [imz.] Çok ilaçlar vermeyi seven tabip. ◆ Zahâiri tağşiş eden adam.

Droguier [imz.] Ecza ve baharat vaz'ına mahsus kutu ve çekmece. ◆ Tıp ve sanâyiye elverişli mevadd-ı nebatiye ve hayvaniye.

Droguiste [imz.] Eczacı ve boyacılara yarayacak ecza vesâire taciri, ecza tüccarı, ecza-yı tıbbiye taciri.

Droit [imz.] Hak, istihkak. || – s souverains Hukuk-ı hükümdar. ◆ Kanun, nizam. ◆ Fıkıh. ◆ Resm, vergi. ◆ Hakkaniyet, adalet. || De plein –, De – Kanunen, nizamen. || De quel – Ne hak ile? Ne sebep ile? || à qui de – Lâzım gelenlere, merci-i aidine. || Par qui de – Merci-i aidinden || Faire – İs'af etmek, ihkak-ı hak etmek. || – de préséance Hakk-ı takaddüm. || à bon – Bihakkın. || – s acquis Hukuk-ı müktesebe. || – s de la guerre Hukuk-ı harp. || – s civils Hukuk-ı medeniye. || – de visite Hakk-ı taharri. || – naturel Hukuk-ı tabiiye. || – positif Hukuk-ı mevzûa. || – commun Hukuk-ı âdiye, hukuk-ı müştereke. || – écrit yahut – coutumier Teamül-i kadim hakkı, hukuk-ı teamüliye, hukuk-ı örfiye, hukuk-ı müteârife. || – privé Hukuk-ı hususiye, şahsiye. || – public Hukuk-ı umumiye. || – des gens Hukuk-ı milel. || – international Hukuk-ı düvel. || – maritime Hukuk-ı ticaret-i bahriye. || Question de – yahut Point de – Mes'ele-i kanuniye. || Question de – et question de fait Mes'ele-i kanuniye ve mes'ele-i maddiye. || – de grâce Hakk-ı af ve ıtlak. || – divin İrade-i ilahiye, kanun-ı ilahi. || – romain Eski Roma kanunnâmesi. || – de préemption yahut – de rachat Hakk-ı şüf'a. || – de succession Hakk-ı veraset. || – de conquête Hakk-ı fütûhat, hakk-ı fetih kaidesi. || – de mort et de vie Hakk-ı kısas. || – rural Kanun-ı arazi. || – canonique Hukuk-ı mezhebiye, kavâid-i diniye. || – fixe Resm-i maktû'. || – proportionnel Resm-i nisbî. || – s d'auteur Hakk-ı tahrir. || – des pauvres Bazı yerlerde fukara için tiyatroların hâsılatından alınan bir miktar resm. = [h.] à tort et à – Haklı veya haksız olduğunu tetkik etmeksizin.

Droit,e [s.] Doğru, müstakim. ◆ Halis, sadık, hakkaniyetli. ◆ Sağ, yemîn. || – e voie, voie – e, – chemin Tarik-i namus ve fazilet. = [h.] Doğru, istikametle. ◆ Sıdk ve hulûs ve hakkaniyetle. = [ims.] Sağ taraf, sağ cenah, sağ kol, sağ el. || (he.) Hatt-ı müstakim. || – s concourantes Hatteyn-i mütelâkiyeyn. || Donner la – à quelqu'un Birisini i'zaz için sağ tarafına almak. = [h.] à – Sağ el ile. || à – et à gauche Sağa sola, her tarafa.

Droitement [h.] Doğru olarak, sıdk ve hulûs ve hakkaniyetle.

Droitier,ère [i. – s.] Sağ eliyle çalışan, solak olmayan adam.

Droiture [ims.] Doğruluk, istikamet, adl ve hakkaniyet. || En – Doğrudan doğruya bilâ-vasıta. (Bu tabir eskimiştir.)

Drolatique [s.] Tuhaf, güldürücü, mudhik, mashara.

Drolatiquement [h.] Tuhaf ve mudhik bir suretle.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Drôle [s.] Tuhaf, garip, eğlenceli ve mudhik. = [imz.] Rezil, mashara, yaramaz, çapkın.

Drôlement [h.] Garip ve tuhaf bir suretle. ◆ Masharaca, rezilâne.

Drôlerie [ims.] Tuhaflık, mudhiklik.

Drôlesse [ims.] Namussuz ve fena karı, postal.

Dromadaire [imz.] Hecin devesi. ◆ Uzun boylu, biçimsiz kadın veya erkek.

Drome [ims.] (bhr.) Kereste salı. ◆ Limana yığılmış kayık ve mavnalar mecmûu. || (hyv.) Hindistan balıkçın kuşu.

Dromée [imz.] (hyv.) Avustralya'nın sorguçlu devekuşu. (Bu hayvana *Emou* dahi ıtlak olunur.)

Dromie [ims.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere sınıfından serîü'l-meşy bir nevi deniz kavkaası.

Dromiens [imz. – cm.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere sınıfından serîü'l-meşy kabilesi.

Dromomètre [imz.] Bir demir yol treninin iki nokta-i muayyene beynindeki süratini ölçmeye mahsus alet.

Drongo [imz.] (hyv.) Hindistan kara tavuğu.

Dronte [imz.] (hyv.) Ukabîn fasîlesine mensup kadim bir nevi zürafa kuşu.

Dropax [imz.] (*pakss*) (syd.) Kılları dökmeye mahsus bir nevi macun, laska-i nâsile.

Drops [imz.] Gemi tahmiline mahsus ve İngiltere'de müsta'mel bir nevi vinç.

Droschki [imz.] Bir nevi Rus arabası.

Droséracées [ims. – cm.] (nb.) Zü'l-filkateyn-i munfasılati'l-vüreykat sınıfından mestur bi't-tal fasîlesi.

Drosère [imz.] (nb.) Mestur bi't-tal fasîlesinden âkiletü'l-luhûm nevinden beyaz çiçekli bir fidan, drosera.

Drosomètre [ims.] (ht.) Hergün teşekkül eden jalenin miktarını tayine mahsus alet, mikyas-ı tall.

Drosophile [ims.] (hyv.) Sirke sineği yahut muhibb-i tall denilen bir nevi sinek.

Drosse [ims.] (bhr.) Dümen zinciri, halatı.

Drosser [fl.] (bhr.) Gemi karaya doğru sürüklenmek.

Drouine [ims.] Köylerde dolaşan kalaycının bakırları koyduğu çuval.

Droussette [ims.] Yün tarağı.

Dru,e [s.] Kuvvetli, tendürüst, şen. ◆ Sık. = [h.] Çok ve sık olarak.

Drude [ims.] İtalya'da bir şakî ile birlikte ömür geçiren kadın.

Druide,esse [i.] Eski Kelt ve Goluva[208] kavimlerinin rahip ve rahibesi.

Druidique [s.] Eski Kelt ve Goluva[209] kavimlerinin rahiplerine ve mezheplerine mensup ve müteallik olan.

Druidisme [imz.] Eski Kelt ve Goluva[210] kavimlerinin mezhebi ki hâşâ tabiata ibadet etmekten ibaret idi, druidler mezhebi.

Drupacées [ims. – cm.] Erik ve vişne gibi bir çekirdekli meyveler sınıfı, fasîle-i utmiye.

Drupe [imz.] (nb.) Erik ve şeftali gibi bir çekirdekli meyve, utme.

Drupéole [ims.] (nb.) Uteym.

Drupéolé,e [s.] (nb.) Uteymî.

Druse [i.] Dürzî.

Druse [ims.] (mad.) Tahaccür-i guddevî.

Dryade [ims.] (nb.) İtburnu ağacı, ulleyk.

Dryadées [ims. – cm.] (nb.) Verdiye fasîlesinden ulleykiye sınıfı.

Dryandra [imz.] (nb.) Ferbiyûniye fasîlesinden şecer-i zeyt, yağ ağacı. (Buna *Eléococca* dahi denir.)

Drymiphile [imz.] (hyv.) Avusturya serçesi.

Drypte [imz.] (hyv.) Yeşil halkalı böcek nevi.

Du [hf.] İsimlerin muzâfun-ileyhlerine ve mef'ûlün-anhlarına girer; *de le*'den mübeddeldir: **Les fleurs – jardin** Bahçenin çiçek-

208 fr.: *Gaulois*.
209 fr.: *Gaulois*.
210 fr.: *Gaulois*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

leri; Je viens – jardin Bahçeden geliyorum. ◆ De: – temps des croisades Ehl-i salibin muhârebatı zamanında.

Dû,ue [s.] Verecek, borç olan. ◆ Münbais, bir şeyden ileri gelmiş. ◆ İcap eden, lâzım gelen. || (hk.) En bonne et – ue forme Usulü dairesinde, usulüne tevfikan. = [imz.] Borç, matlup, deyn.

Dualisme [imz.] İki esas kabul eden felsefe ve mezhep, isneviyet, mezhebü'l-isneyn.

Dualisme [imz.] (fls.) Felsefede iki esas kabul etmek mesleği, sünâiye, mezhebü's-sünâiyûn.

Dualiste [imz. – s.] İki esas kabul eden filozof. ◆ Sünâiye tariki sâliki. ◆ İki esas kabul eden felsefe ve mezhebe mensup ve müteallik, isneviyet mezhebi sâliki, sünâî. ◆ Yekdiğerine muhalif iki esas ve unsuru hâvi.

Dualistique [s.] (k.) Elektrik kimyası nazariyatı.

Dualité [ims.] İki şeyden mürekkep olmaklık, sünâiyet, isneyniyet.

Dubitatif,ve [s.] Şek ve şüpheye delâlet eden. || (sr.) Şartî, müphem; Proposition – ve Cümle-i şartiye.

Dubitation [ims.] Münazara ve murafaada ispat edilmek istenilen şey hakkında şüpheli davranarak bu suretle birtakım sual-i mukadderlere cevap vere vere ispat-ı müddeâ etme.

Dubitativement [h.] Şek ve şüphe ile, iham tarikiyle.

Duc [imz.] (*c* okunur) Dükalık hükûmeti reisi. ◆ Prenslikten sonra gelen zâdegânlık rütbesini hâiz adam, düka, dük. || Grand – Granddüklük[211] denilen bir hükûmetin reisi, granddük. ◆ Rusya imparatorlarının oğullarına da bu unvan verilir. || Grand – des chandelles Güneş.

Duc [imz.] (tt.) Tuyur-ı câriha fırkasından puhu kuşu. || Grand – Büyük puhu. || Moyen – Âdi baykuş. || Petit – Kukumav.

211 fr.: *grand-duc*.

Duc [imz.] Arkasında hizmetkâr için ayrı yer bulunan bir nevi fayton, dük. || Petit – Önünde sâyis yeri bulunmayıp arkasında hizmetkâra mahsus mahal bulunan bir nevi fayton, pöti-dük.[212]

Ducal,e [s.] Bir dükaya mensup ve müteallik olan. (cm. *ducaux*)

Ducat[213] [imz.] Mensup olduğu memlekete göre kıymeti on ile on iki frank arasında tahallüf eden bir nevi altın sikke, düka.

Ducaton [imz.] Bir nevi gümüş sikke ki İspanya'da kıymeti beş franktır, gümüş düka.

Duché [imz.] Bir dükanın taht-ı idare veya tasarrufunda bulunan memleket, dükalık.

Duchesse [ims.] Bir dükalığın sahibesi veyahut bir dükanın zevcesi bulunan kadın. ◆ Arkalı ve kenarlı kanepe. ◆ Güz mevsimi armudu. ◆ Kadim bir nevi raks. ◆ Kadınların vaktiyle alınlarına yaptıkları Frenk bağı.

Ducroire [imz.] Büyük tüccar ve fabrikacıların komisyoncularına verdikleri ikramiye, komisyoncu ikramiyesi. ◆ Komisyoncu. || (tca.) Être – Sipariş olunan eşya ve emtianın satış fiyatına kefil olmak.

Ductile [s.] (ht.) Dövüldüğü hâlde kırılmaksızın açılıp uzanabilen (cisim), kabil-i intırak. || (mec.) Nerm, ele avuca sığar.

Ductilité [ims.] (ht.) Dövülmekle açılıp uzanabilmek hassası, kabiliyet-i intırak. || (mec.) Sühûlet-i isti'mal, nermî.

Dudaïmo [imz.] (nb.) İt hıyarı. (Buna *Concombre chatré* dahi derler.)

Duègne [ims.] Bilhassa İspanya'da dadı, dâye. ◆ Aksi, titiz, ters ihtiyar kadın. ◆ İhtiyar kadının vazifesini ifâ eden oyuncu kadın.

Duel [imz.] İki kişi arasında vuku bulan mübâreze, düello. || – judiciaire Avrupa'da bazı ahvâlde vaktiyle kanunun tarafeyn

212 fr.: *petit duc*.

213 Orijinal metinde *Ducal* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

beyninde vukuuna lüzum gösterdiği düello, mübâreze-i kanunî. || (sr.) Tesniye.

Duelliste [imz.] Mübâreze eden, mübâriz. ◆ Sebepli sebepsiz düelloya girişen adam.

Duetto [imz.] İki çalgı ile çalınan yahut iki kişi tarafından söylenen musiki, şarkı.

Dufrénite [ims.] (mad.) Hadid-i fosforî-i hılkî.

Dugong [imz.] (hyv.) Ayı balığı.

Duire [fl.] Beğenilmek, hoşa gitmek. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Dulcification [ims.] (k.) Taklil-i kuvve-i hâmıza, ihlâ'.

Dulcifier [ft.] Bir hâmızın kuvvetini taklil etmek, ihlâ' etmek.

Dulcinée [ims.] Gülünç bir suretle seven âşıkın mâşukası, mahbûbe. (Meşhur Don Kişot hikâyesinde Don Kişot'un mâşukası isminden kinâye tarikiyle me'huzdur.)

Dulcite [ims.] (k.) Madde-i sükkeriye-i mütesâviyü't-terkib-i menin, dülsit.

Dulie [ims.] **Culte de** – Eizze ve evliyaya olunan hürmet ve ta'zim. (Zıddı: *culte de latrie*'dir ki ancak Cenab-ı Hakk'a olan ibadet demektir.)

Dûment [h.] Usul ve nizamına tevfikan.

Dune [ims.] Rüzgârın deniz kıyılarına biriktirip gittikçe ileriye sürdüğü kum tepesi, kumsal, rigistan, eksibetü's-sevâhil, dün.[214]

Dunette [ims.] (bhr.) Geminin kıç güvertesi, kıç üstü kasarası. ◆ Vapurun birinci kamarası.

Dunkerque [imz.] Tuhaf ve nadide şeylerin vaz'ına mahsus raf.

Duo [imz.] (ms.) İki kişi tarafından söylenecek veya iki çalgı ile çalınacak makam veya âhenk. || (mec.) Aynı zamanda iki kişi tarafından birden söylenen sözler. ◆ Birbirine karışan iki gürültünün birleşmesi. (cm. des *duos*)

214 fr.: *dune*.

Duodécimal,e [s.] (r.) **Système** – Aded-i sahihin on iki cüze taksimiyle olan ta'dad ve terkim.

Duodécimo [h.] On ikinci olarak, on ikincisi, on ikinci derecede.

Duodénal,e [s.] (tşr.) Sammâ denilen kırkbayır bağırsağına mensup ve müteallik, sammâî, isnâ-aşerî.

Duodénite [ims.] (t.) İltihab-ı isnâ-aşer, iltihab-ı sammâ.

Duodénum [imz.] (*nomm*) (tşr.) Midenin alt yanında bulunan bağırsak, kırkbayır bağırsağı, sammâ, miâ-i isnâ-aşer.

Duodi[215] [imz.] Kadîmen Fransa takviminin onar günden ibaret olan haftalarının ikinci günü.

Dupe [ims.] Oyuncak, eğlence. = [s.] Muğfel, aldanmış. ◆ Budala, ahmak.

Duper [ft.] Aldatmak.

Duperie [ims.] Aldatma, iğfal, dubara. ◆ Hamâkat, budalalık.

Dupeur [imz.] Aldatan, muğfil. || – Üslubu sem'e hoş gelerek bu suretle esasın boşluğu pek fark edilmeyen muharrir, şair.

Duplicata [imz.] Muharrerattan bir şeyin nüsha-i sâniyesi. || **En, par** – Nüshateyn olarak.

Duplicateur [imz.] (tşr.) Muza'if.

Duplicatif,ve [s.] Bir şeyi iki kat eden, muza'if.

Duplication [ims.] Bir şeyin iki kat edilmesi, taz'if. || (r.) – **du cube** Taz'if-i mik'ab.

Duplicité [ims.] İki katlılık. ◆ İki yüzlülük, adem-i hulûs. = [ims. – cm.] (tşr.) Acâibat-ı mütedâhile.

Duquel [iv.] (*lequel*'in muzâfun-ileyhidir) Ki onun. ◆ Ki ondan (cm. *desquels*)

Dur,e [s.] Katı, sert, pek, sulb. ◆ Merhametsiz. ◆ Hissiz. ◆ Meşakkatli, güç, zahmetli. ◆ Sert, acı. ◆ Ağır, kalın, kolay işitmez. ||

215 Orijinal metinde *Duodu* şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Temps – Gayet soğuk hava. || Vin – Keskin şarap. || Tête – e Kalın kafa, ahmak. = [ims.] Kuru yer, kuru toprak. = [zr.] Sert bir surette, sert bir şeyin üzerine. ◆ Şiddetle, faaliyetle. ◆ Derin derin.

Durable [s.] Müstemir, pâyidar, bâki. ◆ Dayanıklı.

Durablement [h.] Müstemirâne, pâyidar olarak.

Duracine [ims.] Eti sertçe bir nevi şeftali.

Duramen [imz.] (nb.) Haşeb-i sâdık.

Durandal [ims.] Kılıç.

Durant [hc.] İmtidadınca, zarfında, müddetinde: – ma vie Müddet-i ömrümde; – l'hiver Kış esnasında.

Durbec [ims.] (*bèk*) (tt.) İskataron kuşu.

Durcir [ft.] Sertleştirmek, katılaştırmak. || [fl.] Yahut Se – Sertleşmek.

Durcissement [imz.] Sertleşme, sertlik, tasallüp.

Durée [ims.] Müddet: – fixée Müddet-i muayyene. ◆ Devam, imtidat.

Durement [h.] Sertlikle, şiddetle, unf ile. ◆ Güçlükle.

Dure-mère [ims.] (tşr.) Kafa kemiğinin dâhilî evc zarının en harici ve kalını, ümm-i sulb.

Durer [fl.] Devam ve imtidat etmek, bâki olmak, dayanmak, pâyidar olmak. || Ne pouvoir – de, à Dayanamamak, tahammül edememek.

Duret,te [s.] Sertçe.

Dureté [ims.] Sertlik, katılık. || – d'oreille Nîm-sağırlık. = [cm.] Acı ve dokunaklı sözler.

Durham [imz.] İngiltere'nin bu isim ile müsemmâ memleketinden çıkmış sığır nevi ki eti gayet lezizdir.

Durillon [imz.] Yaya gezmekten veya çok işlemekten ayakta ve elde hâsıl olan yassı nasır, sefen.

Durillonner (se) [fv.] Ayakta ve elde yassı nasırlar peyda olmak. ◆ Sert olmak. (Az kullanılır.)

Duriuscule [s.] Sertçe. ◆ Kulağı biraz ağır işiten.

Dusil yahut Dusi [imz.] Küçük fıçı tıpası.

Duumvir [imz.] (*duo*) Eski Romalılarda bir arkadaşla beraber ifâ-yı vazife eden memur.

Duumvirat [imz.] (*duo*) Eski Romalılarda bir arkadaşla beraber memuriyet ifâ eden adamın sıfat ve memuriyeti ve memuriyetinin müddet-i imtidadı.

Duvet [imz.] Tuyurun karınlarındaki yumuşak tüy. ◆ Kuş yavrularının ilk çıkardıkları tüy. ◆ Gençlerin yanaklarında çıkan ince tüy, hat. ◆ Ayva vesâir meyvelerin havı, tüyü. || (mec.) Nazik, saf hayat.

Duveté,e [s.] İnce bir hav ve tüy ile örtülü (nebat), havlı, tüylü.

Duveteux,se [s.] İnce tüyü çok olan, çok havlı, çok tüylü. ◆ Kesirü'l-hatt. ◆ Hava benzeyen.

Dyke [imz.] (mad.) Cidâriyü'ş-şekl filon[216], dik.

Dynamie [ims.] (k.) Fart-ı kuvve, kuvve. || (mha.) Vâhid-i kıyasî-i kuvvet.

Dynamique [ims.] Fenn-i mihanikînin kuvvetlerin hareket ve hesabından bahseden kısmı, mebhasü'l-harekât.

Dynamysme [imz.] (fls.) Mezheb-i kuvâiyyûn.

Dynamyste [imz.] Felâsifenin kuvâiyyûn mezhebi taraftarı.

Dynamomètre [imz.] İnsan ve hayvan ve makinelerin kuvvetini ölçmeye mahsus alet, mikyas-ı kuvvet.

Dynamométrie [ims.] Mikyas-ı kuvvet vasıtasıyla kuvvetleri mukayase etme, mukayese-i kuva.

Dynamométrique [s.] Mikyasü'l-kuvveye veya mukayese-i kuvveye mensup ve müteallik.

Dynamoscope [imz.] (t.) Kuvveti gösteren alet, tâb-nümâ.

Dynamoscopie [ims.] (t.) Usul-i ısga ki mebhas-i tâb-nümâ ıtlak olunur.

Dynaste [imz.] Zaman-ı kadimde bir büyük hükümdara tâbi küçük hükümdar, tâbi.

• • • • • • • • • • •

216 fr.: *filon*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dynastie [ims.] Hanedan-ı hükümdarî sülalesi. || – **ottomane** Hanedan-ı celilü'l-unvan-ı Osmanî.

Dynastique [s.] Hanedan ve sülale-i hükümdarîye mensup ve müteallik.

Discatabrose [ims.] (t.) Usret-i bel'.

Dyschromateux,se [s.] (t.) Tagayyür-i levn-i cild.

Dyschromatopsie [ims.] (t.) Galat-ı rü'yetü'l-levn.

Dyscœlie [ims.] (t.) Usret-i tegavvut, usret-i teberrüz.[217]

Dyscole [s.] Bed huy.

Dyscrasie [ims.] (t.) Sû-i ahlât, dizkrazya (hastalığı).

Dyscynésie [ims.] (t.) Kolay kımıldanamamaktan ibaret illet, yahut atâlet veya betâet-i hareket-i irâdiye.

Dysdère [ims.] (hyv.) Anâkib-i ünbûbiye-i muhtemişe sınıfından bir örümcek.

Dysécée [ims.] (t.) Zaaf-ı sem'.

Dysenterie [ims.] (t.) Kanlı basur, düsantarya, ufûnet-i em'â.

Dysentérique [s.] (t.) Düsantarya, basur illetine mensup ve müteallik olan. ◆ Bu illete müptelâ olan.

Dysesthésie [ims.] (t.) Atâlet-i havâs.

Dyshémorrhée [ims.] (t.) İnkıtâ-yı nezf-i basur.

Dyslalie [ims.] (t.) Telahlah-ı kelâm.

Dyslochie [ims.] (t.) İnkıtâ-yı nifas, usret-i nifas.

Dysménie [ims.] (t.) Usret-i tams.

Dysménorrhée [ims.] (t.) Usret-i hayız.

Dysmnésie [ims.] (t.) Zaaf-ı kuvve-i hafıza.

Dysodie [ims.] (t.) Müfrezat-ı müntine, ifraz-ı müntin.

Dysodyle [imz.] (mad.) Bir nevi ziftli türap.

Dysopie [ims.] (t.) Zaaf-ı basar.

Dysorexie [ims.] (t.) Betâet-i iştihâ.

Dysosmie [ims.] (t.) Zaaf-ı şemm.

Dyspepsie [ims.] (t.) Usret-i hazm, vehûme. || – **gastrique** Vehûme-i mideviye. || – **intestinale** Vehûme-i miâiye. || – **flatulante** Vehûme-i merîha.

Dyspeptique [s.] (t.) Hazım güçlüğüne mensup ve müteallik ve buna müptelâ olan kimse.

Dysphagie [ims.] (t.) Usret-i ekl, usret-i bel'.

Dysphonie [ims.] (t.) Dil tutukluğu, usret-i savt, ucme.

Dyspnée [ims.] (t.) Teneffüste hissolunan güçlük, usret-i teneffüs.

Dyssenterie [ims.] (t.) Kanlı basur, düsantarya.

Dysspermatisme yahut:

Dysspermasie [ims.] (t.) Usret-i def'-i meni.

Dysthanatasie [ims.] (t.) Mevt-i asîr.

Dysthimie [ims.] (t.) Teezzî-i ruh.

Dystocie [ims.] (t.) Tevlid-i asîr.

Dysurie [ims.] (t.) İdrarda güçlük ve veca' hissinden ibaret maraz, usret-i bevl.

Dytique [imz.] (hyv.) Hanâfıs-ı mâiye fasîlesinden bataklık domuzlan böceği. = [cm.] Tuyur-ı gavvâsanın her nevine alem olmuştur.

Dytrémaria [imz.] (arz.) Arz-ı jürasîde bulunur zü'l-galsamati'l-muştî müstehâsesi.

Dziggetay [imz.] (hyv.) Tataristan atı nevi.

Dzos [imz.] (hyv.) Hörgüçlü öküz melezi.

217 Orijinal metinde dizgi hatası: تبزر şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında ve ayrıca *Lugat-ı Tıbbiye*'ye (1290/1873) başvurulduğunda تبرز [=teberrüz: hacet giderme, dışkılama] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

E

E [imz.] Fransız elifbâsının beşinci harfi ve huruf-ı sadâiyesinin ikincisi. Umumiyet üzere telaffuzu fetha gibi olup, üç nevi vardır: 1- Sağır *e* ki pek az telaffuz olunur ve bazen hiç telaffuz olunmaz; 2- Kapalı *é* ki hemen kapalı ağızla telaffuz olunur: 3- Açık *è* ki açık ağızla telaffuz olunur. ◆ *nt*'den evvel ve gunne ile telaffuz olunan ve kelimenin âhirinde olmayan *m* ve *n*'den evvel *a* gibi okunur. ◆ *ee* harfleri ale'l-ekser İngilizceden Fransızca'ya alınan kelimelerde bulunduğundan İngilizce gibi *i* telaffuz olunur. ◆ Coğrafyada şark mânâsına olan *Est* kelimesinden kinâyedir. ◆ Musiki işâratından olarak notada mi'ye delâlet eder. || Elkab-ı resmiyede "Excellence" kelimesi yerine isti'mal olunur. || Fransa'nın kadim sikkelerinde Tur[218] şehrinde darp edildiklerine alâmettir. || (k.) – yahut **Erb.** Erbiyum.

E [d.] Dâhil bulunduğu kelimelerin mefhumuna nefy ve tecrit mânâsını zam ve ilave eder, ve icabına göre *é* ve *ef* ve *es* ve *ec* ve *ex* suretlerini dahi alır.

Eau [ims.] Su, mâ, ab. ◆ Deniz, çay, göl. ◆ Parislilerce Sen[219] nehri. ◆ Yağmur. ◆ Kaplıca; kaplıcalar bulunan mahal. ◆ Gözyaşı. ◆ Salya. ◆ Ter. ◆ İdrar. ◆ Su alınan yer, çeşme, kaynak. ◆ Elmas ve incinin parlaklığı, suyu. ◆ Envâ-ı nebatattan çıkarılan mâyiler. || (bhr.) **Faire** – Gemi su etmek, delinip su almak. || – **potable** Kabil-i şürb su. || – **courante** Mâ-i cârî. || – **douce** Tatlı su || – **versée** Bir kaptan bir kaba dökülerek savrulmuş su. || **S'en aller, tourner en** – **de boudin** Bir neticeye müncer olmamak. || **Porteur d'** – Saka. || **Voie d'** – Hacimleri malum ve muayyen iki kovanın istîab ettiği su. || **Sentir l'** – Su gibi tatsız, yavan olmak. || **Montrer de son** – İktidar ve liyakatini göstermek. || **Revenir sur l'** – Tekrar mevzubahis olmak. ◆ İşlerini, sıhhatini yoluna koymak. || **Faire de l'** – Geminin su havâyicini tedarik etmek, gemiye su getirmek, su almak. || **Haute** – Suyu yükselmiş, taşmış nehir vesâire. || **Basse** – Suyu inmiş, azalmış nehir vesâire. || **à fleur d'** – Deniz hizasınca, sath-ı bahirle beraber. || **Nager en grande** – Servet ve sâmânın derece-i gayesine mâlik olmak. || **Être en grande** – Mebzûliyet içinde bulunmak. || **Tomber dans l'** – Semeresiz kalmak. || **Nager entre deux – x** Hüsn-i idare etmek. **Prendre les – x** Kaplıcaya girmek. || **Faire venir l'** – **au moulin** – Eve para celbetmek; mahsulat-ı sanaiye ve ticariye için mahreç tedarik edip para celbetmek. || **L'** – **m'en vient à la bouche** Ağzımın suyu aktı. || – **salée** Tuzlu su, mâ-i mümellah. || – **x thermales** Miyah-ı tabiiye-i hârre, ılıca, kaplıca suları. || – **x minèrales** Maden suları. ||

218 fr.: *Tours*.

219 fr.: *Seine*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES

– x dures yahut – x crues Miyah-ı haşine, acı sular, kuyu suları. || – tiède Ilık su, mâ-i fâtir. || (syd.) – camphrée Arak-ı kâfurî. || – distillée Mâ-i mukattar. || – sédative Mâ-i müsekkin. || – éthérée Mâ-i müetter. || – de rose Gül suyu. || – de fleurs Çiçek suyu. || – d'ange Mersin suyu. || – blanche Mâ-i nebatî-i madenî. || – de Rabel Küül-i kibritî. || – x mères Ana sular. || – règale Mâ-i zerrin. || – x jaillissantes Miyah-ı fevvâre. || – x plates Göl suları. || – vive Pınar suyu, gümrah su. || Cours d' – Nehir, mecra, ırmak. || – de cristallisation Mâ-i billurî. || – x chlorurées Miyah-ı kloriye. || – x alcalines Miyah-ı zü'l-kaleviye. || – x sulfatées Miyah-ı mükebrete. || – x gazeuses Miyah-ı gaziye. || – x gazeuses acidules Miyah-ı gaziye-i hâmıza. || – x ferrugineuses Miyah-ı hadidiye. || – x sulfureuses Miyah-ı kibritiye. || – de Seltz Selç suyu. || – x artificielles Miyah-ı suniye. || Cours d' – x navigables Seyr-i sefâine sâlih olan nehirler. || – Cours d' – x flottables Sal yüzdürmesi kabil olan nehirler. || – stagnante Râkid su. || – croupissante Mâ-i müteaffin, bataklık suyu. || – dormante Ağır akan su, kara su. || – fluviale Çay suyu. || – pluviale Yağmur suyu. || Masse d' – Göl, havuz. || Jet d' – Fıskiye. || Pièce d' – Havuz. || Amas d' – Göl. || Porte d' – Lağım deliği, keriz deliği. || – de roche Kaya suyu, sızak. || Source d' – Memba, pınar, kaynak. || à vaut-l' – Suyun akıntı cihetine. || (bhr.) Voie d' – Gemi delinip su etmesi, gemi deliği. ◆ Su sızıntısı. || – x ménagères Keriz suları. || (byt.) – x aux jambes At vesâire hayvanatın dizlerine inen su.

Eau-de-javelle [ims.] (k.) Suda hall olunmuş kloriyet-i potas.

Eau-de-vie [ims.] Rakı, arak. (cm. des *eaux-de-vie*).

Eau-forte [ims.] Hâmız-ı azotun ticaretteki ismidir, tîz-âb, kezzap. ◆ Kezzap vasıtasıyla hakkedilmiş resim kalıbı. ◆ Böyle bir kalıp ile basılmış resim. (cm. des *eaux-fortes*)

Eau-et-forêts [ims. – cm.] Enhar ve ormanlar nezâreti.

Ébahi,e [s.] (*ba-i*) Mütehayyir, şaşakalmış, bîhuş.

Ébahir (s') [fv.] (*ba-i*) Şaşmak, şaşa kalmak, mütehayyir kalmak.

Ébahissement [imz.] (*ba-i*) Şaşma, hayret.

Ébanoyer (s') [ft.] Eğlenmek, neşelenmek. (Eski kelime.)

Ébarbage [imz.] ve:

Ébarbement [imz.] Pürüzlü kenarların kesilip düzeltilmesi.

Ébarber [ft.] Bir şeyin pürüzlü kenarlarını kesip düzeltmek.

Ébarboir [imz.] Maâdinin pürüzlü kenarlarını kesip düzeltmeye mahsus alet.

Ébarbure [ims.] Kesilen pürüzlü kenarların kırpıntıları.

Ébarouir [ft.] (bhr.) (Güneş hakkında) Kurutmak ve dağıtmak.

Ébarouissage [imz.] (bhr.) Güneşten kuruyup dağılma.

Ébasir [ft.] Katletmek, öldürmek.

Ébats [imz. – cm.] Cümbüş, oyun, eğlence. ◆ Huzûzat-ı aşk. || Prendre ses – s Eğlenmek, cümbüş etmek.

Ébattement [imz.] Hareket, cümbüş. ◆ Eğlence, zevk.

Ébattre (s') [fv.] (*battre* gibi tasrif olunur) Eğlenmek, cümbüş etmek. ◆ Huzûzat-ı aşka dalmak. || (mec.) Dalmak, koyulmak.

Ébaubi,e [s.] Şaşmış, mütehayyir.

Ébauchage yahut: Ébauchement [imz.] Bir şeyin taslağını yapma.

Ébauche [ims.] Bir şeyin kabataslağı, heyûlâ. ◆ Alâmet ve delâil-i iptidâiye.

Ébaucher [ft.] Yapılacak veya yazılacak bir şeyin ilk suretini tesvid etmek, karalamak, kabasını, taslağını yapmak. ◆ Nâ-tamam ve gayr-ı mükemmel bir surette yapmak. ◆ Başlamak, kısmen yapmak. ◆ Hafif bir su-

rette irâe etmek. || – du chanvre Keneviri ilk defa taraktan geçirmek.

Ébauchoir [imz.] Heykeltıraşların model kalemi, oyma mıkrası, boşatma kalemi. ◆ Kenevir tarağı.

Ébaudir (s') [fv.] Sevinmek, sevinçten sıçramak. || S' – la rate, les esprits Kezâ.

Ébaudissement [imz.] Meserret, sevinç, sevinç izharı. (Az kullanılır.)

Ébénacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i abnûsiye.

Ébène [ims.] Abnus, sâsem. ◆ Abnustan yapılmış şey. || (mad.) – fossile Sâsem-i müstehas.

Ébéner [ft.] Ağaca abnus rengi vermek, abnus renginde boyamak.

Ébénier [imz.] Abnus ağacı. || Faux – Bahçelerde yetiştirilen sâsem-i kâzib. (Buna *Cytise des Alpes* dahi denir.)

Ébéniste [imz.] Abnus vesâire zî-kıymet ağaçlardan şeyler imal eden marangoz, sedefçi.

Ébénisterie [ims.] Abnusçuluk, ince marangozluk, sedefçilik sanatı. ◆ Abnusa vesâir zî-kıymet ağaçlara müteallik mamulat.

Ébénus [imz.] (*s* okunur) Abnus ağacının nâm-ı ilmîsi.

Éberner [ft.] Üzerinde necaset bulunan bir çocuk veya adamı temizlemek.

Ébénoxyle [imz.] Hind-i Çînî abnus ağacı.

Ebet [imz.] (*t* okunur) (t.) Dişlerin hassasiyet-i marîzânesi.

Ébeurrer [ft.] Tereyağını çıkarmak.

Ébiber [fl.] Emmek, massetmek, çekmek.

Éblouir [ft.] Kamaştırmak. ◆ Pek parlak şeyler irâesiyle hayrette bırakmak. ◆ Hıyre-bahş olmak. ◆ Aldatmak. || (mec.) Tenvir-i uyûn, iftihar ve mesar etmek.

Éblouissant,e [s.] Kamaştırıcı, kamaştıran, hıyre-bahş, cazip.

Éblouissement [imz.] Göz kamaşması, ihtitaf. || (mec.) Hayret.

Éborgnage [imz.] ve:

Éborgnement [imz.] Bir gözünü kör etme veya kör olma. || (Bahçe) Kışın asma vesâire ağaçların fazla tomurcuklarının kat'ı, haz'-ı ezrar.

Éborgner [ft.] Bir gözünü kör etmek. ◆ Gözünü pek ağrıtmak. ◆ Kısmen kırmak, ziyasının bir kısmından mahrum etmek, ışığını azaltmak. || (Bahçe) Asma vesâir ağaçların fazla tomurcuklarını kesmek.

Ébotter [ft.] Bir ağacı kuvvetlendirmek için alt dallarını kesmek, ağacı kökünden budamak. ◆ Çivi veya toplu iğnenin başını kesmek.

Ébouer [ft.] Çamurunu kaldırmak.

Éboueur [imz.] Çamurları kaldırmak için müsta'mel makine.

Ébouillanter [ft.] Sıcak suya sokmak. ◆ Haşlamak. ◆ İpek kozalarını kaynar suya batırmak.

Ébouillir [ft.] Kaynamakla eksilip azalmak.

Éboulement [imz.] Yıkılma, çökme. ◆ Yar yıkıntısı, çöküntü, hâviye.

Ébouler [fl.] yahut s' – Yıkılmak, çökmek.

Éboulis [imz.] Yıkılmış şeyler yığını, yıkıntı. || (arz.) Rüsubat, tabakat-ı sathiye teşkil edecek yerde ekseriya dağ şivlerini ve bazen filonlarını[220] terkip eder ki buna ebuli ıtlak olunur.

Ébouqueuse[221] [ims.] Yün kumaşların dökümlerini vesâir pürüzlerini cımbızla çıkaran kadın.

Ébourgeonnement [imz.] Meyve ağaçlarının ilkbaharda fazla tomurcuklarının kat'ı, tathir-i ezrar.

Ébourgeonner [ft.] Meyve ağaçlarının fazla tomurcuklarını kesmek, tathir-i ezrar etmek. ◆ Derinin kulak etrafında, kuyruk üzerinde bulunan fena cins yapağısını ayırmak.

Ébourgeonnoir [imz.] Meyve ağaçlarının fazla tomurcuklarını kesmeye mahsus bıçak, mutahhir-i ezrar.

220 fr.: *filon*.

221 Orijinal metinde *Ébouqueues* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ébouriffant,e [s.] Bâis-i taaccüb, hayret-engiz, garip, fevkalâde.

Ébouriffé,e [s.] Saçları perişan ve karışık olan. ‖ (mec.) Şaşkın. ◆ Pek garip.

Ébouriffer [ft.] Saçları karmakarışık, perişan etmek, düzenini bozmak. ◆ Dikmek, dik koymak. ‖ (mec.) Hayret ve taaccübde bırakmak.

Ébouriffoir [imz.] Boya, badana astarı fırçası.

Ébourrer [ft.] (dba.) Derinin kıllarını çıkarmak.

Ébousiner yahut **Ébouziner** [ft.] Taşın yumuşak ve toprağımsı olan üst kışrını çıkarmak, yer üzerinden kesme denilen toprağı kaldırmak.

Ébouter [ft.] Cinsini anlamak için bir derinin ucundan kesmek.

Ebranchage yahut:

Ébranchement [imz.] Ağaç dallarını budama ameliyatı, azd, ictiram.

Ébrancher [ft.] Ağaç dallarını budamak. ‖ (mec.) Azaltmak, tahfif ve tasgir etmek. ◆ Kullanıp istifade etmek.

Ébranchoir [imz.] Ağaç dallarını kesmeye mahsus bıçak, çekme.

Ébranlement [imz.] Sarsma, sarsılma, tezelzül, zilzal. ‖ (mec.) Zıyâ, kayıp. ◆ Me'yusiyet, fütur.

Ébranler [ft.] Sarsmak, titretmek. ◆ Sallamak. ‖ (mec.) Zayıflatmak. ‖ **S'** – Sarsılmak. ◆ Hareket etmek.

Ébrasement[222] [imz.] (m.) Bir kapı veya pencerenin cihet-i hariciyesi dar olup dâhilen gittikçe genişlemesi yani duvarlarda bulunan pencere ve emsali deliklerin dışarıdan içeriye doğru olan genişliği.

Ébraser [ft.] (m.) Duvarlardaki bir kapı veyahut pencerenin dışarı tarafından dar olan deliğinin dâhilî cihetini açıp tevsi' etmek.

222 Orijinal metinde *Ébrassement* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzelmiştir.

Ébréchement [imz.] (Bıçak ve emsali hakkında) Köreltme, bozma, çentleme, gedikleme, diş yapma.

Ébrécher [ft.] Bir tarafını kırmak, köreltmek, bozmak. ◆ (Bıçak, çakı ve emsali hakkında) Diş diş yapmak, çentmek. ‖ **S'** – Körelmek, dişlenmek. ‖ (mec.) Tesiri azalmak.

Ébrener [ft.] Yeni doğmuş çocuğun göbeğini kesmek vesâir mevadd-ı rahmiyesini temizlemek. ◆ Çocuğun pisliğini temizlemek.

Ébriété [ims.] Hafif mestlik, keyif.

Ébroudage [imz.] Teli haddeden çekip inceltme ameliyatı.

Ébroudeur [imz.] Haddeci.

Ébroudir [ft.] Teli haddeden çekip inceltmek.

Ébrouement [imz.] Hayvanat-ı beytiyenin aksırması, küdas. ◆ Beygirin ürküp soluması.

Ébrouer [ft.] Yeni fabrikadan çıkmış kumaşları sudan geçirmek. ‖ **S'** – (Beygir hakkında) Ürküp solumak, aksırmak.

Ébruitement [imz.] Neşir, tevâtür, şüyû.

Ébrouter [ft.] Dut yapraklarını ayıklamak.

Ébruiter [ft.] Neşir ve işâa etmek. ◆ İştihar ettirmek. (Kullanılmaz.)

Ébuard [imz.] Kütükleri yarmaya mahsus ağaç kama, yarıcı kaması.

Ébullioscope [imz.] (ht.) Huruş-bîn.

Ébullition [ims.] (ht.) Kaynama, galeyan. ‖ (t.) Vücudun hafifçe dışarı vermesi, indifâ'-ı hafif.

Éburnation [ims.] (tşr.) Taaccüc (fildişilenme). ‖ – **des cartilages** Taaccüc-i gadârif.

Éburne [ims.] Fildişi.

Éburné,e [s.] Fildişilenmiş, müteaccic.

Éburnéen,ne [s.] Fildişi manzarasında.

Éburnification [ims.] (tşr.) (mr. Eburnation)

Écachement [imz.] Ezme, kırma. ◆ Açma, yayma.

Écacher [ft.] Ezmek, kırmak. ◆ Ziyade sıkmak. ◆ Açmak, yaymak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Écaillage [imz.] Kabukların çıkması veya çıkarılması. ◆ İstiridyelerin açılması.

Écaille [ims.] Bağa ◆ Balıkların vesâir bazı hayvanların pullu derisi, balık pulu, harşef. ◆ Kelebeklerin kanatları üzerindeki gayet hafif toz. ◆ İstiridye ve emsali hayvanların kabuğu. || – **fondue** Suni bağa. ◆ Sedef, kabuk. || (nb.) Fels, harşef, sefat.

Écaillé,e [s.] (tt.) Kabuklu, pullu (hayvan), harşefî.

Écaillé,e [s.] Pulları ayıklanmış. ◆ Kabukları açılmış. ◆ Ayrılmış, yarılmış.

Écaillement [imz.] Deri pullanıp dökülme, tefellüs.

Écailler,ère [i.] İstiridye satan. ◆ İstiridye açan.

Écailler [ft.] Balığın pullarını ayıklamak, istiridyenin kabuklarını açmak. ◆ Parça parça düşürmek. ◆ Bağa rengini vermek. || **S'** – Soyulmak, kabuğu veya derisi pul pul düşmek. || (mec.) Açılıp meydana çıkmak.

Écailleux,se [s.] Kabukları veya pulları olan, harşefî, sefatî, felsî. ◆ Pul pul ayrılıp düşen.

Écaillère [ims.] İstiridye açmaya mahsus bıçak.

Écaillure [ims.] Kazımakla çıkarılan kurşun rîzeleri, celid-i rasas.

Écale [ims.] Ceviz ve bakla gibi meyve ve sebzelerin dış kabuğu, soymaltı, gımd.

Écaler [ft.] Ceviz, bakla ve emsalinin dış kabuğunu çıkarmak, soymak.

Écang [imz.] Keteni dövmeye mahsus tokmak, kendir, keten tokmağı, filariz.

Écanguer [ft.] Keten, kendir vesâireyi tokmakla dövmek, filariz ile tokmaklamak.

Écangueur [imz.] Keten, kendir tokmaklayıcısı.

Écarbouiller [ft.] Dövmek, ezmek. || – **la tête à quelqu'un** Birisini şiddetle tekdir etmek.

Écarlate [ims.] Kızıl boya, erguvan. ◆ Bu renkteki kumaş. || **Être rouge comme l'** – Gayet mahçup veya müteessir olmak. = [s.] Kızıl, kırmızı, erguvan.

Écarlatin [imz.] Kırmızı yün kumaş.

Écarquillement [imz.] Açma, apışma, feşc.

Écarquiller [ft.] Ziyade açmak (ağız ve göz hakkında). ◆ Açmak, apışmak (bacaklar hakkında).

Écarrir [ft.] (mr. Équarrir)

Écarrissage [imz.] ve:

Écarrissement [imz.] (mr. Équarrissage)

Écarrisseur [imz.] (mr. Équarrisseur)

Écart [imz.] Sapma, udul, yoldan çıkma. ◆ Sapıklık, sehiv, hata. ◆ Sadedden çıkma. ◆ Bacakların çok açılması ve bundan hâsıl olan yarılma. ◆ Mühür veya armanın dörtte bir kısmı. ◆ (Kâğıt oyununda) Iskarta. || (byt.) Atın ön ayağının tutukluğu; **Faux** – Hafif tutukluk. || **Grand** – Bacaklarını kâmilen ayırarak yere oturma. || **à l'** – Bir tarafa, bir tarafta, tenhada. || **Se jeter à l'** – Sadedden harice çıkmak. || – **à l' de** Uzakta.

Écartable [s.] Iskarta edilebilen (oyun kâğıdı).

Écarté [imz.] Ekarte denilen kâğıt oyunu.

Écarté,e [s.] Sapa, uzak, münferit, tenha. ◆ İzâle edilmiş. ◆ Önü alınmış.

Écartèlement [imz.] Kadîmen Avrupa'da idama mahkûm bir mücrimin dört beygire bağlanarak vücudunun dörde bölünmesi, ceza-yı iftiras.

Écarteler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Kadîmen idamla mahkûm bir mücrimi dört beygire bağlayarak dörde yarmak, ceza-yı iftirasa duçar etmek. ◆ Âzâsını koparmak.

Écartement [imz.] Ayırma, ayrılma. ◆ Yarılma, yarık. ◆ Açma, açılma. ◆ Sapma, saptırma. ◆ Teb'id, tebâüd, uzaklık. ◆ Vüs'at, genişlik, açıklık. ◆ Tenhalık, infirad. ◆ Def. || – **d'un mètre** Bir metre vüs'ati, genişliği, açıklığı. || **Petit** – Vüs'at-i sagîre.

Écarter [ft.] Ayırmak. ◆ Açmak, dağıtmak. ◆ Saptırmak. ◆ Uzaklaştırmak, teb'id etmek. ◆ Tenha ve münferid bırakmak. ◆ Def etmek. ◆ Ekarte oyununda diğerlerini almak için birkaç kâğıdı bırakmak. || (mec.) Sapıtmak, udul ettirmek. || – **une question** Bir meseleyi ortadan kaldırmak, bir tarafa bırakmak. || – **du fusil** Söylerken ağzından

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

çok salya akıtmak. || S' – İnhiraf etmek, tebâüd etmek.

Écarteur [imz.] Boğa dövüşlerinde hayvanı kızdırarak kendisine celbeden adam.

Écatir [ft.] Kumaşları, çuhaları tazyik ederek cilâ ve perdaht vermek.

Écatissage [imz.] Kumaşlara, çuhalara tazyik ile cilâ ve perdaht verme ameliyatı.

Ecaudé,e [s.] (tt.) Adîmu'z-zeneb, kasîrü'z-zeneb.

Écaveçade [ims.] Dizginiyle beygirin başını şiddetle sarsma, dizgin tartma. (Eski kelime.)

Ecbolique [i. – s.] (syd.) Muskıt.

Eccathartique [i. – s.] (t.) Hafif surette müshil-i edviyeye ıtlak olunur, münakkî.

Ecce homo [imz.] (*èk-sé-o-mo*) (Latinceden me'huz) Hazret-i İsa'nın çehresini gümüş dikenlerle muhat olarak tasvir eden resim. || (ht.) İşte adam yani işte ben! İşte ben geldim! (Bu mânâ-yı ahîr vüruduna intizar olunan bir kimse mev'id-i telâkîye, hâneye geldiği zaman kendi tarafından: "İşte ben geldim!" makamında îrad olunan sözden ibarettir. Eğer bu cümle-i nidâiye intizarda bulunan med'uvvînin biri tarafından söylenmiş ise: "İşte geldi!" mânâsı müfiddir.) (cm. *des ecce homo*)

Ecchymose [ims.] (*èk-ki*) (t.) Bere, kedme.

Éccymoser [ft.] (*èk-ki*) Berelemek.

Ecclésiaste [imz.] Tevrat'ın bir sifri.

Ecclésiastique [s.] Kiliseye, mezhebe mensup ve müteallik olan. || Divisions – s Bir memleketin taksimat-ı mezhebiyesi. = [imz.] Rûhânî, rahip. ◆ Tevrat'ın bir sifri.

Ecclésiastiquement [h.] Rûhânîce, ruhbanca. ◆ Kilisenin usul ve kavâidi nokta-i nazarından.

Ecclésiophobe [s.] Katolik kavâid-i mezhebiyesi ve ruhban heyeti aleyhinde bulunan.

Ecclésiophobie [ims.] Katolik heyeti, ruhban heyeti aleyhinde nefret veya onlardan havf.

Eccoprotique [i. – s.] (t.) Hafif, müshil, mürhiye.

Eccrémocarpe [ims.] (nb.) Bignoniyase[223] fasîlesinden Peru sarmaşığı.

Eccrémocarpées [ims. – cm.] (nb.) Peru sarmaşığı nevi.

Ecdémique [s.] (t.) Esbabı ahvâl-i sıhhiyeye bîgâne olan bir hastalık, haricî hastalık, münferit hastalık.

Écervelé,e [s.] Beyinsiz, akılsız, havâî. = [imz.] Beyinsiz adam.

Échafaud [imz.] Dülger ve nakkaşların kurdukları yapı iskelesi. ◆ Üzerine seyirciler oturmak için yapılan kerevet. ◆ Darağacı.

Échafaudage [imz.] Dülger ve nakkaş iskelesi imali. ◆ Yığın. || (mec.) Edille-i bâtıla. || Tesis ve takviyeye yarayan şey. || – d'assemblage Tahta perde gibi yekpâre iskele. || – s volants Tamiratta kullanılan muallak iskeleler.

Échafauder [fl.] Yapı iskelesi kurmak. = [ft.] Birtakım şeyleri birbiri üzerine durdurmak. ◆ Üst üste yığmak. || S' – Yapılmak, bina olunmak. || (mec.) İstinat etmek.

Échalas [imz.] Fasulye ve asma gibi nebatatın sarılması için yere dikilen sırık, herek. || (mec.) Uzun boylu ve zayıf adam. ◆ Bacak ve bilhassa ince ve uzun bacak.

Échalassement [imz.] Bir nebatın sarılması için sırık dikilmesi, herekleme ameliyatı.

Échalasser [ft.] Bir nebatın sarılması için sırık dikmek, hereklemek.

Échaller [imz.] Bir yeri hayvanların girmesinden muhafaza eden ağaç dallarından, direklerden yapılan hâil, çit veya set. ◆ Bir çitin üzerinden geçebilmek için konulan küçük merdiven, yahut büyücek taş veya kütük.

Échalote [ims.] Taze yabani sarımsak, sûm.

Échampir [ft.] Tasvir olunan resmin zemininden mürtefi görünmesi için lâzım olan ameliyatı icra etmek.

• • • • • • • • • • •

223 fr.: *bignoniacées*.

Échancrer [ft.] Bir şeyi dâhilen kavis ve hilal şeklinde kesmek, takvis etmek.

Échancrure [ims.] Bir şeyin dâhilen kesilip kavis veya hilal şekline konması, takvis, takavvüs, maktû-ı hilalî.

Echandole [ims.] Çatı padavrası.

Echanfriné,e [s.] (m.) Üzeri eşkâl-i mahrutiyeyi muhtevi. || **Ordre – e** Tarz-ı mimarî-i mahrutî.

Échange [imz.] Mübâdele, trampa, istibdal. ◆ Verip alma, teâti. ◆ Birbirine mukabeleten icra olunan şey. || – **de vues** Teâti-i efkâr. || Mukayaza, bey'-i mukayaza. || **Fait d'** – Muamele-i mübâdele. || **Libre** – Serbestî-i mübâdele, serbestî-i ticaret. || **Valeur en** – Kıymet-i mübâdele. || **Commerce d'** – Trampa suretiyle ticaret. || (sya.) – **de notes** Teâti-i muharrerat-ı resmiye. || – **de pouvoirs** Ruhsatnâmelerin mübâdelesi. || (as.) – **des prisonniers** Mübâdele-i üserâ. || **En** – Mukabeleten, bilmukabele.

Échangeable [s.] Mübâdele olunabilen, kabil-i teâti.

Échanger [ft.] Mübâdele, trampa etmek. ◆ Alıp vermek, teâti etmek. ◆ Birbirine mübâdele etmek. || (mec.) Değişmek. || – **des prisonniers de guerre** Üserâ-yı harbiyeyi mübâdele etmek.

Échangeur [imz.] ve:

Échangiste [imz.] Trampacı, mübâdeleci. || (tca.) – **Libre** Ticarette serbestî-i mübâdele taraftarı.

Échanson [imz.] Şerbetdar. ◆ Sâki.

Échansonnerie [ims.] Sâkiler, şerbetdarlar takımı. ◆ İşret kilârı.

Échantillon [imz.] Numûne, örnek, mostralık parça. || **Conforme à l'** – Numûnesine mutabık, mostra mûcebince. = [cm.] (m.) Kereste, tuğla ve emsali levâzımat-ı inşâiye numûneleri.

Échantillonner [ft.] Evzan ve ekyali veya kumaşları numûnesiyle tatbik etmek. ◆ Bir kumaştan numûnelik olmak üzere bir parça kesmek. || – **les peaux** Derilerin kuyruklarını, memelerini kesmek.

Échanvrer [ft.] Keten ve keneviri çöpünden arıtmak, taramak.

Échanvroir [imz.] Keten tarağı.

Échappade [ims.] Bıçak veya milin kaymasıyla hâsıl olan eser. || (mec.) Dikkatsizlikten mütevellit sehiv ve hata.

Échappatoire [ims.] Fürce: **Trouver une** – Fürceyâb olmak. ◆ Kaçamak yol. ◆ Kaçamak yollu sözler.

Échappée [ims.] Kaçma. ◆ Memnû olan meraya yayılmış hayvanat ve mevâşinin koşup kaçması. ◆ Yolsuzluk, acemilik. ◆ Arabaların havluya, arabalığa girdikleri zaman dönmelerini teshil için bırakılan meydan, mesafe. ◆ Ziyanın birtakım ecsam arasından nüfuzla diğer bir cismi tenvir etmesi. || **Par** – Arasını keserek, fâsıla ile. || **à l'** – Gizlice.

Échappement [imz.] Kaçış. ◆ Saat maşası. || – **à cylindre** Dolaplı saat. || – **à ancre** Maşalı saat.

Échapper [fl.] Kaçmak. ◆ Düşmek. ◆ Görülememek. ◆ (Söz hakkında) Hatırdan çıkmak, yahut istemeyerek ağızdan çıkmak, ağızdan kaçmak. ◆ (Fırsat hakkında) Elden gitmek. ◆ Kurtulmak. ◆ Sökülmek, kurtulmak. ◆ Nazara ilişmemek. || **L'** – **belle** Kazadan sâlimen kurtulmak. || – **s'** Bir aralıktan çıkmak. ◆ Kaybolmak. ◆ Söyleyeceğini bilmemek. || **S'** – **à soi-même** Ölmek.

Écharbot [imz.] Su kestanesi.

Écharde [ims.] Diken, kıymık, yonga.

Échardonnage [imz.] Tarlanın dikenden tathiri.

Échardonner [ft.] Tarlanın dikenlerini koparıp tathir etmek.

Écharner [ft.] Derinin iç tarafına yapışmış et parçalarını çıkarmak.

Écharnoir [imz.] Deriye yapışık et parçalarını çıkarmaya mahsus debbağ bıçağı.

Écharnure [ims.] Dibâgatta deriden çıkarılmış et parçası. ◆ Bu etlerin çıkarılması ameliyatı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Écharpe [ims.] Bazı memuriyet vesâireye mahsus olarak çaprazvari takılan yahut bele bağlanan kumaş, hamâil. ◆ Polis ve belediye çavuşu gibi hademenin taşıdıkları kayış, askı. ◆ Omuz atkısı. ◆ Boyun bağının bir nevi. || (crh.) Mecruhun kolunu asılı tutmaya mahsus askı. || Muallaka, muallaka-i müsellese. || (m.) Destek. ◆ Diğerlerini tutmak için mâilen vaz' olunan direk. || **En** – Bir askı ile asılmış. ◆ Mâil. || **Changer d'** – Tebdil-i meslek etmek. || **- d'Iris** Alâim-i semâ, kavs-i kuzah. || **Avoir l'esprit en** – Dalgın, meşgul olmak.

Écharper [ft.] Paralamak. ◆ Yaralamak, cerîhadar etmek. || (as.) Mâil bir hat üzerinden yürümek, ilerlemek.

Écharpiller [ft.] Ufak ufak paralamak, doğramak.

Échars,e [s.] Hasis. || **Monnaie – e** Eksik akçe, kem-ayar sikke.

Échasse [ims.] Ayaklara bağlanarak yüksek yürümeye mahsus uzun sırık, ayaklık, cambaz ayaklığı, makkak. || (mec.) Vasıta-i teâli. ◆ Uzun ve zayıf bacak. || (m.) İskele direk desteği. ◆ Marangoz arşını.

Échassiers [imz. – cm.] Leylek gibi ayakları pek uzun tuyura ıtlak olunur, tuyur-ı mukabkaba, şâtıiye sınıfı. = [imz.] Uzun ve zayıf bacaklı adam.

Échauboulé,e [s.] (t.) Bedeninde sıcaktan hâsıl olan kırmızı kabarcıkları, isilikleri bulunan.

Échauboulure [ims.] (t.) Sıcaktan mütehassıl kabarcıklar, ısılık, isilik. || (byt.) Kurdeş ki ekseriya atlarda hâsıl olur serpme kan çıbanından ibarettir.

Échaudage [imz.] Haşlama. ◆ Badana. ◆ Badana etme.

Échaudé [imz.] Yumurtalı ve şekerli gayet hafif çörek.

Échaudé,e [s.] Zarar görmüş, hasar-dîde olmuş.

Échauder [ft.] Haşlamak, sıcak bir mâyi ile yakmak. ◆ Hafifçe ve gayet çabuk ısıtmak. ◆ Badana astarı vurmak. ◆ Zarara uğratmak, canını yakmak. || **S'** – Sıcak bir mâyi ile bir tarafı yanmak, haşlanmak. || (mec.) Fena bir işe girişmek.

Échaudeur [imz.] Badanacı.

Échaudoir [imz.] Selhhânenin kesilmiş koyunların tehyiesine mahsus mahalli. ◆ Haşlamaya mahsus kap.

Échaudure [ims.] Sıcak bir mâyi ile haşlanıp yanmaktan hâsıl olan yara.

Échauffaison [ims.] Hararet-i cildiye, herad.

Échauffant,e [s.] Isıtan, hararet veren, musahhin.

Échauffé,e [s.] Tahammur etmeye, ekşimeye başlamak. ◆ Kırmızı lekeli (renk). ◆ Teshin edilmiş, ısıtılmış.

Échauffé [imz.] Tahammurdan hâsıl olan ekşilik, ekşi koku.

Échauffement [imz.] Isınma, ısıtma, hararet, teshin: – **sous l'action des rayons solaire** Şuâat-ı şemsiye tesiri ile teshin. ◆ Tahammur, ekşime.

Échauffer [ft.] Isıtmak, teshin etmek, kızdırmak. ◆ İnkıbaz vermek. ◆ Tahammur etmeye başlamak. ◆ Germî ve hararet vermek, tehyic etmek. || – **le sang, la tête, la bile, les oreilles de quelqu'un ou à quelqu'un** Birisinin canını sıkmak, hiddetlendirmek. || – **une étoffe** Bir kumaşı çok örseleyerek buruşturmak. || **S'** – Kızmak, kesb-i iştidad etmek. ◆ Tahammur etmek, ekşimeye başlamak. || (mec.) Galeyan etmek, tehyic eylemek.

Échauffourée [ims.] (as.) Harpte ansızın vuku bulan muharebe, müsâdeme. ◆ Hareket ve teşebbüs-i nâ-makul.

Échauffure [ims.] Cild-i insanîde hararetten mütehassıl kızıllık. || (ht.) Isınan cisimlerden hâsıl olan tagayyür.

Échauguette (as.) Bekçi kulübesi, nokta kulübesi.

Échauler [ft.] (mr. Chauler)

TÜRK DİL VE EDEBİYATI ENSTİTÜSÜ
TURKISH ACADEMY OF LETTERS
www.tuba.gov.tr

Échaumer [ft.] (zra.) Ekin biçildikten sonra yerde kalan saman diplerini çıkarmak, tarladaki anızları yolmak.

Échaux [imz. – cm.] Tarla ve çayır iska eden suların birikmesine mahsus hendek.

Échéance [ims.] Poliçe vesâire vadesinin hulûlü, hitam müddeti, inkızâ. ◆ Vade. || **à l'** – Vadesi hulûlünde. || **à longue** – Uzun vadeli. || **Bon à** – **fixe** Vadeli bono. || (r.) – **commune** Vade-i müştereke hesabı. [cm.] Tekasit-i mukarrere. ◆ Vadesi hulûl etmiş veya edecek (senet ve emsali). ◆ Te'diye edilecek senedat.

Échéancier [imz.] Tüccarın senedat ve emsalini hangi vadelerde te'diye edeceklerini kaydettikleri defter.

Échéant,e [s.] Vadesi hulûl eden poliçe ve senet. || **Terme** – Vadesi hulûl etmiş bir taksit. || **Le cas** – İcabı takdirinde, hîn-i lüzumunda, lede'l-hâce.

Échec [imz.] (*é-chèk*) Adem-i muvaffakiyet. ◆ Bozgunluk, inhizam. || **Réparer un** – Cebr-i noksan etmek, telafi-i taksir etmek.

Échecs [imz. – cm.] (*é-ché*) Satranç oyunu, satranç paytakları. = [imz.] (Satranç oyununda) Kiş. || – **et mat** Mat. || **Mettre, tenir quelqu'un en** – Hareketten aciz bırakmak. || **Donner, faire** – **et mat à quelqu'un** Mağlup ve münkad etmek. || **Donner l'** – **et mat à quelque chose** Bir şeyden hiç eser bırakmamak, hiç bırakmamak.

Échée [ims.] Çıkrığa birden geçirilen iplik turası, çile.

Écheler [ft.] Üzerinden atmak, geçmek. ◆ Bir merdiven üzerine bırakmak, koymak.

Échelet [imz.] (hyv.) Avustralya ağaçkakan kuşu.

Échelette [imz.] Küçük eğreti merdiven. ◆ Yükü tutmak için bazı semerlerin iki tarafındaki çengel. ◆ Yük arabasının merdiven suretinde olan yan ağaçları. || (hyv.) Benekli ağaçkakan.

Échelier [imz.] Basamakları eğri çivilerden ve kendisi bir direkten ibaret merdiven ki onun vasıtasıyla maden ve taş ocaklarına inilir.

Échelle [ims.] Müteharrik el merdiveni. ◆ Harita mikyası, mikyas, derece. ◆ Sahilde bulunan kasaba, iskele. || – **de réduction** Mikyas-ı tasgir. || – **de proportion** Mikyas-ı nisbî. || – **du plan** Mikyas-ı adedî. || (ms.) Sadâ derecatının tertip ve sırası, musiki mikyası. || – **diatonique** Nota mikyası, ıskala. || (bhr.) Geminin mâimahreç tonilatosunu göstermek üzere kıç ve baş tarafındaki rakamlar, emsal rakamları. ◆ Limanda suyun derinliğini göstermeye mahsus taksimatlı mikyas. || **Faire** – (Gemi hakkında) Bir limana uğramak, bir limanda tevakkuf etmek. (Bu mânâda *Faire escale* tabiri de kullanılır.) || – **de corde** İp merdiven ki üzgeç denilir. || – **s du Levant** Memâlik-i şarkiye iskeleleri. || (mec.) **Tenir l'** – Bir kimsenin terakki ve îlâsına muâvenet etmek. || **Sur une grande, large, vaste** – Büyük mikyasta, külliyet üzre. || **Faire la courte** – Birisini yüksek bir yere çıkarmak için üst üste binip omuz vermek. || (mec.) **Faire la courte** – **à quelqu'un** – Birisine yardım veya muâvenet etmek. || – **Tirer l' après quelque chose** Bir şeyin diğerlerine kıyas ve kabul etmeyecek derecede olduğunu teslim etmek. || **Monter à l'** – Latifeyi ciddi telakki etmek.

Échelon [imz.] Merdiven basamağı, kademe. ◆ Rütbe, derece, pâye. ◆ (as.) Kademe nizamı.

Échelonné,e [s.] (ma.) Mukassaten, taksit ile: **Payements** – **s** Mukassaten te'diyat.

Échelonnement [imz.] (as.) Askerin kademe nizamı üzre saf tertibi.

Échelonner [ft.] Yekdiğerinden fâsılalı zamanlar için tanzim etmek. || (as.) Askerî kademe nizamı vechile tertib-i saf etmek.

Échenal ya **Écheneau** veya **Échenet** [imz.] Ağaç oluk. || (sna.) Kalıp derecesinin ağzında bulunan huni.

Échène [ims.] (hyv.) Engel balığı. || – **naucrate** Fener balığı.

Échenillage [imz.] Tırtılların ayıklanması, itlafı.

Écheniller [ft.] Tırtılları ayıklamak, itlaf etmek. ◆ Tathir etmek.

Échenilleur [imz.] Tırtılları toplayan veya itlaf eden işçi. ◆ Tırtıl yiyen Hindistan kara tavuğu.

Échenilloir [imz.] Ağaçların tırtıllarını ayıklamaya mahsus makas, tırtıl makası.

Écheoir [fl.] (mr. Échoir)

Écheveau [imz.] Tura, deste, çile, yumak. ◆ Girift, muğlak, karışık şey.

Échevelé,e [s.] Saçları dağınık ve karışık olan. || (mec.) Vuzuhtan, intizamdan âri. ◆ Karışık, müzebzeb. ◆ Fransa'da romantizm mesleğine mensup edip.

Écheveler [ft.] Saçları perişan ve karışık bir hâle koymak veya böyle bir hâlde bulundurmak.

Échevette [imz.] Küçük yumak.

Échevin [imz.] Asr-ı sâbıkta Fransa'da beher mahallenin zabıtasını idare ve mahallenin işlerini tesviye etmekle muvazzaf belediye memuru. ◆ Köy kâhyası, kocabaşı.

Échevinage [imz.] *échevin* denilen belediye memurunun memuriyeti ve bu memuriyetin müddet-i imtidadı.

Échidné [imz.] (*ki*) Vahîdü's-sukbe nevinden Avustralya kirpisi.

Échif,ve [s.] Obur, çok yiyen, aç gözlü. (Hayvanat hakkında müsta'meldir.)

Échiffre [imz.] Yerli merdivenin dayandığı duvar, merdiven tabanı.

Échignole [ims.] Sarmaşık makarası.

Échillon [imz.] Tulumba gibi denize kadar uzanır bir kuyruğu olan kara bulut.

Echimys [imz.] Kazıme sınıfından Amerika-yı cenubî faresi.

Echinauthus [imz.] (hyv.) Şibh-i cild-i müşevvek sınıfından kanâfiz-i zehriye nevi.

Échine [ims.] Şevkü'z-zahr denilen sırt kemiğinin beyne'l-avam müsta'mel ismidir. || **Crotté jusqu'à l'** – Gayet pis, murdar. || **Frotter, ajuster l'** – **à quelqu'un** Birisinin sırtına vurarak dövmek. || **Avoir l'** – **souple, flexible** Mutabasbıs, mütemellik, müdâhin olmak.

Échiner [ft.] Belkemiğini kırmak. ◆ Öldürmek. ◆ Ziyade dövmek, darp etmek. ◆ Pek ziyade yormak. || **S'** – Ziyade yorulmak.

Echinidées [ims. - cm.] (hyv.) Şibh-i cild-i müşevvek sınıfından şibh-i zebîb nevi.

Echinite [ims.] (arz.) Deniz kestanesi müstehâsesi.

Echinocacte [ims.] (nb.) Sabbariye fasîlesinden firavun inciri.

Echinocoque [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı tufeyliye-i bâtıneden dûd-ı şerîtîler nevzadlarına ıtlak olunur.

Echinoderme [imz. – cm.] (*ki*) (nb.) Kevkeb şeklinde ve etrafları dikenli hayvanat-ı bahriye, mukanfezü'l-cild.

Echinoïdées [ims. – cm.] (hyv.) Nâime-i mukanfezü'l-cild sınıfından şibh-i cild-i müşevvek nevi.

Echinolampas [imz.] (hyv.) Şibh-i cild-i müşevvek sınıfından nüveytiyü'ş-şekl nevi.

Echinomyle [ims.] (*ki*) Sert kıllarla muhat bir nevi sinek, zübâbiye sınıfından ezebbe-i mukanfeze nevi.

Echinophore [s.] (*ki*) (nb) Yaprak ve meyveleri dikenli bazı nebatat, zâtü'ş-şevk, yaban maydanozu.

Echinophthalmie [ims.] (*ki*) (t.) Kirpiklerin diken gibi dik durmasını mûcip bir nevi göz kapağı iltihabı, remed-i müşevvek.

Echinops [imz.] (nb.) Harşefiye kabilesinden kutb-ı şimalîye mahsus mukanfezü'ş-şekl nebat nevi.

Echinopsio [imz.] (nb.) Sabbariye fasîlesinden bir nevi firavun inciri.

Echinorhynque [imz.] (*ki*) (tt.) Bağırsak kurdu nevi, dûd-ı artalî.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Échiquier [imz.] Satranç tahtası. ◆ Nat'. ◆ Satrançlı satıh. ◆ Murabba bir nevi balık ağı. ‖ (mec.) Hazine, gencîne. ‖ **Case de l'** – Satranç hânesi. ‖ (as.) **Ordre en** – Aşûrî nizamı. ‖ **Lord de l'** – İngiltere'de maliye nâzırı. ‖ **Cours de l'** – İngiltere'de divan-ı muhasebat. ‖ **Chambre de l'** – İngiltere mahâkiminden biri. ‖ (ma.) **Billets de l'** – Hazine tahvilatı.

Echis [imz.] (hyv.) Hıtta-i Mısriyeye mahsus zehirli bir yılan nevi.

Echite [imz.] (nb.) Difliye fasîlesinden Amerika zakkumu.

Echitées [ims. – cm.] (nb.) Difliye fasîlesinden ref'iye kabilesi.

Echiure [ims.] (hyv.) Harâtiniye sınıfından bir nevi deniz kurdu.

Echo [imz.] (*ko*) Aks-i sadâ. ◆ Sadânın akis ettiği mahal, mâkes. ◆ Başkasının söylediğini bi-aynihi tekrar eden. ◆ Mânâsız, boş şey. ◆ Havâdis. ‖ **Se faire l'** – **de** Neşretmek. ‖ – **double** Sadâ-yı mün'akis-i mükerrer. = [ihs.] Esâtirde bir perinin adı.

Echoir yahut **Écheoir** [fl.] (Hemen yalnız gaib sîgaları müsta'meldir: *Il échoit*, *ils échoient*; *il échéait*, *ils échéaient*; *il échut*, *ils échurent*; *il écherra*, *ils écherront*; *il écherrait*, *ils écherraient*; *qu'il échée*, *qu'ils échéent*; *qu'il échût*, *qu'ils échussent*; *échéant*; *échu*,e) Rast gelmek, tesadüf etmek, ele geçmek. ◆ İsabet etmek, düşmek. ◆ (Vade ve mühlet hakkında) Münkazî olmak, hulûl etmek.

Echoiseler [ft.] Kışın bağı kazmak, nadas etmek.

Echome yahut **Tolet** [imz.] (bhr.) Iskarmoz.

Echomètre [imz.] (*ko*) (ht.) Sadâların devam ve kuvvetini ve beynlerindeki münasebeti ölçmeye mahsus alet, mikyas-ı aksi's-sadâ.

Echométrie [ims.] (*ko*) (ht.) Sadâların mukayesesi. ‖ (m.) Sadâyı aksettirecek surette bi'l-hesab ebniye ve hususiyle kubbeler inşa etmek sanat-ı mimarîsi.

Échoppe [ims.] Yamacı dükkânı. ◆ Baraka, kulübe. ◆ Tîzabla hakketmeye mahsus çelik kalem, çapla kalemi.

Échopper [ft.] Tîzabla ve çelik kalemle hakketmek. ◆ Erimiş bir madeni makasla temizlemek.

Échoppier,ère [i.] Yaymacı, sergici.

Échorter [fl.] (Hayvanat dişileri hakkında) Yavru düşürmek. ‖ (mec.) Muvaffak olmamak, vuku bulmamak.

Échouage [imz.] (bhr.) Bir geminin oturması, karaya düşmesi. ◆ Limanda sığ mahal.

Échouement [imz.] (bhr.) Karaya oturma. ‖ (mec.) Adem-i muvaffakiyet. ‖ – **simple** Şikest olmaksızın karaya oturma. ‖ – **avec bris** Şikest ile karaya uğrama.

Échouer [fl.] (Gemi hakkında) Oturmak, karaya düşmek. ◆ Sahile vurmak. ‖ (mec.) Muvaffak olamamak, başa çıkamamak: – **dans un procès** Bir davada muvaffak olamamak, davayı kaybetmek. = [ft.] Gemiyi oturtmak, karaya düşürmek.

Échu,e [s.] (Poliçe ve senet emsali hakkında) Vadesi hulûl eden, münkazî olan, muaccel. ◆ İsabet, tesadüf etmiş. ‖ = **Terme** Vakt-i te'diyesi hulûl etmiş taksit. ‖ **Terme non** – Vadesi henüz gelmemiş taksit.

Echymis [imz.] (hyv.) Bir nevi büyük fare.

Écimage [imz.] Ağaçların uçlarının kat'ı. ‖ (zra.) Tarlada açılan hendekleri doldurarak tarlayı sürmek usul ve ameliyatı.

Écimer [ft.] Ağaçların uçlarını kesmek. ◆ Tepesini kesmek, yıkmak. ‖ (mec.) Tasgir ve tenzil etmek.

Ecklonie [ims.] (nb.) Üşniye-i bahriyeden deniz sazı.

Éclaboussement [imz.] Çamur sıçratma, zifos atma.

Éclabousser [ft.] Çamur sıçratmak, zifos atmak. ‖ (mec.) Ziynet ve tantanada geri bırakmak, geçmek. ◆ Muhakkirâne ve müzeyyifâne muamele etmek.

Éclaboussure [ims.] Zifos. ◆ Parça. || (mec.) Bâis-i hicap hareket.

Écladouère [ims.] Karlı zamanda kuş tutmaya mahsus ağ.

Éclair [imz.] Şimşek, berk. ◆ Parlama, birden bire zuhur edip geçen ışık. ◆ Bir nevi pasta. || – **s de chaleur** Yaz geceleri şiddet-i hararetten bazen gürleyen lemhât-ı hârre. || **Voir mille – s** Mütehayyir kalmış olmak.

Éclairage [imz.] Işık, tenvir. ◆ Îkad-ı kanâdil. ◆ Masârif-i tenviriye. ◆ – **au gaz** Hava gazı ile tenvir. || – **électrique** Elektrikle tenvir. || (bhr.) – **des côtes** Sevâhilde fenerler inşası.

Éclaircie [ims.] Bulutlu havanın açık mahalli, berrak kısmı. ◆ Ormanın ağaçtan hâlî yeri. ◆ Nezâreti setreden şeyler arasında açık bulunan yer. || (mec.) Müsait, muvâfık. || – **s périodiques** Ormanlarda icra olunan kutû'-u afsâliye-i mevkute. || – **forte** Kat'-ı afsâlî-i küllî. || – **faible** Kat'-ı afsâlî-i cüz'i.

Éclaircir [ft.] (Renk ve hava vesâire hakkında) Açmak, daha açık etmek. ◆ (Mâyiat hakkında) Daha sulu etmek, berraklaştırmak. ◆ (Ağaçlar vesâire hakkında) Seyrekleştirmek. || (mec.) Açmak, izah etmek. ◆ Seyrekleştirmek. ◆ Tenvir etmek. || – **les esprits** Tenvir-i efkâr etmek. || **S'** – Açılmak. ◆ Sulanmak, berraklaşmak. ◆ Azalmak. || (mec.) Kesb-i vuzuh etmek. ◆ İktisab-ı malumat etmek.

Éclaircissement [imz.] İzah, izahat. || **Demander des – s** İzahat talep etmek.

Éclaire [ims.] (mr. Chelidoin)

Éclairé,e [s.] Münevver, ruşen. ◆ Malumat sahibi. ◆ Aleni, aşikâr. || (mec.) **Esprit** – Fikr-i selim, fikir ve rey-i sâib, rey-i zerrin sahibi. || **Les hommes – s** Ukul-i selime, efkâr-ı sâibe ashabı. || **Classe – e** Malumat ashabı. || **Jugement** – Muhakeme-i müdekkikâne, fikr-i dakik.

Éclairer [ft.] Aydınlık vermek, ışık göstermek, tenvir etmek. ◆ Malumat kesbettirmek. ◆ Tenvir-i efkâr etmek. ◆ Rehberlik etmek, yol göstermek. ◆ Tecessüs etmek. ◆ Germî ve hayat-bahş olmak. || – **le tapis** yahut sadece – Kumarda oyuna konulacak parayı ortaya çıkmak. = [fl.] Parlamak. ◆ Aydınlık almak. ◆ Meydana çıkmak. ◆ Tenvir etmek.

Éclairer [fl.] Şimşek çakmak.

Éclaireur [imz.] (as.) Keşşaf, pişdar. || (bhr.) **Bâtiment** – Keşşaf gemisi, karakol gemisi.

Éclamé [smz.] Bir kanadı veya bir ayağı kırık kuşa ıtlak olunur.

Éclampsie [ims.] (t.) Çocuklara ârız olan havale (illeti).

Éclamptique [s.] Havale illetine mensup ve müteallik.

Éclanche [ims.] Kesilmiş koyunun dış kapağı, mehle.

Éclat [imz.] Ağaç ve taş vesâire sert bir şeyden kopup ayrılmış parça, pâre. ◆ Parlama, şaşaa, lemean, parıltı, lem'a. ◆ Gürleme, patlama, tanin. ◆ Ziya, ışık, nur, revnak. ◆ Kopuntu, fizaz/fuzaz. ◆ Şan, şöhret, şaşaa, debdebe, nâm. ◆ Güft ü gû, kıyl ü kal, şüyû. || **Rire aux – s** Kahkaha ile gülmek. || – **de rire** Kahkaha. || **Faire** – Akis-endaz-ı iştihar olmak. || **D'** – Parlak, câlib-i dikkat. || – **de-Jersey** Bir nevi bileği taşı.

Éclatant,e [s.] Parlak, şaşaalı. ◆ Şöhretli, şanlı. ◆ Gürleyen, patlayan, gürültülü. ◆ Gür (sadâ). ◆ Tanin-endaz, akis-endaz. ◆ Zâhir, ayân, vâzıh. || **Preuves – es** Delâil-i vâzıha ve sarîha. || **Victoire – e** Şanlı muzafferiyet. || **Marques – es** Âsâr-ı zâhire. || **Mérite** – Liyakat-i müselleme. || **Récompense – e** Mükâfat-ı bâhire. || **Refus** – Bir suret-i kat'iye ve aleniyede vuku bulan cevab-ı red. || **Le roi – du jour** Şems-i tâban.

Éclatement [imz.] Çatlayarak kırılma.

Éclater [fl.] Çatlamak, yarılmak. ◆ Gürlemek. ◆ Parlamak. || (mec.) İzhar-ı hiddet etmek. ◆ Zâhir olmak, görünmek, serzede-i zuhur olmak. || – **de rire** yahut sadece – Kahkaha ile gülmek.

Éclectique [i. – s.] (fls.) Kendine mahsus mezheb-i felsefesi olmayıp sâir hükemânın akvâlinden bi'l-intihab muhtelit bir felsefe teş-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

kil eden filozofa ıtlak olunur, mütenekkid. = [s.] Bu felsefeye mensup ve müteallik.

Éclectisme [imz.] Bir filozofun mezheb-i mahsusası olmayıp bütün hükemânın efkârından intihabla hâsıl olmuş felsefe, meslek-i mütenekkidîn.

Éclimètre [imz.] Birşeyin semtü'r-re'sinden olan mesafesini tayine mahsus alet.

Éclipse [ims.] (hy.) Güneş ve ay ve seyyârelerin tutulması. || – **de soleil** Küsuf. || – **de lune** Husuf. || – **totale de la lune** Husuf-ı küllî. || – **partielle du soleil** Küsuf-ı cüz'i. || – **annulaire du soleil** Küsuf-ı halkavî. || (mec.) Muvakkat bir fıkdan ve gaybûbet.

Éclipser [ft.] Küsuf veya husufa uğratmak. ◆ Setretmek, görünmez etmek. || (mec.) Geçmek, geride ve sözü olmayacak bir hâlde bırakmak, fâik olmak. ◆ Def ve izâle etmek.

Écliptique [ims.] (hy.) Medar-ı şemsî, daire-i inkılâb. || **Axe de l'** – Medar-ı şemsî mihveri, daire-i inkılâb mihveri. || **Obliquité de l'** – Daire-i inkılâbın inhirafı. = [s.] Küsufî, husufî.

Éclisse [ims.] (crh.) Kırık kemikleri oynatmamaya mahsus ağaç veya mukavva sargı tahtası, cebîre. ◆ Kutu ve davul ve elek kenarları gibi şeylerin imaline mahsus ince kasnak ve kutucu çemberi. ◆ Demir yol çubuklarının yastığı. ◆ Peyniri süzmeye mahsus küçük sepet. ◆ Kamış süzgeç. || Keman ve emsali âlât-ı musikiyenin yanlarına konulan kasnak.

Éclisser [ft.] Kırık bir uzvu cebîre ile bağlamak, kırığı sarmak. || – **l'oiseau** Parmaklarla kuşa birkaç damla su atmak.

Éclopé,e [s.] Güç yürüyebilen, topal, aksak.

Écloper [ft.] Topal etmek, sakatlatmak, aksatmak.

Éclogite [imz.] (m.) Suhur-ı madeniyeden diyalaj[224] ve la'lden mürekkep bir nevi yeşil sahre.

224 fr.: *diallage*.

Éclore [ft.] Yalnız âtideki sîgalarda tasrif olunur ve onların da hemen ancak birinci ve ikinci şahıslarında kullanılır: *j'éclos*, *tu éclos*, *il éclôt*, *nous éclosons*, *vous éclosez*, *ils éclosent*; *j'éclosais*, *nous éclosions*, *j'éclôrai*, *nous éclôrons*; *j'éclôrais*, *nous éclôrions*; *que j'éclôse*; *éclos,e*) (Piliç hakkında) Yumurtadan çıkmak. ◆ (Çiçek ve yumurta hakkında) Açılmak. || (mec.) Açılmak, görünmek, zuhur etmek. || **Faire** – Yumurtadan çıkarmak. ◆ Tevlid etmek. || – **un moulin** Değirmenin suyunu tevkif etmek.

Éclosion [ims.] Pilicin yumurtadan çıkması, tefrih. ◆ Çiçek açılması, tezehhür. ◆ Açılma, zuhur. || **Appareil de** – Alet-i tefrih.

Écluse [ims.] Nehir ve cetvel sularını icabında durdurmaya mahsus kapılı set, cetvel kapısı. ◆ Su arkı, bent. || – **de moulin** Değirmen cendeli. || – **de chasse** Savaklı veya kapalı havuz. || (mec.) Durduran, mani olan şey. || **Lâcher les** – **s** Tebevvül etmek.

Éclusée [ims.] Nehrin kapılı setler arasındaki kısmının istîab ettiği su miktarı.

Écluser [ft.] Bir nehir veya cetvele kapılı setler yapmak. ◆ Tebevvül etmek.

Éclusier [imz.] Bir nehir setlerini idare eden adam, set ve bent memuru.

Écobuage [imz.] (zra.) Arazinin otlarını yakıp küllerini üzerine ekmek ameliyatı.

Écobue [ims.] Arazinin otlarını çıkarmaya mahsus bahçe çapası.

Écobuer [ft.] (zra.) Arazinin otlarını yakıp küllerini üzerine ekmek.

Écœurer [ft.] Yürek bulandırmak. || (mec.) İstikrah vermek.

Écofrai yahut **Écofroi** [imz.] Saraç ve emsali bazı sanatkârların kullandıkları kalın ve kaba tezgâh.

Écoinçon [imz.] yahut: **Écoinson** [imz.] Odanın köşesine mahsus raf, dolap, masa, kanepe vesâire, köşe tezyinatı. || (m.) İki kemer arasındaki zaviye taşı. ◆ Zaviye tezyinatı.

TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Écolage [imz.] Şâkirdanın mektebe verdikleri ücret. ◆ Şâkirtlik, mekteplilik, şâkirtlik müddeti, zamanı. (Eskimiştir.)

Écolâtre [imz.] Bir büyük kilisenin ilm-i akaid muallimi. ◆ Bir piskoposun daire-i rûhâniyesi mekteplerini teftişe memur rahip, müfettiş.

École [ims.] Mektep, medrese, dâru't-talim, (hususiyle) mekteb-i iptidâî. ◆ Bir mektep şâkirdanının mecmûu, cümlesi. ◆ Yanlış, hata. || (mec.) Felsefe ve ilim ve fen tarik ve mesleği, mezhep. ◆ Ressamlık usulü. || (as.) Topçu merkezi. || **Faire** – Edebiyatta veya sanâyi-i nefîsede, yeni bir şive, usul ittihaz edip başkaları tarafından taklit olunmak, çığır açmak. || – **s chrétiennes** Rahip veya rahibeler tarafından idare edilen mekâtib. || – **laïque** İdare ve tedrisatına ruhban karışmayan mektep. || – **des beaux-arts** Sanâyi-i nefîse mektebi. || – **de droit** Mekteb-i hukuk. || – **civile impériale** Mekteb-i mülkiye-i şâhâne. || – **de médecine** Mekteb-i tıbbiye. || – **des mines** Maâdin mektebi. || – **normale** Dâru'l-muallimîn. || – **navale** Mekteb-i bahriye. || **Vaisseau** – Mektep sefinesi, talim sefinesi. || – **militaire** Mekteb-i harbiye. || – **de commerce** Ticaret mektebi. || – **régimentaire** Nefer mektebi. || – **de sériculture** Harîr dâru't-talimi. || – **d'agriculture** Ziraat mektebi. || – **s supérieures** Mekâtib-i âliye. || – **préparatoire militaire** Mekteb-i idâdi-i askerî. || – **s privées** Mekâtib-i hususiye. || – **forestière** Orman mektebi. || – **des arts et métiers** Mekteb-i sanâyi. || – **d'artillerie** Topçu mektebi. || – **des filles** İnâs mektebi. || – **des garçons** Zükûr mektebi. || – **du génie civil** Hendese-i mülkiye mektebi. || – **du génie militaire** Mühendishâne-i berrî-i hümâyun. || – **du génie naval** Mühendishâne-i bahrî-i hümâyun. || **Maître d'** – Mekteb-i iptidâî muallimi. || **Prendre le chemin de l'** – Uzun ve sapa bir yol intihab etmek. || **Haute** – At üzerinde perende atma. || – **buissonière** Mektepten kaçma. ◆ Kaçamak.

Écolier,ère [i.] Şâkirt, talebe, mektepli. || (mec.) Acemi, maharetsiz. || **Chemin des** – **s** En uzun ve dolaşık yol.

Écolleter yahut **Écoleter** [ft.] Bir madeni kuyumcu örsünün üzerinde dövüp açmak.

Éconduire [ft.] Usulle baştan savmak, nezaketle def etmek, istiskal etmek.

Éconduiseur [imz.] İstiskal eden kimse.

Économat [imz.] Vekilharçlık, konak kethüdâlığı. ◆ Vekilharç odası veya dairesi.

Économe [imz.] Vekilharç, idare memuru, müdir-i umur, kethüdâ. = [s.] İdare-i beytiye usulünü bilen, idareli, muktesid.

Économie [ims.] İdare-i beytiye, tasarruf, adem-i israf, iktisat. = [cm.] İdare ve tasarrufla biriktirilmiş akçe. || – **politique** İlm-i iktisat. || – **sociale** İktisad-ı içtimâî. || – **domestique** İktisad-ı beytî. || – **rurale** İktisad-ı ziraî. || – **industrielle** İktisad-ı sınaî. || (mec.) Bir küllün eczası arasındaki münasebet ve âhenk. || – **animale** İdare-i bedeniye.

Économique [s.] İlm-i iktisada mensup ve müteallik. ◆ Az masrafla hâsıl olan, idareli, ucuz, elverişli.

Économiquement [ht.] İdare ve tasarrufla, ucuz, kaide-i tasarrufa tatbiken. ◆ İlm-i iktisada göre.

Économiser [ft.] İdare ve tasarrufla kullanmak.

Économiste [imz.] İlm-i iktisada dair kitap yazan muharrir. ◆ Bu ilmi iyi bilen âlim, ilm-i iktisat erbabından; **Un savant** – Esâtize-i ilm-i iktisattan biri.

Écope yahut **Escope** [ims.] (bhr.) Derin ve kulplu ağaç çamçak, lavata.

Écoper [ft.] Çamçak ile suyunu boşaltmak.

Écoperche [ims.] Maçuna ve bocurgat direği. || (as.) İstihkâm hendeğinden toprak çıkarmaya mahsus alet, amud.

Écorçage [imz.] Ağaç vesâire kabuklarının çıkarılması, ikşar.

TÜRK DİL KURUMU AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Écorce [ims.] Kabuk, kışr. || (mec.) Suret-i zâhire, kışr. || – **des jésuites, du Pérou, du Kin** Kınakınanın eski ismi. || – **de Panama** Panama kışrı. || (hyv.) – **d'orange** Bir nevi deniz helezonu.

Écorcement [imz.] (mr: **Ecorçage**)

Écorcer [ft.] Kabuğunu çıkarmak, soymak, ikşar etmek.

Écorché [imz.] (tşr.) Damar ve adale ve mafsalları görünmek üzere derisi bozulmuş naaş, kadavra, müsahhac. ◆ Bu yolda yapılmış, resm-i müsahhac. || **Étude de l'** – Resm-i müsahhac-ı fennî. || (hyv.) – Bir nevi güzel deniz helezonu. (Buna *Cônes tritês* dahi denilir.)

Écorche-cul (*à*) [ht.] Kıç üstü kayarak. || (mec.) İstemeyerek, kerhen.

Écorchement [imz.] Soyulma, yüzülme, sahc.

Écorcher [ft.] Soymak, derisini yüzmek. ◆ Yırtmak. ◆ Pek ziyade sû-i muamele etmek. || (mec.) Fena bir tesir etmek. ◆ Bir şeyi pahalı satmak, müşterinin çok parasını almak, soymak. ◆ Bir lisanı fena söylemek ve fena telaffuz etmek. || – **le renard** İstifrağ etmek. || – **l'anguille par la queue** Bir işe en müşkil cihetinden başlamak.

Écorcherie [ims.] Kesilmiş hayvanların yüzüldüğü mahal, selhhâne. || (mec.) Müşterilerden çok para alan mağaza vesâire. ◆ Batakhâne, soygun yeri.

Écorcheur [imz.] Hayvanların derisini yüzen adam. || (mec.) Müşterilerinden çok para alan tacir, soyucu.

Écorchure [ims.] Derinin azıcık sıyırılmasıyla hâsıl olan bere, yara, sahc. || (mec.) Can sıkıcı şey.

Écore [ims.] (bhr.) Gemi tezgâhta iken yanlarına konulan destek, dayak.

Écorer [ft.] Bir balık sefinesinin hesabatını tutmak.

Écorner [ft.] Hayvanın boynuzlarını veya bir şeyin köşelerini kırmak. || (mec.) Servet ve sâmanın bir miktarını elden çıkarmak. ◆ Kırpmak, eksiltmek. || – **les boucards** Dükkân kapılarını şikest etmek.

Écornifler [ft.] Başkasının malından yemek, otlakçılık etmek. || (mec.) Şuradan buradan toplamak.

Écorniflerie [ims.] Başkasının malından yeme, otlakçılık.

Écornifleur,se [i.] Başkasının malından yiyen, otlakçı. ◆ Müntahil.

Écornure [ims.] Bir taşın veya esas-ı beytiyeden bir şeyin köşesinden kırılmış parçası.

Écossais,e [i. – s.] İskoçya'ya mensup, İskoçyalı. || **Étoffes** – **es** Satrançlı olan kumaşlar.

Écosse [imz.] İskoçya.

Écosser [ft.] Bakla gibi şeylerin kabuğunu soymak.

Écosseur,se [i.] Bakla gibi şeylerin kabuğunu soyan işçi.

Écot [imz.] Ârifâne ziyafet ve bunun masrafından herkese düşen hisse veyahut bu hisselerin mecmûu. ◆ Bir masraftan isabet eden hisse. ◆ Bir sofrada bulunan zevât ve rüfeka. || (mec.) Hisse; **Être de tous** – **s** Karışmak, müdahale etmek. || **Parlez à votre** – Musahabetimize karışmayın, arkadaşınız ile konuşun.

Écot [imz.] Küçük dalları ve budakları ince kesilmiş ağaç kütüğü veya dal. ◆ Bu şekilde olan arma.

Écôtage [imz.] Tütün yaprakları kenarlarının kat'ı. ◆ Demir telin ikinci defa haddeden geçirilmesi.

Écôter [ft.] Tütün yapraklarının kenarlarını kesmek. ◆ Demir teli ikinci defa haddeden geçirmek.

Écouailles [ims. – cm.] Yapağının aşağı cinsi ki kuyruk altından ve uyluktan alınır.

Écouane [ims.] Bir nevi yassı eğe, piyata eğe.

Écouaner [ft.] Piyata eğe ile eğelemek.

Écouer [ft.] Hayvanın kuyruğunu kesmek. (Az kullanılır.)

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Écoufle yahut Écouffle [imz.] Çaylağın beyne'n-nâs ismidir.

Écoulement [imz.] Akma, cereyan, seyelân: Vitesse de l' – Cereyanın sürati. ◆ İhracat ticareti, revaç, tedavül. || – des marchandises Eşya ve emtia-i ticariyenin sürüm ve revacı. || (mec.) Netice-i tabiiye. || Tezahür. || (t.) Akıntı, cereyan, seyelân.

Écouler (s') [fv.] Akmak, dökülmek. ◆ Yavaş yavaş azalmak, bitmek. ◆ (Zaman hakkında) Geçmek, cereyan etmek. ◆ (Mahsulat hakkında) İhraç olunmak, revaç bulmak. = [ft.] (Mahsulatı) İhraç etmek, satmak.

Écourgée [ims.] Bir nevi kamçı. || (mec.) Mücâzat-ı bedeniye.

Écourgeon [imz.] (mr. Escourgeon)

Écourté,e [s.] Elbisesi kısa olan veya saçı kısa kesilmiş olan (adam). ◆ Boyu lüzumundan kısa (şey).

Écourter [ft.] Pek kısa kesmek veya kırpmak. ◆ Kuyruğunu kesmek.

Écoutant,e [s.] Dinleyen, müstemi', sâmi'.

Écoute [ims.] Être aux – s Dinlemek, göz kulak olmak.

Écoute [ims.] (bhr.) Gemilerde büyük yelkenlerin ablisi, iskot; Grande – Mayistra iskotu; Fausse – Mayistranın kontra iskotu; Border une – Kasa iskot etmek; – de revers Büyük yelkenlerin iskotu.

Écouter [ft.] Dinlemek, istima' etmek, kulak asmak, ehemmiyet vermek. ◆ İs'af etmek. || (mec.) Bir şeye mağlup olmak, bir şeye tabi olmak. || S' – Kendi muhafaza-i sıhhatine çok dikkat etmek. ◆ Söylediği söze dikkat etmek.

Écoute-s'il-pleut [imz.] Suyu set ile biriktirilen değirmen. ◆ Şüpheli, meşkûk veya caiz olmayan şey. (cm. *des écoutes'il-pleut*)

Écouteur,se [i.] Dinleyen, dinleyici.

Écouteux [smz.] Ürkek (beygir).

Écoutille [ims.] (bhr.) Ambar kapağı, ağzı. || Grand – Büyük ambar ağzı. || – de devant Baş ambar ağzı. || – de derrière Kıç ambar ağzı.

Écoutoir [imz.] Sağırların işitebilmesi için kullanılan kulak borusu. (Gayr-ı müsta'meldir. Bunun yerine *Cornet acoustique* kullanılır.)

Écoutillon [imz.] (bhr.) Lombar ağzı.

Écouvillon [imz.] Oyuk ve üstüvânî şeylerin içini temizlemeye mahsus ucu paçavralı sırık veya uzun saplı fırça, fırın silgisi. || (as.) Tomar. || (tşr.) Miftah-ı şiryan-ı şuzun.

Écouvillonner [ft.] Oyuk veya üstüvânî bir şeyin içini paçavra veya fırça ile silmek. ◆ Fırını silgi ile temizlemek. ◆ Topun içini tomar ile silmek.

Écpiesme [ims.] (crh.) Kafa kemiğinin kırılıp içeriye çökmesi, kesr-i dâgıd-ı[225] dimağ.

Écran [imz.] Ateşin kesret-i hararetinden muhafaza için elde tutulan veya ocağın önüne konulan siper, safha ve bu işi gören şey. ◆ Tadil-i ziya için ressamların kullandıkları beyaz bezli çerçeve. ◆ Resim ahzında müsta'mel beyaz safha. ◆ Fena ressam. ◆ Diğer birisini mesuliyetten vikaye eden şey, siper.

Écrasant,e [s.] Ezen, yoran, tâkat-fersâ, şaşırtan.

Écrasement [imz.] Ezme, yorma, şaşırtma. || (t.) Cerş. || (crh.) – linéaire Cerş-i hattî.

Écraser [ft.] Ezmek. ◆ Ezip kırmak. ◆ Gayet alçak göstermek. || (mec.) Mağlup etmek. ◆ Yormak, takat bırakmamak. ◆ Diğer birinin mâdûniyetini meydana çıkarmak, belli etmek. ◆ Müstağrak-ı beht ve hayret etmek. || – un grain Bir kadeh içki içmek.

Écraseur [s.] (crh.) Micreş: – linéaire Micreş-i hattî.

Écrémage [imz.] Sütün üstünden kaymağını alma.

• • • • • • • • • •

225 Orijinal metinde dizgi hatası: صاغد şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında ضاغد olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bkz. *Lugat-ı Tıbbiye*, 1290/1873.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Écrémer [ft.] Sütün üstünden kaymağını almak. || (mec.) Bir şeyin en iyi kısmını toplayıp almak.

Écrémoire [ims.] Kaymakçı kaşığı.

Écrénage [ft.] Dökme hurufatın altlarının kat'ı.

Écréner [ft.] Dökme hurufatın altlarını kesmek.

Écrénoir [imz.] Dökme hurufatın altlarını kesmeye mahsus alet.

Écrêtement [imz.] (as.) Bir duvar veya tabya tepesinin gülle ile düşürülmesi. ◆ Alçaltma. || (zra.) Hendekleri tevsi' ve tesviye etmek ameliyatı.

Écrêter [ft.] (as.) Bir duvar veya tabyanın tepesini gülle ile düşürmek. ◆ Horozun ibiğini kesmek. ◆ Alçaltmak.

Écrevisse [ims.] Teke nevinden istakozun küçüğü ki ekseriya tatlı suda bulunur. || **Eplucher des – s** Beyhûde şeylerle vakit kaybetmek. || (hy.) Burc-ı seretan. (*cancer* dahi denilir.)

Écrier (s') (fv.) Bağırmak, haykırmak, feryat etmek.

Écrille [ims.] Suyun içinde balıkları diri saklamaya mahsus livarın parmaklıklı kapısı.

Écrin [imz.] Mücevherat mahfazası. ◆ Mücevherat.

Écrire [ft.] (Tasrifi: *J'écris*, *nous écrivons*; *j'écrivais*, *nous écrivions*; *j'écrivis*, *nous écrivîmes*; *j'écrirai*, *nous écrirons*; *j'écrirais*, *nous écririons*; *écris*, *écrivons*, *écrivez*; *que j'écrive*, *que nous écrivions*; *que j'écrivisse*, *que nous écrivissions*, *écrivant*, *écrit*,e) Yazmak, tahrir etmek. ◆ İnşa etmek, kaleme almak, tasnif etmek. ◆ Mektup yazmak, mükâtebe etmek. ◆ İş'ar etmek. || – **comme un chat** Gayet fena yazısı olmak. || – **à la diable** Gayet fena ve garip bir üslup ile kitap ve muharrerat-ı sâire yazmak.

Écrit [imz.] Evrak, muharrerat. ◆ Senet, temessük. || **Par** – Tahriren. || **Coucher par** – Yazmak. = [cm.] Telifat, âsâr. ◆ Evrak, senedat. || – **s sous seing privé** Senedat-ı âdiye. || – **s authentiques** Senedat-ı resmiye. || **Preuve par** – Tahriren ispat, beyyinat-ı tahririye. || (hk.) **Instruction par** – Evrak üzerine fasl-ı dava.

Écrit,e [s.] Yazılı. ◆ Nişanlı, belli, zâhir. || (hk.) **Droit** – Hukuk-ı mektûbe. || **Langue** – **e** Lisan-ı edebî, lisan-ı tahrir.

Écriteau [imz.] (hk.) Hükm-i mazbatanın hülâsası. ◆ İlannâme. || **Mettre un** – **à une femme** Bir kadını dile düşürmek.

Écritoire [ims.] Divit (devat), yazı kalemi, hokka. || (mec.) Muharrirlik mesleği.

Écriture [ims.] Yazı, hat, kitâbet. ◆ Sanat-ı tahrir, üslup. || – **sainte** Kütüb-i mukaddese. || – **alphabétique**, – **phonétique** Hatt-ı harfî, hatt-ı savtî. || – **syllabique** Hatt-ı hecâî. || – **idéographique** Hatt-ı tersimî. = [cm.] Tüccar hesâbatı, ticaret ve hesaba müteallik muhâberat ve defâtir. || **Tenir l'** – Defter tutmak. || – **s privées** Senedat-ı âdiye, hususiye. || **Entendre les** – **s** Mahir ve zeki olmak. || – **cunéiforme** Hatt-ı mismârî. || – **hiéroglyphique** Hatt-ı Mısrî, hiyeroglif yazısı. || – **hiératique** Hatt-ı Mısrî-i muhtasar. || – **démotique** Gayet muhtasar bir nevi hiyeroglif hattı. || – **phénicienne** Hatt-ı Fenikî. || – **rabbinique** Hatt-ı Râşi. || – **himiarite** Hatt-ı Himyerî. || – **courante** (bizde) Rik'a hattı. || – **barbaresque** Hatt-ı mağribî. || (hk.) **Vérification d'** – Tetkik-i hat ve hâtem.

Écrivailler [ft.] Çok ve fakat fena eserler yazmak, karalamak.

Écrivaillerie [ims.] Çok ve fakat fena eserler yazma, yazmak merakı.

Écrivailleur [imz.] Çok ve lakin fena eserler yazan muharrir.

Écrivain [imz.] Muharrir, müellif, musannif. (Kadın olduğu vakit de yine müzekker itibar olunur.) ◆ Yazıcı, kâtip. || – **public** Arzuhalci, yazıcı.

Écrivassier [imz.] Çok kitaplar yazıp da iyi yazmayan muharrir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Écrou [imz.] Cıvata somunu. || (hk.) Mahbusînin isimlerini ve sebeb-i hapislerini hâvi hapishane defteri, mahbes kaydı. || **Registre d'** – Mahbusîn defteri. || (mec.) Zapt ve terbiye eden şey. || **Lever l'** – **de quelqu'un** Birinin sebilini tahliye etmek.

Écrouelles [ims. – cm.] (t.) Sıraca, dâu'l-hanâzir. (Etibbâca umumiyetle *Scrofules* kelimesi kullanılır.)

Écrouelleux,se [s.] (t.) Sıracaya mensup ve müteallik. ◆ Sıracaya müptelâ, sıracalı. (Daha ziyade *Scrofuleux* lafzı kullanılır.)

Écrouer [ft.] Hapsetmek. ◆ Hapishane defterine kaydetmek.

Écrouir [ft.] Madeni soğuk hâlinde dövmek.

Écrouissage yahut:

Écrouissement [imz.] Madenin soğuk olduğu hâlde dövülmesi ameliyatı.

Écroulement [imz.] Yıkılma, çökme, inhidam.

Écrouler (s') [fv.] Yıkılmak, çökmek. ◆ Harap olmak.

Écroûter [ft.] Kabuğunu, kışrını soymak. || (zra.) Toprağın sathını sürmek.

Écru,e [s.] Ham, çiğ, işlenmemiş. || **Soie** – **e** Sıcak suyla haşlanmış ham ipek. || **Fil** – Yıkanmamış iplik, tire.

Écrues [ims. - cm.] Genç fidan ormanı. || **Nouvelles** – Genç fidanlar.

Écsarcome [imz.] (t.) Lahm-ı zâid.

Éctasie [imz.] (t.) İttisa'.

Écthyma [ims.] (t.) Ektima hastalığı: – **aigu** Ektima-i şedid; – **chronique** Ektima-i müzmin.

Éctillotique [s.] (syd.) Kıl dökücü, nâsil. (*Epilatoire* lafzının mürâdifidir.)

Éctocarpe [imz.] (nb.) Üşniye[226] şubesinden bir nevi su yosunu.

Éctopage [imz.] (tşr.) Cenîneyn-i muttasıleyn (acâibattan).

Éctopie [ims.] (t.) İntikal (maraz).

Éctopocystique [s.] (t.) İntikal-i mesane.

Éctosperme [imz.] (nb.) Üşniye şubesinden bir nevi esmer saz.

Éctozoaire [imz.] (hyv.) Hevamm-ı haricî.

Éctrodactylie [ims.] (tşr.) Parmaksızlık, adem-i ısbı'.

Éctromèle [ims.] (tt.) Ma'dûmü'l-etraf (hayvanat).

Éctromélien,ne [i. – s.] (tt.) Fasîle-i ma'dûmetü'l-etraf.

Éctropion [imz.] (t.) Göz kapağının dışarıya çevrilmiş olması, şeter-i haricî.

Éctrotique [i. – s.] (t.) Muskıt/maskat: **Methode** – Usul-i muskıtî (*Abortif* lafzının mürâdifidir.)

Éctylotique [s.] (t.) Nasırı def eden, ekkâl-i nasır.

Éctype [ims.] Bir mühür ve madalyanın mum vesâire ile alınmış kalıbı.

Écu [imz.] Kadim bir nevi gümüş sikke ki kıymeti memâlike göre değişir idi. || Elyevm üç Franktan ibaret bir vâhid-i kıyasî. ◆ Para, servet. ◆ Bir nevi kalkan. ◆ Kalkan şeklinde olarak asalet alâmetlerini hâvi levha, arma levhası. || (hy.) – **de Sobieski** Kavs-ı zobiski denilen cümle-i kevkebiye.

Écuanteur [imz.] Tekerlek ispitlerinin harice doğru meyli, tekerlek hunisi.

Écubier [imz.] (bhr.) Geminin iki tarafındaki demir deliği, loçası, gumena mazgalı.

Écueil [imz.] Denizde suyun hizasıyla beraber kaya, kayalık. || (mec.) Ahlak ve namus için ictinab olunacak şey.

Écuelle [ims.] Tas, çanak, çamçak, kâse, kap. || (nb.) – **d'eau** Uyuz otu. || **Prendre l'** – **aux dents** Yemeğe başlamak, sofraya oturmak.

Écuellée Bir tas veya çanak dolusu.

Écuisser [ft.] Ağacın kütüğünü kesmek, yarmak.

226 Orijinal metinde dizgi hatası: وشنيه şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında su yosunu cinsinin genel adı olan اشنيه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Éculer [ft.] Ayakkabının ökçesine basmak, ökçesini eskitmek. || – **la cire** Bal mumu dökmek.

Écumage [imz.] Köpürme.

Écumant,e [s.] Köpüren, köpüklü. || (mec.) Pek hiddetli.

Écume [ims.] Köpük, kef, ragve. ◆ Bir kavim ve cemaatin esâfil ve erâzil güruhu, eclâf, evbaş takımı. || – **de mer** Deniz köpüğü. ◆ Lüle taşı.

Écumer [fl.] Köpürmek. ◆ Hiddetlenmek, köpürmek. = [ft.] Köpüğünü almak. ◆ Hûşe-çîn olmak. || (mec.) Tathir ve tahlis etmek. || Öteden beriden toplamak. || – **les mers, les flots, les côtes** Korsanlık etmek. || – **les marmites** Kâselislik etmek.

Écumeur [i.] Köpürücü. (Yalnız mecazen müsta'meldir;) – **de mer** Korsan. || – **de marmite** Yemek için ev ev dolaşan kâselis. || – **de littérature** Başkalarının âsârını kendine isnat eden, müntahil.

Écumeux,se [s.] Köpüklü, köpüklenmiş.

Écumoire [ims.] Kevgir, delikli kepçe.

Écurage [imz.] Temizleme, tathir.

Écurer [ft.] Temizlemek, tathir etmek, parlatmak.

Écureuil [imz.] Sincap, teyyün. ◆ Anahtar deliğinin pirinç ağızlığı. || – **de Sibérie** Rusya nâfesi ve onun kürkü. || – **commun** Kızıl teyyün, harman faresi. || – **volant** Kaba kuyruklu bir nevi teyyün.

Écureur,se [i.] Temizleyici, mutahhir. ◆ Parlatan.

Écurie [ims.] Ahır, ıstabl, tavîle. || (as.) – **s flottantes** Süvari nakliye vapuru. || **Entrer quelque part comme dans une** – Bir yere selam vermeksizin girmek.

Écusson [imz.] Arma levhası. || (mec.) Şöhret, şeref. || (nb.) Kalem aşı; **Greffer en** – Kalem aşı yapmak. || – **à œil dormant** Sonbahar aşısı. || – **à œil poussant** İlkbahar aşısı.

Écussonner [ft.] Ağaç aşılamak, aşı yapmak.

Écussonnoir [imz.] Aşı bıçağı.

Écuyer [imz.] Bir şövalyenin maiyetinde yaver sıfatıyla bulunan zâdegân adam, zırhdar, silahdar. ◆ Istabl müdürü, mîr-i âhur. ◆ Hayvana binmek talim ve usulünün muallimi. ◆ Binici, fâris. ◆ Beygirle oyunlar icra eden cambaz, at cambazı. ◆ İngiltere'de bir zâdegân sınıfı. || (nb.) Şah-ı zâid, filiz.

Écuyère [ims.] Binici kadın. ◆ Beygirle cambazlık eden kadın. || **Bottes à l'** – Uzun süvari çizmesi.

Éczéma [imz.] (t.) Bir nevi hararetli illet, kubâ-yı asfer, egzama.

Édelfarse [ims.] (mad.) Kils-i zû-silisit-i hılkîden ibaret bir maden, edelfors.

Éden [imz.] (*dèn*) Yeryüzünde cennet, adn. || (mec.) Pek müferrih mahal.

Édénique [s.] Cennete müteallik, adnî.

Édentés [imz. – cm.] (tt.) Dişleri olmayan veya pek nâkıs olan hayvanat, fasîle-i nâkısatü'l-esnan.

Édenté,e [s.] Dişleri dökülmüş, dişsiz.

Édenter [ft.] Tarak ve testere vesâirenin dişlerini kırmak. ◆ Bir adamın dişlerini çıkarmak.

Édicter [ft.] Emir ve tembih suretiyle neşir ve ilan etmek. ◆ Kanunen muayyen olmak. ◆ İttihaz etmek.

Édifiant,e [s.] Tehzib-i ahlakı mûcip olan.

Édificateur [imz.] Bina yapan veya yaptıran, bâni. (Gayr-ı müsta'meldir.)

Édification [ims.] Bir büyük bina inşası, tatrih, tarh, aksam. ◆ Tehzib-i ahlak, ahlaka numûne olacak fiil ve hareket.

Édifice [imz.] Bina, büyük bina. ◆ Beden-i insan. || – **s publics** Ebniye-i emiriye. || (mec.) Usul, esas.

Édifié,e [s.] Müteessir. ◆ İstihsal-i malumat etmiş, haber almış.

Édifier [ft.] Yapmak, bina etmek. ◆ Talimat vermek, itâ-yı vesâyâ etmek. ◆ Kurmak, tanzim ve tesis etmek. ◆ Nasihat ve hüsn-i misal ile tehzib-i ahlak ettirmek. ◆ Malu-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mat-ı sahiha vermek, bir şeyin hakikatini beyan ve izah etmek.

Édile [imz.] Eski Romalılarda ebniye-i mîriye ve köprü vesâireye nezâret eden memur, ebniye-i emiriye inşaat müfettişi. ◆ Meclis-i beledî âzâsı. ◆ Belediye memuru.

Édilité [ims.] Ebniye-i mîriye nezâreti ve bu memuriyetin müddet-i imtidadı. || Meclis-i beledî, belediye.

Edingtonite [ims.] (mad.) İskoçya'da bulunur bir silisit-i kilî ve alüminyum bi'l-mâ-i hılkîden ibaret maden, edingtonit.

Edinite [ims.] (mad.) Edinburg civarındaki bazaltlarda bulunur bir nevi silisit-i kilî-i sodyum-ı hılkî.

Édit [imz.] Emir, tembih, emirnâme. || – **de tolérance** Müsaadeyi hâvi emirnâme, ruhsatnâme. || – **royal** Emirnâme-i kralî.

Éditer [ft.] Bir kitabı kendi masrafıyla tab' ve neşretmek. || (hk.) Neşretmek: – **une loi** Bir kanun neşretmek.

Éditeur [imz.] Kendi masrafıyla kitap tab' ettirip neşreden, nâşir, tâbi'. || – **responsable** Müdür ve nâşir-i mesul. || **Libraire** – Bir muharririn kitap ve âsârını tab' ve neşreden kitapçı, tâbi' ve nâşir.

Édition [ims.] Bir kitabın tab' ve temsil ve neşri. ◆ Bir kitabın birden basılan nüshaları, bir basılış, tab'a. || (mec.) Tekerrür. || **Première** – Birinci tab', temsil-i evvel, tab'a-i evvelî. || **De nouvelle** Yeni (kitap).

Edmi [imz.] (hyv.) Afrika-yı şimalîde bulunan gazal.

Édredon [imz.] Şimalde bulunan bir nevi ördeğin gayet yumuşak olan karın tüyü, zegab, pupla. ◆ Bu tüyden yapılmış ayak örtüsü.

Édriophtalmaires [imz. - cm.] (hyv.) Zü'l-uyûnı't-tergiye fasîlesi.

Éducabilité [ims.] Kabiliyet-i terbiye.

Éducable [s.] Kabil-i terbiye.

Éducateur,trice [i.] Terbiye eden, mürebbi.

Éducatif,ve [s.] Terbiyeye mensup ve müteallik.

Éducation [ims.] Terbiye, talim. ◆ Yetiştirme, besleme, istînas. ◆ Edep. ◆ Tahsil. || – **physique** Terbiye-i cismâniye. || – **intellectuelle** Terbiye-i zihniye, talim ve tedris. || – **morale** Terbiye-i ahlakiye, tehzib-i ahlak. || – **maternelle** Ana terbiyesi, terbiye-i mâder. || – **des enfants** Terbiye-i etfal.

Édulcoration [ims.] (syd.) Acı bir ilacın şeker veya diğer bir tatlı madde ile karıştırılması, tahliye.

Édulcorer [ft.] (syd.) Acı bir ilacı şeker veya diğer bir tatlı madde ile karıştırmak, tahliye etmek. || (mec.) Tahfif, tadil etmek.

Édule [s.] (tt.) Kabil-i ekl.

Éduquer [ft.] Terbiye etmek, beslemek, büyütmek, yetiştirmek.

Édwarsite [ims.] (mad.) Ural dağları granitlerinde bulunur bir fosforit ve silisit-i alüminyum ve zirkonyum-ı hılkî.

Éfaufiler [ft.] Kumaşın ipliklerini çıkarmak.

Effaçable [s.] Silinebilen, hazfı mümkün. ◆ Unutturulabilen.

Effaçage [imz.] Hazf. ◆ Bozma.

Effacement [imz.] Hazf etme veyahut silme, bozma.

Effacer [ft.] Silmek, hazf etmek, çizmek, bozmak. || (mec.) Unutturmak. ◆ Geçmek, geride bırakmak. ◆ Hükümden ıskat etmek. || **S'** – Silinmek. ◆ Yana çekilmek, bir tarafa durmak.

Effaçure [ims.] Mahzuf, çizik, hakk.

Effanage [imz.] (zra.) Tepe ve yaprakların koparılması. ◆ Ekini çiğneme ameliyatı.

Effaner [ft.] (zra.) Yapraklarını koparmak. ◆ Ekini çiğnemek.

Effanure [ims.] (zra.) Koparılan nebat tepesi.

Effarde [ims.] Telaş.

Effaré,e [s.] Telaşa duçar olan, telaşlı.

Effarement [imz.] Telaşa duçar olma.

Effarer [ft.] Telaşa duçar etmek. || **S'** – Telaşa duçar olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Effarouchant,e [s.] Korkutup ürküten, tevhiş eden.

Effarouché,e [s.] Korkup ürkmüş, mütevahhiş.

Effarouchement [imz.] Korkup ürkme veya korkutup ürkütme, tevahhuş, tevhiş.

Effaroucher [ft.] Korkutup ürkütmek, tevhiş etmek. ◆ Sirkat etmek.

Effarvatte [ims.] Çalı bülbülü. (Buna *Fauvette des roseaux* dahi derler.)

Effaucheter [ft.] (zra.) Biçilmiş çayır veya ekini çapalamak.

Effautage [imz.] İşe yaramaz kalas kerestesi.

Effectif [imz.] (as.) Mevcut, miktar-ı hakiki; – **d'armée** Ordu mevcudu. || (mal) Nakit; **Somme** – Nakit akçe, mevcut.

Effectif,ve [s.] Hakiki, mevcut, fiilî. ◆ Dediğini yapan, vaadini tutan.

Effectivement [h.] Hakikaten, fiilen, bilfiil.

Effectuer [ft.] Mevki-i fiil ve icraya koymak, kuvveden fiile getirmek.

Effémination [ims.] Kadın gibi nazik ve zarif ve gevşek olma; te'nis.

Efféminé,e [s.] Kadın gibi nazik ve zarif ve gevşek alışmış olan.

Efféminer [ft.] Kadın gibi nazik ve zarif ve gevşek alıştırmak, inceltmek, te'nis etmek.

Effendi [imz.] (Türkçe kelime) Efendi. (Yalnız Osmanlılar hakkında müsta'meldir.)

Efférent,e [s.] (tşr.) Mûsil: **Vaisseaux** – **s** Ev'i-ye-i mûsile.

Effervescence [ims.] Kaynayış, galeyan, feveran. ◆ Cûş u hurûş.

Effervescent,e [s.] Kaynayan. ◆ Cûş u hurûşa gelen.

Effet [imz.] Netice. ◆ Tesir. ◆ Fiil, icra. || (tca.) Evrak, senedat-ı ticariye. = [cm.] Eşya, mevad, esas, elbise, emval. || – **s publics** Esham-ı umumiye. || – **au porteur** Açık bono, hâmiline ait bono. || – **à recevoir** Matlub senedatı. || – **à payer** Deyn senedatı. || (hk.) – **rétroactif** Mâkable şümûlü olan hüküm. || **La loi n'a pas d' – rétroactif** Bir kanun veya hükmün mâkabline şümûlü olmaz. || – **s de succession** Muhtelifat. || **Produire son** – Tesir-bahş olmak, müntic olmak. || **à l' – de** Maksadıyla, olmak üzere, ecelden. || **à cet –, pour cet** – Bu babda, bu husus için. || **à quel** – Ne maksatla, ne için? || **Faire l' – de** Göz değmek, benzemek. || **Mettre un tableau à l'** – Bir levhayı güzel ziya alacak bir mevkiye koymak. || (ht.) Tesir: – **acoustique** Tesir-i sem'î. || – **colorifique** Tesirat-ı müsahhine. || **En** – Gerçekten, hakikaten, filhakika.

Effeuillage [imz.] Bir ağaç veya nebatın yapraktan tecridi, yaprakların koparılması.

Effeuillaison [ims.] Yaprakların bi't-tab' sukutu ve mevsim-i sukut-ı evrak.

Effeuillement [imz.] Yaprakların sukutu. ◆ Yaprakları düşmüş ağaçların hâli.

Effeuiller [ft.] Yapraklarını düşürmek, yolmak, koparmak. || İzâle etmek.

Efficace [s.] Netice veren, müessir, şâfî.

Efficace [ims.] Tesir, amel. (Gayr-ı müsta'mel gibidir.)

Efficacement [h.] Müessir ve netice-pezîr olacak bir suretle, cidden.

Efficacité [ims.] Tesir, amel, şifa. ◆ Kuvvet.

Efficient,e [s.] Mûcip, müessir, müsebbib, fâil.

Effigie [ims.] Suret, insan çehresinin resmi. ◆ Meskûkât üzerindeki tasvir. || (mec.) Tuhaf, nişâne. ◆ Müşâbehet. ◆ Taklit. || (hk.) **Exécution par** – Ahkâm-ı cinâiyenin gıyaben suret-i teşhiriyede icrası.

Effigier [ft.] Suretini yapmak, çehresinin resmini çıkarmak. ◆ Ezmine-i kadîmede Avrupaca gıyaben idama mahkûm olunan bir kimsenin kabataslak resmini yapıp darağacına veya bir direğe ta'lik ile teşhir etmek ki lisan-ı hukukta ahkâm-ı cinâiyeyi gıyaben suret-i teşhiriyede icra etmek denilir.

Effilage [imz.] Bir kumaşın bozulup tiftiklenmesi.

Effilé [imz.] Kumaşın kenarında ipliklerin tiftik hâlinde kalmasından ibaret olan saçak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Effilé,e [s.] İnce ve uzun.

Effiler [ft.] Bir kumaşı söküp tiftik tiftik etmek.

Effilochage [imz.] Kumaşı tiftikleme ameliyatı, tarazlama ameliyatı. ◆ Kâğıt imaline mahsus paçavraları tiftikleme.

Effiloche yahut **Effiloque** [ims.] İnce ham ipek, bükülmüş ipek.

Effilocher yahut **Effiloquer** [ft.] Bir ipek kumaşı söküp tiftik etmek, tel tel etmek, tarazlamak.

Effilocheur,se [i.] Kâğıt imaline mahsus paçavraları tiftik eden işçi. = [ims.] Bu işi gören demir tarak.

Effiloques [ims. – cm.] İnce ham ipek, bükülmüş ipek.

Effilure [ims.] Sökülen bir kumaştan çıkan tel tel iplik, tiftik.

Efflanqué,e [s.] Böğürleri pek oyuk ve etsiz olan, lâgar (köpek veya beygir).

Efflanquer [ft.] Zayıflatmak, lâgar etmek. (Ekseriya hayvanat hakkında kullanılır.)

Effleurage [imz.] ve:

Effleurement [imz.] Çiçeklerin ıskat ve izâlesi. ◆ Deri veya sathın kesilmesi veya soyulması. Cüz'i dokunma, ilişme, temas-ı hafif.

Effleurer [ft.] Çiçeklerini düşürmek. ◆ Yalnız derisini veya sathını kesmek veya soymak. ◆ Cüz'i dokunmak, ilişmek, sıyırmak, yanından geçmek.

Effleurir [fl.] (k.) yahut **S'** – Tozla örtünmek yahut toza tahavvül etmek, tekerrüc etmek.

Efflorescence [ims.] (k.) Emlahın derunlarındaki suyu kaybederek toz hâline giren bir maddeye tahavvül etmeleri, bu suretle kesbettikleri hâl, tekerrüc. ◆ Tezahür-i haricî. ‖ (nb.) Nebatatın çiçek açması ve bunun mevsimi, tezehhür. ‖ (t.) Bir nevi cilt hastalığı, tezehhür.

Efflorescent,e [s.] (k.) Toz hâline tahavvül etmiş veyahut etmek hassasını hâiz olan, mütekerric. ‖ (nb.) Çiçek açan, mütezehhir.

Efflotter [ft.] Filodan, muhafaza sefinesinden ayırmak.

Effluence [ims.] Suyun tebahhur ve tasa'ud etmesi.

Effluent,e [s.] Tebahhur ve tasa'udla çekilip kaybolan (su), mütebahhir, mütesâid.

Effluves [ims. - cm.] (t.) Tasa'udat. ‖ – **paludéennes** Tasa'udat-ı merzagiye.

Effluxion [ims.] (t.) İnkızaf-ı alak.

Effondrement [imz.] Toprağın pek derin kazılması. ◆ Dağın veyahut emsalinin uçması, inhidam. ◆ Kırma, şikest etme. ◆ Yıkılma, harap olma.

Effondrer [ft.] Toprağı gübre karıştırarak pek derin kazmak. ◆ Kırmak, paralamak. ‖ **S'** – Batmak, yerin içine geçmek, çökmek.

Effondrilles [ims. – cm.] Rüsub, tortu, çöküntü.

Efforcer (s') [fv.] Çalışmak, çabalamak, cehd, gayret, ikdam, sa'y, ihtimam etmek.

Effort [imz.] Çalışma, çabalama, cehd, sa'y, himmet, gayret. ‖ (t.) Adalatın veca'ını mûcip olan fevkalâde bir hareket ki ekseriya ağır birşey kaldırmaktan olur, hareket-i anîfe. ‖ **Faire ses** – **s** Sarf-ı makderet etmek, cehd etmek. ‖ **Faire un** – **sur soi-même, se faire** – Cebr-i nefs etmek. ‖ **Sans** – Bilâ-müşkilat, kolayca. ‖ (mha.) Kuvvet. (Bu mânâda *Force* lafzıyla müterâdiftir.)

Effraction [ims.] Kesr ü şikest. ◆ Zor, cebir, şiddet. ‖ **Vol avec** – Kesr ü şikestle sirkat, duvar yıkarak ya delerek veya merdiven ile aşarak veya kapı kırarak yahut zor ile kilit açarak îka edilen sirkat.

Effracture [ims.] (crh.) Kafa kemiğinin yarılması.

Effraie [ims.] Alaca baykuş.

Effranger [ft.] Kenarlarını tiftik tiftik etmek.

Effrayant,e [s.] Korkunç, hevl-nâk, mahuf. ◆ Çok, müfrit.

Effrayer [ft.] (*payer* gibi tasrif olunur) Korkutmak, tevhiş etmek, cüretini kesr etmek. ‖ **S'** – Korkmak.

Effréné,e [s.] Dizginsiz ve eğersiz (beygir). ◆ (mec.) Zapt olunamaz, serkeş.

Effrénement [imz.] Dizginsizlik. ◆ Serkeşlik. ◆ Zapt-ı nefs edilmeksizin.

Effritement [imz.] Arazinin kuvve-i inbâtiyesinin tüketilmesi, kısırlık, toprağın zayıflaması.

Effriter [ft.] Arazinin kuvve-i inbâtiyesini tüketmek, kısırlatmak, toprağı zayıflatmak. (*effruiter* dahi denilir.) || **S'** – Kuvve-i inbâtiyesi bitmek, zayıflamak. ◆ (Taşlar hakkında) Toz hâline girmek.

Effroi [imz.] Korku, haşyet, hevl.

Effronté,e [s.] Arsız, edepsiz, hayasız, küstah. ◆ Bî-edebâne, küstahâne.

Effrontément [h.] Arsızlıkla, edebe mugayir bir suretle, küstahâne.

Effronterie [ims.] Arsızlık, küstahlık, edepsizlik.

Effroyable [s.] Korkunç, mahuf. ◆ Pek çok, dehhaş. ◆ Pek çirkin.

Effroyablement [h.] Korkunç bir suretle. ◆ Pek çok, fevka'l-had, fevka'l-gaye.

Effruiter [ft.] Ağacın meyvelerini düşürmek, toplamak. (Eski kelime.) (mr. Effriter)

Effumer [ft.] (rs.) Bir şeyi açık görünmeyip duman içinde görünecek surette tersim ve tasvir etmek, tedhin.

Effusion [ims.] Dökme, dökülme. ◆ Hissiyatın izhar ve ibrazı. || – **de l'âme** Kemâl-i hulûs-i kalp ile edilen dua.

Éfourceau [imz.] Ağır yükler nakline mahsus iki tekerlekli araba.

Égagre [ims.] (hyv.) Yaban keçisi, ma'z-ı berrî.

Égagropile [ims.] Geviş getiren hayvanatın midesinde nebat kırıntılarıyla zerrat-ı kilsiyeden ve kıllardan mürekkep olarak teşekkül eden top, küre-i ıhn. || – **de mer** Balıkların midesinde hâsıl olup ağızdan çıkarmaya mecbur oldukları küre-i ıhn-ı bahriye.

Égalable [s.] Mümkinü't-tesâvi, müsâvi edilebilen.

Égal,e [s.] Müsâvi. ◆ Mümâsil veyahut müşâbih ve siyyan olan. ◆ Muadil, mümâsil. ◆ Düz, müstevi. ◆ Farksız, hep bir. || **Cela m'est** – Bence hep bir. || **Faire tout** – Gayet bî-taraflık göstermek. ◆ Aynı hatt-ı hareketi ihtiyar eylemek. || **à l'** – **de** O derecede, derecesinde. || **Sans** – Emsalsiz. = [imz.] Akran, emsal, hem-sınıf (cmz. *égaux*)

Également [h.] Müsâvi olarak, mütesâviyen, ale's-seviye, seyyânen. ◆ O kadar. ◆ Kezâlik.

Égaler [ft.] Müsâvi olmak, kâ'bında olmak. ◆ Müsâvi ve mümâsil etmek.

Égalisation [ims.] Tesâvi, müsâvi kılma. ◆ Tesviye, tadil.

Égaliser [ft.] Müsâvi ve mümâsil etmek. ◆ Düz etmek, tesviye etmek.

Égalitaire [s.] Müsâvat ve hakkaniyet kaidesine riayet eden.

Égalité [ims.] Müsâvat, tesâvi. ◆ Düzgünlük, istivâ. ◆ Müşâbehet. ◆ (r.) Muâdele. || – **devant la loi** Kanun nazarında müsâvat. || **à l'** – **de** Müsâvi bir miktarda mâil-i farz olunduğu takdirde. || – **civile** Müsâvat-ı medeniye, hukuk-ı medeniyede müsâvat. || – **religieuse** Müsâvat-ı mezhebiye.

Égard [imz.] Hürmet, riayet, itibar, vazife-i ihtiramkârî. ◆ Cihet, nokta. || **Par** – **à** Riayeten. || **En** – **à** Nazaran, itibarıyla. ◆ -ye hürmeten. || **à l'** – **de** Hakkında. ◆ Nazaran. || **à tous** – Her hâlde, ez her cihet. || **à certains** – **s** Bazı cihetlerine nazaran. || **à cet** – Bu babda, bu hususta. || **Avoir** – Nazar-ı itibara almak. = (cm.) İhtiramat.

Égaré,e [s.] Yolu kaybetmiş, dâll, sapık, gümrah. ◆ Serseri. ◆ Şaşkın, dalgın. || **Brebis** – **e** Tarik-i müstakim ve faziletten udul etmiş insan.

Égarement [imz.] Yolu kaybediş, gümrahlık, dalalet. ◆ Şaşkınlık, dalgınlık. ◆ Ahlaksızlık, terbiyesizlik.

Égarer [ft.] Doğru yoldan çıkarmak, gümrah etmek, ıdlâl etmek. ◆ Ötede beride dolaşmak, dolaştırmak. ◆ Muhtelif şeylerle meşgul etmek. ◆ Kaybetmek, zayi etmek. || **S'** – Gümrah olmak, dalalette kalmak. ◆ Kaybolmak. ◆ Öteye beriye dolaşmak, dolaştır-

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

mak. ◆ Rişte-i kelâmı kaybetmek, sözünü unutmak.

Égayement [imz.] Sevindirme, şenlendirme, keyiflendirme, neşelendirme.

Égayer [ft.] Sevindirmek, şenlendirmek, mahzuz etmek, keyiflendirmek. ◆ Tezyin etmek. ◆ Aydınlık, ziya vermek. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Islıkla tezyif etmek. || **S'** – Keyiflenmek, eğlenmek, istihzâ etmek, eğlenmek.

Egide [ims.] Esâtir-i Yunaniyede "Pallas" nâm perinin kalkanı. || (mec.) Himaye, sâye; **Sous l'** – **de** Sayesinde, himaye ve sahâbetiyle.

Egilope[227] [imz.] (nb.) Necîliye fasîlesinden bir nevi arpa.

Églander [ft.] (crh.) İstîsal-i guded.

Églantier [imz.] Yabani gül ağacı. || – **odoriférant** Gül-i nesrin.

Églantine [ims.] Yabani gül.

Église [ims.] Hıristiyanların mabedi, kilise. ◆ Hıristiyanlar cemaati, Hıristiyanlığın beher mezhebi. ◆ Rüesâ-yı rûhâniye, rûhânîler heyeti. || – **pontificale** Papa'nın kilisesi (Sen Piyer[228]). || **En face de l'** – Memurîn-i rûhâniye muvâcehesinde. || **Balayer l'** – Kiliseden en sonra çıkmak.

Églogue [ims.] Çobanlığa ve kır ahvâline müteallik şiir, eş'ar-ı riâiye, çoban şarkısı. ◆ Mecmua-i âsâr-ı müntahabe. ◆ Hayat-ı sahrâiyenin haz ve letafeti.

Égohine yahut **Égoïne** [ims.] Küçük el testeresi.

Égoïser [ft.] Enaniyet etmek, benlik davasında bulunmak, hodpesendlik etmek.

Égoïsme [imz.] Enaniyet, hodbinlik.

Égoïste [i. – s.] Hodbin, hodpesend.

227 Orijinal metinde bu kelime *Egilops* [Egilops: bir tür ülser] şeklinde yazılmıştır ancak verilen karşılığa bakıldığında doğrusunun *Egilope* [Egilope: graminées (necîliye) familyasından bir bitki] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

228 *Saint Pierre*.

Égophonie [ims.] (t.) Keçi sesi, sadâ-yı ma'z[229] denilen hastalık.

Égopode [ims.] (nb.) Sayvâniye fasîlesinden ve anisuniye nevinden küçük melek otu.

Égorgement [imz.] Kesme, zebh.

Égorgeoir [imz.] Mezbaha, selhhâne.

Égorger [ft.] Kesmek, zebh etmek. ◆ Öldürmek. ◆ Soymak, batırmak. ◆ Son derecede ta'zib etmek.

Égorgeur [imz.] Zebh eden, kesen.

Égosiller (**s'**) [ft.] Boğazını yırtarcasına bağırmak, çok söylemek, çok ötmek.

Égotisme [imz.] Daima kendinden bahis ile tefâhur etmek âdeti ve îrad eylediği nutuklarda ben zamir-i mütekellimine bir ehemmiyet-i mahsusa veren adamın hâli, fart-ı tefahhur, fart-ı enaniyet. (İngilizceden iktibas edilmiş olan bu kelimenin zımnında *égoïsme* lafzının ihtiva ettiği mezmûmiyet mânâsı yoktur. Yalnız garabet tasavvur olunabilir.)

Égotiste [i. – s.] Daima kendinden bahis ile tefâhur eden adam, fart-ı tefahhur sahibi olan kimse ve bu tabiata mensup ve müteallik olan şey.

Égout [imz.] Suyun damlaması veya sızması. ◆ Keriz (kâriz), lağım. || **Regards d'** – Lağım bacaları. || – **collecteur** Ana lağım. || (m.) Damlamak. || – **s des toits** Çatı yağmur suları. || (hk.) **Servitude d'** – Hakk-ı mesil.

Égoutier [imz.] Lağımcı, kerizci.

Égouttage [imz.] ve:

Égouttement [imz.] Süzme, bir şeyin sıkılmakla suyunun ihracı, damlatma.

Égoutter [ft.] Süzmek, damlatmak, sıkarak suyunu çıkarmak.

Égouttoir [ims.] Süzgeç, süzgü. ◆ Fotoğraf camlarının suları süzülmek için camların konulacağı alet.

229 Orijinal metinde dizgi hatası: مغز şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında معز [=ma'z: keçi] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Égoutture [ims.] Damlama, süzüntü.

Égrain [imz.] ve:

Égrin [imz.] Aşılanmak üzere çekirdekten yetişmiş elma veya armut fidanı.

Égrainer [ft.] (mr. Égrener)

Égrapper [ft.] Salkımın tanelerini koparmak.

Égrappoir [imz.] Üzüm salkımının tanelerini koparmaya mahsus olup bağcı çekmesi denilen bıçak. || (mad.) Demir madenini kumdan ayırmaya mahsus su teknesi.

Égratigner [ft.] Tırmalamak, tırnakla veya iğne vesâire ile yırtmak. || (mec.) Hafif surette dokunmak. || İras-ı halel eylemek. ◆ Dokunaklı sözlerle cerîhadar etmek. ◆ Bir cerîha-i âşıkane açmak.

Égratigneur,se [i.] Tırmalayıcı.

Égratignure [ims.] Tırmalama, tırnak yarası ve eseri, tırmık. ◆ [?] nefese açılmış hafif cerîha.

Égravillonner [ft.] Tekrar dikilmek üzere yerden çıkarılmış ağacın kökleri arasındaki toprağı tathir etmek.

Égrefin [imz.] (hyv.) Üzeri çizgili bir nevi morina balığı.

Égrenage [imz.] Arpa ve buğday misilli hububatı taneleme ameliyatı. ◆ Keten ve kenevir gibi şeylerin tohumlarını, çekirdeklerini ayırmak ameliyatı.

Égrener [ft.] Hububatı başağından veya üzüm dallarını salkımından koparmak, tanelemek. ◆ Tespih çekmek, ağır ağır ve sıra ile telaffuz etmek. ◆ Birer birer ve sıra ile göstermek.

Égreneuse [ims.] Mısır tanelemek, pamuk, kenevir gibi mevaddı ayırmak için müsta'mel makine.

Égrillard,e [s.] Uyanık, açık gözlü, cerbezeli, şen.

Égrisage [imz.] Elmasların vesâir zî-kıymet taşların birbirine sürtülerek, vurularak aşındırılıp cilâlandırılması. ◆ Mermerin perdahtı.

Égrisée [ims.] Elmas tozu.

Égriser [ft.] Elmasları vesâir zî-kıymet taşları birbirine sürterek ve vurarak aşındırıp cilâlandırmak. ◆ Mermeri perdaht etmek.

Égrisoir [imz.] Elmas tozu tablası.

Égrugeoir [imz.] Kükürt gibi tozları veya boya vesâireyi ezmeye mahsus muşta ve havan eli gibi aletlere denir, deste.

Égruger [ft.] Havanda veya dibekte dövmek. ◆ Havan ile ezmek.

Égueulement [imz.] Topun ağzının aşınması. ◆ Bir kabın ağzının eğrilmesi.

Égueuler [ft.] Topun ağzını aşındırmak. ◆ Bir kabın ağzını kırmak, eğritmek. || **S'** – (Adam hakkında) Bağırmaktan boğaz ağrısına duçar olmak, boğazı tıkanmak.

Égypte [ih.] Mısır.

Égyptiac [imz.] (*ciak* okunur) (syd.) yahut – **Onguent** Merhem-i Mısrî.

Égyptiaque [s.] Mısırlı, Mısrî.

Égyptien,ne [i. – s.] Mısırlı, Mısrî, Mısır'a müteallik.

Égyptologie [ims.] Mısr-ı kadime ait âsâr ve ahvâlin tetkik ve tetebbuu ilmi, ilm-i ahvâl-i Mısr-ı kadim.

Égyptologique [s.] İlm-i ahvâl-i Mısr-ı kadime mensup ve müteallik.

Égyptologue [imz.] Mısr-ı kadim âsâr ve ahvâl-i tarihiyesinde ihtisası olan adam, âsâr ve ahvâl-i Mısr-ı kadim âlimi.

Eh [hd.] Taaccüb ve istiğrab makamında kullanılır: Vay! Ya! Ha! Ey!

Éhanché,e [s.] (*é-an*) Kaynak kemiklerinin biri diğerinden alçak olan beygire ıtlak olunur, çolpaz, bir yanı salkı hayvan.

Éherber [ft.] (*é-èr*) Tarla veya bahçenin muzır otlarını çıkarmak. (Bunun yerine *sarcler* kelimesinin isti'mali ekserdir.)

Éhonté,e [s.] (*é-on*) Utanmaz, ayıp bilmez, hayasız.

Éhouper [ft.] Ağacın tepesini kesmek.

Eider [imz.] (*é-i-dèr*) Kutb-ı şimalî cihetlerinde bulunur bir nevi kaz ki karnının pupla deni-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

len tüyü meşhur ve muteberdir, pupla kazı, eider.

Eifelkalk [imz.] (mad.) Hacer-i hububî nevinden Almanya'da kesret üzere bulunur bir nevi kils.

Éilamides [ims. - cm.] (tşr.) Ağşiye-i dimağ, sehâyâ.

Eisspath [imz.] (mad.) Zücâcî espat.

Éjaculateur [s.] (tşr.) Nutfeyi dışarı çıkaran, mündefik, dâfik.

Éjaculation [ims.] (tşr.) Nutfeyi dışarı çıkarma, temniye, imnâ', indifak. ◆ İndifa'.

Éjaculatoire [s.] (tşr.) Nutfeyi dışarı çıkarmaya mahsus, dâfik.

Éjaculer [ft.] İmnâ, temniye etmek. ◆ Şiddetle ifrağ ve ifraz etmek.

Éjection [ims.] Def, boşatma.

Éjointer [ft.] Kanatlarının ucunu kesmek.

Éjouir (S') [fv.] Pek ziyade memnun ve mahzuz olmak.

Éjulation [ims.] Nâle, şehka.

Élaboration [ims.] Bir şeyin tadil ve ıslah olunması. ◆ (tt.) Kuvve-i mümessile ve tağdiye misli hıdemat-ı hayatiyenin tekevvünü, terbiye: – **de la sève** Nusgun tekevvün ve terbiyesi. || (sya.) Tanzim, tesviye.

Élaborer [ft.] Bir şeyi tadil ve ıslah etmek. ◆ Hazırlamak, tesviye ve tanzim etmek.

Élæagnées yahut:

Éléagnées [ims. – cm.] (nb.) Zü'l-filkateyn-i tüveyc-i munfasılı'l-vüreykat sınıfından elaniyasiye fasîlesi.

Élæagnus [imz.] (nb.) Elaniyasiye fasîlesinin numûnesi olan nebat.

Élæocarpées [ims. – cm.] (nb.) Zü'l-filkateyn-i tüveyc-i munfasılı'l-vüreykat sınıfından ve fasîle-i zeyrefûniyeden zü't-temr-i mezit nevi, Hindistan zeytini kabîlesi.

Élæocarpus [imz.] (nb.) Fasîle-i zeyrefûniyeden zü't-temr-i mezit nevinin numûnesi olan Hindistan zeytin ağacı.

Élæococca [ims.] (nb.) Ferbiyûniye fasîlesinden bir nevi şecer-i zeyt, yağ ağacı.

Élæodendrées [ims. – cm.] Eşcar-ı mezîte fasîlesi, yağ ağaçları nevi.

Élæodique [s.] (*lé-o*) (k.) **Acide** – Hâmız-ı zeyt.

Élæomètre [imz.] (k. ve syd.) Mikyas-ı züyut. (Buna *Oléomètre* dahi denir.)

Élæosélinées [ims.] (nb.) Sayvâniye fasîlesinden kerefs-i mezit nevi.

Élagage [imz.] (zra.) Ağaç budama, teşzib. ◆ Budanmış kuru dallar yığını. ◆ Dalları, budakları budama ameliyatı. || – **complet** Teşzib-i küllî, tekmil budama. || – **en cône** Teşzib-i mahrutî, sivri budama. || – **progressif** yahut – **en tête** Teşzib-i re'sî, tepe budaması.

Élaguer [ft.] Budamak. ◆ İbarenin fazla tabirlerini çıkararak tashih etmek, tayy ve tashih etmek, budamak.

Élagueur [imz.] Budayıcı, mişzeb. ◆ Budama bıçağı.

Élaïdine [imz.] (k.) Elaydin.

Élaïdique [s.] (k.) **Acide** – (mr. Elæodique)

Elaïne [ims.] (k.) Zeytin, olein. (Buna *Oléïne* dahi denir.)

Élaïs [ims.] (nb.) Maya ağacı. (*Eléide* dahi ıtlak olunur.)

Élan [imz.] Hızlı hareket, sıçrayış, hamle, savlet. ◆ Temayül-i şedid. ◆ Hararet-i ifade.

Élan [imz.] (tt.) Zaby-ı[230] şimalî denilen geyik, sığın.

Élancé,e [s.] İnce ve uzun. || **Taille – e** İnce ve uzun boy, fidan gibi boy. ◆ Hızlı koşan (geyik).

Élancement [imz.] Atılma, can atma, savlet, hücum. ◆ İçini çekme, tahassür. || (t.) Birden bire hissolunan şiddetli sancı, vahz. (Bu mânâda *Douleur lancinante* terkibiyle müterâdiftir.)

230 Orijinal metinde dizgi hatası: ظب şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında ظبی [=zaby: geyik] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Élancer [fl.] (t.) (Yalnız gaib sîgası müsta'meldir.) Sancı etmek, şiddetli bir sancı ile ağrımak.

Élancer [ft.] Atmak, fırlatmak. ◆ İzhar etmek. ◆ Sevk etmek, alıp götürmek. || **S'** – Atılmak, fırlamak. ◆ İnce kalıp uzanmak, boy atmak.

Élanion [imz.] (hyv.) Çakır atmaca denilen çaylak.

Élaphre [imz.] (hyv.) Âkilü'l-luhûm fasîlesinden bir nevi küçük sinek.

Élaps [imz.] (hyv.) Katır yılanı denilen zehirli yılan.

Élargir [ft.] Genişletmek, tevsi' etmek. || (hk.) Hapisten çıkarmak, tahliye-i sebil etmek. || – **la plaie** Kederini, acısını tezyid etmek. || **S'** – Genişlemek. || (mec.) Tevessü' etmek. || **Sa face s'élargit** Yüzü gülüyor.

Élargissement [imz.] Tevessü', tevsi'. || (hk.) Tahliye-i sebil.

Élargissure [ims.] Bir şeyin tevsi'i için eklenen ve ilave olunan parça, ek.

Élasmose [ims.] (mad.) Bir nevi billur madeni, elasmoz.

Élasmothérium [imz.] (arz.) Bir nevi gergedan müstehâsesi.

Élasticité [ims.] (ht.) Elastikiyet. ◆ Nerm ve metin olma.

Élastique [s.] (ht.) Elastik, esnek. || (mec.) Mütehavvil. ◆ Seriü't-tesir. ◆ Geniş, bol. ◆ Suver-i muhtelifede tefsire müsait, lastikli. || **Gome** – Mevadd-ı muhtelife-i sanâiyeye giren malum lastik. = Zemberek. ◆ Lastik. || **Filets** – **s** (nb.) Huyut-ı elastikiye. || **Tissus** – **s** (tşr.) Nüsuc-ı elastikiye. || **Fluides** – **s** Seyâlat-ı elastikiye.

Élater [imz.] (hyv.) Elater, domuzlan böceği.

Élatère [ims.] (nb.) İnficar-ı elastikî.

Élatérides [imz. – cm.] (hyv.) Ekine ârız olur böcekler nevi.

Élatérie [ims.] (nb.) Sütleğen yemişine mümâsil olan meyveler, semer-i inficarî.

Élatérine [ims.] (k.) Madde-i müessire-i kissâtü'l-himar, elatrin.

Élatérite [ims.] (mad.) Elastik madeni.

Élatérium [imz.] Müshil-i kissâtü'l-himar, elateriyum.

Élatéromètre [imz.] (ht.) Mikyasu'l-elastikiyet-i buhar, mikyasu'l-inficar.

Élatine [ims.] (nb.) Su biberi nevi, köknariye nevi.

Élatinées [ims. – cm.] (nb.) Su biberi fasîlesi, köknariye fasîlesi.

Elbeuf [imz.] Fransa'da bu isim ile müsemmâ şehirde yapılan bir nevi çuka.

Elcose [ims.] (t.) Takarruh.

Eldorado [imz.] Refah ve istirahatle taayyüş olunduğu tahayyül olunan bağ-ı irem, yalancı cennet.

Eléagnées [ims. – cm.] (nb.) (mr. Elæagnées)

Éléatique [i.] Hakîm-i Elea'nın mezheb-i felsefesine mensup ve müteallik olan.

Électeur [imz.] Müntahib.

Éléctif,ve [s.] İntihabî, müntahab. || (k.) ve **Affinité** – Bir cism-i mürekkebin basit ile imtizacına bâis olan kuvvet.

Élection [ims.] İntihab. || (hk.) – **de domicile** İkametgâh intihabı, tayin-i ikametgâh.

Électionner [ft.] İntihab icra etmek.

Électivité [ims.] Kabiliyet-i intihab.

Électoral,e [s.] İntihaba mensup ve müteallik (cmz. *électoraux*).

Électricien [imz.] Elektrik hakkında tetkikatta bulunan âlim. ◆ Elektriğin sanâyiye tatbiki ile iştigal eden zât.

Électricité [ims.] (ht.) Elektrik. || – **positive** Elektrik-i müspet. || – **négative** Elektrik-i menfî. || – **vitrée** Elektrik-i zücâcî. || – **animale** Elektrik-i hayvanî. || – **résineuse** Elektrik-i râtînecî. || – **statique** Elektrik-i gayr-ı müteharrik. || – **condensée** Elektrik-i mükessif. || – **par induction** yahut – **par influence** Elektrik-i bi't-tesir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Électrique [s.] Elektrik. || **Étincelle** – Şerâre-i elektrikiye. || **Courant** – Cereyan-ı elektrikî. || **Batteries** – **s** yahut **Condensateurs** – **s** Elektrik bataryaları yahut elektrik-i mükessif. || **Pile** – Pil-i elektrik, pil. || **Machine** – Elektrik makinesi.

Électrisable [s.] (ht.) Elektriklenebilir, kabil-i elektrikiyet.

Électrisant,e [s.] Elektriklendiren. || (mec.) Gayrete getiren.

Électrisation [ims.] Elektriklenme, elektriklendirme, elektrikiyet.

Électriser [ft.] Elektriklendirmek. || (mec.) Gayrete getirmek.

Électriseur [imz.] Elektrikle tedavi eden tabip.

Électro-aimant [imz.] (ht.) Elektrik mıknatısı.

Électro-biologique [s.] Elektrik-i hayatî, hayvanî.

Électro-chimie [ims.] (ht.) Elektrik-i kimyevî.

Électro-chimique [s.] (ht.) Elektrik-i kimyevîye mensup ve müteallik olan.

Electrode [imz.] (ht.) Elektriğin bir cisme girdiği menfez, memerr-i elektrikî, kutb-ı elektrik.

Électro-dynamie [ims.] (ht.) Elektrik cereyanı kuvvetlerinden bahseden fen, elektrik-i kuvâ.

Électro-dynamique [s.] Elektrik-i kuvâya mensup ve müteallik. = [ims.] Elektrik-i kuvâ bahsi.

Électro-galvanique [s.] (k.) Elektrik-i galvanî.

Électrogène [s.] (ht.) Müvellidü'l-elektrik, muhassılu'l-elektrik.

Électrogénèse [ims.] (ht.) Tekevvün-i elektrik.

Électrographie [ims.] Elektrik hakkında kitap.

Électrolyse [ims.] (k.) Elektrik ile tahlil.

Électroliser [ft.] (k.) Elektrik ile tahlil etmek.

Électrolyte [s.] (k.) Elektrik ile tahlil edilmiş.

Électro-magnétique [s.] (ht.) Elektrik-i mıknatısî.

Électro-magnétisme [imz.] (ht.) Elektrikiyet-i mıknatısiye.

Électro-métallurgie [ims.] (k.) (mr. Galvanoplastie)

Électromètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı elektrik. || – **à cadran** Basîtalı mikyas-ı elektrik.

Électrométrie [ims.] (ht.) Mukayese-i elektrik.

Électromoteur,trice [s.] Elektrik hâsıl eden. = [imz.] Elektrik makinesi.

Électro-négatif,ve [s.] Elektrik-i menfiye mensup ve müteallik.

Électrophore [imz.] Elektrik cezp ve cem'ine mahsus alet, hâmil-i elektrik.

Électrophysiologie [ims.] (tt.) Elektrik-i hayatî.

Électro-polaire [s.] (ht.) Elektrik-i istiktâbî.

Électro-positif,ve [s.] Elektrik-i müspete mensup ve müteallik.

Électroponcture [ims.] (t.) Te'bîrü'l-elektrikî veya galvanî.

Électroscope [imz.] Ecsamın içindeki elektriğin vücudunu ve nevini tayin etmeye mahsus alet, elektrik-bîn, elektrik-nümâ.

Électroteint [imz.] (ht.) Elektrik ile telvin etme.

Électrothérapie [ims.] (t.) Elektrikle tedavi etme.

Électrothérapique [s.] (t.) Tedavi-i elektrikî. || **Établissement** – Tedavi-i elektrikî müdâvathânesi.

Électrothermie [ims.] (ht.) Elektrik ile keyy ameliyatı icra etme, keyy-i elektrikî, keyy-i galvanî.

Électrotypie [ims.] (ht.) (mr. Galvanoplastie)

Électro-vital,e [s.] (ht.) (mr. Électro biologique)

Électro-vitalisme [imz.] Elektrik-i hayatî usulü.

Électuaire [imz.] (syd.) Macun. (Eczacılar buna *Opiat*, *Confection* nâmlarını da verirler.)

Élédone [ims.] (hyv.) Küçük ahtapot.

Élégamment [h.] Zarafet ve letafetle, hüsn ve nefâsetle, nazikâne.

Élégance [ims.] Zarafet, nezaket, hüsn, nefâset.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Élégant,e [s.] Zarif, latif, nazik, nefis, mergub.

Élégiaque [s.] Matem-âmiz eş'ara müteallik, böyle eş'ar yazan. || (mec.) Hüzün-âmiz, hazin, keder-âgin. = [imz.] Matem-engiz, hüzün-âmiz şiirler yazan şair.

Élégie [ims.] (ed.) Hazin mevzulu şiir. || – **funèbre** Mersiye.

Élégir [ft.] İnceltmek, hafifletmek.

Éléide [ims.] (nb.) (mr. Elaïs)

Élément [imz.] Cism-i basit, madde, unsur. ◆ Bir fen ve sanatın esası, usulü. || (mec.) Bir hayvan veya nebatın içinde yaşadığı ortalık, madde-i hayvaniye, mâbihi'l-hayat. ◆ Bir küllün terkibine giren ecza-yı asliyenin beheri. || **Les quatre – s** Anâsır-ı Erbaa. || **– s contradictoires** Anâsır-ı mütezadde. || (ht.) Pil çifti. || (hy.) **– d'une planète** Bir seyyârenin vaziyetini tayin için lâzım gelen erkam, malumat. || (sr.) **– matériel** Unsur-ı maddi. || **– formel** Unsur-ı iştikakî. = [cm.] Bir ilim ve fennin mebâdisi. || (hk.) Cürmün ahvâl-i fer'iyesi. || (mec.) **Être dans son –** Malumat-ı kâmilesi bulunan bir bahsin münakaşasında en ziyade mahzuz olunan mebhasi mevzu-ı mevki-i münâkaşa etmek.

Élémentaire [s.] Ecsam-ı basîte ve anâsıra mensup ve müteallik, unsurî. ◆ Bir ilim ve fennin mebâdi ve usulünü hâvi. ◆ İptidâi, muhtasar, anlaşılması kolay: **Cours – s** Ders-i iptidâiye.

Élémi [imz.] (syd.) Râtînec-i lâmi'.

Élémosinaire [s.] Sadakaya, tasadduka müteallik.

Élenctique [ims.] İlm-i akaidin münazara kısmı.

Éléocérati yahut:

Éléocératé [imz.] (syd.) Zeyt-i müşemma.

Éléococca [imz.] (nb.) Şecer-i zeyt, yağ ağacı. || **– vernicia** yahut **arbre au vernis** Çing-i cilâ, vernik ağacı.

Éléolaté [imz.] (syd.) Devâ-yı tayyar, zeyt-i tayyar ile yapılan devâ.

Éléolé,e [s.] (syd.) Mezit, yağlı. || **Médicaments – s** Edviye-i mezîte.

Éléolique [s.] (syd.) Zeytî.

Éléolithe [ims.] (mad.) Neflin nevinden bir silisit-i mükerrer-i alüminyum-ı hılkîdir, elolit.

Éléoptène [ims.] (syd.) Cüz-i sâyil-i ıtriyat.

Eléo-saccharum [imz.] (syd.) Sükker-i muattar.

Éléphant [imz.] Fil. || **Faire d'une mouche un –** Habbeyi kubbe etmek. || **– marin** Bir nevi deniz aygırı, pil-i bahrî.

Éléphantiasis [ims.] (t.) (s okunur) Cildin fil derisi gibi sertleşip buruşmasını mûcip bir nevi illet, dâü'l-fil. || **– des Arabes** Cüzzam illetinin bir nevi ki ayak ve bacakları şişirerek biçimden çıkarır. || **– des Grecs** Miskin illeti.

Éléphantin,e [s.] File benzeyen, fil kadar cesim olan. ◆ Azîm, cesim. (Az kullanılır.)

Éléphantique [s.] File müteallik. || (t.) Müptelâ-i dâü'l-fil, cüzzamlı, miskin.

Élettarie [imz.] (nb.) Kakule-i sagîre.

Éleusine [ims.] Hind pirinci.

Éleuthérates [imz. – cm.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah hayvanat sınıfı.

Éleuthérodactyles [imz. – cm.] (hyv.) Hayvanat-ı mükeyyese kısmından zü'l-esâbi'-i munfasıla nevi.

Éleuthérogyne [s.] (nb.) Zü'l-mebîzi'l munfasıl.

Élevage [imz.] Hayvan yetiştirme, nesl-i hayvanın ıslah ve teksiri.

Élévateur [imz. – s.] (tşr.) Râfi'. || **Muscle –** Adale-i râfia. || **L' – de l'œil** Râfiü'l-ayn.

Élévation [ims.] Yükseklik, irtifa. ◆ Yükseltme. ◆ Mürtefi mahal. ◆ Ulüvv, sümüvv, büyüklük. ◆ Çıkma, çoğalma. || **– d'un bâtimen** (m.) Bir binanın irtifâı. || **– à une puissance** (r.) Bir kota ref'.

Élévatoir [imz.] = [s.] Yukarı kaldırmaya yarayan. || (crh.) Mirfa'.

Élève [imz.] Şâkirt, tilmiz, çırak, müteallim. || **– consul** Konsül mülâzımı, muâvini || **– de marine** Bahriye mülâzımı. = [ims.] Ye-

tiştirme, terbiye. ◆ Bir mahalde yetiştirilen hayvanlar veya ağaçlar mecmûu.

Élevé,e [s.] Yüksek, mürtefi. ◆ Âlî, bülend mertebe. ◆ Bina, inşa edilmiş. ◆ Rekz edilmiş. ◆ Tesis olunmuş. ◆ Serd ve ityan edilmiş. ◆ Nasb ve terfi kılınmış. ◆ Yetiştirilmiş, terbiye olunmuş. || (imz.) **Style** – Üslub-ı âlî, sebk-i âlî.

Élèvement [imz.] Kaldırma, ref': –**des mains** ref'-i eyâdî.

Élever [ft.] Yükseltmek, yukarıya kaldırmak. ◆ Bina ve tesis etmek. ◆ Kadir ve rütbesini yükseltmek. ◆ Rekz etmek. ◆ Serd etmek. ◆ İrtifa etmek. ◆ Beslemek, yetiştirmek. ◆ Talim ve terbiye etmek. ◆ Artırmak, çoğaltmak, çıkarmak. ◆ Dermeyan etmek. || (mec.) Teâli ettirmek. ◆ Mağrur ve müftehir etmek. || – **des prétentions** Birtakım mutâlebat dermeyan etmek. || – **la voix** Alenen müdafaa ve iltizam etmek. || – **la prière** Dua etmek. || – **jusqu'aux nues** Göklere çıkarmak. || **S'** – Yükselmek. ◆ Bina ve inşa edilmek. ◆ Kendisi için bina ve inşa etmek. ◆ Zuhur etmek.

Éleveur [imz.] Hayvanat veya arı vesâire yetiştiren veya besleyen adam. ◆ Suni kuluçkadan çıkan piliçleri büyütmeye mahsus alet, mürebbî.

Élevure [ims.] (t.) Cilt üzerinde hâsıl olan kabartı, kabarcık, tezehhür-i cildî.

Elfe [imz.] Kurun-ı Vustâ esâtirinden peri.

Élider [ft.] (sr.) Hazf etmek.

Éligibilité [ims.] Bir memuriyete intihab olunabilmek.

Éligible [s.] Şerâit-i intihâbiyeyi câmi.

Élimer (**S'**) (fv.) Eskimek (elbise ve emsali). = [ft.] Zayıflaştırmak. ◆ Köhneleştirmek. || (mec.) Azaltmak.

Élimination [ims.] İhraç, ifnâ. || – **d'une inconnue** Cebirde bir meçhulün ifnâsı. || (t.) Itrah.

Éliminer [ft.] İhraç etmek. || – **une inconnue** Bir muâdele-i cebiriyenin meçhulünü kaldırıp yerine bir malum koymak. || (t.) Itrah.

Élingue [ims.] (bhr.) Bocurgat halatı.

Élire [ft.] (*lire* gibi tasrif olunur) Seçmek, intihab ve ihtiyar etmek. ◆ Bir memuriyete intihabla nasb ve tayin etmek.

Élision [ims.] (sr.) Bir harf-i sadâ ile başlayan kelimelerden evvel tesadüf eden kelimelerin âhirindeki huruf-ı sadâiyenin hazfi, terhim.

Élite [ims.] Müntahab, güzide, seçme, mümtaz, âlâ; **Troupes d'** – Güzide, mümtaz asker, asâkir-i mümtâze. || **Compagnies d'** – Mümtaz bölükler.

Élixation [ims.] (syd.) Tabh.

Élixir [imz.] (Arabîden me'huz) İksir. || – **antiodontalgique** İksir-i muzadd-ı elem-i esnan, diş ağrılarını dâfi' iksir. || – **antilaiteux** İksir-i katı'-ı leben.

Elle [z.] (Müennes gaibe mahsus) O, bu. (Arabîde hiye gibi).

Ellébore [imz.] Tıpta müshil gibi kullanılan bir nevi nebat, çöpleme, harbak, marulcuk, şakikiye.

Ellébborées [ims. – cm.] (nb.) Şakikiye fasîlesinden harbakiye nevi.

Elléborine [ims.] (nb.) Sayvâniye fasîlesinden harbak-ı kâzib denilen nebat.

Elléborisé,e [s.] Çöpleme denilen nebatla karışık. || **Remède** – Çöpleme ilacı, devâ-i harbakî.

Ellipse [ims.] (he.) Kat'-ı nâkıs. || (sr.) Bir kelimenin mahzuf ve mukadder olması, takdir-i hazf. || **Centre d'une** – Bir kat'-ı nâkısın merkezi. || **Foyers d'une** – Bir kat'-ı nâkısın mihrakları.

Ellipsoïde [s.] (he.) Kat'-ı nâkıs-ı mücessem, şibh-i kat'-ı nâkıs.

Ellipticité [ims.] (he.) Beyzeviyet, takavvüs, tefâzul-i mihveriyet, tefâzul-i kutreyn, tefâzul-i mihvereyn. || (sr.) Takdir, mukadderiyet.

Elliptique [s.] (he.) Kat'-ı nâkıs şeklinde olan. || (sr.) Mahzuf ve mukadder kelimeleri hâvi olan.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Elliptiquement [h.] (he.) Kat'-ı nâkıs şeklinde olarak. || (sr.) Hazf ve takdir ile.

Elme (Feu Saint) [imz.] (bhr.) Geceleyin ve hususiyle fırtınadan evvel geminin direk ve serenleri üzerinde bazen müşahede olunan şerâre, alevli buhar, nûru'd-dekal.

Élocer [ft.] Yerinden koparmak, devirmek.

Élocution [ims.] Nutuk, takrir, ifade, üslup. ◆ İlm-i beyanın suret-i ifade ve inşâdan bahseden kısmı, ilm-i belâgat. ◆ Tarz-ı beyan.

Elodites [ims.] (hyv.) (mr. Emydes)

Éloge [imz.] Medh, sitâyiş, vasf. ◆ Medh ve sitâyişi mutazammın nutuk, medhiye, takriz.

Élogieux,se [s.] Sitâyiş-âmiz (kelâm).

Éloigné,e [s.] Uzak, baid. ◆ Önü alınmış. ◆ Uzak bir zamana ait. || **Être – s de compte** İtilâftan baid bulunmak.

Éloignement [imz.] Uzaklık, buud. ◆ Uzaklarda. ◆ Uzaklaşma, uzaklaştırma, teba'üd. || (mec.) Nefret, istikrah. || **En – Uzaklarda.**

Éloigner [ft.] Tard ve teb'id etmek. ◆ Uzakta tutmak. ◆ Uzaklaştırmak. ◆ Uzak göstermek. ◆ Def etmek. ◆ İctinab ettirmek, vazgeçirmek.

Élongation [ims.] (hy.) Bir seyyârenin şemsten ve peykin seyyâresinden olan buud-ı mer'îsi. || (crh.) Çıkık kemiğin yerine yerleşmesi, tetâvul.

Élonger [ft.] Uzunluğuna çekmek. ◆ Yan tarafından yaklaşmak, yanından gitmek. ◆ Mülâzemet-i âşıkanede bulunmak.

Élope [ims.] Bir nevi hamsi balığı.

Éloquemment [h.] Fesâhat ve belâgatla, fasihâne, beliğâne.

Éloquence [ims.] Fesâhat, belâgat. ◆ Talâkat-i lisan.

Éloquent,e [s.] Fasih, beliğ. ◆ Fesâhatli, belâgatli, selis. ◆ Talâkat-i lisan sahibi veya talâkat-i lisanla söylenilen. ◆ Müessir. ◆ Ağzı kokan (âmiyâne).

Élu [imz.] Müntahab, intihab olunmuş. ◆ Saadet-i uhreviyeye nâil adam, süedâdan, af ile mübeşşer. || (mec.) Perestîde-i kalp.

Élucidation [ims.] İzah, teşrih.

Élucider [ft.] Açmak, izah etmek.

Élucubration [ims.] Pek büyük sa'y ve himmet ile hatta uykuyu terk etmekle vücut-pezîr olan umur veya telif vesâir eserler. ◆ Bu suretle çalışma.

Élucubrer [ims.] Pek büyük sa'y ve himmetle ve hatta uykuyu terk ederek vücuda getirmek.

Éludable [s.] Baştan savılması, içinden çıkılması mümkün.

Éluder [ft.] Baştan savmak, def etmek. ◆ Maharetle kurtulmak, sıyrılmak.

Élyme [imz.] (nb.) Kumda biter bir nevi çalı.

Élysée [imz.] Yunan-ı kadim esâtirince eizze ervahının makarrı, cennet, behişt. || (mec.) Latif, dilgüşâ mevki. ◆ Umumi eğlence yeri. || **Champs – s** Putperestlerce cennet. ◆ Paris'in meşhur bir tenezzühgâhı.

Élyséen,ne [s.] Yunan-ı kadim esâtirince cennete mensup ve müteallik olan, behiştî. (*élysien* ve cem'inde *élysées* dahi denilir.)

Élytre [imz.] (tt.) İki kanatlı sineklerin dış kanadı, cenah-ı gımdî.

Élytremphraxie [ims.] (t.) İnsidad-ı mehbil.

Élythrémie [ims.] (t.) İhtikan-ı mehbil.

Élytro-caustique [s.] (k.) **Pince – Kâvî-i mehbil.**

Élytrocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı mehbil.

Élytroclacie [ims.] (t.) Temezzuk-ı mehbil.

Élytroïde [s.] (tt.) **Membrane – Gışâ-yı gılâfî.**

Élytroïte [ims.] (t.) İltihab-ı mehbil. (*Élytrite* suretinde dahi yazılır. *Vaginite* lafzıyla müterâdiftir.)

Élytroplastie [ims.] (crh.) Tasni'-i mehbil.

Élytroptose [ims.] (t.) Tagayyür-i mehbil.

Élytrorrhagie [ims.] (t.) Nezf-i mehbil.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Élytrorrhaphie[231] [ims.] (tşr.) Hıyâte-i mehbil.

Élytrorrhée [ims.] (t.) Seyelân-ı mehbil.

Élytrosténie yahut:

Élytrosténosie [ims.] (t.) Tazyik-i mehbil.

Élytrotraumie yahut:

Élytrotraumatie [ims.] (t.) Cürha-i mehbil.

Élytrotrypie [ims.] (crh.) Teskib-i mehbil.

Élzévir [imz.] Tâbi'-i meşhur Elzevir tarafından basılmış kitap. ◆ Elzevir hurufatı.

Élzévirien,ne [s.] Tâbi'-i meşhur Elzevir'in usul-i tab'ına muvâfık olan.

Émaciation [ims.] (zr.) Ziyade zayıflama, nihayet derecede zaaf, nehal.

Émacié,e [s.] Ziyade zayıf, pek nahif.

Émail [imz.] Mînâ. ◆ Mînâlı kâse vesâire. ◆ Mînâ üzerine yapılmış resim. ◆ Mînâkârî. ◆ Dişleri ihâta eden beyaz ve sert zar, mînâ. || (mec.) Gûna-gûn renkler ve çiçekler mecmûu. || – **de basse-taille** Toz mînâ. || – **en taille d'épargne** Dövme mînâ. || – **champ-levé** Gömme mînâ. || – **de niellure** Mînâkârî savat.

Émaillé,e [s.] Mînâlı, mînâkârî. || **Terres** – **es** Üzeri mînâ işli toprak evânî.

Émailler [ft.] Mînâlamak, mînâ yapmak. || (mec.) Tezyin etmek, ötesine berisine saçmak.

Émaillerie [ims.] Mînâcılık sanatı. || **Procédé d'** – Mînâ işleme usulü.

Émailleur [imz.] Mînâ işleyen, mînâcı, savatçı.

Émailleux,se [s.] Mînâlı, mînâdan.

Émaillure [ims.] Mînâkârî iş, işlenmiş mine, mînâ işi.

Émanation [ims.] (ht.) Tasa'ud ve tebahhur. ◆ Tasa'ud ve tebahhur eden gaz ve buhar vesâire. || Sünuh, sudur, tecelli.

Émancipateur,trice [s.] Fekk-i hacir eden, adem-i mahcuriyete yarayan.

Émancipation [ims.] (hk.) İzin, me'zuniyet, fekk-i hacir. ◆ İ'tak. ◆ Ref', izâle. || – **des esclaves** İ'tak-ı üserâ.

Émanciper [ft.] Fekk-i hacir etmek, izin vermek. ◆ Azad, i'tak, ıtlak etmek. ◆ Tahlis etmek. || **S'** – Hacirden çıkmak. ◆ Kavâid-i edeb ve terbiye ve nezaket haricine çıkmak.

Émaner [fl.] Sudûr ve sünûh etmek. ◆ Çıkmak, neş'et etmek. ◆ Sızmak, tereşşüh etmek.

Émargement [imz.] Derkenar, derkenar etme, tahşiye, hâmiş.

Émarger [ft.] Sahifenin kenarlarını kesmek. ◆ Derkenar ile ibrâ etmek, te'diye eylediğini işaret eylemek. ◆ Derkenar ile kaldırmak, çizmek. ◆ Derkenar etmek, tahşiye etmek. ◆ Aylık almak.

Émarginature [ims.] (crh.) Tak'ir-i sathî.

Émarginé,e [s.] (nb. – hyv.) Maktu', muhaddeb. || **Organe** – **s** Âzâ-yı maktua-i muhaddebe.

Émarginule [ims.] (hyv.) Bir nevi deniz helezonu.

Émasculation [ims.] İğdiş etme, ihsâ, tatviş.

Émasculer [ft.] İğdiş, ihsâ etmek. || (mec.) Zayıflatmak, köreltmek.

Embabouiner [ft.] İstihsal-i meram etmek.

Emballage [imz.] Denk bağlama, eşyanın sandığa vaz'ı. || **Frais d'** – Bendiye masrafı.

Emballer [ft.] Eşyayı sandığa koymak, denk yapmak. ◆Arabaya koymak, arabaya kadar teşyi' etmek. || (mec.) Müdâhene ve temelluk ile, yüzüne gülerek iğfal etmek.

Emballeur [imz.] Denk bağlayıcı, balyacı. ◆ Yalancı, atıcı.

Embarbouiller [ft.] Çok bulaştırmak. || (mec.) Teşviş etmek, şaşırtmak, zihin karıştırmak. || **S'** – Şaşırmak, zihni karışmak.

Embarcadère [imz.] Gemilere girilmeye mahsus mahal, iskele. ◆ Demir yolu mevkii. (Çıkması meram olunduğu vakit *débarcadère* denilir.)

231 Orijinal metinde *Elytrarrhaphie* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Embarcation [ims.] Sandal, kayık, varka, filika gibi güvertesiz ve kürekle gider merâkib-i bahriyenin beheri.

Embardée [ims.] (bhr.) Geminin baş vurması. ◆ Geminin orsa boca gitmesi.

Embargo [imz.] (İspanyolcadan me'huz) (bhr.) Geminin limanda tevkifi, limandan çıkmasının men'i, tevkif-i sefâin, ambargo. || **Frapper d'** – Sefâini limanda tevkif etmek, ambargo ilan etmek.

Embarquement [imz.] Gemiye rükûb veya irkâb, gemiye hamûle ve eşya idhali, tahmil. ◆ Bahren nakliye masrafı. || **Troupes d'** – Bahren bir yere nakledilerek orada harp ettirilmek üzere gemiye irkâb olunan asâkir.

Embarquer [ft.] Gemiye bindirmek veya yükletmek. ◆ Sefinenin üzerinden aşarak gelen su sefineye girmek. || (mec.) Uğratmak, bulaştırmak. ◆ Sevk ve idare etmek. ◆ Beraber taşımak, götürmek. = [fl.] Gemiye binmek. ◆ Geminin üzerinden aşmak. || **S'** – Sefineye râkib olmak. || (mec.) Girişmek, başlamak.

Embarras [imz.] Mani, engel. ◆ Güçlük, müşkilat. ◆ Kalabalık, harekete mâni eşya yığını. ◆ Tereddüt, kararsızlık. ◆ Sıkıntı, zaruret, müzâyaka. || (t.) Teşviş; – **gastrique** Telebbük-i mide, tuhme. || – **intestinal** Teşviş-i miâî. || **Mettre une fille dans l'** – Bir kızı gebe bırakmak.

Embarrassant,e [s.] Müşkilatı mûcip olan. ◆ Sıkıntı veren. ◆ Mani olan.

Embarrassé,e [s.] Müşkilat içinde bulunan. ◆ Muztar kalan. ◆ Sıkıntılı. ◆ Tutuk. ◆ Gayritabii. ◆ Gebe.

Embarrasser [ft.] Mani olmak. ◆ Müşkilata duçar etmek. ◆ Sıkmak, sıkıntı vermek. ◆ Şaşırtmak. || (mec.) Karıştırmak, teşviş etmek.

Embarrer [ft.] Ağır bir şeyi kaldırmak veyahut çevirmek için manivela koymak. || **S'** – (Beygir hakkında) Ayakları ahır direğine dolaşmak.

Embarrure [ims.] Beygirin ayaklarının ahır direğine dolaşmasından zedelenmesi, atın ayağı[nın] beresi, şaziye-i hâile.

Embase [ims.] Bıçak ve emsali âlâtın pırazvanası. || (as.) Topun muylu yatağına sıkıştırılan maden parçası.

Embasement [imz.] (m.) Binanın temel yeri. ◆ Binalarda tezyinatsız olan taş sırası. ◆ Kereste ve doğrama vesâirenin çıkıntısı.

Embastillement [imz.] Hapis, mahbese ilka. ◆ Bir şehrin surla ihâtası.

Embastiller [ft.] Hapse koymak. ◆ Bir şehri surla ihâta etmek. || (cm.) Tazyik etmek.

Embâtage [imz.] Semer koyma.

Embatailler [ft.] Saff-ı harp üzre dizmek.

Embâter [ft.] Hayvana semer vurmak. || (mec.) Sıkmak, bâr olmak.

Embatoir [imz.] Araba tekerlekleri çemberlendiği zaman tekerleklerin vaz' olunduğu çukur.

Embatre [ft.] Tekerleğe demir çember geçirmek.

Ebauchage [imz.] ve:

Embauchement [imz.] Amele istihdamı. ◆ Bir fabrikada müstahdem amelenin diğer bir fabrikacı tarafından ayartılması. || (as.) Ayartma, iğfal.

Embaucher [ft.] Amele istihdam etmek, ameleye iş vermek. ◆ Bir fabrikada müstahdem ameleyi ayartıp kaçırmak.

Embaucheur [imz.] Amele istihdam eden. ◆ Bir fabrika amelesini ayartıp kaçıran. ◆ Ayartan, kandıran.

Embauchoir [imz.] Çizme, potin kalıbı ki haval yahut kaval tabir olunur.

Embaumement[232] [imz.] İyi kokularla doldurma, ta'tir. ◆ Tûl-i müddet çürümemek

• • • • • • • • • • •

232 Orijinal metinde bu kelime *embauchement* şeklinde yazılmıştır ancak verilen karşılıklara bakıldığında doğrusunun *embaumement* [embaumer: mumyalamak, tahnit etmek] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

üzere meyyitin birtakım baharatla doldurulması, mumya yapma, tahnit. ◆ Şekilleri bozulmaksızın kuş ve bazı hayvanat ölülerini muhafaza için lâşelerini balsame etme, tahnit, tebhir, doldurma. || Procédé d' – Tebhir, balsame etme usulü.

Embaumer [ft.] Güzel kokular ile doldurmak, ta'tir etmek. ◆ Meyyiti veya kuş ve bazı hayvanat cesetlerini müddet-i medîde çürümemek üzere birtakım baharatlarla doldurmak, tahnit etmek, mumyalamak. || (mec.) Saklamak, müebbed kılmak, hatırasını teyit etmek.

Embaumeur [imz.] Meyyitleri baharatla doldurup tahnit eden, muhannit.

Embecquer [ft.] Kuşa yem vermek. ◆ Yiyeceğe alıştırmak, yiyecek vermek.

Embéguiner [ft.] Takke giydirmek. ◆ Başını bir şeyle sarmak. || (mec.) İkna etmek, kandırmak.

Embelle [ims.] (bhr.) Düz güverte, kasâra üstü.

Embellie [ims.] (bhr.) İyi hava, küşâyiş hava, bonaça. ◆ İki dalga arası müddeti. || (mec.) Münasip fırsat, iyi vesile. = [cm.] Mefâsıl-ı emvac.

Embellir [ft.] Güzelletmek, tezyin etmek. = [fl.] yahut S' – Güzelleşmek.

Embellissant,e [s.] Güzelleştiren, tezyin eden.

Embellissement [imz.] Güzelleşme, güzelleştirme, tezyin, zîb, ziynet. || – de la ville Tezyinat-ı belediye. || Travaux d' – Ameliyat veya tamirat-ı tezyiniye.

Embérize yahut:

Embérizoïde [imz.] Amerika'nın yelve kuşu.

Emberlificoter [ft.] Müşkilata duçar etmek, şaşırtmak. ◆ Bir tuzağa düşürmek.

Emberlucoquer (S') [ft.] Yanlış bir fikir ve zehaba sapmak, hataya zâhib olmak. ◆ Taannüt etmek.

Embesogné,e [s.] Meşgul, meşgalesi çok.

Embesogner [ft.] İş vermek, iş tedarik etmek. (Eski kelime.) || – une femme Bir kadının iltifat ve teveccühünden müstefid olmak.

Embêtant,e [s.] Sıkıntılı, can sıkan.

Embêter [ft.] Can sıkmak, baş ağrıtmak, son derecede taciz etmek.

Emblaison [ims.] (zra.) Mevsim-i zer'.

Emblavage [imz.] (zra.) Buğday ekme, zer'-i hınta.

Emblaver [ft.] Buğday ekmek, hınta zer' etmek. ◆ Ale'l-ıtlak zer' etmek.

Emblavure [ims.] (zra.) Ziraat.

Emblée (d') (h.) İlk hamlede, birden bire, defaten.

Emblématique [s.] Bir işaret ve alâmet-i mahsusa yerini tutan.

Emblématiquement [h.] İşaret ve alâmet-i mahsusa olarak.

Emblème [imz.] Tasvir ve şekl-i timsalî. ◆ İşaret ve alâmet-i mahsusa. ◆ Hile, hud'a.

Embobeliner ve:

Embobiner [ft.] Kandırmak, iğfal etmek.

Embodinure [ims.] (bhr.) Sargı ipi, isparçene.

Emboire [ft.] (*boire* gibi tasrif olunur) Alçı heykeline yağ veya bal mumu sürmek. || S' (Resim hakkında) Boyaları solmak. ◆ (Boyalar hakkında) Birbirine karışmak.

Emboîtement [imz.] İki şeyin birbirine girmesi, indimac. || (as.) – de rangs Dört veya beş sıra üzere ateş etme nizamı. || (t.) İndimac, taaşşuk, muâşaka; – réciproque İndimac-ı ezelî, muâşaka-i müştereke.

Emboîter [ft.] – des tuyaux İki şeyi birbirine geçirmek, eklemek: boruları birbirine geçirip eklemek. || (mec.) Mahdud bırakmak. || (as.) Sınıfları teşkil eden neferat gayet sık adım ile hareket etmek. || S' – Birbirine geçmek. ◆ Sarılmak. ◆ Kutuya girer gibi dar bir yerde kalmak. || (mec.) İmtizac, itilâf etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Emboîture [ims.] İki şeyin birbirine geçtiği yer, ek yeri. ‖ (t.) İndimac-ı izâm. ‖ (mec.) Rabıta, irtibat.

Embole [ims.] (tşr.) Sımam.

Embolie [ims.] (t.) Bir büyük şiryanda hâsıl olup cevelân-ı dem vasıtasıyla küçüğüne intikal eden düğüm, sımâme.

Embolique [s.] (tşr.) Sımâmî.

Embolisme [imz.] (hy.) Senenin doldurulması için kadim Yunanîler tarafından zam olunan ay, kebîse. ‖ (tşr.) Sımâmet.

Embolismique [s.] Kadim Yunanîlerce şehr-i kebîsi hâvi sene. ◆ Kadim Romalılarca Şubat ayına bazen ilave olunan günler, kebis. ◆ Kadim Romalılarca sene-i kebîse.

Embonpoint [imz.] Semizlik, semen, dolgunluk. ‖ (mec.) Bolluk, ziyadelik, mebzûliyet.

Embordurer [ft.] Resme kenar veya çerçeve yapmak.

Embossage [imz.] (bhr.) Gemilerin baştan ve kıçtan demir atıp yan durması. ◆ Gemiyi baştan ve kıçtan bent etme.

Embosser [ft.] (bhr.) Gemileri baştan ve kıçtan bağlayıp sabit bulundurmak.

Embossure [ims.] (bhr.) Geminin baş veya kıç palamarı.

Embouché,e [s.] **Mal** – Ağzına geleni söyleyen, ağzı pis.

Emboucher [ft.] Düdük ve boru vesâireyi ağıza almak. ◆ Beygirin ağzına gem takmak. ◆ Birine söyleyeceğini öğretmek. ‖ – **la trompette** Bir şeyi işâa etmek ‖ (Şairler hakkında müstehziyâne) Âlî bir üslup ittihaz etmek. ‖ **S'** – (Nehir hakkında) Munsab olmak.

Embouchoir [imz.] Düdük vesâir nefesle çalınan çalgıların ağızlığı. ‖ (as.) Tüfeğin alt bileziği. ◆ Çizme ve potin kalıbı.

Embouchure [ims.] (cğ.) Nehrin denize veya diğer bir nehre döküldüğü mahal, mansab, ağız, fem. ◆ Medhal, mahreç, menfez. ‖ Gemin beygirin ağzına giren kısmı, ağızlık, kantarma. ◆ Nefesle çalınan çalgıların ağızlığı. ◆ Böyle çalgıların çalınması sureti.

Embouer [ft.] Çamurlatmak, çamur ile telvis etmek. ◆ Çamur sıvamak.

Embouquement [imz.] (bhr.) Dar boğazın medhali. ◆ Gemi dar boğaz ve emsalindeki çaparızlara uğrama.

Embouquer [fl.] (bhr.) Dar bir boğazdan geçmek, dar boğaza girmek. ◆ Gemi çaparıza uğramak.

Embouquiner [ft.] Eski kitaplar doldurmak.

Embourber [ft.] Çamura batırmak, bataklığa sokmak. ‖ (mec.) Fena veya müşkil işe bulaştırmak.

Embourgeoiser [ft.] Âdileştirmek, bayağılaştırmak.

Embourrer [ft.] Katıkla doldurmak.

Embourrure [ims.] Katıkla doldurma. ◆ Kanepecilerin katığın üzerine çektikleri kaba astar.

Embourser [ft.] Akçeyi bir keseye veya kendi kesesine koymak, der-ceyb etmek. ◆ (Tokat ve emsali hakkında) Yemek.

Embout [imz.] Baston uçlarına geçirilen yüksük, diplik, pırazvana, kaplama.

Embouteiller [ft.] Şişelere koymak.

Embouter [ft.] Bastonun ucunu madenle kaplamak veya bastonun ucuna yüksük geçirmek.

Emboutir [ft.] Bir maden parçasının bir tarafını muhaddeb ve diğer tarafını muka'ar etmek, eğriltmek. ◆ Bakır vesâireyi dövmek. ◆ Ağaçtan mamul bir şeyi muhafaza için kurşunla kaplamak, kaplama yapmak. ‖ **Banc à** – Malafa denilen alet.

Emboutissage [imz.] Bakır ve maâdin dövme ameliyatı.

Emboutissoir [imz.] Bakırcı örsü.

Embranchement [imz.] Yolun ve hususiyle demir yolunun teşa'ubu ve teşa'ub ettiği mahal, çatallanma, makas. ◆ Demir yolu veya âdi yol şubesi, kolu. ◆ Su, gaz vesâire maksemi. ◆ Fer', şube. ◆ Şuabat-ı fünûn.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Embrancher [ft.] Birkaç yol ve boruyu cem' ve raptetmek.

Embraquer [ft.] (bhr.) İpi ziyade germek. ◆ Bitirmek, ikmâl etmek.

Embrasement [imz.] Büyük yangın. ◆ Gayet parlak aydınlık.

Embraser [ft.] Yakmak, tutuşturmak. ‖ (mec.) Harap etmek.

Embrassade [ims.] Kucaklaşma, muânaka, der-âguş, musâfaha. ◆ Öpüşme.

Embrasse [ims.] Perde bağı.

Embrassement [imz.] Kucaklama, kucaklaşma, muânaka, musâfaha. ◆ Öpme, öpüşme, bûse. ◆ İhâta, şümul. ◆ Kabul. = [imz. – cm.] Mukarenet, cima.

Embrasser [ft.] Kucaklamak, sarılmak, der-âguş etmek. ◆ Öpmek. ◆ Sıkmak, bağlamak. ◆ Kuşatmak. ◆ İhâta etmek, şâmil olmak. ◆ Kabul etmek. ◆ İstifade etmek.

Embrasseur,se [s.] Kucaklayıp öpmeyi seven veya âdet edinen.

Embrassoires [ims. – cm.] Camcı potalarını fırından çıkarmakta kullanılan kıskaç, kerpeten.

Embrasure [ims.] (as.) Top siperinden açılan mazgal. ‖ (bhr.) Lombar deliği. ‖ (m.) Kapı ve pencere için duvarda açılan delik. ◆ Kapı yahut pencere aralığı.

Embrayage [imz.] Tahrik makinesi ile irtibat peyda ettirmeye mahsus kovan, vasıta çarkı.

Embrayer [ft.] Tahrik makinesi ile irtibat peyda ettirmek.

Embrener [ft.] Murdarlamak, pisletmek, telvis etmek. ‖ (mec.) İhlal etmek.

Embrèvement [imz.] Bir keresteyi diğerine ekleme ve onun ek mahalli, teverrük.

Embrever [ft.] Marangozlukta bir keresteyi diğer bir kerestenin içine geçirmek, eklemek.

Embrigadement [imz.] Asker cem' ve tahşidiyle liva teşkili.

Embrigader [ft.] Asker tahşidiyle livalar teşkil etmek.

Embrocation [ims.] (t.) Hasta bir uzvun üzerine mâyi bir ilacın azar azar dökülmesi, natl, netûl.

Embrochement [imz.] Kebabı ve emsalini şişe geçirme.

Embrocher [ft.] Kebabı ve emsalini şişlemek, şişe geçirmek. ◆ Kılıç ucu veya süngü ile saplamak.

Embrouillamini [imz.] (mr. Brouillamini)

Embrouillement [imz.] Teşevvüş, teşviş.

Embrouiller [ft.] Teşviş etmek. ◆ Şaşırtmak. ◆ **S'** – Şaşırmak, zihni teşviş olunmak. ◆ Sarhoşluğun ilk alâimini hissetmek. ◆ (Hava hakkında) Bulanmak.

Embrouilleur,se [i.] Teşviş eden.

Embruger [ft.] İpek böceklerinin yanına üzerlerine çıkmaları için dallar koymak.

Embruiné,e [s.] Kırağıdan yanmış.

Embrumé,e [s.] Sisli, dumanlı, puslu.

Embrumer [ft.] Sislendirmek, sisle ihâta etmek. ‖ (mec.) Mükedder ve mahzun etmek. ‖ **S'** – Sislenmek.

Embrun [imz.] (bhr.) Sisle muhat semâ. ◆ Deniz serpintisi, serpinti, dalga savruntusu.

Embrunir [ft.] Karartmak. ◆ Pek koyu renkte boyamak. ‖ (mec.) Mükedder ve mahzun etmek.

Embryoctomie [ims.] (crh.) İtlaf-ı cenin.

Embryogénie [ims.] (tt.) Hayvanat ve nebatatın ilk suretlerinin husul ve tekevvününden bahseden ilim, mebhas-i tekvinü'r-rüşeym, mevlid-i rüşeym.[233]

Embryographie [ims.] (tşr. ve tt.) Tavsif-i cenin. ◆ Tavsif-i rüşeym.

Embryologie [ims.] (tşr.) Rahimde teşekkül eden çocuğun ahvâlinden bahseden ilim, mebhasü'l-cenin.

233 Orijinal metinde dizgi hatası: شيم şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında رشيم [rüşeym: embriyo] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Embryon [imz.] (tt.) Henüz teşekkül etmeye başlamış hayvan veya nebat, cenin-i nâmiye, rüşeym. ◆ Pek kısa ve ufak adam, bodur, cüce.

Embryonnaire [s.] (tt. ve nb.) Henüz teşekkül etmeye başlamış hayvan veya nebata mensup ve müteallik, ceninî, rüşeymî. ‖ (mec.) Henüz hâl-i iptidâide bulunan. ‖ **Corps** – Cism-i rüşeymî. ‖ **Sac** – Kîse-i meşîmiye, kîse-i rüşeymiye.

Embryonné,e [s.] (tt.) Zü'r-rüşeym.

Embryoplastique [s.] (mna.) Teşekkül-i rüşeyme müteallik.

Embryopéritonie [ims.] (t.) Haml-i sıfakî.

Embryoplastique [s.] (crh.) Müşekkel-i cenin.

Embryosac [imz.] (nb.) Mebîz-i nebatî.

Embryotège [imz.] (nb.) Gaşiye-i rüşeym.

Embryothlaste [imz.] (crh.) Ölmüş cenini rahmin içinde parçalamaya mahsus alet, mükessir-i cenin.

Embryotocie [ims.] (tşr.) İndimâciyet-i cenin.

Embryotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı cenin.

Embryotrophe [imz.] (tt.) Gışâ-yı rüşeym.

Embryulce [imz.] (crh.) Rahimde ölmüş cenini çıkarmak için isti'mal olunan çengel, küllâb-ı cenin.

Embryulcie [ims.] (crh.) İstihrac-ı cenin.

Embryule [imz.] (tt.) Rüşeym-i sagir.

Embu,e [s.] Renkleri karışık ve farksız, soluk olan (resim). = [imz.] Yağlı boya ile yapılan resimde boyanın yayılması, resim lekesi.

Embûche [ims.] Tuzak, pusu. ◆ Hile, hud'a.

Embûcher [ft.] Ormanı kesmeye başlamak. ◆ Pusuya koymak. (Eski kelime.) ‖ **S'** – (Geyik hakkında) Ormana girmek.

Embuffler [ft.] Sevk ve idare etmek. ◆ Aldatmak, iğfal eylemek.

Embuscade [ims.] Pusu, kemin. ◆ Pusuda bekleyen asker.

Embusquer [ft.] Pusu koymak, pusu kurmak. ‖ **S'** – Pusuya durmak, pusu tutmak.

Émender [ft.] (hk.) Islah ve tadil etmek.

Émeraude [ims.] Zümrüt. ‖ (mec.) Yeşil renk. ‖ **Ile d'** – İrlanda adası.

Émergence [ims.] Nokta-i zuhur ve suud. ◆ Takdir, tahmin. (Az kullanılır.)

Émergent,e [s.] (ht.) Bir cismin içinden geçip öte tarafına çıkan şuâya ıtlak olunur, mâr, müteneffiz. ‖ **Rayons – s** Eşi'a-i mâre, şuâat-ı müteneffize. ‖ (hy.) **L'an** – Bir tarihe mebde ittihaz edilen sene, sene-i iptidâiye.

Emerger [fl.] Sudan harice çıkmak. ◆ Bir muhitten diğer bir muhite geçmek. ‖ (mec.) Hâsıl olmak, zuhur etmek.

Émeri [imz.] Madenleri cilâlandırmakta müsta'mel bir nevi toz, zımpara tozu, sünbâdec, sünbâde. ‖ **Flacon bouché à l'** – İhtimamla kapanmış şişe. ‖ **Bouchon à l'** – Şişenin ağzını sıkıca kapatacak mantar, kapak.

Émerillon [imz.] Bozdoğan denilen en küçük doğan. ◆ Bir nevi büyük olta ki köpek balığı vesâir büyük balıklar saydında müsta'meldir. ‖ (bhr.) Makara çengeli. ‖ (as.) Küçük bir nevi top.

Émerillonné,e [s.] Gözü açık, parlak, neşeli. (Eski kelime.)

Émerisé,e [s.] Sunparalı. ‖ **Toile – e** yahut **Papier** Zımpara kâğıdı.

Émeritat [imz.] Bir sıfat veya memuriyetin unvanını hürmeten sonra dahi muhafaza etme.

Émérite [s.] Bir sıfat ve memuriyetin ve hususiyle muallimlik sıfatının unvanını hürmeten sonra dahi muhafaza eden adam. ◆ Emektar, kıdemli, mesbûku'l-hıdme, mütehayyiz. ‖ (mec.) Bir işte ihtiyarlamış adam, kâr-âzmûde.

Émersion [ims.] Bir cismin içinde bulunduğu mâyiden kısmen dışarı çıkması, mâyiin yüzüne çıkması. ‖ (hy.) Ecram-ı semâviyeden birinin küsuf veya husuftan sonra zuhur ve inkişafı. ‖ **Scrupule d'** – Kamerin husuf hitamına kadar resmedildiği kavis.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Émerveiller [ft.] Takdir ile memzuc bir hayret ve taaccübde bırakmak, bâis-i hayret ve taaccüb olmak.

Éméticité [ims.] (t.) Mukayyîlik, ikae, kayy verme.

Émétine [ims.] (k.) Mukayyin.

Émétique [imz.] (t.) Mukayyî.

Émétiser [ft.] (t.) Bir ilaca mukayyî karıştırmak. ◆ Kayy ettirmek, mukayyî ilaç vermek.

Éméto-cathartique [s.] (t.) Hem kayy hem ishal veren (ilaç), mukayyî müshil, münakkî.

Émétographie [ims.] Mebhas-i mukayyiat.

Émétologie [ims.] (t.) Mebhas-i mukayyiat.

Émettre [ft.] (*mettre* gibi tasrif olunur) Tebliğ ve irsal etmek. ◆ Neşretmek, ihraç etmek. ◆ İfade ve beyan etmek, dermeyan ve ityan etmek. ‖ (ma.) Meydan-ı tedavüle ihraç etmek. ‖ (hk.) – **appel** İstînaf-ı dava etmek.

Émeu yahut **Émeut** [imz.] Yırtıcı kuşların gübresi. ◆ (hyv.) Hindistan'ın tepeli devekuşu.

Émeute [ims.] Kargaşalık. ◆ Gürültü, patırtı.

Émier [ft.] Ufak ufak kırmak, el ile ovalayarak ufalamak.

Émiettement [imz.] Ekmek vesâirenin ufalanması, ufak ufak doğranması. ‖ (mec.) Aksama ayırma.

Émietter [ft.] Ekmek vesâireyi ufalamak, ufak ufak doğramak. ‖ (mec.) Aksama ayırmak.

Émigrant,e [ims.] Hicret eden, muhacir. = [imz.] Muhacir, mülteci.

Émigration [ims.] Hicret, muhâceret. ◆ Muhacirîn. ◆ Bazı tuyurun mevsimlerin tebeddülüyle tebdil-i mahal ve mekân etmesi, muhâceret-i tuyur.

Émigré,e [i. – s.] Hicret etmiş, muhacir.

Émigrer [fl.] Hicret etmek. ◆ Tebdil-i ikamet eylemek. ‖ (mec.) İntikal etmek.

Émincé [imz.] Ufak dilimlerle doğranmış et yemeği.

Émincer [ft.] Ufak parçalarla kesmek, ince dilimlerle doğramak.

Éminemment [h.] Ziyadesiyle. ◆ Başlıca, en ziyade, bâliğan-mâ-belağ.

Éminence [ims.] Yükseklik, arazi irtifaı. ◆ Mürtefi mahal, tepe. ◆ Şahika. ‖ (mec.) Rif'at, bülend mertebe. ◆ Elkab-ı resmiyeden kardinallerin lakabı. ‖ **Son** – Rütbetlü. ‖ (tşr.) Şâmiha; – **s portes** Şevâmih-i kebed.

Éminent,e [s.] Yüksek, mürtefi. ‖ (mec.) Âlî, bülend, mümtaz, refi'. ◆ Pek mühim, pek büyük, en başlı. ‖ **Hommes** – **s** Zevât-ı mümtâze, zevât-ı âliye.

Éminentissime [s.] Rütbet-meab (kadınlara verilen unvandır).

Émir [imz.] (Arabîden me'huz) Emir.

Émissaire [imz.] Bir memuriyet ile gönderilmiş murahhas. = [s.] **Bouc** – Kabahat kendisine tahmil olunan kimse.

Émissif,ve [s.] (ht.) Nâşir. ‖ **Pouvoir** – Kuvve-i nâşire.

Émission [ims.] Tebliğ, irsal. ◆ Neşir, meydan-ı tedavüle vaz' ve ihraç. ◆ İfade. ‖ (mec.) Tezahür. ‖ (ht.) Neşir, sudur, huruc; – **de la chaleur** Hararetin suduru. ‖ – **de voix** Maharic-i hurufa müstenid olarak bir ses ihracı. ‖ – **d'action** Hisse senedatı ihracı. ‖ – **de fausse monnaie** Kalp akçe sürme. ‖ **Banque d'** – Tahvilat ihracına me'zun banka. ‖ **Prix d'** – İhraç fiyatı ‖ **Système de l'** – (ht.) Usul-i sudur.

Émissionnaire [i.] Mevki-i tedavüle senedat-ı ticariye ve nukud ihraç eden adam.

Émissule [ims.] (hyv.) Fener balığı denilen köpek balığı nevi.

Emmagasinage [imz.] ve:

Emmagasinement [imz.] Eşya-yı ticariyenin mağazaya idhali, der-ambar etme. ‖ (mec.) Terâküm ettirme, biriktirme. ‖ **Droit d'** – Ardiye, ambar ücreti.

Emmagasiner [ft.] Eşya-yı ticariyeyi der-ambar etmek. ◆ Toplayıp biriktirmek. ‖ (mec.) Hatırat ve malumatı müteakiben ve mütevâliyen biriktirip hıfzetmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Emmaigrir [ft.] Zayıflatmak. = [fl.] yahut **S'** – Zayıflamak.

Emmaigrissement [imz.] Zayıflama.

Emmaillottement [imz.] Çocuğun kundaklanması.

Emmailloter [ft.] Çocuğu kundaklamak. ◆ (Esvab hakkında) Sıkı sıkı sarılmak. ‖ (mec.) Tahdit etmek.

Emmanchement [imz.] Âlât ve edevata sap takma. ‖ (mec.) Bir işin tesviyesi.

Emmancher [ft.] Kalıp veya sap takmak. ‖ (mec.) Başlamak. ◆ Yoluna koymak. ‖ **S'** – Sapa uymak. ‖ (mec.) Hüsn-i tesviye olunmak.

Emmancheur [ims.] Envâ-ı âlât ve edevata kulp veya sap takan adam, sapçı.

Emmanchure [ims.] Elbisenin kol deliği.

Emmannequiner [ft.] Ağaç veya çiçek fidanlarını köklerinin etrafındaki toprakla beraber küfe veya sepetle yerleştirmek.

Emmantelé,e [s.] Manto ve harmani veya yağmurluğa sarılmış. ◆ Alaca tüylü.

Emmanteler [ft.] Mantoya, harmaniye sarmak.

Emmarchement [imz.] Merdiven basamaklarının tertip ve vaz'ı.

Emmariner [ft.] Gemiyi teçhiz ve sefere tehyie etmek, tayfa ve levâzımını tedarik etmek. ◆ Denize alıştırmak.

Emmêlement [imz.] Tahlit, karıştırma.

Emmêler [ft.] Tahlit etmek, karıştırmak.

Emménagement [imz.] Esas-ı beytiyenin nakliyle yerli yerine vaz' ve tertibi, yerleşme, döşetme. = [cm.] (bhr.) Geminin içindeki daire ve bölmeler, kamara bölmesi, taksimat-ı dâhiliye.

Emménager [ft.] (*nager* gibi tasrif olunur) Esas-ı beytiyeyi nakil ve yerli yerine vaz' etmek, nakl-i eşya eylemek. ◆ Geminin taksimat-ı dâhiliyesini tertip etmek.

Emménagogue [i. – s.] (t.) Mutahhis.

Emmener [ft.] Götürmek, beraber almak, sevk etmek.

Emménologie [ims.] (t.) Mebhas-i tahs.

Emmenotter [ft.] Kelepçe veya bukağı takmak.

Emmeubler [ft.] Evi döşemek, tefriş etmek.

Emmeulage [imz.] Ot ve emsalinin yığın edilmesi.

Emmeuler [ft.] Otu ve emsalini yığın etmek.

Emmiellement [imz.] Ballama, bal ile karıştırma veya bala batırma.

Emmiellé,e [s.] Ballanmış, bal ile karıştırılmış veya bala batırılmış, ballı, muassel. ‖ (mec.) Müdâhenekârâne.

Emmieller [ft.] Ballamak, bal ile karıştırmak veya bala batırmak. ‖ (mec.) Tatlı bir surette göstermek.

Emmiellure [ims.] (t.) Ballı merhem, merhem-i muassel.

Emmitonner [ft.] Sıcak ve yumuşak bir kumaşa sarmak. ‖ (mec.) Tatlı sözlerle aldatmak.

Emmitoufler [ft.] Sıcak ve yumuşak esvab giydirmek, böyle kumaşlarla sarmak. ‖ (mec.) Ketm etmek, tahfif eylemek.

Emmortaiser [ft.] Bir odun veya ağaç parçasının ucunu bir delik veya kertiğe yerleştirmek.

Emmotté,e [s.] Kökü toprakla mestur ve muhat olan (ağaç veya çiçek).

Emmuseler [ft.] Isırıcı hayvana burunluk veya ağızlık takmak. ◆ Koyun ve keçi gibi hayvanlara tasma takmak.

Emmusquer [ft.] Misk ile ta'tir eylemek.

Émoeller [ft.] (*é-moi-lé*) İliğini çekmek, çıkarmak.

Émoeller [ft.] Kemikten iliği çıkarmak, tekavvuh etmek.

Émoi [imz.] Telaş, heyecan ve halecan.

Émollient,e [s.] Yumuşatan, müleyyin. = [imz.] Devâ-yı müleyyin.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Émolument [imz.] İstifade, temettü, kâr. || (hk.) Hisse-i musîbe. = [cm.] Muhassasat, maaş, âidat.

Émonctoire [imz.] (tşr.) Ahlâtın hurucuna yarayan yol, kanat-ı mufriğe. || (mec.) Çare-i teskin.

Émondage [imz.] ve:

Émondement [imz.] Ağaç budama, tathir-i ağsan.

Émonde [ims.] Doğan ve yırtıcı kuş gübresi. = [cm.] Budanan ağaçlardan kesilen dallar.

Émonder [ft.] Ağaç budamak. ◆ Ağacın yan dallarını kesip yalnız ortasını bırakmak. ◆ Hububatın kabuklarını soyup ayıklamak, temizlemek.

Émondeur [imz.] Ağaç budayıcı.

Émotion [ims.] Teessür, rikkat. ◆ Telaş. ◆ Heyecan-ı kalp. || – **morale** Teessür-i derûn, hareket-i nefsâniye.

Émotionner [ft.] Tesir etmek, rikkate getirmek. ◆ Tehyic etmek, müteheyyic eylemek.

Émottage [imz.] Tarlanın kesiklerini kırmak ameliyatı.

Émotter [ft.] Tarlanın kesiklerini kırmak.

Émoucher [ft.] Sinekleri kovmak. || – **les épaules de quelqu'un** Birisini dövmek.

Émouchet [imz.] Çakır, cura denilen küçük şahin. ◆ Şahinin dişisi.

Émoucheter [ft.] Sivri bir aletin ucunu kırmak veya köreltmek.

Émouchette [ims.] Sineklerden muhafaza için beygirlerin üstüne atılan püsküllü bir örtü.

Émouchoir [imz.] Sineklik.

Émoudre [ft.] (*moudre* gibi tasrif olunur) Bilemek.

Émouleur [imz.] Bileyici.

Émoulu,e [s.] Bilenmiş. || **Être frais** – Bir şeyi henüz öğrenmiş veya bir yerden henüz çıkmış ve tecrübesiz olmak.

Émousser [ft.] Köreltmek, keskinliğini gidermek. || (mec.) Gevşetmek, tahfif etmek.

Émousser [ft.] Ağaçların yosununu çıkarmak.

Émoussoir [imz.] Ağaçların dalları üzerinde biten yosunları çıkarmaya mahsus alet. || (mec.) Tahfif ve tadil eden şey.

Émoustiller [ft.] Şenlendirmek, ferahlandırmak.

Émouvant,e [s.] Müessir. ◆ Muharrik.

Émouvoir [ft.] (*mouvoir* gibi tasrif olunur) Kımıldatmak, tahrik etmek. ◆ Tesir etmek, rikkate getirmek. || (mec.) – **la bile** Hiddeti teşdid ve tahrik etmek. || **S'** – Harekete gelmek. ◆ Kızmak.

Empaillage [imz.] ve:

Empaillement [imz.] Kuş vesâire naaşını samanlama, samanla doldurma, balsamalama. ◆ Yemiş ağaçlarını samanla sarma.

Empailler [ft.] Samanla doldurmak veya samanla sarmak; – **les arbres** Ağaçları soğuktan muhafaza için etraflarına saman sarmak.

Empailleur,se [i.] Sandalye ve kuşlar ile sâirenin içine saman dolduran adam.

Empalement [imz.] Kazık çakma, tevtîd. ◆ Eski vakitlerde kazık cezası, tevtîd.

Empaler [ft.] Kazık çakmak. ◆ Kazıklamak.

Empan [imz.] Karış, sere.

Empanacher [ft.] Tüy takmak, tüyle tezyin etmek. || Meydana çıkarmak, kıymetini tanıttırmak.

Empanner [ft.] (bhr.) Geminin yelkenlerini açmak, yelkenleri faça etmek.

Empannon [imz.] (m.) Köşelerde bulunan çatı makası.

Empaquetage [imz.] Bohça ve paket bağlamaklık.

Empaqueter [ft.] Bohça veya paket bağlamak, bohça koymak, bohçalamak. ◆ Sarmak, bağlamak. ◆ Bir arabaya sıkıştırmak.

Emparadiser [ft.] Cennete ve mecazen gayet iyi ve huzûzat-bahş bir yere idhal etmek.

Emparenter (s') [fv.] Sıhriyet kesbetmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Emparer (s') [fv.] Zaptetmek, almak. ◆ Kapmak, yakalamak.

Emparquer [ft.] Hapsetmek. ‖ (mec.) İğfal etmek, aldatmak.

Empâté,e [s.] Hamurlu. ◆ Hamur hâl ve suretinde olan. ◆ Semirmiş.

Empâtement [imz.] Hamur hâline koyma, tahmir. ◆ Semirtme. ‖ (t.) Bir nevi şiş, taaccün.

Empâter [ft.] Hamura bulaştırmak. ◆ Hamur hâline koymak. ◆ Hamur bulaşmış gibi yapmak. ◆ Tavuk ve kaz vesâireyi besleyip semirtmek. ‖ **S'** – Hamurlu yemeklerle beslenmek.

Empattement [imz.] Maçunanın vaz' olunduğu tezgâh. ‖ (m.) Temel duvarının çıkıntısı, kaidesi.

Empaume [imz.] (m.) Direk kürsüsünün kulpu.

Empaumer [ft.] Top çelmek, top oynamak. ‖ (mec.) İyi tutmak, yakalamak. ◆ Fikrini çevirmek, aldatmak.

Empaumure [ims.] Eldiven ayası, eldivenin avucu örten kısmı. ◆ Geyik başının tepesi ki boynuzları orada çatallanmaya başlar.

Empave [ims.] Dört yol ağzı. ◆ Yatak çarşafı.

Empéché,e [s.] Mümânaata, müşkilata duçar olmuş. ◆ Meşgul, mütevaggıl. ‖ **Être – de sa personne** Nasıl duracağını, ne vaziyet alacağını bilememek, salak olmak.

Empêchement [imz.] Mümânaat, mânia, özür, mazeret, set, engel, güçlük. ‖ **– légitime** Özr-i şer'î, mazeret-i makbule. ‖ **– s dirimants** Akd-i nikâhın esbab-ı feshiyesi.

Empêcher [ft.] Mani olmak, mümânaat etmek, bırakmamak. ◆ Duçar-ı müşkilat etmek. ‖ **S'** – İctinab etmek, kendini zapt ve men etmek.

Empeigne [ims.] Kundura üstü, yüzü.

Empenné,e [s.] Tüy ile mücehhez, yelekli. ‖ **Flèche – e** Yelekli ok.

Empenner [ft.] Oku tüy ile donatmak, oka yelek takmak. ‖ (mec.) Bâlâ-pervazâne tezyinat ile donatmak.

Empenoir [imz.] Eğri çilingir kalemi.

Empereur [imz.] İmparator (müennesi: *Impératrice*'dir).

Empereur [imz.] Çalı kuşu (*Roitelet* lafzının müterâdifidir).

Emperler [ft.] İnci ile donatmak. ◆ İnciye benzeyen damlalarla örtmek. ‖ (mec.) Tezyin etmek, güzelletmek.

Empesage [imz.] Kolalama. ‖ (mec.) Letafetten ârî, nâhoş.

Empesé,e [s.] Kolalı. ‖ (mec.) Yapma etvarlı. ◆ Sahte. ◆ Bâlâ-pervazâne.

Empeser [ft.] Kolalamak, kolaya batırmak. ‖ (mec.) Ca'liyet, gayritabiiyet vermek.

Empeseur,se [i.] Kolacı.

Empester [ft.] Vebayı neşretmek, sirâyet ettirmek. ◆ Bir illet-i sâriye neşretmek, bulaştırmak. ◆ Taaffün ettirmek. ◆ Kokusunun fenalığıyla rahatsız etmek. ‖ (mec.) Efkâr ve itikadat-ı bâtılaya saptırmak, ıdlâl etmek.

Empétracées [ims.] (nb.) Zü'l-vüreykat-ı tüveyciye sınıfından mebtûnü'l-kavâim fasîlesi.

Empêtré,e [s.] Tutuk, eli birşey tutmaz. ‖ (mec.) Yakalanmış. ‖ (nb.) Mebtûnü'l-kavâim (nebat).

Empêtrer [ft.] Çayıra ve otlağa çıkarılan beygirin ayaklarını kösteklemek. ◆ Ayak iliştirmek. ‖ (mec.) Bulaştırmak, karıştırmak.

Empetrum [imz.] (neb.) Mebtûnü'l-kavâim fasîlesinden sıtma ağacı.

Emphase [ims.] (imz.) Tarz-ı ifade ve beyanda elfaz-ı tumturakiye isti'mali, tumturak. ◆ Teşbihte mübalağa, ifrat.

Emphatique [s.] (ed.) Gösterişli, yapma tavır ve şiveli, tumturaklı.

Emphatiquement [h.] (ed.) Yapma ve gösterişli tavır ve şive ile, elfaz-ı tumturakiye isti'maliyle.

Emphractique [s.] (t.) Cildin mesammatını kapayan, sadde-i mesammat.

Emphraxie [ims.] (t.) İnsidad.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
www.tuba.gov.tr

Emphysémateux,se [s.] (t.) Derinin içine hava veya bir gazın hulûlünden hâsıl olan şişe müteallik veya onu mûcip, intifahî.

Emphysème [imz.] (t.) Derinin içine hava veya bir gazın hulûlünden hâsıl olan şiş, intifah.

Emphytéose [ims.] (hk.) Bir akarın pek uzun bir müddetle veya müebbeden îcar ve iltizama verilmesi, icâre-i medîde, tavîle. ◆ İcâreteyn ile tasarruf.

Emphytéote [imz.] (hk.) Bir mülkün pek uzun bir müddetle veya müebbeden müste'cir veya mültezimi bulunan adam. ◆ İcâreteyn suretiyle müste'cir.

Emphytéotique [s.] (hk.) Bir akarın pek uzun bir müddetle veya müebbeden îcar veya iltizamına mensup ve müteallik olan. || **Bail** – İcâre-i tavîle.

Empide [imz.] İki kanatlı, büyük ağızlı bir küçük sinek.

Empiéger [ft.] Tuzak ile tutmak. ◆ Duçar-ı müşkilat etme. || (mec.) Aldatmak, yakalamak.

Empierrement [imz.] Yolun çakıl taşıyla döşetilmesi. ◆ Taş döşemek ameliyatı. || **Système d'** – Kaldırımlara taş döşeme usulü.

Empierrer [ft.] Yola çakıl taşı döşetmek, çakıl ile tefriş etmek.

Empiétant,e [s.] Gasıp, zorba. ◆ Arma resimlerinde pençesinde birşey tutan yırtıcı kuş.

Empiétement [imz.] Gasp, tecavüz, taaddi, taarruz. ◆ Yayılma.

Empiéter [ft.] Gasp etmek, tecavüz ve taaddî etmek. ◆ Pençesiyle tutmak. = [fl.] Yayılmak, ilerlemek.

Empiffrer [ft.] Çok yedirmek. ◆ Semirtmek, şişirtmek. || **S'** – Çok yemek.

Empilage [imz.] İstif ameliyatı.

Empile [ims.] Misina ki olta bedeni yapılır. ◆ Olta bedeni.

Empilement [imz.] Yığma, istif.

Empiler [ft.] Yığmak, istif etmek.

Empire [imz.] Bir imparatorun hükmü altında bulunan memâlik, imparatorluk. ◆ Fransa'da Birinci Napolyon devri. ◆ Hükûmet, devlet. ◆ Hâkimiyet, galibiyet, icra-yı hüküm. ◆ Tesir, nüfuz. || **L' – de l'homme sur les animaux** İnsanın hayvanat üzerine tahakkümü. || **Prendre l' – sur quelqu'un** Bir kimse üzerinde tesir ve nüfuzu olmak. || **L' – de la mer** Denizlere hükmetme. || **L' – de Neptune, l' – maritime, l' – des eaux** Bahr. || **L' – de Borée** Rüzgârı çok memleket. || **L' – des morts** Akvam-ı kadîme-i Nasrâniyece emvatın ikamet ettikleri farz ve tahmin edilmiş tahte'l-arz meskenler, yer altında mesakin-i emvat. || **Sous l' –** Tesiri altında. || **Céleste –** Çin devleti. || **– céleste** Cennet, âlem-i âhiret. || **Bas –** Kostantiniye Rum İmparatorluğu, Bizans devleti.

Empirement [imz.] Fenalaşma, fenalaştırma, bozulma. (Az kullanılır.)

Empirer [ft.] Fenalaştırmak. = [fl.] fenalaşmak, bozulmak.

Empirique [s.] Yalnız amel ve tecrübe ile ve tahsilsiz olan. = [imz.] Tahsilsiz ve yalnız tecrübe ve amel ile hareket eden filozof. ◆ Tahsil etmediği hâlde yalandan icra-yı tabâbet eden mütetabbib, doktorluk satan şarlatan.

Empiriquement [h.] Yalnız amel ve tecrübe ile, tahsilsiz olarak.

Empirisme [imz.] Amel ve tecrübeye tabi olup ilme ve nazariyeye riayet ve itibar etmemezlik. ◆ Tahsilsiz ve yalandan icra-yı tabâbet, tetabbub.

Empiriste [imz.] İlme itibar etmeyip yalnız amel ve tecrübe taraftarı olan filozof. ◆ Cahil tabip, mütetabbib.

Empissement [imz.] Hayvanat memelerinin ve bilhassa inek memesinin sütten şişmesi.

Emplacement [imz.] Mahal, yer, mevki. ◆ Arsa, zemin. ◆ Vaz'.

Emplastique [s.] (syd.) Laskî, lazkî, yakı gibi tesir eden. || **Onguents – s** Laskî merhemler.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Emplâtre [imz.] (t.) Yakı, lazk, lask. || – **de cire** Lask-ı müşemma, müşemma yakı. || (mec.) Amel-mande adam. ◆ İlaç, çare. ◆ Sahte anahtar yapmak için hırsızların bal mumu vesâire ile aldıkları kilit kalıbı.

Emplâtrer [ft.] Yakı yakmak, yakı yapıştırmak. ◆ Müşkilat, sıkıntı vermek.

Emplette [ims.] Mubâyaa, iştirâ. ◆ Mubâyaa olunmuş eşya, mubâyaat. || **Faire ses – s** Ufak tefek mubâyaa etmek. || **Être de bonne** – Çok kıymeti bulunmak.

Emplir [ft.] Doldurmak, imlâ etmek. = [fl.] (bhr.) Rahneden sefineye su girip irtifaı yavaş yavaş artmak. || **S'** – Dolmak.

Emploi [imz.] Kullanma, isti'mal. ◆ Sarf. ◆ Memuriyet, mansıp. ◆ Meşguliyet, iş. || **Double** – Bî-lüzum tekrar. || (hk.) – **de deniers** İrbah-ı nukud. || (ma.) **Faux** – **s** Sarfiyat-ı kâzibe. || – **de capitaux** Sermaye vaz' ve isti'mali.

Employé [imz.] Memur, müstahdem.

Employer [ft.] (*ployer* gibi tasrif olunur) Kullanmak, isti'mal etmek. ◆ Hizmete koymak, istihdam etmek. ◆ Sarf etmek. || (tca.) Hesaba kaydetmek. || **S'** – Kullanılmak. ◆ Başkasının hesabına çalışmak.

Emplumer [ft.] Tüyle tezyin etmek.

Empocher [ft.] Cebe koymak, der-ceyb etmek. ◆ Ahz ü kabz etmek. || (mec.) Dinlemeye mecbur olmak.

Empoigner [ft.] Pençesine alıp sıkmak, tutmak, yakalamak. ◆ El ile tutmak. ◆ Tevkif etmek, derdest etmek. ◆ Şiddetle tenkit etmek. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Islıkla tezyif eylemek. || **S'** – Tutuşmak, dövüşmek.

Empointure [ims.] (bhr.) Yelkenin üst köşesi.

Empois [imz.] İhzar edilmiş kola.

Empoisonnant,e [s.] Müsemmim, zehir-nâk.

Empoisonnement [imz.] Tesmim veya tesemmüm.

Empoisonner [ft.] Tesmim etmek. || (mec.) Hüzün ve kedere daldırmak. ◆ Ahlakını bozmak. ◆ Kıymetten düşürerek fena göstermek. = [fl.] Fena kokmak.

Empoisonneur,se [i.] Müsemmim. || (mec.) Efkâr veya ahlakı bozan.

Empoisser [ft.] Ziftlemek. ◆ Yapışkan bir madde ile bulaştırmak.

Empoissonnement [imz.] Bir göl veya havuza balık vaz'ıyla hayvanat-ı mezkûreyi yetiştirme usulü, teksir ve ıslah-ı nesl-i esmâk.

Empoissonner [ft.] Bir göl veya havuza balık vaz'ıyla yetiştirmek.

Emporté,e [s.] Hiddetli, mütehevvir. ◆ Acul.

Emportement [imz.] Hiddet, tehevvür. ◆ Düşünmeksizin hareket, acullük.

Emporte-pièce [imz.] Keski. ◆ Mıskab, zımba. || (mec.) İstihzâlı, dokunaklı. || **à l'** – Açık, vâzıh bir surette. (cm. des *emporte-pièces*).

Emporter [ft.] Kaldırmak. ◆ Alıp götürmek. ◆ Hıfzetmek. ◆ Almak, zaptetmek. ◆ Koparmak. ◆ Öldürmek. ◆ İntac ve icap eylemek. ◆ Takaddüm etmek.|| **L'** – Galebe çalmak, üst gelmek. || – **une ville d'emblée** Bir şehri ilk hücumda zaptetmek. || **L'** – **sur quelqu'un** Bir kimseye tefevvuk etmek. || – **de haute lutte** Süratle ve kâffe-i müşkilata rağmen nâil olmak, istihsal etmek. || – **la pièce** Gayet müessir ve dokunaklı olmak. || – **ses cliques et ses claques** Herşeyi alıp götürmek. ◆ Ölmek. ◆ **S'** – Hiddetlenmek, serkeşlik etmek.

Empotage [imz.] Çiçekleri saksıya vaz' ediş, çiçekleri saksılama ameliyatı.

Empoter [ft.] Çiçekleri saksıya koymak.

Empouper [imz.] (bhr.) Gemi pupa (yelken) gitmek.

Empourprer [ft.] Pek kırmızı bir renk vermek. ◆ Kırmızıya boyamak.

Empreindre [ft.] (*feindre* gibi tasrif olunur) Basmak, iz bırakmak.

Empreinte [ims.] Eser, iz, alâmet, nişâne. ◆ Basma, darp, damga. || – **de l'état** Devletin resmî damgası. || (tşr.) İntibâ, nişâne. || (arz.) Eser, alâmet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Empressé,e [s.] Aceleli, seri. ◆ İşi müsta'cel olan. ◆ Bir işe hâhişger olan. ◆ Müsâraatkâr. ◆ Dikkatli. || **Soins – s** İhtimamat-ı müsâraatkârâne.

Empressement [imz.] Acele, müsâraat. ◆ İhtimam. ◆ Arzu, hâhiş, inhimâk.

Empresser (s') [fv.] Müsâraat, isti'cal etmek. ◆ Hâhiş ve inhimâk göstermek.

Eprisonnement [imz.] Hapis, tevkif. ◆ Mahpusiyet, mevkufiyet. || – **préventif** Haps-i ihtiyatî ki kable'l-hüküm icra olunur. || – **cellulaire** Mahkûmu yalnız başına hapsetmek, haps-i münferit.

Emprisonner [ft.] Hapis, tevkif etmek, mahbese koymak.

Emprosthotonos [imz.] (t.) Küzaz-ı kuddâmî.

Emprunt [imz.] İstikraz, istidâne, ödünç, karz, deyn, borç. || (imz.) İktibas. || **D'** – Gayritabii, suni, âriyetî (eyreti), müstear. || – **à la grosse** İstikraz-ı bahrî.

Emprunté,e [s.] Âriyetî, müstear. ◆ Suni, eyreti (âriyetî). ◆ Serbest olmayan, tutuk.

Emprunter [ft.] Borç almak, istikraz etmek. ◆ Başkasından almak, istiâre etmek. ◆ (Müstehziyâne) Çalmak. ◆ Bir eserden naklet-mek veya bir eseri taklit eylemek. || – **un pain sur la fournée** Bir kadın ile tezevvüc etmeden evvel ondan çocuk sahibi olmak.

Emprunteur,se [i.] Müstakriz, müstair. || – **de gage** Râhin-i müstair.

Empuantir [ft.] Fena kokutmak, ta'fin etmek. || (mec.) Telvis etmek.

Empuantissement [imz.] Fena kokma, râyiha-i kerîhe neşri.

Empuse [ims.] (hyv.) Seriü'l-meşy bir nevi çekirge.

Empyème [imz.] (t.) Bezl, tebzil-i sadr, ampiyem.

Empyèse [ims.] (t.) Ampiyemin teşekkülü.

Empyocèle [imz.] (t.) Fıtık-ı takayyühî, ampiyosel.

Empyomphale [imz.] (t.) Hurac-ı sürre.

Empyrée [imz.] Mütekaddimînin fikrince tabakat-ı semânın en yükseği, arş-ı âlâ. ◆ (Lisan-ı şiirde) Semâ, fezâ. ◆ Esâtir-i kadîmece âlihenin meskeni. ◆ Cennet.

Empyreumatique [s.] (k.) Yanık kokulu, şiyatî.

Empyreume [imz.] (k.) Yanık kokusu, şiyat.

Ému,e [s.] Müteessir. ◆ Mütehayyir, müteaccib. ◆ Müteheyyic. ◆ Çakırkeyf (âmiyâne).

Émulateur,trice [i.] Gıpta eden, gıpta-keş. ◆ Birini yahut bir şeyi taklit etmeye çalışan adam.

Émulation [ims.] Gıpta. ◆ Gayret. ◆ Arzu-yı takaddüm.

Émule [i. – s.] Rakip, müsabakat, takaddüm iddiasında bulunan adam. || (mec.) Mükemmeliyette diğer bir şeye müsâvi olan şey.

Émulgent,e [s.] (tşr.) Kanı yüreklere nakleden şiryanlara ıtlak olunur, kilyevî. || **Vaisseaux – s** Ev'iye-i kilyeviye.

Émulsif,ve [s.] Yağ ve süt gibi bir maddeyi, sübyeyi hâvi nebatata ıtlak olunur, istihlâbî.

Émulsine [ims.] (k.) Levzin.

Émulsion [ims.] Yağı hâvi bazı nebatat veya meyvelerden çıkarılan mâyi, müstahleb, sübye, levziye. || – **Vraie** Bademsübyesi, müstahleb-i levzî. || – **s fausses** Bademin gayrından yapılan sübyeler, müstahlebat-ı kâzibe.

Émulsionner [ft.] Sübyeye katmak.

Émydes [ims. - cm.] (hyv.) Tatlı su ve çorak kaplubağaları nevi. (Buna *Élodites* dahi denir.)

Émydosauriens [imz. - cm.] (hyv.) Zevâhif kısmından timsahiye nevi. (Buna *Crocodilliens* dahi ıtlak olunur.)

Émysaure [ims.] (hyv.) Amerika-yı Şimalî kaplubağası nevi.

En [hc.] De: – **un jour** Bir günde; – **ville** Kasabada, şehirde mukim, sayfiyeye veya sâir yere gitmemiş. ◆ İle, üzerinde: –**colère** Hiddetle, hiddet üzerinde; **Voyager – voiture** Araba ile seyahat etmek. ◆ Gibi: – **bon fils** İyi evlat gibi. ◆ -ye, -e: **De village – village** Köyden köye; **De mieux – mieux** İyiden

iyiye. ◆ -den. – argent Gümüşten; gümüş. ◆ Esnasında: – hiver Kış esnasında, kışın. ◆ İzafet dahi beyan eder: Étudiant – droit Hukuk talebesinden. ◆ iken: – venant Gelirken. || – tant que Göre. || – tant que besoin sera Lüzum ve ihtiyaca göre. ◆ Olmak haysiyetiyle, itibariyle: – tant que père Peder olmak haysiyetiyle, itibariyle. || – avant! İleri! || – bas Aşağıda, aşağıya. || – haut Yukarıya, yukarıda, yukarı.

En [s.] Ondan, onun, bundan, bunun. ◆ Oradan. || – être pour Kaybetmek. || J' – suis pour mon argent Paramı kaybettim, paramdan oldum. || à qui – avez-vous? Kime hiddet ve infial ettiniz?

Énadelphie [ims.] (tt.) Tev'em-i müttehid.

Énallage [ims.] (sr.) Fiilin bir sîgası yerine diğerinin mesela mazi yerine muzârinin isti'mali.

Enamourer (S') [fv.] Alaka etmek, âşık olmak, taaşşuk etmek.

Énantiopathie [ims.] (t.) Tedavi bi'z-zıd.

Énantiopathique [h.] (t.) Tedavi bi'z-zıdda müteallik.

Énantiose [ims.] (t.) Usul ve tedavi bi'z-zıd.

Énarthrose [ims.] (tşr.) Mafsal-ı müteharrik, enartroz.

Encâblure [ims.] (bhr.) Yüz yirmi kulaç yâni ikiyüz metreden ibaret ölçü, bir palamar boyu.

Encadastrer [ft.] Tahrir-i emlâke dâhil etmek. ◆ Tahrir-i emlâk icra etmek.

Encadenasser [ft.] Dikkatle kapamak.

Encadrement [imz.] Resmin çerçeve içine alınması. ◆ Çerçeve içine alınmış resim veya levha. ◆ Kapı, ayna ve pencere ve emsali çerçevesi. || (mec.) Muhit.

Encadrer [ft.] Bir resim veya levhayı çerçeve içine almak. ◆ İdhal etmek. || Tête à – Gayet çirkin baş.

Encadreur [imz.] Resim vesâire çerçevelerini yapan ve takan adam.

Encager [ft.] Kafese koymak. || (mec.) Hapsetmek.

Encaisse [ims.] Sandıkta mevcut meblağ, kıymet, mevcud-ı sandık. || – métallique Nakit yahut külçe hâlinde mevcud-ı sandık.

Encaissé,e [s.] Sandığın içine konmuş. ◆ Dar bir yere sıkıştırılmış. ◆ Duvara muttasıl, gömülmüş. || (mec.) Ahz ü kabz edilmiş. || Rivière – e Mecrası derin nehir.

Encaissement [imz.] Akçenin sandığa vaz'ı. ◆ Ahz ü kabz, tahsil, der-sandık etme. ◆ Nehir yatağının derinliği. || – d'une traite Bir poliçe bedelinin tahsili.

Encaisser [ft.] Akçe ve senedatı sandığa koymak. ◆ Ahz ü kabz veya tahsil etmek. ◆ İki taraftan tahdit etmek. ◆ (Çiçek ve fidan hakkında) Sandığa dikmek. || – une route Bir yolun yerini açmak, kazmak. || – un terrain Bellenmemiş toprağa başka toprak yahut taş getirmek için geniş bir çukur açmak.

Encaisseur [imz.] Ahz ü kabz eden tüccar. ◆ Tahsildar.

Encalypte [ims.] (nb.) Memâlik-i harreye mahsus büyük nevi yosun.

Encan [imz.] Müzayede, mezat. || Mettre à l' – Haraçlamak, müzayedeye çıkarmak. (*Enchère* lafzıyla müterâdiftir.)

Encanailler [ft.] Hazele takımıyla karıştırmak. || (mec.) Muhakkar kılmak.

Encanthis [imz.] (*s* okunur) (t.) Teverrüm-i lahmî. || – bénin Teverrüm-i lahmî-i selim. || – malin Teverrüm-i lahmî-i redî.

Encapuchonner (s') [fv.] Başını kukuleta ile örtmek, serpuş giymek. || (mec.) Tarik-i ruhbana sülûk ve duhul etmek.

Encaquement [imz.] Sardalya vesâir balığı tuzlayıp fıçıya basma, istif etme ameliyatı.

Encaquer [ft.] Sardalya vesâir balığı fıçıda tuzlayıp istif etmek. || (mec.) Balık istifi gibi dar bir yere sıkıştırmak.

Encaqueur,se [imz.] Sardalya vesâir balığı tuzlayıp fıçıda istif eden adam, tuzlayıcı.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Encarpe [imz.] (m.) Çiçek, yaprak veya meyvelerden mürekkep tezyinat.

Encarter [ft.] Mücellitlikte yaprakların arasına mukavva koymak.

En cas, Enca, En-cas [imz.] İhtiyata riayeten hıfzolunan şey, ihtiyat. ◆ İhtimal. ◆ Bir nevi araba. ◆ Yağmur şemsiyesi.

Encastage [imz.] Çömlekçilerin yaş çömlekleri kalıplama ameliyatı.

Encasteler (s') [fv.] (Beygir hakkında) Tırnağı sıkışmak, çekilmek.

Encastelure [ims.] Beygir tırnağının sıkışması, bozulması, çekilmesi.

Encastillage [imz.] (bhr.) Geminin önünde ve kıçında kuleler inşası. ◆ Geminin suyun haricindeki kısmı.

Encastrement [imz.] (m.) Geçme, takma, lamba. || (as.) Topun muylu yatağı. || – **par entaille** Yivli geçme. || – **par feuillure** Boğmaklı geçme. || – **par crampon** Kenetleme.

Encastrer [ft.] Takmak, geçirmek, dizmek.

Encaume [imz.] (t.) Karha-i âkile-i karniye.

Encaustique [ims.] Bal mumlu boya veya vernik, cilâ-yı müşemma. || **Peinture à l'** – Eski zamanda bal mumlu boya ile yapılan resim ve nakış.

Encaustiquer [ft.] Bal mumlu boya veya vernik ile boyamak veya parlatmak.

Encavement [imz.] Şarap vesâirenin mahzene vaz'ı.

Encaver [ft.] (Şarap vesâire hakkında) Mahzene koymak veya mahzenin içinde sıralamak. ◆ Mahzene hapsetmek.

Encaveur [imz.] Şarabı mahzenin içine yerleştiren adam.

Encavure [ims.] (t.) Karha-i karniye-i sathiye.

Enceindre [ft.] (*feindre* gibi tasrif olunur) Sur ile kuşatmak. ◆ İhâta etmek, etrafını çevirmek.

Enceinte [ims.] Sur ve duvar. ◆ Sur ve duvar veya hendekle ihâta olunmuş mahal. ◆ Vâsi' divanhâne. ◆ Dairevî meydan. || (as.) İstihkâm cidarı, duvarlar, hâit. || – **de camp** Ordunun muhiti. || **Mur d'** – yahut – **circulaire** Sur. || – **à pan** Musattah bedenli sur. || – **continue** Muhitî bedenli istihkâm sırası.

Enceinte [sms.] Gebe, hâmil.

Encelade [imz.] (hyv.) Amerika'ya mahsus makaslı böcek nevi.

Encélite [ims.] (t.) İltihab-ı em'a'.

Encelluler [ft.] Hücrelere koymak. ◆ Polis denilen ayırıcı bir dar odaya hapsetmek.

Encens [imz.] (*s* okunmaz) Günlük, buhur, lüban. || – **de l'Afrique** Kara günlük. || – **mâle** Erkek günlük. || – **femelle** Dişi günlük. || (mec.) Müdâhene, dalkavukluk.

Encensement [imz.] Buhurdan vasıtasıyla tebhir, günlük yakma, tütsüleme. || (mec.) Müdâhene, dalkavukluk.

Encenser [ft.] Buhurdan vasıtasıyla tebhir etmek, günlük yakmak, tütsülemek. || (mec.) Ta'zim ve hürmet etmek. ◆ Müdâhene etmek.

Encenseur [imz.] Müdâheneci, dalkavuk.

Encensier [imz.] (nb.) Biberiye. (*Romarin* lafzının müterâdifidir.)

Encensoir [imz.] Buhurdan, micmere. || **Prendre l'** – Fevka'l-had medh ü senâ etmek. || **Donner de l'** – **par le nez** Yüze karşı müfrit sitâyişler ile müdâhene etmek. || **Toucher à l'** Heyet-i ruhbanın nüfuz ve iktidarına taarruz etmek.

Encéphalartos [imz.] Afrika-yı cenubî kestane ağacı.

Encéphale [imz.] (tşr.) Beyin, dimağ. ◆ Arka kemiğinin içindeki ilik, muh.

Encéphalique [s.] (tşr.) Beyne veya iliğe mensup ve müteallik, dimağî, muhî.

Encéphalite [ims.] (t.) Beynin ve iliğin iltihabı, iltihab-ı dimağ, iltihab-ı muh.

Encéphalithe [ims.] Beyin suretinde tabii bir nevi musavver taş ki maâdin ıstılahında hacer-i dimağî denilir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Encéphalocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı dimağ, fıtık-ı muh.

Encéphaloïde [imz.] (t.) Şibh-i dimağ. = [s.] Şibh-i dimağî: Cancer – Seretan-ı şibh-i dimâğî.

Encéphalolithe [ims.] (t.) Hasat-ı dimağ, hasat-ı muh.

Encéphalopathie [ims.] (t.) Emraz-ı dimağiye.

Encercler [ft.] Çember gibi ihâta etmek. ◆ Etrafına geçirmek, çevirmek.

Enchagriner [ft.] Mükedder ve me'yus etmek.

Enchaînement [imz.] Zincirle bağlama. ◆ İrtibat. ◆ Münasebet. ◆ Teâkub, teselsül.

Enchaîner [ft.] Zincirle bağlamak, zincire koymak. ◆ Bir makine veya çarkı durdurmak, hareketine mani olmak. || (mec.) Münkad etmek. ◆ Rapt ve bent etmek. ◆ Teselsül ettirmek.

Enchaînure [ims.] Makine âlât ve eczasının irtibatı, zincirleme.

Enchanté,e [s.] Sihirli. ◆ Müsahhar. ◆ Fevkalâde, gayet güzel. ◆ Ziyadesiyle memnun, mesrur ve mahzuz.

Enchanteler [ft.] İmalathâne ve tezgâh gibi mahallerde kereste vaz' ve ihzar etmek. ◆ Şarap fıçısını topraktan kaldırmak için iki odun veya sırık üzerine vaz' etmek. || (bhr.) Kayık veya gemiyi tezgâh üzerine koymak.

Enchantement [imz.] Sihir, efsun. ◆ Sihirbazlık. ◆ Garip ve acîb şey. ◆ Fevkalâde memnuniyet ve mahzûziyet. || Par –, comme par – Seri ve hayret-bahş bir surette.

Enchanter [ft.] Sihir yapmak. ◆ Müsahhar kılmak. ◆ Ziyadesiyle memnun ve mahzuz etmek, müstağrak-ı meserret etmek.

Enchanteur,resse [s.] Ziyadesiyle memnun ve mahzuz eden. ◆ Dilber, dilruba, müferrih. = [i.] Sihirbaz, sehhar, göz bağcı. ◆ Mekkâr, aldatıcı.

Enchaper [ft.] (Şarap vesâire hakkında) Çifte fıçının içine koymak.

Enchaperonner [ft.] Atmaca veya doğana başlık geçirmek, başlık ile gözlerini örtmek. ◆ Başlık giydirmek.

Enchâsser [ft.] Yontulmuş keresteyi bibirine geçirmek, idmac etmek, lamba etmek. ◆ Vaz' ve ta'lik etmek. ◆ Etrafını çevirmek. || (mec.) Derc ve idmac etmek. ◆ Hürmet ve ihtiram göstermek.

Enchâssure [ims.] Yontulmuş keresteyi geçirme, lamba etme. ◆ Vaz' ve ta'lik etme. || (mec.) Bir şeyin kıymet ve itibarını meydana çıkarmaya hâdim vasıta.

Enchâtonnement [imz.] (tt.) İndimac.

Enchâtonner [ft.] Yüzük taşını mıhlamak, kakmak.

Enchaussener [ft.] Derileri kireç suyuna, şerbetine batırmak.

Enchaux [imz.] Kireç suyu, şerbeti.

Enchélide [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı nak'iyeden ibreviyü'ş-şekl olan.

Enchausser [ft.] Sebzeyi beyazlatmak veya dondan muhafaza etmek için gübre veya samanla örtmek.

Enchère [ims.] Müzayedede artırma, ziyadeye talep, müzayede. || Vendre aux – s Bi'z-ziyade füruht etmek. || Folle – Müzayedede vaz' olunan şeyi galî derecede artırıp bilahare bedel-i müzayedeyi itâ ve tesviyeden izhar-ı acz ve imtina etme ki bu suretle pey sürülen ve artırılan şey yeniden müzayedeye vaz' olunur ve evvelki bedel-i müzayede ile ikinci bedel-i müzayedenin farkı ve masârifi ziyade pey sürüp de bedelini tesviye edemeyen talipten istihsal kılınır. (İşbu izahata nazaran tabir-i mezkûrun "müzayede-i kat'iye" diye tercümesi yanlış olduğu derkârdır.) || Mettre aux – s Müzayedeye vaz' etmek. || Couvrir une – Zammetmek, ziyade pey sürmek, müzayede bedelini artırmak. || Vente par voie des – s publiques Müzayede-i aleniye ile satılmış, bi'l-müzayede füruht. || – au rabais Münâkasa. (Bu mânâda *Soumission* daha ziyade kullanılır.) || Payer la folle – Bir küstahlığın veya belâ-

het ve sersemliğin netice-i tabiiyesine duçar olmak. || à l' – Müzayede ile.

Enchérir [ft.] Müzayededе artırmak, pey sürmek. ◆ Daha galî bir fiyat ile füruht etmek. ◆ Müzayedeye vaz' etmek. = [fl.] Pahaca çıkmak, pahalanmak. || (mec.) Başkasından iyi yapmak, başkasını geçmek.

Enchérissement [imz.] Pahalanma, terakki-i es'ar, galâ, terakki-i fiyat.

Enchérisseur [imz.] Müzayededе artıran, pey süren, talip, râgıb. || Vendre au plus offrant et dernier – En ziyade pey sürene satmak.

Enchevalement [imz.] Alt tarafı tamir olunacak binanın payanda ile eğretiye alınması, binayı askıya, çatıya alma.

Enchevaucher [ft.] (m.) Üst üste bindirmek.

Enchevauchure [ims.] Kiremit veya kereste vesâireyi çatı kiremitleri gibi birbirinin üzerine bindirme, kiremit gibi dizme, sıralama.

Enchevêtrement [imz.] Yular takma. || (mec.) İliştirme, dolaştırma.

Enchevêtrer [ft.] Yular takmak. ◆ İliştirmek, dolaştırmak. ◆ Çok ve karışık iplerle bağlamak. || (mec.) Karışık bir surette vaz' etmek, teşviş eylemek. || S' – (Beygir hakkında) Ayakları yular ipine dolaşmak. ◆ Dolaşmak. || (mec.) Zihni karışmak, şaşırmak.

Enchevêtrure [ims.] (m.) Ocak veya baca için döşeme kirişleri arasında bırakılan boş mahal. ◆ Yular yarası yahut ayakları yular ipine dolaşmaktan zedelenen beygirin yarası.

Enchifrènement [imz.] Nezleden burnun tıkanması, zükâm.

Enchifrener [ft.] Zükâmı davet etmek. || S' – Zükâm olmak.

Enchondrome [imz.] (*kon*) (t.) Teverrüm-i gudrufî.

Enchymose [ims.] (*ki*) (t.) Kanın birden bire damarlara hücumu, inkidam, ihmirar.

Encirer [ft.] Bal mumu ile sıvamak, bal mumu sürmek.

Enclave [ims.] Diğer bir arazinin dâhilinde bulunan arazi, kıta-i mahdude. || (mec.) (hk.) Dâhil-i daire-i salâhiyet. = [cm.] (mha.) Büyük savakların yivleri.

Enclavement [imz.] Bir arazinin diğer bir arazi ile ihâta edilmesi, idhal, inzımam, ihtiva, iştimal. || (t.) Tesemmür.

Enclaver [ft.] Bir araziyi diğer bir arazi ile ihâta etmek, derc ve leff etmek.

Enclin,e [s.] Mâil, münhani. ◆ Meyyal, müstaid.

Encliquetage [imz.] Bir çarkın bir tarafa dönmesine müsait ve diğer tarafa dönmesine mani olan alet, fener çarkı mandalını tutan alet.

Encliqueter [ft.] Bir çarkın geri dönmesini men için mandal ile iliştirmek.

Enclitique [ims.] (sr.) İmlâda üstündeki kelimeye muttasıl gibi yazılan ve nev'ummâ kelime-i vâhide teşkil eden lafza ıtlak olunur. *Sais-je* Terkibinde vâki *je* lafzı gibi.

Encloître [ft.] Manastıra kapamak.

Enclore [ft.] (*clore* gibi tasrif olunur) Duvar veya çitle ihâta etmek, etrafını çevirmek. ◆ İlave ve idhal etmek. ◆ İhtiva etmek.

Enclos [imz.] Duvar veya çitle muhat arsa.

Enclouage [imz.] (as.) Topu çivileme.

Enclouer [ft.] Hayvanın nalını takarken çiviyi etine kadar işletip yaralamak. ◆ Çivilemek, çivi ile raptetmek. || (as.) Topu çivilemek. || (mec.) Men etmek, durdurmak.

Enclouure [ims.] Nal çivisi yarası, çivi beresi. || (mec.) Ukde-i müşkilat.

Enclume [ims.] Örs, sendân. || (tşr.) Azm-i sendânî. || Table de l' – Örs tezgâhı. || Les bigornes de l' – Örsün iki uçları. || Billot d' – Örs kütüğü. || Remettre un ouvrage sur l' – Tadil etmek.

Enclumeau [imz.] yahut:

Enclumette [ims.] Küçük örs, kuyumcu örsü.

Encoche [imz.] Kertik. ◆ Kilit persisi üzerindeki kertik. ◆ Yemenici tezgâhı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Encocher [ft.] Yayın ipini okun kertiğine iliştirmek. ◆ Kertik yapmak.

Encoffrer [ft.] Sandığın içine kapamak, saklamak. ◆ Benimsemek, kendisine mal etmek. ◆ Hapse koymak.

Encognure [ims.] yahut:

Encoignure [ims.] Köşe, bucak. ◆ Köşeye mahsus minder veya raf vesâire.

Encollage [imz.] Yapıştırma, çirişleme, zamklama. ◆ Kola, çiriş, zamk ve emsali yapıştırıcı şeyler.

Encoller [ft.] Yapıştırmak, çirişlemek, kola ile yapıştırmak, zamklamak.

Encolpide [ims.] (t.) İltihab-ı mehbil.

Encolure [ims.] Beygir boynu, gerdanı. ◆ İnsan gerdanının alt tarafı. ‖ (bhr.) Döşek ortası. ‖ – **rouée** Uzun boyunlu (at). ‖ (mec.) Tavır, çehre, görünüş.

Encombrant,e [s.] Yolu seddeden, yolun üzerinde yığılan. ◆ Vezin ve sıkleti hafif olduğu hâlde araba ve vagon gibi şeylerin içinde çok yer istîab eden, havâleli.

Encombre [imz.] Mevâni, müşkilat.

Encombrement [imz.] Bir geçidin kapanması, bir geçidin üzerine mürura mani şeyler yığılması. ◆ Geçmeye mani olan şeyler yığını, mani-i mürur. ◆ İzdiham, kalabalık. ◆ Emtia-i ticariyenin satılabilecek miktardan fazla kesreti, yığılıp kalması. ‖ **Tonneau d'** – Havâleli şeylerin sefine ile naklinde ücret hesap etmek için kabul edilen vâhid-i kıyasî ki takriben bir buçuk metre-mik'aba müsâvidir.

Encombrer [ft.] Bir geçidin üzerine mürura mani şeyler yığmak, yolu seddetmek. ◆ Mürura mani olmak.

Encommissionner [ft.] Bir komisyona havale etmek.

Encontre (**à l'**) [h.] Hilâfına, zıddına, aksine. ‖ **Aller à l'** – Muhalif etmek, aksini iltizam etmek.

Encope [ims.] (t.) Cerîha, esliha-i câriha veya nâriye yarası.

Encorbellement [imz.] (m.) Çıkıntı, sepetlik. ‖ (mec.) Esassız şey.

Encore [zz.] Daha, hâlâ, henüz. ◆ Hatta. ◆ Her hâlde. ◆ Bir daha, yeniden. ◆ Hiç olmazsa, bari. ‖ **Courir** – Kemâl-i isti'cal ile koşmak. ‖ – **que** Her ne kadar. ‖ **D'en** – Daha uzak giderek, dahadan dahaya. ‖ **Pas** – Daha hayır, daha yok, daha değil. (Bu tabir "Mesela geldi mi?", "İtmam ettiniz mi?" gibi cümel-i istifhâmiyeye cevap olarak "Daha gelmedi", "Henüz itmam etmedim" makamında daha hayır, daha yok diye muhtasaran îrad olunur.) ‖ (Şiirde *encor* yazılır.)

Encorné,e [s.] Boynuzlu. ◆ Boynuzla vurulmuş, yaralanmış.

Encorner [ft.] Boynuz vermek, boynuz koymak. ◆ Boynuzla çarpmak, delmek, yaralamak.

Encornet [imz.] (syd.) Büyük nevi mürekkep balığı.

Encorneter [ft.] Külaha koymak. ◆ Kadın, kız esvabı giydirmek.

Encotillonner [ft.] Tâife-i nisânın rüçhanı altında bulundurmak.

Encotonner [ft.] Tüy, hav ile setretmek.

Encoubert [imz.] (hyv.) Zâtü's-sedâyâ-yı adîmü'l-esnan sınıfından Amerika'nın bir nevi tatusu.

Encourageant,e [s.] Cesaret veren, cesareti artıran. ◆ Teşvik ve tergib eden, müşevvik, bâdî-i şevk ve gayret. ◆ Hâmi.

Encouragement [imz.] Cesaret verme, teşci'. ◆ Teşvik, tergib, şevk ve gayreti artırma. ◆ Himaye.

Encourager [ft.] Cesaret vermek, teşci' etmek. ◆ Teşvik ve tergib etmek, şevk ve gayretini artırmak. ◆ Himaye etmek.

Encourir [ft.] (*courir* gibi tasrif olunur) Uğramak, düşmek, duçar ve giriftar yahut mazhar ve müstahak olmak. ‖ – **la disgrâce** Hüsn-i nazardan, teveccühten düşmek. ‖ – **une peine** Bir cezaya müstahak olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Encouru,e [s.] (hk.) Terettüb eden, müterettib: Peines – es Mücâzat-ı müterettibe.

Encrasser [ft.] Kirletmek, lekeletmek. ◆ Tortu, kül bırakarak (ızgara vesâireyi) tıkamak. ‖ S' – Kirlenmek. ‖ (mec.) Fena adamlarla ülfet ederek onların tabiatını almak. ◆ Hayvanlaşmak.

Encre [ims.] Mürekkep, midad. ‖ – de Chine Çin mürekkebi. ‖ – indélébile Bozulmaz mürekkep. ‖ – sympathique Görünmez mürekkep. ‖ – de couleur Renkli mürekkep. ‖ Boue d' – Mürekkep posası veya çöküntüsü. ‖ – de transport yahut – de copie veya – autographique Kopya mürekkebi, yağlı mürekkep. ‖ – à marquer le ligne Marka mürekkebi. ‖ – d'imprimerie Matbaa mürekkebi. ‖ Écrire de la bonne – à quelqu'un Bir kimsenin ihmal etmekte olduğu bir vazifenin tavsiye ve ihtarı zımnında kendisine şiddetli elfaz isti'maliyle beraber isti'cali hâvi mektup yazmak. ‖ Bouteille à l' – Karışık, muğlak iş.

Encrer [ft.] (tba.) Mürekkeplemek, mürekkep sürmek. = [fl.] Mürekkep almak, mürekkeple siyahlanmak.

Encrier [imz.] Mürekkep hokkası. ‖ (tba.) Mürekkep ezmeye mahsus taş. ‖ – à pompe Tulumbalı hokka. ‖ – siphoïde Bir delikli ve kapalı hokka.

Encrine [ims.] (hyv.) Arz-ı silürîde[234] bulunan hayvanat-ı nâimeden bir nevi.

Encrivore [s.] Mürekkep çıkaran.

Encroué,e [s.] Yıkılırken diğer bir ağacın dallarına ilişip muallak kalan ağaca ıtlak olunur.

Encroûté,e [s.] Kabuklu. ◆ Sıvalı. ‖ (mec.) Cehli, fikri, âdâtı içinde kalmış. ‖ – de préjugés Efkâr ve itikadat-ı bâtılaya ve taassuba tabi.

234 fr.: *silurien*.

Encroûtement [imz.] Kabuk bağlama. ◆ Kabukluluk. ‖ (bhr.) Deniz suyunun tebahhurundan sonra kazanlarda kalan madde.

Encroûter [ft.] Sıvalamak. ◆ Bir tabaka, bir kabuk ile setretmek. ‖ S' – Kabuk bağlamak. ‖ (mec.) Humk ve belâhete duçar olmak. ◆ Humk ve belâhet içinde ısrar edip kalmak.

Encuirasser (s') [fv.] Zırh giymek. ◆ Kalın bir şeyle örtünmek. ◆ Kalın bir tabaka bağlamak. ‖ (mec.) Kabalaşmak, nezaket ve hassasiyetini kaybetmek.

Encuver [ft.] Tekne veya fıçıya koymak.

Encyclique [ims. – s.] Papa tarafından rüesâ-yı rûhâniyeye gönderilen tahrirat-ı umumiye.

Encyclopédie [ims.] Kâffe-i fünûn ve sanâyie müteallik mebâhisi câmi kitap ki ekseriya mevadd-ı mündericesi huruf-ı hecâ sırasıyla müretteb olur, külliyat-ı ulûm ve fünûn, kâmûsu'l-ulûm, muhîtü'l-maârif. ◆ Asr-ı sâbıkın evâhirinde Fransa'da meşâhir-i hükemâ tarafından neşrolunan böyle bir kitap. ‖ (mec.) Her ilim ve fenden malumatı olan adam, ayaklı kütüphane. ‖ – méthodique Mündericatı huruf-ı hecâ sırasıyla müretteb olmayıp kısım kısım ayrılmış bulunan muhîtü'l-maârif.

Encyclopédique [s.] Külliyat-ı ulûm ve fünûna müteallik. ‖ Dictionnaire – Kâmûs-ı fennî, kâmûsu'l-ulûm.

Encyclopédiste [imz.] Külliyat-ı ulûm ve fünûn muharriri. ◆ Asr-ı sâbıkın evâhirinde Fransa'da çıkan meşhur muhîtü'l-maârifi yazan hükemânın beheri.

Encyprotype [s.] Bakır üzerine mahkûk. (Eski kelime.)

Endanglium [imz.] (tşr.) Gışâ-yı dâhilî-i viâî.

Endécagone [imz.] (mr. Hendécagone)

Endécasyllabe [i. – s.] (mr. Hendécasyllabe)

Endémie [ims.] (t.) Bir memlekete mahsus hastalık, maraz-ı beledî, maraz-ı belde.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Endémique [s.] Bir memlekete mahsus olan, beledî (maraz hakkında). || **Maladies – s** Emraz-ı belediye.

Endenté,e [s.] Dişli. || **Gens bien – s** İştahları yerinde ve çok yiyen adamlar, zümre-i âkile.

Endentement [imz.] (m.) Doğramalara edilen kurt ağzı.

Endenter [ft.] Bir çarka veya diğer bir makine aletine diş yapmak. ◆ İki parçayı dişlerle birbirine tutturmak.

Endentures [ims. – cm.] Koçanlı defterin koçan kesildiği mahaldeki dişler, kertikler.

Endépiderme [imz.] (tşr.) Beşere-i dâhiliye, beşere-i muhatiye.

Endermique [s.] (tşr.) Dâhil-i beşere, zîr-i beşere. || **Méthode** – Usul-i tedavi-i zîr-i beşere.

Endetter [ft.] Borca giriftar etmek. || **S'** – Borca müstağrak olmak.

Endêvé,e [s.] Sabır ve tahammülü olmayan, serkeş.

Endêver [fl.] Kızmak, sıkılmak.

Endhyménine [ims.] (nb.) Gışâ-yı dâhil-i tal'.

Endiablé,e [i. – s.] Ziyadesiyle canı sıkılmış. ◆ Pek fena. ◆ Zarar-bahş. ◆ Bir iptilâ ve inhimakte musır ve muannid.

Endiabler [fl.] Ziyadesiyle canı sıkılmak.

Endigage [imz.] ve:

Endiguement [imz.] (m.) Deniz kenarına kazık kakma ameliyatı. ◆ Denize rıhtım atma. ◆ Bir nehre set veya bent inşası.

Endiguer [ft.] (m.) Deniz kenarına kazık kakmak. ◆ Denize rıhtım atmak. ◆ Bir nehre set veya bent inşa etmek, setlerle kapamak.

Endimancher [ft.] Birine Pazar gününe mahsus olan yortu elbisesini giydirmek. || **S'** – Pazar gününe mahsus yortu elbisesini giymek, süslenmek. || (mec.) Diğerlerine mütefevvik, parlak gözükmeye çalışmak.

Endive [ims.] (nb.) Hindibânın bir nevi. || – **marine** Hindibâ-i bahrî.

Endoblaste [imz.] (nb.) Nevat-ı dâhilî-i cürsum.

Endocarde [imz.] (tşr.) Kalbin dâhilî bir zarı, şegaf-ı dâhilî.

Endocardite [ims.] (t.) Kalbin dâhilî zarının iltihabı, iltihab-ı şegaf-ı dâhilî.

Endocarpe [imz.] (nb.) Meyvelerin dâhilî zarı, gılâf-ı dâhil-i semere, gılâf-ı dâhilî.

Endochorion [imz.] (tşr.) Dâhil-i horiyon.

Endochron [imz.] (tşr.) Dâhil-i hron.

Endocymien,ne [s.] (tşr.) **Fœtus** – Cenin-i mücennen.

Endogastrite [ims.] (t.) İltihab-ı gışâ-yı muhatî-i mide.

Endogènes [ims. – cm. – s.] (nb.) Mütenemmî-i dâhil. || (arz.) Merkez-i arza karib bulunan tabakat-ı amîkaya denir.

Endogénèse [ims.] (tt.) Tenemmüv-i dâhilî.

Endogone [imz.] (nb.) Kîse-i büzeyr.

Endolorir [ft.] Acıtmak, ağrıtmak. Veca' vermek. ◆ Elem ve keder vermek.

Endolymphe [ims.] (tşr.) Lenfâ-yı dâhilî.

Endommagement [imz.] Ziyan, zarar, hasar.

Endommager [ft.] Izrar etmek, zarar vermek. ◆ Ziyan ve hasara uğratmak.

Endomyque [s.] (hyv.) Kırmızı nevi mantar böceği.

Endonéphrite [ims.] (t.) İltihab-ı dâhil-i kilye.

Endoplévie [ims.] (tşr.) Dâhil-i cenb, dâhil-i hicab-ı sadr.

Endoptile [ims.] (nb.) Rîşe-i sağîre, rîş-i magluf.

Endormant,e [s.] Münevvim. || (mec.) Can sıkıp uykuyu davet eden.

Endormeur,se [i.] Uyutan, uykuda bırakan, müdâhin. ◆ Muacciz, can sıkan adam.

Endormi,e [s.] Uyumuş. ◆ (Şairâne) Medfun. ◆ Bir sükût-ı amîke müstağrak. ◆ Gevşek, tembel, batî. || **Faire l'** Uyur gibi olmak, yalandan uyumak.

Endormir [ft.] (*dormir* gibi tasrif olunur) Uyutmak. ◆ Oyalandırmak. ◆ Can sıkmak, uyku getirmek. ◆ Uykuda bırakmak. || (mec.) Teskin etmek, uyuşturmak. ◆ Def-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

netmek. || S' – Uyumak, uyuklamak. ◆ Ölmek. ◆ Gevşek davranmak. ◆ Sakin ve âsûde olmak.

Endorrhises [i. – s. – cm.] (nb.) Zât-ı cüzeyr-i dâhilî.

Endos [imz.] Ciro edilen bir senet veya poliçenin zahrına verilen şerh ve vaz' olunan imza, ciro, zahriye. || Mettre son – Zahriye etmek, ciro etmek.

Endoscope [ims.] (crh.) Derûn-bîn.

Endosmomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı hulûl-i dâhilî.

Endosmose [ims.] (ht.) Kesâfetleri muhtelif ve beynleri gayet ince bir zarla ayrılmış iki mâyiin arasında dışarıdan içeriye vâki olan seyelân, hulûl-i dâhilî.

Endosperme [imz.] (nb.) Hububatın içinde rüşeym denilen madde-i tohumiyeyi ihâta eden zar, süveydâ.

Endospermique [s.] (nb.) Zât-ı süveydâ.

Endospore [s.] (nb.) Hâmil-i büzeyr. = [imz.] (nb.) Gışâ-yı dâhilî-i büzeyr.

Endosse [ims.] Bâr, yük. ◆ Mesuliyet. ◆ Zahmet, sıklet.

Endossé,e [s.] Giyilmiş, arkaya alınmış. || (tca.) Ciro edilmiş, zahriye olunmuş; Billet – Ciro olunmuş senet.

Endossement [imz.] Ciro, zahriye. || – en blanc Açık ciro.

Endosser [ft.] Arkasına, sırtına almak, giymek, berduş etmek. ◆ Deruhte etmek. ◆ Mücellit ciltlenmiş bir kitabın arkasını yapmak. || (tca.) Ciro etmek, zahrına işaret etmek. || (mec.) Can sıkacak bir şeyi birine yükletmek. || – l'uniforme yahut – la cuirasse Silk-i askeriyeye dâhil olmak. || – le harnais Sanatına mahsus elbiseyi giymek. || – un enfant Bir çocuğun pederi olduğunu kabul ve ilan etmek.

Endosseur [imz.] (tca.) Ciro eden, ciranta, sahib-i havale, muhil. || Üzerine mesuliyet alan. ◆ Bir çocuğu evlat diye kabul eden adam.

Endostome [imz.] (tşr.) Fevhe-i bâtıne.

Endothèque [ims.] (nb.) Haşefe-i nebatın gışâ-yı dâhili, andotek.

Endroguer [fl.] Zengin olmaya çalışmak.

Endroit [imz.] Mahal, mevki, yer, cây, makam, mekân, zarf. ◆ Bir kitabın veya nutkun bir yeri, bir tarafı. ◆ Kumaşın yüzü. ◆ Köy, yaka, şehir. || (mec.) Bir şeyin güzel tarafı. || Se montrer par son bel – Evsaf-ı makbule ve memduhası ile görünmek. || Se montrer par son mauvais – Evsaf-ı mezmûme ve maâyibî ile görünmek. || Prendre quelqu'un par son faible – Bir kimseyi zayıf tarafından yakalamak. || à l' – de Hakkında.

Enduire [ft.] Sıvamak, sürmek, tılâ etmek. ◆ (Kuş hakkında) Eti hazmetmek.

Enduit [imz.] Sıva, tılâ. ◆ Bir cismin üzerine sürülen mâyi. || (mec.) Suret-i zâhire, cilâ. || (t.) Tılâ: – muqueux Tılâ-i muhatî; – fuligineux Tılâ-i sinâcî.

Endurable [s.] Sabır ve tahammül olunabilir.

Endurant,e [s.] Mütehammil, sabûr.

Endurcir [ft.] Sertleştirmek, taslib etmek, katılaştırmak. || (mec.) Hissiz ve merhametsiz etmek. || S' – Sertleşmek ve katılaşmak. ◆ Merhametsiz ve hissiz olmak. ◆ Zahmet ve meşakkate alışmak.

Endurcissement [imz.] Sertlik, katılık, tasallüb. || (t.) Tasallüb. || (mec.) Hissizlik, merhametsizlik, taannüd.

Endurer [ft.] Tahammül etmek, çekmek, katlanmak.

Énéateur [imz.] Kadim Roma'da borazan-ı askerî.

Énéorème [imz.] (t.) Sehab-ı muallak.

Énergie [ims.] Kuvvet, kudret. ◆ Tesir-i amel. ◆ Hareket, faaliyet. ◆ Gayret, himmet, hamiyet. || Agir avec – Sert davranmak, şiddet göstermek. || Parler avec – Sert söylemek, şiddetli lisan kullanmak, kati surette söylemek.

Énergique [s.] Kuvvetli, tesirli, müessir. ◆ Gayretli. || Mesures – s Tedâbir-i şedîde ve mü-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

essire. || Termes – s Elfaz-ı müessire, tabirat-ı ekîde ve kat'iye. || Homme – Sahib-i himmet ve gayret olan adam. || Conduite – Muamele-i müessire, hareket-i gayrı [?] ve faalâne. || Note – Şiddetli nota, şedîdü'l-meal takrir, şiddet-âmiz tahrirat.

Énergiquement[235] [h.] Kaviyen, ekîden, katiyen, şedîden. ◆ Gayûrâne, kemâl-i faaliyetle.

Énergiser [ft.] Şiddet ve tesir vermek.

Énergumène [i.] Meczup, kaçık. ◆ Ma'rud.

Énervant,e [s.] Gevşeklik ve rehâvet veren, kuvveti kesen.

Énervation [ims.] Zaaf, gevşeklik, kuvvetsizlik, dermansızlık. ◆ Beynine, kafa ile amûd-ı fikarînin ilk fikrası arasına bıçak saplayarak sığırı veya beygiri telef etme usulü.

Énervement [imz.] Zaafiyet, dermansızlık.

Énerver [fl.] Zaaf ve gevşeklik vermek, kuvveti kesmek, îras-ı fütur ve rehavet etmek. ◆ Sinire dokunmak, kızdırmak.

Éneyer [ft.] Kereste ve ağacın budaklarını ihraç etmek.

Enfaîteau [imz.] Eğri çatı, tepe kiremiti.

Enfaîtement [imz.] Kurşun ve kiremit vesâire ile çatının tepesini örtme. ◆ Tesnim.

Enfaîter [ft.] Kiremit, kurşun vesâire ile bir çatının tepesini örtmek.

Enfance [imz.] Çocukluk, tufûliyet, sabâvet. ◆ Çocuklar. || (mec.) Ateh, fertutluk, bunama. ◆ Bir şeyin evâil-i ahvâli, hâl-i iptidâîsi. || Faire des – s Çocukluk etmek, çocuk gibi hâl ve harekette bulunmak. || Seconde – Yedi yaşından sonraki sabâvet zamanı, tufûliyet-i sâniye.

Enfant [imz.] Çocuk, sabi, tıfıl. ◆ Evlat, oğul. || Petit – Hafid. || – légitime Veled-i meşru. || – légitimé Münasebet-i gayrımeşruadan hâsıl iken bilâhare meşruiyeti tasdik olunan evlat. || naturel –, d'amour – Piç, veled-i gayrımeşru, veled-i tabii. || – adultérin Veled-i zina. || – insectueux Şer'an izdivaçları caiz olmayan akrabanın izdivaçlarından hâsıl olan veled, maktî. || – adoptif Evlatlık, âhiret evladı. || – du premier lit İlk zevc veya zevceden olan evlat. || – abandonné Atılmış çocuk, lakîta. || – trouvé Sokakta bulunmuş çocuk, melkut. ◆ Böyle çocukların terbiye ve iâşesine mahsus yetimhâne. || – s d'Apollon, de la Muse Şuarâ. || L' – de Cythère, de Paphos, l' – allé Aşk. || – s de chœur Kilisede muganni çocuklar. || – gâté Şımarık çocuk, yüz verilmiş çocuk. || – s de troupe Kışlalarda büyütülen asker evladı. || Mal d' – Vaz'-ı haml. || – s perdus Hârikulade ve tehlikeli bir muharebede pîşdârlık hizmetini ifâ eden neferat-ı askeriye. || Les – s de Bellone Cengâveran, erbab-ı cenk ve cidal. || Bon – İyi çocuk, kalbi temiz ve ahlakı iyi adam, safderûn: C'est un bon – Bu bir iyi çocuktur yahut hüsn-i ahlak sahibi adamdır. || – de la balle Pederinin sanat ve mesleğinde bulunan adam. || Faire l' – Çocukça şeylerle eğlenmek. (Kız çocuk hakkında müsta'mel olduğu vakit müennes itibar olunur.)

Enfantement [imz.] Doğurma, tevlid. ◆ İcat, ihtirâ.

Enfanter [ft.] Doğurmak, tevlid etmek. ◆ İcat ve ihtirâ etmek.

Enfantillage [imz.] Çocukluk, çocukça kavil ve hareket.

Enfantin,e [s.] Çocukluğa ve çocuklara mensup ve müteallik veya şâyeste olan, çocukça, tıfılâne.

Enfariné,e [s.] Un ile veya una benzer bir şeyle mestur, unlu.

Enfariner [ft.] Un sürmek, un ile örtmek, unlamak. ◆ Toz veya sâire serpmek. || (mec.) Meclub, meftun eylemek.

Enfer [imz.] (*r* okunur) Cehennem, dûzah. ◆ Şeytan, iblis. || (mec.) Pek çok zahmet ve eziyet. ◆ Zahmet ve eziyet çekilen mahal. ◆

235 Orijinal metinde *Énergiquemeut* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Pek kızgın ateş. ◆ Londra'da kumarhâne ve fuhuşhâne. ◆ Bir kütüphane-i umumiyede kıraati ahlaken muzır olan kitapların bulunduğu mahal. ‖ (Esâtirde) Les – s Âhiret. ‖ C'est un métier d' – Bu pek ziyade taab ve meşakkatli bir sanattır. ‖ Porte d' –, tison d' – Fena adam, sû-i karin.

Enfermé [imz.] Hava almayan yerde ve mesela kapalı durmasından dolayı oda vesâir mahalde hâsıl olan fena koku, taaffün-i dâhilî.

Enfermés [imz. – cm.] (hyv.) Nâime-i adîmü'r-re's sınıfı.

Enfermer [ft.] Saklamak. ◆ Hapsetmek. ◆ Etrafını kuşatmak, ihâta etmek. ◆ Şâmil olmak. ◆ İhtiva etmek. ◆ Kapatmak, seddetmek.

Enferrer [ft.] Esliha-i câriha ile saplamak. ‖ S' – Hasmın kılıcı üzerine atılıp yaralanmak. ‖ (mec.) Kendi sözünü diğer bir söz ile tekzip etmek.

Enficeler [ft.] Sicim ile bağlamak.

Enfieller [ft.] Acılık vermek.

Enfiévrer [ft.] Sıtmalatmak, sıtmaya uğratmak.

Enfilade [ims.] Sıra, dizi. ‖ (as.) Yan ateşi.

Enfiler [ft.] Dizmek, iğne veya ipliğe geçirmek. ◆ Aldatmak, iğfal etmek. ‖ (mec.) – un chemin Yola girmek, yola revan olmak. ‖ – la venelle Alelacele gitmek. ‖ – des perles Beyhûde, abes şeylerle vaktini kaybetmek. ‖ (as.) Bir şeyin tûlüne top atma, tûlen topa tutmak. ‖ – une rue Sokağa sapmak.

Enfin [h.] Nihayet, elhâsıl, hülâsa-i kelâm, akıbet, bilahare. ◆ Hele şükür, hele nihayet.

Enflammé,e [s.] Alevli, ateşli. ◆ İltihabî. ◆ Hararetli.

Enflammer [ft.] Alevlendirmek, tutuşturmak, tes'ir etmek. ‖ (mec.) Canlandırmak, teşvik etmek. ‖ S' – Alevlenmek, telehhüb, iştial etmek.

Enflaquer [ft.] Hapse koymak.

Enflé,e [s.] Şişirilmiş, şişkin. ◆ Kabarmış, seviyesi yükselmiş. ‖ (mec.) Mağrur, azametli. ◆ Mutantan.

Enfle-bœuf [imz.] (hyv.) Üvez-i kandi denilen inek sineği. (Buna *Bupreste* dahi ıtlak olunur.)

Enfléchures [ims. – cm.] (bhr.) İp merdiven. ◆ Çarmıh iskelesi, çarmıhlıların basamak ipleri.

Enflement [imz.] (t.) Şişme, kabarma.

Enfler [ft.] Şişirmek, kabartmak, hacmini çoğaltmak. ‖ (mec.) Tevsi' etmek. ◆ Gururlatmak. ◆ İfrat eylemek. = [fl.] yahut S' – Şişmek, kabarmak.

Enflure [ims.] Şiş, kabartı, kabarma, nefha. ‖ – de style Tumturak-ı elfaz.

Enfoncé,e [s.] Derin, oyuk, çukur. ‖ Derince girmiş. ◆ Kırılmış. ◆ Mağlup olmuş. ◆ İğfal edilmiş. ‖ (mec.) Dalmış, müstağrak.

Enfoncement [imz.] Sokma, batırma, mıhlama, tenşib. ◆ Kapı vesâirenin kırılarak açılması. ◆ Derinlik, çukurluk. ◆ Duvar vesâirenin içeri girmişi, geri çekilmiş ciheti. ‖ (bhr.) Koy, haliç.

Enfoncer [ft.] Sokmak. ◆ Batırmak, mıhlamak. ◆ (Kapı vesâire hakkında) Kırmak. ◆ Mağlup etmek. ◆ Aldatmak. ‖ – un tonneau Bir fıçıya dip koymak. = [fl.] İlerlemek. ◆ (Gemi hakkında) Batmak, suyun dibine göçmek. ‖ S' – Batmak, ilerlemek. ◆ Yıkılmak. ◆ İmtidat etmek. ◆ Gömülmek. ◆ Kendine batırmak. ‖ (mec.) Zayi olmak. ◆ Bozulmak. ◆ Müstağrak olmak. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Muvaffak olamamak.

Enfonceur [imz.] (Heman yalnız şu tabirde müsta'meldir:) – de portes ou vertes Telaşlı, farfara.

Enfonçoir [imz.] Çekiç.

Enfonçure [imz.] Çukur, oyuk, çökük. ◆ Karyola kerestesi, fıçı dibi vesâire. ‖ (t.) İnhifaz, çökük.

Enforcir [ft.] Kuvvetlendirmek, takviye etmek. = [fl.] yahut S' – Kuvvetlenmek, daha kuvvetli olmak.

Enformer [ft.] Kalıba koymak, kalıplamak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Enfouir [ft.] Gömmek, defnetmek. ◆ Gizlemek. ‖ (mec.) Ketm etmek. ◆ İsti'mal etmeyip işe yaramaz bir hâlde bırakmak. ‖ **S'** – Gömülmek. ◆ Bozulmak.

Enfouissement [imz.] Gömme, defin, tedfin.

Enfouisseur [imz.] Gömen, defneden.

Enfourchement [imz.] (m.) İki kemer duvarının birleştiği mahal, kemer çatalı.

Enfourcher [ft.] Bacakların birini bir tarafa ve birini öbür tarafa atacak surette beygire binmek. ◆ Çatal, yaba ile delmek. ‖ (mec.) Saplanıp kalmak, bir şey üzerinde inat ve ısrar etmek: – **une idée** Bir mütalaa üzerinde saplanıp kalmak.

Enfourchure [ims.] Ağaç dallarının çatallandığı mahal, çatal. ◆ Pantolonun kavalosu. ‖ – **d'un cheval** Atın apış arası.

Enfournage [imz.] ve:

Enfournement [imz.] Fırının içine vaz' ve idhal.

Enfourner [ft.] Fırına koymak, fırına sokmak. ◆ Fırın gibi bir yere, bir şeye idhal etmek. ◆ Pûtelere koymak. ‖ **à l'** – İptidâsında, bidâyet-i emrde. ‖ **S'** – Fırına idhal etmek. ◆ Sokulmak, girmek. ◆ Bir işe girişmek.

Enfreindre [ft.] (*feindre* gibi tasrif olunur) Bozmak, nakzetmek, ihlal edilmek, hilâfında hareket etmek, nükûl etmek.

Enfreinte [ims.] Nakz, ihlal, hilâfında hareket.

Enfroquer [ft.] (Makam-ı zemmde) Rahip esvabı giydirmek, rahip etmek.

Enfuir (s') [fv.] Kaçmak. ◆ Akmak. ◆ Geçmek, cereyan etmek. ◆ İmtidat etmek. ‖ (mec.) Unutulmak.

Enfumé,e [s.] Mürur-ı zamanla tütsülenmiş gibi sararmış kararmış olan. ◆ Dumana maruz, duman ile rahatsız edilmiş. ◆ Duman renginde. ◆ Nîm-mest. ◆ Eski, kirli.

Enfumé [imz.] (hyv.) (mr. Amphisbène)

Enfumer [ft.] Tütsülemek, dumanlatmak. ◆ Karartmak, kirletmek. ‖ (mec.) Kirletmek. ‖ – **un tableau** Bir levhaya eski hâlini vermek için levhayı dumana maruz bulundurmak yahut üzerine sarımsı bir renk sürmek.

Enfumoir [imz.] Bal arılarına kovanda tütsü vermeye mahsus körük.

Engagé [imz.] (as.) Gönüllü asker.

Engagé,e [s.] Sıkışmış, tutulup kalmış. ◆ Merbut. ◆ Mecbur. ◆ Girişmiş. ◆ Aldanmış[236], kapılmış. ◆ Söz vermiş. ◆ Bir tiyatroya yahut diğer bir hizmete girmek üzere akd-i mukavele etmiş. ◆ Merhun: **Effets** – **s** Eşya-yı merhune. ◆ Tahsis olunmuş: **Capital** – Bir yere tahsis olunmuş sermaye ‖ **Navire** – Rüzgârın tesiriyle yana meyletmiş sefine. = [imz.] (as.) – **volontaire** Gönüllü asker.

Engageant,e [s.] Borçlu bırakan, mahcup eden, cazip, mükerrem. = [ims. – cm.] Vaktiyle kadınların yaptıkları uzun ve sarkık kollar.

Engagement [imz.] Mecburiyet, icbar. ◆ Vaat, taahhüt. ◆ Terhin. ◆ Tutma, istîcar etme. ‖ – **s d'immeubles** Emval-i gayr-ı menkulenin terhin ve istiğlâli, terhinat, istiğlâlat. ‖ (hk.) – **s sans convention** Taahhüdat-ı zımniye. ‖ (as.) Ufak müfrezeler veya karakollar arasındaki muharebe, müsâdeme. ‖ Gönüllülere verilen mükâfat. ◆ Münferit, küçük müsâdeme. ‖ – **volontaire** Gönüllü asker kayıt ve tahriri. ‖ **Prendre un** – Taahhüt etmek. ‖ **Faire honneur à ses – s** Taahhüdat vâkıasını icra ve ifâ etmek. ‖ – **tacite** Taahhüdat-ı zımnî. ‖ – **des gens de l'équipage** Tayfa tutulması, tayfa istîcarı.

Engager [ft.] Terhin etmek, rehin bırakmak. ◆ Davet etmek. ◆ Mecbur etmek, bağlı tutmak. ◆ Taahhüt etmek. ◆ (Hizmetçi vesâire için) Tutmak. ◆ Sevk etmek, sebep olmak. ◆ Arzu vermek. ◆ Giriştirmek. ◆ Başlamak. ◆ Tahsis etmek. ‖ (as.) – **des soldats** Asker yazmak, tahrir-i neferat etmek. ‖ – **les hostilités** Muhâsamata bed' etmek, muharebeye başlamak. ‖ – **une discussion** Mü-

236 Orijinal metinde bu kelime "aldatmış" şeklinde yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında "aldanmış" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

bâhaseye başlamak, müzakereye girişmek. || S' – Mecbur olmak. ◆ Asker yazılmak. ◆ Sokulmak, girmek. ◆ (Muharebe hakkında) Başlatmak. || S' – dans une entreprise Umur-ı nâfiadan bir iş iltizam etmek. || S' – sous les lois de l'hymen Teehhül eylemek.

Engagiste [imz.] Merhun bir mâlikâneye hakk-ı rehinden dolayı tasarruf eden adam.

Engaînant,e [s.] (nb.) Nebatatın sap ve kamışını ihâta eden, mugmid. || Feuilles – evrak-ı mugmide.

Engainer [ft.] Kına, kılıfa koymak. || (neb.) Sarmak, tagmid etmek.

Engallage [imz.] Kumaşları mazı suyundan, şerbetinden geçirme ameliyatı.

Engaller [ft.] Kumaşı mazı suyuna batırmak.

Enganter [ft.] (bhr.) Takip edilen bir sefineye pek yaklaşmak. ◆ İğfal etmek, aldatmak.

Engastrimysme [imz.] Karnından lakırdı söyler gibi olan hâlet, ab'âbiyet. (*Ventriloquie* lafzının müterâdifidir.)

Engastrimythe [imz.] Karnından lakırdı söyler gibi olan kimse, ab'âb. (*Ventriloque* kelimesinin müterâdifidir.)

Engaver [ft.] (Kuş hakkında) Yavrusuna gagasıyla yem vermek. ◆ Kümes hayvanatına ceviz gibi şeyler yutturarak semirtmek.

Engazonnement [imz.] Yeri çimen ile kaplama, yere çim döşeme ameliyatı, ta'şib.

Engazonner [ft.] Çimenle donatmak veya örtmek, çim döşemek.

Engeance [ims.] Hayvan cinsi.

Engeancer [ft.] Başına dolamak, duçar-ı müşkilat etmek. ◆ Tasdi' etmek.

Engeigner [ft.] Aldatmak, suistimal etmek, iğfal eylemek. (Eski kelime.)

Engelure [ims.] (t.) El ve ayakların soğuktan hâsıl olma iltihabı, nefha-i karye, soğuk ısırması. || – enflammée Nefha-i mültehibe. || – ulcérée Nefha-i mütekarrihe.

Engendrer [ft.] Doğurmak, tevlid etmek. || (r.) Tecsim etmek, tecessümünden hâsıl olmak. || (mec.) İntac etmek, bâis olmak.

Engendrer [ft.] Damat etmek, birini damat edinmek. || S' – Damat edinmek, bir damat bulmak.

Engeoler [ft.] (mr. Enjôler)

Enger [ft.] Ekseriya diyar-ı âhardan bir nebat getirip memlekette dikmek, yetiştirmek. ◆ Başa can sıkıcı bir şey dolamak.

Engerbage [imz.] Ekinleri demet bağlama ameliyatı, tahzim.

Engerber [ft.] Ekinleri demet bağlamak, tahzim etmek.

Engidites [ims. – cm.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah-ı humâsiyü'l-ersag nevinden engisiye[237] kabilesi.

Engin [imz.] Eski vakitlerde muharebede müsta'mel mancınık. ◆ Madencilerin tulumbası ve bocurgadı. ◆ İğneci haddesi. ◆ Alet ve edevat, makine. ◆ Ağ, olta vesâire gibi balıkçı takımı. || (as.) – de guerre Esliha ve âlât-ı harbiye. || – de moulin Değirmen şeytanı denilen alet ki oluk içinden buğdayı yukarı alır. || (mec.) Fen, hüner, hile.

Engis [imz.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah-ı humâsiyü'l-ersag sınıfından engisiye nevinden bir böcek.

Englober [ft.] Birçok şeyler toplayıp bir mecmû hâsıl etmek, toplamak, ihâta etmek.

Engloutir [ft.] Yutmak, iltikam etmek, bel' etmek. ◆ Gark etmek, batırmak. ◆ Berbat etmek. ◆ İsraf edip, yiyip bitirmek. || S' – Batmak, berbat olmak.

Engloutissement [imz.] Yutma, bel'. ◆ Batma, gark olma. ◆ Perişanlık. ◆ İsraf.

Engluement [imz.] Ağaç berelerine ağacın kurumasını men için sürülen madde.

Engluer [ft.] Değneğe ökse sürmek. || (mec.) Tatlı sözlerle aldatmak.

• • • • • • • • • • •

237 Bkz. *Engis* maddesi

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Engobage [imz.] Çini, fayans vesâir çanak ve çömlekler üzerine beyaz yahut renkli bir tabaka sürme, sırlama ameliyatı.

Engobe [imz.] Çanak, çömlek ve emsali şeylerin üzerine hamurlarının fenalığını, çirkinliğini setr için sürülen beyaz yahut renkli sır.

Engober [ft.] Çanak çömleklerin ve emsali şeylerin üzerine hamurlarının çirkinliğini setr için beyaz yahut renkli sır sürmek.

Engommer [ft.] Zamk sürmek, zamklamak.

Engoncement [imz.] Libasın boyunu örtecek ve boyun omuzların içine girmiş gibi gösterecek bir suret-i nâ-münâsibede durması.

Engoncer [ft.] (Libas hakkında) Boyun omuzlara gömülmüş gibi göstermek.

Engorgé,e [s.] (t.) Mümtelî, şiryan ve damarları tıkanmış. = [imz.] Atların bacağındaki şiş.

Engorgement [imz.] Tıkanma, kapanma. ‖ (tca.) Esham ve tahvilatın fikdan-ı tedavülünden nâşî ticarette tahaddüs eden durgunluk. ‖ (t.) Şiryan ve damarların tıkanması, imtilâ. ‖ – **inflammatoire** İmtilâ-i iltihabî.

Engorger [ft.] Tıkamak, kapamak. ◆ Lüzumundan ziyade doldurmak, şişirmek.

Engouement yahut **Engoûment** [imz.] (t.) Bir mecranın, boğazın tıkanması, insidad. ‖ – **des intestins** İnsidad-ı em'â. ‖ – **des bronches** İnsidad-ı kasabatü'r-rie. ‖ (mec.) Hadden ziyade medh ve sitâyişte bulunma.

Engouer [ft.] Tıkamak, kapamak. ◆ Boğazını tıkamak. ‖ (mec.) Bir şeyin hadden ziyade medh ve sitâyişinde bulunmak, ona ifrat-ı temayül etmek.

Engouffrer [ft.] Çukura düşürmek, batırmak. ◆ Silip süpürmek, yutmak. ‖ **S'** – Çukura düşmek, batmak. ‖ Harap olmak.

Engouler [ft.] Birden bire yutmak, bel' etmek.

Engoulevent [imz.] Çoban aldatan kuşu. ‖ – **d'Amérique** Amerika'nın yağmur kuşu (Buna *Oiseau-pluie* dahi denir.)

Engoûment [imz.] (mr. Engouement)

Engourdir [ft.] Uyuşturmak, ihdar etmek. ‖ (mec.) Kesel vermek.

Engourdissement [imz.] Uyuşukluk, hader. ‖ (mec.) Kesel.

Engrain [imz.] Kızıl buğday.

Engrainer [ft.] (mr. Engrener)

Engrais [imz.] Hayvanları semirtmek için verilen yem veyahut çayır, müsemmin. ◆ Toprağın kuvve-i inbâtiyesini tezyid için mevadd-ı uzviyeden mürekkep gübre, demal. ‖ – **animal** Demal-i hayvanî. ‖ – **végétal** Demal-i nebatî. ‖ – **mixte** Hayvan tersi, fışkı, demal-i mahlut. (Buna *Fumier* dahi denir.)

Engraissement [imz.] Hayvanların semirtilmesi, tesmin. ◆ Semizlik. ◆ Toprağın kuvve-i inbâtiyesini tezyid için gübre ile karıştırılması.

Engraisser [ft.] Semirtmek, tesmin etmek. ◆ Araziye gübre dökmek. ◆ Tezyid etmek. = [fl.] Semirmek. ‖ **S'** – Semirmek. ◆ Kuvve-i inbâtiyesi artmak ve (mec.) zengin olmak.

Engraisseur [imz.] Hayvanları semirtmeyi sanat ittihaz eden adam.

Engrangement [imz.] Ambara koyma, der-ambar etme, iddihar. ◆ Ambara konmuş şey.

Engranger [ft.] Ambara koymak, der-ambar etmek, iddihar etmek.

Engraulis [imz.] (s okunur) Hamsi balıklarının nâm-ı ilmîsi.

Engravée [ims.] (byt.) At ve sığıra ârız olur tırnak batma hastalığı.

Engravement [imz.] (bhr.) Geminin kuma oturması.

Engraver [ft.] (bhr.) Gemiyi kuma oturtmak.

Engraver [ft.] Bir şeyin üzerine hakketmek.

Engrêlé,e [s.] Kenarları dişli ve tırtıllı.

Engrêler [ft.] Bir sikke veya sâirenin etrafını dişli, tırtıllı yapmak.

Engrêlure [ims.] Dantela veya oya kenarı tırtılı.

Engrenage [imz.] Çark dişlerinin birbirine ilişmesi ve birbirini çevirmesi, çarkların harekât-ı muntazaması. ◆ Bir makine çark-

larının heyet-i mecmuası. ◆ Fener ve dişli çarkların tanzim ve tertibi. || – **cylindrique** Çarkların irtibat-ı üstüvânîsi. || – **conique** İrtibat-ı mahrutî yani köşe çarkı. (Buna *Roue d'angle* dahi tabir olunur.) || – **à lanterne** Değirmen çarkları gibi fener çarkı irtibatı.

Engrener yahut **Engrainer** [ft.] Değirmen taşının deliğine buğday koymak, değirmen çakıldağına buğday dökmek. ◆ Hububatla hayvan beslemek.

Engrener [ft.] Hazırlamak, tehyie etmek. || (mec.) Başlamak. || – **une pompe** Bir tulumbayı işleyecek hâle getirmek. = [fl.] Çark dişleri diğer çarklara ilişerek ve birbirlerini çevirerek dönmek, çark dişleri irtibat etmek.

Engrenure [ims.] İki dişli çarkın birbirini çevirecek vaziyette bulunması. || (tşr.) Tesânün.

Engri yahut **Engroi** [imz.] (tt.) Kongo memâlikinde bulunan pars, Kongo pelengi.

Engrosser [ft.] Gebe bırakmak.

Engrumeler (**s'**) [fv.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Pıhtılanmak (kan hakkında).

Engueniller [ft.] Eski püskü şeyler giydirmek. || **S'** – Eski püskü şeyler giymek, palaspûş olmak.

Engueuler [ft.] Kaba kaba sebbetmek.

Engueuser [ft.] Tatlı sözlerle iğfal etmek, aldatmak.

Enguichure [ims.] Avcı borusunun kayışları.

Enguirlander [ft.] Çiçek vesâireden bir iklil ile tetvic etmek. ◆ Aldatmak.

Engystoma yahut:

Engystome [imz.] Ümit Burnuna mahsus dilsiz ve kuyruksuz kurbağa.

Enhardir [ft.] (*an-ar*) Cesaret vermek, cesaretini artırmak, teşci' etmek.

Enhardissement [imz.] (*en-ar*) Teşci'. ◆ Kesb-i cesaret, ictisar.

Enharmonie [ims.] (*an-nar*) (ms.) Ses değişmeyip yalnız notanın tebdiliyle hâsıl olan âhenk.

Enharmonique [s.] (*an-nar*) (ms.) Ses değişmeyip yalnız notanın tebdiliyle hâsıl olan âhenge mensup ve müteallik: **Genre** – Bu suretle icra olunan usul-i âhenk.

Enharnaché,e [s.] (*en-ar*) Garip ve gülünç kıyafetli.

Enharnachement [imz.] (*en-ar*) Beygire eğer ve koşum vurulması. ◆ Eğer ve koşum takımı.

Enharnacher [ft.] (*en-ar*) Beygire eğer ve koşum vurmak. ◆ Garip ve gülünç bir kıyafete sokmak.

Enherber [ft.] (*en-ner*) Bir araziyi çayır hâlinde bırakmak veya çayıra tahvil etmek.

Enhydre [imz.] (hyv.) Deniz samuru. (Bu mânâda *Loutre de mer* dahi denir.) ◆ (mad.) Derûnunda su katresi bulunan billura ıtlak olunur.

Enicure yahut:

Enicurus [imz.] Java ve Sumatra adalarında bulunur bir nevi kuyruk kakan (kuşu).

Énigmatique [s.] Bilmece, muamma kabîlinden olan, muammalı, muğlak, müşkil. ◆ Lugazî. || **Images** – **s** Temâsil-i lugaziye.

Énigmatiquement [h.] Muamma kabîlinden, muğlak ve müşkil olarak.

Énigme [ims.] Muamma, bilmece, lugaz. || (mec.) Muğlak kelâm. || **Mot de l'** – Bilmecenin halli.

Enivrant,e [s.] (*an-ni*) Sarhoşluk veren, mest eden, müskir. ◆ Başa vuran. || (mec.) Cazip, teheyyüc-âver.

Enivrement [imz.] (*an-ni*) Sarhoşluk. || (mec.) Gurur, heyecan. ◆ Teheyyüc.

Enivrer [ft.] (*an-ni*) Sarhoş etmek, sekr vermek. ◆ Başa vurmak. || (mec.) Bâis-i gurur olmak. ◆ Tehyic etmek. || **S'** – Sarhoş olmak.

Enjabler [ft.] İp geçirmek.

Enjambé,e [s.] Bacaklı; **Haut** – Uzun bacaklı.

Enjambée [ims.] Adım, hatve. ◆ Adım atış, yürüyüş.

Enjambement [imz.] (ar.) Bir mısraın mânâsı tam olmak için lâzım olan kelimatın mısra-ı diğerde bulunması ki merhun tabir olunur.

Enjamber [ft.] Atlamak, geçmek. = [fl.] Bacakları açarak ve uzun adımlar atarak yürümek. || (mec.) Tecavüz etmek, el uzatmak, hatve-endaz olmak. ◆ Bir rütbe veya sınıf atlamak. || (ed.) Bir mısraın mânâsı alttaki mısra ile itmam olunmak. || (m.) (Direk hakkında) Diğer bir direğin üzerine dayanmak. ◆ Bir şeyin iki tarafında da bulunmak. || – **sur** İmtidat etmek ve (mec.) Tecavüz, taarruz eylemek.

Enjaveler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Ekini demet etmek, biçilmiş ekini dokurcun yapmak.

Enjeu [imz.] Her oyunda kumara konulan akçe, miza, dav. ◆ Kumar gibi gayrımeşru ve mezmum bir şeye sarf ve istihlâk olunan akçe.

Enjoindre [ft.] (*joindre* gibi tasrif olunur) Buyurmak, emir ve tembih etmek, ihbar ve ihtar etmek.

Enjoint,e [s.] Lâzım gelen, emrolunan. || **Formalités** – **es par la loi** Kanunen lâzım gelen muamelat.

Enjôlement [imz.] Müdâhenekârâne sözlerle iğfal.

Enjôler [ft.] Müdâhenekârâne sözlerle iğfal etmek, ayartmak.

Enjôleur,se [i.] Müdâhenekârâne sözlerle iğfal eden, müdâhin, muğfil.

Enjolivement [imz.] Süs, ziynet.

Enjoliver [ft.] Süslemek, tezyin etmek, güzelleştirmek. || (mec.) İhtirâat ve tasnîat-ı ilmiye ve fenniye ile ıslah etmek.

Enjoliveur [imz.] Tezyin etmeyi seven. ◆ Ziynete müteallik şeyler yapan ve satan adam.

Enjolivure [ims.] Az kıymetli şeylerin süsü, ufak tefek müzeyyenat.

Enjoué,e [s.] Şen, ferah, beşâşetli.

Enjouement yahut **Enjoûment** [imz.] Şenlik, ferahlık, beşâşet, sürur, şetâret.

Enjouer [ft.] Şenlendirmek, ferahlandırmak, beşâşet, şetâret vermek.

Enjuponner [ft.] Kadınlara âşık etmek.

Enkysté,e [s.] (tşr. ve nb.) Bir ke's içinde bulunan veya ke's şeklinde olan, mükeyyes.

Enkystement [imz.] (tşr. ve nb.) Ke's ile örtünme veya ke's hâlinde olma, tekeyyüs.

Enkyster (s') [fv.] (tşr.) Ke's ile örtünmek veya ke's suretine girmek, tekeyyüs etmek.

Enlacement [imz.] Sarma, sarılma, sarılış.

Enlacer [ft.] (*forcer* gibi tasrif olunur) Sarmak, birbirine geçirmek, sıkmak. ◆ Kucaklamak, der-âguş etmek.

Enlaçure [imz.] Tahta çivi kakmak üzere doğrama geçmelerine yapılan delik.

Enlaidir [ft.] Çirkinleştirmek. =[fl.] Çirkinleşmek.

Enlaidissement [imz.] Çirkinleşme, çirkinleştirme.

Enlevage [imz.] Basmaların üzerinde bazı yerlerin rengini klor ile izâle ederek çiçekler peyda etme tarzı. ◆ Kayık yarışında kürek çekenlerin tezyid-i gayret ve hareket etmeleri. ◆ Hokkabazların oyun kâğıtlarını göz önünden kaybetmeleri.

Enlèvement [imz.] Kaldırma. ◆ Kaldırıp götürme, kapma. ◆ Sirkat. ◆ Yağma. ◆ Kaçırma, dağa kaldırma. ◆ Zapt. || (hk.) – **de mineurs** Sabî ve mürâhik kaçırma. || **Délit d'** – Sabî kaçırma cürmü. || (orm.) – **des produits hors des forêts** Maktuatın ormanlardan nakli. || **Permis d'** – Nakliye ruhsatnâmesi.

Enlever [ft.] Kaldırmak, ref' etmek, mahrum etmek. ◆ Koparmak. ◆ Alıp götürmek. ◆ Tevkif etmek. ◆ Kurtarmak. ◆ Çabuk yapmak. ◆ Nâil olmak. || (mec.) Teshir etmek, numûne-i emsal olmak. ◆ Kapmak, kaçırmak. ◆ Tehyic etmek. ◆ Çalmak. ◆ Zaptetmek, almak. ◆ Zapt ve istila etmek. || – **le ballon** Kıça tekme vurmak. || **S'** – Kalkmak. ◆ Çıkmak, zâil olmak. ◆ Kolayca, çabukça satılmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Enleveur [i.] Kapıcı, gasıp, sârik, kaçırıcı.

Enlevure [ims.] Derinin yahut resim boyasının kabarması, çıkması.

Enliasser [ft.] Paket ve demet yapmak.

Enlier [ft.] Duvar inşaatında taş ve tuğlaları birbiri üzerine koyarak rapt ve ilave etmek.

Enlignement [imz.] Sıralama, dizme.

Enligner [ft.] Sıralamak, dizmek.

Enlizement [imz.] Kumun içine batma, kuma gark olma.

Enlizer ve **Enliser** [ft.] Kumun içine batırmak. = [fl.] Kumun içine batmak.

Enluminé,e [s.] Müskiratın kesret-i isti'malinden nâşî pek ziyade kızarmış çehre hakkında söylenilir. || **Teint** – Kırmızı levn.

Enluminer [ft.] Basma bir resme, haritaya renk vermek, telvin etmek, boyamak. ◆ Kızartmak, parlatmak. || (mec.) – **son style** Tarz-ı inşâ ve üslub-ı kitâbette tabii ve selis bir ifade isti'malinden ziyade sanâyi-i lafziye ve kelimât-ı tumturakiye iltizam ve isti'mal etmek. || **S'** – Kızıllık sürmek. ◆ Kızarmak.

Enlumineur,se [i.] Renk verici, boyayıcı, mülevvin.

Enluminure [ims.] Renk verme, telvin. ◆ Renkli resim ve harita vesâire. ◆ Kütüb ve emsalinde olan nukuş ve tezyinat. ◆ Üslub-ı ifadede iltizam olunan sahte tumturak. || – **des cartes à jouer** Oyun kâğıtlarının boyası.

Ennéacorde [imz.] (*ènn-né*) Asurîler tarafından icat olunan dokuz telli bir alet-i musiki.

Ennéadécaétéride [s.] (hy.): **Cycle** – On dokuz seneden ibaret olan devr-i kamer. (Buna *Cycle lunaire* dahi denir.)

Ennéades [ims. – cm.] (ed.) Kütüb-i tis'a. || **Les – de Plotin**[238] Plotin nâm filozofun dokuz ciltten ibaret olan elli altı kitabı.

Ennéagonal,e [s.] (*ènn-né-a*) (he.) Dokuz zâviyeli.

238 Orijinal metinde "Platin" şeklinde yanlış yazılan bu isim "Plotin" olarak düzeltilmiştir.

Ennéagone [imz.] (*ènn-né-a*) (he.) Dokuz zâviyeli şekil, zû-tis'ati'l-adlâ'.

Ennéagyne [s.] (nb.) Dokuz âzâ-yı te'nisi olan nebat, tüsâiyü'l-âzâ-i't-te'nis. || **Fleurs – s** Ezhar-ı tüsâiyü't-te'nis.

Ennéagynie [ims.] (nb.) Zû-tüsâiyi'l-âzâi't-te'nis.

Ennéandre [s.] (nb.) Dokuz âzâ-yı tezkiri olan nebat, tüsâiyi'l-âzâ-i't-tezkir.

Ennéandrie [ims.] (nb.) Zû-tüsâiyi'l-âzâ-i't-tezkir.

Ennemi,e [i. – s.] (*è-ne-mi*) Hasım, düşman, adüvv. || (mec.) Zıt, muhalif. || – **de Dieu** Mülhid, dinsiz. || **L' – du genre humain** Şeytan.

Ennoblir [ft.] (*an-no*) Şerefini artırmak, kadrini terfi etmek. ◆ Necâbet, taâli vermek. ◆ Parlatmak, revnak vermek.

Ennoblissement [imz.] (*an-no*) Kesb-i haysiyet, vakar ve necâbet etme.

Ennoématique [s.] (*èn-no-é*) (fls.) Fikre müteallik olan.

Ennui [imz.] (*an-nui*) Can sıkıntısı, usanç, melâl. = [cm.] Gavâil, âlâm.

Ennusure [ims.] (m.) Direk altına konulan kurşun parçası.

Ennuyant,e [s.] (*an-nui*) Can sıkan, bâis-i kelâl, müz'ic, usanç getiren, bıktıran.

Ennuyer [ft.] (*an-nui-ié*) (*ployer* gibi tasrif olunur) Can sıkmak, melâl vermek, usandırmak, keder vermek. || **S'** – Canı sıkılmak, usanmak.

Ennuyeusement [h.] (*an-nui*) Can sıkıntısıyla.

Ennuyeux,se [i. – s.] (*an-nui*) Can sıkan, usandırıcı, sakîlu'r-rûh adam.

Énode [s.] (nb.) Boğumsuz, ma'dûmü'l-ucur.

Énoncé [imz.] İfade, beyan. ◆ Metin, ibare. ◆ İfade ve beyan olunmuş şey. || **L' – d'un problème** Bir mesele-i ilmiye veya fenniyenin beyan ve ifadesi.

Énoncer [ft.] İfade ve beyan etmek, zikir, ihbar, inhâ, ityan etmek. || – **un faux** Hakikat-i hâlin hilâfında ifâdatta bulunmak. || **S' – dans un tel sens** Filan mealde idare-i

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

kelâm ve beyan-ı efkâr etmek, filan vadide lisan kullanmak.

Énonciatif,ve [s.] İfade ve beyana mensup ve müteallik, ifade ve beyan eden, haberî. || (sr.) İhbarî, haberî; Verbes – s Ef'al-i haberiye; Proposition – ves Cümel-i ihbariye.

Énonciation [ims.] İfade, beyan, takrir, ihbar, iş'ar.

Énoplie [ims.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah sınıfından bir nevi çiçek biti.

Énoplose [ims.] Avustralya izmariti.

Enorgueillir [ft.] (*an-nor*) Bâdî-i kibir ve gurur olmak, kibir ve gurur ettirmek. || S' – Kibir ve gurur etmek.

Énorme [s.] Pek büyük, pek iri, çenesi büyük, cesim. || (mec.) Külli, hadden efzun.

Énormément [h.] Pek çok, pek ziyade, külliyetle, fevka'l-had.

Énormissime [s.] Fevka'l-had azîm ve cesim.

Énormité [ims.] Büyüklük, irilik, cesâmet. ◆ Ağırlık. ◆ Vahamet, fenalık. ◆ Münasebetsiz ve abes şey, mûcib-i hiddet laf, kabahat. || Dire des – s Mûcib-i hiddet ve infial olacak münasebetsiz sözler söylemek.

Énormon [imz.] Kuvve-i hayatiye.

Énostose [ims.] (t.) Teverrüm-i dâhil-i azm.

Énouer [ft.] Çukanın üstündeki iplik dökümlerini ve pervazlarını cımbız ile yolup düzeltmek.

Enquérant,e [s.] Bir şeyi sorup araştıran.

Enquérir (s') [fv.] (*acquérir* gibi tasrif olunur) Bir şeyi sormak, araştırmak. ◆ İstihsal-i malumat etmek.

Enquête [ims.] Sual, teftiş, tefahhus. ◆ İstimzac, istifsar. || (hk.) Tahkikat. || – rigoureuse Tahkikat-ı mûşikâfâne, müdekkikane. || – préminaire Tahkikat-ı evveliye. || – judiciaire Tahkikat-ı adliye. || – verbale Tahkikat-ı şifahiye. || – directe Müddeînin lehine icra olunan tahkikat. || Contre – yahut – contraire Müddeâ-aleyhin lehine icra olunan tahkikat. || – par commune renommé Keyfiyetin şahitler marifetiyle tahkik ve tetkiki. || Procéder à une – Tahkikat icra etmek. || Ordonner une – Keyfiyetin tahkikini emir ve tembih etmek. || Procès verbal d' – Tahkikat mazbatası. || – littéraire İstimzac, istifsar-ı edebî. || (bhr.) – du pavillon Denizde tesadüf olunan bir sefinenin tâbiiyetini tetkik.

Enquêter (s') [fv.] Teftiş ve tahkik etmek, tahkikata girişmek. (Eskimiştir.)

Enquêteur [imz.] Tahkik, teftiş memuru.

Enquilleuse [ims.] Çaldığı şeyleri esvabının altına saklayan hırsız kadın.

Enquinauder [ft.] Baştan çıkarmak, iğfal etmek.

Enracinement [imz.] Kökleşme, kökleştirme.

Enraciner [ft.] Kökleştirmek, kök tutturmak, dikmek. || S' – Kökleşmek, kök tutmak. || (mec.) Yerleşmek, esas-gîr olmak, tesis etmek.

Enragé,e [s.] Dâü'l-kelbe müptelâ, kuduz. || Il a mangé de la vache – e Pek çok metâib ve meşakka ve fakr u sefalete duçar oldu. || Musique – e Âhenk ve letafetten ârî ve gürültü ve şamatadan ibaret çalgı.

Enrageant,e [s.] Kudurtan. ◆ Kızdıran.

Enrager [ft.] Kudurtmak. = [fl.] Kudurmak.

Enraiement [imz.] yahut:

Enrayement [imz.] Tekerleği bağlama, tekerleğe ispit takma. ◆ Sabanın ilk yürütülmesiyle tarlanın çizilmesi.

Enrayer [ft.] Tekerleği dönmemek üzere iple bağlamak, tekerleğe ispit takmak. ◆ Sabanı ilk defa yürütmekle tarlada hatlar çizmek. || (mec.) Durdurmak, zaptetmek.

Enrayure Tekerleği bağlamaya mahsus ip, ispit. ◆ Tarlada sabanın ilk yürütülmesiyle açılan seyrek hatlar.

Engrégimenter [ft.] (as.) Askerden alay teşkil etmek, alay suretine koymak. ◆ Bir alaya idhal ve tahrir etmek.

Enregistrable [s.] Kayıt ve tahrir olunmaya ve deftere geçirilmeye şâyan, kayıt ve tescili kabil. ◆ Tarihte mukayyed.

Enregistrement [imz.] Kayıt, tescil. ‖ **Bureau d'** – Kayıt odası. ‖ **Droit d'** – Kayıt resmi, kaydiye. ‖ **Formalité de l'** – Muamele-i kaydiye, deftere geçiriş.

Enregistrer [ft.] Kaydetmek, tescil etmek, sebt-i defter etmek. ◆ Kaydiyesini almak. ◆ Not almak.

Enregistreur [imz.] Mukayyid, kayıt memuru. ◆ Kayıt makinesi. ‖ (ht.) Mukayyid.

Enrêner [ft.] (Hayvanı) Durdurmak ve gemlerini takmak.

Enrhumer [ft.] Zükâma uğratmak. ‖ **S'** – Zükâma uğramak.

Enrhythure [s.] (imz.) Âhengi muntazam. ‖ (t.) **Pouls** – Muntazam vuran nabız.

Enrichi,e [s.] Zenginlemiş, yeni zengin olmuş. ◆ Sonradan görmüş, sonradan görme. ◆ Tezyin edilmiş.

Enrichir [ft.] Zengin etmek. ‖ (mec.) Tezyin veya ikmâl ve tevsi' etmek: – **la science de nouvelles découvertes** Keşfiyat ve ihtirâat-ı cedîde ile fünûnu zenginletmek, tevsi' etmek. ‖ – **une langue** Tabirat ve ıstılahat-ı cedîde ilavesi ile veya üslub-ı ifadeyi ıslah ve tadil suretiyle bir lisanı zenginletmek. ‖ **S'** – Zengin olmak. ‖ (mec.) **La mémoire s'enrichit par la lecture** Kuvve-i hafıza mütalaa ile zenginler, zihin mütalaa ile tekemmül eder.

Enrichissement [imz.] Zengin etme, zenginlik. ◆ Tezyin, ziynet.

Enrober [ft.] İki kat şey içine sarmak.

Enrochement [imz.] Su içinde yapılan temel rıhtımı. ◆ Su içinde büyük taştan yapılan bent. ◆ Suni kaya.

Enrôlé [imz.] Asker yazılmış adam, nefer.

Enrôlement [imz.] Ahz-ı asker, asker alma. ◆ Asker cem ve tahriri.

Enrôler [ft.] Asker cem ve tahrir etmek. ◆ İdhal etmek. ‖ **S'** – Asker yazılmak.

Enrôleur [imz.] Asker cem' ve tahrir eden adam, ahz-ı asker memuru.

Enroquer [ft.] Morina balıklarını kestikten sonra deniz suyunda yıkamak.

Enrouement [imz.] (t.) Sesin kısıklığı, boğukluğu, sahal, nahnaha.

Enrouer [ft.] Sesi kısıltmak. ‖ **S'** – Sesi kısılmak, ses kısıklığına uğramak.

Enrouillement [imz.] Paslanma, pas tutma.

Enrouiller [ft.] Paslandırmak. ‖ **S'** – Paslanmak, pas tutmak.

Enroulement [imz.] Dolaşma, dolaştırma, sarılma. ◆ Yılankavî şekil ve suret, helezoniyet. ‖ (m.) Helezonî tezyinat.

Enrouler [ft.] Dolaştırmak, sarmak. ‖ **S'** – Dolaşmak, sarılmak.

Enroulés [imz. – cm.] (syd.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî sınıfından matviye nevi.

Enroûment [imz.] (mr. Enrouement)

Enrubanner [ft.] Şerit dikmek, şerit ile tezyin eylemek. ‖ **S'** – Şeritle tezyin etmek. ‖ (mec.) Çok madalya ve kordonlar takmak.

Enrue [ims.] Saban izi.

Ens [imz.] (*ainss*) (fls.) Tesir, hüküm. ‖ – **dei** Cenab-ı Hakk'ın gaye-i ahkâmı. ‖ – **astrorum** Sa'd, kıran-ı sa'd-ı nişan.

Ensablement [imz.] Su akıntısının veya rüzgârın topladığı kum yığını.

Ensabler [ft.] Kumla örtmek veya tıkamak. ◆ (Gemiyi) Kumun üzerine oturtmak. ‖ – **un filet** Bir balık ağını kumun üzerine sermek. ‖ **S'** – Kum üzerine oturtmak (sefine hakkında).

Ensachement [imz.] Çuvala vaz' ameliyatı.

Ensacher [ft.] Çuvala koymak, çuvala doldurmak.

Ensafraner [ft.] Za'feran rengine boyamak.

Ensaisinement [imz.] Temlik, bir mülkün üzerine olan hakk-ı tasarrufun tasdiki.

Ensaisiner [ft.] Bir mülkün üzerine olan hakk-ı tasarrufu tanımak, temlik etmek.

TÜBA TÜRK DİLİMLER AKADEMİSİ TURKIC ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ensal,e [s.] (nb.) Yaprakları kılıç biçiminde olan nebat, seyfî.

Ensanglanter [ft.] Kan içinde bırakmak, kana mülemma etmek. || – **la scène** Tiyatro sahnesinde mukatele, muharebe temâşâları göstermek. || **S'** – Kana bulaşmak, kana boyanmak.

Ensauvager [ft.] Vahşet vermek, vahşi etmek.

Enseignable [s.] Talim ve tedris olunabilen.

Enseignant,e [s.] Talim ve tedris eden. || **Le corps** – Heyet-i muallimîn, heyet-i tedrisiye.

Enseigne [ims.] Alâmet, nişan. ◆ Dükkân, mağaza ve misafirhâne ve emsali mahallerin kapısı üzerinde muallak levha: – **de marchand de parapluies** Şemsiyeci dükkânı levhası. ◆ Bayrak. ◆ Mühür. || (mec.) Emir ve telkin. || (bhr.) Geminin büyük sancağı. = [imz.] Sancaktar. || – **de vaisseau** Bahriye mülâzımı. || – **de frégate** Fırkateyn mülâzımı. || – **de port** Liman memuru. || **à bonnes – s** Kemâl-i emn ü itimat ile. || **à telle –, à telle que** – Delili şu ki. || **Loger à l' – de la lune** Dışarıda, meydanda, açıkta yatmak.

Enseignement [imz.] Talim, tedris. ◆ Muallimlik, müderrislik. ◆ Talimat, tenbihat. || – **général** Tedrisat-ı umumiye. || – **public** Maarif-i umumiye. || **Établissement d' – et d'éducation** Mekâtib ve medâris. || – **supérieur, secondaire, primaire et spécial** Tedrisat-ı âliye, idâdiye, iptidâiye ve hususiye. || **Méthode d'** – Usul-i tedris. || – **individuel** Tedrisat-ı şahsiye, tedrisat-ı ferdiye ki şâkirdanı ale'l-infirad yani her şâkirdi ayrıca talim ve tedristen ibarettir. || – **simultané** Aynı vakit ve saatte bilumum şâkirdanı talim ve tedris usulü. || – **mutuel** Tedrisat-ı mütekabile, müdârese ki şâkirdanın daha müterakki olanları mâdunda bulunanları talim ve tedris etmekten ibarettir. || – **synthétique** Tedris-i telfikî. || – **analytique** Tedris-i tahlilî. || (hk.) **Titre et – s** Senedat ve evrak.

Enseigner [ft.] Talim ve tedris etmek. ◆ Öğretmek. ◆ Göstermek.

Ensellé,e [s.] **Cheval** – Beli çukur ayıplı at ki ıstılahat-ı baytariyede meles denir. || (bhr.) Önüyle kıçı yüksek olup da ortası alçak gemiye ıtlak olunur.

Ensemble [h.] Beraber, birlikte, maan. || **Tout** – Aynı zamanda, birlikte. || **Le tout** – Hepsi, heyet-i mecmuası. || **D'** – Birbirine uygun (renk ve emsali). = [imz.] Küll, mecmû. ◆ İtilâf, ittihat.

Ensemencement [imz.] Tohum saçma ameliyatı, hars, tebzir. || – **à la volée** El ile tohum saçma usulü. || – **au jet libre** Tohumu saçarak ekme usulü. || – **avec le semoir** Zer'iye denilen alet vasıtasıyla tohum saçma usulü. || – **au plantoir** Ocak usulüyle ve fide kazığıyla zer' usulü ki fidelik dahi denir. || Ormancılık ıstılahında usul-i mütebezzire; **Coupe d'** – Kat'-ı mütebezzir.

Ensemancer [ft.] Ekmek, tohum saçmak, zer' etmek.

Enserrer [ft.] Sıkmak. ◆ Hâvi ve şâmil olmak. ◆ İhâta etmek. ◆ Cem ve hülâsa etmek. ◆ Mahfuz bir yere kapamak, saklamak. ◆ (Çiçek ve fidanları) Sera denilen camlı mahal, soba içine almak.

Enseillement [imz.] (m.) Zeminden itibaren pencere istinatgâhının irtifâı.

Ensevelir [ft.] Tekfin etmek. ◆ Defnetmek, gömmek. ◆ Yutmak. || (mec.) Saklamak, setr ve ihfa etmek. || **S'** – Gömülmek, müstağrak olmak.

Ensevelissement [imz.] Defin, gömülme. ◆ Tekfin. ◆ Kabir, makbere.

Ensevelisseur,se [i.] Tekfin edici. ◆ Defnedici.

Ensiforme [s.] (**ain**) (tt.) Kılıçvâri, seyfiyü'ş-şekl. || **Feuille – s** Evrak-ı seyfiyü'ş-şekl.

Ensilage [imz.] (zra.) Hububatı veyahut kökleri sarpunlarda hıfzetme.

Ensoleiller [ft.] Güneş ziyasını vermek, parlatmak.

Ensommeillé,e [s.] Uykusu gelmiş. || (mec.) Uyuşmuş.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ensorcelant,e [s.] Sihr-âmiz, sehhar. ◆ Dilber, dilrubâ.

Ensorceler [ft.] Sihir yapmak. ◆ Meftun etmek.

Ensorceleur,se [i.] Sehhar. ‖ (mec.) Dilber, füsunkâr.

Ensorcellement [imz.] Sihir, sihirbazlık.

Ensoufrer [ft.] Kükürtlemek. ◆ Kükürt dumanına maruz bulundurmak.

Ensoufroir [imz.] Bazı kumaşların kükürt buharına vaz' olunmalarına mahsus mahal yahut makine.

Ensouple yahut **Ensuple** [ims.] Kumaşın sarılmasına mahsus tezgâh üstüvâne ağacı, çulha silindiri, köpriye.

Ensoyer [ft.] (Kunduracılıkta) İpliği biz deliğine, kâvsâleye [köseleye] geçirmek için ucuna bir domuz kılı iliştirmek.

Ensuite [zz.] Sonra, akîbinde. ◆ Ba'de, ondan sonra, müteakiben.

Ensuivant,e [s.] Bir şeyin arkası sıra gelen, müteakip. (Eski kelime.)

Ensuivre (s') [fv.] (*suivre* gibi tasrif olunur) Teakub etmek, arkası sıra gelmek, tetâbu etmek. ◆ Mütekarrib olmak. ◆ İntac olunmak, lâzım gelmek, hâsıl olmak, terettüb etmek. (Yalnız gaib sîgaları müsta'meldir.)

Entablement [imz.] (m.) Sütun tepelerine mevzu' taban, kitâbe ve pervazların heyet-i mecmuası. ◆ Saçak, pervaz, sakîfe. ‖ – **de couronnement** Oda duvarlarının tavan saçağı. ‖ – **recoupé** Bina direğinin üst pervazı. ‖ – **à consoles** Ferşli zar.

Entabler (s') [fv.] (Beygir hakkında) İnerken sırtının geri tarafı ön tarafından yüksek gelecek bir vaziyet almak.

Entacher [ft.] (Mânen) Leke sürmek. ◆ Namus ve itibarına halel getirmek.

Entaille [ims.] (m.) Kertik, çentik, geçme. ◆ Böyle geçme ve kertikleri yapmaya mahsus rende. ◆ Derin ve açık alet-i câriha yarası, cerîha.

Entailler [ft.] Kertik açmak, yarmak, çentmek.

Entaillure [ims.] Yarık, kertik. ◆ Cerîha, alet-i câriha eseri.

Entame [ims.] Ekmek vesâireden ilk kesilen dilim, parça. ◆ Mebde, iptidâ.

Entamer [ft.] Bir kısmını kesmek, koparmak, yıkmak, boşaltmak. ◆ Kesilmemiş bir ekmek vesâireden bir parça, bir dilim kesmek. ◆ İsti'mal ve sarfına başlanmamış bir şeye el koymak. ◆ Bir işe bed' ve mübâşeret etmek. ◆ Bir kertik, yarık açmak. ‖ (mec.) Îras-ı halel etmek. ◆ Red ve cerh etmek. ◆ Keşif ve istihrac etmek. ‖ – **une discussion** Bir mübâhaseye girişme. ‖ – **un procès** İkame-i dava etmek.

Entamure [ims.] Bir ekmek vesâireden ilk kesilmiş parça, dilim. ◆ Bu ilk parçanın kesilmesi.

Entassé,e [s.] Birikmiş. ◆ Yığılmış. ‖ **Homme** – Başı iki omuzunun arasına girmiş ve boynu kısa adam.

Entassement [imz.] Birikme, yığın, yığılma, kümeleme. ◆ Yığın, küme.

Entasser [ft.] Biriktirmek, yığmak, gayr-ı muntazam olarak toplamak, istif etmek.

Entasseur [imz.] Yığın biriktiren adam.

Ente [ims.] Ağaç aşısı, aşı kalemi, aşı gözü. ◆ Aşılanmış ağaç. ◆ Fırça sapı.

Enté,e [s.] Aşılanmış. ‖ (mec.) Müteehhil. ◆ Karâbet cihetiyle mensup. ‖ **Canne – e** İç içe giren parçalardan mürekkep baston, ekli baston, ekleme baston.

Entelle [imz.] Hindistan'da münteşir beyaz tüylü ve beyaz başlı bir nevi maymun ki Hindûlarca mukaddes addolunur.

Entement [imz.] Ağaç aşılama, telkih-i eşcar.

Entendement [imz.] İdrak, feraset. ◆ Akl-ı selim. ◆ Vifak. ‖ (fls.) Akıl ve idrak.

Entendeur [imz.] İdrak ve feraset sahibi, söz anlar.

Entendre [ft.] İşitmek, duymak. ◆ Dinlemek, istima' etmek. ◆ İfâ ve icra etmek, is'af eyle-

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ARŞİVİ
www.tuba.gov.tr

mek. ‖ (mec.) Anlamak, fehm etmek. ◆ İddia etmek, istemek. ◆ İyi bilme, malumat-ı tâmme sahibi olmak, anlamak, tefsir etmek. ◆ İstemek, düşünmek: Faites comme vous l'entendez İstediğiniz, aklınız erdiği gibi yapınız. ‖ Donner à – Meram anlatmak. ‖ Il est entendu que Şurası mukarrerdir ki. ‖ Fait-il – ? -mi demek istiyor? ‖ La cause est entendue Muhakeme hitam bulmuştur. ‖ Ne pas – la raillerie Şaka dinlememek, şakaya gelmemek. ‖ – raison Meram anlamak, lakırdı dinlemek. ‖ à – İtimat edilmek lâzım gelirse. ‖ Que je vous entende! Hele bir sesinizi işiteyim! ‖ – à Dinlemek, kulak vermek, dikkat etmek. ◆ Muvâfakat eylemek. ‖ S' – İşitilmek. ◆ Anlaşılmak. ◆ Tefsir edilmek. ◆ Muvâfakat etmek. ‖ S' – à Bir şeyde vukuf-ı maharet sahibi olmak. ‖ Il s'entand que Beyandan müstağnidir ki.

Entendu,e [s.] Anlayışlı, kulağı delik, ehil, dirayetli. ◆ Mahir. ◆ Müttefekun-aleyh, müsellem. ◆ Meczum. ‖ Bien – [h.] Şüphesiz, buna söz yok. ‖ Bien – que Şu şartla ki, şu kadar ki. = [imz.] Mal – Bir söz veya işin yanlış anlaşılması, yanlış mânâ verilmesi, sû-i tefehhüm. ‖ Faire l' – Dirayet ve iktidar iddiasında bulunmak.

Entente [ims.] Mânâ. ◆ Anlayış, maharet. ◆ İtilâf. ‖ Double – İki türlü tefsire müsait olma. ‖ – cordiale Muhâdenet-i kalbiye, muvâfakat-i samimiye. ‖ Bonne – Hüsn-i muhâdenet, hüsn-i vifak ve âmiziş. ‖ D' – Bi'l-müzakere, muvâfakat-i efkâr ile.

Enter [ft.] Fidan ve ağaç aşılamak. ◆ Eklemek. ‖ (mec.) – sur Tesis etmek, istinat ettirmek. ‖ S' – Aşılanmak, peydâ-yı sıhriyet etmek.

Entéradène [ims.] (tşr.) Guded-i lenfâiye-i miâiye.

Entéradénographie [ims.] (tşr.) Tavsif-i guded-i lenfâiye-i miâiye.

Entéradénologie [ims.] (tşr.) Mebhas-i guded-i lenfâiye-i miâiye.

Entéralgie [ims.] (t.) Elem-i miâî.

Entérangieemphraxie [ims.] (t.) İhtinak-ı em'â.

Entéraritie [ims.] (t.) Tazyik-i em'â.

Entéractasie [ims.] (t.) Tevessü'-i em'â.

Entérelcie yahut:

Entérelcosie [ims.] (t.) Takarruh-ı em'â.

Entérélésie [ims.] (t.) Tegallüf-i em'â.

Entérépiplocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ-i serbî.

Entérépiplomphalocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ ve serb-i servî.

Entérinement [imz.] (hk.) Resmen tasdik, tasdik-i resmî.

Entériner [ft.] (hk.) Resmen tasdik etmek, icrasını emretmek.

Entérique [s.] (tşr.) Miâî.

Entérischiocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı miâî-i verekî.

Entérite [ims.] (t.) İltihab-ı miâ.

Entérocarcinie [ims.] (t.) Seretan-ı miâ.

Entérocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ.

Entéro-colite [ims.] (t.) İltihab-ı miâ-i kolon.

Entéro-cystocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ-i meşane.

Entérodèles [imz. - cm.] (tşr.) Zâtü'l-butûn.

Entéro-dothihénie [ims.] (t.) Tebessür-i em'â.

Entérodynie [ims.] (t.) Resye-i em'â.

Entéro-épiplocèle [ims.] (t.) (mr. Entérépiplocèle)

Entérographie [ims.] (t.) Tavsifü'l-em'â.

Entérohémie [ims.] (t.) Terâküm-i dem-i miâî.

Entéro-hémorragie [imz.] (t.) Nezf-i miâî.

Entéro-hépathie [ims.] (t.) İltihab-ı miâ-i kebedî.

Entéro-hydrocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ ve kîle-i miâiye.

Entéro-hydromphale [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ ve masl-ı servî.

Entérolithe [imz.] (t.) Hasat-ı miâ.

Entérologie [imz.] (t.) Mebhasü'l-em'â.

Entéro-malaxie [ims.] (t.) İstirhâ-i miâ.

Entéro-mérocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ-i fahzî.

Entéro-mésentérite [ims.] (t.) İltihab-ı miâ ve masarik.

Entéromphale [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ-i servî.

TÜRK DİL KURUMU AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Entéromyas [imz.] (t.) Dâ-i miâ-i zebâbî.

Entéro-péristole [ims.] (t.) Tehannuk-ı em'â.

Entérophlogie [ims.] (t.) İltihab-ı em'â.

Entérophymie [ims.] (t.) Tederrün-i em'â.

Entéropneumatose [ims.] (t.) İntifâh-ı em'â.

Entéropyrie [ims.] (t.) Hummâ-yı em'â.

Entérorrhaphie [ims.] (crh.) Hıyâtet-i em'â.

Entérorrhée [ims.] (t.) Seyelân-ı em'â.

Entérorrhémie [imz.] (t.) Nezf-i em'â.

Entéro-sarcocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ maa seretan-ı husye.

Entéroses [ims. – cm.] (t.) Emraz-ı miâiye.

Entérosténose [ims.] (t.) Tazyik-i em'â.

Entérotome [imz.] (crh.) Mihza'-ı miâ denilen cerrah makası.

Entérotomie [ims.] Teşrih-i em'â, haz'-ı em'â.

Entérotrypie [ims.] (crh.) Tesakkub-ı miâî.

Entérozoaires [imz. – cm.] (hyv.) Dîdan-ı em'â.

Enterrement [imz.] Defin, gömme. ◆ Cenaze alayı. ◆ Cenaze masârifi. || – **civil** Merasim-i rûhâniye icra edilmeksizin vuku bulan defin, tedfin-i medenî.

Enterrer [ft.] Gömmek, defnetmek. ◆ Yer altında saklamak. ◆ Enkaz altında bırakmak, hazır bulunmak. || (mec.) Fâriğ olmak. || **S'** – Yere gömülmek, sokulmak. ◆ Enkaz altında kalmak.

En-tête [imz.] Bir mektup veya kitap ve levhanın bâlâsına yazılan veya basılan unvan, serlevha, bâlâ (cm. des *en-tête*).

Entêté,e [s.] Muannid, musır, inatçı. ◆ Mütemerrid. ◆ Meftun.

Entêtement [imz.] İnat, ısrar, muannidlik. ◆ Başa vurma. ◆ Temerrüd.

Entêter [ft.] Başa vurmak. ◆ Pek ziyade mütekebbir kılmak. || **S'** – Taannüd etmek.

Enthelmintes [ims. – cm.] (hyv.) Dîdan-ı miâiye sınıfından dîdan-ı dâhiliye nevi.

Enthalsie [ims.] (t.) Kesr-i inhifâzî-i kıhf.

Enthousiasme [imz.] Heyecan, şevk ve tehâlük, cûş u hurûş. ◆ Vecd ü hâl. ◆ Hayret. ◆ Pek büyük tahsin. || – **religieux** Gayret-i dîniye.

Enthousiasmer [ft.] Tahsin ve âferini mûcip olmak, hayrette bırakmak. ◆ Heyecana getirmek, tehyic etmek. || **S'** – Heyecana gelmek, tehyic etmek. ◆ Meftun ve müptelâ olmak.

Enthousiaste [i. – s.] Heyecanlı, müteheyyic. ◆ Pür-şevk ü hâhiş. ◆ Mütehayyir. ◆ Vecd ü hâl sahibi. ◆ Mütehâlik.

Enthymématique [s.] (mn.) Kıyas-ı matvîye müteallik.

Enthymème [imz.] (mn.) Bir mukaddime ile bir neticeden ibaret kıyas, kıyas-ı matvî.

Enthymémisme [imz.] (mn.) Ekyise-i matviye isti'maliyle icra olunan sanat-ı bediiye.

Entiché,e [s.] Bozuk, çürük. ◆ Müptelâ, meftun.

Entichement [imz.] Bozulma, çürüme. ◆ İptilâ.

Enticher [ft.] Saptırmak, baştan çıkarmak, ıdlâl etmek, meftun, müptelâ eylemek.

Entier,ère [s.] Bütün, tam, kâmil. ◆ Halelsiz, daima aynı hâlde. || **Tout** – Bütün, kâmilen, kâffeten. ◆ Kâffe-i evsafıyla birlikte, büsbütün. = [imz.] Heyet-i mecmua, mecmû, bütün. || (r.) Aded-i kâmil, aded-i sahih. || **Cheval** – Aygır. || **En** – Kâmilen, tamamen.

Entièrement [h.] Büsbütün, tamamıyla, bi'l-külliye.

Entime [imz.] (hyv.) Alaca güğe, alaca güve.

Entité [ims.] (fls.) Herşeyin kendinden ayrı addolunan cevher ve zâtı, mahiyet, masdariyet. || (t.) – **morbide** Zât-ı maraz.

Entoilage [imz.] Bir şeyin üzerine bez kaplama. ◆ Bez kaplanmış harita vesâire. ◆ Bir şeye yapıştırılmaya mahsus bez.

Entoiler [ft.] Harita vesâireye bez yapıştırmak, bez kaplamak.

Entoir [imz.] Ağaç aşılamaya mahsus bıçak, aşı bıçağı.

Entoisage [imz.] Yapı taşlarının ölçmek üzere murabba hâline vaz'ı.

Entoiser [ft.] Bir şeyi ölçebilecek surette tehyie etmek.

Entomographie [ims.] (tt.) Tavsif-i hevam ve haşerat.

Entomolithe [ims.] Tahaccür etmiş böcek, hevamm-ı müstehâse.

Entomologie [ims.] (tt.) Mebhasü'l-hevam.

Entomologique [s.] (tt.) Mebhasü'l-hevama mensup ve müteallik, hevamî.

Entomologiste [imz.] Böceklerden bahseden, mebhasü'l-hevam ilminde âlim ve muharrir adam, bu ilmin muallimi.

Entomophage [s.] (tt.) Böceklerle beslenen (hayvan), âkilü'l-hevam.

Entomostracés [imz. – cm.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere-i maktuu'l-kışr nevi.

Entomozoaires [imz. – cm.] (hyv.) Hevam ve dîdan fasîlesi.

Entonner [ft.] Fıçıya doldurmak. ◆ Ağzına akıtmak. = [fl.] Çok şarap içmek. || **S'** – (Karın hakkında) Şişmek. ◆ Fıçıya boşalmak. ◆ (Duman vesâire hakkında) Bir delikten çıkıp gitmek.

Entonner [ft.] Bir çalgı ya şarkı veya destana başlamak. ◆ Şiir inşad etmek.

Entonnoir [imz.] Huni. ◆ Huniye müşâbih alet ve âzâ-yı muhtelife, kam'. || (tşr.) Dimağ-ı buteyn-i mutavassıtanın kam'ı. || (nb.) **Fleur en** – Huni şeklinde çiçek, zehr-i kam'iyü'ş-şekl.

Entophyte [s.] (nb.) Tufeylî, nebatat-ı tufeyliye.

Entoptique [s.] (ht.) Rü'yet-i dâhiliye. || (t.) **Symptomes – s** Alâmet-i dâhiliye-i ayniye.

Entorse [ims.] Bazı âzânın burkulması, melah, vesy; – **du pied** Ayak burkulması, melahu'l-kadem. || (mec.) Sekte, halel, darbe. ◆ Yanlış ve fena tercüme, tefsir. ◆ Tağyir. || **Donner une** – Sekte ve halel îras etmek, tağyir eyleme.

Entortillage [imz.] Karışma, kıvrılma. ◆ Kıvrıklık. || (mec.) Muğlak ve karışık ibare, şey.

Entortillement [imz.] Karışma, kıvrılma. ◆ İbare karışıklığı.

Entortiller [ft.] Sarmak, burmak, kıvırmak, karıştırmak. || (mec.) Sözü karıştırmak, karışık bir suretle ifade etmek. ◆ Bulaştırmak. ◆ İğfal etmek. || **S'** – Yapışmak, sarılmak.

Entour [imz.] Daire, çevre. = [cm.] Civar, havali. || (mec.) Ekarib, hîşan, rüfeka. || **à l'** – (mr. Alentour)

Entourage [imz.] Bir şeyin etrafında bulunan ziynetler. ◆ Bir adamın her vakit görüşüp konuştuğu adamlar, rüfeka. ◆ Ekarib. ◆ Maiyet.

Entourer [ft.] Kuşatmak, etrafını çevirmek, ortaya almak, ihâta etmek. ◆ Daima birlikte yaşamak. || (mec.) İkram ve hürmet etmek.

Entournure [ims.] Elbisenin koltuk altına gelen yeri, koltuk altı şivi.

En-tout-cas [imz.] Yağmur için isti'mal olunan büyük şemsiye (cm. des *en-tout-cas*).

Entozoaires [imz. – cm.] Hayvanat-ı tufeyliye-i dâhiliye, dîdan-ı em'â.

Entr'accorder (**s'**) [fv.] İtilâf ve muvâfakat etmek, uyuşmak.

Entr'accuser (**s'**) [fv.] Birbirini itham etme.

Entr'acte [imz.] Tiyatro oyununun fasılları arasındaki teneffüs ve istirahat vakti, fasıl arası, perde arası. || (mec.) Fâsıla.

Entr'admirer (**s'**) [fv.] Birbirini medh ve tahsin etmek.

Entr'aider (**s'**) [fv.] Birbirine yardım etmek, teâvün. || (mec.) Yekdiğerine müfid olmak.

Entrailles [ims. – cm.] Bağırsak, em'â. ◆ Mide, batn. ◆ Rahim. ◆ Valide. || (mec.) Şefkat, peder ve valide muhabbeti. ◆ Esas, asıl. || (arz.) – **de la terre** Tabakat-ı batniye-i arz.

Entr'aimer (**s'**) [fv.] Sevişmek.

Entrain [imz.] Cerbeze. ◆ Cazibe. ◆ Neşe, şetâret.

Entraînant,e [s.] Cerbezeli. ◆ Cazibeli.

Entraînement [imz.] Sevk, ilcâ. ◆ Cezp, kuvve-i cazibe. ◆ İdman-ı beden. || (byt.) At

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

cambazlığı. ◆ Koşu beygirlerini talim ve terbiye usulü.

Entraîner [ft.] Sürüklemek, sevk etmek. ◆ Bir tarafa çekmek. ◆ Teshir etmek. ◆ Kandırmak. ◆ İcap ve intac etmek. ◆ (Beygir hakkında) Talim ve terbiye etmek. || **Se laisser** – Kapılmak. ◆ İttibâ etmek.

Entraîneur [imz.] Beygirleri talim ve terbiye eden adam, muallim-i feres.

Entrait [imz.] Çatı sereni, çatı kuşağı. ◆ Ok tabanı.

Entrant,e [s.] Giren, dâhil. ◆ Gayet teklifsiz.

Entr'appeler (s') [fv.] Çağrışmak, birbirini çağırmak.

Entrave [ims.] Paybend, köstek. ◆ Bukağı. || – **de chameau** Çağan. || (mec.) Mani, mania, hâil. (Ekseriya cem'i müsta'meldir.)

Entraver [ft.] Köstek koymak, paybend vurmak. || (mec.) İka-yı mevâni ve müşkilat etmek, tas'ib, men, sektedar eylemek.

Entr'avertir (s') [fv.] Birbirine haber vermek, haberleşmek.

Entre [hc. – zr.] Arada, arasında, araya, arasına, beyninde, beynine. ◆ Ortasında, ortasına. || Fiillere dâhil olduğu vakit iki kişi arasında müşâreketi ve bazen yarı tabirinin mazmununu ifade eder: **s'entre-visiter** Birbirini ziyaret etmek; **entr'ouvrir** Yarı açmak. || – **autre** Ez-an cümle, ez-cümle. || **D' – nous** Beynimizden, içimizden. || – **les mains de** Yed-i iktidarında. || – **les bras de** Taht-ı himayesine, taht-ı himayesinde. || – **deux eaux** Ka'rına dokunmaksızın tamamıyla suya batmış olan şeye ıtlak olunur. || – **quatre yeux** Dört göz arasında yani yalnız iki kişi beyninde, yanlarında kimse olmaksızın. || – **deux vins** Nîm-sarhoş.

Entre-bâillement [imz.] Yarı açık olma.

Entre-bâiller [ft.] Yarı açmak, az açmak, aralık etmek.

Entre-baiser (s') [fv.] Öpüşmek.

Entre-battre (s') [fv.] Dövüşmek.

Entrechat [imz.] Raksta fırlayıp ayakları yere koymazdan evvel birkaç defa birbirine dokundurmak hareketi.

Entre-choquer (s') [fv.] Tokuşmak, kapışmak, çarpışmak, birbirine çarpmak. || (mec.) Birbirine muhalefet etmek.

Entre-colonne [imz.] ve:

Entre-colonnement [imz.] (m.) İki sütun arasındaki mesafe.

Entre-côte [imz.] Koyunun döş tarafı.

Entrecoupée [s.] Arası kesilmiş, kesik.

Entrecouper [ft.] Arasını kesmek.

Entre-croisement [imz.] Geçme, çatma, birbiri içine geçme. ◆ Tesâlüb, musâlebe.

Entre-croiser (s') [fv.] Birbirinin içine geçmek, çatma olmak. ◆ Musâlebe etmek.

Entre-déchirer (s') [fv.] Diş veya tırnak ile yırtışmak, birbirini yırtmak, cerîhadâr etmek. ◆ Birbirinin gözlerini çıkarmak.

Entre-détruire (s') [fv.] Birbirini harap etmek.

Entre-deux [imz.] İki şey arası, aralık. ◆ İkisi ortası. ◆ Elbisenin dikiş yerlerine yapılan nakış veya dikilen harç. ◆ Ara tentesi. ◆ İki pencere arasına konmaya mahsus esas-ı beytiyeden bir şey (cm. des *entre deux*) = [h.] İkisi ortası, ne öyle ne böyle.

Entre-dévorer (s') [fv.] Birbirini yemek, birbirini paralamak (hayvanat hakkında).

Entre-donner (s') [fv.] Birbirine vermek, teâti etmek.

Entrée [ims.] Girme, duhul. ◆ Resm-i istikbal. ◆ Girilecek mahal, kapı, medhal. ◆ İptidâ, mübâşeret, bidâyet. ◆ Hakk-ı duhul. ◆ Kasaba kapısından girilirken verilen resm, bâc. ◆ Duhûliye. ◆ Duhûliye bileti. ◆ Sofraya ilk konulan yemek. || (mec.) Vesile, bahane. || (ma.) **Droit d' –** İthalat resmi. || **D' – de jeu** Oyunun, kumarın bidâyetinden beri ve (mec.) ilk evvel, iptidâ.

Entre-fâcher (s') [fv.] Birbirine darılmak, dargın olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Entrefaite [ims.] (Yalnız âtideki gibi tabirlerde müsta'meldir): **Dans cette** – yahut **Dans ces** – **s** ve **Sur cette** – yahut **Sur ces** – **s** Bu aralıkta, bu esnada.

Entre-fesson [imz.] (byt.) İhtiyar beygirin apış arasında ve sağrısında tüy dökülüp açılan yer ki kuş denilir.

Entrefilet [imz.] Gazetelerin bir iki satır yer tutan fikrası, iki file arasındaki fikra veya bent.

Entre-frapper (**s'**) [fv.] Birbirine vurmak, vuruşmak, dövüşmek.

Entregent [imz.] Merasim ve muamelat, adab-ı muâşeret. ◆ Maharet.

Entre-égorger (**s'**) [fv.] Birbirini boğazlamak.

Entre-greffer (**s'**) [fv.] Birbiri üzerine aşılanmak.

Entre-haïr (**s'**) [fv.] Münâferet etmek, seviş-memek.

Entre-heurter (**s'**) [fv.] Birbirine çarpmak, çarpışmak.

Entre-hiver [imz.] (zra.) Kış iptidâsında vuku bulan ziraat.

Entrelacement [imz.] Birbirine geçme, girift, müşebbek.

Entrelacé,e [s.] Girift, birbirine geçmiş, müşebbek, şebekeli, cifreli.

Entrelacer [ft.] Birbirine geçirmek, girift etmek, müşebbek yapmak.

Entrelacs [imz.] (*cs* okunmaz) Girift eşkâl ve çiçeklerden ibaret tezyinat, ezhar-ı tezyiniye-i mimariye. || – **d'appui** Merdivenlere parmaklık ve korkuluk makamında yapılan oymalar.

Entrelardé,e [s.] But ile iç yağısı karışık ete ıtlak olunur.

Entrelarder [ft.] Hıristiyanlarca etin aralarına domuz yağından parçalar sokmak.

Entre-large [s.] (tca.) Ne enli, ne ensiz.

Entre-ligne [ims.] İki satır arası. ◆ İki satır arasına ilaveten yazılan yazı (cm. des *entre-lignes*).

Entre-ligner [ft.] Satır arasına çıkmak, iki satır arasına yazmak.

Entreluire [fl.] Yarı parlamak, az parlamak.

Entre-manger (**s'**) [fv.] (*nager* gibi tasrif olunur) Birbirini yemek.

Entremêler [ft.] Birbirine karıştırmak, katmak.

Entremets [imz.] Izgarada pişmiş etler ve salata ile birlikte sofraya konulan yemek. ◆ Bu yemeğin sofraya geldiği vakit.

Entremetteur,se [i.] Araya giren, mutavassıt, meyancı. ◆ Kılavuz.

Entremettre (**s'**) [fv.] Araya girmek, tavassut etmek. ◆ Şefaat etmek. || **S'** – **de** Karışmak, müdahale etmek.

Entremise [ims.] Araya girme, tavassut, meyancılık, şefaat. || **Par l'** – **de** Vasıtasıyla.

Entre-nœud [imz.] (nb.) Kamış veya ağaç budağının iki boğum arasındaki kısmı, boğum kıtası, beyne'l-ukdeteyn.

Entre-nuire (**s'**) [fv.] Birbirini ızrar etmek.

Entrepas [imz.] Beygirin bir tarz yürüyüşü ki link denir.

Entre-percer (**s'**) [fv.] Birbirini saplamak (süngü ve emsali âlât-ı harbiye ile).

Entre-pont [imz.] (bhr.) İki güverte arası, güvertenin iki ucundan alçak olan orta ciheti, geminin palavra ambarı (cm. des *entre-ponts*).

Entreposer [ft.] Bir yere gidecek eşya-yı ticariyeyi muvakkaten ambara vaz' etmek, der-ambar etmek. || **S'** – Araya girmek, meyana girmek.

Entreposeur [imz.] Ambar memuru, ambar emini. ◆ Devletin yed-i inhisarında bulunan bazı mevaddın füruhtuna memur adam, mîrî mubâyaa memuru.

Entrepositaire [imz.] Ambara muvakkaten ve emaneten eşya bırakan tacir; gümrük ambarında malı bulunan tacir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Enrepôt[239] [imz.] Emaneten ve muvakkaten eşya-yı ticariye vaz'ına mahsus mağaza ve ambar, antrepo. ◆ Hükûmetin veya bir şirketin nâmına eşya satılan mağaza. || **Droit d'** – Ambar resmi, ardiye. || – **s réels** Mağazalar ki ya tekrar ihraç edilecek veya başka bir yere irsal olunacak emtia burada hıfzedilir. || – **s fictifs** Ambarda mahfuz diye ilan edilmiş emtianın hususi mağazalarda bulundurulması, hıfzedilmesi. || **Pays d'** – Ambar hükmünde olan şehir yahut memleket. || **Villes d'** – Emtianın savb-ı maksuda irsallerine değin hıfzedildikleri şehirler.

Entre-pousser (**s'**) [fv.] Birbirini itmek.

Entreprenant,e [s.] Cesur. ◆ Faal, gayretli. ◆ Kadınlara karşı muamelatında cür'etkâr.

Entreprendre [ft.] (*prendre* gibi tasrif olunur) Teşebbüs etmek. ◆ Taahhüt ve iltizam etmek. ◆ Sakatlamak. ◆ Çekiştirmek. ◆ Ta'riz, tezyif etmek. = [fl.] – **sur** Taarruz etmek.

Entrepreneur,se [i.] Müteşebbis. ◆ Müteahhit, mültezim; – **de travaux publics** İnşaat-ı nâfia müteahhidi.

Entreprise [ims.] Teşebbüs. ◆ Taahhüt, iltizam. ◆ Bir şirket veya idarenin merkezi, idarehâne. ◆ Gasp, taarruz. || – **industrielle** Sanâyie dair bir iltizam, teşebbüs-i sınaî. || **Donner à l'** – İhale tarikiyle işletmek. || **Faire une** – Bir işi iltizam ve taahhüt etmek. || **Avoir l'** – **d'une fourniture** Eşya ve levâzım itâsını iltizam, taahhüt etmek.

Entre-quereller (**s'**) [fv.] Birbiriyle kavga ve nizâ etmek, münâzaa etmek, tutuşmak.

Entrer [fl.] Girmek, sığmak, duhul etmek. || – **à table** Yemeğe başlamak üzere sofraya oturmak. || – **en scène** Vazifesini ifâ etmek üzere sahneye çıkmak. ◆ Bir memuriyet-i resmiyeye girmek. || – **en ménage** Teehhül etmek. || – **dans les ordres** Silk-i ruhbana dâhil olmak. || – **en religion** Rahip yahut rahibe olmak. || – **au service** Asker olmak. || – **en condition** Hizmetçi olmak. || – **dans une famille** Bir aile ile kesb-i karâbet etmek. || – **en matière** Bahse girmek, sadede girişmek. || – **dans la pensée de quelqu'un** Bir kimsenin rey ve fikrini takdir ve tasvip etmek. || – **dans les vues de quelqu'un** Bir kimsenin fikir veya nazariyatına izhar-ı muvâfakat etmek. || **Il ne nous est jamais entré en pensée** Hiç aklımıza gelmedi, asla mütebâdir-i hatırımız olmamıştır. || – **en ordre parmi d'autres créanciers** Alacaklı defterine sırasıyla idhal olunmak.

Entre-regarder [ft.] Bir göz atmak, gözüne ilişmek. || **S'** – Birbirine bakmak, bakışmak.

Entre-répondre (**s'**) [fv.] Birbirine cevap vermek, mücâvebe etmek.

Entre-sabords [imz. – cm.] (bhr.) Bir harp sefinesinin lombarlar arası dış kaplamaları.

Entre-secourir (**s'**) [fv.] Birbirine yardım etmek, birbirinin imdadına yetişmek.

Entre-sol [imz.] Evin bir katı irtifaın ikiye bölünmesiyle yapılmış fevkanî oda ki ekseriya en alt katta olur, binanın zemin katı ile birinci katı arasındaki mahal (cm. des *entre-sols*).

Entre-sourcils [imz.] İki kaş arası, belce.

Entre-suivre (**s'**) [fv.] Birbirinin arkası sıra gitmek, birbirini takip etmek.

Entretaille [ims.] Tarama.

Entre-tailler (**s'**) [fv.] (Beygir hakkında) Yürürken ayaklarını birbirine çarpmak, topuk çalmak (buna **s'entre-couper** tabir olunur).

Entretaillure [ims.] Beygirin yürürken ayaklarını birbirine çarpmaktan hâsıl yarası, topuk çalma yarası.

Entre-temps [imz.] İki şey arasındaki zaman (cm. des *entre-temps*).

Entreténement [imz.] Birine idaresi için verilen akçe, muhassasat, nafaka.

Entreteneur [imz.] Bir kapatmayı kendi masrafıyla idare eden sefih.

239 Orijinal metinde *Enrtepôt* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Entretenir [ft.] İdare etmek, kullanmak. ◆ Gözetmek, muhafaza etmek, bakmak. ◆ Masârifini vermek, muhassasat bağlamak, nafakasını vermek. ◆ Tamir etmek. ◆ İdâme etmek. || – **quelqu'un** Biriyle konuşmak. || – **des relations** Münasebatı câri olmak, münasebette bulunmak. || **S'** – Konuşmak, lakırdı etmek, musâhabet etmek.

Entretenu,e [s.] İyi bakılmış, muhafaza edilmiş. ◆ Levâzımı itâ ve tehyie kılınmış. ◆ Âşığı tarafından medar-ı taayyüşü verilmekte bulunan (kadın), kapatma.

Entretien [imz.] İdare, kullanma. ◆ Gözetme, muhafaza. ◆ Nafaka, muhassasat, infak, üst baş masrafı. ◆ Sohbet, muhâvere, musâhabet. || **Long** – Ariz ve amik mükâleme. || **Dans un** – Esna-yı musâhabette. || **Interrompre l'** – Muhâvere arasına girmek, sohbet arasına girmek. ◆ Lakırdıyı kesmek.

Entretoile [ims.] İki kumaş kırması arasına dikilen dantela vesâire tezyinat.

Enretoise [ims.] Birkaç sereni birbirine merbut tutan seren, iki keresteyi birleştiren kuşak.

Entre-tuer (**s'**) [fv.] Birbirini öldürmek, mukatele etmek.

Entre-visiter (**s'**) [fv.] Birbirini ziyaret etmek, bibirinin ziyaretine gitmek.

Entre-voie [ims.] Yekdiğerine muvâzi iki yol arasındaki buud ve mesafe. ◆ Demir yolu ferş edilecek yolun üzerine dökülen kum veya taş tabakası. (cm. des *entre-voies*).

Entrevoir [ft.] Yarı görmek, az görmek, görür gibi olmak. ◆ Sezmek, derk ve teyakkun etmek, evvelde hissetmek. || **Faire** – Ber-takrib anlatmak, ihsas etmek. || **S'** – Arasıra görüşmek.

Entrevous [imz.] Döşeme kirişlerinin aralığı.

Entrevue [ims.] Görüşme, mülâkat.

Entr'obliger (**s'**) [fv.] Birbirini mecbur etmek. ◆ Birbirini iltifat veya iyilikle mahcup etme.

Entropion [imz.] (tşr.) Şatr-ı dâhilî.

Entroque [imz.] (arz.) Arz-ı silüride[240] bulunan hayvanat-ı nâimenin sâklarına denir, antrok. || **Calcaire à** – **s** Antroklu kils.

Entr'ouïr [ft.] Az işitmek, yarı işitmek, işitir gibi olmak.

Entr'ouvert,e [s.] Yarı açık, aralık.

Entr'ourverture [ims.] Bir şeyin yarı açık olması, aralık, fürce. || (byt.) Atın ayak tutukluğu illeti.

Entr'ouvrir [ft.] (*ouvrir* gibi tasrif olunur) Yarı açma, az açmak, aralık etmek.

Entrure [ims.] Sapan demirinin açtığı yarık, iz, yol.

Enture [ims.] Aşı yarığı, aşı yeri.

Entypose [ims.] (t.) Ayak uyuşukluğu, nakre.

Enucléation [ims.] (crh.) Bir ameliyatta kemiği meydana çıkarma, ihrac-ı nevat.

Enucléer [ft.] (tşr.) Bir ameliyatta kemiği meydana çıkarmak, ihrac-ı nevat etmek. || (syd.) Meyvenin çekirdeğini çıkarmak. || (mec.) Hâl ve tesviye etmek.

Enumérateur,trice [i.] Sayıcı, ta'dad memuru.

Énumératif,ve [s.] Sayıya mensup ve müteallik, ta'dadî.

Énumération [ims.] Sayış, ta'dad, ihsâ. || (ed.) – **des parties** Leff ü neşr-i mürettep sanat-ı edebiyesi. || (mn.) Müşâgabe ki kazâyâ-yı kâzibeden müteşekkil olur. || **Faire une** – Birer birer beyan ve tasrih etmek, bent bent ta'dad ve beyan etmek.

Énumérer [ft.] Saymak, ta'dad etmek, zikir ve beyan etmek, birer birer zikir ve ta'dad etmek.

Énurésïe [ims.] İdrarı tutamamaktan ibaret bir mesane hastalığı, selisü'l-bevl, adem-i imsak-i bevl.

Envahir [ft.] Cebren almak, gasp etmek. ◆ Cebren girmek, istila ve teshir etmek. ◆ Basmak.

240 fr.: *silurien*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Envahissant,e [s.] Cebren alan, gasıp. ◆ Cebren giren, müstevlî. ‖ (mec.) Meşgul bulunan. ‖ **Armée – e** Asâkir-i müstevliye, asâkir-i mütecâvize.

Envahissement [imz.] (as.) İstila, fetih. (t.) İstila.

Envahisseur [imz.] Müstevlî, mütecâviz.

Envasement [s.] Sularla bir yere indirilip yığılan çamur ve topraklar.

Envaser [ft.] Çamur indirmek ve yığmak. ◆ Çamura, batağa batırmak. ‖ **S'** – Sulardan indirilmiş çamurun içine batmak.

Enveloppant,e [s.] İhâta eden, hâvi, şâmil, câmi.

Enveloppe [ims.] Bir şeyi saran, ihâta eden şey, zarf. ◆ Mektup zarfı. ‖ (mec.) Suret-i zâhire, kalıp, kışr. ‖ **Sous – Mazrufen.** ‖ **Écrire sous l' – de quelqu'un** Birinin tahriratına leffen mektup göndermek. ‖ (tşr.) Lifâfe, muhit; – **du fœtus** Döl yatağı, lifâfe-i cenin. ‖ (nb.) Mahfaza, zarf, lifâfe; – **florale** Mahfaza-i zehre. ‖ – **herbacée** Mahfaza-i aşebiye, tabaka-i hücreviye-i ahdariye. ‖ – **subéreuse** Mantar tabakası. ‖ – **séminale** Mahfaza-i bezr. ‖ (r.) **Courbes – s** Zuruf-ı münhaniyat. ‖ (as.) İstihkâm siperi.

Enveloppé,e [s.] Mazruf, matvî. ◆ Kapalı. ◆ Muğlak.

Enveloppement [imz.] Sarma, ihâta.

Envelopper [ft.] Sarmak, ihâta etmek. ‖ (mec.) Saklamak, ketm ve ihfa etmek. ◆ Dâhil etmek. ◆ İhâta etmek, muhtevi olmak.

Envenimer [ft.] Semmi sirâyet ettirmek. ◆ Kesb-i şiddet ve vahamet ettirmek. ‖ – **une querelle** Bir muârazayı, bir kavgayı şiddetlendirmek. ‖ **S'** – Kesb-i vahâmet etmek, müteşettit olmak.

Enverger [ft.] İnce dallar veya kamışlar koymak.

Enverguer [ft.] (bhr.) Yelkenleri serene takmak, bağlamak, gemi seren veya artenesine bağlamak.

Envergure [ims.] Kuş kanatlarının açık oldukları haldeki vüs'ati, yayılımı. ◆ Ek, araz. ‖ (bhr.) Rüzgâr ile dolmuş olan yelkenin yukarı tarafı, yelken haznesi.

Envers [hc.] Hakkında: – **sa fidélité** Sadakati hakkında. ◆ Ait: – **le pays** memlekete ait. ‖ – **et contre tous** Herşeye, herkese rağmen.

Envers [imz.] Kumaş vesâirenin ters tarafı, iç yüzü, iç tarafı. ‖ **à l'** – Tersine, aksine, arka üzerine. ◆ Nizamsız, karışık. ‖ **Etoffe à deux** – İki yüzlü kumaş.

Envi (à l') [h.] Rağmen, inadına.

Enviable [s.] Şâyan-ı gıpta, reşk-âver.

Envie [ims.] Gıpta, reşk. ◆ Arzu, heves, iştiyak. ◆ Ben, hâl, nişan. ◆ Şeytan tırnağı. ‖ (t.) Aşerme.

Envieillir [ft.] İhtiyar göstermek, ihtiyarlatmak. = [fl.] İhtiyarlamak.

Envier [ft.] Gıpta etmek. ◆ Arzu ve heves etmek. ◆ İmrenmek. ◆ Reddetmek, diriğ eylemek.

Envieux,se [s.] Gıpta eden. ◆ Arzûkeş.

Enviné,e [s.] (Kap hakkında) Şarap kokusunu almış.

Environ [hc.] Kurbunda, civarında. ◆ Ale't-tahmin, takriben. ◆ Sularında, raddelerinde.

Environnant,e [s.] Kurbunda, civarında bulunan, mütecâvir. ◆ İhâta eden, muhit.

Environnement [imz.] İhâta, kuşatma.

Environner [ft.] Kuşatmak, ihâta etmek. ◆ Her vakit birlikte yaşamak.

Environs [imz. – cm.] Civar, etraf ve kenar. ‖ **Aux – de** Takriben, kararlarında. ◆ Doğru: **Aux – de mai** Mayısa doğru.

Envisager [ft.] Yüzüne bakmak. ◆ Dönüp bakmak, teveccüh etmek. ‖ (mec.) Kabul etmek. ◆ Nazarıyla bakmak, addetmek, telakki etmek. ◆ Pîş-i nazara almak, mülâhaza etmek. ‖ – **quelque chose sous tel point de vue** Keyfiyeti filan nokta-i nazardan mülâhaza etmek. ‖ **Manière d' – quelque chose** Suret-i mülâhaza.

Envoi [imz.] İrsal. ◆ İrsal olunan şey. ‖ (hk.) – **en possession** Varis-i gaib veya mefkud

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

emvalinin temlik-i mirasî hücceti veya temlik-i miras için mahkemenin kararı. || (tca.) Lettre d' – İrsâlat kaimesi, faturaları hâvi mektup. = [imz.] Kaside veya gazelin son kıtası, beyti, makta.

Envolier (s') [fv.] Demire su verilir iken çarpılmak, eğrilmek.

Envoisiné,e [s.] Komşuları olan; bien – İyi komşuları olan; mal – Fena komşuları olan.

Envoler (s') [fv.] Uçmak, tayeran etmek. ◆ Kuş havalanmak. || (mec.) Çabuk geçmek.

Envoûtement [imz.] Mukaddemâ Avrupa'da bir adamın bal mumundan heykelini yapıp o heykele eza etmekle o adamın bu ezaların acısını hissetmesi iddia-yı bâtılından ibaret sihir.

Envoûter [ft.] Madde-i ânifede tarif olunan iddia-yı bâtıl vechile sihri icra etmek.

Envoyé [imz.] Gönderilmiş adam, mebus. ◆ Mürsel. ◆ Vekil, memur. ◆ Sâî, kasıd. ◆ Elçi, maslahatgüzar, murahhas. || (sya.) – extraordinaire Fevkalâde murahhas, memur-ı mahsus. ◆ Orta elçi. || – extraordinaire et ministre plénipotentiaire Fevkalâde murahhas elçi.

Envoyer [ft.] (*ployer* gibi tasrif olunur; yalnız müstakbel sîgaları: *j'enverrai* ve *j'enverrais* ilâ âhire gelir.) Göndermek, irsal etmek. ◆ İ'zam etmek. ◆ Sevk etmek. ◆ Atmak. || S' – Gönderilmek. ◆ Birbirine göndermek.

Envoyeur [imz.] Gönderen, mürsil.

Enzootie [imz.] (t.) Maraz-ı hayvani-i beledî, câyiha.

Enzootique [s.] Maraz-ı hayvani-i beledîye mensup ve müteallik, câyıhî.

Éocène [s.] (arz.) Arazi-i sâlise denilen tabakanın en eski sınıfına ıtlak olunur; Terrain – Arz-ı sâlis-i süflî, arazi-i eoseniye.

Éloide [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî sınıfından deniz sazları üzerinde bulunur küçük salyangoz.

Éolien,ne [s.] Eski Yunanîlerin Eolya'da (yani bugünkü Ayvalık ve Bergama taraflarında) sâkin bulunmuş olan bir şubesine mensup ve müteallik olan. || Mode – Yunan-ı kadim musikisinin bir nevi. || Dialecte – Yunan-ı kadim lisanının bir şubesi. || Harpe – Hava ile çalınır bir nevi erganun.

Éolipyle [imz.] (ht.) Mıdrag-ı buhar. || – à l'alcool Mıdrag-ı küul. || – à recul Bir ünbûbeli mıdrag.

Éolique [s.] Eski Yunanîlerden Eolyalılara ve onların lisan veya usulüne mensup ve müteallik olan.

Éolodicon yahut:

Éoline [ims.] Bir nevi borusuz erganun.

Éoud [imz.] Ud.

Éozoon [imz.] (arz.) Kanada'da bazı suhur-ı münhaniyede mekşuf zü's-sakbat nevi müstehâseye ıtlak olunur.

Épacmastique [s.] (t.) Müteşeddid: Maladies – s Emraz-ı müteşeddide.

Épacme [imz.] (t.) Gayr-ı müzmin bir hastalığın en son derece-i şiddeti.

Épacride [ims.] (nb.) Epakride fasîlesinden Avustralya'ya mahsus halenc ağacı.

Épacridées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i halenciyeden epakride nevi.

Épacte [ims.] (hy.) Sene-i şemsiye-i sahiha ile müsâvi olmak için sene-i kameriyeye ilave olunması lâzım gelen eyyamın miktarı, aşere-i müsteraka. ◆ Sene-i şemsiye iptidâsında kamerin kaç günlük olduğunu tayin eden adet.

Épagneul,e [i. – s.] İspanya'dan çıkma uzun tüylü ve sarkık kulaklı bir cins köpek, İspanyol köpeği masti.

Épagomènes [imz. – cm.] Eski Mısrîlerin 360 günden ibaret olan senelerine ilave olunan beş gün.

Épailler [ft.] Şeker kamışlarının alt taraflarındaki yaprakları cereyan-ı havayı temin için koparmak. || – l'or İzâbeden hâsıl olan çöküntü ve tortuyu altından ayırmak.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Épais,se [s.] Sık. ◆ Kalın. ◆ Koyu, kesif. ◆ Mebzul, kaba, kalın, ağır. || **Avoir la langue – se** Dili dolaşmak, dili ağırlaşmak. = [imz.] Kalınlık, sihan.

Épaisseur [ims.] Sıklık. ◆ Kalınlık, genişlik, sihan. ◆ Koyuluk, kesâfet, gılzet. || (mec.) Kabalık, ağırlık. || (as.) – **du parapet** Siper-i sihanî.

Épaissi,e [s.] Koyu, katılaşmış, mütekessif, mütegalliz.

Épaissir [ft.] Sıklaştırmak. ◆ Kalınlaştırmak. ◆ Koyulaştırmak, teksif etmek. = [fl.] yahut **S'** – Sıklaşmak, kalınlaşmak. ◆ Koyulaşmak, tekessüf etmek.

Épaississement [imz.] Sıklık. ◆ Koyuluk, kesâfet. ◆ Kalınlık, gılzet.

Épamprage [imz.] ve:

Épamprement [imz.] Üzüm salkımlarını meydana çıkarmak üzere asmaların fazla yapraklarını kat' etme ameliyatı.

Épamprer [ft.] Bağ ve asmaların fazla yapraklarını koparmak.

Épanadiplose [ims.] (ed.) Sanâyi-i lafziyeden isdar sanatı ki kelimeteyn-i müteşâbiheteynden birini fıkra-i ûlâya ve diğerini fıkra-i uhrâya götürmekten ibarettir.

Épanastrophe [ims.] (ed.) Sanâyi-i lafziyeden reddü'l-acüz ale's-sadr sanat-ı bediiyesi.

Épanchement [imz.] Dökme, irâka, dökülme, insıbab. || (t.) Safra vesâir ahlâtın dökülmesi, insıbab. || (mec.) Açılma, inşirah. ◆ Açılma, keşf-i râz.

Épancher [ft.] Dökmek, irâka etmek. ◆ Mebzûlen hâsıl etmek. || – **son cœur** Açılmak, keşf-i derûn etmek. || **S'** – Açılmak, keşf-i râz etmek. ◆ Dökülmek, inmek.

Épandage [imz.] Gübre vesâire serpilmesi.

Épandre [ft.] Saçmak, serpmek, yaymak, akıtmak. ◆ Hâsıl etmek, göstermek.

Épanneler [ft.] Yontmak.

Épanorthose [ims.] (ed.) Sanat-ı rücû. (Alelâde *Correction* kelimesi kullanılır.)

Épanouir [ft.] (Çiçekleri) Açtırmak. ◆ Açmak, sermek, pîş-i nazara arz etmek. || (mec.) İnşirah ve mesrûriyeti bâis olmak. || – **la rate** Keyif ve neşe vermek. || **S'** – (Çiçek) Açılmak.

Épanouissement [imz.] (nb.) Çiçek açılma, tezehhür. ◆ İnkişaf. || (mec.) İnşirah, ferah, meserret. || – **des fleurs** Tezehhür. (Buna *Authése* dahi derler).

Éparchie [ims.] Şimdiki Yunanistan taksimat-ı mülkiyesinden sancak, kaza, eparhiya.

Éparer (**s'**) [fv.] Hayvan çifte atmak, tekme atmak, tekme vurmak. (Bu mânâda *ruer* fiili daha ziyade kullanıldığından mevzubahis olan fiil metruk hükmündedir.)

Épargnant,e [s.] İdareli, idare ile kullanılan, esirgeyen, mümsik.

Épargne [ims.] Masrafda olunan idare, imsak, tasarruf. = [cm.] İdare ve tasarrufla biriktirilen akçe, tasarrufat. || **Caisse d'** – Emniyet sandığı, idare ve menâfi sandığı. || **Taille en** – Oymacılık.

Épargner [ft.] İdare ile kullanmak, tasarruf ve imsak etmek. ◆ Diriğ etmek, esirgemek. ◆ Müracaat etmek. ◆ Acımak, merhameten bırakmak. || **Ne pas** – Kusur etmemek, tecviz-i terâhî etmemek. || – **la peine** Zahmetten kurtarmak.

Éparpillement [imz.] Saçma, saçılma, neşr, intişar, dağıtma, dağılma. || (mec.) Perişanlık.

Éparpiller [ft.] Saçmak, dağıtmak, neşretmek. || (mec.) Perişan etmek.

Épars,e [s.] Dağınık, münteşir, müteferrik, müteşettit. ◆ Ayrılmış. § Perişan.

Épart [imz.] Araba girişi. || (nb.) Kovalık denilen tüylü saz, hasır otu. || (bhr.) Yedek serenleri.

Éparvin yahut **Épervin** [imz.] Beygir ve sığır kısmına ârız olur bacak uru ki su inme denir. || – **sec** Hayvanatın bacak tutukluğu.

Épatant [s.] Hayret-bahş, garip, bâis-i taaccüb.

Épaté,e [s.] Ayağı kırılmış. ◆ Düz, basık, kısa. ◆ Müteaccib, hayrette.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Épatement [imz.] Bir şeyin kısa ve kalın ve yassı olması. ◆ Taaccüb, hayret.

Épater [ft.] Bir şeyin, bir adamın ayağını kırmak. ◆ Yassılatmak. ◆ Yere sermek. ◆ Hayrette, taaccübde bırakmak. || **S'** – Birden bire yıkılıp boylu boyunca yere düşmek. ◆ Uzanmak, yatmak. ◆ Şaşırmak, hayrette kalmak.

Épaulard [imz.] Orkinos yahut istavrit azmanı denilen canavar balık.

Épaule [ims.] Omuz, ketf. || **Par dessus l'** – Omuzu üstünden. ◆ İhmal ile. ◆ Azamet ve istihkar ile. || **Donner un coup d'** – İmdat ve iâne etmek.

Épaulée [ims.] Omuz ile vuruş, itiş, omuzlama. || **Par** – İhmal ve dikkatsizlikle.

Épaulement [imz.] (as.) Toprak tabya, metris. ◆ Tabya siper koltuğu. || (bhr.) Gemi omuzluğu, dört bodoslama yeri.

Épauler [ft.] (Hayvan hakkında) Omuzunu kırmak. ◆ Nişan almak üzere tüfek dipçiğini omzuna dayamak. ◆ Siper altına almak. || (mec.) Yardım ve müzâheret etmek.

Épaulette [ims.] Esvabın omuz parçası. || (as.) Zabıtaların omuzlarına taktıkları apolet, aspolet. || **Contre** – Saçaksız apolet. || – **à graines d'épinard** Ümerâ-yı askeriyeye mahsus apolet.

Épaulière [ims.] Pantolon veya fistan atkısı, askısı.

Épave [ims.] Denizin sahile çıkardığı şeyler, gark malı, şikest malı. ◆ Sahipsiz mal, yava, lukata. || (mec.) Bakiye, enkaz, döküntü. || – **s d'abeilles** Kaybolmuş arı sürüsü. || – **foncière** yahut – **immobiliaire** Mutasarrıfı malum olmayan emlâk ve akar. || **Biens – s** Mutasarrıfı malum olmayan emval.

Épave [imz.] Kaybolmuş, mutasarrıfı meçhul.

Épautre [imz.] Kızılca buğday.

Épée [ims.] Kılıç, seyf. ◆ Meç taliminde mahir adam. ◆ Silk-i askerî. || (mec.) Harp, muharebe. ◆ Vasıta-i hücum ve taarruz. ◆ Kuvvet, iktidar. || **à la pointe de l'** – Seyf kuvvetiyle, birçok mesai ile. || **Tu as fait un beau coup d'** – Sen büyük bir budalalık ettin. || – **des philosophes** Eski kimyagerlerce ateş.

Épée-de-mer [ims.] yahut **Espadon** [imz.] Kılıç balığı.

Épeiche [imz.] Büyük nevi ağaçkakan (kuşu).

Épeichette [imz.] Küçük nevi ağaçkakan (kuşu).

Épeire [ims.] Anâkib-i rieviye sınıfından nâsice nevinden bahçe örümceği.

Épeler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Hecelemek. ◆ Gayet müşkilat ile okumak.

Épellation [ims.] Heceleme, teheccî.

Épendyme [imz.] (tşr.) Gışâ-yı buteynatü'l-muh.

Épenthèse [ims.] (sr.) Bir kelimenin ortasındaki bir harf veya hecenin tekrarı, indirac, luhuk.

Épenthétique [s.] (sr.) Bir kelimenin içinde bulunan bir harf veya hecenin cinsinden olarak ilave edilmiş (harf veya hece), müctelib, indirac, münderic. || **Lettres – s** Levâhık-ı münderice, huruf-ı müctelibe.

Éperdu,e [s.] Şaşkın, çılgın, budala, sersem.

Éperdument [h.] Mübalağa ile, fevka'l-gaye, çıldırasıya.

Éperlan [imz.] İstrongilos denilen balık.

Éperon [imz.] Mahmuz. ◆ Horoz vesâir hayvanların arkadaki yüksek tırnağı, mahmuzu. ◆ Gemi mahmuzu, gemi talyamarı. ◆ Önü sivri tabya. ◆ Gözün kenarındaki buruşukluk. || (m.) Duvar payandası, dirsek. || (tşr.) Mihmaz-ı şiryan. || (nb.) Vüreyk-i tüveyc mihmazı. || **Garner ses – s** Mesai-i zâtiyesi, harekât-ı cemîlesi ile iktisab-ı şöhret eylemek.

Éperonné,e [s.] Mahmuzlu. ◆ Mahmuzlu örülmüş. ◆ Teşvik edilmiş. ◆ Gözlerinin kenarı buruşmuş.

Éperonnement [imz.] Mahmuzlama, mahmuzla vurma.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Éperonner [ft.] Mahmuz takmak. ◆ Teşvik eylemek.

Éperonnerie [ims.] Mahmuz, üzengi ve emsali şeyler ticareti.

Éperonnier [imz.] Mahmuz ve gem vesâire yapan ve satan, mahmuzcu. || (hyv.) Hindistan sülünü. (Buna *Faisan-paon* dahi denir.)

Épervier [imz.] Atmaca. ◆ Serpme denilen balık ağı.

Épervière [ims.] Fasîle-i mürekkebeden kenger otu, fare kulağı.

Épervin [imz.] (mr. Éparvin)

Éphèbe [imz.] Eski Yunanîlerde sinn-i rüşde vâsıl olmuş delikanlı. ◆ Genç çocuk, delikanlı.

Éphèdre [imz.] (nb.) Sanavberiye fasîlesinden deniz üzümü ağacı.

Éphélide [ims.] Güneşten veya hastalıktan insanın yüzünde çıkan kırmızımsı lekeler, ten lekesi, sâk, baras, ebras, abraş. || – **hépatique** Ebras-ı kebedî. || – **lentiformes** Çil.

Éphémère [s.] Bir günlük, yevmî. ◆ Bir gün yaşayan. ◆ Az dayanır. ◆ Fani. || (t.) **Fièvre** – Bir nevi sıtma, hummâyu'r-rûh. || (nb.) **Fleur** – Zehre-i yevmiye. = [ims.] (tt.) Yalnız bir gün yaşayan su sineği.

Éphémèrement [h.] Bir günlük olarak, muvakkat surette.

Éphémèrides [ims. – cm.] (hy.) Senenin beher gününde seyyârelerin seyir ve harekâtını mübeyyin ve musavvir cetvel, zîc, takvim. ◆ Her günkü vukuatın kaydolunduğu defter, mecmua-i vekayi-i yevmiye, ruznâme.

Éphémérines [ims. – cm.] (hyv.) Asabiyü'l-cenah sınıfından serîdu'l-karn fasîlesinden yevmiye nevi. (Bunlara *Mannes de poissons* dahi tabir olunur.)

Éphèse [i. h.] Kadim Ayaslug şehri.

Éphialte [ims.] (t.) Kâbus. (*cauchemar* dahi denilir.)

Éphidrose [ims.] (t.) Bedenin kısm-ı âlâsının terlemesi, taarruk-ı nâhiye-i ulyâ.

Éphippion [imz.] (tşr.) Serc-i Türkî (Buna *Selle-turcique* dahi tabir olunur.)

Éphippe yahut:

Éphippus [imz.] Saragus, sarıgöz balığı.

Éphod [imz.] (*d* okunur) Hahamların esna-yı âyinde üzerlerine aldıkları örtü, haham nitakı, ridâsı.

Éphore [imz.] Kilise mütevellisi. ◆ Mektep ve kilise heyeti âzâsının beheri.

Éphorie [ims.] Kilise heyeti. ◆ Mektep heyet-i idaresi.

Ephydatie [ims.] Tatlı su süngeri.

Épi [imz.] Başak, sünbüle. ◆ Başak şeklinde çiçek vesâire. ◆ Bir tutam saç, kıl. || (m.) Çatı tabanı. || – **de faît** Çatı tabanının tepeliği. || – **celtique** Sünbül-i rûmî. || – **de lait** Tükürük otu. || – **sauvage** Çoban düdüğü denilen nebat. || (hy.) – **de la Vierge** Sünbüle burcu.

Épiage [imz.] Ekinin başağa gelmesi, başaklanma.

Épiaire [ims.] Karabaş çiçeği.

Épiale [s.] (t.) **Fièvre** – Hummâ-yı dâime-i redîe.

Épian [imz.] (t.) Amerika'da çıkan çileğe müşâbih bir maraz-ı cildiyedir, epyan.

Épiblaste [imz.] (nb.) Zeyl-i kuddâmî-i cürsûm.

Épiblème yahut:

Épibléma [imz.] (nb.) Beşere-i cüzur.

Épicanthis [ims.] (tşr.) Zaviye-i aynda cildin gevşekliğinden hâsıl olan çıkıntı, epikantis.

Épicarpe [imz.] (nb.) Meyveyi örten kabuk, gılâfü's-semer.

Epicaute [s.] (nb.) Sâk üzerinde yetişen, yaşayan: **Parasite** – Tufeylî-i sâk.

Épicaume [imz.] (t.) Nokta-i karniye.

Épice [ims.] Yemeğe konulan baharat. || **Pain d'** – Çavdar unu ile bal veya baharattan yapılan ekmek, baharlı çörek ve bunun rengi.

Épicéa veya **Épicia** [imz.] (nb.) Tennub-ı kâzib, sendiyan yahut ladin ağacı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Épicène [s.] (sr.) Müzekker ve müennes için müşterek olan isimlere ıtlak olunur, müstevî: Noms – s Esmâ-yı müsteviye.

Épicéphale [imz.] (tşr.) Zü'r-re'si'l-lâhik (acâibattan).

Épicer [ft.] Baharat karıştırmak. || (mec.) Tuz, biber vermek.

Épicérastique [s.] (syd.) Remède – Edviye-i mülattıfe.

Épicerie [ims.] Baharatın envâıyla şeker ve kahve gibi şeyler, bakkaliye. ◆ Bu şeylerin ticareti, attarlık, bakkallık.

Épichérème [imz.] (*ké*) (mn.) Her kaziyesi deliliyle beraber olan kıyas, kıyas-ı temsil, kıyas-ı iktiranî-i mürekkep.

Épichérématique [s.] (*ké*) Kıyas-ı iktiranîye müteallik.

Épichorion [imz.] (tşr.) Gışâ-yı sâkıte.[241]

Épicier,ère [i.] Attar, bakkal, attarlık ve bakkallık eden erkek yahut kadın. ◆ Âdi, cahil adam. = [ims.] Kurun-ı Vustâ'da müsta'mel tatlı kâsesi.

Épicline [s.] (nb.) Mezher üzerinde, ale'l-mezher: Nectaire – Nekter ale'l-mezher.

Épicolique [s.] (tşr.) Région – Nâhiye-i kolon.

Épicondyle [imz.] (tşr.) Fevk-i lokma.

Épicondylo [s.] (tşr.) – cubital Fevk-i lokma-i zendî.

Épicope [imz.] Kadim Yunanîler zamanında müsta'mel kürekli bir sefine.

Épicorollie [ims.] (nb.) Tüveyc-i ale'l-mebîz.

Épicrâne [imz.] (tşr.) Kafanın üst kemikleri, fevka'l-kıhf.

Épicrase[242] [ims.] (syd.) Muslih-i ahlât.

Épicrate [imz.] Amerika-yı Cenubî ormanlarının ağaçları üzerinde yaşar bir nevi boa yılanı.

Épicrise [ims.] (t.) Bir hastalığın netice-i buhraniyesi. ◆ Bir hastalığın netice-i melhûzası hakkında verilen hüküm.

Épicurien,ne [i. – s.] Yunan-ı kadimin meşhur Epikür nâm filozofunun mezhep ve meslekine tâbi. ◆ Zevke mecbur. ◆ Nefsânî, şehevânî.

Épicurisme [imz.] Filozof Epikür'ün meslek ve mezhebi. ◆ Zevk, eğlence, şehvete mecburiyet.

Épicycle [imz.] Heyet-i kadîme ıstılahatından olup merkezi bir büyük daire muhitinin üzerinde bulunan küçük daireye ıtlak olunur.

Épicycloïde [ims.] Bir daire muhitinin nikatını merkez ittihaz ederek birbirlerine girift olarak nısıf daireler teşkil eden hatt-ı münhani, episikoloid münhanisi.

Épidémicité [ims.] (t.) Salgınlık, müstevlî olma.

Épidémie [ims.] Salgın hastalık, illet-i müstevliye, maraz-ı müstevlî.

Épidémiologie [ims.] (t.) Mebhas-i emraz-ı müstevliye.

Épidémique [s.] İllet-i müstevliyeye mensup ve müteallik, müstevlî. || Maladies – Emraz-ı müstevliye.

Épidémiquement [h.] İllet-i müstevliye, illet-i müstevliye gibi.

Épidendre [imz.] Sahlebiye fasîlesinden fevka'ş-şeceriye kısmından bir nevi tezyinat çiçeği, epidendr.

Épidendrées [imz.] (nb.) Sahlebiye fasîlesinden fevka'ş-şeceriye kısmı.

Épiderme [imz.] (tşr.) Derinin yarı şeffaf olan üst tabakası, beşere. ◆Tabaka-i hariciye, dış.

Épidermique [s.] (tşr.) Beşerî.

Épidermoïde [s.] (tt.) Şibh-i beşerî. = [imz.] Şibh-i beşere.

241 Orijinal metinde dizgi hatası: ساءط şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında ساقط [=sâkıt: düşük, düşmüş] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

242 Orijinal metinde *Épicâne* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Épidermose [ims.] (k.) Mevadd-ı hücreviye-i beşere.

Épidès [ims.] (crh.) İlsak-ı lifâfe, ribat.

Épididyme [imz.] (tşr.) Fevk-i husye, mevridin-i meni, berbah[243], epididim.

Épididymite [ims.] (t.) İltihab-ı mevridin-i meni, iltihab-ı berbah.

Épidote [imz.] (mad.) Silisit envâmdan bir yeşil maden, epidot.

Épidrome [ims.] (t.) Hücum-ı ahlât.

Épier [fl.] (Ekinler hakkında) Başağa gelmek, başaklanmak.

Épier [ft.] Gözlemek, tecessüs etmek, yolunu beklemek.

Épierrage [imz.] ve:

Épierrement [imz.] Bahçe yahut tarla taşlarının ayıklanması.

Épierrer [ft.] Bahçe veyahut tarlanın taşlarını ayıklamak.

Épierreur [imz.] yahut **Épierreuse** [ims.] Hububat içindeki taş veya sâir mevaddı ayıklamaya mahsus makine.

Épieu [imz.] Evâilde müsta'mel mızraklı kargı.

Épieu,se [i.] Gözleyen.

Épigastralgie [ims.] (tşr.) Elem-i mide, elem-i şersuf.

Épigastre [imz.] (tşr.) Can evi, şersuf.

Épigastrique [s.] (tşr.) Can evine mensup ve müteallik, şersufî. || **Artère** – Şiryan-ı şersufî.

Épigastrocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı şersufî.

Épigé,e [s.] (nb.) Fevka't-türab. || **Cotylédons** – **s** Filkat-ı fevka't-türab.

Épigénèse [ims.] yahut:

Épigénésie [ims.] (tt.) Hayvanat ve nebatatın tohumunda mevcut olmayan aksam-ı muhtelifelerinin yekdiğerine inzımam-ı mütevâlisiyle teşekkül etmiş olmaları fikir ve itikadı.

Épigénésique [s.] (tt.) Hayvanat ve nebatat hakkında yukarıki kelimede beyan olunan fikir ve itikada müteallik.

Épigénésistes [imz. – cm.] (tt.) Hayvanat ve nebatatın tohumunda mevcut olmayan aksam-ı muhtelifelerinin yekdiğerine inzımam-ı mütevâlisiyle teşekkül etmiş olmaları fikir ve itikadını kabul ve iltizam eden ulemâ-yı tabiiyyûn.

Épigénie [ims.] (mad.) Kışr-ı asdafın espata[244] tahavvülü; tahavvül-i terkip.

Épiginomène [imz.] (t.) Ârıza-i lâhika.

Épiglotte [ims.] (tşr.) Dilcik, lisan-ı mizmar.

Épiglottique [s.] (tşr.) Lisan-ı mizmara müteallik, lisan-ı mizmarî.

Épiglottite [ims.] (t.) İltihab-ı lisan-ı mizmar.

Épignathe [imz.] (tşr.) Zü'r-re'si'l-lâhikı'l-fekkî.

Épignatis [imz.] (tşr.) Diz kapağı kemiği, diz tası, rükbe, razafe.

Épigone [imz.] (nb.) Mahfaza-i ekîse-i büzeyr.

Épigrammatique [s.] Hicvî, ta'rizî.

Épigrammatiser [fl.] Hiciv yazmak.

Épigrammatiste [imz.] Hicviyat yazan şair, hâcî, hiciv-nüvis.

Épigramme [ims.] Ta'riz ve istihzâyı hâvi şiir, hicviye.

Épigraphe [ims.] Kitâbe. ◆ Bir kitabın, bir bâbın, bir eserin başına onun ruhunu hülâsa edecek surette yazılan veyahut bir yerden nakledilen cümle veya kısa ibare.

Épigraphie [ims.] Elvah ve hutut-ı atîkanın hall ve kıraati ilmi, elvah ve menkuşat-ı kadîmenin tetkik ve tetebbuu fenni.

Épigraphique [s.] Elvah ve hutut-ı atîkanın hall ve kıraati ilmine mensup ve müteallik olan.

Épigraphiste [imz.] Elvah ve hutut-ı atîkayı hall ve kıraat hususunda mahir olan adam.

243 Orijinal metinde dizgi hatası: برنج şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında بربخ [=berbah: erbezi] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

244 fr.: *eisspath*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Épigyne yahut:

Épigynique [s.] (nb.) Fevka'l-mebîz.

Épigyne [ims.] (nb.) Fevka'l-mebîziyet.

Épilaryngien,ne [s.] (tşr.) Fevka'l-hancerî.[245]

Épilation [ims.] Kıl yolma, netef, kal', iş'ar, nesl.

Épilatoire [s.] Kılları yolmaya ve dökmeye yarayan (alet veya macun vesâire), kıl dökücü, müntif, nâsil.

Épilepsie [ims.] (t.) Sara.

Épileptiforme [s.] (t.) Sar'ayü'ş-şekl.

Épileptique [s.] Saraya mensup ve müteallik, saravî. ◆ Saraya müptelâ, saralı.

Épileptoïde [s.] (t.) Şibh-i sara, şibh-i saravî.

Épiler [ft.] Kılları, saçları yolmak, dökmek.

Épilleur,se [i.] Kıl yolan.

Épillet [imz.] Bir büyük başağın mürekkep bulunduğu küçük başakların beheri, başakçık, sünbüle.

Epilobe [imz.] (nb.) Yakı otu.

Épilogisme [imz.] İstidlâl, tecrübe.

Épilogue [imz.] Hâtime, hâtime-i kitap, hâtime-i makal ◆ Beyt-i ahîr ki vaktiyle tiyatro muharrirleri bununla temâşâgerana teşekkür ederler idi.

Épiloguer [ft.] Bir şey hakkında söyleyecek bir söz bulmak, itiraz ve muâheze etmek.

Épilogueur,se [i.] Herşeye itiraz eden, her şey hakkında söyleyecek bir söz bulmaya çalışan adam, muteriz, muâhiz.

Épiloir [imz.] Cımbız.

Épimaque [imz.] Amerika çavuş kuşu.

Épimède [ims.] (nb.) Zirişkiye fasîlesinden kadıntuzluğu çiçeği.

Épinard [imz.] Ispanak. || – **des murailles** Yapışkan otu. (Buna *Pariétaire* dahi denir.) || – **fraise** Iştır otu. (Buna *Belette* dahi ıtlak olunur.)

Épincetage [imz.] Bez ve kumaş gibi şeyler tezgâhtan çıkarıldığı zaman üzerlerindeki döküm vesâireyi yani tarazları çıkarma ameliyatı, tarazlama.

Épincette [ims.] Kumaşları tarazlamaya mahsus cımbız. (Buna *Garcette* dahi derler.)

Épinçoir [imz.] Taşçı varyozu.

Épine [ims.] Diken, hâr, şevk. ◆ Çalı. (tt.) Balığın üst dikeni, şevk. || (tşr.) – **dorsale** Şevk-i zahrî, arka kemiği, amûd-ı fikarî. || – **nasale** Şevk-i enfî. || – **de l'omoplate** Şevk-i ketfî. || – **ischiatique** Şevk-i verekî. || – **palatine** Şevk-i hanekî. || (nb.) – **d'Afrique** Ak diken. (Buna *Lyciet* dahi derler.) || – **aigrette** Amberberis. || – **blanche** Ekşi muşmula, aluç. || – **aux cerises** Unnab ağacı. (*jujubier*'nin müterâdifidir.) || – **double** Frenk üzümünün büyük nevi. || – **noire** Çakal eriği. || – **au scorpion** Deve elması. || – **toujours verte** Çoban püskülü.

Épinette [ims.] Klavsenin icadından evvel müsta'mel bir çalgı ki klavsene benzerdi. ◆ Besi için tavuk kafesi. ◆ Yünlü denilen zoka. || (nb.) – **blanche** Amerika köknarı. || – **rouge** Kızıl melez ağacı.

Épineux,se [s.] Dikenli, müşevvek. || (mec.) Müşkil, suûbetli. || (hyv.) Kesken denilen fare nevi.

Épine-vinette [ims.] Karamuk ağacı, kadıntuzluğu, amberberis.

Épignard [imz.] (as.) Evâilde kullanılan balyemez topu.

Épingle [ims.] Toplu iğne. ◆ Boyun bağı iğnesi. || – **à la reine** Siyah başlı veya büyük ve uzun toplu iğne. || – **camion** En küçük nevi toplu iğne. || – **à cheveux** Firkete. || – **anglaise** Ucu kapanır iğne, çengelli iğne. || – **à friser** Saç kıvırmak için maşa. || – **à linge** Çamaşır mandalı. || – **de toilette** Elmas iğne, mücevherli iğne. || **Titré à quatre** – **s** Tuvaletine gayet dikkat eden bir adam hakkında söylenir. ◆ Yapma, ca'lî, tasannûlu, bir üslup,

245 Orijinal metinde dizgi hatası: حجر [=hacer: taş] şeklinde yazılan kelimenin, madde başı terimin anlamı göz önüne alındığında حنجر [=hancer: gırtlak, hançere] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

bir tabiat hakkında da müsta'meldir. = [cm.] Bir büyük alış veriş üzerine tacirin müşteriye meccânen verdiği şeyler, ikramiye. ◆ Bir kadına verilen bahşiş veya hediye.

Épinglé,e [s.] Ötesinde berisinde kadife gibi harlı yolları bulunan kumaşa ıtlak olunur. || **Velours** – Kemhâ, kısa tüylü kadife, tüysüz kadife.

Épingler [ft.] Toplu iğne iliştirmek.

Épinglerie [ims.] Toplu iğne imali ve fabrikası.

Épinglette [ims.] (as.) Falya iğnesi, hartuç iğnesi.

Épinglier,ère [i.] Toplu iğne yapan ve satan adam.

Épinière [sms.] (tşr.) Arka kemiğe mensup ve müteallik, şevkî. || **Mœlle** – Murdar ilik, nuhâ-ı şevkî.

Épiniers [imz. – cm.] Dikenlik.

Épinoche [ims.] Avrupa'nın şimal sularında bulunur bir nevi iskorpit balığı. ◆ Birinci nevi kahve.

Épinochette [ims.] Tatlı sularda bulunur bir nevi küçük trakonya balığı.

Épinyctide [ims.] (t.) Besre-i leyliye.

Épiornis ve **Aepiornis** [imz.] Madagaskar adasında yumurta ve kemikleri bulunmuş bir nevi büyük deve kuşu müstehâsesi.

Épipactis [imz.] (*tiss*) Sahlebiye fasîlesinden dana kıran otu.

Épipastique [s.] (syd.) **Papier** – Kırtas-ı müzerrah.

Épipétale [s.] (nb.) Zü'l-âzâ-yı't-tezkir-i fevka't-tüveycî.

Épipétalie [ims.] (nb.) Zât-ı âzâ-yı't-tezkir-i fevka't-tüveyc.

Épiphanie [ims.] Haçın suya atıldığı gün. (*Jour des rois* dahi denir.) || (t.) Heyet-i zâhire.

Épiphénomène [imz.] (t.) Maraz meydana çıktıktan sonra görünen alâim, âsâr-ı mülhaka.

Épiphléose [ims.] (nb.) Beşere-i nebat.

Épiphlogose [ims.] (t.) Bilâ-infitah hâsıl olan iltihap.

Épiphonème [imz.] (bey.) Bir nutuk veya makalenin sonunda îrad olunan kuvvetli ve heyecanlı kelâm, hüsn-i intihâ, tekmile-i sadr.

Épiphora [imz.] yahut:

Épiphore [ims.] (t.) Gözden daimi yaş akma, seyelân-ı dümu', yaşarık, dem'a.

Épiphragme [imz.] (nb.) Fevka'l-hâciz.

Épiphylle [imz.] Yaprak üzerinde hâsıl olan çiçeği kırmızı veya beyaz ve gayet güzel olan bir nevi nebat, zâtü'z-zehre-i fevka'l-varak, kadife çiçeği nevi.

Épiphylle [s.] (nb.) Fevka'l-varak.

Épiphyse [ims.] (tşr.) Tarf-i azm, nutû-ı/nutuvv-ı zâmın, nutû-ı/nutuvv-ı kâzib.

Épiphyte [s.] (nb.) Râkib: **plante** – Nebat-ı râkib.

Épiphityque [s.] (zra.) **Maladies – s** Emraz-ı tufeyliye-i nebat.

Épiplérose [ims.] (t.) Vefret-i imtilâ.

Épiplocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı serb.

Épiplo [s.] (t.) Bağırsakları ihâta eden iç yağı, serb: – **entérocèle** Fıtık-ı serbî ve miâî.

Épiploïque [s.] (tşr.) Bağırsakları ihâta eden iç yağına mensup ve müteallik, serbî.

Épiploïte [ims.] (t.) İltihabü's-serb.

Épiplomphale [ims.] (t.) Fıtık-ı serbî-i servî.

Épiploon [imz.] (*lo-on*) (tşr.) Bağırsakları ihâta eden iç yağı, serb.

Épique [s.] Hikâyât-ı sahîha veya mütehayyile nazm eden şairlere ve onların âsârına ve kendilerine veya eserlerine mensup ve müteallik olan şeylere, ef'al ve harekât-ı dilîrâneyi tasvir eden nazımlara ıtlak olunur, destanî. || **Poème** – Destan.

Épirote [i. – s.] İsm-i kadimi (Epir) olan Yanya vilayetine mensup ve müteallik olan, Toska.

Épirrhée [ims.] (*pir-ré*) (t.) Hücum-ı ahlât.

Épirrhize [s.] (nb.) Tufeyl-i cezr.

Épischèse [ims.] (*pi-skè*) (t.) İhtibas.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Épiscia [imz.] Amerika'nın tezyinat çiçeği, episya.

Épiscopal,e [s.] Piskoposa mensup ve müteallik olan (cm. *épiscopaux*).

Épiscopalement [h.] Piskopos tavır ve usulünce, piskoposvâri.

Épiscopat [imz.] Piskoposluk. ◆ Piskoposluk memuriyetinin müddet-i imtidadı. ◆ Piskoposlar heyet ve cemaati.

Épisémasie [ims.] (t.) Savlet-i maraz.

Épisiocèle [imz.] (crh.) Sukut-ı mehbil.

Épisiorraphie [ims.] (crh.) Derz-i mehbil.

Épisode [imz.] Bir manzume veya hikâyenin asıl mebnî-aleyhine merbûtiyeti olan ayrıca sergüzeşt, vaka-i istitrâdiye, lâhika. ◆ Menkıbe, vaka.

Épisodique [s.] İstitradî.

Épisodiquement [h.] Alâ-tariki'l-istitrad, istitrad kabîlinden olarak.

Épispadias [imz.] (tşr.) İhlîl-i fevkanî.

Épispase [ims.] (t.) Mündefiat-ı devâiye.

Épispasme [imz.] (t.) Zefir-i unfî, zefir-i şedid.

Épispastique [s.] (t.) Kabartıcı ilaç, pomata ve emsali, münfit.

Épisperme [imz.] (nb.) Tohumu ihâta eden zar veya kabuk, kışr-ı bezr.

Épispore [imz.] (nb.) Gışâ-yı haricî-i bezr.

Épisser [ft.] İki ipi uçlarından örerek bağlamak, eklemek.

Épissoir [imz.] İki ipi uçlarını örerek eklemeye mahsus alet, çelik.

Épissure [ims.] İki ipin ek yeri, derzi.

Épistaminie [ims.] (nb.) Âzâ-yı't-tezkir-i ale'l-mebîz.

Épistaphylin,e [i. – s.] (tşr.) Fevka'l-lehât.

Épistase [ims.] Bevlde karışık mevad.

Épistation [ims.] (hyv.) Temyi'-i eşribe.

Épistaxis [ims.] (*s* okunur) (t.) Burun kanaması, ruaf.

Épister [ft.] (syd.) Hamur hâline getirmek, yumuşak şeyleri havanda ezmek, temyi' etmek.

Épisthotonos [imz.] (t.) Küzaz-ı halfî.

Épistilbite [ims.] (mad.) Bir silisit-i mükerrer bi'l-mâ-i alüminyum-ı hılkîdir.

Épistolaire [s.] İnşâ ve daha doğrusu mükâtebe ve mürâseleye mensup ve müteallik. || **Style** – Usul-i mürâsele, fenn-i inşâ. || **Art** – Sanat-ı kitâbet.

Épistolier,ère [i.] Münşî veya resâil ve mükâtebat-ı meşhuresiyle şöhret-şiar muharrir.

Épistolographe [imz.] Münşî, inşâ küttabı ve mürâselât muharriri.

Épistome [imz.] Sedad.

Épistomium [imz.] (mha.) Piston ve sübaplara verilen isimdir.

Épistrophe [ims.] (ed.) Kelâmda bir veya birkaç lafzın tekerrürü sanatı.

Épistrophée [ims.] (nb.) Mihver.

Épistyle [imz.] (m.) Bina direkleri başlıkları üzerine mevzu' kitâbe, sütun teknesi. (mr. Architrave)

Épisynangine [ims.] (t.) Teşennüc-i bel'um.

Épisynthétique [s.] (t.) **Doctrine** – Meslek-i müteellifûn.

Épitaphe [ims.] Kitâbe-i seng-i mezar. || **Faire l' – du monde, du genre humain** Tûl-i müddet muammer olmak.

Épitase [ims.] Bir mısraın temdid olunan hecesi, med. ◆ Bir facia kitabının veya oyununun en ruhlu yeri.

Épite [ims.] (bhr.) Delik kapamaya mahsus tapa, kama çivi.

Épithalme [imz.] Bir düğün hakkında tanzim olunan şarkı veya kaside, arûsiye, velîme kasidesi. ◆ İzdivaç tebrikine mahsus manzume. ◆ Resm-i izdivacı musavvir tasvir. ◆ Aheng-i asvat-ı tabiiye.

Épithélial,e [s.] (tşr.) Beşerî-i muhatî.

Épithélisme [imz.] (tşr.) Verem-i beşerî-i muhatî.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Épithélium [imz.] (tşr.) Ensice-i beşerî-i muhatiye.

Épithème [imz.] (syd.) Mevzûa.

Épithète [ims.] Vasıf, sıfat. ◆ Lakap.

Épithétique [s.] Evsaf ve sıfatları çok olan.

Épitoge [ims.] Eski Romalıların bir nevi kaputu. ◆ Avrupa'da el-yevm muallimlerin taktıkları ipek kumaştan bir alâmet-i mahsusa.

Épitoir [ims.] Bir nevi marangoz kalemi.

Épitome yahut **Épitomé** [imz.] Bir kitabın ihtisar olunması, mûcezi, zübde, hülâsa. ◆ Telhis-i tarih.

Épître [ims.] Mektup, risale, nâme. ◆ Manzum mektup. ◆ Dua makamında okunan Tevrat'ın bir suresi. || – **dédicatoire** Bir kitabın muharriri tarafından bir zâtın nâmına tahsisini mübeyyin olarak kitabın başına derc edilen mektup, ithafnâme, takdime.

Épitrochlé [ims.] (tşr.) Fevka'l-bekre.

Épitrope [ims.] (bey.) İltizam olunan davayı ispat için kabil-i inkâr olan diğer bir kaziyenin tasdiki, mugalata-i maneviye.

Épizoaires [imz. – cm.] (tt.) Hevamm-ı tufeyliye-i cildiye.

Épizootie [ims.] (*zo-o-tî*) Hayvanat illet-i müstevliyesi, su'af.

Épizootique [s.] (*zo-o*) Hayvanat illet-i müstevliyesine mensup ve müteallik. || **Maladie** – İllet-i müstevliye-i hayvanat.

Éploré,e [s.] Gözyaşı döken, çok ağlayan.

Éployé,e [s.] Kanatları açılmış, gerilmiş olan (karakuş vesâire).

Épluchage [imz.] ve:

Épluchement [imz.] Pamuk, ipek, yün vesâirenin içindeki mevadd-ı sahîfeyi ve kırıntı ve çürük şeyleri ayıklama, temizleme. || (mec.) Tahkik, tetkik.

Éplucher [ft.] Ayıklamak, temizlemek. ◆ Fena otları yolmak. || (mec.) Tetkik ve tefahhus etmek. || – **des écrevisses** Ehemmiyetsiz şeyler hakkında şiddetli mübâhasat ve münakaşata girişmek. || **S'** – Bazı hayvanlar kıl ve tüylerini kendi kendilerine temizlemek.

Éplucheur,se [i.] Ayıklayıcı, temizleyici. || (mec.) Müdekkik, mümeyyiz. || **Batteur** – Pamuğu, yünü ayıklayıp temizlemeye mahsus makine.

Épluchoir [imz.] İpek, yün, pamuk gibi şeylerin içinde bulunabilen mevadd-ı sahîfeyi ayıklamaya mahsus küçük bıçak.

Épluchure [ims.] Ayıklanan bir şeyden çıkan süprüntü ve kırpıntı.

Épode [ims.] (ed.) Eski Yunan lisanında üç kısımdan mürekkep gazel veya kaside kıtasının üçüncü kısmı, müstezad-ı gazel.

Épointage [imz.] Sivri bir şeyin ucunu köreltme, kırma, iklâl.

Épointé,e [s.] Kaynak kemiği veya bacağı kırık veya çıkık olan (hayvan).

Épointement [imz.] Sivri bir şeyin ucunun köreltilmesi, kırılması.

Épointer [ft.] Sivri bir şeyin ucunu köreltmek, kırmak. || **S'** – Ucu kırılmak.

Épointiller [ft.] Çuhaların esna-yı imalinde içine karışmış olan mevadd-ı ecnebiyeyi çıkarmak.

Épointure [ims.] Köpeklere ârız olur aksak hastalığı.

Épois [imz. – cm.] Geyiğin tepesinde çıkan boynuzlar.

Épomide [ims.] (tşr.) Omuz üstü, fevk-i ketf.

Éponge [ims.] Sünger, isfenc. || – **cornée** Ticarette füruht olunan kaba sünger, isfenc-i rakik. || (mec.) **Boire comme une** – Çok içki içmek. || **Passer l'** – **sur quelque chose** Süngerle silip temizlemek ve (mec.) Bir hata ve kusuru af ve safh etmek. ◆ Tashih etmek. ◆ Ferâmuş etmek.

Éponger [ft.] Süngerle silmek, süngerle temizlemek, süngerle kurutmak. ◆ Silmek, kurutmak. ◆ Bazı çöreklere süngerle yumurta sarısı sürmek. || (mec.) Unutmak, nisyan etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Éponte [ims.] (mad.) Maden damarlarının geçtiği fürcenin cidarı.

Épontille [ims.] (bhr.) Gemi ambarlarını tutan desteklerin her biri.

Éponyme [imz. – s.] Eski Atina'nın dokuz reisinden biri ki bir sene kendisinin nâmına nispetle yâd olunurdu.

Épopée [ims.] Manzume, destan. ◆ Bu kabîlden olan manzumeler tarzı. || – **badine** Mudhik destan. (Buna *Héroï-comique* dahi tabir olunur.)

Époque [ims.] Tarih, zaman-ı vuku. ◆ Devir, asır, dehr. ◆ Vakit, zaman. || (hy.) Bir kevkebin mahall-i mutavassıtı. || (arz.) – **secondaire** Teşekkülat-ı sâniye, devr-i sânî; – **tertiaire** Teşekkülat-ı sâlise, devr-i sâlis; – **quaternaire** Teşekkülat-ı râbia, devr-i râbi'; – **s glaciaire** Edvar-ı müncemide; – **contemporaine** Teşekkülat-ı ahîre, devr-i ahîr. || (mec.) **Faire** – Ulûm ve fünûnda devrinin üstad-ı âzamı olmak. || **Brouiller les** – **s** Tarihleri birbirine karıştırmak. || **à pareille** – Yine bu zamanda.

Époudrer [ft.] Tozunu gidermek, silkmek, silmek.

Épouffé,e [s.] Koşmaktan soluğu kesilmiş olan. ◆ Yok yere hiddet ve telaş eden.

Épouffer (**s'**) [fv.] Soluğu tutulmak, kesilmek. || **S'** – **de rire** Kahkaha ile gülmek.

Épouiller [ft.] Bitlerini toplamak, bitlemek. || **S'** – Bitlenmek.

Époulardage [imz.] Tütünü topladıktan sonra yapraklarını seçme ameliyatı.

Époularder [ft.] Tütün yapraklarını seçip ayıklamak.

Époumoner [ft.] Akciğerini yormak, soluğunu kesmek. || **S'** – Çok söylemek veya bağırmaktan akciğeri yorulmak, nefesi tutulmak.

Épousailles [ims. – cm.] Resm-i izdivaç, nikâh, akd. ◆ Nişan, söz kesme.

Épouse [ims.] (mr. Époux)

Épousée [ims.] Gelin, arus. || **Marcher comme une** – Âheste âheste ve nazlı yürümek. || **Être parés comme une** – **de village** Köylü gelini gibi kaba ve çok süslenmek, çok ziynet takınmak. || **Voir l'** – Telaş ve heyecan hissetmek. (Eskimiştir.)

Épouser [ft.] Karı olmak, kocaya varmak, evlenmek, izdivaç etmek. || (mec.) Bir silk ve tarike intisap etmek.

Épouseur [imz.] Evlenmek üzere kız arayan adam. ◆ Vaad-i izdivaç ile kadınları aldatan adam.

Époussetage [imz.] Tozun silinmesi, alınması.

Épousseter [ft.] Tozunu almak, silkmek. || (mec.) Dövmek. ◆ Şiddetle tenkit ve muâheze etmek.|| **S'** – Kendi elbisesinin tozunu silkmek.

Époussetoir [imz.] Elmasları silmeye mahsus ince fırça.

Époussette [ims.] Tozu silmeye mahsus kıl vesâireden mamul kefe süpürgesi. ◆ Beygiri tımar ettikten sonra üstünü silmeye mahsus gebre, at gebresi.

Époutissage [imz.] Bez ve kumaşları temizleme ameliyatı.

Épouvantable [s.] Mahuf, hevl-nâk. ◆ Garip, azîm.

Épouvantablement [h.] Havf ve haşyeti mûcip olacak bir suretle. ◆ Pekçok, gayetle.

Épouvantail [imz.] Korkuluk. || (tt.) Bir nevi deniz kırlangıcı. || (mec.) Çirkin şahıs.

Épouvante [ims.] Ürkme, havf ve dehşet, ru'b.

Épouvantement [imz.] Korkma, ürkme, havf ve haşyet.

Épouvanter [ft.] Korkutmak, ürkütmek, havf ve haşyete duçar etmek. || **S'** – (fv.) Korkmak, ürkmek, irtiab etmek.

Époux,es [i.] Zevceynin beheri, zevc, zevce. = [cmz.] Zevceyn, karı, koca. || – **des vierges**, – **de l'Église**, – **céleste** Hazret-i İsa (asm.)

Épreindre [ft.] (*feindre* gibi tasrif olunur) Bir şeyi sıkıp suyunu çıkarmak, ta'sir etmek.

Épreinte [ims.] (t.) Sancı, buruntu. || (mec.) Sebeb-i veca' ve ıztırap.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Éprendre (s') [fv.] (*prendre* gibi tasrif olunur) (Ateş hakkında) Konmak, düşmek. || (mec.) Müptelâ, giriftar, meftun olmak.

Épreuve [ims.] Tecrübe, imtihan, prova. ◆ İnsanın sabır ve tahammülünü tecrübeye yarayan felaket. ◆ (tba.) Tashih kâğıdı, prova. || – négative Levha-i menfiye. || à l' – Tecrübe etmek şartıyla, tecrübede muhayyer olmak şartıyla. || à l' – de Masun bir hâlde. || Être à l' – Mukavemet edecek bir hâlde bulunmak. || Amitié à toute – Hiçbir vechile zeval-pezîr olmayan dostluk.

Épris,e [s.] Müptelâ, giriftar, meftun.

Éprouvé,e [s.] Mücerreb, sağlam. ◆ Musibet-dîde, felekzede.

Éprouver [ft.] Tecrübe etmek, denemek. ◆ Duymak, hissetmek. ◆ Uğramak, duçar olmak. ◆ Müteessir olmak. || – des pollutions nocturnes İhtilam olmak.

Éprouvette [ims.] Tecârib-i fenniye icrasına mahsus alet, mi'yar şişesi, fanus. || (ht.) Muhalliyetü'l-havanın mihberi.

Épucer [ft.] Pirelerini ayıklamak, pirelemek.

Épuisable [s.] Kullanılmakla tükenebilen, tükenir.

Épuisant [s.] Tükenen. ◆ Arzı gayr-ı münbit bir hâle getiren. ◆ Kuvveti taklil eden.

Épuisement [imz.] Tüketme, tükenme. ◆ Azalma, takallül. ◆ Zaaf, kuvvetten düşme. ◆ Müzâyaka, zaruret. ◆ Suyun boşanması veya çekilmesi. || (mha.) Suyu boşaltma ameliyatı, tahliye-i mâ. || (t.) İnfial (hastalık).

Épuisé,e [s.] Bitmiş, tükenmiş, nüsha-i mevcudesi kalmamış. ◆ Suyu boşaltılmış. ◆ Kuvvetten düşmüş, zayıf, bîtab.

Épuiser [ft.] Suyunu boşatmak, kurutmak. ◆ Su çekmek. ◆ Boşaltmak. ◆ Satmak. ◆ Kuvve-i inbâtiyeden mahrum bırakmak. || (mec.) Tüketmek, boş bırakmak, azaltmak. || S' – Tükenmek. ◆ Bîtab kalmak, yorulmak, bitmek. || Être épuisé Sarf olunmak, piyasada kalmamak.

Épuisette [ims.] Balıkçı kefçesi, kefçe ağ.

Épulide [ims.] yahut:

Épulie [ims.] (t.) Diş etlerinde çıkan bir nevi şiş, verem-i lise.

Épulon [imz.] Eski Romalılarda mukaddes addolunan ziyafetleri tehyie eden rahip.

Épulotique [s.] (t.) Yara kapamaya mahsus (ilaç), mündib, mülteim, nâdib.

Épuratif,ve [s.] Temizleyen, tathirî.

Épuration [ims.] Temizleme, tathir. ◆ Kal, tasfiye, sızdırma.

Épuratoire [s.] Temizlemeye ve tathire yarayan.

Épure [ims.] Bir bina vesâirenin şekil ve sureti, resim, resm-i hattî.

Épurement [imz.] Temizleme, tathir, tasfiye.

Épurer [ft.] Temizlemek, tathir etmek. ◆ Durultmak, tasfiye etmek. ◆ Islah ve tashih etmek.

Épurge [ims.] (nb.) Sütleğen otu. || Grande – Ağaç sütleğeni, şebrem. || Petite – Sarı sütleğen, lâiye.

Épyornis [imz.] (mr. Epiornis)

Épyrèle [imz.] (t.) Zîb-i şiyâtî.

Équarri,e [s.] Dört köşe şeklinde yontulmuş. (Kereste hakkında müsta'meldir.) || Bois – s Dört köşe keresteler.

Équarrir [ft.] (mr. Écarrir).

Équarrissage [imz.] (mr. Écarrissage)

Équarrissement[imz.] (mr. Écarrissement)

Équarrisseur [imz.] (mr. Écarrisseur)

Équarrissoir [imz.] (mr. Écarrissoir)

Équateur [imz.] (*koua*) (cğ.) Hatt-ı istivâ. || – céleste Daire-i muaddilü'n-nehar. || – magnétique İstivâ mıknatısı.

Équation [ims.] (*koua*) (r.) Muâdele; – algébrique Muâdele-i cebriye; – transcendante Muâdele-i gayr-ı cebriye veya müsellesiye; – entière Muâdele-i sahîha; – numérique Muâdele-i adediye; – littérale Muâdele-i harfiye; – différentielle Muâdele-i tefâzuliye; – rationnelle Muâdele-i cezriye; – du Ier degré

à une seule inconnue Birinci dereceden bir meçhulü hâvi muâdele. || (k.) – **chimique** Muâdele-i kimyeviye. || (hy.) – **du temps** Vakt-i vasatî ile vakt-i hakikinin tefâzulu, teâdül-i zaman. || – **de la longitude** Muâdele-i tûl. || – **annuelle de la lune** Deveran-ı senevî-i kamerin adem-i müsâvatı.

Équatorial,e [s.] (*koua*) Hatt-ı istivâya mensup ve müteallik, hatt-ı istivânın üzerinde bulunan. = [imz.] (hy.) Seyyârelerin hareket-i yevmiyesini tayine mahsus bir alet, hatt-ı istivâ aleti. (Buna *Machine parallactique* dahi ıtlak olunur.) (cm. *équatoriaux*)

Équerre [ims.] Gönye, cetvel. ◆ Marangoz gönyesi. || – **à onglet** Gönye burnu. || (r.) – **simple** Basit gönye. || **Double** – yahut "T" T denilen çifte gönye. || – **graphomètre** Dereceli gönye. || **En** –, **d'** – Zâviye-i kaime teşkil edecek surette. || **à fausse** – Zâviye-i hadde veya münferice teşkil edecek surette. || (hy.) **L'** – **et la Règle** Nısf-ı küre-i cenubîde vâki gönye ve mıstar cümle-i kevkebiyesi.

Équestre [s.] (*kuè-stre*) Beygire, beygir yetiştirmeye mahsus, mensup, müteallik. ◆ Beygir üzerinde tasvir edilmiş. || **Ordre** – Eski Romalıların bir süvari sınıfı.

Équiangle [s.] (*kui*) (he.) Zâviyeleri müsâvi olan, mütesâviyü'z-zâviye. || **Figures** – **s** Eşkâl-i mütesâviyetü'z-zevâyâ.

Équidés [imz. – cm.] (hyv.) Hayvanat-ı südeyyeden ve hayliye sınıfından feresiye sınıfı.

Équidifférence [ims.] (*kui*) (he.) İki fark ve nispet arasındaki müsâvat, tesâviyü'n-nispeteyn.

Équidifférent,e [s.] (*kui*) (he.) Farkı ve nispetleri müsâvi olan, mütesâviyü'n-nisbe.

Équidistance [ims.] (*kui*) (he.) Mesafe-i mütesâviye; – **graphique** Mesafe-i mütesâviye-i müresseme.

Équidistant,e [s.] (*kui*) (he.) Buud ve mesafesi diğerleriyle müsâvi olan, mütesâviyü'l-mesafe, mütesâviyu'l-favâsıl. || **Points** – **s** Nukat-ı mütesâviyetü'l-mesafe.

Équilatéral,e [s.] (*kui*) (he.) Dıl'ları müsâvi olan, mütesâviyü'l-adlâ'. || **Triangle** – Müselles-i mütesâviyü'l-adlâ'. (cm. *équilatéraux*).

Équilatère [s.] (*kui*) (he.) Dıl'ları diğer bir şeklin dıl'larıyla müsâvi olan, müteşâbihü'l-adlâ'.

Équilboquet [imz.] Doğrama geçmelerinin dişlerini ölçmeye mahsus gönye, şiv gönye.

Équilibre [imz.] Denk olma, tevâzün, muvâzene, muâdele, itidal: **Perdre l'** – Muvâzeneyi kaybedip düşmek. || (mha.) – **stable** Muvâzene-i gayr-ı mütehavvile, sâbite. || – **instable** Muvâzene-i mütehavvile, gayr-ı sâbite. || – **indifférent** Muvâzenet-i dâime. || **Lois de l'** – Kavânîn-i muvâzene. || – **des liquides** Muvâzene-i mâyiat. || (ht.) – **mobile de température** Muvâzene-i müteharrike-i hararet. || (sya.) – **européen** Avrupa muvâzene-i düveliyesi. || (ma.) – **du budget** Bütçenin tevâzünü. || **Établir l'** – Bütçede tevâzün husule getirmek.

Équilibrer [ft.] Denk etmek, muvâzeneye getirmek, tevâzün hâsıl ettirmek.

Équilibriste [i.] Kendini veya sâir ecsamı muvâzene üzere tutarak cambazlık veya hokkabazlık eden adam. ◆ Muvâzene-i düveliyeyi, muvâzene-i kuvâyı muhafazaya sâî diplomat.

Équille [ims.] Tuz posası. ◆ Bu posayı kırıp koparmak için kullanılan alet, posa kazağısı. ◆ Kum balığı denilen bir nevi kaya balığı.

Équimultiple [i. – s.] (*kui*) Müsâvi-i mislî. ◆ Mütesâviyü'l-ez'af.

Équin [s.] (*kuain*) (t.) Beygire ait. || **Pied** – Aksak, ayağı ucuna basan topal.

Équinoxe [imz.] Tesâvi-i leyl ü nehâr, itidal-i leyl ü nehâr (ki senede iki defa vâki olur); – **du printemps** İtidal-i rebîî; – **d'automne** İtidal-i harîfî. = [imz. – cm.] İtidaleyn noktaları.

Équinoxial,e [s.] Tesâvi-i leyl ü nehâra mensup ve müteallik. || **Ligne** – **e** Hatt-ı istivâ. || **Cadran** – İrtifa tahtası, basîta-i irtifaiye. || **Fleurs** – **es** Günde on iki saat açık, on iki

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

saat kapalı kalan çiçekler. || Points – aux İtidaleyn noktaları.

Équipage [imz.] Alay. ◆ Takım. ◆ Maiyet efradı. ◆ Araba ve bunun için beygir vesâire. ◆ Koşum beygirleri. ◆ Tarz-ı telebbüs. || Maître d' – Bahriyede lostroma (başı). || (mha.) – de pompe Tulumba âlât ve edevatı. || (as.) – de guerre Bir ordu arkasından giden cephane ve âlât ve edevat-ı harbiye vesâire kafileleri. || – s militaires Me'kûlat ve seyyar hastahane kafileleri. ◆ Eşya ve eskal. || (bhr.) Tayfa. ◆ Tayfa esâmî defteri. || Faire son – Geminin teçhizine mahsus olan adamları, tayfaları intihab ve tasnif etmek. || (as.) Mekkâre arabaları, araba takımı.

Équipe [ims.] Irgat ve amele takımı. ◆ Demir yolu amelesi. || (bhr.) Birbirine bağlı gemiler, kayık, mavna, işleb ve kelek katarı.

Équipée [ims.] Teemmülsüz ve âkıbeti vahim fiil ve hareket.

Équipement [imz.] Teçhizat, tedarikât. ◆ Elbise, tarz-ı telebbüs. ◆ Beygirin koşum takımı. || (bhr.) Gemi teçhizat ve levâzımı, arma takımı. || (as.) Levâzım-ı askeriye. || – s militaires Teçhizat-ı askeriye. || Grand – Askerin palaska takımı gibi eşya-yı sakîlesi. || Petit – Askerin çamaşır ve elbise takımı gibi eşya-yı hafifesi. || – de cheval Süvari askerinin hayvan takımı ve çizme gibi eşyası.

Équiper [ft.] Malzemesini ve hususiyle elbisesini tedarik etmek. ◆ Teçhiz etmek. ◆ Koşum takmak.

Équipeur-monteur [imz.] (as.) Silahçı, kundak ve tüfek yapan veya tamir eden kundakçı.

Équipollence [ims.] Tesâvi-i kıymet. || (mn.) İttihad-ı mânâ, tecânüs.

Équipollent,e [s.] Kıymeti müsâvi olan, mütesâviyü'l-kıymet. || (mn.) Mütecânis, müttehidü'l-mânâ, hem-mânâ.

Équipoller [ft.] İki şeyin değerini müsâvi etmek. ◆ Değeri bir olmak, diğer bir şeyle bir değerde bulunmak, muadil olmak. (Eski kelime.)

Équipondérance [ims.] (*ku-i*) (ht.) Ecsamın bir merkez-i müştereke olan tesâvi-i meyl ve incizabı, tesâvi-i sıklet.

Équisétacées [ims. – cm.] (nb.) Nebatat-ı nâkısatu'l-filkadan ifteri otu envâına ıtlak olunur.

Équisétique [s.] (k.) Acide – Hâmız-ı zenebü'l-hayl.

Équitable [s.] Hakkaniyetli, hak-şinas, âdil, munsif. ◆ Hakkaniyete muvâfık, muhikkane.

Équitablement [h.] Hakkaniyet üzere, muhikkane, munsifâne, adl ve insaf ile.

Équitant,e [s.] (*ku-i*) (nb.) Râkib; plante – e Nebat-ı râkib.

Équitation [ims.] (*ku-i*) Binicilik, fenn-i fürûsiyet, fürûset. || École d' – Süvari mektebi. || – aérienne yahut voltige At cambazlığı fenni.

Équité [ims.] Doğruluk, hakkaniyet, adl, nısfet/nasafet.

Équivalence [ims.] İki şeyin bir değerde olması, muâdele. || (r.) Müsâvat-ı eşkâl. || (ht.) – des forces Teâdül-i kuvâ.

Équivalent,e [s.] Muadil, değeri bir, bedel-i misil. || Figures – es Eşkâl-i muadile. || (k.) Vezn-i kimyevî. || – s chimiques des oxydes Humzatın evzan-ı kimyevîsi. || (mha.) – mécanique de la chaleur Hararetin vezn-i mihanikîsi, vâhid-i nârînin hâsıl ettiği ateş miktarını vezn eden adet.

Équivaloir [fl.] (*valoir* gibi tasrif olunur) Bir değerde olmak, muadil gelmek, muadil olmak.

Équivoque [s.] İki mânâlı, müphem. ◆ Şüpheli, meşkûk. = [ims.] İbham ve isdar denilen sanat-ı bediiye. ◆ Sû-i tefehhümden ileri gelen fikdan-ı itilâf.

Équivoquer [fl.] Müphem, cihât-ı muhtelifeye haml olunabilir mânâlı kelime kullanmak. || S' – Yanlışlıkla bir söz yerine diğer bir söz söylemek.

Équorée [ims.] Deniz ısırganı denilen bir nevi deniz ferci.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Érable [ims.] (nb.) İsfendan, akça ağaç. || – **noir** İsfendan-ı esved, kara akça ağaç. || – **à sucre** yahut – **de Canada** İsfendan-ı sükkerî yahut Kanada akça ağacı. || – **rouge** Kızıl çiçekli akça ağaç. || – **jaspé** Elvan akça ağaç.

Éradicatif [s.] (t.) Kalı'-ı maraz.

Éradication [ims.] Kökten çıkarma, kal', istîsal. || (t.) Bir hastalığın büsbütün def ve teşfiyesi, kal'.

Érafier [ft.] Bir deri veya kabuğu hafif surette soymak, sıyırmak, kazımak.

Éraflure [ims.] Sıyrılma, kazınma, derinin sıyrılmış yeri.

Éraillé,e [s.] Sökülmüş (kumaş). || Aklarında kırmızı çizgiler olan veya kapakları dışarıya çevrilmiş gibi görünen (göz). || Hafifçe sıyrılmış. || **Cordage** – Eskiyip tiftiklenmiş halat.

Éraillement [imz.] Bir kumaş argaçlarının sökülmesi, tarazlanması. || Göz kapaklarının dışarıya çevrilmiş olması, şeter-i haricî.

Érailler [ft.] Kumaşın argaçlarını sökmek, tarazlamak. || **S'** – (Göz hakkında) Kapakları dışarıya dönüp kırmızı görünmek.

Éraillure [ims.] Kumaş söküğü, taraz. ◆ Sıyrılma, sıyrık. ◆ Kumaş argaçlarının sökülmesi, tarazlanması.

Érater [ft.] Dalağını çıkarmak. || **S'** – Çok koşmaktan yorulmak.

Érato [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı nâime-i zâtü'rriclü'l-batnî sınıfından bir nevi aşivadis.

Érbium [imz.] (k.) Ahîren keşfolunmuş bir cism-i basit-i madenî, erbiyum.

Érbue [ims.] Demir filizatının hîn-i izâbesinde müsta'mel türab-ı tıynî.

Ércimite [ims.] Ak lâl taşı.

Ère [ims.] Ezminenin tayinine yarayan tarih; **l'** – **musulmane** Tarih-i hicrî; **l'** – **chrétienne** Tarih-i miladî. ◆ Devir, asır. ◆ Takvim.

Érèbe [imz.] Eski Yunanîler esâtirince cehennemin en karanlık mahalli. ◆ Cenehhem. || Büyük kelebek nevi.

Érecteur [imz.] (tşr.) Âzâyı uzatmaya yarayan adalata ıtlak olunur, adale-i nâize.

Érectile [s.] (tşr.) Kabil-i intiaz. || **Tissu** – Nesc-i kabil-i intiaz.

Érectilité [ims.] Rekz, bina, tesis. ◆ Teşkil. || (tşr.) Nüuz, intiaz.

Éreintement [imz.] Şiddetli tenkit. || (t.) Bel kırıklığı, yorgunluk, muhâsat.

Éreinter [ft.] Belini kırmak. (Az kullanılır.) ◆ İyice dövmek. ◆ Yormak. ◆ Mübâhasede mağlup etmek. ◆ Şiddetle ve hulûs-i niyetten ârî olarak tenkit ve muâheze eylemek.

Érémarausie [ims.] (t.) İhtirak-ı batî.

Érème [imz.] (nb.) Gılâf-ı sagir-i semere.

Érémitique [s.] Manastırda mukim kişiye müteallik.

Érèse [ims.] Anâkib-i nessâceden kehvel/kehul denilen ağaç örümceği.

Érésipèle [imz.] (mr. Érysipèle)

Éréthisme [imz.] (t.) Adalatın liflerinin çekilmesi, ihtidad.

Éréthizon [ims.] Amerika kirpisi.

Ergastule [imz.] Eski Romalılara mahsus tahte'l-arz zindan.

Érgeron [imz.] (mad.) Salsal-i süflî.

Ergo [h. r.] (Latinceden me'huz) Binaenaleyh, bu hâlde, imdi. = [imz.] Netice. ◆ Kazâyâ-yı mantıkiye ile tetkik ve muhakeme ediş.

Ergot [imz.] Bazı hayvanat-ı müctirre ayaklarının gerisinde bulunan mahmuz (tırnağı). ◆ Horoz misilli tuyur-ı hayvanatın mahmuzu, sîsâ. ◆ Çavdarın bir nevi hastalığı. ◆ Bozuk çavdar ekmeği yemekten ileri gelen bir nevi hastalık ve sersemlik. || – **de seigle** Çavdar mahmuzu hastalığı.

Ergotage [imz.] (mr. Ergotrie)

Ergoté,e [s.] Ayağının gerisinde mahmuzlu tırnağı bulunan (hayvan). ◆ Mahmuz denilen hastalığa uğramış çavdar, mahmuzlu çavdar.

Ergoter [fl.] Olmayacak şeyler için kavga etmek. ◆ Her şeye itiraz etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ergotrie [ims.] Müşkilpesentlik.

Ergoteur,se [i.] Müşkilpesent.

Ergotine [ims.] (k.) Mihmazin, ergotin.

Ergotisme [imz.] (t.) Dâ-i mihmaz.

Ergotisme [imz.] En küçük şeylere bile dikkat ve ihtimam ediş, en küçük şeyleri bile layıkıyla tetkik etme.

Érica [ims.] (nb.) Funda, ifteri.

Éricacées yahut **Éricinées** [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i halenciye.

Éridan [imz.] (hy.) Nısf-ı küre-i cenubîde vâki nehir denilen cümle-i kevkebiye. (Buna *Le Fleuve* dahi denir.)

Ériger [ft.] Dikmek, rekz etmek. ◆ Tesis ve teşkil etmek. ◆ İhdas eylemek. || – **en** Suretinde göstermek. ◆ Nâm ve unvanını vermek. ◆ Gibi göstermek, telakki ettirmek. || – **en titre d'office** Lâ-yen'azil yapmak, lâ-yen'azil sıfatını vermek.

Érigéron [imz.] Amerika'ya mahsus râziyâne fidanı.

Érigne [ims.] (crh.) yahut:

Érine [ims.] (crh.) Yarılan etleri tutmaya mahsus çengel gibi bir alet, mişbek-i küleybe.

Érigome [ims.] (hy.) Sünbüle cümle-i kevkebiyesinde vâki bir necmin ismidir, erigon.

Érinacéidés [imz. – cm.] (hyv.) Südeyye-i âkilü'l-haşerat sınıfından kanâfiz nevi.

Érine [ims.] (nb.) Hilyevn denilen çiçek nevi. (Buna *Mandeline* dahi denir.)

Érineum [imz.] Üzüm çubuklarına ârız olur bir nevi mantar hastalığı.

Ériocaulon [imz.] (nb.) Zü's-sak-ı sâif sınıfından Amerika'ya mahsus bir nevi fidan, eriyokolon.

Ériocaulonées [ims. – cm.] (nb.) Zü's-sak-ı sâif fasîlesi.

Ériode [imz.] Brezilya maymunu.

Ériodendron [imz.] (nb.) Amerika ile Asya-yı cenubîye mahsus erguvan ağacı.

Ériogonum [imz.] (nb.) Amerika-yı şimalîye mahsus beyaz râvend çiçeği.

Ériomètre [imz.] (ht.) Küreyvat-ı dem vesâire gibi gayet küçük şeylerin sihanını ölçmeye mahsus alet ki hikmet ıstılahında mikyas-ı şa'r tabir olunur.

Ériphia [imz.] Pagurya denilen büyük çağanoz.

Éristale [imz.] Çiçekler üzerinde uçuşur arıya benzer bir nevi sinek.

Éristhalis [imz.] Meşale ağacı.

Éristique [s.] (fls.) **École** – Cedeli esas ittihaz eden felâsife mezhebi.

Erminette yahut **Herminette** [ims.] Doğramacıların mukavves keseri ki aydemir denir. ◆ Fıçıcı bardası.

Ermitage [imz.] Keşiş zaviyesi, savmaa. || (mec.) Münferid ve tenha kır evi, uzletgâh.

Ermite [imz.] Keşiş. ◆ Münzevi. || **Bernard l'** – Bir nevi pagurya.

Éroder [ft.] Dişle bir şeyin kenarlarını kırpmak, aşındırmak.

Érodium [imz.] Bir nevi ıtır çiçeği.

Érosion [ims.] Aşınma, i'tikâl.

Érotématique [s.] (ed.) İstifhamî.

Érotique [s.] (ed.) Aşka mensup ve müteallik, âşıkane; **Poésies** – **s** Eş'ar-ı âşıkane.

Érotisme [imz.] Aşk-ı şehvanî.

Érotomanie [ims.] (t.) Aşktan ileri gelen hâl-i asabî, manya-yı aşkî.

Érotyle [imz.] Amerika'nın yalabık böceği nevi.

Erpétologie yahut **Herpétologie** Tarih-i tabiînin zevâhiften bahseden kısmı, mebhasü'z-zâhifat, mebhas-i zevâhif.

Érpéton [imz.] Papuazi[246] adasına mahsus bir metre tûlunda olan yılan.

Errant,e [s.] Gezici, seyyar. ◆ Serseri, âvâre. ◆ Meskensiz, göçebe. ◆ Sebatsız, duraksız. ◆

246 fr. *Papouasie.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dalalette bulunan, dâll. ◆ (Bir cereyan-ı mâ hakkında) Muhtelif istikametler ahz etmek.

Errata [imz.] Kitabın hata sevap cetveli. (cm. *des errata*; yalnız bir hata olduğu vakit *erratum* dahi denilir.)

Erratique [s.] Muhitine yabancı, muhtelifü't-tabîa eşya meyanında ayrı, mücerret. || (t.) Gayr-ı mukannen, tayyar: **Fièvre** – Hummâ-yı tayyâre. || (arz.) Müteharrik, seyyar: **Blocs** – **s** Rızâm-ı seyyâre. || (hyv.) Hicret etmeyip yalnız tebdil-i mekân eden hayvanat: **Oiseaux** – **s** Bu suretle olan tuyur nevi. || (k.) **Acide** – Hâmız-ı mamiran.

Erratum [imz.] (*tom*) (mr. Errata)

Erre [ims.] Yürüyüş, meşy, reftar. ◆ Yol, tarik. ◆ İz, eser. (Yalnız birkaç tabirde müsta'meldir.) || **Aller à grand'** –, **à belle** – Gayet hızlı yürümek veya koşmak. ◆ (mec.) Çok masraf etmek. || **Aller sur les** – **s de quelqu'un, suivre les** – **s de quelqu'un** Birini taklit etmek. || **Prendre de l'** – Gitmek. || (bhr.) Geminin sürat-i seyri.

Errements [imz. – cm.] Gidiş, reviş, bir şeyin aldığı renk ve suret. ◆ Tarz-ı hareket. ◆ Usul-i müttehaze, teamül-i kadim.

Errer [fl.] Gezmek, dolaşmak, serseri ve âvâre olmak. || (mec.) Yanılmak, dâlalette bulunmak. || – **sur le parnasse, sur le Permesse, dans le sacré vallon** Şiir ile meşgul bulunmak.

Erreur [imz.] Hata, sehiv, yanlış. ◆ Dâlalet. || (tca.) – **de calcul** Sehv-i hesap. || (hk.) – **de droit** Kavânîn-i mevzuiyeyi bilmemek. || – **de fait** Zehab, bir şeyi yanlış bilme. || (as.) – **de tir** Nişan inhirafı. || – **de portée** İnhiraf-ı tûlânî. || **Sauf** – **ou omission** Hata ve nisyan müstesna olduğu hâlde.

Errhin,e [i. – s.] (t.) Buruna çekilen aksırtıcı ilaçlara ıtlak olunur, muattıs.

Erroné,e [s.] Hatîâtı hâvi, sehivli, hatalı. ◆ Dâlalet-âmiz. || **Conjectures** – **es** Yanlış ve bâtıl zan ve itikatlar.

Ers [imz.] (*s* okunmaz) Kara burçak nevi.

Erse [ims.] (bhr.) İp halka, halat halka. || – **du gouvernail** İpten yapılan dümen askısı, halkası.

Erse [s.] İskoçya'nın şimal tarafları ahalisine mensup (lisan, edebiyat vesâire).

Érubescent,e [s.] Kızaran, kırmızı olan.

Erucage yahut **Érucague** veyahut **Érucago** [ims.] Yabani roka denilen ot.

Éructation [ims.] Geğirme, teceşşü.

Éructer [fl.] Geğirmek.

Érudit,e [s.] Çok okumuş, allâme, nihrir, mütebahhir. ◆ Çok malumatı hâvi (kitap vesâire).

Érudition [ims.] Vâsi-i ilim ve malumat, tefennün, nihr.

Érugineux,se [s.] Yeşilimsi, yeşilimtırak, ahdar. || **Flègme** – Kaş'-ı ahdar, yeşilimsi balgam.

Éruptif,ve [s.] (arz.) Yanardağın ateş püskürmesi ile, indifa' ve feveran-ı bürkânî ile hâsıl olmuş, indifaî. || **Matières** – **ves** Yanardağdan çıkan mevadd-ı indifaiye. || **Roches** – **ves** Suhur-ı indifaiye. || (t.) Birden bire çıbanlar çıkıp yayılmasını veya ahlâtın sökülmesini mûcip olan, indifaî.

Éruption [ims.] Fışkırma, feveran, indifa'. || (t.) Sökülme, sivilce gibi kan hararetlerinin birden bire zuhur ve intişarı, indifa'. || – **des dents** Huruc-ı esnan. || – **s volcaniques** İndifaat-ı bürkâniye. || **Cratère d'** – Fetha-i indifa'.

Éryon [imz.] Bir nevi çağanoz.

Érysimon [imz.] Yabani tere otu, teberhun.[247]

Érysipélateur,se yahut **Érésipélateux,se** [s.] (t.) Yılancığa mensup ve müteallik, humrevî.

Érysipèle yahut **Érésipèle** [imz.] (t.) Derinin üst tabakasının iltihabı, yılancık, humre.

Érysiphe [ims.] Fidan ve yaprak üzerinde hâsıl olan beyaz mantar nevi.

247 Orijinal metinde bu kelime تیرخون şeklinde yazılmıştır ancak kaynaklarda bu isimde bir bitki tespit edilemedi. Bir dizgi hatasının söz konusu olduğu ve kelimenin doğrusunun تبرخون olması gerektiği düşünülmektedir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Érithème [imz.] (t.) İltihaplı kızarma, ihmirar.

Érythémoïde [imz.] (t.) Şibh-i ihmirar.

Érythrée [ims.] Sarı kantaron. ◆ Taş altında bulunur küçük kırmızı örümcek.

Érythrin [imz.] Memâlik-i hârre nehirlerinde bulunur bir nevi kızıl balık.

Érythrine [ims.] Hindistan'da bulunur mercan ağacı.

Érythrite [ims.] Gliserine müşâbih bir küul-i sülâsiyü'z-zerrattır, ertirit.

Érythroïde [s.] (tşr.) **Membrance** – Gışâ-yı hamrâ.

Érythrone [imz.] Zambakiye fasîlesinden tülbent lâlesi.

Érythroxyle [imz.] Amerika-yı cenubîye mahsus kızıl âbnus ağacı.

Érythroxylées [ims. – cm.] (nb.) Şecer-i ahmer fasîlesi.

Eryx [imz.] (hyv.) Ef'iye sınıfından boz yörük denilen kuyruksuz ve zehirsiz yılan nevi.

Ès [hc.] (*s* okunur) –de. (*en les*'den muharref olup yalnız âtidekiler gibi tabirlerde müsta'meldir:) **Maître** – **arts** Sanâyide usta; **Docteur** – **sciences** Fünûnda me'zun; **Bachelier** – **lettres** Edebiyatta me'zun.

Esbrouffer [ft.] Gürültülü, patırtılı tavır ve lakırdı ile hayrette bırakmak. ◆ Korkutmak. ◆ Kalabalıkta birisine çatarak bir şeyini çarpmak.

Escabeau [imz.] ve:

Escabelle [ims.] Ale'l-ekser üç ayaklı, kenarsız bir iskemle. ◆ Üzerine ayak dayayacak şey. ◆ Kerevet gibi merdiven.

Escache [ims.] Beyzî ağızlıklı kantarma.

Escadre [ims.] Donanmanın mürekkep olduğu üç sefâin bölüğünden beheri, filo; – **légère** İnce donanma; **Chef d'** – Donanma komodoru, filo kumandanı. (Bu tabir eski tensikat-ı bahriyede mevcut olup el-yevm bu makamda *Contre-amiral* müsta'meldir); – **d'évolution** Keşif donanması; – **d'observation** Tarassud filosu. ‖ (mha.) Köprü bendi; – **fixe** Sabit bent. ‖ – **flottante** Sâbih bent.

Escadrille [ims.] Hafif gemilerden mürekkep küçük filo.

Escadron [imz.] Süvari bölüğü. ◆ Asker. ◆ Takım, heyet. ‖ **Chef d'** – Topçu yahut süvari binbaşısı.

Escadronner [fl.] Süvari bölüğü vaziyetine girmek.

Escafignon [imz.] Ayak kokusu. ◆ Pis koku.

Escalade [ims.] Merdivenle çıkma. ◆ Atlama, aşma. ‖ (as.) Merdivenle hücum, hücumla kale ve istihkâm duvarlarını aşma. ‖ (hk.) Kuyudan gayrı mahallerden aşma suretiyle duhul, tecavüz, merdivenle duhul. ‖ **Vol avec** – Duvar vesâir hâiti aşarak irtikâb edilen sirkat.

Escalader [fl.] Merdivenle çıkmak. ◆ Atlamak, aşmak. ◆ Bir şeye kadar çıkmak, yükselmek.

Escaladou [imz.] İpek çıkrığı.

Escale [ims.] Gemilerin çekilip durdukları mahal. ◆ (Sevâhil-i şarkiyede) İskele. ‖ **Faire** – (Gemi hakkında) Bir limanda eğlenmek. ◆ Uğramak.

Escalier [imz.] Merdiven (nerdüban), mirkat. ‖ – **tournant** Dönemeçli, helezonlu merdiven. ‖ – **suspendu** Asma merdiven. ‖ **Palier de l'** – Merdiven sahanlığı.

Escalin [imz.] Avrupa şimal hükûmetlerinin kadim bir sikkeleri.

Escallonie [ims.] Amerika-yı Cenubî mersin ağacı, eskalonya.

Escalope [ims.] İnce dana eti dilimleriyle kızarılmış ekmekten mürekkep yemek, etli tirit.

Escamotage [imz.] El çabukluğuyla kapma, hokkabazlık, şa'bede-bâzî. ◆ Çalıp aşırma, yankesicilik. ‖ (mec.) Maharet ve hud'a.

Escamoter [ft.] El çabukluğuyla kapmak. ◆ Çalıp aşırmak, yankesicilik etmek. ◆ Hokkabazlık etmek. ‖ (mec.) Hile ve hud'a irtikâb etmek. ‖ – **le mot** (Tiyatro ıstılahında) Temâşâgeranın hoş görmeyeceği, ta'yib

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

edeceği bir kelimeyi pek belli olmayacak surette telaffuz edivermek.

Escamoteur [imz.] Hokkabaz, şa'bede-baz. ◆ Aşırıcı, yankesici.

Escamper [fl.] Savuşup acele ile kaçmak, sıvışmak.

Escampette [imz.] Savuşma. (Yalnız şu tabirde müsta'meldir:) **Prendre la poudre d'** – Savuşup acele ile kaçmak.

Escapade [imz.] İşten savuşup gezmeye gidiş, kaçamak, sıvışma.

Escape [ims.] Sütun tepesi.

Escarbeille [ims.] Filin küçük dişi.

Escarbille [ims.] Maden kömürünün tamamıyla yanmadan kül ile beraber dökülen ve yeniden yakılabilen kırıntıları, ince kok kömürü. ◆ Büyük fildişi.

Escarbot [imz.] Bok böceği, domuzlan böceği, hunfesâ.

Escarboucle [ims.] Şebçerağ tabir olunan kızıl yakut. ◆ Gayet parlak şey.

Escarcelle [ims.] Eski bir nevi büyük kese ki kuşağa asılırdı. ◆ Kese.

Escargot [imz.] Sümüklü böcek, salyangoz, helezon. (*limaçon* dahi denilir.) ◆ Alçak bir nevi araba.

Escarmouche [ims.] (as.) İki taraf askerinden ayrılmış müfreze ve bölükler arasında birkaç tüfek atmaktan ibaret hafif muharebe, karakol veya müfreze muharebesi. ◆ Ufak münâzaa.

Escarmoucher [fl.] Ufak karakol muharebeleri etmek. ◆ Hafif münâzaalarda bulunmak.

Escarmoucheur [imz.] Bir müfreze ile ufak tefek muharebeler etmek üzere fırkadan ayrılan zâbit.

Escarole yahut **Scarole** [ims.] Bostan hindibâsı.

Escarpe [ims.] Kale hendeğinin dâhilî astarı.

Escarpe [ims.] Sirkat için irtikâb-ı katl eden cani.

Escarpé,e [s.] Sarp, dik, uçurum, menî', güç.

Escarpement [imz.] Sarplık, diklik, menâat.

Escarper [ft.] (Hendek veya kaya veya dağı) Dikine kesmek.

Escarpin [imz.] İskarpin. ‖ **Jouer de l'** – Koşmak, savuşmak.

Escarpolette [ims.] Asma salıncak. ‖ (mec.) Tereddüt. ‖ **Mœurs à l'** – Hafifmeşreplik, iffetçe meşkûkiyet.

Escart [imz.] Halep gön ve köselesi.

Escaveçade [imz.] yahut:

Escavessade [ims.] Beygirin dizginini toplama.

Eschare yahut **Escare** [ims.] (*è-ska*) (t.) Yakıcı bir şeyden derinin üzerinde hâsıl olan bir nevi kabuk, huşk-rîşe.

Escharidées [ims. – cm.] Bir nevi ak mercan, eskaride fasîlesi.

Escharotique [s.] (*è-ska*) (t.) Yakıcı bir şeyden derinin üzerinde hâsıl kabuğa mensup ve müteallik, huşk-rîşî, kâvî-i mihaş-ger.

Escient [imz.] (*èss-si-an*) Biliş. (Yalnız şu tabirlerde müsta'meldir): **à bon** – yahut **à mon** – ve **à son** – ilh. Bilerek, farkında olarak.

Esclandre [imz.] Aleni kavga ve gürültü. (Bu mânâ eskimiştir.) ◆ Rezalet.

Esclavage [imz.] Kulluk, kölelik, memlukiyet. ◆ Zî-kıymet taşlarla müzeyyen bir nevi gerdanlık.

Esclavagiste [imz.] Esir ticareti mürevvici.

Esclave [i.] Esir, kul, köle. ◆ Hizmetkâr, garson. ‖ – **de sa parole** Sözünde duran, sözünün sahibi. = [s.] Esirliğe müteallik.

Esclavon,ne [i. – s.] Avusturya'nın Esklavonya eyaleti ahalisinden veya bu eyalete mensup ve müteallik olan.

Escobar [imz.] Hilekâr ve mürâî adam.

Escobarder [fl.] Hilekârlık ve mürâîlikle aldatmak.

Escobarderie [ims.] Hile ve yalan ve mürâîlikle aldatma.

Escoffier [ft.] Katletmek.

Escoffion [imz.] Eski bir nevi kadın serpuşu.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Éscogriffe [imz.] Sormaksızın ve istemeksizin başkasının malını kapan adam, yağmager. ◆ Uzun boylu ve çirkin adam, izbandut.

Escompte [imz.] Bir meblağın vadesinden evvel te'diyesinde tenzil olunan miktarı, iskonto, kırma. || **Taux de l'** – İskonto fiyatı. || (r.) Tarh-ı tenâsübî.

Escompter [ft.] Bir senet veya havaleyi kırmak, vadesinden evvel te'diye ile bir miktarını tenzil etmek, iskonto etmek. ◆ Bir senedin vakt-i hulûlünden evvel müstefid olmak. ◆ Kıymet-i hakikisi var gibi kabul etmek. || **Faire** – Kırdırmak, iskonto ettirmek.

Escompteur [imz.] Senet ve havale kıran, iskontocu.

Escopette [ims.] Evâilde müsta'mel bir nevi karabina.

Escorte [ims.] Muhafız, yasakçı. ◆ Maiyet askeri, refakat veya maiyette bulunan efrat ve eşhas. ◆ Eşya ve mühimmatı hâmil gemilerin muhafazasına mahsus sefâin-i harbiye. || (mec.) Teferruat. || **Sons** – Tahte'l-hıfz.

Escorter [ft.] Asker veya sefâin-i harbiye terfik etmek. ◆ Teşyi' etmek. || (mec.) Birlikte olmak, bulunmak.

Escot [imz.] Bir nevi yün kumaş.

Escouade [ims.] Onbaşı takımı, manga. || – **d'ouvriers** Amele takımı.

Escourgée [ims.] Müteaddid kayışlardan müteşekkil tura kamçı.

Escourgeon yahut **Écourgeon** [imz.] Kış arpası. ◆ Ömür otu.

Escourre [h.] (bhr.) Geriye doğru. || **Scier** – Siya etmek.

Escousse [ims.] Ziyade atlayabilmek için alınan hız.

Escrime [ims.] Meç ve kılıç talimi fenni, fenn-i müsâyefe, seyyâfe. || – **à la baïonnette** Süngü talimi. || **Être hors d'** – Delâili bitip tükenmek, nasıl müdafaa edeceğini bilememek.

Escrimer [fl.] Meç ve kılıç talimi etmek. ◆ Göğüs göğse kavga, harp etmek. || (mec.) Mücadele, münakaşa eylemek. || **S'** – Elden geleni diriğ etmeyip çalışmak. ◆ Kavga etmek.

Escrimeur [imz.] Silah isti'mali sanatını bilen adam, silah-baz, seyyaf.

Escroc [imz.] (c okunmaz) Hilekâr, dolandırıcı.

Escroquer [ft.] Dolandırmak. ◆ Ale'l-ıtlak çalmak. ◆ Hile ile yahut gafletten istifade ederek sirkat eylemek.

Escroquerie [ims.] Dolandırıcılık.

Escroqueur,se [i.] Dolandırıcı.

Escubac yahut **Scubac** [imz.] Za'feranlı bir nevi içki, eskübak.

Esculape [imz.] (Esâtir-i Yunaniyede tıp ilahından kinâyeten) Tabib-i hâzık. (İstihzâen dahi müsta'meldir.) ◆ Deva.

Esculine [ims.] (k.) Kestanin, eskülin. (At kestanesinde mevcut bir kalevîdir.)

Ésérine [ims.] (k.) Bakla-i Kalabar'dan[248] muhrec bir şibh-i kalevîdir ki kalabarin veya ezerin tabir olunur.

Ésoces yahut:

Ésocidées [imz. – cm.] Turna balığı envâı.

Ésherber [ft.] (zra.) Fena otları yahut ale'l-ıtlak yolmak.

Ésoche [ims.] (t.) Basur-ı dâhilî.

Ésoderme [imz.] (tt.) Edme-i hevam.

Ésope [imz.] Sakat ve biçimsiz adam.

Ésotérique [i. – s.] Eski Yunan hükemâsından bazısının yalnız müritlerine gösterdikleri tarik-i felsefe, felsefe-i bâtıne.

Espace [imz.] Mesafe, buud. ◆ Zaman aralığı, müddet. ◆ Saha, fezâ. || Buud-ı mücerret, fezâ. || (r.) Cevv-i nâmütenâhi, fezâ-yı nâmütenâhi. || (he.) **Géométrie dans l'** – Hendese-i mücesseme. = [ims.] (tba.) Kelimeleri ayırmak için aralarına konulan ince boş.

Espacement [imz.] İki cisim arasındaki buud, mesafe, aralık, ara.

248 fr.: *Calabar*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Espacer [ft.] Aralıklı dizmek, aralık bırakmak.

Espada [ims.] İspanya'da boğa dövüşlerinde boğayı öldüren pehlivan.

Espadon [imz.] İki el ile kullanılan ağır bir kılıç, gaddâre, mihfak. ◆ Kılıç balığı. (*Épée de mer* dahi denir.)

Espadonner [fl.] Espadon denilen kılıcı kullanmak ve bu kılıç ile vurmak. ‖ (mec.) Mücadele, münakaşa etmek.

Espadrille [ims.] Üstü bez kundura.

Espagne [i.] İspanya.

Espagnol,e [i. – s.] İspanya'ya mensup ve müteallik, İspanyalı, İspanyol. ‖ **Avoir le ventre à l' – e** Karnı boş olmak. = [imz.] İspanyolca.

Espagnolette [ims.] Demirden pencere sürmesi, espanyolet.

Espagnoliser [ft.] İspanyollaştırmak.

Espale [ims.] (bhr.) Eski kadırgaların kıç tarafı ki divan yeri denir idi.

Espalier [imz.] (zra.) Duvar veya çardak ve asmalık üzerine alınmış ağaçlar sırası. ◆ Eşcar-ı müsmireyi çardak veya duvar üzerine yatırma ameliyatı. ‖ **Faire** – (Biçâregân nisvan hakkında) Sokakta adam bekleyip çevirmek.

Espalme [imz.] (bhr.) Katran ve iç yağından mürekkep kalafat sakızı.

Espalmer [ft.] (bhr.) Gemiyi kalafat sakızı ile katranlamak.

Espar [imz.] Kaba işlerde müsta'mel manivela.[249] ◆ Uzun sırık.

Esparcette [ims.] (nb.) Fasîle-i bakliyeden olan yonca nevi.

Espatard [imz.] Buhar ile işleyen şahmerdan tokmağıyla örsüne denir. ◆ Demirleri boyuna kesmeye mahsus keski silindiri.

Espèce [ims.] Nevi, cins, türlü, makule, soy. ◆ Muhakkar, alçak. ‖ (tt.) Bir cinsin münkasim bulunduğu fürûun beheri, nevi, cins, fert. ‖ (mad.) Madeniyatın nevi. ‖ (hk.) Ayn: **En** – Aynen. ‖ – **de** Bir nevi. (Makam-ı tahkirde müsta'meldir.) ‖ **L' – humaine** Nev'-i benî beşer. ‖ **L' – femelle** Kadınlar. = [cm.] Nakit akçe, nukud; **En – s** Nakden. ‖ – **s sonnantes** Nakit.

Espérance [ims.] Ümit, emel, ümniye. ‖ (r.) – **mathématique** Hesapta ümniye-i riyâziye.

Espérer [ft.] Ümit ve me'mul etmek. = [fl.] – **en Dieu** Allah'a tevekkül etmek, lutf-ı ilahiden ümidi kesmemek. ‖ **Il y a tout bien d'** – Akvâ-yı me'muldür.

Espiègle [i. – s.] Uyanık, açıkgözlü, müteyakkız.

Espièglerie [ims.] Açıkgözlülük, uyanıklık.

Espingole [ims.] Ağzı boru şeklinde kısa ve kalın tüfek.

Espion,ne [i.] Casus. ◆ Pencere kenarına, dükkân camı önüne hariçtekileri görecek surette mâilen mevzu' ayna.

Espionnage [imz.] Casusluk.

Espionner [ft. – fl.] Casusluk etmek.

Esplanade [ims.] Bir büyük binanın önünde veya bir kale ile mahalle arasındaki açık meydan ki evâilde talimhâne ittihaz olunur idi. ◆ Kale-i zemin, top altı.

Espoir [imz.] Ümit, emel. ‖ **Dans l' – de, que** Ümidiyle. ‖ (as.) Evâilde gemilerde müsta'mel bir nevi küçük top.

Espolin yahut:

Espoulin [imz.] Mekik masurası.

Esponton [imz.] Vaktiyle piyade zâbitlerine mahsus kısa harbe, süngü.

Espoule [ims.] Atkı teli.

Espoulette [ims.] (as.) Falya hunisi, zıvanası.

Espoulinage [imz.] Atkı telini mekik masurasına sarma ameliyatı.

Espringale [ims.] Vaktiyle harpte müsta'mel bir nevi sapan ki felâhan denir imiş.

Esprit [imz.] Ruh. ◆ Ervah-ı latifenin beheri. ◆ Cin, peri. ◆ Akıl, zekâ, fehm, idrak, fikir. ◆

249 Orijinal metinde dizgi hatası: مناوله [münâvele] şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığı takdirde مانيوله olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tabiat, ahlak. ◆ Mânâ, mazmun, meal. ◆ Niyet, maksat. ◆ İstidat. || **Bel** – Akıl ve zekâ iddiasında bulunan. || **Saint** – Ruhu'l-kudüs. || **Unité d'** – İtilâf-ı efkâr.|| **Trait d'** – Mazmun, nükte. || **Homme d'** – Zarif ve nükte-perdaz adam. || **Avoir de l' – au bout des doigts** El işlerinde gayet mahir olmak. || – **de conciliation** Efkâr-ı müsâlemetkârâne, itilâf-cûyâne. || **De peu d'** – Sebük-mağz. || **La lettre et l'** – Mantuk ve mefhum, elfaz ve maâni ile makasıd ve mebâni. || **Terme et** – Tabirat ve tefsirat. || – **perspicace** Sürat-i intikal. || **Mettre en l'** – İşrab ve ihtar etmek. || (k.) Taktir ile çıkarılan mâyi, ruh, ispirto. || – **de vin** Küul, ispirto. || – **acides** Ervah-ı hâmıza. || (Sarf-ı Yunanîde) Kelime başında bulunan huruf-ı sadâiyenin üzerine konulan (·) *rude* – ve (') *doux* – alâmetidir.

Esprit-fort[imz.] Mesleksiz ve –hâşâ– münkir-i ulûhiyet, hakîm-i kâzib.

Esprot [imz.] Ançives denilen küçük nevi gümüş balığı ki tuzlanmışı gayet makbuldür.

Esquicher [fl.] Oyunda kâğıdın en küçüğünü atmak. = (mec.) Fikir ve reyini saklamak.

Esquif [imz.] Yelken ve kürekle yürütülen hafif bir kayık. || (mec.) Vasıta-i necat.

Esquille [ims.] (crh.) Kırık kemikten çıkan ince parça, kırılmış kemik pâresi, şaziyye.

Esquimaux [imz. – cm.] Amerika'da Kutb-ı Şimalî civarlarında sakin bulunan akvam-ı vahşiye, Eskimolar.

Esquinancie [ims.] (t.) Boyun bezlerinin ağrıması, iltihab-ı levze.

Esquine [ims.] Beygirin kaynak kemikleri, beygir beli. || (nb.) Çin saparnası ki çöp-i çînî dahi ıtlak olunur. (Bu mânâda *Squine* dahi derler.)

Esquinter [ft.] Pek ziyade yormak. ◆ Bitirmek, perişan etmek. ◆ Aldatmak, şaşırtmak. ◆ Dövmek.

Esquipot [imz.] Topraktan mamul para kumbarası.

Esquire [imz.] (*è-skouaï-re*) İngiltere ve Memâlik-i Müctemia-i Amerika'da zâdegândan olmayanlara "efendi" makamında verilen unvandır. (Tahfif suretiyle *Esq* dahi denilir.)

Esquisse [ims.] Bir resim ve heykelin ilk tertip ve taksimatı, tasarlama, taslak, nireng. ◆ Basmakalıp iş. ◆ Hakk veya tıraş olunacak şeylerin kabataslağı. || (ed.) Bir eser ve telifin tasvir-i iptidâisi.

Esquisser [ft.] Bir resim ve heykel veya telifin taslağını yapmak, tasarlamak.

Esquiver [ft.] Savmak, savuşturmak. ◆ Kurtulmak. || (mec.) İzâle etmek. || **S'** – Savuşmak.

Essade [ims.] Tarla çapası.

Essai [imz.] Tecrübe, deneme. ◆ Bir şeyin ilk isti'mali. ◆ Tecrübe-i kalem. ◆ Gümüş ve altını mihek vesâire ile ayarlama, ayarını tayin etme. = (tca.) Numûne, örnek; **à titre d'** – Numûne makamında. || **Donner à l'** – Tecrübe edilip beğenildiği hâlde bedeli verilmek üzere satmak.

Essaie [ims.] Hind'in bir nevi kök boyası.

Essaim [imz.] Doğdukları kovanı terk edip başka kovan yapmaya giden arı sürüsü, oğul arısı, sürüsü, taze kovan. ◆ Güruh, sürü, alay. || **Abeille de premier** – Oğul arısı.

Essaimage [imz.] Arı yavrularının doğdukları kovanı terk etmeleri mevsimi, oğul verme mevsimi.

Essaimement [imz.] Arı yavrularının doğdukları kovanı terk edip kendilerine mahsus kovan yapmaya gidişleri, oğul verme.

Essaimer [fl.] (Kovan hakkında) İçindeki arı yavruları çıkmak, oğul arıları kovanı terk etmek.

Essanger [ft.] Kirli çamaşırı kül suyuna koymadan evvel sudan geçirmek.

Essart [imz.] Ekilmek üzere açılıp hazırlanmış arazi. ◆ Ormanlarda henüz köklenip açılmış tarla. || **Bois d'** – **s** Köklenip ormanlardan ihraç olunan eşcar.

Essartage [imz.] ve:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Essartement [imz.] Tarla yapmak üzere ormanları kökleyip açmak ameliyatı.

Essarter [ft.] Tarla yapmak üzere ormanları kökleyip açmak.

Essaugue [ims.] Torbalı büyük ığrıp ağı.

Essayer [ft.] (*payer* gibi tasrif olunur) Tecrübe etmek, denemek. ◆ Yapmaya çalışmak, davranmak. ◆ Ayarını takdir ve tahmin etmek.

Essayeur [imz.] Birçok tecrübelerde bulunan adam. ◆ Meskûkâtın ayarını tayin eden ayarcı, çeşnici.

Esse [ims.] S harfi. ◆ Arabanın dingil çivisi. ‖ (ms.) Kemanın sinesinde S harfi şeklindeki delikler.

Esseau [imz.] Küçük ve eğri marangoz baltası. ◆ Çatı padavrası.

Esselier [imz.] İki keresteyi rapt için aralarına konulan dirsek kinet.

Essence [ims.] Zât, cevher, asıl, esas. ◆ Taktirle çıkarılan yağ, ıtır. ◆ Orman ağaçlarının envâi, ecnas-ı eşcar. ‖ (hk.) Ayn, rükn: – **du contrat** Rükn-i akit. ‖ **Par** – Haddizatında. ‖ – **d'amande amère** Acı badem yağı. ‖ – **de térébenthine** Zeyt-i tayyar-ı terementi. ‖ **Composition chimique des** – **s** Itriyatın terkibat-ı kimyeviyesi.

Essénien,ne [imz.] İsrailîlerin bir tarik-i felsefelerine mensup ve müteallik, bu tarike tâbi olan.

Essentiel,le [s.] Bir şeyin zât ve cevherine mensup ve müteallik olan, zâtî, aslî, esasî, fıtrî. ◆ Zaruri, lâzım-ı gayr-ı mufârık. ‖ (t.) Zâtî: **Maladies** – **les** Emraz-ı zâtiye. = [imz.] Bir şeyin başlıca kısım ve ciheti, en mühim noktası, zât-ı madde. ‖ (sr.) **Verbe pronominal** – Haddizatında iki zamir ile tasrif olunan fiil.

Essentiellement [h.] Zâten, fıtraten, haddizatında. ◆ Başlıca, en ziyade.

Essera yahut:

Essère [imz.] (t.) Enceriye-i[250] hafife.

Esseret [imz.] Uzun burgu.

Essette [imz.] Kaldırımcı kazması.

Esseulement [imz.] Hâl-i tecerrüdde yaşama, tecerrüd, uzlet.

Essieu [imz.] Dingil. ◆ (Lisan-ı şiirde) Mihver. ‖ **Corps de l'** – Tekerlek oku. ‖ – **droit** Düz tekerlek oku. ‖ – **coudé** Dirsekli tekerlek oku.

Essor [imz.] Kuşun havaya kalkması, havalanması, uçması. (Gayr-ı müsta'meldir.) ◆ Azîmet. ‖ (mec.) Teşebbüs, tasaddi. ◆ Terakki. ◆ İntişar.

Essorage [imz.] Alet-i mahsusa vasıtasıyla yaş çamaşır sıkma ameliyatı.

Essorant,e [s.] Uçacak gibi görünen kuş resimlerine ıtlak olunur.

Essorer [ft.] Kurumak için sermek. ◆ Ütülemek üzere yaş çamaşırı kuru çamaşır içine sarmak.

Essoreuse [ims.] Yaş çamaşırı sıkmaya mahsus alet ki miybas tabir olunur.

Essorillement [imz.] Evâilde Avrupalılarca kulak kesmek cezası. ◆ Kedi ve köpek misilli hayvanların kulaklarını kesme.

Essoriller [ft.] Evâilde Avrupalılarca cezaen kulaklarını kesmek. ◆ Kedi ve köpek misilli hayvanların kulaklarını kesmek. ‖ Saçlarını pek kısa kesmek.

Essorisser [ft.] (byt.) At kişnememek için boynundaki kakırdağı kesmek.

Essoufflement [imz.] Soluğun kesilmesi, daralması, tebehhür.

Essouffler [ft.] Soluğunu kestirmek, boğulacak dereceye getirmek.

Essui [imz.] Kurumak için serecek yer.

250 Orijinal metinde dizgi hatası: افجريه şeklinde yazılan kelimenin, müellifin Türkçeden Fransızcaya *Kâmûs-ı Fransevî*'sine başvurulduğunda da görüleceği gibi انجريه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Essuie-main [imz.] Havlu, peşkir (cm. des *essuie-mains*).

Essuie-plume [imz.] Kalem silecek.

Essuyage [imz.] Silme. ◆ Kurutma, tenşif.

Essuyer [ft.] Silmek, kurulamak. ◆ Kurutmak. || (mec.) Duçar ve hedef olmak. || – **les larmes** Teselli etmek. || – **les plâtres** Yeni bir evde en evvel ikamet etmek. || (as.) – **le feu de l'ennemie** Düşmanın top ve tüfekleri atışına hedef olmak. || (mec.) – **le premier feu** Tekdir ve tevbihine en evvel hedef olmak.

Est [imz.] (*èstt*) Şark, gün doğusu. ◆ Gün doğusu yeli. || **Faire de l'** – Geminin başı şarka müteveccih olmak. || **Nord** – Gün doğrusu poyrazı. || – **Quart-Nord** – Gün doğrusu kerte poyrazı. || **Quart-Sud** – Gün doğrusu kerte keşişleme. || – **Sud** – Gün doğrusu keşişleme.

Estacade [ims.] Nehirlerde kazıklar ile yapılan set. ◆ Gemilerin duhulünü men için liman ağızlarına gerilen zincir. ◆ Gemi postaları beynindeki dolmalar ve bent vesâire gibi mani.

Estache [ims.] Köprü direği. ◆ Bent vesâirede toprağa çakılan kazık.

Estafette [ims.] Posta çantası veya bir emri bir mevkiden bir mevkiye îsal eden tatar, ulak, sâî, posta çantacısı.

Estafier [imz.] Hizmetçi, yasakçı. ◆ (İstihzâ tarikiyle) İri boylu hizmetçi.

Estafilade [ims.] Bedende ve hususiyle yüzde büyük cerîha eseri. ◆ Kılıç yarası, kılıçla sepetleme vurma. || (mec.) Halel, mazarrat, sekte.

Estafilader [ft.] Bir büyük cerîha açmak. ◆ Kılıçla sepetleme vurup kesmek.

Estagnon [imz.] Çiçek suyu vesâire vaz'ına mahsus kap. ◆ Bakırdan mamul süt güğümü.

Estains [imz. – cm.] (bhr.) Geminin kıç omuzluğu keresteleri ki şimdiki gemilerde mevcut değildir.

Estame [ims.] Yün iplik; **Bas d'** – Yün çorap.

Estamet [imz.] Âdi yün kumaş, sûf.

Estaminet [imz.] Tütün içmeye mahsus kahvehâne salonu, kahvehâne, teneffüshâne.

Estampage [imz.] Basma, kalıba basma. ◆ Kalıp oymacılığı. ◆ Çarpma denilen bir nevi kakma ameliyatı.

Estampe [ims.] Kalıba hakkolunarak basılmış resim vesâire, basmakalıp resmi, ıstampa. ◆ Kalıp hakkine mahsus zımba, kalıp zımbası. (Bu son mânâda *Étampe* dahi denir.)

Estamper [ft.] Mahkûk kalıpla basmak, ıstampalamak. ◆ İsmini tab' etmek.

Estampeur [imz.] Mahkûk kalıplar ile resim vesâire basan basmacı, ıstampacı.

Estampillage [imz.] Gümrük vesâirede emtianın üzerine kurşun damga veya marka vurma, mühür vurma, damgalama.

Estampille [ims.] Damga, mühür, marka.

Estampiller [ft.] Kurşun damga vurmak, damgalamak, marka vurmak. ◆ Kıymetini, fiyatını kayıt ve işaret etmek.

Estarie [ims.] (tca.) **Jours d'** – Emtianın istarya günleri, eyyam-ı tevakkuf.

Ester [fl.] Muhakemede bulunmak, dava etmek veya bir davaya mukabele etmek (– **en justice** tabiriyle yalnız masdarı müsta'meldir.)

Estère [ims.] Kaba hasır.

Esterlin [imz.] Yirmi sekiz buçuk buğday sıkleti. ◆ Eski bir sikke.

Esthétique [ims.] Hikmet-i bedâyi. ◆ Eserde güzelliği temin için takip edilen kaide. = [s.] Hissiyata ve hususiyle hissiyat-ı bediiyeye mensup ve müteallik.

Esthiomène [s.] (t.) Bedenin bir tarafını yiyen (yara). Âkil; **Ulcère** – Karha-i âkile.

Estimable [s.] Şâyan-ı itibar, muteber. ◆ Kıymetdar.

Estimateur [imz.] Kıymet takdir eden, muhammin, estimatör. ◆ Kadirşinas.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Estimatif,ve[251] [s.] Kıymet takdir ve tahminine müteallik olan, tahminî. ‖ **État** – Keşif ve tahmin defteri.

Estimation[252] [ims.] Takdir-i kıymet, tahmin-i fiyat. ‖ **Prix d'** – Kıymet-i muhammene. ‖ (orm.) – **à vue d'œil et par pied d'arbres** Eşcar-ı kaimeyi birer birer ve reyü'l-ayn muayene ve tahmin etme. ‖ – **en matière des bois sur pied** Eşcar-ı kaimenin hâsılat-ı maddiyesinin tahmin ve takdiri. ‖ – **par le comptage et le cubage individuels des arbres sur pied** Eşcar-ı kaimeyi birer birer ta'dad ve hacimlerini mesâha ederek icra olunan tahmin ve muayene.

Estime [imz.] İtibar, hürmet. ◆ Hüsnizan. ◆ Hüsninazar. ‖ (bhr.) Deryâda sefinenin mevkiini tayin-i takrib. (Bu mânâda *Point* – yani bir sefinenin puntesini tayin tabiri dahi kullanılır.) ‖ **Succès d'** – (Tiyatro ıstılahında) Nîm-muvaffakiyet (temâşâgeran tarafından hüsn-i suretle kabul edilmekle beraber şiddetli alkışlara nâil olamayan eser hakkında söylenir).

Estimer [ft.] İtibar ve hürmet etmek. ◆ Takdir, tahmin-i kıymet etmek. ◆ Add-i itibar eylemek. ◆ İtibar ve kıymet vermek. ‖ (bhr.) Bir sefinenin mevkiini takribî surette hesap ve tayin etmek.

Estivage [imz.] Hayvanatın dağda geçirdikleri yaz mevsimi. ‖ (bhr.) Bir sefinenin hamûlesi, yük tahmili.

Estival,e [s.] (t. ve nb.) Yazın vâki olan veya yazın yetişen, yazlık, sayfî. ‖ **Plantes – es** Nebatat-ı sayfiye.

Estivation [ims.] (hyv.) Bazı hayvanatın gayet şedid hararet hükümfermâ olduğu mevsimlerde uyuşup kalmaları, hader. ‖ (nb.) Mukaddem tezehhür, tasayyuf. (Bu mânâda *Préfloraison* dahi kullanılır.)

Estive [ims.] (bhr.) Geminin yün ve pamuk gibi havâleli eşya ve emtia hamûlesi.

Estiver [ft.] Hayvanatı yaz mevsimini geçirmek üzere meraya nakletmek, yaylaya çıkarmak. = [fl.] Yaylaya çıkmak.

Estoc [imz.] (c okunur) Eski bir nevi uzun ve ensiz kılıç, kamçı kılıç. ◆ Kılıç ucu, nevk. ◆ Ağaç kütüğü. ‖ **D'** – **et de taille** (mec.) Rastgele, yalan yanlış. ‖ **Couper à blanc** – Ağacı yerle beraber kesmek. ‖ **Faire l'** – Oyunda hile niyetiyle üstteki kâğıdı alta geçirmek.

Estocade [ims.] Dalkılıç etme, kılıcın ucunu saplama, tenşib.

Estocader [fl.] Kılıcın ucuyla saplamak. ‖ (mec.) Lisan ile cerîhadar etmek, hatırını kırmak.

Estomac [imz.] (c okunur) Mide. ◆ Gerdan, göğüs. ‖ **Parois de l'** – Cidaran-ı mide. ‖ **Glandes de l'** – Guded-i mide. ‖ **Le creux de l'** – Canevi.

Estomaquer (s') [fv.] Gücenmek, hatır-mande olmak, çok söylemek veya bağırmaktan yorulmak.

Estompe [ims.] Deri veya mukavvadan mamul ressam kalemi, estomp.

Estomper [ft.] Deri veya mukavvadan mamul ressam kalemiyle resim yapmak. ◆ Esmer bir renk vermek. ‖ (mec.) Tahfif ve tadil eylemek.

Estouffade [ims.] Ustufato[253] denilen tencere kebabı.

Estrade [ims.] Yol, tarik. (Bugün bu mânâ ile yalnız şu tabirde müsta'meldir:) **Battre l'** – Kırda dolaşmak, kırda taharri etmek. ◆ Peyke, set, kerevet. ‖ (mec.) Yüksek mevki.

Estradiot [imz.] An-asl Yunanîlere mahsus hafif bir süvari askeri.

251 Orijinal metinde *Estiamatif* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

252 Orijinal metinde *Estiamation* şeklinde yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

253 Orijinal metinde dizgi hatası: استقا şeklinde yazılan kelimenin, *Kâmûs-ı Fransevî*'nin ikinci baskısına (1898) başvurulduğunda görüleceği üzere استقاتو olması gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bkz. *Étouffé* maddesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Estragon [imz.] Fasîle-i mürekkebeden tarhun otu denilen kokulu nebat, ru'lûl.

Estramaçon [imz.] Eski bir nevi düz ve iki tarafı keser yassı kılıç, pala. || **Coup d'** – (mec.) Şiddetli ta'riz.

Estramaçonner [ft.] Madde-i ânifede tarif olunan kılıçla vurmak.

Estrapade [ims.] Mahkûmu yüksek bir direğin ucuna bağlayıp oradan yere değmeyecek surette defaatle aşağıya atmaktan ibaret ve Avrupalılarca eski bir nevi işkence ve mücâzat. ◆ Bu mücâzata yarayan direk.

Estrapader [ft.] Madde-i ânifede tarif olunan işkence ve mücâzatı icra etmek, bu mücâzata uğratmak.

Estrapasser [ft.] Beygiri çok koşturup yormak.

Estrilda [imz.] Al kanarya. (Buna *Astrild* dahi denilir.)

Estrope [imz.] (bhr.) Iskarmoz ipi veya kayışı. ◆ İstropaça denilen makara kösteği ve ilmeği, marsipet kösteği.

Estropié,e [s.] Sakat, alil. ◆ Nâ-tamam. ◆ Fena telaffuz veya ifade edilmiş.

Estropier [ft.] Sakatlamak, sakat etmek. || (mec.) Bozmak, noksan bırakmak. ◆ Fena telaffuz veya ifade eylemek.

Estuaire [imz.] Yalnız denizin hâlet-i meddinde su ile mestur olan sahil kısmı. ◆ Nehir mansabındaki körfezcik, dar ve uzun koy, haliç.

Esturgeon [imz.] Mersin balığı.

Ésule [ims.] Sarı sütleğen veya balık sütleğeni, lâiye.

Esurite [ims.] (t.) Karha-i mide.

Et [hr.] Ve, hem, ile. || – **de** terkibi bir masdardan evvel îrad olunduğu hâlde bazen bir menkıbe ve kıssanın veya bir nakil ve rivayetin nihayetine getirilir, ve o hâlde nakledilen hikâye masdarın beyan eylediği fiil ile neticeye-pezir olduğunu bildirir: **Ainsi parla-t-il; et chacun de rire** ibaresinde vâki bulunduğu gibi ki böyle söyledi ve hikâye herkesin gülmesiyle nihayet buldu mânâsını ifade ve tazammun eder.

Etc [h.] (*et cætra*'dan muhaffef) İlh (ilâ âhirihi), ve gayrihi, ve kıs aleyhi'l-bevâki.

Établage [imz.] Ahır ücreti, ahır kirası.

Étable [ims.] Sığır ve inek ahırı. ◆ Ağıl. || – **d'Augias** Bâis-i ar ve hicap bir ahlaksızlık.

Établer [ft.] Ahıra koymak, ahırda tutmak.

Établi [imz.] Tezgâh, piştahta.

Établir [ft.] Yerleştirmek, oturtmak, koymak. ◆ Kararlaştırmak, tayin ve tahsis etmek. ◆ Teşkil ve tesis etmek, ihdas etmek. ◆ Emin bir hâle koymak, yerleştirmek. ◆ İspat etmek. || – **les fondements d'une maison** Bir hânenin temellerini atmak, vaz' etmek. || – **l'équilibre du budget** Bütçede tevâzün hâsıl etmek. || – **un compte** Bir hesabı tanzim etmek. || – **une balance** Vâridat ve masârifatı müsâvi kılmak. || – **l'ordre** Temin-i intizam ve inzibat eylemek. || – **des impositions** Tarh teklif etmek. || **S'** – Yerleşmek, tavattun etmek, mesken ittihaz etmek. ◆ Teessüs ve teşekkül etmek. ◆ Teehhül etmek. || (tca.) Bir işe, bir ticarete başlamak, muamelat-ı ticariyeye girişmek.

Établissement [imz.] Yerleşme, yerleştirme. ◆ Teşkil ve tesis, ihdas, teşekkül ve teessüs. ◆ Dükkân, mağaza. ◆ Bir adamın hâl ve vakti. || (bhr.) – **du port** Bir limanda medd-i kâmilin vukuu zamanıyla saat-i nazarî beynindeki tefâvüt ki teahhur-ı daimiden ibarettir. || (tca.) – **du bilan** Muvâzene defterinin tanzimi. || – **commercial** Müessese-i ticariye, ticaretgâh. = [imz. – cm.] Müessesat, tesisat; – **s publics** Müessesat-ı umumiye; – **s industriels** Müessesat-ı sanaiye; – **s d'utilité publique** Müessesat-ı nâfia; – **s de bienfaisance** Müessesat-ı hayriye; – **s financiers** Müessesat-ı maliye, bankalar; – **s insalubres** Muzırru's-sıhha olan mahaller. || – **hydrothérapique** Tedavi bi'l-mâ müdâvathânesi.

Étage [imz.] Bina katı, kat. || (mec.) Cins, nevi, soy. || – **carré** Tavanı ufkî olan kat. || –**en**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

galetas Tavanı mâil olan kat, çatı arası. || – souterrain Yer katı (*sous-sol*) (bu mânâda *mansarde* dahi müsta'meldir.) || (arz.) Tabaka: – bathonien Tabaka-i süflî; – oxfordien Tabaka-i oksfordiye; – porthlandien Tabaka-i ulyâ yahut portlandiye; – sénonien Tabaka-i senoniye; – carbonifère Tabaka-i hâmil-i fahm, tabaka-i hâmil-i karbon; – suessonien Tabaka-i süyesoniye; – bajocien Tabaka-i bajosiye.

Étager [ft.] Kat kat yapmak, dizmek.

Étagère [ims.] Raf, raflı dolap.

Étague [ims.] (bhr.) Palanka ve makara ipi.

Étai [imz.] Bir duvar veya binayı tutan ağaçtan dayak, destek, payanda. ◆ Gemi direğini tutan istralya halat ve yelkeni. (mec.) İstinatgâh.

Étaim [imz.] Tiftik, yapağı. || Bas d' – Yün, yapağı çorap.

Étain [imz.] Kalay, rasas. ◆ Kalaydan yapılmış kap.

Étal [imz.] Kasap tezgâhı. ◆ Kasap dükkânı.

Étalage [imz.] Satılacak eşyanın açılıp serilmesi, yayma, teşhir, sergi. ◆ Bir yere dağılmış, serilmiş şeylerin mecmûu. ◆ Gayet müdebdeb ve mutantan süs, ziynet, tezyin. || (mec.) Gösterme, izhar, ibraz.

Étalagiste [imz.] Eşyasını meydanda açıp satan adam, sergici, yaymacı, pazarcı.

Étale [s.] (bhr.) Mer – Cezr ile med beyninde denizin hâl-i sükûneti.

Étaler [ft.] Açmak, sermek, yaymak, teşhir etmek. ◆ Bir satıh üzerine yaymak, sermek. ◆ Yere atmak, yere sermek. || (mec.) Göstermek, izhar ve ibraz etmek. ◆ Gösteriş yapmak. || (bhr.) Galebe etmek, mukavemet eylemek. || – un navire Diğer bir sefine ile aynı sürati hâiz olmak, diğer bir sefineye kendisini geçirtmemek. || – son jeu Bütün kâğıtlarını göstermek. || S' – Uzanmak, düşmek. ◆ Yayılmak, serilmek, vaz' edilmek, teşhir olunmak. ◆ Arîz ve amîk tafsilata girişmek.

Étalier [imz.] Seyyar kasap. ◆ Kasap tezgâhtarı, çırağı.

Étalières [ims. – cm.] Kazık üzerine yayılan dalyan ağı.

Étalingue [ims.] (bhr.) Gumenanın lenger halkasına bağlanılan ucu ki kavilya denilir.

Étalinguer [ft.] Gemi demirini halatla bağlamak.

Étalingure [ims.] Kavilya bağı veya ilmeği.

Étalon [ims.] Aygır, damızlık, döl, fahl.

Étalon [imz.] Evzan ve makayis ayarı, numûnesi, vâhid-i kıyasî, çap, ölçü. || – monétaire Meskûkât vâhid-i kıyasîsi. || – d'or Mikyas-ı zer. || – d'argent Mikyas-ı sim.

Étalonnage [imz.] ve:

Étalonnement [imz.] Evzan ve ölçülerin ayar edilmesiyle damgalanması.

Étalonner [ft.] Evzan ve ölçüleri ayar edip damgalamak. ◆ (Aygır hakkında) Kısrağa aşmak.

Étalonneur [imz.] Evzan ve ölçülerin ayarına memur adam, ayar memuru.

Étamage [imz.] Kalaylama, tekasdur. || – polychrone İki kat kalaylama, tekasdur-ı medid. || – des glaces Aynaları sırlama.

Étambot [imz.] (bhr.) Geminin kıç bodoslaması, paraçol. || Courbe d' – Akrep paraçol ki yatırma paraçol dahi denir. || Contre – Kıç bodoslaması astarı.

Étambrai [imz.] (bhr.) Gemi direği ve tulumba vesâirenin localarına ıtlak olunur.

Étamer [ft.] Kalaylamak, kalay sürmek. ◆ Kalay makamında bir şey sürmek. || – une glace Ayna camının arkasına sır sürmek.

Étameur [imz.] Kalaycı.

Étamine [ims.] İnce ve seyrek sakangur bezi. ◆ Kaba sof. ◆ Elek, munhul. || (nb.) Nebatatın uzv-ı tezkiri. || Passer à l' – Pek sıkı, şiddetli bir imtihandan geçirmek.

Étaminer [imz.] Elek imaline yarayan ince ve seyrek bez yapan adam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Étampe [ims.] Zımba, mıskab. ◆ Kalıp dişisi, kalıp anası.

Étamper [ft.] Zımbalamak. ‖ – **un fer à cheval** Hayvan nalına malum olan sekiz deliği açmak.

Étampure [ims.] Zımba ile açılan delik, kovan.

Étamure [ims.] Kalaylama.

Étanche [s.] Bir mâyiin akmasına mani olan şeylere ıtlak olunur. ‖ (bhr.) Su sızmayan, su etmeyen: **Navire** – Su etmeyen gemi.

Étanchement [imz.] Dindirme, durdurma, cereyanın kat'ı.

Étancher [ft.] Dindirmek, durdurmak, akışı kesmek. ◆ Tıkamak. ‖ (mec.) Teskin, tahfif etmek. ‖ – **la soif** Harareti kesmek. ‖ – **un navire** Sefinenin dâhilinde bulunan suyu çıkarmak.

Étanchoir [imz.] Fıçıcının üstüpü kalemi.

Étançon [imz.] Payanda, destek.

Étançonner [ft.] Payanda ve destek koymak. ‖ (bhr.) Gemi kemerleri altına konulan muvakkat destek. ‖ (mec.) Müdafaa ve muhafaza etmek.

Étanfiche [ims.] Taş madenlerinin tabakatı.

Étang [imz.] Havuz, göl, gadîr, sücre. ‖ – **s naturels** Hıyaz-ı tabiiye. ‖ – **s artificiels** Hıyaz-ı suniye.

Étant [imz.] **Arbre en** – Dikili, kaim, kesilmemiş, ağaç.

Étape [ims.] Askerin yolda konduğu mahal, konak, menzil, merhale. ◆ İki konak arası. ◆ Beher menzilde askere verilen tayinat. ◆ Konak, merhale. ‖ **Brûler l'** – Bir yerde durmaksızın acele ile gitmek.

Étapier [imz.] Eski vakitlerde beher menzilde askere tayinat vermekle ve konak tedarik etmekle muvazzaf memur, konak mahallerinde muayyenat-ı askeriye memuru, konakçı.

Étaple [ims.] Nalbur ve çivici örsü.

Étarquer [ft.] (bhr.) Geminin yelkenlerini fora etmek.

État [imz.] Hâl, keyfiyet. ◆ Devlet, hükûmet. ◆ Mevki. ◆ Silk, sınıf, sanat. ◆ Tarz-ı maişet. ◆ Defter, sicil, cetvel. ◆ Hesap, pusula. ‖ – **civile** Sicill-i nüfus. ‖ **Raison d'** – Hikmet-i hükûmet, menâfi-i devlet. ‖ **Hommes d'** – Rical-i devlet. ‖ **Affaires d'** – Masâlih-i mühimme-i devlet. ‖ – **de siège** İdare-i örfiye. ‖ – **de guerre** Hâl-i harp, vakt-i harp. ‖ – **de paix** Hâl-i sulh, vakt-i huzur. ‖ **Les – s amis** Düvel-i mütehabbe. ‖ – **neutre** Bî-taraf devlet. ‖ **Religion d'** – Bir devletin mezheb-i resmîsi. ‖ (hk.) – **d'accusation** Hâl-i ittiham. ‖ – **de prévention** Maznûniyet hâli.‖ – **de collocation** Alacaklıların sırasıyla kayıt defteri. ‖ **Possession d'** – Marufiyet, şöhret-i şâyia. ‖ **Réclamation d'** – Nesep davası. ‖ **Suppression d'** – Ketm-i nesep. ‖ **Faire – de** Hürmet ve riayet etmek. ‖ **Faire – que** Zannetmek. ‖ Emin ve mutmain olmak. ‖ **En** – Münasip, muvâfik bir hâle, bir hâlde. ‖ **Tenir en** – Metin ve dayanıklı bir surette durdurmak, sabit kılmak.

État-major [imz.] Erkân-ı harp, erkân-ı harbiye heyet ve idaresi. ‖ (bhr.) – **du bord** Bir sefine zâbitanının heyet-i mecmuası, erkân-ı sefine (cm. des *états-majors*).

États-unis [imz. – cm.] Memâlik-i müctemia. (Başlıca Amerika-yı şimalînin hükûmat-ı müttehidesi.)

Étau [imz.] Mengene. ‖ – **à main** El mengenesi. ‖ – **à pied** Ayaklı tezgâh mengenesi.

Étryage [imz.] ve:

Étayement [imz.] Bir bina veya duvara payanda vurma, destekleme.

Étayer [ft.] Bir bina veya duvara payanda vurmak. ‖ (mec.) Muâvenet ve müzâheret eylemek.

Étcætera [imz. – h.] (*è-tsé-té-ra*) Ve gayrihi, ilâ âhirihi, ve kıs aleyhi'l-bevâki. ‖ – **de notaire** Bir varaka-i resmiyede vuku bulan yanlış. (Muhaffef olarak *etc.* yazılır.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Été [imz.] Yaz, sayf. ◆ Kadril[254] raksının bir kısmı. || **Cœur de l'** – Yazın en sıcak zamanı. || **Grand** – Ağustos ayındaki sıcaklar. || **Petit** – Teşrin-i Sânîde olan sıcaklar (pastırma yazı). || **Se mettre en** – Yazlık esvabları giymek.

Éteignoir [imz.] Mumu söndürmeye mahsus külah. ◆ Mahrutu'ş-şekl şey.

Éteindre [ft.] (*feindre* gibi tasrif olunur) Söndürmek, itfâ etmek. ◆ (Elvan ve ziya hakkında) Çıkarmak, izâle etmek. ◆ Teskin etmek, bastırmak. ◆ Eser bırakmamak. || (rs.) Renklerin kuvvetini gidermek, soldurmak. || – **une dette** Bir borcu te'diye etmek, itfâ ve imha-yı düyun etmek. || – **son brûle-gueule** Ölmek. || – **de la chaux** Kireç söndürmek. || **S'** – Sönmek. ◆ Ölmek.

Éteint,e [s.] Sönük, kuvvetsiz. ◆ Bitmiş, perişan olmuş.

Étendage [imz.] Bir şey sürüp kurutmak üzere ufkî bağlanmış ipler ve bu iplerin bağlandığı mahal. ◆ Çamaşır serme, asma.

Étendard [imz.] Sancak, liva, bayrak, alem, râyet. (Bilhassa süvari asâkirine mahsus bayraklar hakkında kullanılır.) || (nb.) Alem.

Étendelle [ims.] Mengenede ezilecek şeyleri koymaya mahsus çul torba.

Étendoir [imz.] Çamaşır vesâire serilen yer. ◆ Matbu formaları ipe sermeye mahsus sırık.

Étendre [ft.] Açmak, sermek. ◆ Serpmek. ◆ Sürmek, yaymak. ◆ Su karıştırarak kuvvetini azaltmak. ◆ Yaymak. ◆ Uzatmak. || (mec.) Tevsi' etmek. || (k.) – **de l'alcool** İspirtoya su ilavesiyle kuvvetini azaltmak. (Bu mânâda – **du vin avec de l'eau** denir ki şaraba su katarak kuvvetini tahfif demek olur.) || **S'** – [fv.] Uzanmak, mümted olmak. ◆ Sürmek, imtidad etmek. ◆ Kesb-i vüs'at eylemek. || **S'** – **sur quelque sujet** Bir bahis üzerine tafsilata girişmek, etraflı îrad-ı kelâm etmek.

254 fr.: *quadrille*.

Étendu,e [s.] Vâsi, geniş. ◆ Serilmiş, yayılmış. ◆ (Çamaşır hakkında) Asılmış. ◆ Tabaka hâlinde serilmiş. ◆ Uzatılmış. ◆ Uzanıp yatmış. || (mec.) Mütenevvi ve kesir. ◆ Vâsi, şümullü. ◆ Tevsi', teşmil ve tatbik edilmiş. || (k.) Su ile karışık, su katılmış.

Étendue [ims.] Vüs'at, genişlik, meydan. ◆ İmtidad, buud, mesafe. ◆ Kuvvet, büyüklük. ◆ Hız. ◆ Fezâ. || – **de la vue** Medd-i basar, medâ-yı basar. || – **réelle** Buud-ı hakiki. || – **idéale** Buud-ı aklî, fezâ-yı nâmütenâhi. || – **abstraite** Buud-ı mücerret. || (ms.) Tiz ile pes arasındaki perdelerin mecmûu.

Éternel,le [s.] İptidâ ve intihâsı olmayan, ezeli ve ebedi, daim. ◆ Müebbet. || **Feu** – Azab-ı daimi-i cehennem. || **Ville** – **le** Roma şehri. = [imz.] Ezeli ve ebedi olan Cenab-ı Hakk, Cenab-ı lem-yezel.

Éternelle [ims.] (mr. Immortelle)

Éternellement [h.] Ezelden ebede, ezeli ve ebedi olarak. ◆ Müebbeden, ilâ gayri'n-nihâye, ilelebet.

Éterniser [ft.] Bir şeyi veya bir şey ve şahsın nâmını ebede kadar pâyidar etmek, te'bid etmek. || (mec.) Çok sürdürmek, idame etmek. || **S'** – İbka-yı nâm etmek.

Éternité [ims.] Ezeliyet ve ebediyet. ◆ Âhiret. || (mec.) Pek uzun müddet.

Éternuement yahut **Éternûment** [imz.] Aksırma, ats.

Éternuer [fl.] Aksırmak.

Éternueur,se [i.] Çok aksıran adam.

Éternûment [imz.] (mr. Éternuement)

Étésien [smz.] Akdenizin kırk gün kadar devam eden mevsim rüzgârı, meltem. || **Vents** – **s** Riyah-ı mevkute.

Étêtage [imz.] ve:

Étêtement [imz.] Balık, ağaç ya çivi veya toplu iğne başının veya emsali şeyler başının kat'ı.

Étêter [ft.] Balığın, ağacın veya çivi ve toplu iğnenin veya bu gibi şeylerin başını kesmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Éteuf [imz.] Oyun topu. || **Courir après son** – Çalışmak, uğraşmak.

Éteule yahut **Esteuble** [ims.] Ekin biçildikten sonra tarlada kalan saman dibi, ekin anızı.

Éthal [imz.] (k.) Hâmız-ı setil [setin] denilen bir nevi ispirto.

Éther [imz.] (*r* okunur) (ht.) Saha-i kâinatı doldurup kâffe-i ecsama duhul eylediği farz [edilen] ve ziya ve hararet ve elektrik gibi seyyâlelerin vasıta-i nakli addolunan gayr-ı müspet bir cism-i latif, esîr. ◆ Felâsife-i kadîmeden bazılarına göre ruh-ı kâinat. ◆ (Şairâne) Hava, cevv-i hava. || (k.) Uçmaya ziyadesiyle mâil bir mâyi, eter, ruh; – **sulfurique** Lokman ruhu, eter-i kibrit; – **nitrique** Eter-i azotî.

Éthérat [imz.] Eter-i muattar.

Éthéré,e [s.] Esîre mensup veya esîr kabîlinden olan. ◆ (Şairâne) Gayet nazik, rakik. ◆ Gayet saf, ulvi, necip. || (k.) Eter denilen mâyie ait, müteallik. || **La voûte – e** Kubbe-i semâ.

Éthérification [ims.] (k.) Teettür. || **Théorie de l' –** Teettür nazariyatı.

Éthérine [ims.] (k.) Eterin.

Éthérique [s.] (k.) **Acide –** Hâmız-ı misbâhî.

Éthérisation [ims.] (k.) Eter denilen tayerana gayet mâil bir mâyi ile karıştırma. || (t.) Eter vasıtasıyla havassın uyuşturulması, istinşak-ı eter.

Éthériser [ft.] (k.) Eter ile karıştırmak. || (t.) Eter teneffüs ettirmek.

Éthérisme [imz.] (t.) Eteriyet.

Éthérolat [imz.] (hyv.) Eter-i muattar.

Éthérolature [ims.] (hyv.) Müetterat.

Éthérolé [imz.] (hyv.) Dârû-yı müetter.

Éthéronalique [imz.] (k.) Hâmız-ı hamriyet.

Éthiopien,ne [i. – s.] Zenci, zenciye, Habeşî.

Éthiopique [s.] Karalar memleketine ve akvam-ı zenciyeye veya Habeş'e mensup ve müteallik.

Éthiops [imz.] (k.) Zenci, etyops. || – **martial** Demirin siyah pası, humz-ı sânî-i hadid. || – **minéral** Kibritiyet-i süveydâ-yı zîbak. || – **végétal** Deniz yosununun ihrakından hâsıl olan bir nevi kömür.

Éthique [s.] Ahlaka mensup ve müteallik. = [ims.] İlm-i ahlak.

Ethmocarcinie [ims.] (t.) Seretan-ı nesc-i hacerî.

Ethmocardite [ims.] (t.) İltihab-ı nesc-i hücrevî-i kalp.

Ethmocéphale [imz.] (tşr.) Gırbâliyü'r-re's, re's-i gırbâlî. (acâibattan)

Ethmodermite [ims.] (t.) İltihab-ı nesc-i hücrevî-i cild.

Ethmoïdal,e [s.] (tşr.) Kafa kemiğinin burnun altına gelen ve gırbal denilen kısmına mensup ve müteallik, gırbâlî.

Ethmoïde [ims.] (tşr.) Kafa kemiğinin burnun altına gelen delikli kısmı, azm-ı gırbâlî, mısfat.

Ethmoïte [ims.] (t.) İltihab-ı nesc-i hücrevî.

Ethmoliposie [ims.] (t.) Verem-i şahmî-i nesc-i hücrevî.

Ethmopathie [ims.] (t.) Dâ-i nesc-i hücrevî.

Ethmophymie [ims.] (t.) Deren-i nesc-i hücrevî.

Ethmorrhemie [ims.] (t.) Nezf-i nesc-i hücrevî.

Ethmose [ims.] (tşr.) Nesc-i hücrevî.

Ethnarchie [ims.] (Eski Romalılarda) Vilayet. ◆ Valilik.

Ethnarque [imz.] (Eski Romalılarda) Bir vilayet idare eden vali.

Ethnique [s.] (Eski kütüb-i diniye-i Nasrâniyede) Mecusi, dinsiz. || (sr.) Bir memlekete nispet beyan eden sıfat. = [imz.] Bir kavmin nâm ve unvanı.

Ethnographe [imz.] Ümem ve akvamın taksimatını ve her birinin nerelerde sâkin bulunduğu ve tabâyi-i mümeyyizelerinin nelerden ibaret olduğunu yazan ve bu ilimle iştigal eden muharrir, ilm-i tavsif-i tavâif-i beşer muallimi, muharriri.

Ethnographie [ims.] Ümem ve akvamın taksimatından ve her birinin nerelerde sâkin bu-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

lunduğundan ve tabâyi-i mümeyyizelerinin nelerden ibaret olduğundan bahseden ilim, mebhas-i tavsif-i tavâif-i beşer.

Ethnographique [s.] Mebhas-i tavâif-i beşere mensup ve müteallik. ‖ **Géographie, carte** – Ahalinin kavmiyet ve cinsiyeti itibariyle yazılmış coğrafya ve harita.

Ethnologie [ims.] Nev-i beşerin ümem ve akvama suret-i inkısamını ve beher kavim ve ümmetin ahvâlini beyan eden ilim, fenn-i menşe-i akvam, mebhasü'l-ümem.

Ethnologique [s.] Ümem ve akvamın ahvâl ve ensabından bahseden mebhasü'l-ümem ilmine, fenn-i menşe-i akvama müteallik ve mensup.

Éthnologie [ims.] Ahlak ve âdâttan bahseden ilim, mebhas-i ahlak ve âdât, ilm-i âdât-ı eslâf.

Éthopée [ims.] İnsanların ahlak ve âdât ve ihtirasatının tarif ve tasviri.

Éthrioscope [imz.] (ht.) Mikyas-ı teşa'şu, ruşen-bin.

Éthylamine [imz.] (k.) Etilamin.

Éthylcarbylamine [ims.] (k.) Etilkarbilamin.

Éthyle [imz.] (k.) Etil.

Éthylène [imz.] (k.) Mükerrer fahm-ı sânî-i müvellidü'l-mâ, etilen.

Éthylénique [s.] (k.) Etilenik.

Éthylidène [imz.] (k.) Etilenik-i cezr-i zûtesâvî-i terkibî, etiliden.

Éthylique [s.] (k.) (mr: Ether).

Éthylsulfurique [s.] (k.) Kibrit-i hamrî.

Étiage [imz.] Nehir sularının kurak mevsimdeki miktarı, derinliği.

Étier [imz.] Denizden memlehalara su almaya mahsus hendek, memleha arkı. ◆ Bir şehri bir nehire veya denize rapteden cetvel.

Étincelant,e [s.] Kıvılcım saçan, parlayan, lâmi', şerâre-paş.

Étinceler [fl.] Kıvılcım saçmak, parlamak, şerâre-paş, şaşaa-paş olmak.

Étincelle [ims.] Kıvılcım, şerâre.

Étincellement [imz.] Kıvılcımlar neşri, parlama, teşa'şu.

Étiolé,e [s.] (nb.) Ziyasızlıktan solmuş, zâbil.

Étiolement [imz.] Nebatatın güneş görmemek ve hava almamaktan hâsıl olan solması. ‖ (t.) Kâfi ziya görememekten hâsıl hastalık, benizsizlik, zebl. ‖ (mec.) Zaaf, zıyâ.

Étioler [ft.] (nb. ve t.) Hava ve ziyadan mahrum bırakıp soldurmak veyahut sıhhatini bozmak, tezbil etmek, benzini soldurmak. ‖ (mec.) Duçar-ı zaaf etmek.

Étiologie [ims.] (t.) Esbab-ı emraz. ‖ (fls.) İlmü'l-esbab.

Étique yahut **Hectique** [s.] Gayet zayıf ve kuru, arık, lâgar. ‖ (t.) **Fièvre** – İnsanı ziyadesiyle kurutup zayıflatan mukannen sıtma, hummâ-yı dıkkî.

Étiquet [imz.] Ayakla hareket ettirilen çark.

Étiqueter [ft.] Bir denk veyahut kutu ve şişe vesâirenin üzerine yafta, etiket yapıştırmak. ‖ (mec.) Kayıt ve tarif etmek. ◆ Kemâl-i ihtimam ve sıhhat ile dizmek, yerleştirmek, tasnif etmek.

Étiquette [ims.] Denk ve kutu ve şişe vesâirenin üzerine yapıştırılan yafta, marka, etiket. ◆ Teşrifat, merasim ve usul-i teşrifat, merasim-i mutade. ‖ **Juger sur l'** – Zahir-i hâle nazaran beyan-ı rey ve mütalaa eylemek.

Étirage [imz.] Haddeden çekme, uzatma. ◆ Yassılatma. ‖ **Banc-à-** – Hadde tezgâhı.

Étire [ims.] Sahtiyan bıçağı.

Étirer [ft.] Haddeden çekmek. ◆ Uzatmak.

Étisie [ims.] (t.) Adamı zayıflatıp kurutan hastalık, sil. ◆ Böyle bir hastalıktan gelen zayıflık, inkıhal.[255] ‖ (mec.) Sebeb-i zaaf ve nâtüvânî.

255 Orijinal metinde dizgi hatası: انفهال şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında انقهال [=inkıhal: zayıflama, takatten düşme] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Étoc [imz.] (*c* okunur) Ağaç kütüğü. ‖ **Couper à blanc** – Ormanlarda eşcar-ı ihtiyâtiye bırakmaksızın kat'-ı eşcar. ‖ **Ravaler les** – **s** Ağaç kütüklerini toprak hizasından kesmek. ‖ (bhr.) Deniz alçaldığı vakit meydana çıkan sivri kaya tepesi.

Étoffe [ims.] Kumaş, dokuma, her türlü mensucat. ‖ (mec.) İstidat, ehliyet, değer. ‖ **Tailler en pleine** – Hiç ihtiyata tâbi ve basiret üzere olmayarak hareket etmek. = [cm.] Matbaacının tertip ve tab' ücretinden başka masârif-i umumiyesine karşılık olmak üzere müşteriden fazla aldığı akçe. ◆ Matbaanın huruf ve mürekkep ve merdâne gibi levâzımı.

Étoffé,e [s.] Giyinmiş; **Bien** – İyi giyinmiş. ◆ Etine dolgun. ◆ İstidatlı, ehliyetli.

Étoffer [ft.] Kumaşla kaplamak, döşemek, tefriş etmek.

Étoile [ims.] Necm, kevkeb, sitâre. ‖ – **s fixes** Sevâbit. ‖ – **s errantes** Seyyârat. ‖ – **filante** Şihab. ‖ (mec.) Talih, baht. ◆ Nişan. ◆ Atın alnındaki akıtma, gurre. ◆ Yazı arasında basılan necme (*) işareti. ‖ (hyv.) – **de mer** Beşparmak.

Étoilé,e [s.] Mükevkeb veya kevkeb şeklinde pullarla donatılmış. ‖ **La voûte** – **e** Kubbe-i semâ, kâinat.

Étoilement [imz.] Kevkeb şeklinde pullarla donatma.

Étole [ims.] Papazların esna-yı âyinde boyunlarına attıkları bir nevi atkı.

Étolien,ne [i. – s.] Yunan-ı kadimin Etolya eyaletine mensup ve müteallik, Etolyalı.

Étonnamment [h.] Bâis-i taaccüb ve hayret olacak bir suretle.

Étonnant,e [s.] Bâis-i taaccüb ve hayret, garip. ◆ Fevkalâde.

Étonné,e [s.] Mütehayyir, müteaccib, şaşakalmış. ◆ Oynamış ve çatlak (bina, kemer, kubbe).

Étonnement [imz.] Taaccüb, hayret, veleh, istiğrab. ‖ (m.) Şiddetli bir sarsıntı neticesi olarak oynama, çatlama.

Étonner [ft.] Hayret ve taaccübde bırakmak. ‖ (m.) Oynatmak, çatlatmak. ‖ – **un diamant** İşlerken elması çatlatmak.

Étouffade [ims.] (mr. Étouffée)

Étouffant,e [s.] Nefesi tutan, nefes aldırmayan.

Étouffé,e [s.] Boğuk, boğuk bir surette işitilen (ses, gülme).

Étouffée [ims.] Ağzı gayet iyi kapalı tencerede yavaş yavaş pişmiş et yemeği, tandır kebabı, ustufato. (*estouffade* ve *étouffade* dahi denilir.)

Étouffement [imz.] Boğulma, teneffüs güçlüğü, bunalma. ‖ (mec.) Tazyik, tenkil, izâle.

Étouffer [ft.] Boğmak, nefes aldırmamak, bunaltmak. ◆ Söndürmek, bastırmak. ◆ Zaptetmek, tutmak. ◆ Kesmek, bitirmek. ◆ Tamamen içmek. ‖ – **un perroquet, un chardonneret** Bir kadeh apsent. = [fl.] Mahnûkan ölmek. ◆ Boğulmak, nefes alamamak.

Étouffoir [imz.] Kömürü söndürüp muhafaza etmeye mahsus maden kap. ◆ Piyano tellerinin ihtizazını durdurmaya mahsus kenarı çukalı tahtadan alet, piyano yastığı. ◆ Havası az yer, mahal.

Étoupage [imz.] Kıtık ile tıkama.

Étoupe [ims.] Kıtık, üstüpü.

Étouper [ft.] Kıtık ile tıkamak.

Étoupille [ims.] (as.) Topun ve taş lağımının yemleme fitili.

Étoupiller [ft.] Topa veya taş lağımına yemleme fitili koymak.

Étoupillon [imz.] (as.) Barutu rutubetten muhafaza için topun deliğine tıkılan yağlı fitil.

Étourdeau [imz.] Anaç horoz, genç ıblık.

Étourderie [ims.] Teemmülsüz hareket, hoppalık. ◆ Gaflet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Étourdi,e [s.] Teemmülsüz hareket eden, hoppa. ◆ Gafil. ◆ Mütehayyir, mebhut. ◆ Çakırkeyf.

Étourdiment [h.] Teemmülsüz, hoppalıkla. ◆ Gafilâne.

Étourdir [ft.] Şaşırtmak, sersemletmek. ◆ Baş ağrıtmak, tasdi' etmek. ◆ Çakırkeyf etmek. ◆ Yarı pişirmek. ‖ (mec.) Beht ve hayrete müstağrak etmek. ‖ – **la grosse faim** Biraz şey yiyerek şiddet-i cûu tahfif ve teskin eylemek. ‖ – **la douleur** Ağrıyı izâle etmeksizin biraz tahfif etmek, uyuşturmak. ‖ **S'** – Def-i gam etmek. ◆ Çakırkeyf olmak. ◆ Meşgul olmak.

Étourdissant,e [s.] Şaşırtan, baş ağrıtan. ◆ Mûcib-i veleh ve hayret.

Étourdissement [imz.] Baş dönmesi, sersemlik. ◆ Gurur, gaflet. ◆ Beht ve hayret.

Étourneau [imz.] Sığırcık kuşu. ‖ Hoppa, savruk delikanlı.

Étrange [s.] Garip, tuhaf, acîb. ◆ Hilâf-ı mutad. = [imz.] Garip, acîb, tuhaf şey.

Étrangement [h.] Garip ve tuhaf bir suretle.

Étranger [ft.] Uzaklaştırmak. (Yalnız avcı ıstılahı olarak müsta'meldir.)

Étranger,ère [i. – s.] Yabancı, ecnebi, garip. ◆ Bir şeyde malumat ve münasebeti olmayan, bigâne bulunan. ‖ **Ministère des affaires** – **es** Hariciye Nezâreti. ‖ **Corps** – **s** Ecsam-ı ecnebiye. = [imz.] Memâlik ve akvam-ı ecnebiye.

Étrangeté [ims.] Garabet, tuhaflık.

Étranglé,e [s.] Dıyk, dar. ◆ Boğulmuş.

Étranglement [imz.] Boğulma, ihtinak. ◆ Sıkılma, tazyik. ‖ (nb.) Boğum yeri, boğmak.

Etrangler [ft.] İhnak etmek. ◆ Sıkmak. = [fl.] Boğulmak, nefesi tutulmak. ‖ – **une affaire** Bir işi sathice ve ale'l-isti'cal görmek, kapatmak. ‖ –**un sujet** Bir sözü, bir bahsi pek muhtasar geçmek.

Étranguilion [imz.] Beygir ve sığır kısmına ârız olan hunnak, hunnak-ı sevr. ‖ **Poir d'** – Ahlat armudu, gelinboğan denilen kekre armut.

Étrape [ims.] Saman diplerini kesmeğe mahsus küçük orak, el orağı, dehre/dahre.

Étraper [ft.] Küçük orakla saman diplerini kesmek, el orağıyla biçmek.

Étrave [ims.] Geminin pervanesini teşkil eden kereste, serçke. ‖ **Élancement de l'** – Serçke başı.

Être [fl.] (Tasrifi: *Je suis*, *tu es*, *il est*, *nous sommes*, *vous êtes*, *ils sont*; *j'étais*; *je fus*; *je serai*; *je serais*; *sois*, *soyons*, *soyez*; *que je sois*, *que tu sois*, *qu'il soit*, *que nous soyons*, *que vous soyez*, *qu'ils soient*[256]; *que je fusse*; *étant*; *été*.) (Fiil-i isnat yerini tutar): **Cet objet est à moi** Bu şey benimdir. ◆ Bulunmak, var olmak: **Il est des cerises qui** Kiraz var ki. ‖ **N'** – **plus** Vefat etmek. ‖ **Où en êtes-vous dans votre livre?** Kitabın neresine geldiniz? ‖ – **sur le point de** Üzre bulunmak. ‖ – **sur le qui-vive** Müteyakkız bulunmak. ‖ – **à** Ait olmak. ◆ Hasr-ı nefs, çalışmak. ◆ Vaktini bir şeye tahsis etmek. ‖ **y** – Hânesinde bulunmak. ◆ Nezdinde kabul etmek. ◆ Anlamak. ‖ **Comme si de rien n'était** Hiçbir şey olmamış gibi. ‖ **Si j'était de vous** Sizin yerinizde olsa idim. ‖ **Avoir été** Gitmiş, bulunmuş olmak: **Avez-vous été à Smyrne** İzmir'e gittiniz mi? (Ef'al-i meçhuleyi ve ef'al-i lâzımenin sıyag-ı mürekkebesini teşkil etmek için fiil-i iâne gibi dahi müsta'meldir.)

Être [imz.] Mevcut, zât, şey. ◆ Vücut, varlık, hestî. ‖ **L'** – **suprême** Cenab-ı Hakk. = [cm.] Bir evin taksimat ve yolları. ‖ – **s abstraits** Mücerredat, umur-ı maneviye, besâit. ‖ – **s concrets** Maddiyat, mürekkebat, umur-ı maddiye. ‖ – **s réels** Hakayık. ‖ – **s raisonnables** Zevi'l-ukul. ‖ (tt.) – **s aérobies** Havaî mikroplar.

Étrécir [ft.] Darlatmak, tazyik etmek.

256 Orijinal metinde bu kelime *soint* şeklinde yazılmıştır ancak ilgili fiilin subjonctif présent kipindeki üçüncü çoğul şahıs çekimi *soient* olmalıdır.

Étrécissement [imz.] Darlatma, tazyik. ◆ Darlık.

Étreindre [ft.] (*feindre* gibi tasrif olunur) Sıkmak, sıkı bağlamak, sıkı kucaklamak, sarmak. ‖ (mec.) Sahip ve hâkim olmak.

Étreinte [ims.] Sıkma, sıkı sıkı kucaklama. ‖ Rabıta, irtibat.

Étrenne [ims.] Satıcıların günde ilk alışverişleri, istiftah (siftah). ◆ Bir şeyin ilk isti'mali. = [cm.] Yılbaşı hediyesi. ◆ Ale'l-ıtlak hediye.

Étrenner [ft.] Siftah (istiftah) ettirmek. ◆ Bir şeyi ilk defa olarak kullanmak. ◆ Yılbaşında hediye vermek. ◆ Bahşetmek. ◆ Muttasıf kılmak.

Étrépage [imz.] Dinlendirmek üzere bırakılan tarlalardaki çalı çırpının bir miktarını kaldırıp tarlanın kısm-ı mütebâkîsini tezbil etmek ameliyatı.

Étrèpe [imz.] Tarla çapası.

Étrésillon [imz.] Destek, payanda.

Étrésillonner [ft.] Payanda, destek vurmak.

Étrier [imz.] Üzengi, rikâb. ‖ **Avoir le pied à l'** – Mütteheyyi-i azîmet olmak. ‖ **Courrir à franc** Hayvanı gidebildiği kadar koşturmak. ‖ **Perdre les – s** Ayakları üzengiden çıkmak, (mec.) Şaşırmak. ‖ **Le coup de l'** – Ata binileceği zaman içilen son kadeh, üzengilik. ‖ (tşr.) Azm-ı rikâbî, (bhr.) Köstek demir.

Étrière [ims.] Beygirin istirahatı zamanında üzengileri eğere bağlı tutmaya mahsus kayış.

Étrille [ims.] Kaşağı. ◆ Bir nevi çağanos. ◆ Meşrubatı pahalı meyhâne.

Étriller [ft.] Kaşağılamak. ‖ (mec.) Dövmek. ◆ Şiddetle tenkit ve muâheze etmek. ◆ Çok pahalı satmak, soymak.

Étriper [ft.] İşkembesini çıkarmak. ‖ **à étripe-cheval** Hayvanı alabildiğine, çatlayacak derecede koşturmak.

Étriqué,e [s.] Dar, dıyk. ‖ (mec.) Pek muhtasar, nâkıs.

Étriquer [ft.] Darlatmak. ‖ (mec.) Kısa kesmek, izah etmemek.

Étrive [ims.] (bhr.) Halatın çaparız gelmesi, istromaça. ◆ Gemi halatının bazı yerlerde teşkil ettiği korza.

Étrivière [ims.] Üzengi kayışı, zahme. ‖ **Donner les – s** Hayvana üzengiler ile vurmak ve (mec.) hakaret-âmiz muamelede bulunmak, bed muamele etmek. ‖ **Allonger l'** – Müşkilat çıkarmak, teahhura uğratmak.

Étroit,e [s.] Dar, dıyk. ‖ (mec.) Kısa, mahdud. ◆ Sıkı, samimi. ‖ **A l'** – Dar bir mahalde. ◆ Mudâyaka ile, darlıkda. ◆ **Sens à l'** Harfiyen mânâ.

Étroitement [h.] Dar darına, darlıkla ◆ Mudâyaka ile. ◆ Pek sıkı. ◆ Tamamı tamamına, kemâl-i dikkatle.

Étroitesse [ims.] Darlık, dıyk. ◆ Kısalık, mahdudiyet.

Étron [imz.] Necis. (Beyne'l-avam müsta'meldir.)

Étronçonner [ft.] Ağacın yalnız gövdesini bırakacak surette tekmil dallarını budamak.

Étruffé,e [s.] Bacağı yaralanmış, topal (köpek).

Étruffure [ims.] Köpek bacağına ârız olur tutukluk illeti.

Étrusque [i. – s.] İtalya'nın eski zamanda Etrürya ve bugün Toskana denilen eyaletine mensup ve müteallik veya eyalet-i mezkûre ahalisinden olan. ‖ (m.) **Style** – Etrüsk tarz-ı mimarisi.

Étude [ims.] Tahsil, taallüm. ◆ Mütalaa, ta'mik ve tetkik. ◆ Tekellüf, tasannû, gösteriş. ◆ Bir mevzu-ı hususi hakkında tetkikatı hâvi eser. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Bir tiyatro oyunu alenen sahne-i temâşâya vaz' edilmeden evvel icra olunan provalar. ◆ (Sanâyi-i nefîsede) Tam bir çehreyi, şekli hâvi olmayarak resim tahsil ve tedrisinde kullanılan meşk ve numûne. ◆ Mütalaahâne, müzakere koğuşu. ◆ Dava vekili yazıhânesi, odası. ◆ Mukavelat muharriri odası. ‖ **Maître d'** – Müzakere muallimi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Étudiant [imz.] Şâkirt, mektepli. || – **en droit** Mekteb-i hukuk talebesinden. || – **en médecine** Mekteb-i tıbbiye talebesinden.

Étudiante [ims.] Bir gencin metresi.

Étudié,e [s.] Tetkik ve mütalaa olunmuş. ◆ Tasavvur edilmiş, tasarlanmış. ◆ Yapma, sahte, mahsusî.

Étudier [fl.] Tahsil-i ilim ve fen etmek, tahsilde bulunmak. = [fl.] Okumak, mütalaa etmek. ◆ Öğrenmek, ezberlemek. ◆ Tetebbu etmek. ◆ Tasarlamak, tasavvur etmek. ◆ Dikkatle muayene ve teftiş etmek. || **S'** – Tevaggul ve iştigal etmek.

Étudiole [ims.] Masa ve yazıhânenin üzerine konulan müteaddid gözlü çekmece.

Étui [imz.] Zarf, mahfaza, kılıf (gılâf). ◆ Kın, kap. || – **à éguilles** İğnedan. || – **de mathématique** Pergâr takımı. || (nb.) Gılâf: – **médullaire** Gılâf-ı muhye. || (tşr.) Gılâf: – **épidermique** Gılâf-ı beşerî. || (as.) – **d'amorce** Yemleme kutusu.

Étuve [ims.] Kadîmen su buharıyla ısıtılan hamam. ◆ Mevadd-ı muhtelife kurutmaya mahsus fırın, tennur, tabhâne. ◆ Emraz-ı sâriye musâbîninin eşya ve melbûsatını tebhir ve tathir için kullanılan makine, tebhir makinesi. = [cm.] Şark üslubunca hamam.

Étuvée [ims.] Fırın veya tandır kebabı.

Étuvement [imz.] Buharla ısıtılmış hamam veya fırının içinde ısıtma veya kurutma. ◆ (t.) Cerîha vesâireyi sıcak su ile yıkama ameliyatı, sıcak su banyosu.

Étuver [ft.] Buharla ısıtılmış hamam veya fırının içinde ısıtmak veya kurutmak. || (t.) Sıcak su ile yıkamak, banyo etmek.

Étuviste [imz.] Buharla ısıtılır bir hamamı idare eden hamamcı. ◆ Tathir ve tebhir memuru.

Étymologie [ims.] İştikak. ◆ İlm-i iştikak.

Étymologique [s.] İştikak ilmine mensup ve müteallik.

Étymologiquement [h.] İştikak ilmine tatbikan, kaide-i iştikaka tevfikan.

Étymologiser [ft.] İştikaklarını tayin etmek. (Az kullanılır.)

Étymologiste [imz.] İştikak ilmiyle uğraşan, bu ilmin âlimi.

Eubage [imz.] Fransa'nın ahâli-i kadîmesi olan Goluaların[257] müneccim ve efsuncu rahibi.

Eucalypte [imz.] yahut:

Eucalyptus [imz.] (*s* okunur) Avustralya'nın gayet cesim bir nevi ağacı, okaliptüs.

Euchairite [ims.] (mad.) Bir nuhas-ı selenyumî-i hılkîdir.

Eucharistie [ims.] (*ka*) Hıristiyanların Hazret-i İsa'nın lahm ve demine temsilen takdis edip mabedde yedikleri şaraba batırılmış ekmek, kudas, aşâ.[258]

Eucharistique [s.] (*ka*) Hıristiyanların mabedde takdisen yedikleri şaraplı ekmeğe mensup ve müteallik.

Euchroïte [ims.] (mad.) Bir nuhas-ı zû-arseniyet-i hılkîdir.

Euclase [ims.] (mad.) Glüsin ve alümini hâvi bir silisit-i mükerrer-i hılkîdir.

Eucologe [imz.] Hıristiyanlarda Pazar ve yortu günleri okunacak duaları hâvi kitap.

Eucomis [imz.] (nb.) Afrika sümbülü.

Eucrasie [ims.] (t.) Bünye sağlamlığı, bünye-i ceyyide.

Eudialyte [ims.] (mad.) Bir silisit-i zirkonyum-ı hılkîdir.

Eudiomètre [imz.] (ht.) Havanın ve daha sâir bazı halîta-i gazatın tahliline mahsus alet, mikyas-ı safvet-i hava, odyometre.

Eudiométrie [ims.] (ht.) Gazatın derece-i safvetinin tayini, fenn-i tahlil-i gazat.

257 fr. *Gaulois*.

258 Orijinal metinde dizgi hatası: غشا [=gışa: zar, koruyucu örtü] şeklinde yazılan kelimenin, "son akşam yemeği" yani "aşâ-i rabbanî"ye atıfla عشا [=aşâ: akşam yemeği] olması gerekmektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Eudiométrique [s.] (ht.) Havanın derece-i safvetinin mukayese ve tayinine ve fenn-i tahlil-i gazata mensup ve müteallik.

Eufraise [ims.] (nb.) Göz otu, haşîşetü'l-ayn.

Eugénie [ims.] (nb.) Âsiye fasîlesinden Kayen memâliki kiraz nevi, öjenya ağacı.

Euglène [imz.] (hyv.) Miyah-ı râkidede bulunur huveynat-ı nak'iyeye ıtlak olunur.

Euh! [d.] Vay! Ya! Of!

Eulime [imz.] (hyv.) Ehrâmiye fasîlesinden bir nevi deniz salyangozu.

Eulogles [ims. – cm.] Rum kilisesinde mukaddes addolunan ekmek vesâire kırıntıları.

Eulophe [imz.] (hyv.) Hindistan tavusu. ◆ Kelebek kurdu.

Eumène [ims.] (hyv.) Zenbûriye nevinden alaca göğem nevi.

Euménides [ims. – cm.] Esâtir-i Yunaniyece cinler, periler.

Eumérodés [imz. – cm.] (hyv.) Zü'l-lisaneyn zıbâbiye nevine verilen isimdir.

Eumople [imz.] (hyv.) Bağ ve asma çubuklarına ârız olur kara bit nevi, asma biti.

Eunice [ims.] (hyv.) Deniz kırkayağı.

Eunicée [ims.] (hyv.) Kesîretü'r-ricliye-i mercâniyeden siyah poliplerin nâmıdır.

Eunuque [imz.] Hadım, tavâşî.

Eupatoire [ims.] (nb.) Kasık otu.

Eupepsie [ims.] (t.) Sühûletli hazım, hazm-ı ceyyid.

Euphémique [s.] Hüsn-i tabire mensup ve müteallik, hüsn-i tabirle ifade olunan.

Euphémiquement [h.] Hüsn-i tabirle.

Euphémisme [imz.] (ed.) Hüsn-i tabir.

Euphone [imz.] (ms.) Bir nevi armonik, öfon.

Euphonie [ims.] Asvat ve hurufun imtizac ve tevâfuku, aheng-i huruf ve harekât, adem-i tenâfür. ◆ Letafet-i telaffuz. ‖ (ms.) Suret-i melih.

Euphonique [s.] Tenâfür-i hurufun zıddı olan aheng-i huruf ve asvata mensup ve müteallik, selis.

Euphoniquement [h.] Bilâ-tenâfür-i huruf, selâsetle.

Euphorbe [ims.] (nb.) Fasîle-i ferbiyûniyenin esası olan sütleğen envâı, ferbiyun, yetû'/yettû'.

Euphorbiacées [s.] (nb.) Fasîle-i ferbiyûniye.

Euphorbique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı ferbiyun.

Euphoria [ims.] Çin hurması ağacı.

Euphotide [ims.] (mad.) Labrodorit[259] ve diyalajdan[260] ibaret bir nevi Korsika sahresi.

Euphraise [ims.] (nb.) (mr. Eufraise)

Euphrate [i.] Fırat nehri.

Euphylle [imz.] (nb.) Uzv-ı lâhık-ı nebat.

Eupione [ims.] (k.) Maden kömürü katranından çıkarılan madde-i deseme, öpyon.

Euplastique [s.] (t.) Hüsn-i hılt.

Euplœa [ims.] (hyv.) Harşefiyü'l-cenah-ı nehâriye nevinden büyük kelebek.

Euplocome [imz.] (hyv.) Decâciye sınıfından asya sülünü nevi.

Eupodes [imz. - cm.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah-ı rubâiyu'l-ersag sınıfından hüsnü'r-rical nevi.

Eurasien [imz.] Hindistan'da bir Avrupalı ile bir Hindli kadından tevellüd edenlere bu isim verilir.

Eurêka "Buldum" mânâsına bir kelime-i Yunaniye olup uzun müddet sarf-ı zihin edildikten sonra ulûm ve fünûnca yeni bir şey keşif ve istihrac edildiği zaman kullanılır.

Eurite [ims.] (arz.) Suhur-ı feldispatiyeden bir çakmak taşı.

Europe [i.] Kıtaat-ı hamseden Avrupa.

• • • • • • • • • • •

259 fr.: *labradorite*.

260 fr.: *diallage*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Européaniser [ft.] Avrupa âdât ve ahlakına alıştırmak, bu âdât ve ahlaka göre yetiştirmek.

Européen,ne [i. – s.] Avrupa'ya mensup ve müteallik, Avrupalı, Frenk.

Eurus [imz.] (*s* okunur) Şarktan esen rüzgâr. (Yalnız şiirde müsta'meldir.)

Euryale [ims.] (hyv.) Bir nevi deniz ferci. ‖ (nb.) Nilüfer fasîlesinden bir nevi çadır çiçeği.

Eurygnathe [s.] Zenci nesline mensup.

Eurylaime [imz.] (hyv.) Sond[261] adasına mahsus boğmaklı serçe (kuşu).

Eurynome [imz.] (hyv.) Manş denizi çağanosu.

Eurypga [imz.] Uzun boyunlu Amerika-yı Cenubî kekliği.

Eurypharynx [imz.] (hyv.) – **pélécanoïde** Marakeş denizlerinde henüz keşfolunmuş bir nevi uzun yılan balığı.

Eurythmie [ims.] Fenn-i mimari, resim ve musiki eserlerinin hüsn-i tenâsübü. ‖ (tşr.) Nazm-ı hüsn, nazm-ı müstahsen.

Eustache [imz.] Ağaç saplı kaba bıçak ve çakı.

Eutaxie [ims.] (t.) Tenâsüb-i âzâ.

Euthésie [ims.] (t.) Bünye-i sâlime.

Euthymie [ims.] (t.) Ferâğ-ı bâl.

Eutrapélie [ims.] Eski Yunanîlerde zarafetli latife.

Eutrophie [ims.] (t.) İyi beslenme, hüsn-i iğtidâ. ◆ Semen.

Eutychéen,ne [i. – s.] Hıristiyanlığın Ötikyus[262] tarafından icat olunmuş bir mezheb-i mahsusuna mensup ve müteallik veya tâbi olan.

Eux [zmz. - cm.] Onlar. ‖ – **même** Kendi kendileri, kendi kendiliklerinden (müfredi *lui*'dir).

Euxénite [ims.] (mad.) Öksenit denilen bî-şekl maden.

261 fr.: *Sonde*.

262 fr.: *Eutychius*

Euzoodynamie [ims.] (t.) Sıhhat-i tâmme.

Évacuant,e [s.] ve:

Évacuatif,ve [s.] (t.) Ahlâtı boşaltan, müfriğ.

Évacuation [ims.] Ahlât-ı mütenevvianın boşaltılması, ifrağ. ◆ İfrağ olunan ahlât-ı mütenevvia, ifrağat. ‖ (as.) Bir şehir ve mevkiin asker ve mevadd-ı harbiyeden tahliyesi, tahliye.

Évacuer [ft.] Boşaltmak, tahliye etmek. ‖ (t.) Cismin içindeki hararet vesâir ahlâtı çıkarmak, ifrağ etmek.

Évadé,e [s.] Hapishaneden firar etmiş. = [imz.] Hapishaneden kaçan mahkûm.

Évader (s') [fv.] Hapishaneden kaçmak, savuşmak. ‖ (mec.) İşin içinden çekilmek. ◆ Zâil olmak.

Évagation [ims.] Zihnin mâsivâ ile iştigali. ◆ Zihin perişanlığı.

Évaluable [s.] Tahmin ve takdir olunabilen, kabil-i tahmin.

Évaluateur [imz.] Tahmin ve takdire hizmet eden alet, mikyas.

Évaluation [ims.] Tahmin, takdir-i kıymet, paha kesme. ‖ – **des recettes** Hâsılatın tahmin ve takdiri. ‖ – **des sommes historiques** Eşyanın ezmine ve memâlik-i muhtelifedeki kıyem-i nisbiyelerini takdir ve tahmin etme. ‖ (r.) Tahmin.

Évaluer [ft.] Tahmin ve takdir etmek.

Évanescent,e [s.] (nb.) Fani: **Plante – es** Nebatat-ı faniye.

Évangéliaire [imz.] Senenin eyyam-ı muhtelifesinde okunacak duaları hâvi kitap.

Évangélique [s.] İncil'e mensup veya mutabık olan, İncilî. ‖ **Église** – Protestanlığın bir mezheb-i mahsusu.

Évangéliquement [h.] İncil'e mutabık bir suretle, nesâyih-i İnciliyeye tevfikan.

Évangéliser [ft.] İncil'den vaaz etmek.

Évangéliste [imz.] İncil yazan dört havarinin beheri. ◆ İncil'den vaaz eden rahip.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Évangile [ims.] İncil-i Şerif. ◆ İncil'in esna-yı âyinde okunan suresi.

Évanie [ims.] Bir nevi eşek arısı.

Évanouir (s') [fv.] Bayılmak. || (mec.) Nâ-bedid olmak, gözden kaybolmak.

Évanouissement [imz.] Bayılma, baygınlık, gamâ'.

Évaporable [s.] Kabil-i tebahhur.

Évaporateur [imz.] (ht.) Alet-i tebahhur.

Évaporation [ims.] (s.) Tebahhur, buğulanma; – **à l'air libre** Açık mahalde olan tebahhur. || (mec.) Hiffet-i akıl, hiffet-i meşreb.

Évaporé,e [s.] Tebahhur etmiş, mütebahhir. || (mec.) Hafifü'l-akl.

Évaporer [ft.] Tebahhur ettirmek, buharda kalb etmek. || (mec.) Dağıtmak. || – **son chagrin** Def-i âlâm etmek. || **S'** – Tebahhur etmek. ◆ Dağılmak. ◆ Süratle zayıflamak. || (mec.) Uçup gitmek, zâil olmak. ◆ Hafif-meşreb olmak.

Évasé,e [s.] Geniş, açık.

Évasement [imz.] Genişlik, açıklık. ◆ Tevessü'. || – **de bois** Dingil yağdanlığı. || – **d'un tuyau** Suyolu borusunun ağzı.

Évaser [ft.] Ağız tarafını genişletmek, açmak.

Évasif,ve [s.] Baştan savmaya yarayan, leyte-lealle kabîlinden, müphem, kaçamak yollu; **Réponse – ve** Leyte-lealle kabîlinden cevap, taallülkârâne, müphem cevap.

Évasion [ims.] Mahbesten kaçma, hapishaneden firar etme.

Évasivement [h.] Baştan savarak, taallülkârâne.

Évasure [ims.] Kap vesâire ağzı, açıklığı.

Ève [ihs.] Hazret-i Havva, ümmü'l-beşer.

Évêché [imz.] Piskoposluk, metropolitlik. ◆ Bir piskoposun daire-i rûhâniyesi. ◆ Piskopos konağı, metropolithâne.

Évêchesse [ims.] Piskopos zevcesi.

Évection [ims.] (hy.) Kamerin kısm-ı muzîsinin tebdil-i cesâmet ve vüs'at-i sûrîsi, udul-i kamer, i'vicâc-ı medar-ı kamer.

Éveil [imz.] İhtar, ikaz, tembih. || **Être en** – Müteyakkız bulunmak.

Éveillé,e [s.] Uyanık, mütenebbih, müteyakkız. ◆ Şen, şetâretli, keyifli.

Évéiller [ft.] Uykudan uyandırmak, ikaz etmek. || (mec.) Tevlid etmek, mûcip olmak. || **S'** – [fv.] Uyanmak.

Éveillure [ims.] (cr.) – **d'une meule** Değirmen taşı deliğinin boğazı.

Événement [imz.] Vaka, hadise, şe'n. ◆ Kaza, felaket. || (hk.) – **d'une condition** Bir şartın sübut ve tahakkuku. || (bhr.) – **de mer** Kaza-yı bahrî. || **à tout** – Her hâlde. = [imz. – cm.] Ahvâl.

Évent [imz.] Fire, eksilme payı. ◆ Açık hava. ◆ Çok müddet açık havada durmakla me'kûlat ve meşrubata gelen bozukluk. || (as.) Hava payı, nefes payı. || (cr.) Fabrika fırınları bacalarına veya dökme kalıplarına açılan nefeslik. || **Tête à l'** – Hiffet-i meşreb. ◆ Hafif-meşreb. || (tt.) Bazı hayvanat-ı kaytasiyenin menfesi, mecra-yı havası, menhar-ı bâliyat.

Éventail [imz.] Yelpaze. || **En** – Yelpaze şeklinde, mirvahî. || (tt.) Bir nevi mercan balığı. || – **de mer** Bir nevi deniz ferci.

Éventaillerie [ims.] Yelpazecilik.

Éventaillier [imz.] Yelpaze satan adam.

Éventailliste [imz.] Yelpaze yapan işçi.

Éventaire [imz.] Çiçekçi ve yemişçi sepeti, yassı sepet, işporta.

Éventé,e [s.] Bozuk, ekşimiş. ◆ Hava gibi hafif. ◆ Yelpaze ile hava verilmiş. || (mec.) Şâyi olmuş. ◆ Teemmülsüz, zevzek.

Éventer [ft.] Hava aldırmak, yelpaze ile hava vermek. ◆ Hava almak üzere açmak. ◆ Tesir-i hava ile bozmak. || (bhr.) Yelken doldurmak. || (mec.) İfşa etmek. ◆ Keşfetmek. = [fl.] (Beygir) Burnunu çok kaldırmak, yukarı dikmek. || **S'** – Hava almaktan bozulmak, ekşimek.

Éventoir [imz.] Mutfak yelpazesi.

Éventration [ims.] (t.) Huruc-ı batn.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Éventrer [ft.] Karnını yarmak, kesip açmak.

Éventualité [ims.] İhtimal, tesadüf, ârıza. || **Dans cette** – Şu takdirde. = [ims. – cm.] Zuhurat. ◆ İhtimalat.

Éventuel,le [s.] Tesadüfe bağlı, zuhurata tâbi, ittifakî, tesadüfi, ârızî. **Profits** – **s** Menâfi-i muhtemele. = [imz.] Bir memurun maaş-ı muayyeninden başka hâsılattan veya bazı ahvâlde aldığı akçe, zuhurat.

Éventuellement [h.] Tesadüf ve zuhurata bağlı olarak, tesadüfen, bi't-tesadüf.

Évêque [imz.] Piskopos, metropolit, despot, murahhasa; – **titulaire** Muvazzaf piskopos; – **in partibus** Fahrî piskopos.

Éversif,ve [s.] Hedm eden.

Éversion [ims.] Yıkılma, inhidam.

Évertuer (s') [fl.] Çalışmak, çabalamak, cehd ve gayret etmek.

Éviction [ims.] (hk.) Bir mahkemenin kararına müstenid olarak bi'l-istihkak zapt ve tasarruf.

Évigade [imz.] Oyma, tak'ir.

Évidement [imz.] Oyulmuş olma, muka'ariyet, taka'ur.

Évidemment [h.] Zâhiren, bedâheten, göz göre, aşikâr. ◆ Zann-ı galibe göre, galiba.

Évidence [ims.] Bedâhet, zâhir olma. ◆ Vuzuh, sarâhat. || (fls.) Yakin, tasdik. || **Mettre en** – Meydan-ı bedâhete vaz' etmek. || **Se rendre à l'** – Bedîhî, sarih, müspet bulunan bir şeyi tasdik etmek.

Évident,e [s.] Bedîhî, zâhir, belli, bedîdar, nümâyan, derkâr; **Il est** – **que** Umur-ı bedîhiyedendir ki, tarif ve beyandan müstağnidir ki.

Évider [ft.] Oymak, içini boşaltmak, kafes gibi oymak.

Évidoir [imz.] Oymaya mahsus oluklu burgu. ◆ Oluklu kalem, boşatma kalemi.

Évier [imz.] Musluk altındaki taş tekne. ◆ Bulaşık sularının akmasına mahsus oluk. ◆ Mutfak kurnası.

Évilasse [imz.] Madagaskar adasına mahsus âbnus ağacı.

Évincer [ft.] (ht.) Mahkemenin hükmüyle birinin malını zapt ve ahz etmek. ◆ Ayrı tutmak. ◆ Reddetmek, teb'id eylemek.

Éviration [ims.] (t.) İnkıtâ-yı recüliyet.

Évirer [ft.] Hadım etmek.

Évitable [s.] Def ve ictinabı mümkün.

Évitage [imz.] ve:

Évitée [ims.] (bhr.) Akıntı, cezir ve med vesâireden dolayı geminin atmış olduğu demir üzerinde cihât-ı erbaaya dönmesi, salma. ◆ Geminin bu suretle dönmesine müsait mahal, mesafe.

Évitement [imz.] Savma. ◆ Çekinme, ictinab. || **Gare d'** – Demiryolunun bir kataın diğer bir katara yol vermek üzere çekilmesine mahsus mevkıfı, ictinab mevkıfı. || **Voie d'** – İctinab hattı.

Éviter [ft.] Savmak, def etmek. ◆ İctinab etmek, sakınmak, çekinmek, yanaşmamak. = [fl.] (bhr.) Akıntı, cezir ve med vesâireden dolayı gemi atmış olduğu demir üzerinde cihât-ı erbaaya dönmek, lenger üzerinde dönmek, salmak.

Évocable [s.] Davet ve ihzar olunabilen. || (hk.) Kabil-i nakil (dava).

Évocation [ims.] Davet, ihzar. ◆ Göz önünde tecessüm ettirme. || (hk.) Nakl-i dava. || – **d'une cause** İstînafen nakl-i dava. || – **de principal** Dava-yı asliyenin istînafen fasıl ve rü'yeti istid'âsı.

Évocatoire [s.] Nakl-i davayı mûcip olan.

Évolage [imz.] (zra.) Bazı göl ve çorak mahallerde suların çekildikleri esnada icra olunan ziraat.

Évoluer [ft.] Askeri veya donanmayı talim etmek. ◆ Tekâmül etmek. ◆ Döndürmek, çevirmek.

Évolutif,ve [s.] Tekâmüle müstaid, tekâmüle sâik.

Évolution [ims.] (tt.) Neşvünemâ, tekâmül. ◆ Harekât. || – **organique** Tekâmül-i uzvî. || (as.) Talim, manevra; – **d'armée** Ordu ta-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

limi; – de ligne Hat talimi. || (bhr.) – s navales Bahriye talim ve manevraları.

Évolvulu [imz.] (nb.) (mr. Liserolle)

Évonyme [imz.] (nb.) (mr. Fusain)

Évonymées [ims. – cm.] (nb.) Selastrine[263] fasîlesinden evonim nevi.

Évoquer [ft.] Çağırmak, davet ve ihzar etmek. ◆ Der-hatır etmek. ◆ Göz önünde tecessüm ettirmek. || (hk.) Nakl-i dava etmek.

Évulsif,ve [s.] (crh.) Çekip çıkaran veya bu fiile mahsus ve müteallik olan.

Évulsion [ims.] (crh.) Bir şeyin çekilip çıkarılması.

Ex [d.] Bazı isim ve sıfatlarla terekküb ederek "sâbık" mânâsını beyan eder: Ex-gouverneur Vali-i sâbık. || Basit hükmüne geçmiş kelimelerin başında dahi bulunarak tecerrüd ve huruc beyan eder.

Éx abrupto (mr. Abrupto)

Exacerbation [ims.] (t.) İştidad.

Exact,e [s.] (*é-gzaktt,tte*) Tam, hâlis. ◆ Aslına mutabık, doğru. ◆ Sözünde duran, vaadini icra eden. ◆ Şâyan-ı vüsuk ve itimat, mevsuk, sika. ◆ Dikkatle yapılmış. || Les sciences – es Ulûm-ı riyâziye.

Exactement [h.] Tam, tamamıyla. ◆ Tamamı tamamına. ◆ Kemâl-i dikkatle.

Exacteur [imz.] Nizamın haricinde veya hadd-ı nizamîsinden ziyade vergi toplayan memur.

Exaction [ims.] Bir memurun nizamın haricinde veya hadd-i nizamîsinden ziyade vergi toplaması, tecrim. || Commettre des – s Tecrim etmek.

Exactitude [ims.] Tamamiyet. ◆ Aslına mutabakat. ◆ Doğruluk. ◆ Vefa-yı aht. ◆ Mevsûkiyet. ◆ Dikkat, itina.

Ex Æquo [h.] (*è-gzé-ko*) Aynı derecede. (Bilhassa tevzi-i mükâfatlarda kullanılır.)

263 fr.: *Célastrinées*.

Exagérateur,trice [i.] Mübalağa, îzam eden, mübalağacı, müfrit.

Exagératif,ve [s.] Mübalağalı, ifratlı.

Exagération [ims.] Mübalağa. ◆ İfrat. ◆ Mübalağalı söz. || (hk.) – du passif Müflis düyunatının hakikatten fazla gösterilmesi.

Exagéré,e [s.] Mübalağalı, ifratlı. ◆ Müfrit. = [i.] Mübalağacı kimse.

Exagérément [h.] Mübalağa ile, derece-i ifratta.

Exagérer [ft.] Mübalağa etmek, ifrat derecesine çıkarmak, îzam etmek. ◆ Ziyade ehemmiyet vermek.

Exaltation [ims.] Tehyic, teheyyüc. ◆ İfrat. ◆ Papalık mesnedine ik'ad ve kuud. ◆ Hıristiyanların bir yortusu. || (mec.) İ'lâ. || (t.) İhtidad.

Exalté,e [i. – s.] Müfrit, ifratperest.

Exalter [ft.] İfratla medh, ıtrâ etmek. ◆ Tehyic etmek. ◆ Terfi, irka etmek.

Examen [imz.] (*è-gza-main*) (hk.) Tahkik, muayene, tetkik, teftiş; – d'une cause Bir davanın tetkik ve muhakemesi. ◆ İmtihan. || – d'admission Duhul imtihanı. || à l' – Li-ecli't-tetkik. || Sans – Bilâ-tetkik, ale'l-immiyâ.

Examinateur,trice [i.] İmtihan memuru, mümeyyiz.

Examiner [ft.] Tahkik, tetkik, muayene etmek. ◆ İmtihan etmek. ◆ Dikkatle bakmak, medd-i nazar etmek. ◆ Teemmül etmek. ◆ Tenkit etmek. || – de près Yakından tetkik etmek. || – à fond Arîz ve amîk tahkik ve tetkik etmek, istiksâ etmek.

Exangie [ims.] (t.) Mezk-ı ev'iye.

Exanie [ims.] (t.) Huruc-ı makat.

Exanthalose [ims.] (mad.) Vezüv yanardağında bulunur humz-ı sodyum-ı mükebret-i hılkîdir.

Exanthémateux,se [s.] yahut:

Exanthématique [s.] (t.) Cildin üzerinde çıkan çıban ve sivilcelere mensup ve müteallik, tefeccürî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Exanthème [imz.] (t.) Cildin üzerinde çıbanlar ve sivilceler zuhuru, tefeccür.

Exanthèse [imz.] (t.) Tezehhür.

Exarchat [imz.] (*è-gzar-ka*) Vaktiyle Romalıların garp imparatorluğu hududu içinde şark imparatorunun nâmına bir memleket idare eden âmirin sıfatı ve daire-i hükûmeti. ◆ Birtakım imtiyazlarla patriğe tâbi olan başpiskoposun sıfatı ve daire-i hükûmet-i rûhâniyesi, eksarhlık.

Exarque [imz.] Bulgar kilisesinin reis-i rûhânîsi, eksarh.

Exarthrème [imz.] (t.) Nez'-i mafsal.

Exaspération [ims.] Öfke, hiddet. ‖ (t.) İştidad.

Exaspérer [ft.] Öfkelendirmek, iğzab etmek. ◆ Teşdid etmek.

Exaucement [imz.] İs'af, icâbet, kabul.

Exaucer [ft.] İs'af ve kabul ve icâbet etmek.

Excæcaria [ims.] (nb.) Ferbiyûniye fasîlesinden sütleğen ağacı nevi.

Excarnation [imz.] (tşr.) Selh-i luhum.

Excarner [ft.] (tşr.) Selh-i luhum etmek.

Excavateur [imz.] (crh.) Külünklü makine, kazma makinesi, mihfar.

Excavation [ims.] Kazış, hafr, hafriyat. ◆ Hufre, çukur. ◆ Temel hendeği.

Excaver [ft.] Kazma, hafr etmek, çukurlatmak.

Excédent,e [s.] Artan, fazla, baki. ‖ (mec.) Çok yoran, bıktıran.

Excédant yahut **Excédent** [imz.] Bakiye, fazla; – **des revenus** Fazla-i vâridat. ‖ (r.) Tefâvüt, tefâzul.

Excéder [fl.] Artmak, fazla gelmek. ◆ Diğerlerinin fevkine çıkmak. ◆ Geçmek, tecavüz etmek. ‖ – **les pouvoirs** Daire-i salâhiyet ve me'zuniyeti tecavüz etmek. ‖ (mec.) Yormak, bıktırmak.

Excellement [h.] Âlâ, mükemmel surette.

Excellence [ims.] Fazl, imtiyaz, âlâlık. ◆ Büyük rütbe ve mesnet ashabına verilen unvan. ‖ **Son** – Devletlû, atûfetlû, saâdetlû hazretleri. ‖ **Votre** – Zât-ı devletleri, zât-ı asilâneleri, zât-ı atûfileri. (Bu mânâda gerek zamirin, gerek ismin ilk harfleri büyük harf olmalıdır.) ‖ **Par** – Başlıca, en ziyade, derece-i ûlâda. ◆ Bilhassa.

Excellent,e [s.] Âlâ, enfes, mükemmel. ◆ Mahir. ◆ Garip, tuhaf.

Excellentissime [s.] Pekâlâ, nihayet derecede nefis ve mükemmel, aliyülâlâ, ekmel.

Exceller [fl.] Sâirlerinden efdal olmak, tefevvuk etmek.

Excentricité [ims.] Merkezinin haricinde olan şey. ‖ (he.) Tebâüd ani'l-merkez, tehallüfü'l-merkez. ‖ (hy.) Mihrakayn beynindeki mesafe, buud-ı ihtirak. ‖ (mec.) Ahlak ve âdât-ı umumiyeye muhalif hareket ve tabiat.

Excentrique [s.] Merkezinden baîd olan. ◆ Köşe ve kenarda bulunan. ‖ (he.) Birbirinin içinde oldukları hâlde merkezleri bir olmayan dairelere ıtlak olunur, devâir-i mütedâhile-i mütehâlifetü'l-merkez, mütebâid ani'l-merkez. ‖ (mec.) Ahlak ve âdâtı umuma benzemeyen. = [imz.] (cr.) Bir hareket-i daimeden bir hareket-i münkatıa-i mukannene çıkarmaya alet olan çark vesâire.

Excentriquement [h.] Merkezinin haricinde olarak. ‖ (mec.) Âdât ve adab-ı umumiyeye muhalif olarak, bambaşka, garip bir surette.

Excepté [hc.] -den başka, -den gayrı, müstesna olarak. = [hr.] – **que** Şöyle dursun. ‖ – **si** İllaki, meğerki. = [s.] Müstesna.

Excepter [ims.] İstisna etmek, ayırmak.

Exception [ims.] İstisna, şüzuz. ◆ Müstesna, şâz. ‖ (hk.) Def-i dava, itiraz, itirazat, müdafaat. ‖ – **s déclinatoires** Adem-i salâhiyet itirazatı. ‖ – **s dilatoires** İtirazat-ı müteahhire. ‖ **à l'** – **de** -den başka, istisna edildiği hâlde. ‖ **Faire** – İstisna teşkil etmek.

Exceptionnel,le [s.] İstisnaya mensup ve müteallik, istisnaî. ◆ Müstesna, şâz, hilâf-ı kıyas. ◆ Fevkalâde.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Exceptionnellement [h.] Müstesna olarak, bi'l-istisna.

Excès [imz.] Mübalağa, ifrat. ◆ Taaddi, tecavüz. ‖ **Pour – de pouvoir** Vazife-i muayyene-i kanuniyeyi tecavüz etmiş olmasından dolayı. ‖ (r.) Fazl, fazla. = [cm.] Muamele-i şiddet ve tahkir. ‖ **à l' –** Fevkalâde, mübalağa ile, ifrat derecede.

Excessif,ve [s.] Fevkalâde, hadden efzun. ◆ Mübalağacı, müfrit.

Excessivement [h.] Mübalağa ile, derece-i ifratta, fevkalâde, pek ziyade.

Exciper [fl.] (hk.) Bir itiraz dermeyan etmek, istisna talep etmek. ‖ **– de la chose jugée** Kaziye-i mahkûmiyeye dair itirazını dermeyan etmek. (Daima *de* ile isti'mal olunur.)

Excipient [imz.] (syd.) Bazı edviyenin hall ve terkibine yarayan madde, süva'.

Excise [ims.] İngiltere dâhilinde yapılan müskirattan alınan bir resm.

Exciser [ft.] (crh.) Kesmek, koparmak, istîsal etmek.

Excision [ims.] (crh.) Kat', istîsal.

Excitabilité [ims.] (t.) Ecsamın bir tesir-i haricî ile harekete gelmek, bir amelde bulunmak kabiliyeti, kabiliyet-i intibah.

Excitable [s.] (t.) Bir tesir-i haricî ile harekete gelen, bir amelde bulunan (cisim), kabil-i intibah.

Excitant,e [s.] (t.) Tenbih eden, kuvveti artıran (ilaç vesâire), münebbih. = [imz.] Deva-yı münebbih.

Excitateur,trice [i. – s.] Muharrik, müşevvik. ‖ (t.) Kuvvet ve intibahı artıran ilaç vesâire, muharrik. ‖ (ht.) Elektrik izhar ettiren alet, mûkız.

Excitatif,ve [s.] (t.) Kuvvet ve intibahı artırmaya yarayan, münebbih.

Excitation [ims.] Teşvik, tahrik. ‖ **– à la débauche** Fuhşiyata tahrik. ‖ (t.) Kuvvet ve intibahın tezâyüdü, teyakkuz, intibah.

Exciter [ft.] Teşvik, tahrik ve tahris etmek. ‖ İcap ve tevlid ve davet etmek. ‖ (t.) Teyakkuz ve intibaha getirmek.

Excito-moteur,trice [z.] (ht.) Münebbih-muharrik.

Exclamatif,ve [s.] (sr.) Taaccüb ve istiğrab beyan eden. ◆ Nâra ve nidâya mensup, nidâî. ‖ **Particule – ve** Harf-i nidâ.

Exclamation [ims.] Taaccüb ve istiğrab veya sevinç ve teessüf gibi bir hâlden ileri gelen nâra, nidâ. ‖ (sr.) **Point d' –** Taaccüb işareti (!).

Exclamer (s') [fv.] Bağırmak. ◆ Nâra atmak.

Exclure [ft.] (*conclure* gibi tasrif olunur) Hariç bırakmak, dâhil etmemek, istisna etmek. ◆ İmtizac etmemek. ‖ **S' –** Hariçte kalmak. ◆ Birbiriyle imtizac etmemek.

Exclusif,ve [s.] Hariç bırakan, kabul etmeyen, reddeden. ◆ Münhasır.

Exclusion [ims.] Ret, ihraç, hariç bırakma. ◆ Men, yasak. ‖ **à l' – de** Filan şey hariç olduğu hâlde.

Exclusivement [h.] Dâhil olmayarak, dâhil olmadığı hâlde. ◆ Mücerret, yalnız, ancak. ◆ Münhasıran.

Excommunication [ims.] Bir Hıristiyanın kilise ve âyine adem-i kabulü mücâzat-ı rûhâniyesi, tard, aforoz.

Excommunié,e [i. – s.] Riyâset-i rûhâniye tarafından kilise ve âyinden tard olunmuş adam, matrud, aforozlu. ◆ Üstü başı, kılığı, hâli pek fena adam. ◆ Hıristiyanlarca dinsiz, imansız adam.

Excommunier [ft.] Bir Hıristiyanı mabed ve âyinden tard ve aforoz etmek, lanet etmek.

Excoriation [ims.] (tşr.) Derinin yalnız üst tabakasının sıyrılması, sahc.

Excorier[264] [ft.] (tşr.) Derinin yalnız üst tabakasını sıyırmak.

264 Orijinal metinde *Excorie* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Excortication [ims.] Nebat kabuğunun çıkarılması.

Excortiquer [ft.] Nebatın kabuğunu çıkarmak.

Excrément [imz.] Fazalat, necâset, necis, gait, süfl.

Excrémentieux,se [s.] ve:

Excrémentiel,le [s.] yahut:

Excrémentitiel,le [s.] (t.) Fazalat nevinden veya fazalata mensup ve müteallik, süflî. || **Matières** – **les** Mevadd-ı süfliye, mevadd-ı gaita.

Excréter [ft.] Def ve ifrağ etmek.

Excrémento-récrémentiel,le [s.] (t.) İstitradî-i istirdadî.

Excréta [imz.] (t.) Müstetirat.

Excréteur,trice [s.] (tşr.) Def ve ifrağa yarayan âzâya ıtlak olunur, müstefriğ, dâfi; **Conduits** – **s** Mecârî-i müstefriğa.

Excrétine [ims.] (k.) Süflin.

Excrétion [ims.] Def ve ifrağ.

Excrétoire [s.] (mr. Excréteur)

Excroissance [ims.] (t.) Bazı hayvanların cisimlerinin bir cihetinde hâsıl olan lahm-ı zâid. || (nb.) Verem-i nebat. || Çıkıntı.

Excru,e [s.] Orman hududunun haricinde biten ağaçlara ıtlak olunur.

Excursion [ims.] Dolaşma, gezinti, devir, tenezzüh, seyr ü temâşâ, seyahat. ◆ Harpte akın, hücum. || (cm.) İstitrad. || (crh.) Makinelerde hareket-i mütenâvibe.

Excursionniste [imz.] Akıncı. ◆ Tenezzühcü.

Excusabilité [imz.] (hk.) Mazuriyet. || **Être en état d'** – Mücâzat-ı kanuniyenin tatbikinde mazuriyeti nazar-ı itibara alınmak.

Excusable [s.] Affolunabilir, mazur, kabil-i i'tizar, ma'füv. || **Délit** – Kanunen cezadan ma'füv cürüm.

Excusation [ims.] (hk.) Bir vasîlik veya diğer bir vazifeden muafiyeti icap edecek mazeret.

Excuse [ims.] Özür, mazeret, i'tizar. ◆ Bahane, taallül. ◆ İstifa-yı kusur, tarziye. **Faire des** – **s** Tarziye vermek. || **Exiger des** – **s** Tarziye talep etmek. || **Faire ses** – **s** Beyan-ı mazeret etmek. || **Recevoir les** – **s de quelqu'un** Bir kimsenin dermeyan ettiği mazereti kabul etmek. || – **proprement dite** Asıl mazuriyet, mazuriyet-i muhikka. || – **péremptoire** Mazuriyet-i tâmme.

Excuser [ft.] Mazur tutmak, özrünü kabul etmek. ◆ Affetmek, kusura bakmamak[265]. ◆ Affa medar olmak.

Exeat [imz.] (*è-gzé-at*) Piskopos tarafından dairesinden ayrılmak üzere rahibe verilen ruhsat. ◆ Mektep şâkirdine veya hastahanede bulunan bir hastaya çıkmak üzere verilen izin. (cm. *des exat*).

Exécrable[s.] Mekrûhe, bâis-i istikrah. ◆ Pek fena.

Exécrablement [h.] İstikrah olunacak surette, menfuren. ◆ Pek fena bir surette.

Exécration [ims.] İstikrah. ◆ Nefret. ◆ Lanet. ◆ Şetm.

Exécrer [ft.] İstikrah etmek. ◆ Nefret ve lanet etmek.

Exécutable [s.] İcra olunabilen, kabil-i icra.

Exécutant,e [i.] (ms.) Bir musiki takımı içinde ayrıca bir fasıl icra eden çalgıcı, nağme-ger.

Exécuter [ft.] İcra etmek, mevki-i fiil ve icraya vaz' etmek, yapmak. ◆ (Çalgı hakkında) Çalmak. ◆ (Mahkûm hakkında) İdam etmek. || (ma.) Borsada fark itâsına muktedir olmayanın esham ve tahvilatını satmak. || (hk.) – **un débiteur** Medyunun eşyasını satmak. || **S'** – İcra edilmek.

Exécuteur,trice [i.] (hk) İcra eden, icra memuru. || – **testamentaire** Vasî, mütevelli, bir vasiyetnâmenin icra-yı ahkâmına memur olan kimse. || – **des hautes œuvres** Ya-

265 Orijinal metinde bu kelime "bakmak" olarak yazılmıştır ancak hem bağlam dikkate alındığında hem de *Kamus-ı Fransevî*'nin üçüncü (1901) baskısına başvurulduğunda "bakmamak" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

hut yalnız L' – İdam ilâmlarının icrasına memur olan, cellat.

Exécutif,ve [s.] İcra eden veya icraya mahsus, kavânînin icrasına memur. || Pouvoir – Kuvve-i icraiye. || Bureau – İcra dairesi. = [imz.] Kavânînin kuvve-i icraiyesi.

Exécution [ims.] İcra, infaz, tenfiz. ◆ Hükm-i kanunla zapt veya füruht. ◆ Ceza-yı idam, idam. (Bu mânâda – capitale tabir-i kanunîsi dahi müsta'meldir.) || Mettre à – Mevki-i icraya koymak. || (hk.) provisoire İcra-yı muvakkat. || Actes d' – Umur-ı icraiye. || (ms.) Terennüm, icra-yı âhenk. || à – Fiilen.

Exécutoire [s.] (hk.) İcraya hak ve salâhiyet veren, vâcibü'l-icra. ◆ Nâfizü'l-hükm, hükm-i cârî. || Être – İcraya vaz' olunmak. || Acte – Hâkimin hükmü lâhık olmaksızın icrası caiz olan senet. || Formule – Vâcibü'l-icra şerhi. || Saisie – Hacz-i icraî. = [imz.] Hükm-i icra.

Exécutoirement [h.] Mevki-i icraya konulacak surette, icraca.

Exèdre [imz.] Mütekaddimîn indinde mahfil-i ulemâ ve fuzalâ.

Exégèse [ims.] Kitap şerhi, metinlerin, kitapların şerh ve tefsir-i sarfîsi. ◆ Kütüb-i Mukaddese tefsiri. || (r.) Hall. || – numérique Muâdelat-ı cebriye cezrlerinin rakamla halli, hall-i adedî. || – linéaire Muâdelat-ı cebriye hadlerinin hendeseyle halli, hall-i hattî.

Exégète [imz.] Şârih, müfessir.

Exégétique [s.] Şerh ve tefsire müteallik.

Exemplaire [s.] Numûne ittihaz olunabilen, imtisale şâyan. ◆ İbret için icra olunan, ibreten li's-sâirîn.

Exemplaire [imz.] Suret, nüsha.

Exemplairement [h.] Şâyan-ı imtisal ve bâis-i ibret olacak bir suretle.

Exemple [imz.] Numûne, örnek. ◆ Meşk. ◆ Mesel. ◆ İbret. || Par – Mesela; Tuhaf şey! || Sans – İşitilmemiş, görülmemiş, misalsiz. || D' – Misal ile, misal göstererek. || à l' – de İmtisalen. || (fls.) Kıyas-ı temsil. || – à pari Müşâbehet suretiyle icra olunan kıyas-ı temsil. || – à fortiori Evleviyet suretiyle icra olunan kıyas-ı temsil. || – à contrario Muhalefet tarikiyle icra olunan kıyas-ı temsil. || Donner l' – Numûne-i imtisal olmak. || Servir l' – de İmtisalen. || Nouvel – Lâhika.

Exempt [imz.] (*è-gzan*) Vaktiyle polis zâbiti. ◆ Piskoposun idaresi altında olmayan rahip.

Exempt,e [s.] (*è-gzan,te*) Muaf, müstesna. ◆ Berî, masun, sâlim.

Exempter [ft.] (*è-gzan*) Af ve istisna etmek. ◆ Berî ve sâlim etmek.

Exemption [ims.] (*è-gzan-psî*) Muafiyet, istisna. ◆ Hizmet-i askeriyeden muafiyet. ◆ Mekteplerde şâkirdana verilen ve kendilerini bir mücâzattan kurtarabilen varaka-i tahsiniye.

Exencéphale [imz.] (tşr.) Hariciyü'd-dimağ. (acâibattan)

Exencéphaliens [imz. – cm.] (tşr.) Hariciyü'd-dimağ kabilesi. (acâibattan)

Exentérite [ims.] (t.) İltihab-ı haricî-i em'â.

Exéquatur [imz.] (*è-gze-koua*) Bir varaka-i hükmiye üzerine çekilen "mûcebince" işareti. ◆ Varaka-i hükmiyenin tescil ve tasdiki. ◆ Bir konsolosun tasdik memuriyetini mutazammın hükûmet tarafından verilen berat, konsolos beratı.

Exercer [ft.] Talim ve terbiye etmek, öğretmek, alıştırmak. ◆ Yapmak, işlemek. ◆ Temrin etmek. ◆ Kullanmak. ◆ İfâ, icra etmek. || (tca.) İcra-yı sanat etmek. || (hk.) – un droit İsti'mal-i hukuk etmek. || – une action İkame-i dava etmek. || S' – Alışmak için işlemek ve çalışmak. ◆ Hareketle kesb-i kuvvet etmek.

Exercise [imz.] Talim, temrin. ◆ Amel, fiil, sa'y. ◆ Hareket, bedeni veya aklı alıştırmak için olunan amel ve hareket ve gezinti. ◆ Zahmet, meşakkat. ◆ Şâkirdana verilen vazife, temrin. ◆ Vezâif-i diniyenin ifâsı. ◆ İcra, ifâ. ◆ Münâvebeten ifâ edilen vazife-i memuriyet. || (as.) Taallüm; – à feu Ateş talimi; – manuel Acemi tüfek talimi; – de peloton Yarım bölük talimi. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

(hk.) – des droits İsti'mal-i hukuk. ‖ Libre – des cultes Edyan ve mezâhibin serbestî-i icrası. ‖ Êtres dans l' – de ses fonctions İcra-yı memuriyet hâlinde bulunmak. ‖ (ma.) Sene-i maliye, sene-i hesabiye. ◆ Vâridat-ı umumiyenin bütçe dairesinde kabz ve sarfı. ◆ Rüsumat memurlarının müskirat mağazalarını muayene ve teftişleri. ‖ à l' – İcrasınca. ‖ En – Memuriyet, memuriyette. ◆ İfâ-yı vazife hâline, hâlinde. = [cm.] İcraat, harekât, tecârib.

Exérèse [ims.] (crh.) Bedenden fazla ve muzır şeylerin ref'i, ref'-i zevâid.

Exergue [imz.] Madalya kalıbının tarih veya diğer bir yazı vaz'ına mahsus açık mahalli. ◆ Sikke üzerindeki tarih ve yazı ve bunların mahalli.

Exfœtation [ims.] (tşr.) Cenin-i haricî.

Exfoliatif,ve [i. – s.] (syd.) Kemiklerden birtakım kabukları ayıran, müs'if.

Exfoliation [ims.] (t.) Kemiklerden birtakım kabukların ayrılması, insiaf. ‖ (tt.) Bir cismin kuru kabuklar çıkarıp dağılması. ‖ (nb.) Bir nebatın yaprak yaprak olup açılması. ‖ (mec.) Zıyâ.

Exfolier (s') [fv.] Kabuk veya yaprak hâlinde açılıp dağılmak veya soyulmak. ‖ (mec.) Zâyi olmak.

Exfumer [ft.] (rs.) Resmin bir tarafının parlaklığını izâle ve tadil etmek.

Exhalaison [ims.] (*è-gza-lè*) Bir cisimden tebhir ve tayeran ile kalkan zerrat, buhar veya koku, sütu'.

Exhalant,e [i. – s.] (*è-gza*) (tşr.) Buhar, râyiha neşreden veya bir mâyi döken ev'iyeye ıtlak olunur, münfezic. ‖ (mec.) Meydana çıkan, tezahür eden.

Exhalation [ims.] (*è-gza*) (t.) Buhar, râyiha neşri, infizac.

Exhaler [ft.] (*è-gza*) Buhar veya râyiha neşretmek. ‖ (mec.) Çıkarmak, vermek. ◆ İzhar etmek.

Exhaussement [imz.] (*è-gzô-se-man*) Terfi, irtifa, yükselme.

Exhausser [ft.] (*è-gzô*) Yükseltmek, terfi etmek.

Exhaustion [ims.] (*è-gzô*) (r.) Ahz, istifa. ‖ Méthode d' – Mefruzat kaidesi.

Exhérédation [ims.] (*è-gzé*) (hk.) Mirastan mahrum kılma, ret.

Exhéréder [ft.] (*è-gzé*) Mirastan mahrum bırakmak, reddetmek. ◆ Birtakım menâfiden mahrum eylemek.

Exhiber [ft.] (*è-gzi*) Arz ve ibraz etmek, irâe etmek.

Exhibition [ims.] (*è-gzi*) Arz, ibraz. ◆ Gösteriş. ◆ (İngiltere'de) Sergi.

Exhortation [ims.] (*è-gzor*) İyiliğe teşvik. ◆ Nasihat, mev'ize.

Exhorter [ft.] (*è-gzor*) İyiliğe teşvik etmek.

Exhumation [ims.] (*è-gzu*) (hk.) Meyyitin mezardan çıkarılması, ihrac-ı meyyit, nebş. ◆ Meydana çıkarma, ihraç etme.

Exhumer [ft.] (*è-gzu*) Meyyiti mezardan çıkarmak, ihrac-ı meyyit etmek. ◆ Meydana çıkarmak, nisyandan kurtarmak.

Exhyménine [ims.] (nb.) Gışâ-yı haricî-i tal'.

Exigeant,e [s.] Müşkilpesent.

Exigence [ims.] Çok şeyler veya çok ihtimam ve dikkatler talep ve iddiası. ‖ (mec.) İhtiyaç, zaruret, icap. = [cm.] İlcâat, mutâlebat, ihtiyacat, icabat; – locales İhtiyacat-ı mahalliye; Les – s d'une position İlcâat-ı mevkiiye.

Exiger [ft.] İstemek, talep ve iddia etmek. ◆ İcap etmek, muhtaç ve mütevakkıf olmak.

Exigibilité [ims.] (hk.) Kabiliyet-i talep, husul-i matlab. ◆ Lüzum-ı te'diye. ◆ Senet ve emsalinin hulûl-i vadesi.

Exigible [s.] İstenilebilir. ‖ (hk.) Vâcibü'l-edâ, te'diyesi lâzım gelen.

Exigu,ë [s.] Pek küçük, dar, pek az, gayr-ı kâfi.

Exiguïté [ims.] Küçüklük, azlık, kıllet, cüz'iyet, darlık, adem-i kifayet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Exil [imz.] Nefy, iclâ. ◆ Menfâ. ◆ Gurbet.

Exilé,e [s.] Menfâ. ◆ Baid.

Exiler [ft.] Nefy ve iclâ etmek. || (mec.) Teb'id etmek, yanaştırmak. ◆ Unutmak, ferâmuş etmek.

Exinaition [ims.] (t.) Haddinden ziyade zebunluk, zayıflık, mahmasa-i[266] müfrite.

Existant,e [s.] Mevcut, kâin, ber-hayat.

Existence [ims.] Vücut, mevcudiyet. ◆ Hayat, ömür, beka. ◆ Esbab-ı maişet, geçinme. || (tca.) Mal-i mevcut, emtia-i mevcude.

Exister [ft.] Var olmak, mevcut olmak. ◆ Yaşamak, ber-hayat olmak.

Exitèle [ims.] (mad.) Bir antimon-ı muhammaz-ı hılkîdir, eksitel.

Exocardite [ims.] (t.) Kalbin iltihab-ı haricîsi.

Exocet [imz.] (tt.) Esmâk-ı tâire fasîlesinden uçar kefal, elmiç.

Exocidés [imz. – cm.] (hyv.) Esmâk-ı tâire fasîlesi.

Exocyste [ims.] (t.) Bir nevi mesane illeti.

Exode [ims.] Tevrat'ın ikinci sifri ki Benî-İsrail'in Mısır'dan hurucunu hâkîdir, Kitab-ı Huruc.

Exode [imz.] Büyük bir tiyatro oyunundan sonra oynanan küçük komedya. ◆ Yemek sonunda teganni edilen şarkı.

Exogastrite [ims.] (t.) İltihab-ı haricî-i mide.

Exogène [i. – s.] (nb.) Nümüvv-i haricî. = [ims. – cm.] Zü'l-filkateyn. (Bu mânâda *Dicotylédones* lafzıyla müterâdiftir.)

Exogyne [ims.] (nb.) Zü'l-ibre-i bârize.

Exogyre [imz.] (arz.) Arazi-i jürasiyede[267] bulunur bir nevi istiridye müstehâsesi.

Exoine [ims.] Mazeret şahâdetnâmesi.

Exomètre [imz.] (t.) Bir nevi rahim hastalığı.

Exomphale [ims.] (t.) Göbek düşmesi, fıtık-ı sürrî. (Buna *Hernie ombilicale* dahi denir.)

Exomphalocèle [ims.] (mr. Exomphale)

Exonération [ims.] Muafiyet, istisna. || – **militaire** Bedel-i nakdî vererek hizmet-i askeriyeden muafiyet.

Exonérer [ft.] Muaf ve müstesna tutmak, kurtarmak. || **S'** – (as.) Bedel-i askerî itâsıyla hizmet-i askeriyeden muafiyet istihsal etmek. || **S'** – **d'une dette** İfâ-yı deyn etmek.

Exonirose [ims.] (t.) İhtilam.

Exophthalmie [ims.] (t.) Gözün göz hânesinden dışarı çıkması, huruc-ı ayn, cuhuz-ı ayn.

Exorable [s.] Rica ve niyaza dayanamayan, çabuk merhamete gelen, merhametli, şefkatli, rahîm, şefik, rikkat-i kalp sahibi.

Exorbitamment [h.] İfrat ile, fevka'l-had.

Exorbitant,e [s.] Müfrit, hadden efzun.

Exorciser [ft.] Güya bir marîzin üzerinden cinleri def için dua ve efsun okumak, istiâze etmek.

Exorciseur [imz.] Güya marîzlerin üzerinden cinleri def için dua ve efsun okuyan adam, efsuncu, üfürükçü.

Exorcisme [imz.] Güya marîzlerin üzerinden cinlerin def'i için okunan dua ve icra olunan efsun. ◆ Efsun, üfürükçülük.

Exorciste [imz.] Efsuncu, sihirbaz.

Exorde [imz.] Nutuk ve hutbenin ilk kısmı, fâtiha-yı kelâm, mukaddime. || (ed.) İptidâ, hüsn-i iptidâ.

Exorhizes [ims. - cm.] (nb.) Zâtü'l-cüzeyr-i haricî.

Exosmomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı hulûl-i haricî.

Exosmose [ims.] (ht.) Hulûl-i haricî.

Exostemme [imz.] (nb.) Amerika kınakınası ağacı.

Exostose [ims.] (crh.) Kemiğin üzerinde hâsıl olan şiş, verem-i azm.

266 Orijinal metinde dizgi hatası: مخمضه şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında مخمصه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

267 fr.: *jurassien*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Exotérique [s.] Hükemâ-yı kadîmenin zâhiren, herkesin anlayabilecekleri surette beyan ettikleri felsefeye ıtlak olunur, felsefe-i zâhiriye.

Exotique [s.] Bir iklimin mahsulat-ı tabiiyesinden olmayıp diğer iklimden naklolunmuş nebatat ve hayvanata ıtlak olunur, berrânî, meclub, ecnebi. ◆ Memâlik-i ecnebiyeye ait, mahsus. || **Plantes** – **s** Nebatat-ı ecnebiye. || **Bois** – Boya ağacı. || (mec.) Gayr-ı me'nus, âdât ve ahlak-ı memlekete mugayir.

Expansibilité [ims.] (ht.) Kabiliyet-i inbisat. || – **des corps gazeux** Ecsam-ı gaziyenin kabiliyet-i inbisatı.

Expansible [s.] (ht.) Kabil-i inbisat.

Expansif,ve [s.] (ht.) Münbasit. || (mec.) Tevdî-i zamir ve hissiyat etmeyi seven, açık, hissiyatı zâhir.

Expansion [ims.] (ht.) İnbisat. ◆ İntişar, yayılma. = [cm.] (hyv.) İstitâlat. || – **s céphaliques** İstitâlat-ı re'siye.

Expatriation [ims.] Memleketini terk etme, ihtiyar-ı gurbet.

Expatrier [ft.] Tağrib etmek. || **S'** – İhtiyar-ı gurbet etmek.

Expectant,e [s.] Muntazır, müterakkıb. ◆ Bir memuriyet almak üzere bekleyen, mülâzım. || **Médecine** – Tedaviye başlamazdan evvel tesirat-ı tabiiyeyi beklemekten ibaret olan tıp, tıbb-ı müterakkıb.

Expectantisme [imz.] (t.) Tedaviye başlamazdan evvel tesirat-ı tabiiyeyi beklemekten ibaret usul-i tıp, usul-i intizar, usul-i terakkub.

Expectatif,ve [s.] İfâsı taahhüt edilen bir vaadi hâvi. ◆ Me'mul.

Expectation [ims.] (t.) Müdâvattan evvel hastalığın âsâr-ı tabiiyesini beklemek usulü, usul-i terakkub.

Expectative [ims.] Bir vaat yahut taahhüt üzerine mebnî intizar. || **Être dans l'** – Ümid-i intizarda bulunmak. || **Droit d'** – yahut sadece – Hakk-ı takaddüm.

Expectorant,e [s.] (t.) Tükürmeyi teshil eden, balgam çıkartan, mukaşşi', munahhim.

Expectoration [ims.] (t.) Tükürme, balgam çıkarma, takaşşu', nuhâme. ◆ İrad-ı kelâm.

Expectorer [ft.] Tükürmek, balgam çıkarmak, takaşşu' etmek. ◆ İrad etmek.

Expédiée [ims.] Bir nevi süratli yazı.

Expédient [imz.] Çare, tedbir. || (hk.) Sulh, uzlaşma; **Jugement d'** – Tarafeynin sulhünü tescilden ibaret olan ilâm ve karar.

Expédient,e [s.] Zaruri, elzem, vacip. ◆ Münasip, uygun.

Expédier [ft.] İrsal ve i'zam etmek, yola koymak. ◆ Becermek, süratle yapıp bitirmek. ◆ Sarf ve istihlâk etmek. ◆ Başından def etmek. || (hk.) Bir senet veya mukavelenin suretini çıkarıp tasdik ettirmek. || – **les affaires** Tesviye-i umur etmek.

Expéditeur [imz.] Eşya-yı ticariye yollayan, mürsil, sâik. ◆ Emanetçi. **Bureau de poste** – Mahreç postahânesi.

Expéditif,ve [s.] İşi çabuk yapıp bitiren, kârgüzâr. ◆ Çabuk yapılıp biten iş.

Expédition [ims.] Sevk, irsal, i'zam. ◆ Sevk ve irsal edilen şey. ◆ İcra, ikmâl. ◆ Seyahat. || – **des affaires** Tesviye-i umur. || (tca.) Eşya ve emtia-i ticariye nakil ve irsali. || **Commerce d'** – Emanetçilik. || – **s d'un bâtiment** Evrak-ı mürüriye. || (bhr.) – **s maritimes** Keşfiyat-ı bahriye seyahatleri. || – **navale** Muharebe-i bahriye, sefer-i bahrî. || (as.) Sefer, fırka-i seferiye. || – **des troupes** Sevk-i asker, ordu sevki. || (hk.) Bir mukavele veya senedin suret-i musaddakası. || **Droit d'** – Suret harcı. = [cm.] Senedat, evrak ve muharrerat.

Expéditionnaire [imz.] Evrak-ı resmiye ve ticariyenin suretlerini çıkarmaya memur kâtip, mübeyyiz. ◆ Başkasının hesabına eşya-yı ticariye gönderen adam, mürsil. = [s.] **Armée** – Bir mahall-i baîde sefer etmeye memur asker. || **Corps** – Fırka-i seferiye.

Expéditivement [h.] Serîan, ale'l-isti'cal.

Expérience [ims.] Tecrübe. ◆ Vukuf, kâr-azmâlık. ‖ (fls.) Yakiniyat-ı bedîhiyeden mücerrebat.

Expérimental,e [s.] Tecrübe ve ameliyat üzerine müesses, amelî, tecrübî, tecâribe müstenid. ‖ (fls.) **Méthode** – Medar-ı istintac olan aks-i kazâyâ kaide ve usulü, usul-i tecrübî.

Expérimentalement [h.] Ameliyat ve tecrübe ile, ameliyat ve tecrübe üzerine.

Expérimentalisme [imz.] Tecrübe üzerine müesses meslek-i felsefi.

Expérimentateur [imz.] Bir fende tecârib ve ameliyat icra eden adam, ehl-i tecrübe, mücerrib.

Expérimentation [ims.] Bir fende tecârib ve ameliyat icrası. ‖ (fls.) Mi'yar-ı ulûm olan usul-i tecrübe.

Expérimenté,e [s.] Tecrübe görmüş, kârâzmûde.

Expérimenter [ft.] Tecrübe etmek, tecrübesini icra etmek.

Expert [imz.] Bir şeyin tahkik ve keşfine mahkeme tarafından veyahut tarafeynden tayin olunmuş adam, keşif memuru, mümeyyiz. ‖ (hk.) Ehl-i hibre, erbab-ı vukuftan olan.

Expert,e [s.] Tecrübesi çok, hâzık, mahir, usta. ◆ Vâkıf.

Expertement [h.] Hazâkat ve maharetle, ustaca.

Expertise [ims.] Keşif ve tahkik memurunun icra ettiği tahkikat ve istintak veya muayene. ‖ (hk.) Erbab-ı hibre marifetiyle icra olunan keşif. ◆ Keşifnâme.

Expertiser [ft.] Tahkik ve muayene etmek, keşfetmek.

Expiable [s.] Kefareti mümkün, kabil-i kefaret.

Expiateur,trice [s.] Kefarete mahsus ve müteallik, bir günahı affettirebilen.

Expiation [ims.] Kefaret, bir günahın affi için olunan tevbe ve zecr-i nefis ve sadaka ve mesûbat.

Expiatoire [s.] Kefarete müteallik, kefaret için icra olunan.

Expier [ft.] Kefaret etmek, bir günahı tevbe vesâir a'mâl ile affettirmeye çalışmak. ◆ Cezasını çekmek.

Expirant,e [s.] Hâlet-i nez'de bulunan, hâl-i ihtizarda bulunan, muhtazır.

Expirateur [smz.] (tşr.) Teneffüste nefesi dışarıya çıkarmak üzere göğsü sıkan adalata ıtlak olunur, muzeffir. ‖ **Muscles – s** Adalat-ı muzeffire.

Expiration [ims.] (t.) Teneffüs olunan havanın çıkarılması, zefir. ◆ (hk.) İnkıza, hitam. ‖ **– d'un délai** İnkızâ-yı müddet. ‖ (mec.) Ecel.

Expirer [fl.] Vefat etmek. ◆ Sönmek. ◆ Zâil olmak. ‖ (hk.) Hitam bulmak, munkazî olmak. = [ft.] Nefes vermek. (Ölmek mânâsına geldiği vakit daima *avoir* ile, vesâir ahvâlde fiil-i iânenin ikisiyle de imtizac eder.)

Explétif,ve [s.] (ed.) Mefhumu te'kid ile kelâma ziyade ruh vermek için îrad olunan mükerrer kelime veya cümle, kelimat-ı zâide, zâid. ‖ **Particule – ve** Lâhika, edat-ı zâide, harf-i zâid.

Explétivement [h.] Te'kiden, mükerreren.

Explicable [s.] Tefsiri, izahı, teşrihi mümkün, anlaşılabilir, sehlü'l-fehm.

Explicateur [imz.] Enzar-ı temâşâya vaz' ve teşhir olunan tuhaf bir şey veya hayvan hakkında umuma malumat ve tafsilat veren adam. = [s.] İzah eden, izahatı hâvi olan.

Explicatif,ve [s.] Şerh ve tafsili mutazammın, mübeyyin. ‖ (nh.) **Proposition – ve** Cümle-i beyâniye.

Explication [ims.] Şerh, izah, tafsil. ◆ Beyan, ifade. ◆ Şifâhen tercüme. = [cm.] İzahat, tafsilat. ◆ Esbab. ‖ **Demander des – s** İzahat talep etmek.

Explicite [s.] Açık, vâzıh, sarih.

Explicitement [h.] Açıktan, muvazzahan, sarâhaten.

Expliquer [ft.] Halletmek, şerh ve izah etmek. ◆ İfade ve beyan, takrir etmek. ◆ Mânâ

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

vermek, şifâhen tercüme etmek. ◆ Sebep ve lüzum göstermek. ‖ S' – İfade-i meram, beyan-ı hâl etmek. ◆ Anlaşılmak, zâhir olmak.

Expliqueur,se [i.] Hall ve şerh eden. ‖ – de songes Muabbir.

Exploit [imz.] Gaza, fütûhat, muharebe ve emsali şeyler. ‖ (hk.) İhzar varakası, ihzâriye.

Exploitable [s.] İşlenilebilir. ◆ Kabil-i imar. ‖ (hk.) Hükm-i kanunî ile zaptı mümkün.

Exploitabilité [ims.] Teşebbüsat-ı sanaiye veya ticariyeden birinin işletilmeye olan kabiliyeti. ◆ Kabiliyet-i imar. ‖ (orm.) Kat'-ı eşcar. ‖ – absolue Kat'-ı eşcar zamanı.

Éxploitant [imz.] Bir arazi ve maden ve orman vesâireyi açan, işleten, imar eden adam, müsta'mir, müntefi'. ◆ Müteahhit. ‖ (hk.) Muhzır, mübâşir.

Exploitateur [imz.] Fütûhat sahibi. (Yalnız mecazen müsta'meldir.)

Exploitation [ims.] Arazinin açılması, bir madenin veya demiryolu vesâirenin işletilmesi. ◆ İşletme; Compagnie d' – İşletici kumpanya, işletme kumpanyası. ◆ Birinin safderûnluğundan, itimadından istifade etme. ◆ Diğerinin müsaadesinden edilen gayrımeşru istifade. ‖ (orm.) – des bois Ormanlardan kat'-ı eşcar. ‖ Séries d' – Eşcarın kat'-ı esnâfı, aksamı. ‖ (zra.) – agricole, rurale İmar-ı arazi.

Exploiter [ft.] Bir araziyi açmak, bir maden vesâireyi, teşebbüsat-ı sanaiye veya ticariyeden birini işletmek, imar-ı arazi etmek, ziraat etmek. ‖ (mec.) Cerr-i menfaat etmek.

Exploiter [fl.] İhzâriye varakası tastir eylemek.

Exploiteur [imz.] Bir araziyi imar eden veya maden vesâireyi işleten adam. ◆ Başkasının sa'yinden gayrımeşru surette cerr-i menfaat eden adam.

Explorateur [imz.] Müsta'mir, müstekşif, seyyah, keşşaf. ‖ Corps d' – s Heyet-i istikşâfiye.

Exploration [ims.] Keşif, istikşaf. ◆ Teftiş, taharri, tefahhus.

Explorer [ft.] Keşif ve taharri etmek, keşfine gitmek. ‖ (mec.) Tetkik ve ta'mik etmek. ◆ Tefahhus etmek.

Exploseur [imz.] (as.) Fünye, fitile ateş veren (delik).

Explosible [s.] Kabil-i feveran. ◆ Kabil-i iştial, nârî. ‖ Matières – s Mevadd-ı nâriye.

Explosif,ve [s.] Kabil-i iştial, kabil-i feveran. ‖ (ht.) Distance – ve Mesafe-i şerâre-i elektrikiye.

Explosion [ims.] İştial, feveran, infizaz. ‖ (t.) Hastalığın zuhur-ı nâgehanîsi.

Exponentiel,le [s.] (r.) Üs rakamını hâvi hesâbata müteallik; Équation – le Muâdele-i üssiye; Courbes – les Münhaniyat-ı üssiye.

Exportateur [imz.] İhracat taciri.

Exportation [ims.] İhracat, ihracat emtiası. ‖ Commerce d' – İhracat ticareti. ‖ – des graines Hububat, zahire ihracatı.

Exporter [ft.] İhracat ticareti icra etmek, harice nakil ve ihraç etmek. ‖ – des marchandises Eşya ve emtia-i ticariye ihraç etmek.

Exporteur [imz.] (mr. Exportateur)

Exposant,e [i.] Sahib-i istid'â, sahib-i takrir. ◆ Bir sergiye mahsulat ve mamulatını kabul ettiren adam, sergiye mal koyan. = [imz.] (c.) Üs, kuvve-i kemiyet; – numérique Kuvvet-i rakamî; – fractionnaire Üss-i kesrî. = [cm.] (sr.) Levâhık-ı mümeyyize. ‖ – du nombre Edat-ı cem', alâmet-i cem'.

Exposé [imz.] Takrir, arz ve inhâ. ◆ Lâyiha, muhtıra. ◆ Hesap. ‖ (hk.) Esbab-ı mûcibe; – des motifs Esbab-ı mûcibe lâyihası.

Exposé,e [s.] Teşhir edilmiş. ◆ Sokağa yahut sâir bir yere bırakılmış (çocuk). ◆ Maruz. ◆ Müteveccih. ◆ Beyan ve izah edilmiş. ◆ Anlaşılması kolay.

Exposer [ft.] Meydana koymak. ◆ Sergiye vaz' etmek, teşhir eylemek. ◆ Çıkarmak, göstermek. ◆ Bir tarafa doğru çevirmek, tevcih etmek, müteveccih kılmak. ◆ Maruz bulundurmak. ◆ Arz ve inhâ ve takrir etmek. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bırakmak, terk etmek. ◆ Muhâtaraya koymak. || – un criminel Bir caniyi teşhir etmek. || – un enfant Bir çocuğu sokağa veya sâir bir yere terk etmek.

Exposition [ims.] Meydana vaz'. ◆ Arz, inhâ, nakil ve beyan. ◆ Sergi, meşher, ma'raz. ◆ Mevki, vaziyet. || (hk.) – publique Teşhir cezası. || (ed.) Arz-ı meram. || Ormancılık ve bahçıvanlık ıstılahatında orman kıtalarının veya bahçe tarhlarının nikat-ı erbaadan birine teveccüh ve temayül etmesi.

Exprès [imz.] Sâî, tatar. = [h.] Mahsusan, suret-i mahsusada.

Exprès,esse [s.] Kati, mutlak. ◆ Mahsus.

Express [imz. – s.] (İngilizceden me'huz) Pek süratli giden demiryol katarlarına ıtlak olunur, sürat katarı. || L'Orient – Şark sürat katarı.

Expressément [h.] Katiyen, sarâhaten. ◆ Mahsusan, bi'l-iltizam. (Bu son mânâ eskimiştir.)

Expressif,ve [s.] Mânâlı, bir şeye delâlet eden, dâl, manidar.

Expression [ims.] Sıkma, ta'sir. ◆ Tabir, ifade, beyan. ◆ Tavsif, vasıf. || (ed.) – substituée Kinâye. || (ht.) Tazyik, basma. || (t.) Sima, remiz. || (r.) Plus simple – En aşağı derece. || – algébrique İfade-i cebriye.

Expressivement [h.] Mânâlı bir suretle bir şeye delâlet ederek.

Exprimable [s.] İfade olunabilir, kabil-i ifade, tavsifi mümkün.

Exprimer [ft.] Sıkıp mâyiini çıkarmak, ta'sir etmek. ◆ Tavsif, tabir etmek. || – ses regrets Beyan-ı teessür ve teessüf etmek. || S' – Beyan-ı efkâr etmek. ◆ Söylemek, ifade-i meram etmek.

Ex professo [h.] (Latinceden me'huz) Bahsettiği maddeye vukuf-ı tâmmı olan adam tarzında, vukuf-ı tâm sahibi gibi, malumat-ı tâmmeye mâlik olarak; Il en parle – Ondan vukuf-ı tâm sahibi hâlinde bahsediyor; Traiter une matière – Bir maddeyi vukuf-ı tâm sahibi hâlinde mevki-i bahse koyup beyan ve izah etmek.

Expropriation [ims.] Mülkiyetten ıskat. ◆ Menâfi-i umumiye için istimlâk. || – forcée Deyn için emlâkin füruhtu.

Exproprier [ft.] Tasarruftan, mülkiyetten men etmek. ◆ İstimlâk etmek.

Expugnable [s.] Zapt olunabilen.

Expuition [ims.] (t.) Bezk.

Expulser [ft.] Teb'id, tard, def ve ihraç etmek. || (t.) Boşaltmak, dökmek.

Expulsif,ve [s.] Târid, dâfi, def ve ihraç kuvvetini hâiz olan.

Expulsion [ims.] Kovma, def ve ihraç, tard, teb'id. || – des lieux Tahliye-i akar.

Expurgation [ims.] Bir kitapta tashihat icra etme.

Expurgatoire [s.] Index – Bazı yerleri tashih ve tadil olununcaya kadar Roma'da neşri memnû kitapların defteri, kütüb-i memnûa fihristi.

Expurger [ft.] Bir kitabın bazı yerlerini çıkarıp tashih etmek.

Exquis,e [s.] Gayet güzel ve iyi, nefis, âlâ. || (mec.) Nazik, zarif. ◆ Hassasiyet-i rakika ve zarife sahibi.

Exsangue [s.] (t.) Kansız, menzuf. || (mec.) Kuvvetten ve hayattan mahrum.

Exsiccation [ims.] (k.) Kurutma, tecfif.

Éxsuccion [ims.] Emme, imtisas.

Exsudat [imz.] (k.) Sızıntı, netha, nütuh.

Exsudation [ims.] (t.) Sızma, tereşşuh, intinah.

Exsuder [fl.] Sızmak, tereşşuh, intinah etmek.

Extase [ims.] Veleh, hayret, beht. ◆ Vecd ve hâl. || (t.) İnzihal, beht.

Extasier (s') [fv.] Hayrette kalmak, mebhut olmak.

Extatique [s.] Beht ve hayrete müteallik, mebhut, mütehayyir. ◆ Gayet çok, amik. = [imz.] Vecd ve hâl sahibi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Extemporané,e [s.] (t.) Deva-yı müsta'cel. ‖ (hk.) Bilâ-tasmim, min gayri taammüd; **Délit** – Min gayri taammüd îka' olunan cürüm.

Extenseur [smz.] (tşr.) Âzâyı uzatmaya yarayan adalata ıtlak olunur, bâsıt.

Extensibilité [ims.] (ht.) Ecsamın uzanmaya olan istidatları, kabiliyet-i imtidad ve ittisâ.

Extensible [s.] (ht.) Uzanabilen cisim, kabil-i imtidad ve ittisâ.

Extensif,ve [s.] (ht.) Ecsamın kabiliyet-i imtidadına mensup ve müteallik. ‖ **Force** – **ve** Kuvve-i imtidadiye.

Extension [ims.] Uzatma, uzanma, germe, temdid, imtidad, daha uzağa götürme. ◆ Mesâha, mesafe. ‖ (hk.) Bir kanunun derece-i şumulünün tevsii, teşmili. ‖ (sr.) Bir kelime veya bir cümlenin mânâsını mecazen veya hakiki olarak tevsi' etmek; **par** – Müvessian, bi-hasebi'l istikrâ. ‖ (crh.) Temdid. ‖ (fls.) İlzam. ‖ (mec.) Tevessü', tezâyüd. ◆ Ta'mim.

Extenso (in) [h.] (*i-nèk-stain-so*) (Latinceden me'huz) Tamamıyla, harfiyen, aynıyla, bitamamiha, bi't-tamam.

Exténuation [ims.] Büyük zaaf ve dermansızlık, nuhul, tehezzül.

Exténuer [ft.] Ziyade yormak ve dermansız bırakmak, nahif kılmak.

Extérieur,e [s.] Haricî: **Affaires** – **es** Umur-ı hariciye. ◆ Ecnebi. ◆ İnsanın tabiatından hariç. = [imz.] Suret-i zâhire, görünüş.

Extérieurement [h.] Haricen, zâhiren.

Extériorer yahut **Extérioriser** [ft.] (mna.) Zâhiren beyan ve ifade etmek.

Exterminateur,trice [i.] Tenkil ve tedmir eden.

Extermination [ims.] Def, tedmir, tenkil, istîsal.

Exterminer [ft.] Def, istîsal ve tedmir etmek.

Externat [imz.] Yalnız gündüzlük şâkirdan kabul eden mektep, nehârî mektep.

Externe [s.] Zâhirde görünen veya hariçten gelen, zâhirî, haricî. = [i. – s.] Bir mektepte gece yatmayıp yalnız gündüzün devam eden şâkirt, nehârî şâkirt. ‖ (t.) **Maladies** – **s** Emraz-ı hariciye. ‖ (t.) **Angle** – Zaviye-i hariciye. ‖ (tşr.) – **Face du bras** Adudun vech-i haricîsi.

Exterritorialité [ims.] Siyasiyatta haric-ez-memleket addolunmak kaidesi.

Extincteur [imz.] Ateş söndürecek alet, mutfî.

Extinction [ims.] Söndürme, itfâ. ◆ Hissiyat ve kuvâ-yı tabiiyeden birinin fevti, zıyâı. ‖ (mec.) Lağv, ilga. ‖ (ma.) – **des dettes** İmha-yı düyun, itfâ-yı düyun. ‖ (hk.) Sukut; – **d'une peine** Cezanın sukutu. (Bu kelime bazen mevadd-ı cezaiyede mürur-ı zaman mânâsını ifade eder ise de bu suretle isti'mali metruk hükmündedir.)

Extirpateur [i.] İstîsal eden, kökünden çıkarıp bitiren. = [imz.] Muzır otları köklerinden koparmaya mahsus alet, makine, kökleme pulluğu.

Extirpation [ims.] (zra.) Muzır otların veya nebatın kökünden koparılması, yeri kökleme, kal'. ‖ (crh.) Takli'. ‖ (mec.) İstîsal, tenkil.

Extirper [ft.] Kökünden koparmak. ‖ (mec.) İstîsal, tenkil etmek.

Extorquer [ft.] Cebren almak, koparmak. ◆ İcbar etmek.

Extorqueur,se [i.] Zorba.

Extorsion [ims.] Zorbalık. ◆ Bir şeye icbar etme. ‖ – **de signature** Kerhen imza vaz' ettirme.

Extra [imz.] Fevkalâde. ◆ En nefis, âlâ (cins veya neviden). ◆ Mutadın mâfevkinde olarak sofraya konan yemek vesâire; **Faire un** – Bu suretle sofraya yemek koymak. ◆ Mutadın fevkinde masraf. = Edat makamında bazı kelimelere dâhil olup mefhumlarına mübalağa veya huruc mânâsı ilave eder.

Extra-conjugal,e [s.] Vezâif ve hukuk-ı zevciye haricinde.

Extracourant [imz.] Hikmet ıstılahında muvakkat cereyan-ı elektrikîye ıtlak olunur.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Extracteur [imz.] (crh.) Mihrace denilen cerrah aleti.

Extractif,ve [s.] (sr.) Huruc beyan eden. || (k.) Bir cism-i mürekkepden çıkarılan, tecrit ve istihrac edilen şey.

Extraction [ims.] Çıkarma, istihrac, istihsal. || (r.) – **des racines** Bir adedin cezrini istihrac, istihsal etme, teczir. || (mec.) Asıl, neseb, soy.

Extradition [ims.] İade-i mücrimîn, red ve teslim-i mücrimîn kaide-i düveliyesi. || **Traité d'** – İade-i mücrimîn muâhedesi.

Extrados [imz.] (*s* okunmaz) Bina kemerinin muhit ve sath-ı haricîsi. || – **d'une voûte** Kubbenin sath-ı müstedir-i haricîsi (zıddı: *entrados*'tur).

Extradossé,e [s.] Sath-ı haricîsi dahi müşekkel ve müdevver kubbe.

Extra-fin,e [s.] En âlâ cinsten olan, halis.

Extra-follacé,e [s.] (nb.) Yaprak haricinde.

Extra-folié,e [s.] (nb.) Yaprak haricinde olan (sâk-ı cezrî).

Extraire [ft.] (*traire* gibi tasrif olunur) İstihsal, istihrac etmek. ◆ Hülâsasını çıkarmak, hülâsa ve icmal etmek. ◆ İstinsah etmek. || (hk.) – **de la prison** Mahkemeye veya diğer bir hapishaneye götürmek üzere mahbesten çıkarmak. || (k.) Bir cism-i mürekkep içinden bir maddeyi tecrit etmek, çıkarmak.

Extrait [imz.] Bir şeyden ameliyat-ı kimyeviye ile çıkarılmış hülâsa. || – **de viande** Et hülâsası. ◆ Bir kitap vesâireden çıkarılmış bent veya makale. ◆ Hülâsa-i meal, mufassal bir yazının muhtasarı, fikra-i müstahrece, mülahhasa. || – **de naissance** Vilâdet ilmühaberi.

Extrajudiciaire [s.] (hk.) Derdest-i rü'yet olan bir dava ile münasebeti olmayan, muhakeme ve dava haricinde. ◆ Usul-i muhakemeye mugayir olarak, örfen. ◆ Dava haricinde olarak. || **Aveu** – Huzur-ı hâkimin gayrı mahalde vâki olan ikrar.

Extrajudiciairement [h.] Usul-i muhakemeye mugayir olarak, örfen. ◆ Dava haricinde olarak.

Extra-muros [imz.] (*s* okunur) (Hukuk ıstılahı olup Latinceden me'huz) Surun haricinde, haric-ez-sur.

Extranéité [ims.] Ecnebiyet sıfatı, ecnebilik.

Extraordinaire [s.] Fevkalâde, gayr-ı mutad, harikulâde. ◆ Garip, acîb, tuhaf. || **Envoyé** – Fevkalâde murahhas. || (ma.) **Fonds** – **s** Masârifat-ı fevkalâdeye mukabil olan ihtiyat akçesi. = [imz.] Mutadın hilâfında yapılan şey. ◆ Fevkalâde masraf. ◆ Bütçe haricinde masârif-i fevkalâde, zuhûrat: **L'** – **monte à tant** Masârif-i fevkalâde şu kadara bâliğ oluyor. || **D'** – Fazla olarak, me'mulün gayrı: **Vingt personnes d'** – **à table** Sofrada me'mulün gayrı ve fazla olarak yirmi kişi.

Extraordinairement [h.] Fevkalâde bir suretle, bir surette. ◆ Pek çok, ziyadesiyle. ◆ Bir suret-i acîbede.

Extra-tropical,e [s.] (cğ.) Mıntıka-i hârre haricinde.

Extra-utérin,e [s.] (t.) Rahim haricinde hâsıl olan. || **Grossesse** – **e** Rahim haricinde olan gebelik, haml.

Extravagamment [h.] Garip ve tuhaf bir suretle. ◆ Delicesine.

Extravagance [ims.] Garabet, tuhaflık. ◆ Delilik, tavr-ı mecnunâne.

Extravagant,e [s.] Tuhaf, garip, bambaşka. ◆ Zirzop.

Extravaguer [fl.] Tuhaf bir suretle ve delice harekette bulunmak veya söylemek, türrehat söylemek.

Extravasation yahut **Extravasion** [ims.] (t.) Kanın veya diğer bir mâyiin ev'iyenin haricine intişarı, ıstıbab.

Extravaser (s') [fv.] (t.) Kan vesâir mâyiat-ı bedeniye ev'iye-i mahsusasından çıkıp yayılmak, ıstıbab etmek. ◆ (Mâyiat hakkında) Bulundukları mecranın, kabın haricine çıkmak.

Extravertébré,e [s.] (tşr.) Zü's-sîsâ-i haricî.

Extraxillaire [s.] (nb.) Haric-i ıbt.

Extrême [s.] Son derecede, nihayet derecede olan, aksâ, gayet. ◆ Mübalağalı, ifratlı. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Şiddetli. ◆ Nâçar kullanılmış, isti'mal edilmiş. = [imz.] Zıt. ◆ Bir şeyin beher ucu. ◆ Mübalağa, ifrat. ‖ (cğ.) – Orient Aksâ-yı şarkî, aktar-ı baîde-i şarkiye.

Extrêmement [h.] Son derecede, nihayet derecede. ◆ Pek çok, fevkalâde, gayetle.

Extrême-onction [ims.] Hâlet-i nez'de bulunan bir Katoliğe icra olunan âyin.

Extremis (in) [zz.] (s okunur) Son nefeste, hâlet-i nez'de.

Extrémité [ims.] Uç, kenar, son. ◆ Nihayet, hudut. ◆ Son nefes. ◆ Zaruret ve sefaletin son derecesi. = [cm.] Münâzaanın son derecesi olan müşâteme, mudârebe gibi muamelat. ◆ El ve ayakların uçları. ‖ (mec.) İfrat ve tefrit.

Extrinsèque [s.] Haddizatında mevcut olmayıp hariçte bulunan veya hariçten gelen, haricî. ‖ (ma.) Valeur – Kıymet-i itibariye, kıymet-i mevzua.

Extrinsèquement [h.] Haricen, haricî olarak. ◆ İtibarî olarak.

Extrophie [ims.] (t.) İntikâs-i haricî.

Extropion [imz.] (t.) Sütre-i hariciye.

Extrorse [s.] (nb.) Meşkuk-ı vahşi.

Extroversion (mr. Extrophie)

Extumescence [ims.] (t.) İntifah.

Exubérance [ims.] Kesret, bolluk, taşma. ◆ Fazla kelimat ve tabirat isti'mali.

Exubérant,e [s.] Bol, fazla, taşkın, lebriz.

Exubère [s.] Sütten kesilmiş çocuk, meftum.

Exubérer [fl.] Bol olmak, fazla gelmek, taşmak.

Exulcératif,ve [s.] (t.) Sathî yara hâsıl eden.

Exulcération [ims.] (t.) Sathîce yaralanma, takarruh-ı sathî.

Exulcérer [ft.] Sathîce yaralamak. ‖ (mec.) Dağdar etmek. ◆ Müesser ve muğber kılmak.

Exultation [ims.] Memnuniyet ve meserret-i galibâne ve böyle bir meserretten dolayı titreme.

Exulter [fl.] Sevinçten titremek, ziyade sevinmek.

Exutoire [imz.] (t.) Kasten açtırılıp bir müddet işlettirilen yara, keyy-i medid, yerli yakı. ‖ (mec.) Çare, vasıta.

Exuviabilité [ims.] (t.) Yılanın gömlek değişmesi ve bazı hayvanatın tüy dökmesi, kabiliyet-i tebdil-i beşere.

Exuviable [s.] (t.) Tebdil-i beşeresi kabil.

Ex-voto [imz.] Bir vaat ve nezrin üzerine kiliseye asılan büt veya vakfedilen şey, nezire, adak. ◆ Fena yapılmış resim. ◆ Teşekkür, beyan-ı minnetdarî (cm. des *ex-voto*).

Eztéri [imz.] (mad.) Amerika'da çıkan bir nevi kan taşı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

F

F [imz.] Elifbâ-yı Fransevî'nin altıncı harfi ve huruf-ı sâmitesinin dördüncüsü; "ف" gibi telaffuz olunur; kelimenin evvelinde ve ortasında bu telaffuzunu muhafaza eder. Kelimelerin nihayetinde ekseriya okunmaz; bazen "و" gibi telaffuz edilir. Yalnız: *cerf*, *cerf-volant*, *chef-d'œuvre*, *chef*, *œuf frais* (*dur*), *nerf de bœuf*, *bœuf gros*, *œufs*, *bœufs*, *nerfs* kelimelerinde okunmaz; köle mânâsında olan *serf* kelimesinde okunur. || (ms.) Acem mukabili olan "fa" perdesi. || Bir notanın bâlâ veya zîrine yazıldığı hâlde sert çalınması lâzım geldiğini müfid "*forte*" kelimesinden ve FF suretiyle mükerrer vaz' olunduğu takdirde forteden daha sert çalınması lâzım geleceğini müfid olan "*fortissimo*" lafzından kinâye olur. || (k.) Hadid mânâsına olan *Fer* kelimesinden muhaffeftir. || (tca.) F yahut Fr frank yerine kullanılır. || Fl yahut Fs florinden muhaffeftir. || (tba.) Sahife mânâsına gelen *folio* kelimesinin muhaffefi olur.

Fa [imz.] (ms.) Asvat-ı esasiyenin dördüncüsü ve buna mahsus olan nota işareti, fa notası.

Fabagelle ve:

Fabago [imz.] (nb.) Gebre ağacı, kimyon-ı berrî.

Fable [ims.] Hikâye, mesel, kıssa. ◆ Esâtir-i kadîme. ◆ Masal, destan. || (mec.) Aslı olmayan şey, efsane. ◆ Bâis-i hande şey, gülünç.

Fabliau [imz.] Esâtir ve efsaneyi mutazammın manzume.

Fablier [imz.] Hikâyat ve emsal yazan muharrir, hikâye-nüvis. ◆ Hikâyât ve emsal mecmuası.

Fabricant [imz.] Fabrikacı, fabrika sahibi, fabrikatör.

Fabricateur,trice [i.] Yapıcı, düzücü. || – **de fausse monnaie** Kalpazan. || **Le – souverain** Cenab-ı Hallak.

Fabrication [ims.] Yapma, imal, tasni'. ◆ Fabrikacılık. || (hk.) – **d'un faux titre** Sahte senet yapma. || – **de fausses nouvelles** Tasni'-i erâcif. || **Droit de** – Hakk-ı imal.

Fabricien [imz.] ve:

Fabricier [imz.] Kilise mütevellisi.

Fabrique [ims.] Fabrika. ◆ Kilise idaresine mahsus îrad. ◆ Bu vâridatı idare eden meclis heyeti. ◆ Yapı, bina. ◆ Fabrika amelesi. || **Prix de** – Fabrikaların eşyayı sattıkları fiyat, fabrika fiyatı.

Fabriquer [ft.] Makineler ile yapmak, imal etmek. || (mec.) İcat ve ihtira etmek, düzmek.

Fabronie [ims.] (nb.) Ağaç diplerinde biten yosunlar nevi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fabuleusement [h.] Masal ve efsane tarikiyle, masalcasına. ◆ İnanılmayacak, fevka'l-had, bâis-i hayret olacak derecede.

Fabuleux,se [s.] Masal ve efsane kabîlinden, yalan. ◆ Masal gibi görünen, inanılmaz gibi görünen. ◆ Mevhum, usulsüz, hayalî. || **Temps** – Esâtir-i kadîme zamanı, pek eski zaman.

Fabuliste [imz.] Efsane ve hikâyat yazan muharrir, efsane-nüvis, masalcı.

Façade [ims.] Binanın ön tarafı, sath-ı haricîsi, cephe. || (as.) – **d'un fort** İstihkâmın cephe hattı.

Face [ims.] Yüz, vech, çehre. ◆ Şakak. ◆ Şakaklardaki saç ve bilhassa yapma saç. ◆ Meskûkâtın tuğralı veya resimli tarafı. || (mec.) Suret, hâl, nokta-i nazar. || **Faire** – Karşılık bulmak. ◆ Mukabele etmek, karşı durmak. || **En** – Karşısında, önünde, karşısından, önünden. ◆ Yüzüne karşı. || – **à** – Yüz yüze, rûberû. || **La** – **des affaires** Renk ve suret-i masâlih. || **Se placer en** – Karşı koymak. || **En** – **de l'Église** Kilise heyet-i rûhâniyesi muvâcehesinde ve kilise usul ve kavânînine tevfikan: **Se marier en** – **de l'Église** Usul-i mezkûra vecihle akd-i izdivaç etmek. || **Avoir deux** – **s** İkiyüzlü olmak. || (r.) **Les** – **s d'un cube** Bir cism-i mükâ'abın vücuhu, sutuhu. || **Les** – **s d'un angle solide** Bir zaviye-i mücessemenin zevâyâ-yı müsteviyesi. || (as.) – **flanquante** Mahfuz koltuk ile müdafaa olunan cephe. || – **en arrière** Yüz geriye kumandası.

Facé,e [s.] Çehreli; **Bien** – İyi çehreli.

Facétie [ims.] (*si*) Latife, hezel.

Facétieusement [h.] (*si-eu*) Latife tarikiyle, hezeliyat nevinden olarak.

Facétieux,se [i. – s.] (*si-eu*) Latifeci, şakacı.

Facette [ims.] Küçük safha, satıh. ◆ Elmas vesâire sathı, faseta.

Facetter [ft.] Elmas vesâireyi küçük safhalar ibraz edecek surette, fasetalı olarak kesmek.

Fâcher [ft.] Darıltmak, gücendirmek, incitmek. ◆ Keder vermek, elem-nâk etmek, dilgîr eylemek. || **Se** – Gücenmek, darılmak, küsmek. ◆ Teessüf etmek.

Fâcherie [ims.] Teessüf, keder. ◆ Gücenme, darılma, küsme, inkisar-ı kalp.

Fâcheusement [h.] Bâis-i teessüf olacak surette. ◆ Dargınlıkla.

Fâcheux,se [s.] Bâis-i teessüf, müellim. = [imz.] Sıkıntı verir, sakil ve muacciz adam. ◆ Can sıkacak, sıkıntı verecek şey.

Facial,e [s.] (tşr.) Yüze mensup ve müteallik, vechî. || **Angle** – Zaviye-i vechiye. || **Artère** – **e** Şiryan-ı vechî. || **Veine** – **e** Verid-i vechî. (cm. *faciaux*)

Faciende [ims.] Desise, hud'a.

Facies [imz.] (*èse*) Sima, çehre.

Facile [s.] Kolay, sehil, âsân. ◆ Anlaşılması kolay. ◆ Selis, tekellüfsüz. ◆ Gevşek, kolay kandırılır, hatır kırmaz.

Facilement [h.] Kolaylıkla, sühûletle.

Facilité [ims.] Kolaylık, sühûlet. ◆ Hatır kırmazlık. ◆ Laubalilik. = [cm.] Teshilat, müsaade.

Faciliter [ft.] Kolaylatmak, teshil etmek.

Façon [ims.] Tavır, üslup, minval. ◆ Tarz, suret. ◆ Yapılış. ◆ İşleme, imal. ◆ Duruş, gösteriş. ◆ İşçi ücreti, ücret-i imaliye. ◆ Elbise vesâire üzerine konulan harç ve tezyinat. ◆ Tekellüf, sahte tavır ve nezaket. || **Sans** – Tekellüfsüzce, laubaliyâne. || – **de vivre** Tarz-ı maişet. || **De la** – Bu suretle. || **En aucune** – Hiçbir vechile, asla. || **Payer la** – **de** Netâyici yüklenmek.

Faconde [ims.] Tatvil-i kelâm. || (ed.) Talâkat-ı lisan.

Façonné,e [s.] Üzeri birtakım eşkâl ibraz edecek surette dokunmuş kumaşlara ıtlak olunur. = [imz.] Bu suretle dokunmuş kumaş, fasone.

Façonnement [imz.] Düzeltmek, teşkil, tertip, tesviye. ◆ Talim ve terbiye, alıştırma.

TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Façonner [ft.] Düzeltmek, teşkil ve tertip ve tesviye etmek. ◆ Talim ve terbiye etmek, alıştırmak. ◆ İmal etmek. || (zra.) Tarlayı nadas etmek, toprağı tesviye etmek.

Façonnier,ère [i. – s.] Sahte etvarlı, tekellüfatı sever adam.

Fac-similaire [s.] Taklit suretiyle yapılmış.

Fac-simile [imz.] (*fak-si-mi-lé*) Bir yazı veya mührün ve resmin kopyası, nüshası. (cm. des *fac-simile*)

Factage [imz.] Eşya-yı ticariye ve posta mektuplarının ashabına tevzii. ◆ Müvezzilik. ◆ Emanetçilik. ◆ Tevzi ücreti, tevziye. ◆ Ücret-i nakliye, hamaliye.

Facteur [imz.] Âlât-ı musikiye yapan, âlât-ı musikiye âmili. ◆ Tacir vekili, sipariş-kâr, emanetçi. ◆ Posta müvezzii, müvezzi. || (r.) Madrub; – **premier** Madrub-ı aslî; – **s de conversion** Tahvil madrubları. || (orm.) – **d'empilage** İstif madrubu.

Factice [s.] Gayritabii, suni. ◆ Gayr-ı sahih, sahte, ca'lî.

Factieusement [h.] Fitnekârâne, müfsidâne.

Factieux,se [s.] Fitne-âmiz.

Faction [ims.] Nöbet, karakol. ◆ İntizar-ı medid. || **Être en** – Nöbet, karakol beklemek.

Factionnaire [imz.] Nöbet bekleyen veya karakol gezen nefer, nöbetçi. = [s.] Fitne-engiz.

Factorage [imz.] Tacir vekili veya müvezzi maaşı.

Factorerie yahut **Factorie** [ims.] Posta ve vapur vesâire şirketi müvezzilerinin oturdukları mahal. ◆ Memâlik-i ecnebiyede ticarethâne, mağaza.

Factoriel,le [s.] (r.) Cebirde tefâzul adedi üzere bulunan madrubların hâsıl-ı darblarına müteallik.

Factotum [imz.] (*tomm*) Kâhya, vekil-i umur.

Factrice [ims.] Müvezzilik eden kadın.

Factum [imz.] Davanın izahı için tarafeynden beherinin hâkime verdiği muhtıra, layiha. || (mec.) İtiraznâme, reddiye. ◆ Hicviye, hicivnâme.

Facture [ims.] Emtia kaimesi, fatura. ◆ Resim ve musiki ve edebiyata dair bir eserin tarz-ı tertip ve inşadı.

Facturer [ft.] Yapmak. ◆ Satılan eşyanın faturasını yapmak. ◆ Faturaya kaydetmek.

Facturier [imz.] (tca.) Fatura defteri.

Facule [ims.] (hy.) Kurs-ı şemsin üzerinde sâir noktalardan daha parlak olarak müşâhede olunan bazı noktalar.

Facultatif,ve [s.] İhtiyarî, gayr-ı mecburi.

Facultativement [h.] Bi'l-ihtiyar, mecburiyet tahtında olmayarak.

Faculté [ims.] Kuvvet, iktidar. ◆ Hassa, hâsiyet. ◆ Hak, salâhiyet. ◆ Kuvve, meleke, hasse. ◆ Darülfünûn müderrislerinin heyeti. ◆ Meclis-i etibbâ, cemiyet-i tıbbiye. = [cm.] Vesâit, servet. || – **s intellectuelles** Havas, melekât-ı akliye. || – **effective** Meleke-i nefsâniye. || – **de l'âme** Havas-ı bâtıne.

Fadaise [ims.] Budalalık, mânâsız söz, saçma, türrehat.

Fadasse [s.] Pek tatsız.

Fade [s.] Tatsız, lezzetsiz, yavan.

Fadement [h.] Tatsızca, lezzetsizce, yavan bir surette.

Fadeur [ims.] Tatsızlık, lezzetsizlik, yavanlık.

Fafio [imz.] Çocuk ayakkabısı.

Fagarier [imz.] Afrika'ya mahsus sarı bakkam ağacı.

Fagine [ims.] (k.) Kayın kozalağından istihrac olunur bir madde-i uzviyedir, fajin.

Fagonie [ims.] (nb.) Girit lâdeni nevi.

Fagot [imz.] Çalı ve odun demeti, huzme. ◆ Yığın. || (tca.) Devekuşu tüyü paketi. || (mec.) Beyhûde sözler, saçma sapan şeyler, yâve. || – **d'épines** Ters, aksi. || **Conter, débiter des** – **s** Saçma şeyler söylemek, masal anlatmak.

Fagotage [imz.] Çalıların demet bağlanması. || (mec.) Acele ve dikkatsiz yapılan iş.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fagoter [ft.] Çalı demeti bağlamak. || (mec.) Fena ve dikkatsiz düzeltmek veya giydirmek.

Fagoteur [imz.] Çalı demeti yapan adam, demetçi. ◆ Saçma şeyler söyleyen adam.

Fagotin [imz.] Küçük çalı demeti. ◆ Oynamak üzere adam gibi giydirilmiş maymun. || (mec.) Tatsız latifeler söyleyen adam. ◆ Maskara.

Fagoue [ims.] Sığır ve emsali hayvanatın boynundaki ur, bez ki özden tabir olunur.

Faguenas [imz.] Isıtılan bir şeyden çıkan fena koku. ◆ Hastane kokusu. (Eski kelime.)

Faham [imz.] (*fa-amm*) (nb.) Madagaskar çayı.

Fahlerz [imz.] (mad.) Hâmil-i fidda-i hılkî bir galendir, fahlerz.

Fahlunite [ims.] (mad.) Fahlunit.

Faible [s.] Kuvvetsiz, zayıf, nahif, arık, zebun. ◆ Gevşek, rehavetkâr. ◆ Aciz. ◆ Âdi. ◆ Nâkıs, sakat. ◆ Kıymetsiz, değersiz. = [imz.] Bir şeyin en zayıf tarafı. ◆ Bir adamın başlıca dayanamadığı, müptelâ olduğu şey. ◆ Zayıf ve aciz adam.

Faiblement [h.] Zayıf ve rehavetkârâne, acizâne, zebunâne. ◆ Hafifçe. ◆ Az iktidarla, iktidarsızca.

Faiblesse [ims.] Zaaf, kuvvetsizlik, dermansızlık. ◆ Gevşeklik. ◆ Acz. || (mec.) İptilâ, dayanamamazlık.

Faiblir [fl.] Zayıflamak. ◆ Gevşemek, fütur getirmek.

Faïence [ims.] Çini, fayans.

Faïencerie [ims.] Çini, fayans fabrikası. ◆ Çiniden kaplar. ◆ Çinicilik.

Faïencier,ère [ims.] Çinici.

Faille [ims.] (arz.) Maden tabakatında görülen çatlaklar, uhdud. || (tca.) İpekli parlak kumaş.

Failli,e [i. – s.] Müflis. ◆ Tembel gemici. || **Commerçant** – Tacir-i müflis.

Faillibilité [ims.] Yanılabilmek imkânı, kabiliyet-i hata.

Faillible [s.] Yanılabilir, muhtî.

Faillir [fl.] (Yalnız âtideki sîgalarıyla sıyag-ı mürekkebede müsta'meldir: Mazi-i şühudî: *Je faillis*, *nous faillîmes* Müstakbel: *je faudrai* Müstakbel-i mazi: *je faudrais*; İsm-i fâ'il *faillant*; İsm-i mef'ûl *failli*,e) Yanılmak, hata etmek. ◆ Kabahat etmek. ◆ İflas etmek. || Bu fiilden sonra bir masdar geldiği vakit "az kaldı" mânâsını ifade eder; **j'ai failli tomber** Az kaldı düşüyordum. || – **à** Hulf etmek.

Faillite [ims.] İflas. || (hk.) **État de** – Hâl-i iflas. || **Opératione de la** – Muamelat-ı iflasiye. || **Ouverture de la** – İflasın bed'i. || **Déclaration de la** – İlan-ı iflas. || **Créancier de la** – Sahib-i matlub, garim. || **Tomber en** – İzhar-ı iflas etmek.

Faim [ims.] Açlık, cû'. || (mec.) Hırs ve tamah. || **Avoir** – Acıkmak. || – **canine** Cû'ü'l-kelb, şiddetli açlık.

Faim-valle [ims.] Beygirlere açlıktan gelen baygınlık illeti. || (mec.) Pek şiddetli açlık.

Faîne [ims.] Kayın kozalağı, neb'.

Fainéant,e [i. – s.] İşsiz, meşguliyetsiz, tembel, boş gezmeyi seven, avare.

Fainéanter [fl.] İşsiz durmak, tembel alışmak, avare gezmek.

Fainéantise [ims.] İşsizlik, tembellik, avarelik.

Faînée [ims.] Toplanan kayın ağacı kozalakları.

Faire [ft.] Tasrifi: *Je fais*, *tu fais*, *il fait*, *nous faisons*, *vous faites*, *ils font*; *je faisais*; *je fis*; *je ferai*; *je ferais*; *fais*, *faisons*, *faîtes*; *que je fasse*; *que je fisse*; *faisant*; *fait*,e) Etmek, eylemek. ◆ Yapmak, imal etmek, işlemek. ◆ İcra etmek, fiile getirmek. ◆ Vücut vermek, yaratmak, hâsıl etmek. ◆ Bâis olmak. ◆ Alıştırmak. ◆ Söylemek, göstermek. ◆ Çalmak. ◆ Düzeltmek, tanzim ve tesviye etmek. ◆ Taklidini yapmak. ◆ Almak, tedarik etmek. || – **son chemin** İlerlemek, nâil olmak. || – **le savant** Kendini âlim gibi göstermeye çalışmak. || – **ses ongles** Tırnaklarını kesmek. || – **sa barbe** Sakalını kesmek. || – **le dimanche** Pazar günleri istirahat etmek. || – – Yaptır-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mak. || – savoir İlan etmek, bildirmek. || – de son mieux Elden geleni diriğ etmemek. || Avoir fort à – Büyük müşkilata uğramak. || – des vœux Arzu ve temenni etmek. || – droit Mesulünü is'af etmek, ihkak-ı hak etmek. || – fortune Kesb-i servet etmek. || (tca.) – les bois, les peaux, etc. Kereste, deri vesâire ticaretiyle meşgul olmak. || – la place Sipariş almak üzere piyasa tüccarını gezmek. || – tant Fiyatı şu kadar kuruş olmak. || Le consolidé a fait tant Konsolitin fiyatı şu kadar kuruş olmuştur. || (hk.) – valoir ses droits Hukukunu ispat etmek. || Ce qui fait que Sebebi bundan ibarettir ki. || à tant – que Bunu yapmak zahmeti, himmeti ihtiyar edildiği takdirde. || Il ne fait que crier Muttasıl bağırıyor, bağırmaktan başka işi yok. || Il ne fait que d'arriver Hemen şimdi geldi. || Il fait jour, nuit, chaud, froid, etc. Gündüzdür, gecedir, sıcaktır, soğuktur ilh. || Qu'est ce que cela fait? Ne zararı var, ne olur? || Qu'est ce que cela vous fait? Size ne? || Cela fait beaucoup Çok ehemmiyeti vardır. || Fasse le ciel! Allah versin! Keşke! = [fl.] (Renk hakkında) Uymak, tutmak, yakışmak. ◆ Bitirmek, ikmâl etmek. ◆ Demek. || – des siennes Çılgınlık, çapkınlık etmek. || Se – Olmak. ◆ Yetişmek, kemâle ermek. ◆ Alışmak. || Se – un devoir Cümle-i vezâiften addetmek. || S'en – Masraf etmek.

Faire [imz.] Usul-i tasvir vesâire, her bir ressam ve sanâyi-i nefise-i sâire sahibinin kendine mahsus tarz ve usulü. || (ed.) Tarz-ı inşâ.

Faire-le-faut [imz.] Zaruri olan şey.

Faisable [s.] Yapılabilir, kabil, mümkün.

Faisan [imz.] Sülün. || Poule – e Dişi sülün. || – argenté Gümüşî sülün. || – doré Sarı sülün. || – panaché Alaca sülün. || – blanc Ak sülün. || – paon (mr. Eperonnier) || – bâtard Sülün melezi ki sülün ile tavuktan hâsıl olur. || – de mer Kılkuyruk denilen yaban ördeği (Buna *Pilet* dahi denilir.)

Faisances [ims. – cm.] Çiftçinin sahib-i araziye kiradan başka vermeye mecbur olduğu şeyler, arazi icâresinden başka taahhüdat.

Faisande [ims.] (mr. Faisane)

Faisandeau [imz.] Sülün palazı.

Faisander [ft.] Eti ve hususiyle av etini birkaç gün durdurup ziyade bayatlatmak.

Faisanderie [ims.] Sülün yetiştirilen mahal, sülün kümesi.

Faisandier [imz.] Sülün besleyen, yetiştiren adam.

Faisane yahut **Faisande** [ims.] Dişi sülün.

Faisceau [imz.] Demet, deste, hevenk, (âveng), huzme. ◆ Eski Romalılar indinde kuvvete alâmet olan bir değnek demetiyle ortasında bir balta. || (as.) Silah çatma, silah çatısı. || (ht.) – optique Huzme-i ziyaiye.

Faiseur,se [i.] (*fe*) Yapıcı, yapan. ◆ Hilekâr.

Faisse [ims.] Küfe kuşağı, halkası.

Faisselle [ims.] Peynir imaline mahsus küçük sepet.

Faisserie [ims.] Sepet ve küfe misillü mamulat.

Faissier [imz.] Sepetçi, küfeci.

Fait [imz.] İş, amel, fiil. ◆ Vaka, hâl, macera. ◆ Madde, hakikaten ve maddeten mevcut olan şey. || Hauts – s Fütuhat, muvaffakiyet. || – accompli Emrivaki. || C'est un – Müspettir. || Au – Herhâlde. || Aller, venir au – Zât-ı maddeye dönmek. || Voies de – Muamele-i darb ve tahkir. || Possession de – Zilyetlik, fiilen tasarruf. || Interrogatoire sur – s et articles İnde'l-muhakeme tarafeynin yekdiğerine vaki olan sualleri. || Point de – Keyfiyet, vuku-ı hâl. || Prendre – et cause pour quelqu'un Bir kimseyi iltizam ve tesâhub etmek. || Erreur de – Esas maslahata dair vuku bulan hata. || Prendre sur le – Birini kabahat işlerken tutmak, üstüne varmak. || De – Fiilen, maddeten. (Zıddı: *de droit* Bi'l-istihkak). || Par le – ve Dans le – Hakikaten, filvâki. || Si – Evet, hayhay. || Tout à – Büsbütün || En – de Bahiste, hususunda.

Fait,e [s.] Olmuş, yapılmış. ◆ Kemâle ermiş. ◆ Terbiye görmüş. ◆ Giyinmiş. || Bien – Güzel, endam ve âzâsı yerinde. || Mal – Çirkin.

|| – à Alışkın. || – à peindre Gayet güzel, mütenâsip bir surette endam-ı vücuda mâlik. || – à plaisir İcat edilmiş, uydurulmuş. || à prix – Mukarrer bir fiyat ile. || Phrase – e, locution – e Basmakalıp tabir.

Faîtage [imz.] (m.) Çatının sırtı. ◆ Binanın çatı mahyası.

Faitardise [ims.] İşsizlik, tembellik.

Faîte [imz.] Çatı, dam. ◆ Tepe, zirve. || (mec.) Uç, bâlâ. || (cğ.) Ligne de – Hatt-ı taksim-i miyah.

Faîtière [ims.] Çatının eğri sırt kiremidi, mahya. ◆ Çatı aydınlığı, bacası.

Faix [imz.] Yük, bâr. || (mec.) Bâr-ı mesuliyet. || Le – des ans Bâr-ı şeyhûhet, ihtiyarlık.

Fakir [imz.] (mr. Faquir)

Falaise [ims.] Deniz kıyısındaki sert kaya ve yarlar, lihb-i sahil.

Falaiser [fl.] Dalga sahil kayalarına çarpıp çatlamak. (İsti'mali nâdir.)

Falarique [ims.] Ezmine-i kadîmede mancınıkla harpte atılan ateş kundağı.

Falbala [imz.] Kadın elbise ve eteğinin kenarına, perdelere dikilen kırmalar. (Yalnız makam-ı tezyifte müsta'mel olup alelâde *Volant* kelimesi kullanılır.)

Falciforme [s.] (tt.) Orak şeklinde, mişvelî, mişveliyü'ş-şekl.

Falcïnelle [ims.] (tt.) Uzun gagalı bir cins keklik.

Falconelle [ims.] (tt.) Örümcek kuşu.

Falconés yahut:

Falconidés [imz. – cm.] (hyv.) Tuyur-ı cârihа-i nehâriye sınıfından şevâhin fasîlesi.

Falère [ims.] (byt.) Koyunlara ârız olur kırgın hastalığı.

Falerne [imz.] İtalya'nın bu isim ile müsemmâ şehr-i kadimi civarında kadîmen çıkan şarap.

Fallace [ims.] Hile, hud'a.

Fallacieusement [h.] Hile ile, hilekârâne.

Fallacieux,se [s.] Hilekâr.

Falloir [fl.] (Yalnız müfred-i gâibden sîgaları vardır: *il faut*; *il fallait*; *il faudra*; *il faudrait*; *qu'il faille*; *qu'il fallût* İsm-i fâ'ili yoktur; *fallu*) Lâzım gelmek, iktizâ etmek. ◆ İhtiyacı olmak, iktizâsı görünmek. || S'en – Eksik olmak, daha lâzım olmak. || Peu s'en fallut que Az kaldı ki. || Il s'en faut de beaucoup Daha nerede! || Il s'en est fallu de peu Ramak kalmış idi. || Comme il faut Her suretle evsaf-ı matlûbeyi hâiz eşhas ve eşyayı tavsif için isti'mal olunur bir cümle-i senâiyedir: Un homme comme il faut Hüsn-i muâşeret ve zarafet ashabından bir adam.

Falltrank [imz.] (syd.) İsviçre çayı.

Falot [imz.] Büyük fener, fanus.

Falot,e [s.] Tuhaf, eğlenceli, garip, gülünç.

Falotement [h.] Gülünç ve tuhaf bir suretle.

Falourde [ims.] Odun demeti.

Falque yahut:

Falqué,e [s.] (nb.) Orak-vâri, mişvelî.

Falquer [ft.] Beygiri şah kaldırarak oynatmak.

Falques [ims. – cm.] (bhr.) (mr. Fargues)

Falsifiable [s.] Tağyiri, tağşişi veya taklidi kolay veya kabil.

Falsificateur,trice [i.] Sahtekâr, kalpazan, tağşiş eden.

Falsification [ims.] Sahtekârlık, kalpazanlık. ◆ Tağşiş. ◆ Tahrif. || – d'un acte Bir senedin sahtekârlık ile tağyir ve tahrifi. || – des faits Vuku-ı hâli hilâf-ı vâki olarak nakil ve hikâye etme, tahrif-i vâki olarak nakil ve hikâye etme, tahrif. || – des boissons Meşrubatın taklit ve tağşişi, mahlut ve bozuk meşrubat imali. || – des monnaies Kalpazanlık.

Falsifier [ft.] Sahte ve kalp etmek, taklidini yapmak, bozmak, tağşiş etmek.

Falsinervié,e [s.] (nb.) Useybe-i kâzibe fasîlesinden olan nebat.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Falun [imz.] (arz.) Toprağın içinde bulunan asdaf-ı muhtelife kırıntıları yığın ve tabakası, rüsubat-ı marniye-i kilsiye, falün.

Falunage [imz.] (zra.) Falün denilen asdaf-ı muhtelife kırıntılarından ibaret olan toprağı tarlalara saçmak ameliyatı.

Faluner [ft.] Asdaf-ı muhtelife kırıntılarını tarlaya saçarak toprağı ıslah etmek.

Falunien,ne [s.] (arz.) Falünî: **Étage** – Arz-ı miyosende bulunan rüsubat-ı marniye-yi kilsiyeden ibaret tabaka-i falüniye.

Falunière [ims.] (mad.) Asdaf-ı muhtelife kırıntılarından ibaret olup falün denilen toprağın ihraç olunduğu mahal.

Fame [ims.] Nam, şöhret.

Famé,e [s.] Meşhur, müştehir, maruf. || **Bien** – Hüsn-i sıyt sahibi, nîk-nâm.

Famélique [s.] Ekseriya aç kalan, fakir, züğürt. ◆ Açlıktan büzülmüş ve sararmış. ◆ Aç.

Fameusement [h.] Sıyt ve şöhretle. ◆ Pek ziyade, pekiyi. ◆ Pek çok.

Fameux,se [s.] Meşhur, nam-dâr, maruf. ◆ Büyük, azim. ◆ Gayet iyi, âlâ.

Familial,e [s.] Ehl-i beyt ve aileye mensup ve müteallik, beytî (cm. *familiaux*).

Familiariser [ft.] Teklifsiz etmek. ◆ Alıştırmak, te'nis etmek. || **Se** – Teklifsiz olmak. ◆ Alışmak, tanımak, ünsiyet peyda etmek.

Familiarité [ims.] Teklifsizlik, laubalilik, mahremiyet. ◆ Ülfet, ünsiyet. = [cm.] Teklifsizce muamelat.

Familier,ère [s.] Teklifsiz, laubali, ev adamı. ◆ Alışılan, ünsiyet peyda olunan (şey), me'luf. ◆ Has, mahsus. ◆ Aileye ait. = [imz.] Teklifsiz ahbap.

Familièrement [h.] Teklifsizce, laubaliyâne. ◆ Ünsiyetle, ülfetle.

Famille [ims.] Ehl-i beyt, aile, ıyal, familya. ◆ Evlat. ◆ Hanedan, sülale. ◆ Nesil, ırk, ocak. ◆ Takım, sınıf. ◆ Âl, âzâ. || **Soutien de** – Ailesine istinatgâh olan, ailesinin taayyüşü kendisine mütevakkıf bulunan evlat, muin. || **Fils, enfant de** – Zengin, kibar aile çocuğu. || **Air de** – Bir aile âzâları beyninde ekseriya görülen müşâbehet. ◆ Müşâbehet. || (tt.) Nebatat ve hayvanat ve maâdinin birbirine bazı cihetlerce münasebeti olan envai takımı, fasîle.

Famine [ims.] Kaht ü galâ, kıtlık. || **Crier** – Zaruretten şikâyet etmek.

Fanage [imz.] Çayır otlarını kesip kurutma ameliyatı, zübul, ot derme.

Fanaison [ims.] Yeni kesilmiş çayır otlarının kurutulması mevsimi, vakt-i zübul, ot derme mevsimi.

Fanal [imz.] (bhr.) Fener. ◆ Sahil feneri. (Bu mânâda *Phare* daha ziyade müsta'meldir.) ◆ Gemi feneri. || – **de poupe** Gemilerde işaret için kullanılan renkli fener, işkembe fener.

Fanatique [i. – s.] Mutaassıp. ◆ Muttassıbâne. ◆ Meczup.

Fanatiser [ft.] Mutaassıp etmek, taassuba düşürmek, taassubunu uyandırmak. ◆ İfrat derece müptelâ etmek.

Fanatiseur [imz.] Taassuba düşüren.

Fanatisme [imz.] Taassup. ◆ Gayret-i müfrite.

Fanchon [ims.] Kadınların başlarına atıp çenelerinin altından bağladıkları bir kurdele.

Fandango [imz.] Bir nevi İspanyol raksı ve bu raksla çalınan hava.

Fane [ims.] Dökülmüş kuru ağaç yaprakları, berg-i hazan. ◆ Patates ve pancar ve emsali nebatatın sapları.

Faner [ft.] Kesilmiş çayır otunu çevirip kurutmak. ◆ Soldurmak. || **Se** – Solmak. (Çiçek hakkında.)

Faneur,se [i.] Kesilmiş çayır otlarını kurutmak için çeviren adam.

Faneuse [ims.] (zra.) Ot kurutmaya mahsus makine, diren makinesi.

Fanfan [imz.] Küçük çocuk, bebek.

Fanfare [ims.] (ms.) Boru ile icra edilen bir âhenk. ◆ Bu havayı çalan musikişinas, mızıka. || (mec.) Âsâr-ı behçet ve sürur.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fanfaron,ne [i. – s.] Şecaat iddiasında bulunan, kendini mübalağa ile metheden adam, farfara; **Air** – Bu tabiatta olan adamın tavrı.

Fanfaronnade [ims.] Şecaat iddiasında olup, kendini mübalağa ile metheden adamın hâl ve tavrı, farfaralık.

Fanfaronnerie [ims.] Şecaat iddiası, kendini mübalağa ile methediş, farfaralık.

Fanfre [imz.] Kolyoz (balığı).

Fanfreluche [ims.] Âdi ve kıymeti az müzeyyenat ve huliyat.

Fange [ims.] Çamur, balçık, vahal. ‖ (mec.) Fürû-mâyelik. ◆ Sefahat, levs.

Fangeux,se [s.] Çamurlu, batak.

Fanion [imz.] Küçük bayrak, flama bayrak.

Fanon [imz.] Papazların sol kollarına bağladıkları pazubent. ◆ Piskopos serpuşunun iki tarafındaki sarkık uçlar. ‖ (tt.) Öküzün sarkık gerdanı. ◆ Beygirin ayağının gerisindeki kıllar. ◆ Balina balığının ağzındaki diş gibi sıralar, balina çubuğu. ◆ Balık bıyığı. ‖ (crh.) Seniyye, fanon.[268] ‖ (bhr.) Yelkenin serenlerden aşağı kalan kasıntıları. ‖ (as.) Askerî manevralarda işaret vermek üzere bir mızrak ucuna bağlanan açık ve parlak renkli kumaş.

Fanonier,ère [s.] (byt.) **Muscles – s** Adalat-ı seniyye.

Fantaisie [ims.] Gelip geçer heves. ◆ Hayal. ◆ Keyif, merak. ◆ Fantazya. ‖ **à votre** – Keyfinize göre, istediğiniz gibi. ‖ (ms.) Fantazya havası.

Fantaisiste [imz.] Kendi hayalini, hevesini tasvir ve tersim eden muharrir veya ressam.

Fantasia [ims.] Arapların şenliklerde nara atarak ve tüfeklerini boşaltarak hayvan koşturmaları. ‖ (mec.) İzhar-ı behçet ve sürur.

Fantasmagorie [ims.] Karanlık bir odanın içinde sihir sıracı ile hayaller gösterme sanatı, hayalcilik. ◆ Az çok dehşet-bahş sahnelerin, temâşâların tiyatroda ya rüyetiyle ya bir eserde kıraatiyle hâsıl olan tesir.

Fantasmagorique [s.] Karanlık bir yerde irâe olunan hayallere, resimlere mensup ve müteallik, hayali.

Fantasmascope [imz.] yahut:

Fantasmastoscope [imz.] Karanlık bir yerde hayaller göstermeye mahsus makine, hayâlat-nümâ, hayalci feneri.

Fantasque [s.] Hayaline, merakına, hevesine tabi. ◆ Garip, tuhaf.

Fantasquement [h.] Hayal ile. ◆ Garip bir surette.

Fantassin [imz.] Piyade neferi.

Fantastique [s.] Asıl ve cismi olmayıp hayal kabilinden olan, hayali. ◆ Cin ve perilere müteallik. ◆ Şâyan-ı hayret bir derecede, inanılmayacak bir mertebede.

Fantoccini [ims. – cm.] (*totchi*) (İtalyancadan me'huz) ve:

Fantoches [imz. – cm.] Büyükçe ve mükemmel kukla, kuklalar.

Fantôme [imz.] Hayal, gulyabani, peri, cin. ◆ Kalıp. ◆ Gayet zayıf ve kuvveti az adam. ‖ (tt.) Ağustosböceği.

Fanum [imz.] (*nomm*) Eski Romalıların prensleri ve kahramanları namına tesis ettikleri mabed.

Faon [imz.] (*fan*) Geyik ve karaca yavrusu.

Faonner [fl.] (*fa-ner*) (Dişi geyik ve karaca hakkında) Doğurmak, yavrulamak.

Faquin [imz.] (*kain*) Arsız adam, maskara. ◆ Mızrak talimine mahsus ağaç heykel.

Faquinerie [ims.] Arsızlık, maskaralık.

Faquir yahut **Fakir** [imz.] (Arabîden me'huz) Hind rahibi, fakir, kalender. ‖ **Herbe des – s** Haşhaş.

Faradisation [ims.] (ht.) Bi't-te'bir elektrik hâsıl etme.

Faradisme [imz.] (ht.) Faradey'in bi't-te'bir hâsıl olan elektrik usulü.

268 Orijinal metinde dizgi hatası: مانون [=manon] şeklinde hatalı yazılan kelime, *fanon* olmalıdır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Farandole [ims.] Bir nevi raks ki sirto denir. ◆ Bu raks ile çalınan hava.

Faraud,e [i.] Yabanlık esvabını giyinip güzel gözükmek isteyen kaba adam.

Farce [ims.] Bir fasıldan ibaret eğlenceli küçük ve kaba komedya. ◆ Maskaralık, mizah. ◆ Hafifmeşrebâne hareket. ◆ Latife, oyun, muziplik, tuhaf vaka. ◆ Et ve sebze kıyması. ◆ Dolma yapmak için harç, dolma içi. = [s.] Tuhaf, mudhik.

Farceur,se [i.] Eğlenceli ve kaba tiyatro oyunları icra eden tiyatrocu. ◆ Şakacı, latifeci, muzip. ◆ Hafifmeşrep, zevzek.

Farcin [imz.] Beygir ve ester ve merkeplere ârız olan sıraca, at sıracası, urre.

Farcineux,se [s.] Sıracalı (beygir vesâire). ◆ Beygir vesâire sıracasına mensup ve müteallik.

Farcir [ft.] Kıyma vesâire ile doldurmak. ◆ Tıkıştırmak. || **Se** – Karnını doldurmak, tıkınmak, çok yemek.

Fard [imz.] (syd.) Mücelliyat, cilâ. ◆ Düzgün, gumne. || (mec.) Sözün dolaştırılıp bir takrible söylenmesi. || – **rouge** Allık, gülgûne, humre, la'l. || **Parler sans** – Açıktan açığa söylemek.

Fardage [imz.] (bhr.) Emtiayı rutubetten muhafaza için sintineye konulan çalılar. ◆ Yer tutan havaleli şeyler.

Farde [ims.] Tüccar piyasasında Meha şehrinden gelen Yemen kahvesi dengine ıtlak olunur.

Fardeau [imz.] Yük, bâr, haml. ◆ Sıklet, ağırlık. ◆ Mükellefat, vergi. || – **des ans** Bâr-ı şeyhûhet.

Farder [ft.] Boyayı parlatmak, cilâ vermek. ◆ Düzgün sürmek. || (mec.) Düzen vermek, ayıbını örtmek.

Farder [fl.] Kendi ağırlığı tesiriyle düşmek, yıkılmak. || (bhr.) Yelken rüzgârla dolarak tulum gibi şişmek.

Fardeur [imz.] Sattığı eşyaya cilâ verip olduklarından ziyade güzel göstermeye çalışan tacir, göz boyayan tacir ve satıcı.

Fardier [imz.] Ağır yükler ve taşlar nakline mahsus alçak tekerlekli araba.

Farfadet [imz.] Peri, cadı, cin.

Farfouiller [ft.] Eşmek, eşelemek.

Fargues [ims. – cm.] (bhr.) Küçük gemi ve çekdirmelerin yanlarına konulan palastra keresteleri.

Faribole [ims.] Boş söz veya iş, abes, herze.

Farillon [imz.] Bazı balıkları celp için geceleri balıkçıların derûnunda ateş yaktıkları kap, ızgara.

Farinacé,e [s.] Un kabîlinden veya una müşâbih olan, dakîkî.

Farine [ims.] Un, dakîk. || – **brute** Kepekli un. || – **bise** Kaba kırma un. || – **entière** Halis un. || **Fleur de** – Gayet halis ve birinci cinsten un. || **Folle** – Gayet ince un. || **De la même** – Aynı cinsten, aynı mayadan. || – **fossile** Toz hâlinde bulunan bir nevi cass-ı mufahham-ı hılkîdir.

Fariner [ft.] Unlamak, un serpmek.

Farinet [imz.] Yalnız bir tarafı işaretli oyun zarı.

Farineux,se [s.] Un kabîlinden olan. ◆ Üzerine un gibi beyaz bir toz sürülmüş, unlu. ◆ Neşâî.

Farinier [imz.] Uncu, un satan tacir.

Farinière [ims.] Un ambarı. ◆ Uncu karısı.

Farlouse [ims.] (hyv.) İncir kuşu.

Farnienté [imz.] (*niainté*) (İtalyancadan me'huz) Hiçbir işle meşgul olmama, avarelik. ◆ Atâlet-i lezzet-bahş.

Faro [imz.] Brüksel civarında yapılan bir nevi bira.

Faros [imz.] (*s* okunur) (nb.) Ferik elması nevinden kızıl kış elması.

Farouche [s.] Alışmamış, vahşi, yabani. ◆ Mütevahhiş. ◆ Kimse ile ünsiyet etmez,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

merdümgiriz. ◆ Kaba. = [imz.] (nb.) Kızıl yonca, kızıl tirfil.

Farrago [imz.] Mahlut hububat, melez. || (mec.) Birbirine benzemeyen şeylerden mürekkep bir mahlut.

Fasce [ims.] (m.) Sütun teknesinin kitâbeleri. ◆ Asalet armasının orta şeridi.

Fascé,e [s.] Şeritli arma levhası.

Fascia [imz.] (tşr.) Lifâfe. || – **lata** Lifâfe-i arîze. || – **iliaca** Lifâfe-i harkafiye. || – **superficialis** Lifâfe-i sathiye. || – **transversalis** Lifâfe-i müsta'raza.

Fascial,e [s.] (tşr.) Lifâfî.

Fasciation [ims.] (nb.) Ağsân-ı nebatiyenin yassılanması, tasaffuh, arâda.

Fascicule [ims.] Kitap cüzü, nüsha. ◆ Koltukaltına sığabilecek ot vesâire miktarı. || (syd.) Huzeym.

Fasciculé,e [s.] (nb.) Tabii olarak demet şeklinde olan nebatat vesâireye ıtlak olunur, zül'l-huzeym. || **Épines** – **es** Demet şeklinde dikenler, eşvâk-i zü'l-huzeym. || **Racines** – **es** Cüzur-ı zâtü'l-huzeym.

Fascié,e [s.] (tt.) Uzun sıraları olan, çubuklu, arîz. || **Organe** – Uzv-ı arîz.

Fascinage [imz.] Çalı demetleriyle tesviye olunmuş yol veya doldurulmuş hendek ve metris. ◆ Çalı demetleriyle yolu tesviye etmek ve hendekleri doldurmak usulü.

Fascinateur,trice [s.] Gözbağcı, müsahhir, füsunkâr.

Fascination [ims.] Gözbağcılık, sihir etme, teshir. ◆ Füsun.

Fascine [ims.] Hendek doldurmaya mahsus çalı yığını. || (as.) Esna-yı harpte bazı hafif istihkâmatta kullanılan çalı demeti.

Fasciner [ft.] Gözbağcılık ile teshir etmek, sihirlemek. ◆ Fevka't-tabia bir tesir ile bir vecd ve hâl, bir istiğrak içine atmak. ◆ Meftun etmek, şaşırtmak.

Fasciolaire [ims.] (hyv.) Hind lâlesi denilen deniz mahluku.

Fasciole [ims.] (hyv.) Zâtü'l-fûheyn (hayvanlar).

Faséole[269] [ims.] Börülce. (Buna *Fasolet* yahut *Flageolet* dahi denir.)

Fashion [imz.] (*zi-on*) (İngilizceden me'huz) Moda. ◆ Kibar âlemi. ◆ Zarafet, terbiye.

Fashionable [i. – s.] (*zio-na*) Modaya ziyadesiyle riayet eden, şık. ◆ Modaya, kibar âlemi usul ve adabına muvâfık.

Fasier [fl.] (Yelken hakkında) Rüzgâr almayıp sönmek.

Faskook [imz.] (nb.) Yalancı çadıruşağı denilen nebat.

Faste [imz.] Debdebe, tantana. = [cm.] Eski Romalıların takvimi. ◆ Takvimlerde, salnâmelerdeki vakayi-i meşhure cetveli. ◆ Teyid-i hatıra için yapılmış bina. ◆ Hatıra.

Faste [s.] Mübarek. || **Jours** – **s** Eski Romalıların eyyam-ı mahsusaları.

Fastidieusement [h.] Bıktırarak, usandırarak.

Fastidieux,se [s.] Usanç veren, bıktıran.

Fastigiée [s.] (nb.) Sayvânî: **Plantes** – **es** Nebatat-ı sayvâniye.

Fastueusement [h.] Tantana ve debdebe ile.

Fastueux,se [s.] Tantanalı, debdebeli, muhteşem.

Fat [imz. – s.] (*t* okunur) Hodbin, mağrur.

Fatal,e [s.] Mukadder. ◆ Meşum. ◆ Mühlik. || **L'heure** – **e** Hâlet-i nez'. || **Délai** – Mehl-i kat'i. || **Terme** – Bir mehl-i kanuni veya mürur-ı zaman müddetinin son günü. (cmz. *fatals*).

Fatalement [h.] Mukadder olarak, hükm-i kaza ve kaderle, hasbelkader.

Fatalisme [imz.] Her şeyi kadere isnat etmek.

Fataliste [imz.] Her şeyi kadere atıf ve isnat eden.

Fatalité [ims.] Kader, takdir, kaza, ser-nüvişt. ◆ Şeamet, musibet, felaket.

269 Orijinal metinde *Facéole* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Fata-morgana [imz.] (hy.) İtalya'da ve hususiyle Sicilya Adası'nda müşâhede olunur bir nevi kavs-i kuzah.

Fathom [imz.] (tca.) İngiltere'de müsta'mel iki yardadan ibaret bir tûl ölçüsüdür.

Fatidique [s.] Kaderin ahkâmını güya keşfeden veya keşfetmeye yarayan.

Fatidiquement [h.] Hükm-i kadere göre.

Fatigable [s.] Yorulması kabil, yorulabilen.

Fatiguant,e [s.] Yoran, yorgunluk veren. ◆ Usanç getiren.

Fatigue [ims.] Yorgunluk, taab. ◆ Zahmet, meşakkat. ◆ Bâr, sıklet. || **Habit de** – İş esvabı.

Fatigué,e [s.] Yorgun. ◆ Yorgunluğa delâlet eden. ◆ Bıkmış, usanmış.

Fatiguer [ft.] Yormak, it'ab etmek. ◆ Tasdi' etmek. || – **la salade** Salatanın yağını vesâiresini koyduktan sonra iyice karıştırmak. = [fl.] yahut **Se** – Yorulmak.

Fatras [imz.] Lüzumsuz ve karmakarışık şeyler yığını.

Fatrasser [ft.] Abes şeylerle uğraşmak.

Fatrasserie [ims.] Lüzumsuz şeylerle uğraşmaklık. ◆ Lüzumsuz şeyler yığını.

Fatrasseur [imz.] yahut:

Fatrassier [imz.] Lüzumsuz şeylerle uğraşan. ◆ Lüzumsuz şeyler cem' ve hıfzeden kimse.

Fatuaire [imz.] Eski zamanlarda vecd-i hâl ile istikbalden haber vermek iddiasında bulunan meczup.

Fatuité [ims.] Bunaklık, ateh. ◆ Hamâkat. ◆ Hodbinlik.

Fatum [imz.] Kader, kaza.

Faubert [imz.] Gemilerde müsta'mel eski halattan ibaret süpürge, ip süpürge, usturpa, papaz.

Faubourg [imz.] Bir kasabanın kale ve sur haricindeki mahallesi, varoş. ◆ Sur kalkıp asıl şehir ile birleşen varoşlara dahi bazen bu nâm verilmektedir. ◆ Havali.

Faubourien,ne [i. – s.] Bir kasabanın kale ve sur haricindeki mahallesi sakinlerinden olan, varoşlu.

Faucet [ims.] (ms.) Genizden çıkarılan ses.

Fauchage [imz.] Orakla biçme, ot, ekin veya çayır biçme ameliyatı.

Fauchaison [ims.] Ekin, çayır ve ot biçme zamanı, orak mevsimi.

Fauchard [imz.] Uzun saplı bir nevi küçük orak. ◆ Kadîmen müsta'mel bir nevi süngülü mızrak.

Fauche [ims.] Ot biçme mevsimi.

Fauchée [ims.] Bir günde veyahut orağın bir tahrikinde biçilen ot miktarı.

Faucher [ims.] Ot, çayır, ekin biçmek, orak ile biçmek. = [fl.] (Beygir hakkında) Ön ayaklarından birini nîm-daire teşkil edecek surette atmak.

Fauchet [imz.] Biçilmiş çayırın otunu toplamaya mahsus yaba, tırmık. ◆ Gelberi. || (hyv.) Amerika'ya mahsus bir nevi deniz kargası.

Faucheur [imz.] Çayır otunu biçen, orakçı. || (tt.) Çayır örümceği (Buna *Faucheux* dahi denir.)

Faucheuse [ims.] Çayır otunu biçmeye mahsus makine.

Faucheux yahut **Faucheur** [imz.] Uzun ayaklı çayır örümceği.

Faucille [ims.] Tırpan, mihsad.

Faucillon [imz.] Küçük orak, tahra.

Faucon [imz.] Şahin, doğan. || – **sauvage** Delice doğan. || – **hagard** Muymul. || – **dressé** Bavlı. || – **commun** Adi doğan, bâz.

Fauconneau [imz.] Doğan yavrusu, çavlı. ◆ Kadîmen isti'mal olunan çakalos topu, balyemez.

Fauconner [fl.] Beygire sağ ayakla binmek.

Fauconnerie [ims.] Şahin vesâir av kuşlarının terbiyesi sanatı, şahincilik, doğancılık. ◆ Bu kuşların hıfz ve terbiyesine mahsus mahal.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fauconnier [imz.] Şahin vesâir av kuşlarını besleyip terbiye eden adam, doğancı, çakırcı.

Fauconnière [imz.] Av çantası.

Faucre [imz.] Evâilde cebecilerin zırhları yanına taktıkları mızrak askısı. (Buna *Faulcre* dahi tabir olunur.)

Fauder [ft.] Bir kumaşı katlayıp katlandığı yerlerini ibrişimle işaret etmek.

Faudeur [imz.] Bir fabrikada kumaşları devşirip katlayan işçi.

Faufile [imz.] Teyel, teyel ipliği.

Faufiler [ft.] Eğreti dikmek, çatmak, teyellemek. || (mec.) Gizlice, mahirâne ilave etmek. || **Se** – Usulla sokulmak.

Faufilure [ims.] Çatkı, teyel.

Faulde [ims.] Kömür kuyusu.

Faune [imz.] Eski Romalıların mevhum kır ilahı. = [ims.] Bir mahallin mecmû-ı hayvanatı. ◆ Bir mahallin hayvanat-ı mahsusasını mübeyyin mecmua-i hayvanat.

Faussaire [imz.] Sahtekâr. ◆ Kalpazan.

Faussement [hk.] Yalan, sahtekârâne.

Fausser [ft.] Bükmek, eğritmek. ◆ Bozmak. ◆ Nakzetmek, çevirmek. ◆ Kasten yanlış mânâ vermek, tevil ve tahrif etmek. || – **compagnie** Söz verilen bir yere gelmemek. ◆ Veda etmeksizin bir yerden ayrılmak. ◆ Sıvışmak, savuşmak.

Fausset [imz.] (ms.) Makamat-ı musikiyeden bir nevi ince sadâ.

Fausset [imz.] Fıçı deliğini kapamaya mahsus uzun tıpa, tapa.

Fausseté [ims.] Sahtelik. ◆ Sahte şey. ◆ İkiyüzlülük, mürâîlik.

Faute [ims.] Kusur, noksan, eksiklik. ◆ Kabahat, taksirat. ◆ Sehiv, hata. || – **de** Bulunmadığı için. || **à** – **de** Bulunmadığı hâlde. || **Sans** – Şüphesiz, elbette, mutlaka. || **Se faire** – Geri kalmak, bir şeyden nefsini mahrum etmek.

Fauteuil [ims.] Koltuk sandalye. || – **académique** Encümen-i Dâniş azalığı. || **Occuper le** – Bir meclise riyâset etmek.

Fauteur,trice [i.] Muharrik, sâî, havadar. (Yalnız fena işler hakkında müsta'meldir.)

Fautif,ve [s.] Hata edebilir. ◆ Sehiv ve hatası çok. ◆ Suçlu.

Fauve [s.] Kızıl renkte olan. ◆ Vahşi hâlinde yaşayan hayvanat: **Bêtes** – **s** Vuhuş. = [imz.] Vahşi hayvan, vuhuş.

Fauveau [imz.] (hyv.) Boz öküz.

Fauvette [ims.] Ötleğen kuşu, çalı bülbülü.

Faux [ims.] Orak, tırpan. || – **à râteau** yahut – **à ramassette** Taraklı orak. || (tt.) Tırpan balığı. || (tşr.) Mişvel. || – **du cerveau** Mişvel-i dimağ.

Faux,sse [s.] Yalan, kâzip, esassız. ◆ Yanlış. ◆ Yapma, sahte. ◆ Ca'lî. ◆ Eğreti (âriyetî), takma. ◆ Kalp. ◆ Boş, beyhûde, nafile. || (hk.) – **principal** Re'sen ikame olunan sahtekârlık davası. || – **incident civil** Hukuk davası rüyeti esnasında zuhur eden sahtekârlık davası. || **Pièce arguée de** – Sahteliği iddia olunan senet. || **S'inscrire en** – Kabul etmemek, ret ve tekzip etmek. || – **pas** Ayak kayması, sürçme. || – **sse couche** Çocuk düşürme. || – **sse clef** Uydurulmuş anahtar. || – **sse attaque** Düşmanı şaşırtmak için olunan sahte hücum. || **Jurer** – Yalan yere yemin etmek. || – **témoin** Yalancı şahit, şahid-i zûr. || – **bond** Vaatte hulf. ◆ Bir vazifeyi adem-i icra. || – **col** Yakalık. || – **pli** Esvabda hâsıl olan buruşukluk, kırıklık. || (hyv.) – **serpent** Amerika-yı Cenubî'ye mahsus gözsüz kurbağa. || (nb.) – **germe** Cürsum-ı kâzip. || – **fragon** yahut – **buis** Yabani kuşkonmaz, hilyevn-i kâzip. || – **chervis** Yaban havucu. || – **cumin** Karamuk. || – **sse poire** Armut kabağı. || (mad.) – **albâtre** Alabastrit[270] denilen su mermeri. || – **argent** yahut – **or** Mika[271] denilen maden. || – **rubis** Kızıl çakmaktaşı. || **Porter à** – Doğru, dik, iyi durmamak. || **à** – Yalandan. ◆ Bi-gayri

• • • • • • • • • • •

270 fr.: *alabastrite.*

271 fr.: *mica.*

hakkın. = [imz.] Kizb, yalan. ◆ Sahtekârlık, kalpazanlık.

Faux-bourdon [imz.] Kilisede okunan bir nevi ilahi. ◆ Yaban arısı.

Faux-fuyant [imz.] Gizli yol. ◆ Kaçamaklı söz, kaçamak.

Faux-monnayeur [imz.] Kalpazan.

Faveur [ims.] Lütuf, kerem, inayet. ◆ Hüsn-i nazar, teveccüh. ◆ Tarafgirlik, hatır. ◆ Bir nevi dar ipek şerit. || **En – de** Lehinde, hatır için. || **à la – de** Sayesinde. || (tca.) **Être en** – yahut **Prendre** – Emtia mazhar-ı rağbet olmak. || (ma.) **Crédit en** –Matlubat. || **Solde en ma** – Bakiye-i matlubum. || **Jour de** – (Senedat-ı ticariye hakkında) Eyyam-ı müsaade.

Faveux,se [s.] (t.) **Teigne – se** Sa'fe.

Favonie [ims.] (hyv.) Bahr-i muhitte bulunur bir nevi büyük denizanası, favonya.

Favorable [s.] Müsait, muayyen. ◆ Muvâfık, uygun. ◆ Nevâzişli, iltifatlı.

Favorablement [h.] Müsait ve muvâfık olacak bir surette. ◆ İltifat ve nevâzişle, bir suret-i müsaadekârâne.

Favori,ite [s.] En makbul, en ziyade hüsn-i nazarda olan, manzur. ◆ Hüsn-i teveccühe mazhar olan, mukarreb, nedim.

Favori [imz.] Çatal sakal.

Favorisé,e [s.] Mazhar-ı müsaade olmuş. || **Traitement de la nation la plus – e** En ziyade mazhar-ı müsaade olan devlet hakkında olunagelen muamele.

Favoriser [ft.] Tesâhub etmek, himaye etmek, sahip çıkmak. ◆ Tercih etmek. ◆ Müsait olmak, teshil etmek. || **– de** Lutfetmek.

Favoritisme [imz.] Hatıra ziyade riayet edilmiş, iltimas.

Favosite [ims.] (arz.) Arz-ı silûrîde[272] bir nevi hayvanat-ı nâime müstehâsesi, favozit.

Favouette [ims.] (nb.) (mr. Gesse)

272 fr.: *silurien.*

Favus [imz.] (t.) Silfe. (Buna *Favi* dahi denir.)

Faye [ims.] Gürgen ağacı ormanı.

Fayence ve **Fayencerie** ve **Fayencier** (mr. Faïence ilh.)

Féal,e [s.] Sadık, emin. (cm. féaux).

Fébricitant,e [i. – s.] Hummâlı, mahmum.

Febricule [ims.] (t.) Hummâ-yı hafife.

Fébrifuge [imz. – s.] (t.) Sıtmayı iyi eden ilaç vesâire, dâfi'-i hummâ.

Fébrile [s.] (t.) Sıtmaya mensup ve müteallik, humevî. || (mec.) Müteheyyic.

Fécal,e [s.] (t.) Necese mensup ve müteallik, gaitî, süflî: **Matières – es** Mevadd-ı süfliye.

Fèces [ims. – cm.] Tortu. ◆ Mevadd-ı süfliye, gait, necaset.

Féciale [imz.] Eski Romalılarda ilan-ı harp ve akd-i musâlaha işlerine karışan rahip.

Fécond,e [s.] Çok doğuran (kadın yahut dişi hayvan). ◆ Mahsuldar, münbit (arazi). ◆ Müsmir kılan. || (mec.) Bereketli, kesretli, bol.

Fécondant,e [s.] Bir tohuma teşekkül etmek kuvvetini veren, mülakkah.

Fécondation [ims.] Tohumun teşekküle getirilmesi, ilkah. ◆ Teksir. || **– artificielle** İlkah-ı suni.

Féconder [ft.] Bir tohuma teşekkülünü mûcip olacak maddeyi vermek, ilkah etmek. ◆ Bolluk ve bereket getirmek, müsmir ve mahsuldar etmek.

Fécondité [ims.] Çok doğurma, kesret-i tenâsül. ◆ Kabiliyet-i telkih, tebzir. ◆ Çok mahsul verme. ◆ Bereket, bolluk.

Fécule [ims.] Hububatta ve bazı köklerdeki madde-i dakîkiye, nişasta, fekül.

Féculence [ims.] Nişastayı hâvi olma, neşâiyet.

Féculent,e [s.] Bulanık, koyu, teressüb edecek bir maddeyi hâvi (mâyi). ◆ Tortu. ◆ Nişastayı hâvi.

Féculerie [ims.] Nişasta fabrikası, nişastahâne.

Féculeux,se [s.] Nişastayı hâvi, nişastalı.

Féculier [imz.] yahut:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Féculiste [imz.] Nişastacı.

Fédéral,e [s.] Küçük hükûmetlerin cem' ve tevhidiyle teşkil olunan büyük bir hükûmet-i müctemia heyetine mensup ve müteallik. (cmz. *fédéraux*).

Fédéraliser [ft.] Hükûmât-ı müctemia teşkil ve tesis etmek.

Fédéralisme [imz.] Hükûmât-ı müctemia usulü.

Fédératif,ve [s.] Hükûmât-ı müctemiaya mensup ve müteallik.

Fédération [ims.] Memâlik-i müctemia.

Fédéré,e [i. – s.] Memâlik-i müctemia idâdından olan (memleket).

Fédérer [ft.] Küçük hükûmetlerin cem' ve tevhidiyle büyük bir hükûmet-i müctemia teşkil etmek.

Fédia [ims.] (nb.) Kedi otu.

Fée [ims.] Peri. || (mec.) Güzel kadın, peri-peyker. || **Conte de** – Peri hikâyesi. || **Ouvrage de** – Gayet zarif ve nazik iş.

Féea [ims.] (nb.) Amerika eğrelti otu.

Feed-pump [imz.] (bhr. – İngilizceden me'huz) Bahriyede fid pamp denilen tulumba.

Féerie [ims.] (*fé-rî*) Peri kuvveti, sihir. ◆ Peri ve cin gösterir tiyatro oyunu. || (mec.) Manzara-i latife.

Féerique [s.] (*fé-rî*) Cin ve perilere mensup ve müteallik. || (mec.) Gayet latif.

Feindre [ft.] (Tasrifi: Je feins, *tu feins*, *il feint*, *nous feignons*, *vous feignez*, *ils feignent*; *je feignais*; *je feignis*, *je feindrai*; *je feindrais*, *feins*, *feignons*, *feignez*; *que je feigne*; *que je feignisse*; *feignant*; *feint*,e) Yalandan göstermek, muvâzaa etmek. = [fl.] Tecâhül ve tegafül etmek. ◆ Tereddüt etmek. || – **une maladie** Temâruz etmek. || **En feignant** Muvâzaaten.

Feint,e [s.] Yapma, taklit, masnu'.

Feinte [ims.] Sahte hareket, gösteriş. || (as.) Muharebede hasmın dikkatini bir tarafa celbedip diğer taraftan vurmak için olunan sahte hücum ve taarruz.

Feintise [ims.] Yalandan gösteriş, mukallitlik.

Felbol [imz.] (mad.) Bir silisit bi'l-mâ'-i hadid-i hılkîdir, felbol.

Féld-maréchal [imz.] (Almanya, Avusturya, Rusya ve İngiltere'de) Müşir. || – **lieutenant** (Memâlik-i mezkûrede) Ferik. (Fransa'da sade *maréchal* denilir.)

Féldspath [imz.] (*féld-spatt*) (arz. ve mad.) Ekser suhur-ı iptidâiyenin terkibinde bulunan bir madde ki silisit-i müsennâ-yı alümin ile bir kalevîden mürekkeptir, feldispat.

Feldspathique [s.] (arz. ve mad.) Feldispatı hâvi, feldispatî.

Fêle yahut **Felle** [ims.] Cam hamurunu kazandan alıp üflemeye mahsus demir çubuk, şişeci borusu.

Fêlé,e [s.] Çatlak, yarık. || (mec.) Çatlak, kaçık.

Fêler [ft.] Çatlatmak.

Félicitation [ims.] Tebrik, tehniye. || **Lettre de** – Tebriknâme.

Félicité [ims.] Bahtiyarlık, saadet, ikbal, mesudiyet.

Féliciter [ft.] Tebrik ve tehniye etmek. || **Se** – Kendi kendini tebrik etmek. ◆ Bahtiyar ve memnun olmak.

Félidés [imz. – cm.] (hyv.) Âkilü'l-luhûm sınıfından hirre fasîlesi.

Félin,e [s.] Kediye mensup ve müteallik, hirrî. ◆ Nerm, latif, halim. || **Race** – **e** Kediye müşâbih hayvanat nesli, nesl-i hirrî.

Fellah [imz.] (*h* okunmaz) Arabîden me'huz) Mısır çiftçisi, fellah.

Félon,ne [s.] Hain, kâfir-i nimet.

Félonie [ims.] Hıyanet, küfrân-ı nimet.

Felouque [ims.] Direkli büyük sandal, filika.

Félure [ims.] Çatlak, yarık.

Felsitporphyre [imz.] (mad.) Porfir-i ahmer, felsitporfir.

Femelle [ims.] Dişi hayvan. ◆ Kadın. || – **claire** Beyazı çok olmak üzere siyahlı beyazlı devekuşu tüyü. || – **obscure** Siyahı çok olmak

üzere beyazlı siyahlı devekuşu tüyü. || (nb.) Fleurs – s Ezhar-ı müennese. || (bhr.) Ferrures – s Dümenin iğnecik dişisi. (Buna *Fémelot* dahi denir.)

Fémelot [imz.] (mr. Femelle)

Féminin,e [s.] Kadına mensup ve müteallik, nisvanî. || Sexe – Taife-i nisa. || Rime – e Âhirinde sağır e bulunan kafiye. = [imz.] (sr.) Müennes.

Féminiser [ft.] (sr.) Bir ismi te'nis etmek. ◆ Kadın hâl ve tavrı vermek.

Féminisme [ims.] İsti'nas, feminizm.

Féministe [imz.] Nisvan mürevvici.

Femme [ims.] Karı, kadın, imreet. ◆ Evlenmiş kadın, zâtü'z-zevc. ◆ Seyyibe. || – de chambre Bir büyük kadının hizmet-i mahsusasını gören kadın, oda hizmetçisi. || – de charge Bir büyük evin çamaşır vesâir eşyasına bakan kadın, kethüda kadın, kalfa. || – publique yahut sadece – Fahişe. || – de mauvaise vie, – perdue Âlüfte. || Prendre – Teehhül etmek.

Femmelette [ims.] Kadıncık. ◆ Budala ve cahil kadın. || (mec.) Kadın tabiatlı ve gevşek adam.

Fémoral,e [s.] (tşr.) Uyluk kemiğine mensup ve müteallik, fahzî. (cmz. *fémoraux*).

Fémoro [s.] (tşr.) Fahzî.

Fémur [imz.] (tşr.) Uyluk kemiği, azm-ı fahz.

Fenaison [ims.] Otun biçilmesi. ◆ Ot biçme mevsimi.

Fendage [imz.] Odun yarma.

Fendant [imz.] Cesaret iddiasında bulunan adam, kabadayı. ◆ Kılıç ile yukarıdan aşağıya doğru vurulan darbe. || Faire le – Kabadayılık taslamak, babayiğitlik satmak.

Fenderie [ims.] Demirin, odunun yarılması. ◆ Demirin, odunun yarılmasına mahsus fabrika ve küskü makinesi.

Fendeur [imz.] Demir ve taş vesâire yaran işçi, yarıcı. || – de naseaux Kabadayı, kendine mağrur, farfara.

Fendillé,e [s.] Çatlak ve yarık yerleri bulunan.

Fendiller (se) [fv.] Çatlamak, yarılmak.

Fendis [imz.] (mad.) Kapak taşları gibi yarma kayalara ıtlak olunur.

Fendoir [imz.] Balta, yarıcı baltası. ◆ Sepetçi kaması. ◆ İpçi bıçağı. ◆ Bahçıvanların aşı çakısı.

Fendre [ft.] Yarmak, şakk etmek. ◆ Çatlatmak. ◆ Yol açmak, yarmak.

Fendu,e [s.] Yarılmış. ◆ (Göz ve ağız hakkında) Büyük. ◆ (Bacaklar hakkında) Uzun.

Fenestré,e [s.] Delikli.

Fenestrer [ft.] Pencere açmak.

Fenêtrage [imz.] Bir binanın pencerelerinin mecmûu ve hâl ve vaziyetleri.

Fenêtre [ims.] Pencere. || (m.) – en tribune Balkonlu pencere; – fuyante Eğri pencere; – à platebande Düz pencere; – à pleine-cintre Kemerli pencere; – en embrasure Yanları şivli pencere; – d'encoignure Tepe penceresi, yuvarlak pencere. || Jeter par la – İsraf etmek. || (tşr.) Revzen. || – vestibulaire Revzen dehlizi.

Fenêtré,e [s.] (tşr.) Revzenî: Bandes – es yahut Compresses – es Rifâdat-ı revzeniye.

Fenêtrer [ft.] Pencere açmak. ◆ Pencereye çerçeve takmak. ◆ Delik açmak.

Fenil [imz.] (*nil*) Ot ambarı, otluk, otlukhâne.

Fennec [imz.] (hyv.) Âkilü'l-luhûm sınıfından kelbiye fasîlesine mensup kursak.

Fenouil [imz.] (nb.) Fasîle-i sayvâniyeden râziyâne, rezene. || – bâtard Tere otu.

Fenouillet [imz.] yahut:

Fenouillette [ims.] Misket elması.

Fenouillette [ims.] Râziyâne rakısı.

Fente [ims.] Yarık, çatlak. || Bois de – Yarma kereste. || (tşr.) Şakk, fürce.

Fenton yahut Fanton [imz.] Çivici ve çilingirin isti'mal ettiği demir çubuk. || (bhr.) Kavalya yapmaya mahsus ağaç.

Fenugrec [imz.] (*grèk*) (nb.) Boy tohumu çiçeği, hulbe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Féodal,e [s.] Tımar ve sipahiliğe mensup ve müteallik. (cmz. *Féodaux*)

Féodalement [h.] Tımar ve sipahilikçe.

Féodalité [ims.] Sipahilik, tımar, zeâmet. ◆ Tımar usulü. ◆ Mukaddemâ derebeyliği zamanı.

Fer [imz.] Demir, hadid, âhen. ◆ Esliha ve âlât-ı mütenevvianın demir ucu. ◆ Nal. ◆ Ütü demiri. ◆ Zincir, kelepçe, pranga. ◆ Ütü. || **Corps de** – Kuvvetli adam. || **Tête de** – Muannit. || **Un cœur de** – Katı ve merhametsiz yürek. || **Chemin de** – Demiryolu. || **Avoir un bras de** – Pazusu gayet kuvvetli olmak, zûr-ı bâzûya mâlik olmak. || **L'âge de** – Devr-i Hadid. || **Un Siècle de** – Cenk ve cidal çok vuku bulan asır. || **Battre le** – Esliha imal etmek. || **Croiser le** – Düello etmek. || **Tomber les quatre** – **s en l'air** Beygirin dört ayağı birden kayarak sırtüstü düşüp dört nalı havaya gelmek veya bir adam sırtüstü düşmek. = [cm.] Zincir, pranga. || (mec.) Hıdemat-ı şâkka.

Féra [imz.] Bey balığı denilen alabalığı nevi.

Fer-blanc [imz.] Teneke. (cm. des *fers-blancs*).

Ferblanterie Tenekecilik. ◆ Tenekeden mamul eşya.

Ferblantier [imz.] Tenekeci.

Fer-chaud [imz.] (t.) Midede hissolunan pek şiddetli bir hararet. ◆ Mukaddemâ Avrupa'ca bazı mahkûmînin omuzlarına damga vurmak üzere ateşte kızdırılarak isti'mal olunan demir, hadid-i hâr, hadid-i mahmî.[273]

Féret [imz.] Kırmızı kan taşı.

Fériable [s.] Tatil edilmesi lâzım, tatili kabil (gün).

Férial,e [s.] Tatil gününe mensup ve müteallik.

Férie [ims.] (Eski Romalılar indinde) Tatil günü, yortu. ◆ (Katolikler indinde) Hafta günlerinin beheri.

Férié,e [s.] **Jours** – **s** Eyyam-ı tatiliye, yortu günleri.

Férin,e [s.] Hayvanat-ı vahşiyeye mahsus. || **Toux** – **e** (t.) Şiddetli bir nevi öksürük, suâl-i hadid.

Férir [ft.] (Yalnız masdarıyla ism-i mef'ûlü *féru,e* müsta'meldir.) Vurmak; **Sans coups** – Vuruşmaksızın, tüfek patlatmaksızın, muharebesiz ve (mec.) zahmetsizce.

Ferlage [imz.] (bhr.) Yelkenlerin istinga edilmesi. || **Rubans de** – Çamoka, yelkenlerin kasıntı bağları.

Ferier [ft.] (bhr.) Yelkeni serene sarıp bağlamak.

Ferlet [imz.] Kâğıt fabrikalarında kâğıtları koyup kaldırmaya mahsus (T) şeklinde bir alet.

Fermage [imz.] Çiftlik veya arazi bedel-i îcarı. ◆ Îcar olunan arazi veya çiftlik. ◆ Mukataa. ◆ Arazinin işletilmesinde îcar usulü.

Fermail [imz.] Küpe, toka vesâire. (cm. des *fermaux*).

Fermailler [imz.] Kordon, kopça, çıngırak, halka, yüksük vesâire imal eden adam.

Fermant,e [s.] Seddolunan, kapanır. || **à portes** – **es** (Kale) kapılarının kapanacağı vakit. || **Ajour** – Akşamüstü. = [imz.] Bir resmi yahut bir aynayı kapamaya mahsus kapak.

Ferme [ims.] İltizam, mukataa. ◆ Çiftlik, kira veya iltizama verilmiş arazi. ◆ Aşar ve rüsumun ihalesi. ◆ İltizam, mukataa. || – **modèle** yahut – **école** Numûne çiftliği. || **Donner à** – Maktûan ihale etmek. || **Prendre à** – İltizam, istîcar etmek.

Ferme [s.] Sabit, sağlam, metanetli, dayanaklı, kavi. ◆ Katı. ◆ Metin. ◆ Sık, pek sulb. || (tca.) Muayyen vade ile esham-ı umumiye füruhtu. || **Terre** – Kara, berr. || **Voix** – Rey-i rezîn. || **Prix** – Tutkun fiyat. || **Te-**

273 Bu maddenin orijinal metindeki dizgisi şu şekildedir: "Midede hissolunan pek şiddetli bir hararet, hadid-i hâr, hadid-i mahmî. ◆ Mukaddemâ Avrupa'ca bazı mahkûmînin omuzlarına damga vurmak üzere ateşte kızdırılarak isti'mal olunan demir." Ancak bağlama bakıldığında bir dizgi hatasının söz konusu olduğu, "*hadid-i hâr*" ve "*hadid-i mahmî*" terkiplerinin maddenin ikinci kısmında yer almaları gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

nir – Gayret ve metanet göstermek. = [h.] Gayret ve metanetle. ◆ Çok, cezil. || [mec.] Cesurâne, şiddetle. = [hd.] İkdam, gayret.

Ferme [ims.] (m.) Harpuşte, makaslı dam veya çatı. || – **en arbalète** Asma çatı.

Fermement [h.] Kuvvet ve metanetle, kaviyen. ◆ Sağlam olarak.

Fermente [imz.] Maya, hamir. || (mec.) Maya, tohum.

Fermentable [s.] Mayalanması mümkün, kabil-i ihtimar.

Fermentant,e [s.] Mayalanan, ihtimar eden, muhtemir.

Fermentatif,ve [s.] Bir şeyin mayalanmasına hizmet eden, muhammir.

Fermentation [ims.] Mayalanma, ihtimar, tahammur. || (mec.) Teheyyüc.

Fermenter [fl.] Mayalanmak, ihtimar etmek, tahammur etmek. || (mec.) Teheyyüc etmek.

Fermentescible [s.] Kabil-i ihtimar, kabil-i tahammur.

Ferme-porte [imz.] Kapının arkasına konulan yay ki kapı açılırken gerilerek sonra kendiliğinden kapıyı seddeder.

Fermer [ft.] Kapamak. ◆ Seddetmek. ◆ Bağlamak. ◆ Tıkamak. ◆ Hitam vermek. ◆ Tatil etmek. = [fl.] Kapı kapanmak. || – **sa porte** Kimsenin ziyaretini kabul etmemek. || – **ses portes** Düşmana mukavemeti tasmim etmiş olan bir şehir halkı kale ve sur kapılarını seddetmek. || – **boutique** Tüccarlığı terk etmek veya çalışmaktan ve emtia vesâire satmaktan fâriğ olmak. || – **les yeux** Uyumak. ◆ İrtihal-i dâr-ı beka etmek. ◆ Cehl içinde taassup edip kalmak. || – **les yeux sur quelque chose** Müsamaha ve iğmaz-ı ayn etmek, görmemezliğe gelmek. || – **la marche** En arkadan yürümek, gelmek.

Fermeté [ims.] Sebat, metanet. ◆ Sıklık, salâbet. ◆ Kuvvet. || (tca.) Piyasada emtianın, mahsulatın yüksek bir fiyat muhafaza etmesi.

Fermeture [ims.] Kapayış, kapama, mesdud olma. ◆ Kapamaya yarayan kilit ve mandal gibi şeyler. ◆ Kale kapılarının kapanması vakti.

Fermier,ére [i.] Çiftlik vesâire müsteciri. ◆ Çiftçi. ◆ Mültezim.

Fermoir [imz.] Bazı kitap ve cüzdanların maden tokası. ◆ Marangoz ve taşçı kalemi. ◆ Semercinin palandız taşı. || (as.) Damaklı yay.

Fernambouc [imz.] (*c* okunur) Kızıl denilen boya ağacı.

Féroce [s.] (Hayvan hakkında) Yırtıcı, vahşi, sibâ'. ◆ Merhametsiz. ◆ (İhtiramat ve hissiyat hakkında) Müfrit.

Férocité [ims.] Yırtıcılık, vahşet, sebuiyet.

Férole yahut:

Férolia [ims.] Amerika'nın Guyan memâlikine mahsus mermer ağacı.

Féronie [ims.] (hyv.) Âkilü'l-luhûm sınıfından hadidiye fasîlesinden bir böcek.

Féroniens [imz. – cm.] (hyv.) Âkilü'l-luhûm sınıfından hadidiye fasîlesi.

Ferrage [imz.] Bir şeyin demirle kaplanması veya demir pervazlar vesâire takılması. ◆ Beygir ve emsalinin nallanması. ◆ Mahkûmlara pranga takılması (Bu mânâda bugün *ferrement* kelimesi kullanılır.) ◆ Bir şeye takılmış, geçirilmiş olan demir.

Ferrailles [ims. – cm.] Eski ve paslanmış demir parçaları, hırdavat, demir hurdası, çerçi.

Ferrailler [fl.] Kılıçla vuruşmak. || (mec.) Münâzaa, münakaşa eylemek.

Ferrailleur [imz.] Eski demirler satan, hırdavatçı, hurda demirci, nalbur, çerçici. || (mec.) Münâzaacı, inatçı.

Ferrant [imz.] – **maréchal** Nalbant.

Ferré,e [s.] Demirli, çivili. || (mec.) Emin, mutmain. || **Chemin** –, **route** – **e** Kaldırımlı yol. || **Voie** – **e** Demiryol. || **Eau** – **e** Çelikli maden suyu. || **Être** – **sur une manière** Bir madde hakkında vukuf-ı tam sahibi olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

|| Avoir la bouche – e Muzdarip olmaksızın sıcak bir şey içebilmek.

Ferrein [imz.] (tşr.) Canal de – Kanat-ı ferren, ehram-ı ferren.

Ferrement [imz.] Demirden âlât ve edevat. ◆ Pranga takmak.

Ferrer [ft.] Demirle kaplamak, demir takmak. ◆ Nal vurmak. || (mec.) Sevk ve idare etmek, üzerine hüküm ve nüfuzu câri olmak. || (tca.) Gümrükte muayene edildiğini mübeyyin olarak eşyaya demir damga takmak.

Ferret [imz.] Kordon vesâire ucuna takılan kamçı. || (mad.) Bazı taşlarda bulunan budak.

Ferretier [imz.] Nalbant çekici.

Ferreur [imz.] Kordonların ucuna kamçı takan adam. ◆ Nalbant. ◆ Çilingir.

Ferreux,se [s.] Demiri hâvi.

Ferrides [imz. – cm.] (arz.) Suhur-ı hadidiye.

Ferrière [ims.] Nalbant ve çilingirin meşin torbası.

Ferrique [s.] (k.) Acide – Hadid-i kiyanus.

Ferro-cynogène [imz.] (k.) Kiyanus-ı hadid.

Ferro-cyanure [imz.] (k.) Kiyanus-ı müsennâ-yı hadid.

Ferronnerie [ims.] Demirden, bakırdan büyük şeyler imal olunduğu mahal, demirhâne. ◆ Demir yahut bakır mamulat-ı sagîresi.

Ferronnier,ère [i.] Yeni demir mamulatı satan adam.

Ferronnière [ims.] Ortasında bir madalyon veya kıymetli taş bulunan köstek.

Ferrugineux,se [s.] Demir kabîlinden veya demiri hâvi olan, demirli, hadidî. || Eaux – ses Çelikli maden suları, miyah-ı hadidiye.

Ferrure [ims.] Bir şeye takılan veya kaplanan demirler. ◆ Nal vurma. || – à la glace Buz üzerinde ayağı kaymamak için hayvana vurulan çengelli nal.

Fertile [s.] Münbit, mahsuldar. ◆ Bereketli. || (mec.) Esprit – Çok şeyler düşünebilir zihin; Sujet – Çok bahis getirir madde.

Fertilement [h.] Bollukla, bereketle.

Fertilisable [s.] Münbit ve mahsuldar hâline konabilir (arazi).

Fertilisant,e [s.] Araziyi münbit ve mahsuldar eden veya etmeye sebep olan.

Fertilisation [ims.] Arazinin münbit ve mahsuldar hâline konması, inbat, isti'mar.

Fertiliser [ft.] (Araziyi) Münbit ve mahsuldar etmek.

Fertilité [ims.] Münbitlik, mahsuldarlık, derece-i inbat ve tenebbüt, kabiliyet-i isti'mar. || La – de l'imagination Füshat-ı hayal.

Féru,e [s.] (*férir* fiilinin ism-i mef'ûlüdür) Yaralı (hayvan). ◆ Dargın, dil-gir. ◆ Dil-dâde, âşık, müptelâ.

Férule [ims.] Şâkirdanın eline vurmaya mahsus değnek. || (mec.) Te'dib, muâheze. || (nb.) Fasîle-i sayvâniyeden şecer-i haltiyet, şeytan tersi ağacı. || Donner la – Muamele-i şedide icra etmek.

Ferussina [ims.] Bir nevi salyangoz.

Fervent,e [s.] Gayretli, hamiyetli. ◆ Sûzişli.

Ferveur [ims.] Gayret, hamiyet, germî. ◆ Sûziş, şevk.

Fescennin,e [s.] Eski Romalıların Etruryalılardan almış oldukları bir nevi kaba şiire ıtlak olunur.

Fesse [ims.] Kaynak butları, sağrı, ilye, ilyeteyn. = [cm.] İlyetîn. || Donner sur les – s Kıçına kamçı vurmak. || N'y aller que d'une – Rehavetle hareket etmek. || Tu en as eu dans les – s Büyük zayiata uğradın.

Fessée [ims.] Kaynak butlarına veya sağrıya vurulan değnek ve tokat vesâire.

Fesse-mathieu [imz.] Murâbahacı. ◆ Gayet hasis adam. (cm. des *fesse-mathieux*).

Fesser [ft.] Kaynak butlarına değnek veya kırbaçla vurmak, te'dib etmek.

Fesseur,se [imz.] Kaynak butlarına değnek veya kırbaçla vuran adam.

Fessier [s.] (tşr.) Kaynak butlarına müteallik, ilyevî. = [imz. – cm.] Kaynak butları, ilyeteyn.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fessu,e [s.] Kaynak butları kaba olan, kaba kıçlı.

Festin [imz.] Ziyafet, sûr. ◆ Şenlik, cümbüş. || – **de noces** Velime cemiyeti.

Festiner [ft.] Ziyafet vermek. = [fl.] Cümbüş etmek.

Festival [imz.] Büyük ve çalgılı ziyafet, düğün, sûr.

Festoiement [imz.] İ'zaz ve ikramla istikbal.

Feston [imz.] Küçük dallarla yaprak ve çiçek destesi. || Bu şekilde nakış, oya ve dantela. ◆ Çiçekler ile yapılmış tezyinat-ı mimariye, oya ve dantela gibi şeyler, feston. ◆ Sarhoşun yürürken öteye beriye doğru sapıp gitmesi.

Festonner [ft.] Küçük dallarla, yaprak ve çiçekten desteler ile tezyin etmek. ◆ Oya ve dantelalarla nakışlar ve tezyinat yapmak.

Festoyer yahut **Fêtoyer** [fl.] İ'zaz ve ikram ile kabul ve istikbal etmek.

Festucacées [ims. – cm.] (nb.) Necîliye fasîlesinden hullebiye nevi.

Festucaire [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı tufeyliye-i dâhiliyeden bir nev.

Fête [ims.] Iyd, resmî gün, yortu, tatil günü. ◆ Şenlik, şehrâyin, donanma, şâdımânî. ◆ Yevm-i mahsus. || (mec.) Meserret, şetâret, zevk. || (hk.) – **légale** Hasbe'l-kanun yortu sayılan gün. || – **de palais** Mahâkimin tatil ettiği yevm-i mahsus, ıyd, yortu günü. || **Faire** – **à quelqu'un** Kemâl-i ikram ve i'zaz ile kabul etmek.

Fête-Dieu [ims.] Hıristiyanların bir yortusu. (cm. des *fêtes-Dieu*).

Fêter [fl.] Yortu tutmak, tatil etmek. ◆ Şenlik icra etmek. = [ft.] Yortusunu tutmak, icra etmek. ◆ Namına hürmeten şenlik ve şehrâyin etmek. ◆ Ziyafet vermek. || (mec.) Hüsn-i kabul etmek.

Fetfa [imz.] (Arabîden me'huz) Fetva.

Fétiche [imz.] Zencilerle sâir akvam-ı vahşiyenin ibadet ettikleri kaba sanem ve put.

Fétichisme [imz.] Bazı akvam-ı zenciye-i vahşiyenin âdâtları vechile gayet âdi ve kaba resim ve put ve sanemleri hâşâ mâbud ittihaz etme usul ve mezhebi, putperestlik. || (mec.) Perestiş, mübalağalı aşk ve muhabbet.

Fétichiste [i. – s.] Kaba ve âdi put ve sanemlere perestiş eden, putperest.

Fétide [s.] Fena kokulu, müteaffin, kerih, müntin.

Fétidier [imz.] Madagaskar ceviz ağacı.

Fétidité [ims.] Fena koku, taaffün.

Fêtoyer [ft.] (mr. Festoyer)

Fétu [imz.] Saman çöpü. || (mec.) Kıymetsiz, ehemmiyetsiz şey.

Fêtuque [ims.] (nb.) Batak sazı denilen bir nevi ayrıkotu. || – **élevée** Çayır otu, hulleb.

Feu [imz.] Ateş, nâr. ◆ Şule. ◆ Ocak, baca. ◆ Yangın, harik. ◆ Hâne, aile. ◆ Hararet. ◆ İltihap. ◆ Gayret, germî, faaliyet. ◆ Zekâvet, feraset. ◆ Harp. ◆ Aşk. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Vazifeden fazla bir iş zuhur ettiği zaman tiyatro müdürleri tarafından verilen bahşiş. || **Armes à** – Esliha-i nâriye. || **Bouche à** – Top, efvah-ı nâriye. || **Coup de** – Esliha-i nâriye atılması. || **Faire** – Silah boşatmak, ateş etmek. || **Culte du** – Ateşperestlik, Mecusilik. || (arz.) – **central** Nâr merkezi. || (as.) – **de file ou** – **de bataille** Nöbet ateşi. || – **de peloton ou de régiment** Yaylım ateş. || – **croisé** Makasvâri ateş, mıkrâzî ateş. || – **solitaire** Münferit ateş. || – **de tirailleurs** Avcı ateşi. || **Tir à** – Silah endahtı. || **Prendre** – Birdenbire kızmak, ateş almak. || – **du ciel** Yıldırım. || – **du rasoir** Usturanın yüzde bıraktığı ateş, ustura yanığı. || **Couleur de** – Âteşî. || **Voir le** –, **aller au** – Harbe girmek. || **Coup de** – Sarhoşluğun başlaması. || **Mettre en** – İhrak etmek. || – **grison** Kömür madenlerinde hâsıl olup bazen iştial eden gaz, grizu gazı. || – **Follet** Bazı bataklıklarda görülen alevli buhar ve (mec.) bir şule-i ânî. || (bhr.) – **St-Elme** Şiddetli fırtınalarda gemilerin direk ve serenleri üzerinde bazen müşâhede kılınan ateş ve kıvılcım,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

nûrü'd-dekal. || – St-Jean Hıristiyanların ateş gecesi. || (orm.) Bois de – İhtitaba sâlih eşcar. || à petit – Gayet yavaş ateş üzerinde ve (mec.) azar azar, yavaş yavaş. = [cm.] – x d'artifice Şehrâyinlerinde endaht olunan fişek vesâir il'ab-ı nâriye. || – x chinois Hayal feneri ile icra edilen lu'biyat-ı nâriye. || – sacré Yılancık, humre. (Buna *Érysipèle* dahi denir.) = [hd.] Au! – Yangın var!

Feu,e [s.] Müteveffâ, müteveffiye. (Mesela: *la – la reine* ve *– e reine* denilmesi caizdir; lakin şurasına dikkat etmelidir ki bir harf-i tarif veya bir sıfat-ı temlikiyeden sonra gelirse dâhil olduğu isim ile cinsen ve adeden mutabakat eder. Bu iki kelimeden evvel gelirse gayr-ı mütebeddildir.)

Feudataire [imz.] Tımar ve zeâmet sahibi, zâim.

Feudiste [imz.] Tımar ve zeâmet usulünü iyi bilir adam.

Feuillage [imz.] Ağaç yapraklarının heyet-i mecmuası. ◆ Kesilmiş yapraklı dallar. ◆ Yapraklar şeklinde resim ve hakk veya nakış.

Feuillaison [ims.] Yaprakların açılması. ◆ Ağaçların yaprak açması mevsimi, teverruk.

Feuillant [imz.] Sen-Bernar[274] tarik-i ruhbâniyesinin bir şubesine mensup rahip.

Feuillantin [ims.] Sen-Bernar[275] tarik-i ruhbâniyesinin bir şubesine mensup rahibe.

Feuillard [imz.] Fıçı çemberlerinin imaline yarayan kestane ağacı dalı. ◆ Kestane çıtası, biçmesi. ◆ Kışın hîn-i hâcette hayvanlara verilmek üzere kurutulan ağaç dalı.

Feuille [ims.] Yaprak, varak, berk. ◆ Kâğıt tabakası, yaprağı. ◆ Maden safhası. ◆ Gazete, varaka-yı havâdis. || – volante yahut – Bir deftere merbut olmayan, ayrı bir kâğıt. ◆ Ayrı kâğıda basılmış şey. || – de chou Fena tütün. ◆ Kıymetsiz, ehemmiyetsiz gazete. || – de présence Yoklama kâğıdı. || – d'amidon Güllaç. || – de route Yol tezkeresi. || – d'individualité Sicill-i ahvâl. || (hk.) – d'audience Zabıt varakası. || (orm.) Bois de trois – s Üç senelik ağaç.

Feuillé,e [s.] Yapraklı, müverrak. = [imz.] Yaprakların tasviri usul ve sanatı.

Feuillée [ims.] Ağaç dal ve yapraklarından yapılmış gölgelik, sâyeban. ◆ Bir veya birkaç ağacın yaprakları. ◆ Amerika'nın bir nevi balkabağı.

Feuille-morte [s.] Kuru yaprak renginde olan, samanî. = [imz.] Yaprak rengi, samanî renk.

Feuiller [fl.] Yapraklanmak, yaprak vermek. = [ft.] Yapraklar ile örtmek. ◆ Yaprakları tasvir ve tersim etmek.

Feuilleret [ims.] Yaprak şeklinde oymalar yapmaya mahsus pervaz avadanlığı.

Feuillet [imz.] Defter ve emsali şeylerin yaprağı. || (arz.) Beher tabakanın münkasim bulunduğu safhaların beheri, safha. || (tşr.) Hayvanat-ı müctirrenin üçüncü midesi, kırk bayır bağırsağı.

Feuilletage [imz.] Yufkalı börek. ◆ Yufka açma.

Feuilleter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Kitabın sahifelerini çevirmek, karıştırmak, tetebbu etmek. || – de la pâte Hamuru gayet ince tabakalar hâlinde kabaracak surette tereyağı ve soğuk su ile yoğurmak.

Feuilletis [imz.] Elmasın ve fasetalı taşın alt tablasının kenarı.

Feuilleton [imz.] Gazete tefrikası. || – des pétitions İstid'anâmelerin hülâsa kaydı.

Feuilletoniste [imz.] Gazete tefrikalarını yazan muharrir.

Feuillette [ims.] Ölçü makamında müsta'mel fıçı ki yüzden yüz kırk litreye kadar istîab eder.

Feuilliste [imz.] Yelpaze safihalarını boyayan ressam.

Feuillu,e [s.] Yaprakları çok (ağaç), müverrak, verik. || Bois – s Büyük yapraklı ağaçlar.

Feuillure [ims.] Pencere ve kapı vesâirenin kenar pervazı, lamba, çerçeve.

274 *Saint Bernard.*

275 *Saint Bernard.*

Feurre [imz.] Buğday vesâire samanı. ◆ İskemleci ve semerci sazı ki koğalık tabir olunur.

Feutier [imz.] Büyük dairelerde mahrûkat memuru.

Feutrage [imz.] Keçe imali, telbid.

Feutre [imz.] Keçe, lebed. ◆ Keçeden mamul külah, keçe şapka. ◆ Eyerlere doldurulan kırpıntı yapağı.

Feutrer [ft.] Keçe imal etmek. ◆ Kırpıntı yapağı doldurmak.

Feutrier [imz.] Keçeci.

Feutrière [ims.] Keçenin astar denilen seyrek bezi.

Fève [ims.] Bakla, ful. ◆ Bakla zer'i. || – **de cheval** (mr. Féverole) ◆ Beygirin ağzında çıkan küçük ur, bakla. (Buna *Lampas* dahi ıtlak olunur.)

Féverole [ims.] Küçük taneli ve fasulyeye müşâbih acı bakla, kıpt baklası, Yahudi baklası.

Février [imz.] (nb.) Müzdevicü'l-evrak fasîlesinden gebre ağacı.

Février [imz.] Şubat ayı.

Fez (Türkçeden me'huz) Fes.

Fi [hd.] Of! Poh! Adam sen de! || **Faire** – **de** Tahkir etmek.

Fi yahut **Fy** [imz.] Öküzlere ârız olan bir nevi cüzam illeti.

Fiacre [imz.] Kira arabası. ◆ Fena araba. ◆ Arabacı. || **Chanter comme un** – Fena teganni etmek.

Fiançailles [ims. – cm.] Nişan resmi, namzetlik.

Fiancé,e [s.] Nişanlı, namzet.

Fiancer [ft.] Nişanlamak, namzetlik resmini icra etmek.

Fiasco [imz.] (İtalyancadan me'huz) Adem-i muvaffakiyet. || **Faire** – Muvaffak olamamak. (cm. des *fiasco*).

Fiat [hd.] (*t* okunur – Latinceden me'huz) Olsun! Peki! = [imz.] Emniyet, itimat.

Fiatole [ims.] (hyv.) Karagöz balığı.

Fibre [ims.] (nb. ve tşr.) Etin ve meyve vesâirenin içindeki ince ipliklerin beheri, lif. || – **cellulaire** Lif-i hücrevî. || – **s fusiformes** Elyaf-ı migzeliye. || – **s spirales** Elyaf-ı helezoniye. || – **s ponctuées** Elyaf-ı menkuta. || (mec.) Hareket. ◆ İhtisâsat ve hissiyatın esbabı.

Fibreux,se [s.] Lifleri olan, lifî. || **Tissu** – Nesc elyafı.

Fibrillaire [s.] Lüveyfî.

Fibrille [ims.] İnce lif, lüveyf.

Fibrine [ims.] (k.) Kanın terkibine dâhil olan beyaz bir madde, madde-i lifiye, lifin.

Fibrinogène [imz.] (k.) Müvellid-i lifin.

Fibroïde [i. – s.] (tt.) Şibh-i lif.

Fibroïne [ims.] (k.) Şibh-i lifin.

Fibrolithe [ims.] (mad.) Hacer-i lifî.

Fibulaire [imz.] (hyv.) Kanâfiz-i bahriye fasîlesinden ufak deniz kestanesi.

Fibule [ims.] Ezmine-i kadîmede toka, çengel. ◆ Pehlivan kisvesi, kispet.

Fic [imz.] (*c* okunur) (t.) Basur memesi. ◆ Beygirin bacağında hâsıl olan ur, şiş.

Ficaire [ims.] (nb.) Haşîşetü'l-basur, kırlangıçotu.

Ficeler [ft.] Sicimle bağlamak. ◆ Giydirmek.

Ficelier [imz.] Sicim makarası.

Ficelle [ims.] Sicim, kınnap. || (mec.) Hile, hud'a. || (bhr.) Parakete çıması.

Fichant [s.] Bir kaleden bir kaleye atılan ateşe ıtlak olunur. || (mec.) Can sıkan.

Fiche [ims.] Zırh çivisi. ◆ Kumarda akçe makamında kullanılan kemik veya fildişinden marka. ◆ Borsada mubâyaacıların isti'mal ettikleri pusula, yafta. ◆ Kâğıt parçası. ◆ Veted. ◆ Kazığın toprağa saplanmış kısmı. || (r.) Mismar denilen alet.

Ficher [ft.] Kakmak, çakmak, sokmak. ◆ Atmak, koymak. ◆ (Tokat ve emsali hakkında) Yerleştirmek, yapıştırmak. || – **dedans** Aldatmak. || – **le camp** Savuşmak. || **Se** – Kakılmak, çakılmak. ◆ Eğlenmek. ◆ Koymak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

◆ Birbirine vurmak. || Se – de Ehemmiyet vermemek.

Fichet [imz.] Tarak dişi. ◆ Tavlada kazanılan partileri işaret için dikilen kemikten yahut fildişinden küçük değnek.

Fichoir [imz.] Çamaşır veya kâğıdı ipe serili tutmaya mahsus yaylı tahta, çamaşır kıskacı, çamaşır maşası.

Fichu [imz.] Kadınların boyunlarına sardıkları ipek mendil, ketfiye.

Fichu,e [s.] Fena yapılmış, fena, bayağı. ◆ Atılmış. ◆ Giyinmiş, mülebbis. ◆ Perişan olmuş, bir parasız kalmış. || – de Kadir, müstaid.

Ficoïdées [ims. – cm.] (nb.) Kalın yapraklı bazı nebatat envâı, fasîle-i sabbâriye.

Fictif,ve [s.] Zâtî olmayan, itibarî, mevzû. ◆ Sahte, ca'lî. || Valeur – ve Kıymet-i itibariye, mevzûa. || (Sarf-ı Arabî) Annexion – ve İzafet-i lafziye.

Fiction [ims.] Uydurma, asılsız şey, yalan, ürcûfe, efsane. || (hk.) – légale ou – de droit Farz-ı kanunî, bir şeyin kanun nazarında bir surette addolunması.

Fictivement [h.] Uydurma olarak, yalandan, ca'lî bir surette, emr-i itibarî olarak.

Fidéicommis [imz.] (hk.) İsmi ifşa edilmeyen bir diğerine itâ ve teslim olunmak üzere bir kimseye terk olunan emval, vasiyet-i meşrûta.

Fidéicommissaire [imz.] (hk.) Başkasının vesayet ve vesatetiyle bir mala sahip bulunan adam, vasî-i müstevda. = [s.] Vasiyet-i meşrûtaya mensup ve müteallik.

Fidéjusseur [imz.] (hk.) Kefil.

Fidéjussion [ims.] (hk.) Kefalet. ◆ Kefaletnâme.

Fidèle [s.] Sadakatli, sadık. ◆ Emin, mutemet. ◆ Doğru, tam, halis, sahih. ◆ İman eden, mümin. || Être – à ses engagements Taahhüdatını bi-tamamiha ifâ, ahde vefa etmek. || Très – Portekiz krallarının lakabı.

Fidèlement [h.] Sadıkane. ◆ Doğru ve halis olarak. ◆ Tağşiş ve tağyir etmeksizin.

Fidélité [ims.] Sadakat, vefa. ◆ Doğruluk, istikamet. ◆ Hulûs, hakikat, sıhhat.

Fidonie [ims.] Furfur denilen beyaz gece kelebeği.

Fiduciaire [imz.] Teslim-i terekeye memur vasî-i muhtar. = [s.] Emniyete, itibara müstenid. || Monnaie – Kaime-i nakdiye. || Circulation – Kavâim-i nakdiyenin tedavülü.

Fiducie [ims.] (hk.) Bey' bi'l-vefa.

Fief [imz.] Mâlikâne. || – militaire Tımar, zeâmet.

Fieffé,e [s.] Tımar sahibi. ◆ Tımar gibi tevcih olunmuş (emlâk). || (mec.) Nihayet derecede, sırf, mahz.

Fieffer [fl.] Tımar tevcih etmek.

Fiel [imz.] Öd, safra. || (mec.) Kin ve adâvet. || (nb.) – de terre Berrî şahtere.

Fiente [ims.] Tezek, gübre, hayvanat tersi.

Fienter [fl.] (İnek vesâire hakkında) Def-i tabiî etmek.

Fier [ft.] Emniyet edip bırakmak, emanet bırakmak, tevdî ve teslim etmek. || Se – Güvenmek, emniyet ve itimat etmek.

Fier,ère [s.] (Müzekkerinde dahi *r* okunur) Kibirli, mütekebbir, mutaazzım. ◆ Âlicenap. ◆ Şecî, levend. || (Eşya hakkında) Yüksek, zarif, güzel. || Être – Mübâhî, müftehir olmak. || Faire le – Azamet satmak.

Fier-à-bras [imz.] Şecaat iddiasında bulunan sahte kabadayı. (cm. des *fier-à-bras*).

Fièrement [h.] Kibir ve azametle, mütekebbirâne. ◆ Şecîâne, levendâne. ◆ Âlicenabâne. ◆ Zarafetle. ◆ Çok.

Fiérot [smz.] Gülünç bir surette mütekebbir ve mutaazzım, kendini beğenmiş.

Fierté [ims.] Kibir, azamet. ◆ Ulüvv-i cenab. ◆ Şecaat, levendlik. ◆ Zarafet.

Fièvre [ims.] Sıtma, hummâ, nöbet. || (mec.) Telaş, karışıklık, hummâ. ◆ Heves, merak, ihtiras. || – continue Hummâ-yı daime. || –

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

intermittente Hummâ-yı münkatıa, nöbetli sıtma. || – éruptive Hummâ-yı indifâiye. || – tierce Hummâ-yı gıbb. || – jaune Amerika'nın sarı sıtması, hummâ-yı asfer. || – larvée Gizli sıtma, hummâ-yı muhtefiye. || – symptomatique Hummâ-yı araziye. || – essentielle Hummâ-yı zâtiye. || – automnale Hummâ-yı harîfiye. || – quarte Hummâ-yı rub', dört günde bir gelen sıtma. || – hectique Hummâ-yı dıkkiye, hummâ-yı dıkk. || – erratique Hummâ-yı tayyâre. || – rémittente Hummâ-yı müterediddide. || – laiteuse Hummâ-yı lebeniye. || – paludéenne Hummâ-yı merzagıye. || – pernicieuse Hummâ-yı mühlik. || – typhoïde Hummâ-yı tifoidî. || Avoir la – de Saint-Vallier Korkudan ter dökmek.

Fiévreux,se [i. – s.] Sıtmalı, hummâvî. || (mec.) Şedid. ◆ Germî ve müsâraatle olan.

Fiévrotte [ims.] Hafif sıtma.

Fifre [imz.] Ufak dilsiz düdük, çığırtma. ◆ Düdük çalan, düdükçü. || Être neuf comme une – Bütün bütün acemi, tecrübesiz olmak.

Figement [imz.] Donma, koyulaşma, tecemmüd, incimad.

Figer [ft.] Dondurmak, koyulaştırmak, tecmid etmek.

Figite [ims.] Mazı böceğine benzer bir nevi kara böcek.

Fignoler [fl.] Kemâl-i dikkatle tertip ve tanzim etmek, düzeltmek. (Bilhassa elbise ve emsali hakkında müsta'meldir.)

Figue [ims.] İncir, tîn. || – de Barbarie Frenk inciri. || – fleur Çiçek inciri. || – blanche Lop incir. || – poire Patlıcan inciri. || Faire la – à Eğlenceye almak, istihzâ etmek. || Moitié raisin, moitié – Şöyle böyle, ne pek iyi ne pek fena.

Figuerie [ims.] İncir ağaçlarıyla memlû mahal, incirlik.

Figuier [imz.] İncir ağacı. || – d'Inde Frenk inciri ağacı. || – d'Adam Muz ağacı. || (tt.) Amerika'nın çalı bülbülü.

Figuline [ims.] Adi çömlekçi çamuru. ◆ Bir nevi saksı.

Figurant,e [i.] Bir tiyatroda balet rakkası. ◆ Ehemmiyetli bir rolü olmayıp mücerret kalabalık için tiyatro sahnesine çıkan oyuncu, dilsiz oyuncu.

Figuratif,ve [s.] Bir şeyin tasvir veya işaret-i mahsusası olan, remzî, tasvirî, temsilî. = [imz. – s.] (Sarf-ı Yunanî'de) Bazı sîgalara mahsus harflere ıtlak olunur. || Plan – Resm-i müşekkel. || Écritures – ves Hutut-ı tasviriye.

Figuration [ims.] Tersim, görünüş, huzûr. || (sr.) Kelimat ve hurufun suret-i intikaş ve irtisamı.

Figurativement [h.] Temsil ve remz ve işaret tarikiyle, mermûzen, mecazen.

Figure [ims.] Suret, şekil, heyet. ◆ Çehre, beniz, sima. ◆ Tavır, duruş. ◆ Temsil, remz, timsal. ◆ Raks hareket ve faslı. || (h.) Şekil. || – s géométriques Eşkâl-i hendesiye. || (ed.) Mecaz, istiâre. || (r.) – plane Şekl-i müstevî. || – s égales Eşkâl-i mütesâviye. || – s semblables Eşkâl-i müteşâbihe. || – s équivalentes Eşkâl-i muâdele. || – s symétriques Eşkâl-i mütenâzıra. || – inacrite Şekl-i mersûm, şekl-i muhît. || – curviligne Şekl-i kürevî. || – régulière Şekl-i muntazam. || (ed.) – s de rhétorique Sanâyi-i bediiye. || – s de mots Sanâyi-i lafziye. || – s de pensées Sanâyi-i maneviye.

Figuré,e [s.] Mecazî. = [imz.] Mânâ-yı mecazî. || Au – Mecazen. || (r.) Nombres – s Silsile-i tefâzuliye veya hendesiyenin hududu.

Figurément [h.] Mecazen, istiâre tarikiyle.

Figurer [ft.] Tasvir, tersim, teşkil etmek. ◆ Beyan ve irâe etmek. = [fl.] Bulunmak, görünmek, hazır olmak, dâhil olmak. || Se – Tasavvur ve tahayyül etmek, inanmak.

Figurine [ims.] Küçük sanem. ◆ Toprak vesâireden mamul küçük resim, şekil, tasvir.

Figurisme [imz.] Tevrat'a İncil'in hayali nazarıyla bakmak esası üzerine müesses bir tarik-i mahsus.

Figuriste [imz.] Alçıdan küçük heykeller yapan adam. ◆ Tevrat'a İncil'in hayali nazarıyla bakan tarike mensup adam.

Fil [imz.] İplik, hayt, rişte. ◆ Âlât-ı cârihanın keskin tarafı. || – **de laiton** Pirinç tel. || (mec.) Sıra, nazım, silk. ◆ Mecra, yol. || – **de la vierge** (mr. Filandres) || – **à-plombe** Şâkul. || – **de marbre** Mermer damarı. || – **de pieu** Kazık bendi. || – **d'archal** Çalgı teli, pirinç tel. || – **de chaînette** Bez tarağının ipliği. || – **de caret** Halat teli, filasa. || **Donner le** – Bilemek. || – **de l'eau** Cereyan-ı mâ, akıntı. || **Avoir le** – Mahareti olmak. || **Donner du** – **à retordre** Ta'zib etmek.

Filage [imz.] İplik, halat, ip, tel bükme ameliyat ve sanatı. || (nb.) Yabani pamuk fidanı.

Filagramme [imz.] (mr. Filigrance)

Filaire [ims.] İplik kurdu, dûd-ı yemeni, dûd-ı şa'rî.

Filament [imz.] Adalat ve nebatatın ince telleri, lif, hayt.

Filamenteux,se [s.] İnce lifleri olan adale veya nebat, haytî, lifî.

Filandière [ims.] İplik eğiren ve büken kadın.

Filandres [ims.] Etin içinde bulunan bazı sert ve uzun sinirler, damarlar, lahm-ı zâid. ◆ Baharın güzel günlerinde havada görünen uzun ve ince iplikler, luâbü'ş-şems, şeytan örümceği. (Beyne'l-avam ikinci mânâsı yerine *fil de Vierge* denilir.)

Filandreux,se [s.] Uzun ve sert sinirleri olan (et), haytî, mehît. || (mec.) Sühûlet ve selâsetten âri.

Filant,e [s.] Damla damla ayrılmaksızın sühûletle akan, cârî, revan. || **Étoile** – **e** Şihâb-ı sâkıb.

Filao [imz.] Hindistan hurma ağacı. (Buna *Casuarine* dahi denilir.)

Filardeau [imz.] Taze, ince ve uzun fidan.

Filardeau [imz.] Filandra balığı.

Filardeux,se [s.] Damarlı. (Taş ve mermer hakkında.)

Filaria [imz.] (nb.) Zeytûniye fasîlesinden şimşire benzer bir ağaç, filarya.

Filasse [ims.] Keten ve kenevir vesâireden çıkarılan elyaf. ◆ Üstüpü.

Filassier,ère [i.] Üstüpücü.

Filateur [imz.] İplik fabrikası müdürü, sahibi.

Filatrice [ims.] İplik kozaları üzerinde ipeği çıkaran işçi kadın. ◆ Satenin bir nevi.

Filature [ims.] İplik fabrikası, iplikhâne. ◆ İpek fabrikası.

File [ims.] Sıra, dizi, saf. || (as.) **Chef de** – Dizi başı, sıranın başında bulunan nefer. || (bhr.) **Chef de** – Donanma kılavuzu olan sefine. || **à la** – Sıra ile, birbiri arkasına.

Filé [imz.] Sırma teli.

Filement [imz.] Eğirme, bükme.

Filer [ft.] Eğirmek, iplik yapmak, iplik bükmek. || (bhr.) Halat ve palamarı gevşetmek, laçka etmek. || – **douze nœuds** Saatte on iki mil yol almak. || – **du câble** Kaloma vermek. || – **le loch** Parakete sicimini sağmak. || – **la ligne de sonde** İskandil çımasını atmak. || – **la carte** Kumarda oyun kâğıtlarının birini hile için saklamak. || – **une carte** Oyunda kâğıdını sürmek. = [fl.] Akmak. ◆ Sıra ile geçmek. ◆ Savuşmak, sıvışmak. ◆ Süratle gitmek. || – **doux** Halim, selim, münkad, mütevekkil olmak.

Filerie [ims.] Kenevirin eğirildiği mahal, iplik fabrikası.

Fileston [imz.] (mad.) Arz-ı devonî[276]-i süflî ki arz-ı silürî[277] üzerine mevzu'dur.

Filet [imz.] İnce iplik. ◆ Balık ve kuş ağı, şebeke. ◆ Yular. ◆ Koyun ve sığırın arka kemiğinin iki yanından çıkarılan uzun et parçası, fileto. || (mec.) Ağ, tuzak. || (tba.) Satırlar arasına konulan çizgi, filet. || (nb.) Rişte, hayt. || (tşr.) Ulleyk. || (m.) İki tezyinat-ı muka'are arasındaki zıh. || (bhr.)

276 fr.: *dévonien*.

277 fr.: *silurien*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sefâin-i harbiyeyi torpido muhâtarasından sıyânet için geminin etraf-ı erbaasına kuşatılan demir ağ, şebeke. || – **d'eau** İnce su sızıntısı, hıyat-ı mâiye. || – **de la langue** Ulleyk-ı lisan. || – **de mur** Duvar hâtılı. || **Un** – **de** Biraz, bir parça, bir miktar.

Fileter [ft.] Tel veya sırma dövmek, haddeden geçirmek.

Fileur,se [i.] İplik eğiren adam, iplikçi.

Fileuses [ims.] [sms-cm.] (hyv.) **Araignées** – Anâkib-i nessâce fasîlesine verilen isimdir.

Filial,e [s.] Evlada veya evlatlığa mensup veyahut münasip olan, benevî, ferzendâne. || **Amour** – Muhabbet-i ferzendâne, evlat muhabbeti (cmz. *filiaux*).

Filialement [h.] Evlatlığa yakışır bir suretle.

Filiation [ims.] Evlatlık, bünüvvet. ◆ Teselsül, zürriyet. ◆ İrtibat, teâkub.

Filicinées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i serhasiye.

Filière [ims.] Tel ve sırma dövmeye, çekmeye mahsus alet, hadde. || – **à étirer** Hadde tezgâhı. || – **à fileter** Vida haddesi. || – **de charnière** Menteşe haddesi. || (hyv.) Örümcek ve tırtıl misillü hayvanların mesâmmatı.

Filiforme [s.] (tt.) İplik şeklinde ince ve uzun, haytiyü'ş-şekl.

Filigrane yahut **Filigramme** [imz.] Altın veya gümüş tellerinden kafes şeklinde bir nevi kuyumculuk işi, telkâri, kuyumcuların çift işi. ◆ Kâğıdın içinde görünen hutut ve nukuş. || **Papier** – İpek kâğıdı, filigran, filigranlı kâğıt.

Filin [imz.] (bhr.) Üçleme halat.

Filipendule [ims.] (nb.) Fasîle-i verdiyeden bir nebat-ı tıbbî, kandil, erkeç sakalı.

Fille [ims.] Kız, bint, kerime. ◆ Kız, evlenmemiş kadın, bakir. ◆ Hizmetçi kız, besleme. || – **s de France** Vaktiyle Fransa krallarının kızlarına ıtlak olunurdu. || – **en Jésus-Christ** Vaktiyle Papa tarafından Fransa kraliçelerine verilen lakap. || **Jeune** – Genç kız, ufak kız. || **Petite** – Hafîde, kız torun. || **Belle** – Gelin, oğul zevcesi. || – **de joie**, – **publique**, – **perdue** yahut sadece – Fahişe. || – **d'artichaut** Enginar göbeği.

Fillette [ims.] Küçük kız, kızcağız.

Filleul,e [imz.] Bir adamın vaftiz etmiş olduğu oğlan ve kız, vaftiz evladı.

Filoche [ims.] Bir nevi örme ve kafesli kumaş. ◆ Şebeke, ağ.

Filon [imz.] Maden veya taş damarı, filon. || (mec.) Memba. || – **cristallin** Filon-ı billurî. || – **bréchiforme** Filon-ı küsârî.

Filoselle [ims.] Kamçıbaşı denilen kaba ipek.

Filot [imz.] (m.) Yuvarlak kabartma, yuvarlak zıh.

Filou [imz.] Yankesici, tarrar. ◆ Kumarda hile edip herkesi soyan adam. ◆ Hilebaz, ayyar.

Filou [imz.] Hind denizlerine mahsus taş balığı.

Filoutage [imz.] Yankesicilik.

Filouter [ft.] Yankesicilik etmek. ◆ Kumarda hile ile soymak.

Filouterie [ims.] Yankesicilik, sirkat. ◆ Kumarda hile.

Fils [imz.] (*fî* yahut *fiss* ve bazen bir harf-i sâit önünde *fiz*) Oğul, velet, ibn, ferzend. ◆ Ahfad. || **Petit** – Torun. || **Beau** – Damat. || – **adoptif** Evlatlık. || **De père en** – Eben-an-ceddin. || – **de France** Fransa krallarının erkek çocukları. || – **aîné de France** Vaktiyle Fransa krallarına verilen unvan. || – **adoptif** Ahiret evladı, can evladı, ferzend-i manevi. || **Les** – **de la lyre** Şuarâ. || **Les** – **du siècle** Muâsırîn. || **Les** – **d'Apollon** Şuarâ. || **Les** – **de Plutus** Ağniyâ. || **Les** – **de Mercure** Hırsızlar yahut tüccarlar.

Filtrage [imz.] Süzme, taktir, terşih.

Filtrant,e [s.] Süzmeye yarayan, süzgeç.

Filtration [ims.] Süzme, süzülme, taktir, terşih. ◆ Sızma.

Filtre [imz.] Süzgü, süzgeç, mirşaha, musaffî.

Filtrer [ft.] Süzmek, süzgeçten geçirmek, terşih, taktir etmek. = [fl.] Sızmak, damlamak.

Filtrie [ims.] Dikiş ipliği imali.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Filure [ims.] İplik eğirme, bükme.

Fimbriaria [ims.] (nb.) Kebediye fasîlesinden bir nevi funda.

Fimpi [imz.] (nb.) Fasîle-i gariyeden bir nebat, fempi.

Fin [ims.] Son, nihayet, akıbet. ◆ Âhir-i ömür, vefat. ◆ Maksat, meram, netice, niyet, illet-i gaiye, garaz. || **Aux – s de** Maksadıyla, onun için. || **Pour telles – s** Bu esbaba mebnî. || **à la** – Nihayet, nihayetü'l-emr. || **Mettre à –** İtmam ve ikmâl eylemek. || **En – de compte** Hâsılı, hülâsa. || (hk.) **Les – s de la demande** İstid'âda muharrer mutâlebat, müddeayat. || **Pour le – s de droits** İcab-ı kanunîsi icra olunmak üzere. || **– s de non-recevoir** Davanın mesmu' olmadığına dair itirazat. || **– s civiles** Hukuk-ı şahsiye davası. || **Renvoyer des – s de la plainte** Birinin adem-i mesuliyetine, berâet-i zimmetine karar vermek. || **Degré de –** Meskûkâtta mevcut altın veya gümüşün miktarı, derece-i ayarı. || **– courante** Şehr-i hâl gayesinde.

Fin,e [s.] İnce, rakik. ◆ Ufak ufak kesilmiş veya dövülmüş. ◆ Has, saf. || (mec.) Âlâ, halis. ◆ Nazik, zarif. ◆ Zeki, ince fikirli. || **Partie – e** Bezm-i nûş u tarab. || **– e mouche** Gayet kurnaz ve hilekâr kadın. || **– e fleure** Bir şeyin en güzide, en iyi kısmı. || **– fond** En nihayeti, en ucu, müntehâsı. || **– mot** Mânâ-yı zımnî.

Finage [imz.] Bir nahiye veya kaza dairesi.

Final,e [s.] Âhirde bulunan. || **Compte –** Hesâb-ı kat'i. || (fls.) **Cause – e** İllet-i gaiye. = [ims. – s.] Kelimenin son harf veya hecesi. (cmz. *finaux*).

Finale [ims.] (ms.) Bir faslın son nağmesi veya operanın son faslı.

Finalement [h.] Nihâyetü'l-emr, en sonra, velhâsıl.

Finalité [ims.] İllet-i gaiye ve esbab-ı hakikiye mezhep ve mesleği.

Finance [ims.] Akçe, nukud, kuvve-i maliye. ◆ Hazine-i devlet, maliye nezâreti. ◆ Umur-ı maliye ve sarrafiye. || **Ministère des – s** Maliye Nezâreti. || **La haute –** Müessesat-ı cesîme-i sarrafiye. ◆ Büyük sermayedârân.

Financer [ft.] Akçe vermek.

Financiel,le [s.] Umur-ı maliyeye müteallik, mali.

Financier,ère [s.] Umur-ı maliye ve sarrafiyeye mensup ve müteallik. = [imz.] Muamelat-ı maliye ve sarrafiyede bulunan veya bu fende vukuf sahibi olan adam. || **Groupe de – s** Sarrafân, bankerler heyeti, heyet-i maliye, sarrafiye. || **Système –** Usûl-i idare-i maliye. || **Sytuations – ères** Ahvâl-i maliye. || **Opérations – ères** Muamelat-ı maliye, sarrafiye. = [ims.] Bir nevi yazı. || **à la –** Yemeğin bir tarz-ı mahsus-ı tabhı.

Financièrement [h.] Umur-ı maliye ve sarrafiye usulünce.

Finasser [ft.] Kurnazlıklar, hileler etmek.

Finasserie [ims.] Hilekârlık.

Finasseur,se [i.] Hilekâr.

Finassier,ère [i.] Hileyi âdet etmiş olan.

Finaud,e [i. – s.] Safdil gözüktüğü hâlde kurnaz olan kimse.

Finement [h.] İnceden inceye, müdekkikâne. ◆ Hile ve hud'a ile, müdessisâne.

Fine-métal [imz.] Ak dökme demir.

Finerie [ims.] Demir dökümhânelerinde taşkömürü fırını.

Finesse [ims.] İncelik. ◆ Nezaket, zarafet. ◆ Zekâvet, feraset. ◆ Hile, desise. || **– de sens** Rikkat-i his. || **Faire –** Tecâhül etmek. || **Entendre, chercher – à** Tefsir etmek. || **– cousue de fil blanc** Kaba kurnazlık.

Finet,te [s.] Hilekâr.

Finette [ims.] Astarlık salaşpur, bez.

Fingard,e [i. – s.] Mahmuza bile karşı koyan serkeş beygire vasf olmuştur, câmih.

Fini,e [s.] Bitmiş, ikmâl ve itmam olunmuş. ◆ Mükemmel. ◆ Mahdud. ◆ Gayet mahir. || (fls.) Mahdud, mütenâhî. || (he.) **Nombres – s** Âdad-ı mütenâhiye. || **Grandeurs – es**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Makadir-i mütenâhiye. = [imz.] Mahdud, mütenâhî.

Finir [ft.] Bitirmek, itmam ve ikmâl etmek. ◆ Sözünü bitirmek. || **En** – Kati bir karar ittihaz etmek. = [fl.] Bitmek. ◆ Netice bulmak, akıbeti olmak. ◆ Ölmek. || – **par** Nihayet olmak: **il a fini par aimer** Nihayet sevdi.

Finisseur [imz.] Bazı masnuatın son ameliyatını icra eden işçi.

Finito [imz.] Hesap fezlekesi.

Finlandais,e [i. – s.] Finlandiyalı.

Finne [ims.] (mad.) Mevadd-ı ecnebiyeden müteşekkil maden damarı.

Finois,e [i. – s.] Rusya ile Asya'nın cihet-i şimaliyesinde sâkin bulunan bir kavme ve efradına ıtlak olunur, Finuva.

Fin-or [imz.] Akça armudu.

Finot [s.] Kurnaz, mahir.

Finte [ims.] Bir nevi büyük hamsi balığı.

Fiole [ims.] Küçük şişe, küçük sürahi. || (ht.) Musâye.

Fioritures [ims. – cm.] Musiki ve resim vesâirenin fazla tezyinatı.

Firmament [imz.] Gök, kubbe-i semâ, eflâk. ◆ Âlem, kâinat, feza.

Firman [imz.] (Fârisîden me'huz) Selâtîn-i izâm-ı Osmaniye hazerâtından şeref-sâdır olan ferman-ı hümâyun.

Firole [imz.] Deniz helezonu nevi.

Firolidées [ims. – cm.] (hyv.) Deniz helezonu nevi fasîlesi.

Fisc [imz.] (*fisk*) Hazine-i maliye. ◆ Hazine-i devlet, beytü'l-mâl. ◆ Maliye memurîni, tahsildarlar. || **Employés du** – Memurîn-i maliye.

Fiscal,e [s.] Hazine-i devlete veya beytü'l-mâle mensup ve müteallik. ◆ Tahsil-i emval-i emîriyeye dair. || **Loi – e** Tezyid-i vâridata dair maliye kanunu. (cmz. *fiscaux*).

Fiscalement [h.] Tahsil-i emval-i emîriye usul ve nizamınca.

Fiscalité [ims.] Vâridat-ı devlete dair kavânîn ve nizâmat. ◆ Usul-i maliye.

Fissiculation [ims.] (tt.) İnşikak, şakk.

Fissidactyles [ims. – cm.] (hyv.) Tuyur-ı meşkukü'l-esâbi'.

Fissiflores [ims. – cm.] (nb.) Ezhar-ı meşkukü't-tüveyc.

Fissile [s.] İnce safhalara taksimi kolay olan, kabil-i inşikak.

Fissinerues [imz. – cm.] (nb.) Evrak-ı meşkukü'l-useybat.

Fissipar [s.] (tt.) Kendi cisminin ince safhalara taksimiyle hâsıl olan, mütevellid bi'ş-şakk. || [ims. – cm.] Mütevellidîn bi'ş-şakk.

Fissiparie [ims.] Tevellüd bi'ş-şakk.

Fissipède [s.] (tt.) Ayağı birkaç parça veya parmağa münkasim olan (çâr-pâ), çatal tırnaklı, yarık tırnaklı (hayvanat), meşkukü'r-ricl, zevâtü'l-hâfir.

Fissipennes [imz. – cm.] Haşerat aksamından meşkukü'l-cenah kısmı.

Fissirostres [imz. – cm.] Asâfir nevinden mefkûkü'l-minkar fasîlesi ki huttâfiye fasîlesi dahi denir.

Fissure [ims.] Yarık, fürce, şakk. || (arz.) Uhdud.

Fissurelle [ims.] Deniz kayaları üzerinde bulunur bir nevi yassı midye.

Fissurellidées [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî şubesinden zü'l-fürce fasîlesi.

Fistulaire [imz.] Amerika'nın bir nevi palamut balığı. ◆ Bir nevi deniz ferci.

Fistulane [ims.] Mercan üzerinde bulunur bir nevi deniz böceği.

Fist-juri [imz.] (nb.) Japonya zambağı.

Fistule [ims.] (t.) Bir mecra-yı tabii ile ihtilâtı olan ârızî delik, fistül, nâsur.

Fistuleux,se [s.] Fistül kabîlinden olan. || (nb.) Ünbûbî; **Tige – se** Sâk-ı ünbûbî.

Fistuline [ims.] Meşe ağaçları dibinde bulunur kabil-i ekl bir nevi kızıl mantar.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fixage [imz.] Tespit etme. ◆ Fotoğraf camını açtıktan sonra hiposülfit banyosuna atıp üzerindeki hutut ve nukuşu tespit etme, fiksaj.

Fixatif,ve [s.] Tayin etmeye, kararlaştırmaya yarayan.

Fixation [ims.] Tayin. ◆ Sübut. ‖ (k.) Tebahhur ve tayerana istidadı olan bir cismin sulb hâlinde ibkası için icra olunan ameliyat, ispat, tespit.

Fixe [s.] Sabit, gayr-i müteharrik. ◆ Muayyen, mahdut. ◆ Maktu'. ‖ (k.) Tebahhur etmeyen ecsama ıtlak olunur, sabit. ‖ (hy.) **Étoiles – s** Kevâkib-i sâbite. ‖ (tca.) **Prix** – Fiyat-ı maktua. ‖ **Tarif** – Tarife-i mukannene. ‖ **Bon à échéance** – Muayyen vadeli senet. = [imz.] Maktu' maaş. = [hd.] Askere hareketsiz durmak için verilen kumanda, bak.

Fixé,e [s.] Mukannen, muayyen. ‖ (k.) Sulb hâlinde ifrağ olunmuş (gaz). = [imz.] (rs.) Bir camın arkasına yapıştırılmak üzere yağlıboya ile canfes üzerine tersim olunmuş küçük tasvir.

Fixement [h.] Sabit ve muayyen bir suretle. ◆ Gözlerini dikerek (bakmak).

Fixer [ft.] Sabit ve gayr-ı müteharrik etmek. ◆ Tayin ve tahdit etmek. ◆ Kararlaştırmak. ◆ Gözlerini dikmek.

Fixité [ims.] İspat, sübut, karar. ◆ Taayyün. ◆ Maktuiyet.

Fla [imz.] Bir nevi trampete vuruşu. (cm. des *fla*).

Flabellaire [ims.] Akdeniz'de bulunur yelpaze şeklinde bir nevi deniz sazı.

Flabellation [ims.] (t.) Tervic-i uzv.

Flabellé,e yahut:

Flabelliforme [s.] (tt.) Yelpaze şeklinde, mirvahiyü'ş-şekl.

Flabellipèdes [imz.] (mr. Palmipèdes)

Flaccidité [ims.] Gevşeklik, rehavet.

Flache [ims.] Kaldırımın bozuk ve çökük yeri. ◆ Eşcarın keresteye tahvilinde baki kalan kıtalar. ◆ Kerestelerin bazılarında olan çarpıklık.

Flacherie [ims.] İpekböceklerine ârız olan leş yahut sütleğen illeti.

Flacheux,se [s.] Bozuk ve çökük yerleri olan (kaldırım vesâire).

Flacon [imz.] Küçük şişe.

Flacourtia [ims.] Flakurtiya çiçeği.

Flacourtiacées [ims.] (nb.) Zü'l-filkateyn-i tüveyc-i munfasılı'l-vüreykat-ı tahte'l-mebîz sınıfından flakurtiya fasîlesi.

Flagellaire [ims.] Bir nevi Hind kamışı.

Flagellants [imz. – cm.] Eski zamanda alâ-melei'n-nâs darb-ı nefs ile riyâzet eden bir ruhban taifesi. ‖ (t.) Devga-i cildiye.

Flagellation [ims.] Değnek ve kırbaç cezası, temşik. ◆ Kendi nefsini darp etmekten ibaret riyâzet.

Flageller [ft.] Değnek veya kırbaç ile dövmek. ‖ (mec.) Alenen tahkir etmek.

Flageoler [fl.] (Bacaklar hakkında) Zaaftan veya yorgunluktan titremek.

Flageolet [imz.] Çığırtma denilen düdük. ◆ Uzun ve zayıf bacak. ◆ Fasulyenin bir nevi.

Flagorner [ft.] Kemâl-i müsâraatle methetmek.

Flagornerie [ims.] Kemâl-i müsâraatle olunan medh ü senâ.

Flagorneur,se [i.] Kemâl-i müsâraatle medh ü senâ eden.

Flagrance [ims.] Cürmün meşhuden icrası, cürm-i meşhud hâli.

Flagrant,e [s.] Meşhuden irtikâb olunmakta bulunan; **En – délit** Cürm-i meşhud üzerinde, hâlinde.

Flair [imz.] Kuvve-i şamme ve bilhassa köpeğin kuvve-i şammesi. ‖ (mec.) Feraset, his.

Flairer [ft.] İstişmam etmek, kokusundan anlamak. ◆ Kokmak, rayiha izhar etmek. ‖ (mec.) Hissetmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Flaireur [imz.] İstişmam eden, kokusundan anlayan.

Flamand,e [i. – s.] Flamandiya eyaletine mensup ve müteallik, Flamandiyalı. = [imz.] Flaman lisanı.

Flament yahut **Flammant** [imz.] Leylek cinsinden telliturna, yeşâruş[?].

Flambage [imz.] Bir şeyin alevin içinden geçirilmesi, alazlama, ütüleme. ◆ Alevlenme.

Flambant,e [s.] Alevli, alev çıkarır. ◆ Zengin, debdebeli.

Flambard [imz.] Kadîmen kırkmerdiven denilen bir nevi kılıç, müfakkar.

Flambart [imz.] Yarı yanmış kömür. || (ht.) Ebhire-i nâriye. || (bhr.) İki direkli sandal.

Flambe [ims.] (nb.) Mavi zambak, süsen, kılıç otu.

Flambé,e [s.] Alev renginde ve alev gibi mütemevvic. ◆ Alazlanmış, ütülenmiş. = [imz.] Bir nevi nakışlı kelebek ki hırtit denir.

Flambeau [imz.] Meşale. ◆ Mum, şem'. ◆ Şamdan. || (mec.) Nur, ziya. || **Le – du jour** Güneş. || **Le – de la nuit** Ay. || **Retraite aux – x** Gece meşaleler ile icra olunan şehrâyin.

Flambée [ims.] Çalı veya talaş ateşi.

Flamber [ft.] Alev içinden geçirmek, alazlamak, ütülemek. ◆ Kızartılan bir tavuk vesâire üzerine birkaç damla yağ damlatıp bunu parlatmak. = [fl.] Alev çıkarmak, alevlenmek. || (mec.) Yanıp tutuşmak, meftun olmak.

Flamberge [ims.] Uzun ve ağır bir kılıç ki arsaki tabir olunur. || **Mettre – au vent** Sell-i seyf etmek.

Flamboiement [imz.] Alev neşretme, alevlenme, parlama.

Flamboyant,e [s.] Alevler neşreden, parlayan, lem'a-pâş, dırahşân.

Flamboyer [fl.] Alevler neşretmek, alevlenmek. ◆ Alev gibi parlamak, lemeân etmek, neşr-i envar etmek.

Flambures [ims. – cm.] Kumaş boyalarında bazen müşâhede olunan lekeler.

Flamine [imz.] Eski Romalıların bir nevi rahibi. = [imz.] Kadim Romalılarda mevhum ilâhenin hizmetine tahsis kılınmış rahibe.

Flammant [imz.] (mr. Flamant)

Flamme [ims.] Alev, şule, lehib, yangın. ◆ Ateş, hararet, iltihap. || (as.) İnce ve uzun bandıra, flama bayrak. || (tşr.) Cerrah neşteri, mihza'-ı verid. || (nb.) Kızıl karanfil çiçeği. || (m.) Alev şeklinde tezyinat, tezyinat-ı lehibiye. || **Faire feu et –** Gayet hiddetlenmek, ateş püskürmek.

Flammèche [ims.] Ateşten fırlayan çivi vesâire, şerâre.

Flammerole [ims.] Bataklıklardan kalkıp havada tutuşan buhar, ebhire-i nâriye, şule-i tayyâre. || (bhr.) Küçük flama.

Flammette [ims.] Renkli düğün çiçeği.

Flammule [ims.] (nb.) Filbahar, filbahri, yaban asması nevinden fâşerâ.

Flan [imz.] Meskûkât darbı için maden safhası, sikke, madalya taslağı. ◆ Bir nevi çörek.

Flanc [imz.] Yan, böğür, cenb. ◆ Rahm-ı mâder. || (as.) Koltuk hattı. || **Se battre les – s** Çabalamak, cehd etmek. || **Être sur le –** Taht-ı tedavide bulunmak. || **Prêter le –** Hasmına yan tarafını çevirmek. ◆ Vesile, tutamak vermek.

Flancher [fl.] Israr etmemek.

Flandrin [imz.] Zayıf ve uzun boylu adam.

Flanelle [ims.] Fanila. ◆ Gayet nazik, kuvvet ve faaliyetten mahrum genç, zarif, şık adam.

Flâner [fl.] Boş gezmek, haylazlık etmek.

Flânerie [ims.] Boş gezme, haylazlık.

Flâneur,se [i.] Boş gezen, haylaz.

Flanquant,e [s.] (as.) **Ligne – e** Ateş eder koltuk hattı.

Flanquement [imz.] Bir istihkâmın yanlarında diğer istihkâmlar inşasıyla takviyesi.

Flanquer [ft.] (as.) Koltuk hattından ateş etmek ve bu hattı müdafaa etmek. || (m.) Köşele-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

rine bina edilmek. || Vurmak, tokat vurmak. ◆ Atmak, fırlatmak. ◆ Yanına koymak. ◆ Yanında sıralanmış, tanzim edilmiş. ◆ Birine refakat etmek. || – **à la porte** Kapıdan dışarı def etmek.

Flanqueur [imz.] (as.) Cambaz.

Flaque [ims.] Durgun su çukuru, bataklık.

Flaquée [ims.] Birden atılan veya sıçratılan mâyi miktarı.

Flaquer [ft.] Bir mâyiden atmak, sıçratmak, serpmek.

Flasque [s.] Gevşek, yumuşak. || (mec.) Metanetten mahrum.

Flasques [imz. – cm.] (as.) Top kundağının iki yan ağaçları, koğuşlar.

Flasquement [h.] Gevşek ve yumuşak bir suretle, sarkık bir hâlde, rehavetkârâne.

Flatir [ft.] Meskûkât darbı için maden safhasını dövüp tesviye etmek.

Flatoir [imz.] Meskûkât safhalarını dövmeye mahsus ucu yassı demir çekiç, martila.

Flâtrer [ft.] Hayvanın kudurmaktan muhafazası için diş yarasını kızgın bir demirle yakmak, keyy etmek.

Flatter [ft.] Müdâhene etmek, müdâhene tarikiyle medh ü sitâyiş etmek. ◆ Hoş görünmek. ◆ Okşamak. ◆ Tezyin etmek. ◆ Güzelliğini ifrat etmek, numûneden güzel tersim ve tasvir etmek. || (mec.) Teşci' etmek, okşamak. ◆ Tesliyet ve teskin etmek. ◆ Müsait bulunmak. || **Se** – İftihar etmek.

Flatterie [ims.] Müdâhene, tabasbus, temelluk.

Flatteur,se [i. – s.] Müdâhin. ◆ Müdâheneli. ◆ Hoş görünen, hoşa giden, dil-firib. ◆ Güzel gösteren. || **Manières – ses** Etvar-ı dil-firîbâne, evzâ'-ı mergûbe.

Flatteusement [h.] Müdâhene tarikiyle. ◆ Hoş görünecek surette.

Flatueux,se [s.] (t.) Karında yel toplayan, müvellidü'r-rîh.

Flatulance [ims.] (t.) Tecemmu'-ı rîh, yel toplanması.

Flatuosité [ims.] (t.) Bağırsakta toplanan yel, karın guruldaması, rîh-i batnî.

Flavescent,e [s.] Sararan.

Fléau [imz.] (zra.) Düven, harman düveni. ◆ Terazi kolu. ◆ Demirden kapı sürmesi. || (mec.) Afet, kaza, felaket. = [cm.] Masâib.

Flébile [s.] (ms.) Âhengin hazin surette icrası lüzumunu bildiren işaret.

Flèche [ims.] Ok, sehm, tîr. ◆ Araba oku. ◆ Çanın tepesi. ◆ Kule veya minare külahı, alem. ◆ Makine vesâire mili. ◆ Sapan oku. ◆ Tavla hânesi. || (bhr.) – **en l'air** Kontra babafingo çubuğu. || – **en l'air de cacatois de misaine** Kontra babafingo pruva çubuğu. || – **en cule** Kordalçin denilen yelken.

Fléchière [ims.] (nb.) Riclü'l-vezziye fasîlesinden haşîşetü's-sehm denilen nebat, sehmü'l-mâi. (Buna *Flèche d'eau* dahi tabir olunur.)

Fléchir [ft.] Bükmek, eğmek. || (mec.) Rikkate getirmek. ◆ Teskin etmek, yatıştırmak. = [fl.] Eğilmek. ◆ Ser-fürû etmek, mutî olmak. ◆ Fiyatı tedenni ve tenezzül etmek. ◆ Merhamete gelmek. ◆ Rıza ve muvâfakat göstermek.

Fléchissement [imz.] Eğme, eğilme, bükme, bükülme. ◆ Temayül, in'itaf.

Fléchisseur [i. – s.] (tşr.) Âzâyı büken adalata ıtlak olunur, kabız.

Flegmasie [ims.] (mr. Phlegmasie)

Flegmatique yahut **Phlegmatique** [s.] Balgamî, lenfâvî. || (mec.) Soğuk, bârid, batî.

Flegme [imz.] Balgam. ◆ Lenfavî mizaç. (Bu iki mânâ ile *Phlegmé* dahi yazılır.) || (mec.) Soğuk, gayr-ı hassas, batî tabiat.

Flegmon [imz.] (mr. Phlegmon)

Flegmoneux,se [s.] (mr. Phlegmoneux)

Fléole [ims.] Fasîle-i necîliyeden çayır otu.

Flet [imz.] Dilbalığı nevi.

Flétan [imz.] Büyük dilbalığı nevi.

Flétrir [ft.] Soldurmak. || (mec.) Bozmak, bitirmek. ◆ Şiddetini izâle etmek. ◆ Namu-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

sunu ihlal etmek, terzil etmek. ◆ Avrupa'da eski usul üzere mahkûmun omzuna kızgın demirle damga vurmak.

Flétrissant,e [s.] Solduran, güzelliği, taraveti izâle eden. ◆ Telef eden, mütlif. ◆ Muhill-i namus, namus ve itibarı lekelendiren, namus-şiken.

Flétrissure [ims.] Solup bozulma, zübûl. ◆ Avrupa'ca kadîmen mücrimin koluna veya omzuna kızgın demirle damga vurma cezası. ‖ (mec.) Namus lekesi.

Flette [ims.] Nehrin bir tarafından diğer yakasına geçmeye mahsus kelek tabir olunur kayık.

Fleur [ims.] Çiçek, zehr, şükûfe. ◆ Taze toplandıkları vakit bazı meyvelerin üzerindeki hafif duman. ◆ Bir şeyin en güzide ve müntahab kısmı ve en parlak ve kuvvetli zamanı. ◆ Gençlik, unfuvân-ı şebâb. ◆ Letafet-i levn ü sima. ◆ Kelâm tezyinatı, sanâyi-i bedîiye. ◆ Kükürt vesâire mevaddan çıkarılan hafif ve uçucu madde. ◆ İlk satış, siftah (istiftah). ‖ – **dorée** Kasım çiçeği. ‖ – **pleurétique** Gelincik. ‖ – **de tirinité** Hercai menekşe. ‖ – **artificielle** Yapma çiçek. ‖ – **de virginité** *yahut sadece* – Bekâret. ‖ **En** – Çiçek açmış. ◆ Çiçek açtığı zaman ve (mec.) bidâyetinde. ‖ – **de lis** Zambak. ◆ Eski Fransa hükümdarları armalarının alâmet-i mahsusası olan zambak çiçeği resmi. ‖ – **de farine** Has un; irmik. ‖ (k.) – **d'arsénic** Humz-ı sânî-i arsenik. ‖ – **de zinc** Humz-ı tûtiyâ. ‖ – **de cuir** Debbağ ıstılahatından olup derinin yüzüne yani kıllı tarafına denir. ‖ **Chemin de** – Tarik-i zevk ü safâ. = [cm.] Bozulan şarabın üzerine çıkan küf. ‖ **à** – **de** Hemen hizasıyla beraber, sathında. ‖ **à** – **de tête** Alın ve elmacık kemikleri hizasında.

Fleurage [imz.] Kumaş ve emsali şeyler üzerindeki çiçekler. ◆ Ekmek yapılacak hamur somunları üzerine konulan mısır buğdayı unu veya sâir emsali.

Fleuraison [ims.] Çiçeğin açma mevsimi, mevsim-i tezehhür, mevsim-i îşa'.

Fleurdeliser [ft.] Zambak vesâire çiçekler ile veyahut bunların resimleriyle tezyin etmek.

Fleurer [fl.] Çiçek gibi neşr-i rayiha etmek, kokmak. (Lisan-ı tahrirde kullanılmaz.)

Fleuret [imz.] Kesmez ve ucu düğmeli talim meçi. ◆ Kaba ipekten mamul şerit. ◆ Raks adımı.

Fleurette [ims.] Küçük çiçek, züheyre. ◆ Ehemmiyetsiz şey. = [cm.] Âşıkın maşukasına söylediği müdâheneli sözler, âşıkane sözler.

Fleuri,e [s.] Çiçek açmış, çiçekli. ◆ Çiçekle müzeyyen. ‖ (mec.) Müzeyyen, parlak, tarâvetli. ‖ **Le style** – Üslub-ı müzeyyen. ‖ **Barbe** – **e** Kır sakal. ‖ **Pâques** – **es** Hıristiyanların Iyd-ı Sina[?] yortusu.

Fleurir [fl.] Çiçek açmak, tezehhür etmek, çiçeğe gelmek. ◆ (Bedenin bir kısmı hakkında) Tüy veya kıl ile mestur olmak. ‖ (mec.) Terakki ve revaçta bulunmak. ◆ Yetişmek, vücut bulmak. = [ft.] Çiçekle tezyin etmek. (Mânâ-yı mecazisi kastolunduğu vakit hikâye-yi hâli: *il florissait*, *ils florissaient* ve sîga-i hâlinin cem'i: *ils florissent* ve ism-i fâili *florissant* gelir).

Fleurissant,e [s.] Çiçek açmış, çiçekli, zâhir. ◆ Çiçeklerle müzeyyen.

Fleuriste [i. – s.] Çiçekçi. ◆ Yapma çiçek yapıp satan.

Fleuron [imz.] Çiçek şeklinde başlık, müzeyyenat. ◆ Bir mülkün en münbit ve en güzel kısmı. ‖ (mec.) Gayet kıymetli şey veya adam. ‖ (nb.) Mürekkep bir çiçeği teşkil eden küçük çiçeklerin beheri, züheyr. ‖ (tba.) Fasılların nihayetine ve kitabın başına basılan çiçek.

Fleuronné,e [s.] Çiçeklerle müzeyyen.

Fleuve [imz.] Büyük nehir. ‖ (hy.) **Le** – (mr. Éridan)

Flexibilité [ims.] (ht.) Kolay bükülme, yumuşaklık, kabiliyet-i inhinâ, insinâ, eğilme. ‖ (mec.) Uysallık.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Flexible [s.] (ht.) Kolay bükülür, yumuşak, kabil-i inhinâ, kabil-i insinâ, eğilip bükülür olan. || (mec.) Uysal.

Flexion [ims.] (ht.) Eğiliş, bükülüş, inhinâ. || (sr.) Kelimatın tasrif veyahut iştikakında ârız olan tahavvülat-ı lafziye. || **Langue à** – Tasrif kabul eden elsine, elsine-i tasrifiye.

Flexueux,se [s.] (nb.) Yılankavi surette eğilip bükülen, müteavvic, mütearric.

Flexuosité [ims.] (nb.) Ağaç ve nebat sapının eğri büğrü olması, yılankavi surette eğilip bükülme, taavvüc.

Flibot [imz.] Kadîmen müsta'mel bir nevi tüccar gemisi.

Flibuster [fl.] Deniz haydutluğu etmek. = Çalmak, dolandırmak.

Flibusterie [ims.] Deniz haydutluğu. ◆ Hırsızlık, yankesicilik, dolandırıcılık.

Flibustier [imz.] Amerika deniz haydudu. ◆ Yankesici, dolandırıcı.

Flic-flac [imz.] Değnek ve tokat yahut kamçı sesi, çat çut, pat küt. (cm. des *flic-flacs*).

Flin [imz.] Kılıç demirlerine cilâ vermeye mahsus bir zımpara tozu.

Flint-glass [imz.] (*flintt-glass*) Has billur, filin.

Flirter [ft.] (Sadece muhibbâne ve âşıkane) Eğlenmek.

Floche [s.] Havlı, tüylü. || **Soie** – Bükülmemiş ipek, ham ipek.

Flocon [imz.] Yün yahut pamuk iplik ve ipek yumağı, top, çile. ◆ Püskül. || (k.) Hâlicî[278], nedf. || **Gros** – **s de neige** Kuşbaşı kar.

Floconneux,se [s.] Kuşbaşı şekil ve suretinde olan. || (k.) Hâlicî, nedfî.

Flonflon [imz.] Manzume-i mudhike nakaratı, nakarat. ◆ Gayet âmiyâne şey.

Floraison [ims.] (mr. Fleuraison)

278 Orijinal metinde dizgi hatası: جالج şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında "pamuk eğirme" anlamındaki حلج kökünden حالج olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Floral,e [s.] Çiçeğe mensup ve müteallik, zehrî. || **Bouton** – Gonca, kimm-i zehrî. || **Epine** – **e** Şevk-i zehrî. || **Feuille** – **e** Varak-ı zehrî. = [ims. – cm.] Eski Romalıların çiçekler ilâhesi Flora'nın namına icra ettikleri şenlikler. || **Académie des jeux** – **aux** Tuluz[279] şehri akademyası.

Flore [ims.] Bir memlekete veya diyara mahsus nebatat ve çiçeklerin heyet-i mecmuası. ◆ Bir memleket veya mahalle mahsus nebatat ve çiçekleri tarif ve tasvir eden kitap, mecmua-i nebatat. || (m.) – **ornementale** Ezhar-ı tezyiniye-i mimariye. = [ihs.] Eski Romalıların zu'munca çiçekler ilâhesi.

Florée [ims.] Çivit.

Florence [imz.] İptidâ Floransa'da imal olunmuş ince bir ipek kumaş.

Florentin,e [i. – s.] Floransalı.

Florès (*s* okunur) **Faire** – Şöhret ve şan kazanmak. ◆ Debdebe göstermek.

Floricole [s.] Çiçekler üzerinde yaşayan.

Floriculture [imz.] Çiçek yetiştirmek sanatı, çiçekçilik.

Floridées [ims. – cm.] (nb.) Üşniye-i hamrâ fasîlesi, fasîle-i floridiye.

Florifère [s.] (nb.) Çok çiçek veren, hâmil-i ezhar. || **Boutons** – **s** Çok çiçeği olan tomurcuk, kimâm-ı hâmil-i ezhar.

Florin [imz.] Avusturya vesâir memleketlerde müsta'mel bir sikke, florin ki kıymeti memleketlere göre gayet muhteliftir.

Floripade [s.] (nb.) Yalnız çiçek veren (nebat), vâlid-i zehr. || **Bourgeons** – **s** Çiçek veren goncalar, ezrar-ı vâlidetü'l-ezhar.

Florissant,e [s.] Mamur, âbâdan. ◆ Hüsn-i hâlde bulunan, parlak.

Floriste [imz.] Bir memleket veya mahalle mahsus çiçekleri tanıyan veya bu çiçeklere müteallik kitap yazan adam. ◆ Çiçek yetiştiren adam, çiçekçi bahçıvan.

279 fr.: *Toulouse*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Flosculaires [ims. – cm.] (hyv.) Hayvanat-ı zehriye nevinden miyah-ı râkidede bulunur bir nevi nakîa-ı râkide.

Flosculeux,se [s.] (nb.) Küçük çiçeklerden mürekkep çiçeklere ıtlak olunur, zâtü'z-züheyr. || **Capitule – se** Kımme-i zâtü'z-züheyr.

Flot [imz.] Dalga, mevc, mevce. ◆ Medd-i bahr. ◆ Yüzüş. ◆ Kereste salı. ◆ Su yüzünde duran şey. || Fes vesâire püskülü. || (mec.) Kalabalık, çokluk, izdiham. ◆ Tesir-i şedid. || **Mettre à** – Yüzdürmek. || **à grands – s** Sel gibi, bol bol. = [imz. – cm.] (Lisan-ı şiirde) Deniz.

Flottabilité [ims.] Suda yüzmek kabiliyeti, kabiliyet-i sibâhat.

Flottable [s.] Yüzebilen. ◆ Sal işletilmesine sâlih ve müsait (nehir). || **Bois – s** Nehren naklolunan kereste ve odunlar, çay kütükleri.

Flottage [imz.] Sal. ◆ Sal yüzdürüş. ◆ Sal ile odun ve kereste nakli. || – **des bois** Odun ve kerestenin nehren nakli veya bunların sal ile nakli. || – **à bûches perdues** Odun kütüklerinin gayr-ı merbut olarak seylâba veya nehir sularına verilmesi. || – **en trains ou en radeaux** Sal bağlanarak odun veya kereste nakli.

Flottaison [ims.] (bhr.) Geminin su kesimi, su hattı. || – **normale** Geminin yüklü su kesimi. || – **anormale** Geminin yüksüz su kesimi.

Flottant,e [s.] Yüzen, sâbih. ◆ Müteharrik, mütemevvic. || **Dette – e** Düyun-ı gayr-ı muntazama. || (bhr.) **Phare** – Fener dubası.

Flotte [ims.] Donanma, filo. ◆ Kuvve-i bahriye. ◆ Şamandıra. ◆ Balık ağı mantarı. ◆ Balık oltasının şamandırası. ◆ Araba dingili başlığının demir halkası.

Flottement [imz.] (as.) Yürümekte olan asker safında hâsıl olan temevvüc. || (mec.) Tereddüt.

Flotter [fl.] Yüzmek, suyun üzerinde durmak. ◆ Dalgalanmak, temevvüc etmek. || (as.) Safın intizamı bozulmak. || (mec.) Tereddütte bulunmak.

Flotteur [imz.] Sal yüzdüren adam, sal memuru. || (ht.) Alet-i sâbiha. || – **d'alarme** Makinelerde imdat-ı sâbihî.

Flottille [ims.] Küçük filo, ince donanma, kuvve-i bahriye.

Flottres [ims. – cm.] Kâğıt fabrikalarında kalıptan çıkarılan kâğıtların suyunu süzmeye mahsus astar bezi.

Flou [imz-s-h.] (rs.) Yağlıboya resimde fırça yerlerinin hafif ve latif olması. ◆ Bu suretle yapılan resim. ◆ Fotoğrafların vâzıh ve tamamıyla ayan çıkmayıp biraz dalgalı ve dumanlı olması.

Flouer [ft.] Dolandırmak, aldatmak, soymak.

Flouerie [ims.] Dolandırıcılık.

Flouette [ims.] Yelkovan.

Floueur,se [i.] Dolandırıcı.

Fluant [smz.] Kolasız kâğıda ıtlak olunur.

Fluctuant,e [s.] Çalkanan, temevvüc eden. ◆ Müteharrik. ◆ Tebeddül eden, kararsız olan fiyat.

Flouve [ims.] Kokulu yonca.

Fluatée [sms.] (k.) **Chaux** – Flüor-ı kils.

Fluates [ims. – cm.] (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i flüor.

Flucériue [ims.] (k.) Flüor-ı silisyum.

Fluctuation [ims.] Çalkanma, çalkantı, temevvüc. ◆ Fiyatın tebeddülü, kararsızlığı. || (mec.) Tehâlüf, tagayyür. || – **des fonds publics** Esham-ı umumiye fiyatının tebeddülatı, kararsızlığı.

Fluctueux,se [s.] Çalkanan, müteharrik, mütemevvic. ◆ Mütebeddil, kararsız.

Flue [ims.] Bir nevi kuş ağı.

Fluente [ims.] (r.) Hesab-ı tefâzulînin tamamı, mecmûu.

Fluer [fl.] Akmak, dökülmek, cereyan, seyelân etmek.

Fluet,te [s.] İnce, narin, nazik.

Fluide [imz. – s.] (k.) Mâyiat ve buhar gibi akıcı, seyyal, seyyale. ◆ Mâyi, sulu. || – **électrique**

(Hikmet-i tabiiyenin el-yevm metruk bir nazariyesine göre) Seyyale-i elektrikiye.

Fluidité [ims.] (k.) Mâyiât ve gazların halet-i seyelânı, süyûlet.

Fluorborhydrique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı flüor-ı bor-ı mâ.

Fluorborure [ims.] (k.) Flüor-ı bor.

Fluor [imz.] (k.) Ecsam-ı basîteden bir gaz, flüor. || (mad.) Bir nevi renkli taş.

Fluoressence [ims.] (ht.) Menekşe renginde parlaklık, ziya-yı flüorî. ◆ Bir hücre-i muzlime derûnunda bazı mevad üzerinde tayf-ı şemsin menekşe renkli şuâatı imrar olundukta mevadd-ı mezkûrenin mer'î olması keyfiyeti.

Fluorhydrique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı flüor-ı mâ.

Fluorique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı flüor.

Fluorure [ims.] (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i flüor.

Flûte [ims.] Flavta, düdük. ◆ Bunları çalan adam, flavtacı. ◆ Nakliye vapuru. ◆ Uzun ve ince bacak. ◆ Uzun ekmek. ◆ Tereyağlarını muayene için içi boş demir veya değnekten mamul alet. || (nb.) – **de berger** Çobandüdüğü denilen nebat. || (bhr.) **Vaisseau de guerre armé en** – Hamûle ahzına müsait surette teçhiz olunmuş harp sefinesi.

Flûté,e [s.] Flavta sesi gibi tatlı, latif (ses).

Flûteau [imz.] Çocuklara mahsus düdük.

Flûter [s.] Flavta, düdük çalmak. || (mec.) İçmek.

Flûteur,se [i.] Flavta çalan, flavtacı. (Bazı kuşlara dahi ıtlak olunur.) ◆ Ayyaş.

Flûtiste [imz.] Flütçü.

Fluvial,e [s.] Nehre mensup ve müteallik. || **Pêche – e** Sayd-ı mâhi-i nehrî. (cm. *fluviaux*).

Fluviatille [s.] (tt.) Nehirlerde ve ale'l-ıtlak tatlı suda yetişen nebatat ve asdafa ıtlak olunur, nehrî.

Fluviomètre [imz.] Seviye-yi enharın tenezzül ve tereffuunu ölçmeye mahsus alet.

Flux [imz.] (*x* okunur) Denizin karaya uzanması, med. ◆ Bolluk, kesret. || (t.) Akma, seyelân. || – **de ventre** İshal. || – **et reflux** Med ve cezir.

Fluxion [ims.] (t.) Bedenin bir tarafında ahlâtın toplanmasından hâsıl şiş, muhâceme-i ahlât. ◆ Akciğerin iltihabı, nezle. ◆ Yüz ve göz şişmesi. || (r.) Bir kemiyet-i mütehavvilenin tefâzulî üssü. || (byt.) Taylara ârız olur göz hastalığı.

Fluxionnaire [s.] Muhâceme-i ahlâta veya nezleye müptelâ veyahut mensup ve müteallik olan.

Foc [imz.] (*c* okunur) (bhr.) Flok yelkeni.

Focal,e [s.] (ht.) Mihrak; **Distance – e** Bu'd-ı ihtirak.

Focimétre [imz.] (ht.) Dürbün camlarının mihrak noktaları beyninde buudu ölçmeye mahsus mikyas, fosimetro.

Foène yahut **Foëne** [ims.] Zıpkın.

Fœtal,e [s.] (tşr.) Ceninî.

Fœtus [imz.] (*fé-tuss*) Rahimde veya yumurtanın içindeki küçük hayvan, cenin, döl, alûk.

Foi [imz.] İnanma, iman, itikat. ◆ Din, mezhep. ◆ İtimat, emniyet. ◆ Sıdk, sadakat, doğruluk, vefadarlık. ◆ Ahd. || (hk.) **Bonne** – Hüsn-i itikat. || **Possesseur de bonne** Hakk-ı şer'î ile mutasarrıf olan. || **Sur la – des traîtés** Ahkâm-ı ahdiyeye itimaden, ber-mûceb-i uhûd ü şürût. || **Bonne** – Hulûs-ı niyet, sıdk ve istikamet. || **Sur la – de** Sözü, şahâdeti üzerine. || **Profession de** – Teşrih ve beyan-ı meslek. || **Faire – en justice** İhticaca sâlih olmak, mevsuk ve muteber tutulmak. || **Mauvaise** – Hile, desise. || **En – de quoi** Tasdikan li'l-makal, li'l-meal. || **Ma – !** Dinim hakkı için! || – **de** Dinime yemin ederim ki.

Foie [imz.] Karaciğer, kebd. || **Le cœur lui devient** Cesaretini kaybediyor. || – **gras** Besilenmiş kaz karaciğeri.

Foin [imz.] Kuru ot. ◆ Enginarın tüyü.

Foin! Yazıklar olsun! Yuh olsun.

Foire [ims.] Pazar, panayır. ◆ Panayır vakitlerinde bazı yerlerde verilmesi mutat olan

hediye. || La – n'est pas sur le pont Acele bir şey yoktur. || – de respect Komisyonerlere vade ile sattıkları ve müşteriye kefil oldukları emvalin bedelini ödemek için verilen mühlet.

Foire [ims.] İshal. || Avoir la – Korkmak. (Kaba ve beyne'l-avam müsta'meldir.)

Foirer [fl.] İshale uğramak. || (mec.) Korkaklık, cebânet göstermek.

Foireux,se [i. – s.] İshale uğramış. || (mec.) Korkak, cebin.

Fois [ims.] Kere, defa, merre. || De – à autre Vakit vakit. || Une – Bir vakit, vaktiyle. || Par – Bazı defa, kâh kâh, ahyânen. || à la – Birden, def'aten. || Une – que Mademki, bir kere ki.

Foison [ims.] Kesret, bolluk. || à – Kesretle, bol bol.

Foisonnant,e [s.] Bol, kesretli, bereketli.

Foisonnement [imz.] Çoğalma, tekessür, tezâuf. ◆ Büyüme, artma, tevessü'. || (k.) Tecessüm.

Foisonner [fl.] Bol ve bereketli olmak. ◆ Çoğalmak, tezâuf etmek.

Fol,le [i. – s.] (mr. Fou)

Folâtre [s.] Şen, şetâretli, tarab-engiz, şakacı.

Folâtrer [fl.] Şen olmak, şaka etmek, gülüp oynamak.

Folâtrerie [ims.] Şenlik, şaka, latife, tarab, gülüp oynama.

Foliacé,e [s.] (nb.) Yaprak cinsinden veya yaprağa müşâbih olan, şibh-i varak. || Stipule – e Üzeyn-i şibh-i varak.

Foliaire [s.] (nb.) Yaprağa mensup ve müteallik, varakî.

Foliation [ims.] (nb.) Yaprakların dalın üzerindeki sıra ve vaziyeti ve suret ve zuhurları, vaziyet-i evrak, tevarruk.

Folichon,ne [s.] Latifeyi ve gülüp oynamayı seven, şen.

Foliconner [fl.] Şen olmak, gülüp oynamak.

Folie [ims.] Delilik, cinnet. ◆ Delice söz ve hareket. || Aimer à la – Çıldırasıya sevmek, şeydâsı olmak.

Follé,e [s.] (nb.) Nebatın yapraklı kısımlarına ıtlak olunur, muvarrak, zâtü'l-varak. || (syd.) Terre – e de tartre Halliyet-i potas.

Foliforme [s.] (nb.) Yaprak şeklinde olan, varakiyü'ş-şekl.

Folio [imz.] Sahife rakamı; – recto Yaprağın ilk sahifesi; – verso Yaprağın ikinci sahifesi. || Livre in-folio Formaları ikişer yapraktan ibaret büyük kıtada kitap.

Foliole [ims.] Mürekkep bir yaprağı teşkil eden yaprakçıkların beheri, yaprakcağız, vüreyk.

Folioter [ft.] Basılacak kitabın sahifelerine rakam koymak. ◆ Numara vaz' etmek.

Follement [h.] Delice, mecnunâne.

Follet,te [s.] Şakacı, latifeci. || Poil – Gençlerin yanaklarında çıkan ince tüy, hatt-ı sebz. || Esprit – Şakacı ve müstehzi. || Feu – Bazı bataklıklarda görülen alevli buhar.

Follicaire [ims.] (nb.) Cerâbe-i mefkûke.

Folliculaire [i. – s.] Bir gazete veya risale-i mevkute neşreden muharrir. (Ekseriya tahkir ve istihzâ tarikiyle müsta'meldir.)

Follicule [imz.] (nb.) Uzunca ve bir mağzlı meyve, semer-i cerâbî. || (tşr.) Kesecik şeklinde bez, cerâb.

Folliculite [ims.] (t.) İltihab-ı ecribe.

Fomalhaut [imz.] *(fo-ma-lô)* (Arabîden me'huz) (hy.) Femü'l-Hût necm-i kebiri.

Fomentateur,trice [s.] İlka ve idame eden.

Fomentation [ims.] (t.) Bedenin bir tarafına sıcak bir ilaç yapıştırılması, tekmid. || (mec.) İlka ve idame. ◆ Tahrik ve teşvik. ◆ Heyecan.

Fomenter [ft.] (t.) Bedenin bir tarafına sıcak bir ilaç yapıştırmak, tekmid etmek. || (mec.) İlka ve idame etmek, tahrik eylemek.

Foncé,e [s.] Koyu (renk).

Foncer [ft.] (Rengi) Koyulaştırmak, daha koyu etmek. ◆ (Fıçıya ve emsaline) Dip takmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

◆ Şâkulî istikamette kazmak, hafr etmek. = [fl.] Te'diye etmek, ödemek. || – sur l'ennemi Düşmana şiddetle hücum etmek.

Foncet [imz.] Kilit yeri.

Foncier,ère [s.] Araziye müteallik. ◆ Arazi sahibi. || Impôt – , contribution – e Arazi ve emlâk vergisi. || Propriété – e Emlâk, arazi, akar. || Crédit – Emlâk üzerine idâne şirketi.

Foncièrement [h.] Derin olarak, umkan, esasen, kâffe-i teferruat ve tafsilatıyla.

Fonçoir [imz.] Demirci varyosu.

Fonction [ims.] Amel, hareket. ◆ Hizmet, memuriyet, vazife, mansıp. || (r.) Bir kemiyetin tâbii. || (tt.) Vazife, kuvvet. || Faire – de Vekâleten ifâ-yı memuriyet etmek. ◆ Vazifesini görmek.

Fonctionnaire [imz.] Memur. || – s publics Memurîn-i devlet. || Hauts – s Ecille-i memurîn, memurîn-i kiram.

Fonctionnant,e [s.] Amel ve harekette bulunan, ifâ-yı vazife eden.

Fonctionnarisme [imz.] Çok memur ile idare-i umur etmek usulü.

Fonctionnel,le [s.] Âzâ-yı bedenin amel ve hareketine mensup ve müteallik, vazifevî. || (mha.) Balancement – Muvâzene-i muamele.

Fonctionnement [imz.] Bir uzuv veya aletin suret-i amel ve hareketi, işleme, ifâ-yı vazife etme.

Fonctionner [fl.] Amel ve harekette bulunmak, işlemek, ifâ-yı vazife etmek.

Fond [imz.] Dip, ka'r. ◆ Fıçı, şişe ve emsali bir kabın derûnunda kalan mâyi, cür'a. ◆ Bir mahallin en geri ve uzak tarafı. ◆ Kumaş ve resim zemini, zemin. ◆ Usul, esas, zât-ı madde. || (mec.) Zamir, muzmer. || Bas – Sığ mahal, sığ, sığlık. || (as.) – de fossé Hendek tabanı. || à – Tamamıyla, kâmilen. || De – en comble Altından üstüne kadar, esasen. || – de la question Esas mesele. || Article de – Bend-i mahsus, makale-i esasiye. || – de carosse yahut sadece – Arabanın arka tarafı, beygirlere karşı bulunan tarafı. || – de train Mümkün olduğu kadar sürat-i seyr ile. || Le – de la coupe, du calice Tahammülü gayet güç veca'. || Fin – En hücra, sapa, uzak yer. || Faire – sur İtimat etmek.

Fondamental,e [s.] Temele mensup ve müteallik, esasi. || Lois – es Kavânîn-i müessese. || (ms.) Accord – Esas perdesi, ser-perde. || (tşr.) Os – Azm-i acz. (cmz. *fondamentaux*).

Fondamentalement [h.] Temelden, esasen.

Fondant,e [s.] Ağızda erir, sulu. = [imz.] (k.) Ahlâtı eritip şişi def eden ilaç, muhallil, müzeyyib. ◆ Badem ezmesi vesâire gibi ağızda eriyen şekerler.

Fondateur,trice [i. – s.] Müessis, bâni, vâzı'.

Fondation [ims.] Temel vaz'ı, temel hafrı. || Temel, esas. || – s sur le sol Kesme üzerine atılan temeller. || – s hydraulique par enrochement Su derûnunda büyük ve döktürme taşlar ile yapılan temeller. ◆ Tesis. || – s pieuse Evkaf, müessesat-ı hayriye.

Fondé,e [s.] Me'zun, memur. ◆ Haklı. ◆ Müesses, mebnî. ◆ Mevsuk, esaslı, müstenid. || Mal – Bî-asl u esas, kâzib. || – de pouvoir Vekil, murahhas.

Fondement [imz.] Temel, esas. ◆ Erkân, mebânî. ◆ Sebep. ◆ Mak'ad.

Fonder [ft.] Temel atmak. ◆ Tesis ve bina etmek, kurmak. ◆ Vakf veya tahsis etmek. ◆ İstinat etmek. ◆ Salâhiyeti olmak. ◆ Esbab ve delâil îrad etmek. || – de procuration Tevkil etmek.

Fonderie [ims.] Madenlerin döküldüğü mahal, dökümhâne. ◆ Dökmecilik. || – de caractères d'imprimerie Hurufat dökümhânesi.

Fondeur [imz.] Maden döken işçi, dökmeci.

Fondigue [ims.] yahut:

Fondic [imz.] Emtia ambarı, mağaza.

Fondoir [imz.] İçyağının arıtıldığı mahal, mumhâne.

Fondre [ft.] Eritmek, izâbe etmek. ◆ Dökmek, ısâga etmek. ◆ Bir mâyide eritmek, halletmek. || (mec.) Birkaç şeyi birleştirip hamur etmek, mezcetmek. || (t.) Hall ve izâbe etmek. || – des actes Borsa ıstılahında hisse

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

senedatı satmak, bunları nakde tahvil etmek. || – des titres Eshamı biraz zararına satmak. = [fl.] Erimek. ◆ Zayıflamak. ◆ Üzerine yürümek, salmak, hücum etmek. || – en sueur Ziyade terlemek.

Fondrière [ims.] Toprağın içindeki çukur ve yıkık mahal, yar, uçurum. ◆ Çamurluk, bataklık, vahal.

Fondrilles [ims. – cm.] Tortu, rüsub.

Fonds [imz.] Toprak, arazi, zemin, yer. ◆ Arazinin rakabesi. ◆ Akçe, meblağ, nakit. ◆ Sermaye, re'sü'l-mal. ◆ Dükkân, mağaza ve içindeki demirbaş eşya veya mal. ◆ Mevzu, zemin. || – publics Esham-ı umumiye. || – perdus Kayd-ı hayat şartıyla îrad. || – de réserve İhtiyat akçesi. || Faire les – Bedelini, karşılığını irsal etmek. || – social Sermaye-i şirket. || Appel de – Akçe talebi, akçe tedariki için hissedarana müracaat. || Rendre dans ses – İstifa-yı matlub etmek. || Biens – Emlâk ve akar. || Mettre, placer son argent, ses biens à – perdu Emlâk ve nakdini kayd-ı hayat şartıyla istîfâ edilecek îrada tahvil etmek. || (mec.) Fazl ve hüner sermayesi, bidâa.

Fondu [imz.] Peynirle karışık yumurta yemeği.

Fondule [ims.] Amerika-yı Şimalî sazan balığı.

Fongible [s.] Ölçü veya tartı ile alınıp verilen. (Başlıca hububat hakkında müsta'meldir.) || (hk.) Choses – s Misliyat. || Choses non – s Kıyemiyat.

Fongicoles [imz. – cm.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah sınıfından sâkinü'l-futr fasîlesi.

Fongides [imz. – cm.] (hyv.) Kesîretü'r-ricliye sınıfından hayvanat-ı futriye nevinden mufattar kabilesi.

Fongie [ims.] Kesîretü'r-ricliye-i zehriye sınıfının numûnesi olan bir nevi ahtapot.

Fongieus [imz. – cm.] (hyv.) Kesîretü'r-ricliye-i zehriye sınıfından hayvanat-ı futriye fasîlesinden mufattar kabilesi.

Fongiforme [s.] Mantar şeklinde, mantarvâri, kem'eviyü'ş-şekl.

Fongine [ims.] Mantarların nescini teşkil eden madde-i asliye, futrin, fonjin.

Fongosité [ims.] (t.) Yaraların etrafında hâsıl olan mantar gibi bir şiş, telahhum-ı kem'evî.

Fongueux,se [s.] (t.) Yaraların etrafında hâsıl olan mantar gibi bir şişe mensup ve müteallik, kem'evî.

Fongus [imz.] (s okunur) (t.) Yaraların etrafında hâsıl olan mantar gibi bir şiş, kem'e.

Fontaine [ims.] Çeşme, pınar, kaynak. || Musluk. ◆ Su haznesi. ◆ Su testisi, küpü. ◆ Ayazma. ◆ Şadırvan, fevvâre. ◆ (mr. Fontanelle) || – de Jouvence Çeşme-i âb-ı hayat.

Fontainier [imz.] (mr. Fontenier)

Fontainier-plombier [imz.] Su tulumbası yapan ve satan.

Fontanelle [ims.] (tşr.) Başın tepesinde kafa kemiklerinin birleştiği mahal, bıngıldak, yâfûh. || (t.) Nohut yakısı, himmesa.

Fontange [ims.] Vaktiyle kadın başlığının önündeki fiyonk.

Fonte [ims.] Erime, eritme, zeveban. ◆ Dökme, ısâga. ◆ Dökmecilik. || (tba.) Cins ve puntosu bir hurufat takımı.

Fonte [ims.] Eyerde bulunan kuburluk.

Fontenier yahut **Fontainier** [imz.] Çeşmeler memuru. ◆ Çeşmeci, suyolcu. ◆ Muslukçu.

Fonticule [imz.] (t.) Nohut yakısı, himmesa.

Fontinale [ims.] Suyosunu nevi.

Fontis [imz.] (mad.) Bir madende toprak göçmesi, yar yıkıntısı, heyelan.

Fonts [imz. – cm.] Vaftiz kurnası.

For [imz.] – extérieur Rüesâ-yı rûhâniyenin rehâbîn üzerine olan hakk-ı hâkimiyetleri. || – intérieur Şahâdet-i kalbiye. ◆ İdare-i rûhâniye. ◆ Mahkeme-i vicdan.

Forage [imz.] Burgu ile delme, teskib. ◆ Eski vakitlerde şaraptan alınan vergi.

Forain,e [s.] Haricî, ecnebi. || Marchand – Panayırlara giden tacir, pazarcı, panayırcı. || Théâtre – Pazar ve panayır mahallinde açı-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

lan tiyatro. || Débiteur – Dâinin bulunduğu mahalde ikametgâhı olmayan medyun.

Foraminé,e [s.] (tt.) Meskub.

Foraminifères [imz. – cm.] (hyv.) Hayvanat-ı hurdebînîden zü's-sakbat nevi, foraminifer. || – fleuviatiles Zü's-sakbat-ı nehriye.

Forban [imz.] Korsan. || – littéraire Âsâr-ı edebiye sâriki, müntahil.

Forbicine [ims.] Kereste kurdu nevi ki ağaç kütüklerinde bulunur.

Forçage [imz.] Meskûkâtın hadd-ı nizamîsinden fazla sıkleti.

Forçat [imz.] Kürek cezasına, hidemat-ı şakkaya mahkûm mücrim, tersanede çalıştırılan mahkûm, pranga-bend.

Force [ims.] Kuvvet, takat. ◆ İktidar, kudret. ◆ Dayanıklık, metanet. ◆ Tesir, kuvvet. ◆ Cebir, zor. ◆ Muzafferiyet, muvaffakiyet. || (mec.) Maharet. ◆ Ruh. ◆ Hüküm, nüfuz. ◆ Cesaret, sebat. = [cm.] Kuvve-i askeriye. || Maison de – Hapishane. || – armée Kuvve-i askeriye. || – majeure Kuvve-i mücbire, esbab-ı mücbire, mâni-i kavî. || – du sang Kan çekmesi, kan kaynaması. || (ht.) – de cohésion Kuvve-i iltisakiye. || – s parallèles Kuvâ-yı mütevâziye. || (r.) – s composantes Kuvâ-yı müterekkibe. || à toute – Her ne suretle olursa, alâ-külli-hâl. || De vive – Cebren, zor ile. || à – de Kuvvetiyle. || à – Çok, pek ziyade. || – est de Zaruridir. || à – ouverte Hile isti'mal etmeksizin cebren, isti'mal-i kuvvet ile. = [h.] Çok.

Forcé,e [s.] Gayritabii, zor ve zahmetle yapılmış olduğu belli olan, cebrî, yapma, sahte şey. || Zaruri, mecburi. || Avoir la main – e Arzusu hilâfında bir şey yapmak. || Travaux – s (mr. Travail)

Forcement [imz.] İcbar, cebir isti'mali.

Forcément [h.] Zorla, cebren. ◆ Bi'z-zarure.

Forcené,e [i. – s.] Kendini zaptedemeyen, mütehevvir, hadid.

Forceps [imz.] (crh.) (*sèpss*) Suûbetli vaz'-ı hamllarda müsta'mel mengene, lavta, milkat-ı cenin.

Forcer [ft.] Zorla kırmak ve açmak. ◆ Cebren almak, fethetmek. ◆ Galebe etmek, atlamak. ◆ Zorlamak, icbar etmek. ◆ Sıkıştırmak. ◆ Mevsiminden evvel yetiştirmek (meyve vesâire hakkında). ◆ Derece-i mübalağaya vardırmak. ◆ İsti'cal etmek. ◆ Hilâfında hareket etmek. || – une femme Bir kadının ırzını hetk etmek. || – la main à quelqu'un Birini hoşlanmadığı bir şeyi yapmaya icbar etmek. || – le sens Hilâf-ı mânâ tevil etmek. || (bhr.) – de voiles Fazla yelkeni açmak. || Se – Gayret, sebat, ısrar etmek.

Forces [ims. – cm.] Terzi ve tenekeci makası.

Forclore [ft.] (*clore* gibi tasrif olunur) (hk.) Mehl-i nizamîsinin geçmesiyle dava ve ifadesini istimâ etmemek.

Forclusion [ims.] (hk.) Mehl-i nizamîsinin mürurundan nâşi davanın adem-i mesmuiyeti, hakkın sukutu.

Foré,e [s.] Delikli; Clef – e Dişi anahtar.

Foreing-office [imz.] (İngilizceden me'huz) İngiltere Hariciye Nezâreti.

Forer [ft.] Burgu ile delmek, sakb etmek.

Forestier,ère [s.] Ormana müteallik. = [imz.] Orman memuru. || Gardes – s Orman kolcuları, korucular. || Code – Orman nizamnâmesi. || École – e Orman mektebi. || Compas – Ormancı pergârı.

Foret [imz.] Mıskab, zımba, biz. ◆ Kuyumcuların beşköşe dedikleri alet.

Forêt [ims.] Orman, ormanlık, gabe, bîşe. || Bois et – s Orman ve koru. || – vierge Balta girmedik orman. || Aménagements des – s Ormanlarda eşcarı münâvebe ile kat' usulü. || – communales Baltalıklar.

Foreur [imz.] Burgu ile delen işçi, burgucu. || Tube – Su burgusu.

Forever [h.] (İngilizceden me'huz) Daimi, daima.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Forfaire [ft.] (*faire* gibi tasrif olunur) Vazife ve kanun ve namus hilâfına bir harekette bulunmak, irtikâb etmek.

Forfait [imz.] Büyük kabahat, cürüm.

Forfait [imz.] Götürü pazar, maktu' fiyat mukavelesi, mücâzefe, cüzaf. || **à** – Götürü olarak, maktuan, toptan. || **Achat et vente à** – Cüzâfen bey' ü şirâ. || **Prix de** – Suret-i maktuada deruhte edilen fiyat. || **Traiter à** – Maktuan uzlaşıp bitirmek.

Forfaiture [ims.] Vazife-i memuriyetin suistimali. ◆ Büyük bir kabahat.

Forfante [imz.] Kendini metheden ve cesaret iddiasında bulunan adam, şarlatan.

Forfanterie [ims.] Temeddüh, cesaret iddiası, şarlatanlık.

Forficule [ims.] Kulağakaçan denilen böceğin ism-i fennîsidir. (Beyne'l-avam *perceoreille* denilir.)

Forge [ims.] Demirci ocağı. ◆ Demirci fabrikası, demirhâne. ◆ Nalbant dükkânı. || – **maréchale** Nalbant, demirci, çilingir gibi sanat erbabının körük ve ocağı. || (bhr.) – **s et chantiers** Tersane fabrika ve tezgâhları. || – **portative** Eğreti ocak.

Forgeable [s.] Ateşte kızdırılmakla ve dövülmekle işlenebilir (demir vesâire maden).

Forgeage [imz.] Demir vesâir madenlerin ateşte kızdırılıp dövülmekle işlenmesi.

Forger [ft.] Demir vesâir madenleri ateşte kızdırıp dövmekle işlemek. || (mec.) İcat ve ihtirâ etmek. ◆ Yapmak, inşa etmek. || **Se** – Düşünmek, tasavvur etmek.

Forgeron [imz.] Demirci, haddâd, âhenger.

Forgeur [imz.] Demir vesâir madenleri döven adam. ◆ İcat ve imal eden. || – **de nouvelles** Erâcif mucidi.

Forheur [fl.] yahut:

Forhuir [fl.] Av köpeklerini celp için düdük ve boru veya ıslık çalmak.

Forjet [imz.] Sundurma, çıkıntı.

Forjeter [fl.] Sıradan, saftan dışarı çıkmak. ◆ Duvar kısmı bel vermek, tahaddüb etmek.

Forjeture [ims.] Bel verme, tahaddüb (duvar hakkında).

Forlancer [ft.] (Av hakkında) Yuvasından, yerinden çıkarmak.

Forligner [fl.] Asaleti, necâbeti ihlal edecek fiil ve harekette bulunmak. ◆ Cinsi, soyu bozulmak.

Forlonger [fl.] (Av hakkında) Meskenî dairesinden çıkmak, yuvasından uzaklaşmak. ◆ Pek uzağa gitmek. || **Se** – Kezâ.

Formaliser (**se**) [fv.] Gücenmek, münfail olmak.

Formalisme [imz.] (fls.) Eşyada vücud-ı hakikiyi inkâr ile yalnız bir şekl-i haricî bulunduğunu iddiadan ibaret bir meslek-i felsefi. ◆ Teşrifat ve resmî muamelata ziyade riayet ediş.

Formaliste [imz.] Teşrifat ve resmî muamelata ziyade riayet eden adam. ◆ Tekellüfata mâil. ◆ Eşyada vücud-ı hakikiyi inkâr ile yalnız bir şekl-i haricî bulunduğu felsefesine tâbi adam.

Formalité [ims.] Resm, usul, teşrifat, merasim. ◆ Mahâkime müteallik evrakın usul ve kaide-i nizamiyesi, sakk. || – **s légales** Muamelat-ı nizamiye, muamelat-ı kanuniye. || – **s d'usage** Muamelat-ı mutade. || **Sans aucune** – Her gûnâ resm ve tekellüften âri olarak. || – **s extrinsèques** Usul ve muamelat-ı mevzua. || – **s intrinsèques** Usul ve muamelat-ı esasiye, asliye. || – **s requises** Muamelat-ı mukteziye-i kanuniye. || – **d'enregistrement** Muamele-i kaydiye. || **Simple** – Merasim-i mutade kabîlinden olarak.

Format [imz.] Matbu kitabın kıtası ve beher cüzünün miktar-ı sahâyifi, forma, kıta. ◆ Cesâmet. || – **in-folio** Nısf-ı kıta, dört sahifelik forma. || – **in-plano** Tam kâğıda basılır kıta. || – **in-quarto** Sekiz sahifeden ibaret forma. || – **in-octavo** On altı sahifeden ibaret forma. || – **in-douze** Yirmi dört sahife-

den ibaret forma. || – **in-seize** Otuz iki sahifelik forma.

Formateur,trice [i. – s.] Yaratan, Hâlık. ◆ Teşkil ve tesis eden, müessis.

Formatif,ve [s.] (hr.) İştikakî. || **Suffixes** – **s** Levâhık-ı iştikakiye.

Formation [ims.] Teşkil, teşekkül, tesis, teessüs, tanzim. || (arz.) Tekevvün, tekvin, hilkat, teşekkül. || – **s par congélation** Teşekkülat-ı incimadiye. || (as.) – **en colonne** Kol nizamı.

Forme [ims.] Şekil, suret, heyet. ◆ Usul, kaide, minval, resm. ◆ Tavır, tarz. ◆ Kalıp. ◆ Sakk. ◆ Kilise kanepesi. || (tba.) Sahifelerin sıralanmasına mahsus demir çerçeve, forma. || (bhr.) Sefâini karaya çekmeye mahsus havuz, çekmece. || (sr.) Sîga, şekil. || (as.) Talim nizamı, nizam. || **Pour la** – Kaideye riayeten. || **En bonne et due** – Nizamı dairesinde, usulüne tevfikan, nizamı vechile. || **Dans la** – Vechile. || **En** – Nizamen, kaideten. || **En – de** Şeklinde. || **Par – de** Tarzında. = [ims. – cm.] Tarz-ı ifade ve hareket. ◆ Muamelat-ı nazikâne ve kibarâne.

Formé,e [s.] Teşekkül etmiş, yetişmiş, terbiye olunmuş.

Formées [ims. – cm.] Geyik tersi.

Formel,le [s.] Kat'i, sarih, musarrah. ◆ Resmî. || **Texte** – Sarâhat-ı kanuniye, nass. || **La loi est – le** Sarâhat-ı kanuniye vardır. || **Réalité – le** Hakikat-ı kat'iye, hakikat-ı sarîha.

Formellement [h.] Katiyen, sarâhaten, küllîyen, resmen.

Formène [ims.] (k.) Bataklıklarda bulunan çürük ağaçlardan zuhur eden gaz.

Former [ft.] Teşkil, tanzim, terkip etmek, yapmak. ◆ Şekil ve suret vermek. ◆ Tasavvur etmek, kurmak. ◆ Terbiye etmek. ◆ Bir şeyden ibaret bulundurmak. || **La bonté forme le fond de son caractère** Tabiatının esası lütuf ve keremden ibarettir. || (mec.) Tasavvur ve tasmim etmek. || **Se** – Teşekkül etmek, hâsıl olmak. ◆ Terbiye olunmak, alışmak.

Formiate [imz.] (k.) Nemliyet.

Formica,léo [imz.] (*léo*) (mr. Fourmillion)

Formicant [smz.] (t.) Pek zayıf ve sık vuran nabza ıtlak olunur, nabz-ı nemlî.

Formication [ims.] (t.) Derinin üzerinde karıncalar yürümüş gibi hissolunan kaşınma, gidişme, tenemmül.

Formidable [s.] Mehib, dehşetli, dehşet-nâk, pek kuvvetli.

Formier [imz.] Kalıpçı.

Formique [s.] (k.) **Acide** – Karıncadan çıkarılan hâmız, hâmız-ı neml.

Formobenzoïlique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı nemli hâvi.

Formulaire [imz.] Numûne ittihaz olunacak muharreratı ve tabirat-ı resmiye ve mutadeyi hâvi kitap, münşeat mecmuası. || (hk.) Sakk, sakk kitabı, münşeat-ı hukuk. || (syd.) Kitab-ı saydele.

Formule [ims.] Tabirat-ı malume-i resmiye, üslup. ◆ Usul-i sakk, terkip. ◆ Usul, kaide-i resm. ◆ Tertib-i deva. || (r.) Düstur. || (k.) Ecsamın sıklet-i cüz'-i ferdiyesini mübeyyin remiz, rümûzat. || (hk.) – **exécutoire** İcra emri.

Formuler [ft.] Usul ve kaidesine tevfikan ve tabirat-ı resmiye ve mutadesiyle bir şey kaleme almak, tertip ve tanzim etmek. ◆ Serd ve beyan ve talep dermeyan etmek. ◆ Isdar etmek. || (r.) Bir hesabın düsturunu vermek. || (t.) Tertib-i deva etmek. || **Se** – Vuku bulmak.

Formylique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı neml.

Fornicateur,trice [i.] (hk.) Zânî, zâniye.

Fornication [ims.] (hk.) Zina, fiil-i şeni'.

Forniquer [fl.] İrtikâb-ı zina etmek.

Forpaître [fl.] (Av hayvanatı hakkında) Uzak yerlere gidip otlamak.

Forquine [ims.] Evâilde müsta'mel fitilli tüfeği atmaya mahsus çatal demir.

Fors [ims.] (hc.) (s okunmaz) -den başka, -den gayrı, illâ.

Fort,e [s.] Kuvvetli, zorlu, tüvânâ, dinç. ◆ Müstahkem, kavî, muhkem. ◆ Metin. ◆ Sık. ◆ İri, büyük. ◆ Sağlam, dayanıklı. ◆ Suûbetli, güç. ◆ Şiddetli, sert. ◆ Ağır, dokunaklı. ◆ Yed-i tûla sahibi, usta, mahir. ◆ Fena, nahoş. || (mec.) Emin, mutmain. ◆ Mahir, tecrübe-dîde, liyakatli. || **Place – e** Mevki-i müstahkem. || **Se faire – de** Üstüne almak, taahhüt etmek. || **Se porter – pour** Birinin nâmına ve tarafından rıza vermek. || **– de** İtimaden, istinaden. || **Eau – e** Tîzab. || **– e tête** Muhakeme-i selime ve feraset sahibi adam. || **Tête – e** İçkiye dayanıklı adam. || **à plus – e raison** Evleviyetle.

Fort [h.] Çok, pek, gayetle, ziyade.

Fort [imz.] İstihkâm-ı münferit. ◆ Kuvvetli adam, kavi. ◆ Bir adamın en ziyade bildiği ve en iyi icra ettiği şey. || **Le plus** – En müşkil cihet. || **Le – et le faible** Muhalif nikat-ı nazar. || (as.) – **détaché** Münferit cephe.

Forte [imz.] (*té*) (İtalyancadan me'huz – ms.) Notada sadânın sert çalınmasını müşir işaret, forte.

Fortement [h.] Kavi ve muhkem surette, kaviyen, pek, sık sık.

Forte-piano [imz.] (*té*) (mr. Piano)

Forteresse [ims.] Kale, istihkâm, hisar, hısn.

Fortifiable [s.] İstihkâmla takviyesi mümkün.

Fortifiant,e [s.] Kuvvet verici, mukavvî. || (mec.) Gayret ve metanet bahşeden. = [imz.] Mukavvî ilaç.

Fortificateur [imz.] İstihkâm mühendisi.

Fortification [ims.] Takviye, metanet verme. ◆ İstihkâm inşası, bir mevkiin istihkâmla takviyesi. = [cm.] İstihkâmat. || **– s passagères** İstihkâmat-ı hafife. || **– s permanentes** İstihkâmat-ı cesîme ve daime.

Fortifier [ft.] İstihkâmla ihâta ve takviye etmek. ◆ Takviye, te'kid, teyit etmek. ◆ Metanet vermek. ◆ Kuvvet vermek. ◆ Tezyid, itmam etmek. || (mec.) Manen kuvvetli bulundurmak. ◆ Takviye etmek.

Fortin [imz.] Münferit ve küçük istihkâm, hisarcık, kalecik.

Fortiori (à) [h.] (*cio*) Delâilin gittikçe daha kavilerini îrad ederek, bâhusus, lâsiyyemâ.

Fortissimo [imz. – s.] (ms.) Notada sadânın pek sert çalınmasını müşir işaret, ikinci forte.

Fortitude [ims.] Metanet-i maneviye, cesaret.

Fortrait,e [s.] Ziyade yorgunluktan hastalanan beygir vesâireye ıtlak olunur, çalık.

Fortraiture [ims.] Beygirin ziyade yorulmaktan hâsıl hastalığı, çalıklık.

Fortuit,e [s.] Tesadüfî, ez-kaza zuhur eden. || **Par cas** – Kazaen.

Fortuitement [h.] Tesadüfen, kazara, ez-kaza.

Fortunal [imz.] (bhr.) Deniz fırtınası.

Fortune [imz.] Talih, baht, ikbal. ◆ Muvaffakiyet, müsait, muvâfık netice. || **Bonne** – Hüsn-i talih. ◆ Muvaffakiyat-ı âşıkane. || **Être en bonne** – Bir mev'id-i telâkî-i âşıkanede bulunmak. || **Biens de la** – Servet. || **Faire** – Kesb-i servet etmek. || **Tenter** – Muvaffakiyet en ziyade talihe, tesadüfe bağlı bir ticarete, bir teşebbüs-i sınaîye girişmek. ◆ Servet, mal. || **Officier de** – Neferden yetişme zâbit. || **– de l'État** Emval-i devlet. || **– de mer** Kaza-yı bahrî. || **De** – Tesadüfen. = [ihs.] Kısmet ilâhesi.

Fortuné,e [s.] Bahtiyar, mukbil. ◆ Bahtiyarlığı mûcip, saadet-bahş.

Forum [imz.] (*romm*) Eski Romalıların masâlih-i ammeyi rüyet ve müzakere ettikleri meydan.

Forure [ims.] Bir yerde açılmış delik, anahtar deliği. = [cm.] Burgu ve mıskab talaşı.

Fossane [ims.] Madagaskar Adası'nda bulunur misk kedisi.

Fosse [ims.] Hufre, çukur, kuyu, hendek. ◆ Mezar, kabir. || **– commune** Mezarlıklarda fukara cenazelerinin defnine mahsus umumi ve vâsi hendek. || **– d'aisance** yahut sadece – Keriz, lağım. || **Mettre les clefs sur la** – Bir mirastan vazgeçmek. || (bhr.) – **aux**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

câbles Sefâin-i harbiyede palamar ambarı. || (tşr.) – s nasales Hufrat-ı enfiye.

Fosse [imz.] Hendek, arık. || (mec.) Müşkilat. || Sauter le – Bir hayli müzakere ve tetkik ettikten sonra bir karar ittihaz etmek.

Fosset [imz.] (mr. Fausset)

Fossette [ims.] Çocukların oynamak için kazdıkları küçük çukur. || (tşr.) Hafîre; – des joues Yanaklardaki çukur; – du menton Çene çukuru, çâh-ı zenehdân.

Fossile [imz.] (arz.) Nevi munkatı' olup derûn-ı arzda taş ve kireç veya kömür hâlinde bulunan mevadd-ı hayvaniye ve nebatiye, müstehâse. ◆ Uzun müddet gaybûbet etmiş adam. ◆ Fikirce gayet geride kalmış adam. = [s.] Animal – Hayvan-ı müstehâs. || Plantes – s Nebatat-ı müstehâse.

Fossilisation [ims.] Müstehâse hâline geçiş, istihâse, tahaccür.

Fossoir [imz.] Bir nevi kazma.

Fossoyage [imz.] Mezar veya çukur hafrı. ◆ Hendek açma.

Fossoyer [ft.] Çukur kazmak. ◆ Hendekle ihâta etmek.

Fossoyeur [imz.] Mezar kazan, mezarcı. || (tt.) Cîfe-hâr bir böcek.

Fossoyeuse [ims.] (Lisan-ı şiirde) Mevt.

Fothergille [ims.] Amerika'ya mahsus amberberis fasîlesinden bir ağaç, foterjil.

Fou,fol,folle [i. – s.] (Huruf-ı sâiteden evvel müzekkeri *fol* olur) Deli, mecnun, divane. ◆ Mübalağalı, kesretli. ◆ Şen, latifeci, gülüp oynamayı sever. ◆ Muhalif-i akıl ve ihtiyat. ◆ Çılgınca. || [h.] – appel Bî-esas istînaf. || Payer la folle enchère de quelque chose Bir ihtiyatsızlığın, yapılan bir hatanın cezasını çekmek. || Herbes folles Yabani otlar. = [imz.] Soytarı. ◆ Satranç oyununda fil. ◆ Şimal denizlerinde bulunur bir nevi martı. || Folle du logis Muhayyile.

Fouace [ims.] Poğaça, börek.

Fouage [imz.] Vaktiyle ashab-ı tımarın beher aile başına aldıkları vergi, ocak vergisi.

Fouaille [ims.] Avlanan yaban domuzundan av köpeklerine ayrılan parça. (Geyik avında *curée* denilir.)

Fouailler [ims.] Kamçılamak. ◆ Serkeş çocuğu terbiye etmek. || (as.) Topla hedm etmek.

Fouarre [imz.] (mr. Foarre)

Foucault [imz.] (hyv.) Küçük nevi çulluk, bekaçyanın [bekasyanın] küçük bir nevi ki bekasin[280] denir. (Bu kuşun âmiyâne ismidir.)

Foudre [ims.] Yıldırım, saika. ◆ Şimşek, berk. ◆ (Lisan-ı şiirde) Top. || Coup de – Beklenmeksizin ve birdenbire zuhur eden kaza ve felaket. = [imz.] Un – d'éloquence Beliğ-i sihr-i beyan, fasih-i mûciz-edâ. || Un – de guerre Mahir cengâver, ceng-âzmûde. || – d'airain Top. = [ims. – cm.] Bir Katolikin papa tarafından tard ve aforoz olunması.

Foudre [imz.] Büyük fıçı, kaduz.

Foudroiement [imz.] yahut:

Foudroîment [imz.] Saika isabeti, yıldırım vurma.

Foudroyant,e [s.] Yıldırım gibi vuran veya nâgehan zuhur eden. || (mec.) Yıldırım gibi düşen, bâis-i havf ve dehşet olan.

Foudroyer [ft.] Yıldırımla vurmak. || (mec.) Topla dövmek, topa tutmak. ◆ Büyük bir havf ve dehşeti mûcip olmak, beht ve hayrete duçar etmek.

Fouée [ims.] Gece vakti ışıkla veya mehtapta icra olunan küçük kuşlar avı. ◆ Fırın ateşi. ◆ Çalı demeti.

Fouet [imz.] Kamçı, kırbaç, tâziyâne. ◆ Te'dib. ◆ Tura. ◆ Kuşun kanat ve kuyruk ucu. || Faire claquer son – Büyüklük taslamak. || (t.) Coup de – Darbe-i savt hastalığı.

Fouetté,e [s.] Kamçılanmış. ◆ Dövülmüş, çalkanmış. ◆ Dilim dilim olan (şeftali vesâire), yarma. || (mec.) Crême – e Ehemmiyetsiz şey.

• • • • • • • • • • •

280 fr.: *bécassine.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fouettement [imz.] Kamçılama, kırbaçla dövme.

Fouetter [ft.] Kamçılamak, kırbaçla dövmek. ◆ Çalkalamak. = [fl.] (Yağmur ve kar ve kurşun ve gülle hakkında) Dövmek, üzerine yağmak. || (mec.) Şiddetle muâheze ve tenkit etmek. || – **le sang** Deveran-ı demini tesri' etmek ve (mec.) hiddeti mûcip olmak. || **Il n'y a pas de quoi – un chat** Ehemmiyetsiz bir hatadır, hafif bir kusurdur.

Fouetteur,se [i.] Kamçı veya kırbaçla döven.

Fouette-queue [imz.] Uzun kuyruklu bir nevi kertenkele, keler.

Fougade [ims.] yahut:

Fougasse [ims.] – **pierrière** Taş ocağı lağımı.

Fouger [fl.] (Domuz hakkında) Burnuyla eşmek, eşelemek.

Fougaraie [ims.] Eğreltiotuyla memlû mahal, eğreltiotu dikilen mahal.

Fougère [ims.] (nb.) Eğreltiotu, serhasiye. ◆ (Lisan-ı şiirde) Sırça kadeh, piyale.

Fougon [ims.] Geminin ocak ve mutfağı.

Fougue [ims.] Sertlik, serkeşlik. ◆ Hiddet, tehevvür. ◆ Âteşîn-mizaçlık. || (bhr.) **Perroquet de** – Kontra mizananın gabya çubuğu.

Fougueusement [h.] Sertlik ve hiddet ve tehevvürle, kemâl-i teheyyücle.

Fougueux,se [s.] Sert, hiddetli, mütehevvir, serkeş, şedid, ateş-pâre, ateş. ◆ Harın (at).

Fouille [ims.] Bir şey tesis veya taharri etmek üzere toprağın kazılması, hafr, hafriyat.

Fouille-au-pot [imz.] Küçük aşçı yamağı. ◆ Fena aşçı. (cm. des *fouille-au-pôt*).

Fouiller [ft.] Toprağı kazıp araştırmak, hafriyat icra etmek. ◆ Ceplerini araştırmak, üstünü yoklamak. || (mec.) Tetkik ve istiknah etmek, ta'mik eylemek. = [fl.] Birtakım eşyayı karıştırıp bir şey aramakla meşgul olmak. || **Se** – Bir şeyden mahrum kalmak.

Fouilleuse [ims.] Pulluğun büyük nevi saban ki kotan tabir olunur.

Fouillis [imz.] İntizamsızlık, eşyanın karmakarışık olması, yığın.

Fouine [ims.] Sansar, delak. || (zra.) Ekin tokurcuklarını toplamaya mahsus çatal yaba.

Fouiner [fl.] Korkudan titremek, dermansızlık göstermek.

Fouir [ft.] Kazmak, hafr etmek.

Fouisseurs [imz. – cm.] (tt.) Toprağı delip içine sokulan hayvanlar, hayvanat-ı haffâre.

Foulage [imz.] Basma, ezme. ◆ Çırpıcılık ameliyatı. || (tba.) Basılan kâğıdın ters tarafında görülen çıkıntılı hurufat veya kalıp eseri.

Foulant,e [s.] Basan, ezen. || (cr.) **Pompe – e** Basmak kuvvetiyle suyu fışkırtan tulumba, baskılı tulumba, dâfi' tulumba.

Foulard [imz.] İpek mendil veya kumaş.

Foule [ims.] Basma, ezme. ◆ Kalabalık, izdiham, cemm-i gafir, halk. ◆ Takım, alay. ◆ Avam-ı nas. ◆ Birçok şey, bir yığın şey. || **En –** Kalabalıkla, izdihamla.

Foulée [ims.] Hayvanın ot ve yaprakların üzerine bıraktığı iz. ◆ Beygirin ayağı yere bastığı zaman geçen müddet.

Foulement [imz.] Basma, çiğneme, ezme.

Fouler [ft.] Basmak, çiğnemek, ezmek. ◆ Şiddetle ezip yara etmek, vurmak. ◆ Ayak altına almak, pâyimâl etmek. || (mec.) Kezâ. || – **aux pieds** Ayak altında ezmek. ◆ Muhakkar görmek, ehemmiyet vermeyip unutmak, bertaraf etmek. || (tca.) – **le vinaigre** Akan veya suret-i âharla zayi olan sirkenin yerine su doldurmak.

Foulerie [ims.] Çuka vesâirenin basıldığı mahal, basmahâne. ◆ Baskı, cendere, mengene.

Fouleur [imz.] Çuka vesâireyi basan işçi, çırpıcı.

Fouloir [imz.] Çuka vesâireyi basmaya mahsus alet, keçeci tokacı. || (as.) Pala, usturpa (tomar).

Foulon [imz.] Çuka vesâireyi basan ve boyayan adam, çırpıcı. || **Terre à** – Leke çıkarmaya

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mahsus toprak. || Machine à – Keçeci mengene veya cenderesi.

Foulonnier [imz.] Kumaşları basan veya bir kumaş basmahânesini idare eden adam.

Foulque [ims.] (tt.) Bir nevi su kuşu, angit, angıt.

Foulure [ims.] Ezinti, ezme yarası. ◆ Burkulma, zelka.[281]

Four [imz.] Fırın, ocak, tennur. || – aérotherme Cereyan-ı hava ile teshin olunan fırın, tennur-ı müsahhin bi'l-hava. || (k.) – à cristaux Kânun-ı billûrat. || – à chaux Kireç ocağı. || – continu Kahve kavuracak dolap gibi üstüvâniyü'ş-şekl fırın.

Fourbe [i. – s.] Hilekâr, dessas, müzevvir, mekkâr.

Fourbe [ims.] Hile ve desisekârlık, mekr ve tezvirat.

Fourber [ft.] Hile ile aldatmak.

Fourberie [ims.] Mekr, hile, desise.

Fourbir [ft.] Silmek, cilâ vermek.

Fourbisseur [imz.] Esliha-i câriha vesâireyi silip cilâlatan adam, cilâcı, kılıççı.

Fourbissure [ims.] Silme, cilâ.

Fourbu,e [s.] Ayakları tutkun (beygir vesâire).

Fourbure [ims.] Hayvanatın ayak ve sinir tutukluğu illeti.

Fourche [ims.] Çatal. ◆ Çatal yaba. ◆ Bir tarik veya ağacın çatallandığı yer. || Faire la – Çatallanmak, ikiye ayrılmak. || – s caudines Bâis-i ar ve hicap bir mecburiyet. || – s patibulaires Çatal ağaç, dü-şâh.

Fourché,e [s.] İkiye ayrılan, çatal, çatallaşmış, yarık.

Fourchée [ims.] Bir yaba ile kaldırılabilen ot ve saman vesâire miktarı.

Fourcher [fl.] Çatallaşmak. || (mec.) La langue lui a fourché Bir kelime yerine diğer bir kelime söyledi, dili kaydı.

Fourchet [imz.] Sığır ve koyunların ayağında hâsıl olan bir yara ve iltihap.

Fourchetée [ims.] Çatal ile birden alınabilen yemek miktarı.

Fourchette [ims.] Yemek çatalı, minşel. ◆ Beygir tırnağının iç tarafı. ◆ Yâdest kemiği. || (r.) Şâkullü gönye. || (crh.) Avkeşe-i sagîre. || (zra.) Dirgen. || (mec.) La – du père Adam Âdem Babamızın çatalı yani el.

Fourchon [imz.] Yaba ve çatal dişi. ◆ Ağacın dal yeri.

Fourchu,e [s.] Çatal şeklinde olan, çatallaşmış.

Fourchure [ims.] Bir şeyin çatallaştığı mahal.

Fourcroye [imz.] (nb.) Bir asırda bir kere çiçek verir Amerika nergis ağacı.

Fourgon [imz.] Askerin eşya ve mühimmat nakline mahsus arabası. ◆ Demiryol katarlarında yolcuların kendilerine mahsus hafif eşyasının vaz' olunduğu vagon, hamûle vagonu, furgon. ◆ Fırında ateşi karıştırmaya mahsus kanca, fırın küsküsü.

Fourgonner [fl.] Fırın ateşini küskü ile karıştırmak.

Fourmi [ims.] Karınca, mûr, neml. || – fauve Atlı karınca. || – termite Ak karınca. || – noire Karaiğne denilen karınca.

Fourmilier [imz.] Amerika'nın karınca ile beslenir kuşları nevi, âkilü'n-neml tuyur sınıfı. ◆ Kezâ kıta-i mezkûrede o suretle taayyüş eder hayvanat-ı adîmü'l-esnan fırkasından bir küçük hayvan.

Fourmillière [ims.] Karınca yuvası. ◆ Atın ayağında çıkan bir nevi bıcılgan illeti, dâü'n-neml. || (mec.) İnsan veya hayvan ve böcek cemaati, haşerat, izdiham, kalabalık.

Fourmi-lion yahut Fourmilion veya Formica-léo [imz.] Karınca ekl eder bir böcek, şîr-i mûrçe, bir nevi yusufçuk böceği ki asıl yusufçuk denilen kızböceğine benzer.

281 Orijinal metinde dizgi hatası: زلفه [=zülfe: saçak, püskül] şeklinde yazılan kelimenin, müellifin Türkçeden Fransızcaya *Kâmûs-ı Fransevî*'sinde "*foulure*" ile karşılanan زلقه olması gerekmektedir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fourmillement [imz.] Derinin üzerinde karıncalar yürür gibi bir hâlin hissi, karıncalanma, gicişme, gidişme.

Fourmiller [fl.] Çok karınca ve kurt vesâireyi hâvi olmak. ◆ Gicişmek, gidişmek, karıncalanmak. ◆ Çok olmak, kesretle bulunmak.

Fournage [imz.] Fırın ücreti, tabhiye.

Fournaise [ims.] Büyük fırın, fırın külhanı, sâur. ◆ Pek kızgın ateş. || (mec.) Sıcak oda vesâire.

Fournaliste [imz.] Külhancı.

Fourneau [imz.] Fırın, ocak, kânun, tennur. ◆ Külhan. ◆ Maden ocağı. ◆ Taşçı lağımı. ◆ Çubuk lülesi. || **Haut** – Maâdin izâbesine mahsus büyük fırın, kal ocağı. || – **potager** Mutfak ocağı. || – **économique** yahut – **belge** Sobalı fırın. || – **de forge** yahut – **de fusion** Körüklü ocak. || (k.) – **à réverbère** Ateşten devvârü'l-leheb, tennur-ı mün'akisü'l-leheb.

Fournée [ims.] Fırından bir defada çıkarılan ekmek, bir fırınlık, bir fırın dolusu. || (mec.) Birden ve bir nevi memuriyete tayin olunmuş memurîn takımı. || **Prendre, emprunter un pain sur la** – Evleneceği bir erkekten çocuk sahibi olan kadın hakkında, muahharan teehhül edecek olup da kable'l-izdivac münasebat-ı âşıkanede bulunan kadın ve erkek hakkında kullanılır.

Fournette [ims.] Mînâcı ocağı.

Fourni,e [s.] Sık, tüy veya yaprakları çok. ◆ Eşyası çok, dolu (mağaza vesâire). ◆ Tedarik ve itâ olunmuş.

Fournier,ère [i.] Fırıncı, fırıncı karı. ◆ Amerika-yı Cenubî'ye mahsus küçük kızıl kuş.

Fournil [imz.] (/ okunmaz) Fırının binası, hamurun yapıldığı mahal.

Fourniment [imz.] Neferin palaska vesâire gibi teçhizat-ı askeriyesi.

Fournir [ft.] Erzak ve mühimmat ve levâzım tedarik edip vermek. ◆ Hâsıl etmek. ◆ İstihzar ve takdim etmek. ◆ Dermeyan ve irâe ve ibraz etmek. ◆ Donatmak, teçhiz etmek. ◆ Yetişmek. ◆ (Mesafe ve emsali hakkında) Tamamıyla kat' etmek. || – **une armée** Orduya levâzım itâ etmek. || – **une traite sur quelqu'un** Birisi üzerine poliçe keşide etmek. || – **une dette** Bir deyni temin etmek. || – **une caution** Kefil irâe etmek. || – **ses pièces** Evrakını ibraz etmek. || – **ses griefs** İtirazatını, esbab-ı şikâyetini dermeyan etmek. = [fl.] Kifayet etmek. ◆ Hâsıl olmak.

Fournissement [imz.] Bir şirket-i ticariye âzâsından beherinin koyduğu sermaye, ortaklık sermayesi. ◆ Levâzım tedariki.

Fournisseur [imz.] Kendisinden eşya vesâire alınan tacir. ◆ Erzak ve eşya veren müteahhit, mültezim.

Fourniture [ims.] Bir tacirin veya bir müteahhidin verdiği eşya ve erzak ve levâzım. ◆ Levâzımat ve zahâir itâ ve taahhüdü. ◆ Elbise harcı. ◆ Salataya konulan tere otu vesâire.

Fourrage [imz.] Hayvanlara yedirilen ot ve saman vesâire. ◆ Süvari askerinin giyah tayınatı. || (bhr.) Halat sargısı ki halat telinden yapılıp palet veya salmastra tabir olunur. || – **vert** Yeşil ve taze çayır otu. || – **sec** Kuru ot.

Fourrager [fl.] Hayvanlara ot vesâire kesip toplamaya gitmek. ◆ Berbat etmek. ◆ Karmakarışık etmek. || (mec.) – **dans tous les livres** Kütüb-i muhtelifeden toplayıp kendine isnaden bir eser vücuda getirmek, intihal etmek. = [ft.] Garet ve yağma etmek.

Fourragère [sms.] Ot makamında hayvanlara yedirilmeye mahsus nebata ıtlak olunur.

Fourrageur [imz.] Vakt-i seferde hayvanat için ot ve yem tedarikine memur süvari neferi. || (mec.) Öteden beriden eser, fikir toplayan, müntahil.

Fourrageux,se [s.] Hayvanlara ot makamında yedirilebilen nebatata ve böyle nebatatı çok yere ıtlak olunur.

Fourré [imz.] Çalı ve diken yığını. ◆ Ormanın pek sık mahalli. ◆ Taze fidanlardan mürekkep orman.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Fourré,e [s.] Kürklü, kürk kaplı. ◆ Tüyleri sık. ◆ Sık. ◆ Batmış, girmiş. || **Langue – e** Deri içinde pişirilmiş hayvan dili. || **Coup –** İki hasmın birden birbirlerine vurdukları kılıç darbesi, darbe-i mütekabile. || **Médaille –** Kaplama madalya.

Fourreau [imz.] Kın, gılâf, kılıf. ◆ Çocuk elbisesi. || (byt.) Kınnap. || **Remettre l'épée dans le –** Akd-i sulh etmek. || **Tirer l'épée du –** || Muharebeye başlamak. || **Coucher dans son –** Soyunmaksızın yatmak.

Fourre-buisson [imz.] Çalıkuşu.

Fourrer [ft.] Sokmak, sokuşturmak. ◆ Çok yedirmek. ◆ Kürk kaplamak. || **Se –** Sokulmak. ◆ Saklanmak.

Fourreur [imz.] Kürkçü. ◆ Kürk taciri.

Fourrier [imz.] Neferlerin tayınlarını taksim eden ve esna-yı seferde konaklarını tedarik eden konakçı zâbit. || **Sergent –** Bölük emini.

Fourrière [ims.] Erzak ambarı. ◆ Odun ve kömür mağazası. ◆ Tevkif edilmiş hayvanatın ziyanları tazmin olununcaya kadar tevkif olundukları ahır.

Fourrure [ims.] Kürk, ferve. ◆ Kürklü libas. ◆ Hayvanatın tüyleri. || (m.) Doğramaların deliklerini kapamaya mahsus ağaç parçası.

Fourvoiement [imz.] Doğru yoldan çıkma, gümrahlık, dalâlet. ◆ Yanılma, hata.

Fourvoyer [ft.] Sapıtmak, ıdlal etmek. ◆ Yanıltmak, aldatmak. || **Se –** Yanılmak, aldanmak.

Fouteau [imz.] Kayın ağacı. (mr. Hêtre)

Foutelaie [ims.] Kayın ağaçlarını hâvi mahal.

Fovilla [ims.] (nb.) Mâyi-i mülakkah, fovilla.

Foyer [imz.] Ocak. ◆ Tiyatronun teneffüs salesi. ◆ Memba, merkez. ◆ Bir dürbün adesinin veya camının mihrakı. || (t.) Bir hastalığın makarrı, büur. || (r.) Nokta-i ihtirak. = [cm.] Mevlid, maskat-ı re's. || **Les – s d'une éclipse** Kat'-ı nâkısın iki merkezi.

Frac [imz.] (c okunur) Önü düğmeli ve yalnız arkadan etekleri bulunan setre, frak ki Avrupaca elbise-i resmiyeden ma'duddur.

Fracas [imz.] Çatırtı, tehezzüm. ◆ Gürültü, patırtı. || (mec.) Şaşaa. ◆ Velvele.

Fracasser [ft.] Çatırtı ile kırmak. ◆ Parçalamak.

Fraction [imz.] Kısım, bölük. ◆ Parça, kırılış, kesr. || (as.) Kıta-i askeriye. || (r.) Küsur, küsurat; – **ordinaire** Kesr-i âdi; – **décimale** Kesr-i âşârî; – **irréductible** Gayr-ı kabil-i ıslah kesir. **Simplification des – s** Küsuratın ihtisarı. **Réduction des – s** Küsuratın ıslahı.

Fractionnaire [s.] (r.) Küsura müteallik, küsurî. ◆ Küsuratı hâvi.

Fractionnement [imz.] Taksim. ◆ Küsura tahvil. || (t.) Tekessür, tecezzî.

Fractionner [ft.] Taksim etmek. ◆ Küsura tahvil etmek.

Fracture [ims.] Kırılış, kesr. || (crh.) Kırık, inhidad.

Fracturer [ft.] Kırmak, kesr etmek.

Fragile [s.] Kırılması kolay, kırılır şey, rakik, narin, nazik. ◆ Dayanmaz, zayıf.

Fragilité [ims.] Kolay kırılabilme, kabiliyet-i inkisar, naziklik. ◆ Dayanamayış, zayıflık. ◆ Devamsızlık, bekasızlık.

Fragment [imz.] Parça, kırıntı, cüz. || (ed.) Kaybolmuş bir kitap yahut âsâr-ı manzumeden mütebaki cüz, kısım. ◆ Henüz hitam bulmayan bir eser-i edebînin bir parçası. ◆ Bir kitap veya nutuktan çıkarılmış fıkra.

Fragmentaire [s.] Cüzlere münkasim. ◆ Fıkralardan mürekkep.

Fragmenter [ft.] Cüzlere taksim etmek.

Fragon [imz.] Fasîle-i hilyevniyeden yabani kuşkonmaz, hilyevn-i berrî.

Frai [imz.] Balıkların yumurtlaması. ◆ (Balık hakkında) Yumurta. ◆ Pek küçük balıklar.

Frai [imz.] Meskûkâtın aşınıp silinmesi ve bundan mütehassıl noksan vezin.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Fraîche [ims.] (bhr.) Karadan veya denizden sabah ve akşam vakitleri hem-anda bir suret-i mevkutede vezan olan hafif rüzgâr.

Fraîchement [h.] Serinlikle, serinlikte. ◆ Yeni, taze, müceddeden.

Fraîcheur [ims.] Serinlik. ◆ Revnak, tarâvet, tazelik.

Fraîchir [fl.] (Hava hakkında) Serinlenmek. ◆ (Rüzgâr hakkında) İştidad etmek.

Fraie [ims.] Balıkların yumurtlama mevsimi.

Frairie [ims.] Iyş u nûş, cümbüş, bezm-i işret.

Frais,aîche [s.] Serin. ◆ Soğuk. ◆ Serin tutan. ◆ Taze. ◆ Revnaklı, parlak. ◆ Yeni, eskimemiş. ◆ Kullanılmamış, yorulmamış. ‖ **Vent** – Şiddeti miktar-ı vasatîyi tecavüz eden rüzgâr. = [imz.] Serinlik. ◆ Serin mahal. ‖ **Mettre quelqu'un au** – Birini hapse koymak. [h.] Yeni, müceddeden.

Frais [imz. – cm.] Masraf, masârif. ◆ Harç. ◆ Ücret. ◆ İsti'mal, kullanma. ‖ – **de justice** Muhakeme masârifi. ‖ – **de bureau** Kırtasiye. ‖ – **de route** Harcırah. ‖ **Faux** – Mahkeme masârif-i resmiyesine dâhil olmayan dava masârifi, masârif-i müteferrika. ‖ **Se mettre en** – Fazla masârife girmek. ‖ **à peu de** – Masrafsızca, zahmetsizce. ‖ **à** – **communs** Bir masrafa mütesâviyen iştirak ederek, masârifi tevhit ederek. ‖ **Faire ses** – **s** Bir teşebbüs-i ticari veya sınaîden yalnız ettiği masârifi alıp kâr veyahut zarar etmeksizin çekilmek. ‖ **Ne pas faire ses** – **s** Masârifini çıkarmamak.

Fraise [ims.] Çilek, ulleyk. ◆ Kuzu ve buzağı gibi hayvanların bağırsakları. ◆ Çark imaline mahsus yuvarlak eğe, freze kalem, freze eğe. ◆ Vaktiyle takılan kırmalı yakalık. ◆ Hindinin gagasının altından sarkan kırmızı et. ‖ (as.) Hücum kazığı, şarampol. ‖ – **en grappe** Koca yemişi.

Fraiser [ft.] Libasın kenarını kuzu bağırsağı şeklinde kırmalı yapmak. ‖ (as.) Hücum kazıklarıyla çevirmek.

Fraisette [ims.] Küçük çilek. ◆ Kolluk.

Fraisier [imz.] Çilek fidanı, şecer-i ulleyk. ‖ – **capron** Frenk çileği fidanı. ‖ – **des bois** Yaban çileği fidanı.

Fraisière [ims.] Çilek tarlası, çileklik.

Fraisil [imz.] (*l* okunmaz) Maden kömürü külü, tozu.

Fraisoir [imz.] Yuva açmak için freze kalem.

Frambœsia [ims.] (t.) Verem-i tûtî.

Framboise [ims.] Ağaç çileği, ahududu.

Framboiser [ft.] Ağaç çileği suyuyla karıştırmak.

Framboisier [imz.] Ağaç çileği, ahududu fidanı.

Framée [ims.] Eski Frankların bir nevi mızrağı.

Franc [imz.] Fransa'nın takriben dört buçuk kuruş kıymetinde bir sikkesi, frank.

Franc,anche [s.] Serbest, kendine mâlik, âzâde, müstakil. ‖ (mec.) Hâlis, sadık, doğru, safvet-i kalp sahibi. ◆ Muaf, müstesna. ◆ Tam, tamam. = [h.] Açıktan açığa, doğrudan doğruya, safvet-i kalp ile. ‖ – **de port** Ücret-i nakliyesi verilmiş. ‖ **Port** – Serbest ve açık liman, transit mal için gümrük resminden muaf iskele. ‖ **Vent** – Pupa rüzgâr. ‖ **Arbre** – Tohumdan yetişme ağaç.

Franc,anque [i. – s.] Frank kavm-i kadimine mensup. ◆ (Şarkiyûn indinde) Avrupalı, Frenk. ‖ **Langue** – **que** Fransızca, İtalyanca, İspanyolca vesâir Avrupa lisanlarından mahlut olarak Şark iskelelerinde söylenen galat lisan, Frenkçe.

Français,e [s.] Fransa'ya mensup ve müteallik, Fransalı, Fransevî. = [i.] Fransız. ‖ **Parler** – Fransızca tekellüm etmek ve (mec.) vâzıh, sarih bir surette idare-i kelâm etmek. ‖ **En bon** – Açıkça, düzce, doğruca.

Franc-alleu [imz.] (mr. Alleu)

Francatu [imz.] Ferik elması.

Franc-bord [imz.] İskele yahut nehir kenarının ötesindeki hâlî meydan. ‖ (bhr.) Geminin alt borda kaplamaları. ‖ (as.) Kale siperinin şiv-i haricîsiyle astar beynindeki mesafe. (cm. des *franc-bords*).

Franc-comtois,e [i. – s.] Fransa'nın Franş-Konte[282] eyaletinden veya bu eyalete mensup ve müteallik olan.

Franc-étable *(de)* [h.] (bhr.) (İki gemi hakkında) Baş başa çatarak.

France [ihs.] Fransa.

Franchement [h.] Her ücret ve tekliften müstesna olarak. ◆ Açıktan açığa, âşikâre, hâlisâne, safvet-kârâne.

Franchipanier [imz.] Amerika-yı Cenubî zakkum ağacı.

Franchir [ft.] Atlamak, üstünden geçmek, aşmak, tecavüz ve mürur etmek. || (mec.) Galebe etmek, savuşturmak, atlatmak. || – **une voie d'eau** Bir yere hücum eden suyu tulumbalarla boşaltmaya muvaffak olabilmek.

Franchise [ims.] Serbestlik, muhtariyet. ◆ Muafiyet, istisna. ◆ Mümtaziyet. ◆ Sıdk, hulûs, safvet-i kalp. || **En** – Meccânen.

Franchissable [s.] Atlanılabilir, geçilebilir.

Francisation [ims.] Bir geminin Fransız tâbiyetini hâiz olduğunu müşir verilen şahâdetnâme, berat.

Franciscain [imz.] Sen Fransuva Dasiz[283] tarikine mensup rahip.

Franciser [ft.] Bir kelime-i ecnebiyeye Fransız şivesini vermek.

Francisque [ims.] Eski Frankların silah makamında kullandıkları iki yüzlü balta, teber.

Franc-maçon [imz.] Franmasonluk tarikine dâhil bulunan adam, farmason (cm. des *francs-maçons*).

Franc-maçonnerie [ims.] Farmasonluk.

Franco [h.] (İtalyancadan me'huz) Nakliye masârifinden âri olarak, ücretsiz, masrafsız, meccânen. || – **de port** Ücret-i nakliye verilmeksizin. || – **à bord** Bilâ-ücret sefinede teslim olunmak üzere.

Francolin [imz.] Çil denilen kuş, dürrac. || – **à collier rouge** Çil keklik.

Franc-parler [imz.] Fikrini ketm etmeksizin doğruca söyleme.

Franc-réal [imz.] Gayr-ı makbul bir cins armut.

Franc-tireur [imz.] Fransa'da bir nevi gönüllü asâkir-i muâvine neferi. (cm. des *francs-tireurs*).

Frange [ims.] Elbise ve perde vesâirenin kenarına dikilen saçak, sayvan, rîşe, hüdüb. = [cm.] (ht.) Alâim-i inkıtâ-yı ziya.

Franger [ft.] Saçak takmak, sayvanla donatmak. ◆ Saçak gibi tezyin etmek.

Franger,ère [i.] yahut:

Frangier,ère [i.] Saçak yapan, saçakçı.

Frangibilité [ims.] Kırılabilme, kabiliyet-i inkisar.

Frangible [s.] Kırılabilir, kabil-i inkisar.

Frangipane [ims.] Bir nevi kaymaklı ve bademli börek.

Frangipanier [ims.] Amerika'nın bir nevi ağu ağacı.

Frangulacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i unnâbiye.

Frangule [ims.] Unnap ağacı.

Frank,e [i.] (mr. Franc,que)

Frankéniacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i karanfiliyeye karib frankenyasya fasîlesi.

Frankénie [ims.] (nb.) Frankenyasya[284] fasîlesinin numûnesi ki deniz kenarlarında olur, yaban karanfili nevi.

Franklinite [ims.] (mad.) Hadid-i muhammaz-ı hılkî, franklinit.

Franquette [ims.] (Yalnız şu tabirde müsta'meldir:) **à la** –, **à la bonne** – Âşikâre, teklifsizce.

282 fr.: *Franche-Comté*.

283 *Saint François d'Assise*.

284 Bkz. *Frankéniacées* mad.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Frappant,e [s.] Ziyade tesirli. ◆ Göze çarpar. ◆ Çok benzer.

Frappe [ims.] Meskûkât darbı. ◆ Huruf kakma takımı.

Frappé,e [s.] Müteessir, mütehayyir. ◆ Duçar, müptelâ, giriftar, musab. ◆ Buz veya su ile aşlanmış, soğutulmuş. || **Vers bien** – Kuvvetli, ruhlu şiir. || **Ouvrage** – **au bon coin** Güzel eser. || **Du sirop** – Buz ile aşlama edilmiş şurup. || **On est** – Mûcib-i istiğrab olur.

Frappement [imz.] Vurma, vurulma, darp.

Frapper [ft.] Vurmak, dövmek, darp etmek. ◆ Basmak, darp etmek. ◆ Helak etmek. ◆ Aksettirmek. ◆ Tesir etmek. ◆ Üzerine düşmek, isabet etmek. ◆ Soğutmak için buzun içine sokmak, aşlama yapmak. ◆ Mûcib-i elem ve keder olmak. ◆ Resm, vergi tarh etmek. ◆ Mütehayyir bırakmak. || – **l'air** (Şamata, gürültü hakkında) Zahir olmak. || – **un coup** Kat'i bir tesir hâsıl etmek, nâfiz olmak. = [fl.] Çalmak, kakmak: – **à la porte** Kapıyı çalmak. || **Se** – **la poitrine** Dövünmek, telehhüf ve nedamet etmek.

Frappeur,se [i.] Vurucu, dövücü, dârib.

Frasage [imz.] Ekmek yapmadan evvel hamuru ikinci defa yoğurma ameliyatı.

Frase [ims.] Hamur teknesini kazımaya mahsus kazağı.

Frasère [ims.] (nb.) Centiyan otu nevi, frazera.

Frasque [imz.] Tuhaflık, hile, oyun.

Frater [imz.] (*r* okunur) Cahil papaz. ◆ Cerrah ve eczacı çırağı. ◆ Tabur veya gemi berberi.

Fraternel,le [s.] Kardeşliğe mahsus veya münasip, biraderâne, uhuvvetkârâne.

Fraternellement [h.] Kardeşçe, biraderâne.

Fraternisation [ims.] Kardeş gibi yaşama, muâhat. ◆ İtilâf, ittihat, imtizac.

Fraterniser [fl.] Kardeş gibi yaşamak. ◆ İtilâf ve imtizac etmek.

Fraternitaire [s.] Kardeşliğe muvâfik.

Fraternité [ims.] Kardeşlik, uhuvvet. || (mec.) İttihat ve imtizac ve muhabbet-i tâmme.

Fraude [ims.] Hile, mekr. ◆ Hırsızlık, sirkat. ◆ Gümrükten mal kaçırma, kaçakçılık, kaçak. ◆ Tağrir.

Frauder [ft.] Hile ile çalmak. = [fl.] Mal kaçırmak.

Fraudeur,se [i.] Gümrükten mal kaçıran, kaçakçı. ◆ Hilekâr.

Frauduleusement [h.] Hile ile. ◆ Kaçırma tarikiyle.

Frauduleux,se [s.] Hileli. ◆ Kaçak. || **Banqueroute** – **se** Hileli iflas. || **Commerce** – Eşya ve emsal-i memnûa ticareti, kaçak mal ticareti. || **Déclaration** – **se** (Gümrükte) İfade-i kâzibe, beyanat-ı kâzibe, muayene olunacak mal ve eşyanın cins ve miktarını doğru ifade etmemeklik.

Fraxinées [ims. – cm.] (nb.) Zeytûniye fasîlesinden idâiye nevi. || (orm.) Zeytûniye fasîlesi.

Fraxinelle [ims.] Fasîle-i yaseminiyeden dişbudağa müşâbih bakla-yı gazâl, beyaz Girit otu.

Fraxinine [ims.] (k.) İdâin, fraksinin.

Frayé,e [s.] Açık, işlek (yol).

Frayement [imz.] Yol açma.

Frayer [ft.] Yol açmak. = [fl.] (Balık hakkında) Çiftleşmek. || (mec.) Uymak, muvâfakat etmek. || **Se** – Kendine yol açmak, bir tarik ittihaz etmek.

Frayer [ft.] Dokundurmak, sürtmek. = [fl.] Silinmek, aşınmak. || (mec.) Birisiyle ülfet etmek.

Frayère [ims.] (tt.) Balığın yumurtladığı mahal, mefrah. || – **artificielle** Mefrah-ı suni.

Frayeur [ims.] Büyük korku, ru'b, hiras, haşyet.

Frayoir [imz.] Geyiğin boynuzlarını sürtmesinden ağaçlarda kalan eser.

Frayone [imz.] (mr. Freux)

Fredaine [ims.] Gençlik çılgınlıkları, sefâhat, cümbüş.

Fredon [imz.] (ms.) Sesin titremesi, terdid-i savt, terâne, zemzeme, ezgi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fredonnement [imz.] Sesini titreterek olunan terennüm, ezgi. ◆ Nîm-sesle şarkı söyleme.

Fredonner [ft-fl.] Sesini titreterek şarkı söylemek. ◆ Nîm-sesle terennüm etmek.

Fredonneur,se [i.] Sesini titreterek veya nîm-sesle şarkı söyleyen adam.

Frégate [ims.] (Arabîden me'huz) Fırkateyn. ◆ Ekalim-i hârrede bulunan seriü't-tayeran bir cins büyük saka kuşu, kotan kuşu. || – **cuirassée** Zırhlı fırkateyn. || **Capitaine de** – Bahriye kaymakamı, fırkateyn süvarisi.

Frein [imz.] Gem, dizgin, licam. ◆ Arabanın tekerlek pabucu. || (cr.) Bir çarkı durdurmaya yarayan alet, mandal. || (tşr.) Bir uzvu zapt ve idare eden adale, licam. || (mec.) Zapt, idare. || – **de Prony** Makinelerin kuvvetini ölçmeye mahsus alet, mikyasü'l-kuvâ. || **Garde** – Demiryolu katarında dümenci. || – **d'un moulin à vent** Yel değirmeninin kösteği.

Frelatage [imz.] ve:

Frelatement [imz.] Müskirata ve ağdiyeye hile katma.

Frelater [ft.] Müskirata ve ağdiyeye hile katmak.

Frelaterie [imz.] (mr. Frelatage)

Frelateur [imz.] Müskirata hile katan.

Frêle [s.] Zayıf, gevşek, narin, hüzal, zebun.

Frelon [imz.] Eşek arısının erkeği ki iğnesiz olur. ◆ Sirkat-ı âsâr eden muharrir.

Freluche [i.] İpekten küçük püskül. ◆ Yazın havada uçan bazı hafif nebat püskülleri. || (mec.) Ehemmiyetsiz şey.

Freluquet [imz.] Değersiz, cahil adam.

Frémir [fl.] Bir kuvvetin tahrikiyle bir gürültü, bir inilti, bir sadâ peyda olmak: **J'entends** – **les flots** Dalgaların inleyip gürlediğini işitiyorum; **Le feuillage frémit** Yapraklar ihtizaz edip hışıldıyor. || (mec.) Titremek, ürkmek, ürpermek, irtiaş, irtiac, irticac etmek. ◆ (Mâyiat hakkında) Kaynamaya başlarken bir ihtizaz peyda etmek.

Frémissant,e [s.] Bir gürültü, bir inilti, bir sadâ peyda eden. || (mec.) Titreyen, ürken, ürperen, mürtaiş.

Frémissement [imz.] İnilti, gürleme, gürültü, hışırtı, hışıltı. ◆ Mâyiatın galeyan hâline gelirken vuku bulan ihtizazı, fikırdama. ◆ Titreme, irtiac. || (mec.) Ürperme, ürkme, ra'şe.

Frênale [ims.] Dişbudak ormanı.

Frêne [imz.] Dişbudak ağacı.

Frénésie [ims.] (t.) İltihab-ı sehâyâ, frenitis. || (mec.) Tehâlük, iptilâ.

Frénétique [i. – s.] Frenitis illetine müptelâ. ◆ Tehâlükle yapılan.

Frénétiquement [h.] Kemâl-i tehâlükle.

Fréquemment [h.] Sık sık, çok defa, ikide birde.

Fréquence [ims.] Sık sık vuku, tekerrür, tevârüd. || (sr.) Teksir. || – **du pouls** Nabzın sık sık vurması. || – **de l'action** Hadesin teksiri.

Fréquent,e [s.] Sık sık gelen, kesîrü'l-vuku, mükerrer. || **Pouls** – Sık sık vuran nabız.

Fréquentatif,ve [s.] (sr.) Tekerrür ve kesret-i vukua delâlet eden kelimata ıtlak olunur.

Fréquentation[285] [ims.] Sık görüşme, ülfet, münasebet, muâşeret, devam.

Fréquenté,e [s.] İşlek, kalabalıklı.

Fréquenter [ft.] Pek sık gitmek, devam etmek. ◆ Çok görüşmek, ülfet ve münasebette bulunmak.

Frère [imz.] Kardeş, birader, ah. || – **de lait** Sütkardeşi. || – **germain** Li-ebeveyn birader, öz kardeş. || – **consanguin** Baba bir ana ayrı kardeş, ah-li-eb. || – **utérin** Ana bir baba ayrı kardeş, ah-li-ümm. || – **d'armes** Silah arkadaşı. ◆ Rahip, papaz.

Frésaie [ims.] Alaca baykuş.

285 Orijinal metinde *Faéquentation* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fresque [ims.] Sıva üzerine, duvara yapılan resim.

Fressure [ims.] Hayvanın yürek ve ciğerleri ile dalağı, ciğer takımı, takım ciğer.

Fret [imz.] Tüccar gemilerine eşya nakli için verilen ücret, navlu, nevl. ◆ Tüccar gemisinin ya tamamen veyahut kısmen istîcarı. ◆ Bir gemiye ücretle yüklettirilen eşya, hamûle.

Frétement [imz.] Gemi îcar ve istîcarı. ◆ Gemiye ücretle eşya tahmili.

Fréter [ft.] Gemiyi îcar ve istîcar etmek. (Bu son mânâda *Affréter* kelimesinin isti'mali daha muvâfıktır.) ◆ Gemiye ücretle eşya yükletmek. || – **cap et queue** Bütün sefineyi îcar veya istîcar etmek.

Fréteur [imz.] Bir gemi îcar veya istîcar eden.

Frétillant,e [s.] Pek müteharrik, depretici, tek durmaz, oynak.

Frétillement [imz.] Deprenme, hareket, ihtizaz. ◆ Cümbüş. || (t.) Seğirme.

Frétiller [fl.] Deprenmek, oynamak, sakin durmamak. || (t.) Seğirmek.

Frétillon [imz.] Deprenen, muttasıl hareket eden adam, oynak.

Frétin [imz.] Baki kalan mal, döküntü mal ve eşya. ◆ Ufak tefek balıklar, kıraça, acı çaça. || (mec.) Değersiz ve ehemmiyetsiz şey.

Frettage [imz.] Bir direk veya tekerleğin demir çemberlerle bağlanması.

Frette [ims.] Direk ve tekerleğe geçirilen demir çember. ◆ Kasnak, kuşak. ◆ Çalpara. || – **de roue** Tekerleğin dingil başlığı çemberi.

Fretter [ft.] Bir direk veya tekerleğe demir çember veya kuşak geçirmek.

Freux [imz.] Ekin veya tohum kargası denilen büyük siyah karga. (Buna *Frayone* dahi denir.)

Frèze [ims.] İpek böceğinin karınsa müddeti.

Friabilité [ims.] Kolay kırılıp toza tahvil olunabilme, gevreklik, heşâşet, kabiliyet-i rikakat.

Friable [s.] Kırılıp toza tahvili kolay olan, gevrek, heş, rakik.

Friand,e [s.] Taamı hoş, leziz, hafif, nefis. ◆ Lezzetli taamları seven ve tanıyan. ◆ Yemek meraklısı, obur, ekûl. || (mec.) Câlib-i iştihâ ve rağbet. || – **de** -ye hâhişger, mütemayil.

Friandise [ims.] Leziz ve nefis yemek merakı. = [cm.] Tatlı yemekler, hulviyat. ◆ Ezvak-ı şehvet-perestâne.

Friandeau [imz.] Dana kızartması.

Fricassée [ims.] Salçalı yemek. ◆ Karışık şey.

Fricasser [ft.] Salçalı yemek yapmak. || (mec.) Lüzumsuz yere ve pek çabuk sarf ve istihlâk etmek.

Fricasseur [imz.] Salçalı yemek yapan adam. ◆ Kendi servetini, ailesinin servetini zevk ve sefa yolunda israf eden adam.

Friche [ims.] (zra.) İşlenmemiş, hâlî arazi. ◆ Toprağı dinlendirmek için bir müddet terk edilmiş tarla, nadas. || **Terrain en** – Sürülmemiş tarla, kıraç.

Fricot [imz.] Et yemeği, kızartma.

Fricoter [ft.] Kızartma yapmak. || (mec.) Zevk ve sefa yolunda çok sarf etmek. = [fl.] İyi yiyip içmek.

Fricoteur,se [imz.] İyi yiyip içen.

Friction [ims.] Ovma, delk. || – **sèche** Delk-i yâbis. || – **humide** Delk-i ratib.

Frictionner [ft.] Ovmak, delk etmek.

Frigane [ims.] (mr. Phrygane)

Frigidarium [imz.] Hamam halveti.

Frigidité [ims.] Soğukluk. || (ht.) Anânet[286], inhilâl.

Frigorifique [s.] (ht.) Soğutan, müberrid.

Frileux,se [i. – s.] Soğuğu ziyade hisseden, çok üşüyen, soğuktan pek müteessir olan.

286 Orijinal metinde dizgi hatası: عنانه [=anâne: bulut] şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında عنانت [=anânet: cinsel iktidarsızlık] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Frimas [imz.] Kırağı, jale, celid. || **Avaleur de** – En şedid ve soğuk havalarda bile metâib-i seferiyeden korkmayan adam. = [cm.] Soğuk, kar, buz.

Frime [ims.] Yapma, gösteriş.

Frimousse [ims.] Çehre, surat. (Tabir-i âmiyâne.)

Fringale [ims.] Ansızın gelen şiddetli açlık ve iştihâ, dâü'l-cû'. (Buna *Faimvalle* dahi denir.)

Fringant,e [i. – s.] Pek oynak ve çevik ve şedid olan. ◆ Şuh, zarif, oynak.

Fringille [ims.] Filurcin kuşu.

Fringillidés [ims. – cm.] (hyv.) Asâfir-i mahrutiyü'l-minkar fasîlesinden şürşûriye nevi.

Fringuer [fl.] Sıçramak, oynamak (Beygir hakkında dahi kullanılır.)

Frion [imz.] (zra.) Saban bıçağı.

Fripe [ims.] Yenecek her şey.

Friper [ft.] Buruşturmak, örselemek, eskitmek. ◆ Kemâl-i hırs ve iştihâ ile yemek. ◆ Sefahat uğrunda sarf ve israf etmek.

Friperie [ims.] Eski elbise ve döşeme takımı. ◆ Eskicilik, koltukçuluk. ◆ Bit (bat) pazarı.

Fripe-sauce [imz.] Fena ve acemi aşçı (cm. des *fripe-sauce*).

Fripier,ère [i.] Bat pazarında eskici, koltukçu.

Fripon,ne [i. – s.] Hilekâr, aldatıcı, dolandırıcı. ◆ Desisekâr, şeytan. ◆ Şeytanetkârâne.

Friponneau [imz.] Küçük hilekâr, yaramaz, şeytan.

Friponner [ft.] Aldatmak, dolandırmak.

Friponnerie [ims.] Hilekârlık, dolandırıcılık.

Friquet [imz.] Çimçek denilen dağ serçesi.

Frire [ft.] (Tasrifi: *Je fris*, *tu fris*, *il frit* Cem'i yoktur; *je frirai*, *nous frirons*; *je frirais*, *nous fririons*; Emir: *fris* Cem'i yoktur; *frit,e* Sâir sîgaları *faire* fiilinin sîgaları ile *frire* masdarından mürekkep olarak teşkil olunur.) Tavada pişirmek, kızartmak. || **Il n'y a rien à – dans cette affaire** Bu işte kazanç yoktur. || **Avoir de quoi** – Geçinecek şeye mâlik olmak. = [fl.] Tavada pişmek, kızarmak.

Frise [ims.] (m.) Pervazın alt yanında bulunan kitâbe yeri. ◆ Saçak gibi kabartma tezyinat-ı mimariye. ◆ Tiyatronun yukarısına bir tavan yahut semâ resmi irâe etmek üzere takılan kısa perdeler. ◆ Çuha havı. ◆ Bir nevi kıvırcık çuha. || (as.) **Cheval de** – İstihkâmlarda mevâni-i suniyeden kirpi.

Frisé,e [s.] Kıvırcık, kıvrık, havlı. ◆ Üzerini sıyırıp geçmiş, sıyrılmış.

Friser [ft.] Kıvırtmak, kıvırcık yapmak. || (mec.) Sıyırmak, hafifçe dokunmak. ◆ Yanaşmak, yaklaşmak. || – **la quarantaine** Kırk yaşına takarrüb etmek. = [fl.] Kıvrılmak. || **Fer à** – Saç maşası.

Frisolée [ims.] Patatese ârız olur bir hastalık, frizole.

Frison [imz.] Kıvırcık saçın beher halkası, ca'd. = [cm.] (tca.) Kamçıbaşı dedikleri âdi ipek.

Frisotter [ft.] Çok ve ufak ufak halkalar üzerine kıvırtmak.

Frisquet,te [s.] Soğucak, soğukça. (Âmiyâne tabir.)

Frisquette [ims.] (tba.) El tezgâhının mukavvadan mamul çerçevesi.

Frisson [imz.] Titreme, ra'şe. ◆ Sıtma titremesi. ◆ Ürperme, ürkme.

Frissonnant,e [s.] Titreyen. ◆ Ürken, ürperen. || (t.) Seğiren.

Frissonnement [imz.] Hafif titreme ve ürperme. || (t.) Seğirme, ikşi'rar.

Frissonner [fl.] Titremek, ürpermek. || (t.) Seğirmek.

Frisure [ims.] Kıvırma, kıvırcıklık, tec'id. ◆ Kıvırcık saç.

Frit,e [s.] Tavada pişmiş, kızarmış. || (mec.) Bitkin, harap, züğürt.

Fritillaire [ims.] (nb.) Fasîle-i zambakiyeden tûğ-i şâhî denilen lâle.

Fritte [ims.] Cam mayası, mînâ kumu. ◆ Ham cam. ◆ Cam mayasının pişirilmesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Friture [ims.] Tavada kızartma, kızarma. ◆ Balık tavası. ◆ Kızartmaya yarayan yağ ve zeytinyağı ve içyağı.

Friturier,ère [i.] Tavada pişmiş şeyler satan. ◆ Tavada şeyler pişiren.

Frivole [s.] Vâhi, beyhûde, abes, batıl. ◆ Ehemmiyetsiz, faydasız. ◆ Abes şeylerle tazyi'-i evkat eden ve buna meclub olan.

Frivolement [h.] Vâhi ve abes bir suretle, hafifmeşrebâne.

Frivolité [ims.] Abes, butlan. ◆ Abes ve ehemmiyetsiz şeylere temayül, meclubiyet.

Froc [imz.] (c okunur) Papazların başlarına attıkları ve omuzlarını da örttükleri bir libas. ◆ Rahiplik, ruhbâniyet. || **Jeter le – aux orties** Meslek-i ruhbâniyeden vazgeçmek. ◆ Bir mecburiyetten kurtulmak. || **Vertu de –** Huzûzat-ı şehvâniye istidadı.

Frocard [imz.] Rahip. (İstihzâ ve tahkir tarikiyle müsta'meldir.)

Froid [imz.] Soğuk, berd. ◆ Üşüme. || (mec.) Soğuk tabiat ve hareket ve muamele. ◆ Soğukluk, bürûdet. || **Avoir –** Üşümek. || **Prendre –** Soğuk almak. || **à –** Soğuk olarak, ateşte ısıtmaksızın. ◆ Bilâ-teheyyüc, bilâ-ihtiras.

Froid,e [s.] Soğuk, bârid. ◆ Soğuk, serin tutan. || (mec.) Soğuk tabiatlı, teessürü az. ◆ Sakin, birdenbire parlamayan. ◆ Huzûzat-ı aşka maddeten gayr-ı sâlih erkek. || **Sang –** Adem-i teessür, itidal-i dem, kayıtsız tavır ve hareket. || **Battre – à** Soğuk bir muamele ile kabul etmek.

Froidement [h.] Üşüyecek surette. || (mec.) Soğuklukla, bürûdetle, bârid bir tavır ile. ◆ İtidal-i dem ile.

Froideur [ims.] Soğukluk, bürûdet. || (mec.) Soğuk muamele. ◆ Kayıtsızlık, bürûdet. || (t.) Adem-i iktidar.

Froidir [fl.] Soğumak. (Eski kelime.) = [ft.] Soğutmak.

Froidure [ims.] Havanın soğukluğu, bürûdet. ◆ Kış.

Froidureux,se [s.] Havayı soğutan, bürûdeti mûcip olan.

Froissement [imz.] Ezme, ovma, buruşturma, örseleme. || (mec.) Pâyimâl ediş. ◆ Kesr-i hatırı mûcip oluş. ◆ İhlal.

Froisser [ft.] Buruşturmak. ◆ Ovmak, ezmek, örselemek. || (mec.) Dokunmak, pâyimâl etmek. ◆ Kesr-i hatırı mûcip olmak, tebrid etmek. ◆ İras-ı darp etmek, ihlal eylemek.

Froissure [ims.] Eziliş. ◆ Buruşukluk.

Frôlement [imz.] Sıyırma, sıyrılma, bir şeyin geçerken azıcık dokunması, ihtikâk-ı hafif.

Frôler [ft.] Sıyırmak, geçerken azıcık dokunmak, sürünüp geçmek. ◆ Birbirine sürtünmek.

Fromage [imz.] Peynir, cübn. || **– blanc** Çayır peyniri. || **– gras** Lor peyniri. || **– s de chèvre** Kirli hanım ve emsali gibi keçi sütünden yapılan peynirler. || **Entre la poire et le –** Yemeğin sonlarına doğru, neşeler germâ-germ olduğu sırada. || (mec.) **Manger du –** Gayr-ı memnun olmak.

Fromager [imz.] (nb.) Baobabiye fasîlesinden peynir ağacı nevi.

Fromager,ère [i.] Peynir yapan ve satan, peynirci. = [imz.] Peynir süzgeci.

Fromagerie [ims.] Peynirin yapıldığı veya hıfz olunduğu yer, peynirhâne. ◆ Peynircilik, peynirci dükkânı.

Fromageux,se [s.] Peynir cinsinden veya peyniri hâvi olan, peynirli, cübnî.

Froment [imz.] Buğday, hınta. ◆ Buğday ekmeği. || **– de saison** Sonbaharda zer' edilen hınta. || **– des Indes** Mısır buğdayı, kokoroz.

Fromentacé,e [s.] Buğday cinsinden olan nebatat.

Fromental [imz.] Ekseriya ot makamında müsta'mel bir nevi alef, yulaf.

Fromentée [ims.] Bulgur.

Fromentier,ère [s.] Hınta hâsıl eden.

Fronce [ims.] Kâğıt veya kumaşın kırılması, katlanması.

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
TÜRKÇE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Froncemente [imz.] Buruşma, buruşturma. ◆ Yüz buruşturma, kaş çatma.

Froncer [ft.] (Yüz hakkında) Buruşturmak. ◆ (Kaş hakkında) Çatmak. ◆ (Elbise ve kumaş hakkında) Buruşturmak.

Froncis [imz.] Elbise vesâire kırma ve potları. ◆ Buruşuk.

Fronde [ims.] Taş atmaya mahsus ip, sapan, felâhan, mıkla', mihzafe. || (ht.) – **musicale** Mihzafe-i sadâiye. || (nb.) Nebatatın ince ve uzun yaprağı, hüdb. || (crh.) Lifâfe-i mıklaa, lifâfe-i kazzâfe.

Fronder [ft.] Sapanla taş atmak. || (mec.) İtiraz ve fasl etmek, taş atmak, muâheze eylemek.

Frondeur [imz.] Sapanla taş atan, sapancı, külûh. || (mec.) Muteriz.

Front [imz.] Alın, cephe, nâsiye. ◆ Yüz, vech. ◆ Baş. ◆ Bir şeyin ön tarafı, cephe. || (mec.) Cesaret, yüz. ◆ Zekâ, muhayyile. || **De** – Önden. ◆ Yan yana, birlikte, at başı beraber. ◆ Doğrudan doğruya. || (as.) – **de bataille** Cephe hattı. || – **de bannière** Ordugâh cephesi. || – **direct** Yüz ileri kumandası. || **Attaque de** – Cephe hücumu. || **Défense de** – Cephe müdafaası. || – **d'airain** Son derece hayasızlık. ◆ Hissizlik.

Frontal,e [s.] (tşr.) Alına mensup ve müteallik, cebhî. = [imz.] (crh.) Alın sargısı, ser-bend. (cmz. *frontaux*).

Fronteau [imz.] Rahibelerin alınlarına bağladıkları bez. ◆ Musevilerin alınlarına örttükleri bez. || (as.) Atın cephe zırhı. || – **de volée** Topun muylu yatağı.

Frontière [ims.] Sınır, serhad, hudut. = [s.] Hem-hudut, hudut üzerinde vâki: **Ville** – Hudut üzerinde bulunan veyahut hem-hudut olan şehir. || **Rayons** – **s** Gümrük hududu.

Frontignan [imz.] Fransa'nın bu isimle müsemmâ şehrinden çıkan şarap.

Frontispice [imz.] Binanın başlıca ciheti, cephesi. ◆ Kitap unvanı ve unvanın etrafına basılan çiçekler. ◆ Bir bâbın serlevhası, unvanı.

Fronto [s.] (tşr.) Cebhî. || – **éthmoïdal,e** Cebhî-i gırbalî. || – **sourcilier** Cebhî-yi hâcibî.

Fronton [imz.] (m.) Binanın ön tarafında yahut kapının üzerindeki saçak, dervâze. ◆ Binanın yüz duvarı, cephe. || – **de baie** Dervâzenin yüzü. || – **sans base** Kaidesiz dervâze.

Froquer [ft.] Rahip esvabı giydirmek, rahip etmek.

Frottade [ims.] Maddi veya manevi sû-i muamele.

Frottage [imz.] Ovma, ovuşturma.

Frottée [ims.] Dövüş, darp. = [s.] Ovuşturulmuş. ◆ Mağlup edilmiş.

Frottement [imz.] Sürtülme, ihtikâk. || (t.) Delk.

Frotter [ft.] Ovmak, delk etmek, ovuşturmak. ◆ Sürmek. ◆ Silmek. ◆ Lostra vermek. ◆ Dövmek, mağlup etmek, sû-i muamele eylemek. || (mec.) Temasta bulundurmak. || – **les oreilles à** Mücâzat etmek. || **Se** – **à** Ovuşturulmak. || **Se** – **les mains** Alâim-i memnuniyet izhar etmek. || **Se** – **à, ou avec** Temasta, münasebette, ülfette bulunmak.

Frotteur,se [i.] Tahta silen.

Frottis [imz.] İnce ve şeffaf boya tabakası.

Frottoir [imz.] Başı ve vücudu ovup silmeye mahsus bez, havlu, peşkir. ◆ Usturayı silmeye mahsus berber havlusu. ◆ Tahta silmeye mahsus firça, tahta bezi.

Frotture [ims.] Ağaçlara ârız olur illet [?].

Frouement [imz.] Kuşları celp için ıslık veya düdük çalma.

Frouer [ft.] Kuşları celp için ıslık veya düdük çalmak.

Frou-frou [imz.] Elbise ve yaprakların hışırtısı, hışıltı, farfara, refrefe, tahaşhuş. || **Faire** – İzhar-ı servet etmek.

Fructifère [s.] Yemiş veren, meyvedar, müsmir, berdar.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fructifiant,e [s.] Yemişi çok, çok mahsul veren, müsmir.

Fructification [ims.] (nb.) Meyvelerin suret-i husul ve teşekkülü, meyve verme, tesemmür. ◆ Bir nebatın[287] verdiği semerelerin heyet-i mecmuası. ‖ (mec.) Netâyic ve tesirat-ı hasene.

Fructifier [ft.] Yemiş vermek, mahsul vermek. ‖ (mec.) Müsmir olmak.

Fructiflore [s.] (nb.) Semer-i zehrî.

Fructiforme [s.] (nb.) Semeriyü'ş-şekl.

Fructueusement [h.] Semere vererek, müsmir ve müfid olacak surette.

Fructueux,se [s.] Yemiş veren, müsmir. ‖ (mec.) Müfid, müsmir.

Fructule [ims.] (nb.) Küçük meyve, sümeyre.

Frugal,e [s.] Az yemek yer, az ile idare olunur, kanaatkâr. ◆ (Yemek hakkında) Sade, âdi, yavan. (cmz. *frugaux*).

Frugalement [h.] Az yemek ve masrafla, idare ile, kanaatkârâne.

Frugalité [ims.] Az yemek ve masrafla idare olunma, azla kanaat. ◆ Yemeğin sadelik ve yavanlığı.

Frugivore [s.] (tt.) Meyve vesâir nebatla beslenen, âkilü'l-esmar.

Fruit [imz.] Yemiş, meyve, semere, fâkihe, bâr, ber. = [cm.] (hk.) Hâsılat, galle. ‖ – **s civils** Ücûrat ve güzeşte. ‖ (mec.) Fayda, temettü, kâr, semere. ◆ Netice. ‖ **Quatre – s rouges** Kiraz, Frenk üzümü, çilek, ağaç çileği. ‖ **Quatre – s jaunes** Portakal, limon, ağaç kavunu, turunç. ‖ **Quatre – s** Hurma, unnap, incir, üzüm. ‖ – **sec** Kuruyemiş ve (mec.) akim. ‖ – **monté** Üzeri yemiş dolu ve müzeyyen tabak ki sofranın üzerine konulur. ‖ – **défendu** İsti'mali mücaz, mubah olmayan şey. ‖ – **nouveau** Görülmemiş, yeni bir şey.

287 Orijinal metinde bu kelime "binanın" olarak yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında "nebatın" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Fruiter [fl.] Meyve hâsıl etmek, vermek.

Fruiterie [ims.] Meyve kileri, dolabı, meyvelik. ◆ Yemişçilik, manavlık, manav dükkânı.

Fruitier [smz.] Yemiş veren, müsmir; **Arbres – s** Eşcar-ı müsmire.

Fruitier,ère [i.] Meyve ve sebze satan, yemişçi, manav, sebzeci. ◆ Meyve kileri.

Frusquin [imz.] Bir adamın varı yoğu, mal ve menali. (Saint – dahi denilir.)

Fruste [s.] Silinmiş ve aşınmış, fersûde (sikke vesâire).

Frustrateur [imz.] Mahrum bırakan.

Frustration [ims.] Mahrum bırakış, hırman, haybet.

Frustratoire [s.] Mahrum bırakmaya yarayan, mahrum bırakan, hırmânı mûcip.

Frustrer [ft.] Birini hakkından mahrum bırakmak, bâis-i hırmânı olmak. ◆ Boşa çıkarmak, mahrum bırakmak.

Frutescent,e [s.] (nb.) Çalı şekil ve hâlinde olan, şibh-i becle.

Frutillier [imz.] Şili memleketine mahsus çilek nevi.

Fucacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i üşniye, yosunlar.

Fuchsia [imz.] (*fu-ksi-a*) (nb.) Küpe çiçeği.

Fuchsine [ims.] (*fu-ksi-ne*) (k.) Garibaldi boyası.

Fucine [ims.] (nb.) Üşniyelerde bulunan madde-i luâbiye, üşnin.

Fucite [s.] (nb.) Üşnevî. = [imz. – cm.] (arz.) Müstehâsat-ı üşneviye.

Fucoïdées [imz. – cm.] (nb.) (mr. Fucacées)

Fucus [imz.] (*s* okunur) (nb.) Üşniye fasîlesinden Korsika su yosunu, bir nevi keten. (*varech* dahi denilir.)

Fugace [s.] Kalîlü'd-devam. ‖ (nb.) **Organe –** Nebatatın uzv-ı kalîlü'd-devamı.

Fugacité [ims.] Kıllet-i devam.

Fugitif,ve [s.] Kaçkın, firari. ◆ Asker kaçağı. ◆ Muhacir, mülteci. ◆ Fani. ‖ **Poésie – ve** Basit ve kısa eş'ar.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fugitivement [h.] Kaçarak. ◆ Birden geçerek.

Fugue [ims.] (ms.) Şarkının tekrar eden kısmı, nakarat.

Fuie [ims.] Asma güvercinlik, direk tepesinde yapılan güvercinlik.

Fuir [ft.] Kaçınmak, ictinab etmek. = [fl.] Kaçmak. ◆ Geçmek, mürur etmek. ◆ Akmak, damlamak, uçmak. ◆ Birdenbire arkaya doğru mütemâyil bulunmak. ◆ Uzak göstermek.

Fuite [ims.] Firar. ◆ Akma, damlama, uçma, hava gazının uçması. || (mec.) Perişanlık.

Fulgère [imz.] Amerika ateş böceği.

Fulgoriens [imz. – cm.] (hyv.) Sarsariye fasilesinden bir berkıye nevi.

Fulgural,e [s.] Şimşeğe müteallik, berkî.

Fulgurant,e [s.] Şimşek çaktıran, berk-engîz.

Fulguration [ims.] Yaz akşamları şimşek gibi görünen parıltı, berk-ı kâzib. || (k.) Gümüş veya altının hîn-i tasfiyesinde şimşek gibi birdenbire parlaması.

Fulgurites [imz. – cm.] Sahra ve kumsal mahallerde yıldırım eseri olarak peyda olan cam çubukları.

Fuligineux,se [s.] İs renginde olan, isli, sinâcî.

Fuliginosité [ims.] (t.) İs rengi kesbetme, senc, keten; – **des dents** Senc-i esnan, dişlerin is rengini kesbetmesi.

Fuligokali [imz.] (syd.) Keten-i muklî.

Fulmicoton [imz.] (mr. Coton poudre)

Fulminal,e [s.] Yıldırıma müteallik.

Fulminant,e [s.] Yıldırım koparan. ◆ Gürültü ile iştial eden, mütesâdim. || (mec.) Ateşler neşreden, şerâre-pâş. ◆ Büyük bir hiddete delâlet eden, ateş püsküren.

Fulminate [imz.] (k.) Hâmız-ı fülmin ile bir esastan mürekkep milh, fülminit.

Fulmination [ims.] Patlama, tesâdüm. ◆ Papa tarafından verilen tard ve aforoz evâmirinin neşri.

Fulminatoire [s.] Papa tarafından neşrolunan tard ve aforoz evâmirine mensup ve müteallik.

Fulminer [fl.] Patlamak, tesâdüm etmek. || (mec.) Şerâre-pâş olmak, hiddetlenmek, ateş püskürmek. = [ft.] (Papa ve Vatikan hakkında) Tard ve aforoz emrini itâ ve tahrir etmek.

Fulminique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı fülmin.

Fulminogène [s.] (k.) Müvellid-i fülmin.

Fulton [imz.] (bhr.) Amerikalılar tarafından buharla müteharrik ve gayet kuvvetli bataryalara mâlik sahil muhafaza sallarına verilen isim.

Fumage [imz.] ve:

Fumagine [ims.] Sonbaharda bazı ağaç yaprakları üzerinde müşahede olunur siyah toz ki ağaç bitlerinin necasetinden ibarettir.

Fumaison [ims.] Tarlalara gübre saçma, gübreleme, tezbil. ◆ Et vesâireyi dumanda kurutmak için tütsüleme, tedhin. ◆ Gümüş ve altın rengini taklit için bazı madeniyatı tütsü ile yaldızlama ameliyatı.

Fumant,e [s.] Duman çıkaran, tüten.

Fumariacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i şahterîciye.

Fumé [imz.] Mahkûk bir resim vesâire kalıbının hakkâklarca mum isi ile alınmış ilk sureti, taslağı.

Fumée [ims.] Duman, duhan, is, tütün. ◆ Koku. || (mec.) Beyhûde şeyler. ◆ (Lisan-ı şiirde) Medh ü sitâyiş. || (cm.) Müskiratın beyne vuran buharı. ◆ Geyik ve emsali hayvanatın gübresi. || **Subsister de** – , **se repaître de** – Gayet sefilâne bir surette yaşamak ve (mec.) hayal-i hama dalmak.

Fumer [fl.] Duman çıkarmak, tütmek. ◆ Buhar çıkarmak. || (mec.) Sabredememek. ◆ İçinden hırslanmak. = [ft.] Dumana asıp kurutmak, tütsületmek. ◆ Tütün ve sigara içmek. ◆ Tarlaya gübre atmak. ◆ Bir yere defnedilmiş olmak. || – **un renard** Tilkinin yuvasına dışarı çıkarmak için tütsü vermek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

‖ – **ses terres** Zengin olduğu hâlde asil olmayan bir kız ile rahnedar olan servet-i zâtiyeyi tamir için teehhül etmek.

Fumerie [ims.] Sigara içmek itiyadı. ◆ Sigara içilen yer.

Fumerolle [ims.] Bürkânın bazı fethalarından çıkan indifâat-ı buhariye. ◆ İndifâat-ı mezkûrenin çıktığı çatlaklar.

Fumeron [imz.] Marsık. ◆ Bacak.

Fumet [imz.] Yemek vesâirenin güzel rayihası, neşve. ‖ (tt.) Hayvanatın, bilhassa köpek ve kedi gibi hayvanların aldıkları koku.

Fumeterre [ims.] (nb.) Şahtere.

Fumeur,se [i.] Tütün içen adam.

Fumeux,se [s.] Duman çıkaran, tüten, is veren. ‖ (mec.) Kafayı dumanlatan, keyif veren, başa vuran.

Fumiaire [s.] (nb.) Gübrede hâsıl olan (nebat), ziblî.

Fumier [imz.] Fışkı, gübre, tezek, ters, zibil. ‖ (mec.) Pis şey.

Fumifuge [s.] Dumanı dağıtan, dumanı dışarı verdirmeyen.

Fumigation [ims.] Tütsü, tedhin, tebhir.

Fumigatoire [s.] Tütsüye mensup ve müteallik, müdahhan, tebhirî. ‖ **Boîte** – Mağrûkîn ve mahnûkîn müdâvatına yarayan mevaddı hâvi kutu, tedhin kutusu.

Fumiger [ft.] Tütsülenmek.

Fumiste [imz.] Ocakçı, sobacı.

Fumisterie [ims.] Ocakçılık, sobacılık. ◆ Alaycılık, adem-i ciddiyet.

Fumivore [i. – s.] Ocak ve lamba dumanını toplayıp çeken alete ıtlak olunur, müzil-i duhan.

Fumoir [imz.] Tütün içmeye mahsus oda, teneffüs odası. ◆ Dumanda kurutulacak balıkları, etleri koydukları yer.

Fumure [ims.] Gübre. ◆ Arazinin gübrelenmesi.

Funaire [ims.] Âdi yosun.

Funambule [i.] İp cambazı.

Funèbre [s.] Cenaze ve defne ve mateme mensup ve müteallik. ‖ (mec.) Hazin, matemli. ‖ **Oraison** – Birinin vefatı münasebetiyle medâyihini hâvi olarak îrad edilen nutuk, mersiye, nüdbe. ‖ **Cérémonie** – Cenaze ve resm-i matemde icra edilen âyin-i rûhânî. ‖ **Pompe** – Cenaze alayı merasimi.

Funèbrement [h.] Matemli ve cenazeye müteallik olarak. ◆ Hazin bir surette.

Funérailles [ims. – cm.] Cenaze alayı. ‖ (mec.) Mevt.

Funéraire [s.] Cenaze resm ve alayına ve defne müteallik. ‖ **Frais** – s Masârif-i techiziye ve tekfiniye.

Funeste [s.] Meşum, menhus. ◆ Bedbaht. ◆ Elem-nâk, bâis-i ye's ve keder.

Funestement [h.] Meşumâne.

Fungine [ims.] (nb.) Kem'ein ki bir nevi selülozdan ibarettir.

Funiculaire [s.] (cr.) İpten mürekkep.

Funicule [ims.] (nb.) Habbeyi meşîmeye raptedən ince ip, hubeyl.

Funin yahut **Francfunin** [imz.] (bhr.) Katransız halat, beyaz halat.

Fur (Yalnız şu tabirde müsta'meldir:) **à (au)** – **et à mesure** Giderek, git gide, tedricî tedricî.

Furcellaire [ims.] Yeşilimtırak deniz sazı.

Furet [imz.] Dağ gelinciği denilen hayvan ki ada tavşanı avlamakta müsta'meldir.

Furetage [imz.] Dağ gelinciği ile ada tavşanı saydı.

Fureter [fl.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Dağ gelinciği ile ada tavşanı avlamak. = [ft.] Karıştırmak, araştırmak.

Fureteur [imz.] Dağ gelinciği ile ada tavşanı avlayan adam.

Fureur [ims.] Gazap, gayz, tehevvür. ◆ Kesret-i iptilâ. ◆ Şiddet, sertlik. ‖ (t.) – **utérine** Hüyam-ı rahm. ‖ **Faire** – Gayet rağbette olmak.

Furfuracé,e [s.] (t.) Kepek şekil ve suretinde olan, nuhâlî.

Furfurol [imz.] (k.) Zeyt-i nuhâlî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

Furibond,e [s.] Pek kızgın, gazub, mütehevvir.

Furie [ims.] Şiddetli gazap, tehevvür, hiddet. ◆ Batş ve savlet. ‖ (mec.) Pek şirret ve fena tabiatlı karı. ‖ (t.) – **infernale** Hüyam-ı duzahî.

Furieusement [h.] Şiddet-i gazap ve tehevvürle. ◆ Pek çok, mübalağa ile.

Furieux,se [s.] Gazub, mütehevvir, pür-hiddet. ◆ Şiddetli. ◆ Mübalağalı, müfrit. ◆ Pek çok, şedid.

Furolles [ims. – cm.] Karada ve denizde zuhur eden bazı alevli buharlar.

Furoncle [imz.] Kan çıbanı, dümel.

Furtif,ve [s.] Gizli.

Furtivement [h.] Gizli olarak, hafiyen.

Fusain [imz.] Çitlerin yanında hâsıl olan yumuşak bir çalı, iğ ağacı, takyetü'-r-ruhban. ◆ İğ kömürü kalemi.

Fusarolle [ims.] Mimarlığa müteallik halkavî ufak oyma.

Fuseau [imz.] İğ, migzel. ‖ (he.) Küre dilimi. ‖ (tt.) Nâime-i zâtü'r-ricl fırkasından iğ şeklinde bir nevi katır böceği.

Fusée [ims.] İğe sarılan iplik. ◆ Nota işaretinden olup iki perdeyi birleştiren çizgi. ◆ Atın ayağına inen su, karakuş. ◆ Saat zincirinin sarıldığı dolap, saat lekendesi. ◆ Dingil başlığı. ‖ (mec.) Yeni zuhur eden latif, zarif şeyler. ‖ **Achever sa** – Ölmek. ‖ (as.) Topçu mâhitabı. ‖ (bhr.) Bocurgat dolabı. ‖ (crh.) Memerr-i kayh, meslek-i kayh. ‖ – **à baguette** Çubuklu havai fişek. ‖ – **de guerre** Obüs fişeği. ‖ – **de sûreté** Emniyet fitili. ‖ – **de sauvetage** Tahlis fişeği. ‖ – **volante** Hava fişeği.

Fuséen [imz.] Humbaracı nefer.

Fuselé,e [s.] İğ şeklinde kesilmiş (direk vesâire), migzel.

Fuseler [ft.] İğ şeklinde kesmek.

Fuser [fl.] Eriyip dağılmak, yayılmak. ◆ Erimek.

Fusibilité [ims.] Eriyebilme, kabiliyet-i zeveban.

Fusible [s.] Eriyebilen, kabil-i zeveban.

Fusidées [ims. – cm.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batn[288] sınıfından migzeliye fasîlesi.

Fusiforme [s.] (tt.) İğ şeklinde olan, migzeliyü'ş-şekl.

Fusil [imz.] (*l* okunmaz) Tüfek; – **à aiguille** İğneli tüfek; – **à silex** Çakmaklı tüfek; – **à vent** Hava tüfeği; – **à double canon** Çifte, çifte namlulu tüfek; – **à répétition** Mükerrer ateşli tüfek. ◆ Çakmak. ◆ Kasap masatı. ◆ Muharebe.

Fusilier [imz.] Tüfekle müsellah nefer, tüfekçi, tüfek-endaz.

Fusillade [ims.] (as.) Tekmil bir safın endahtı, yaylım ateş, tüfek boşaltma. ◆ Kurşuna dizme.

Fusiller [ft.] Kurşuna dizmek. ◆ Daimi surette hücum ile yormak. ‖ **Se** – Birbiriyle tüfek muharebesi etmek.

Fusion [ims.] Erime, zeveban. ‖ (mec.) Karışma, halt, birleşme, imtizac, tevhit, ittihat. ‖ (sr.) – **des deux voyelles** İki harf veya harekenin ittihat ve imtizacı.

Fusionnement [imz.] Karıştırma, birleştirme, mezc, halt, tevhit, yekdiğere kalb.

Fusionner [ft.] Karıştırmak, birleştirmek, mezc ve halt ve tevhit etmek.

Fust [imz.] (*t* okunur) Mücellit keskisi.

Fustereau [imz.] Çay geçitlerinde müsta'mel kayık.

Fustet [imz.] Sarı boya ağacı.

Fustigation [ims.] Mukaddemâ değnek ve kırbaç darbı cezası.

Fustiger [ft.] Değnek veya kırbaç ile dövmek. ‖ (mec.) Tekdir ve tevbih etmek.

Fût [imz.] (*t* okunmaz) Tüfek ve tabanca kundağı. ◆ Mızrak veya alet sapı. ◆ Direk gövdesi. ◆ Fıçı.

Futaie [ims.] Büyük ağaçlar ormanı, gabe, bîşe.

288 Orijinal metinde dizgi hatası: بطل şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığı takdirde بطن olması gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bkz. *Fissurellidées* maddesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Futaille [ims.] Müskirat fıçısı. ◆ Fıçılar.

Futaine [ims.] Dimi bezine müşâbih Mısır kutnusu.

Futé,e [s.] Hilekâr, dessas.

Futée [ims.] Kerestenin deliklerini tıkamaya mahsus odun tutkalı.

Futile [s.] Değersiz, ehemmiyetsiz, bî-mânâ, beyhûde, abes.

Futilité [ims.] Değersizlik, ehemmiyetsizlik. ◆ Değersiz ve ehemmiyetsiz şey.

Futur,e [s.] Gelecek, âti, müstakbel. = [i.] Nişanlı. = [imz.] İstikbal. ‖ (sr.) Fiilin istikbal sîgası. ‖ (hk.) **épouser par paroles de** – Nişanlı bulunmak.

Futurition [ims.] Hâlet-i istikbal, âtilik, müstakbeliyet.

Fuyant,e [s.] Kaçan. ◆ Fani. ◆ Pek geride ve uzakta görünecek surette tasvir olunan (resim). ‖ **Front** – Basık ve arkaya mâil alın. [imz. – cm.] Resmin etrafı.

Fuyard,e [s.] Kaçak, kaçkın, firari. ◆ Gayr-ı me'nus (hayvan).

Fy yahut **Fi** [imz.] Hayvanat-ı ehliyeye ârız olur uyuz illeti, hayvan cüzzamı.

Fyeux,se [s.] Cüzzamlı (hayvanat-ı ehliye).

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

G

G [imz.] Elifbâ-yı Fransevî'nin yedinci harfi ve huruf-ı sâmitesinin beşincisi, *a* ile *o* harf-i sâitleriyle huruf-ı gayr-ı sâmiteden evvel "غ" , *u*'dan evvel kâf-ı fârisî, ve *e* ile *i*'den evvel "j" gibi telaffuz olunur. ◆ *gn* terkibinden sağır kâfın sadâ-yı aslisine karib bir sadâ çıkarır; yalnız lisan-ı Yunanîden me'huz bazı kelimelerde bu iki harf ayrı ayrı telaffuz olunur. ◆ Kelimenin âhirinde ekseriya okunmadığı gibi *vingt* ve *doigt* kelimeleriyle bazı esmâ-yı hâssada, kelimenin ortasında dahi okunmaz. ◆ Kelimenin âhirinde bulunup okunmayan *g* altına huruf-ı sadâiyenin biri veya bir sağır *h* geldiği vakit "ق" gibi telaffuz olunur. || Kimyada glusinyum kelimesinin muhaffefidir. || Notada "sol" işaretidir ki Osmanlı musikisinde rast ve gerdâniye mukabilidir. || Ticarette *Gros*, *Gramme* kelimelerinin muhaffefi olarak kullanılır. || Fransa'nın eski sikkelerinde Puvatya şehrinde darp olunduklarına alâmettir.

Gabare [ims.] Mauna, yük kayığı, salapurya. ◆ Iğrıp ağı.

Gabarer [ft.] Salapuryayı arkadan bir kürekle yürütmek.

Gabarier [imz.] Maunacı, salapuryacı.

Gabarit yahut **Gabari** [imz.] (m.) Kalıp, model. || (as.) – **plein** Dolma kalıp. || – **creux** Boş kalıp. || (bhr.) Gemi mimarının posta kalıbı.

Gabatine [ims.] İstihzâ ile söylenilen bir sözün doğruluğuna inandırma, aldatma.

Gabegie [ims.] Desise, hile, dolandırma. (Yalnız beyne'l-avam müsta'meldir.)

Gabelage [imz.] Tuzun satışa çıkarılmazdan evvel ambarda durdurulduğu müddet.

Gabeler [ft.] Tuzu kurutmak için ambara nakletmek.

Gabeleur [imz.] Tuz resmini almaya memur adam. ◆ Tuz kurutmakta istihdam olunan amele.

Gabelle [ims.] Tuz resmi. ◆ Tuzun satıldığı mahal, tuz ambarı. ◆ Her memlehanın daire-i ticareti.

Gaber [fl.] Gülmek, eğlenmek, istihzâ etmek.

Gabet [imz.] (bhr.) Gemi direğinin şapkasında ufak flama, pinil.

Gabie [ims.] (bhr.) Ufak gabya.

Gabier [imz.] (bhr.) Gabyacı nefer, yelkenci.

Gabion [imz.] (as.) Tabya ve metris sepeti. || – **roulant** Yuvarlak tabya sepeti. || **Pont de** – **s** Sepet köprü.

Gabionnade [ims.] (as.) Sepetten tabya, siper.

Gabionner [ft.] (as.) Sepetten siper ve tabyalar ile setretmek.

Gabord [imz.] (bhr.) Geminin dip kaplamasından bir sıra.

Gabot [imz.] Uçar kefal balığı.

Gabro [imz.] (mad.) (mr. Euphotide)

Gabronite [imz.] (mad.) Bir silisit-i mükerrer-i alüminyum ve sodyum-ı hılkîdır, gabronit.

Gaburon [ims.] (bhr.) Serenlere vurulan ağaç yama ki fişka denir. (Buna *Jumelle* dahi tabir olunur.)

Gâche [ims.] Kilit köprüsü. ◆ Sıvacı malası. ◆ Su oluklarını tutturmak üzere duvarlara çakılan kinet.

Gâcher [fl.] Harç ezmek, yoğurmak. ◆ (Çamaşır hakkında) Bol su ile yıkamak. ◆ İsraf etmek. ◆ Bir şeyi fena ve dikkatsizlikle yapmak.

Gâchette [ims.] Kilit dili, sustası. ◆ Tüfek tetiği.

Gâcheur [imz.] Harç ve çamur yapan rençber. ◆ Acemi amele. ◆ Dikkatsiz ve kaba iş yapan adam. ◆ Ucuzcu.

Gâcheux,se [s.] Çamurlu. ◆ Biraz çürük.

Gâchis [imz.] Kireç ve kum ve horasan ile yapılan harç. ◆ Çamur yığını. || (mec.) Müşevveş ve mülevves iş.

Gâchoir [imz.] Harç yapılan çukur.

Gade [imz.] Morina sınıfından çitari balığı.

Gade-lote [imz.] Nehir ve göllerde bulunur bir cins çitari balığı. (Buna *Barbote* dahi ıtlak olunur.)

Gadoïdes [imz. – cm.] (hyv.) Harşefiyü'l-edme sınıfından zü'r-re's-i muarrâ nevi

Gadouard [imz.] Lağımcı.

Gadoue [ims.] Çirkâb, pislik. ◆ Sokak çamuru. ◆ Gübre gibi kullanmak üzere sokaklardan toplanan muzahrafat. ◆ Sokak şırfıntısı, âlüfte.

Gaélique [i. – s.] Eski Kelt lisanının bir şubesi.

Gaertnère [ims.] Madagaskar Adası'na mahsus kahve ağacı.

Gaffe [ims.] Kayık kancası. ◆ Memlehalarda tuz taşımaya mahsus kap. || (mec.) Pot, kabalık, budalalık. || **Faire une** – Pot kırmak, sersemlik etmek. || **Avaler sa** – Ölmek.

Gaffer [ft.] Kayık kancasıyla tutmak, kancayı takmak.

Gage [imz.] (hk.) Rehin, zıman. ◆ Teminat. || (mec.) Nişâne, alâmet, eser; – **de l'amour** Çocuk, evlat. = [cm.] Ücret, hizmetçi maaşı. || **à – s** Ücretli. || – **emprunté** Rehn-i müstear. || **Prêt sur** – Merhunata mukabil ikraz. || **Mettre en** – Terhin etmek. || **Donner des – s** Zıman göstermek. || **Casser aux – s** Hizmetten çıkarmak.

Gagé,e [s.] (hk.) Rehinli. ◆ Ücretli, ücretle müstahdem olan.

Gager [ft.] (hk.) Rehin ile temin etmek. ◆ Bahis etmek, bahis koymak. ◆ Hizmetçilere maaş vermek, ücret vermek, ücretle tutmak.

Gagerie [ims.] (hk.) **Saisie** – Bedel-i îcarın temini için eşya haczi.

Gageur,se [imz.] Bahis ve iddia eden, bahis etmeyi seven.

Gageure [ims.] (*ga-jur*) Mübâhislerin, iddia edenlerin vaat ve taahhüt ettikleri şey. ◆ Bahis olunan şey.

Gagiste [imz.] Aylıklı, gündelikli. ◆ Asker olmaksızın askerî muzıkasında müstahdem çalgıcı. || (hk.) **Créancier** – Mürtehin, rehini olan alacaklı.

Gagnable [s.] Kazanılabilen.

Gagnage [imz.] Mera, otlak, çayır. ◆ Mezru' arazi.

Gagnant,e [s.] Kumarda veya piyangoda kazanan (adam yahut nümero).

Gagne,denier [imz.] Gündelikçi, rençber, ırgat, amele. (cm. des *gagne-deniers*).

Gagne-pain [imz.] Medar-ı maişet olan şey, ekmek yediren iş, kazanç, gündelik. ◆ Bir veya birkaç kişinin medar-ı maişetini temin eden adam (cm. des *gagne-pain*)

Gagne-petit [imz.] Bıçak bileyici. (cm. des *gagne-petit*)

Gagner [ft.] Kazanmak, iktisab etmek. ◆ Kesb-i istihkak etmek. ◆ Galip gelmek, yenmek, kazanmak. ◆ Celbetmek. ◆ Vâsıl olmak, nâil olmak. ◆ Almak, yakalamak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

◆ Uğramak, duçar olmak. ◆ Yol almak, kat'-ı mesafe etmek. ◆ Av hayvanatını otlatmak. ◆ Tevessü', sirayet etmek. || – gros Çok para kazanmak. || – du terrain İlerlemek ve (mec.) tevessü', terakki etmek. || – le dessus Galip gelmek. || – sur quelqu'un İrza, ikna etmek. || – sa vie Medar-ı maişetini istihsal etmek. || Jouer à qui perd gagne Oyunu kaybedenin kazanması mukavelesiyle kumar oynamak. || – la porte Savuşmak, dışarı çıkmak üzere kapıya kadar gitmek. || – le large, les champs Sıvışmak. || – les devants Müsabakat etmek. || (bhr.) – le vent Rüzgârın estiği taraf ile diğer bir geminin arasına girmek. || – au vent Rüzgârın estiği ufuk noktasına yaklaşmış. = [fl.] Islah olmak. ◆ Hürmet ve itibar bulmak. ◆ Daha iyi görünmek: Cet ouvrage gagne à la lecture Bu eser okundukça daha iyi görünüyor.

Gagneur [imz.] Kazanan, kâsib. ◆ Yenen, galip.

Gai,e [s.] Şen, ferah, yüzü güler, sevinçli, şâdan, keyifli, şâtır. ◆ Müferrih, hatır-küşâ. || Être un peu – Biraz çakırkeyif olmak. = [zr.] Şen bir surette, şâikane, şâtırâne.

Gaïac [imz.] Amerika'nın gayet sert bir nevi ağacı.

Gaiement yahut Gaîment [h.] Şenlik ve sevinçle, güle güle, keyif ve neşe ile, mesrurâne.

Gaieté yahut Gaîté [ims.] Sevinç, keyif, neşe, ferahlık, sürur, inbisat-ı kalp, beşâşet. ◆ Mukaddime-i mestî. || Être en – Keyif olmak, neşeli olmak (müskirat ile). || De – de cœur Kasden ve bilâ-sebep, keyfine. = [cm.] Eğlence, latife.

Gaillard [imz.] (bhr.) Gemi kasarası.

Gaillard,e [s.] Şen, şâdan. ◆ Sermest, neşeli. ◆ Dinç, tüvânâ, açık meşrepli, şûh, çapkın. ◆ Fevkalâde. (Bu mânâ eskimiştir.) ◆ (Rüzgâr hakkında) Serince.

Gaillarde [imz.] (tba.) Sekiz puntolu huruf. ◆ Eski nevi raks ile çalınan hava.

Gaillardement [h.] Şen ve şâdan olarak.

Gaillardie [ims.] (nb.) Kanarya otu cinsinden Amerika'ya mahsus tezyinat çiçeği, gayardi.

Gaillardise [ims.] Keyif, şenlik, neşe. ◆ Açıkça laflar.

Gaillet [imz.] Yoğurt otu.

Gaillette [ims.] (tca.) Vasat cesâmette ve kaya hâlinde maden kömürü parçası.

Gaiment [h.] (mr. Gaiement)

Gain [imz.] Kazanç, kesb, ribh. ◆ Kâr, nef'. ◆ Yenme, galibiyet. || (hk.) – de cause Davayı kazanma, hak kazanma. || Donner – de cause Hak vermek. || Avoir – de cause Nâil-i meram ve galip olmak.

Gaîne [ims.] Kın, gılâf, kılıf, niyam. || (tşr. ve tt.) Umde, gılâf. || (m.) Yarım heykellerin altına konulan ayaklık.

Gaînerie [ims.] Kın ve kılıfa müteallik şeyler. ◆ Kıncılık, kılıfçılık. ◆ Kın ve kılıf fabrikası.

Gaînier [imz.] Kıncı, kılıfçı. || (nb.) Hıyarşenberiye fasîlesinden kın ağacı nevi ki urgan ağacı dahi denir.

Gaité [ims.] (mr. Caietié)

Gal [imz.] Uskumru nevinden Hind istavridi.

Gala [imz.] Resmî gün. ◆ Şenlik, alay. ◆ Resmî, büyük ziyafet. || Habit de – Alay elbisesi, büyük forma. || Dîner de – Resmî ziyafet. || Voiture de – Istabl-ı âmire arabası, alay arabası.

Galactagoque [s.] (t.) Müsil-i leben.

Galactangioleucite [ims.] (t.) İltihab-ı ev'iye-i lenfaiye-i lebeniye.

Galactidrose [ims.] (t.) Arak-ı leben.

Galactie yahut Galactorrhée [ims.] Seyelân-ı leben.

Galactite [ims.] Yaban pamuğu nevi ki bir cins büyük deve dikenidir. || (m.) Yün yıkadıkları süt taşı.

Galactocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı leben.

Galactodendron [imz.] Amerika-yı cenubî süt ağacı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Galactomètre [imz.] (k.) Sütün derece-i sâfiyetini tayine mahsus alet, mikyasü'l-leben. (Buna *Lactomètre* dahi tabir olunur.)

Galactophage [i.] Süt ile beslenen (hayvan), âkilü'l-leben.

Galactophlébite [ims.] (t.) İltihab-ı evride-i lebeniye.

Galactophore [s.] (tşr.) Sütü memeye sevk eden ev'iyeye ıtlak olunur, ev'iye-i hâmiletü'l-leben, mecârî-i lebeniye. || (t.) Süt ifrazını teshil ve tezyid eden.

Galactophorite [ims.] (t.) İltihab-ı mecârî-i lebeniye.

Galactophtysie [ims.] (t.) Sill-i leben.

Galactoposie [ims.] Süt ile tedavi, tedavi bi'l-leben.

Galactorrhée [ims.] (mr. Galactie)

Galactoscope [imz.] (hyv.) Leben-bîn, şîr-bîn.

Galactose [ims.] Sütün husulü, infirâzü'l-leben.

Galacturie [ims.] (t.) Bevl-i leben.

Galamment [h.] Zarafet ve nezaketle. ◆ Maharetle. ◆ Âşıkane, zen-dostâne.

Galane [ims.] (nb.) Amerika-yı şimaliye mahsus tosbağa çiçeği.

Galanga [imz.] (nb.) Havlıcan.

Galant,e [s.] Kadınlara çok ikram ve iltifat eden, zen-dost. ◆ Zarif, nazik. ◆ Aşk entrikalarından hoşlanan. ◆ Aşka delâlet eden, âşıkane. ◆ Mahirâne, kurnazca. || – **homme** Hem-nevi ile münasebatında âlicenap, iyi kalpli insan. = [imz.] Âşık, dil-dâde. ◆ Kurdeleler ile yapılmış fiyonga.

Galanterie [ims.] Nezaket, zarafet. ◆ Kadınlara ziyade ikram ve iltifat ediş, zen-dostluk. ◆ Bir bezm-i muvânesete dâhil olanların teati ettikleri küçük hediyeler. ◆ Âlüftelerle muvâneset neticesi olarak kazanılan hastalık. || **Articles de** – Tuhafçılığa müteallik eşya ve emtia.

Galantin [imz.] Garip ve gülünç bir tavır ve hâlle âşık adam.

Galantine [ims.] Dana ve tavuk etleriyle baharattan yapılan elmâsiye, galantin.

Galantiser [ft.] Kadınlara müdâheneli sözler söylemek, takılmak, zen-dostluk etmek.

Galate [i. – s.] Eski Galatya yani Ankara eyaleti ahalisinden olan.

Galathée [ims.] Seylan adası nehirlerinde bulunur yeşil tarak. ◆ Akdeniz'de bulunur bir cins yengeç.

Galaxie [ims.] (hy.) Heyet-i kadîme ıstılahında kehkeşana ıtlak olunurdu.

Galbanum [imz.] (*nomm*) Bir nevi zamk, kasnı.

Galbe [imz.] (m.) Bir bina ya heykel veya cismin şekil ve suret ve heyeti, sutuh ve çevresi.

Galbule [ims.] (nb.) Servi ve emsali ağaçların kozalağı.

Gale [ims.] (t.) Uyuz, cereb. || (zra.) Nebatata ârız olan san illeti.

Galé [imz.] (nb.) Fülfül-i şâhî.

Galéace [ims.] (bhr.) Kalyon, çektirme.

Galéanthropie [ims.] (t.) Manya-yı sayrûret-i hirrî.

Galéasse [imz.] (mr. Galéace)

Galée [ims.] (tba.) Mürettibin dizdiği satırları koyduğu sahife tahtası, tekne.

Galéga [imz.] (nb.) Keçisedefi denilen nebat.

Galémie [ims.] Hummâ-yı leben.

Galène [ims.] Tabii hâlde kibritiyet-i rasas, kibrit-i üsrüb-i tabii, galen.

Galénique [s.] Tabib-i meşhur Câlînus'un usulüne mensup ve müteallik veya muvâfik olan, Câlînûsî.

Galénisme [imz.] Tabib-i meşhur Câlînus'un usul-i tıbbı.

Galéniste [imz.] Tabib-i meşhur Câlînus'un usul-i tıbbına tâbi tabip, Câlînusî.

Galéode [imz.] Zehirsiz büyük örümcek.

Galéopithèque [imz.] Hindistan adalarına mahsus büyük yarasa.

Galéopsis [imz.] (s okunur) (nb.) Isırgan otu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Galéote [imz.] Hindistan'a mahsus büyük keler.

Galer [ft.] Kaşımak. ◆ Dövmek. || **Se** – Kaşınmak.

Galère [ims.] Eski vakitlerde müsta'mel bir harp sefinesi, kadırga. = [cm.] (hk.) Kürek cezası. || (mec.) Pek meşakkatli iş.

Galerie [ims.] Üzeri mestur yol. ◆ Tenezzüh mahalli. ◆ Âsâr-ı sanat koleksiyonlarının vaz' olundukları salon, daire. ◆ Âsâr-ı sanat koleksiyonu. ◆ Eşya-yı ilmiye ve fenniye koleksiyonu. ◆ Silsile-i tesâvir-i edebiye. ◆ Uzun ve dar divanhâne, dehliz. ◆ Seyirciler, temâşâgeran, halk. ◆ Tiyatro locasının önündeki balkon. ◆ Lağım yolu. ◆ Raf, peyke. || (m.) – **inférieure** Tabaka-i süfli. || – **basse** Sanduka. || (bhr.) Kalerya, kalera.

Galérien [ims.] Vaktiyle bir kadırgada kürek çekmekle mahkûm mücrim. ◆ Kürek cezasıyla mahkûm adam. || **Vie de** – Pek meşakkatli ömür.

Galérite [ims.] Amerika'nın donuzlan böceği müstehâsesi.

Galéritidées [ims. – cm.] Nâime-i mukanfezü'l-cild nevinden zü'l-miğfer cinsi.

Galerne [ims.] Şimal ile garp arasında esen rüzgâr, karayel.

Galérucites [imz. – cm.] Deniz kestanesi nevi.

Galéruque [ims.] Karaağaç böceği.

Galet [imz.] Galte denilen büyük boy ve müdevver ve düz çakıl taşı ki deniz kenarında bulunur. ◆ Böyle çakıllarla mestur sahil. = (cr.) İki çark arasına konulan çalpara.

Galetas [imz.] (s okunmaz) Saçak altı, çatı dibi, şirvan. ◆ Pek fakirâne ve pis mesken, kulübe.

Galète [ims.] Hevammın feklerinde bulunan kıta-i mukosa.

Galette [ims.] Peksimet, galeta. ◆ Gevşek, aciz, değersiz adam.

Galeus [ims.] (mr. Milandre)

Galeux,se [i. – s.] Uyuza müptelâ, uyuz. || (mec.) **Brebis – se** Ahlaksız ve ünsiyeti muhâtaralı adam. ◆ Sû-i karîn, fena arkadaş.

Galgule [imz.] Su biti.

Galhauban [imz.] (*ga-lo*) (bhr.) Gabya ve babafingo çubuklarının çarmık halatı, patrise, petriçe.

Galicien,ne [i. – s.] Avusturya'nın Galiçya eyaleti ahalisinden olan.

Galiléen,ne [i. – s.] Filistin'in Galilya nahiyesinden olan. (Hazret-i İsa'ya dahi ıtlak olunur.)

Galimafrée [ims.] Et kırıntılarından yapılan bir nevi köfte. ◆ Fena yemek.

Galimatias [imz.] (s okunmaz) Karışık ve mealsiz söz, herze, yâve.

Galion [imz.] Eski vakitte İspanyolların Amerika'dan madenleri nakil etmekte isti'mal ettikleri bir nevi büyük gemi, kalyon.

Galionelle [ims.] (hyv.) Zü's-sakbat nevinden olan hayvanat.

Galiote [ims.] Eski bir harp gemisi, çekdirme, bombarda. ◆ Nehir ve cetvellerde müsta'mel üstü örtülü bir gemi.

Galipot [imz.] Çam sakızı.

Galium [imz.] (mr. Gaillet)

Gallate [imz.] (k.) Afsiyet: – **de fer** Afsiyet-i hadid.

Galle [ims.] Bazı ağaçlarda bir böceğin tesiriyle hâsıl olan ur. ◆ Mazı, afs. || **Noix de** – Âdi mazı, meşe mazısı.

Gallérie [ims.] Beyaz ve büyük bal kelebeği.

Gallérucites [ims. – cm.] (mr. Galérucites)

Galliambique [s.] (ed.) **Vers – s** Latin lisanında inşad olunan altı tef'ileli bir nevi manzum kelâm.

Gallican,e [s.] Fransızlara mahsus idare-i rûhâniyeye mensup ve müteallik. ◆ Fransız. = [i. – s.] Katolikler meyânında Fransız Kilisesi taraftarı. ◆ Fransız.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gallicanisme [imz.] Fransa'ya mahsus bir idare-i rûhâniye ittihazı tarik ve mesleki.

Gallicisme [imz.] Sarf kavâid-i umumiyesine mugayir bir surette Fransız lisanına mahsus tarz-ı ifade, şive-i müstesnâ. ◆ Ecnebi bir lisanda ihtiyar edilen Fransız şivesi.

Gallinace [imz.] Meksika'ya mahsus akbaba kuşu.

Gallinacés [imz. – cm.] Tavuk ve hindi ve sülün gibi hayvanat, taife-i decâciye.

Gallinogralles [imz. – cm.] Toy kuşu envâı.

Gallinsecte [imz.] (tt.) Yapraklara yapışan bir nevi böcek, hevamm-ı afsiye.

Gallinule [ims.] Su tavuğu. (Buna *Poule d'eau* dahi denir.)

Gallique [s.] Fransa'nın eski ahalisi olan Goluvalılara[289] mensup ve müteallik. ◆ Fransız. ‖ (k.) Mazıya mensup ve müteallik; **Acide** – Hâmız-ı afs.

Gallisme [imz.] İnsanların ahlak ve kuvâ-yı akliyesini kafalarının şekil ve heyetine göre taksim etmek iddiasında bulunmuş olan doktor Gal'ın fikir ve mesleki.

Galliste [imz.] İnsanların ahlak ve ukulünü kafalarının şekil ve heyetine merbut addeden doktor Gal'ın fikir ve meslekini kabul eden adam.

Gallium [imz.] (mad.) Yeni keşfolunmuş bir beyaz madendir, galliyum.

Gallon [imz.] İngiltere'nin bir nevi mâyiat ölçüsü, galon, binlik.

Gallo-romain,e [i. – s.] Fransa'nın eski ahalisi olan Goluvalılarla[290] Romalılara mensup ve müteallik.

Gallotannique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı afs-ı tanen.

Galoche [ims.] Ökçeleri tahtadan bir kundura veya takunya, galoş. ‖ **Menton de** – Uzun çene.

289 fr.: *Gaulois*.

290 fr.: *Gaulois*.

Galon [imz.] Şerit, gaytan. ◆ Rütbe şeridi, alâmet-i fârika.

Galonner [ft.] Şeritle tezyin etmek.

Galonnier [imz.] Şeritçi.

Galop [imz.] (*p* okunmaz) Atın dört nala koşması, dörtleme. ◆ Galop raksı. ◆ Şiddetli tekdir. ◆ Şiddetli sarhoşluk. ◆ Süratle, dört nala. ‖ **Faux** – Atın çapkın yürüyüşü. ‖ (t.) Rekz.

Galopade [ims.] Dörtleme ile yürüyüş, dört nala koşuş.

Galopant,e [s.] Pek süratle ilerleyen, râkiz. ‖ **Phtisie** – **e** Çabuk terakki eden verem illeti, sill-i râkiz.

Galoper [fl.] Beygir ve emsali dört nala koşmak. ◆ Çok koşmak, çok yorulmak. ‖ (t.) Süratle terakki etmek, sirayet etmek. ‖ – **après** Kemâl-i şiddet ve germî ile takip etmek. = [ft.] Beygiri dört nala koşturmak. ◆ Takip etmek. ‖ (mec.) Eziyet vermek.

Galopin [imz.] Ücretle öteye beriye gönderilen çocuk. ◆ Büyük konaklarda aşçı yamağı. ◆ Sokaklarda dolaşan fakir çocuk, külhanbeyi.

Galoubet [imz.] Eski bir nevi düdük.

Galuchat [imz.] Sigara kutusu ve kın gibi şeyler imali için hazırlanmış köpek balığı derisi.

Galvanique [s.] Galvanizme mensup ve müteallik, galvanî.

Galvanisation [ims.] Ameliyat-ı kimyeviye ile hâsıl olan elektriğin tasarrufu, tegalvün. ◆ Tesir-i elektrikî ile maâdinin üzerine gümüş, altın veya sâir maâdinin gayet ince bir tabakada kaplanması, galvanize yapma.

Galvaniser [ft.] Tegalvün ettirmek. ◆ Pil-i galvanî vasıtasıyla elektriklendirmek.

Galvanisme [imz.] (ht.) Muhtelifü'l-cins iki cismin temasından hâsıl olan elektrik. ◆ Adalat ve âsabın madenî nâkiller vasıtasıyla ihtilâta getirilmesiyle ecsam-ı hayvaniyede hâsıl olan elektrik, tegalvün.

Galvanocaustique [ims.] (crh.) Keyy-i galvanî.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Galvanographie [ims.] Galvano ile hakketme usulü.

Galvanographie[291] [ims.] Galvanizma hakkında kitap.

Galvano-magnétisme [imz.] (ht.) Galvaniyet ile mıknatisiyete müteallik ameliyat-i hikemiye, galvaniyet-i mıknatisiye.

Galvanomètre [imz.] (ht.) Tesirat-ı galvaniyeyi ölçmeye mahsus alet, mikyas-ı galvanî, galvanometro.

Galvanoplastie [ims.] (ht.) Bir madenin üzerine bir usul-i mahsusa ile diğer bir madenden bir kışr geçirmek tariki, temvih-i galvaniye, galvanoplasti, galvanizma ile yaldızlama sanatı.

Galvanoplastique [s.] (ht.) Bir madenin diğer bir madenden bir kışrla ihâtasından ibaret olan "temvih-i galvaniye" usulüne mensup ve müteallik.

Galvano-poncture [ims.] (crh.) Te'bir-i elektrikî, te'bir-i galvanî.

Galvanothérapie [ims.] Galvanizmanın usul-i tedaviye tatbiki.

Galvauder [ft.] Sövmek, namusuna dokunmak. ◆ Şiddetli tekdir ve tevbih etmek. ◆ Bozmak, karmakarışık etmek.

Gamache [ims.] Muşamma veya abâdan kalçın.

Gamay yahut **Gamet** [imz.] Bir nevi asma.

Gambade [ims.] Sıçrayış, sıçrama. || (mec.) Nişâne-i meserret.

Gambader [fl.] Sıçramak. || (mec.) Beyhûde ihtiyar-ı zahmet etmek, beyhûde yorulmak.

Gambaduer,se [i. – s.] Sıçrayan.

Gambette [ims.] Bir cins çulluk.

Gambiller [fl.] Bacaklarını sallamak. ◆ Sıçramak, raks etmek.

Gambit [imz.] (*t* okunmaz) Satranç oyununda bir nevi taş oynatma.

Gamelle [ims.] Asker karavanası.

Gamet [imz.] (mr. Gamay)

Gamin,e [i.] Sokaklarda oynayan çocuk, külhanbeyi, çapkın. ◆ Küçük çocuk.

Gaminer [fl.] Külhanbeyi gibi sokaklarda oynamak, külhanbeyliği etmek.

Gaminerie [ims.] Külhanbeyliği. ◆ Külhanbeylerine mahsus tavır ve zevzeklik.

Gammare [imz.] Deniz tekesi envâından bir cins.

Gamme [ims.] (ms.) Gam. ◆ Perdelerin tertibat-ı esasiyesini teşkil eden vasatî sadâlar. || – **diatonique** Karar için muayyen olan yedi perdenin tertib-i esasîsi. || – **chromatique** Karar için muayyen olan perdelerin haricinde karar perdesi. || – **naturelle** Asvat-ı tabiiye. || **Changer de** – Âvâz değiştirmek, tebdil-i savt etmek. || **Passer la** – **de** Daire-i iktidarın haricine çıkmak. || **Être hors de** – Şaşırmak.

Gamologie [ims.] İzdivaç hakkında kitap.

Gamomanie [ims.] Manya-yı tezevvüc.

Gamopétal,e [s.] (nb.) Zü'l-vüreykat-ı tüveyciye-i müttehide.

Gamophylle [s.] (nb.) Zü'l-lefâif-i müttehide.

Gamosépale [s.] (nb.) Zü'l-vüreykat-ı ke'siye-i müttehide.

Ganache [ims.] Beygirin alt çenesi. ◆ İnsan çenesi (âmiyâne). || (bhr.) Tente bağlanan demirler, puntal. || (mec.) Dirayetsiz ve akılsız adam.

Ganche [ims.] Eski vakitlerde bazı memâlikte mücâzat için müsta'mel kazık.

Gandasuli [imz.] Zencebil çiçeği, gandasuli.

Gandin [imz.] Kadın tavırlı genç, süslü adam.

Ganga [imz.] Çil keklik nevi.

Gangliforme [s.] (tşr.) Ukde denilen ve sinirlerin dolaşmasından mütehassıl bez şeklinde olan, ukdiyü'ş-şekl.

291 Bu maddenin orijinal metinde hatalı olan alfabetik sıralaması düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gangliocarcinie [ims.] (t.) Seretân-ı ukad-ı lenfaiye.

Ganglion [imz.] (tşr.) Sinirlerin dolaşmasından hâsıl olan bir nevi bez, ukde. || – **cardiaque** Ukde-i kalbiye.

Ganglionite [ims.] (t.) İltihab-ı ukde.

Ganglionnaire [s.] (t.) Ukde denilen bezlere mensup ve müteallik, ukdevî.

Gangliophymie [ims.] (t.) Tederrün-i ukad-ı lenfaiye.

Gangliostéie [ims.] (t.) Taazzum-ı ukad-ı lenfaiye.

Gangrène [ims.] (t.) Bir uzvun sâir taraflara dahi sirayet edebilir bir suretle çürümesi, teşennüc, gangren. || (mec.) Helak. ◆ Hayat-ı uzviyeyi tedricen mahv eden bir maraz. ◆ Bozulmuş. || **de** – Müptelâ.

Gangrené,e [s.] Gangrene müptelâ.

Gangrener [ft.] Gangrenlendirmek. || (mec.) İfsad etmek, telvis etmek, bozmak. || **Se** – Gangren olmak.

Gangreneux,se [s.] Gangren hâlinde olan, gangrenli, gangrenî.

Gangue [ims.] (mad.) Topraktan yeni çıkarılan madeni ihâta eden ve madenden ma'dud olmayan cisim, acîne.

Ganoïdes [imz. – cm.] Mersin balıkları fasîlesi.

Ganse [ims.] İpek veya sırmalı gaytan.

Gant [imz.] Eldiven, gant. || – **d'oiseau** Doğancı eldiveni, pehle. || **Jeter le** – Meydan okumak, mübârezeye, düelloya davet etmek. || **Prendre ses** – **s** Sokağa çıkmak üzere hazırlanmak. || **Relever, Ramasser le** – Mübâreze veya düello için eldiven atılarak vuku bulan daveti kabul etmek. || **Prendre des** – **s** Tedâbir-i ihtiyâtiye ittihaz etmek. || – **s fourrés** İçi kürklü eldiven. || – **jaune** Hoppa, şık. || **Aller comme un** – Gayet iyi uymak, muvâfık, mutabık gelmek. || **Avoir perdu ses** – **s** (Bir kızdan bahsederken) İffetini kaybetmiş olmak.

Gantelé,e [ims.] Küçük çadır çiçeği. (*Gant de Notre-Dame* dahi denir.)

Gantelet [imz.] Zırhlı eldiven.

Ganter [ft.] Eldiven giydirmek. ◆ Eldiven giymek. ◆ (Eldiven hakkında) Ele iyi uymak, iyi gelmek. || (mec.) Uymak, münasip, muvâfık gelmek.

Ganterie [ims.] Eldivencilik. ◆ Eldiven fabrika ve mağazası.

Gantier,ère [i.] Eldivenci.

Gantois,e [i. – s.] Belçika'nın (Gand) şehrinden olan.

Garage [imz.] Vapur nehrin bir kenarına ve demiryol vagonları mevkıfın kör yol denilen tarafına sevk edilip durması.

Garançage [imz.] Kök boya ile telvin.

Garance [ims.] Kök boya, kızıl kök, füvveh. = [s.] Kızıl, kök boya ile boyatılmış.

Garancer [ft.] Kök boya ile boyamak.

Garanclère [ims.] Kök boya ekilmiş tarla. ◆ Kumaşların kök boya ile boyatıldığı mahal.

Garancine [ims.] Kök boya hülâsası, füvvehin.

Garant,e [i.] (hk.) Kefil, zâmin, mesul. || – **solidaire** Kefalet-i müteselsile ile kefil ve zâmin olan. || – **solvable** Muteber kefil. || **Donner un** – Kefil irâe etmek. || **Se rendre** – **de quelqu'un** Bir kimseye kefil olmak, tekeffül etmek. || **Puissances** – **es** Düvel-i zâmine. || **Je suis** – **que** Temin ederim ki. || (bhr.) Köstek.

Garanti,e [s.] (hk.) Temin edilmiş, kefalete rapt olunmuş. || (mec.) Tasdik ve temin olunmuş. ◆ Müdafaa olunmuş. || **Le créancier** – Mekfûlün-leh. || **L'objet** – Mekfûlün-bih.

Garantie [ims.] Kefalet. ◆ Teminat, zıman. ◆ Tazmin. ◆ Karşılık. ◆ Zarar bedeli. || (tca.) Satışta muhayyer verme. || – **solidaire** Kefalet-i müteselsile, müştereke. || – **de droit** Kefalet-i kanuniye, zıman-ı kanunî. || – **de fait** Akd-i kefalet, şart edilen kefalet. || **Action en** – , **demande** – **en** Kefalet davası. || – **réciproque** Kefalet-i mütekabile. || – **des intérêts** Temin-i temettü.|| **Bureau de** – Altın ve gümüş şeylerin damga idaresi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Garantir [ft.] Kefil olmak, tekeffül etmek, temin etmek, zâmin olmak, ◆ Muhafaza etmek, korumak. || (tca.) Satılan bir şeyin evsaf-ı hasenesini temin edip aksi takdirde o şeyi geri alacağını temin etmek, muhayyer satmak.

Garbin [imz.] Batı lodosu.

Garbon [imz.] Erkek keklik, hacel.

Garbure [ims.] Lahanalı çorba.

Garce [ims.] Bâliğa. ◆ Kız. ◆ Âlüfte, kahpe.

Garcette [ims.] (bhr.) Yelkenlerin kasıntı bağı, çamoka.

Garciniées [ims. – cm.] (nb.) Râtîneciye-i nukatiye fasîlesi.

Garçon [imz.] Erkek çocuk, oğlan, delikanlı. ◆ Evlenmemiş adam, bekâr, ergen, azeb. ◆ Usta şâkirdi, çırak. ◆ Kahvehâne ve lokanta vesâire hizmetçisi, garson. || **Vie de** – Bekâr hayatı. || **Repas de** – Yalnız bekâr delikanlılardan mürekkep bir ziyafet.

Garçonnet [imz.] Oğlancık.

Garçonnière [ims.] Erkek çocuklarla oynayan kız.

Garde [ims.] Muhafaza, vikaye, müdafaa. ◆ Nöbet ve nöbetçilik, bekçilik. ◆ Karakol. ◆ Kılıç kabzasının siperi. ◆ Kılıçla müdafaa ve mukabele edebilecek hâl ve vaziyet. || **Être de bonne, de mauvaise** – İyi yahut fena muhafaza etmek, saklamak. ◆ Uzun müddet saklanmaya, hıfzedilmeye sâlih veya gayr-ı sâlih olmak. || **N'avoir – de** Asla niyeti olmamak, gayet baid bulunmak. || – **royale, impériale** Hassa ordusu. || – **nationale** Milis askeri. || – **à vue** Göz hapsi. || – **judiciaire** Emval-i mahcuzenin hıfzı. || **Prendre** – Dikkat etmek, sakınmak. = [cm.] Kilidin içinde her anahtar dönememek için yapılan diller. ◆ Kitabın evvel ve âhirindeki beyaz yapraklar.

Garde [imz.] Bir karakol efradından olan nefer, nöbetçi. ◆ Muhafız, nâzır, emin. || – **des sceaux** Fransa'da adliye nâzırı. || – **champêtres** Köy ve tarla bekçisi. || – **forestier** (mr. Garde-bois)

Garde-barrière [imz.] Demiryol geçitlerini muhafazaya memur bekçi. ◆ Dâhilî gümrük memuru. (cm. des *garde-barrières*).

Garde-bois yahut **Garde-forestier** [imz.] Orman bekçisi, korucu.

Garde-boutique [imz.] Çok vakit dükkânda kalıp satılamayan şey. (cm. des *garde-boutiques*).

Garde-cendre [imz.] Sobanın kül dökülmesine mahsus tabağı. ◆ Ocaktaki külü tutmaya mahsus alet. (cm. des *garde-cendres*).

Garde-chasse [ims.] Bir mahallin av hayvanatını muhafazaya memur adam, saydgâh bekçisi. (cm. des *garde-chasses*).

Garde-chiourme [imz.] Tersanede çalıştırılan mücrimlerin muhafazasına memur zâbit.

Garde-côte [imz.] Sevâhilin muhafazasına memur asker neferi. ◆ Sevâhilin muhafazasına memur harp sefinesi. (cm. des *garde-côtes*).

Garde-crotte [imz.] Araba tekerleklerinin üzerine çamurdan muhafaza için konulan siper, tekerlek çamurluğu.

Garde-feu [imz.] Sobanın etrafına konulan siper. (cm. des *garde-feux*).

Garde-fou [imz.] Köprü ve dam ve balkon vesâirenin etrafındaki parmaklık, korkuluk. (cm. des *garde-fous*).

Garde-frein [imz.] Demiryol vagonlarındaki sıkıştırma makinesinin memuru, gard-fren. (cm. des *garde-freins*).

Garde-magasin [imz.] Mağaza bekçisi. ◆ Çok satılamayan meta. (cm. des *garde-magasins*).

Garde-main [imz.] Yazar[ken] veya resim çizerken kâğıdı kirletmemek için elin altına konulan diğer kâğıt. (cm. des *garde-main*).

Garde-malade [i.] Hastalara hizmet eden veya yanlarında bekleyen adam, hastahane tımarcısı. (cm. des *gardes-malades*).

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Garde-manger [imz.] Yemekleri sineklerden muhafaza etmeye mahsus dolap, tel dolap. ◆ Kiler. (cm. des *garde-manger*)

Garde-meuble [imz.] Esas-ı beytiye mahzeni. (cm. des *garde-meubles*).

Garde-nappe [imz.] Nihâle. (cm. des *garde-nappe* yahut des *garde nappes*).

Garde-note [imz.] Not cüzdanı. ◆ Eski vakitte mukavelat muharririne verilen isimdir. (cm. des *garde-notes*).

Garde-pêche [imz.] Nehir ve göllerdeki balıkların muhafazasına memur adam.

Garder [ft.] Saklamak, hıfz u vikaye etmek. ◆ Gözetmek, bakmak, nezâret etmek. ◆ Sıyânet etmek. ◆ Gizlemek, saklamak. ◆ Tutmak, bırakmamak, ayrılmamak. ◆ Riayet etmek. ◆ Çıkarmamak, ihraç etmemek. ‖ – **une stricte neutralité** (Bir devlet) Tamamiyle hâl-i bî-tarafide bulunmak. ‖ **Dieu garde!** Allah saklasın! ‖ **Se** – Sakınmak, ictinab etmek, çekinmek.

Garderie [ims.] Bir korucunun muhafazasına memur olduğu daire.

Garde-robe [ims.] Elbise ve eşyanın hıfzına mahsus oda veya büyük dolap, esvab dolabı. ◆ Elbise, eşya. ◆ Oturağın konduğu oda. ‖ **Aller à la** – Ayak yoluna gitmek. (cm. des *garde-robes*).

Gardeur,se [i. – s.] Muhafız, bekçi, çoban.

Garde-vente [imz.] Odun tüccarının odunun muhafaza ve füruhtuna memur vekili. (cm. des *garde-ventes*).

Garde-vue [imz.] Gözleri ziyanın kesretinden muhafaza için alnın üzerine konulan siper. ◆ Lamba siperi. (cm. des *garde-vue*).

Gardien,ne [i.] Muhafız, bekçi. ◆ Gardiyan. ◆ Hâmi, hâris, müdafi.‖ (hk.) Mahkeme tarafından emval-i mahcuzenin hıfzına memur edilen kimse. ‖ – **de la Piax** Fransa'ya mahsus polis memuru. = [s.] **Ange** – Her adama müekkel olan iki meleğin beheri, melekü's-sıyâne.

Gardon [imz.] Tatlı sularda bulunur sazan nevinden çamça balığı.

Gare [ims.] Demir yol katarının hareket ve muvâsalat ettiği mahal, büyük mevkıf. (Demiryol hattının mebdeinde ve müntehâsında bulunan büyük mevkıflara *Gare* ve arada bulunan küçük mevkıflara *Station* denir.) ◆ Nehirde vapurların durmasına mahsus havuz, mendirek.

Gare! [hd.] Vardı ha! Destur! Savul! ◆ Sakın! Zinhar! Kimse dokunmasın!

Garenne [ims.] Ada tavşanlarının yabani bir hâlde yaşadıkları mahal. ‖ – **forcée, privée** Ada tavşanlarının teksir-i nesline mahsus ağıl.

Garennier [imz.] Ada tavşanları besleyen adam.

Garer [ft.] Bir mevkıfa sokmak, bir mevkıfta durdurmak. ◆ Hıfzetmek. ‖ **Se** – Mevkıfa sokulmak, mevkıfta durmak. ‖ (mec.) Sakınmak, ictinab etmek.

Gargantua [imz.] Pek çok yiyen adam, ekûl. (Rable'nin[292] bir eserindeki şahs-ı mevhumun isminden ahz olunmuştur.)

Gargariser (se) [f. – t.] Gargara ve mazmaza etmek.

Gargarisme [imz.] Mazmaza olunacak mâyi, gargara.

Gargotage [imz.] Fena yapılmış.

Gargote [ims.] Ucuz fiyatla yemek ve müskirat veren meyhâne, koltuk. ‖ (mec.) Fena yemek pişen ev veya lokanta.

Gargoter [fl.] Fena yemek pişen âdi lokantada taam etmek. ◆ Fena yiyip, içmek.

Gargotier,ère [i.] Âdi ve pis bir meyhâne idare eden. ◆ Pis aşçı.

Gargouille [ims.] Oluk ağzı. ‖ Olukların birleştiği hazne. ◆ Çeşme musluğu, çeşme burması.

292 *Rabelais.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gargouillement [imz.] (t.) Su veya gazın boğaz veya karında çıkardığı gürültü, karın gurultusu, telakkum, tekabkub.

Gargouiller [fl.] Su veya çamurun içinde çalkanmak. ◆ Guruldamak. ◆ (Su hakkında) Çağlamak.

Gargouillis [imz.] Suyun bir oluk ağzından akar iken çıkardığı gürültü, çağıltı.

Gargousse [ims.] (as.) Fişek hartucu, kovan.

Gargoussier [imz.] ve:

Gargoussière [ims.] Fişeklik.

Garigue [ims.] İşlenmemiş hâlî yer.

Garnement [imz.] Çapkın, yaramaz.

Garni,e [s.] Kiraya vermek üzere döşetilmiş (ev, oda). ◆ Dolu, memlû. ◆ Bol, çeşidi çok. = [imz.] Döşenmiş kira evi, odası.

Garnir [ft.] Donatmak, tezyin etmek. ◆ Levâzım ve mühimmatını tedarik etmek, teçhiz etmek. ◆ Takviye etmek. ◆ Doldurmak. ◆ Mevzu' bulunmak. || Se – Dolmak.

Garnisaire [imz.] Avrupa'da bakayâ te'diye olununcaya kadar mükellefinin evlerinde oturtulan tahsil memuru.

Garnison [ims.] Bir mevkide ikamet eden asker; asâkir-i müstahfıza, fırka-i müstahfıza, bir mahallin kuvve-i mevcudesi. ◆ Müstahkem şehir, asâkirin ikamet ettiği şehir. ◆ Bit, kehle.

Garnissage [imz.] Donatma, tezyin. ◆ Teçhiz.

Garnisseur [imz.] Donanan. ◆ Teçhiz eden.

Garniture [ims.] Bir libas vesâireyi donatmaya, tezyine yarayan şeyler, kurdele, oya vesâire. ◆ Takım, tetimmat. ◆ Döşeme, tefriş. ◆ Külbastı ve biftek gibi et yemeklerinin yanına konulan sebze. || (tba.) Makinede sahifeleri birbirlerinden uzak tutmaya ve sıkıştırmaya mahsus demir ve kereste parçaları, kama, takoz, kranitür. || (m.) – d'un comble Çatı takımı. || (bhr.) – du baupré Cıvadra tetimmatı.

Garo [imz.] Ud ağacı çıkarılan Hindistan'ın garo ağacı.

Garou [imz.] Yaprakları daima yeşil duran bir nevi küçük ağaç, mazaryon, yakı ağacı.

Garoupe [ims.] (nb.) Kunarya fasîlesinden zeytûnü'l-add nevinden bir fidan, garup.

Garrot [imz.] Beygirin sırtı ortası. ◆ İp ilmeğini sıkıştırmaya mahsus ağaç parçası, toyaka. ◆ Mukaddemâ Avrupa'da böyle bir tazyik ile icra olunan işkence. ◆ Ak göt denilen yaban ördeği. || (crh.) Dâgıt, garo.

Garrottage [imz.] İplerle sıkı sıkı bağlama. ◆ Bukağı vuruş.

Garotte [ims.] Sıkı bağlamaktan ibaret bir nevi işkence, bukağı.

Garrotter [ft.] Sıkı bağlamak, bukağı vurmak.

Gars [imz.] (*gâ*) Oğlan. ◆ Şiddet-i azm ve metanet nokta-i nazarından mülâhaza edilen insan. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Garus [imz.] (*s* okunur) Midevî bir macun, garus iksiri.

Gascon,ne [i. – s.] Gaskonyalı. || (mec.) Kendini metheden ve cesaret iddiasında bulunan adam, tafra-füruş. ◆ Latifeci, müstehzî. || En – Maharetle. = [imz.] Gaskon lisanı.

Gasconisme [imz.] Gaskonyalılara mahsus şive ve suret-i ifade.

Gasconnade [ims.] Temâdüh, cesaret iddiası, tefâhur, tafra-füruşluk.

Gasconner [fl.] Gaskonyalı şivesiyle söylemek. || (mec.) Temâdüh ve tafra-füruşluk etmek.

Gaspillage [imz.] İsraf, beyhûde yere sarf ve ihlâk. ◆ Karmakarışık etme.

Gaspiller [ft.] Karmakarışık etmek: || – des papiers Kâğıtları karmakarışık, alt-üst etmek. ◆ İsraf etmek, beyhûde yere sarf ve itlaf etmek.

Gaspilleur,se [i.] Müsrif, beyhûde yere sarf ve ihlâk eden. ◆ Karmakarışık.

Gaster [imz.] (*r* okunur) Karın, batn. ◆ Mide. (Eski kelime.)

Gastérangemphraxie [ims.] (t.) İnsidad-ı bevvab.

Gastérase [ims.] (k.) Pepsin, hazmin.

Gastéromycètes [imz. – cm.] (nb.) Müdevverü'ş-şekl veya mi'diyü'ş-şekl futurlar.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gasteropodes [imz. – cm.] (tt.) Karınlarına sürünerek yürüyen hayvanlar, mercûlü'l-batn taifesi.

Gastornis [imz.] (arz.) Yeni keşfolunmuş bir cins büyük kuş müstehâsesi.

Gastralcie [ims.] (t.) Takarruh-ı mide.

Gastralgie [ims.] (t.) Midenin âsabî bir sancısı, elem-i mide.

Gastralgique [s.] (t.) Elem-i mideye müteallik.

Gastricisme [imz.] (t.) Emrazın mide fesadından mütevellid olduğuna kani olanların meslek-i tıbbîsi, mezheb-i mi'diyyûn.

Gastriloque [imz.] (mr. Ventriloque)

Gastrique [s.] (t.) Mideye mensup ve müteallik, midevî.

Gastrite [ims.] (t.) İltihab-ı mide.

Gastrobranche [imz.] Bahr-i şimalîde bulunur bir cins ok balığı.

Gastrobrasie [ims.] (crh.) Tesakkub-ı[293] mide.

Gastro-bronchite [ims.] (t.) İltihab-ı mide ve kasabat.

Gastrocèle [imz.] (t.) Fıtık-ı mide.

Gastrochène [imz.] Bir cins deniz kurdu.

Gastrocnémien,ne [i. – s.] (tşr.) Tev'em: Muscle – Adale-i tev'emiye.

Gastro-côlique [s.] (tşr.) Midevî-i kolonî.

Gastro-colite [ims.] (t.) İltihab-ı mide ve kolon.

Gastro-conjonctivite [ims.] (byt.) İltihab-ı mi'dî ve mültehimî.

Gastro-duodénite [ims.] (t.) İltihab-ı midevî-i isnâ-aşer.

Gastrodynie [ims.] (t.) Resye-i mide.

Gastro-entérite [ims.] (t.) Mide ve bağırsakların iltihabı.

Gastro-épiploïque [s.] (tşr.) Mi'dî-i serbî.

Gastro-hépatique [s.] (tşr.) Mi'dî-i kebedî.

Gastro-hépatitite [ims.] (t.) İltihab-ı mide ve kebed.

Gastro-humérien [imz.] (tşr.) Adale-i batnî, adudî.

Gastro-hystérotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı batn ve rahim.

Gastro-intestinal,e [s.] (tşr.) Mi'dî-i miâî.

Gastrologie [ims.] Sanat-ı tıbâhat.

Gastromalacie [ims.] (t.) İstirhâ-i mide.

Gastromanie [ims.] Nefis yemeklere son derece meyl ve iptilâ.

Gastromélie [ims.] Batn-ı müreccel. (acâibattan).

Gastromyciens [imz. – cm.] (nb.) Futur-ı batniye fasîlesi.

Gastronome [imz.] İyi yemek yemeyi seven adam, yemek meraklısı, şikemperver.

Gastronomie [imz.] Yemek merakı, iyi yiyip içmeye olunan dikkat. || (mec.) Bir merak ve iptilâya medar-ı iştigal bulma.

Gastronomique [s.] Yemek merakına mensup ve müteallik.

Gastrophymie [ims.] (t.) Derûn-ı mide.

Gastro-phylorique [s.] (tşr.) Mi'dî-i bevvâbî.

Gastrorragie [ims.] (t.) Nezf-i mide, kan kusma.

Gastrorrhaphie [ims.] (crh.) Tedriz-i batn.

Gastrorrhé [ims.] (t.) Seyelân-ı mide.

Gastrorrhémie [ims.] (mr. Gastrorragie)

Gastrose [ims.] (t.) Emraz-ı mide.

Gastro-splénique [s.] (teşr.) Mi'dî-i tıhâlî.

Gastrostenose [ims.] Tazayyuk-ı mide.

Gastrosphylidie [ims.] (t.) Dâ-i efrenc-i mide.

Gastro-thoracique [s.] (tşr.) Batnî-i sadrî.

Gastrotome [imz] (crh.) Mihza'-ı batn.

Gastrotomie [ims.] (crh.) Karın yarma ameliyatı, haz'-ı batn.

Gastrotrypie [ims.] (crh.) Teskib-i mide.

293 Orijinal metinde dizgi hatası: *Kâmûs-ı Fransevî*'nin ikinci baskısına (1898) başvurulduğunda da görüleceği üzere تثقب şeklinde yazılan kelimenin doğrusu تثقب olmalıdır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gat [imz.] (bhr.) İskeleye inmek üzere sahillerde yapılan merdiven.

Gâté,e [s.] Bozulmuş, bozuk. ◆ Çürümüş, çürük. || **Enfant** – Nazlı ve terbiyesiz alıştırılmış çocuk, şımarık çocuk. = [imz.] Bir şeyin bozuk ciheti, çürük.

Gâteau [imz] Çörek, bogaça. ◆ Bal gömeci. ◆ Potada erimeyip kalan maden külçesi. || (mec.) Kâr, temettü'.|| (crh.) Nüsâle-i mişvâriye. || (t.) – **fébril** Mişvâr-ı rahmî, fart-ı nümüvv-i tıhâlî.

Gâte-bois [imz.] Kereste kurtları envâına denir.

Gâte-enfant [i.] Çocukları nazlı ve terbiyesiz alıştırıp şımartan adam. (cm. des *gâte-enfants*).

Gâte-métier [imz.] Pek ucuz çalışan, sanatı kepaze eden adam. (cm. des *gâte-métiers*).

Gâte-papier [imz.] Fena muharrir. (cm. des *gâte-papier*).

Gâte-pâte [imz.] Fena ekmek pişiren ekmekçi. (cm. des *gâte-pâte*).

Gâter [ft.] Bozmak, telvis, berbat, ifsad etmek, çürütmek. ◆ Yıkmak, harap etmek. ◆ Kanını bozmak, pis bir hastalığı sirayet ettirmek. ◆ Şımartmak, bozdurmak. || – **un enfant** Bir çocuğu çok nazlı ve terbiyesiz alıştırmak, şımartmak. || – **le métier** Pek ucuz çalışmak, sanatı kepaze etmek. || – **du papier** Çok ve fena yazmak. || **Se** – Çürümek, bozulmak. ◆ Kıymet ve ehliyetini kaybetmek. || **Se** – **la main** Maharetini kaybeylemek.

Gâterie [ims.] Çocuğun çok nazlı alıştırılmasıyla ahlakının bozulması.

Gâte-sauce [imz.] Fena ve acemi aşçı. (cm. des *gâte-sauce*).

Gâteur,se [i.] Çocukları nazlı alıştırıp ahlaklarını bozan.

Gâteux,se [s.] Gayriihtiyari def'-i tabiî eden hasta ve kötürüm adam. ◆ Muhtelü'ş-şuur.

Gatte [ims.] (bhr.) Geminin başındaki küpeşte.

Gattiller [imz.] Yemen za'feranı ağacı, beşparmak ağacı.

Gattine [ims.] İpek böceklerine ârız olan karataban illeti.

Gauche [s.] Sol, yesar. ◆ Fena, iyi değil, mahirâne değil. || (mec.) Maharetsiz, elinden bir şey gelmez, salak. = [ims.] Sol taraf, sol el. || **Mariage de la main** – Küfüv olmayan kadın ve erkek beyninde teehhül. ◆ Gayrımeşru münasebet. || (he.) **Surface** – Sath-ı yesar. || **à** – Sola, solda, sol tarafta. || **Donner à** – Aldanmak, yanılmak. || **Passer l'arme à** – Ölmek.

Gauchement [h.] Maharetsiz, zarafetsiz, acemice.

Gaucher,ère [s.] Solak.

Gaucherie [ims.] Maharetsizlik, zarafetsizlik, acemilik, salaklık.

Gauchir [fl.] Eğrilmek, bozulmak, çarpılmak, şeklini kaybetmek. || (mec.) Tarik-i istikametten inhiraf etmek, hile ile iş görmek.

Gauchissement [imz.] Eğrilik[294], bozuluş, çarpılış.

Gaude [ims.] (nb.) Cehri. ◆ Mısır buğdayı ununda yapılan bir nevi çorba.

Gauder [ft.] Cehriye batırmak.

Gaudir (**se**) [fv.] Sevinmek. ◆ Eğlenmek, istihzâ etmek. (Eski ve nâdirü'l-isti'maldir.)

Gaudisserie [ims.] İstihzâ, eğlence.

Gaudriole [ims.] Eğlenceli ve hezl-âmiz söz, latife.

Gaufrage [imz.] Kumaş vesâire üzerine resim ve nakış basmak ameliyatı.

Gaufre [ft.] Bal gömeci, petek. ◆ Bir nevi yassı çörek. ◆ Oyma kalıp.

Gaufrer [ft.] Kumaş ve deri vesâire üzerine sıcak kalıp ile resim ve nakışlar basmak.

294 Orijinal metinde dizgi hatası: كريلك şeklinde yazılan kelimenin, *gauchissement*'ın anlamı göz önüne alındığında اكريلك olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gaufreur [imz.] Kumaş vesâire kalıp basmacısı.

Gaufrier [imz.] Bir nevi yassı çörek pişirmeğe mahsus demir tava.

Gaufrure [imz.] Kumaşların üzerine basılan eşkâl ve nukuş.

Gaulage [imz.] Sırıkla ağaçtan meyve düşürme.

Gaule [imz.] Ağaçlardan yemişler düşürmeğe mahsus uzun sırık.

Gauler [ft.] Sırıkla meyve düşürmek.

Gaulis [imz.] Ormanda kesilmiş ağacın yerde kalan kütüğünden çıkıp büyümek üzere bırakılan dallar.

Gaulois,e [i. – s.] Gol denilen eski Fransa ahalisinden olan. ◆ Eski Fransa'ya mensup ve müteallik. ◆ Kaba. ◆ Köhne, hâyîde. = [imz.] Eski Fransa ahalisinin lisanı, Gal lisanı. ◆ Biraz huşûnetle beraber, şen, zarif adam.

Gaulthérie [ims.] (nb.) Amerika-yı Cenubî erguvan ağacı.

Gaupe [ims.] Çirkin ve pis karı.

Gaure [imz.] (Fârisîden me'huz: gebr) Zerdüşt dininde olan İranî, ateşperest, gebr, mecusi. ◆ Bunların lisanı.

Gausse [ims.] İstihzâ, alay. ◆ Yalan.

Gausser (se) [fv.] Eğlenmek, istihzâ etmek.

Gausserie [ims.] İstihzâ, zevklenme.

Gausseur,se [i.] Müstehzî. ◆ Yalancı.

Gave [ims.] Pirene dağlarından inen yağmur suyu, sel.

Gaver [ft.] İyice yedirip içirmek. ◆ Tavuk ve güvercin vesâireye zorla ve çok yem yedirmek. || **Se** – Çok yemek.

Gavette [ims.] Haddeden çekmeye mahsus olarak hazırlanan altın vesâire sebîkesi.

Gavial [imz.] Hind timsahı, gâvyal.

Gavion [imz.] Boğaz, gırtlak. || **Se rincer le** – içmek. (Beyne'l-avam müsta'meldir.)

Gavotte [ims.] İki kişi ile icra olunur bir raks ve onunla çalınan hava.

Gayacan [imz.] (nb.) Bir cins ağaç.

Gay-lussite [ims.] (mad.) Bir fahmiyet-i mükerrer bi'l-mâ-i cass ve sud-ı hılkîdir.

Gaz [imz.] Hava suretinde olan cisim, gaz. ◆ Tenvir için müsta'mel müvellidü'l-mâ-i mufahham, gaz. ◆ Hava gazı kumpanyası. || – **d'éclairage** Hava gazı ki tenvirat için isti'mal olunur. || – **permanents** Derece-i hararet ve tazyik ne olursa olsun gaz hâlinde kalan gazlar.

Gaze [ims.] An-asl Suriye'nin Gazze şehrinden çıkan bir nevi ince ve hafif bürümcek, tül, gaz. || (mec.) Bir ifadede, bir üslupta biraz serbazâne olan kelâmı tahfife yarayan suret-i ifade.

Gazéifiable [s.] Gaz hâline geçmesi kabil olan, kabil-i tagazzî.

Gazéification [ims.] Bir cismin gaz hâline geçirilmesi, gazlanma.

Gazéifier [ft.] Bir cismi gaz hâline koymak, tagazzî.

Gazéiforme [s.] Gaz şekil ve suretinde olan, gaziyü'ş-şekl.

Gazéine [imz.] (k.) Benzin.

Gazéité [ims.] (k.) Gaziyet.

Gazelle [ims.] (Arabîden me'huz) Ceylan (ceyran), gazal.

Gazer [ft.] Bürümcek ile örtmek. || (mec.) Edebe mugayir veya pek serbest olan bir hikâyeyi biraz kapalı surette ifade etmek.

Gazetier [imz.] Gazete neşir, tahrir eden, gazeteci. || (mec.) Havâdisçi, havâdis dellâlı.

Gazetin [imz.] Küçük gazete.

Gazette [ims.] Gazete, cerîde. || (mec.) Her rivayeti nakil ve neşreden adam. || **Vieille** – Ehemmiyetini, câlib-i merak olmak hâlini kaybetmiş şey.

Gazeux,se [s.] Gaz kabîlinden veya gaz hâlinde olan, gazî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gazier [imz.] Gazları yakan adam, gazcı. ◆ Gaz fabrikası tesis eden adam.

Gazier,ère [i.] Tülbentçi, bürümcekçi.

Gazogène [imz.] Suni selc suyu yani gazoz yapmaya mahsus makine. ◆ Müvellid-i gaz.

Gazomètre [imz.] Hava gazı kazanı. ◆ Her hânede sarf olunan hava gazının miktarını tayin eden alet, gaz saati.

Gazon [imz.] Çimen, çim. ◆ Çemenzâr.

Gazonnant,e [imz.] [s.] Çimen teşkil eden otlara ıtlak olunur.

Gazonnement [imz.] Çimenle örtüp donatma, çim döşeme ameliyatı.

Gazonner [ft.] Çimenle örtüp kaplamak, çim döşemek.

Gazouillement [imz.] Kuşların cıvıltısı. ◆ Suyun ince çağıltısı, zemzeme.

Gazouiller [ft.] Kuşların cıvıltısı gibi ince ve latif bir mırıltı etmek. ‖ (mec.) Hissiyat-ı müşfikâne, muhibbâne ifade etmek.

Gazouillis [imz.] Cıvıltı, fısıltı.

Geai [imz.] Ala karga, gurâbü'l-beyn.

Géant,e [i.] Dev. ◆ İnsanın pek uzun ve iri boylu bir cins-i mevhumu, artal, kümâtir. ◆ Pek cesim ve mehib hayvan vesâire. ‖ (mec.) Dâhî: **Michel-ange est un** – Ressam-ı meşhur Mikelanj bir dahidir. ‖ **à pas de** – Dev hatvesiyle, pek çabuk.

Géantisme [imz.] Artaliyet.

Géantologie [imz.] Mebhas-i arâtil.

Gébie [ims.] Istakoz nevinden deniz böceği denilen hayvan.

Gécarcin [imz.] Amerika nehirlerinde bulunur bir nevi çağanos.

Gecko [imz.] Ekalim-i hârrede bulunan kertenkele cinsinden sakankur denilen hayvan.

Geckotiens [imz. – cm.] Zıbâbiye sınıfından jekotiye fasîlesi.

Gécome [imz.] Yer sarmaşığı.

Géhenne [ims.] (*jé-è-ne*) (İbraniceden me'huz) cehennem. ‖ (mec.) Azap, ıztırap.

Gehlénite [ims.] (mad.) Bir nevi feldispat, jehlenit.

Geignant,e [s.] İnleyen. ◆ Müteşekkî.

Geindre [fl.] İşlerken inlemek. ◆ Şikâyet etmek.

Géine [ims.] (mr. Mine)

Gel [imz.] Suların donması, incimad.

Gelable [s.] Dondurulabilen.

Gélasime [imz.] Amerika paguryası nevi.

Gélatine [ims.] Et ve kemiklerden kaynamakla çıkan ve donan madde, hülâm, celatin.

Gélatineux,se [s.] Celatin nevinden veya celatine müşâbih olan, hülâmî.

Gélatiniforme [s.] Hülâmiyü'ş-şekl.

Gelée [ims.] Don, incimad. ◆ Soğuduğunda pelte hâline geçen et veya meyve vesâire hülâsası, pelte. ‖ – **blanche** Donmuş çiy, kırağı.

Geléine [ims.] Madde-i hülâmiye.

Geler [ft.] Dondurmak, pelte hâline koymak. ◆ Üşütmek. ‖ (mec.) Gayet bâridâne bir muamele ile reddetmek. = [fl.] Donmak. ◆ Çok üşümek. ‖ **Il gèle** Don var, sular donuyor.

Gélif,ve [s.] Dondan çatlamış veya çatlayabilen ağaç ve taşlara ıtlak olunur, münşak. ‖ **Pierre – ve** Hacer-i münşak.

Geline [ims.] Tavuk. (Eskidir.)

Gelinotte [ims.] Semiz piliç. ‖ – **de bois** Dağ tavuğu, çil.

Gélivure [ims.] Ağaç ve taşların dondan boyuna çatlaması, inşikak afeti.

Gémeaux [imz. – cm.] (hy.) Cevzâ burcu.

Gémellaire [ims.] (hyv.) Nâime-i tıfliye-i üşneden bir cismin ismidir.

Géminé,e [s.] İkişer ve çift olan (ağaç dalları veya bina sütunları), tev'emiye.

Gémir [fl.] İnlemek, âh ü enin ü nâle etmek. ◆ İnleyişe benzer bir ses çıkarmak. ‖ (mec.) Duçar-ı mihnet ve meşakkat olmak.

Gémissant,e [s.] İnleyen, inleyişli, nâlân.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gémissement [imz.] İnleyiş, inleme, âh ü enin, nâle. ◆ İnilti, gürleme.

Gemmage [imz.] Ağaç aşılama, telkih-i eşcar.

Gemmation [ims.] (nb.) Ağaçların tomurcuk çıkarmaları ve bunun mevsimi, tezerrür. ◆ Bir ağacın tomurcukları mecmûu.

Gemme [ims.] (nb.) Tomurcuk, zerr. ◆ (mad.) Şeffaf billur, kıymetdar taş. || **Sel** – Kaya tuzu.

Gemmipare [s.] (tt.) Mükevvin-i zerr.

Gemmiparie [imz.] Tenâsül-i tezerrürî, tekevvün-i tezerrürî.

Gemmule [ims.] (nb.) Küçük tomurcuk, zerrin, cüzey'.

Gémonies [ims. – cm.] Eski Romalıların mahkûmları idam ettikleri maktel.

Génal,e [s.] (tşr.) Yanaklara mensup ve mütealik, vecnî. (cmz. *génaux*).

Génant,e [s.] Sıkan, sıkıntı veren, bıktıran.

Gencives [ims. – cm.] Diş etleri, lisat, umur.

Gencivite [ims.] Diş etlerinin iltihabı.

Gendarme [imz.] Candarma, zaptiye neferi. ◆ Göz lekesi. ◆ Uzun boylu, erkek tavırlı kadın. = [cmz.] Ateş kıvılcımı.

Gendarmer [ft.] Kızdırmak. || **Se** – Bilâ-sebep kızmak, birdenbire ateş almak.

Gendarmerie [ims.] Candarma neferatı. ◆ Candarma heyeti, memurîn-i zâbıta. ◆ Candarma kışlası. || **Commandant de la** – Alay beyi.

Gendre [imz.] Güvey, damat.

Gêne [ims.] Sıkıntı, zahmet, ıztırap. ◆ İşkence, eza, cefa. ◆ Zaruret, müzâyaka. || **Sans** – Laubaliyâne, diğerlerinin sözlerine, rahatsız olup olmayacaklarına bakmayarak.

Gêné,e [s.] Sıkılmış, sıkıntılı, muztarip. ◆ Zarûret ve müzâyakada bulunan.

Généagénèse [ims.] Tenâsül-i mütevâlî.

Généalogie [ims.] İlmü'l-ensab. ◆ Neseb, silsile-i ecdad, şecere.

Généalogique [s.] Nesebe veyahut ilmü'l-ensaba mensup. || **Arbre** – Şecere-i ensab. || **Tables** – **s** Cedâvil-i ensabiye, silsilenâme. || **Arbre** – **des sciences** Malumat-ı beşeriyenin Bakon[295] meslekine göre tasnifi.

Généalogiste [imz.] İlmü'l-ensab mütehassısı. ◆ Silsilenâme yapan adam, nesebiyûndan adam.

Génépi yahut **Génipi** [imz.] Alp dağlarında yetişen bir takım nebatat-ı ıtriye, Alp peliti.

Gêner [ft.] Sıkmak, sıkıntı vermek. ◆ Sıkıştırmak. ◆ Duçar-ı müşkilat etmek. ◆ İka-ı mevâni etmek. ◆ Taciz, rahatsız etmek. ◆ Paraca zarurete duçar etmek.

Général [imz.] Büyük asker kumandanı, asker paşası, ceneral. ◆ Bazı turuk-ı rûhâniyenin âmiri. || – **de brigade** Mirlivâ. || – **de division** Ferik. || – **en chef** Başkumandan.

Général,e [s.] Umumi, külli. ◆ Gayr-ı muayyen, mutlak. || **Principe** – Kaide-i umumiye. || (as.) **Quartier** – Ordugâh, ordu merkezi. || **Officiers** – **aux** Ümerâ-yı askeriye. || **Secrétaire** – Baş kâtip veya mektupçu. || **En** – Umumiyet üzere, ale'l-ıtlak, alelâde. (cmz. *Généraux*)

Généralat [imz.] Büyük kumandanlık, asker başlığı, cenerallik.

Générale [ims.] Ceneral zevcesi. || (as.) Yoklama trampetesi. ◆ Nefir-i âmm.

Généralement [h.] Umumen, ale'l-umum, umumiyet üzere.

Généralisateur,trice [s.] Tamim eden.

Généralisation [ims.] Neşr, tamim, taammüm.

Généraliser [ft.] Tamim etmek.

Généralissime [imz.] Serdar-ı ekrem.

Généralité [ims.] Umumiyet. = [cmz.] Umumiyet üzere söylenilen sözler, umumiyü'l-müfad kelâm.

• • • • • • • • • • •

295 *Bacon*. (Francis Bacon)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Générateur,trice [s.] Doğuran, müvellid. ‖ (mec.) Sebep, müessir, bâis-i vücud. = [imz.] (cr.) Makine kazanı.

Génératif,ve [s.] Tevlide mensup ve müteallik, tevlidî.

Génération [ims.] Doğuruş, doğuş, tevlid, tevellüd. ◆ Tenâsül. ◆ Nesl, cibil, batn, zürriyet. ‖ – **présente** Nesl-i hâzır, şimdiki insanlar, muasırîn, ebnâ-yı zaman. ‖ – **à venir** Ahlâf. ‖ – **spontanée** Gayr-ı zî-ruh maddede tevellüd edecek mevcudata müşâbih birtakım mahlukat-ı zî-hayatın dahli olmaksızın vukua gelen tevellüd ve tekevvün, tevellüd ve tekevvün bi'z-zât.

Générеusement [h.] Semâhatle, kerimâne, uluvv-i cenabla, fütüvvetkârâne. ◆ Yiğitlikle, dilîrâne.

Généreux,se [s.] Semâhatli, kerim, âlicenab, civanmert. ◆ Yiğit, mert, dilîr. ◆ (Şâirâne) Münbit.

Générique [s.] Cinsine mensup ve müteallik, cinsî. ‖ **Nom** – İsm-i cins.

Génériquement [h.] Cinse mensup ve müteallik olarak.

Générosite [ims.] Kerem, uluvv-i cenab, mürüvvet, fütüvvet. ◆ Semâhat, civanmertlik, cûd u sehâ.

Génèse [ims.] Tevrat'ın âlemin suret-i hilkat ve tekevvününden bahseden birinci sifri. ◆ Tekvin, hilkat-i âlem. ◆ Tevellüd, milad.

Génésiaque [s.] Hilkat-i âleme mensup ve müteallik, tekvinî.

Génestrale yahut:

Génestrolle [ims.] (nb.) Sarı katırtırnağı.

Genét [imz.] (nb.) Katırtırnağı, retm.

Genet [imz.] İspanya midillisi.

Genette [ims.] Asya'nın misk kedisi, rubah.

Genevois,e [i. – s.] Cenevreli.

Genévrier [imz.] Ardıç ağacı, ar'ar.

Genévrière [ims.] Ardıç ağaçlarını hâvi mahal.

Géniculé,e [s.] (nb.) Rükbî. ‖ **Organe** – Uzv-ı rükbî.

Génie [imz.] Esâtir-i kadîmeye göre her adamın talihine müvekkel melek. ◆ Cin, peri. ◆ Zekâvet, ferâset, istidad. ◆ Akl ü idrak-i beşerînin nâil olabileceği derecatın en âlâsı, dehâ. ◆ Sunûhat-ı fikriye, hasîsa-i zâtiye. ‖ **De** – Dâhiyâne. ‖ (as.) İstihkâm askeri sınıfı, istihkâm alayları; **Officiers du** – İstihkâm zâbitanı; **École du** – Mühendishâne; **École du – civil** Hendese-i mülkiye mektebi; **École du – maritime** Hendese-i bahriye mektebi. = [cmz.] Dihat.

Génien,ne [s.] (tşr.) Zekanî.

Genièvre [imz.] Ardıç. ◆ Ardıç suyu.

Geniévrerie [ims.] Ardıç suyu çıkarmaya mahsus fabrika.

Génio-glosse [i. – s.] (tşr.) Zekanî-i lisanî.

Génio-hyoïdien,ne [i. – s.] (tşr.) Zekanî-i lâmi'.

Génio-pharyngien,ne [i. – s.] (tşr.) Zekanî-i bel'umî.

Génipayer [imz.] Amerika-yı Cenubî'ye mahsus ak portakal ağacı.

Génisse [ims.] Henüz doğurmamış inek. ◆ İnek.

Génistées [ims. – cmz.] (nb.) Firâşiye fasîlesinden sûsiye nevi.

Génital,e [s.] (tşr.) Tenâsül; **Organes – aux** Azâ-yı tenâsüliye, âlât-ı tenâsüliye.

Génitif [imz.] (sr.) Muzâfun-ileyh.

Génito-crural,e [s.] (tşr.) Tenâsülî-i fahzî.

Génito-urinaire [s.] (tşr.) Tenâsülî-i bevlî.

Géniture [ims.] Çocuk, evlat, nesil, zürriyet.

Genois,e [imz.] Cenovalı, Ceneviz.

Génoplastie [ims.] (tşr.) Tasni'-i hadd.

Genou [imz.] Diz, rükbe, zânû. ‖ (cr.) Dirsek, alet rükbesi. ‖ (bhr.) Paraçol; – **de revers** Eğri paraçol. ‖ **à – x** Diz çökerek.

Genouillère [ims.] Zırhın dizi örten kısmı, zırh dizliği. ◆ Çizmenin dizi setreden kısmı. ◆ Bazı amelenin bağladıkları diz bağı.

Genre [imz.] Cins, nevi, taife; – **humain** Nev-i beşer. ◆ Türlü, usul, tarz. ◆ Gösteriş. ‖ (tt.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hayvanat ve nebatat vesâirenin birkaç nevini şâmil cins. || (sr.) Tezkir ve te'nis, cinsiyet. || (ed.) Tarz, şive. || Dans son – Kendi nevi arasında, kendi ihtisası, mesleği dairesinde.

Gens [i. – cm.] Adamlar, eşhas, nâs, halk, kesan. ◆ Hademe. ◆ Akvam ve ümem, tavâif. || – de robe Adliye memurları. || (as.) – de guerre Efrad-ı askeriye. || (bhr.) – de l'équipage Gemi tayfaları. || Droit des – Hukuk-ı düvel, hukuk-ı milel.

Gens [ims.] (*jainss*) Roma ırkı.

Gent [ims.] (*t* okunmaz) Nesil, soy. ◆ Kavim, ümmet, taife.

Gent,e [s.] Güzel, zarif. (Eskidir.)

Gentiane [ims.] (nb.) Centiyane denilen çiçek.

Gentianées [ims. – cmz.] (nb.) Fasîle-i centiyaniye.

Gentianelle [ims.] Centiyaniye fasîlesinden küçük kantaryon.

Gentianine [ims.] (k.) Centiyanin.

Gentil [imz.] (*l* okunmaz) Mecusi, müşrik.

Gentil,le [s.] (müzekkerinde *l* okunmaz, müennesinde *y* gibi okunur) Güzel, nazik, zarif, sevimli.

Gentilhomme [imz.] (*tiome*) Asil, necib, kibar adam. (cm. des *gentils hommes* telaffuzu: *tizomme*)

Gentilhommerie [ims.] (*ti-io*) Necâbet, asalet, kibarlık.

Gentilhommière [imz.] (*ti-io*) Kibar sayfiyesi.

Gentilité [ims.] Akvam-ı müşrike, müşrikîn âlemi, kefere.

Gentillatre [imz.] (*ti-ia*) Küçük ve itibarı az asil adam, asilzâde düşkünü.

Gentillesse [ims.] Güzellik, zarafet, nezaket. ◆ Tuhaf ve güzel sözler.

Gentillet,te [s.] Mini mini, nazik, zarif.

Gentiment [h.] Güzel, nazik ve zarif bir suretle.

Gentleman [imz.] (İngilizceden me'huz) Terbiyeli ve kibar adam, centilmen.

Gentry [ims.] (*djènn-trè*) İngiltere ahalisinin asaletten mahrum muteberân sınıfı.

Génuflexion [ims.] Diz çökme.

Géocentrique [ims.] (hy.) Merkez-i kürî; Lieu – Küre üzerinde vâki bir noktanın buud-ı merkezîsi.

Géocorises [ims. – cm.] (tt.) Zü'l-cenahiyeti'n-nısf-ı gayr-ı mütecâniseti'l-ecniha sınıfından füsâfis-i berriye cinsi.

Géocyclique [s.] (hy.) Machine – Kamerin şems etrafında vâki olan harekâtını irâe eder alet.

Géode [ims.] (mad.) Hacerü'n-nesr ve hacerü'l-beht denilen taşlar ki derûnunda oynar diğer bir madde bulunur.

Géodésie [ims.] Fenn-i mesâha-i arazi, taksim-i arazi fenni.

Géodésique [s.] Fenn-i mesâhaya mensup ve müteallik. || (r.) Aksar: Ligne – Hatt-ı aksar.

Géodésiquement [h.] Fenn-i mesâha vasıtasıyla, fenn-i mesâhaya tatbiken.

Géoffrées [ims. – cmz.] (nb.) Fasîle-i firâşiye.

Géogénie [ims.] Tekevvün-i arz, tevellüd-i arz.

Géognosie [ims.] (*jé-ogh-no*) Küre-i arzı terkip eden mevad ve maâdin-i muhtelifeden bahseden fen, marifet-i tekevvüni'l-maâdin.

Géognoste [imz.] (*jé-ogh-no*) Marifetü'l-maâdin fenninde âlim ve mahir veya müellif ve muallim adam.

Géognostique [s.] (*jé-ogh-no*) Marifetü'l-maâdine mensup ve müteallik.

Géographe [imz.] Coğrafya fenninde mahir veya muallim ve müellif adam, coğrafi, coğrafiyûndan adam.

Géographie [ims.] Küre-i arzın sathını ve ekalim ve memâlikini tarif eden ilim, coğrafya. ◆ Coğrafya kitabı; – physique Coğrafya-yı tabii; – mathématique Coğrafya-yı riyâzi. || – politique Coğrafya-yı siyasi.

Géographique [s.] Coğrafyaya mensup ve müteallik, coğrafi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Géographiquement [h.] Coğrafya vasıtasıyla. ◆ Coğrafya fennine tatbiken.

Géohydrographie [ims.] (jé-o-i) Tavsif-i miyâhü'l-arz.

Geôlage [imz.] *(jô)* Vaktiyle mahbusînin mahbese duhul ve huruclarında verdikleri resm, hapishane harcı.

Geôle [ims.] *(jô)* Mahbes, zindan. ◆ Zindancının oturduğu oda.

Geôlier [imz.] (jô) Zindancı, hapishane gardiyanı.

Geôlière [ims.] (jô) Zindancı karısı. ◆ Hapishanenin kadın gardiyanı.

Géologie [ims.] Küre-i arzın ahvâl-i dâhiliye ve terkibinden bahseden ilim, ilmü'l-arz.

Géologique [s.] İlmü'l-arza mensup ve müteallik, arzî.

Géologiquement [h.] İlmü'l-arz vasıtasıyla. ◆ İlmü'l-arza tatbiken.

Géologue [imz.] İlmü'l-arzı iyi bilen ve bu fende tecârib ve taharriyat sahibi olan adam, ilmü'l-arz erbabından.

Géomance [ims.] ve:

Géomancie yahut **Géomantie** [ims.] Fenn-i remil.

Géomancien,ne [i.] Remilci, remmal.

Géométral,e [s.] Hendeseye mutabık, hendesî. ◆ Tam, sahih. (cmz. *géométraux*).

Géométralement [h.] Hendeseye tatbiken, bi'l-hendese.

Géomètre [imz.] Mühendis, hendese fenni erbabından.

Géométrie [ims.] Hendese; hendese kitabı. ‖ – **sublime** Hendese-i âliye, ulyâ. ‖ – **plane** Hendese-i musattaha. ‖ – **dans l'espace** Hendese-i mücesseme. ‖ – **analytique** Hendese-i halliye. ‖ – **descriptive** Hendese-i resmiye. ‖ – **élémentaire** Hendese-i âdiye. ‖ – **souterraine** Hendese-i maâdin.

Géométrique [s.] Hendeseye mensup ve müteallik, hendesî. ‖ (mec.) Doğru, kat'i. ‖ **Figures** – **s** Eşkâl-i hendesiye. ‖ **Raison, rapport** – Nispet-i hendesiye.

Géométriquement [h.] Hendese vasıtasıyla, mühendisçe, bi'l-hendese.

Géonome [imz.] Amerika-yı Cenubî hurma ağacı.

Géophage [s.] Toprak yiyen.

Géophagie [ims.] Toprak yeme.

Géophile [s.] Berrî, toprak üzerinde yetişen, yaşayan. ‖ (hyv.) Kuyularda bulunur bir nevi kırkayak.

Géopithèques [imz. – cmz.] Amerika maymunlarından bir cinsinin ismidir.

Géoplastie [ims.] (as.) İstihkâmlarda tasni'-i turâbî.

Géoponie [ims.] Ameliyat-ı ziraiye-i fennî, fellâhat.

Géorama [imz.] Harita-i mücesseme, manzaratü'l-arz.

Géorgien,ne [i. – s.] Gürcü. = [imz.] Gürcü lisanı.

Géorgique [s.] (ed.) Ziraate ait ve müteallik. = [ims. – cmz.] Ziraate ve zürrâın ahvâline müteallik eş'ar ve kasâid.

Géosaure [imz.] Bir cins zıbâbiye müstehâsesi.

Géostatique [ims.] Fenn-i muvâzenetü'l-arz.

Géothermie [ims.] Ekalim-i hârre nebatatını Avrupa'da açık mahallerde yeraltına mevzu' sıcak su borularıyla teshin ederek yetiştirmek usulü.

Géotrupe [imz.] Yeşil böcek nevi.

Géphyriens [imz. – cmz.] Hayvanat-ı harâtiniye sınıfından jefiryen fasîlesi.

Gérance [ims.] Vekâlet, vekâlet idaresi, kaymakamlık. ◆ Müdür-i mesullük.

Géraniacées [ims. – cmz.] (nb.) Fasîle-i ebriye.

Géranium [imz.] (omm) Itır çiçeği, ebretü'r-râî.

Gérant,e [i.] Vekil, kaymakam. ◆ Müdür; – **responsable** (Bir gazetenin) müdür-i mesulü.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gerbe [ims.] Ekin demeti, dokurcın. ◆ Mine'l-kadim ekinden alınan öşür. || – **de fleurs** Büyük çiçek demeti. || – **d'eau** Birden kalkan su fıskıyeleri mecmûu. || – **de feu** Birden kalkan alevler, fişekler mecmûu, harpde müctemian endaht edilen taneler.

Gerbée [ims.] Saman demeti.

Gerber [ft.] Demet bağlamak. ◆ Şarap fıçılarını istif etmek. ◆ Tane ve kelleleri ehram şeklinde dizmek.

Gerbière [ims.] Demetlerin nakline mahsus araba.

Gerbille [ims.] Tarla sıçanı, kuvad.

Gerboise [ims.] Dağ faresi, yerbu'.

Gerce [ims.] Kumaş ve kâğıtları yiyen bir nevi güve. ◆ Kurumadan kerestede hâsıl olan yarık, çatlak. ◆ Derinin çatlaması. || **Avoir des – s aux mains** Elleri çatlamak.

Gercement [imz.] Çatlatma, yarma. ◆ Çatlak, yarık.

Gercer [ft.] Çatlatmak, yarmak. = [fl.] yahut **Se** – Çatlamak, yarılmak.

Gerçure [ims.] Soğuktan veya esbab-ı sâireden nâşi elde ve dudakta hâsıl olan çatlak, zela'.◆ Toprakta ve ağaç kabuklarında vuku bulan ince yarık, çatlak. ◆ Çatlak.

Gérer [ft.] İdare etmek, bakmak, nezâret etmek. ◆ Vekâleten idare-i umur etmek.

Gerfaut [imz.] Akdoğan, sungur.

Germain,e [s.] Li-ebeveyn, öz. : **Frères – s** Li-ebeveyn kardeş. (El-yevm yalnız ıstılahat-ı hukukiye ve kanuniyede müsta'meldir.) || **Cousins – s** İki kardeş oğulları; **Cousines – es** İki kardeş kızları, amcazâde, halazâde, dayızâde, teyzezâde. ◆ Müşâbih, karib, yakın.

Germain,e [i. – s.] Almanya'nın eski ahalisinden veya eski Almanya'ya mensup ve müteallik olan, Cermanyalı, Cermanî.

Germandrée [ims.] Yer palamutu. || – **scordium** Su sarmısağı.

Germanique [s.] Almanya'ya mensup, Cermanî.

Germaniser [ft.] Almanlaştırmak, Almanya'ya veya Alman cinsiyetine ilhak etmek.

Germanisme [imz.] Almanlık, Almanyalılık, Alman şivesi.

Germe [imz.] Tohum, tohumun özü, cürsûme. ◆ Yumurta tohumu. || – **s de fève** Beygirin ön dişlerinde olan nişanlar, arpalık. || (mec.) Bir şeyin esas ve membaı, bâdî, sebep.

Germer [fl.] Filiz sürmek, bitmek, çimlenmek.

Germinatif,ve [s.] Filiz sürdürmek kuvvet ve hâsiyetini hâiz olan; **Force – ve** Kuvve-i müntişe.

Germination [ims.] Filizlenme, çimlenme, intaş, ifrah.

Germoir [imz.] Bira imali için hububatın filizlendirilmesine mahsus mahal. ◆ Ağaçtan düşen tohumun hıfzına mahsus kap.

Germon [imz.] Orkinos balığı.

Géromé [imz.] Fransa'nın bir nevi peyniri.

Gérondif [imz.] (sr.) Latin lisanına mahsus muzâfun-ileyh, sîga-i raptiye.

Gérousse [ims.] (nb.) Bir cins burçak.

Gerre [ims.] Pabuç izmaridi.

Gerrhonote [ims.] Amerika'ya mahsus bir cins kertenkele, keler.

Gerrhosaure [imz.] Ümit Burnu keleri.

Gerris [imz.] Su örümceği.

Gerseau [imz.] (bhr.) Makara fişkası.

Gervillie [ims.] (arz.) Tabaka-i sünûniyede bulunur bir nevi nâime-i adîmü'r-re's müstehâsesi.

Gerzeau [imz.] Mayısta ekinlerin içinde biten fena ot, karamuk.

Gésier [imz.] Hububatla beslenen kuşların üçüncü midesi, konsa.

Gésine [ims.] Lohusalık, vaz'-ı haml. (Eskimiştir.)

Gésir yahut **Gir** [fl.] (Tasrifi: *Il gît*, *nous gisons*, *voas gisez*, *il gisent*; *je gisais etc*. *gisant*. Sâir

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tubaarsiv.gov.tr

sîgalarda yoktur.) Yatmak, yere uzanmış olmak. ◆ Bulunmak. ◆ İbaret olmak. || **Ci-gît** Mezar taşlarında kitâbenin üst tarafına yazılması mutad olan bir tabirdir ki "Burada medfundur" mânâsını ifade eder.

Gesnériacées [ims. – cmz.] (nb.) Cesterya fasîlesi.

Gesnérie [ims.] (nb.) Cesterya fasîlesinin numûnesi olan jesterya fidanı.

Gesse [ims.] Burçak. || – **colonneuse** Ak burçak.

Gestation [ims.] Gebelik vakti, müddet-i haml, haml, habl.

Geste [ims.] Esna-yı ifadede veya şarkı söylerken el ve kol vesâir âzâ ile olunan hareket. ◆ İşaret, gamze.

Gestes [imz. – cmz.] Harekât-ı şecîâne. = [ims.] Cemaat, kavim. || **Chanson de** – Bir kavmin veya bir prensin vekayi-i kahramanânesini musavvir olarak yazılan manzume, dâsitân.

Gesticulateur [imz.] Söylerken çok hareketler ve işaretler eden adam.

Gesticulation [ims.] Söylerken çok hareketler ve işaretler ediş.

Gesticuler [fl.] Söylerken çok hareketler ve işaretler etmek.

Gestion [ims.] *(jé-sti)* İdare, rü'yet, temşiyet, nezâret, memuriyet. ◆ Müddet-i idare. || (hk.) – **d'affaires** Rü'yet-i mesalih.

Geyser yahut **Geiser** [imz.] *(ghé-i-zèr)* Kaynar su membaı, fevvâresi, kaynarca.

Giarole [ims.] Deniz kekliği.

Gibbar [imz.] Bir cins balina veya ada balığı.

Gibbeux,se [s.] Kambur, örgüçlü, ahdeb.

Gibbie [ims.] Kızıl pire.

Gibbon [imz.] (tt.) Hind adalarına mahsus bir cins büyük şebek.

Gibbosité [ims.] Kamburluk, hadeb.

Gibecière [ims.] Avcı çantası, dağarcık. || **Tour de** – Hokkabazlık, el çabukluğu. || (tt.) İstiridye nevinden büyük deniz tarağı.

Gibèle [imz.] Bıyıksız bir nevi sazan balığı.

Gibelet [imz.] Küçük burgu.

Gibelotte [ims.] Ada tavşanı yahnisi.

Giberne [ims.] Fişeklik, palaska.

Gibet [imz.] Darağacı, maktel.

Gibier [imz.] Av hayvanı, sayd mahsulü, şikâr, av. || **Gros** – Geyik, karaca, yaban domuzu gibi büyük çâr-pâlar. || **Menu** – Keklik, çil, tavşan gibi küçük hayvan ve kuşlar. || – **de potence** Serseri, sabıkalı, ipten kazıktan kurtulmuş.

Giboulée [ims.] Birden başlayıp az süren şiddetli yağmur, sağanak. || (mec.) Birdenbire ve çok miktarda olan şey.

Giboyer [fl.] Avlamak, sayd ü şikâr etmek. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Giboyeur [imz.] Ava çok hevesi olan, av meraklısı.

Giboyeux,se [s.] Avı çok (mahal), saydgâh.

Giclet [imz.] Zembelek[?] otu.

Giésékite [imz.] (mad.) Suhur-ı porfiriyede[296] bulunur yeşil bir maddedir.

Gifle yahut **Giffle** [ims.] Yanağa vurulan sille ve tokat.

Gifler yahut **Giffler** [ft.] Yanağa sille vurmak, tokat atmak.

Gifole [ims.] Her dem taze denilen fidan.

Gig [ims.] (g okunur) Gig, narin sandal.

Gigantesque [s.] Devlere mensup ve müteallik. || (mec.) Gayet cesim. ◆ Bâis-i veleh ve hayret.

Gigantesquement [h.] Devlere layık bir suretle, pek cesim olarak.

Gigautolithe [ims.] (m.) Suhur-ı granitiyede bulunur bir madde-i madeniyedir.

Gigantomachie [ims.] (ki) Esâtir-i kadîmeye göre devlerin âliheye karşı muharebeleri,

296 fr.: *porphyre*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

dev muharebesi. ◆ Bu muharebeleri tasvir eden manzume.

Gigogne (La mère) [ims.] Çok evladı olan valide. (Bir tiyatro kitabından kinâye tarikiyle me'huzdur.)

Gigot [ims.] Koyun vesâire budu, bacağı. ◆ Geniş esvab kolu. = [cmz.] Beygirin art ayakları. ◆ İnsanın bacakları. || **Etendre ses – s** Bacaklarını uzatmak, yatmak.

Gigotté,e [s.] Âzâsı pek kuvvetli (beygir ve köpek).

Gigotter [fl.] Bacaklarını sallamak, tepinmek. ◆ Tavşan vesâir bir hayvan ölür iken bacaklarını depretmek. ◆ Fena raks etmek.

Gigue [ims.] But. ◆ Jig denilen raks ve onunla çalınan hava. ◆ Bacak. ◆ Bacakları uzun genç kız.

Gilet [imz.] Yelek.

Giletier,ère [i.] Yelek yapan, yelekçi. = [ims.] Kalın ve kısa saat kordonu.

Gilie [ims.] Amerika'ya mahsus nakıl çiçeği.

Gille [imz.] Ufak komedya ve pandomimalarda ahmak rolünü icra eden oyuncu. || (mec.) Budala ve sâde-dil adam, avanak.

Gimbemat [imz.] (tşr.) **Ligument de** – Ribat-ı jembema.

Gimblette [ims.] Halka şeklinde kuru ve sert bir nevi gevrek.

Gin [imz.] (*djinn*) Ardıç rakısı, cin.

Gindre [imz.] Hamuru karıştıran, yoğuran ekmekçi çırağı, hamurkâr.

Gingas [imz.] Döşeklik bez, dokuma.

Gingembre [imz.] Zencefil.

Gingival,e [s.] (tşr.) Dişetlerine müteallik, lisevî.

Gingivite yahut **Gencivite** [ims.] (t.) Dişetlerinin iltihabı, iltihab-ı lise.

Ginglyme [imz.] (tşr.) Mafsal-ı rezzî.

Ginglymoïdal,e [s.] (tşr.) Rezzî.

Ginkgo [imz.] Japonya'nın bir cins ceviz ağacı.

Ginseng [imz.] Jinsen denilen tezyinat fidanı.

Ginguet,te [s.] Kuvvetsiz, zayıf, fena.

Giorno (à) (İtalyanca tabir) Gündüz gibi aydınlık olarak.

Gipsy [i.] İngiltere'de çingenelere verilen isimdir. (cm. *gipsies*).

Gir [fl.] (mr. Gésir)

Girafe [ims.] Zürafa. || (hy.) Zürafa cümle-i kevkebiyesi.

Girande [ims.] Fıskiye, şadırvan. ◆ Çarkıfelek fişeği.

Girandole [ims.] Çok kollu şamdan. = [cmz.] Elmaslı küpe.

Girasol [imz.] (m.) Aynü'ş-şems denilen kıymetli taş. ◆ Ayçiçeği. ◆ Âlâ Hind pirinci.

Giratoire [s.] Bir daire teşkil edecek surette dönen.

Giraumont yahut **Giraumon** [imz.] Helvacı kabağı. || (bhr.) Kaba, ağır sefine.

Girelle [ims.] İstrongilo[s] balığı.

Girie [ims.] Sahte ve gülünç şikâyet.

Giro [imz.] Sardunya Adası'nın şarabı.

Girofle yahut **Gérofle** [ims.] Kuru karanfil tanesi. (*Cloude* – dahi denir.)

Giroflée [ims.] Şebboy (çiçeği). || – **à cinq feuille** Tokat, şamar.

Giroflier [imz.] Karanfil fidanı.

Girolle [ims.] Yenir mantar nevi.

Giron [imz.] Kucak, diz. ◆ Yılankavî merdiven basamağı. || (mec.) Derûn, muhit.

Gironné,e [s.] Yılankavî.

Girouette [ims.] Yelkovan, fırıldak. || (bhr.) Flama bayrak, yelkovan. || (mec.) Mütelevvin.

Gisant,e [s.] Yatmış, uzanmış. ◆ Mevcut, kâin.

Gisement [imz.] Tabakat-ı arziye ve maâdinin toprağın içindeki hâl ve vaziyeti. ◆ Sahillerin hâl ve sureti, havza.

Gît (*gésir* fiilinin hâl sîgasının müfred gâibi).

Gitano,na [i.] İspanya'da çingenelere verilen isimdir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gite [imz.] Mesken, menzil, konak. ◆ Tavşan yuvası. || (as.) Ricatgâh. || – **d'un moulin** Değirmenin alt taşı. || – **métallique** Maden filizi. || – **de plancher** Döşeme tabanı.

Gîter [fl.] Yatmak, konmak, beytûtet etmek. || (bhr.) İçi su dolmuş ve karaya oturmuş bir sefine hakkında da söylenir.

Givre [imz.] Ağaç ve otlara yapışan bir nevi buz veya kırağı.

Givre yahut **Guivre** [imz.] Arma vesâire üzerindeki yılan resmi.

Givrogne [ims.] Hatmü'l-esved denilen koyun hastalığı.

Glabelle [ims.] İki kaş arası, belce.

Glabre [s.] Tüysüz, kılsız.

Glabréité [ims.] Tüysüzlük, cürd, kılsızlık.

Glabrescent,e [s.] Şibh-i cerdâ.

Glabrisme [imz.] Ağacın tüyü dökülme, tecerrüd-i ârızî, cürd-i ârızî.

Glaçage [imz.] Kâğıt vesâireye kola ve cilâ veriş.

Glaçant,e [s.] Donduran. || (mec.) Bârid.

Glace [ims.] Buz, don, cemd. ◆ Cam, ayna. ◆ Araba penceresi. ◆ Dondurma. || (mec.) **De** – Hissiz, soğuk. || **Ferré à** – Maharet sahibi. || **Rompre la** – Teklif ve tekellüfü izâle etmek.

Glacé,e [s.] Donmuş, donuk, müncemid. ◆ Soğuk, kayıtsız. ◆ Parlak, cilâlı, perdahlı. || **Fruits** – **s** Şekerleme. || **Marrons** – **s** Kestâne şekeri.

Glacée [imz.] (syd.) Kurs-ı mezit.

Glacer [ft.] Dondurmak. ◆ Çok üşütmek. ◆ Şeker şerbetine batırmak, şekerleme yapmak. ◆ Parlatmak, cilâ vermek. ◆ Buz ile karıştırmak, soğutmak. || (mec.) Korkutmak, ürkütmek.

Glacerie [ims.] Dondurmacılık. ◆ Cam ve ayna fabrikası.

Glaceur [imz.] Kumaş veya kâğıda kola ve cilâ veren işçi.

Glaceux,se [s.] Lekeleri bulunan zî-kıymet taşlara ıtlak olunur. ◆ Buzlu, lekeli.

Glaciaire [s.] (arz.) Kayaların üzerinde hâsıl olan buz kütlelerine mensup ve müteallik.

Glacial,e [s.] Pek soğuk, müncemid. ◆ Bârid. || **Mer** – **e** Bahr-i müncemid. = [ims.] Buz çiçeği.

Glaciale [ims.] Amerika semizotu.

Glacier [imz.] Cümûdiye. ◆ Dondurmacı.

Glacière [ims.] Yazın buzun muhafazasına mahsus mahal, karhâne. ◆ Buz makinesi.

Glacis [imz.] Az mâil bayır. ◆ Resimde boyanın üzerine çekilen cilâ. || (as.) Şiv-i sahrâ.

Glaçon [imz.] Buz parçası. ◆ Lâkaytlık. || (mec.) Pek soğuk adam.

Glaçure [ims.] Saksı sırı.

Gladiateur [imz.] Eski Romalılarda diğer bir pehlivanla veya kuvvetli hayvanlarla güreşen pehlivan, musâri, cambaz.

Gladié,e [s.] (nb.) Seyfiyü'ş-şekl.

Glaïadine [ims.] (k.) Beyaz şarapta hâsıl olan küf, glayadin.

Glaïeul [imz.] (nb.) Uzun ve sivri yapraklı bir nebat, seyfü'l-gurab, kuzgun kılıcı.

Glaire [ims.] Çiy yumurta akı. || (tşr.) Bir nevi salya, muhat-ı zülâlî.

Glaireux,se [s.] Yumurtanın akına benzeyen, zülâlî.

Glairine [ims.] (k.) Gleyrin.

Glaise [ims.] Balçık, tıyn, lüleci çamuru, özlü toprak.

Glaiser [ft.] Balçıkla döşetmek veya sıvamak.

Glaiseux,se [s.] Balçık nevinden olan, tıynî.

Glaisière [ims.] Lüleci çamurunun çıkarıldığı mahal.

Glaive [ims.] Keskin kılıç, seyf-i sârim. || (mec.) Timsal-i harp.

Glanage [imz.] (zra.) Başak toplama.

Gland [imz.] Palamut tanesi, pelit, belut. ◆ Palamut tanesi şeklinde püskülcük. || (tşr.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Zeker başı, haşefe, kemere. || Rossignol à – Domuz.

Glandage [imz.] (byt.) Teverrüm-i ukad-ı fekkiye.

Glande [ims.] Gerdanda bulunan ve bedenin vesâir taraflarında çıkan ur, sil'a. || (tşr.) Bez, gudde. || (nb.) Gudde.

Glandé,e [s.] Bezleri olan, bezli, mugadded.

Glandée [ims.] Palamutun toplanması. ◆ Domuzların yedikleri palamut tanesi, pelit. ◆ Domuzların ormanda palamut yemesi.

Glandifère [s.] (nb.) Palamut tanelerini hâmil, zü'l-belut.

Glandiforme [s.] Gudediyü'ş-şekl.

Glandulaire yahut Glanduleux,se [s.] (tşr.) Bez şeklinde veya bez kabîlinden olan, gudedî.

Glandule [ims.] Küçük ur. || (tşr.) Küçük beze, gudde-i sağîre, gudeyd.

Glanduleux,se [s.] (mr. Glandulaire)

Glandulifère [s.] (tt.) Zü'l-gudeyde.

Glane [ims.] Yerde toplanan başak demeti, hûşe. ◆ Dizi, hevenk (âvenk).

Glanée [ims.] Ördek vesâir su kuşlarını tutmaya mahsus alet.

Glaner [ft.] Yerde kalan başakları toplamak. || (mec.) Sunûhat-ı fikriye ve âsâr-ı kalemiyeyi iktitaf etmek, hûşe-çinlik etmek.

Glaneur,se [i.] Biçilmiş tarlaların yerde kalan başaklarını toplayan adam, hûşe-çin.

Glanis [imz.] Som balığı.

Glanure [ims.] Ekin biçildikten sonra yerde toplanan başaklar. || (mec.) Muktetafat.

Glapir [fl.] (Köpek yavrusu ve tilki hakkında) Bağırmak, ince bir sesle havlamak. ◆ Keskin bir sesle söz, şarkı söylemek, bağırmak.

Glapissant,e [s.] Köpek yavrusu ve tilki gibi ince bir sesle havlayan. || .Voix – e Bu havlayışa müşâbih ses.

Glapissement [imz.] Köpek yavrusuyla tilkinin havlaması.

Glaréole [ims.] (mr. Giarole)

Glas [imz.] Hıristiyanlarca bir adamın vefatını ilan için kilisede çalınan çan sesi.

Glauber [imz.] (*r* okunur) Sulfate de – Müshil gibi kullanılan kibritiyet-i humz-ı sodyum.

Glaubérite [ims.] (m.) Globerit denilen maden.

Glaucescence [ims.] (nb.) Ahdariyet, zerakî.

Glaucescent,e [s.] (nb.) Ahdar, sincâbî.

Glaucienne ve :

Glaucie [ims.] (nb.) Katmerli haşhaş.

Glaucique [s.] (k.) Acide – Hâmız-ı ahdar.

Glaucimateux,se [z.] (t.) Dâ-i zerkaya müteallik ve ona müptelâ olan.

Glaucomateux,se [s.] (t.) Zerakî.

Glaucome [imz.] (t.) Tabaka-i zücâciyenin gayr-ı şeffaf bir hâl peydâ etmesinden ibaret bir göz hastalığı, dâ-i zerka.

Glauconie [ims.] (m.) Mavi madenî tebeşir.

Glaucope [imz.] Hindistan kargası nevi.

Glauque [s.] Maviye mâil yeşil renginde, deniz renginde, ahdar-ı zerakî.

Glèbe [ims.] Toprak, arazi, çiftlik; Serf de la – Bazı Avrupa ve Amerika memâlikinde memlûk gibi çiftlikle beraber satılan çiftçi. ◆ Toprak kerpiç.

Glécome [imz.] Yer sarmaşığı.

Gleichenie [ims.] Asya eğrelti otu.

Glène [ims.] (tşr.) Oynak yerlerindeki kemiklerin oyuğu, cevf-i unab. || (bhr.) Halat kangalı. ◆ Balık koymağa mahsus livar. ◆ Kaba telden mamul çavalye.

Glénoïdale [s.] Yahut:

Glénoïde [s.] (tşr.) Diğer bir kemiğin başını ihâta eden kemik oyuklarına ıtlak olunur, unâbî.

Glette [ims.] Mürdeseng, humz-ı rasas.

Gleucomètre [imz.] Şîre ve şarabın kuvvet ve hassasını tayin etmeye mahsus alet, mikyas-ı sekr-i hamr.

Gline [ims.] Balıkçı sepeti, çavalye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Glissade [ims.] Kayma. ◆ Çocukların üzerinde kaydıkları buz. ◆ Bir nevi raks. || (mec.) Mahremâne hareket.

Glissage [imz.] Dağdan odun ve kerestenin kaydırılarak indirilmesi.

Glissant,e [s.] Üzerinde kayılabilen, kayar, kaygan.

Glissé [imz.] Raksda bir nevi adım atış.

Glissement [imz.] Kayma. || (ht.) İhtikâk.

Glisser [fl.] Kaymak. ◆ Gürültüsüzce yürümek. ◆ Sühûletle geçmek veya girmek. || (mec.) Hemen hiçbir tesir hâsıl etmemek. ◆ Kaymak. = [fl.] Kaydırmak. ◆ Koymak, sokmak. || Se – Usulle girmek, sokulmak, hulûl etmek.

Glisseur [imz.] Buz üzerinde kayan adam. ◆ Silindirik kılavuz kızağı.

Glissoire [ims.] Buz üstünde kaydıkları yer, kayak.

Globbée [ims.] Hindistan'a mahsus zencefil fidanı.

Globe [ims.] Yuvarlak cisim, top, küre. ◆ Küre-i arz. ◆ Lamba karpuzu. || – terrestre Küre-i arzı tasvir eden müdevver harita, küre-i arz. || – céleste Küre-i semâ. || (as.) – de compression Küre-i mütezayyıka. || – à feu Mücef küre.

Globeaux,se [s.] (nb.) Yuvarlak, kürevî.

Globiceps yahut:

Globicéphale [imz.] Yunus balığı fasîlesinden bir nevi donuz balığı.

Globicouque [ims.] (arz.) Ehramiye fasîlesinden bir nevi müstehâse.

Globo (in) [t.] (*inn-glo bo*) Heyet-i umumiyesiyle, tafsilat ve teferruatına girişmeksizin.

Globulaire [s.] (nb.) Yuvarlak şekilde, küreviyü'ş-şekl.

Globulariées [ims. – cmz.] (nb.) Küreviye fasîlesi.

Globule [ims.] Küçük küre, küreyve. || (tşr.) – s du sang Küreyvat-ı demeviye.

Globuleux,se [s.] Küçük küre şeklinde veya küçük küreleri hâvi olan, zü'l-küreyvat.

Globuline [ims.] (k.) Küreyviye.

Gloire [ims.] Şan, şöhret, mecd ü şeref. ◆ Hamd, şükür; – à Dieu Elhamdülillah, azze şânühu. ◆ Fahr, iftihar, mefharet. ◆ Tantana, debdebe. ◆ Kibir, azamet-i nefs. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Oyunda gökten iniyor veya göğe çıkıyor gibi görünen oyuncuların bindikleri ve etrafı bulut resimleriyle muhat makine. || (ht.) Hâle-i mütekabile.

Gloméride [imz.] Tesbih böceği.

Glomérule [ims.] (nb.) Deste, demet.

Gloria [imz.] Konyaklı kahve, konyaklı çay. ◆ Alelâde kullanılan fincandan küçük bir fincan.

Gloriette [ims.] Bağ ve bahçe içindeki köşk.

Glorieusement [h.] Şan ve şöhretle, fahr ve şeref ile. ◆ Tantana ve debdebe ile. ◆ İftihar olunacak surette.

Glorieux,se [s.] Şanlı, şöhretli, nâmdar, celîlü'ş-şan. ◆ Bâis-i iftihar, şan ve şöhret kazandıran. = [i. – s.] Mağrur, mütekebbir, mütefahhir.

Glorification [ims.] Tahmid, temcid, tebcil. ◆ Pek büyük bir şöhret ve şana nâiliyet. ◆ Medh ü senâ.

Glorifier [ft.] Temcid ve tebcil, ta'zim ve tekrim etmek. ◆ Medh ü senâ etmek. ◆ Saadet-i ebediyeye mazhar etmek. || Se – Şöhret ve şana nâil olmak. ◆ Tefahhur etmek.

Gloriole [ims.] Ufak şeylerden tefahhur ve mağruriyet, gurur.

Glose [ims.] Anlaşılmayan bazı kelimatı izah. ◆ Şerh, hâşiye. ◆ Muâheze. || (ed.) Tazmin.

Gloser [ft.] Şerh etmek, hâşiye yazmak. = [fl.] Sû-i tefsir ile istihzâ veya muâheze etmek.

Gloseur,se [i.] Muteriz, ayb-cû.

Glossaire [imz.] Bir lisanın eskimiş ve anlaşılmaz kelimelerini yine o lisanın malum ve müsta'mel kelimeleriyle tefsir eden lugat kitabı, lugatçe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Glossalgie [ims.] (t.) Elem-i lisan.

Glossanthrax [imz.] (t.) Cemre-i lisan.

Glossateur [imz.] Şârih, müfessir, muhaşşî.

Glossien,ne [s.] (tşr.) Dile müteallik, lisanî.

Glossite [ims.] (t.) İltihabü'l-lisan.

Glossocatoche [imz.] (crh.) Muhfiz-i lisan.

Glossocèle [imz.] (crh.) Verem-i lisan, tahaccüm-i lisan.

Glossocome [imz.] (crh.) Muzîk-ı mismar.

Glosso-épiglotique [s.] (tşr.) Lisanî, lisan-ı mizmarî.

Glossographie [ims.] Teşrihin lisandan bahseden kısmı, tavsifü'l-lisan, mebhasü'l-lisan.

Glossoïde [s.] Lisan şeklinde olan, lisaniyü'ş-şekl.

Glossologie [ims.] Lisandan bahseden ilim, mebhasü'l-lisan.

Glosso-palatin,e [s.] (tşr.) Lisan-ı hanekî.[297]

Glossopètre [imz.] (arz.) Bazı hayvanat dişlerinin dil şeklinde olan müstehâsesi.

Glossophage [imz.] Amerika-yı Cenubî'ye mahsus büyük yarasa.

Glosso-pharyngien,ne [s.] (tşr.) Lisanî-i bel'umî.

Glossotomie [ims.] (crh.) Dilde icra olunan ameliyat, haz'ü'l-lisan.

Glotte [ims.] (tşr.) Boğazın nefes ve sesin çıkmasına mahsus yolu, mizmar.

Glottique [s.] (tşr.) Mizmarî.

Glougloter yahut **Glouglouter** [fl.] (Erkek hindi hakkında) Bağırmak, gulu gulu etmek.

Glouglou [imz.] Bir mâyiin şişeden dökülürken çıkardığı ses, gulgul, gırgır.

Gloussement [imz.] Kuluçka tavuğun sesi, gurk gurk, kayka', kavkat.

297 Orijinal metinde dizgi hatası: خنك şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığı takdirde حنك [=hanek: damak] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Glousser [fl.] (Kuluçka yatmak isteyen ve yavrularını çağıran kuluçka tavuk hakkında) Bağırmak, gurk gurk etmek.

Glouteron [imz.] (mr. Bardane)

Glouton,ne [i. – s.] Ekûl, açgözlü, obur. ◆ Âkilü'l-luhûm fırkasından Rusya'ya mahsus bir cins porsuk.

Gloutonnement [h.] Açgözlülükle, oburca, ekûlâne.

Gloutonnerie [ims.] Açgözlülük, oburluk.

Glu [ims.] Ökse, zamk. ‖ (mec.) Cezp ve celbeden şey. ‖ – **marine** Kalafat için kullanılan kara sakız.

Gluant,e [s.] Yapışkan, ökseli. ‖ (mec.) Muannid, musırr.

Gluau [imz.] Ökse çubuğu, çubuk ökse.

Glucine [ims.] (k.) Glusin.

Glucinium [imz.] (*omm*) (k.) Glusin derûnunda bulunur bir cism-i basit, glusinyum.

Glucomètre [imz.] Mikyas-ı mıstar.

Glucose yahut **Glycose** [ims.] Üzüm ve nişastadan çıkarılan tatlı bir madde, üzüm şükkeri.

Glycosurie [ims.] (t.) Bevl-i şükkerî.

Gluer [fl.] Ökselemek. ◆ Yapışkan bir şey sürmek.

Glui [ims.] Kulübe çatılarını örtmeye mahsus uzun çavdar samanı.

Glumacé,e [s.] (nb.) Husâlî.

Glume [ims.] (nb.) Nebatat-ı necîliyenin çiçeklerini ihâta eden kılıf, husâle.

Glumé,e [s.] (nb.) Zü'l-husâle.

Glumelle [ims.] (nb.) Huseyle.

Gluten [imz.] (ténn) Buğday vesâirenin nişastası çıkarıldıktan sonra kalan lüzûcetli madde, lifin-i nebatî, gluten. ◆ Kola, çiriş. ◆ Taşları rapteden tabiî bir cins çimento.

Glutier yahut **Gleutier** [imz.] (nb.) Ökse ağacı.

Glutinatif,ve [s.] (mr. Agglutinatif)

Glutine [ims.] (k.) Glutin.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Glutineux,se [s.] Yapışkan, lüzûcetli, glutenî.

Glycémie [ims.] (t.) Hulevat-ı dem.

Glycérine [ims.] (k.) Yağlardan çıkarılan tatlı madde, halvin, gliserin.

Glycérolés [imz. – cmz.] (syd.) Hulevat, gliserat.

Glycine [ims.] Türüz otu, glisin.

Glycocolle [imz.] (k.) Sükker-i hülâm.

Glycogène [s.] (k.) Mükevvin-i sükker.

Glicose [ims.] (mr. Glucose)

Glycymètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı sükker.

Glyphe [imz.] (m.) Bina tezyinatından yiv ve çizgi oluklara denir.

Glyptique [ims.] Taşların hakki sanatı, fenn-i hakk-i ahcar.

Glyptodon [ims.] (arz.) Amerika'da keşfolunmuş büyük tatu müstehâsesi.

Glyptographie [ims.] Fenn-i ahcar-ı mahkûke-i atîka.

Glyptothèque [ims.] Ahcar-ı mahkûke-i musavvere mecmuası.

Gnac [imz.] (*c* okunur) Müşkilat, karanlık, hilâf-ı namus şey, hâl.

Gnaphale [ims.] Karabaş otu.

Gnathodontes [imz. – cmz.] Kemikli balıklar, esmâk-i uzeyme.

Gneiss [imz.] (*ghnèss*) (arz.) Başlıca kuvaç ile feldispat ve mikadan[298] mürekkep sahre, gnes. || (mad.) Sert bir nevi somaki taşı.

Gnet [imz.] Hindistan ve Avustralya'ya mahsus çam nevi.

Gniaffe yahut **Gniaf** [imz.] Eskici. ◆ Salak, sakar adam.

Gnidie [ims.] Arabistan defnesi.

Gnome [imz.] (*ghnô me*) İbranî sehharların yeryüzünde define tılsımlarını muhafaza etmekte olduklarını tasavvur ettikleri cinlere verdikleri isim, tahte't-türab mefrûz dîv.

298 fr.: *mica*.

Gnomide [ims.] Gnom denilen cinin dişisi, dişi dîv.

Gnomique [s.] (*ghno*) Hikmet-âmiz ve darb-ı mesel hükmüne geçmiş (şiir).

Gnomon [imz.] (*ghno*) (hy.) Gölgesiyle güneşin irtifaını gösteren sütun. ◆ Basîta-i şemsin meyli, basîta-i murakkamî, izâde. || **Ombre du** – Zıll-i murakkam.

Gnomonique [ims.] (*ghno*) (hy.) Basîta-i şemsi tersim fenni.

Gnose [ims.] (*ghno*) İlm-i akaid, ilm-i hâl.

Go (Tout de) [h.] Serbestçe, külfetsiz, teklifsizce, birdenbire.

Gobbe [ims.] Hayvanat-ı muzırreye yedirilen bel'a-i sümeye. ◆ Tavuk ve emsali hayvanları semirtmek için yutturulan şey.

Gobelet [imz.] Kâse. ◆ Hokkabaz hokkası. || – **de quassia** Acı ağaç bardağı. || (syd.) – **émétique** İnâ'-ı mukayyî.[299]

Gobeleterie [ims.] Şişecilik.

Gobeletier [imz.] Bardakçı.

Gobelotter [fl.] Müskiratı sık sık ve azar azar içmek.

Gobelotteur,se [i.] Sık sık ve azar azar içen adam.

Gobe-mouches [imz.] İncir kuşu. ◆ Sinekleri uçarken yiyen incir kuşu cinsinden bâliü'z-zübâb. || (mec.) Seri'ü'l-itimad ve sade-dil adam.

Gober [ft.] Çiğnemeden yutmak. ◆ Habersizce, birdenbire yakalamak. || **La** –, – **le morceau l'appât** Yakalanmak.

Goberge [ims.] Marangoz mengenesi. = [cm.] Karyola tahtaları.

299 Orijinal metinde dizgi hatası: مقی şeklinde geçen kelimede bir harf eksik yazılmıştır. Müellifin Türkçeden Fransızcaya *Kâmûs-ı Fransevî*'sinde (bkz. انا mad.) *gobelet émétique* ile karşılanan tamlamada ilgili kelimenin مقیی [=mukayyî: kusturucu] olarak geçtiği görülmektedir.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Goberger (se) [fv.] Rahat etmek, serbest olmak. ◆ Sevinmek, eğlenmek. ◆ İstihzâ etmek, zevklenmek.

Gobet [imz.] Çiğnenmeksizin yutulan lokma. ◆ İri taneli kiraz. ◆ Bir cins armut.

Gobeter [ft.] Duvarın çatlak yerlerine mala ile alçı sıvamak.

Gobetis [imz.] Kaba sıva. ◆ Kaba sıva ile sıvamak ameliyatı.

Gobeur,se [i.] Çiğnemeden yutan, büyük bir iştihâ ile yiyen.

Gobie [imz.] Deniz kayabalığı. || – **jaune** Saz kayası. || – **niger** Kara kaya, kömürcü kayası.

Gobin [imz.] Kambur. (Nâdirü'l-isti'mal.)

Gobioïdes [imz. – cmz.] Kayabalığı fasîlesi.

Godage [imz.] Kumaş buruşuğu, kırması.

Godaille [ims.] Iyş u nûş, işret.

Godailler [fl.] Iyş u işrete düşmek.

Godailleur [imz.] Ayyaş.

Godan yahut:

Godant [imz.] Masal, efsane, hile.

Godelureau [imz.] Maharetsiz ve tatsız bir suretle kadınlara yaltaklık eden delikanlı.

Godenot [imz.] Kukla. || (mec.) Cüce ve çirkin adam.

Goder [fl.] (Kumaş vesâire hakkında) Kırılmak, buruşmak.

Godet [imz.] Kulpsuz ve ayaksız kadeh. ◆ Su çıkarmak için müsta'mel dolaplara bağlanan küçük tekne. ◆ Kumaş kırması. ◆ Boya çanağı. || (as.) Havan topunun ağız önü tapası.

Godiche [i. – s.] Ahmak, acemi.

Godille [ims.] Kayığı arkasından yürütmeye veya dümen gibi kumanda etmeye mahsus sırık, boyna.

Godiller [fl.] Bir kayığa boyna ile kumanda etmek.

Godivau [imz.] Kıymalı börek.

Godron [imz.] Gümüş evânînin kenarlarındaki oyma ve kakmalar. ◆ Kol ve yaka kırması, oyması. ◆ Bu kırma ve oymaları yapmaya mahsus tığ.

Godronner [ft.] Gümüş evânînin kenarlarına oymalar yapmak. ◆ Kol ve yaka kenarlarına kırma ve oymalar yapmak.

Godronneur,se [i.] Gümüş kapların veya kol ve yakaların etrafına oymalar yapan adam.

Goéland [imz.] Bir cins büyük martı. || – **à manteau noir** Karabaş martı.

Goëlette [imz.] İki direkli hafif gemi, gulet. || (hyv.) Deniz kırlangıcı.

Goëmon [imz.] Deniz yosunu. (*varech* dahi denilir.)

Goétie [ims.] Sihir, büyü.

Gogaille [ims.] Cümbüşlü ziyafet.

Gogo [imz.] Saf-dil sermayedar.

Gogo (à) [h.] Bollukla, bol bol.

Goguenard,e [s.] Şakacı, latifeci.

Goguenarder [fl.] İstihzâlı latifeler etmek.

Goguenarderie [ims.] İstihzâlı latife.

Goguettes [ims. – cmz.] İstihzâlı letâif. || **Être en** – Keyifli ve neşeli olmak. = [imz.] Cümbüşlü ziyafet.

Goinfre [imz.] Pisboğaz, obur.

Goinfrer [fl.] Oburluk etmek.

Goinfrerie [ims.] Oburluk, pisboğazlık.

Goitre [imz.] (t.) Boğaz uru, guşe, cedere.

Goitreux,se [i. – s.] Boğazı urlu, guşeli, zü'l-ceder. ◆ Boğaz uru cinsinden olan, cederî.

Golfe [imz.] Körfez, haliç. || (tşr.) Cezbe.

Goliathe [imz.] Amerika'nın bir cins donuzlan böceği.

Gomart [imz.] Pamuk ve zamk ağaçları nevi.

Gombaut yahut:

Gombo [imz.] (mr. Ketmie)

Gommage [imz.] Zamklama, zamk sürme.

Gomme [imz.] Zamk. || (t.) Verem-i zamkî.

Gomme-gutte [ims.] Tıpta müshil ve resimde sarı boya gibi müsta'mel reçineli bir zamk, zamk-ı neftî. ◆ Râtînec-i hindî, katalomba.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gommement [imz.] Zamklama, zamk sürme.

Gommer [ft.] Zamklamak, zamk sürmek.

Gomme-résine [ims.] Zamk-ı râtînecî.

Gommeux,se [s.] Zamk veren ağaç. ◆ Zamk kabîlinden olan, zamkî. ◆ Yapışkan.

Gommier [imz.] Zamk ağacı.

Gomphocère [imz.] (m.) Arz-ı silürîde[300] bulunan mercûlü'r-re's hayvanattan bir nevi müstehâse.

Gomphose [ims.] (tşr.) Diğer bir kemiğe geçmiş gayr-ı müteharrik kemik, mafsal-ı merkûz.

Gomphrène [ims.] Hindistan kadife çiçeği.

Gonagre [imz.] (t.) Nikris, rükbe.

Gonalgie [ims.] (t.) Elem-i rükbe, resye-i rükbe.

Gonarthrite [ims.] (t.) İltihab-ı mafsal-ı rükbe.

Gond [imz.] Kapı vesâire rezesi. ‖ (mec.) Esas, temel. ‖ **Sortir, être mis, porté, jeté hors des** – **s** Gayet hiddetlenmek, kendini kaybetmek.

Gonder [fl.] Reze takmak.

Gondole [ims.] Venedik sandalı. ◆ Paris civarında işleyen arabalara da bu nâm verilir idi. ◆ Arkasız, açılır kapanır bir iskele. ‖ (tşr.) Migsel-i ayn.

Gondoler [fl.] yahut **Se** – Kabarmak. ◆ Şişmek, taşmak, iki kenarı, iki başı yüksek olmak.

Gondolier [imz.] Venedik sandalcısı.

Gonécyste [ims.] (tşr.) Kese-i meneviye.

Gonfalon yahut **Gonfanon** [imz.] Üç dört sarkık köşeli bayrak ki başlıca kiliseye mahsustur.

Gonfalonier yahut **Gonfanonier** [imz.] Üç dört köşeli kilise bayrağını taşıyan bayraktar.

Gonflé,e [s.] Şişmiş, şişkin, şiş. ◆ Dolu, memlû.

Gonflement [imz.] Şiş, şişme, şişirme. ‖ (t.) Şişme, tenebbüc, intibac; – **de rate** İntibac-ı batn.

300 fr. *silurien*.

Gonfler [ft.] Şişirmek. ◆ Kabartmak. = [fl.] yahut **Se** – Şişmek.

Gong [imz.] (*g* okunur) Çinlilerin değnekle çalınan bir ufak tepsiden ibaret defi.

Gongorisme [imz.] İbare tezyini.

Gongrone [imz.] (nb.) Ağaç uru, ucr-ı şecer.

Gongyle [imz.] (nb.) Bezr-i kebedî.

Goniatite [ims.] (arz.) Bir cins halezun müstehâsesi.

Gonidie [ims.] (nb.) Cerâsim-i mütenâsile, gubar-ı şeyb.

Gonin [imz.] Yalnız **Maître** – tabirinde müsta'meldir ki hilekâr, dessas, müzevvir adam demektir.

Goniomètre [imz.] (r.) Muntazam mimari gönyesi, gonyometro. ‖ (ht.) Zevâyâ-yı billuriyeyi ölçmeye mahsus mikyas-ı billur.

Goniométrie [ims.] (ht.) Fenn-i makayise-i billurat. ‖ (he.) Makayise-i zevâyâ.

Goniopyge [imz.] (mad.) Salenide fasîlesinden bir nevi müstehâse.

Gonocèle [ims.] (t.) Terâküm-i meni.

Gonocox [imz.] Bel soğukluğu mikrobu, gonokoks.

Gonophore [ims.] (nb.) Âlât-ı tenâsüliyeyi hâmil (nebat).

Gonorrhée [ims.] (t.) Hurka-i bevl, seyelân-ı muhatî.

Gonyalgie [ims.] (mr. Gonalgie)

Gor [imz.] Hindistan'ın bir nevi kestanesi.

Gord [imz.] Nehirlerde kazıklarla yapılan dalyan.

Gordien [smz.] **Nœud** – Ukde.

Gordius [imz.] Bir cins iplik kurdu.

Gordonie [ims.] Amerika-yı şimalî kamelya çiçeği.

Goret [imz.] Küçük domuz.

Goretter [ft.] Sefinenin karinasını temizlemek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gorge [ims.] Boğaz, unk, gelû/gülû, halk. ◆ Boyun, gerdan. ◆ Kadın göğsü, memeler. ◆ İki dağ arasındaki dar geçit, boğaz, derbent. || (m.) Kordon; – **chaude** Av kuşlarına verilen canlı hayvanatın eti. || **Faire une chaude – de quelqu'un** Bir kimse ile latife etmek. || **Rendre** – Av kuşu yuttuğu eti tekrar çıkarmak, kay' ile iade etmek. || **Il en a menti par la** – Küstahâne yalan söyledi, yalanda pek ziyade mübalağa etti. || **Arroser la** – İçki içmek. || **Rire, crier à pleine** – Kahkaha ile gülmek, avazı çıktığı kadar, boğazı yırtılırcasına bağırmak.

Gorgé,e [s.] **Animal** – Asilzâdegâna mahsus armalarda boynu bir iklil ile muhat olan hayvan ki iklilin minası hayvanın mina ve nukuşundan başka türlüdür. ◆ (Fünûn-ı baytariye ıstılahında) Bacağı şiş beygir.

Gorge-de-pigeon [s.] Güvercin göğsü renginde olan. = [imz.] Güvercin göğsü rengi.

Gorgée [ims.] Yudum, yutum.

Gorger [ft.] Çok yedirmek.

Gorgeret [imz.] (crh.) Mesane ve fistül[301] ameliyatında müsta'mel alet, riyzec.

Gorgerette [ims.] Kadınların gerdanını örten kadim bir nevi yakalık.

Gorgerin [imz.] Demir yaka, boğaz zırhı. ◆ Kereste oluğu.

Gorget [imz.] Bir nevi rende.

Gorgones [ims. – cmz.] Esâtirde menkul üç hemşire ki güya kendilerine bakanları taşa tahvil etmek kuvvetini hâiz idiler.

Gorille [imz.] Pek büyük bir cins maymun, goril.

Gortyne [ims.] Mürver ağacı kelebeği.

Gosier [imz.] Boğaz, hulkum. ◆ Nefes yolu, mecra-yı nefes. || **Avoir le – pavé** Pek sıcak veyahut baharlı ve biberli yemek tenâvül etmek. || **Avoir le – sec** Daima susamak, çok içki içmek. || **Grand** – Ekûl, obur.

301 fr.: *fistule*.

Gossampin [imz.] (nb.) Peynir ağacı.

Gosse [imz.] Çocuk, çırak.

Gosse [ims.] İstihzâ, alay.

Gossypine [ims.] (k.) Cevher-i kutnî.

Gothique [s.] Eski Got kavmine mensup ve müteallik olan. || (mec.) Pek kadim, modası geçmiş, köhne, hâyîde. = [imz.] Gotik tarz-ı mimarisi. = [ims.] Kalınca bir yazı, gotik.

Goton yahut **Gothon** [ims.] Âlüfte.

Gouache [ims.] Zamklı ve sulu boya ile yapılan resim.

Gouacher [ft.] Zamklı suda hall olunmuş boyalarla resim yapmak.

Gouailler [ft.] İstihzâya almak.

Gouaillerie [ims.] İstihzâ.

Gouailleur,se [i.] Müstehzî.

Goudron [imz.] Katran.

Goudronnage [imz.] Katran sürme.

Goudronner [ft.] Katran sürmek.

Goudronnerie [ims.] Katranhâne.

Goudronneur [imz.] Katrancı, gemilere katran süren işçi.

Goudronneux,se [s.] Katranlı.

Gouet [imz.] (nb.) Yılan yastığı, buzağı otu, üznü'l-filü'l-meşelle. (*Pied de veau* dahi denilir.)

Gouffre [imz.] Girdap, varta, derin çukur, uçurum.

Gouge [ims.] Âlüfte. ◆ Bir oluklu taşçı ve marangoz kalemi. ◆ Oluk avadanlığı.

Gougnotte [ims.] Sevici.

Gouine [ims.] Âlüfte.

Goujat [imz.] Dülger çırağı. ◆ Pis ve fena adam.

Goujon [imz.] Tatlı su kaya balığı. ◆ Menteşe mili.

Goule [ims.] (Arabîden me'huz) Gul, gulyabani.

Goulée [ims.] İri lokma. ◆ Bir ağız dolusu.

Goulet [imz.] Liman ağzı. || (as.) Humbara gözü.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Goulette [ims.] (mr. Goulotte)

Goulot [imz.] Şişe vesâire ağzı, boğazı.

Goulotte [ims.] (m.) Kornişlerde yapılan küçük ve dar oluk.

Goulu,e [i. – s.] Yemeği seven ve çok yiyen, obur.

Goulûment [h.] Oburcasına.

Goupille [ims.] Saat veya diğer makinenin iki aletini rapteden maden kenet. || – **de montre** Saat cıvatası.

Goupillon [imz.] Papazların okunmuş su serptikleri alet. ◆ Müdevver ve saplı fırça.

Gour [ims.] Hindistan mandası.

Goura [ims.] Sorguçlu Hindistan sülünü.

Gourami [ims.] (mr. Osphromène)

Gourbet [ims.] Kum kamışı.

Gourbi [imz.] Cezayir Araplarının kulübesi.

Gourd,e [s.] Soğuktan uyuşmuş, donuk.

Gourde [ims.] Kantar kapağı. ◆ Çotra. ◆ *Piastre forte* dahi denilen altı franklık bir sikke.

Gourdin [imz.] Sopa.

Gourdiner [ft.] Sopa atmak.

Goure [ims.] Hileli ilaç. ◆ Yalan.

Goureau [imz.] Bir nevi iri incir.

Gourer [ft.] İlaçlara hile katmak. ◆ Aldatmak, dolandırmak.

Goureur,se [i.] Edviyeye hile katan adam. ◆ Yalancı, dolandırıcı.

Gourgandine [ims.] Fahişe.

Gourgane [ims.] Yahudi baklası, acı bakla.

Gourmade [ims.] Yumruk.

Gourmand,e [i. – s.] Obur. || (nb.) Çok dal ve yapraklar verip yer tutan nebat, azma nebat.

Gourmander [ft.] Azarlamak, tekdir etmek. || (mec.) Unf ile muamele etmek. ◆ Zapt altında tutmak: – **ses passions** Hevesatı zapt altında tutmak, hevesatına galebe etmek.

Gourmandise [ims.] Oburluk.

Gourme [ims.] Sakağı denilen at hastalığı. ◆ Çocukların başlarında ve yüzlerinde çıkan çıbanlar. || (mec.) **Jeter sa** – Sinn-i şebaba basar basmaz delice harekâta ve çapkınlığa başlamak.

Gourmé,e [s.] Sahte vakar gösteren, bâlâ-pervaz.

Gourmer [ft.] Yumrukla dövmek. ◆ Beygire gem suluğu takmak. || **Se** – Yumrukla dövüşmek. || (mec.) Azamet, vakar takınmak.

Gourmet [imz.] İyi taamları ve meşrubatı tanıyan, anlayan, şikem-perver adam.

Gourmette [ims.] Gem suluğu . || **Rompre sa** – Sefahete dalmak.

Goussant yahut **Gossant** [imz.] Kısa boylu ve ateşli beygir.

Gousse [ims.] Bakla gibi bazı sebzelerin tohumlarını ihâta eden zar, afâre. ◆ Bakla ve fasulye gibi meyveler, esmar-ı bakliye. || – **d'ail** Sarımsak dişi.

Gousset [ims.] Koltukaltı. ◆ Pantolonun kuşak yerindeki ufak cebi. ◆ Yelek cebi. || (r.) Şibh-i kat-ı nâkıs nısfı. || – **en bois** Ağaç dirsek, payanda.

Goût [imz.] (*t* okunmaz) Tat, zevk, Kuvve-i zâika. ◆ Lezzet, çeşni. ◆ Koku. ◆ İştihâ. ◆ Heves, meyil, rağbet, haz. ◆ Mizaç, tabiat, merak. ◆ Temyiz, iyiyi fenadan fark eden hissiyat, hüsn-i tabiat, zevk-i selim. ◆ Tarz, üslup, zarafet, letafet, zevk. || **Être mis avec** – Gayet müstahsen, zarif bir tarzda giyinmek, tabiatça esvab giymek.

Goûter [ft.] Tatmak, lezzet ve çeşnisine bakmak. ◆ Takdir ve tahsin etmek. ◆ Hoş bulmak, iyi bulmak. = [fl.] Akşam yemekten evvel (ikindi üstü) cüz'i bir şey yemek. || – **de, à** Az miktar bir şey yemek veya içmek ve (mec.) tecrübe etmek.

Goûter [imz.] İkindi yemeği.

Goutte [ims.] Damla, katre. ◆ Bir kadeh iksir. || – **à** – Katre katre. = [h.] Asla, kat'a, hiç.

Goutte [ims.] (t.) Mafâsıl hastalığı, nikris. || – **régulière** Nikris-i muttarid. || – **sereine** ya-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

hut – amaurose Bir nevi göz hastalığı, kara su, kem'e.

Gouttelette [ims.] Damlalık.

Goutter [ft.] Damlatmak. = [fl.] Damlamak.

Goutteux,se [i. – s.] (t.) Nikrisî. || Anti – Dâfi-i nikris.

Gouttière [ims.] Yağmur sularının aktığı oluk, damlalık. || (tşr.) Oluk, mîzab.

Gouvernable [s.] İdare olunabilir, hüsn-i idare ve inzibatı mümkün.

Gouvernail [imz.] Dümen. || Chaine du – Dümen askısı. || Roue du – Dümen dolabı. || (mec.) İdare-i umur-ı hükûmet.

Gouvernant,e [s.] İcra-yı hükûmet eden. = [imz. – cmz.] Umur-ı devleti idare eden memurîn, rical-i umur. = [ims.] Bir veya birkaç çocuğun idare ve hizmet ve terbiyesine memur kadın, mürebbiye, müdire. ◆ Bir bekâr adamın ev işlerine bakan kadın, hizmetçi kadın.

Gouverne [ims.] Talimat, hatt-ı hareket. || Pour votre – Tarafınızdan ittihaz olunacak hatt-ı harekete esas olmak üzere.

Gouvernés [imz.] Tebaa.

Gouvernement [imz.] İdare, usul-i idare. ◆ Hükûmet. ◆ Devlet. ◆ Valilik. ◆ Hükûmet konağı. || Science du – Fenn-i idare, usul-i idare.

Gouvernemental,e [s.] Hükûmete mensup ve müteallik. (cmz. *gouvernementaux*)

Gouverner [ft.] İdare etmek, icra-yı hükûmet etmek. || (mec.) Sıyânet ve vikaye etmek. ◆ Gözetmek, terbiye etmek. || (bhr.) Dümeni kullanmak.

Gouverneur [imz.] Bir memleket idare eden, hâkim. ◆ Mutasarrıf. ◆ Bir büyük adamın oğlunu terbiyeye memur adam, mürebbî. || – général Vali. || Sous – Kaymakam.

Goyave yahut Gouyave [ims.] Hind armudu.

Goyavier yahut Gouyavier [imz.] Hind armudu ağacı.

Grabat [imz.] Fena ve pis yatak.

Grabataire [i.] Ölüm tehlikesinde bulununcaya kadar hıristiyanlığın vaftizi kabul etmeyen bir mezheb-i mahsusuna mensup adam.

Grabeau [imz.] Kuru ecza tuzu.

Grabuge [imz.] Nizâ, kavga, gürültü.

Grâce [ims.] İyilik, lütuf, kerem, inâyet. ◆ Teveccüh, hüsn-i nazar. ◆ Af, safh. ◆ Teşekkür, şükran. ◆ Merhamet, rahmet, gufran. ◆ Letafet, zarafet. || De bonne – Hüsn-i arzu ile. || – à Dieu Elhamdülillah, Allah'a şükürler olsun, lehü'l-hamd. || Par l'effet de sa – Fazl u keremiyle. || En – Aff-ı cezaya dair olan. ◆ Bir lütuf olarak, rica ederek. || Délai de – İfâ-yı deyn için mahkemeden verilen mehil. || Jours de – Ticarette eyyam-ı müsaade. || De –, par – Lutfen. || Action de – Teşekkürat. || Faire – à quelqu'un Birini affetmek. ◆ Muaf bulundurmak, ibra etmek. ◆ Birini bir şeyden masun bulundurmak. || – à Sayesinde. || Rendre – Teşekkür etmek. = [cmz.] Yemekten sonra okunan dua. ◆ Esâtir-i kadîmeden mevhum cemal ilâheleri.

Graciable [s.] Şâyan-ı afv ü merhamet.

Gracier [ft.] Afv ü safh etmek, mücâzatı affetmek.

Gracieusement [h.] Letafet ve zarafetle, iltifat ve ikramla.

Gracieuser [ft.] Muhabbet göstermek, iltifat etmek.

Gracieuseté [ims.] İltifat, ikram. ◆ Nezaket, zarafet.

Gracieux,se [s.] Latif, nazik, zarif. ◆ Kerim, rahim. ◆ Edâlı, dil-rübâ. ◆ Terbiyeli.

Gracilité [ims.] İncelik, narinlik.

Gracioso [imz.] (İspanyolcadan me'huz) İspanyol mudhikelerinde komiklik eden şahıs.

Gracioso [h.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Letafetle, hoş, şirin.

Gradation [ims.] Tedric, derece derece çıkma. || Par – Tedricen. || (ed.) Sanat-ı tedric. || – renversée Takdimü'l-ehemm ale'l-mühim.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Grade [imz.] Rütbe, derece, pâye; – **s militaires** Meratib-i askeriye.

Gradé [i. – s.] Rütbeli, rütbe ve pâye sahibi.

Grader [ft.] Rütbe vermek, terfi ettirmek.

Gradin [imz.] Küçük rütbe. ◆ Basamak, derece, kademe, daire. ◆ Mektep sırası. ◆ Raf.

Gradine [ims.] Dişli taşçı mili.

Graduation [ims.] Bir şeyin derecata taksimi.

Gradué [imz.] Dârü'l-fünûn muallim vesâiresine mahsus rütbeyi hâiz adam.

Graduel,le [s.] Tedricî. || **Cercle** – Derecata münkasim daire. = [imz.] Kilisede okunan bir dua.

Graduellement [h.] Tedricen, tedricî tedricî, refte refte.

Graduer [ft.] Derecata taksim etmek. ◆ Derece derece çıkarmak veya artırmak. ◆ Rütbe ve rüus vermek.

Gradus [imz.] (s okunur) Latin lisanında kafiye bulmaya mahsus lugat kitabı.

Graffite [ims.] Âsâr-ı kadîme üzerinde el ile yapılmış resim ve hat vesâire.

Graillement [imz.] Ses kısıklığı.

Grailler [ft.] Kısık sesle söylemek. ◆ Av köpeklerini celp için boru çalmak.

Graillon [imz.] Yanmış et kokusu. ◆ Sofra kırıntıları. ◆ Pek sık balgam.

Graillonner [fl.] Öksürüp balgam tükürmek. ◆ Yanmış et kokusunu almak.

Grailloneur,se [i.] Çok tükürüp balgam çıkaran adam.

Grain [imz.] Tane, habbe, buğday, çekirdek, tohum. ◆ Gayet az miktar. || – **Jaune** Cehri. || (as.) – **de lumière** Falya çivisi. || (byt.) – **d'orge** Donuz hastalığı. || (bhr.) – Birdenbire çıkıp az süren rüzgâr, bora. ◆ Böyle rüzgâr çıkacağına delâlet eden bulut. = [cmz.] Hububat ve (mec.) Bereket. || – **de beauté** Ben, hâl.

Grainaille [ims.] Küçük yahut işe yaramaz taneler.

Graine [ims.] Tohum, bezr, çekirdek, tane. || – **de Turquie** Mısır, kokoroz. || – **de vers-à-soie** İpek böceği tohumu.

Grainer [ft.] Toz, tane hâline getirmek. = [ft.] Tohum, tane hâsıl etmek.

Grainetier [imz.] (mr. Grénetier)

Grainier [i.] (nb.) Hububat kolleksiyonu.

Graissage [imz.] Semirtme, semirme. ◆ Makine tekerleklerini yağlama.

Graisse [ims.] İç yağı, şahm. || (byt.) At ayağına ârız olan konak illeti. || – **de bœuf** Çerviş yağı. || **Faire de la** – Çok uyku uyuyarak, tembellik ederek semizlemek. || **Se pleindre de trop de** – Faydalı bir şeyden, bir işten şikâyet etmek.

Graisser [ft.] Don yağı sürmek, yağlamak. ◆ Kirletmek, lekeletmek. || – **ses bottes** Müteheyyî-i azîmet olmak, tabanları yağlamak. || – **la patte** Bahşiş, para vermek. || – **la marteau** Kolayca gidilip sığınmak istenilen bir hânenin kapıcısına çok bahşiş vermek. = [fl.] (Müskirat) Bozulmak.

Graisseux,se [s.] İç yağı kabîlinden olan, şahmî.

Gralles [imz. – cmz.] (mr. Échassier)

Gramen [imz.] (*mènn*) Çim.

Graminées [ims. – cmz.] (nb.) Fasîle-i necîliye.

Grammaire [ims.] Sarf ve nahiv ilmi. ◆ Bu ilmin kavâidini câmi kitap. ◆ Bir ilmin veya sanatın kavâidini câmi kitap.

Grammairien [imz.] İlm-i sarfla meşgul olan, sarfiyundan adam.

Grammatical,e [s.] İlm-i sarfa mensup ve müteallik, muvâfık-ı sarf. || **Théories** – **es** Nazariyat, kavâid-i sarfiye. (cmz. *grammaticaux*)

Gramaticalement [h.] Sarf ve nahiv kavâidine tatbikan.

Grammatiste [imz.] Eski Yunanlar ve Romalılarda çocuklara okuyup yazmayı öğreten muallim. ◆ Daima sarf ile meşgul olup da bunu da iyi bilmeyen adam.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Grammatite [ims.] (mad.) Beyaz amfibol, gramatit.

Gramme [ims.] Evzan-ı cedîde dirhemi ki eski dirhemin takriben bir sülüsüne müsâvidir, dirhem-i itibarî, gram.

Grammite [ims.] Bir cins eğrelti otu.

Grampus [imz.] Yunus balığı fasîlesinden bir cins domuz balığı.

Granatées [ims. – cmz.] (nb.) Mefsul-ü rümman fasîlesi.

Grand,e [s.] Büyük, kebir, azim, büzürg. ◆ Ehemmiyetli, esaslı. ◆ Şöhretli, şanlı. ◆ Kutlu, cesur. ◆ Çok, kesir. ◆ Uzun boylu, yüksek, tavil. ◆ Baş, reis. ◆ Âlî, şeref-bahş. ‖ **De** – **cœur** Maa'l-memnûniye. ‖ **Ouvrir de** – **s yeux** Hayret veya merak ile bakmak. ‖ **Tout** – **ouvert, tout** – Mümkün olduğu kadar açılmış, kabil olduğu derecede. ‖ – **opéra** Bütün manzumattan mürekkep opera. ‖ – **es Indes** Amerika. ‖ – **livre** Defter-i kebir. = [imz.] Büyüklük, ulüvv. ◆ Debdebe, tantana. = [imz. – cmz.] Asaletçe veya rütbe-i memuriyetçe büyük adamlar, rical, küberâ. ◆ İspanya'da zâdegânın en âlî sınıfı. ‖ – **jour** Güpegündüz. ‖ **à** – **e peine** Güç hâl ile. ‖ **La** – Cesâmet-i tabiiyede ve hatta daha büyük olarak. ◆ Büyük nispette. ◆ Tafsilata girişmeksizin.

Grand'chose [ims.] Çok, külliyetli şey. = [imz.] veyahut [ims.] **Un, une pas** – Ehemmiyetsiz, değersiz erkek veya kadın.

Grand-cordon [imz.] yahut:

Grand'croix [imz.] Bir nişanın birinci rütbesi ve onu hâiz adam.

Grand-duc [imz.] Grandüklüğü idare eden zât, grandük. ◆ Bazı hükümdar hânedanlarına mensup zevâta verilen unvandır, grandük. ◆ Büyük bir cins puhu kuşu. (cm. des *grands-ducs*)

Grand-ducal,e [s.] Bir grandük veya bir grandüklüğe mensup ve müteallik olan. (cm. des *grands-ducaux*)

Grand-duché [imz.] Bir grandükün taht-ı idare ve tasarrufunda bulunan memleket, grandükalık (cm. des *grandes-duchés*)

Grande-duchesse [ims.] Grandükün zevcesi. (cm. des *grandes-duchesses*)

Grandelet,te [s.] Büyücek.

Grandement [h.] Büyüklükle, kerimâne. ◆ Çok, bâliğan-mâ-belağ, bol bol.

Grandesse [ims.] İspanya zâdegânının en büyük rütbe ve pâyesi.

Grandeur [ims.] Büyüklük, irilik, cesâmet. ◆ Yükseklik, uzun boyluluk. ◆ Ağırlık. ◆ Ulüvv, sümüvv, azamet. ‖ (r.) Kemiyet, miktar; – **s proportionnelles** Makadir-i mütenâsibe. ‖ **Sa** – Piskoposlara verilen unvandır ki rütbetlü demektir.

Grandiose [s.] Büyüklüğüyle zihinlere veleh, hayret veren (şey). ◆ Azim, ulvi. = [imz.] Büyüklük, cesâmet, azamet, celâl.

Grandir [fl.] Büyümek. ◆ Çoğalmak. ◆ Tevessü' etmek. = [ft.] Büyütmek. ‖ (mec.) Büyük göstermek, ifrat etmek. (Fi'l-i lâzım olduğu vakit icabına göre fi'l-i iânenin ikisiyle[302] de imtizac eder.)

Grandissime [s.] Pek büyük, âzam.

Grand-livre [imz.] Defter-i kebir. ‖ (m.) – **de la Dette publique** Düyun-ı Umumiye defter-i kebiri.

Grand-maître [imz.] Malta şövalyelerinin reisi. ◆ Eski vakitte dârü'l-fünûn müdürü. ‖ – **des cérémonie** Teşrifat-ı umumiye nâzırı (cm. des *grands-maîtres*)

Grand'maman [ims.] (Çocuk lisanında) Büyük valide, kayın nine (cm. des *grands'mamans*)

Grand-mât [imz.] (bhr.) Grandi direği, sancak direği. ‖ **Hisser le pavillon sur le** – Grandi direğine bayrak çekmek.

Grand'mère [ims.] Büyük valide, cedde. (cm. des *grand'mères*)

302 Fransızcadaki yardımcı fiiller *avoir* ve *être* kastedilmekte.

Grand-oncle [imz.] Büyük peder veya büyük validenin kardeşi, büyük amca. (cm. des *grands-oncles*)

Grandoule [ims.] (mr. Ganga)

Grand-père [imz.] Büyük peder, dede, ced. (cm. des *grands-pères*)

Grand'tante [ims.] Büyük peder veya büyük validenin hemşiresi, büyük hala, büyük teyze. (cm. des *grand'tantes*)

[303]**Grands-voiliers** [imz. – cmz.] Tuyur-ı tavîlü'l-ecniha fasîlesi. (Buna *Longipennes* dahi tabir olunur.)

Grange [ims.] Ambar, buğday vesâire ambarı, zahire ambarı, samanlık.

Grangée [ims.] Bir ambar dolusu, bir ambarlık.

Granifère [s.] (nb.) Hâmil-i bezr.

Granit [imz.] (*t*'nin telaffuzu da adem-i telaffuzu da doğrudur) Gayet sert bir taş ki teşkilat-ı arziyenin en eskisi addolunur, granit. ◆ Diş diş dondurma. (*granite* dahi yazılır.)

Granitelle [ims.] Kül renginde ve küçük taneli bir nevi granit taşı. ◆ Granit taşı. ◆ Granit taşı renginde bir nevi mermer.

Graniter [ft.] Granit taşı taklidinde boyamak.

Granitique [s.] Granit taşı cinsinden veya granit taşından müteşekkil, granitî.

Granivore [i. – s.] (tt.) Hububatla beslenen (hayvan), âkilü'l-hubub, dâne-hor fasîlesi.

Granulaire [s.] (mad.) Ufak tanelerden mürekkep (maden), habbevî.

Granulation [ims.] (mad.) Madenlerin ufak taneler hâline vaz'ı, haser. = [cmz.] (t.) Akciğerde çıkan bir nevi küçük çıbanlar, hubeybat.

Granule [ims.] Tanecik, hubeybe.

Granuler [ft.] Bir madeni tanelemek, haser etmek.

303 Orijinal metinde *Grads* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Granuleux,se [s.] Ufak tanelerden mürekkep, muhabbeb, hubeybî.

Graphicité [ims.] (mad.) Kabiliyet-i tahrir.

Graphique [s.] Eşkâl veya erkam ve yazılarla tasvir olunan. ◆ Hatt ve hâteme müteallik.

Graphiquement [h.] Eşkâl veya erkam ve yazılarla tasvir ederek veya olunarak.

Graphite [imz.] Kurşun kalemi yapılan bir nevi kömür madeni, grafit.

Graphologie [ims.] Esâbi' ve esârire bakarak insanın ahlakını istihrac fenni.

Graphomètre [imz.] Fenn-i mesâha ameliyatında köşeleri ölçmeye mahsus mühendis aleti, şibre-nüvis, grafometro.

Grappe [ims.] Salkım, şumruh, unkud. ◆ Atın dizine inen su. || (as.) Misket salkımı. || **Mordre à la** – İğfalata kapılıvermek, aldanmak.

Grappillage [imz.] Bağ bozumundan sonra bağda kalan salkımların toplanması. ◆ Gayrımeşru surette olunan istifade.

Grappiller [fl.] Bağ bozumundan sonra bağda tek tük kalan salkımları toplamak. ◆ Öteden beriden ve ekseriya gayrımeşru surette istifade etmek.

Grappilleur,se [i. – s.] Bağ bozumundan sonra bağın tek tük kalan salkımlarını toplayan adam.

Grappillon [imz.] Üzüm salkımından koparılan çitmik, çıngıl.

Grappin [ims.] Çok tırnaklı gemi demiri. ◆ Çengelli borda kancası. ◆ Kuyu çengeli. || – **à main** Rampa lengeri.

Grapse [imz.] Bir cins çağanoz.

Graptolîthes [imz. – cmz.] Arz-ı silurîde[304] bulunur hayvanat-ı nâimeden bir cins müstehâse.

Gras,se [s.] Semiz, yağlı, semin. ◆ Kirli, yağlı. ◆ Çapkınca, açık, mülevves. || **Terre – se**

304 fr.: *silurien*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pek sık ve metin toprak. || Corps – Ecsam-ı deseme. || Parler – Peltek söylemek. || Dormir la – se matinée Pek geç kalkmak. || Bœufs – Müsabakada mükâfat kazandıklarından karnavalın son üç gününde Avrupa'da dolaştırılan öküzler. ◆ Gayet şişman adam. || Jours – Katoliklerce et yemesi caiz olan günler. ◆ Bilhassa karnavalın son üç günleri hakkında ıtlak olunur. || Jeudi – Büyük perhizden evvelki son pençşenbe. || Faire des choux – de quelque chose Bir şeyden istifade etmek. || Temps – Sisli ve rutubetli hava. || Mortier – Çok kirli harç. = [imz.] İç yağı, yağlı et. ◆ Etin yağ kısmı, şahm. || Faire – Et yemek, perhizi bozmak.

Gras-double [imz.] Sığır işkenbesi.

Gras-fondu [imz.] yahut:

Gras-fondure [ims.] Batn-ı esfelin iltihabından ibaret bir nevi beygir hastalığı, ishal-i desemî.

Grassement [h.] Bol bol, gani gani. ◆ Bolluk ve refahla.

Grasserie [ims.] İpek böceğine ârız olur eşk yahut mangafa illeti.

Grasset,te [s.] Semizce. = [imz.] At ve sığırın dizi.

Grassette [ims.] Yaban semizotu.

Grasseyement [imz.] Pelteklik.

Grasseyer [fl.] Peltek söylemek.

Grasseyeux,se [i.] Peltek söyleyen, peltek.

Grasseuillet,te [s.] Semiz, tombul tombul.

Grat [imz.] Tavukların eştikleri yer.

Grateau [imz.] Bir nevi yaldızcı aleti.

Gratelupie [imz.] (arz.) Arazi-i sâlisede bulunur bir cins müstehâse.

Grateron [imz.] (nb.) Çoban süzeği, kaz otu.

Graticuler [ft.] (mr. Craticuler)

Gratification [ims.] Mükâfat, bahşiş, ihsan, in'am. ◆ İkramiye.

Gratifier [ft.] İhsan, atıye, bir mükâfat veya bahşiş, ikramiye vermek. || (mec.) Nazikâne muamele etmek.

Gratin [imz.] Bazı yemeklerin tencerenin dibine yapışan kısmı, tencere dibi, tencere kazıntısı. ◆ Bazı yemeklere karıştırılan tirit.

Gratiner [ft.] Tencere dibi tutacak surette yemek pişirmek. ◆ Yemeğe tirit karıştırmak.

Gratiole [ims.] (*si-o*) Bir nevi nebat ki kuvvetli müshil gibi kullanılır, grasyola.

Gratiolées [ims. – cmz.] (nb.) Grasyoliye fasîlesi.

Gratis [h.] (s okunur) Meccânen, caba, bâd-ı hevâ. ◆ Tiyatrolara meccânen giren adamlara ıtlak olunur. || – pro deo (Latinceden me'huz bir tabirdir) Hasbeten-lillâh, li-vechillâh.

Gratitude [ims.] Şükran-ı nimet.

Grattage [imz.] Kaşıma, kazıma, tırmalama. ◆ Hakketme.

Gratte [ims.] Terzinin yahut diğer esnafın kendilerine verilen kumaş veya sâireden ayırdıkları parça. ◆ Az çok mugayir-i kaide kâr.

Gratte-bosse [ims.] Kuyumcu fırçası.

Gratte-cul [imz.] Yabani gül meyvesi, it üzümü. (cm. des *gratte-culs*).

Gratteleux,se [s.] Temreği hastalığına müptelâ, temreğili.

Grattelle [ims.] (t.) Temreği, cereb-i câversî

Gratte-papier [imz.] Müstensih, mübeyyiz. ◆ Âdi muharrir (cm. des *gratte-papiers*)

Gratter [ft.] Kaşımak, tırmalamak. ◆ Yazıyı hakketmek, kazımak. ◆ Cüz'i bir kâr etmek. = [fl.] – de la guitare Gitarı pek fena çalmak.

Gratteur [imz.] Kaşıyan, kazıyan. || – de papier Âdi muharrir.

Grattoir [imz.] Yazı hakketmeye mahsus çakı, hakk âleti, kazağı. ◆ Doğramacı sistresi.

Gratuit,e [s.] Meccânen verilen, ücretsiz görülen (iş). || Fikr-i menfaatten âri. ◆ Sebepsiz fenalık. || Méchanceté – e Sebepsiz fenalık. || Supposition – e Farz-ı muhal. || à titre – Meccânen.

Gratuité [ims.] Meccânen olmaklık, ücretsizlik, bâd-ı hevâlık, hasbîlik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gratuitement [h.] Meccânen, fahri olarak, hasbî olarak hasbeten, ücretsiz. || (mec.) Asılsız, esassız olarak. ◆ Fikr-i menfaatten âri olarak.

Grau [imz.] Su bendi. ◆ Değirmen oluğu.

Graule [ims.] (mr. Freux)

Gravatier [imz.] Moloz taşıyan arabacı.

Gravatif,ve [s.] (t.) Ağır, sakil: **Douleur – ve** Veca'-ı sakil.

Gravats [imz. – cmz.] (mr. Gravois)

Grave [s.] Ağır, sakil. ◆ Vakarlı, ağır. ◆ Mühim, büyük. ◆ Vahim, muhâtaralı. || (ms.) **Ton** – Ağır ve kalın sadâ. || (sr.) **Accent** – (') işareti. || **Pertes – s** Zarar-ı külli, zayiat-ı külliye. = [imz.] Ağır ve ciddi fikir veya ibare ve suret-i ifade. ◆ Rey-i rezin.

Gravé,e [s.] Çiçek bozuğu. ◆ Mahkûk, menkuş.

Gravelée [cmz.] **Cendre** – Şarap posası külü.

Graveleux,se [s.] İri kumla karışık. ◆ (Meyve hakkında) Kumlu, taşlı. ◆ (t.) Mesane taşı illetine müptelâ, hasâtî, remlî. || (mec.) Pek açık, edebe mugayir.

Gravelle [ims.] (t.) Mesane veya böbreklerde hâsıl olan taş, hasât. ◆ Mesane taşı illeti.

Gravelure [ims.] Açık ve edebe mugayir söz, hezl.

Gravement [h.] Ağırlıkla, vakarla. ◆ Ehemmiyetle, cesâmetle. ◆ Vahâmetle, muhâtaralı olarak.

Graver [ft.] Kazımak, hakketmek, oymak. || (mec.) Hatırda menkuş bırakmak.

Graveur [imz.] Hakkâk, kalemkâr.

Gravide [ims.] (t.) Rahm-i muhavvel.

Gravier [imz.] Çakıllı ve iri taneli kum. ◆ İdrarla beraber çıkan bir nevi kum.

Gravimètre [imz.] (mr. Aréomètre)

Gravir [ft. – fl.] Tırmanmak, tırmanarak çıkmak.

Gravitant,e [s.] Mâil.

Gravitation [ims.] Bir tarafa meylediş. ◆ Ecram-ı semâviyenin birbirini cezp ve celbetmesi kuvveti, incizab.

Gravité [ims.] Ağırlık, sıklet. ◆ Ehemmiyet. ◆ Vahâmet. || (ht.) **Centre de** – Merkez-i sıklet.

Graviter [fl.] Sıklet kanunu neticesi olarak bir nokta-i merkeziyeye meyletmek, merkez-i sıklete tabi olmak. || (mec.) Meyletmek.

Gravois yahut **Gravats** [imz. – cmz.] Kireç ve toprağın kalburun üstünde kalan iri kısmı. ◆ Sıva kırıntısı, moloz, yıkıntı.

Gravure [ims.] Hakkâklık, hakk fenni. ◆ Hakk işi, mahkûkât. ◆ Mahkûk kalıpla basılmış resim veya şekil. ◆ Kalemkârlık.

Gré [imz.] Arzu, irâdet, rıza, keyif, merak, mizaç. || **Agir à son** – Kendi keyif ve rıza ve irâdetine göre hareket etmek. || **Savoir bon – à quelqu'un** Birinden memnun olmak, hazz etmek. || **De – à** – Rıza-yı tarafeynle. || **Bon – , mal** – İster istemez, tav'an ve kerhen. || **à mon** – Mizacıma göre, keyfimce.

Gréage [imz.] (bhr.) Geminin teçhizi.

Grèbe [ims.] Tüyü gümüş renginde angıt cinsinden kürlü denilen kuş.

Grébifaulque [ims.] Amerika'ya mahsus bir cins angıt kuşu.

Grec,cque [s.] Yunanî, Rumî. || (mec.) Dolandırıcı, hırsız, kumarbaz. || **Église – cque** Rum mezhebi, Ortodoks mezhebi. || **Calendrier** – Takvim-i Rumî. = [i.] Yunanlı, Rum. ◆ Hilekâr, dolandırıcı adam. = [imz.] Lisan-ı Yunanî. ◆ Anlaşılmaz lisan. = [h.] Rumca.

Grèce [ihs.] Yunan, Yunanistan.

Gréciser [ft.] Diğer bir lisanın kelimatını lisan-ı Yunanî şivesine göre uydurmak, Yunanlaştırmak.

Grécisme [imz.] Lisan-ı Yunanî şivesi.

Grécité [ims.] Lisan-ı Yunanînin heyet-i mecmuası. ◆ Lisan-ı Yunanîden olup olmamak hassası. || **Haute** – Yunan-ı kadim lisanı. || **Basse** – Bizans İmparatorluğu zamanında söylenilen lisan-ı Yunanî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gréco-romain,e [s.] Eski Yunanlı ve Romalılara müştereken mensup ve müteallik olan: **Architecture – e** Eski Yunanlı ve Romalıların tarz-ı mimarisi, usul-i müştereke-i mimariyesi.

Grecque [ims.] Yunan usulünde tezyinat-ı mimariye ki dönerek kaim zaviyeler teşkil eden müstakim hatlardan ibaret nakıştır. ◆ Mücellit testeresi. ◆ Kitap ciltlerken iplik geçirmek üzere arkasında testere ile açılan delik.

Gredin [imz.] Uzun tüylü fino köpeği.

Gredin,e [i.] Çapkın, namussuz, alçak, külhani.

Grediner [fl.] Çapkınlık etmek, namussuzcasına hareket eylemek.

Gredinerie [ims.] Çapkınlık, namussuzluk, alçaklık.

Gréement yahut **Grément** [imz.] (bhr.) Bir geminin teçhizatı, arması. ◆ Bir gemiyi teçhiz etme ameliyatı.

Gréer [ft.] Bir gemi teçhiz etmek, armasını takmak.

Gréeur [imz.] Gemileri teçhiz eden, armador.

Graffage [imz.] Aşılama.

Greffe [imz.] Mahkeme kalemi, mahkemenin evrak odası veya zabıt kâtibi. || **Droit de** – Kâtibiye, kalemiye.

Greffe [ims.] Ağaç aşılama. ◆ Aşı fidanı, kalemi. || **– en fente** Kalem aşı. || **– en couronne** Fırdolayı kalem aşı. || **– en écusson** Yaprak aşı. || **– en flûte** Düdük aşı. || **– par approche** İki fidanı yanyana getirerek aşılama usulü. || **– dentaire** Telkih-i sinnî.

Greffer [ft.] Ağaç aşılamak.

Greffeur [imz.] Ağaç aşılayan, aşıcı.

Greffier [imz.] Mahkemede zabıt kâtibi ve evrak odası müdürü.

Greffoir [imz.] Aşı bıçağı.

Grège [s.] **Soie** – Ham ipek.

Grégeois [smz.] Yunanî. (Bu mânâ eskidir.) || **Feu** – Yunanîler tarafından icat olunup suyun içinde yanan ateş.

Grégorien,ne [s.] **Calendrier** – Tarih. || **Ère** – Tarih-i Efrencî.

Grègue [ims.] Don, şalvar. (Bugün yalnız cemi müsta'meldir.) || **Laisser ses – s** Vefat etmek.

Grêle [s.] İnce ve uzun. ◆ İnce ve rakik ve zayıf (ses vesâire). || **Des jambes – s** İnce ve uzun bıçak.

Grêle [ims.] Dolu. ◆ Çok, alay. || **Un – de pierres** Bir çok taş, bir alay taş.

Grêlé,e [s.] Doludan bozulmuş, dolu vurmuş (ekin vesâire). ◆ Çiçek bozuğu, çopur. ◆ Felaket-dîde. ◆ Sefil, biçare.

Grêler [fl.] Dolu yağmak. = [ft.] Dolu ile bozmak. ◆ Çiçek bozuğu ile yüzünü berbat etmek. || **L'orage a grêlé les vignes** Fırtına dolu ile bağları bozdu.

Grelin [imz.] (bhr.) Palamar.

Grêlon [imz.] Dolu tanesi.

Grêlot [imz.] Yuvarlak küçük çıngırak. || **Trembler le** – Fena hâlde pek kuvvetli düşüp dişler birbirine vurmak.

Grelottant,e [s.] Soğuktan titreyen.

Grelotter [fl.] Soğuktan titremek.

Grément [imz.] (mr. Gréement)

Grémial [imz.] Piskoposlara ve papazlara mahsus diz örtüsü.

Grémil [imz.] Fasîle-i sencâriyeden bir cins sedef otu.

Grémille [ims.] Küçük hani balığı.

Grémillet [imz.] (nb.) Fare kulağı.

Grenache [imz.] İri taneli siyah üzüm. ◆ Bu üzümden çıkarılan şarap.

Grenade [ims.] Nar, rümman. || (as.) Küçük humbara, granat.

Grenadier [imz.] (nb.) Nar ağacı. || (as.) Humbaracı askeri. || Bit, kehle (âmiyâne).

Grenadière [ims.] Eski humbaracı askerlerinin humbaralarını koymağa mahsus torbası. ◆ Tüfeğin alt bileziği.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Grenadille [ims.] Çarkıfelek çiçeği, salyangoz, zülf-i arûs. (Beyne'l-avam *Fleur de la passion* denilir.)

Grenadin,e [i. – s.] İspanya'nın Gırnata şehrinden olan, Gırnatalı. = [imz.] Afrika'nın bir nevi kuşu. = [ims.] Siyah dantela imaline yarayan ibrişim. ◆ Nar şurubu. || (k.) Rümmânin, grenadin.

Grenage [imz.] Barutun tane tane edilmesi.

Grenaille [ims.] Ufak taneler hâlinde bulunan maden, kürte. ◆ Tavuklara verilen buğday vesâire yemi, çürüntü.

Grenailler [ft.] Madenî, balmumunu ufaltmak, tanelemek, kürte etmek.

Grenat [imz.] Nar tanesi renginde zî-kıymet taş, süleyman taşı, şeb-çerağ. = [s.] Bu taşın renginde olan.

Grenaut [imz.] Has kefal nevi.

Grené,e [s.] Ufak tanelere tahvil olunmuş. ◆ Ufak taneleri olan, taneli.

Greneler [ft.] Taneli etmek. ◆ Bir sathı kumlu olarak kabartmak.

Grener [ft.] Tanelere tahvil etmek, toz yapmak. = [fl.] Tohum vermek, tohumlanmak. || – **le sel** Tuzu beyazlatmak için tasfiye etmek.

Gréneterie [ims.] Hububat ve zahire ticareti, zahirecilik.

Grénetier,ère yahut **Grainier,ère** [i.] Hububat satan, zahire taciri, zahireci.

Grenétine [ims.] (k.) Jelatin-i musaffâ.

Grénetis [imz.] (*s* okunmaz) Meskûkât ve madalyaların etrafına yapılan daire, zincir.

Grenier [imz.] Zahire ambarı, şevne. ◆ Evin en üst katı, dam altı, tavan arası, şirvan. || (mec.) Çok hububat ve zahâir çıkaran memleket, zahire ambarı. || – **public** Kaht zamanı için ihtiyaten zahire cem' ve iddihar edilen beylik anbar. || **C'est un – à coups de poing** Hiçbir türlü ceza ile ıslahı kabil olamayan çocuk.

Grenouille [ims.] Kurbağa. || (mec.) Bir şirketin akçesi.

Grenouillère [i.] Kurbağaların türedikleri bataklık mahal, kurbağalık. || (mec.) Rutubetli ve havası fena yer.

Grenouillet [imz.] (nb.) Hâtem-i süleyman çiçeği.

Grenouillette [ims.] (nb.) Düğün çiçeği, su şakayıkı, şakiku'l-mâ. || (t.) Kurbağacık, dil altı, dilcik.

Grenu,e [s.] Taneli, kumlu (meşin vesâire). ◆ Taneleri çok (başak vesâire).

Grenure [ims.] Kumlu kumlu, taneli taneli yapma.

Grès [imz.] Kum tanelerinden mürekkep taş, od taşı. ◆ Bir nevi kumlu balçık ve ondan yapılan saksı vesâire. || – **argileux** Süzgeç taşı. || – **coquillier** Sünger taşı. || – **vert** Ocaklarda müsta'mel od taşı. || – **houiller** İnat tuğlası madeni.

Grésil [imz.] (*l*, "*y*" gibi telaffuz olunur, yahut hiç okunmaz) Taneleri gayet ince ve sert dolu, bulgur. ◆ Cam tozu.

Grésillement [imz.] Taneleri ince ve sert dolu, bulgur yağma. ◆ Bu dolu yağarken çıkan sese müşâbih ses.

Grésiller [fl.] Taneleri ince ve sert dolu, bulgur yağmak. = [fl.] Buruşturmak. || (mec.) Kemâl-i şiddetle intizar etmek, sabırsızlanmak.

Gresserie [ims.] Kum tanelerinden mürekkep taş madeni, ot taşı madeni. ◆ Kumlu balçıktan mamul saksı vesâire.

Grève [ims.] Kumluk ve çalılık deniz veya büyük nehir kenarı, kumsal sahil. ◆ Tatil. ◆ Paris'te idam vesâir mücâzatın icrasına mahsus mahal.

Grever [ft.] Çok ve ağır vergiler tahmil etmek. ◆ Gadr ü îtisaf etmek.

Gréviste [imz.] Tatil eden, iş işlemeyen.

Grewie [ims.] Afrika ıhlamur ağacı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Grianneau [imz.] *coq de bruyère* denilen yabani horozun yavrusu, çalı horozu palazı.

Griblette [ims.] İç yağına sarılmış külbastı.

Gribouillage [imz.] Fena resim. ◆ Fena yazı, karalama.

Gribouiller [ft.] Fena resim yapmak. ◆ Fena yazı yazmak, karalamak.

Gribouillette [ims.] Bir nevi çocuk oyunu. ‖ **à la** – Dikkatsiz.

Gribouilleur,se [i.] Fena resim yapan veya fena yazı yazan adam.

Gribouillis [imz.] Pek çirkin ve okunmaz yazı.

Gribouri [imz.] Asma çubuklarına ârız olur bir cins kara bit.

Grièche [s.] (mr. Pie grièche)

Grief [imz.] Ziyan, zarar. ‖ (hk.) Esbab-ı şikâyet, itirazat. ‖ – **s d'appel** Esbab-ı istînâfiye.

Grief,ève [s.] Ağır, büyük, vahim. ◆ Acı, müellim.

Grièvement [h.] Ağır, vahim surette.

Griéveté [ims.] Ağırlık, büyüklük, vahâmet. ‖ **La – du péché** Günahın büyüklüğü, ma'siyetin vahâmeti. ‖ **Selon la – de la malaide** Vahâmet-i maraza, ehemmiyet-i maraza göre.

Griffade [ims.] Yırtıcı hayvanın pençe ve tırnak atması.

Griffard [ims.] Amerika'nın yırtıcı kartal kuşu.

Griffe [ims.] Yırtıcı hayvan pençesi, tırnaklı pençe, mihleb, çeng. ◆ İmza damgası ve damga ile basılmış imza. ◆ Kuyumcu kelpeteni. ◆ (nb.) Filiz. ‖ **Exemplaire revêtu de la – de l'auteur** Müellifin (basma) imzasını hâvi nüsha.

Griffer [ft.] Pençe atmak, tırnakla tutmak. ◆ Damga ile imza atmak.

Griffon [imz.] Kartal, akbaba, kerkenes ve emsali kuşlar. ◆ Esâtirde menkul yarısı kartal yarısı arslan bir kuş, anka. ◆ Vücudunun tüyleri pek sert ve başının tüyleri uzun olan İngiliz köpeği. ◆ Çifte zoka, balık iğnesi. ◆ Fener eğesi.

Griffonnage [imz.] Pek karışık ve çirkin ve okunmaz yazı.

Griffonner [ft.] Pek çirkin ve karışık yazı yazmak. ◆ Alelacele yazıvermek. ◆ Kaba bir surette tersim etmek.

Griffonneur [imz.] Pek çirkin ve karışık yazı yazan adam. ◆ Acele ve ihtimamsız pek çok yazı yazan muharrir.

Grignon [imz.] Ekmek kabuğu parçası. ◆ Zeytin küsbesi.

Grignoter [ft. – fl.] Kemirmek. ‖ (mec.) Bir işten cüz'i istifade etmek.

Grigou [imz.] Yaramaz, çapkın, haylaz. ◆ Hasis adam.

Gril [imz.] (*l* okunmaz) Izgara. ◆ Kapıcı ızgarası. ‖ (mec.) Iztırap, gam. ‖ (bhr.) Gemi ızgarası.

Grillade [ims.] Izgarada pişirme, ızgara ediş. ◆ Izgarada pişmiş et vesâir taam.

Grillage [imz.] Izgarada pişirme. ◆ Tel kafes, demir kafes, livar kafesi. ◆ Madenleri teshin ameliyatı. ‖ (as.) – **de fondement** Temel ızgarası, top döşemesi.

Grillager [ft.] Tel yahut demir kafes takmak.

Grillageur [imz.] Tel veya demir kafesler yapan adam.

Grille [ims.] Parmaklık, şebeke. ◆ Kafes. ◆ Ocak ızgarası. ◆ Parmaklıkla ayrılmış mahal. ◆ İspanya yapağısı. ‖ **Être sous les – s** Mahpus olmak, hapsedilmek.

Griller [ft.] Parmaklıkla ayırmak, parmaklık takmak.

Griller [ft.] Izgarada pişirmek. ◆ Eritilecek madenleri teshin etmek. ◆ Şiddet-i hararet ile kurutmak. ◆ Şiddet-i bürûdet ile kurutmak, yakmak. ◆ Çok ısıtmak, yakmak. = [fl.] Izgara üzerinde pişmek.. ◆ Yanmak, tutuşmak. ‖ (mec.) – **de** Çok arzu etmek, sabredememek.

Grillet [imz.] yahut:

Grillette [ims.] Köpeklerin boynuna ve av kuşlarının ayaklarına takılan yuvarlak çıngırak.

Grillon [imz.] Cırlak. || – **domestique** Ocak çekirgesi. || – **des champs** Cırcır böceği.

Grimaçant,e [s.] Garip buruşukluklar ve işaretler gösteren, işmi'zazlı (çehre). ◆ Buruşuk (kumaş).

Grimace [ims.] Surat asma, işmi'zaz, buruşukluk. || (mec.) Sahte hareket.

Grimacer [ft.] Yüzünü ekşitmek, surat asmak, çehre etmek. ◆ Buruşmak. ◆ Çirkin bir suratla taklit etmek.

Grimacerie [ims.] Surat asma, yüz ekşitme, çehre etme.

Grimacier,ère [i. – s.] Yüzünü ekşiten, surat asan. ◆ Riyakâr.

Grimaud,e [s.] Yüzü gülmez, ters, aksi. = [imz.] Âdi muharrir veya sâir ressam vesâire. ◆ Mekteb-i iptidâî şâkirdi. (Daima tahkir suretiyle müsta'meldir.)

Grime [imz.] Tiyatroda gülünç bir ihtiyar rolünü icra eden oyuncu. ◆ Haylaz mektep şâkirdi.

Grimelin [imz.] Ufak erkek çocuk. ◆ Pek ucuz ve müptezelâne oynayan kumarbaz, miskin kumarcı.

Grimelinage [imz.] Pek ucuz ve müptezelâne oynanılan kumar. ◆ Pek cüz'i kâr.

Grimeliner [fl.] Pek ucuz ve müptezelâne ve ufak tefek kumar oynamak. ◆ Bir işten pek cüz'i kâr etmek.

Grimer (**se**) [fv.] (Tiyatro ıstılahında) Kendini ihtiyar göstermek için yüzünü boyamak.

Grimme [imz.] Afrika'ya mahsus küçük gazal.

Grimoire [imz.] Sihir kitabı, efsunnâme. || (mec.) Okunmaz ve anlaşılmaz kitap, yazı ve nutuk.

Grimpant,e [s.] (nb.) Sarmaşık gibi sarılıp çıkan nebatata ıtlak olunur, müteşebbis, mütesâlik: **Plantes** – **es** Nebatat-ı mütesâlika.

Grimper [fl.] Tırmalanarak yüksek bir mahalle çıkmak, tırmanmak. ◆ (Nebatat hakkında) Sarılıp çıkmak.

Grimpereau [imz.] Ağaçkakan kuşu.

Grimpeurs [imz. – cmz.] (tt.) Tırmanarak ağaçlara çıkan ve gezen papağan gibi kuşlara ıtlak olunur, tuyur-ı mütesâlika taifesi.

Grincement [imz.] Gıcırdama. ◆ Diş gıcırdaması, alk.

Grincer [ft. – fl.] Gıcırdatmak veya gıcırdamak.

Grincheux,se [i. – s.] Hırçın, titiz, daima müteşekkî.

Grinchir [ft.] Çalmak.

Gringalet [imz.] Kısa boylu ve zayıf adam.

Gringotter [fl.] (Kuşlar hakkında) Sesini titreterek ötmek. = [ft.] Sesini titreterek şarkı söylemek, titrek sesle terennüm etmek.

Griotte [ims.] Vişne. ◆ Kırmızı damarlı somaki taşı.

Griottier [imz.] Vişne ağacı.

Grippe [ims.] (t.) Nezle-i müstevliye, grip hastalığı. || (mec.) Kin, nefret, haz etmeyiş.

Grippé,e [s.] Âzâsı sık ve birbirine geçmiş gibi olan çehreye ıtlak olunur, munkabız. ◆ Nezle-i müstevliyeye müptelâ. ◆ Yakalanmış, derdest edilmiş.

Grippeminaud [imz.] Hilekâr ve mürâî adam.

Gripper [ft.] (Kedi vesâir pençesi tırnaklı hayvanlar hakkında) Pençeyi atıp çabuk kapmak, pençelemek, pençe ile yakalamak. ◆ Çalmak, çırpmak. ◆ Buruşturmak. || **Se** – Çekilip buruşmak. ◆ Buğz, kin hissetmek.

Grippe-sous [imz.] Hasis adam. ◆ Cüz'i bir ücret mukabilinde îradcıların îradlarını toplayan, tahsil eden adam.

Gris,e [s.] Kır, kül renginde, gümüşî, eşheb, sincâbî. ◆ Nîm-mest, keyif. ◆ Saçlarına kır düşmüş. || (mec.) Hazin, keder-nâk. || **Temps** – Bulutlu ve kapalı ve soğuk hava. || **Il fait** – Hava kapalı ve soğuktur. || – **perle** Açık gümüşî. || – **cendre** Sincâbî, kül rengi. || – **de more** Bakır kırı. || **Sœur** – **e** Hastalara bakan rahibe. || **Faire** – **e mine à quelqu'un** Surat, çehre etmek. || **Être** – Nîm-mest, keyif olmak. || (tşr.) **Substance** – **e** Madde-i sin-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

câbiye. = [imz.] Kır rengi, kül rengi. = [ims.] En faire voir de – Oyun etmek.

Grisaille [ims.] Biri koyuca ve diğeri açık olarak iki renkten ibaret resim. ◆ Kül renkli boya. ◆ Kır saç.

Grisailler [ft.] Kül veya kır rengine tahvil etmek. = [ft.] Kır veya kül rengini almak, kırlaşmak.

Grisâtre [s.] Kırca, kül rengine çalan.

Griser [ft.] İçirmek, nîm-mest etmek. ◆ Başa vurmak, azıcık sarhoşluk vermek, teskin etmek. ◆ Kül rengi vermek.

Griset [imz.] *Chardonneret* denilen saka kuşu yavrusu.

Grisette [ims.] Kül renginde ve değersiz elbise. ◆ Şuh meşrep işçi kız. ◆ Âlüfte. ◆ Bir cins çalıkuşu.

Grisoller [fl.] (Çayır kuşu hakkında) Ötmek.

Grison [s.] Amerika-yı Cenubî'ye mahsus gelincik.

Grison,ne [s.] Kır, kırca. ◆ Eşek, merkep.

Grison,ne [i. – s.] İsviçre'nin Grizon nahiyesinden olan.

Grisonnant,e [s.] Kıra çalan, kır görünen.

Grisonner [fl.] Ağarmaya başlamak, kırarmak, kırlaşmak.

Grisou [imz.] Kömür ve maden kuyularında çıkıp yanmış bir şeye tesadüf edince iştial eyleyen gaz ki müvellidü'l-mâ-i mufahhamdan ibarettir, grizu (gazı).

Grive [ims.] Ardıç kuşu. || – de vigne Sarı asma.

Grivelé,e [s.] Kır veya kül renginde ve beyaz lekeleri olan (renk).

Grivelée [ims.] Gayrımeşru surette istifade, irtikâb.

Griveler [ft. – fl.] Gayrımeşru surette cüz'i bir istifade etmek, irtikâb, irtişâ etmek.

Grivelerier [ims.] Gayrımeşru surette istifade etme, irtikâb.

Griveleur [imz.] Gayrımeşru surette istifade eden adam, mürtekib, mürteşî.

Grivelure [ims.] Beyaz ile kır veya kül renklerinde boyatma.

Grivet [imz.] Habeşistan'a mahsus şebek nevi.

Grivois,e [s.] Açık gözlü, şen ve serbest, şuh-meşrep, açık.

Grivoiserie [ims.] Serbest ve şen, açıkça söz.

Groënlandais,e [i. – s.] Amerika'nın aksâ-yı şimalinde olan Groenland memleketine mensup, Groenlandlı.

Grog [imz.] (*g* okunur) Punç.

Grognard,e [s.] Söverek ve beddua ederek daima homurdanmak tabiatında olan. = [imz.] Fransa'nın birinci imparatorluğu zamanında ihtiyar neferlere verilen isimdir.

Grognement [imz.] Domuzun hırıldanması. ◆ Mırıldanma, homurdanma.

Grogner [fl.] (Domuz hakkında) Hırıldanmak. ◆ Mırıldanmak, homurdanmak.

Grognerie [ims.] Adem-i hoşnudîden ileri gelen homurdanma, zırıltı.

Grogneur,se [i. – s.] Hoşnut olmayıp mızıldanmak, homurdanmak ve zırlanmak tabiatında bulunan adam

Grognon [i. – s.] Zırıldayıcı, sebepli sebepsiz mızıldanan adam.

Groin [imz.] Domuz burnu, furtûse. ◆ Bedçehre.

Grolle [ims.] Büyük kara karga ki ekin veya tohum kargası denir.

Grommeler [fl.] Mırıldanarak şikâyet etmek.

Grondant,e [s.] Gürleyen. ◆ Mırıldanarak şikâyet eden.

Grondement [imz.] Gürleme, horlama.

Gronder [fl.] Mırıldanarak şikâyet etmek. ◆ Gürlemek. = [ft.] Tekdir etmek, paylamak.

Gronderie [ims.] Tekdir, paylama.

Grondeur,se [i. – s.] Çok tekdir ve ta'zir eden, tekdir etmeyi seven adam.

Grondin [imz.] Barbunya balığı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Groom [imz.] (*groumm*) (İngilizceden me'huz) İspir. ◆ At uşağı. ◆ Küçük uşak.

Gros,se [s.] Kalın, iri, büyük. ◆ Şişman. ◆ Kaba. ◆ Külliyetli, mühim. ◆ Zengin. ◆ Dalgalı (deniz). ◆ Ağır surette müsellah (asker). || **Avoir le cœur** – Pek mükedder ve mağmum olmak. || – **lot** Bir piyangoda veya ikramiyeli tahvilatta keşide kılınan büyük ikramiye. || – **bonnet** Ehemmiyetli, mühim adam. || **Prêts à la** – **se** İstikraz-ı bahrî. || **Contrat à la** – **se** İstikraz-ı bahrî mukavelenâmesi. || **Avoir les yeux** – Gözleri dolu dolu olmak. ◆ Biraz evvel ağlandığı için gözleri kızarmış olmak. || – **temps** Şiddetli rüzgâr. || [sms.] Gebe, hâmil. = [imz.] Bir şeyin külliyetli ve başlıca kısmı, çoğu. ◆ Evzan-ı atîka dirhemi. || – **de Naples** Napoli'de nesc ve imal olunan bir cins kumaş = (h.) Çok. || **En** – Toptan. || **Tout en** – Hepsi dâhil olduğu hâlde, cümlesi.

Gros-bec [imz.] Gagası kalın ve kısa filurcun kuşu. || – **verdier** Filurya kuşu. (cm. des *gros-becs*)

Gros-canon [imz.] (tba.) Kırk puntoluk harf.

Groseille [ims.] Frenk üzümü. ◆ Frenk üzümü şurubu. || – **à marquereau** İri taneli ve yeşile mâil frenk üzümü.

Groseiller [imz.] Frenk üzüm fidanı.

Grosse [ims.] On iki düzineden ibaret bir takım. ◆ İri yazı. || (hk.) Senet veya ilâm sureti.

Grosserie [ims.] Kaba demir mamulatı. ◆ Toptan alışveriş.

Grossesse [ims.] Gebelik, haml, habel. || – **extra-utérine** Haml-i haric-i ez-rahm.

Grosseur [ims.] Kalınlık, irilik.

Grossier,ère [s.] Kalın, kaba. ◆ Zarafetsiz, kaba, galiz. ◆ Maddi, şehevânî. || **Traits** – **s** Kaba ve cazibesiz hutut-ı sima. || **Imitation** – **ère** Kaba, âdi taklit. || **Erreur** – **ère** Hata-yı fahiş.

Grossièrement [h.] Kaba bir suretle, kabalıkla. ◆ Kabataslak.

Grossièreté [ims.] Kalınlık, kabalık. ◆ Zarafetsizlik, kabalık. ◆ Kaba ve galiz kavl ve hareket.

Grossir [ft.] Kalınlaştırmak, büyütmek. ◆ Büyük göstermek. ◆ Mübalağa ve i'zam etmek. = [fl.] Kalınlaşmak, büyümek. ◆ Semirmek. ◆ Büyük göstermek. ◆ (Deniz hakkında) Kabarıp dalgalanmak.

Grossissant,e [s.] Kalınlaşan, büyüyen. ◆ Çoğalan, tekessür eden. ◆ Büyük gösteren, büyüten.

Grossissement [imz.] Kalınlaştırma, büyütme, kabartma, tecessüm, tahaccüm ettirme. ◆ Büyük gösterme. ◆ Çoğaltma.

Grosso-modo [h.] (Latinceden me'huz) Kabataslak.

Grossoyer [ft.] Bir hüküm ve karar veya senet ve mukavelenin suretini çıkarmak.

Grossulaire [imz.] (mad.) Bir cins selyan taşı, grosüler.

Grossulariées [ims. – cmz.] (nb.) Ribâsiye yahut zirişkiniye fasîlesi.

Grotesque [s.] Biçimsiz, garibü'ş-şekl. ◆ Gülünç, tuhaf. = [imz.] Biçimsizlik, gülünçlük. = [imz. – cmz.] Kaba ve gayritabii resimler. ◆ Ebniye-i atîkada görülen resim taklitleri.

Grotesquement [h.] Garip ve gülünç bir şekil ve suretle.

Grotte [ims.] Mağara, gar, kehf, in. || – **s naturelles** Kühûf-i tabiiye.

Grouillant,e [s.] Kımıldanan, müteharrik. ◆ Gürültü eden. ◆ Kurt ve karınca gibi şeylerle dolu olan.

Grouillement [imz.] Kımıldanma, hareket. ◆ Gürültü, şamata. ◆ Karın gurultusu, karkara.

Grouiller [fl.] Kımıldanmak, hareket etmek. ◆ Gürültü ve şamata etmek. ◆ Kurt ve karınca gibi şeylerle dolu olmak. ◆ (Karın) Guruldamak.

Grouiner [fl.] (Domuz hakkında) Bağırmak.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Group [imz.] (*p* okunur) Akçe çıkını, akçe emaneti, grup.

Groupe [imz.] Yığın, küme, top. ◆ Güruh, heyet. ◆ Bir yerde birkaç veya ziyade zevâtın resimleri. || (cğ.) Adalar, cezâir-i müctemia. || (tt.) Zümre: – **de mammifères** Hayvanat-ı südeyye zümresi.

Groupement [imz.] Yığma, cem'.

Grouper [ft.] Yığmak, toplamak.

Gruau [imz.] Bulgur, irmik. ◆ Bulgur çorbası. ◆ Turna kuşu yavrusu.

Grue [ims.] Turna kuşu. ◆ İri ve salak kadın. ◆ Fahişe. ◆ Ahmak, alık adam, kaz. ◆ Ağır şeyleri kaldırmaya mahsus maçuna. || **Faire le pied de** – Aynı mevkide ayakta çok beklemek. || – **hydraulique** Su cenderesi. || – **à pignon** Fenerli maçuna.

Gruorie [ims.] Eski vakitte orman memurlarının maiyetinde bulunmuş olan meclis.

Gruger [ft.] Dişle kırmak. ◆ Çekiçle kırmak.

Grugeur,se [i.] Gasıp.

Grume [ims.] Ağaç kabuğu. || **Bois en** – Kabuğu üstünde bulunan, yontulmamış kereste.

Grumeau [imz.] Pıhtı, alaka. ◆ Kabuk, putrak.

Grumeler (**se**) [fv.] Pıhtılaşmak. ◆ Kabuk bağlamak.

Grumeleux,se [s.] Pıhtılanmış. ◆ Kabuklu, putraklı.

Grunstein [imz.] (mad.) Diyorit ve grunsteyn denilen maden.

Gruyer,ère [s.] Turna kuşuna ait. || **Faucon** – Turna kuşu saydı için terbiye edilmiş şahin.

Gruyère [ims.] İsviçre'nin Grüyer köyünde çıkan bir peynir, buna müşâbih olarak sâir yerlerde yapılan peynir, gravyere.

Grypheaus [imz.] (arz.) Arz derûnunda bulunur hayvanat-ı kışriyeden zû-selâseti'l-füsûs denilen bir cins müstehâse.

Gryphée [ims.] (arz.) Bir cins istiridye müstehâsesi.

Grypose [ims.] (t.) İnhinâ-i ezfar.

Guacharo [imz.] Amerika-yı Cenubî'nin çobanaldatan kuşu.

Guano [imz.] (*goua-no*) Martı gübresi, guano.

Guarana [imz.] (tca.) Guarana.

Guaranine [ims.] (k.) Guaranin.

Guazuma [imz.] Amerika karaağacı.

Gué [imz.] Nehrin geçit mahalli. || **Passer à** – Yüzmeye lüzum olmaksızın nehri geçmek.

Guéable [s.] Yüzmeksizin geçilebilir, geçit veren (nehir).

Guèbre [imz.] (mr. Gaure)

Guède [ims.] Çivit otu.

Guéder [ft.] Çivitle boyatmak. ◆ Patlayıncaya kadar doyurmak, yedirmek.

Guéer [ft.] Nehrin geçit mahallinden yüzmeksizin geçmek. || – **du ligne** Suda tahrik ederek çamaşır yıkamak. || – **un cheval** Beygiri az derin suya sokmak.

Guenille [ims.] Yamalı ve yırtık roba.

Guenillon [imz.] Yama parçası.

Guenon [ims.] Maymunun ber-atikte bulunan bir nevi, genon. ◆ Dişi maymun. || (mec.) Gayet çirkin kadın.

Guenuche [ims.] Dişi yavru maymun. ◆ Küçük ve çirkin kadın.

Guépard [imz.] (tt.) Hind'in yabani kedisi, hirre fasîlesinden bebr denilen hayvan.

Guêpe [ims.] Sarı yaban arısı, gügüm. || (mec.) Müstehzî, şeytanetkâr kadın. || **Taille de** – Gayet ince bel.

Guêpier [imz.] Sarı yaban arılarının yuvası. ◆ Arı kuşu.

Guerdon [imz.] Mükâfat. (Eskidir.)

Guère Hemen, ancak, gibi: **Il ne peut écrire** – Ancak yazabilir; **Il n'y a** – Hemen yoktur, yok gibidir; asla, hiç. || **De** – Çok değil, az.

Guéret [imz.] Sürülmüş fakat ekilmemiş tarla, nadas. = [cmz.] Arazi-i mezrûat, tarlalar.

Guéretter [ft.] (zra.) Tarlayı sürmek.

Guéridon [imz.] Tek ayaklı yuvarlak masa.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Guérilla [imz.] İspanya'nın başıbozuk askeri, asâkir-i muâvine. ◆ Ufak askerî fırkaları.

Guérilléro [imz.] İspanya'nın Guérilla denilen başıbozuk askerinin neferi.

Guérir [ft.] Şifayâb etmek. = [fl.] Şifa bulmak, halâs olmak. || **L'art de** – Fenn-i tıp. || **Le temps guérit tout** "Tedricen her şey iltiyam bulur, geçer, ıslah olur" mevkilerinde müsta'meldir. || **Être guéri du mal de dents** Ölmek.

Guérison [ims.] Hastalıktan iyi olma, şifa, ifâkat.

Guérissable [s.] İyi olabilir (hasta veya hastalık.) ◆ Kabil-i şifa ve ifâkat.

Guérisseur [imz.] Bir hastalığı iyi eden, şifa-bahş.

Guérite [ims.] Nöbetçi veya nokta kulübesi. ◆ Damın üstündeki küçük köşk, cihannümâ.

Guerre [ims.] Harp, muharebe, cenk, kavga. ◆ Fenn-i harp. || **Déclaration de** – İlan-ı harp. || – **sainte** Gaza, cihat. || **Ruse de** – Hademe-i harbiye. || **De** – **lasse** Tûl-i müddet mukavemetten, sebatkârâne ibraz-ı mesaiden sonra. || **Nom de** – Belli olmamak üzere alınan sahte, müstear isim. ◆ Lakap.

Guerrier,ère [s.] Harbe mensup ve müteallik, harbî. ◆ Cengâver, muharip. = [imz.] Asker.

Guerroyant,e [s.] Daima muharebe eden veya etmeyi seven, kavgacı.

Guerroyer [fl.] Daima harp ve kavga etmek, muharebeyi sevmek.

Guerroyeur [imz.] Muharebe etmeyi seven adam.

Guet [imz.] Pusu, kemin. ◆ Bekçilik, nöbet. ◆ Kol, karakol. || **Mot du** – Parola.

Guet-apens [imz.] Pusu, tuzak. || (mec.) Dâm-ı tezvir. (cm. des *guets-apens*)

Guêtre [ims.] Tozluk. ◆ Kalçın.

Guêtrer [ft.] Tozluk, kalçın giydirmek. || **Se** – Tozluk, kalçın giyinmek.

Guêtron [imz.] Kısa tozluk.

Guette [ims.] Muhafaza etme, bekleme, gözetme.

Guetter [ft.] Gözetmek, beklemek. ◆ Pusu kurmak.

Guetteur [imz.] Nöbetçi, bekçi, karakol.

Gueulard [i. – s.] Çok ve bağırarak söyleyen adam. ◆ Çok yiyen, obur. = [imz.] Fırın bacası, maden fırını ocağı.

Gueule [imz.] Hayvanatın ağzı. ◆ Boğaz, gelû/gülû. ◆ Şiddetli ses. ◆ Oburluk. ◆ Fırın ve fıçı vesâire ağzı. || (as.) Top ve tüfek gibi şeylerin ağzı. || (nb.) **Fleurs en** – Ezhar-ı zâtü'l-fem.

Gueulée [ims.] Bir ağız dolusu. ◆ İri lokma.

Gueuler [fl.] Çok ve bağırarak söylemek. = [ft.] (Köpek vesâire hakkında) Ağız ile yakalamak, tutmak.

Gueules [imz.] Armanın kırmızı zemini.

Gueuleton [imz.] Bol taam.

Gueuletonner [fl.] Bol taam etmek.

Gueulette [ims.] Fırın ağzı.

Gueusaille [ims.] Haylaz ve dilenci güruhu.

Gueusailler [fl.] Dilenmek, haylazlar ve dilenciler güruhuna iltihak etmek.

Gueusant,e [s.] Dilenen, haylazlık eden.

Gueusard [imz.] Haylaz, çapkın, serseri.

Gueuse [ims.] Ham demir, demir külçesi. || (bhr.) Zırhlılarda safra (sabura) yerini tutan dört köşe demir parçaları.

Gueuser [ims.] Haylazlık etmek, dilenmek.

Gueuserie [ims.] Haylazlık, dilencilik.

Gueux,se [i. – s.] Fakir, dilenci, derbeder.

Gui [imz.] (*ghi*) Bazı ağaçların kabuğunda biten ökse otu, haşîşetü'd-dıyk. || (bhr.) Randa yelkenin altındaki seren ki bumba denir.

Guibole [ims.] Bacak.

Guibre [imz.] (bhr.) Gemi omurgasının ön çene parçası, gemi talyamarı. ◆ Kayık tığı.

Guichet [imz.] Bir büyük kapının kanadındaki küçük kapı, kapıcık. ◆ Duvar vesâire deliği, dolap. ◆ Bilet satılan mahal. || – **de porte d'écluse** Su bendinin suvak kapısı.

TÜRK DİL KURUMU TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tubaarsiv.com

Guichetier [imz.] Hapishanenin küçük kapısını açıp kapayan zindancı uşağı, kapıcı.

Guide [imz.] Kılavuz, rehber, delil, bedreka. ◆ Talimde akranına rehberlik eden asker. || (mec.) Rehber, mürşid. ◆ Bir memleket veya kasaba hakkında seyyahîn ve züvvara lâzım olacak malumatı hâvi kitap. || (as.) – **d'état-major** Erkân-ı harp mecmuası. || – **à droite** Kılavuz sağdan kumandası. || (mha.) – **de sonette** Şahmerdan kılavuzu.

Guide [ims.] Dizgin, inan. ◆ Terbiye.

Guide-âne [ims.] Bir işte lâzım olacak talimat ve tafsilatı hâvi kitap. ◆ Küçük yortu takvimi. (cm. des *guide-ânes*)

Guide-main [imz.] Piyanonun önüne konulan pervaz.

Guider [ft.] Yol göstermek, rehberlik ve delâlet etmek. ◆ İdare ve temşiye etmek.

Guidon [imz.] Bayrak. ◆ Bir kumarbazın kâğıdı tanımak için üzerine gizlice yaptığı işaret. || (as.) Tabur bayrağı. ◆ Tüfek ve tabancalarda nişan almak için arpacık. || (bhr.) İkinci sancak, patrona. || (cr.) Şâhıs. || – **visier** Tesviye şâhısı.

Guidonner [ft.] Oyun kâğıtlarının üzerine gizli işaret yapmak.

Guignard [imz.] Yağmur kuşu, toy kuşu.

Guigne [imz.] Uzun saplı ve pek tatlı siyah kiraz.

Guigner [ft.] Göz ucuyla, göz kuyruğuyla bakmak. ◆ Yan gözle bakmak. ◆ Göz dikmek.

Guignier [imz.] Uzun saplı ve pek tatlı siyah kiraz ağacı.

Guignon [imz.] Talihsizlik.

Guigonnant,e yahut **Guignolant,e** [s.] Kızdıran, sabır ve tahammül bırakmayan.

Guigue [imz.] Gig sandal.

Guilée [ims.] Birdenbire başlayan şiddetli yağmur, sağanak.

Guillage [imz.] Fıçıya konmuş biranın kabarması, köpürmesi.

Guillaume [imz.] Küştüre, büyük nevi rende.

Guillemet [imz.] (tba.) Tırnak işaret: « » (mucidinin ismiyle müsemmâdır).

Guillemeter [ft.] Tırnak işaretiyle ayırmak.

Guillemot [imz.] Şimal denizlerinde bulunur bir cins kara batak.

Guiller [fl.] (Yeni fıçıya konmuş bira hakkında) Kabarmak, köpürmek.

Guilleret,te [s.] Uyanık, şen.

Guilleri [imz.] Serçe ötmesi. ◆ Bazı kâğıt oyunlarında isbati bacağı.

Guillochage [imz.] Mütemevvic ve menevişli ve girift hatlardan ibaret oymalar ve nakışlar ve böyle oyma ve nakışlarla olunan tezyin.

Guilloche [ims.] Mütemevvic ve girift hatlardan ibaret oymalar yapmaya yarayan kalem.

Guillocher [ft.] Mütemevvic ve girift hatlardan ibaret oymalar ve nakışlarla tezyin etmek, menevişle donatmak.

Guillocheur [imz.] Mütemevvic ve girift hatlardan ibaret nakışlar ve oymalar yapan adam.

Guillochis [imz.] Mütemevvic ve girift hatlardan ibaret oyma ve nakış, meneviş.

Guilloire [ims.] Biranın tahmir edildiği fıçı.

Guillotine [ims.] Fransa'da idamla mahkûm olanların boynunu vurmaya mahsus makine, giyotin. ◆ İdam cezası.

Guillotiner [ft.] İdamla mahkûm bir adamın giyotin makinesiyle boynunu vurmak.

Guillotinement [imz.] İdamla mahkûm bir adamın giyotin makinesiyle boynunun vurulması.

Guimauve [ims.] (nb.) Hatmi, gülhatmi.

Guimbarde [ims.] Yük nakline mahsus üstü kapalı araba. ◆ Çelikten mamul ağız tanburası. ◆ Fena kitara. ◆ Muhakkar kadın. ◆ (Oyunda) Kupa kızı.

Guimpe [ims.] Rahibelerin boyun ve gerdanlarını örten yakalık, zağara.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Guindage [imz.] (bhr.) Ağır yükleri bocurgatla kaldırma, hisa etme.

Guindal ve:

Guindaeu [imz.] (bhr.) Gemi maçunası, bocurgat.

Guindant [i.] (bhr.) Bayrağın arzı, eni. ◆ Bir yelkene, bir bayrağa verilebilen en son derece-i irtifa.

Guindé,e [s.] Sahte, yapma. ◆ Vakur, ağır.

Guinder [ft.] Bocurgat ile kaldırmak. || (mec.) Sahte gösteriş etmek. || **Se** – Kibir etmek, yükselmek.

Guinée [ims.] İngiliz lirası, cine.

Guingan [imz.] Esvablık basma.

Guingois [imz.] Eğrilik, terslik. || **De** – Ters, tersine.

Guinguette [ims.] Şehrin haricinde meyhâne, koltuk.

Guipure [ims.] Bir nevi dantela.

Guirlande [ims.] Çiçek ve yapraktan müteşekkil iklil veya halka, çelenk. ◆ Halka şeklinde dizilmiş şeyler.

Guisarme [ims.] İki tarafı keser balta.

Guise [ims.] Tavır, üslup. ◆ Usul, âdet. || **En – de** Yerine.

Guitare [ims.] Kitara. ◆ Nakarat, tekerrür.

Guitariste [imz.] Kitaracı.

Guit-guit [imz.] Amerika-yı Cenubî'ye mahsus sinek kuşu.

Guitran [imz.] (Arabîden me'huz) Katran.

Gulf-stream [imz.] (cğ.) İskandinav şibh-i cezîresinin şimalinden geçen ve Gulf Strem yani "körfez akıntısı" mânâsında olan Meksika Körfezi cereyanına verilen isimdir.

Gustatif,ve [s.] (tşr.) Zâikaya müteallik, zâik: **Nerf** – Asab-ı zâik.

Gustation [ims.] Tatma, çâşni, zevk.

Gutta-percha [ims.] *(ka)* Sumatra zamkı, güttaperka.

Gutte [ims.] (mr. Gomme-gutte)

Guttier [imz.] Gutalamba ağacı.

Guttifères [ims. – cm.] Râtîneciye-i nukatiye fasîlesi.

Guttural [s.] (tşr.) Boğaza mensup ve müteallik, halkî. || **Lettres – es** Huruf-ı halk. (cmz. *gutturaux*)

Gutturo-tétanique [s.] (t.) Lükne-i hulkumî-i küzazî.

Gymnarque [imz.] Nil'de bulunur bir cins sazan balığı.

Gymnase [ims.] Cimnastik talimhânesi. ◆ Almanya'da Latin mektebi. ◆ İdadi mektebi.

Gymnasiarque [imz.] Cimnastik talimhânesi müdürü.

Gymnaste [imz.] Cimnastik muallimi.

Gymnastique [s.] Cimnastiğe mensup ve müteallik, cimnastikî. = [ims.] Cimnastik, idman-ı beden.

Gymnètre [imz.] Bir cins taş balığı.

Gymnique [ims.] Pehlivanların güreş tecâribi. ◆ Pehlivan güreşmesi, fenn-i musâraa.

Gymnobasique [s.] (nb.) **Style** – İbre-i kaidî-i inâsî.

Gymnocarpe [s.] (nb.) **Fruit** – Semer-i ârî, semer-i muarrâ. = [imz. – cm.] Esmar-ı âriye.

Gymnoclade [imz.] Bir cins pamuk ağacı.

Gymnodontes [imz. – cm.] (hyv.) Zü'l-esnan-ı muarrâ fasîlesi.

Gymnogramme [ims.] Bir cins eğrelti otu.

Gymnogyne [s.] (nb.) Zû-mebîz-i muarrâ.

Gymnopolypes [imz. – cmz.] Adîmü'l-mesken olan polipler kısmı.

Gymnosophiste [imz.] Hind'in hemen çıplak gezer bir nevi hakîmi, dervişi ki ilim ile pek ziyade tevaggul ederler, felâsife-i mütekaşşifîn.

Gymnosperme [s.] (nb.) Zü'l-büzur-i muarrâ, uryânü'l-büzur.

Gymnospermie [imz.] (nb.) Âriyetü'l-büzur.

Gymnostome [imz.] (nb.) Zü'l-fem-i muarrâ.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gymnote [imz.] Amerika-yı Şimalî nehirlerinde bulunan sırtı çıplak bir balık.

Gynandre [s.] (nb.) Zü'l-mütelâsık-ı âzâi't-tenâsül.

Gynandrie [ims.] (nb.) Telâsuk-ı âzâi't-tenâsül.

Gynauthrope [imz.] (tşr.) Nisvâniyeti zükûriyetine galebe eden hünsâ.

Gynécée [ims.] Eski Yunanların kadınlara ve çocuklara mahsus daireleri.

Gynécocratie [ims.] (*sî*) Avrupa'da kadın ile idare olunan veya idare olunabilen umur.

Gynécocratique [s.] (*si*) Avrupa'da kadınların idare-i umur edebilmeleri tarzına mensup ve müteallik.

Gynécomaste [imz.] Memesi büyük adam.

Gynérium [ims.] (*omm*) Amerika mısır buğdayı.

Gynobase [ims.] (nb.) İnâsiyü'l-kaide.

Gynobasique [s.] (nb.) İnâsiyü'l-kaidevî.

Gynophore [imz.] (nb.) Hâmil-i inâs.

Gynopode [imz.] (nb.) Ricl-i inâs.

Gypaète [imz.] Uşakkapan denilen büyük bir kara kuş, kerkes.

Gypogéranides [ims. – cm.] Tuyur-ı câriha-i nehâriye nevinden yılancı kuşlar fasîlesi.

Gypse [imz.] Alçı taşı, cips.

Gypseux,se [s.] Alçı taşı kabîlinden veya bunu hâvi.

Gypsophile [ims.] Karanfiliye fasîlesinden bir cins tezyinat çiçeği.

Gyrin [imz.] Su biti.

Gyrocarpe [imz.] (nb.) Esmar-ı dâireviye fasîlesinin numûnesi olan bir cins Amerika ağacı.

Gyrocéras [imz.] (arz.) Nâime-i mercûlü'r-re's[305] sınıfından bir nevi müstehâse.

Gyromancie [ims.] Daireler çizerek yürümekle icra olunan bir nevi tefeül, tefeül bi'd-devr, gezerek tefeül.

Gyrome [imz.] (nb.) Halka-i şeyb.

Gyroscope [imz.] (hy.) Arzın devrini müşir alet, devrannümâ.

Gyrovague [imz.] Bir manastıra mensup olmayıp seyyar bulunan rahip.

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Birinci cildin sonu.

Fin du premier tome.

305 Orijinal metinde dizgi hatası: مرجو şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında مرجول olması gerektiği anlaşılmaktadır: bkz. *gomphocère* ve *gasteropodes* maddeleri.

TÜBA TÜRK-İSLÂM BİLİM KÜLTÜR MİRASI DİZİSİ: 9

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI Himayelerinde

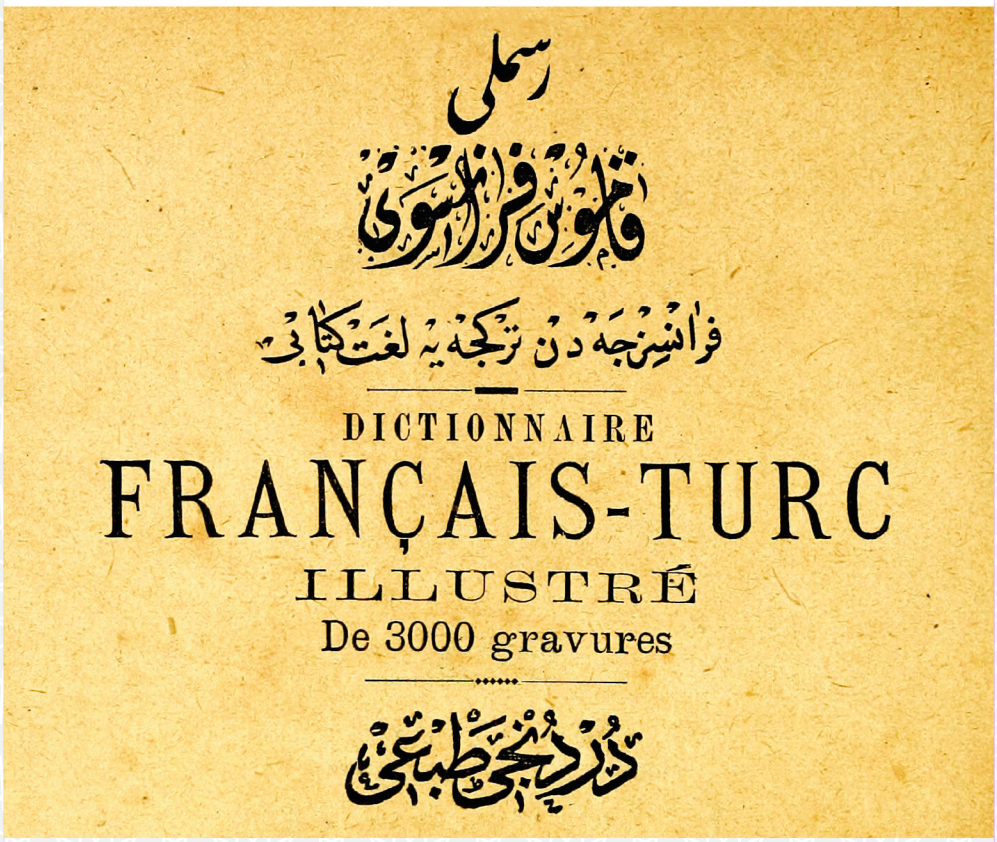

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Resimli Kâmûs-ı Fransevî

CİLT II: H - Z

ŞEMSEDDİN SAMİ

HAZIRLAYAN: ŞERİF ESKİN

Resimli Kâmûs-ı Fransevî

CİLT II: H - Z

Şemseddin Sami

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Resimli Kâmûs-ı Fransevî
Dictionnaire Français-Turc Illustré
Şemseddin Sami

Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Dizisi: 9

Hazırlayan
Şerif Eskin (Dr. Öğr. Üyesi)

Editör
Fahameddin Başar (Prof. Dr.)

ISBN: 978-605-2249-19-2
Takım ISBN: 978-9944-252-86-7
Ankara, 2018

Yayın Sürecinde Emeği Geçenler
M. Sait Türkhan (Dr. Öğr. Üyesi)
Muhammed Ubeyde Ateş

Tasarım ve Uygulama
Murat Acar

Proje Sorumlusu (TÜBA Başkanı)
Ahmet Cevat Acar (Prof. Dr.)

Proje Yayın Kurulu
Atilla Bir (Prof. Dr.)
Derya Örs (Prof. Dr.)
Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)
Hüseyin Gazi Topdemir (Prof. Dr.)
Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)
M. Fatih Andı (Prof. Dr., Proje Yürütücüsü)
Muhittin Macit (Prof. Dr.)
Mustafa Çiçekler (Prof. Dr., Proje Yürütücüsü)
Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Proje Yayın Koordinatörleri ve Danışmanları
H. Ahmet Arslantürk (Doç. Dr.)
Cahid Şenel (Doç. Dr.)

Proje İdari İşler Sorumlusu
Duygu Erol

Baskı
Ses Reklam Paz. Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti.
Mebusevleri Ayten Sk. 28/7 Çankaya - ANKARA

© Türkiye Bilimler Akademisi 2018
Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Yayıncının izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Kullanılan görsellerin yayın izinleri ile ilgili
maddi-manevi sorumluluklar eseri hazırlayanlara aittir.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
Piyade Sokak - No: 27 Çankaya - ANKARA
bilimklasikleri@tuba.gov.tr
0 312 442 29 03
www.tuba.gov.tr

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI
Himayelerinde

Resimli Kâmûs-ı Fransevî
Dictionnaire Français-Turc Illustré

FRANSIZCADAN TÜRKÇEYE LUGAT KİTABI

CİLT II: H - Z

Şemseddin Sami

Hazırlayan
Şerif Eskin

Projeye Katkıda Bulunanlar
Fatih Demir
Hatice Arzen Çelik

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Büyük gelecekler, büyük geçmişlerin bilgi ve birikimi üzerine inşa edilir.

Türkiye, ihtişamlı bir medeniyetin ve zengin bir tarihin meydana getirmiş olduğu büyük bir birikimin varisidir. Kökleri bilime, bilgiye, hikmete ve irfana dayanan bu birikim, ülkemizin geleceğinin inşası gayretlerinde de en önemli referansımız olmalıdır. Bu büyük birikimden yararlanmadığımız takdirde, geçmişimizi "müzelik bir emtia"ya dönüştürürüz, sağlıklı bir gelecek inşa edemeyiz.

Zira tarih, sadece geçmişte olup biten değil, aynı zamanda bugüne kalan, yarına da aktarılacak olandır. Milletler tarihte yalnızca geçmişlerini değil, geleceklerini de ararlar. Geçmişiyle barışamayan, tarihini yorumlayamayan, ecdadına yabancılaşan milletler, sağlıklı bir gelecek inşa edemezler.

Çağımıza ve geleceğe yapacağımız etki bakımından, sahip olduğumuz zengin mirası yeniden ve daha güçlü biçimde harekete geçirmemiz gerekiyor. Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yürütülen "Türk-İslâm Bilim ve Kültür Mirası Projesi"ni, işte bu amaca yönelik bir çalışma olarak değerlendiriyorum.

Proje kapsamında, sosyal bilimler, İslâmî ilimler, Türkiyat, sağlık ve tabiat bilimleri ve teknik bilimler alanlarında hazırlanan eserlerin, bilim ve kültür hayatımıza kazandırılmasını takdirle karşılıyorum.

Bu vesileyle, eserlerin müelliflerini rahmet ve şükrânla yâd ediyor, projenin hayata geçirilmesinde görev alan bilim adamlarımız ile TÜBA mensuplarını kutluyorum.

Recep Tayyip Erdoğan
T.C. Cumhurbaşkanı

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Takdim

Sürdürülebilir kalkınma; "güçlü makroekonomik politikalar" ile "rekabeti odağına alan yapısal reformların" bir arada uygulanması ile mümkündür. Rekabette söz sahibi olabilmek ise; bilimsel ve teknolojik gelişmelerden en iyi şekilde faydalanmak, bu gelişmeleri içselleştirmek ve bir sonraki adımı da tasarlamakla mümkün oluyor. Bunu başarabilen ülkeler gelişmişlik konusunda rakiplerini geride bırakıyor ve küresel ekonomide daha fazla söz sahibi olmaya başlıyor.

Bilimsel ve teknolojik gelişme "yeni", "daha iyi" ve "keşfedilmemiş" olanı arama çabasıdır. Fakat bu çaba, geçmişten asla kopuk değildir. Geçmiş mirasın çok daha iyi anlaşılması, geleceğin daha sağlam inşası için bir zorunluluk olarak karşımıza çıkıyor. Türkiye tam da bu noktada, bulunduğu coğrafya ve sahip olduğu eşsiz tarihi ve kültürel birikimiyle ciddi bir karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Türk-İslâm medeniyetinin kadim bir üyesi olarak; insanlığın bilimsel, teknik ve kültürel gelişimine çok somut katkıları olan bir medeniyetin mirasçısıyız.

Türk-İslâm medeniyetine ait eserlerin gün ışığına çıkarılması; yeni kuşakların geçmişten feyz alarak daha güçlü bir motivasyonla yola devam etmesine katkı sağlayacaktır. Bu eserler ayrıca, bilim, Ar-Ge ve yenilikçilik konusundaki politikalarımız için de girdi sunarak, farklı bakış açılarından faydalanma imkanı verecektir. Bu kapsamda, Sayın Cumhurbaşkanımızın himayelerinde, Türkiye

Bilimler Akademisi (TÜBA) tarafından yürütülen "Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi"ni çok değerli ve benzersiz bir adım olarak görüyorum. Proje; matematik, astronomi, tarih, coğrafya, edebiyat ve felsefe gibi alanlarda saygıdeğer İslâm âlimleri tarafından hazırlanan eserleri bilim dünyasına kazandırmayı amaçlıyor.

Yüksek himayeleri için Sayın Cumhurbaşkanımıza şükranlarımızı arz ediyorum. Başta TÜBA çalışanları olmak üzere, bu çok kıymetli proje için emeği geçen herkesi içtenlikle tebrik ediyorum. Eserlerin yazarlarını rahmet ve hayırla yâd ediyor, Projenin Milletimizin bilimsel ve topyekün kalkınması için yararlı olmasını diliyorum.

Mustafa Varank
T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanı

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Sunuş

Günümüzde bilim ve yenilikçilik, ulusal kalkınma ile uluslararası rekabette göreli üstünlük sağlamada belirleyici stratejik faktörler haline gelmiştir. Toplumların bilim ve yenilikçilik performansı açısından, toplumda bilimin, bilimsel düşünce ve yaklaşımların önemsenmesi, teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması ile gençlerin bilim ve araştırma alanına yönlendirilmesi, özel bir öneme sahiptir. Bu hususlar, dünyadaki muadilleri gibi ulusal akademimiz Türkiye Bilimler Akademisi TÜBA'nın da öncelikli amaç ve görevleri arasında yer alır.

Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Bilim ve yenilikçilik performansı, güncel imkân ve kaynaklar yanında tarihsel birikim ve mirasın değerlendirilmesini de gerektirir. Millet olarak, önemli bir bölümü gün ışığına çıkarılmayı ve değerlendirilmeyi bekleyen zengin bir bilim ve kültür mirasına sahip bulunuyoruz. Bu mirasın daha görünür ve yararlanılır kılınması, bugünkü ve gelecekteki performansımız ve ulusal hedeflerimize ulaşmamız açısından büyük önem taşımaktadır.

Tarihsel birikim ve mirasın ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi, diğer yararları yanında, başarılı bir performans için gerekli özgüven ve motivasyona yapacağı katkı bakımından da büyük önem taşır. Uluslararası yarışta son iki yüzyıldır ve günümüzdeki göreli konumumuz ile geleceğe yönelik yüksek amaçlarımız dikkate alındığında, bireysel ve toplumsal düzeyde sağlıklı bir benlik/kimlik ve özgüven inşası ile güçlü bir motivasyon ikliminin oluşturulmasına gerek olduğu ve bu konuda her Türk vatandaşı ve kurumunun katkı ve destek sağlamasının ulusal bir görev olduğu açıktır.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi, Akademimiz tarafından bu düşünceler doğrultusunda, Kalkınma Bakanlığı'nın mali desteğiyle 2014 yılında başlatılmıştır. Proje ile, Türk-İslâm medeniyeti havzasında, fen, mühendislik, Türkiyat, sosyal bilimler, dinî ilimler gibi alanlarda eski-farklı Türk lehçeleri ile diğer dillerde üretilmiş, uzman bilim insanlarımızca seçilen 100 eserin, imkân ve ihtiyaca göre transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi yapılarak yayımlanması yoluyla bilim ve kültür âleminin ve gelecek kuşakların istifadesine sunulması hedeflenmiştir.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi, çok sayıda paydaşın doğrudan ve dolaylı katkı ve desteklerinin eseridir.

Türk-İslam Bilim Kültür Mirası Projemizin başlangıçtan beri Sayın Cumhurbaşkanımızca desteklenmesi ve bu yıl Cumhurbaşkanlığı himayelerine alınmış olması, Akademimiz açısından büyük bir onur kaynağı olmuştur. Bilime ve projemize verdikleri çok değerli destek ve yüksek himayeleri için Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a kalbî şükranlarımızı arz ediyorum.

Bugüne kıyasla oldukça kısıtlı koşullarda bu eserleri kaleme alan bilim ve kültür tarihimizin kahramanlarını rahmet ve şükranla yâd ediyorum. Bu eserlerin çoğaltılması, saklanması ve bugüne ulaşmasında rol alan isimsiz kahramanları da saygıyla anıyorum. Eserlerin transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi ve tahlilini yaparak günümüzün ve geleceğin okuyucu ve araştırmacılarına ulaşmasını sağlayan bilim insanlarımıza müteşekkiriz. Yayına hazırlık ve basım sürecinde rol alan Akademi üyelerimiz, bilim insanlarımız ve çalışanlarımız ile projeye katkı sağlayan tüm paydaşlarımıza da teşekkür ediyorum.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi kapsamında yayımlanan eserlerin Milletimizin bilimsel ve topyekün gelişimi ile medeniyet ihyası/inşası süreci bakımından yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar
TÜBA Başkanı

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

İçindekiler

TÜBA

Takdimler ve Sunuş

İkinci Cildin Yayımı Dolayısıyla Birkaç Not 13

İfade-i Meram 19

Tâbi'-i Kitap Tarafından Birkaç Söz 23

Kısaltma Cetveli 29

Kâmûs-ı Fransevî 33

CİLT II: H - Z

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

İkinci Cildin Yayımı Dolayısıyla Birkaç Not

Şemseddin Sami'nin bir bilim klasiği hükmündeki eseri *Resimli Kâmûs-ı Fransevî*'nin ilk cildi, latin harflerine aktarılmış şekliyle yaklaşık bir yıl önce Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yürütülmekte olan Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi kapsamında yayımlanmıştı. Elinizde bulunan ciltle birlikte sözlüğün bu edisyonu nihai şeklini almış bulunmaktadır.

Burada da projenin birinci aşamasındaki yol takip edilerek *Resimli Kâmûs-ı Fransevî*'nin dördüncü ve son baskısı (1905) esas alındı. Bununla beraber kimi matbaa hataları vb. problemlerin tespit edilip giderilebilmesi için üçüncü baskıyla karşılaştırma yoluna gidildi ve yer yer düzenlemeler yapıldı. Öte yandan eserin geneline yansımış durumda olan (söz gelimi Être - Etre / Éducation - Education gibi) imlâ tutarsızlıkları ortadan kaldırılmaya çalışıldı. Bu gibi tashihlerin dışındaki tasarruflara dair açıklamalar ise dipnotlarda sunulmuştur. Şemseddin Sami ve yayıncısı Mihran Efendi tarafından kaleme alınan takdim yazıları ile lugatin sistematiğine dair kısaltma cetvelleri ise okurlara kolaylık sağlamak maksadıyla bu cildin başına da eklenmiştir.

Birinci ciltteki takdim yazımızda *Resimli Kâmûs-ı Fransevî*'nin muhtevası hakkında (birinci cilt esas alınarak) bazı nicel bilgilere yer vermiştik. Öte yandan Şemseddin Sami'nin bu eserinin en özgün yanının ve temel iddiasının modern bilim dilini kuşatmak ve 19. asırla birlikte ortaya çıkan büyük bir ihtiyacı karşılamak olduğunu belirterek bilhassa terminolojik içeriğin zenginliğine dikkat çekmiştik. (Bkz. Cilt I, s. 15 vd.) Çalışmanın bütünlük kazanmasıyla beraber bu bilgilerin nihai şekillerini şöyle sıralayabiliriz: Birinci ciltte yaklaşık 23.000, ikinci ciltte ise yaklaşık 24.000 adet olmak üzere toplamda 47.000 ana madde bulunmaktadır. Kimi yerlerde alt maddelerin çokluğu ve

açıklamaların zenginliği de dikkate alındığında lugatin ne denli kapsamlı ve nitelikli bir başvuru kaynağı olduğu anlaşılacaktır. Nitekim alt madde açıklamalarının sayısı her iki ciltte toplam 25.000 adet civarındadır. Ayrıca *Kâmûs-ı Fransevî*'nin bütününde matematik, cebir, geometri, fizik, kimya, biyoloji, botanik, zooloji, mekanik, jeoloji, madencilik, astronomi vb. alt kategorilere ayrılmış olarak toplam 5.300 adet fen ve doğa bilimleri; tıp, anatomi, cerrahi, eczacılık şeklinde alt kategorilere ayrılmış olarak toplam 3.900 adet sağlık bilimleri; 1.200 adet askeriye; yaklaşık 1.500 adet filoloji, sanat tarihi, felsefe, mantık ve diğer sosyal disiplinler; 800 adet denizcilik; 550 civarı iktisadi bilimler ile 750 adet kadar hukuk sahasına ait olmak üzere 14.000 civarında terminolojik açıklamanın yer aldığı tespit edilmiştir.

İlk cildin yayımlanmasının ardından gelen kimi talepler dikkate alınarak ve *Kâmûs-ı Fransevî*'nin görsel içeriğini yansıtmak maksadıyla eserin dördüncü ve son baskısının bir dijital kopyası da bu ciltle beraber takdim edilmek üzere hazırlanmıştır. Son olarak Şemseddin Sami'nin bu ölümsüz eserinin bilim ve kültür dünyasına faydalı olmasını temenni eder, proje sürecinde emeği geçen tüm isimlere içten teşekkürlerimizi arz ederiz.

Şerif Eskin

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

یکرمی بشنجی سنه دولتیه جلوس همایون شاهانه

تقدمه عبودیتکارانه

علم و عرفانک حامی اعظمی

عثمانلیلرک پادشاه جلیل الشانی

شوکتلو غازی سلطان عبدالحمید خان

ادام الله ملکه الی اخر الدوران

افندمز حضرتلرینک

یکرمی بشنجی سنه مسعوده جلوس تخت شاهانه لرینک

خاطره سیدر

Yirmi beşinci sene-i devriye-i cülûs-ı hümâyun-ı şâhâneye
Takdime-i Ubûdiyetkârâne

İlm ü irfanın hâmî-i âzamı
Osmanlıların padişah-ı celîlü'ş-şânı
Şevketlü Gazi Sultan Abdulhamid Han
Edâmellahu mülkehu ilâ âhiri'd-deverân
Efendimiz Hazretlerinin
Yirmi beşinci sene-i mes'ûde-i cülûs-ı şehinşâhîlerinin
Hatıra-yı Şükranıdır

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Resimli Kâmûs-ı Fransevî

Fransızcadan Türkçeye Lugat Kitabı

Dictionnaire Français-Turc

Illustré De 3.000 gravures

Dördüncü Tab'ı
Yeniden tahrir derecesinde tashih ve hemen kâffe-i ıstılahat-ı fenniye ve askeriyenin ilavesiyle ikmal ve resimler ile de tezyin olunmuştur.

4ème Édition
Entièrement Refondue

Muharriri: Ş. Sami
Par Ch. Samy - Bey Frachëry

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Sahip ve Tâbi'i: Mihran
Éditeur Imprimeur: Mihran

Maarif Nezâret-i Celîlesi tarafından takdir ve tahsin olunmuştur.
Approuvé par le conseil du ministère de l'Instruction Publique.

Imprimerie Mihran
Rue de la Sublime-Porte N.7.
Constantinople

Mihran Matbaası
Bâbıâli caddesinde nümero 7.
İstanbul

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

İfade-i Meram

Bugünkü günde medeniyet-i hâzıranın hayret-bahş-ı ukul olan âsâr-ı nâfiasının en ziyade üç kavimde tecelli eylediği nâ-kabil-i inkâr bir hakikattir. Bu üç kavim de Fransız, Alman, İngiliz kavimleridir. Bunlardan biri medeniyetin bir şubesinde daha ileri gitmiş ise, diğeri âhar bir şubesinde onu geçmiş; lakin herhâlde umumiyet nazarıyla bakılırsa, hiçbiri diğerinden geri kalmamıştır. Üçü birlikte medeniyet-i hâzıranın istinat eylediği muhkem bir sehpa teşkil ediyorlar.

Kâffe-i ümem ve akvam-ı müteahhire bunların müktesebat-ı ilmiye ve sanâiyesinden, bunların keşfiyatından velhasıl bunların meydana koydukları âsâr-ı medeniyetten istifade etmeye çalışıyorlar. Mensup bulunduğu kavim ve memlekete bihakkın ve cidden hizmet etmek isteyen her bir fert medeniyet-i hâzıranın üç vâsi' mahzeni, üç cesim fabrikası hükmünde olan ümem-i selâse-i mezkûre lisanlarından birini tahsile çalışmalıdır. Fransızca, Almanca, İngilizce lisanlarından birini bilen adam elbette o bildiği lisanda okuyacağı nâfi' kitaplardan birkaçını kendi lisanına nakil ve tercüme hevesine düşecek, ve, böyle hizmetlerde bulunanlar çoğaldıkça, bunların lisanı da kendi başına bir mahzen-i âsâr-ı medeniyet olmak yolunu tutacaktır.

Binaenaleyh bu üç lisandan birini tahsil eden adam mensup bulunduğu cinsiyet ve memlekete büyük bir hizmet etmiş olur; lakin ondan daha büyük bir hizmet vardır, ki o da bu üç lisandan birinin mensup bulunduğu kavim efradı beyninde taammüm ve intişarına ve bu maksatla teshil-i tahsiline medar olacak eserler meydana koymak hususudur.

Bu ikinci nevi hizmette bulunmak heves ve gayretiyle bundan yirmi sene evvel Fransız lisanından Türkçeye bir lugat kitabı tertibine teşebbüs etmiştim.

Medeniyet-i hâzıra âsârının üç büyük mahzeni tesmiye ettiğim elsine-i selâse-i mezkûreden, yalnız bizce değil, umum-ı âlemce en maruf ve münteşiri, en ziyade taammüm etmiş ve belki lisan-ı umumi hükmüne geçmiş olanı şüphesiz Fransız lisanıdır. Binae-

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

naleyh, Almancada veya İngizlicede bazı hususatta daha çok âsâr mevcut olsa da, yine Fransızca umumiyeti, kolaylığı, edebiyattaki takaddümü cihetleriyle velhasıl vücuh-ı adîde ile cümlesine müreccah tutulup, en evvel bunun tahsiline çalışmak, ve bunun tahsilini teshile hizmet etmek iktiza eder.

Hâl böyle iken, ve nice zamandan beri memleketimizde Fransız lisanı mevki-i tedavülde olup, ale'l-husus Mekteb-i Fünûn-ı Tıbbiye'de ve Mekteb-i Sultanî'de o vakitlerde sırf Fransız lisanında tedris ve tederrüs olunmakta iken, bu lisan-ı ecnebiyi tahsil eden veya bundan âsâr tercüme etmek isteyen ebnâ-yı vatan ellerinde müracaatgâh olacak milli ve ihtiyacımıza göre tertip olunmuş hiçbir lugat kitabı yoktu. Biçare talebe ve mütercimler ya mâhud Kalfa ve Maluf'la kanaat edip, bunlarda aradıkları kelimelerin onda birini buldukları hâlde, onun da mânâsını garip bir surette görmekte veyahut herkesin kesesi tahammülünün haricinde bir fedakârlığı göze alarak Biyanki[1] ve Hançeri[2] gibi üç dört cesim ciltten mürekkep eserler edinmek mecburiyetinde bulunmakta idiler, hâlbuki, o üç büyük ciltten mürekkep Hançeri lugatının sahibi Türkçe ve Arabî ve Fârisî lisanlarını câmi olmak iddiasıyla, farkında olmaksızın bu lisanların üçünü de karma karışık etmiş, ve Fransız lisanı lugatlarının onda birini bile cem' etmemiştir. Biyanki lugatı ise memâlik-i şarkiyede konsolosluk eden ecnebilere yaramak maksadıyla tertip olunup, el-yevm metruk bir Türkçe ile ve ekseri noksan ve yanlış olarak uzun uzadıya tabirat-ı bâride îradıyla ve bunları Fransız hurufuyla dahi garip bir şivede yazmakla imlâ-yı sahâif etmiştir.

Elhasıl, birçok fedakârlık ihtiyarına muktedir olanlar dahi Kalfa ile kanaat edenlerden ziyade istifade edemeyip, herkes gerek Fransız lisanının tahsilinde ve gerek bu lisanda mütalaa ve hele tercüme etmede pek çok müşkilat çekmekte idi.

Bu noksan ve müşkilatı kendi nefsimde bi't-tecrübe bildiğimden, Fransızcadan Türkçeye bir lugat kitabı tertip etmek hususunda eskiden menvî-i zamîremde cây-gir olan arzuyu mevki-i fiile koymayı tasmim ettimse de, neşrince olan müşkilat dahi o vakte dek benim gibi nice efradın ve hatta bir iki kere teşekkül etmiş olan heyetlerin bile gayretini kesretmiş idi. Bu tereddütte iken, birgün ekser âsârımın neşrini deruhde eden muhibb-i kadim Mihran Efendi Hazretleri ile bunun bahsi geçti; "Yaz, çıkarayım." dedi. Ertesi gün masa başında idim; önümde Biyanki, Hançeri, Maluf, Kalfa'dan başka vasıta ve müracaatgâhım yoktu; haftada iki cüz yani 32 sayfa neşrediverdik; bunun yalnız tertip ve tashihi bir adamın vaktini zapt ve işgale kâfi idi. Bir sene olmazdan *Kâmûs-ı Fransevî* ikmal olundu.

Bu hâlde ilk defa olarak, bu kadar vesâit fikdanıyla ve bu kadar acele ile vücuda gelen

1 Bianchi. Şemseddin Sami'nin burada atıf yaptığı eser, Thomas-Xavier Bianchi'nin, "à l'usage des agents diplomatiques et consulaires, des commerçants, des navigateurs et autres voyageurs dans le levant" açıklamasıyla yayımlanan *Dictionnaire Français-Turc* adlı sözlüktür. Bianchi'nin ayrıca *Dictionnaire Turc-Français* başlıklı bir Türçe-Fransızca sözlük çalışması mevcuttur.

2 Handjéri. Şemseddin Sami, Alexandre Handjéri'nin *Dictionnaire Français-Persan-Arabe et Turc* adlı sözlük çalışmasına atıf yapmaktadır.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

bir kitabın noksandan, kusurdan, hatadan berî ve sâlim olduğu iddia olunamaz, heyhat! Hangi lugat kitabı hakkında "hatadan sâlim" denilebilir? Bir lugat kitabı her ilim ve fenne taalluk eder; her nevi hayvanatı, nebatatı, âlât ve edevatı velhasıl dünyada ne var ise cümlesini ve her birinin tamamıyla mukabilini bilecek ve her iki lisanda böyle her şeye vukuf ve malumatı hâiz olacak adam tasavvur olunabilir mi? Böyle bir adamın vücudu mutasavver olmayınca, her cihetce mükemmel ve noksansız bir lugat kitabı dahi mümkün ve mutasavver değildir; iş yalnız noksan ve hataların mümkün mertebede az olmasındadır. Bu sebebe mebnîdir ki memâlik-i mütemeddinede lugat kitapları her vakit teceddüd eder, her gün bir cihetce daha mükemmeli çıkar, herkes bir cihetini, birkaç kelimesini tashih ve ıslaha çalışır.

Lakin *Kâmûs-ı Fransevî*'nin mevcut ve zaruriyü'l-vuku olan noksanları neşrinden evvelki fikdanına nisbeten lâşey hükmünde idi. Artık herkesin elinde ihtiyacat-ı zamaniye ve milliyemizle mütenâsip bir lugat kitabı var idi; herkes bunun vasıtasıyla Fransızcayı tahsil edebilirdi; bunun nekayisi de devede kulak hükmünde kalır idi.

Halk bu *Kâmûs-ı Fransevî*'den ne derecelerde istifade ettiğini rağbetle ispat etti; on beş sene zarfında ilk tab'ının nüshaları tükendi, bir ikinci tab'a ihtiyaç göründü; bugün de bir üçüncü tab'a ihtiyaç görünüyor.

Memâlik-i mütemeddinede bir müellif böyle büyük bir eser meydana koyduktan, ve eseri makbul-i âmme olup, neşrinin tekerrürüne mecburiyet görüldükten sonra, artık başka işle meşgul olmayıp bütün evkatini o eserinin kusurunu ikmal ve nekayisini ıslah etmek yoluna hasr u sarf eder; daima onun ikmal ve ıslah ve tevsi'iyle uğraşır; ve eseri yeniden neşrolundukça daha mükemmel olur.

Hayfâ ki bizde maarif-i umumiyenin bulunduğu hâl-i hâzır ve bunun neticesi olarak bir müellifin eserinden edebileceği istifade-i maddiye müellifin o suretle eserine raptolunmasına müsait olmadığı gibi, muhtaç bulunduğumuz hıdematın tekessür ve tenevvüüyle o gibi hıdematta bulunabilecek adamların mahdûdiyeti de müellifleri muhtelif cihetlere çekip ihtisasa mecal bırakmadığından, bakiye-i ömrümü *Kâmûs-ı Fransevî*'ye hasredemedim. *Kâmûs-ı Fransevî*'nin Larus'u[3] olamadığım gibi, ondan sonra ömrümün on iki senelik müddetini zapteden *Kâmûsu'l-A'lâm*'ın Buyye'si[4] olamadım. En ziyade arzu-yu hizmet sâikasıyla bu cesim eserlerin birini ikmal eder etmez bir diğerine girişmek mecburiyetinde bulundum.

Tâbi'i *Kâmûs-ı Fransevî*'nin ikinci neşrine ihtiyaç gördüğü vakit, ben *Kâmûsu'l-A'lâm*'ın tahririyle meşgul bulunmakla beraber *Kâmûs-ı Arabî*'nin dahi telif ve neşrine başlamış-

3 Ünlü dilbilimci ve sözlükçü Pierre Larousse.

4 Şemseddin Sami'nin *Kâmûsu'l-A'lâm*'ı hazırlarken *Dictionnaire universel d'distoire et de géographie* adlı eserini esas aldığı Fransız ansiklopedi yazarı Marie-Nicolas Bouillet.

tım. Müşârün-ileyh *Kâmûs-ı Fransevî*'nin bu yeni neşrine karar verdiği vakit dahi *Kâmûs-ı Arabî*'yi derdest bulundurmakla beraber, her şeyden evvel muhtaç olduğumuz *Kâmûs-ı Türkî*'nin de telifine mübâşeret etmiştim. Ne bunları terk etmek mümkün idi, ne de bunlar elde durur iken *Kâmûs-ı Fransevî*'yi yeniden yazarcasına alt üst ederek ikmal ve tashihe vaktim müsait idi.

Lakin benim kesret-i tevaggul ve mümârese ile ihtisas derecesinde iktisab etmiş olmakla müftehir bulunduğum bir cihet var ise, o da bir fenn-i mahsus olan lugat-nüvislik usulüdür. Lugat fenninde yalnız kelimelerin mânâlarını doğru vermek kâfi olmayıp, her kelimenin nevi ve cinsini tayin etmek, maânî-i lugaviye ve ıstılahiye ve hakikiye ve mecaziyesini ayırmak, tefsir için îrad olunan kelimelerin müterâdifleriyle muhteliflerini fark ve temyiz etmek, ve bunun gibi nice kavâid vardır, ki ancak bunlara bihakkın ve tamamıyla riayet olunursa, erbab-ı müracaat o lugat kitabından istifade edebilir. Gerek Fransızcadan Türkçeye ve Türkçeden Fransızcaya ve gerek lisanımıza mahsus olarak Arabî ve Fârisî kelimelerin tefsiri yolunda şu son zamanlarda neşrolunan lugatnâmelerin içinde fenn-i lugatın bu kavâid ve nikât ve usul-i mahsusasına benim kadar ve belki benden başka riayet eden yoktur desem, tefahhuruma haml buyurulmaz ümidindeyim.

Binaenaleyh *Kâmûs-ı Fransevî* o usul ve kaideyi muhafaza ettikçe, o kafes ve çerçevenin üzerine ne kadar ilaveler olunsa, ne kadar tevsi' ve ikmal olunsa, esasen yine benim eserim olan *Kâmûs-ı Fransevî*'dir, diyebilirim.

Tâbi'-i gayuru, rağbet-i umumiyeye karşı *Kâmûs-ı Fransevî*'nin bu yeni tab'ını mükemmel bir surete îsal ile binlerce resimlerle maânîsini izah etmek için her fedakârlıktan çekinmediği gibi, icap eden ilave ve tashihleri de her iki lisandaki iktidar ve mahareti cümlenin malumu olan ve ikinci tab'ında da himmeti sebk etmiş bulunan saadetlü Halid Beyefendi dahi hiçbir vechile kusur ve noksan bırakmamakla beraber, kitabın usul ve kaide-i mevzuasına da halel getirmemiş, ve sâir erbab-ı fen ve ihtisasa dahi müracaat edilmiş; ve nihayet taraf-ı âcizânemde dahi, ıslah lüzum ve ihtiyaç messettiği hâlde, bir göz gezdirilmiş olmakla, artık kul işi olabildiği kadar, mükemmel ve kusursuz bir lugat kitabı olup, Fransız lisanının tahsili için ve bu lisanda mütalaa ve tercüme ve tahrir ve inşâ ile uğraşacak ebnâ-yı vatan için diğer vasıtaya ihtiyaç bırakmadığına bir göz gezdiren herkes şahâdet eder itikadındayım.

Ş. Sami
Erenköy, 14 Şaban 1318.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Tâbi'-i Kitap Tarafından Birkaç Söz

Bundan on beş sene evvel *Kâmûs-ı Fransevî* nâmıyla Fransızcadan Türkçeye bir lugat kitabı tab' ve neşrine muvaffak olmuş idim. *Kâmûs-ı Fransevî* tahrir ve temsil edildiği zamanın terakkiyat-ı ilmiye ve fenniyesine göre mündericatca bu yoldaki müdevvenatın en mükemmeli en müfidi ve tab' ve temsilce en nefisi bulunduğundan fevkalâde mazhar-ı rağbet olmuş ve bi'n-nisbe pek kalil denebilecek bir müddet zarfında kâmilen satılıp nüsah-ı mevcûdesi kalmamış idi. Muahharan ulûm ve fünûn daha ziyade terakki etmekle *Kâmûs-ı Fransevî*'yi def'a-i sâniye olarak tab' eylemiş idim. Ancak terakkiyat-ı ilmiye ve fenniyenin bir derecede durmayıp günden güne evc-i bâlâ-yı tekâmüle suudu kaide-i külliyesiyle el-hamd Memâlik-i Şâhâne'de dahi hükm-i feyz-âverini icra etmekte olduğundan ulûm ve fünûnca az zaman zarfında pek çok teâlî, pek çok terakki görüldü. Eyâdî-i istifadede bulunan müdevvenat-ı ilmiye ihtiyacat-ı medeniyeyi temin edememeye başladı. Netice-i tekâmülün bu tesirinden bi't-tabi *Kâmûs-ı Fransevî*'nin ikinci tab'ı da vâreste kalmadı ve terakkiyat-ı hâzıraya nispetle tab'a-i sâniyenin de adem-i kifayesi tahakkuk etti, bir üçüncü tab' ve temsilinin icrasına lüzum-ı hakiki görüldü.

İşte böyle bir lüzum-ı kavîye, bir ihtiyac-ı acile mebnî ulûm ve fünûnun bugüne kadar memleketimizde vâsıl olduğu derece-i terakkiyatı ile mütenâsip olacak bir suret-i mükemmelede tashihat ve ilâvat icrasıyla üçüncü defa olarak *Kâmûs-ı Fransevî*'nin tab' ve temsilini ve işbu üçüncü tab'anın bir kat daha temin-i mükemmeliyeti zımnında icap eden resimler ile tezyinini emel edinmiş idim. Lehü'l-hamd bu emel-i halisânem de bu kere saha-i muvaffakiyette cilve-ger oldu ve muharriri nihrir-i şehîr saadetlü Sami Beyefendi Hazretlerinin birkaç senelik mesai-i fevkalâdesi, tetebbuat-ı mütevâliyesi, tetkikat-ı amîkası semeresi olarak işbu *Resimli Kâmûs-ı Fransevî* vücuda geldi.

İki bin üç yüz sahifeden müteşekkil cesim bir kitabın evvela cüz' cüz' mevki-i intişara vaz'ıyla masârif-i tab'iyesinin büyük bir kısmı şu suretle temine lüzum görülmeksizin

heyet-i mecmuasıyla neşrolunması âlem-i matbuat-ı Osmaniyede hemen ilk defa olarak görülen büyük bir muvaffakiyettir. Bununla beraber şu son muvaffakiyetle bihakkın ihraza çalıştığım şeref ve mübâhati kendi âsâr-ı hıdemat-ı fedakârânemden addetmeyerek bunun doğrudan doğruya asr-ı âlî-i Hazret-i Padişahî'nin feyz-i mahsus-ı terakkiperverânesine atfolunması lâzım geleceğinin şurada dahi tekrarını kendim için en mukaddes bir vazife-i şükr-güzarî ve minnetdarî addederim.

Bir de bu gibi âsâr-ı cesîmenin tab' ve neşrinde ahalinin rağbetine mazhar olup olamayacağı da nazar-ı dikkate alınmak tabiidir. *Resimli Kâmûs-ı Fransevî*'nin terakkiyat-ı hâzıra ile son derece mütenâsip bir tarz-ı mükemmeliyette bulunması ise bu bâbda tereddüde katiyen mahal bırakmamıştır.

İşte acizleri *Resimli Kâmûs-ı Fransevî*'nin tab' ve temsiline başlandığı zaman şu mütalaatı göz önüne getirerek avn ü tevfik-i ilâhîye istinaden bunun kable'l-hitam cüz' cüz' neşrinden sarf-ı nazar eylemiş ve bu yolda iktihamı tabii olan fedakârlığı bilâ-tereddüt deruhde etmiş idim.

Resimli Kâmûs-ı Fransevî'nin serlevha-i mübâhati nâm-ı nâmî-i hazret-i padişahî ile ziynet-yâb olması ve evvelce birinci cildinin yirmi beşinci sene-i devriye-i cülus-ı hazret-i padişahîye ait bir takdime-i ubûdiyetkârâne olmak üzere hâk-i pây-i maâlî-peymayı hazret-i padişahîye arz ve takdimiyle lutfen meşmul-i lihâza-i mekârim-i ifâza-i tacdarî buyurularak ikmal-i tab'ına irade-i seniyye-i hazret-i şehriyarî şeref-sudur buyurulması kitabın nâil olacağı rağbet-i umumiye için en parlak bir berat-ı istihlâl olduğundan daha ziyade tafsilat itâsına lüzum görmem.

Tahdis-i nimet ma'razında şurasını da arz ve itiraf edeyim ki umum-ı âlem-i matbuatın emr-i maarifce ne türlü hizmet ve muvaffakiyeti var ise cümlesi hâmi-i âzam-ı ilm ü irfan olan velinimet-i bî-minnetimiz şevketlü padişahımız efendimiz hazretlerinin sâye-i maarif-pirâye-i mülükânelerinde hâsıl olduğundan bu hizmet dahi mücerret o padişah-ı maâlî-iktinahın eser-i lütuf ve âtıfeti olduğunu suret-i mahsusada tezkâr ve ziynet-i elsine ve ef'ide-i erbab-ı ihlas olan dua-yı efzûnî-i ömr-i iclal-i hümâyun-ı hazret-i hilâfetpenâhîlerini tekrar ile iftihar eylerim.

Sabah gazetesi sahib-i imtiyazı.

Mihran

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Elkab ve Unvan Gibi Bazı Terhimat-ı Müsta'mele

S. M.	Sa Majesté (l'empereur, le roi)	Haşmetlü … (İmparator veya kral hazretleri)
S. S.	Sa Sainteté (le pape)	Haşmetlü Papa hazretleri. (Bu elkab patriklere de yazılır ki o hâlde "rütbetlü" demek lâzım gelir.)
S. A. I. *veya* **R.**	Son Altesse Impériale ou Royale (le prince)	Fahâmetlü … hazretleri. (Hânedan-ı İmparatorî veya kralî âzâsından prens, grandük veya arşidük. Devlet-i aliyyede zât-ı sâmî-i sadr-ı âzâmî ile zât-ı vali-yi meşîhat-penâhî ve hidiv-i Mısır hazretlerine yalnız *Son Altesse le* … lakab-ı resmîsi yazılır.)
S. Exc.	Son Excellence (le ministre, l'ambassadeur)	Asaletlü … nâzırı veya sefir cenapları. Devlet-i aliyyede vükelâ-yı fiham hazeratının lakab-ı resmîsi olduğu hâlde: "… nâzırı devletlü paşa hazretleri." (Devletlü efendim hazretleri, atûfetlü efendim hazretleri.)
S. Em. *veya* **E.**	Son Éminence (le cardinal)	Rütbetlü kardinal cenapları. (Mutlaka kardinallerin lakab-ı resmîsidir.)
S. G.	Sa Grandeur (l'évêque ou l'archivêque)	Hürmetlü piskopos efendi. (Piskoposların, metropolitlerin lakabı.)
LL. MM.	Leurs Majestés	Makamına göre haşmetlü imparator ve imaparatoriçe veya kral ve kraliçe veya haşmetlü imparatorlar ve krallar hazeratı.
LL. AA.	Leurs Altesses	Makamına göre fahâmetlü prens ve prenses veya grandük ve grandüşes veya arşidük ve arşidüşes veya prensler ve grandükler ve arşidükler hazeratı.
LL. Exc.	Leurs Excellences	Mevkiine göre asaletlü nâzırlar veya sefirler cenapları veya bunlar ile refika-i muhteremeleri.
LL. Ém.	Leur Éminences	Rütbetlü kardinaller cenapları.
***	Après l'initiale d'un nom qu'on ne veut pas écrire en entier P***, L***	Tamamen yazılması istenilmeyen bir ismin ilk harfinden sonra vaz' olunur: Mösyö P…, Mösyö L…
X. *veya* **N.**	Lettre indiquant l'anonymat	Bu iki harfin biri meçhul ve mektum olan ismin yerine vaz' olunur.
B^{on}, **B**^{onne}	Baron, Baronne	Baron ve baron zevcesi.
Cte, **C**^{tesse}	Comte, Comtesse	Kont, kontes.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

D^{r}	Docteur (en droit, en médecine, ès sciences, ès lettres)	Doktor. (Tıptan şahâdetnâme almış ise "doktor" ve hukuktan, fünûndan, edebiyattan almış ise "… den me'zun."
Mme *veya* **M**^{ad}	Madame	Hanım.
Mlle	Mademoiselle	Hanım kız.
M^{e}	Maître (pour désigner les notaires, avocats, etc…)	Üstad, esâtizeden filan. (Bu kelime mukavelat muharriri, avukatlar ile emsaline vasfolmuştur.)
M^{d} , **M**^{de}	Marchand, Marchande	Satıcı, ufak tacir, tacire.
N^{gt} *veya* **N**^{t}	Négociant	Tacir, tüccardan.
M^{rs} *veya* **MM.**	Messieurs	Efendiler, mösyöler.
Mis , **M**^{ise}	Marquis, Marquise	Marki, markiz.
M. *veya* **M**^{r}	Monsieur	Efendi, mösyö.
S^{r} (le)	Le sieur (pour monsieur, dans les actes judiciaires)	Muhakemeden sâdır olan ilâmat vesâirede mösyö yerine kullanılır bir lafızdır. (Biz bu makamda şahsın rütbe ve haysiyetine göre ya rütbesinin lakab-ı resmîsini zikretmiyoruz veya "… nâm kimse", "nâm şahıs" ve ismi geçmiş ise "merkum …" diyoruz.
V^{e} *veya* **V**^{ve}	Veuve	Dul kadın, ermele.
Vte , **V**^{tesse}	Vicomte, Vicomtesse	Vikont, vikontes.
SS.	Saints	Eizze.
S. P. (le)	Le Saint-Père (le pape)	Eb-i mukaddes, eb-i muazzez mânâsına olup Katoliklerin Papa'ya verdikleri unvandır. (Haşmetlü Papa hazretleri.)
S. *veya* **S**^{t} , **Ste**	Saint, Sainte	Aziz, mukaddes, ayos, aya.
Mgr	Monseigneur	Monsenyör. (Bazı prenslere ve rûhânîlere verilen unvandır.)
N. - D.	Notre-Dame (en parlant de la Vierge)	Hazret-i Meryem.
N. - S. J. - C.	Notre-Seigneur Jésus-Christ	Hazret-i İsa (asm.)
R. P. (le)	Le révérend Père	Hürmetlü. (Bazı rûhânîlere verilen unvandır.)

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Tabirat-ı Muhtelife

Cf.	Conférez (reportez-vous à… pour comparer)	Tatbik edin, mukabele edin.
Cie	Compagnie	Kumpanya, şürekâ.
Cpte Ct	Compte courant	Hesab-ı cârî.
Do	Dito (ce qui a été dit)	Kezâ, kezâlik.
Etc.	Et cætera	İlh, İlâ âhirihi, ilânihâye.
&	Et (ce sont deux lettres dans une ligature)	Ve. (Bunun şekl-i Fransevîsi bir bağ, bir rapt içinde *e* ve *t* harflerinden müteşekkil çifte huruf demektir.
Ex.	Exemple.	Misal.
Ib. *veya* **Ibid.**	Ibidem[ème] (au même endroit)	Aynı yerde, aynı mevzide.
Id.	Idem (le même)	Eyzan, kezâ.
N. B.	Nota bene (Notez bien)	İhtar, tembih. *Nota bene* diye okunur.
No	Numéro	Nümero, adet.
P. - S.	Post-scriptum (après l'écriture)	Tahşiye, hâmiş, hâşiye, zeyl. (Muharreratta zikri unutulan veya sonradan hatıra gelen bir şey mektubun zîrine P. S. işareti vaz' olunduktan sonra zikir ve beyan edilir.)
P. p. c.	Pour prendre congé	Resm-i vedayı icra için "tasdi'e cüret edildi" mealinde olan bu üç harf li-ecli'l-veda gidilip de bulunamayan zâtın nezdine bırakılması lâzım gelen kartın üzerine yazılır.
T. s. v. p.	Tournez, s'il vous plait	Lafzen "çevirin" demek olan bu işaret bir yaprakta bitmeyip de zahrına geçmek lâzım gelen muharreratın ilk yaprağının zîrine ve sağ köşesine vaz' olunur.
S. g. d. g.	(Sans garantie du gouvernement	"Hükûmetin taht-ı kefalet ve zımanında değildir" mealinde olan bu huruf ve işârat imtiyazı alınan mamulat ve masnûatın üzerine vaz' olunur.
Pass.	Passim (en divers en droits)	Muhtelif mahallerinde demek olan bu işaretin Fransızca mevki-i isti'mali şöyledir: *Voir sur ce sujet le traité de …*, *Pass.* : "Bu bâbda filanca muâhedenâmenin muhtelif mahallerine müracaat olunması" demektir.

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

N. , **E.** , **S.** , **O.** *veya* **W.**	Nord, Est, Sud, Ouets	Şimal, şark, cenup, garp.
In-4° , **in-8°**	In-quarto (en quatre), In-octavo (en huit)	Dörde katlanarak sekiz sahife teşkil eden kitap forması, sekize katlanarak on altı sahife teşkil eden kitap forması.
F° , **R°** , **V°**	Folio, Recto, Verso	Sahife rakamı, ilk sahife, sahifenin arka tarafı, zahr-ı sahife: F^b 12 : 12. Sahife, 12 rakamlı sahife.
D^elt , **P**^inxt , **S**^et	Delineavit, Pinxit, Sculpsit (dessiné, peint, gravé par)	Filan tarafından tersim, telvin, hakkedilmiştir.

İşâratın İzahı

,	Müterâdifleri ayırır.
;	Üstündeki mânâdan az farklı mânâsı olan tabiratı ayırır.
◆	Maânî-i muhtelifeyi ayırır.
‖	Mecazî ve fennî mânâları ve tabiratı ayırır.
=	Kelimenin tebdil-i cins veya adet veya binâ ettiğini gösterir.
[ ]	Kelimenin nevi işaretlerini hâvidir.
( )	Sâir mukattaatı ve izah için ilave olunan kelimeleri hâvidir.
–	Mânâsı verilen Fransızca kelimeden kinâyedir.
*	Okunur h'yi okunmazdan tefrik eder.

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Kısaltma Cetveli

Kısaltma Cetveli Hakkında Hazırlayanın Notu

Resimli Kâmûs-ı Fransevî'nin madde açıklamalarında kullanılan kısaltmalar, eserin giriş kısmında "*Kâmûs-ı Fransevî*'de Müsta'mel Mukattaatın Tefsiri" başlığı altında bir tablo ile sunularak müellif tarafından izah edilmiştir. Ancak elinizdeki çeviriyazı hazırlanırken kâmûsun bu birinci cildinde kullanılan kısaltmalardan 26 tanesine bahse konu tabloda yer verilmediği görülmüştür. (Mesela [ما] şeklinde bir kısaltma kullanılmış fakat girişte bunun açıklamasına yer verilmemiştir; ilgili kısaltmanın kullanıldığı bağlam itibariyle de "maliye" terimine işaret ettiği anlaşılmaktadır.) İzahatı eksik bırakılan kısaltmaların hangi terimlere, kavramlara ve ifadelere tekabül ettikleri tespit edilip bunlar eserin orijinalindeki tabloda izah edilen kısaltmalarla birleştirilerek yeni bir liste hazırlandı. Aşağıda açıklamalarının yanına (*) işareti konulan kısaltmalar, sözünü ettiğimiz mukattaat cetvelinde kendilerine yer verilmeyenlerdir. Sözlük kullanımı açısından bir kafa karışıklığına sebebiyet vermemek için "*Kâmûs-ı Fransevî*'de Müsta'mel Mukattaatın Tefsiri" başlıklı tablo buraya olduğu gibi alınmadı. Öte yandan müellif eserin orijinalindeki kısaltma listesinde ıstılahların Fransızca karşılıklarını da yine bazı kısaltmalar kullanarak belirtmiştir. Kâmûstan istifade edeceklere kolaylık sağlamak amacıyla bunlar da aşağıdaki listede köşeli parantez içerisinde açıklamalarıyla birlikte ilgili terim ve kavramların karşısında gösterildi. Sözgelimi eserin orijinalinde *sf.* biçiminde kısaca belirtilen terim [substantif féminin] olarak açık şekilde yazılmıştır.

Kâmûs Maddelerinde Kullanılan Kısaltmalar

ar.	aruz	[prosodie]
arz.	ilmü'l-arz	[géologie]
as.	askerî	[art militaire]
asm.	aleyhisselam*	
bey.	ilm-i beyan	[rhétorique]
bhç.	bahçıvanlık*	
bhr.	bahriye	[marine]
bla.	belâgat*	
bsr.	fenn-i basar*	
byt.	fünûn-ı baytariye*	
c.	cebir	[algèbre]
cğ.	coğrafya	[géographie]
cm.	cem'	[pluriel]
cmz.	cem'-i müzekker*	
cr.	cerr-i eskal	[mécanique]
crh.	fenn-i cerrahi	[chirurgie]
d.	edat	[particule]
dba.	dibâgat*	
e.	emir*	
ed.	edebiyat	[littérature]
fl.	fi'l-i lâzım	[verbe neutre]
fla.	felâhat*	
fls.	felsefe	[philosophie]
ft.	fi'l-i müteaddî	[verbe actif]
fv.	fi'l-i mutâvaat	[verbe passif]
h.	hâl	[adverbe]
hc.	harf-i cer	[préposition]
hd.	harf-i nidâ	[interjection]
he.	hendese	[géométrie]
hf.	harf-i tarif	[article]
hk.	hukuk	[droit]
hkk.	hakkâklık*	
hn.	harf-i tenbih	[interjection]
hr.	harf-i rabt	[conjonction]
hs.	hesap	[arithmétique]
ht.	hikmet-i tabiiye	[physique]

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

hy.	heyet	[cosmologie]
hyv.	hayvanat	[zoologie]
i.	isim	[substantif]
ih.	ism-i has*	
ihs.	müennes ism-i has*	
ihz.	müzekker ism-i has*	
ims.	ism-i müennes	[substantif féminin]
imz.	ism-i müzekker	[substantif masculin]
is.	istihkâm	[fortification]
ist.	istihzâ*	
isv.	ilm-i servet*	
iş.	ism-i işaret	[pronom démonstratif]
iv.	ism-i mevsul	[pronom relatif]
k.	kimya	[chimie]
kn.	kinâye	[pronom]
m.	fenn-i mimari	[architecture]
ma.	maliye*	
mad.	ilm-i maâdin	[minéralogie]
mec.	mecazen	[figurément]
mha.	mihaniki*	
mn.	mantık	[logique]
mna.	menâfiü'l-âzâ	[physiologie]
mr.	müracaat oluna	[voyez]
ms.	musiki	[music]
nb.	ilm-i nebatat	[botanique]
nc.	ilm-i nücum	[astronomie]
nh.	nahiv	[grammaire]
orm.	ormancılık*	
r.	riyâziye	[mathématiques]
rs.	ressamlık	[peinture]
s.	sıfat	[adjectif]
sms.	müennes sıfat*	
smz.	müzekker sıfat*	
sna.	sanayi*	
sr.	sarf	[grammaire]
sya.	siyaset*	
syd.	fenn-i saydelânî	[pharmacie]

TÜBA
TÜRK DİL BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

t.	tıp	[médecine]
tba.	tabâat	[typographie]
tca.	ticaret*	
top.	topografya*	
tşr.	teşrih	[anatomie]
tt.	tarih-i tabiî	[histoire naturelle]
z.	zamir	[pronom personnel]
zm.	zarf-ı mekân	[adverbe de lieu]
zmz.	müzekker zamir*	
zr.	zarf	[adverbe]
zra.	ziraat	[agriculture]
zz.	zarf-ı zaman	[adverbe de temps]

Dipnotlarda Kullanılan Kısaltmalar

al.	almanca
fr.	fransızca
en.	ingilizce
it.	italyanca
lat.	latince

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Kâmûs-ı Fransevî

CİLT II: H - Z

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

H

H [ims.] Elifbâ-yı Fransevînin sekizinci harfi ve huruf-ı sâmitesinin altıncısı. Birçok ahvâlde, ezcümle *r* ve *t* harflerinden sonra *thé* ve *rhétorique* kelimelerinde olduğu gibi hiç telaffuz olunmaz, hiç kıymeti yoktur, mefkud addolunur. ◆ *H* harfi telaffuz olunduğu zaman bile Fransızca kelimelerde (ه) sadâsını vermez. Yalnız hecenin vaslına mani olarak bunu fasl eder. Mesela: *Nos héros* kelimelerinde *"s"* harfinin kıraatine mani olarak *"nozéros"* telaffuz ettirmez, *"noéros"* suretinde telaffuz edilmesini icap eyler. Müennes bir kelimenin başında kendisinden evvel gelen sıfatın müennes olarak îradına sebep olduğu cihetle huruf-ı sâit hizmetini görür. *Âme* kelimesi müennes olduğu hâlde evveline sıfat gelirse iptidâsında harf-i sâit bulunduğundan dolayı bu sıfat müzekker getirildiği hâlde yine müennes olan *haine* ve emsali okunur "*h*" ile başlayan kelimatta bu sıfat müennes olarak kullanılır ve bi'l-farz *ma haine* denilerek (*ma-ai-ne*) telaffuz olunur. İki harf-i sâit arasında *h* harfi daima telaffuz [edilir?] fakat bu telaffuz (ه) suretinde olmayıp fasl edilir. Yani hemze suretinde vukua gelir. *H* harfinin ne vakit bu suretle telaffuz edileceğini gösterecek kaide yoktur; bunu tefrik için lugat kitaplarına müracaata lüzum vardır. Kitabımızda bu nevi *h* harfini tefrik için kenarına * işareti vaz' edilmiştir. ◆ *Ch* harfleri yan yana gelince Fransızca kelimelerde (ش) sadâsını hâsıl eder. Yunan ve elsine-i kadîme-i sâireden Fransızcaya geçen kelimatta iştikakı gözetmek üzere *ch* harflerini *k* suretinde telaffuz eylerler. Mamafih *archevêque*, *architecte* ve emsali kelimatın kesret-i isti'mallerine mebnî *ch*'leri yine (ش) suretinde okunmaktadır. *G* harfinden sonra gelirse bu harfin *e* ve *i* harfleri yanında dahi (غ) gibi telaffuz edilmesine hizmet eyler. *Lh* harfleri (ى) suretinde telaffuz edilir. Mesela: *milhaud* yazılarak *millot* yani "miyo" gibi okunur. ◆ *Ph* harfleri bulundukları kelimelerin kadim Yunan, İbrani gibi gibi lisanlardan me'huz olduğuna delâlet ettiği gibi (ف) suretinde telaffuz edilirler. || Musiki ıstılahında "si" notasını gösterir ki segâh mukabilidir. || Kimya ıstılahında müvellidü'l-mâ mânâsını müfid olan *hydrogène* kelimesinden muhaffeftir. || Bir şeyin sekizincisine delâlet eder; rakam gibi kullanıldığı vakit 200 adedini gösterir.

***Ha!** [hd.] Taaccüb ve istiğrab beyan eder; ha!, ya!, vay!

Habenaire [ims.] (nb.) Sahlebiye fasîlesinden bir cins Amerika fidanı.

Habia [imz.] Amerika'nın bir cins incir kuşu.

Habile [s.] Mahir, muktedir, hâzık, dirayetli. ◆ Müstaid, kabiliyetli.

Habilement [h.] Maharet ve hazâkatle.

Habileté [ims.] (hk.) Maharet, hazâkat, iktidar, dirayet.

Habilité [ims.] (hk.) Salâhiyet, ehliyet-i kanuniye.

Habiliter [ft.] (hk.) Kanunen müstahak etmek, istihkak-ı kanunî, ehliyet-i kanuniye kazandırmak. ◆ Haczetmek.

Habillage [imz.] Kuş vesâir saydların şişe geçirilmek üzere tehyiesi.

Habillé [s.] Giyinmiş, mülebbes. ◆ Sarılmış, mestur. ‖ (mec.) Müzeyyen. ‖ – **en** Esvabını giymiş, suretinde giyinmiş: **Une dame – en paysanne italienne** İtalya köylüleri suretinde giyinmiş bir kadın. ‖ – **de** -den giymiş: **Une dame – de satin noir** Siyan satenden esvablar giymiş bir kadın. ‖ **Habit** – Telebbüsü lazım olan, usulden olan elbise.

Habillement [imz.] Giydirme, giydiriş. ◆ Ruba, esvab, elbise.

Habiller [ft.] Giydirmek. ◆ Elbisesini yapmak veyahut vermek, üzerini sarmak. ‖ (mec.) Tezyin etmek. ◆ Bir kuş veya diğer saydı kebap olmak üzere tehyie etmek. ◆ **S'** – Giyinmek. ◆ Esvab yaptırmak. ‖ **S' – en** Hâlinde, suretinde telebbüs etmek.

Habilleur,se [i.] Tiyatroda oyuncuları giydirmekle muvazzaf erkek yahut kadın.

Habit [imz.] Ruba, libas, sevb. ◆ Arkası uzun setrî, frak. ◆ Suret-i zâhire. ◆ Ruhban kisveti. ‖ **Prendre l'** – Rahip veya rahibe olmak, tarik-i rûhânîye sülûk etmek.

Habitable [s.] İskân olunabilir, kabil-i süknâ.

Habitacle [imz.] Mesken, makar, me'vâ. (Yalnız şiirde ve kütüb-i mukaddese lisanında müsta'meldir.) ‖ (bhr.) Pusula mahfazası, dolabı, kutusu.

Habitant,e [i.] Sâkin, mukim, ahaliden olan. ‖ **Les – s de l'onde** Balıklar, esmâk.

Habitat [imz.] (nb.) Bir nebat, bir hayvan nevinin tabii olarak yetiştiği, yaşadığı mahal, makarr-ı nev'.

Habitation [ims.] İskân, ikamet, beytûtet. ◆ Mesken, ikametgâh, hâne.

Habité,e [s.] Ahali ve sekenesi olan, meskûn, âbâdan. ◆ Kurtlu. ◆ Bitli.

Habiter [ft.] Oturmak, sâkin olmak, ikamet etmek. ‖ (mec.) Daimi surette bulunmak. = [fl.] İkamet etmek. ◆ Münasebat-ı şehevâniyede bulunmak.

Habitude [ims.] Âdât, mutad. ◆ Huy, tabiat, meşrep. ‖ (t.) Heyet-i zâhire. ‖ (nb.) Heyet-i nebatat. ‖ **D'** – Alelâde, ber-vech-i mutad. = [cm.] Ünsiyet, ülfet.

Habitué,e [s.] Bir yere alışmış, her vakit giden, ayağı alışmış, müdâvim.

Habituel,le [s.] Âdet hükmüne geçmiş, mutad, me'luf, me'nus. ◆ Muttasıf.

Habituellement [h.] Âdet üzere, ale'l-mutad.

Habituer [ft.] Alıştırmak, kesb-i ülfet ve ünsiyet ettirmek.

Habitus [imz.] (*s* okunur) Nebatat, hayvanat ile insanların suret-i zâhireleri, teşekkül-i cismânîleri.

***Habler** [fl.] Temâdüh ve mübalağa ile söylemek.

***Hablerie** [fl.] Temâdüh ve mübalağa ile memlû söz. ◆ Yalan.

***Hableur,se** [i.] Temâdüh maksadıyla mübalağalı olan sözler söyleyen adam.

Habrothamne [imz.] Meksika'nın bir cins tezyinat ağacı.

Habzéli [imz.] (nb.) Habbü'z-zelî.

***Hache** [ims.] Balta. ‖ – **d'arme** Silah makamında kullanılan balta, teber.

***Haché,e** [s.] Ufak parçalara kesilmiş, doğranmış, kıyılmış. ◆ Delik deşik olmuş. ‖ **Style** – Fıkraları kısa, kesik ibare.

***Hache-paille** [imz.] Hayvanlara verilecek saman veya otu doğramaya mahsus makine. (cm.: des *hache-paille*.)

***Hacher** [ft.] Kıymak, doğramak. ◆ Parça parça etmek. ◆ Yara açmak. ‖ – **de la paille** Bir lisan-ı ecnebiyi fena söylemek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

*Hachereau [imz.] Küçük balta, keski.

*Hachette [ims.] Oluklu keser.

*Hachich yahut Haschich [imz.] (Arabîden me'huz) Haşiş, esrar.

*Hachis [imz.] Kıyılmış et, kıyma.

*Hachoir [imz.] Et kıymaya mahsus tahta, kıyma tahtası. ◆ Et kıymaya mahsus satır.

*Hachure [ims.] Resim taraması, şikâf.

*Hadène [ims.] Bir cins gece pervanesi.

Haemacyanin [imz.] (k.) Ezrakin-i dem, emasyanen.

Haemaphœine [ims.] (k.) Asferin-i dem, emafein.

Haematéine [ims.] (k.) Demevin, ematein.

Haematoïdine [imz.] (k.) Demevidin, ematoidin.

Haemopis [imz.] (mr. Hémopide)

*Hagard,e [s.] Vahşi, mütevahhiş, korkunç.

Hagiographe [imz.] Evliyanın terâcim-i ahvâlini vesâir diyanete müteallik şeyler yazan muharrir.

Hagiographie [ims.] Mevadd-ı mukaddeseden bahseden ilim.

Hagiographique [s.] Mebâhis-i mukaddeseye müteallik.

Hagiologie [ims.] Evliya veya mebâhis-i mukaddeseye dair nutuk.

Hagiologique [s.] Evliya veya mebâhis-i mukaddeseye dair nutka mensup ve müteallik.

Hagiosidère [imz.] Demir çan, nâkus.

*Haha [imz.] (*a-a*) Bahçe duvarının önünde hendek bulunan açık yeri. ◆ Mani, hâil. (Eskimiştir.)

Haï [imz.] (*aï*) (bhr.) Nehirde anafor, yukarı suyu.

*Haie [ims.] Çit. ◆ Sapan oku. || – vive Köklü nebatattan mürekkep çit. || – morte yahut – sèche Çalı çırpıdan mamul çit. || – de pieux Kazıklı çit. || (mec.) Saf.

Haïe [hd.] Arabacıların beygirleri yürütmek için çıkardıkları sadâ, dah!, dih!

*Haillon [imz.] Paçavra.

*Haine [ims.] Kin, garaz, buğz, husumet. ◆ Nefret, istikrah.

*Haineusement [h.] Buğz ve kin ve garazla. ◆ Nefret ve istikrahla.

*Haineux,se [i. - s.] Kindar, garazkâr. ◆ Nefret ve istikrah eden.

*Haïr [ft.] Tasrifi: *Je haïs, tu haïs, il haït, nous haïssons, vous haïssez, ils haïssent, je haïssais etc. ; je haïs, tu haïs, il haït, nous haïmes, vous haïtes, ils haïrent; je haïrai; je haïrais; haïs, haïssons, haïssez; que je haïsse etc. ; que je haïsse, que tu haïsse, qu'il haït, que nous haïssions, que vous haïssiez, qu'ils haïssent; haïssant; haï,e.*) Buğz ve kin ve husumet etmek, garaz bağlamak. ◆ Nefret ve istikrah etmek, hazzetmemek.

*Haire [ims.] Ta'zib-i nefs için giyilen kıldan mamul sert gömlek, kamis-i lebedî.

*Haïssable [s.] Buğz ve kine veya nefrete şâyan ve müstehak.

Haje [ims.] Mısır yılanı.

*Halage [imz.] (bhr.) Yedek çekme. || – des canons Topları lombarlarına çekme. || Chemin de – Nehir ve cetvellerin boyuna uzanarak gemileri çekenlerin yürümesine mahsus yol.

Halbran [imz.] Yaban ördeği palazı.

Halbraner [fl.] Yaban ördeği avlamak.

*Hâle [ims.] Samyeli, veher. ◆ Güneş yanığı.

Hâlé,e [s.] Sam çalmış. ◆ Güneşden yanmış.

*Hale-bas [imz.] (bhr.) Karga başı.

*Hale-breu [imz.] (bhr.) Makara ipi.

Haleine [ims.] Soluk, nefes. ◆ Rüzgârın pek yavaş ve hafif esm[es]i. || Tout d'une – Birden, bilâ-fasıla, bir nefeste. || De longue – Uzun, mufassal, sa'y ve zamana muhtaç. || En – Dikkatle, iyi bir hâlde.

Halenée [ims.] Ağızdan bir nefeste verilen hava. ◆ Nefes kokusu.

Halener [ft.] Birinin nefes kokusunu almak, duymak. ◆ (Köpek hakkında) Hayvanın

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

kokusunu duymak. || (mec.) Keşfetmek, anlamak.

*Haler [ft.] (bhr.) Halat ve palamarı çekmek, tiramola etmek. ◆ Yedek çekmek. ◆ (Rüzgâr hakkında) Filan istikametten esmek. || – les chiens Köpekleri saldırmak.

*Hâler [ft.] Güneş çalmak, güneş ve rüzgâr kararmak, esmerletmek. || Se – Güneş veya rüzgâr çalmasından kararmak.

Halésie [ims.] (nb.) Amerika'nın bir cins tezyinat ağacı, halezi.

*Haletant,e [s.] Tez tez nefes alan, soluğu kesilmiş. || (mec.) Haris.

*Haleter [fl.] (*Jeter* gibi tasrif olunur.) Tez tez ve şiddetle nefes almak. || (mec.) Şiddetle haris, hâhişger bulunmak.

*Haleur [imz.] Gemi veya kayık yedekçisi.

Halicte [imz.] Hâmil-i asel fasîlesinden bir böcek.

Haliète [ims.] Kara kuş envâından tavşancıl nevi.

Halieutique [s.] Ava mensup ve müteallik, saydî. = [ims.] Marifet-i sayd.

Halimétrie [ims.] (k.) Mukayese-i mahlûlat-ı milhiye.

Haliotide [imz.] Bir nevi sedef midyesi.

Haliotidés [imz. - cm.] (hyv.) Üznü'l-bahr fasîlesi.

Halithérium [imz.] (*omm*) (arz.) Arazi-i sâlisede bulunur bir nevi südeyye müstehâsesi.

Halitueux,se [s.] (t.) Hafif bir rutubetle mestur (cilt), mertub. ◆ Tere müteallik.

*Hallage [imz.] Pazar ve panayır yeri ve çarşı rüsumu.

Hallali [imz.] Avcıların geyiği sıkıştırdıkları vakit attıkları nâra.

*Halle [ims.] Pazar yeri, kapan, pazar. || Langage des – s Avamın söylediği kaba lisan. || Forts de la – Çarşı ve pazar hamalları.

*Hallebarde [ims.] Harbe, mızrak, gönderli balta. || Tomber, pleuvoir des – s Gayet şiddetli yağmur yağmak.

Hallebardier [imz.] Eski vakitte harbe ile müsellah asker, mızraklı.

Hallebreda [imz.] Uzun boylu ve biçimsiz adam

Hallerie [ims.] (nb.) Bir cins taflan ağacı.

Hallier [imz.] Sık çalılık. ◆ Sık gözlü balık ağı. ◆ Pazar bekçisi. ◆ Pazarcı, çerçi.

Hallucination [ims.] (t.) Aslı olmayan bir şeyi görür veya işitir gibi olma, hurafe, sayıklama, dalâlet-i his, nuas. ◆ Hayal, hata.

Halluciné,e [s.] (t.) Aslı olmayan bir şeyi görür veya işitir gibi olmaktan ibaret olan hurafe illetine, nuasa müptelâ.

Halluciner [ft.] Hurafe illetine, nuasa müptelâ etmek.

*Halo [imz.] (hy.) Bazı defa güneş ve ayın etrafında görünen daire-i muzîe, hâle. || (tşr.) Memenin başı etrafındaki küçük daire-i mülevvene. || – lunaire Hâle-i kamer, ay ağılı.

*Halochimie [ims.] (k.) Mebhas-i emlah.

*Halogène [s.] (k.) Müvellid-i emlah.

Halographie [ims.] Kimyanın tuzlardan bahseden kısmı, tavsifü'l-emlah.

*Haloïde [s.] (k.) Şibh-i emlah.

*Halogie [ims.] (mr. Halochimie.)

*Haloir [ims.] Kenevirin kurutulduğu mahal.

*Haloragées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i milhiye.

*Halot [ims.] Ada tavşanı ini.

Halotechnie [ims.] Kimyanın emlah-ı sınâiyenin suret-i istihzarından bahseden kısmı, mabhas-i istihzarü'l-emlah.

*Halte [ims.] Konak, tevakkuf, meks. ◆ Konak mahalli. ◆ Konak mahallinde yenen taam. || – ! "Dur!" kumandası. || – là! Oraya kadar, yeter, ötesine varma, orada dur.

*Halter [fl.] Meks ve istirahat etmek.

*Haltère [imz.] Cimnastikte kollara kuvvet vermek için kaldırılan iki ucu gülle şeklinde demir, pehlivan mili.

Halurgie [ims.] Emlahın imali sanatı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

*Hamac [imz.] (*c* okunur) Salıncak suretinde ağdan askılı yatak. ◆ Gemide askerin askılı yataklığı, branda.

Hamadryade [ims.] Hurafat-ı kadîmede bir ağacın muhafazasına memur ve onun gaybûbetiyle beraber kaybolduğu zu'm olunan peri, ağaç perisi.

Hamadryas [imz.] Başı köpek başına benzer bir cins maymun.

*Hamah [imz.] (*a-mâ*) Hüma kuşu.

Hamamélide [ims.] (nb.) Amerika'nın bir cins fındık ağacı.

Hambourg [imz.] (*an-bour*) Bira fıçısı.

*Hambourgeois,e [i. - s.] Almanya'nın Hamburg şehrinden olan.

Hambouvreux [imz.] (mr. Friquet.)

*Hameau [imz.] Ufak köy. ◆ Kenar mahalle.

Hameçon [imz.] Olta iğnesi, kurşunlu zoka. ‖ (mec.) Vasıta-i iğfal, tuzak. ‖ Mordre à – l' İğfal olunmak.

Hameçonné,e [s.] Zoka gibi kancalı. ‖ (nb.) Müşessas.

Hamélie [ims.] (nb.) Fûye fasîlesinden Amerika'nın bir cins tezyinat ağacı.

*Hampe [ims.] Mızrak ve bayrak vesâire sapı. ‖ (nb.) Sâk-ı cezrî.

*Hamster [imz.] (*r* okunur) Şimalin bir nevi dağ faresi.

Hamulaire [ims.] Dûd-ı küllâbî, dûd-ı şissî.

Hamuline [ims.] Bir cins kavkaa müstehâsesi.

*Han [imz.] Oduncu vesâir amelenin işlerken çıkardıkları sadâ. ◆ Han.

*Hanap [imz.] Büyük kâse veya bardak.

*Hanche [ims.] Kaynak kemiği, verek, kalça ‖ (bhr.) Geminin divan yeri.

*Handicap [imz.] (*p* okunur) (İngilizceden me'huz.) At yarışının bir nevi.

*Hanebane [ims.] (mr. Jusquiame.)

*Hangar [imz.] Arabalık, salaş, sundurma.

*Hanneton [imz.] Mayıs böceği, yahut hunfesâ, fanfan. ‖ (mec.) Şaşkın, ahmak delikanlı.

*Hanovrien,ne [i. - s.] Hanoverli.

Hansard yahut:

Hansart [imz.] Bıçkı, el hızarı.

*Hanse [imz.] Kurun-ı Vustâ'da Almanya kasabalarının arasında teessüs eden iştirak-i ticaret.

*Hanséatique [s.] Kurun-ı Vustâ'da Almanya'nın bazı kasabaları arasında mün'akid iştirak-i ticarete mensup ve müteallik.

*Hanter [ft.] Pek sık ve teklifsizce görüşmek, müdâvemet etmek, çok gidip gelmek. ‖ (mec.) Mümkün olduğu kadar sahilin yakınından geçmek.

*Hantise [ims.] Sık ve teklifsizce görüşme, müdâvemet, âmîziş. (Eski kelime.)

*Hantol [imz.] (mr. Sandoric.)

Hapalinés [imz. - cm.] Amerika'ya mahsus saju denilen maymun nevi.

Haplosporées [ims. - cm.] Üşniye-i zâtü'l-büzeyrat-ı müctemia fasîlesi.

*Happe [ims.] Demir çember. ◆ Kinet. ◆ Pencere mandalı. ◆ Sapan oku bileziği.

*Happechair [imz.] Muacciz adam.

*Happelourde [ims.] Zî-kıymet taş taklidi, yapma elmas, taklit.

*Happement [imz.] Köpeğin atılan bir şeyi yere düşürmeksizin ağzıyla kapması, kapma, yakalama. ‖ (m.) Telâsuk.

*Happer [ft.] (Köpek hakkında) Atılan bir şeyi yere düşürmeksizin ağzıyla kapmak. ◆ Şiddetle tutmak, kapmak, yakalamak. = [fl.] Yapışmak, mülâsık olmak.

Haquenée [ims.] Rahvan kısrak. ‖ (mec.) Alelâde, her zaman isti'mal olunan, kendisine müracaat edilen şey.

*Haquet [imz.] Denkler ve fıçılar nakline mahsus ince ve uzun ve kenarsız araba. ◆ Köprücü arabası.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

*Haquetier [imz.] Uzun ve kenarsız yük arabasının arabacısı.

Harangue [ims.] Nutuk. ◆ Can sıkıcı nutuk, nasihat.

*Haranguer [ft.] Nutuk îrad etmek.

*Harangueur [imz.] Nutuk îrad eden adam, hatip, nutuk-perdaz.

*Haras [imz.] (s okunmaz) Arabîden me'huz) Cins-i feresin teksir ve ıslahına mahsus mahal, hara.

*Harassant,e [s.] Çok yorgunluk veren, takat-şiken.

*Harassement [imz.] Pek büyük yorgunluk.

*Harasser [ft.] Çok yormak, it'ab etmek.

*Harcèlement [imz.] Tasdi', taciz, rahat bırakmayış. ◆ Yorma, it'ab.

*Harceler [ft.] Tasdi' ve taciz etmek, rahat bırakmamak. ◆ Yormak, it'ab etmek.

*Harde [ims.] Av hayvanatı sürüsü, hayvanat-ı vahşiye güruhu. ◆ Av köpeklerinin dörder veya altışar bağlanmasına mahsus tasma.

*Hardé,e [s.] (tt.) Nâkısu'l-kışr, kabuksuz. ‖ œuf – Kabuksuz yumurta.

*Harder [ft.] Av köpeklerini dörder veya altışar bağlamak.

*Hardes [ims. - cm.] Esvab, elbise, melbûsat.

*Hardi,e [s.] Cüretkâr. ◆ Müdafaası müşkil. ◆ Pervasız, atak, mütehevvir. ◆ Serbest ◆ Küstah, arsız. ◆ Zarif.

*Hardiesse [ims.] Cüret, ictisar. ◆ Pervasızlık. ◆ Zarafet. ◆ Küstahlık, arsızlık.

*Hardiment [h.] Cüretkârâne, ictisarla.

*Hareng [imz.] (g okunmaz) Tarhuz, ringa balığı. ‖ – saur Tütünlü ringa balığı.

*Harengaison [ims.] Tarhuz, ringa balığının saydı mevsimi.

*Harengère [ims.] Balıkçı kadın. ‖ (mec.) Kavga etmeyi ve sövüp saymayı seven kadın.

Harenguet [imz.] Hamsi balığı nevi.

Harfang [imz.] Ak baykuş.

*Hargneux,se [s.] Kavgacı, şamatacı, hırçın.

*Haricot [imz.] Fasülye. ◆ Koyun etiyle patates veya havuç bastısı. ‖ – vert Taze fasülye. ‖ – de terre Yer fasülyesi. ‖ – de Prague jaspé Ayşekadın fasülyesi. ‖ – nain Çiçek fasülyesi. ‖ – sans parchemin Çalı fasülyesi.

*Haricoter [fl.] Küçük işlerden istifadeye bakmak; umur-ı ticariyede miskince hareket etmek.

*Haridelle [ims.] Fena ve gayet lâgar beygir. ◆ Pek zayıf kadın.

Harle [imz.] (hyv.) Bahri denilen deniz ördeği nevi.

Harmale [ims.] (nb.) Üzerlik otu, harmal.

Harmonica [imz.] Armonik denilen çalgı. ‖ (ht.) – chimique Erganun-ı kimyevî.

Harmonicorde [imz.] Kuyruklu piyano.

Harmonie [ims.] Asvat tevâfuku, çalgı âlâtı arasındaki uygunluk, âhenk. ◆ Uygunluk, âhenk. ◆ Vifak, ittihat, imtizac. ‖ – du style Âhenk ve selâset-i ibare. ‖ (ed.) – imitative Âheng-i taklidî.

Harmonier [ft.] Âhenk vermek, âhenge uydurmak. = [fl.] Âhenge uymak, hem-âhenk olmak.

Harmonieusement [h.] Âhenkle.

Harmonieux,se [s.] Âhenkli, âhenkdar, âhenge uygun, hoş, latif.

Harmoniflûte [imz.] Körüklü armonik.

Harmonique [s.] Âhenge uygun, hoş, latif (sadâ). ◆ Âhenge müteallik. ‖ (mec.) Hem-âhenk. ‖ (r.) İntizam: Faisceau – Huzme-i intizamiye. = [imz.] Hutut-ı intizamiye.

Harmoniquement [h.] Âhenge tevfikan, letafet-i sadâ ile.

Harmoniser (s') [fl.] Âhenge uygun gelmek.

Harmoniste [imz.] Âhenk usulünü iyi bilen musikişinas, âhenkçi.

Harmonium [imz.] (omm) Ufak armonik, armonyum.

Harmonomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı intizam, asvatın âhenk nokta-i nazarından olan münasebetlerini tayine mahsus alet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Harmophane [imz.] Safhalı yakut.

Harmotome [imz.] Ak la'l taşı.

*Harnachement [imz.] Beygire koşum takma. ◆ Koşum takımı.

*Harnacher [ft.] Beygire koşum takmak. ◆ Garip ve çirkin bir surette giydirmek.

*Harnacheur [imz.] Saraç.

*Harnais [imz.] yahut:

*Harnois [imz.] Koşum, gaşiye. ◆ Esliha takımı. ◆ Olta, ökse takımı. ◆ Elbise, süs. || Cheval de – Araba beygiri. || Blanchir sous les – Bir iş ve sanatta ihtiyarlamak.

*Haros [imz.] Tevkif olunacak bir adamın tutulması için ref' olunan sadâ; "tutun!" || Crier – sur Kemâl-i şiddet ve istikrah ile aleyhinde bulunmak.

Harpagon [imz.] Pek hasis ve tamahkâr adam.

*Harpailler (se) [fv.] Şiddetle kavga etmek.

Harpale [imz.] (hyv.) Âkilü'l-luhum fasîlesinden bir nevi yeşil böcek.

Harpalion [imz.] Bir cins ayçiçeği.

Harpaye [ims.] (hyv.) Bir cins doğan.

*Harpe [ims.] Erganun, çeng, harp. ◆ Şiir. || – éolienne Rüzgâra karşı asıldığı hâlde kendi kendine çalan bir nevi çeng. || (m.) Köşe taşı.

Harpe [ims.] (hyv.) Bir cins büyük katır boncuğu.

*Harpé,e [s.] Göğsü pek çıkık ve karnı pek ince tazıya, beygire ıtlak olunur.

Harpége [imz.] (mr. Arpège)

*Harper [ft.] İki el ile tutup pek sıkmak.

*Harper [fl.] (Beygir hakkında) Art ayaklarından birini diğerinden ziyade kaldırmak.

*Harpie [ims.] Esâtirde menkul üç perinin beheri ki başları kadın başı ve bedenleri kara kuş bedeni ve tırnakları çengelli ve gayet keskin tasvir olunarak yırtıcılıklarıyla meşhurdurlar. || (mec.) Pek sert ve hırçın kadın. || (hyv.) Amerika'ya mahsus ala doğan.

*Harpin [imz.] Eski kayıkçı kancası.

Harpiste [imz.] Erganun, harp çalan adam.

*Harpon [imz.] Cesim balıkları dalıp tutmaya mahsus çengelli zıpkın, kamak. ◆ Kanca, marangoz maymuncuğu. ◆ Kinet. ◆ İki kollu hızar.

*Harponnement [imz.] Çengelli zıpkın ile balık avlama.

*Harponner [ft.] Çengelli zıpkın ile balık avlamak.

*Harponneur [imz.] Büyük balık avında çengelli zıpkını kullanan tayfa.

*Hart [ims.] (*t* okunmaz) Bağ makamında müsta'mel her nevi saz veya dal. ◆ Demet bağı. ◆ Cellat kirişi, ipi. ◆ Darağacı.

*Hasard [imz.] Talih, kısmet, baht. ◆ Tesadüf, kaza. = [cm.] Tehlike, muhâtara. || Jeu de – Kumar oyunu. || Au – Bahtına. || à tout – Her ne olursa. || Par – Tesadüfen, kazara. || Coup de – Tesadüf, eser-i tesadüf. || De – Tesadüfen, tesadüfi.

*Hasardé,e [s.] Muhâtaralı, tehlikeli, şüpheli. ◆ Müdafaası, mazur gösterilmesi müşkil. || Blond – Kızıla mâil sarı.

*Hasarder [ft.] Tehlike ve muhâtaraya ilka etmek. ◆ Tasaddî etmek.

*Hasardeusement [h.] Baht ve talihe bağlı olarak. ◆ Tehlike ve muhâtara ile.

*Hasardeux,se [s.] Baht ve talihe menut. ◆ Tehlike ve muhâtaralı.

Haschiche [imz.] (mr. Hachich)

*Hase [ims.] Tavşan ve ada tavşanı dişisi.

Hast [imz.] (*t* okunur) Mızrağın eski ismidir. || Armes d' – Mızrak ve emsali her nevi gönderli silah ve aletlere denir. (mr. Lance.)

*Hastaire [imz.] Eski Romalıların mızraklı askeri.

*Haste [imz.] Uzun mızrak. ◆ Demirsiz uzun harbe.

*Hasté,e [s.] (nb.) Mızrak ucuna müşâbih, rumhî: Feuille – e Varak-ı rumhî.

*Hâte [imz.] Acele, sürat. || En – yahut à la – Serîan, aceleten. || En grande – Serîan ve

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

acilen, ale'l-isti'cal. || Avoir – Acele etmek, acele bir işi olmak.

*Hâter [ft.] Ta'cil etmek, sıkıştırmak. || Se – Acele etmek, çabuk olmak, müsâraat etmek: Je me hâte de Müsâraat ederim. || Se – lentement Kemâl-i gayret ve faaliyet ile fakat acelesiz hareket etmek.

*Hâtier [imz.] Büyük ocak ızgarası.

Hâtif,ve [s.] Vaktinden evvel yetişen, vakitsiz, turfanda.

*Hâtiveau [imz.] Pek erken yetişen armut.

*Hâtivement [h.] Aceleten, süratle. ◆ Vaktinden evvel olarak, vakitsiz.

*Hâtiveté [ims.] Meyve ve çiçek vesâirenin vaktinden evvel yetişmesi, turfandalık.

*Hauban [imz.] (bhr.) Gemi direği halatı, çarmıh.

*Haubaner [ft.] Halatla bağlamak.

*Haubergeon [imz.] Küçük zırh gömlek.

*Haubergerie [ims.] Evâilde müsta'mel at zırhı, çokal.

*Haubert [imz.] Kadîmen müsta'mel pullu zırh, cevşen.

Hausen [imz.] Bir cins mersin balığı, Kazak mersini.

Hausmanite [ims.] (mad.) Bir humz-ı manganez-i ahmer-i hılkîdir, osmanit.

*Hausse [ims.] Bir şeyi yukarı kaldırmak için altına konulan parça. ◆ Fiyatın yükselmesi, terakki-i es'ar. ◆ Eslihanın nişangâhı. || (mec.) Tezâyüd-i ehemmiyet veya itibar. || Borsada fiyatın yükselmesi.

*Hausse-col [imz.] Askerî kanunların boyunlarına taktıkları hilal şeklinde pirinç levha, ferâhî.

*Haussement [imz.] Kaldırma, ref'. (Hususiyle omuzların kaldırılması hakkında müsta'meldir.)

*Hausse-pied [imz.] Kurt kapancası.

*Hausser [ft.] Kaldırmak, yükseltmek, ref' ve i'lâ etmek. || – le coude İfratla içmek. = [fl.] (Fiyat hakkında) Çıkmak, terakki etmek, yükselmek. ◆ Yüksek olmak, yükselmek.

*Haussier [imz.] Borsada eshamın terakki-i fiyatı üzerine oynayan, malcı.

*Haussière [ims.] (bhr.) Üç ipten mürekkep halat.

*Haut,e [s.] Yüksek, refi', mürtefi'. ◆ İri, yüksek (ses). ◆ Âlî, büyük mertebeli. ◆ Uzun boylu. ◆ Mütekebbir, müteazzım. ◆ Dalgalı, mütemevvic (deniz). ◆ Menbaına en yakın (nehir), denizden en uzak (kara). ◆ Bâlâ, âlâ. || (mec.) – allemand Anlaşılmaz söz. || – bout Sofrada mevki-i şeref ve (mec.) en şerefli mevki. || – e main Zimam-ı idare. || – e pègre Gayet ehemmiyetli sirkatler irtikâb eden sârik çetesi. || La – e mer Deniz açıkları, engin. || Le très – Cenab-ı müteal. || – commissaire Fevkalâde komiser. || Le – commerce Muteberan tüccar. || – e considération İhtiramat-ı fâika. || Avoir la – e main Yed-i tûlâ sahibi olmak. || En – lieu Makam-ı âliye. = [imz.] Tepe, zirve. ◆ Yükseklik, irtifa. || Traiter de – en bas Hakaretle muamele etmek. || – du pavé Kaldırımın yüksek kısmı ve (mec.) en şerefli mevki. || Tomber de son – Ayakta iken yere düşmek ve (mec.) beht ve hayrete müstağrak olmak. = [ims.] Kibar âlemi. = [h.] Yukarı. ◆ Geçmiş zamanda, kadim. ◆ Yüksek sesle, bağırarak. || (mec.) Yüksek, ehemmiyetli bir mevkide. || En – Yukarıda, yukarıya. || Par en – ve D'en Yukarıdan. || – la main Bilâ-meşakkat, bilâ-sa'y.

*Hautain,e [s.] Mütekebbir, müteazzım.

*Hautainement [h.] Kibir ve azametle, mütekebbirâne.

*Hautbois [imz.] Girift, flavta, nefir. ◆ Flavtacı.

*Haut-de-chausse veya Haut-de-chausses [imz.] Vaktiyle giyilen kısa potur. (cm.: des *hauts de chausses*.)

*Haut-le-cœur [imz.] Bulantı.

*Haute-lice [ims.] Métier de – Argacı amûden mevzu' dokuma tezgâhı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

*Haute-contre [ims.] (ms.) En yüksek perdenin altında bulunan tiz ses ve makam-ı mahsus ve o makamda terennüm eden muganni.

*Hautement [h.] Alenen, âşikâre, açıktan açığa.

Haute-taille [ims.] (ms.) Bir perde-i mahsus ve o perdede terennüm eden muganni.

*Hauteur [imz.] Yükseklik, irtifa. ◆ Tepe, zirve. || (mec.) Tekebbür, azamet. || – de soleil İrtifa-ı şems. || Être à la – de Bir şeyi layıkıyla fehm ve takdire müstaid olmak, o şeyin hüsn-i ifâsına kabiliyeti olmak.

*Haut-le-corps [imz.] Bedenin birden bire ve gayr-ı ihtiyari deprenmesi. (cm.: des *haut-le-corps*.)

*Haut-mal [imz.] Sara. (*Épilepsie* dahi denilir, cem'i yoktur.)

*Haut-fond [imz.] Denizin sığ mahalli. (cm.: des *hauts-fonds*.)

*Hauturier [imz.] (bhr.) Açık deniz kılavuzu.

*Hâve [s.] Sararmış, solmuş, zayıf, bozuk (çehre).

Haveneau [imz.] Teke tutmaya mahsus torbalı saçma.

Haveron [imz.] Yaban yulafı.

*Haver [imz.] Gelberi, tırmık.

*Havir [ft.] Etin üzerini yakıp içini çiğ bırakmak.

*Havre [imz.] Ekseriya nehir mansabında bulunan küçük ve tabii liman. ◆ Deniz çekildiği vakit kuruyan liman.

*Havresac [imz.] Asker çantası. ◆ Amele torbası.

*Hayon [imz.] Tanzifat veya odun arabalarının art suvağı.

*Hé! [hd.] Ey! Yahu! ◆ Vah! Yazık! ◆ Vay! ◆ Ya! ◆ – quoi! Acaip.

*Heaume [imz.] Yüzü dahi örten sivri başlık.

Hebdomadaire [s.] Haftaya mensup, her hafta vâki olan, haftada bir neşrolunan, haftalık, üsbûî. || Bi – Haftada iki defa çıkan.

Hebdomadairement [h.] Beher hafta, haftada bir olarak.

Hebdomadier [imz.] Bir hafta icra-yı âyin eden rahip.

Héberge [ims.] Bir duvarın iki bina arasında müşterek kısmı.

Hébergement [imz.] Eve yolcu ve misafir kabul ediş.

Héberger [ft.] Evde yolcu yatırmak, misafir kabul etmek. || S' – [fv.] Müşterek bir duvar üzerine bina olunmak.

Hébétant,e [s.] Şaşırtan, bunaltan. ◆ Can sıkan.

Hébétation [ims.] Şaşkınlık, bunaklık, humk.

Hébétement [imz.] Şaşkınlık, bunaklık, humk.

Hébéter [ft.] Şaşırtmak, bunaltmak. ◆ Can sıkmak, yormak.

Hébétude [ims.] Hamâkat, belâhet, bönlük, behâmet.

Hébraïque [s.] İbrani kavmine mensup ve müteallik, İbrani.

Hébraïsant [imz.] Lisan-ı İbrani ile iştigal eden âlim.

Hébraïser[1] [ft.] Lisan-ı İbrani ile iştigal etmek.

Hébraïsme [imz.] Lisan-ı İbrani şivesi. ◆ Tehevvüd.

Hébreu [imz.] Lisan-ı İbrani. || (mec.) Meçhul ve anlaşılmaz şey veya söz. = [s.] İbrani, Yahudi.

Hécatombe [imz.] Eski Yunanîlerin yüz sığır, yüz hayvan zebh etmek âdeti. ◆ Pek çok telefat.

Hectare [imz.] İki[?] dönüm, cerib, hektar ki arz ve tûlü yüz metre arazi miktarından yahut on bin zirâ-ı a'şârî murabbaından ibarettir.

Hectique (mr. Étique.)

1 Orijinal metinde *Héraïser* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hectisie [ims.] (t.) Hummâ-yı dikkî denilen batî ve ziyade zayıflatan sıtmaya iptilâ, dikkiyet, erime illeti.

Hect ve **Hecto** [d.] Evzan-ı cedîdede dâhil olduğu kelime medlûlünün yüz misli matlub olduğuna delâlet eder.

Hectogramme [imz.] Yüz gram sıkleti, evzan-ı cedîdenin yüz dirhemliği, hektogram. (İhtisaren *un hecto* dahi denilir.)

Hectolitre [imz.] Yüz ölçek sıkleti, evzan-ı cedîde kilesi, keyl-i a'şârî, on şinik (yeni kile).

Hectomètre [imz.] Yüz metre tûlü, makayis-i cedîdenin yüz arşınlığı, hektometre.

Hédéracées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i leblâbiye.

Hédérine [ims.] Sarmaşık zamkı.

Hédwigie [ims.] Bir nevi taş yosunu.

Hédysarées [ims.] (nb.) Firâşiye fasîlesinden sullâiye kabilesi.

Hégélianisme [imz.] (*é-jé*) (fls.) Alman hakîm-i şehîr-i Ejel'in [Hegel] meslek-i felsefîsi.

Hégémonie [ims.] Eski Yunan hükûmat ve memâlikinde birincilik sıfatını hâiz şehir ve bu şehre verilen tefevvuk. ‖ (mec.) Meziyet, tefevvuk, tekaddüm.

Hégire [ims.] Hicret-i Nebeviye. (asm.) ‖ **Ère de l'** – Tarih-i hicrî. ‖ **Année de l'** – Sene-i hicriye.

Heiduque [imz.] (*è-du*) Macar piyade neferi. ◆ Macar kıyafetinde uşak.

***Hein!** [hd.] (*ain*) Ha! Ey! ◆ Gördük, bak!

Heistérie [ims.] Amerika defnesi.

Hélamys [imz.] Amerika tavşanı.

***Hélas!** [hd.] (*s* okunur) Heyhat! Eyvah! Hayf! Yazık!

Helcion [imz.] Kaya üzerinde bulunur bir nevi deniz böceği.

Helcologie [ims.] (t.) Mebhasü'l-kuruh.

Helcose [ims.] (t.) Takarruh.

Helctique [i. - s.] (t.) Münfit, câlib.

Helcydrion [imz.] (tşr.) Takarruh-ı sathî-i karnî, elsidriyon.

Hélémya [ims.] Bir cins çiçek sineği.

Hélène [ims.] Güzelliğiyle celb-i kulûb eden kadın.

Héléniées [ims. - cm.] Bir cins kanarya otu, eleniye.

Hélénol [imz.] (k.) Kâfur-ı kanesî, elenol.

Hélépole [ims.] Mütekaddimînin kule şeklinde bir nevi harp makinesi ki şehirlerin muhasarasında kullanılır idi.

***Héler** [ft.] Gemiden gemiye çağırmak. ◆ Uzaktan seslenmek, çağırmak.

Heliantées [ims. - cm.] Âfitâbiye fasîlesi.

Hélianthe [imz.] Bir nevi ayçiçeği.

Hélianthème [imz.] (nb.) Bir nevi lâden fidanı, çarhu'ş-şems.

Héliaque [s.] (hy.) **Lever** – Tulû' bi'ş-şems. ‖ **Coucher** – Gurûb bi'ş-şems.

Hélice [ims.] Sümüklü böcek salyangozu. ◆ Burgu şeklinde hat, helezon. ◆ Vapurlarda uskur, çark. ‖ **Escalier en** – Helezonî merdiven.

Hélichupe [imz.] (nb.) Karabaş denilen çiçek nevi.

Hélicidées [ims. - cm.] (tt.) Zü'l-galsamati'r-rieviye fasîlesinden helezoniye nevi.

Hélicine [ims.] (syd.) Luab-ı helezon, salyangoz şurubu.

Hélicoïde [s.] (r.) Şibh-i helezon, helezoniyü'ş-şekl.

Héliconie [ims.] (nb.) Amerika'nın bir cins ananas ağacı.

Hélicotrème [imz.] (tşr.) Sukbe-i helezon.

Héliocentrique [s.] (hy.) Güneşin merkezinden bakılmak itibarıyla olan, min-merkezi'ş-şems. ‖ **Latitude** – Güneşin merkezinden bakılmak itibarıyla olan arz, arz-ı min-merkezi'ş-şems.

Héliochromie [ims.] (*kro*) Renkli fotoğrafya istihsali fenni. (Buna *photochromie* dahi denilir.)

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Héliognostique [imz.] Güneşe tapan, âfitab-perest.

Héliographie [ims.] Güneşin şuâları vasıtasıyla hakketmek sanatı, hakk-i şems, elyografya.

Héliographique [s.] Hakk-i şemsîye mensup ve müteallik.

Héliomètre [imz.] Güneş ve seyyâratın kutrunu ölçmeye mahsus dürbün, mikyasu'ş-şems, elyometre.

Héliophile [ims.] Amerika-yı cenubî kabak fidanı.

Héliophilées [ims. - cm.] (nb.) Salîbiye fasîlesinden muhibbü'ş-şems nevi.

Hélioplastie [ims.] Fotoğrafya vasıtasıyla müsennem hakk fenni, elyoplasti.

Hélioscope [ims.] Güneşe bakmaya mahsus olarak renkli camlı dürbün, şems-bîn. = [s.] Güneşe teveccüh eden.

Héliostat [imz.] (hy.) Muvakkif-i ziya-i şems, nâkil-i ziyâ.

Héliothermomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı hararetü'ş-şems.

Héliotrope [imz.] Çiçekleri güneşin tarafına dönen nebat, gün çiçeği. || (mad.) Kan taşı.

Héliotropisme [imz.] (nb.) Nebatatın kuvve-i müveccihesi.

Hélix [imz.] (*é-likss*) (tşr.) Kulağın haricî kısmı, şenc.

***Hell** [imz.] (*êl*) Londra'da vesâir İngiliz şehirlerinde bulunan kumarhaneler.

Hellébore [ims.] (mr. Ellébore.)

Hellène [imz.] Kadim Yunanlı, Yunan-ı kadim ahalisinden.

Hellénique [s.] Yunan-ı kadime ve kadim Yunanîlere veya Yunanî lisanına mensup ve müteallik.

Hellénisme [imz.] Kadim Yunanîlerin ahlak ve adabı. ◆ Lisan-ı kadim-i Yunanî şivesi.

Helléniste [imz.] Kadim lisan-ı Yunanîyi iyi bilen ve edebiyat-ı Yunaniye ile tevaggul eden âlim.

Helminthagogue [i. - s.] (syd.) Târid-i dîdân, târid-i elmint.

Helminthe [imz.] (t.) Bağırsakların içinde hâsıl olan kurt, dîdân. = [cm.] Hayvanat-ı hılkiye fasîlesinden dîdân-ı miâiye nevi.

Helminthiase [ims.] (t.) Emraz-ı dîdâniye.

Helminthochorton [imz.] (nb.) Korsika yosunu, tuhlub [tihlib].

Helminthognésie [ims.] (t.) Diyatez-i dîdânî.

Helmintoïde [i. - s.] Şibh-i dûd-ı miâî.

Helminthologie [ims.] (tt.) Mebhas-i dîdân-ı miâiye.

Hélode [s.] (t.) **Fièvre** – Hummâ-yı merzagıye.

Hélonias [ims.] Amerika'nın bir cins tezyinat fidanı.

Hélopithèques [imz. - cm.] (hyv.) Akrad-ı zü'z-zeneb-i kabız fasîlesi.

Hélops [imz.] Bir cins ağaç böceği.

Hélothion [imz.] Gübre üzerinde bulunur bir cins ufak ve beyaz mantar.

Helvelle [ims.] Çam ağaçları diplerinde bulunur bir cins yenir mantar.

Helvétien,ne [i. - s.] İsviçreli.

Helvétique [s.] İsviçre'ye mensup ve müteallik.

***Hem!** [hd.] Ey! Ha!

Hémacélinose [ims.] (tt.) Nükte-i demeviye, nükte-i furfûriye.

Hémachroïne [ims.] (t.) Mülevvin-i dem, emakroin.

Hémadromomètre [imz.] (t.) Mikyas-ı sürat-i dem.

Hémadynamique [ims.] (t.) Nazariyat-ı mihânîkiye-i cevelân-ı dem.

Hémadynamomètre [imz.] (t.) Mikyas-ı kuvvet-i dem.

Hémagogue [s.] (t.) Kanın seyelânını artıran edviyeye ıtlak olunur, mutmis [mutammis].

Hémalopie [ims.] (t.) İnsıbab-ı dem-i maklevî.

Hémangiarrhée [ims.] (t.) Nezf-i mecârî-i bevliye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hémanthe [imz.] Afrika-yı Cenubî lâlesi.

Hémastatique [ims.] Tıbbın ev'iye-i demiyenin kuvvetinden bahseden kısmı, mebhas-i muvâzene-i dem.

Hémataporie [ims.] (t.) Tenâkus-ı dem.

Hématémèse [ims.] Kan kusma, kay'-ı dem.

Hématidrose [ims.] (t.) Taarruk-ı dem.

Hématie [ims.] (tşr.) Kürat-ı dem.

Hématine [ims.] (k.) Madde-i mülevvene-i dem, ematin.

Hématique [s.] (tşr.) Demî.

Hématite [ims.] Humz-ı ahîr-i hadid. || – **rouge** Kan taşı.

Hématocèle [ims.] (t.) Bedenin bazı taraflarında kanın toplanmasından hâsıl olan şiş, kîle-i [kayle-i] demeviye.

Hématocéphale [imz.] İstidmâ-i re's. (Acâibattan.)

Hématocristalline [ims.] (k.) Küreyvin.

Hématode [s.] (t.) Şibh-i dem.

Hématographie [ims.] (t.) Tavsif-i dem.

Hématologie [ims.] (t.) Mebhas-i dem.

Hématome [imz.] (t.) Verem-i demevî.

Hématomphale [ims.] (crh.) Fıtık-ı sürre-i demeviye.

Hématomyélie [ims.] (t.) Sekte-i nuhâ'.

Hématopisie [ims.] (t.) Terâküm-i dem-i rahim.

Hématopote [imz.] (hyv.) Zü'l-cenâheyn-i harirü'l-karn sınıfından büğelek [büvelek] nevi.

Hématose [ims.] (t.) Kanın husulü, istidmâ'.

Hématoxyle [imz.] Bakkam ağacı.

Hématozoaire [imz.] Dîdân-ı dem.

Hématurie [ims.] (t.) Kan işeme, bevl-i dem, tebevvül-i dem.

Hémélytre [imz.] (tt.) Nısf-ı cenah-ı gımdî.

Héméralope [i.] (t.) Gözünde tavuk karası olan, aşvâ, a'şâ.

Héméralopie [ims.] (t.) Gözün yalnız güneşle tenvir olunmuş şeyleri görebilir hâlinde olması, tavuk karası, aşâvet.

Hémérobe [imz.] Yeşil yusufcuk böceği.

Hémérocalle [ims.] Yaban süseni.

Hémérologie [imz.] Fenn-i takvim.

Héméromètre [imz.] (hy.) Mikyas-ı nehârî.

Héméropathie [imz.] (t.) Dâ-i nehârî, maraz-ı nehârî.

Hémi [d.] Nîm ve nısıf mânâsıyla bazı kelimelerin başında bulunur.

Hémiacéphale [imz.] Ma'dum-ı nısfu'r-re's. (Acâibattan.)

Hémiaster [imz.] (arz.) Bir nevi sedef müstehâsesi.

Hémicarpe [imz.] (nb.) Nısf-ı semere.

Hémicidaris [imz.] (arz.) Kalensüviye fasîlesinden bir nevi müstehâse.

Hémicranie [ims.] (t.) Yarım baş ağrısı, şakîka.

Hémicycle [imz.] Nısf-ı daire.

Hémicylindrique [s.] (he.) Nısf-ı üstüvânî.

Hémiédrie [ims.] Nısf-ı muharref.

Hémiédrique [s.] (mad.) Nısf-ı muharrefî.

Hémiencéphale [imz.] Zü'n-nısfi'l-muh. (Acâibattan.)

Hémigale [imz.] Amerika ve Hind'in bir cins kuyruksuz yaban kedisi.

Hémimèle [imz.] Nâkısatü'l-etraf. (Acâibattan.)

Hémine [ims.] Eski Romalıların bir nevi mâyiat ölçüsü.

Hémione [imz.] (hyv.) Hayliye fasîlesinden feresiye nevinden bir cins melez at, feres-i vahşi, ciktay [çiktay].

Hémiopie [ims.] (t.) Yarım görme, nîm-rü'yet, nîm-bînî (hastalık).

Hémipagie [ims.] (t.) Nısf-ı sudâ'-ı sabit.

Hémiplexie ve:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hémiplégie [ims.] (t.) Bedenin nısfına isabet eden nüzul, felç. || – **faciale** Yüzün nısfına isabet eden nüzul, lakve.

Hémiptères [imz. - cm.] (tt.) Çifte kanatlı böceklerin bir nevi, nısf-ı cenâhiye, nîm-per.

Hémisphère [imz.] Nısf-ı küre. || – **boréal** Nısf-ı küre-i şimalî. || – **austral** Nısf-ı küre-i cenubî. || (ht.) Tazyik-i havanın ispatı için müsta'mel Magdiburg nısf-ı küratı.

Hémisphérique [s.] Nısf-ı küre şeklinde.

Hémistiche [imz.] Hâlet-i vakf, makta'.

Hémite [ims.] (t.) İltihab-ı dem.

Hémitophlébite [ims.] (t.) İltihab-ı evride.

Hémitopleurite [ims.] (t.) Zâtü'l-cenb-i gumâmî.

Hémitopneumonite [ims.] (t.) Zâtü'r-rie-i gumâmî.

Hémitritée [i. - s.] (t.) **Fièvre** – Hummâ-yı nısf-ı gıbb.

Hémitrope [s.] (mad.) Nısf-ı münhanî.

Hémitropie [ims.] (mad.) Nısf-ı inhinâ.

Hémoangiarrhagie [ims.] (t.) Nezf-i kanât-ı havâiye.

Hémobranchorragie [ims.] (t.) Nezf-i kasabat-ı rie.

Hémocardiorrhagie [ims.] (t.) Sekte-i kalp.

Hémochroïne [ims.] (k.) Mülevvin-i dem.

Hémodie [ims.] (tşr.) Darbü'l-esnan.

Hémodynamomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı kuvvet-i dem.

Hémolaryngorrhagie [ims.] (t.) Nezf-i hançere.

Hémopéricardie [ims.] (t.) Nezf-i tamur.

Hémophilie [ims.] (t.) İstidad-ı nezf.

Hémophobie [ims.] (t.) Havf-ı dem.

Hémophthalmie [ims.] (t.) Nezf-i ayn.

Hémopide yahut:

Hémopis [imz.] At sülüğü.

Hémoplastie [ims.] (t.) Musavviriyet-i dem.

Hémopleurorrhagie [ims.] (t.) Nezf-i dem.

Hémopneumonorrhagie [ims.] (t.) Nezf-i rie.

Hémopoèse [ims.] Tekevvün-i dem.

Hémoproctie [ims.] (t.) Nezf-i şerc.

Hémoptysie [ims.] (t.) Kan tükürme, nefs-i dem.

Hémoptysique [s.] (t.) Kan tükürmeye mensup ve müteallik. ◆ Kan tüküren, nâfis-i dem.

Hémorragie [ims.] (t.) Kan akma, seyelân-ı dem, nezf. || – **cérébrale** Nezf-i dimağî.

Hémorragique [s.] (t.) Kan akmasına müteallik, nezfî.

Hémorrhaphylie [ims.] (t.) Nezf-i arak.

Hémorrhé,e [ims.] (t.) Nezf-i kasır, nezf-i münfail.

Hémorrhinie [ims.] (t.) Burun kanaması, nezf-i enf, ruaf.

Hémorroïdal,e [s.] (t.) Basura müteallik, basurî. (cmz.: *hémorroïdaux*)

Hémorroïdes [ims. - cm.] (t.) Basur. || – **sèches** Kuru basur.

Hémorrhoïdrose [ims.] (t.) Taarruk-ı basurî.

Hémorrhoscopie [ims.] (t.) İstiksâ'-i dem.

Hémoscopie [ims.] (t.) Tetkik-i dem.

Hémospasie [ims.] (t.) Cezb-i dem.

Hémosplénorrhagie [ims.] (t.) Nezf-i tıhal.

Hémostase [ims.] (t.) Kanın durması, rükûd-ı dem.

Hémostatique [i. - s.] Kanı dindirmeye mahsus ilaçlara ıtlak olunur, katı'-ı dem.

Hémotélangiose [ims.] (t.) Emraz-ı ev'iye-i rakîkiye.

Hémotexie [ims.] (t.) Temeyyu'-ı dem, inhilâl-i dem.

Hémothorax [imz.] (t.) İnsıbab-ı dem-i sadr.

Hémotrachéorrhagie [ims.] (t.) Nezf-i kasaba, nezf-i şiryan-ı şuzun.

Hémotrophie [ims.] (t.) Mezid-i dem.

Hémurésie [ims.] (t.) Tebevvül-i dem.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hendécagone [i. - s.] (*ain-dé*) (he.) On bir dıl' ve on bir zâviyesi olan şekil, zû-ehade-aşer-i adlâ'.

Hendécasyllabe [imz. - s.] (*ain-dé*) On bir heceden ibaret mısra.

***Henné** yahut **Henneh** [imz.] (*ain-né*) Kına ağacı, şecer-i hınnâ. ◆ Kına, hınnâ.

Hennebane [ims.] Siyah ban otu.

***Hennir** [fl.] (*a-nir*) (Beygir hakkında) Kişnemek.

***Hennissant,e** [s.] (*a-ni*) Kişneyen (beygir).

***Hennissement** [imz.] (*a-ni*) Beygir kişnemesi, sahîl.

Hépatalgie [imz.] (t.) Karaciğer ağrısı, elem-i kebed.

Hépatemphraxie [ims.] (t.) İnsidad-ı kebed.

Hépatique [s.] (tşr.) Karaciğere müteallik, kebedî. = [ims.] (nb.) Şimalî Amerika'ya mahsus nebatattan kebediye fasîlesi.

Hépatirrhée [ims.] (t.) İshal-i kebedî.

Hépatisation [ims.] (t.) Tekebbüd.

Hépatisie [ims.] (t.) Sillü'l-kebed.

Hépatite [ims.] (t.) Karaciğerin iltihabı, zâtü'l-kebed, iltihab-ı kebed.

Hépatitopytie [ims.] (t.) Takayyuh-ı hadde-i kebed.

Hépatocarcinie [ims.] (t.) Seretan-ı kebed.

Hépatocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı kebed.

Hépatocystique [s.] (t.) Kebedî-i merârî.

Hépatogastrique [s.] (tşr.) Mi'dî-i kebedî.

Hépatographie [ims.] (tşr.) Tavsif-i kebed.

Hépatohémie [ims.] (t.) Terâküm-i dem-i kebed.

Hépatologie [ims.] (tşr.) Mebhas-i kebed.

Hépatomphale [ims.] (crh.) Fıtık-ı kebed-i sürrevî.

Hépatonécrosie [ims.] (t.) Kangren-i kebed.

Hépatoparectame [ims.] (t.) Tezâyüd-i kebed, tecessüm-i kebed.

Hépatotomie [ims.] (tşr.) Teşrih-i kebed.

Hépiale [imz.] (hyv.) Leyliye fasîlesinden bir cins yer böceği.

Heptacorde [imz.] Kadim Yunanîlerin yedi telli bir çeng ve rebabı.

Heptade [ims.] Yedi şey veya kişiden mürekkep bir mecmû, bir takım.

Heptaèdre [imz. - s.] (he.) Yedi vechi olan cisim, zû-seb'ati'l-vücuh, subâiyü'l-vücuh.

Heptagonal,e [s.] (he.) Subâiyü'l-adlâ' şeklinde olan.

Heptagone [imz. - s.] (he.) Yedi dıl' ve yedi zâviyesi olan şekil, zû-seb'ati'l-adlâ', subâiyü'l-adlâ', müsebba'.

Heptagynie [ims.] (nb.) Subâiyü'l-âzâ-i te'nis.

Heptaméron [imz.] Yedi gün üzerine müretteb veya yedi bâba münkasim hikâye veya tiyatro oyunu.

Heptandre [s.] (nb.) Subâiyü't-tezkir.

Heptandrie [ims.] (nb.) Subâiyü't-tezkiriyet.

Héptaphylle [s.] (nb.) Yedi küçük yaprağı olan nebat, subâiyü'l-vüreykat.

Heptarchie [ims.] Vaktiyle İngiltere adasını idare etmiş olan yedi hükûmet.

Héraldique [s.] Hanedan armalarına mensup ve müteallik. ◆ Eski vakitlerde ilan-ı harp ve emsali mühim şeyleri neşir ve ilan eden memura müteallik ve mensup.

Hérapathite [ims.] (k.) Erapatit.

***Héraut** [imz.] Eski vakitlerde ilan-ı harbi neşir ve ilan eden memur, münâdi. || – **du printemps** Bülbül.

Herbacé,e [s.] (nb.) Semere verdikten sonra kuruyan nebatata ıtlak olunur, haşîşî, aşebî.

Herbage [imz.] Ot envâı. ◆ Mera, otlak, çayırlık. ◆ Yeşillik, çimen.

Herbager,ère [i.] Ot toplayan. ◆ Semirtmek üzere hayvanat besleyen adam.

Herbageux,se [s.] Çok ot veren (çayır).

Herbe [ims.] Ot, haşiş, nebat. || **En** – Henüz kemâle ermemiş ve (mec.) nâkıs, nâ-tamam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

|| – aigrelette Kuzu kulağı. || – à l'ambassadeur Tütünün nâm-ı kadimi.

Herbeiller [fl.] (Domuz hakkında) Ot otlamak.

Herber [ft.] Otların üzerine sermek.

Herbette [ims.] Kısa ot, çimen.

Herbeux,se [s.] Çok otlu, çok ot biten yer, çayırlı, çimenli.

Herbier [imz.] (nb.) Kurutulup kâğıt yaprakları arasında hıfzolunan nebat ve çiçek yaprakları mecmuası, mecmua-i haşâyiş-i yâbise. ◆ Nebatat resimleri mecmuası. ◆ Hayvanat-ı müctirrenin birinci midesi, işkembe, keriş. || – forestier Orman eşcarının mecmua-i evrakı.

Herbière [ims.] Ot satan kadın, kökçü.

Herbivore [imz. - s.] (tt.) Otla beslenen hayvan, âkilü'n-nebat.

Herborisateur,trice [i.] İlm-i nebatata dair tahkikat ve tecârib ve keşfiyat icra etmek üzere kırlardan nebatat toplayan adam.

Herborisation [ims.] İlm-i nebatata dair tahkikat ve tecârib ve keşfiyat icra etmek üzere kırlardan nebatat numûneleri toplama, cem'ü'l-haşâyiş, isti'şab.

Herboriser [fl.] İlm-i nebatata dair tahkikat ve tecârib ve keşfiyat icra etmek üzere kırlardan nebatat toplamak, isti'şab etmek.

Herboriseur [imz.] (mr. Herborisateur.)

Herboriste [imz.] Nebatat-ı tıbbiye satan adam, kökçü, aşşab. ◆ Otçu ve fidancı.

Herboristerie [ims.] Nebatat-ı tıbbiye satışı ve bunların füruhtuna mahsus mahal veya dükkân, kökçü dükkânı, mağazası.

Herbu,e [s.] Otla mestur.

*Hercheur,se [i.] (mad.) Maden cevherleriyle dolu vagonları tahrik eden amele.

Hercotectonique [ims.] İstihkâmat inşası fenni.

Hercule [imz.] Pek kuvvetli ve iri adam. ◆ Pehlivan, kahraman. (Yunan-ı kadimin bir büyük kahramanı isminden kinâye tarikiyle me'huzdur.) ◆ Çok kuvvete muhtaç maricetler yapan cambaz. || (mec.) Gayet mahir, hâiz-i iktidar ve maharet adam.

Herculéen,ne [s.] Kahramana layık, kahramanâne. ◆ Gayet kuvvetli.

*Hère [imz.] Pauvre – Fakir ve itibarsız, değersiz adam. ◆ İki yaşında geyik.

Héréditaire [s.] (hk.) Verasetle intikal eden, mevrus, irsî. ◆ Vâlideynden evlada sirayet eden. || Biens – s Emvâl-i mevrûse, muhallefat. || Part – Hisse-i irsiye. || Maladies – s Emraz-ı mevrûse.

Héréditairement [h.] Veraset tarik ve hakkıyla, irsen. ◆ Vâlideynden evlada sirayet ederek.

Hérédité [ims.] Veraset, hakk-ı veraset. ◆ Miras, tereke.

Hérésiarque [imz.] Akaid-i diniyede tarik-i dalâlete giden.

Hérésie [ims.] Akaid-i diniyede tarik-i dalâlete gitme.

Héréticité [ims.] Akaid-i diniyede tarik-i dalâlete gidenlerin fikir ve itikadı.

Hérétique [s.] Akaid-i diniyede tarik-i dalâlete gitmeye veya gidenlere mensup ve müteallik.

Héridelle [ims.] Bir nevi kara taş, eridel.

*Hérissé,e [s.] Dik duran, ürpermiş, mukşair. ◆ Dik ve sivri şeyler ile mestur. ◆ Memlû. || (mec.) Titiz, tiryaki. || Style – Güç ibare ve üslub-ı tahrir.

Hérissement [imz.] Ürperme, dik durma, ikşi'rar.

*Hérisser (se) [fv.] Ürpermek, dik durmak. = [ft.] Ürpertmek, dik etmek, kabartmak. ◆ Dik ve sivri şeylerle donatmak.

Hérisson [imz.] Kirpi, kunfuz. ◆ Dikenli kabuk. ◆ Dişli ve üstüvâneli çark. || (mec.) Çirkin tabiatlı ve titiz adam. || – de mer Deniz kestanesi.

*Hérisson,ne [s.] Titiz, çirkin, aksi.

*Hérissonné,e [s.] (nb.) Uzun ve yumuşak dikenlerle mestur, mukanfez.

TÜBA TÜRK DİLİ ARAŞTIRMALARI YILLIĞI
TÜRKÇE TÜMCELER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SENTENCES
www.tuba.gov.tr

Héritage [imz.] İrs, veraset. ◆ Miras, tereke, muhallefat. ◆ Arazi ve akar gibi pederden kalma emvâl-i gayr-ı menkule. ◆ Bir batndan bir batna kalan şeyler. ‖ (mec.) Semere: **Recueillir**[2] **l'** – İktitaf-ı semere etmek.

Hériter [fl.] Miras yemek, tevârüs etmek. ‖ Miras olarak almak.

Héritier,ère Mirasçı, vâris. ‖ – **légitime** Vâris-i meşru. ‖ – **bénéficiaire** Müteveffânın deynini edâ etmek şartıyla yalnız vaz'-ı yed ettiği miktar-ı mal için terekeyi kabul eden vâris. ‖ **Faire acte d'** – Terekeye vaz'-ı yed etmek.

Hermandad [ims.] (**La sainte**) Hırsızların ve eşkıyanın taarruzatına karşı müdafaa-i mütekabile esası üzerine on beşinci asırda İspanya'da müteşekkil bir heyet-i inzıbatiye.

Hermannie [ims.] (nb.) Amerika-yı Cenubî'ye mahsus bir cins tezyinat fidanı.

Hermaphrodisme [imz.] (tt.) Bir hayvan yahut nebatın hem müzekker hem müennes olması, hünsâiyet.

Hermaphrodite [s.] (tt.) Hem müzekker hem müennes olan (hayvan veya nebat), hünsâ. ‖ (mec.) Yekdiğerine mübâyin evsaf ve tabâyi'i câmi' olup bu ahvâli pek tefrik edilemeyen şey.

Herméneutique [s.] Kütüb-i mukaddesenin tefsir ve ifhamına müteallik, tefsirî.

Hermès [imz.] (*s* okunur) Utarit'ten kinâye olarak Hermis yahut Merkür denilen fesâhat ve ticaret ve sirkat ilah-ı mevhumunun resmini hâmil kın. ◆ Merkür heykeli.

Hermétique [s.] Kimya-yı bâtıl ve iksire müteallik. ◆ Pek iyi ve sık kapanan, muhkem.

Hermétiquement [h.] Sık ve hava almaz surette, muhkemce (kapalı).

Hermine [ims.] Kakım denilen hayvan, as. ◆ Bu hayvanın postu.

Herminette [ims.] (mr. Erminette.)

Hermitage [imz.] (mr. Ermitage.)

Hermite (mr. Ermite.)

Hermodacte [ims.] (nb.) Kulun tırnağı, sûrincan [suvrencan/sevrencan].

***Herniaire** [s.] Kasık yarığına müteallik, fıtıkî. ‖ **Bandage** – Kasık bağı. ‖ **Bandagiste** – Kasık bağcı.

***Herniaire** [ims.] (nb.) Kasık otu, haşîşetü'l-fıtık.

***Herni** [ims.] Kasık yarığı, fıtık.

***Hernieux,se** [s.] Fıtık kabîlinden olan, fıtıkî. ◆ Fıtık illetine müptelâ, meftuk.

***Herniole** [s.] (nb.) (mr. Herniaire.)

Héroïcité [ims.] Kahramanlık.

Héroï-comique [s.] Hem kahramanlığa müteallik hem mudhik olan (manzume yahut tiyatro kitabı).

Héroïde [ims.] Bir kahramanın veya meşhur bir adamın ağzından kaleme alınmış manzume.

Héroïne [ims.] Kahraman kadın. ◆ Ahlakı gayet düzgün ve uluvv-i cenab sahibi kadın. ◆ Bir hikâye veya vakadaki kadınlar içinde en esaslı vazifeyi ifâ eden kadın, kahraman-ı vaka.

Héroïque [s.] Kahramanlara mensup ve şâyan, kahramanâne. ‖ **Temps** – Masal kabîlinden olan kahramanların zamanları, pek eski zamanlar, ezmine-i esâtir. ‖ **Poésie** – Firdevsî'nin *Şehnâme*'si gibi kahramanların ahvâl ve muharebatını tasvir eden şiir. ‖ (t.) Kaviyü't-tesir (ilaç).

Héroïquement [h.] Kahramanca, kahramanâne.

Héroïsme [imz.] Kahramanlık. ◆ Fevkalâde uluvv-i cenab ve fazilet.

***Héron** [imz.] Balıkçıl kuşu. = [imz. - cm.] (tca.) Balıkçılın siyah tüyleri.

***Héronneau** [imz.] Balıkçıl kuşu yavrusu.

***Héronnière** [imz.] Balıkçıl kuşunun yavrusu.

2 Orijinal metinde Receuillir şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

*Héros [imz.] Eski Yunanîlerin âlihe sırasına koymuş oldukları adamların beheri. ◆ Fevkalâde şecaatler ve büyüklükler iştihar etmiş adam, kahraman, yiğit, bahadır, seçi'. || (mec.) Bir hikâye veya tiyatro kitabının başlıca mebniyyün-aleyhi olan şahıs, kahraman-ı vaka.

Herpes [imz. - cm.] – marines Amber, mercan, kavkaa gibi denizin sahile attığı şeyler. || (bhr.) Geminin baş kaplaması.

Herpès [imz.] (s okunur) (t.) İltihapla beraber çıkan çıban veya çıbanlara müteallik, kubâ, erpes.

Herpétique [s.] (t.) Kubâî, erpes.

Herpétisme [imz.] (t.) İnfisad-ı kubâî, erpesî.

Herpétologie [ims.] (t.) Mebhas-i kubâ', mebhas-i erpes.

*Hersage [imz.] Tarlalarda sürgü sürme.

*Herse [ims.] Tarlanın toprağını karıştırmaya mahsus dişli ziraat aleti, tarla tabanı, sürgü. ◆ Asma kapı, kepenk. || – du gouvernail Dümen sapı, yekesi.

*Hersement [imz.] Tarlada sürgü sürme.

*Herser [ft.] Tarlada sürgü sürmek.

*Herseur [imz.] Tarlada sürgü süren adam.

Hésitant,e [s.] Müttereddit. ◆ Müttereddidâne.

Hésitation [ims.] Kararsızlık, tereddüt, cesaret edemeyiş.

Hésiter [fl.] Karar verememek, tereddütte bulunmak, cesaret edememek. ◆ Söyleyecek sözü bulunmamak.

Hesper yahut Vesper [imz.] (r ikisinde de okunur) Akşam görülen Zühre seyyâresi.

Hespéridées [ims. - cm.] (nb.) Gece vakti ziyade râyiha veren çiçekler, fasîle-i bertekaniye.

Héspéridie [ims.] (nb.) Portakal ve emsali yemişler, semer-i nârencî.

Héspéridine [ims.] (k.) Nârencin, esperidin.

Hespérie [ims.] Bir cins ufak ve kara kelebek.

Hespérisphinges [imz.] (hyv.) Harşefiyü'l-cenah sınıfından ebu'l-havl-i ahmer cinsi.

Hétaire yahut Hétère [ims.] Yunan-ı kadimde âlüfte. ◆ Âlüfte.

Hétérécanthe [s.] (nb.) Muhtelifü'ş-şevk.

Hétéradelphe [imz.] Tev'em-i gayr-ı mütecânis. (Acâibattan.)

Hétéralien,ne [s.] Tev'em-i muhtelifü'l-cesâme. (Acâibattan.)

Hétérandre [s.] (nb.) Muhtelifü'z-zükûr.

Hétérobranches [ims. - cm.] Som balığı nevinden olan balıklara denir.

Hétérocarpe [s.] (nb.) Muhtelifü'l-esmar.

Hétérocère [imz.] Toprak eşen bir cins böcek.

Hétéroclite [s.] (sr.) Kaide-i umumiyeye mugayir olan, kendine mahsus bir tasarrufu olan, şâz. ◆ Bir tarz-ı mahsusta masnu'. || (mec.) Garip, tuhaf, bambaşka.

Hétérodoxe [s.] Ehl-i sünnet esas ve itikadına mugayir.

Hétérodoxie [ims.] Ehl-i sünnet esas ve itikadına muhalefet.

Hétérodrome [s.] (mha.) Muhtelifü'l-kuvveteyn.

Hétérodyme [s.] Tev'em-i muhtelif.

Hétérogame [s.] (nb.) Muhtelifü'l-izdivaç.

Hétérogène [s.] Cins ve tabiatı muhalif, gayr-ı mütecânis. || (mec.) Hem-âhenk olmaya gayr-ı sâlih, zıt.

Hétérogénéité [ims.] Tabiat ve cins ihtilafı, adem-i tecânüs, gayr-ı mütecânisiyet.

Hétérogénésie [ims.] (tt.) Tenasül-i gayr-ı mütecânise.

Hétérogénie [ims.] (tt.) Nesl-i gayr-ı müşâbih.

Hétérogynes [ims. - cm.] (hyv.) Zâtü'l-lisan fasîlesinden muhtelifü'l-ecnas nevi.

Hétérologue [s.] (k.) Muhtelifü't-tabâyi'.

Hétéromite [ims.] Hayvanat-ı nak'iye fasîlesinden bir hayvan.

Hétéromorphe [s.] (tt.) Muhtelifü'l-eşkâl.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hétéromp [ims.] Amerika'nın keme faresi.

Hétéropage [s.] Muhtelif-i mültesık. (Acâibattan.)

Hétéropathie [ims.] (t.) Tedavi-i maâkis.

Hétérophylle [s.] (nb.) Yaprakları muhtelif (nebat), muhtelifü'l-evrak.

Hétéroplastie [ims.] (t.) Tekevvün-i gayr-ı mütecânis.

Hétéropodes [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı nâimeden muhtelifü'r-ricl fasîlesi.

Hétérorexie [ims.] (t.) İştihâda fenalık, infisad-ı iştihâ.

Hétérosciens [imz. - cm.] Bir takımı küre-i arzın nısf-ı şimalîsinin ve bir takımı da nısf-ı cenubîsinin ekalim-i mutedilesinde sâkin olup gölgeleri muhalif olan insanlar, muhtelifü'z-zıll.

Hétérotaxie [ims.] (t.) Tehallüf-i nazm-ı âzâ.

Hétérotome [s.] (t.) Muhtelifü'l-aksam.

Hétérotopie [ims.] Muhtelifü'l-mevâzı'.

Hétérotrope [s.] (tt.) Mün'atıf: Embryon – Rüşeym-i mün'atıf.

Hétérozoaires [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı nâkısa.

*Hetman [imz.] Rusya'da Kazak reisi, hatman.

*Hêtre [imz.] Kayın ağacı, ak gülgen.

*Heu! [hd.] Ya! Acayip!

*Heudrir (se) [fv.] Çürümek, bozulmak. (Eski kelime.)

Heur [imz.] Talih, baht. (Eski ve yalnız bazı durub-ı emsalde müsta'meldir.)

Heure [ims.] Saat. ◆ Vakt-i muayyen. ◆ Zaman. ◆ Ân, dakika. ◆ Tout à l' – Biraz evvel, demin, demincek. || De bonne – Erkenden. || – avancée Geç vakit. || – indue Gecenin, gündüzün öyle bir saati ki o esnada bir şey yapmak muvâfik veya âdet değildir, ân-ı nahs. || – du berger Âşıkanın sevgilisini mesut ettiği ân-ı bahtiyarî. || Mauvais quart d' – Müşkil, elem-nâk dakika. || Pour le quart d' Şimdiki hâlde, şimdilik. || à ses – s Ara sıra. || Sur l' – O anda, derhal. || à la bonne – Elhamdülillah!, Hele şükür!, Hah!, Tamam! || Être à l' – Saatte şu kadar ücretle istihdam olunmak. ◆ Tam karar verilen saatte gelmek. || D' – en – Saatten saate, saat-be-saat. || La dernière – Son saat, son nefes. || Ami de toutes les – s Daima iyiliği ile minnettar etmeye hazır bulunan dost, yâr-ı vefadar. || Chercher le midi à quatorze – s Hakikaten mevcut olmadığı hâlde birtakım müşkilat çıkarmak. || à l' – qu'il est El-yevm, el-hâletü hâzihi. || Pour l' – Şimdilik. || – sidérale[3] Saat-i necmiye. || – solaire Saat-i şemsiye. || – vraie Saat-i hakikiye. || – théorique Saat-i nazariye. || – moyenne Saat-i vasatiye. = [cm.] Ed'iye kitabı.

Heureusement [h.] Baht ve talihi uygun bir suretle, saadetmendâne, bahtiyarâne, mesudâne. ◆ Pek iyi. ◆ İyi ki, bereket versin, çok şükür.

Heureux,se [s.] Mutlu, bahtiyar, mesut. ◆ Talihi yâver, muvaffak. ◆ Hayırlı, mübarek, müteyemmin. ◆ İyi, güzel, âlâ. || Exécutions – es İcraat, muvaffakiyet-i gayât. || Avoir la main – se Teşebbüs edilen işlerde nâil-i muvaffakiyet olmak. ◆ Kumarda kazanmak. ◆ – au jeu, malheureux en femme Kumarda kazanan aşkta kaybeder. = [imz.] Bahtiyar adam.

*Heurt [imz.] (t okunur) Tokuşma, sadme. ◆ Bir şeyin çarpmasından hâsıl olan bere.

*Heurté,e [s.] Boyaları iyi karışmamış (resim). || (ed.) Mütenâfir.

*Heurtement [imz.] Müsâdeme. ◆ Tenâfür-i harekât.

*Heurter [ft.] Dokunmak, çarpmak, vurmak. || (mec.) Tecavüz, taarruz etmek, dokunmak. = [fl.] Kapı çalmak.

*Heurtoir [imz.] Kapı tokmağı, halkası. || (as.) Topun muylu yatağı çivisi.

3 Orijinal metinde idérale şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Heuse [ims.] Âdi su tulumbalarının ağaç pistonu.

***Hévé** [imz.] Lastik ağacı ki Gine memâlikinden çıkar.

Hexacorde [imz.] (*è-gza*) Altı telli bir nevi kemançe.

Hexaèdre [imz.] (*è-gza*) (he.) Altı vechi olan cisim, zû-sitteti'l-vücuh, südâsiyü'l-vücuh, zû-sitteti's-sutuh. ◆ Şekl-i mik'ab.

Hexagonal,e [s.] (*è-gza*) Südâsiyü'l-adlâ' şekil ve suretinde olan.

Hexagone [imz.] (*è-gza*) (he.) Altı zâviye ve altı dıl'ı olan şekil, zû-sitteti'l-adlâ', südâsiyü'l-adlâ', südâsiyü'z-zevâyâ.

Hexagyne [s.] (nb.) Südâsiyü't-te'nis.

Hexagynie [ims.] (nb.) Südâsiyü't-te'nisiyet.

Hexamètre [i. - s.] (*è-gza*) Yunan-ı kadim ve Latin lisanlarında altı tef'ileden ibaret mısra.

Hexandre [s.] (*è-gzan*) (nb.) Südâsiyü't-tezkir.

Hexandrie [ims.] (nb.) Südâsiyü't-tezkiriyet.

Hexapétale [s.] (nb.) Südâsiyü'l-vüreykat-ı tüveyciye.

Hexaphylle [s.] (*è-gza*) Südâsiyü'l-evrak.

Hexapode [s.] (*è-gza*) (tt.) Altı ayaklı (hayvan), Südâsiyü'l-ercel.

Hexasperme [s.] (nb.) Südâsiyü'l-büzur.

Hexastyle [s.] (*è-gza*) Altı sütunlu (bina).

Hexathyridie [ims.] (hyv.) Südâsiyü'l-füveyhat.

Hexylique [imz. - cm.] (k.) Mürekkebat-ı zû-südâsiyi'z-zerrat-ı fahmiye.

Hiatus [imz.] (*s* okunur) Biri mukaddem kelimenin âhirinde ve diğeri muahhar kelimenin evvelinde bulunan iki harf-i sadânın telaffuzundan münbais tenâfür, sıklet-i telaffuz. ‖ (tşr.) Ferce, fetha.

Hibernacie [imz.] (tt.) Hayvanat-ı vahşiyenin meştâsı.

Hibernal,e [s.] Kışın vâki olan, şitâî. (cmz.: *hibernaux*.)

Hibernant,e [s.] (tt.) Kışın ölü gibi uyuşuk kalan bazı hayvanlara ıtlak olunur, mütehaddir-i şitâî.

Hibernation [ims.] (tt.) Bazı hayvanların kışın uyuşuk bir hâlde kalması, teşettî, hader-i şitâî.

Hiberner [fl.] Kışın uyuşuk bir hâlde kalmak, tahaddur etmek.

Hibernie [ims.] Yemiş ağaçlarına ârız olur bir sinek.

Hibiscées [ims. - cm.] (nb.) Hubbâziye fasîlesinden hâtemiye cinsi.

***Hibou** [imz.] Baykuş, bûm. ‖ (mec.) Ünsiyet ve ülfetten kaçıp inzivada yaşayan adam, merdümgiriz, münzevi.

***Hic** [imz.] (*ik*) Bir işin müşkil yeri, ukde. = [h.] – **et nune** Burada ve şimdi, hemen, derhal. ‖ **Ad – et nune** Muayyen bir zaman ve mekânda.

Hidalgo [imz.] İspanya'nın eski hanedanlara mensup zâdegânına verilen unvandır.

***Hideur** [ims.] Çirkinlik, mekruhiyet, menfuriyet.

***Hideusement** [h.] Çirkin, korkunç ve kerih bir suretle.

Hideux,se [s.] Pek çirkin, korkunç, mehib, kerih.

Hidrotique [s.] (t.) Terletici, muarrık.

***Hie** [ims.] Kaldırımcı tokmağı, şahmerdan, varyos. (*Demoiselle* dahi denilir.)

Hièble [imz.] Yaban mürveri.

Hiémal,e [s.] Kışa mensup, kışın hâsıl olan, şitâî. (cmz.: *hiémaux*.)

Hier [zz.] (*ièr*) Dün, dünki gün. ‖ (mec.) Yakın vakitte, daha dün.

***Hier** [ft.] (*i-è*) Kaldırımcı tokmağı ile vurmak.

***Hiérarchie** [ims.] Sunuf-ı melâikenin merâtibi. ◆ Memurîn-i rûhâniye ve mülkiye ve askeriyenin silsile-i merâtibi. ◆ Merâtib-i âliye ashabı. ‖ – **sociale** Silsile-i merâtib-i beşeriye. ‖ – **militaire** Silsile-i merâtib-i as-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

keriye. || – administrative Silsile-i merâtib-i mülkiye.

*Hiérarchique [s.] Silsile-i merâtibe veya merâtib-i âliye ashabına mensup ve müteallik. || Dans l'ordre – Takaddüm-i rütbeye göre, alâ-merâtibihim. ◆ Teselsül veya silsile-i merâtib kaidesince.

*Hiérarchiquement [h.] Silsile-i merâtib kaidesine tevfikan. ◆ Merâtib-i âliye ashabına mensup ve müteallik olarak.

Hiératique [s.] Rûhânîlere mensup ve müteallik, rûhânî. || Écriture – Eski Mısrîlerin rûhânîlere mahsus yazısı.

Hiéroglyphe [imz.] Hutut-ı kadîme-i Mısriyeden resim ve eşkâlden ibaret hat, hiyeroglif hattı, eşkâl-i mermûze.

Hiéroglyphique [s.] Eski Mısrîlerin hiyeroglif denilen hatlarına mensup, hiyeroglifî. ◆ Muamma kabîlinden, muamma gibi.

Hiérogramme [imz.] Eski Mısrîlerin rûhânîlere mahsus hattını terkip eden huruf ve işârat.

Hiérographie [ims.] ve:

Hiérologie [ims.] Mevadd-ı mukaddesenin tarif ve tavsifi, tarih-i edyan.

Hiéronimite [imz.] Bir tarik-i mahsusa mensup rahip.

Hiérophante [imz.] Eski Atinalıların rahibi.

Hiérosslymite [s.] Kudüs-i Şerif şehrine ait, müteallik.

High life [imz.] (*aï-laïf*) (İngilizceden) Kibar âlemi, kibarlar.

Hilarant,e [s.] Sevinç ve gülmeyi bâis olan. || (k.) Mühellil: Gaz – Gaz-ı mühellil, humz-ı evvel-i azot.

Hilarité [ims.] Sevinç, birdenbire hâsıl olan mesrûriyet, inşirah, neşe, gülme.

*Hile [imz.] Hububatın beslendikleri mâyiyi aldıkları göbek, tohum gözü, sürretü'l-büzur.

Hilifère [s.] (nb.) Sürretü'l-büzuru hâmil, hâmil-i sürre.

*Hiloire [ims.] (bhr.) Kemerlerin üzerine konulan kiriş.

*Hilon [imz.] (crh.) Fıtık-ı kuzahiye, hilon.

Himantopus [imz.] Amerika'nın bir cins leyleği. (Bu kuşa *échasse* dahi denilir.)

Hindou,e [i. - s.] Hindli putperest, Hindu.

Hindoustani [imz.] Hindistan'da söylenilen lisan, Urdu lisanı.

Hinnite [imz.] (hyv.) Muştiye fasîlesinden bir cins tarak.

Hippanthropie [ims.] (t.) Manya-i hayalî.

Hippélaphe [imz.] Bengale ve Sond[4] adalarına mahsus bir cins geyik.

Hippiatre [imz.] Bilhassa beygirleri tedavi eden baytar.

Hippiatrique [ims.] Tedavi-i ferese ait, fenn-i baytarî, baytariye.

Hippique [s.] Cins-i ferese mensup ve müteallik, haylî.

Hippobdelle [ims.] At sülüğü, alaku'l-feres.

Hippobosque [imz.] At sineği, zübab-ı feres.

Hippocampe [imz.] Esâtirde yarısı beygir yarısı balık bir deniz aygırı. || (tşr.) Pieds de – Karn-ı Amonî.

Hippocastanées [ims. - cm.] (nb.) At kestanesi fasîlesi.

Hippocras [imz.] (syd.) Hamr-ı Bukrat.

Hippocrate [imz.] (Latife tarzında) Tabip.

Hippocratéacées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i Bukratiye.

Hippocratique [s.] Ebu'l-etibbâ Bukrat'a veya onun mesleğine mensup ve müteallik, Bukratî. || (t.) Bukratî.

Hippocratisme [imz.] (t.) Ebu'l-etibbâ Bukrat'ın meslek ve tarik-i tıbbı, meslek-i Bukrat.

4 Sonde.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hippocrène [ims.] Esâtirde ulûm ve fünun hâmileri zu'm olunan müz[5] nâm perilerin su içtikleri çeşme.

Hippodrome [imz.] At veya araba yarışına mahsus meydan, at meydanı, koşu meydanı.

Hippogriffe [imz.] Esâtirde menkul kanatlı beygir suretinde bir hayvan-ı mevhum.

Hippolithe [imz.] Beygirin mesane ve bağırsaklarında hâsıl olan bir nevi taş, hasât-ı hayliye.

Hippologie [ims.] Mebhasü'l-hayl.

Hippomanie [ims.] Beygire son derecede merak etme. ◆ Beygirlere ârız olur bir nevi kudurma illeti.

Hippopathologie [ims.] Mebhas-i emraz-ı feres.

Hippophaé [imz.] Kara çalı nevi.

Hippophage [imz.] Beygir eti yiyen.

Hippophagie [ims.] Beygir eti yemeklik.

Hippophagique [s.] Beygir eti yemesine mensup ve müteallik.

Hippopotame [imz.] Afrika nehirlerinin kenarlarında bulunan ve hem karada hem suda yaşayan büyük bir hayvan, su aygırı, feresü'l-mâ.

Hippostéologie [ims.] (byt.) Mebhas-i izam-ı feres.

Hippotomie [ims.] (byt.) Beygirin teşrihi, teşrih-i feres.

Hippurique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı bevlü'l-hayl.

Hippuris [imz.] Su çamı.

Hippurite [ims.] (arz.) Nâime-i adale-i ricliye sınıfından sülükiye fasîlesinden bir cins müstehâse.

Hircin [s.] Erkek keçiye, tekeye müteallik, ait.

Hiricine [ims.] (k.) Teysin.

Hiricique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı teys.

Hircisme [imz.] Zefir, zefre (koku).

Hircus [imz.] (*s* okunur) Tekenin, keçinin nâm-ı ilmîsi.

Hirondeau [imz.] Kırlangıç yavrusu.

Hirondelle [ims.] Kırlangıç, huttaf. || – **de mer** Kırlangıç balığı. || – **de Pernate** Cennet kuşu. || – **de la Grève** Jandarma. || – **d'hiver** Paris'te kebap kestanecilere ve emsali kış satıcılarına verilen isim.

Hirondinées [ims. - cm.] (tt.) Huttâfiye tâifesi.

Hirsuté,e [s.] (nb.) Uzun ve sert tüyleri bulunan nebat kısımlarına ıtlak olunur, müheleb.

Hirudinées [ims. - cm.] Sülük kabîlinden olan hayvanlar, tâife-i alakiye.

Hirudiniculture [ims.] Sülük kabîlinden olan hayvanları yetiştirmek sanatı, teksir-i alak.

Hispanique [s.] İspanya'ya mensup ve müteallik.

Hispanisme [imz.] İspanyol lisanının şive-i mahsusu.

Hispe [imz.] Zahîre böceği nevi.

Hispide [s.] (nb.) Uzun ve sert tüyleri olan, müteşa'ar.

Hispidité [s.] (nb.) Teşa'uriyet.

Hisser [ft.] Kaldırmak, çekmek, dikmek, rekz ve ref' etmek; – **le drapeau** Bayrak çekmek. || (bhr.) Hisa etmek.

Histère [imz.] Donuzlan böceği.

Histiodromie [ims.] (bhr.) Yelken vasıtasıyla gemi yürütmek sanatı.

Histographie [ims.] Tavsif-i ensice.

Histoire [ims.] Tarih. ◆ Fenn-i tarih. ◆ Kıssa, hikâye, sergüzeşt. || (mec.) Aslı olmayan rivayet, masal. ◆ Birçok şey, teferruat. ◆ Beyhûde, tekellüflü şey. || – **naturelle** Tarih-i tabii. || – **sainte** Tarih-i mukaddes. || – **ancienne** Ezmine-i mütekaddime tarihi. || – **du moyen âge** Kurun-ı Vustâ tarihi. || – **moderne** Ezmine-i cedîde tarihi. || – **contemporaine** Tarih-i muasırîn. || – **de la médecine** Tarih-i tıp. || – **universelle** Tarih-i umumi. || – **particulière** Tarih-i hususi.

5 fr.: Muses.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Histologie [ims.] İlm-i teşrihin et liflerinin suret-i terekkübünden bahseden kısmı, mebhasü'l-ensice.

Histonomie [ims.] Menâkıb-ı kavânîn-i ensice.

Historial,e [s.] Tarihe mensup ve müteallik, tarihî.

Historien,ne [i.] Tarih yazan, müverrih. ◆ Nâkil.

Historier [ft.] Ufak tefek ziynetlerle tezyin etmek.

Historiette [ims.] Küçük ve ehemmiyetsiz, ekseriya âşıkane, hikâye, kıssa, mesel.

Historiographe [imz.] Zamanının tarihini yazmaya memur muharrir, vakanüvis.

Historiologie [ims.] İlm-i tarihe ve kütüb-i tarihiye-i mevcudeye dair olan mebhas veya risale.

Historique [s.] Tarihe mensup ve müteallik, tarihî, tarihe müstenid; **Temps** – Tarihin zaptedebildiği zamanlar, ezmine-i tarihiye. = [imz.] Bir şeyin cihet-i tarihiyesi, ahvâl-i tarihiye. ◆ Vuku-ı hâl.

Historiquement [h.] Tarihce, tarihe istinaden, tarih suretinde, hakikat-i tarihiye vechi ile.

Histrion [i.] Kadim Romalılarda tiyatro ve bilhassa pandomima oyuncusu. ◆ Fena oyuncu, oyuncu. ‖ (mec.) Değersiz, ehemmiyetsiz adam, şarlatan, kendini büyük, hâiz-i ehemmiyet göstermek isteyen adam.

Hiver [imz.] (*r* okunur) Kış, şitâ, zemistan. ‖ (Şiirde) Sene. ◆ İhtiyarlık.

Hivernage [imz.] Kışın icra olunan ziraat işleri. ◆ Gemicilerin kışın ettikleri tatil müddeti. ◆ Gemilerin kışladıkları liman, meştâ. ◆ Yağmur ve fırtına mevsimi.

Hivernal,e [s.] Kışa mensup ve müteallik, kışlık, şitâî. ◆ Kışın zer' edilen. (cm.: *hivernaux*.)

Hiverner [fl.] Kışlamak, bir yerde kışı geçirmek. = [fl.] – **les terres** Arazide kışın iptidâsında lazım gelen ameliyatı icra etmek, kıştan evvel sapan sürmek.

***Ho!** [hd.] Ey! Ya! ◆ Oh, ay.

***Hoat-chi** [imz.] (*o-a-tchi*) Çinlilerin porselen imalinde kullandıkları gayet beyaz toprak.

Hoazin [imz.] Tepeli sülün.

***Hobereau** [imz.] Delice doğan. ◆ Taşrada mukim ehemmiyetsiz asil.

***Hoc** [imz.] Bir nevi kâğıt oyunu. ‖ (mec.) Bir adamın kendi malı hükmüne geçmiş şey, tasarrufu sağlam mülk. ‖ **Être** – Temin edilmek. ‖ **Ad** – Bunun için, suret-i mahsusada.

***Hoca** [imz.] Otuz tane numaralı yuvarlak veya biletle oynanılan bir nevi oyun.

***Hocco** [imz.] Amerika'nın bir cins kara hindisi.

***Hoche** [ims.] Çetele.

***Hochement** [imz.] Sallama, sarsma, silkme.

***Hochepot** [imz.] Sığır eti kıymasıyla kestane veya havuçtan yapılan basdı.

***Hochequeul** [imz.] Kuyruk sallayan kuşu, yunda kuşu. (*Bergeronnette* ve *Tavandière* dahi denir.)

***Hocher** [ft.] Sallamak, sarsmak, oynatmak, silkmek.

Hochet [imz.] Dişleri çıkmak üzere iken çocukların ellerine verilen saplı çıngırak. ◆ Oyuncak. ‖ (mec.) Zevk ve eğlenceye muvâfık fakat faydasız şey.

***Hocheur** [imz.] Uzun ve kuyruklu bir cins şebek.

***Hodomètre** [imz.] Arabaların katettikleri mesafeyi ölçmeye mahsus alet, mikyas-ı tarik, mikyasü'l-kadem.

***Hogner** [fl.] Homurdanarak şikâyet etmek.

Hoir [imz.] (hk.) Vâris.

Hoirie [imz.] (hk.) Veraset, miras. ◆ Tereke, muhallefat. ◆ Fransa kavânîni mûcebince ileride hisse-i irsiyesine isabet edecek miktardan tenzil olunmak şartıyla bir kimsenin hâl-i hayatında vârisine verdiği akçe veya emval.

***Holà** [hd.] Hû! Yahu! Ey! Yetişir! = [imz.] **Mettre le** – Nizâyı bertaraf etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Holacanthe [imz.] Hind denizlerine mahsus bir nevi taş balığı.

***Holaster** [imz.] (arz.) Üryanü'l-büzeyrat fasîlesinden bir nevi müstehâse.

***Holètres** [imz. - cm.] Hayvanat-ı ankebûtiye fasîlesinden zü'l-batn-ı kâmil cinsi.

***Hollandais,e** [i. - s.] Felemenkli. = [imz.] Felemenk lisanı.

***Hollande** [imz.] Felemenk peyniri. = [ims.] Felemenkten çıkan pek ince bir nevi tülbent. ◆ Felemenkte yapılan porselen.

Hollander [fl.] Tüy kalemini hâvi olduğu mevadd-ı şahmiyeden tathir için sıcak külden veya kül suyundan geçirmek.

Holobranches [imz. - cm.] Esmâk-i azîmeden zü'l-galsamati'l-kâmile fasîlesi.

Holocauste [imz.] İsrailîlerde müsta'mel bir nevi kurban ki hayvan yakmakla icra olunur. ◆ Böyle kurban olunan hayvan.

Holocentre [imz.] Yaldızlı bir cins karagöz balığı.

Holothurie [ims.] Deniz hıyarı denilen bir cins deniz solucanı.

***Hom!** [hd.] Şüphe ve adem-i emniyeti beyan eder, ya! ◆ Bir şeyden can sıkıntısı da ifade eyler.

***Homard** [imz.] Istakoz.

Hombre [imz.] Bir nevi kâğıt oyunu.

Homélie [ims.] İtikat ve diyanete müteallik olarak ailenin içinde verilen ders ve malumat. = [cm.] Ed'iye. || (mec.) Ahlak dersi taklidinde bıktırıcı söz.

Homéomètre [s.] Mevzun (kelâm).

Homéopathe [imz.] Tedavi bi'l-misl taraftarı tabip.

Homéopathie [ims.] Tıbbın tedavi bi'l-misl tariki.

Homéopathique [s.] Tıbbın tedavi bi'l-misl tarik ve mesleğine mensup ve müteallik.

Homéose [ims.] (ed.) Teşbih, temsil.

Homéride [imz.] Ebu'ş-şuarâ Homer'in neslinden olmak iddiasında bulunan ve Homer'in eş'arını taklit eden bir sınıf-ı şuarâ.

Homérique [s.] Ebu'ş-şuarâ Homer'e mensup veya müteallik veya onun âsârına müşâbih olan.

Homérule [imz.] (Latinceden me'huz) Hükûmet ve idare-i mümtâze.

Homéose [ims.] (ed.) Teşbih, temsil.

Homicide [imz.] Adam öldürme, katl, itlâf-ı nefs. = [imz. - s.] Adam öldüren, katil.

Homicider [ft.] Adam öldürmek, katil olmak.

Homilétique [ims.] Talâkat-i hatibâne. = [s.] Beşeriyete müteallik, beşerî.

Homilitaire [imz.] Ed'iye mecmuası.

Hommage [imz.] Tâbiiyet ve itaat vazifesi. ◆ Hürmet, riâyet, itibar. ◆ Küçükten büyüğe takdim olunan hediye, takdime. = [cm.] İhtiramat, merasim-i ta'zimiye. || **Rendre** – Arz-ı ihtiram ve ubûdiyet etmek.

Hommagé [s.] Sipahilik, zeâmet altında bulunan. || **Terre** – **e** Tımar.

Hommager [imz.] Bir sipahinin taht-ı idaresinde bulunan.

Hommasse [s.] Erkeğe müşâbih (kadın), müterreccile. ◆ Erkeğe layık (kadın âzâsı).

Homme [imz.] Âdem, insan. ◆ Erkek, adam, recül, merd. ◆ Cesur, yiğit, mert. ◆ Er, koca, zevc. ◆ Şahıs, kişi, nefer. || **Dépouiller le vieil** – Fena ahlak ve âdâtından vazgeçmek. || **Bon** – Doğru, hâlis ve sade-dil adam, babalık. || **Brave** – Namuslu, iyi kalpli adam. || – **brave** Cesur adam. || – **fameux** Meşhur, maruf adam. || **Honnête** – Namuslu adam. || – **honnête** Nazik, kavâid-i terbiyeye vâkıf ve riâyetkâr adam. || – **de pied** Piyade nefer. || **Le fils de l'** – Hazret-i İsa. || – **du monde** Büyük ve kibar meclislere, kulüplere dâhil olan zarif adam. || – **de bien** İyi adam. || – **d'armes** Asker. || – **de guerre** Harp adamı, erbab-ı seyf. || – **de lettre** Edip. || – **de robe** Hâkim. || – **de qualité** Necip ve zarif adam. || – **de loi** Kanun-şinas adam. || **L'** – **des**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

bois Orangutan denilen cesim nesnas. ‖ Présomptions de l' – Karîne-i katıa.

Hommeau [imz.] Küçük adam.

Homocentrique [s.] (he.) Müttehidü'l-merkez.

Homodrome [s.] (mha.) Müttehidü'l-kuvveteyn.

Homæomorphe [s.] (tt.) (*mé-o*) Mütecânisü'l-eşkâl.

Homœose [ims.] (*mé-o*) Teşbih.

Homofocal,e [s.] (r.) Müttehidü'l-mihrak.

Homogène [s.] (ht.) Diğeriyle bir cinsten olan, hemcins. ◆ Mürekkep bulunduğu eczânın cümlesi bir cinsten olan, mütecânisü'l-eczâ, mütecânis.

Homogénéité [ims.] Hemcinslik, tecânüs, mütecânisiyet.

Homogénie [ims.] (ht.) Nesl-i müşâbih. ‖ (mna.) Aynı cinsten bir veya iki mahluktan tevellüd etme, hâsıl olma.

Homographe [s.] İmlâları bir mânâları ayrı olan kelimeler.

Homole [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere sınıfından bir nevi deniz aynası.

Homologatif,ve [s.] (hk.) Eşhas beyninde akdedilmiş mukavelatı resmen tasdik eden, musaddık.

Homologation [ims.] Eşhas beyninde akdolunmuş mukavelenâmelerin mahkeme tarafından tasdiki.

Homologie [s.] Müşâbih şekillerde müsâvi zâviyelere karşı bulunan dıl'lar beynindeki tevâfuk, teşâbüh.

Homologue [s.] (he.) Müşâbih eşkâlde müsâvi zâviyelere karşı bulunan dıl'lara ıtlak olunur, müşâbih, müteşâbih.

Homologuer [ft.] (hk.) Eşhas beyninde akdolunmuş mukaveleleri mahkemece tasdik etmek, tescil etmek.

Homonyme [i. - s.] Adaş, hem-nâm. ‖ (sr.) İmlâları ayrı ve telaffuzları bir, yahut imlâ ve telaffuzları bir ve mânâları ayrı olan kelimata ıtlak olunur, elfaz-ı mütecânise.

Homonymie [ims.] Adaşlık. ‖ (sr.) Yalnız telaffuz veya telaffuz ve imlâca bir olup da mânâları ayrı olan kelimeler beynindeki münasebet, cinas-ı tam.

Homophage [i. - s.] Çiy et yiyen.

Homophone [s.] (sr.) Muhtelifü'l-imlâ ve müttehidü'l-lafz olan (kelimat).

Homophonie [ims.] Eski Yunanîlerin hep birden icra olunan bir nevi âhengi.

Homophylle [s.] (nb.) Müteşâbihü'l-evrak.

Homoptères [ims.] Zü'l-cenâhiyeti'n-nısf, mütecânisetü'l-ecniha.

Homotone [s.] (t.) Mütesâviyü'ş-şiddet.

Homotope [s.] (t.) Müteşâbihü'l-istikame.

Homotype [s.] Müteşâbihü't-tarz, müteşâbihü's-sûre.

*Hon [hd.] Nefret, tekdir ifade eder.

*Honchets [imz. - cm.] (mr. Jonchets.)

Hongnette [ims.] Taşçı keseri.

*Hongre [imz. - s.] İğdiş at, beygir.

*Hongrer [ft.] Atı iğdiş etmek.

*Hongrie [ihs.] Macaristan.

*Hongrieur [imz.] (mr. Hongroyeur.)

*Hongrois,e [i. - s.] Macarlı, Macar. = [imz.] Macar lisanı, Macarca.

Hongroyeur [imz.] Telatin ve Macar sahtiyanını imal eden işçi.

Honi [s.] – soit qui mal y pense "Bunun hakkında fenalık düşünen utansın" mânâsını müfid olarak İngiltere devletinin diz bağı nişanının etrafına yazılan Fransızca ibaredir.

Honnête [s.] Namuslu, ırzlı, afif, âsım, pakdâmen. ◆ Zarif, nazik, edepli, terbiyeli. (Bu mânâda mevsufundan sonra îrad olunur: Un homme – Nazik, terbiyeli bir adam.) ◆ Münasip, layık. = [imz.] Irz ve namus, iffet ve ismet.

Honnêtement [h.] Namuskârâne. ◆ Layıkı vechile, kâfi derecede. ◆ Edep ve terbiye ve zarafetle.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Honnêteté [ims.] Namuskârlık, iffet, ismet. ◆ Edep, terbiye, hüsn-i ahlak. ◆ Zarafet, nezaket. ◆ İltifat, ikram. ◆ Mükâfat, hediye.

Honneur [imz.] Namus, ırz. ◆ İffet, pak-dâmenlik. ◆ Şeref, şan, şöhret, itibar, haysiyet, onur. ◆ Riâyet, ikram, ta'zim, hürmet. ◆ Fahr ü mübâhat. || **Se piquer d'** – Çok gayret ve ikdam göstermek. || **Faire** – **à** Bâis-i fahri olmak. || **Se faire** – **de** Bir şeyle iftihar etmek. || **Obtenir les** – **s de la guerre** Bir mevkiyi terk edip de esliha ve bayrağıyla beraber çıkmak. || **Parole d'** – Namusa yemin edilerek olunan vaat ve taahhüt, söz. || **Faire** – **à un effet** Bir senedin bedelini te'diye etmek. || **En l'** – **de** Şerefine. || **D'** – Namuslu, namusa riâyetkâr. || **Être en** – Makbul, mergub olmak. || **Faire** – **à** İfâ, icra etmek. || **Cour, escalier d'** – Bir konakta teşrifat avlusu ve teşrifat merdiveni. || **Champ d'** – Meydan-ı muharebe. || **Dame d'** – Bir kraliçenin maiyetinde yâver sıfatıyla bulunan kadın, damdonör. || **Demoiselle, garçon d'** İzdivacın resm-i icrasında güvey ve gelinin refakatinde bulunan delikanlı ve kız. || **Place d'** – Bir mecliste, bir sofrada en ziyade hürmet olunması kasdolunan zâta tahsis olunan mahal, mevki-i şeref, mevki-i ihtiram, sadr. = [cm.] Rütbe, memuriyet, mansıb, câh. ◆ Merasim-i teşrifiye, teşrifat. ◆ İhtifalat, ihtiramat. || **Faire les** – **s d'une maison** Bir hâneye gelen misafirini usul ve adab-ı zarafet vechile istikbal etmek ve ihtiramat-ı mahsusa ile kabul eylemek.

***Honnir** [ft.] Namusa dokunmak, namusu ihlal etmek, terzil etmek.

Honorabilité [ims.] Namuskârlık. ◆ İtibar, şeref.

Honorable [s.] Şâyan-ı hürmet ve itibar, muhterem. ◆ Bâis-i şan ve şeref.

Honorablement [h.] Hürmet ve ta'zimle. ◆ Şan ve şerefle.

Honoraire [s.] Müddet-i medîde bir mansıbda bulunup da azlinden sonra dahi o unvanı muhafaza eden. ◆ Fahri: **Membre** – Fahri âzâ. = [imz. - cm.] Tabip veya dava vekili gibi zevâta verilen ücret.

Honorariat [imz.] Fahri unvan.

Honorer [ft.] Ta'zim ve tevkir etmek. ◆ Hürmet ve riâyet etmek. ◆ Bâis-i iftiharı olmak. || – **une lettre de change** Bir poliçeyi kabul ve bedelini tesviye etmek.

Honorifique [s.] Hürmet ve itibar ve şerefi bâis olan, fâhir. || **Titre** – Elkab-ı resmiye.

Honorifiquement [h.] Şeref ve itibarı bâis olarak.

***Honte** [ims.] Utanma, haya, hicap, şerm. ◆ Ar, ayıp, hacâlet, rezalet. || **Avoir** – Utanmak. || **Revenir, s'en retourner avec sa courte** – Bir tahkire, bir redde, bir muvaffakiyetsizliğe duçar olduktan sonra dönmek, vazgeçmek, avdet etmek.

***Honteusement** [h.] Utanarak, şerm ve haya ile. ◆ Hacâlet ve rezaletle, ayıp olacak bir surette.

***Honteux,se** [s.] Utangaç, mahçup. ◆ Şermsar, utanmış, hacil. ◆ Ayıp ve arı mûcip, rezaletli. ◆ Ma'yub, müstehcen. || **Morceau** – Tabakta en son kalan parça. || **Mal** – , **maladie** – **se** Emraz-ı zühreviye.

Hôpital [imz.] Hastahane, bîmarhâne. || (mec.) Melce'. || **Fièvre d'** – Hummâ-yı tifoidî. || (bhr.) Vapur hastahanesi. || **Vaisseau** – Donanmalarda hastahane olmak üzere tahsis edilen sefine.

Hoplie [ims.] Bir nevi mâî böcek.

Hoplite [imz.] Eski Yunanîlerin ağır surette müsellah bir nevi piyade neferi.

***Hoquet** [imz.] Hıçkırık, fuvak akke. || – **de la mort** Çene atma, Akke-i mevt.

***Hoqueton** [imz.] Fransa'da vaktiyle kavasların giydikleri bir nevi kaput. ◆ Bu kaputu giyen kavas.

Horaire [s.] (hy.) Saatî, saate mensup ve müteallik. ◆ Saatte bir vâki olan. ◆ Yalnız bir saat süren. || **Angle** – Zâviye-i sâa. = [imz.] Demiryol katarı ve emsalinin vakt-i hareketlerini mübeyyin cetvel.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Horde [ims.] (Tatarcadan me'huz: ordu) Hayme-nişin kavim ve kabile, göçebe. ◆ Gayr-ı muntazam asker cemaati, güruh.

Hordéacées [ims. - cm.] (nb.) Necîliye fasîlesinden şa'riye cinsi.

Hordéine[6] [ims.] (k.) Şaîrin, ordein.

***Horial** [imz.] Bir cins kunduz böceği.

Horion [imz.] Başa veya arkaya sıkılan tabanca veya tüfek. || (t.) Oryon. || (byt.) Cereb-i ağnam.

Horizon [imz.] Ufuk. || (mec.) Bir hüküm ve emrin daire-i şümul ve cereyanı. || – **réel** Ufk-ı hakiki. || – **sensible, apparent, visible** Ufk-ı mer'î.

Horizontal,e [s.] Ufkî. ◆ Ufka muvâzî. ◆ Kaimin zıddı, ufkî. (cmz.: *horizontaux*.)

Horizontalement [h.] Ufka mütevâziyen, ufkî olarak.

Horizontalité [ims.] Ufkiyet.

Horloge [ims.] Çalar saat, duvar saati. (Cep saatinin gayrı her nevi büyük saatlere ıtlak olunur.) || (nb.) – **de flore** Mîkat-nümâ-yı ezhar. || (hyv.) – **de la mort** Ağaç ve kerestelere ârız olur ve ses çıkarır bir cins kurt.

Horloger [imz.] Saatçi.

Horlogerie [imz.] Saatçilik. ◆ Saat ticareti. ◆ Saat âlâtı.

***Hormis** [hc.] -den başka, -den maada, ezgayr, illa, meğer.

Hornero [imz.] Bir cins boz sırça kuşu.

Horographie [ims.] (mr. Gnomonique.)

Horologie [ims.] Vakit ve zamanın âlât vasıtasıyla saate taksimi tarikinden bahseden ilim, mebhasü's-saat.

Horométrie [ims.] Alet vasıtasıyla saat ve vakit ölçmek fenni, fenn-i irtifa.

Horoscope [imz.] Kâzib müneccimin yeni doğmuş bir çocuğun talihini anlamak idiasıyla kevâkibe bakması, talih zâyiçesi. ◆ Sa'd, eşref saat. || **Livres des – s** Saatnâme.

Horreur [ims.] Ürkme, tüy ürperme, dehşet, hevl. ◆ Nefret, istikrah. ◆ Büyük bir musibetin tesiri. ◆ Büyük cürüm ve şenâat. || (mec.) Pek çirkin adam.

Horrible [s.] Dehşetengiz, hevlnâk. ◆ Pek fena, pek çirkin. ◆ Menfur.

Horriblement [h.] Hevl ve dehşetle, dehşetengiz bir suretle. ◆ Pek çok, son derecede.

Horripilation [ims.] (t.) Dehşetten tüy ve kılların titreyip ürpermesi, kuşa'rîre.

Horripiler [ft.] Titremek, ürpermek.

***Hors** [hc.] Dışarı, hariç. ◆ -den gayrı, -den başka. || **Être – de soi** Kendinde olmamak, şaşırmak. || – **ligne** Müstesna olarak, fevkalâde. || – **de cause** Hariç-ez-dava. || – **de saison** Mevsimsiz, nâ-be-hengâm. || – **de prix** Pek fahiş, pek pahalı, galâ. || – **de** Haricinde. ◆ -den masun. || **Être – d'affaire** Müşkilatı atlatmış olmak. || **Être – de service** İsti'mal edilemez bir hâlde bulunmak, köhne, isti'male gayr-ı sâlih.

***Hors-d'œuvre** [imz.] Salata ve peynir vesâire gibi sofraya vaz' olunan şeyler, çerez. ◆ Asıl binadan ma'dud olmayarak yapılan şeyler. (Tezyinat ve şahnişin gibi.) ◆ Bir kitabın içinde kitabın mebniyyün-aleyhiyle münasebeti olmayan fikra veya fasıl, istitrad. (cm.: des *hors-d'œuvre*.)

Hortensia [imz.] Çin ve Japon'dan getirilip pek güzel bir kırmızı, pembe çiçek veren bir nevi gül, Japon gülü, ortanca.

Horticole [s.] Bahçıvanlığa mensup ve müteallik.

Horticulteur [imz.] Bahçıvanlığa müteallik nebatat yetiştiren, bahçıvan.

Horticultural,e [s.] Bahçıvanlığa müteallik nebatat yetiştirmek fennine mensup.

Horticulture [ims.] Bahçıvanlığa müteallik nebatat yetiştirmek fenni, bahçıvanlık. ◆ Çiçekçilik.

6 Orijinal metinde Hordénie şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hosanna [imz.] (İbraniceden me'huz) İsrailîlerin bazı ed'iyeleri. ◆ Şükür, hamd, senâ.

Hospes hostis "Her ecnebi bir düşmandır" mânâsına Latince ibare.

Hospice [ims.] Fukara ve yetim ve bîkeslerin kabul ve iâşesine mahsus hâne, eytamhâne. ◆ Vaktiyle seyyah rahip ve rahibelerin konmasına mahsus küçük manastır. ◆ Hastahane, bîmarhâne. ◆ İmaret ve emsali tesisat-ı hayriye. ◆ Misafirhane. ◆ – **des pauvres** Dârülaceze.

Hospitalier,ère [s.] Misafir kabul ve misafirlere riâyet eden, mihman-nevaz, garip-nevaz, misafirperver. ◆ Misafir kabul olunan (ev yahut mahal). = [i. - s.] Vaktiyle misafirler kabul etmek ve bugün hastalara bakmak ile muvazzaf rahip ve rahibelere ıtlak olunur. ◆ İmaret sahibi, bânisi.

Hospitalièrement [h.] Mihman-nevazlıkla, garip-nevazlıkla.

Hospitalisation [ims.] Hastahanede durma, müddet-i ikamet. ◆ Hastahaneye kabul.

Hospitalité [ims.] Meccânen misafir kabul edip çok riâyet ediş, mihman-nevazlık, misafirperverlik, garip-nevazlık.

Hospodar [imz.] (Islavcadan me'huz) Eflak ve Boğdan beylerinin eski unvanıdır, voyvoda. ◆ Islavlar tarafından Rusya imparatoruna verilen unvan, gospodar.

Hostie [ims.] İsrailîlerin kestikleri kurban. ◆ Papazın kilisede dua esnasında kesip dağıttığı yassı bir nevi ekmek.

Hostile [s.] Husumete mensup ve müteallik, düşmanâne, husumetkârâne. ◆ **Être – à** Hilâfında, aleyhinde bulunmak.

Hostilement [h.] Husumet, düşmanca, düşmanâne, husumetkârâne. ◆ Hilâfgirâne.

Hostilité [ims.] Düşmanlık, husumet. ◆ İki muharip kavim veya devlet arasındaki münasebat-ı hasmâne, muhâsama. ◆ Hilâfgirlik, zıddiyet. ‖ **Actes d' –** Harekât-ı hasmâne. ‖ **Suspensions, reprises des – s** Tatil, tecdid-i muhâsamat (muharebede).

Hôte,esse [i.] Bir misafirhane ya lokanta veya meyhane idare edip misafir ve müşteri kabul eden, hancı, lokantacı. ◆ Misafir, lokanta müşterisi. ◆ Evine misafir kabul eden, konak sahibi, mizban, sahib-i hâne, sahibe-i beyt. ‖ (mec.) Birinde yahut birisinde daimi surette bulunan şey. ‖ **Table d' –** Bir lokantada bir vakt-i muayyende ve bir fey'-i muayyenle hep birden yemek yenmesi veya sofra, tabldot. ‖ **Les – s des bois** Orman hayvanatı, sibâ'-ı vahşiye.

Hôtel [imz.] Konak, daire. ◆ Bir daire-i resmiyeye mahsus konak, hükûmet konağı. ◆ Misafirhane, hâne, lokanta, otel. ‖ **– des monnaies** Darphane. ‖ **– de ville** Daire-i belediye. ‖ **– d'ambassade** Sefârethane. ‖ **Maître d' –** Sofracı, sofracıbaşı. ‖ **Maître, maîtresse d' –** Mefruş daireler kiraya veren erkek veya kadın.

Hôtel-Dieu [imz.] Fransa'da bir şehrin en büyük hastahanesi ki ekseriya fukara hastalarına meccânen bakılmaya mahsustur. (cm.: des *hôtels-Dieu*.)

Hôtelier,ère [i.] Bir misafirhane idare eden, lokantacı, hancı, otelci.

Hôtellerie [ims.] Misafirhane, lokanta.

***Hotte** [ims.] Hamal küfesi, arka sepeti. ‖ (m.) Lağım sepeti. ‖ **– de cheminée** Baca perdesi.

Hottée [ims.] Bir hamal küfesi dolusu.

***Hottentot,e** [i. - s.] Afrika'nın cihet-i cenubiyesindeki Hotanto memleketinden ve oranın ahalisi cinsinden olan.

***Hotter** [ft.] Arka sepeti ile taşımak.

***Hôtteur,se** [i.] Küfeli hamal.

Hottonie [ims.] (nb.) Su karanfili, otonya.

***Houache** [ims.] (bhr.) Geminin dümen suyu.

***Houarie** [imz.] (bhr.) İki direkli ve Latin yelkenli gemi. ‖ **Voile en –** Latin yelkeni.

***Houbara** [imz.] Bir cins toy kuşu.

***Houblon** [imz.] Bira vesâir bazı meşrubata konulan ömür otu, şerbetçi otu, haşîşetü'd-dinar.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

*Houblonner [ft.] Bira vesâireye şerbetçi otu koymak.

*Houblonnière [imz.] Şerbetçi otu tarlası.

*Houe [ims.] Tarla çapası.

*Houer [ft.] Tarla çapasıyla çapalamak.

*Hougarde [ims.] Gayet tatlı beyaz bira.

*Houguette [ims.] Mermer taşçıların kullandıkları arda kalemi.

*Houille [ims.] Maden kömürü. (Beyne'l-avam *Charbon de terre* denilir.)

Houiller,ère [s.] Maden kömürüne mensup ve müteallik veya maden kömürünü hâvi.

*Houillère [imz.] Maden kömürünün çıktığı mahal, kömür madeni.

*Houilleur [imz.] Kömür madeni amelesi.

*Houilleux,se [s.] Maden kömürünü hâvi, maden kömürüyle karışık.

*Houle [ims.] Fırtınadan sonraki dalga, sallantı.

*Houlette [ims.] Çoban değneği. ◆ Bahçıvan tırmığı. ◆ (Şairâne) Piskopos asası.

*Houleux,se [s.] Sallantılı (deniz).

*Houp! [hd.] (*p* okunur) Hoppa! Hayda! ◆ Hû! Baksana!

Houpée [ims.] Dalgaların çarpmasından hâsıl olan köpük.

*Houper [ft.] (Avcı lisanında) Arkadaşını çağırmak.

*Houppe [ims.] Püskül. ◆ Perçem. || (nb.) Püskül, şerâbe. || (tşr.) – nerveuse Şerâbe-i asabiye.

*Houppé,e [s.] (nb.) Püsküllü veya püskül şeklinde olan, şerâ-bûy.

*Houppelande [ims.] Bir nevi geniş kaput, harmani.

*Houpper [ft.] Püskül yapmak. || – la laine Yapağıyı taramak, açmak.

*Houppette [ims.] Püskülcülük.

*Houppier [imz.] Püskül, saçak satan. ◆ Bir ağacın tepesi. ◆ Ağaç tepelerine ârız olur hastalık.

*Houque [ims.] Karaca darı, câvers.

Houra yahut Hourra [imz.] Rus ve Kazakların harp narası, hurra! ◆ İngilizlerin tahsin sadâsı.

*Hourailler [ft.] Fena av köpekleriyle av avlamak.

*Houraillis [imz.] Fena av köpekleri sürüsü.

*Hourdage yahut *Hourdis [imz.] Kaba duvar işi. ◆ Çamurdan ibaret kaba sıva.

*Hourder [ft.] Kaba duvar işi yapmak. ◆ Çamurdan ibaret kaba sıva ile sıvamak.

Hourdi [imz.] (bhr.) Barre d' – Geminin kıç bodoslaması kerestesi.

*Hourdis [imz.] (mr. Hourdage.)

*Houret [imz.] Fena av köpeği.

*Houri [ims.] (Arabîden me'huz) Huri. ◆ Gayet güzel kadın.

*Hourque [ims.] Şimal denizlerinde müsta'mel altı düz gemi, duba. ◆ Fena yapılmış yolsuz sefine.

*Hourra (mr. Houra.)

*Hourvari [imz.] Avcıların köpekleri ilk takip ettikleri yola celp için vuku bulan çağırmaları. ◆ Büyük gürültü ve şamata.

*Housard yahut *Houssard [imz.] (mr. Hussard.)

*Houseux [imz. - cm.] Paçalık, çamurluk. || Laisser ses – quelque part Ölmek, vefat etmek.

House-breaker [imz.] (*aouss-brékeur*) İngiltere'de kapı vesâire şikest ederek icra-yı sirkat edenlere ıtlak olunur.

*Houspillement [imz.] Tahkir-âmiz bir suretle sallayış, sürükleyiş, hırpalayış.

*Houspiller [ft.] Sallayıp tahkir etmek. ◆ Dokunaklı sözler söylemek, tekdir etmek.

*Houssage [imz.] Tüy vesâireden tozu kaldırmaya mahsus süpürge ile temizleme.

*Houssaie [ims.] Çoban püskülü denilen nebatın ekildiği mahal.

*Houssard [imz.] (mr. Hussard.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

*Housse [ims.] Eğer örtüsü, haşa (gaşiye), çul, yamçı. ◆ Örtü.

*Housser [ft.] Tüy veya çoban püskülü denilen çalıdan mamul süpürge ile süpürüp temizlemek.

*Housset [imz.] yahut:

*Houssette [ims.] Sandık kilidi.

*Houssine [ims.] İnce değnek.

*Houssiner [ft.] İnce değnekle dövmek.

*Houssoir [imz.] Tüy veya çoban püskülü denilen çalıdan mamul süpürge.

*Houx [imz.] (*ou*) Çoban püskülü denilen nebat, şerâbetü'r-râî.

*Hoyau [imz.] İki dişli tarla beli.

*Huard ya Huart [imz.] Deniz kartalı.

*Hublot [imz.] (bhr.) Lombar deliği.

Hucaré [ims.] Amerika'nın erik ağacından akan bir cins zamk.

Huch [imz.] Tuna nehrinde bulunur bir cins som balığı.

*Huche [ims.] Hamur teknesi. ◆ Değirmen unluğu, tekne.

*Hucher [ft.] (Avcılar hakkında) Bağırarak veya ıslık çalarak çağırmak.

*Huchet [imz.] Avcı borusu.

*Hue! [hd.] Arabacıların beygirleri yürütmek için çıkardıkları nidâ, dah!, dih!, di!

*Huée [hd.] Kurdu avcılar tarafına sürmeye mahsus nidâ. ◆ Yuha.

*Huer [ft.] Bağırarak kurdu kovalamak. ◆ Yuha çağırmak.

*Huette [ims.] (mr. Hulotte.)

Hugolâtre [imz.] Victor Hugo'nun perestiş-kâr-ı iktidar-ı edebîsi.

*Huguenot,e [i. - s.] Vaktiyle Fransa'da Protestanlara makam-ı tahkirde verilen isimdir. = [ims.] Altı fırın suretinde toprak veya madenden bir tencere. ◆ Topraktan ayaksız tencere, güveç.

*Huguenotisme [imz.] Protestanlık. (Vaktiyle Fransa'da makam-ı tahkirde müsta'mel idi.)

*Huhau! yahut *Hurhau! [hd.] Arabacıların beygirleri sağa çevirmek için kullandıkları nidâ.

Hui [zz.] Bugün; -yalnız âtideki gibi bazı tabirlerde müsta'meldir: D' – à un mois Bugünden bir aya kadar.

Huilage [imz.] Bağlama, tedhin.

Huile [imz.] Yağ, zeyt. || – d'olive Zeytin yağı. || – de rose Gül yağı. || – de ricine Hind yağı. || – de foie de morue Balık yağı. || – s volatiles Züyut-ı tayyâre. || – s essentielles Züyut-ı ıtriye. || – vierge Sıcak su isti'mal etmeksizin ilk tazyikte çıkan yağ. || – de cotret Sopa ile atılan dayak. || Sentir l' – Kemâl-i sa'y ve zahmet ile meydana getirilmiş ve bu tasannu' ve tekellüf her tarafında nümâyan bir eser hakkında söylenir.

Huiler [ft.] Yağ sürmek, yağlamak, tedhin etmek.

Huilerie [ims.] Zeytin yağı değirmeni, yağhâne.

Huileux,se [s.] Yağ kabîlinden olan, duhnî. ◆ Yağ sürülmüş, yağlı.

Huilier [imz.] Zeytin yağı ve sirke şişelerini hâvi takım ki sofraya konur. ◆ Yağcı.

Huis [imz.] Kapı. (Gayr-ı müsta'meldir.) || à – clos Aleni olmayarak (icra-yı mahkeme). || Prononcer le – clos Muhakemenin aleni olmayarak icrasına karar vermek.

Huisserie [ims.] Kapı çerçevesi. ◆ Pencere sandığı.

Huissier [imz.] Kapıcı, perdedar, hâcib. ◆ Hademe. ◆ Çavuş, emir çavuşu. ◆ Mübaşir, mahkeme hademesi. || – audiencier Muhzır.

*Huit [i. - s.] (*t* okunur; yalnız altına harf-i sâmit ile başlar bir kelime geldiği vakit okunmaz.) Sekiz, sekiz rakamı. ◆ Sekizinci, sâmin. ◆ Sekizli. || En – Sekiz güne kadar, gelecek hafta bugün. || – de chiffre Alafranga sekiz rakamı şeklinde cerrah sargısı, lifâfe.

Huitain [imz.] Sekiz mısradan ibaret kıta.

*Huitaine [ims.] Sekiz günlük müddet, sekiz gün kadar. ◆ Sekiz tane. ◆ Bir haftalık.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

*Huitième [s.] Sekizinci, sâmin. = [imz.] Sekizde bir, semn.

*Huitièmement [h.] Sekizinci derecede, sekizinci olarak, sâminen.

Huître [ims.] İstiridye, sulec. || (mec.) Ahmak adam.

Huit-ressort [imz.] Sekiz yaylı araba.

Huîtrier [imz.] Deniz saksağanı ki istiridye ve emsali ile beslenir.

Huîtrier,ère [s.] İstiridyeye müteallik. || Industrie – ère İstiridyecilik.

Huîtrière [ims.] Denizin istiridye yatak ve tarlalarını hâvi mahalli.

*Hulan [imz.] (mr. Uhlan)

*Hulotte [ims.] Alaca baykuş.

Humain,e [s.] İnsana mensup ve müteallik, nev-i beşere dair, beşerî, insanî. ◆ İnsaniyetli, merhametli. || Femme – e Bezl-i lütfa pek müsait kadın. = [imz. - cm.] İnsanlar, nev-i beşer, benî Âdem, nâs.

Humainement [h.] İnsaniyetle, insaniyetkârâne. ◆ İnsanlık nokta-i nazarından.

Humaniser [ft.] İnsaniyete tevfik ve takrib etmek, te'nis etmek, yumuşatmak, insan etmek.

Humanisme [imz.] İnsaniyete muhabbet.

Humaniste [imz.] Elsine-i atîka ve ulûm-ı edebiyeyi bilen, dânişmend. ◆ Bir mektepte ulûm-ı edebiye ve âliyeyi tedris eden adam. ◆ İnsaniyete fevkalâde muhabbeti olan.

Humanitaire [imz.] Cemiyet-i beşeriyenin ıslah ve terakkisi esbabıyla ve menâfi'-i beşeriyetle iştigal eden hakîm. = [s.] İnsaniyete mensup ve müteallik. ◆ İnsaniyetkârâne olan.

Humanitarisme [imz.] Menâfi'-i insaniyeti her şeye tekaddüm ve tefevvuk ettirenlerin meslek-i felsefisi.

Humanité [ims.] İnsanlık, beşeriyet. ◆ Nev-i beşer, cemiyet-i beşeriye. ◆ Mürüvvet, hüsn-i muamele, insaniyet. = [ims. - cm.] Mekâtibde sarf ve nahivden sonra okunan ulûm-ı edebiye, tedrisat-ı ilmiye.

Humble [s.] Alçak gönüllü, mütevazı. ◆ Mutî, ser-fürû eden. ◆ Âciz, hakir, kemter. ◆ Âdi, az miktarda, ehemmiyetsiz.

Humblement [h.] Tevazuyla, mütevazıâne. ◆ Âcizâne, kemterâne. ◆ Kemâl-i ta'zim ve hürmetle.

Humboldtilité [imz.] (mad.) Vezüv yanardağında bulunur bir silisit-i kils ve sodyum-ı hılkîdir.

Humectant,e [i. - s.] (t.) Hararet söndüren, serinlik veren (meşrub veya ilaç), râtib, musakkî.

Humectation [ims.] Islatma, ıslanma, tertib, terattub.

Humecter [ft.] Islatmak, tertib etmek, nem-nâk etmek. || – la lampe İçmek.

*Humer [ft.] Nefesle çekip yutmak, cer' etmek. ◆ Teneffüs etmek.

Huméral,e [s.] (tşr.) Pazu kemiğine mensup ve müteallik, adudî. (cmz.: *huméraux*.)

Huméro (tşr.) Adudî.

Humérus [imz.] (*s* okunur) (tşr.) Pazu kemiği, adud.

Humeur [ims.] Cism-i hayvanînin kan ve safra vesâire gibi mâyi maddesi, hılt, (ahlât). || (mec.) Tabiat, huy, hulk. ◆ Keyif, mizaç, hâtır, neşe. || De bonne – Keyifli, neşeli. || De mauvaise – Keyfi tam değil, canı sıkılmış, neşesiz. ◆ Can sıkıntısı, neşesizlik. = [cm.] Bazı hastalıkları bâis ahlât-ı redîe.

Humide [s.] Yaş, nemli, rutubetli, râtib. = [imz.] Rutubet.

Humidement [h.] Rutubetli bir surette.

Humidité [ims.] Yaşlık, nem, rutubet.

Humifuse [s.] (nb.) Yere sürünerek birbirlerine karışan dallara ıtlak olunur, mütezacci', müstaci'.

Humiliant,e [s.] Bâis-i zül ve tahkir, muhakkir.

Humiliation [ims.] Hakaret, tahkir, mezellet. ◆ Hacâlet, mahcubiyet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Humilier [ft.] Tahkir ve tezlil etmek. ◆ İndirmek, alçaltmak. ◆ Utandırmak, mahçup etmek.

Humilité [ims.] Tevazu, huzû. ◆ Mezellet, alçaklık, hakaret, tezellül. ◆ İtaat, ser-fürû ediş.

Humine [imz.] Türâbin, ümin.

Humique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı türâbin.

Humoral,e [s.] (t.) Ahlâta mensup ve müteallik veya ahlâttan ileri gelen, hıltî.

Humorisme [imz.] Ahlâta çok ehemmiyet verip maraz ve şifanın esbabını ahlâta haml eden ve hıltiyûn denilen etibbâ mezhep ve mesleği.

Humoriste [s.] Ekseriya neşesiz bulunan sert tabiatlı (adam). ◆ Dokunaklı ve ta'rizli olarak garip ve nekre-gûyâne yazan (muharrir). = [imz. - cm.] Ahlâta çok ehemmiyet vermek mesleğini ihtiyar etmiş etibbâ, hıltiyûn.

Humoristique [s.] Ahlâtı hâvi veya ahlâttan ileri gelen, hıltî. ◆ Dokunaklı ve ta'rizli olarak garip ve mudhik bir surette yazan muharrir şivesine mensup ve müteallik.

Humour [imz.] (İngilizceden me'huz) Şetâret-i tab', nekrelik.

Humouristique [s.] (mr. Humoristique.)

Humus [imz.] (s okunur) Toprağın çürümüş nebatattan ibaret olan üst kabuğu ki en münbitidir, türab-ı nebatî.

***Hune** [ims.] Gemi direğinin çanaklığı, gabya. || **Mât de** – Gabya direği. || **Grande** – Gabya mayista [mayistra], grandi çanaklığı. || **Mât de – de misaine** Gabya micana [mizana] çubuğu. || – **de beaupré** Gabya pruva çanaklığı. || – **de misaine** Baş çanaklığı. || – **d'artimon** Kontra micana [mizana] gabyası. || **Barres de** – Çanaklığın kurçete ağaçları.

***Hunier** [imz.] Çanaklığı olan gemi direği. ◆ Bu direğin yelkeni, gabya yelkeni. || **Petit** – Gabya pruva yelkeni. || **Grand** – Gabya grandi yelkeni. || – **d'artimon** Gabya fora yelkeni.

***Huppe** [ims.] Bazı kuşların başındaki sorguç, tepelik, hotoz. ◆ Çavuş kuşu, hüdhüd.

***Huppé,e** [s.] Sorguçlu, hotozlu, tepeli (kuş). ◆ Pek süslü, zengin, kibar (kadın).

***Hure** [ims.] Yabani domuz vesâir bazı hayvanların kesilmiş başı, kellesi. || – **de loup** Yabani havuç.

***Hurlant,e** [s.] Havlayan, uluyan, ürüyen.

***Hurlement** [imz.] Havlama, uluma, ürüme. ◆ İnsanın keder veyahut hiddetten bağırması.

***Hurler** [fl.] Havlamak, ulumak. ◆ Çok bağırmak veyahut âhenksiz şarkı söylemek. || (mec.) İzhar-ı nâle etmek. ◆ Birbirine hiç uymayıp bir tezad-ı tam teşkil eylemek.

Hurleur,se [s.] Havlayan, uluyan. ◆ Çok bağıran. = [imz. - cm.] Amerika'nın çok bağırır, çok ürür maymunları cinsi.

Hurluberlu [imz.] Akılsız, zevzek, zirzop, sallapati.

***Hussard** [imz.] Macar süvarisi. ◆ Fransa'da Macar süvarisine takliden teşkil edilmiş hafif bir süvari sınıfı. || **à la** – Kaba bir suretle.

Hussarde [ims.] Macar raksı.

***Hutin** [imz.] Muannid, musır. (Eski ve gayr-ı müsta'meldir.)

***Hutte** [ims.] Küçük kulübe, külbe. ◆ Kabil-i nakl avcı kulübesi.

***Hutter** (**se**) [fv.] İkamet için kulübe yapmak.

***Huzza** [hd.] İngilizlerin ve İngiliz gemicilerinin izhar ettikleri nidâ-yı meserret, huza!

Hyacinthe [ims.] (mad.) Kök yakut, hacer-i yemânî. || (nb.) Sümbül. ◆ Menekşeye çalar mor renk, sümbül rengi. (mr. Jacinthe.)

Hyades [ims. - cm.] (hy.) Burc-ı sevrin cephesinde bulunan ve ahavat-ı hamse denilen cümle-i kevkebiye.

Hyale [imz.] Zücâciye fasîlesinden bir cins deniz helezonu.

Hyalidées [ims. - cm.] (hyv.) Zücâciye fasîlesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hyalin,e [s.] Cam gibi şeffaf maden, müşeffef.

Hyaloïde [s.] Cam gibi şeffaf, zücâcî.

Hyaloïdien,ne [s.] (tşr.) Zücâcî: **Humeur** – **ne** Hılt-ı zücâcî. || **Canal** – Kanât-ı zücâcî.

Hyaloïdite [ims.] (t.) İltihab-ı hılt-ı zücâcî.

Hyalotechnie yahut:

Hyalurgie [ims.] Camcılık, şişecilik, imalat-ı zücâciye sanatı.

Hyatelle [ims.] Bir cins kum midyesi.

Hybridation [ims.] (tt.) Muhtelif ırka mensup iki cins beyninde vukua gelen tenasül, ihtilat-ı cinsiyet, hulse.

Hybride [s.] İki lisandan me'huz cüzurdan mürekkep lugat. || (tt.) Katır gibi iki muhtelif cinsin ihtilatından hâsıl (hayvan yahut nebat), mahlut-ı cinseyn, melez.

Hybridité [ims.] (tt.) İki muhtelif cinsten husule gelme. ◆ Kelimenin cezrleri elsine-i muhtelifeden me'huz olma.

Hydarthre [ims.] İstiska'-i mafsalî.

Hydatide [ims.] İnsan ve hayvanın bağırsaklarında hâsıl olan kurt, zâtü'n-naft.

Hydatisme [imz.] (t.) İrtiac.

Hydatoïde [s.] (t.) Hılt-ı mâî.

Hydne [imz.] Bir cins yenir mantar.

Hydr ve **Hydro** [d.] Lisan-ı Yunanîden me'huz olarak su mânâsına delâlet etmek üzere bazı kelimat-ı mürekkebe-i Franseviyenin başında bulunur.

Hydrachne [ims.] Bir cins su örümceği.

Hydracide [imz.] (k.) Müvellidü'l-mânın diğer bir cisimle terekkübünden hâsıl olan hâmız, hâmız-ı mâ.

Hydrargeux,se [s.] Hâmil-i zîbak.

Hydragogue [s.] (t.) Müdirr-i saky.

Hydralcool [imz.] (syd.) Küûl-i mümeyya'.

Hydrallante [ims.] (t.) İstiska'-i asabî.

Hydralme [imz.] Kloriyet-i sûdu hâvi maden suyu.

Hydramnios [imz.] (t.) İstiska'-i amniyos.

Hydrangée [ims.] Bir nevi tezyinat çiçeği, idranje.

Hydrargyre [imz.] (k.) Cıva, zîbak. (El-yevm *Mercure* lafzı müsta'meldir.)

Hydrargyrie [ims.] (t.) İndifâ'-ı zîbak.

Hydrargyrose [ims.] (t.) Delk-i zîbak.

Hydrarthre [imz.] (t.) İstiska'-i mafsal.

Hydrante [imz.] (k.) Su ile bir humz-ı madeniyeden veyahut su ile bir hâmızdan mürekkep madde-i kimyeviye, mâiyet.

Hydraté,e [s.] (k.) Su ile mürekkep, bi'l-mâ.

Hydraulique [ims.] Suların terfi ve sevki usulünden bahseden ilim, mebhas-i harekâtü'l-miyah. = [s.] **Machine** – Su ile işleyen veya suyu tahrik eden makine. || **Chaux** – Kils-i mâî, su kireci.

Hydre [ims.] Hurdebinsiz ancak görülebilir çok ayaklı bir nevi tatlı su kurtları. ◆ Hind denizlerinde bulunur bir nevi zehirli yılan. ◆ Esâtirde menkul yedi başlı mevhum bir yılan ki güya bu başlar kesildikçe tekrar biter idi, ejderha, ejder. || (mec.) Şekavet.

Hydrémie [ims.] (t.) Kanın sulanması, temeyüe-i dem.

Hydrencéphale [ims.] (t.) İstiska'-i re's.

Hydrencéphalocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı dimağî.

Hydriade [ims.] Esâtir-i Yunaniyeye göre su perisi.

Hydriodique [s.] (k.) **Acide** – İyot ile müvellidü'l-mâdan mürekkep hâmız, hâmız-ı iyot-ı mâ.

Hydro [d.] (mr. Hydr.)

Hydroabdomen [imz.] (t.) İstiska'-i batn.

Hydrobromate [imz.] (k.) Brom-ı mâiyet.

Hydroarion [imz.] (t.) İstiska'-i mebîz.

Hydrobate [imz.] Su kara tavuğu.

Hydrobromique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı brom-ı mâ.

Hydrocanthares [imz. - cm.] Akilü'l-luhum fasîlesinden hanâfis-i mâiye nevi.

Hydrocarbure [ims.] (k.) Fahm-ı mâiyet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hydrocardie [ims.] (t.) Kalp mahfazasının istiskası, istiska'-i şegaf-ı haricî.

Hydrocèle [ims.] (t.) Hayaların istiskası, istiska'-i husye.

Hydrocéphale [ims.] (t.) İstiskaü'r-re's.

Hydrocharides [ims. - cm.] (*ka*) (nb.) Fasîle-i mücehheze-i mâiye.

Hydrocharis [imz.] (*ka*) (nb.) Kurbağa otu.

Hydrochlorate [imz.] (*klo*) (k.) Hâmız-ı klor-ı mâ ile bir esastan mürekkep milh, klor-ı mâiyet.

Hydrochlorique [s.] (*klo*) (k.) **Acide** – Klor-ı mâ ile müvellidü'l-mâdan mürekkep hâmız, hâmız-ı klor-ı mâ.

Hydrochloronitrique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı klor-ı mâ ve azot.

Hydrochœurus [imz.] (mr. Cabiai.)

Hydrocirsocèle [ims.] (t.) Kayle-i zû-elye-i mâiye.

Hydroclinax [imz.] (ht.) Mikyas-ı kesâfet-i mâiyat.

Hydrocorise [s.] Su tahta kehlelerine ıtlak olunur.

Hydrocotyle [imz.] (nb.) Fasîle-i sayvâniyeden uyuz otu.

Hydrocyanate [ims.] (k.) Kiyanus-ı mâiyet.

Hydrocyanique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı kiyanus-ı mâ.

Hydrocyste [imz.] (t.) Kîs-i maslî.

Hydroderme [imz.] (t.) İstiska'-i umumi.

Hydrodynamique [s.] (ht.) Mebhas-i kuvâ-yı miyah.

Hydro-électrique [s.] (ht.) Elektrik-bi'lmâ.

Hydro-encéphalocèle [ims.] (t.) İstiska'-i dimağî-i müzmin.

Hydro-entérocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ'-i istiskaî.

Hydro-entéro-épiplocèle [ims.] (crh.) Fıtık-ı miâ'-i serb-i istiskaî.

Hydro-épiplocèle [ims.] (crh.) Fıtık-ı serb-i istiskaî.

Hydro-épiplomphale [ims.] (crh.) Fıtık-ı serb-i sürrî-i istiskâî.

Hydrofiuate [imz.] (k.) Flüor-ı mâiyet.

Hydrofuge [s.] Rutubeti def eden, dâfiü'-r-rutube.

Hydrogale [ims.] (syd.) Süt ile sudan mürekkep şerbet, leben-i mütemeyyi'.

Hydrogastre [ims.] (t.) İstiska'-i batn.

Hydrogène [imz.] (k.) Suyu terkip eden anâsırdan bir cism-i basit, müvellidü'l-mâ.

Hydrogéné,e [s.] (k.) Müvellidü'l-mâ ile mürekkep, zû-müvellidi'l-mâ.

Hydrogéner [ft.] Müvellidü'l-mâ ile terkip etmek.

Hydrogéologie [ims.] Mebhas-i miyahü'l-arz.

Hydroclosse [imz.] (t.) Kurbağacık, dufeydi'.

Hydrographe [imz.] Sevâhil ve cezâirin mevkilerini tayin ve tahdid eden tarifat-ı bahriye ilminde mahir adam.

Hydrographie [ims.] Denizlerin ve sevâhil ve cezâirin mevâkiini tarif eden ilim, tavsifü'l-miyah. || – **maritime** Deniz ve sevâhil haritalarını tersim fenni.

Hydrographique [s.] Tarifat-ı bahriye ilmine mensup ve müteallik; **Carte** – Harita-i sahiliye, sevâhil haritası.

Hydralat [imz.] (syd.) Mâ-i muattar.

Hydrolature [ims.] (syd.) Mümeyyihe.

Hydrolé [imz.] (syd.) Deva-yı mümeyyihe.

Hydroléique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı zeyt-i mâ.

Hydrologie [ims.] Suların ahvâl-i tabiiyesinden bahseden ilim, mebhasü'l-miyah.

Hydrologique [s.] Suların ahvâl-i tabiiyesinden bahseden mebhasü'l-miyah ilmine mensup ve müteallik.

Hydrologue yahut **Hydrologiste** [imz.] Suların ahvâl-i tabiiyesinden bahseden mebhasü'l-miyah ilmini iyi bilen adam.

Hydromancie [ims.] (t.) Kehanet-bi'lmiyah.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hydromanie [ims.] (t.) Suda boğulmak sevdası, sevda-yı tagarruk, manya-i mâî.

Hydromel [imz.] Bal ile sudan mahlut şerbet, mâü'l-asel.

Hydro-mère [ims.] Tefrih-i suni ile çıkarılan piliçler için kuluçka tavuk yerini tutan alet-i mahsusa, ümm-i mâiye.

Hydrométéore [imz.] Alâim-i mâiye-i cevv.

Hydromètre [imz.] Mâyiatın sıklet ve kesâfet ve kuvvetini ölçmeye mahsus alet, mikyasü'l-mâyiat. ◆ İrvâ-yı arazi cedâvilinde suların cereyanını tanzim eden alet. || (tt.) Göl suları üzerinde gezer yusufçuk böceği. = [ims.] (t.) İstiska'-i rahm.

Hydrométrie [ims.] Mâyiatın sıklet ve kesâfet ve kuvvetini ölçmek sanatı, mukayesetü'l-mâyiat.

Hydrométrique [s.] Mâyiatın sıklet ve kesâfet ve kuvvetini ölçmek fennine mensup ve müteallik.

Hydromphale [ims.] (t.) Göbek istiskası, istiska'-i sürrî.

Hydromygide [imz.] Mahzen ve bodrumlarda bulunur bir sinek.

Hydromys [imz.] (*s* okunur) Avustralya'ya mahsus bir cins kunduz yahut su sıçanı.

Hydroolure [ims.] (syd.) Mâ-i madenî.

Hydropathe [i. - s.] Tedavi-bi'l-mâ usulüyle hastalara bakan

Hydropathie [ims.] (t.) Tedavi-bi'l-mâ. (Buna *Hydrothérapie* dahi denir.)

Hydropédèse [ims.] (t.) Arak-ı müfrit.

Hydropéritorne [ims.] (t.) İstiska'-i sifak.

Hydrophane [ims.] Suyun içinde şeffaf görünen bir nevi taş, ak aynü'ş-şems.

Hydrophile [i.] Zü'l-karn-ı lâmise fasîlesinden göllerde bulunur bir cins sinek.

Hydrophobe [i. - s.] Kudurmadan veya diğer bir sebepten dolayı sudan havf eden, hâif-i mine'l-mâ.

Hydrophobie [ims.] Sudan havf ediş, kudurma, havf-ı mine'l-mâ

Hydrophore [imz.] (nb.) Nebatat usâresinin aktığı damar, mecra-yı usâre-i nebat.

Hydrophthalmie [ims.] (t.) İstiskaü'l-ayn.

Hydrophylle [imz.] Afrika'ya mahsus bir nevi çayır otu.

Hydrophyllées [ims. - cm.] (nb.) Amerika'ya mahsus nebatat-ı aşebiyeden zü'l-evrak-ı mâiye fasîlesi.

Hydrophysocèle [ims.] (crh.) Fıtık-ı rîhî-i mâî.

Hydrophysomètre [ims.] (crh.) İstiska'-i rahm-ı rîhî-i mâî.

Hydrophytes [ims. - cm.] (nb.) Nebatat-ı mâiye.

Hydrophytologie [ims.] Tavsif-i nebatat-ı mâiye.

Hydropique [i. - s.] İstiska illetine müptelâ, müsteskî, ahben.

Hydropisie [ims.] (t.) Bedenin su bulunması lazım gelen bir tarafına su birikmesinden ibaret maraz, istiska. ◆ İpek böceklerine ârız olur sıskalık illeti.

Hydropleurie [ims.] (t.) İstiska'-i cenb.

Hydropleurite [ims.] (t.) Zâtü'l-cenb-i insıbâbî.

Hydropneumatique [s.] (k.) Su vasıtasıyla gazları toplamaya yarayan bir alete ıtlak olunur, havz-ı mâ.

Hydropneumatocèle [ims.] (crh.) Fıtık-ı mâî-i rîhî.

Hydropneumonie [ims.] (t.) Özima-i rie.

Hydropneumorrhée [ims.] Seyelân-ı saky-ı rie.

Hydropneumothorax [imz.] (t.) İstiska'-i rîhî-i sadr.

Hydrorachis [imz.] (t.) İstiska'-i şevkî.

Hydrorrhée [ims.] (t.) Seyelân-ı dümû'.

Hydrosarcocèle [ims.] Kayle-i mâiye-i seretan.

Hydrosarque [ims.] (t.) Verem-i mâiye-i lahmiye.

Hydroscope [imz.] Yerin altındaki suları güya anlayıp keşfeden adam, reyyaf.

Hydroscopie [ims.] Yerin altındaki suların güya keşfi, riyâfet. ◆ Tefeül-bi'l-mâ. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sath-ı bahre bakarak fırtına, rüzgâr gibi hadisat-ı cevviyenin tahmini.

Hydrostat [imz.] Bazı ameliyat icrası için amelenin deniz altında kalabilmelerine hâdim bir alet.

Hydrostatique [ims.] Fenn-i mihânikînin mâyiatın sıklet ve muvâzenesinden bahseden kısmı, cerr-i miyah, fenn-i muvâzene-i miyah. || **Balanel** – Sıklet-i izafiye tayinine mahsus mizan. = [s.] Cerr-i miyah fennine mensup ve müteallik.

Hydrosulfate [imz.] ve:

Hydrosulfure [ims.] (k.) Hâmız-ı kibrit-i mâ ile bir esastan mürekkep milh, kibrit-i mâiyet.

Hydrosulfurer [ft.] Kibrit-i mâiyet hâline getirmek. ◆ Kibrit-i mâînin pis, müstekreh kokusunu vermek.

Hydrosulfurique [s.] (k.) **Acide** – Müvellidü'l-mâ ile kibritten mürekkep hâmız, hâmız-ı kibrit-i mâ.

Hydrothérapeutique [ims.] yahut:

Hydrothérapie [ims.] (t.) Su vasıtasıyla olunan tedavi, tedavi-bi'l-mâ.

Hydrothérapique [s.] Su vasıtasıyla tedaviye mensup ve müteallik, tedavi-bi'l-mâ usulü üzere.

Hydrothorax [imz.] (t.) İstiskaü's-sadr.

Hydrotimètre [imz.] (k.) Mikyas-ı tahlil-i mâ.

Hydrotimétrie [ims.] (k.) Mukayese-i tahlil-i mâ. ◆ Sabun suları vasıtasıyla sularda mevcut olan emlâh-ı kilsiyenin tayini.

Hydrotimétrique [s.] (k.) Mukayese-i tahlil-i mâya mensup ve müteallik, tahlil-i mâî; **Degré** – Derece-i tahlil-i mâî; **Méthode** – Usul-i tahlil-i mâ.

Hydrotite [ims.] (t.) İstiska'-i üzn-i vasat.

Hydrotomie [ims.] (tşr.) Haz'-bi'l-mâ.

Hydrure [ims.] (k.) Müvellidü'l-mânın müvellidü'l-humûzadan başka bir cism-i basitle terekkübünden hâsıl olan madde-i kimyeviye, mürekkebat-ı müsennâiye-i müvellidü'l-mâ.

Hyémal,e [s.] (mr. Hiémal.)

Hyémation [ims.] Kışı imrar etme.

Hyène [ims.] Sırtlan denilen yırtıcı hayvan. || (mec.) Âdi tabiatlı insan ve bilhassa kadın.

Hyénidés [imz. - cm.] Sırtlan nevi.

Hyénoïdes [imz.] [hyv.] Yalnız Amerika'ya mahsus sırtlan nevi.

Hygiène [ims.] Hıfz-ı sıhhat, kanun-ı sıhhat. || – **vétérinaire** Hıfz-ı sıhhat-i baytariye. || – **hippique** Hıfz-ı sıhhat-i hayvaniye. || **Règles de l'** Kavânîn-i hıfzu's-sıhha.

Hygiénique [s.] Hıfz-ı sıhhate mensup ve müteallik, sıhhi. ◆ Sıhhate nâfi ve muvâfik.

Hygiéniquement [h.] Kanun-ı hıfzu's-sıhhaya tevfikan.

Hygiéniste [imz.] Hıfzu's-sıhha taraftarı, bilhassa hıfzu's-sıhha ile iştigal eden tabip.

Hygrologie [ims.] Miyah vesâire mâyiat hakkında kitap.

Hygroma [imz.] (t.) İstiska'-i kîs-i muhâtî, igroma.

Hygromètre [imz.] Havadaki rutubetin derecesini tayine mahsus alet, mikyasu'r-rutube.

Hygrométricité [ims.] Bir cismin derece-i rutubetinin tayini, mukayesetü'r-rutube, mukayese-i rutubet-i hava.

Hygrométrie [ims.] (ht.) Havanın rutubetini tayin etmek fenni, mebhas-i mukayesetü'r-rutube.

Hygrométrique [s.] Mukayesetü'r-rutube bahsine mensup ve müteallik. ◆ Havanın rutubetinden müteessir olan, müteessirü'r-rutube. ◆ Rutubete dair.

Hygroscope [imz.] (ht.) Havada veya gazâtda su buharının mevcudiyetini ihbara yarayan alet, mikyas-ı rutubet.

Hygroscopicité [ims.] (mr. Hygrométrie.)

Hylésine [ims.] (hyv.) Âkilü'l-ahşap fasîlesinden kayın ağacı kurdu.

Hyléosaure [imz.] (arz.) Devr-i tebâşirde mütekevvin zevâhifden sekiz metre tûlünde bir nevi keler müstehâsesi.

Hylotome [imz.] Gül ağacı biti.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Hymen [imz.] (*main*) (tşr.) Kızlık, bikr, gışâ-i bekâre.

Hyménée [imz.] Resm-i nikâh, resm-i izdivaç. ◆ Esâtir-i kadîmede nikâh ve izdivaca nezâret eden peri. ‖ **Allumer le flambeau de l'** – Teehhül etmek.

Hyménéen,ne [s.] Nikâha, izdivaca ait.

Hyménium [imz.] (*omm*) (nb.) İnce zar.

Hyménogénie [ims.] (k.) Tekevvün-i ağşiye.

Hyménographie [ims.] (tşr.) Tavsif-i ağşiye.

Hyménologie [ims.] (tşr.) Mebhas-i ağşiye.

Hyménomycètes [imz. - cm.] (nb.) Futur-ı mugaşşiye nevi.

Hyménophyllées [ims. - cm.] (nb.) Zü'l-mugaşşiyi'l-evrak fasîlesi.

Hyménoptères [imz. - cm.] (tt.) Zardan ibaret dört kanadı bulunan sinekler tâifesi, mugaşşiyetü'l-cenah.

Hyménotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı ağşiye.

Hymne [imz.] Kaside, ilâhi. ◆ Nağme. ◆ Marş, şarkı. ◆ Âyin-i rûhânî. = [ims.] Kilisede avazla okunan dua.

Hyo [s.] (tşr.) Dilin kökünde bulunan kemiğe mensup, lâmî. ‖ – **épiglottique** Lâmî-i lisan-ı mizmârî; – **glosse** Lâmî-i lisan.

Hyoïde [imz. - s.] (tşr.) Dilin kökünde bulunan kemiğe ıtlak olunur, lâmî, azm-ı lâmî.

Hypallage [imz.] (ed.) Kinâye, istiâre-i musarraha.

Hyperbate [ims.] (bey.) Takdim ve tehir sanat-ı edebiyesi.

Hyperbole [ims.] (bey.) Mübalağa, ıtrâ. ◆ İfrat. ‖ (he.) Kat'-ı zâid.

Hyperbolique [s.] Mübalağalı. ◆ Mübalağacı. ‖ (he.) Kat'-ı zâid nevinden. ‖ ‖ **Agent** – Mübalağa ile ism-i fâil.

Hyperboliquement [h.] Mübalağa ve i'zam ile. ‖ (he.) Kat'-ı zâid şekil ve tarzında.

Hyperbolisme [imz.] Sözde mübalağanın ziyade isti'mali.

Hyperboloïde [imz.] (he.) Şibh-i kat'-ı zâid. = [s.] Kat'-ı zâide takarrüb eden, benzeyen.

Hyperboré,e [s.] ve:

Hyperboréen,ne [s.] (Coğrafya-yı kadim ıstılahında) Aksâ-yı şimalde bulunan (memleket, deniz, kavim vesâire).

Hypercrinie [ims.] Fart-ı ifraz.

Hypercrise [ims.] (t.) Bir hastalığın ifrat-ı buhranı.

Hypercritique [imz.] Muâheze eden, itiraz eden adam. = [s.] Fart-ı ifraza müteallik.

Hypérémie yahut **Hyperhémie** [ims.] (t.) Fart-ı dem.

Hypéresthésie [ims.] (t.) İfrat-ı his.

Hypergénèse [ims.] İfrat-ı tenasül. ◆ Bir unsur-ı teşrihînin bir nesc derûnunda yahut bir nescin uzv-ı dâhilinde gayr-ı tabii bir surette tevessü' ve tezâyüd etmesi.

Hypérines [ims. - cm.] Bir cins deniz tekesi.

Hyperlymphie [ims.] İfrat-ı lenfa.

Hypernervie [ims.] (t.) İfrat-ı fi'l-i asabî-i hazmî.

Hypérodon [imz.] Amber balığı cinsinden on zirâ' tûlünde bir balık.

Hyperostose [ims.] (crh.) Bir kemiğin hâl-i tabiiisinden ziyade büyümesi, nümüvv-i gayr-ı tabii-i azm.

Hypersarcose [ims.] (t.) Bir yarada hâl-i tabiisinden ziyade et husulü, fart-ı telahhum.

Hyperstène [imz.] (mad.) Bir silisit-i hadid ve magnezya-yı hılkîdir.

Hypersthénie [ims.] (t.) İfrat-ı kuvâ.

Hypertonie [ims.] (t.) İfrat-ı telahhum.

Hypertrophie [ims.] (t.) Bir madde-i uzviyenin hâl-i tabiisinden ziyade büyümesi, fart-ı nümüvv, dahâme. ‖ (mec.) İfrat-ı refah.

Hypertrophier (s') [fv.] Fart-ı nümüvv ve dahâmeye uğramak.

Hypèthre [imz. - s.] Üstü açık bina yahut mabed.

Hyphémie [ims.] (t.) Tenâkus-ı dem, fakr-ı dem.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hyphomycètes [imz. - cm.] (nb.) Küf mantarı cinsi.

Hypniatre [imz.] Tabib-fi'l-menam.

Hypnobate [imz.] (mr. Somnambule.)

Hypnographie [ims.] Uyku hakkında kitap.

Hypnologie [ims.] Mebhas-i nevm.

Hypnoscope [imz.] Nevm-nümâ, hâb-bîn.

Hypnose [ims.] Cereyan-ı nevm; vesâit-i suniye ile meydana getirilen nevm.

Hypnotique [i. - s.] (mr. Narcotique.)

Hypnotiser [ft.] Tenvim-i suni usulü ile uyutmak.

Hypnotiseur [imz.] Tenvim-i suni usulü ile uyutan.

Hypnotisme [imz.] (t.) Vesâit-i suniye ile îras olunan gayr-ı tabii nevm, tenvim, nevm-i suni.

Hypo [d.] Alet mânâsını beyan eder bir edat-ı Yunaniye olup fenne müteallik kelimat-ı mürekkebe-i Franseviyenin başında bulunur. Kimya lisanında dâhil bulunduğu kelimenin medlûlünden dûn miktar beyan ederek "taht" ve tahtânî" kelimeleriyle tercüme olunur.

Hypocarpogé,e [s.] (nb.) Meyvesi toprak altında yetişen, zü'l-esmar-ı tahte't-türab. (Patates ve emsali bu fasîledendir.)

Hypocauste [imz.] Odayı altından ısıtan soba. ◆ Hamam külhanı.

Hypochloreux [smz.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı taht-ı klorî.

Hypochlorique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı taht-ı klor.

Hypochlorite [imz.] (k.) Hâmız-ı taht-ı klorî ile bir esastan mürekkep milh, taht-ı kloritî.

Hypocondre [imz.] Merak ve kara sevdaya müptelâ. ◆ Daima mahzun ve sükûtî duran adam. || (tşr.) Karnın iki tarafındaki yanlar, böğür.

Hypocondriaque [i. - s.] Merak ve kara sevda illetine müptelâ adam. || (mec.) Daima mahzun duran ve sıhhatini merak eden adam.

Hypocondrie [ims.] Dâ-i merak, kara sevda.

Hypocophose [ims.] (t.) İsâmet-i hafife.

Hypocorollie [ims.] (nb.) Tüveyc-i fî esfeli'l-mebîz fasîlesi.

Hypocrane [imz.] (t.) Hurac-ı tahte'l-kıhf.

Hypocras [imz.] (s okunur) Şarapla şeker ve tarçın vesâireden mahlut meşrub, hamr-ı mukavvî.

Hypocratériforme [s.] (nb.) Şakk-ı tahte'l-cild.

Hypocrisie [ims.] Riyâ, mürâîlik, riyâkârlık.

Hypocrite [i. - s.] Mürâî, riyâkâr.

Hypocritement [h.] Riyâkârâne, mürâîlikle.

Hypodermatomie [ims.] (crh.) Şakk-ı tahte'l-cild.

Hypodermie [imz.] Bir cins göğem sineği.

Hypogala [imz.] (t.) Kayh-ı ayn.

Hypogastre [imz.] (tşr.) Karnın alt tarafı, hasle.

Hypogastrique [s.] (tşr.) Karnın alt tarafına mensup ve müteallik, haslî.

Hypogastrocèle [ims.] (crh.) Fıtık-ı haslî.

Hypogé [s.] (nb.) Tahte't-türab. || **Cotylédon** – Filka-i tahte't-türab.

Hypogé [imz.] Eski zamanlarda medfen ittihaz olunan mağaza.

Hypoglosse [s.] (tşr.) Dilin altındaki a'saba ıtlak olunur, tahte'l-lisan.

Hypoglossis [ims.] (s okunur) (tşr.) Taht-ı lisan.

Hypoglossite [ims.] (t.) İltihab-ı tahte'l-lisan.

Hypognathe [imz.] Zü'r-re's-i tahte'l-fek. (Acâibattan.)

Hypogyne [s.] (nb.) Tahte'l-mebîz. || **Étamine** – Tüveyc-i tahte'l-mebîz.

Hypogynie [ims.] (nb.) İrtikâz-ı tahte'l-mebîz.

Hypohématosie [ims.] (t.) Naks-ı istihâle-i dem.

Hypope [imz.] Bir cins örümcek.

Hypopétalé,e [s.] (nb.) Zü't-tüveyc-i tahte'l-mebîz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hypopétalie [ims.] (nb.) Tüveyc-i tahte'l-mebîz sınıfı.

Hypophlée [ims.] (hyv.) Ağaç biti nevi.

Hypophosphoreux [smz.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı taht-ı fosforî.

Hypophosphorique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı taht-ı fosfor.

Hypophthalmie [ims.] (t.) Gözün alt kapağının iltihabı, iltihab-ı cefn-i esfel.

Hypophylle [s.] (nb.) Tahte'l-varak.

Hypophyllocarpe [s.] (nb.) Zü'l-esmar-ı tahte'l-varak.

Hypophyse [ims.] (tşr.) Gudde-i nuhâiye.

Hypopyon [ims.] (t.) İnsıbab-ı kayh-ı fi'l-ayn, ipopyon.

Hypostaminie [ims.] (nb.) Zü't-tezkir-i tahte'l-mebîz sınıfı nebatata denir.

Hypostaphyle [ims.] İstitâle-i lehat.

Hypostase [ims.] (Akaid) Uknum, ekanim. || (t.) İdrarın teressüb eden mevadd-ı sulbiyesi, rükûdet, rüsub.

Hypostatique [s.] (Akaid) Bir şahıs teşkil eden, ekanime müteallik, uknumî. || (t.) Râkid.

Hypostatiquement [h.] Ekanim tarikiyle.

Hyposthénie [ims.] (t.) Tenâkus-ı kuvâ.

Hyposthénique [s.] (t.) Münakkıs-ı kuvâ, mukallil-i kuvâ.

Hyposthénisant [imz.] (t.) Münakkıs-ı kuvâ, mukallil-i kuvâ.

Hyposulfate [imz.] (t.) Hâmız-ı taht-ı kibrit ile bir esastan mürekkep milh, taht-ı kibritiyet.

Hyposulfite [imz.] (k.) Hâmız-ı kibritî ile bir esastan mürekkep milh, taht-ı kibritî.

Hyposulfureux [smz.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı taht-ı kibritiyetî.

Hyposulfurique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı taht-ı kibrit.

Hypoténuse [ims.] (he.) Veter-i zâviye-i kaime, veter-i kaim.

Hypothécable [s.] Kabil-i terhin.

Hypothécaire [s.] (hk.) Rehinli, rehinle temin olunmuş. ◆ Terhin-i emlâke müteallik. || **Inscription** – Terhin-i emlâk kaydı.

Hypothécairement [h.] (hk.) Rehinle, istiğlâlen, vefaen.

Hypothénar [imz.] (tşr.) Şâmiha-i ünsiye.

Hypothèque [ims.] (hk.) Rehin, istiğlâl, vefa. || – **légale** Nizamen lazım gelen istiğlâl. || **Donner pour** – İstiğlâl etmek. || **Purger les** – **s** Terhin olunan emlâki tahlis etmek.

Hypothéquer [ft.] Rehin bırakmak, terhin etmek, vefa etmek. || (mec.) Taahhüt, mecburiyet altında bulundurmak. || Mütemetti' olmak, istifade etmek.

Hypothèse [ims.] Kıyas, farz. ◆ Faraziye. ◆ Tahmin, zan, tasavvur. ◆ Yakinen bilinmeyen ilimlerdeki usul ve tarik. = [cm.] Faraziyat, indiyat.

Hypothétique [s.] Bir farz ve kıyas üzerine mebnî olan, farazî, kıyasî. ◆ Zanniyat ve indiyat kabîlinden olan.

Hypothétiquement [h.] Farz ve kıyas tarikiyle, farzen.

Hypotrophie [ims.] (t.) Naks-ı tagaddî.

Hypotypose [ims.] (ed.) Bir şeyin tecessüm edercesine tarif ve tasviri, tetâbuk.

Hypoxylées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i şihb-i haşebiye.

Hypoxylon [imz.] Kara mantar nevi.

Hypsiloglosse [imz.] (tşr.) Lâmî-i lisanî.

Hypsomètre [imz.] (ht.) Mimseha-i irtifa.

Hypsométrie [ims.] (k.) İrtifaların ölçülmesi fenni, fenn-i mesâha-i irtifa.

Hypsométrique [s.] Mesâha-i irtifa fennine mensup ve müteallik, irtifaî.

Hyrcanien,ne [i. - s.] İsm-i kadimiyle Hirkanya denilen Taberistan memleketinden olan, Taberî. || **Mer** – Bahr-ı Hazar'ın cihet-i cenubiyesinin ism-i kadimidir.

Hyrocidés [imz. - cm.] (hyv.) Hayliye fasîlesinden zebzebiye nevi.

Hyson [imz.] ve:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Hysson [imz.] Birkaç nevi çayın nâm-ı ticarisi.

Hysope yahut **Hissop** [ims.] Fasîle-i şefeviyeden güzel râyihalı bir nebat, zûfâ, çördük otu.

Hystéralgie [ims.] (t.) Elem-i rahim.

Hystéricisme [imz.] (t.) İhtinak-ı rahim-i hafif.

Hystérie [ims.] (t.) Kadınlara mahsus a'sabî hastalık. ◆ Rahim hastalığı, ihtinaku'r-rahm.

Hystérique [s.] (t.) İhtinak-ı rahim illetine müteallik. ◆ Bu illete müptelâ.

Hystérite [ims.] (t.) İltihab-ı rahim.

Hystéro-catalepsie [ims.] (t.) İhtinak-ı rahim.

Hystérocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı rahim.

Hystérocystocèle [ims.] (tşr.) Fıtık-ı rahim ve mesane.

Hystéro-épilepsie [ims.] (t.) İhtinak-ı rahim-i sar'î.

Hystérolithe [ims.] (t.) Hasât-ı rahim.

Hystéromalacie [ims.] (t.) İstirhâ'-i rahim.

Hystéromanie [ims.] Kadınlarda manya-yı cimâ.

Hystéromètre [imz.] (crh.) Misbar-ı rahim.

Hystéroptose [ims.] (t.) Sukut-ı rahim.

Hystérorrhée [ims.] (t.) Seyelân-ı muhâtî-i rahim.

Hystérostomatome [ims.] (crh.) Mıskab-ı rahim.

Hystérotome [imz.] (tşr.) Mihza'-ı rahim.

Hystérotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı rahim, ameliye-i kısriye.

Hystérotomotocie [ims.] (crh.) Tevlid-i bihaz'i'r-rahim.

Hystricidées yahut:

Hystriciens [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı kazıme fasîlesinden duldûliye nevi.

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

I [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin dokuzuncu harfi ve huruf-ı sâitesinin üçüncüsü. Kesre veyahut huruf-ı imlâdan olan (ى) gibi telaffuz olunur; Yalnız *m* ve *n*'den evvel ekseriya fetha gibi okunur. ◆ *oi* terkibinde (î) telaffuz olunup, ancak *o* ile beraber bir hece teşkil edecek surette okunur. ◆ *ai* terkibi fetha gibi okunur; *i* harfi *a* veya *o*'dan sonra bulunup da sadâ-yı aslîsini muhafaza etmesi lazım geldiği vakit üzerine iki nokta vaz' olunur. ◆ *ei* terkibi dahi bir hece teşkil edecek surette okunur, fakat *e*'nin üzerinde *é* varsa *i* harfi ayrıca telaffuz edilir. ◆ *Poignée*, *moignon*, *poignant*, *poignard*, *montaigne* kelimelerinde *i* okunmaz. ◆ Rakam gibi kullanıldığı vakit kadim Yunanîlerde on adedine ve kadim Romalılarda bir adedine ve Kurun-ı Vustâ'da yüz adedine delâlet eder; sıra işareti olarak dokuzuncuya delâlet eder. || Kimyada iyot kelimesine delâlet eder. || Fransa'nın eski sikkelerinde Limoj[7] şehrine alâmettir. || **Droit comme un** – Elif gibi doğru, pek doğru, dosdoğru. || **Mettre les points sur les** – Bir şeyi en küçük tafsilatıyla beyan ve izah etmek ve hata vukuuna meydan kalmayacak surette muvazzahan ifade-i meram etmek.

lambe [imz.] (*i-an*) Yunan-ı kadim ve Latin lisanları eş'arında bir hafif ve bir sakil heceden ibaret mısra cüzü. ◆ Bir nevi şiir vezni.

lambique [s.] (*i-an*) Bir hafif ve bir sakilden ibaret cüzleri hâvi (mısra). ◆ Bir vezn-i mahsusda bulunan (şiir).

latralipte [imz.] Tabib-i mutallî.

latraliptique [s.] Tedavi-bi't-tılâ'.

latron [imz.] Muayenehane.

latrochimie [ims.] Tıbb-ı kimyevî.

latromathématicien [imz.] Tabib-i riyazî.

latromécanique [imz.] Tabib-i mihânikî.

latromécanisme [imz.] Tıbb-ı mihânikî.

latrophysique [ims.] Hikmet-i tabiiye-i tıbbiye.

Ibérien,ne [i. - s.]

Ibérique [i. - s.] İberya yani eski İspanya ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan. || **Péninsule** – İspanya kıtası.

Ibéris [ims.] (nb.) Salbiye fasîlesinden beyaz çiçekli bir fidan, iberis. (Buna *Ibéride* dahi denir.)

Ibidem [h.] (*i-bi-dèm*) (Latinceden me'huz) Aynı yerde, yine orada, eyzan, kezâ. (İhtisâren *ibid* ve *ib* dahi yazılır.)

Ibis [imz.] (*s* okunur) Mısır'ın bir nevi leyleği ki Nil'in kenarlarında bulunan haşerat-ı mu-

7 fr.: Limoges.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

zırrayı yemesi münasebetiyle eski Mısrîlerin mabudları sırasına geçmiştir, kara leylek, buca', ebu'l-hanes.

Icaquier [imz.] Amerika-yı Cenubî'ye mahsus bir cins erik ağacı.

Icelui,icelle [iş.] Bu, şu, işbu. (Eski ve gayr-ı müsta'mel olup yalnız muhakeme lisanında "işbu" ve "mezkûr", "merkum", "mümâ-i-leyh" mânâsıyla kullanılır.)

Ichneumon [imz.] (*i-kneu*) (hyv.) Nims, firavun faresi. ◆ Zehirli iğnesi bulunan dört kanatlı tırtır sineği, halemet.

Ichneumonides yahut:

Ichneumonieus [ims.] (arz.) Mebhas-i âsâr-ı müstehâse.

Ichnographe [imz.] (*kno*) Binanın irtisam-ı ufkîsine tevfikan tertibat ve eşkâl-i fenniyesini tahrir eden adam.

Ichnographie [imz.] (*kno*) Binanın irtisam-ı ufkîsi.

Ichnographique [imz.] (*kno*) Ebniyenin irtisam-ı ufkîsine mensup ve müteallik.

Ichnologie [ims.] (arz.) Mebhas-i âsâr-ı müstehâse.

Ichor [imz.] (*kor*) (t.) Bazı yaralardan akıp dokunduğu yerin iltihabını mûcip olan cerahat, sadid.

Ichoreux,se [s.] (*ko*) (t.) Sadid denilen cerahat kabîlinden olan, sadidî.

Ichthyocolle [ims.] (*kti*) Balıktan çıkarılan tutkal, girâ-ı semek.

Ichthyographie [ims.] Tavsifü'l-esmâk.

Ichthyolithe [imz.] (*kti*) Tahaccür etmiş balık, semek-i müstehas.

Ichthyologie [ims.] (*kti*) Tarih-i tabiinin balıklardan bahseden kısmı, mebhasü'l-esmâk. ◆ Mebhasü'l-esmâke ait kitap.

Ichthyologique [s.] (*kti*) Tarih-i tabiinin mebhasü'l-esmâk kısmına mensup ve müteallik, semekî.

Ichthyologiste [imz.] (*kti*) Tarih-i tabiinin mebhasü'l-esmâk kısmında yed-i tûlâ sahibi adam, semmâk.

Ichthyophage [i. - s.] (*kti*) (tt.) Başlıca balıkla beslenen, âkilü's-semek.

Ichthyophagie [ims.] (*kti*) (tt.) Başlıca balıkla besleniş, eklü's-semek.

Ichthyosaure [imz.] (*kti*) yahut:

Ichthyosaurus [imz.] (*kti*) Kable't-tufan yaşamış olan yarı balık yarı timsah bir hayvan ki müstehâsesi bulunmuştur, semek-i dabbî.

Ichthyose [ims.] (*kti*) (t.) Dâ-i semek.

Ici [zm.] Burada, buraya, şurada. ‖ **D'** – Buradan, şuradan. ‖ – **bas** Bu dünyada. ‖ **Par** – Bu taraftan, buradan. = [zz.] Şimdi; **Jusqu'** – Bu âna dek, şimdiye kadar.

Icica [imz.] Günlük ağacı. (Buna *Eciquier* dahi denir.)

Icoglan [imz.] (Türkçeden me'huz: İç oğlanı.) Vaktiyle küberâ-yı Osmaniyenin hizmetinde müstahdem delikanlı, iç oğlanı.

Iconoclaste [imz.] Putları kıran Hıristiyan mezhebine mensup bir adam, put kıran, büt-şiken, kâsir-i asnam.

Iconographe [imz.] Resim ve heykel ve âsâr-ı atîkanın suretini almak fenninde mahir adam.

Iconographie [ims.] Resim ve heykel ve âsâr-ı atîkanın suretini almak fenni. ‖ (as.) Bir tabyanın irtisam-ı ufkîsini irâe eden plan.

Iconographique [s.] Resim ve heykel ve âsâr-ı atîkanın suretini almak fennine mensup ve müteallik.

Iconolâtre [i.] Putperest, abede-i asnam. (Büt-şikenlerin sâir Hıristiyanlara verdikleri isimdir.)

Iconolâtrie [ims.] Putperestlik.

Iconologie [ims.] Ezmine-i kadîmeden kalma resim ve heykel vesâir âsârın teşrih ve tafsili, resim ve âsâr-ı atîka mebhasi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Iconologique [s.] Ezmine-i kadîmeden kalma resim ve heykel vesâir âsârın teşrih ve tafsili ilmine mensup ve müteallik.

Iconologiste [s.] ve:

Iconologue [imz.] Ezmine-i kadîmeden kalma resim ve heykel vesâir âsârın teşrih ve tafsili ilminde yed-i tûlâ sahibi âlim.

Iconomaque [imz.] Putperestliğe karşı ilan-ı harp eden.

Iconostrophe [imz.] Hakkâkların isti'mal ettikleri bir alet ki musavvir-i ma'kûs tabir olunur.

Icosaèdre [imz.] (he.) Sathı yirmi müselles vecihden ibaret cisim, zû-işrîni'l-vücuh, zû-işrîni's-sutuh/vücuh.

Icosandre [s.] (nb.) Zû-işrîn-i âzâi't-tezkir.

Ictère [imz.] (t.) Sarılık denilen illet, yerekan.

Ictérique [s.] Sarılık illetine mensup ve müteallik veya bu illete müptelâ olan, yerekanî.

Ictérode [ims.] (t.) Hummâ-yı asfer.

Ictis [imz.] (s okunur) Âkilü'l-luhum bir hayvan. ◆ Kudemâ tarafından sansara bu isim verilirdi.

Id Idem kelimesinin muhaffefidir.

Ide [imz.] Bir nevi tatlı su balığı.

Idéable [s.] Kabil-i fehm ve idrak.

Idéal,e [s.] Hayalî, tasavvurî, mevhum. ◆ Mevcut ve tabii şeylerden daha güzel olan; **L'homme** – İnsan-ı kâmil; **Beauté** – **e** Hüsn-i fevkalâde. = [imz.] Kemâlin en üst derecesi, bedîa-i hayaliye, gaye-i hayalî. ‖ (arz.) **Coupe** – **e** Makta'-ı farazî, makta'-ı hayalî. (cmz.: *idéaux*.)

Idéalement [h.] Hayalî ve mevhum bir suretle. ◆ Olabileceğinden ziyade güzel olarak, fevka't-tasavvur bir hâlde.

Idéalisation [ims.] Birine veya bir şeye mevhum ve şairâne bir suret verilmesi, bir şeyi hayalî olarak pek güzel ve mükemmel tasavvur etmek.

Idéaliser [ft.] Birine veya bir şeye mevhum ve şairâne bir suret vermek.

Idéalisme [imz.] Eşya-yı hariciyenin vücudunu inkâr ile yalnız fikir ve idrake ehemmiyet veren bir tarik-i felsefe, felsefe-i fikriye.

Idéaliste [imz. - s.] Felsefe-i fikriye taraftarı. ◆ Eşya-yı hariciyeyi zihinde mevcut bir numûne-i ekmel-i bedîîye göre tadil ile tasvir ve irâeye çalışan sanatkâr.

Idéalité [ims.] Yalnız fikir ve tasavvurda olup maddeten mevcut olmayan şey.

Idée [ims.] Fikir, akıl. ◆ Tasavvur, düşünme. ◆ Suret-i zihniye. ◆ Hayal, zan. ◆ Hatır, yâd, zikir, mülâhaza. ◆ Pek az miktar. ‖ **Dans quel ordre d'** – Ne merkezde? ‖ **Se faire** – **de** Fehm ve idrak etmek. ‖ **N'avoir la première** – **de** Asıla vukufu olmamak. ‖ **Avoir l'** – Niyetinde bulunmak. ‖ **Dans l'** – **de** Mülâhazasıyla, fikriyle. ‖ – **suprême** Maâlî. **Une** – **seulement** Pek az. ‖ – **abstraite** Bir şey-i muayyene taalluk etmediği cihetle bütün bir cinse, birçok şeylere kabil-i tatbik olan fikir, fikr-i mücerret. ‖ – **s adventices** Vekayi'-i hariciyeden zihinde hâsıl olan suret. ‖ – **s factices** Efkâr-ı fıtriyenin yahut vekayi'-i hariciye tesiriyle zihinde hâsıl olan efkârın birbiriyle mukayesesinden tahaddüs eden efkâr, hadsiyat. ‖ – **s innées** Efkâr-ı hılkiye ki fıtrat-ı insan için tabiidir, fikr-i hemzad, vicdaniyat. ‖ – **physique** İhtisas vasıtasıyla hâsıl olan fikir. ‖ – **adéquate** Bir şeyin bütün evsaf ve hususatını şâmil ve câmi' olan fikir.

Idéer [ft.] Fikir peydâ etmek, anlamak.

Idem [h.] (*i-dèmm*) Kezâ, eyzan. (Bu lafız ekseriya defter ve cetvel ve emsalinde kullanılır ve ihtisâren *Id* dahi yazılır.)

Identification [ims.] İki şey veya şahsın bir veya birbirinin aynı olması, tatbik, mutabakat, ayniyet.

Identifier [ft.] İki şeyi veya şahsı bir veya birbirinin aynı olacak bir hâle koymak, tatbik etmek. ‖ **S'** – Mutabakat etmek, aynı olmak. ‖ (mec.) **S'** – **à** yahut **S'** – **avec** Başkasının fikrine tamamıyla nüfuz ve kesb ve vukuf etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Identique [s.] Müttehid, aynı, müttehidü'l-meal. ◆ Gayet müşâbih. ‖ **Note** – Müttehidü'l-meal takrir, tahrirat. ‖ **Démarches – s** Tebligat-ı müttehide.

Identiquement [h.] Diğerinin aynı olarak, aynen, müttehidü'l-meal olarak.

Identité [ims.] Birbirinin aynı olan iki şey veya şahıs arasındaki münasebet, ayniyet. ‖ (hk.) İspat-ı zât, hüviyet; **Constater l' – de quelqu'un** Birinin hüviyetini ispat etmek.

Idéogramme [imz.] Fikre delâlet eden asvatı yani kelimeyi irâe eyleyen işaret, remiz ki erkam bu kabîldendir.

Idéographe [ims.] Efkârın kelimat ile değil işaret-i resmiye ile irâesi.

Idéographique [s.] Efkârın resim ve işaretle tasvir ve irâesi usulüne mensup ve müteallik.

Idéologie [ims.] Fikir ve tasavvurun suret-i husul ve zuhurundan bahseden ilim, mebhasü'l-fikr. ◆ Bu bahse ait kitap.

Idéologique [s.] Fikir ve tasavvurun suret-i husul ve zuhurundan bahseden mebhasü'l-fikre mensup ve müteallik.

Idéologiste [imz.] ve:

Idéologue [imz.] Fikir ve tasavvurun suret-i husul ve zuhurundan bahseden mebhasü'l-fikr ilminin âlimi.

Ides [ims. - cm.] Eski Romalılar takviminde Mart ile Mayıs ve Temmuz ve Teşrin-i Evvelin on beşinci ve sâir ayların on beşinci günleri.

Idio-électricité [ims.] (ht.) Elektrikiyet-i delkî.

Idiogyne [ims.] (nb.) İftirak-ı âzâ-yı te'nis.

Idiome [imz.] Bir kavmin lisan-ı mahsusu, şive-i lisanı, lugat, lehçe. ◆ Bir lisanın bir eyalet veya kabileye mahsus fer'i.

Idiomophes [ims. - cm.] Hem hayvanat hem nebatata müşâbeheti olan bazı müstehâsat.

Idiopathie [ims.] (t.) Diğer bir marazın müntic ve mûcibi olmayıp müstakil olan maraz, illet-i zâtiye, maraz-ı müstakil.

Idiopathique [s.] (t.) İllet-i zâtîye ve maraz-ı müstakile mensup ve müteallik.

Idiosyncrasie [ims.] (*sain-kra*) (t.) Her şahsın bir şeye ziyade meyli veya bir şeyden ziyade istikrahı olmak tabiat ve mizacı, istidad-ı şahsî, teessür-i zâtî. ◆ Aynı tesiratın eşhas-ı muhtelifede tesirat-ı muhtelife hâsıl etmesine bâdî olan istidat.

Idiot,e [i. - s.] Budala, ebleh, fedm.

Idiotie [ims.] ve:

Idiotique [s.] **Langue** – Ana lisan, lisan-ı mâderzad, lehçe.

Idiotisme [imz.] Budalalık, belâhet, fedmiyet.

Idiotisme [imz.] (sr.) Bir lisanın kendine mahsus suret-i rapt ve ifadesi, şive-i ifade, selîka.

Idoine [s.] Bir şeye istidat ve ehliyeti olan.

Idolâtre [i. - s.] Putperest, abede-i asnam. ‖ (mec.) Bir şahıs veyahut bir şeyi perestiş derecesine kadar seven, meftun, âşık, perestişkâr.

Idolâtrer [ft.] Asnama perestiş etmek. ‖ (mec.) Perestiş derecesine kadar sevmek, meftun olmak. ‖ **S'** – Perestiş derecesinde sevişmek.

Idolâtrie [ims.] Putperestlik, ibadet-i asnam. ‖ (mec.) Perestiş derecesine kadar aşk ve muhabbet.

Idolâtrique [s.] Putperestliğe mensup ve müteallik. ◆ Perestiş edercesine.

Idole [ims.] Mabud ittihaz olunan tasvir veya heykel, put, sanem. ‖ (mec.) Pek ziyade sevilen adam.

Idotée [ims.] Bir cins deniz solucanı.

Idyle [ims.] Çobanlığa ve köylülüğe müteallik küçük manzume. ◆ Çoban ve köylü ahvâlini tasvir eden mensur tiyatro risalesine ve hikâye kitabına ve resme dahi ıtlak olunur. ◆ Safdilâne aşk, aşk-ı sade.

Idylique [s.] Çobanlığa ve köylülüğe müteallik küçük manzumeye veya hikâye ve tiyatro kitabına veya resme münasip ve müteallik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

If [imz.] Porsuk ağacı, serend, şecer-i kazım. ◆ Donanma kandillerinin asılmasına mahsus müselles tahta.

Igasurine [imz.] (k.) Cevz-i mukayyin.

Igasurique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı cevz-i mukayyî.

Igname [ims.] (nb.) Hind patatesi, ignam.

Ignare [s.] Okuyup yazması olmayan, cahil, ümmi.

Igné,e [s.] (*i-ghné*) Ateşten veyahut ateş hassalarını câmi' olan, âteşî, nârî.

Ignicole [i.] (*i-ghni*) Ateşperest, mecusi, gebr.

Ignition [ims.] (*i-ghni*) (k.) Yanma, ihtirak, hamv.

Ignivome [s.] (*i-ghni*) Ateş kusan, ateş püsküren, âteşfeşân.

Ignivore [s.] (*i-ghni*) Ateş yiyen yahut alevli şeyleri yutuyor gibi gösteren.

Ignobilité [ims.] Zarafetsizlik, kabalık. ◆ Necâbetsizlik, fürû-mâyelik.

Ignoble [s.] Zarafetsiz, kaba. ◆ Necâbetsiz, fürû-mâye, dûn, alçak.

Ignoblement [h.] Zarafetsizlikle, kabalıkla. ◆ Alçakça.

Ignominie [ims.] Alçaklık, denâet.

Ignominieusement [h.] Alçaklıkla, denâetle.

Ignominieux,se [s.] Alçak, denî, dûn. ◆ Alçaklığı ve hakareti mûcip.

Ignoramment [h.] Cehaletle, cehlen.

Ignorance [ims.] Cehl, cehalet, nâdânî, adem-i vukuf. || – **crasse** Cehl-i mürekkep. || **Par** – Cehlen, cehaletle.

Ignorant,e [i. - s.] Cahil. ◆ Vukufsuz, bî-haber. ◆ Maharetsiz, acemi. ◆ Cehlî.

Ignorantifier [ft.] (Latife tarzında) Cahil kılmak.

Ignorantin [imz. - s.] Fukara çocuklarına okuyup yazmayı öğretmeyi vazife edinen Sen Jan dö Diyö[8] tarikine mensup rahip.

8 Saint Jean de Dieu.

Ignorantisme [imz.] Cehalet mesleği.

Ignorantissime [s.] Pek cahil, echel.

Ignoré,e [s.] İyi bilinmeyen, meçhul, keşfolunmamış.

Ignorer [ft.] Bilmemek, bir şeyin cahili olmak.

Iguane [imz.] (*goua*) Kertenkele cinsinden Amerika-yı Cenubî'de bulunur büyük bir hayvan ki eti pek makbuldür.

Iguanodon [imz.] (hyv.) Büyük kara keleri müstehâsesi, iguanodon.

Il [d.] *in* edatının aynı olup, birinci harfi *l* olan bir kelimeye dâhil olduğu vakit *n*, *l* olur: *il-lettré*. Aslı: *inlettré*. (mr. In)

Il [z.] Zamir-i muttasılın müfred müzekker gaibi olup daima bir fiil ile beraber bulunur: **Il est venu** Geldi; **Est-il venu?** Geldi mi? (cm.: *ils* - müennesi: *elle*.)

Ile [ims.] (*î-le*) Ada, cezîre. || **Les îles de prince** (İstanbul civarındaki) Adalar.

Iléite [ims.] (t.) Şirdenin iltihabı, iltihab-ı dikak.

Iléo [s.] (tşr.) Dikakî. || – **cæcal** Dikak-ı a'verî. || (t.) – **diclidite** İltihab-ı dikak-ı disam.

Iléon yahut: **Iléum** [imz.] (tşr.) Kaba bağırsak, şirden, dikak.

Iles [imz. - cm.] (tşr.) Batn-ı esfelin yanları, kalça kemikleri, harkafat.

Iléus [imz.] (t.) Tegallüf-i em'â, erham-ı yârab, ileüs.

Iliaco [s.] (tşr.) Harkafî.

Iliade [ims.] Ebu'ş-şuarâ Homer'in Truva muhasara ve muharebesini musavvir manzume-i meşhuresi.

Iliaque [s.] (tşr.) Batn-ı esfelin yanlarına mensup ve müteallik, harkafî.

Iliaque [s.] Truva şehrine yahut muhasara-i meşhuresine müteallik. || **Table** – Truva muhasarasını musavvir mahkûk mermer. (Âsâr-ı atîkadan.)

Ilicine [ims.] (k.) Şerâbetü'-r-râin, ilisin.

Ilicinées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i şerâbetü'r-râiye yahut âs-ı berrî fasîlesi

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Ilio [s.] (tşr.) Harkafî.

Ilion yahut **Ilium** [imz.] (tşr.) Harkafe.

Illégal,e [s.] (hk.) Hilâf-ı kanun, nizama mugayir, fâsid; **Vente – e** Bey'-i fâsid. (cmz.: *illégaux*.)

Illégalement [h.] Hilâf ve mugayir-i kanun olarak, nizamdan hariç.

Illégalité [ims.] Kanuna muhalefet, mugayeret.

Illégitime [s.] Gayr-ı meşru, haram. ◆ Gayr-ı makul. || **Femme** – Müteehhil olmadığı hâlde bir erkek ile birlikte yaşayan kadın; **Enfant** – Böyle bir maişet neticesinde tevellüd eden çocuk, veled-i gayr-ı meşru, veled-i zina.

Illégitimement [h.] Gayr-ı meşru, haram olarak, mesağ-ı şer'înin haricinde.

Illégitimité [ims.] Gayr-ı meşruiyet, hirmet.

Illéttré,e [s.] Ümmi, cahil.

Illibéral,e [s.] **Profession – e** El işçiliği, işçilik.

Illiciées [ims. - cm.] (nb.) Ânisûn fasîlesi.

Illicite [s.] Şer'an veya ahlakça memnû olan, haram, menhî. ◆ Nizamen caiz olmayan. || **Actions – s** Menhiyat. || **Moyens – s** Vesâit-i gayr-ı meşrua. || **Convention** – Mukavele-i memnûa.

Illicitement [h.] Şer'-i şerife ve ahlaka mugayir ve haram olarak. ◆ Mesağ-ı kanunî haricinde, hilâf-ı nizam olarak.

Illico [h.] (Latinceden me'huz) Derhal, hemen.

Illimité,e [s.] Hudutsuz, gayr-ı mahdud. ◆ Hadsiz, bî-pâyan, bî-nihâye. || **Congé** – Me'zuniyet-i gayr-ı mahdude. || **Pouvoir** – Salâhiyet ve ruhsat-ı kâmile. || **Pour un temps** – Bilâ-müddet, bir müddet-i gayr-ı mahdude ile. || **Crédit** – Açık kredito, itibar-ı gayr-ı mahdud, sarfiyat ve tahsisat-ı gayr-ı mahdude.

Illipé [imz.] (nb.) Sabuniye fasîlesinden basya ağacı.

Illisible [s.] Okunmaz, okunması müşkil.

Illisiblement [h.] Okunmayacak surette, okunmaz bir suretle.

Illition [ims.] (syd.) Temrih.

Illogique [s.] Mantıka mugayir, nâ-makul.

Illogiquement [h.] Mantıka mugayir ve nâ-makul suretle.

Illogisme [imz.] Mantıka mugayeret, makulsüzlük.

Illuminateur [imz.] Donanma kandillerine ve şenliklerine nezâret eden adam, münevvir. || (mec.) **Le céleste** – Âfitâb-ı cihantâb, şems-i münir.

Illuminatif,ve [s.] Tenvir eden, münevvir, muzî.

Illumination [ims.] Tenvir. ◆ Donanma kandilleri, donanma, şehrâyin. ◆ (Tasavvuf) Nur-i ilâhi, ilham. || (mec.) Akıl ve zekâ. ◆ İlham.

Illuminé,e [s.] Tenvir olunmuş, münevver, münir. ◆ İlhamiyûndan olan, abdal, meczub-ı Hüdâ. ◆ Hıristiyanlığın bir mezheb-i mahsusuna mensup.

Illuminer [ft.] Parlatmak, tenvir etmek. ◆ İkad-ı kandil ile şehrâyin icra etmek, donanma yapmak. || (mec.) Birinin akıl ve ruhunu tenvir etmek, ilham-ı rabbanîye mazhar etmek.

Illuminisme [imz.] (Tasavvuf) İlhamiyûn ve bilhassa Sen Marten[9] ve Svedenborg[10] tarik ve mezhebi.

Illusion [ims.] Aslı olmadığı hâlde görünen şey, hayal, kuruntu. ◆ Sayıklama, rüya. ◆ Aslı olmayan bir şeyi hakiki zan ve kıyas etme. || (t.) Galat-ı his. || **Pure** – Hayal-i mahz. || **Faire – à** Aldatmak.

Illusionner [ft.] Hayalâtı mûcip olmak. ◆ Aldatmak, yanıltmak. ◆ Hayalât ile celbetmek. || **S'** – Tahayyül etmek, zannetmek, sayıklamak.

Illusoire [s.] Asılsız, esassız.

Illusoirement [h.] Asılsız ve esassız ve hayalî olarak, beyhûde, hayalî.

9 Saint Martin.

10 Emanuel Swedenborg.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Illustration [ims.] Şan ve şöhret ve şeref. ◆ Şanlı, şöhretli, nâmdar adam. = [cm.] Bir kitap veya gazeteye basılmış tasvir ve resimler.

Illustre [s.] Şanlı, şerefli, meşhur, maâlî-semir.

Illustré,e [s.] Müştehir, şanlı, şerefli. ◆ Resimli, musavver (kitap veya gazete).

Illustrer [ft.] Şan ve şöhret ve şeref kazandırmak. ◆ Şerhlerle izah ve tenvir etmek. ◆ Basılmış resim ve tasvirlerle donatmak, tasvir etmek.

Illustrissime [s.] Pek meşhur, pek şanlı ve şerefli. (Büyük zevâta verilen unvandır.)

Illutation [ims.] (t.) Li-ecli't-tedavi vücuda çamur sürme, tatyin, çamur banyosu.

Illyrien,ne [i. - s.] İsm-i kadimi İlirya olan Arnavutluk ve Bosna ve Dalmaçya kıtasının ahali-i kadîmesinden veya bu kıtaya mensup ve müteallik olan.

Ilménite [ims.] (mad.) Titanlı demir, ilmenit.

Ilot [imz.] Küçük ada, adacık.

Ilote [imz.] Eski Ispartalılarda kul, memlûk. ◆ Cehalet ve mezelletin son derekesine düşmüş adam.

Ilotisme [imz.] Kulluk, memlûkiyet. ◆ Cehalet ve mezelletin son derekesine sukut.

Ilvaïte [ims.] (mad.) Bir silisit-i hadid ü kilsdir, ilvayit.

Im [d.] *in* edatının aynı olup dâhil olduğu kelimenin birinci harfi *b*, *p*, *m* olduğu vakit *m*, *n* olur. (mr. In)

Image [imz.] Suret, tasvir, misl, şekil. ◆ Eşyanın suda ve aynada görünen aks-i sureti. ◆ Hayal, tasavvur. ◆ Timsal ◆ Çehresinde beşâşet bulunmayan bârid insan. ◆ Bir şeyin zihinde hâsıl ettiği ânî veya sürekli tesir, fikir, şekl-i zihnî. ‖ (ed.) İbarenin içindeki teşbihat.

Imagé,e [s.] (ed.) Teşbihatı çok (ibare).

Imager [ft.] (ed.) İbareyi evsaf ve teşbihatla tezyin etmek.

Imager,ère [i.] Tasvirci, resim satan adam.

Imagerie [ims.] Tasvircilik, resimcilik, tasvir imâli.

Imagier [imz.] Tasvirci, resim yapan.

Imaginable [s.] Tahayyül olunabilir, kabil-i tasavvur.

Imaginaire [s.] Yalnız hayalde mevcut olup aslı olmayan, hayalden ibaret, muhayyel, hayalî.

Imaginatif,ve [s.] Hayalâtı çok olan, hayalî. ‖ **Faculté – ve**: Kuvve-i tahayyüliye, hâssa-i mütehayyile.

Imagination [ims.] Tefekkür, tasavvur, tahayyül. ◆ Hayal, kuruntu. ‖ (ed.) İcad-ı kelâm, ihtirâ ve tertip kuvveti. ‖ **En – :** Hayalinde, hayalen.

Imaginative [ims.] Kuvve-i tahayyüliye.

Imaginer [ft.] Tefekkür ve mülâhaza etmek, zihne getirmek. ◆ İcat ve ihtirâ etmek. ◆ Tasavvur etmek. ◆ Tahayyül eylemek. ◆ ‖ **S'** – Zannetmek. ◆ Tasavvur ve tahayyül etmek. ◆ İnanmak, kanmak.

Imamat [imz.] (Arabîden me'huz) İmamın ikametgâhı. ◆ İmâmet, imamlık.

Iman [imz.] (Arabîden me'huz) İmam, hoca.

Imaret [imz.] (Arabîden me'huz) Imaret.

Imbécile [i. - s.] Ahmak, budala, ebleh. ◆ Eblehâne, ahmakane.

Imbécilement [h.] Hamâkatle, budalaca.

Imbécillité [ims.] Hamâkat, budalalık, belâhet. ‖ (hk.) Mağşuşluk, ateh.

Imberbe [s.] Sakalsız. ◆ Henüz tüyü gelmemiş genç, emred. ◆ Köse.

Imbiber [ft.] Islatmak, bir mâyiye batırmak, dâhile nüfuz ile ıslatmak, iblâl, teblil etmek.

Imbibition [ims.] Islatma, ıslanma, bir mâyiden içme veya içirme, tebellül, teblil. ◆ Emme, neşf.

Imboire [ft.] Islatmak, bir mâyiye batırmak, bir mâyiden içirmek.

Imbriqué,e [s.] (tt.) Damın kiremitleri gibi birbiri üzerine mevzu' şeylere ıtlak olunur. ‖ **Feuilles – es** (nb.) Evrak-ı müterâkibe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Imbroglio [imz.] (*ain-bro-io*) (İtalyancadan me'huz) Teşvişli, karmakarışık şey, mugalatalı. ◆ Bir tiyatro kitabının gayet karışık hileleri.

Imbu,e [s.] Islak, bir mâyiye batırılmış. ◆ Memlû, meşhun, müstağrak.

Imbuvable [s.] İçilmez, içilmesi gayr-ı kabil.

Imide [imz.] İmid.

Imitable [s.] Misli yapılması mümkün, kabil-i taklit. ◆ Şâyan-ı imtisal ve taklit.

Imitateur,trice [i. - s.] Taklit eden, mukallit.

Imitatif,ve [s.] Taklide müteallik veya mahsus, taklidî.

Imitation [ims.] Taklit, mukallitlik. ◆ Bir eser veya masnuun taklidi, sahtesi, kalbi. ‖ **Les arts d'** – Ressamlık, heykeltıraşlık gibi sanayi-i taklidiye. ‖ **à l'** – İmtisâlen, numûne ittihaz ederek.

Imiter [ft.] Taklit etmek, mukallitlik etmek. ◆ Bir şeyi meşk ve örnek ittihaz edip mislini yapmaya çalışmak. ◆ Bir şeyin taklit ve sahtesini yapmak. ◆ Tatbik-i hareket, iktidâ, peyrevlik etmek.

Immaculé,e [s.] (*imm-ma*) Lekesiz: **Blancheur – e** Lekesiz beyazlık. ‖ (mec.) Pak-dâmen, afif, saf. ‖ **– conception** Hazret-i Meryem'in hamli. ‖ **Agneau** – Hıristiyanlarca bazı defa Hazret-i İsa (asm.)'a verilen nâm.

Immanence [ims.] (*imm-ma*) Deymûmet, beka, sebat. ‖ (fls.) Asliyet.

Immanent,e [s.] (*imm-ma*) Daim, baki, sabit. ‖ (fls.) Aslî.

Immangeable [s.] (*imm-man*) Yenmez, gayr-ı kabil-i ekl, ekle gayr-ı sâlih.

Immanquable [s.] (*imm-man*) Hudus ve vukuundan şüphe olunmayan, mukarrer, lâbüdd.

Immanquablement [h.] (*imm-man*) Sağlam ve şüphesiz olarak, elbette, behemehâl.

Immarcessible [s.] (*imm-mar*) Solmaz, bozulmaz. (Eski kelime.)

Immatérialiser [ft.] (*imm-ma*) Bir şeyi cismâniyet ve maddiyetten çıkarmak, manevi etmek.

Immatérialisme [imz.] (*imm-ma*) Eşyanın maddiyetini inkâr edenlerin mesleği.

Immatérialité [ims.] (*imm-ma*) Adem-i cismâniyet, adem-i maddiyet, maddeden tecerrüd, maneviyet.

Immatériel,le [s.] (*imm-ma*) Gayr-ı cismânî, gayr-ı maddi, manevi.

Immatériellement [h.] (*imm-ma*) Gayr-ı maddi bir suretle, manevice, manen.

Immatriculation [ims.] (*imm-ma*) Sebt-i defter. ◆ Sicile kaydolunma, tescil, kayd-ı resmî. ‖ **Livre d'** – Esas defteri, defter-i sicillât.

Immatricule [ims.] (*imm-ma*) Sicile kayıt, tescil.

Immatriculer [ft.] (*imm-ma*) Sicile kaydetmek, tescil etmek. ◆ Esas defterine kaydetmek.

Immédiat,e [s.] (*imm-mé*) Bilâ-vasıta, doğrudan doğruya, bizzat. ◆ Bir şeyin derhal arkasında veya önünde olan, aralıksız, fâsılasız. ◆ Birinci derecede, ilk. ‖ (k.) **Principe** – Cevher-i aslî, rükn-i aslî. ‖ **Le but** – Netice-i evveliye.

Immédiatement [h.] (*imm-mé*) Bilâ-vasıta, doğrudan doğruya, bizzat. ◆ Arkası sıra. ◆ Alelacele, çabuk, derhal, ale'l-fevr.

Immémorial,e [s.] (*imm-mé*) Hatırda kalmayacak, tahattur olunamayacak kadar eski. ‖ **D'un temps** – Pek eski vakitten beri, mine'l-kadim. ‖ **Usage** – Teamül-i kadim. (cmz.: *immémoriaux*.)

Immense [s.] (*imm-man*) Pek vâsi', pek büyük, hadsiz, hesapsız, pâyansız, vâfir. ◆ Küllî, cesim, pek çok.

Immensément [h.] (*imm-man*) Hadsiz, hesapsız olarak, pek çok.

Immensité [ims.] (*imm-man*) Büyüklük, vüs'at, hadsizlik, pâyansızlık, vefret, kesret.

Immergent,e [s.] (*imm-mer*) (ht.) Bir muhite duhul eden şuâ.

Immerger [ft.] (*imm-mer*) Mâyiye batırmak, daldırmak, gats etmek.

Immérité,e [s.] (*imm-mé*) Nâ-müstahak, nâ-bemahal.

Immersif,ve [s.] (*imm-mer*) Gatsî.

Immersion [ims.] (*imm-mer*) Bir şeyin bir mâyi içine batırılması, gats. || (hy.) Bir seyyârenin diğer bir seyyârenin gölgesi altına girmesi, ihticab.

Immesurable [s.] (*imm-me*) Ölçülmez, gayr-ı kabil-i vezn ve mesâha. ◆ Bî-pâyan, bî-giran.

Immeuble [imz.] (*imm-meu*) Emvâl-i gayr-ı menkule, emlâk ve akar. = [s.] Emlâk ve akar gibi emvâl-i gayr-ı menkuleden olan. || – **s par nature** Akar ve arazi ve emlâk gibi an-aslin emvâl-i gayr-ı menkule. || – **s par destination** Demirbaş eşya. ◆ Çiftlik ve arazi demirbaşı. || – **s fictifs** Hükmen gayr-ı menkul. || – **s par incorporation** Tab'an gayr-ı menkul.

Immigrant,e [i. - s.] (*imm-mi*) Memleketini terk edip diğer mahalde tavattun etmeye gelen, muhacir.

Immigration [ims.] (*imm-mi*) Tavattun için bir memlekete vürud, tavattun.

Immigrer [fl.] (*imm-mi*) Tavattun etmek üzere bir yere vürud etmek.

Imminement [h.] (*imm-mi*) Zâhir ve şüphesiz olarak.

Imminence [ims.] (*imm-mi*) Zâhir ve mütekarribü'l-hulûl ve şüphesiz olma. || (t.) – **morbide** İzmâ'-ı marazî.

Imminent,e [s.] Zâhir ve şüphesiz, karîbü'l-vuku.

Immiscer [ft.] (*imm-miss-sé*) Birini bir işe karıştırmak. || **S'** – Karışmak, müdahale etmek. || (hk.) Vaz'-ı yed etmek.

Immiscible [s.] (*imm-miss-si*) Karıştırılamaz, halt ve mezci mümkün olmayan.

Immixtion [ims.] (*imm-mik-sti-on*) Karışma, müdahale etme, mezc, halt. || (hk.) Vaz'-ı yed, müdahale.

Immobile [s.] (*imm-mo*) Hareketsiz, gayr-ı müteharrik, atîl.

Immobilier,ère [s.] (*imm-mo*) Emvâl-i gayr-ı menkuleye müteallik, emlâk ve akardan ibaret. = [imz.] Emvâl-i gayr-ı menkule. || **Vente – ère** Akar veya emlâk füruhtu. || **Action – ère** Gayr-ı menkul davası.

Immobilisation [ims.] (*imm-mo*) Bir şeyin sabit ve gayr-ı müteharrik hâline vaz'ı. ◆ Fiil ve hareketin tatili. ◆ Emvâl-i menkulenin emvâl-i gayr-ı menkule sırasına geçirilmesi. || (as.) Asâkiri seferber hâlinden ihraç etme. || (bhr.) Sefâin-i harbiyeyi seferber hâlinden ihraç etme.

Immobiliser [ft.] (*imm-mo*) Sabit ve gayr-ı müteharrik etmek. ◆ Fiil ve hareketini tatil etmek. ◆ Emvâl-i gayr-ı menkule sırasına geçirmek. || (mec.) Bulunduğu hâlde bırakmak.

Immobilisme [ims.] (*imm-mo*) Atâlet, rehavet mesleği.

Immobilité [ims.] (*imm-mo*) Hareketsizlik, durgunluk, sükûnet. ◆ Gevşeklik, gayretsizlik. || (byt.) At kısmına ârız olan sara illeti.

Immodération [ims.] (*imm-mo*) Adem-i itidal, ifrat.

Immodéré,e [s.] (*imm-mo*) İtidalsiz, ifratlı, çok, hadden ziyade.

Immodérément [h.] (*imm-mo*) İtidalsiz, ifratla, çok.

Immodeste [s.] (*imm-mo*) Edep ve terbiyesi olmayan. ◆ Edep ve terbiyeye mugayir olan, mugayir-i hayâ.

Immodestement [h.] (*imm-mo*) Edep ve terbiyeye mugayir olarak, bî-edebâne, terbiyesizce, hayâsızca.

Immodestie [ims.] (*imm-mo*) Edepsizlik, terbiyesizlik, fıkdan-ı hayâ.

Immolateur [imz.] (*imm-mo*) Kurban zebh eden.

Immolation [ims.] (*imm-mo*) Zebh-i kurban.

Immoler [ft.] (*imm-mo*) Kurban zebh etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Immonde [s.] (*imm-mon*) Pis, nâ-pak, murdar, müstekreh. || **L'esprit** – Şeytan.

Immondice [ims.] (*imm-mon*) Pislik, çamur, süprüntü, mezbele, çirkâb. || (mec.) Müstekreh, bâis-i ar ve hayâ şey.

Immondicité [ims.] (*imm-mon*) Pislik, murdarlık.

Immoral,e [s.] (*imm-mo*) Ahlak ve edebe mugayir, ahlaksız, edepsiz, müfsid-i ahlak. (cmz.: *immoraux*.)

Immoralement [h.] (*imm-mo*) Ahlak ve edebe mugayir olarak.

Immoralité [ims.] (*imm-mo*) Ahlaksızlık, edepsizlik, fesad-ı ahlak, fisk.

Immortaliser [ft.] (*imm-mor*) Hayat-ı ebedî vermek. ◆ Nâmını te'bid etmek, ilelebet unutturmamak, ihyâ-yı nâm etmek.

Immortalité [ims.] (*imm-mor*) Ölmemezlik, hayat-ı ebedî, lâ-yemutluk, ebediyet. ◆ İbka-yı nîk-nâmî.

Immortel,le [s.] (*imm-mor*) Ölmez, hayat-ı câvidanîye mazhar, lâ-yemut, lâ-yezal, ebedî, ezelî. || (mec.) Çok vakit dayanacak olan, baki, daim. = [imz.] (Latife tarzında) Fransa'da encümen-i dâniş âzâsı. || **L'** – Hayy-ı lâ-yemut olan Cenab-ı Hak.

Immortelle [ims.] (*imm-mor*) (nb.) Çabuk solmayıp çok vakit dayanan bir çiçek, her dem taze, karabaş otu.

Immortellement [h.] (*imm-mor*) Hayat-ı câvidanî ile, baki ve daim olarak.

Immortification [ims.] (*imm-mor*) Zecr-i nefs etmemiş adamın hâli, adem-i zapt-ı nefs.

Immortifié,e [s.] (*imm-mor*) Zapt ve zecr-i nefs etmemiş olan.

Immuable [s.] (*imm-mu*) Değişmez, gayr-ı mütehavvil, lâ-yetegayyer, mümteniü't-tagayyür.

Immuablement [h.] (*imm-mu*) Değişmeyerek, lâ-yetegayyer bir suretle, bilâ-tagayyür.

Immunité [ims.] (*imm-mu*) Muafiyet, istisna, müsaade-i mahsusa. || – **s personnelles** Muafiyet-i şahsiye.

Immutabilité [ims.] (*imm-mu*) Adem-i tagayyür, lâ-yetegayyer olma.

Impact [imz.] İsabet, tesâdüm. || **Point d'** – Nokta-i tesâdüm.

Impaction [ims.] (t.) Kesr-i mütefettit.

Impair,e [s.] Çift olmayan, tek, fert. || **Nombres** – **s** Tek adetler, tamamen gayr-ı kabil-i taksim a'dâd.

Impalpabilité [ims.] Lems ile hissolunmayacak derecede incelik ve yumuşaklık.

Impalpable [s.] Lems ile hissolunmayacak derecede ince ve yumuşak, râk, nâim.

Impanation [ims.] Hıristiyanların esna-yı âyinde şarapla karıştırdıkları ekmeğin içinde Hazret-i İsa'nın lahmı bulunduğu itikadı.

Impardonnable [s.] Affoulunmaz, affi gayr-ı mümkün (kabahat, insan).

Imparfait [imz.] Nâ-tamam, nâkıs, gayr-ı mükemmel şey. || (sr.) Hikâye-i hâl sîgası.

Imparfait,e [s.] Bitmemiş, tam olmayan, nâ-tamam, eksik. ◆ Gayr-ı mükemmel, kusurlu, noksanlı.

Imparfaitement [h.] Nâkıs bir surette, nâ-tamam olarak.

Impari [s.] (nb.) Veterî. || – **nervié** Zü'l-useybat-ı veteriye. || – **penné** Rişye-i veteriye.

Imparisyllabique [s.] (sr.) Latin, Yunan lisanlarının muzâfun-ileyhlerinde mücerretlerinden ziyade bir hece bulunan isimlerine ıtlak olunur. ◆ Heceleri gayr-ı müsâvi (kelime).

Imparité [ims.] Çift olmayış, teklik, ferdiyet. ◆ Adem-i tesâvi.

Impartable [s.] (hk.) Hisselere kabil-i taksim olmayan.

Impartageable [s.] Taksim olunamayan, taksimi gayr-ı kabil.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Impartial,e [s.] (*si-al*) Bî-taraf, muhik, munsif, bî-garaz. (cmz.: *impartiaux*.)

Impartialement [h.] (*si-al*) Bî-tarafâne, munsifâne, muhikkane.

Impartialité [ims.] (*si-a*) Bî-taraflık.

Impartir [ft.] Hisse olarak itâ eylemek, vermek.

Impasse [ims.] Çıkmaz sokak, tarik-i has.

Impassibilité [ims.] Teessürsüzlük, hissizlik. ◆ Sükûnet ve itidal.

Impassible [s.] Teessürsüz, hissiz, adîmü't-teessür. ◆ Sükûn ve itidal sahibi.

Impassiblement [h.] Teessürsüzlükle, hissizlikle, bilâ-teessür. ◆ Sükûn ve itidal ile.

Impastation [ims.] Birlikte dövülüp karışmış şeylerden ibaret hamur, macun, acîn hâline getirme.

Impatiemment [h.] (*si-a*) Sabırsızlıkla, tehâlükle, isti'calen, nâ-şekibâne.

Impatience [ims.] (*si-an*) Sabırsızlık, tahammülsüzlük. ◆ Merak. ◆ Acele, isti'cal, tehâlük.

Impatient,e [s.] (*si-an*) Sabırsız, sabrı tükenmiş, tahammül edemez, nâ-şekip, nâ-şekibâne. ◆ Merakta bulunan, isti'cal eden, acul. ‖ **Plantes – es** Az temas ile tohumlarını atan nebat.

Impatiente [ims.] (*si-an*) Kına çiçeği.

Impatienter [ft.] (*si-an*) Sabır bırakmamak. = [fl.] Sabrı tükenmek.

Impatronisation [ims.] Mâlik ve hâkim olmaklık, hüküm sürme.

Impatroniser [ft.] Birini bir yere veya bir şeye mâlik ve hâkim etmek. ◆ İdhal etmek, kabul ettirmek. ‖ **S'** – Bir şeye mâlik ve hâkim sıfatıyla karışmak. ◆ Yerleşmek, kendini kabul ettirmek.

Impayable [s.] Ödenemez, kıymeti çok, pahası yok. ‖ (mec.) Pek iyi, pek tuhaf.

Impayé,e [s.] Ödenmemiş. ◆ Alacağı verilmemiş.

Impeccabilité [ims.] (*pèk-ka*) Günah etmez ve yanılmaz olma, lâ-yuhtîlik, hatadan masûniyet.

Impeccable [s.] Günah etmez ve yanılmaz, lâ-yuhtî, masun-ani'l-hata.

Impedimenta [i.] (Latinceden me'huz) Ahmal ve eskal; **Les – d'une armée** Bir ordunun erzak ve mühimmat ve eşya vesâire kafileleri. (Cem' hâlinde *s* almaz.)

Impénétrabilité [ims.] (ht.) İki cismin aynı vakitte bir mahalle istîab edememesi, birbirinin içine girememesi, gayr-ı kabiliyet-i nüfuz. ‖ (mec.) Anlaşılamamazlık, adem-i infiham.

Impénétrable [s.] (ht.) Hacmi büyümeksizin içine diğer bir cismin nüfuzuna müsait olmayan (cisim), gayr-ı kabilü'n-nüfuz. ‖ (mec.) Anlaşılmaz, künhüne varılamaz, münfehim olamaz. ◆ Cebir ve taarruzdan masun.

Impénétrablement [h.] Anlaşılmaz ve künhüne varılmaz bir suretle.

Impénitence [ims.] Tevbesizlik, adem-i nedâmet. ‖ **– finale** Tevbesiz vefat, günahkâr olarak ölme.

Impénitent,e [s.] Günahlarından tevbe etmeyen, gayr-ı nâdim. ◆ Yaptığına nedâmet etmeyen.

Impense [ims.] Bir mülkün imar yahut tezyini için ihtiyar olunan masârif. = [cm.] (hk.) Âharın veya müşârikin malına edilen masârif-i tamiriye.

Impératif,ve [s.] Âmirâne, hâkimâne olan. = [i. - s.] (sr.) Sîga-i emiriye. ‖ **Mandat –** Talimat-ı katiye.

Impérativement [h.] Âmiriyet tavrıyla, hâkimâne, âmirâne.

Impératoire [ims.] (nb.) Fasîle-i sayvâniyeden kral otu.

Impératrice [ims.] İmparator zevcesi, imparatoriçe. ◆ Bir imparatorluk idare eden kadın, imparatoriçe.

Imperceptibilité [ims.] Görünemez ve hissolunamaz hâlde bulunma.

Imperceptible [s.] Gayr-ı mahsus. ◆ Görünemez ve hissolunamaz derecede ufak, az.

TÜRK DİL KURUMU AKADEMİSİ
TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Imperceptiblement [h.] Görünemeyecek ve hissolunamayacak bir suretle, gayr-ı mahsus bir surette, ağır ağır, bi't-tedric.

Imperdable [s.] Kaybolunamaz, kaybedilmesi gayr-ı mümkün.

Imperfectibilité [ims.] İkmâl olunamamazlık, kemâlsizlik, noksan.

Imperfectible [s.] İkmâl olunamaz, kemâl bulamaz, nâkıs.

Imperfection [ims.] Adem-i kemâl, noksan, eksiklik.

Imperforation [ims.] (t.) Adem-i tesakkub.

Imperforé,e [s.] (t.) Gayr-ı meskub.

Impérial,e [s.] Şâhâne, hümâyun. ◆ İmparatora ve imparatorluğa mensup ve müteallik. || **Lycée** – Mekteb-i sultanî. (cmz.: *impériaux*.)

Impériale [ims.] Tramvay, omnibüs gibi arabaların müşteri oturan üstü. ◆ Karyola kubbesi. ◆ Bir nevi kâğıt oyunu. ◆ Dudağın altında tıraşsız bırakılan kıllar, bamteli sakalı. ◆ Rusya lirası.

Impérialement [s.] Padişahâne, mülûkâne. ◆ İmparatorca, imparatora layık ve münasip bir surette.

Impérialisme [imz.] İmparatorluk taraftarlığı.

Impérialiste [imz.] İmparatorluk taraftarı.

Impérieusement [h.] Kibir ve azamet ve âmiriyet tavrıyla, unf ve şiddetle, bir tavr-ı hâkimâne ile. ◆ Bi-eyyi-hâl, mutlaka, behemehâl.

Impérieux,se [s.] Mütekebbir, müteazzım, âmir. ◆ Mukavemeti müşkil, kuvvetli, şedid, mübrim, mücbir. || **Circonstances – ses** Ahvâl-i mücbire.

Impérissable [s.] Kaybolmaz, zeval bulmaz, bozulmaz.

Impéritie [ims.] (*sî*) Maharetsizlik, acemilik, tecrübesizlik.

Imperméabiliser [ft.] Su geçmez bir hâle getirmek.

Imperméabilité [ims.] (ht.) Mâyiatın hulûlüne gayr-ı müsait olmak hassası, gayr-ı kabiliyet-i hulûl.

Imperméable [s.] (ht.) Mâyiatın hulûlüne gayr-ı müsait olan, gayr-ı kabil-i hulûl, su geçmez.

Impermutabilité [ims.] Mübâdele olunamamazlık, mübâdelesi gayr-ı kabil. ◆ Becâyiş olunamamazlık.

Impermutable [s.] Mübâdele olunamaz, mübâdelesi gayr-ı mümkün. ◆ Becâyiş olunamaz.

Impersonnalité [ims.] Adem-i zâtiyet, gayr-ı şahsiyet.

Impersonnel,le [s.] Zâtiyet ve şahsiyeti olmayan, gayr-ı şahsi. ◆ Bir zât ve şahsa mensup olmayan. || (sr.) Yalnız masdarıyla müfred gaib sîgaları bulunan (fiil), fi'l-i gayr-ı şahsi. ◆ Masdar ile ism-i fâil ve ism-i mef'ul sîgalarına dahi ıtlak olunur.

Impersonnellement [h.] Zât ve şahıs olmayarak, zâtiyet ve şahsiyete mensup olmayarak, min-gayri şahs, gayr-ı şahsi olarak.

Impertinemment [h.] Saygısızlıkla, küstahâne, riâyetsizlikle, bî-muhâba. ◆ Yerinde olmayarak, salâhiyetdar olmayarak.

Impertinence [ims.] Saygısızlık, riâyetsizlik, küstahlık. ◆ Adem-i makuliyet, münasebetsizlik.

Impertinent,e [s.] Saygısız, riâyetsiz, küstah, bî-edeb. ◆ Yerinde değil, münasebetsiz. || (hk.) Davaya taalluku yok.

Imperturbabilité [ims.] Sükûnet, sebat, karar. ◆ Telaşsızlık, temkinini bozmayış.

Imperturbable [s.] Tahrik olunamaz, sakin, sabit. ◆ Telaşsız, temkinini bozmaz.

Imperturbablement [h.] Sakin ve sabit olarak. ◆ Temkinini bozmaksızın, telaşsızca.

Impétigineux,se [i. - s.] (t.) Kubâ'-i asferî.

Impétigo [imz.] (t.) Bir nevi tuzlu balgam, kubâ'-i asfer.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Impétrable [s.] İstid'â ve taleple istihsal olunabilen.

Impétrant,e [s.] Beratla mutasarrıf olan. ◆ Berat veya şahâdetnâme sahibi.

Impétration [ims.] Bâ-berat tasarruf. ◆ Bâ-istid'â istihsal.

Impétrer [fl.] Bâ-berat mutasarrıf olmak. = [ft.] İstid'â takdimiyle istihsal etmek.

Impétueusement [h.] Şiddetle, sertlikle, tehevvürle.

Impétueux,se [s.] Şiddetli, sert, mütehevvir, tünd-hû.

Impétuosité [ims.] Şiddet, sertlik, tehevvür.

Impie [i. - s.] Dinsiz, kâfir, mülhid. ◆ Dine mugayir, küfr-âmiz. ◆ Ahlak ve adalete mugayir.

Impiété [ims.] Dinsizlik, küfür, ilhad. ◆ Dine riâyetsizlik, küfr-âmiz kavil ve fiil. ◆ Bir hürmet-i dindarâneye layık şeylere hakaret.

Impitoyable [s.] Merhametsiz. ◆ Hiçbir şeyle durması, susması gayr-ı kabil.

Impitoyablement [h.] Merhametsizce.

Implacabilité [ims.] Teskin olunamamazlık. ◆ Bî-emanlık.

Implacable [s.] Teskin olunamaz, bî-eman. ‖ (mec.) Tashih ve tadili, teskini gayr-ı kabil.

Implacablement [s.] Teskin olunamaz bir hırs ile.

Implantation [ims.] Bir şeyin içine dikme veya dikilme, gars. ◆ Saplama, tenşib. ‖ (tşr.) Tagarrus-ı cenin. (Acâibattan.)

Implanter [ft.] Bir şeyin içine dikmek, gars etmek. ‖ (mec.) İdhal, ihdas, tesis etmek.

Implexe [s.] Vukuatı çok ve pek karışık tiyatro oyunlarına ıtlak olunur, müteşebbek, iç içe.

Implication [ims.] Medhal, iştirak. ◆ Bir davaya medhaldar etme, teşrik etme. ◆ Takibat-ı cezaiyeye dâhil olma veya dâhil etme. ‖ (fls.) Tenâkuz.

Implicite [s.] Zımnen dâhil, mutazammın, zımnî.

Implicitement [h.] Zımnen, manen, zımnî bir surette.

Impliqué,e [s.] Zî-medhal, dâhil. ◆ Muğlak, pürüzlü.

Impliquer [ft.] İdhal etmek, karıştırmak. ‖ (mec.) Şâmil ve mutazammın olmak. ◆ İstilzam etmek, tazammun etmek. ◆ Teşrik etmek. ◆ Takibat-ı cezaiyeye dâhil etmek. ‖ **Il implique de dire que** Şu kadar var ki…

Imploration [ims.] Yalvarma, niyaz, tazarru'.

Implorer [ft.] Yalvarmak, istirham etmek, niyaz ve tazarru'la istemek.

Impoli,e [s.] Nezaketsiz, kaba.

Impoliment [h.] Nezaketsizlikle, kabaca.

Impolitesse [ims.] Nezaketsizlik, kabalık.

Impolitique [s.] Siyasete (politikaya) münâfî ve muzır olan.

Impolitiquement [h.] Siyasete (politikaya) münâfî ve muzır bir suretle. ◆ Muhalif-i akıl ve hikmet ve menfaat bir surette.

Impondérabilité [ims.] Gayr-ı kabil-i vezn.

Impondérable [s.] (ht.) Elektrik ve hararet ve ziya gibi vezni mümkün olmayan, gayr-ı kabilü'l-vezn. ‖ **Fluides – s** Seyyâlat-ı gayr-ı kabilü'l-vezn.

Impopularité [ims.] Adem-i makbuliyet, câlib-i hoşnudî olmamazlık.

Importable [s.] Kabil-i idhal, idhali mücaz.

Importance [ims.] Ehemmiyet. ◆ İtibar, nüfuz. ‖ **D'** – Ziyadesiyle, ehemmiyetli.

Important,e [s.] Ehemmiyetli, mühim. = [imz.] Bir şeyin asıl ve başlıca ciheti. ‖ **Faire l'** – Kendine ehemmiyet vermek.

Importateur,trice [i. - s.] İthalat taciri.

Importation [ims.] Hariçten emtia vesâire ithali, ithalat. ‖ **Commerce d'** – İthalat ticareti. ‖ **Droit d'** – İthalat resmi.

Importer [ft.] Emtia ve eşya-yı ecnebiye ithal etmek. ◆ Kabul ettirmek, ithal etmek.

Importer [fl.] Ehemmiyeti olmak, lazım gelmek; **Qu'importe?** Ne lazım gelir?;

N'importe comment Her ne tarik ile, her nasıl olur ise olsun; N'importe qui Her kim olursa; Il importe peu Şâyan-ı ehemmiyet değildir; N'importe Zararı yok, beis yok; Il importe Ehemmiyetlidir. (Sîgaların yalnız gaiplerinden tasrif olunur.)

Importun,e [i. - s.] Sıklet veren, usandıran, muacciz, can sıkıcı.

Importunément [h.] Sıklet ve tasdi' ile, usandırarak, can sıkarak.

Importuner [ft.] Tasdi' ve taciz etmek, sıklet vermek, usandırmak, can sıkmak, rahatsız etmek.

Importunité [ims.] Sıklet, usanç, tasdi', taciz.

Imposable [s.] Vergi veren, cizye-güzar, vergiye tâbi, vergiye tâbi edilebilir.

Imposant,e [s.] Vakarlı, heybetli. ◆ Mehib, mühim. ◆ Kendi kuvvet ve itibarını tanıttırmaya, tehdidini îkaya muktedir.

Imposé,e [s.] Üzerine yahut altına mevzu'. ◆ Vergiye tâbi kılınmış. || (mec.) Tahmil edilmiş, yükletilmiş, tevdi olunmuş. = [i.] Mükellef.

Imposer [ft.] Üzerine koymak. (Bu mânâ ile yalnız rûhânîlerin dua ve takdis makamında ellerini halkın başları üzerine koymaları hakkında müsta'meldir.) ◆ (İsim hakkında) Vermek. ◆ Vergi tarh etmek, cizyeye bağlamak. ◆ Emir ve teklif etmek, hamletmek. ◆ İcbar etmek. ◆ Zaruri kabul ettirmek, ilka etmek. ◆ Bâis-i takdir ve hürmet olmak, telkin-i ihtiram etmek. || (tba.) Sayfaları sıralamak. || En – İnandırmak. || – des droits Vaz', tarh-ı rüsum etmek. || – réquisitions Tecrim etmek. || – silence İskât, ilzam etmek. || – le respect İlka-yı mehâbet etmek.

Imposeur [imz.] Matbaada basılacak sayfaları sıralayıp tertip etmek hizmetiyle muvazzaf adam.

Imposition [ims.] Ellerin bir şeyin üzerine konması (Hıristiyanların dua ve takdis resmi hakkında). ◆ İsim verme, isim koyma. ◆ Emir, teklif, ihale. ◆ Vergi, resm, vergi tarhı. ◆ İcbar. || (tba.) Sayfaların sıralanması.

Impossibilité [ims.] Mümkünsüzlük, adem-i imkân, istihâle, emr-i muhal. || – physique İstihâle-i maddiye, maddeten adem-i imkân. || Être de tout – Büsbütün gayr-ı mümkün, muhal olmak.

Impossible [s.] İmkânsız, muhal. ◆ Pek müşkil. ◆ Garip, garabet-nümâ. ◆ Bir mevkide, bir memuriyette istihdamı gayr-ı kabil. = [imz.] Emr-i muhal. || Par – Farz-ı muhal olarak.

Imposte [ims.] Kapı veya pencere kanadının gayr-ı müteharrik kısmı. ◆ Kemer ayağı.

Imposteur [imz.] Aldatıcı, yalancı, kâzib, müzevvir.

Imposture [ims.] Aldatma, iğfal, kizb, tezvir.

Impôt [imz.] Vergi, resm, teklif. || – s légaux Tekâlif ve mürettebat-ı nizamiye, şer'iye. || – progressif Teklif-i mütezâyid. || – unique Teklif-i vâhid. || – personnel Teklif-i şahsi. || – sur le revenu Gelir vergisi. || – territorial Arazi vergisi, icâre-i zemin. || – s affermés Maktûan ihale olunan resm. || – s perçus en nature Aynen istîfa olunan rüsum, ayniyat. || – s perçus en espèces Bedelat.

Impotence [ims.] Sakatlık, kötürümlük.

Impotent,e [i. - s.] Sakat, kötürüm.

Impraticabilité [ims.] İcra olunamamazlık, güçlük, suûbet, müşkilat. ◆ Geçilememezlik, gayr-ı kabiliyet-i mürur.

Impraticable [s.] İcra olunamaz, nâ-kabil-i icra. ◆ Geçilmesi müşkil, gayr-ı kabil-i mürur. || Chemin – Sa'bü'l-mürur yol.

Imprécation [ims.] Beddua, lanet.

Imprécatoire [s.] Beddua ile olunan veya beddua suretinde olan.

Imprégnable [s.] Doldurulabilir, doyurulabilir, işbâı mümkün.

Imprégnation [ims.] Bir cismin diğer bir cismin zerratıyla doldurulması, şiba', işbâ', tenşif.

Imprégné,e [s.] Diğer bir cismin zerratıyla doldurulmuş (cisim), hâl-i işbâa gelmiş.

Imprégner [ft.] Bir cismin zerratını diğer bir cismin içine karıştırmak, işbâ' etmek. ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

(mec.) Bir şey üzerinde bir tesir-i sahih hâsıl etmek, işbâ' eylemek.

Imprenable [s.] Alınamaz, fetih ve zaptı muhal veyahut pek müşkil, hasin.

Impresario [imz.] (*pré*) (İtalyancadan me'huz) Bir tiyatro oyuncu takımının reisi. ◆ Tiyatro mültezimi.

Imprescriptibilité [ims.] (hk.) Bir mal ve mülkün mürur-ı zamanla tasarrufuna halel gelmemesi.

Imprescriptible [s.] (hk.) Mürur-ı zamanla tasarrufuna halel gelmeyen, mürur-ı zamanla sâkıt olmayan. ‖ **Action** – Mürur-ı zamanla sâkıt olmayan dava.

Impresse [sms.] Hissiyat yahut zihne tesir eden.

Impression [ims.] Basma, tab'. ◆ Mühür ve damga vaz'ı. ◆ Resimlerin zemin boyası. ◆ Kakma. ◆ Tesir, eser. ‖ – **favorable** Hüsn-i tesir. ‖ – **défavorable** Sû-i tesir. ‖ (mna.) – **sensorielle** Eşya-yı hariciye tarafından âzâ-yı havass üzerinde husule getirilen tesir. ‖ **Erreur d'** – Tertip sehvi. ‖ (hyv.) – **s musculaire** Âsâr-ı adaliye. ‖ – **s palléales** Âsâr-ı burnusiye.

Impressionnabilité [s.] Kolay müteessir olma, sürat-i teessür.

Impressionnable [s.] Kolay müteessir olur, serîü't-teessür.

Impressionner [ft.] Dokunmak, tesir etmek, tesir hâsıl etmek.

Imprévoyance [ims.] Adem-i basiret, gaflet, ihtiyatsızlık.

Imprévoyant,e [s.] Gafil, ihtiyatsız, basiretsiz.

Imprévu,e [s.] Evvelden düşünülmemiş, nâgeh-zuhur, min-gayri me'mûl. ‖ **Frais** – **s** Masârifat-ı fevkalâde, min-gayri me'mûl zuhur edebilecek masârifat.

Imprimable [s.] Tab' ve temsile şâyan, kabil-i tab' ve temsil.

Imprimatur [imz.] Tab' ruhsatı.

Imprimé,e [s.] Basılmış, matbu. ‖ (mec.) Kalp ve ruha hakkolmuş. = [imz.] Matbu risale, evrak. ◆ Basma bez.

Imprimer [ft.] Basmak, basarak izini, işaretini bırakmak. ◆ Basmak, tab' etmek. ◆ Vermek. ‖ (mec.) Tesir ettirmek; iz, eser bırakmak. ◆ Boya sürmek, basma yapmak, basmak.

Imprimerie [ims.] Kitap vesâire basmak sanatı, fenn-i tabâat. ◆ Basmahâne, matbaa. ‖ **Caractère d'** – Matbaa hurufatı.

Imprimeur [imz.] Matbaa sahibi, matbaacı. ◆ Matbaa amelesinden olan adam ve hususiyle makineci ve tezgâhçı. ◆ Basmacı.

Imprimeur,se [s.] Tab'a yarayan.

Improbabilité [ims.] Adem-i ihtimal, adem-i melhuziyet.

Improbable [s.] Gayr-ı muhtemel, gayr-ı melhuz.

Improbablement [h.] Adem-i ihtimal ile, gayr-ı muhtemel olarak.

Improbateur,trice [s.] Beğenmeyen, red ve takbih eden. ◆ Adem-i muvâfakat ve rızayı mutazammın. ‖ **Geste** – Red ve adem-i takdir işareti.

Improbatif,ve [s.] Adem-i muvâfakat ve rızaya, red ve takbihe dâl, bunları mutazammın.

Improbation [ims.] Adem-i takdir, red, adem-i rıza.

Improbe [s.] İstikametsiz, hilekâr.

Improbité [ims.] İstikametsizlik, hilekârlık.

Improducteur,trice [ims.] Doğurmaz, gayr-ı müvellid. ◆ Hâsılat vermez, gayr-ı münbit.

Improductibilité [ims.] Hâsıl olamamazlık, yetiştirilememezlik.

Improductible [s.] Hâsıl olamaz, yetiştirilemez.

Improductif,ve [s.] Hâsılat vermez, gayr-ı münbit, akim, gayr-ı mütemetti'. ◆ Temettü bırakmaz, temettüsüz.

Improductivement [h.] Gayr-ı münbit olarak, hâsılat veya temettü vermeyerek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Improductivité [imz.] Gayr-ı münbit olma, hâsılat veya temettü vermeme.

Impromptu,e [s.] Ansızın, nâgehan. = [imz.] İrticalen, bi'l-bedâhe söylenilen şiir. || **à l'** – İrticalen, bi'l-bedâhe.

Improportionnel,le [s.] Gayr-ı mütenâsip.

Impropre [s.] Nâ-münasip, nâ-be-mahal. ◆ Nâ-ehil. ◆ Gayr-ı sâlih. ◆ Muharririn fikrini tamamen ifade edemeyen, nâkıs, yanlış.

Improprement [h.] Nâ-münasip ve nâ-be-mahal olarak. ◆ Yanlış, bihakkın edâ-yı meramdan âciz tabirat ile.

Impropriété [ims.] Sözün nâ-be-mahal olması, maksudu bihakkın edâ edememesi.

Improuvable [s.] Gayr-ı kabil-i takdir ve tasvip.

Improuver [ft.] Takdir etmemek, takbih etmek.

Improvisateur,trice [i.] Bi'l-bedâhe söz veya şiir söyleyen adam, hazır cevap, mürtecil, bedîhe-gû.

Improvisation [ims.] Bi'l-bedâhe söz veyahut şiir söyleyiş, hazır cevaplık, irtical. ◆ Bi'l-bedâhe söylenilen söz yahut şiir, bedîhe.

Improviser [ft.] Bi'l-bedâhe söz yahut şiir söylemek. ◆ Hemen yapıvermek.

Improviste (**à l'**) [h.] Bi'l-bedâhe, bedâheten, irticalen, ansızın, bağteten, nâgehan. ◆ Çabuk, derhal.

Imprudemment [h.] Tedbirsizlikle, akılsızlıkla, gafilâne.

Imprudence [ims.] Tedbirsizlik, akılsızlık, gaflet, sû-i tedbir, adem-i ihtiyat, dikkatsizlik. ◆ Tedbirsiz yapılan iş. || **Homicide par** – Dikkatsizlikten neşet eden katl. || **Coups et blessures par** – Dikkatsizlikten neşet eden darp ve cerh.

Imprudent,e [s.] Tedbirsiz, ihtiyatsız, akılsız, gafil.

Impubère [i. - s.] Buluğa ermemiş, gayr-ı bâliğ, sagir, sabî, sabiye.

Impuberté [ims.] Adem-i buluğ, gayr-ı bâliğiyet.

Impudemment [h.] Saygısızlıkla, bî-edebâne, küstahâne.

Impudence [ims.] Saygısızlık, küstahlık, edepsizlik.

Impudent,e [s.] Saygısız, küstah, edepsiz.

Impudeur [ims.] Hicapsızlık, hayâsızlık, arsızlık, utanmamaklık.

Impudicité [ims.] Arsızlık, edepsizlik, iffetsizlik, fuhuş.

Impudique [i. - s.] Arsız, edepsiz. ◆ İffet ve edebe mugayir, bî-edebâne. ◆ Fuhş-âmiz.

Impudiquement [h.] Arsızlıkla, bî-edebâne. ◆ Fuhuş ve adem-i iffetle.

Impuissance [ims.] Kuvvetsizlik, adem-i iktidar, acz. || (t.) Erkekliğin kesilmesi, anânet, adem-i iktidar.

Impuissant,e [s.] Kuvvetsiz, gayr-ı muktedir, nâtüvan, âciz. ◆ Tesirsiz, hükmü yok. = [imz. - s.] Erkekliği olmayan, erkekliği kesilmiş, innîn.

Impulsif,ve [s.] Def etmek kuvvetini hâiz, dâfi'. ◆ Bâis, sâik. || **Force – ve** Kuvve-i dâfia.

Impulsion [ims.] İtme, def, indifâ. ◆ Teşvik, tahrik, sevk. ◆ İlcâ. ◆ Meyelân. ◆ = [cm.] İlcâat. || **Force d'** – Kuvve-i indifâiye.

Impunément [h.] Mücâzatsız olarak, ceza görmeyerek, cezadan kurtularak, bilâ-ceza. ◆ Bir fenalık yapmaksızın.

Impuni,e [s.] Mücâzatsız kalan, ceza görmeyen.

Impunité [ims.] Mücâzatsızlık, ceza görmeyiş, cezasız kalma. || (hk.) Heder.

Impur,e [s.] Pak ve tahir olmayan, nâ-pak, pis. ◆ Hâlis ve sâfi olmayan, karışık. ◆ Murdar, mülevves. ◆ Ahlaksız, mugayir-i hayâ, açık. = [ims.] Âlüfte.

Impurement [h.] Pis ve nâ-pak olarak. ◆ Mugayir-i hayâ olarak, ahlaksızca, açıkça.

Impureté [ims.] Adem-i tahâret, levs. ◆ Fuhşiyat, habâset. || – **légale des Juifs** Yahudilerin turfesi[?].

TÜBA TÜRKİ LEHÇELER ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ TÜRKOLOJİ ÇALIŞMALARI ACADEMY OF TURKIC STUDIES www.tuba.gov.tr

Imputabilité [ims.] Kabiliyet-i azv, kabiliyet-i isnat.

Imputable [s.] İsnat olunabilir (kabahat vesâire). ◆ Mahsup olunabilir, icra-yı mahsubu caiz (meblağ).

Imputatif,ve [s.] İsnat ve itham eden veya buna yarayan.

Imputation [ims.] İsnat, itham, azv. ◆ Mahsup, takas. ◆ İrad-ı masraf etme, icra-yı mahsup. || – **s diffamatoires** Muhill-i namus isnadat.

Imputer [ft.] İsnat, azv etmek. ◆ Mahsup etmek, hesabına idhal etmek. || – **à** Tevbih ve azv etmek.

Imputrescibilité [ims.] (*trèss-si*) Çürümemezlik, bozulmamazlık, gayr-ı kabiliyet-i tefessüh.

Imputrescible [s.] (*trèss-si*) Çürümez, bozulmaz, gayr-ı kabil-i tefessüh.

In [d.] Nefy ve tecrit mânâsıyla kelimelerin başına girer; dâhil olduğu kelimenin birinci harfi *l* olursa *il*, ve *b*, *m*, *p* olursa *im*, ve *r* olursa *ir* olur.

Inabordable [s.] Yanına varılamaz, yanaşılması müşkil. || (mec.) Pek müteazzım ve mütekebbir, yanına varılmaz.

Inabordé,e [s.] Yanına varılmamış, kimsenin takarrüb etmediği (sahil, cezîre).

Inabrité,e [s.] Sipersiz, muhafazasız, açık, çıplak. ◆ Rüzgâra ve fırtınaya maruz.

Inacceptable [s.] Kabul olunmaz, kabule gayr-ı şâyan.

Inaccessibilité [ims.] Vusulün imkânsızlığı, yanına varılması muhal olma. || (mec.) Teessürsüzlük, adem-i kabiliyet. ◆ Aklın erememesi.

Inaccessible [s.] Mümteniü'l-vusul. || (mec.) Akıl ermez, teessür ve histen ârî, gayr-ı mütehassis, bî-his.

Inaccommodable [s.] Uzlaşması mümkünsüz, uyuşulmaz, tesviyesi muhal, mümteniü'l-itilâf.

Inaccomplissement [imz.] Adem-i ifâ.

Inaccordable [s.] Verilemez, müsaade olunamaz, bahş ve is'af olunamaz. ◆ Tevfik ve tatbiki muhal, imtizacı müşkil.

Inaccostable [s.] Yanaşılamaz (iskele).

Inaccoutumé,e [s.] Âdet olmamış, gayr-ı mutad, alışılmamış.

Inachevé,e [s.] Nâ-tamam, nâkıs.

Inachus [imz.] (hyv.) Üç köşe bir cins deniz aşivadesi.

Inacquittable [s.] Gayr-ı kabil-i te'diye. ◆ Beraatına hüküm gayr-ı kabil.

Inactif,ve [s.] Faaliyeti olmayan, gayretsiz, gevşek, batîü'l-hareke.

Inaction [ims.] Atâlet, betâet, tembellik. || (hk.) Bir hakkı adem-i isti'mal.

Inactivité [ims.] Hareketsizlik, gevşeklik, rehavet.

Inadmissibilité [ims.] Kabul olunamamazlık, kabule imkânsızlık.

Inadmissible [s.] Kabul olunamaz, kabule şâyeste ve müstehak olmayan.

Inadmission [ims.] Adem-i kabul, red.

Inadvertance [ims.] Dikkatsizlik, dalgınlık, ihmal, gaflet.

Inaffection [ims.] Fıkdan-ı muhabbet ve şefkat, bürûdet.

Inaguerri,e [s.] Harbe alışmamış.

Inailé,e [h.] (hyv.) Kanatsız, adîmü'l-ecniha.

Inajournable [s.] Gayr-ı kabil-i ta'lik ve tehir.

Inaliénabilité [ims.] Adem-i kabiliyet-i terk. ◆ Vazgeçmesi gayr-ı kabil. ◆ Adem-i kabiliyet-i temlik.

Inaliénable [s.] Terki caiz olmayan. ◆ Kabil-i temlik olmayan. || **Domain** – Meşrûta.

Inaliénation [ims.] Bir mülkün adem-i terk ve intikali.

Inalliable [s.] (k.) Mümteniü'l-halt, mümteniü'l-imtizac. || (mec.) Tevfik ve imtizac kabul etmez.

Inallumé,e [s.] Yanmamış, alevlenmemiş.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Inaltérabilité [ims.] Adem-i kabiliyet-i tagayyür, değişmemezlik, bozulmamazlık.

Inaltérable [s.] Tagayyür kabul etmez, değişmez, lâ-yetegayyer, bozulmaz.

Inaltéré,e [s.] Değişmemiş, tagayyür etmemiş, bozulmamış.

Inamissibilité [ims.] (Akaid) Kaybolmamazlık, zevalsizlik.

Inamissible [s.] (Akaid) Kaybolmaz, adîmü'z-zeval.

Inamovibilité [ims.] Azlolunamamazlık, azilden masûniyet. ◆ Kayd-ı hayat.

Inamovible [s.] Azlolunamaz, lâ-yen'azil, (memur). ◆ Kayd-ı hayat şartıyla (memuriyet). ‖ (crh.) **Bandage** – Lifâfe-i mevsûka.

Inamusable [s.] Eğlendirilmesi gayr-ı kabil.

Inanimé,e [s.] Cansız, câmid. ◆ Ölü, meyyit, bî-ruh. ‖ (mec.) Kuvvetsiz, gevşek.

Inanité [ims.] Boşluk, hebâlık, vâhîlik, fena.

Inanition [ims.] (t.) Beslenememekten, sû-i tagazzîden hâsıl zaaf, mahmasa.

Inanthéré,e [s.] (nb.) Ma'dûmü'l-haşefe.

Inapercevable [s.] Görünmez, gayr-ı mahsus.

Inaperçu,e [s.] Görünmemiş, nazar-ı dikkate ilişmemiş.

Inapparent,e [s.] Gayr-ı zâhir.

Inappétence [ims.] İştahsızlık, yemekten istikrah. ◆ Zaaf-ı hassasiyet ki arzuyu mahveder.

Inapplicable [s.] Tatbik ve icrası gayr-ı kabil.

Inapplication [ims.] Gayr-ı kabiliyet-i tatbik. ◆ İhmal, dikkatsizlik.

Inappliqué,e [s.] İcra ve tatbik olunmamış. ◆ Dikkatsiz, ihtimamsız.

Inappréciable [s.] Takdiri muhal, takdir olunmaz. ‖ (mec.) Pek kıymetli, pek iyi, fevkalâde.

Inapprenable [s.] Öğrenilemez, öğrenilmesi gayr-ı kabil.

Inapprêté,e [s.] Hazırlanmamış. ‖ (mec.) Dakik ve ihtimamlı değil.

Inapprivoisable [s.] Alıştırılamaz, yumuşatılamaz, te'nisi gayr-ı kabil, gayrı munis, gayr-ı kabil-i te'nis.

Inapprouvé,e [s.] Tasvip ve kabul olunmamış.

Inapte [s.] Nâ-ehil, nâ-müstehak, kabiliyet ve istidadı mefkud, gayr-ı sâlih.

Inaptitude [ims.] Ehliyetsizlik, istihkaksızlık, adem-i istidat, adem-i liyakat.

Inarticulable [s.] Gayr-ı kabil-i telaffuz.

Inarticulé,e [s.] Telaffuz olunmayan, mahrec-i mahsusu olmayıp hayvanatın sadâsı gibi çıkan, gayr-ı melfuz (sadâ). ‖ (tt.) Ma'dûmü'l-mafsal. = [imz. - cm.] Hayvanat-ı ma'dûmü'l-mafsal nevi.

Inassermenté [smz.] (mr. Insermenté.)

Inassorti,e [s.] Çeşidi iyi değil, tam çeşit değil.

Inassouvi,e [s.] Doymamış, kanmamış.

Inattaquable [s.] Gayr-ı kabil-i hücum. ◆ Taarruzdan berî ve masun. ‖ (mec.) İtiraz kabul etmez.

Inattendu,e [s.] Gayr-ı me'mûl, gayr-ı muntazar.

Inattentif,ve [s.] Dikkat etmeyen, dikkatsiz.

Inattention [ims.] Dikkatsizlik, ihmal, müsamaha. ‖ **Faute d'** – Adem-i dikkatten mütevellid hata.

Inaugural,e [s.] Tetevvüc vesâire âyinine veya bir resm-i küşâda mensup ve müteallik.

Inaugurateur,trice [i.] Resm-i küşad icra eden.

Inauguration [ims.] Resm-i küşad. ◆ Rekz ve tesis resm ve âyini, tetevvüc vesâire âyini. ‖ (mec.) Mebde, başlangıç.

Inaugurer [ft.] Tetevvüc vesâire âyinini veya bir rekz ve tesis ve küşad resmini icra etmek. ‖ (mec.) İptidâ, ibtidar etmek, tesis eylemek.

Inauration [ims.] (syd.) Hapları varaklama, yaldızlama.

Inavouable [s.] İtiraf ve ikrar olunamaz.

Inavoué,e [s.] İkrar, itiraf olunmamış.

Inca [imz.] Peru memleketi hükümdarlarına verilen unvandır.

TÜBA TÜRK VE İSLÂM BİLİMLERİ AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Incalcinable [s.] Gayr-ı kabil-i teklis.

Incalculable [s.] Hesap olunamaz, hesapsız, lâ-yuad ve lâ-yuhsâ.

Incalicé,e [s.] (nb.) Ke'si olmayan, bilâ-ke's.

Incamérer [ft.] Ruhban emlâki miyanına idhal etmek.

Incandescence [ims.] Beyaz görünecek kadar kızdırılmış olan bir cismin hâli, teşebbüh, humuvv-ı ebyaz, nâr-ı ebyaz. ‖ (mec.) Teheyyüc ve ihtiras-ı şedid.

Incandescent,e [s.] Beyaz görünecek kadar kızdırılmış, müteşebbih (cisim). ‖ (mec.) Pek şiddetli, ateşli.

Incantation [ims.] Musahhar etme.

Incapable [s.] Gayr-ı muktedir, nâ-ehil, dirayetsiz, âciz. ◆ Ehliyet-i kanuniyeden mahrum. ◆ Elinden gelmez. ‖ **Il est – de lâcheté** Alçaklık, cebânet elinden gelmez.

Incapacité [ims.] Adem-i iktidar, adem-i ehliyet, dirayetsizlik. ◆ Adem-i ehliyet-i kanuniye. ‖ **– de travail** Darp veya cerhten nâşî işten kalma, işlemeye adem-i iktidar.

Incarcération [ims.] Hapis. ◆ Mahbusiyet. ‖ (t.) İhtinak.

Incarcérer [ft.] Hapsetmek, mahbese ilka etmek.

Incarnadin,e [s.] Açık pembe, ten rengi.

Incarnat,e [s.] Açık pembe renginde, ten renginde. = [imz.] Açık pembe rengi, ten rengi.

Incarnatif,ve [s.] (t.) Mülahhim, mütelahhim.

Incarnation [ims.] Bir ruh veya cism-i latifin cisim peydâ etmesi, tecessüm, tecessüd, temessül. ◆ Et bağlama. ‖ (mec.) Tezahür-i haricî, maddi.

Incarné,e [s.] İnsan veya hayvan suretine girmiş, tecessüm ve tecessüd ve temessül etmiş, mütecessid (cin vesâire). ‖ **Ongle –** Ete batmış tırnak. ‖ **Diable –** (mec.) Pek şerir adam.

Incarner [ft.] (mec.) Tecessüm ettirmek, bir şekl-i maddi vermek. ‖ **S' –** Tecessüm ve temessül etmek. ‖ (mec.) Bir şekl-i maddi ve mer'î ahz etmek.

Incartade [ims.] Şiddetli şetm ve tahkir. = [cm.] Budalaca harekât.

Incassable [s.] Kırılmaz, kolayca kırılmayan.

Incendiaire [i.] Kasten harik îka eden adam, kundakçı. = [s.] Yangın îka etmeye mahsus, muhrik. ‖ (mec.) Muzır.

Incendie [imz.] Yangın, harik. ‖ **– volontaire** Kasten îka-ı harik. ‖ **Bouche d' –** Harik musluğu.

Incendié,e [s.] Harikzede, muhterik.

Incendier [ft.] Yakmak, ihrak etmek, ateş vermek. ‖ (mec.) Âteş-i ceng ü cidâle boğmak.

Incération [ims.] Balmumu katma, teşmi'. ◆ Balmumu hâline ircâ'.

Incérer [ft.] Balmumu karıştırmak. ◆ Balmumu kesâfetine getirmek.

Incertain,e [s.] Muhakkak olmayan, şüpheli, meşkûk. ◆ Mukarrer ve muayyen olmayan, bellisiz. ◆ Mütehavvil, mütegayyir, mütelevvin, müteredditt. = [imz.] Adem-i tahakkuk ve taayyün, şüphe, tereddüt.

Incertainement [h.] Muhakkak ve muayyen ve mukarrer olmayarak, şüphe ve tereddütle meşkûk olarak.

Incertitude [ims.] Adem-i tahakkuk, şüphe. ◆ Adem-i takarrür ve taayyün, tereddüt. ◆ Tahavvül, tagayyür. ◆ Adem-i sebat, televvün, kararsızlık.

Incessamment [h.] Durmaksızın, mütemadiyen, lâ-yenkatı', derhal, bilâ-tehir.

Incessant,te [s.] Durmaz, münkatı' olmaz, ardı arası kesilmez, mütemadî.

Incessibilité [ims.] Adem-i kabiliyet-i terk.

Incessible [s.] Terk olunmaz, vazgeçilmez.

Inceste [imz.] Şer'an izdivaçları caiz olmayan akrabanın birleşmesi, kızılbaşlık. = [i. - s.] Böyle bir şenâati irtikâb eden, kızılbaş.

Incestueusement [h.] Şer'an izdivaçları caiz olmayan akrabanın birleşmesi tarikiyle.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Incestueux,se [s.] Şer'an izdivaçları caiz olmayan akrabanın birleşmesi şenâatiyle lekedar. || **Enfant** – Böyle bir şenâatten hâsıl olan veled.

Inchoatif,ve [s.] (*ko*) (sr.) İptidâî.

Inchoation [ims.] (*ko*) (fls.) İptidâ, bidâyet.

Incidemment [h.] Alâ-tariki'l-istitrad.

Incidence [ims.] (ht.) Bir hat veya şuânın bir vechin üzerine düşmesi, vürud. || **Angle d'** – Zâviye-i vürud. || (t.) Vâride-i sâkıte.

Incident [imz.] Bir davanın rü'yet ve icrası sırasında zuhur eden hadise. ◆ Bir davanın rü'yeti esnasında çıkıp redd ü cerhi iktizâ eden dava-yı hadise. ◆ Hikâyede esas vakanın cereyanını tevkif eden ikinci derecede bir vaka.

Incident,e [s.] Tesadüfen zuhur ve tahaddüs eden. || (ht.) Bir vechin üzerine düşen vârid, sâkıt (hat veya şuâ). || (nh.) Diğer bir cümlenin içinde bulunan (cümle), cümle-i itiraziye.

Incidentaire [s.] Diğer bir meselenin faslı sırasında zuhur etmiş meseleye ve dava-yı hadiseye mensup ve müteallik.

Incidenter [ft.] Bir meselenin faslı sırasında diğer mesele ve dava-yı hadise çıkarmak. ◆ İşi uzatmak için mevzubahis olan meseleye muhalif bir takım mesâil tevlid etmek, müşkilat çıkarmak.

Incinération [ims.] Küle tahvil etme, termid. ◆ Küle dönme. ◆ – **des cadavres** İhrak-ı emvat.

Incinérer [ft.] Küle tahvil etmek, termid etmek.

Incirconcis,e [s.] Sünnet olmamış, sünnetsiz, gayr-ı mahtun.

Incirconcision [ims.] Sünnetsizlik, gayr-ı mahtuniyet.

Incise [ims.] İçinde bulunduğu kelâmla az münasebeti olan cümle, istitrad.

Inciser [ft.] Az yarmak. ◆ Şakk etmek.

Incisif,ve [s.] Yarıcı. ◆ Kesici, katı'. ◆ İstihzâlı. = [ims.] yahut **Dents – ves** Ön dişleri, esnan-ı katıa, senâyâ.

Incision [ims.] Yarma, şakk. ◆ Yarık. ◆ Çelik vesâire üzerine hakkolunmuş ince resim.

Incitabilité [ims.] (mna.) İntibahiyet.

Incitable [s.] (mna.) Kabil-i tenbih.

Incitant,e [s.] (t.) İntibahı mûcip olan, münebbih.

Incitateur,trice [i. - s.] Muharrik, müşevvik.

Incitation [ims.] Tahrik, teşvik, tesvil, iğvâ. || (t.) Bazı uzuvların tezyid-i kuvveti, intibah.

Inciter [ft.] Tahrik ve teşvik etmek. ◆ Münebbihiyeti mûcip olmak.

Incivil,e [s.] Zarafet ve nezaketten berî, kaba. ◆ Mugayir-i nezaket.

Incivilement [h.] Zarafetsiz, nezaketsiz, kaba bir suretle.

Incivilisé,e [s.] Temeddün etmemiş, gayr-ı müteməddin.

Incivilité [ims.] Zarafetsizlik, nezaketsizlik, kabalık. ◆ Kaba söz.

Incivique [s.] Gayretsiz, hamiyetsiz.

Incivisme [imz.] Gayretsizlik, hamiyetsizlik.

Inclémence [imz.] Merhametsizlik, şefkatsizlik. ◆ Sertlik, unf, şiddet.

Inclément,e [s.] Merhametsiz, şefkatsiz. ◆ Sert, şiddetli, anif.

Inclinaison [ims.] İki cismin birleştikleri yerde bir zâviye teşkil edecek surette birbirine doğru meyli, temayül, inhiraf, inhitat. || **Aiguille d'** – İnhitat ibresi.

Inclinant,e [s.] Ufka mâil (basîta).

Inclination [ims.] Eğme, eğilme, tahniye, inhinâ. ◆ Meyl-i tabii, istidat, temayül, heves. ◆ Aşk, muhabbet, sevda. ◆ Ser-fürû etme.

Incliner [ft.] Eğmek, bükmek. || (mec.) Mütemâil bulundurmak. ◆ İnkıyad etmek. = [fl.] Eğilmek, eğrilmek. || (mec.) Meyletmek, temayül etmek, mâil olmak, heves etmek. || **S'** – Eğilmek, ser-fürû etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

Inclure [ft.] Leffetmek. ◆ Derc, ilave, zam etmek.

Inclus,e [s.] Dâhil, melfuf, mazruf. ‖ **Si** – Leffen. = [ims.] Bir paketin içinde mazruf mektup, melfuf.

Inclusion [ims.] Dâhil bulunma.

Inclusivement [h.] Dâhil olduğu hâlde.

Incoercibilité [ims.] (ht.) Adem-i istîab.

Incoercible [s.] İçine sığdırılamaz, istîab olunamaz. ‖ (mec.) Gayr-ı kabil-i zapt ve tevkif.

Incognito [h.] Kendini bildirmeyerek, mütenekkiren, gayr-ı resmî surette. = [imz.] Tebdil. ‖ **Garder l'** – Kendini belli ettirmemek, mütenekkir hâlde bulunmak. ‖ **Lever l'** – Kendini tanıtmak.

Incohérence [ims.] Rabıtasızlık, adem-i irtibat, adem-i lüsuk.

Incohérent,e [s.] Rabıtasız, gayr-ı merbut.

Incolore [s.] Renksiz, levnsiz. ‖ (mec.) Müteredditt, kararsız.

Incomber [fl.] Ait olmak, vazifesi olmak, terettüb etmek.

Incombustibilité [ims.] Yanmamazlık, gayr-ı kabiliyet-i ihtirak.

Incombustible [s.] Yanmaz, gayr-ı kabil-i ihtirak.

Income-tax [imz.] *(inn-keumm-taks)* İngiltere ve Amerika'da gelir vergisi.

Incommensurabilité [ims.] Ölçülmesi, mukayesesi gayr-ı kabil olma. ‖ (r.) Ölçüleri bir olmayan iki sıklet veya cesâmet arasındaki münasebet, adem-i iştirakü'l-mizan.

Incommensurable [s.] Nihayetsiz, pâyansız. ‖ (r.) Ölçüleri bir olmayan (cesâmetler veya sıkletler), gayr-ı müşterekü'l-mizan.

Incommodant,e [s.] Sıklet veren, sıkan, rahatsız eden.

Incommode [s.] Elverişli ve kullanışlı olmayan, gayr-ı muvâfık. ◆ Sıkıntılı, ağır, rahatsızlık verir, sakilü'r-ruh.

Incommodé,e [s.] Rahatsız, keyifsiz, nâ-mizaç.

Incommodément [h.] Rahatsızlıkla, sıkıntı ile. ◆ Rahatsız ve keyifsiz olarak.

Incommoder [ft.] Rahatsız etmek, sıkmak, zahmet vermek, iz'ac etmek, sıklet-bahş olmak.

Incommodité [ims.] Rahatsızlık, sıkıntı, zahmet. ◆ Keyifsizlik.

Incommutabilité [ims.] (hk.) Adem-i kabiliyet-i fesih. ◆ Hakk-ı tasarrufun izâle olunamaması.

Incommunicable [s.] Teşrik ve ta'mimi gayr-ı mümkün, nâ-kabil-i müşâreket. ◆ Gayr-ı sârî.

Incommutable [s.] (hk.) Gayr-ı kabil-i fesih. ◆ Sahibinin yed-i tasarrufundan çıkarılamaz.

Incommutablement [h.] (hk.) Gayr-ı kabil-i fesih bir surette. ◆ Sahibinin yed-i tasarrufundan çıkarılamayacak bir suretle.

Incomparable [s.] Bir şeyle kıyas kabul etmeyen, bî-nazir, ferid.

Incomparablement [h.] Kıyas kabul etmez surette.

Incompatibilité [h.] Adem-i tevâfuk, mugayeret, zıddiyet, tenâfür, münâferet, kabil-i telif ve tevfik olamayış. ◆ İki hizmet veya memuriyetin bir şahıs uhdesine içtimâ edememesi, adem-i içtimâ. ◆ Adem-i cevaz-ı kanuni. ‖ – **d'humeurs** Zıddiyet-i ahlak, adem-i tevâfuk-ı mizaç.

Incompatible [s.] İmtizacı mümkün olmayan, tevâfuk etmez, bir yere cem' olunamaz, mütenâfir, gayr-ı kabil-i telif ve tevfik. ‖ **Fonctions – s** yahut: **Charges – s** Şahs-ı vâhid uhdesinde cem'i memnû olan memuriyetler.

Incompatiblement [h.] Adem-i imtizaç ve tenâfürle, gayr-ı kabil-i telif ve tevfik olarak.

Incompétemment [h.] Ehliyeti olmayarak, işin ait olmadığı ve ehli olmayan bir memur veya heyet vasıtasıyla, daire-i salâhiyet haricinde.

Incompétence [ims.] Adem-i salâhiyet, adem-i ehliyet. ◆ Adem-i münasebet. ‖ **Déclina-**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

toire sur l' – Adem-i salâhiyete dair itiraz, davanın merciine havalesini talep ve istid'â.

Incompétent,e [s.] Bir işe salâhiyet ve ehliyeti olmayan, nâ-ehil, gayr-ı münasip, bir işin ait olmadığı şahıs, salâhiyeti olmayan, gayr-ı me'zun. || **Tribunal** – Salâhiyeti olmayan mahkeme, vazifedar olmayan mahkeme. || **Se déclarer** – Vazifedar olmadığını, adem-i salâhiyetini beyan etmek.

Incomplet,ète [s.] Nâ-tamam, nâkıs, eksik.

Incomplètement [s.] Nâ-tamam bir suretle, nâkıs olarak.

Incomplexe [s.] Gayr-ı mürekkep, sade, basit.

Incompossible [s.] Yekdiğerine zıt, birlikte bulunmaları gayr-ı kabil (fikir).

Incompréhensibilité [ims.] Anlaşılamamazlık, adem-i imkân-ı idrak.

Incompréhensible [s.] Anlaşılamaz, fehmi muhal veya müşkil. ◆ Ahvâli tuhaf ve meşkûk, ahvâline akıl ermez olan.

Incompréhensiblement [h.] Anlaşılamaz bir suretle.

Incompressibilité [ims.] Tazyikle hacminin küçültülmesi mümkün olamamazlık, gayr-ı kabiliyet-i indıgat.

Incompressible [s.] Tazyikle hacminin küçültülmesi mümkün olmayan, gayr-ı kabil-i indıgat. || (mec.) Tazyik kabul etmez.

Incompris,e [s.] Anlaşılmamış.

Inconcevable [s.] Fehm olunamaz, anlaşılmaz, garip, tuhaf, akla sığmaz, akıl almaz, akla mülâyim gelmez.

Inconcevablement [h.] Anlaşılmaz ve garip bir suretle.

Inconciliabilité [ims.] Uyuşulamayış, gayr-ı kabil-i imtizac ve tevâfuk.

Inconciliable [s.] Uyuşmaz, uzlaşmaz, imtizac ve tevâfuk etmez, muhalif, itilâf kabul etmez.

Inconcluant,e [s.] Bir netice-i katiye veremeyen.

Inconditionné,e [s.] (fls.) Bir şart-ı tahdidîye tâbi değil.

Inconditionnel,le [s.] Bir şarta tâbi değil.

Inconduite [ims.] Yolsuz hareket, sû-i hareket. ◆ Ahlaksızlık. || – **notoire** Şöhret-i sû-i ahvâl, seyyiat-ı marufe.

Incongru,e [s.] Kaideye muhalif, yolsuz, münasebetsiz, sakim. || **Réponse** – **e** Yolsuz cevap, cevab-ı sakim.

Incongruité [ims.] Kaideye, usule ve âdâta, terbiyeye muhalefet, yolsuzluk, münasebetsizlik, sakamet.

Incongrûment [h.] Kaideye muhalif olarak, yolsuz ve münasebetsiz bir suretle, sakametle.

Inconnu,e [s.] Bilinmeyen, nâ-malum, meçhul. = [i.] Meçhul adam, yabancı. = [imz.] Meçhul, bilinmeyen şey. = [ims.] (r.) Meçhul.

Inconscience [ims.] Kendini kaybediş, kendi yapıp söylediğinin farkında olmayış, veleh. ◆ Adem-i temyiz ve şuur. ◆ Vicdanın takbih ettiği şey.

Inconscient,e [s.] Kendini kaybetmiş, kendi yapıp söylediğinin farkında olmayan, vâlih. ◆ Kendi kendini fark ve temyiz etmeyen.

Inconséquemment [h.] Neticesiz ve rabıtasız olarak. ◆ Kavli fiiline uymayarak.

Inconséquence [ims.] Neticesizlik, rabıtasızlık. ◆ Kavil ile fiil beyninde mutabakatsızlık.

Inconséquent,e [s.] Kendi mesleğine mugayir kavil ve harekette bulunan. ◆ Münasebetsiz. ◆ Neticesiz.

Inconsidération [ims.] Teemmülsüzlük, dikkatsizlik, tedbirsizlik.

Inconsidéré,e [s.] Teemmülsüz, dikkatsiz, tedbirsiz. ◆ Teemmülsüzce yapılıp söylenilen şey.

Inconsidérément [h.] Bilâ-teemmül, dikkatsizlik ve teemmülsüzlükle.

Inconsistance [ims.] Kıvamsızlık, metânetsizlik, dağılma, teşettüt.

Inconsistant,e [s.] Kıvamsız, metânetsiz, mütelevvin.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Inconsolable [s.] Teselli kabul etmez, me'yus.

Inconsolablement [h.] Teselli kabul etmez bir suretle, me'yusâne.

Inconsolé,e [s.] Tesellisiz, gayr-ı mütesellî.

Inconsommable [s.] Gayr-ı kabil-i istihlâk.

Inconstamment [h.] Sebatsızlıkla, devamsızlıkla, kararsızlıkla.

Inconstance [ims.] Sebatsızlık, vefasızlık, kararsızlık, devamsızlık, televvün.

Inconstant,e [s.] Sebatsız, kararsız, devamsız, mütelevvin, vefasız.

Inconstitutionnalité [ims.] Nizamat-ı esasiyeye mugayeret.

Inconstitutionnel,le [s.] Nizamat-ı esasiyeye mugayir.

Inconstitutionnellement [h.] Nizamat-ı esasiyeye muhalif olarak.

Incontestable [s.] İtiraz kabul etmez, müsellem, kayd-ı itirazattan âzâde.

Incontestablement [h.] İtiraz kabul etmez bir suretle.

Incontesté,e [s.] İtiraza uğramamış, itirazdan vâreste.

Incontinence [ims.] Perhizsizlik, imsaksızlık, adem-i imsak. ‖ (t.) – **d'urine** İdrarı zaptedemeyiş, selisü'l-bevl. ‖ – **de langue** Sözde fıkdan-ı itidal, ifrat ile söylemek âdeti.

Incontinent,e [i. - s.] Perhizsiz, imsaksız.

Incontinent [h.] Derhal, ânide, o saat.

Inconvenable [s.] Layıksız, nâ-sezâ, uygunsuz, münasebet almayan.

Inconvenance [ims.] Layıksızlık, münasebet almamazlık, uygunsuzluk.

Inconvenant,e [s.] Layıksız, uygunsuz, nâ-sezâ, münasebetsiz.

Inconvénient [imz.] Mahzur, mani, beis; **S'il n'y avait pas d'** – Bir gûne mahzur ve beis olmadığı takdirde.

Inconversible [s.] (mn.) Aksi sahih olmayan kaziye.

Inconvertible [s.] Mübâdele kabul etmez.

Inconvertissable [s.] Din değiştirmeye irzâ olunamaz.

Incoordination [ims.] Adem-i irtibat ve tevâfuk.

Incorporalité [ims.] Bedensizlik, adem-i cismâniyet.

Incorporation [ims.] Bir cism-i vâhid teşkil edecek surette zam ve ilhak. ‖ (syd.) Tahlitü'l-ecsam. ‖ (hk.) **Immeuble par** – Tab'an gayr-ı menkul.

Incorporéité [ims.] Adem-i cismâniyet.

Incorporel,le [s.] Gayr-ı cismanî, rûhânî, manevi. ‖ **Choses** – **les** yahut **Droits** – **s** Hukuk, menâfi'.

Incorporer [ft.] İki veya ziyade şeyi bir cisim teşkil edecek surette birleştirmek, zam ve ilhak etmek, idhal etmek.

Incorrect,e [s.] *(kor-rèkt,e)* Gayr-ı musahhah, yanlış. ◆ Eserlerinde yanlış bulunan (muharrir).

Incorrectement [h.] Gayr-ı musahhah olarak, sehiv ve yanlışla.

Incorrection [ims.] Yanlışlık, sehiv, hata, adem-i sıhhat.

Incorrigibilité [ims.] Tashih olunamamazlık. ◆ Terbiye kabul etmemezlik, ıslah-ı hâle adem-i kabiliyet.

Incorrigible [s.] Tashih olunamaz. ◆ Terbiye ve ıslah kabul etmez.

Incorrigiblement [h.] Tashih veya terbiye kabul etmez bir suretle.

Incorruptibilité [ims.] Bozulmamazlık, adem-i kabiliyet-i fesat. ◆ Adem-i irtişâ, adem-i irtikâb.

Incorruptible [s.] Bozulmaz, nâ-kabil-i fesat. ◆ Rüşvet kabul etmez, irtikâb etmez.

Incorruption [ims.] Bozulmamazlık.

Incourant,e [s.] (tca.) Satılamayan. ‖ **Effets** – **s** İskonto ettirilemeyen senedat-ı ticariye.

Incouvé,e [s.] Kuluçka olmamış (yumurta vesâire).

Incrassant,e [i. - s.] (syd.) Mütekessif, mükessif.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Incréable [s.] Gayr-ı kabil-i halk ve icat.

Incrédibilité [ims.] İtimat ve emniyete adem-i salâhiyet.

Incrédule [i. - s.] Güç inanır, güç kandırılır, serîü'l-itimat olmayan. ◆ İmansız.

Incrédulité [ims.] İnanmamazlık, güç kandırılma, serîü'l-itimat olmamaklık. ◆ İmansızlık.

Incréé,e [s.] Yaratılmamış, gayr-ı mahluk, kadim.

Incrément [imz.] Tevessü', tezâyüd.

Incriminable [s.] İtham olunabilen, kabil-i itham.

Incrimination [ims.] Cinayetle itham, itham.

Incriminer [ft.] Cinayetle itham etmek. ◆ Töhmet ve kabahat addetmek.

Incristallisable [s.] (ht.) Gayr-ı kabil-i tebellür. ‖ **Substances – s** Gayr-ı kabil-i tebellür mevad.

Incroyable [s.] İnanılmaz, nâ-kabil-i itimat, inanılması pek güç. ◆ Pek çok, fevkalâde.

Incroyablement [h.] İnanılmayacak derecede, pek çok.

Incroyant,e [s.] İnanmayan. ◆ İmansız.

Incrustation [ims.] Dâhilen kaplanma. ◆ Tezyin için kakmacılık sanatı. ◆ Kakma işi. ◆ Emlah-ı kilsiyeyi hâvi suyun içinde bırakılan mevaddın etrafını ihâta eden kabuk, tahaccür, kabuk bağlama. ◆ İltisak.

Incrustant,e [s.] Emlah-ı kilsiyeyi hâvi olup dokunduğu mevaddı bir kabukla kaplamak hassasını hâiz sulara ıtlak olunur.

Incrusté,e [s.] Kakma ile tezyin edilmiş.

Incruster [ft.] Tezyin için kakma yapmak veya kaplamak. ◆ Bir tabaka-i kilsiye ile setretmek. ‖ **S'** – Bir şeye yapışmak, iltisak etmek.

Incubateur [imz.] Suni kuluçka aleti, müferrih. ‖ **Hydro** – Sıcak su vasıtasıyla piliç çıkarmaya mahsus alet, müfrerrih-i mâî.

Incubation [ims.] Tuyurun yumurta üzerine kuluçka oturması, tefrih. ‖ (mec.) Tehyie ve tevlid eden sebep. ‖ (t.) Tefrih. ‖ **Période d'** – Bir hastalığın sirayetle zuhuru arasında mürur eden müddet, vakt-i tefrih. ‖ **Mettre des graines à l'** – Tohumları uyandırmak.

Incube [imz.] Bir kadın ile münasebette bulunmak için erkek şekline giren şeytan, hınas.

Incuit,e [s.] Pişmemiş, çiy (çiğ). = [imz.] Etin iyi pişmemiş yeri.

Inculpation [ims.] İtham, töhmet. ◆ Cürüm, mücrimiyet.

Inculpé,e [s.] Kendisine bir kabahat isnat olunan, itham altında bulunan, maznun.

Inculper [ft.] Kabahat isnat etmek, itham etmek.

Inculquer [ft.] Bir şeyi tekrar ede ede birinin zihnine yerleştirmek, zorla öğretmek, ilka etmek.

Inculte [s.] İşlenmemiş, imal ve ıslah olunmamış, gayr-ı mezru', ham. ‖ (mec.) Kaba, terbiye görmemiş, ham. ◆ Dikkat olunmamış, ihmal edilmiş, karışık. ‖ **Terrains – s** Arazi-i mevat.

Inculture [ims.] İşlenmemiş olma, adem-i mamuriyet. ‖ (mec.) Kabalık, terbiyesizlik, hamlık.

Incunable [i. - s.] Tabâatin evâil-i icadında basılmış kitaplara ıtlak olunur.

Incurabilité [ims.] Bir yara veya marazın iyi olamaz bir hâlde bulunması, iltiyam-nâ-pezirlik, gayr-ı kabiliyet-i iltiyam ve şifa.

Incurable [s.] (Yara veya maraz hakkında) Gayr-ı kabil-i iltiyam, gayr-ı kabilü'ş-şifa, iltiyam-nâ-pezir. ‖ (mec.) Gayr-ı kabil-i tashih ve ıslah.

Incurablement [h.] Kabil-i şifa ve iltiyam olmayacak surette.

Incurie [ims.] Bakmayış, ihmal, müsamaha, adem-i takayyüd.

Incurieux,se [s.] Meraksız, öğrenmeye ehemmiyet vermeyen.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Incuriosité [ims.] Her şeyi öğrenmek merakında olmayış, meraksızlık, tahkik ve teftişe itina etmeyiş.

Incursion [ims.] Muhâribînin düşman memleketinde devretmesi, akın. ◆ Plaçka, çapul. ◆ Seyir ve temâşâ için ihtiyar olunan seyahat. ◆ İnsanın her vakit çalıştığı şube-i ulûm ve fünûn haricinde bir şeyden bahsedip o yolda bir eser yazması.

Incurvable [s.] Eğilebilir, kabil-i inhinâ.

Incurvation [ims.] Eğme, inhinâ peydâ ettirme.

Incurver [ft.] Dışarıdan içeriye doğru eğmek, inhinâ peydâ ettirmek.

Incuse [ims. - s.] Bir veya iki tarafındaki yazı ve eşkâl çıkıntılı ve kabartma olacak yerde sehven oyuk basılmış yahut yalnız bir tarafı darp olunmuş madalya ve meskûkâta ıtlak olunur.

Inde [imz.] Çivit. ◆ Çivit rengi. = [ih.] Hindistan.

Indébrouillable [s.] Çözülmez, sökülmez, mümteniü'l-hall. || (mec.) Mümteniü'l izah ve'l-ifham.

Indécachetable [s.] Mührü fekk olunamaz, açılamaz.

Indécemment [h.] Edebe mugayir bir suretle, yakışmaz surette.

Indécence [ims.] Edebe mugayir ve yakışıksız fiil ve hareket.

Indécent,e [s.] Edebe mugayir, yakışıksız, nâsezâ.

Indéchiffrable [s.] Hallolunamaz, okunamaz. ◆ Karışık, muğlak.

Indéchiffrablement [h.] Okunmayacak bir surette.

Indéchirable [s.] Yırtılmaz.

Indécis,e [s.] Kararsız, müteredditd. ◆ Şüpheli, meşkûk. ◆ İyi fark olunamaz, müşevveş, müphem.

Indécision [ims.] Kararsızlık, tereddüt.

Indéclinabilité [ims.] (sr.) Bir fiil veyahut ismin tasrif olunmamazlığı, gayr-ı munsarif olması, adem-i insiraf.

Indéclinable [s.] (sr.) Tasrif olunmaz, gayr-ı munsarif.

Indécomposable [s.] Terkibi bozulmaz, gayr-ı kabil-i tahlil.

Indécousable [s.] Sökülmez.

Indécrottable [s.] Çamuru çıkarılamaz. (Nâdirü'l-isti'maldir.) || (mec.) Terbiyesi müşkil, kaba. ◆ İmtizacı veyahut iğfali müşkil.

Indéfectibilité [ims.] Zevalsizlik, lâ-yefnâ olma. ◆ Adem-i hata ve kusur.

Indéfectible [s.] Zevalsiz, lâ-yefnâ. ◆ Hata ve kusur etmez.

Indéfendable [s.] Müdafaa ve mukavemete gayr-ı sâlih.

Indéfini,e [s.] Gayr-ı muayyen, nâ-mahdud, bi-nihâye. ◆ Müphem. || (sr.) Mazi-i gayr-ı mahdud, mazi-i mutlak. = [imz.] Gayr-ı muayyen ve mahdud şey.

Indéfiniment [h.] Gayr-ı muayyen ve nâ-mahdud bir suretle, bilâ-müddet.

Indéfinissable [s.] Tayin ve tahdidi nâ-kabil. || (mec.) Vasıf ve tarifi muhal.

Indéfrichable [s.] Açılıp işlenmesi muhal (arazi).

Indéhiscence [ims.] (nb.) Tohumların açılmaması, adem-i inficar.

Indéhiscent,e [s.] (nb.) Açılmaz (tohum ve habbe), gayr-ı münfecir.

Indélébile [s.] Çıkmaz, bozulmaz. || Encre – Sabit mürekkep, bozulmaz mürekkep.

Indélébilement [h.] Bozulmaz, zâil olmaz bir surette.

Indélébilité [ims.] Çıkmamazlık, bozulmamazlık.

Indélibéré,e [s.] Tezekkür ve mülâhaza olunmamış, düşünülmemiş.

Indélibérément [h.] Düşünmeksizin, mülâhaza ve tefekkür etmeksizin.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Indélicat,e [s.] Nezaketsiz, zarafetsiz.

Indélicatement [h.] Nezaketsizlik ve zarafetsizlikle.

Indélicatesse [ims.] Nezaketsizlik, zarafetsizlik, kabalık.

Indemne [s.] (*dè-mne*) Zararsız, ziyansız çıkmış olan. || Sortir – Zarar-dîde olmamak, zararsız çıkmak. || Rendre – Tazmin etmek.

Indemnisation [ims.] (*dè-mni*) Zarar ve ziyan tazmini, telafi-i mâfat.

Indemniser [ft.] (*dè-mni*) Zarar ve ziyanı tazmin etmek. ◆ Telafi-i mâfat etmek.

Indemnitaire [i.] (*dè-mni*) Tazmini alan, zarar ve ziyanı tazmin olunan adam.

Indemnité [ims.] (*dè-mni*) Zarar ve ziyan tazmini için verilen meblağ, tazminat akçesi. ◆ Telafi. || – de logement Konak parası, mesken tazminatı. || – de route Harc-ı râh. || – de guerre Tazminat-ı harbiye.

Indémontrable [s.] Gayr-ı kabil-i ispat.

Indéniable [s.] İnkâr olunamaz. ◆ Diriğ olunamaz.

Indenté,e [s.] (nb.) Dişsiz, gayr-ı müsennen.

Indépendamment [h.] Müstakilen. ◆ Bir şeyle münasebeti olmayarak, ayrıca. ◆ -den maada, -den kat'-ı nazar, fazla olarak. || – de ces avantages Bu fevâid ve muhsinattan kat'-ı nazar.

Indépendance [ims.] İstiklal.

Indépendant,e [s.] Müstakil, taalluku olmayan, hariçten.

Indéracinable [s.] Kökünden çıkarılması, sökülmesi müşkil.

Indescriptible [s.] Tarif ve tavsifi müşkil, muhal.

Indestructibilité [ims.] Bozulmamazlık, adem-i indiras, adem-i inhidam.

Indestructible [s.] Bozulmaz, adîmü'l-inhidam, indirası gayr-ı kabil.

Indéterminable [imz.] Tayin edilemez.

Indétermination [imz.] Muayyen ve mahdud olmayış, gayr-ı mahdudiyet. ◆ Reyde tereddüt, kararsızlık.

Indéterminé,e [s.] Gayr-ı muayyen, nâ-mahdud. ◆ Müttereddit, kararsız.

Indéterminément [h.] Gayr-ı muayyen ve nâ-mahdud bir suretle, lâlettayin.

Indevinable [s.] Keşif ve tahmin olunamaz.

Indévot,e [s.] Fâsık.

Indévotement [h.] Fâsıkane.

Indévotion [ims.] Fısk.

Indévoué,e [s.] Gayr-ı sadık.

Index [imz.] (*ain-dèkss*) Kitap fihristi, muhteviyat cetveli. ◆ Roma'da memnû kitaplar cetveli, kütüb-i muzırra cetveli. ◆ Şahâdet parmağı. ◆ İntişarını men etme.

Indicateur,trice [s.] Yol gösterici, delil, rehber, reh-nümâ. || Doigt – Şahâdet parmağı. = [imz.] Bir şehir veya memleketin yollarını vesâir şeylerini göstermeye mahsus risale, rehber, reh-nümâ. || (t.) Müşîre. || (ht.) – de vapeur Mizan-ı tazyik-i buhar. || – des distances Mesafatı bildirir işaret taşı veya direği. || (r.) Tesviye ruhunda hava kabarcığı. || (mha.) – de Watt Mizan-ı amel-i muharrik.

Indicatif,ve [s.] (t.) Delâlet eden, dâl. = [imz.] (sr.) Sîga-i ihbariye.

Indication [ims.] Gösterme, delâlet. ◆ Malumat, ihbarat. ◆ Delil. || (ht.) Müfredat defteri. || (t.) Alâmet-i mübeyyine.

Indice [imz.] Alâmet, emâre, karîne; Puissant – Karîne-i katiye. || Être considéré comme l' – Delil olmak üzere nazar-ı mülâhaza ve itibara alınmak. || (ht.) – de réfraction Kuvve-i kesriye-i nisbetî.

Indicible [s.] Söz ile tarif ve ifade olunmaz.

Indicolithe [ims.] Âdi mavi yakut.

Indict [imz.] (*diktt*) Panayır, yortu, eğlence.

Indiction [ims.] Bir cemiyet-i rûhâniyenin daveti tayin ve ilanı. ◆ On beş seneden ibaret devir; – première Bu devrin birinci senesi, ilh.

Indicule [imz.] Küçük kitap fihristi. ◆ Tavsiyenâme. ◆ Bir kilise veya sâireye yazılan tavsiye ve tebliğnâme.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Indien,ne [i. - s.] Hindli, Hindî. ◆ Asıl Amerikalı, Amerika sekene-i asliyesi. = [imz.] Hind lisanı.

Indienne [ims.] Basma, alaca bez.

Indifféremment [h.] Bilâ-fark, seçmeksizin, ale's-seviye. ◆ Kayıtsızlıkla, ehemmiyet vermeyerek, bürûdetle.

Indifférence [ims.] Farksızlık. ◆ Kayıtsızlık, ehemmiyet vermeyiş, nazar-ı bî-kaydî. ‖ (k.) – **chimique** İtidal-i kimyeviye, adem-i taallukıyet-i kimyeviye.

Indifférent,e [s.] Farksız, hep bir, müsâvi. ◆ Ehemmiyetsiz, nasıl olsa olur: **Cela m'est** – Bence ehemmiyeti yok, bana göre hep bir. = [s.] Kayıtsız, bir şeyden teessür etmez, soğuk adam.

Indifférentisme [imz.] Kayıtsızlık mesleği.

Indigénat [imz.] Yerlilik, bir yerin ahali-i asliyesinden olma.

Indigence [ims.] Büyük bir fakr ve ihtiyaç, fâka, zaruret. ‖ **Certificat d'** – Fakr-ı hâle dair ilmühaber. ‖ (mec.) – **d'idées** Fakr-ı efkâr, iftikar-ı fikr.

Indigène [i. - s.] Yerli, bir yerin ahali-i asliyesinden olan. ◆ Bir yerin mahsulat-ı tabiiyesinden olan (nebat).

Indigent,e [i. - s.] Pek fakir ve muhtaç, efkar-ı fukarâdan.

Indigérer (**s'**) [fv.] Sû-i hazma uğramak.

Indigeste [s.] Hazmı güç, batîü'l-hazm. ‖ (mec.) Karışık, müşevvek.

Indigestible [s.] Gayr-ı kabil-i hazm.

Indigestion [ims.] Hazımsızlık, sû-i hazm, tuhme.

Indigète [s.] Ezmine-i kadîmede bir memlekete mahsus kahramanlara ve nîm-ilah zu'm olunan eşhasa ıtlak olunurdu.

Indignation [ims.] Fena hiddet, istikrah, infial, gücenme, iğbirar, darılma.

Indigne [s.] Nâ-müstehak. ◆ Münasip olmayan, gayr-ı layık, nâ-sezâ, nâ-revâ. ◆ Yakışmaz, fena.

Indignement [h.] Adem-i istihkakla. ◆ Layıksız ve nâ-sezâ olarak. ◆ Yakışmayacak fena bir suretle.

Indigner [ft.] Gücendirmek, darıltmak, infial ve istikrahını mûcip olmak.

Indignité [ims.] Adem-i istihkak. ◆ Layıksızlık, yakışmamazlık. ◆ Tahkir. ◆ Ayıp, habâset. ◆ (hk.) Mirastan mahrumiyet.

Indigo [imz.] Çivit, nil. ◆ Çivit boyası. ◆ Çivit rengi.

Indigofère [s.] Çivit hâsıl eden, çiviti hâvi.

Indigogène [imz.] (k.) Müvellid-i nil, çivit hâsıl eden.

Indigoterie [ims.] Çivit fabrikası, çivit tarlası.

Indigotier [imz.] Çivit fidanı, haşîşetü'n-nil. ◆ Çivit imal eden adam, çivitçi.

Indigotine [ims.] (k.) Çivitten çıkarılan bir madde-i kimyeviye, nilin, endigotin.

Indigotique [s.] **Acide** – Hâmız-ı nil.

Indigue [ims.] Ticarette satılan yuvarlak çivit.

Indiquer [ft.] Göstermek, bildirmek, öğretmek. ◆ İşaret etmek. ◆ Tarif ve tayin etmek. ◆ Delâlet etmek, alâmet olmak. ◆ Hafifçe resim, tasvir ve irâe etmek. ‖ (t.) İsti'malini icap etmek.

Indirect,e [s.] (*rèkt,e*) Doğrudan doğruya olmayan, bi'l-vasıta, dolayısıyla. ◆ Dolaşık (yol). ◆ Açıktan açığa olmayan, kinâyeli, zımnî. ‖ **Contributions** – **es** Rüsumat. ‖ (sr.) **Complément** – Mef'ulün gayr-ı sarih.

Indirectement [h.] Doğrudan doğruya olmayarak, bi'l-vasıta, dolayısıyla. ◆ Açıktan açığa olmayarak, kinâyeten, zımnen.

Indiscernable [s.] Gayr-ı kabil-i fark ve temyiz.

Indisciplinable [s.] Nizam ve intizam kabul etmez, terbiye ve itaat altına alınması müşkil, serkeş.

Indiscipline [ims.] Fıkdan-ı nizam ve intizam, terbiyesizlik, itaatsizlik.

Indiscipliné,e [s.] Nizamsız, talimsiz, itaatsiz, serkeş.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Indiscret,ète [s.] Sır saklamaz, ifşa-yı sır eden, boşboğaz. ◆ Bir sırrın meydana çıkmasına sebep ve vasıta olan. ◆ Mülâhazasız, teemmülsüz. ◆ Saygısız.

Indiscrètement [h.] Sır saklamayarak. ◆ Teemmülsüz ve mülâhazasız bir tavır ve suretle. ◆ Saygısızca.

Indiscrétion [ims.] Sır saklamayış, boşboğazlık. ◆ Saygısızlık. ◆ Mülâhazasızca söylenilen ve ifşa-yı sır eden sözler.

Indiscutable [s.] Mübâhase ve tezekküre gayr-ı sâlih, mübâhase ve tezekkürden müstağni.

Indispensable [s.] Elzem, lâbüd, vacip, zaruri, muktezî, sarf-ı nazar edilmesi gayr-ı kabil, mutlaku'l-vücud, lazım-ı gayr-ı mufârık kabîlinden.

Indispensablement [h.] Elzem ve lâbüd olarak, vacibattan olarak, bi'z-zarure.

Indisponible [s.] Gayr-ı kabil-i isti'mal. ◆ Vasiyetle bırakılamaz (mal ve mülk).

Indisposé,e [s.] Keyifsiz, nâ-mizaç. ◆ Gücenmiş, küsmüş, münfail. ◆ Bedhah.

Indisposer [ft.] Keyifsiz etmek, mizacını bozmak. ‖ (mec.) Gücendirmek.

Indisposition [ims.] Keyifsizlik, nâ-mizaçlık. ‖ (mec.) Gücenme, küsme.

Indisputable [s.] Münakaşa ve muârazadan sâlim.

Indissolubilité [ims.] (k.) Erimemezlik, gayr-ı kabiliyet-i inhilal. ‖ (mec.) Fesholunamamazlık, adem-i infisah.

Indissoluble [s.] (k.) Erimez, hall olunmaz, gayr-ı kabil-i inhilal. ‖ (mec.) Fesholunamaz, mümteniü'l-infisah.

Indissolublement [h.] Hall olunmayarak, bilâhall. ◆ Fesholunamaz bir surette.

Indistinct,e [s.] (Müzekkerinde *stain* ve müennesinde *ain-kte*) İyice fark olunmayan, gayr-ı sarih, bellisiz, meşkûk, müşevveş. ◆ Merbut, müteallik, müteferri'.

Indistinctement [h.] İyice fark olunmayacak surette, meşkûk ve müşevvek, gayr-ı sarih bir suretle. ◆ Bilâ-fark, mütesâviyen.

Indium [imz.] (*omm*) (k.) Ecsam-ı basîteden endiyom.

Individu [imz.] Şahıs, fert. ◆ Kişi, âdem, kimse.

Individualisation [ims.] Bir şeyin cins ve nevinden kat'-ı nazarla zât ve şahsından olunan bahis. ◆ Bir şeyin zât ve şahıs itibariyle hâl ve vücudu.

Individualiser [ft.] Bir şeyin zât ve şahsını nazar-ı itibara alarak nevi ve cinsinden ayırmak. ◆ Şahsi kılmak, şahsa münhasır bulundurmak.

Individualisme [imz.] Sa'y ve amelde infirad mesleği, iştirakin zıddı, meslek-i ferdiyet.

Individualiste [i. - s.] Sa'y ve amelde infirad mesleğine tâbi adam. ◆ Bir mesleğe ait, müteallik.

Individualité [imz.] Şahsiyet. ◆ Şahıs. ‖ **Feuille d'** – Sicill-i ahvâl varakası.

Individuel,le [s.] Şahsi, zâtî. ◆ Yalnız bir ferde mensup ve müteallik, hususi, münferiden hâiz olunan. ◆ Hod-be-hod, yalnız. ‖ **Répartition – le** Verginin efrad beyninde taksimi.

Individuellement [h.] Şahsi olarak, şahsen. ◆ Şahsi ve hususi bir suretle, münferiden.

Indivis,e [s.] Müşterek. ◆ Şâyi'. ‖ **Par** – Müştereken, şâyian. ‖ **Part – e** Hisse-i şâyia. ‖ **Propriétaire** – Şâyian mâlik veya mutasarrıf, müşârik.

Indivisement [h.] Bilâ-taksim, müştereken.

Indivisibilité [imz.] Taksim olunamamazlık, adem-i kabiliyet-i taksim ve inkısam (adet).

Indivisible [s.] Taksim olunamaz, gayr-ı kabil-i taksim (adet).

Indivisiblement [h.] Taksim ve tefrik olunamayacak bir surette.

Indivision [ims.] Müşterekiyet, iştirak, sıfat-ı müşâreket. ◆ Taksim ve tefrik olunmamazlık.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

In-dix-huit [imz.] (*ain-di-zuitt*) Her forması on sekize katlanarak 36 sayfadan ibaret olan matbu kitap. (cm.: des *in-dix-huit*.)

Indocile [s.] Serkeş. ◆ Talim ve terbiyesi nâ-kabil.

Indocilité [ims.] Serkeşlik.

Indocte [s.] Cahil.

Indo-européen,ne [s.] Fi'l-asl Hind'den çıkıp bütün Avrupa'ya intişar etmiş ve ekser Avrupa ümemiyle İranîler vesâir akvamı câmi' olan cins-i beşere ıtlak olunur, arya cinsi.

Indolemment [h.] İhmal ve rehavetle, kayıtsızlıkla.

Indolence [ims.] İhmal, rehavet, kayıtsızlık.

Indolent,e [s.] İhmalci, gevşek. ◆ İhmalkârâne. ‖ (t.) Acıtmayan, gayr-ı mûci'.

Indomaniation [ims.] Emlâk-i hükûmet miyanına idhal.

Indomptable [s.] (*don-ta*) Zaptolunmaz, serkeş, azgın (hayvan).

Indompté,e [s.] (*don-té*) Zaptolunmamış, taht-ı terbiyeye getirilememiş, vahşi (hayvan).

Indou yahut **Hindou,e** [i. - s.] Hindli. ◆ Hindistana veya Hindlilere müteallik, ait.

In-douze [imz.] (*ain*) Her forması on ikiye katlanan 24 sayfadan ibaret matbu kitap. (cm.: des *in-douze*.)

Indris [imz.] Madagaskar maymunu.

Indu,e [s.] Nizam ve kaide ve âdete muhalif, gayr-ı mutad, nâ-makul. = [imz.] **Prétention de l'** – Fuzulen müeddânın istirdad davası.

Indubitable [s.] Şüphesiz, muhakkak, sağlam.

Indubitablement [h.] Şüphesiz ve muhakkak olarak, sağlam olarak.

Inducteur,trice [s.] Nâkil.

Inductif,ve [s.] Kıyas ve istidlal ve istintaca müteallik, kıyasî. ‖ (ht.) Müstentic bi't-tahlil. ‖ (fls.) İstikrâî.

Inductile [s.] (ht.) Gayr-ı kabil-i intırak, gayr-ı müncer.

Inductilité [ims.] (ht.) Gayr-ı kabiliyet-i intırak, adem-i incirar.

Induction [ims.] İstintac, kıyas. ◆ Netice, hülâsa. ‖ (ht.) Ziyanın tesir-i elektrikîsi.

Induire [ft.] Sokmak, sevk etmek. ◆ Kandırmak, tergib etmek. ◆ İstintac etmek. ‖ – **en erreur** Hataya sevk etmek.

Induit [s.] Sevk edilmiş. ◆ İstintac olunmuş. ‖ (ht.) **Courant** – Cereyan-ı müteessir.

Indulgence [ims.] Gufran, merhamet, terahhum. ◆ Kusurların af ve müsamahası, iğmaz, müsaade. ◆ Papa'nın verdiği af.

Indulgent,e [s.] Gafur, merhametli, kusurları af ve müsamaha eden.

Indult [imz.] (*t* okunur) Papa tarafından verilen imtiyaz. ◆ Müsaade, imtiyaz.

Indultaire [imz.] Papa tarafından umur-ı diniyede verilen bir nevi imtiyazı hâiz adam.

Indûment [h.] Nizam ve kaide ve âdete muhalif ve nâ-makul bir suretle. ◆ Bi-gayri hakkın.

Induration [ims.] (t.) Kışrın sertleşmesi, tasallub.

Induré,e [s.] (t.) Kışrı sertleşmiş, mütesallib. ‖ **Chancre** – Karha-i efrenciye-i mütesallibe.

Indurer [ft.] Sertleştirmek.

Indusie yahut:

Induse [imz.] (nb.) Serhasiye fasîlesinin gışâ-i semeresi.

Indusium [imz.] (*zi-omm*) Kadim Roma kadınlarının giydikleri esvab.

Industrialisme [imz.] Hirf ve sanata cemiyet-i beşeriyenin başlıca esas ve maksat ve gayesi nazarıyla bakmak fikir ve mesleği. ◆ Hirf ve sanayinin tefevvuku. ◆ Münhasıran hirf ve sanayiye meyil ve merak.

Industrie [ims.] Sanat, sınâat, hirfet. ◆ Hüner, marifet, maharet. ◆ Sanayi. ‖ **Grandes – s** Sanayi-i cesîme. ‖ – **agricole** Sanayi-i ziraiye. ‖ **Chevalier d'** – Serseri, yankesici, türüdü. ‖ **Vivre d'** – Kendi maharet ve marifeti ile temin-i maişete çalışmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Industriel,le [s.] Sanayiye müteallik, sınai. ◆ Ehl-i sanat.

Industriellement [h.] Hirf ve sanayiye müteallik bir surette.

Industrieusement [h.] Hüner ve sanatla, sanatkârâne, marifetle.

Industrieux,se [s.] Hünerli, marifetli, musanna'.

Induts [imz. - cm.] Büyük dua resmlerinde icra-yı âyin eden papaza muâvenet eden rahipler.

Induvie [ims.] (nb.) Libas-ı semer.

Inébranlable [s.] Metin, sağlam, kavi, muhkem.

Inébranlablement [h.] Metin ve sağlam olarak, muhkem bir surette.

Inébriant,e [s.] Sarhoşluk veren, müskir.

Inéchangeable [s.] Gayr-ı kabil-i mübâdele.

Inéclairci,e [s.] Tenvir olunmamış, muzlim, meşkûk, meçhul.

Inéconomie [ims.] Fıkdan-ı tasarruf.

Inée [ims.] (nb.) Difliye fasîlesinden zehirli bir fidandır.

Inédit,e [s.] Henüz tab' ve neşr olunmamış, gayr-ı matbu. ◆ Yeni, gayr-ı müsta'mel.

Ineffabilité [ims.] Vasıf ve tarif olunamamazlık, adem-i imkân-ı vasf.

Ineffable [s.] Vasıf ve tarif olunamaz.

Ineffablement [h.] Vasıf ve tarif olunamaz bir suretle.

Ineffaçable [s.] Çıkmaz, bozulmaz, silinmesi nâ-kabil. ◆ Hatırdan çıkmaz, unutulmaz.

Ineffacé,e [s.] Silinmemiş, bozulmamış.

Ineffectif,ve [s.] Tesirsiz, fiiliyata iktiran etmeyen.

Inefficace [s.] Tesirsiz, kuvvetsiz, amelsiz, gayr-ı müessir.

Inefficacement [h.] Kuvvetsiz ve tesir ve amel etmez surette.

Inefficacité [ims.] Tesirsizlik, amelsizlik, kuvvetsizlik.

Inégal,e [s.] Bir olmayan, gayr-ı müsâvi. ◆ Düz olmayan, gayr-ı müstevî. ◆ Muntazam ve muttarid olmayan, gayr-ı muntazam, mütehallif. (cmz.: *inégaux*.)

Inégalement [h.] Gayr-ı müsâvi veya gayr-ı müstevî veya gayr-ı muntazam bir suretle.

Inégalité [ims.] Bir olmayış, adem-i müsâvat. ◆ Düz olmayış. ◆ Adem-i intizam.

Inélégamment [h.] Letafetsiz, gayr-ı zarif bir surette.

Inélégance [ims.] Zarafetsizlik.

Inélégant,e [ims.] Zarafetsiz.

Inéligibilité [ims.] İntihab olunamamazlık.

Inéligible [s.] İntihabı gayr-ı caiz, nâ-kabil-i intihab.

Inéluctable [s.] Def yahut ictinabı muhal.

Inembryonné,e [s.] (nb.) Ma'dûmü'r-rüşeym.

Inemployé,e [s.] İsti'mal olunmamış.

Inénarrable [s.] Nakil ve rivayeti, tarif ve tavsifi gayr-ı kabil.

Inenvié,e [s.] Arzu edilmeyen.

Inéprouvé,e [s.] Tecrübe olunmamış, gayr-ı mücerreb. ◆ Hissedilmemiş.

Inepte [s.] Maharetsiz, kabiliyetsiz, istidatsız. ◆ Abes.

Ineptement [h.] Maharetsizce, adem-i kabiliyet ve istidatla.

Ineptie [ims.] (*sî*) Maharetsizlik, adem-i istidat, adem-i kabiliyet. ◆ Abes söz ve hareket.

Inépuisable [s.] Tükenmez, bitmez. ◆ Bî-pâyan, nihayetsiz.

Inépuisablement [h.] Bitmez ve tükenmez bir suretle.

Inépuré,e [s.] Tathir ve tasfiye olunmamış.

Inéquiangle [s.] (*kui-an*) (he.) Gayr-ı müsâviyü'z-zevâyâ.

Inéquilatéral,e [s.] (*kui*) (he.) Gayr-ı müsâviyü'd-dıl'eyn.

Inéquivalve [s.] (hyv.) Gayr-ı müsâviyü'l-mısraeyn.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Inerme [s.] Diken veya nîşi olmayan (böcek), ma'dûmu'ş-şevk.

Inerte [s.] Tesirsiz, kuvvetsiz, amelsiz, ruhsuz. ◆ Hareketsiz, ma'dûmu'l-hareke, âtıl.

Inertie [ims.] (*sî*) Tesirsizlik, kuvvetsizlik, amelsizlik, hareketsizlik. ◆ Adem-i tesir, atâlet. ‖ **Force d'** – Ecsamın bir kuvve-i hariciyeye tesadüf etmedikçe hâl-i asliyelerinde kalmaları hassa ve kuvveti, kuvve-i atâlet.

Inespérable [s.] Me'mûl olunamaz, fevka'l-me'mûl.

Inespéré,e [s.] Gayr-ı me'mûl.

Inespérément [h.] Me'mûl olunmayacak bir suretle, me'mûlün haricinde, min-gayri me'mûl.

Inestimable [s.] Kıymeti takdir olunamaz, pek kıymetli, bî-bahâ.

Inévidence [ims.] Fıkdan-ı bedâhet.

Inévident,e [s.] Gayr-ı bedîhî.

Inévitable [s.] Kaçınması, ictinabı muhal, zaruri, mübrim.

Inévitablement [s.] Kaçınması muhal olarak, bi'z-zarure.

Inexact,e [s.] (*i-nè-gzaktt,e*) Sahih ve sağlam olmayan. ◆ Dikkatsiz, mukayyed olmayan.

Inexactement [h.] Sahih ve doğru olmayarak. ◆ Adem-i dikkat ve takayyüdle.

Inexactitude [ims.] Adem-i sıhhat, sehiv ve hata. ◆ Adem-i ihtimam.

Inexaucé,e [s.] İs'af olunmamış.

Inexcusable [s.] Affolunmaz, i'tizar kabul etmez.

Inexécutable [s.] İcra olunamaz, icrası nâkabil.

Inexécutablement [h.] Gayr-ı kabil-i icra bir surette.

Inexécuté,e [h.] İcra olunmamış, icrasız.

Inexécution [ims.] İcra olunmayış, icrasızlık, adem-i icra.

Inexercé,e [s.] Talim olunmamış, alışmamış.

Inexigible [s.] Talep olunamaz, talep ve iddiası gayr-ı caiz. ‖ **Dette** – Zaman-ı te'diyesi hulûl etmemiş deyn.

Inexistant,e [s.] Gayr-ı mevcut.

Inexistance [ims.] Adem-i mevcudiyet.

Inexorable [s.] Merhamete getirilmesi müşkil, katı yürekli, saht-dil. ◆ Pek sert, şedid.

Inexorablement [h.] Terahhumsuz, kemâl-i şiddetle.

Inexpérience [ims.] Tecrübesizlik, fıkdan-ı tecrübe, acemilik.

Inexpérimanté,e [s.] Tecrübesiz, iş görmemiş, acemi. ◆ Tecrübe edilmemiş.

Inexpert,e [s.] Maharet ve melekesi yok.

Inexpiable [s.] Kefaret kabul etmez, af ve mağfireti gayr-ı mümkün.

Inexplicable [s.] Hall ve tefsir olunamaz, mânâ verilemez. ◆ Anlaşılmaz, tuhaf, garip.

Inexpliqué,e [s.] Fasl ve tefsir olunmamış. ◆ Esbab-ı mûcibesi beyan olunmamış.

Inexploitable [s.] İşlenemez, çıkarılamaz, gayr-ı kabil-i kat' (maden, orman vesâire).

Inexploité,e [s.] İşlenmemiş, çıkarılmamış, kat' olunmamış (maden, orman vesâire).

Inexploré,e [s.] Keşfolunmamış, gayr-ı mekşuf.

Inexplosible [s.] Nâ-kabil-i isti'mal.

Inexposable [s.] (fls.) Tamamıyla ve bi-hakkın gayr-ı kabil-i ifade olan şeylere ıtlak olunur.

Inexpressible [imz.] İsmi söylenmeyen şey, mâlâ-yüzker. (İngilizler don kelimesini söylemeyi muvâfik-ı edep bulmadıklarından onun yerine bu kelimeyi kullanırlar, Fransızlar da latife tarzında isti'mal ederler.)

Inexpressif,ve [s.] Bir şeye delâlet etmeyen, mânasız.

Inexprimable [s.] Tarif ve beyan olunamaz, mümteniü't-tabir.

Inexprimablement [h.] Gayr-ı kabil-i tarif ve ifade bir surette, bir hâlde.

Inexpugnable [s.] (*spugh-na*) Hücumla alınması muhal, mümteniü't-teshir, zaptı muhal.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

‖ (mec.) Tecavüz ve taarruza mukavemet edebilir.

Inextensibilité [ims.] Tevsi' olunamamazlık.

Inextensible [s.] Açılamaz, tevsi' olunamaz (cisim).

Inextenso [h.] (Latinceden me'huz) *(i-nèk-stain-so)* Harfiyen, tamamıyla. ◆ Mükemmel, tekmil.

Inexterminable [s.] Tamamıyla izâlesi gayr-ı kabil.

Inextinguible [s.] Söndürülemez, itfâsı müşkil. ‖ (mec.) Teskin olunamaz.

Inextirpable [s.] Kal' ve izâlesi gayr-ı mümkün. ‖ (mec.) Kalpten sökülüp çıkarılamayan aşk ve muhabbet.

Inextremis [h.] (Latinceden me'huz) *(i-nèk-strémiss)* Hâl-i ihtizarda.

Inextricable [s.] İçinden çıkılamaz, pek karışık ve müşevvek, hall ve keşfi muhal.

Inextricablement [h.] İçinden çıkılmaz bir surette, gayet karışık ve müşevvek bir hâlde.

Infaillibiliste [imz.] Papa'nın lâ-yuhtîliği taraftarı.

Infaillibilité [ims.] Günah ve kabahatten masûniyet, lâ-yuhtîlik. ◆ Sehiv ve hatadan masûniyet.

Infaillible [s.] Günah ve kabahatten masun, lâyuhtî. ◆ Sehiv ve hatadan masun.

Infailliblement [h.] Sehiv ve hatadan masun olarak, sağlam ve muhakkak surette.

Infaisable [s.] Yapılamaz.

Infamant,e [s.] Hakaret ve mezelleti mûcip, teşhir ve terzil eden. ‖ **Peines – es** Mücâzat-ı terziliye.

Infamation [ims.] Teşhir, terzil.

Infâme [s.] Alçak, rüsvâ, leim, bed-nâm. ◆ Alçakça, rezilâne. ◆ Pis. ‖ **Lieu, maison –** Umumhâne.

Infamie [ims.] Alçaklık, rezalet, namussuzluk. = [cm.] Fena ve muhill-i namus sözler.

Infant,e [i.] İspanya ve Portekiz krallarının büyük mahdum ve kerîmelerine verilen unvandır. ◆ Bazı büyük İspanyol hanedanlarının büyük mahdum ve kerîmelerine de ıtlak edilir. = [ims.] Bir kadına alâmet-i meveddet ve dostî olmak üzere bu unvanla hitap edilebilir.

Infanterie [ims.] Piyade askeri. ‖ **– de ligne** Saf piyade. (Avcı, nişancı gibi sâir piyadelerden tefrik için müsta'meldir.) ‖ **– légère** Hafif piyade askeri. ‖ **– de marine** Bahriye silah-endaz askeri.

Infanticide [imz.] Çocuk katilliği, etfal katli ve ale'l-husus bir ana veya babanın yeni doğan kendi çocuğunu katletme cinayeti. = [i. - s.] Katil-i veled, katil-i etfal.

Infatigabilité [ims.] Yorulmamazlık.

Infatigable [s.] Yorulmaz, pek gayretli ve müdavim, fütursuz.

Infatigablement [h.] Yorulmayarak, fütur getirmeyerek, büyük bir gayretle.

Infatuation [ims.] Fart-ı meftûniyet ve iltizam.

Infatuer [ft.] İfratla ve gülünç bir suretle meftun etmek.

Infécond,e [s.] Doğurmaz, mahsulsüz, mahsul vermez, gayr-ı münbit, kısır, âkır, akim.

Infécondité [ims.] Doğurmayış, mahsul vermeyiş, akamet, kısırlık.

Infect,e [s.] *(fèktt,e)* Çürümüş, müteaffin. ◆ Pis, murdar.

Infectant,e [s.] Çürüten, taaffün ettiren. ◆ Bozan, ifsad eden.

Infecter [ft.] Bozmak, çürütmek, kokutmak, taaffün ettirmek. ◆ İfsad etmek. ‖ (mec.) Telvis etmek.

Infectieux,se [s.] Taaffün hâsıl eden. ◆ Taaffünden tevellüd eden.

Infection [ims.] Çürüme, bozulma, taaffün, intan.

Inféodation [ims.] Arazinin tımara verilmesi, tımar tevcihi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Inféoder [ft.] Araziyi tımar ve mâlikâne tarikiyle vermek. || **S'** – Bir şeyin mâlik-i müstakili olmak, mâlikâne almak. ◆ İntisap etmek.

Infère [s.] (nb.) Bir diğer uzvun altında bulunan uzv-ı esfel, esfelî. || **Corolle** – Tüveyc-i esfel. || **Ovaire** – Mebîz-i esfel.

Inférer [ft.] İstidlal ve istintac etmek, teferrüs etmek.

Inférieur,e [s.] Aşağı, dûn, esfel, zîr. ◆ Alçak, ednâ, kemter. ◆ Ehemmiyetsiz, mesâvi. (Âmiyâne.) = [imz.] Tâbi, zîr-dest, mâdun.

Infériorement [h.] Aşağı, dûn olarak.

Infériorité [ims.] Aşağılık, mâduniyet, küçüklük, kemterlik.

Infermentescible [s.] Gayr-ı kabil-i tahammur.

Infernal,e [s.] Cehennemî, cehennemlik. ◆ Şeytanetkâr, iblisâne. ◆ Çok gürültülü. || **Pierre** – Cehennem taşı, hacer-i cahim. (cmz.: *infernaux*.)

Infernalement [h.] Cehennemî ve şeytanetkârâne bir suretle.

Infernalité [ims.] Cehennemlik, şeytanet.

Infertile [s.] Mahsul vermez, gayr-ı münbit, çorak.

Infertilisable [s.] Münbit bir hâle getirilmesi gayr-ı kabil.

Infertilité [ims.] Mahsul vermemezlik, çoraklık, adem-i inbat, kısırlık.

Infester [ft.] Yağma ve nehb ve garet etmek. ◆ Hasarat ve mazarratı mûcip olmak.

Infidèle [s.] Sadakatsiz. ◆ Vefasız, bî-vefa. ◆ Doğru olmayan, aslına gayr-ı mutabık. ◆ Kâfir.

Infidèlement [h.] Adem-i sadakatle. ◆ Vefasızlıkla. ◆ Aslına gayr-ı mutabık olarak.

Infidélité [ims.] Adem-i sadakat. ◆ Vefasızlık. ◆ Aslına adem-i mutabakat.

Infiltration [ims.] Bir mâyinin bir cismin mesammatı aralığından geçerek süzülmesi, irtişah, tereşşuh.

Infiltrer (s') [fv.] Bir cismin mesammatı aralığından geçerek süzülmek, irtişah etmek. || (mec.) Usulle girmek, sokulmak, hulûl ve nüfuz etmek.

Infime [s.] En alçak, esfel, ednâ.

Infine [h.] (Latinceden me'huz) Bir fikra veya bâbın nihayetinde, sonunda.

Infini,e [s.] Sonsuz, nihayetsiz, pâyansız. ◆ Hadsiz, hesapsız, nâ-mütenâhî. = [imz.] Pâyan ve kenarı ve evvel ve âhiri olmayan mesafe ve zaman ve zât, lâ-yetenâhî. || **à l'** – İlâ-gayri'n-nihâye. ◆ Pek çok.

Infiniment [s.] Pâyansız, nihayetsiz, pek çok, gayetü'l-gaye, fevka'l-had. || (r.) – **petit** Asgar-ı nâ-mütenâhî.

Infinité [ims.] Pâyansızlık, nihayetsizlik. ◆ Gayet çokluk, külliyet.

Infinitésimal,e [s.] Ziyadesiyle küçük, lâ-yetecezzâ. || **Calcul** – Ulûm-ı riyaziyenin küsurattan bahseden kısmı, hesab-ı nâ-mütenâhî. (cmz.: *infinitésimaux*.)

Infinitif [imz.] (sr.) Masdar.

Infinitude [ims.] Nihayetsizlik, pâyansızlık, nâ-mütenâhîlik.

In fiocchi [h.] (Latinceden me'huz) (*inn-fio-ki*) Büyük üniforma ile, resmî kıyafet ile.

Infirmatif,ve [s.] Nakz ve iptali mûcip, mubtil.

Infirmation [ims.] İptal, nakz, fesih.

Infirme [i. - s.] Sakat, alîl, malûl, hasta mizaç, kötürüm. ◆ Kuvvetsiz, zayıf. ◆ Ahmak, sakar.

Infirmer [ft.] (hk.) İstînafen feshetmek. ◆ İptal ve nakz etmek. ◆ Zayıflatmak, kuvvetini izâle etmek.

Infirmerie [ims.] (Mektep, manastır, kışla gibi yerler için) Hastahane. ◆ Sakatlara mahsus hâne, dârü'l-malûlîn. || – **du dépôt** Hapishane-i umumi hastahanesi.

Infirmier,ère [i.] Hastahane veya dârü'l-malûlîn hizmetçisi. || (as.) Tımarcı asker.

Infirmité [ims.] Malûliyet, sakatlık. ◆ Zaafiyet.

Inflammabilité [ims.] Kolay tutuşur olmaklık, kabiliyet-i iştial.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Inflammable [s.] Kolay tutuşur, kabil-i iştial, kabil-i ihtirak. || **Matières – s** Mevadd-ı müşteile.

Inflammation [ims.] Tutuşma, alevlenme, iştial. ◆ Ateş verme. || (t.) Bedenin bir tarafının şişip kızarması, iltihap.

Inflammatoire [s.] İltihaba müteallik, iltihabî. || **Fièvre** – Hummâ-yı iltihabî.

Inflation [ims.] (t.) Şişme.

Infléchi,e [s.] Eğilmiş, eğrilmiş. || (mec.) Mütemâyil, bir parça çalan, benzeyen. || (tt.) Mültevî-ile'd-dâhil. || (r.) Mün'atıf. || **Arc** – Sehm-i mün'atıf.

Infléchir [ft.] Eğmek, eğriltmek, inkisar ettirmek. || **S'** – Eğilmek, eğrilmek, bükülmek.

Infléxibilité [ims.] Eğilmemezlik, adem-i imkân-ı inhinâ. || Kasvet-i kalp. ◆ Adem-i teessür-i vurkat.

Inflexible [s.] Eğilmez, sert, mümteniü'l-inhinâ. ◆ Terahhum ve teessüre gelmez. ◆ Katı yürekli, rikkatsiz.

Inflexiblement [h.] Eğilmeyerek, sertlikle. ◆ Terahhum ve teessüre gelmeyerek, kasvet-i kalple.

Inflexion [ims.] Eğilme, dönme, bükme, bükülme. || (he.) İn'itaf: **Point d'** – Nokta-i in'itaf. || (ms.) Sadânın tagayyüratı, nağme. || (nh.) Tasrif, i'rab. || (ht.) Şuâların inkisarı.

Infliction [ims.] Ceza tayin etme.

Infliger [ft.] Ceza tayin etmek, mücâzat hükmünü vermek. || – **une amende** Ceza-yı nakdî hükmetmek. || – **du démenti** Tekzip etmek.

Inflorescence [ims.] (nb.) Çiçeklerin daldaki suret ve vaziyeti, ezhar.

Influençable [s.] Tesir ve nüfuz altında kalabilir.

Influence [ims.] Tesir, nüfuz, medhal. ◆ İtibar, kuvvet, nüfuz. = [cm.] Tesirat ve ilcâat.

Influencer [ft.] İcra-yı tesir ve nüfuz etmek.

Influent,e [s.] Sahib-i nüfuz, müteneffiz.

Influenza [ims.] (*inn-flu-ainn-dza*) (t.) Nezle-i müstevliye, enfluanza.

Influer [ft.] Tesir etmek, icra-yı nüfuz eylemek.

Influx [imz.] (*x* okunmaz) Kadim bir fikre göre âzâ-yı bedene yayılan bazı ahvâlin nâkili addolunan bir seyyâle-i itibariye. ◆ Kanı kalpten damarlara sevk eden kuvvet. ◆ Tesir ve nüfuz. (Bu mânâ eskidir.)

In-folio [imz.] (*ain*) Beher forması ikiye katlanarak dört sayfa teşkil eden kitap forması. (cm.: des *in-folio*.)

Information [ims.] İstihbar, malumat, tahkikat, tetkikat. || (hk.) Tahkikat-ı evveliye. ◆ Şühudun ifadat-ı mazbutası, istintaknâme. || (as.) Düşmana dair ihbarat ve malumat istihsali, keşif.

Informe [s.] Şekilsiz, şekil ve sureti fena, biçimsiz, çirkin. || (hk.) Nâkıs, nâ-tamam.

Informé [imz.] Mahkemece icra olunan keşif ve tahkik. || **Plus ample** – İkmâl-i tahkikat. || **Conclure à un plus ample** – İkmâl-i tahkikata karar vermek. = [s.] Malumat ve vukufu olan. || **Personnes bien – es** Malumat-ı mevsûkası olan zevât, sikat. **Dans les cercles bien – s** Vâkıf-ı ahvâl olan mahâfilde.

Informer [ft.] Haber ve malumat vermek, haberdar etmek. ◆ İcra-yı tahkikat etmek. = [fl.] Şahâdet etmek, ikrar ve ifade etmek. || **S'** – Haber almak, istihbar etmek, malumat ahz etmek.

Infortifiable [s.] Gayr-ı kabil-i tahkim.

Infortune [ims.] Talihsizlik, bedbahtlık. ◆ İdbar, afet, mihnet.

Infortuné,e [s.] Talihsiz, bedbaht, biçare. ◆ Uğursuz, musibetli.

Infracteur [imz.] Bir kanun ve nizam veya muâhedenin hilâfında hareket eden, kanun-şiken, ahit-şiken.

Infraction [ims.] Bir nizam ve kanun veya muâhedenin nakzı, kanun-şikenlik, ahit-şikenlik, ihlal. || – **aux traités** Nakz-ı muâhedat; – **d'un ordre** Emir hilâfında hareket. || – **à la loi** Cerâim, ef'al-i memnûa. || **Agent de l'** – Fâil-i cürüm. || **Le fait de l'** – Zât-ı cürüm; **Concour d'** – İçtimâ-ı cerâim.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Infra-marginal,e [s.] Taht-ı busrî. ‖ **Anus** – Şerc-i taht-ı busrî.

Infranchissable [s.] Atlanamaz, geçilemez, nâ-kabil-i mürur. ‖ (mec.) Galebesi müşkil, gayr-ı kabil-i iktiham.

Infrayé,e [s.] İşlek değil.

Infréquemment [h.] Sık sık olmayarak.

Infréquent,e [s.] Tenha, kalabalık değil.

Infréquenté,e [s.] Kimsenin gitmediği, tenha, hâlî.

Infructueusement [h.] Bilâ-fâide, boş yere, semeresiz olarak.

Infructueux,se [s.] Semere ve mahsul vermeyen yahut pek az veren. ◆ Faydasız, temettüsüz, gayr-ı müsmir. ‖ **Rester** – Hiçbir semeresi görülmeyip heba olmak.

Infundibuliforme [s.] (nb.) Huni şeklinde, kam'iyü'ş-şekl.

Infus,e [s.] Tahsilsiz hâsıl olan hulk veya ilim, cibillî, Allah vergisi, dâd-ı Hak, mevhibe-i fitriye.

Infuser [ft.] Bir nebat vesâireyi hülâsasını almak üzere suyun içinde bırakmak, nak' etmek. ◆ Bir madde-i mâiye idhal etmek, dökmek. ‖ (mec.) İdhal etmek.

Infusibilité [ims.] Gayr-ı kabiliyet-i zeveban.

Infusible [s.] Erimez, mümteniü'l-izâbe, gayr-ı müzab.

Infusion [ims.] Bir kabın içine yahut bir şeyin üzerine bir mâyi dökme. ◆ Bir nebat vesâirenin hülâsası alınmak üzere suda bırakılması, nak'. ◆ Bu suretle çıkarılan hülâsa, menku'.

Infusoires [imz. - cm.] Mâyiatta yaşayıp ancak hurdebinle görülebilen hayvancıklar, huveynat-ı naki'iye.

Inga [imz.] (nb.) Meksika memleketine mahsus akasya ağacı.

Ingagnable [s.] Kazanılmaz.

Ingambe [s.] Serîü'l-hareke, cüst u çâlâk.

Ingélif,ve [s.] Soğuktan donmaya gayr-ı müstaid.

Ingénier (s') [fv.] Bir tedbir düşünmek, sarf-ı zihn etmek. ◆ Maharetle yapmak.

Ingénieur [imz.] Mühendis. ◆ Ulûm-ı riyaziye vasıtasıyla hücum ve müdafaa ameliyatını ve köprü vesâire inşaatını idare eden erkân-ı harp mühendisi, zâbiti.

Ingénieusement [h.] Tedbirle, hüner ve marifetle, mahirâne, musanna' olarak.

Ingénieux,se [s.] Tedbirli, hünerli, marifetli, musanna'.

Ingéniosité [ims.] Bir şeyin hünerli ve musanna' olması.

Ingénu,e [s.] Sade-dil, saf-derûn. = [i.] Tiyatroda saf-derûn vazifesini icra eden oyuncu. = [ims.] Tiyatroda saf-derûn bir kız vazifesi.

Ingénuité [ims.] Sade-dillik, saf-derûnluk, saflık.

Ingénument [h.] Sade-dilâne, saf-derûnlukla, saf-dilâne.

Ingérence [ims.] Davetsiz bir işe karışma, sokulma, müdahale.

Ingérer [ft.] Ağızdan idhal etmek, yutturmak. ‖ **S'** – Yutmak. ‖ (mec.) Davetsiz ve münasebetsiz olarak müdahale etmek, karışmak, dahl ve taarruz etmek.

Ingesta [imz. - cm.] (t.) İdhalat.

Ingestion [ims.] Ağızdan mideye idhal.

Inglobo [h.] (Latinceden me'huz) (*inn-glo*) Toptan, müctemian: **J'ai acheté tous ces livres** – Bu kitapların hepsini toptan satın aldım.

Inglorieux,se [s.] Şansız, şöhretsiz, bâis-i şeref ve şan olamayan.

Ingouvernable [s.] İdaresi müşkil, icra-yı vazife edilmesi müteassir.

Ingrat,e [i. - s.] İyilik bilmez, nankör, kâfir-i nimet. ‖ (mec.) Mahsulat vermez, gayr-ı müsmir. ◆ Çirkin, cazibesiz, nâ-pesendîde. ◆ Hissiz. ◆ İbraz-ı fesâhat ve malumata gayr-ı müsait (madde).

Ingratement [h.] Nankörcesine.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
www.tuba.gov.tr

Ingratitude [ims.] Nankörlük, küfran-ı nimet. ◆ Mahsulsüzlük, adem-i inbat. ◆ Gayr-ı müsmir olma.

Ingrédient [imz.] (t.) Bir ilaç ve meşrub vesâirenin terkibine dâhil olan eczanın beheri, cüz-i deva. ◆ Şey, madde.

Inguéable [s.] Geçit vermez, geçit ile geçilmez.

Inguérissable [s.] İyi olmaz, şifa ve iltiyam bulmaz (maraz veya cerîha).

Inguinal,e [s.] (tşr.) Kasığa mensup ve müteallik, magbinî. (cmz.: *inguinaux*.)

Ingurgitation [ims.] Bir mâyinin boğazdan geçirilmesi, bel'.

Ingurgiter [ft.] Boğazdan indirmek, boğaza sokmak, yutmak.

Inhabile [s.] (*i-na*) Maharetsiz, kabiliyetsiz, hâzık olmayan. ◆ Nâ-ehil, nâ-müstehak. ◆ Mesağ-ı kanunîsi olmayan, sâlih olmayan.

Inhabilement (*i-na*) [h.] Maharetsizlik ve kabiliyetsizlikle. ◆ Adem-i ehliyet ve istihkakla.

Inhabileté [ims.] (*i-na*) Maharetsizlik, kabiliyetsizlik, ehliyetsizlik, istihkaksızlık.

Inhabilité [ims.] (*i-na*) (hk.) Adem-i salâhiyet, ehliyet-i kanuniyesi olmamaklık.

Inhabiliter [ft.] (*i-na*) [ft.] Nâ-ehil kılmak.

Inhabitable [s.] (*i-na*) Oturmaya gayr-ı sâlih, kabil-i süknâ olmayan. ◆ Gayet rahatsız (mesken).

Inhabitation [ims.] (*i-na*) Adem-i iskân.

Inhabité,e [s.] (*i-na*) Gayr-ı meskûn, hâlî, metruk.

Inhabitude [ims.] (*i-na*) Adem-i itiyad.

Inhabitué,e [s.] (*i-na*) Alışmamış.

Inhabituel,le [s.] (*i-na*) Gayr-ı mutad.

Inhalateur [imz.] (*i-na*) (t.) Alet-i münşik.

Inhalation [ims.] (*i-na*) Nefesle çekip yutma, inşak.

Inhaler [ft.] (*i-na*) Nefesle çekip yutmak, yutmak, inşak etmek.

Inharmonie [ims.] (*i-nar*) Âhenksizlik, adem-i tevâfuk ve itilâf.

Inharmonieux,se [s.] (*i-nar*) Âhenksiz.

Inharmonique [s.] (*i-nar*) Nâ-be-mahal.

Inhérence [ims.] (*i-né*) Yapışıklık, lüzum-ı gayr-ı mufârık.

Inhérent,e [s.] (*i-né*) Yapışık, merbut, lazım-ı gayr-ı mufârık.

Inhiber [ft.] (*i-ni*) Men ve nehy etmek, yasak etmek.

Inhibition [ims.] (*i-ni*) Men, nehy, memnûiyet, yasak.

Inhibitoire [s.] (*i-ni*) (hk.) **Lettre** – Tahzirnâme.

Inhospitalier,ère [s.] (*i-no*) Misafir kabul etmeyen, misafirlere ikram ve iltifat etmeyen. ◆ Ecnebilere hüsn-i muamele etmeyen, garip-nevaz olmayan. ◆ Misafir ve gariplerin hüsn-i kabul olunmadıkları (yer).

Inhospitalièrement [h.] (*i-no*) Mihman-nevazlığa mugayir ve münâfi olarak.

Inhospitalité [ims.] (*i-no*) Misafir kabul etmeyiş, gurebâ ve ecnebilere olunan sû-i muamele.

Inhostile [s.] (*i-no*) Muteriz ve düşman değil.

Inhumain,e [s.] (*i-nu*) İnsaniyete mugayir, insaniyetsiz. ◆ Merhametsiz, gaddar, cefakâr.

Inhumainement [s.] (*i-nu*) İnsaniyetsizlikle, gaddarâne, cefakârâne.

Inhumanité [ims.] (*i-nu*) İnsaniyetsizlik, gaddarlık, cefakârlık.

Inhumation [ims.] (*i-nu*) Gömme, cenaze defni. || – **précipitée** Müddet-i nizamiyesi tamam olmaksızın defn-i meyyit.

Inhumer [ft.] (*i-nu*) Cenaze gömmek, defnetmek.

Inia [ims.] Hind denizlerine mahsus yunus balığı.

Iniencéphale [imz.] Kafadan dimağın hurucu.

Inimaginable [s.] Tasavvur olunamaz, hatır ve hayale gelmez, garip, tuhaf, fevkalâde.

Inimaginablement [h.] Gayr-ı kabil-i tahayyül bir surette.

Inimitable [s.] Taklit olunamaz, taklidi gayr-ı kabil.

Inimitablement [h.] Gayr-ı kabil-i taklit bir surette.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Inimitié [ims.] (*tié*) Husumet, adâvet, buğz ve kin. ◆ Münâferet-i tabiiye, tezat. || – **capitale** Adâvet-i dünyeviye.

Inimprimable [s.] Gayr-ı kabil-i tab'.

Inimprimé,e [s.] Gayr-ı matbu.

Inindustrieux,se [s.] Hirf ve sanayiden bî-behre.

Ininstructif,ve [s.] Malumat-ı müfideyi gayr-ı hâvi.

Inintelligemment [h.] Zekâvetsizlikle, ferasetsizlikle, gabâvetle.

Inintelligence [ims.] Zekâvetsizlik, ferasetsizlik, gabâvet.

Inintelligent,e [s.] Zekâvetsiz, ferasetsiz, gabî.

Inintelligible [s.] Anlaşılamaz, fehmi müteassir, akıldan hariç.

Inintelligiblement [h.] Anlaşılamaz bir suretle.

Ininterprétable [s.] Gayr-ı kabil-i tefsir ve tercüme.

Ininterrompu,e [s.] Ardı arası kesilmeyen, mütemadi, muttasıl, lâ-yenkatı'.

Ininvité,e [s.] Gayr-ı med'uv.

Iniope [imz.] Kafası üzerinde gözü olan, zü'l-ayni-ale'l-kafâ'. (Acâibattan.)

Inique [s.] Gayr-ı muhik, insafsız, adaletsiz.

Iniquement [h.] Hakkaniyetsizlikle, adalet ve insafa mugayir olarak.

Iniquité [ims.] Haksızlık, insafsızlık, gadr, i'tisaf. ◆ Kabahat, günah, fesad-ı ahlak.

Initial,e [s.] Kelimenin başında bulunan (huruf-ı hecâ veya edat), harf-i evvel. || (sr.) Fâü'l-fi'l. || (ht.) **Vitesse – e** Sürat-i iptidâiye. = [ims.] Bir ism-i hassın veya bir fasıl ve bâbın birinci harfi. ◆ Marka harfleri, huruf-ı münferide. (cm.: *initials*.)

Initiateur,trice [i. - s.] Bir yere idhal ve sevk eden. ◆ Bir ilim ve fen ve emsalinin malumat-ı iptidâiyesini gösteren, rehber, delil.

Initiation [ims.] Zaman-ı kadim müşriklerinin bazı esrar-ı mezhebiyeye idhalleri resmi. ◆ Rehberlik, delâlet, öğretme.

Initiative [ims.] Bir işe en evvel teşebbüs veya bir fikir ve reyi en evvel dermeyan ediş, takaddüm-i fazlî, teşebbüs-i iptidâî, kuvve-i iptidâiye, teşebbüs kuvveti. || **Prendre l'** – Cümleden evvel teşebbüste bulunmak, ilk önce kendisi ibtidar etmek. = [cm.] Teşebbüsat.

Initié,e [i. - s.] Mahrem ve vâkıf olan. ◆ Bir ilim ve fen veya işin künhüne vâkıf olan.

Initier [ft.] Vâkıf etmek. ◆ Bir ilim ve fen veya işe vâkıf etmek, delâlet etmek.

Injecté,e [s.] (t.) Kanın toplanmasından kızarmış, mahkun.

Injecter [ft.] Şırınga ile bir mâyi idhal etmek, hukne etmek. || **S'** – Kendi bedenine şırınga etmek, ihtikan etmek. ◆ Kan toplamak.

Injecteur,trice [s.] İhtikana mahsus veya müteallik. = [imz.] İhtikan yapan ilm-i teşrih âlimi. ◆ İhtikan aleti, şırınga.

Injection [ims.] Şırınga, ihtikan, hukne. ◆ İhtikanla idhal olunan mâyi. || – **des bois** Ahşabın teskıyesi.

Injonction [ims.] Emr-i mahsus, tembih, ihtar, tefhim.

Injouable [s.] Oynanılamaz, sahne-i temâşâya vaz' olunamaz (tiyatro risalesi). || (ms.) Notanın güçlüğünden dolayı icra olunamaz (hava ve nağme).

Injure [ims.] Sövme, şetm, sebb, düşnam. ◆ Tahkir, ihlal-i namus. ◆ Cevr, cefa, gadr. ◆ Izrar. || **Les – s du sort** Talihin nâ-sâzlığı. || **Faire – à l'amitié de quelqu'un** Birinin dostluğundan şüphe etmek. || **Les – s de l'air** Yağmur, kar, şiddetli rüzgâr vesâirenin tesiratı. || **L' – des ans** Sin ve sâl tesiriyle hüsnün ve sıhhatin muhtel olması, avârıza uğraması.

Injurier [ft.] Sövmek, sebb ü şetm etmek. ◆ Tahkir ve ihlal-i namus etmek.

Injurieusement [h.] Sövmekle, sebb ü şetm ve tahkirle, muhakkirâne.

Injurieux,se [s.] Şetm-âmiz, tahkir-âmiz, muhakkir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Injuste [s.] Haksız, nâ-hak. ◆ Hakkaniyetsiz, insafsız. ◆ Asılsız, yanlış. = [imz.] Haksızlık.

Injustement [h.] Haksızlıkla, nâ-hak yere. ◆ Hakkaniyetsizlikle.

Injustice [ims.] Haksızlık. ◆ Hakkaniyetsizlik, insafsızlık.

Injustifiable [s.] İ'tizar kabul etmez, mazur tutulamaz.

Inlisible [s.] Okunmaz. (El-yevm gayr-ı müsta'meldir. Bunun yerine *illisible* kullanılır.)

Inmanus [imz.] (Latince) (*inn-ma-nuss*) Hâl-i ihtizarda Hıristiyanlarca okunan dua.

Innavigabilité [ims.] Seyr-i sefâine gayr-ı sâlih olma. ◆ Seyr ü sefere gayr-ı sâlih olma.

Innavigable [s.] Seyr-i sefâine gayr-ı sâlih (deniz ve nehir vesâire).

Inné,e [s.] İnsanın doğduğu günden hâiz olduğu (haslet), cibillî, fıtrî, mâderzad, hemzad. ‖ **Droits – s** Hukuk-ı mevlûde, hukuk-ı hemzad.

Innervation [ims.] (tşr.) Kuvve-i asabiye. ‖ **Fonction d'** – Vezâif-i asabiye.

Innocemment [h.] Kabahatsizlikle, bî-günahâne, masumâne, masumen, sû-i niyetle olmayarak, halisâne. ◆ Sade-dilâne.

Innocence [ims.] Kabahatsizlik, bî-günahlık, masumiyet, berâet. ◆ Saflık, saf-derûnluk, sade-dillik.

Innocent,e [s.] Kabahatsiz, bî-günah, berîü'z-zimme, sû-i niyeti olmayan. ◆ Pak-dâmen, masum. ◆ Saf, sade-dil. ◆ Masumâne. ‖ **Jeux – s** Kumar olmayarak eğlence için oynanılan zararsız ve mahzurdan sâlim oyunlar. = [i.] Masum, sade-dil, saf-derûn adam. ◆ Masumceğiz, çocuk. ◆ Çiftleşmemiş küçük güvercin. = [ims.] On yedinci asır nihayetlerine doğru kadınların giydikleri kuşaksız, bol bir esvab.

Innocenter [ft.] Kabahatsiz çıkarmak, berâetine hükmetmek, tebriye etmek.

Innocuité [ims.] Zararsızlık, adem-i mazarrat.

Innombrable [s.] Sayılamaz, hesapsız, lâ-yuad, lâ-yuhsâ, bî-şümar.

Innombrablement [h.] Sayılamayacak derecede.

Innomé,e [s.] İsimsiz, gayr-ı müsemmâ.

Innominé,e [s.] (tşr.) Mahsus ismi olmayan, lâ-isme-leh: **Os** – Azm-ı lâ-isme-leh.

Innommable [s.] (fls.) İsim verilemez, doğru olarak bir isim verilmesi gayr-ı kabil.

Innovateur,trice [i. - s.] Yenileştiren, her şeyi tebdil ve tecdid etmeyi seven, müceddid, muhdis.

Innovation [ims.] Yeni tarz ve usul, teceddüd, ibdâ.

Innover [ft.] Yeni bir usul çıkarmak, icat etmek. ◆ Yenileştirmek, tecdid etmek. ‖ **– à** Tadilat icra etmek.

Inobligeance [ims.] Adem-i nezaket ve hüsn-i muamele.

Inobservable [s.] İcra edilemez. ◆ Tetkik ve müşâhedesi gayr-ı kabil.

Inobservance [ims.] Bir âdet veya usul ve kaideye adem-i riâyet.

Inobservation [ims.] Kanun ve nizama veya bir ahd ü peymâne adem-i riâyet.

Inobservé,e [s.] Görülmemiş, gayr-ı meşhud, nazar-ı dikkate ilişmemiş.

Inoccupé,e [s.] İşsiz, gayr-ı meşgul. ◆ Asker tarafından tutulmamış, askerin ikamet etmediği. ◆ İskân olunmamış, hâlî.

Inocérame [imz.] (arz.) Bir cins istiridye müstehâsesi.

In-octavo [imz.] (*i-no*) Beher forması sekize katlanarak on altı sayfadan ibaret kitap, müsemmen.

Inoculable [s.] Kabil-i telkih.

Inoculateur,trice [i.] Aşıcı, mülakkih.

Inoculation [ims.] Aşılama, telkih. ‖ (mec.) İşâa, neşr, alıştırma.

Inoculer [ft.] Aşılamak, telkih etmek. ‖ (mec.) Sirayet ettirmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Inodorant,e [s.] Koku vermeyen, kokmayan.

Inodore [s.] Kokusuz.

Inoffensif,ve [s.] Zarar îras etmez, dokunmaz, taarruz etmez, hatarsız, mahzurdan sâlim.

Inoffensivement [s.] Zarar îras etmez bir suretle, taarruzda bulunmayarak.

Inofficiel,le [s.] Gayr-ı resmî.

Inofficiellement [h.] Gayr-ı resmî bir surette.

Inofficieusement [h.] Nîm-resmî olmayarak.

Inofficieux,se [s.] Nîm-resmî değil. ‖ **Donation – se** Mirasın peder tarafından evladının yalnız birine terki.

Inofficiosité [ims.] (hk.) Vasiyetnâmenin nefy-i verâseti mutazammın olması.

Inondation [ims.] Su taşkınlığı, tuğyan-ı miyah, feyezan. ‖ (mec.) Kalabalık, izdiham.

Inondé,e [s.] Su altında kalmış. ◆ Islanmış, nem-nâk. ‖ (mec.) Müstağrak, lebriz. ‖ (nb.) Suyun içinde hâsıl olan (nebat), mağmer. = [imz.] Su tuğyanından musab adam.

Inonder [ft.] Su basmak, iğrak etmek. ◆ Islatmak. ‖ (mec.) Kesretle girmek, doldurmak. ◆ İstila etmek, çiğnemek. ◆ Müstağrak, lebriz etmek.

Inopiné,e [s.] Gayr-ı me'mûl, gayr-ı muntazar, nâgeh-zuhur.

Inopinément [h.] Me'mûlün haricinde, ansızın, birden bire, bağteten.

Inopportun,e [s.] Vakt ü hâle münasip ve muvâfık olmayan, vakitsiz, münasebetsiz, nâ-be-mahal, nâ-be-hengâm.

Inopportunément [h.] Münasebetsiz ve nâ-be-mahal ve nâ-be-hengâm olarak.

Inopportunité [ims.] Vakt ü hâle münasip ve muvâfık olmamaklık.

Inorganique [s.] (tt.) Âzâ ve aletleri olmayıp neşvünemâya gayr-ı sâlih ve ancak terâkümle büyüyebilen ecsama ıtlak olunur, gayr-ı uzvî, gayr-ı âlî. ‖ (tt.) **Règne** – Madeniyat. ‖ **Chimie** – Kimya-yı gayr-ı uzvî yahut kimya-yı madenî. ‖ **Corps – s** Ecsam-ı gayr-ı âliye.

Inosculation [ims.] (crh.) Şiryanların ağız ağıza gelmesi, müfâvehe, müfâgame.

Inoubliable [s.] Gayr-ı kabil-i ferâmuş.

Inouï,e [s.] İşitilmemiş, garip, tuhaf, nâ-şenîde.

Inouïsme [imz.] Garâbet, işitilmemişlik.

Inovulé,e [s.] (tt.) Ma'dûmü'l-beyza, yumurtasız.

Inoxidable [s.] Tahammuz etmez (maden), gayr-ı kabil-i tahammuz.

In-pace [imz.] (*in-pa-sé*) Mukaddemâ Avrupa manastırlarında kâin bir zindan. (cm.: des *in-pace*.)

In partibus [zr.] **Évêque** – Hıristiyan olmayan bir memlekete tayin olunan piskopos.

In-petto [h.] (*in-pé-to*) (İtalyancadan me'huz) Kendi kendine, cehren olmayarak; **Faire ses refléxions** – Kendi kendine mülâhaza ve tefekkür etmek yani mülâhazat ve tefekkûratını kimseye söylememek.

In-plano [imz.] (*in-pla-no*) Beher forması bir yapraktan yani iki sayfadan ibaret kitap vesâire. (cm.: des *in-plano*)

Inqualifiable [s.] Vasıf ve tarifi nâ-kabil. (Ekseriya ef'al-i mezmûmedeki ifrat ve mübalağayı beyan eder.)

Inquart [imz.] ve:

Inquartation [ims.] (k.) (mr. Quartation)

In-quarto [imz.] (*ain-kouar*) Beher forması dörde katlanarak sekiz sayfadan ibaret olan kitap, murabba. (cm.: des *in-quarto*.)

Inquiet,ète [s.] Rahatsız, âramsız, muzdarip, endîş-nâk. ◆ Rahatsızlık veya merakı mûcip olan, bâis-i endişe.

Inquiétant,e [s.] Rahatsızlık ve merakı mûcip olan, rahat ve âramı selb eden, ızdırap ve endişeyi mûcip olan.

Inquiéter [ft.] Rahatsız etmek, rahat ve huzur bırakmamak, âramını selb etmek. ◆ Endîş-nâk etmek. ‖ **S'** – Rahatsız olmak. ◆ Merak etmek.

Inquiétude [ims.] Rahatsızlık, âramsızlık, merak, halecan, bî-huzurluk, endişe.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Inquisiteur [imz.] İspanya'nın meşhur engizisyon mahkeme-i müdhişesinde hâkim bulunan rûhânî. || (mec.) Müdekkik.

Inquisition [ims.] Mukaddemâ Avrupa'da bulunmuş olan bir mahkeme-i rûhâniye ki güya akideleri bozuk olanları bulup haklarında mücâzat-ı şedîde ve müdhişe icra etmekle muvazzaf idi, engizisyon.

Inquisitionnaire [s.] Engizisyon mahkeme-i müdhişesine mensup ve müteallik.

Inquisitorial,e [s.] Engizisyon hâkimlerine şâyeste, pek gaddarâne ve hilekârâne. (cmz.: *inquisitoriaux*.)

Insaisissabilité [ims.] Zapt ve haciz olunamamazlık.

Insaisissable [s.] Ele geçmez, tutulamaz. ◆ Nizamen zapt ve haciz olunamaz. || (mec.) Anlaşılamaz, fehmi müşkil.

Insalissable [s.] Kirletilmesi gayr-ı kabil.

Insalivation [ims.] (t.) Tertib bi'l-lüab, taallüb.

Insalubre [s.] Sıhhate muzır, muhillü's-sıhha, vahim (hava vesâire).

Insalubrement [h.] Sıhhate muzır olarak, vahâmet-i hava ile.

Insalubrité [ims.] Sıhhate mazarrat, ihlal-i sıhhat, adem-i ciyâdet, vahâmet (hava).

Insanité [ims.] Nâ-makulluk. = [cm.] Nâ-makul ef'al ve akval.

Insapide [s.] Ta'm ve lezzeti yok.

Insapidité [ims.] Fıkdan-ı ta'm ve lezzet.

Insatiabilité [ims.] Doymamazlık, aç gözlülük, kemâl-i iştihâ. || (mec.) Hırs, tamah.

Insatiable [s.] Doymaz, pek aç, aç gözlü. || (mec.) Haris, tamahkâr.

Insatiablement [h.] Doymaz bir suretle, büyük bir iştihâ ve açlıkla. ◆ Büyük bir hırs ve tamahla.

Insaturable [s.] Gayr-ı kabil-i işbâ'.

Insciemment [h.] Bilmeyerek, an-cehlin. ◆ İşitmeyerek.

Inscription [ims.] Bir bina yahut mezar vesâire üzerine yazılan yazı, kitâbe. ◆ Sebt ve tahrir, kayıt, tescil. || **Prendre ses – s** Mekâtib-i âliyeye kaydolunmak. || **– maritime** Neferat-ı bahriyenin kaydı. || **– hypothécaire** Terhin-i kaydî. || **– de rente** Esham-ı umumiyenin kaydı. || **– de faux** Sahtekârlık davasının ikamesi. || **Jusqu'à – fausse** (Evrakın) Sahte olduğu iddia edilinceye kadar.

Inscrire [ft.] Deftere kaydetmek, bir deftere ismini yazmak. ◆ Add ve ilave etmek. || (he.) Büyük şeklin içinde ondan küçük bir şekil çizmek. || **S' – en faux** Hasmın ibraz ettiği evrakın sahte olduğunu iddia etmek. ◆ Hasmın iddiasını redd ü cerh etmek, itiraz etmek.

Inscrit,e [s.] Deftere kaydolunmuş. || (r.) Mersum, dâhil. || **Polygone – Zû-kesîri'l-adlâ'-ı dâhilî.** || **Angle – Zâviye-i mersûme.** || **Circonférence – e** Muhit-i mersum.

Inscrutable [s.] Künhüne varılamaz, istiknahı nâ-kabil.

Insécabilité [ims.] Taksim olunamamazlık.

Insécable [s.] Kesilemez, taksim olunamaz, mümteniü'l-inkısam.

Insecte [imz.] Böcek, hâmme (hevamm), haşerat. || (mec.) Muhakkar veya muzır adam.

Insecticide [imz. - s.] Böcekleri itlâf eden, katilü'l-hevamm.

Insectivore [i. - s.] Başlıca böcekle beslenen (hayvan), âkilü'l-hevamm, âkilü'l-haşerat.

Insectologie [ims.] Mebhasü'l-hevamm.

Insectologiste [imz.] Mebhasü'l-hevamm ile müştegil zât.

Insécurité [ims.] Emniyetsizlik, adem-i emniyet.

In-seize [imz.] (*ain*) Beher forması on altıya katlanarak otuz iki sayfadan ibaret olan kitap, on altılık. (cm.: des *in-seize*.)

Insensé,e [i. - s.] Akılsız, budala. ◆ Nâ-makul, mânâsız, yolsuz.

Insensibilisateur [imz.] (t.) Hissi iptal eden (ilaç), mümhiyü'l-his.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Insensibiliser [ft.] Bî-his kılmak, hissiyatını izâle etmek.

Insensibilité [ims.] Hissizlik, duygusuzluk, adem-i his. ◆ Muamelat-ı âşıkaneye karşı lâkaytlık, hissizlik.

Insensible [s.] Hissiz, duymaz, ma'dûmü'l-his. ◆ Hissolunmaz. ◆ Tesir etmez, merhametsiz. ◆ Aşka karşı bî-his.

Insensiblement [h.] Hissolunmayacak surette, azar azar.

Inséparabilité [ims.] Ayrılamamazlık, gayr-ı kabiliyet-i iftirak.

Inséparable [s.] Ayrılamaz, tefrik ve fekki gayr-ı kabil, mümteniü't-tefrik, gayr-ı mufârık. ◆ Muhibb-i sadık.

Inséparablement [h.] Ayrılamaz bir suretle, gayr-ı mufârık olarak, bilâ-mufâraka, ayrılmaksızın.

Insérer [ft.] İdhal etmek. ◆ Derc ve imdac etmek.

Insermenté,e [s.] Yeminsiz, tahlif olunmamış.

Insertion [ims.] Gazeteye derc ve neşir: – **s judiciaires** İlanat-ı mahâkim, neşriyat-ı adliye. ◆ İndirac, tazmin. ◆ İdhal, sıkıştırma, derc. ‖ (tşr.) İndigam. ‖ (nb.) İrtikâz. ‖ (ht.) İndirac. ‖ – **hypogyne** İrtikâz-ı tahte'l-mebîz.

Insexé,e [s.] (nb.) Cinsi olmayan çiçek, ma'dûmü'l-cins.

Insidiateur,trice [s.] İğfal, iğvâ eden.

Insidieusement [h.] İğfal ve hile ve desise ile, muğfilâne.

Insidieux,se [s.] İğfal etmeye veyahut aldatmaya yarayan, hilekâr, muğfil.

Insigne [s.] Nâmlı, meşhur. ◆ Ehemmiyetli, parlak, şaşaalı.

Insigne [imz.] Rütbe ve makam nişan ve alâmeti.

Insignifiance [ims.] Mânâsızlık. ◆ Ehemmiyetsizlik, cüzilik.

Insignifiant,e [s.] Mânâsız, boş, beyhûde. ◆ Ehemmiyetsiz, cüzi: **Une somme – e** Pek cüzi bir meblağ.

Insinuant,e [s.] Usulle hulûl eden, sokulgan. ◆ Telkin, işrab ve ima eden.

Insinuation [ims.] Usulle idhal. ◆ Telkin. ◆ Usulle duhul. ◆ Usulle idhal olunan şey. = [ed.] Tenâsüb-i kelâm, ve emsali sanat-ı edebiyeye ıtlak olunur.

Insinuer [ft.] (mec.) Kandırmak. ◆ İhtar, ilka etmek. ◆ İşrab, ima, telmih etmek. ‖ **S'** – Hulûl etmek.

Insipide [s.] Tatsız, lezzetsiz, yavan. ‖ (mec.) Zarafetsiz, letafetsiz.

Insipidement [h.] Tatsız ve letafetsiz bir suretle.

Insipidité [ims.] Tatsızlık, yavanlık, letafetsizlik.

Insistance [ims.] Israr, musırrâne talep, ibram.

Insister [fl.] Israr etmek, musırrâne talep etmek, ilhah ve ibram etmek.

Insociabilité [ims.] Kimse ile ülfet ve muâşeret etmez olmaklık, ülfet ve sohbete adem-i liyakat, muvânesete gayr-ı kabiliyet.

Insociable [s.] Kimse ile ülfet ve muâşeret etmez, kendisiyle sohbet olunamaz, gayr-ı mûnis.

Insolation [ims.] Güneşe serme, güneşe gösterme. ‖ (t.) Güneşin tesirinden hâsıl olan hastalık, güneş çarpması, güneş vurması, teşemmüs.

Insolemment [h.] Küstahlık ve ictisarla, küstahâne, cüretkârâne.

Insolence [ims.] Cüret, küstahlık, mütekebbirâne ve bî-edebâne tavır ve hareket.

Insolent,e [s.] Mücterî, müctesir, küstah, edepsiz, haddini bilmez.

Insoler [ft.] Güneşe sermek.

Insolidaire [s.] Müteselsilen mesul değil.

In solido [h.] (*inn-so*) Hep birden, müteselsilen.

Insolite [s.] Âdet ve nizam ve usule muhalif.

Insolubilité [ims.] Çözülememezlik, eriyememezlik, hall olunamamazlık, adem-i inhilal.

Insoluble [s.] Çözülemez, eriyemez, hall olunamaz, mümteniü'l-hall.

TÜRK DİL KURUMU
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Insolublement [h.] Gayr-ı kabil-i hall bir surette.

Insolvabilité [ims.] Ödeyememezlik, edâ-yı deyne iktidarsızlık, ifâ-yı deynden acz. ◆ Garâmet.

Insolvable [s.] Borcunu ödeyemeyen, ifâ-yı deynden âciz. ◆ Garim.

Insomnie [ims.] (t.) Uyuyamamazlık, yakaza, seher, ark.

Insondable [s.] İskandil olunamaz, pek derin. ‖ (mec.) Tahkik veya muayenesi, anlaşılması muhal veya müteassir.

Insonore [s.] Savtsız, taniniyetten ârî, sesi çıkmayan.

Insouciamment [h.] Gailesizlikle, adem-i ihtimamla, müsâhele ile.

Insouciance [ims.] Gailesizlik, kayıtsızlık, adem-i ihtimam, müsâhele.

Insouciant,e [s.] Gailesiz, kayıtsız, ihtimamsız, ihmalci.

Insoucieux,se [s.] Hiçbir şeyi gaile etmeyen, gailesiz, lâkayt.

Insoumis,e [s.] Gayr-ı mutî, âsi. ‖ Fille – e Daire-i âidesinde mukayyed olmayan fahişe. ‖ (as.) Vaktinde orduya gelmeyen nefer.

Insoumission [ims.] İtaatsizlik. ‖ (as.) Yoklamada sancak altında hazır olmama.

Insoupçonnable [s.] Hakkında şüphe edilmez.

Insoupçonneux,se [s.] Şüpheli değil, şüphe etmeyen.

Insoutenable [s.] İltizam ve müdafaa ve tervic olunamaz. ◆ Tahammül-güdaz.

Inspecter [ft.] Yoklamak, teftiş ve muayene etmek.

Inspecteur,trice [i.] Müfettiş.

Inspection [ims.] Yoklama, teftiş. ◆ Yoklamacılık, müfettişlik. ‖ Tournée d' – Devir ve teftiş. ‖ Faire une tournée d' – Devre çıkmak.

Inspirateur,trice [s.] İlka veya ilham eden, ilkaatta bulunan. ‖ (ht.) Müşhik. ‖ (tşr.) Müşhik.

Inspiration [ims.] Teneffüs. ◆ İlkaat. ◆ İlham, vahiy. ‖ (tşr.) Nefes alma, şehik.

Inspiré,e [s.] Vahiy veya ilham-ı rabbanîye mazhar. ◆ Mülhem. ◆ Müteheyyic. ◆ İlka, telkin edilmiş. ‖ – par İlkasıyla. ‖ Article – Hükûmet tarafından suret-i gayr-ı resmiyede gazetelere derc ettirilen makale.

Inspirer [ft.] Üflemek, nefes aldırmak. ◆ İlka, telkin, nasihat, sevk etmek. ◆ Vahiy ve ilham-ı rabbanîye mazhar etmek. ◆ İlham etmek, ilham-ı şiir etmek. ‖ – de crainte İlka-yı havf ve dehşet etmek. ‖ – de la sûreté Emniyet ve itminanı mûcip olmak. ‖ – de confiance İtimadı mûcip olmak. ‖ S' – İttibâ' etmek, bir şeye tevfikan idare-i lisan etmek.

Instabilité [ims.] Kararsızlık, sebatsızlık. ◆ Fena.

Instable [s.] Kararsız, sebatsız. ◆ Fani. ‖ Équilibre – Muvâzene-i gayr-ı sabite.

Instablement [h.] Kararsızlık ile. ◆ Fani olarak.

Installation [ims.] Emr-i iskân ve ikame, yerleşme. ◆ Nasb, tayin. ◆ Tesisat.

Installer [ft.] Yerleştirmek, iskân etmek. ◆ Nasb ve tayin etmek.

Instamment [h.] Musırrâne, ibram ve ısrarla, te'kiden.

Instance [ims.] Israr, ibram, ilhah. ◆ Rica, talep, istid'â. ◆ İkame-i dava, murâfaa. ‖ Tribunal de première – Bidâyet mahkemesi. ‖ – par défaut Muhakeme-i gıyabiye. ‖ Péremption d' – Müddet-i muayyene-i kanuniyesi zarfında davanın arkası aranılmamasından dolayı istid'ânın iptali. ‖ Reprise d' – Tecdid-i istid'â, tecdid-i muhakeme. ‖ En première – Bidâyeten. ‖ Durant l' – Esna-yı muhâsamada.

Instant [imz.] Lahza, ân, dem, dakika. ‖ à l' – O anda. ‖ Dans un – Ân-ı vâhidde. ‖ à chaque Her an. ‖ Un – Biraz, bir dakika. ◆ Biraz bekleyiniz. ‖ Dès l' – que Mademki.

Instant,e [s.] Musır, ısrarlı, ibramlı, mübrim.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Instantané,e [s.] Bir lahzalık, âni. ‖ **Photographie – e** Ân-ı vâhidde yapılan fotografya. ‖ (syd.) **Cataplasme** – Zımad-ı lahzî.

Instantanéité [ims.] Bir lahzalık, bir anlık.

Instantanément [h.] Derhal. ◆ Bir lahzada, ân-ı vâhidde.

Instar (**à l'**) [h.] Tarz ve usulünce, misillü, gibi, vechile, imtisalen.

Instauration [ims.] Resmî ve âyinli nasb ve tesis veya rekz.

Instaurer [ft.] Nasb ve tayin veya rekz ve tesis etmek.

Instigateur,trice [i.] Tahrik ve iğvâ eden, muharrik.

Instigation [ims.] Tahrik, iğvâ.

Instiguer [ft.] Tahrik, iğvâ ve teşvik etmek.

Instillation [ims.] Damla damla akıtma, dökme, tekatur.

Instiller [ft.] Damla damla dökmek, akıtmak, tekatur etmek.

Instinct [imz.] (*ain-stain*) Tefekkür ve mülâhaza mevcut olmaksızın bir şey yapmaya sevkeden hareket-i tabiiye, sevk-i tabii. ◆ İstidad-ı fıtrî. ‖ **D'** –, **par** – Akıl ve mülâhazanın dahli olmaksızın, sevk-i tabii ile.

Instinctif,ve [s.] His ve sevk-i tabii ile vâki olan, akıl ve muhakemeye, mülâhazaya müstenid bulunmayan.

Instinctivement [h.] Tefekkür ve mülâhazasız, sevk-i tabii ile.

Institué,e [s.] Teşkil ve tesis olunmuş.

Instituer [ft.] Koymak, vaz' ve tesis etmek. ◆ Nasb ve tayin etmek. ‖ – **une commission** Bir komisyon teşkil etmek.

Institut [imz.] Ulûm ve fünûna müteallik encümen. ◆ Dârü'l-fünûn, mektep. ◆ Tarikat, cemaat-i rûhâniye. ‖ – **de France** yahut sadece – Fransa'nın muhtelif akademileri heyet-i mecmuasından mürekkep encümen-i dâniş.

Instituteur,trice [i.] Vâzı', müessis. ◆ Bir mektep idare eden, mektep müdürü. ◆ Muallim, mürebbi.

Institution [ims.] Vaz', tesis. ◆ Nasb, tayin. ◆ Mektep, medrese. ◆ Talim ve terbiye. ‖ (hk.) Nasb ve tayin. = [cm.] Nizamat-ı müessese, kavânîn-i asliye. ◆ Müessesat.

Instituts [imz. - cm.] yahut:

Institutes [ims. - cm.] Roma kavânînînin mebâdîsini câmi' mecmua. ◆ Kavânîne ait muhtasar kitap.

Instructeur [s.] Talim ve terbiye eden, muallim, mürebbi. ‖ **Officier** – Neferata talim öğreten zâbit, muallim zâbit. ‖ **Juge** – Müstantik.

Instructif,ve [s.] Talim ve terbiyeye müteallik, malumat kesb ettiren, nâfi, müfid, istifadeli.

Instruction [ims.] Terbiye, talim, tahsil. ◆ İlim, malumat, maarif. ‖ – **publique** Maarif-i umumiye. ‖ – **primaire** Tedrisat-ı ibtidâiye. ‖ – **secondaire** Tedrisat-ı tâliye. ‖ – **supérieure** Tedrisat-ı âliye. ‖ **Juge d'** – Müstantik. ‖ – **d'une affaire, d'un procès** Tahkikat-ı istintakiye, tetkikat-ı iptidâiye. ‖ **Code d'** – **criminelle** Usul-i muhakemat-ı cezaiye kanunu. ‖ – **écrite** Evrak üzerine muhakeme, tahriren muhakeme. = [cm.] Bir sefire devlet metbuası tarafından verilen talimat.

Instruire [ft.] Ders vermek. ◆ Malumat kesb ettirmek, talim ve terbiye etmek. ◆ Haber vermek, malumat vermek. ‖ – **de** -den haberdar etmek. ‖ – **à** -ye alıştırmak, terbiye etmek. ‖ – **une cause** yahut – **un procès** Bir davanın tahkikat-ı evveliyesini icra etmek; davayı rü'yet eylemek. ‖ **S'** – Tahsil-i ilim etmek, terbiye olunmak. ◆ (Dava hakkında) Tahkikat-ı evveliyesi icra olunmak.

Instruisant,e [s.] Malumat-bahş, müfid.

Instruit,e [s.] Âlim, malumatlı, vâkıf, okumuş, ilim görmüş.

Instrument [imz.] Alet, edat (âlât ve edevat). ◆ Saz, çalgı, musiki âlâtı. ‖ (hk.) Senet, hüccet. ‖ (mec.) Vasıta, alet. = [cm.] Mukavelat ve muâhedat-ı düveliye.

Instrumentaire [s.] **Témoins – s** Mukavelat muharriri marifetiyle tanzim olunan sene-

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

datın hîn-i tahririnde hazır bulunan şühud, şühudu'l-hâl.

Instrumental,e [s.] Çalgı âlâtıyla icra olunan. ‖ (hk.) Senet, hüccet yerini tutan.

Instrumentation [ims.] Çalgı ile icra olunacak bir musiki bestesinin usul ve tertibi, bir bestenin çalgı ile icrası.

Instrumenter [ft.] Senedat ve mukavelat-ı resmiye tanzim etmek. ◆ İcra-yı tebligat-ı resmiye etmek. ◆ Bir bestenin çalgı ile icrasını tertip etmek.

Instrumentiste [imz.] Bir alet-i musikiye üzerinde çalgı çalan musikişinas.

Insu [imz.] Bir şeyin bilinmemesi, cehli, adem-i malumat. ‖ **à mon** – Haberim olmaksızın. ‖ **à l'** – **de** Haberi olmaksızın, ilmi lâhik olmaksızın, bilmeyerek.

Insubmersible [s.] Suda batmaz, gark olmaz; **Bateau** – Suda batmaz sandal.

Insubordination [ims.] İtaatsizlik.

Insubordonné,e [s.] İtaatsiz.

Insubstantiel,le [s.] Metanetsiz, mukavemetsiz, asılsız.

Insuccès [imz.] Adem-i muvaffakiyet.

Insuffisamment [h.] Kifayet etmeyecek derecede.

Insuffisance [ims.] Kifayetsizlik, adem-i kifayet. ‖ (mec.) Adem-i iktidar.

Insuffisant,e [s.] Yetmeyen, gayr-ı kâfi, kifayetsiz. ◆ Maharetsiz, iktidarsız.

Insufflateur [imz.] Minfah.

Insufflation [ims.] Üfürme, üflemekle şişirme, nefh.

Insuffler [ft.] Üfürmek, nefes ile şişirmek, nefh etmek.

Insulaire [i. - s.] Adalı, cezîrevî.

Insultant,e [s.] Hakareti hâvi, tahkir-âmiz, muhill-i namus.

Insulte [ims.] Tahkir, hakaret, kesr-i namus.

Insulté,e [s.] Tahkir görmüş. ◆ (Şairâne) Maddi zarara uğrayan.

Insulter [ft.] Tahkir etmek, namusuna dokunmak. ‖ – **à** -i tahkir etmek. ◆ Mûcib-i hicap bir tezat teşkil etmek. = [fl.] Hürmetsizlik etmek, riâyet etmemek.

Insulteur [imz.] Herkesi tahkir edip namusa dokunmayı seven veya itiyad eden.

Insupportable [s.] Takat-fersâ.

Insupportablement [h.] Takat-fersâ bir suretle.

Insurgé,e [i.] Bâgî, âsi, şakî.

Insurger [ft.] Şekavete sevketmek.

Insurmontable [s.] Galebe çalınması muhal, gayr-ı kabil-i iktiham, atlanması müşkil, pek suûbetli.

Insurrection [ims.] Bagy, isyan. ‖ (mec.) Muhalefet, mümânaat.

Insurrectionnel,le [s.] Bagy ve isyana mensup ve müteallik.

Intact,e [s.] (*takt,e*) Dokunulmamış, ilişilmemiş, el değmemiş. ◆ Tekmil, tam. ‖ (mec.) Lekesiz, namusu lekelenmemiş.

Intactile [s.] Temasla hissolunamaz, gayr-ı mümas.

Intactilité [ims.] Temas ile hissolunamamazlık.

Intaille [ims.] Zî-kıymet taşların üzerine yapılan şekl-i mahkûk ve öyle taşlar üzerine oyma, hakk.

Intangibilité [ims.] Adem-i kabiliyet-i lems.

Intangible [s.] Tutulamaz, temas edilemez, lems olunamaz.

Intarissable [s.] Tükenmez, bitmez, daima akar (su). ‖ (mec.) Daimi, bî-gaye, bitmez tükenmez.

Intarissablement [h.] Daima akarak, bitmez ve tükenmez bir suretle.

Intégrabilité [ims.] (r.) Malum olan pek cüzi bir kısmından istihrac olunabilen meçhul kemiyetin hâli.

Intégrable [s.] (r.) Malum olan cüzi bir kısmından istihrac olunabilen meçhul (kemiyet).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Intégral,e [s.] Bütün, tam, tamamî. || (r.) **Calcul** – Hesab-ı tam. = [ims.] Pek cüzi bir kısmı malum olmakla istihrac olunan meçhul miktar ve kemiyet.

Intégralement [h.] Tam ve bütün olarak, kâmilen, bilâ-noksan.

Intégralité [ims.] Bir şeyin tam ve bütün olması, tamamiyet.

Intégrant,e [s.] Bir cismin tamamiyetine yarayan (ecza), mütemmim. || **Parties** – **es** Ecza-yı mütemmime. || (k.) Sâlim: **Molécule** – **e** Zerre-i sâlime.

Intégration [ims.] (r.) Bir kemiyetin tamamîsini bulma.

Intègre [s.] Âsım, afif, müstakim.

Intègrement [h.] İsmet ve iffetle, müstakimâne.

Intégrer [ft.] (r.) Bir kemiyetin tamamîsini bulmak.

Intégrité [ims.] Bütünlük, tamamiyet: – **territoriale** Tamamiyet-i mülkiye. || (mec.) İffet, ismet, istikamet.

Intégromètre [imz.] (r.) Hesab-ı tefâzulî mecmûlarını bulmaya mahsus alet.

Intégropalléale [s.] (hyv.) Zü'l-burnus-i tam.

Intellect [imz.] (*tèl-lèkt*) Anlayış, fehm, idrak, şuur, kuvve-i müdrike.

Intellectif,ve [s.] Fehm ve idrake müteallik, idraki müdrik.

Intellectualiser [ft.] Rûhânî, gayr-ı maddi bir hâle ref' ve i'lâ etmek.

Intellectuel,le [s.] Aklî, fehmî. ◆ Gayr-ı cismânî, rûhânî, manevi. || **Facultés** – **les** Havass-ı akliye || **Lois** – **les** Kavânîn-i akliye.

Intellectuellement [h.] Aklî veya rûhânî ve manevi bir suretle.

Intelligemment [h.] Zekâvetle, fetânetle.

Intelligence [ims.] Zekâ, akıl ve fikir. ◆ Fetânet. ◆ Vukuf. ◆ Dirayet, reviyet, maharet. ◆ İmtizac, ittihat. ◆ Söz birliği. || **Bonne** – Hüsn-i muâşeret, hüsn-i vifak.

Intelligent,e [s.] Zeki, fatin, akıllı, huşyar. ◆ Dirayetli, mahir, müstaid. ◆ Zekâvete delâlet eden.

Intelligentiel,le [s.] Akıl ve zekâya ait, müteallik.

Intelligibilité [ims.] Kolay anlaşılır veya işitilir olmaklık, derece-i mefhumiyet. ◆ Makuliyet. || (fls.) Cisimsizlik, yalnız akıl ve idrakte mevcudiyet, maneviyet.

Intelligible [s.] Kolay anlaşılır ve işitilir. || (fls.) Gayr-ı cismânî, yalnız akıl ve idrakte mevcut, manevi.

Intelligiblement [h.] Kolay anlaşılır veya işitilir bir suretle.

Intempérance [ims.] İtidalsizlik. ◆ Perhizsizlik, ifrat.

Intempérant,e [s.] İtidalsiz. ◆ Perhizsiz, ifratlı.

Intempéré,e [s.] İtidalsiz. ◆ Hevâ vü hevese tâbi.

Intempérie [ims.] İtaatsizlik. ◆ Adem-i ıttırad. = [cm.] Soğuk ve sıcak gibi adem-i ıttırad ve şedâid hava.

Intempestif,ve [s.] Vakitsiz, nâ-be-mahal, münasebetsiz.

Intempestivement [h.] Vakit ve zamanıyla olmayarak, vakitsiz, nâ-be-mahal olarak.

In tempore opportuno [h.] (Latinceden tabir) Vakt-i münasibinde.

Intenable [s.] Müdafaaya gayr-ı sâlih (mahal).

Intendance [ims.] İdare, vekilharçlık memuriyeti. || – **militaire** Levâzımat-ı askeriye idaresi, dairesi.

Intendant [imz.] İdare memuru, müdür, kâhya (kethüdâ), vekilharç. || – **militaire** Levâzımat-ı askeriye müdürü. || – **d'un régiment** Alay emini.

Intendante [ims.] İdare memuru zevcesi veya kâhya kadın.

Intense [s.] Pek, kuvvetli, şiddetli, azim, sert, vesi'.

Intensité [ims.] Kuvvet, şiddet, sertlik. || (r.) **Étalon d'** – Vâhid-i kıyasî-i sürat.

Intensivement [h.] Şedid, kavi bir suretle.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Intenter [ft.] Teşebbüs ve tasaddî etmek. || (hk.) – un procès İkame-i dava etmek. ◆ Şikâyet eylemek.

Intention [ims.] Niyet, amd, kasıt, meram, maksat, tasavvur. ◆ İradet. ◆ Fikir. || Avoir l' – Niyetinde olmak. || – nourrie Niyet-i kavi, azm-i kati. || Bonne – Hüsn-i niyet. || à l' – de Müfid olmak, hoşa gitmek maksadıyla.

Intentionné,e [s.] Bien – Hayırhah. || Mal – Bedhah.

Intentionnel,le [s.] Kasıt ve niyete müteallik, kasdî, amdî. || (hk.) An-kasdin; Délit – An-kasdin îka olunan cürüm. || Délit non – Min-gayri taammüdin cürüm. || Question – le Taammüd meselesi yani mücrimin irtikâb ettiği cürmü taammüden işleyip işlememiş olması meselesi.

Intentionnellement [h.] Kasten, amden, taammüden.

Intercadence [ims.] (t.) Nabzın iki mukannen vurması arasındaki gayr-ı mukannen vurması, tehallül.

Intercadent,e [s.] (t.) Mukannen vurmaları arasında gayr-ı mukannen dahi vuran (nabız), nabz-ı zû-halel.

Intercalaire [s.] Jour – Kebîse olan senelerde Şubat'a ilave olunan gün ki yirmi dokuzuncu gündür, yevm-i fetre, zâid-i kebîse, eyyam-ı zamîme. || Lune – Sene-i kameriye ile sene-i şemsiyenin tatbiki için beher üç senede sene-i kameriyeye zammı iktizâ eden ay. || Vers – s Nakarat.

Intercalation [ims.] Sene-i kebîse Şubat'ına bir gün ilavesi. ◆ Bir mukavele veya ahitnâmeye bir bent ilavesi, tezyil, zam, ilave. ◆ Zam ve ilhak, ilave.

Intercaler [ft.] Sene-i kebîse Şubat'ına bir gün ilave etmek. ◆ Bir zeyl zam ve ilave etmek, tezyil eylemek. ◆ İlave, zam ve ilhak etmek.

Intercéder [fl.] Biri için rica, vesâtet, şefaat etmek.

Intercellulaire [s.] (tt.) Beyne'l-hücerat.

Interception [ims.] Söz veya yolun kesilmesi. ◆ Mektup vesâirenin tutulması, zapt.

Intercepter [ft.] (Söz ve yol veya sâireyi) Kesmek, kat' etmek. ◆ (Mektup vesâireyi) Tutmak, zaptetmek. || (mec.) Tevessüüne, hareketine mani olmak.

Interception [ims.] Bir şeyin tuttuğu yoldan çevrilmesi, yol veya söz kesilmesi, kat', men, sedd etme. || (tşr.) Lifâfe-i manie.

Intercervical,e [s.] (tşr.) Beyne'r-rakabî.

Intercesseur [imz.] Şefaatçi, şefi', miyancı, ricacı.

Intercession [ims.] Şefaat, vesâtet, rica.

Intercidence [imz.] (mr. Diaptose.)

Interclaviculaire [s.] (tşr.) Beyne't-terkovî.

Intercostal,e [s.] (tşr.) Kaburga kemikleri arasında bulunan, beyne'l-adlâ'. (cm.: *intercostaux*.)

Intercourse [ims.] İki liman, iki memleket beyninde münasebat ve mürâselat-ı bahriye.

Intercurence [ims.] Adem-i ıtturad ve intizam.

Intercurent,e [s.] Diğer bir şey arasında, esnasında zuhur eden. || (t.) Mutadının gayrı olan bir yerde veya bir mevsimde zuhur eden (maraz), ârızî.

Intercutané,e [s.] (tşr.) Deri ile et arasında bulunan, tahte'l-cilt.

Interdiction [ims.] Men, nehy, zecr, yasak. ◆ Tatil-i memuriyet, işten el çektirme, tatil-i kesb ü kâr. ◆ Hacr. ◆ Mahrumiyet. || – des droits civiques Hukuk-ı medeniyeden ıskat. || (hk.) Levée de l' – Fekk-i hacr. || – légale Muamelat-ı zâtiyeden ıskat cezası. || – de communiquer İhtilattan men. || – de séjour Bir mahalde ikametten men.

Interdigital,e [s.] (hyv.) Parmakların arasında bulunan.

Interdire [ft.] Men ve nehy ve yasak etmek. ◆ Birinin memuriyet veya kesb ü kârını tatil etmek, işinden el çektirmek. ◆ Birinin mal ve mülkünü hacr etmek. ◆ Mahrum bırakmak. ◆ Şaşırtmak. ◆ Aforoz etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Interdit [s.] Mahcur. ◆ Memuriyetinden el çektirilmiş. ◆ Menhî, haram. ◆ Mebhut, hayran. = [imz.] Bir rahibin icra-yı âyinden ıskatı hükmü, aforoz.

Interépineux,se [s.] (tşr.) Beyne'ş-şevk.

Intéressant,e [s.] Şâyan-ı itina, mühim. ◆ Görülmeye şâyan, câlib-i nazar-ı dikkat, alaka-bahş. ◆ Dilber, mergub. || **État** – Gebelik, haml.

Intéressé,e [s.] Bir işte kendi hisse veya menfaati olan, hissedar, alakadar, menfaatdar. ◆ Menfaate mebnî, menâfi'-i zâtiyeye bağlı. ◆ Cerîmedar, zarar-dîde, rahnedar. || **Co** – Müşterekü'l-menfaa. || **Parties** – **es** Alakadaran, ashab-ı alaka. = [imz. - cm.] Kezâ.

Intéresser [ft.] Hissedar veya alakadar etmek, menfaat göstermek. ◆ Nazar-ı dikkatini, nazar-ı dikkat ve ehemmiyetini celbetmek. ◆ Ait olmak, vazifesi olmak. ◆ Muhabbeti celbetmek. ◆ Tesir etmek. ◆ Dokunmak, cerîmedar, zarar-dîde etmek. || **S'** – İştirak etmek, iltizam etmek. ◆ Merak ve ehemmiyet göstermek.

Intérêt [imz.] Menfaat, fayda. ◆ Faiz, güzeşte, nemâ, ribh. ◆ Kâr, temettü. ◆ Hisse, pay. ◆ Ehemmiyet. ◆ Hayırhahlık, hüsn-i hâlini arzu, teveccüh. ◆ Merak, dikkat. || – **commun** Menfaat-i müştereke. || – **matériel** Menfaat-i maddiye. || – **moral** Menfaat-i maneviye. || – **personnel** veya **privé** Menfaat-i şahsiye, menfaat-i zâtiye. || – **vital** Menâfi-i hayatiye. || – **simple** Faiz-i müfred, faiz-i basit, âdi faiz. || – **composé** Faiz-i mürekkep, faizin faizi. || – **légal** Faiz-i nizamî. || – **usuraire** Fahiş faiz. || **Taux de l'** – Faizin haddi, faiz-i cüzi. || – **du commerce** Senevî yüzde altı faiz. || – **dû de plein droit** Protestosuz ve bilâ-talep lazım gelen faiz. || – **conventionnel** Mukavele edilen, meşrut olan faiz. || – **échu** İşlememiş faiz. || – **judiciaire** Yevm-i dava veya yevm-i ihtardan itibaren işleyen faiz. || **Dommages et** – **s** Zarar ve ziyan. || – **s civils** Deâvî-i cezaiyede tazminat. || **Dans l'** – **de la loi** Nef'an-li'l-kanun. || **Pourvoi dans l'** – **de la loi** Nef'an-li'l-kanun temyiz-i dava. || **Il y a** – Faydadan hâlî değildir. || **Il a** – Menâfii iktizâsındandır. || **Prendre à** – Mültezim addetmek.

Interférence [ims.] (ht.) Şuâların çatışmasıyla hâsıl olan ziyanın darlaşması, tekâsür-i ziya. || – **des ondes sonores** İhtizazat-ı savtiyenin tekâsürü.

Interférent,e [s.] (ht.) Tekâsür-i ziyâyı mûcip olan.

Interférer [ft.] (ht.) Tekâsür etmek.

Interfine [imz.] Lâhika-i vasatiye.

Interfoliacé,e [s.] (nb.) Beyne'l-vüreykayn.

Interfolier [ft.] Bir kitabın yaprakları arasına esna-yı teclidde beyaz yapraklar koymak.

Intérieur,e [s.] İçerideki, iç, dâhil. ◆ Kalbî, derûnî. || **For** – Vicdan. = [imz.] İç taraf. ◆ Bir memleketin dâhili, merkez tarafı. || **Ministère de l'** – Dâhiliye nezâreti.

Intérieurement [h.] İçeriden, dâhilen, bâtınen.

Intérim [imz.] (*rimm*) Memuriyet vekâleti veya kaymakamlığı. || **Par** – Vekâleten, kaymakamlık sıfatıyla. || **Administrer par** – Vekâleten idare etmek.

Intérimaire [imz.] Vekâleten ve kaymakamlık sıfatıyla bir makam-ı memuriyette bulunan adam, vekil. = [s.] Vekâleten icra olunan (memuriyet).

Intérimat [imz.] Vekillik, vekâlet, kaymakamlık.

Intériorité [ims.] (fls.) İnsanın içine, ruhuna, tabiat-ı maneviyesine ait olma.

Interjectif,ve [s.] Bir savt ve nidâ yerini tutan (kelime veya cümle).

Interjection [ims.] (sr.) Teessürat-ı kalbiyeyi tasvir eden savt ve nidâya müteallik kelime, harf-i nidâ. || (hk.) – **d'appel** İstînaf-ı dava.

Interjecter [ft.] (hk.) İstînaf-ı dava etmek.

Interligne [imz.] İki satır arası. ◆ Satırların arasına yazılan kelimat. = [ims.] (tba.) Satırların arasına konulan kurşun levha, interliyn.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Interligner [ft.] Satırlar arasına yazmak. || (tba.) Satırların arasına enterliyn[11] koymak.

Interlinéaire [s.] İki satır arasına yazılmış. || **Traduction** – İbarat-ı mütercemesi satırlar arasına konulan tercüme.

Interlocuteur,trice [i.] Mükâleme eden adam, muhatap.

Interlocution [ims.] Mükâleme, muhâtabe. ◆ İstintak, isticvab. || (hk.) **Arrêt d'** – Karar-ı karîne.

Interlocutoire [imz.] (hk.) Karar-ı karîne. = [s.] **Jugement** – Hükm-i karîne, netice-i hükmü ihsas ettiren karar. || **Enquête** – Keşf-i karîne.

Interlope [s.] Kaçırma tarikiyle vâki olan veya icra olunan. || (mec.) Daî-i şüphe, meşkûkü'l-hâl. = [imz.] Gümrükten mal kaçıran gemi, kaçakçı gemi. || **Commerce** – Eşya-yı memnûa veya kaçak eşya ticareti.

Interloquer [ft.] Hükm-i karîne ısdar etmek. || (mec.) Mevâni' ve müşkilat çıkarmak, şaşırtmak.

Interlune yahut:

Interlinium [imz.] (hy.) Âhar şehirde kamerin görünmemesi, mihak [mahak - muhak].

Intermariage [imz.] Aynı aile efradı beyninde izdivaç.

Intermaxillaire [s.] (tşr.) İki çene arasındaki, beyne'l-fekkeyn. || **Os** – Azm-ı beyne'l-fekkeyn.

Intermède [imz.] Bir tiyatro oyununun iki perdesi arasındaki eğlence. ◆ Ara yerdeki zaman, fâsıla.

Intermédiaire [s.] İki şey arasında bulunan, mutavassıt. ◆ Bir memleket-i ecnebiyede mal iştirâ edip diğer bir ecnebi memlekette füruht ticareti. = [imz.] Vasıta, miyancı.

Intermédiairement [h.] Arasında.

Intermédiat,e [s.] İki şey, madde, vaka arasında geçen (zaman).

Interminable [s.] Bitmez, bitirilemez.

Intermission [ims.] Aralık, fâsıla, inkıtâ. || (t.) Fetret, fâsıla.

Intermittence [ims.] (t.) Nöbet, takattu'.

Intermittent,e [s.] (t.) Nöbetli, munkatı', nâib. || **Fièvre** – **e** Hummâ-yı munkatıa. || (ht.) Munkatıu'z-zuhur.

Intermonde [imz.] Âlemler, dünyalar arasında fâsıla.

Intermusculaire [s.] (tşr.) Adalat beyninde vâki olan, beyne'l-adalat.

Internat [imz.] Dâhilî yani geceli gündüzlü şâkirt kabul eden mektep, leylî mektep. ◆ Bir mektebin şâkirdanı mecmûu. ◆ Mekâtib-i tıbbiye şâkirdanının hastahanelerde hizmetleri. ◆ Bu hizmetin müddet-i devamı.

International,e [s.] Beynelmilel, muhtelit. || **Relations** – **es** Düvel-i sâire ile olan münasebat, münasebat-ı düveliye. || **Commission** – **e** Muhtelit komisyon. || **Langue** – **e** Lisan-ı umumi. || **Droit** –Hukuk-ı düvel. || **Caractère** – Mahiyet-i düveliye. (cmz.: *internationaux*.)

Interne [s.] İçerideki, iç, dâhil. || (he.) **Angle** – İki hatt-ı mütevâzîyi kat' eden hatt-ı katı'ın hatteyn-i mütevâziyeteyn arasında teşkil ettiği zâviye, zâviye-i dâhile. || **Observation** – (fls.) İnsanın kalp ve ruhunda geçen hadisatın bizzat tetkik ve tetebbuu. || **Sentiment** – Vicdan, şuur. = [imz.] Gece mektepte beytûtet eden şâkirt, dâhilî. ◆ Hastahanede müstahdem tıp mektebi şâkirdi.

Internement [imz.] İkamete memur veya kalebent etme.

Interner [ft.] İkamete memur veya kalebent etmek. || (tca.) – **des marchandises** Emtiayı derûn-ı memlekete idhal etme.

Internissable [s.] Kararmaz, renginin cilâsı gitmez.

Internonce [imz.] Papa'nın sefir vekili, maslahatgüzarı.

Internonciature [ims.] Papa maslahatgüzarlığı.

Inter nos (Latince tabir) Aramızda, beynimizde.

11 fr.: interligne.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Interrosseux,se [s.] (tşr.) Kemiklerin arasında bulunan, beyne'l-izam. || **Artères – ses** Şerâyin-i beyne'l-izam.

Interpariétal,e [s.] (tşr.) Beyne'l-cidareyn.

Interpellateur,trice [i.] İstîzah eden, müstecvib.

Interpellation [ims.] İsticvab, sual, istîzah. || (hk.) Emir.

Interpeller [ft.] İsticvab eylemek, sormak, îrad-ı sual etmek, izahat talep eylemek. || (hk.) Emretmek.

Interpinné,e [s.] (nb.) Rîşiye-i beyne'r-riyaş.

Interpolateur [imz.] Bir kitabın metni arasına mânâsını tağyir, itmam veya izah için hariçten kelimeler ve ibareler derc ve ilave eden adam.

Interpolation [ims.] Bir kitabın metni arasına mânâsını tağyir, itmam veya izah için hariçten kelimeler ve ibareler derc ve ilavesi.

Interpoler [ft.] Bir kitabın metni arasına mânâsını tağyir, itmam veya izah için hariçten kelimeleri ve ibareleri derc ve ilave etmek.

Interponctuation [ims.] Bir ibarenin tamamen fasl olunmadığına işaret olmak üzere konulan noktalar.

Interposé,e [s.] (hk.) **Personne – e** Nâm-ı müstear.

Interposer [ft.] İki şey arasına koymak, sıkıştırmak. ◆ Kullanmak, isti'mal etmek. || **S'** – Araya girmek, tavassut ve miyancılık etmek.

Interposition [ims.] İki şey arasında bulunma, haylûlet. || (mec.) Tavassut, müdahale. || (tşr.) Hılâl: **Génération par** – Tekevvün-i hılâlî.

Interprétable [s.] Tercüme veya tefsir ve tabir olunabilir.

Interprétateur,trice [i.] Müfessir, muvazzıh, tercüman.

Interprétatif,ve [s.] Tercüme veya tefsir ve izaha yarayan.

Interprétation [ims.] Tercüme, tefsir, şerh. ◆ Tabir. ◆ Mânâ veriş, tevil, izah. || **– des lois** Şerh ve tefsir-i kavânîn. || **– légale** Tefsir-i kanuni. || **– doctrinale** Tefsir-i ilmî.

Interprétativement [h.] Tercüme, tefsir veya izah maksadıyla.

Interprète [imz.] Tercüman, mütercim. || **– juré** Yeminli mütercim. || (mec.) **Les muets – s** Gözler, uyûn, enzar.

Interpréter [ft.] Tercüme etmek, tercümanlık etmek, şerh ve izah etmek. ◆ Tabir etmek. ◆ Mânâ vermek, haml etmek, tevil etmek.

Interrègne [ims.] Fâsıla-i hükûmet, fetret. ◆ Bu fâsıla[nın] müddet ve zamanı.

Interrogant,e [s.] (mr. Interrogatif.)

Interrogateur,trice [i.] Sual ve isticvab eden, müstantik. = [s.] İstifhamkârâne, istifsarî.

Interrogatif,ve [ims.] (sr.) Sual ve istifhama yarayan, istifhamî. || **Particule – ve** Edat-ı istifham.

Interrogation [ims.] Sual, istifham. || **Point d' –** Alâmet-i istifham, istifham işareti: ?.

Interrogativement [h.] Sual ve istifham tarikiyle.

Interrogatoire [imz.] İstintak. ◆ İstintak fezleke ve mazbatası, istintaknâme.

Interroger [ft.] Sual ve istintak ve isticvab etmek. ◆ İmtihan etmek. ◆ Yoklamak, müracaat etmek, teftiş ve tefahhus etmek.

Interrompre [ft.] Arasını kesmek, aralık vermek. ◆ Sözünü kesmek. || **S'** – Kendi sözünü veya birbirinin sözünü kesmek. ◆ Aralık vermek.

Interrompu,e [s.] Arası kesilmiş, yarı yerde kalmış, tatil olunmuş, munkatı'. || **Propos** – Rabıtasız, birbirine taalluksuz muhâvere, kelâm. || (t.) Mafsul.

Interrupteur,trice [i.] Arasını kesen, aralık veren, yarı yerde bırakan. ◆ Mani olan. = [imz.] (ht.) Cereyan-ı elektrikîyi kat' etmeye mahsus alet.

TÜBA TÜRK DİL KURUMU AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Interruption [ims.] Arası kesilme, arasını kesme, inkıtâ, kat'. ◆ Tatil, fesih. || – **de prescription** Davada mürur-ı zamanın inkıtâı. || – **civile** Huzur veya ihtarnâme tebliğiyle mürur-ı zamanın inkıtâı.

Interscapulaire [s.] (tşr.) Beyne'l-ketfeyn.

Intersection [ims.] (he.) İki hat veya vechin tekatu' ettikleri nokta, nokta-i tekatu', fasl-ı müşterek. || **Point d'** – Nokta-i tekatu'. || – **s des plans** Sutuhun fasl-ı müşterekleri.

Interstellaire [s.] (hy.) İki kevkeb arasındaki mesafe.

Interstice [imz.] Ecsam zerratının arasındaki küçük mesafe, hılâl, ara. ◆ Fâsıla-i müddet ve zaman.

Intersticiel,le [s.] (ht.) Hılâlî, fezâî. || **Dépôt** – Rüsub-ı fezâî.

Intertransversaire [s.] (tşr.) Beyne'l-müsta'razat.

Intertrigo [imz.] (t.) İltihab-ı ihtikâkî, şahte.

Intertropical,e [s.] İki mıntıka-i hârre arasında bulunan veya yetişen, beyne'l-medâreyn. (cmz.: *intertropicaux*.)

Intervalle [imz.] Zaman veya mekân aralığı, mesafe, müddet, fâsıla. || (ms.) Musikide fâsıla, bir darp zamanı. || (mec.) Fark. || **Par** – Ara sıra, vakit vakit.

Intervalvulaire [s.] (tşr.) Beyne'l-mısraeyn.

Intervenant,e [s.] Araya giren, tavassut eden. ◆ Müdahale eden. ◆ Aralıkta zuhur eden.

Intervenir [fl.] (*Venir* gibi tasrif olunur.) Karışmak, müdahale etmek. ◆ Araya girmek, tavassut etmek. ◆ Bir işin arasında zuhur etmek, arada vâki olmak.

Interventeur,trice [s.] Müdahale eden, müdahaleye müteallik.

Interventif,ve [s.] Müdahaleye ait, dair.

Intervention [ims.] Dâhil, müdahale, araya girme, tavassut, vesâtet. ◆ Bir işin arasında zuhur etme.

Intervertébral,e [s.] (tşr.) Beyne'l-fıkarat.

Intervenu,e [s.] Arada vâki olan.

Interversion [ims.] Bir şeyin sıra ve intizamı[nı]n bozulması.

Intervensir [ft.] Bir şeyin nizam ve sırasını, intizamını bozmak.

Intervertissement [imz.] Nizam ve intizamı, sırayı bozma.

Interview [imz.] (İngilizceden me'huz) Mülâkat. ◆ İsticvab, istîzah.

Interviewer [ft.] (İngilizceden me'huz) Mülâkat etmek. ◆ İsticvab etmek, istîzah etmek.

Intestable [s.] Vasiyetnâme tanzimine salâhiyetdar bulunmayan.

Intestat (**Ab**) [s.] Vasiyetsiz, bilâ-vasiyet. || **Mourir ab** – Bilâ-vasiyet ölmek. || **Héritier ab** – Vasiyetsiz ölmüş bir adamın vârisi. = [imz.] Vasiyetnâmesiz vefat etmiş adam.

Intestin [imz.] Bağırsak, miâ. || – **grêle** İnce bağırsak. || **Gros** – Kalın bağırsak.

Intestin,e [s.] Dâhilî, derûnî.

Intestinal,e [s.] Bağırsaklara müteallik, miâî. || **Vers** – Solucan.

Intigé,e [s.] (nb.) Sapsız, adîmü's-sak.

Intimation [ims.] Mahkeme hüküm veya emrinin tebliği, resmen tebliğ ve iş'ar. ◆ Tembih, ihbar, ihtar.

Intime [s.] Derûnî, samimi, kalbî. ◆ Halis, aslî. ◆ Sadık, emniyetli. ◆ Teklifsiz, mahrem. || **Relations** – **s** Münasebat ve râbıt-ı [revâbıt-ı?] samimiye. || Teklifsiz dost, muhibb-i sadık, yâr-ı vefadar, ehass-ı ehibbâ.

Intimé,e [s.] (hk.) Müste'nifun-aleyh, aleyhinde istînaf-ı dava olunan (adam).

Intimement [h.] Kalbî ve samimi olarak, an-samimi'l-kalb. ◆ Mahrem ve teklifsiz dost sıfatıyla.

Intimer [ft.] Mahkemenin bir hüküm ve emrini tebliğ etmek. ◆ Mahkemeye celp ve davet etmek. ◆ İtâ-yı emir etmek.

Intimidable [s.] Korkutulabilir.

Intimidant,e [s.] Tahvif eden, korkutan.

Intimidateur,trice [s.] Korkutan.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Intimidation [ims.] Korkutma, tahvif, kesr-i cesaret. ‖ **Mesures d'** – Tedâbir-i tehdidiye.

Intimider [ft.] Korkutmak, tahvif etmek, cesaretini kesretmek.

Intimité [ims.] Kalbî ve sadakatli muhabbet. ◆ Teklifsizlik, mahremiyet, muhâdenet, ihtisas, samimiyet.

Intirable [s.] Çekilemez, çıkarılamaz.

Intitulation [ims.] İsim, unvan verme. ◆ Unvan: **L'** – **d'un ouvrage** Bir eserin unvanı.

Intitulé,e [s.] Muanven, unvanlı.

Intitulé [imz.] Kitap ve fasıl vesâire unvanı, serlevhası.

Intituler [ft.] Bir kitap vesâireye unvan veya serlevha koymak, vermek. ◆ Telkib ve tesmiye etmek.

Intolérabilité [ims.] Tahammül olunamamazlık.

Intolérable [s.] Tahammül olunamaz: **Une chaleur** – Tahammül olunmaz bir hararet. ◆ Tecviz ve müsaadeye gelmez.

Intolérablement [h.] Tahammül olunamayacak veya tecviz ve müsaadesi mümkün olamayacak surette.

Intolérance [ims.] Tasa'ub. ◆ Adem-i kabul.

Intolérant,e [i. - s.] Mütesa'ib. ◆ Gayr-ı kabil, gayr-ı mütehammil.

Intolérantisme [s.] Asabiyet-i diniye.

Intonation [ims.] Nağme, sadâ, zemzeme, makam.

Intouchable [s.] Dokunulamaz. ◆ Ahz u kabz olunamayan.

Intoxicant,e [s.] Müsemmim.

Intoxication [ims.] Tesmim, tesemmüm: – **par l'acide carbonique** Hâmız-ı fahm ile tesemmüm.

Intoxiquer [ft.] Tesmim etmek: – **le sang** Kanı tesmim etmek.

Intrados [imz.] (*s* okunmaz) Kubbe ve kemerin dâhilî ve muka'ar tarafı. ‖ (as.) Arka siperi.

Intraduisible [s.] Tercüme olunamaz, tercümesi nâ-kabil: **Mot** – Tercümesi gayr-ı kabil kelime.

Intraduit,e [s.] Henüz tercüme edilmemiş.

Intraitable [s.] Kullanılamaz, imtizaçsız, titiz, müteazzım. ◆ Lakırdı anlatılması müşkil, söz anlamaz: **Un créancier** – Söz anlamaz, dinlemez bir alacaklı.

Intra-muros [zm.] (Latince tabir) Surun dâhilinde, derûn-ı şehirde: **Habiter** – Dâhil-i surda ikamet etmek.

Intramusculaire [s.] (tşr.) Dâhilü'l-adalat.

Intransigeant,e [s.] Uzlaşmaz, gayr-ı müterazî, gayr-ı mü'telif, serkeş.

Intransitif,ve [s.] (*zî*) (sr.) Mef'ulün-sarih almayan ef'al-i lâzımeye ıtlak olunur.

In-trente-deux [imz.] (*ain*) Beher forması otuz ikiye katlanarak altmış dört sayfa teşkil eden kitap. (cm.: des *in-trente-deux*.)

In-trente-six [imz.] Beher forması otuz altıya katlanarak yetmiş iki sayfa teşkil eden kitap. (cm.: des *in-trente-six*.)

Intrépide [s.] Cesur, bî-pervâ: **Un soldat** – Cesur bir asker (neferi).

Intrépidement [h.] Cesurâne.

Intrépidité [ims.] Cesaret. ◆ İnat, muannidâne sebat ve ikdam.

Intrigailler [ims.] Desiseler, entrikalar kurmak.

Intrigailleur,se [i.] Dessas, desisekâr.

Intrigant,e [i. - s.] İş karıştırıcı, hilekâr, müdessis, fettan, hud'akâr, fitnekâr, entrikacı.

Intrigue [ims.] İş karıştırma, hile, desise, fitne, entrika. ◆ Tiyatro oyunlarının muamma kabîlinden olan cihetini teşkil eden dolaşık vukuat. ◆ Münasebat-ı âşıkane: **Elle n'a pas vingt ans et elle a déjà eu plusieurs** – **s** Mezbûre daha yirmi yaşında yok, fakat şimdiye kadar birçok münasebat-ı âşıkanesi olmuştur. ‖ – **s politiques** Muhâvelat-ı siyasiye, politika desâyisi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Intrigué,e [s.] Şaşırmış, duçar-ı müşkilat olmuş. ◆ (Edebiyatta) Hikâye gayet mahirâne tertip edilmiş.

Intriguer [ft.] Meşgul etmek, endîş-nâk etmek. = [fl.] Hiyel ve desâyis kurmak. ◆ Çabalamak, cehd ve sa'y etmek.

Intrinsèque [s.] Dâhilî, derûnî, zâtî: **Des qualités – s** Evsaf-ı esasiye, zâtiye. ◆ Haddizatında. ◆ Has, halis, hakiki, esasî: **Valeur –** Kıymet-i hakikiye, esasiye.

Intrinsèquement [h.] Zâten, haddizatında olarak, fi'l-asl.

Introducteur,trice [i.] İdhal eden. ◆ Teşrifatçı: **– des ambassadeurs** Teşrifatî-i hariciye. ◆ Bir şeyi icat veya diğer bir memleketten nakil ile kabul ettiren adam.

Introductif,ve [s.] (hk.) Bir davanın mebde ve medhali hükmünde olan, iftitahî. ‖ **Requête – ve** Muhakemenin evveliyatı olarak verilen istid'â. ‖ **Requête – ve d'instance** Mebde-i dava, bed'en muhakeme istid'âsı.

Introduction [ims.] İdhal, takdim. ◆ Bir şeyin icat veya diğer bir yerden nakil ile kabul ettirilmesi. ◆ Mukaddime, dibâce, medhal. ‖ (ms.) Makama giriş. ‖ **– d'un ambassadeur** Bir sefirin huzur-ı hükümdarîye idhali. ‖ **– d'une instance** Bed'en muhakeme.

Introduire [ft.] Sokmak, idhal etmek. ◆ Bir memleketten diğer memlekete idhal etmek. ◆ Birini bir meclis ve heyete veya bir adamın yanına götürüp takdim etmek. ◆ Yeni bir şeyi icat veya diğer bir yerden nakil ile kabul ettirmek.

Introït [imz.] (*t* okunur) Kilisede âyine başlandığı vakit mukaddime yerine okunan dua, fâtiha-i dua.

Intromission [ims.] Girme, duhul, nüfuz: **L' – du sang dans les artères** Kanın şiryanlara duhûlü.

Intronisation [ims.] Papa'nın Papalık makamına veya bir piskoposun piskoposluk kürsüsüne ik'adı. ‖ (mec.) Tesis ve ihdas.

Introniser [ft.] Papa'yı Papalık makamına veya piskoposu piskoposluk kürsüsüne ik'ad etmek. ‖ (mec.) Tesis ve idhal etmek.

Intropion [imz.] Şütre-i dâhile.

Introrse [s.] (nb.) Müteveccih-i dâhil (nebat).

Introspectif,ve [s.] Bir şeyin dâhilini teftiş ve tetkik eden.

Introuvable [s.] Bulunmaz, nâ-yâb.

Intrus,e [i. - s.] Hak ve salâhiyeti olmaksızın bir yere sokulan veya sıfat-ı resmiyede bulunan.

Intrusion [ims.] Sokulma, hak ve salâhiyeti olmaksızın bir yere sokulma. ◆ Bilâ-salâhiyet sıfat-ı resmiyede bulunma.

Intuitif,ve [s.] Keşfe mensup ve müteallik, keşfî; **Vision – ve** Tecelliyat-ı ilâhiye, keşf-i manevi.

Intuition [ims.] Bir hakikatin talimsiz ve ispatsız olarak insana görünmesi, keşif. ◆ İntikal ve istihrac, kable'l-vuku his. ‖ (fls.) Şuur, vicdan, tetkik-i dâhilî: **C'est par – que nous nous connaissons** Vicdan, şuur iledir ki biz kendi kendimizi bilir, tanırız.

Intuitivement [h.] Keşif ve intikal ile.

Intumescence [ims.] (t.) Bir nevi şişme, intibac.

Intumescent,e [s.] (t.) Şişmeye başlamış olan, müntebic.

Intussusception [ims.] (tt.) Ecsam-ı uzviyenin içlerine bir mâyinin hulûlüyle hâsıl olan neşvünemâsı, nümüvv-i dâhilî.

Inuline [ims.] (k.) Kanesin, inülin.

Inusable [s.] Kullanılamaz, isti'male gayr-ı sâlih. ◆ Eskimez: **Une robe –** Eskimez bir ruba.

Inusité,e [s.] Kullanılmaz, gayr-ı müsta'mel: **Un mot –** Gayr-ı müsta'mel bir kelime.

Inutile [s.] Faydasız, bir şeye yaramaz, lüzumsuz, nafile, beyhûde. ‖ **Il ne seras pas – de** Faydadan hâlî değildir; **Il est – de** Hacet yoktur.

Inutilement [h.] Bilâ-fayda, lüzumsuz, nafile ve beyhûde olarak, boş yere.

Inutilisable [s.] Bir şeye yaramaz, istifade ve isti'mal olunamaz: **Un objet –** İşe yaramaz, istifade edilemez bir şey.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Inutilisé,e [s.] Kendisinden istifade olunmayan, gayr-ı nâfi.

Inutilité [ims.] Faydasızlık, lüzumsuzluk. = [cm.] Lüzumsuz ve faydasız şeyler.

Invagination [ims.] (t.) [12]Tegallüf-i miâ.

Invaincu,e [s.] Asla mağlup olmamış, lâ-yenhezim.

Invalidation [ims.] (hk.) Bir senet veya mukavele hükmünün fesih ve iptali.

Invalide [s.] Sakat, alil, amelmande: Un ouvrier – Alil bir amele. ◆ Nizamen hükümsüz, gayr-ı sahih, ihticaca gayr-ı sâlih, fâsid, gayr-ı muteber. = [imz.] Hizmet-i askeriyede sakatlanıp devlet tarafından mahsus bir kışlada beslenen nefer yahut zâbit, malûl ve mütekaid asker. = [ims. - cm.] Malûlîn-i askeriye hastahanesi. ◆ Asker mütekaidîn ve malûlîni maaşı.

Invalidement [h.] Kuvvetsiz ve tesirsiz bir suretle, ihticaca gayr-ı sâlih olarak.

Invalider [ft.] Fesih ve iptal etmek.

Invalidité [ims.] Hükümsüzlük, adem-i sıhhat, adem-i itibar, ihticaca adem-i salâhiyet. ◆ Mefsûhiyet: L' – d'un mariage Bir nikâhın mefsûhiyeti.

Invariabilité [ims.] Adem-i tahallüf.

Invariable [s.] Değişmez, tagayyür ve tahallüf etmez. ‖ (sr.) Müzekkeriyle müennesi bir olan ve şekil ve imlâsı tebeddül etmeyen (kelime), gayr-ı munsarif. ‖ Demeurer – Tagayyür, tahallüf etmemek.

Invariablement [h.] Tagayyür ve tahallüf etmez bir suretle, daima, her vakit: Je dîne – à sept heures Akşam yemeğini her vakit saat yedide yerim.

Invasif,ve [s.] İstilakârâne.

Invasion [ims.] Duhul, hücum, istila. ‖ (t.) Bir marazın zuhuru ve en evvel zuhur eden alâimi, tehâcüm.

Invective [ims.] Sebb ü şetm, sövme, çıkışma, ta'n, azar.

Invectiver [ft.] Sövmek, çıkışmak, sebb ü şetm etmek, azarlamak.

Invendable [s.] Satılamaz.

Invendu,e [s.] Satılmamış.

Inventaire [imz.] Emval ve eşya müfredat defteri. ◆ Defter-i kassam. ‖ Héritier sous bénéfice d' – İrsen tasarruf edeceği emlâk ve eşya vesâire nispetinde mûrisin deynini tesviye edip düyun-ı mütebakiyeyi ödemeye mecbur olmayan vâris. ‖ Faire – Saymak.

Inventé,e [s.] İcat ve ihtirâ edilmiş. ◆ Tasni' olunmuş. ‖ Une histoire – e Tasni' olunmuş bir hikâye. ‖ – à plaisir Hiç asıl ve esası olmayıp eğlendirmek maksadıyla, latife için icat ve ihtirâ ve tasni' olunmuş.

Inventer [ft.] İcat ve ihtirâ etmek. ◆ Düzmek, kurmak, tasni' etmek, uydurmak.

Inventeur,trice [i.] Mucit, muhteri'. ◆ Tasni' eden, uyduran.

Inventif,ve [s.] İcat, ihtirâ etmek hassa ve kuvvetini hâiz olan.

Invention [ims.] İcat, ihtirâ. ◆ İcat ve ihtirâ olunan şey: La nécessité fait naitre l' – İhtiyaç tevlid-i muhteraat eder. ◆ Hile, desise, vasıta. ◆ Yalan, düzme, ürcûfe. ‖ (ed.) İbdâ, icat. ‖ Brevet d' – İhtirâ beratı.

Inventorier [ft.] Eşya ve emval-i mevcudenin bir defter veya fihristini tertip etmek. ◆ Deftere kaydetmek.

Inversable [s.] Devrilmez (araba vesâire).

Inverse [s.] Ters, tersine dönmüş, ma'kûs, mün'akis. ‖ (mn.) Mesnedün-ileyhi mesnet ve mesnedi mesnedün-ileyh yerine konmuş (kaziye), kaziye-i ma'kûse. = [ims.] Zıt, akis, terslik. ‖ (mn.) Kaziyenin mesnet ve mesnedün-ileyhinin değişmesi, aks.

12 Orijinal metinde bu kelime تغلق şeklinde yazılmıştır ancak hem bağlama bakıldığında hem de *Lugat-ı Tıbbiye* (1290/1873) başta olmak üzere çeşitli kaynaklara başvurulduğunda doğrusunun تغلف olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Inversement [h.] Tersine, aksine, ma'kûs bir suretle, ma'kûsen: – **proportionnel** Ma'kûsen mütenâsip.

Inversion [ims.] (ed.) Kelâmın sırasının tebdili, kalb. || (as.) Asker yürüyüşünün veya harp veya manevra tertibinin aksine tebdili. || (t.) İnkılab-ı ahşâ'.

Invertébré,e [i. - s.] (tt.) Arka kemiği olmayan hayvanata ıtlak olunur, ma'dûmü'l-fikarat.

Invertir [ft.] Kaide ve muvâzene ile tersine çevirmek.

Investigateur,trice [i.] Bir şeyi kemâl-i itina ve devamla teftiş ve tahkik ve muayene eden adam.

Investigation [ims.] Dikkatli ve devamlı teftiş ve muayene ve tahkik, istiksâ, tefahhus. ◆ Felsefede aksam-ı dikkattendir, yani zihnin bir hâlidir ki bâis olduğu mesai-i akliyenin neticesi bir hakikat-i mutlakaya râci' olur.

Investir [ft.] Tevcih, nasb ve tayin, ik'ad etmek. ◆ Kuşatmak, muhasara etmek, etrafını almak. || – **de sa confiance** Tamamıyla emniyet ve itimat etmek.

Investissement [imz.] Muhasara, kuşatma. ◆ İhâta.

Investiture [ims.] Tevcih. || **Instrument d'** – Tevcih beratı.

Invétéré,e [s.] Eskimiş, yerleşmiş, kökleşmiş, kadim: **Une habitude – e** Kökleşmiş bir âdet.

Invétérer (s') [fv.] Eskimek, yerleşmek, kökleşmek.

Invincibilité [ims.] Mağlup olamamazlık. ◆ Çürütülememezlik.

Invincible [s.] Mağlup olamaz, inhizamı muhal, lâ-yenhezim. ◆ Çürütülemez, cerh ve iptali muhal (delil).

Invinciblement [h.] Nâ-kabil-i mukavemet bir surette. ◆ Mağlup olamaz veya cerh ve iptal olunamaz bir suretle.

Inviolabilité [ims.] Bozulamamazlık, nakz ve fesih ve iptalden berî olma. ◆ Taarruzdan masûniyet: – **du domicile** Mesâkinin taarruzdan masûniyeti. || – **personnelle** Masûniyet-i şahsiye.

Inviolable [s.] Bozulamaz, nakz ve fesih veya iptali gayr-ı caiz. ◆ Taarruzdan masun.

Inviolablement [h.] Bozulamayacak surette, nakz ve fesih veya taarruzdan masun olarak.

Inviscation [ims.] Yakışan bir şey sürme. || (syd.) Telzic, lüzûcetli bir şey sürmek.

Invisibilité [ims.] Görülememezlik, adem-i mer'iyet: **L' – des atomes** Zerratın adem-i mer'iyeti.

Invisible [s.] Görülemez, gayr-ı mer'î, nâ-bedid.

Invisiblement [h.] Görünmez surette, gayr-ı mer'î olarak.

Invisquer [ft.] Yapışkan bir şey sürmek.

Invitant,e [s.] Cazip, celp ve davet eden.

Invitation [ims.] Davet: **Lettre d' –** Davetnâme. ◆ Emir. || (mec.) Teşvik.

Invitatoire [imz.] Kilisede sabahları okunan bir dua.

Invite [ims.] Vist[13] oyununda oynanılan bir kâğıt.

Invité,e [i.] Davet olunmuş adam, davetli, med'uv.

Inviter [ft.] Davet etmek. ◆ Talep etmek. ◆ Emir ve izbar etmek. || (mec.) Celp ve tergib etmek. || **S'** – Davetsiz bir yere gitmek.

Invocation [ims.] İstiâne, istimdad. ◆ İstimdadı hâvi manzume, münacat. || – **de la loi** Hükm-i kanuna müracaat. || – **des antécédents** Emsaline müracaat.

Invocatoire [s.] İstimdad ve istiâneye mensup ve müteallik.

Involontaire [s.] Gayr-ı ihtiyari, gayr-ı kasdî: **Rire** – Hande-i gayr-ı ihtiyari.

Involontairement [h.] İstemeyerek, gayr-ı ihtiyari olarak, nâ-hâh.

Involucelle [ims.] (nb.) Çiçeğin etrafında bir zarf teşkil eden küçük yapraklar takımı, lüfeyfe.

13 Whist.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Involucre [ims.] (nb.) Çiçeğin etrafında bir zarf teşkil eden küçük yapraklar takımı, lifâfe-i zehre.

Involucré,e [s.] (nb.) Lifâfe denilen yapraklardan bir zarfı olan (çiçek), zü'l-lifâfe.

Involusselle [ims.] (mr. Involucre.)

Involuté,e [s.] (nb.) Yaprakları içeriye bükülmüş, matvî, matmur.

Involutif,ve [s.] (nb.) İçeriye bükülen yapraklara ıtlak olunur, matmurî.

Involution [ims.] Mevâni' ve müşkilatın tekessürü. ◆ Bir davanın karışıklığı. ◆ Teşevvüş-i üslup. || (nb.) Yaprakların içeriye bükülmesi, tamr.

Invoquer [ft.] İstimdad etmek, istiâne etmek. ◆ İstirham etmek. ◆ Dua, münacat etmek. ◆ Delil olarak göstermek, bina-yı hukuk etmek, dermeyan etmek, istinat etmek. ◆ Müracaat etmek. || – **un témoignage** İstişhad etmek. || – **l'ordre du jour** Asıl mevzubahis olan maddeye rücu olunmasını talep etmek.

Invraisemblable [s.] Doğruya benzemeyen, gayr-ı muhtemel, gayr-ı melhuz. ◆ Garip.

Invraisemblablement [ims.] Doğruya benzemeyerek, gayr-ı muhtemel bir suretle.

Invraisemblance [ims.] Doğruya benzemeyiş, adem-i ihtimal, hakikate mugayeret.

Invulnérabilité [ims.] Yaralanmamazlık, adem-i imkân-ı cerh. || (mec.) Her türlü halelden masûniyet, sebat ve metanet.

Invulnérable [s.] Yaralanmaz, yaralanması muhal, mümteniü'l-cerh. || (mec.) Her türlü halelden masun, her şeye mukavim.

Invulnérablement [h.] Yaralanması mümkün olamayacak surette.

Iodate [imz.] (k.) Hâmız-ı iyot ile bir esastan mürekkep milh, iyodiyet.

Iode [imz.] (k.) Ecsam-ı basîteden bir unsur, iyot.

Iodé,e [s.] (k.) İyodu hâvi, iyotlu.

Ioder [ft.] İyot sürmek, karıştırmak.

Iodeux [smz.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı iyodî.

Iodhydrate [ims.] (k.) İyod-ı mâiyet.

Iodique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı iyot.

Iodisme [imz.] (t.) Dâ-i iyot, tesemmüm-i iyodî. ◆ İyot isti'malinden gelen sarhoşluk.

Iodoforme [imz.] İyot-neml.

Iodognosie [ims.] Taallüm-i iyot.

Iodométrie [imz.] Mukayese-i iyot.

Iodophthisie [ims.] (t.) Sill-i iyot.

Iodopiques [ims. - cm.] (arz.) İyot ve bromu hâvi bulunan maden suları.

Iodure [ims.] (k.) İyodun bir cism-i basitle terkibinden hâsıl madde-i kimyeviye, mürekkebat-ı müsennâiye-i iyot.

Ionidium [imz.] (*omm*) (nb.) Altın kökü fidanı.

Ionien,ne [i. - s.] İsm-i kadimiyle İyonya denilen İzmir ve Çeşme sevâhili ahali-i kadîmesinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan. || **Dialecte** – Yunan-ı kadim lisanının başlıca şuâbatından biri ki en müsta'melidir.

Ionique [s.] Eski İyonya (İzmir ve Çeşme sevâhili) memleketine mensup ve müteallik. || **Ordre** – Fenn-i mimarinin usul-i hamsesinden biri, usul-i mimariye-i İyonî. || **Poésies** – **s** Serbâzâne eş'ar. (*Sotadiques* dahi denir.)

Iota [imz.] (*i-ô*) Elifbâ-yı Yunanînin dokuzuncu harfi. ◆ Harf-i vâhid. ◆ Gayet küçük şey, cüz-i asgar, zerre. || **Sans charger un** – Harf-i vâhid tebdil etmeksizin. || **Il n'y manque pas un** – Hiçbir eksiği yoktur.

Iotacisme [imz.] Bir lisanda *i* harfinin kesret-i isti'mali. ◆ Bazı adamların *j* harfini telaffuzda çektikleri suûbet.

Iouzghad [imz.] Yozgat şehri.

Ipécacuhna [imz.] Kabuk ve kökü tıpta kay ettirmek için müsta'mel bir küçük ağaç ki Amerika'da bulunur. ◆ Bu ağacın kabuk ve kökü, altın kökü, arak-ı zeheb.

Ipso facto [h.] (Latince tabir) Yalnız bunun için. ◆ Hod-be-hod. ◆ Fiilen, bilfiil.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ir [imz.] (mr. In.)

Iranien,ne [i. - s.] İran'a mensup, İranî.

Irascibilité [ims.] Hiddet-mizaç, tez darılma.

Irascible [s.] Tez darılır, hadidü'l-mizac: Femme – Hadidü'l-mizac kadın.

Irato (ab) (Latince tabir) Hiddet ve gazap hâlinde: Faire son testament – Vasiyetnâmesini hiddet hâlinde tanzim ve tahrir etmek; Ne prenez aucune résolution – Hiddet hâlinde hiçbir karar ittihaz etmeyiniz.

Ire [ims.] Hiddet, gazap. (Eski ve yalnız şiirde müsta'meldir.)

Iriartea [imz.] (nb.) Amerika-yı Cenubî'ye mahsus bir cins hurma ağacı.

Iribin [imz.] Amerika-yı Cenubî'ye mahsus kara doğan.

Iridées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i süseniye.

Iridérémie [ims.] (t.) Fıkdan-ı kuzahiye, ma'dûmiyet-i kuzahiye.

Iridite [ims.] (t.) İltihab-ı kuzahiye.

Iridium [imz.] (*omm*) (k.) Ecsam-ı basîteden bir unsur, iridiyum.

Iridodialys [ims.] (*s* okunur) (t.) İnfisal-i kuzahiye.

Iridoptose [ims.] (t.) Sukut-ı kuzahiye.

Iridoscope (crh.) Gözün dâhilini tetkik için müsta'mel alet, çeşm-bîn.

Iridotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı kuzahiye.

Irien,ne [s.] Kuzahî.

Irine [ims.] Kâfur-ı benefşe.

Iris [ims.] (*s* okunur) Geçen asrın Fransız muharrirîni bir hikâyede ismini söylemek istemedikleri bir kadına bu nâmı verirlerdi. || Écharpe d' – (Şairâne) Alâim-i semâ, tirâje, kavs-i kuzah. || (mad.) Alâim-i semâ taşı. = [imz.] (Şairâne) Alâim-i semâ. ◆ Alâim-i semâya benzer elvan. || (nb.) Süsen çiçeği. ◆ Süsen çiçeğinin kökünden yapılan toz. || (tşr.) Gözün rengini hâvi tabakası, tabaka-i kuzahiye.

Irisation [ims.] Bazı ecsamın alâim-i semâ renklerinde şuâlar aksettirmek hassası, takazzuh. || – du verre Camın takazzuhu. ◆ Silah namlusu üzerine işlenilen cevher.

Irisé,e [s.] Alâim-i semâ renklerini hâvi, mukazzah. || Couleurs – es Elvan-ı mütekazzıha, elvan-ı menşure.

Iriser (s') [fv.] Elvan-ı kuzahiye yani alâim-i semâ renkleriyle televvün etmek.

Iritis [ims.] (*s* okunur) (t.) İltihab-ı kuzahiye.

Irlandais,e [i. - cm.] İrlanda'ya mensup, İrlandalı. || (bhr.) Prendre des ris à l' – e Rüzgâr tehlikeli olduğu zaman tesirini tahfif için bıçakla yelkeni kesivermek.

Irlande [ih.] İrlanda adası (Cezîre-i Hadrâ).

Ironie [ims.] İstihzâ: Une amère – Acı bir istihzâ. || – du sort Cilve-i kader, talih.

Ironique [s.] İstihzâlı, istihzâ-âmiz. Réponse – İstihzâ-âmiz cevap.

Ironiquement [h.] İstihzâ tarikiyle, müstehziyâne.

Iroquois,e [i. - s.] Amerika'nın bir kavm-i mahsusu efradından veya bu kavme mensup olan. || (mec.) Ahmak, tuhaf, gülünç. = [imz.] Yanlış yahut anlaşılmaz bir ifade, lisan.

Irrachetable [s.] Tekrar satın alınamaz, yeniden iştirâsı gayr-ı-kabil.

Irradiation [ims.] Bir cism-i muzînin şuâlar salması, teşa'u'. ◆ Şuâlar suretinde bir merkezden ayrılıp dağılma. ◆ Kevâkibin etrafındaki daire-i muzîe.

Irradier [fl.] Şuâlar gibi açılmak, teşa'u' etmek, bir merkezden aksam-ı mücâvireye doğru açılıp tevessü' etmek.

Irraisonnable [s.] Akılsız, idraksiz, gayr-ı müdrik: Un animal – İdraksiz bir hayvan.

Irraisonnablement [h.] Adem-i idrakle, gayr-ı müdrik olarak.

Irraisonné,e [s.] Mugayir-i akıl ve hikmet.

Irrassasiable [s.] Doyurması, memnun ve ikna etmesi gayr-ı kabil.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Irrationnel,le [s.] Mugayir-i akıl. || (r.) Vâhid-i kıyasî ile nispet-i müştereki olmayan miktar veya adet, esamm, gayr-ı mantık.

Irrationnellement [h.] Mugayir-i akıl ve mantık bir surette.

Irréalisable [s.] Tahakkuk edemez, tahakkuku nâ-kabil, mümteniü'l-icra: Une espérance – Tahakkuku nâ-kabil bir ümit; Un projet – Mümteniü'l-icra bir tasavvur. ◆ Nakde tahvil olunamaz: Des valeurs – s Nakde gayr-ı kabil-i tahvil esham.

Irrecevable [s.] Kabul olunamaz, kabul olunabilmek şerâitini gayr-ı hâiz.

Irréconciliable [s.] Uzlaşamaz, barışamaz, musâlahası nâ-kabil, nâ-kabil-i telif ve tevfik.

Irréconciliablement [h.] Barışılamayacak bir surette, nâ-kabil-i telif bir suretle.

Irrécouvrable [s.] Yeniden örtülmesi muhal. ◆ Mümteniü't-tahsil: Créance – Mümteniü't-tahsil deyn.

Irrécusable [s.] Redd ü cerhi nâ-kabil.

Irrécusablement [h.] Redd ü cerhi gayr-ı kabil bir surette.

Irréductibilité [ims.] Daha basit bir şekil ve surete ifrağ olunamamazlık, adem-i kabiliyet-i taklil. ◆ Toza tahvil olunamamazlık. ◆ Yerinden oynamış bir uzuv veya kemik vesâirenin yerine iade olunamaması, adem-i kabiliyet-i red. || (r.) Gayr-ı kabiliyet-i ihtisar.

Irréductible [s.] Daha basit bir şekil ve surete vaz'ı nâ-kabil, gayr-ı kabil-i taklil. ◆ Toza tahvil olunamaz. || (k.) Gayr-ı kabil-i tahlil. || (r.) Gayr-ı kabil-i ihtisar. || (crh.) Yerine iade olunamaz (uzuv veya kemik vesâire), gayr-ı kabil-i red.

Irréfléchi,e [s.] Düşünülmemiş, düşünülmeksizin yapılmış, mülâhazasızca.

Irréfléxion [ims.] Düşünmeyiş, mülâhazasızlık.

Irréformable [s.] Düzeltilemez, nâ-kabil-i ıslah, tadil ve ıslahı gayr-ı kabil.

Irréformalité [ims.] Gayr-ı kabiliyet-i tadil ve ıslah.

Irréfragable [s.] İtiraz ve muhalefet kabul etmez, götürmez, reddolunamaz.

Irréfragablement [h.] İtiraz ve muhalefet götürmez bir surette.

Irréfutabilité [ims.] Gayr-ı kabiliyet-i redd ü cerh.

Irréfutable [s.] Redd ü cerh olunamaz.

Irréfuté,e [s.] Redd ü cerh olunmamış.

Irrégularité [ims.] Kaidesizlik, istisna, şüzuz. ◆ İntizamsızlık, ıttıradsızlık, sırasızlık.

Irrégulier,ère [s.] Kaideye muhalif, müstesna, şâz, semâî. ◆ İntizamsız, gayr-ı muntazam, gayr-ı muttarid, uygunsuz. || Verbes – s Ef'al-i şâzze, ef'al-i semâiye. || Armée – ère Asâkir-i muâvine, başıbozuk.

Irrégulièrement [h.] Kaidenin hilâfında, müstesna ve şâz olarak. ◆ İntizamsız ve uygunsuz bir surette. ◆ Gayr-ı muntazam bir surette.

Irrélatif,ve [s.] (fls.) Gayr-ı nisbî, mutlak.

Irréligieusement [h.] Dinsizlikle, mülhidâne.

Irréligieux,se [s.] Dinsiz, mülhid. ◆ Dine muhalif.

Irréligion [ims.] Dinsizlik, ilhad.

Irremboursable [s.] Te'diye olunamaz, mümteniü'l-edâ.

Irrémédiable [s.] İlacı bulunmaz, devasız. ◆ Dermansız, ilaçsız, çaresiz. || (mec.) Gayr-ı kabil-i telafi.

Irrémédiablement [h.] İlaç ve dermanı bulunmayacak bir surette.

Irrémissibilité [ims.] Affa gayr-ı müstehak olma.

Irrémissible [s.] Affolunamaz, affa gayr-ı müstehak.

Irrémissiblement [h.] Af ve merhamete müstehak olmayacak surette.

Irrémission [ims.] Adem-i af.

Irréparabilité [ims.] Gayr-ı kabiliyet-i tamir ve telafi.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Irréparable [s.] Tamir kabul etmez, nâ-kabil-i telafi.

Irréparablement [h.] Tamir ve telafi kabul etmez surette.

Irrépréhensible [s.] Ta'n ve takbih olunamaz.

Irrépressible [s.] Zapt, men ve tazyik olunamaz.

Irréprochable [s.] Ta'yib olunamaz, kusursuz, lekesiz. ◆ İtiraz kabul etmez, hakkında bir şey denilemez, ta'nı kabil olmayan. ‖ **Témoin** – Şahid-i âdil.

Irréprochablement [h.] Ta'yib olunamayacak surette, bilâ-kusur, itiraz kabul etmez bir vechile.

Irreproductif,ve [s.] Yeni bir servet istihsal etmeyen.

Irrésistibilité [s.] Karşısında dayanılamayan ve mukavemet olunamayan şahıs veya şeyin hâli.

Irrésistible [s.] Karşısında dayanılamaz, mukavemeti muhal.

Irrésistiblement [h.] Mukavemetsiz, dayanılmaksızın, kabil-i mukavemet ve muhalefet olamayacak bir surette.

Irrésolu,e [s.] Güç karar verir, karar veremeyen, müteredditt.

Irrésolument [h.] Kararsızlıkla, müteredditdâne.

Irrésolution [ims.] Kararsızlık, tereddüt.

Irrespectueusement [h.] Adem-i hürmet ve riâyetle.

Irrespectueux,se [s.] Hürmetsiz, riâyetsiz.

Irrespirabilité [ims.] Teneffüse adem-i sâlihiyet.

Irrespirable [s.] Teneffüse gayr-ı sâlih.

Irresponsabilité [ims.] Adem-i mesuliyet, mesuliyetten berî olma.

Irresponsable [s.] Mesuliyeti olmayan, gayr-ı mesul, lâ-yüs'el-ammâ-yef'al.

Irresponsablement [h.] Adem-i mesuliyetle, mesul olmayacak surette.

Irréussite [ims.] Adem-i muvaffakiyet.

Irrévéremment [h.] Adem-i hürmet ve ta'zimle.

Irrévérence [ims.] Hürmetsizlik, adem-i ta'zim.

Irrévérencieusement [h.] Hürmetsizlikle, merasim-i ta'zimiye fikdanıyla.

Irrévérencieux,se [h.] Hürmetsiz, riâyetsiz, ta'zimsiz.

Irrévérent,e [s.] İcap eden hürmet ve ta'zime muhalif olan, edep haricinde.

Irrévocabilité [ims.] Geri alınamamazlık. ◆ Bozulamamazlık, adem-i kabiliyet-i fesh.

Irrévocable [s.] Geri alınamaz. ◆ Bozulamaz, mümteniü'l-fesh, kati.

Irrévocablement [h.] Geri alınamayacak veya fesholunamayacak bir suretle, katiyen.

Irrigable [s.] Sulanabilen, kabil-i iska.

Irrigateur [imz.] Bahçe ve çimenleri sulamaya mahsus tulumba, bahçe tulumbası. ◆ Su harkı. ◆ Sulayan, sulayıcı adam. ‖ (t.) Bir nevi şırınga, miskat.

Irrigation [ims.] Sulama, iska, irvâ. ‖ (t.) Yaralı veya hasta bir uzvun sulatılması, iska.

Irriguer [ft.] Sulatmak, iska etmek.

Irritabilité [ims.] Hiddet-mizaç istidad ve kabiliyeti, kızgınlık. ‖ (mna.) Ensice-i uzviyede cümle-i asabiye haricinde bazı müessiratın tesiriyle taharrük edebilmek hassası. ◆ Bazı nebatatın dokunulduğu vakit gösterdikleri bir nevi his, taharrüş. ‖ (t.) Kabiliyet-i taharrüş.

Irritable [s.] Hadidü'l-mizac, çabuk kızar. ‖ (nb.) Dokunulduğu vakit bir nevi his gösteren (nebat), müteharriş.

Irritant,e [s.] Kızdıran, hiddetlendiren, iğzab eden. ‖ (hk.) Fesih ve ilga eden, nâsih, mübtil. = [s.] (t.) Kızdıran ilaç, muharriş.

Irritation [ims.] Kızgınlık, gazap, tehevvür, hiddet. ‖ (t.) Bir uzvun kızarıp sertleşmesi, taharrüş.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Irrité,e [s.] Kızgın, hiddetli, keskin. ‖ (t.) Müteharriş.

Irriter [ft.] Kızdırmak, hiddetlendirmek, iğzab etmek. ◆ Tahrik ve tahris etmek. ‖ (mna.) Faaliyetini, hassasiyetini tezyid etmek, tahrik etmek. ‖ (t.) İltihap vermek, tahriş etmek.

Irroration [ims.] İnce bir su püskürtüsüyle iska, su serpme. ◆ Ayazlatma, ayaz veya çiğe vaz' etme. ‖ (t.) Teskıyeye vaz' etme.

Irruption [ims.] Hücum, tehâcüm, hamle, baskın. ◆ Taşma, feyezan, basma. ◆ (mec.) İntişar.

Isabelle [ims.] Ten rengiyle sarı rengi arasında bir nevi küçük erik. = [s.] Bu eriğin renginde olan, açık sarı renkli. = [imz.] Bu eriğin rengi, açık sarı. ‖ (byt.) Kula yahut açık sarı at.

Isadelphie [ims.] Tev'eman-ı mütelâsıkayn. (Acâibattan.)

Isard [imz.] Pirene dağlarında bulunan yabani keçi.

Isadis [imz.] Aktar-ı şimaliyenin köpekle tilki arasında bir nevi hayvanı.

Ischiadelphes [imz. - cm.] (*ski-a*) Kaynak kemiklerinden birbirine bitişik olan ikizler, tev'eman-ı mütelâsıkan bi'l-verek. (Acâibattan.)

Ischial [s.] (*ski-al*) (tşr.) Kaynak kemiğine mensup ve müteallik, verekî.

Ischiarge [ims.] (*ski-ar*) (t.) Nıkris-i verekî.

Ischial,e [s.] (*ski*) (tşr.) Verekî.

Ischiatocèle [ims.] (*ski-a*) (t.) Fıtık-ı verekî.

Ischio [s.] (*skio*) (tşr.) Verekî.

Ischion [imz.] (*skion*) (tşr.) Üç parçadan ibaret olan kaynak kemiği, kalça, verek.

Ischiopages [imz. - cm.] (*ski*) Tev'eman-ı müttehidan bi'l-verek. (Acâibattan.)

Ischiopagie [ims.] (*ski*) Tev'emiyet-i müttehidan bi'l-verek. (Acâibattan.)

Ischnophonie [ims.] (*skno*) Zaafiyet-i sadâ.

Ischnotie [ims.] (*skno*) (t.) Nehâfet-i vücut.

Ischurétique [s.] (*sku*) (t.) Dâfi'-i usret-i bevl, dâfi'-i usr.

Ischurie [ims.] (*sku*) (t.) Usret-i bevl, usr, sidik zoru.

Isiaque [s.] Eski Mısrîlerin ilâhesi İzis'e mensup ve müteallik.

Islam [imz.] Din-i İslam. ◆ Ümem-i müslime.

Islamique [s.] İslam'a mensup ve müteallik, İslamî. ‖ **Empire** – Hilafet-i İslamiye, devlet-i İslamiye. ‖ **La civilisation** – Medeniyet-i İslamiye.

Islamisme [imz.] Din-i İslam, İslamiyet.

Islamite [i.] Din-i İslam taraftarı.

Islandais,e [i. - s.] İzlanda cezîresi ahalisinden veya bu cezîreye mensup ve müteallik olan, İzlandalı.

Isobarométrique [s.] **Lignes – s** Barometrece mütesâviyü't-tazyik olan hutut.

Isocarde [imz.] Bir cins istiridye.

Isocèle [s.] (he.) İki dıl'ı müsâvi olan, mütesâviyü'd-dıl'eyn, mütesâviyü's-sakkeyn.

Isochimène [s.] (cğ.) Mütesâviyü'l-harâre-i şitâiye.

Isochrone [s.] (*kro*) Müsâvi bir müddette vâki olan, mütesâviyü'z-zaman.

Isochronisme [imz.] (*kro*) Müsâvi bir müddette vâki olmak, tesâviyü'z-zaman.

Isocline [imz.] Meyli mütesâvi olan hat.

Isodynamique [s.] Mütesâviyü'l-mıknatısiyet.

Isogéotherme [s.] Arzının harâreti mütesâvi olan.

Isogone [s.] (he.) Zâviyeleri bir olan, mütesâviyü'z-zevâyâ.

Isographie [ims.] İstinsah-ı mekâtib fenni.

Isogyne [s.] Mütesâvî-i âzâi't-te'nis.

Isolant,e [s.] (ht.) Elektriği nakletmeyen, gayr-ı nâkil, müfred, âzil.

Isolateur [imz.] (mr. (Isoloir.)

Isolation [ims.] Elektriklendirilmesi arzu olunan şeyin nâkil-i elektrik ecsamdan teb'idi, tefrid.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Isolé,e [s.] Ayrı, ittisalsiz, münferid. ◆ Bî-kes. ◆ Yalnız. ◆ Münzevi.

Isolement [imz.] İnziva, infirad. ◆ Elektriklendirilmesi arzu olunan bir şeyle ecsam-ı sâire arasındaki ayrılık, infirad.

Isolément [h.] Yalnız olarak, münferiden.

Isoler [ft.] Ayırmak, yalnız bırakmak, tecrit etmek. ◆ Münferid ve münzevi hâlinde bırakmak. ◆ Elektriklendirilmesi arzu olunan şeyi nâ-kabil-i elektrik ecsamdan ayırmak, tefrid etmek. ‖ (k.) Terekküb ettiği maddelerden ayırmak, tecrit etmek.

Isoloir [imz.] Elektriklendirilmesi arzu olunan ecsamın vaz'ına mahsus ayakları camdan iskemle, müferrid. ‖ (mec.) İnzivagâh.

Isomère [s.] (mad.) Aksam-ı mürekkebesi müsâvi, müşâbih olan, mütesâviyü't-terkib. ‖ (k.) Anâsır-ı mürekkebesi birbirinin aynı olduğu hâlde havassı, tabâyi'-i cismâniyesi birbirinden pek çok farklı olan ecsama denir.

Isomérie [ims.] Tesâvî-i terkibiyet.

Isomérique [s.] Zü't-tesâviyi't-terkib.

Isomorphe [s.] (he.) Şekli müşâbih olan, müteşâbihü'ş-şekl.

Isopérimètre [s.] (he.) Daireleri müsâvi olan (eşkâl), mütesâviyü'd-devre, mütesâviyü'l-muhit.

Isopétal [s.] (nb.) Mütesâviyü'l-vüreykatü't-tüveyciye.

Isophylle [s.] (nb.) Mütesâviyü'l-evrak.

Isopode [s.] (hyv.) Mütesâviyü'l-ercal. = [imz. - cm.] Hayvanat-ı mütesâviyü'l-ercal.

Isothère [s.] Mütesâviyü'l-harâre-i sayfiye.

Isotherme [s.] Derece-i hararet-i vasatiyesi ve iklimi bir olan, mütesâviyü'l-harâre.

Israïl [imz.] Benî-İsrail. ‖ **Docteur en** – , **maître en** – Hususiyle umur-ı diniyede gayet âlim adam.

Israélite [i.] İsrailî, Yahudi.

Issu,e [s.] Bir nesil veya cinsten mütevellid, müteferri', müteselsil. ‖ (mec.) Neşet ve tevellüd etmiş.

Issue [ims.] Çıkılacak yer, mahrec, menfez, memerr. ◆ Son netice, encam. = [cm.] Civar, etraf. ‖ **à l'** – **de** Hitamında.

Issues [ims. - cm.] Simitçi unu yahut karışık veya artık un.

Isthme [imz.] (*i-sme*) (cğ.) Berzah. ‖ (tşr.) – **du gosier** Muzîk-ı hulkum. ‖ **Percer l'** – Gayr-ı mümkün bir şeye kıyam etmek.

Isthmique yahut **Isthmiens** [smz. - cm.] (*i-smi*) Eski Yunanîlerin Korent[14] boğazında beher üç ayda icra ettikleri oyunlara ıtlak olunur.

Istiure [imz.] Bir cins kanatlı keler.

Itaague [ims.] (bhr.) Manti, kandelisa. (Yelken hakkında olup buna *étague* dahi denir.)

Itacolumite [ims.] (mad.) Elmas ve altını hâvi suhura denir.

Italianiser [ft.] İtalyanlaştırmak.

Italianisme [imz.] İtalyanlık. ◆ İtalyan lisanına mahsus şive.

Italie [ih.] İtalya.

Italien,ne [i. - s.] İtalyalı, İtalyan. ‖ **Goût** – Kulamparalık. = [imz.] İtalyanca. = [imz. - cm.] Paris'te İtalyan tiyatrosu.

Italique [s.] Eski İtalya'ya mensup, İtalyevî. ‖ [imz. - s.] (tba.) Eğrice bir nevi yazı ve hurufat: *a b c d e f.*

Italisme [imz.] (mr. Italianisme)

Item [h.] (*tèmm*) Bundan fazla, bundan maada, hariç-ez-hesap. = [imz.] Fazla. ◆ Müşkilat.

Itératif,ve [s.] Mükerrer.

Itération [ims.] Tekrar, yeniden yapma.

Itérativement [h.] Mükerreren, defaatle.

Ithos [imz.] (s okunur) Felsefe-i kadîmenin ahlaktan bahseden kısmı. ‖ – **et pathos** Tasannulu tabirat.

14 fr.: Corinthe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Itinéraire [imz.] Bir seyahatte sülûk olunacak tarik, yol haritası. ◆ Seyyahların yol hakkında menzil-be-menzil yazdıkları malumat ve tarifat-ı seyahati müş'ir muhtıra, seyahatnâme. ‖ (mec.) Takip olunmuş veya olacak hatt-ı hareket. = [s.] **Colonne** – Birkaç yolun birleştiği mahalde her birinin nereye gittiğini tarif etmek üzere merkûz sütun. ‖ **Mesures** – **s** Tarikin beher milinde mesafeyi gösteren nişan veya cetvel.

Iule [imz.] Bir cins kırkayak.

Ive [ims.] yahut:

Ivette [ims.] Yer palamudu, meşecik.

Ivoire [imz.] Fildişi, âc. ◆ Bazı hayvanların alet-i müdafaası olmak üzere ağızlarından dışarı çıkmış dişleri. ◆ Fildişi masnûat. ◆ Fildişi gibi beyazlık.

Ivoirerie [ims.] Fildişinin işlenilmesi veya ticareti, fildişicilik. ◆ Fildişi masnûat.

Ivoirier [imz.] Fildişini işleyen sanatkâr, fildişici.

Ivraie [ims.] Buğdayın arasında biten siyah taneli bir muzır ot, karamuk, kölçer, zivan. ‖ – **enivrante** Delice denilen nebat. ‖ (mec.) İyi şeylerin arasında bulunan fena şey.

Ivre [s.] Sarhoş, mest, sekran. ‖ (mec.) Mağrur, sermest. ‖ – **mort** Çok ve ölü gibi sarhoş, bî-hûş.

Ivresse [ims.] Sarhoşluk, sekr, mestlik. ‖ (mec.) Gurur, sermestlik.

Ivrogne,esse [i. - s.] Çok içen, sarhoş, bekrî, ayyaş.

Ivrogner [fl.] Çok içmek, sarhoşluk etmek.

Ivrognerie [ims.] Çok içmeklik, sarhoşluk, bekrîlik, ayyaşlık.

Ixia [ims.] yahut:

Ixie [ims.] Süseniye fasîlesinden sarı zambak, sümbülteber.

Ixiné [imz.] Bukalemun nebatı.

Ixion [imz.] Semânın cihet-i şimaliyesinde bulunan bir cümle-i kevkebiye.

Ixode [imz.] Hayvanların derisine yapışan kene ve sakırga. ‖ – **ricin** Köpek kenesi.

Ixodidés [imz. - cm.] Hayvanat-ı akebûtiye fasîlesinden akarya[15] cinsinden debakıye fasîlesi.

Ixore [ims.] Hindistan ve Amerika'ya mahsus bir cins kahve ağacı.

Izard [imz.] (mr. Isard.)

Izémien,ne [s.] **Terrains** – **s** Bi'r-rüsub teşekkül eden tabakat-ı arz.

15 fr.: acares.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

J

J [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin onuncu harfi ve huruf-ı gayr-ı sâmitesinin yedincisi. Kelimat-ı Fârisîdeki (ژ) gibi telaffuz olunarak daima okunur; *d* ile beraber (ج) gibi telaffuz olunur: *adjectif*. || **J. C.** harfleri *Jésus-Christ*'den muhaffef olarak Hazret-i İsa (asm.) demektir. ◆ **J. J.** harfleri *Jean-Jacques*'dan muhaffeftir. ◆ **J. B.** harfleri de *Jean-Baptiste* kelimelerine delâlet eder. || Bir sıraya delâlet etmek üzere kullanıldığı vakit onuncuyu irâe eyler.

Jà [zr.] *Dèjà* yerine olarak eski ve nadirü'l-isti'maldir.

Jabirre yahut:

Jabiru [imz.] Senegal memleketine mahsus bir cins büyük leylek.

Jable [imz.] Fıçı tahtalarına altta ve üstteki tahtaları tutmak üzere yapılan kertik, yiv. ◆ Fıçı tahtasının yivindeki bindirme payı.

Jabler [ft.] Fıçı tahtalarına altta ve üstteki tahtaları tutmak üzere kertik yapmak.

Jabloire [ims.] Fıçının yiv avadanlığı.

Jaborandi [imz.] (nb.) Sezâbiye fasîlesinden gayetle muarrak bir fidandır, yaborandi.

Jabot [imz.] Kuş kursağı, kanise. ◆ Mide. ◆ Tabiat, ahlak. (Bu mânâ eskidir.) ◆ Erkek gömleğine tezyinat makamında geçirilen tenteneli göğüslük.

Jabotage [imz.] Nafile yere çok söyleme, zevzeklik.

Jaboter [fl.] Nafile yere çok söylemek, zevzeklik etmek, saçma sapan sözler söylemek.

Jaboteur,se [i.] Nafile yere çok söyleyen adam, zevzek, geveze. = [imz.] (hyv.) Kara tavuğun bir nevi.

Jacamar [imz.] (hyv.) Amerika serçesi.

Jacana [imz.] (hyv.) Mıntıka-i hârrede bulunur bir cins yelve kuşu.

Jacapa [imz.] Amerika'ya mahsus bir cins çalı kuşu.

Jacaranda [imz.] (nb.) Bir cins pelesenk ağacı, siyah gül ağacı.

Jacard [imz.] Çakal.

Jacasse [ims.] Geveze kadın veya kız.

Jacasser [fl.] (Saksağan kuşu hakkında) Bağırmak. ◆ Saksağan kuşu gibi bağırmak, çok söylemek, gevezelenmek.

Jacasserie [ims.] Gevezelik, zevzeklik.

Jacée [ims.] (nb.) Kantaryon. || – **des jardiniers** Haşîşetü's-sirac.

Jacent,e [s.] Sahibi bulunmayan veya belli olmayan mal ve mülk veya miras, sahipsiz, mahlûl.

Jachère [ims.] Tarlanın birkaç senede bir dinlenmek üzere işlenmemiş hâlinde bırakılması. ◆ Dinlenmek üzere bırakılmış arazi. ◆ Nadas edilmiş arazi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Jachérer [ft.] Dinlenmek üzere boş bırakılmış tarlayı işlemek, böyle bir tarlaya çift sürmek, nadas etmek.

Jacinthe [ims.] Sümbül. || – **des prés** Mavi sümbül. || – **des bois** Mor sümbül. || – **muguet** Sarı sümbül.

Jacka [imz.] Amerika'nın ekmek ağacı, jaka.

Jaco yahut:

Jacquot [imz.] Amerika'nın gümüş renginde papağanı ki pek makbuldür.

Jacobée [ims.] Kanarya otu cinsinden bir nevi nebat.

Jacobin,e [i.] Sen Dominik[16] tarikine mensup rahip ve rahibe. = [imz.] Hind'in bir nevi kuşu. ◆ Jakoben.

Jacobites [imz. - cm.] Yakubiye mezhebinde bulunan Hıristiyanlar, Mısır kıptîleri.

Jacobson [imz.] (tşr.) **Organe de** – Uzv-ı jakobson.

Jaconas [imz.] (*s* okunmaz) İtalya'da yapılan renkli soğuk bezi.

Jacquard [imz.] (*kar*) İpek kumaşların bir nevi nesci ki mucidinin ismiyle müsemmâdır.

Jacques [imz.] On dördüncü ve on beşinci asr-ı miladide Fransa'da köylü ve çiftçilere makam-ı tahkirde verilen isimdir.

Jacquet [imz.] Bir nevi tavla oyunu. || **Se lever dès le potron** – Gayet erken kalkmak.

Jacquinier [imz.] Amerika'ya mahsus bir cins tezyinat çiçeği, jakinya.

Jactance [ims.] Temâduh, tefâhur, öğünme.

Jactation [ims.] (t.) Izdırap, kalak.

Jaculatoire [s.] **Oraison** – Kısa ve müessir ve sûzişli dua.

Jade [imz.] Yeşim taşı, hacer-i kilye.

Jadis [zz.] (*s* okunur; bazıları telaffuz etmez) Vaktiyle, geçmiş zamanda, evâilde. = [imz.] Eski zaman, mazi, geçmiş.

16 Saint Dominique.

Jaffa [imz.] Yafa şehri.

Jaguar [imz.] (*gouar*) Amerika-yı Cenubî kaplanı.

Jaïet [imz.] (mr. Jais.)

Jaillir [fl.] Fışkırmak, sıçramak, feveran ve inficar etmek. ◆ Yükselmek, mürtefi olmak. || (mec.) Birdenbire sıkmak.

Jaillissant,e [s.] Fışkıran, sıçrayan, fevvar, nâbi'. || **Eaux – es** Fıskiyeler, fevvâreler.

Jaillissement [imz.] Fışkırma, sıçrama, feveran.

Jais yahut **Jaïet** [imz.] Kara kehrübâ. ◆ Siyah renk. ◆ Siyah cam, kara sırça.

Jalap [imz.] (*p* okunur) Amerika-yı Şimalî'nin bir nevi nebatı ki kökü pek kuvvetli bir müshildir, çalapa.

Jale [ims.] Büyük gavata.

Jalée [ims.] Bir büyük gavata dolusu.

Jalet [imz.] Sapanla atılan yuvarlak çakıl taşı, sapan taşı.

Jalon [imz.] İnşaatta ve mesafe ölçmekte istikameti bulmak için müsta'mel kazık, veted, şâhıs. ◆ İleri hareketinde bulunan ordunun arkadan gelen askere reh-nümâ olmak üzere diktikleri sütunlar. || (mec.) İlk adım, hatve.

Jalonnement [imz.] Şâhıs rekzi, şâhıs ile istikameti bulma.

Jalonner [ft. - fl.] Şâhıs rekz etmek, şâhıs ile istikameti bulmak. ◆ Gözükmek, yer yer mevzu' bulunmak.

Jalonneur [imz.] Şâhıs rekz eden. || (as.) Şâhıs yerine dizilen neferat ki bir asker saffının mahal ve istikametini tayin için aralıklı olarak ayak üzere durdurulur.

Jalousé,e [s.] Kıskanılmış, mahsud.

Jalousement [h.] Hasetle, hasedâne, kıskanarak.

Jalouser [ft.] Haset etmek, istirkab etmek, kıskanmak. || **Se** – Birbirini kıskanmak.

Jalousie [ims.] Haset, kıskançlık, istirkab, gıpta. || Pancur. ◆ Üç renkli kadife çiçeği. ◆ Karanfilin bir nevi.

Jaloux,se [s.] Hasetçi, hasud, kıskanç, gıpta-keş. ◆ Bir şeyi ziyade seven, müptelâsı olan, heveskâr, müştak. ‖ – **de** Bir şeye şiddetle merbut, bir şey için gayet gayretli.

Jamais [zz.] Hiçbir vakitte, asla, kat'a, ebeden. ‖ **Pour** – ve **à** – Li'l-ebed, ilelebet. ‖ **Si** – **je le revois** Onu şayet bir görürsem. ‖ **Au grand** – Hiçbir vakit, asla.

Jambage [imz.] Bir çatı veya direk vesâireyi tutan ayak, söğe [söve]. ◆ Temel duvarı. ◆ *u* ve *m* gibi harflerin beher bacağı.

Jambe [ims.] Baldır, sâk. ◆ Bacak. ‖ (m.) – **de force** Kemer ağacı. ‖ – **d'encoignure** Köşe temeli. ‖ (bhr.) Gabya çördeği denilen halat. ‖ – **de force de pavois** Küpeşte puntali. ‖ **à toute** – Gayet süratle. ‖ **Courir à toutes** – **s** Çok koşmak. ‖ **Prendre ses** – **s à son cou** Kaçmak. ‖ **Croiser les** – **s** Bağdaş kurmak. ‖ – **de compas** Pergelin ayakları. ‖ **Gras de la** – Baldır. ‖ **à mi** – Bacağının ortasına kadar. ‖ **Par-dessous la** – Gayet sühûletle. ‖ **Donner des** – **s** Koşturmak. ‖ **Faire belle** – Güzelliğini herkese gösterecek surette hareket etmek. ‖ **Avoir des** – **s** (Tiyatro ıstılahında) Bacaklarını sühûletle tahrik edebilmek.

Jambé,e [s.] Baldırlı; **Bien** – Güzel baldırlı.

Jambette [ims.] Küçük baldır. ◆ Açılıp kapanır bir nevi çakı ki çekme tabir olunur. ◆ Ayak ile çelme. ‖ (bhr.) – **s de tableau** Kıç postaları.

Jambier,ère [s.] (tşr.) Baldıra müteallik, sâkî. = [ims.] Paçalık.

Jambon [imz.] Domuz yahut sâir hayvanın butu, kol tarafından istihzar edilmiş et. ‖ **Racler le** – Kitara yahut mandolin çalmak.

Jambonneau [imz.] Küçük domuz eti. ◆ Pinis denilen büyük midye cinsi.

Jambosier [imz.] Amerika'nın elmas ağacı denilen bir fidanı.

Jan [imz.] Tavla tahtasının iki kanadından beheri. ‖ **Petit** – Kapıların kurulduğu kanat.

Janiceps [imz.] Zü'l-vecheyn-i mün'akiseyn. (Acâibattan.)

Janire [ims.] Bir cins deniz tarağı.

Janissaire [imz.] (Türkçeden me'huz) Yeniçeri.

Janot [imz.] Saf-derûn, ahmak.

Janoterie [ims.] Saf-derûnluk, ahmaklık.

Jansénisme [imz.] Kader ve mağfiret hakkında Cansenyus[17] tarafından icat olunmuş bir itikad-ı mahsus. ‖ (mec.) Kanun-ı ahlak.

Janséniste [imz.] Kader ve mağfiret hakkında Cansenyus[18] tarafından icat olunmuş bir tarik-i mahsusa mensup adam. ◆ Ahlakı gayet kavi adam.

Jante [ims.] Tekerlek ispiti.

Janvier [imz.] Kânun-ı Sânî.

Japon [imz.] Japonya çinisi, fağfuru. = [ihz.] Japonya.

Japonais,e [i. - s.] Japonyalı, Japonya'ya mensup ve müteallik. [imz.] Japonca, Japon lisanı.

Jappement [imz.] Köpek yavrusunun veya tilkinin havlaması.

Japper [fl.] (Köpek yavrusu ve tilki hakkında) Havlamak. ◆ Gürültü patırtı etmek.

Jaque [ims.] Eski vakitlerde giyilen dar nimtem [mintan], çepken.

Jaquemart [imz.] Çalar saatlerde bir çekiçle saatleri vuran madenden küçük insan heykeli. ◆ Nişangâh ittihaz olunan heykel.

Jaquerie [ims.] (mr. Jacquerie)

Jaquette [ims.] Ceket. ‖ (as.) Hoçkis[19] usulündeki top namlusunun iki tarafında bulunan kıta, jaket. ‖ – **de devant** Mezkûr top namlusunun ön jaketi.

Jaquier [imz.] Ekmek ağacı, şecerü'l-hubz.

Jarbière [ims.] Kasnakçıların demir kasnak dedikleri alet.

17 Jansénius.
18 Jansénius.
19 Hotchkiss.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Jarde [ims.] Beygirlerin bacaklarının haricinde hâsıl olan ur, mühre. (*Jardon* dahi denilir.)

Jardin [imz.] Bahçe, bostan, hadîka, ravza. || (mec.) Güzel ve münbit memleket veya mahal. ◆ Bir cümûdiyenin üzerinde kâin küçük çemenzar. || – **fruitier** Meyve bahçesi. || – **potager** yahut – **maraîcher** Sebzevat bahçesi, bostan. || – **botanique** Nebatat bahçesi. || – **zoologique** Hayvanat bahçesi. || – **fleuriste** Çiçek bahçesi. || – **pépinière** Fide bahçesi, yastık, fidanlık. || – **d'amour** (bhr.) Geminin bahçeliği. || – **du tambour** Pervane çıkmaları. || **Élongis du** – **du tambour** Davlumbaz payı.

Jardinage [imz.] Bahçıvanlık. ◆ Bir yerde bulunan birkaç bahçe heyet-i mecmuası, bahçelik. ◆ Sebzevat.

Jardiner [ft.] Bahçede işlemek, bahçıvanlık etmek.

Jardinet [imz.] Küçük bahçe, bahçecik.

Jardineux,se [s.] Donuk, gayr-ı şeffaf ve lekeli zî-kıymet taşlara ıtlak olunur.

Jardinier,ère [i.] Bahçıvan, bostancı. = [s.] Bahçe veya bostana müteallik. = [ims.] Odanın içinde üstüne çiçek saksıları koymaya mahsus masa. ◆ Çiçeklik. ◆ Sebzelerin envâından yapılan bir nevi yemek, türlü. ◆ İki yanlı araba. ◆ Makaslı böceğe verilen isimdir.

Jardinier-fleuriste [imz.] Çiçek bahçıvanı.

Jardinomanie [ims.] Bahçe merakı.

Jardon [imz.] (mr. Jarde.)

Jargon [imz.] Bozulmuş ve kaideden çıkmış kaba lisan. ◆ Anlaşılmaz meçhul lisan. ◆ Birkaç kişi veya bir halk beyninde müttefekun-aleyh kelimelerden ibaret lisan.

Jargon [imz.] Bir nevi sarı elmas.

Jargonner [ft. - fl.] Kaideden çıkıp bozulmuş veya meçhul ve anlaşılmaz bir lisan söylemek. ◆ Kaz gibi bağırmak.

Jargonneur,se [i.] Kaideden çıkıp bozulmuş veya meçhul ve anlaşılmaz bir lisan söyleyen adam.

Jarnac [imz.] (*nak*) **Coup de** – Hafiyen ve hainâne vuku bulan ızrar veya desise ve hud'a.

Jarosse [ims.] yahut:

Jarousse [ims.] Fava yahut fev'a denilen bir nevi burçak.

Jarre [ims.] Küp, cerre. ◆ Kürklerin kalın tüy ve kılları.

Jarret [imz.] (tşr.) Dizin iç tarafı, me'bid. ◆ Hayvanın art ayağının büküldüğü mahal. || **Roidir le** – Ölmek.

Jarreté,e [s.] Art ayakları içeriye doğru bükülüp dirsekleriyle dizleri temas edebilen hayvanlara ıtlak olunur.

Jarretière [ims.] Dizin altında veya üstünde bağlanan çorap bağı, diz bağı. || (bhr.) Kalçete. || (t.) Kubâ-i nuhâliye. || **Ordre de la** – İngiltere'de diz bağı nişan ve rütbesi.

Jarron [imz.] Küçük küp.

Jars [imz.] Erkek kaz.

Jas [imz.] (*s* okunur) (bhr.) Suyun içinde demiri düz tutmaya mahsus haç şeklinde ağaç, lenger ağacı, çipo. ◆ Tuzlalarda büyük havuz.

Jasement [imz.] Çok söyleyiş, gevezelik. ◆ İfşa-yı sır, boşboğazlık.

Jaser [fl.] Çok söylemek, gevezelik etmek, havaî musâhabeler etmek. ◆ Çekiştirmek. ◆ İfşa-yı sır etmek, boşboğazlık etmek. (Papağan gibi lakırdı söyleyen hayvanlar hakkında dahi müsta'meldir.)

Jaseran yahut **Jaseron** [imz.] Boyna madalyon vesâire asmaya mahsus zincir.

Jaserie [ims.] Çok söyleyiş, gevezelik.

Jaseron [imz.] (mr. Jaseran.)

Jaseur,se [i.] Çok söyleyen, geveze. = [imz.] Papağan gibi lakırdı söyleyen kuş.

Jasione [ims.] Uyuz otu.

Jasius [imz.] Bir cins büyük kelebek.

Jasmin [imz.] Yasemin ağacı. ◆ Yasemin çiçeği. ◆ Yasemin kokusu.

Jasminées [ims - cm.] (nb.) Fasîle-i yaseminiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Jaspe [imz.] Donuk akik ki yeşime benzer, dehne. || – **sanguin** Kan taşı. || – **égyptien** Necef-i Mısrî.

Jaspé,e [s.] Donuk akik gibi rengârenk.

Jasper [ft.] Donuk akik gibi rengârenk etmek.

Jaspure [ims.] Donuk akik gibi rengârenk nakış.

Jassus [imz.] Bir cins cırcır böceği.

Jatte [ims.] Yuvarlak çanak veya gavata, gerdel. ◆ Müdevver ve kenarı az kalkık kap. || – **à fruits** Yemişlik. || **Cul de** – Kötürüm.

Jattée [ims.] Gerdel veya gavata dolusu.

Jauge [ims.] Kile veya mâyiat ölçeği ayarı. ◆ Fıçı ölçüsü, istimâre. ◆ Ölçü makamında müsta'mel fıçı veya diğer kap. ◆ Hadde ayarı. || (bhr.) Bir geminin miktar-ı tahammül ve istîabı.

Jaugeage [imz.] Bir fıçıdaki mâyiyi istimâre etme. || (bhr.) Sefinenin derece-i istîabını ve tonilata miktarının hesabını tayin etme. ◆ Bir geminin kadem[?] olarak su çekmesi.

Jauger [ft.] Bir ölçek veya gemi vesâirenin derece-i istîabını ölçmek. ◆ Şu kadar tonilata istîabında olmak. ◆ Şu kadar mâ-i mahreci bulunmak.

Jaugeur [imz.] Gemi vesâirenin derece-i istîabını ölçmek ve ölçeklerin ayarını düzeltmek vazifesiyle muvazzaf adam, ayarcı, istimâreci.

Jaumière [ims.] (bhr.) Dümen deliği. || **Tambour de** – Dümen kovanı.

Jaunâtre [s.] Sarımsı, sarımtırak.

Jaune [s.] Sarı, asfer, zerd. || **Fièvre** – Sarı sıtma, hummâ-yı asfer. || **Race** – Irk-ı asfer. = [zr.] Sarı bir renk ile. || **Rire** –Mecburi bir surette, istemeyerek gülmek. = [imz.] Açık sarı renginde kumaş. ◆ Sarı renk. || – **de Paris** Sarı boya. || – **de chrome** Krom sarısı. || – **aladin** Sarı ipek boyası. || (mad.) – **antique** Sarı mermer. || (tşr.) **Ligaments** – **s** Erbite-i safra.

Jaunet,te [s.] Sarıca. = [imz.] Altın sikke, lira, sarı. (Beyne'l-avam müsta'meldir.)

Jaunir [ft.] Sarartmak. = [fl.] Sararmak. ◆ Sarı sarı görünmek.

Jaunissant,e [s.] Sararan, sarı sarı görünen.

Jaunisse [ims.] Sarılık denilen illet, yerekan. ◆ İpeklere ârız olur sarılık illeti.

Jaunissement [imz.] Sararma, sarartma.

Javanais,e [i. - s.] Java adasına mensup, Javalı. = [imz.] Java lisanı.

Javart [imz.] Beygirlerin ayağında hâsıl olan bıcılgan illeti, cerez.

Javeau [imz.] Nehrin taşmasıyla kum ve çamurdan hâsıl olan adacık.

Javelage [imz.] Ekinlerin kesilip bağlanmadan deste deste serilmesi.

Javelé,e [s.] Kesildikten sonra tarlada serilmiş olduğu hâlde yağmurdan ıslanarak taneleri siyahlanan ekinlere ıtlak olunur.

Javeler [ft.] (*Appeler* gibi tasrif olunur.) Ekini kesip bağlamadan demet demet yere sermek.

Javeleur [imz.] Ekini kesip demet demet yere seren adam.

Javeline [ims.] İnce uzun harbe, mızrak, nîze.

Javelle [ims.] Bağlanmadan yere serilmiş ekin demeti.

Javelle (**Eau de**) [ims.] Suda hall olunmuş kloriyet-i potasyum.

Javelot [imz.] Mızrak, harbe, çevgân.

Je [z.] Zamir-i muttasılın müfred mütekellimi olup ef'alin başına idhal, ve kelâm-ı istifhâmiyede vesâir bazı ahvâlde fiilin âhirine ilhak olunur: **Je dis**: Diyorum; **Que dis-je?** Ne diyorum.

Jean [imz.] Karısı tarafından iğfal edilmiş erkek. || **Feu de la Saint Jean** Ateş gecesi.

Jeannette [ims.] Köylü kızların boyunlarına astıkları altından küçük haç. ◆ Genç hizmetçi kız.

Jécoraire [s.] (tşr.) Kebedî.

Jectigation [ims.] (t.) Sıkıntı, ızdırab-ı ihtilacî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Jectisses [ims. - cm.] Naklolunmak üzere kazılıp hazırlanmış toprak ve taşlara ıtlak olunur.

Jeffersonite [ims.] (mr. Augite.)

Jegneux [imz.] Ağzı geniş ve kulplu maşrapa.

Jéhovah [imz.] Lisan-ı İbranide lafza-i celâl, Benî-İsrail'in ilâhı, Yehova.

Jejunum [imz.] *(jé-ju-nomm)* (tşr.) İkinci ince bağırsak, miâ-i sâim.

Jérémiade [ims.] Şikâyet-âmiz ve usandırıcı nâle ve figan.

Jérusalem [ihz.] Kudüs-i Şerif. = [ims.] Katolik kilisesi. || – **céleste** Semâ, makarr-ı suadâ.

Jèse ve:

Jèsse [imz.] Avrupa nehirlerinde bulunur bir cins sazan balığı.

Jésuite [imz.] Hazret-i İsa'nın nâmına nispetle yâd olunan bir ruhban tarik ve cemiyet-i mahsusasına mensup rahip, Cizvit. || (mec.) Mürâî, dessas, cizvit.

Jésuitesse [ims.] Cizvit kadın.

Jésuitière [ims.] Cizvitlerin hânesi. ◆ Cizvit tariki.

Jésuitique [s.] Cizvit rahiplerine veya onların tarik ve cemiyetine mensup ve müteallik. ◆ Mürâî, hilekâr.

Jésuitiquement [h.] Cizvit rahiplerine ve onların tarik ve cemiyetlerine yakışır bir suretle. ◆ Mürâiyâne, riyâkârâne.

Jésuitisme [imz.] Cizvitlerin tarik ve cemiyeti, Cizvitlik. ◆ Hilekârlık, mürâîlik, cizvitlik.

Jésus [ihz.] Hazret-i İsa (asm.) = [i. - s.] Büyük tabaka kâğıt, battal, âlî basma kâğıt.

Jet [imz.] Atım, atma, atış, remy, endaht. || (mec.) Tezâhür-i nâgehânî. || – **d'eau** Fıskiye, şadırvan. || – **de rayon** Birden görünen ışık, parıltı. || **Premier** – İlk tertip, ilk teşebbüs, ilk sefâhet. || – **d'une pierre** Bir taş atımı mesafesi. || **Du premier** – Birden, yeniden. || (nb.) Tomurcuk, filiz, fışkın.

Jetage [imz.] (byt.) At kısmının sekave illeti ki sümüğü akar.

Jeté [imz.] Raks adımı.

Jetée [imz.] Limanın ağzına veya yolun kenarına atılmış taş yığınlarından hâsıl olan rıhtım, mendirek. ◆ Set, bent.

Jeter [ft.] (Sağır e'den evvel *t* tekerrür eder.) Atmak, fırlatmak, fışkırtmak. ◆ Bir tarafa atmak. ◆ Atmak, ızhar etmek. ◆ Tereşşuh ettirmek, dışarı vermek. ◆ (Nebatat hakkında) Sürmek. ◆ (Ziya hakkında) Neşretmek. ◆ Yere düşürmek, yere atmak. ◆ İdhal etmek. ◆ (Nazar hakkında) Atfetmek. ◆ Alelacele yazmak. || (mec.) İdhal, îras etmek, bâdî olmak. ◆ Vermek, çıkarmak, hâsıl etmek. ◆ Koymak, ilka etmek. ◆ Vaz' ve tesis veya rekz etmek. ◆ Salmak, uzatmak. || – **un coup d'œil** Gözden geçirmek, atf-ı nigâh etmek. || – **l'épouvante** İras-ı havf ve dehşet etmek. || – **les yeux sur quelqu'un** Bir kimse hakkında nazar-ı teveccühü olmak. || – **de la poudre aux yeux** Sahte tezyinat ve yalancı elmaslar ile göz boyamak. || – **le froc aux orties** Silk-i rûhânîden feragat etmek. || – **le manche après la cognée** Yeis ve füturdan nâşî bir iş ve maslahatı terk etmek. || – **feu et flamme** Pek ziyade hiddet ve gazap edip ateş püskürmek. || – **par terre**, – **bas** Hedm etmek. || – **les fondements** Temellerini atmak ve (mec.) tesis ve ihdas etmek. || – **un vilain coton** Şöhretini, haysiyetini kaybetmek. ◆ İfâkatyâb olması müşkil bir illete uğramak. || **Se** – Atılmak. ◆ Dökülmek, munsab olmak. ◆ İltica etmek. || (mec.) Hatası sebebiyle duçar olmak. || (bhr.) **Se** – **à la côte** Daha büyük bir tehlikeden kurtulmak için sefineyi karaya oturtmak.

Jeton [imz.] Kumar markası. ◆ Pul. ◆ Bazı cemiyetlerin âzâsına hazır bulunduklarına alâmet olmak üzere verilen marka.

Jeu [imz.] Oyun, lu'b, bâzîçe. ◆ Kumar. ◆ Çalgı çalma. ◆ Tiyatroda oynama. ◆ Hareket, oynaklık. ◆ Oyun, latife. ◆ Oynama. ◆ Oyunun kaidesi. ◆ Bir oyuncuya verilen kâğıt yahut zar. || – **de mots** Cinas, tecnis. || – **d'esprit** Latife, nükte. || – **d'enfant** Çocuk oyuncağı, pek kolay iş. || – **de bourse** Borsa

oyunculuğu. || Maison de – Kumarhane. || à – sûr Muvaffak olmak, kazanmak ümid-i katisiyle. || Cacher son – Niyet ve maksadını ketm etmek. || Faire le – Oyuna konacak parayı konmak. || Passer le – Haddin, hadd-i latifenin haricine çıkmak. || Mettre en – İsti'mal etmek. || Être en Bir şeyde alakadar bulunmak. || Se piquer au – Kaybettiği hâlde kumar oynamaya ısrar etmek ve (mec.) mevâni' ve adem-i muvaffakiyetten nevmid olmayıp bilakis gayrete gelmek. = [cm.] Esâtirde oyun ilâheleri.

Jeudi [imz.] Perşembe, yevmü'l-hums. || – gras Perhizden evvel son Perşembe. || La semaine des trois – s Hiçbir vakit, asla.

Jeun (à) [h.] Aç karnına. ◆ Tesadüfen o sırada hiçbir şey içmemiş olan ayyaş.

Jeune [s.] Genç, civan, delikanlı, şâb. ◆ Dinç, ihtiyarlamamış. ◆ Yaşı küçük, yavru. ◆ Mülâhazasız, hoppa. ◆ Gençlere yakışır. ◆ Saf-derûn. || Avoir son petit – homme Biraz mest olmak. || Dans le – temps de Gençliğinde. || – premier, – première Âşık rolünü, zarif ve mümtaz genç kız vazifesini ifâ eden erkek veya kadın oyuncu.

Jeûne [imz.] Oruç, savm, rûze. ◆ Perhiz, yemekten imsak. ◆ Mahrumiyet.

Jeunement [h.] Taze ve genç olarak. ◆ Yeni olarak.

Jeûner [fl.] Oruç tutmak, sâim olmak. ◆ Perhiz etmek. ◆ İmsak etmek.

Jeunesse [ims.] Gençlik, şebâbet, ahd-i şebab, nev-civanlık. ◆ Şübban. ◆ Genç adam, genç kız.

Jeunet,te [s.] Pek genç, nevreste.

Jeûneur,se [i.] Oruç tutan, sâim ve rûzedar. ◆ Perhizkâr.

Joaillerie [ims.] Cevâhircilik. ◆ Cevâhirciliğe müteallik şeyler, mücevherat.

Joaillier,ère [i.] Mücevherat yapan ve satan, cevâhirci.

Job [imz.] Ahmak, alık, budala.

Jobard [imz.] Kolay aldanır ve her şeye inanır ahmak adam.

Jobarder [ft.] Eğlenerek aldatmak, maytaba almak.

Jobarderie [ims.] Hamâkat, budalalık.

Jockey [imz.] (*jo-kè*) Genç ispir, seyis yamağı. ◆ Binici.

Jockey-club [imz.] Cins-i feresin ıslahı için müteşekkil bir heyet ki at yarışları tertibi ile iştigal eder.

Jocko [imz.] Bir nevi büyük nesnas.

Jocosité [ims.] Neşe, şetâret. ◆ Açılma.

Jocrisse [imz.] Evin ufak tefek işleriyle iştigal eden ahmakça adam. ◆ Ahmak hizmetçi.

Joie [ims.] Sevinç, sürur, meserret, ibtihac, memnuniyet. ◆ Zevk u safâ. || Prendre part aux – s Bâis-i ibtihac olan vukuatta hissemend-i mesar olmak. || S'en donner à cœur – Bir şeyden doya doya, pek ziyade mütelezziz ve zevkyâb olmak. || – s de mariage Az süren ezvak ve huzûzat. || Fille de – Âlüfte. || Feu de – Şehrâyin ve meserret kandilleri.

Joignant,e [s.] Bitişik, muttasıl. = [hc.] Yanında, ittisalinde.

Joindre [ft.] Birleştirmek, bitiştirmek, ilsak etmek. ◆ İlhak ve zam ve ilave etmek. ◆ Rapt, leff etmek. ◆ Bitişmek, erişmek. ◆ Yük arkasından bitişmek. = [fl.] Birleşmek, bitişmek, iltisak etmek.

Joint,e [s.] Bitişik, muttasıl. ◆ Munzam, mülhak. || Ci – Melfuf, merbut, mazruf. ◆ Merbuten, mazrufen, melfufen. || – que Fazla olarak.

Joint [imz.] Kemiklerin birleştikleri yer, mafsal. ◆ Duvar taşlarının iltisak ettikleri yer, iki taş arası. || (mec.) Gizli sebep. ◆ Vasıta-i muvaffakiyet. || (cr.) Râbıt; – à onglet Tırnaklı râbıt. || Trouver le – İşin nereden tutulacağını bulmak, serrişte almak. || (ma.) – stock İştirak ve kefalet-i mütekabile esası üzerine teşekkül eden bankalar vesâir müessesat-ı maliye ve ticariye.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Jointé,e [s.] (byt.) **Court** – Bukağılı kısa; **Long** – Bukağılı uzun (beygir).

Jointée [ims.] İki eller bitişerek hâsıl olan bir avuç dolusu.

Jointif,ve [s.] Bitişik, çatma.

Jointoiement [imz.] Duvar taşları arasının çamur veya kireçle doldurulması, derz. ◆ Duvar taşlarının arasına konulan kireç veya çamur.

Jointoyer [ft.] Duvar taşlarının arasını kireç veya çamurla doldurmak, derz etmek.

Jointure [ims.] İki şeyin birbirine merbut ve mümas oldukları nokta. ◆ Kemiklerin oynak yeri, mafsal, ek.

Joli,e [s.] Güzel, zarif, nazik, dilrübâ, dilber. (İstihzâ tarikiyle dahi kullanılır.) || – **cœur** Herkesin hoşuna gitmek, sevimli görünmek isteyen adam. = [imz.] Güzel şey.

Joliesse [ims.] Zariflik, sevimlilik, dilberlik.

Joliet,te [s.] Güzelcek, güzelce.

Joliment [h.] Güzelce, zarifâne, nazikâne. ◆ Çok, pek ziyade. (Ekseriya istihzâ tarikiyle müsta'meldir.)

Joliveté [ims.] Hoş ve tuhaf söz. ◆ Ufak çocuk sözü.

Jonc [imz.] (*c* okunur) Saz, kamış, hasır otu, hayzeran. ◆ Kamış baston.

Joncacées [ims. - cm.] yahut:

Joncées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i hayzeraniye.

Jonchaie [ims.] Sazlık, kamışlık.

Jonchée [ims.] Şehrâyinlerde sokakların tezyinatına yarayan dallar ve yapraklar ve çiçekler. ◆ Yere bir şey dağıtma, serpme, atma.

Jonchement [imz.] Dallar ve yapraklar ve çiçeklerle tezyin.

Joncher [ft.] Dallar ve yapraklar ve çiçeklerle donatmak veya örtmek ve döşetmek.

Jonchères [ims.] Sulak yerlerde biten sazlık.

Jonchets [imz. - cm.] Çocukların oynamasına mahsus ince değneklerden ibaret bir oyuncak.

Jonction [ims.] Birleşme, bitişme, kavuşma, ittisal, iltika, iltisak. || (hk.) İki davanın birleştirilmesi, tevhidi. || (as.) İki ordunun birleşmesi, buluşması. || **Lignes de** – Demiryol iltisak hatları.

Jongler [fl.] Hokkabazlık etmek. ◆ Eline birkaç şey alıp birbiri arka sıra havaya atmak ve bunlar düştükçe tutup diğerini havaya fırlatmak.

Jonglerie [ims.] Hokkabazlık. ◆ Tezvir.

Jongleur [imz.] Hokkabaz. ◆ Müzevvir.

Jonque [ims.] Hind-i Çînî'de müsta'mel bir gemi.

Jonquille [ims.] (nb.) Fasîle-i nercisiyeden fulya çiçeği, nergis cinsi. = [s.] Fulya renginde.

Joseph [ihz.] Yusuf (asm.). || **Papier** – Tükürük kâğıdı.

Joséphinie [ims.] (nb.) Avustralya'ya mahsus bir nevi güzel çiçekli fidan.

Jottereau [imz.] (bhr.) **Courbe de** – Çatal veya yatırma paraçol.

Jouable [s.] Oynanılabilir, oynanılmaya şâyan.

Jouailler [fl.] Eğlenmek için pek az akçe ile kumar oynamak. ◆ Bir çalgıyı pek fena çalmak.

Joubarbe [ims.] Ekseriya duvarlarda ve damlarda biten kaya koruğu, dam koruğu.

Joue [ims.] Yanak, had, ruh. || **Mettre en** – yahut **Coucher en** – Nişan almak, ve (mec.) göz dikmek. || **Donner sur la** – Tokat vurmak. || – **de l'embrasure** Mazgal yanağı. || – **d'une poulie** (bhr.) Makara tablası. || (as.) – Nişan al! (kumandası).

Jouée [ims.] Kapı veya pencerelerin muttasıl bulundukları duvarın kalınlığı, sihanı.

Jouer [fl.] Oynamak. ◆ Çalgı çalmak. ◆ Hareket etmek, oynamak, işlemek. ◆ Parıldamak. ◆ (Su hakkında) Fışkırmak, akmak. ◆ Kumar oynamak. || – **à** Kendisini maruz bulundurmak. ◆ Eğlenmek. || – **de** Bir çalgı çalmak. || – **avec** İstihzâ etmek, hürmetsizce muamele eylemek. ◆ Kullanmak, isti'mal etmek. || – **de l'épée à deux jambes**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Kavgadan, muharebeden kaçmak. || – des mains Sirkat etmek. || – de malheur Muvaffak olamamak. || – sur les mots Kinâye ve cinas söylemek. || – des jambes Kaçmak. = [ft.] (Oyun) Oynamak. ◆ (Çalgı) Çalmak. ◆ Sahne-i temâşâya vaz' etmek, oynamak. ◆ (Kâğıt veya zarı) Atmak, oynamak. ◆ Taklidini yapmak. || (mec.) Tehlikeye koymak. ◆ Aldatmak, oyalandırmak. || Se – Eğlenmek, gülüp oynamak. || Se – de İstihzâ etmek, aldatmak, zevklenmek, eğlenmek. || Se – à Dokunmak.

Jouet [imz.] Oyuncak. ◆ At başlığının ağıza gelen suluk zinciri. || (mec.) Kendisiyle istihzâ olunan adam, eğlence, oyuncak, mel'abe.

Joueur,se [i.] Oynayıcı, oyuncu. ◆ Çalgı çalan. ◆ Kumarbaz. || Mauvais – Oyunda kaybedince kızan oyuncu. || –d'instrument Sâzende. || – de farces Mukallit.

Joufflu,e [i. - s.] Şişkin yanaklı.

Joug [imz.] (*g* okunur) Boyunduruk, ribka. ◆ Romalılarda iki amûdî direğin üzerine konmuş ufkî bir direk ki altından esir tuttukları düşmanlarını geçirirlerdi.

Jouir [fl.] Sevinmek, hoşlanmak, mahzuz olmak. ◆ Mazhar, nâil, kâmuran olmak. ◆ İntifâ, temettü, istifade etmek. || (hk.) Tasarruf, isti'mal etmek. || – du fruit Semeresini iktitaf etmek. || – d'une grande influence Nüfuz ve tesir-i azîmi hâiz olmak. || – du traitement Tavzif edilmiş olmak, muvazzaf olmak. || – de quelqu'un Birinden müstefid olmak. ◆ (Kadın hakkında) Nâil-i lütf-ı âşıkanesi olmak.

Jouissance [ims.] Nâiliyet, kâmuranlık. ◆ Sevinç, lezzet. ◆ Haz, zevk, safâ. ◆ Mazhariyet, nâiliyet. ◆ İntifâ, istifade, temettü. ◆ Tasarruf, isti'mal. || (ma.) Esham-ı umumiye ve tahvilat faizlerinin te'diyesi meşrut olan mîkat. || Action de – Re'sülmali te'diye olunup yalnız temettü ve faiz talebine hak veren hisse senedatı.

Jouissant,e [s.] (hk.) Nâil, mutasarrıf, muhtar. || – de ses droits Hukukuna mâlik, sahip, muhtar.

Joujou [imz.] Çocuk oyuncağı. || (mec.) Oyuncak.

Jour [imz.] Gün, yevm, ruz. ◆ Gündüz, nehar. ◆ Ziya, nur, aydınlık. ◆ Aydınlık vermeye mahsus pencere ve baca vesâire. ◆ Hayat. || Bir şeyin görünüş, suret-i haricesi. || Mettre au – Tevlid etmek. ◆ Meydana koymak, neşretmek. || Se faire – Bir şeyin arasından geçmek. || Ravir le – Ömrünü almak. || Donner le – Doğurmak, dünyaya getirmek. || Percé à – Bir yandan bir yana delikli. || à – Delikli, kafesli. || Vivre au – le – Yevm-i cedid rızk-ı cedid kaidesince yaşamak. || De – en – Günden güne. || – de l'an Yılbaşı. || Être à – Vâkıf olmak. || Faux – Ziya-yı kâzib. || Demi – Zayıf ziya. || Les beaux – s İlkbahar günleri, ve (mec.) eyyam-ı şebab. || – s critiques Kadınların aybaşları. || – de quelqu'un Bir adamın boş günü, işten meşguliyetten âzâde olduğu gün. ◆ Nöbet. || Plein de – s Tûl-i müddet muammer olmuş. || Un de ces – s Karîben. || – pour – Günü gününe. || Du – au lendemain Az bir vakte kadar, az vakit içinde. || Au premier – Gayet yakında, karîben. || De – Gündüzün. || Du – O günki, o gün yapılmış, hazırlanmış.

Jourd'hui [imz.] Bugünki gün. (Yalnız mahâkim lisanında müsta'meldir.)

Journal [imz.] Vukuatın günü gününe yazıldığı defter veya varaka, yevmiye, jurnal. ◆ Gazete, cerîde. ◆ Eski bir arazi ölçüsü. || Livre – Tüccarın yevmiye defteri. || – des savants Tezkiretü'l-ulemâ. || – de bord (bhr.) Sefine yevmiye defteri, jurnali. || – de signaux İşaret kayıt defteri. (cm.: *journaux*.)

Journalier [imz.] Yevmiye ile çalışan işçi, gündelikçi.

Journalier,ère [s.] Hergün vuku bulan, yevmî. || (mec.) Sebatsız, nâ-pâyidar.

Journaliser [ft.] Gazeteye yazı yazmak, gazete çıkarmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Journalisme [imz.] Gazetecilik, gazete muharrirliği.

Journaliste [imz.] Gazeteci, gazete muharriri.

Journée [ims.] Gündüzün sürdüğü müddet. ◆ Bir günlük zaman, gün, gündüz. ◆ Bir günlük iş. ◆ Gündelik, yevmiye. || **Mentir à la** – Çok yalan söylemek, yalanı itiyad edinmek.

Journellement [h.] Her gün, külliyevm.

Journoyer [fl.] Hiçbir şey yapmaksızın gündüzü geçirmek.

Joute [ims.] Mızrak, cirit oyunu. ◆ Kayıkla icra olunan bir nevi cirit oyunu. ◆ Koç ve horoz vesâire dövüştürülmesi. || (mec.) Münâzaa.

Jouter [fl.] Mızrak veya cirit oynamak. ◆ Münâzaa ve mücadele etmek.

Jouteur [imz.] Mızrak, cirit oynayan. ◆ Münâzaacı, mücadeleci. ◆ Rakip, muhâsım.

Jouvence [ims.] Gençlik, şebâbet; **Fontaine de** – Esâtirde menkul bir çeşme ki güya suyuyla yıkananlar şebâbet-i sermediye nâil olurlardı; Âb-ı hayat çeşmesi, aynü'l-hayat.

Jouvenceau,elle [imz.] Güzel ve hoş endamlı delikanlı ve genç kız.

Jouxte [hc.] Kurbunda, yanında. ◆ Tatbikan. (Eski ve nâdirü'l-isti'maldir.)

Jovial,e [s.] Şen, sevinçli, keyifli. (cmz.: *jovials*.)

Jovialement [h.] Şenlikle, sevinçle.

Jovialité [ims.] Şenlik, sevinç.

Joyau [imz.] Kadın ziynetine müteallik mücevherat. || – **x de la couronne** Fransa hükümdarlarına mahsus mücevherat.

Joyeusement [h.] Sevinç ve mesrûriyetle.

Joyeuseté [ims.] Latife, mizah.

Joyeux,se [s.] Sevinçli, şâdan, mesrur. ◆ Sevindiren, müferrih, mesrûriyet-bahş. || **Bande – se** Eğlenmekten başka bir şey istemeyen güruh-ı süfehâ.

Jubarte [ims.] Şimal denizinde bulunur bir cins kanatlı büyük balina.

Jube [ims.] Arslan yelesi.

Jubé [imz.] Minber. || **Venir au** – Razı ve münkad olmak.

Jubilaire [s.] Hazret-i Musa'nın şeriatınca her elli senede bir icra olunan, borçların feshiyle üserânın âzadını icap ettiren bir resm-i umumîye veyahut Papa'nın ilan ettiği umumi afv-ı zünuba mensup ve müteallik. ◆ Elli senelik ömür veya memuriyet veya izdivaçtan dolayı icra olunan yevm-i mahsusa müteallik. ◆ Afv-ı zünuba mazhar olan. || **Année** – Ellinci sene-i devriye.

Jubillant,e [s.] Ziyadesiyle sevinen, şenlik icra eden.

Jubilation [ims.] Meserret-i azîme, şenlik.

Jubilé [imz.] Hazret-i Musa'nın şeriatınca beher elli senede bir kere icra olunarak borçların feshini ve üserânın âzadını icap ettiren âyin-i umumi. ◆ Papa tarafından ilan olunan umumi afv-ı zünub resmi. ◆ Elli senelik ömür veya memuriyet veya izdivaçtan dolayı icra olunan yevm-i mahsus. = [s.] Elli sene aynı mesleği, sanatı takip etmiş adam.

Jubiler [fl.] Çok sevinmek, şenlik icra etmek.

Juchée [ims.] Bazı kuşların tünedikleri mahal.

Jucher [fl.] ve **Se** – (Tavuk ve kuş hakkında) Tünemek. || (mec.) Pek yüksekte veya evin üst katında ikamet etmek. = [ft.] Yüksek bir mevkiye, yere koymak.

Juchoir [imz.] Tavuk vesâirenin tünedikleri değnek, tünek.

Judaïque [s.] Yahudilere mensup ve müteallik. || (mec.) Bir kitap veya kanunun kelime ve ibare-i zâhiriyesine yapışıp asıl maksat ve mânâya dikkat etmeyen.

Judaïquement [h.] Yahudilere yakışır bir suretle. ◆ Bir kitap veya kanunun sırf kelime ve ibare-i zâhiriyesine ehemmiyet verip maksat ve delâlete dikkat etmeyerek.

Judaïsant,e [s.] Yahudilerin âyin ve usulüne tâbi olan. ◆ Pahalı satıp müşteriyi aldatan.

Judaïser [fl.] Yahudilerin âyin ve usulüne tâbi olmak, tehevvüd etmek. ◆ Pahalı satıp müş-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

teriyi aldatmak. ◆ Metinleri sırf ibarenin mânâ-yı hakikiyesine[20] göre tefsir ve izah etmek.

Judaïsme [imz.] Yahudilik, din-i Yahud.

Judas [imz.] (s okunmaz) Hain, hıyanetkâr. ◆ Gizlice bakmak için açılmış delik. || **Baiser de** – Yalandan ve hıyanetkârâne muhabbet. (Hazret-i İsa'nın havariyûnundan olup kendisini ele veren Yahuda'nın isminden müsteardır.)

Judelle [ims.] Tuyur-ı mukabkabadan bir nevi angut.

Judicatum solvi (Latince tabir) **Caution** – Yerli aleyhinde ikame-i dava eden ecnebi müddeîden alınan kefalet akçesi.

Judicature [ims.] Hâkimlik, kadılık, kazâ.

Judiciaire [s.] Hukuka müteallik, muhakeme ile icra olunan veya vâki olan, adlî, kanuni. || **Autorités** – **s** Adliye memurîni. || **Pouvoir** – Kuvve-i adliye. || **Enquête** – Tahkikat-ı adliye. || **Hypothèque** – Mahkeme kararıyla vuku bulan rehin. || **Formes** – **s** Muamelat-ı kanuniye. || **Vente** – Mahkeme marifetiyle olunan füruht. || **Actions** – **s** Muamelat-ı deâviye. || **Organisations** – **s** Teşkilat-ı adliye. || **L'ordre** – Memurîn-i adliye, sınıf-ı hükkâm. || **Police** – Zabıta-i adliye. || **Caution** – Mahkemece alınan kefil. || **Combat** – Kurun-ı Vustâ'da mahkemenin kararıyla icra olunan mübâreze, düello. || (fls.) Kuvve-i muhakemeye ait, müteallik. = [ims.] Her şeyi aklen muhakeme edebilmek kuvvet ve kabiliyeti, kuvve-i muhakeme.

Judiciairement [h.] İlm-i hukuk kavânînine tevfikan, usul-i muhakemeye tatbikan, muhakeme tarikiyle, kanunen.

Judicieusement [h.] Aklen muhakeme ederek, akıl ve temyiz ile.

Judicieux,se [s.] Her şeyi aklen muhakeme ve temyiz etmek kuvvet ve kabiliyetini hâiz. ◆ Muhakeme ve temyiz ile icra olunan veya vâki olan, makrun-ı savab, makul.

Jugal,e [s.] (tşr.) Yanağa müteallik, vecnî. || **Os** – **aux** Elmacık kemikleri, azmeyn-i vecneyn.

Juge [imz.] Hâkim, kadı. ◆ Bir mahkemenin reisi ve âzâsından beheri. ◆ Hakem. || – **de paix** Ufak tefek davaları sulhen ve bilâmasraf rü'yet etmeye memur hâkim, sulh hâkimi, mahkeme-i sulhiye reisi ve âzâsından beheri. || – **assesseur étranger** Ecnebi âzâ-yı muâvine. || – **commissaire** Jüj komiser. || – **s naturels** Hükkâm-ı tabiiye. || – **d'instruction** Müstantik.

Jugé [imz.] Muhakeme; **Le bien** – Usul ve nizama mutabık muhakeme; **Le mal** – Usulsüz ve nizama mugayir muhakeme. = [s.] Mahkûmun-bih.

Jugement [imz.] Hüküm, mahkeme kararı. ◆ Aklen muhakeme ve temyiz, muvâzene. ◆ Rey, temyiz, kuvve-i mümeyyize. ◆ Hüküm. || – **de préparation** Karar-ı i'dâdî. || – **de Dieu** Kurun-ı Vustâ'da ispat olunamayan davalarda müddeî ile müddeâ-aleyhe câib-i mahkemeden teklif olunan ihtiyari işkence ki ona en ziyade dayanan hak kazanırdı. || – **par défaut** Hükm-i gıyabi. || **En** – Derhal, meclis dağılmaksızın. || **Ester en** – Bir dava ikame etmek, yahut müddeâ-aleyh sıfatıyla müdafaada bulunmak. || – **dernier** Ruz-ı ceza.

Jugeoline [ims.] Hind susamı, susam-ı Hindî.

Juger [ft.] Hükmetmek, bi'l-muhakeme hüküm vermek. ◆ Muhakeme, muvâzene ve temyiz etmek. ◆ Bir zan ve fikir ve reyde bulunmak. ◆ Tasavvur etmek. ◆ Hakem sıfatıyla itâ-yı hüküm eylemek. = [fl.] – **de** Karar vermek. ◆ Hakkında bir hüküm vermek, rey ve mütalaa beyan etmek. || **Se** – Hükmolunmak. ◆ Kendi kendisi hakkında bir hüküm vermek. || (t.) Nihayet bulmak. = [i.] Hüküm verme. || **Au** – Fikir, şu veya bu suretle olmamalıdır, şu veya bu mevkide bulunmalıdır diye verilen hüküm. || – **nécessaire** Lâzımeden addetmek.

20 bkz. Judaïque ve Judaïquement maddeleri.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Jugeur [imz.] Bir şey hakkında muhakemesiz ve malumatsız hüküm ve rey veren.

Juglandées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i cevziye.

Juglandine [ims.] (k.) Cevizin yeşil kabuğundan çıkarılan madde, cevzin.

Jugulaire [s.] (tşr.) Boğaza mensup, unkî; **Veine** – Şah damarı, vidac. = [ims. - cm.] Asker şapkasının çenesinin altından geçen kayış.

Juguler [ft.] Boğmak, boğazını sıkmak. || (mec.) Can sıkmak, bıktırmak.

Juif,ve [i. - s.] Yahudi, İsrailî. || (mec.) Murâbahacı. || **Année – ve** Üç yüz elli dört günden ibaret sene-i kameriye. || **– errant** Avrupa'da avam-ı halk beyninde şâyi' bir itikada göre Hazret-i İsa'ya ta'n ettiği için dünyanın sonuna kadar yürümeye mahkûm olmuş bir adam. ◆ Daima seyahat eden adam. (Meşhur bir hikâyeden müsteardır.)

Juillet [imz.] Temmuz.

Juin [imz.] Haziran.

Juiverie [ims.] Yahudi mahallesi. ◆ Murâbahacı mağazası. ◆ Yahudilik, paraya hırs ve tamah.

Jujube [imz.] Unnab. ◆ Unnab şurubu. (Mukaddemâ müennes addolunurdu.)

Jujubier [imz.] Unnab ağacı.

Julep [imz.] (*p* okunur) Tıpta yumuşatmak için verilen bir şurup, cüllâb, jüleb.

Julgaudées [imz. - cm.] (nb.) Cevziye fasîlesi.

Julgaudine [ims.] (k.) Cevizin yeşil kabuğundan çıkarılan bir madde, cevzin.

Julien,ne [s.] Kayser Cülyus'a mensup. || **Ère – ne** Tarih-i Rumî. || **Année – ne** Sene-i Rumiye.

Julienne [ims.] Salîbiye fasîlesinden çayır çiçeği. ◆ Sebze çorbası.

Jumeau,elle [i. - s.] İkiz, tev'em. ◆ Çift, çifte. ◆ İki mağzlı (badem vesâire).

Jumelage [imz.] Bir direk vesâireyi yandan ağaç veya maden parçalarıyla takviye etme.

Jumeler [ft.] Bir direk vesâireyi yandan ağaç veya maden parçalarıyla takviye etmek.

Jumelles [ims. - cm.] Çifte dürbün. ◆ Bir makinenin birbirine müşâbih ve çift iki parçası, yan tahtaları. ◆ Gemi direklerinin takviyesine mahsus çift ağaç parçaları.

Jument [ims.] Kısrak. || **Avoir reçu un coup de pied de –** Emraz-ı zühreviyeye müptelâ olmak.

Jumenterie [ims.] Aygır yetiştirmeye mahsus hara.

Jumentés [imz. - cm.] Hayvanat-ı südeyyeden hayliye fasîlesi.

Jumenteux,se [s.] (t.) Haylî. || **Urine – se** Bevl-i haylî.

Jungermannie [ims.] Yer sarmaşığı nevi.

Jungle [ims.] (*jon*) Hindistan'da cesim ağaçlar ve uzun otlar, kamışlarla mestur vâsi mahal.

Junon [ims.] Merih ile Müşteri arasındaki seyyârat-ı sagîrenin biri, cinon. ◆ Esâtirde bir ilâhe-i kâzibe.

Junte [ims.] (*jonte*) İspanya ve Portekiz'de meclis, şûrâ: **– sanitaire** İspanya veya Portekiz sıhhiye meclisi.

Jupe [ims.] Kadın fistanının belden aşağıki kısmı, eteklik. ◆ Erkek esvabının eteği.

Jupiter [imz.] (*r* okunur) Müşteri seyyâresi. = [ihz.] Eski Yunanlı ve Romalılar âlihesinin reisi, Jüpiter.

Jupon [imz.] Fusta, eteklik, miso ◆ Kadın yahut kız.

Jurande [imz.] Esnaf kethüdâlığı, jürand. ◆ Lonca odası.

Jurassique [s.] (arz.) Cüra silsile-i cibalinin mevadd-ı mürekkebesinden müteşekkil (arazi), cürazî. || **Terrains – s** Arazi-i cüraziye.

Jurat [imz.] Kurun-ı Vustâ'da Fransa'nın cenubî şehirlerinde belediye reisi ve hâkim sıfatlarını câmi' memur.

Juratoire [s.] (hk.) **Caution** – Kefalet yerine huzur-ı mahkemede olunan yemin, taahhüd bi'l-kasem.

Juré [imz.] Heyet-i udûl âzâsından beheri. ◆ Esnaf kethüdâsı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Juré,e [s.] Bir sanat icrasına ruhsat almak için iktizâ eden yemini etmiş (adam), yeminli, muhlif. ◆ Aleni, belli, kati. || **Ennemi** – Aleni ve barışması muhal hasım.

Jurement [imz.] Lüzumsuz yerde yemin. ◆ Küfür, küfürbazlık, beddua.

Jurer [ft.] Yeminle tasdik ve te'kid etmek. ◆ (Garaz ve emsali hakkında) Bağlamak. = [fl.] Yemin etmek. ◆ Küfür, küfürbazlık etmek. || (mec.) Uymamak, muvâfakat etmemek. ◆ Uygun gelmemek.

Jureur [imz.] Çok yemin eden, yemin etmeyi itiyad edinen adam. ◆ Küfürbaz.

Juri [imz.] (mr. Jury.)

Juridiction [ims.] (hk.) Hâkimlik, kazâ, hâkim sıfatı. ◆ Hakk-ı kazâ. ◆ Bir hâkim hükmünün altında bulunan daire, kazâ. || (mec.) Daire-i salâhiyet. || **Épuiser tous les degrés de** – Derecat-ı mahâkimin cümlesinden geçmek. || – **d'instruction** Tahkik ve istintaka memur olanlar. || – **de jugement** Hükme me'zun olanlar, hükkâm, mahâkim. || – **contentieuse** Hakk-ı muhakeme ve hüküm. || – **gracieuse** Mahâkimin bilâ-muhâsama olan mukarrerat ve muamelatı. || **Conflit de** – İhtilaf-ı merci.

Juridictionnel,le [s.] Hâkimlik ve kazâya mensup ve müteallik, kazâî, mahâkime râci', idare-i hukuka müteallik.

Juridique [s.] Hâkimlik ve kazâ usulüne mutabık, hukuk kaidesine muvâfık, şer'î, nizamî, kanuni.

Juridiquement [h.] Kazâ ve hukuk usulüne tevfikan, nizamen, kanunen.

Jurisconsulte [imz.] Hukuk ilminde âlim, kanun-şinas. ◆ Kendisine danışan ashab-ı musâlihe yol gösteren avukat. || **Consulter un** – Kanun-şinasandan birinin reyini almak.

Jurisprudence [ims.] Fenn-i hukuk ve kavânîn, fıkıh. ◆ Usul-i muhakeme, usul-i tatbikat-ı kanuniye. ◆ Âdet, tarz-ı temyiz ve muhakeme. || **Recueil de** – Mecmua-i mukarrerat-ı mahâkim.

Jurisprudent [s.] Kanun-şinas, hukuk-şinas, fakih.

Juriste [imz.] İlm-i fıkıhta telifat sahibi olan âlim, kanun-şinas adam.

Juron [imz.] Küfür.

Jury yahut **Juri** [imz.] Heyet-i mümeyyize, heyet-i udûl, jüri heyeti.

Jus [imz.] (*s* okunmaz) Bir şeyden tazyikle yahut diğer bir suretle çıkarılan mâyi, usâre, şıra. || – **de la treille, de la vigne, d'octobre, du bois tortu** Şarap.

Jusant [imz.] Denizin cezri. (*Reflux* dahi denilir.)

Jusée [ims.] Debbağların kullandıkları şerit.

Jusgentium (*omm*) (Latince tabir) Hukuk-ı düvel.

Jus privatum (*tomm*) (Latince tabir) Hukuk-ı medeniye.

Jusque [hc.] Zaman ve mekânda intihâ beyan eder, dek, değin, kadar, ilâ. || – **à ce jour** O güne değin. || – **là** Oraya kadar. || Hatta, bile; **On doit aimer – à ses ennemis** İnsan hasımlarını bile sevmelidir. || **Vendre – à ses matelas** Şiltelerine varıncaya kadar satmak. || – **à un certain point** Bir dereceye kadar.

Jusquiame [ims.] (nb.) Pan otu, benc.

Jusquiamine [ims.] (k.) Bencin.

Jussiée [ims.] Bataklık sazı.

Jussion [ims.] Emir, irade, ferman.

Justaucorps [imz.] Bedene bitişik durup dize kadar inen bir nevi setrî.

Juste [s.] Hakkaniyetli, muhik, âdil. ◆ Adl ve hakkaniyete mutabık, hak ve insafa mukarin. ◆ Haklı, muhik. ◆ Doğru, sahih, sehiv ve hatadan masun. ◆ Tam, eksiksiz. ◆ Bedene yapışkan (libas). ◆ Dar, sıkı. = [imz.] Âdil adam. ◆ Sulehâdan adam. ◆ Doğru, muhik şey. ◆ Adalet, hakkaniyet. = [h.] Tam, doğru. ◆ Darca, sıkıca. || **Au** – Tamamıyla. || **Comme de** – Gereği gibi, layıkı vechile, kaide-i hakkaniyetin icap ettiği

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

vech ile. || Il est – de Bihakkın. || – réflexion Mülâhazat-ı muhikka.

Justement [h.] Adl ve hakkaniyetle, haklı olarak, bihakkın. ◆ Hakkıyla, tamamıyla, tam.

Juste-milieu [imz.] Vasat-ı umur.

Justesse [ims.] Doğruluk, sıhhat, savab, tam olmaklık.

Justice [ims.] Adl, adalet, hakkaniyet. ◆ Hak. ◆ Kanun, mahkeme, siyaset. || Par autorité de – Mahâkim marifetiyle. || – publique Umur-ı adliye. || – administrative Umur-ı adliye-i idare. || Ministère de la – Adliye nezâreti. || En – Huzur-ı mahkemede. || Deni de – İtâ-yı hükümden istinkâf, imtina. || Faire – de quelqu'un Birisini ceza-dîde etmek. || Faire – de quelque chose Bir şeyi olduğu gibi göstermek.

Justiciable [i. - s.] Hâkimlerin hükmüne tâbi, huzur-ı mahkemede cevap vermeye mecbur. ◆ Hüküm ve rü'yet olunabilir. || (mec.) Bir şeye menut, vâbeste olan.

Justicie [ims.] Seylan ceviz ağacı.

Justicier [i. - s.] Mukaddemâ Avrupa'da kendi tasarrufu altında olan yerlerde icra-yı muhakeme ve adalet etmek hakkını hâiz (derebeyi).

Justicier [ft.] Bir mahkemenin hükmünü icra tarikiyle mücâzat vermek. ◆ Hükmen idam etmek.

Justifiable [s.] Hak verilebilir, haklı çıkarılmaya şâyan, haklı addolunabilir.

Justifiant,e [s.] (Akaid) İnsanı sulehâ ve suadâ zümresine idhal eden (af ve merhamet-i rabbaniye).

Justificateur,trice [s.] Haklı çıkaran, haklı çıkarmaya sebep olan, hak kazandıran.

Justificatif,ve [s.] Haklı çıkarmaya yarayan, müsbit, musaddık. || Pièces – ves Evrak-ı müsbite.

Justification [ims.] Haklı çıkarma, haklı çıkma, tebriye. ◆ Mazuriyet. || (tba.) Satırların boyca muvâzenesi. || – personnelle Beraet-i şahsiye.

Justifier [ft.] (hk.) Hak vermek, haklı çıkarmak, tebriye etmek. ◆ Mazur tutmak, mazur göstermek. ◆ Sıhhatini ispat etmek. ◆ (Dökme hurufat hakkında) En ve boylarını bir etmek. || – sa conduite Hareket-i vâkiesini hakka tevfik etmek. || Se – Tebriye-i zimmet etmek, tezkiye-i nefs etmek, kendini haklı görmek. ◆ Günahı affolunmak.

Jute yahut:

Jutte [imz.] Hind keneviri.

Juteux,se [s.] Usâresi çok olan, sulu.

Juvénile [s.] Gençliğe müteallik, şebâbî.

Juvénilement [h.] Gençliğe mensup ve müteallik veyahut şâyan bir suretle, civanâne.

Juvénilité [ims.] Gençliğe mensup veya şâyan olma, gençlik hâli.

Juxtalinéaire [s.] Traduction – İbarat-ı mütercemesi yanı başına tahrir olunan tercüme.

Juxtaposer [ft.] Bir şeyin yanına koymak, zam ve ilhak veya ilave etmek. ◆ Yan yana, birbiri arkası sıra koymak. || Se – Birbirinin yanına gelip cisim teşkil etmek. (Bu suretle büyüyen maden hakkında müsta'meldir.)

Juxtaposition [ims.] Zam, ilave, ilhak. ◆ Mevaddın zam ve ilavesiyle vâki olan maâdin neşvünemâsı. ◆ Nümüvv-i haricî, izâfe-i ecza.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

K

K [imz.] Elifbâ-yı Fransevî'nin on birinci harfi ve huruf-ı sâmitenin sekizincisi; (ق) gibi telaffuz olunarak yalnız elsine-i sâireden me'huz bazı kelimelerde müsta'meldir. || Fransız sikkelerinin üzerinde Lyon şehrine alâmet idi. Rakam makamında kullanıldığı vakit elli demektir. ◆ Bir şeyin on birincisine delâlet eder. || Bazen kilometre veya kilograma işarettir. || (k.) Potasyum.

Kabak [imz.] Rusların şarap, bira vesâir meşrubat sattıkları yerleri.

Kabardin [imz.] Tibet memleketinden gelen misk.

Kabyle [i. - s.] Afrika-yı Şimalî'nin bir kabilesine mensup adam, Kabil.

Kæmpférie [ims.] Havlıcan nevi.

Kahouanne [ims.] Bir cins kaplumbağa.

Kaïnca [imz.] (nb.) Fûhiye fasîlesinden kainka nevi.

Kakatoès [imz.] yahut:

Kakatois [imz.] Sorguçlu papağan.

Kaléidosphone [imz.] (ht.) İhtizaz-nümâ.

Kaléidoscope [imz.] Eşkâl-nümâ yahut çiçek dürbünü denilen maruf oyuncak ki derûnunda boyalı cam parçaları bulunmakla çevrildikçe eşkâl ve elvan-ı muhtelife arz eder. || (mec.) Güzelleştiren, güzel gösteren.

Kalender [imz.] (Fârisîden me'huz) Kalender.

Kali [imz.] (k.) (Arabîden me'huz: Kal') Humz-ı potasyum, kaliye. ◆ Dikenli çöğen.

Kalmichi [imz.] Amerika kara hindisi.

Kalmie [ims.] Kalmiye denilen çiçek fidanı.

Kan yahut **Khan** [imz.] (Tatarcadan me'huz) Han, âmir, kumandan. || (Arabîden me'huz) Han, kervansaray.

Kanaster [imz.] *(stèr)* Amerika'dan Avrupa'ya gelen tütünün mahfuz bulunduğu hasır yahut kamış sepet.

Kandjar [imz.] yahut:

Kandjiar [imz.] (Fârisîden me'huz) Hançer.

Kanguro yahut **Kangourou** [imz.] (tt.) Felemenk-i cedidde bulunan hayvanat-ı mükeyyeseden yavrularını koymaya mahsus tabii bir cebi, bir kesesi olan kanguru.

Kantisme [imz.] Hakîm-i meşhur Kant'ın usul-i felsefesi.

Kantiste [imz.] Hakîm-i meşhur Kant'ın usul-i felsefesine tâbi adam.

Kaolin [imz.] Porselen imaline mahsus kil, kaolen.

Karabé [imz.] (mad.) Kehrübâ.

Karata [imz.] (nb.) Amerika'nın ud [öd] ağacı.

Kassu [imz.] (syd.) Bir nevi kâd-ı hindî.

Katran [imz.] (nb.) Üsrübiye fasîlesinden bir nevi … ki kökü dibâgatta müsta'meldir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Kava [imz.] Cezâir-i Bahr-ı Muhit'te müsta'mel bir nevi müskir mâyi, kava. (Buna bazen *Ova* dahi denir.)

Keepsake [imz.] (*ki-psèk*) (İngilizceden me'huz) Ehibbâya yevm-i mahsuslarında hediye ve yadigâr makamında takdim olunmaya mahsus olarak büyük kıtada ve müzeyyen kitap.

Kélotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı evram.

Kennédie [ims.] (nb.) Avustralya sarmaşığı.

Képi [imz.] Askere ve mektep şakirdânına mahsus şapka.

Kepler [imz.] (hy.) **Loi de** – Seyyârâtın harekâtına dair Kepler'in ilm-i hey'et kavânîni.

Kéraphylleux,se [s.] (t.) Karn-ı varakî.

Kéraphyllocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı karn-ı varakî.

Kératectomie [ims.] (tşr.) Haz'-ı karniye.

Kératine [ims.] (k.) Karnin.

Kératite [ims.] (t.) İltihab-ı karniye.

Kératocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı karniye.

Kératoglosse [ims.] (tşr.) Karniye-i lisaniye.

Kératomalacie [ims.] (t.) İstirhâ-yı karniye

Kératonyxis [ims.] (crh.) Teskib-i karniye.

Kérato-pharyngien,ne [i.] (tşr.) Karniye-i bel'ûmî.

Kératotome [imz.] (crh.) Mihza'-ı karniye.

Kératotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı karniye.

Kéraunographique [ims.] Yıldırım isabet eden mahallerde görülen bazı alâim, tersim-i sâika.

Kermès [imz.] (s okunur- Arabîden me'huz) (tt.) Kırmızı boya yerine kullanılan bir nevi tırtıl, kırmız hayvanı. || (k.) Kibritli humz-ı antimon, kırmız madeni. || **Chêne** – Purnar meşesi.

Kermesse yahut **Karmesse** [ims.] Felemenk'te vesâir bazı memâlikte senevî pazar ve panayır.

Kérone [imz.] (hyv.) Nakîiye-i müheddebe sınıfından ve şa'riyyü'ş-şekl cinsinden bir nevi munakka'.

Kérosolène [imz.] (k.) Eter-i petrol, kerosolen.

Kerrie [ims.] Kayısı gülü.

Kersantite [ims.] (mad.) Bir diyorit-i mikaîdir, kersantit.

Ketch [imz.] İki direkli İngiliz gemisi.

Ketmie [imz.] (nb.) Amber çiçeği, ebu'l-misk.

Khan [imz.] (mr. Kan.)

Khédive [imz.] (Farisîden me'huz) Hidiv-i Mısır.

Keuper [imz.] (mad.) Mazı kuzahı, köper.

Keupérien,ne [s.] (arz.) **Formation – ne** Teşekkülat-ı kuzahiye.

Kevel [imz.] Afrika-yı cenûbî gazalı.

Kiastre [imz.] (crh.) Lifâfe-i salîbiye.

Kibisitome [imz.] (crh.) Mihza'-ı mahfaza-i billuriye.

Kibitk yahut **Kibitki** [imz.] Bir nevi Rus arabası.

Kief [imz.] Keyif ve istirahat.

Kiliare [imz.] Yüz bin murabba metreden ibaret arazi ölçüsü.

Kilo [d.] Evzan ve makayisin vâhid-i kıyasîsine dâhil olup onun bin misline delâlet eder: **Kilomètre** Bin metrelik ölçü, kilometre. = [imz.] (*Kilogramme*'dan muhaffef) evzan-ı cedîde okkası, kıyye-i a'şâriye, kilo.

Kilogramme [imz.] Evzan-ı cedîde okkası, kilogram. (Tahfif suretiyle *kilo* dahi denilir.)

Kilogrammètre [imz.] Evzan-ı cedîde ile bir okkanın bir metre yukarıya kaldırılması için lazım olan kuvvet ki kuvvet ölçüsünün vâhid-i kıyasîsidir.

Kilolitre [imz.] Evzan-ı cedîdede bin ölçekten ibaret mâyiat ve hububat ölçüsü, kilolitre.

Kilométrage [imz.] Kilometre ile mesafe ölçme.

Kilomètre [imz.] Tûl-i mikyas-ı cedîdînin bin metreden ibaret mesafesi, kilometre.

Kilométrer [ft.] Beher kilometre mesafede bir nişan vaz' etmek.

Kilométrique [s.] Kilometreye mensup ve müteallik, kilometre başına.

Kilométriquement [h.] Kilometre hesabıyla.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Kilostère [imz.] Bin mik'ab metreden ibaret ölçü.

Kimméridien,ne [s.] (arz.) **Étage** – Tabakat-ı jürasiyeden tabaka-i kimmeriye.

Kinésithérapie [ims.] (t.) Tedavi bi'l-hareke.

Kinkajou [imz.] Amerika-yı Cenûbî yaban kedisi.

Kino [imz.] Hindistan'ın Kino zamkı.

Kiosque [imz.] (Türkçeden me'huz) Bahçelerin içinde şark usulünce yapılan küçük köşk. ◆ Gazete ve emsali şeyler satmaya mahsus baraka.

Kiotome [imz.] (crh.) Mihza'-ı licam.

Kirrhonose [ims.] (zr.) İsvidâd-ı asfer.

Kirsch [imz.] yahut:

Kirsch-wasser [imz.] (Almancadan me'huz) *(kirch-vasr)* Almanya'da yapılır kiraz rakısı.

Kiselynhr [imz.] (mad.) Tripoli taşı.

Klaprothite [ims.] (mr. Azurite.)

Kleptomanie [ims.] (t.) Manya-i sirkat.

Klopémanie [ims.] (mr. Kleptomanie.)

Knès yahut **Knèz** [imz.] Rusya'da bir unvan ve memuriyeti hâiz adam, kınez. ◆ Prens.

Knout [imz.] (*t* okunur) Rusya'da kırbaç cezası. ◆ Kırbaç.

Koala [imz.] Hayvanat-ı mükeyyeseden Felemenk-i Cedid'e mahsus bir hayvan.

Kober [imz.] Gece doğanı.

Kolpodes [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı nakîiye-i müheddebeden mütesâviyü'l-ehdab fasîlesinden olan hayvanata denir.

Kopeck [imz.] (mr. Copeck.)

Kopiopie [ims.] (t.) İt'ab-ı basar.

Koran [imz.] (mr. Coran.)

Kouan [imz.] (nb.) La'l otu.

Koumys yahut **Komis** [imz.] (*s* okunur) Kısrak sütü tahammur ettirilerek yapılan içki, komis.

Kourellon [imz.] Kızıl sisam.

Krach [imz.] Borsa buhranı.

Kremlin [imz.] Islavların surla muhat ve müdafaaya sâlih şehir ve mevkilere verdikleri isimdir.

Kreutzer [imz.] (*r* okunur) Almanya'nın takriben dört santim kıymetinde bir küçük sikkesi, krayçer.

Krouffes [imz. - cm.] (arz.) Taş kömürü madenleri tabakatı.

Kroumètre [imz.] Mikyas-ı tesellüc.

Kunthie [ims.] Bir nevi cevz-i bevvâ.

Kutira [imz.] Basra zamkı, kütire.

Kwas [imz.] Çavdar suyundan yapılır bir nevi içki.

Kymographe [imz.] (t.) Nabz-nüvis, kimograf.

Kymrique yahut **Cymrique** [s.] Fransa ve Avrupa'nın sâir bazı cihetlerinin ahali-i kadîmesi olan Kelt kavmi lisanının başlıca şubelerinden biri.

Kyrie yahut **Kyrie-eleisson** [imz.] *Rabbenâ irhamnâ* mânâsında Rumca bir tabir olup kilisede dua sırasında okunan ve bu ibare ile başlanılan bir duaya alem olmuştur. ◆ Bu duaya mahsus makam.

Kyrielle [ims.] Uzun ve müellim veya can sıkıcı şeyler.

Kyste [imz.] (crh.) Bedenin ecvaf-ı tabiiyesinde veya âzânın elyafı arasında hasıl olan bir nevi kîse. || – **sebacé** Kîse-i duhniye. || – **mélyceris** Kîse-i aseliye. || – **serreux** Kîse-i masliye. || – **pileux** Kîse-i şa'riye.

Kysteux,se [s.] (crh.) Bedende hasıl olan kîse kabîlinden, kîsî.

Kystique [s.] (crh.) Bedende hasıl olan kîseye müteallik, kîsî.

Kystotome [imz.] Bedende hasıl olan kîseyi yaran cerrah [aleti], mihza'-ı kîse.

Kystotomie [ims.] Bedende hasıl olan kîsenin yarılması, haz'-ı kîse.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

L

L [ims.] Elifbâ-yı Fransevînin on ikinci harfi ve huruf-ı sâmitesinin dokuzuncusu. “El” [ال] kelimesindeki (ل) gibi telaffuz olunur; kelimenin âhirinde ekseriya okunup yalnız *baril* ve *fusil* gibi bazı kelimelerde okunmaz; kelimenin vasatında olduğu hâlde yalnız *fils* ve *gentils hommes* kelimelerinde okunmaz. Kelimenin vasat veya âhirinde *i* harf-i sâiti bir veya iki *l*'den evvel olduğu vakit bu terkipten ekseriye (ی) harfinin sadâsı çıkar. || Rakam yerine kullanıldığı vakit 50 adedine delâlet eder. ◆ Bir şeyin on ikincisine de alâmettir. || Fransız meskûkâtı üzerinden görülür ise Bayon'da[21] darp olunduğunu iş'ar eder. ◆ **L. t.** Osmanlı lirası, **L. st.** İngiliz lirası demektir. || (k.) Yeni keşfolunan “lantan” madeni demek olur.

La [hf.] Harf-i tarifin müfred müennesi. (mr. Le.)

La [z.] Zamir-i muttasılın müfred müennes gaibi. (mr. Le.)

La [imz.] Nota işaretlerinin altıncısı olan “la” ki dügâh mukabilidir.

Là [zm.] Orada, oraya. || **De** – Oradan. || **Par** – Oradan, o tarikle. || **Par-ci par** – Öteden beriden, taraf taraf, şuraya buraya, arada sırada. || **Deçà et delà** = Bir o tarafa bir bu tarafa. [d.] Baîde işaret için kullanılır: **En ce temps** – O vakitte; – **haut** Şu yukarıda; – **bas** Şu aşağıda.

La La [hd.] Ey ey!, Hey hey!, oh oh!.

Labarum [imz.] (*romm*) Eski Rum kayserlerinin sancağı ki Hazret-i İsa'nın isminin birinci harfiyle bir haç şeklini hâvi idi.

Labbe [imz.] Şimal denizlerine mahsus bir cins martı.

Labdacisme [imz.] Bir kelime veya ibarede çok lâm'lar [L harfi] tetâbuu. ◆ Lâm'ın vesâir harflerin kalın ve peltek telaffuz olunması yani söylerken lâm'ı râ'ya kalb etmek mahzuru, le'ne.

Labelle [ims.] (nb.) Şefîfe, şefîre.

Labéon [imz.] Bir nevi sazan balığı.

Labeur [imz.] İş, amel. ◆ Zahmet, emek. ◆ Rençberlik. || **Valets et bêtes de** – Rençberlik eden hizmetkârlara hıdemat-ı şâkkada müstahdem hayvanat. || **Terre en** – Mezrû arazi.

Labial,e [s.] (sr.) Dudakla telaffuz olunan (huruf) ; **Lettres – es** Huruf-ı şefe: *b, m, f.* || (tşr.) Dudağa mensup ve müteallik, şefevî. (cmz.: *labials*.)

Labiatiflare [s.] (nb.) Zü'l-ezhar-ı şefeteyn.

21 fr.: Bayonne.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Labidomètre [imz.] (crh.) Pergelli teşrih mengenesi, milkat-ı cenin-i zü'l-mikyas.

Labidostomes [imz. - cm.] (hyv.) Boynuzlu böcekler sınıfı.

Labié,e [s.] (nb.) Dudak gibi birbirinin üzerine mevzu' iki kısımdan ibaret çiçeklere ıtlak olunur, tüveyc-i şefevî.

Labiées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i şefeviye.

Labile [s.] (nb.) Gevşek, kuvvetsiz, kolayca düşüveren.

Laboratoire [imz.] Âlât ve edevatla icra olunan bazı ameliyata mahsus mahal, dârü'l-istihzar, ameliyathane. ◆ Fırının pişecek şeyleri koydukları mahalli.

Laborieusement [h.] Çok iş ve zahmetle, sa'y ve ikdamla, envâ-ı külfetle.

Laborieux,se [s.] Çok işleyen, çok zahmet çeken, çalışkan, mukdim. ◆ Zahmetli, meşakkatli, müt'ib, şâk. ◆ Suûbetli.

Labour [imz.] Toprağın işlenmesi, çift sürme, kazma, harâset. ‖ (mec.) İş, sa'y. ‖ **Terre en** – Ekilmek üzere kazılmış veya sürülmüş arazi.

Labourable [s.] İşlenebilir, kazılabilir, kabil-i ziraat (arazi).

Labourage [imz.] Toprağı işleme, çift sürme. ◆ Çiftçilik, ziraat, felâhat. ‖ (bhr.) Dolu fıçıları, limana getiren sefineden harice çıkarma ameliyatı.

Labourer [ft.] Toprağı işlemek, kazmak, çift sürmek. ◆ Çizmek, sıyırmak, yırtmak. ◆ Çok yorulmak, zahmet, ızdırap çekmek. ‖ – **des tonneaux** (bhr.) Fıçıları sefineden çıkarıp karaya dizmek.

Laboureur [imz.] Çiftçi, rençber, fellâh, ehl-i ziraat.

Labrador [imz.] yahut:

Labradorite [ims.] (mad.) Bir nevi kilsli ve sûdlu felspat, labradorit.

Labre [imz.] Böceklerin üst dudağı, şefe-i hevamm. ◆ Levrek balığı.

Labroïdes [imz. - cm.] (hyv.) Müşevvekü'l-misbah fasîlesinden zi'b-i bahrî cinsi.

Laburnum [imz.] (*nomm*) (nb.) Sarı salkım ağacı.

Labyrinthe [imz.] Eski zamanlarda yapılan bazı ebniye ki yolları gayet dolaşık olmakla içlerinden çıkmak müşkil idi. ‖ (mec.) İğtişaş, teşevvüş. ◆ Yolu bulunmak müşkil olacak surette yapılmış orman. ◆ Girîve. ‖ (tşr.) Kulağın dolaşıklı borusu, tecvif-i üzn, tîh.

Labyrinthiformes [imz. - cm.] (hyv.) Tîhiyü'ş-şekl fasîlesi.

Labyrinthodon [imz.] (hyv.) Tabaka-i sedefiyeye mensup bir nevi cesim zıbâbiye müstehâsesi.

Lac [imz.] (*c* okunur) Göl, buhayre. ‖ (mec.) Menba-ı mebzul.

Laçage [imz.] yahut:

Lacement [imz.] Kaytan veya şeritle bağlama, ilikleme.

Lacer [ft.] Kaytan veya şeritle bağlamak, ilikleme. ◆ (Köpek hakkında) Aşmak. ‖ – **la voile** Yelkeni toplamak.

Lacération [ims.] Mahâkime müteallik sahte evrakın yırtılması. ‖ (crh.) Şakk.

Lacérer [ft.] Mahâkime müteallik sahte evrakı yırtmak. ‖ (crh.) Şakk etmek.

Laceret [imz.] Küçük marangoz burgusu.

Lacerne [ims.] Eski Romalıların bir nevi kaba yağmurluğu.

Laceron [imz.] (mr. Laiteron.)

Lacertiens [imz. - cm.] (hyv.) Zıbâbiye fasîlesinden zü'l-lisaneyn cinsi.

Lacet [imz.] Kaytan veya şerit. ◆ Zikzak biçiminde, bir hatt-ı münkesir teşkil edecek surette olan şey. ◆ Kinet. ◆ Keklik vesâire avına mahsus kaytan halkalardan ibaret tuzak, ağ. ‖ (mec.) Tuzak. ‖ **Mouvement de** – yahut sadece – Trenlerin yandan yana ihtizazı. = [cm.] Şebekî tezyinat.

Lâche [s.] Gevşek, gerilmemiş, bol. ‖ (mec.) Gayretsiz, gevşek. ◆ Korkak, cebin. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Alçak, namussuz, denî. ◆ Alçakça, ma'yub, mezmum. || (ed.) Metanetten mahrum, dağınık. ◆ (Sanâyi-i nefisede) Metanetten mahrum. || Temps – Rutubetli hava. = [imz.] Alçak adam. ◆ Yüreksiz, cebin adam. = [h.] Gevşekçe, bol olarak.

Lâchement [h.] Gevşek ve kuvvetsiz olarak. ◆ Korkaklıkla, cebânetle. ◆ Alçakça, namussuzlukla, denâetkârâne.

Lâcher [ft.] Gevşetmek. ◆ Salıvermek, koyuvermek, âzad etmek. ◆ (Musluk ve emsali hakkında) Açmak. ◆ Saldırmak. ◆ Terk etmek, bırakmak. ◆ Vazgeçmek. ◆ İstemeye istemeye vermek. ◆ Neşretmek, tab' etmek. ◆ Ağızdan kaçırmak. || – de l'eau Tebevvül etmek. || – prise Elindekini, tuttuğunu bırakmak. ◆ Bir mücadeleden, münâzaadan, takipten vazgeçmek. || – la mesure (Eskrim ıstılahında) Hasmının karşısında gerilemek. ◆ Kararsızlık, zaaf göstermek. || – un coup de fusil Tüfeği boşaltmak, tüfek atmak. = [fl.] Gevşemek.

Lâcheté [ims.] Korkaklık, cebânet. ◆ Gevşeklik, gayretsizlik. ◆ Alçaklık, namussuzluk, denâet.

Lachnolème [imz.] Antil adalarına mahsus bir cins levrek balığı.

Laciné,e [s.] (nb.) Uzun ve dar ve gayr-ı muntazam bir surette yarıklı yapraklara ıtlak olunur, muhtezi'.

Lacis [imz.] Tire veya ipekten yapılmış oya. ◆ Şebîke. || (tşr.) Beyyaha.

Lack [imz.] Hind lisanında yüz bin mânâsında olup, şu tabirde müsta'meldir: Un – de roupies Yüz bin rubye.

Laconique [s.] Yunan-ı kadimin Lakedemonya ahalisine mahsus tarz ve usulde olan. ◆ Mûcez, muhtasar, az sözle ifade olunan.

Laconiquement [h.] Eski Lakedemonyalılara mahsus bir tarzda olarak az sözle, îcaz tarikiyle, muhtasaran.

Laconiser [fl.] Mûcez bir surette söylemek.

Laconisme [imz.] Eski Lakedemonya ahalisine mahsus olan gayet mûcez tarz-ı ifade. ◆ Kısa, muhtasar söz.

Lacryma-christi [imz.] (*kri-sti*) İtalya'da Vezüv dağı eteğinde yetişen üzümden çıkarılan şarap.

Lacrymaire [ims.] (hyv.) Bir cins nakîiye-i müheddebe.

Lacrymal,e [s.] (tşr.) Gözyaşına, gözyaşının çıktığı ev'iyeye mensup ve müteallik, dem'î. (cmz.: *lacrymaux*.)

Lacrymatoire [s.] Gözyaşına mahsus: Urne – Gözyaşının hıfzına mahsus küçük ibrik. = [imz.] Zaman-ı kadimde akraba ve ehibbânın vefatında dökülen gözyaşlarının hıfzına mahsus topraktan küçük bir ibrik ki eski mezarlarda bulunur.

Lacrymine [ims.] Madde-i uzviye-i dem', dem'in.

Lacs [imz.] (*cs* okunmaz) Keklik vesâire tutmaya mahsus kaytan halkalardan müteşekkil kuş ağı, tuzağı. ◆ Kaytan, şerit. || (mec.) Tuzak, hile.

Lactaire [s.] Süte, irzâa ait, müteallik.

Lactaire [imz.] Hind denizlerine mahsus kolyoz balığı.

Lactate [ims.] (k.) Hâmız-ı leben ile bir esastan mürekkep milh, lebeniyet.

Lactation [ims.] Süt emzirme, irzâ'.

Lacté,e [s.] Süte müteallik, lebenî. || (tşr.) Kilüsü bağırsakların sathında gezdiren ev'iyeye ıtlak olunur, ev'iye-i lebeniye. || Diète – e Gıda yerine münhasıran süt isti'mali. || Fièvre – e Lohusalarda süt hummâsı. || Voie – e (hy.) Samanuğrusu, mecerre, kehkeşan.

Lactescent,e [s.] (nb.) Süt gibi bir beyaz mâyiyi hâvi nebatata ıtlak olunur, zü'l-leben.

Lactifère [s.] (tşr.) Sütü nakil ve sevk eden ev'iyeye ıtlak olunur, hâmilü'l-leben.

Lactifier [ft.] İlaç yerine süt içirmek.

Lactifique [s.] Süt hâsıl eden, sütü çoğaltan.

Lactigène [s.] Mükevvin-i leben.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Lactine [ims.] (k.) Süt şekeri, lebenin.

Lactiphage [s.] Başlıca süt ile tagaddî eden.

Lactique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı leben.

Lactivore [s.] Münhasıran süt ile beslenen.

Lactoline [ims.] (k.) Leben-i mükessif.

Lactomètre [imz.] Sütü muayene için kullanılan mikyas, mikyas-ı leben.

Lactone [imz.] (k.) Lebenun.

Lactoscope [ims.] Leben-bin, şîr-bin.

Lacto-variolique [s.] (t.) Cederî-i mülebben.

Lactucarium [imz.] (*omm*) Maruldan çıkarılan bir mâyi, marul sütü, usâre-i hass.

Lactucine [imz.] (k.) Hassin.

Lactucique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı hass.

Lacune [ims.] Bir cismin derûnundaki boşluk. ◆ Bir kitabın eksik yeri, metin noksanı. ◆ Nâfi ve lazım bir şeyin noksanı. || (hk.) Bir tahriratta beyaz yani açık bırakılan yer. || (tt.) Hılâl.

Lacustral,e [s.] yahut:

Lacustre [s.] Göle mensup ve müteallik veya gölde yetişen veya yaşayan, gadirî.

Ladanifère [s.] Haşîşetü'l-lâden[?]

Ladanum [imz.] (*nomm*) Lâden.

Ladre [i. - s.] Miskin illetine duçar, meczum. ◆ Hissiz, meslubü'l-his. ◆ Bataklık yerde yaşayan (tavşan). || (mec.) Pek hasis.

Ladrerie [ims.] Miskin illeti, cüzam. ◆ Bu illete duçar olanlara mahsus hastahane, miskinhâne. || (mec.) Pek büyük hisset.

Lady [ims.] (*lédi*) İngiltere'de lord karısı veya kızı. ◆ İngiltere'de kibar kadın.

Lagénorynque [imz.] Bir cins yunus balığı.

Laget [imz.] (nb.) Amerika'ya mahsus dantela ağacı.

Lagodède [imz.] Karlı dağ zirvelerinde oturan bir nevi kuş ki ayakları tüylüdür, tavşan ayaklı, ernebiyü'r-ricl.

Lagomys [imz.] Sibirya'ya mahsus kuyruksuz bir cins tavşan.

Lagoni [imz.] (arz.) Yanardağ buharının tekessüfünden hâsıl olan gadirlere denir.

Lagope [imz.] (nb.) Tavşan ayağı denilen bir nevi tirfil.

Lagopède [imz.] Kar kuşu denilen bir cins keklik.

Lagophtalmie [ims.] (t.) Gözün üst kapağının kapanamamasıyla gözün daima açık kalması, tavşan göz, aynü'l-erneb.

Lagopode [s.] (hyv.) Tavşanın ayakları gibi ayakları tüylü olan.

Lagostome [imz.] (t.) Tavşan dudak, şefe-i erneb.

Lagotriche [imz.] (hyv.) Amerika-yı Cenubî'ye mahsus boylu maymunlar nevi.

Lague [ims.] (bhr.) Gemi izi, dümen suyu.

Lagune [ims.] Küçük göl. ◆ Bataklık, su birikintisi. ◆ Çamurlu ve sığ sahil.

Lai [imz.] Fransızların eski bir nevi hüzn-âmiz şiirleri.

Lai,e [i. - s.] Ruhban güruhundan olmayan cismânî. || **Frère** – ve **sœur** – **e** Rûhânîler tarikine dâhil olmadığı hâlde bir manastırın hizmetinde bulunan erkek ve kadın.

Laïc,que [i. - s.] (mr. Laïque.)

Laïcisation [ims.] Cismâniyet usulü. ◆ Umur-ı dünyeviyeyi tedris. ◆ Tarik-i dünyeviyeye sülûk ettirme.

Laïcité [ims.] Ruhban tarikine mensup olmayış, cismâniyet.

Laiche [ims.] Yaprakları pek keskin olup beygirlerin dilini yaralayan bir nevi nebat-ı mâî, Nemçe saparnası.

Laid,e [s.] Çirkin, kabih, zişt. || (mec.) Yakışıksız, fena. || **Il n'y a point de** – **es amours** İnsan sevdiğini her vakit güzel bulur. = [imz.] Çirkin şey.

Laidasse [ims.] Gayet çirkin kadın.

Laidement [h.] Çirkin bir suretle, çirkince.

Laideron [ims.] Çirkince fakat letafetten gayr-ı hâlî kız veya kadın.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Laideur [ims.] Çirkinlik, kubh. || (mec.) Kubh.

Laie [ims.] Yabani dişi domuz.

Laie [ims.] Ormanın içinden geçen dar yol. (Bu mânâda bugün *ligne* müsta'meldir.) ◆ Dişli taşçı çekici.

Lainage [imz.] Yapağı ticareti, yapağıcılık. ◆ Yapağıya müteallik şeyler. ◆ Yapağı, yün. ◆ Yapağı ve çuhanın taranması.

Laine [ims.] Yün, yapağı. ◆ Zencilerin kıvırcık saçı. ◆ Yün esvab: **Porter de la** – Yün esvab giymek. || **Bêtes à** – Kuzu, koyun gibi hayvanat. || – **mère**, – **prime** Sırttan ve gerdandan çıkan yapağı. || – **seconde** Yan taraflardan çıkan yapağı. || – **tierce** Karın ve boyun tarafından kırkılan yapağı. || – **morte** Ölü hayvandan çıkarılan yapağı. || – **philosophique** Tûtiyâ çiçeği.

Lainer [ft.] Yünü veya çuhayı taramak.

Lainerie [ims.] Yapağıya müteallik mamulat ve eşya, yünlü emtia. ◆ Çuha fabrikası. ◆ Yünlü kumaş nesci sanatı.

Laineux,se [s.] Tüylü, yünlü. || (nb.) **Plante** – **se** Nebat-ı musavvaf/masuf.

Lainier,ère [s.] Yüncü, yapağı taciri ◆ Yapağı işleyen işçi.

Laïque yahut **Laïc,ïque** [s.] Rûhânîler tarik ve cemaatine mensup olmayan, cismânî, dünyevî. = [i.] Ruhban sınıfına mensup olmayan adam.

Laird [imz.] (*d* okunur) İskoçya lordu.

Lais [imz.] (*lé*) Ormanda büyümeye bırakılan taze fidan. ◆ Bir arazinin bir nehir veya denizden kazandığı mahal.

Laisse [ims.] Köpeğe takılan yular.

Laissées [ims. - cm.] Hayvanat-ı vahşiye gübresi.

Laisser [ft.] Bırakmak, terk etmek. ◆ Tevdi etmek. ◆ Füruhta rıza göstermek. ◆ Vermek. ◆ Vasiyetle terk etmek. || – **faire** Müsaade etmek. || **Cette chose ne laisse pas à être vraie** Bununla beraber bu şey sahihtir. || – **à désirer** Nâkıs olmak. || – **de côté** Vazgeçmek, sarf-ı nazar etmek. || – **entendre** İşrab etmek. || – **des plumes** Ziyana uğramak. || – **voir** Gerek istemeyerek gerek bilâ-ihtiyar irâe ve ima etmek. || **La mer laisse** (bhr.) Denizin alçalmaya başladığını göstermek için söylenir. || **Se** – Bırakılmak, terk edilmek. || **Se** – **boire** Şürbe sâlih olmak. || **Se** – **manger** Ekle sâlih olmak.

Laisser-aller [imz.] İhmal, müsamaha. ◆ Sadelik, tabiiyet.

Laisser-passer[22] [imz.] Bir yerden geçmek üzere tahriren verilen ruhsat.

Lait [imz.] Süt, leben, şîr. ◆ Bazı nebatatın içindeki süte müşâbih mâyi. ◆ Tam pişmemiş rafadan yumurtanın üzerinde görünen beyazımsı mâyi. || – **de poule** Sıcak su ve şekerle çalkanmış yumurta sarısı. || **Dents de** – Çocukların ilk çıkan dişleri, süt dişi. || **Frère**, **Sœur de** – Süt kardeş. || **Petit** –, – **clair** Süt kesildikten sonra kalan sıvı. || – **d'amande** Sübye. || **Jeune** – Yeni doğurmuş bir kadının sütü. || – **de beurre** Ayran. || – **coupé** İçine su, et suyu veya sâir bir mâyi karıştırılmış süt. || **Vache à** – (mec.) Daimi surette kendisinden istifade edilen adam. || **Troubler le** – **à une nourrice** Bir süt nineyi gebe bırakmak. || **Bouillir du** – **à quelqu'un** Birisini menun etmek, hoşuna gidecek bir şey yapmak.

Laitage [imz.] Süte müteallik şeyler, sütlü aş, kaymak, peynir vesâire.

Laitance [imz.] yahut:

Laite [ims.] Erkek balıkların menisi makamında olan beyaz bir mâyi, balık tohumu, husyü's-semek.

Laité,e [s.] Meni makamında bir beyaz mâyisi bulunan (balık), tohumlu balık, zü'l-husy. || **Poule** – **e** Kuvvetsiz, dermansız adam.

Laiterie [ims.] Sütün muhafazasıyla peynir ve yağın istihzarına mahsus mahal, süthâne, süt kârhânesi.

22 Orijinal metinde Laisser-paser şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

Laiteron yahut **Laceron** [imz.] (nb.) İneklere ve ada tavşanlarına yedirilen yabani marul nevi, hass-ı kâzib.

Laiteux,se [s.] Süt renginde bir mâyisi bulunan (nebat), lebenî.

Laitier [imz.] Erimiş madenlerin üzerinde yüzen cam kabîlinden bazı mevad. (*Scorie* dahi denilir.)

Laitier,ère [i.] Sütçü. = [s.] Süt veren, sağmal: **Vache** – **ère** Süt veren inek.

Laiton [imz.] Çinko ile karışık bakır, sarı teneke, pirinç.

Laitue [ims.] Salata nevi. || – **romaine** Âdi marul, hass. || – **pommée** Top salata. || – **frisée** Kıvırcık salata.

Laize [ims.] Kumaş eni, arzı. || (bhr.) Yelken yaprağı.

Lama [imz.] Hind ve Çin'de münteşir olan Buda mezhebinin ruhbanlarına Tibet ve Moğolistan'da verilen isimdir; **Grand** – Mezheb-i mezkûrun Tibet'teki büyük reis-i rûhânîsi.

Lama [imz.] Amerika-yı Cenubî'nin deveye benzer bir nevi hayvanı, Amerika devesi, lama.

Lamanage [imz.] (bhr.) Gemi kılavuzluğu, liman kılavuzluğu.

Lamaneur [imz.] (bhr.) Gemilerin bir liman veya körfeze girer veya oradan çıkarken aldıkları kılavuz, liman kılavuzu.

Lamantin yahut **Lamentin** [imz.] (tt.) Bir nevi memeli balık, deniz ayısı.

Lamarckisme [imz.] (fls.) Tabiiyûndan meşhur Lamark'ın usulü.

Lambdoïde [s.] (tşr.) Kafanın λ harf-i Yunanîsi şeklinde olan bir kemiğine ıtlak olunur, derz-i lâmî.

Lambeau [imz.] Parça, kıta. ◆ Kumaş parçası, yama. || (crh.) Bedenden ayrılmış et parçası, şerîhe.

Lambel [imz.] Avrupa'da hanedan arması, alâmeti.

Lambic yahut **Lambick** [imz.] Brüksel'de yapılan sert bira.

Lambin,e [i. - s.] Betâetle hareket eden, batî, tembel.

Lambiner [fl.] Betâetle hareket etmek, tembel davranmak.

Lambis [imz.] Mühre boncuğu denilen helezon nevi.

Lambourde [ims.] Kiriş, dayak, payanda. ◆ Malta taşı gibi yumuşak bir nevi taş. ◆ Meyveleri hâmil ağaç dalı.

Lambrequin [imz.] Köşk ve çadır vesâirenin oymalı saçağı.

Lambris [imz.] Duvarın iç tarafına kaplanan tahta vesâire. ◆ Ambar ve dehlizlerin dâhilî sıvası. ◆ Binanın tezyinat-ı dâhiliyesi.

Lambrissage [imz.] Bir duvarın iç tarafını kaplamaya yarayan kereste. ◆ Kaplama. || **Céleste** – Semâ.

Lambrissé,e [s.] İç taraftan kaplanmış (duvar). || **Chambre** – **e** Dört duvarından biri çatıdan ibaret olan oda.

Lambrisser [ft.] Duvarın iç tarafını tahta vesâire ile kaplamak. ◆ Alçı sıvamak.

Lambruche [ims.] yahut:

Lambrusque [ims.] Yabani asma, yabani asma çubuğu.

Lame [ims.] Maden tahtası, maden safhası, pul. ◆ Kılıç ve bıçak gibi esliha-i câriha demiri, namlu. ◆ Deniz dalgası. || **Bonne** – Kılıç kullanmakta mahir adam. || **Fine** – Hilekâr ve kurnaz adam. || – **d'or** Altın varak. || – **de poudre** Barut pidesi. || – **de cylindre d'un moulin** Değirmen taşı kasnağı.

Lamé,e [s.] Altın ve gümüşten pullarla müzeyyen kumaşlara ıtlak olunur.

Lamellaire [s.] Parlak vecihleri ibraz eden inkisara ıtlak olunur.

Lamelle [ims.] Küçük safha, ince ve küçük tahta, levha, luveyhe, sufeyhe.

Lamellé,e [s.] İnce safhalardan mürekkep veya ince safhalara münkasim, sufeyhî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Lamelleux,se [s.] İnce safhalara ayrılabilir, safîhavî.

Lamellibranches [imz. - cm.] (hyv.) Zü'l-galsamati'l-musaffah sınıfı.

Lamellicornes [imz. - cm.] (hyv.) Zü'l-karn-ı musaffah fasîlesi.

Lamellirostres [imz. - cm.] (tt.) Safîhiyü'l-minkar.

Lamentable [s.] Acıklı, acınacak surette. ◆ Acı acı.

Lamentablement [h.] Acınacak bir surette.

Lamentation [ims.] Figan, feryat, nâle, nevha.

Lamenter (se) [fv.] Figan ve feryat etmek, nâlezen ve nevhager olmak.

Lamie [ims.] Köpek balığı. ◆ Eskiler indinde güya çocukları yiyen mahuf bir nevi cin, kara koncolos, cadı. ◆ Söğüt ağacına mahsus bir cins böcek.

Lamier [imz.] (nb.) Ballı baba, encere-i ebyaz.

Laminage [imz.] Madenleri haddeden, silindirden geçirme ameliyatı, tasfih. ◆ Dövülerek safha hâline geçirilmiş maden, maden-i musaffah. ‖ **Fabrique de** – Hadde fabrikası.

Laminaire [ims.] (nb.) Üşne-i sükkeriye nevi.

Laminariées [ims.] (nb.) Üşne-i safîhiye fasîlesi.

Laminé,e [s.] Silindirden geçirilmiş. ‖ **Articles** – **s** Silindirden geçirilmiş, haddeden çekilmiş hırdavat.

Laminer [ft.] Silindirden, haddeden geçirmek. ◆ Bir madeni döverek safhaya tahvil etmek, tasfih etmek.

Laminerie [ims.] Madenlerin dövülerek safhalara tahvil olundukları mahal, tasfihhâne, haddehâne, hadde tezgâhı, hadde silindirhânesi.

Lamineur [imz.] Madenleri döverek safhalara tahvil eden işçi, haddeci.

Lamineux,se [s.] Küçük safhalar ve pullar şekil ve suretinde olan, safhavî.

Laminiforme [s.] (tt.) Safha şeklinde yassı, safîhiyü'ş-şekl.

Laminoir [imz.] Madenlerin tasfihine mahsus iki üstüvâneden ibaret makine, hadde silindiri, makinesi. ‖ (ht.) Üstüvânî hadde, misfah. ‖ Tesir ve nüfuz.

Lampadaire [imz.] Mukkaddemâ Avrupa'da kralların önünde meşale götüren adam, meşaledar. ◆ Patriğin iki tarafında mum tutan adam, lambadariyos. ◆ Bir nevi lamba ağacı veya avizesi.

Lampadophore [imz.] Yunan-ı kadim âyinlerinde meşaleyi götüren adam.

Lampadorama [imz.] (ht.) Misbahu'l-elvan.

Lampas [imz.] (*s*'nin okunması da caizdir.) Boğaz, hulkum. ‖ (byt.) Tayların genzinde hâsıl olan bir nevi iltihap. ◆ Döşemeye mahsus bir nevi ipek kumaş.

Lampascope [imz.] (ht.) Hikmet-i tabiiyede müsta'mel bir nevi hayal feneri.

Lampe [ims.] Kandil, lamba. ‖ – **de sûreté** Maden kuyularında kabil-i iştial gazların tutuşmasına mani olmak üzere etrafı tel kafesli bir lamba ki *Cul-de-lampe* dahi denir. ‖ – **cycloptère** Sargos balığı.

Lampée [ims.] Yudum. ◆ Dövülmüş bir madenden hâsıl olma leke. ‖ **Tout d'une** – Bir yudumda, bir nefeste. ◆ Bilâ-tevakkuf.

Lamper [ft.] Kemâl-i hırs ve iştihâ ile içmek.

Lamperon [imz.] Kandil fitilinin dayandığı dilcik, kandil burnu.

Lampier [imz.] Kandil.

Lampion [imz.] Donanma kandili.

Lampiste [imz.] Lamba veya kandil yapan veya satan, lambacı, kandilci. ◆ Bir büyük dairede tenvir işine memur adam, şamdancı.

Lampisterie [ims.] Lambacılık, kandilcilik. ◆ Kandil ve lambaların doldurulup hazırlanmasına mahsus mahal.

Lampourde [ims.] (nb.) Sıraca otu, haşîşetü'l-hanâzir.

Lampris [imz.] Uskumru fasîlesinden ay balığı.

Lamproie [ims.] Eti pek makbul olan bofa balığı.

Lampyre [imz.] Ateş böceği.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Lampyridées [ims.] (hyv.) Ateş böceği fasîlesi.

Lance [ims.] Mızrak, süngü, rumh, kargı. ◆ Neşter. ◆ Mızraklı nefer. || **Baisser la** – Mağlubiyetini itiraf etmek. || **Rompre une** – **avec** Münâzaa ve münakaşada bulunmak.

Lancement yahut **Lançage** [imz.] Atma, indirme, bırakma. || – **d'un vaisseau** Bir gemiyi denize indirme.

Lancéolé,e [s.] (nb.) Ucu mızrak gibi sivri yapraklara ıtlak olunur, rumhî.

Lancer [ft.] Atmak, salmak. ◆ Vurmak. ◆ İleri geçirmek, yürütmek. ◆ Terakki ettirmek, bir şey hakkında câlib-i nazar-ı itibar ve rağbet olmasını temin için muâvenette bulunmak. ◆ İrad, ityan etmek. ◆ (Gemiyi) Suya indirmek. ◆ Yerinden çıkarmak. ◆ Acele ile hareket ettirmek. || **Se** – Atılmak, hücum etmek. ◆ Yerden yere girmek. = [imz.] Av hayvanının köpekler tarafından yerinden çıkarılması.

Lancette [ims.] (crh.) Neşter, mibza'.

Lancettier [imz.] Neşter mahfazası.

Lanceur,se [i.] Bir teşebbüs-i ticari veya sınaîye girişen adam.

Lancier [imz.] Mızraklı süvari. ◆ Mızrak kayışı.

Lancière [ims.] Değirmen boş durduğu zaman suların aktığı delik.

Lancinant,e [s.] (t.) Birden bire bir sancı hissettiren (ağrı), vâhiz, râmih.

Lanciner [fl.] (t.) Birden bire hissolunmak.

Lancis [imz.] Açılmış delikleri tıkayarak duvar tamiri.

Lançoir [imz.] Değirmen bendinin sürme kapısı.

Landamman [imz.] İsviçre mahâkiminden bazısının reisü'l-hükkâmı.

Landau [imz.] Üstü önden ve arkadan açılıp kapanır büyük bir araba, lando.

Lande [ims.] İşlenmemiş ve gayr-ı münbit vâsi' arazi, kıraç yer. || (mec.) Kıymetsiz, değersiz yer.

Landgrave [imz.] Bazı Almanya prenslerine verilen unvandır. = [ims.] Bu unvanı hâiz bir prensin zevcesi.

Landgraviat [imz.] Landgraf unvanını hâiz bir Alman prensin zîr-i hüküm ve idaresinde bulunan eyalet, landgravlık.

Landier [imz.] İri ocak zinciri.

Landit [imz.] Mektep şâkirdanının cimnastik oyunları.

Landsturme [imz.] (*dstourm*) Almanya ve İsviçre'de asâkir-i müstahfıza.

Landwehr [imz.] (*dvèr*) Almanya ve İsviçre'de redif askeri.

Laneret [imz.] Erkek doğan.

Langage [imz.] Dil, lisan, lehçe, lugat. ◆ İfade, tabir. ◆ Havyanın ötmesi veya bağırması. || **Origine du** – Menşe-i lisan. || – **articulé** Mahâric-i huruftan çıkan asvattan mürekkep, huruf-ı hecâya müstenid lisan ki lisan-ı beşerdir. || – **pacifique** Lisan-ı sulhcûyâne.

Lange [imz.] Kundak bezi. ◆ Saran, ihâta eden şey.

Langelandie [ims.] (hyv.) Âkilü'l-haşeb fasîlesinden gözsüz bir cins böcek.

Langoureusement [h.] Zaaf ve gevşeklikle, dermansızlıkla, nâtüvânâne.

Langoureux,se [s.] Zayıflamış, nâtüvan, dermansız.

Langouste [ims.] Makassız istakoz, böcek.

Langue [ims.] Dil, lisan, zeban. ◆ Lugat, lisan. || – **mère** Lisan-ı aslî, elsine-i sâirenin müştakkun-minhi olan lisan. || – **morte** Tekellümü hiçbir yerde müsta'mel olmayan lisan, metruk lisan. || – **vivante** Söylenmekte bulunan lisan. || **Maître de** – Lisan muallimi. || **Coup de** – Gıybet, fasl u mezemmet. || – **de vipère** Fassal adam. || – **de terre** Denizin içine uzanmış dar kara, dil. || – **dorée** Fasih ve ifadesi zarif adam. || – **verte** Paris çapkınlarına mahsus olup argo tabir edilen lisana ıtlak olunur. || **Tirer la** – **à quelqu'un**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Biriyle eğlenmek. || Prendre – Müzakerata girişmek, malumat, izahat talep etmek.

Languette [ims.] Sanayi-i mütenevviada dile müşâbih küçük aletlere ıtlak olunur, dilcik, lüseyne. || – d'une balance Terazi dili. || Petite – Kama, sekil.

Langueur [ims.] Bir derd-i derûndan gelen zaaf ve gevşeklik, nâtüvanlık, dermansızlık, fütur. || (nb.) Solgunluk.

Langueyage [imz.] Domuzun sağlam ve sahihü'l-mizac olup olmadığını anlamak üzere diline bakma.

Langueyer [ft.] Domuzun sağlam ve sahihü'l-mizac olup olmadığını anlamak üzere diline bakmak. ◆ Lakırdı söyletmek.

Langueyeur [imz.] Domuzların diline bakarak muayene eden adam.

Languier [imz.] Domuz dili ve boğazı pastırması.

Languir [fl.] Zayıflamak. ◆ Sararıp solmak. ◆ Dert-nâk ve zâr ve zebun olmak. ◆ Çürümek, muattal ve pesmande olmak, metruk, muattal kalmak. ◆ Bir şeye mütehassir bulunmak. ◆ (Edebiyatta) Uzayıp gitmek ve bundan dolayı câlib-i ehemmiyet ve merak olmaktan hâlî kalmak.

Languissamment [h.] Bir derd-i derûndan zaaf ve nâtüvânîye duçar olarak, zâr ve zebun olarak, sararıp solarak, gevşeklikle.

Languissant [s.] Bir derd-i derûndan zaaf ve nâtüvânîye duçar olan, zâr ve zebun. || (tca.) Durgun, revaçsız. || Regard – Çeşm-i mahmur.

Laniaire [s.] (tt.) Hayvanat-ı zâtü's-südeyyenin azı dişlerine ıtlak olunur, esnan-ı mümezzeka, esnan-ı nâbiye.

Lanice [s.] Bourre – Yapağı kırpıntısına ıtlak olunur.

Lanidées [ims. - cm.] (hyv.) Asâfir-i mudarresü'l-minkar fasîlesinden akayık cinsi.

Lanier [imz.] Doğanın bir cinsi.

Lanière [ims.] Uzun ve ince kayış. ◆ Ufak bağ, rabıta.

Lanifère [s.] (tt.) Tüylü, yünlü olan hayvan, hâmilu's-sûf.

Lanigère [s.] (tt.) Yapağıya müşâbih ince bir havı hâmil olan hayvanat ve nebatata ıtlak olunur, hâmil-i şibhu's-sûf.

Laniste [imz.] Eski Romalılar indinde güreşe mahsus hayvanlar mürebbisi.

Lanoline [ims.] (k.) Madde-i lihâfiye, lanolin.

Lans [imz.] (bhr.) Geminin yoldan muvakkaten inhirafı, düşmesi. ◆ Düşme zâviyesi.

Lansquenet [imz.] Almanyanın eski bir nevi piyade askeri. ◆ Lanskine denilen kâğıt oyunu. ◆ Kumarhane, batakhane.

Lantanier [imz.] Amerika fıstık ağacı.

Lanterne [ims.] Fener, (fenâr) fanus. || – sourde İşlediği vakit ışığı setrolunabilen hırsız feneri. || – magique Ufak cam parçaları üzerine musavver resimleri büyüterek duvara aksettiren fener, sihr-i sirâcî. || (m.) Etrafı açık bir nevi kule. || (cr.) Bir büyük çarkı çevirmeye mahsus küçük çark. = [cm.] Beyhûde sözler.

Lanterner [fl.] Boş şeylerle izâa-i vakt etmek. ◆ Tereddütte bulunmak. = [ft.] Tasdi' ve taciz etmek, baş ağrıtmak. ◆ Bugün yarın diyerek oyalandırmak.

Lanternerie [ims.] Boş şeyler, herze, türrehat. ◆ Tereddüt.

Lanternier [imz.] Fener yapan veya fenerleri yakan, fenerci. ◆ Boş sözle uğraşan, türrehatçı. ◆ Müterreddit.

Lanthane [imz.] (k.) Lantan denilen cism-i basit.

Lantiponnage [imz.] Beyhûde ve usandırıcı sözler, türrehat, yâve.

Lantiponner [fl.] Beyhûde ve usandırıcı sözler söylemek, gevezelik etmek.

Lanturlu yahut Lanturelu [imz.] Tahkirle ret veya adem-i itimada delâlet eder beyne'l-avam müsta'mel bir kelimedir, saçma, yağma yok. ◆ Kupa bacağı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Lanugineux,se [s.] (nb.) Nebatatın tüyü ve havla mestur kısımlarına ıtlak olunur, muahhen.

Laper [fl.] (Köpek ve kedi hakkında) İçmek.

Lapereau [imz.] Ada tavşanı yavrusu.

Laphrie [ims.] (hyv.) Zü'l-cenaheyn fasîlesinden bir cins parlak böcek.

Lapidaire [imz.] Zî-kıymet taşları yontan işçi. = [s.] **Style** – Mermere mahkûk tarih vesâirenin suret-i terkip ve inşası. || **Insectes – s** Yuvasını taş aralarında yapan haşerat.

Lapidation [ims.] Taşlama, recm cezası.

Lapider [ft.] Taşlamak, recm etmek. ◆ Taşlayarak kovalamak. || (mec.) Takbih etmek, aleyhinde bulunmak.

Lapidification [ims.] (mad.) Teşekkül-i ahcar, tahaccür.

Lapidifier [ft.] Bir şeyi taşa tahvil etmek, tahcir etmek. || **Se** – Tahaccür etmek.

Lapidifique [s.] (tt.) Ecsamı taşa tahvil etmek hassasını hâiz şeylere ıtlak olunur, muhaccir.

Lapin,e [i.] Ada tavşanı. || **– du Brésil** Hind domuzu. || **Brave comme un** – Yeni esvab giyinmiş.

Lapis [imz.] (s okunur) yahut:

Lapis-lazuli [imz.] veyahut:

Lazulite [ims.] Lacivert taşı.

Lapon,ne [i. - s.] Laponyalı. = [imz.] Lapon lisanı.

Laps [imz.] (s okunur) Zaman kısmı, müddet: **Un – de temps** Bir müddet, bir az vakit.

Laps,e [i. - s.] (s okunur.) Katolik dinini hüsn-i rızasıyla kabul ettikten sonra terk eden adama ıtlak olunur; **– et relaps** Defaatle Katolikliği kabul ve terk etmiş adam.

Lapsus [imz.] (s okunur) Yanlış, sehiv, hata. || **– calami** Sehv-i kalem. || **– lingua** Sehv-i lisan.

Laquais [imz.] Efendisinin yanında yaya yürüyen uşak, at uşağı. ◆ Âdi, bayağı adam.

Laque [ims.] Hind'de bazı ağaçlardan mâyi hâlinde çıkan koyu kırmızı renginde bir nevi reçine, laka. = [imz.] Çin verniği.

Laqueux,se [s.] Laka denilen reçine nevinden olan, bu renkte bulunan.

Laraire [imz.] Eski Romalıların âlihe-i beytiye nâmıyla ibadet ettikleri sanemlerin vaz'ına mahsus küçük mabed.

Larbin [imz.] Uşak.

Larcin [imz.] Maharetli hırsızlık, sirkat. ◆ Emval ve eşya-yı mesruka. ◆ İntihal. ◆ Fıkra-i müntahale.

Lard [imz.] Domuzun derisi altındaki iç yağı. || **Avoir mangé le** – Kabahati irtikâb etmiş bulunmak, kabahatli olmak. || **Venir comme – aux pois** Tam vaktinde gelmek, yetişmek.

Lardacé,e [s.] (t.) Müveddek: **Tissus – s** Ensice-i müveddeke.

Larder [ft.] Etin içine domuz yağından parçalar sokmak. || (mec.) Birkaç yerden delmek veya yarmak. ◆ Donatmak, bulaştırmak.

Lardizabalées [ims. - cm.] (nb.) Tüveyc-i munfasılu'l-vüreykat fasîlesinden lardizabaliye cinsi.

Lardoire [ims.] Etin içine domuz yağı parçaları sokmaya mahsus ufak şiş.

Lardon [imz.] Domuz yağının ufak parçası. || (mec.) Dokunaklı söz, istihzâ.

Lare [imz.] Eski Romalıların hânelerine mahsus bir nevi mabudları. = [s.] **Les dieux – s** = Âlihe-i beytiye. = [cm.] Peder evi, herkesin maskat-ı re'si olan hâne, âşiyâne-i peder.

Large [s.] Geniş, bol, enli, vâsi, arîz. || (mec.) Kayıtsız. ◆ Semâhatli, kerim. ◆ Büyük, vâsi, bol, ehemmiyetli, külliyetli. = [imz.] Genişlik, en, vüs'at, arz. ◆ Açık, engin. || **Prendre le** – Açılmak.|| **Au** – Vüs'atle, bol bol. || **Au** – ! Yanaşma!, Alarga!, Öteye!. || **Au long et au** – Her cihette.|| **En avoir du long et du** – Çok dayak yemek, fena hâlde sû-i muamele görmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Largement [h.] Genişlikle, vüs'atle, çok, bol bol, semihâne.

Largesse [ims.] Atıye, ihsan, tevzi'-i iâne. ◆ Ayar fazlası. || **Pièces de** – Bazı merasimde serpilen para. || **Faires des** – **s** İtilâf etmek.

Largeur [ims.] En, arz, genişlik, vüs'at. || (mec.) Adem-i mahdudiyet, uluvviyet, âlî olma.

Larghetto [h.] (İtalyacadan me'huz) (ms.) Teenni ve yavaşlıkla, ağır.

Largo [h.] (İtalyacadan me'huz) (ms.) Gayet ağır, teenni ile.

Largue [s.] Gerilmemiş, gevşek. || (bhr.) Doğrudan rüzgâr almayan, batîü'l-hareke. ◆ Yandan esen (rüzgâr).

Larguer [ft.] (bhr.) Bir yelken ipini veya gemi resenini gevşetmek, laçka etmek. = [fl.] (Gemi tahtası hakkında) Açılmak, yerinden oynamak.

Larigot [imz.] Zurna. || **Boire à tire** – yahut **En tire** – Pek çok içmek.

Larinus [imz.] (s okunur) Terehala denilen kozayı yapan böcek.

Larix [imz.] Katran çamı.

Larmaire [s.] (t.) Dem'î.

Larme [ims.] Gözyaşı, dem', eşk. ◆ Kesilen asma vesâir bazı ağaçlardan akan su. ◆ (Mâyiat hakkında) Biraz, bir damla, bir katre. || **Les** – **s de l'aurore** Şebnem, çiğ. || **Don des** – **s** İstenildiği zaman ağlayabilme istidadı. || – **s de crocodile** Riyakârâne dökülen gözyaşları. || **S'abreuver des** – **s de quelqu'un** Birisini ağlatmak, birisinin kederinden, felaketinden mütelezziz olmak.

Larmier [imz.] Duvarın yağmur suyunu temelden uzak dökmeye mahsus çıkıntısı. || (tşr.) Gözün burun tarafındaki oyuk yeri, kîse-i dem'iye. = [cm.] Atın çene başı, şakakları.

Larmille [ims.] (nb.) Tesbih otu.

Larmoiement [imz.] yahut:

Larmoîment [imz.] (t.) İhtiyarsız gözden yaş akma, seyelân-ı dem'.

Larmoyant,e [s.] Gözyaşı döken, eşkriz. ◆ Gözyaşı dökmesini mûcip olan, ağlatan, müessir. ◆ Seyelân-ı dem' illetine müptelâ.

Larmoyer [fl.] Gözyaşı dökmek, ağlamak.

Larmoyeur,se [i.] Gözyaşı döken ve ağlayan adam.

Larrates [imz. - cm.] (hyv.) Gışâiyü'l-cenah-ı zâtü'l-lisan fasîlesinden larya cinsi.

Larre [imz.] Larya fasîlesinden havuca ârız olur bir nevi böcek.

Larron,onnesse [i.] Hilekâr hırsız, yankesici. ◆ Mumun fitilinde zuhur eden pîç. || – **d'amour**, – **d'honneur** Baştan çıkaran, muğfil. = [s.] Hırsız, hilekâr.

Larronneau [imz.] Küçük hilekâr hırsız, küçük yankesici.

Larronner [fl.] Hırsızlık etmek.

Larronnerie [ims.] Hırsızlık.

Larve [ims.] Kurt veya tırtıl hâlinde olup henüz sinek veya kelebek hâline girmemiş böcek, butayte, surfe. || (mec.) Menba, menşe, ilk şekil.

Larve [ims.] Eski Romalılar indinde kara koncolos.

Laryngé,e [s.] ve:

Laryngien,ne [s.] (tşr.) Gırtlağa müteallik, hancerî.

Laryngisme [imz.] (t.) Teşennüc-i hancere.

Laryngite [ims.] (t.) İltihab-ı hancere.

Laryngographie [ims.] Tavsif-i hancere.

Laryngologie [ims.] Hancere hakkında kitap.

Laryngorrhagie [ims.] Nezf-i hancerevî.

Laryngoscope [imz.] Hancere-bin.

Laryngotome [imz.] Haz'-ı hancereye mahsus alet, mihza'-ı hancere.

Laryngotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı hancere.

Larynx [imz.] (*rainkss*) Gırtlak, hancere.

Las! [hd.] Heyhat! (*Hélas*'tan muhaffef olup eski ve nâdirü'l-isti'maldir.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Las,se [s.] (Müzekkerinde *s* okunmaz) Yorgun. ◆ Bıkmış, usanç ve fütur getirmiş. || **On va bien loin depuis qu'on est** – İnsanın arzu ve ihtiyarı yorgunluğa galebe edebilir.

Lascif,ve [s.] (*lass-siff*) Şehvete tâbi, huzûzat-ı şehevâniyeye mâil. ◆ Hissiyat-ı şehevâniyeyi tahrik eden, şehvet-engiz.

Lascivement [h.] (*lass-si*) Huzûzat-ı şehevâniyeye tâbi olarak, şehvet-engiz bir suretle.

Lasciveté [ims.] (*lass-si*) Huzûzat-ı şehevâniyeye tâbiiyet. ◆ Şehvet-engiz şey.

Laso [imz.] (mr. Lasso.)

Lassant,e [s.] Yoran, usandıran.

Lasser [ft.] Yormak, usandırmak, it'ab etmek. ◆ Cesaretini kesretmek, mağlup eylemek.

Lassitude [ims.] Yorgunluk, taab, usanç, fütur.

Lasso yahut **Laso** [imz.] Amerika-yı Cenubî ahali-i asliyesinin hayvanat-ı vahşiyeyi tutmak için kullandıkları kayıştan bir nevi kement.

Last [imz.] (*lastt*) yahut:

Laste [imz.] İki fıçı yani iki büyük yeni okkadan ibaret bir nevi ölçü, lasta.

Lasting [imz.] (*g* okunmaz) Yünden bir nevi ince kumaş.

Latanier [imz.] Bir nevi hurma ağacı.

Latent,e [s.] Hafî, muhtefî. || **Chaleur – e** Mizanü'l-harâre ile hissolunmayan hararet, hararet-i muhtefiye, hafiye.

Latéral,e [s.] Yana mensup ve müteallik, cânibî.

Latéralement [h.] Yandan, cânibî olarak.

Latère (**à**) [h.] (mr. Légat.)

Latérigrades [ims. - cm.] (hyv.) Anâkib fasîlesinden zü'l-ercel-i cânibeyn nevi.

Latéroflexion [ims.] (ht.) İn'itaf-ı cânibî.

Latex [imz.] (nb.) Leben-i nebatî.

Laticifère [s.] (nb.) **Vaisseaux – s** Ev'iye-i lebeniye.

Laticlave [imz.] Eski Roma ayânının elbiselerinin etrafına taktıkları enli kırmızı şerit. ◆ Bu şeriti hâvi libas.

Latin,e [i. - s.] Latin kavmine yani eski Romalılara mensup ve müteallik, Latinî. || **L'Église – e** Katolik mezhebi. || **Voile – e** Üç köşeli yelken. || **Le pays –, quartier** – Paris'te Sen[23] nehrinin sol tarafında kâin bir mahalle ki bilhassa mektepliler tarafından meskûndur, kartiyelaten. = [imz.] Latin lisanı, Latince. || **Perdre son** – Bir şey anlayamamak. || **Gens de** – Latinceye vâkıf zevât, Latince ulemâsı. || **Gens à** – Malumatfüruş, münasebetli münasebetsiz Latince tabirler îrad eden adam.

Latiniser [ft.] Ecnebi bir kelimeye Latin lisanı şivesini vermek, Latinleştirmek. = [fl.] Latince söylemeye özenmek.

Latinisme [imz.] Latin lisanına mahsus şive.

Latiniste [imz.] Latin lisanını bilen ve söyleyen.

Latinité [ims.] Latin lisanı. || **Basse** – Kurun-ı Vustâ muharrirlerinin kullandıkları Latin lisanı.

Latique [s.] (t.) **Fièvre** – Hummâ-yı yevmiye-i müterediddide.

Latirostres [imz. - cm.] Vâsiü'l-minkar tuyura denir.

Latitude [ims.] Füshat, pek ziyade genişlik. || (cğ.) Her memleketin hatt-ı istivâya nispetle olan derecesi, arz. ◆ İklim, hava. || (mec.) Harekette muhayyerlik.

Latomie [ims.] Eskiler indinde esirlerin hapsine mahsus yeraltı veya taş ocakları.

Latrie [ims.] Yalnız Cenab-ı Allah'a ait olan ibadet, ibadetullah.

Latrines [imz. - cm.] Ayak yolu, hela.

Latrodectes [imz. - cm.] Taş örümceği nevi.

Lattage [imz.] Pedavra veya lata işi, pedavra kaplaması.

Latte [ims.] Pedavra, lata, hatıl. || **– volige** İnce lata.

Latter [ft.] Pedavra veya lata ile kaplamak.

23 Sein.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Lattis [imz.] (*s* okunmaz) Pedavra işi, lata ve hatıl ile yapılan iş.

Laudanum [imz.] (*nomm*) Afyon ruhu, laudanum.

Laudatif,ve [s.] Medh ü senâyı hâvi, medh ü senâya müteallik.

Laudes [ims. - cm.] Kilisede okunan sabah duası.

Lauré,e [s.] Defne dalıyla tetvic olunmuş meskûkât resimlerine ıtlak olunur.

Lauréat [imz. - s.] Bir yarış veyahut imtihanda, müsabakada mükâfata nâil olan adam. ◆ Makam-ı tahsin ve takdirde tetvic olunan şair.

Lauréole [ims.] (nb.) Bir nevi defne, mazaryon.

Laurier [imz.] Defne ağacı, şecerü'l-gar. || (mec.) Şan, şöhret. ◆ Nusret, galebe, muzafferiyet. || – **tulipier** Manolya ağacı.

Laurier-cerise [imz.] Taflan ağacı. (cm.: *des lauriers-cerises*.)

Laurier-rose [imz.] Zakkum ağacı. (cm.: *des lauriers-roses*.)

Laurinées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i gariye.

Laurique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı gar.

Laurose [ims.] (mr. Laurier.)

Lavabo [imz.] Papazın esna-yı âyinde parmaklarını yıkarken okuduğu dua; bu suretle parmaklarını yıkaması. ◆ Parmaklarını yıkadıktan sonra sildiği bez. ◆ Yıkanmaya mahsus leğen ve ibrik vesâireyi hâmil masa, lavamano, lavabo.

Lavage [imz.] Yıkama, gasl. ◆ Çamaşır veya bulaşık suyu. ◆ Madenlerden toprağı ayırmak için su vasıtasıyla icra olunan tathir ameliyatı. ◆ Suyu çok taam, çok su karıştırılmış müskirat. ◆ Zaruret üzerine füruht.

Lavande [ims.] Lavanta otu, hüsâme.

Lavandier [imz.] Kadîmen küberânın çamaşırlarını yıkayıp hıfzetmeye memur adam, çamaşır ağası.

Lavandière [ims.] Çamaşırcı kadın. ◆ Bir nevi kuş ki *Hochequeue, bergeronnette* dahi denilir, kuyruk sallayan.

Lavange [imz.] (arz.) Cibal-i azîmeden inen sellere verilen isimdir, seyelân.

Lavaret [imz.] İsviçre göllerinde bulunur alabalık.

Lavasse [ims.] Birden bire ve şiddetle yağan yağmur, sağanak. ◆ Pek sulu çorba ya şarap veya salça.

Lavatère [ims.] Ağaç ebe gümeci.

Lave [ims.] Yanardağlardan kızgın ve kaynar bir nehir gibi akan madde-i seyyâle, indifâat-ı bürkâniye, lav. ◆ Teberrüd ve tahaccür etmiş lav, lav taşı ki sanâyi-i nefîsede müsta'meldir.

Lavé,e [s.] Az koyu veya soluk renklere ıtlak olunur.

Lave-mains [imz.] El yıkamaya mahsus musluk. (cm.: *des lave-mains*.)

Lavement [imz.] Yıkama. ◆ Gayet muacciz adam. || (t.) İhtikan, hukne. || – **des autels** ve – **des pieds** Hıristiyan dininin ayak yıkamaktan ibaret iki âyini.

Laver [ft.] Yıkamak, gasl etmek. ◆ (Resim hakkında) Çin mürekkebi veya diğer bir boya sürmek. ◆ Satmak. ◆ (Nehir hakkında) İrvâ, iska etmek. || (mec.) Tathir etmek. || – **la tête à quelqu'un** Birisini şiddetle tekdir etmek. || – **ses péchés** Günahlarını sirişk-i nedâmetle yıkamak. || **Se** – **d'un crime** Bir kabahatten berîü'z-zimme çıkmak. || **S'en** – **les mains** Karışmamak, üstüne mesuliyet almamak.

Lavette [ims.] Bulaşık bezi.

Laveur,se [i.] Yıkayan, yıkayıcı, gassal.

Lavignon [imz.] (hyv.) Nâime-i adîmü'r-re's fasîlesinden bir cins aşivades.

Lavis [imz.] (*s* okunmaz) Bir resmin Çin mürekkebiyle veya boyayı suda ezerek erenkle telvini. ◆ Böyle yapılmış resim.

Lavoir [imz.] Çamaşır veya bulaşık yıkamaya mahsus mahal, çamaşırhâne. ◆ Çamaşır teknesi. ◆ Madenlerin tasfiyesine mahsus tekne, madenci teknesi. ◆ Abdesthâne.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Lavure [ims.] Bulaşık suyu. = [cm.] Darphâne ve kuyumcu ocağı küllerinin yıkanmasından çıkan altın ve gümüş parçaları.

Laxatif,ve [s.] (t.) Lînet veren, murhî.

Laxiflore [s.] (nb.) Çiçekleri seyrek olan (nebat), mütefâsılu'l-ezhar.

Laxité [ims.] Gevşeklik, bolluk.

Laye [imz.] Erganun körüğü. ◆ Dişli taşçı varyozu. ◆ Orman içinde dar yol.

Layer [ft.] Bir ormanın içinde dar bir yol açmak, ormanda çığır açmak.

Layetier [imz.] Sandıkçı.

Layette [ims.] İnce tahtadan sandık. ◆ Evrak hıfzına mahsus göz. (Bu mânâlarda nâdirü'l-isti'maldir.) ◆ Yeni doğmuş çocuğun çamaşırı ve kundak bezleri.

Layetterie [ims.] Sandıkçılık. ◆ Çocuk çamaşırları füruhtu.

Layeur [imz.] Ormanın içinde dar yollar açan adam.

Lazaret [imz.] Gemi ve yolculara karantina beklettirilen mahal, tahaffuzhâne.

Lazariste [imz.] Bu isimle maruf bir tarik-i mahsusa mensup rahip.

Lazarone [imz.] Napoli'de ahalinin en aşağı sınıfına verilen unvandır. (cm.: *des lazaroni*.)

Lazulite [ims.] (mr. Lapis.)

Lazzi [imz.] (İtalyancadan me'huz) İşaretle konuşma. ◆ Kaba ve edebe mugayir latife, hezl.

Le [ht.] Müennesi *La*; İkisinin cem'i: *Les*; **Le père** Peder; **La mère** Valide; **Les parents** Ebeveyn, akraba. = [z.] Onu: **Je le vois** Onu görüyorum; **Je la connais** Onu (o kadını) tanıyorum; **Je les ai vus** Onları gördüm.

Lé [imz.] Kumaş eni, arzı. ◆ Kumaşın taraklanması. || **Fer de** – Kumaşın taraklanması için cımbız.

Leader [imz.] (İngilizceden me'huz.) Reis, baş. || – **d'un journal** Bir gazetenin ser-muharriri. || – **article** Bir gazete nüshasının baş makalesi.

League [imz.] İngiltere'de mesâha mikyaslarından takriben beş buçuk kilometrelik bir mimseha.

Léard [imz.] Kara kavak.

Lèche [ims.] Ekmek vesâire ince dilimi.

Léché,e [s.] Yalanmış. ◆ İtina ile resim veya tahrir olunmuş. || **Ours mal** – Terbiyesiz adam. ◆ Biçimsiz, çirkin adam.

Lèchefrite [ims.] Izgara altına konan alet.

Lécher [ft.] Yalamak. ◆ Hafifçe dokunmak. ◆ Kâselislik etmek. || (rs.) İtina ile tersim etmek. || – **l'ours** Bir davayı birçok muamelat ile uzatmak. || – **un ours** Kaba bir adamı terbiye etmek, nazikleştirmek.

Lécheur,se [i.] Obur, ekûl.

Leçon [ims.] Ders, sebak. ◆ Öğretme, talimat. ◆ Öğüt, nasihat. ◆ İbret. ◆ Dua. || – **s de choses** Dürus-ı eşya, ilm-i eşya.

Lecteur,trice [i.] Okuyucu, kari. ◆ Kıraat memuru. ◆ Almanya'da ve daha sâir bazı memâlikte dârü'l-fünûn hoca muavinlerine verilen isimdir.

Lecture [ims.] Okuma, kıraat, mütalaa. ◆ Okunacak şey, kıraate mahsus kitap. || **Donner** – Okumak, kıraat etmek. || **Cabinet de** – Kıraathâne.

Lécythide [imz.] Amerika-yı Cenubî mersin ağacı.

Léda [ims.] Bir cins deniz salyangozu.

Lédidées [ims. - cm.] (hyv.) Ledide fasîlesi.

Lédon yahut:

Ledum [imz.] Bir cins ladin ağacı.

Légal,e [s.] Kanun ve nizama mutabık, kanuni, şer'î. || **Médecine – e** Tıbb-ı kanuni; **Vente – e** Bey'-i sahih. (cmz. *légaux*)

Légalement [h.] Nizam ve kanuna tevfikan, şer'an.

Légalisation [ims.] Bir senet ve hüccet veya imzanın cânib-i mahkemeden tasdiki, resmen tasdik. ◆ Sahh. ◆ Vize.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Légaliser [ft.] Bir senet ve hüccet veya imzayı resmen tasdik etmek. ◆ Vize etmek. ◆ Muvâfik-ı kanun bir hâle getirmek.

Légalité [ims.] Bir şeyin kanun ve nizam ve şeriata mutabakatı, kanuniyet, meşruiyet.

Légat [imz.] Papa tarafından kendi idaresi altında bulunan bir eyaleti idare etmeye memur [kılınan] kardinal. || – **à latere** Papa'nın fevkalâde murahhası.

Légataire [i.] (hk.) Kendisine vasiyetle miras terk olunan adam, mûsâ-leh; – **d'une quotité** Hisse-i irsiye sahibi.

Légateur,trice [i.] Vasiyetle miras bırakan, mûsâ.

Légation [ims.] Papa'nın idaresi altında bulunan bir eyaleti idareye memur olan piskopos veya kardinalin memuriyeti ve daire-i hükûmeti. ◆ Murahhasiyet, memuriyet-i mahsusa ve fevkalâde. ◆ Heyet-i sefâret, orta-elçilik. ◆ Sefârethâne. (Orta-elçiye mahsus.)

Lège [s.] (bhr.) Boş veya hamûlesi nâ-tamam veya saburasız (safrasız) gemiye ıtlak olunur.

Légendaire [imz.] Azizlerin terâcim-i ahvâlini veya masal kabîlinden ahvâl-i garibeyi hâvi bir hikâyeyi yazan muharrir. = [s.] Bu terâcim-i ahvâle veya böyle bir hikâyeye mensup ve müteallik. ◆ Masal, menkıbe kabîlinden olan.

Légende [ims.] Azizlerin terceme-i hâli. ◆ Masal kabîlinden ahvâl-i garibeyi hâvi uzun ve usandırıcı hikâye, menkıbe. ◆ Bir sikke veya madalyonun üzerine mahkûk yazı. ◆ Bir haritanın veya bir plan vesâirenin kenarına ilave olunan izahat.

Léger,ère [s.] Hafif, sebük. ◆ Kolay, sehil. ◆ Çabuk, seri, cüst u çâlâk. ◆ Kuvvetsiz, hafif. ◆ Narin, ince, zarif. ◆ Vefasız, hercâi. ◆ Açıkça, hafifmeşrebâne. ◆ Hafifmeşrep. || **Avoir la maine – ère** Eli uzun olmak yani hırsızlık etmek. ◆ El işinde hâiz-i maharet olmak. ◆ **à la** – Hafifçe, ehemmiyetsizlikle, mühimsemeyerek.

Légèrement [h.] Hafifçe, ağır olmayarak. ◆ Az, cüzice. ◆ Adem-i ehemmiyet ve dikkatle.

Légéreté [ims.] Hafiflik, hiffet. ◆ Çabukluk, sürat-i hareket. || (mec.) Teemmülsüzlük, sebatsızlık, dikkatsizlik, hiffet.

Légiférer [ft.] Kanun vaz' etmek.

Légion [ims.] Eski Romalılar indinde piyade ve süvariden mürekkep fırka-i askeriye. ◆ Alay. ◆ Birkaç çavuş takımından ibaret süvari jandarma heyeti. || (mec.) Cemm-i gafir, kalabalık, izdiham, sûrî, alay. || – **d'honneur** Fransa'nın bir rütbe ve nişan-ı mahsusu, lejyon donör nişanı.

Légionnaire [imz.] Eski Roma askerinin bir fırkasına mensup nefer veya zâbit. ◆ Lejyon donör nişan ve rütbesini hâiz adam.

Législateur,trice [i.] Vâzı'-ı kanun, bir ilmin, bir sanatın kavâidini tanzim eden adam.

Législatif,ve [s.] Kavânîne mensup ve müteallik. || **Dispositions – ves** Ahkâm-ı kanuniye, nizamiye. || **Mesures – ves** Tedâbir-i tanzimiye.|| **Section – ve** Tanzimat dairesi.

Législation [ims.] Kavânîn-i mevzua. ◆ İlm-i kavânîn. || – **comparée** Memâlik-i muhtelifenin kavânînini yekdiğeriyle tatbik ve tetkik etme.

Législativement [h.] Kavânîn tarik ve usulüyle.

Législature [ims.] Tanzimat dairesi heyeti. ◆ Tanzimat dairesi heyetinin devam-ı müzakeratı.

Légiste [imz.] Kanun-şinas, kavânînle tevaggul eden adam, ilm-i hukuk erbabından.

Légitimaire [s.] Kanunen taksim olunmuş mirasa mensup ve müteallik. || **Droits – s** Hukuk-ı irsiye-i nizamiye. || **Portion** – Hisse-i nizamiye-i irsiye. || **Héritiers – s** Nizamen hisse-i irsiye sahibi.

Légitimation [ims.] Gayr-ı meşru bir izdivaçtan doğmuş çocuğun veled-i meşru hükmüne geçirilmesi. ◆ Memurların resmen tasdiki. || – **des pouvoirs** Ruhsatnâmelerin rü'yet ve tasdiki.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Légitime [s.] Ahkâm ve kanuna mutabık. ◆ Haklı. ◆ Tabii, muhik, makul. || **Enfant** – Veled-i meşru. || **Prétentions** – **s** Metâlib-i muhikka. || – **défense** Müdafaa-i nefs. = [ims.] Hisse-i musîbe.

Légitimement [h.] Kanun ve nizama tevfikan, hakka muvâfık olarak, haklı olarak.

Légitimer [ft.] Bir izdivac-ı gayr-ı meşrudan mütevellid bir çocuğu evlad-ı meşrua sırasına koymak. ◆ Resmen tasdik etmek. ◆ Haklı çıkarmak, mazur tutmak. ◆ Memuriyet ve vazifesinin doğru olduğunu tanıttırmak.

Légitimisme [imz.] Meşruiyet taraftarlığı.

Légitimiste [i. - s.] Nizama hakkı olmaklık taraftarı.

Légitimité [ims.] Veled-i meşru olma.

Legs [imz.] *(lè)* Vasiyetle bırakılan miras, hibe-i irsiye. ◆ Miras. || – **pieux** Hayrat ve meberrat.

Légué,e [s.] Bâ-vasiyetnâme terk edilmiş. ◆ Batından batna intikal etmiş.

Léguer [ft.] Vasiyetle bırakmak. ◆ Miras gibi terk etmek.

Légume [imz.] Sebze.

Légumier,ère [s.] Sebzeye mensup ve müteallik. || **Jardin** – Sebze bahçesi, bostan. = [imz.] Sebze yemeği tabağı.

Légumineux,se [s.] Bakla ve fasülye ve mercimek gibi taneleri olan sebzelere ıtlak olunur. = [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i bakliye.

Leibnitzianisme [imz.] *(leï-bni)* Alman feylesof Leybniz'in mesleği.

Leibnitzien,ne [s.] *(léï-bni)* Alman hakîmi Leybniz'e yahut onun meslek-i felsefesine ait, mensup. = [i.] Bu meslek taraftarı.

Leiche [imz.] Şimal denizlerine mahsus çuha balığı.

Léiocéres [ims. - cm.] Mücellâ boynuzlu yaban öküzü cinsi.

Léiocome yahut:

Léocome [imz.] (k.) Emlesü'l-iş'ar, bir nevi dekstrin.

Léma [imz.] Sebzeye ârız olur bir cins böcek.

Lemme [imz.] *(lème)* (r.) İspat-ı dava için gösterilen dava-yı idâdî.

Lemming [imz.] *(g* okunur) (hyv.) Norveç adası tavşanı denilen bir cins köstebek.

Lemniscate [ims.] (r.) Fransızca "8" rakamı şeklinde bir münhani, münhani-i muavvec.

Lemnisque [imz.] (crh.) Lefife-i cürha.

Lémures [imz. - cm.] Cadılar, kara koncoloslar, hayaller.

Lémuriens [imz. - cm.] Nesnas envâmın bir kısm-ı mahsusu.

Lendemain [imz.] Ertesi gün, ferdâ, yarınki gün. || **Le** – Ferdâsı günü. || **Du jour au** – Az bir zaman içinde.

Lendore [i. - s.] Gayet batî ve tembel adam.

Lénifier [ft.] (t.) Yumuşatmak, telyin etmek. || (mec.) Teskin etmek.

Lénitif,ve [s.] (t.) Yumuşatıcı, müleyyin. = [imz.] İlac-ı müleyyin.

Lent,e [s.] Ağır, batî, geç ve yavaşlıkla hâsıl olan. || **Fièvre** – **e** Gizli sıtma.

Lente [ims.] Kehle yumurtası, sirke.

Lentement [h.] Adem-i süratle, betâetle, ağır, yavaş.

Lenteur [ims.] Ağırlık, betâet, yavaşlık.

Lenticilles [ims. - cm.] Ağaç dalları kabuğu üzerindeki beyaz lekeler, udeysat.

Lenticulaire [s.] yahut:

Lenticule [ims.] Su mercimeği, ades-i mâî.

Lenticulé,e [s.] yahut:

Lentiforme [s.] Mercimek şeklinde, adesî, adesiyü'ş-şekl.

Lentigo [imz.] Yüzde hâsıl olan çil, beras, san lekesi.

Lentille [ims.] (nb.) Mercimek. ◆ Adese. || – **de pendule** Saat rakkasının ucundaki dairevî maden. || (ht.) Ades: – **biconcave** Ades-i

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

zû-muhaddeb. = [cm.] Bazı adamların derileri üzerinde bulunan ufak lekeler, et benleri.

Lentilleux,se [s.] Et benleri bulunan (deri veya yüz).

Lentisque [imz.] Sakız ağacı.

Léonin,e [s.] Arslana mensup ve müteallik, arslan mizaçlı. || **Société – e** Âzâsından bazısı en büyük hisseleri kendileri için saklar şirket. || **Contrat** – Nef'i âkidînden yalnız birisine münhasır olan mukavelenâme.

Léonin,e [s.] Latin lisanında mısraları beyninde kafiyece tevafuk bulunan şiire ıtlak olunur. || (ed.) **Rimes – es** Zengin kafiye, kafiye-i mukayyede.

Léonotis [ims.] (nb.) Arslan kuyruğu ağacı.

Léontasie [ims.] (t.) Dâü'l-esed.

Léonure [imz.] yahut:

Léonurus [imz.] Fasîle-i şefeviyeden bir nebat, arslan kuyruğu, zenebü'l-esed.

Léopard [imz.] Kaplan envâından pars.

Léopard,e [s.] Gaddar, merhametsiz.

Léopardé,e [s.] Derisi pars gibi benekli.

Lépas [imz.] (*s* okunur) Bir mısralı ve mahrutiyü'ş-şekl sedef, petalidis. (*Patelle* dahi denilir.)

Lépicène [ims.] (nb.) Hassâle-i ke'siye.

Lépidier [imz.] Bir nevi tere otu.

Lépidinées [ims. - cm.] (nb.) Felsiye fasîlesi.

Lépidodendron [imz.] (arz.) Taş kömürü maadenlerinde bulunur şecer-i harşefî müstehâsesi.

Lépidoïde [s.] (tt.) Şibh-i harşefî.

Lépidope [imz.] Uskumru fasîlesinden minakop balığı.

Lépidophylle [s.] (nb.) Harşefiyü'l-evrak.

Lépidoptères [imz. - cm.] (tt.) İnce bir tozla kaplanmış dörder kanadı bulunan kelebekler vesâire böcekler envâı, harşefiyü'l-cenah.

Lépidosirène [ims.] (hyv.) Bir cins Brezilya kurbağası ki esmâk ile dıfadıiye beynindeki farkı teşkil eder.

Lépisme [imz.] Şeker ve tahtaya ârız olur bir ufak böcek.

Lépismées [ims. - cm.] (hyv.) Kışriye fasîlesi.

Lépisostée [imz.] Amerika nehirlerine mahsus bir cins balık.

Léporide [imz.] Âdi tavşan ile ada tavşanından hâsıl olan melez tavşan.

Lèpre [ims.] (t.) Miskin illeti, cüzam, beras. || (mec.) Islah ve tadili, terbiyesi gayr-ı kabil şey.

Lépreux,se [i. - s.] (t.) Miskin, cüzam illetine müptelâ, meczum, miskin. ◆ Cüzam lekelerine benzeyen lekeler, kabuklarla dolu.

Léproserie [ims.] Miskin illetine müptelâ olanlara mahsus hastahane, miskinhâne, dâru'l-meczumîn. ◆ Müstekreh mahal.

Lepte [imz.] Cerebiye fasîlesinden bit nevi.

Léptophide [imz.] (tt.) Zehirsiz bir nevi uzun yılan.

Leptopus [imz.] (tt.) Kap memâlikine mahsus dilsiz ve kuyruksuz kurbağa.

Leptosperme [imz.] (nb.) İskorpit otu, rakikü'l-büzur.

Lepture [ims.] Ağaç çürüklerine ârız olur bir cins böcek.

Leptynite [ims.] (mad.) İndifâat-ı bürkâniyeden ma'dud bir nevi feldispat, leptinit.

Lequel,laquelle [kn.] Hangisi || Ki, ki o.

Lernée [imz.] Balıklar üzerinde yaşayan bir cins tufeyl.

Lérot [imz.] Siyah benekli kül renginde tarla sıçanı.

Les (mr. Le.)

Lèse [s.] Dokunan, aleyhinde bulunan. || **Crime de – humanité** İnsaniyet aleyhinde, insaniyete dokunur cürüm.

Léser [ft.] Dokunmak, ızrar etmek. ◆ Cerh etmek, yaralamak.

Lesghien,ne [s.] Dağıstan akvamından lezgi.

Lésine [ims.] Hisset.

Lésiner [fl.] Hasislik etmek.

Lésinerie [ims.] Hisset.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Lésineur,se [i. - s.] Hasis.

Lésion [ims.] Zarar, keder, ızrar. || (tşr.) Yara vesâireden intisac-ı âzâca hâsıl olan hasar, afet, cerîha. || (hk.) Gabn; – **excessive** Gabn-ı fahiş.

Lésionnaire [s.] (hk.) **Condition** – Gabnı mûcip şart.

Lessivage [imz.] Küllü suyla çamaşır yıkama. ◆ Büyük ziyan.

Lessive [ims.] Çamaşır yıkamaya mahsus küllü veya sodalı su, pogada [boğada] suyu. ◆ Böyle bir su ile yıkanacak çamaşır. ◆ Küllü su ile çamaşır yıkama. ◆ Temizleme, lînet verme. ◆ Büyük ziyan. || (k.) Mâ-i kalevî. || **Faire la – du Gascon** Çamaşır kirlendiği zaman çıkarmayıp tersini çevirerek giymek.

Lessiver [ft.] Küllü, pogadalı [boğadalı] su ile çamaşır yıkamak. || (k.) Kalevî tertip etmek. ◆ Bir kalevî vasıtasıyla kabil-i inhilâl mevaddan âzâde bırakmak.

Lest [imz.] (*t* okunur) Gemi ve balonların muvâzenesini muhafaza için içlerine konulan ağır şey, safra, sabura. || (mec.) Temkin, tedbir, ihtiyat.

Lestage [imz.] Gemi veya balona safra vaz'ı.

Leste [s.] Hafif, serîü'l-hareke, çevik, sebük, cüst u çâlâk. ◆ Bol esvab giymiş. ◆ Açık, edebe mugayir.

Lestement [h.] Süratle, cüst u çâlâkî ile, çevikâne. ◆ Hiffetle. ◆ Yakışmayacak bir surette.

Lester [ft.] Bir gemi veya balona safra koymak. || (mec.) **Se** – Mukavvî yemek tenâvül etmek. ◆ Temkinli, tedbirli olmak.

Lesteur [imz. - s.] Gemilerin safrasını nakleden mavna. ◆ Safracı.

Lestrygon,ne [i.] Cahil, barbar adam.

Léthalité [ims.] Müntic-i mevt, dâî-i vefat olma.

Léthargie [ims.] (t.) Hissiyatı kaybedecek derecede baygınlık, lisargos, nevm-i müstağrak. || (mec.) İhmal, atâlet.

Léthargique [s.] (t.) Nevm-i müstağrak denilen baygınlığa mensup ve müteallik, lisargos. || (mec.) Büyük bir ihmal ve atâlete dâl olan, duçar olmuş olan.

Lethifère [s.] Öldüren, mütlif, mühlik.

Lette [ims.] İki eksibe beynindeki vadi. ◆ Böyle bir vadide teşekkül eden su.

Lettre [ims.] Harf. ◆ Yazı. ◆ Harfiyen, mânâ-yı mevzu', mânâ-yı hakiki. ◆ Mektup, nâme, tahrirat, tezkere. ◆ Buyruldu. ◆ Kaime. || – **de change** Poliçe. || – **de recommandation** Tavsiyenâme. || – **de rappelle** Bir sefirin vedanâmesi. || – **de créance** Bir sefirin itimatnâmesi. || – **collective** Tahrirat-ı müştereke. || – **de voiture** İrsaliye kaimesi. || – **de santé** Pratika, patente. || – **d'une convention** Bir mukalevenâmenin müfadı, şekil ve sureti. || – **moulée** Matbu harf. || – **circulaire** Tahrirat-ı umumiye. || **En toutes – s** Bilâ-ihtisar. ◆ Rakam veya sâir vasıta ile olmayıp huruf ile. || **à la** – Kelime-be-kelime, harfiyen, tamamıyla. || **Aider à la** – Muğlak, anlaşılmaz bir emri tefsir etmek. || **Ajouter à la** – Sözün mânâsını tevsi', teşmil etmek, fevkine çıkmak. = [cm.] Edebiyat, ulûm-ı edebiye, maarif. || **Les belles – s** Sarf ve nahiv ve maânî ve şiir fenleri || **Homme, gens de – s** Edebiyatla iştigal eden adam, edip.

Lettré,e [imz. - s.] Okumuş adam, âlim, edip, dânişmend.

Lettrine [ims.] Bir hâşiyeye alâmet olmak üzere bir kelimenin yanına vaz' olunan ufak harf. ◆ Lugat kitaplarının sütunu bâlâsına vaz' olunan üçer büyük harf.

Lettrique [s.] Huruf-ı elifbâya müteallik.

Leucanie [ims.] Bir cins pervane.

Leucanthème [ims.] Sarı papatya.

Leucethiopie [ims.] (t.) Albinosiyet.

Leucine [ims.] (k.) Kanda ve nesc-i rieviyede bulunur bir madde, lösin.

Leucite [ims.] (mr. Leucolite.)

Leucocyte [imz.] (tşr.) Küreyve, küreyve-i beyzâ.

TÜRK DİL KURUMU TÜRKÇE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY www.tuba.gov.tr

Leucodermie [ims.] (t.) Beras-ı cildî.

Leucolite ve:

Leucolithe [ims.] Ak seyelân taşı, lökolit.

Leucomme [imz.] (t.) Ak benek, vedk.

Leucophlegmatie [ims.] (*ti*) (t.) Bir nevi istiska', iltihab-ı ebyaz.

Leucophrys [imz.] Kurbağa bağırsaklarında bulunur bir nevi münakkah-ı müheddeb.

Leucorrhée [ims.] (t.) Seyelân-ı ebyaz.

Leucose [ims.] (t.) Emraz-ı lenfaviye.

Leur [z.] Onlara, kendilerine (müzekker ve müenneste müsta'meldir.) **Je – ai dit** Onlara, (kendilerine) söyledim; **Donnez le** – Onu onlara verin. = [s.] Onların, -ları – **père** Onların pederi, pederleri. || **Le** – Onlarınki; **Les – s** Onlarınkiler.

Leurit [imz.] Yunanistan'da ahîren keşfolunmuş bir cins kömür madeni.

Leurre [imz.] Kuşlar ve balıklar vesâir hayvanları celbetmek için tuzağa ve oltaya konulan tane veya yem, olta yemi. || (mec.) Hile, tuzak.

Leurrer [ft.] Tuzağa, kapana celbetmek. || (mec.) Bir ümid-i kâzible aldatıp iğfal etmek. || **Se** – (Kuş hakkında) Tuzağa, kapana tutulmak, bir ümid-i kâzibde bulunmak, aldanmak.

Levain [imz.] Maya, hamur. || (mec.) Eser, tohum, maya.

Levant [imz.] Şark, meşrık, gündoğusu. ◆ Şark memâliki, aktar-ı şarkiye. = [s.] **Le soleil** – Şems-i tâlia. (Japonya'nın nişanlarından biri bu nâm ile tevsim edilmiştir.)

Levantin,e [i. - s.] Aktar-ı şarkiye ahalisinden olan, şarkta tevellüd etmiş olan. || **Les peuples – s** = [imz.] (bhr.) Sert esen gündoğusu rüzgârı.

Levantine [ims.] Bir nevi kumaş ki an-aslin şarkta imal olunur idi.

Lève [ims.] Top oyununda topu atıp kaldırmaya ve vurup fırlatmaya mahsus kürek gibi bir tahta, çevgân.

Levé,e [s.] Kalkmış, yukarı kaldırılmış, merfû'. ◆ (Hamur hakkında) Mayası gelip kabarmış. ◆ Fâsıla, hitam verilmiş. ◆ Ref' ve ilga olunmuş. ◆ Yataktan kalkmış. ◆ Tulû' etmiş. ◆ (Posta kutuları hakkında) Tahliye edilmiş, boşaltılmış. ◆ (Vergi hakkında) Tahsil olunmuş. ◆ Filiz sürmüş, topraktan çıkmış. || **Aller tête – e** Başı yukarı yürümek, bir şeyden korkmamak. = [imz.] **Voter par assis et** – Otururak veya ayağa kalkarak îrad-ı makal etmek.

Levée [ims.] Kaldırma, ref'. ◆ Müzakeratın hitamı. ◆ Vergilerin tahsili. ◆ Asker tahriri, kura keşidesi. ◆ Oyunda bir diğer kâğıtla kaldırılan kâğıt. ◆ Set, bent, kaldırım. ◆ Rüzgârın tesiriyle dalgaların kabarması. ◆ Birisi nezdinde mevdû bulunan emtiayı kaldırma. || – **d'un siège** Bir muhasaranın ref'i. || – **à vue** Göz tahmini haritası. || – **irrégulière** Gayr-ı muntazam harita tersimi.

Lève-nez [imz.] (bhr.) Karola halatı. ◆ Kandalisa sapanı.

Lever [ft.] Kaldırmak, ref' etmek. ◆ Fekk etmek. ◆ Eğri, yan duran bir şeyi kaldırmak, doğrultmak. ◆ Yataktan kaldırmak. ◆ Hamuru mayalandırmak, tahammur etmek. ◆ Dikmek, rekz etmek. ◆ Yükseltmek, i'lâ etmek. ◆ Kesmek, koparmak, ayırmak. ◆ (Vergi) Tahsil etmek. ◆ (Asker) Cem' ve tahrir etmek. ◆ Hazf ve imha etmek. ◆ Müzakerata hitam vermek. ◆ Harita tanzim etmek. || – **la main** Yemin etmek. || – **le pied** Sıvışmak. || – **la paille** Kati olmak. || – **boutique** Bir ticarethâne, bir mağaza tesis ve küşad etmek. || (bhr.) – **l'ancre** Demir almak. || (mec.) – **le lièvre** Keşfetmek. = [fl.] Yatmak, uzanmak. ◆ Tahammur etmek, mayalanmak. || **Se** – Kalkmak. ◆ (Rüzgâr hakkında) Esmeye başlamak. ◆ Zâhir olmak.

Lever [imz.] Kalkma. ◆ Kalkma vakti. ◆ Tulû'. ◆ (Tiyatroda) Perdenin kalkması. || **Levé des plans** yahut – **des plans** Harita tersimi.

Lever-dieu [imz.] Kilisede okunan duanın bir yeri.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Léviathan [imz.] Tevâtürde mezkûr olup cismi olmayan cesim bir hayvan-ı bahrî-i mevhum. ◆ Gayet cesim bir şey.

Levier [imz.] Ağır şeyleri kaldırmaya mahsus manivela, mişhat. ‖ (mec.) Vasıta-i hareket, vesâit-i tesir. ‖ – **de pompe** Tulumba kolu. ‖ (tşr.) Mişhat. ‖ (ms.) Mişhat-ı havaî. ‖ (bhr.) – **d'embrayage** Varagele kolu.

Lévigation [ims.] (syd.) Tesfif.

Léviger [ft.] (k.) Bir mâyide hall ettikten sonra teressüb ettirerek gayet ince toz hâline getirmek.

Levis [smz.] **Pont** – (mr. Pont.)

Lévite [imz.] Evlad-ı Yakup'tan Levi'nin nesline mensup olup İsrailîler mezhebince icra-yı âyin imtiyazını hâiz adam. ◆ Rahip.

Lévite [ims.] Uzun setrî. ◆ Vaktiyle kadınların giydiği bol bir esvab.

Lévitique [imz.] Tevrat'ın üçüncü sifri. ◆ Evlad-ı Yakup'tan Levi'nin tarik ve nizamına mensup ve müteallik.

Levrauder [ft.] Tavşan kovalar gibi kovalamak, takip etmek. ◆ Taciz ve tasdi' etmek.

Levraut [imz.] Tavşan yavrusu.

Lèvre [imz.] Dudak, şefe, leb. ◆ Sikke kenarı. ‖ (crh.) Yara kenarı, ağzı. ‖ (nb.) Bazı çiçeklerin dudak şeklinde kabukları. ‖ **Des – s** Yalnız ağızdan, söz ile. ‖ **Avoir le cœur sur les – s** Safvet-i kalbe mâlik olmak.

Levrette [ims.] Dişi tazı.

Levretté,e [s.] Tazı gibi küçük ve ince boylu.

Levretter [fl.] (Tazı hakkında) Doğurmak. ◆ Tazı ile tavşan avlamak.

Levreux,se [s.] İri dudaklı. (Az kullanılır.)

Levrier [imz.] Zabıta hafiyesi.

Levrier [imz.] Tazı. ‖ (bhr.) İnce ve uzun ve gayet süratli avizo vapuru. ‖ **Soupe de** – Suda ıslatılmış ekmek.

Levron,ne [i.] Tazı yavrusu. ◆ Bir nevi küçük tazı.

Levure [ims.] Arpa suyundan alınan köpük ki ekmekçiler tarafından maya gibi kullanılır.

Lexicographe [imz.] Lugat kitabı yazan muharrir, lugaviyûndan adam.

Lexicographie [ims.] Lugat kitabı yazmak fen ve usulü, ilm-i lugat.

Lexicographique [s.] Lugat kitabı cem' ve tahririne mensup ve müteallik, lugavî.

Lexicologie [ims.] Bir lisan lugatlarının iştikak ve maânî ve ahvâl-i sâiresinden bahseden ilim, ilmü'l-luga.

Lexicologique [s.] İlmü'l-lugaya mensup ve müteallik, lugavî.

Lexicologue [imz.] Bir lisanın kelimelerinin iştikak ve maânî ve ahvâl-i sâiresiyle iştigal eden adam, lugaviyûndan adam.

Lexique [imz.] Lugat kitabı, muhtasar lugat, lugatçe ki ekseriya bir kitabın mündericatından muhtac-ı şerh ve tefsir görülen kelimelerin mânâlarını izah için o gibi kelimatı hâvi olarak kitabın nihayetine derc edilir. ◆ Kadim Yunan veya Latin lisanı lugatçesi.

Leyde [imz.] **Bouteille de** – Elektrik istihzarına mahsus bir şişe, leyd şişesi.

Lez [hc.] Yanında, kurbunda. (Gayr-ı müsta'mel olup yalnız bazı kasabalar ve mevkiler isimlerinde bulunur.)

Lézard [imz.] Kertenkele, zabb. ◆ Tembel, müstağrak-ı rehavet adam.

Lézarde [ims.] Dişi kertenkele. (Az müsta'meldir.) ◆ Duvar çatlağı.

Lézardé,e [s.] Çatlak (duvar). ◆ Yırtık. ‖ (mec.) Sebatsız.

Lézarder (se) [fv.] (Duvar hakkında) Çatlamak, yarılmak.

Liais [imz.] Pek sert ve ufak taneli bir hacer-i kilsî.

Liaison [ims.] Bağ, rabıta. ◆ Rapt, bent. ◆ İttisal, irtibat. ◆ Alaka, münasebet. ‖ (mad.) Taş ve tuğlaların birinin vasatı diğerinin kenarına gelecek surette vaz'ı. ◆ Duvarların harcını sıralama ameliyatı. ‖ Salçaları koyulaştırmaya yarayan şey. ‖ (ms.) Notaların birbirine merbutiyetini gösterir işaret, bağlama. ‖ (sr.) Vasl.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Liaisonner [ft.] (m.) Taş yahut tuğlaları birinin ortası diğerinin kenarına gelecek surette koymak. ◆ Duvarların harcını sıralamak.

Liane [imz.] Amerika ormanlarının sarmaşıklı nebatatı, nebatat-ı müteşebbise, sarmaşık.

Liant,e [s.] Yumuşak, leyyin. ◆ Mülâim, halîm. = [imz.] Elastikiyet. || (mec.) Mülâyemet, hilmiyet.

Liard [imz.] Fransa'da takriben beş paralık eski bir bakır sikke. ◆ Pul, mangır, fels-i ahmer. || **Couper un – en deux** Gayet hasis olmak.

Liarder [fl.] Hisset etmek. ◆ Her biri bir miktar para vermek.

Liardeur [imz.] Hasis.

Lias [imz.] (arz.) Taneli kireç taşının esası, liyas.

Liasien,ne [s.] (arz.) **Étage** – Liyasiye tabakası.

Liasse [ims.] Bir kâğıt paketi. ◆ Bağ, tura. (Bu mânâda az kullanılır.)

Libage [imz.] Yontulmamış temel taşı.

Liban [ihz.] Cebel-i Lübnan.

Libanien,ne [s.] Cebel-i Lübnan'a ait, mensup.

Libation [ims.] Eski Yunanlı ve Romalıların âlihelerine hürmeten döktükleri şarap yahut diğer mâyi. || (mec.) **Faire des – s** Çok işret etmek.

Libatoire [s.] Ezmine-i kadîmede mabudlara döktükleri şarabı hâvi olan kaplara ıtlak olunur.

Libelle [ims.] Hicviye risalesi.

Libellé [imz.] Kaleme alma, tanzim, tahrir. || **– d'un jugement** Bir ilâmın suret-i tanzimi.

Libeller [ft.] Usulü dairesinde kaleme almak, tanzim ve tahrir ermek.

Libelliste [imz.] Hicviye nâzım ve muharriri.

Libellule [ims.] Beyne'l-avam *demoiselle* denilen kız böceği nevinden yusufcuk.

Liber [imz.] (*r* okunur) (nb.) Ağaçların kabuğunu teşkil eden üç tabakanın biri, tabaka-i kitabiye, elvah-ı kışr.

Libera [imz.] (*bé*) Katoliklerce ölülerin ervahı için okunan dua. (cm.: *des libéra*.)

Libérable [s.] Tahlis olunabilir. ◆ Terhis edilebilir.

Libéral,e [s.] Cömert, sahî, kerim. || **Arts – aux** Musiki ve resim ve heykeltıraşlık gibi sanâyi-i nefise. || **Professions – es** Tabâbet ve muallimlik gibi maharet-i maddiyeden ziyade imal-i fikre muhtaç olan meslek. = [imz.] Liberal. (cmz.: *libéraux*.)

Libéralement [h.] Civanmerdâne, sahâvet ve keremle.

Libéralité [ims.] Civanmertlik, sahâvet, kerem. ◆ Atıye, ihsan. ◆ Adem-i mahdûdiyet-i fikr ü mütalaa.

Libérateur,trice [i.] Muhallis, münci.

Libératif,ve [s.] (hk.) İbrâyı mutazammın.

Libération [ims.] Bir borcun te'diyesi, ibrâ. ◆ Kurtuluş, halâs. ◆ Müddet-i cüziyesini itmam eden mahpusun tahliyesi. || (as.) İstibdal, terhis. ◆ Bir hizmet müddetinin hitamı.

Libéré [s.] (hk.) **Condammé** – Müddet-i cezaiyesini ikmâlden sonra sebili ihlâ kılınan mahpus. ◆ Terhis ve istibdal edilmiş.

Libérer [ft.] Bir borç veya mecburiyetten kurtarmak, tahlis ve ibrâ etmek. ◆ Sebilini tahliye etmek. || (as.) Asâkiri istibdal etmek. || **Se –** Borcunu te'diye etmek.

Liberté [imz.] Serbestlik. ◆ İhtiyar, iradet. ◆ Ruhsat, mezuniyet. || **– de conscience** Serbestî-i edyan. || **Prendre la – de** İctisar etmek. = [cm.] Muafiyet, müsaade. ◆ Münasebetsiz teklifsizlik, nâbemahal tavr-ı laubaliyâne.

Libertin,e [i. - s.] Çapkın, sefih, hovarda. ◆ Serseri, kayıtsız, inansız, laubali. ◆ Haylaz.

Libertinage [imz.] Çapkınlık, hovardalık, sefâhet. ◆ Kayıtsızlık, inansızlık, laubalilik. ◆ Haylazlık.

Libertiner [fl.] Çapkınlık ve hovardalık etmek, sefâhete düşmek. ◆ Kayıtsız ve inansız ve laubaliyâne bir tavır ve harekette bulunmak. ◆ (Mektep şâkirdanı hakkında) Haylazlık etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKÇE SÖZLÜK PROJESİ www.tuba.gov.tr

Libertiste [imz.] (fls.) İnsanlarda irade-i cüziyenin mevcudiyetine kani olan.

Libidineux,se [s.] Sefihâne, şehvetperestâne.

Libouret [ims.] Seğirtme ve çapari denilen olta nevi.

Libraire [i.] Kitap tab' ettirip satan, kitapçı, sahhaf. ◆ Kıraathâneci.

Librairie [ims.] Kitapçılık, sahhaflık. ◆ Kitapçı dükkânı, sahhaf dükkânı. ◆ Kitapçıların sattıkları kitaplar vesâir eşya. ◆ Kütüphane. (Bu mânâ eskidir.)

Libration [ims.] (hy.) Kamerin mihveri üzerindeki raksı, hareket-i raksiye, hareket-i mizaniye.

Libre [s.] Serbest. ◆ Fâil-i muhtar. ◆ Müstakil. ◆ Evlenmemiş, bekâr, mücerret. ◆ Tehlikesiz, muhâtarasız, emin. ◆ Boş, meşguliyetsiz. ‖ **Voie** – Yol serbest mânâsında bir terkip olup demiryolunca bir kataın bir mevkıftan diğer mevkıfa serbestçe hareket eyleyebileceğini müş'ir iki mevkıf memuru arasında telgrafla verilen işaret. ‖ **Traduction** – Mealen tercüme. ‖ **Avoir le champ** – Mezuniyet-i vesîa bulmak. ‖ – **arbitre** İrade-i cüziye. ‖ **Église** – Avrupa hükûmetlerinde devletin mezheb-i resmîsine mensup olmayan kilise. ‖ **Champ** – Mezuniyet-i vesîa. ‖ **Papier** – Pulsuz kâğıt. ‖ – **à l'air** Açıkta, açık havaya.

Libre-échange [imz.] (tca.) Ticarette serbestî-i mübâdele.

Libre-échangiste [imz.] (tca.) Ticarette serbestî-i mübâdele taraftarı.

Librement [h.] Serbestçe. ◆ Hüsn-i rıza ve iradetiyle. ◆ Teklifsizce, laubaliyâne. ◆ Açıktan açığa, bilâ-ihtiraz, bî-muhâbâ. ◆ Bilâ-mani.

Librettiste [imz.] Opera güftesi muharriri.

Libretto [imz.] Opera güftesi. (cmz.: *librettos* yahut *libretti*.)

Lice [ims.] Güreş ve mübâreze meydanı. ◆ Meydan-ı mücadele. ‖ (mec.) **Entrer en** – Bir münâzaa ve münakaşaya girişmek.

Lice [ims.] Dişi av köpeği.

Lice [ims.] Dokuma tezgâhının tarağı; **Haute** – Telleri kaim tezgâh tarağı; **Basse** – Telleri ufkî tezgâh tarağı. (Eski imlâsı *lisse*'dir.)

Licence [ims.] Ruhsat, icazet, mezuniyet. ◆ Hadden ziyade serbestlik. ◆ Adem-i intizam. ◆ Şiirde sarf kavâidi haricinde vuku bulan hatalar ki zaruret-i vezn veya kafiye için ihtiyar olunur. ◆ Dârülfünûnlarla şâkirdana verilen icazet. ◆ Teseyyüb-i ahlak, ahlak nokta-i nazarından haddi tecavüz. ‖ (hk.) **Droit de** – (Müskirat) Bey'iye, ruhsatiye resmi.

Licencié [imz.] Mekâtib-i âliyeden mezun; – **ès lettres** Edebiyattan mezun; – **en droits** (Mekteb-i) hukuktan mezun; – **ès sciences** Ulûm ve fünûndan mezun. ‖ (as.) Terhis edilmiş, dağıtılmış olan (asker).

Licenciement [imz.] Askeri terhis etme, askeri dağıtma veya istibdal etme. ◆ İcazet, mezuniyet.

Licencier [ft.] Askere izin vermek. ◆ Terhis etmek, istibdal etmek. ◆ İcazet vermek. ‖ **Se** – Daire-i edebi tecavüz etmek.

Licencieusement [h.] Daire-i edep haricinde.

Licencieux,se [s.] Hilâf-ı edep ve terbiye.

Licet [imz.] Ruhsat, mezuniyet.

Liche [ims.] Altıparmak denilen palamut balığının büyüğü.

Lichen [imz.] (*kènn*) (nb.) Şeyb, hazaz. ‖ – **d'Islande** Taş yosunu. ‖ – **pulmonaire** Ciğer otu.

Lichens [imz. - cm.] (*kènn*) (t.) Dâü'ş-şeyb.

Lichénées [ims. - cm.] (*ké*) (nb.) Fasîle-i şeybiye, hazâziye.

Lichénine [ims.] (*ké*) (k.) Hazâzin.

Lichénographie [s.] (*ké*) Tavsifü'l-hazaz.

Licher [ft.] Harisâne yemek içmek, silip süpürmek.

Licitation [ims.] Bir mülk-i müşterekin müzayede ile füruhtu.

Licitatoire [s.] Müzayedeye mensup ve müteallik. ‖ **Acte** – Mezat kaymesi.

Licite [s.] Mübah, kanunen caiz olan.

Licitement [h.] Mübah olarak, mesağ-ı kanuni ile.

Liciter [ft.] Müzayede ile satmak, müzayedeye çıkarmak.

Licorne [ims.] Akvam-ı kadîmenin alnında bir boynuzla tasvir ettikleri gergedan. || (hy.) Hartit cümle-i kevkebiyesi. || – **de mer** (mr. Narval.)

Licol yahut **Licou** [imz.] Yular. ◆ Boynun etrafına bağlanan bağ.

Licteur [imz.] Eski Romalılarda bir dikenin demetiyle muhat bir balta tutarak rical-i hükûmetin önünden geçen zâbit, teberdar.

Lie [ims.] Şarap fıçısının dibine çöken tortu. || **La – du peuple** Ahalinin en aşağı sınıfı. || **Boire la calice jusqu'à la** – Bir keder ve musibet veya hakaretin en son derecesine duçar olmak. || **Couleur – de vin** Menekşe kırmızısı rengi.

Lie [s.] Cümbüşlü, sevinçli: **Faire chère** – Cümbüşle yiyip içmek.

Lied [imz.] (*lîd*) (Almanca) Şarkı, türkü. (cm.: *lieder*.)

Liège [imz.] Kabuğu mantar yerine müsta'mel bir nevi ağaç, mantar ağacı, felin-i Yunanî. ◆ Bu ağacın kabuğu. ◆ Mantar tıpa.

Liégeois [i. - s.] Belçika'nın Liyej şehri ahalisinden olan, Liyejli. = [imz.] Liyej şehrinde tab' olunan takvim.

Liégeux,se [s.] Mantar kabîlinden olan.

Lien [imz.] Bağ, rabıta. ◆ Zincir, kayıt, bent. || (mec.) Münasebet, alaka, rabıta: **Les – s de l'amitié** Revâbıt-ı dostî. || – **simple** Yalnız peder veya valide tarafından karâbet. || **Double** – Hem peder hem valide tarafından karâbet.

Lientérie [ims.] (t.) Hazımsızlıkla müterâfik bir nevi ishal, zü'l-kayyi'l-em'â'.

Lientérique [s.] (t.) Zü'l-kayyi'l-em'â denilen ishale mensup ve müteallik.

Lier [ft.] Bağlamak, rapt ve akd etmek. ◆ Birleştirmek, yapıştırmak, ilsak etmek. ◆ Karıştırmak, raptetmek. ◆ (Salça vesâire hakkında) Koyulaştırmak, peltelendirmek. || (mec.) Akd ve teşkil ve istihsal etmek. || – **amitié** Münasebat-ı dostâne akdetmek. || – **conversation** Muhâvereye girişmek. || **Se** – Akd-i münasebet etmek. ◆ Taht-ı mecburiyete girmek.

Lierne [ims.] (nb.) Yabani filbahri çiçeği. || (m.) Kiriş altına konulan taban ağacı. ◆ Kemer taşlarının üstünde kabartmalı üst zıh.

Lierre [ims.] (nb.) Yer sarmaşığı, leblâbü'l-arz. ◆ (Şairâne) Timsal-i hamr ve mestî.

Liesse [ims.] Sevinç, mesrûriyet. (Eski ve nâdirü'l-isti'maldir.)

Lieu [imz.] Yer, mahal, mekân, cây, makam. ◆ Ev, hâne, daire. ◆ Sebep, hak, vesile, mahal. ◆ Sıra. ◆ Âşiyâne, aile. || **Le saint** – Mabed. || **Les saints – x** Arz-ı Filistin. || – **d'asile** Me'men, melce. || **Mauvais** – Sefâhethâne, fuhuşhâne. || **N'avoir ni feu ni** – Evsiz barksız ve pek fakir olmak. || **Donner** – Mahal bırakmak, sebebiyet vermek. || **Il n'y a guère** Pek de münasip olamaz, pek de mahal yoktur. || **Avoir** – Vuku bulmak. || – **de sûreté** Hapishane. || Emin mahal. || **Haut** –Asilzâdegân ◆ Müteneffizân. || **Bas** – Pespâyegân. ◆ Dünya. || **En temps et** – Münasip vakit ve mevkide. || **Tenir** – Yerini tutmak. = [cm.] yahut – **d'aisances** Abdesthane, hela. || – **communs** Bir hatip veya muharririn müracaatgâhı. ◆ Âdi, müptezel mütalaat ve muhakemat. || **En premier** – Evvela; **En second** – Sâniyen, ilh.. || **Au – de** Yerine, bedel. || **Au – que** Halbuki.

Lieue [ims.] Dört mil-i cedidden yani takriben bir saatlik yoldan ibaret mesafe, fersah. ◆ Çok uzak. || – **kilométrique** Dört kilometrelik mesafe.

Lieur,se [i.] Ekin veya ot demetlerini bağlayan adam, demetçi.

Lieutenance [ims.] Mülâzımlık rütbe ve hizmeti. ◆ Niyâbet, vekâlet, kaymakamlık.

Lieutenant,e [imz.] Mülâzım. (Yüzbaşıdan dûn rütbede zâbit.) || – **général** Eski usul-i askeriyece bir ordu veya fırkada ikinci rütbeyi hâiz adam, kumandan muavini, ferik. || – **de vaisseau** Bahriye kolağası.

Lieutenant-colonel [imz.] Kaymakam. (Miralayın madunundaki rütbeyi hâiz zâbit.) (cm.: *lieutenants-colonels*.)

Lièvre [imz.] Tavşan, erneb, hargüş. || (hy.) Burcü'l-erneb. || – **cornu** Mütalaat-ı bâtıla, hayalât. || **Trouver le** – **du gîte** Ansızın bastırmak.

Ligament [imz.] (tşr.) Kemikleri birbirleriyle merbut tutan sinirler, ribat (erbite). || – **cervical** Ribat-ı unkî.

Ligamenteux,se [s.] (tşr.) Kemikleri birbirine merbut tutan sinirler kabîlinden olan, ribatî.

Ligature [ims.] (crh.) Kan almakta vesâir ahvâlde müsta'mel bağ, hayt-ı âkid. ◆ Birkaç harfin girift olarak birlikte yazılması, çifte huruf, girift.

Lige [s.] Son derecede sadık.

Ligie [ims.] Sarı deniz böceği.

Lignage [imz.] Nesil, nesep, soy, silsile.

Lignager [imz.] Diğeriyle bir soydan olan adam, hem-nesep.

Ligne [ims.] Çizgi, hat. ◆ Satır. ◆ Uzun bir değneğin ucuna bağlanmış balık oltası. ◆ Dülger çırpı ipi. ◆ Eski ölçüde birkaç noktadan ibaret hat. ◆ Asker saffı. ◆ Sıra, derece. ◆ Rütbe, silk. ◆ Nesil, soy silsile, nesep. ◆ Had, sınır. ◆ Yol, tarik, hat. || **Hors** – Fevkalâde. || **Dépasser la** – Haddi tecavüz etmek. || **Lire entre les** – **s** Asıl maksadı keşif ve istihrac etmek. || **Troupes de** – Saff-ı askerî. || **Vaisseau de** – Büyük harp sefinesi. || – **équinoxiale** yahut yalnız **La** – Hatt-ı istivâ. || – **oblique** Hatt-ı mâil. || – **de jonction** Hatt-ı vasl, iltisak hattı. || – **de partage** Suların taksim yolu, hatt-ı taksim-i miyah. || – **circulaire** Hatt-ı müstedir. || – **de la plus grande pente** Hatt-ı meyl-i a'zam. || – **convergentes** Hutut-ı müteka-ribe. || – **de mir artificielle** Nişangâh ile arpacık üzerinden geçen hat. || – **de mir naturelle** Ufuk ile arpacık üzerinden geçen hat. || – **de poussé de pression** Hatt-ı mukavemet. || – **de moindre résistance** En kısa mukavemet hattı. || – **s à intervalles** Hutut-ı münferide. || – **s à tenailles** Hutut-ı mıkraziye. || – **s à bastion** Tabyalı hutut. || – **méridionale** Hatt-ı nısfu'n-nehar. || – **de démarcation** Hatt-ı hudut. || – **directe** Cihetü's-silsile. || – **paternelle** Cihetü'l-eb. || – **maternelle.** Cihetü'l-üm.

Lignée [ims.] Nesil, nesep, soy, zürriyet. || (mec.) Cins, soy.

Lignette [ims.] Ağ ipi.

Ligneul [imz.] Kunduracıların isti'mal ettikleri ziftli iplik.

Ligneux,se [s.] (nb.) Haşebî. || **Tissu** – Nesc-i haşebî.

Lignicole [s.] (hyv.) Ormanda yaşayan.

Lignifier (**se**) [fv.] Oduna tahavvül etmek, tahaşşüb etmek.

Lignine [ft.] (k.) Madde-i haşebiye, haşebin.

Lignirode [s.] (syd.) **Gomme** – Hind zamkı, Senegal zamkı.

Lignite [imz.] Kömür hâline geçmiş müstehâse odun, haşeb-i mütefahhim.

Ligue [ims.] İtilâf edenler.

Liguer [ft.] İtilâf hâsıl etmek.

Ligueur [imz.] Mü'telif.

Ligule [ims.] (nb.) Yaprakların dilciği, lüseyn.

Ligulé,e [s.] (nb.) Dilciği bulunan yaprak, lüseynî.

Liguliflores [imz. - cm.] (nb.) Zâtü'l-ezhar-ı lüseyniye fasîlesi.

Ligurien,ne [i. - s.] Eski İtalya'nın Ligurya eyaleti ahalisinden olan.

Lilas [imz.] (*s* okunmaz) Leylak. ◆ Leylak rengi. = [s.] Leylak renginde.

Liliacées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i zambakiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Liliputien,ne [i. - s.] Güliver seyahatinde mezkûr Liliput şehr-i mevhumundan olan, yani gayet ufak boylu cüce adam.

Limace [ims.] Kabuksuz sümüklü böcek, bizâka. || (byt.) Sığır ve ata ârız olur şâb illeti.

Limacidées [ims. - cm.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî fasîlesinden bizâkıye cinsi.

Limaçon [imz.] Kabuklu sümüklü böcek, helezon. || (tşr.) Kulağın sümüklü böcek kabuğu şeklinde olan ciheti, helezonu'l-üzn.

Limage [imz.] Eğeleme.

Limaille [ims.] Eğeden düşen maden kırıntıları, eğe döküntüsü.

Limande [ims.] Kalkan yavrusuna benzer kedi balığı nevi, kum balığı. || (bhr.) Halat sargısı ki muşamma veya baderna tabir olunur.

Limander [ft.] (bhr.) – **un cordage** Bir halat, ip takımını muşammalamak.

Limbe [imz.] Saçak. ◆ Bir daire veya diğer bir riyâziye aletinin dereceli kenarı. || (hy.) Kevâkibin etrafındaki daire, kurs. || (nb.) Kurs-ı varak. = [imz. - cm.] Tevrat'a göre yalnız henüz vaftiz olmamış etfal-i meyyite ervâhının makarrı, berzah. || (cm.) Meşkûk ve bellisiz şey.

Lime [ims.] Eğe, törpü, saykal, mibred. || (mec.) Yavaş yavaş mahveden şey. ◆ İtmam ve ikmal eden şey.

Lime [ims.] Küçük limon. || – **douce** Tatlı limon.

Lime-bois [imz.] Bir cins tahta kurdu.

Limer [ft.] Eğelemek, perdahlamak. || (mec.) Islah ve tasfiye etmek. || (ed.) Tehzib etmek.

Limer [ft.] Bataklığın balçığını çıkarmak, kurutmak.

Limettier [imz.] Tatlı limon ağacı.

Limeur [imz.] Eğe ile işleyen işçi, eğeci.

Limier [imz.] Büyük av hayvanlarını deliklerinden çıkarıp takip eden iri av köpeği, büyük kopoy.

Liminaire [s.] Bir kitabın başında bulunan mukaddime ve dibâceye ıtlak olunur idi.

Liminarque [imz.] Kadim Roma'da hudut muhafızı.

Limitable [s.] Kabil-i tahdid.

Limitatif,ve [s.] Tahdid eden, muhaddid.

Limitation [ims.] Tahdid, tayin-i hudut, tayin. ◆ Sınır, hudut.

Limite [ims.] Sınır, had, hudut. ◆ Kenar, nihayet, pâyan. || **Les – s de la légalité** Daire-i meşruiyet. || **Les – s des attributions** Daire-i vezâif. || **Les – s des droits** Daire-i hukuk. || **Les – s des pouvoirs** Daire-i salâhiyet ve me'zuniyet. || **– de tir** Gayet-i menzil. || **Sans –** Gayr-ı mahdud.

Limité,e [s.] Mahdud, muayyen, münhasır.

Limiter [ft.] Tayin-i hudut etmek, tahdid etmek. || (mec.) Tahdid etmek.

Limitrophe [s.] Hududta bulunan. ◆ Hemhudut. || (mec.) Arada bulunan.

Limnée [ims.] Nehirlerde bulunur bir cins salyangoz.

Limnorie [ims.] Gemi kerestelerine ârız olur bir nevi deniz böceği.

Limodare [ims.] Bir cins çiğdem fidanı.

Limon [imz.] Tuğlacı çamuru, balçık, tıyn, salsal. ◆ Hamur, maya. || (mec.) Levs.

Limon [imz.] Kebad limonu.

Limon [imz.] Araba çatal okunun beher kolu, araba oku. ◆ Merdiven basamaklarının dayandıkları kertikli direk veya duvar veya ağaç, merdiven basamaklarının şiv tahtası.

Limonade [ims.] Limonata.

Limonadier,ère [s.] Limonata vesâire meşrubat satan adam, limonatacı. || **– de passion** Sirkeci, fena şarap satıcısı.

Limonellier [imz.] Hindistan portakal ağacı.

Limoner [ft.] Çamurunu temizlemek, çıkarmak.

Limoneux,se [s.] Çamurlu, salsalli.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Limonier [imz.] Limon ağacı. ◆ İki tekerlekli araba beygiri. ‖ (as.) Yedek hayvanı, dip hayvanı, çıvgar.

Limonière [ims.] Arabanın çatal iği oku. ◆ Çatal oklu ve dört tekerlekli araba.

Limoselle [ft.] Bataklık sazı.

Limosimage [imz.] (mr. Mimonsinage.)

Limousin [i.] Fransa'nın Limuzen eyaleti ahalisinden olan. = [imz.] Çamur sıvayıcı dülger.

Limousinage [imz.] (m.) Kaba kârgir ve çamurlu duvar yapmak usulü. (*Limosinage* dahi denilir.)

Limousine [ims.] Arabacıların giydikleri kaba yağmurluk.

Limousiner [ft.] Çamurla kaba kârgir veya duvar yapmak.

Limousineux [imz.] Damlardan kurşun çalan hırsız.

Limpide [s.] Berrak, saf, şeffaf (su vesâire).

Limpidité [ims.] Berraklık, saflık.

Limule [imz.] Hindistan'a mahsus çağanos nevi.

Limure [imz.] Eğeleme. ◆ Cilâ, perdah.

Lin [imz.] Keten (kettan). ◆ Keten mensucat veya elbise.

Linacées [ims. - cm.] (nb.) Kettaniye fasîlesi.

Linaigrette [ims.] Bataklık kettanı [keteni].

Linaire [ims.] (nb.) Yaprakları ketene müşâbih bir nevi nebat, nevruz otu, arslan ağzı.

Linceul [ims.] Kefen.

Linçoir [imz.] (m.) Döşeme kirişlerinin dayandığı taban veya hatıl.

Linéaire [s.] Çizgiye müteallik veya çizgi ile hâsıl olan, hattî. ‖ **Dessin** – Resm-i hattî. ‖ **Mesures – s** Tûl mikyasları. ‖ (nb.) Çizgi gibi, ince ve uzun, hattî.

Linéal,e [s.] Bir nesilden olan. (Cem'i gayr-ı müsta'meldir.) ◆ Bir resmin, bir levhanın hututuna ait olan.

Linéaments [imz. - cm.] Çizgi ile işaret ve tasvir edilen, elde ve yüzde olan çizgiler, esârir. ◆ Bir şeyin ilk tertibi, heyulası, taslağı.

Linées [ims. - cm.] Fasîle-i kettaniye.

Linge [imz.] Çamaşır. ◆ Çarşaf, örtü. ◆ Bez. ◆ **Laver son – sale en famille** Yabancıların haberi olmaksızın hususi umurunu familyaca kendi kendisine hall ve tesviye etmek. ‖ **– de table** Sofra bezleri. ‖ **– de ménage** Paçavra, astar ve emsali evlerde kullanılan bezler.

Linger,ère [i.] Bezci, bezzaz. ◆ Çamaşırcı, çamaşır diken veya satan. ◆ Çamaşıra nezâret eden, çamaşır ağası.

Lingerie [ims.] Bezzazlık. ◆ Çamaşırcılık. ◆ Çamaşır sermeye mahsus mahal. ◆ Çamaşır dolabı.

Lingot [imz.] Dökülmüş maden parçası, külçe, sebîke. ‖ (mec.) Gayet kıymetdar şey.

Lingotière [ims.] Madenlerin külçe hâlinde dökülmesine mahsus kalıp, külçe kalıbı, misbeke. ◆ Kuyumcuların irice dedikleri alet.

Lingual,e [s.] (*goual*) Lisana müteallik, lisanî. ‖ **Consonnes – es** Hurufü'l-lisan, hurufü'l-leyyin. (*D*, *T*, *L*, *N* bu kabîldendir.) (cmz.: *linguaux*.)

Linguatule [imz.] Ata ve köpeğe ârız olur bir cins kurt.

Lingue [ims.] Uzun morina balığı.

Linguet [imz.] (cr.) Çarkın geri gitmesini men eden diş, çark dili, kastanyola.

Linguiste [imz.] (*gui*) Lisanlar ilmiyle tevaggul eden, elsine-i muhtelife beynindeki münasebat hakkında kitap yazan, lisaniyûndan adam.

Linguistique [ims.] (*gui*) Elsine-i muhtelife beynindeki münasebattan bahseden ilim, ilm-i elsine.

Lingule [ims.] Deniz kayalarına yapışır bir cins midye.

Lingulidées [ims. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere-i ricliye fasîlesinden lüseyniye cinsi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Linier,ère [s.] Ketene mensup ve müteallik. = [ims.] Keten tarlası.

Liniment [imz.] (t.) Ovmaya mahsus sert merhem, meruh. ‖ (mec.) İlaç, çare.

Linnée [ims.] Bir cins hanımeli çiçeği.

Linon [imz.] İnce keten bezi.

Linot [imz.] yahut:

Linotte [ims.] Güzel sadâlı ve kül renginden olan keten kuşu. ‖ (mec.) Hoppa adam. ‖ **Siffler la** – Sarhoş oluncaya kadar içmek. ◆ Hapiste bulunmak.

Linteau [imz.] Kapı yahut pencerenin üstünde arzan mevzu' direk veya taş ki üst eşik tabir olunur, direk başlığı, söğe [söve].

Linyphie [ims.] Duvar örümceği.

Lion,ne [i.] Arslan, esed, şîr. ‖ (hy.) Burc-ı esed. ‖ (mec.) Pek şecî, yiğit adam.

Lionceau [imz.] Arslan yavrusu.

Lioube [ims.] (m.) Kerestelere edilen kurt ağzı.

Liparie [ims.] (nb.) Kap memâlikine mahsus bir nevi çiçek fidanı.

Liparis [imz.] Lipari balığı.

Liparocèle [ims.] (t.) Verem-i şahmî.

Liparolés [imz. - cm.] (syd.) Edviye-i şahmiye-i mezîte.

Lipique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı şahm.

Lipogramme [imz.] (ed.) Bir nazım veya nesirde huruf-ı hecâdan bir veya birkaçını bi'l-iltizam bulundurmamak sanat-ı edebiyesi, hazf ki nazım ve nesirde telaffuzları bâdî-i sıklet olan ve binaenaleyh tenâfürü müstelzim bulunan harflerin tetâbu' ve içtimâına mahal vermemekten ibaret bir sanat-ı bediiyedir. Bununla beraber bazı Fransız üdebâsı zaruret-i vezn için bu sanatı ekseriya terk ederler.

Lipome [imz.] (t.) Ur, verem-i şahm, sil'a.

Lipothymie [ims.] (t.) Bayılma, iğmâ'.

Lippe [ims.] Pek kalın ve sarkık alt dudak. ‖ **Faire la** – Surat etmek, yüzünü ekşitmek.

Lippée [ims.] Lokma. ‖ **Franche** – Masrafsız nefis taam, ziyafet.

Lippitude [ims.] Gözün çapaklanması, remas-ı ecfan.

Lippu,e [s.] Alt dudağı sarkık (adam).

Lipyrie [ims.] (t.) Liforya denilen sıtma.

Liquation [ims.] (*koua*) (mad.) Birlikte bulunan iki maden halîtasının az teshiniyle daha kolay ve çabuk eriyeninin tefriki, kal, istiska.

Liquéfacteur [imz.] (*kué*) (ht.) Mümeyyi'.

Liquéfaction [ims.] (*kué*) Bir cism-i sulb veya gazın mâyi hâline kalbı, imtiyâ.

Liquéfiable [s.] (*ké*) Mâyi hâline kalbı mümkün olan, kabil-i imtiyâ.

Liquéfier [ft.] (*ké*) Bir cism-i sulbü veya bir gazı mâyi hâline koymak, temyi' etmek.

Liqueur [ims.] Mâyi, mâyiat. ◆ Şurup, meşrubat. ◆ Tatlı müskirat.

Liquidambar [imz.] (nb.) Amber ağacı nevi.

Liquidateur [imz.] (*qui*) Bir hesabı temizleyip kesen, tesviye-i hesap ve kat'-ı muhasebe eden adam veya memur. ‖ – **d'une succession** Kassam.

Liquidation [ims.] (*ki*) Tesviye-i hesap, kat'-ı muhasebe, tasfiye-i hesap. ◆ Tayin-i kıymet. ◆ Sabun hamurunu pişirme.

Liquide [ims.] (*ki*) Su gibi seyyal olan, mâyi. ◆ Berrak, saf, musaffâ. ‖ (mec.) Sâfi, borçtan, merhûniyetten ârî. ‖ **Créance** – Deyn-i müspet. ‖ [s.] *l*, *m*, *n*, *r* harflerinin lînet-i telaffuzunu tavsif için bu nâm verilir. ‖ **La plaine** –, **Le** – **empire** Deniz. ‖ **Le** – **élément** Su. = [imz.] Cism-i mâyi, mâyiat. ◆ Gıda-yı mâyi. = [cm.] Müskirat.

Liquider [ft.] (*ki*) Rü'yet ve kat'-ı hesap etmek, tasfiye-i hesap eylemek. ‖ **Se** – Tasfiye ve te'diye-i düyun etmek.

Liquidité [ims.] (*ki*) Mâyilik, mâyiiyet, süyûlet. ◆ Bir mülkün, bir akarın kıymetini tenkis edecek yahut bunu meşkûk bir hâle getirecek kuyûdattan âzâde olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Liquoreux,se [s.] (*ko*) Kendilerine mahsus bir tatlılığı bulunan müskirata ıtlak olunur.

Liquoriste [imz.] (*ko*) Meşrubat ve müskirat satan adam.

Lire [ft.] Okumak, kıraat ve tilâvet etmek. ◆ Mütalaa etmek. ◆ Ecnebi bir lisan ile yazılmış veya tab' edilmiş bir şeyi anlamak. ‖ (mec.) Keşfetmek, fehmetmek, anlamak. ‖ – **des yeux** Sessizce, kelimeleri telaffuz etmeksizin okumak. ‖ **Se laisser** – Yorgunluk, can sıkıntısı vermeksizin okunabilen bir eser hakkında söylenir.

Lire [ims.] İtalya'nın bir Frank kıymetinde sikkesi.

Lis [imz.] (*s* okunur) Zambak çiçeği. ‖ **Bulbe de** – Zambak soğanı. ‖ **Teint de** – Pek beyaz renk. ‖ **Fleurs de** – Fransa devletinin eski arması. ‖ **Le royaume des** – Fransa.

Lisailleur,se [i.] Çok okuyan fakat okuduğunu temyiz ile istifade edemeyen adam.

Lisérage [imz.] Elbisenin kenarlarına dikilen ince şerit veyahut yapılan ince nakış.

Liséré [imz.] Elbisenin kenarlarına dikilen ince şerit, zıh. ◆ Kumaş kenarı. ◆ Mülevven kenar.

Lisérer [ft.] Elbisenin kenarına ince şerit dikmek.

Liserolle [ims.] Bir cins kahkaha çiçeği.

Liseron [imz.] (nb.) Öksüz urganı denilen çiçek. ‖ – **des haies** Çit sarmaşığı, yaban kahkahası, öksüz urganı, ulleyk.

Liseur,se [i.] Okumayı seven adam, mütalaa meraklısı. = [ims.] Çengelli bir kâğıt bıçağı ki bir kitap okunurken nerede kaldığını işaret için arasına bırakılır.

Lisible [s.] Okunabilir, okunması kolay, okunaklı. ◆ Şâyan-ı mütalaa.

Lisiblement [h.] Okunacak veya okunabilecek surette, okunaklı.

Lisier [imz.] (zra.) Gübre şerbeti.

Lisière [ims.] Çuha ve kumaş kenarı, sanîfe. ◆ Yeni yürümeye başlayan çocukları tutmaya mahsus ip veya kumaş. ◆ Diğerlerinin muâveneti. ◆ Hudut, kenar.

Lissage [imz.] Düz ve perdahlı etme. ◆ Düzlük, perdah.

Lisse [s.] Düz ve perdahlı. ‖ **Colonne** – Oymasız ve nakış olunmayan düz sütun.

Lisse (mr. Lice.)

Lissé [imz.] Cilâlı ve perdahlılık. ◆ Şekerin ağda (akide) derece ve hâline gelmesi.

Lissé,e [s.] **Amandes** – **s** Badem şekeri.

Lisser [ft.] Düz ve perdahlı etmek, düzeltip perdahlatmak, cilâ etmek. ◆ Şeker kaplamak.

Lissoir [imz.] Kâğıt ve kumaşı perdahlamaya mahsus mühre, mıskala.

Liste [ims.] Defter, esâmî veya rakamlar cetveli. ‖ **Grossir la** – **de** Adedini tezyid etmek. ‖ – **civile** Hazine-i hassa.

Listeau yahut:

Listel [imz.] (m.) Pervaz, şişe. ‖ – **d'arrêt** Kabartma zıhı, şeridi. ‖ – **de traverse** Köşe kabartması. (cmz.: *listeaux*.)

Liston [imz.] (bhr.) – **rouge** Sefinenin en ziyade yüklü su kesimi hattı, azami su kesimi hattı, hatt-ı ahmer.

Lit [imz.] Kerevet, karyola. ◆ Yatılacak yer. ◆ Yatak, firaş. ◆ Nehir mecrası, yatağı. ◆ Maden tabakası. ◆ Tabaka, sıra. ‖ (mec.) İzdivaç, teehhül, zifaf: **Enfants du premier** – Birinci izdivaçtan mütevellid evlat. ‖ – **de justice** Eski Fransa krallarının oturdukları sandalî-i hükûmet. ‖ – **de grandeur** İki kişilik karyola. ‖ – **de misère, de travail** ‖ Lohusanın doğurması için hazırlanan yatak. ‖ **Ne faire qu'un** – (Zevc ve zevce hakkında) Bir yatakta yatmak. ‖ **Garder le** –, **ne pas quitter le** Esir-i firaş olmak. ‖ **Prendre une personne au sortir du** –, **au saut du** – Birisini yataktan kalktığı sırada ziyaret etmek. ‖ – **entier** Zevc ve zevce. (Eskidir.)

Litanies [ims. - cm.] Kilisede okunan uzun dua. ‖ (Müfred ve mecazen) Uzun ve usandırıcı

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

zikir ve ta'dad, hikâye. || **Mettre quelqu'un dans ses – s** Birisine muhabbet etmek.

Liteau [imz.] Havlu ve bezlerin kenarlarındaki renkli çizgi, zıh. ◆ Tahtadan pervaz, çıta.

Liteau [imz.] Kurdun gündüzün çekildiği mahal, kurt yatağı.

Litée [ims.] Hayvanat-ı vahşiye sürüsü.

Liter [ft.] Üst üste mevzu' tabakalar hâlinde tertip etmek.

Literie [ims.] Yatak takımı.

Lithagogue [i. - s.] (hyv.) Târidü'l-hasât.

Litharge [imz.] Mürdesenk, mertek. (Humz-ı evvel-i rasas.)

Lithargé,e [s.] yahut:

Lithargyré,e [s.] Mürdesenkli, zü'l-mertek.

Lithiase [ims.] yahut:

Lithiasie [ims.] (t.) Mesanede taşların husulü, tekevvünü'l-hasât.

Lithiasique yahut **Lithique** [s.] (k.) – **acide** Hamız-ı hasât, hâmız-ı bevl. (*Urique* dahi denilir.)

Lithiate yahut **Lithénate** [imz.] (k.) Hâmız-ı hasât ile bir esastan mürekkep milh, hasâtiyet. (*Urate* dahi denilir.)

Lithine [ims.] (k.) Hâmız-ı lityum, litin.

Lithium [imz.] (*omm*) (k.) Ecsam-ı basîteden bir unsur, lityum.

Lithobie [imz.] Otuz ayaklı bir cins kırkayak.

Lithocérame [imz.] (mad.) Bir cins kesif porselen.

Lithoclaste [imz.] (crh.) Hacer-i hasât.

Lithocolle [ims.] Cevahircilerin yontmak istedikleri taşları kalıba yapıştırmakta kullandıkları macun, kuyumcu macunu, taş balmumu.

Lithochrome [imz.] (*kro*) Boyalı basan taş basmacı.

Lithochromie [ims.] (*kro*) Boyalı taş basması. ◆ Boya ile basılmış levha.

Lithochromiste [imz.] (*kro*) Boyalı basan taş basmacı.

Lithonome [imz.] Deniz taşlarını delen bir cins midye.

Lithographe [imz.] Taş basmacı, litografyacı.

Lithographie [ims.] Taş basması, litografya. ◆ Litogyafyacılık.

Lithographier [ft.] Taş basmasıyla basmak.

Lithographique [s.] Taş basmasına mensup ve müteallik, litografî.

Lithologie [ims.] Tarih-i tabiinin taşlardan bahseden kısmı, mebhasü'l-ahcar. ◆ Tıbbın mesane taşlarından bahseden kısmı, mebhasü'l-hasât.

Lithologue [imz.] Tarih-i tabiinin mebhasü'l-ahcar kısmında âlim adam veya mebhasü'l-hasât erbabından.

Lithomancie [ims.] Ezmine-i kadîmede ahcar-ı zî-kıyem ile vuku bulan tefeül, tefeül bi'l-ahcar.

Lithonephrite [ims.] (t.) İltihab-ı kilye-i hasât.

Lithontriptique [i. - s.] (crh.) Mesane taşlarını kırıp hall etmeye mahsus (alet vesâire), muhallilü'l-hasât.

Lithophage [imz. - s.] Taş yiyen, âkilü'l-ahcar. (Taşların içinde yaşayan bazı kurtlara ıtlak olunur.)

Lithophanie [ims.] Çini veya fanuslar üzerine nîm-şeffaf nakışlar imali usulü.

Lithophile [s.] (nb.) Kayalar üzerinde yetişen.

Lithophyte [imz.] Bazı nebatat-ı hayvaniyeye ıtlak olunur, nebat-ı muhaccer.

Lithoprisie [ims.] (t.) Neşr-i hasât.

Lithoscope [imz.] (tşr.) Hasât-bîn.

Lithotome [imz.] (crh.) Mesaneden taş çıkarmaya mahsus alet, mihza'u'l-hasât.

Lithonomie [ims.] (crh.) Mesaneden taş çıkarmak usulü, haz'u'l-hasât.

Lithotomiste [imz.] (crh.) Mesaneden taş çıkaran cerrah, hazza'u'l-hasât.

Lithotriteur [ims.] (crh.) Mesanenin içinde taş kırmaya mahsus cerrah aleti, müfettitü'l-hasât.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Lithotritie [ims.] (*sî*) (crh.) Mesanenin içindeki taşları kırmak ameliyat-ı cerrahiyesi, teftitü'l-hasât.

Lithotriter [ft.] (crh.) Mesanenin içindeki taşları kırmak.

Lithotypographie [ims.] Ecza ve taşla istinsah usulü ve onun matbaası.

Lithuanien,ne [i. - s.] Litvanya denilen ve Prusya ile Rusya arasında münkasim bulunan eyalet-i şimaliye ahalisinden olan.

Litière [ims.] Ahırda hayvanların altına serilen saman ve kum vesâire, hayvan yataklığı. ◆ Bir nevi araba. ◆ Toprağın üstünü setreden şey. ◆ İnsanın veya hayvanın üzerine yatabileceği şey. || **Animal sur la** – Ahırdan çıkamayacak surette hasta veya alil hayvan. || **Faire** – **d'une chose** Bir şeyi israf etmek, çok olduğu için hiç ehemmiyet vermemek.

Litière [ims.] Hasta nakline mahsus teskere (dest-gîre).

Litigant,e [s.] Davacı, münâzaacı.

Litige [imz.] Dava, münâzaa. || **En** – Münâzaun-fih, muhtelefun-fih.

Litigieux,se [s.] (hk.) Münâzaun-fih, davalı, nizâlı. || **Question** – **se** Mesele-i münâzaun-fihâ. = [imz.] Davacı, münâzaayı seven adam.

Litisdécisoire [s.] (hk.) Fasl ve kat'-ı münâzaa eden. || **Serment** – Davayı fasl eden yemin.

Litispendance [imz.] (hk.) Davanın iki mahkemede rü'yeti. ◆ Müddet-i muallakıyet. ◆ Esna-yı muhâsama. || **Exception de** – İkame olunan davanın diğer bir mahkemede derdest-i rü'yet bulunduğuna dair itiraz.

Litorne [imz.] Ardıç kuşu.

Litote [ims.] (ed.) Zaaf-ı sûrî.

Litre [imz.] İki ölçek, rıtl, litre. (Bir desimetre mik'abından ibarettir.) ◆ Bir litre istîab eden şişe. ◆ Bir litrelik şarap şişesi.

Litre [ims.] Büyük adamların vefatlarında kilise ve cenazenin etrafına çekilen geniş siyah şerit ki müteveffânın armalarını hâvi olur.

Litron [imz.] Bir nevi eski ölçek, şinik.

Littéraire [s.] Edebiyata mensup ve müteallik, edebî. || **œuvres** – **s** Âsâr-ı edebiye. || **Critique** – Tenkid-i edebî. || **Propriété** – Mülkiyet-i edebiye. || **Documents** – **s** Vesâik-i edebiye. || **Monde** – Âlem-i edebiyat.

Littérairement [h.] Edebiyatça, edebiyat nokta-i nazarından.

Littéral,e [s.] Harfî, harf-be-harf, lafzî. || (c.) Hurufla ifade olunan. || **Traduction** – **e** Harfiyen tercüme. || **Sens** – Mânâ-yı lafzî. || **Grandeur** – **e** Kemiyet-i cebriye. (cmz.: *littéraux*.)

Littéralement [h.] Harfiyen, harf-be-harf.

Littéralisme [imz.] Harfiyen tercüme ve izah.

Littéralité [ims.] Harfiyen mutabakat, tercüme.

Littérateur [imz.] Edebiyatta âlim adam, edip, edebiyat müntesibîninden.

Littérature [ims.] Edebiyat, ulûm-ı edebiye. ◆ Bir kavim ve memleketin âsâr-ı edebiyesi. ◆ Âlem-i edebiyat.

Littératurier [imz.] Fena, âdi muharrir.

Littoral,e [s.] Sahile mensup ve müteallik, sahilî, sahilde yaşayan veya yetişen.

Littorale [imz.] Yalı, sahil, leb-i derya.

Littorine [ims.] (hyv.) Sahiliye fasîlesinden bir nevi mühre, katır boncuğu.

Littorinidées [ims. - cm.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-ricl-i batnî fasîlesinden sahiliye cinsi.

Lituite [ims.] (arz.) Arz-ı silürîde[24] bulunan bir cins müstehâse.

Liturgie [ims.] Merasim-i diniyenin usul ve sırası.

Liturgique [s.] Merasim-i diniyenin usul ve sırasına ait ve müteallik.

Liturgiste [imz.] Merasim-i diniye usulleri ilmini bilen veya bu bâbda bir kitap tahrir eden adam.

• • • • • • • • • • •

24 fr.: silurien.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Liure [ims.] Arabanın hamûleyi bağlamaya mahsus ipi. ‖ (bhr.) Halat bağı.

Livarde [ims.] (bhr.) Âdi kayık randasının giz sereni.

Livarot [imz.] Bu isimle müsemmâ şehirden çıkan bir peynir.

Livèche [ims.] Yabani kereviz.

Livide [s.] Esmere mâil kurşunî, mor, kâbî[?] (renk).

Lividité [ims.] Morluk, kurşunîlik.

Livrable [s.] Teslim olunabilir, kabil-i teslim.

Livraison [ims.] Teslim, teslimat. ◆ Cüz cüz neşrolunan kitabın beher cüzü.

Livre [imz.] Kitap, sifr. ◆ Mufassalca telif. ◆ Fasıl, bâb, defter. ◆ Tüccar defteri. ‖ **Grand** – Defter-i kebir. ‖ **Mauvais** – Ahlaka muzır kitap. ◆ Fena yazılmış kitap. ‖ – **s de fond** Bir tâbi'in tab' etmiş olduğu kitaplar. ‖ – **s d'assortiment** Bir kitapçının satmak üzere diğer kitapçılardan aldığı kitaplar. ‖ – **s de bibliothèque** Gayet büyük ve mufassal kitaplar ki okumaktan ziyade hîn-i hâcette müracaat için yazılmıştır. ‖ **Parler comme un** – Kemâl-i sühûlet ve selâsetle, yanlışsız söylemek. ‖ **à** – **ouvert** Bilâ-teheyyüat, hazırlanmaksızın. ◆ İlk kıraatte. ‖ **à l'ouverture du** – Kitabı açarken, açar açmaz. ‖ – **bleu** İngiltere'de umur-ı hariciyeye müteallik ve sâik-i siyasiyeyi hâvi olarak neşredilen mavi kaplı kitap, sarı kitap.

Livre [ims.] Takriben yüz elli dirhem (beş yüz gram) ile müsâvi eski bir vezin, rıtl. ◆ Frankın eski ismi. ◆ Lira. ‖ **Au sou, au marc la** – Herkesin ortaya koyduğu meblağ nispetinde.

Livrée [ims.] Konak ve dairelerdeki hizmetkârların elbise ve kıyafet-i mahsusaları. ◆ Erkek hizmetçiler. ◆ Alâmet-i mahsusa, kıyafet. ◆ Bazı hayvanların renkli derisi. ◆ Bir şeyin alâmet-i fârikası olan renk.

Livrer [ft.] Teslim etmek, vermek. ◆ Terk etmek, bırakmak. ‖ – **bataille** Cenk etmek. ‖ – **un assaut** Hücum etmek. ‖ – **à l'impression** Matbaaya vermek. ‖ **Je vous en livre autant** Ben de aynı hâldeyim. ‖ **Se** – Meşgul olmak, bir şeyin üzerine çok düşmek, müptelâ olmak.

Livret [imz.] Küçük kitap, kitapçık. ◆ Bir koleksiyonu terkip eden eşya hakkında malumat ve izahatı hâvi katalog. ◆ Amele ve hizmetçilere zaptiye tarafından verilen tezkere. ◆ Tasarruf sandıkları tarafından oraya akçe terk edenlere verilen hesap pusulası. ‖ – **de caisse d'épargne** Emniyet sandığı cüzdanı.

Livrier [imz.] Âdi, fena muharrir. = [s.] Âdi muharrirlere mensup, müteallik.

Lixiviation [ims.] (k.) Küllerin içlerindeki kabil-i hall mevaddın tefriki için yıkanması, tezvib bi't-tahvil.

Lixiviel,le [s.] (k.) Küllerin yıkanmasından çıkmış, hâsıl-ı tezvib bi't-tahlil.

Lloyde [imz.] (*lo-idd*) Bazı sigorta şirketleriyle vapur ve ticaret-i bahriye şirketlerine ve hususiyle Avusturya ve Macaristan'ın meşhur vapur şirketine verilen isimdir ki bir İngiliz tacirin isminden müsteardır, Loid.

Lobaire [s.] (tşr.) Fassî. ‖ (hyv.) Bir cins deniz helezonu.

Lobe [ims.] (tşr.) Âzâ-yı bedenden bazısının çıkıntılı ve yuvarlak kısmı, fass. ‖ – **de l'oreille** Kulak memesi. ‖ (nb.) İki kısma yarılmış gibi görünen bazı meyve ve tohumların beher kısmı, fass.

Lobé,e [s.] (tşr. - nb.) *Lobe* denilen fassı veya fassları bulunan (uzuv ya meyve veya tohum), mafsus, mufassas.

Lobéliacées [imz. - cm.] (nb.) Fasîle-i fususiye.

Lobélie [ims.] (nb.) Frengi otu, lobelya.

Lobifère [s.] Bir veya birkaç fususu hâvi.

Lobulaire [s.] (tşr. - nb.) *Lobe* denilen fassa mensup ve müteallik, fusays.

Lobule [ims.] (tşr. - nb.) *Lobe* denilen fassın küçüğü, fusays.

Lobulé,e [s.] (tşr. - nb.) Zü'l-fusays.

TÜBA TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Local [imz.] Mevki, bir mahallin mevki ve vaziyet ve hâli. (cm.: *locaux*.)

Local,e [s.] Bir mahalle mahsus, mahallî. ◆ Mahallerin ahvâl ve suret-i vaziyetine müteallik, mevkiî. || **Douleur – e** Elem-i mevziî. || **Couleur – e** Her şeyin kendisine mahsus olan renk, vasıf ve hâl-i tabiisi. (cmz.: *locaux*.)

Localement [h.] Mahallî bir suretle, mahallince. ◆ Mevziî olarak.

Localisable [s.] Zuhur ettiği, bulunduğu mahalle münhasır bırakılabilir.

Localisation [ims.] Bir şeyin bir mahalle tatbiki, mahallî hâline konması. ◆ Bulunduğu yere münhasır bırakılabilmesi. ◆ Temekkün, takarrür. ◆ Hasr, tahdid.

Localiser [ft.] Bir şeyi bir mahalle tatbik etmek, mahallî hâline koymak. ◆ Muayyen bir yere mahsus ve münhasır bırakmak. ◆ Hasr, tahdid etmek.

Localité [ims.] Mahal, mevki, mevzi. ◆ Mahal ve mevkiye mahsus ahvâl, ahvâl-i mahalliye.

Locataire [i.] Kiracı, müste'cir. || **Principal** – Bir evi oda oda kiraya vermek üzere sahibinden istîcar eden adam. || **Sous** – Müste'cir-i sânî.

Locateur,se [i.] Mûcir, mûcire. ◆ Müste'cir-i sânî. (Gayr-ı müsta'mel gibidir.)

Locatif,ve [s.] Müste'cir veya îcar ve istîcara müteallik veya ait olan. || **Réparation – ves** Müste'cire ait tamirat. || **Valeur – ve** İcar edilen bir akarın getirebileceği îrad. || **Risques – s** Müste'cir ile akar sahibinin harik vukuu takdirinde yekdiğere karşı mesuliyet-i mütekabileleri. || **Prix** – Bedel-i îcar.

Location [ims.] Kiralama, îcar, isticâre, istîcar. ◆ Kira, icâre, bedel-i îcar. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Loca tutma. ◆ Loca biletleri satılan yer. || **Vol à la** – Kiralamak bahanesiyle hâneleri gezerek eline geçeni aşırmaktan ibaret olan tarz-ı sirkat.

Locatis [imz.] Âdi kira beygiri, âdi beygir.

Loch [imz.] *(lok)* (bhr.) Geminin sürat-i seyir ve hareketini anlamaya mahsus alet, parakete.

Loche [ims.] Sazan fasîlesinden çupra balığı ki tatlı suda yaşar.

Locher [fl.] (Beygir nalı hakkında) Sallanmak, oynamak, düşecek hâlde olmak. || **Il y a quelque chose qui loche** Mani olur bir şey vardır, mahzur vardır. || **Avoir toujours quelque fer qui loche** Ufak tefek mahzurlar, maniler bulunmak.

Lochies [ims. - cm.] (t.) Çocuk doğduktan sonra gelen kan, nifas.

Lochiorrhée [ims.] (t.) Seyelân-ı nifas.

Locman [imz.] (mr. Lamaneur.)

Locomobile [ims.] Sanayi ve ziraatta müsta'mel müteharrik buhar makinesi, lokomobil. = [s.] **Machine** – Müteharrik buhar makinesi.

Locomobilité [ims.] Yerinden oynayabilme, müteharrik olma.

Locomoteur,trice [s.] Oynatan, kımıldatan, muharrik.

Locomotif,ve [s.] Tahrike mensup ve müteallik veya tahriki mûcip olan, tahrikî, muharrik. || **Machine – ve** (mr. Locomotive.)

Locomotion [ims.] Seyir ve hareket. ◆ Hareket-i intikaliye, taharrük. ◆ Hareket-i ihtiyariye, iradiye.

Locomotive [ims.] Demiryolu arabalarını çeken buharlı araba, lokomotif.

Loculaire [s.] (nb.) Birkaç ufak hücreye münkasim olan, meskenî.

Loculé [s.] (nb.) Zü'l-mesâkin.

Loculeux,se [s.] (nb.) Zü'l-ecvaf.

Loculicide [s.] (nb.) İnficar-ı meskenî.

Locum tenens [imz.] (Latince tabir) Vekil, kaymakam.

Locustaires [imz. - cm.] (hyv.) Cerad fasîlesi.

Locuste [ims.] Çekirge ve ağustos böceği gibi haşeratın nâm-ı umumîsidir.

Locution [ims.] Tabir, suret-i ifade, terkip. || – **adverbiale** Hâl veya zarf mânâsıyla bir kelime yerini tutan terkip, terkib-i hâl. || – **prépositive** Harf-i cer yerini tutan terkip.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Lodoïcée [ims.] (nb.) Bir cins kuka ağacı, cevz-i Hindî ağacı.

Lods [imz. - cm.] – **et ventes** Avrupa'ca eski derebeylerinin kendi tımarları dairesinde satılan emlâk kıymetinden aldıkları resm, alım-satım resmi, bey'iye resmi. ◆ Ruhsat ve müsaade mânâsına da gelmiştir.

Lof [imz.] (bhr.) Geminin rüzgâra karşı olan yanı, orsa. || **Revenir du** – Yelkenleri suya indirmek.

Lofer [fl.] (bhr.) Gemiyi rüzgârın geldiği tarafa doğru çevirmek, orsa etmek.

Loganiacées [ims. - cm.] (nb.) Cevziye-i mukayyie fasîlesi.

Loganie [ims.] (nb.) Cevziye-i mukayyie fasîlesinden loganya çiçeği.

Logarithme [imz.] (r.) Teklif olunan bir aded-i meçhulü bulmak için malum olan ve esas tabir olunan bir adedin çıkarılacağı derecatı mübeyyin cetvel, logaritma.

Logarithmique [s.] (r.) Logaritma hesabına mensup ve müteallik.

Loge [ims.] Kulübe, külbe. ◆ Küçük oda, hücre. ◆ Kapıcı odası. ◆ Müsabakata girişen ressam vesâir sanatkârların münferiden çalışmasına mahsus hücre. ◆ Tımarhane hücresi. ◆ Tiyatro locası. ◆ Farmasonların locası. ◆ Köpek veya yırtıcı hayvan kafesi. || (nb.) Bazı semerelerin çekirdeklerini hâvi cevfi, mesken.

Logé,e [s.] Mukim, sâkin. ◆ Girmiş, batmış. ◆ İlişip, sıkışıp kalmış. ◆ Mevzu'. || **Être – à la même enseigne** Aynı hâlde bulmak. || **Être – à quatre vents** Delik deşik bir odada mukim bulunmak.

Logeable [s.] Kabil-i süknâ, kabil-i ikamet.

Logement [imz.] İkametgâh, mesken, menzil, konak. || (as.) – **des troupes** Askerin emr-i iskânı. || – **d'un canon** Kundağın namlu yatağı. || – **de platine** Çakmak yatağı. || (bhr.) Kamara. || – **d'équipage** Tayfa mevkii.

Loger [ft.] İkamet veya beytûtet ettirmek, mesken ve menzil göstermek. ◆ Misafir kabul etmek. ◆ Yerleştirmek, vaz' etmek. ◆ (Maraz hakkında) Bedene, vücuda ittisal etmek, yerleştirmek. ◆ Çıkılması güç bir yere atmak. || **Cet enfant a logé sa balle sur les toits** Bu çocuk topunu dama attı. ◆ Mevki tayin etmek. ◆ Hâvi, muhtevî olmak, ihtiva etmek. = [fl.] İkamet etmek, oturmak. ◆ Bulunmak. || **Se** – Yerleşmek.

Logette [ims.] Küçük hücre, hücrecik. ◆ Küçük tiyatro locası. ◆ Küçük mesken.

Logeur,se [i.] Kiraya verilen mefruş odaları hâvi bir ev idare eden adam veya kadın.

Logicien,ne [ims.] İlm-i mantıkı iyi bilen, ilm-i mantık erbabından, mantıkî. ◆ Mantık kavâidine mutabık makul söz söyler adam. ◆ Mantık sınıfı şâkirdanı.

Logie [d.] Mebhas ve ilim mânâsıyla pek çok ıstılahat-ı ilmiye ve fenniye kelimelerinin âhirinde bulunur.

Logique [ims.] İlm-i mantık. || (mec.) Doğru düşünme, makuliyet. ◆ Düşünmenin tarik ve usul-i mahsusası. ◆ Sıra, nizam. ◆ Muhakeme. ◆ Mantık kitabı.

Logique [s.] Mantık kavâidine mutabık, mantıkî. ◆ Makul.

Logiquement [h.] Mantık kavâidine tatbikan, mantıkça. ◆ Makul bir suretle.

Logis [imz.] İkametgâh, mesken, menzil. ◆ Dimağ, zihin. || **Corps de** – Bir bina taksimatının en büyüğü, divanhânesi. || (as.) **Maréchal des** – Bölük emini.

Logiste [imz.] Müsabakata girişmek üzere münferiden bir hücrede çalışmak me'zuniyetini hâiz ressam vesâire, hücre-nişin.

Logistique [s.] (hy.) **Logarithme** – İlm-i hey'ette müsta'mel sabiteli logaritma.

Logographie [ims.] İstenografyanın usul-i atîkası.

Logogriphe [imz.] Harfleri diğer bir suretle terkip olundukta başka bir kelimeye kalb ve tahvil olunan kelime, muammâ, lugaz. || (mec.) Anlaşılmaz söz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Logomachie [ims.] Elfaz ve kelimat hakkında mübâhase ve muâraza. ◆ Lafız, kelime münâzaasından ibaret şey.

Logomachique [s.] Elfaz ve kelimat hakkında olan mübâhaseye mensup ve müteallik.

Loi [ims.] Kanun, nizam. ◆ Tabiatın kavâid-i esasiyesi, kavânîn-i tabiiye. ◆ Kavâid, şerâit, adap. ◆ Hüküm, kuvvet. || – **agraires** Ziraat kanunnâmesi. || **Bulletins des** – **s** Mecmua-i kavânîn. || – **martiale** İdare-i örfiye kanunu. || **La** – **ancienne** Din-i Musa (asm.) || **La** – **nouvelle** Din-i İsa (asm.) || **Homme de** – Kanun-şinas. || **Se faire une** – **de** Bir vazifeyi deruhde edip icrası için taht-ı mecburiyete girmek. || **La** – **d'attraction** Cazibe kanunu.

Loi [ims.] Meskûkât ayarı.

Loïmologie [ims.] (t.) Mebhas-i tâun.

Loin [zm.] Uzak, baid, dûr, uzaktan, uzakta, uzağa. || **De** – Uzaktan. || **Au** – Uzakta, uzağa. || **De** – **en** – Arası pek uzun müddetlerde, uzun fâsılalarla. || – **de** -den uzak, şöyle dursun. || **Je suis** – **de vous en vouloir** Size gücenmekten pek uzağım, size hiçbir vakit gücenmem. || – **de là** Bilakis, belki. || **Revenir de** – Uzak bir yerden gelmek. ◆ Pek ağır bir hastalıktan kalkmak. || **Aller** – Uzak bir yere gitmek. ◆ Daha çok müddet yaşamak. ◆ Mevkiini muhafaza etmek. ◆ Dayanmak, sürmek, devam ve sebat etmek. ◆ Terakki etmek, muvaffakiyetler ihraz eylemek. || **Mener** – Uzak bir yere götürmek. || **Voir de** – Sahib-i tedbir ve teemmül olmak. || – **des yeux**, – **du cœur** Gözden ırak olan gönülden de ırak olur. || – **que** Edecek yerde bilakis.

Lointain [imz.] Uzak, uzaklık, buud, mesafe. || **Le** – **d'un tableau** Bir resmin uzaktan görünür gibi müşâhede olunan ciheti.

Lointain,e [s.] Uzakta bulunan, uzak, baid.

Loir [imz.] Kışın uyuşuk bir hâlde kalan tarla sıçanı, zebâbe. || (mec.) Tembel, batî adam.

Loisible [s.] Caiz, mücaz, mübah, muhtar.

Loisir [imz.] Boş vakit, vakt-i hâlî. ◆ Müsait vakt ü hâl. || **Être de** – İstediği gibi kullanabilecek boş vakti olmak. || **à** – Müsait vakitte, huzur-ı bâl ile. ◆ Tûl-i müddet, uzun uzun.

Lok [imz.] (mr. Looch.)

Loligidées [ims. - cm.] (hyv.) Nâime-i mercûlü'r-re's fasîlesinden bir cins.

Lomantacées [ims. - cm.] (nb.) Bakliye fasîlesinden zü'l-muânık nebatata ıtlak olunur.

Lomatie [ims.] (nb.) Kızıl boya ağacı.

Lombago [imz.] (mr. Lumbago.)

Lombaire [s.] (tşr.) Batn-ı esfelin yanlarına mensup ve müteallik, katanî.

Lombard,e [i. - s.] İtalya'nın Lombardiya ahalisinden olan, Lombardiyalı.

Lombes [imz. - cm.] (tşr.) Batn-ı esfelin yanları, katan.

Lombo-abdominal [s.] (tşr.) Katanî-i batnî.

Lombric [imz.] (*c* okunur) Yer solucanı, hartan.

Lombricoïdes [s.] (syd.) **Ascaride** – At ve eşekte bulunur solucan nevi, tuval-ı müstedir.

Lonchite [ims.] Mızrak şeklinde bir nevi kuyruklu kevkeb.

Londinien,ne [i. - s.] yahut:

Londonnien,ne [i. - s.] Londralı. ◆ Londralılara yahut Londra'ya mensup, müteallik.

Londres [ih.] Londra şehri.

Londrin [imz.] İnce çuha.

Long,gue [s.] Uzun, tavil, diraz. ◆ Uzun boylu. ◆ Çok, birçok. ◆ Çok süren, medid. ◆ Mufassal. ◆ Batî, ağır hareketli. ◆ Medli, memdud (harf yahut hece). || **Avoir les dents** – **gues** Çoktan beri yiyecekten mahrum bulunmak. || **Tant que le jour est** – Gün devam ettikçe. || **Boire à** – **s trait** Bir nefeste hepsini içmek. || **Sauce** – **gue** Sulu salça. = [imz.] Uzunluk, tûl. || **Tout** ve **Au** – **du** – Mufassalan, uzun uzadıya, dûr u diraz. || **Le** – Boyuna, boyunca. || **à la** – Mürur-ı zamanla. || **En** – Boyuna, uzunluğuna. || **Du** – **gue main** Çoktan beri ve gayet dikkatle.

Longchamps [imz.] (*lon-chan*) Senenin bir devre-i mahsusasında Parislilerin Şanzelize'de

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ve Bolonya ormanında icra ettikleri tenezzüh.

Longanimité [ims.] Musibete karşı sabır ve tahammül. ◆ Büyüklük, merhamet, âtıfet, uluvv-i cenab.

Longe [ims.] Kayış, yular, çılbır. ◆ Dana veya dağ keçisi etinin belinden kuyruğuna kadar olan parçası.

Longer [ft.] Bir şeyin boyuna yürümek, boyuna gitmek. ◆ Boyuna uzanmak. || – **la côte** Sahil boyunca, kıyı sıra gitmek.

Longévite [s.] Tûl-i müddet yaşayan.

Longévité [ims.] Çok yaşayış, tûl-i ömr.

Longicornes [imz. - cm.] (hyv.) Tavîlü'l-karn fasîlesi.

Longilabres [imz. - cm.] (hyv.) Tavîlü'ş-şefe fasîlesi.

Longimétrie [ims.] Uzunluğun ölçülmesi sanatı, mukayesetü't-tûl, hendese-i etvâl.

Longipalpes [ims. - cm.] (hyv.) Zü'l-levâmis-i tavîle fasîlesi.

Longipennes [imz. - cm.] (tt.) Kanatları uzun kuşlar fırkası, tavîlü'l-ecniha.

Longirostres [imz. - cm.] (tt.) Gagası uzun kuşlar takımı, tavîlü'l-minkar.

Longitarses [imz. - cm.] (hyv.) Tavîlü'r-rusg fasîlesi.

Longitude [ims.] (cğ.) Sath-ı arz nikat ve mevâkiinin bir hatt-ı muayyenden (mesela Paris üstünden geçen hattan) olan buudunun derecesi, tûl.

Longitudinal,e [s.] Tûlen uzanan, tûlânî. || **Coupe – e** Makta-ı tûlânî. (cmz.: *longitudinaux*.)

Longitudinalement [h.] Uzunluğuna, boyuna, tûlen.

Longrine [ims.] Kiriş, taban.

Longtemps [zr.] (*lon-tan*) Çok vakit, müddet-i medîde. || **Depuis – ?** Çok oldu mu?

Longue [ims.] (sr.) Memdud hece, sakil hece. || **Observer les – s et les brèves** Vazifede gayet dikkat ve ihtimamlı davranmak.

Longuement [h.] Hayli vakit. ◆ Uzun uzadıya, mufassalan.

Longuet,te [s.] Uzunca, mufassalca.

Longueur [ims.] Uzunluk, boy, tûl. ◆ Çok sürme, imtidad. ◆ Ağırlık, betâet. ◆ Lüzumsuz tafsilat, ıtnab. || **En** – Uzunluğuna, boyuna. || **Traîner, tirer en** – Sürüncemede kalmak. ◆ Sürüncemede bırakmak. || **Coup de** – Hile.

Longue-vue [ims.] Uzun dürbün, bahriyede müsta'mel tek dürbün. (cm.: des *longues-vues*.)

Looch [imz.] (*lok*) (Arabîden me'huz) (t.) Yumuşatmak için azar azar içirilen ilaç, lauk.

Lophiodon [imz.] (arz.) Bir nevi cesim südeyye müstehâsesi.

Lophiodontides [imz. - cm.] (hyv.) Zatü'l-azlâf fasîlesinden hayliye sınıfından urefiyu'l-esnan cinsi.

Lophobranches [imz. - cm.] (hyv.) Esmâk-i azmiye kısmından bir cins ki el-yevm edme-i azmiye nâmıyla yâd olunur.

Lophophore [imz.] Hindistan tavusu.

Lophospermes [imz.] (nb.) Meksika sarmaşığı.

Lophyre [imz.] (hyv.) Cezâir-i bahr-ı muhite mahsus çam ağacına ârız bir cins böcek.

Lopin [imz.] Et vesâire parçası. ◆ Parça. ◆ Taksim olunan arazi hissesi. ◆ Bir küllün terkibine giren yekdiğerine zıt ecza.

Loquace [s.] (*koua*) Çok söyleyen, kavval.

Loquacité [ims.] (*koua*) Çok söyleme, kavvallık.

Loque [ims.] Parça. ◆ Bez parçası, paçavra. ◆ Yırtık esvab.

Loquèle [ims.] (*kè*) Âdi bir lisanla çok söylemek istidadı.

Loquet [imz.] (*kè*) Kapı mandalı, sürme.

Loqueteau [imz.] Ufak mandal, ufak sürme.

Loqueteux,se [s.] Yırtık elbiseli. ◆ Yırtık.

Loquette [ims.] Ufak parça, parçacık. ◆ Ufak bez parçası, ufak paçavra.

Loranthacées [ims. - cm.] (nb.) Dîkiye fasîlesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Loranthe [ims.] Kestane ağacı üzerine sarılır bir cins sarmaşık.

Lord [imz.] (*d* okunmaz) İngiltere'de bir zâdegân sınıfına verilen unvandır, lord. ◆ İngiltere'de Lordlar Meclisi âzâsından. || – **s de l'amirauté** İngiltere'de bahriye nezâreti erkân-ı memurîni ki alelâde yedi zâttan ibarettir.

Lord-maire [imz.] Londra ve Dublin şehir emini.

Lorette [ims.] Açık meşrepli ve herkesle görüşür kadın, âlûde-dâmen.

Lorgne [s.] Kör. (Eski kelime.) || (mec.) Ahmak, alık. ◆ Makam-ı telehhüf ve taaccübde başa vurulan darbe.

Lorgner [ft.] Gözün ucuyla bakmak, yan gözle bakmak. ◆ Göz dikmek. ◆ Ufak dürbünle bakmak. ◆ Nazar-ı âşıkane atfetmek.

Lorgnerie [ims.] Yan gözle veya ufak dürbünle bakış.

Lorgnette [ims.] Ufak dürbün.

Lorgneur,se [i.] Yan gözle veya ufak dürbünle çok bakan.

Lorgnon [imz.] Tek gözlük.

Lori ve:

Loris [imz.] Lori denilen papağan. ◆ Seylan adası maymunu.

Loricaire [ims.] Guyan denizlerine mahsus iskorpit balığı.

Loricère [ims.] Âkilü'l-lahm fasîlesinden ormanlara mahsus bir böcek.

Loriot [imz.] Florya fasîlesinden sarı asma kuşu.

Lormerie [ims.] Nalburluk. ◆ Nalbur ve saraç eşya ve edevatı.

Lorum [imz.] Bazı kuşların gagasından gözüne kadar tüysüz olan kıtasına denir, kıta-i muarrâ.

Lorrain,e [i. - s.] Loren eyaleti ahalisinden.

Lors [zz.] (*s* okunmaz) O vakit. (Eskidir.) || **Dès** – O vakitten beri. ◆ Binaenaleyh. || – **de** Vaktinde, zamanında, esnasında. || **Depuis** – O vakitten beri. || **Pour** – O sırada, o esnada, o vakit. || – **même que** Olsa bile: – **même que vous auriez dit vrai** Doğru söylemiş olsanız bile. || **Dès** – **que** Ettiği sırada, mademki.

Lorsque [hr.] O vakit ki: – **il viendra** Geleceği vakit. (Bu kelimenin âhirindeki sağır *e* yalnız *il*, *elle*, *on*, *en*, *un*, *une* kelimelerinden evvel hazf olunur.)

Los [imz.] Medh. (Eski ve gayr-ı müsta'meldir.)

Losange [imz.] (he.) Dört dıl'ı müsâvi ve zâviyelerinin ikisi hadde ve ikisi münferice olan şekl-i mütevâziyü'l-adlâ', bakla şekli, şekl-i maîn. || (m.) **Moulure** – Kabartmalı maîn.

Losanger [ft.] Maîn şekillerine tefrik etmek.

Losse yahut **Lousse** [ims.] Fıçıcı burgusu.

Lot [imz.] Hisse, pay. ◆ Piyangoda isabet eden ikramiye. || **Gros** – Büyük ikramiye. || (mec.) Nasip, kısmet. || **Par** – **s** Parça parça.

Lote [ims.] (mr. Lotte.)

Lotées [ims. - cm.] (nb.) Bakliye fasîlesinden sûsiye cinsi.

Loterie [ims.] Kura, piyango, loterya.

Loti,e [s.] Taksim olunmuş, pay edilmiş. (Yalnız *mal* ve *bien* kelimeleriyle beraber kullanılır.)

Lotier [imz.] Güzel râyihalı lüfer çiçeği, yaban bezelyesi, hand-i kuk[?].

Lotion [ims.] (t.) Bazı hasta uzuvları veya yaraları yıkama ve bunları yıkadıkları mâyi ilaç, gusl [gisl].

Lotir [ft.] Taksim etmek, pay etmek. || (hk.) Hisseleri tayin ve tefrik etmek.

Lotissement [imz.] Pay etme. ◆ (hk.) Tayin ve tefrik-i hisas.

Loto [imz.] Piyango oyunu, loterya, tombala. || Loterya, tombala takımı.

Lotos [imz.] (mr. Lotus.)

Lotte [ims.] Uzun morina balığı. (Bu kelime *Lote* suretinde dahi yazılır.)

Lotus yahut **Lotos** [imz.] (s'ler okunur) Esâtirde menkul gayet leziz bir meyve-i mevhum. ◆ Mısır ve Hind'in bir nevi ağaç ve nebatı, fûl-i Mısrî, fûl-i Hindî.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Louable [s.] Şâyan-ı medh, memduh. ‖ (t.) Hâl-i sıhhatte veya şifayâb olmak üzere bulunan adamlarda tesadüf edilen evsaf-ı âdiye ve tabiiyeyi hâiz.

Louablement [h.] Şâyan-ı medh olacak bir suretle, memduhiyetle.

Louage [imz.] Kira, icâre, îcar, istîcar. ◆ Bedel-i îcar, kira. ‖ **Action de** – Bedel-i îcar davası.

Louange [imz.] Medh, sitâyiş, senâ, övme. ◆ Hamd, şükür, sipas. ‖ **Débiter des – s** Sitâyiş-füruşluk etmek.

Louanger [ft.] Mübalağa ve ifratla medh ü sitâyiş etmek.

Louangeur,se [i.] Mübalağa ile medh ü sitâyiş edici, meddah, senâkâr, sitâyişhan.

Loubine [ims.] Deniz kurdu denilen balık, zi'b-i bahrî.

Louchard,e [i.] (mr. Loucheur.)

Louche [i. - s.] Şaşı, ahvel. ‖ (mec.) İki mânâlı, meşkûk. ◆ Bulanık. = [imz.] Şüphe, şek, anlaşılamamazlık.

Louche [ims.] Çorba vesâirenin tabaklara taksimine mahsus büyük kaşık, kepçe (kefçe).

Louchement [imz.] Şaşı bakma.

Loucher [fl.] Şaşı olmak, şaşı bakmak.

Loucherie [ims.] Şaşılık, şaşı bakış.

Louchet [imz.] Küçük çapa. ◆ Keskin bel.

Loucheur,se [i.] Şaşı bakan, şaşı. (*Louchard,e* dahi denilir.)

Loue [ims.] Kiralama, istîcar.

Loué,e [s.] (hk.) Kiralı, kiralanmış. ‖ **La chose – e** Me'cur.

Louer [ft.] Övmek, medh ü sitâyiş etmek. ◆ Hamd ü senâ etmek, şükretmek. ‖ **Se –** Memnun ve hoşnut olmak, hazzetmek. ‖ **Se – de** Memnun olmak, beyan-ı memnuniyet etmek.

Louer [ft.] Kiraya vermek, îcar etmek. ◆ Kira ile tutmak, kiralamak, istîcar etmek. ‖ **Maison – à** Kiralık hâne.

Loueur,se [i.] Bir şeyi kira ile veren mûcir.

Loueur,se [i.] Medh ü sitâyiş edici, senâkâr.

Lougre [imz.] İki direkli küçük harp sefinesi ki ekseriya deniz haydutları ve kaçakçılar râkib olur.

Louis [imz.] Fransa'nın eski bir nevi altın sikkesi ki yirmi dört frank kıymetinde idi, Luic altını. ◆ El-yevm yirmi franklık altın sikke.

Louise-bonne [ims.] Tatlı ve ağızda erir güz armudu.

Loup [imz.] Kurt, zi'b, gürk. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Oyuncuların tam vaktinde sahneye girmeyip sahneyi bir müddetcik boş bırakmaktan ibaret hataları. ‖ **Marcher à pas de –** Yavaş ve gürültüsüz yürümek. ‖ **Froid de –** Pek şiddetli soğuk. ‖ **– de mer** Eski ve mahir gemici. ‖ **– des canaries, – doré** Çakal. ‖ **– des eaux douces** Su samuru. ‖ **Entre chien et le –** Akşama doğru, alaca karanlıkta. ‖ **Avoir vu le –** Nezle olmak. ‖ **Le – mourra dans sa peau** Bed tıynetler ıslah kabul etmez.

Loup [imz.] Kadife maske, hicap.

Loup-cervier [imz.] Vaşak denilen hayvan. (Lisan-ı fende *Lynx* denilir.) (cm.: des *loups cerviers*.)

Loupe [ims.] Ur, verem-i zi'bî. ◆ Ağaçların kütük ve dallarında hâsıl olan bir nevi ur. ◆ Pertevsiz. ◆ Çark tırnağı. ◆ Tembellik, haylazlık.

Louper [fl.] Batîâne, tembel tembel çalışmak. ◆ Çok içki içmek.

Loupeux,se [s.] Urlu. (Ağaçlar hakkında dahi müsta'meldir.)

Loup-garou [imz.] Gece vakti kurt kıyafetinde gezdiği tahayyül olunan cin veyahut sehhar adam, kara koncolos, gulyabani, orman cini. ◆ Bir nevi çocuk oyunu. ‖ (mec.) Kimse ile görüşmez mütevahhiş adam, merdümgiriz. (cm.: des *loups-garous*.)

Lourd,e [s.] Ağır, sakil, giran. ◆ Ağır hareketli, batî. ◆ Kaba, zarafetsiz. ◆ Güç, zahmetli.

Lourdaud,e [s.] Kaba, zarafetsiz, maharetsiz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Lourde [ims.] Kapı.

Lourdement [h.] Ağırlıkla, ağır bir surette. ◆ Kabalıkla, zarafetsizlikle. ◆ Elem-nâk bir surette. ◆ Müşkilat ve sıkıntı ile.

Lourderie [ims.] Galiz sehiv ve hata, kabalık. ◆ Kabalık, ağırlık.

Lourdeur [ims.] Ağırlık, sıklet.

Loure [ims.] Bir nevi raks.

Lousseau yahut:

Lousset [imz.] (bhr.) Geminin sintinesi, dibi.

Loustic [imz.] (*c* okunur) yahut:

Loustig [imz.] Mukallit, soytarı. ◆ Kışlada arkadaşlarını eğlendiren tuhaf ve şakacı nefer.

Loutre [ims.] Su samuru, zi'bü'l-mâ. ◆ Bu hayvanın postu. = [imz.] Su samurundan mamul kalpak vesâire.

Louvard yahut **Louvart** [imz.] Anasının yardımı olmaksızın yaşayabilen kurt yavrusu.

Louve [ims.] Dişi kurt. ◆ Gayet âdi fahişe. ◆ Ağır taşları tutup kaldırmaya mahsus demir manivela.

Louver [ft.] Manivela ile taş kaldırmak.

Louvet,te [s.] Kurt renginde.

Louveteau [imz.] Kurt yavrusu.

Louveter [fl.] (Dişi kurt hakkında) Doğurmak, yavrulamak.

Louveterie [ims.] Kurt avı takımı. ◆ Kurt avcılarına mahsus kulübe.

Louvetier [imz.] Kurt avı takımının muhafızı. ◆ Kurt avcılarını idare eden adam.

Louviers [imz.] Fransa'nın bu isimle müsemmâ şehrinde imal olunan çuha, Luvi çuhası.

Louvoyage [imz.] Geminin rüzgâra karşı volta vurarak yürümesi, volta.

Louvoyer [fl.] (Gemi hakkında) Rüzgâra karşı volta vurarak yürümek, volta vurmak. ◆ Döne döne, öteye beriye sapa sapa imtidad eden bir yoldan gitmek.

Louvre [imz.] Paris'te bugün resim ve heyâkil müzesi bulunan bir büyük bina. ‖ (mec.) Büyük bina, mükemmel ev, saray.

Lovelace [imz.] Kadınların teshir-i kalbi ile meşgul genç, zarif, zengin delikanlı. ◆ Âdi zendost, zenpâre. (Meşhur bir hikâye kitabından müsteardır.)

Lover [ft.] Kangal yapmak. ‖ (bhr.) – **un cordage** Bir halatı roda etmek. ‖ – **son câble** Yaşamak.

Loxarthre [imz.] (crh.) İnhiraf-ı mafsal.

Loxodromie [ims.] (bhr.) Geminin yan yürürken çizdiği hatt-ı münhani, seyr-i mütemâyil.

Loxodromique [s.] Geminin yandan yürürken çizdiği hatt-ı münhaniye, seyr-i mütemâyile mensup ve müteallik.

Loxonema [ims.] (arz.) Ehramiye fasîlesinden bir cins helezon ve müstehâsesi.

Loyal,e [s.] Hadd-i kanununin haricine çıkmayan, nâ-makul harekette bulunmayan. ◆ Doğru, müstakim, namuslu, sadık, halis, hilesiz, mert. (cm.: *loyaux*.)

Loyalement [h.] Suret-i makulede, hadd-i kanuni dâhilinde. ◆ Doğrulukla, namusluca, sadıkane, halisâne, hilesizce, merdâne.

Loyauté [ims.] Sadakat, doğruluk, istikamet, namus, mertlik.

Loyer [imz.] Ev kirası, icâresi. ◆ Ale'l-ıtlak kira. ◆ Ücret, ecir, mükâfat. ◆ Kira ile tutulmuş hâne, daire, oda. ‖ (mec.) Muvakkat isti'mal. ‖ **Donner à** – Kiraya vermek, îcar etmek. ‖ **Prendre à** – Kira ile tutmak, isticâre etmek.

Lubie [ims.] Çocukça fikir ve heves, nev-heveslik.

Lubricité [ims.] Nefs ve şehvet azgınlığı, şehvetperestlik.

Lubrification [ims.] (syd.) Tezlik, tezlic.

Lubrifier [ft.] Zift veya balmumu vesâire ile parlatıp kayacak bir hâle koymak, tezlik, tezlic etmek.

Lubrique [s.] Nefs ve şehvete tâbi, şehevânî.

Lubriquement [h.] Nefs ve şehvete tâbiiyetle, gayet çapkınca.

Lucane [imz.] Büyük nevi makaslı böcek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Lucanides [imz. - cm.] (hyv.) Zül'l-kurun-ı musfah fasîlesinden matriye cinsi.

Lucarne [ims.] Baca, çatı deliği.

Lucide [s.] Ziyalı, münevver, ruşen. ◆ Açık, vâzıh. ◆ İyi gören, iyi derk ve temyiz eden.

Lucidement [h.] Ziyadar ve münevver yahut açık ve vâzıh bir suretle.

Lucidité [ims.] Ruşenlik, açıklık, vuzuh.

Lucifer [imz.] (*r* okunur) (hy.) (İnde'l-mütekaddimîn) Güneşten evvel tulû' eden Zühre seyyâresi. ◆ (İnde'n-nasârâ) Şeyâtin reisi. ◆ Şeytan, şeytanetkâr adam.

Lucifuge [s.] (hyv.) Ziyadan kaçan.

Luciline [ims.] Beyaz petrol gazı, lüsilin.

Lucimètre [ims.] (ht.) Mikyas-ı ziya.

Lucine [ims.] Deniz kenarlarındaki kumlarda bulunur bir cins kavkaa.

Lucinidées [ims. - cm.] (hyv.) Zü'l-burnus-i tâm fasîlesinden ziyaiye nevi.

Luciole [ims.] Ateş böceği, şebçerağ, şebtab.

Lucratif,ve [s.] Kârlı, faydalı, temettülü, nemâdar.

Lucrativement [h.] Kâr ve fayda ve temettüyle.

Lucre [imz.] (hk.) Kâr, fayda, temettü. || – **cessant** Mahrum kalınan kâr.

Lucrèce [ims.] Gayet afif kadın.

Luctueux,se [s.] İnleyişli, iniltili, müennen; **Respiration – se** Teneffüs-i müennen.

Lucubration [ims.] (mr. Élucubration.)

Lucules [ims. - cm.] (hy.) Emvac-i muzîe-i şems.

Ludier [imz.] (nb.) Lüdye denilen bir nevi şüceyre.

Ludion [imz.] (ht.) Tazyik-i havayı ispat ve irâe etmek üzere küçük bir şişenin içinde tapasına basılmakla oynatılan kuklalı alet, lüdyon aleti.

Luette [ims.] (tşr.) Boğazdaki küçük dil, lehat.

Lueur [ims.] Zayıf ışık, aydınlık, şule, lem'a. || (mec.) Zayıf ve hafif bir görünüş. ◆ Hafif ve geçici bir nişâne.

Lugubre [s.] Hüzn-âmiz, hazin, mağmum, müellim.

Lugubrement [h.] Hüzn-âmiz bir suretle, hüzün ve keder ve elemle.

Lui [s.] Zamir-i munfasılın müfred müzekker gaibi; o: **C'est** – Odur; – **même** Kendisi. (Müennesi *elle*'dir.) || Zamir-i muttasılın müzekker ve müennes için müşterek müfred gaibi: Ona, kendisine: **Je – ai dit** Ona (kendisine) söyledim. || – **même** Bizzat o, kendisi. || **Par – même** Haddizatında. || **à – seul** Yalnız başına, kendi başına.

Luire [fl.] Parlamak, neşr-i ziya etmek, izmihrar etmek. ◆ Lemeân etmek. (Mazi ve emir ve intihâiye-i mazi sîgalarından tasrif olunmaz.)

Luisant,e [s.] Parlayan, parlak, münevver, muzî. = [imz.] Parlaklık, parlak. ◆ Güneş, aydınlık. = [ims.] Ay.

Lumachelle [ims.] Ufak sedef müstehâselerinden müteşekkil mermer.

Lumbago [imz.] (*lon*) Batn-ı esfel yanlarının ağrıması, veca'-ı katanî.

Lumière [ims.] Nur, ziya, aydınlık, ışık. ◆ Yanmış mum ya kandil vesâire. ◆ Top ve tüfeğin falya deliği. ◆ Körüklü âlât-ı musikiyenin havanın girmesine mahsus deliği. || (mec.) Ömür, hayat: **Voir la** – Doğmak, dünyaya gelmek; **Perdre la** – Ölmek. ◆ Nur-ı basar: **Perdre** – Kör olmak. ◆ Zihin ve kalbi tenvir eden esbab-ı maneviyeye dahi ıtlak olunur; nur-ı marifet. ◆ Bir kavim ve memleketin veya bir asrın mefharı olan büyük rical ve ulemâya dahi ıtlak olunur: **C'est la – de son siècle** Asrının mefharıdır.

Lumignon [imz.] Yanmış mum ya kandil fitilinin ucu. || (mec.) Tenvir-i fikr eden bir şey bakiyesi.

Luminade [ims.] **Pêche à la** – Meşale ile sayd-ı mâhî.

Luminaire [imz.] Mabedde esna-yı âyinde yanan mumlar ve kandiller, masâbih. ◆ Kütüb-i mukaddesece tenvir eden ecram-ı semâviye, neyyir, neyyireyn, güneş ile ay. ◆ Tenvirat,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tenvirat masrafı. ◆ Uzv-ı rü'yet. (Bu mânâ eskidir.) || – du temps Güneş yahut ay.

Lumineusement [h.] Münevver ve ziyadar olarak, aydınlıkla. ◆ Kemâl-i vuzuh ile.

Lumineux,se [s.] Münevver, münir, ziyadar, ruşen, muzî. || (mec.) Parlak, güzel, a'lâ, vâzıh.

Lump [imz.] Şimal denizlerine mahsus bir cins uskumru.

Lunaire [s.] Aya mensup ve müteallik, kamerî: Mois – s Şühur-ı kameriye.

Lunaire [ims.] Ayçiçeği, remram.

Lunaison [ims.] Ayın küre-i arz etrafındaki devri, devr-i kamer.

Lunatique [i. - s.] (t.) Kamerin tebeddülatına tâbi gibi görünen bazı emraza ve onlara müptelâ olan adamlara ıtlak olunur, aysar, kamerî. ◆ Divâne, meczup.

Lunch [imz.] (*lontch*) (İngilizce'den me'huz) Öğleden sonra yenen ikinci kuşluk yemeği.

Luncher [ft.] (*lont-tché*) İkindi vaktine doğru İngilizler gibi yemek yemek.

Lundi [imz.] Pazartesi günü, yevmü'l-isneyn. || – gras Karnavalın son pazartesi günü. || Faire le – Pazartesi günü bir iş görmemek.

Lune [ims.] Ay, kamer, mah. ◆ (İnde'ş-şuarâ) Ay, şehr. || (mec.) Garip keyif, heves. || Pleine – Aydın on dördü, bedir, bedr-i tam. || Nouvelle – Yeni ay, ay yenisi, mihak [mahak - muhak]. || Clair de – Ay aydınlığı, mehtap. || – rousse Nisan ayında görünen kamer ki köylülerin itikadınca nebatata kuvvetli bir tesiri olur. || Phases de la – Safahat-ı kamer. || Promettre la – Elden gelmeyecek bir şeyi bile bile vadetmek. || Faire un trou à la – İflas etmek. ◆ Borçlarını ödemeksizin savuşmak. || – de miel Teehhülün ilk ayı, balayı. || (k.) Gümüş, flor-ı fidda.

Lunel [imz.] Fransa'nın bu isimle müsemmâ şehrinde çıkan şarap.

Lunetier [imz.] Gözlük ve dürbün yapan ve satan, gözlükçü, dürbüncü.

Lunetière [ims.] Gözlük otu denilen nebat.

Lunette [ims.] Dürbün, nazzâre. ◆ Delikli sandalye vesâire deliği. ◆ Beygirlerin gözlerinin yanına konulan dairevî şayak parçası. ◆ Nısf-ı daire şeklinde ay tabya. ◆ Kubbenin müdevver parçası. ◆ Saat camının dairesi. ◆ Yâdest [lâdes] kemiği. || Longue-vue yahut – d'approche Uzun tek dürbün. = [cm.] Gözlük.

Luniforme [s.] (nb.) Kameriyü'ş-şekl.

Luni-solaire [s.] (hy.) Kamer ve şemse mensup ve müteallik; Année – Ayları kamere tâbi olup ancak eksiği doldurularak sene-i şemsiyeye tatbik olunmuş ve mevsimleri gayr-ı müteharrik sene, sene-i kameriye-i şemsiye.

Lunistice [imz.] (hy.) Bedr-i tam. || – austral Bedr-i tam-ı cenubî.

Lunule [ims.] Hilal suretinde şekil veya alet. ◆ Tırnağın dibindeki beyaz leke, hilal.

Lunulé,e [s.] (nb.) Hilal şeklinde, hilalî.

Lunure [ims.] Eşcarın derûnunda olup hilaliye denilen hastalık.

Lupanar [imz.] Umumhâne.

Lupercales [ims. - cm.] Eski Romalıların Pan nâm ilahlarının nâmına icra ettikleri şenlikler ki Hıristiyanların karnavalına muadil idi.

Lupin [imz.] Hayvanlara yedirilen acı bakla, turmus.

Lupin,e [s.] Kurda ait, müteallik.

Lupus [imz.] (t.) Karha-i âkile, lupus.

Luron,ne [i.] Gailesiz ve şen adam. ◆ Zevk ve eğlenceye tâbi açık meşrepli kadın.

Lusin [imz.] (bhr.) Yelken kasalarını imal ederken tel bükme.

Lustrage [imz.] Parlatma, perdahlatma.

Lustral,e [s.] Her beş senede bir defa olan. ◆ Tathire yarayan. || Eau – e Eski Yunan ve Roma rahiplerinin halkı mâsivâdan tathir için yıkadıkları su, mâ-i mutahhir. || Jour – Yeni doğmuş çocuğu bu su ile yıkayarak adını taktıkları gün. (cmz.: *lustraux*.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Lustration [ims.] Eski Yunanlı ve Romalıların bir şahsı veya şehri diyaneten tathir için icra ettikleri, taharet suyu ile yıkama resm ve âyini.

Lustre [ims.] Parlaklık, perdah, cilâ. ◆ Avize. ‖ (mec.) Hüsn ü cemal veya fazl u hünerin parlaklığı, şöhret, şeref, şan, pertev, şaşaa. ‖ **Servir de – à** İktidar ve liyakatini belli etmeye yaramak. ‖ **Chevalier de** – Tiyatrolarda sahne-i temâşâya konulan oyunları alkışlamak üzere tiyatro sahibi tarafından ücretle tutulan adam. (Bu gibi sahte alkışçılar halkın enzarına görünmek üzere daima avizenin altında oturdukları için böyle tesmiye edilmişlerdir.)

Lustre [imz.] Eski Romalıların beş seneden ibaret devirleri.

Lustrer [ft.] Parlatmak, perdah, cilâ vermek.

Lustreur [imz.] Cilâ verici, cilâcı, perdahçı.

Lustrine [ims.] İpekten mamul parlak kumaş.

Lut [imz.] (*t* okunur) (k.) Ameliyat-ı kimyeviye icrası için ateşe konulan kapları macunlamaya mahsus bir nevi balçık, macun, tıyn-ı hikmet.

Luter [ft.] Tıyn-ı hikmetle macunlamak.

Luth [imz.] Rebab. ‖ Kuvve-i şi'riye.

Luthérianisme [imz.] Luter tarafından icat olunmuş olan Protestan mezhebi.

Lutherie [ims.] Telli çalgı aleti yapmak sanatı.

Luthérien,ne [i.] Luter'in Protestan mezhebinden olan, Protestan mezhebi. = [s.] Protestan mezhebine mahsus yahut mensup ve müteallik.

Luthier [imz.] Telli çalgı âlâtı yapan sanatkâr.

Lutin [imz.] Cin. ‖ (mec.) Pek uyanık ve yaramaz çocuk.

Lutiner [ft.] Eziyet vermek, rahatsız etmek. ◆ Şeytanlık ve yaramazlık etmek.

Lutraire [ims.] (hyv.) Zü'l-burnus-i ceybî fasîlesinden bir nevi aşivades.

Lutrin [imz.] Kilisede okunan dua kitaplarının vaz'ına mahsus rahle.

Lutte [ims.] Güreş, musâraa. ◆ Münâzaa, mübâhase, mücadele.

Lutter [fl.] Güreşmek, musâraa etmek. ◆ Mukavemet ve müdafaa etmek, davranmak, çabalamak, ictihad etmek.

Lutteur [imz.] Güreşçi, pehlivan, musâri'.

Luvation [ims.] (crh.) Kemiğin yerinden oynaması, çıkık.

Luxe [ims.] Elbise ve mefruşat vesâire takımları ziynet ve mükemmeliyeti, süs, tantana, debdebe. ◆ İsraf, sefâhet. ◆ Bolluk, mebzûliyet.

Luxer [ft.] Bir kemiği yerinden oynatmak, çıkarmak.

Luxeux,se [s.] Ziynetli, mükemmel, debdebeli, mutantan, süslü. ◆ Elbise ve takımlar hususunda süs ve ziynet ve mükemmeliyeti seven.

Luxure [ims.] Nefs ve şehvete tâbiiyet, şehvetperestlik, sefâhet.

Luxiriance [ims.] Nebatatın neşvünemâsında ve mahsulattaki kesret, feyiz ve bereket, mebzûliyet.

Luxuriant,e [s.] Bereketli, mebzul, mahsulatı çok.

Luxurieusement [h.] Nefs ve şehvete tâbi olarak, şehvetperestlikle, sefâhetle.

Luxurieux,se [s.] Nefs ve şehvete tâbi, şehvetperest, sefih.

Luzerne [ims.] Kaba yonca.

Luzernière [ims.] Kaba yonca tarlası.

Luzule [ims.] Bir cins çayır otu.

Ly [imz.] Çin'de müsta'mel 300 metre tûlünde bir mimseha.

Lycanthrope [ims.] Cinnet-i zi'b denilen hastalığa müptelâ adam.

Lycanthropie [ims.] (t.) Cinnet-i zi'b denilen hastalık ki ona müptelâ olan kendini kurt zanneder.

Lycée [imz.] Aristo'nun mahall-i tedrisi bulunmuş olan Atina'ya karib bir mahal. ◆ Aristo'nun mezheb-i felsefisi ve ona tâbi

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

olan felâsife. ◆ Meclis-i üdebâ. ◆ İkinci derecedeki derslerin tedrisine mahsus dâhilî mektep, idâdi-i dâhilî. || – impérial Mekteb-i sultanî.

Lycéen [imz.] Dâhilî mekteb-i idâdi şâkirdanı, mektepli.

Lychnauthe [ims.] Çöğen fidanı.

Lychnipe yahut:

Lychnis [ims.] Karanfil fasîlesinden haşîşetü's-sirac nevi.

Lyciet [imz.] Kara çalı.

Lycope [ims.] (nb.) Su ferasyunu.

Lycoperdecées [ims. - cm.] (nb.) Nak'iye fasîlesi.

Lycoperdon [imz.] (nb.) Kurt mantarı.

Lycopode [imz.] (nb.) Kurt ağacı denilen yosun nevi, kibrit-i nebatî. (Beyne'l-avam *pied-de-loup* denilir.)

Lycopodiacées [ims. - cm.] (nb.) Kibritiye fasîlesi.

Lycorexie [ims.] (t.) Cû'-ı zi'b.

Lycose [ims.] Kaya örümceği.

Lycus [imz.] Bir cins ateş böceği.

Lydien,ne [i. - s.] Eski Lidya (yani Saruhan ciheti) ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan.

Lygée [ims.] Sebzeler üzerinde bulunur siyah bir küçük böcek.

Lygéens [imz. - cm.] (hyv.) Füsâfis-i berriye fasîlesinden dücye nevi.

Lygodium [imz.] (*omm*) Bir cins eğrelti otu.

Lymphadénite [ims.] (*lain*) (t.) İltihab-ı guded-i lenfaviye.

Lymphangite [ims.] (*lain*) (t.) İltihab-ı ukad ve ev'iye-i lenfaviye.

Lymphatique [s.] (*lain*) (tşr.) Bedenin içinde cevelân eden ve lenfa denilen mâyiye mensup ve müteallik, lenfavî; Vaisseaux – s Ev'iye-i lenfaviye; Veines – s Evride-i lenfaviye. || (t.) Tempérament – Mizac-ı lenfavî.

Lymphe [ims.] (*lain*) (tşr.) Bedenin içinde ev'iye ve evride-i mahsusasında cevelân eden berrak bir mâyi, lenfa. || (nb.) Nebatatın içinde cevelân eden mâyiye dahi ıtlak olunur.

Lymphite [ims.] (*lain*) (t.) İltihab-ı lenfa.

Lymphorrhagie [ims.] (*lain*) (t.) Seyelân-ı lenfa.

Lymphotomie [ims.] (*lain*) (crh.) Haz'-ı ev'iye-i lenfaviye.

Lyngode [s.] (t.) Fièvre – Hummâ-yı me'ekî.

Lynx [imz.] (*lainkss*) Kedi cinsinden vaşak denilen yabani bir hayvan ki eskiler indinde rü'yetinin keskinliğiyle meşhur idi. || (mec.) Gayet basiretkâr, sahib-i feraset ve intikal adam.

Lyonnais,e [i. - s.] Fransa'nın Lyon şehrinden veya bu şehre mensup ve müteallik olan.

Lyonsia [imz.] Bir cins deniz helezonu.

Lyre [ims.] (ms.) Berbat, çeng, lir. ◆ Bu şekilde yapılmış şey. || (mec.) Deha-yı şairâne, tabiat-ı şi'riye, şairlik. || Ajouter une corde à sa – Yeni bir tarz ihtirâ etmek. || (hy.) Şilyak cümle-i kevkebiyesi. || (tşr.) Öd. || (hyv.) Felemenk-i Cedid'e mahsus kara tavuk. (Buna *menure* dahi denir.)

Lyriforme [s.] (nb.) Lir şeklinde.

Lyrique [s.] Zaman-ı kadimde lir ile çalınan eş'ar. ◆ Müteheyyicâne, şevk ve germî ile. ◆ Şiir, ilham. ◆ Teganni edilmek üzere yapılmış eş'ar. || Poésie – Gazeliyat ve mersiye kabîlinden eş'ar. = [s.] Bu kabîlden eş'ar nazmeden şair.

Lyrisme [imz.] Teheyyüc-i şairâne.

Lysimachiées [imz. - cm.] (*ki*) (nb.) Fasîle-i rebiiyeden bahariye kabilesi.

Lysses [ims. - cm.] (t.) Busur-ı dâü'l-kelbî.

Lythracées [ims. - cm.] (nb.) Litrasya fasîlesi.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

M

M [imz.] Elifbâ-yı Fransevî'nin on üçüncü harfi ve hurûf-ı sâmitesinin onuncusu, bu harfin telaffuzunda üç ihtimal vardır: Ya asıl sadâsı olan (م) harfi gibi okunur, ya hiç okunmaz yahut gunne ile yani burundan telaffuz olunur. ◆ *M* harfi üç yerde asıl sadâsıyla okunur: (1) Kelimelerin bidâyetinde bulunursa, (2) tekerrür ederse; mesela *immortel*, *immoral* kelimelerinde olduğu gibi ki *imm-mortel* ve *imm-moral* gibi telaffuz olunur. Yalnız, birinci *M* harfi *emmener* ve *emmagasiner* kelimelerinde olduğu gibi *N* harfinden mübeddel olursa o vakit *an-mener* ve *an-magasiner* suretinde okunur. (3) Kendisinden sonra *N* harfi gelirse: *amnistie* ve *gymnastique* kelimelerinde olduğu gibi ki *amm-nistie* ve *gymm-nastique* suretinde okunur; yalnız *automne* ve *damné* kelimeleri müstesnadır ki gerek bunlarda gerek bunların mürekkebat ve müştakkatında *M* hiç telaffuz olunmaz. ◆ *M* harfi üç yerde gunne ile yani burundan telaffuz olunur: (1) *B* ve *P* harflerinin önünde: *comble* ve *empois* kelimelerinde olduğu gibi ki *conble* ve *enpois* suretinde okunur. (2) Kelimelerin nihayetinde: *faim* ve *nom* kelimelerinde olduğu gibi ki *fain* ve *non* suretinde okunur. Mâmâfih *hem* ve *hom* ve *sem* ve *cham* kelimeleri bu kaideden müstesnadır. Bunlar *hemm* ve *homm* ve *somm* ve *chamm* suretinde okunurlar. (3) *Compte* kelimesinde ki *conte* diye okunur. || Rakam gibi isti'mal olunduğu vakit bin adedine delâlet eder. || Fransız meskûkâtı üzerinde yalnız *m* harfi sikkenin Tuluz'da[25], *mm* Marsilya'da darp olunduğunu iş'ar eder. || *M* harfi *Monsieur* ve *MM* harfleri *Messieurs* ve *M*^{me} harfleri *Madame* ve *M*^{elle} harfleri *Mademoiselle* ve *M*^{e} harfleri *Maître* kelimesinin yerine ihtisâren isti'mal olunur. ◆ *M*^{s} harfleri *manuscrit* kelimesine delâlet eder. ◆ Sarf kitaplarında *masculin* ve seyahat, seyr-i sefâin, ilm-i heyet kitaplarında *midi* kelimesine delâlet eyler. || Ticarette *M C* harfleri *mon compte* demektir. || *S. M.* Harfleri *sa majesté* suretinde okunur.

Ma [s.] Temlik beyan eden zamir-i muttasılın müfred müennes mütekellimidir: -m, benim: – **mère** Validem. (Müzekkeri *mon*; cem'i *mes*'dir: **Mon frére** Kardeşim; **Mes affaires**; İşlerim).

Mabea [imz.] Amerika'nın çubuk ağacı.

Mac [imz.] (c okunur) Oğul, mahdum mânâsına olup İskoçya isimlerinden bir çoğunun evvelinde bulunur. ◆ Âşık, âlûftelere para veren.

25 Toulouse.

Macabre [s.] Ölülere mahsus. (Yalnız şu tabirde müsta'meldir: **Danse** – Ölü raksı.)

Macacu [imz.] (t.) Brezilya hummâsı.

Macadam [imz.] Kaldırım yerine ufak taşlar dökülerek yapılan şose. (Mucidi olan McAdam nâm İngiliz'in ismiyle müsemmâdır.)

Macadamisage [imz.] McAdam usulü üzere yani ufak taşlar yığınlarıyla şose tesviye etme.

Macadamiser [ft.] McAdam usulü üzere yani ufak taşlar yığınlarıyla şose tesviye etmek.

Macao [imz.] Yirmi bir oyunu.

Macaque [imz.] Afrika'nın kısa kuyruklu maymunu, makak. ◆ Çirkin adam.

Macareux [imz.] Şimal denizi martısı.

Macaron [imz.] Badem kurabiyesi. ‖ (bhr.) Küçük gemilerde üzerine palastra kaplamaları çakılan posta tahtaları.

Macaronée [ims.] Latince şivesine uydurulmuş kaba kelimelerden mürekkep mudhik eş'ar.

Macaroni [imz.] (İtalyanca'dan me'huz) Makarna.

Macaronique [s.] Latince şivesine uydurulmuş âdi ve kaba kelimelerden mürekkep eş'ara ıtlak olunur.

Macédoine [ims.] Sebze veya meyvelerin envâından mürekkep yemek. ◆ Mensur ve manzum makalat ve mebâhis-i mütenevviadan mürekkep kitap. ‖ (mec.) Karma karışık şeyler yığını.

Macédoine [ihs.] Makedonya.

Macédonien,ne [i. - s.] Makedonyalı.

Macération [ims.] Suya veya diğer bir mâyiye batırma, ıslatma, ta'tin. ◆ Günahların affi ümidiyle ihtiyar olunan ezâ-yı nefs, riyâzet.

Macérer [ft.] Suya veya diğer bir mâyiye batırmak. ◆ Günahların affi ümidiyle ezâ-yı nefs etmek, riyâzet etmek.

Maceron [imz.] Yaban maydanozu, asmacık.

Machœrodus [imz.] (arz.) Kediye mümâsil bir hayvan müstehâsesi.

Machaon [imz.] Büyük bir cins gündüz kelebeği.

Mâche [ims.] (nb.) Sinnevriye fasîlesinden frenk salatası.

Mâchecoulis yahut:

Mâchicoulis [imz.] Kurun-ı Vustâ'da kalelerin çıkık bedenlerinin yukarıdan aşağıya humbara vesâire atıp kale duvarının dibini muhafaza etmeye mahsus mazgalları.

Mâchefer [imz.] (*r* okunur) Demir boku, demir cürufu.

Mâchelier,ère [ims.] (tşr.) Çeneye dair, fekkî. ‖ **Dents – ères** Azı dişleri, esnan-ı tâhine.

Mâchement [imz.] Çiğneme, mazg.

Mâcher [ft.] Çiğnemek, mazg etmek. ◆ Dişlerin arasında tutulan bir şeyi çiğnemek istiyor gibi ısırmak: – **sa moustache** Bıyığını dişlerinin arasına alıp ısırmak, bıyıklarını yemek. ◆ Yemek. ‖ (mec.) Başkasının yapacağı işi hazırlamak, hazır iş vermek. ◆ Birçok tafsilat ile izah etmek. ◆ Tereddüt etmek. ◆ Söylemeye tereddüt etmek. ‖ **Ne pas – une chose** Bir sözü ağzında çiğnemeyip açıktan açığa ve doğrudan doğruya söylemek.

Mâcheur,se [imz.] Çiğneyici, mâzig.

Machiavélique [s.] (*chia*) İtalya muharrirîn-i meşhuresinden Makyavel'in usul-i siyasetine mensup ve müteallik veya muvâfık olan, hileli, desiseli.

Machiavélisme [imz.] (*chia*) Hile, desise.

Mâchicatoire [imz.] Sakız ve tütün gibi çiğnenip yutulmayan ilaç vesâire, muzga.

Mâchicoulis [imz.] (mr. Mâchecoulis.)

Machin,e [i.] İsmi hatıra gelmeyen bir şey yerine kullanılır, şey.

Machinal,e [s.] Makineden çıkar gibi gayr-ı ihtiyari ef'al ve harekât-ı tabiiyeye ıtlak olunur, mihanikî. (cmz.: *machinaux*.)

Machinalement [h.] Makine gibi, gayr-ı ihtiyari bir hareketle.

Machinateur,trice [i.] Dessas, müfsid.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Machination [ims.] Hile, hud'a, desise, tertip. = [cm.] Tesvilat ve tahrikât.

Machine [ims.] Alet, makine. ◆ Çark, dolap. ◆ Lokomotif ‖ – **à vapeur** Buhar makinesi. ‖ – **pneumatique** Muhalliyetü'l-hava. ‖ – **électrique** Elektirik makinesi. ‖ – **atmosphérique** Hava makinesi. ‖ – **à coudre** Dikiş makinesi. ‖ (Şairâne) **La – ronde** Küre-i arz. ‖ (mec.) Başkasının işini icraya alet olan adam. ◆ Hile, desise. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Gayet müfritâne, kaba bir tesir-i feciâne: **Des pièces à – s** Gayet müfritâne bir tesir-i feciyi hâiz olup insanın fikrinden ziyade nazarını celbeden tiyatro eserleri.

Machiner [ft.] Hile ve desâyis kurmak, tertip etmek. ◆ Tiyatronun alât ve makinelerini tesis etmek, kurmak.

Machinerie [ims.] Makine imali. ◆ Makine dairesi, makinelerin heyet-i mecmuası.

Machiniser [ft.] Makine hâline getirmek, tefekkür ve ihtiyardan mahrum bırakmak.

Machinisme [imz.] Makinecilik. ◆ Makineler isti'mali. ‖ (mec.) Sırf mihanikî bir amel.

Machiniste [imz.] Makine yapan yahut icat eden veyahut kullanan, makineci. ◆ Tiyatroların makinelerini kullanan adam, makinist.

Mâchoire [ims.] Çene, fek; – **supérieure** Üst çene, fekk-i âlî; – **inférieure** Alt çene, fekk-i esfel. ◆ Kerpeten ve maşa gibi âlâtın kolları. ‖ (mec.) Dirayetsiz, maharetsiz adam.

Mâchonnement [imz.] Zorla yahut güçlükle çiğneme. ◆ Kelimeler fark olunamayacak bir surette söz söyleme.

Mâchonner [ft.] Zorla veya güçlükle, ağır ağır çiğnemek. ◆ Dişlerin arasında tutulan bir şeyi sık sık ısırmak, yemek, çiğnemek. ◆ Geveleyerek ve anlaşılamayacak bir suretle telaffuz etmek.

Mâchure [ims.] Kadifenin havı dökülmüş, beyazlanmış yeri.

Mâchurer [ft.] Karalamak, siyahla telvis etmek. ◆ Yırtmak, parçalamak.

Macigno [imz.] (mad.) Fyoransa [Floransa] taşı denilen bir cins gurre taşı.

Macis [imz.] (s okunmaz.) Hind cevizinin iç kabuğu, besbâse.

Macle yahut **Macre** [ims.] Göl kestanesi. ‖ (arz.) Birbiri üzerinde tabakalar teşkil eden billur taşları, hacer-i salib.

Macler [ft.] Erimiş cam hamurunu demir bir çubukla tahrik etmek, karıştırmak.

Maclure [imz.] Amerika dut ağacı.

Mâcon [imz.] Fransa'nın Mâcon şehrinde yapılan şarap.

Maçon [imz.] Duvarcı. ◆ Fena mimar. ‖ (mec.) Bir şeyin tesisine hizmeti sebk eden adam. ◆ Bir şeyi icra eden adam. (mr. *Franc-maçon*.)

Maçonnage [imz.] Duvarcı işi.

Mâconnais,e [i. - s.] Fransa'nın Mâcon şehrinden olan, Mâconlu.

Maçonner [ft.] Yapı yapmak, duvar çekmek, duvarla kapamak. ‖ (mec.) Kaba bir surette yapmak.

Maçonnerie [ims.] Duvarcılık. ◆ Kârgir iş. (mr. *Franc-maçonnerie*.)

Maçonnique [s.] Fran-masonlar tarikine mensup ve müteallik.

Macouba [imz.] Amerika cezâirinden Martinik[26] adasında çıkan gül kokulu gayet güzel bir tütün.

Macque [ims.] Keten ve keneviri dövmeye mahsus ağaçtan tokmak, keten tokmağı, filariz.

Macquer [ft.] Keten ve keneviri tokmakla dövmek.

Macraspide [imz.] Hanâfis fasîlesinden bir cins donuzlan böceği.

Macrauchénie [ims.] (arz.) Patagonya memâlikinde keşfolunmuş bir cins gergedan müstehâsesi.

Macre (mr. Macle.)

26 Martinique.

TÜBİTAK TÜRKÇE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Macreuse [ims.] Kılkuyruk denilen siyah deniz ördeği.

Macrobie [imz.] Tûl-i ömür.

Macrobiotique [imz.] Mebhas-i tatvil-i ömür.

Macrocéphale [imz. - s.] (tt.) Başıbüyük, kebirü'r-re's.

Macrocheilus [imz.] (arz.) Ehramiye fasîlesinden bir müstehâse.

Macrochire [s.] (*ki*) (tt.) Büyük ve uzun elli, kebirü'l-yed.

Macrodactyles [imz. - cm.] (tt.) Kebirü'l-esâbi' tuyur nevi.

Macroglosse [s.] (tt.) Dilleri büyük olan kuşlar, kebirü'l-lisan.

Macronyque [ims.] Bir cins yusufçuk böceği.

Macronyx [imz.] Kap memleketine mahsus çayır kuşu.

Macrophthalmie [imz.] Hind denizlerine mahsus bir cins kavkaa.

Macrophylle [s.] (nb.) Yaprakları büyük olan (nebat), kebirü'l-evrak.

Macropode [imz.] Çin göllerine mahsus bir nevi küçük yeşil balık.

Macropodie [ims.] Kebirü'l-kademiyet. (Acâibattan.)

Macropodiens [imz. - cm.] Anâkib-i bahriye fasîlesi.

Macropodium [ims.] (*omm*) Kar çiçeği nevi.

Macroprosopie [ims.] Kebirü'l-vechiyet. (Acâibattan.)

Macroptères [ims. - cm.] (mr. Longipennes.)

Macrorhine [imz.] Hortumlu ayı balığı.

Macroscélido [imz.] Afrika'ya mahsus kızıl teyyün nevi.

Macroskélie [imz.] Kebirü's-sâkiyet. (Acâibattan.)

Macrosomatie [ims.] Kebirü'l-cesediyet.

Macrosperme [s.] (nb.) Tane ve tohumları büyük olan (nebat), kebirü'l-habbe.

Macrosporange [imz.] Mahfaza-i büzur-ı kebire.

Macrospore [ims.] Kebirü'l-bezr.

Macrothérium [imz.] (*omm*) Bir cins büyük kaya keleri.

Macroures [imz. – cm.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere-i uşâriyü'r-ricl fasîlesinden kasîrü'z-zeneb nevi.

Mactre [ims.] Bir cins deniz tarağı.

Maculage [imz.] ve :

Maculation [ims.] (tba.) Karalama, siyahla lekeletme, fena basma.

Maculature [ims.] Karalanmış, lekelenmiş, fena basılmış kâğıt. ◆ Denk sarmaya mahsus büyük tabaka kâğıt.

Macule [ims.] Leke, levs. || **Un papier plein de – s** Üzeri leke dolu bir kâğıt. ◆ Çocuğun tevellüdünden beri vücudunun bir tarafında bulunan leke.

Maculer [ft.] (tba.) Karalatmak, lekeletmek, telvis etmek. = [fl.] Lekelenmek, lekeli olmak.

Madame [ims.] Hanım, madam. (Evlenmiş kadınlar hakkında müsta'meldir.) ◆ Vaktiyle Fransa kralının büyük kerimesine, Fransa kralının biraderinin zevcesine ve Fransa kralının büyük mahdumunun kerimesine bu nâm verilir idi. (cm.: *Mesdames*.)

Madapolam [imz.] (*lam*) Kalın patiska, madampol.

Madarose [ims.] (t.) Kılların ve bilhassa kirpiklerin dökülmesi.

Madécasse [i. - s.] Afrika'nın Madagaskar cezîre-i kebiresi ahalisinden olan, Madagaskarlı.

Madéfaction [ims.] (syd.) Lapa vesâireyi ıslatma, tartib, teblil.

Madéfier [ft.] Islatmak, tartib etmek, ıslatarak yumuşatmak.

Madeleine [ims.] Tevbekâr olan âlüfte. ◆ Sent Madlen[27] Yortusu. ◆ Bir cins gevrek. ◆ Bir nevi üzüm. ◆ Bir nevi armut.

27 Sainte-Madeleine.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Madelonnettse [ims. - cm.] Bir tarik-i mahsusa mensup rahibeler. ◆ Paris'in eski fahişeler hapishanesi.

Mademoiselle [ims.] Evlenmemiş kadınlara ve kızlara verilen unvandır, hanım kız, küçük hanım, madmazel. ◆ Vaktiyle gerek müteehhil gerek gayr-ı müteehhil olsun asil olmayan bi'l-cümle kadınlara bu nâm verilirdi.

Madère [imz.] Bahr-ı Muhit-i Atlasî'nin bu isimle müsemmâ cezîresinde yapılan makbul şarap, Mader Şarabı.

Madi ve:

Madia [ims.] (nb.) Şili memâlikine mahsus ve madya denilen ot.

Madone [ims.] İtalya'da, İspanya'da Hazret-i Meryem'i tasvir eden küçük heykellere verilen isimdir. ◆ Hazret-i Meryem resmi.

Madrague [ims.] İstavrit azmanı, ığrıbî. ◆ Iğrıp torbası veya livarı.

Madras [imz.] (s okunur) Hind'in Madras şehrinde yapılan ipekli Hind kumaşı.

Madré,e [s.] Lekeli, benekli. ◆ Hilekâr, kurnaz.

Madrépore [imz.] (tt.) Kesîretü'r-ricl (polip) takımından bir nevi su huveyni ki nebata müşâbih olup Bahr-ı Muhit-i Cenûbî'de cesetlerinin terâkümü adeta araziyi kabartıp bazı ufak cezîreler husule getirir, ırk-ı lü'lü', beyaz mercan, madrepor.

Madréporides [imz. – cm.] (arz.) Arz-ı silürîde[28] bulunan hayvanat-ı nâimeden bir nevi ki madreporid denilir.

Madréporiforme [s.] (hyv.) Madreporiyü'ş-şekl.

Madréporique [s.] Madrepor denilen huveynat-ı bahriye ecsadı terâkümünden müteşekkil. ‖ **Terrains – s** Arazi-i madreporiye.

Madrier [imz.] Çifte dolap denilen meşe kerestesi. ◆ Kalas tahtası, döşeme tahtası.

Madrigal [imz.] Birkaç beyitten ibaret ve nükteli yahut âşıkane kıta. ◆ Yapma kelimat-ı âşıkane.

Madrigaliser [ft.] Kelimat-ı âşıkane söylemek.

Madrilène [i. - s.] Madrid şehri ahalisinden, Madridli.

Madrure [ims.] Hayvan derisi veya ağaç üzerindeki leke ve benek.

Maëstoso [h.] (ms.) Musikide gayet pes işareti.

Maestro [imz.] (İtalyanca'dan me'huz) Musiki ustası, meşhur musikişinas, bestekâr.

Mafflé,e [i. - s.] yahut:

Mafflu,e [i. - s.] İri ve sarkık yanaklı, yassı çehreli, ablak suratlı.

Magasin [imz.] (Arabîden me'huz) Mahzen, ambar, mağaza. ◆ Dükkân, mağaza. ‖ (as.) – **aux vivres** Erzak ambarı. ‖ (ed.) Risale-i edebiye, risale-i fenniye.

Magasinage [imz.] Eşya ve mevadd-ı ticariyenin ambara vaz' olunması, der-ambar etme. ◆ Emtianın ambarda durdukları müddet. ◆ Bunun için verilen ücret, arzıye.

Magasiner [ft.] Mağazaya, ambara koymak.

Magasinier [imz.] Yalnız bir nevi emtia füruht eden büyük bir mağazaya sahip tacir. ◆ Mağazadaki eşyanın esâmîsini hâvi defter. ◆ Bir mağazayı muhafaza ve idare eden adam, ambarcı, ambar memuru.

Magazine [imz.] Resimli risale-i mevkute.

Magdala [ims.] (mr. Lyonsia.)

Magdaléon [imz.] Üstüvâne şekline konmuş hamur veya çamur vesâire. ‖ (syd.) Yakı hamuru.

Mage [imz.] Zerdüşt dininin rahibi, mûbed, mecus, ateşperest. ◆ Müneccim-i kâzib, sihirbaz.

Mage yahut **Maje** [s.] **Juge** – Seneşal[29] denilen eski hakimlerin muavini veya vekil ve kaymakamı.

28 fr.: silurien.

29 fr.: sénéchal.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

Magicien,ne [i.] Sihirbaz, sehhar, sâhir, efsuncu, efsunger.

Magie [ims.] Büyü, sihir. ◆ İnsanda hoş bir hayret hâsıl eden tesir. ◆ Füsunkârlık. || – **noire** Ervah-ı habîsenin cem'iyle olunan sihir. || – **blanche** Ervah-ı latifenin cem'iyle olunan sihir, simya. || – **naturelle** Hokkabazlık.

Magique [s.] Sihire mensup ve müteallik, sihrî, sihirkârâne. ◆ Bâis-i hayret. || **Baguette** – Sihirbaz değneği ve (mec.) Esrar-âlud bir şey.

Magiquement [h.] Sihirle, sihirbazlıkla, sihire benzer bir suret-i fevkalâde ile.

Magisme [imz.] Din-i mecusi, zerdüştün dini, İranîlerin eski dini.

Magister [imz.] (*r* okunur) Köy mektep hocası. ◆ (İstihzâ tarikiyle) Malumatfüruş.

Magistère [imz.] Malta şövalyeleri reisi ve bunun daire ve müddet-i memuriyeti. ◆ Vaktiyle hasâis-i fevkalâdesine itikad olunan bir terkib-i kimyevî. || (syd.) Kaymak, zübd.

Magistral,e [s.] Âmirâne, hâkimâne. ◆ Mahirâne. || (syd.) Derhal tertip olunan ilaç, vaktiye, emriye. ◆ Mektep hocalarına mahsus. ◆ Üstadâne, mahirâne. || (as.) **Ligne** – **e** Hatt-ı esasi, ateş hattı.

Magistralement [h.] Bir tavr-ı âmiriyetle, âmirâne, hâkimâne. ◆ Maharetle, üstadâne.

Magistrat [imz.] Hukuk veya idare-i mülkiye ve zaptiye riyâsetinde bulunan mülkiye memurunun büyüğü, hâkim, zâbit. ◆ Mahkeme reisi, âzâsı. ◆ Polis komiseri. ◆ Müstantik.

Magistrature [ims.] Hâkimlik, zâbitlik. ◆ Hükkâm, mahâkim-i nizamiye memurları, memurîn-i adliye. ◆ Bunların müddet-i memuriyeti. ◆ Memurîn heyeti. || – **debout** Müddeî-i umumi veya muavinleri. || – **assise** Hükkâm veya mahâkim.

Magma [imz.] (syd.) İçinde pek az mevadd-ı seyyâle bulunan sık ve bununla beraber yumuşak bir madde, asîr, küsbe.

Magnan [imz.] Fransa'nın bazı taraflarında ipek böceklerine verilen isimdir.

Magnanage [imz.] İpek böceği yetiştirme.

Magnanerie [ims.] İpek böcekleri yetiştirip beslemeye mahsus mahal, böcekhâne, böceklik. ◆ İpek böceği yetiştirme fenni.

Magnanier,ère [i.] İpek böceği yetiştirip besleyen adam, böcekçi.

Magnanime [s.] Ulüvv-i himmet sahibi, âlî-himmet, âlî-cenab.

Magnanimement [h.] Ulüvv-i himmetle, âlî-himmetâne.

Magnanimité [ims.] Ulüvv-i himmet, ulüvv-i cenab.

Magnat [imz.] (*magh-na*) Lehistan ve Macaristan eşrafına verilen unvandır.

Magnésie [ims.] (k.) Magnezya. || – **calcinée** İngiliz magnezyası.

Magnésite [ims.] (mad.) Magnezit denilen lüle taşı.

Magnésium [imz.] (*omm*) (k.) Ecsam-ı basîteden magnezyum.

Magnétique [s.] Mıknatıs hassalarını hâiz veya mıknatısa mensup ve müteallik, mıknatısî. ◆ Mıknatıs-ı hayvanîye ait. || (mec.) Şiddetli bir nüfuz ve tesiri hâiz. || **Attraction** – Kuvve-i cazibe-i mıknatısiye. || **Courant** – Cereyan-ı mıknatısî. || **Faisceau** – Huzme-i mıknatısiye. || **Fluide** – Seyyâle-i mıknatısiye. || **Médecine** – Tabâbet-i mıknatısiye.

Magnétiquement [h.] Mıknatısla, mıknatısî olarak.

Magnétisation [ims.] Mıknatıslandırma, mıknatıslanma. ◆ Manyetizma hâli.

Magnétiser [ft.] Mıknatıslandırmak. ◆ Manyetizma etmek. || (mec.) Şiddetli bir nüfuz ve tesir icra etmek.

Magnétiseur,se [i.] Mıknatıslandırıcı, manyetizmacı, manyetizma edici.

Magnétisme [imz.] Mıknatısiyet. || –**animal** Mıknatısiyet-i hayvaniye, manyetizma. || – **terrestre** Mıknatıs iğnesinin meyil ve hareketinin bâisi olmak üzere tasavvur olunan sebep, mıknatısiyet-i arziye.

Magnétite [ims.] (mad.) Hadid-i mıknatıs, manyetit.

Magnéto-électrique [s.] Mıknatısiyet-i elektirikî.

Magnétologie [s.] Mebhasü'l-mıknatıs.

Magnétomètre [imz.] (ht.) Mizanü'l-mıknatıs.

Magnificat [imz.] (*Mahg-ni-fi-catt*) Kilisede Hazret-i Meryem'in nâmına ikindi vakti okunan bazı naatler. ‖ (mec.) **Arriver à** – Pek güç vâsıl olmak. (cm. des *magnificat*.)

Magnificence [ims.] İhtişam, dârat, debdebe, azamet. ◆ Kerem, sahâvet, civanmertlik.

Magnifier [ft.] İclal ve tebcil etmek, fahr ve şeref kazandırmak.

Magnifique [s.] Tantanalı, muhteşem, şanlı. ◆ Parlak, güzel, âlâ, mükemmel. ◆ Sahî, kerim. ◆ Hayret-bahş şeyler söyleyen. ‖ **Soliman le** – Cennetmekân Kanuni Sultan Süleyman Han Hazretleri.

Magnifiquement [h.] Tantana ve ihtişamla, şanla. ◆ Mükemmel ve parlak olarak, âlâ ve mükemmel surette. ◆ Kerem ve sahâvetle.

Magnoliacées [ims. - cm.] (nb.) Manyolyase fasîlesi.

Magnoliées [ims. - cm.] (nb.) Manolya fasîlesi.

Magnolier yahut **Magnolia** [imz.] (*magh-no*) Amerika'da yetişen manolya ağacı. ◆ Manolya çiçeği.

Magot [imz.] Kuyruksuz maymun. ◆ Çiniden mamul acib ve kaba resim. ‖ (mec.) Pek çirkin adam. ◆ Gizlenmiş, biriktirilmiş akçe.

Magney [imz.] (nb.) Küba Adası öd ağacı.

Mahaleb [imz.] (nb.) Kuş kirazı ağacı, İdris ağacı.

Mahari [imz.] (mr. Méhari.)

Mahogon [imz.] Amerika mahun ağacı.

Mahométan,e [i. - s.] Müslim, müslüman. ‖ **Année** – **e** Sene-i hicriye.

Mahométanisme [imz.] (mr. Mahométisme.)

Mahométiser [ft.] Neşr-i din-i mübin-i İslâm etmek.

Mahométisme [imz.] Müslümanlık, din-i mübin-i İslam.

Mahone [ims.] Mavna.

Mahratte [imz.] Hindistan'ın Mahrat memâlikine mahsus lisan, Mahrat lisanı.

Mai [imz.] Sene-i Rûmiyenin beşinci veya yedinci ayı, Mayıs. ◆ Mayısın birinci günü ta'zim ve tebcil için bir adamın kapısı önüne dikilen ağaç.

Maïa [imz.] (hyv.) Zü'l-minkar-ı had fasîlesinden deniz aynası.

Maie [ims.] Ekmeğin yoğrulduğu tekne, hamur teknesi. (*mée* ve *met* ve *mait* dahi yazılır.)

Maïeur [imz.] Vaktiyle bazı kasabalar belediye reislerine verilen unvandır.

Maïeutique [ims.] Fenn-i münazarada malumdan meçhulü istidlâl etmek usulü.

Maigre [s.] Zayıf, lâgar, kuru. ◆ (Yemek hakkında) Etsiz ve et suyusuz. ◆ (Arazi hakkında) Kuru, mahsülatı az. ◆ Nehrin sığ mahalli. ◆ Kıymetsiz. ◆ Ehemmiyetsiz. ◆ Fakir. ‖ **Jour** – Perhiz günü. = [imz.] Yağsız et. ◆ Etsiz ve et suyusuz pişmiş yemek.

Maigrelet,te [s.] Zayıfça, kuruca.

Maigrement [h.] Az yemekle. ◆ Az bir surette. ◆ Müzâyaka ile.

Maigret,te [s.] Zayıfcık, kurucuk.

Maigreur [ims.] Zayıflık, lâgarlık, kuruluk. ◆ Fakirlik.

Maigrir [fl.] Zayıflamak, lâgar ve kuru olmak. = [ft.] Zayıflatmak.

Mail [imz.] Top ve çevgân oyunu. ◆ Bu oyunun oynandığı meydan. ◆ Teferrüc meydanı.

Maille [ims.] Ağ ve örme şeylerin halka ve ilmeği. ◆ Bu ilmeklerin arasındaki gözler ve delikler. ◆ Cevşenlerin mürekkep bulundukları halkalar. ◆ Keklik tüylerindeki benekler. ◆ Pek ufak bir cins akçe, pul, füls-i ahmer. ◆ Cüzi para, bir para. ◆ Göz bebeğinde müdevver bir leke. ‖ **Avoir – à partir** Pek ufak bir şey için münâzaa etmek. ‖ **N'avoir ni sou ni** – Füls-i ahmere muhtaç olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Maillechort [imz.] Bakır ile çinko ve nikelden mürekkep gümüş taklidi bir halîta.

Mailler [fl.] yahut **Se** – (Keklik yavrusu hakkında) Benekli olmaya başlamak, çillenmek.

Maillet [imz.] İki başlı ağaç tokmak. ◆ Kuyumcuların tokmak meyânesi. || (mec.) Vasıta.

Mailleur,se [i.] Ağ ören adam.

Mailloche [ims.] İri tokmak, varyos.

Maillon [imz.] Zincir halkası.

Maillot [imz.] Çocuk kundağı. ◆ Bidâyet-i tufûliyet. ◆ Rakkas ve rakkaselerin giydikleri gayet dar ve yapışık fanila don.

Maillure [ims.] (tt.) Bazı büyük kuşların tüyleri üzerindeki halkavî beneklere denir.

Maïmon [imz.] (hyv.) Hindistan'ın kısa kuyruklu şebele maymununa denir.

Main [ims.] El, yed, dest. ◆ Suhûlet-i icra. ◆ Nüfuz, kuvvet, tesir. ◆ İdare, hükûmet. ◆ Himaye, muâvenet. || **Être bien à la** – İdaresi, kullanması kolay ve rahat olmak. || **Acheter à la** – Alelâde tartılarak füruht edilen şeyleri tarttırmaksızın satın almak. || **Mettre la à** – **la charme** Bir şeye muâvenet etmek. || **Homme de** – Cesur adam. || **Tenir la** – **à quelque chose** Bir şeye çalışmak, bir şeyle kemâl-i germî ile meşgul olmak. || **Mettre, porter la** – **sur quelqu'un** Birini dövmek. ◆ Tevkif etmek. || **Être homme à toutes** – **s** Hâiz-i maharet olmak. ◆ Bir eli kullandıktan sonra diğer eli kullanmak, elini değiştirmek. || **Faire sa** – Gayrımeşru bir takım vesâit ile kesb-i servet ve temin-i menâfi etmek. || **Se donner la** – Dest-i vefayı yekdiğere vermek. || **Il n'y a que la** – Ufak bir farktan başka bir şey yoktur. || **Avoir les** – **s longues** Hüküm ve nüfuz sahibi olmak. || **Lever la** – Tasdik etmek, yemin etmek. || **Battre des** – **s** El çırpmak, takdir ve tahsin etmek. || **Forcer la** – İcbar etmek. || **Tenir la** – Nezâret etmek, bakmak. || **En venir aux** – **s** Kavgaya girişmek, çarpışmak. || – **basse** Sol el. || **Faire** – **basse** Gasp ve garet etmek. || **Avoir la haute** – Hüküm ve emir etmek. || **Avoir une belle** – Güzel yazı yazmak. || **Tenir de première** – Bilâ-vasıta, doğrudan doğruya işitmiş veya almış olmak. || **En un tour de** – Bir anda. || **De longue** – Çoktan beri. || – **chaude** Pişti oyunu. || – **de papier** Yirmi beş tabakadan ibaret kâğıt destesi. || **Demander la** – **d'une jeune fille** Bir kızı nikâhla istemek. || **Accorder la** – **d'une personne** Bir kızı veya kadını nikâhla vermek. || – **courante** El defteri. || **Avoir la** – (Kâğıt oyununda) Kâğıtları taksim etmek hakkını hâiz olmak. || **De la** – , **à la** – Bilâ-senet, an-yedin. || **De première** – Bilâ-vasıta, doğrudan doğruya. || **De seconde** – İkinci elden, bi'l-vasıta. || **Cheval de** – Yedek beygiri. || **Nouvelles à la** – Gazetelerde fikarat-ı mudhike, letâif. || **De marchand en marchand il n'y a que la** – Tacirler arasında pazarlık ve mukavele için senet tanzimine hâcet olmayıp el ele vererek pazarlık veya mukavele etmeleri kâfidir. || **à la** – Elinde, el ile. || **à pleines** – **s** Bol bol. ◆ Avuçlarını dolduracak surette. || **à belles** – **s** Arzu olunduğu kadar, çok çok. || **Aux** – **s** Kavga. ◆ Münâzaa, ihtilaf. || **à** – **droite** Sağ taraf, sağ kol: **Vous avez pris à** – **droite** Siz sağ kola saptınız. || **à** – **s armées** Müsellahan. || **De** – **en** – Elden ele, ağızdan ağıza. || **Haut la** – Kolayca.

Mainate [ims.] Java adası kara tavuğu.

Main-d'œuvre [ims.] Amele işi. (cm. des *mains-d'œuvre*.)

Main-forte [ims.] Birbirine ve hususiyle hükûmete olunan imdat ve muâvenet: **Prêter** – İmdat etmek. (Cem'i yoktur.)

Mainlevée [ims.] (hk.) Fekk-i haczi ve tahlisi mutazammın ilâm, karar, ref'-i vird.

Main-militaire [ims.] (as.) Kuvve-i müselleha. ◆ Cihet-i askeriye.

Mainmise [ims.] (hk.) Vaz'-ı yed, zapt ve tevkif, haciz. ◆ Âzad, i'tak, af.

Mainmortable [s.] (hk.) Evkaf-ı gayr-ı meşruta kabîlinden olan.

Mainmorte [ims.] Evladın ademi hâlinde emlâkini bey' ve ferağ veya vasiyet edememezlik,

mahlûl. || Biens de – Müessesat-ı hayriye ve umumiye ve hastahaneler gibi kimseye tevârüs etmeyen emlâk, emlâk-i mevkufe.

Maint,e [s.] Çok, müteaddid; – e fois Çok defa.

Maintenant [zz.] Şimdi, el'ân. || De – Şimdiki.

Maintenir [ft.] (*Tenir* gibi tasrif olunur.) Tutmak, durdurmak. ◆ Muhafaza ve vikaye etmek, gözetmek, korumak. ◆ İdâme etmek. ◆ Tasdik ve te'kid etmek. || Se – Aynı hâlde kalmak. ◆ Mevkiini muhafaza etmek. ◆ Devam etmek, durmak.

Maintenue [ims.] Bir hakk-ı tasarrufun beka ve muhafazasını musaddık ilâm, hüccet.

Maintien [imz.] Muhafaza, vikaye, gözetme. ◆ Duruş, vaziyet.

Maïolique [ims.] (mr. Majolique.)

Mairat [imz.] Belediye riyâseti, nahiye müdüriyeti. (Az kullanılır.)

Maire [imz.] Belediye reisi, nahiye müdürü. || – du palais Kadîmen Fransa hükümdarlarının baş mâbeyincisi ve vekil ve müdir-i umuru. || Lord – Londra şehir emini.

Mairesse [ims.] Belediye reisinin veya nahiye müdürlerinin zevcesi.

Mairie [ims.] Belediye riyâseti veya nahiye müdüriyeti ve bu memuriyetin müddeti. ◆ Belediye ve nahiye müdüriyeti dairesi.

Mais [hr.] Lakin, ama, fakat. = [imz.] Taallül, itiraz.

Maïs [imz.] (s okunur) Mısır buğdayı, kokoroz. || Épi de – Mısır başağı.

Maison [ims.] Ev, hâne, dâr, beyt. ◆ Aile, familya, ehl-i beyt, hâne halkı. ◆ Hanedan, sülale. ◆ Büyük tacir ve sarraf mağazası. || – du roi Kralın maiyetinde bulunan yâveran vesâir zâbitan ve memurîn. || – de commerce Dârü't-ticaret, ticaret evi, ticarethane, mağaza. || – d'accouchement Dârü'l-vilâde. || – d'arrêt Hapishane. || – de santé Ücretli hastahane. || Petites – s Paris'in eski bîmarhânesi. || Garder la – Evden çıkmamak, hasta olmak. || Faire – nette Bütün hizmetçileri kovmak. || Faire – neuve Yeni hizmetçiler almak. || – de ville Belediye konağı. || – de ville Şehirde inşa edilmiş hâne. || – de plaisance Kırda inşa edilmiş hâne, sayfiye, köşk. || – garnie ou meublée Mefruş kiralık hâne veya daire. || – de jeu Kumarhane. || Avoir un état de – Mefruş, levâzımı mükemmel bir hâneye mâlik olmak. || Relever sa – Ailenin rahnedar olan servetini tekrar iktisab etmek, eski şaşaasını iade eylemek. || Être en – Hizmetkâr sıfatıyla bir hânede bulunmak. || – de Dieu Kilise.

Maisonnée [ims.] Ehl-i beyt, ev halkı.

Maisonnette [ims.] Küçük ev, evcik.

Maistrance [ims.] (bhr.) Limanlarda mariner başı, lostromo veya bahriye çavuş ve mülâzımları heyeti. || École de – Mariner, marinel mektebi.

Maître [imz.] Efendi, ağa, çelebi, çorbacı. ◆ Sahip, mutasarrıf. ◆ Hoca, muallim. ◆ Usta. ◆ Memur, zâbit. ◆ Bahriye başçavuşu. ◆ Numûne, örnek. ◆ Avukatlara verilen lakap. || – de l'univers Rabbu'l-âlemîn. || – des cérémonies Teşrifatçı. || Petit – Gülünç iddialarda bulunan delikanlı. || – d'hôtel Büyük dairelerde sofraya nezâret etmeye memur adam, sofracı başı. || – d'école Mektep hocası. || – d'étude Dahilî mekteplerde şâkirdanın harekâtına nezâret eden memur veya zâbit, dahiliye zâbiti, mubassır. || – autel Mabedin başlıca mihrabı. || Grand – de l'Artillerie Tophane-i Âmire müşîri. || (bhr.) Second – Bahriye çavuşu. || Quartier – Bahriye onbaşısı. || – ouvrier Irgat başı. || (m.) – pilier Ana direği. || – poteau Ana desteği.

Maître [s.] Mahir, liyakatli. ◆ Büyük. ◆ Gayet kuvvetli, nüfuzlu.

Maîtresse [ims.] Hanım, kadın. ◆ Sahibe, mutasarrıfe. ◆ Kadın hoca, muallime. ◆ Usta kadın. ◆ Maşuka, kapatma, metres. || – femme Akıllı ve ağırbaşlı kadın. || (bhr.) – ancre Can kurtaran lenger. || (m.) – muraille Ana duvar.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Maîtrisable [s.] Kullanılabilir, zapt ve idaresi mümkün.

Maîtrise [s.] Ustalık. ◆ Esnaf kethüdâlığı. ◆ Memuriyet, muhafızlık. ◆ Kilisede zemzemekâr çocukların talimine mahsus musiki mektebi. ◆ Mızıkacı başılık.

Maîtriser [ft.] Zapt ve idare etmek, tahakküm altında tutmak, galebe etmek. || – **sa colère** Hiddetini zaptetmek, hiddetine galebe etmek.

Majesté [ims.] Şevket, haşmet. ◆ Büyüklük, azamet. ◆ Heybet, mehâbet. ◆ Hükümdarlara verilen unvandır. ◆ Haşmetlü. (İmparator veya krallar hakkında.)

Majestueusement [h.] Kemâl-i azamet ve haşmet ile.

Majestueux,se [s.] Azametli, haşmetli, mehâbetli. ◆ Büyük, cesim.

Majeur,e [s.] Sinn-i rüşde vâsıl olmuş, reşit, reşide. ◆ Ehemmiyetli, mühim, mutenâ. ◆ Âmir, mücbir, mübrim. ◆ Musikide pes mukabili olan yüksek sadâ. || **La – partie** Ekseri, kısm-ı âzamı. || **Tierce –** (ms.) İki sadâdan mürekkep sadâ. ◆ Her nevi kâğıt oyununda bir renkte olan birli ve papaz ile kız. || **Raisons – es** Esbab-ı kaviye, mücbire. || **Force – e** Kuvve-i mücbire, mâni-i kavi, zaruret-i melcee, özr-i kavi. = [ims.] (mn.) Kıyasın birinci kaziyesi, kiberi.

Majolique yahut **Maïolique** [ims.] İtalya ve İspanya'nın eski bir nevi çinisi.

Major [imz.] Binbaşı. || **– général** Livâ kumandanı, mirlivâ. || **Adjudant –** Sağ kol ağası. || **État –** Erkân-ı harbiye heyeti. || **Chirurgien –** Ser-cerrah, cerrah başı.

Majorat [imz.] Verâset ve bazı kuyud ile meşrut emlâk ki füruhtu gayr-ı caiz olmak üzere bir unvanla beraber temlik edilir, meşruta.

Majordome [imz.] İtalya ve İspanya'da daire-i kralî nâzırı. ◆ Erzağa memur bahriye zâbiti.

Majorité [ims.] Sinn-i rüşd, hadd-i büluğ. ◆ Ekseriyet.

Majuscule [ims. - s.] Avrupa hatlarının büyük ve şekilce muhtelif harflerine ıtlak olunur, başlı harf, majüskül: A, B.

Maki [imz.] Zü'l-yed-i erbaa fırkasından vücudu maymuna, burnu kurda benzer bir hayvan, maki.

Makis yahut **Maquis** [imz.] Korsika adasında melce-i hayâdid olan çalılık araziye verilen isimdir.

Mal [imz.] Fenalık, kötülük, sû, şer. ◆ Acı, ağrı, sancı, veca'. ◆ Zarar, ziyan, telefat, zâyiat. ◆ Zahmet, meşakkat. ◆ Gıybet, mezemmet, fasl. || **Prendre –** Bir hastalığa tutulmak. || **Faire –** Hiss-i merhamet ilka etmek. || **Mettre à –** Felakete, bedbahtîye düşürmek. ◆ İğfal edip lutf-ı âşıkanesine nâil olmak. || **– vénérien** Frengi. || **Tourner en –** Fena mânâ vermek, fena mânâya haml etmek. || **La prendre en –** Gücenmek, fenaya çekmek. || **– de mer** Deniz tutması, hüdam. || **– d'enfant** Vaz'-ı haml sancıları. = [h.] Fena, kötü, fena bir surette. ◆ Nâ-tamam bir surette. || **Se trouver –** Bayılacak hâlde olmak. || **Trouver –** Beğenmemek. || **Être – avec** Bozuşmuş olmak, arası iyi olmamak. || **Être bien –** Pek ağır hasta olmak, pek fena olmak. = [s.] Fena, kötü. || **Bon an, – an** Bereketli ve bereketsiz seneler birbiri üzerine hesap olunarak, vasatî surette. || **Bon gré – gré** İster istemez, tav'an ve kerhen. (cm. *maux*.)

Malabathrum [imz.] (mr. Cinnamome.)

Malachie [ims.] Küçük kızıl böcek.

Malachite [ims.] (*ki*) Yeşil damarlı bakır taşı ki ahcar-ı kıymetdardan ma'duddur.

Malacie [ims.] (t.) Yenmez bazı şeyleri arzu ettirip yediren bir nevi illet, veham.

Malacodermes [imz. - cm.] Hayvanat-ı minşariyü'l-karn fasîlesinden merhuvü'l-edme sınıfı.

Malacologie [ims.] (tt.) Mebhas-i hayvanat-ı nâime.

Malacoptérygiens [imz. - cm.] (hyv.) Esmâk-i merhuvü'l-misbah kısmı.

Malacosarcose [ims.] (t.) İstirhâ-yı adalat.

Malacostéose [ims.] İstirhâ-yı izam.

Malacostracées [ims. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşereden merhuvü'l-kışr fasîlesi.

Malacozoaires [imz. - cm.] (tt.) Hayvanat-ı nâime fasîlesine verilen isimdir.

Malactique [ims. – s.] (t.) Yumuşatıcı, müleyyin.

Malade [i. - s.] Hasta, mariz, nâ-mizaç, bîmar, keyifsiz. (Âzâ-yı beden ve nebatat hakkında dahi müsta'meldir.) ◆ Bozuk: **Du vin** – Bozuk şarap. ‖ (mec.) Zayıf, nâ-savab, bâtıl.

Maladie [ims.] Hastalık, keyifsizlik, maraz, dâ', illet. ◆ Bozulma. ◆ Mahzur.

Maladif,ve [s.] Hastalıklı, hasta mizaç, alîlü'l-mizaç.

Maladivement [h.] Hastalıklı ve hasta mizaç olarak, adem-i sıhhatle.

Maladrerie [ims.] Kurun-ı Vustâ'da miskin illetine müptelâ olanlara mahsus hastahane, dârü'l-meczumîn, miskinhâne.

Maladresse [ims.] Maharetsizlik, iş beceremeyiş, beceriksizlik.

Maladroit,e [i. - s.] Maharetsiz, iş beceremez, beceriksiz. ◆ Maharetsizlikle yapılmış, becerilememiş.

Maladroitement [h.] Maharetsizlikle, beceremeyerek.

Malaga [imz.] İspanya'nın Malaga şehrinde çıkan bir nevi şarap, Malaga şarabı.

Malagma yahut **Malagme** [imz.] (t.) Yumuşatıcı lapa ve yakı, mevzuat-ı müleyyine.

Malai,e yahut **Malais,e** [i. - s.] Hind-i Şarkî sevâhiliyle Cezâir-i Bahr-ı Muhit'te sâkin bulunan akvam efradından veya bunların cinsine mensup ve müteallik olan, Malayî, Malezyalı. = [imz.] Akvam-ı mezkûrenin lisanı, lisan-ı Malayî, Malez lisanı.

Malaire [s.] (tşr.) Yanağa mensup ve müteallik, haddî, vecnî.

Malais,e [i. - s.] (mr. Malai,e.)

Malaise [ims.] Rahatsızlık, hafif keyifsizlik, inhiraf-ı mizaç. ◆ Adem-i huzur. ◆ Müzâyaka.

Malaisé,e [s.] Güç, asîr, suûbetli. ◆ Rahatsız. ◆ Kullanılması güç, rahatsızlığı mûcip. ◆ Kendisi ile geçinilmesi müşkil, imtizacsız. ◆ Müzâyaka içinde.

Malaisément [h.] Güçlükle, suûbetle. ◆ İstemeyerek. ◆ Rahatsızlıkla.

Malambo [imz.] (mr. Mélambo.)

Malandre [ims.] Beygirlerin dizlerinde hâsıl olan bir nevi yara, bıcılgan, urne. ◆ Kereste ağaç ve tahtalarındaki sakatlık ve çürük budak.

Malandreux,se [s.] Sakat yeri bulunan ve çürük budağı olan kereste ağaç ve tahtası. ◆ Bıcılganlı (beygir).

Malandrie [ims.] (t.) Cüzam illetinin eski ismidir. (Elyevm *Lèpre* denir.)

Malandrin [imz.] Ehl-i Salib muharebatı esnasında Fransa'yı garet eden haydutlara ıtlak olunur idi. ‖ (mec.) Serseri, meçhulü'l-ahvâl, hırsız.

Malappris,e [i. - s.] Terbiyesiz, kaba.

Mal-à-propos [h.] Münasebetsiz, nâ-be-mahal.

Malaptérure [imz.] Semek-i elektrik, raat.

Mal'aria yahut **Malaria** [ims.] (İtalyanca'dan me'huz) Bataklıklardan çıkıp havayı bozan ve sıtmayı mûcip olan taaffün, tasa'udat-ı merzagıye. ‖ (mec.) Tesir-i sârî.

Malarmat [imz.] Raâdiye fasîlesinden öksüz balığı.

Malart [imz.] Yabani ördeğin erkeği.

Malate [imz.] (k.) Tuffahiyet. ‖ – **de fer** Elma çeliği, tuffahiyet-i hadid.

Malavisé,e [i. - s.] Mülâhazasız, tedbirsiz.

Malaxation [ims.] (syd.) Ta'cin.

Malaxer [ft.] (k.) Bir maddeyi yumuşatmak için yoğurmak, ta'cin etmek.

Malaxide [ims.] (nb.) Bataklık sahlebi nevi.

Malaxidées [ims. - cm.] (nb.) Sahlebiye fasîlesinden merhuye sınıfı.

Malbâti,e [i. - s.] Yapılışı fena, biçimsiz, kabîhü'l-bünye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Malbeste [imz.] (bhr.) Lenger tırnağı.

Malbrouc yahut:

Malboroug [imz.] Uzun kuyruklu bir cins maymun.

Malcoha [imz.] Bir cins ağaçkakan kuşu.

Malcolmie [ims.] Mahun karanfili nevi.

Malcontent,e [s.] Nâ-hoşnut, gayr-ı memnun.

Malcontentement [imz.] Gayr-ı memnûniyet, adem-i hoşnudî.

Maldenté,e [s.] (byt.) Dişlerinin vaziyeti fena olan feres kısmına ıtlak olunur.

Maldisant,e [s.] Fassal, bedgû. (Eski kelime.)

Maldonne [ims.] Oyun kâğıtlarının fena taksimi.

Mâle [s.] Erkek, er. ‖ (mec.) Kuvvetli, ruhlu, sert, keskin. = [imz.] Erkek hayvan, erkek nebat.

Malebête [ims.] İtimada gayr-ı sâlih ve şâyan-ı ictinab şahs-ı muzır.

Malebouche [ims.] Fasl. ◆ Fassal adam. ‖ (t.) Ağız kokusu.

Malédiction [ims.] Lanetleme, tel'in. ◆ Lanet, beddua. ◆ Musibet, şeâmet.

Male-enchère [ims.] Sû-i talih; fena tesadüf.

Malefaim [ims.] Pek şiddetli açlık, cû'-i şedid.

Maléfice [ims.] Sihirbazlıkla ızrar-ı kasdî. ◆ Tesir-i meş'um.

Maléficié,e [s.] Sihirbazlıkla ızrar olunmuş.

Maléfique [s.] Sihre müteallik fevkalâde bir kuvvet ve tesiri hâiz. ◆ Meş'um.

Malement [h.] Bedbahtâne. ◆ Şeytanetkârane.

Malemort [ims.] Fena ölüm, mevt-i feci. ◆ Cüzam. ◆ Maraz-ı mühlik. (Eski kelime.)

Malencontre [ims.] Fena tesadüf, tesadüf-i meş'um.

Malencontreusement [h.] Fena tesadüfle.

Malencontreux,se [s.] Fena tesadüfe duçar olan. ◆ Meş'um.

Mal-en-point [h.] Sıhhat ve servet ve emsalince fena hâlde olarak.

Malentendu [imz.] Anlaşılamamış ve yanlış anlaşılmış söz, sû-i tefehhüm. ◆ Sehiv, hata, yanlışlık.

Malepeste [hd.] Tahkir ve taaccüb beyan eder: Vay! Ya! Yuf!

Malepeur [ims.] Son derecede korkak.

Mal-être [imz.] Rahatsızlık, kırıklık. ◆ Müzâyaka, zaruret.

Malesherbiacées [ims. - cm.] (nb.) Felekiye fasîlesine karib malserbiye sınıfı.

Malesherbie [ims.] Şili memâlikine mahsus tezyinat çiçeği, malserbiya.

Malévole [s.] Bedhah.

Malfaçon [ims.] Kusur, fena yapılış, fena biçim, biçimsizlik. ◆ Hile, hud'a, dolap.

Malfaire [fl.] Fenalık etmek, harekât-ı muzırrada bulunmak.

Malfaisance [ims.] Fenalık etmek meyl ve tabiatı, şerirlik, isâet.

Malfaisant,e [s.] Fenalık eden veya etmeyi seven, şerir, ◆ Zarar dokunduran, muzır.

Malfait,e [s.] Fena yapılmış, çirkin, biçimsiz. ‖ (mec.) Garip, intizamsız.

Malfaiteur [imz.] Katl ve sirkat gibi cürüm ve cinayetlerde bulunan şahs-ı muzır, câni, mücrim, şerir.

Malfamé,e [s.] İsmi fena çıkmış, sû-i şöhret sahibi, bednâm, mazınne-i sû'.

Malgache [i. - s.] Afrika'nın Madagaskar cezîre-i kebîresi ahalisinden olan, Madagaskarlı.

Malgracieusement [h.] Letafetsizlikle, kabalıkla, tatsızlıkla, nâhoş, letafetten ârî bir surette.

Malgracieux,se [s.] Letafetsiz, kaba, tatsız, çirkin, nâhoş.

Malgré [hc.] Rağmen, rızası hilâfında, istemediği hâlde: – **moi** Benim rızam hilâfında, istemediğim hâlde, bana rağmen; – **la pluie** Yağmur yağmakla beraber, yağmur yağdığı hâlde.

Malhabile [s.] Maharetsiz, istidatsız.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Malhabilement [h.] Maharetsizlik ve istidatsızlıkla.

Malhabileté [imz.] Maharetsizlik, istidatsızlık.

Malheur [imz.] Bahtsızlık, bedbahtlık, sû-i talih. ◆ Nikbet, idbar. ◆ Bela, musibet, felaket. ◆ Afet, kaza, dâhiye. || **De** – Meş'um. ◆ Bir felaketi haber veren. || **Par** – Ber muktezâ-yı talih-i nâ-saz, kazara, hayfâ ki. || – **à!** Vay hâline! ◆ Allah cezasını versin!

Malheureusement [h.] Ber-muktezâ-yı talih-i şûm, kazara, bir uğursuzluk eseri olarak. ◆ Hayfâ ki, yazık ki, teessüf olunur ki, çi fâide ki, ne çare ki, maat-teessüf.

Malheureux,se [s.] Bahtsız, bedbaht, kara bahtlı. ◆ Zavallı, biçare. ◆ Acınacak, fena hâlde. ◆ Meş'um, menhus. ◆ Fena, çirkin. = [imz.] Fakir adam, sefil. ◆ Alçak ve zelil adam.

Malhonnête [i. - s.] Zarafetsiz, nezaketsiz, kaba. (Bu mânâda daima mevsufundan sonra gelir: **Un homme** – Kaba bir adam.) ◆ Namussuz, istikametsiz, rezil, edepsiz. (Bu mânâda daima mevsufundan evvel îrad olunur: **Un – homme** Namussuz, rezil bir herif.)

Malhonnêtement [h.] Zarafetsizlikle, nezaketsizlikle, kabalıkla. ◆ Namussuzlukla, istikametsizlikle, rezilâne, edepsizlikle.

Malhonnêteté [ims.] Zarafetsizlik, nezaketsizlik, kabalık. ◆ Namussuzluk, adem-i istikamet, rezalet, edepsizlik.

Malice [ims.] Fenalık ve ızrar etmek hassası. ◆ Tuhaflık için birini ızrar etme, mûzîlik, muazziblik, şeytanet, istihzâ. || **Non sans** – İstihzâdan ârî olmayarak.

Malicieusement [h.] Fenalık ve ızrar etmek niyetiyle. ◆ Mûzîlikle, muazziblikle. ◆ Müstehziyâne, şeytanetkârane.

Malicieux,se [i. - s.] Fenalık eden, muzır. ◆ Mûzî ve muazzib, şeytanetkâr. ◆ Yaramaz, habis.

Malicore [imz.] (syd.) Nar kabuğu, kışrü'r-rümman.

Malignement [h.] Garaz ve mefsedetle, şeytanetle, hıyanetle, şerirâne.

Malignité [ims.] Garaz, mefsedet, şeytanet, habâset, redâet, şirretlik. ◆ Fenalık.

Malin,igne [s.] Fenalık etmeyi seven, şerir, habis, redî, yaramaz. ◆ Kurnaz, şeytan. ◆ Müstehzi, acı. || **L'esprit** – yahut **Le – esprit** Şeytan, iblis. || **Fièvre – igne** Hummâ-yı redî. = [imz.] İblis, şeytan. ◆ Hilekâr, dessas adam.

Maline [ims.] Her ayın on beşinde vâki olan büyük med ve cezir zamanı.

Malines [ims. - cm.] Belçika'nın bu isimle müsemmâ şehrinde yapılan zî-kıymet dantela.

Malingre [s.] Hasta mizaç, zayıf, nahif. || (mec.) Kuvvetsiz, zayıf.

Malintentionné,e [i. - s.] Fena maksatlı, sû-i maksat sahibi, bedhah, garazkâr.

Malique [s.] (k.) **Acide** – Elma vesâireden çıkarılan hâmız, hâmız-ı tuffah.

Malitorne [i. - s.] Kaba ve elinden bir şey gelmez, çolpa, kaba ve maharetsiz adam.

Mal-jugé [imz.] Hükm-i fâsid.

Malle [ims.] Sandık, bavul. || **La** – Posta çantası. || **Fair sa** – ve **ses – s** Bir yola gidilmek üzere çamaşırlarını hazırlayıp sandığa yerleştirmek. ◆ Müteheyyi-i azîmet olmak. || **Être troussé en** – Vefat etmek.

Malléabiliser [ft.] Kabil-i intırak bir hâle getirmek.

Malléabilité [ims.] (ht.) Ecsamın dövülmekle açılıp safha hâline girmek hassası, kabiliyet-i intırak, merânet.

Malléable [i. - s.] (ht.) Dövülmekle açılıp safha hâline girmek hassasını hâiz (cisim), kabil-i intırak, mârin. || (mec.) İstenildiği gibi kullanılabilen, ele avuca gelir.

Malléolaire [s.] (tşr.) Kâ'bî.

Malléole [ims.] Topuk kemiği, kâ'b.

Malle-poste [ims.] Postayı ve pek az yolcuları götüren araba, posta arabası.

Mallette [ims.] Küçük sandık, sandıkçık, sandıkçe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mallier [imz.] Posta arabası beygiri.

Malmener [ft.] Tekdir etmek, azarlamak. ◆ Izrar etmek. ◆ Hırpalamak.

Maloïle [imz.] Itır-ı tuffah.

Malope [ims.] Deniz kenarlarında neşvünemâ bulur bir cins ebegümeci.

Malopées [ims. - cm.] Hubbâziye fasîlesinden rakamiye nevi.

Malotru,e [i. - s.] Terbiyesiz, kaba. ◆ Çirkin ve simâsından fena adama benzer meçhulü'l-ahvâl şahıs.

Malouin,e [i. - s.] Sen Malo şehri ahalisinden olan, bu şehre ait.

Malpeigné,e [i. - s.] Saçı kıyafeti perişan, pis adam, pejmürde.

Malpighiacées [ims.] (nb.) Tüveyciye-i munfasıla sınıfından encür-i Antilya fasîlesi.

Malpighie [ims.] (nb.) Encür-i Antilî.

Malplaisant,e [i. - s.] Çirkin, fena, sakil, nâmergub, nâ-makbul.

Malpropre [s.] Pis, mülevves, kirli, murdar. || (mec.) Mugayir-i ahlak.

Malproprement [h.] Nezâfetsizlikle, murdarlıkla. ◆ Fena, pis. || (mec.) Mugayir-i ahlak bir surette.

Malpropreté [imz.] Nezâfetsizlik, tahâretsizlik, pislik, murdarlık. || (mec.) Ahlaka mugayeret.

Malsain,e [s.] Sıhhati yerinde olmayan, muhtelü's-sıhha. ◆ Sıhhate muzır, ağır ve fena (hava vesâire). ◆ Ahlaka muzır. || (bhr.) Tehlikeli, kayalık.

Malséant,e [s.] Yakışıksız, edep ve terbiyeye mugayir, nâ-hemvar, mugayir-i edep.

Malsonnat,e [s.] Ahlak ve edebe ve terbiyeye mugayir. || (Akaid) Kavâid-i esasiye-i itikadiyeye mugayir.

Malt [imz.] (*t* okunur) Bira mayası imali için filizlendirilmiş arpa.

Maltais,e [i. - s.] Malta cezîresi ahalisinden veya bu cezîreye mensup ve müteallik olan, Maltız.

Malthe [ims.] Sulu zift, maden zifti.

Malthusianisme [imz.] Maltus'un meslek-i iktisadîsi.

Maltose [ims.] (k.) Arpa şekeri, sükker-i şair, bira şekeri.

Maltôte [ims.] Tahsil olunan vergi, tekâlif. ◆ Tekâlif tahsili. ◆ Vergi tahsili. ◆ Tahsildarlar zümresi, güruhu.

Maltôtier [imz.] Tekâlif tahsil eden adam. ◆ Tahsil memuru.

Maltraiter [ft.] Sû-i muamele etmek, tekdir etmek, azarlamak. ◆ Zarar ve ziyanı mûcip olmak: **Il a été très maltraité dans cette banqueroute** Bu iflasta pek çok zarar ve ziyana duçar oldu.

Malure [imz.] (mr. Mérion.)

Malvacées [ims. - cm.] (nb.) Ebe gümecine müşâbih nebatat, fasîle-i hubbâziye.

Malveillance [ims.] Bedhahlık. ◆ Kasd-ı ızrar.

Malveillant,e [i. - s.] Bedhah.

Malversation [ims.] İhtilâs, irtikâb, sirkat-i emvâl-i mîriye. ◆ Sâika-i hırs ile irtikâb olunan hata.

Malverser [fl.] Sâika-i hırs ile ihtilâs ve irtikâb etmek.

Malvoisie [ims.] Yunan'ın bu isimle müsemmâ cezîresinden çıkan tatlı şarap.

Malvoulu,e yahut **Mal voulu,e** [s.] Fenalığı arzu olunan (adam), fena nazarla görülen.

Mamamouchi [imz.] Memur.

Maman [ims.] (Çocuk lisanında) Valide, anne, nine. ◆ Kadın. || **Grand'** – yahut **Bonne** – Büyük anne, büyük nine.

Mamanpian [imz.] (t.) Ümmü'l-alîka denilen maraz.

Mamellaire [s.] (mr. Mamillaire.)

Mamelle [ims.] Meme, sedy, pistan. || (mec.) Unfuvan-ı sabâvet. || **Porter un cœur sous la** – Hissiyat-ı âlîcenabâne sahibi olmak.

Mamelon [ims.] Memenin düğmesi, südeysi, haleme. || (mec.) Tepecik, yuvarlak, kabartı.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Mamelonné,e [s.] Memenin düğmesine müşâbih tepecikleri olan, mütehallem.

Mamelu,e [s.] İri memeli.

Mameluk yahut Mamelouk [imz.] (Arabîden me'huz) Mısır'ın eski bir nevi süvari askeri ki âzad olmuş üserâdan ibaret idiler, memâlike.

Mamillaire [s.] (tşr.) Meme düğmesi şeklinde olan, halemî.

Mammaire [s.] (tşr.) Memeye müteallik, sedyî.

Mammalogie [ims.] Tarih-i tabiinin memeli hayvanlardan bahseden kısmı, mebhas-i zevâtü's-südeyye.

Mammée [ims.] Amerika kayısı ağacı.

Mammelière yahut:

Mamelière [ims.] (as.) Evâilde zırhın göğüslüğü ki lepaçe denir idi, sadre.

Mammifère [ims.] (tt.) Memeli, zâtü's-südeyye. = [ims. - cm.] Hayvanat-ı zevâtü's-südeyye.

Mammiforme [s.] Meme şeklinde, sedyü'ş-şekl.

Mammite [ims.] (t.) İltihab-ı sedy.

Mammouth [imz.] Cinsi münkariz ve yalnız tabakat-ı arziyede ve ale'l-husus Sibirya'da kemikleri bulunan bir nevi cesim fil, mamut. (Fil-i mahmûdî tabiriyle tercümesi hatadır.)

Man [imz.] Fanfan denilen böcek sürfesi.

Manacou [imz.] Tüyünden kürk yapılır Hindistan kedisi.

Manakin [imz.] Amerika-yı Cenûbî'ye mahsus kızıl serçe.

Manant [imz.] Köylü. ◆ Kaba ve terbiyesiz adam.

Manceau,elle [i. - s.] Fransa'nın Man eyaletinden olan.

Mancenillier [imz.] (nb.) Amerika-yı Vustâ'nın bir nevi elma ağacı, mansnila.

Manche [imz.] Sap, kulp, kabza, kol. || Branler au –, dans le – Müteredditbulunmak, şüphe ve tereddüt etmek.

Manche [ims.] Yen, libas kolu, astin. || (cğ.) İki kara arasına sıkışmış olan deniz, körfez. || Bonne – yahut sadece – İtalya'da bahşiş, hediye. || Se moucher sur la – Büsbütün acemi olmak. || Faire la – Dilenmek. = [ims. - cm.] Manş Denizi.

Mancheron [imz.] Kolluk. || (zra.) Sapan kolu.

Manchette [ims.] Kolluk. ◆ Birinin bileğini sıkarak peydâ edilen mor daire. || Marquis de la – Dilenci. || Chevalier de la – Ahlaksız. || Prendre, mettre des – s İtina ve dikkat göstermek, öteyi beriyi gözetmek. || (tba.) Hâşiye.

Manchon [imz.] Kadınların ellerini soğuktan muhafaza etmek için kullandıkları iki tarafı açık ve boru şeklinde kürk, el kürkü. ◆ Mil yuvası, yuva.

Manchot,te [i. - s.] Bir el veya kolu sakat ve eksik olan, çolak. = [imz.] Kanatları gayet ufak ve uçmaya gayr-ı sâlih olup Avustralya'ya mahsus bulunan balıkçıl kuşu.

Mancône [ims.] Senegambiya memleketine mahsus bir cins eğrelti otu.

Mandant [imz.] Vekil tayin eden, müvekkil.

Mandarin [imz.] (Portekizce'den me'huz) Çin vüzerâsına Avrupa'da verilen unvandır. ◆ Mütefennin, edip adam.

Mandarinat [imz.] Çin'de vezâret pâyesi.

Mandarine [ims.] Mandarina. (Galat olarak mandalina.)

Mandarinier [imz.] Mandarina [mandalina] ağacı.

Mandat [imz.] Vekâlet, vekâletnâme. ◆ Havale, sipariş, emir. ◆ Müzekkere; – d'amener İhzar müzekkeresi; – d'arrêt Gayr-ı muvakkat tevkif müzekkeresi; – de dépôt Muvakkat tevkif müzekkeresi. || – poste Posta havalenâmesi. || – de trésor Hazine tahvili. || – de change Havale senedi. || Donner – Tevkil etmek.

Mandataire [imz.] Vekil, murahhas.

Mandatement [imz.] Bir meblağın te'diyesi için emir ve havale veriş, surete raptediş.

Mandater [ft.] Bir meblağın te'diyesi için emir ve havale vermek, verile demek, surete raptetmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mandchou,e (*man-chou*) yahut:

Mantchou,e [i. - s.] Çin'in cihet-i şimaliyesinde bulunan Mançu kavmine mensup. = [imz.] Mançu lisanı.

Mandement [imz.] (hk.) Celp, ihzar. ◆ Buyruldu. ◆ Piskopos tarafından verilen rûhânî buyruldu. ◆ Havalenâme.

Mander [ft.] Mektupla yazıp bildirmek, iş'ar etmek. ◆ Çağırmak, celp ve ihzar ve davet etmek. ◆ Emretmek. ◆ Tavsiye, ihtar, davet etmek.

Mandibulaire [s.] Alt çeneye mensup ve müteallik.

Mandibule [ims.] Alt çene. ◆ Kuş gagasının iki parçasından beheri.

Mandille [ims.] Vaktiyle uşakların, avam-ı nâsın giydikleri kaput. ◆ Uşaklık, hizmetkârlık.

Mandoline [ims.] Mandolin denilen çalgı.

Mandore [ims.] Dört telli ud, bir nevi rebab.

Mandragore [ims.] (nb.) Adam otu, yebrûhu's-sanem (abdü's-selâm), tuffah-ı berrî, lüffah, kan kurutan.

Mandrerie [ims.] Sepetçilik sanatı.

Mandrill [ims.] Başı köpek başına benzer kuyruksuz büyük şebek.

Mandrin [imz.] Demirci mıskabı, kile silgisi, silme değneği. ◆ Vidalı mil. ◆ Şedid ve ifrata mâil tabiatlı adam.

Manducable [s.] Kabil-i ekl, sıhhate muzır değil.

Manducation [ims.] Yeme, ekl. (Hususiyle Hıristiyanların kilisede yedikleri şaraplı ekmek hakkında müsta'meldir.)

Manéage [imz.] Gemilerin tahmil ve tahliyesinde tayfaların meccânen ifâya borçlu oldukları hıdemat.

Manège [imz.] At talimi. ◆ At talimine mahsus mahal, at meydanı. ◆ Hayvanlarla tahrik olunur makine veya beygir dolabı. || (mha.) Bir hareket-i devriyeyi hareket-i şâkulîye tahvile mahsus alet. || (mec.) Desise, dolap, oyun.

Manéger [ft.] Beygiri alıştırmak, terbiye etmek. || (mec.) Alıştırmak, acemiliğini ahmaklığını gidermek.

Manèque [imz.] (nb.) Küçük Hindistan cevizi.

Manet [imz.] Manyat ağı denilen bir nevi düz örgülü ağ.

Manette [ims.] Topraktan fidan çıkarmaya mahsus küçük kürek.

Manganèse [imz.] Bir nevi sert maden, manganez.

Manganésiate [imz.] (k.) Manganeziyet.

Manganeux,se [s.] (k.) **Oxide** – Humz-ı evvel-i manganez.

Manganides [ims. - cm.] (arz.) Suhur-ı manganeziye.

Manganique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı manganez.

Manganosulfocyane [imz.] (k.) Kibrit-i manganez-i kiyanus.

Mangeable [s.] Yenebilir, yenmeye şâyan, kabil-i ekl.

Mangeaille [ims.] Yiyecek, yiyinti, taam, yem.

Mangeant,e [s.] Yiyen; **Bien – bien buvant** İyi yiyip içen.

Mangeoire [ims.] Yemlik, yem teknesi.

Manger [ft.] Yemek, ekl etmek. ◆ Aşındırmak. ◆ Unutmak, yapmamak. || (mec.) – **des yeux** Büyük bir hırs ile, gözle yiyecek gibi bakmak. || – **les mots** Elfazı nâ-tamam ve fena söylemek, tekmil söylememek. || – **son bien** Malını israf etmek, yemek. || – **de la vache enragée** Gayet şiddetli mahrumiyetlere duçar olmak. || – **de la poudre** Kemâl-i şecaatle harp etmek. || **Donner à** – Lokanta küşâd etmek. = [fl.] Yemek, taam etmek. || **Donner à** – Yemek, yem, gıda vermek. ◆ Yemeğe davet etmek. || **L'appétit vient en mangeant** İnsan biraz bir şey yerse daha ziyade iştihâ hisseder. || (mec.) İnsan ihtiyacatını ifâ ettikçe arzu ve hırsı çoğalır. = [imz.] Yi-

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

yecek, me'kûlat, taam, yemek yeme. || Salle à – Yemek odası, taam salonu, yemekhane.

Mangerie [ims.] Çok yiyiş. ◆ Para yeme. ◆ Yekdiğeri ızrar edilebilen, birbirini yemek istedikleri mahal. ◆ Dava ve mahkeme masârifi.

Mange-tout [imz.] Mâmelekini yiyip bitiren, müsrif. ◆ Taze fasülye ve bakla gibi kabuğuyla yenilen sebze. || Pois – Kabukları dahi yenen bezelye.

Mangeur,se [i.] Çok yiyen, ekûl. ◆ Müsrif. ◆ Diğerlerini yiyen, onlardan müstefid olan adam. || – d'abeilles Eşşek arısı.

Mangeure [ims.] (*ju*) Bir şeyin yenmiş veya aşınmış yeri.

Mangle [imz.] Brezilya ve Hind'de yetişen muattar bir meyve.

Manglier [imz.] Brezilya ve Hind'de yetişen ve muattar bir meyvesi olan sakız ağacı nevi. (Buna *Palétuvier* dahi denilir.)

Mangonneau [imz.] Kurun-ı Vustâ'da taş atmaya mahsus mancınık.

Mangoustan [imz.] Cezâir-i Bahr-ı Muhit'in bazı mahallerinde yetişen cevzü'l-cinan ağacı.

Mangouste [ims.] (tt.) Misk kedisine müşâbih bir hayvan, nims, harü'l-hamam. || (nb.) Cezâir-i bahr-ı muhitin bir nevi meyvesi, cevzü'l-cinan.

Mangue [ims.] Hind kirazı. ◆ Bir nevi ağ.

Manguier [imz.] Hind kirazı ağacı.

Maniable [s.] El ile çevirilebilir, işlenebilir, yumuşak. || (mec.) Kullanılması kolay, halim, muti'.

Maniaque [i. - s.] (t.) Bir meraka müptelâ, meşguf, manyâî.

Manichéen,ne [i.] Bir hasenat ve bir de seyyiat ilahının vücuduna itikad eden mülhid.

Manichéisme [imz.] Manş tarafından icat olunup bir hasenat ve bir de seyyiat ilahına inanmaktan ibaret mezheb-i batıl ki din-i Zerdüştîden me'huzdur.

Manichordion [imz.] (*kor*) Evâilde müsta'mel bir nevi piyano, çimbalo.

Manicle [ims.] Bazı sanayide müsta'mel eğreti alet sapı.

Manicorde [imz.] Kâğıt fabrikalarında kağıdın kalıbı dibinde bulunan tel kafes.

Manicou [imz.] Amerika-yı Şimâlî'ye mahsus bir cins hayvan, maniku.

Manie [ims.] Bir nevi merak ki başlıca bir şeye zihin sardırmaktan ibarettir, manya. ◆ Fikr-i sabit. || (mec.) İfrat derecede arzu ve heves, iptilâ.

Maniement yahut Manîment [imz.] Kullanma, isti'mal. ◆ Para verip alma. ◆ Lems. ◆ İdare. ◆ Retk ü fetk; – des affaires Retk ü fetk-i umur, idare-i umur.

Manier [ft.] El ile tutmak, lems etmek, el ile yoklamak. ◆ Kullanmak, isti'mal ve idare etmek. ◆ (Akçe ve esham hakkında) Alıp vermek.

Manière [ims.] Tarz, üslup, minval, suret. ◆ Âdet. || (mec.) Etvar ve harekât, evzâ'. ◆ Tekellüf, tasannu'. || De – que Bir suretle ki, şöyle ki. || – de voir Suret-i mütalaa. || De la même – Bir siyakta, aynı tarz ve surette. || – d'être Hâl-i hususî. || Par – d'acquit Hâhişsiz, mecburen. || En quelque – Bir dereceye kadar.

Maniéré,e [s.] Sahte etvarlı, yapma ve gayr-ı tabii, tekellüflü.

Maniérer [ft.] Tekellüflü, tasannu'lu kılmak.

Maniériste [i. - s.] Tekellüflü ve gayr-ı tabii bir surette yazan muharrir veya resmeden ressam.

Manieur [ims.] Muameleci; – d'argent Sarraf.

Manifestation [ims.] İzhar, zuhur, büruz , tezâhür. ◆ Nümâyiş.

Manifeste [s.] Zâhir, ayan, belli, bedîdar, âşikâr, aleni.

Manifeste [imz.] Beyannâme, ilannâme. ◆ Manifesto, hamûle kaimesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Manifestement [h.] Zâhiren, alenen, ayan ve vâzıh olarak.

Manifester [ft.] Belli ettirmek, izhar etmek. || **Se** – Zuhur etmek, zâhir olmak.

Manigance [ims.] Hiyel ve desâyis.

Manigancer [ft.] Hiyel ve desâyis etmek.

Maniguette [ims.] Gine biberi, Amerika kakulesi, bezrü'l-cinan.

Manihaut [imz.] Manyoka yahut tapyoka cinsinden olan nebatlara ıtlak olunur.

Manille [imz.] Cezâir-i Bahr-ı Muhit'in Manil adasından gelen makbul sigara.

Manioc [imz.] Amerika'nın ekalim-i hârresinde yetişen bir nevi küçük ağaç ki kökü tıpta müsta'meldir, manyoka.

Manipulaire [imz.] Eski Roma bölüklerinden beherinin zâbiti, bölük başı.

Manipulateur [imz.] Bir şeyi el ile düzelten veya yoğuran adam. ◆ Telgraf vermeye mahsus alet, miftah-ı elektirikî.

Manipulation [ims.] Kimya ve fenn-i saydelânî ve sanayi-i sâirede el ile düzeltip yoğurma, ameliyat-bi'l-yed. ◆ Manipülatör ile telgraf vurma ameliyatı. || (mec.) Suistimal.

Manipule [ims.] Eski Romalılar fırkasının bir öşründen ibaret kısmı. ◆ Papazın esna-yı ayinde sol koluna bağladığı pazubent. ◆ Avuç, tutam, kabza.

Manipuler [ft.] El ile işlemek, yapmak. ◆ Düzeltmek.

Manique [ims.] Amele eldiveni, maniket, meşin yarım eldiven.

Manitout [imz.] Amerika-yı Şimâlî vahşilerinin itikad ettikleri ilah veya cin ve peri.

Maniveau [imz.] Sepet, sele, çavalye.

Manivelle [ims.] Manivela, sap, kol.

Manne [ims.] Tih Sahrası'nda Benî-İsrail'e gökten indirilen yemek, men, mâide. ◆ Bazı nebatattan çıkarılıp müshil gibi kullanılan tatlı bir mâyi, kudret helvası, men. ◆ Gıda-yı ruh.

Manne [ims.] Dar ve uzun sepet, sele. || – **d'enfant** Kamış beşik.

Mannequin [imz.] Uzun ve dar ve seyrek sepet. ◆ Müteharrik uzuvlarla ağaçtan mamul mücessem insan tasviri ki ekseriya hazır elbise mağazalarının kapılarında ve camekânlarında görülür. ◆ Kuşlar için korkuluk. || (mec.) Mesleksiz adam.

Mannequiné,e [s.] (rs.) Letafetten ârî ve maharetsiz, gayr-ı tabii.

Mannette [ims.] Uzun ve dar küçük sepet.

Mannitartrate [imz.] (k.) Manitartariyet.

Mannite [ims.] (k.) Manit.

Manœuvre [ims.] El işi, elin hareketi. ◆ Bir makinenin kurulması, hareketi. ◆ Asker talimi. ◆ Askerin alışmak için icra ettikleri harekât-ı harbiye taklidi, manevra. ◆ Gemicilik ameliyatı, talim-i bahrî, sanat-ı bahriye. ◆ Geminin ince ve kalın bi'l-cümle halatları. || (mec.) Dolap, oyun, hiyel ve desâyis. = [imz.] Irgat, rençber, amele. ◆ Kaba şeyler yapan esnaf.

Manœuvrer [ft. - fl.] Gemi ameliyatını icra etmek, gemiyi kullanmak. ◆ Harekât-ı cesîme-i askeriye icra etmek, manevra etmek. ◆ Kullanmak. ◆ Sevk ve idare etmek. || (mec.) Hiyel ve desâyis kullanmak.

Manœuvrier [imz.] Gemi ameliyatını veya asker manevralarını iyi bilen, manevracı.

Manoir [imz.] Eski vakitte arazi-i vâsia ile muhat konak. ◆ Ev, mesken. || **Le – sombre** Cehennem. || **Le – liquide** Deniz.

Manomètre [imz.] Gazların ve buharların derece-i kesâfetini ölçmeye mahsus alet, mikyasü'l-gazat.

Manoque [ims.] Korza olmuş halat. ◆ Yaprak tütün demeti, bohçası.

Manorhine [ims.] Avustralya florya kuşu.

Manoscope [imz.] Mikyas-ı sıklet-i hava.

Manouvrier [imz.] Gündelikle çalışan işçi, ırgat.

Manquant,e [i. - s.] Eksik, nâkıs, mefkud.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Manque [ims.] Eksiklik, noksan, fıkdan, adem. || – **de** Fıkdanı cihetiyle.

Manqué,e [s.] Nâkıs, nâ-tamam. ◆ Başa çıkmayan, neticesiz. ◆ Maharetsiz, acemi, âdi.

Manquement [imz.] Eksiklik, noksan, kusur, nisyan sebebiyle hata. ◆ Yokluk, fıkdan, adem.

Manquer [fl.] Kusur etmek, hata ve kabahat etmek. ◆ Vazife veya borç veya sözünü edâ ve ifâ etmemek. ◆ İflas etmek. ◆ Bayılmak, gevşekliğe uğramak, yıkılıp düşmek, kaymak. ◆ Eksik olmak, mevcut olmamak. ◆ Mâlik olmamak. ◆ (Esliha-i nâriye hakkında) Ateş almamak, patlamamak. ◆ Eksilmek. ◆ Mahsulat vermemek. ◆ Muvaffakiyete iktiran etmemek. ◆ Yıkılmak. || **Sans** – Mutlaka. || **J'ai manqué de tomber** Az kaldı düşüyor idim. = [ft.] Başa çıkarmamak. ◆ Kaçırmak, fevt etmek. ◆ Yetişememek. ◆ Vuramamak, isabet ettirememek.

Manquiner [ft.] Eşkâli gayr-ı tabii bir surette, âdeta bir kukla gibi tasvir ve tersim etmek.

Mansarde [ims.] Çatı arasında yapılmış ufak oda, tavan arası. ◆ Çatı, tavan arası penceresi.

Mansardé,e [s.] Çatının altında olup duvarları çatının vaziyetine göre eğri olan tavan arası odalarına ıtlak olunur.

Manse [ims.] Arazi-i tımariyenin bir çiftçi familyasını idare edebilecek miktarı.

Mansion [ims.] İkametgâh. ◆ Ordugâh, merhale, mevki-i istirahat. (Eski kelime.)

Mansuétude [ims.] Hilm, mülâyemet, rahm.

Mante [ims.] Kadınların ve rahiplerin giydikleri kolsuz ve geniş bir nevi libas, ihram, harmani.

Manteau [imz.] Üstten giyilen geniş libas, kaput, yağmurluk, sako, harmani, burnus, manto. ◆ Örten, setreden şey. ◆ Ocağın dumanı odanın içine dağıtmamaya mahsus olan çıkıntılı mahalli, ocak kubbesi, fırın kapağı. || (mec.) Vesile, suret-i zâhire. || **Sous** – Hafiyen, perdesi altında. || **Garder les** – **x** Sirkat ve emsali bir cürüm irtikâb edilirken kimse gelip gelmediğini haber vermek üzere gözcülük etmek. || (Tiyatro ıstılahında) **Rôles à** – yahut sadece – **x** Vakur ve ihtiyar adamlar vazifesi.

Mantelet [imz.] Kısa manto, kaput. ◆ Araba körüğü. || (bhr.) Lombar kapağı. || (as.) Siper.

Mantelure [ims.] Köpeğin başka renkte olan arka tüyü, burnusü'l-hayvan.

Manticore [imz.] Afrika'ya mahsus böcek.

Mantides yahut:

Mantidiens [imz. - cm.] Hayvanat-ı serîül-meşy fasîlesinden burnusiye nevi.

Mantille [ims.] İspanyol kadınlarının üzerine aldıkları bir nevi uzun ve geniş şal yahut mendil. ◆ Kadınlara mahsus ipekten bir nevi ince mendil.

Mantisse [ims.] (r.) Logaritmanın aded-i a'şârîsi.

Mantouan,e [i. – s.] İtalya'nın Mantu şehrinden olan.

Manuel,le [s.] El ile yapılan, el işi. = [imz.] Hacmi küçük olduğu hâlde mündericat ve malumatı çok olan risale, mecmua. ◆ Rehber.

Manuellement [h.] El ile, elden ele, yeden anyedin.

Manufacture [ims.] El veya makine ile mamulat-ı sınaiyenin külliyetle imali, fabrika işi, fabrika malı, manifatura. ◆ Böyle mamulatın yapıldığı fabrika. ◆ İmal. = [cm.] İmalat, mamulat-ı sınaiye.

Manufacturer [ft.] El veya makine ile yapılan mamulat-ı sınaiyeyi külliyetle imal etmek.

Manifacturier [imz.] Külliyetle mamulat-ı sınaiye imal eden adam, mamulat-ı sınaiye fabrikasının sahibi. = [s.] Mamulat-ı sınaiye ile iştigal eden. ◆ Mamulat-ı sınaiyeye müteallik.

Manuluve [ims.] (t.) Yalnız elleri batırmaya mahsus banyo, el banyosu, hamamü'l-yed.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TÜRK AKADEMİ OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Manumission [ims.] (hk.) Kölenin âzad edilmesi, i'tak, ıtlak. ◆ Hayvan vesâireyi âzad etme.

Manus *(in)* [imz.] Teslim-i ruh ederken okunan dua; **Dire son** – Vefat etmek.

Manuscrit,e [s.] El ile yazılmış, el yazısı, yazma. = [imz.] Yazma kitap.

Manustupration [ims.] İstimnâ bi'l-yed.

Manutention [ims.] Muhafaza, idare, nezâret. ◆ Asker ekmeğinin imal olunduğu fırın.

Manutentionner [ft.] (Askerin ekmek ve tütünü hakkında) İmal ve ihzar etmek.

Mappemonde [ims.] Küre-i arzın iki nısfını musavvir olan küre-i musattah, nısf-ı küre (haritası), tastih-i küre. ◆ Kıç.

Maqueraison [ims.] Uskumru balığı saydı zamanı.

Maquereau [imz.] Uskumru balığı. = [cm.] Baldırların yanık lekeleri.

Maquereau,elle [i.] Vasıtalık eden herif veya karı.

Maquette [ims.] Bir heykelin ufak ve kaba numûnesi, taslağı.

Maquignon [imz.] At dellalı, at cambazı. ◆ İzdivaç ve bey' ü şirâ işlerinde tavassut eden adam, miyancı, dellal.

Maquignonnage [imz.] At dellallığı, cambazlığı. ◆ Hafiyen icra olunan gayrımeşru ticaret.

Maquignonner [ft.] Satılık beygirin kusurlarını örterek hilelerle iyi göstermek. ◆ Bir işe hile ve desâyis karıştırmak.

Maquillage [imz.] Soytarı gibi yüzünü boyama.

Maquiller [ft.] Yüzü boyamak. ◆ Hazırlamak, tertip etmek. ‖ **Se** – Yüzünü boyamak.

Maquis [imz.] (hk.) (mr. Makis.)

Mara [imz.] Amerika-yı Cenûbî'ye mahsus bir cins tavşan. (Buna *L'èvre pampa* denilir.)

Marabout [imz.] (Arabîden me'huz) Mağripte dervişlere verilen isimdir, murâbıt. ◆ Karnı geniş kahve güğümü. ◆ Hind'in turna kuşu ki tüyleri şapka süsü gibi kullanılır ‖ (mec.) Pek çirkin adam.

Maraîcher [imz.] Bostancı, sebze yetiştiren bahçıvan. = [s.] Bostancılığa ve sebze yetiştirilmesine mensup ve müteallik.

Marais [imz.] Bataklık, sulak yer, merzaga. ◆ Sebze bahçe ve tarlası, bostan. ‖ – **salant** Memleha, tuzla.

Maranta yahut:

Marante [imz.] Amerika'ya mahsus bir cins havlıcan fidanı.

Marantacées [ims. - cm.] (nb.) Havlıcaniye fasîlesi.

Marasca [imz.] İtalya'nın bir nevi ekşi kirazı.

Marasme [imz.] Pek büyük zaaf ve lâgarlık, kuhûl. ‖ (mec.) Sönüklük, ruhsuzlık. ◆ Faaliyetin zıyâı.

Marasquin [imz.] İtalya'da bir nevi ekşi kirazdan çıkarılan ve maraskino amberiyesi denilen içki.

Marâtre [ims.] Üvey ana, analık. ◆ Kendi evladına veya üvey oğullarına sû-i muamele eden ve eziyet veren kadın. ‖ (mec.) Muamele-i şedidâne gösteren.

Marattia [imz.] Yaban râziyânesi.

Maraud,e [i.] Çapkın, hırsız, serseri.

Maraudage [imz.] Çapkınlık, hırsızlık, serserilik. ◆ Akıncılık, yağmagerlik, plaçka.

Maraude [ims.] Askerden ayrılan neferlerin ettikleri hırsızlık veya yağmagerlik, plaçka, akın. ◆ Hırsızlık.

Marauder [fl.] (Neferat hakkında) Askerden ayrılıp hırsızlığa ve yağmagerliğe gitmek, plaçkacılık etmek. ◆ Hırsızlık niyetiyle serseri gezmek.

Maraudeur [imz.] Yağmager ve plaçkacı nefer. ◆ Serseri hırsız.

Maravédis [imz.] (s okunur) İspanya'nın takriben üç para kıymetinde bakır sikkesi.

Marbre [imz.] Mermer, ruham, hârâ. ◆ Mermerden yapılmış şey. ‖ (tba.) Dizilmiş sayfaların konmasına mahsus masa. ◆ Boya ezmeye mahsus taş. ‖ **Graver un fait sur le – et l'airain** Bir şeyin hatırasını te'bid etmek. ‖

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– artificiel Suni mermer. || – feint Mermer taklidi resim. || – jeté Porfir taklidi resim. || – chiqueté Granit taklidi resim.

Marbré,e [s.] Mermere müşâbih, mermer gibi damarlı, ebrulu.

Marbrer [ft.] Mermer gibi damarlı ve lekeli etmek, ebrulu boyamak. ◆ Mermer taklidi boyamak.

Marbrerie [ims.] Mermercilik, taşçılık. ◆ Mermerci ve taşçı dükkânı.

Marbreur [imz.] Mevadd-ı mütenevviaya mermer renk ve suretini veren, ebrulu kâğıt yapan sanatkâr.

Marbrier [imz.] Mermerci, taşçı.

Marbrière [ims.] Mermer madeni, ocağı.

Marbrure [ims.] Tahta ve kâğıt vesâire üzerinde yapılan mermer taklidi, ebru nakışı.

Marc [imz.] (c okunmaz) Takriben altmış beş dirhemlik eski ölçü. ◆ Almanya'nın bir frankla yirmi beş santim kıymetinde gümüş sikkesi, mark.

Marc [imz.] (c okunmaz) Ezilmiş veya sıkılmış bir şeyin tortusu, rüsub, cibre, posa, küsbe. || – de café Kahve telvesi.

Marcassin [imz.] Henüz bir yaşını doldurmamış yabani domuz yavrusu.

Marcassite [imz.] Yas için ziynet mevaddı imaline yarayan bir nevi siyah taş, hacerü't-tûr, markşit.

Marceau [imz.] Orman söğüdü, marso söğüdü.

Marcelline [ims.] İpekten pek ince ve yumuşak bir kumaş.

Marcescence [ims.] (nb.) Yaprak ve çiçeklerin sararıp solması, kuruması, tekahhul.

Marcescent,e [s.] (nb.) Sararıp solmuş, kurumuş (yaprak veya çiçek), mütekahhil.

Marcgraviacées [ims. - cm.] (mr. Margraviacées.)

Marchage [imz.] Yürüme.

Marchand,e [i.] Tacir, bezirgân. ◆ Alıcı, müşteri: Trouver un – pour son cheval Beygiri için bir müşteri bulmak. = [s.] Ticarete mahsus veya mensup ve müteallik, ticari: Navire – Tüccar gemisi; Marine – e Sefâin-i ticariye; Ville – e Ticaretgâh kasaba; Prix – Tüccar beynindeki fiyat.

Marchandage [ims.] Pazarlık. ◆ Ameleye yaptırılacak bir işin kesim olarak iltizamı, götürü verme.

Marchandailler [ft. - fl.] Ufak bir şey için uzun uzadıya pazarlık etmek.

Marchander [ft.] Pazarlık etmek, pazarlığı kesmek. ◆ Ameleye yaptırılacak bir işi kesim olarak iltizam etmek. = [fl.] (mec.) Uzun uzadıya düşünmek, müteredditt kalmak.

Marchandeur,se [i.] Pazarlığı çok seven, çok pazarlık eden adam.

Marchandise [ims.] Satılacak şey, eşya ve emtia-i ticariye, mal, meta. || – de contrebande Kaçak mal. || – s laissées ad valorem Gümrük resmine mukabil terk olunan eşya-yı ayniye. || – s prohibées Eşya-yı memnûa. || – s saisies Zapt ve müsâdere olunan eşya. || – de pacotille Gemici malı. || Moitié guerre moitié – Nîm-tav'an, nîmkerhen. ◆ Meşkûk, câlib-i şüphe bir surette.

Marchantie [ims.] Su kenarlarında bulunur bir cins yeşil saz.

Marche [ims.] Yürüyüş, meşy, reftar. ◆ Hareket, seyir. ◆ Yol. ◆ Askerin yürürken ayaklarını birden ve talimle atmalarını teshil eden şarkı ve çalgı, marş. || (mec.) Gidiş, reviş, tarz, tavır. ◆ Cereyan, temşiyet. ◆ Terakki, ilerleme. || – d'une maladie Bir marazın seyri, ilerlemesi. || – des affaires Muamelat-ı ticariyenin cereyanı. || (as.) – couverte Düşman askeri nazarından mahfî kalan yürüyüş. = [hd.] Marş! Arş!

Marche [ims.] Merdiven basamağı. ◆ Tezgâh vesâirenin ayakla basılarak tahrik olunur yeri, tezgâh ayaklığı.

Marche [ims.] Vaktiyle hudut boyunda bulunan eyaletlere ıtlak olunurdu.

Marché [imz.] Pazar, çarşı, suk, bedesten. ◆ Satın alınan şey, mubâyaat. ◆ Pazarlık, alışveriş. ◆ Piyasa, piyasanın hâli. ◆ Muka-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

vele. || Clause de – Mukavele şerâiti. || – au comptant Bey'-i kati, peşin pazarlık. || – à terme Vadeli bey'. || – à prix fait Götürü pazarlık. || – à terme ferme Vadeli bey'-i kati. || – à terme fictif Hıyarla meşrut vadeli bey'. || – ferme Peşin muamele. || à bon – Ucuz, ve (mec.) kolaylıkla. || Mettre le – à la main de Birini bir ahdin muhafaza veya nakzına muhayyer bırakmak. || Par dessus le – Bundan maada, bundan fazla, haric ezhesap. || Faire bon – de İsraf ve ibzal etmek. || – donné Yok pahasına satılmış şey.

Marche-pied [imz.] Basamak. ◆ Bir yüksek yere yetişmek için kullanılan iki üç basamaklı sehpa. ◆ Araba basamağı. || (mec.) Bir mesnede irtika için vasıta olan daha küçük memuriyet veya buna tavassut eden adam.

Marcher [fl.] Yürümek, meşy etmek. ◆ Ayakla yoğurmak. || (mec.) Hareket etmek. || – droit Doğrulukla hareket etmek. ◆ İlerlemek, yolunda olmak, iyi gitmek. || – à pas de loup Yavaş ve gürültüsüz yürümek. || – sur le pas de Birinin harekâtını taklit etmek. || – sous Kumandasında bulunmak. || – du même pas Aynı terakkiyata mazhar olmak. || – sur le pied à quelqu'un Birini tahkir etmek.

Marcher [imz.] Yürüyüş, meşy ve hareket, reftar.

Marcheur,se [i.] Yürüyücü, mâşî.

Marcottage [imz.] Ağaç dallarını ve sürgünlerini toprağın altına daldırmak ameliyatı, daldırma. || – par drageon Kök sürgünlerinden yapılan daldırma. || – en l'air Ağaç dalları etrafına huni ile toprak koyup ba'dehu köklendikçe yapılan daldırma. || – chinois Dalı yere gömerek birkaç daldırma birden yapma usulü.

Marcotte [ims.] Ağaçtan kesilmeksizin kökleşmek üzere toprağın altından çıkarılan asma vesâire dalı, daldırma, fesl.

Marcotter [ft.] Asma vesâire dallarını yeniden kökleştirmek üzere toprağın altından geçirmek, daldırmak.

Mardi [imz.] Salı günü, yevmü's-selâse, seşenbih. || – gras Karnavalın son günü.

Mare [ims.] Mâ-i râkid, müteaffin havuz.

Marécage [imz.] Bataklık, sulak yer.

Marécageux,se [s.] Bataklık yerleri çok olan (arazi). || Bataklığa müteallik, bataklık kokan. || Gent – Kurbağalar.

Maréchal [imz.] Müşir. || Grand – Mabeyin müşiri. || – de camp Süvari mirlivâsı. || – des logis Süvari başçavuşu, süvari bölük emini. || – ferrant Nalbant. (cm.: *maréchaux*.)

Maréchalat [imz.] Müşirlik, müşiriyet.

Maréchalerie [ims.] Nalbantlık.

Maréchassée [ims.] Eski vakitte Fransa'da bir müşirin daire-i idaresi. ◆ Vaktiyle zaptiye yerine asayiş-i umuminin muhafazasına memur süvari askeri.

Marée [ims.] Denizin cezir ve meddi. ◆ Dökülmüş, yayılmış çok miktarda su. ◆ Taze balık. || (mec.) Kalabalık, halk. || Haute, grande – Med esnasında deniz sularının en son yükseldiği nokta. || Basse –, – basse Denizin cezir esnasında sularının alçaldığı en son nokta. || (bhr.) Prendre la – Bir limana girmek veya bir limandan çıkmak için denizin med veya cezir zamanından istifade etmek. || Odeur de – Taze deniz balığına mahsus koku. || Arriver comme la – en carême Tam vaktinde yetişmek.

Marékanite [ims.] (mad.) Reml hâlinde bulunan akik-i esved, marekanit.

Marelle yahut Mérelle [ims.] Yerde çizilmiş hatlar arasında kaydırak oyunu, dokuz can oyunu.

Maremmatique [s.] (t.) Fièvre – Hummâ-yı merzagıye.

Maremme [ims.] İtalya'da deniz kıyılarında bulunan bataklık ve ağır havalı yerlere verilen isimdir.

Maréographe [imz.] (arz.) Mikyas-ı cezir ve med.

Maréyeur,se [i.] Taze balık satan, balıkçı.

TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Marfil yahut **Morfil** [imz.] İşlenmemiş fildişi.

Margarate [imz.] (k.) Margariyet, lü'lü'iyet.

Margarine [ims.] (k.) Koyunun iç yağından vesâir bazı ecsam-ı şahmiyeden çıkan bir madde, margarin, lü'lüin.

Margarique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı lü'lü', hâmız-ı margar.

Margay [imz.] (*ghè*) Amerika-yı Cenûbî'nin yabani kedisi, kaplan kedisi.

Marge [ims.] Kâğıdın ve sayfanın, kenarlarında bırakılan beyaz ve yazısız yeri. ◆ Hâşiye, hâmiş, tahşiye. ◆ Kenar. || **Laisser une** – Fâsıla ve açık yer bırakmak. || **Transporter en** – Derkenar etmek, tahşiye etmek. || (mec.) **Avoir de la** – Geniş ve müsait vakte mâlik olmak.

Margelle [ims.] Kuyu ağzının taşı, kuyu bileziği.

Marger [ft.] (tba.) Basılacak kitabın kâğıdını sayfalar müsâvi kenarlar bırakacak ve birbirinin üzerine gelecek surette vaz' ve tanzim etmek.

Margeur,se [i.] (tba.) Makine veya tezgâhta kâğıdı düzeltip koyan adam, kâğıt verici.

Marginal,e [s.] Sayfanın kenarında yazılmış, hâmiş, hâşiye edilmiş. ◆ Sahilde, kenarda bulunan || (nb.) Bezrî, dairevî. (cmz.: *marginaux*.)

Marginé,e [s.] Kenarında hâşiyesi bulunan, hâmişli, hâşiyeli. || (nb.) Kenarlarında bir nakışı veya hattı bulunan (yaprak vesâire), kenarlı, zû-hifâ.

Marginelle [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî fasîlesinden bir cins makbul mühre boncuğu.

Marginer [ft.] Bir kitabın sayfaları kenarına yazmak, hâşiye yazmak.

Margot [ims.] (*t* okunmaz) Saksağan (Asıl ismi *pie*'dir.) || (mec.) Çok söyleyen kadın, geveze. ◆ Fahişe.

Margotin [imz.] Ateş yakmaya mahsus çalı çırpı demeti.

Margoton [ims.] Âlüfte.

Margouillis [imz.] Bulaşıklık, süprüntülük, mezbele.

Margrave [imz.] Almanya'nın bazı prenslerine verilen unvandır, margrav. = [ims.] Bu unvanı hâiz prensin zevcesi. (*Margravine* dahi denilir.)

Margraviacées [ims. - cm.] (nb.) Zü'l-vüreykat-ı tüveyciye-i munfasıla sınıfından margravye fasîlesi.

Margraviat [imz.] *Margrave* denilen Almanya prenslerinin unvanı ve daire-i hükûmetleri.

Margriette yahut:

Margrillette [ims.] Avrupalılar'ın Afrika'da fürûht ettikleri boncuk nevi.

Marguerite [ims.] Papatya çiçeği.

Marguillerie [ims.] Kilise akarı idare-i memuriyeti, kethüdâlığı.

Marguillier [imz.] Kilise akarı idare-i memuru, kethüdâsı.

Mari [imz.] Koca, zevc.

Mariable [s.] Evlenmek sin ve hâlinde olan, yetişmiş, gelinlik.

Mariage [imz.] Evlenme, izdivaç, teehhül. ◆ Nikâh. ◆ Düğün, velîme. ◆ Çeyiz. || (mec.) Birleşme, karışma. || – **sous la cheminée** Merasim-i nizamiye ifâ edilmeksizin vukua gelen gizli izdivaç. || – **en détrempe** Zâhiren nikâhlı, meşru bir münasebet hâlinde bulunan münasebet-i gayr-ı meşrua. || – **de conscience** Zaten zecv ve zevce hâlinde yaşamakta olan kadın ve erkek beynindeki teehhül. || – **inégal** Bir asil ile asil olmayan biri beyninde izdivaç.

Marié,e [i.] Evlenmiş, evli, güvey, gelin. || **La nouvelle** – **e** Gelin.

Marier [ft.] Evlendirmek, tezvic etmek. || (mec.) Birleştirmek, karıştırmak, imtizac ettirmek. || **Se** – Evlenmek, teehhül etmek, kocaya varmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Marie-salope [ims.] (bhr.) Limanlarda terâküm eden kum ve balçık vesâireyi harice taşımaya mahsus tarak vapuru, tarak dubası.

Marieur,se [i.] Evlendirici, menâkihe ve izdivaçlara tavassut eden adam.

Marigot [imz.] (cğ.) Amerika'da bazı nehir mansabının teşkil ettiği cereyanlara denir.

Marikina [imz.] Bir cins Amerika maymunu. (*Singe-lion* dahi denir.)

Marin,e [s.] Denize mensup ve müteallik, bahrî. ◆ Gemiciliğe ve seyr-i sefâine müteallik, bahrî. ◆ Denizde iyice gidebilmek için lazım gelen şerâiti hâiz. || **Avoir le pied** – Bir sefinenin kenarında kolayca yürüyebilmek. || **Sel** – Âdi mutfak tuzu. = [imz.] Gemici, mellah, bahriye nefer veya zâbiti.

Marinade [ims.] Bir hamura bulanıp tavada kızartılmış et. ◆ Bazı etlerin muhafazasına yarayan sirke ile zeytin yağı ve tuz halîtası, marinate terbiyesi, salamura. ◆ Salamuraya batırılmış et ve bu etten yapılmış yemek.

Marine [ims.] Gemicilik, fenn-i milâhat. ◆ Bir devletin kuvve-i bahriyesi, bahriye. ◆ Sefâin, donanma. ◆ Deniz manzaralarını tasvir eden resim. ◆ Deniz kokusu. || **Ministère de la** – Bahriye nezâreti. || **Aspirant de** – Bahriye mülâzım-ı sânîsi. || **Les cadets de la** – Bahriye mektebinden neşet eden mühendisîn. || – **de guerre** Sefâin-i harbiye. || – **marchande** Sefâin-i ticariye, umur-ı bahriye-i ticariye.

Marines [ims. - cm.] Deniz manzaralarını gösteren levhalar, tablolar, tesâvir-i bahriye.

Mariner [ft.] Salamuraya yatırmak.

Maringouin [imz.] Amerika'nın büyük bir sivrisineği.

Marinier [imz.] Mellah, gemici. ◆ Nehir gemicisi. = [s.] Bahriyeye ait, mensup. || **Officier** – Geminin yelken vesâiresinin isti'malinde müstahdem küçük zâbit.

Marionnette [ims.] Kukla tiyatrosu.

Marisque [ims.] Yabani incir, tîn-i berrî. || (t.) Verem-i tîn.

Mariste [imz.] Neşr-i maarife hizmet etmek maksadıyla Bordo'da[30] müteessis bir tarik-i mahsusa mensup rahip.

Marital,e [s.] Kocaya mensup ve müteallik, zevcî. || **Droits – aux** Hukuk-ı zevciye. (cm.: *maritaux.*)

Maritalement [h.] Koca gibi, zevc sıfatıyla. ◆ Karı koca gibi, teklifsizce.

Maritime [s.] Denize yakın olan, sahilde bulunan. ◆ Gemicilikle meşgul olan. ◆ Gemiciliğe veya kuvve-i bahriyeye mensup ve müteallik, bahrî. || **Force** – Kuvve-i bahriye.

Maritorne [ims.] Çirkin ve pis kadın, kız.

Marivaudage [imz.] Marivo nâm muharririn eserleri gibi gayr-ı tabii ve lezzet ve letafetten ârî tekellüflü ve uzun ibare ve ifade. ◆ Tasannu', tekellüf.

Marivauder [ft.] Marivo nâm muharririn eserleri gibi gayr-ı tabii ve lezzet ve letafetten ârî bir suret-i ifade kullanmak. ◆ Tasannu' ve tekellüf nakîsalarına düşmek.

Marjolaine [ims.] (nb.) Fasîle-i şefeviyeden güzel râyihalı bir nebat, berdekuş, merzengûş.

Marjolet [imz.] Akıl ve dirayet iddiasında ve kendini beğendirmek kaydında bulunan delikanlı.

Marli [imz.] Kolalı gaz (ince tülbent). ◆ Bir tabağın dâhilî kenarı.

Marmaille [ims.] Ufak çocuklar gürûhu, çoluk çocuk.

Marmelade [ims.] Mürabbâ, reçel, pestil, ezme. ◆ Çok pişmiş, ezilmiş. || **Viande en** – Çok pişmiş et. || **Figure en** – Yaralanmış, zedelenmiş, berelenmiş yüz.

Marmenteau [i. - s.] Bazı orman ve emlâkte ziynet ve alâmet-i tefrik olmak üzere terk edilen eşcar-ı ihtiyatiyeye ıtlak olunur.

Marmite [ims.] Tencere, çömlek, güveç. || – **de Papin** Hikmet-i tabiiyede suyun pek yüksek

30 Bordeaux.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

bir dereceye kadar kaynatılmasına mahsus kap, Papen tenceresi. || **Écumeur de** – Kâselis.

Marmiteux,se [i. – s.] Fakir, miskin, sefil.

Marmiton [imz.] Aşçı yamağı.

Marmolite [ims.] (mad.) Bir cins yeşil somaki taşı.

Marmonner [ft. - fl.] Mırıldanmak, homurdanmak.

Marmoréen,ne [s.] Mermere müteallik, ruhamî. || (mec.) Bârid, müncemid.

Marmose [ims.] (hyv.) Amerika sevâhilinde bulunur bir cins sarik.

Marmot [imz.] Şebek. ◆ Ufak ve tuhaf heykel. ◆ Küçük oğlan. || **Croquer le** – Çok beklemek, intizarda kalmak.

Marmottage [imz.] Mırıldanma, homurdanma, işitilmeyecek surette yavaş ve karışık sözler telaffuzu.

Marmotte [ims.] Dağ sıçanı. ◆ Kadın serpuşu, başlığı. ◆ Küçük kız çocuğu, genç kız.

Marmotter [ft.] İşitilemeyecek surette yavaş ve karışık söylemek, mırıldanmak, homurdanmak.

Marmotterie [ims.] Derin ve uzun uyku. ◆ Homurdanma, mırıldanma.

Marmotteur,se [i.] İşitilemeyecek surette yavaş ve karışık söyleyen, mırıldanıcı.

Marmouset [imz.] Ufak ve kaba heykel. ◆ Küçük oğlan. ◆ Kısa boylu ve çirkin adam. ◆ Ucu resimli ocak ızgarası.

Marnage [imz.] (zra.) Arazinin ıslahı için tarlalara marn denilen özlü ve kireçli toprak katma ameliyatı.

Marne [ims.] "Kils"den muharref olarak beyne'z-zürrâ' "kis" denilen bir nevi kireçli beyaz balçık, marn.

Marner [ft.] (zra.) Arazinin ıslahı için tarlaya marn denilen kireçli toprak katmak.

Marneux,se [s.] Kis[31], marn denilen kireçli beyaz toprak cinsinden olan.

Marnière [ims.] Kis[32], marn denilen kireçli toprağın çıktığı mahal, kis damarı, tabakası, madeni, ocağı.

Marno-calcaire [s.] (mad.) Marnî, kils. || **Dépôts** – **s** Rüsumat-ı marniye, kilsiye.

Maroc [ihz.] Marakeş kasabası. ◆ Mağrip memleketi, Fas.

Marocain,e [i. - s.] Marakeşli, Marakeş şehrine veya Marakeşlilere ait.

Marolles [imz.] Bu isimle müsemmâ memleketten çıkan bir nevi peynir.

Maronage [imz.] Fransa'da köylülerin bir cins ihtitab me'zuniyeti, mîrî ormanlarından ağaç kat'ı hakkı.

Maronite [imz.] Cebel-i Lübnan katoliği, Maruni.

Maronner [fl.] Yavaşça mırıldanmak.

Maroquin [imz.] An-aslin Mağrip'te imal olunan keçi derisinden her nevi sahtiyan.

Maroquinage [imz.] Keçi derisini takliden dana ve koyun yününden meşin ve sahtiyan yapma ameliyatı.

Maroquiner [ft.] Keçi derisini takliden dana ve koyun yününden meşin ve sahtiyan yapmak ve o suretle dibâgat etmek.

Maroquinerie [ims.] Sahtiyancılık. ◆ Sahtiyan debbağhanesi.

Maroquinier [imz.] Sahtiyancı.

Marotique [s.] Kudemâ-yı muharrirînden Kleman Marot'un[33] tarz-ı ifadesinde olan (ibare).

Marotte [ims.] Başında bir insan kafası resmi ve onun üzerinde çıngırakları bulunan bir nevi asa.

Maroufle [imz.] Hilekâr, yaramaz. ◆ Kaba adam.

Maroufle [ims.] Ressamların muşamba ve bezleri yapıştırmak için kullandıkları kuvvetli tutkal.

31 Bkz. Marne maddesi.

32 Bkz. Marne maddesi.

33 Clément Marot.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Maroufler [ft.] Resim kâğıtlarına tutkal ile bez veya muşamba yapıştırmak.

Maroute [ims.] (nb.) İt papatyası, bâbûnec-i kelbî.

Marquant,e [s.] Belli, müteârif. ◆ Şâyan-ı dikkat.

Marque [ims.] Nişan, nişâne, işaret. ◆ Damga, marka. ◆ Eser, emâre, alâmet. ◆ Nüfuz ve haysiyet.

Marqué,e [s.] Belli, âşikâr. ◆ Bir nişan ve alâmet-i mahsusa ile tefrik olunmuş, muayyen. ◆ Damgalanmış, markalı.

Marquer [ft.] Nişan koymak, nişanlamak. ◆ Damgalamak, marka vurmak. ◆ Göstermek, delâlet etmek. ◆ Tahsis ve tayin etmek. ◆ Alâmet-i mahsusası olmak. ◆ Meydana çıkarmak, belli etmek. ◆ Beyan, ifade etmek. = [fl.] (Beygir hakkında) Dişleri sekiz yaşını geçmemiş olduğunu göstermek.

Marqueté,e [s.] Benekli, noktalı, alaca.

Marqueter [ft.] Benekli ve noktalı yapmak.

Marqueterie [ims.] Renkleri muhtelif tahta parçalarından mürekkep levha veya döşeme, ince marangoz işi. ◆ İnce marangozluk. ◆ Oymacılık. ◆ İşlenmiş demir ve maden levhalar. || – **de nacre** Sedefçilik. ◆ Sedefli eşya. || (mec.) Birbirleriyle münasebeti olmayan âsâr-ı mütenevvia mecmuası.

Marqueteur [imz.] İnce işler yapan marangoz. ◆ Oymacı. ◆ Sedefçi.

Marquette [ims.] Erimiş balmumu külçesi.

Marqueur [imz.] Damgacı, markacı. ◆ Bilardo vesâir oyunlarda oyuncuların sayılarını yazan adam.

Marqueuse [ims.] Çamaşıra marka yapan kadın. ◆ Bezik oyununda sayıları yazmaya mahsus hesap tahtası.

Marquis [imz.] (s okunmaz) Zâdegân sunufunun dük ile kont arasında bulunan bir sınıf-ı mahsusu, marki. || – **de Barabas** Birçok araziye mâlik olan adam.

Marquisat [imz.] Marki unvan ve pâyesi, markilik.

Marquise [ims.] Zâdegândan marki unvanını hâiz bir adamın zevcesi, markiz. ◆ Azametli tavırlar takınan kadın.

Marquise [ims.] Yağmurdan muhafaza için kapının üzerindeki oymalı saçak. ◆ Çadır etekliği. ◆ Sâyeban. ◆ Tente. ◆ Bir nevi şemsiye.

Marquoir [imz.] Terzilerin işaret koymaya mahsus aleti. ◆ Çamaşır vesâire üzerine marka nakşetmeyi talime mahsus kanaviçe, marka modeli.

Marquois [imz.] (mad.) Bi'r-i tabii.

Marraine [ims.] Vaftiz anası, sağdıç kadın. ◆ Bir şeye isim veren kadın.

Marre [ims.] Bağcı kazması.

Marri,e [s.] Müteessif, nâdim, pişman. (Eskidir.)

Marron [imz.] İri kestane. ◆ At kestanesi. ◆ Kestane fişeği. ◆ Vaktiyle zâbitlerin kol gezerken beher karakolda bıraktıkları kestane şeklinde tunçtan damga. || **Aller rôtir les** – **s** Kumardan bir parası olmadığı hâlde kalkmak. || – **d'Inde** At kestanesi. || – **d'eau** Göl kestanesi. || – **noir** Kestane renginde olan kuzu mantarı ki gayet makbuldür.

Marron,ne [s.] Yabani. ◆ Firari, âbık, efendisinden kaçmış (köle). ◆ Kestane renginde kumral. || **Courtier** – Esnaf kethüdâlığı tarafından tanınmamış tezkeresiz dellal veya simsar. = [imz.] Kestane rengi.

Marronnage [imz.] (Köle, esir hakkında) Kaçak, kaçaklık. ◆ Ruhsatsız ve tezkeresiz icra-yı sanat.

Marronner [ft.] Saçı kıvırtmak, kıvırcık etmek. = [fl.] Mırıldanmak.

Marronnier [imz.] İri kestane ağacı. || – **d'Inde** yahut sadece – At kestanesi ağacı.

Marronniste [imz.] Kestaneci, kebap kestaneci.

Marrube [imz.] (nb.) Bir nevi nebat-ı tıbbi, haşîşetü'l-kelb.

Marrubiées [ims. - cm.] (nb.) Şefeviye fasîlesinden ferasyûniye cinsi.

TÜBA TÜRK DİL BİLİMLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mars [imz.] (s okunur) Sene-i Rumiyenin üçüncü veya birinci ayı, Mart. ◆ Merih seyyâresi. = [ihz.] Harp ilâhı, Merih. ‖ **Les travaux de** – , **les jeux de** – Muharebe. ‖ **Les champs de** – Muharebe meydanları. ‖ **Champ de** – Talimhâne.

Marseillais,e [i. - s.] Marsilyalı.

Marsh (**Appareil de**) [imz.] (k.) Bazı ecsamda arsenikin vücudunu tayin için isti'mal olunan cihaz-ı marş.

Marsiléacées [ims. - cm.] (nb.) Nebatat-ı zâtü'l-ilkah fasîlesinden marsiliye nevi.

Marsilée [ims.] (nb.) Çayırlarda bulunur su çiğdemi.

Marsouin [imz.] Yunus balığı fasîlesinden donuz balığı. ‖ (mec.) İri, pis, biçimsiz adam.

Marsupiaux [imz. - cm.] (tt.) Karınlarında bir nevi torbaları bulunan hayvanat, hayvanat-ı mükeyyese, zevâtü'l-kîs.

Martagon [imz.] (nb.) Kızıl zambak.

Marte [ims.] (mr. Martre.)

Marteau [imz.] Çekiç. ◆ Tokmak. ◆ Piyanonun tellerine vuran ufak çekiç. ‖ (tşr.) Kulağın âlâtından olan bir ufak kemik, mıtraka. ‖ **Avoir un coup de** – Bir şeye pek merakı olmak.

Martel [imz.] Çekiç (eskidir). ‖ (mec.) Gaile, dağdağa.

Martelage [imz.] Orman memurlarının kesilecek ağaçların üzerine mîrî çekici veya damgayla ettikleri işaret ve bu ameliyat.

Marteler [ft.] Çekiçle dövmek. ◆ Kesilecek ağaçlara mîrî damga veya çekiçle bir işaret yapmak. ‖ (mec.) Çok zahmet ve emekle yapmak, meydana getirmek. ◆ Rahatsız etmek.

Marum [imz.] (*romm*) (nb.) Yer palamudu.

Martelet [imz.] Küçük çekiç. ◆ Kuyumcu meyânesi.

Marteleur [imz.] Demirhânede makinenin tokmağını işleten adam. ◆ Çekiçle işleyen amele.

Marteline [ims.] Dişli taşçı varyozu.

Martial,e [s.] (*si-al*) Harbe mensup ve müteallik, harbî. ‖ **Cour** – **e** Divan-ı harp. ‖ (k.) Demire müteallik, hadidî: **Pyrite** – Pirit-i hadidî (cmz.: *martiaux*.)

Marticle [imz.] (bhr.) Gemilerde çıma denilen ince halat.

Martin [imz.] Böcekle beslenen yabani serçe kuşu. ‖ **Mal de Saint** – Sarhoşluk. ‖ **Été de Saint** – Teşrîn-i sânîye doğru görülen güzel günler. ◆ Bazı kere ihtiyarlarda görülen avdet-i şebab.

Martiner [ft.] Çekiçle dövmek.

Martinet [imz.] Sağan denilen dağ kırlangıcı. ◆ İp veya kayıştan kırbaç. ◆ Buhar veya su ile tahrik olunur çekiç veya şahmerdan tokmağı. ◆ El şamdanı.

Martingale [ims.] Beygirin başını çok kaldırmasına mani olmak üzere bir ucu kulağına bir ucu başlığının altına iliştirilmiş kayış, kelepser. ◆ Kumarcıların kaybettikleri miktarın iki katıyla oynadıkları oyun. ‖ (bhr.) Cıvadranın sakalı; **Hauban de** – Sakal ventosu.

Martin-pêcheur [imz.] (tt.) Emircik kuşu, iskele kuşu, yalı çapkını. (cm.: des *martins-pêcheurs*.)

Martin-sec [imz.] Güz armudu, bey armudu. (cm.: des *martins-secs*.)

Martin-sire [imz.] Bozdoğan armudu (cm.: des *martins-sires*.)

Martoire [imz.] Çilingir tokmağı.

Martre yahut **Marte** [ims.] Şimal cihetinde bulunan zerdeva nâm hayvan ve onun kürkü.

Martyr,e [i.] **Être du commun des** – **s** Farklı evsafa mâlik olmamak, temyiz edecek bir şeyi bulunmamak.

Martyre [imz.] Din uğrunda ölüm. ◆ Izdırabat-ı âşıkâne.

Martyriser [ft.] Din uğrunda öldürmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Martyrologe [imz.] Din uğrunda ölenlerin defteri.

Maryland [imz.] (*d* okunmaz) Amerika memâlik-i müctemiasının bu isimle müsemmâ memleketinden çıkan pek makbul bir tütün.

Marzeau [imz.] Domuz kısmının boynu altında bulunan ur.

Masaride [imz.] Berberistan arısı.

Mascarade [ims.] Maske denilen nikabı geçirip tebdil-i kıyafet etme, maskaralık. ◆ Maskaralar güruhu. ◆ Maske ile oynanılan raks. ‖ (mec.) Sahte etvar. ◆ Mürâîlik.

Mascaret [imz.] Nehir mansablarında aşağıdan yukarıya doğru akıntı.

Mascarille [imz.] Bir cins yenir mantar.

Mascarin [imz.] Madagaskar adasına mahsus siyah başlı papağan.

Mascaron [imz.] Kapı kemerlerinin üzerinde vesâir mahallerde tezyinat makamında yapılan baş resmi.

Masculin,e [s.] Erkeğe mensup ve müteallik, müzekker. ‖ **Rimes** – **s** Âhirinde sağır *e* bulunmayan kafiye, kafiye-i sâkine. ‖ (hk.) **Ligne** – **e** Verese-i zükûr. = [imz.] (sr.) Müzekker.

Masculiniser [ft.] Bir kelimeyi müzekker etmek veya müzekker addetmek, tezkir etmek.

Masculinité [ims.] Erkeklik, müzekkerlik, tezkir.

Masque [ims.] Hicap, maske. ◆ Maskeli adam. ◆ Çehrenin kalıbını almak üzere yüze yapıştırılan nikab. ◆ Tiyatro oyuncularının çehreyi istedikleri gibi tebdil etmek hassa ve kabiliyetleri. ◆ Eskrim talimi için yüze geçirilen maske. ◆ Siper, örtü. ‖ (m.) Kapak, siper. ‖ (as.) Topu düşmanın mermiyatından setre ve muhafazaya mahsus olmak üzere kundağın ön tarafına çelikten mamul ve meyilli olarak mevzu' siperlik. ‖ – **à domino** Üst dudak hizasından kesik maske. ‖ **Lever la** – Keşf-i nikab etmek. ‖ (bhr.) – **à fumée** Varda duman. ‖ (mec.) Vesile, suret-i zâhire. = [ims.] Çirkin kadın. ◆ Kurnaz, şeytan kadın veya kız.

Masqué,e [s.] Hicaplı, örtülü. ‖ (mec.) Gizli, mahfî. ◆ Aldatmak isteyen. ‖ **Bal** – Maskeli balo.

Masquer [ft.] Birinin yüzüne maske koymak. ◆ Örtmek, önünü kapamak, hâil olmak, önüne perde çekmek.

Massacrant,e [s.] Katil. ◆ Maktel. ◆ Titiz, aksi. ‖ **Humeur** – **e** Fena ve titiz tabiat.

Massacre [imz.] Katliam. ◆ Çok hayvanlar kesilmesi. ‖ (mec.) Fena iş yapan, âdi amele.

Massacrer [ft.] Katliam etmek. ‖ (mec.) Bir şeyi yapar veya naklederken bozmak, kırmak, berbat etmek.

Massacreur [imz.] Katliam eden.

Massage [imz.] (Arabîden me'huz mes) Ovma, ovuşturma, delk. ‖ (t.) El ile vücudu basarak oğma, masaj.

Masse [ims.] Yığın, top, külçe, kaya, kütle. ◆ Şirket, ortaklık sermayesi. ◆ Neferlerin biriktirdikleri akçeyi bıraktıkları sandık. ◆ Heyet-i mecmua. ◆ Fevc. ◆ Eski vakitte bazı makam ve âyinlere mahsus başı altınlı veya gümüşlü asa. ◆ Kumara konulan akçe, miza. ◆ Taşçı ve kaldırımcı tokmağı. ◆ Marangoz çekici. ‖ (as.) **Feux de** – Yaylım ateş. ‖ (hk.) Guremâ, ashab-ı matlub. ‖ (tca.) – **active** Mecmû-ı matlûbat. ‖ – **passive** Mecmû-ı zimemat. ‖ – **fluide** Cevher-i seyyal. = [cm.] Avam-ı nâs, ahali. ‖ **En** – Toptan.

Massé,e [s.] (as.) **Divisions** – **es** Yanaşık fırkalar.

Masselotte [ims.] Potada kalan maden cürufu ki tulbend[?] denir.

Massepain [imz.] Bademli kurabiye.

Masser [ft.] (Arabîden me'huz: mess) Ovmak, ovuşturmak, delk etmek.

Masser [ft.] Yığmak, toplamak. ‖ (mec.) Cem' etmek.

Masséter [imz.] (*r* okunur) (tşr.) Yanağın alt tarafında bulunan kuvvetli bir adale-i mazgiye.

Massétérin,e [s.] (tşr.) Mazgî: **Artère** – **e** Şiryan-ı mazgî.

Massette [ims.] (nb.) Bataklıklarda yetişen su kamışı.

Masseur [imz.] Tellak. ◆ Ovmakla tedavi eden tabip, masör.

Massicot [imz.] (k.) Sarı veya kırmızımtırak renginde humz-ı rasas, masiko ki çanak sırrı için müsta'meldir.

Massier [imz.] Bazı resm ve âyinlerde başı altınlı veya gümüşlü bir asa tutan kavvas, asadar.

Massif,ve [s.] Kalın ve ağır olan veya böyle görünen. ◆ Kütle hâlinde külçe, yekpâre, som. || (mec.) Kaba, ağır. = [imz.] Som kârgir temel veya kaide. ◆ Ormanın sık tarafı ve sıklık hâli. || – **serré** Ormanın pek sık ciheti.

Massivement [h.] Kalınlıkla, ağırlıkla, mücessem bir suretle. ◆ Sakil, münasebetsiz bir surette.

Massonie [ims.] Kap memâlikine mahsus tezyinat çiçeği, masonya.

Massorah [ims.] yahut:

Massore [ims.] İsrailîlerin kübbar ulemâsı tarafından Tevrat'ın metni üzerine icra edilmiş olan tetkikat ve taksimat.

Massorète [imz.] Tevrat'ın metni üzerine tetkikat icra eden ulemâ-yı İsrailiyenin beheri.

Massorétique ya **Massoréthique** [s.] Tevrat'ın metni üzerine İsrailîlerin kübbar ulemâsı tarafından olunan tetkikata mensup ve müteallik.

Massue [ims.] Topuz, çomak. || (nb.) – **d'Hercule** İt hıyarı. || (mec.) **Coup de** – Kaza-yı nâgeh-zuhur.

Mastic [imz.] (*c* okunur) Sakız, mastaki. ◆ Camcı macunu. Suyolcuların kullandıkları lökün. ◆ Koyu çorba yahut salça.

Mastication [ims.] Çiğneme, mazg.

Masticatoire [imz.] (t.) Tükürük husulü için çiğnenilen ilaç, âlik, müheyyicü'l-lüab.

Mastigadour yahut **Mastigateur** [imz.] (byt.) Hayvanlara çiğnettirilen ilaç, müheyyicü'r-ruvâl.

Mastige [imz.] Bir cins kelebek.

Mastiquer [ft.] Macunla yapıştırmak, macunlamak. ◆ Çiğnemek.

Mastite [ims.] (mr. *Mammite*.)

Mastoc [imz.] Kaba ve kalın kafalı adam.

Mastodonte [imz.] (tt.) File müşâbih olarak müstehâsatı bulunan büyük cüsseli bir hayvan. ◆ Kaba, iri, ahmak adam.

Mastodynie [ims.] (t.) Meme ağrısı, elem-i sedy.

Mastoïde [s.] (tşr.) Meme düğümü şeklinde olan, halemiyü'ş-şekl.

Mastoïdien,ne [s.] (tşr.) Tunû-i halemiyü'ş-şekl denilen meme düğümüne müşâbih kemik çıkıntısına müteallik, halemî.

Mastoïdo [s.] (tşr.) Halemî. || – **auriculaire** Halemî-i üznî.

Masturbation [ims.] İstimnâ bi'l-yed.

Masulipatam yahut **Masulipatan** [imz.] Hind'in bir nevi ince tülbendi.

Masure [ims.] Yıkılmış bir binanın kalmış kısmı, virâne, bina enkazı, yıkıntı. ◆ Fena ev, virâne.

Masurka [ims.] (mr. Mazurka.)

Mat [imz.] (*t* okunur) Satranç oyununda mat. (Cem'i yoktur.)

Mât [imz.] (*t* okunmaz) Gemi direği, seren, cıvadra. || – **de cocagne** Yere dikilip ucuna çıkabilen tarafından alınmak üzere bir takım şeyler bağlanan yağlı direk. || **Deux** – **s** İki direkli gemi. || **Trois** – **s** Üç direkli gemi.

Mat,e [s.] (*t* okunur) Perdahsız, donuk, asam. ◆ Kalın, sık. ◆ Boğuk, keskin olmayan (ses).

Matador [imz.] Kâğıt oyununda büyük koz. ◆ İspanya'da boğa güreşinde bu hayvanı öldüren adam, boğa güreşçisi. || (mec.) İleri gelen, bulunduğu sınıfın serefrazı, akrâne-i fâik.

Matagon [imz.] Madagaskar Adası fındık ağacı.

Matalista [imz.] (hyv.) Bir müshil kök ki Amerika'dan gelir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Matamata [ims.] Guyan memleketine mahsus boynuzlı tosbağa nevi.

Matamore [ims.] Yalandan şecaat iddiasında bulunan adam, şecaat-füruş, kabadayı.

Matasse [ims.] **Soie en** – Henüz bükülmemiş tel ipek turası.

Matassin [imz.] Soytarılık eden rakkas, köçek.

Maté [imz.] (nb.) Amerika çayı, gökçe.

Matelas [imz.] Döşek, şilte, minder. ◆ Araba yastığı. ‖ (bhr.) – **de blindage** Zırh yastığı veya arması.

Matelasser [ft.] Şilte gibi doldurmak. ◆ Şilte veya minderle donatmak.

Matelassier,ère [i.] Yorgancı, minderci.

Matelot [imz.] Gemici, tayfa, mellah. ◆ Bahriye neferi. ◆ Bir donanmayı terkip eden sefâinin beheri. ◆ Bahriye biçiminde çocuk esvabı. ‖ (mec.) Bir işi sevk ve idare eden. ‖ – **d'avant** Baştan ikinci sefine. ‖ – **d'arrière** Geriden ikinci sefine.

Matelote [ims.] Şaraplı balık yahnisi. ◆ Gemici raksı.

Mater [ft.] Satranç oyununda mat etmek. ◆ Yoğurmak, yumuşatmak. ◆ Donuk bir hâle getirmek. ‖ (mec.) Galebe etmek.

Mâter [ft.] Gemiye direk dikmek, direklerle teçhiz etmek.

Materdolorosa [ims.] (*ma-tèr-do-lo-ro-za*) Hazret-i Meryem'in salibe kapanmış bir hâlde tasvir olunan resmi. ◆ Daimi surette mükedder ve mahzun kadın.

Mâtereau [imz.] (bhr.) Gemi direğine muvakkaten eklenen seren parçası, yama. ◆ Yedek sereni veya direği.

Matérialisation [ims.] Maddi bir hâle getirme. ◆ Maddi bir hâle geliş.

Matérialiser [ft.] Maddi etmek, maddiyat sırasına koymak, maddi nazarıyla bakmak.

Matérialisme [imz.] Maddiyattan başka bir şeye inanmamak meslek ve itikadı, maddiyûn, tabiiyûn ve dehriyûn mezhebi.

Matérialiste [imz.] Maddiyattan başka bir şeye inanmayan adam, maddi, dehrî.

Matérialité [ims.] Mevaddan ma'dud olma, maddiyet. ◆ Heyûlâiyet, cismâniyet.

Matériaux [imz. - cm.] Binaya giren levâzım-ı inşaiye, kereste, harç, malzeme. ‖ (mec.) Bir kitap telifi için cem' olunan malumat-ı lâzıme.

Matériel,le [s.] Maddi, cismânî, heyûlâî. ◆ Kaba, kalın, ağır. = [imz.] Bir işe ve hususiyle inşaat ve ameliyata yarayan âlât ve edevat ve levâzım. ◆ Mühimmat, takım. ‖ – **d'une fabrique** Bir fabrikanın demirbaş eşyası. ‖ – **fixe** Edevat-ı sabite. ‖ – **roulant** Edevat-ı müteharrike. ‖ (sr.) – **d'une langue** Bir lisanın tecemmülat-ı sarfiyesi.

Matériellement [h.] Maddi ve cismânî bir suretle, maddeten, fiilen. ◆ Kaba ve ağır bir surette.

Maternel,le [s.] Valideye veya valideliğe mahsus yahut müteallik, mâderâne. ‖ **Langue – le** Ana lisanı, lisan-ı mâderzad. ‖ (hk.) Li-üm, ana tarafından; **Ligne – le** Cihetü'l-üm.

Maternellement [h.] Anaya mahsus veya şâyan olacak bir surette, mâderâne.

Materniser [fl.] Validesine benzemek. (Eski kelime.)

Maternité [ims.] Validelik, analık, ümmiyet, ana hâl ve sıfatı. ‖ – **légitime** Ümmiyet-i meşrua. ‖ – **naturelle** Ümmiyet-i tabiiye, gayr-ı meşrua.

Mâteur [imz.] Gemi direklerini yapan ve tamir eden adam, direkçi.

Mathématicien,ne [i.] Ulûm-ı riyâziyede âlim ve bu ulûmla müştagil adam, riyâzî (riyâziyûn).

Mathématique [s.] Ulûm-ı riyâziyeye mensup ve müteallik. ‖ **Astronomie** – İlm-i hey'et ve riyâzî; **Physique** – Hikmet-i tabiiye-i riyâziye. ‖ (mec.) Müspet, müberhen, hilâftan masun, kati.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mathématique [ims.] Ulûm-ı riyâziye. (Ekseriya cem'i müsta'meldir.)

Mathématiquement [h.] Ulûm-ı riyâziye vasıtasıyla, ulûm-ı riyâziye kavâidine tatbikan. ◆ Kati ve muhakkak bir surette.

Mathésiologie [ims.] Ale'l-umum ilm-i tedris.

Matico [imz.] (syd.) Fülfül.

Matière [ims.] Madde, cevher, cisim, heyûlâ. ◆ Bir şeyin mamul ve ibaret bulunduğu madde, asıl. ◆ İş, emir, husus. ◆ Mebniyyün-aleyh, mebhûsün-anh, esas-ı madde. ◆ Sebep, illet, vesile. || – **s premières** Mevadd-ı iptidâiye, hâm-ı mahsulat. || – **civile** Mevadd-ı hukukiye. || – **criminelle** Mevadd-ı cezaiye. || – **réelle** Dava-yı ayn. || – **judiciaire** Dâhil-i dava olan mevad. || – **s d'or et d'argent** yahut sadece – **s** Meskûkât imali için eritilmiş altın, gümüş, külçe. || Mündericat: **Table des** – **s** Fihrist-i mündericat. || **En** – **de** Hususunda, bâbında.

Mâtin [imz.] Evlerin muhafazasında kullanılan çomar nevinden kuvvetli köpek.

Matin [imz.] Sabah, subh, seher. || **Le** – **de la vie** Gençlik, ahd-i şebab. || **De grand** –, **de bon** – Sabahleyin gayet erkenden. || **Du** – **au soir** Bütün gün, akşama kadar. ◆ Bir gün zarfında. || **Portes du** – Şafak yahut şems-i tâli'. || **Étoile du** – Zühre. ◆ Hazret-i Meryem.

Mâtin,e [i.] Kaba, nâhoş adam.

Matinal,e [s.] Sabahî, seherî. ◆ Erken kalkan, sabahleyin uyanan, sabahî. || **Fleurs** – **es** Sabahleyin açılan çiçekler. (cmz.: *matinals*.)

Matinalement [zz.] Sabahleyin, sabahtan.

Mâtineau [imz.] *Mâtin* denilen çomar köpeğinin yavrusu.

Matinée [ims.] Sabah vakti, kuşluk zamanı, sabahtan öğlene kadar olan vakit. ◆ Sabah ziyafeti, eğlencesi (Suarenin zıddı.) || **Dormir la grasse** – Gündüzün geç vakte kadar uyumak.

Mâtiner [ft.] Bir cinsten olmayan iki köpeğin aşması hakkında müsta'meldir. ◆ Tekdir ve tevbih etmek.

Matines [ims. - cm.] Tulû'-ı şemsten evvel icra olunan dua ve ibadet.

Matineux,se [s.] Sabaha mensup ve müteallik, subhî. ◆ Sabahleyin kalkmayı itiyat eden, sabahçı.

Matinier,ère [s.] Sabaha mensup. (Yalnız şu tabirde müsta'meldir: **Étoile** – **ère** Zühre.)

Matir [ft.] Cilâsız ve donuk etmek.

Matisie [ims.] Peru memleketine mahsus kayısı ağacı.

Matité [ims.] (t.) Asammiyet.

Matoir [imz.] Kuyumcuların mıskala kalemi. ◆ Demircilerin plaka ayar tahtası dedikleri alet. || (bhr.) Kalafat kalemi, köfteros.

Matois,e [i. - s.] Hilekâr, dessas.

Matoiserie [ims.] Hile, desise.

Maton [imz.] (mr. Matte.)

Matou [imz.] Erkek kedi. || (mec.) Tabiatı yahut çehresi fena adam.

Matourée [ims.] Yaban fesleğeni.

Matras [imz.] (*s* okunmaz) Kimya ve hikmet-i tabiiyede müsta'mel boynu uzun bir sürahi, matra.

Matrasser [ft.] Bitirmek, fena bir hâle getirmek. (Eski kelime.) ◆ Fena bir surette yapmak.

Matricaire [ims.] Fasîle-i mürekkebeden bir nebat, âdi papatya.

Matrice [imz.] (tşr.) Döl yatağı, rahim. ◆ Kalp, kalp dişisi. ◆ Vergi esas defteri. ◆ Evzan ve ekyal ayarı, vâhid-i kıyasîsi. || **Couleurs** – **s** Elvan-ı basîte. || **Langue** – Diğer bazı lisanların müştak olduğu lisan.

Matricide [i.] Validesini öldüren adam, katil-i vâlide.

Matriciel,le [s.] Vergi esas defterlerine ait, müteallik.

Matriculaire [s.] Kütük veya sicil denilen ana defterine geçirilmiş olan, sicilde mukayyed, sicilli.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Matricule [s. - ims.] Sicil, ana defteri, kütük (defteri). || (as.) Künye defteri. || **Numéro** – Künye numarası.

Matrimonial,e [s.] İzdivaç ve teehhül ve nikâha mensup ve müteallik. || **Agent** – İzdivaç dellalı. (cmz.: *matrimoniaux*.)

Matrimonialement [h.] İzdivaç nokta-i nazarından.

Matrone [ims.] Eski Roma'da müteehhil kadın. ◆ Ebe kadın. ◆ Ağır etvarlı kadın. ◆ Kârhâneci kadın, çaça.

Mattage [imz.] (bhr.) Kalafat etme, kalafat.

Matte [ims.] Yalnız bir defa eritilip tamamıyla temiz olmayan maden, gayr-ı musaffâ maden. ◆ Yoğurt.

Matteau [imz.] (mr. *Matasse*.)

Matthiole [ims.] Yabani şebboy.

Matton [imz.] Çap tuğla, döşemelik tuğla.

Maturatif,ve [s.] (t.) Çıbanların cerahat toplamasını tesri' eden ilaçlara ıtlak olunur, munzic.

Maturation [ims.] Meyvenin kemâle ermesi. || (t.) Çıbanın cerahat bağlaması, intizac.

Mature [ims.] Küçük bir nevi çağanos.

Mâture [ims.] (bhr.) Direk takımı, bir gemi direklerinin heyet-i mecmuası. ◆ Gemilerin direklerle teçhizi sanatı.

Maturité [ims.] Meyvenin olmuş ve kemâle ermiş olması, nadc. ◆ Ormanın kabiliyet-i ihtitabı. ◆ Tekemmül. ◆ Sinnin kemâli, sinn-i kemâl.

Matutinal,e [s.] Sabaha mensup ve müteallik, seherî.

Maubèche [ims.] Şimal denizlerine mahsus bir cins yelve kuşu.

Maudire [ft.] Lanet etmek.

Maudisson [imz.] Lanet, beddua. (Eskidir.)

Maudit,e [i. - s.] Mel'un, merdud. || (mec.) Pek fena, mekruh, şâyan-ı nefrin.

Mauge yahut:

Maugère [ims.] (bhr.) Gemilerde loçaların deriden kapaklarına vesâir muşamba ve deri oluklara denir.

Maugérer [fl.] Sövmek, sebb ü şetm etmek.

Maupiteux,se [i. - s.] Merhametsiz, insafsız. || **Faire le** – Zaruret ve sefalet içinde gibi görünüp bilâ-sebep iştikâ etmek.

Maure [imz.] (mr. More.)

Mauresque [s.] Faslılara ait, müteallik, mensup. = [ims.] Faslı kadın.

Mauret [imz.] Yaban mersini yemişi.

Mauricie [ims.] Guyan kamışı.

Mausolée [ims.] Türbe, merkad.

Maussade [s.] Tatsız, lezzetsiz. ◆ Letafetsiz, usandırıcı. ◆ Abus, suratsız. ◆ Fena yapılmış, fena inşa edilmiş, biçimsiz.

Maussadement [h.] Tatsızlıkla, lezzetsizlikle. ◆ Letafetten ârî olarak, usandırır bir suretle.

Maussaderie [ims.] Tatsızlık, lezzetsizlik. ◆ Adem-i letafet, tatsız tavır ve hareket.

Mauvais,e [s.] Fena, kötü, redî, kabih, bed. ◆ Tabiatı fena, fenalık etmeyi sever, şerir, ehl-i şer. ◆ Maharetsiz, âdi. ◆ Meş'um. || **Les – anges** Cinler, şeyâtin. || **Faire – visage à** Yüz vermemek, soğuk muamele etmek. || **Trouver** – Beğenmemek, takdir etmemek. || **Il fait** – Hava fenadır. || – **sujet** Çapkın, yaramaz. || – **yeux**, – **se vue** Zaaf-ı basar. || – **se foi** Sû-i niyet, fikdan-ı hulûs-ı kalp, fikdan-ı hüsn-i niyet. || – **se tête** İnat. ◆ Muannid adam. || – **se langue** Zemmam, fassal. || – **lieu** Umumî hâne [umumhâne]. || **Femme de – se vie** Âlüfte. || **En – se part** Fena cihete, fena mânâya. || **Mer – se** Gayet dalgalı deniz. = [imz.] Fena şey. = [h.] Fena. || **Faire** – (Hava hakkında) Fena olmak. ◆ Elem-nâk, nâhoş olmak (*mal* yerine).

Mauve [ims.] Ebegümeci, hubbaz.

Mauviette [ims.] Çayır kuşu. || (mec.) Nahif adam.

Mauvis [imz.] Kırmızı kanatlı ardıç kuşu.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mauvisque [imz.] (nb.) Hubbâziye fasîlesinden Amerika'ya mahsus bir küçük ağaç.

Maxilaire [s.] (tşr.) Çeneye müteallik, fekkî: **Os** – Çene kemiği.

Maxillo [s.] (tşr.) Fekkî: – **labial** Fekkî-i şefevî.

Maxima [imz. - cm.] (mr. Maximum.)

Maxime [ims.] Kaide-i umumiye, kaide-i külliye, kaide-i esasiye. ◆ Ahlak ve edebe müteallik mesel gibi muhtasar söz, mesel, hikmet (emsal, hikemiyat). || **Les – s de l'État** Meslek-i hükûmet, meslek-i siyasi.

Maximer [ft.] Bir şeyi en yüksek kıymetiyle takdir etmek.

Maximum [imz.] (*momm*) Derece-i gaye, derece-i nihâye, hadd-i nihâye. || (r.) Hadd-i âzam, âzamî. || **Le – d'une peine** Cezanın en ağırı, derece-i gayesi. || **Tarif** – Âzamî tarife. (cm. des *maxima*.)

Mayonnaise [ims.] Yumurtanın sarısıyla zeytin yağı ve sirke ve tuz ve biberden ibaret terbiye, mayonez. ◆ Mayonezli yemek.

Mazdéisme [imz.] Ateşperestlerin mezhebi.

Mazéage [imz.] Dökme demiri yeniden kal etme ameliyatı.

Mazérie [ims.] Dökme demiri yeniden kal etmeye mahsus kalhâne.

Mazette [ims.] Ufak ve âdi beygir. ◆ Dirayetsiz adam. ◆ Oyunda acemi adam.

Mazourka yahut **Mazurka** yahut **Msurka** [ims.] Lehlilerin milli raksları ve bu raksla çalınan makam, mazurka.

Me [s.] Zamir-i muttasılın müfred mütekellimi; beni, bana: **Il – prit** Beni aldı; **Il – dit** Bana söyledi.

Mé [d.] Birçok kelimatın başında bulunarak inkâr ve tecrit beyan eder: *Méconnaître* - Tanımamak, bilmemek - gibi; veya fena mânâsını zammeder: *Médir* - Fena söylemek - gibi. ◆ Bir harf-i sadâdan evvel olursa bir **s** dahi ilave olunur: *Mésestimer* - gibi.

Mea culpâ [imz.] (*me-a-kul-pa*) (Latince) Tevbe ve istiğfar için okunan bir duanın başı ve unvanı olup "kusur ve kabahat bendedir" mânâsını ifade eder. || **Dire son** – Nâdim olmak. ◆ İtiraf-ı cürm ve kusur etmek.

Méadia [ims.] Bir cins Amerika gülü ve onun fidanı.

Méandre [imz.] Bir nehir mecrasının dolaşık mahalli ve dolaşıklığı. || (m.) Su tezyinatı, burgaç. || (mec.) Hile, hud'a.

Méandre [ih.] Menderes Nehri.

Méandrine [ims.] Bir cins polip, meandrin.

Méat [imz.] (*t* okunmaz) (tşr.) Yol, mecra, sımah.

Mécanicien [imz.] Fenn-i mihânikî ile iştigal eden adam. ◆ Makineler yapan veya icat eden adam, makineci. ◆ Vapurlarda çarkçı. ◆ Makinist.

Mécanicité [ims.] Sırf mihânikî olmaklık.

Mécanique [ims.] Ulûm-ı riyâziyenin sıkletten ve kuvâ-yı muharrikeden bahseden kısmı, cerr-i eskal, fenn-i makine, fenn-i mihânikî. ◆ Makine. ◆ Bir şeyin tabii veya suni suret-i terkip ve tanzimi. ◆ Entrika. ◆ Fenn-i makineden bâhis eser.

Mécanique [s.] Fenn-i mihânikîye mensup ve müteallik, mihânikî, cerr-i eskal kavâidine mutabık. ◆ El ile işlenen. || (mec.) Gayr-ı ihtiyari gibi bir suretle vâki olan.

Mécaniquement [h.] Fenn-i mihânikî vasıtasıyla, cerr-i eskal kavâidine tatbikan. || (mec.) Gayr-ı ihtiyari gibi bir suretle, makine gibi.

Mécaniser [ft.] Makine hâline koymak, makine gibi kullanmak. || (mec.) Bıktırmak, usandırmak, taciz, tasdi' etmek.

Mécanisme [imz.] Makine veya makineye müşâbih bir şeyin eczasının suret ve usul-i terkip ve tanzimi, nizam, tertip. ◆ Makine. ◆ Usul-i mihânikiye.

Mécène [imz.] Kayser Ogüst'ün veziri Mesen gibi ulûm ve maarif ve ulemâ ve üdebâ hâmisi, maarifperver.

Méchamment [ims.] Fenalıkla, sû-i niyetle, garazla.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Méchanceté [ims.] Fenalık, kötülük, kemlik, garaz, sû-i niyet. ◆ Şer, garaz eseri.

Méchant,e [s.] Fenalık etmeyi seven, garazkâr, şerir, fâsid, kötü. ◆ Fena, yaramaz, âdi. ◆ Ehemmiyetsiz. ‖ **Faire le** – Şirretlenmek, gürültü patırtı etmek. = [imz.] Fena adam, ehl-i şer, şerir.

Mèche [ims.] Kandil veya mum fitili. ◆ Kav ve kav gibi kullanılan kaytan. ◆ Topa ateş vermeye mahsus falya fitili. ◆ Fitil şeklinde saç örgüsü ucu. ◆ Törpü ucu. ◆ Kırbacın ucuna bağlanmış ip parçası.

Méchef [imz.] Musibet, felaket.

Mécher [ft.] Bir fıçıyı kükürtlü fitil ile tütsülemek.

Méchine [ims.] Hizmetçi kız veya kadın. ◆ Genç kız. (Eski kelime.)

Méchoacan [imz.] (syd.) Râvend-i ebyaz, meçokan.

Mécomètre [imz.] (bhr.) Mikyas-ı cenin.

Mécompte [imz.] Hesap yanlışlığı, sehv-i hesap. ‖ (mec.) Beyhûde ümit.

Mécompter [ft.] (Çalar saat hakkında) Yanlış çalmak. ‖ **Se** – Yanlış hesap etmek. ◆ Beyhûde bir ümitte veya yanlış bir zanda bulunmak.

Méconate [imz.] (k.) Mekoniyet.

Méconduire [ft.] Fena sevk etmek, gümrah etmek. (Eski kelime.)

Méconine [ims.] (k.) Mekonin.

Méconique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı mekon.

Méconium [imz.] (*omm*) (tşr.) Çocuğun tevellüdünden az sonra karnından çıkardığı ilk necisi, unuku. ‖ (syd.) Beyaz haşhaş afyonu.

Méconnaissable [s.] Tanılamaz, güç tanınır.

Méconnaissance [ims.] İyilik bilmemezlik, küfran-ı nimet, nankörlük.

Méconnaissant,e [s.] İyilik bilmeyen, nankör, kâfir-i nimet.

Méconnaître [ft.] Tanımamak. ◆ Tanımaz gibi olmak, tanımak istememek, nankörlük etmek. ◆ Takdir etmemek. ◆ Kadr u itibar-ı zâtiyesinden dûn addetmek. ‖ **Se** – Kendi ahvâl-i sâbıkasını ve gördüğü iyilikleri unutmak, nisyan-ı nefs etmek.

Méconseiller [ft.] Fena nasihat vermek. (Eski kelime.)

Mécontent,e [s.] Nâ-hoşnut, gayr-ı memnun, dilgir, muğber, münfail.

Mécontentement [imz.] Hoşnutsuzluk, nâ-hoşnudî, dilgirlik.

Mécontenter [ft.] Hoşnut etmemek, dilgir etmek.

Mécréance [ims.] İtikatsızlık, dinsizlik, ilhad.

Mécréant [imz.] İtikatsız, dinsiz. ◆ Bir şeye çabuk inanmayan.

Mécroire [ft. - fl.] İnanmamak, itikat etmemek, inkâr etmek.

Médaille [ims.] Madalya, nişan-ı iftihar: – **de sauvetage** Tahlisiye madalyası. ◆ Mükâfat. ◆ Diyaneten mukaddes addolunan bir resim veya yazıyı hâvi maden levha, madalyon. ◆ Kadim sikke. ‖ (mec.) Alâmet-i dâime. ‖ **Le revers de la** – Bir şeyin fena ve çirkin ve aksi ciheti, ters tarafı. ‖ **Tourner la** – Bir şeyi diğer bir nokta-i nazardan tetkik ve muhakeme etmek. ‖ **Porter la – d'honneur** Muharebe madalyasını hâmil olmak.

Médaillé,e [i. - s.] Madalya ve nişan-ı iftiharı hâiz adam.

Médailler [ft.] Madalya veya iftihar nişanı vermek. ◆ Bir sanatın icrasına mezuniyet makamında buna mahsus bir madalya vermek.

Médailleur [imz.] Madalya köşelerini hakkeden adam.

Médaillier [imz.] Madalyalar ve meskûkât-ı kadîme takımı, koleksiyonu. ◆ Madalyon kutusu, mahfazası.

Médailliste [imz.] Madalya meraklısı, madalyaları tanımakta mahir adam, antikacı.

Médaillon [imz.] Kadınların astıkları malum madalyon. ◆ Bir kafa vesâire resmini hâvi taşın üzerine mahkûk daire, müdevver kitâbe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Médecin [imz.] Tabip (hekim). || – **des âmes** Rahip, günah çıkaran papaz.

Médecine [ims.] İlm-i tıp, tabâbet, (hekimlik). ◆ Müshil ilaç. || (mec.) Şifayâb etmek vasıtası. – **légale** Tıbb-ı kanuni, tabâbet-i adliye. || – **prophylactique** Tabâbet-i tahaffuziye, istihfâziye. || – **clinique** Tabâbet-i serîriye. || – **vétérinaire** Baytarlık, tabâbet-i baytariye. || – **spéculative** İlm-i emraz. (*Pathologie* daha ziyade müsta'meldir.) || **Faculté de** – Tıp dârülfünûnu. || **École de** – Tıbbiye mektebi.

Médiciner [ft.] Çok ilaçlar içirmek, müshil vermek.

Médiaire [s.] Ortada bulunan, mutavassıt.

Médial,e [s.] Ortada bulunan, vustâ. = [i.] Kelimenin ortasında bulunan harf veya hece.

Médian,e [s.] Ortada bulunan. || (tşr.) Ortada bulunan, mutavassıt; **Veines – es** Sâidin sathında bulunan üç damar, evride-i mutavassıta.

Médianoche [imz.] Perhiz günlerinde gecenin yarısından sonra yenen yağlı yemek.

Médiante [ims.] (ms.) Mutavassıt sadâ, nîm-pes.

Médiastin [imz.] (tşr.) Göğsün içini tûlen ikiye ayıran fâsıla, hayyiz-i müselles. = [s.] (tşr.) Hayyiz-i müsellesî.

Médiastinite [ims.] (t.) İltihab-ı hayyiz-i müselles.

Médiat,e [s.] Doğrudan doğruya olmayan, bir vasıta ile olan, bi'l-vasıta. ◆ Gayr-ı müteallik: **Corps – s** Ecsam-ı gayr-ı mutlaka.

Médiatement [h.] Doğrudan doğruya olmayarak, bi'l-vasıta.

Médiateur,trice [i.] Araya giren, mutavassıt, miyancı. ◆ Ricacı, şefaatçi, şefi'. || **Puissances – trices** Düvel-i mutavassıta.

Médiation [ims.] Araya girme, tavassut, miyancılık. ◆ Şefaat. ◆ Rabıta-i müştereke. || (hy.) Vakt-i zuhr. || **Offrir sa** – Tavassut etmek. || – **armée** Müsellahan tavassut, kuvve-i askeriye ile tavassut.

Médiatisation [ims.] Memâlik-i müctemiada vâki hükûmat-ı sagîrenin hükûmat-ı kebîreye tâbi olmaları usul ve keyfiyeti.

Médiatiser [ft.] Yukarıki kelimede zikrolunan usul-i hükûmeti icra etmek.

Médical,e [s.] İlm-i tıbba mensup ve müteallik veya hasâis-i tıbbiyeyi hâvi, tıbbi. ◆ Şifaî. || **Études – es** Tetkikat-ı tıbbiye. || **Les propriétés – es d'une substance** Bir maddenin havass-ı şifaiyesi. (cmz.: *médicaux*.)

Médicalement [h.] Tıp nokta-i nazarından.

Médicament [imz.] İlaç, deva. || – **s externes** Hariçten isti'mal olunan edviye. || – **s internes** Dâhilen isti'mal olunan edviye.

Médicamentaire [s.] İlaçlara müteallik, ilaçlardan bahseden, devaî.

Médicamentation [ims.] (t.) İlaç veren, ilaçlama.

Médicamenter [ft.] İlaç vermek, müdâvat etmek.

Médicamenteux,se [s.] İlaca mensup, ilaç hasâisini hâiz, devaî.

Médicastre [imz.] Fena tabip.

Médication [ims.] Bir marazın usul-i tedavi ve muâlecesi.

Médicinal,e [s.] Tıpta ilaç gibi kullanılabilen, tıbbi, devaî. || **Plantes – es** Nebatat-ı devaîye. (cmz.: *médicinaux*.)

Médicinier [imz.] (nb.) Kürkas ağacı, Hind fıstığı ağacı.

Médimne [imz.] Eski Atinalıların takriben elli litrelik ölçüsü.

Médiocre [s.] Orta, evsat, karar, ikisi ortası. ◆ Âdi, bayağı. || **Taille** – Orta boy. || **Homme** – İktidarı mutavassıt derecede adam.

Médiocrement [h.] Orta derecede. ◆ Âdi bir suretle. ◆ Cüzice.

Médiocrité [ims.] Orta hâl. ◆ İtidal. ◆ Âdilik. ◆ Kıllet-i akıl ve iktidar, kifayetsizlik.

Médique [s.] Medyalılara yani eski İranîlere mensup ve müteallik. || **Guerres – s** Eski Yunanîlerin üzerlerine hücum eden İranîlere karşı etmiş oldukları muharebat-ı meşhure.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Médire [fl.] (*Dire* gibi tasrif olunup yalnız cem' muhatabı hâl ve emir sîgasından *médisez* ve *vous médisez* gelir.) Başkasının hakkında fena söylemek, zemm ve fasl ve gıybet etmek. || (mec.) Bulunmak, birisi aleyhinde şahâdet etmek.

Médisance [ims.] Zemm, fasl, gıybet, mezemmet.

Médisant,e [i. - s.] Zemm ve gıybet eden, fassal.

Méditatif,ve [s.] Derin tefekkür ve mütalaaya mensup ve müteallik. ◆ Böyle derin bir tefekkür ve mütalaaya delâlet eden. ◆ Hikmet ve tasavvuf ve diyanete dair efkâr ve sünûhata müteallik.

Méditation [ims.] Derin tefekkür ve mütalaa. ◆ Tahayyül, murâkabe. ◆ Hikmet ve tasavvuf ve diyanete müteallik efkâr ve sünûhatı hâvi kitap.

Méditer [ft.] Derin tefekkür ve mütalaa etmek, ta'mik etmek. ◆ Zihnen tasavvur etmek, kurmak. = [fl.] Düşünmek, teemmül, tahayyül etmek.

Méditerrané,e [s.] Karalar ortasında bulunan. = [ims.] Karalar ortasında bulunan deniz, iç deniz. || **La** – yahut **Mer** – Bahr-ı Sefid, Akdeniz.

Méditerranéen,ne [s.] Akdeniz'e mensup ve müteallik. || **Climats** – **s** Akdeniz sevâhilinde bulunan ekalim.

Méditullium [imz.] (*iomm*) İlik, öz, muh, mağz.

Médium [imz.] (*omme*) Vasıta-i tesviye, çare. ◆ Güya insanlarla cinler ve melekler arasına tavassut eden adam. ◆ Musikide sakil ile hafif arasında orta bir sadâ. ◆ Bir iddiaya karşı serd olunan delil.

Médius [imz.] (*s* okunur) Elin orta parmağı.

Médoc [imz.] (*c* okunur) Fransa'nın bu isimle müsemmâ memleketinden çıkan şarap, Medok şarabı.

Médullaire [s.] İliğe müteallik veya ilik kabîlinden olan, muhî, mağzî.

Médulle [ims.] (nb.) Muh: – **interne** Muh-ı dâhilî.

Médulleux,se [s.] İliğe benzer bir maddeyi hâvi nebat dallarına ıtlak olunur.

Médulline [ims.] (k.) Muhin.

Médullite [ims.] (t.) İltihab-ı muh-ı azm.

Méduse [ims.] Deniz ferci ve necmü'l-bahr denilen hayvan. ◆ Gayet çirkin şey. = [ihs.] Esâtirde kendilerine bakanları taşa tahvil etmek kuvvetini hâiz üç perinin biri.

Méduséen,ne [s.] Hayret-bahş, veleh-bahş.

Meeting [imz.] (*mî-ti-gne*) Miting.

Méfaire [ft.] (*Faire* gibi tasrif olunur.) Fenalık etmek, kemlik etmek, kanuna mugayir bir harekette bulunmak.

Méfait [imz.] Fena iş, kanuna mugayir bir hareket, cünha.

Méfiable [s.] İtimat edilmesi gayr-ı caiz, vâcibü'l-ihtiraz.

Méfiance [ims.] Emniyetsizlik, itimatsızlık, suizan, şüphe.

Méfiant,e [s.] Emniyet ve itimat etmeyen, suizanda bulunan.

Méfier (**se**) [fv.] Emniyet ve itimat etmemek.

Mégacéphale [imz.] Âkilü'l-luhum fasîlesinden kebirü'r-re's bir cins kara böcek.

Mégachille [ims.] Âmilü'l-asel fasîlesinden gül arısı.

Mégaderme [imz.] En büyük yarasa ki şeytan kuşu veya et kanat tabir olunur.

Mégalithique [s.] **Monuments** – **s** Zaman-ı cahiliyette imal ve inşa olunup el-yevm âsârı mevcut olan heykeller ve yekpâre taştan vücuda getirilen âsâr ile ebniye-i cesîmeye ıtlak olunur.

Mégalographie [ims.] Resimleri büyük tasvir etmek sanatı.

Mégalomappe [ims.] Bez üzerine yapıştırılmış büyük coğrafya haritası.

Mégalonyx [imz.] (arz.) Amerika-yı Şimâlî'de keşfolunan bir hayvan müstehâsesi.

Mégalope [ims.] Amerika ringa balığı. ◆ Deniz böceğine benzer bir cins yengeç.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Mégalosaure [imz.] (tt.) Müstehâsatı otuz kademi mütecâviz bulunan cesim bir nevi kertenkele.

Mégalosplanchnie [ims.] (t.) Tekebbür-i haşv.

Mégalosplénie [ims.] (t.) Tekebbür-i tıhal.

Mégapode [imz.] Cezâir-i Bahr-ı Muhit'e mahsus bir cins keklik.

Mégaptère [imz.] Bir cins büyük balina.

Mégarde [ims.] Dikkatsizlik, gaflet. || **Par** – Dikkatsizlikle, ale'l-gafle, sehven.

Mégascope [ht.] Resim dürbünü, megaskop.

Mégathérium [imz.] (*omme*) (tt.) Zevâtü's-südeyyeden cesim bir hayvan müstehâsesi, megateryum.

Mégère [ims.] Pek titiz ve bed-huy kadın. (Bir kadının isminden müsteardır.)

Mégie [ims.] Eldivenlik ince deri ve sahtiyan dibâgatı ve onun fenni, sepicilik.

Mégir [ft.] İnce derileri sepilemek.

Mégisserie [ims.] Eldivenlik ince deri ve sahtiyan ve dibâgat ticareti.

Mégissier [imz.] Eldivenlik ince deri ve sahtiyan debbâğı, sepici.

Mégnie [ims.] Bir evde oturan adamlar, aile. (Eski kelime.) ◆ Soy, nesil.

Méhari [imz.] Sahra-yı Kebir çölüne mahsus bir cins hecin devesi, mehari.

Meilleur,e [s.] (*Bon* sıfatının sîga-i tafdiliyesi) Daha iyi, efdal, evlâ. || **Sur le – pied possible** Mümkün mertebe sağlam bir esas üzerine. || **De – e heure** Daha çabuk, daha erken. = [imz.] En iyi şey, en iyisi.

Meïonite [ims.] (mad.) Meyonit denilen bir cism-i madenî.

Meistre yahut **Mestre** [imz.] (bhr.) Mayistra direği.

Méjuger [fl.] Fena muhakeme etmek, bir şey hakkında yanlış fikirde bulunmak.

Mékhitariste [imz.] Neşr-i maarif maksadıyla tesis olunmuş mecâlis-i ruhbaniyeye mensup adam, mihitarist.

Mélaleuque [imz.] Cezâir-i Bahr-ı Muhit'e mahsus bir cins tesbih ağacı.

Mélambo [imz.] (syd.) Amerika acı ağaç kabuğu.

Mélampyre [imz.] Kara buğday, hınta-i esved.

Mélancolie [ims.] Bir dert ve kederden ileri gelen hüzün, gam, kasâvet, mâlihulyâ, kara sevda. ◆ Tenha oturup düşünmek merakı.

Mélancolique [s.] Daima hazin duran adam, kara sevdaya müptelâ, mâlihulyevî. ◆ Hüzün ve kederi mûcip olan, hüzn-engiz.

Mélancoliquement [h.] Hüzün ve mâlihulyâ ile, hüzn-engiz, mağmum ve mükedder bir suretle.

Mélané,e [s.] (t.) Süveyd, mensud.

Mélanémie [ims.] (t.) Esvedad.

Mélange [imz.] Karıştırma, karışıklık, halt, halîta. ◆ İhtilat. ◆ Ecnası muhtelif mevaddın cem' ve terkibi, halt. ◆ Tesâlüb-i arak. ◆ Telgraf tellerinin birbirine karışması, melanj. = [cm.] Mebâhis-i muhtelifeye müteallik fikarattan mürekkep mecmua-i âsâr.

Mélanger [ft.] Mevadd-ı muhtelifeyi birleştirip karıştırmak, halt etmek. ◆ Birleştirmek, birbirinin arasına katmak.

Mélanie [ims.] Tatlı sularda bulunur bir cins helezon.

Mélanien,ne [s.] (tt.) Siyah renkli.

Mélanique [s.] (t.) Sevadî. || (k.) **Acide** – Hâmız-ı sevad.

Mélanisme [imz.] (t.) Dâü's-sevad.

Mélanite [ims.] (mad.) Siyah selyan taşı.

Mélanome [imz.] (t.) Verem-i sevdâ.

Mélanope [i. - s.] Kara gözlü (adam).

Mélanopside [imz.] Bir cins salyangoz.

Mélanose [ims.] (t.) İnsivad.

Mélanosporées [ims. - cm.] (nb.) Üşniye-i zâtü'l-büzeyrat-ı sevad kısmı.

Mélanotrique [s.] (t.) Esvedü'l- eş'ar, siyah kıllı.

Mélanourine [ims.] (t.) Bevl-i esved, siyah sidik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mélantérite [ims.] (mad.) Zaç-ı Kıbrıs.

Mélanthacées [ims. - cm.] (nb.) Nebatat-ı zü'l-filkadan lahlahiye fasîlesi.

Mélanthe [ims.] Kap memleketi çiğdemi, lahlah.

Mélaphyre [ims.] (arz.) Porfir-i esved denilen bir nevi sahre, melafir.

Mélas [imz.] (*s* okunur) Cilt üzerinde siyah leke. ◆ Java'nın siyah kaplanı.

Mélasictère [imz.] (t.) Kara sarılık denilen hastalık, yerekan.

Mélasis [ims.] Üvez kanadı böceği.

Mélasme [imz.] (t.) Şâibe-i sevda.

Mélasomes [imz. - cm.] (hyv.) Zü'l-cesed-i esved sınıfı.

Mélasse [ims.] (syd.) Kıvamlı şeker, şeker şerbeti, melas.

Mélassique [s.] (hyv.) Melasî.

Mélastomacées [ims. - cm.] (nb.) Esvedü'l-kımmiye fasîlesi.

Mélastome [imz.] Esvedü'l-kımmiye fasîlesinin numûnesi olan ve Amerika'ya mahsus bulunan bir cins ağaç.

Melchite [imz.] (*kı*) Suriye ve Irak taraflarında bulunan Hıristiyanlığın bir mezheb-i mahsusasına mensup adam, melkî, melkit.

Mêlé,e [s.] Mevadd veya ecnas-ı muhtelifeden mürekkep, karışık, mahlut. || **Sang** – Melez.

Méléagride [imz.] Beç tavuğu cinsi.

Mélecte [imz.] Bir cins yaban arısı.

Mêlée [ims.] (as.) İki tarafın karışmasıyla göğüs göğüse muharebe, kavga, vuruşma, müsâdeme, mudârebe. ◆ Kavga, arbede. || (mec.) Mücadele-i kelâmiye, şiddetli mübâhase.

Méléna yahut:

Mélène [imz.] (t.) Siyah kan kusma illeti, maraz-ı esved.

Méléquette [ims.] (nb.) Bezrü'l-cinan, tuhm-ı behişt.

Mêler [ft.] Karıştırmak, halt ve mezcetmek. ◆ Bulaştırmak, karıştırmak. ◆ Birbirine karıştırmak. ◆ Teşrik ve ilave etmek. || – **une serrure** Bir kilidi bozmak. || – **les cartes** Kâğıtları karıştırmak, ve (mec.) bir işi karıştırmak. || **Se** – Karışmak, girmek, dâhil olmak, bulaşmak. ◆ Müdahale etmek.

Melette [ims.] Bir cins leziz hamsi balığı.

Mélèze [imz.] Venedik terementi ağacı, kara çam.

Méliacées [ims. - cm.] (nb.) Tesbih ağacı fasîlesi.

Mélianthe [imz.] Su yoncası.

Mélianthées [ims. - cm.] (nb.) Zü'l-ezhar-ı aseliye fasîlesi.

Méliceris [imz. - cm.] (t.) Sil'a-i aseliye.

Mélide [ims.] Eşeğe ârız olur sekave illeti.

Mélidore [imz.] Ormanlarda bulunur büyük kırlangıç kuşu.

Mélie [ims.] Afrika'ya mahsus bir cins çağanos.

Mélier yahut **Mellier** [imz.] Kokulu şarap veren bir nevi beyaz üzüm.

Mélilot [imz.] (nb.) Tıpta müsta'mel güzel kokulu sarı yonca.

Mêli-mêlo [imz.] Karmakarışık şey.

Mélinet [imz.] (nb.) Bir cins sığır dili çiçeği.

Mélinite [ims.] (as.) Dumansız barut, melinit.

Mélinose [ims.] (mad.) Sarı kurşun madeni, rasas-ı asfer.

Mélipone [ims.] Sokmaz bir cins arı.

Mélique [ims.] Kılçıklı buğday nevi.

Mélisse [ims.] (nb.) Melisa.

Mélissinées [ims. - cm.] (nb.) Turuncâniye fasîlesi.

Mélissine [ims.] Balmumunda bulunur bir madde, melisin.

Mélitée [ims.] Kalbiyü'ş-şekl bir cins deniz anası, fercî.

Mélithémie [ims.] (t.) Dem-i muassel.

Mélithypérurie [ims.] (t.) Tebevvül-i muassel.

Mélitoptyalisme [imz.] (t.) Tekaşşu'-ı muassel.

Mélitte [ims.] (mad.) Bir nevi kehrübâ.

Méllate [imz.] (k.) Aseliyet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Melléolé [imz.] (syd.) Deva-i muassel, muassele.

Mellifère [s.] Tatlı bir mâyi hâsıl ve ifraz eden nebatat ve böceklere ıtlak olunur, hâmilü'l-asel.

Mellifique [s.] (hyv.) Bal hâsıl eden.

Mélliolé [imz.] (syd.) Deva-yı muassel, muassele.

Méllique [s.] (k.) Muasselî.

Mellite [ims.] (syd.) Engebin, muasselat.

Méllonure [imz.] (k.) Mülevven-i müsennâ.

Mélocacte [imz.] Bir nevi firavun inciri.

Mélochie [ims.] Melûhiye, muhliye.

Mélodermie [ims.] Esvedad-ı cilt.

Mélodie [ims.] Bir şarkıyı terkip eden nagamatın makamına mahsus karar perdesi. ◆ Âhenkli makam, lahn, melodi. ◆ Latif sadâ. || (mec.) Letafet, hüsn-i nizam.

Mélodieusement [h.] Âhenk ve letafet-i asvatla.

Mélodieux,se [s.] Âhenkli, latif, tatlı, letafet-i asvatı hâvî.

Mélodique [s.] Âhenk ve letafet-i asvata mensup ve müteallik.

Mélodiste [imz.] Güzel âhenkli şarkılar tanzim eden musikişinas, terâne-perdaz.

Mélodramatique [s.] Avam-ı halk için yazılmış acıklı tiyatro kitabına veya bu tarza müteallik, böyle eserlere lâyık, bunlara ait ve mensup.

Mélodramaturge [imz.] Avam-ı halk için acıklı, birçok entrikalı tiyatro kitabı yazan muharrir.

Mélodrame [imz.] Avam-ı halk için yazılmış, acıklı ve hıyanet ve katl gibi harekâtla karışık tiyatro oyunu ki bidâyet-i ihdasında mızıka ve nağmeler ile sahne-i temâşaya vaz' olunur idi.

Mélomane [i. - s.] Musikiyi ziyade seven, musiki meraklısı.

Mélomanie [ims.] Musiki sevdası, musiki merakı.

Melon [ims.] Kavun, bittih. ◆ Ahmak, alık. || – **d'eau** Karpuz. (Bu mânâda *pastèque* dahi denilir.)

Melongène yahut **Mélongène** [ims.] Patlıcan, bâdincan; – **ovoïde** Bostan bâdincanı; – **aflonge** Kemer bâdincanı.

Mélonide [ims.] Elma ve armut gibi yemişlere denir, semer-i tuffahî.

Meloniforme [s.] (nb.) Kavun şeklinde.

Mélonnée [ims.] Bir cins asma kabağı.

Melonnière [ims.] Kavun tarlası, kavunluk.

Mélopée [ims.] Mütekaddimîn indinde şarkılar nazm ve tertibi, kavâid-i lahn ve hitâbe.

Mélophages [imz. - cm.] Koyun sakırgası nevi.

Méloplaste [imz.] Erkam ve işârat-ı mahsusa ile musikî talimi usulü. ◆ Sadâ perdelerini hâvi mahsus levha.

Méloplastie [ims.] (crh.) Tasnîü'l-hadde.

Mélose [ims.] (tşr.) İdhal-i misber, taharrî bi'l-misbar.

Mélusine [ims.] Kavgacı, şamatacı.

Mélyre [imz.] Bir cins çiçek böceği.

Mémarchure [ims.] At ve beygir kısmının tırnak kakması, ayak burkulması, burkulma.

Membrane [ims.] (tşr.) İnce zar, gışâ-i muhâtî.

Membraneux,se [s.] (tşr.) Zar kabilinden olan, gışâî. = [ims. - cm.] Her nevi tahta kehlelerine denilir.

Membranifome [s.] (tt.) Şibh-i gışâî, gışâiyü'ş-şekl.

Membranule [ims.] Gışâî, gışâçe, zarcık.

Membre [imz.] Uzuv, alet. ◆ Taraf, kısım. || (r.) Taraf. || – **viril** Kadib. || – **s de Jésus Christ**, – **s de l'Église** Hıristiyanlar. || (mec.) Bir meclisin âzâsından olan. || – **à vie** Kayd-ı hayat şartıyla âzâ. || – **surnuméraire** Âzâ mülâzımı.

Membré,e [s.] Uzuvlu; **Bien** – Âzâsı yerinde olan, mütenâsibü'l-âzâ; **Mal** – Tenasüb-i âzâsı olmayan.

Membrette [ims.] (m.) Kemer ayağı.

Membru,e [s.] Âzâ-yı bedeni kavî ve iri olan. ◆ Metin, kuvvetli.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Membrure [ims.] Âzâ-yı bedenin heyet-i mecmuası. ◆ Kerestenin kalın ve iri kısmı. ◆ Kapı, pencere vesâire çerçevesi. ◆ Gemi kaburgası.

Même [s.] Aynı, tıpkı, kendisi; **Ce sont les – s hommes** Aynı adamlardır; **Ce sont les – s** Aynıları, kendileridir; **Du – sirop** Aynı şuruptan, yine o şuruptan. || Zamir-i munfasılların ve isimlerin altına ilave olunarak "kendisi" ve "bizzat" mânâsını ifâde eder: **Lui –** O kendisi; **Moi –** Ben kendim; **Ces plantes – s** Bu nebatatın aynıları. **De lui – , de soi –** Kendiliğinden. = [h.] Bile, hatta, dahi: **Les peuples civilisés, les barbares –** Ümem-i mütemeddine ve hatta ümem-i gayr-ı mütemeddine bile. || **Manger à –** Bir tabaktan yemek. || **Boire à –** Bir sürahiden içmek. || **Tout de – , de –** Ayniyle, ol vechile, kezâlik. || **De – que** Nasıl ki, ayniyle olduğu gibi: **De – que vous voulez** Ayniyle sizin istediğiniz gibi.

Mêmement [h.] Ayniyle, kezâlik. (Eskidir.)

Memento [imz.] (*mé-min*) Bir şeyi hatıra getirmeye mahsus alâmet ve yâdigâr, ihtar, tezkâr. ◆ Hatıra defteri, muhtıra defteri. ◆ Tezkâr-ı nâm ve hatıra olmak üzere yazılan ve yapılan şey. ◆ Kilisede diriler ve ölüler için müştereken okunan dua.

Mémographe [imz.] Bir nevi müstensih aleti.

Mémoire [ims.] Hatırda tutmak yahut hatıra getirmek kuvveti, kuvve-i hafıza, hafıza. ◆ Bazı şeyleri, bazı teessürleri hatırda hıfzetmek kuvveti: **– des chiffres** Erkamı tahattur edebilmek, hatırda tutmak kuvveti. ◆ Fevt olmuş bir şahıs veya şeyden hatırda kalan şey, yâdigâr, yâd-ı dâşt. ◆ Hatır, zihin. ◆ Minnettarlık, şükran. ◆ Zikir: **Bonne –** Zikr-i hayr. || **En – de** Filanın nâmına, filanın yâdına. || **Les filles de –** Ulûm ve sanayi-i nefise âlileri. || **De –** Zihinden, ezberden. || **De – d'homme** Gayet kadim bir zamandan beri. || **Avoir –** Tahattur etmek. || **Si j'ai bonne –** Eğer yanılmıyorsam.

Mémoire [imz.] Matlûbat pusulası. ◆ Bir davaya müteallik esbab ve ahvâli mübeyyin lâyiha, takrir, muhtıra. ◆ Fünûn veya edebiyata müteallik lâyiha. = [cm.] Bir cemiyet-i ilmiyenin müzakerat ve kararları. ◆ Bir sergüzeşte veya ahvâl-i hususiyeye dair sahipleri tarafından zapt ve kayıt olunmuş malumat ve tafsilat, vekayinâme, sergüzeşt levâyihi. ◆ Defter-i a'mâl. || **– d'hapothicaire** Fiyatları gayet galî fatura.

Mémorable [s.] Hatırda kalacak, hatırda tutulmaya şâyan, vâcibü't-tezkâr.

Mémorablement [h.] Hatırda kalacak surette, vâcibü't-tezkâr bir suretle.

Mémorandum [imz.] (*domm*) Bir meselenin hallini mücmelen mübeyyin siyasi lâyiha, takrir, muhtıra, müzekkere.

Mémoratif,ve [s.] Kuvve-i hafızaya müteallik. ◆ Bir şeyi hatırda tutan, unutmayan. = [imz.] Bir şeyi tahattura yarayan şey.

Mémorial [imz.] Tüccarın alıp verdikleri şeyleri unutmamak için muvakkaten kaydetmelerine mahsus el defteri, akıl defteri. ◆ Sahibi tarafından yazılmış sergüzeşt ve ahvâli hâkî kitap. ◆ Bir mesele-i siyasiye hakkında muhtıra, takrir. (cm.: *mémoriaux*.)

Menable [s.] Kolayca sevk ve idare olunabilir.

Menaçant,e [s.] Korkutan, tahvif ve tehdit eden veya tehdidi mûcip olan, tehdit-âmiz, tehditkâr.

Menace [ims.] Korkutma, tahvif, tehdit.

Menacer [ft.] Korkutmak, tahvif ve tehdit etmek. ◆ Endişeyi mûcip olmak. ◆ Tehlikeye koymak. ◆ Vaat etmek. || **– ruine** Bir bina haraba yüz tutmak, müşrif-i harap olmak. || **– le ciel, les cieux** (Şairâne) Gayet yükselmek, yüksek olmak.

Menade [ims.] Hurafat-ı Yunaniye'de şarap perisi Baküs'e mensup kadın. ◆ Sert ve fena tabiatlı kadın.

Ménage [imz.] Ev idaresi, ev işleri, idare-i umûr-ı beytiye. ◆ Ev eşyası, esas-ı beytiye. ◆ Bir aileyi terkip eden eşhasın heyet-i mecmuası, efrad-ı aile, hâne halkı. ◆ Tasarruf. || **Vivre de –** İdare ve tasarrufla yaşamak.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

◆ Taayyüş için esas-ı beytiyeyi satmak. || Faire bon – Vifak ve ittihat üzere yaşamak. || Femme de – Evin içinde yatıp kalkmayan hizmetçi kadın, işçi karı. || Pain de – ve Toile de – Hizmetçiler için müsta'mel âdi ve ucuz ekmek, bez vesâire.

Ménagement [imz.] Usul ile kullanma, idare etme, gözetme. ◆ Riâyet, hüsn-i suret. ◆ Hareket-i ihtiyatkârâne.

Ménager [ft.] Hüsn-i idare etmek. ◆ Tasarrufla kullanmak. ◆ Gözetmek, riâyet etmek. ◆ Esirgemek, israf ve suistimal etmemek. ◆ Tanzim ve tertip ve tedarik etmek. ◆ İhtiyata riâyet etmek. ◆ Beyhûde it'ab etmemek. ◆ Hatırını gözeterek, darılmamasına, müteessir olmamasına dikkat ve riâyet ederek harekette bulunmak. || – son temps Vaktini beyhûde geçirmemek. || – ses paroles İhtiyatla söylemek, idare-i lisan ve kelâm etmek. || – ses pas Beyhûde zahmetlerde bulunmaktan ictinab etmek.

Ménager,ère [s.] İdare-i beytiye ve tasarrufu bilen. ◆ Umur-ı beytiyeye, hayat-ı aileye müteallik ve mensup olan. || (hk.) Eaux – ère Mecrâ, keriz suları. || Droit de laisser écouler les eaux – ères Hakk-ı mesil. = [ims.] Ev işiyle meşgul olan, evinin hüsn-i idaresini bilen kadın. ◆ Sofraya konulan zeytin yağı ve sirke takımı. ◆ Ev işlerine bakan hizmetçi kadın.

Ménagerie [ims.] Nadir bulunur veya memâlik-i baîdeden getirilmiş hayvanat-ı mütenevvianın hıfzına mahsus mahal, hayvanat-ı vahşiye ve müfterise terbiyehânesi.

Ménagogue [s.] (t.) Mutmis.

Mendiant,e [i.] Dilenci, sâil, gedâ. || Les quatres – s İncir ve üzüm ile badem ve fındık.

Mendicité [ims.] Dilencilik, tese'ül. || Dépôts de – Dilencilik memnû olan memleketlerde dilenirken tutulup da mahkûm edilen eşhasın çalıştırılmasına mahsus mahal, dâr-ı es'ile, dârü'l-aceze.

Mendier [ft.] Dilenmek, tese'ül. etmek. || (mec.) Yalvararak ve musırrâne istemek.

Mendolé [ims.] Papuç izmariti.

Meneau [imz.] Çerçeve bölmeleri.

Ménechme [imz.] (*nè-kme*) Diğer bir adama ziyadesiyle benzeyen adam, mânend.

Menée [ims.] Tesvilat, ilkaat, hile, hud'a, dolap. ◆ Takip olunan geyiğin tuttuğu yol. || Neutraliser les – s İlkaat ve tesvilatı hükümsüz ve tesirsiz bırakmak.

Mener [ft.] Götürmek, sevk etmek. ◆ – une vie Bir ömür sürmek. ◆ İdare etmek, kullanmak. ◆ İğfal etmek, aldatmak. ◆ Muamele göstermek. ◆ (Yol hakkında) Çıkmak, îsal etmek. ◆ Rehberlik etmek, yol göstermek. || (he.) Resmetmek. || – de front Rehberlik etmek. || (Hayvanlar hakkında) (mec.) Aynı zamanda birkaç şeyle meşgul olmak. || – la barque İdare-i umur etmek. || N'en pas – large Münkad ve mutî olmak. || – les poules pisser et les ramener sans boire Kendisine sipariş olunan şeyin tamam aksini yapan ahmak bir adam hakkında söylenir.

Ménestrel [imz.] Kurun-ı Vustâ'da tanzim ettiği şiirleri çalgı çalarak söylemek için büyüklerin konaklarını gezen şair ve çalgıcı, kahvehane şairi, âşık.

Ménétrier [imz.] Köylerde halka raks ettirmek üzere gezen kemençeci, çalgıcı.

Meneur [imz.] Sevk eden, götüren adam. ◆ Yol gösteren adam, rehber. || – d'ours Ayıcı.

Menhir [imz.] (*mè-nir*) Eski Kelt kavminin mihrabı makamında bulunmuş olan uzun kaya ki emsali Britanya'da bulunur.

Ménides [ims. - cm.] İzmarit fasîlesi.

Ménidrose [ims.] (t.) Arak-ı tamsî.

Ménilithe [imz.] (mad.) Aynü'ş-şems taşı.

Méninges [ims.] (tşr.) Beyni ihâta eden üç zarın beheri, gışâ-i dimağ.

Méningé,e [s.] Sehâî, ağşiye-i dimâğî.

Méningite [ims.] (t.) Beyin zarlarının iltihabından ibaret maraz, iltihab-ı ağşiye-i dimağ, iltihabü's-sehâyâ.

Méningocèle [imz.] (t.) Fıtık-ı ağşiye-i dimağ.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Méningo-encéphalite [ims.] (t.) İltihab-ı sehâyâ ve dimağ.

Méningophylaxe [imz.] (crh.) Muhfiz.[34]

Méningose [ims.] (tşr.) Mafsal-ı gışâ, meningos.

Ménisperme [imz.] … denilen ağaç.

Ménispermées [ims. - cm.] (nb.) Zâtü'l-büzur-i hilâliye fasîlesi.

Ménispermine [ims.] (k.) Semmü's-semek, menispermin.

Ménisque [imz.] Bir tarafı muhaddeb ve bir tarafı muka'ar gözlük ve dürbün camı. ‖ (he.) Bir tarafı muhaddeb ve bir tarafı muka'ar cisim.

Ménisque [imz.] Muhaddeb ale'l muka'ar (göz).

Ménologe [imz.] Ümem-i muhtelife takvimlerinden bahseden kitap. ◆ Eizzenin isimlerini ve eyyam-ı mahsusasını mübeyyin takvim.

Ménon [imz.] Asya'nın bir keçisi ki derisi güzel sahtiyan olur.

Ménopome [imz.] Amerika'ya mahsus dört ayaklı kurbağa.

Ménorrhagie [ims.] (t.) İfrat-ı hayız.

Ménorrhée [ims.] Âdet-i şehriye.

Ménostase [ims.] (t.) İmsak-ı tams, ihtibas-ı tams.

Menotte [ims.] (Çocuk lisanında) El, elcik. = [cm.] Mücrimînin ellerine geçirilen kelepçe.

Menotté,e [s.] Ellerine kelepçe geçirilmiş.

Menotter [ft.] Kelepçe takmak.

Ménoxénie [ims.] (t.) Rahmin gayrı uzuvdan her ay zuhur edip âdet-i şehriye yerine kaim olan nezf, taavvuz-ı tams.

Mense [ims.] Rûhânîlere mahsus vâridat. ‖ (mec.) Gıda.

Mensole [ims.] (m.) Kemer anahtarı.

Mensonge [imz.] Yalan, kizb, düruğ. ◆ Masal, hurafat.

Mensonger,ère [s.] Yalan, gayr-ı sahih, kâzib. ◆ Bâtıl.

Mensongèrement [h.] Kizb ile, yalanla, düruğ-âmiz.

Menstruation [ims.] (t.) Hayız, tams. ◆ Vakt-i hayız.

Menstrue [imz.] (k.) Ecsam-ı sulbiyeyi halletmeye yarayan mâyi, muhallil. = [ims.] (t.) Kadınların aybaşısı, dem-i hayz.

Menstruel,le [s.] (t.) Hayıza dair, tamsî.

Mensuel,le [s.] Ayda bir kere vuku bulan, beher ay vâki olan, şehrî.

Mensuellement [h.] Ayda bir kere, beher ay, aydan aya.

Mensurabilité [ims.] Ölçülebilme, kabiliyet-i mesâha.

Mensurable [s.] Ölçülebilir, kabil-i mesâha.

Mensurateur [imz.] Mesâha eden adam, mesâhaya yarayan şey.

Mensuration [ims.] Mesâha, tarz-ı mesâha.

Mentagre [ims.] (t.) Çenede çıkan bir nevi kırmızı tuzlu balgam, dâü'z-zekan.

Mentagrophyle [ims.] (t.) Münbit-i dâü'z-zekan.

Mental,e [s.] Akla mensup ve müteallik, aklî, dimağî. ◆ Zihin ile olan: **Oraison – e** Zikr-i kalbî, zihinden okunan dua. ‖ **Maladies – es** Emraz-ı akliye, dimağiye. ‖ **Restriction – e** Kayd-ı manevi. (Cem'i gayr-ı müsta'meldir.)

Mentalement [h.] Akıl ile, zihnen.

Mentavala [imz.] Madagaskar Adası kekliği.

Menterie [ims.] Ehemmiyetsiz ve neticesiz yalan.

Menteur,se [i. - s.] Yalancı, kâzib, kezzâb.

Menteusement [h.] Yalancı, sahte, riyâkârane bir surette.

Menthe [ims.] Nane (na'na'). ◆ Nane iksiri. ‖ **Essence de** – Nane ruhu.

34 Orijinal metinde bu kelime مخفص olarak yazılmıştır ancak *Lugat-ı Tıbbiye* (1280/1873) başta olmak üzere diğer kaynaklara başvurulduğunda مخفض olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Menthoïdées [ims. - cm.] (nb.) Na'naiye fasîlesi.

Menthol [imz.] (k.) Küul-i na'naî.

Mention [ims.] Anma, zikir. || – **honorable** yahut yalnız – Müsabakata konmuş kitaplardan mükâfat ve takdire mazhar olmayıp ancak büsbütün de atılmayan kitaplara verilen unvandır, zikr-i cemil.

Mentionné,e [s.] Mezkûr, muharrer, musarrah; **Ci-haut** – Bâlâda mezkûr, sâlifü'z-zikr.

Mentionner [ft.] Anmak, zikretmek. ◆ Müsabakata konmuş bir kitabı zikr-i cemile mazhar olanlar sırasına koymak.

Mentir [fl.] Yalan söylemek, irtikâb-ı kizb ve düruğ etmek. ◆ Yalan çıkmak, hilâfi zuhur etmek. || **Sans** – Yalansız, bilâ-hilâf.

Mento-labial,e [s.] (tşr.) Zekanî-i şefevî.

Menton [imz.] Çene, zekan, zenahdan. || **Branler le** – Yemek yer iken çenesini sallamak. ◆ Yemek. || **Secouer le** – Bir tekdir ve tevbih ile eğlenmek. || **Lever le** – Tefâhür etmek, kendisini ehemmiyetli göstermek.

Mentonnet [imz.] Kapı mandalının horozu.

Mentonnier,ère [s.] (tşr.) Çeneye müteallik, zekanî.

Mentonnière [ims.] Şapka vesâireyi tutmak için çenenin altından geçirilen kayış. || (crh.) Çene bağı, sargısı.

Mentor [imz.] (*main*) Bir delikanlıya rehberlik eden mürebbi, lala, hoca. (Meşhur Ulis'in Truva savaşına giderken ailesine vekil bıraktığı şahsın isminden müsteardır.)

Menu,e [s.] Ufak, ince, rakik, dakik, hurde. ◆ Ufak tefek, ehemmiyetsiz. || – **s grains** Taneleri ufak olan buğday ve arpa gibi hububat. || – **peuple** Ahalinin aşağı sınıfı. || – **plombe** İnce av saçması. || – **gibier** Tavşan, keklik, bıldırcın vesâire gibi ufak avlar. || – **bétail** Koyun ve keçi gibi hayvanat-ı sagîre. || – **plaisir** Eğlence masârifatı, cep harçlığı. || – **e monnaie** Ufaklık, ufak akçe. = [imz.] Avam-ı nâs. ◆ Taam listesi: **Le – d'un repas** Bir ziyafetin ne yemeklerden olacağını mübeyyin pusula, taam listesi. ◆ Ufak tefek eşya, perakende. || **Par le** – Mufassalan, tafsilatıyla. = [h.] Ufak ufak: **Hacher** – Ufak ufak doğramak, || **Trotter** – Kısa ve sık adımlarla yürümek. || **Dru et** – Çok ve şiddetle.

Menuaille [ims.] Ufak tefek ve ehemmiyetsiz şeyler, hırdavat. ◆ Ufak akçe, ufaklık. ◆ Ufak balıklar.

Menuet [imz.] İki kişi ile oynanılan raks ve bununla çalınan hava.

Menu-gros [imz.] Kuyumcuların yıkanmış remadı.

Menuiser [ft.] Doğramacılık etmek. ◆ Ufaltmak. (Bu mânâ eskidir.)

Menuiserie [ims.] Doğramacılık. ◆ Doğramacı işi.

Menuisier [imz.] Doğramacı, marangoz.

Ménure [imz.] Felemenk-i cedid kara tavuğu, şelyak kuşu.

Ményanthe [imz.] Acı yonca veya su yoncası.

Ményanthées [imz. - cm.] (nb.) Zü'l-ezhar-ı sagîre fasîlesi.

Menziézie [ims.] Bir cins funda otu.

Méphistophélès [imz.] Ahlaksız, şeytanetkâr, habis.

Méphistophélétique [s.] Şeytanetkârane, habisâne.

Méphite [ims.] Vahâmet (hava vesâire), netânet.

Méphitique [imz.] Fena, muzır, vahim (hava vesâire), münten.

Méphitisme [imz.] Havanın bir takım muzır ve mühlik gazlarla bozulması, netânet.

Méplat [imz.] (rs.) Birlikte tersim olunmuş ecsam-ı mütenevvia beynindeki fark ve fasıl, kabartı. = [s.] **Lignes – es** Bu farkı gösteren hatlar, hutut-ı fârika. || **Bois** – İnce ve yassı ağaç.

Méprendre (**se**) [fv.] Yanılarak bir şey veya şahsı diğer bir şey veya şahıs zannetmek. || **à s'y** – Aldanılacak, ikisi bir şey zannolunacak derecede.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Mépris [imz.] Hakaret, tahkir, zillet. ◆ Ehemmiyet vermeyiş, hor bakma, istihfaf, saygısızlık. || **Avoir, tenir en** – Muhakkar görmek. || **Au** – **de** Riâyet etmeksizin, ehemmiyet vermeksizin.

Méprisable [s.] Şâyan-ı tahkir, hakir, zelil.

Méprisant,e [s.] Tahkir eden, muhakkir. ◆ Tahkire delâlet eden, tahkir-âmiz.

Méprise [ims.] Yanılma, yanılarak bir şeyi veya şahsı diğer bir şey veya şahıs zannetme. || **Par** – Yanılarak, sehven.

Mépriser [ft.] Tahkir etmek, itibar etmemek. ◆ Muhakkar görmek. ◆ Hor nazarıyla bakmak, ehemmiyet vermemek, istihfaf etmek, saymamak, korkmamak.

Méprix [imz.] (*x* okunmaz) Kıymet-i hakikiyeden dûn fiyat.

Mer [ims.] (*r* okunur) Deniz, bahr, derya. || **Coup de** – Az süren fırtına, bora. || – **haute** Hâlet-i medde bulunan deniz, medd-i kâmil. || – **basse** Çekilmiş, hâlet-i cezrde bulunan deniz, cezr-i kâmil. || – **étale** Anafor. || – **clapoteuse** Çırpıntılı deniz. || – **longue** Büyük dalgalı deniz. || **Grosse** – yahut – **houleuse** Sert ve dalgalı deniz. || – **courte** Sık dalgalı deniz. || **Pleine** ve **Haute** – Açık deniz, engin. || **Bras de** – Körfez, koy. || Kesretten kinâye olarak dahi müsta'meldir: – **de sable** Kum deryası. || **Par** – Bahren. || **Chercher par terre et par** – Her tarafta aramak. || **Les deux** – **s** Bahr-ı Muhit-i Atlasî ve Bahr-ı Sefid. || **Écumeur de** – Deniz haydutu. || **Port de** – Bahr sularıyla teşekkül etmiş liman ve böyle bir limana mâlik şehir. || – **à boire** İfâsı pek çok zamana mütevakkıf müşkil umur.

Mercantile [s.] Ticarete müteallik, ticari. ◆ Menfaatperest.

Mercantilement [h.] Tüccarca. ◆ Menfaatperestâne.

Mercantilisme [imz.] Menfaatperestlik (hususiyle ticarette).

Mercantiliste [imz.] Şiddetle ticaret taraftarı.

Mercaptan [imz.] (k.) Kibritiyet-i mâiyet-i etil, merkaptan.

Mercenaire [s.] Ücret mukabili yapılan, ücretli. ◆ Muvazzaf, ecîr. ◆ Ücretle işleyen; **Soldat** – Bazı Avrupa memâlikinde maaşla harbe sevk olunan ecnebi neferi. ◆ Menfaatperest, mürtekib. = [imz.] Maaşlı yabancı asker. ◆ Ücretli amele. ◆ Menfaatperest adam.

Mercenairement [h.] Ücret ile, akçeye mukabil. ◆ Menfaatperestâne.

Mercenariat [imz.] Ücretle hizmet, ücretle istihdam.

Mercerie [ims.] Dikişe ve süse müteallik iğne iplik ve kurdela gibi ufak tefek şeyler ticareti, çerçilik.

Merci [ims.] Merhamet, eman; **Crier** – Eman demek. || **Sa** – Sayesinde. || **Don d'amoureuse** – Bir kadın tarafından en büyük lutf-ı âşıkâne. || **à** – İstediği gibi. = [imz.] Teşekkür, hamd. = [h.] Teşekkür ederim, eyvallah; **Dieu** – Elhamdülillah.

Mercier,ère [i.] İğne ve iplik ve kurdela gibi ufak tefek şeyler satan, çerçi.

Mercredi [imz.] Çarşamba (çehar-şenbih) günü, yevmü'l-erbaa. || – **des cendres** Büyük perhizin ilk günü.

Mercure [imz.] (hy.) Seyyârelerin güneşe en karibi, Utarit. = [ihz.] Ticaret perisi.

Mercure [imz.] Cıva, zîbak. (Lisan-ı avamda *vif argent* denilir.)

Mercuriale [ims.] (nb.) Yer fesleyanı [fesleğeni], haşîşetü'l-Utarit. ◆ Hububat ve zahâir vesâire fiyatı, es'ar fiyatı. ◆ Tekdir, ta'zir. = [ims. - cm.] Roma'da ticaret perisi Merkür şerefine icra edilen şenlikler.

Mercurialisme [imz.] (t.) Dâ-i zîbak.

Mercuriaux [imz. - cm.] (syd.) Cıva ile yapılan edviye, zîbakiyat.

Mercurides [imz. - cm.] (mad.) Suhur-ı zîbakiye.

Mercuriel,le [s.] (syd.) Cıvayı hâvi (ilaç), zîbakî.

Merdaillerie [ims.] Zümre-i muaccizîn.

Merde [ims.] Pislik, necâset, necis.

Merde-d'oie [imz.] Sarı ile yeşil arasındaki renk. = [s.] Bu renkte olan.

Merdeux,se [s.] Necâsetli, pis.

Mère [ims.] Ana, anne, nine, valide, üm, mâder. || (mec.) Fukara ve yetimlere evlat gibi bakan kadın. ◆ Rahibeler manastırının baş rahibesi. ◆ Menba, mahreç, menşe, masdar, asıl. ◆ Sebep, bâis. || **Notre – commune** Arz. || **Notre première** – Hazret-i Havva. || – **nourrice** Süt nine. || (Tiyatro ıstılahında) – **s nobles** İhtiyar ve kibar kadınlar rolü. = [s.] Asıl, esas. || – **patrie** Müstemlekâttan birinde tavattun edenlerin maskat-ı re'sleri. || – **laine** Gömlek tabir olunan asıl kaba yapağı. || **Langue** – Başka bir lisandan neşet etmeyip belki kendisinden sâir lisanlar neşet etmiş olan lisan-ı aslî, ana lisan. || – **perle** Büyük inci, şâh-dâne. || **Idée** – (Bir kitap hakkında) Mevzu ve fikr-i esasi.

Mère [s.] Temiz, hâlis, pak. || – **goutte** Üzüm ezilmezden evvel fıçıdan damlayan şarap.

Mérendère [ims.] Bir cins acı çiğdem, merander.

Mérenderées [ims. - cm.] (nb.) Lahlahiye fasîlesi.

Mérelle [ims.] (mr.: Marelle.)

Merganette [imz.] Şili ördeği.

Mergule [imz.] Grönland memleketine mahsus bir cins karabatak.

Méridien [imz.] (cğ.) Dâire-i nısfü'n-nehar, tûl dairesi.

Méridien,ne [s.] Dâire-i nısfü'n-nehara mensup ve müteallik. || **Ligne – ne** Dâire-i nısfü'n-nehar, tûl dairesi.

Méridienne [ims.] Hatt-ı tûl. ◆ Kuşluk yemeğinden sonraki uyku.

Méridional,e [s.] Cenuba veya memâlik ve akvam-ı cenubiyeye mensup ve müteallik, cenubî. = [imz.] Cenup tarafları ahalisinden olan adam. (cmz.: *méridionaux*.)

Meringue [ims.] Kaymaklı kurabiye.

Mérinos [imz.] (s okunur) İspanya koyunu, merinos koyunu. ◆ Bu koyunun yapağısı ve ondan mamul kumaş, merinos.

Mérion [imz.] Afrika çalı bülbülü.

Mérise [ims.] Kuş kirazı, yabani kiraz.

Mérisier [imz.] Kuş kirazı ağacı.

Méritant,e [s.] Değerli, liyakatli. ◆ Müstehak.

Mérite [imz.] Değer, meziyet, kadir ve kıymet. ◆ Yararlık, liyakat, ehliyet. ◆ Hüner, marifet. ◆ İstihkak. || **Se faire un** – İftihar etmek. || **Se donner le – de** Şerefini kendisine atıf ve isnat etmek.

Mériter [ft.] Layık ve müstehak olmak, sezâvar olmak, kesb-i istihkak etmek. || – **quelqu'un** Biriyle izdivaca layık, şâyeste olmak. = [fl.] **Bien – de sa patrie** Memleketine sadıkane hizmet ederek nâil-i şeref ve şöhret olmak.

Mérithalle [imz.] (nb.) Fidan sâkının boğumları, beyne'l-ukdeteyn-i sâk.

Méritoire [s.] Değerli, şâyan-ı medh ve takdir. ◆ Sevaplı, müstehak-ı ecir ve sevap, me'cur.

Méritoirement [h.] Müstehak-ı ecir ve sevap olacak surette, bi'l-istihkak.

Merlan [imz.] Merlanos balığı, mezit balığı. ◆ Yapma saç satan adam.

Merle [imz.] Kara tavuk. || **Fin** – Hilekâr adam.

Merlette [ims.] Dişi kara tavuk. ◆ Ayaksız ve gagasız tersim ve tasvir olunan küçük kuş resmi.

Merlin [imz.] (Avrupalılara mahsus olarak) Sığırları öldürmeye mahsus uzun saplı büyük demir, kasap topuzu. ◆ Odun yarmaya mahsus büyük balta. || (bhr.) Üçleme halat, mornel.

Merlon [imz.] İstihkâmın iki mazgalı arasındaki siper.

Merluche [ims.] Tuzsuz kuru morina balığı. ◆ Bir cins eşek balığı. || **Manger de la** – Ta'zib-i nefs etmek.

Merlut [imz.] Kirece konulup kurutulmuş koyun ve keçi pöstekisi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mérocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı fahzî, fıtık-ı erbî.

Mérodon [imz.] Nergis çiçeğine ârız olur bir böcek.

Mérou [imz.] (mr. Serran.)

Mérovingien,ne [s.] Fransa hükümdarlarının eski bir sülalesine, Merove sülalesine mensup. = [imz. - cm.] Fransa'nın Merove hanedanına mensup olan eski hükümdarları.

Merrain [imz.] Fıçı imaline mahsus yarma kereste.

Mérulaxe [imz.] Amerika-yı Cenûbî karınca kuşu.

Mérulius yahut:

Mérule [imz.] Bir cins kav mantarı.

Merveille [ims.] Acip ve garip, şâyan-ı hayret şey. ◆ Harika. || **Faire des – s** Fevkalâde bir dirayet veya maharet göstermek. || **Promettre monts et –** Mübalağalı vaatler etmek. || **Les sept – s du monde** Acaib-i seb'a-i âlem. || **Les – s de la nature** Havârık-ı tabiat. || **à –** Pek âlâ, fevkalâde. || **Pas tant que de –** Çok değil.

Merveilleusement [s.] Şâyan-ı taaccüb olacak derecede güzel, fevkalâde bir suretle.

Merveilleux,se [s.] Şâyan-ı taaccüb olacak derecede güzel, fevkalâde. ◆ Acip, garip. ◆ Harika-nümâ. = [imz.] Bir manzumede fevka't-tabîa eşhas ve ahvâlin mezci, mesela periler ve cinlerin karışması veya hayvanatın lakırdı söylemesi. ◆ Yapma tavırlı gayet şık delikanlı.

Mérycisme [imz.] (t.) Dâ'ü'l-müctir.

Mérycologie [ims.] (t.) Mebhasü'l-müctirat.

Mes [z.] Temlik beyan eden zamir-i muttasılın cem' mütekellimidir. (mr. Ma.)

Més [d.] (mr. **Mé**)

Mes (zr.) (*mèss*) Asla, hiçbir vakit. (Eski kelime.) = [d.] Rağmen. || **Mes** – Meğer ki. ◆ Olur olmaz.

Mésaise [ims.] Keyifsizlik, neşesizlik, rahatsızlık.

Mésalliance [ims.] Küfüv olmayan kimse ile izdivaç veya ihtilat.

Mésallier [ft.] Küfüv olmayan şahıs ile evlendirmek. || (mec.) Muhakkar, âdi adamlar meclisinde bulunmak. || **Se –** Küfüvvün gayrı ile evlenmek. || (mec.) Tenzil-i kadr ve haysiyete bâdî olacak biriyle münasebette bulunmak.

Mésange [ims.] Arı kuşu. || **– paruse** Baştankara denilen kuş.

Mésarriver [fl.] Fena netice bulmak, fena çıkmak. (Yalnız gaipten tasrif olunur.) (*mésavenir* ve *mésadvenir* dahi denilir.)

Mésavenance [ims.] Hoşa gitmeyecek şey.

Mésavenir [f.] Fenalık gelmek.

Mésaventure [ims.] Fena tesadüf, musibet, kaza.

Mesdames [ims. - cm.] (mr. Madame.)

Mesdemoiselles [ims. - cm.] (mr. Mademoiselle).

Mésembryanthème [imz.] Buz çiçeği.

Mésentendu [imz.] Sû-i tefehhüm.

Mésentère [imz.] (tşr.) Bağırsakları yerli yerinde tutan, karnın iç zarı, masarika.

Mésentérie [ims.] (t.) Sill-i guded-i masarikiye.

Mésentérique [s.] (tşr.) Bağırsakları yerli yerinde tutan karnın iç zarına müteallik, masarikî.

Mésentérite [ims.] (t.) Bağırsakları yerli yerinde tutan karnın iç zarının iltihabından ibaret maraz, iltihab-ı masarika.

Mésestimation [ims.] Bir şeyin kıymetinin yanlış ve kıymet-i hakikiyeden dûn takdiri.

Mésestime [ims.] Suizan, sû-i teveccüh. ◆ İtibarsızlık, adem-i takdir.

Mésestimer [ft.] Suizanda bulunmak. ◆ İtibar etmemek, takdir etmemek. ◆ Kıymet-i hakikiyesinin dûnunda takdir ve tahmin etmek.

Mésintelligence [ims.] İhtilaf, nifak, adem-i imtizac. ◆ Muhalefet, mübâyenet.

Mésinterpréter [ft.] Sû-i tefsir etmek, fena mânâ vermek, fena mânâya haml etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mésite [ims.] (k.) Mezit.

Mésitèque [s.] (k.) **Alcool** – Küul-i mezitî.

Mesmérien,ne [s.] Mesmer'e yahut Mesmer mesleğine ait.

Mesmérique [s.] Mıknatısiyet-i hayvaniye ile tedavi hususunda Mesmer nâm Almanyalı tabibin usulüne mensup ve müteallik olan.

Mesmérisme [imz.] Mıknatısiyet-i hayvaniye ile tedavi hususunda Mesmer nâm Almanyalı tabibin usulü.

Mésocæcum [imz.] (tşr.) Ribat-ı a'ver.

Mésocarpe [ims.] (nb.) Meyvenin etli kıtası, sâk-ı semer, vasat-ı semer.

Mésocéphale [imz.] (tşr.) Kantara-i varolya.

Mésochondriaque [s.] (tşr.) **Muscle** – Adale-i beyne'l-gudrufiye-i şuzun.

Mésolobaire [s.] (tşr.) Beyne'l-fasseynî.

Mésolobe [imz.] (tşr.) Beyne'l-fasseyn.

Mésocôlon [imz.] (tşr.) Ribat-ı kolon.

Mésoderme [imz.] (nb.) Hâku'l-edme.

Mésépididyme [imz.] (tşr.) Hâk-ı berbah.

Mésoffrir [fl.] (*Offrir* gibi tasrif olunur) Değerinden aşağı kıymet vermek.

Mésogastre [imz.] (tşr.) Hâku'l-batn.

Mésologie [ims.] İlm-i muhitat.

Mésomérie [ims.] (tşr.) Beyne'l-fahzeyn, uyluk arası.

Mésomètre [imz.] (tşr.) Ribat-ı rahim.

Mésomphale [imz.] (tşr.) Göbek, sürre.

Mésophryon [imz.] (tşr.) Beyne'l-hâcibeyn.

Mésophylle [imz.] (nb.) Hâku'l-varak.

Mésophyte [imz.] (nb.) Anîk.

Mésoprion [imz.] Hind denizlerine mahsus ispari balığı.

Mésorectum [imz.] (tşr.) Ribat-ı miâ-i müstakim.

Mésosperme [imz.] (nb.) Kışr-ı bezr.

Mésothénar [imz.] (tşr.) Hâku'ş-şâmiha-i vahşiye.

Mésothorax [imz.] (hyv.) Hâku's-sadr, sadr-ı vustâ.

Mésoxalique [s.] (k.) **Acide** – Hâk-ı hâmız-ı hummaz.

Mésozoïque [s.] (arz.) Hayvaniye-i mutavassıt.

Mesquin,e [s.] (*mé-skain*) Hasis. ◆ Miskin, fakirâne, miskinâne, şâyan-ı tahkir. ◆ Kadir ve meziyetten hâlî. ◆ Âdi. || **Jalousie – e** Ağraz-ı hasise, hasisâne, haset.

Mesquinement [h.] (*mé-ski*) Miskince, miskinâne, denâetkârâne. ◆ Âdi bir surette.

Mesquinerie [ims.] Miskinlik, hisset, âdilik.

Mesquis [imz.] Koyun derilerini haşîşetü'd-debbağ ile terbiye etme usulü.

Mess [imz.] (*mèss*) Alay zâbitanının yemek yedikleri sofra, orta.

Message [imz.] Bir şey veya bir haber götürmek memuriyeti, sâîlik. ◆ Bir yere götürülecek haber yahut eşya veya sipariş: **Remplir un** – Bir siparişi ifâ etmek. ◆ Beyannâme, emir. ◆ Nutuk, makale.

Messager,ère [i.] Bir haber veya bir şey götürmeye memur adam, sâî. ◆ Öteye beriye gönderilmek işlerinde müstahdem adam, ulak. ◆ Bir haber getiren adam. || (mec.) Müjdeci. || **Le – des dieux** Eski Yunanîlerin itikadınca âlihenin sâî ve hâdimi olan (Merkür). || **Le – du jour** Şafak. || **Les – s du printemps** Kırlangıçlar. || **à – de loin comptez vos nouvelles** Uzak bir yerden gelen adama bol bol yalan söylenir.

Messagerie [ims.] Yolcu ve eşya-yı ticariye nakline mahsus araba veya vapur şirketi. = [cm.] Böyle bir şirketin arabaları.

Messaline [ims.] Sefih ve namussuz kadın.

Messe [ims.] Papazın kilisede Hazret-i İsa'nın dem ve lahmına teşbihen hazırladığı şaraplı ekmek ve bununla icra olunan âyin, kudas âyini, liturya. ◆ Bu âyine mahsus musiki.

Messéance [ims.] Layıksızlık, yakışıksızlık, edep ve terbiyeye muhalefet.

Messéant,e [s.] Layıksız, yakışıksız, edep ve terbiyeye mugayir.

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Messénien,ne [i. - s.] Messina şehir veya memleketinden olan, Messinalı. = [ims.] Messina şehr-i kadiminin harabesi hakkında mersiye.

Messeoir [fl.] (*Seoir* gibi tasrif olunur.) Yakışmamak, münasip ve muvâfık olmamak.

Messer [imz.] (*r* okunur) Eski vakitte efendi makamında kullanılan unvandır. || – **gaster** Mide.

Messervir [ft.] Menfaate mugayir bir harekette bulunmak.

Messianique [s.] Mesih'e mensup ve müteallik, Mesihî.

Messie [imz.] Mesih, mesîhâ.

Messied (mr. Messoir.)

Messier [imz.] Bağ ve bahçe bekçisi, korucu.

Messieurs [imz. - cm.] (mr. Monsieur.)

Messin,e [i. - s.] (mec.) Şehrî ahalisinden olan.

Messire [imz.] Efendi, ağa, çorbacı. (mr. Meistre.) || **Poire de** – **Jean** Bir nevi sert ve tatlı armut.

Mestèque [ims.] Âdi kırmız, mestek.

Mestre [imz.] (bhr.) (mr. Meistre.) || – **de camp** Vaktiyle miralaya verilen unvandır.

Mesurable [s.] Ölçülebilir, kabil-i mukayese, kabil-i mesâha.

Mesurage [imz.] Ölçme, mesâha, mukayese.

Mesure [ims.] Ölçü, mikyas, kıyas. ◆ Ölçek, keyl. ◆ Ölçme, mukayese, mesâha. || (mec.) Esbab-ı vesâit. ◆ Derece. ◆ İtidal. ◆ Tedbir, ihtiyat. ◆ Had, pâyan. || (ar.) Vezin. || (ms.) Usul. || **Poids et** – **s** Evzan ve ekyal. || **Faire tout avec poids et** – Her şeyi sencîde-i mizan tetkik ederek layıkı vechile yapmak. || – **de contrôle** Tedâbir-i teftişiye. || – **de précaution** Tedâbir-i ihtiyatiye. || **Par** – **de précaution** İhtiyata riâyeten. || **Dans une grande** – Kilit üzere. || **Sages** – **s** Tedâbir-i hakîmâne. || – **de justice** Muamele-i adalet, lâzıme-i adalet. || **Se dire en** – Muktedir olmak. || **Prendre** – Ölçü almak. ◆ Ölçü vermek. || **Vêtement sur** – Ismarlama esvab. || **Être de** – Cesâmet-i matlûbeyi hâiz olmak. || (t.) – **profilactique** Tedâbir-i tahaffuziye. || **Outre** – Mübalağa ile, fevka'l-had. || **à** – ve **au fur et à** – Bi't-tedric. || **à** – **que** Ettikçe, oldukça.

Mesuré,e [s.] Ölçülmüş, mahdud, muayyen. || (mec.) Mutedil, münasip.

Mesurer [ft.] Ölçmek. ◆ Mukayese, mesâha etmek. ◆ Tûlünde, irtifaında olmak, gelmek: **La plus haute cime de l'Himalaya mesure 7.821 mètre** Himalaya Dağı'nın en yüksek zirvesi 7.821 metre irtifaındadır, 7.821 metre gelir. ◆ Ölçüsünü almak. || (mec.) Tertip ve tanzim etmek. ◆ Tevfik ve tatbik etmek. || – **son épée avec quelqu'un** Birisiyle kılıç kılıca düello etmek. || – **quelqu'un à son aune** Birisi hakkında onu kendisine kıyas ederek bir hüküm vermek. || **Ne pas** – **son verre** Alabildiğine içki içmek. || **Se** – Ölçülmek, mukayese ve mesâha edilmek.

Mesureur [imz.] Ölçücü, ölçekçi, pazar mahallinde hububatı ölçen adam, kileci. ◆ Müşterilerinin ölçüsünü alan terzi.

Mésuser Suistimal etmek.

Métabole [ims.] (ed.) Sanat-ı aks.

Métacarpe [imz.] (tşr.) El ayasının parmaklar tarafındaki kısmı, muştü'l-yed.

Métacarpien,ne [s.] (tşr.) El ayasının ön tarafına müteallik, muştü'l-yedî.

Métachorèse [imz.] (*ko*) (t.) İntikal-i emraz.

Métachronisme [imz.] (*kro*) Bir şeyin tarihini sehven ve vakt-i sahihinden evvel göstererek vuku bulan tahrif-i tarih.

Métacondyle [imz.] (tşr.) Lukme-i muahhara.

Métagenèse [ims.] Tenâsül-i mütevâlî, tevellüd-i mütevâlî.

Métail [imz.] Birkaç madenden mürekkep halîta.

Métairie [ims.] Küçük çiftlik, müzâraa vechiyle îcar olunan çiftlik, yarıcılık, ortakçılık suretiyle idare olunan çiftlik.

Métal [imz.] Maden. || – **d'Alger** Maden-i muhtelifeden mahlut gümüş taklidi. || – **anglais** Fakfon. = [cm.] Gümüş ve altın. (cm.: *métaux*.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Métaldéhyde [imz.] (k.) Muahhar-ı aldehid.

Métalepse [ims.] (ed.) Zikr-i melzum irâdat-ı lâzım veya zikr-i lâzım irâdat-ı melzum.

Métallifère [s.] Bir madeni hâvi, hâmil-i maden.

Métallique [s.] Madene müteallik yahut maden kabîlinden olan, madenî. ◆ Metalik akçe. ◆ Nakdî; **Encaisse** – Nakd-i mevcut, mevcud-ı nakdî. = [imz.] Nakde kabil-i tahvil kavâim.

Métallisation [ims.] (mad.) Madenlerin suret-i husulü. ‖ (k.) Bir humzun maden hâline konması, istihsal-i maden.

Métalliser [ft.] Bir humzu maden hâline koymak, tahvil etmek. ◆ Maden kaplamak.

Métallographie [ims.] Tavsif-i maden.

Métalloïde [s.] Maden hassalarını hâvi olan, madenî. = [imz.] (k.) Ecsam-ı basîtenin madenden olmayanları, şibh-i maden.

Métallothérapie [ims.] (t.) Tedavi bi'l-maden.

Métallurgie [imz.] Madenlerin kal ve izâbe ve tasfiye ameliyatı fenni. ◆ Sanayi-i madeniye. ◆ Mebhas-i istihrac-ı maâdin.

Métallurgique [s.] Maden ihracına müteallik, sanayi-i madeniyeye dair.

Métallurgiste [imz.] Madenleri ihrac eden adam. ◆ Sanayi-i madeniye ile mütevaggıl adam.

Métamère [s.] (k.) Muahharu't-terkib; **corps** – **s** Ecsam-ı muahharu't-terkib.

Métamorphique [s.] (arz.) **Roches** – **es** Suhur-ı müstehâle ki tahte'l-arz hararetin tesiriyle mermere tahavvül eden kayalardan ibarettir.

Métamorphismes [imz.] (arz.) Kayaların tahte'l-arz tesir-i hararetle mermere tahavvülü, istihâle. ◆ Tahavvül ve tebeddül.

Métamorphopsie [ims.] (t.) Galat-ı basar.

Métamorphose [s.] Şekil ve suretin değişmesi, tenâsüh. ◆ Tagayyür. ‖ (tt.) Kurtların kelebeğe tahavvülü, tenâsüh, istihâle.

Métamorphiser [ft.] Şekil ve suretini değiştirmek, tenâsüh ve istihâle ettirmek. ◆ Tadil etmek.

Métapède yahut:

Métapedium [imz.] (tşr.) Muştü'l-kadem.

Métaphore [ims.] (ed.) İstiâre, mecaz. ‖ **Par** – Mecazen.

Métaphorique [s.] Mecaz ve istiâreye müteallik yahut mecazı ve istiâreleri çok olan, mecazi.

Métaphoriquement [h.] Mecaz ve istiâre tarikiyle, mecazen.

Métaphragme [imz.] [35]Cidâr-ı fâsıl.

Métaphrase [ims.] Harfiyen tercüme, şerh ve tefsir.

Métaphysicien [ed.] Âlim-i mâ-fevka't-tabîa, hikmet-i gayr-ı tabiiye ile iştigal eden adam.

Métaphysique [ims.] Efkâr ve ervah ve hissiyat gibi yalnız idrak ile anlaşılıp sırf akıl ile izah olunabilen ve tetkik ve müşâhedesi gayr-ı kabil şeylerin ilmi, hikmet-i gayr-ı tabiiye, mâ-fevka't-tabîa.

Métaphysique [s.] Hikmet-i gayr-ı tabiiyeye, mâ-fevka't-tabîaya mensup ve müteallik. ‖ (mec.) Hayalî. ‖ **Abstractions** – **s** Mücerredat-ı hikemiye, hayalât-ı mâ-fevka't-tabîa.

Métaphysiquement [h.] Hikmet-i gayr-ı tabiiyeye tevfikan. ◆ Hayalî bir suretle.

Métaphysiquer [fl.] Hikmet-i gayr-ı tabiiye mebâhis ve kavâidine dalmak. ◆ Hayalâtla uğraşmak.

Métaplasme [ims.] (sr.) Bir harf veya hecenin hazf ve ilavesiyle bir kelimenin tadili, kalb, ibdal.

Métaplastique [s.] **Lettres** – **s** Hurûf-ı muctelebe ve hurûf-ı mahzûfeye denir.

Métaporapoïèse [ims.] (t.) İstihâle-i mesammat.

Métaptose [ims.] (t.) İntikal-i mevki-i emraz.

35 Orijinal metinde bu kelime جدال şeklinde yazılmıştır ancak métaphragme'ın anlamı göz önüne alındığında جدار [=cidar: çeper, zar] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Métaschématisme [imz.] (t.) Tahavvül-i maraz.

Métastase [ims.] (t.) Bir hastalığın tebdil-i hâl ve mevki etmesi, intikalü'l-maraz.

Métatarse [imz.] (tşr.) Ayağın parmaklara yakın tarafı, muştü'l-kadem.

Métathèse [ims.] (sr.) Bir kelimenin içinde hurufun takdim ve tehiriyle olunan tağyir.

Métayage [imz.] *(té-ia)* Müzâraa tarikiyle çiftlik iltizamı, ortakçılık, yarıcılık.

Métayer,ère [i.] Çiftlik mültezimi, ortakçı, yarıcı.

Méteil [imz.] Buğday ile çavdar mahlutu, melez zahîre.

Métel [imz.] Göl kestanesi.

Métempsycose [ims.] Ruhun güya bir cisimden bir cisime intikali, tenâsüh. || (mec.) Tagayyür.

Météore [imz.] Havada vâki olan ahvâl, alâim-i cevviye. || (mec.) Gayet hâiz-i şöhret ve muâsırîni üzerinde sahib-i tesir ve nüfuz adam.

Météorine [ims.] Aynısafa çiçeği.

Météorique [s.] Alâim-i cevviyeye mensup ve müteallik, cevvî. || **Phénomènes – s** Hadisat-ı cevviye.

Météorisation [ims.] (mr. Météorisme.)

Météoriser [ft.] Karında hâsıl olan bir gazla hayvanı şişirmek, nefh etmek.

Météorisme [imz.] yahut **Météorisation** [ims.] Hayvanatın karınlarının gaz terâkümüyle şişmesi, intifah-ı batn, harpa.

Météorite [imz.] Semâdan hübut eden her nevi ahcar kütleleri, ahcar-ı semâviye, meteorit.

Météorographe [imz.] Tavsif-i hâdisat-ı cevviye ilmiyle meşgul adam, o ilim erbabından.

Météorographie [ims.] Tavsif-i hadisat-ı cevviye.

Météorologie [ims.] Hikmet-i tabiiyenin alâim-i cevviyeden bahseden kısmı, mebhas-i alâim-i cevviye.

Météorologique [s.] Mebhas-i alâim-i cevviyeye mensup ve müteallik, cevvî.

Météorologiste [imz.] yahut:

Météorologue [imz.] Alâim-i cevviye ilmiyle meşgul adam, mebhas-i alâim-i cevviye erbabından.

Météoromancie [ims.] Alâim-i cevviye ile tefeül.

Météoroscope [imz.] Mikyas-ı alâim-i cevviye, âsâr-nümâ.

Méthémérin,e [s.] (t.) Yevmî: **Fièvre – s** Hummâ-yı yevmî.

Méthode [ims.] Usul, tarik, kaide. ◆ Âdet. ◆ Musiki tahsilini teshil için yapılmış kitap. || **– logique** Kesb-i malumat etmek yahut malumat-ı müktesebesini tahkik etmek için fikr-i beşerin takip ettiği tarik, usul-i mantıkî. || **– analytique, d'induction,** veya **d'invention** Küllün, umumiyetin ilmine vâsıl olmak için iptidâ cüziyatı tetkik eden usul-i mantıkî, usul-i istintacî. || **– synthétique, déductive**[36] veya **de démonstration** Umumdan, küllden başlayıp hususa, eczaya inen usul-i mantıkî, usul-i istidlâlî. || **– fragmentaire** veya **rhapsodique** Yekdiğerine irtibat ve taalluku olmayan efkârı birbiri arkası sıra beyan eylemekle beraber bunların beyninde bir irtibat tesisine teşebbüs etmemekten ibaret usul, usul-i inkısamî. || **– dogmatique** İspat olunacak şeyi iptidâ söyleyip sonra onu ispat ederek yine aynı şey ile hâtime verme.

Méthodique [s.] Usul ve kaideye tevfikan, müretteb ve muntazam, sanatlı.

Méthodiquement [h.] Usul ve kaideye tevfikan, müretteb ve muntazam ve sanatlı olarak.

Méthodisme [imz.] Protestan mezhebinin Usuliyûn şubesi. ◆ Bir usul-i mahsusaya insilâk.

Méthodiste [imz.] Protestan mezhebinden Usuliyûn mezhebine tâbi adam. ◆ Bir usul-i mahsusa ittihaz eden muharrir.

Méthodologie [ims.] Mebhasü'l-usul.

Méthomanie [ims.] (t.) Manya-yı hamriye.

Méthylamine [ims.] (k.) Metilamin.

36 Orijinal metinde déducutive şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Méthyle [imz.] (k.) Metil. || – **violet** Maden kömürü katranından istihrac olunur mor bir boya.

Méthylène [ims.] (k.) Odun ruhu, madde-i hamr. || **Bleu de** – Metilen mavisi.

Méthylique [s.] (k.) Metilî. || **Alcool** – Küul-i metilî, odun ruhundan ibaret ispirto.

Méticuleusement [i. - h.] Kemâl-i dikkat ve itina ile.

Méticuleux,se [s.] Kemâl derecede dikkatli, mû-şikâf.

Méticulosité [ims.] Ufak tefek şeylere bile pek ziyade itina ve dikkat.

Métier [imz.] Sanat, sınâat, hirfet. ◆ İş, amel, meşguliyet. ◆ Tezgâh, makine, dokumacı tezgâhı, gergef. || **École des arts et** – Mekteb-i sanayi. || **Faire son** – Diğerlerine ait olan bir şeye karışmamak. || **Gâter le** – Fiyatı kırarak sanatı berbat etmek.

Métis,se [i. - s.] Biri Avrupalı diğeri yerli Amerikalı zevceynden mütevellid, melez. || (tt.) İki cinsin birleşmesinden hâsıl (hayvan yahut nebat), hilâsiyy.

Métissage [imz.] Melez etme, hilâsiyyet.

Métonomase [ims.] yahut:

Métonomasie [ims.] Bir ism-i hassın elsine-i atîkadan birine veya elsine-i sâireye tercümesiyle tağyir-i lafzî.

Métonymie [ims.] (ed.) Zikr-i sebeb irâdet-i müsebbib, zikr-i mahall irâdet-i hâl, zikr-i cüz' irâdet-i küll gibi sanayi-i kelâmiye.

Métopage [imz.] Tev'emeyn-i müttehideyn bi'l-cebhe. (Acâibattan.)

Métope [ims.] (m.) *Dorique* denilen denilen usul-i mimariyede *Trigliphe* denilen kitâbe ve pervaz saçakları arasındaki murabba aralık.

Métoposcopie [ims.] Alına bakarak vuku bulan tefeül.

Métoposcopique [s.] Alına bakarak vuku bulan tefeüle mensup ve müteallik.

Métræmorrhoïdes [ims. - cm.] (t.) Basur-ı rahmî.

Métrage [imz.] Metre ile ölçme.

Métralgie [ims.] (t.) Elem-i rahim.

Mètre [imz.] Yeni arşın, zirâ'-ı a'şarî, metre. || – **pliant** Bükülüp kapanabilir bir surette yapılmış metre. || – **à ruban** Şerit metre. || (ar.) Yunan-ı kadim ve Latin eş'arında bir mısrayı terkip eden cüzlerin beheri. ◆ Vezin, bahr. ◆ Şiir.

Métré [imz.] Metre ile ölçme. ◆ Sutuh ve ecsamın ölçülmesi.

Métrer [ft.] Metre ile ölçmek.

Métreur [imz.] Metre ile ölçen adam. ◆ Arsa ve ebniye ölçücüsü.

Métrique [s.] Metreye müteallik; **Système** – Usul-i a'şâriye. || (ar.) Şiir vezin ve bahrine mensup ve müteallik. = [ims.] Fenn-i mesâha.

Métrite [ims.] (t.) İltihab-ı rahim.

Métrocampsie [ims.] (t.) İn'itaf-ı rahim.

Métrocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı rahim.

Métrodynie [ims.] (t.) Veca'-ı rahim.

Métrologie [ims.] Fenn-i evzan ve mikyasat. ◆ Buna dair kitap.

Métrologique [s.] Fenn-i evzan ve mikyasat mebhasine müteallik.

Métrologiste [imz.] yahut:

Métrologue [imz.] Fenn-i evzan ve mikyasat erbabından.

Métromane [imz.] Şiir söylemek merakında bulunan adam.

Métromanie [ims.] Şiir söylemek merakı, manya-i şiir.

Métronome [imz.] (ms.) Mikyas-ı sadâ.

Métropéritonite [ims.] (t.) İltihab-ı rahmî-i sıfâkî.

Métrophlébite [ims.] (t.) İltihab-ı evride-i rahim.

Métropole [ims.] Bir memleketin merkez-i hükûmet veya pâyitahtı, ümmü'l-kurâ. ◆ Müstemlekâtına nispeten devlet. ◆ Baş piskopos makarrı olan şehir. ◆ Makar.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Métropolitan [imz.] Baş piskopos, metropolit.

Métropolitain,e [s.] Baş piskoposa ve metropolite mahsus veya mensup ve müteallik.

Métroptose [ims.] (t.) Rahmin düşmesinden ibaret bir hastalık.

Métrorhexie [ims.] (t.) Temezzuk-ı rahim.

Métrorragie yahut:

Métrorrhagie [ims.] Nezf-i rahim.

Métrotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı rahim.

Métrosideros [imz.] Avusturalya mersin ağacı.

Mets [imz.] Yemek, aş, taam. || (mec.) Gıda-yı fikir ve ruh. || – **de mariage, droit de** – Vaktiyle Avrupa'da hîn-i izdivaçta derebeyine verilen haraç.

Mets-indien,ne [i.] Amerika sekene-i asliyesinden biri ile ırk-ı ebyaza mensup birinden mütevellid çocuk.

Mettable [s.] Giyilebilir, kabil-i iktisâ. ◆ Münasip, muvâfık, uygun.

Metteur [imz.] Kuyumcu. ◆ Zî-kıymet taşları takıp yapıştıran adam. || – **en pages** Matbaada dizilmiş yazıları toplayıp sayfa bağlayan adam.

Mettre [ft.] (Tasrifi: *Je mets, tu mets, il met, nous mettons, vous mettez, ils mettent; je mettais, je mis; je mettrai; je mettrais; mets, mettons, mettez; que je mette; que je misse; mettant; mis,e*) Koymak, vaz' etmek. ◆ Giymek, iktisâ etmek. ◆ Kuşanmak, takmak. ◆ Ekmek, zer' etmek. ◆ Kullanmak, sarf-ı isti'mal etmek. ◆ Oturtmak, yerleştirmek. ◆ Karıştırmak, koymak. ◆ Zaman sarfına muhtaç olmak. ◆ Vaz' ve ihdas etmek. ◆ Serpuşunu giymek. || – **la table** Sofrayı kurmak. || – **la dernière main à** İkmâl ve itmam etmek. || – **des batôn dans les roues** Müşkilat çıkarmak. || – **de l'eau dans son vin** Sükûnet bulmak. || – **une sourdine à** Tahfif etmek. || – **cœur sur carreau** İstifrağ etmek. || – **bas** Çıkarmak. ◆ Vazgeçmek. || – **à terre** Yere koymak. ◆ Karaya çıkarmak. || – **à exécution** Mevki-i icraya vaz' etmek. || – **à sa place** Sırasına, yerine koymak. ◆ Haddini bildirmek. || – **à profit** Faydalı suretle isti'mal etmek. || – **à jour** (Defâtir-i ticariye hakkında) O güne kadar tanzim etmek. || – **au net** Ba'de't-tashih temize çekmek. || – **à la loterie** Piyango bileti almak. || – **à contribution** Taht-ı teklife almak, vergiye tâbi kılmak, ve (mec.) muâvenetlerinden müstefid olmak. || – **aux main, aux prises** Kavga ettirmek. || – **au hasard** Tesadüfe terk etmek. || – **à la porte** Kovmak. || – **à la raison** Tadil-i harekete mecbur etmek. || – **à mal** Fena bir hâle getirmek. ◆ (Bir kadın hakkında) İğfal etmek. || – **au défi** Meydan okumak. || – **à l'épreuve** Tecrübe etmek. || – **au courant** Malumat vermek. ◆ Yapılacak şey hakkında talimat vermek. || – **au jour** Doğurmak. || – **à sec** Kurutmak, bitirip tüketmek. ◆ Soyunu kesmek. || – **à néant** Keenlem-yekün hâline koymak. || – **au rabais** Fey'-i hakikiden yahut fey'-i mutaddan dûn bir fiyat ile satmak. || – **d'accord, en harmonie** Telif etmek, birlikte çalıştırmak. || – **du bien** Birlikte, kendi hissesi içinde çalışmak. ◆ Para harc etmek. ◆ Uydurmak. || – **en jeu** Mevzubahis etmek. || – **en action** İcra etmek. || – **en train** Başlamak. ◆ Serd ve ityan eylemek. || – **en couleur** Boyamak. || – **en demeure** Mecbur etmek. || – **en fait** Tasdik etmek, sıhhatini ilan etmek. || – **quelqu'un dans son tort** Birisini haksız olduğu bedîhî bir surette tebeyyün edecek bir hâle getirmek. || – **dans le cas de** Lüzumunu, zaruri olduğunu serd ve ityan etmek. || – **sur le chantier** Şürû etmek. || – **sur la paille** Son derecede sefalete duçar etmek. || – **sur soi** Tuvalet masrafı olarak harc etmek. || – **au jeu** yahut sadece – Bahis ve iddia etmek, kumara konacak parayı konmak. || (bhr.) – **à la mer** Rû-yı deryaya tenzil etmek. || – **en travers** Geminin yanını rüzgâra karşı çevirmek. || – **un navir à la côte** Bir gemiyi karaya oturtmak. || – **la main sur** Tevkif etmek. || – **la main** Başlamak. || – **à pièces** Kırmak, paralamak. || – **à même** Teshil etmek, esbab ve vesâit göstermek. || – **au jour** Doğurmak, tevlid etmek. ◆ Neşir

ve işâa etmek. || – bas (Hayvanat hakkında) Doğurmak. || – fin Hitam vermek. || – quelqu'un en joue Hedef ittihaz etmek. || – au couvert Vikaye ve sıyânet etmek. || Se – Oturmak, yerleşmek. ◆ Başlamak, mübâşeret etmek, girişmek, koyulmak. ◆ Telebbüs etmek, giyinmek. ◆ İntişar etmek. || Se – en colère Kızmak. || Se – à son aise Rahatlanmak, sıkılmaksızın hareket etmek. || Se – en tête Zihnine yerleştirmek, musırrâne istemek. || Se – bien İyi giyinmek. || Se – en opposition Hilâfında vaz' ve harekette bulunmak. || Se – en bons termes İtilâf hâsıl etmek. || S'y – Teşebbüs etmek, başlamak. || Se – à Mutad olarak kullanmak. ◆ Başlamak. ◆ İtiyad etmek.

Meublant,e [s.] Ev döşetmeye yarayan. ◆ Döşemeye yakışan.

Meuble [imz.] Odanın mefruşatı ve müteharrik olan dolap, masa gibi eşyası, döşeme, takım, esas-ı beytiye. ◆ Kiracı. || Dans ses – s Eşyası taht-ı temellükte olan bir daireye.

Meuble [s.] Müteharrik, menkul. || Biens – s Emvâl-i menkule. || Terre – Kolay filâhat olunur yumuşak arazi.

Meubler [ft.] Döşemek, tefriş etmek. || (mec.) Tezyin etmek, donatmak.

Meuglement [imz.] (mr. Beuglement.)

Meugler [fl.] (mr. Beugler.)

Meule [ims.] Değirmen taşı. ◆ Müdevver bileği taşı çarkı. ◆ Mahrutiyü'ş-şekl ot veya saman yığını. ◆ Peynir kellesi. || – dormante Değirmenin alt taşı.

Meulier [imz.] Değirmen taşlarını yapan sanatçı.

Meulière [ims.] Değirmen taşı imaline yarayan taş. ◆ Bu taşın çıktığı mahal, bu taşın ocağı. ◆ Değirmen taşı. = [s.] Pierre – Kezâ.

Meunerie [ims.] Değirmencilik. ◆ Tahniye.

Meunier [imz.] Değirmenci, tahhan. ◆ Yayın balığı. || Escalier de – Dik ve dar merdiven.

Meunière [ims.] Değirmenci karı, değirmenci karısı.

Meunier,ère [s.] Değirmencilik eden.

Meurtre [imz.] Katl, itlâf.

Meurtrier [imz.] Katil.

Meurtrier,ère [s.] Bâis-i mevt, mühlik.

Meurtrière [ims.] Mazgal deliği.

Meurtrièrement [h.] Mühlik bir surette.

Meurtrir [ft.] Berelemek, ezmek, zedelemek. || – les couleurs Renklerin üzerine bir cilâ tabakası sürerek şiddetlerini tahfif etme.

Meurtrissure [ims.] Bere, ezilme veya zedelenme nişanı, ezik.

Meute [ims.] Av köpeği sürüsü. ◆ Güruh, sürü. ◆ Yuva: – du lièvre Tavşanın yuvası.

Mévendre [ft.] Ziyanına satmak.

Mévenir [fl.] Felaket vuku bulmak.

Mévente [ims.] Ziyanına satış. ◆ Cânib-i hükûmetten zaptolunmuş eşyanın füruhtu. ◆ Fıkdan-ı bey', kesat.

Mexicain,e [i. - s.] Meksika'ya mensup ve müteallik, Meksikalı.

Mézéréon [imz.] Dul abdal ağacı, mazaryon.

Mezzanine [ims.] (*mè-dza-ni*) Binanın iki yüksek katı arasında bulunan alçak kat. ◆ Alçak ve geniş kiler penceresi.

Mezzo-soprano [imz.] (ms.) Nevâ ile tiz beyninde olan sadâ.

Mezzo-termine [imz.] (*mè-dzo-ter-mi-né*) (İtalyanca'dan me'huz) Bir müşkilin hall ve tesviyesi için ihtiyar olunan evsat-ı umur, ikisi ortası. (cm.: des *mezzo-termine*.)

Mezzo-tinto [imz.] (*mè-dzo-tin-to*) (İtalyanca'dan me'huz) Ressamlık ıstılahatından olup bulutlu renk, nîm-renk tabir olunur renk ki *manière noire* dahi denilir. (cm.: des *mezzo-tinto*.)

Mi [imz.] Musiki işarat ve asvat-ı esasiyesinin üçüncüsü olan "mi" ki hüseynî mukabilidir.

Mi [d.] Bazı kelimat-ı mürekkebenin başında bulunarak "nısf" veya "orta" mânâsını beyan eder.

Miaou [imz.] Kedi sesi, miyav. ◆ Kedi.

TÜBA TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mi-août [imz.] (*mi-oû*) Ağustosun nısfı, ağustosun on beşinci günü. (cm.: des *mi-oût*.)

Miasmatique [s.] Çürümekte olan mevadd-ı nebatiye ve hayvaniyeden çıkan müteaffin buharı hâvi, miyasmevî.

Miasme [imz.] Çürümekte olan mevadd-ı nebatiye ve hayvaniyeden çıkan müteaffin buhar, buharat-ı müntine, miyasmos.

Miaulant,e [ims.] Bağıran, miyavlayan (kedi).

Miaulement [ims.] Kedinin bağırması, miyavlama.

Miauler [fl.] (Kedi hakkında) Bağırmak, miyavlamak.

Mica [imz.] (mad.) Beyaz ve parlak ve yufkalı bir nevi taş, ak maden, evren pulu, mika.

Micacé,e [s.] (mad.) Mika denilen taş kabîlinden veya bu taşa müşâbih olan, mikaî.

Mi-carême [ims.] Büyük perhizin ortasındaki Perşembe günü. (cm.: des *mi-carêmes*.)

Micaschiste [imz.] (*ka-chi-ste*) (mad.) Mika ile necef taşlarından mürekkep sahre.

Miche [ims.] Büyük ve yuvarlak beyaz ekmek. ◆ Ekmek içi parçası. || – **de Saint Étienne** Taş.

Micmac [imz.] (*c* okunur) Hiyel ve desâyis, entrika.

Micocoulier [imz.] Çitlenbik ağacı.

Mi-corps (**à**) [zr.] Belinden, beline.

Micracoustique [s.] (ht.) Misma', mismaî.

Microbe [imz.] Huveyn, mikrop.

Microbie [ims.] Fenn-i mikrobî.

Microbiologie [ims.] (t. - hyv.) Mebhas-i mikrop. || – **pathogène** Müvellidü'l-maraz mikroplar mebhasi.

Microbique yahut:

Microbien,ne [s.] (t. - hyv.) Mikrobî.

Microcéphale [imz.] (t.) Fedm.

Microcéphalie [ims.] Kafanın küçüklüğünden neşet eden belâhet, fedmiyet.

Microchimie [ims.] (k.) Tahlil-i hurdebinî.

Microcidine [ims.] (k.) Yeni bir dâfi'-i taaffün ki mikrosidin tabir olunur.

Microcosme [imz.] Küçük dünya, âlem-i sagir. ◆ Dünyanın bir şekl-i musaggarı.

Microcyste [imz.] (nb.) Kîse-i sagîre.

Microgastre [imz.] Lahana böceği.

Microglosse [imz.] Büyük kara papağan.

Micrographe [imz.] Mebhas-i huveynat ve mebhas-i musaggarat ile mütevaggıl adam, bu ilmin mütehassısı.

Micrographie [ims.] Ancak hurdebinle görülebilen küçük hayvanlardan bahseden ilim, tavsifü'l-musaggarat, tavsifü'l-huveynat.

Micrologie [ims.] Yalnız hurdebinle görülebilen ecsam hakkında kitap.

Micromètre [imz.] En ufak mesâhaları dahi ölçmeye yarayan alet, mikyas-ı hurdebîn.

Micrométrie [ims.] Gayet küçük şeyleri mesâha usulü.

Micrométrique [s.] (ht.) Mikyas-ı hurdebînî.

Micro-organisme [imz.] (hyv.) Uzviyet-i süfliye (mikrop, bakteri, basil misillü huveynat).

Microphone [ims.] (ht.) Alet-i musavvit, mikrofon.

Microphonie [ims.] (ht.) Savt-ı hafî.

Microphyte [imz.] (nb.) Nebatat-ı unsuriye.

Micropsie [ims.] (t.) Nazar-ı musaggar.

Microptère [s.] (tt.) Küçük kanatlı, sagîrü'l-cenah.

Micropyle [imz.] (nb.) Sukeybe-i güliye.

Microscope [imz.] Gözle görünmesi muhal olan gayet küçük şeyleri büyütüp irâe etmeye mahsus alet, hurdebin. || – **binoculaire** Çifte hurdebin. || – **à gaze** Gazlı hurdebin.

Microscopique [s.] Ancak hurdebinle görülebilecek kadar küçük, hurdebinî. ◆ Gayet küçük.

Microsélène [imz.] (hy.) Kamer-i sagir, kumeyre.

Microsporange [imz.] (nb.) Mahfaza-i büzeyre.

Microspore [imz.] (nb.) Büzeyre.

Microsporon [imz.] (nb.) Futur-ı hurdebiniyeden futr-ı sagirü'l-büzur, mikrosporon.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Microstome [imz.] Bir cins turna balığı.

Microtasimètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı nâkiliyet-i elektirik.

Miction [ims.] (t.) Tebevvül.

Micturition [ims.] (t.) İstibval, sık sık tebevvül arzusu.

Midas [imz.] Hiss-i bedâyi'den mahrum, tabiat-ı galize sahibi. || **Avoir des oreilles de** – Sanayi-i nefiseden hiç anlamamak.

Midi [imz.] Öğlen vakti, zuhr. ◆ Cenup ciheti. ◆ Bir memleketin cihet-i cenubiyesi, memâlik-i cenubiye.

Mie [ims.] Ekmeğin içi.

Mie [ims.] (*amie* kelimesinin muhaffefidir.) **Ma** – Muhibbem, dostum.

Mie [hd.] *pas* makamında edat-ı inkâr olup eski ve nâdirü'l-isti'maldir: **Je n'en veux** – İstememem.

Miel [imz.] Bal, asel, şehd. ◆ Zevk, tat, haz. || **Rayon de** – Gömeç. || **Lune de** – İzdivacın ilk ayları, balayı.

Miellé,e [s.] Ballı, muassel. ◆ Bal renginde veya bal gibi tatlı.

Mielleusement [h.] Tatlılıkla, tatlı lisanla, riyâ veya müdâhene ile.

Mielleux,se [s.] Bala müşâbih, bal gibi. ◆ Tatlı, yumuşak, riyâlı ve müdâheneli.

Mien,ne (*le, la*) [z.] Benimki. (cm.: *des mien,nes*: benimkiler). = [s.] Benim, bana ait. = [imz.] Bana ait olan şey, malım mülküm. || **Le tien et le** – Mal, mülk. || **Y mettre du** – Oraya, bir işe para koymak. ◆ Muvafakat ve rıza göstermek. ◆ İhtirâ, ifrat, tevsî etmek. = [cm.] Akrabam, taallukatım.

Miette [ims.] Ekmek kırıntısı, rîzesi. || (mec.) Bakiye, ufak parça.

Mieux [h.] (*bien* kelimesinin sîga-i tafdiliyesidir) Daha iyi, evlâ. || **à qui** – – Her biri diğerinden iyi olmak veya yapmak gayretiyle. || **Aller de** – **en** – Gittikçe terakki etmek. || **Faute de** – Daha iyisi, daha mükemmeli olmadığı için. || **Aimer** – Tercih etmek. || **Au** – Gayet iyi, araları gayet düzgün. || **Des** – Gayet mükemmel olarak. = [imz.] Daha iyi olma. = [s.] Daha iyi.

Mièvre [i. - s.] Çevik ve biraz yaramaz. ◆ Nahif, narin. ◆ Yapma, ca'lî tavırlı, müteazzım.

Mièvrerie yahut **Mièvreté** [ims.] Çocuğun pek uyanık ve çevik ve biraz yaramaz olması. ◆ Yaramazlık, hilekârlık.

Mignard,e [s.] Zarif, latif, nazlı, hoş.

Mignardement [h.] Zarafet ve letafet ve naz ile.

Mignarder [ft.] Naz ve zarafet ile kullanmak, nazlı alıştırmak veya büyütmek. || **Se** – Nazlanmak.

Mignardise [ims.] Zarafet ve naz, nazlanma. ◆ Küçük karanfil çiçeği.

Mignon,ne [s.] Zarif, küçük ve güzel, nâzenin, şirin. || **Argent** – Fazla masraf karşılığı para, ki keyif için öteye beriye harc edilebilir. || **Péché** – İcrası itiyad olunan günah. = [i.] Sevgili, sevimli, nazlı. || – **de couchette** Mazhar-ı lütuf olan âşık.

Mignonne [ims.] (tba.) Yedi puntoluk küçük hurufat.

Mignonnement [h.] Zarafet ve nazla.

Mignonnette [imz.] Pek ince dantela. ◆ İri dövülmüş kara biber. ◆ Bir nevi küçük karanfil çiçeği.

Mignoter [ft.] Nazlı alıştırmak, okşamak. || **Se** – Nazlanmak.

Mignotise [ims.] Okşama, sevme. ◆ Müdâhene.

Migraine [ims.] (t.) Yarım baş ağrısı, yarımca, şakîka.

Migration [ims.] Göç, rıhlet, nakl-i mekân, hicret. ◆ Kuş ve balık veya sâir hayvanatın mevsim tebeddülüyle tebdil-i mekân etmeleri.

Mi-jambe (**à**) [h.] Bacağın yarısına kadar.

Mijaurée [ims.] Gülünç bir suretle nazlanan kadın veya kız.

Mijoter [ft.] Yavaş yavaş ve az ateşte geç pişirmek. || (mec.) Kemâl-i dikkat ve itina

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ile tanzim etmek. ◆ Nazlı alıştırmak, okşamak. = [fl.] Hafifçe kaynamak, yavaşça tehyie olunmak.

Mikado [imz.] Japonya imparatorunun unvanıdır, mikado.

Mikani yahut:

Mikanier [imz.] Amerika'ya mahsus bir cins sarmaşık.

Mil [s.] (mr. Mille.)

Mil [imz.] (mr. Millet.)

Milady [ims.] (*mi-lé-di*) Bir İngiliz lord veya baronun zevcesi, miledi.

Milan [imz.] Çaylak, huttaf.

Milandre [imz.] (tt.) İki arşın tûlünde bir nevi köpek balığı.

Milanais,e [i. - s.] İtalya'nın Milan şehrinden olan.

Milaneau [imz.] Çaylak yavrusu.

Mildew [imz.] (İngilizce'den me'huz *-Diou*) Üzüm kütüklerine ârız olan pas hastalığı, mildiv hastalığı.

Miliaire [s.] Darı tanesine benzeyen, bu büyüklükte olan. || (t.) Darı taneleri şeklinde olan sivilce ve çıbanlara ve böyle sivilce ve çıbanlar çıkmasını mûcip emraza ıtlak olunur, câversî. || **Fièvre** – Hummâ-yı câversî.

Milice [ims.] Asker, cünd, sipah, çeri, leşker. ◆ Milis asâkiri. ◆ Kura. ◆ Mübâreze, muharebe. || **Tirer à la** – Kura çekmek.

Milicien [imz.] Milis asâkiri neferi.

Milieu [imz.] Orta, ara, beyn, vasat, miyan. ◆ Vasat-ı hâl. || (fls.) Muhit. || **Au – de** Ortasında, arasında. || **Juste** – Hâl-i itidal, hâl-i mutavassıt. || **L'empire du** – Çin.

Miliole [ims.] Denizde bulunur bir cins küçük hayvanata denilir.

Militaire [s.] Harp ve askere mensup ve müteallik, harbî, askerî. || **Justice** – Mahâkim-i askeriye. || **Service** – Hizmet-i askeriye. || **Carrière** – Silk-i askerî. || **Rendre les honneurs** – **s** Merasim-i ihtiramiye-i askeriyeyi ifâ etmek. || **Heure** – Vakit ve saat-i muayyen. || **Exécution** – Kurşuna dizme. || **Marine** – Bir hükûmetin sefâin-i harbiyesiyle efrad-ı bahriyesinin heyet-i mecmuası, kuvve-i harbiye-i bahriye. || **Port** – Askerî liman. || **Route** – Tarik-i askerî. = [imz.] Askere mensup adam, askerî, seyfiyeden, ehl-i seyf. ◆ Askerlik.

Militairement [h.] Askere yakışır bir suretle, askerce, kuvve-i askeriye ile. ◆ Karar-ı kati ile. ◆ Tam saatinde, vaktinde. || **Exécuter** – Kurşuna dizmek.

Militant,e [s.] Harp eden, muharip. || (Akaid) **Église** – **e** Yeryüzündeki Hıristiyanların heyet-i mecmuası.

Militariser [ft.] Usul ve nizam-ı askerîye tâbi olmak, asker etmek, askerliğe alıştırmak.

Militarisme [imz.] Başlıca usul-i askeriyeye ehemmiyet veren ve kuvve-i askeriyeye istinat eden usul-i idare ve hükûmet.

Militer [ft.] Harp etmek. || Bulunmak: – **pour** Lehinde bulunmak; – **contre** Aleyhinde bulunmak.

Mille ve **Mil** [s.] (*mi-le*) Bin, elf, hezar: **L'an deux mille avant J. C.** Kable'l-milad iki bin tarihinde; **L'an mil huit cents** Bin sekiz yüz senesinde. || **Des – s et des cent** Gayet çok para. (Bu kelimenin altında daha ufak esmâ-yı a'dad bulunduğu vakit bir *l* ile *e*'si hazf olunarak *mil* yazılır.)

Mille [imz.] (*mi-le*) Mil denilen mesafe ölçüsü ki tûlü her memlekete göre muhteliftir.

Mille-feuille [ims.] Yaprakları yırtık bir nevi çiçek, civan perçemi, kaysum.

Mille-fleurs [ims.] Birçok nevi çiçekten taktir olunan su ile yapılmış lavanta, hezâr-ezhar.

Millénaire [s.] Bini hâvi yahut binden mürekkep, binlik, bin senelik. = [imz.] On asırdan yani bin seneden ibaret zaman.

Mille-pertuis [imz.] Koyun kıran, kılıç otu, heperikon.

Mille-pieds [imz.] Kırkayak. (Buna *Polypodes* dahi denilir.)

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES

Millépore [ims.] (tt.) Kesîretü'r-ricliye nevinden bir takım huveynat-ı zehriye ki deniz dantelası tabir olunur.

Millésime [imz.] Sikke veya madalya üzerinde tarihe delâlet eden rakamlar veya harfler.

Millet yahut

Mil [imz.] Darı, câvers, erzen.

Milli [imz.] Evzan-ı cedidde dahil bulunduğu kelime medlûlünün binde bir kısmına delâlet eder: *millimètre*; Zirâ'-ı a'şârînin bin kısmında bir kısmı, milimetre.

Milliaire [s.] Yolun mil ve fersahlarını göstermek üzere beher mil veya fersah başında dikilen taş veya direklere ıtlak olunur.

Milliard [imz.] Bin milyon, milyar.

Milliasse [ims.] Pek çok, binlerce.

Millième [s.] Bininci. = [imz.] Binde bir.

Millier [imz.] Binden ibaret adet, bin kadar. ◆ Beşyüz yeni okka sıkleti. || (mec.) Pek çok: **à** – ve **par** – Binlerle, binlerce.

Milligramme [imz.] Evzan-ı cedîde dirheminin binde bir kısmı, miligram.

Millilitre [imz.] Evzan-ı cedîdede ölçeğin binde bir kısmı.

Millime [imz.] Frankın binde bir kısmı yani santimin öşrü. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Millimètre [imz.] Metre yani zirâ'-ı a'şârînin binde bir kısmı, milimetre.

Million [imz.] Bin kere bin, milyon. ◆ Pek çok, ziyade.

Millionième [s.] Milyonuncu. = [imz.] Bir milyonda bir.

Millionnaire [i. - s.] Milyon sahibi, pek zengin.

Millouin [imz.] (mr. Milouin.)

Milord [imz.] (*d* okunmaz) İngiliz lordlarına hitap için müsta'mel unvandır, milord. ◆ Dört tekerlekli bir araba. || (mec.) Pek zengin adam.

Milouin [imz.] Şimal denizlerine mahsus bir cins ördek, milluen.

Milphore [ims.] (t.) Kirpik dökülmesi.

Mime [imz.] Mukallit. ◆ Eski zamanın mudhik oyuncusu. ◆ Kadim Yunanîler ile Romalılarda gülünç ve ekseriya mugayir-i adap bir tiyatro oyunu.

Mimer [ft.] Taklit etmek. ◆ Tavır ile, çehre ile ifade etmek. = [fl.] Mukallitlik etmek.

Mimeuse [ims.] (mr. Mimosa.)

Mimique [ims.] Taklit, mukallitlik, tiyatro oyuncusunun maharet-i mukallidânesi. = [s.] Taklidî, mukallidâne.

Mimodrame [imz.] Pandomima suretinde oynanan facia, mimodram.

Mimographe [imz.] Dilsiz yani evzâ' ve taklit ile icra edilen tiyatro ve oyunu muharriri, mimograf.

Mimologie [ims.] Bir adamın sesini, tavırlarını, bir hayvanın sadâsını taklit, mukallitlik.

Mimosa [ims.] Fasîle-i bakliyeden müstehiye denilen nebat, küskün ağacı, mimoza.

Mimule [imz.] Amerika'ya mahsus bir cins tezyinat fidanı, mimula.

Mimusope [imz.] Avusturya zeytin ağacı.

Minable [s.] Fena giyinmiş, fakir. ◆ Lağım ile atılabilir.

Minage [imz.] Eski sipahilerin pazar mahallerinde satılan hububattan aldıkları resm, hububat kile resmi.

Minaret [imz.] (Arabî'den me'huz) Minare.

Minauder [fl.] Daha güzel görünmek ve kendini beğendirmek için ca'lî bir takım işvelerde bulunmak ve yüzünü gözünü oynatmak, nazlanmak, cilve etmek.

Minauderie [ims.] Daha güzel görünüp kendini beğendirmek maksadıyla icra olunan ca'lî işvebazlıklar ve yüzün gözün oynatılması, naz, cilve.

Minaudier,ère [i. - s.] Daha güzel görünüp kendini beğendirmek maksadıyla ca'lî işvelerde bulunan ve yüzünü gözünü oynatan, nazlanan, nazlı, edâlı, cilveli.

Mince [s.] İnce, rakik, narin. ◆ Az, cüzi. ◆ Âdi, bayağı.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mincement [h.] İnce, rakik bir surette.

Mincer [ft.] Doğramak, ufalamak.

Minceur [ims.] İncelik, rikkat, azlık.

Mine [ims.] Yüz, çehre, beniz, sima. ◆ Suret, görünüş. || Faire bonne – Hüsn-i kabul etmek. || Faire mauvaise – Hüsn-i kabul etmemek. || Faire la – Yüzünü asmak, çehre, surat etmek. || Faire des – s Cilve etmek, nazlanmak. || Avoir bonne – Câlib-i iştihâ olmak. || Payer de – Meziyat-ı fikriye hakkında iyi bir fikir verecek sima ve çehreye mâlik olmak.

Mine [ims.] Maden kuyusu, maden ocağı. ◆ Maden ocağından çıkarılan cevher. || – de plomb yahut Plombagine – Kurşun kalemlerinin imal olunduğu madde, grafit. || École des – s Maâdin mektebi.

Mine [ims.] Eski Yunanîlerin yüz drahmilik sikkesi. ◆ Kadîmen müsta'mel 87 litrelik ölçek.

Miner [ft.] Aşındırmak.

Minéral [imz.] Topraktan çıktığı hâlde bulunan maden, işlenmemiş maden, filiz maden, külçe, ham cevher. || – de fer Demir filizleri, filizat-ı hadidiye.

Minéral [imz.] Yer içinde veya sathında bulunan mevadd-ı gayr-ı uzviyenin beheri, maden. (cm.: *minéraux*.)

Minéral,e [s.] Madene mensup ve müteallik veya maden kabîlinden olan, madenî. || Règne – e Maden kabîlinden olan ecsamın heyet-i mecmuası, madeniyat. || Eaux – es Madeni hâvi sular, miyah-ı madeniye.

Minéralisateur [imz.] (k.) Madeni filiz-i madenîye, ham cevhere tahvil etmek kuvvetini hâiz cisim.

Minéralisation [ims.] (k.) Madenin bazı cisimler tesiriyle filiz-i madenîye, ham cevhere tahavvülü. ◆ Sular derûnunda kendilerini madenî bir hâle getirecek surette bazı ecsâmın inhilâli.

Minéraliser [ft.] Bir madeni diğer bir cismin tesiriyle filiz-i madenî, ham cevher hâline kalb etmek.

Minéralogie [ims.] Tarih-i tabiinin filizat-ı madeniyeden bahseden kısmı, mebhasü'l-maden, ilmü'l-maden.

Minéralogique [s.] İlmü'l-madene mensup ve müteallik, madenî.

Minéralogiste [imz.] İlmü'l-maden âlimi, bu ilimle tevaggul eden sahib-i fen, madeniyûndan adam, madenci, maâdin-şinas.

Minéraux [imz. - cm.] Madeniyat, maâdin-i türâbiye.

Minerve [ihs.] Esâtir-i Yunaniyede akıl ve hüner mabude-i mevhumesi.

Minerve [ims.] Baş, dimağ, zekâ. || Arbre de – Zeytin ağacı. || Fruit de – Zeytin. || Oiseau de – Baykuş.

Minet,te [i.] Kedi.

Mineur [imz.] Maden kuyusunda işleyen adam.

Mineur,e [s.] Daha küçük, asgar. ◆ Sinn-i rüşde vâsıl olmamış, sabi, fâil-i muhtar olmak için kanunen muayyen olan sinne varmamış, gayr-ı bâliğ, sagir. ◆ Yetim, sabi. || Asie – e Asya-yı suğrâ, Anadolu. || Tierce – Musikide bir tam sadâ ile bir nîm-sadâdan ibaret fâsıla. || – émancipé Sagir-i mezun. || Biens de – Emvâl-i eytâm. || Ordres – s Dûn-ı merâtib-i ruhbâniye.

Mineure [ims.] (mn.) Kıyasın ikinci kaziyesi, suğrâ.

Miniature [ims.] Zamklı suda münhal boyalarla küçük resimler tersim etmek fenni. ◆ Bu suretle yapılmış resim, minyatür. || (mec.) Küçük ve musanna' şey. ◆ Narin bedenli ve zarif adam.

Miniaturiste [imz.] Gayet nazik ve pek küçük resimler ve nakışlar yapan, minyatür yapan ressam.

Minier,ère [s.] Maden kuyularına müteallik. || Industries – ères Sanayi-i madeniye. ◆ Maden ocaklarını hâvi mahal. = [ims.] Derinliği az maden ocağı, maâdin-i sathiye, fevka't-türab maden ocağı.

Minima (à) [h.] Appel – (hk.) Cerâim-i hafife için cânib-i mahkemeden olunan davet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Minimant,e [s.] Hadd-i asgarîsine vâsıl olan.

Minime [s.] Pek küçük, pek az, cüzi. = [imz.] Bir tarik-i mahsusa mensup rahip.

Minimum [imz.] (*momm*) En az, en aşağı derece, hadd-i asgar, ekalli, lâekal. ‖ **Le – de la peine** Cezanın en hafifi, hadd-i asgarı. (cm.: *minima*.)

Ministère [imz.] Heyet-i vükelâyı terkip eden nuzzardan beherinin sıfat ve memuriyeti, nezâret. ◆ Heyet-i vükelâ, heyet-i nuzzar. ◆ Nezâret dairesi ve aklâmı. ◆ Memuriyet, vazife. ◆ Tavassut, miyancılık. ‖ – **public** Mahkemede menâfi-i umumeyi müdafaa ile muvazzaf olan müddeî-i umumilik (sıfat ve memuriyeti).

Ministériel,le [s.] Heyet-i vükelâya veya nezâretlerin birine mensup ve müteallik. ‖ **Crise – le** Buhran-ı vükelâ. ‖ **Officiers – s** Dava vekilleriyle noter denilen mukavelat muharrirleri ve mübâşirler.

Ministériellement [h.] Heyet-i vükelâca, nuzzarca.

Ministre [imz.] Heyet-i vükelâyı terkip eden nuzzarın beheri, nâzır, vekil; **Premier** – Başvekil, reis-i nuzzar, reis-i vükelâ. ◆ Sefir, murahhas; – **plénipotentiaire** Murahhas, orta elçi. ◆ Katoliklerde papaz. ◆ Protestanlarda âyin-i mezhebi icra ettiren rahip. ‖ (mec.) Alet, vasıta.

Ministresse [ims.] Nuzzardan birinin zevcesi.

Minium [imz.] (*niomm*) Humz-ı mutavassıt-ı rasas, sülüğen. (Lisan-ı fende *deutoxyde de plomb* denilir.)

Mink [imz.] Kır sıçanı.

Minnesinger [imz.] Almanya'nın Kurûn-ı Vustâ şairi.

Mino [imz.] Gine kara tavuğu.

Minois [imz.] Güzel çehre. ◆ Ale'l-ıtlak çehre, yüz. ◆ Hâl, görünüş.

Minon [imz.] (Çocuk lisanında) Kedi, pisi.

Minon-minette [ims.] Sır saklama, mektum tutma.

Minoratif [imz.] (t.) Az ve yavaş ishal ettiren ilaç, mürhiye.

Minoration [ims.] (t.) Az ve yavaş ishal, irhâ.

Minorité [ims.] (hk.) Büluğa varmamış adamın hâli, sıgar-ı sinn, sabâvet. ◆ Bir adam sinn-i rüşde varıncaya kadar cereyan eden müddet, müddet-i sabâvet. ◆ Azlık, ekalliyet.

Minorquin,e [i. - s.] Minorka Adası ahalisinden olan.

Minot [imz.] Eski bir nevi ölçek. ‖ (bhr.) Kontra mataforası.

Minotaure [imz.] Esâtirin yarı insan ve yarı boğa bir nevi hayvan-ı mevhumu. ◆ Miyancı. ‖ (hy.) Burc-ı sevr.

Minoterie [ims.] Harice ihraç olunacak unların vaz'ına mahsus büyük mağaza, dakîkhâne. ◆ Değirmen fabrikası. ◆ Tahniye idaresi.

Minotier [imz.] Bir dakîkhâne idare eden un tüccarı. ◆ Tahniye memuru. ◆ Depolarda tuz satan memur.

Minuit [imz.] Gece yarısı, nısfu'l-leyl; **à** – Gece alafranga saat on ikide. ‖ **Enfant de messe de** – Çapkın.

Minuscule [s.] Küçüçük. ‖ **Lettres – s** Küçük huruf, *majuscule* olmayan âdi huruf.

Minute [ims.] Dakika. ◆ Altmış dereceye münkasim dairenin beher derecesi, dakika. ‖ (mec.) Pek az vakit, lahza, an; **Dans une** – Bir lahzada. ‖ **à la** – gayet dikkat ve sıhhat ile. = [hd.] – **!** Biraz bekleyiniz!

Minute [ims.] Gayet küçük yazı. ◆ Müsvedde. ◆ Bir senet veya mukavelenin nüsha-i asliyesi.

Minuter [ft.] Tesvid etmek, müsveddesini yapmak, karalamak. ‖ (mec.) Tasavvur etmek.

Minutie [ims.] (*sî*) Ufak tefek ve ehemmiyetsiz şey, cüziyat, müfredat-ı umur.

Minutieusement [h.] (*sieu*) En ufak işlere varıncaya kadar, inceden inceye, müdekkikane.

Minutieux,se [s.] (*sieu*) En ufak işlere veya işin en dakik cihât ve tafsilatına dikkat ve riâyet eden, müdekkik. ◆ İnceden inceye ve dikkatle olunan, müdekkikane.

Minyanthe [ims.] (nb.) Su yoncası, acı yonca.

Minche [imz.] Küçük çocuk.

Miocène [s.] (arz.) **Étage** – Tabaka-i miyoseniye.

Miose [ims.] (mr. Litob.)

Mi-parti,e [s.] Miktarca müsâvi iki muhalif şeyden mürekkep, yarı yarıya.

Mi-partir [ft.] Nısf nısfa ayırmak, tefrik etmek.

Miquelet [imz.] Eski İspanyol haydutu. ◆ El-yevm İspanya valilerinin maiyetlerinde bulunan bir nevi asker neferi.

Mira [imz.] (mr. Miracetil.)

Mirabelle [ims.] Küçük yuvarlak sarı ve kokulu olan ayna bakan (ayn-ı bakar) eriği.

Miracetil [imz.] (hy.) Hut cümle-i kevkebiyesinde vâki bir necm ismidir.

Miracle [imz.] Keramet, mucize. ◆ Fevkalâde veya hârik-i âde şey: **Les – s de la science** Havârık-ı ulûm. || **Tenir du** – Bâis-i hayret olmak. || **à** – Gayet mükemmel bir surette.

Miraculeusement [h.] Hârik-i âde bir suretle, kerametle, mucize kabîlinden olarak. ◆ Gayet mükemmel olarak.

Miraculeux,se [s.] Keramet ve mucizeye müteallik, keramet ve mucizatla hâsıl olan. ◆ Hârik-i âde, fevkalâde. ◆ Garip, tuhaf, şaşılacak.

Miradore [imz.] İspanya'da hânelerin üst katına yapılan cihannümâ.

Mirage [imz.] Çölde ve denizde ufkun üzerinde meydanda olmaksızın in'ikâs tarikiyle görünen şey, serap. || (mec.) Suret-i zâhire, görünüş.

Mirauder [ft.] Takdir etmek, hayran kalmak. ◆ Vâlihâne nigeran olmak. ◆ Tezyin etmek, süsünü yapmak.

Mire [ims.] Top veya tüfeğin nişan almaya mahsus arpacığı. ◆ Şâhıs. || **Point de** – Nişangâh, hedef, ve (mec.) maksat, meram, hedef-i maksud.

Miré [smz.] **Sanglier** – Ağzından dışarı olan dişleri kıvrık yabani domuz.

Mirer [ft.] Dikkatle bakmak. ◆ Nişan almak. ◆ Aralıktan bakmak. || (mec.) Göz dikmek. || – **un œuf** Yumurtanın taze olup olmadığını muayene için aydınlığa doğru tutup bakmak. || **Se** – Aynada yahut bir sath-ı mücellâda kendi kendine bakmak. ◆ Kendi eserini tahsin etmek. ◆ İn'ikâs etmek.

Mirfak [imz.] (hy.) Bersavuş cümle-i kevkebiyesinde vâki mirfak necmi.

Miriamètre [imz.] On bin zirâ-ı a'şârî, on bin metre, miryametre.

Mirifique [s.] Garip, acip, tuhaf.

Mirliflore [imz.] Kendini beğendirmek kaydında bulunan nazlı ve şivekâr delikanlı.

Mirliton [imz.] İki ucuna birer soğan zarı veya kursak takılarak kamıştan yapılmış düdük. ◆ On sekizinci asırda müsta'mel bir serpuş.

Mirmidon yahut **Myrmidon** [imz.] Kısa boylu delikanlı. || (mec.) Büyük iddialarda bulunan değersiz adam. (Yunan-ı kadim efradının kısa boylu bir kavmi isminden müsteardır.)

Mirobolan [imz.] (mr. Myrobolan.)

Mirobolant,e [s.] Garip, acip, fevkalâde, bâis-i hayret.

Miroir [imz.] Ayna, mir'at. || – **ardent** Güneşin şuâlarını bir noktaya cem' edip orada bulunan mevaddı iştiâl ettiren dairevî bir ayna, mir'at-ı mûkıd. || – **à alouettes** Tarla kuşlarını celp için dikilen ve ucunda ayna parçaları bulunan direk. || **Œufs au** – Karıştırılmaksızın tabakta pişmiş yumurta. || – **à putains** Kadınların enzarını celbeden güzel delikanlı. (Âmiyâne.)

Miroitant,e [s.] Ziyayı ziyade aksettiren, ayna gibi parlak olan. ◆ Gayet parlak surette müzeyyen. || (mec.) Bir şaşaa-i muğfile ile parlayan.

Miroitement [imz.] Ziyayı aksettiren bir sathın verdiği parlaklık, hârelenme, in'ikâs-ı mir'at. || (mec.) Şaşaa-i muğfile.

Miroité,e [s.] Benekli doru (beygir).

Miroiter [fl.] Ziyayı aksettirerek parlamak, hârelenmek. || **Faire** – İğfal için göstermek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Miroiterie [ims.] Aynacılık ticaret ve sanatı.

Miroitier [imz.] Ayna yapan ve satan adam, aynacı.

Miropyle [imz.] (nb.) Sukbe-i güliye.

Miroton [imz.] Soğanlı kebap.

Mis,e [s.] Konulmuş: **Un livre – à sa place** Yerine konulmuş bir kitap. ◆ Giyinmiş: **Un homme bien** – İyi giyinmiş bir adam. ◆ Zikredilmiş. || (bhr.) Atılmış, açılmış, götürülmüş.

Misaine [ims.] (bhr.) Geminin ön direği, micana [mizana] direği, pruva. || **Hune de** – Pruva çanaklığı. || **Voile de** – Gabya pruva yelkeni. || **Haubans de** – Pruva ana arası ve çarmıhları. || **Petit-mât de perroquet de** – Pruva babafingo payı. || **Petit-mât de fièche de** – Pruva kontra payı. || **Gui de** – Velestralya bombesi. || – **goëlette** Velestralya yelkeni. || **Bas màt de** – Pruva ana direği. || **Mât de** – Pruva direği. || **Vergue de** – Tirinket sereni.

Misanthrope [imz.] İnsanlardan nefret edip kaçan, merdümgiriz, bağîzü'l-insan.

Misanthropie [ims.] İnsanlardan nefret edip kaçarak yaşayış, merdümgirizlik, buğzü'l-insan. ◆ İnsanlarda fezâyiha-i nefret.

Misanthropique [s.] İnsanlardan nefret edip kaçarak yaşamak tabiatına, merdümgirizliğe, buğzü'l-insana mensup ve müteallik.

Miscellanées [imz. - cm.] Beynlerinde bir gûne münasebetleri olmayan mebâhis-i ilmiye ve fenniye ve edebiye risalesi, muktetafat-ı fenniye-i muhtelife mecmuası.

Mischna [ims.] (*mich-na*) Hazret-i Musa zamanından beri Benî-İsrail kâhinlerinin menkulatını câmi' kitap.

Miscibilité [ims.] Karıştırılabilme, kabiliyet-i ihtilat, kabiliyet-i halt.

Miscible [s.] Karıştırılabilir, kabil-i ihtilat, kabil-i halt.

Mise [ims.] Koyma, vaz': – **en œuvre** Mevki-i fiile vaz'. ◆ Kumara vaz' olunan akçe. ◆ Evvel-i mezat, müzayedede ilk verilen bedel. ◆ Bir şirket-i ticariyeye verilen meblağ, hisse. ◆ Tarz-ı telebbüs, telebbüs, kılık, kıyafet, giyiniş. || – **de fonds** Sermaye. || – **sociale** Hisse-i şâyia. || – **en liberté** İhlâ-yı sebil. || – **à la retraite** İcra-yı tekaüd. || **Être de** – Moda olmak, kabil-i telebbüs bulunmak; (akçe hakkında) râyiç olmak. ◆ Kabil-i kabul olmak. ◆ İsti'male sâlih olmak. || – **en demeure** İhtar-ı keyfiyet. || – **à prix de la tête d'un bandit** Bir haydutun re's-i maktûunu getirene mükâfat vaadi. || – **en jeu** İsti'mal. || – **en scène** Bir tiyatronun sahne-i temâşâya vaz'ı için teheyyüat. || – **à l'eau** Rû-yı deryaya tenzil.

Miser [ft.] Kumarda parayı konmak. ◆ Fiyatını arttırmak, daha fazla vermek.

Misérable [s.] Sefil, miskin. ◆ Biçare, zavallı, mihnetkeş. ◆ Musibetzede. ◆ Hakir, zelil. ◆ Cüzi, az ve ehemmiyetsiz. = [imz.] Fakir ve sefil adam, zaruret ve ihtiyaçta bulunan adam. ◆ Serseri, namussuz, alçak, rezil.

Misérablement [h.] Sefaletle, sefilâne, zilletle. ◆ Alçakça, denâetkârâne.

Misère [ims.] Pek büyük fakr u zaruret, sefalet. ◆ Mihnet ve meşakkat. ◆ Acz, dermandegi. ◆ Ehemmiyetsiz ve âdi şey. ◆ Elem-nâk, iç sıkıcı şey. || **Faire des – s** Can sıkıcı şakalar yapmak. || **Vallée de** – Dünya.

Miséréré [imz.] Hazret-i Davud'un mezâmirinin ellincisi ve bunun kilisede okunduğu makam. || (t.) Pek şiddetli bir nevi karın ağrısı, tagallüf-i em'â.

Miséricorde [ims.] Rahm, merhamet, şefkat, inâyet. ◆ Af, mağfiret. || – **!** Aman Yarabbi! Subhanallah! || **Jours de** – Tatil günleri.

Miséricordieusement [h.] Merhamet ve şefkatle, rahimâne. ◆ Af ve merhametle.

Miséricordieux,se [s.] Affeden, gafur, gaffar (Cenab-ı Hak). ◆ Merhametli, rahim, şefik.

Mislocq [ims.] (*mi-slok*) Komedya.

Misogamie [ims.] Nefret-i izdivaç.

Misogynie [ims.] (t.) Kadınlardan nefret, buğzu'n-nisa, kesretü'n-nisâ.

Mispickel [imz.] (mad.) Hadid-i arsenikî.

Miss [ims.] İngiltere'de evlenmemiş kızlara verilen unvandır, mis, madmazel.

Missel [imz.] *Messe* denilen âyin dualarını hâvi kitap.

Mission [ims.] Memuriyet, memuriyet-i mahsusa, murahhasiyet, sefâret. ◆ Heyet. ‖ (mec.) Gaye. ‖ Chef de – Sefir. ‖ – médicale Heyet-i sıhhiye.

Missionnaire [imz.] Bir memuriyet-i mahsusayı hâiz adam. ◆ Misyoner papazı. ‖ (mec.) Nâşir.

Missionnariat [imz.] Misyonerlik.

Missive [s.] Gönderilmeye mahsus. = [ims.] Mektup, risale, nâme, telgraf.

Mistral [imz.] Akdeniz sevâhilinde şimal-i garbî cihetinden esen şiddetli karayel rüzgarı, mayistro.

Mistress [ims.] (*triss*) İngiltere'de zâdegândan olmayan evli kadınlara verilen unvandır, mistris.

Mitaine [ims.] Yalnız baş parmak için hânesi olan yarım eldiven. ‖ Prendre des – s Kemal-i ihtiyat ve basiret ile söz söylemek.

Mite [ims.] Peynir ve bakla vesâireye ârız olan kurt, bakla kurdu. ‖ – des étoffes Güğe, güve.

Mi-terme (à) [h.] Yarısında.

Mithridate [imz.] (t.) Meşhur Mihridad tarafından icadı rivayet olunan bir nevi panzehir, mihridad. ‖ Vendeur de – Sokaklarda ve açık meydanlarda edviye satan sahte tabip. ◆ Mübalağacı.

Mitigation [ims.] Tahfif, tadil: – de la peine Tahfif-i ceza.

Mitigé,e [s.] Hafif, mutedil. ◆ Gevşek, şiddetsiz. ‖ Morale – e Sefâhete müsait ahlak.

Mitiger [ft.] Tahfif ve tadil etmek.

Miton [imz.] Yalnız bileği örten eldiven. ‖ Onguent – mitaine Ne iyi ne fena eden tesirsiz ilaç, ve (mec.) faydasız çare. (Beyne'l-avam müsta'meldir.)

Mitonner [fl.] (Ekmek hakkında) Sıcak et suyunda uzun müddet bırakmak. ◆ Geç ve yavaş yavaş pişmek veya kaynamak. ‖ [ft.] (mec.) Nazlı alıştırmak. ◆ Eğlendirmek.

Mitoyen,ne [s.] İki tarafa ait, mutavassıt, müşterek: Mur – Müşterek duvar: Puits – Müşterek kuyu. ‖ (mec.) İki muhalif şey arasında bulunan.

Mitoyenneté [ims.] Müşterekiyet (duvar ve emsali hakkında). ‖ Abandon de – Duvar ve emsalinde müştereklik hakkının terki.

Mitraillade [ims.] Salkım denilen demir kırıntılarıyla dolmuş topun atılması. ◆ Birçok küçük şeyleri bilâ-fâsıla atma.

Mitraille [ims.] Toplara doldurulan demir kesmeleri, salkım, misket. ◆ Mangır, bakır para, ufaklık para. ‖ (mec.) Serîü't-tesir. ‖ Boîtes à – s Peşrev.

Mitrailler [ft.] Misket, yani salkım atan topla dövmek, topa tutmak.

Mitrailleur [imz.] Misket yani salkım atan topçu.

Mitrailleuse [ims.] Salkım topu, mitralyöz.

Mitral,e [s.] (tşr.) İklilî: Valvule – e Disam-ı iklilî.

Mitrasacme [ims.] (nb.) Zü'l-ezhar-ı sagîre fasilesinden Avusturalya'ya mahsus bir cins fidan.

Mitre [ims.] Eski İranîlerin uzun ve sivri külahları. ◆ Kadim Roma kadınlarının İranîlerden istiâre ettikleri külah. ◆ Piskoposların esna-yı ayinde başlarına koydukları taç, iklil. ◆ Ocak tepesi, baca. ◆ Deniz helezonu. ◆ Şiv gönye.

Mitre,é [ims.] Piskopos tacını lâbis.

Mitréole [ims.] (nb.) Zü'l-ezhar fasîlesinden şimalî Amerika'ya mahsus bir fidan.

Mitron [imz.] Ekmekçi veya börekçi çırağı.

Mitte [ims.] (t.) Tasa'udat-ı kenefiye.

Mi-voix (à) [h.] Nîm-ses ile.

Mixte [s.] Karışık, muhtelit, mahlut: Tribunal – Mahkeme-i muhtelite; Commission – Muh-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

telit komisyon; **Train** – Mürekkep olduğu vagonların bir kısmı yolcu ve bir kısmı eşya ve emtia-i ticariye nakline mahsus olan demiryol katarı, muhtelit katar. ◆ İki şey arasında bulunan, mutavassıt. || **Causes** – **s** Dava-yı ayn ve dava-yı şahsiye ile mahlut dava. || **Condition** – Sübutu ehad-ı âkidînin ve bir şahs-ı sâlisin ihtiyarına mütevakkıf olan şart. || **Pont** – Yarım kârgir köprü.

Mixtiligne [s.] (he.) Hutut-ı müstakime ile hutut-ı münhaniyeden mürekkep hat, hatt-ı muhtelit, muhtelitü'l-adlâ'.

Mixtion [ims.] (*mik-sti-on*) (syd.) İlaç yapmak üzere edviye-i muhtelifenin suda karıştırılması, halt.

Mixtionner [ft.] (*mik-sti-o-né*) Karıştırmak, halt etmek.

Mixture [ims.] (syd.) Edviye-i muhtelife mezcinden hâsıl olan mâyi ilaç, mahlute. || (mec.) Tahlit.

Mnémie [ims.] (hyv.) Kesirü'r-ricl sınıfından hâmil-i muşt fasîlesinden bir cins akalef.

Mnémonique [ims.] Kuvve-i hafızanın takviyesi için bazı eşkâl ve işarat icadı fen ve usulü, rumuzat-ı muhtıra. = [s.] Rumuzat-ı muhtıraya mensup ve müteallik. ◆ Hafızaya yardım ve hizmet eden. ◆ Kuvve-i hafızaya ait, mensup, müteallik.

Mnémoniquement [h.] Kuvve-i hafızanın takviyesi fen ve usulüyle, rumuzat-ı muhtıra ile.

Mnémoniser [ft.] Hatırda tutmayı teshil etmek.

Mnémotechnie [ims.] (mr. Mnémonique.)

Mnémotechnique [s.] (*tè-kni*) Rumuzat-ı muhtıraya mensup ve müteallik.

Mob [imz.] (İngilizce'den me'huz) Halk.

Mobile [s.] Müteharrik, gayr-ı sabit, seyyar (mekân ve zaman itibariyle). || **Garde** – Fransa'da bilfiil hizmet-i askeriyede bulunmayıp hîn-i hâcette sevk olunabilen efraddan mürekkep bir sınıf-ı asker. || **Colonne** – Seyyar kol. || **Étau** – Tezgâh mengenesi. || **Fosses** – **s** Müteharrik kârizler. || **Fêtes** – **s** Her sene tagayyür eden a'yad-ı Hıristiyaniye. || (mec.) Sebatsız, mesleğinde metaneti olmayan, mütelevvin. = [imz.] Kuvve-i muharrike. ◆ Ânifen zikrolunan sınıf-ı askere mensup nefer. || (mec.) Sebep, mûcip, illet.

Mobiliaire [s.] ve:

Mobilier,ère [s.] Esas-ı beytiyeye müteallik veya esas-ı beytiye kabîlinden olan. ◆ Menkul, menkulata dair. || **Succession** – **ère** Esas-ı beytiye vesâir emvâl-i menkuleden ibaret tereke, miras. || **Saisie, vente** – **ère** Borç için eşya-yı beytiyenin haciz ve füruhtu. || **Contribution** – **ère** Menkulat vergisi. = [imz.] Esas-ı beytiye gibi menkulat, eşya-yı menkule.

Mobilisable [s.] Menkulata tahvili mümkün olan. ◆ Seferber hâline vaz' olunabilir (asker).

Mobilisation [ims.] (hk.) Emvâl ve eşya-yı gayr-ı menkulenin hükmen menkul ad ve itibar edilmesi yahut menkulata ifrağı. || (as.) Askerin seferber hâline vaz'ı, seferberlik.

Mobiliser [ims.] Tahrik etmek. || (hk.) Emvâl ve eşya-yı gayr-ı menkuleyi hükmen menkul ad ve itibar etmek yahut menkulata ifrağ eylemek. || (as.) Askeri seferber hâline vaz' etmek, silah altına almak.

Mobilité [ims.] Kolaylıkla oynayış, müteharriklik, menkuliyet hâli. || (cr.) Taharrük, kabiliyet-i hareket. || (mec.) Adem-i sebat, televvün-i mizaç.

Mocassin [imz.] Amerika-yı Şimâlî vahşilerinin çarığı.

Moccolo [imz.] Karnaval şenlikleri esnasında Roma'da sokaklarda yakılmış bir hâlde taşınan küçük mumlara ıtlak olunur (cm.: *moocoli*.)

Moche [ims.] Henüz boyanmış ipek turası.

Mochlique [i. - s.] (syd.) Müshil-i kavi veya ona mensup ve müteallik.

Moco [imz.] Brezilya sincabı.

Modal,e [s.] (mn.) Şartî. || **Proposition** – **e** Kaziye-i şartiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Modalité [ims.] (mn.) Araz, araziyet, tarz, vasıf. || (hk.) Kayıt, takayyüd. || (ms.) Usul, makam. || – **de solution** Suret-i tesviye.

Mode [ims.] Melbusat vesâirece vakit vakit değişen tarz ve usul, yeni icat, moda. ◆ Usul, âdet, tarz, keyf-i arzu. || **à la** – Modaya göre. || **à la** – **de** Modasına göre. || **Ami à la** – Yalnız mesut adamlara karşı muhabbet gösteren dost. || **Passer de** – Modası geçmek. || **Bœuf à la** – Domuz yağlı salça ile yapılmış sığır eti yemeği. = [cm.] Modaya müteallik şeylerin ve hususiyle kadın şapkalarının satıldığı mağaza. ◆ Modaya müteallik eşya.

Mode [imz.] Usul, tarz, suret. || – **de perception** Suret-i istîfa ve tahsil (vergi hakkında). || – **d'exécution** Suret-i icra. || – **de reproduction** Usul-i tenasüliye (nebatat hakkında). || (ms.) Makam, perde. || (sr.) Ef'alin binası. || (fls.) Tarz-ı vücut.

Modelage [imz.] Yapılacak bir heykelin toprak veya balmumundan küçük bir numûnesini yapmak usulü. ◆ Bir şeyin kalıbını ve taslağını yapma, kalıp çıkarma.

Modèle [imz.] Numûne, meşk, örnek. ◆ Resim veya heykeli yapılacak şahıs veya şey. ◆ Sanatkârların yapacakları şeylerin iptidâ küçük mikyasta yaptıkları numûnesi. ◆ Edebiyatta veya ahlakta numûne-i imtisal ittihaz olunmaya şâyan eser veya hareket. || **Ferme** – Numûne çiftliği. || **Champ** – Numûne tarlası. || – [s.] Taklit edilmeye şâyan, taklit edilmeye mahsus. ◆ Gayet mükemmel.

Modelé [imz.] Resim ve nakrda eşkâlin taklidi.

Modeler [ft.] (Nakr) Yapılacak heykelin iptidâ topraktan veya balmumundan küçük numûnesini yapmak. ◆ Kalıbını çıkarmak. ◆ Terkip ve tanzim etmek. || (mec.) Şeklini, tabiatını, evsafını tayin etmek.

Modeleur [imz.] Heykel yahut mahkûk taşların numûne ve kalıbını çıkaran sanatkâr. ◆ Resim kalıpçısı. ◆ Örnekçi, numûneci.

Modénature [ims.] (m.) Kornize ve saçakların oymaları. ◆ Pervaz kabartmalarının tenasüp ve çapları.

Modérantisme [imz.] İtidalperveranın mesleği.

Modérantiste [imz.] İtidalperver.

Modérateur,trice [i.] Tertip ve tanzim eden, mürettip, müdebbir, nazzam. ◆ Uzlaştırıcı, tesviye edici. ◆ İtidal verici, daire-i itidale getirici. = [imz.] (cr.) Makinelerin hareketini ve buharın hurucunu tadil ve tanzim eden alet, nâzım.

Modération [ims.] İtidal. ◆ İnsaf. ◆ Tadil, tenzil.

Moderato [h.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) (*dére*) İtidal-i asvatla, itidal üzere.

Modéré,e [s.] İtidalli, mutedil. ◆ İnsaflı, munsif.

Modérément [h.] İtidalle, mutedilâne. ◆ İnsafla, munsifâne. ◆ Az.

Modérer [ft.] Tadil, tahfif, tenzil ve teskin etmek. || **Se** – Kesb-i itidal etmek. ◆ İnsaf etmek, perhiz ve imsak etmek.

Moderne [s.] Yeni, cedid, müteahhir. ◆ Elyevm mer'iyül-icra olan. ◆ Fransa'da Rönesans devrinden beri yapılmış olan levha vesâir âsâr-ı sanat. || **Histoire** – İstanbul'un fethinden bugüne kadar olan ezmine-i müteahhire tarihi, tarih-i a'sâr-ı müteahhire, tarih-i Kurûn-ı Cedîde. || **Géométrie** – Dekart tarafından tesis olunan ilm-i hendese. || **Astronomie** – Kopernik tarafından tesis olunan ilm-i heyet. || **Chimie** – Lavuazye[37] tarafından tesis olunan ilm-i kimya. || **à la** – Elyevm mer'î olan tarz ve âdet vechiyle. = [i. - cm.] Ezmine-i müteahhire ulemâ ve hükemâ vesâiresi, müteahhirîn.

Modernement [h.] Yeni olarak, â'sâr-ı müteahhirede.

Moderner [ft.] Bir eski binayı usul-i cedîde üzere tamir ve tecdid etmek.

37 Lavoisier.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Moderniser [ft.] Yenileştirmek, tecdid etmek.

Modernité [ims.] Yenilik. ◆ Ezmine-i cedîde, ahîre.

Modeste [s.] Mütevazı, mahviyetli, edip. ◆ Terbiyeli ve mahçup. ◆ Sade, şaşaasız.

Modestement [h.] Tevazu ve edep ve terbiye ile. ◆ Mahçubâne. ◆ Sadece.

Modestie [ims.] Tevazu, edep ve terbiye. ◆ Mahviyet, huzû. ◆ Mahçubiyet. ◆ Sadelik. ◆ Azlık.

Modicité [ims.] Azlık, cüziyet. ◆ Ucuzluk, ehvenlik: – **des prix** Fiyatın ehvenliği.

Modifiable [s.] Kabil-i ıslah ve tadil.

Modificateur [imz.] (cr.) Makinelerde ileriye ve geriye ittiren alet, muaddil.

Modificatif,ve [s.] Islah ve tadil eden, muaddil. = [imz.] Cümlenin mealini tağyir eden kelime.

Modification [ims.] Tadil. || (fls.) Şekil, bir şeyin iktisab ettiği tarz-ı vücut ve hareket.

Modifier [ft.] Islah ve tadil etmek.

Modillon [imz.] (m.) Bina pervazı altında dirsek gibi olan küçük kavislerden ibaret tezyinat-ı mimariye.

Modiole [ims.] Taşları oyan bir cins midye.

Modique [s.] Ehemmiyetsiz, değersiz, cüzi, az.

Modiquement [h.] Ehemmiyetsizce, cüzice.

Modiste [ims.] Modaya müteallik şeyler yani kadınlara mahsus elbise vesâire yapan ve satan kadın, modistra, terzi kadın. ◆ Modadan anlayan, zevk alan.

Modulateur,trice [i.] Şarkı bestelerini tertip etmekte mahir adam, bestekâr.

Modulation [ims.] (ms.) Bir makamın seyri, bir makamdan diğerine geçme. ◆ Âheng-i asvat. ◆ Gezinme. ◆ Perdelerin değişmesi.

Module [ims.] (m.) Ebniye ve sütunların muvâzenesini tutmak üzere kullanılan ölçü, esas-ı mikyas-ı bina, vâhid-i mimarî, çap. ◆ Direğin kutru.

Moduler [ft.] Birkaç havadan mürekkep bir şarkı bestesi tertip etmek, makam yapmak, telhin etmek, gezinmek. ◆ Telaffuz etmek.

Modus faciendi [imz.] (*mo-du-sfa-si-ain-di*) Tarz-ı hareket, tarz-ı icra.

Modus vivendi [imz.] (Latinceden tabir) Suret-i tesviye-i muvakkate.

Moelle [ims.] (*moi-le*) İlik, muh. ◆ Fidan özü, muh. || (mec.) Lüb, ruh, esas. || – **épinière** Muh-ı şevkî.

Moelleusement [h.] (*moi-leu*) Yumuşak ve letafetli olarak. ◆ Zarafet ve selâsetle.

Moelleux,se [s.] (*moi-leu*) İlikli, özlü. ◆ Yumuşak, leyyin, latif. ◆ Hafif ve selis. ◆ Tatlı, lezzetli. = [imz.] Yumuşaklık, letafet, lezzet.

Moellon [imz.] (*moi-lon*) Âdi duvar taşı. || **Petit** – Küçük moloz taşı.

Mœurs [ims. - cm.] (*s* harfinin telaffuz ve adem-i telaffuzu da caizdir.) Ahlak, hasâil, şiyem, secâyâ. ◆ Hüsn-i ahlak, ahlak-ı hasene. || **Les bonnes** – Ahlak-ı hasene, fezâil-i ahlak. || **Information de vie et de** – Tezkiye-i ahvâl. || **Vie et** – Hüsn-i hâl: **Certificat de vie et** – Hüsn-i hâl varakası, tasdiknâmesi.

Mofette [ims.] Yeraltında ve hususiyle maden kuyularında hasıl olan teneffüse gayr-ı sâlih zehirli hava, gazât-ı müsemmime.

Mofette yahut **Moufette** [ims.] Geriye bir râyiha neşreden âkilü'l-lahm bir hayvan.

Mogilalisme [imz.] (t.) Lüknet-i dâime.

Moha [imz.] Hind darısı ki yeşilken biçilip hayvanata verilir.

Mohair [imz.] (*mo-èrr*) Keçi tiftiği, tiftik. || – **crépu** Kıvırcık tiftik.

Mohatra [smz.] (hk.) **Contrat** – Murâbahacıların bir şeyi veresiye olarak pek pahalı satıp da derakab peşin akçe ile ve ucuz satın almak için yaptıkları tezvirli mukabele, bey'-i muhâtara.

Moi [z.] Zamir-i munfasılın müfred mütekellimi, ben. || **De vous à** – Beynimizde, mahremâne. || **Quant à** – Bana gelince. || **à part** – Şahsi olarak. = [imz.] Benlik, menfaat-ı

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

şahsiye. ◆ Ene, nefs. || (Tasavvuf) Non – Nefsin gayrı, gayr, a'yân-ı hariciye.

Moignon [imz.] (t.) Kesik uzuv parçası, kıta.

Moindre [s.] Daha küçük, daha ufak, asgar. ◆ Daha az, ekal, nâkıs, eksik. ◆ Daha aşağı, ednâ. ◆ Ekalli, cüzi, ednâ, hiç. = [imz. - cm.] (c.) Méthode des – s carrés Cebirde asgar-ı murabbaat kaidesi.

Moindrement [h.] Menfi bir fiil ile birlikte kullanılıp asla, hiçbir vakit mânâsı ifade eder.

Moine [imz.] Keşiş, rahip, târik-i dünya. ◆ Yatakları ısıtmak üzere yanmış kömür vaz'ına mahsus küçük mangal. ◆ Alaca ayı balığı. ◆ Sebze ve tahtalara ârız olur sivri burunlu kara böcek. ◆ Maymunun bir nevi-i mahsusu. ◆ Tepeli kuş. || – bourru Gayet titiz, fena tabiatlı olan.

Moineau [ims.] Serçe kuşu. ◆ Kulakları kesik beygir. ◆ Manen veya maddeten çirkin olan. || Être chaud comme un – Huzuzat-ı aşka pek haris olmak.

Moinerie [ims.] Keşişler güruhu. (İstihzâ tarikiyle müsta'meldir.) ◆ Keşişlerin tavır ve hâli. ◆ Keşiş manastırı.

Moinillon [imz.] Küçük keşiş.

Moins [h.] Daha az, daha aşağı, daha dûn, o kadar değil: – bon O kadar iyi değil, daha fena; – cher O kadar pahalı değil, daha ucuz. || – que rien Gayet az şey. || Pas – que -den az değil, tam. || Qui plus, qui – Kimi çok, kimi az. = [h.] Le – Mümkün olduğu kadar az. || Au – ve Du – Hiç olmazsa, bari. || à – Daha ucuz. || à – que İllaki, meğerki. || Encore – Hele, asla. = [imz.] (hs.) Nâkıs işareti: – . ◆ Az şey.

Moins-value [ims.] (tca.) Noksan fiyat, noksan kıymet, noksan. ◆ Tedennî-i fiyattan mütevellid fark.

Moirage [imz.] İpekten bir kumaş veya kurdelanın mütemevvic ve hâreli görünecek bir hâle vaz'ı.

Moire [ims.] Keçi tiftiği mensucatı, sof, gezi. ◆ Hâreli kumaş.

Moiré [imz.] Hâreli kumaş, muvara, sof, gezi.

Moirer [ft.] Bir kumaşı hâreli yapmak. ◆ Hârelendirmek.

Mois [imz.] Ay, şehr, mah. ◆ Aylık. ◆ Hayız, âdet. || Être dans son premier – Gebeliğinin birinci ayında bulunmak.

Moise [ims.] (m.) Diğer ağaçları merbut tutan ağaç, kiriş, kuşak.

Moiser [ft.] Kiriş takmak, kirişle bağlamak.

Moisi [imz.] Küflü, küf kokan şey, mütekerric.

Moisir [ft.] Küfletmek. = [fl.] Küflenmek, küf bağlamak. ◆ İhmal ve nisyan olunmak, metruk bırakılmak.

Moisissure [ims.] Küf.

Moissine [ims.] Üzüm salkımlarını hâvi asma dalı, heveng.

Moisson [imz.] Ekinlerin biçilmesi ve bunun mevsimi, hasat. ◆ İktitaf, bazı şeyler toplama. ◆ Sinn-i kemâl. || Or des – s Kemâle ermiş buğdayların sarı rengi. || – de gloire Fütuhat-ı mütevâliye. = [cm.] Biçilen ekinler, mahsulat.

Moissonner [ft.] Ekinleri biçmek, toplamak, ihtisad etmek. ◆ Toplamak, iktitaf etmek. || – des lauriers Fütuhata nâil olmak, şöhret ve şan kazanmak.

Moissonneur,se [i.] Biçici, orakçı, hassad. = [ims.] Ekinleri biçmeye mahsus makine, orak makinesi, tırpan makinesi.

Moite [s.] Yaş, nemnâk. || Le – empire, le – élément Deniz.

Moiteur [ims.] Yaşlık, nem, rutubet. ◆ Az ter, arak-ı hafif.

Moitié [ims.] Yarım, nısf, nîm, yarı. ◆ Zevce. || La plus belle – du genre humain Kadınlar. || – guerre, – marchandise Meşkûk, şüpheli bir surette. || Être – chair, – poisson Ne istediğini söylememek. || Être de – Kâr ve zararı münâsafeten paylaşmak üzere bir şirket teşkil etmek. ◆ İştirak etmek, hesaba girmek. || De – ve à – Yarı yarıya, münâsafeten.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Moka [imz.] Yemen'in Meha şehri civarlarından çıkan meşhur kahve, Yemen kahvesi.

Mol,le [s.] (mr. Mou.)

Molaire [ims. - s.] Azı dişlerine ıtlak olunur, esnan-ı tâhine.

Molasse [ims.] (mad.) Mütekessibat-ı kilsiyeye verilen isimdir. || (arz.) **Étage des – s** Falun tabakatı.

Moldave [i. - s.] Boğdanlı.

Môle [imz.] Dalgaların şiddetini kesmek üzere limanların ağzına dökülen taş yığınları veya yapılan rıhtım, dolma. ◆ Ay balığı. || (tşr.) Cenin-i kâzib.

Moléculaire [s.] Zerrata müteallik, ecza-yı ferdiyeye dair. || **Attraction** – Ecza-yı ferdiye arasındaki kuvve-i câzibe, incizab-ı zerrî.

Molécule [ims.] Ecsamı terkip eden gayet küçük eczanın beheri, cüz'-i ferd, zerre.

Molène [ims.] Sığır kuyruğu tabir olunan nebat.

Molesquine [ims.] Pamuk kadife. ◆ Kolalı patiska.

Molestation [ims.] İncitme, azarlama, ta'zib.

Molester [ft.] İncitmek, azarlamak, muazzeb etmek.

Molette [ims.] Boyaları ezmeye mahsus mahrutiyü'ş-şekl mermer. ◆ Mahmuzların dişli çarkı, kaş, tekerlek. ◆ Atın ayağına inen kara su.

Molinisme [imz.] Hıristiyan akaidinde Molina nâm cizvit papazının mezhebi.

Moliniste [imz.] Hıristiyan akaidinde Molina nâm cizvit papazının mezhebine tâbi adam.

Molinosisme [imz.] Molinos tarafından icat olunmuş bir mezhep.

Mollah [imz.] (Türkçeden me'huz) Molla, imam, müezzin.

Mollasse [s.] Lemsde ve ısırmakta kerih görünecek surette yumuşak ve gevşek.

Molle [ims.] Amerika biber fidanı.

Mollement [h.] Yumuşaklıkla, yumuşacık. ◆ Gevşeklikle, adem-i metanetle. ◆ Rahat ve sefâhetle. ◆ Tembellikle, âtılâne.

Mollesse [ims.] Yumuşaklık. ◆ Gevşeklik, rehavet. ◆ Rahat, sefâhet.

Mollet [imz.] Baldır, semânet-i sak.

Mollet,te [s.] Yumuşakça, yumuşacık. || **Œufs – s** Rafadan yumurta.

Molleton [imz.] Yumuşak yünlü kumaş.

Mollière [ims.] Sulak yer. ◆ Bataklık.

Mollification [ims.] Yumuşatma.

Mollifier [ft.] Yumuşatmak.

Mollir [fl.] Yumuşamak. ◆ Gevşemek, kesb-i hiffet veya rehavet etmek. ◆ Fiyatı düşmek. || (mec.) Zaaf göstermek.

Mollusques [imz. - cm.] (hyv.) İstiridye gibi âzâsız ve kemiksiz yumuşak hayvanlar, hayvanat-ı nâime. = [imz.] (mec.) Ahmak.

Mollusquoïdes [imz. - cm.] (hyv.) Şibh-i nâime fasîlesi.

Mollosse [imz.] Çoban köpeği nevi. ◆ Amerika-yı Cenûbî'nin bir nevi yarasası.

Moluscelle [imz.] Dikenli oğul otu.

Moly [imz.] Sarı çiçekli çiğdem.

Molybdate [imz.] (k.) Molibden denilen maden hâmızıyla bir esastan mürekkep, milh, molibdiyet.

Molybdène [imz.] Gümüş gibi beyaz ve kırılır bir nevi maden, molibden.

Molybdique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı molibden.

Môme [imz.] Küçük çocuk.

Moment [imz.] An, lahza. ◆ Aralık, nöbet. ◆ Fırsat. || **Bon** – İyi saat, vakit. || **Dernier** – Son saat, hâl-i ihtizar. || **Un – !** Durun, bekleyin, kerem edin. || **à tout** – Mütemadiyen. || **En un** – An-ı vâhidde. || **En ce** – Şimdiki hâlde. || **Par** – Vakit vakit, aralık aralık. || **Au – de** Olacağı vakit. || **Au – où** Olduğu vakit. || **Du – que** Mademki. ◆ Bunun üzerine, olur olmaz: **Du – que je l'ai aperçu** Onu görür görmez; **Du – que je l'ai connu** Ken-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

disiyle peydâ-yı muârefe eder etmez. || Un – plus tôt Bir an evvel. || Dès ce – O dakikadan, bu dakikadan beri. || Dans le – , un – Biraz sonra, bir dakikaya kadar. || à ce – O vakit. || Pour le – Şimdilik, şimdiki hâlde.

Momentané,e [s.] Ancak bir lahza süren, bir lahzalık, ânî.

Momentanément [h.] Bir lahza için, bir lahza içinde, muvakkaten.

Momerie [ims.] Eğlenmek için yalandan ve müstehziyâne gösterilen tavır ve hareket, mukallitlik. ◆ Gülünç âyin ve âdet.

Momie [ims.] Eski Mısrîlerin balsamlanmış meyyiti ki ehram-ı Mısriyede bulunmuştur, mumya. ◆ Mumya gibi adam.

Momification [ims.] Bir cism-i meyyitin mumya hâline vaz'ı.

Momifier [ft.] Bir cism-i meyyiti mumya hâline koymak. || Se – Mumyaya tahavvül etmek, ve (mec.) zayıflayıp kurumak, mumya gibi olmak.

Momordique [ims.] İt hıyarı denilen nebat.

Momot [imz.] Brezilya monta kuşu.

Mon [imz.] (z.) (Temlik beyan eden zamirin müfred mütekellim ve müzekkeridir) -m; – père Babam. (Müennesi *ma* ve ikisinin cem'i *mes*'dir.)

Mon yahut Mono [d.] Bir ve yalnız mânâsıyla bazı esmâ-yı mürekkebenin başında bulunur.

Monacaille [ims.] (Makam-ı zemde) Rahipler gürûhu.

Monacal,e [s.] Keşişlere mensup ve müteallik veya şâyeste olan. (cmz.: *monacaux*.)

Monacalement [h.] Keşişlere cesban bir suretle, rahibâne, rahipcesine.

Monacanthe [imz.] Amerika denizlerine mahsus ve vahîdü'ş-şevk bir cins balık.

Monachisme [imz.] Keşişlik, ruhbâniyet. ◆ Manastır.

Monaco [imz.] Bakır akçe.

Monade [ims.] Hakîm-i meşhur Laypniç'in[38] usul-i felsefesince kâffe-i mevcudatın terkibinde dâhil olan faal ve gayr-ı fani bir cevher-i basit, madde-i vahdet, zerre-i hissiye, nak'iye-i mücerrede. = [cm.] Hurdebinle görülür gayet küçük huveynat, huveynat-ı nakîiye-i mücerrede.

Monadelphe [s.] Uzv-ı tezkirini teşkil eden lifleri mültasık olan nebatata ıtlak olunur, vahîdü'l-ah.

Monadelphie [ims.] (nb.) Uzv-ı tezkirlerinin lifleri mültasık olan nebatat, uhâdiyetü't-tezkir.

Monadisme [imz.] (fls.) Zerrat-ı hissiye usul ve felsefesi.

Monagasque [i. - s.] (mr. Monégasque.)

Monandre [s.] (nb.) Vahîdü't-tezkir: Fleur – Zehre-i vahîdü't-tezkir.

Monandrie [imz.] (nb.) Yalnız birer uzv-ı tezkirleri bulunan nebatat, ehâdiyetü't-tezkir, vahîdü't-tezkir.

Monanthère [s.] (nb.) Vahîdü'l-haşefe nebatata ıtlak olunur.

Monarchie [ims.] Hükûmet-i mutlaka, imparatorluk, krallık. ◆ Bu suretle idare olunan memleket.

Monarchique [s.] Hükûmet-i mutlakaya mensup ve müteallik.

Monarchiquement [h.] Hükûmet-i mutlaka usulünce.

Monarchisme [imz.] Hükûmet-i mutlaka taraftarlığı.

Monarchiste [imz.] Hükûmet-i mutlaka taraftarı.

Monarde [ims.] Amerika-yı Şimâlî çayı.

Monarque [imz.] Hükümdar, kral, imparator. || Le – suprême Hâkim-i mutlak, Cenab-ı Hak.

Monastère [imz.] Manastır.

Monastique [s.] Manastıra ve keşişlere mensup ve müteallik.

38 Leibniz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Monaut [i. - s.] Tek kulaklı (kedi veya köpek).

Monautopole [imz.] Muhteri'ler, muharrirler, sanatkârlar için imtiyaz.

Monceau [imz.] Yığın, küme. ◆ Birçok.

Mondain,e [i. - s.] Dünyaya mensup ve müteallik veya dünyanın âlâyişine müptelâ, dünyevî, dünyaperest. ◆ Kibar, kibar âlemlere mensup, ait, müteallik.

Mondainement [h.] Dünyevîce, dünyaperestlikle.

Mondanité [ims.] Dünyanın zevk ve âlâyişi, dünyaperestlik, dünyevîlik. ◆ Kibar âlemi, âdâtı.

Monde [imz.] Âlem, cihan, kâinat, arz ve semâ. ◆ Dünya, arz. ◆ Kibar âlemi. ◆ Gemi tayfası. ◆ Kalabalık: **Avoir du** – Kalabalık olmak. || **L'ancien** – Asya ile Avrupa ve Afrika. || **Le nouveau** – Amerika ile Felemenk-i Cedid. || (mec.) Halk, âlem, nâs. ◆ Ömr-i dünyevî (ruhban ömrünün gayrı). || **Tout le** – Amme, herkes. || – **visible** Âlem-i nâsut. || – **invisible** veya – **spirituel** Âlem-i lâhut, melekût. || **Système du** – Ecram-ı felekiyenin seyir ve harekâtını mübeyyin usul ve kavânîn-i hikemiye. || **Pluralité des** – **s** Kesret-i avâlim. || **Venir au** – Dünyaya gelmek, doğmak. || **Mettre au** – Dünyaya getirmek, doğurmak. || **Le grand** – İleri gelenler sınıfı, kibar takımı. ◆ Kalabalık. || **Demi** – Kibar âlüftegân takımı. || **Quart de** – Zarafeti elden bırakmayan âlüftegân takımı. || **Le petit** – Sunuf-ı âdiye. || **Par le moins du** – Asla, hiçbir vechile. || **De par le** – Dünyanın bir tarafında. || – **moral, intellectuel** Efkâr ve ihtisasatın heyet-i mecmuası. || **L'autre** – Âhiret. || **De L'autre** – Acip, garip. || **Voyage**[39] **autour du** – Devr-i âlem seyahati.

Monde [s.] (Şeriat-ı Musa lisanında) Tahir, pak, helal.

39 Orijinal metinde vayage şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Mondé,e [s.] Ayıklanmış, müntahab. || **Orge** – Arpa şehriyesi (şa'riyesi).

Monder [fl.] (syd.) Temizlemek, ayıklamak, tathir etmek. || (crh.) Tathir etmek.

Mondificatif,ve [s.] (crh.) Yarayı temizleyen, munazzif, munakkî.

Mondification [ims.] (crh.) Yaranın temizlenmesi, tanzif.

Mondifier [ft.] (crh.) Yarayı temizlemek, tanzif etmek.

Mone [ims.] Afrika-yı Garbî şebeği.

Monégasque yahut **Monagasque** [i. - s.] Monako şehri veya hükûmeti ahalisinden olan, Monakolu.

Monère [imz.] (mna.) Hücre-i ferdiye.

Monésia [ims.] (nb.) Monezya denilen Brezilya ağacı ve onun kabuğu.

Monétaire [s.] Meskûkâta ve darb-ı sikkeye mensup ve müteallik. || **Système** – Usul-i meskûkât, darb-ı sikke usulü. || **Union** – Tevhid-i meskûkât. = [imz.] Meskûkât müdürü.

Monétisation [ims.] Bir madenin meskûkâta tahvili, darb-ı sikke.

Monétisé,e [s.] Sikke hâline getirilmiş, darp olunmuş. ◆ Sikke mukabilinde mevki-i tedavüle çıkarılmış.

Monétiser [ft.] Bir madeni meskûkâta tahvil etmek, sikke darp etmek. ◆ Sikke makamında tedavül ettirmek.

Mongol,e [i. - s.] Moğolistan ahalisinden, Moğol. = [imz.] Moğol lisanı.

Mongolien,ne [s.] Moğolistan'a ait, müteallik.

Mongolique [s.] Moğolistan'a yahut Moğollara ait, mensup.

Mongoliste [imz.] Moğol lisanı mütehassısı.

Monilaire yahut:

Moniliforme [s.] (nb.) Tesbihiyü'ş-şekl.

Moniteur [imz.] Nasihat ve ihtar eden, nâsih, müşavir. ◆ Sıbyan mektebi kalfası, müzâkereci. ◆ Bazı gazetelerin ve hususiyle resmîlerinin unvanıdır, takvim. (İkinci

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

mânâsı kasdolunduğu vakit müennesi dahi vardır: *monitrice*.)

Monition [ims.] Kiliseden tard-ı hükm-i rûhânîsinden evvel olunan ihtar ve tembih. ◆ Tembih, ihtar. (Az kullanılır.)

Monitoire [i. - s.] İdare-i rûhâniye ihbarnâmesi.

Monitor [imz.] (hyv.) Zıbâbiye fasîlesinden büyük nevi keler. || (bhr.) Zırhlı duba.

Monitorial,e [s.] İdare-i rûhâniye ilannâmesi suretinde olan (tahrirat).

Monitrice [ims.] İnas sıbyan mektebinde kalfalık eden kız.

Monnaie [ims.] Sikke, akçe. || **Hôtel de la** – Darphane. || **Menue** – Ufaklık. || – **d'appoint** Küsurat, meskûkât-ı sagîre. || **Papier** – Kayme, kavâim-i nakdiye. || – **effective** Meskûkât-ı sahiha, nakdiye. || – **réelle** Tedavül eden meskûkât. || – **fictive** Bazen kavâim-i nakdiyeye bu isim verilir. || – **de billion** Bakır ve nikel gibi meskûkât-ı mağşuşe. || – **rongée** Silik akçe, aşınmış meskûkât. || **Fausse** – Kalb akçe. || – **de change** Poliçe ve emsali kavâim. || **Battre** – Sikke darp etmek, ve (mec.) akçe tedarik etmek. || **Payer en** – **de singe** Parasını, alacağını isteyen bir adama karşı yüzünü gözünü ekşitip eğlenmek. || **Rendre la** – **de la pièce** Mukabele bi'l-misl etmek.

Monnayage [imz.] Darb-ı sikke. ◆ Darp ve imal-i sikke sanatı, sikkezenlik, sikkekenlik. || **Denier, sou, livre de** – Kıymeti az akçe.

Monnayé,e [s.] Meskûk, nakit. || **Argent** – Meskûk sim, nakit sim, nakde tahvil olunmuş gümüş.

Monnayer [ft.] Sikke darp ve imal etmek. || (mec.) Hâsıl etmek, tedavüle çıkarmak.

Monnayeur [imz.] Darphanede işleyen işçi, sikkezen. || **Faux** – Kalpazan.

Mono [d.] Vahîd mânâsını müş'ir olarak bir hayli kelimatın evveline vaz' olunur Latince bir lâhikadır. (mr. Mon.)

Monoatomique [s.] (k.) Vahîdü'z-zerre.

Monobase [s.] Vahîdü'l-esas, vahîdü'l-kaide.

Monoblepsie [ims.] (t.) İki gözle iyi göremeyip yalnız bir gözle iyi görme.

Monocarpe [s.] (nb.) Vahîdü's-semer.

Monocarpien,ne [s.] (nb.) Müddet-i hayatında bir kere meyve veren nebatat, vâhidü's-semer.

Monocéphale [i. - s.] (tt. - tşr.) Vahîdü'l-kımme.

Monocéphalien,ne [s.] Tev'em-i vahîdü'r-re's.

Monocère [imz.] Tek boynuzlu hayvanat, vahîdü'l-karn. ◆ Bir cins deniz helezonu.

Monochrome [imz. - s.] (*kro*) Bir renkli, yekrenk.

Monocle [s.] Yek-çeşm.

Monocle [imz.] Tek gözlük. ◆ Vahîdü'l-ayn. || (tşr.) Lifâfe-i vahîdü'l-ayn denilen göz bağı.

Monocline [s.] (nb.) Uhâdiyü'l-firaş (nebatat).

Monocorde [imz.] Bir telli saz, yek-tar.

Monocotylédone [ims. - s.] (nb.) Filka denilen kalın tohum kabuğu tek olan nebatata ıtlak olunur, vahîdü'l-filka.

Monoculaire [s.] Tek göz ile yapılan, olan.

Monocule [imz.] Yalnız bir göze bağlanan bağ.

Monodactyle [s.] (tşr.) Vahîdü'l-ısbı', tek parmaklı.

Monodelphe [s.] Vahîdü'r-rahim.

Monœcie [ims.] (*né*) (nb.) Âzâ-yı tezkir ve te'nisi bir yerde olan nebatat, vahîdü'l-mesken.

Mono-épigyne [s.] (nb.) Vahîd-i a'lâyü'l-mebiz.

Monogame [s.] Yalnız bir defa evlenmiş yahut yalnız bir şahısla izdivaç eder erkek ve kadın. || (nb.) Uzv-ı tezkirleriyle haşefetü'n-nebatları bitişik nebatata ıtlak olunur, vahîdü'z-zevc. || (hyv.) Yalnız bir dişi ile yaşayan erkek yahut yalnız bir erkek ile yaşayan dişi.

Monogamie [ims.] Bir defa evlenme, birden ziyade şahısla evlenememezlik, taaddüd-i ezvacın zıddı, vahdet-i izdivaç.

Monogastrique [s.] (tşr.) Vahîdü'l-mide.

Monogène [s.] (tt.) Vahîdü'l-cins.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Monogenèse [ims.] (tt.) Tenasül-i vahîdü'l-cins.

Monogénisme[40] [imz.] Zü'l-vahîdi'l-cinsiyet.

Monogramme [imz.] Bir ismin birkaç harfinden ibaret marka. ◆ Sanatkârların kendi masnuatları altına hakkettikleri kendi isimleri veya isimlerinin bir veya birkaç harfi, marka, damga. || – **parfait** İsmin bütün hurufunu hâvi olan marka.

Monogramme [s.] Yalnız hututtan mürekkep. || (fls.) Gayr-ı maddi, manevi, rûhânî.

Monographie [ims.] Yalnız bir nevi veya bir ferdin tarif ve tavsifi, tavsif-i hususi.

Monographique [s.] Tavsif-i hususi suretinde olan.

Monogynie [ims.] (nb.) Çiçekleri yalnız birer uzv-ı te'nisi hâvi nebatat, vahîdetü't-te'nis.

Monogynique [s.] (nb.) Çiçekleri yalnız birer uzv-ı te'nisi hâvi nebat, vahîdü't-te'nis.

Monohypogyne [s.] (nb.) Vahîdü'l-esfelü'l-mebiz.

Monoïque [s.] (nb.) Vahîdü'l-mesken.

Monolithe [imz. - s.] Yekpâre taştan yapılmış heykeltıraşlık masnuatı.

Monolithisme [imz.] Gayet büyük taşlarla inşa etmek usulü.

Monologique [s.] Kendi kendine söylenerek anlatmaktan ibaret olan, bu tarza ait bulunan. ◆ Yalnız bir mevzudan bahseden.

Monolittère [s.] (hyv.) Vahîdü'l-harf.

Monologue [imz.] Tiyatro sahnesinde yalnız bir adam kalıp kendi kendine söylenmesi, hasbihal. ◆ Yalnız başına söyleyen bir adamın sözleri.

Monologuer [ft.] Yalnız başına söylemek.

Monomachie [ims.] Mübâreze.

Monomane [i. - s.] Akıl ve şuurun bir maddeye inhisarından ibaret olan merak[a], cinnet-i vâhideye müptelâ adam.

Monomanie [ims.] (t.) Akıl ve şuurun bir maddeye inhisarından ibaret merak, cinnet-i vâhide. ◆ Fikr-i sabit.

Monôme [imz.] (r.) Zâid veya nâkıs işaretleriyle merbut aksamı olmayan kemiyet-i cebriye, zû-hadd-i vahîd.

Monométallisme [imz.] Meskûkâtta mikyas-ı vâhid usulü.

Monomètre [imz.] Müttehidü'l-vezn.

Monopégie [ims.] (t.) Elem-i müstekarrü'r-re's.

Monopérigyne [s.] (nb.) Vahîd-i havlü'l-mebiz.

Monopétale [s.] (nb.) Yalnız bir tüveyci bulunan nebatata ıtlak olunur, vahîdü't-tüveyc.

Monophagie [ims.] Yalnız bir yemek için iştihâ, arzu.

Monophiodontes [imz. - cm.] (hyv.) Dişleri müddet-i ömründe bir kere çıkan hayvanat-ı südeyyeye denir.

Monophthalme [s.] Yalnız bir gözü olan.

Monophylle [h.] (nb.) Bir yapraktan ibaret goncalara ıtlak olunur, vahîdü'l-varak.

Monophyte [s.] (nb.) Vahîdü'n-nev'.

Monopode [s.] (hyv.) Vahîdü'l-kadem.

Monopodie [ims.] Zü'l-vahîdi'l-kadem. (Acâibattan.)

Monopole [imz.] Bazı mahsulat füruhtunun yalnız bir şahsa ya bir şirkete veya hükûmetin bir idare-i mahsusasına münhasır olması imtiyazı, inhisar, yed-i vâhid usulü. ◆ İnhisar, imtiyaz. || **Article de** – İnhisar mamulat ve eşyası.

Monopoleur [imz.] İnhisar sahib-i imtiyazı.

Monopolisé,e [s.] İnhisar tahtına alınmış.

Monopoliser [ft.] İnhisar altına almak.

Monopse [s.] Hilkaten tek gözlü, vahîdü'l-ayn, yek-çeşm.

Monopsie [ims.] Yaratılışta tek gözlü olma.

Monoptère [i. - s.] (m.) Yalnız bir sıra sütunları olan ve çatısı direklerle tutturulmuş bu-

40 Orijinal metinde Mongénisme şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

lunan bina, vahîdü'l-cenah. || (tt.) Tek kanatlı balık, semek-i vahîdü'l-misbah.

Monorail [imz. - s.] Tek raylı demiryolu hattı.

Monorchide [s.] (*ki*) (t.) Vahîdü'l-husye.

Monorchidie [s.] (*ki*) Vahdet-i husye.

Monorime [s.] Bütün beyitlerinin kafiyesi bir olan şiir.

Monoroue [s.] Tek pervaneli.

Monoséphale [s.] (nb.) Vahîdü'l-vüreyk-i ke's.

Monosperme [s.] (nb.) Yalnız bir tohum veya çekirdeği olan meyve veya nebat, vahîdü'l-bezr.

Monostigmaté,e [s.] (nb.) Vahîdü'l-istigmat.

Monostique [s.] Yalnız bir beyitten ibaret şiir, müfred.

Monostome [s.] (tt.) Vahîdü'l-fem.

Monostyle [s.] (nb.) Vahîdü'l-ibre.

Monosyllabe [imz.] Yalnız bir heceden mürekkep lafız, vahîdü'l-hecâ.

Monosyllabique [s.] Bir heceli. ◆ Bir heceli kelimelerden mürekkep. ◆ Kısa, tek heceli kelimelerle söz söyleyen.

Monothéisme [imz.] Allah'ın birliğine itikad, muvahhidlik, tevhid. ◆ Tevhid esası üzerine müesses din.

Monothéiste [imz.] Allah'ın birliğine inanan adam, muvahhid, ehl-i tevhid.

Monothéistique [s.] Muvahhidliğe, tevhide ait, müteallik.

Monothélisme [imz.] Hazreti İsa'nın yalnız iradet-i beşeriyesine inanmaktan ibaret bir Hıristiyan mezhep ve itikad-ı mahsusu.

Monothélite [i. - s.] Hazreti İsa'nın yalnız iradet-i beşeriyesine inanmak mezheb-i mahsusunda bulunan Hıristiyan.

Monotis [imz.] Bir cins deniz helezonu.

Monotone [s.] Bir makamdan ibaret, tek perdeli ve usandırıcı (makam vesâire). ◆ Daima bir tarz ve üslupta bulunan, mütesâviyü's-siyak, bir siyakta. ◆ Yeknesak.

Monotonie [ims.] Makam ve sadânın ya ibare ve suret-i ifadenin veya sâirenin usanç getirecek surette daima bir hâl ve üslupta bulunması. ◆ Yeknesaklık.

Monotrème [s.] (hyv.) Vahîdü's-sukbe.

Monotrope [ims.] Çam ağacının köklerinde biter bir nebat-ı tufeylî.

Monotropées [ims. - cm.] (nb.) Zü'l-vüreykat-ı tahte'l-mebiz sınıfından vahîdü'ş-şekl fasîlesi.

Monotype [s.] Müteşâbihü'l-ecnas, müteşâbihu's-suver.

Monoxile [s.] Yekpâre tahtadan mamul (kayık, tekne ve emsali).

Mons [imz.] (*monss*) (*Monsieur* veya *monseigneur*'den muhaffeftir.) Efendi.

Mons [imz.] (*s* okunur) Belçika'da mons kömürü.

Monseigneur [imz.] Avrupa'da hükümdar hanedanına mensup zevâta ve kardinallere, baş piskoposlara, piskoposlara veşâir büyük adamlara verilen elkab ve unvandır. (cm.: *messeigneurs* ve *nosseigneurs*.)

Monseigneur [imz.] Hırsızların kilit açmakta kullandıkları bir maymuncuk.

Monseigneuriser[41] [ft.] *Monseigneur* unvanını vermek, bu unvanla hitap etmek.

Monsieur [imz.] (*mo-sieu* yahut *meu-sieu*) Efendi, mösyö. ◆ Tavır ve hâl ve lisanında terbiye âsârı görünen adam, efendiden adam, çelebi. ◆ Koca, zevc. || **Faire le gros, – , faire le** – Büyüklük satmak. || **Prune de** – Mavi renkte büyük taneli bir nevi erik. ◆ Bu eriğin rengi. (cm.: *messieurs*.)

Monsonie [ims.] Kap müstemlekesine mahsus ıtır çiçeği.

Monstre [imz.] Şekil ve sureti tabiatın hilâfında olan mahluk, mesih, hâriku't-tabîa, galatu't-tabîa. || (mec.) Pek çirkin ve bi-

41 Orijinal metinde Monseigueuriser şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

çimsiz veya pek cesim ve vahşi hayvan, dev, canavar (insan hakkında dahi müsta'meldir); – s marins Deniz canavarları. ◆ Pek büyük, cesim, müfrit; Canon – Büyük çapta cesim top.

Monstrueusement [h.] Pek acip ve garip bir surette, fevkalâde. (Çirkinlik ve büyüklük vesâire hakkında müsta'meldir.)

Monstrueux,se [s.] Hârik-i tabîa bir şekil ve surette olan, mesihî, galatu't-tabîa. ◆ Kanun-ı tabiata mugayir. ◆ Pek cesim, pek çok, pek çirkin. ◆ Pek müfrit, azim.

Monstruosité [ims.] Galatu't-tabîa bir şekil ve surette bulunma, mesh. ◆ Pek cesim ve acip ve çirkin şey. ◆ Kanun-ı tabiata mugayeret. ◆ Kanun-ı tabiattan harice çıkan şey.

Mont [imz.] Münferit ve küçük dağ, tepe, tel. ◆ Emniyet sandığı. || (mec.) Yetişmesi güç şey. || Promettre – s et merveilles Mübalağalı vaatlerde bulunmak. || Par – et par vaux Her taraftan. || Les – s Alp dağları. || – pagnote Hiç tehlikeye maruz kalmaksızın bir muharebeyi temâşâ için çıkılan mürtefi nokta. || – s d'or Servet-i azîme, menâfi-i cesime. || – de Vénus Cebel-i Zühre. || à – Yukarıda, yukarıya. (Eski tabirdir.)

Montage [s.] Yukarıya çıkarma, taşıma; bunun için verilen ücret. ◆ Kabarma. ◆ Makinelerin kurulması, takılması.

Montagnard,e [i. - s.] Dağ ahalisinden, dağlı, cebelî, ehl-i cebel. ◆ Dağları seven. ◆ Dağlara ait.

Montagne [ims.] Yüksek dağ, cebel. ◆ Yığın, dağ. || Chaîne de – Silsile-i cibal. || Cime de – Zirve-i cebel, şâhika. || Plateau de – Yayla. || Les saintes – e Semâ. || Se faire des – s İfrat etmek. || – russe Suni ya hakiki tepecikler üzerinde yapılan yollardan eğlence için arabalar veya kızaklar derûnunda süratle inilip o hızın tesiriyle tekrar çıkılmaktan ibaret bir eğlence.

Montagneux,se [s.] Dağları çok, dağlık (mahal), kûhistan.

Montant [imz.] Doğramacı ve çilingir masnuatında aşağıdan yukarıya mevzu' ağaç veya demir pervazı, payanda kol, kılavuz direği. ◆ Maden ocaklarının çerçeve ayağı. ◆ Med zamanı.

Montant [imz.] Bir hesâbın bâliğ olduğu miktar, yekûn, mecmû. ◆ Bedel, semen.

Montant,e [s.] Yukarıya çıkan, sâid. ◆ Gittikçe yukarıya kalkan, yukarıya giden. || Robe – e Göğüs ve kolları setreden libas.

Mont-de-piété [imz.] Eşya-yı menkule üzerine akçe ikraz eden emniyet sandığı. (cm.: des *monts-de-piété*.)

Mont [ims.] Atın kısraklara aşması ve bunun mevsimi, nezk, nezâ'.

Monte-charge [imz.] (cr.) Yukarı kaldırmaya ve ale'l-husus fabrikalarda tepeden dolan fırınlara kömür vesâire taşımaya mahsus her nevi tekerlekli alet ve makineye alem olmuştur. || (as.) Cephane sandığı.

Monté,e [s.] Bir cihetçe mamur olan: Être – en habits Elbisece mamur olmak. ◆ Mübalağalı, müteheyyic, itidalsiz: Avoir la tête – e Müteheyyic bir tabiata mâlik olmak. ◆ Yukarı mevzu'. ◆ Kaid. ◆ (Alet-i musiki hakkında) Akord edilmiş, tanzim, tertip edilmiş. ◆ (Makine ve emsali hakkında) Aksamı yerli yerine takılıp kurulmuş. ◆ Tertip ve tanzim olunmuş. ◆ Collet – Ahlakı gayet saf, temiz gözüken adam. || – en couleur Gayet renkli.

Montée [ims.] Yokuş, bayır. ◆ Çıkılacak yer, merdiven. ◆ Çıkma, suud. || (tt.) – à la bruyère İpek böceklerinin askıya, dala çıkması.

Monter [fl.] Yukarıya çıkmak, suud ve uruc etmek. ◆ Yükselmek, tereffu' etmek. ◆ (Rüzgâr hakkında) Cenuptan şimale geçmek. ◆ Terfi-i rütbe etmek. ◆ Pahalanmak, fiyatı yukarıya çıkmak. ◆ Bâliğ olmak, çıkmak. ◆ Sadâ yükselmek, tizleşmek. || – aux nues Hiddetlenmek. ◆ Büyük bir muvaffakiyet ihraz ile nâil-i rağbet olmak. || – sur le théâtre, sur les planches Tiyatro oyuncusu olmak. || – sur le Parnasse Şiir ile iştigal etmek. || – sur

mer Bahren bir seyahat icrası için gemiye binmek. (Mealine göre kâh *être* ve kâh *avoir* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.) = [ft.] Yukarıya çıkarmak, kaldırmak. ◆ Çıkmak: – une montagne Bir dağa çıkmak. ◆ Talim ve terbiye etmek: – un cheval Bir beygiri talim etmek, alıştırmak. ◆ Süvar olmak, râkib olmak, kumanda etmek: L'amiral montait le meilleur vaisseau de sa flotte Amiral filonun en iyi sefinesine süvar olur idi. ◆ (Dişi bir hayvan hakkında) Aşmak. ◆ Takmak, kurmak. ◆ Tanzim ve tesviye etmek. ◆ Binmek. || (mec.) Hazırlamak. ◆ Heyecan ve tehevvüre getirmek. || – une garde à quelqu'un Birisini şiddetle tekdir etmek. || – une scie à quelqu'un Tekrarı ile can sıkacak bir şey yapmak. || (m.) – un tôit Bir çatı kurmak. || (as.) – un canon Topu kundağa bindirmek. || – la montre Saati kurmak. || Se – Tedarik etmek, edinmek. ◆ Bâliğ olmak. ◆ Bir beygir tedarik etmek. ◆ Teheyyüc etmek, kızmak.

Monteur [imz.] Zî-kıymet taşları takan kuyumcu.

Monteuse [ims.] Takkeci kadın.

Montgolfière [ims.] (*mon-gol*) Yalnız alttan açık olup ısınmış hava ile doldurularak yukarı kalkan balon ki en evvel icat olunan nevidir.

Monticule [ims.] Küçük dağ, dağcık, tepe. || (tşr.) Dimağçenin sath-ı a'lâsında olan hadebe, cubeyl.

Mont-joie [imz.] Fransızların eski harp sadâsı. ◆ Mahall-i zaferde yığılan taş. ◆ Yığın.

Montmorency [ims.] (*mon-mo*) Kısa saplı ve ekşi bir cins kiraz.

Montoir [imz.] Binek taşı. ◆ Atın sol tarafı ki oradan binildiği için bu nâm verilmiştir. || Hors le – Atın sağ tarafı.

Montrable [s.] Gösterilebilir, kabil-i irâe.

Montre [ims.] Cep saati. || – marine Büyük dikkatle yapılıp asla tahallüf etmeyen bahriyede müsta'mel tûl saati. || – à répétition Bir düğmesine ilişince çalan cep saati.

Montre [ims.] Dükkânın önüne açılmış, konulmuş eşya-yı ticariye, sergi. ◆ Buna mahsus camekân. ◆ Numûne. ◆ Gösteriş, zâhir-i hâl. || (mec.) Gösteriş, arz. || Faire – Mağazasının önüne eşya ve emtia yapmak, koymak. ◆ Sonra göstereceklerini beğendirmek maksadıyla iptidâ âdi cins eşya çıkarmak. || Se mettre en – Kendisini göstermeye çalışmak.

Montrer [ft.] Göstermek, irâe, teşhir etmek. ◆ İzhar, arz, ibraz etmek. ◆ İspat etmek. ◆ Talim ve tedris etmek, göstermek. || – des dents Mukavemete hazır olduğunu göstermek. || – au doigt Alenen eğlenmek, maytaba almak. || – la corde (Elbise hakkında) Pek eski olmak. || – la couture de ses bas (Tiyatro ıstılahında) Mukavelesini bozmak, çekilip gitmek. || (hk.) – le corpus delicti (Latince bir tabirdir) Cürüme alet olan şeyi irâe etmek. || Se – Görünmek, kendini göstermek.

Montreur,se [i.] Halka bir hayvan veya şey gösterip seyrettiren adam.

Montueux,se [s.] Düz olmayan, tepeli ve inişli yokuşlu (arazi).

Montuosité [ims.] İnişli çıkışlı, arızalı olma.

Monture [ims.] Binek hayvanı. ◆ Bir alet vesâirenin üstünde bulunduğu veya takılmış olduğu kısmı, ayak, sap, kaide, çerçeve. ◆ Bir şeyin takılması ve takılma ücreti, kıymetdar taşları mıhlama ve bunun ücreti.

Monument [imz.] Tezkâr-ı nâm için rekz ve tesis olunmuş sütun ve heykel ve binaya müteallik âsâr. ◆ Büyük ve musanna' bina, mebânî-i âliye. || (mec.) Ahfada yâdigâr kalmaya, tûl-i müddet pâyidar bulunmaya şâyan her nevi eser.

Monumental,e [s.] Ahfada yâdigâr kalmaya şâyan âsâr-ı mimariye ve nakriye, âsâr ve mebânî-i âliye kabîlinden veya bu âsâra mensup ve müteallik olan. ◆ (Latife tarzında) Gayet azim, cesim. ◆ Hayret-bahş. (cm.: *monumentaux*.)

Moquable [s.] Kabil-i istihzâ ve istihfaf.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Moque [ims.] (bhr.) Maniska yahut parile makarası.

Moquer (se) [fv.] İstihzâ etmek, eğlenmek, zevklenmek. ◆ Tahkir ve istihfaf etmek. ◆ Şaka söylemek, latife etmek. ◆ Aldatmak.

Moquerie [ims.] İstihzâ, eğlenme, zevklenme. ◆ Latife, eğlence, şaka. ◆ Maskaralık, rezalet.

Moquette [ims.] Mefruşatta müsta'mel yün kadife; **Tapis** – İngiliz halısı nevinden olan halılar. ◆ İstihzâ, eğlence. (Bu mânâda âmiyânedir.)

Moqueur,se [i. - s.] Müstehzî, şakacı, latifeci. ◆ Müstehziyâne. = [imz.] Amerika'da bulunur ve ıslık çalar bir nevi kara tavuk.

Moqueusement [h.] Müstehziyâne.

Morailles [ims. - cm.] Nallandığı zaman beygirin burnuna geçirilen yavaşa.

Moraillon [imz.] Kilit köprüsü.

Moraine [ims.] (arz.) Buz dağlarının altına biriken kaya parçaları ve rüsubat, salsal-i cümûdiye.

Moral,e [s.] Ahlaka müteallik, muvâfik; ahlaki, edep ve terbiyeye dair. ◆ Ahlak-ı hasene sahibi, fâzıl. ◆ Hissiyat-ı kalbiyeye müteallik, kalbî, manevi. ‖ **Éducation – e** Terbiye-i ahlakiye. = [imz.] Hissiyat-ı kalbiye, ahlak. (cmz.: *moraux*)

Morale [ims.] İlm-i ahlak, meslek-i ahlaki. ◆ Bir mesel ve hikâyenin ibret alınacak ciheti, hisse, ahlak dersi. ◆ Terbiye, te'dib. ◆ Ahlak kitabı.

Moralement [h.] Ahlakça, ilm-i ahlaka tevfikan. ◆ Manen. ◆ Bir dereceye kadar, pek kati olmayarak.

Moralisateur,trice [s.] Tehzib-i ahlak eden, mürebbi.

Moralisation [ims.] Tehzib-i ahlak, terbiye.

Moraliser [ft.] Tehzib-i ahlak etmek, ahlakını düzeltmek, terbiye etmek. ◆ Te'dib ve mücâzat etmek. = [fl.] Ahlaka dair mütalaat ve mübâhasatta bulunmak.

Moraliseur,se [imz.] Ahlaktan dem vuran, ötekine berikine nesâyih-i ahlakiye veren adam.

Moraliste [s.] Ahlaka dair kitap yazan muharrir, ahlakiyûndan adam.

Moralité [ims.] Ahlaka müteallik fikir ve mütalaa. ◆ Bir kitap veya hikâyenin ahlakça olan maksadı. ◆ Etvar ve harekâtın ahlaka müteallik ciheti, ahlaka derece-i mutabakatı. ◆ Ahlak. ◆ Kurûn-ı Vustâ'nın manzum faciası.

Moratoire [s.] (hk.) **Intérêts – s** Eyyam-ı müteahhire faizi, güzeştesi.

Morave [i. - s.] Moravyalı, Moravya'ya yahut Moravyalılara ait, müteallik.

Moravianisme [imz.] Protestan mezhebinin bir nevi.

Morbide [s.] (t.) Hastalığa mensup ve müteallik, marazî. ‖ (mec.) Bozuk. ‖ (rs.) (Ten hakkında) Nerm ve nazik, yumuşak.

Morbidement [h.] Marîzâne.

Morbidesse [ims.] (rs.) Tenin resim ve nakrda tasvir olunan yumuşaklık ve tarâveti.

Morbifique [s.] (t.) Hastalığı mûcip olan, mümriz.

Morbilleux,se [s.] (tt.) Kızamığa müteallik, kızamığa ait.

Morbleu! [hd.] Hay Allah hayır versin!

Morceau [imz.] Parça, pâre, kıta, hisse. ◆ Bir kitap vesâireden çıkarılmış parça, fıkra. ◆ Musiki ve resim vesâireye müteallik kıta, fasıl. ◆ Gayet kısa boylu adam. ‖ **– honteux** Tabakta kalan son parça ki diğerlerini mahrum etmemek için alınmaktan ictinab edilir. ‖ **Avoir ses – x taillés** İdare ve tasarruf ile ancak taayyüş edebilecek bir paraya mâlik olmak. ‖ **Être fait de pièces et de – x** Tasvir ve tahrirde vahdet bulunmamak. ‖ **– x choisis** Mecmua-i müntahabat.

Morceler [ft.] (*Appeler* gibi tasrif olunur.) Paralamak, parça parça etmek, parçalara taksim etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Morcellement [imz.] Paralama, parçalara taksim etme.

Mordache [ims.] El kerpeteni. ◆ Ocak maşası. || – **de l'étau** Yay çenesi.

Mordacité [ims.] Aşındırma, aşındırıcılık, hassa-i ekliye. || (mec.) Acı ve dokunaklı fasl u mezemmet.

Mordançage [imz.] Şap vesâire ile kumaşları perdaht etme ameliyatı. (Buna *Alunage* dahi derler.)

Mordant,e [s.] Isıran. ◆ Aşındıran, yiyen. || (mec.) Dokunaklı, müstehzî ve muteriz. = [imz.] Altın safhalarını bakır vesâire üzerine yapıştırmaya mahsus yaldızcı tutkalı. ◆ Kumaş boyalarını takviyeye mahsus zamk, rengâb, müsbitü'l-levn.

Mordéchi yahut:

Mordéhi [imz.] (t.) Hindistan'a mahsus bir nevi kolera illeti, mordehi.

Mordicant,e [s.] Aşındıran. || (mec.) Acı bir istihzâ ile fasl u mezemmet eden.

Mordicus [h.] (s okunur) Musırrâne, muannidâne.

Mordienne [ims.] **à la grosse** – Teklifsizce, laubaliyâne.

Mordillage [imz.] Hafifçe ve defaatle ısırma. || (mec.) Hafif şaka, kızdırma.

Mordiller [ft.] Defaatle ve hafifçe ısırmak.

Mordoré,e [s.] Kırmızıya mâil boz renginde olan, boz kırmızı.

Mordorure [ims.] Kırmızıya mâil boz rengi, boz kırmızı.

Mordre [ft. - fl.] Isırmak. ◆ Yemek, aşındırmak. ◆ Girmek, batmak: **Cette vis n'a pas mordu le bois** Bu vida tahtaya girmedi. ◆ Bozmak: **La lumière a mordu ces couleurs** Ziya bu renkleri tağyir etti. || (mec.) Ta'zib etmek, rahatsız etmek. || – **à belles dents** Kemâl-i bedhâhî ile mezemmet etmek. || – **à la grappe** Aldanmak, celp ve iğfal edilmek. || – **sur** Kenarından artmak, üst üste binmek. || (bhr.) – **à** -ye dönmek. || – **la poussière** Muharebede telef olmak. || **S'en** – **les doigts** Nâdim olmak.

More yahut **Maure** [imz.] Memâlik-i Berberiye ahalisinden olan, Mağribî.

Moreau [smz.] Kara yağız (at).

Morée [ims.] Yaban süseni.

Morélie [ims.] Zehirsiz büyük bir cins Amerika yılanı.

Moreille [ims.] İt üzümü, inebü's-sa'leb.

Morénie [ims.] Amerika-yı Cenûbî hurma ağacı.

Moresque [s.] Mağrip ahalisine, Mağribîlere mahsus tarz ve usulde olan. = [ims.] Mağrip karısı. ◆ Mağribîlere mahsus raks.

Moret [imz.] Yaban mersininin meyvesi.

Morfil [imz.] Bilenen bıçak ve ustura vesâirenin keskin tarafına biriken pek ince çelik rîzeleri, kılağı. ◆ İşlenmemiş fildişi, ham fildişi.

Morfiler [ft.] Oyun kâğıtlarını tanımak için üzerlerine tırnak ile işaret yapmak.

Morfondement [imz.] Suda inhilal. (Eski kelime.)

Morfondre [ft.] Müessir bir soğukla üşütmek, soğutmak. || **Se** – Üşümek, soğuk almak. || (mec.) Çok beklemek.

Morfondu,e [s.] Pek ziyade üşümüş, donmuş.

Morfondure [ims.] (byt.) Beygirin soğuk alması ve bundan hâsıl nezlesi, seyelân-ı enfî, sakağı.

Morganatique [smz.] **Mariage** – Büyük hanedana mensup bir şahısla âdi bir şahıs arasında vâki olup tamamıyla zevciyet hukukunu hâiz olmayan izdivaca ıtlak olunur; küfüvvün gayrıyla izdivaç.

Morganatiquement [h.] Büyük hanedana mensup bir şahısla âdi bir şahıs arasında vâki olan izdivac-ı gayr-ı müsâvi suretinde, küfüvvünün gayrıyla izdivaç suretiyle.

Morgani [s.] (tşr.) Morgani. || **Humeur de** – Hılt-ı morgani.

Morgeline [ims.] Kanarya otu, anagalis-i aşebî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Morgue [ims.] Kibir ve gurur, azamet.

Morgue [ims.] Teşhir-i emvata mahsus mahal, mevta teşhirhânesi, ki naaşları tanınamayan cenazeler vaz' olunup maktul veya müteveffânın akrabası gelerek teşhis ederler. ◆ Hastahanelerde muayene odası.

Morgué! [hd.] ve:

Morguenne! [hd.] Köylülerin kullandıkları bir nevi hiddet ve şetm tabiridir.

Morguer [ft.] Kibir ve gururla tahkir etmek. ◆ Müteazzımâne, mağrurâne muamele göstermek.

Moribond,e [s.] Halet-i nez'de bulunan, muhtazır.

Moricaud,e [s.] Pek esmer çehreli.

Moriforme [s.] Düz şeklinde, biçiminde.

Morigéner [ft.] Te'dib ve terbiye etmek.

Morille [ims.] Kuzu göbeği mantarı ki pek leziz ve makbuldür.

Morillon [imz.] Kara çavuş denilen üzüm. ◆ Kılkuyruk tabir olunan ördek. = [cm.] İşlenmemiş ham zümrüt.

Morin [imz.] Sarı bakkamdan çıkarılan sarı boya.

Morinde [imz.] Hindistan dutu.

Morine [ims.] (k.) Dutiyet. ◆ Hindistan'a mahsus bir cins fidan.

Moringe [ims.] Ban fidanı.

Moringées [ims. - cm.] (nb.) Bakliye fasilesinden bâniye cinsi.

Morion [imz.] Hafif bir nevi baş zırhı, miğfer. ◆ Deniz helezonu.

Morioplastie [ims.] (crh.) Tasnif-i uzuv.

Morisonie [ims.] Amerika'ya mahsus bir cins elma ağacı.

Mormon,ne [imz.] Amerika'da icat olunmuş bir mezheb-i mahsusa tâbi adam, Mormon.

Mormonisme [imz.] Mormonluk.

Mormyre [imz.] Nil'de bulunur mercan balığı.

Morne [s.] Pek mahzun ve mağmum. ◆ Donuk, kapalı, karanlık.

Morne [imz.] Amerika'da münferit dağ veya tepe.

Mornement [h.] Mükedderâne, mağmumâne.

Mornifle [ims.] Elin tersiyle vurulan tokat.

Morose [s.] Mükedder, hazin. ◆ Titiz. ◆ Keder-bahş.

Morosité [ims.] Gam ve keder. ◆ Titizlik.

Morphée [ihz.] Esâtirde uyku mabud-ı mevhumu. ‖ (t.) Bazen yüze ârız olur bir nevi abraş illeti ki mayasıldan hâsıl olur, morfe.

Morféique [s.] (t.) Morfe illetine müptelâ.

Morphine [ims.] Afyon ruhuna uyutturmak ve uyuşturmak hassalarını veren bir madde-i nebatiye, morfin.

Morphographie [ims.] Ecsam-ı sulbenin eşkâl ve zevâhirini resm-i hattî ve menâzır ile bi-tamâmihâ irâe etme.

Morphologie [ims.] Eşkâl-i madde ve ecsamın tarihi. ‖ (tşr.) Teşrih-i tavsifî. ‖ Eşkâl-i kelimat ile tahavvüllerinin tarihi.

Morpion [imz.] Tavuk biti.

Mors [imz.] (s okunmaz) Gem, licam, şekîme. ‖ **Prendre le** – **aux dents** Beygir gemi azıya alıp gitmek. ‖ **Hocher le** – **à** Arzuya mümânaat etmek.

Morse [imz.] Şimal denizlerinin yarı bahrî yarı berrî bir hayvanı ki ayı balığı nevinden olup ağzının iki tarafından çıkan dişleriyle sandalları devirir muhâtaralı bir canavardır, deniz afeti, mors.

Morsure [ims.] Isırma, ısırma yarası, ısırma eseri, azza, ledga. ◆ Sokma. = [cm.] (mec.) İftira âsârı, cerâhatü'l-lisan.

Mort [ims.] Ölüm, vefat, merg. ◆ İdam cezası. ‖ (mec.) Pek şiddetli acı veya veca'. ‖ – **civile** Hukuk-ı medeniyeden ıskat. ‖ – **aux rats** Sıçan otu. ‖ **à la** – Pek ziyadesiyle. ‖ **à la vie et à la** – Daimi, her vakit ve her hâl için. ‖ **Mourir de sa belle** – Mevt-i tabii ile ölmek. ‖ **à** – Mevti intac edecek bir surette. ◆ Çok, pek ziyade.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mort,e [s.] Ölmüş, müteveffâ. ◆ Gayet ağır, sıklet-bahş. ◆ Sâkit, sâmit. ◆ Bî-his. ◆ Sönük, zayıf. || **Eau – e** Gayr-ı müteharrik, râkid su. || **Papier** – Damgasız kâğıt. || **– e saison** Bir sanat erbabının işin azlığından dolayı pek az çalıştıkları, boş durdukları zaman. || **Balle – e** Sürat ve kuvvet-i iptidâiyesini kaybetmiş mermi, kurşun. || **Lettre – e** Tatbik ve icra edilmeyen. = [imz.] Cenaze, meyyit.

Mortadelle [ims.] İtalya'nın baharlı sucuğu.

Mortaillable [s.] Avrupaca evladına miras bırakmayıp mâmeleği sahibine kalan derebeyi raiyesine ıtlak olunur idi.

Mortaisage [imz.] (m.) Lamba veya yuva açma. ◆ Doğramalara dişi geçmesi açma ameliyatı.

Mortaise [ims.] Kertik, lamba. ◆ Makara yuvası. ◆ Doğrama geçmesinin dişisi, zıvana, kama yuvası. || (bhr.) – **de clef** Kaşkaval deliği.

Mortaiser [ft.] Kertik veya lamba yapmak.

Mortalité [ims.] Kabiliyet-i mevt, adem-i beka. ◆ Beher sene vefat eden insanlar veya hayvanat miktarı, miktar-ı vefeyat. ◆ Bir illet-i sâriyeden ileri gelen insan ve hayvan telefatı. ◆ Müntic-i mevt olabilme.

Mort-bois [imz.] Ağaçların kurumuş dalları. ◆ Bu dalları kat' etmek hakkı.

Morte-eau [ims.] (bhr.) Kamerin tesdisi esnasında cezir ve meddin hafif surette vukuu hâleti, cüz'î-i cezr ü med. || (mec.) Sükûtî adam, gürültüyü sevmeyen adam.

Mortel,le [s.] Ölüme mensup ve müteallik, mevtî. ◆ Ölümü bâis, mühlik. ◆ Fani. || **Péché** – Mağfiret-i rabbaniye ümidini kaybettiren günah, kebâir. || **Ennemie** – Hasm-ı can. || (mec.) Pek şiddetli. ◆ Pek meşakkatli. ◆ Gayet yorucu, can sıkıcı. || **Quitter sa dépouille – le** Ölmek. = [i.] İnsan. = [imz. - cm.] Nev-i beşer.

Mortellement [h.] Mühlik surette; ağır. || (mec.) Pek, ziyadesiyle, ifrat ile, gayet.

Morte-paye [ims.] İhtiyar hizmetçi. (cm.: des *mortes-payes*.)

Morte-saison [ims.] Kesat vakti, kesat zamanı. (cm.: des *mortes-saisons*.)

Mort-gage [imz.] Hâsılatı dâine ait olup deynden tenzil olunmamak üzere bırakılan rehin. (cm.: des *morts-gages*.)

Mortier [imz.] Kumlu kireç, harç. ◆ Eczacı havanı. ◆ Havan topu. ◆ Siyah kadifeden bir nevi yuvarlak takke. || **– blanc** Kıtıklı harç. || **– bâtard** Kireçli kaba harç. || **– gras** Özlü harç.

Mortifère [s.] Bâis-i mevt, mühlik.

Mortifiant,e [s.] İnciten, elem veren. ◆ Tahkir ve tezlil eden.

Mortification [ims.] Kesr-i nefs, riyâzet, mücâhede. || (mec.) Hakaret, tezlil. || (t.) Kangren olup ölmüş etlerin hâli, temevvüt.

Mortifier [ft.] (Et hakkında) Yumuşatmak. ◆ Riyâzetle taazzüb ve kesr-i nefs etmek. || (k.) Bir şeyi karıştırarak hafifletmek. || (mec.) Tahkir ve tezlil etmek.

Mort-né,e [s.] Ölü doğmuş, mürde-zâd, selîl-i meyyit. (cm.: *mort-nés,es*.)

Mortuaire [s.] Meyyite yahut cenaze alayına mensup ve müteallik. || **Registre** – Ölenlerin esâmîsi yazılan defter, sicill-i vefeyat. || **Extrait** – Cenaze ilmühaberi, vefeyat kaydı. || **Chambre** – Ölü odası. || **Frais – s** Teçhiz ve tekfin masârifi. || **Drap** – Tabut örtüsü. = [imz.] Bir memlekette, bir mahalde vefeyat cetveli.

Morue [ims.] Morina balığı.

Morve [ims.] Sümük. ◆ Beygir nezlesi, ruam, sekave illeti.

Morver [ft.] Sümüğünü akıtmak.

Morveux,se [s.] Burnu sümüklü. ◆ ruam illetine müptelâ beygir, ruum. || (mec.) Tecrübesiz ve acemi delikanlı veya kız.

Mosaïque [ims.] Rengârenk taş vesâire parçalarıyla işlenmiş nakış ve tasvir, mozaik. || (mec.) Fıkarat-ı muhtelifeden mürekkep kitap.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Mosaïque [s.] Hazret-i Musa'ya ve din ve şeriatine mensup ve müteallik, Musevi.

Mosaïsme [imz.] Şeriat-ı Musa (asm.), Museviyet.

Mosaïste [imz.] Rengârenk taş vesâire parçalarıyla işlenmiş nakış ve tasvir, mozaik yapan adam.

Mosarabe [s.] (mr. Mozarabe.)

Mosasaure [imz.] (arz.) Edvar-ı tebâşiriyede yaşamış bir hayvan müstehâsesi, mozasor.

Moscatelle [ims.] Bağ sarmaşığı denilen fidan.

Moscouade [ims.] Ham şeker.

Moscovite [i. - s.] Rus, Moskof.

Mosette [ims.] (mr. Mozette.)

Mosquée [ims.] (Arabîden me'huz: mescid) Cami, mescid.

Mot [imz.] Söz, kelime, lafız, lakırdı, kelâm, sühan. ◆ Boş lakırdı. ◆ Mesel (emsal), hikmet (hikemiyat). ◆ Lugaz gibi müsta'mel kelime. ◆ Küçük tezkere, kısa mektup. || – **d'ordre** Tanımak üzere söylenilen söz, sırr-ı leyl, parola. || **Bon** – Latife, nükte, mazmun. || **Gros** – Ağır ve galiz söz. || – **s gras** Terbiye ve edebe münâfi elfaz. || **Dernier** – (Alış-verişte) Son lakırdı. ◆ Gaye, maksat. || **Au bas** – En az, en aşağı. || **Avoir des** – **s, quelques mots** Biraz münâzaa etmek. || **Trancher le** – Kati bir lakırdı söylemek. ◆ Açıktan açığa söylemek. || **Avoir le** – Ne söylemesi, ne yapması lazım geleceğinden haberdar olmak. || **Qui ne dit** – **consent** Sükût ikrardan gelir. || – **composé** Mürekkep kelime. || **Jeu de** – **s** Cinas-ı lafzî. || **Prendre au** – Birisinin söylediği bir sözü derhal, bilâ-tereddüt, birden kabul etmek. || **Se donner le** – İtilâf ve muvâfakat etmek. || **En un** – Elhâsıl, nihayet, hülâsa-i kelâm. || **à demi** – Yarım ağızla, fikrini tamamıyla söylemeksizin. || – **à** – Kelime-be-kelime, harfiyen.

Motacille [ims.] (*sil-le*) *Bergeronnette* denilen çoban kuşunun ism-i fennîsidir.

Motet [imz.] Çalgı ile çalınan Latince dua.

Moteur [imz.] Bir makine veya aleti tahrik eden su, rüzgâr, buhar vesâire, muharrik. || (mec.) Fâil, mürettib, müsebbib.

Moteur,trice [s.] Muharrik. || **Force** – **trice** Kuvve-i muharrike.

Motif [imz.] Sebep, mûcip, bâis. ◆ Esas. || (ms.) Karar perdesi. || **Pour le bon** – Tehhül maksadıyla. || (hk.) **Exposé de** – Esbab-ı mûcibe lâyihası, esbab-ı mûcibe îradı. || (m.) – **décoratif** Esas-ı tezyinat.

Motilité [ims.] Hareket kuvveti, taharrük, kuvve-i taharrükiye.

Motion [ims.] Kımıldanma, hareket. ◆ Rey, teklif.

Motionner [ft.] Teklifat serd etmek.

Motivé,e [s.] (hk.) Esbab-ı mûcibesi gösterilmiş, esbab-ı mûcibeli.

Motiver [ft.] Bir karar yahut reyin esbabını beyan etmek. ◆ Mazur tutturmak, sebep göstermek. || (hk.) – **un arrêt** Bir hükmün esbab-ı mûcibesini irâe ve beyan etmek.

Motricité [ims.] (t.) Kabiliyet-i taharrük.

Motte [ims.] Yerden koparılmış toprak parçası, kesek, tezek. ◆ Toprak yığını. ◆ Küçük tepe. ◆ Ağacın kökündeki topraklar. ◆ Top, küme. || – **à brûler** Odun makamında yakılmak üzere top top kurutulmuş palamut posası veya tezek.

Motter (**se**) [fv.] (Hayvan hakkında) Toprak kesekleri arkasına saklanmak.

Motteux [imz.] Tarlaların kesikleri üzerine konan ve ak göt denilen kaya kuşu.

Motu-proprio (**de**) (Latinceden me'huz) [h.] Kendi ihtiyarıyla, hod-be-hod. || **Prendre une décision de** – Kendi ihtiyarıyla bir karar ittihaz etmek.

Motus! [hd.] (*s* okunur) Sus!

Mou [imz.] Yumuşak şey. ◆ Koyun ve sığır vesâire akciğeri. || (bhr.) Bir halatın gevşek kısmı. || **Donner du** – **à** Germek.

Mou,mol,le [s.] Yumuşak, leyyin, mülâyim. ◆ Kaba: **Un lit** – Kaba bir yatak. ◆ Sıcak ve

râtib: **Un temps** – Sıcak ve râtib bir hava. ◆ Gevşek, gayretsiz, sebatsız. ◆ Ruhsuz, kuvvetsiz. ◆ Rahata alışmış. (Harf-i sadâ ile başlayan bir isimden evvel müzekkeri *mol* olur.)

Mouchard [imz.] Zabıta hafiyesi.

Mouchardage [imz.] Hafiyelik.

Moucharder [ft. - fl.] Hafiyelik etmek.

Mouche [ims.] Sinek, zübab, meges. ◆ Yapma benek, yapma ben. ◆ Koyu renkte küçük leke. ◆ Küçük yakı. ◆ Bamtel sakalı. ◆ Balık yemi. ◆ Küçük vapur, muş. || (t.) İlik ağrısı, talak-ı muhayyir. || (mec.) Sabırsızlık, hiddet. || (hy.) Burc-ı zübab. || (mec.) || **Faire la – à coche** Yalandan işini ehemmiyetli ve müsta'cel göstermek. || **Quelle – te pique?** Neye kızıyorsun? || **– s d'hiver** Kar. || **Fine** – Gayet şeytan, kurnaz insan. (Bilhassa kadınlar hakkında söylenir.) || **Tuer les – s à quinze pas** Ağzı, nefesi pek fena kokmak. || **Prendre la** – Nâbemehal darılmak. || **Pattes de** – Pek ince ve çirkin ve okunmaz yazı. || **– à miel** Bal arısı.

Moucher [ft.] Burnunu silmek, sümkürtmek. ◆ Burnundan akmak, gelmek: **– du sang** Burnundan kan gelmek. ◆ Mumun fitilini kesmek. || (mec.) Te'dib etmek. || **Se** – Kendi burnunu silmek, sümkürmek.

Moucher [ft.] Hafiyelik etmek.

Moucherie [imz.] Hafiyelik.

Moucherolle [imz.] Sinekçil, incir kuşu.

Moucheron [imz.] Küçük sinek. ◆ Mum fitili ucu. ◆ Ehemmiyetsiz, değersiz.

Moucheté,e [s.] Benekli, alaca. || **Blé** – Bir ucunda siyah bir lekesi olan hastalıklı buğday. || **Fleuret** – Ucu düğmeli meç.

Moucheter [ft.] (*Jeter* gibi tasrif olunur.) Bir kumaşı ufak beneklerle tezyin etmek, alacamak. ◆ Öteye beriye lekeler yaparak kirletmek.

Mouchettes [ims. - cm.] Mum makası (mıkrazı), mizlefe[?].

Moucheture [ims.] Hayvan postunun veya kumaşın benekliliği ve benekleri. || (crh.) Birkaç yerden cüzice delme, teşrit.

Moucheur,se [i.] Çok sümküren adam. = [imz.] Gazın icadından evvel tiyatroda mumların fitilini almak hizmetinde müstahdem adam.

Mouchoir [imz.] Mendil, burun mendili, el mendili. || **– de cou** Kadınların boyunlarına bağladıkları mendil. || **Jeter le – à une femme** Bir kadını diğerleri arasından intihab etmek. || **Faire le** – Cepten mendil hırsızlığı etmek. || **Succès de – s** (Tiyatro ıstılahında) Temâşâgeranı ağlatmak derecesinde muvaffakiyet.

Mouchure [imz.] Mum fitilinin kesilmiş ucu.

Moudre [ft.] (Tasrifi: *Je mouds, tu mouds, il moud, nous moulons, vous moulez, ils moulent; je moulais, nous moulions; je moulus, nous moulûmes; je moudrai, nous moudrons; je moudrais, nous moudrions; mouds, moulons; que je moule, que nous moulions; que je moulusse; que nous moulissions; moulant; moulu,e.*) Öğütmek, tahn etmek: **– du blé** Buğday öğütmek. ◆ Çok dövmek. ◆ Çok eziyet vermek. || (mec.) Sa'y ile hâsıl etmek. ◆ Sa'yın dahli olmaksızın âdeta makine gibi hâsıl etmek.

Moue [imz.] Dudakları uzatarak hoşnutsuzluk gösterme, çehre, surat, ekşi yüz, turş-rûyî.

Mouette [ims.] Küçük martı kuşu.

Moufette [ims.] (mr. Mofette.)

Mouflard,e [i.] Çehresi etli ve müdevver adam.

Moufle [ims.] Ağır şeyler kaldırmaya mahsus birkaç makara ve çengeli hâvi olan büyük nevi palanga, maniska, mandoz. ◆ Yalnız baş parmak için mahsus hânesi bulunan deri veya yünden kaba eldiven, avcı eldiveni. || (bhr.) Lenger palangası.

Moufle [imz.] (k.) Mevadd-ı kimyeviyenin teshinine mahsus topraktan bir kap, palanga, kimyager potası.

Moufler [ft.] İki el ile hem burundan hem yanaklarından tutmak.

Mouflettes [ims. - cm.] Havya sapı.

Mouflon [imz.] Yabani koyun.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mouillage [imz.] Islatma. ◆ Satılacak müskirata su ilave etme: Le – du vin Şaraba su ilave etme. ◆ Su katılan şarabın kuvvetini iade için ispirto ilavesi usulü, tahlit-i müskirat. || (bhr.) Denizin demir atılabilir yeri, mersâ, liman. ◆ Denizin bir mahall-i muayyendeki umku.

Mouille [imz.] (zra.) Bir çayır derûnunda orasını daima nem-nâk ve râtib tutacak surette tereşşuh eden menba. ◆ Nehirin umku en derin olan mahalli.

Mouillé,e [s.] Islak, ıslanmış. ◆ Yağmurlu (hava). ◆ Su karıştırılmış: Vin – Su karıştırılmış şarap. ◆ Yağmurdan bozulmuş: Blé – Yağmurdan bozulmuş buğday. || Le couvrir d'un drap – Fena bir mazeret serd etmek. || Être – Çok içki içmiş olmak. || Papier – Dayanıksız kumaş. || Poule – e Cesaretsiz. || (sr.) "ى" gibi okunan "*l*" harfine ıtlak olunur = [imz.] Islak şey, râtib.

Mouille-bouche [imz.] Ağızda erir sulu armut. (cm.: des *mouille-bouche*.)

Mouiller [ft.] Islatmak, suya batırmak. ◆ İrva, iska etmek: L'Océan mouille les côtes de le Bretagne Bahr-ı Muhit-i Atlasî Britanya sevâhilini irva eder. ◆ Su karıştırmak, su katmak: – son vin Şarabına su karıştırmak. || (sr.) "*L*" harfini "ى" gibi telaffuz etmek. || (bhr.) – l'ancre yahut yalnız – Demir atmak. = [fl.] İçki içmek.

Mouillère [ims.] Tarlanın daima nem-nâk bulunan mahalli. ◆ Bir sefineye su giren mahal.

Mouillette [ims.] Az pişmiş yumurtanın içine batırılmaya mahsus ince ve uzun ekmek dilimi.

Mouilloir [imz.] İplik eğiren kadınların parmaklarını ıslattıkları ufak kâse.

Mouillure [ims.] Islatma. ◆ Islaklık. ◆ Cüzice sulama.

Moujik [imz.] (*k* okunur) Rusya'da zâdegânın gayrı olan köylü ve çiftçi.

Moulage [imz.] Kalıba dökme, kalıplama ameliyatı, ısâga. ◆ Mahkûkâttan bir şeyin kalıbını alma.

Moule [imz.] Kalıp. ◆ Dökme yapmak için kumaşla sardıkları kemik veya tahta parçası. ◆ Taşçı mastarı. || (mec.) Numûne, kalıp. || Le – en est rompu, en est perdu, brisé, cassé Kendi nevileri dâhilinde yegâne olan, teferrüd eden zevât hakkında kullanılır. || – de gant Tokat, şamar. || – de bonnet Baş. || Fait au – Dökme, kalıptan çıkmış gibi gayet güzel yapılmış.

Moule [ims.] Midye, ümmü'l-hulûl.

Moulé,e [s.] Basılmış, matbu. = [imz.] Basılmış yazı.

Mouler [ft.] Kalıba dökmek, kalıba ifrağ ve ısâga etmek. ◆ Kalıbını çıkarmak. ◆ Eşkâl ve hututunu belli etmek, meydana çıkarmak. ◆ Tab' ettirmek. (Bu mânâ eskidir.) || – sur Tatbik etmek.

Moulerie [ims.] Dökmehâne.

Mouleur [imz.] Mahkûkâta müteallik şeylerin kalıbını çıkaran adam, kalıp dökmecisi.

Moulin [imz.] Değirmen, tâhûne, âsiyab. || – à vent Yel değirmeni. || (mec.) Hülya, evham. || – à café Kahve değirmeni. || – à bras El değirmeni. || – à eau Su değirmeni. || – à manège Beygir vasıtasıyla döndürülen değirmen. || (mec.) – à paroles Çok söyler adam.

Moulinage [imz.] İpeği çarktan çekme, veya çıkrık üzerine bükme ameliyatı. ◆ Öğütme, tahn, çekme: Le – du blé Buğdayın tahn edilmesi; Le – du café Kahvenin çekilmesi.

Mouliner [ft.] İpeği çarktan çekmek veya çıkrık üzerine bükmek. ◆ (Kurt hakkında) Ağacı yemek. || – du marbre Mermeri cilâlamak.

Moulinet [imz.] Küçük değirmen çarkı. ◆ Ağır şeyler kaldırmaya mahsus bocurgat mili. || – de Woltmann Mikyas-ı sürat-i miyah. || Faire le – Etrafına hızla bir kılıç veya değnek çevirmek.

Moulineur [imz.] yahut:

Moulinier [imz.] İpeği çarktan çekme ameliyatında müstahdem adam.

Moult [h.] Çok. (Eskidir.)

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Moulu,e [s.] Öğütülmüş, çekilmiş. ◆ Gayet ince, ufak aksama bölünmüş. ‖ (mec.) Pek yorgun, kırık.

Moulure [ims.] (m.) Saçak, kornize, oyma, zıh, kenar ve kabartma gibi tezyinat-ı mimariye.

Mourant,e [s.] Hâlet-i nez'de bulunan, muhtazır. ‖ (mec.) Zayıf. = [i.] Hâlet-i nez'de bulunan adam.

Mourette [ims.] Eşek zeytini denilen büyük bir nevi zeytin ağacı.

Mourine [ims.] Bir cins vatoz balığı.

Mourir [fl.] (Tasrifi: *Je meurs, tu meurs, il meurt, nous mourons, vous mourez, ils meurent; je mourrai; je mourus; je mourrai; je mourrais; meurs, mourons, mourez; que je meure, que nous mourions, que vous mouriez, qu'ils meurent; que je mourusse; mourant, mort,e.*) Ölmek, vefat etmek. ‖ (mec.) Muzdarip olmak. ◆ (Mum hakkında) Sönmek. ‖ **à** – Son derecede. ‖ – **au champ d'honneur** Meydan-ı muharebede ölmek. ‖ – **dans sa peau** Tabiatını hiç değiştirmemek. ‖ – **en l'air** Salb edilmek. ‖ – **tout en vie** Hâl-i sıhhatte iken, hastalık çekmeksizin ölmek. ‖ **Se** – Ölmek üzere olmak, can çekişmek. ◆ Sönmek, zâil olmak. ◆ Daimi bir azaba müstağrak olmak.

Mourir [imz.] Mevt.

Mouron [imz.] (nb.) Kırmızı fare kulağı, anagalis-i aşebî.

Mourre [ims.] Çocukların parmak oyunu, mura.

Mousquet [imz.] Evâilde müsta'mel alay bozan denilen fitilli tüfek.

Mousquetade [ims.] Fitilli tüfek ile yaylım ateş etme.

Mousquetaire [imz.] Fitilli tüfekle müsellah nefer, silah-endaz. ◆ Eski Fransa krallarının maiyetinde bulunan zâdegândan süvari.

Mousqueterie [ims.] Fitilli tüfek ateşi yaylımı.

Mousqueton [imz.] Bazı süvari alaylarına mahsus kısa ve geniş çaplı tüfek, karabina.

Moussache [ims.] (hyv.) Manyoka kuzu, musaş.

Mousse [imz.] Gemi miçosu.

Mousse [ims.] Taş ve ağaç ve kiremitlerin üzerinde biten yosun. ◆ Boş, değersiz şey. ‖ **Pierre qui roule n'amasse pas de** – Yuvarlanan taş yosun tutmaz.

Mousse [s.] Keskin ve sivri değil. ‖ (mec.) Yıpranmış, zayıflanmış.

Mousseline [ims.] Pamuktan gayet ince kumaş, tülbent, muslin. ◆ (Fi'l-asl Musul'da yapılmakla şehr-i mezkûrun isminden müştaktır.) ‖ **Verre** – Pek ince bir cam. ◆ Porselen tabak vesâire.

Mousseliner [ft.] Kadehlerin, bardakların üzerine muslin gibi tezyinat yapmak.

Mousser [fl.] Köpürmek. ‖ (mec.) **Faire** – Yüzüne karşı methederek koltuklarını kabartmak.

Mousseron [imz.] Yosun altında keçi mantarı, ak mantar.

Mousseux,se [s.] Köpüren, köpüklü.

Moussoir [imz.] Kâğıt hamurunu vesâireyi açmaya mahsus ağaçtan oklava. ◆ Çikolatayı köpürtmeye mahsus ağaçtan alet.

Moussons [ims. - cm.] Bahr-ı Muhit-i Hindî'de altı ay bir taraftan ve altı ay da zıddı taraftan esen rüzgâr, mevsim rüzgârı, meltem.

Moussu,e [s.] Yosunla muhat, yosunlu.

Moustache [ims.] Bıyık, şârib. ◆ Kedi ve emsali hayvanların bıyığı. ◆ Asker. ‖ **Vieille** – Askerlikte ihtiyarlamış nefer. ‖ **Sur, sous la** – **de** Gözü önünde.

Moustiquaire [ims.] Cibinlik.

Moustique [ims.] Sivri sinek, cibin. ◆ Muacciz adam, şey.

Moût [imz.] (*t* okunmaz) Şıra.

Moutard,e [i.] Ufak çocuk. (Beyne'l-avam müsta'meldir.)

Moutarde [ims.] (nb.) Salîbiye fasîlesinden hardal. ◆ Yemekte kullanılan sirke ile terbiye olunmuş hardal, mustarde. ‖ **S'amuser à la** – Beyhûde, ehemmiyetçe ikinci dere-

cede kalan şeylerle uğraşmak. || Fin comme – Gayet hilekâr. || Baril de – Kıç.

Moutardelle [ims.] Yabani kaşık otu.

Moutardier [imz.] Hardal yapan ve satan adam, hardalcı. ◆ Hardal vaz'ına mahsus kap, hardallık.

Moute [ims.] Dişi kedi.

Moutier [imz.] Manastır. (Eskidir.)

Mouton [imz.] Hayaları çıkarılmış erkek koyun. ◆ Koyun eti. ◆ Dibâgat edilmiş koyun derisi. || (mec.) Yumuşak ve halim adam. || Kazık kakmaya mahsus şahmerdan, tokmak. ◆ Hapishanenin içinde casusluk eden mahpus. || Sentir l'épaule de – Koltuk altları kokmak. = [cm.] Deniz dalgaları, çalkantı.

Mouton,ne [s.] Koyunlara ait, münasip, müteallik. ◆ Sevk ve idaresi kolay.

Moutonnaille [ims.] Koyun sürüsü.

Moutonnement [imz.] Koyun gibi, koyunlar tarzında.

Moutonner [ft.] Koyunun yünü gibi kıvırcık etmek. = [fl.] (Deniz hakkında) Dalgalanıp köpürmeye başlamak.

Moutonnerie [ims.] Koyun sürüsü gibi sevk olunma. ◆ Çobanlığa müteallik bazı şiirlerin yavanlığı, tatsızlığı.

Moutonneux,se [s.] Dalgalanıp köpüren.

Moutonnier,ère [s.] Gayet mutî, halim, koyun tabiatlı. ◆ Budalaca, ahmakça, taklitkâr.

Mouture [ims.] Öğütme, tahn. ◆ Değirmenci hakkı. ◆ Buğday ile çavdar ve arpa mahlutu.

Mouvant,e [s.] Oynayan, müteharrik. ◆ Sabit olmayan, müteharrik. || (mec.) Mütehavvil, mütegayyir.

Mouvement [imz.] Oynama, kımıldanma, hareket. ◆ Kalp ve nabız vurması. ◆ Bir yerde ve bir hâlde durmayış, hareket, fiil. ◆ Askerin tebdil-i mekân etmesi. ◆ Emtia ve mahsulat fiyatında tahavvül ve tebeddül. = [cm.] Ef'al ve harekât. || (mec.) Heyecan, buhran. ◆ Teessürat, hissiyat-ı kalbiye, ilhamat. || (ed.) – oratoire Bir kitap veya nutkun ruhlu ve fesâhatli mahalli. || (ms.) Şarkı veyahut çalgının derece-i sürat yahut betâeti. || Saat zembereği. || – perpétuel Hareket-i daime, hareket-i gayr-ı munkatıa. || Chercher le – perpétuel Halli muhal bir mesele ile uğraşmak. || – d'un port Bir limana sefâinin âmed ü şüdü. || Être en – İş başında, hâl-i faaliyette bulunmak.

Mouvementé,e [s.] Ruhlu, tesirli. ◆ Kararsız dönek. ◆ İşlek, germîli, revaçlı.

Mouvementer [ft.] Tesir, ruh, germî, revaç vermek.

Mouver [ft.] Tahrik etmek, sallamak. ◆ Çiçek saksı veya sandığı içindeki toprağı karıştırıp işlemek, tavlamak.

Mouvoir [ft.] (Tasrifi: *Je meus, tu meus, il meut, nous mouvons, vous mouvez, ils meuvent; je mouvais; nous mouvions; je mus, nous mûmes; je mouverai, nous mouverons; meus, mouvons; que je meuve, que nous moivons; mouvant; mû,e.*) Kımıldatmak, oynatmak. || Se – Kımıldanmak, oynamak, hareket etmek.

Moxa [imz.] (crh.) Hasta uzuvların üzerinde yakılan madde, moksa, Çin yakısı. ◆ Elektrik ile icra edilen key ameliyatı.

Moye [ims.] (*moî*) Taşın içinde bulunup tabaka tabaka ayrılmasını mûcip olan yumuşakça bir madde, taş iliği.

Moyen [imz.] (*moi-iain* yahut *mo-iain*) Vasıta, vesâtet. ◆ Çare, tarik, yol. ◆ Esbab, vesâit, mâlezim. = [cm.] Servet. ◆ İktidar, kuvvet. || (hk.) Esbab-ı mûcibe, edille. || (r.) Bir tenasübün vasatında bulunan hadler, vasatîn. || – du pourvoi Esbab-ı nakziye. || Au – de Vasıtasıyla, suretiyle. || Donner des – s (Bir tiyatro oyuncusu hakkında) Ciğerlerinin bütün kuvvetiyle okumak.

Moyen,ne [s.] Orta, vustâ, mutavassıt. ◆ Orta hâlde bulunan, evsat, âdi. || – terme Hadd-i itidal. || – âge Kurûn-ı Vustâ. = [ims.] İki adet arasındaki aded-i mutavassıt. || En – Bi-hesab-ı vasatî, vasatî olarak. || – ne proportionnelle Vasat-ı mütenasip.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Moyen-âgiste [s.] Kurûn-ı Vustâ'ya ait. = [i.] Kurûn-ı Vustâ taraftarı.

Moyennant [hc.] (*moi* yahut *mo-iè*) Vasıtasıyla, mukabilinde. || – **que** Şartıyla.

Moyenne [ims.] (*moi* yahut *mo-iè*) Aded-i vasatî.

Moyennement [h.] (*moi* yahut *mo-iè*) Vasatî olarak, orta hâlde, âdeta.

Moyenner [ft.] (*moi* yahut *mo-iè*) Vasıta olarak, vesâtet ederek husule getirmek.

Moyer [ft.] (*moi*- yahut *mo-iè*) Taş yarmak.

Moyeu [imz.] (*moi* yahut *mo-ieu*) Tekerlek poryası, dingil başlığı. || (bhr.) – **d'hélice** Uskur, pervane köpüğü.

Moyeu [imz.] (*moi* yahut *mo-ieu*) Erik reçeli. ◆ Yumurta sarısı.

Mozarabe yahut **Mosarabe** [imz.] (Arabî'den me'huz: Müsta'reb) Endülüs Arapları'na tâbi Hıristiyan İspanyol, zimmî.

Mozarabe [s.] yahut:

Mozarabique [s.] Endülüs Arapları'na tâbi Hıristiyan İspanyollara mensup ve müteallik.

Mozette yahut **Mosette** [ims.] Papaz başlığı.

Muabilité [ims.] Bî-kararlık.

Muable [s.] Bir hâlde durmayan, değişen, bî-karar.

Muance [ims.] (ms.) Tagayyür-i sadâ.

Mucédinées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i müteker-rice.

Muche-pot (**à**) [h.] (mr. Musse-pot.)

Mucilage [imz.] Hemen kâffe-i nebatatta mevcut mugaddî bir mâyi, luab, garva.

Mucilagineux,se [s.] Luab denilen mugaddî mâyiyi hâvi, luabî, zü'l-garva.

Mucine [ims.] (k.) Muhatin, glutin.

Mucipare [s.] (crh.) Müfriğ-i muhat.

Mucique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı zamk.

Muco-pus [imz.] (t.) Muhat-ı kıymî.

Mucor [imz.] (nb.) Âdi küf.

Mucosine [ims.] (k.) Muhatin, mukozin.

Mucosité [ims.] Sümük kabîlinden veya sümüğe müşâbih madde, madde-i muhatiye.

Mucroné,e [s.] (nb.) Sivri uçlu, müennef.

Mucuna [imz.] Brezilya nohutu.

Mucus [ims.] (tşr.) Muhat. || – **nasal** Muhat-ı enfî, sümük.

Mue [ims.] Bazı hayvanların deri veya tüy değiştirmeleri. ◆ Bunun mevsim-i mahsusu. ◆ Bir hayvandan mevsim-i mahsusunda düşen tüy veya deri. ◆ Kuluçka tavuk kafesi, sepeti. ◆ Mahpes. ◆ Tavukları semirtmek için kapattıkları büyük sepet. || – **de serpent** Yılan gömleği. || **Tenir une femme en** – Bir kadını kapatmak.

Muer [fl.] (Hayvan hakkında) Tüy veya derisini değiştirmek, tüyü dökülmek, derisi soyulmak, nüsûl etmek. ◆ (Bâliğ hakkında) Sesi değişmek, kalınlaşmak.

Muet,te [s.] Dilsiz, ebkem. ◆ Lakırdı söylemez, sükûtî, sâkit, ebsem. || (sr.) Telaffuz olunmayan veya pek az telaffuz olunan (harf-i sâit yahut *h*). || **Carte** – **te** Yazısız, sâmit harita. || **Vin** – Tahammur etmeyecek surette istihzar edilmiş şıra. = [imz.] Dilsiz adam, bî-zeban. = [ims.] **à la** – Bir lakırdı söylemeksizin, gürültü etmeksizin.

Muette [ims.] Avcıların mülakatgâhı olan orman kulübesi.

Muézzin [imz.] (Arabî'den me'huz) Müezzin.

Muffe [imz.] Ahmak.

Mufle [imz.] Hayvan burnunun ucu, meremme. ◆ İri ve çirkin çehre. ◆ Çirkin, biçimsiz, ahmak, alık adam.

Muflier [imz.] Arslan ağzı denilen çiçek.

Mufti yahut **Muphti** [imz.] (Arabîden me'huz) Müftü.

Muge [imz.] Kefal balığı. || – **senteur** İlarya balığı.

Mugiloïdes [imz. - cm.] Kefal fasîlesi.

Mugir [fl.] (Sığır hakkında) Bağırmak, böğürmek. ◆ Gürlemek, sadâsı akis-endaz olmak. ◆ (Rüzgâr hakkında) İnlemek.

Mugissant,e [s.] Bağıran, böğüren. ◆ Gürleyen, akis-endaz olan.

Mugissement [imz.] Sığırın bağırması, böğürme. ◆ Gürültü.

Muguet [imz.] İnci çiçeği, kullâ'. ◆ Süslü ve zendost adam. ‖ (t.) Başlıca etfalin ağzında hâsıl olan bir nevi iltihap, sülak, dâ-i câversiye.

Mugueter [fl.] (*Jeter* gibi tasrif olunur.) Zendostluk etmek. ◆ Hâhişger olmak.

Muid [imz.] (*d* okunmaz) Avrupa'da 268 litrelik fıçıya ıtlak olunur.

Muire [ims.] Tebahhur eden tuzlu su bakiyesi.

Mulasserie [ims.] Ester cinsinin ıslah ve teksiri usulü, istibgal.

Mulassière [s.] **Jument** – Ester doğurmaya sâlih kısrak.

Mulâtre [i. - s.] Biri zenci ve diğeri beyaz zevceynden mütevellid adam, melez, hilâsiyy. ◆ Melezlere müteallik. (İsim itibar olunduğu vakit müennesi *mulâtresse* olur.)

Mule [ims.] Dişi ester. ◆ Ökçeli kadın tahta pabucu, terlik. ‖ – **du pape** Papazın züvvara öptürdüğü bir haç resmini hâvi kundura. ‖ **Ferrer la** – Diğeri için vuku bulan bir iştirâdan istifade etmek.

Mulet [imz.] Ester, katır, begal. ◆ İki cinsten mütevellid melez hayvan veya fidan. ◆ Üç direkli Portekiz yelken sefinesi. ‖ **Grand** – Bir eşek ile bir kısraktan mütevellid katır. ‖ **Petit** – Bir at ile bir eşekten mütevellid katır. ‖ **Garder le** – Birisini sabırsızlıkla ve can sıkıntısıyla beklemek.

Mulet [imz.] Kefal balığı. (*Muge* dahi denilir.)

Muletier [imz.] Katır sürücüsü, katırcı.

Muleton [imz.] Taze, genç katır.

Mulette [ims.] Nehir midyesi.

Mule-Jenny [imz.] Pamuk fabrikalarında çıkrık arabası ki üzerine makaralar sarılır.

Mulle [ims.] Tekir ve barbunya balığı nevi.

Mullicite [ims.] (mad.) Bir hadid-i zû-fosforiyet-i hılkîdir, müllisit.

Mulot [imz.] Yer sıçanı, tarla faresi.

Mulsion [ims.] Süt sağma, ihtişam.

Mult ya **Multi** [d.] Kesret ve taaddüd ve tezâuf mânâsıyla bazı kelimat-ı mürekkebenin başında bulunur.

Multicapsulaire [s.] (nb.) Çok mahfazaları olan, kesiretü'l-mahâfiz.

Multicaule [s.] (nb.) Çok dalları olan, kesiretü's-suuk.

Multicéphale [s.] Kesiru'r-ruus. (Acâibattandır.)

Multicolore [s.] Çok renkli, rengârenk, kesirü'l-elvan, renk-âmiz.

Multicuspidé,e [s.] (nb.) Kesirü'l-müennefat.

Multifide [s.] (nb.) Kesirü'ş-şukuk.

Multiflore [s.] (nb.) Çiçekleri çok, kesirü'l-ezhar.

Multiforme [s.] Çok şekilli olan veya çok şekle giren, kesirü'l-eşkâl.

Multilobé,e [s.] (nb.) Kesirü'l-füsus.

Multiloculaire [s.] (nb.) Kesiretü'l-mesâkin.

Multimamme [s.] (tt.) Memeleri çok, kesiretü's-sedâyâ.

Multiovulé,e [s.] (hyv.) Kesirü'l-beyzat.

Multipare [s.] (tt.) Bir batında birkaç yavru doğuran, kesiretü'l-hasâkil.

Multipartite [s.] (nb.) Kesiretü'l-aksam.

Multipétalé,e [s.] (nb.) Kesirü'l-vüreykat-ı tüveyciye.

Multiple [s.] Sade ve basit olmayan, mürekkep, mütekessir, müteaddid, karışık. ‖ (r.) Misl. = [imz. - s.] Küsur bırakmaksızın diğer bir adedi birkaç defa hâvi aded-i muzâaf.

Multipliable [s.] Kabil-i darp, kabil-i teksir.

Multiplicande [imz.] (r.) Madrub.

Multipliant [imz.] Bir şeyi müteaddid gösterecek surette köşeli kesilmiş cam.

Multiplicateur [imz.] (r.) Madrubun-fih.

Multiplicatif,ve [s.] Teksir eden.

Multiplication [ims.] Tekessür, taaddüd, tezâuf. ‖ (r.) A'mâl-i erbaadan darp.

TÜRKİYE DİYANET VAKFI İSLÂM ARAŞTIRMALARI MERKEZİ TÜRKISH FOUNDATION OF ISLAMIC STUDIES www.tuba.gov.tr

Multiplicité [ims.] Çok, kesret, taaddüd.

Multiplier [ft.] Çoğaltmak, teksir ve taz'if etmek. || (r.) Darp etmek. = [fl.] Tekessür etmek, zürriyetle tezyid-i nüfus etmek. || **Se** – Tekessür ve tezâuf etmek. || (mec.) (Kesret-i sürat ve faaliyetten kinâye olarak) Birkaç işi birden görmek.

Multipolaire [s.] (tşr.) Kesirü'l-aktab. || **Nerf** – Useyb-i kesirü'l-aktab.

Multitubulaire [s.] Kesirü'l-enâbib, enbûbeleri çok olan. || **Chaudière** – Borulu kazan.

Multitude [ims.] Kesret, kalabalık, izdiham. ◆ Avam-ı nâs.

Multivalve [s.] (tt.) Birkaç kabuğu olan asdafa ıtlak olunur, kesiretü'l-masâri'.

Municipal,e [s.] Bir nahiye veya belde heyet-i ahalisine mensup, beledî, daire-i belediyeye müteallik. || **Conseil** – Meclis-i beledî, nahiye meclisi. || **Maison** – **e** Belediye dairesi. || **Garde** – **e** Paris'in inzibat-ı askeriyesine memur asker. (cmz.: *municipaux*.)

Municipalement [h.] İdare-i belediye usulünce.

Municipalité [ims.] Daire-i belediye. ◆ Daire-i belediye heyet-i memurîni. ◆ Belediye dairesi.

Municipe [imz.] Eski Romalılara tâbi olup Roma memâlikinden ma'dud olduğu hâlde ayrıca idare olunan kasaba.

Munificence [ims.] Cömertlik, sahâvet, kerem.

Munir [ft.] Levâzım ve mühimmat ve erzağını tedarik edip vermek, teçhiz etmek. || **Se** – Tedarik etmek, edinmek, hâmil bulunmak.

Munition [ims.] Erzak ve mühimmat ve levâzım-ı askeriye, teçhizat-ı harbiye. || **Pain de** – Tayın ekmeği. || – **s de guerre** Mühimmat-ı harbiye.

Munitionnaire [imz.] Askerin erzak ve levâzımını tedarikle mükellef adam, mühimmat ve levâzım-ı askeriye müteahhidi.

Munitionner [ft.] Erzağını tedarik edip vermek.

Muphti [imz.] (mr. Mufti.)

Muqueux,se [s.] Sümük gibi bir suyu olan veya böyle bir su çıkaran, sümüklü, muhatî. || **Membrane** – **se** Gışâ-i muhatî. || **Fièvre** – **se** Hummâ-yı muhatî.

Mur [imz.] Duvar, cidar. ◆ Sur. || (mec.) İstinatgâh. = [cm.] Şehir, kasaba. || **Mur de séparation, d'airain** Uzlaşmaktan, itilâftan men eden sebep. || – **d'airain** Nâ-kabil-i iktiham mani. || **Battre les** – **s** Sarhoş gibi duvardan duvara çarparak yürümek. || **Mettre au pied du** – Cevap vermemek kabil olmayacak bir hâle getirmek. || **d'enclos** – Bahçe vesâire duvarı, koru duvarı. || – **eu moellons** Moloz duvar. || – **en talus** Şiv duvar, kademeli duvar. || – **latéral** Yan duvar. || – **de refend** Bölme duvar. || – **s de contours** yahut **Gros** – **s** Bir binanın ana duvarları. || – **d'appui** Duvar ayağı, payanda duvarı. || – **planté** Kazık üzerine yapılan duvar. || – **en surplomb** Bel vermiş olan duvar.

Mûr,e [s.] Olmuş, yetişmiş, kemâle ermiş (meyve vesâire). || **Esprit** – Tecrübe görmüş, kemâle ermiş, pişmiş akıl. || **Abcès** – Delinecek hâle gelmiş çıban. || **Après les plus** – **es reflexions** Ariz ve amik mülâhazadan sonra.

Murage [imz.] Duvarla ihâta etme. ◆ Duvarla ihâta olunmuş mahal.

Muraille [ims.] Enli ve mürtefi duvar. ◆ Gemi küpeştesi, alabanda. = [i. – cm.] İstihkâmat, sur.

Murailler [ft.] Duvar ile tahkim etmek, tutturmak.

Mural,e [s.] Duvara mensup ve müteallik, cidarî. ◆ Duvarda biten nebat. ◆ Duvara çizilmiş veya yazılmış. || **Couronne** – **e** Eski Romalıların hücumda en evvel yürüyene mükâfaten verdikleri iklil-i iftihar. || **Carte** – **e** Duvar haritası.

Murchisonien,ne [s.] (arz.) **Étage** – Tabaka-i mürşisoniye.

Murchisonite [ims.] (mad.) Arz-ı silurîde[42] bulunur bir cins maden, mürşisonit.

42 fr.: silurien.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mûre [ims.] Dut. || **Aller aux – s sans crochet** Lazım olan şeyleri tedarik etmeksizin ibtidar etmek.

Mûrement [h.] Çok tefekkür ve mülâhaza ile, mülâhazadan sonra.

Murène [ims.] Bumrina denilen büyük yılan balığı.

Murer [ft.] Duvarla ihâta etmek. ◆ Şehrin etrafına sur yapmak. ◆ Duvarla seddetmek. ◆ Manastıra kapamak, koymak. || (mec.) Nazardan saklamak.

Mureux,se [s.] Duvar inşasına mahsus.

Murex [imz.] (*x* okunur) Sedef furfuru, iskerlet böceği.

Murexide [imz.] (k.) Furfuriyet-i nışadır, müreksid.

Muriate [imz.] (k.) Hâmız-ı klor-mâ ile bir esastan mürekkep milh, klor-mâiyet.

Muriate [imz.] (k.) Klor-mâiyet.

Muriatique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı klor-mâ.

Muricidées [ims. - cm.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî fasîlesinden furfuriye cinsi.

Muridés [imz. – cm.] Kâdıme fasîlesinden kavvâdiye cinsi.

Mûrier [imz.] Dut ağacı.

Murin [imz.] Şeytan kuşu denilen yarasa.

Muriqué,e [s.] (nb.) Dikenli, müşevvek.

Mûrir [ft.] Meyve vesâireyi pişirmek, olmuş hâline getirmek. ◆ Oldurmak, kemâle getirmek. ◆ (mec.) İyice mülâhaza ve tefekkür etmek. ◆ Kemâle getirmek. = [fl.] (Meyve vesâire hakkında) Pişmek, olmak, kemâle gelmek. || (mec.) Tecrübe kesb etmek.

Murmurant,e [s.] Mırıldanan, çağlayan, fısıltı eden, zemzemekâr.

Murmurateur,trice [s.] Çağıltı ve mırıltı etmeyi mutad eden.

Murmure [imz.] Mırıltı, gürültü. ◆ Fısıltı, çağıltı, zemzeme. ◆ Sızıltı.

Murmurer [fl.] Mırıltı ve fısıltı etmek, mırıldanmak. ◆ Çağlamak, zemzeme teşkil etmek. ◆ Sızlanmak.

Muros (**Intra**) [h.] Dâhil-i surda.

Murrhin,e [i. - s.] Mütekaddimînin neden mamul olduğu meçhul ve pek makbul bir nevi çinilerine ıtlak olunur ki flüorin olduğu muhtemeldir.

Musacées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i mevziye.

Musagète [s.] Ulûm ve fünûn ve sanayi-i nefise hâmîleri olan ve Müz denilen perilerin reisi itikad olunan Apollon'un sıfatıdır.

Musaraigne [ims.] Sivri fare.

Musard,e [i. - s.] Boş şeylerle iştigal eden, boş gezen, haylaz.

Musarder [fl.] Boş şeylerle iştigal edip ifâte-i vakt etmek, haylazlık etmek.

Musarderie [ims.] Boş şeylerle iştigal, boş gezme, haylazlık.

Musc [imz.] (*musk*) Misk keçisi, misk ahusu.

Muscade [ims.] Hind cevizi, cevz-i bevvâ. ◆ Hokkabazların kullandıkları Hind cevizi kadar ufak top, hokkabaz kellesi.

Muscadelle [ims.] Misket armudu.

Muscadet [imz.] Misket şarabı.

Muscadier [imz.] Hind cevizi ağacı, şecer-i bevvâ.

Muscadin [imz.] Bir nevi miskli kurabiye. ◆ Süslü delikanlı. = [ims.] Gayet müfrit ve gülünç bir surette süslü kadın.

Muscardine [ims.] İpek böceklerine ârız olur kireç illeti.

Muscari [imz.] Titrek çiçeği.

Muscat,e [s.] Misk kokulu, misket, mümessek. = [imz.] Misket üzümü ve ondan çıkarılan şarap.

Muscatelle [ims.] İspanya'nın Malaga şehrine mahsus bir cins razaki üzümü.

Muscatelline [ims.] (nb.) Misk otu.

Muschelkalk [imz.] (arz.) Tabaka-i sedefiyede bulunur bir cins kils, muşelkalk.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Muscides [ims. - cm.] Zü'l-karn-ı hâvî fasîlesinden zübâbiye nevi.

Muscinées [ims. - cm.] (hyv.) Kerciye yahut musine fasîlesi.

Muscle [imz.] Âzâ-yı bedeni tahrik eden sinirli etler, balık eti, adale.

Musclé,e [s.] Adaleleri iyi fark olunan (resim veya heykel), adaleli.

Muscologie [ims.] İlm-i nebatatın yosunlardan bahseden şubesi.

Musculaire [s.] Adalâta mensup ve müteallik, adalî.

Musculation [ims.] Adalâtın ifâ-yı vazifesi.

Musculature [ims.] Bedenin veya bir heykelin adalâtı heyet-i mecmuası.

Musculeux,se [s.] Adalâtı çok (uzuv). ◆ Adalâtı kavi (adam veya hayvan).

Musculine [ims.] (k.) Adalin.

Musculo-cutané,e [s.] (tşr.) Adale-i cildî.

Muse [ims.] Esâtir-i Yunaniyede ulûm ve fünûn ve sanayi-i nefise hâmîleri itikad olunan dokuz perinin beheri. || (mec.) Şiir, musiki, edebiyat. ◆ Sünûhat-ı şairâne. || **Favoris, nourrisson, amant des – s** Şair. || **Culte des – s** Şiir, sanayi-i nefise. || **Faveurs des – s** İstidad-ı şairâne.

Museau [imz.] Kedi, köpek, tilki ve emsali hayvanların burnu, yüzü. ◆ Yüz, çehre.

Musée [imz.] Âsâr-ı atîka ve mevadd-ı ilmiye ve fenniyenin vaz' ve hıfz ve seyrine mahsus daire, müze.

Museler [ft.] (mr. Emmuseler.)

Muselière [ims.] Hayvanın yemesini veya ısırmasını men için ağzına takılan burunsalık, burundurak, gımâme, yavaşa. || (mec.) Gem.

Musellement [imz.] Hayvana burunsalık, burundurak takma.

Muser [fl.] Boş şeylerle eğlenip ifâte-i vakt etmek.

Muserolle [ims.] Dizginin hayvanın burnu üzerine gelen kısmı.

Musette [ims.] Gayda denilen tulumlu çalgı. || **Jouer de la** – İçki içmek.

Muséum [imz.] (*omm*) Âsâr-ı atîka dairesi, müze. || **Le – d'histoire naturelle** Tarih-i tabii müzesi.

Musical,e [s.] Musikiye mensup ve müteallik. ◆ Çalgılı. (cmz.: *musicaux*.)

Musicalement [h.] Musiki usul ve kavâidince, musiki nokta-i nazarından.

Musicien,ne [i.] Musiki fenninde âşinâ adam, musikişinas. ◆ Mızıkacı, çalgıcı, sâzende, mutrib. ◆ Şair-i âhenkdar. ◆ Fasulye. (Âmiyâne.)

Musicomanie [ims.] Musiki merakı, mânya-i musiki.

Musif,ve [s.] (mr. Mussif.)

Musique [ims.] Musiki. ◆ Çalgı çalma. ◆ Çalgı takımı, sâzendeler takımı. || **Instrument de –** Âlât-ı musikiye.

Musiquer [fl.] Çalgı çalmak.

Musoir [imz.] (m.) Rıhtım başı. ◆ Köprü ayağı siperi.

Musophage [imz.] Amerika ağaçkakan kuşu.

Musqué,e [s.] Miskli, misk kokulu. ◆ Gayr-ı tabii, ârızî ziynetlerle müzeyyen.

Musquer [ft.] Miskle ta'tir etmek, misk kokusunu vermek.

Musse-pot (à) (h.) Gizlice, hafiyen. (*à muche-pot* dahi denilir.)

Musser (se) [fv.] Gizlenmek, saklanmak. (Eskidir.)

Mussif,ve [s.] (k.) **Or** – Kibrit-i sânî-i rasas.

Mussitation [ims.] (t.) Bazı hastaların bir şey söylemeksizin dudaklarını kımıldatmaları, temermür.

Musulman,e [s.] (Arabîden me'huz) Din-i mübin-i İslâm'a mensup ve müteallik, İslâmî. = [i.] Müslüman.

Musulmanisme [imz.] İslamiyet.

Mutabilité [ims.] Kararsızlık, sebatsızlık, tagayyür.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mutable [s.] Kararsız, mütegayyir. (Az kullanılır.)

Mutacisme [imz.] P, B, M harflerini telaffuz ederken fena veya mükerrer söylemek gibi pelteklik, lusga-i şefeviye.

Mutage [imz.] Şarap ve emsali şeyleri kızıp ve ekşimekten muhafaza için alçı vesâire katma, ta'vik, ihtimar.

Mutation [ims.] Tagayyür. ◆ Emlâkin intikali. ◆ Tebdil-i memuriyet. || **Droits de** – Ferâğ ve intikal-i haricî.

Mutilateur [imz.] Uzuv kesen, sakatlayan, kırıp bozan adam.

Mutilation [ims.] Uzuv kat'ı, sakatlık, ced'. ◆ Bir eser-i sanattan bir veya birkaç uzvun kat' edilmesi. ◆ Ezmine-i kadîmede burun ve kol veya sâir bir uzvu kesme cezası, takti'. || (mec.) Taklil, lüzumlu şeylerin, kısımların izâle ve ilgası.

Mutillaires [imz. - cm.] (hyv.) Semâsim fasîlesi, kanatlı karınca nevi.

Mutille [ims.] Semâsim fasîlesinin numûnesi olan kanatlı karınca.

Mutiler [ft.] Bir cisim veya heykelin bir veya birkaç uzvunu sakatlamak, koparmak. ◆ Bozmak. ◆ Maharetsizlikle kesmek. || (mec.) Taklil ve tasgir etmek, lüzumlu bazı evsaftan mahrum bırakmak.

Mutin,e [i. - s.] Muannid, musır, hırçın. ◆ Âsi, serkeş. ◆ Uyanık, ruhlu ve açık gözlü.

Mutiné,e [s.] Şiddetli, sert.

Mutiner (**se**) [fv.] Muannidlik ve serkeşlik etmek. ◆ Bagy ve isyan etmek, âsi olmak.

Mutinerie [ims.] İnat, serkeşlik, hırçınlık. ◆ Bagy ve isyan.

Mutique [s.] (nb.) Adîmü'ş-şevk. ◆ (hyv.) Ma'dûmu's-sinn.

Mutisie [ims.] Brezilya'ya mahsus bir cins tezyinat fidanı.

Mutisme [imz.] Dilsizlik, bekem. || (mec.) Sükût.

Mutombo [imz.] Jamaika servisi.

Mutualiste [imz.] Mütekabil sigorta şirketine dâhil adam.

Mutualité [ims.] (hk.) Bir fiilin iki veya daha ziyade şahıs arasında birbirinden îkaı, müşâreket-i mütekabile. ◆ Usul-i muâvenet-i mütekabile.

Mutuel,le [s.] Mütekabilen müşterek olan, birbirinden ve birbirine vâki olan, mütekabil: **Amour** – Muhabbet-i mütekabile. || **Enseignement** – Çocukların bir muallimin nezâreti altında birbirlerine ders göstermelerinden ibaret usul-i tedris, tedrisat-ı mütekabile. || **Assurance** – **le** Âzâları harik vesâire gibi bazı ihtimalata karşı birbirlerini sigorta eden şirket, mütekabil sigorta. || **Garantie** – **le** Kefalet-i müteselsile.

Mutuellement [h.] Birbirine veya birbirinden olarak, müşâreket-i mütekabile ile, mütekabilen.

Myacidées [ims. - cm.] Hayvanat-ı adîmü'r-re's fasîlesinden miyaside nevi.

Myce [imz.] (nb.) Lahm-ı zâid-i kem'evî.

Mycéli [imz.] (nb.) Fatır, huyut-ı futriye.

Mycétozoaires [imz. - cm.] (hyv.) Huveynat-ı şibh-i futriye.

Mycétologie [ims.] (nb.) Mebhasü'l-futur.

Mycoderme [ims.] (nb.) Futur-ı hurdebînîden futr-ı hallî.

Mycologie [ims.] (mr. Mycétologie.)

Mycose [imz.] (k.) Çavdardan istihrac olan bir nevi şeker, mikoz.

Mydas [imz.] Java Adası gelinciği.

Mydasiens [imz. - cm.] (hyv.) Müşevvekü'z-zahr fasîlesinden müntiniye nevi.

Mydriase [imz.] (t.) Bebeğin çok açılmasından ibaret göz hastalığı, felc-i kuzahiye.

Myélite [ims.] (t.) İltihab-ı nuhâ'-i şevkî.

Myélocone [ims.] (t.) Gubar-ı muhî.

Myélocytes [ims. - cm.] (t.) Hüceyrat-ı nuhâiye.

Myéloïde [s.] (t.) Şibh-i nuhâ'.

Myélome [imz.] (t.) Verem-i nuhâ'.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Myéloplaxes [ims. - cm.] (tşr.) Safâyih-i muhiye.

Myélosarcome [imz.] (cm.) Seretan-ı nuhâî.

Mygale [ims.] Yer örümceği, kühul.

Myginde [ims.] Amerika-yı Vustâ'ya mahsus bir cins tezyinat fidanı.

Mylabre [ims.] Bir cins kuduz böceği.

Mylaciphale [imz.] Mâdûmu'r-re's ve'ş-şekl. (Acâibattandır.)

Mylodon [imz.] (arz.) Megateryum cinsine karib bir hayvan müstehâsesi.

Myloglosse [i. - s.] (tşr.) Dırsî-i lisanî.

Mylohyoïdien,ne [i. - s.] (tşr.) Dırsî-i lâmi'.

Mylopharyngien,ne [i. - s.] (tşr.) Dırsî-i bel'umî.

Myocarde [imz.] (tşr.) Madde-i asabiye-i kalp.

Myocardite [ims.] (t.) İltihab-ı kalp.

Myocèle [ims.] (t.) Verem-i adalî.

Myocéphale [ims.] (t.) Re's-i zübab, inebe.

Myocoélite [ims.] (t.) İltihab-ı adale-i batniye.

Myoconque [imz.] (arz.) Tabaka-i permiyede[43] müşâhede olunur bir cins midye müstehâsesi.

Myodinie [ims.] (t.) Resye-i adaliye.

Myographie [ims.] Adalelerin ahvâlini mübeyyin ilim, tavsifü'l-adalât.

Myoïde [s.] (tşr.) Şibh-i adalî.

Myolemme [imz.] (tşr.) Gılaf-ı adale.

Myologie [ims.] Teşrihin adalelerden bahseden kısmı, mebhasü'l-adalât.

Myomancie [ims.] Farelerin yem yemesine yahut haykırmasına bakarak vuku bulan tefeül.

Myopathie [ims.] (t.) Dâü'l-adalî, maraz-ı adalî.

Myope [i. - s.] Uzaktan göremeyen adam, kasîrü'l-basar, a'şâ. || (mec.) Dûr-bîn olmayan, ferasetsiz adam.

Myopie [ims.] Uzaktan görememezlik, kasru'l-basar. || (mec.) Dûr-bîn olmamak, adem-i feraset.

Myophone [imz.] (ht.) Bade'l-vefat adalâtın takallusundan hâsıl olan savtı irâeye mahsus bir nevi hassas mikrofon.

Myophorie [ims.] (arz.) Arz-ı triyaziyede[44] bulunur bir nevi aşivades müstehâsesi.

Myopore [imz.] Avusturalya'ya mahsus bir cins ağaçtır.

Myoporinées [ims. - cm.] (nb.) Meskubü'l-evrak fasîlesi.

Myopotame [imz.] Amerika-yı Cenubî'ye mahsus bir cins kunduz.

Myose [ims.] (t.) Takallus-ı daimi-i hadeka.

Myosite [ims.] (t.) İltihab-ı adalât.

Myosotis [imz.] (s okunur) Pek ufak yapraklı güzel bir nevi nebat, sıçan kulağı, mercankösk, muhabbet çiçeği, unutma beni çiçeği.

Myotilité [ims.] (t.) Takallusiyet-i adale.

Myotome [imz.] (crh.) Mihzaa-i adele.

Myotomie [ims.] (crh.) Adalelerin kat'ı, haz'u'l-adalât. || (tşr.) Teşrih-i adalât.

Myre [imz.] Mığra denilen büyük cins yılan balığı.

Myria [d.] Evzan-ı cedîdede dâhil olduğu isim medlûlünün on bin misline delâlet eder: **Myriamètre** On bin metre.

Myriade [ims.] On bin. ◆ Pek çok, kesret, vefret.

Myriagramme [imz.] Evzan-ı cedîdede on bin gramdan ibaret vezin, miryagram.

Myrialitre [imz.] Evzan-ı cedîdede on bin ölçekten ibaret mâyiat ve hububat mikyası.

Myriamètre [imz.] Evzan-ı cedîdede on bin metreden ibaret tûl mikyası.

Myriapode [imz.] Çok ayaklı hayvan, böcek, hezar-pâ.

Myriare [imz.] Ar denilen dönümün on bin misli yani bir murabba-kilometre.

Myriacées [ims. - cm.] (nb.) Miryasiye fasîlesi.

43 fr.: permien.

44 fr. trias.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Myriophylle [imz.] Bataklıklarda bulunur bir nevi çimen.

Myriozoon [imz.] Bir cins kırkayak.

Myrmécie [ims.] (t.) El ayasında ve ayakta hâsıl olan bir nevi şişme, siyil, su'lul.

Myrmidon [imz.] (mr. Mirmidon.)

Myrobolan [imz.] Eczacılıkta müsta'mel bazı esmar-ı Hindiyeye ıtlak olunur, kara halîle, sarı halîle.

Myrosine [ims.] (k.) Zülâl-i hardal.

Myrrhe [ims.] (*mi-re*) (Arabîden me'huz) Cezireti'l-Arap'tan çıkan bir nevi zamk-ı tıbbi, mürr-i sâfi.

Myrtacés [ims. - cm.] (nb.) Mersine müşâbih nebatat, fasîle-i âsiye.

Myrte [imz.] Mersin ağacı, şecerü'l-âs.

Myrtiforme [s.] Mersin yaprağı şekil ve suretinde olan, âsiyü'ş-şekl.

Myrtil [imz.] ve:

Myrtille [ims.] Yaban mersini, ölmez diken. (*Airelle* dahi denir.)

Mystagogue [imz.] Eski Yunanîler indinde esrar-ı mezhebiyeye sevk ve idhal eden rahip.

Mystère [imz.] Sır. ◆ Bir din ve mezhep veya tarikin gizli sakladığı şey, sırr-ı bâtın. ◆ Akaid-i Hıristiyaniyede inanılması şart ve anlaşılması muhal olan sır. ◆ Sır, hikmet, ledünniyat. ◆ Maksad-ı hafi. ◆ Kurûn-ı Vustâ'da dinî mevzular üzerine tertip olunan tiyatro.

Mystérieusement [h.] Esrarı hâvi bir suretle. ◆ Her şeyi sır saklayarak, ledünniyatı anlaşılmaz bir surette, esrarengiz bir surette.

Mystérieux,se [s.] Esrar-ı hafiye ve garibeyi hâvi, esrar nevinden, ledünniyatı anlaşılmaz, sır ve hikmeti bilinmez olan, esrarengiz. = [i.] Her şeyi sır saklayan adam, ketum.

Mysticisme [imz.] Tarik-i tasavvuf.

Mysticité [ims.] Tasavvuf, marifetullah.

Mystificateur [imz.] Kolay inananlara birtakım yalanlar uydurup kendileriyle eğlenen ve böyle eğlenmeyi seven ve âdet edinen adam.

Mystification [ims.] Kolay inananlara birtakım yalanlar uydurup eğlenme. ◆ Biriyle eğlenmek için kurulmuş yalan.

Mystifier [ft.] Bir yalan kurup buna inananlarla eğlenmek.

Mystique [s.] Remiz ve işaretle ifham olunan, mermuz, sır. ◆ Ehl-i tasavvuf, mutasavvıf. ‖ (hk.) **Testament** – Mûsâ tarafından imza edilip mazrufen ve mahtumen bırakılan veya mukavelat muharririne tevdi olunan vasiyetnâme.

Mystiquement [h.] Remiz ve esrar ile. ◆ Mutasavvıfâne.

Mythe [imz.] Tarih veya ahlaka dair bir hikmet ve hakikatin remzi makamında olan esâtir-i kadîme ahvâl ve eşhası. ‖ (mec.) Asılsız şey, masal, efsane.

Mythique [s.] Esâtir-i kadîmeye müteallik.

Mytographe [imz.] Esâtire, esâtir efsanelerine müteallik kitap yazan muharrir, efsane-nüvis, hurafat-nüvis.

Mythologie [ims.] Esâtir kabîlinden olan edyan-ı kadîmeden ve onların mevhum âlihesiyle kahramanlarından bahseden tarih, esâtir, hurafat.

Mythologique [s.] Esâtire mensup ve müteallik.

Mythologiquement [h.] Esâtire mensup ve efsane kabîlinden olarak.

Mythologiste [imz.] ve:

Mythologue [imz.] Esâtir tarihine âşinâ adam, esâtir müverrihi.

Mytilidées [ims.] (hyv.) Nâime-i adîmü'r-re's fasîlesinden ümmü'l-hulûl nevi.

Myure [ims.] (t.) Gittikçe zayıflayan nabız, nabz-ı zenebü'l-fâr.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

N

N [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin on dördüncü harfi ve huruf-ı sâmitesinin on birincisi. (ن) gibi okunur. ◆ *N*'den başka bir harf-i sâmitten evvel veya kelimenin âhirinde olduğu vakit burundan telaffuz olunarak gunne yerine geçer. ◆ Yalnız *amen* ve *hymen* gibi elsine-i ecnebiyeden me'huz kelimatta gunne ile okunmaz. ◆ *Ennoblir* ve *Ennui* kelimelerinde şâz olarak gunne ile okunur. ◆ Ef'alin cem'-i gaibinde *ent* terkibinde okunmaz. ◆ *Gn* harfleri (ن) ve (ى) sadâlarını verir. ‖ Meskûkât üzerinde bulunursa Monpelye[45] şehrinde darp olunduğunu iş'ar eder. ‖ Coğrafyada şimal mânâsına olan *nord* kelimesinden muhaffeftir. ‖ **NE** Poyraz, şimal-i şarkî. ‖ **NO** Karayel, şimal-i garbî. ‖ **N. B.** İhtar, ihtar-ı mahsus veya tahşiye ve hâmiş mânâlarını müfid olan *Nota bene* kelimelerinden muhaffeftir. ‖ Bir şeyin on dördüncüsünü gösterir. ‖ **№** Numara. ‖ (k.) Azot. ◆ **Na** Sodyum. ◆ **N.b.** Niyobyum. ◆ **Ni.** Nikel.

Nabab [imz.] (*b* okunur) (Arabîden me'huz: Nevvab) Hindli Müslüman hâkim ve vali, Nevvab. ‖ (mec.) Pek zengin ve rahat ve sefâhette yaşar adam.

Nababie [ims.] Hindli Müslüman hâkim ve vali sıfat ve unvanı, Nevvablık. ◆ Bir Hindli müslüman hâkim veya valisinin daire-i hükûmeti, ülkesi.

Nable [imz.] (bhr.) Merâkib-i bahriyenin karinalarına yapılan loca.

Naboth [imz.] (tşr.) **Glandes de** – Guded-i nabot.

Nabot,e [i.] Pek kısa boylu adam, bodur, cüce. (Makam-ı tahkirde müsta'meldir.)

Nacarat [imz.] Turuncu renkte. = [s.] Bu renkte olan, turuncu.

Nacelle [ims.] Direksiz ve yelkensiz kayık, sandal, zevrak. ◆ Balonun altına merbut olup onu idare edenlerin oturmasına mahsus tekne, balon teknesi, sepeti. ‖ (nb.) Zevrak. ‖ (hyv.) (mr. Navicelle.)

Nache [ims.] Meşin ve derinin paçası, ayak takımı.

Nacre [ims.] (Farisîden me'huz: nekâr.) Sedef.

Nacré,e [s.] Sedefli, müseddef. ◆ Sedefe müşâbih, sedef kabîlinden olan, sedefî.

Nacrer [ft.] Sedef gibi parlatmak, sedef hâline koymak, tasdif etmek.

Nacrier [imz.] Sedefçi.

Nacrite [ims.] (mad.) Bir silisit-i alüminyum-ı hılkîdir, nakrit.

Nadir [imz.] (Arabîden me'huz: nazir) (hy.) Kubbe-i semânın merkezi olan sem-

45 Montpellier.

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
TÜRK DİL KURUMU AKADEMİ OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

tü'r-re'sin karşısındaki nokta, nazir-i semtü'r-re's, semt-i kadem.

Nœvus [imz.] (*né-vuss*) (t.) Deri üzerinde hılkî, fıtrî leke. || – **maternel** Bir çocuğun hîn-i tevellüdünde vücudunda bulunan leke.

Nafé [imz.] Ceziretü'l-Arab'ın bir nevi meyvesi, nârenc. ◆ Meşhur misk köpeği.

Naffe [ims.] **Eau de** – Portakal çiçeği suyu, çiçek suyu.

Nage [ims.] Yüzme, sibâhat. || **à la** – Yüzerek, yüze yüze. || **Se jeter à la** – Yüzmek üzere suya atlamak. || **Être tout en** – Pek ıslak veya terli olmak, sırsıklam olmak. || **Chef de** – Hamlacı. || **Banc de** – Kayık ve sandal ve emsalinde kürekçinin oturduğu mahal, oturak.

Nageant,e [s.] (nb.) Suyun üzerine açılmış, sâbih. || **Animaux** – **s** Hayvanat-ı sâbihe.

Nagée [ims.] Yüzerken her bir harekette katolunan mesafe.

Nagelfluhe [imz.] (mad.) Mütekessibat-ı kilsiyeye verilen isimdir, nagelfluh.

Nagement [imz.] Yüzme. (Gayr-ı müsta'meldir.)

Nageoire [ims.] Balık kanadı, misbah. ◆ Suya batmamak için kullanılan kabak ve mantar vesâire. ◆ Ful.

Nager [fl.] Yüzmek, sibâhat etmek. ◆ Suyun üzerinde durmak veya gezmek. || – **dans** Bir mâyinin içine tamamen batmak. ◆ İçinde yüzmek. || – **en grande eau** Refah ve servet içinde bulunmak. || (mec.) – **dans l'opulence** Pek zengin olmak.

Nageur,se [i.] Yüzücü, sâbih, sebbâh, şinâver. ◆ Kürek çeken, kürekçi.

Nagor [imz.] (hyv.) Gazal nevinden müstakimü'l-karn olan hayvanata denir.

Naguère [zz.] yahut:

Naguères [zz.] Evvelce, mukaddemâ, bundan akdem, biraz evvel. ◆ Vaktiyle, bir zaman.

Naïade [ims.] Esâtir-i Yunaniye'de çeşme ve nehirlere müekkel melek veya peri. || **Bacchus aime les** – **s** Şaraba su katmalıdır. || (nb.) Bir nevi su nebatı, nayade.

Naïadées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i nayadiye.

Naïde [imz.] (mr. Naïs.)

Naïf,ve [s.] Tabii, zâtî, gayr-ı masnu'. ◆ Sâfî, halis, hilesiz. ◆ Sade-dil, saf-derûn. = [imz.] Saf ve sade-dil adam. ◆ Sadelik, tabiilik, gayr-ı masnuiyet.

Nain,e [s.] Cüce, kasirü'l-kâme, nugaşiyy. || (tt.) Yanık kalan, bodur. || (mec.) Ehemmiyetsiz, cüzi, hemen hiç.

Naïs [imz.] Tatlı su solucanı.

Naissain [imz.] (hyv.) Bazı nâimeler ile balıkların yumurtalarına denir.

Naissance [ims.] Doğma, tevellüd, vilâdet. ◆ Nesep, soy. ◆ Asalet: **Être de** – Asil olmak. || (mec.) İptidâ-yı zuhur, tahaddüs, neşet, nokta-i hudus ve zuhur. || **Acte de** – Vilâdet ilmühaberi. || **Lieu de** – Maskat-ı re's, mevlid. || **De** – Anadan doğma. || **Être aveugle de** – Anadan doğma kör olmak.

Naissant,e [s.] Henüz zuhur eden, zuhur veya tulû' etmekte olan.

Naître [fl.] (Tasrifi: *Je nais, tu nais, il naît, nous naissons, etc. je naissais; je naquis; je naîtrai; je naîtrais; nais naissons, naissez, que je naisse; que je naquisse; naissant; né,e*) Doğmak, tevellüd etmek, yumurtadan çıkmak. ◆ Bitmek, yerden çıkmak. || (mec.) Münbais olmak, sudur etmek, neşet etmek.

Naïvement [h.] Safvet ve hulûsla. ◆ Sade-dilâne.

Naïveté [ims.] Hulûs, safvet. ◆ Sade-dillik, sâf-derûnluk. ◆ Ahmakça söz, budalalık, hamâkat.

Naja [imz.] Gözlüklü yılan. || – **d'Afrique** Afrika'nın engerek yılanı.

Nanan [imz.] (Çocuk lisanında) Mama, tatlı yemek ve kurabiye ve emsali.

Nandhirobe [imz.] (nb.) Yılan cevizi, cevzü'l-hayye.

Nandhirobées [ims. - cm.] (nb.) Cevzü'l-hayye fasîlesi.

TÜRK DİL BİLİMLERİ AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF LANGUAGES www.tuba.gov.tr

Nandine [ims.] Hind-i Çîn'e mahsus amberberis fidanı.

Nandou [imz.] (tt.) Amerika deve kuşu.

Nanguer [imz.] Senegal yaban öküzü.

Nankin [imz.] Fi'l-asl Çin'in bu isimle müsemmâ şehrinden çıkan boz renginde pamuk kumaş. = [s.] Bu kumaşın renginde olan, sarı.

Nanisme [imz.] Cücelik, nugaşiyet.

Nanocéphale [imz.] Cüce başlı, nugaşiyü'r-re's. (Acâibattan.)

Nanocormie [ims.] Nugaşiyü'l-cez'. (Acâibattan.)

Nanomélie [ims.] Nugaşiyü'l-etraf (Acâibattan.)

Nantais,e [i. - s.] Fransa'nın Nant[46] şehri ahalisinden olan.

Nanti,e [s.] (hk.) Rehin mukabilinde olan, rehinli. ◆ Sahip, mâlik, mutasarrıf, zengin. ‖ **Avances – es** Rehinli ikrazat.

Nantir [ft.] Bir borcun temini için rehin ve emanet bırakmak, teminat vermek, karşılık göstermek. ◆ Lüzumunu ihzar etmek. ◆ Para, mal toplamak, edinmek. ‖ **Se –** Matlubatı temin için bir mal ve mülkü emaneten zaptetmek. ◆ Tereke emvâline vaz'-ı yed etmek.

Nantissement [imz.] Medyun tarafından dâyine teminat makamında bırakılan rehin veya emanet. ◆ Karşılık, teminat.

Napacé,e yahut **Napiforme** [s.] (nb.) Şalgam şekil ve suretinde olan köklere ıtlak olunur, şelcemiyü'ş-şekl, liftiyü'ş-şekl.

Napée [ims.] Esâtir-i Yunaniye'de çayır ve ormanlar perisi.

Napel [imz.] (nb.) Kurtboğan, hânikîn. (Buna *Aconit* dahi denir.)

Napelline [ims.] (k.) Hânikînin, akonitin.

Naphtaline [ims.] (k.) Hava gazı borularında hâsıl olan is, naftalin, neftin.

Naphte [imz.] Neft, nift.

Naphtol [imz.] (k.) Naftol.

Napoléon [imz.] Fransız lirası, Napolyon.

Napoléone [ims.] (nb.) Garbî Afrika'ya mahsus bir cins tezyinat fidanı.

Napoléonées [ims. - cm.] (nb.) Âbnûsiye fasîlesinden napolyoniye cinsi.

Napolitain,e [i. - s.] İtalya'nın Napoli şehrinden olan, Napoliten. = [ims.] Fi'l-asl Napoli'de yapılan yünden mamul parlak kumaş.

Nappe [ims.] Sofra bezi, örtüsü. ◆ Müstevî tabaka. ◆ Kuş ağı. ◆ Geyik postu. ◆ Balık ağının torbası. ‖ **– d'eau** Çarşaf gibi açık ve sakin su sathı. ‖ **Il a trouvé la – mise** Zengin bir kadın ile teehhül etmiş fakir bir adam hakkında söylenir.

Napperon [imz.] Büyüğünün üzerine açılan küçük sofra bezi ki örtüyü lekeden muhafaza için kullanılır.

Narcaphte [imz.] Günlük ağacı kabuğu.

Narcéine [ims.] (k.) Afyondan istihrac olunur şibh-i kalevîlerden biri, narsein.

Narcisse [ims.] Nergis, zeren, zerrin. ‖ (mec.) Kendi kendine âşık olmuş, kendi hüsn ve cemâlini beğenmiş delikanlı. ◆ Güzel delikanlı.

Narcotine [ims.] Afyondan çıkarılan bir madde-i semmiye, haderin, narkotin.

Narcotique [i. - s.] (t.) Afyon gibi uyutan veya uyuşturan şeylere ıtlak olunur, muhaddir. ‖ (mec.) Can sıkıcı, uyku getirici.

Narcotiser [ft.] İçine muhaddir bir madde karıştırmak.

Narcotisme [imz.] (t.) Afyon vesâirenin verdiği uyuşukluk ve sersemlik, dâü'l-hader.

Nard [imz.] Güzel rayihâlı sümbül-i Rûmî ve ondan çıkarılan ıtır.

Nardoa [imz.] Bir cins zehirsiz büyük yılan.

Nargue [ims.] **Faire – de** Ehemmiyet vermemek, saymamak, tahkir etmek.

Narguer [ft.] Tahkir ve istihfaf etmek, hiçe saymak.

46 Nantes.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
www.tuba.gov.tr

Narguilé yahut **Narghileh** [imz.] (Türkçeden me'huz) Nargile.

Narica [ims.] Bir cins deniz helezonu.

Narine [ims.] Burun deliği, menhar. ◆ Burun.

Narquois,e [i. - s.] Hilekâr ve müstehzî. = [imz.] Hırsız, külhanbeyi ve emsalinin kullandıkları lisan, argo.

Narquoisement [h.] Hile ve istihzâ ile.

Narrateur,trice [i.] Hâkî, râvî, nâkil.

Narratif,ve [s.] Nakil ve hikâye ve rivayete mensup ve müteallik. ◆ Bir vakayı olduğu gibi rivayet eden (lâyiha, rapor vesâire).

Narration [ims.] Hikâye, rivayet, nakil. ◆ Şâkirdanın inşâ dersinde kaleme aldıkları vazife. || (ed.) Kelâm-ı haberî.

Narré [imz.] Hikâye, kıssa.

Narrer [ft.] Nakil ve hikâye etmek, rivayet etmek.

Narthecium [imz.] (nb.) Hayzerâniye fasîlesinden bir cins su sazı.

Narval [imz.] Şimal denizlerinde bulunan boynuzlu büyük yunus balığı, deniz gergedanı. (*Licorne de mer* dahi denilir.) (cm.: *Narvals.*)

Nasal,e [s.] Buruna mensup ve müteallik, enfî. ◆ Burundan telaffuz olunan, gunneli. || **Fosses – es** Burun delikleri. = [ims.] *ma* harfleriyle *in*, *on*, *un*, *an* huruf-ı mürekkebesine ıtlak olunur.

Nasalement [h.] Burundan, gunne ile.

Nasaliser [ft.] Gunne ile telaffuz etmek, hımhımlık etmek.

Nasalité [ims.] Burundan söyleme, hımhımlık, gunne.

Nasard [imz.] Lavtanın bir perdesi.

Nasarde [ims.] Buruna vurulan fiske. || (mec.) Ta'riz, dokunaklı söz.

Nasarder [ft.] Buruna fiske vurmak. || (mec.) Tezyif etmek.

Naseau [imz.] Hayvan burnunun deliği, menharı. ◆ Burun. || **Fendeur de – x** Farfara, lafazan.

Nasillard,e [s.] Burundan çıkan ses. = [i.] Burundan söyleyen, hımhım.

Nasillement [imz.] Burundan söyleme, hımhımlık.

Nasiller [fl.] Burundan söylemek, hımhım telaffuz etmek.

Nasilleur,se [i.] Burundan söyleyen adam.

Nasilionner [fl.] Cüzice burundan söylemek, hımhımca olmak.

Nasique [imz.] Hind-i Çînî'ye mahsus bir cins maymun.

Nasitor [imz.] Yaban su teresi.

Naso [s.] (tşr.) Enfî. || **– oculaire** Enfî-i aynî.

Nasologie [ims.] (tşr.) Tavsifü'l-enf.

Nasore [ims.] Hind palamut balığı.

Nasse [ims.] Balık tutmaya mahsus sepet. || (mec.) Tuzak. || (hyv.) Furfuriye fasîlesinden bir cins katır boncuğu.

Nasselle [ims.] Küçük balık sepeti.

Nassonne [ims.] Çağanos ve pagurya tutmaya mahsus balıkçı sepeti.

Nastus [imz.] Bir cins kamış.

Natabilité [ims.] Kabiliyet-i sibâhat.

Natal,e [s.] Vilâdet mekân veya zamanına mensup ve müteallik: **Pays** – Maskat-ı re's, mahall-i vilâdet; **Jour** – Yevm-i vilâdet, mevlid. (cmz.: *natals*.)

Natalité [ims.] Tevellüdat.

Natation [ims.] Yüzmek fen ve usulü, sibâhat, şinâverlik.

Natatoire [s.] Yüzmeye müteallik, sebhî.

Natice [ims.] Hilmiye fasîlesinden bir cins deniz helezonu.

Naticidées [ims. - cm.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-ricl-i batnî fasîlesinden hilmiye nevi ki deniz helezonlarının bir cinsini hâvidir.

Naticelle [ims.] Hilmiye fasîlesinden tabaka-i falüniyede[47] bulunur bir nevi deniz helezonu.

47 fr.: falunien.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Natif,ve [s.] Bir yerde doğmuş olan, doğma: – de Smyrne İzmir'de doğma, İzmirli. || (mec.) Tabii, cibillî, mâderzad. || Or – ve Argent – Yerden halis maden hâlinde çıkan altın ve gümüş. = [i.] Bir yerin ahali-i asliyesinden adam.

Nation [ims.] Bir lisanla mütekellim ve bir nevi ahlak ve âdâtla mütehallik cemaat-i kesire, millet, ümmet, kavim, tâife. ◆ Bir memleket-i ecnebiyede bulunan aynı tâbiiyetteki eşhas. (Bu mânâda *Colonie* tabirinin isti'mali daha şâyidir.)

National,e [s.] Bir kavim ve ümmete mensup ve müteallik veya mahsus ve münhasır olan, millî. = [imz. - cm.] Sefirin bulunduğu memleketteki mahmîleri, tebaa.

Nationalement [h.] Bir kavim ve ümmete mahsus olarak.

Nationaliser [ft.] Bir şeyi bir kavim ve ümmete mahsus etmek. || Se – Bir kavme iltihak ve onun ahlakıyla tahallük etmek.

Nationalité [ims.] Milliyet, kavmiyet. ◆ Tâbiiyet: Acquisition de – Tâbiiyet ihrazı; Recouvrir sa – Tâbiiyet-i asliyesine ricat etmek; Patente de – Tâbiiyet tezkeresi; Constater la – Tahkik-i tâbiiyet etmek; Bureau des – s Tâbiiyet kalemi. || Acte de – d'un navire Bir geminin sancak beratı.

Nativité [ims.] Hazret-i İsa ve Hazret-i Meryem'le bazı azizlerin yevm-i vilâdeti ve buna müsâdif olan gün.

Natron [imz.] yahut:

Natrum [imz.] (*romm*) Tabii bir nevi mütebellir fahmiyet-i soda, natron.

Natte [ims.] Hasır. ◆ Saç örgüsü.

Natter [ft.] Hasırla kaplamak veya döşetmek. ◆ Hasır örmek. ◆ Saçlarını örmek.

Nattier [imz.] Hasır yapan ve satan, hasırcı.

Naturalibus (in) [h.] (*inn-na-tu-ra-li-buss*) Çırılçıplak, anadan doğma, üryan hâlinde.

Naturalisation [ims.] Bir adamın bir kavim ve millet-i âhara duhûl ve intisabı, te'hil. ◆ Tâbiiyet-i cedîdeye duhûl, teb'a-i idadîne dehâlet, silk-i tâbiiyete geçme. ◆ Bir nebat ve hayvanın iklim-i tabiiyesinin gayrı bir yerde yetiştirilmesi, te'hil, istînas, tabiatlanma.

Naturaliser [fl.] Birini silk-i tâbiiyete idhal etmek. ◆ Bir nebat veya hayvanı iklim-i tabiisinin gayrı olan bir iklimde yetiştirmek, teehhül etmek. ◆ Ecnebi bir kelimeyi bir lisana sokmak, idhal etmek, kabul ettirmek.

Naturalisme [imz.] Tabii olma, hâlet-i tabiiye. || (fls.) Mezheb-i tabiiyûn, tarik-i dehriyûn. || (ed.) Naturalizm.

Naturaliste [imz.] Tarih-i tabii ile yani hayvanat ve maâdin ilimleriyle tevaggul eden âlim, tabiiyûndan adam.

Naturalité [ims.] Hâl-i tabiide olarak bulunma, kendiliğinden yetişme. ◆ Tabii olma, tabiiyet, kuvâ-yı tabiiyet tarafından hâsıl edilme. ◆ İkamet olunan yerde doğmuş olma, ahali-i asliyeden bulunma, ahali-i asliye sıfatı, yerlilik.

Nature [ims.] Kâinat ve mevcudatın heyet-i umumiyesi, tabiat. ◆ Hâssiyet, cevher, ahvâl-i tabiiye ve zâtiye, mizaç, cibillet, tıynet. ◆ Yaratılış, tab', hulk, hilkat, haslet. ◆ Hâl, keyfiyet. ◆ Karâbet. ◆ Nevi, cins, türlü. ◆ Salçasız pişmiş. || Peindre d'après – Bir şeyin veya bir manzaranın hâl-i tabiisini numûne ve meşk ittihaz ederek aslına bakıp resim yapmak. || Payer en – Nakit vermeyip de ona bedel aynen eşya veya mahsul vererek te'diye etmek. || État de – İnsanın hâl-i tabiisi, vahşilik ve adem-i terbiye. || Payer le tribut à la – Vefat etmek. || – morte Ressamlık sanatında telef edilmiş, vurulmuş hayvanat resmine ve ale'l-husus sayd hayvanatı resmine, koparılmış meyve ve emsali resimlerine ıtlak olunur. || Cette – Bu makule. || De toute – Her nevi, envâi. || De – Fıtrî, mâderzadî, cibillî, hılkî. || Être dans l'état de – , de pure – Çırçıplak bulunmak. || Dons de la – Mevâhib-i fitriye. || Œil de la –, père de la – Güneş. || Bœuf de – Semirtmeye sâlih öküzler.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Naturel,le [s.] Tabii. ◆ Zâtî, cibillî. ◆ Muktezâ-yı hâl ü şan, zaruri. ◆ Ziynetten ârî ve hâl-i tabiisinde bulunan, sade, halis, tezeyyünsüz. ◆ İzdivac-ı gayr-ı meşrudan mütevellid. || **Mort – le** Ecel-i mev'ud, mevt-i tabii. || **Enfant** – Veled-i gayr-ı meşru. || **Juges – s** Kanunun tayin ve irâe ettiği hükkâm, hükkâm-ı tabiiye. || **Sciences – les** Ulûm-ı tabiiye (kimya, hikmet, tıp, hayvanat, nebatat). || **Histoire – le** Tarih-i tabii. = [imz.] Hasâis-i tabiiye, cibillet, tabiat. ◆ Hulk, tabiat. ◆ Sadelik, halislik. || **Au** – Olduğu gibi, hâl-i tabiisinde. || **Du – de** Tabiaten, hilkaten. = [imz. - cm.] Bir memleketin ahali-i asliyesi ve hususiyle Amerika ve Felemenk-i Cedid vesâir memâlik-i baîdenin vahşileri.

Naturellement [h.] Tabii olarak, bittabi, hasbe't-tabîa. ◆ Zâten, cibilleten. ◆ Sade ve kolay bir suretle.

Naturisme [imz.] Naturizm mesleği. || (t.) Yalnız kuvâ-yı tabiiyede bir hassa-i şifaiye bulunduğunu kabul eden etibbânın mesleği.

Naturiste [imz.] Naturizm mesleği taraftarı.

Nauclée [ims.] Hind sarmaşığı nevi ki kino zamkı ondan istihsal olunur.

Naucler [imz.] Amerika-yı Şimalî çaylağı, nokler.

Naucore [ims.] Su kehlesi.

Naufrage [ims.] Geminin denizde kırılması veya batması, kazazede olması, kaza-yı bahrî. || **Droit de** – Eşya-yı mağrukanın zapt ve müsâderesi hakkı.

Naufragé,e [i. - s.] Denizde kırılmış veya batmış, kazazede, mağruk (sefine). ◆ Bir geminin batmasıyla veya kırılmasıyla kazazede olan (eşya vesâire). ◆ Gemisi kırılmış veya batmış (gemici). || (mec.) Felaketzede.

Naufrager [fl.] Denizde gemisi kırılmak veya batmak, kaza-yı bahrîye uğramak, kazazede olmak. || (mec.) Bir harabiyet ve perişanîye uğramak.

Naufrageur,se [i.] Sefinenin enkazını yağma etmek maksadıyla sefâine yanlış işaretler vererek kazazede olmalarına sebep olan sevâhil ahalisine verilen nâm.

Naulage [imz.] Gemi kirası, ücreti, navlu. (Akdeniz sevâhilinde müsta'meldir. mr. Fret.)

Naumachie [ims.] Eski Romalılar indinde bir muharebe-i bahriyeyi tasvir eden tiyatro oyununun icrasına mahsus mahal. || (bhr.) Muharebe-i bahriye taklidi.

Nauséabond,e [i. - s.] (t.) Bulantı getiren ve gaseyan veren, mugassi. || (mec.) Müstekreh.

Nausée [ims.] Bulantı, gaseyan. || (mec.) İstikrah.

Nauséeux,se [s.] Bulantı ve gaseyana müteallik, gaseyanî, gaseyan getiren.

Nautile [imz.] (tt.) Sebhiye fasîlesinden güzel kokulu deniz helezonu.

Nautilidées [ims. - cm.] Sebhiye fasîlesi.

Nautique [s.] Seyr-i sefâine mensup ve müteallik: **Art** – Seyr-i sefâin fenni; **Astronomie** – Fenn-i heyet-i bahriye.

Nautonier [imz.] Gemici, mellah, reis.

Naval,e [s.] Bahrî, sefâin-i harbiyeye mensup ve müteallik: **Bataille – e** Muharebe-i bahriye; **Forces – es** Kuvve-i bahriye; **Art** – Fenn-i bahrî; **École – e** Mekteb-i bahrî, bahriye mektebi. (cmz.: *Navals*.)

Navarrais,e [i. - s.] Navar memleketi ahalisinden olan.

Navée [ims.] Bir gemi veya mavna yükü, dolusu. ◆ Gemi, sefine.

Navet [imz.] Şalgam, şelcem, lift.

Navetier [imz.] Mekikçi.

Navetière [ims.] Şalgam tarlası.

Navette [ims.] Dokumacıların ipliği attıkları alet, mekik. ◆ Kayık şeklinde buhurdan. || **Faire la** – Mekik gibi gidip gelmek, bir oraya bir buraya gidip gelmek.

Navette [ims.] Bir nevi yabani şalgam ki tohumundan tenvire sâlih bir yağ çıkarılır. ◆ Bu şalgamdan çıkarılan yağ.

Navicello [ims.] (hyv.) Zevrakiyü'ş-şekl bazı nevi kavkaalara denir.

Naviculaire [s.] (tşr.) Ufak kayık şeklinde olan, zevrakî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Navicule [ims.] Gayet küçük bir nevi helezon.

Navie [ims.] Sefine. ◆ Kuvve-i bahriye. (Eski kelime.)

Navigabilité [ims.] Bir nehrin seyr-i sefâine müsait olması, kabiliyet-i seyr-i sefâin. ◆ Denize dayanabilme (bir sefine hakkında).

Navigable [s.] Seyr-i sefâine sâlih ve müsait (nehir, deniz). ◆ (Sefine hakkında) Denize çıkabilir.

Navigateur [imz.] Uzun deniz seyahatleri etmiş adam, seyyah-ı bahrî. = [s.] Gemicilikle meşgul, gemici, mellah, bahriyûndan adam.

Navigation [ims.] Deniz seyahati, sefer-i derya. ◆ Seyr-i sefâin fenni, fenn-i milâhat. || – intérieure Dâhil-i memlekette vâki sularda seyr-i sefâin. || – de côte Sevâhilde seyr-i sefâin. || – fluviale Nehren seyr-i sefâin. || – aérienne Balonla seyahat usulü, havada seyir ve seyahat. || – estimée Yevmiye hesabıyla, … ile seyr-i sefâin. || – par estime Kaba kumpasla seyir, parakete hesabıyla seyr ü sefer.

Naviguer [fl.] Gemi ile sefer etmek. ◆ Bir geminin seferini sevk ve idare etmek. ◆ (Bir sefine hakkında) Denize gelmek, denize dayanmak. ◆ (Hayvanat hakkında) Yüzmek. || – de conserve Birlikte kat'-ı râh etmek, birlikte gitmek. || – à part Bir ticaret sefinesinde kârın bir kısm-ı muayyenine iştirak suretiyle hizmet etmek.

Naville [ims.] Arazinin sakyına mahsus cetvel, hark, ark.

Navire [ims.] Gemi, sefine, keştî. || (hy.) Sefine-i Nuh. || – marchand Tüccar gemisi. || – en course Korsan gemisi.

Navrant,e [s.] Pek müessir, sûz-nâk, müellim, dil-hıraş.

Navrer [ft.] Çok tesir etmek, mükedder etmek.

Naye [ims.] (bhr.) Kalafatçı çivisi.

Nazaréen,ne [i.] Yahudiler'in en evvel zuhur eden Hıristiyanlara verdikleri isimdir, Nasranî. ◆ Nâsıra şehrine mensup, Nâsıralı. (Hazreti İsa'nın mevlidi olan Nâsıra şehri isminden müştaktır.)

Nazareth [ih.] Nâsıra şehri. = [imz.] Burun. (Âmiyâne.)

Ne Fiillere dahil olur edat-ı nefy ve inkârdır.

Né,e [s.] Doğmuş, mütevellid. ◆ Mâil. ◆ Muttasıf. ◆ Bir nesil ve aileye mensup: Bien – İyi soydan; Mal – Fena soydan.

Néanmoins [hr.] Bununla beraber, maahazâ, böyle iken.

Néant [imz.] Yokluk, adem, fena. ◆ Hiç, lâ-şey. || Tirer du – Yaratmak, ademden vücuda getirmek, yahut hiçten alıp terfi etmek. || Homme de – Hiçten adam, ehemmiyetsiz adam. || Mettre à – Lağv ve fesh etmek.

Néarthrose [ims.] (tşr.) Mafsal-ı cedid.

Nébuleusement [h.] Bulutlu bir surette. || (mec.) Muzlim, muğlak bir surette.

Nébuleux,se [s.] Bulutlu, tabaka-i buhar ile mestur, muzlim. ◆ Bulanık. ◆ (Rivayet hakkında) Karışık, müteşevviş. || (mec.) Gaileli, mahzun ve mükedder, mağmum. = [ims.] Gayet uzak olmak hasebiyle cüzi görünen kevkeb. ◆ Mesafenin buudu hasebiyle rasatla ufak bulut şeklinde görünen âlemlerin beheri, sehâbe.

Nébulosite [ims.] Karartı, bulut ve duman gibi görünen şey.

Nécessaire [s.] Lazım, muktezî, muhtacun-ileyh. ◆ Müstelzim, lazım-ı gayr-ı mufârık, netice-i tabiiye ve zaruriye. ◆ Pek nâfi ve müfid. || (fls.) Vacip, zaruri. || Il est – Lazım gelir, iktizâ eder. = [i.] Uşak, hizmetçi. (Bu mânâ eskidir.) = [imz.] Hâcet, ihtiyaç, ihtiyacat, levâzım-ı zaruriye. ◆ Her vakit lüzumu görünen mevad ve âlât vaz'ına mahsus çekmece, çanta. ◆ Dikiş kutusu. ◆ Yol çantası, el çantası. || (hk.) Dépôt – Îdâ-i ıztırârî, bir kaza vukuunda hıfz için edilen îdâ, vedia, emanet.

Nécessairement [h.] İhtiyaçla, hasbe'l-iktizâ, bi'z-zarure. ◆ Bunun netice-i tabiiyesi olarak, lâ-cerem, lâ-büd.

Nécessitante [sms.] (Akaid) Mücbir, irade-i cüziyeyi sâlib.

Nécessité [ims.] Lüzum, iktizâ, vücub. ◆ Hâcet, ihtiyaç. ◆ Zarur, cebr. ◆ İhtiyacat-ı

zaruriye. ◆ Zaruret, fakr ve ihtiyaç. || – **premières** İhtiyacat-ı zaruriye. || **Par** – Lüzuma binâen, hasbe'l-lüzum. || **Sans** – Bilâ-lüzum. = [ims. - cm.] İhtiyac-ı tabii, def-i tabii. || **Aller à ses** – **s** İhtiyacat-ı tabiiyesini defe gitmek.

Nécessiter [ft.] İcap etmek, mûcip olmak, ihtiyaç göstermek, muhtaç etmek.

Nécessiteux,se [s.] Muhtaç. ◆ Akîm. = [ims. - cm.] Fukara, muhtacîn.

Néc plus ultra [imz.] (mr. *Non-plus-ultra*.)

Nécrobie [ims.] Bazı hayvanat cîfelerinde bulunur bir cins mor sinek.

Nécrogène [ims.] Nebatat üzerinde tekevvün eden tufeylata denir, nekrojen.

Nécrolâtrie [ims.] İbadet-i emvat.

Nécrologe [imz.] Vefeyat kaydı ve defteri. ◆ Silsile-i vefeyat.

Nécrologie [i.] Vefeyat-ı meşâhir ve terceme-i hâllerini câmi' makale, vefeyatü'l-a'yân.

Nécrologique [s.] Vefat eden meşâhirin terceme-i hâline dair.

Nécromance [ims.] ve:

Nécromancie [ims.] Ölülerden fal bakma, tefeül bi'l-meyyit.

Nécromancien,ne [s.] Meyyit ile tefeüle müteallik.

Nécromant [imz.] Meyyit ile fal bakan.

Nécrophagie [ims.] Hasta veya ölmüş hayvan yeme, cîfe-horî.

Nécrophobie [ims.] (t.) Ölümden korkma hastalığı, havfü'l-mevt.

Nécrophore [imz.] Yumurtalarını vaz' için fare vesâire lâşelerini yere gömen böcek.

Nécropole [ims.] Ümem-i kadîme indinde cenazelerin vaz'ına mahsus pek vâsi' yeraltı, tahte'l-arz kabristan. ◆ Büyük şehirler mezaristanı.

Nécropsie [ims.] Keşf-i meyyit, muayene-i meyyit. (Az kullanılır.)

Nécroscopie [ims.] Muayene-i meyyit.

Nécrose [ims.] Kemiğin kangren olması, nuhre. ◆ Kangren olmuş kemik, nâhir.

Nécroser [ft.] (t.) Kemiğin kangren olmasını icap etmek, tenhir etmek. || **Se** – (Kemik hakkında) Kangren olmak, tenehhür etmek.

Néctaire [imz.] (nb.) Bazı çiçeklerin bir uzvu ki arıların topladıkları madde-i aseliyeyi hâvidir, nekter.

Nectar [imz.] Esâtire göre âb-ı hayat. ◆ Kevser, rahîk. ◆ Gayet güzel şarap vesâire. ◆ Arıların çiçeklerden topladıkları tatlı madde, madde-i aseliye.

Nectarifère [s.] (nb.) Hâmil-i rahîk.

Nedjdi [imz.] Arap atlarının necdî cinsi.

Néerlandais,e [i. - s.] Neerlande, Felemenk ahalisinden olan.

Nef [ims.] Gemi, sefine. (Eskidir.) ◆ Kilise içinin ön tarafı, ma'beri, || **Qui entre en** – **n'a pas vent à gré** Bir işin bidâyeti ekseriya güç ve zahmetlidir. || **Moulin à** – Bir sefine üzerinde yapılmış su değirmeni.

Néfaste [s.] Şeâmetli, meş'um.

Nèfle [ims.] Muşmula.

Néflier [imz.] Muşmula ağacı.

Négateur,trice [i. - s.] İnkârcı, münkir.

Négatif,ve [s.] İnkâra müteallik. ◆ Menfi. || (sr.) Nefy veya nehy eden (edat vesâire), nâfî, nefyî, nâhî, nehyî. || (r.) Nâkıs işaretini hâiz rakam, menfi. || (ht.) **Électricité** – **ve** Elektirikiyet-i menfiye. || **Réponse** – **ve** Cevab-ı red. = [ims.] Kaziye-i menfiye, cümle-i menfiye.

Négation [ims.] İnkâr. || (sr.) Edat-ı nefy, edat-ı nehy.

Négativement [h.] İnkâr ve nefy ile: **Répondre** – Cevab-ı red vermek.

Négatoire [s.] (hk.) **Action** – Men-i müdahale, men-i muâraza davası.

Négligé [imz.] Henüz yıkanıp taranmamış ve giyinmemiş adamın hâl ve kıyafeti. ◆ Gecelik kıyafeti. ◆ Süsten ârî ve sade hüsn ve letafet.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Négligeable [s.] İhmal olunabilir, kabil-i ihmal.

Négligement [imz.] Resim ve sanayi-i sâirede kasten iltizam olunan ihmal ve kayıtsızlık eseri. (Gayr-ı müsta'meldir.)

Négligemment [imz.] İhmal ve müsamaha ile, ihtimamsızlıkla, gelişi güzel.

Négligence [ims.] Faydasızlık, ihtimamsızlık, müsamaha, ihmal. ◆ Hafif kabahat. ◆ Tekayyüdsüzlük ve ihmal ile telebbüs.

Négligent,e [i. - s.] Kayıtsız, ihmalci, müsamahacı.

Négliger [ft.] İhmal ve tesâmuh etmek. ◆ Terk ve ihmal etmek, unutmak. ◆ Fevt etmek, kaçırmak. ‖ **Se** – Kendini veya kendi işini ve vezâifini ihmal etmek.

Négoce [ims.] Büyük ticaret, toptan ahz ü itâ. ‖ (mec.) Tehlikeli veya muhill-i namus iş.

Négociable [s.] Alış-verişe gelir, geçer, râyiç, mütedavil, sehlü't-tedavül. ‖ **Effets, titres – s** Havalesi kabil, devir ve ciro edilmesi mümkün veya sehlü'l-bey' olan senedat ve esham ve tahvilat.

Négociant [ims.] Büyük tacir, toptan ticaret eden adam. ◆ Gayet zengin adam. (Âmiyane.)

Négociateur,trice [i.] Bir iş tesviye etmek üzere tavassut eden adam, miyancı. = [imz.] Bir meselenin halli için bir devletten diğer bir devlete gönderilen murahhas, müzakere memur-ı mahsusu.

Négociation [ims.] Müzakerat, mükâlemat. ◆ Tesviye için tavassut olunan iş, derdest-i müzakere olan madde. ◆ Muamele-i ticariye, alışveriş, senedat-ı ticariyenin ahz u füruhtu, devir ve ciro gibi muamelat. ‖ **– de la paix** Müzakerat-ı sulhiye. ‖ **Entrer en** – Muhaberat ve müzakerata girişmek.

Négocier [ft.] Bir işin tesviyesi için tavassut etmek, müzakerat ve mükâlemata girişmek. ◆ Alış-veriş etmek, bono vesâire senedat-ı ticariyeyi alıp satmak, ciro etmek. ◆ Muamelat-ı ticariyede bulunmak.

Negotiorum gestor [imz.] (*né-go-si-o-romm-jè-stor*) (Latince tabir) (hk.) Vekil, vekil-i umur.

Nègre,gresse [i.] Zenci, zenciye. ‖ **Traite des – s** Üserâ-yı zenciye ticareti. = [ims.] Bir şişe şarap.

Nègre [s.] Zencilere mensup ve müteallik. ◆ Zenci cinsinden.

Négrerie [ims.] Zenci esir pazarı.

Négrichon,ne [s.] Zencilere ait, mensup, müteallik.

Négrier [s.] Afrika sevâhilinden zenci üserâsını nakletmeye mahsus sefinelere ve kaptanlarına ıtlak olunur. = [imz.] Zenci köleler satan esirci.

Négrillon,ne [i.] Küçük zenci ve zenciye.

Négrophile [i. - s.] Zenci muhibbi.

Négus [imz.] (s okunur) Habeş hükümdarının unvanıdır, necaşî.

Neige [ims.] Kar, selc, berf. ◆ Ak saç. ◆ Kış. ‖ **De** – Muhakkar, değersiz. ‖ **Faire cas d'une chose comme les – s d'antan** Bir şeye hiç ehemmiyet vermemek. ‖ **Œuf à la** – Çalkanmış yumurtanın beyazı.

Neiger [fl.] (Yalnız gaipten tasrif olunur.) Kar yağmak, karlamak. ‖ **– sur** Saçları ağartmak. = [ft.] Kar gibi neşretmek.

Neigeux,se [s.] Karlı, karla mestur. ◆ Kar gibi beyaz.

Neille [ims.] Fıçı tıkamaya mahsus kenevirden veya ipten üstüpü.

Nélumbiacées [ims. - cm.] (*lon*) (nb.) Nilüferiye fasîlesine karib nilombin cinsi.

Nelumbo [imz.] (nb.) (*lon*) Nilüfer, nilüfer-i Hindî, Mısır baklası.

Némate [imz.] Söğüt ağacı böceği.

Nématoïdes [imz. - cm.] Hayvanat-ı halkiye şubesinden dîdan-ı miâiye kısmından haytiyü'ş-şekl dîdan-ı em'â cinsi, dîdan-ı üstüvânî fasîlesi.

Néméens [smz. - cm.] **Jeux** – Eski Yunanîlerin Neme şehri civarında üç senede bir icra ettikleri oyunlar ve âyinler.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Némerte [imz.] (hyv.) Şeritiye-i bahriye kısmından şerit şeklinde dîdan-ı bahrî nevi.

Némésis [ims.] (s okunur) Esâtir-i Yunaniyede intikam ilâhesi.

Némoblaste [s.] (nb.) Ruşeym-i haytî.

Némocères [imz. - cm.] (hyv.) Haytiyü'l-karn fasîlesi.

Némopanthe [imz.] Amerika-yı Şimalî pırnar ağacı.

Némosome [imz.] Karaağaca ârız olur bir nevi böcek.

Némoure [ims.] Lü'lüye fasîlesinden ormanlarda bulunur bir cins küçük böcek.

Nénet [imz.] Meme. (Âmiyâne.)

Nénies [ims. - cm.] Eski Yunanîler ve Romalıların cenazenin defni sırasında söyledikleri mersiyeler.

Nenni (*nani*) Yok, hayır. (Tekellümde müsta'meldir.)

Nénufar [imz.] yahut:

Nénuphar [imz.] (nb.) Nilüfer çiçeği fidanı.

Néo Esmâ-yı mürekkebenin evvelinde bulunup yeni mânâsını ifade eder lafz-ı Yunanîdir.

Néo-calédonien,ne [i. - s.] Yeni Kaldonya ahalisinden olan.

Néo-catholicisme [imz.] Katolik mezhebine efkâr-ı cedîde ve fenniyeyi zam ve ilhak etmek esasına mübtenî bir tarik ve mezheb-i mahsus, yeni Katoliklik.

Néo-catholique [i. - s.] Katolikliği efkâr-ı cedîde ile mezc ve telif etmek fikir ve mezhebinde bulunan adam, yeni Katolik.

Néocomien [s.] (arz.) **Étage** – Tabakat-ı tebâşiriyenin birincisi bulunan tabaka-i neokomiye.

Néogala [imz.] İlk süt, ağız, leben-i evvel.

Néographe [imz.] Yeni bir imlâ icat veya kabul ve isti'mal eden adam, imlâ-yı cedid taraftarı.

Néographie [ims.] Yeni imlâ ile yazmak usulü.

Néographisme [imz.] Yeni imlânın usul ve kavâidi.

Néo-grec,grecque [s.] Yunan-ı cedîde ve Yunanîlerin müteahhirlerine mensup ve müteallik.

Néo-latin,e [s.] Başlıca Latinceden mütevellid olan Fransız ve İtalyan ve İspanyol lisanlarına ıtlak olunur.

Néologie [ims.] Bir lisanda yeni ıstılahat ve tabirat icat ve isti'mali.

Néologique [s.] Bir lisanda kullanılan yeni tabirat ve usule mensup ve müteallik.

Néologisme [imz.] Bir lisanda yeni tabirat ve ıstılahat kullanma, tabirat ve ıstılahat-ı cedîde isti'mali ve bunun usulü. ◆ Bu vechile kullanılan tabirat ve ıstılahat, tabirat-ı cedîde.

Néologiste [imz.] ve:

Néologue [imz.] Bir lisanda yeni tabirat ve ıstılahat isti'malinde mübalağa eden adam, tabirat-ı cedîde meraklısı.

Néoménie [ims.] Yeni ay, hilal, ay başı. ◆ Eski Yunanîlerin her ayın iptidâsında icra ettikleri resm ve âyin.

Néoméris [imz.] Bir cins ayı balığı. ◆ Hâmil-i kils bir nevi deniz yosunu.

Néopédie [ims.] Etfalin talim ve terbiyesine dair usul-i cedîde.

Néoplase [ims.] (mad.) Bir hadid-i zû-kibritiyet-i hılkîdir, neoplaz.

Néophobie [ims.] Tabirat ve ıstılahat-ı cedîdeden nefret.

Néophyte [imz.] Hıristiyanlığın iptidâ-yı zuhurunda yeni Hıristiyan olanlara verilen isimdir. ◆ Bir şeye yeni başlayan adam, acemi.

Néoplastie [ims.] (crh.) Tasni'.

Néo-platonicien,ne [i. - s.] Eflâtun'un felsefesiyle bazı efkâr-ı sûfiyeden mahlut felsefe taraftarı veya bu felsefeye mensup ve müteallik.

Néo-platonisme [imz.] Mukaddemâ İskenderiye'de zuhur etmiş olan bir felsefe ki Eflâtun'un hikmetiyle bazı efkâr-ı sûfiyeden mürekkep idi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Néorama [imz.] Panorama nevinden bir alettir, neorama.

Néothermes [imz. - cm.] Usul-i cedîde üzere yapılmış ılıca, kaplıca ve hamam ve banyolarına denir.

Néottiées [ims. - cm.] (nb.) Sahlebiye fasîlesinden vekniye kabilesi.

Nèpe [ims.] Bir cins su kehlesi.

Népenthès [imz.] (*né-pain-tèss*) Ebu'ş-şuarâ Homer'in zikrettiği bir ilaç ki güya hüzün ve kederi dâfi' idi, dâfiü'l-gussa. ◆ Hind ve Madagaskar'da bulunan benekiye fasîlesinden benek fidanı.

Népenthées [ims. - cm.] (nb.) Benekiye fasîlesi.

Néperien,ne [s.] (r.) Neper tarafından ihtirâ olunan.

Népète [ims.] Kedi otu.

Népétées [ims. - cm.] (nb.) Şefeviye fasîlesinden nepetiye nevi.

Néphéline [ims.] (mad.) Bir silisit-i mükerrer-i alüminyum ve potasyum-ı hılkîdir, nefelin.

Néphélion [imz.] (t.) Gözdeki misafir, sahib-i ayn.

Néphélis [imz.] Bir cins sülük.

Néphralgie [ims.] (t.) Elem-i kilye.

Néphrelmintique [s.] (t.) Maladie – Maraz-ı dîdan-ı kilyevî.

Néphremphraxie [ims.] (t.) İnsidad-ı kilye.

Néphrétique [i. - s.] (t.) Böbrek hastalığına ve böbrek hastalığına müptelâ olanlarla bu illete kullanılan ilaçlara ıtlak olunur, kilyevî.

Néphridion [imz.] (tşr.) Böbrek yağı, şahm-ı muhit-i kilye.

Néphrite [ims.] (t.) Böbreklerin iltihabı, iltihabu'l-kilye, zâtü'l-kilye.

Néphrocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı kilye.

Néphro-gastrique [s.] (tşr.) Kilyevî, midevî, kilyî-i mi'dî.

Néphrographie [ims.] (t.) Tavsif-i kilye.

Néphrologie [ims.] (t.) Mebhasü'l-kilye.

Néphropyose [ims.] (t.) Takayyuh-i kilye.

Néphrorrhagie [ims.] (t.) Nezf-i kilye.

Néphrotomie [ims.] (tşr.) Haz'u'l-kilye.

Népotisme [imz.] Kendi akraba ve müteallikatını kayırma, tesâhub ve himaye-i akraba.

Neptune [imz.] Yunan-ı kadim ve Roma esâtirinde deniz ilâhı. ◆ (Şairâne) Deniz, umman. ◆ Zuhal ile Uranüs arasındaki seyyâre, Neptün.

Neptunien,ne [s.] (arz.) Deniz sularından müteşekkil ve onlar vasıtasıyla hâdis olan. || Terrains – s Arazi-i Neptüniye.

Néréide [ims.] Esâtirde deniz perilerinin beheri. ◆ Ebu erbain-i bahrî fasîlesinin numûnesi bir nevi deniz kırkayağı.

Néréididées [ims. - cm.] Ebu erbain-i bahrî fasîlesi.

Nerf [imz.] (*f* müfredinde okunup yalnız – *de bœuf* tabirinde ve cem'inde okunmaz.) Sinir, asab, rek. || (mec.) Başlıca alet ve vasıta. ◆ Kuvvet. ◆ Kitap cildinin arkasındaki kabartmalar. ◆ Maden damarı. || Donner sur les – s à Sinirine dokunmak.

Nerf-férure [ims.] (*nèr-fé*) (byt.) Beygirin ön ayağının cihet-i süflâsında hâsıl olan sinir hastalığı, yağır, aşıkbaşı illeti, berv.

Nérite [ims.] Karniye fasîlesinden boynuza benzer bir nevi deniz helezonu.

Néroli [imz.] Turunç çiçeğinden çıkarılan bir nevi yağ, ıtr-ı nârenc.

Nerprun [imz.] Tıp ve dibâgatta müsta'mel ak diken.

Nerval,e [s.] Sinire müteallik, asabî.

Nervation [ims.] Heyet-i mecmua-i a'sâb, i'tisâb. || – simple İ'tisâb-ı basit.

Nervé,e [s.] Sinirli, muassab.

Nerver [ft.] Bir ağacı sinirler veya iplerle sarmak. ◆ Ciltlenen kitabın arkasına kabartma sıralar yapmak.

Nerveusement [h.] Sinirlere müteallik veya sinirli olarak. ◆ Asabî bir surette.

Nerveux,se [s.] Sinirli, siniri çok. ◆ Sinire mensup ve müteallik, asabî. ◆ Sinirleri sert ve

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

kuvvetli olan. ◆ Dayanıklı, metin. || Système – Cümle-i asabiye. || (mec.) Şiddetli, ruhlu.

Nervimoteur,trice [s.] Muharrik-i a'sâb.

Nervimotilité [ims.] Taharrük-i a'sâb.

Nervimotion [ims.] Hareket-i asabiye.

Nervin [imz. - s.] (t.) Sinirleri kuvvetlendirmeye mahsus ilaçlara ıtlak olunur, mukaviyü'l-a'sâb.

Nervosisme [imz.] (t.) Bütün hastalıkları kuvve-i asabiyenin muhtel olmasına haml eden meslek-i tıbbi. ◆ Maraz-ı asabî.

Nervosité [ims.] (t.) Asabiyet. ◆ Hareket-i a'sâbiye.

Nervure [ims.] Kitap cildinin arkasındaki kabartmalar. || (nb.) Yaprağın üzerindeki sinir, useyb. || (m.) Kemer kenarlarında ve taşların mahall-i iltisakındaki kabartma.

Nescio vos (*s* okunur) "Hayır ben öyle şey bilmem, tanımam" makamında müsta'mel Latince bir tabirdir.

Nestor [imz.] Tecrübesi çok ve müdebbir ve hakîm ihtiyar. (Bir ism-i hâsdan müsteardır.) ◆ Okyanusya adalarına mahsus papağan.

Nestorianisme [imz.] Hıristiyanlığın bir mezheb-i mahsusu, Nasturi mezhebi.

Nestorien,ne [i. - s.] Nasturi mezhebine tâbi veya mensup ve müteallik olan, Nasturi.

Net,te [s.] Pak, temiz, nazif, tâhir. ◆ Halis, sâfî. ◆ Berrak, şeffaf. ◆ Boş, hâlî. ◆ İyi fark olunur veya iyi fark eder, farklı. ◆ Doğrudan doğruya, açıktan açığa olan, açık ve sarih. ◆ Açık, vâzıh, kâffe-i hutut ve tefâsili belli. ◆ Masârifi tenzil olunmuş, sâfi: Revenus – s Vâridat-ı sâfiye; Produits – s Hâsılat-ı sâfiye; Bénéfice – Temettü-i sâfî. || Texte – Musahhah metin, nüsha-i musahhaha. || Prix – Kabil-i tenzil olmayan fiyat, son fiyat. || Patente – te Temiz pratika. || Faire maison – te Hizmetçileri kovmak. || Faire tapis – Kumarda meydandaki konulmuş paraların kâffesini kazanmak. = [imz.] Hâsılat, vâridat-ı sâfiye. || Mettre au – Temize çekmek, tebyiz etmek. = [h.] Birden bire, yekten. ◆ Açıktan açığa, âşikâre, sarâhaten. || Tout – Açıktan açığa, gizlemeksizin.

Nettement [h.] Pak ve temiz olarak. ◆ Açıktan açığa, sarâhaten.

Netteté [ims.] Paklık, temizlik, nezâfet, tahâret. ◆ Vuzuh, sarâhat. ◆ (Fotoğrafi camlarında) Hutut ve tefâsilin kemal-i vuzuh ile gözüküşü.

Nettoiement [imz.] ve:

Nettoyage [imz.] Temizleme, tanzif, tathir. ◆ Ormanların kat'-ı eşcar ve ağaçların budamakla tathiri.

Nettoyer [ft.] Temizlemek, tanzif ve tathir etmek. ◆ Boşaltmak, tahliye etmek. ◆ Ayıklamak. ◆ Bütün parasını bitirmek. || – un homme sans vergettes Birisini şidddetle dövmek. || – le tapis Kumara konulmuş paraların kâffesini kazanmak. || (as.) Püskürtmek.

Nettoyure [ims.] Temizlenen bir yer yahut şeyden çıkan pislik, kir.

Neuf [s.] (Kendisinden sonra bir kelime gelmezse *f* okunur; huruf-ı sâmiteden ve telaffuz edilir *h*'den evvel *f* okunmaz; huruf-ı sâiteden ve telaffuz edilmez *h*'den evvel *f* harfi *v* gibi okunur.) Dokuz, tis'a. ◆ Dokuzuncu, tâsi'. = [imz.] Dokuz adet ve rakamı. ◆ Ayın dokuzuncu günü. ◆ Bir hastalığın dokuzuncu günü, gebeliğin dokuzuncu ayı.

Neuf,neuve [s.] Yeni, cedid, mücedded, nev. ◆ Mübtedî, acemi, tecrübesiz. = [imz.] Yeni şey, yeni libas vesâire. || à – Müceddeden. || De – Yeni elbise veya eşya ile. || Tout battant – Büsbütün yeni.

Neufchâtel [imz.] Nöfşatel An Bre[48] şehrinde çıkan peynir.

Neustrien,ne [i. - s.] Fransa'nın Nöstriya hıtta-i kadîmesi ahalisinden olan.

Neutralement [h.] Bî-tarafâne. || (sr.) (Fiil hakkında) Lazım olarak, lazım mânâsıyla.

• • • • • • • • • • •

48 Neufchâtel-en-Bray.

Neutralisant,e [s.] (k.) Mutedilü't-tesir, muaddilü't-tesir.

Neutralisation [ims.] Bir devletin bî-taraf bırakılması ve hâl-i bî-tarafı. || (k.) İki cismin birbirinin kuvvet ve tesirini tadil etmesi, tadil.

Neutraliser [ft.] Bir devlet veya şehir ve memleketi bî-taraf bırakmak, bî-taraf hâline koymak. ◆ Tesirsiz bırakmak. || (k.) Bir cismin kuvvet ve tesirini kesmek, tadil etmek. || (mec.) Faydasız ve lüzumsuz etmek. || **Se** – Birbirinin kuvvet ve tesirini kesmek.

Neutralité [ims.] Bî-taraflık, bî-taraf bulunma, kaide-i bî-tarafi. || **Garder la** – Vezâif-i bî-tarafîye riâyet etmek, bî-taraf bulunmak, bî-taraf kalmak. || **Violer la** – Bî-taraflığına halel vermek. || **Observer une stricte** – Bî-taraflığa tamamıyla riâyet etmek. || – **conventionnelle** Ahden lazım gelen bî-taraflık. || **Ligne de** – Bî-taraf olan araziyi tefrik eden hat. || (k.) Ne hâmız, ne kalevî gibi tesir etmeyen bir cismin hâli, itidal.

Neutre [s.] Bî-taraf. || (k.) Hâmız ve zü'l-kalevî olmayan, mutedil. || (sr.) Bazı lisanlarda ne müzekker ve ne müennes olan isimlere ıtlak olunur, cins-i sâlis. || **Verbe** – Fi'l-i lazım. || (nb.) **Fleurs** – **s** Âzâ-yı tenasüliyesi ma'dum olan çiçekler, ezhar-ı âkıre. || (tt.) **Insectes** – **s** Hevamm-ı âkıre. || (bhr.) **Pavillon** – Bî-taraf sancağı. = [imz.] Bî-taraf devlet. || **Droits des** – **s** Bî-taraflık hukuku.

Neuvaine [ims.] Hıristiyanların dokuz gün mütemadiyen icra ettikleri ibadet ve perhiz ve tevbe.

Neuvième [i. - s.] Dokuzuncu, tâsi'. = [imz.] Dokuzda bir, tes'. ◆ Dokuzuncu gün; gebeliğin dokuzuncu ayı. (Bu son iki mânâ eskidir.)

Neuvièmement [h.] Dokuzuncu derecede, tâsian.

Névé [imz.] Dağların nevâhî-i mürtefiası altında bulunan kütlesine denir.

Neveu [imz.] Kardeş oğlu, birader-zâde, hemşire-zâde, yeğen. || **Arrière** – yahut **Petit** – Yeğen-zâde. || – **à la mode du Marais** Piç. = [cm.] Ahfad.

Névralgie [ims.] (t.) Sinir illeti, elemü'l-a'sâb.

Névralgique [s.] (t.) Sinir hastalığına, elemü'l-a'sâba mensup ve müteallik.

Névrilème [imz.] (tşr.) Gılaf-ı asab.

Névrilémite [ims.] (t.) İltihab-ı gılaf-ı asab.

Névrine [ims.] (k.) Şibh-i kalevî-i dimağ, nevrin.

Névritique [s.] (t.) Sinir hastalıklarını iyi eden ilaçlara ıtlak olunur, mukavviyü'l-a'sâb. (Az kullanılır; *Nervin* kelimesinin isti'mali daha şâyidir.)

Névrite [ims.] (t.) İltihab-ı asab.

Névrodermie [ims.] (t.) Maraz-ı asabî-i cildî.

Névrographie [ims.] (tşr.) Sinirlerin tarifi, tavsifü'l-a'sâb.

Névrologie [ims.] Teşrihin sinirlerden bahseden kısmı, mebhasü'l-a'sâb.

Névrome [imz.] (t.) Verem-i asabî.

Névromimosie [ims.] (t.) Maraz-ı a'sâb-ı mukallid.

Névropathie [imz.] Dâü'l-a'sâb.

Névroptères [imz. - cm.] (tt.) Kanatları sinirlerden ibaret sinekler, usâbiyü'l-cenah.

Névrose [ims.] (t.) Ale'l-ıtlak sinir hastalıklarına verilen isimdir, maraz-ı asabî, vecn-i asabî.

Névrosthénie [ims.] (t.) Teheyyüc-i asabî.

Névrotome [imz.] (crh.) Mihza'-ı asab.

Névrotomie [ims.] (crh.) Sinirin kat'ı, haz'u'l-asab.

Newmarket [imz.] (*niou-mar-kètt*) İngilizlerden Fransızlara geçmiş bir nevi erkek esvabı.

Newtonianisme [imz.] (*neu-to*) Hikmet ve hey'ette hakîm-i meşhur Nevton'un usul ve tarik-i mahsusu ki maddiyatı tahrik eder kuvvetler kabulü esasına mübtenîdir.

Newtonien,ne [s.] (*neu-to*) Hakîm-i meşhur Nevton'un usul-i hikmet ve hey'etine mensup ve müteallik. = [imz.] Nevton'un usul-i hikmetine tâbi adam.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Nez [imz.] Burun, enf. ◆ Yüz, çehre. ◆ Şem hissi, kuvve-i şâmme. ‖ **Avoir le – fin** Bir şeyi önden anlamak. ‖ **Rire au – de** Yüzüne karşı gülüp eğlenmek. ‖ **– à –** Yüz yüze, karşı karşıya. ‖ **Au – de quelqu'un** Birinin yüzüne karşı. ‖ **Donner du – en terre** Burnu üzerine düşmek. ‖ **Saigner du –** Burnu kanamak. ‖ **Tirer les vers du – à quelqu'un** Birisinin ağzından gizli bir şey almak. ‖ **Allonger le –** Adem-i hoşnudî ve memnuniyet gösterecek surette surat asmak. ‖ **Se faire le –** İptidâ zarara uğradıktan sonra çok kâr etmek.

Ni [hr.] Ne: **– l'un – l'autre** Ne beriki ne öteki.

Niable [s.] İnkâr olunabilir, kabil-i inkâr.

Niais,e [i. - s.] Ahmak, budala, ebleh. ◆ Eblehâne. = [imz.] (tt.) Doğan yavrusu, palazı.

Niaisement [h.] Budalalıkla, ahmakça, eblehâne.

Niaiser [fl.] Abes şeylerle uğraşmak.

Niaiserie [ims.] Budalalık, hamâkat. ◆ Boş şey, abes, mâlâyâni.

Nice [s.] Ahmak, sâde-dil. ◆ Güzel, sevimli. (Eskidir.)

Niche [ims.] Bir şey vaz'ına mahsus olarak duvarda yapılmış oyuk mahal, kanatsız dolap, hücre. ◆ Baraka, kulübe. ◆ Köpek kulübesi. ‖ (tşr.) Hafire-i sedefiye.

Niche [ims.] Şeytanlık, hile.

Nichée [ims.] Bir yuvada ve birden çıkan kuş yavruları. ‖ (mec.) Güruh, cemaat, kesret.

Nicher [fl.] Yuva yapmak. ◆ Bir yerde oturmak. = [ft.] Vaz' etmek, yerleştirmek. ‖ **Se –** Saklanmak, sokulmak, sakin olmak. ‖ (mec.) Bulunmak.

Nichet [imz.] Folluk yumurta.

Nicheur,se [s.] Yuva yapmak âdeti olan kuş.

Nichoir [imz.] Tavuğu kuluçkaya yatırmaya mahsus kafes. ◆ Kuşhâne.

Nickel [imz.] Maâdinden bir cism-i basit, nikel.

Nicodème [imz.] Ahmak, sâde-dil adam. (Tekellümde müsta'meldir.)

Niçois,e [s.] Fransa'nın Nis[49] şehrinden olan.

Nicotiane [ims.] (*ti-a*) Fransa'da iptidâ-yı icadında tütün fidanına verilen isimdir. (Bunu Avrupa'ya getiren Niko nâmındaki sefirin isminden müştaktır.)

Nicotine [ims.] Tütünden çıkarılan bir madde-i semmiye, nikotin, duhanin.

Nicotiser [ft.] Tütün dumanı ile doldurmak.

Nictation [ims.] (t.) İhtilac-ı ecfan.

Nid [imz.] Yuva, âşiyane, lâne. ‖ **Au –, dans le –** Bidâyetinde, hîn-i neş'etinde. ‖ **Trouver, prendre la pie au –** Mühim bir keşifte bulunmak. = [cm.] (arz.) Evkân. ‖ (as.) **– de pie** Bir nevi metris.

Nidamentum [imz.] (tşr.) Gışâ-i veknî.

Nidifier [ft.] Yuva yapmak.

Nidiforme [s.] Vekniyü'ş-şekl. ‖ (mec.) Mesken, ikametgâh.

Nidoreux,se [s.] Bozuk yumurta gibi kokan, müteaffin.

Nidulaire [ims.] (nb.) Çürük ağaçlarda bulunur mantar.

Nidulant [s.] Gışâ-i şibh-i veknî.

Nièce [ims.] Kardeş kızı, kız yeğen.

Niellage [imz.] Savat işi imali.

Nielle [imz.] Savat, savat işi.

Nielle [ims.] Ekinlerde biten karamuk. ◆ Buğdayın bir nevi hastalığı ki başağın içinde tanelerin çürüyüp bir siyah toza tahavvülünden ibarettir, yerekan, yanık illeti.

Niellé,e [s.] Savatlı. ‖ **Argent –** Savatlı gümüş, üzerine savat işlenmiş gümüş.

Nieller [ft.] Savat yapmak. ◆ Yanık illetinden berbat etmek.

Nielleur [ims.] Savatçı.

Niellure [ims.] Savatçılık.

Niellure [ims.] Ekinlerin yanık illetine uğraması.

• • • • • • • • • • •

49 Nice.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Nier [ft.] İnkâr etmek, tanımamak. ◆ Red-detmek. (Bu mânâda eskidir.)

Nigaud,e [i. - s.] Ahmak, budala. = [imz.] Beyne'l-avam karabatağa verilen isimdir. (mr. Cormoran.)

Nigaudement [h.] Ahmakça.

Nigauder [fl.] Budalalık etmek. ◆ Boş şeylerle uğraşmak.

Nigauderie [ims.] Budalalık, hamâkat. ◆ Boş şeylerle uğraşma, abesle iştigal.

Nigaut [imz.] Hind'in pek yüksek boylu gazalı ki Keşmir eyaletine mahsustur.

Nigelle [ims.] Çörek otu, habbetü's-sevda.

Nigrifier [ft.] Zenci yapmak, zenci hâline getirmek.

Nikeler [ft.] Nikel kaplamak.

Nikélides [imz. - cm.] (mad.) Suhur-ı nikeliye.

Nikélifère [s.] Nikeli hâvi.

Nikéliser [ft.] Üzerine nikel kaplamak.

Nil [imz.] Nil nehri.

Nilgau yahut:

Nil-gaut [imz.] Hind'in Keşmir eyaletine mahsus bir cins gazalı.

Nille [ims.] Manolya sapı. ◆ Cam çerçeveleri kenarlarına konulan halkalı vida.

Nilomètre [imz.] Nil sularının tereffuunu ölçmeye mahsus bir sütun, mikyas-ı nil.

Nilotique [s.] Nil'e ve Nil nehri etrafında bulunan havaliye ait.

Nimbe [imz.] Eizze-i Nasârânın resimlerinde başlarının etrafına yapılan ziya dairesi, hâle.

Nimbus [imz.] (s okunur) Yağmur bulutu, sağanak bulutu.

Niobé [imz.] (hy.) Luter tarafından keşfolunmuş bir seyyâre, niyobe.

Niobium [imz.] (*omm*) (k.) Niyobyum denilen cism-i basit.

Nipa [imz.] Sond[50] Adaları hurma ağacı, nipa.

Nipacées [ims. - cm.] (nb.) Nahliye fasîlesine karib penpiye fasîlesi.

Nippe [ims.] Elbise ve mefruşata müteallik eşya, pırtı. ◆ Kâr, temettü.

Nipper [ft.] Elbise ve mefruşata dair şeyler vermek, giydirip kuşatmak. ‖ **Se** – Böyle eşya tedarik etmek, edinmek.

Nique [ims.] Tahkir ve zevklenme işareti. ‖ **Faire la** – **à** Birini tahkir ve istihfaf ederek eğlenmek. ‖ **Être** – **de mèche** Şerik-i töhmet olmamak.

Niso [imz.] Bir cins deniz helezonu.

Nitée [ims.] (mr. Nichée.)

Nitèle [ims.] Bir cins küçük sinek.

Nitescence [ims.] Gözleri kamaştıran lem'a, aydınlık, şule, Zühre, yakîk.

Nitidulaires [imz. - cm.] (hyv.) Debboyu'l-karn fasîlesinden yakîkiye cinsi.

Nitidule [imz.] Necaset üzerinde bulunan bir cins sinek.

Nitouche [ims.] **Sainte** – Yalandan bir hilm ve mülâyemet gösteren mürâî adam.

Nitraire [ims.] Sibirya'ya mahsus bir cins şüceyr.

Nitrate [ims.] (k.) Hâmız-ı azot yani güherçile ile bir esastan mürekkep milh, azotiyet. ‖ – **d'argent** Cehennem taşı, azotiyet-i fidda.

Nitre [imz.] (k.) Azotiyet-i potas, güherçile, surc.

Nitreux,se [s.] (k.) Güherçileli, surcî. ‖ **Acide** – Hâmız-ı azotî.

Nitrière [ims.] Güherçile madeni.

Nitrique [s.] (k.) Güherçileli, surcî. ‖ **Acide** – Hâmız-ı azot.

Nitrite [imz.] (k.) Hâmız-ı azotiyetin bir esasla imtizacından hâsıl milh, azotiyetî.

Nitrogène [s.] (k.) Müvellid-i surc.

Nitroglycérine [ims.] (k.) Nitrogliserin.

Nitromètre [imz.] (k.) Mikyas-ı güherçile.

Nitromuriatique [s.] (k.) **Acide** – Mâ-i zerrin.

50 Sonde.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Nitropigues [imz. - cm.] (mad.) Güherçileyi hâvi sular.

Nitrothermes [imz. - cm.] (mad.) Güherçileyi hâvi olan kaplıcalar.

Niveau [imz.] Bir sathın düz olup olmadığını tayine mahsus alet, tesviye aleti, mikyas-ı istivâ. ◆ Vaziyet-i ufkiye. ◆ Sath-ı ufuk, sath-ı müstevî, satıh. || – **d'eau** Su tesviye aleti. || – **de maçon** Duvarcı çırpısı, gönyesi, terazisi. || – **à bulle d'air** Tesviye ruhu. || – **de la mer** Sath-ı bahr. || **Passage à** – Demir yollarında sath-ı zemin geçidi, satıh geçidi, geçit. || – **apparent** Ufk-ı mer'î. || – **vrai** Ufk-ı hakikî. || (mec.) Müsâvat. || **De** – ve **Au** – Mütesâviyen. ◆ Tesviyesinde.

Niveler [ft.] (*Appeler* gibi tasrif olunur.) Tesviye aleti ile tayin etmek. ◆ Tesviye aleti ile ölçmek. ◆ Bir sathı düzeltmek, tesviye etmek, ufkî bir hâle getirmek. || (mec.) Müsâvi etmek.

Niveler [fl.] Ehemmiyetsiz şeylerle vakit geçirmek, eğlenmek. (Eski kelime.)

Niveleur [imz.] Alet-i istivâ ile satıhların düzlüğünü ve mevâkiin irtifaını ölçen adam, tesviyeci.

Nivellement [imz.] Tesviye ameliyatı. ◆ Tesviye ile ölçme. || (r.) Râkım usulü. || – **simple** Tesviye-i basîte. || – **composé** Tesviye-i mürekkebe. || **Courbe de** – Tesviye münhanisi.

Nivéole [imz.] (nb.) Çiğdem.

Niverreau [imz.] Kar kuşu denilen ispinoz nevi.

Nivernais,e [i. - s.] Fransa'nın Niverne eyaleti ahalisinden olan.

Nivet [imz.] Başkası için eşya satın alan adamın tüccardan aldığı komisyon veya ikramiye.

Nobiliaire [s.] Zâdegâna veya zâdegânlığa, asalete mensup ve müteallik. || **Particule** – Zâdegân isimlerinin evveline ilave olunan edat ki Fransızca'da *de*, Almanca'da *von* (fon) Felemenk'de *van*, Danimarka'da *af*'dır. = [imz.] Bir memleketin zâdegân sicil defteri.

Noble [s.] Zâdegândan olan, asil, necip. || (mec.) Zarafetli, âlicenâbâne, kerim, ulvi. || **Classes** – **s** Sunuf-ı zâdegân. || **Parties** – **s** İnsanın beyin ve kalp gibi âzâsı. || **Père** – Sahne-i temâşâda ihtiyar ve sahib-i vakar ve haysiyet bir adam vazifesi. = [imz.] Zâdegândan adam, asilzâde.

Noblement [h.] Asaletle, necibâne. ◆ Zarafetle. ◆ Âlicenâbâne, merdâne. || **Vivre** – Hiçbir sanatla yahut askerlikten başka hiçbir meslekle meşgul olmayarak yaşamak.

Noblesse [ims.] Zâdegânlık, asalet, necâbet. ◆ Zâdegân sınıfı, şürefâ. || (ed.) Asalet. || (mec.) Zarafet, uluv, kerem. || **Titres de** – Unvan ve merâtib-i asilzâdegân. || – **d'extraction** Menşei zalâm-ı meçhuliyet içinde kaybolacak derecede kadim bir asalet. || – **d'épée** İptidâ hizmet-i askeriye sayesinde iktisab edilmiş asalet. || – **oblige** İnsan asil olunca, yahut asalet iddiasında bulununca asilâne hareket etmelidir; yahut bir şöhret sahibi olunca buna münâfi harekette bulunmamalıdır.

Noce [ims.] Teehhül, izdivaç. ◆ Düğün, sûr, velîme. ◆ Düğün alayı ve cemaati. ◆ Ziyafet. || – **de village** Köy düğünü. || **Faire la** – İşi bırakıp eğlenmeye gitmek. || – **de garçon** Delikanlıların eğlenmeleri, cümbüş ve eğlenceleri.

Nocer [fl.] Düğün yapmak. ◆ Ayş u safâ ile vakit geçirmek.

Noceur,se [i.] İşini bırakıp eğlenmeye giden adam. ◆ Ayş u safâ ile vakit geçiren adam.

Nocher [imz.] Gemici, kayıkçı. || **Le** – **des enfers** Esâtir-i Yunaniyece güya ervahı kayıkla cehennem deresinden geçiren.

Noctambule [i. - s.] Gece uykuda olduğu hâlde uyanmaksızın kalkıp gezen adam, sâir-i fi'l-menam (*Somnambule* daha ziyade kullanılır.) ◆ Gece yürüyen, geceleri ayakta olan.

Noctambulisme [imz.] Gece uykuda iken uyanmaksızın kalkıp gezme, seyr-fi'l-menam. (*Somnambulisme* kelimesinin isti'mali daha iyidir.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Noctilion [imz.] Amerika-yı Cenûbî yarasası.

Noctiluque [s.] Kadim Roma esâtirinde kamerin sıfatıdır. || (tt. - nb.) Gece parlayan böcek ve kurtlarla gece açılan çiçeklere ve hayvanat-ı ricliyü'l-cezrden geceleri denizlerde yakamoz denilen sudaki parıltıyı husule getiren bir nevi munakka'a ıtlak olunur.

Noctuélites [ims. - cm.] (hyv.) Leyliye fasîlesinden zü'l-levâmis-i tavîle cinsi.

Noctuelle [ims.] (tt.) Gece pervanesi.

Noctule [ims.] (tt.) Büyük yarasa nevi.

Noctuo-phalémites [imz. - cm.] (hyv.) Firâşiye-i leyliye fasîlesi.

Nocturne [s.] Geceye müteallik, gece vâki olan, leylî. ◆ Gece gören. || **Attaque** – Gece vakti edilen çapul, hamle, şebhun. || **Oiseau** – Gece kuşu. || **Yeux** – **s** Gece gören gözler, uyun-ı leyliye. = [imz.] Gece okunan dua. ◆ Hazin ve şikâyet-âmiz makam. = [imz. - cm.] Gece kuşları, leyliye fasîlesi.

Nocturnité [ims.] Gece görmek kuvveti.

Nocturnement [h.] Geceleyin, leylen.

Nocuité [ims.] Mazarrat, muzırlık: **La – d'un aliment** Bir gıdanın mazarratı.

Nodale [sms.] (ht.) **Ligne** – Hatt-ı fâsıl-ı ihtizaz.

Noddi [imz.] (hyv.) Deniz kırlangıcı nevinden beyne'l-medâreyn cezâirde bulunur bir nevi güzel kuş.

Nodosité [ims.] Düğümlü ve ukdeli ve boğumlu olma. ◆ Düğüm, ukde, boğum.

Nodulaire [s.] Çok düğümlü, ukdeli. ◆ Düğüme müteallik.

Nodule [imz.] Küçük düğüm, küçük ukde.

Nodus [imz.] (*s* okunur) (crh.) Düğüm şeklinde sert bir nevi nasır, ukdiye.

Noël [imz.] Hazreti İsa'nın yevm-i vilâdeti ve o güne müsâdif olan Paskalya, milad-ı İsa yortusu. ◆ Yevm-i mezkûrda kilisede okunan zemzeme. || **Arbre de** – Milad-ı İsa gecesi çocuklara verilecek oyuncak ve şekerleme gibi hediyeler asılarak tertip ve tezyin edilen suni ağaç.

Nœud [imz.] (*d* okunmaz) Düğüm, ukde. ◆ Fiyonga, Frenk bağı. ◆ Asma ve kamışların mafsallarındaki düğüm, boğum, ağaç boğumu, budak. ◆ Parmaklardaki boğum. || (mec.) Rabıta, münasebet. ◆ Müşkil, ukde. = [cm.] (bhr.) Geminin katettiği mesafeyi ölçmeye mahsus paraketenin beher elli kademdeki düğümü ve bu düğümler arasındaki mesafe (15 buçuk metre). ◆ Mil-i bahrî (1.852 metre). || – **gardien** Kördüğüm. || – **coulant** İlmek. || – **de la lune** Kamerin ukdeleri yani daire-i küsuf ve husufun katettiği noktaları. || – **de la parenté** Münasebet ve revâbıt-ı sıhriye. || **Rire qui ne passe pas le** – **de la gorge** Mecburi hande.

Noir,e [s.] Siyah, kara, esved. ◆ Esmer. ◆ Karanlık, muzlim. ◆ Kirli, pis. ◆ Zencilere ait, mensup, müteallik. ◆ Çürük, mosmor. || (mec.) Hazin, mükedder, müellim. ◆ Fena, fâsid. || **Bête** – Yabani domuz. ◆ Pek menfur adam. || **Chambre** – **e** Fotoğrafçılıkta hücre-i muzlime. || **Livres** – **s** Sihirbaz kitapları. || **Passer l'onde** – **e** Ölmek. || **Faire** – Gece olmak, karanlık olmak. = [imz.] Siyah renk, sevad. || – **animal** Kemiklerin ihrakıyla hâsıl olan siyah toz boyası. || – **d'ivoire** Fildişi kırpıntılarının ihrakıyla hâsıl olan siyah toz boyası. || – **de fumée** İs mürekkebi. || **Passer du blanc au** – İfrattan tefrite geçmek. **Voir tout en** – Her şeyi hazin ve müellim bir surette görmek. || **Broyer du** – Efkâr-ı müellimeye dalmak.

Noir [imz.] Zenci, kara. || **Traite des** – **s** Üserâ-yı zenciye ticareti.

Noirâtre [s.] Siyahımsı, karamtırak.

Noiraud,e [s.] Siyah saçlı ve esmer çehreli (adam).

Noirceur [ims.] Siyahlık, karalık, sevad. ◆ Siyah leke, karartı. || (mec.) Fenalık, kötülük, mefsedet. ◆ Mağmum ve mükedder tabiat.

Noircir [ft.] Siyahlatmak, karartmak, karalamak, tesvid etmek. || (mec.) Lekeletmek, lekedar ve bed-nâm etmek. ◆ Mağmum ve mükedder etmek. || – **du papier** Yazı yazmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Noircissement [imz.] Karartma.

Noircissure [ims.] Siyah leke, karartı.

Noire [ims.] Musikide bir dörtlük nota şekli, siyah nota.

Noise [ims.] Münâzaa, nizâ, kavga.

Noiseraie [ims.] Ceviz ağaçlarını hâvi mahal, cevizlik.

Noisetier [imz.] Fındık ağacı.

Noisette [ims.] Fındık. = [s.] Fındık renginde, fındıkî.

Noisif,ve [s.] Münâzaayı, kavgayı seven. (Eski kelime.)

Noix [ims.] Ceviz. ◆ Envâ-ı eşcarın ceviz şeklinde meyvesi. ◆ Kahve değirmeninin dişli üstüvânesi. ◆ Diz kapağı. ◆ Sığırın omuzundaki ur ve böbreğinde bulunan bez. ◆ Bocurgatın manivela mili. ◆ Gabya yahut babafingo direklerinin alt ucu, mavna yatağı. || – **de gigot** But etinin löp tarafı. || – **de robinet** Musluk vidası. || – **vomique** Karga büken, cevz-i mukayyî. || – **de galle** Mazı, afs. || – **muscade** Hindistan cevizi.

Nolanacées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i ulleykiyeden mafsul-ı cülcüliye fasîlesi.

Nolane [ims.] (nb.) Cülcüliye fasîlesinin numûnesi olup Amerika-yı Cenubî'ye mahsus bir nevi şüceyrdir.

Noli me tangere [imz.] (*mé-tan-jé-ré*) Dokunulduğu anda solan bir nevi çiçek, küstüm çiçeği. || (t.) Bir nevi şirpençe, lâ-temessenî, incitme beni. (cm.: des *noline tangere*.)

Nolis [imz.] (mr. Naulage.)

Nolisement [imz.] Bir geminin kiralanması, gemi kiralama.

Noliser [ft.] Gemi kiralamak.

Nom [imz.] Ad, isim, nâm. ◆ Şöhret, şan, nâm, sıyt. ◆ Asalet. || **Petit** – İsm-i zâtî, aile ismi olmayıp herkesin doğduğu vakit vaz' olunan isim. || – **de guerre** Mahlas, lakap. || – **et prénom** İsim ve şöhret. || (sr.) Aksam-ı kelimeden isim: – **commun** İsm-i âm, ism-i cins. || – **propre** İsm-i has, alem. || **Au** – **de** Filanın nâmına, filana vekâleten. || **Au** – **de** Hakkı için. || **Au** – **de Dieu** Bâ-ism-i Hüdâ. || **De** – İsmen, hakikaten olmayarak. || **Sous son** – Kendi nâm ve hesabına. || – **de famille** Aile ismi. || **Homme sans** – İtibarsız, şöhretsiz adam. || **Décliner son** – İsmini beyan etmek.

Noma [imz.] (t.) Küçük çocukların cildinde hâsıl olur bir yara, noma.

Nomade [i. - s.] Sabit meskeni olmayıp konar göçer olan, göçebe, hayme-nişin, bedevi. || **Peuples** – **s** Aşâir.

Nomarchie [ims.] Mısr-ı kadîmde vesâir bazı memâlikte eyalet.

Nomarque [imz.] Mısr-ı kadîmde vesâir bazı memâlikte eyalet valisi.

Nombrable [s.] Ta'dadı kabil.

Nombrant [smz.] (Yalnız şu tabirde müsta'meldir:) **Nombre** – Aded-i mücerret, aded-i sarih.

Nombre [imz.] Sayı, adet. ◆ Miktar, kemiyet. ◆ Kesret, çokluk, hayli miktar. || (sr.) İsim ve fiil vesâirenin müfred veya cem' olması, kemiyet, adet. || (ed.) Vezin ve selâset. || – **d'or** On dokuz seneden ibaret olan devr-i kamerin beher senesi. || **Mesure et** – Kayıt ve adet itibariyle. || –, **bon** – **de** Çok, birçok. || **Au** – **de** Miyanında. || **Du** – **de** Zümresinden. || **Dans le** – İçlerinde, heyet-i mecmualarında. || **Faire** – Kuru kalabalık etmek.

Nombrer [ft.] Saymak, ta'dad etmek.

Nombreusement [h.] Çok ve müteaddid olarak.

Nombreux,se [s.] Çok, müteaddid. ◆ Mevzun, âhenkli.

Nombril [imz.] (*l* okunmaz) Göbek, sürre. ◆ Meyvelerin sap tarafı mukabili olan ön tarafındaki çukurluk ve oyukluk.

Nome [imz.] Mısr-ı kadîmin münkasim bulunduğu eyalâtın beheri. ◆ Mevhum deniz ilâhı Apollon'un nâmına okunan kaside.

Nomenclateur,trice [i.] Bir ilim ve fennin ıstılahatıyla iştigal eden adam. ◆ İsim veren,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

isim takan. = [imz.] Eski Roma ayânının yanında gezip kendilerine yolda rast geldikleri eşraf ve mütehayyizânın isimlerini söyleyen köle.

Nomenclature [ims.] Bir ilim ve fennin ıstılahatı, ıstılahat-ı ilmiye ve fenniye. ◆ Bir lugat kitabının câmi' olduğu kelimelerin heyet-i mecmuası, lugat cetveli, fihrist-i lugat.

Nomenclaturer [ft.] Bir usul tahtında sıralayıp, tasnif edip isim takmak.

Nominal,e [s.] İsmiyle çağırarak veya zikrederek vâki olan, isim-be-isim, isim üzerine. ◆ Yalnız lafzen ve ismen olup hakikaten olmayan, itibarî. || **Valeur – e** Kıymet-i itibariye, kıymet-i mevzua. || **Appel** – Tayin-i isim ile, isim-be-isim yapılan yoklama. || **Capital** – Sermaye-i itibarî, re'sü'l-mâl-i itibarî. = [imz. - cm.] *Nominalisme* denilen felsefe-i sûriye erbabı.

Nominalement [h.] İsmen, itibarî olarak.

Nominalisme [ims.] Felsefe-i safsatiyenin envâ' ve ecnası esmâ-yı itibariyeden ibaret addeden ve mevcudat-ı mücerredeyi inkâr eyleyen bir tarik-i mahsusu, felsefe-i sûriye.

Nominaliste [imz.] *Nominalisme* denilen felsefe-i sûriye tarikine tâbi adam. (Cem'inde *nominaux* dahi denilir.)

Nominataire [imz.] Bir imtiyaz veya rütbe ve mansıba nâil olan adam.

Nominateur [imz.] Bir imtiyaz veya rütbe ve mansıb veren veya vermek hakkını hâiz olan adam.

Nominatif [imz.] (sr.) Ahvâl-i isimden mücerred hâli.

Nominatif,ve [s.] İsme dair, esâmîyi hâvi. || **Liste – ve** Esâmî cetveli. || (hk.) İsme muharrer: **Titre** – İsme muharrer esham ve senedat.

Nomination [ims.] Nasb, tayin.

Nominativement [h.] İsmiyle, isim tasrihiyle.

Nominaux [imz. - cm.] (mr. Nominal ve Nominaliste.)

Nommé,e [s.] Müsemmâ, mülakkab. ◆ İsmi zikredilmiş. || **à point** – Tam vaktinde. || **à jour** – Yevm-i muayyeninde.

Nommément [h.] İsmiyle, isim tayin ve tasrihiyle. ◆ Ale'l-husus, bilhassa.

Nommer [ft.] Ad koymak, tesmiye etmek. ◆ Zikretmek, ismini yâd etmek. Tayin ve tahsis etmek. ◆ Nasb ve tayin etmek. || **Se** – Tesmiye edilmek. ◆ İsmini söylemek, haber vermek.

Nomographe [imz.] Kanun ve nizama müteallik kitap yazan adam.

Nomographie [ims.] Nizam ve kanuna müteallik kitap.

Non Yok, değil, hayır. || **– sans raison** Haksız, sebepsiz değil. || Edat gibi bazı isim ve sıfatların terkibinde dahi bulunur: **non-réussite** Adem-i muvaffakiyet. = [imz.] Cevab-ı red. = [hr.] – **plus** Dahi, kezâlik (cümle-i menfiyede); **Ni moi – plus** Ben dahi kezâlik, ben dahi değil. || **– seulemet … mais** Değil yalnız … belki. || **– pas que** Değil ki. || **– plus que** … Filan şeyden ziyade değil.

Non-activité [ims.] Bir câbitin bilfiil hizmette olmaması. (Bu müddet zarfında nısf-ı maaş alır.)

Nonagénaire [i. - s.] Doksan yaşında, doksanlık.

Nonagésime [imz. - s.] (hy.) Daire-i husuf ve küsufun ufka nispetle en ziyade irtifada bulunan 90 derecesine ıtlak olunur.

Nonagesimo [h.] (*gé-zi*) (Latince) Doksanıncı.

Non-aliénabilité [ims.] (hk.) Adem-i kabiliyet-i temlik.

Nonante [s.] Doksan, tis'în. (Eskidir.)

Nonantième [s.] Doksanıncı. (Eskidir.)

Non-armement [imz.] Adem-i müsellahiyet.

Non-avenu,e [s.] Hükümsüz, keenlemyekün hükmünde. ◆ Gayr-ı vâki.

Nonce [imz.] Papanın sefiri, vekili. (– **apostolique** suretinde müsta'meldir.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Nonchalamment [h.] Dikkatsizlikle, ihmal ve tekâsülle. ◆ Edâlı bir surette.

Nonchalance [ims.] Dikkatsizlik, adem-i ihtimam, ihmal ve tekâsül. ◆ Naz ve edâ.

Nonchalant,e [i. - s.] Dikkatsiz, ihmalci, mütekâsil. ◆ Nazlı, edâlı.

Nonchaloir [imz.] İhmal ve tekâsül, gevşeklik. (Eskidir.)

Nonchaloir [ft.] İhmal etmek. (Eskidir.)

Nonciature [ims.] Papa sefirinin unvan ve sıfat ve memuriyeti ve konağı.

Non-combattant [imz.] Tabip, cerrah, imam vesâire gibi orduya mensup olduğu hâlde harbe iştirak etmeyen adam.

Non-concordance [ims.] (hr.) Adem-i mutabakat.

Non-conformiste [i. - s.] İngiltere'de Protestanlığın resmî ve umumi olan mezhebinden başka bir mezhepte bulunanlara ıtlak olunur.

Non-conformité [ims.] Fıkdan-ı tevâfuk ve tetâbuk.

None [ims.] Kilisede okunan duaların biri.

Nones [ims. - cm.] Eski Romalılar indinde bazı ayların sekinci günleri.

Non-être [imz.] (fls.) Adem-i vücut, ma'dûmiyet, adem, fena.

Non-exécution [ims.] Adem-i icra.

Non-existence [ims.] Adem-i vücut, fena, adem.

Nongentesimo [h.] *(jain-té-zi)* Dokuz yüzüncü.

Nonidi [imz.] Fransa'nın bir vakitler câri olan takviminde on günden ibaret olan haftanın (ve daha doğrusu aşerenin) dokuzuncu günü.

Non-intervention [ims.] Adem-i müdahale.

Nonius [imz.] (*s* okunur) Tayin-i derecata mahsus hendese aleti.

Non-jouissance [ims.] (hk.) Mahrumiyet, adem-i intifâ, adem-i istifade.

Non-lieu [imz.] (hk.) Men-i muhakeme. ‖ **Déclaration de** – ve **Ordonnance de** – Men-i muhakeme kararı.

Non-moi [imz.] Felsefede herkesçe ben kelimesiyle ifade olunan şahsın mâsivâsı, mâsivâ-i ene, a'yân-ı hariciye.

Nonnain [ims.] ve:

Nonne [ims.] Rahibe, târike-i dünya.

Nonnette [ims.] Küçük rahibe, genç târike-i dünya. ◆ Baharlı çörek.

Nono [h.] Tâsian.

Nonobstand [hc.] -ile beraber, bakmayarak: – **les difficultés** Müşkilatla beraber, suûbata bakmayarak.

Non-pair,e [s.] Çift olmayan, tek. ‖ **Jouer à pair ou** – Tek mi çift mi oynamak.

Nonpareil,le [ims.] Misli bulunmayan, bînazir, bî-adil, emsalsiz.

Nonpareille [ims.] Masnuat-ı mütenevvianın gayet ince ve küçükleri. ◆ Gayet ince bir nevi dökme hurufat.

Non-payement [imz.] Ödememezlik, adem-i te'diye. (cm.: des *non-payements*.)

Non-permanence [ims.] Adem-i devam ve imtidad.

Non-plus-ultra [imz.] Ötesi yok, nihayet derece, mertebe-i kusvâ.

Non-possesseur [imz.] (hk.) Zilyed olmayan.

Non-prix [imz.] Fey'-i hakikiden dûn fiyat, yok bahâ. (Eskidir.)

Non-recevable [s.] (hk.) Gayr-ı mesmu'.

Non-recevoir [ft.] (hk.) **Fins de** – Adem-i mesmûiyet itirazı, iddiası.

Non-résidence [ims.] Bir şahıs veya şeyin bulunması lazım gelen mahalde bulunmaması. (Cem'i gayr-ı müsta'meldir.)

Non-réussite [ims.] Adem-i muvaffakiyet, muvaffakiyetsizlik. (cm.: des *non-réussites*.)

Non-sens [imz.] Mânâsızlık, mânâsız ve nâbecâ söz. ◆ Mânâsız hareket. ‖ (ms.) Nâkıs sadâ. (cm.: des *non-sens*.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Non-seulement [h.] Değil yalnız.

Nonuple [s.] Dokuz kat, dokuzluk. (Az kullanılır.)

Nonupler [ft.] Dokuz defa tekrar etmek. (Az kullanılır.)

Non-usage [imz.] (hk.) Adem-i isti'mal, metrukiyet, terk.

Non-valeur [imz.] Noksan kıymet, noksan. ◆ Hiçbir şey getirmeyen emlâk. ‖ – **d'une terre** Noksan arz ki mahsul vermeyen arazi demektir, temettüü görünmeyen emlâk vesâireye ıtlak olunur. ‖ (as.) Amelmande ve malûl asker. = [cm.] Mümteniü't-tahsil bakaya. ◆ Füruhtu gayr-ı kabil eşya.

Non-vente [ims.] Kesat, alışveriş fikdanı.

Non-vertébrés [imz. - cm.] (mr. Invertébrés.)

Non-viable [s.] Yaşayamaz, muammer olamaz.

Non-vue [ims.] (bhr.) Havanın gayet sisli olması münasebetiyle etrafı görememezlik. (Eski kelime.)

Noogène [s.] (t.) Manevi bir tesir ile bedende hâsıl olan (hastalık).

Noologie [ims.] (fls.) İlm-i fikr-i beşer.

Nopage [imz.] Kumaşların çift tellerini ayırmak ve darazlarını çıkarmak ameliyatı.

Nopal [imz.] Amerika'nın kırmız ağacı, sabbar. (cm.: des *nopals*.)

Nopalées yahut **Cactées** [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i sabbâriye.

Noper [ft.] Fabrikadan çıkan çuhanın pürüzlerini bir ufak cımbızla koparıp temizlemek.

Nopeuse [ims.] Fabrikada bir ufak cımbızla çuhanın pürüzlerini koparıp temizleyen kadın.

Nord [imz.] Şimal. ◆ Kutb-ı şimalî. ◆ Havali-i şimâliyede sâkin adamlar. ◆ Bir şeyin şimal ciheti. ◆ Memâlik-i şimaliye. ◆ Şimal rüzgarı, poyraz. ‖ (tca.) Fransa'da şimal şimendiferleri tahvilatı. ‖ **Pôle** – Kutb-ı şimal.

Nord-est [imz.] (*nor-dèstt*) Şimal ile şark cihetleri arasındaki cihet, şimal-i şarkî.

Nord-ester [fl.] Şimal-i şarkî cihetine temayül ve teveccüh etmek.

Nordir [fl.] (bhr.) Şimale dönmek, şimalden gelmeye başlamak.

Nord-ouest [imz.] Şimal ile garp cihetleri arasındaki cihet, şimal-i garbî.

Nordouester [fl.] Şimal-i garbî cihetine temayül ve teveccüh etmek.

Noria [ims.] Bostan dolabı.

Norium [imz.] (*omm*) Noryum denilen cism-i basit-i madenî.

Normal,e [s.] Mutad, tabii, âdi. ◆ Müretteb, muntazam, mukannen. ‖ **École** – **e** Dârü'l-muallimîn. ‖ **État** – Hâl-i tabii, hâl-i mukannen. ‖ (he.) Nâzım: **Ligne** – **e** Hatt-ı nâzım.

Normalement [h.] Mutad üzere, alelâde, hâl-i tabii ve asli üzere. ◆ Müretteb ve muntazam bir surette. ‖ (he.) Şâkulî bir surette.

Normalien,ne [imz.] Dârü'l-muallimîn talebesinden.

Normalité [ims.] Mutad, tabii olan hâle muvâfakat.

Normand,e [i. - s.] Fransa'nın Normandiya eyaleti ahalisinden olan, Normandiyalı. ◆ Eyalet-i mezkûreden çıkan beygir. ‖ (mec.) Hilekâr. ‖ **Répondre en** – Ne evet ne hayır demek, müphem bir cevap vermek. = [imz.] Normandiya'ya mahsus şube-i lisan.

Norme [ims.] Düsturü'l-amel. ◆ Hâl, daire: **Rentrer dans la** – **conjugale** Dâhil-i daire-i izdivaç olmak. ‖ – **principale** Üssü'l-harekât.

Norvégien,ne [i. - s.] Norveçli.

Nos [z.] (Temlik beyan eden zamirin müzekker ve müennes için müşterek cem' mütekellimi). -miz, bizim. (Müfredi *notre*'dur.)

Nosencéphale [imz.] Ma'dûmü'l-dimağ. (Acâibattan.)

Nosocome [imz.] Hastahane hademesi, tımarcı.

Nosocomial,e [s.] Hastahaneye dair.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Nosogénie [ims.] (t.) Tekevvün-i emraz.

Nosographie [ims.] (t.) Tavsif-i emraz.

Nosologie [ims.] (t.) Mebhasü'l-emraz.

Nosophore [imz.] (tşr.) Serîr-i mecrûhîn.

Nosseigneurs [imz.] *Monseigneur* kelimesinin cem'i.

Nostalgie [ims.] (t.) Vatan iştiyakı, sıla yermesi hastalığı, dâü's-sıla. (Beyne'l-avam *mal du pays* denilir.)

Nostalgique [s.] Dâü's-sıla illetine mensup ve müteallik.

Nostoc yahut:

Nosthoch [imz.] Nem-nâk mahallerde bulunur bir cins yosun, nostok.

Nota [imz.] Hâşiye, hâmiş. ◆ Fıkra, not. ‖ – yahut – **bene** (Latince tabir) Şurasını da unutmamalı ki.

Notabilité [ims.] Külliyet, cesâmet. ◆ Ehemmiyet, hatırı sayılır olma, şöhret ve itibar. = [cm.] Bir memleketin en ileri gelenleri, vücuh, eşraf-ı muteberan.

Notable [s.] Külliyetli, cesâmetli. ◆ Ehemmiyetli, hatırı sayılır. ◆ Bir memleketin ileri gelenlerinden olan, eşraf ve vücuhun beheri, mütehayyizan-ı memleketten, muteberandan.

Notablement [h.] Külliyetli olarak, külliyetle, ehemmiyetlice, ehemmiyetli bir surette.

Notacanthe [imz.] Bir cins uskumru.

Notaire [imz.] Mukavelat muharriri, noter. ‖ **Étude de** – Mukavelat muharriri yazıhânesi ve dairesi. ‖ **Clerc de** – Mukavelat muharriri kâtibi.

Notairesse [ims.] Bir noter, bir mukavelat muharriri zevcesi.

Notalgie [ims.] (t.) Elem-i zahr, sırt ağrısı.

Notamment [h.] Başlıca, ale'l-husus, bilhassa.

Notarial,e [s.] Mukavelat muharrirliğine müteallik. (cmz.: *notariaux*.)

Notariat [imz.] Mukavelat muharrirliği, noterlik.

Notarié,e [s.] Mukavelat muharrirliği marifetiyle tanzim olunmuş; **Acte** – Ol vechile tanzim olunan sened-i resmî.

Notarier [ft.] Mukavelat muharrirleri, noterler tarzında tanzim etmek.

Notateur,trice [i.] Not almayı seven adam.

Notation [ims.] İşaret vaz'ı, remiz ve işaretle ifham. ‖ (tca.) Emtia ve eşya üzerine işaretle fiyat vaz'ı. ‖ (k.) Rumuzat-ı kimyeviye. ‖ (ms.) Notaların esas ve kaidesine tevfikan tertip ve tanzimi.

Note [ims.] İşaret, alâmet. ◆ Hâşiye, hâmiş. ◆ Hatırda kalmak üzere bir kâğıt ve cüzdana kayıt ve işaret olunan şey, not. ◆ Bir kitap veya defterden çıkarılan kayıt. ◆ Takrir, tahrirat, tezkere, müzekkere. ◆ Musiki işareti, nota. ◆ Hesap pusulası, fatura. ‖ – **verbale** Takrir-i şifahi, müzekkere-i şifahiye. ‖ – **explicative** Tahrirat-ı muvazziha, izahiye. ‖ – **s identiques** Müttehidü'l-meal tahrirat. ‖ – **collective** Müşterek müzekkere, tahrirat-ı müştereke. ‖ – **responsive** Tahrirat veya müzekkere-i cevabiye. ‖ **Changer la** – İşi külliyen değiştirmek. ‖ **Faire quelque chose à basse** – Bir şeyi sessizce, yavaşça yapmak.

Noté,e [s.] Maruf, müteârif: **Bien** – Hüsn-i sıyt sahibi; **Mal** – Sû-i şöhret sahibi, mesâvî-i ahvâliyle maruf.

Noter [ft.] İşaret etmek, marka koymak. ◆ Kaydetmek, unutmamak. ◆ Musikiyi işaret-i mahsusasıyla yazmak, notasını çizmek, notaya almak. ‖ (cm.) Fikir vermek, hakkında fena bir fikir peydâ ettirmek.

Noteur [imz.] Musiki notalarını yazan ve istinsah eden adam, notacı. (Az kullanılır.)

Notice [ims.] Hülâsa, mücmel. ‖ – **biographique** Hülâsa vechiyle terceme-i hâl.

Notificatif,ve [s.] Tebliğe yarayan, tebliği.

Notification [ims.] İş'ar-ı resmî. ◆ Tebliğ, ihbar. ◆ İhtar. ‖ – **officielle** Tebligat-ı resmiye. ‖ **Acte de** – Tebliğnâme, ihbarnâme.

Notifier [ft.] Resmen, iş'ar ve ihbar ve tebliğ etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKÇE ÜSTÜNDE ÇALIŞMALAR www.tuba.gov.tr

Notion [ims.] Malumat, vukuf, haber. ◆ Pek cüzi ve sathi malumat. ‖ – **s préliminaires** Malumat-ı iptidâiye.

Notobranches [imz. - cm.] (hyv.) Nâime kısmından zü'l-galsamati'z-zahriye fasîlesi.

Notochlène [ims.] (nb.) Serhasiye fasîlesinden ma'dûmü'l-gışâ nevi.

Notocorde [ims.] (tşr.) Rüşeym-i hayvanîde zâhir olan hatt-ı iptidâî.

Notoire [s.] Maruf, meşhur, ayan, zâhir, müteârif. ‖ (hk.) Şöhret-i şâyia ile bilinen, mütevâtir. = [ims. - cm.] Güya ulûm-ı câmiaya mâlik olmak üzere yapılan sihir.

Notoirement [h.] Maruf ve meşhur olarak, tevâtüren, cümlenin malumu olduğu üzere. ◆ Alenen, âşikâre.

Notonecte [ims.] Arkası üzere yüzen bir nevi su kehlesi, sebbah-ı zahrî.

Notonectidées [ims. - cm.] (hyv.) Sebbah-ı zahrî fasîlesi.

Notopodes [imz. - cm.] (hyv.) Sebbah-ı riclî fasîlesi.

Notoriété [ims.] Tevâtür, marufiyet. ◆ Bedâhet, sarâhat. ◆ Bilgi, malumat. ‖ (hk.) Şöhret-i şâyia. ‖ **Acte de** – Şuhudun ihbaratı üzerine memur-ı mahsus tarafından tanzim olunan senet, ihbar hücceti. ◆ Erbab-ı vukuf şahâdetnâmesi.

Notornis [imz.] Felemenk-i Cedid adasında bulunur bir nevi kartal kuşu.

Notorrhize [ims.] (nb.) Nebatatın cüzeyr-i zahrîsi.

Notoryctes [imz. - cm.] Avusturalya'da henüz keşfolunmuş hayvanat-ı mükeyyese fasîlesinden bir cins köstebek.

Notothérium [imz.] (arz.) Hayvanat-ı mükeyyeseden gergedan cesâmetinde olup Avusturalya'da müstehâsesi bulunan bir hayvan.

Notre [s.] Temlik beyan eden zamirin mâlik cem' ve memlûk müfred olduğu vakit müzekker ve müennes için müştereken müsta'mel cem' mütekellim sîgasıdır: -miz, bizim: – **père** Pederimiz; – **mère** Validemiz (cm.: *nos*.)

Nôtre (*le*, *la*) [z.] Bizimki. (cm.: **Les nôtres** Bizimkiler.) = [imz. - cm.] Ebeveynimiz, akrabamız. ◆ Dostlarımız. = [ims. - cm.] Sefâhet ve cümbüş, çılgınlık. (Yalnız **Faire** fiiliyle kullanılır: **Nous avons bien fait des nôtres** Birçok cümbüş ve sefâhet, çılgınlık yaptık.)

Notre-dame [imz.] Hazret-i Meryem (asm.) ◆ Hazret-i Meryem'in yevm-i mahsusu. ◆ Hazret-i Meryem'in nâmına mensup kilise. (cm.: des *notre-dame*.)

Notule [ims.] Küçük hâmiş ve hâşiye. ◆ Muhtasar malumat.

Notus [imz.] (s okunur) Cenup rüzgârı, lodos.

Noue [ims.] (m.) İki çatı arası. ◆ İki çatı arasına konulan oluk. ◆ Delikli tuğla, mücef tuğla. ◆ Çayırlık, mera. ◆ Morina balığının ciğer ve bağırsakları. ◆ Oyuk kiremit, künk. ◆ Sulak çayır.

Noué,e [s.] (nb.) Pek küçük ve zayıf kalıp büyümeyen. ◆ Akdedilmiş. ◆ Muntazam. ◆ Kavrulup kalarak büyüyememiş. ◆ Akim.

Nouement [imz.] Bağlama, akit, bend. ‖ – **de l'aiguillette** Erkekliği bağlama.

Nouer [ft.] Bağlamak, akd ve bend etmek. ◆ Düğüm yapmak. ‖ (ed.) Karıştırmak, teşviş etmek. ‖ (mec.) Akd ve teşkil etmek; – **amitié** Akd-i rabıta-i muhabbet etmek. ‖ – **une intrigue** Bir hile ve desise teşkil etmek. ‖ **Se** – Bağlamak. ‖ (mec.) Vücut bulmak. ◆ Bağlanmak. ‖ (t.) Kemik hastalığına uğrayarak büyüyememek. ‖ (nb.) Çiçek hâlinden meyve hâline geçmek.

Nouet [imz.] (syd.) Suda kaynayan ilacın bağlandığı bez parçası, çıkın, kese.

Noueux,se [s.] Çok düğümleri olan, düğümlü, budaklı, muakkad.

Nougat [imz.] Bademli börek. ◆ Koz helvası gibi kuru hulviyat.

Nouille [ims.] Almanya'nın bir nevi sütlü ve yumurtalı şa'riyesi [şehriyesi], erişte.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Nouiet [imz.] Çatının üzerinde suların akmasına mahsus kiremitten veya kurşundan oluk, çatı deresi.

Noumènes [imz. - cm.] Felsefede müşâhedatın zıddı olan yakîniyat-ı bedîhiye.

Nourrain [imz.] Cinsinin teksiri için havuza atılan küçük balıklar.

Nourri,e [s.] Beslenmiş, semiz, dolgun. ◆ Bol, dolu, gani. || (mec.) **Style** – Mutantan ibare, zengin üslub-ı ifade. || **Intention** – **e** Niyet-i kaviye.

Nourrice [ims.] Çocuğa süt veren kadın, murzia, süt ana, süt nine, dâye. || (mec.) Vasıta-i muvaffakiyet ve terakki. || – **sur lieu** Çocuğun hânesinde oturan süt nine. || **En** – Süt nine kucağında olduğu zaman, süt emerken. || **Mettre un enfant en** – Bir çocuğu süt nine yanına göndermek.

Nourricier [imz.] Süt ananın kocası, süt baba. = [s.] **Père** – Süt baba.

Nourricier,ère [s.] Besleyen, mugaddî.

Nourrir [ft.] Beslemek, tağdiye etmek. ◆ Beslenmeye lazım şeyleri vermek, infak ve iâşe etmek. ◆ Emzirmek, irzâ etmek. ◆ Yetiştirmek. ◆ Devam ettirmek, sürdürmek. || (mec.) Terbiye etmek. ◆ Tutmak, idare etmek. || **Se** – Beslenmek, perveriş-yâb olmak.

Nourrissable [s.] Beslenmesi kabil.

Nourrissage [imz.] Çocukları besleme, büyütme. ◆ Hayvan besleme, semirtme, yetiştirme.

Nourrissant,e [s.] Çok besleyen, pek mugaddî. || (mec.) Gıda-yı ruh olabilen, müfid.

Nourrisseur [imz.] Sütlerini satmak üzere inek besleyen adam, besici, sütçü, inekçi.

Nourrisson,ne [i.] Henüz sütten kesilmemiş çocuk, veled-i rızâî. || Süt ninenin emzirmekte olduğu çocuk, razi'. || **Les** – **s du Pinde** yahut **Les** – **s des Muses** Zümre-i şuarâ.

Nourriture [ims.] Beslenme, tagaddî. ◆ Kuvvet, gıda, rızık. ◆ Terbiye. ◆ Şâkirt. (Bu son iki mânâ eskidir.) || – **passe nature** Terbiyenin tabiattan ziyade insan üzerinde tesiri vardır.

Nourrou [imz.] Bir cins büyük Hindistan maymunu.

Nous [z.] (Zamir-i munfasıl ve muttasılın cem' mütekellimidir.) Biz: – **qui sommes présents** Biz ki hazır, mevcuduz. ◆ Bizi, bize; **Il** – **a pris** Bizi zan, kıyas etti; **Il** – **a dit** Bize dedi. (*moi* ve *je* yerine müfred makamında isti'mal olunduğu vakit haber ve sıfatları müfred olur: – **sommes persuadé que** Mutmainiz ki. || **Pour** – Bizce, biz ise. || **Est-ce à** – **de** Bize mi düşer, bize mi aittir. || – **autres** Bizler, biz.

Nouure [ims.] Çocuğun zayıf kuru ve kısa boylu kalıp büyümemesi, sıskalık, rahitis. ◆ Çiçeğin meyve bağlaması. ◆ Bağlama: **La** – **d'un lacet** Bir şeridin bağlanması.

Nouveau,el,le [s.] Yeni, cedid, nev. ◆ Yeni çıkmış, yeni başlamış. ◆ Turfanda: **Des fruits** – **eaux** Turfanda meyveler. ◆ Acemi, tecrübesiz. || – **el an** Sene başı. || **Habit** – Yeni, modaya muvâfık libas. || **Le** – **monde** Amerika. || **Le** – **testament** İncil. || – **elle date** Yeni tarih. || **Recommencer sur** – **eaux frais** İkmâl ve itmam edilmiş bir şeye yeni baştan başlamak. = [imz.] Yeni şey, yeni icat. ◆ Garip şey. = [h.] Yeni olarak, müceddeden, ahîren. || **De** – **à** Yeniden, be-tekrar. (Harf-i sâit veya sağır *h* ile başlayan bir kelimeden evvel müzekkeri *nouvel* olur).

Nouveau-né,e [i. - s.] Yeni doğmuş, tıfıl, nevzad. ◆ Yeni zuhur etmiş, yeni çıkmış.

Nouveauté [ims.] Yenilik, müceddediyet. ◆ Yeni şey. ◆ Yeni çıkmış kitap. = [cm.] Moda kumaşlar. || **Hautes** – **s** En son moda şeyler.

Nouvel,le [s.] (mr. Nouveau.)

Nouvelle [ims.] Haber, havadis. ◆ Kısa hikâye, kıssa, mesel. ◆ Hilâf-ı mutad, garip şey. || **Assurance sur** – Haber üzerine yapılan sigorta. || **à la** – Havadisi neşrolunur olunmaz.

Nouvellement [h.] Yeni olarak, ahîren, müceddeden, yeniden.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Nouvelleté [ims.] Yenilik. ◆ Garip şey. (Eski kelime.) ‖ (hk.) Bir mirasın cânib-i mahkemeden zaptı.

Nouvellier,ère [s.] Yeni şeyleri, yeniliği seven. (Eski kelime.) ◆ Küçük hikâyeler yazan.

Nouvelliste [imz.] Havadis meraklısı. ◆ Havadis neşreden, havadisçi. ◆ Gazeteci. ◆ Hikâye-nüvis.

Novacule [ims.] Bir cins levrek balığı.

Novaculite [ims.] (mad.) Ustura taşı nevinden olan suhura denir, novakülit.

Novale [ims.] Yeni açılmış tarla. ◆ Böyle tarlalardan alınan öşür.

Novateur,trice [i.] Yenileştiren, müceddid. ◆ İcat eden, mucit. ◆ Yeni icatlar heveskârı. ‖ – **s littéraires** Müceddidîn-i edeb[î].

Novation [ims.] Bir senet ve hüccet vesâirenin tebdil ve tecdidi, tecdid-i akit.

Novatoire [s.] Tecdid-i akde dair.

Novembre [imz.] Sene-i Rumiyenin on birinci veya dokuzuncu ayı, Teşrîn-i Sânî.

Nover [ft.] Bir senet ve hüccet vesâireyi tecdid etmek, tecdid-i akit etmek.

Novice [i.] Tamamıyla ruhban güruhuna dahil olmazdan evvel tecrübe olunmak üzere muvakkaten kisvet-i ruhbanla manastıra girmiş adam veya kadın, rahip şâkirdi. ◆ Gemici şâkirdi, miçodan büyük tayfa çırağı. ‖ (mec.) Acemi, mübtedî. ◆ Masum.

Noviciat [imz.] Kisvet-i ruhbana girip henüz tamamıyla rahip olmamış erkek veya kadının hâl ve sıfatı, ruhban şâkirtliği. ◆ Bu hâlde kalınan müddet. ◆ Bu ruhban mülazımlarının ikametine mahsus mahal. ◆ Çıraklık. ◆ Çıraklık müddeti. ◆ Acemilik. ‖ (mec.) Teheyyüat, kesb-i tecrübe.

Novissimé [h.] Pek yakın vakitte, geçenlerde. (Az kullanılır.)

Noyade [ims.] Boğma, gark. ‖ (mec.) Rezil olma, itibarı kaybetme, inkisar-ı namus ve şöhret.

Noyale [ims.] yahut:

Noyalle [ims.] (bhr.) Yelken bezi.

Noyau [imz.] Çekirdek, nevat. ◆ Merdiven taban ağacı. ◆ Necm-i gîsûdarın re'si ki en sık ve parlak cihetidir. ‖ (mec.) Asıl, esas, menba, menşe. ◆ Para, servet.

Noyé,e [i.] Suda boğulmuş, mağruk, garîk. ‖ **Un – s'accroche à un brin de paille** Denize düşen yılana sarılır. = [s.] Batmış, dalmış, müstağrak. ◆ İçine çok su karıştırılmış.

Noyer [imz.] Ceviz ağacı, şecerü'l-cevz.

Noyer [ft.] Suda boğmak, gark etmek. ◆ Suya boğmak. ◆ Batırmak, perişan ve harap etmek. ‖ (mec.) Teskin ve izâle etmek. ‖ **Se** – Suda boğulmak, gark olmak. ◆ Çok içki içmek. ‖ (mec.) Dalmak, batmak, müstağrak olmak.

Noyure [ims.] Vida yuvası.

Nu,e [s.] Çıplak, üryan, bürehne, açık, yalın. ‖ (mec.) Açık ve doğrudan doğruya olan, tevilsiz. ◆ Tesliyetsiz. ‖ (Arazi hakkında) Ağaçsız ve yeşilliksiz, çıplak. ‖ **à** – Açık olarak, meydanda, çıplak. ‖ **Monter un cheval à** – Beygire eğersiz binmek. ‖ **à l'œil** – Gözlüksüz, dürbünsüz olarak. ‖ **Pays** – Ağaçsız ve ormansız memleket. ‖ – **en chemise** Arkasında yalnız gömlek olarak. ‖ (hk.) – **propriété** Rakabe, rakabe-i mülk. ‖ – **propriétaire** Sahib-i rakabe. (Mevsufdan evvel geldiği vakit mutabakat etmez ve bir hatt-ı vasl ile mevsufla birleşip bir kelime gibi olur: **nu-tête** Başı açık; **nu-pieds** Yalın ayak.)

Nuage [imz.] Bulut, sehab. ‖ (mec.) Bulut gibi nazara hâil olan mevad. ◆ Çehrede görünen hüzün ve keder vesâire hissiyat âsârı. ‖ (t.) İdrarın üzerine toplanan köpük, sehab.

Nuager,ère [s.] Bir bulut ile mestur gibi.

Nuageusement [h.] Bulutlu olarak, açık olmayarak, dumanlı bir suretle.

Nuageux,se [s.] Bulutlu, dumanlı, kapalı. ‖ (mec.) Mükedder, mahzun, mağmum. ◆ Müphem, muğlak.

Nuaison [ims.] (bhr.) Hava veya rüzgârın devam ettiği müddet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Nuance [ims.] (ht.) Elvandan beherinin derecat-ı muhtelifesinden her biri, ânat, ânat-ı elvan. || (mec.) Nevi veya cinsi bir olan şeyler arasındaki cüzi fark, ânat, ânat-ı maânî.

Nuancer [ft.] Elvanı, birbirini tutacak surette tertip ve telif etmek, renkleri yakıştırmak, telif-i elvan etmek. || (mec.) Gayet nazik farkları ifade edebilmek. ◆ Bir hâl-i mahsus, bir şekl-i mahsus vermek.

Nubien,ne [i. - s.] Mısır ile Habeş arasındaki Nube ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan.

Nubifère [s.] Bulutlu.

Nubifuge [s.] Bulutları dağıtan.

Nubile [s.] (hk.) Evlenmek yaşında olan, bâliğ, bâliğa: **Fille** – Gelinlik kız; **Âge** – Sinn-i büluğ.

Nubilité [ims.] (hk.) Sinn-i büluğ, sinn-i mürâhika.

Nucelle [ims.] (nb.) Cism-i hücrevî-i büyeyz.

Nucifrage [imz.] (mr. Casse-noix.)

Nucléaire [s.] (mr. Epithélium.)

Nucléi [imz.] (hy.) Şemsin üzerindeki şevâibin merkezi makamında bulunan nevat.

Nucléiforme [s.] (tt.) Nevatiyü'ş-şekl.

Nucléobranches [imz. - cm.] (hyv.) Zü'l-galsamati'n-nevatî fasîlesi.

Nucléole [imz.] (tt.) Nüveyt.

Nucléolite [ims.] Nevâtiyü'ş-şekl fasîlesinin numûnesi olan bir cins deniz kavkaası.

Nucléolitidées [ims. - cm.] (hyv. - arz.) Nevâtiyü'ş-şekl fasîlesi.

Nuculaine [imz.] (nb.) Esmar-ı nevâtiye.

Nucule [ims.] (nb.) Nevat. || (hyv.) Bir cins küçük deniz tarağı.

Nuculées [ims. - cm.] (hyv.) Nevâtiye fasîlesi.

Nuculine [ims.] (hyv.) Bir nevi aşivades.

Nudibranches [imz. - cm.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî şubesinden zü'l-galsamati'l-muarrâ nevi.

Nudicoles [imz. - cm.] (hyv.) Zü'l-unk-ı muarrâ fasîlesi.

Nudipèdes [imz. - cm.] Decâciye fasîlesinden zü'r-ricl-i muarrâ nevi.

Nudité [ims.] Çıplaklık, yalınlık, açıklık, üryanlık. ◆ Beden-i insanda gizli yerler. ◆ Vuzuh ve sadegî. = [cm.] Çıplak resimler.

Nue [ims.] Bulut, sehab. || **Tomber des – s** Ziyadesiyle müteaccib olmak. || **Élever jusqu'aux – s** Çok methetmek, ayyuka çıkarmak.

Nuée [ims.] Sık ve büyük bulut, gamam. || (mec.) Kesret, fevc, cemm-i gafir, sürü.

Nuement [h.] (mr. Nûment.)

Nue-propriété [ims.] (hk.) Rakabe, rakabe-i mülk.

Nuer [ft.] Yün ve ipek kumaşların renklerini uydurmak, birbirine yakıştırmak.

Nuire [fl.] (Tasrifi: *Je nuis, tu nuis; il nuit, nous nuisons, vous nuisez, ils nuisent; je nuisais, je nuisis; je nuirai; nuis, nuison, nuisez; que je nuise; que je nuisisse; nuisant; nui*) Dokunmak, zarar etmek, muzır olmak. ◆ Mani olmak. || **Abondance de bien ne nuit pas** Artık mal göz çıkarmaz. || (hk.) **Intention de** – Izrar-ı kasdî.

Nuisibilité [ims.] Mazarrat.

Nuisible [s.] Muzır, dokunaklı.

Nuisiblement [h.] Muzır olacak, mazarrat verecek surette.

Nuit [ims.] Gece, leyl, şeb. ◆ Otelde bir gecelik masraf. ◆ Bir kadının bahşeylediği leyl-i visal. || (mec.) Zulmet, karanlık. ◆ Cehl, meçhuliyet. || **Chemise de** – Gecelik gömlek. || **Pot, vase de** – Oturak. || – **blanche** Uykusuz geçirilen gece. || **Passer la** – **blanche** Bütün gece uyumamak. || **Passer la** – **à** Geceyi bir şeyle meşgul olarak imrar etmek. || **Se mettre à la** – Gece hulûl edivermek, gece bastırmak. || **La** – **des temps** Tarihin iyice zaptedemediği ezmine-i kadîme, istıtlâat-ı tarihiyeden mukaddem olan ezmine-i meçhule. || **La** – **du tombeau** ve

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

L'éternelle – Ölüm, mevt. || La flambeau de la – Ay, kamer. || Les feux de la – Nücum. || De – Geceleyin, gece vakti, leylen.

Nuitamment [h.] Geceleyin, gece vakti, leylen.

Nuitée [ims.] Bir gece müddeti, bir gecelik.

Nul,le [kn.] Hiçbir: – homme Hiçbir kimse. ◆ Hiç kimse. = [s.] Hükümsüz, itibarsız, kıymetsiz, mefsuh, bâtıl, keen-lem-yekün hükmünde. ◆ Bir işe yaramaz, ehliyetsiz, dirayetsiz. = [h.] – le part Hiçbir yerde.

Nulle [ims.] Şifrede hükmü olmayıp mahzâ hallî-i eşkâl etmek için isti'mal olunan boş rakam.

Nullement [h.] Hiç, asla. ◆ Hiçbir vechile.

Nullifier [ft.] Keen-lem-yekün hükmüne getirmek, ilga etmek (Az kullanılır.)

Nullipores [imz. - cm.] (mad. - arz.) Ma'dumü'l-mesammat.

Nullité [ims.] (hk.) Butlan. ◆ Bir akdin ilgasını mûcip hata ve kusur, ayıp. ◆ Ehliyetsizlik. ◆ Ehliyetsiz adam. || à peine de – Keen-lem-yekün hükmünde tutulmak üzere.

Nûment yahut Nuement [h.] Açıktan açığa, bilâ-tevil.

Numéraire [s.] Meskûkâtın kıymet-i nizamiye ve itibariyeleri hakkında söylenir. = [imz.] Nakit akçe, nukud. || En – Nakden. || Groupe de – Postaya tevdien gönderilen para çıkını, emanet, surre.

Numéral,e [s.] Adet beyan eden; Adjectif – Sıfat-ı adedî, ism-i adet. (cmz.: *numéraux*.)

Numérateur [imz.] (r.) Suret, kesirin sureti.

Numératif,ve [s.] Ta'dada yarayan, ta'dadî.

Numération [ims.] Sayma, hesap, terkim. || (r.) Ta'dad ve terkim. || (hk.) – des deniers Ta'dad-ı nukud.

Numérique [s.] Adet ve rakama mensup ve müteallik, adedî. ◆ Adetçe olan.

Numériquement [h.] Adetçe, adeden.

Numéro [imz.] Bir şeyin mevki ve derecesini mübeyyin rakam, adet, numara. || Le – gagnant Piyangoda kazanan bilet. || – d'ordre Sıra numarası. || – 100 Abdesthane. || Entendre le – Bir şeyde çok mahir olmak.

Numérotage [imz.] Adet vaz'ı, numara vaz'ı.

Numéroter [ft.] Adet vaz' etmek, numara koymak.

Numéroteur [imz.] Numara vaz'ına mahsus makine ve alet.

Numide [i. - s.] Numidya denilen eski Mağrip ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan, Mağribî-i kadim.

Numismal,e [s.] (tt.) Bir sikkeye benzeyen.

Numismate [imz.] Meskûkât ve madalyaları tanımakta mahir ve bu bâbda malumat sahibi adam, fenn-i meskûkât âlimi.

Numismatique [s.] Meskûkât ve madalyalara mensup ve müteallik. = [ims.] Âsâr-ı atîkadan olan meskûkât ve madalyaları tanımak fenni.

Numismatographie [ims.] Meskûkât-ı kadîme ve madalyalardan bahseden ilim, takvim-i meskûkât.

Nummulaire [ims.] (*nomm-mu*) (nb.) Nergis çiçeği nevi. ◆ Müdevver sikke şeklinde sedef. = [s.] Sikkeye benzeyen.

Nummulite [imz.] (arz.) Zü's-sukbat-ı helezoniyü'l-kıt'a fasîlesinden bir cins müstehâse ki tabaka-i süesoniyede[51] bulunur.

Numulitique [s.] (arz.) Nümülitî. || Calcaire – Kils-i nümülitî.

Nuncupatif [smz.] (*non*) Yalnız ismen sahih. || (hk.) Testament – Şühud mahzarında ikrar ve imlâ olunan vasiyetnâme.

Nunnation [ims.] Sarf-ı Arabîdeki tenvin.

Nundinal,e [s.] (*non*) Eski Romalılarda beher dokuz günde tekrar eden pazar günlerine ve onların alâmet-i mahsusası olan elifbânın ilk dokuz harflerine ıtlak olunurdu.

Nuphar [imz.] (nb.) Sarı zambak.

Nuptial,e [s.] Düğün yahut geline mensup ve müteallik, arusî, zifafî. || (cmz.: *nuptiaux*.)

• • • • • • • • • • •

51 fr.: suessonien.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Nuque [ims.] Ense, kafa, rakabe. ◆ Enseyi örten saç. ◆ Ense çukuru, nukre-i kafa.

Nutation [ims.] (hy.) Seyyâratın şimalden cenuba ve cenuptan şimale olan hareketleri. ◆ Mihver-i arzın temayülü. ◆ Bazı çiçeklerin güneşin tarafına meyilleri, temayül fi'ş-şems.

Nutrescible [s.] Mugaddî. (Az kullanılır.)

Nutricine [ims.] Sagiratı özüyle bazı zahâirin tozu karıştırılarak yapılan bir nevi gıda.

Nutritif,ve [s.] Besleyici, mugaddî.

Nutrition [ims.] Besleyiş, besleniş, iğdâ, iğtidâ, tagaddî. ◆ İnfak ve iâşe. || **Suractivité de la** – İfrat-ı tagaddî, tezâyüd-i tagaddî.

Nyctage [imz.] Gecesafâ çiçeğinin nâm-ı fennîsidir. (Beyne'l-avam *Belle-de-nuit* denir.)

Nyctaginées [ims. - cm.] Ahfeşiye fasîlesi.

Nyctalope [i.] Geceleri gündüzden iyi görmeyi mûcip olan bir nevi göz hastalığına müptelâ adam, ahfeş.

Nyctalopie [ims.] Geceleri gündüzden iyi görmeyi mûcip bir nevi göz hastalığı, ahfeş. || (hyv.) Geceleyin gündüzden daha iyi gören.

Nyctanthe [imz.] Arabistan yasemini.

Nyctère [imz.] Afrika'ya mahsus bir nevi yarasa ki et kanat tabir olunur.

Nyctérente [ims.] Bir cins yaban köpeği.

Nyctéribie [ims.] Yarasa üzerinde tufeyliyet hâlinde yaşayan bir böcek.

Nycticèbe [imz.] Bir cins maymun.

Nycticée [ims.] Yar kanat denilen yarasa nevi.

Nycticorax [imz.] Gece kuşlarından alaca baykuşa ve gece kargasına ve bazen balıkçına verilen isimdir.

Nyctipithèques [imz. - cm.] Amerika'ya mahsus maymunlardan akrad-ı leyliye cinsi.

Nymphale [imz.] (hyv.) Harşefiyü'l-cenah fasîlesinden kavak ağacına mahsus bir cins böcek.

Nymphe [ims.] (*nain*) Peri. || (mec.) Güzel ve zarif kız.

Nymphe [ims.] (*nain*) Tahvil-i suret eden böceklerin kurt hâlinden çıkıp kelebek hâline girmezden evvelki hâl-i vustâları, şefire. ◆ Esâtir-i Yunaniyede peri. ◆ Güzel ve zarif genç kız. ◆ Fahişe, âlüfte. || – **de Guinée** Zenciye. || – **potagère** Aşçı kadın.

Nymphéa [imz.] (*nain*) Beyaz nilüfer.

Nymphéacées [ims. - cm.] (*nain*) (nb.) Fasîle-i nilüferiye.

Nymphée [ims.] (*nain*) Perilere mahsus ve çeşmeleri hâvi mabed. ◆ Çeşmeler ve fiskiyeler ile müzeyyen havuz.

Nymphéen,ne [s.] (arz.) Mâ-i lezizden müteressib bazı suhur ve araziye denir.

Nymphipares [imz. - cm.] Zü'l-cenaheyn fasîlesinden mütevellid şefireteyn taht nevi.

Nymphite [ims.] (t.) İltihab-ı şefirtan.

Nymphœa [imz.] Nilüfer çiçeği.

Nymphomanie [ims.] (t.) Manya-i gulmet, nenfomanya.

Nymphotomie [ims.] (crh.) Haz'u'-ş-şefire.

Nypa [imz.] Hind hurması ağacı.

Nyssa [imz.] Amerika-yı Şimalî bataklıklarında bulunur bir cins erik ağacı.

Nyssacées [ims. - cm.] (nb.) Amerika-yı Şimâlî'ye mahsus nisasiye fasîlesi.

Nysson [imz.] Havuç çiçeği üzerinde bulunur bir cins böcek.

Nyssoniens [imz. - cm.] (hyv.) Gışâiyü'l-cenah fasîlesinden haffar cinsinden vahziye kabilesi.

Nystagme [imz.] (t.) Gamz-ı teşennücî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

O

O [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin on beşinci harfi ve huruf-ı sâmitesinin dördüncüsü. “Son” [صوك] ve “yol” [يول] kelimelerindeki “و” yani zamme-i sakile-i mebsûta gibi okunur. Yalnız *paon, taon, faon* kelimeleriyle bunların müştaklarında ve bir de *œuf, bœuf, chœur, cœur, mœurs, sœur, œil, œillet, œillade* kelimelerinde okunmaz. || Coğrafyada garp mânâsını müfid olan *ouest* kelimesinden muhaffeftir. || Erkam üzerinde olduğu vakit derece ve üs mânâlarını beyan eder. || Kimyada müvellidü'l-humûza mânâsına gelen *oxygène* lafzından muhaffeftir. || Bir silsilenin [on] beşinci adedine delâlet eder. || Ticarette *ouvert* [açık] kelimesine dâl olarak kullanılır: *Crédit O*. Açılmış kredito, itâ olunmuş tahsisat. || **C'est un – en chiffre** Solda sıfırdır.

O [hd.] (Nida, hüzün ve keder ve taaccüb ve arzu makamında müsta'meldir.) Ey! Hey! Hey gidi! Ya! Ah! Oh!

Oasien,ne [i. - s.] Çölün içinde mamur bir noktaya yani vahaya mensup ve müteallik veya öyle bir mahallin ahalisinden olan, vâhî.

Oasis [ims.] (*s* okunur) Afrika ve Asya çöllerinin ortasında olup su ve nebatatı hâvi mamure, vah, vaha. ◆ Büyük bir muhit içinde gayet iyi, hoş, güzel bir şey.

Oban [imz.] Yahut:

Obanc [imz.] Japonya'nın 90 frank kıymetinde bir sikkesi.

Obclavé,e [s.] (nb.) Tersine dönmüş çomak şeklinde olan, şekl-i beyza-i mün'akis.

Obconique [s.] (tt.) Tersine dönmüş mahrut şeklinde olan, şekl-i mahrut-ı mün'akis.

Obcordé,e [s.] (nb.) Tersine dönmüş yürek şeklinde olan, şekl-i kalb-i mün'akis. || **Pétale – e** Vüreyk-i tüveyc-i kalb-i mün'akis.

Obédience [ims.] İtaat, inkıyad. || **Lettre d'** – İcazetnâme. (Başlıca ruhbanlar hakkında müsta'meldir.)

Obédiencier [imz.] Âmirinin emriyle kendine ait olmayan bir vazife-i mezhebiyeyi ifâ eden rahip, piskopos vekili.

Obédientiel,le [s.] Rahiplerin icazetine mensup ve müteallik.

Obéir [fl.] İtaat etmek, mutî olmak, serfürû etmek, inkıyad etmek. ◆ İmtisal etmek, hükmüne tâbi olmak.

Obéissamment [h.] İtaat ile, mutîâne. (Eski kelime.)

Obéissance [ims.] İtaat, mutâvaat, inkıyâd, tebaiyet. ◆ Tâbiiyet, hüküm. || **Payer d'** – İtaate rıza vermek.

Obéissant,e [s.] Mutî, itaatli, tâbi, münkad.

Obéliscal,e [s.] Dikili taşa ait, mensup, dikili taşa benzeyen. ◆ Dikili taş cesâmetinde, gayet büyük, bâis-i hayret.

Obélisque [imz.] Altı vâsice olup gittikçe darlaşan dört vecihli taş, dikili taş, miselle. ‖ (zra.) Ehram şeklinde budanmış ağaç.

Obéré,e [s.] (hk.) Düyuna müstağrak: **Succession – e** Borcu metrukâttan ziyade olan bir müteveffânın veresesi, müstağrak-ı düyun olan verese.

Obérer [ft.] Borca sokmak, borçlu etmek, müstağrak-ı düyun etmek. ‖ **S'** – Borç altına girmek, borçlu olmak.

Obèse [s.] İfrat derecede semiz, semin. ‖ (mec.) Son derecede zengin.

Obésifuge [s.] Dâfi'-i fart-ı semen.

Obésigène [s.] İfrat derecede semirtici, pek ziyade semizlik hâsıl eden.

Obésité [ims.] İfrat derecede semizlik, fart-ı semen.

Obier [imz.] (nb.) Yabani kartopu ağacı ki kırmızı yemişi olur. (mr. Aubier.)

Obisie [ims.] Taş altlarında bulunur bir cins yer akrebi.

Obit [imz.] (*t* okunur) Ervah-ı emvat için her sene okunan dua. ◆ Bu duayı okutmak için rahiplere verilen ücret.

Obituaire [imz. - s.] Ölülerin yevm-i vefatlarını ve ruhları için okunan duaların günlerini hâvi deftere ıtlak olunur, vefeyat ve dualar kaydı.

Objecter [ft.] Muhalefet ve mevâni' göstermek, itiraz etmek, bir şeyin zıddını dermeyan etmek. ◆ Tevbih etmek. (Bu mânâ eskimiştir.)

Objectif,ve [s.] (fls.) Eşya-yı hariciyeye ait, eşya-yı hariciyede mevcut olup insanın kendisinde bulunmayan, gayr-ı şahsî, gayr-ı zâtî. (Zıddı *subjectif*'dir.) ◆ Maddi, hakiki, fiilî. = [imz.] Dürbünün büyük ve hurdebînin küçük camı, adese-i mer'iye. ◆ Bir fotoğraf takımının adeseyi hâvi kısmı, objektif. ‖ – **simple** Adese-i mer'iye-i basîte. ‖ – **double** Adese-i mer'iye-i muzâafe.

Objection [ims.] İtiraz. ◆ Tevbih. (Bu mânâ eskimiştir.)

Objectivement [h.] Maddi ve hakiki bir suretle, maddeten, fiilen. ◆ Gayr-ı şahsî, gayr-ı zâtî bir surette.

Objectiver [ft.] (fls.) İnsanın kendi zâtından, eneiyetinden hariç, gayr-ı şahsî gibi nazar-ı mülâhazaya almak, gayr-ı şahsî, gayr-ı zâtî hâline getirmek.

Objectivité [ims.] (fls.) Eşyanın eneiyet-i beşeriye haricinde bir vücud-ı zâtî ve şahsîye mâlikiyetleri, bizatihi mevcut ve kaim olmaları.

Objet [imz.] Madde, şey, eşbah. ◆ Mebniyyün-aleyh, mebhusun-anh, maksat. ◆ Merciun-ileyh. ◆ Bâis, sebep. ‖ (fls.) İnsanın kendi şahsiyeti haricinde bizatihi mevcut ve kaim olan şey. = [cm.] Eşya, emval. ‖ **Avoir pour** – Dair olmak. ‖ **Être l'** – Tâbi olmak. ◆ Mazhar olmak. ‖ **Faire l'** – Mevzu olmak. ‖ **Qui a pour** – **de demande** Talebini hâvi olmak. ‖ **L'** – **d'une science** Bir ilmin, bir fennin mevzuu. ‖ – **s de dévotion** Eşya-yı mukaddese.

Objurgateur,trice [s.] Bir şeyi şiddetle redd ü cerh ve itiraz eden, takdir etmeyen.

Objurgation [ims.] Şiddetli itiraz, şiddetle redd ü cerh ve adem-i takdir. ◆ Tevbih-i şedid.

Oblade [imz.] Saragos balığı.

Oblat [imz.] Doğduğu günden valideyni tarafından nezir olunarak manastıra verilen çocuk. ◆ Mâmelekini manastıra terk edip kendisi rahip olmadığı hâlde manastırda oturan adam.

Oblation [imz.] Mabede nezir ve bahşolunan şey. ◆ Hıristiyanların ekmekli şarabı. ◆ Hayrat ve meberrat.

Obligataire [imz.] Esham ve tahvilat hâmil ve sahibi, dâyin.

Obligation [ims.] Mecburiyet, vecibe-i zimmet, vecibe, fariza. ◆ Minnet, şükran, mahmidet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

◆ Taahhüt, tekeffül. ◆ Senet, bir meblağın te'diyesini veya bir işin icrası taahhüdünü hâvi mukavele. ◆ Tahvilat, esham. || Faire honneur à ses – s Taahüdatını ifâ, düyunatını edâ etmek. || Prendre l' – Taahhüt etmek, deruhde etmek. || D' – Mecburi.

Obligatoire [s.] Nizama mecbur eden veya mecburiyet altında bulunan, mecburi, ıztırarî. = [imz.] (sr.) Fi'l-i vücubî.

Obligatoirement [h.] Bir suret-i mecburiyede.

Obligé,e [i. - s.] Mecbur, mecburiyet altında bulunan. ◆ Minnettar, iyilik görmüş. = [imz.] (hk.) Medyun müteahhid. || Le principal – Asıl medyun, asil.

Obligeamment [h.] Minnet altında bırakacak surette, mürüvvet ve hatır-nevazlıkla.

Obligeance [ims.] Minnet altında bırakacak hareket ve muamele, mürüvvet, hatır-nevazlık.

Obligeant,e [s.] Minnet altında bırakan, mürüvvet-mend, hatırnevaz, mükerrem, mültefit. ◆ Mürüvvet ve ikram ve iltifatla yapılan.

Obliger [ft.] Mecbur etmek, mecburiyet altında tutmak. ◆ Ahit ve mukavele ile bağlamak. ◆ Zorlamak, icbar etmek. ◆ Minnet altında bırakmak. ◆ Bir büyük iyilik veya çok ikram ve iltifat etmek. || – un apprenti Bir çırağı bir ustanın yanına vermek. || S' – Mecburiyet veya minnet altına girmek. ◆ Yekdiğerini minnettar etmek.

Obliquangle [s.] (h.) Triangle – Müselles-i mâilü'z-zevâyâ.

Oblique [s.] Amûdî ile ufkî arasında bir vaziyette bulunan, eğri, mâil, münharif: Ligne – Hatt-ı münharif. || (mec.) Doğrudan doğruya ve açıktan açığa olmayan, kinâyeli, dolayısıyla. ◆ Yan: Regard – Yan bakış. ◆ Gayr-ı müstakim. = [ims.] Hatt-ı mâil.

Obliquement [h.] Mâilen, münharif bir vaziyette. ◆ Doğrudan, açıktan olmayarak, dolayısıyla, kinâyeten.

Obliquer [fl.] Mâil ve münharif bir hat çizecek surette yan gitmek, mâilen gitmek. ◆ Sapmak: – à droite Sağa sapmak.

Obliquité [ims.] (he.) Bir hat vesâirenin mâil ve münharif olması, mâiliyet, münharifiyet. || (mec.) Adem-i istikamet, hile. || (hy.) – de l'écliptique Daire-i husuf ve küsûfun mâiliyeti.

Oblitération [ims.] Bir şeyin kesret-i isti'mal ile yenmesi, aşınması, silinmesi gibi hâl, silinme, aşınma, tedricen silme, bozma. || (hk.) İptal.

Oblitérer [ft.] Bir şeyi kesret-i isti'mal ile silmek, bozmak, tedricen silmek, aşındırmak: La circulation des monnaies oblitère insensiblement les lettres qui y sont empreintes Meskûkâtın tedavülü üzerlerindeki hurufatı hissolunmayacak derecede yavaş yavaş aşındırır. || (hk.) İptal etmek: – un timbre Bir pulu iptal etmek. || (mec.) Tedricen izâle, ref' etmek.

Oblong,gue [s.] Boyu eninden ziyade, uzunca, müstatil.

Obole [ims.] Pul, mangır, füls. ◆ On iki buğday sıkletinde tartı mikyası. ◆ Cüzi meblağ, füls-i ahmer. ◆ Az miktar, cüzi şey.

Obombrer [ft.] Gölgesiyle örtmek, üzerine sâye-endaz olmak. ◆ Himaye etmek. || (mec.) Gizlemek, ihfâ eylemek.

Obovale [s.] (nb.) Tersine dönmüş yani kalın ciheti yukarıya gelmiş yumurta şeklinde olan, beyzî-i mün'akis.

Obrebtice [s.] Hile ile istihsal olunmuş şey.

Obrepticement [h.] Hile ve iğfal ile.

Obreption [ims.] Hile ile istihsal, iktisab etme.

Obron [imz.] Sandık kilidinin persisi, mandalı.

Obronnière [ims.] Sandık kilidi persisinin üst parçası.

Obscène [s.] Edebe mugayir, arsızca, bî-edebâne.

Obscénité [ims.] Edebe mugayir söz ve yazı ve resim vesâire, galiz fiil ve hareket.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Obscur,e [s.] Karanlık, muzlim. ◆ Koyu, az parlak. ‖ (mec.) Meçhul, gayr-ı malum, gayr-ı mekşuf. ◆ Anlaşılmaz, muğlak. ◆ Az tanılır, gayr-ı müteârif. ‖ **Faire** – Ortalık kararmak. = [imz.] Karanlık, muzlim, muğlak şey. ◆ Karanlık, zulmet.

Obscurantisme [imz.] Maârifin neşir ve tamimi aleyhinde bulunanların fikir ve mesleği.

Obscurantiste [imz.] Maârifin neşir ve tamimi aleyhinde bulunmayı meslek ittihaz eden.

Obscuration [ims.] Küsuf-ı şems neticesi olarak hâsıl olan zulmet.

Obscurcir [ft.] Karanlık etmek, karartmak, bulandırmak. ‖ (mec.) Setr ve ihfâ etmek. ◆ Muğlak, anlaşılmaz bir hâle getirmek. ‖ **S'** – Kararmak, bulanmak.

Obscurcissement [imz.] Kararma, bulanma. ‖ (mec.) Muğlak, anlaşılmaz bir hâle getirme.

Obscurément [h.] Karanlıkla, duman içinde, bulanık bir surette. ‖ (mec.) Muğlak, muzlim, anlaşılmaz bir surette.

Obscurité [ims.] Karanlık, zulmet. ‖ (mec.) Adem-i sarâhat, muğlaklık. ◆ Meçhuliyet, meşkûkiyet. ◆ Adem-i marufiyet.

Obsécration [ims.] (bey.) İstiâne, kelâm-ı istimdadî. = [cm.] Eski Romalıların güya âlihenin gazabını teskin için okudukları dualar, münacat.

Obséder [ft.] Musallat olmak, başı ucundan ayrılmamak. ◆ Taciz ve tasdi' etmek, bıktırmak.

Obsèques [ims. - cm.] Cenaze alayı, alayla götürülen cenaze.

Obséquieusement [h.] (*kui-eu-ze*) İkram ve hürmetle.

Obséquieux,se [s.] (*kui-eu*) Fart-ı hürmet ve ikram eden. ◆ İfratlı ve mübalağalı (hürmet ve ikram).

Obséquiosité [ims.] (*kui-o*) İfrat derecede hürmet ve ikram etme.

Observable [s.] Müşâhede ve muayene olunabilir. ◆ Hakkında fikir ve mütalaa beyan olunabilir.

Observance [ims.] Kanun ve âdet ve ale'l-husus dinin ahkâm ve evâmirine riâyet, amel, imtisal.

Observantin [imz. - s.] Sen Fransuva'nın[52] tayin ettiği manastır ahkâm ve adabıyla amel eden bir tarik-i mahsusa mensup rahip. ‖ **Frère** – Mûşikâf münekkit.

Observateur,trice [i. - s.] Bir din veya kanunun ahkâmına tamamıyla riâyet eden adam. ◆ Kâinat veya vukuatı dikkatle seyir ve mütalaa eden adam, ulü'l-ebsardan, ashab-ı tahkikten, müdekkik, müşahit. ‖ (mec.) Nâzır.

Observation [ims.] Bir kanun veya din ve âdetin ahkâm ve adabına riâyet, imtisal, amel. ◆ Mütalaa, mülâhaza, dikkatli rey ve fikir. ◆ Nazar-ı dikkat, irsad. ◆ Tetkik ve müşâhede. ‖ (mn.) Yakîniyat, müşâhedat. ‖ (hy.) Tarassud; – **s astronomiques** Müşâhedat-ı rasadiye, tarassudat. ‖ **Quarantaine d'** – İhtiyat karantinası. ‖ **L'** – **des traités** Ahkâm-ı ahdiyeye riâyet. ‖ **Faire des** – **s** İtiraz etmek, ihtaratta bulunmak. ‖ **Pas d'** – İtiraza, beyan-ı mütalaaya lüzum yoktur. **Être en** – İntizar ve irtisadda bulunmak. ‖ **Armée d'** – Düşmanın harekâtını tarassud etmeye memur asker, tarassud ordusu.

Observatoire [imz.] Rasathâne, rasatgâh, mersad. ‖ – **météorologique impérial** Rasathâne-i âmire.

Observer [ft.] Bir kanun veya âdet ve dinin ahkâm ve evâmirini tutmak, riâyet etmek. ◆ Bir rey ve mütalaada bulunmak. ◆ Medd-i nazar-ı dikkat etmek, icra-yı mütalaat ve tahkikat maksadıyla seyretmek, irsad etmek. ◆ Tetkikat ve müşâhedatta bulunmak. ‖ (as.) Tarassud altında bulundurmak. ‖ – **une stricte étiquette** Usul ve merasim-i teşrifatiyeye fevkalâde riâyet etmek. ‖ **Faire** – Bir şey hakkında nazar-ı dikkati celbetmek. ‖ **S'** – Kendi ef'al ve harekâtına dikkat etmek. ◆ (Asker hakkında) Birbirinin harekâtını te-

52 Saint François.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

cessüs ve tarassud etmek. || (bhr.) Deniz üzerinde bulunduğu arz noktasını tayin etmek.

Obsesseur [imz.] Musallat, muacciz. (Eski kelime.)

Obsession [ims.] Tasallut, taciz, tasdi'. || (t.) Hemeze; – **pathologique** Hemeze-i maraziye.

Obsidiane [ims.] yahut:

Obsidienne [imz.] Zaman-ı kadimde cam makamında müsta'mel bir nevi şeffaf taş, zücac-ı bürkâni, siyah akik, akik-i esved.

Obsidional,e [s.] Bir şehrin muhâsarasına mensup ve müteallik. (Eski Romalılar indinde başlıca bir şehri muhâsaradan kurtaran adamın başına konulan ottan bir tac-ı iftihara ve mahsurların akçe makamında kullandıkları bir nevi marka ve kaymeye ıtlak olunurdu.) (cmz.: *obsidionaux*.)

Obsolet,ète [s.] Metruk, isti'malden sâkıt.

Obstacle [imz.] Mani, engel, hâil, arıza. || **Faire** – Mümânaat etmek, mânia teşkil eylemek.

Obstacler [ft.] Mani teşkil etmek, mümânaat eylemek. (Kullanılmaz.)

Obstérical,e [s.] (t.) Vilâdî.

Obstérique [ims.] Doğurtmak sanatı, fenn-i vilâdet, fennü'l-vilâde.

Obstination [ims.] Taannüd, muannidlik, ısrar, inat.

Obstiné,e [i. - s.] İnatçı, muannid, musır.

Obstinément [h.] Taannüdle, muannidâne, musırrâne.

Obstiner [ft.] Muannid etmek, taannüd ettirmek. ◆ Taciz, tasdi' etmek. ◆ Kemâl-i taannüdle temin ve iddia etmek. || **S'** – Taannüd ve ısrar etmek.

Obstructif,ve [s.] (t.) Ev'iye ve mecraların tıkanmasına bâis olan, insidadî.

Obstruction [ims.] (t.) Ev'iye ve mecraların tıkanması, insidad. || (mec.) Avk ve tehir, mevâni.

Obstruer [fl.] Tıkamak, kapamak, seddetmek. ◆ Mürur u ubura mani olmak. || **S'**– Tıkanmak.

Obtempérer [fl.] İtaat ve inkiyad ve imtisal etmek.

Obteneur [imz.] İstihsal eden.

Obtenir [fl.] (*Tenir* gibi tasrif olunur.) Almak, kazanmak, iktisab ve istihsal etmek, nâil ve destres ve mazhar olmak. || – **un jugement** Bir karar veya ilâm istihsal etmek. || – **l'approbation** Rehin tasvip ve tasdik olmak. || – **la cession** Kendine terk ettirmek.

Obtention [ims.] İktisab, istihsal, nâiliyet, mazhariyet.

Obtondant,e [s.] (syd.) Muaddil-i ahlat.

Obturant,e [s.] Seddeden.

Obturateur [imz.] Cerrahlıkta ve kimyada deliği kapamaya mahsus maden veya camdan küçük safha, müseddid, seddad: **Trou** – Sukbe-i müseddide. ◆ Fotoğraf makinelerinde objektifin ağzına içeriye ziya girmemesi için konulan kapak, müseddid. || (as.) – **de canon** Kapak ile namlu arasında tabiiyü'l-husul olan barut gazlarının hararetini men etmeye mahsus gaz seddesi.

Obturation [ims.] Kapama, seddetme. || (crh.) Kafa ve dimağ gibi bir yerde vâki bir deliğin bir cism-i ecnebi ile kapatılması, set.

Obturbiné,e [s.] (tt.) Mahrut-ı mün'akis.

Obtus,e [s.] Sivri değil, müdevver. ◆ (İhtisasat hakkında) Şedid ve nazik değil. || (he.) **Angle** – Zâviye-i münferice. || (nb.) Münfericü'z-zirve. || (mec.) **Esprit** – Kapanık ve gabî zihin.

Obstusangle [s.] Zevâyâsının biri münferice olan şekl-i müsellese ıtlak olunur, münfericü'z-zâviye.

Obus [imz.] (*buz* yahut *buss*) (as.) Obüs, dâne.

Obusier [imz.] (as.) Obüs topu.

Obvenir [fl.] Mahlûle kalmak.

Obvention [ims.] İdare-i rûhâniye tarafından tarh ve tahsil olunan vergi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Obvers [imz.] (*s* okunmaz) Bir madalyanın yüz tarafı.

Obvier [fl.] Bir fenalık ve zarara karşı ittihaz-ı tedâbir etmek, çare düşünmek, mahal bırakmamak, önünü almak, çare-sâz olmak.

Obvoluté,e [s.] (nb.) Mutammer-i mün'akis.

Oc [imz.] **Langue d'** – Kurûn-ı Vustâ'da iki şubeye münkasim olan lisan-ı Fransevînin Fransa'nın cihet-i cenubiyesinde söylenilen şubesi.

Oca [imz.] Amerika'nın bazı mahallerinde unundan ekmek yapılır bir nevi patates.

Occase [sms.] (hy.) **Amplitude** – Bir seyyârenin gurûb ettiği nokta ile gurûb-ı hakikisi arasındaki kavs-i daire.

Occasion [ims.] Fırsat. ◆ Münasip vakt ü hâl veya mekân. ◆ Hâl, takdir. ◆ Tesadüf, rast. ◆ Sebep, vesile. ◆ Harp, muharebe. || **D'** – Rastgele, elden düşme, kelepir. || **Acheter des livres, des meubles d'** – Mezattan müsta'mel kitap ve eşya satın almak. || **Avoir l'** – Fırsat-yâb olmak. || **à l'** – **de** Münasebetiyle, -den dolayı. || **En toute** – Sırası geldikçe, münasebet düştükçe. || **à l'** – Fırsat düşerse. || **L'** – **est chauve** Fırsatı ele geçirmek müşkildir.

Occasionnel,le [s.] Vesile ve sebep ittihaz olunan, mûcip, bâis. || (fls.) **Causes** – **les** Doğrudan doğruya bir tesir hâsıl etmeyip fakat bu tesiri hâsıl edecek diğer bir sebep tevlid eden esbab.

Occasionnellement [h.] Tesadüfen, rastgele.

Occasionner [ft.] Sebep ve vesile olmak, sebebiyet vermek, mûcip ve bâis olmak.

Occident [imz.] Güneşin battığı taraf, garp, mağrip, cihet-i garbiye. ◆ Akdeniz'in nısf-ı garbîsi cihet ve hizasında olan memâlik, memâlik-i garbiye (Avrupa).

Occidental,e [s.] Garba mensup ve müteallik, garbî. = [imz. - cm.] Memâlik-i garbiye ahalisi, Avrupalılar. (cmz.: *occidentaux*.)

Occipital,e [i. - s.] (tşr.) Kafaya mensup; **Os** – Kafa kemiği, azm-ı kafa.

Occipito [s.] (tşr.) Kafavî.

Occiput [imz.] (*t* okunur) (tşr.) Başın arka tarafı, kafa.

Occire [ft.] Öldürmek, tepelemek, katletmek. (Eski olup yalnız masdarıyla ism-i mef'ulü ve siyag-ı mürekkebesi nadiren ve makam-ı istihzâda müsta'meldir.)

Occiseur [imz.] Katil. (Eskidir.)

Occision [ims.] Adam öldürme, katl. (Eskidir.)

Occlusif,ve [s.] (hr.) Mehmuz. || **Lettres** – **ves** Huruf-ı mehmuze.

Occlusion [ims.] (t.) Tıkanma, insidad.

Occultation [ims.] İhfâ, setr. ◆ Tesettür. || (hy.) Bir sabit yahut seyyârenin ayın arkasına saklanarak muvakkaten gözden kaybolması, tesettür.

Occulte [s.] Setr, mestur, mahfî. || **Sciences** – **s** Kimya-yı kâzible sihir ve tefeül gibi ulûm-ı bâtıla, ulûm-ı hafiye, ilm-i serâir.

Occultement [h.] Mestur ve mahfî olarak, sırren.

Occulter [ft.] (hy.) Arasına girerek nazardan mestur bırakmak.

Occultisme [imz.] İlm-i gayb.

Occupant,e [s.] Mâlik, mutasarrıf. = [i.] **Premier** – En evvel vaz'-ı yed eden, vâzı'u'l-yed.

Occupation [ims.] Meşguliyet, iştigal. ◆ Bir şehir ve memleket veya hâne ve meskenin zapt ve tasarruf ve iskânı, istila. || (ed.) Sual-i mukadderi mûcip. || (hk.) İhraz. || **Donner de l'** – **à quelqu'un** İş çıkarmak, müşkilat ihdas etmek, çıkarmak. || – **militaire** İstila-yı askerî. (Bu makamda isti'mal edilmekte olan "işgal-i askerî" tabiri doğru değildir. "İstila" yahut "istila-yı askerî" demelidir.)

Occupé,e [s.] İşi olan, meşgul, müştagil. ◆ Zihni meşgul, dalgın. ◆ İstila-yı askerî altına alınmış.

Occuper [ft.] Tutmak, zaptetmek, doldurmak. ◆ Mekânen yahut zamanen aralık bırakmak. ◆ İkamet etmek, mekân ittihaz etmek, içine girip oturmak. ◆ Zaptetmek, taht-ı tasarrufuna almak. ◆ İstila etmek. ◆ Tahsis ve hasr etmek. ◆ Meşguliyet vermek,

işgal etmek. ◆ İfâ, icra etmek. || (hk.) İhraz etmek. || S' – Meşgul olmak, iştigal etmek. ◆ Hâiz olmak.

Occurrence [ims.] Vakt ü hâl, tesadüf, zuhurat.

Occurrent,e [s.] Zuhur eden, rast gelen, mütesâdif.

Océan [ims.] Bahr-ı muhit, okyanus. || (mec.) Pek vâsi, pâyansız, bahr-ı bî-keran, umman. || L' – des âges Zaman.

Océane [sms.] Mer – Bahr-ı muhit.

Océanide [ims.] Esâtir-i Yunaniyece deniz perisi.

Océanidées [ims. - cm.] (tt.) Necmü'l-bahr-ı hurdebînîden kamûsiye fasîlesi.

Océanie [ihs.] Kıtaat-ı hamse-i arzdan Okyanusya kıtası, Cezâir-i Bahr-ı Muhit.

Océanique [s.] Bahr-ı muhite müteallik, okyanusî.

Ocellaire yahut:

Ocellé,e [s.] (nb.) Göz şeklinde müdevver ve alaca benekli, ahver.

Ocelle [ims.] (tt.) Bazı hayvanatın tüyü üzerinde bulunan göz gibi benekler, hur, hare.

Ocelot [imz.] Amerika-yı Vustâ'nın benekli yabani kedisi ki kaplana müşâbihtir.

Ochna [ims.] (nb.) Ohnasiye fasîlesinin numûnesi olan bir cins yasemin ağacı.

Ochnacées [ims.] (nb.) Zü'l-vüreykat-ı tüveyciye-i munfasıla sınıfından ohnasiye fasîlesi.

Ochre [ims.] (mr. Ocre.)

Ochroma [ims.] Jamaika adasına mahsus bir nevi baobab ağacı.

Ochthère [imz.] (hyv.) Zübâbiye fasîlesinden bir cins küçük böcek.

Ocréa [ims.] (nb.) Hüdb-i asgar, guleyf.

Ocre yahut **Ochre** [ims.] Toprak boya, tıyn-ı hadidî. || – rouge Aşı boyası, tıyn-ı ahmer; – jaune Sarı boya, tıyn-ı asfer.

Ocreux,se [s.] Toprak boya kabîlinden olan.

Oct ve **Octa** ve **Octi** ve **Octo** [d.] Sekiz mânâsıyla kelimat-ı mürekkebede bulunur lafz-ı Yunanîdir.

Octaèdre [imz.] (h.) Sekiz vechi bulunan cisim, zû-semâniyeti'l-vücuh, müsemmenü'l-vücuh.

Octaétéride [ims.] Sekiz seneden ibaret devir.

Octandre [s.] (nb.) Çiçeklerinin sekiz uzv-ı tezkiri bulunan nebatata ıtlak olunur, müsemmenü't-tezkir.

Octant [imz.] (bhr.) Semn-i daire, tesmin derecesi, oktant. || (hy.) Terbi'-i evvel ve sânî ile tesdis-i evvel ve sânî beyninde müsâvi mesafede bulunan vücuh-ı erbaa-i kamer.

Octante [s.] Seksen, semanîn. (Eskidir.)

Octantième [s.] Sekseninci. (Eskidir.)

Octave [ims.] Başlıca yortuların icrasına mahsus sekiz gün. ◆ Bu günlerin sekizincisi. ◆ Sekiz mısradan ibaret kıta. || (ms.) Diğer bir sadâdan sekiz derece farklı sadâ. ◆ Sekiz sadânın derecat-ı erbaasından beheri yani bir darp zamanında teganni olunan sekiz sadâ, oktav.

Octavin [imz.] Pek ince sesli bir nevi flavta.

Octavo [h.] Sekizinci derecede, sâminen. || In – (mr. In-Octavo.)

Octavon,ne [i.] Ebeveyninden biri beyaz diğeri melez olan adam.

Octi [d.] (mr. Oct.)

Octidi [imz.] Fransa'da bir vakitler mer'î olan takvimin on günden ibaret olan haftasının (ve daha doğrusu aşeresinin) sekizinci günü.

Octil [s.] (hy.) İki kevkeb beyninde kırkbeş derecesi bulunan. || Aspect – Tesmin.

Octo [d.] (mr. Oct.)

Octobre [imz.] Teşrin-i Evvel. || Jus d' – Şarap.

Octofide [s.] (nb.) Sekiz parça.

Octogénaire [i. - s.] Seksen yaşında, seksenlik.

Octogesimo [h.] *(jé-zi)* Sekseninci derecede.

Octogonal,e [s.] Sekiz dıl'lı şekil suretinde olan, müsemmenü'ş-şekl.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Octogone [i. - s.] Sekiz zâviye ve sekiz dıl'ı olan şekil, zû-semâniyeti'l-adlâ', müsemmenü'l-adlâ'. || (as.) Sekiz tabyalı istihkâm.

Octogyne [s.] (nb.) Çiçeklerinin sekiz âzâ-i te'nisi bulunan nebat, zû-semâniyeti't-te'nis, müsemmenü't-te'nis.

Octogynie [ims.] (nb.) Çiçeklerinin sekizer âzâ-i te'nis-i bulunması, semâniyetü't-te'nis.

Octopétalé,e [s.] (nb.) Zû-semâniyeti'l-vüreykat-ı tüveyciye.

Octophylle [s.] (nb.) Sekiz yapraklı, zû-semâniyeti'l-evrak, müsemmenü'l-vüreykat.

Octopodes [imz. - cm.] (tt.) Zû-semâniyeti'l-ercal fırkası.

Octostyle [s.] (m.) Önünde sekiz sütunu bulunan (bina).

Octroi [imz.] İmtiyaz, müsade, ruhsat. ◆ İtâ, ihsan. ◆ Bazı zahâirden şehre duhûllerinde alınan resm, duhûliye, ihtisab resmi, oktruva resmi. ◆ Bu resmin alındığı mahal. || **Lettre d'** – Berat.

Octroyer [ft.] Müsade etmek, ruhsat ve imtiyaz vermek. ◆ İtâ ve ihsan etmek.

Octuple [s.] Sekiz kat, müsemmen.

Octupler [ft.] Sekiz kat etmek, sekizle darp etmek.

Octylène [imz.] (k.) Oktilen veya kaprilen.

Octylique [s.] (k.) Oktilî: **Alcool** – Küûl-i oktilî.

Oculaire [s.] (tşr.) Göze müteallik, aynî. || **Témoin** – Gözüyle gördüğü şey hakkında şahâdet eden şahit. = [imz.] Dürbünün göz tarafına getirilip bakılan camı.

Oculairement [h.] Kendi gözüyle, re'yü'l-ayn. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Oculé,e [s.] Gözü bulunan. ◆ Gözleri iyi olan. || (tt.) Göze müşâbih lekeleri, delikleri bulunan.

Oculine [ims.] (hyv.) Kesirü'r-ricliye-i zehriyeden bazı şecerî meskenleri bulunan maderporlara denir.

Oculiste [imz.] Göz tabibi, kehhal. = [s.] **Médecin** – Tabib-i kehhal.

Oculistique [ims.] Fenn-i kehhale.

Oculo [s.] (tşr.) Aynî.

Ocymoïdées [ims. - cm.] (nb.) Şefeviye fasîlesinden reyhaniye kabilesi.

Ocypode [imz.] (hyv.) Serîü'r-ricl fasîlesinden sahil kumlarında bulunur ufak bir nevi böcek.

Ocypodiens [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere-i uşâriyü'r-ricl-i kasirü'z-zeneb fasîlesinden serîü'r-ricl kabilesi.

Ocyptère [imz.] Zübâbiye fasîlesinden çiçekler üzerinde bulunur bir nevi küçük sinek.

Ocyroé [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı şuâiyeden bir cins deniz anası.

Odacanthe [imz.] Hasır sazlarına ârız olur bir cins böcek.

Odalisque [ims.] (Türkçeden me'huz) Müstefreşe.

Odax [imz.] Bir cins levrek balığı.

Odds [imz.] (*odss*) (İngilizceden me'huz) Para koyarak vuku bulan bir bahis ve iddiada tarafeyn beynindeki münasebette adem-i müsâvat.

Ode [ims.] Manzumatın bir nevi, od.

Odéon [imz.] Zaman-ı kadimde Atina'da şuâra ve musikişinasların eş'ar ve bestelerini halka okumalarına mahsus mahal. ◆ Paris'te bir tiyatronun ismidir.

Odeur [ims.] Koku, râyiha, bûy. || (mec.) Şöhret, iştihar, sıyt. = [cm.] Itriyat.

Odieusement [h.] Nefret ve kerâhetle, nefret ve istikrâhı mûcip olacak surette.

Odieux,se [s.] Mekruh, menfur, buğz ve kini müstelzim. = [imz.] Mekruhiyet, menfuriyet.

Odin [imz.] Eski İskandinavyalıların mevhum harp ilâhı.

Odomètre yahut **Hodomètre** [imz.] Katolunan mesafeyi ölçmeye mahsus alet, mikyasü'l-hatavat, mikyas-ı tarik. (Bu mânâ ile *compte-pas* dahi denilir.) ◆ Bazı makinelerin kaç defa döndüklerini gösterir alet, makine saati.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Odontagogue [imz.] (crh.) Diş çıkarmaya mahsus alet, kerpeten.

Odontagre [ims.] (t.) Diş ağrısı, elem-i esnan. || (crh.) Diş kerpeteni.

Odontalgie [ims.] (t.) Diş ağrısı, elem-i esnan.

Odontalgique [s.] (t.) Diş ağrısına mensup ve müteallik. ◆ Diş ağrısını teskine yarayan. = [i. - s.] Diş ağrısını iyi eden ilaç, dâfi'-i elemü'l-esnan.

Odontiase [ims.] (t.) Alâim-i huruc-ı esnan.

Odontite [ims.] (t.) Verem-i esnan.

Odontogénie [ims.] Tekevvün-i esnan, tevellüd-i esnan.

Odontognathe [imz.] Amerika'nın Guyan memâlikine mahsus bir cins büyük sardalya balığı.

Odontoïde [s.] (tşr.) Diş şeklinde. || **Apophyse** – Nutû'-i sinnî.

Odontolithe [ims.] Dişlerin üzerinde hâsıl olan pas, takalluh-ı esnan.

Odontologie [ims.] Teşrihin dişlerden bahseden kısmı, mebhasü'l-esnan.

Odontome [imz.] (t.) Verem-i esnan.

Odontorrhagie [ims.] (t.) Diş etlerinden kan akma, seyelânü'd-dem fi'l-esnan.

Odontotechnie [ims.] Dişçilik, hirfetü'l-esnan.

Odorant,e [s.] Kokulu, güzel kokulu, râyihalı, ıtır-nâk, hoş-bûy.

Odorat [imz.] Havass-ı hamseden şem hissi, kuvve-i şamme, meşam.

Odoratif,ve [s.] Şammeye, hiss-i şemme müteallik.

Odoration [ims.] Koklama, istişham.

Odorer [ft.] Koklamak, istişham etmek. = [fl.] Hiss-i şammeye mâlik olmak.

Odoriférant,e [s.] Güzel râyiha neşreden, ıtır-nâk, hoş-bûy.

Odorifique [s.] Güzel bir koku hâsıl eden.

Odynère [imz.] Bir cins eşek arısı.

Odyssée [ims.] Ebu'ş-şuarâ Homer'in iki manzumesinden biri ki Odise nâmıyla maruf olup Ulis'in Truva muharebesinden avdetindeki sergüzeştlerini hâkîdir. || (mec.) Pek garip sergüzeşt.

Œcodème [imz.] (*é-ko*) Amerika-yı Vustâ'ya mahsus bir cins büyük karınca.

Œcophore [imz.] (*é-ko*) Buğday vesâir zahîrelere ârız olur bir nevi kurt.

Œcuménicité [ims.] (*é-ku*) Piskoposların içtimâıyla vâki veya bunların içtimâına mensup ve müteallik olma.

Œcuménique [s.] (*é-ku*) **Concile** – Piskoposların meclis-i rûhânîsi. || **Patriarche** – Dersaadet Rum patriği.

Œcuméniquement [h.] (*é-ku*) Piskoposların içtimâ ve akd-i encümen etmesiyle.

Œdémateux,se [s.] (*é-dé*) (t.) Bedenin bir tarafında hâsıl olan yumuşak şişe mensup ve müteallik, özimavî.

Œdème [imz.] (*é-dè*) (t.) Bedenin bazı taraflarında hâsıl olup ağrımayan yumuşak şiş, özima.

Œdémère [ims.] (*é-dé*) (t.) Zü'l-cenah-ı dıyk fasîlesinden bir cins çiçek böceği.

Œdicnème [imz.] (*é-di*) (hyv.) Tuyur-ı mukabkaba fasîlesinden yağmur kuşu nevinden bir cins küçük toy.

Œdilite [ims.] (*é-di*) (mad.) Mezotip envâından bir nevi natrun, ödilit.

Œdipe [imz.] (*é-di*) Muğlak bir ibare veya lugaz ve muammayı hall etmede mahir adam. (Esâtirin bir şahsı isminden müsteardır.)

Œdipode [imz.] (*é-di*) Kızıl çekirge nevi.

Œil [imz.] Göz, ayn, çeşm, dîde; – **pers** Ala göz; – **cerné** Etrafında mor bir daire hâsıl olmuş göz, etrafı morarmış göz. ◆ Nazar: **Échapper aux yeux de quelqu'un** Birinin nazarından kaçmak. ◆ Delik. ◆ Peynir vesâire üzerinde göz gibi delik, göz. ◆ Elmas, kumaş vesâirenin parlaklığı. ◆ Tiyatro perdesinde sahneye bakılınca dışarıdakileri görmek için açılmış delik. || (m.) Binalarda cenah. || (mec.) Nazar, bakış. ◆ Dikkat. ◆ His ve haslet eser ve alâmeti.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

‖ – de marteau Çekiç deliği. ‖ – de ressort Zemberek deliği. ‖ – de dôme Kubbe penceresi. ‖ – de bœuf Beş franklık sikke. ‖ Pas plus que dans mon – Hiç. ‖ Faire à l' – Bir istifade olmaksızın yapmak. ‖ Taper de l' – Uyumak. ‖ Se mettre le doigt dans l' – Aldanmak, bir hesapta, bir tahminde yanılmak. ‖ Se battre l' – de Ehemmiyet vermemek, hiçe saymak. ‖ Coup d' – Atf-ı nazar, darbe-i nazar. ‖ En un clin d' – Tarfetü'l-aynda. ‖ – du maître İş sahibinin bizzat nezâreti. ‖ Avoir le coup d' – juste Çabuk farkına varmak, çabuk tefrik ve temyiz etmek. ‖ Ouvrir de grande – Taaccüble bakmak. ‖ Dévorer des yeux Büyük bir hırsla bakmak. ‖ Sauter aux yeux Göze çarpacak derecede hakikat ve sıhhati bedîhî ve âşikâr olmak. ‖ Fermer les yeux sur Gözmemezlikten gelmek, iğmaz-ı ayn etmek. ‖ Ne pouvoir fermer les yeux Gözüne uyku girmemek, uyuyamamak. ‖ à vue d' – Göz tahmini ile. (cm.: des *yeux*. Bazı mürekkebatta des *œils* dahi olur.) = [cm.] Gözlük. ‖ Par dessus les – Son dereceye kadar, bıkıncaya kadar. ‖ Entre quatre – Baş başa, hususi olarak. ‖ N'avoir des – que pour quelqu'un Yalnız bir adama hasr-ı dikkat ve ihtimam etmek. ‖ Voir avec les – de la foi Görmeksizin, anlamaksızın inanmak. ‖ Faire les doux –, les – doux à quelqu'un Birine göz süzmek. ‖ Fermer les – à quelque chose Bir şeye inanmamakta, itimat etmemekte ısrar ve inat etmek.

Œil-de-bœuf [imz.] Tepe camı, değirmi pencere. ‖ (nb.) Aynü'l-bakar denilen sarı papatya. (cm.: des *œils-de-bœuf*.)

Œil-de-bouc [imz.] (bhr.) Cevv-i havada alâim-i semâ kenarı gibi görünerek fırtınanın takribine delâlet eden alâmet. (cm.: des *œils-de-bouc*.)

Œil-de-chat [imz.] Aynü'l-hirre denilen akik. (cm.: des *œils-de-chat*.)

Œil-de-perdrix [imz.] Yeşil nevi değirmen taşı. ‖ (t.) Siyil. ‖ (bhr.) Bir işaret sancağı.

Œil-de-pie [imz.] (bhr.) Yelkenin köşesindeki delik, mata.

Œil-de-serpent [imz.] (mad.) Bazı balık dişleri müstehâsatına ıtlak olunur. (cm.: des *œils-de-serpent*.)

Œillade [ims.] Mânâlı nazar, ihtirazla bakış, göz işareti, gamze. ◆ Nazar.

Œillé [imz.] Üzerlerinde göz şeklinde hâneleri bulunan birkaç nevi köpek balığına denir.

Œillère [ims.] Göze banyo etmeye mahsus küçük tas, magtasu'l-ayn. ◆ Araba beygirlerinin yandan bakmasına mani olmak üzere gözlerine takılan müdevver ve mücevvef meşin. ◆ Üst çenenin gözün hizasındaki dişi, göz dişi. ‖ (bhr.) Halâ kaması, matafyon.

Œillet [imz.] Karanfil çiçeği.

Œillet [imz.] Sicim yahut şerit geçirilecek ufak delik.

Œilleton [imz.] Bazı eşcar ve nebatatın köklerinden süren fışkın, sürgün. ◆ Karanfil piçi. ◆ Rasat dürbünlerinin bakılacak tarafı.

Œilletonner [ft.] Bir ağaç veya diğer nebatatın kökünden süren taze filizleri kesmek.

Œillette [imz.] Haşhaşın bir nevi. ◆ Bundan çıkarılan yağ.

Œnanthe [ims.] (é) Şevkeran-ı mâî denilen nebat.

Œnantique [s.] (é-nan) (k.) **Éther** – Eter-i hamr.

Œnocarpe [ims.] (é-no) Amerika hurma ağacı.

Œnolature [ims.] (é-no) (syd.) Deva-i muhammer.

Œnolé [imz.] (é) Tıbben verilen şarap, hamr-ı tıbbi.

Œnolique [s.] (é) (syd.) Deva-yı hamrî.

Œnologie [ims.] (é) Şarap yapmak ve hıfzetmek fenni, mebhasü'l-hamr. ◆ Buna dair kitap.

Œnologique [s.] (é) Şarap imal ve hıfzı fennine mensup ve müteallik, hamrî.

Œnolotif,ve [s.] (é) (syd.) İçinde şarap bulunan ilaç.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE AKADEMİ www.tuba.gov.tr

Œnomancie [ims.] (é) Vaktiyle âyine mahsus şarap vasıtasıyla icra olunan tefeül.

Œnomanie [ims.] (é) Dâü'l-hamr, manya-i hamr.

Œnomel [imz.] (é) Şaraplı bal şerbeti, hamrencebin.

Œnomètre [imz.] (é) Şarabın derece-i kuvvetini ölçmeye mahsus alet, mikyasü'l-hamr.

Œnophile [s.] (é) Şarabı seven, şarap meraklısı. ◆ Şaraba, şarabın çeşnisini tayine ait.

Œnophobie [ims.] (é) Nefret ve istikrah-ı hamr.

Œnophore [imz.] (é) Eski zamanda müsta'mel bir nevi büyük şarap küpü.

Œnothéracées [ims.] (é) (nb.) Humâriye fasîlesi, önoterya.

Œsophage [imz.] (é) (tşr.) Ağdiyeyi ağızdan mideye götüren mecra, boğaz deliği, kızıl üygen, merî.

Œsophagien,ne [s.] (é) (tşr.) Ağdiyeyi ağızdan mideye götüren mecraya, merîye müteallik.

Œsophagisme [imz.] (é) (t.) Teşennüc-i merî.

Œsophagite [ims.] (é) (t.) İltihab-ı merî, zâtü'l-merî.

Œstre [imz.] (è-*stre*) Hayvanata musallat olan büyük ve tüylü sinek, hemec.

Œstrides [imz.] (è) (hyv.) Hemeciye fasîlesi.

Œstromanie [ims.] (è-*stro*) (t.) Galebe-i şehvet.

Œuf [imz.] (*f* müfredinde okunup cem'inde ve *œuf dur* gibi bazı tabirlerde okunmaz.) Yumurta, beyza. || – **de coq** Sarısı az ve tohumsuz yumurta. || – **à la coque** Rafadan yumurta. || – **s au plat** Sahanda pişmiş yumurta. || – **claire** Tohumsuz yumurta. || **Casser ses – s** Vaktinden evvel doğurmak. || (ht.) – **électrique** Beyzau'l-elektrikiye tabir olunan küçük elektrik fanusu. || (nb.) Bir nevi mantar.

Œuvé,e [s.] Yumurtaları hâvi, yumurtalı (balık).

Œuvre [ims.] İş, fiil, amel, kâr. ◆ İşçilik. ◆ İşçi hakkı. ◆ Yüzüğün taş evi, taş hânesi. ◆ Eser, telif, icat, ihtirâ. ◆ A'mâl ve harekât. || **Mettre en** – Mevki-i fiile vaz' etmek. ◆ Bir işe, bir şeye kullanmak. || **Se mettre à l'** – İşe başlamak, mübâşeret etmek. || **Bonnes – s** A'mâl-i sâliha. || **Chef-d' – s** Eser-i nefis, enfes âsâr. || **Mettre à** – İşletmek, bir işe başlatmak. || (bhr.) – **s mortes** Geminin sudan hariç kısmı. || – **s vives** Geminin su içindeki kısmı.

Œuvre [imz.] Bir musikişinasın tertip ettiği bestelerin veya bir hakkâkin hakkettiği şeylerin mecmûu, mecmua-i âsâr. ◆ Bir muharririn heyet-i mecmua-i âsârı. ◆ Bina, yapı. ◆ || **Le grand** – İksir-i azam. (*Pierre philosophale* dahi denilir.) || **Dans** – Nefs-i binanın içinde, duvarların sihanı sayılmaksızın. || **Hors** – Duvarların kalınlığı dahi dâhil olduğu hâlde. || **à pied d'** – Binaya yakın. || **Sous** – Çatı eğretiye veya askıya alınarak yapılan tamirat. || **Gros** – Bir binanın kıtaat-ı esasiyesi. || **Main d'** – Gündelik, yevmiye.

Œuvré,e [s.] Mamul, masnu'. || **Fer** – Mamul demir, ham olmayıp işlenmiş demir.

Offensante [s.] Şetm-âmiz, muhakkir, namus-şiken.

Offense [ims.] Tahkir, şetm. ◆ İhlal-i namus. ◆ Günah, cürüm ve kabahat. ◆ İtâle-i lisan, fezâhat-i lisaniye.

Offensé,e [i.] Bir şetm ve tahkire duçar olmuş adam. = [s.] Tahkir görmüş. ◆ Yaralanmış.

Offenser [ft.] Şetm ve tahkir etmek, namusa dokunmak. ◆ Bulandırmak, teşviş etmek, kamaştırmak. ◆ Yaralamak, cerîhadar etmek. || **Dieu** – Günah işlemek. || **S'** – Hâtır-mande olmak, gücenmek.

Offenseur [imz.] Tahkir ve tecavüz eden, mütecaviz ve muhakkir adam.

Offensif,ve [s.] Taarruz ve tecavüz eden, taarruzî, tecavüzî. || **Alliance – ve** İttifak-ı tecavüzî. = [ims.] **Prendre l'** –Tecavüzî harekette bulunmak, iptidâ harbe başlamak.

Offensivement [h.] Taarruzî ve tecavüzî suretiyle, taarruzkârâne.

Offerte [ims.] ve:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Offertoire [imz.] Hıristiyanların mes[53] dedikleri kudas âyinlerinin bir mahalli ki papaz ekmek ile şarabı takdis eder. ◆ Âyinin bu mahallinde çalınan bir hava.

Office [imz.] İş, vazife. ◆ Hizmet, sa'y u himmet. ◆ Âyin, resm, dua, namaz. ◆ Muamele vekillerinin ve mukavelat muharrirlerinin memuriyetleri. ◆ Yazıhâne, mağaza. ◆ Tavassut, vesâtet. ‖ **Vénalité des – s** Muamele vekâleti, mukavelat muharrirliği ve emsali memuriyetlerin kabiliyet-i bey' ve ferağı. ‖ **Offrir ses bons – s** Arz-ı vesâtet-i dostâne etmek. ‖ **D'** –Re'sen, mahkeme tarafından, tarafeynin talebi olmaksızın, hasbe'l-me'muriye. ‖ **Avocat nommé d'** – Mahkeme tarafından tayin olunan vekil-i müdâfi, vekil-i musahhar. ‖ – **de santé** Sıhhiye dairesi, karantinahâne.

Office [ims.] Evin sofraya müteallik mevad ve eşya vaz'ına mahsus mahalli, kiler, sandık odası.

Officiale [imz.] Eski vakitte piskoposların taht-ı idare-i rûhâniyelerinde olan havalide rü'yet-i deâvî için tevkil ettikleri rahip, mahkeme-i rûhâniye reisi. (cm.: *des officiaux*.)

Officialité [ims.] Mahkeme-i rûhâniye riyâseti. ◆ Mahkeme-i rûhâniye.

Officiant [imz. - s.] Kilisede icra-yı âyin eden rahip.

Officiel,le [s.] Resmî: **Communications – les** Tebligat-ı resmiye. ◆ Mevsuk, muhakkak. ◆ ‖ **Semi** – Nîm-resmî.

Officiellement [h.] Suret-i resmiyede, resmen.

Officier [fl.] (Papaz hakkında) Kilisede icra-yı âyin etmek.

Officier [imz.] Asker zâbiti, zâbit. ◆ Memur-ı hâkim. ◆ Bir nişanı hâiz adam.

Officieusement [h.] Bir hizmet ve iyilik maksadıyla, hayırhahâne, dostâne. ◆ Nîm-resmî bir surette.

Officieux,se [s.] Bir hizmet ve iyilik olmak üzere yapılan, dostâne. ◆ Nîm-resmî.

Officinal,e [s.] (syd.) **Composition – es** Eczanenin ma'melinde hazırlanmış terkibat ve edviye, terkibat-ı müheyyee. ‖ **Plantes – es** Eczacılıkta müsta'mel nebatat, nebatat-ı saydelânî.

Officine [ims.] Eczanelerin arkasında olup kaynayacak veya durulacak eczanın tehyiesine mahsus mahal, istihzarhâne, eczane a'mâlhânesi. ◆ Mutfak. ‖ (mec.) Ulûm ve fünûna ait eserlerin tertip ve tahrir olduğu mahal.

Offrande [ims.] Hakk-ı teâlâ nâmına nezr olunan şey. ◆ Rahibin vakf ve teberrük olunan şeyleri kabul etmesi resm ve âyini. ◆ Hayırlı bir iş için verilen şey, iâne, teberru. ◆ Takdim. ◆ Nezr.

Offrant [imz.] Veren, takdim eden. ‖ **Le plus –** Ziyade pey süren, artıran. ‖ **Vendre au plus** – Müzayede olan bir şeyi en ziyade verene satmak.

Offre [ims.] Arz ve takdim. ◆ Teklif. ◆ Takdim veya teklif olunan şey, takdime, hediye, tuhfe. ◆ Takdime. ◆ İcap; **Être l'objet d' – et demande** Alınıp satılmak. ‖ **L' – et l'acceptation** İcap ve kabul. ‖ – **s réelles** Dâyinin li-sebebin istîfâ-yı matlubdan imtinaı takdirinde te'diyesi lazım gelen mebâliğin medyun tarafından hükûmet veznesine tevdii.

Offrir [ft.] (*J'offre, nous offrons; j'offrais; j'offris; j'offrirai; j'offrirais; offre, offrez; que j'offre; que j'offrisse, offrant; offert,e*) Arz ve takdim etmek, vermek, ihdâ etmek. ◆ Teklif etmek. ◆ Bir hizmette kullanılmak üzere vermek veya teklif etmek. ◆ Göstermek, ibraz etmek. ‖ – **la main** Birisine yürümesine muâvenet için elini vermek. ‖ – **sa main** Bir erkeğe teklif-i izdivaç etmek. ‖ – **son nom** Bir kadına teklif-i izdivaç eylemek.

Offusquer [ft.] Görmesine veya görünmesine mani olmak, önünü kapamak, setretmek, hâil olmak. ◆ Kamaştırmak. ◆ Gözüne fena görünmek, gözüne diken olmak.

53 fr.: messe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ogival,e [s.] Bir kubbenin aksam-ı mütesâviyeye taksimi takdirinde hâsıl olan uçları sivri beyzî dilimler şeklinde olan (kemer vesâire). (cm.: *ogivaux*.)

Ogival,e [s.] (m.) Kubbe veya kemere mensup. || **Style** – Gotik denilen tarz-ı mimarîye ıtlak olunur.

Ogive [ims.] (m.) Kubbenin haricen veya dâhilen merkezinde içtimâ eden beyzevî dilimlerinin beheri, daire-i beyziye. ◆ Gotik tarz-ı mimarisi şeklinde kubbe ve kemer.

Ognon [imz.] (mr. Oignon.)

Ogre,esse [i.] Masallarda çocuk etiyle beslenir gibi tasvir olunan gulyabani, dev, dev karısı, umacı. || (mec.) Çok yiyen, obur, ekûl. ◆ Murâbahacı. ◆ Paçavracı. = [ims.] Kârhâneci kadın. ◆ Fahişelere esvab kiralayan kadın.

Oh! [hd.] Taaccüb beyan eder: Ay!, Vay!, Â! ◆ Bazen dahi söze ziyade kuvvet vermek için kullanılır: Ya!

Ohé! [hd.] Çağırmaya mahsustur: Huu!, Yahu!

Ohm [imz.] (ht.) Kuvâ-yı elektrikiyeden mukavemet vâhid-i kıyasîsi, om.

Oïdium [imz.] (*omm*) Külleme denilen üzüm hastalığı.

Oie [ims.] Kaz, bat. ◆ Ahmak, alık adam, kaz.

Oignon [imz.] Soğan, basal. (*o-gnon*) || – **d'Espagne** Arpacık soğanı. ◆ Bazı nebatatın soğan şeklinde kökü, çiçek soğanı. ◆ İri cep saati. ◆ Nakit para. ◆ Ayak nasırı. || **En rang d'** – Bir sırada.

Oignonet [imz.] Yaz armudu.

Oignonière [ims.] (*o-gno*) Soğan tarlası, soğanlık.

Oil [imz.] **Langue d'** – Vaktiyle iki şubeye münkasim olan Fransız lisanının Fransa'nın cihet-i şimaliyesinde söylenilen şubesi.

Oille [ims.] Et ve sebzelerin envâından mürekkep İspanyol yemeği, türlü yahnisi. ◆ Büyük zarar, hasar.

Oindre [ft.] Yağ veya ona müşâbih bir madde-i duhniye sürmek, yağlamak, tedhin etmek. ◆ Mabed yağlarını idare ve isti'mal etmek.

Oing [imz.] Bir şeyi yağlamak için kullanılan yağ || **Vieux** – Arabaların tekerleklerine sürülen eski don yağı.

Oint [imz.] **Les** – **s du Seigneur** Allah'ın temyiz ve ıstıfâ buyurduğu adamlar, rûhânîler. || **L'** – **du Seigneur** Hazret-i İsa (asm.)

Oiseau [imz.] Kuş, tayr, murg. || **à vol d'** – Hatt-ı müstakim üzere, iniş ve yokuşlara itibar olunmaksızın, kuş uçuşu hesabıyla. || **à vue d'** – Bir mahallin üzerinde uçan kuşun göreceği surette, kuş bakışıyla. || – **de Chypre** İncir kuşu. || – **de Dieu** Cennet kuşu. || – **frou-frou** Arı kuşu. || – **des Indes** Papağan. || – **de Libye** Turna kuşu. || – **marbré** Sülün. || – **de Médée** Tavus kuşu. || – **de la Pentecôte** Florya kuşu. || – **x de passage** Tuyur-ı muhâcire. || – **de cage** Mahpus. || **Être battu de l'** – Nevmid olmak. || **Aux** – **x** Gayet âlâ, mükemmel. || – **de Venus, de Cythère** Güvercin. || – **de Junon** Tavus kuşu. || – **de Jupiter** Kartal. || – **de Minerve** Baykuş.

Oiseau [imz.] Duvarcılara arkada harç taşımak için ırgatların kullandıkları arkalık.

Oiseau-abeille [imz.] Arı kuşu.

Oiseau-mouche [imz.] Sinekçil kuşu. (cm.: des *oiseau-mouches*.)

Oiseler [fl.] (*Appeler* gibi tasrif olunur.) Kuş tutmak için tuzak vesâire kurmak. = [ft.] Kuş terbiye etmek, uçmaya alıştırmak. ◆ Kuş avlamak.

Oiselet [imz.] Küçük kuş, kuşcağız.

Oiseleur [imz.] Kuşçu, kuşbaz, kuş tutan.

Oiselier [imz.] Kuş satan adam, kuşçu.

Oisellerie [ims.] Kuş tutup terbiye eden adamın iş ve sanatı, kuşbazlık, kuşçuluk. ◆ Kuş büyütülen, terbiye edilen mahal, kuşhâne.

Oiseusement [h.] Boş ve faydasız şeylerle uğraşarak, abes yere.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tubaarsiv.com

Oiseux,se [s.] Boş ve faydasız işlerle uğraşan, abesle iştigal eden. ◆ Hiçbir iş yapmayan. ◆ Faydasız, beyhûde, abes, malâyâni kabîlinden olan.

Oisif,ve [s.] İşsiz, meşguliyetsiz, boş, avâre. ◆ Kullanılmayan, muattal.

Oisillon [imz.] Küçük kuş, kuşcağız.

Oisivement [h.] İşsizlikle, meşguliyetsizlikle, boş yere.

Oisiveté [ims.] İşsizlik, avârelik, meşguliyetsizlik, boş durmaklık.

Oison [imz.] Kaz palazı. || (mec.) Aklı pek mahdud adam, kaz beyinli.

Olace [ims.] (nb.) Hindistan sarmaşığı.

Olacinées [ims. - cm.] (nb.) Olasine fasîlesi.

Oldenlandie [ims.] Hindistan'a mahsus bir nevi kök boyası fidanı.

Oldhomia [imz.] (arz.) Arz-ı kambriyede[54] keşfolunmuş bir nevi müstehâse.

Oldreadsandstone [imz.] (arz.) Arz-ı derûnî-i mutavassıttaki kils ve şistlerden[55] mürekkep gurre-i ahmer-i atik.

Oléacées yahut **Oléinées** [ims.] (nb.) Zeytin ağacı fasîlesinden olan nebatat, fasîle-i zeytuniye.

Oléagineux,se [s.] Yağı hâvi, kendisinden yağ çıkarılan, yağlı, zeytî.

Oléate [imz.] (k.) Zeytiyet.

Olécranarthrocace [ims.] (t.) İltihab-ı mafsal-ı mirfakî.

Olécrane [imz.] (tşr.) Dirsek ucu, re's-i mirfak.

Oléène [imz.] (k.) Bir nevi fahm-ı mâiyet, oleen.

Oléifère [s.] Zeyt hâsıl eden.

Oléine [ims.] (k.) Yağ ve iç yağının mevadd-ı asliyesinden biri, zeytiye.

54 fr.: cambrien.

55 fr.: schiste.

Oléinées [ims. - cm.] (nb.) Zeytuniye fasîlesinden zeytiye kabilesi.

Oléique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı zeyt.

Oléomètre [imz.] (k.) Mikyas-ı züyut.

Oléophosphorique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı zeyt-i fosfor.

Oléoricimique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı zeyt-i hirva'.

Oléosaccharum [imz.] (syd.) Zeyt-i ıtriyü's-sükker, sükker-i mezit, sükker-i müdehhen.

Oléracé,e [s.] (nb.) Lahana ve bu misillü sebzelere müteallik, hadravî.

Olécele [ims.] (syd.) Zeyt-i muattar.

Oléyle [imz.] (syd.) Zeyt-i bîh.

Olfactif,ve [s.] Kuvve-i şammeye mensup ve müteallik, şemmî.

Olfaction [ims.] Koklama, istişmam.

Oliban [imz.] Günlük, luban.

Olibrius [imz.] (s okunur) Malumatfüruş nâdan adam. (Bir ism-i hasdan müsteardır.)

Olifant [imz.] Eski süvarilerin taktıkları fildişinden küçük boru.

Oligiste [imz.] (arz.) Hadid-i ahmer-i muhammaz, olijist.

Oligocène [s.] (arz.) **Étage** – Tabaka-i oligosen.

Oligocéphale [s.] (nb.) Kalîlü'l-kımme.

Oligochronomètre [imz.] (*kro*) (ht.) Evkatın küsurat-ı sagîresini ölçmeye mahsus bir nevi kronometre saati.

Oligoclase [ims.] (mad.) Oligoklas ki bir nevi feldispattır.

Oligophylle [s.] (nb.) Kalîlü'l-evrak.

Oligopsychie [ims.] (t.) Belâhet.

Oligosialie [ims.] (t.) Ağızda tükürük eksilmesi, hazeb.

Oligosperme [s.] (nb.) Kalîlü'l-bezr.

Oligotrichie [ims.] (t.) Kıllet-i şa'r.

Oligotrophie [ims.] (t.) Kıllet-i tagaddî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Olim [imz.] (*limm*) Eski Fransa mecâlisinin zabıtnâmesi. ◆ Köhne, hâyîde şey.

Olinde [ims.] Brezilya'nın bu isimle müsemmâ şehrinden çıkan ince kılıç.

Olimique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı şibh-i zeyt.

Olivacé,e [s.] Zeytunî, fıstıkî (renk).

Olivaire [s.] Zeytin şekil ve suretinde veya zeytine müteallik, zeytunî.

Olivaison [ims.] Zeytin toplama. ◆ Zeytin toplanması mevsimi.

Olivatre [s.] Zeytin renginde, zeytunî.

Olive [ims.] Zeytin: – **vert** Yeşil zeytin. ◆ Zeytin ağacı. (Sulha dahi alâmettir.) ◆ Zeytin rengi. ◆ Zeytin şeklinde olan mevad ve fenn-i mimaride tezyinat-ı zeytuniye. ‖ (hyv.) Zeytine benzer bir nevi deniz kavkaası. = [s.] Zeytunî renkte olan.

Oliver [ft.] Zeytin toplamak.

Olivète [ims.] (mr. Œillette.)

Olivette [ims.] Zeytin ağacı ormanı, zeytinlik.

Olivettes [ims - cm.] Zeytinlerin toplanması mevsiminde oynanılan bir nevi köylü raksı.

Olividées [ims. - cm.] (hyv.) Şibh-i zeytuniye fasîlesi.

Olivier [imz.] Zeytin ağacı, şecer-i zeytin. ‖ – **de sancher** Şalgam. ‖ (mec.) Sulh ve müsâlemet.

Oliviforme [s.] Zeytin şeklinde.

Olivin [imz.] (arz.) Suhur-ı bürkâniyeden bir nevi zeytin billuru.

Ollaire [s.] Çömlek imaline yarayan pek yumuşak bir taşa ıtlak olunur, hacer-i inâî ki zeytin rengindedir.

Olla-podrida [ims.] İspanyolların et türlüsü. ‖ (mec.) Karma karışık yığılmış eşya ve mevadd-ı muhtelife.

Oloffe [ims.] (bhr.) Geminin rüzgâr altına gelmesi.

Olographe [s.] (hk.) Hatt-ı dest ile muharrer; **Testament** – Mûsânın kâmilen hatt-ı destiyle yazılmış vasiyetnâme.

Olographier [ft.] Kâmilen kendi hatt-ı destiyle yazmak.

Olympe [imz.] (*lain*) Esâtir-i Yunaniyeye göre âlihenin mecmaı olan Limpos dağı. ◆ Gök, semâ, âlem-i manevi, melekût.

Olympiade [ims.] (*lain*) Eski Yunanîlerin dört seneden ibaret devirleri ki tarih tayini için müsta'mel idi. ◆ Sene. ◆ Esâtir-i Yunaniyeye göre Müz[56] denilen ulûm ve fünûn ve sanayi-i nefise müekkelatı.

Olympien,ne [s.] (*lain*) Limpos dağına mensup ve müteallik. (Esâtir-i Yunaniye âlihesinin en büyükleri olan on ikisine ve ale'l-husus reisleri Jüpiter'e ıtlak olunur.) ◆ Olenpi şehrine mensup ve müteallik. ‖ (mec.) Azametli, kudretli, bülend mertebe.

Olympique [s.] (*lain*) **Jeux** – **s** Eski Yunanîlerin beher dört sene başında Olimp nâm mahalde icra ettikleri oyunlar ve güreşlerle umumi müsabakalar; **Couronne** – Bu oyunlarda galebe çalanlara verilen iftihar iklili.

Olynthien,ne [s.] (*lain*) Zaman-ı kadimde Kesendire cihetinde olup Atinalılar tarafından iskân olunmuş olan Olent şehrine mesup.

Olyra [ims.] Amerika-yı Vustâ arpası.

Omagre [ims.] (t.) Nıkrisü'l-ketf.

Ombelle [ims.] (nb.) Yaprakların şemsiye telleri gibi bir yerden ayrılıp açılması, sayvan.

Ombellé,e [s.] (nb.) Yaprakları şemsiye telleri gibi bir yerden ayrılıp açılan (nebat), sayvanî.

Ombellifère [s.] (nb.) Şemsiye telleri gibi bir yerden ayrılan yaprakları hâmil, hâmil-i sayvan. = [ims. - cm.] Fasîle-i sayvaniye.

Ombellule [ims.] (nb.) Şemsiye telleri gibi bir yerden ayrılıp açılan küçük yapraklar, sayvan-ı sagir.

Ombilic [imz.] (*c* okunur) (tşr.) Göbek, sürre, nâf. (İlm-i nebatat vesâirede dahi ıstılah

56 fr.: muse.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

gibi müsta'meldir.) ‖ (mec.) Merkez, nokta-i merkeziye.

Ombilical,e [s.] Göbeğe mensup, sürrevî. (cmz.: *ombilicaux*.)

Ombiliqué,e [s.] (nb.) Göbeği olan, göbekli, müserrer.

Ombrage [imz.] Gölge veren yapraklar ve dallar mecmûu, gölgelik. ‖ (mec.) Şüphe, adem-i emniyet.

Ombrageant,e [s.] Gölge veren, gölgelik teşkil eden.

Ombrager [ft.] Gölge etmek, gölge vermek. ‖ (mec.) Himaye etmek. ‖ (rs.) Gölgelerini koyulatmak. ‖ **S'** – Gölge olmak. ‖ **S'** – **de** Şuâat-ı şemsden sığınmak, tahaffuz etmek. ◆ Altına mevzu' bulunmak.

Ombrageusement [h.] Korku ile, ürkerek.

Ombrageux,se [s.] Ürkek. ‖ **Cheval** – Ürkek at.

Ombrant,e [s.] (rs.) Gölgeyi tasvir eden.

Ombre [ims.] Gölge, zıl, sâye. ◆ Gölgelik, gölge yer. ◆ Karanlık, zulmet. ‖ Resimlerde gölge. ‖ (mec.) Cüzi görünüş, renk. ◆ Cüzi eser. ◆ Boş, ehemmiyetsiz, sebatsız şey. ◆ Hüzün, keder. ◆ Hapishane. ◆ Mütekaddimîn itikadınca ölmüş adamın ruhu. ‖ **Les** – **s de la nuit** Karanlık, zulmet. ‖ **L'empire des** – **s** Ervah-ı emvatın makarrı. ‖ – **s chinoises** Parmaklar vasıtasıyla duvara ve emsaline aksettirilen gölgeler. ‖ **Lerre d'** – Gölge kalemi. ‖ **Sous l'** – **de** Filan şey bahanesiyle. ‖ **à l'** – **de** Gölgesinde. ◆ Himayesinde. ‖ **Faire** – Gölge etmek.

Ombre [imz.] Baltık denizine mahsus ala balığı.

Ombrelle [ims.] Şemsiye, kadın şemsiyesi. ‖ (hyv.) Şemsiyeye benzer bir nevi kavkaa.

Ombrer [ft.] Resme gölge yapmak, gölgesini tasvir etmek, gölge vermek.

Ombrette [ims.] Tepeli leylek.

Ombreux,se [s.] Gölgeli, gölgelik, sâyedar. ◆ Karanlık, muzlim.

Ombrine [ims.] Eşkina balığı ki deniz güzeli dahi tabir olunur.

Ombromètre [imz.] (ht.) Mizanü'l-metar. (Buna *Pluviomètre* dahi denir.)

Oméga [imz.] Elifbâ-yı Yunanînin son harfi: Ω ‖ **L'alpha et l'** – Evvel ve âhiri, mebde ve müntehâsı.

Omelette [ims.] Çalkandıktan sonra tavada pişmiş yumurta, omlet, kaygana. ◆ Kırılmış ve birbirine karışmış şeyler. ‖ – **baveuse** Az pişirilmiş omlet.

Omentite [ims.] (t.) İltihab-ı serb.

Omettre [ft.] (*Mettre* gibi tasrif olunur.) Yapılacak bir işi veya söylenecek bir sözü unutmak, sehven yapmamak veya zikretmemek, atlamak. ‖ **S'** – Unutulmak, terk olunmak.

Omis,e [s.] Unutulmuş.

Omission [ims.] Sehven unutma veya terk etme, kusur. ◆ Sehven unutulan veya terk olunan şey. ‖ (hk.) Terk, adem-i icra.

Omnastrèphe [imz.] Sübye balığı.

Omnibus [imz.] (*s* okunur) Tramvay gibi işleyen umumi araba, omnibüs. = [s.] Herkese yarayan, herkes tarafından kullanılır iş [şey?].

Omnicolore [s.] Her rengi hâvi, rengârenk.

Omniforme [s.] Gûnâgûn eşkâl ahz edebilmeye müsait, müstaid.

Omnigraphe [imz.] Seyyar fotoğrafya aleti.

Omnipotence [ims.] Her şeyi yapabilmek kuvveti, kudret. (Sıfât-ı Allah'dandır.) ◆ Gayr-ı mahdud kuvvet ve iktidar, iktidar-ı tam.

Omnipotent [s.] Her şeyi yapmaya kadir, gayr-ı mahdud kuvvet ve kudret sahibi, muktedir, kadir.

Omniprésence [ims.] Her yerde mevcut bulunma.

Omniscience [ims.] Her şeyi bilme, ilm-i küll, ilm-i mutlak.

Omniscient,e [s.] Her şeyi bilen, âlim-i küll, alîm.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Omnium [imz.] (*omm*) İngiltere'de düyun-ı umumiyenin heyet-i mecmuası.

Omnivore [i. - s.] (tt.) Et ve nebatat yiyen hayvanata ıtlak olunur, âkilü'l-me'kûlat.

Omo-claviculaire [s.] (tşr.) Gurâbî-i terkos.

Omocotyle [ims.] (tşr.) Cevf-i annâbiyy.

Omo-hyïodien,ne [s.] (tşr.) Ketfiye-i lâmiye.

Omophage [i. - s.] (tt.) Çiğ et yiyen hayvan.

Omophagie [ims.] Çiğ et yeme itiyadı.

Omphalocèle [ims.] (t.) Göbek fıtığı, fetkü's-sürre.

Omphalode [ims.] (nb.) Kışr-ı bezrde vâki serîre.

Omophron [imz.] Ağaç köklerinde ve kumlarda bulunur yuvarlak ve boz renk bir böcek.

Omoplate [ims.] (tşr.) Omuzun altında bulunan üç köşeli ince kemik, kürek kemiği, azmü'l-ketf.

Omphalier [imz.] Antil adalarına mahsus sarmaşık ağacı.

Omphalocèle [ims.] (tşr.) Fıtık-ı sürrî.

Omphalo-mésentérique [s.] (tşr.) Sürrî-i masârikî.

Omphalophlébite [ims.] (t.) İltihab-ı verid-i sürrî.

Omphalorragie [ims.] (t.) Nezf-i sürrî.

Omphalosite [s.] (mr. Monstre.)

Omphalotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı habel-i sürrî.

On [z.] Müfred ve cem' ve müzekker ve müennes için müşterek olarak meçhul ve müphem veya umumi bir fâil beyan eder. Fransızların bu zamirle ifade ettikleri meal Türkçede cem' gaip malum yahut müfred gaip meçhul ile vesâir suretlerle ifade olunur: – **dit**: Derler, diyorlar, denilir, deniliyor. (Bu zamirden sonra gelen fiil daima müfred gaip olup ancak teâkub eden sıfatlar maksud olan şahsın cins ve adedine göre müennes ve cem' dahi olurlar:) – **est heureuse d'être mère** Valide olmak bir bahtiyarlıktır. || – **dit** Rivayet, şâyia.

Onagrariées [ims. - cm.] (nb.) Zü'l-filkateyn fasîlesinden himariye cinsi.

Onagre [imz.] Yaban eşeği, gûr. ◆ Eski zamanın taş atmaya mahsus sapanı. || (nb.) Eşek kulağı, haşişetü'l-himar.

Onanisme [imz.] İstimnâ bi'l-yed. (*Masturbation* dahi denilir.)

Onc (*c* okunur) yahut **Onques** Hiçbir vakit, asla. (Eskidir.)

Once [ims.] Yirmi yedi gram vezninde eski bir ölçek. ◆ Cüzi, az miktar.

Once [ims.] Pars denilen yırtıcı hayvanın Asya ve Afrika'da bulunan küçük bir nevi.

Oncial,e [i. - s.] Kadim Romalılar zamanında ebniye ve mezar taşlarında vesâir âsârda müsta'mel iri harflere ve kalın yazıya ıtlak olunur.

Oncidie [ims.] (nb.) Sahlebiye fasîlesinden bir nevi tezyinat fidanı.

Oncle [imz.] Amca, amm. ◆ Dayı. || **Bel** – Hala ve teyzenin kocası, enişte. (Gayr-ı müsta'meldir.) || – **à la mode de Bretagne** Peder veya validenin amca veya dayı veya teyze ve halasının oğlu.

Oncotomie [ims.] (tşr.) Bir şiş veya çıbanın bir alet-i câriha ile yarılması, fethu'l-hurac.

Onction [ims.] Yağla veya yağlı bir madde ile ovma, temrih, tılâ. ◆ (mec.) Sözün müessir ve rikkat-âmiz hâli. || **Extrême** – Hâlet-i nez'de bulunanlar için Hıristiyanlarca okunan bir dua.

Onctueusement [h.] Tatlı bir tesir edip merhamete getirecek bir suretle.

Onctueux,se [s.] Lems olundukda yağlanmış gibi görünen, duhniyü'l-lems. ◆ Tatlı bir tesir edip merhamete getiren, rikkat-engiz.

Onctuosité [ims.] Lems olundukta yağlanmış gibi görünme, lems-i duhnî, dehânet. ◆ Merhamete getirecek surette müessir ve rikkat-engiz olma.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ondatra [imz.] Kanada misk faresi.

Onde [ims.] Dalga, mevc, su. ◆ Deniz. ◆ Suda veya havada bir temastan hâsıl olan temevvüc, dalgalanma. ‖ **Passer, traverser l' – noire** Ölmek.

Ondé,e [s.] Dalga suretinde hatları bulunan veya sathı dalgalı gibi görünen, dalgalı, mütemevvic.

Ondée [ims.] Birden bire boşanan ve az süren şiddetli yağmur, sağanak.

Ondin,e [i.] Su perisi.

Ondoiement [imz.] Dalgaların hareketi, dalgalanma, temevvüc. ◆ Muvakkaten ve âyin-i mahsusu tamamıyla ikmâl olunmaksızın icra olunan vaftiz.

Ondoyant,e [s.] Dalgalı gibi görünen, dalga suver ve eşkâlini ibraz eden, dalgalanan, mütemevvic. ‖ (mec.) Değişir, gayr-ı sabit.

Ondoyer [fl.] Dalgalanmak, temevvüc etmek. ‖ (mec.) Değişmek. = [ft.] Âyin-i mahsusunu tamamıyla icra etmeksizin muvakkaten vaftiz etmek.

Ondulant,e [s.] Dalgalı, mütemevvic.

Ondulation [ims.] Dalgalanma, temevvüc, telâtum. ◆ Dalgaların hareketine müşâbih hareket. ‖ **Théorie des – s** İhtizazat nazariyesi, faraziye-i telâtum.

Ondulatoire [s.] Dalgalanmakla vâki olan, temevvücî: **Mouvement** – Hareket-i temevvüciye.

Ondulé,e [s.] Dalgalı suretinde, mütemevvic görünen. ‖ (nb.) **Feuille – e** Varak-ı mütemevvic.

Onduler [fl.] Dalgalanmak, temevvüc etmek.

Onduleusement [h.] Dalgalı bir suretle, temevvücle, mütemevvicâne.

Onduleux,se [s.] Dalga suretinde olan, mevcî.

Onéirocritie [ims.] Fenn-i tabir-i rüya. ◆ Tefeül bi'r-rüya.

Onéraire [s.] Fahri olmayan. (Zıddı: *honoraire*; fahri.)

Onéreusement [h.] Zahmet ve sıkıntı ile, can sıkarak. ◆ Ağır masârife girerek.

Onéreux,se [s.] Çok masârifi müstelzim olan, ağır. ‖ (mec.) Bir mecburiyet-i elîme veren, sıklet ve sıkıntı veren. ‖ (hk.) **Titre** – İvaz: **à titre** – İvazen, para mukabilinde, meccânen olmayan. ‖ **Convention à titre** – Muâvazat-ı maliye.

Onglade [ims.] (t.) Tırnağın şişip düşmesi, zifr-i mültehim. ◆ Tırnağın ete batıp yara hâsıl etmesi.

Ongle [imz.] Tırnak, zifr. ◆ Pençe. ◆ Çengel. ‖ **Ronger les – s de** Kuvvet veya temettüünü kesmek. ‖ **Donner sur les – s** Te'dib ve tevbih etmek.‖ **Faire ses – s** Tırnaklarını kesmek, temizlemek. ‖ **– croche** Hasis yahut dolandırıcı.

Onglée [ims.] Parmak uçlarının soğuktan uyuşması, haderü'l-benan.

Onglet [imz.] Kitap formaları arasında dikilecek tek yaprağın katlanmış kenarı. ◆ Mücelled harita yapraklarının yapıştırılmasına mahsus bez vesâireden pervaz. ◆ Küre dilimi. ◆ Yüksük. ◆ Kuyumcuların çapla kalemi. ◆ Çakının tırnak yeri. ‖ (nb.) Züfeyr, züfeyre-i tüveyc.

Onglette [ims.] Taş hakkâklarının kullandıkları bir nevi yassı demir kalem. ◆ Kuyumcuların ingle tabir ettikleri boşatma kalemi.

Onglon [imz.] Hayvanatın tırnak kabuğu, kışr-ı zılf.

Onguent [imz.] Merhem. ‖ **– miton mitaine** Ne hüsn-i tesiri ne sû-i tesiri olan ilaç.

Onguiculé,e [s.] (*gui*) Her parmağında bir tırnağı bulunan (hayvan), tırnaklı, zü'z-zafîr.

Onirocritie [imz.] (*sî*) Tabir-i rüya, muabbirlik.

Oniromance [ims.] yahut:

Oniromancie [ims.] Rüya ile keşf-i hafâyâ ve tefeül iddiası, istihâre.

Oniroscopie [ims.] Tabirnâme.

Onirodynie [ims.] (t.) Menam-ı mûzî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Oniscie [ims.] Bihar-ı hârrede bulunur bir deniz helezonu.

Onite [imz.] Gübre böceği.

Onocrotale [imz.] Büyük saka kuşu, ruham.

Onomastique [s.] Esmâ-yı hassaya müteallik, esmâ-yı hassayı hâvi. || **Fête** – İsim yortusu, isim yevm-i mahsusu.

Onomatologie [ims.] Mebhasü'l-ıstılahat, mebhasü'l-esâmî.

Onomatomanie [imz.] (t.) Manya-i ıstılah, manya-i lugat.

Onomatopée [ims.] Bir şeyin çıkardığı savt ve sadâ ile tesmiyesi, tesmiye bi-taklidi's-savt. ◆ Lafız taklidi.

Onoporde [imz.] Bir cins deve dikeni.

Onosme [ims.] Eşek marulu.

Onques [h.] (mr. Onc.)

Ontogomie [ims.] Mahlukat-ı uzviyenin küre-i arzda tarih-i tekevvünleri.

Ontologie [ims.] Ale'l-ıtlak mevcudattan bahseden ilim, mebhasü'l-mükevvenat. ◆ Buna dair kitap.

Ontologique [s.] Ale'l-ıtlak mevcudattan bahseden ilme mensup ve müteallik, mebhasü'l-mükevvenata dair.

Ontologiste [imz.] Ale'l-ıtlak mevcudattan bahseden mebhasü'l-mükevvenat ilminde âlim ve bu ilimle müştagil adam.

Onychie [ims.] (t.) İltihab-ı ümmü'z-zifr.

Onychophagie [ims.] Eklü'l-ezfar, tırnaklarını yeme.

Onychophyme [imz.] (t.) Verem-i zifr.

Onychoptose [ims.] (t.) Tırnak dökülmesi.

Onyx [imz.] (mad.) Damarlı akik, mühresenk, balgamî yeşim.

Onyxis [imz.] (t.) Tırnak batması.

Onzaine [ims.] On bir miktarı, on bir kadar: **Une – de personne** On bir kişi kadar.

Onze [i. - s.] On bir. ◆ On birinci, hâdî-aşer. = [imz.] On birer kısmı. ◆ Ayın on birinci günü.

Onzième [s.] On birinci, hâdî-aşer. = [imz.] On birde bir. ◆ Ayın on birinci günü.

Onzièmement [h.] On birinci derecede.

Oolithe [imz.] Küçük yuvarlak tanelerden mürekkep kumlu taş.

Oolithique [s.] Kumlu taş kabîlinden olan.

Oologie [ims.] Yumurtalar hakkında tetkikat ve malumat.

Oospore [ims.] (nb.) Mebîz-i bezrî. || **Reproduction par** – Tenasül bi'l-mebîz-i bezrî.

Opacifier [ft.] Gayr-ı şeffaf, kesif bir hâle getirmek.

Opacité [ims.] Adem-i şeffafiyet, kesâfet. || (mec.) Muzlimiyet, muğlakiyet.

Opale [ims.] Aynü'ş-şems denilen zî-kıymet taş.

Opalin,e [s.] Süt renginde, lebeniyü'l-levn. ◆ Aynü'ş-şems denilen kıymetli taş nevinden.

Opaque [s.] Ziya ve rü'yete hâil, gayr-ı şeffaf, kesif.

Opéra [imz.] Musiki ile icra olunan manzum facia (tiyatro oyunu), opera. ◆ Bu cins oyunlar icrasına mahsus tiyatro. ◆ Gayet müşkil iş, eser. (Bu iki mânâ eskimiştir.) || – **comique** Mudhik ve nesir ile karışık manzum tiyatro oyunu ve böyle oyunlar icrasına mahsus tiyatro. || – **bouffe** Mudhik ve tuhaf opera oyunu.

Opérable [s.] İşlenebilir, icra olunabilir, kabil-i imal ve icra. ◆ Ameliyat-ı cerrahiye icra edilebilir.

Opérateur [imz.] İcra eden, âmil. ◆ Ameliyat-ı kimyeviye icra eden zât. ◆ Ameliyat-ı cerrahiye icra eden, ameliyatçı. || (he.) Âlât-ı hendesiyeyi toprak üzerinde isti'mal ile harita tersim ve ihraç eden mühendis.

Opération [ims.] İş, kâr, amel. ◆ Tesir. ◆ Ameliyat. ◆ Hesap, a'mâl-i hesabiye. ◆ Ameliyat-ı cerrahiye. || (as.) Bir harp tertibinin icrası; **Base d'** – Üss-i harekât; **Ligne d'** – Hatt-ı harekât. || (tca.) Muamele. || – **s à prime** Borsada primli yani aşağı duble ve yukarı duble tabir olunan muamelatın kâffesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Opératoire [ims.] Ameliyata mensup ve müteallik, amelî.

Operculaire [ims.] (nb.) Avustralya kınakına fidanı.

Opercule [ims.] Tarih-i tabii ve ilm-i nebatatta kapak yerini tutan bazı şeylere ıtlak olunur, sedîd. || (hyv.) Balık kulağı, sedîd.

Operculé,e [s.] (tt. - nb.) Bir küçük kapağı olan, zü's-südeyd.

Opéré,e [s.] Bedeninin bir tarafında ameliyat-ı cerrahiye icra olunmuş adam.

Opérer [ft. - fl.] Amel ve tesir etmek. ◆ İcra etmek. ◆ Tesir husule getirmek. ◆ Ameliyat-ı cerrahiye icra etmek. || – **le remboursement** Te'diye etmek. || **Bien** – Çam devirmek, alıklık etmek.

Opérette [ims.] Ehemmiyetsiz ve mudhik manzum ve mensur küçük tiyatro oyunu, operet.

Opes [imz. - cm.] Direklerin uçları girmeye mahsus olmak üzere duvarda açılan delik, mertek deliği.

Ophiase yahut:

Ophiasis [ims.] Dazlak, dâü'l-haneş.

Ophicéphale [imz.] Hindistan'a mahsus bir cins yılan balığı.

Ophicléide [imz.] Anahtarlı klarnete.

Ophidien,ne [s.] Yılana mensup ve müteallik yahut müşâbih olan, haneşî. = [imz. - cm.] Yılan kabîlinden olan hayvanat, tâife-i haneşiye.

Ophioglosse [ims.] (nb.) Yılan dili, lisanü'l-hayye.

Ophiographie [ims.] Yılanların tarifi, tavsifü'l-hayye.

Ophilâtre [s.] Yılana tapan.

Ophilâtrie [ims.] Yılana tapma.

Ophiolithe [ims.] (mad.) Yılan taşı, hacerü's-su'bânî.

Ophiologie [ims.] Yılanlar hakkında kitap, mebhasü'l-hayye.

Ophiomancie [ims.] Yılanlarla tefeül.

Ophiomorphe [s.] (hyv.) Yılan şeklinde.

Ophion [imz.] (hyv.) Âkilü'ş-şefîre fasîlesinden bir cins böcek.

Ophiostome [imz.] İnsan üzerinde hâl-i tufeylîde bulunur zâtü'l-fem cinsi.

Ophioxylées [ims. - cm.] (nb.) Difliye fasîlesinden haşebü's-su'bânî kabilesi.

Ophisaure [imz.] Bir cins Amerika yılanı.

Ophisure [imz.] Bir cins zargana balığı.

Ophite [imz.] Yeşil somaki taşı.

Ophiure [s.] (tt.) Yılan kuyruğu şeklinde. || (hyv.) Yılankavî bir cins deniz kavkaası.

Ophrydées [ims - cm.] Şibh-i sahlebiye fasîlesi.

Ophryte [ims.] (t.) İltihab-ı hâcib.

Ophthalmalgie [ims.] (t.) İltihapsız göz ağrısı, elemü'l-ayn.

Ophthalmie [ims.] (t.) Gözün her nevi iltihaplı hastalığı, iltihabü'l-ayn, remed.

Ophthalmique [s.] Göze müteallik, aynî. ◆ İltihabü'l-ayn illetine müteallik.

Ophthalmocèle [ims.] (t.) Huruc-ı mukle.

Ophthalmocopie [ims.] (t.) Taab-ı ayn.

Ophthalmodynie [ims.] (t.) Elem-i ayn.

Ophthalmographie [ims.] Teşrihin gözden bahseden kısmı, tavsifü'l-ayn.

Ophthalmolithe [ims.] (t.) Hasât-ı ayniye.

Ophthalmologie [ims.] Mebhas-i teşrih ve vezâif-i ayn. ◆ İlm-i emraz-ı ayniye.

Ophthalmomètre [imz.] Mikyasü'l-ayn.

Ophthalmoscope [imz.] Gözün kısm-ı dâhilîsini muayeneye mahsus alet, çeşm-bin.

Ophthalmotomie [ims.] Haz'u'l-ayn.

Opiacé,e [s.] (syd.) Afyonu hâvi, afyonî.

Opiacer [ft.] (hyv.) İçine afyon karıştırmak.

Opiat [imz.] (*t* okunur) (syd.) Macun. ◆ Dişleri temizlemeye mahsus macun, pasta.

Opilatif,ve [s.] (t.) Mecârî-i tabiiyeyi tıkayan, müseddid.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Opilation [ims.] (t.) Mecârî-i tabiiyenin tıkanması, teseddüd.

Opiler [ft.] (t.) Mecârî-i tabiiyeden birini tıkamak, tesdid etmek. || **S'** – Teseddüd etmek.

Opimes [sms. - cm.] Düşman askeri kumandanını öldüren eski Roma askeri kumandanının zaptetmeye haklı olduğu ganâyime ıtlak olunur. || (mec.) Çok kâr, istifade.

Opinant [imz.] Bir müzakerede beyan-ı rey ve mütalaa eden adam, sahib-i rey.

Opiner [ft.] Bir müzakerede beyan-ı rey ve mütalaa etmek. || – **du bonnet** Daima başkalarının reyinde bulunmak, kavuk sallamak.

Opiniâtre [s.] Musır, muannid. ◆ İnatçı. ◆ İnat ve ısrar ve şiddetle izâle olunamayan (maraz).

Opiniâtrément [h.] İnat ve ısrarla, musırrâne, muannidâne.

Opiniâtrer (**s'**) [fv.] Israr ve taannüd etmek, musırrâne karşı durmak.

Opiniâtreté [ims.] Israr, taannüd, inat. ◆ Metanet, sebat.

Opinion [ims.] Rey, fikir, mütalaa. || (mn.) Zan. || **Dans l'** – Efkârınca.

Opisthcyphose [ims.] (t.) Kamburluk, hadebe.

Opisthotonos [imz.] (t.) Küzaz-ı halfî, temeddüd-i halfî.

Opistoglyphes [imz. - cm.] (hyv.) Korkunç yılanları hâvi olan opistoglif kısmı.

Opium [imz.] (*omm*) Afyon.

Opobalsame [imz.] (syd.) Mekke pelesengi.

Opocéphale [imz.] Zü'r-re's-i haklî. (Acâibattan.)

Opodeldoch [imz.] (syd.) Sabun kâfuru, opodeldok.

Opoponax [imz.] (syd.) Kâvşir, çavşır, opoponaks.

Opossum [imz.] Yavrusunu karnında taşır bir cins Amerika sincabı.

Opotérodontes [ims. - cm.] Küçük zehirsiz yılanlar.

Opportun,e [s.] Tam vaktinde vuku bulan. ◆ Vakt ü hâle uygun, münasip, muvâfık, cesban.

Opportunément [h.] Münasip ve muvâfık bir surette, tamam sırasında.

Opportunisme [imz.] Vakt ü hâle göre lütuf ve mülâyemetle muamele ederek hüsn-i suretle tesviye-i umur yolunu tutmak meslek-i siyasîsi.

Opportuniste [imz.] Vakt ü hâle göre lütuf ve mülâyemetle muamele ederek hüsn-i suretle tesviye-i umur yolunu tutmak meslek-i siyasîsini iltizam eden adam ve bu mesleğin taraftarı.

Opportunité [ims.] Münasebet, muvâfakat, vakt ü hâle uygunluk, muvâfakat-ı hâl ü maslahat.

Opposable [s.] Karşı gelebilir, karşı konulabilir, kabil-i muhalefet. ◆ Karşı çıkarılabilir.

Opposant,e [i. - s.] Karşı duran, karşı gelen, karşı koyan, mümânaat eden, muteriz, hilâfgir, muhalif.

Opposé,e [s.] Karşı karşıya olan, mütekabil, mütenâzır. ◆ Muhalif, zıt, aks. ◆ Muhtelif, mütenevvi. || (he.) **Angles** – **s** Birbirini kat' eden iki hattın teşkil ettikleri dört zâviyeden birbirine mütekabil olanlar, zâviyeteyn-i mütekabileteyn. || **Diamétralement** – Kutren yekdiğerine mütekabil. = [imz.] Zıt, aks. || (nb.) **Feuille** – Varak-ı mütekabile.

Opposer [ft.] Karşı koymak, yolunu kesmek üzere önüne çıkarmak. ◆ Karşısına koymak, yan yana getirmek. ◆ Karşı karşıya koymak. ◆ İtiraz ve mümânaat etmek. – **des obstacles** İka-ı mevâni' etmek, men etmek. || **S'** – Karşı durmak. ◆ Mani olmak, mümânaat etmek.

Opposite [imz.] Zıt, aks, hilâf, nakiz. || **à l'** – Karşı karşıya, ta karşısında.

Opposition [ims.] Mümânaat, muhalefet. ◆ Zıddiyet, nakz, tenakuz. ◆ Muhalifîn. || (hk.) İtiraz. || (hy.) Bir seyyârenin tam güneşin karşısında yani dairesinin 180. derecesinde bulunması, tekabül. || – **à un jugement par défaut** Gıyaben verilmiş bir hüküm üze-

rine itiraz, itiraz ale'l-hükm. || **Requête d'** – İtiraz istid'âsı. || **Susceptible d'** – Kabil-i itiraz. || **Former** – İtiraz etmek. || **Tierce** – İtirazü'l-gayr.

Oppresser [ft.] Sıkmak, basmak. ◆ Teneffüsünü tutmak, teneffüse mani olmak. ◆ Tazyik etmek. ◆ Yormak, eziyet vermek.

Oppresseur [imz.] Taaddî ile tazyik eden.

Opressif,ve [s.] Tazyike müteallik, tazyikî.

Oppression [ims.] Sıkma, basma, tazyik. || (t.) Nefes tutulması, sıklet-i sadr.

Oppressivement [h.] Tazyik ve i'tisafla.

Opprimé,e [s.] Sitem-dîde.

Opprimer [ft.] Tazyik etmek, itmek.

Opprobre [imz.] Ar, hacâlet. ◆ Rezalet, rüsvâlık, fezâhat. || – **de** Bâis-i ar ve hacâlet.

Opsigone [s.] (tşr.) Müteahhirü'z-zuhur. || **Dent** – Son çıkan diş, sinnü'l-hilm.

Opsiomètre [imz.] (mr. Optomètre.)

Opsomone [s.] (t.) Meşgufü'l-et'ime.

Optatif,ve [s.] (sr.) Temenni ve tereccî beyan eden. = [imz.] Ef'al-i Yunaniyenin temenni ve tereccî beyan eder bir sîga-i mahsusası.

Optation [ims.] (ed.) Bir tavr-ı müteheyyicâne ile ifade olunan temenni ve tereccî. (Eski kelime.)

Opter [ft.] İntihab ve ihtiyar etmek.

Opticien [imz.] Fenn-i basar ilminde âlim olan. ◆ Fenn-i basara müteallik âlât ve edevat yapan sanatkâr ve satan tacir, gözlükçü, dürbüncü.

Opticomètre [imz.] Kullanılması icap edecek gözlük camlarının derecesini, numarasını tayine mahsus alet.

Optimé [h.] Pek iyi, pek âlâ.

Optimisme [imz.] Her şeye iyi nazarıyla bakmak mesleği, nikbinî. (Zıddı *pessimisme*'dir.)

Optimiste [imz.] Her şeye iyi nazarıyla bakan adam, nikbin. (Zıddı *pessimiste*'dir.)

Option [ims.] Görmek his ve kuvveti, basar. || (hk.) Hıyar, muhayyerlik, ihtiyar: **Droit d'** – Hakk-ı hıyar.

Optique [ims.] Hikmet-i tabiiyenin ziya ve basarın kavânînînden bahseden kısmı, mebhasü'l-basar, ilmü'l-basar. ◆ Uzaktan görünen şeylerin hâl ve sureti. || **Illusion d'** – Rü'yet hatası. ◆ Takdir ve tahminde hata. = [s.] Görmeye mensup ve müteallik, basarî.

Optographie [ims.] (ht.) Göz derûnunda vuku bulan bir nevi fotoğrafya, resm-i şemsî-i aynî, optoğrafya.

Optomètre [imz.] Mikyasu'l-basar.

Opulemment [h.] Pek büyük zenginlikle, servet ve yesarla.

Opulence [ims.] Pek büyük zenginlik, servet ve yesar.

Opulent,e [s.] Pek zengin, büyük servet ve yesar sahibi.

Opuntia [imz.] (*pon-si-a*) Fasîle-i hıyariyeden Mısır inciri, firavun inciri.

Opuscule [ims.] Ulûm ve fünûna, edebiyata müteallik küçük risale.

Or [imz.] Altın, zeheb, zer. ◆ Altından yapılmış şeyler. ◆ Altın akçe. ◆ Sırma. ◆ Altın rengi. ◆ Servet, mal. ◆ Halis, temiz, güzel. || **Parler d'** – Güzel bir bahse dair lakırdı söylemek, bal çiğnemek. || **L'âge d'** – Dünyanın evâil-i hilkatinde sulh ve müsâlemet üzere ve bahtiyarlıkla yaşandığı tahayyül olunan devir, devr-i zeheb, devr-i saadet. || **Batteur d'** – Varakçı, yaldızcı. || **D'** – Yaldızlı. ◆ Kıymetdar. ◆ Birçok kâr ve istifade temin eden. || **Pont d'** – Karşısındaki hasma ısrardan vazgeçmesi için gösterilen cihet-i sühûlet. || – **blanc** Platin.

Or [hr.] Bu surette, binaenaleyh, imdi, halbuki. = [hd.] Haydi!, Di! ◆ – **ça** Haydi imdi.

Oracle [imz.] Zaman-ı kadim müşriklerinin itikadınca âlihenin, vuku bulan sual ve müracaat üzerine bir madde hakkında verdikleri cevap, kehanet. ◆ Bu suretle cevap veren ilah veya âlihe, hâtif-i gayb, kâhin. ◆ Keramet, âtîden ve gaybdan haber. ◆ İlim ve iktidarları büyük olan ricalin umur-ı mühimmedeki kararları. ◆ Böyle kararlar veren ricalin kendileri. || **Consulter l'** –

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hâtiften veya kâhinden istiknah-ı ahvâl etmek, istihâre etmek. || S'exprimer en style d' – Muğlak surette beyan-ı meram etmek.

Orage [imz.] Karada vâki olan fırtına, bora. ◆ Rüzgâr. (Bu mânâ eskidir.) || (mec.) Derûnî telaş ve heyecan. ◆ Nâgeh-zuhur musibet. ◆ Mihan ve meşak, dağdağa.

Orageusement [h.] Telaş ve heyecan ve dağdağa ile, gürültü ile.

Orageux,se [s.] Fırtınalı, boralı. || (mec.) Telaşlı, heyecanlı, dağdağalı, gürültülü.

Oraison [ims.] Dua, kaside. || (sr.) Kavâid-i sarfiyeye göre bir mânâ-yı tam ifade eden kelimatın heyet-i mecmuası, kelâm. || – funèbre Cenaze hakkında methiye, dua. || Les dix parties d' – Kelimenin aksam-ı aşeresi.

Oral,e [s.] Ağızdan ağıza geçerek işitilen, menkul, mervî. ◆ Ağızla ifade olunan, şifahi. || (tşr.) Femî. || Examen – İmtihan-ı şifahi. (cmz.: *oraux*.)

Oralement [h.] Ağızdan ağıza, naklen, rivayeten, şifahen.

Orange [ims.] Portakal. || – amère Turunç, nârenc. || – à cochon, – de Limousin Patates. = [imz.] Portakal rengi.

Orangé,e [s.] Portakal renginde, turuncu. = [imz.] Kavs-i kuzahın hâvi olduğu elvan-ı seb'adan turuncu rengi.

Orangeade [ims.] Portakal şerbeti.

Orangeat [imz.] Portakal kabuğu şekerlemesi.

Oranger [imz.] Portakal ağacı, şecer-i nârenc. || Eau de fleures d' – Çiçek suyu.

Oranger,ère [i.] Portakal satan, portakalcı.

Orangerie [ims.] Bahçenin portakal ağaçlarını hâvi mahalli, portakallık. ◆ Kışın portakal, limon ağaçlarını ve bazı çiçekleri soğuktan muhafazaya mahsus camla kaplı mahal, limonluk.

Orangette [ims.] Şekerleme ve reçel yapmak için vaktinden evvel ceviz kadarken koparılan portakal.

Orangin [imz.] Portakal renginde bir nevi kabak.

Orang-outang yahut **Orang-outan** yahut **Orang-houtan** (*o-ran-ou-tan*) (imz.) Borneo ve Sond[57] adalarına mahsus cesim bir nevi nesnas, orangutan. (Bu kelime Cezâir-i Bahr-ı Muhit'te söylenilen Malayî lisanından me'huz olup orman adamı demektir.)

Orateur [imz.] Sâmiîn muvâcehesinde îrad-ı nutuk eden hatip, nâtıka-perdaz.

Oratoire [s.] Hutbeye ve nutuk ve nâtıka-perdazlığa mensup ve müteallik.

Oratiuncule [ims.] (*ra-si-on*) Küçük, kısa nutuk.

Oratoire [s.] Nâtıka-perdaz yahut nâtıka-perdazlığa müteallik. || Art – Sanat-ı hitabet.

Oratoire [imz.] Bir evin dua ve ibadete mahsus küçük odası, mabed-i mahsusu. ◆ Bir meclis-i mahsus-ı rûhânî.

Oratoirement [h.] Hatipvâri, nutukane, nâtıka-perdazâne.

Oratorien [imz.] *Oratoire* denilen meclis-i rûhânî âzâsından bulunan rahip. = [s.] Meclis-i mezkûra mensup ve müteallik.

Oratorio [imz.] (ms.) Tevrat'tan ve tarih-i mukaddesden müstahrec olarak kilisede çalgı ile icra olunur facia.

Orbe [imz.] (hy.) Bir seyyârenin güneşin etrafında bir devir etmek için katettiği mesafe, devre. ◆ Medar, mahrek. || (he.) Sath-ı medarî, medar-ı musattah. = [s.] (tşr.) Coup – Büyük bere. || Mur – Kapısız ve penceresiz duvar, sağır duvar.

Orbiculaire [s.] Daire suretinde, medarî, müdevver.

Orbiculairement [h.] Daire suretinde, daire çizecek surette, müdevver olarak.

Orbicule [ims.] (arz.) Tabaka-i faluniyede[58] bulunur bir cins müstehâse.

Orbiculé,e [s.] Müstedire, musattaha.

Orbiculidée [ims. - cm.] (syd.) Devriye fasîlesi.

57 Sonde.

58 fr.: falunien.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Orbiculoïde [ims.] (arz.) Tabaka-i neokomiyede[59] bulunur bir nevi müstehâse.

Orbière [ims.] Yan tarafları görmemesi için katırın gözlerine bağlanan ortası delik meşin. ‖ (mec.) Fikir ve muhakemenin yanlış vadilere sapmasına mani olan şey.

Orbitaire [s.] (tşr.) Gözün çukuruna müteallik, medarî.

Orbite [ims. yahut imz.] (hy.) Seyyâratın güneşin etrafında çizdikleri daire, medar, mahrek. ‖ (tşr.) Gözün çukuru, medar, hacac. ‖ (mec.) Daire-i nüfuz.

Orbitolithe [ims.] (hyv.) Zü's-sukbat-ı müstediri'l-kıt'adan bir cins deniz sedefi.

Orcanète [ims.] Kırmızı boya imaline yarayan havacıva kökü, şincar.

Orchestie [ims.] (syd.) Ceradü'l-bahr-ı kâzibe fasîlesinden bir cins deniz tekesi.

Orchestique [ims.] (*kè-sti*) Eski Yunanîlerde cimnastiğin raksa müteallik ciheti.

Orchestration [ims.] (*kè-stra*) Orkestra denilen musiki takımını terkip eden saz takımı ile icra olunacak bir âhengin suret-i tertibi ve bunun için tanzim olunan notalar.

Orchestre [imz.] (*kè-stre*) Kadim Yunanîlerde tiyatroların icra-yı raksa mahsus en alçak mahalli. ◆ Kadim Romalılarda senato âzâlarının kuuduna mahsus mahal. ◆ El-yevm bir tiyatroda, bir baloda, bir eğlencede mızıka takımının bulunduğu yer. ◆ Bu musikişinasların heyet-i mecmuası, orkestra. ◆ Tiyatrolarda orkestra takımı ile tiyatronun zemin katında seyircilere mahsus yerler arasındaki mevki. ◆ Bu mevkide oturan seyirci. ◆ Âhenkdar veya bî-âhenk bir gürültü. ‖ **Chef d'** – Orkestra reisi, şef dorkestr.

Orchestrer [ft.] (*kè-stré*) Bir musiki takımının notalarını tertip ve taksim etmek.

Orchestrino [imz.] Bir nevi dolaplı piyano.

Orchestrion [imz.] El ile çevrilerek çalınır bir nevi erganun.

Orchidées [ims. - cm.] (*ki*) (nb.) Güzel çiçekli bazı nebatat fasîlesi, fasîle-i sahlebiye.

Orchiocèle [ims.] (t.) Kayletü'l-husye.

Orchis [imz.] (*kiss*) Yaprakları zeytin ağacı yaprağına benzer nebat, sahlep.

Orchite [ims.] (*ki-te*) (t.) İltihab-ı husye.

Orchotomie [ims.] (*ko*) (t.) Haz'-ı husye.

Ordale [ims.] Avrupaca Kurun-ı Vustâ'da tarafeynin mübârezeye girişmesiyle veya bir ihtiyari işkenceye katlanmasıyla fasl-ı dava usulü ve a'dâtı. (*Jugement de Dieu* dahi denilir.)

Ordinaire [s.] Âdi, mutad, her vakit icra olunan veya vuku bulan. ◆ Alışılan, me'luf. ◆ Âdi, bayağı, kaba. = [imz.] Her vakit yenen yemekler ve ale'l-husus nefer ve onbaşıların yevmiye taam ve erzakı, tayınat-ı yevmiye. ◆ Her vakit okunan dua. ◆ Bir mahallin piskoposu. = [cm.] (t.) **Les – s** Kadınların âdet-i şehriyesi, âdet. ‖ **à l'** – Vech-i mutad üzere, ber-mutad, alelâde. ‖ **D'** – ve **Pour l'** – En ziyade, başlıca. ‖ **Contre l'** – Hilâf-ı mutad olarak.

Ordinairement [h.] Alelâde, ekseriya, her vakit.

Ordinal,e [s.] (sr.) Rütbe ve derece beyan eden sıfat-ı âdiyeye ıtlak olunur, rütbe: **Nombres – aux** A'dâd-ı rütebiye. (cmz.: *ordinaux*.)

Ordinand [imz.] Merâtib-i ruhbâniyeye giren adam.

Ordinant [imz.] Merâtib-i ruhbâniyeyi tevcih eden piskopos.

Ordination [ims.] Merâtib-i ruhbâniyenin tevcihi resm ve âyini. ◆ Ruhbanların resm-i takdisi.

Ordo [imz.] Kilisede her gün icra olunacak resm ve âyinin sıra ve usulünü mübeyyin küçük kitap.

Ordonnance [ims.] Tanzim, tertip, sıra. ◆ Ferman, emir, irade. ◆ Nizam, nizamnâme. ‖ (ma.) Emir, havale. ‖ (hk.) Karar,

59 fr.: néocomien.

kararnâme; – de saisie Haciz kararnâmesi; – de non-lieu Men-i muhakeme kararı; – de renvoi Lüzum-ı muhakeme kararı. || (t.) Reçete ve tabibin tertip ettiği perhiz vesâire. || (as.) Emir çavuşu. || Officier d' – Yâver. || Habit, costume d' – Elbise-i resmiye, elbise-i mahsusa, üniforma.

Ordonnancement [imz.] Bir meblağın te'diyesi için emir itâsı, te'diye emri, verile işareti.

Ordonnancer [ft.] Bir meblağın te'diyesi için emir vermek, verile işaretini çekmek.

Ordonnateur,trice [i. - s.] Tertip ve tanzim ve idare eden. ◆ Bir meblağın te'diyesi emrini veren, verile işaretini çeken. ◆ Cenaze alayı teşrifatçısı.

Ordonné,e [s.] Tanzim ve tertip olunmuş, muntazam, müretteb. ◆ Emir edilmiş. = [ims.] (he.) Bir kavisten mihvere kadar çekilen hatt-ı müstakim, hatt-ı tertip, şube-i amûdiye.

Ordonnément [h.] Muntazam, müretteb bir surette.

Ordonner [ft.] Tanzim ve tertip etmek. ◆ Merâtib-i ruhbâniyeyi tevcih etmek. ◆ Emretmek, emir vermek. ◆ Tayin etmek, karar vermek. = [fl.] Bir şeyin mâlik ve mutasarrıfı olmak.

Ordre [imz.] Nizam, tertip, sıra, usul, düzen. ◆ Asayiş, nizam ve intizam. ◆ Nevi, derece, sıfat: Savant du premier – Birinci dereceden âlim. ◆ Nişan. ◆ Hüsn-i idare. ◆ Tarik, tarikat, sınıf, tâife. ◆ Emir. ◆ Vazife. || Billet à – Emre muhavvel senet, açık bono. || (as.) Sınıf, nizam; – oblique Nizam-ı mâil. – convexe Nizam-ı muhaddeb. || Mot d' – Parola. || Jusqu'à nouvel – İş'ar-ı ahîre, karar-ı ahîre değin, emr-i âhara kadar. || Par – Emr-i resmî üzerine. || (m.) Ebniye imalinin tarzı, usul-i mimariye.

Ordure [imz.] Pislik, necaset. ◆ Kir, çirk. ◆ Süprüntü, çirkâb. || (mec.) Edebe mugayir fiil ve hareket ve söz, levs. ◆ Muhakkar, murdar, rezil.

Ordurier,ère [s.] Edebe mugayir şeyleri hâvi. ◆ Edebe mugayir sözler söyleyen. ◆ Müstekreh, menfur.

Oréade [ims.] Esâtir-i Yunaniyede dağ perisi.

Oréide [ims.] (mad.) La'l renginde bir terkib-i madenî, oreid.

Oreillard,e [s.] Uzun kulaklı. (*Orillard* dahi denilir.) = [imz.] Eşek. ◆ Uzun kulaklı yarasa.

Oreille [ims.] Kulak, üzn, gûş. ◆ Sâmia. ◆ Bazı âlât ve mevaddın kulak şeklinde olan kısmı. ◆ Kitap yaprağının çevrilmiş köşesi. || – d'un cordage Halat kulağı. || – de l'ancre Lenger tırnağı. || Prêter l' – Kulak vermek, dinlemek. || Se faire tirer l' – Güç kanmak. || Avoir l' – basse Tahkir olunmak, mahçup olmak. || Boucles d' – s Halka küpe. || Pendants d' – Küpe. || En avoir sur l' – Zarar ve ziyana uğramak.|| Tirer par l' – Tahrik, teşvik etmek. || Gager ses – s Kaviyen teyit ve temin etmek. || à l' – Yavaşça. || Échauffer les – s de quelqu'un Birisinin sabrını tüketmek, kızdırmak. || Pavillon d' – Sayvan-ı üzn. || L' – externe Üzn-i haricî. || – interne Üzn-i dâhilî.

Oreille-d'ours [ims.] (nb.) Ayı yoncası denilen nebat. (*Cortusse* dahi denilir.) (cm.: des *oreilles-d'ours*.)

Oreiller [imz.] Yüz yastığı, yastık. || (mec.) İstirahat-bahş olan şey.

Oreillette [ims.] Sargılarla bir yere bağlanan küçük yastık. || (tşr.) Yüreğin iki tarafındaki kulakçıkların beheri, üzeyn.

Oreillon [imz.] (t.) Kulağın etrafındaki bezleri ihâta eden zarın iltihabı, kabakulak, verem-i nekefî. (*Orillon* dahi denilir.)

Orémus [imz.] (*s* okunur) Dua.

Oréographie [ims.] (mr. Orographie.)

Oréographique [s.] (mr. Orographique.)

Orer [ft.] Öpmek. ◆ Perestiş etmek.

Ores [h.] Şimdi. || – que Her ne kadar. || D' – et déjà Bundan böyle, bugünden itibaren.

Orexine [ims.] (syd.) Muharrik-i iştihâ bir ilaç, oreksin.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE AKADEMİ OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Orfévre [imz.] Kuyumcu.

Orfévrerie [ims.] Kuyumculuk. ◆ Kuyumcu masnuatı, kuyumculuğa müteallik şeyler.

Orfévri,e [s.] Kuyumcu elinden çıkmış, işlenilmiş (gümüş ve altın).

Orfraie [imz.] Deniz tavşancılı, ukabu'l-bahr denilen kuş. (*Aigle pêcheur* dahi denilir.)

Orfroi [imz.] Papaz üniformalarının sırma ile işlenilmesi.

Organdi [imz.] İnce muslin,[60] tülbent.

Organe [imz.] Uzuv, alet. ◆ Ses, sadâ. || (mec.) Bir işe alet ve vasıta olan adam. ◆ Mürevvic-i efkâr, vasıta-i neşr-i efkâr olan (gazete).

Organeau [imz.] (bhr.) Lenger halkası.

Organicisme [ims.] Bilcümle hastalıkları bir uzvun rahatsızlığına atfeden nazariye-i tıbbiye.

Organique [s.] Âzâsı bulunan veya âzâya mensup ve müteallik olan, uzvî, âlî. || **Corps** – Hayvan veya nebat kabîlinden olan cisim, cism-i uzvî. || **Chimie** – Kimya-yı uzvî. || **Loi** – İrade nizamnâmesi, nizamnâme-i dâhilî. = [ims.] Çalgı âlâtıyla icra olunan musiki. = [imz.] Cism-i uzvî.

Organiquement [h.] Uzvî ve âlî bir suretle.

Organisable [s.] Tanzim ve tertip olunabilir, kabil-i tanzim ve tensik.

Organisateur,trice [i. - s.] Tanzim ve tertip eden, tensik-sâz.

Organisation [ims.] Bir cism-i hayvanî veya nebatîyi terkip eden âzânın suret-i tertip ve intizamı, taazzuv. || (mec.) Bir devlet veya idarenin usul-i tertibi, nizamat, tensikat, teşkilat. || – **des tribunaux** Teşkilat-ı mahâkim. || – **militaire** Teşkilat-ı askeriye.

Organisé,e [s.] Âzâ ve âlâtı olan, müteazziv. || (mec.) Tanzim ve tertip ve tensik olunmuş. || **Tête bien** – **e** Akıllı adam.

Organiser [ft.] Bir cismin âzâ ve âlâtını tanzim ve tertip etmek, uzuvlandırmak. || (mec.) Teşkil ve tertip ve tensik etmek.

Organisme [imz.] Bir cism-i uzvîyi terkip eden âzânın ve bu ecsamı tahrik eden kuvvetlerin heyet-i mecmuası, uzviyet, beden. ◆ Uzviyet, âliyet. ◆ Vezâif-i âzâ.

Organiste [i.] Erganun çalan çalgıcı.

Organogénie [ims.] Tekevvün-i âzâ.

Organographie [ims.] Tıbbın âzâyı tarif eden kısmı, tavsifü'l-âzâ.

Organoleptique [s.] (k. - ht.) Teessür-i âzâî. || **Qualités** – **s** Havass-ı teessürü'l-âzâiye.

Organologie [ims.] Âzâ-yı bedenden bahseden ilim, mebhasü'l-âzâ.

Organométallique [s.] (k.) Uzvî-i madenî.

Organoscopie [ims.] Tetkik-i âzâ.

Organsin [imz.] Kumaşın argacı için kullanılan ipekli atkı teli.

Organsinage [imz.] Kumaşın argacı için atkı teli yapmak üzere ipeği bükme ameliyatı.

Organsiner [ft.] İpeği büküp kumaşın argacı için atkı teli yapmak.

Orge [ims.] Arpa, şaîr, cev. (Yalnız – *mondé* [arpa şehriyesi] ve – *perlé* [Nemçe arpası] tabirlerinde müzekkerdir.)

Orgiat [imz.] Badem sübyesi.

Orgelet [imz.] Arpacık, şaîre.

Orgiaque [s.] Ayş u işret ve cümbüşe müteallik.

Orgie [ims.] Ayş u işret meclisi, cümbüş. = [ims. - cm.] Eski Yunanîlerin şarap ilâhı Baküs'ün nâmına icra ettikleri âyin ve şenlik.

Orgue [imz.] Başlıca kiliselerde çalınan erganun. (Cem'i müennesdir.) ◆ Kiliselerde erganunun durduğu mahal. || (mec.) Alet. || – **de Barbarie** Laterna denilen maruf çalgı. || **Point d'** – Musikide durak işareti, fâsıla.

Orgueil [imz.] Gurur, kibir, nahvet. ◆ Tefahhur, iftihar, bâis-i mefharet olan şey.

Orgueilleusement [h.] Kibir ve gurur ve nahvetle, mağrurâne.

60 fr.: mousseline.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Orgueilleux,se [s.] Kibir ve gurur ve nahveti olan, mağrur, mütekebbir. ◆ Kibir ve gurura müteallik, mağrurâne, nahvet-âmiz.

Orichalque [imz.] (*kal*) Sarı pirinç ve hilalî denilen tombak nevi.

Orient [imz.] Şark, meşrık, gündoğusu, hâver. ◆ Memâlik-i şarkiye. (Avrupa'ya nispeten Asya.) || **Extrême** – Aksâ-yı şark (Çin, Japonya, Anam, ilh…).

Oriental,e [s.] Şarka mensup ve müteallik, şarkî. = [imz.] Avrupalılara nispeten Asyalılar, şarkiyûn. (cmz.: *orientaux*.) = [imz.] **à l' – e** Şark usulüne, modasına göre.

Orientalement [h.] Şark usulünce, şark tarzına göre.

Orientalisme [imz.] Akvam-ı şarkiyenin elsine ve tevârih ve ahvâline müteallik malumat. ◆ Şark usulü ve âdâtını taklit.

Orientaliste [imz.] Akvam-ı şarkiyenin elsine ve tevârih ve ahvâli hakkında malumatı olup bununla tevaggul eden âlim, elsine ve edebiyat-ı şarkiyeye âşinâ adam, müsteşrik: **Congrès des – s** Müsteşrikîn kongresi.

Orientation [ims.] Şark ve garbın anlaşılması, tayin-i cihât. || (bhr.) Pusulayı cihetine vaz' etme, pusula ile tayin-i cihât etme, irsad.

Orientement [imz.] Bir hânenin vaziyet ve mevkiini hüsn-i suretle tayin.

Orienter [ft.] Bir şeyin cihât-ı erbaasını tayin edip ona göre bir vaziyet vermek, tayin-i cihet etmek. ◆ Nerede bulunduğunu anlatmak, yol göstermek. || (bhr.) Arya yelken etmek, yelkenleri güzelce rüzgâra vermek. || **S'** – Bulunduğu mahallin şark ve garp vesâir cihetlerini tayin etmek. || (mec.) Nerede bulunduğunu anlamak, yerin ahvâline vâkıf olmak.

Orifice [ims.] Medhal veya mahrec makamında bulunan delik veya boru ve ağız. || (tşr.) Sukbe, fetha, fevha.

Oriflamme [ims.] Dar ve çatal bayrak.

Origan [imz.] Fare kulağı, merzencuş.

Originaire [s.] Gelme, çıkma, asıl, an-aslin: – **d'Arabie** Arabistan'dan gelme (çıkma), Arabiyü'l-asl. || (hk.) **Demande** – Dava-yı asliye. || **Demandeur** – Müddeî-i aslî.

Originairement [h.] Aslından, fi'l-asl, an-aslin, esasen.

Original,e [s.] Suret veya taklit olmayan, asıl, aslî, ayn. ◆ Birinci defa olarak görülen, görülmemiş, nev-icat, bedîa. ◆ Yeni bir usulde yazan veya resmeden (muharrir, ressam vesâire). ◆ Tuhaf, garip, bambaşka. = [imz.] Nüsha-i asliye, asıl. || – **d'une pièce** Bir tahriratın nüsha-i asliyesi. || **Certifié conforme à l' –** yahut **Pour copie conforme à l' –** Aslına mutabıktır, mukabele şüd. || **En –** Aynen, biaynihi. ◆ Aslî, aslî olarak, aynen. (cmz.: *originaux*.)

Originalement [h.] Görülmemiş veya garip ve bambaşka bir suretle.

Originalité [ims.] Garabet, görülmemiş ve bambaşka olma, tuhaflık.

Origine [ims.] Asıl, mebde, menşe. ◆ Sebep, bâis. ◆ İştikak. ◆ Nesep, nesil, teselsül. || **Certificat d' –** Mahallinden musaddak şahâdetnâme, mahall-i husul, menşe şahâdetnâmesi. || **Dans l'** – Aslında. || **Dès** – Bidâyetinden beri.

Originel,le [s.] Aslî, mebde ve menşeinden beri olan.

Originellement [s.] Asıl ve mebdeinden, min haysi'l-kadim, an-aslin.

Orignal [imz.] Amerika-yı Şimalî'nin Kanada memleketinde bulunan bir cins geyik. || (cm.: *des orignaux*.) (*Original* dahi denilir.)

Orillard,e [s.] (mr. Oreillard.)

Orillon [imz.] Kulak şeklinde küçük alet, kulp, kulak. (mr. Oreillons.)

Orin [imz.] (bhr.) Şamandıra palamarı, şamandıra halatı.

Orin [s.] Altına benzeyen, altın taklidi. (Eski kelime.)

Oriolidés [imz. - cm.] Florya kuşları fasîlesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Orion [imz.] Semânın cihet-i cenubiyesinde bulunup nesak veya cabbar denilen cümle-i kevkebiye. || **L'Épée d'** – Seyfü'l-cabbar.

Oripeau [imz.] Pek ince sarı teneke, şamatalı. ◆ Altın veya gümüş taklidi tel ile işlenmiş veya dokunmuş kumaş. ◆ Foya denilen sahte varak. || (mec.) Sahte, kalb şey.

Orismologie [ims.] Bir ilimde isti'mal edilen tabirat-ı fenniye ve ıstılahatın tarifi.

Orle [ims.] (m.) Sütun kuşağı.

Orléanais,e [s.] Fransa'nın Orlean şehri ahalisinden olan, Orleanlı.

Orléans [imz.] Yün ve pamuktan mamul ince kumaş.

Ormaie yahut **Ormoie** [ims.] Kara ağaç ormanı.

Orme [imz.] Kara ağaç. || **Attendre sous l'** – Kemâl-i emniyet ile beklemek, kemâl-i itiyat ile muntazır olmak.

Ormeau [imz.] Kara ağaç fidanı.

Ormin [imz.] Kırmızı ada çayı.

Ormoie [ims.] (mr. Ormaie.)

Ormosie [ims.] Amerika'nun Guyan memâlikine mahsus erguvan ağacı.

Orne [imz.] Dişbudak ağacı, ak ağaç.

Orne [imz.] Asma kütükleri sıralarının arasındaki mesafe. || **Faire** – Hep ileri doğru aynı istikamette giderek oraya müsâdif olan ağaçları kesmek.

Ornemaniste [imz.] Tezyinat-ı mimariye sanatkârı. ◆ Heykellerin ehemmiyetçe ikinci derecede kalan tezyinat gibi yerlerini tıraş eden sanatkâr.

Ornement [imz.] Süs, ziynet, zîb, ziver. ◆ Tezyinat-ı mimariye. ◆ İbare tezyinatı, tezyinat-ı kelâmiye.

Ornemental,e [s.] Ziynete müteallik.

Ornementation [ims.] Süslendirme. ◆ Tezyin ve tezyinatın tertip ve tanzimi. ◆ Tezyinat-ı mimariye sanatı.

Ornementer [ft.] Tezyinatı tertip ve tanzim etmek.

Ornementiste [imz.] (mr. Ornemaniste.)

Orner [ft.] Donatmak, tezyin etmek. || (mec.) Şeref-bahş olmak. ◆ Ziynet-bahş olmak.

Ornière [ims.] Araba tekerleği izi. || (mec.) Eski ve yerleşmiş âdet, görenek. || (Şairâne) İz, yol, çığır.

Ornithogale [imz.] (nb.) Tükürük otu, haşîşetü'l-bezk.

Ornitholithe [ims.] (tt.) Tahaccür etmiş kuş, tayr-ı müstehas.

Ornithologie [ims.] (tt.) İlmü'l-hayvanatın tuyurdan bahseden kısmı, mebhasü't-tuyur. ◆ Mebhasü't-tuyur hakkında kitap.

Ornithologique [s.] Mebhasü't-tuyura müteallik.

Ornithologiste [imz.] ve:

Ornithologue [imz.] İlmü'l-hayvanatın mebhasü't-tuyur kısmında âlim ve ilm-i mezkûrun bu şubesiyle mütevaggıl adam, tuyuriyûndan adam.

Ornithomance [ims.] ve:

Ornithomancie [ims.] Kuşların uçmasından ve ötmesinden ahkâm çıkarmakla vuku bulan tefeül, iyâfe.

Ornitophonie [ims.] Elhan-ı tuyur. ◆ Nagamat-ı tuyurun taklidi.

Ornithorhynque [imz.] Felemenk-i Cedid'in ağzı ördek ağzına müşâbih ve dört ayaklı zevâtü's-südeyyeden bir nevi küçük hayvanı.

Orobanche [ims.] Bazı sebzelerin köklerinden çıkan nebat-ı tufeyliye, süpürge otu.

Orobanchées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i urbenahiye.

Orobe [ims.] Ak burçak.

Orognosie [ims.] (arz.) Mebhas-i mahiyet-i cibal ü suhur.

Orographie [ims.] Dağlardan bahseden ilim, tavsifü'l-cibal. (*Oréographie* dahi denilir.)

Orographique [s.] Dağlardan bahseden tavsifü'l-cibal ilmine mensup ve müteallik. (*Oréographique* dahi denilir.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Orohydrographie [ims.] Tavsif-i cibal, tavsif-i miyah-ı câriye.

Oronge [ims.] Açık kırmızı renginde pek leziz bir nevi mantar, futr-ı zehebî.

Orpailleur [imz.] Çay ve nehir kenarlarında altın rîzeleri arayan adam.

Orphée [imz.] Hâiz-i maharet musikişinas yahut şair.

Orphelin,e [i. - s.] Öksüz, yetim. ‖ (mec.) Mahrum, bî-nasip. ◆ Bî-kes. = [imz. - cm.] Dârü'l-eytam.

Orphelinage [imz.] Öksüzlük, yetimlik.

Orphelinat [imz.] Yetimlerin ikame ve iâşesine mahsus daire, dârü'l-eytam.

Orphéon [imz.] Musiki mektep ve cemiyeti. ◆ Cemiyetle icra edilen nağme ve terennümler.

Orphéoniste [imz.] Musiki cemiyeti âzâsından bulunan adam.

Orphie [imz.] (hyv.) Zargana denilen balık nevi.

Orphique [s.] Esâtir-i Yunaniyede şiir ve musikinin mucidi addolunan Orfe nâm şahs-ı mevhuma nispet olunan bazı âyinlere ıtlak olunur.

Orpiment [imz.] Resimde müsta'mel sarı zirnih [zırnık], zirnih-i asfer.

Orpin [imz.] Kaya koruğu. ◆ (mr. Orpiment.)

Orque [ims.] Torina veyahut orkinoz balığı. (Lisan-ı fende *épaulard* denilir.)

Orseille [ims.] Menekşeye mâil güzel bir kırmızı renk veren şeyb nebatı, siyag-ı şeybî.

Ort [h.] (tca.) Darası dâhil olduğu hâlde. ‖ **Peser** – Eşyayı sandık veya çuvallarıyla beraber tartmak.

Ortalide [ims.] (syd.) Zübâbiye fasîlesinden bazı nebat üzerinde bulunur bir nevi sinek.

Orteil [imz.] Ayak parmağı: **Grand** – Ayak baş parmağı; **Petit** – Ayağın serçe parmağı.

Orthides [imz. - cm.] (arz.) Arz-ı silürîde[61] bulunan hayvanat-ı nâimeden bir cins müstehâse.

Orthis [imz. - cm.] (arz.) Arz-ı silürîde[62] bulunur hayvanat-ı nâime-i adud-ı ricliyeden bir nevi müstehâse.

Orthocératides [imz. - cm.] (arz.) Arz-ı silürîde[63] bulunan merculü'r-re's hayvanat müstehâsesi.

Orthocère [imz.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah fasîlesinden bir cins böcek.

Orthoconques [ims. - cm.] (hyv.) Nâime-i adîmü'r-re's fasîlesinden müstakimü'l-kavkaa cinsi.

Orthodontosie [ims.] (crh.) Dişlerin tabii veya ârızî inhiraflarını tesviye etme fenni, istikamet-i esnan sanatı.

Orthodoxe [imz.] Bir dinin ahkâm-ı esasiyesine muvâfik itikad ve amelde bulunan adam, ortodoks.

Orthodoxie [ims.] Bir dinin ahkâm-ı esasiyesine muvâfik itikad ve amel ve mezhep, ortodoksluk.

Orthodromie [ims.] (bhr.) Geminin doğru yolu ve bunun hesabının kaidesi.

Orthogonal,e [s.] (he.) Zevâyâ-yı kaime teşkil edecek vaziyette, kaim, amûdî.

Orthogonalement [h.] Kaimen, amûden, şâkulen.

Orthographe [ims.] Bir lisanın kelimelerini doğru yazmak ilim ve usulü, imlâ, usul-i imlâ.

Ortographie [ims.] (he.) Hutut-ı müstakime vasıtasıyla tersim, resm-i musattah. ‖ (m.) Binanın irtifa-ı hendesîsi, inkişaf. ‖ (as.) İstihkâm cephesi.

Orthographier [ft.] Usul-i imlâya muvâfik bir surette yazmak. ◆ (Usul-i imlâ nokta-i na-

61 fr.: silurien.
62 fr.: silurien.
63 fr.: silurien.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

zarından) Yazmak. ◆ Kâffe-i hurufu belli edecek surette telaffuz etmek.

Orthographique [s.] İmlâya mensup ve müteallik. ‖ (he.) **Projection** – İrtisam-ı inkişafî.

Orthographiste [imz.] İmlâ ile yazan, imlâyı iyi bilen adam.

Orthologie [ims.] Kavâide mutabık doğru söz ve ibare, hüsn-i tertil. (Zıddı *cacologie*'dir.)

Orthologique [s.] Kavâide muvâfık doğru söz ve ibareye mensup ve müteallik.

Orthomorphie [ims.] (t.) Sanat-ı istikamet-i şekl.

Orthopédie [ims.] Küçük çocukların âzâ ve bedenlerini sıkıp bağlamakla veya cimnastikle doğrultmak sanatı, kasıkçılık, çıkıkçılık sanatı, sanat-ı dürüstsâzî. ◆ Buna dair kitap.

Orthopédique [s.] Küçük çocukların âzâ ve bedenini doğrultmaktan ibaret olan sanat-ı dürüstsâzîye mensup ve müteallik.

Orthopédiste [imz.] Küçük çocukların âzâ ve bedenini doğrultmak sanatını bilen ve icra eden adam, dürüstsâz, kasıkçı, çıkıkçı.

Orthophonie [ims.] (ed.) Hüsn-i telaffuz.

Orthoplocé,e [s.] (nb.) **Embryon** – Rüşeym-i müstakimü'l-melvî.

Orthopnée [ims.] (t.) Yatmış bulunduğu hâlde teneffüs edemeyen adamın illeti, teneffüs-i intisabî.

Orthoptères [imz. - cm. / s. - cm.] Dörder kanatları olup alttakileri tûlen katlanan sinek envâına ıtlak olunur, müstakimetü'l-cenah.

Orthorrhombique [s.] (mad.) **Système – de cristallisation** Tebellürün usul-i muayyene-i müstakimi.

Orthose [imz.] (mad.) Hacerü'l-kamer, hacerü'ş-şems.

Orthosides [imz. - cm.] Müstakimü's-sâik kabilesi.

Orthosie [ims.] Ufak bir cins gece pervanesi.

Orthospermées [ims. - cm.] (nb.) Müstakimü'l-büzur kabilesi.

Orthotome [imz.] Avustralya kırlangıcı.

Orthotrie [imz.] Bir cins yosun.

Orthotrope [s.] (nb.) **Embryon** – Rüşeym-i müstakimü'l-istikame.

Ortie [ims.] Isırgan, kurras. ‖ **Jeter aux – e** Çıkarmak, arkasından atmak.

Ortier [ft.] Isırgan sürmek, ısırgan ile ovmak.

Ortive [sms.] (he.) **Amplitude** – Ecramdan birinin matlaı ile meşrık-ı hakiki arasındaki daire-i ufuk kavsi.

Ortolan [imz.] Yelve kuşu.

Orvale [ims.] Ada çayı. (*Toutebonne* dahi denilir.)

Orvet [imz.] Zehirsiz kör yılan, hayye-i a'ver.

Orviétan [imz.] Tiryak. ‖ (mec.) Parlak ilanlarla satılan ehemmiyetsiz şey. ‖ **Marchand d'** – Yalandan birtakım ilaçlar satarak halkı aldatan adam.

Orycte [imz.] Debbağların kullandığı kabuk tozları içinde bulunur bir cins böcek.

Oryctère [imz.] Kap müstemlekâtına mahsus köstebek.

Oryctérope [imz.] Amerika-yı Cenubî ada tavşanı.

Oryctogéologie [ims.] Tarih-i tabiinin maâdinin derûn-ı arzdaki mevki ve sıralarından bahseden kısmı.

Oryctographie [ims.] Tahaccür etmiş nebatat ve hayvanatın tarifi, tavsifü'l-müstehâsat.

Oryctologie [ims.] Tarih-i tabiinin tahaccür etmiş hayvanat ve nebattan bahseden kısmı, mebhasü'l-müstehâsat.

Oryx [imz.] (hyv.) Afrika-yı Cenubî'ye mahsus bir cins büyük gazal.

Os [imz.] Kemik, azm, üstühan. ◆ Para. ‖ **En chair et en** – Bizzat. ◆ Yalnız hayalde değil hakikatte de. ‖ **Ne pas faire de vieux** – Genç ölmek. ‖ **Ronger un** – Bir kemiği yalamak.

Osane [imz.] Afrika yaban öküzü.

Osanores [s. - cm.] **Dents – s** Porselenden mamul suni dişlere ıtlak olunur.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Oscillation [ims.] Sallanma, gidip gelme, irticac, raks: **Centre d'** – Merkez-i raks, merkez-i tezelzül.

Oscillatoire [s.] Sallanan veya sallanmakla vâki olan, irticacî, raksî.

Osciller [fl.] Sallanmak, gidip gelmek, irticac etmek, raksetmek.

Oscillographe [imz.] (ht.) Mikyas-ı recefan. || (bhr.) Telâtum-nüvis.

Osé,e [s.] Mütecâsir, küstah, bî-perva. ◆ Cüret edilmiş.

Oseille [ims.] Fasîle-i zerâvendiyeden kuzu kulağı, hummaz. || **La faire à l'** – Aldatmak.

Oser [ft. - fl.] Cesaret etmek, ictisar etmek. || – **désirer** Temenni etmek.

Oseraie [ims.] Kamışlık, sazlık.

Oseur [imz.] Mütecâsir, bî-perva adam.

Osier [imz.] Kamış, saz. ◆ Kamış sepet ve emsali şey.

Osmanli [imz.] Osmanlı.

Osmanzôme [ims.] Et suyuna lezzeti veren etin bir madde-i esasiyesi, et hülâsası, hülâsa-i lahm.

Osmium [imz.] (*omm*) (k.) Ecsam-ı basîteden bir maden ki platinde bulunur, osmiyum.

Osmonde [ims.] (nb.) Eğreti otu, salkım çiçeği.

Ossature [imz.] İnsan veya hayvan kemiklerinin heyet-i mecmuası, heyet-i mecmua-i izam. || (mec.) Anâsır-ı asliyenin, esaslı, elzem şeylerin heyet-i mecmuası. || (m.) – **d'une voûte** Bir kubbe veya kemerin kirişlemesi. || – **d'un bâtiment** Bir binanın kafesi.

Osselet [imz.] Küçük kemik, kemikçik, uzeyme. = [cm.] Aşık. ◆ Beygirin ayağında hâsıl olan bir nevi kemik şişmesi ki mühre tabir olunur.

Ossements [imz. - cm.] Etleri dökülmüş insan veya hayvan kemikleri yığını. ◆ Bakiye, enkaz.

Osseux,se [s.] Kemik kabîlinden olan, azmî. ◆ İri, kocaman kemikli. ◆ Müstehâse hâlinde kemikleri hâvi.

Ossianique [s.] İskoçya şair-i meşhuru Osyan'ın eş'arı tarzında olan.

Ossification [ims.] Teşekkül-i izam. ◆ Kemikleşme, kemikleştirme, kemiğe tahavvül etme, isti'zam.

Ossifère [s.] (arz.) İnsan ve hayvan kemiklerini hâvi.

Ossifier [ft.] Kemiğe tahvil etmek, kemikleştirmek. || (mec.) Hassasiyetini izâle etmek, sıhhat-dil eylemek.

Ossu,e [s.] İri kemikli, kemikleri çok.

Ossuaire [imz.] Kemikler vaz'ına mahsus mahal. ◆ Kemik yığını. ◆ Birçok enkaz bulunan mahal, harabe.

Ost [imz.] (*t* okunur) Asker, ordu. (Eskidir.)

Ostéine [ims.] (k.) Kemikten çıkan bir madde-i asliye, azîme.

Ostéite [ims.] (t.) İltihab-ı azm.

Ostensible [s.] Görünebilir, gösterilebilir, kabil-i irâe. ◆ Zâhir, ayan, bedîhî, aleni.

Ostensiblement [h.] Görünür surette, zâhiren, suret-i aleniyede.

Ostensoir [imz.] yahut:

Ostensoire [imz.] Kilisede mukaddes addolunan bir küçük gevrek vaz'ına mahsus gümüşten kap.

Ostentateur,trice [s.] Gösterişli, nümâyişli.

Ostentation [ims.] Gösteriş, niam-ı maddiye ve maneviyenin makam-ı tefahhurda izhar ve ibrazı, tefahhur.

Ostéocampsie [ims.] (t.) İnhinâ-yı azm, takavvüs-i azm.

Ostéocile [ims.] (t.) Fıtık-ı azm.

Ostéocolle [ims.] Bazı sulara batırılıp bırakılan mevaddın üzerine yapışan kils-i mütefahhim (beyaz taş), girâü'l-azm.

Ostéocope [s.] (t.) **Douleur** – Kemikte hissolunan keskin veca', veca'-ı kâsir, veca'-ı azm.

Ostéodermes [imz. - cm.] (tt.) Derileri kemik gibi sert bir maddeden ibaret balıklara ıtlak olunur, azmiyü'l-cild.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Ostéogénie [ims.] (tşr.) Kemiklerin tekevvünü, tekevvün-i izam.

Ostéographie [ims.] (tşr.) Kemiklerin tarifi, tavsifü'l-izam.

Ostéolithe [imz.] Tahaccür etmiş kemik, azm-i müstehâs. ◆ Fosforiyet-i kils-i tabii.

Ostéologie [ims.] (tşr.) Kemiklerden bahseden ilim, mebhasü'l-izam.

Ostéologique [s.] (tşr.) (tşr.) Mebhasü'l-izama mensup ve müteallik.

Ostéotome [imz.] (crh.) Mihza'-ı izam, minşar-ı zencirî.

Ostéotomie [ims.] (crh.) Kemik kat'ı, haz'u'l-izam.

Ostéozoaires [imz. - cm.] (tt.) Hayvanat-ı zâtü'l-fikarat.

Ostracé,e [s.] İstiridye gibi iki mısralı kabuğu olan. = [ims. - cm.] (tt.) İstiridye kabîlinden olan hayvanat, tâife-i mihâriye.

Ostracite [ims.] Tahaccür etmiş istiridye ve emsali kabuğu, istiridye müstehâsesi.

Ostriculture [ims.] İstiridye yetiştirmek usul ve sanatı.

Ostrogot,e yahut **Ostrogoth,e** [i.] İsveç'in cihet-i cenubiyesindeki Gotya memleket-i kadîmesinin kısm-ı şarkîsi ahalisinden olan, Ostrogot. ‖ (mec.) Pek terbiyesiz ve vahşi adam.

Otacoustique [s. - ims.] (ht.) Fenn-i misma'. ◆ Mükemmil-i misma'.

Otage [imz.] Rehin, teminat makamında düşmandan alınan memleket veya şahıs. ◆ Teminat.

Otalgie [ims.] (t.) Kulak ağrısı, elemü'l-üzn.

Otalgique [s.] (t.) Kulak ağrısına mensup ve müteallik. ◆ Kulak ağrısını def ve teskine hâdim.

Oté [hc.] (ô) Müstesna olarak, bi'l-istisna, kat'-ı nazar: – **ces endroits, l'ouvrage est bon** Bu yerleri müstesna olarak eser iyidir.

Oté,e [s.] (ô) Kaldırılmış, ref' edilmiş, çıkarılmış.

Oter [ft.] (ô) Kaldırmak, ref' etmek, bulunduğu yerden ayırmak. ◆ Çıkarmak. ◆ Almak, zaptetmek, kapmak. ◆ Def etmek, gidermek, durdurmak, teskin etmek. ◆ Tenzil etmek. ◆ İzâle etmek. ‖ (mec.) Kurtarmak. ◆ Çıkarmak. ‖ – **la vue** Nezâreti kesmek. ‖ **Otez-cela de nos papiers** Bunu hesaptan çıkarınız, buna güvenmeyiniz. ‖ **S'** – Çekilmek, def olmak. ◆ Çıkmak, ayrılmak.

Otique [s.] Kulağa ait, mensup; üznî.

Otite [ims.] (t.) İltihab-ı üzn. ‖ (tt.) Ak diken böceği.

Otoconie [ims.] (t.) Gubar-ı üzn.

Otocyon [ims.] (tt.) Yabani köpek.

Otogon [imz.] Sibirya tavşanı.

Otographie [ims.] Kulağın tarifi, tavsifü'l-üzn. ◆ Bu bahse dair kitap.

Otologie [ims.] Teşrihin kulaktan bahseden kısmı, mebhasü'l-üzn.

Ottoman,e [s.] Osmanlılara veya Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'ye mensup ve müteallik, Osmanlı, Osmanî. = [imz. - cm.] Osmanlılar.

Ottomane [ims.] Osmanlı usulü üzere mak'adla örtülü minder, sedir.

Ou [hr.] Ya, yahut. ◆ Yoksa: **Viendra-t-il – qu'est-ce qu'il dira?** Gelecek mi, yoksa ne diyecek? ◆ Yahut, tabir-i âharla, yani: **Byzance – Constantinople** Kostantiniye yahut (yani, tabir-i âharla) İstanbul.

Où [zm.] Nerede, nereye: – **est-il?** Nerededir?; – **allez-vous?** Nereye gidiyorsunuz? ◆ Ki orada, ki oraya: **Le rang – je suis parvenu** Vâsıl olduğum makam (rütbe); **Le jour – je suis né** Doğduğum gün. ‖ **D'** – Nereden? ◆ İşte oradan. ‖ **Par** – Nereden, ne vasıta ile.

Ouaille [ims.] Dişi koyun. ◆ Sürü, reme, raiye. (Eski ve gayr-ı müsta'meldir.) ‖ (mec.) Bir piskoposun taht-ı idare-i rûhâniyesinde bulunan Hıristiyanlar, cemaat.

Ouais [hd.] Taaccüb beyan eder: Ue!, Â!, Ya!

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ouate [ims.] (*ou-è-te* yahut *ou-a-te*) Elbisenin, yorganın yüzüyle astarı arasına konulan atılmış yün, ipek, pamuk gibi şeyler. ◆ Pamuk gibi yumuşak şey. (Ekseriya *la* – denilip *l'* – denilmez.)

Ouater [ft.] İnce zamklı pamuk veya buna mümâsil ipek, yün gibi şeyler dikmek.

Oubli [imz.] Unutma, nisyan, ferâmuş.

Oublie [ims.] Kâğıt helvası.

Oublier [ft.] Unutmak, hatırdan çıkmak, ferâmuş etmek. ◆ Unutup bırakmak veya kaçırmak. ◆ İhmal etmek. ◆ Hatırdan çıkarmak, düşünmez olmak. ◆ İtibar ve riâyet etmemek, ehemmiyet vermemek. ‖ **S'** – Kendi vezâif ve menâfiini ihmal etmek. ◆ Hatırdan çıkmak. ◆ Vakti unutup gecikmek.

Oubliettes [ims. - cm.] Eski vakitlerde haps-i müebbetle mahpus mücrimîne mahsus derin ve karanlık zindan.

Oublieur [imz.] Kâğıt helvacı.

Oublieux,se [s.] Çok unutan, kolay unutan, unutkan.

Ouest [imz.] (*ouèstt*) Günbatısı, garp, mağrip, bahter.

Ouf [hr.] Uf!

Oui Evet: – **da** Hay hay. ‖ **Dire** – Evlenmek. = [imz.] Evet kelimesi. ‖ **Dire, prononcer le grand** – Evlenmek.

Ouïcou yahut **Ouycou** [imz.] Amerikalıların patates vesâireden çıkardıkları bira.

Oui-da (mr. Oui.)

Ouï-dire [imz.] Mesmûat, şâyia, rivayet. (cm.: des *ouï-dire*.)

Ouïe [ims.] İşitiş, sem', kuvve-i sâmia. = [cm.] Balıkların suyu ciğerlerine sokup çıkarmaya mahsus âzâ-yı teneffüsleri, balık kulağı. ◆ Kemanın tahtası üzerindeki delikler.

Ouillage [imz.] Fıçıda boş yer kalmamak için eksilen şarabın yerine şarap ilave etmek ameliyatı.

Ouiller [ft.] Fıçıda boş yer kalmamak için eksilen şarabın yerine şarap ilave etmek.

Ouïr [ft.] İşitmek, mesmu' olmak. ◆ Dinlemek, istimâ' etmek, ihale-i sem'-i itibar etmek. ◆ İs'af etmek. ‖ – **dire** Kulaktan işitmek.

Ouistiti [imz.] Amerika'nın bir nevi küçük maymunu ki gayet halim olur, Amerika şebeği.

Ouragan [imz.] Birkaç muhalif rüzgârın çarpışmasından hâsıl olan şiddetli fırtına, kasırga, bora, âsıf.

Ouralien,ne [s.] Rusya'nın Ural cibal-i kebiresine müteallik.

Ourdir [ft.] Dokunacak kumaşın arışını hazırlamak yani ipliklerini tezgâha koymak. ◆ Dokumak. ‖ (mec.) Tanzim etmek, yoluna koymak.

Ourdissage [imz.] Ulama yani kumaşın arışını hazırlama ameliyatı.

Ourdisseur,se [i.] Kumaşın arışını hazırlayan işçi.

Ourdissoire [imz.] Kumaşın arışını koymaya mahsus tezgâh, çulha tezgâhı.

Ourébie [ims.] Amerika'nın karaca boyunda bir cins yaban öküzü.

Ourler [ft.] Mendil vesâirenin kenarını kıvırıp dikmek, kenarını bastırmak.

Ourlet [imz.] Mendil vesâirenin kıvrılıp dikilmiş kenarı, basılmış kenar. ◆ Kenar. ◆ Kubbe veya bina çatısı üzerine konulan kurşun tahtalarının ek yeri.

Ours [imz.] (*s* okunur, okunmasa da caizdir.) Ayı, düb. ‖ (mec.) Kimse ile ülfet etmez adam. ‖ – **blanc** Beyaz ayı. ‖ – **mal léché** Terbiyesiz ve kaba adam.

Ourse [ims.] Dişi ayı, dübbe. ‖ (hy.) **Grande** – Dübb-i ekber. ‖ **Petite** – Dübb-i asgar. (Bunlara *Grand Chariot* ve *Petit Chariot* nâmları dahi verilmiştir.)

Oursin [imz.] (tt.) Deniz kestanesi, kunfuzu'l-bahr.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Oursine [ims.] Ümit burnuna mahsus ayı pençesi denilen nebat. (Lisan-ı avamda *pied d'ours* denilir.)

Oursiné,e [s.] (nb.) Dikenli, şevkî.

Ourson [imz.] Ayı yavrusu.

Ourvari [imz.] (mr. Hourvari.)

Outarde [ims.] Toy kuşu, hubârâ.

Outardeau [imz.] Toy kuşu yavrusu.

Outil [imz.] (*l* okunmaz) Alet, işçi ve sanatçı aleti, avadanlık. || (mec.) Alet, vasıta.

Outillage [imz.] Âlât ve edevat takımı, avadanlık (takımı).

Outillé,e [s.] Âlât ve edevatı ve avadanlığı olan. || (mec.) Mücehhez, lazım olan şeyleri hâiz.

Outillement [imz.] Âlât ve edevat itâsı veya tehyie ve tedariki.

Outiller [ft.] Âlât ve edevat vermek, avadanlık tedarik etmek. || (mec.) Vesâit-i lazımeyi tedarik ve istihzar etmek.

Outrage [imz.] Tahkir, terzil, tezlil, kesr-i namus. ◆ Zarar, halel. || – **par paroles** İtâle-i lisan. || – **par voies de fait** Muamele-i tahkiriye. || – **aux bonnes mœurs** Adab-ı umumîye mugayir fiil ve hareket. || – **public à la pudeur** Mugayir-i adap ve haya hareket-i aleniye. || **Dernier** – Bir kadının kocasına hıyaneti. ◆ Bir kadına fi'l-i şeni' icrası. || **Les** – **s du temps** Zaaf ve nâtüvâni ve ihtiyarlık hâlleri.

Outrageant,e [s.] Tahkir-âmiz. ◆ Muhill-i namus. || **Paroles** – **es** Muhill-i namus sözler veya kelimat-ı tahkiriye.

Outrager [ft.] Tahkir ve terzil etmek, namusa dokunmak. || (mec.) İhlal etmek, halel vermek.

Outrageusement [h.] Kemâl-i tahkir ve terzil ile, namusa dokunacak surette.

Outrageux,se [s.] Tahkir ve terzil eden, namusa dokunan, namus-şiken. ◆ (Şairâne) İras-ı zarar eden.

Outrance [ims.] İfrat, müfrit şey. || **à** – Son dereceye kadar, nihayet derecede, ifratla. (*à tout* – dahi denilir.)

Outre [ims.] Tulum, kırba.

Outre [hc.] Öte, öteye, ötede, mâverâ: **Passer** – Öteye geçmek, ilerisine gitmek; **Les guerres d'** – **mer** Denizin ötesindeki muharebeler, muharebat-ı mâverâ-yı bahr. ◆ -den başka, -den maada, -den fazla: – **la somme convenue** Müttefekun-aleyh olan mebâliğden başka, bundan maada. || **D'** – **en** – Bir taraftan bir tarafa, bir yandan bir yana. || – **mesure** Hadsiz, hesapsız, bî-şümar, ifrat ile. || **En** – Fazla olarak, bundan başka. || – **que** Değil yalnız.

Outré,e [s.] İfratlı, müfrit. ◆ Pek kızgın, hiddetli.

Outrecuidance [ims.] Kendi dirayet ve iktidarına çok güvenme, hodbinlik, hodpesendlik.

Outrecuidant,e [s.] Kendi dirayet ve iktidarına çok güvenen, hodbin, hodpesend.

Outrément [h.] İfratla, ifratlı olarak. ◆ Müfrit bir surette.

Outremer [imz.] (*mèr*) Çivit boya, lacivert taşından yapılan mavi boya.

Outre-passe [ims.] Orman memurlarının tayin ettikleri haddin ötesinde kesilen odun. (cm. des *outre-passe*.)

Outre-passer [ft.] Öteye geçmek, tecavüz etmek, aşmak. || – **les pouvoirs** Daire-i salâhiyeti tecavüz etmek.

Outrer [ft.] İşi mübalağaya vardırmak, ifrat etmek. ◆ Derece-i tahammülün mâfevkinde yormak veya taciz etmek.

Outre-tombe [imz.] Mâverâ-yı kabir, âhiret. ◆ Ba'de'l-mevt.

Outrigger [imz.] (*aoutt-ri-gheur*) Bir nevi kayık.

Ouvert,e [s.] Açık, meftuh, küşâde. ◆ Serd ve ityan edilmiş. ◆ Dikkatli. ◆ Zeki. || **Pays** – İstihkâmsız ve müdafaaya gayr-ı sâlih memleket ve mahal. || **Visage, air, caractère** – Serbest ve saf çehre, tavır, tabiat. || **à force** – **e** Silah-be-dest olarak, kuvve-i cebriye

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

ile. || à cœur – Tamamıyla açılarak, bir şey saklamayarak, itimad-ı tam ile. || à bras – Hüsn-i kabul ile. || à livre – Hazırlıksız, tedariksiz, derhal. || Tenir table – e Misafir kabul etmek, sofrası açık olmak. || Compte – Kapatılmamış hesap, açık hesap. || Payer à bureau – Derhal te'diye etmek.

Ouvertement [h.] Açıktan açığa, âşikâre, alenen.

Ouverture [ims.] Açık, yarık, fâsıla, delik. ◆ Açma, açılma, fetih, küşad. ◆ Medhal. || (mec.) Vasıta, çare, tedbir. ◆ Mübâşeret, ibtidar, fetih ve küşad, giriş. ◆ Bir iş hakkında en evvel olunan müzakerat ve teklifat. ◆ Tiyatro ve balonun ve musikinin iptidâsında çalınan makam, beste-i iftitahiye. || – d'un angle Bir zâviyenin derece-i vüs'ati. || – du viaduc Su kemerinin gözü. || Discours d' – Makale-i iftitahiye, küşad nutku. || – de la faillite İflasın küşadı. || – à cassation, à requête civile İade-i muhakeme veya temyizi mûcip esbab. || – d'une succession Bir terekenin tahriri, terekenin küşadı.

Ouvrable [s.] Jour – İş işlenebilir gün, iş günü, tatil olmayan âdi gün.

Ouvrage [imz.] İş, amel, kâr. ◆ Netice. ◆ Bir sanatkâr veya amelenin işlediği şey, mamulat, masnuat. ◆ Telif, tasnif, eser. ◆ İstihkâm, tabya: – fermé Kapalı istihkâm; – s avancés İstihkâmat-ı muharribe; – s détachés İstihkâmat-ı müfreze; – à corne Boynuz tabya; – à couronne Taç tabya; – non-revêtu Astar duvarı olmayan istihkâm. || Louage d' – Amel üzerine vârid olan icâre.

Ouvrager [ft.] Pek büyük bir dikkatle işleyip tezyin etmek.

Ouvraison [ims.] Mevadd-ı iptidâiyeyi kabil-i isti'mal bir hâle getirme.

Ouvrant,e [s.] Açılan. || à portes – es Bir kasaba veya kalenin kapıları açıldığı vakit. || à jour – Ale's-sabah. = [imz.] Pencere kanadı.

Ouvré,e [s.] İşlenmiş, mamul. ◆ Tezyin olunmuş.

Ouvreau [imz.] Camcı fırınının nefesliği.

Ouvrée [ims.] Eski bir arazi ölçüsüdür ki bir adamın bir günde işleyebildiği miktardan ibarettir.

Ouvrer [ft.] Yapmak, imal etmek. = [fl.] İşlemek.

Ouvreur,se [s.] Açıcı, açan. = [ims.] Tiyatro localarını açmakla muvazzaf kadın.

Ouvrier,ère [i.] İşçi, ırgat, amele, rençber, gündelikçi. = [s.] Classe – ère Amele sınıfı. || Jour – İş günü. || – charpentier Dülger. || – mécanicien Çarkçı.

Ouvrir [ft.] Açmak, fetih ve küşad etmek. ◆ Ayırmak, tefrik etmek. ◆ Yarmak, delmek. ◆ Açmak, tesis etmek. ◆ İptidâ serd ve teklif etmek. ◆ Başlamak, bed' ve mübâşeret ve küşad etmek. || (mec.) Halletmek, tenvir ve izah eylemek. || – de grands yeux Büyük bir taaccüb veya hırs ve tamahla bakmak. || – son cœur Açılmak, kalbindekini tamamıyla söylemek. || – un crédit Emniyet etmek, veresiye vermek. || – le feu Ateşe başlamak. || – la veine Kan almak.|| – la carrière Yol almak.|| – la marche En önde yürümek. ◆ Ön ayak olmak. || – la lice Mücadele veya münakaşaya başlamak. || – un emprunt Şu kadar faiz ile şu kadar meblağ istikrazına talip bulunduğunu beyan ve ilan etmek. = [fl.] Açılmak. ◆ (Kapı hakkında) Açılmak: Cette porte ouvre sur le jardin Bu kapı bahçeye açılır. || S' – Açılmak, fethol unmak. || (mec.) Açılmak, mâfizzamir tamamıyla beyan ve izhar etmek. || – un passage Yol bulmak, kendine yol açmak.

Ouvroir [imz.] Fukara kadın ve kızlarının işlettirilmesine mahsus işçi tezgâhı veya hâne ve dairesi.

Ovaire [imz.] (tşr.) Yumurtlayan hayvanların yumurtalarının hâsıl olduğu mahal, yumurta bezleri, mebîz. || (nb.) Hububat mahfazasının alt tarafı, mebîz.

Ovalaire [s.] Yumurta şeklinde, beyziyü'ş-şekl.

Ovale [s.] Yumurta şeklinde olan, beyzî.

Ovaliser [ft.] Beyzî yapmak.

Ovariotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı mebîz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ovarisme [imz.] (fls.) Mezheb-i mebîziyûn.

Ovarite [ims.] (t.) İltihab-ı mebîz.

Ovation [ims.] Fevkalâde ta'zim ve tebcil, alkış. ◆ Taltif. ◆ İltifatnâme.

Ove [imz.] Yumurta şeklinde tezyinat-ı mimariye, tezyinat-ı mimariye-i beyziye.

Ové,e [s.] Yumurta şeklinde, beyzî.

Ovibos [imz.] Amerika-yı Şimalî'ye mahsus bakar-ı miskî.

Oviculture [ims.] (tt.) Kuş yetiştirmek fenni.

Oviduete [imz.] (tşr.) Mecra-yı beyziye.

Ovignénèse [ims.] Tenasül-i beyzî, yumurta ile vuku bulan teksir-i nesil.

Ovillé,e [s.] (tt.) Sebhî: **Excrément** – Koyun tersi nevinden olan necâset, necâset-i sebhiye.

Ovine [sms.] **Espèce** ve **Race** – Koyun ve keçi cinsi.

Ovipare [i. - s.] (tt.) Yumurtadan çıkan hayvanlara ıtlak olunur, müvellidetü'l-beyz.

Ovisac [imz.] (tşr.) Kîs-i mebîz.

Ovogénie [ims.] Tekevvün-i beyz.

Ovoïde [s.] Yumurta şeklinde, beyziyü'ş-şekl.

Ovoir [imz.] Kuyumcuların nikavar dedikleri kalem.

Ovologie [ims.] (hyv.) Mebhas-i beyza.

Ovovivipare [i. - s.] (tt.) Yumurtaları karınlarında açılan hayvanlara ıtlak olunur, müvellid-i beyz-i hay.

Ovulaire [s.] (nb.) Henüz teşekkül etmeye başlamış hububata mensup, büyeyzî. ‖ (tt.) Şekil ve cesâmeti tavuk yumurtasına karib bulunan.

Ovulation [ims.] (t.) Huruc-ı büyeyziye.

Ovule [imz.] (nb.) Henüz teşekkül etmeye başlamış hububat, büyeyz.

Oxacides [imz. - cm.] (k.) Hâmızat-ı müvellidü'l-humûza.

Oxalate [imz.] (k.) Hâmız-ı hummaz ile bir esastan milh, hummaziyet.

Oxalide [ims.] Uşkun denilen yer sarmaşığı nevi.

Oxalidées [imz. - cm.] (nb.) Hummaziye fasîlesi.

Oxalique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı hummaz.

Oxalurie [ims.] (t.) Tebevvül-i hummaziyet.

Oxalurique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı bevl-i hummaziyet.

Oxamiée [ims.] (k.) Oksamye.

Oxatyle [imz.] (k.) Hâmız-ı bîh.

Oxéolat [imz.] (syd.) Deva-i hallî.

Oxéolé [imz.] (syd.) Edviye-i halliye.

Oxfordien,ne [s.] (arz.) **Étage** – Tabaka-i oksfordiye.

Oxybase [ims.] (k.) Humz-ı esasî.

Oxybromure [imz.] (k.) Brom-ı humzî.

Oxycéphale [imz.] (hyv.) Mığra denilen büyük yılan balığının rüşeymi.

Oxychélie [imz.] (hyv.) Zü'ş-şefe-i haddî fasîlesinden Amerika'ya mahsus bir cins küçük böcek.

Oxychloracétyle [imz.] (k.) Oksiklorasetil.

Oxychlorate [imz.] (k.) Oksikloriyet.

Oxychloracarbonique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı oksiklor-ı fahm.

Oxychlorure [imz.] (k.) Klor-ı humz.

Oxycoïe [ims.] (t.) Hiddet-i sâmia.

Oxycrat [imz.] (*t* okunmaz) Su ile sirke mahlutu, mâ-i muhallel.

Oxycyanobenzoyle [imz.] (k.) Humz-ı kiyanüs-i aselbend-i bîh.

Oxycyanure [imz.] (k.) Kiyanüs-i humz.

Oxydable [s.] (k.) Müvellidü'l-humûza ile terekküb edebilir, kabil-i tahammuz.

Oxydant,e [s.] Tahammuz ettiren.

Oxydation [ims.] (k.) Müvellidü'l-humûza ile bi't-terekküb veya hâmız hâline geçme, tahammuz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Oxyde [imz.] (k.) Bir cismin hâmız olmak üzere müvellidü'l-humûza ile terekkübünden hâsıl olan cism-i mürekkep, humz.

Oxyder [ft.] (k.) Bir cismi müvellidü'l-humûza ile bi't-terekküb humz hâline geçirmek, tahmiz etmek. ◆ Paslatmak. || **S'** – Humz hâline geçmek, tahammuz etmek. ◆ Paslanmak.

Oxydule [ims.] (k.) Hamîz.

Oxygénable [s.] (k.) Müvellidü'l-humûza ile terekküb edebilen, kabil-i tahammuz.

Oxygénation [ims.] (k.) Bir cismin müvellidü'l-humûza ile terekkübü, tahammuz.

Oxygène [imz.] (k.) Ecsam-ı basîteden bir unsur ki havanın teneffüse yarar kısmını teşkil eder, müvellidü'l-humûza.

Oxygéné,e [s.] (k.) Müvellidü'l-humûzayı hâvi, muhammaz.

Oxygéner [ft.] (k.) Bir cismi müvellidü'l-humûza ile terkip etmek, tahmiz etmek.

Oxyhydrique[64] [s.] (k.) Müvellidü'l-mâî.

Oxyiodure [imz.] (k.) İyod-ı humz.

Oxymel [imz.] Bal ile su ve sirkeden mürekkep şerbet, sirkencübin.

Oxymétrie [ims.] (k.) Mukayese-i humûzat.

Oxyopie [ims.] (t.) Hiddet-i bâsıra.

Oxyosphrésie [ims.] (t.) Hiddet-i şâmme.

Oxyphlegmasie [ims.] (t.) İltihab-ı şedid.

Oxyphonie [ims.] (t.) Hiddet-i savt.

Oxyphosphure [imz.] (t.) Fosfor-ı humz.

Oxyregmie [ims.] (t.) Tecşiye-i hâmıza, mide ekşimesi.

Oxyrynque [i. - s.] (hyv.) Zü'l-minkar-ı hâd.

Oxyrrhodin [imz.] (syd.) Hall-i verdî.

Oxysaccharum [imz.] (syd.) Sükker-i muhallel.

Oxysel [imz.] (k.) Milh-i humz.

Oxystomes [imz. - cm.] Zü'l-fem-i hâd fasîlesi.

Oxysulfure [imz.] (k.) Kibritiyet-i humz.

Oxyton,ne [s.] (ed.) Hece-i ahîri imâleli olan, mümal.

Oyant [s.] İşiten, dinleyen, sâmi', müstemi'. = [i.] (hk.) – **compte** Kendisine hesap verilecek adam, muhâsibun-ileyh.

Ozène [imz.] (t.) Karha-i hayşum, netâne-tü'l-enf.

Ozocérite [ims.] (k.) Şem'-i madenî, yer sakızı, ozoserit.

Ozonateur [imz.] (syd.) Dâfi'-i taaffün bir alet-i tebhir, ozonatör.

Ozon [imz.] (k.) Ozon gazı.

Ozoné,e [s.] (k.) Ozon denilen gazı hâvi.

Ozonéine [ims.] (k.) Dâfi'-i taaffün bir mâyi, ozonein.

Ozonomètre [imz.] Mikyas-ı ozon.

64 Orijinal metinde Oxyhdrique şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜRK DİL BİLİMLERİ AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tubaed.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

P

P [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin on altıncı harfi ve huruf-ı sâmitesinin on ikincisi. "پ" gibi okunur; yalnız: *Exempter, Compte, Baptême, Prompte, Baptiste* kelimeleriyle bunların *Exemption, Baptismal* kelimelerinden başka müştakkatında ve kelimenin âhirinde okunmaz. ◆ *ph* terkibi "ف" gibi okunur. ◆ *P. S.* harfleri zeyl, hâmiş, tahşiye mânâsını müfid olan *post scriptum* terkibinden muhaffeftir. ◆ *P.* harfi Fransızcada rahiplere verilen *Père* lakabına delâlet eder. || *P. A.* harfleri *propriété assuré* yani sigortalı mülk kelimelerinin muhaffefidir. || Musikide *P* harfi *piano* yani âheste mânâsını ifade eder. ◆ *PP* Âheste âheste, pek yavaş ve *PPP* ise son derecede yavaş mânâsına delâlet eyler. || Eczacılık âleminde *P* harfi bir tutam, bir kısım mânâlarını iş'ar eder. || Kimyada *P.* yahut *ph.* fosfor, *Pb.* kurşun, *Pd.* palladyum, *Pt.* platin demektir. || Riyâziyede kadem mânâsına olan *pied*'den bazen dahi parmak mânâsına gelen *pouce* kelimesinden kinâye olur. || Ticarette *P* harfi protesto mânâsını iş'ar eder. ◆ *A. P.* harfleri *à protester* yani protesto edilecek mânâsına müsta'meldir. ◆ *3 P. %* gibi yerlerde *pour 3* kelimesinin yerini tutar. || Münasebat-ı âdiyede *P.P.C.* harfleri *pour prendre congé* yani li-ecli'l-veda kelimelerinden muhaffef olarak kullanılabilir. || Bir silsilenin on altıncısını iş'ar eder. || Eski Fransız sikkelerinin üzerinde Dijon şehrinde darp edilmiş olduklarına alâmet idi.

Paca [imz.] (hyv.) Hanâzir-i bahriye fasîlesinden küçük Amerika domuzu.

Pacage [imz.] Otlak, mera. || **Droit de** – Hakk-ı ra'y, mera hakkı, otlaklık.

Pacager [ft. - fl.] Otlatmak.

Pacanier [imz.] Amerika kara ceviz ağacı.

Pace [imz.] (mr. in-pace.)

Pacha [imz.] (Türkçeden me'huz) Paşa.

Pachalik [imz.] (Türkçeden me'huz) Paşalık, vilayet, eyalet, mutasarrıflık, livâ.

Pachaïer [imz.] Amerika'nın bir cins büyük kakao ağacı.

Pachomètre [imz.] (*ko*) Aynaların sihanını ölçmeye mahsus alet.

Pachitier [imz.] Amerika'nın bir cins büyük kakao ağacı.

Pachyblépharose [ims.] (*ki*) (t.) Dahâmet-i cefn.

Pachydermatocèle [ims.] (*ki*) Verem-i dahmü'l-cild.

Pachyderme [imz.] (*ki*) (tt.) Fil ve gergedan gibi derileri kalın hayvan, dahîmü'l-cild.

Pachyméningite [ims.] (t.) İltihab-ı sehâyâ-yı mütedahhime.

Pacificateur,trice [i. - s.] İade-i asayiş eden, muslih. ◆ Aştîperverâne, sulhcûyâne. || **Des tentatives – trices** Teşebbüsat-ı aştîperverâne.

Pacification [ims.] İade-i asayiş, sulh ve müsâlemetin takarrürü. ◆ Teskin.

Pacifier [ft.] Sulh ve asayişi iade etmek, teskin etmek.

Pacifique [s.] Sulh ve asayişi seven, sulhperver. ◆ Sakin, rahat, sulh ve asayişle geçen. ‖ **Océan** – Amerika'nın cihet-i garbiyesinde bahr-ı muhit, Bahr-ı Muhit-i Mutedil, Bahr-ı Muhit-i Kebir. ‖ (hyv.) Bahr-ı Muhit-i Kebir'de yaşayan.

Pacifiquement [h.] Sulh ve müsâlemetle, sulhen, sulhperverâne. ◆ Sükûnetle, bilâhiddet, bilâ-nizâ.

Pacotille [ims.] Gemi yolcularının yahut tayfaların gidecekleri yerde satmak üzere meccânen nakle me'zun oldukları az miktar eşya. ‖ **Marchandises de** – Avrupa'da satılamayıp müsta'merata gönderilen âdi mal ve emtia, ednâ cins mal. ‖ (mec.) Eşya-yı mütenevvia yığını.

Pacquage [imz.] Salamuracılık, balık tuzlayıcılık sanatı.

Pacte [imz.] Ahit, muâhede, mukavele, peyman, misak, iştirak. ‖ (hk.) Şart, mukavele, müşârata. ‖ – **commissoire** Tarafeynden birinin taahhüdünü adem-i icra hâlinde diğer tarafın fesh-i akde olan salâhiyeti, şart-ı fesh. ‖ – **de réméré** Şart-ı vefa.

Pactiser [ft.] Akd-i itilâf ve mukavele etmek, uyuşmak.

Pactole [imz.] Menba-ı servet. (Aydın taraflarında olan Lidya memleket-i kadîmesinin içinden akan ve altın tozu çıkaran bir nehrin isminden müsteardır).

Padou [imz.] Yarı ipek yarı yün veya pamuk kurdele ve şerit.

Padouan,e [i. - s.] İtalya'nın Padu memleketi ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik. = [ims.] Kadîmen Padu'da madrub sikkenin taklidi.

Paf [hd.] Paf! Çat! = [imz.] Ayakkabı. ◆ Şarap. = [s.] Sarhoş.

Pagaie [ims.] Akvam-ı vahşiyenin isti'mal ettikleri pek kısa kayık küreği.

Paganiser [ft.] Müşrik etmek.

Paganisme [imz.] Müşriklerin dini, şirk, putperestlik.

Page [ims.] Sayfa. ◆ Bir sayfanın mündericatı. ‖ **Mettre en** – Sayfa bağlamak.

Page [imz.] Maiyet-i hükümdarî hademesi.

Pagel [imz.] Bir cins mercan balığı.

Pagination [ims.] Kitap sayfalarının rakamları. ◆ Terkip ve terkim-i sahâif.

Paginer [ft.] Bir kitabın sayfalarına rakam koymak.

Pagne [imz.] Çıplak gezen vahşilerin bellerinden aşağı sardıkları peştemal. ◆ Hastahanedeki bir hastaya yahut bir mahpusa dışarıdan götürülen yiyecek ve emsali şey.

Pagnon [imz.] Sedan'da yapılan pek ince siyah çuha.

Pagnote [imz.] Korkak, cebin (Eski kelime.) = [s.] **Mont** – Bir muharebeyi hiç tehlikeye maruz kalmaksızın seyretmek kabil olan mürtefi mahal.

Pagode [ims.] Hind ve Çin büthânesi. ◆ Büt, sanem. ◆ Başı müteharrik küçük ve kaba heykel. ◆ Hind'in bir altın sikkesi.

Pagodite [ims.] (mad.) Resim taşı, büt taşı.

Pagre [ims.] Öksüz balığı.

Pagure [ims.] Bir cins pagurya.

Paguriens [imz. - cm.] Pagurya fasîlesi.

Paie [imz.] (mr. Paye.)

Paiement [imz.] (mr. Payement.)

Païen,ne [i. - s.] Müşrik, Mecusi, putperest. ◆ Müşriklere müteallik. ◆ Dinsiz.

Paillard,e [i. - s.] Nefs ve şehvete tâbi, sefih.

Paillardise [ims.] Nefs ve şehvete tâbiiyet, sefâhet.

Paillasse [ims.] Ot minder. ◆ Karın.

Paillasse [imz.] Cambaz ve hokkabazların yanlarında kendilerini taklit eden mudhik oyuncu, palyaço, soytarı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Paillasson [imz.] Kunduraların altını silmek için kapının önüne konulan kaba hasır, paspas. ◆ Kışın ağaçları dondan muhafaza için sarmaya mahsus kaba hasır. ◆ Gürültüden, güneşten tahaffuz için pencerelerin önüne konulan ince hasır perde. ◆ Çapkın.

Paille [ims.] Saman, tibn, kâh. ◆ Isâga olunan madenlerde kalan boş mahaller ve yarıklar, dökme çapağı, karınca. ◆ Zî-kıymet taşların suyunda bulunan kusur. || (mec.) Gayet ehemmiyetsiz, kıymetsiz şey. || Rompre la – Bozuşmak. || Feu de – Az süren şiddetli heves ve arzu veya buğz ve kin. || Tirer à la courte – Uzunlukları muhtelif olan saman parçalarıyla kura çekmek. ◆ Ehemmiyetsiz, değersiz adam.

Paille-en-queue [imz.] Kuyruğu çatal ve iki saman teli gibi ince olan deniz kırlangıcı (kuş).

Pailler [imz.] Samanlık. ◆ Saman demeti, yığını. ◆ Zahire ambarlarının bulundukları avlu.

Pailler [ft.] Samanla örtmek, samanla kaplamak.

Pailler,ère [s.] Samanlıkta, saman ile beslenmiş.

Paillet [s.] Vin – Rengi açık kırmızı şarap.

Pailleté,e [s.] Samana bulaşmış, samanlı.

Paillette [ims.] Bazı nehirlerden çıkan küçük altın rîzeleri. ◆ Altın veya gümüşten ince pul, pul. || (nb.) Pul şeklinde küçük yaprak, felse.

Pailleur,se [i.] Saman satan veya taşıyan, samancı.

Pailleux,se [s.] Dökülürken boş ve kabarcık hâlinde kalmış (maden), çapaklı, karıncalı. ◆ İçinde saman bulunan.

Paillis [imz.] Ahırda gübrenin altına serilen saman.

Paillon [imz.] Büyük pul. ◆ Bir tarafı renkli ince bakır yaprağı. ◆ Lehim parçası.

Paillot [imz.] Çocuk yatağının üzerine konulan küçük minder.

Pain [imz.] Ekmek, nan. ◆ Kelle, kalıp, topak. || – de munition Tayın ekmeği. || – blanc Has ekmek. || – bis Esmer ekmek, simitçi ekmeği. || – de luxe Francala. || – d'épice Çavdar unu ile baldan ve bazı baharattan yapılan bir ekmek. || – bénit Hıristiyanların bir âyinlerinde kilisede dağıttıkları ekmek. || – de cire Balmumu kellesi, topağı. || – de savon Sabun kalıbı. || – de sucre Kelle şeker. || – à cacheter Mektup yapıştırmaya mahsus pul. || Manger son – dans sa poche, dans son sac Hodbinâne bir surette yaşamak, malından kimseye bir şey vermemek. || C'est – béni Oh, pek âlâ oldu, müstahaktır! || Arbre à – Ekmek ağacı.

Pair [imz.] Eski Fransa hükümdarlarına tâbi prens. ◆ Fransa'nın bundan mukaddemki meclis-i âyânı âzâsından bulunan adam. ◆ El-yevm İngiltere'de lordlar kamarası âzâsından adam.

Pair,e [s.] Müsâvi, akran. ◆ Bedel-i misl. ◆ Tesâvi-i fiyat. || Nombre – İki rakamıyla kabil-i taksim olan adet, aded-i zevc. = [imz.] Küfüv, akran. ◆ Eş. || Au – Umur ve hususatın ne merkezde olduğuna vâkıf. ◆ Boğazı tokluğuna. || Rente au – Kıymet-i asliyesiyle esham ki başa baş demektir. || Être au – Başa baş olmak. || Au dessous du – Bedel-i mislinden dûn. || Rembourser au – Başa baş yani bedel-i misliyle te'diye etmek. || Billets reçus au – Nakit makamında başa baş olarak kabul edilen tahvilat. || – ou non? Tek mi çift mi? (oyunu). || De – Müsâvat üzere, mütesâviyen. || Hors de – Emsalsiz, bî-nazîr. = [cm.] Akran.

Paire [ims.] İki adet, bir çift: Une – de gants Bir çift eldiven. ◆ İki parçadan mürekkep şey: Une – de ciseaux Bir makas (mıkraz).

Pairement [h.] Çift olarak; Nombre – paire Nısfı dahi çift bulunan çift adet.

Pairesse [ims.] Fransa'nın bundan mukaddemki meclis-i âyânı âzâsından birinin zevcesi.

Pairie [ims.] Eski Fransa hükümdarlarına tâbi prenslerin sıfat ve hükûmet ve ülkesi. ◆ Fransa'nın bundan mukaddemki meclis-i

âyânının âzâlığı. ◆ El-yevm İngiltere'de lordlar kamarası âzâlığı.

Pairole [imz.] Büyük bakır kazan.

Paisible [s.] Yavaş huylu, sakin, halim. ◆ Rahat, asayişli, sükûnetli. ◆ Taarruz ve tecavüzden sâlim, âsûde. ◆ Teskin eden, sükûnet-bahş.

Paisiblement [h.] Rahat ve asayişle, âsûde-hâl olarak.

Paissant,e [s.] Otlayan.

Paisseau [imz.] (mr. Échalas.)

Paissiler [ft.] (zra.) Sırık, herek etmek.

Paisson [ims.] Orman ve korularda hayvanların otladıkları ve yedikleri yeşillik, ot. ◆ Hayvanları ve bilhassa domuzu otlatma.

Paitre [ft.] Tasrifi: *Je pais*, *tu pais*, *il paît*, *nous paissons*, etc; *je paissais*, *nous paissions* Mazisi yoktur; *je paîtrai*, *nous paîtrons*; *je paîtrais*, *nous paîtrions*; *pais*, *paissons*, *paissez*; *que je paisse*, *que nous paissions*. İltizâmiye-i mazisi yoktur; *paissant*; İsm-i mef'ûlü yoktur.) Otlatmak, ra'y etmek, gütmek. || (mec.) Doyurmak. = [fl.] Otlamak.

Paix [ims.] Sulh, asayiş, silm. ◆ Sulh muâhedenâmesi: **Signer la** – Muâhede-i sulhiyeyi imza etmek. ◆ Rahat, huzur. ◆ İyi geçinme, hüsn-i vifak. ◆ Sükûn, sükûnet. ◆ Barış, musâlaha, müsâlemet. || – **et aise** Hayat-ı sâkinâne. || **Faire la** – **de quelqu'un** Birini barıştırmak. || **Juge de** – Sulh hâkimi. || **Traité de** – Muâhede-i sulhiye. || **Préliminaires de la** – Mukaddemat-ı sulhiye. || **Négociations de la** – Müzakerat-ı sulhiye. || – **fourrée** yahut – **platrée** Devamsız sulh. || **Pied de** – Vakt-i hazar. ◆ Vakt-i hazar-ı mevcudî. || **Officier de** – Polis çavuşu. || **En** – Kemâl-i sükûn ve âsûdegî ile. = [hd.] Susun! Gürültü etmeyin.

Pal [imz.] Kazık, veted. ◆ Eski zamanda müsta'mel kazık cezası. (cm.: des *pals* ve des *paux*.)

Paladin [imz.] Eski Fransa imparatoru Şarlman'la beraber harbe giden prenslerin beheri. ◆ Eski şövalye romanlarında zâdegândan serseri adam, asilzâde türedisi. ◆ Gayet cesur ve zarif ve kibar olmak iddiasında bulunan adam.

Palafittes [ims. - cm.] (arz.) İsviçre göllerindeki muhtelif mezraalara denir ki derûnlarında âsâr-ı benî-beşere tesadüf olunur.

Palais [imz.] Saray. ◆ Büyük ve güzel konak. ◆ Adliye dairesi. ◆ Avukatlık: **Renoncer au** – Avukatlıktan vazgeçmek. || **Termes de** – Istılahat-ı adliye. || **Style de** – Sakk-ı kavânîn. || – **de justice** Adliye nezâreti dairesi.

Palais [imz.] Damak, hanek. || (mec.) Tat, zevk, kuvve-i zâika.

Palan [imz.] (bhr.) Pek ağır şeyleri kaldırmaya mahsus müteaddit ipli palanga. || **Affaler le** – Tiramola palanga etmek. || **Tirer le** – Yürya palanga etmek.

Palanche [ims.] Yoğurtçu ve emsali esnafın güğüm vesâireyi kaldırmak için omuzlarına vurdukları sırık.

Palançon [imz.] Bağdadî bölmelerin altındaki tabanlar ve hatıllar.

Palancre [ims.] Parakete denilen çok iğneli olta.

Palanque [ims.] (as.) Palanka tabya.

Palanquin [imz.] Aksâ-yı şark ağniyâsının kullandıkları tahtırevan, mahfe.

Palanquin [imz.] Küçük palanga.

Palastre [ims.] Kilidin diş tarafı, tablası, kilit tahtası.

Palatal,e [s.] Dilin damağa dokunmasıyla telaffuz olunan hurufa ıtlak olunur. || **Lettres** – **es** Huruf-ı hanekiye. (*d* ve *t* harfleri gibi.)

Palatin,e [s.] Vaktiyle Avrupa'ca bir prensin nezdinde bir memuriyeti olan adamlara ıtlak olunur idi. || **Électeur, prince** – Ren Nehri sevâhilinde emlâki bulunan Almanya prensi. = [imz.] Macaristan'da vali. ◆ Lehistan vilayetlerinden birinin valisi.

Palatin,e [s.] (tşr.) Damağa mensup ve müteallik, hanekî.

Palatinat [imz.] *Palatin* unvanını hâiz adamın hâl ve sıfatı ve taht-ı idaresinde bulunan memleket.

Palatine [ims.] *Palatin* unvanını hâiz adamın zevcesi veya bunun hanedanına mensup kadın. ◆ Kadınların kışın boyunlarına sardıkları kürk, kürkten boyun sargısı.

Palatite [ims.] İltihab-ı hanek.

Palato [s.] (tşr.) Hanekî.

Pale [i.] Kayık küreğinin suya giren yassı kısmı, palası. ◆ Değirmen savağı kapısı. ◆ Vapur pervanesi kanadı. ◆ Kilisede kullanılan mukavvadan murabba bir kapak.

Pâle [s.] Sararmış, solgun, benzi atmış. ◆ Sönük, kuvvetsiz, zayıf. ◆ Açık renkte olan. ◆ Mükedder, hazin.

Paléacé,e [s.] (nb.) Felse denilen pul şeklinde ince yaprakları bulunan çiçeklere ıtlak olunur, zü'l-felsat.

Paléage [imz.] Zahireyi savurma, kürekleme ameliyatı.

Palée [ims.] Bir set teşkil etmek üzere yere dikilmiş kazıklar sırası.

Palefrenier [imz.] Seyis, ispir.

Palefroi [imz.] Eski vakitlerde Avrupa'ca prenslere mahsus müzeyyen rahtlı at, alay atı, rahş. ◆ Kibar kadınların rükûbuna mahsus yumuşak huylu at.

Palémon [imz.] Teke, karides nevi.

Palémoniens [imz. - cm.] Teke fasîlesi.

Paléogéographie [ims.] Küre-i arzın ezmine-i kadîmesi coğrafyası.

Paléographe [imz.] Âsâr-ı atîka yazılarını hall ve kıraat etmekte mahir adam, kühen-hân.

Paléographie [ims.] Âsâr-ı atîka yazılarının hall ve kıraati ilmi, ilm-i kühen-hânî.

Paléographique [s.] Âsâr-ı atîka yazılarını hall ve kıraat etmek ilmine mensup ve müteallik, kühen-hânî.

Paléologie [ims.] Elsine-i kadîme ve âsâr-ı atîka yazılarını bilme fenni.

Paléontographie [ims.] ve:

Paléontologie [ims.] Edvar-ı sâbıka-i arziyede yaşamış olup devrimizde cinsleri münkariz ve yalnız müstehâseleri (tahaccür etmiş ecsam ve enkazı) mevcut bulunan hayvanat ve nebatattan bahseden ilim, mebhasü'l-müstehâsat.

Paléontologique [s.] El-yevm yalnız müstehâseleri bulunan edvar-ı sâbıka-i arziye hayvanat ve nebatatı ilmine, mebhasü'l-müstehâsata müteallik. (*Paléontographique* dahi denilir.)

Paléontologiste [imz.] ve:

Paléontologue [imz.] El-yevm yalnız müstehâseleri mevcut olan edvar-ı sâbıka-i arziye hayvanat ve nebatatı ilminde âlim olan, mebhasü'l-müstehâsat erbabından.

Paléosaure [imz.] (hyv.) Zıbâbiye fasîlesinden timsah-ı müstehâs.

Paléothérides [ims. - cm.] (arz.) Eosen[65] tabakasında müşâhede olunan zatü'l-azlâf fasîlesinden beher ayağında üç parmak bulunan paleoterides kabilesi.

Paléothérium [imz.] (*omm*) El-yevm yalnız müstehâsatı bulunan hayvanat-ı dahîmetü'l-cildden gergedan nevi.

Paléozoïque [s.] Kable't-tufan, en eski zamanlarda teşekkül etmiş ve mevcut bulunmuş olan. || **Rochers – s** Kable't-tufan, en eski zamanlarda müteşekkil kayalar.

Palermitain,e [i. - s.] Sicilya'nın Palermo şehri ahalisinden veya şehr-i mezkûra mensup ve müteallik olan.

Paleron [imz.] Sığır ve emsali hayvanatın omuz küreği.

Pâles-couleurs [ims. - cm.] (t.) Levn-i hâsif, fakrü'd-dem.

Palestine [ims.] Yirmi iki puntoluk bir nevi büyük dökme hurufat. = [ihs.] Kudüs-i Şerif havalisi, arz-ı Filistin.

Palestre [ims.] Eski Yunanlı ve Romalıların icra ettikleri talim ve idman-ı beden, güreş, jimnastik. ◆ Bunun icrasına mahsus mahall-i umumi.

65 fr.: éocène.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Palestrique [s.] Eski Yunanlı ve Romalıların jimnastiklerine veya jimnastikhânelerine ve talim-i beden ve idmanlarına müteallik. = [ims.] Sanat-ı talim-i beden ve idman.

Palet [imz.] Kaydırak.

Paletot [imz.] Palto. || – **sac** Arkası bele yapışık olmayan palto.

Palette [ims.] Ressamların yassı ve beyzi-yü'ş-şekl boya tahtası veya tabağı, palet. ◆ Elvan. ◆ Tahta kürek. ◆ Vapurun pervane tahtası. ◆ Hacamat şişesi. || (ht.) Micdaf. ◆ Kan almaya mahsus hacamat fincanı.

Palétuvier [imz.] Hind ve Amerika'ya mahsus sakız ağacı nevi.

Pâleur [ims.] Sararma, sarılık, beniz sarılığı, solgunluk.

Pali [imz.] Serendip ceziresinin ahalisi indinde mukaddes addolunan lisan-ı kadim. = [s.] **La langue palie** Lisan-ı Pali ki Sanskrit yani eski Hind lisanının en halis olanıdır.

Palicare yahut:

Palikare [imz.] Yunan milli askerine verilmiş olan nâm, palikarya.

Palier [imz.] Merdivenin beher katta veya döndüğü yerdeki aralığı, merdiven sahanlığı. || **Être sur son** – Kendi yerinde, hânesinde, memleketinde olmak.

Palification [ims.] Temel toprağının kazıklarla takviye ve tahkimi ameliyatı.

Palifier [ft.] Kazıklarla takviye ve tahkim etmek.

Palimpseste [imz.] Yeniden yazı yazılmak üzere eskisi silinebilir bir nevi tirşe varak ve kitap ki zaman-ı kadimde müsta'mel idi. ◆ Bu suretle eski yazısı silinmiş kitap.

Palindrome [imz. - s.] (ed.) Kalb-i müstevî veya maklûb-ı müstevî denilen sanat-ı bediiye ki o suretle yapılan bir nazım aşağıdan yukarıya okunduğu hâlde dahi doğru okunmuş gibi çıkar.

Palindromie [ims.] (t.) Hastalığın avdet ve teceddüdü, nüks.

Palingénésie [ims.] Hayata avdet, yeniden tevellüd, yeniden zuhur, teceddüd.

Palingénésique [s.] (fls.) Yeniden tevellüd ve zuhura müteallik, teceddüdî (*Palingénésiaque* dahi denilir.)

Palinod [imz.] (ed.) Her kıtasının sonunda tekerrür eder bir beyti bulunan kaside, nakaratlı manzume, terci-i bend.

Palinodic [ims.] (ed.) Bir şair veya muharririn evvelki eserinde bast etmiş olduğu fikri tekzip veya inkârla veyahut o fikirden rücuyla neşreylediği eser-i sânî.

Pâlir [fl.] Sararmak, solmak. ◆ Rengi kaçmak. || – **sur les livres** Çok mütalaa etmek. = [ft.] Sarartmak, soldurmak.

Palis [imz.] Kazık. ◆ Kazık seddi. ◆ Kazıkla ihâta olunmuş müfrez mahal.

Palissade [ims.] Kazıklarla yapılmış bölme veya set, şarampol. ◆ Birbirine yakın ve bir sıra üzere dikilmiş eşcar safı.

Palissadement [imz.] Şarampol yapma, şarampol ile tahkim etme.

Palissader [ft.] Şarampol yapmak, şarampol ile tahkim etmek.

Palissage [imz.] Ağaç dallarını çardak ve duvar üzerine yatırmak için budama ameliyatı.

Palissandre yahut **Palixandre** [imz.] Gine'nin yeni dünya pelesengi ağacı ki içi sarı ve siyah damarlarla müzeyyen menekşe renginde olmakla kerestesi gayet makbuldür.

Pâlissant,e [s.] Sararan, solan, rengi uçan.

Palisser [ft.] Ağaç dallarını duvar veya çite yapıştırarak duvar veya çitin yüzünü örtmek, ağaç dallarını ispalyaya bağlamak.

Palisson [imz.] Derileri açmaya mahsus demirden debbağ muştası.

Paliure [ims.] Yaban unnabı.

Palladium[66] [imz.] (*omm*) (k.) Ecsam-ı basîteden sert bir nevi maden, paladyum.

66 Orijinal metinde Paliadum şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Palladium [imz.] (*omm*) Esâtir-i Yunaniye'den harp ilâhesi Palas'ın heykeli ki Truva şehrinin muhafazası için âdeta bir zâmin ve mütekeffil addolunur idi, muahharan bu itikattan lisana intikal edip mecazen zâmin ve mütekeffil mânâsında isti'mal edilmektedir.

Pallas [ims.] (*s* okunur) Esâtir-i Yunaniye'de harp ilâhesi. ◆ Merih ile Müşteri arasındaki seyyârat-ı sagîrenin biri, Palas seyyâresi. ◆ Lâlenin bir nevi.

Palléal,e [s.] (tt.) (Mebhasü'l-asdafta) Burnusî.

Palliatif,ve [s.] (t.) Bir marazın esbabını imha etmeksizin âsârını tadil ve tahfif eden ilaç vesâire, mümevvih. = [imz.] (mec.) Des – s Tedâbir-i mevkute-i teshîliye.

Palliation [ims.] Gizleme, ihfâ. || (t.) Bir maraz veya diğer bir fenalığın muvakkaten tadil ve tahfifi, temvîh.

Pallier [ft.] Muvakkaten tadil ve tahfif etmek. ◆ Fena bir şeyi iyi surette göstermek.

Pallium [imz.] (*pa-li-omm*) Eski Yunanîlerin bir nevi geniş kaputu. ◆ Papanın piskoposlara gönderdiği bir siyah haç resmini hâvi yünden beyaz hil'at.

Palma-christi [imz.] Hırva' denilen nebat. (*Ricin* dahi denilir).

Palmaire [s.] (tşr.) El ayasına müteallik, râhî, keffî.

Palmarès [imz.] (*s* okunur) Tevzi'-i mükâfat cetveli.

Palmatifide [s.] (nb.) Münşak, keffiye.

Palmatiflore [s.] (nb.) Zü'l-vüreykat-ı tüveyciye-i keffiye.

Palmatinervé,e [s.] (nb.) Zü'l-kuseybat-ı keffiye.

Palmatiparti,e [s.] (nb.) Zâtü'l-fasas-ı keffiye-i münkasime.

Palme [ims.] Hurma dalı. || (mec.) Zafer, galibiyet, nusret.

Palme [imz.] Eski Yunanlı ve Romalıların ölçüsü ki el ayasının tûlüyle müsâvi idi.

Palmé,e [s.] Açık el şeklinde olan, râhî. ◆ Ördek ve kaz ayağı misillü parmakları zar gibi bir deri ile yekdiğere merbut ayaklara dahi ıtlak olunur.

Palmer [ft.] (bhr.) Yontmak, inceltmek, cesâmet-i mutadeye getirmek. ◆ Kutrunu ölçmek. || – des aiguilles İğnelerin başlarını yassılatmak.

Palmette [ims.] Hurma ağacı yaprağı şeklinde ziynet-i mimariye, tezyinat-ı mimariye-i nahliye.

Palmier [imz.] Hurma ağacı, nahl. ◆ Hurma ağacına müşâbih diğer bazı ağaçlara dahi ıtlak olunur. = [cm.] Fasîle-i nahliye.

Palmiforme [s.] Keffiyü'ş-şekl.

Palmilabé,e [s.] (nb.) Mafsûs-ı rîşî.

Palmiparti,e [s.] (nb.) Maktû-ı keffî.

Palmipède [imz.] (tt.) Ayaklarının parmakları bir zarla merbut bulunan ördek ve kaz gibi tuyura ıtlak olunur, râhîyü'r-ricl, zü'r-ricli'l-keffî.

Palmi-phalangiens [imz. - cm.] (tşr.) Adalât-ı harâtîniye-i yed.

Palmiste [imz.] Uçlarında lahanaya müşâbih ve taze iken salata yerine ekl olunur bir meyvesi bulunan iri yapraklı hurma ağaçlarına ıtlak olunur.

Palmite [imz.] Hurma ağacının ekle sâlih özü, iliği.

Palombe [ims.] Yabani güvercin.

Palomet [imz.] (nb.) Sincabî garîkun.

Palonnier [imz.] Araba falakası ki bilek kalınlığında bir ağaçtan ibaret olup koşumların arka uçları ona geçirilerek bağlanır.

Palot [imz.] Köylü, kaba adam.

Pâlot,te [s.] Sarıca, solukça.

Palpabilité [ims.] Bedâhet. ◆ Kabiliyet-i lems ve temas.

Palpable [s.] Lems ile hissolunan, el ile tutulabilen, kabil-i lems. || (mec.) Zâhir, ayan, bedîhî.

Palpablement [h.] Lems ile hissolunacak surette. ◆ Zâhir ve ayan olarak, zâhiren, âşikâr, bedîhî bir surette.

Palpation [ims.] (t.) El ile yoklama, muayene bi'l-yed.

Palpe [ims.] Bazı sinek ve böceklerin ağızlarındaki küçük hortum, alet-i lâmise.

Palpébral,e [s.] (tşr.) Gözkapaklarına müteallik, cefnî. (cmz.: *palpébraux.*)

Palpébré,e [s.] (hyv.) Gözkapakları bulunan.

Palper [ft.] El ile yavaşça dokunmak, lems etmek. || (mec.) – **de l'argent** Akçe almak, kabz etmek.

Palpeurs [imz. - cm.] (hyv.) Melmesîn fasîlesi.

Palpicornes [imz. - cm.] (hyv.) Zü'l-karn-ı lâmise fasîlesi.

Palpitant,e [s.] Oynayan, titreyen, muhtelic, hâfik. || (mec.) Merak-âver, heyecan-bahş.

Palpitation [ims.] Bazı âzâ-yı bedenin ve hususiyle kalbin şiddetli hareketi, oynama, titreme, halecan, hafakan, çarpıntı.

Palpiter [ft.] Oynamak, titremek, çarpmak, halecana gelmek. || – **de joie** Çok sevinmek.

Palplanche [ims.] Temel sereni.

Palsambleu ve:

Palsangué ve:

Palsanguienne Şetm ve tahkir tabirleridir.

Paltoquet [imz.] Kalın kafalı, terbiyesiz ve kaba adam. ◆ Değersiz ve dirayetsiz adam.

Paludéen,ne [s.] Bataklıkta yetişen. ◆ Bataklıktan münbais, merzagî: **Fièvre – ne** Hummâ-yı merzagî.

Paludicelle [imz.] Taşlı sularda bulunur bir nevi saz böceği.

Paludier [imz.] Memlehada çalışan işçi.

Paludine [imz.] Tatlı sularda bulunur bir cins helezon.

Paludinés [imz. - cm.] (syd.) Merzagiye fasîlesi.

Palus [imz.] (*s* okunur) Bataklık.

Palustre [s.] Bataklıkta yetişen veya yaşayan, merzagî.

Pamelle [ims.] Küçük nevi arpa, sült.

Pâmer [fl.] ve **Se** – Bayılmak, memnuniyetten, kederden ve bunlara mümâsil ahvâlden donakalmak, kendini kaybetmek. || **Se – de rire** Gülmeden bayılmak.

Pâmoison [ims.] Bayılma, iğmâ.

Pampa [ims.] Amerika-yı Cenubî'nin vâsi ovalarına verilen isimdir.

Pampe [ims.] Buğday ve emsalinin uzun yaprağı, ekin yaprağı.

Pamphlet [imz.] Hicviye, hicivnâme, risale-i hicviye.

Pamphlétaire [imz.] Hicviye-nüvis.

Pamplemousse [ims.] Meyvesi nazik ve ıtır-nâk portakal ağacı ki meyvesine kız memesi tabir olunur.

Pampre [imz.] Yaprak ve meyveleri hâmil asma dalı, hevenk. ◆ Bu şekilde tezyinat-ı mimariye.

Pan [imz.] Etek, zeyl, dâmen. ◆ Satıh. ◆ Bazı masnûatın köşeler ibraz eden yüzü. || – **de mur** Duvar kıtası. || – **coupé** İki duvarın fasl-ı müşterekinde ve sokak ağzında içeriye çekilen dar vecih, hamâil. || – **de comble** Sakf kenarı. || – **de voûte** Kemer eteği.

Pan [imz.] Esâtir-i kadîmede çobanlar ve köylüler ilâhı, ziraat perisi. || **Le grand** – Tabiat. ◆ Gayet mühim ve değerli adam.

Pan [hd.] Paf! Tak! Bum!

Panabase [ims.] (mad.) Gümüşî bakır, nuhas-ı sincabî.

Panacée [ims.] Her marazı iyi eden ilaç, deva-yı küll.

Panache [imz.] Şapkanın üzerine takılan tüy destesi, sorguç. ◆ Mabet avizesinin üst tarafı. ◆ Bina köşelerine yapılan rub' kemer. = [ims.] Dişi tavus kuşu.

Panaché,e [s.] Birkaç renkli, alaca, rengârenk, mütelevvin. ◆ Mahlut, karışık.

Panacher [fl.] ve **Se** – (Kuşlar ve çiçekler hakkında) Renk değiştirmek, renkleri tenevvü etmek. = [ft.] Sorguç ile tezyin etmek. ◆

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Renklerini tahavvül ettirmek. ◆ Karıştırmak, tenevvü ettirmek.

Panachure [imz.] Renkli bir zemin üzerinde diğer bir renkten leke. ◆ Bazı emraza müptelâ nebatatta hâsıl olan lekeler, alacalar ve damarlar. ◆ Kuş ve çiçeklerin renk değiştirmeleri.

Panade [ims.] Ekmek ve su ile yağdan ibaret tirit. = [s.] Yumuşak, halim.

Panader (se) [fv.] (mr. Pavaner.)

Panage [imz.] Ormanlarda cânver ra'y ettirme, ormanlarda ra'y-ı hanâzir hakkı, rüsumu.

Panaïre [s.] Ekmeğe müteallik, ekmekle yapılan.

Panais [imz.] Yaban havucu, cezer-i berrî.

Panama [imz.] Amerika-yı Cenubî'nin bazı ağaçları yapraklarından mamul hasır şapka. ◆ Hasır şapka.

Panard [imz. - s.] Ön ayakları geriye doğru dönmüş beygire ıtlak olunur ki it elli at derler.

Panaris [imz.] (t.) Parmakların uçlarında hâsıl olan bir nevi iltihap, dolama, dâhis.

Panathénées [ims. - cm.] Zaman-ı kadimde Atina şehrinde akıl ve hikmet ilâhesi ve şehr-i mezkûrun hâmiyesi zu'm olunan Minerva'nın (nam-ı âharla Asina'nın) nâmına icra olunan umumi şenlik ve şehrâyinler.

Pancaliers [imz.] Kıvırcık lahana.

Pancarpe [imz.] Çilek nevinden olan tezyinat-ı mimariye.

Pancarde [imz.] İlannâme. ◆ Matbu veya gayr-ı matbu büyük tabaka kâğıt. ◆ Misafirlerin isimlerini kayıt için kullanılan defter.

Pancrace [ims.] Eski Yunanîlerin oyun ve raks ve güreş ve çalgı gibi hususatta icra ettikleri yarış.

Pancratiaste [imz.] (*si-a-ste*) Eski Yunanîlerin *Pancrace* denilen yarışlarında müsabakatı kazanan adam.

Pancréas [imz.] (*s* okunur) Batn-ı esfelde bulunan kaba bağırsağa lüzûcetli bir mayi döken bez, levzü'l-mide, özden, pankreas.

Pancréatique [s.] (tşr.) *Pancréas* denilen batn-ı esfel bezlerine müteallik, pankreasî.

Pancréatite [ims.] (t.) *Pancréas* denilen batn-ı esfel bezlerinin şişmesi, iltihab-ı pankreas.

Panda [imz.] (nb.) Afrika kınakına ağacı. ‖ (hyv.) Hindistan'a mahsus bir cins ayı.

Pandanées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i pandaniye.

Pandanus [imz.] (nb.) Pandaniye fasîlesinin numûnesi olan ananasa müşâbih bir nevi şecer.

Pandectes [ims. - cm.] İmparator Justinyen tarafından kanun hükmüne konulan Roma mahâkimi kararlarının mecmuası. ◆ Kavânîn.

Pandémonium [imz.] (*omm*) Cehennemin bir mahalli. ‖ (mec.) Her nevi su-i ahlak masdarı olan mahal. ◆ Bilcümle fezâyih.

Pandiculation [ims.] (t.) Gerinme, esner iken gerilme, temattî.

Pandore [ims.] **Boîte de** – Kudemânın itikadınca bütün mesâvî-i ahvâlin masdar ve menbaı olan bir sandık-ı mevhum. ‖ (mec.) Mesâib masdar ve membaı.

Pandour [imz.] Macar askeri neferi. ◆ Kaba ve vahşi adam. ◆ Yağma-ger.

Pané,e [s.] Dövülmüş ekmek veya peksimet veyahut una batırılarak tavada kızartılmış (et vesâire). ◆ Bir parasız adam.

Panduriforme [s.] (nb.) Kitariyü'ş-şekl.

Pandynamomètre [ims.] (t.) Mikyas-ı kuvve.

Panégyrique [imz.] Bir adamın medh ve sitâyişi hakkında îrad olunan nutuk. ‖ (mec.) İfrat derecede medh ve sitâyiş.

Panégyriste [imz.] Birinin medh ve sitâyişi hakkında nutuk îrad eden hatip. ‖ (mec.) Mübalağa ile medh ü senâ eden, meddah, sitayiş-hân.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Paner [ft.] Et ve sâireyi dövülmüş ekmek veya peksimete yahut una batırıp tavada pişirmek.

Panerée [ims.] Bir sepet dolusu, bir sepetlik.

Paneterie [ims.] Büyük dairelerde ekmeğin tevzi' ve taksimine mahsus mahal, nanhâne.

Panetier [imz.] Büyük dairelerde ekmeğin tevzi' ve taksimine memur adam, ekmekçibaşı.

Panetière [ims.] Ekmek torbası, dağarcık.

Paneton [imz.] İçi astarlı küçük sepet.

Pangermanisme [imz.] İttihad-ı Cerman.

Pangolin [imz.] Amerika'nın zevâtü's-südeyyeden bedeni sert pullarla mestur kaya keleri, kertenkelesi.

Panhellénien,ne ve:

Panhellénique [s.] Bütün Yunanistan'a müteallik, mensup, ait.

Panhellénisme [imz.] Yunan ittihadı.

Panharmonicon [imz.] Her nevi âlât-ı musikiyenin sadâlarını çıkarır bir nevi çalgı.

Panic [imz.] (c okunur) Karaca darı, câvers.

Panicées [ims. - cm.] (nb.) Câversiye fasîlesi.

Paniconographie[67] [ims.] Kâğıt üzerine yapılan kalıp gibi basılan her nevi karakalem veya boyalı resim fenni.

Panicule [ims.] (nb.) Çiçek salkımı, sünbüle-i müteferria.

Paniculé,e [s.] Salkım şeklinde (çiçek), sünbülî-i müteferri'. ◆ Böyle çiçekleri hâmil (nebat), zü's-sünbületi'l-müteferria.

Panier [imz.] Sepet, sele. ◆ Arı kovanı. || – **roulant** Küçük çocukların yürümelerini teshil için kullanılan sepet araba. || – **à ouvrage** Kadınların el işlerini koydukları küçük süslü sepet. || – **au papier** yahut sadece – Kâğıt sepeti. || **Dessus du** – Bir şeyin en iyi kısmı. || **à petit merci, petit** – Ayağını yorganına göre uzatmalıdır. || – **percé** Müsrif adam.

Panifiable [s.] Ekmek yapılabilir.

Panification [ims.] Ekmek imali.

Panifier [ft.] Ekmek yapmak.

Panique [s.] Birdenbire zuhur eden, nagehanî, ansızın: **Terreur** – Ansızın zuhura gelen havf ve hiras. = [ims.] Nagehanî havf ve dehşet, telaş.

Panislamisme [imz.] İttihad-ı İslam, ittihad-ı müslimîn.

Panlexique [imz.] Umumi lugat kitabı, kamus-ı umumi.

Panne [ims.] Kaba ve seyrek kadife ki felpa derler. ◆ Hayvan şahmı, içyağı. ◆ Müşkil mevki. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Fena bir vazife. ◆ Çekicin sivri tarafı. || (m.) Aşık, mahya kirişi; – **faîtière** Çatı makaslaması. || (sna.) Çekiç çatalı. || (bhr.) **Être en** – Gemi yelkenleri faça edip durmak. || **En** – Orsa alabanda. || **Brassez en** – ! Brasya filo (kumandası).

Panneau [imz.] Tavşan ağı veya tuzağı. ◆ Çerçevenin cam evi. ◆ Oymalar ile müzeyyen kitâbe. || – **de selle** Eğer yastığı, karpuzu. || – **d'archivolte** Tezyinat-ı mimariyeden devir kitâbesi. || – **s de porte** Kapı aynaları. || – **de tête** Kürsü taşı. || – **d'une pierre de taille** Yontma taşın yan sathı. || (bhr.) – **d'écoutille** Ambar kapağı. || – **vitré** Lomboz. || (mec.) **Donner dans le** – Aldanmak, iğfal olunmak.

Panneautage [imz.] Ağ veya tuzak ile hayvanat avlama usulü.

Panneauter [ft.] Tuzak kurmak, tuzak kurarak tutmak.

Panner [ft.] Çekicin sivri tarafıyla çukurlatmak. ◆ Bir bez ile silmek.

Panneresse [ims.] (as.) Çimlerin amûden vaz'ı.

Panneton [imz.] Anahtarın kilidin içine giren kısmı, anahtar dişi.

Pannicule [imz.] (tşr.) Nesc-i hücrevî-i tahte'l-cild.

Pannon [imz.] Eski câdegâna mahsus bayrak.

Panonceau [imz.] Dava vekilleri ile mukavelat muharriri ve tabip ve emsalinin kapısı üzerindeki levha.

67 Orijinal metinde Paniconagraphie şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Panopée [ims.] Bir nevi deniz sedefi.

Panoplie [ims.] Kurûn-ı Vustâ'da şövalye eslihası takımı, silahlık. ◆ Bir müze veya kışlanın duvarına esliha-i mütenevviadan yapılan arma şekli, silah arması.

Panorama [imz.] Bir manzara-i umumiye arz eden resim tablosu, panorama. ◆ Panoramanın bulunduğu bina. ◆ Vesî' bir manzara-i sahârî.

Panoramique [s.] Panorama gibi görünen, panoramaya benzer.

Panorographe [imz.] Manzara-nüvis.

Pansage [imz.] Beygir kısmını tımar etme.

Pansard,e [i.] İşkembesi büyük, büyük karınlı, şişman adam.

Panse [ims.] Hayvanat-ı müctirrenin birinci midesi, işkembe, keriş. ◆ Karın, batn. ◆ Sürahi karnı. ◆ Bazı harflerin çanağı, kâsesi. ◆ İri taneli beyaz üzüm (çavuş üzümü). || (mec.) Il n'a pas fait une – d'*a* Bir harf bile yazmadı, hiçbir şey yapmadı.

Pansement [imz.] Yaranın sarılıp bağlanması, tımar. ◆ Beygir tımarı.

Panser [ft.] Yaraya ilaç koyup sargılarla sarmak. ◆ (Beygiri) tımar etmek.

Panslavisme [imz.] İttihad-ı Islav.

Pansophie [s.] İlm-i küllî.

Pansu,e [i. - s.] Büyük işkembeli, karnı şiş, şişman.

Pantagogue [s.] (syd.) Müshil.

Pantagruélique [s.] Çok yiyip içen ve hiç gaile etmeyen gamsız adama ait, mensup. (Rable'nin[68] bir hikâye kitabındaki bir ism-i hastan müsteardır).

Pantagruélisme [imz.] Çok yiyip içmek ve hiçbir şeyi gaile etmemek meslek ve tabiatı.

Pantagruéliste [imz.] Çok yiyip içmeyi ve bir şeyi gaile etmemeyi seven adam.

68 Rabelais.

Pantalon [imz.] Pantalon. ◆ Kadınların miso altına giydikleri kısa pantalon. ◆ Potur, şalvar. ◆ Raksın bir nevi. ◆ Tiyatronun mudhik şahsı. ◆ Sözlerinde, beyanatında samimi olmayan adam.

Pantalonnade [ims.] Tiyatro mudhikinin tuhaflığı, tuhaflık. ◆ Riyakârlık.

Pantelant,e [s.] Sık sık nefes alan, zahmetle teneffüs eden. || (mec.) Müteheyyic. || Chair – e Yeni kesilmiş hayvan eti, taze et.

Pantélégraphe [imz.] Yazı ve resimlerin aynını istihrac eden bir nevi telgraf aleti, pantelegraf.

Panteler [fl.] (*Appeler* gibi tasrif olunur.) Sık sık ve zahmetle nefes almak. || (mec.) Şiddetli ve elem-nâk bir heyecan hissetmek.

Panthée [sms.] Esâtir ilâhesinden birkaçının evsaf ve alâmat-ı mahsusalarını câmi' ilâhelere ve bunların resim ve tasvirlerine ıtlak olunur. ◆ Bütün ilâhelerin kudretlerini câmi' olan.

Panthéisme [imz.] Hikmet-i işrâkiye, vahdet-i mutlaka.

Panthéiste [imz.] Hikmet-i işrâkiye fikir ve itikadında bulunan adam.

Panthéistique [s.] *Panthéisme* denilen fikir ve mezhebe mensup ve müteallik.

Pantène veya:

Panteune [ims.] Yılanbalığı ağı.

Panthéon [imz.] Umumi mabed. ◆ Paris'te devlet ve memleketlerine büyük hizmetler ibraz etmiş adamların defnine mahsus mabed ve mezaristan, medfen-i meşâhir.

Panthère [ims.] Pars, nimr.[69] || (mec.) Hiddetli, gazub.

Pantière [ims.] Takım takım uçan kuşları tutmak üzere havada açılan büyük ağ, patalya.

Pantin [imz.] Hayalde oynatılanlar gibi âzâsı müteharrik mukavvadan kaba kuklalar.

69 Orijinal metinde dizgi hatası: تمر şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında نمر [=nimr: kaplan] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pantographe [imz.] Resim ve eşkâl suretini almaya, harita büyütmeye veya küçültmeye mahsus pergel gibi alet, pantograf.

Pantographie [ims.] *Pantographe* denilen aletle resim ve eşkâlin suretini almak usulü.

Pantoire [ims.] (bhr.) Kamçı.

Pantois,e [s.] Soluğu kesik, sık sık nefes alan. ◆ Mütehayyir, vâlih ve hayran.

Pantomètre [imz.] Her nevi zevâyâ ve mesafeleri ölçmeye mahsus mimar gönyesi.

Pantomime [ims.] Her şeyi dilsiz olarak işaretlerle ifade etmek usulü, pandomima. = [imz.] Pandomimacı.

Pantomimer [ft.] Etvar ve evzâ ile taklit etmek.

Pantophage [i.] (hyv.) Her türlü ağdiye ile ünsiyet peydâ eden.

Pantophagie [ims.] (hyv.) Her gıdayı yiyebilme.

Pantoufle [ims.] Tahta pabucu, terlik, pantufle. || **En** – Terlikle. ◆ Bilâ-müşkilât, kemâl-i sühûletle, sıkıntı hissetmeksizin. || **Mettre ses souliers en** – Ayakkabılarının ökçesine basmak.

Pantoufler [fl.] Laubaliyâne, teklifsizce musâhabata dalmak. ◆ Birçok teşebbüsatta, müracaatta bulunmak. ◆ Davalarda, muhakemelerde bulunmak.

Pantouflérie [ims.] Teklifsizce, laubaliyâne musâhabe.

Pantouflier,ère [imz.] Terlikçi.

Paon [imz.] (*pan*) Tavus kuşu. ◆ Bir nevi kelebek. || (mec.) Hüsnüne mağrur ve mütekebbir adam. || **Cris de** – Çirkin sadâ.

Paonne [ims.] (*pane*) Dişi tavus kuşu.

Paonneau [imz.] (*pano*) Tavus kuşu palazı, yavrusu.

Papa [imz.] (Çocuk lisanında) Baba.

Papal,e [s.] Papa'ya mensup ve müteallik. = [imz. - cm.] **Les papaux** Papa muhipleri.

Papalin [imz.] Papa askerinin neferi. ◆ Papanın nâmına madrub sikke.

Papas [imz.] (*s* okunur) Rum vesâir Şark Hıristiyanlarının papazı.

Papauté [ims.] Papalık, Papa unvan ve mesnedi. ◆ Papa'nın müddet-i hükûmeti.

Papavéracées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i haşhaşiye.

Papavérine [ims.] (k.) Haşhaşin.

Papayacées [ims. - cm.] (nb.) Papayasiye fasîlesi.

Papayer [imz.] (*pa-ié*) Amerika ekalim-i hârresinde yetişen ve papaya denilen kavun ağacı.

Pape [imz.] Katoliklerin reis-i rûhânîsi, Papa. || **Soldat du** – Papa askeri. ◆ Cesaretsiz, korkak asker. ◆ Korkak adam. || **En mettre bien dans le grenier du** – Duaların birçok yerini okumayıp atlamak.

Papegai [imz.] Yeşil papağanlar nevi. ◆ Bazı oyunlarda ve askerî atış talimlerinde hedef yerini tutmak üzere tahtadan mamul boyalı kuş şekli.

Papelard,e [s.] Mürâi, mürâiyâne. = [imz.] Riyakâr sofu, sâlûs.

Papelarder [fl.] Mürâilik etmek.

Papelardise [ims.] Riya, mürâilik, riyakârâne sofuluk.

Paperasse [ims.] Bir işe yaramayan kâğıt, kâğıt parçası, varakpâre, battal kâğıt.

Paperasser [ft.] Kâğıtları karıştırmak, kâğıtları sıraya koymakla uğraşmak. ◆ Lüzumsuz kâğıtlar yazmak, karalamak.

Paperassier [imz.] Lüzumsuz kâğıtlar hıfz eden ve böyle kâğıtlarla uğraşan adam.

Papeterie [ims.] Kâğıt imali, kâğıt ticareti, kâğıtçılık. ◆ Kâğıt ve kalem vesâireye mahsus çekmece. ◆ Kâğıtçı dükkânı.

Papetier,ère [i.] Kâğıt imal ve füruht eden adam, kâğıtçı.

Papier [imz.] Kâğıt, kırtas, varak. || **Rame de** – Kâğıt topu. || **Main de** – Kâğıt destesi. || **Feuille de** – Kâğıt tabakası. || – **vélin** Takrirlik kâğıt. || – **à calquer** Saman kâğıdı. ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– buvard Yazı kurutmaya mahsus sünger kâğıdı. || – marbré Ebru ve elvan kâğıt. || – tenture ve – pein Duvar kâğıdı. || – filtre Süzgeç kâğıdı. || – sur Paris Paris üzerine çekilen poliçe. || – monnaie Kaime, kaime-i nakdiye. || – court Kısa vadeli tüccar senedi. || (nb.) Papirüs denilen nebat. || – libre ve – mort Damgasız kâğıt. || – timbré Varaka-i sahiha. || – sur table Evrak-ı müsbite. || Mettre en – Kâğıda sarmak. || Être sur le – de quelqu'un Birisine borçlu bulunmak. = [cm.] Tezkere vesâire, evrak. ◆ Gazeteler, evrak-ı havadis. ◆ Makale, yazı, müsvedde. || – s domestiques Defâtir ve evrak-ı zâtiye. || – s de bord Sefine evrakı.

Papilionacé,e [s.] (nb.) Çiçekleri kelebek yapraklarına benzeyen nebatata ıtlak olunur, ferâşî. (*Papillonacé,e* dahi denilir).

Papilionacées [ims. - cm.] (nb.) Ferâşiye fasîlesi.

Papillaire [s.] (tşr.) Meme şeklinde küçük kabarcıkları olan, huleymî.

Papille [ims.] Derinin hususiyle dilin üzerinde hâsıl olan küçük kabarcık, huleyme.

Papilloma [imz.] (t.) Verem-i huleymî, seretan-ı huleymî.

Papillon [imz.] Kelebek, pervane, furfur[?]. || – s noirs Bâis-i hüzn ü elem efkâr.

Papillon,ne [s.] Vefasız, hercai. ◆ Mütelevvin. = [ims.] Lâlenin bir nevi.

Papillonnacé,e [s.] (mr. Papilionacé,e.)

Papillonner [fl.] Öteye beriye uçuşmak. ◆ Bir dalda duramamak. ◆ Bir maddeden bir maddeye geçmek, bir fikir ve reyde duramamak.

Papillonnides [imz. - cm.] (hyv.) Harşefiyü'l-cenah fasîlesinden şibh-i ferâşiye cinsi.

Papillotage [imz.] Bilâ-ihtiyar ve sık sık göz kırpma. || (mec.) Göz kamaştıracak surette parlaklık.

Papillote [ims.] Saçı kıvırcık hâlinde tutmak için sarmaya mahsus kâğıt. ◆ Çikolata ve şeker sardıkları kâğıt. ◆ Böyle sarılı şekerleme, çikolata. || Côtelette en – Kâğıda sarılı olduğu hâlde pişmiş külbastı, pirzola, kotlet.

Papilloter [ft.] Bilâ-ihtiyar ve sık sık göz kırpmak. || (mec.) Parlak renklerle gözleri kamaştırmak. || (tba.) Yazıları çift ve gölgeli basmak. || (zra.) Kısmen neşvünemâ bulmak.

Papimanie [ims.] İfrat derecede Papa muhipliği.

Papion [imz.] Amerika'ya mahsus bir cins maymun.

Papisme [imz.] Protestanların Katoliklere verdikleri isimdir, Katoliklik, Papa muhipliği.

Papiste [imz.] Protestanların Katoliklere verdikleri isimdir, Katolik, Papa muhibbi.

Papotage [imz.] Boş lakırdı gürültüsü.

Pappe [ims.] (nb.) Enginar ve deve dikenleri fidanlarında ve meyvelerinde bulunan sazlık, kanzehe.

Pappifère [s.] (nb.) Enginar ve devedikeni meyveleri gibi sazlı olan, hâmil-i kanzehe.

Papule [ims.] (t.) Bir nevi kırmızı siğil, hatâte.

Papuleux,se [ims.] (t.) Hatâtî.

Papyracé,e [s.] (tt.) Kâğıt gibi ince ve kuru olan, kırtasî.

Papyrus [imz.] (s okunur) Mısır'da yetişen bir nevi ağaç ki kabuğu üzerine yazı yazılırdı, kevlân, berdiyy, papirüs. ◆ Bu ağacın kabuğundan mamul kâğıt, berdiyy kâğıdı. ◆ Buna yazılmış eser.

Pâque [ims.] İsrailîlerin Hazret-i Musa'nın Bahr-ı Ahmer'den geçmesi hatırası olarak yapılan büyük bayramları, Hamursuz Bayramı.

Pâque yahut **Pâques** [imz.] Hıristiyanların Hazret-i İsa'nın dirilmesi hatırası olarak yaptıkları büyük bayramları, Paskalya. || – fleuris Paskalya'yı müteakip gelen pazar günü.

Paquebot [imz.] Yolcu posta vapuru.

Paquer [ft.] Tuzlu balıkları fıçıya sıkıştırmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pâquerette [ims.] İlkbaharın iptidâlarında açan papatya çiçeği ki koyun gözü tabir olunur.

Paquerolle [s.] (nb.) Papatya nevinden ortası yüksek olana denir.

Paquet [imz.] Birlikte bağlanmış şeyler, deste, demet. ◆ Bohça, paket. ◆ Posta ile gelen mektup paketi. ◆ Şişman adam. ◆ Yeni doğmuş yahut doğacak çocuk. ◆ Zevk-i selîme mugayir bir surette giyinmiş adam. ◆ Zemm, gıybet, fassallık. ◆ Sicimle bağlanmış huruf tertibi. || Porte – Boşboğaz. || Donner un – à Aldatmak. ◆ Fena bir şey isnat emek. || Recevoir son – Şiddetle duçar-ı tekdir olmak. || (bhr.) En – Alelacele, dikkatsiz.

Paquetage [imz.] Deste ve demet yapma, bohça ve paket bağlama.

Paqueter [ft.] Deste ve demet yapmak, bohça ve paket bağlamak.

Paquetier [ft.] Deste ve demet yapmak, bohça ve paket bağlamak.

Paquetier [imz.] Matbaada dizilmiş huruf tertibi bağlayan adam.

Pâquis [imz.] Otlak.

Par [hc.] -den, içinden, arasından: Sauter – la fenêtre Pencereden atlamak; Passer – Paris Paris'ten geçmek. ◆ Dâhilinde, -de: Se promener – la ville Şehir dâhilinde gezinmek. ◆ Nokta-i nazarından. ◆ Tutarak, yerinden: Mener un enfant – le bras Bir çocuğu kolundan tutarak götürmek. ◆ Esnasında, zarfında. ◆ İstişhad ederek: Il m'en a assuré – tout ce qu'il y a de plus saint En muazzez şeylerle istişhad ederek beni temin etti. ◆ Tarikiyle: – mer Denizden, deniz tarikiyle. ◆ İle, vasıtasıyla: – force Zorla. || De – Bir tarafta. ◆ Tarafından, nâmına: De – la loi Kanun tarafından, kanun nâmına. ◆ Tesiriyle. || – ci – là Şuradan buradan, şurada burada, öteden beriden, ötede beride; – dessus Üstten. ◆ Tercihen, bir şeye daha müreccah olarak. || – devant Önden. || – trop Çok. || – an Senevî. || – quoi Bunun üzerine, binaenaleyh. (Eskimiştir). || – devers Yanında. ◆ Elinde. || – devers le juge Huzur-ı hâkimde. || – conséquent Binaenaleyh.

Par ve Para [d.] Yanında, üstünde, ötesinde, karşısında gibi mânâlarla bazı kelimat-ı mürekkebenin başında bulunur lafz-ı Yunanîdir.

Para [imz.] (Türkçeden me'huz) Para.

Parabole [ims.] Bir hakikati mutazammın remiz ve kinâye, temsil, teşbih, hisse. ◆ Eğlence, medar-ı temeshur.

Parabole [ims.] (he.) Bir hatt-ı mütevâzî ile kat' olunan mahruttan hâsıl olan kavis, kat'-ı mükâfi.

Parabolique [s.] Remiz ve işaret veya temsil ve teşbih kabîlinden olan, müşâbihattan olan.

Parabolique [s.] (he.) Kat'-ı mükâfi şekil ve suretinde olan.

Paraboliquement [h.] Remiz ve işaret veya teşbih ve temsil ile. || (he.) Kat'-ı mükâfî ile, bir kat'-ı mükâfi çizecek surette.

Paraboloïde [imz.] (he.) Şibh-i kat'-ı mükâfî.

Parachèvement [imz.] İkmâl, itmam-ı nevâkıs.

Paracentèse [ims.] (t.) Bezl.

Paracentrique [s.] (ht.) Mütesâviyü'l-merkez.

Paracéphales yahut:

Paracéphaliens [imz. - cm.] Zü'r-re's-i gayr-ı müşekkel. (Acaibattan.)

Parachever [ft.] İkmâl ve itmam-ı nevâkıs etmek.

Parachronisme [imz.] (*kro*) Bir şeyin zaman-ı vukuunu zaman-ı hakikisinden daha evvel veya sonra göstermekten ibaret tarih sehvi.

Parachute [imz.] Havada yukarıdan aşağıya tedricen düşmeye yarayan büyük şemsiye şeklinde bir alet-i mahsusa, siper-i sukut, sukutiye.

Paraclet [imz.] Hıristiyanların itikat ettikleri ekanim-i selâseden Rûhü'l-kudüs.

Paraclose [ims.] (bhr.) Sintine yolu kapağı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Paracousie [ims.] (t.) Zaaf-ı sem'.

Paracrotte [ims.] Çamurluk. ◆ Araba çamurluğu.

Paracyésie [ims.] (t.) Haml-i haric-i rahim.

Parade [ims.] Gösteriş, arz ve ibraz ve izhar. ◆ Ziynet, tantana, debdebe. ◆ Askerin büyük geçit resmi. ◆ Silah darbesinin defi, müdafaa, darbeyi çelme. || **Cheval de** – Alay atı. || **Défiler la** – Ölmek.

Parader [fl.] Talim etmek, alışmak. ◆ Kendisini göstermek. || **Faire** – Askere büyük geçit resmi veya manevra icra ettirmek.

Paradiastole [ims.] (ed.) Sanayi-i edebiyeden tefrik sanatı.

Paradière [ims.] Balık dalyanı.

Paradigme [imz.] Misal, emsile.

Paradis [imz.] (An-aslin Fârisîden me'huz: Firdevs.) Cennet, firdevs, behişt. || (mec.) Pek güzel ve müferrih yer. ◆ Saadet, bahtiyarlık. ◆ Tiyatroda en üst kat. || **Oiseau de** – Ekalim-i hârrenin tüyleri gayet güzel cennet kuşu. || **C'est le chemin de** – Gayet dar, dik, sa'b bir yoldur.

Paradisiaque [s.] Cennete mensup ve müteallik, behiştî, firdevsî.

Paradisier [imz.] (hyv.) Cennet kuşu.

Paradoxal,e [s.] Garabet ve harikaya mensup ve müteallik, garip, garabet-nümâ. ◆ Dava-yı mücerrededе bulunan. ◆ Garip şeyleri seven. (cmz.: *paradoxaux.*)

Paradoxalement [h.] Garabet-nümâ bir suretle. ◆ Garip şeyleri sever surette, dava-yı mücerrededе bulunarak.

Paradoxe [imz.] Garip şey, garibe, fevkalade şey, havârık. ◆ Dava-yı mücerrede. || (ht.) – **hydrostatique de Pascal** Pascal'ın muvâzenet-i mâiyata dair olan dava-yı mücerredesi, garabet-i mâiyat.

Paradoxure [imz.] Hindistan'a mahsus büyük misk kedisi.

Paradrome [imz.] Ezmine-i kadîme pehlivan talimhânesi.

Parafe yahut **Paraphe** [imz.] İmzanın altına yapılan helezon ki taklidi tas'ib eder, imza helezonu, imza sahhı.

Parafer yahut **Parapher** [ft.] İmza yerine yalnız bir helezon vaz' etmek, sahlamak. || – **au régistre** Bir defterin sayfalarına imza helezonu çekerek işaret vaz' etmek, sahlamak.

Paraffine [ims.] (k.) Tenviratta müsta'mel bir beyaz madde, parafin.

Parafibrine [ims.] (k.) Şibh-i lifin.

Parafondre [imz.] Telgraf aletlerini sâikadan muhafaza zımnında icat edilmiş bir nevi siper-i sâika.

Parage [imz.] Nesil, nesep, asıl. ◆ Aile: **Dame de haute** – Büyük familyadan kadın.

Parage [imz.] Sahil, deniz kıyısı, yalı. = [cm.] (mec.) Tesadüf olunan yer. ◆ Semt, diyar.

Parager,ère [s.] En iptidâ doğmuş, mihter.

Parageustie [ims.] (t.) Kuvve-i zâikanın infisadı, infisad-ı lezze, infisâdü'z-zevk.

Paraglosse [ims.] (t.) Dil hastalığı, teverrüm-i lisan.

Paragoge [ims.] (sr.) Bir kelimenin sonuna bir yahut ziyade harfin zamm ve ilavesi, ilhak.

Paragogique [s.] Bir kelimenin âhirine ilave ve ilhak olunan harf veya huruf, mülhak.

Paragomphose [ims.] (t.) İndimac-ı nâkıs.

Paragraphe [imz.] Fıkra, bent, madde. ◆ Fasıl. ◆ Bu fıkraların tefrikine mahsus olan (◆) paragraf işareti. ◆ Fıkra-i kanuniye.

Paragrêle [imz.] (ht.) Siper-i bered.

Paraguatan [imz.] (nb.) Amerika-yı Şimalî'nin bir küçük ağacı ki kabuğu bir nevi boyaya sâlihtir, kışr-ı paraguatan.

Paraguay-roux [imz.] Yabani tere, eyhukan.

Paraître [imz.] (Tasrifi: *Je parais*, *tu parais*, *il paraît*, *nous paraissons*, etc; *je paraissais*; *je parus*, *tu parus*, *il parut*, *nous parûmes*, etc; *je paraîtrai*; *je paraîtrais*; *parais*, *paraissons*, *paraissez*; *que je paraisse*; *que je parusse*; *paraissant*; *paru,e.*) Görünmek, zuhur etmek, nümâyan olmak. ◆ Benzemek, gibi görünmek, gös-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

termek. ◆ Neşrolunmak, mevki-i intişara konmak. ◆ Dünyaya gelmek. ‖ (mec.) Gösteriş etmek, nümâyişte bulunmak. ◆ Belli olmak. ‖ Il paraît que Görünür, anlaşılır ki. ‖ Il paraîtrait que Galiba. = [imz.] Görünme, suret-i zâhire, kılık.

Paralée [ims.] (nb.) Bir cins Trabzon hurması ağacı.

Paralipomsène [imz. - cm.] Tevrat'ın zeyli makamında olan iki faslı yahut sifri, sifrü't-tevârih. ◆ Ale'l-ıtlak kitap zeyli. ◆ Hâtime.

Paralipse [ims.] (bey.) Bir şeye hasr-ı dikkat edip de suretâ onu ihmal ve müsamaha eder gibi göstermek suretindeki sanat-ı edebiye, iğmaz, zımnen ifham.

Parallactique [s.] (hy.) Biri küre-i arzın merkezinden ve diğeri nâzırın gözünden bir seyyâreye kadar çekilen iki hatt-ı mefruzun teşkil ettiği zâviyeye mensup ve müteallik, ihtilaf-ı manzara dair.

Parallaxe [ims.] (hy.) Biri küre-i arzın merkezinden ve diğeri nâzırın gözünden bir seyyâreye kadar çekilen iki hatt-ı mefruzun teşkil ettikleri zâviye, ihtilaf-ı manzar. ‖ (t.) Mürâkebe-i azm, zevegan.

Parallèle [s.] Müşâbih, mutabık (Bu mânâ eskidir). ‖ (mec.) Muakkib. ‖ (he.) Bütün tûllarında beynlerinde buud ve mesafeleri bir olan hatlara ıtlak olunur, mütevâzî. = [ims.] Hatt-ı mütevâzî. ‖ (as.) Muhasara olunacak mevkiye mütevâziyen yapılan hendek. = [imz.] Küre-i arz veya semânın hatt-ı istivâsına mütevâzî daire-i mefruze, mıntıka.

Parallèle [imz.] İki zât veya şeyin ahvâlini mukayese, teşbih, mukayese-i muhakeme ve tetkik.

Parallèlement [h.] Mütevâzî suret ve vaziyette, mütevâziyen.

Parallélépipède [imz.] yahut:

Parallélipipède [imz.] (he.) Her ikisi birbirine mütevâzî olarak altı vechi olan cism-i sulb, mütevâziyü's-sutuh, mütevâziyü'l-mustatilât.

Paralléliser [ft.] Mütevâzî kılmak.

Parallélisme [imz.] (he.) İki hat veya vechin mütevâzî olması, tevâzî. ‖ (mec.) Daima aynı, müşâbih surette ilerleme, yürüme.

Parallélogramme [imz.] (he.) Birbirine mütevâzî dıl'ları olan şekil, mütevâziyü'l-adlâ'.

Parallélographe [imz.] (he.) Mütevâzî hatlar çekmeye mahsus mühendis aleti, alet-i tevâzî, cetvel-i mütevâziyat.

Paralogisme [imz.] Bâtıl ve akla mugayir fikir ve rey, kıyas-ı fâsid.

Paralyser [ft.] Kötürüm etmek, felce uğratmak. ‖ (mec.) Hüküm ve kuvvetini gidermek, iptal ve tatil etmek, hükümsüz bırakmak.

Paralysie [ims.] Kötürümlük, felç. ‖ (mec.) Bir kuvvetin, bir iktidarın mahv ve izâlesi.

Paralytique [i. - s.] Felce müptelâ, kötürüm, mefluc.

Paramagnétisme[70] [imz.] (ht.) Cazibe-i mıknatısiye.

Paramaléique [s.] (mr. Fumarique.)

Paramécies [ims. - cm.] (hyv.) Huveynat-ı nakîiyeden mütesâviyü'l-ehdâb cinsi.

Paramètre [imz.] (he.) Bir dairenin merkezinden geçerek muhit-i dairenin iki noktasına temas eden hatt-ı müstakim, hatt-ı mutavassıt.

Paramorphisme [imz.] (k.) Mütesâviyü'l-eşkâl.

Parangon [s.] Kusursuz: Diamant – Özürsüz ve kusursuz elmas. = [imz.] Numûne, örnek. ◆ Mukayese, teşbih. ◆ Bir nevi dökme hurufat. ‖ Grand – Yirmi dört puntoluk hurufat. ‖ Petit – On sekiz puntoluk hurufat.

Parangonnage [imz.] (tba.) Şekil ve suret ve puntoları bir olmayan iki cins hurufatın bir sıraya vaz' ve tertibi.

Parangonner [ft.] (tba.) Şekil ve suret ve puntoları muhalif olan iki cins hurufatı bir sıraya

70 Orijinal metinde Paramagnatisme şeklinde yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

dizip tertip etmek. ◆ Teşbih ve mukayese etmek. (Eskidir.)

Parant,e [s.] Tezyin eden, tezyine yarayan.

Paranthélie [ims.] (hy.) Hâle-i mütekabile-i kâzibe.

Paranymphe [imz.] Gelini güveyin evine götürenlere verilen isimdir, sağdıç, arûsber.

Parapegme [imz.] (hy.) Zâyiçe.

Parapet [imz.] İstihkâm siperi. ◆ Köprü vesâirenin etrafındaki parmaklık veya duvar, korkuluk.

Parapétale [imz.] (nb.) Sahife-i tüveyciye.

Paraphe [imz.] (mr. Parafe.)

Parapher [ft.] (mr. Parafer.)

Paraphernal,e [s.] Kadının çeyizinden ma'dud olmayıp kendisine ait bulunan ve kocasının müdahaleye hakkı olmayan emvâl ve emlâkine ıtlak olunur. || **Biens – aux** Emvâl-i zevce.

Paraphimosis[71] [imz.] (t.) Tazyik-i halefî.

Paraphonie[72] [ims.] (t.) Savt-ı rediye.

Paraphrase [ims.] Şerh, tefsir, tabir, tafsil. || (mec.) Bir söze müstehziyâne verilen yanlış mânâlar, su-i mânâ.

Paraphraser [ft.] Şerh ve tefsir ve tafsil etmek. || (mec.) Uzatmak, tafsil ve tatvil etmek.

Paraphraseur,se [i.] Bir şeyi tafsilli nakil ve rivayet eden adam.

Paraphraste [imz.] Şerh yazan, şârih.

Paraphrénésie [ims.] (t.) İltihab-ı hicab-ı hâciz.

Paraphrosynie [ims.] (t.) Hezeyan-ı himye.

Paraphyse [ims.] (nb.) Hayt-ı akîm, hayt-ı mahcub.

Paraplégie [ims.] (t.) Bedenin kısm-ı esfelinin kötürüm olması, felc-i esfel.

Parapleurésie [ims.] (t.) Zatü'l-cenb-i kâzib.

Parapolescie [ims.] (t.) Sekte-i kâzibe.

Parapluie [imz.] Yağmur şemsiyesi. || (mec.) Vasıta-i tahaffuz.

Parasange [ims.] Eski İranîlerin takriben beş bin metreden ibaret mesafe ölçüsü, fersah, ferseng.

Parasélène [ims.] (sé) Ayın bulutlara aksederek müteaddid görünmesi, kamer-i kâzib, aksü'l-kamer.

Parasite [imz.] Her gün başkalarının sofrasında taam eden, kâselis, tufeylî, dalkavuk. = [s.] Kâselislikle, tufeylîlikle yaşayan. || (nb.) Diğer bir nebatın üzerinde bitip onun madde-i hayatiyesiyle beslenen (nebat), tufeyl, piç. || (tt.) Diğer bir hayvanın üzerinde yaşayan hayvan, tufeyl. || (zra.) Nebatat-ı muzırra. || **Ornements, mots – s** Tezyini arzu olunan şeyi bozacak derecede çok ve fazla tezyinat ve ibarat.

Parasitique [s.] Diğer bir nebatın üzerinde biten nebata veya diğer bir hayvanın üzerinde yaşayan hayvana mensup ve müteallik, tufeylî. = [ims.] Kâselislikle yaşayabilme hüneri.

Parasitisme [imz.] Kâselislik, dalkavukluk. ◆ Diğer bir nebatın üzerinde biten nebatatın veya diğer bir hayvanın üzerinde yaşayan hayvanın hâli, tufeyliyet.

Parasol [imz.] (sol) Şemsiye. ◆ Şemsiye şeklinde şey. ◆ Ekle sâlih mantar, kuzu mantarı. || – **blanc** Ak kuzu mantarı.

Paratitlaire [imz.] Kavânîn metni üzerine muhtasar şerh yazan şârih.

Paratitle [imz.] Kavânîn metni üzerine yazılmış muhtasar şerh. ◆ Hülâsa-i mecmua-i kavânîn.

Paratonnerre [imz.] Siper-i sâika, paratoner.

Paratrimme [imz.] (t.) İhmirar-ı dagtî.

Paravent [imz.] Rüzgârdan muhafaza için kapının önüne vaz' olunan müteharrik tahta perde, sitâre, siperlik, paravana.

Parbleu [hd.] Yemin tabiridir, Hüdâ alîm.

71 Orijinal metinde paraphimosie şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

72 Orijinal metinde paraphomie şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Parc [imz.] (c okunur) Hususi av ve teferrüce mahsus olmak üzere duvar veya çitle ihâta olunmuş mahal, park, koru, saydgâh. ◆ Sığırların semirtilmesine mahsus etrafı hendeklerle muhât mera. ◆ Koyun mandırası, ağıl. ◆ İstiridye beslemeye mahsus havuz veya denizde istiridye tarlası. ◆ Askerin esna-yı seferde yattığı yerde erzak ve cephaneyi koyduğu mahal, esliha ve mühimmat barakası. ◆ Askerin mekâri arabaları. || – **de mer** Dalyan. || – **aux poissons** Livar. || – **des sauniers** Memlehalarda tuz tavası.

Parcage [imz.] Tarlaları gübreletmek için içlerinde hayvanat yatırma. ◆ Koyunları ağıla kapama. || **Libre** – Hayvanatı başıboş ve serbest surette ra'y etme usulü. || – **au piquet** Hayvanatı kazığa bağlayarak tarlaları gübreletmek usulü.

Parcellaire [s.] Arazi ve arsaların parça parça mesâha ve ifrazı ameliyatı. || **Cadastre** – Beher kıta arazi ve emlâkin mesâha ve tahmini ile icra olunan tahrir-i emlâk.

Parcellarité [ims.] Küçük küçük kısımlara ayrılmış bulunma. ◆ Küçük küçük kısımlarla yapılma.

Parcelle [ims.] Küçük parça, parçacık, kıta. || (mec.) Cüz, az miktar.

Parcellement [imz.] Küçük parçalara taksim, pâreleme.

Parceller [ft.] Küçük parçalara taksim etmek.

Parce que [hr.] Zira, zira ki, çünkü, mademki. (*Par ce que* suretinde ayrı yazılırsa mânâsı değişip "o şeyden ki" demektir). = [imz.] Sebep, illet.

Parchemin [imz.] Yazı yazmak için tabaklanıp tehyie olunmuş deri, güderi, tirşe. = [cm.] (mec.) Asalet unvanı.

Parcheminé,e [s.] Yazıya mahsus olan tirşeye müşâbih.

Parcheminer [ft.] Tirşeye müşâbih kılmak.

Parcheminerie [ims.] Yazıya mahsus güderinin imal ve füruhtu sanatı, tirşecilik. ◆ Tirşe imal veya füruhtuna mahsus mahal.

Parcheminier [imz.] Yazıya mahsus güderi imal ve füruht eden adam, tirşeci.

Parcimonie [ims.] Fart-ı imsak, buhl. || (mec.) İmsak, idare.

Parcimonieusement [h.] Pek ifratlı idare ile, imsakla, mümsikâne.

Parcimonieux,se [s.] Çok idareli, mümsik, bahîl.

Parcourir [ft.] (*Courir* gibi tasrif olunur.) Bir yandan bir yana gezmek, tekmil gezip dolaşmak. || (mec.) Gözden geçirmek, bir kitabın acele ile ötesini berisini okumak, imâle-i nazar etmek.

Parcours [imz.] Arabanın geçtiği yol ve bir nehrin aktığı mecra, güzergâh, memerr, mecra. ◆ Birkaç karye ahalisinin yekdiğeri meralarında hayvanat ra'y ettirmeleri, müştereken ra'y. || **Droit de** – Bir nahiyenin arazi-i hâliyesi içinde müştereken ra'y hakkı. || – **d'été** Otlakiye. || – **d'hiver** Kışlakiye.

Pard [imz.] (hyv.) Pars ve pelenge verilir bir isimdir.

Pardalote [imz.] (hyv.) Amerika-yı Cenubî'ye mahsus bir nevi küçük saksağan kuşu.

Pardessus [imz.] Esvabın üstüne giyilen palto, pardösü.

Pardi [hd.] ve:

Pardienne [hd.] Yemin tabiridir, elbette, vallahi.

Pardon [imz.] Af, safh. ◆ Ziyaret, hac. || – **!** Afedersiniz! Pardon. = [cm.] Rahmet ve gufran, mağfiret.

Pardonnable [s.] Affolunabilir veya affa müstahak, kabil-i af, şâyan-ı af.

Pardonner [ft. - fl.] Affetmek. ◆ Mazur tutmak, mazur görmek. ◆ Müsaade etmek, müstesna tutmak, müsâafe, müsamaha. ◆ Af ve safh etmek.

Paré,e [s.] Dikkatle giyinmiş, süslü. ◆ Giyinmiş, mülebbes. ◆ Tahaffuz edilmiş. ◆ Tehyie edilmiş, hazırlanmış. || **Bal** – Med'uv olanların mutat olan kıyafetle gitmeleri lazım gelen balo. || (hk.) **Exécution** – **e** Bilâ-hüküm

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

icra. || Titre – Bilâ-hüküm icrası kabil olan sened-i resmî, bilâ-hüküm kabil-i icra senet.

Paréatis [imz.] (s okunur) Bir mahkeme hükmünün o mahkemenin dairesi haricinde icrasını âmir ilâm, icra emri, kararı.

Pareaux [imz. - cm.] Ağların alt tarafına konulan delikli taşlar.

Parégorique [s.] (t.) Yumuşatan, teskin eden, müsekkin.

Pareil,le [s.] Eş, misil, nazir, hemtâ, müdânî, adîl, mânend. ◆ Aynı: à – jour Yine bugünde. = [imz.] Akran, emsal. ◆ Eş, misil. = [ims.] Rendre la – le Mukabele bi'l-misl etmek.

Pareillement [h.] Kezalik, aynı suretle, aynen.

Parélie [ims.] (mr. Parhélie.)

Parelle [ims.] (nb.) Labada.

Parement [imz.] Elbise ve ale'l-husus elbise-i resmiye kolunun ağzı, forma kolunun ağzı. ◆ Bina ve duvar taşlarının dış yüzü, sath-ı haricîsi. ◆ Kaldırım kenarındaki iri ve kalın taşlar. || – de menuiserie Marangoz işlerinde ve doğramalarda güzel görünen cihetleri.

Parémiologie [ims.] (ed.) Durub-ı emsale müteallik kitap. ◆ Durub-ı emsal mecmuası.

Parencéphale [imz.] (tşr.) Dimağçe.

Parencéphalite [ims.] (t.) İltihab-ı dimağçe.

Parencéphalocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı dimağçe.

Parenchymateux,se [s.] (tşr.) Ciğer ve yürek ve beyin gibi âlât-ı dâhiliyenin intisacı kabîlinden olan, haşvî.

Parenchyme [imz.] (tşr.) Ciğer ve yürek ve beyin gibi âlât-ı dâhiliyenin intisacı, haşv. || – s glandulaires Ahşâ-yı gudediye.

Parénèse [ims.] Pend ve nasihat, mev'ize. (Nadirü'l-isti'maldir.)

Parénétique [s.] Pend ve nasihat ve mev'izeye müteallik. = [ims.] Hitabet.

Parent,e [i.] Hısım, karîb, akraba. || – par alliance Sıhriyet hasebiyle akraba. = [cm.] Ebeveyn, peder ve valide, valideyn, ana baba. || Grands – s Ecdat ve ceddat. || Proches – s Yakın akraba. || – s éloignés Uzaktan akraba. || Nos premiers – s Hazret-i Âdem ve Havva.

Parentage [imz.] Bilcümle akraba heyeti. ◆ Münasebet, müşâbehet.

Parenté [ims.] Akrabalık, karâbet: – ascendante Karabet-i asliye; – descendante Karabet-i fer'iye. ◆ Bir adamın cemî akrabası heyeti. || – par alliance Sıhriyet. || – collatérale Neseb bi'l-araz.

Parenthèse [ims.] İçinde bulunduğu kelâmla münasebeti olmayan müstakil cümle, cümle-i mutarıza. ◆ Böyle cümleleri ayırmaya mahsus kavseyn işareti, mutarıza: ( ).

Parer [ft.] Donatmak, süslendirmek, tezyin etmek. ◆ Def etmek, üstünden çevirmek, savuşturmak. ◆ Çare ve devasını bulmak. || (as.) Silah vesâire darbesini men etmek, çelmek. || – à Bir şeye çare-sâz olmak. || (bhr.) Hazırlamak. || – un cordage Bir halatı neta etmek. || – à virer Alesta tiramola kumandasını vermek. || Se – Süslenmek, tezyin olunmak. || (mec.) Gösteriş etmek.

Parère [imz.] Tüccarın mesâil-i ticariyedeki reyi ve bu reyi hâvi kâğıt, reynâme. ◆ Örf ve âdet-i ticariyenin ispatı zımnında muteberân-ı tüccar tarafından verilen şahadetnâme, tüccar şahadetnâmesi.

Parésie [ims.] (t.) Felc-i hafif.

Paresse [ims.] Üşenme, tembellik, tekâsül.

Paresser [ft.] Tembelliğe vurmak, tembel alışmak, tembellik etmek.

Paresseusement [h.] Tembellikle, tembelce.

Paresseux,se [i. - s.] Üşenen, tembel. ◆ Eli ağır, batî. ◆ Batîü'l-intikal. || (mec.) Estomac – Güç hazmeden mide. = [imz. - cm.] (tt.) Batîü'l-hareke çâr-pâ hayvanlar fasîlesi.

Pareur [imz.] Hazırlanmış bir işi tezyin ve ikmâl eden işçi.

Parfaire [ft.] (*Faire* gibi tasrif olunur.) Hiçbir kusur kalmayacak derecede ikmâl ve itmam

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

etmek, istikmâl etmek. || – un livre Bir kitabın eksik sayfalarını ikmâl eylemek.

Parfait,e [s.] Tam, mükemmel, kusursuz. = [imz.] Mükemmel şey, mükemmeliyet. || (sr.) Mazi sîgası.

Parfaitement [h.] Tam ve mükemmel olarak, tamamıyla, kâmilen, büsbütün. ◆ Evet, hay hay.

Parfilage [imz.] Kumaşın sırma ve ipeğini tel tel çözme ve sökme ameliyatı.

Parfiler [ft.] Sırma ve ipeğini çıkarmak üzere kumaşı tel tel sökmek. ◆ Küçük küçük tefrik ve taksim etmek. || (mec.) Ref' ve izâle etmek.

Parfilure [ims.] Tel tel sökülen kumaştan çıkarılan sırma ve ipek.

Parfois [zz.] Bazı defa, vakit vakit, ahyânen.

Parfond [imz.] Zokalı olta. ◆ Serpme denilen saçmalı ağ.

Parfondre [ft.] Minecilikte boyaları boyanacak maddenin üzerine yerleştirip orada birden eritmek.

Parfournir [ft.] Vermek, teslimini ikmâl etmek.

Parfum [imz.] Güzel koku, râyiha-i tayyibe. ◆ (Müstehziyâne) Fena koku. ◆ Güzel kokulu şey, ıtriyat. ◆ Tesir, şemme. || – s simples Itriyat-ı tabiiye. || – s composés Itriyat-ı mürekkebe. || – s liquides Itriyat-ı mâyia, çiçek suları. || – s secs Itriyat-ı yâbise.

Parfumer [ft.] Güzel koku vermek, ta'tir etmek. ◆ Tütsülemek.

Parfumerie [ims.] Itriyat imali ve ticareti. ◆ Itriyat fabrikası ve mağazası, miskçi dükkânı.

Parfumeur,se [i.] Itriyat yapan ve satan adam, attar.

Pargamim [ims.] (t.) Daü's-semek.

Parhélie yahut Parélie [ims.] Güneşin buluta in'ikâs edip görünmesi, aks-i şems, şems-i kâzibe.

Pari [imz.] Bahis. ◆ Bahis edenlerin vermeyi taahhüt ettikleri şey. || Tenir un – Birinin teklif ettiği bahsi kabul etmek.

Paria [imz.] Hind'de esâfil-i nâstan bir sınıf-ı ahali.

Pariade [ims.] Kuşların çiftleşme mevsimi. ◆ Çiftleşmiş kuşlar.

Paridées [ims. - cm.] (nb.) Saparnaiye fasîlesinden paride kabilesi.

Paridées [ims. - cm.] (hyv.) Paridiye fasîlesi yani iskete kuşu envaı.

Parier [ft.] Bahis etmek, bahis tutmak.

Pariétaire [ims.] (nb.) Yapışkan otu, haşîşetü'z-zücac.

Pariétal,e [s.] Duvarlarda biten, cidârî. || (tşr.) Kafa çanağının iki tarafını teşkil eden yan kemiklere ıtlak olunur, azm-ı cidârî. (cmz.: *pariétaux.*)

Parieur,se [i.] Bahis eden, bahis tutan adam.

Parinervé,e [s.] (tt.) Zâtü'l-asabeyn.

Paripenné,e [s.] (tt.) Rîşî-i tev'emî.

Paris [imz.] Paris şehri.

Parisien,ne [i. - s.] Paris'e mensup ve müteallik, Parisli. || (arz.) Parisî; Étage – Tabaka-i Parisiye. = [ims.] Beş puntoluk küçük hurufat.

Parisis [s.] (s okunur) Vaktiyle Paris'te darp olunan meskûkâta ıtlak olunurdu.

Parisyllabique [s.] (sr.) Müsâvi heceli, mütesâviyü'l-hecâ.

Parité [ims.] Müşâbehet-i tâmme. ◆ Çift, müzdevic olma.

Parjure [imz.] Yalan yere yemin, kasem-i kâzib. ◆ Yemini bozma, nakz-ı kasem, hins. = [i. - s.] Yalan yere yemin eden veya yeminini nakzeden adam, hânis.

Parjurer (se) [fv.] Yalan yere yemin etmek. ◆ Yeminini tutmamak, nakzetmek.

Parkéria [ims.] (nb.) Bir nevi eğrelti otu, parkerya.

Parkériées [ims. - cm.] (nb.) Serhasiye fasîlesinden parkeriye kabilesi.

Parkie [ims.] Amerika kahve ağacı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Parkinsonie [ims.] (nb.) Hıyar-şenberiye fasîlesinden Amerika'ya mahsus bir nevi hıyar-şenber ağacı.

Parlage [imz.] Faydasız ve mânâsız sözler, laklakiyat, herze.

Parlant,e [s.] Söyleyen, nâtık, mütekellim. ◆ Gayet manidar. ‖ (hk.) **Signification** – **e à personne** Zâta, şahsa tebliğ. ‖ (mec.) **Portrait** – Çok benzeyen resim.

Parlé,e [s.] Tekellüm olunan (lisan), tekellümle ifade olunan, tekellümde müsta'mel.

Parlement [imz.] Parlamento.

Parlementaire [s.] Parlamentoya müteallik. ◆ Merasim ve tabirat-ı resmiyeye mutabık olan. = [imz.] Muharebe esnasında tarafeyn arasında vâki olan teklifatın tebliğ veya istimâına memur adam, mükâleme memuru.

Parlementairement [h.] Mecâlis-i resmiyeye yakışır bir suretle, merasim ve tabirat-ı resmiye ile.

Parlementer [fl.] Harpte tarafeynin teklifat-ı vâkıasını tebliğ veya istimâ' etmek. ◆ Müzakereye girişmek. ‖ (mec.) Uyuşmak, çaresini bulmak.

Parler [fl.] Söylemek, lakırdı etmek, tekellüm etmek. : – **bas** Yavaşça söylemek. ◆ Bahsetmek, söyleşmek, konuşmak, musâhabet etmek: – **littérature** Edebiyattan bahsetmek. ◆ Her ne suretle olursa ifade-i meram etmek. ◆ İfşa, ihbar etmek. ‖ – **en l'air** Vüsuksuz söylemek. ◆ Söylediği söze hiç ehemmiyet etmeyerek söylemek. ‖ – **légèrement** Kâfi derecede hâiz-i malumat olmaksızın bahsetmek. ‖ – **raison** Makul şeyler söylemek. ‖ – **haut** Azametle ve tahkir-âmiz bir tavırla söylemek. ‖ – **de grosses dents** Tehditle söylemek. ‖ – **d'abondance** Ağza geleni söylemek. ‖ – **d'or** Çok güzel söylemek. ‖ **Faire** – **de soi** İştihar etmek. ‖ **Trouver à qui** – Konuşacak adam bulmak. ◆ Mümânaata, muhalefete tesadüf etmek. ‖ – **de** Bir şeyden bahsetmek: – **de ses amis** Dostlarından bahsetmek. ‖ – **à** Birine söylemek, bir şeye tevcih-i hitap etmek: – **à des enfants** Çocuklara söylemek. ◆ Biriyle konuşmak. ◆ Ders hizmetini görmek. ◆ Tesir etmek: – **au cœur** Kalbe tesir etmek. ◆ – **italien** İtalyanca söylemek. ‖ (Tiyatro ıstılahında) – **du puits** Vaktini kaybetmek. = [imz.] Usul ve tarz-ı ifade, söz, lakırdı, lisan.

Parlerie [ims.] Lüzumsuz yere çok söyleyiş, zevzeklik, gevezelik.

Parleur,se [i. - s.] Çok söyleyen, lafazan, kavval. ‖ **Beau** – Güzel bir suretle ifade-i meram eden adam, mîr-i kelâm, meclis-ârâ. ‖ **L'oiseau** – Papağan.

Parloir [imz.] Mekâtib vesâir bazı devâirde hariçten gelen adamları kabule mahsus teneffüshâne, mükâleme odası.

Parlote [ims.] Çok söylemek iptilâsı. ◆ Ehemmiyetsiz bahisler ve beyhûde sözler olunan mahal. ◆ Dava vekili olmak isteyenlerin alışmak için beynlerinde ettikleri mübâhase ve münazara.

Parmacelle [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî-i zü'l-galsamati'r-rieviye fırkasından büzâkiye fasîlesinden Brezilya'ya mahsus bir nevi salyangoz.

Parméliacées [ims. - cm.] (nb.) Şeybiye fasîlesinden parmelyasiye kabilesi.

Parmélie [ims.] (nb.) Bir nevi kaya yosunu.

Parmentière [ims.] Patatesin eski ismidir.

Parmesan,e [i. - s.] Parma şehri ahalisinden olan. = [imz.] Şehr-i mezkûrun civarlarında keçi sütünden yapılan parmıcana peyniri.

Parmi [hc.] Arasında, arasına, beyninde, beynine, içinde. ‖ – **nous** Bizim memleketimizde.

Parmophore [imz.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî fırkasından bir cins deniz helezonu.

Parnasse [imz.] Yunan-ı kadimin ulûm ve maarif ve sanayi-i nefise ilâhesine mensup bir dağı. ‖ (mec.) Şiir ve şuara.

Parnassie [ims.] (nb.) Bataklıklarda bulunur bir nevi çemen, karaciğer otu.

Parnassien [imz.] (hyv.) Harşefiyü'l-cenah fırkasından bahariye fasîlesinden şibh-i ferâşiye kabilesinden dağ kelebeği nevi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Parnus [imz.] (hyv.) Zü'l-karn-ı debbûsî fasîlesinden kulaklı bir nevi küçük kelebek.

Parodie [ims.] (ed.) Âsâr-ı edebiyeden ciddi bir kitap mefhumunun hezliyat suretine tahvili. ◆ Malum bir beste üzerine yapılan güfte. ◆ Bir şeyin tehzili, mudhikâne taklidi.

Parodier [ft.] Âsâr-ı edebiyeden ciddi bir kitap mefhumunu hezliyata tahvil etmek. ‖ (mec.) Taklit, tanzir etmek. ‖ (ms.) – **un air** Malum bir beste üzerine başkaca güfte tertip etmek.

Parodiste [imz.] Âsâr-ı edebiyeden ciddi bir kitabın mefhumunu tağyir ve tebdil ile hezliyat kabîlinden bir eser tanzim eden adam.

Paroi [ims.] Bölme, duvar, cidar, ara duvarı. ◆ Kap ve boru vesâirenin iç yüzü. ‖ (tşr.) Bedenin bazı ecvafını ihâta eden zar ve kemik vesâire, cidar.

Paroisse [ims.] *Curé* denilen bir rahibin idare-i rûhâniyesi altında bulunan daire. ◆ Bir kilisenin daire-i rûhâniyesi. ◆ Bu dairenin ahalisi. ◆ Bu dairenin başlıca kilisesi. ◆ İngiltere'nin taksimat-ı mülkiyesinden en küçüğü, mahalle. ‖ **N'être pas de la même** – Aynı fikir ve hissiyatta bulunmak.

Paroissial,e [s.] Bir kilisenin daire-i rûhâniyesi altında bulunan daireye mensup ve müteallik.

Paroissien,ne [i.] *Curé*'nin veya kilisenin idare-i rûhâniyesi altında olan daire ahalisinden bulunan adam. ◆ Ahlak ve tabiatı biraz garip adam.

Paroissien [imz.] Dua kitabı.

Parole [ims.] Söz, kelâm, lakırdı. ◆ Söyleyiş, nutuk, kuvve-i nâtıka. ◆ Suret-i ifade. ◆ Mesel (emsal), hikmet (hikemiyat). ◆ Boş vaat ve taahhüt. ◆ Söz, kavil. ◆ Teklifat. ◆ Şarkı güftesi. ‖ **Homme de** – Sözünde durur adam, sözünün eri. ‖ **Le don de la** – Fesâhat. ‖ **La – de Dieu** Kütüb-i mukaddese. ‖ **Science de la** – İlm-i beyan. ‖ **Sur** – Diğerinin şahâdeti üzerine. ◆ Yalnız söz üzerine. ‖ **Dégager sa** – Vaadini geri almak. ‖ **Perdre la** – Dilsiz olmak. ◆ Heyecan, hayret vesâireden dolayı söz söyleyemeyecek hâle gelmek. ‖ – **d'honneur** ve **ma** – **d'honneur** Namusum hakkı için, söz veririm. ‖ (as.) **Donner la** – Parola vermek.

Paroli [imz.] Kumarda ilk konulan paranın iki katı.

Parolier [imz.] Opera manzumelerinin güftelerini tertip eden adam.

Paromphalocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı civar-ı sürre.

Paronomase [ims.] (ed.) Bir kelâmda lafzen müşâbih olup mânâca beynlerinde münasebet olmayan iki kelimenin cemi, tecnis, cinas-ı nakıs.

Paronomasie [ims.] Bir kelimenin iki lisanda bulunup ancak her birinde başka mânâsı olması, terâdüf-i lafzî.

Paronychie [ims.] (nb.) Dâhisiye fasîlesinin numûnesi olan bir nevi kasık otu. ‖ (t.) Dâhis, et yaran.

Paronychiées [ims. - cm.] (nb.) Karanfiliye fasîlesine karib dâhisiye fasîlesi.

Paronyme [imz.] Şekil ve telaffuz cihetinden diğer bir kelime ile bir dereceye kadar müşâbeheti olduğu hâlde mânâsı ayrı olan kelime.

Paropsie [ims.] (t.) İhtilaf-ı basar, tekeddür-i basar.

Parorchide [ims.] (*ki*) (t.) Husye-i sakîme, husye-i gayr-ı nâzile.

Parotide [ims.] (tşr.) Gerdan bezlerinin en büyüğü, gudde-i nekefiye. ‖ Bu bezlerin iltihabı, nükfe.

Parotidien,ne [s.] (tşr.) Nekefî.

Parotidité yahut **Parotite** [ims.] (t.) Teverrüm-i nekefî, kabakulak. (Elsine-i avamda *Oreillon* denilir.)

Parou [imz.] Bez ve emsali şeylere verilen kola ve perdaht.

Paroxysme [imz.] (t.) İştidad-ı maraz. ‖ (mec.) Hiddet ve gazap gibi hallerin iştidadı, feveran.

Parpaillot,e [i.] Vaktiyle Katoliklerin makam-ı tahkirde Kalven[73] mezhebinde bulunanlara verdikleri isimdir. ◆ Dinsiz, kâfir.

73 Calvin.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Parpaing [imz.] (*g* okunmaz) Bir duvarda pencere ve kapıların söğe [söve] taşları gibi iki yüzü yontulmuş geniş taş.

Parque [ims.] Esâtirde güya ecel perisi. || (mec.) Ecel, mevt.

Parquer [ft.] Etrafı kapalı bir meraya koymak, mandıraya, ağıla kapamak. ◆ Tecrit etmek, sınıflara taksim etmek. = [fl.] (Hayvanat hakkında) Mandıraya girmek, mandırada yatmak, ağıla girmek.

Parquet [imz.] Mahâkimde hâkimlerin oturdukları mahal ile dava vekillerine mahsus mahal arasındaki aralık. ◆ Müddeî-i umumilik makamı. ◆ Müddeî-i umumi vesâir adliye memurlarının daire-i mahsusaları. ◆ Adliye memurlarının içtimâ ve müzakeresi, ve içtimâ etmiş heyet-i memurîn-i adliye. ◆ Borsada mubâyaacıların lonca odası. ◆ Ufak parçalardan yapılmış musanna' ve müzeyyen tahta döşeme, parke, parke usulünde döşeme. ◆ Gemilerde sabura (safra) ambarı. ◆ Üzerine ayna vaz'ına mahsus mahal, çiçeklik. || (Tiyatro ıstılahında mr.: *Orchestre*.)

Parquetage [imz.] Parke usulünde müzeyyen ve musanna' döşeme ameliyatı, parke işi.

Parqueter [ft.] (*Jeter* gibi tasrif olunur.) Parke usulünde müzeyyen ve musanna' döşeme yapmak. ◆ Parke gibi setretmek.

Parqueterie [ims.] Parke usulünde müzeyyen ve musanna' döşeme imali sanatı, parkecilik.

Parqueteur [imz.] Parke usulünde müzeyyen ve musanna' döşeme yapan sanatkâr.

Parrain [imz.] Hıristiyanlıkta bir çocuk vaftiz eden adam, vaftiz pederi, sağdıç. ◆ Bir şeye isim yahut lakap takan adam.

Parrainage [imz.] Vaftiz baba veya anasının sıfatı, sağdıçlık.

Parraqua [imz.] (hyv.) Decâciye fırkasından Amerika-yı Cenubî'ye mahsus Hind tavuğu.

Parricide [i. - s.] Pederini veyahut validesini veya büyük peder, büyük validesi gibi birini öldüren adam, katil-i vâlid. = [imz.] Katlü'l-ebeveyn, katl-i vâlid.

Parse [imz.] (mr. Parsi.)

Parsemer [ft.] Serpmek, saçmak, öteye beriye dağıtmak, bess ü neşr etmek.

Parsi,e yahut **Parse** [i. - s.] Zerdüşt dinine tâbi, Parsî, Zerdüştî, Mecusi. ◆ Sülale-i Sasaniyânın evâhir-i hükûmetinde İran'da söylenilmiş lisan, Parsî.

Part [imz.] Yeni doğan çocuk, cenin, nevzad. ◆ Haml, doğurma. || **Exposition de** – Cenini bir mahalle terk etme, çocuk bırakma. || **Suppression de** – İhfâ-yı mevlûd. || **Supposition de** – Tahrif ve ketm-i mevlûd. || **Substitution de** – İstibdal-i mevlûd.

Part [ims.] Pay, hisse-i musîbe. ◆ Kısım, cüz. ◆ Taraf, müdahale, dahl, iştirak. ◆ İş'ar, ihbar. ◆ Taraf, cânib: **De quelle** – Kimin tarafından; **De ma** – Benim tarafımdan. ◆ Yer, mahal: **Quelque** – Bir yerde. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Tiyatronun hâsılatından bir oyuncuya ayrılan hisse. || **La – du lion** Bir tevzîde en büyük pay. || **Prendre** – Karışmak, iştirak etmek. || **Avoir – à, prendre sa – de, au** İştirak etmek. || **Entrer en** – Şerik-i töhmet olmak. || **Faire la – au plus jeune** Gayr-ı müsâvi bir taksim yapmak. || **Faire – de** Bir şeyden haber vermek. || **Prendre en bonne, en mauvaise** Hüsn-i mânâda veya su-i mânâda kullanmak. || **Lettre de faire part** – İhbar-ı vilâdet, ihbar-ı vefat, ihbar-ı izdivaç ve nikâh tezkerelerine ıtlak olunur. || **– indivise** Hisse-i şâyia. || **De toutes – s** Her taraftan. || **De – et d'autre** İki taraftan. || **à** – Bertaraf, müstesna olarak. ◆ Ayrıca, ayrı ayrı. ◆ Diğerlerinden farklı, ayrı. ◆ İstisna edilirse. ◆ Zihnen. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Kendi kendine, kalbî. || **à – moi** Kendi kendime; **à – lui** Kendi kendine. || **Pour ma** – Bana kalırsa, bence. || **De – en** – Bir taraftan bir tarafa. || **En l'autre –, De l'autre** – (tca.) Yaprağın diğer tarafında, arka tarafında.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Partage [imz.] Taksim. ◆ Taksim olunan şeyin beher kısmı, pay, hisse, kısmet. || – **proportionnel** Taksim-i guremâ. || **Action de** – Taksim davası, dava-yı kısmet. || – **aimable** Kısmet-i rıza. || – **judiciaire** Kısmet-i kaza. || – **de succession** Taksim-i tereke. || – **provisionnel** yahut – **de jouissance** Kısmet-i menâfi', muhâyat. || – **d'ascendants** Peder veya valide tarafından emvallerinin hibe veya vasiyet tarikiyle verese beyninde taksimi. || – **des juges** Mahkeme âzâsı beyninde tesâvî-i ârâ vukuu. || (cğ.) **Ligne de** – **des eaux** Hatt-ı taksim-i miyah.

Partageable [s.] Paylaşılabilen, kabil-i taksim, kabil-i inkısam.

Partageant [imz.] Dâhil-i mukaseme olan, hissedar, hisse sahibi.

Partager [ft.] Paylaşmak, pay etmek, taksim ve mukaseme etmek. ◆ Hisse-mend olmak, iştirak etmek. ◆ Behre-mend etmek, nâil etmek. ◆ İhtilaf düşürmek. || – **le gâteau** Bir kârı, bir temettüü, istifadeyi paylaşmak.

Partageur [imz.] Taksim eden, mukassim.

Partance [ims.] Bir gemi ve vapurun harekete müheyyâ olup kara ile münasebeti kat' etmiş olması, hareket, azîmet, kalkma: **Pavillon de** – Hareket, azîmet bandırası. || **En** – Müteheyyî-i azîmet, müteheyyî-i hareket.

Partant [hr.] Binâberin, bu hâlde.

Partant [s.] Hareket ve azîmet eden, âzim, müteheyyî-i azîmet. || – **de** İstinaden.

Partenaire [imz.] Kâğıt oyununda veya kumar veyahut raksta arkadaş olan, oyun refiki, hem-bâz. (*Partner* dahi denilir.)

Parterre [imz.] Bahçenin çiçeklere mahsus tarafı, şükûfe-zâr. ◆ Döşeme. ◆ Tiyatroda yer katı, zemin katı, alt kat ve oraya oturan seyirciler. ◆ Temâşâgeran. || **Juger du** – Bir şey hakkında ona iştirak etmeksizin hüküm vermek.

Parthénium [imz.] (nb.) Mürekkebe fasîlesinden Amerika-yı Vustâ'ya mahsus bir nevi papatya.

Parthénogénèse [ims.] (mna.) Tenâsül-i bikrî.

Parthénon [imz.] Eski Atina şehrinde akıl ve hikmet ilâhesi Minerva'ya mahsus mabed. ◆ Maarif ve edebiyata mahsus bazı mekâtib ve devâir-i sâireye isim olmuştur.

Parthénope [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere-i uşâriyü'r-ricl-i kasîrü'z-zeneb fırkasından zü'l-minkarü'l-had fasîlesinden bir nevi yengeç.

Parthique [s.] Milâd-ı İsa (asm.) zamanlarında Horasan taraflarında zuhur ve intişar eden Aşkâniyân kavmine mensup ve müteallik.

Parti [imz.] Taraf, zümre. ◆ Karar-ı kati, tasmim, azim. ◆ Menfaat, istifade. ◆ Evlenecek erkek veya kız. ◆ Yol, tarik, çare. || **Faire un mauvais** – **à** Birine fena muamele etmek. || **Prendre** – Tarafını iltizam etmek, taraftarlık etmek. || – **le plus sûr** Eslem tarik. || – **le plus sage** Ahsen ve aslah tarik. || – **pris** Kasıt, niyet, amd. || **De** – **pris** An-kasdin.

Parti [smz.] Bir hat ile iki müsâvi kısma münkasim bulunan meskûkâta ıtlak olunur.

Partiaire [s.] (*si-è*) (hk.) Ortakçı, mezârî'. || **Colonage** – Müzâraa, ziraat ortakçılığı.

Partial,e [s.] (*si-a*) Taraftarlık eden, tarafgir. (cmz.: *Partiaux.*)

Partialement [h.] (*si-a*) Tarafgirâne.

Partialiser [ft.] (*si-a*) Tarafgir kılmak.

Partialité [ims.] (*si-a*) Tarafgirlik, adem-i hakkaniyet.

Partible [s.] (nb.) Yetiştiği vakit yarılan meyvelere ıtlak olunur, yarma.

Partibus (**in**) [s.] **Evêque** – Hıristiyan elinde olmayan bir memlekete -gönderilmemek üzere- ismen tayin olunan piskopos. ◆ Yalnız ismen, lafzen bir hak veya memuriyeti olan adama da ıtlak olunur.

Participant,e [s.] Bir şeye iştirak eden veya bir şeyden hisse alan. ◆ Müşterek, hisse-mend, hissedar, zî-medhâl.

Participation [ims.] İştirak, müdahale. ◆ Malumat, rıza, inzımam-ı rey. || **Société en** – Hissedarlık vechile şirket. || **Comptes en** –

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hesabat veya malumat-ı müştereke. || **En** – Müştereken, hissedarlık vechile.

Participe [imz.] (sr.) Hem sıfat hem fiilden ma'dud kelime, sîga-i müştereke; – **présent** İsm-i fâil; – **passé** İsm-i mef'ûl. = [s.] Şerik-i töhmet. (Eskidir). = [i.] Bir şeye iştirak eden adam.

Participer [fl.] Zî-medhal olmak, iştirak etmek, karışmak. ◆ İki şeyin cinsinden olmak, iki cins arasında bulunmak. ◆ Fikren, hissen iştirak etmek, tabiatına iştirak etmek: **Le mulet participe de l'âne et du cheval** Katır hem merkebin hem beygirin bazı evsaf ve tabâyiini câmidir.

Particulariser [ft.] Bir madde veya meseleyi etrafıyla ve mufassalan nakletmek.

Particularisme [imz.] Menfaat-i şahsiye-i hissî. ◆ Hıristiyanlarca Hazret-i İsa'nın umum insanlar için değil belki yalnız sulehânın günahlarının affi uğrunda feda-yı nefs etmiş olması fikir ve itikadı. ◆ Almanya hükûmat-ı sagîresinin büyük bir Alman devleti teşkil etmeleri.

Particulariste [imz.] *Particularisme* denilen fikir ve meslek-i mezhebî veya siyasîyi iltizam eden adam.

Particularité [ims.] Hususi hâl, hususiyet.

Particule [ims.] Ufak parça, cüz. ◆ Avrupa'da zâdegân isimlerinin evveline konulan edat-ı izâfet. || (sr.) Kendi kendine bir şey beyan etmeyip kelimelere idhal veya ilave olunan harf veya hece, edat. ◆ Hiçbir tasrif ve i'rab kabul etmeyen kelime, harf.

Particulier,ère [s.] Mahsus, has, hususi. ◆ Zatî, şahsi. ◆ Fevkalâde, kendine mahsus, garip, hilâf-ı âde. ◆ Menfaat-perest, hod-bîn, hodendîş. || **Proposition – ère** Kaziye-i cüziye. ◆ Ayrı, muayyen, farklı. = [imz.] Şahıs, fert. || **Simple** – Efrad-ı nâstan, avamdan biri. || **En** – Ayrıca, kendi kendine. || **Actes entre – s** Efrad beyninde yapılan senedat. = [ims.] Kapatma, metres.

Particulièrement [h.] Hususi olarak, bilhassa. ◆ Ale'l-husus, başlıca. ◆ Fevkalâde bir surette, suret-i fâikada.

Partie [ims.] Parça, cüz, kısım, kıta. ◆ Bir âhengi terkip eden makamların beheri, fasıl. ◆ Oyunda el, takım. ◆ Miktar. ◆ Eğlence, tenezzüh. || (bhr.) Rüzgârın estiği taraf. || (ma.) Usul-i defterî; – **simple** Usul-i muvahhide, usul-i âdiye; – **double** Usul-i muzâafe. || (hs.) Esâmî, kalem. || (hk.) Müddeî veya müddeâ-aleyh, tarafeynden beheri. || – **civile** Müddeî-i şahsî. || – **défaillante** Temerrüd eden taraf, mütemerrid. || – **opposante** Muteriz taraf. || – **adverse** Hasım tarafı, müddeâ-aleyh. || – **lésée** Mutazarrır, mağbun olan taraf. = [cm.] **Les – s** Tarafeyn; – **s ouïes** Tarafeyn ba'de'l-istimâ'. || **Les – s contractantes** Tarafeyn-i âkidîn. || **Mettre les – s en l'état** Tarafeyni hâl-i sâbıklarına irca etmek. || (as.) – **s belligérantes** Tarafeyn-i muhâribeyn. || (he.) – **s droites** Kıtaat-ı mustakime, müsteviye. || (bhr.) – **s et armements** Bir geminin aksam ve teçhizatı. || (tşr.) **Les – s nobles** Kalp ve beyin ve ciğer gibi âzâ-yı mühimme ve nâzike. || **Faire une – de chasse, de promenade** Ava gitmek, teferrüce gitmek vesâire. || **Quitter la** – Vazgeçmek, el çekmek. || **En** – Umumen olmayarak, bazen, bazı yerlerde, kısmen. || – **fine** Gizli bir âhenk ve cümbüş. || – **carrée** İki kadın ve iki erkekten mürekkep bir meclis-i ayş u tarab. || **Prendre à** – Taarruz etmek, hücum etmek.

Partiel,le [s.] (*si-èl*) Bir küllün eczasından olan, cüz'î. ◆ Umumiyet üzere olmayıp kısmen vâki olan, kısmi, hususi. || **Éclipse – le** Husuf veya küsuf-ı cüz'î.

Partiellement [h.] (*si-è*) Umumiyet üzere olmayarak, kısmen. || **Payer** – Mukassaten te'diye etmek.

Partir [fl.] Tasrifi: *Je pars*, *tu pars*, *il part*, *nous partons*, etc.; *je partais*; *je partis*; *je partirai*; *je partirais*; *pars*; *partons*, *partez*; *que je parte*; *que je partisse*; *partant*; *parti,e*.) Yola çıkmak, hareket etmek, azîmet etmek. ◆ Kalkmak,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

çıkmak. ◆ Ayrılmak, münşaib olmak. ◆ Başlamak. ◆ Sudur ve neşet etmek. ◆ Ölmek. ◆ Serd ve ityan etmek. || – d'un éclat de rire Birdenbire kahkaha ile gülmek. || Faire – Hareket ettirmek. || à – de -den itibaren, -den başlayarak. (Tasrifinde *être* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.)

Partir [ft.] Birkaç kısma taksim etmek. (Eski kelime.)

Partir [imz.] Hareket, azîmet. ◆ Vakt-i azîmet.

Partisan [imz.] Tarafgir. ◆ Bir şeyi iltizam eden adam. = [cm.] Vaktiyle asâkir-i muâvinenin önüne düşüp en evvel harbe girişen asâkir-i muâvine.

Partite [i. - s.] (nb.) Yaprağın yarığı.

Partitif,ve [s.] (sr.) Cüz ve kısım beyan eden.

Partition [ims.] Taksim. (Eskidir.) || (ms.) Bir eser-i musikinin güfte ve besteye mahsus aksamından heyet-i mecmuası ki birbirine tamamıyla tetâbuk edecek surette üst üste mevzu' bulunur. ◆ Bir eser-i musiki, güfte ve beste. || (nb.) Bir yaprağın iki yarığı arasındaki parçalar, kıta.

Partner [imz.] (mr. Partenaire.)

Partout [zm.] Her yerde. || – où Her nerede. || De – Her yerde, her tarafta.

Parturition [ims.] Doğurma, tevlid, vaz'-ı haml. || Douleurs de – Vaz'-ı haml ağrıları.

Parulie [ims.] (t.) Flegmon-i lisî.

Parure [ims.] Süs, ziynet. ◆ Tezyin, süslenme. ◆ Gömlek ve yakalık. ◆ Elmas takımı, mücevherat, huliyat.

Parvenir [fl.] Yetişmek, vâsıl olmak. ◆ Nâil olmak, dest-res olmak. ◆ Büyük rütbe veya servet ve mansıba nâil olmak, terakki etmek. || Faire – Tebliğ etmek, bildirmek, göndermek. (*être* fi'l-i iânesiyle imtizaç eder.)

Parvenu,e [i.] Sonradan görme.

Parvis [imz.] Kilisenin büyük kapısının önündeki avlu, ön avlu, kilise avlusu. ◆ Yahudi sinagoglarının civarları.

Pas [imz.] Adım, hatve. ◆ Az mesafe, birkaç adımlık. ◆ İz, eser. ◆ Yürüyüş, meşy. ◆ Gidip gelme, öteye beriye başvurma. ◆ Harekât, ef'al. ◆ Eşik: Être sur le – de sa porte Kapısının eşiği üzerinde bulunmak. ◆ Basamak. ◆ Darboğaz. ◆ Raks. || – géométrique Hatve-i hendesiye. || – de vis Vida yivi, vida hatvesi. || (as.) Süratli hatve. || – de route Yol adımı. || – de charge Mezid adım. || à grands – Süratle, koşarak. || à – de loup Gürültü etmeyerek, muhterizâne (yürümek). || Faire un faux – Kaymak, düşmek, ve (mec.) yanılmak. || Marcher à – de géant Az vakitte çok terakki etmek. || La salle des – perdus Bir mahkemenin bilcümle odalarından evvel bulunan büyük bir salon, divanhâne. || Aller plus vite que le – Koşmak. || Mettre, remettre quelqu'un au – Birisini ifâ-yı vazifeye mecbur etmek. || De ce – O anda. || – à – Hatve-be-hatve, yavaş yavaş.

Pas Nefy ve inkâr manasıyla fiillere ilhak olunarak *ne* harfinin mânâsını te'kid eder. || Il n'est – venu Gelmedi. ◆ Değil, hiç. || – celui-là Şu değil. || – un Hiçbir.

Pascal,e [s.] Hıristiyanların Paskalyalarına veya İsrailîlerin bayramına mensup ve müteallik, Paskalyalık. (cmz.: *pascals.*)

Pas-d'âne [imz.] Öksürük otu, haşîşetü's-suâl.

Pasigraphie [ims.] Kâffe-i elsine beyninde müşterek olmak üzere tasavvur olunan hatt-ı umumi.

Paspale [imz.] (nb.) Necîliye fasîlesinden Arap darısı nevi.

Pasquin [imz.] Kaba mizahlar eden adam, soytarı. ◆ Mudhike oyunlarında hizmetçi rolünü icra eden tuhaf oyuncu. ◆ Hiciv, hicviye.

Pasquinade [ims.] Kaba mizah, soytarılık.

Passable [s.] Oldukça iyi, zararsız.

Passablement [h.] Oldukça iyi, zararsızca, fena değil.

Passade [ims.] Tevakkufsuz mürur, çabuk geçme. ◆ Gelip geçen heves ve arzu veya lezzet. ◆ Geçerken veriliveren sadaka.

TÜBA TÜRK DİLLERİ ARAŞTIRMALARI AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF LANGUAGES www.tuba.gov.tr

Passage [imz.] Geçme, mürur, ubur. ◆ Geçilecek yer, geçit, yol, memer. ◆ Geçilecek vakit, vakt-i mürur. ◆ Atlama, aşma. ◆ Mürur hak ve resmi. ◆ Bir kitabın, bir eserin, bir notanın bir fıkrası, ibaresi, mahalli. ◆ Bir seyyârenin nâzırın gözüyle diğer bir seyyârenin arasından geçmesi vakti. ◆ Bazı büyük kasabalarda yalnız insanların mürurına mahsus üstü örtülü sokak, geçit. ◆ Deniz seyahati ve bu seyahat için alınan vapur bileti. ‖ (ms.) Ara nağmesi. ‖ **Prix de** – Mürüriye. ‖ **Oiseaux de** – Mevsimlerin tahavvülüyle tebdil-i mekân eden kuşlar, geçit kuşları. ‖ – **à niveau** Demiryol hattı üzerinde bulunan geçitler, sath-ı zemin geçitleri. ‖ – **de rivière** Çay geçidi.

Passager [ft.] Beygiri oynatarak yürütmek. = [fl.] (Beygir hakkında) Oynayarak yürümek.

Passager,ère [s.] Geçici, mâr, âbir. ‖ (mec.) Fâni. = [imz.] Yolcu, misafir, seyyah. ‖ **Poissons** – **s** Akın balığı, geçit balığı. ‖ **Fleurs** – **ères** Ezhar-ı fâniye.

Passagèrement [h.] Gelip geçerek, geçmek üzere, muvakkaten.

Passant,e [s.] Çok halk geçen (yol vesâire), işlek. = [imz. - cm.] Geçenler, mârrîn ve âbirîn.

Passation [ims.] Bir mukavele veya senedin tanzim ve akdi. ‖ (tca.) – **d'un article** Bir kalem eşyanın veya hesabın kaydı.

Passavant [imz.] Gümrük resmini vermiş veyahut bu resmden muaf eşya-yı ticariyenin bir yerden bir yere nakli için verilen tezkere, gümrük mürur tezkeresi. ◆ Mürur tezkeresi, yol emri. ‖ (bhr.) İskele başı.

Passe [ims.] Geçme, muhâceret etme. ◆ Mürur için müsaadenâme. ◆ Gideceği bir yere kadar yol parası yapmak üzere bir muhtaç adama verilen meblağ. ◆ İki kaya veya sığ mahaller arasında gemilerin mürurına sâlih boğaz, geçit, kanal. ◆ Bazı oyunlarda oyunculardan beherinin koymaya mecbur olduğu akçe. ◆ Bir meblağın ikmâli için lazım olan miktar, küsurat. ◆ Kadın şapkasının bir kısmı. ◆ Manyetizma yapmak iddiasında bulunanların ellerini tahrik ile okşayıp sıvamaları. ◆ Meccânen verilen bilet, paso. **Le mot de** – Parola. ‖ **Être en** – Bir hâl ve mevkide bulunmak, bir şeye muktedir olmak. ‖ (tba.) **Main de** – Bozulacak kâğıtların yerine konmak üzere makineciye fazla olarak verilen kâğıtlar. ‖ – **d'un fleuve** Bir nehrin hatt-ı cereyanı. = [cm.] (as.) Apolet (ispolet) köprüsü.

Passé [imz.] Geçmiş şey, mazi, geçmiş zaman. ‖ (sr.) Fi'l-i mazi. ‖ **Par le** – Evvelki kadar. ‖ **Comme par le** – Kemâ-fi's-sâbık, evvelki gibi. = [hc.] -den sonra, geçtikten sonra: – **dix heures** Saat onu geçtikten sonra.

Passé,e [imz.] Geçmiş, mürur etmiş, cereyan etmiş, sâlif. ◆ Solmuş, tarâveti gitmiş. ◆ Ölmüş, terk-i hayat etmiş. ◆ Üzerine geçirtilmiş. ◆ İdhal edilmiş: **Une clef** – **e dans la serrure** Kilide geçirilmiş bir anahtar. ◆ Süzülmüş: **Une liqueur** – **e avec soin** Dikkat ile süzülmüş bir mâyi. ‖ **Être** – **par les armes** Kurşuna dizilmiş. ‖ **Il est dix heures passées** Saat onu geçmiştir.

Passe-carreau [imz.] Terzilerin ütü tahtası. (cm.: des *passe-carreaux.*)

Passe-cheval [imz.] Beygirleri sudan geçirmeye mahsus kayık. (cm.: des *passe-chevaux.*)

Passe-debout [imz.] Bir yerden geçip orada sarf olunmaksızın mahall-i âhara naklolunacak eşya için tüccar ve arabacılara verilen tezkere, eşya ve emtia ve ale'l-husus müskirat transit tezkeresi. (cm.: des *passe-debout.*)

Passe-dix [imz.] Üç zarla oynanılan bir nevi oyun. (cm.: des *passe-dix.*)

Passe-droit [imz.] Bir adama hak ve salâhiyetinin haricinde ve berây-ı hâtır olunan müsaade. ◆ Haksızlık etme. (cm.: des *passe-droits.*)

Passée [ims.] Bekaçe vesâir kuşların akşamüstü ormandan çıkıp kırlara yayılmaları vakti. ◆ Bekaçe tutmaya mahsus büyük ağ. ◆ Bir hayvanın takip ettiği yol.

Passe-fleur [ims.] Girit lâlesi nevi, nûman çiçeği. (*Anémon* dahi denilir.) (cm.: des *passe-fleurs.*)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Passe-lacet [imz.] Yorgancı çuvaldızı. (cm.: des *passe-lacets.*)

Passement [imz.] Sırma şerit, sırma harç.

Passementer [ft.] Sırma şerit ve harçla donatmak.

Passementerie [ims.] Sırmacılık, sırmakeşlik, simkeşlik. ◆ Sırma ve kılabdan işleri.

Passe-méteil [imz.] Buğday ve çavdar mahlutu, mahlut zahire, melez zahire. (cm.: des *passe-méteils.*)

Passe-parole [imz.] Askerin başından verilip ağızdan ağza en gerisine kadar vâsıl olan kumanda ve emir, pasaparola. (cm.: des *passe-paroles.*)

Passe-partout [imz.] Müteaddit kilitleri açan anahtar, tavşan anahtarı, maymuncuk. ◆ Her nevi resme mahsus çerçeve. (cm.: des *passe-partout.*)

Passe-passe [imz.] **Tour de** – Hokkabaz oyunu, hokkabazlık. ◆ Hile, hud'a.

Passe-pierre [ims.] Kayaların yarıklarından çıkan ve deniz rezenesi denilen nebat, taşkıran. (cm.: des *passe-pierres.*)

Passepoil [imz.] Şerit gibi elbise kenarına veya dikiş aralarına konulan tiriz veya harç.

Passeport [imz.] Mürur tezkeresi, müruriye, pasaport. || – **périmé** Müddeti hitam bulmuş pasaport.

Passer [fl.] Geçmek, mürur etmek. ◆ Yolunda devam etmek. ◆ Zâil olmak, geçmek. ◆ Ölmek, irtihal etmek. ◆ Sebk etmek. ◆ Gelmek: **Je passerai chez vous demain matin** Yarın sabah size geleceğim. ◆ Mürur etmek. ◆ Hazmolunmak: **Les légumes secs passent difficilement** Kuru sebzeler müşkilâtla hazmolunurlar. ◆ Girmek, dâhil olmak. ◆ Kabul olunmak, karar-gir olmak. ◆ Solmak. ◆ Kokmak, bozulmak. ◆ (Kâğıt oyununda) Bir nöbette oynamamak, geçmek. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Oynatmak. || **Y** – Kâmilen sarf ve harç olunmak. || – **par la tête** Birdenbire akla gelmek. || **En** – **par** Tevekkül etmek, razı ve münkad olmak, mecbur olmak. || **Faire** – Yollamak, vermek. ◆ İdhal, ilka etmek. ◆ Kabul ettirmek, şâyan-ı kabul göstermek. ◆ Mecbur etmek. || – **pour** Kendini gibi tanıtmış olmak, gibi geçinmek. || – **outre** İlerisine geçmek. || – **du blanc au noir** İfrattan tefrite düşmek, birdenbire tahvil-i fikr ve lisan etmek. || – **sur une faute** Bir kabahati affetmek. || – **de** Bir şeye muhtaç olmamak. || (İcabına göre kâh *avoir* ve kâh *être* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.) = [ft.] Geçmek, aşmak, atlamak. ◆ Nakletmek, geçirmek. ◆ Vermek, aldırmak. ◆ Giymek. ◆ Yapmak, tanzim ve akd etmek. ◆ Kaydetmek, geçirmek. ◆ Süzmek. ◆ Geride bırakmak, geçmek. ◆ Geçirmek, sokmak. ◆ Satmak. ◆ Affetmek, mazur görmek. ◆ İmrar etmek. ◆ Unutmak, geçmek. ◆ Mâ-fevkinde, iktidarının haricinde olmak. || – **un examen** İmtihan vermek. || – **une faute** Bir kabahati affetmek. || – **par les armes** Kurşuna dizmek. || – **une revue** Resm-i geçit icra etmek. || – **un billet** Bir senedi ciro etmek. || – **un ordre** Sipariş vermek. || – **un article** Bir kalem eşyayı kaydetmek. || – **en compte** Mahsubunu icra etmek. || – **au crédit de quelqu'un** Bir kimseye matlub kaydetmek. || **Cela me passe** Anlayamıyorum. ◆ Gece geçirmek: **Le malade a passé une assez bonne nuit** Hasta oldukça iyi bir gece geçirdi. || – **au bleu** Aşırmak, çarpmak. || – **condamnation** Aldanmış olduğunu itiraf etmek. || **Se** – Geçmek, mürur etmek. ◆ İmsak ve perhiz etmek. ◆ Renk ve cilâsını, güzelliğini kaybetmek. ◆ Kendi kendisini affetmek. ◆ Hoş görmek. ◆ Vücuduna batırmak.

Passerage [imz.] Vaktiyle kudurmaya ilaç zannolunan horozcuk otu. || **Petit** – Bahçe teresi.

Passerau [imz.] Serçe kuşu, usfur. = [cm.] Ufak kuşlar, asâfir fırkası. || – **x dentirostres** Asâfir-i mudarresü'l-minkar fasîlesi. || – **x fissirostres** Asâfir-i meşkuku'l-minkar fasîlesi. || – **x conirostres** Asâfir-i mahrûtiyü'l-minkar fasîlesi. || – **x ténuirostres** Asâfir-i rakîku'l-minkar fasîlesi. || – **x syndactyles** Asâfir-i serîdü'l-minkar fasîlesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES http://www.tuba.gov.tr

Passerelle [ims.] Dar köprü. ◆ Geminin içinde olan köprü, kaptan mahalli. || – **longitudinale** Alabanda sokağı. || – **de tambour** Davlumbaz köprüsü. || – **volante** Süvari köprüsü. || – **de vigie** Nöbetçi köprüsü. || **Rouffle** – Köprü kamarası.

Passerine [ims.] (nb.) Mazaryûniye fasîlesinden bir nevi defne ağacı.

Passe-rose [imz.] Gülhatmi, pembe hatmi. (cm.: des *passe-rose.*)

Passe-temps [imz.] Hafif ve eğlenceli meşguliyet, vakit geçirmeye mahsus eğlence yahut iş ve oyun. (cm.: des *passe-temps.*)

Passe-tèque [imz.] (bhr.) Ortası yarık büyük makara, pasteka, maska.

Passe-thé [imz.] Çaydan süzgeci.

Passette [ims.] Küçük süzgeç.

Passeur [imz.] Sudan geçiren kayıkçı. ◆ Tek hatlı şimendiferlerde lokomotiflerin üzerine çıkarak elinde uzaktan görülebilecek bir işaret taşıyan memur.

Passe-velours [imz.] Kadife çiçeği. (cm.: des *passe-velours.*)

Passe-violet [imz.] Bazı bıçak vesâire üzerine yapılan meneviş.

Passe-volant [imz.] Eski gönüllü askerinde maaş ve tayınatı sergerde tarafından ihtilâs olunan eksik neferin yerine yoklamaya çıkarılan adam. ◆ Hisse vermeksizin arifâne bir cümbüşte mevcut bulunan adam. ◆ Tiyatroya ücretsiz giren adam. (cm.: des *passe-volants.*)

Passibilité [ims.] Zahmet ve meşakkat veya acıya müstaid veya müstahak olma. ◆ İhtisasat-ı maddiyeye kabiliyet.

Passible [s.] Zahmet ve acı veya meşakkat çekebilir veya çekmeye müstahak: – **d'amende** Cezâ-i nakdîye müstahak. ◆ İhtisasat-ı maddiyeye kabiliyetli, zevk ve elem duyabilir.

Passif [imz.] Verecek, deyn, zimmet.

Passif,ve [s.] Bir fiil ve amel kabul eden ve kendisi fiil ve amelde bulunmayan, mutâvi': **État** – Hâl-i kuvve, hâl-i mutâvaat. || **Obéissance** – **ve** Bilâ-itiraz itaat. || **Jouer un rôle** – Hâl-i bî-kaydîde bulunmak. || **Commerce** – Memâlik-i ecnebiyeden vuku bulan mubâyaat, ithalat. || **Dette** – **ve** Zimmet, deyn, borç. || (sr.) Meçhul. = [imz.] Fi'l-i meçhul.

Passiflore [ims.] Hezaren çiçeği, çarkıfelek.

Passiflorées [ims. - cm.] Zü'l-filkateyn-i zü'l-vüreykat-ı tüveyciye-i munfasıla-i havlü'l-mebîz sınıfından hezâreniye fasîlesi.

Passion [imz.] Fiil ve amelde bulunmayıp hariçten gelen bir fiili ve ameli kabul ediş, mutâvaat. ◆ Cefa ve meşakkat. ◆ İncil'in Hazret-i İsa'nın cefalarını ve şahâdetini nakleden yeri ve bu bâbda Hıristiyanların icra ettikleri âyin. ◆ Havf ve ümit ve aşk ve haset gibi hissiyat, ihtiras. ◆ İptilâ, meftûniyet, pek şiddetli arzu ve heves. ◆ Ziyade arzu olunan şey. ◆ Garaz ve ivaz. ◆ Hissiyat-ı şehevâniye, hevâ-yı nefsanî, şehevat. ◆ Nefs-i emmâre. ◆ Hiddet. || (t.) Hastalık, maraz. || **Faire une** – Büyük, şiddetli bir aşk tevlid etmek.

Passionné,e [s.] Aşk ve haset gibi bir maraz-ı derûnîye müptelâ; âşık-ı şeydâ. ◆ Pek büyük bir heves ve arzuya düşkün. ◆ Garazkâr. ◆ Hiddetli.

Passionnel,le [s.] Aşk ve haset ve kin gibi ahvâl-i ruha, ihtirasata müteallik. ◆ Pek şiddetli bir arzu ve hevese dair. ◆ Garazlı, nefsâniyetli.

Passionnément [h.] Aşk ve şevkle. ◆ Pek şiddetli bir arzu ve hevesle. ◆ Hiddetle. ◆ Pek çok.

Passionner [ft.] Ruhlandırmak, sûz ve şevk vermek. || **Se** – Müptelâ ve meftun olmak.

Passivement [h.] Kemâl-i mutâvaatla, bilâ-itiraz ve muhakeme. || (sr.) Meçhul olarak, meçhul sîgasıyla ve mânâsıyla.

Passiveté [ims.] ve:

Passivité [ims.] Fiil ve amel ve tesir etmeyip hariçten gelen bir fiil ve amelden müteessir olma, mutâvaat. || (sr.) Sîgaların meçhul olması, binâ-i meçhul.

Passoire [ims.] Kevgir, süzgeç.

Passoline [ims.] Kuşüzümü.

Pastel [imz.] Ressamlıkta müsta'mel boyalı kurşun kalemi. ◆ Bu kalemle yapılan resim. ◆ Çivit otu.

Pastèque [ims.] Karpuz. (*Melon d'eau* dahi denilir.)

Pasteur [imz.] Çoban, râî. ‖ (mec.) Rahip, piskopos, reis-i rûhânî.

Pasteurisation [ims.] (t.) Mikropları imha için Pasteur usulüyle icra-yı ameliyat etme.

Pastiche [imz.] Bir meşhur ressamın tarzı taklidinde yapılmış resim, resm-i taklidî. ◆ Bir meşhur muharririn tarz-ı taklidinde yazılmış kitap, taklit eser. ◆ Birkaç musikişinasın âsârından müstahrec kıtalardan mürekkep opera.

Pasticher [ft.] Tarz ve usulünü taklit etmek.

Pasticheur [imz.] Mukallit.

Pastillage [imz.] Çiçek ve meyve veya hayvan ve insan resminde şeker ve şekerlemeler imali sanatı ve bu vechile yapılan şeker envâı.

Pastille [ims.] Kokulu ufak şeker, akide. ◆ Bir mahallin havasını ta'tir için yakılmaya mahsus kurs, buhur, tensuh. ◆ Nane ruhu vesâireyi hâvi ufak şeker parçası. ‖ – **de menthe** Nane şekeri.

Pastoral,e [s.] Çobanlara ve çobanlığa mensup ve müteallik. ◆ Kırlara ve köylere mahsus. ◆ Çobanların veya kızların ve köylülerin ahvâlini mübeyyin ve musavvir. ‖ **Poésies – es** Çoban şiiri, eş'ar-ı râiye. (cmz.: *pastoraux.*)

Pastorale [ims.] Eşhası çobanlardan ve çoban karılarından ibaret tiyatro oyunu. ◆ Çobanlara müteallik manzume, eş'ar-ı râiye. ◆ Çoban havası, makamı, raksı.

Pastoralement [s.] Reis-i rûhânî tavır ve sıfatıyla. ◆ Çobanca.

Pastour,e [i.] Genç çoban.

Pastoureau [imz.] Genç çoban, çoban çocuğu.

Pastourelle [imz.] Genç çoban karısı, çoban kızı. ◆ Bir nevi raks.

Pat [imz.] (*t* okunur) Satranç oyununda pat.

Patache [ims.] Gümrük vapur veya kayığı. ◆ Davlumbazlı vapur. ◆ Tersanelerde karakolhane ittihaz olunmuş eski sefine. ◆ Yük gemisi. ◆ Umuma mahsus büyük yolcu arabası. ◆ Fena araba.

Patagon,ne [i. - s.] Amerika-yı Cenubî'nin Patagonya memleketi ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan. = [imz.] Patagon lisanı.

Pataquès [imz.] (*kèss*) yahut:

Pat-à-qu'est-ce [imz.] Fransızca ibare kıraatinde veya tekellümde sehven *s* yerine *t* ve *t* yerine *s* telaffuzu.

Patarafe [ims.] Karışık ve çirkin yazı.

Patard [imz.] Fransa'nın eski bakır akçesi, mangır.

Patate [ims.] Patate, patates.

Patatras [imz.] (*s* okunmaz) Bir şeyin gürültü ile düştüğünü tasvir eder kelimedir, pat, küt.

Pataud,e [i. - s.] İri ayaklı köpek yavrusu. ‖ (mec.) Kaba adam.

Patauger [fl.] Çamurlu suyun içinde yürümek. ◆ Islak bir şeyin üzerinde, içinde yürümek. ‖ (mec.) İfadede şaşırmak, söyleyeceğini kaybetmek.

Pataugeur,se [i.] Söyleyeceğini şaşıran adam.

Patchouil [imz.] Elbisenin güveden muhafazası için katları arasına konulan tefârik otu. ◆ Kokulu tefârik suyu, lavantası.

Pâte [ims.] Ekmek hamuru, hamîr. ◆ Birlikte dövülmüş mevadd-ı mütenevvia, hamur, acîn, macun. ‖ (mec.) Madde. ◆ Tabiat, mizaç. ‖ – **d'Italie** Makarna ve şehriye. ‖ – **filée** Tel kadayıfı. ‖ – **feuilletée** Yufka. ‖ – **de lichen** Acîn-i şeyb. ‖ (tba.) **Page en** – Harfleri dökülüp karışmış sayfa, mahlut. ‖ (t.) Pastil.

Pâté [imz.] Etli ve peynirli börek. ◆ Kâğıda dökülmüş mürekkep damlası, lekesi. ◆ Ka-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

sabadan ayrı ve münferit mahalle. ◆ Bir yerde müctemi' hânelerin teşkil ettiği ada. || (as.) Bataklık mahallerde yapılan münferit tabya. || (tba.) Harfleri dökülmüş ve karışmış forma.

Pâtée [ims.] Tavuklara yedirilen kepek hamuru. ◆ Kedi ve köpeklere yedirilen ekmek kırıntılarıyla doğranmış et mahlutu.

Patelette [ims.] (as.) Palaska kapağı.

Patelin,e [i. - s.] Hilekâr, yaltak, sokulgan, tilki tabiatlı. (Bir eski mudhike şahsı isminden müsteardır.)

Patelinage [imz.] Hilekârlık, tilki tabiatı, yaltaklık.

Pateliner [fl.] Hilekârlık etmek, tilkilik etmek, yaltaklanmak.

Patelineur,se [i.] Tilki gibi hilekârlık eden adam.

Patelle [ims.] Eskilerin mukaddes addettikleri bir nevi kap. ◆ Bir mısralı ve mahrutî sedef, petalidis.

Patellidiées [ims. - cm.] (hyv.) Nâime-i mercûlü'l-batn-i zü'l-galsamati'd-derakî fırkasından tabakiye fasîlesi.

Patemment [h.] Zâhir ve ayan olarak, bedâheten.

Patène [ims.] Kilisede müsta'mel olup mukaddes addolunan bir nevi kap.

Patenôtre [ims.] Dua, vird. || – **du singe** Hiddetli sözler. = [cm.] Dua tesbihi. || (m.) Tezyinat-ı beyziyenin fevkine yapılan tezyinat-ı mimariye-i tesbihiye.

Patenôtrier [imz.] Tesbih yapan veya satan, tesbihçi.

Patent,e [s.] Zâhir, ayan, bedîhî. || **Lettres – es** Devlet mühr-i resmîsiyle mahtum berat ve menşur gibi evrak.

Patentable [s.] Esnaf tezkeresi alabilen veya almaya mecbur olan, kendisine esnaf tezkeresi aldırılabilen, patent resmine yani temettü vergisine tâbi.

Patente [ims.] Esnaf tezkeresi. ◆ Tüccar ve esnafın tezkere almak için senevî verdikleri temettü vergisi, patent rüsumu. ◆ Berat, rüûs. ◆ İhtirâ beratı. ◆ Sıhhiye, karantina tezkeresi, pratika; – **nette** Temiz pratika; – **brute** Bulaşık pratika.

Patenté,e [i. - s.] Tezkereli ve temettü vergisi veren (esnaf ve tüccar).

Patenter [ft.] Esnaf tezkeresi almaya ve temettü vergisi vermeye mecbur etmek. ◆ Esnaf tezkeresi vermek. ◆ İhtirâ beratı vermek.

Pater [imz.] (*r* okunur) Hıristiyanların Pazar günü okudukları dua. ◆ Tesbihin bir iri tanesi ki oraya gelince bu duanın okunması lazım gelir.

Patère [ims.] Perde kolu. ◆ Elbise asmaya mahsus kancalı çivi. ◆ Testi şeklinde tezyinat-ı mimariye.

Paterne [s.] ve:

Paternel,le [s.] Peder tarafından veya pedere mensup ve müteallik veya şâyan, pederâne. || **Ligne – le** Cihetü'l-eb.

Paternellement [h.] Pederce, pederâne.

Paterniser [fl.] Pederine benzemek. (Eski kelime.)

Paternité [ims.] Babalık, pederlik, übüvvet: **Recherche de la** – Tahkik-i übüvvet. ◆ Muharrirlik, müelliflik.

Pâteux,se [s.] Hamur gibi olan, acînî. ◆ (Dil ve ağız hakkında) Tükürüğü pekleşmiş, pelte gibi.

Pathétique [s.] Çok tesir eden, müessir, sûz-nâk. = [imz.] Kuvvetli tesir. ◆ Kalbe rikkat veren tarz-ı lisan.

Pathétiquement [h.] Pek kuvvetli bir tesirle, müessirâne.

Pathétisme [imz.] Rikkate getirme, gayet müteessir etme sanatı.

Pathogène [s.] (t.) Müvellid-i maraz: **Microbes – s** Müvellid-i maraz mikroplar.

Pathogénie [ims.] (t.) Tekevvün-i maraz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pathognomonique [s.] (*ghno*) (t.) Her hastalığa mahsus alâmetlere ıtlak olunur, alâmât-ı yakîniye, alâmât-ı tayiniye. = [ims.] İlm-i teşrih-i emraz.

Pathol [imz.] (nb.) Kum'ûle.

Pathologie [ims.] (t.) Emrazın esbab ve ahvâlinden bahseden ilim, ilmü'l-emraz. ‖ – **générale** Emraz-ı umumiye. ‖ – **spéciale** Emraz-ı hususiye. ‖ – **chirurgicale** yahut **externe** Emraz-ı hariciye. ‖ – **médicale** yahut **interne** Emraz-ı dâhiliye.

Pathologique [s.] (t.) İlmü'l-emraza mensup ve müteallik.

Pathologiquement [h.] (t.) İlmü'l-emraza göre, ilmü'l-emraz kavâidine tatbikan.

Pathologiste [imz.] (t.) İlmü'l-emrazda âlim ve mahir adam, ilmü'l-emraz tabibi.

Pathos [imz.] (*s* okunur) Kelâmda sahte bir heyecan göstermekten ileri gelen ibare ta'kidi.

Patibulaire [s.] Darağacına müteallik veya şâyeste olan. ‖ **Mine** – İpten, kazıktan kurtulmuş adam.

Patiemment [s.] (*si-a*) Sabır ile, sabûrâne.

Patience [ims.] (*si-a*) Sabır. ◆ Sabır ile intizar. ◆ Sebat. ◆ Muamma ve emsali oyunlar.

Patience [s.] (*si-a*) (nb.) Labada.

Patient,e [s.] (*si-an*) Sabırlı, sabûr. ◆ Sebatlı, devamlı. ‖ (fls.) Bir fâil-i maddînin tesirini ahz eden. = [imz.] Cerrahlar tarafından ameliyatı icra olunmakta bulunan adam.

Patienter [fl.] (*si-an*) Sabretmek. ◆ Beklemek, muntazır olmak.

Patin [imz.] Buzun üzerinde kaymaya mahsus altı demirli nalın, ayak kızağı. ◆ Altı kalın kışlık ayakkabı. ◆ Merdivenin dayandığı kalın direk, merdiven tabanı. ‖ (Tiyatro ıstılahında oyuncu kadın ve kızlar hakkında) **Casser son** – O ana kadar muhafaza edilen sıyt-ı iffeti kaybetmek.

Patinage [imz.] Buz üzerinde kayma ve yürüme.

Patine [ims.] Bakırın üzerinde hâsıl olan karartı, kara pas. ◆ Eski resim levhaları üzerindeki kirler.

Patiner [fl.] Buzun üzerinde kaymak. ◆ Yürümeksizin tekerlekleri demiryolu üzerinde dönen lokomotife de ıtlak olunur. = [ft.] El ile tutup ezmek, örselemek.

Patineur,se [i.] Buzun üzerinde kayan adam. = [imz.] Kadınlara el ile sarkıntılık cüret-i rezilânesinde bulunan adam.

Pâtir [fl.] Eziyet ve meşakkat çekmek, duçar-ı derd ü elem olmak. ◆ Revaçsız olmak, geri gitmek, iyi gitmemek.

Pâtis [imz.] (*s* okunmaz) Kimse tarafından işlenmeyip köy veya nahiye ağnamının otladıkları hâlî mera.

Pâtisser [ft.] Hamur işi yapmak.

Pâtisserie [ims.] Hamur işi ve pasta. ◆ Her nevi pasta ve hamur işi yapan veya satan adamın sanatı.

Pâtissier,ère [i.] Her nevi pasta ve hamur işi yapan veya satan adam, pastacı.

Pâtissoire [ims.] Hamur tahtası.

Patisson [imz.] (nb.) Kış kabaklarından Kudüs enginarı denilen bir nevi kabak.

Patito [imz.] Bir kadının dostu.

Patois [imz.] Avam-ı nâs ve köylülerin veya bir eyalet ahalisinin söyledikleri kaba ve galat lisan. ◆ Galat ve yanlış lisan.

Patoiser [fl.] Avam-ı nâs ve köylülere veya bir eyalet ahalisine mahsus kaba ve galat lisanda tekellüm etmek.

Pâton [imz.] Piliçleri beslemeye mahsus hamur parçası.

Patouillet [imz.] Maden filizatını mahlut bulundukları topraktan ayırıp tathir etmeye mahsus silindir, madenci silindiri.

Patraque [ims.] Eski ve değersiz makine ve alet. ◆ Fena ve âdi saat. ‖ (mec.) Zayıf ve hasta-mizaç adam.

Pâtre [imz.] Çoban, râî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Patres (ad) [h.] (*rès*) Âba ve ecdadına: **Aller** – Ölmek.

Patriarcal,e [s.] Tevrat'ta mezkûr kudemâ-yı enbiyâya mensup ve müteallik veya şâyeste olan. ◆ Dünyada ilk vücut bulan ailelerin reislerine ait, müteallik, mensup. ◆ Mezâhib-i Hıristiyaniyeden birinin patrikliğine müteallik. (cmz.: *Patriarcaux.*)

Patriarcalement [h.] Tevrat'ta mezkûr kudemâ-yı enbiyâya veya Hıristiyan mezâhibinden birinin patrikliğine mensup ve müteallik veya şâyeste bir suretle. ◆ Dünyada ilk vücut bulan aileler rüesâsına ait, şâyan bir surette.

Patriarcat [imz.] Mezâhib-i Hıristiyaniyeden birinin riyâset-i rûhâniyesi, patriklik, patrikhâne.

Patriarche [imz.] Tevrat'ta mezkûr kudemâ-yı enbiyânın beheri. ◆ Mezâhib-i Hıristiyaniyeden birinin reis-i rûhânîsi, patrik. ◆ Dünyada ilk vücut bulan aileler rüesâsından beheri. ‖ (mec.) Nuranî ve rûşen-zamîr ihtiyar. ◆ Ebnâ ve ahfadı çok muhterem ihtiyar.

Patrice [imz.] Eski Romalılarda büyük bir rütbe ve mesned-i mahsusu hâiz adama verilen unvandır, reis.

Patriciat [imz.] Eski Romalılarda büyük bir rütbe ve mesned-i mahsus, riyâset. ◆ Asilzâdegân sınıfı.

Patricide [i.] Peder katili.

Patricien,ne [i. - s.] Asil, necip. ◆ Roma birinci hükümdarı Romulus tarafından nasbolunan a'yân-ı devletin neslinden olan.

Patrie [ims.] Vatan, maskat-ı re's, memleket.

Patrimoine [ims.] Miras, mal-i mevrus. ◆ Menba-ı servet. ‖ (mec.) Nasip, behre.

Patrimonial,e [s.] Mirasa müteallik, mirastan ma'dud olan. (cmz.: *patrimoniaux.*)

Patriote [i.] Memleketini seven, hamiyet-mend.

Patriotique [s.] Memleketini seven adama mensup ve müteallik veya şâyeste olan, hamiyet-mendâne.

Patriotiquement [h.] Vatanperverâne, hamiyet-mendâne.

Patriotisme [imz.] Muhabbet-i vataniye, hamiyet.

Patrologie [ims.] Eimme-i mezhebin ahvâl ve efkârını bilmek ilmi.

Patron,ne [i.] İsmiyle tesmiye olunan bir kilise veya memleketin hâmi veya hâmiyesi tanılan aziz ve azize. ◆ Bir ev veya fabrika ve otel vesâirenin sahip ve sahibesi, usta, çelebi, tezgâh sahibi, amele işleten sanat ve hirfet sahibi. ‖ (bhr.) Ser-dümen.

Patron [imz.] Terzi, modistra, nakkaş. ◆ Saraç işi vesâire örneği, numûne, kalıp, model.

Patronage [imz.] Sahâbet, istishab, himaye; **Sous le haut – de S.M.I. le Sultan** Zât-ı hazret-i padişâhînin taht-ı himaye-i mülûkânelerinde.

Patronal,e [s.] Bir mahallin hâmisi addolunan azize mensup ve müteallik.

Patronat [imz.] Efendilik, sahiplik. ◆ Sahâbet, istishab. ◆ Amele işleten müessesat-ı sınâiye sahipleri.

Patronner [ft.] İstishab etmek, himaye altına alıp tanıtmak. ‖ (mec.) Tavsiye etmek, muvaffak olmasına çalışmak.

Patronner [ft.] Kalıpla boyamak. ◆ Bir örnek, bir kalıp üzerine biçmek.

Patronnesse [ims.] Menfaati fukaraya tevzi' olunmak üzere verilen bir baloyu veya tiyatro vesâireyi idare eden kadın, hâmiye.

Patronnet [imz.] Hamur işi yapan sanatkârın şâkirdi.

Patronymique [s.] **Nom** – Cedd-i ekberinin ismine nispetle bir kavim ve hanedan ve sülaleye verilen isim. (Osmanlı nâm-ı maâlî ittisamı gibi.) ◆ Lakap ve künyeye mensup.

Patrouillage [imz.] Çamuru karıştırmaktan ve çamurun içine girmekten hâsıl olan leke ve pislik, çamur lekesi.

Patrouille [ims.] Kara kol, gece gezdirilen kol, devriye kolu. ‖ – **de ronde** Devriye kolu. ‖

TÜRK DİL KURUMU ARŞİVİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

– d'éclaireurs Keşif kolu. || – de découverte Tecessüs kolu.

Patrouiller [fl.] Çamuru, kirli bir mâyiyi karıştırmak, çamura bulaşmak. || (mec.) Zillet ve sefalet içine düşmek, böyle yaşamak. = [ft.] Bulaştırmak.

Patrouiller [fl.] Kol gezmek.

Patrouillis [imz.] Çamur lekeleri, pislik.

Patte [ims.] Dört ayaklı hayvanların parmaklı ve tırnaklı ayağı, mihleb, pençe. ◆ Yırtıcı olmayan kuşların ve kertenkele cinsinden olan hayvanların ve ıstakoz ve bazı böcekler gibi hayvanat-ı sagîrenin ayağı. ◆ (Latife tarzında) El. ◆ Bir libasın iki tarafını rapteden kumaş parçası. ◆ Çengel. ◆ Bir bardağın, bir kadehin ayağı. || (bhr.) – de ris Camadan matafyonu. || – d'une ancre Lenger tırnakları. || – de bouline Borina patesi. || Mouiller en – d'oie Baştan üç lenger bırakarak gemiyi demirlemek. || (nb.) – d'araignée Bahçelerde yetiştirilen çörek otu. || – de lapin Kızıl tirfil. || – de lièvre Âdi tirfil. || – en bois Ağaç kik. || – de rais Tekerlek çarığı. || – de mouche Pek ince ve uçları kıvrık yazı. || Coup de – Dokunaklı söz. || – de velour Tırnaklarını büzmüş, toplamış olan kedinin pençesi. ◆ Hüsn ü mülâyemet-i muamele. ◆ Bir maksad-ı ızrarı ihfâ edecek yolda hâl ve tarz-ı nevâzişkârâne. || à – Yaya, yaya olarak.

Patte-d'oie [ims.] Birkaç yolun içtimâ ettiği mahal, dört yol ağzı. ◆ Since geçkin adamların gözleri kenarında hâsıl olan buruşukluk. ◆ Gemi lengeri çatalı. ◆ Kinet. (cm.: des *pattes-d'oie*.)

Patte-pelu,e [i.] Mürâi ve hilekâr adam.

Pattu,e [s.] İri ayaklı hayvan. ◆ Ayağında tüyleri bulunan, çakşırlı (güvercin vesâire).

Pâturage [imz.] Hayvanların otladıkları mahal, mera, otlak. ◆ Otlak resmi, otlakiye.

Pâture [ims.] Hayvan yemi, hayvanın otladığı şey. ◆ Otlak, mera. ◆ Hayvanlara yedirilmek üzere kesilmiş ot. ◆ Gıda.

Pâturer [fl.] Otlamak, tagaddî etmek.

Pâtureur [imz.] Harp zamanında süvari beygirlerini otlamaya götüren nefer.

Pâturin [imz.] Sarı yonca.

Pâturon [imz.] Beygir ayağının köstek yeri, bukağılık, havşeb.

Pauca, sed bona Az fakat iyi mânâsına Latince tabir.

Pauciflore [s.] (nb.) Çiçekleri az olan, kalîlü'l-ezhar.

Paucifolié,e [s.] (nb.) Kalîlü'l-evrak.

Paulette [ims.] Vaktiyle maliye ve adliye memurlarının kendi muhassasatlarından altmışta bir nispetinde verdikleri vergi.

Paulinisme [imz.] Havariyûndan Saint Paul'ün mesleği.

Paullinie [ims.] (nb.) Tennûbiye fasîlesinden Amerika-yı Vustâ'ya mahsus bir nevi sarmaşık.

Paulownia [imz.] (*pô-lô-nia*) Japonya'dan getirilmiş güzel bir nevi ayva ağacı.

Paume [ims.] El ayası, râhe, kef. ◆ Top oyununun bir nevi.

Paumelle [ims.] Yaz arpası. ◆ Kapı ve pencere kanatlarını açık durdurmaya mahsus demir reze. ◆ İpçilerin ellerine giydikleri maniket.

Paumer [ft.] El ayasıyla, açık avuçla vurmak. || – le gueule Yüzüne şiddetli bir yumruk vurmak. || – marron Bir kabahat işlerken, cürm-i meşhud hâlinde iken yakalamak.

Paumier [imz.] Top oyununda elebaşı addolunan adam.

Paumillon [imz.] Saban boyunduruğu, saban falakası.

Paumure [ims.] Geyik boynuzunun çatal ucu.

Paupérisme [imz.] Fakr u sefalet. || (mec.) Kaht, mahrumiyet.

Paupière [ims.] Göz kapağı, cefn. ◆ Kirpik.

Pause [ims.] Tevakkuf, tatil-i muvakkat, istirahat, meks. ◆ Gösteriş, sahte, ca'lî tavır ve hareket. || (ms.) Teganni arasında cüzi alâmet-i tevakkuf ve sükût, dört dörtlük es. ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Demi – İki dörtlük es denilen alâmet-i tevakkuf ve teneffüs.

Pauser [fl.] Biraz durmak, cüzi vakit için tatil ve meks ve istirahat etmek. ◆ Gösteriş satmak, sahte, ca'lî etvar ve ef'alde bulunmak.

Pauseur [imz.] Gösteriş satan, ca'lî ve sahte tavırlı adam.

Pauvre [s.] Fakir, fukara, züğürt, muhtaç. ◆ Az mahsulat veren. ◆ Fena cinsten, âdi. ◆ Tabirat ve kelimatı her şeyi ifadeye gayr-ı kâfi, dar (lisan). ◆ Zavallı, biçare, şâyan-ı merhamet. || – de -den mahrum. || – en ... cihetiyle fakir. = [i.] Sefil, fakir, dilenci. || – s honteux Fakr u ihtiyaç ashabından oldukları hâlde züll-i suâli irtikâba cesaret edemeyenler. || Avoir ses – s Muayyen günlerde birtakım fukaralara bezl-i sadakât etmek itiyadında bulunmak. || Droits des – s Bazı memleketlerde tiyatrolar hâsılatından iâne-i umumiye tesisatı menfaatine alınan nisbî bir resm.

Pauvrement [h.] Fakirâne, fukaraca, züğürtçe. ◆ Fena.

Pauvresse [ims.] Fakire, fukara kadın, dilenci kadın.

Pauvret,te [s.] Fakircik, fukaracık, zavallı fakir.

Pauvreté [ims.] Fakr, fukaralık, züğürtlük. || (mec.) Kıllet, azlık, yokluk. || (mec.) Âdi, bayağı, ehemmiyetsiz ve değersiz şeyler.

Pavage [imz.] Kaldırım. ◆ Kaldırım inşası. ◆ Kaldırımcılık.

Pavane [ims.] Eski bir nevi ağır raks ve bununla çalınan makam.

Pavaner (se) [fv.] Tavus gibi kabararak ve sallanarak kibir ve gururla yürümek, horozlanmak.

Pavé [imz.] Kaldırım taşı. ◆ Sokağın kaldırımlı tarafı, kaldırım. ◆ Bir şehrin sokakları. ◆ Şehir. || Haut du – Kaldırımın duvar tarafı. || Tenir le haut du – Birinci sınıf ve mertebede bulunmak, büyük bir hürmet ve itibarı hâiz olmak. || Prendre le haut du – Diğerlerine tefevvuk etmek.

Pavement [imz.] Kaldırım tefrişi, kaldırım imali.

Paver [ft.] Kaldırım yapmak, kaldırım döşemek. ◆ Kâmilen örtmek. || Rue où l'on pave Alacaklıya tesadüf olunur korkusuyla geçilmeyen sokak.

Pavesade [ims.] (bhr.) Şehrâyin ve resmî günlerde gemilerde çekilen elvan bayraklar, alay sancakları, bayrak donanması.

Paveur [imz.] Kaldırımcı.

Pavie [ims.] Çekirdeği ayrılmaz et şeftalisi ki yarma değildir.

Pavillon [imz.] Çadır, hayme, otağ. ◆ Karyolanın üstündeki cibinlik çardağı. ◆ (Şairâne) Semâ. ◆ Münferit ve küçük bina, köşk. ◆ Kulağın cihet-i hariciyesi, kulak kakırdağı, sedefe-i üzniye. ◆ Boru nevinden olan çalgıların geniş tarafı. ◆ Araba körüğü. ◆ Geminin tâbiiyetini göstermek üzere kıç direğine dikilen sancak, bayrak, bandıra: Hisser le – en berne Mateme alâmet olmak üzere sancağı direğin yarısına kadar indirmek. ◆ Kuvve-i bahriye. || Amener – Teslim olmak. || Baisser – İddiadan vazgeçmek, teslim etmek. || Le – couvre la marchandise Düvel-i mütehâribe bîtaraf bir devlet sancağını hâmil olan sefâin-i ticariyeye tecavüz etmemelidir. || Enquête du – Sefinenin tahkik-i tâbiiyeti. || Assurer son – Sancak çekerken sıhhatini temin makamında bir pâre top atmak. || – de signale İşaret flaması. || – d'embarcation Filika sancağı. || – marchand Tüccar sefâini sancağı. || – de partance Hareket flaması. || – parlementaire Parlamenter, mütareke flaması. || Drisse de – Sancak savlosu. || Battant d'un – Sancak çıması. || Étamine de – Sancağın bezi.

Pavois [imz.] Büyük kalkan. ◆ Geminin bir resm-i nümâyişte donandığı elvan bayraklar. ◆ Borda, küpeşte. || Élever sur le – Çok hürmet etmek, ta'zim ve tebcil etmek.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Pavoisement [imz.] Geminin bir resm-i nümâyiş için sancaklarla donatılması. ◆ Bayraklarla donatma.

Pavoiser [ft.] Gemiyi sancaklarla donatmak. ◆ Bayraklarla donatmak.

Pavonie [ims.] (nb.) Hubbâziye fasîlesinden Amerika'ya mahsus bir nevi ebegümeci ağacı. || (hyv.) Harşefiyü'l-cenah fırkasından nehâriye fasîlesinden şibh-i ferâşiye kabilesinden bir nevi kelebek.

Pavot [imz.] Haşhaş. || – **blanc** Ak haşhaş. || – **coquelicot** Gelincik çiçeği. || – **somnifère ou des jardins** Siyah haşhaş.

Payable [s.] Ödenecek, te'diye olunacak, te'diyesi lazım gelen: – **à vue** Hîn-i ibrazında veya görüldükte te'diyesi meşrut olan.

Payant,e [i. - s.] Ödeyici, verici. ◆ Bir masraftan kendisine düşen hisseyi veren adam.

Paye [ims.] Asker maaşı. ◆ Amele hakkı, gündelik, yevmiye. ◆ Ödeme, te'diye. ◆ Medyun, borçlu. || **Haute** – Fevkalâde bir hâlde fazla verilen maaş.

Payé,e [s.] Alacağı, hakkı, ücreti verilmiş. ◆ (Müstehziyâne) Mücâzat görmüş. || **Être** – **pour** Bi't-tecrübe mahzurlarını, tehlikelerini bilmek.

Payement [imz.] Ödeme, te'diye: – **à compte** Ale'l-hesap te'diye; – **au comptant** Peşin veya nakden te'diye; **Suspension des** – **s** Tatil-i te'diyat; – **anticipé** Muaccele. (*Paiement* ve *paîment* dahi yazılır.)

Payen,ne [i. - s.] (mr. Païen.)

Payer [ft.] (Tasrifi: *Je paye*, *tu payes*, *il paye* ou *il paie*, *nous payons*, *vous payez*, *ils payent* ou *ils paient*; *je payais*; *je payai*; *je payerai* ou *je paierai* ou *je paîrai*; *je payerais* ou *je paierais* ou *je paîrais*; *paye*, *payons*, *payez*; *que je paye*, *que nous payions*; *que je payasse*; *payant*; *payé,e*). Ödemek, vermek, te'diye etmek. ◆ Karşılığını vermek, mükâfat etmek. || (mec.) Emek ile kazanmak. ◆ Tazmin, telafi etmek. ◆ Duçar-ı mücâzat etmek. || – **d'ingratitude** Küfran-ı nimet etmek. || – **de retour** Bir iyiliğe karşı iyilik etmek, mukabele bi'l-misl etmek. || – **de sa personne** Tehlikeye girmek. || – **le tribut à la nature** Vefat etmek. || – **rubis sur l'ongle** Tamamı tamamına ve derhal te'diye etmek. || **Être à** – Gayet garip, gayet tuhaf olmak. || **Se** – Parası verilmek. ◆ Mükâfata nâil olmak. ◆ Duçar-ı mücâzat olmak. ◆ Kendisi için iştirâ etmek. || **Se** – **de chansons** Kıymetsiz, ehemmiyetsiz esbab ile iktifâ etmek, kani olmak.

Payeur,se [i.] Ödeyici, te'diye eden, müeddî. = [imz.] Bir dairede maaşat ve masârif vesâirenin te'diyesine memur adam, te'diyat memuru, masraf memuru. || **Caissier** – Veznedar, vezneci, sandıkkâr.

Pays [imz.] (*pè-i*) Yer, memleket, hıtta, buk'a. ◆ Memleket, maskat-ı re's. || **Mal du** – İştiyak-ı sıladan hâsıl olan hastalık, dâüssıla. (*Nostalgie* dahi denilir.) || – **de cocagne** Bolluk yeri.

Pays,e [i.] (*pè-i,ze*) Hemşehri.

Paysage [imz.] (*pè-i-za*) Gözün ihâta edebildiği yer, mevki, mahal, manzara. ◆ Bu kadar bir mahalli tasvir eden resim, köylük, kırlık mahallerin resmi.

Paysagiste [imz.] Köylük mahaller, kırlar ve emsali mevâki'-i latife tersim eden ressam.

Paysan,ne [i.] Köylü. ◆ Kaba ve nezaketsiz adam.

Paysannerie [ims.] Köylülük. ◆ Eşhas-ı vakası köylülerden ibaret mudhike.

Paysannesque [s.] Köylülere ait, köylülerin ahlak ve âdâtına mutabık, dihkânî.

Pays-bas [imz. - cm.] Kıç.

Péage [imz.] Köprü ve liman ve kanal vesâireden geçmek için verilen ücret, mürûriye. ◆ Her vakit bir şeyden edilen zarar.

Péager [imz.] Köprü ve liman ve kanal vesâireden geçenlerin verdikleri mürûriye ücretlerini kabz eden memur.

Peau [ims.] Deri, cilt, post. ◆ İnsan derisi, cilt, beşere. ◆ Meyve vesâire kabuğu. ◆ Süt vesâire üzerinde hâsıl olan kaymak. ◆

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Hayat. || Porter à la – Terletmek. ◆ Efkâr-ı şehvet-perestâne ilka, telkin etmek. || Faire – neuve Yeni esvap giyinmek. ◆ Tarz-ı maişetini kâmilen değiştirmek.

Peaucier,ère [s.] (tşr.) Muscle – Adale-i cildiye.

Peausserie [ims.] Deri ticareti, dericilik, sahtiyancılık.

Peaussier [imz.] Deri tüccarı, derici, sahtiyancı.

Pébrine [ims.] İpek böceklerine ârız olan karataban illeti.

Pébriner (se) (İpek böcekleri hakkında) Karataban illetine uğramak.

Pec [smz.] (c okunur) Hareng – Yeni tuzlanmış tarhuz balığı.

Pécari [imz.] Amerika-yı Cenubî'nin bir nevi küçük domuzu.

Peccabilité [ims.] (*pèk-ka*) Günah ve kabahat edebilme, kabiliyet-i hata.

Peccable [s.] (*pèk-ka*) Günah ve kabahat edebilir, kabil-i hata.

Peccadille [ims.] (*pèk-ka*) Hafif cürüm ve kabahat.

Peccant,e [s.] (*pèk-kan*) (t.) Sağlam olmayan, fâsid, sakîm. || Humeur – Hılt-ı fâsid.

Peccata [imz.] (*pèk-ka*) Eşek. ◆ Ahmak adam.

Peccavi [imz.] (*pèk-ka*) Tevbe, istiğfar, itiraf-ı cürüm ve kusur.

Pêche [ims.] Şeftali, durrak. || – pubescente Tüylü şeftali. || – lisse Tüysüz şeftali. || Avant – Yarma şeftali. || – pavie Et şeftalisi.

Pêche [ims.] Balık avı, sayd-ı mâhî. ◆ Hemen avlanmış balık. || – à la ligne yahut – à l'hameçon Olta ile balık saydı. || – au filet Ağla balık saydı. || Délit de – Sayd-ı mâhî nizamatına muhalif hareket. || – maritime Sayd-ı mâhî-i bahrî. || – fluviale Enharda sayd-ı mâhî. || – côtière Sahilde sayd-ı mâhî.

Pêché [imz.] Günah, zenb, ma'siyet, cürüm. || – mignon İcrası itiyat olunan günah. || – d'Onan İstimnâ. || – de jeunesse Gençlik, tecrübesizlik sâikasıyla ihtiyar edilmiş hata, kabahat. ◆ Müptedîlikte yazılmış eser. || Les sept – s capitaux Hıristiyanlarca kebâirden olan yedi günah, günah-ı kebâir-i seb'a.

Pêcher [fl.] Günah etmek, günah işlemek. || (mec.) Noksan ve kusur etmek. ◆ Noksan ve kusuru olmak.

Pêcher [imz.] Şeftali ağacı.

Pêcher [ft.] Balık ve mercan vesâire avlamak. ◆ Sudan çıkarmak. ◆ Almak, bulmak, toplamak, tutmak. || – en eau trouble Hiyel ve desâis isti'maliyle cerr-i menfaate çalışmak. ◆ Hilâf-ı namus birtakım vesâit ile temin-i menfaat etmek.

Pêcherie [ims.] Balık sayd olunan mahal, balık yatağı, balıklava. ◆ Dalyan.

Pêchette [ims.] Teke ağı.

Pécheur,cheresse [i.] Günahkâr, müznib, âsim. = [imz.] Âlüfte, günahkâr.

Pêcheur,se [i.] Balık avlayan, balıkçı.

Pécore [imz.] Hayvan, behîme. (Bu mânâda eskidir). || (mec.) Ahmak, sersem adam.

Pecque [imz.] Ahmak, kendini beğenmiş kadın.

Pectine [ims.] (k.) Bilcümle meyvelerde mevcut olan zamka müşâbih bir madde-i kimyeviye, pektin.

Pectiné,e [s.] (tşr.) Muştî.

Pectinibranches [ims. - cm.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî-i zü'l-galsamati'l-muştî fırkası.

Pectinidées [ims. - cm.] Nâime-i adîmetü'r-re's-i zâtü'l-cenb-i kavkî fırkasından muştiye fasîlesi.

Pectoral,e [s.] (tşr.) Göğse mensup ve müteallik, sadrî. || (t.) Göğüs için iyi olan (ilaç vesâire), sadrî. = [imz.] Eski İbraniler reis-i rûhânîsinin göğsüne taktığı murassa çuha, sadriye. (cmz.: *pectoraux.*)

Pectoriloque [imz.] (t.) Göğsünden söz söyleyen, mütekellim-i sadrî.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Péculat [imz.] Emvâl-i emîriyenin sirkati, ihtilâs.

Pécule [ims.] Bir adamın sa'y ve idare ile, kâide-i tasarrufa riâyetle kazanıp biriktirdiği mal, kesb/kisb.

Pécune [ims.] Nakit akçe. (Eskidir).

Pécuniaire [s.] Akçeye müteallik, akçece. ◆ Akçeden ibaret, nakdî: **Secours** – İâne-i nakdiye.

Pécuniairement [h.] Akçeye müteallik olarak, akçe ile, akçece. ◆ Nakden.

Pécunieux,se [s.] Nakit akçesi olan, nukud sahibi. ◆ Nakit akçeye müteallik.

Pédagogie [ims.] Çocuk terbiyesi, terbiye-i etfal.

Pédagogique [s.] Terbiye-i etfale müteallik.

Pédagogiquement [h.] Terbiye-i etfal usul ve kaidesince.

Pédagogisme [ims.] Terbiye-i etfal ilim ve usulü.

Pédagogue [imz.] Terbiye-i etfal vazifesiyle muvazzaf adam, mürebbi-i etfal, lala. ◆ Malumatfuruş. ‖ (mec.) Usandırıcı nasihatler veren tuhaf adam.

Pédale [ims.] Piyano ve emsalinin ayakla basılacak yeri, ayak basmağı. ◆ Dem tutma notası. ‖ (Fen) Her nevi ayaklık. ‖ **Balance à** – Ayaklı terazi.

Pédalé,e [s.] (nb.) Ricliyü'l-a'sâb, erganunî. ‖ **Feuilles – es** Evrak-ı erganuniye.

Pédalinées [ims. - cm.] (nb.) Zü'l-filkateyn-i zü'l-vüreykat-ı tüveyciye-i tahte'l-mebîz sınıfından ricliye fasîlesi.

Pédant,e [i.] Kendini âlim zannederek bir tavr-ı müeddibânede bulunan cahil adam. ◆ Cehl-i mürekkep sahibi, malumatfuruş. ◆ Sıbyan mektebi hocası.

Pédanter [fl.] Sıbyan mektebinde hocalık etmek (Eski kelime). ◆ Kendini âlim zannederek ağır bir tavr-ı cahilâne ile malumatfuruşluk etmek.

Pédanterie [ims.] Sıbyan mektebi hocalığı. (Eski kelime.) ◆ Cahilâne malumatfuruşluk, cehl-i mürekkep.

Pédantesque [s.] Kendini âlim zanneden ve ağır duran cahil adama müteallik veya şâyeste olan.

Pédantesquement [h.] Cahilâne bir vakar ve malumatfuruşlukla, cahilâne bir tavr-ı müeddibâne ile.

Pédantiser [fl.] Ağırlık ve müeddiblik tavrıyla malumatfuruşluk etmek, cahilâne bir tavr-ı müeddibânede bulunmak.

Pédantisme [imz.] Ağır bir tavr-ı müeddibâne ile, cahilâne malumatfuruşluk.

Pédérastie [ims.] Hilâf-ı tabiat fi'l-i fazîhatkârâne, livata.

Pédestre [s.] Ayak üzere, kaim; **Statue** – Ayak üzere bir adam tasvir eden heykel, heykel-i kaim. ◆ Yaya, piyade, mâşî. ‖ **Promenade** – Ayak üzere ve yaya olarak teferrüc, gezme, gezinme.

Pédestrement [h.] Yaya olarak, mâşiyen.

Pédicelle [imz.] (nb.) Küçük sap, züneyb.

Pédicellé,e [s.] (nb.) Küçük bir sapı olan, zü'z-züneyb.

Pédiculaire [s.] (t.) **Malaide** – Derinin altında birtakım küçük bitler husûlünü mûcip hastalık, maraz-ı kamlî. = [ims.] (nb.) Bit otu, haşîşetü'l-kamle.

Pédicule [ims.] (nb.) Mantar gibi bazı nebatatın sapı, ayak, zeneb.

Pédiculé,e [s.] (nb.) Mantar gibi sapı veya ayağı olan (nebat), zü'z-zeneb.

Pédicure [imz.] Ayak hastalıklarına bakan adam. ◆ Ayak nasırını kesen adam, nasırcı, nasır hekimi.

Pédieux,se [s.] (tşr.) Ayağa mensup ve müteallik, kademî.

Pédiforme [s.] (t.) Ayak şeklinde.

Pédiluve [imz.] (t.) Ayak banyosu, hamamü'l-kadem.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pédimane [i. - s.] (tt.) Ayaklarının başparmağı el başparmağı şeklinde olan hayvanata ıtlak olunur, yedü'l-kadem.

Pédina [imz.] (arz.) Şibh-i cild-i müşevvek fasîlesinden bajosiye[74] tabakasında mevcut bir müstehâse.

Pédipalpe [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı ankebutiye şubesinden akrebiye nevi.

Pédomètre [imz.] Hatve saati, mikyasü'l-hatve. (*Podomètre* dahi denir).

Pédon [imz.] Yaya giden sâî.

Pédonculaire [imz.] (nb.) Sapı olan veya sapa mensup ve müteallik, zenebî.

Pédoncule [imz.] (nb.) Meyve ve çiçek kuyruğu, sap, zeneb.

Pédonculé,e [s.] (nb.) Kuyruk veya sapı olan (meyve veya çiçek), zü'z-zeneb.

Pédotrophie [ims.] Çocukların beslenmesinden bahseden ilim, mebhas-i gıdaü'l-etfâl.

Pédum [imz.] Reng-âmiz deniz tarağı.

Peelisme [imz.] (*pi-li*) Robert Peel'in meslekine mensup, ait.

Pégase [imz.] Esâtir-i kadîmede bir kanatlı at, feres-i mücennah. || (hy.) Nısf-ı küre-i şimalîde vâki feres-i ekber cümle-i kevkebiyesi. || (tt.) Hind denizlerine mahsus uçar köpek balığı. || (mec.) Monter sur – Şiir söylemek.

Pégomanie [ims.] Fıskiyelerin harekâtına bakılarak icra edilen tefeül.

Pegmatite [ims.] (mad.) Büyük parçalardan mürekkep granit.

Péhlvi,e [s.] (*pèl-vi*) İran'ın Sasaniyân zamanındaki lisanına ıtlak olunur, Pehlevi. = [imz.] Lisan-ı Pehlevi.

Peignage [imz.] Yapak ve keten ve kendir veya çuhanın taranması ameliyatı, tercil.

Peigne [imz.] Tarak, muşt, şâne. ◆ Yapak ve keten vesâire tarağı. ◆ Bez tarağı. ◆ Tokmakçı laması. ◆ Vida yapmaya mahsus pafta denilen alet. || (tt.) Deniz tarağı ki istiridye gibi yenir.

Peigné,e [s.] Taranmış. || (mec.) İyi bakılmış, vaktiyle tanzim ve tesviye olunmuş. ◆ İtinalı, müzeyyen. ◆ Su-i muamele görmüş, dayak yemiş. || Mal – Pejmürde kıyafetli ve pis adam.

Peignée [ims.] Birden tarağa konulan yapak veya keten vesâire miktarı. || (mec.) Dövme, dövüşme.

Peigner [ft.] Taramak. ◆ Dövmek, dayak atmak. || (mec.) Kemâl-i itina ile tezyin etmek, süslemek.

Peigneur [imz.] Yapak ve keten vesâire tarayan işçi.

Peigneuse [ims.] Yapağı ve keten tarağı.

Peignier [imz.] Tarak yapan ve satan, tarakçı.

Peignoir [imz.] Taranırken omuzun üzerine atılan peşkir, omuz havlusu. ◆ Silecek. ◆ Kadınlara mahsus gecelik fistan.

Peignures [ims. - cm.] Tarağın düşürdüğü saçlar, tarantı, muşâta. ◆ Sökülmüş halat uçları.

Peille [ims.] Kâğıt imali için müsta'mel eski paçavralar.

Peinchebec [imz.] (mad.) Tûtiyâ ile nuhas halîtası.

Peindre [ft.] Tasvir etmek, resmini yapmak. ◆ Boyalarla tezyin etmek, nakşetmek, boyamak. ◆ Resimlerle tezyin etmek. || (mec.) Tecessüm ettirircesine güzel tarif ve tasvir etmek (şifâhen veya tahriren). || Se faire – Resmini yaptırtmak.

Peine [ims.] Mücâzat, ceza, ukubet, azap. ◆ Müddet-i cezaiye. ◆ Elem, keder, acı, esef. ◆ Zahmet, meşakkat, emek, yorgunluk, külfet, taab. ◆ Merak, rahatsızlık, sıkıntı. ◆ Güçlük, suûbet, müşkilât, mevâni. ◆ Sefalet, zucret. || Homme de – Hidemat-ı şâkkada müstahdem adam. || Donnez-vous la – de Zahmet edin, lutfedin. || à – Ancak,

74 fr.: bajocien.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

hemân. || Avec – Müşkilâtla. ◆ İstemeyerek, müteessifâne. || Pour la – de Zahmetinize mükâfaten. || Faire – Müteessir etmek, merhamete, rikkate getirmek. || – capitale İdam cezası. || – s éternelles Cehennem azabı. || – s corporelles Mücâzat-ı cismaniye, bedeniye. || – de simple police Mücâzat-ı tekdiriye. || Prescription des – s Mürur-ı zamanla mücâzatın sukutu. || – réformatrice Islah-ı ahlak için yapılan ceza.

Peiné,e [s.] Mükedder, müteessif.

Peiner [ft.] Keder vermek, bâis-i esef olmak. ◆ Zahmet, meşakkat vermek. ◆ İfrat derecede çalışıp uğraşmak. = [fl.] Mükedder ve müteessif olmak, yorulmak.

Peintre [imz.] Ressam, musavvir. ◆ Nakkaş, boyacı. || (mec.) Yazdığı şeyi güzel tarif ve tasvir eden muharrir.

Peinturage [imz.] Resim, nakış, boyama.

Peinture [ims.] Resim, tasvir. ◆ Ressamlık, sanat-ı tersim, musavvirlik. ◆ Nakış, boyama. || (mec.) Güzel tarif, tasvir.

Peinturer [ft.] Boyamak, nakşetmek.

Peintureur [imz.] Acemi ve âdi ressam.

Peinturlurer [ft.] Zevk-i selime mugayir bir surette resim yapmak, resmetmek.

Péjoratif,ve [i. - s.] Vahâmet kesb ettiren, vahimleten. ◆ Fransız lisanında bir iki harf ilavesiyle mânâları değişip istihzâ ve tahkir makamında kullanılan kelimelere ıtlak olunur. (*bravache* kelimesinin ahirindeki *ache* lâhikası gibi ki cesurluk satan sahte kabadayı demektir.)

Pékan[75] [imz.] Kanada sansarı.

Pékin [imz.] Aslı Çin'de ve taklidi Avrupa'da yapılan ve Çin canfesi denilen kumaş.

Pékin yahut

Péquin [imz.] Askerlerin Avrupa'da asker olmayanlara verdikleri nâm-ı muhakkirâne. ◆ Bir baloda herkes maskeli iken yüzü açık gezen.

Pékinois,e [imz.] Pekinli, Pekin'e mensup.

Péko yahut:

Pékoë [imz.] Levni gümüşî ve kokusu âlâ peko çayı.

Pelade [ims.] (t.) Saç ve kılların dökülmesini mûcip hastalık, saçkıran, sala', sa'fe. ◆ Kesilen hayvanlardan çıkarılan, yolunan yapağı.

Pelage [imz.] Beygir vesâir bazı hayvanların tüyleri, postları.

Pélagianisme [imz.] Hıristiyanlığın (Pelaj[76]) tarafından icat olunmuş bir mezhebi.

Pélagie [ims.] (t.) Pullu yılancık denilen hastalık.

Pélagien,ne [i. - s.] Denize, engin denize müteallik, ait. ◆ Hıristiyanlıkta bir mezheb-i mahsus icat etmiş olan Pelaj'a[77] veya bunun mezhebine mensup ve müteallik. = [i.] Bu mezhepte bulunan adam.

Pélagique [s.] Denize müteallik, bahrî. ◆ Sahil-i bahirde yaşayan. || (arz.) Denizin teşkil ettiği araziye ıtlak olunur. || Terrains – s Arazi-i bahriye.

Pélagosaure [imz.] (arz.) Bir cins timsah müstehâsesi.

Pélamide [ims.] Palamut balığı.

Pelard,e [s.] Dibâgatta kullanılmak üzere kabukları soyulmuş ağaçlara ıtlak olunur.

Pélargonium [imz.] (*omm*) Sardela çiçeği nevinden turna gagası denilen çiçek.

Pélasgien,ne [s.] yahut:

Pélasgique [s.] Pek eski vakitlerde Yunan ve Rum ili cihetlerinde sakin bulunmuş olan (Pelasc) kavmine mensup ve müteallik.

Pelé,e [i. - s.] Tüysüz, saçları dökülmüş, dazlak. ◆ Derisi veya kabuğu soyulmuş. ◆ Tırıl, bir parasız. || Terrain – Çıplak arazi.

Pélécanidés [imz. - cm.] (hyv.) Tuyûr-ı sâbiha fırkasından beca'iye fasîlesi.

75 Orijinal metinde Pénan şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

76 Pélage.

77 Pélage.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pélécine [ims.] Bir cins yaban âyesi.

Pélécoïde [mad.] (r.) Şibh-i teber.

Pêle-mêle [imz.] Eşya vesâirenin karmakarışık olması, karmakarışıklık. = [h.] Karmakarışık bir hâlde.

Pêle-mêler [ft.] Karmakarışık etmek.

Peler [ft.] Tüylerini veya kıllarını yolmak. ◆ Derisini veya kabuğunu soymak. ◆ Yüzmek. = [fl.] Derisi soyulmak, dökülmek.

Pèlerin,e [i.] Hacca giden, hacı, ziyaretçi. ◆ Seyyah. ◆ Şimal denizlerine mahsus büyük camgöz balığı. || (mec.) Mürâi ve hilekâr adam.

Pèlerinage [imz.] Hac, hacılık, ziyaret. ◆ Hacca gitme, hac için gidilen yer, ziyaretgâh. ◆ Seyahat.

Pèlerine [ims.] Omuzları örtüp aşağıya sarkan harmani, pelerin.

Pélican [imz.] Uzun ve geniş gagalı kaşıkçı kuşu, büyük saka kuşu ki çöllerde vesâir mahallerde mesafat-ı baîdeyi kat' ettiği sırada suya olan ihtiyacını def için gırtlağındaki ihtiyat su kesesini doldurur. ◆ Çifte oluklu imbik. ◆ Dişçi kerpeteni.

Pelisse [ims.] Kürklü libas, kürk, ferve. ◆ Hil'at.

Pélite [ims.] (arz.) Suhur-ı meksûreye yani killi taşlara denir.

Pellagre [ims.] (t.) İptidâ cildin üzerinde alâmetleri görünen bir nevi uyuz hastalığı ki bozuk Mısır buğdayı eklinden hâsıl olur, pelagr.

Pelle [ims.] Kürek, ateş küreği, bahçıvan küreği.

Pellée [ims.] ve:

Pellerée [ims.] ve:

Pelleron [imz.] Küçük fırıncı küreği, sistre.

Pelletée [ims.] Bir küreğin aldığı miktar, bir kürek dolusu.

Pelleterie [ims.] Derilerin kürk hâline konması. ◆ Kürk ticareti, kürkçülük. ◆ Kürk.

Pelletier,ère [i.] Derilerden kürk yapıp satan, kürkçü.

Pellicule [ims.] Pek ince deri yahut yumurta vesâire zarı, cüleyd. ◆ Başta hâsıl olan kepek.

Pellieux,se [s.] İnce deri yahut zarı olan, cüleydî.

Pélohémie [ims.] (t.) Tagalluz-ı dem.

Pélopée [ims.] Makaslı böcek.

Pelotage [imz.] Tire ve ibrişim vesâireyi sarıp yumak yapma, yumaklama ameliyatı.

Pelote [ims.] Tire ve ibrişim vesâire yumağı. ◆ Kadınların iğne ve topluları iliştirmek için kullandıkları küçük yastık, iğne yastığı. ◆ Bazı at ve beygirin altındaki nişan, akıtma, sakar. || – **de neige** Kartopu. || **Faire sa** – Temin-i menâfi' etmek, para biriktirmek. || (as.) Bir nevi mermi.

Peloter [ft.] Tire ve ibrişim vesâireyi sarıp yumak yapmak. ◆ Mağlup etmek. ◆ Muamele etmek. = [fl.] Top oynamak. ◆ Pek cüzi istifadelerde bulunmak. || **Se** – Sarılıp top olmak. ◆ Dövüşmek.

Peloton [imz.] Tire ve ibrişim vesâire yumağı. || (as.) Piyade nısf-ı bölüğü. ◆ Süvari takımı.

Pelotonner [ft.] Tire vesâireyi sarıp yumak yapmak. || **Se** – Toplanmak, büzülmek, tostoparlak olmak.

Pelouse [ims.] Çimen, çemenzar.

Peltaire [ims.] (nb.) Circir fidanı.

Peltaste [imz.] Eski vakitte kalkanla müsellah piyade neferi.

Pelte [ims.] Eski bir nevi kalkan.

Pelté,e [s.] (nb.) Micennî;[78] **Feuille** – **e** Varak-ı micennî.[79]

Peltiforme [s.] Micenniyü'ş-şekl.[80]

Pelu,e [s.] Kıllı, müşa'ar, tüylü, havlı.

Peluche [ims.] Uzun havlı kadife, peluş.

78 Orijinal metinde dizgi hatası: مجبنی şeklinde yazılan kelimenin, *Lugat-ı Tıbbiye*'ye (1280-1873) başvurulduğunda مجنی olması gerektiği anlaşılmaktadır.

79 Bkz. bir önceki dipnot.

80 Bkz. bir önceki dipnot.

Peluché,e [s.] Tüylü, havlı, pürüzlü (kumaş veya nebat).

Pelucher [fl.] (Kumaş hakkında) Tüy ve hav hâsıl etmek, havlanmak, pürüzlenmek.

Pelucheux,se [s.] Hav hâsıl eden, pürüzlü, havlı (kumaş vesâire).

Pelure [ims.] Meyve ve sebze kabuğu ve soğanın zarı. ◆ Bir şeyin üst, sathî kıtası. ◆ Üste giyilen esvap.

Peltocéphales [imz. - cm.] (hyv.) Micenniyü'r-re's[81], tursiyu'r-re's fasîlesi.

Pelvien,ne [s.] (tşr.) Havsala yani kursağa mensup ve müteallik, havsalî.

Pelvimètre [imz.] (crh.) Mikyas-ı havsala.

Pemmican [imz.] Yolcu kavurması.

Penaillon [imz.] Eski bez parçası, paçavra. || (mec. ve makam-ı istihfafta) Rahip, keşiş.

Pénal,e [s.] Mücâzata dair, cezayı müstelzim, cezaî. || **Code** – Kanun-ı ceza, ceza kanunnâmesi. || **Matières** – **es** Mevadd-ı cezâiye. || **Dispositions** – **es** Ahkâm-ı cezâiye. || **Procédure** – **e** Usul-i muhakeme-i cezâiye. || **Droit ordinaire** – Hukuk-ı âdiye-i cezâiye. (Cem'i gayr-ı müsta'meldir.)

Pénalité [ims.] Mücâzat-ı kanuniye, usul-i cezâiye.

Penard [imz.] Çapkın ve hilekâr ihtiyar.

Pénate [imz.] Eski Yunanlı ve Romalıların âlihe-i beytiyesi. || (mec.) Ev, bark, memleket. = [s.] **Dieux** – **s** Âlihe-i beytiye.

Penaud,e [i. - s.] Mahcup, şermende, şaşkın.

Pence [imz.] (mr. Penny).

Penchant,e [s.] Meyleden, mâil. = [imz.] İniş, meyil, inhitat, mâil arazi. || (mec.) Meyl-i derûn, arzu, rağbet. ◆ İnhitat.

Penchement [imz.] İniş, meyil, inhitat. ◆ İyilme (eğilme). || (mec.) Meyl-i derûn, arzu, rağbet.

Pencher [ft.] İymek (eğmek), meylettirmek. = [fl.] İyilmek (eğilmek), meyil ve inhitat etmek. || (mec.) Meyil ve rağbet etmek, temayül göstermek. ◆ Yüz tutmak. || – **du côté de** Filan tarafa meyletmek, mâil olmak. || **Se** – İyilmek (eğilmek).

Pendable [s.] Asılmaya şâyan ve müstahak olan.

Pendaison [ims.] Asma, asılma, salb.

Pendant,e [s.] Asılan, sarkık, muallâk. || (mec.) Henüz rüyet ve hall ü fasl olunmamış, muallâk. || **Affaires** – **es** Muallâkta kalmış, henüz tesviye edilmemiş masâlih.

Pendant [imz.] Kılıç kayışının sarkan ve kılıcı tutan kısmı, kılıç askısı. ◆ Bir çift teşkil eden iki tekin beheri, eş. ◆ Gemilerde küçük makaralar. || (bhr.) – **de navire** Gemi flandrası. || (mec.) Nazîr, şebîh. || – **d'oreilles** yahut sadece – Küpe.

Pendant [hc.] Vaktinde, esnasında, zarfında, mütemadiyen, pey-â-pey; – **l'hiver** Kış vaktinde; – **la guerre** Harp esnasında; – **trois jours** Üç gün zarfında, üç gün pey-â-pey. || – **que** -iken: – **quil parlait** O söylerken, söylemekte iken.

Pendard,e [i.] Dolandırıcı, yankesici, çapkın.

Pendeloque [ims.] Armut şeklinde küpe taşı, pero, pence. ◆ Avizenin sarkan billur parçaları. ◆ Yırtık elbiseden sarkan parçalar. ◆ Muallâk, sarkan şey.

Pendentif [imz.] (m.) Kubbe tavanının göbeği. || – **en cul-de-lampe** Avize şeklinde tezyinat-ı mimariye.

Pendeur [imz.] Tütsülenecek tarhuz balıklarını asan işçi.

Pendiller [fl.] Asılı durup sallanmak.

Pendoir [imz.] Kasap çengeli.

Pendre [ft.] Asmak, ta'lik etmek, takmak. ◆ Sarkıtmak, uzatmak. ◆ Asmak, salb etmek. || – **au croc** Terk etmek, vazgeçmek. = [fl.] Asılmak, takılmak. ◆ Sarkmak, uzanmak. || **Se** – Asılmak. ◆ Mükedder, me'yus olmak.

Pendu [imz.] Asılmış, maslûb.

81 Bkz. bir önceki dipnot.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pendule [imz.] Saat rakkası. || (ht.) Rakkas. || (as.) Balistik rakkası denilen alet.

Pendule [ims.] Rakkaslı büyük saat, çalar saat, asma saat, duvar saati.

Penduline [ims.] Ağaç dalları üzerine yuva yapan bir nevi iskete kuşu.

Pêne [imz.] Kilit dili, kilidin anahtarla sürülen demiri.

Pénéacées [ims. - cm.] (nb.) Penyasiye fasîlesi.

Péneau [imz.] (bhr.) **Faire** – Gemi demirini fondaya alesta etmek.

Pénée [imz.] (tt.) Hind denizlerine mahsus bir nevi karides, teke.

Pénélope [ims. - h.] Esâtir-i Yunaniye'de Ulis'in zevcesi ve Telemak'ın validesi olan Penelop nâm kadın. = [imz.] Amerika süglünü (sülünü).

Pénétrabilité [ims.] İçine geçilebilme, kabiliyet-i nüfuz. ◆ Künhüne varılabilme, kabiliyet-i istiknah. ◆ Kabiliyet-i tesir.

Pénétrable [s.] İçine girilebilir, kabil-i nüfuz. ◆ Künhüne varılabilir, kabil-i istiknah. ◆ Kabil-i tesir.

Pénétrant,e [s.] İçeriye giren, nâfiz. ◆ Künhüne varan, müsteknih, derin düşünen. ◆ Tesirli, keskin. || (crh.) Nâfiz; **Plaie – e** Cürha-i nâfize.

Pénétratif,ve [s.] Serîü'n-nüfuz. ◆ Serîü'l-intikal. ◆ Serîü't-tesir.

Pénétration [ims.] İçeriye geçme, nüfuz. ◆ Feraset, sürat-i intikal. ◆ Sürat-i tesir, keskinlik. || (cğ.) Memâlik-i vahşiye ve meçhulenin içerisine seyahat. || **Voies de** – Bu gibi memâlike girip seyahat etmek için yollar. || (as.) Mermiyatın nüfuz ve tesiri.

Pénétré,e [s.] Tesirli, müteessir. ◆ Delinmiş, içi oyulmuş. || (mec.) Mutmain, emin, kani.

Pénétrer [ft.] İçine geçmek, nüfuz etmek. || (mec.) Künhüne varmak, keşfetmek. ◆ Çok tesir etmek, içine işlemek. = [fl.] Girmek, sokulmak, dalmak. || (mec.) Celbetmek, kazanmak. || – **de la conviction** Cezm ü yakîn hâsıl etmek. || **Se** – Girmek, karışmak. ◆ Kendi hissiyat-ı kalbiyesine bi-tamamihâ aşina olmak, kalbini istiknah etmek. ◆ Yekdiğerinin makasıd ve niyyâtını anlamak.

Pénible [s.] Zahmetli, meşakkatli, güç. ◆ Bâis-i keder ve elem, müellim.

Péniblement [h.] Zahmet ve meşakkatle, güçlükle. ◆ Elem ve kederle.

Péniche [ims.] Harp sefinelerinin maiyetinde karakol için isti'mal olunan küçük harp sefinesi.

Pénicillé,e [s.] (nb.) Ressam fırçası şeklinde olan, huzemî, zü'l-eş'ârü'l-huzemiye.

Pénide [imz.] Kamış helvası.

Penil [imz.] (tşr.) Kuzfe-i zühre.

Péninsulaire [s.] Şibh-i cezireye mensup ve müteallik olan. = [i.] Bir şibh-i cezire ahalisinden olan.

Péninsule [ims.] (cğ.) Berzahı geniş olan cesim şibh-i cezire, büyük yarımada. (Diğerlerine yani berzahı geniş olmayan şibh-i cezirelere *Presqu'île* ıtlak olunur). || – **Iberique** yahut sadece – İspanya ve Portekiz. || – **balcanique** Balkan şibh-i ceziresi.

Pénis [ims.] (tşr.) Kadib.

Pénitence [ims.] Müznibin nedâmeti. ◆ Tevbe, istiğfar. ◆ Tevbenin kabulü için olunan perhiz ve riyazet. ◆ Çile. ◆ Çocuklara verilen perhiz ve imsak ve oyun veya eğlenceden mahrumiyet cezası. ◆ Bazı oyunlarda oyunun şerâitine riâyet edemeyenlere verilen hafif ceza.

Pénitencerie [ims.] Bazı büyük günahların tevbe ve istiğfarı âyinini icra için piskopos tarafından tayin olunan rahibin sıfat ve memuriyeti.

Pénitencier [imz.] Bazı büyük günahların tevbe ve istiğfarı âyinini icra etmek üzere piskopos tarafından tayin olunan rahip. ◆ Bîmarhâne. || – **militaire** Bir seneden ziyade hapisle mahkûmun-aleyh askerîlere mahsus mahbes.

Pénitent,e [s.] Tevbe ve istiğfar eden müznib, tevbekâr, tâib. ◆ Tevbeye müteallik, tevbe

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ile geçen. ◆ Sâika-i nedâmet ile vuku bulan. = [i.] Papaza günahlarını çıkartan adam. ◆ Bazı turuk-ı ruhbaniyeye mensup adam.

Pénitentiaire [s.] **Système** – ve **Régime** – Mahbûsînin te'dib ve terbiyesi esasına mübtenî usul-i mücâzat ve hapishanelerin usul-i idaresi; **Congrès** – Hapishanelerin ve mahbûsînin ıslah-ı ahvâli zımnında icra-yı müzakerata memur kongre.

Pénitentiaux [smz-cm.] **Psaumes** – Tevbe ve istiğfar için okunan mezamir.

Pénitentiel [imz.] Tevbe ve istiğfar dualarını hâvi kitap.

Pénitentiel,le [s.] Tevbe ve istiğfara mensup ve müteallik.

Pennage [imz.] Kuşların tüyleri ve alelhusus kanadının kalemleri mecmûu.

Pennard [imz.] Kılkuyruk denilen uzun kuyruklu ördek.

Pennatifide [s.] (nb.) **Feuille** – Varak-ı rîşî-i meşkuk.

Penne [ims.] Kuşların kanat ve kuyruk tüyü, rîş, kalem. || (bhr.) Gemi serenlerinin ucu, cunda.

Penné,e [s.] (nb.) Tüyün kılları gibi bir dalın iki tarafında sıralı bulunan yaprak ve çiçeklere ıtlak olunur, rîşî.

Pennon [imz.] Eski şövalyelerin uzun kuyruklu müsellesü'ş-şekl küçük bayrağı.

Penny [imz.] Bir şilinin on-on ikide bir itibarında ve takriben yirmi para kıymetinde İngiliz sikkesi. (cm.: des *pence*.)

Pénombre [ims.] Karanlık ile ziya arası, hafif ziya. ◆ Küsûfun evvel ve ahirinde görülen hafif gölge, şibh-i zıl. || (rs.) Açık ile koyu arasında renk.

Penon [imz.] (bhr.) Rüzgârın nereden estiğini anlamak için müsta'mel ince tüy veya hafif ve dar bayrak.

Pensant,e [s.] Düşünen, düşünebilen, müfekkir: **Faculté** – **e** Kuvve-i müfekkire.

Pensée [ims.] Düşünme, fikir, tefekkür, endişe. ◆ Tefekkür olunan şey, fikir, sâniha. ◆ Niyet, tasavvur. ◆ Akıl, hâtır. ◆ Rey, mütalaa, mülâhaza. = [ims. - cm.] Tefekkür, tahayyül, efkâr ve hayâlât. ◆ Hikemiyat, emsal, durub-ı emsal ve bunların mecmuası.

Pensée [ims.] Hercai menekşe. (*Violette tricolore* dahi denir). || – **sauvage** Yabani hercai menekşe, zehrü's-sâlûs.

Pensement [ims.] Düşünme, endişe, gussa.

Penser [fl. - ft.] Düşünmek, tefekkür etmek. ◆ Hatıra getirmek, der-hatır etmek. ◆ Kurmak, niyet etmek. ◆ Muhakeme etmek. ◆ Dikkat etmek. ◆ Bir şey yapmaya az kalmak: **J'ai pensé mourir** Az kaldı ölüyordum. || **Qu'en pensez-vous?** Ne dersiniz? Sizin fikriniz nedir? || **Il est tout naturel de** – Bittabi vârid-i hatır olmaktadır. || **Façon de** – Fikir, tarz-ı muhakeme. || **N'en – pas moins** Az söylemek fakat çok düşünmek.

Penser [imz.] Fikir, mülâhaza. ◆ Düşünüş, tefekkür.

Penseur,se [i. - s.] Çok düşünen, mütefekkir.

Pensif,ve [s.] Bir fikirle meşgul adam, çok düşünen, dalgın.

Pension [ims.] İkamet etmek ve yiyip içmek için verilen ücret. ◆ Yiyip içmekle beraber ikamet olunan misafirhane veya ev. ◆ Hususi dâhilî mektep. ◆ Hususi dâhilî mektep şâkirdanı. ◆ Böyle mektebin ücreti. ◆ Bir adama sebk etmiş hizmetine ya ilim ve irfan ve hünerine veya asaletine binaen verilen maaş ve tahsisat. || – **alimentaire** Nafaka. || – **viagère** Kayd-ı hayat şartıyla verilen maaş. || – **de retraite** Tekaüd maaşı. || – **de disponibilité** Ma'zûliyet maaşı. || – **pour infirmité accordée aux veuves des soldats** Malulîn-i askeriye erâmiline itâ olunan maaş. || **Demi** – Yalnız öğle taamı edilen mektep.

Pensionnaire [i.] Yiyip içmesiyle beraber bir evde kiracı bulunan adam. ◆ Dâhilî mektep şâkirdi. ◆ Memur olmadığı hâlde devletten maaş ve tahsisatı olan adam. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hâlâ talebelik safderûnluğunu, tecrübesizliğini irâe eden adam. ◆ Bir tiyatroda mukannen maaş ve ücret alıp kâra iştirak etmeyen oyuncu. || Demi – Dâhilî bir mektepte yalnız öğle taamı eden şâkirt. || – du roi (Latife tarzında) Mevkuf, mahpus.

Pensionnat [imz.] Hususi dâhilî mektep, leylî mektep.

Pensionner [ft.] Memuriyette olmayan, istihdam edilmeyen bir adama maaş ve muayyenat tahsis etmek.

Pensivement [h.] Çok düşünerek, dalgınlıkla.

Pensum [imz.] (*pain-somm*) Şâkirdana mücâzat makamında verilen fazla yazı ve ezber vesâire gibi vazife.

Pensylvanien,ne [i. - s.] Amerika memâlik-i müctemiasından Pansilvanya ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan.

Penta [imz.] ve:

Pent [imz.] Bir hayli ıstılahat-ı fenniyenin iptidâsında bulunup "humâsî" mânâsını ifade eder.

Pent-à-col [imz.] Kurûn-ı Vustâ'da boyna takılan gerdanlık.

Pentacorde [imz.] (*pain*) Beş telli Yunan-ı kadim liri, çengi.

Pentaèdre [imz.] (*pain*) Beş vecihli cism-i sulb, zû-hamseti'l-vücuh, humâsiyü'l-vücuh.

Pentagonal,e [s.] (*pain*) (he.) Beş zâviyeli şekle müteallik.

Pentagone [imz. - s.] (*pain*) (he.) Beş dıl' ve beş zâviyesi olan şekil, zû-hamseti'l-adlâ', humâsiyü'l-adlâ', muhammes.

Pentagynie [ims.] (*pain*) (nb.) Çiçeklerinin beşer âlât-ı te'nîsi olan nebatat, humâsiyü'l-inâs.

Pentamètre [imz.] (*pain*) Eski Yunan ve Latin lisanlarında beş tef'ileli mısra, humâsî.

Pentandrie [ims.] (*pain*) (nb.) Çiçeklerinin beşer âlât-ı tezkîri olan nebatat, humâsiyü'z-zükûr.

Pentapétale [s.] (*pain*) ve:

Pentapétalé,e [s.] (*pain*) (nb.) Beş yaprakçığı olan tüveyce yani çiçek kabuğuna ıtlak olunur, humâsiyü'l-vüreykat.

Pentephylle [s.] (*pain*) (nb.) Beş yapraklı, humâsiyü'l-evrak.

Pentapole [ims.] (*pain*) Başlıca beş kasabalı memleket.

Pentasperme [s.] (*pain*) (nb.) Beş çekirdekli meyve veya beş tohumlu mahfaza, humâsiyü'l-büzûr.

Pentastyle [s.] (*pain*) Beş sütunlu (bina vechi).

Pentateuque [imz.] (*pain*) Tevrat'ın ilk beş sifrini câmi kısmı, esfar-ı hamse.

Pente [ims.] Bir mahal ve mevki veya sathın mâilliği, vaziyet-i mâile. ◆ Karyola cibinliğinin kenarı. ◆ İniş, meyil, mevki-i münhat. || – s et rampes İniş ve yokuşlar. || Inclinaison des – s İnişlerin derece-i meyelânı. || (mec.) Meyil, arzu, teveccüh, temayül.

Pentecôte [ims.] Paskalyadan elli gün sonra olan bir yortu, ıyd-i hamsîn. ◆ Musevilerin Tur-i Sina'da Hazret-i Musa'ya elvah-ı aşerenin ihsan buyurulduğu yevm-i mukaddesin hatırası olmak üzere yaptıkları bayram.

Pentélique [s.] Marbre – Yunan-ı kadimin bu isimle müsemmâ dağından çıkarılan meşhur ve âlâ mermer.

Pentière [ims.] (mr. Pantière).

Penture [imz.] Reze ve menteşenin dişi tarafı.

Pénultième [ims. - s.] (sr.) Sonuncudan mukaddem olan şeye denir, kable'l-ahîr.

Pénurie [ims.] Pek büyük kaht u fikdan. ◆ Fakr ve ihtiyaç ve zaruret, sefalet.

Péon [imz.] Şili'de And dağlarında rehberlik eden çoban. ◆ Hind piyade neferi.

Péonie [ims.] (nb.) Yabani şakayık.

Péotte [ims.] Büyük mavna. (*Péaute* dahi yazılır).

Pépie [ims.] Kuşların dilinde hâsıl olup ötmelerine ve su içmelerine mani olan bir nevi kabarcık, dilaltı, dilcik, ukdetü'l-lisan. || Ne pas avoir la – Çok söylemek veya içmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pépiement [imz.] Serçe kuşlarının ötmesi, cıvıltı.

Pépier [fl.] (Serçe kuşları hakkında) Ötmek, cıvıldamak. ◆ Koşmak.

Pepin [imz.] Elma ve armut ve kavun ve üzüm gibi meyvelerin çekirdeği, hafas.

Pépinière [ims.] Diğer mahalle nakil ve gars olmak üzere yetiştirilen ağaç fidanı. ◆ Bu fidanların yetiştirildiği mahal, fidelik, fidanlık, fidan yastığı. ‖ (mec.) Bir fen ve sanat veya sınıf-ı mahsus için adam yetiştiren memleket veya mektep vesâire, menşe.

Pépiniériste [i. - s.] Fidan yetiştiren bahçıvan, fidancı.

Pépite [ims.] Altın külçesi.

Peplum [imz.] (*omm*) yahut:

Péplon [imz.] Yunan-ı kadim kadınlarının giydikleri bir manto, harmani.

Pepsine [ims.] (k.) Hayvanların ödünde bulunan bir madde-i hazmiye, hazmiye, pepsin.

Péra [ihz.] Dersaadet mahallâtından Beyoğlu.

Perçage [imz.] Delme, teskib ameliyatı.

Percale [ims.] Pek sık pamuk bez ve basma.

Percaline [ims.] Mermer bezi, kaba ve seyrekçe pamuk bez.

Perçant,e [s.] Delip nüfuz eden, nâfiz, pek müessir, şiddetli. ◆ Ruhlu, kuvvetli. ◆ İnce, keskin, açık: **Cri** – Sâmia-hırâş ve keskin avaz.

Perce [imz.] Delme. ◆ Delik açmaya mahsus alet. ‖ **Mettre un tonneau en** – Fıçıya bir delik açıp şarabı akıtmak.

Percé,e [s.] Delikli. ‖ – **à jour** Bir yandan bir yana delik, kafes kafes. ◆ Anlaşılmış, meydana çıkarılmış. ‖ **Être bas** – Akçe ve mâmeleki tükenmiş olmak. ‖ **Ville bien** – Muntazam sokakları olan şehir. = [imz.] (mr. Percée).

Perce-bois [imz.] Ağaçları delen kurt ve böceklere ıtlak olunur, ağaç kurdu.

Percée [ims.] yahut **Percé** [imz.] Ormanın açık mahalli, geçit.

Perce-crâne [imz.] (crh.) Mıskabü'l-kıhf.

Perce-feuille [ims.] Fasîle-i sayvâniyeden bir nebat.

Percement [imz.] Delme, sakb, teskîb, açma, hafr: **Le – d'un puits** Bir kuyunun açılması; **Le – de l'isthme de Suez** Süveyş Kanalı'nın hafrı.

Perce-neige [ims.] Kışın biten ak çiğdem nevinden karçiçeği. (cm.: des *perce-neige*.)

Perce-oreille [imz.] (mr. Forficule) (cm.: des *perce-oreille*.)

Perce-pierre [ims.] (mr. Passe-pierre). (cm.: des *perce-pierre*).

Percepteur [imz.] Tahsildar, muhassıl, tahsilât memuru.

Perceptibilité [ims.] Tahsil olunabilme, kabiliyet-i tahsil. ◆ Görülebilme ve anlaşılabilme, kabiliyet-i derk ü rüyet, havastan biriyle kabiliyet-i derk.

Perceptible [s.] Tahsil olunabilir, kabil-i tahsil. ‖ (mec.) Görülebilir veya anlaşılabilir, kabil-i derk, mahsus, kabil-i ihtisas.

Perceptiblement [h.] Tahsil olunabilir veya görülebilir ve anlaşılabilir bir suretle.

Perceptif,ve [s.] Fehim ve idrak ve hisse mensup ve müteallik.

Perception [ims.] Emvâl-i emîriye tahsili, cibâyet. ◆ Tahsildarlık. ‖ (fls.) Fehim ve idrak, zapt.

Percer [ft.] Delmek, sakb etmek. ◆ Açmak, küşâd etmek. ◆ İçine geçmek, nüfuz etmek. ◆ İçinden ve arasından geçmek, bir tarafından girip bir tarafından çıkmak. ◆ Galebe etmek. ◆ Açmak, dağıtmak, defetmek. ‖ – **du vin** Fıçıya delik açıp şarabı akıtmak. ‖ (mec.) Keşfetmek, vâkıf olmak. ‖ – **le cœur** Ziyade tesir etmek. ‖ – **l'air** Havada akisendâz olmak. = [fl.] Açılmak, yarılmak, delinmek. ‖ (mec.) Görünmek, zuhur etmek. ◆ Kesb-i şöhret ve temeyyüz etmek.

Perceur,se [i.] Delik açan amele.

Percevable [s.] Tahsil ve kabz edilebilir. ◆ Kabil-i his ve idrak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Percevoir [ft.] Emvâli tahsil etmek. || (mec.) His ve idrak etmek.

Perche [ims.] Tatlı su hani balığı. ◆ Uzun sırık. ◆ Olta kamışı. ◆ Geyik boynuzu dalı. ◆ Sandal ve kayık kancası. ◆ Vasıta-i halâs. ◆ Kadîmen müsta'mel olup takriben 34 metre terbi'inde arazi ölçüsü.

Percher [fl.] ve **Se** – (Kuş hakkında) Bir sırık veya ağaç dalı üzerine konmak, tünemek. || (mec.) Yüksek bir yerde, bir hânenin en üst katında durmak veya ikamet etmek.

Percheron,ne [i. - s.] Fransa'nın Perş eyaleti ahalisi ve bunlara mensup. ◆ Mezkûr eyaletten çıkan beygir ve kısrak.

Percheur,se [s.] Sırık veya ağaç dalları üzerine konan ve orada tüneyen kuşlara ıtlak olunur.

Perchis [imz.] (*s* okunmaz) Kutr-ı esfeli on aşîr-i zirâ' olan ağaçlara ıtlak olunur. || **Haut** – Kutr-ı esfeli yirmi aşîr-i zirâ' olan ağaçlara denilir. || **Bas** – Kutr-ı esfeli on ile yirmi aşîr-i zirâ' arasında olan eşcar.

Perchlorate [imz.] (*klo*) (k.) Hâmız-ı fevk-i klorî ile bir esastan mürekkep milh, fevk-i kloriyet.

Perchlorique [s.] (*klo*) (k.) **Acide** – Hâmız-ı fevk-i klor.

Perchlorite [imz.] (*klo*) (k.) Fevk-i kloriyetî.

Perchlorure [ims.] (*klo*) (k.) Mürekkebat-ı kloriye. || – **de fer** Fevk-i klor-ı hadid.

Perchoir [imz.] Kuş ve kümes hayvanatına mahsus tünek.

Perclus,e [s.] Cisminin hepsi veya bir tarafı tutmaz, kötürüm, ekta'.

Perclusion [ims.] Kötürümlük.

Perçoir [imz.] Fıçı açmaya mahsus burgu. ◆ Biz.

Percussion [ims.] Çakma, tokuşma, müsâdeme, darp. ◆ Vurarak çalınan çalgı. || **Instruments de** – Zil ve davul gibi âlât-ı musikiye. || (t.) Bedenin bazı ecvafı içindeki marazın teşhisi için parmakla vurup yoklama, kar'. || (as.) **Armes à** – Horozlu silahlar. || **Carabine à – centrale** Merkezî ateşli karabina.

Percutante [sms.] Vurmakla tutuşan (madde-i nâriye).

Percuter [ft.] Vurmak, dakk etmek. || (t.) Bedenin bazı ecvafı içindeki marazın teşhisi için parmakla vurup yoklama.

Percuteur [imz.] (as.) Esliha-i nâriye horozu, mıdrab.

Perdable [s.] Kayıp ve zâyi olabilir.

Perdant,e [s.] Oyunda kaybeden (adam). ◆ Kaybettiren (kâğıt vesâire).

Perdeur,se [i.] Oyunda sık sık kaybeden adam.

Perdition [ims.] Telef, itlaf. ◆ Adem-i felah, vahâmet. || **En** – Yabana, beyhûde yere. || (bhr.) **Être en** – Kazazede olmak tehlikesinde bulunmak.

Perdre [ft.] Kaybetmek, zâyi etmek: – **son argent** Parasını kaybetmek. ◆ Bir şeyden mahrum kalmak, ifâte etmek. ◆ Ölümle bir adamdan ayrılmak: **Il a perdu son père** Pederi vefat etti. ◆ İzâle etmek. ◆ İfsat etmek, ahlakını bozmak. ◆ İhlal-i namus etmek, bed-nâm etmek. ◆ Bırakmak, terk etmek. ◆ Yenilmek, mağlup olmak. ◆ Bozmak. ◆ Yolu kaybettirmek. ◆ İşitmemek. ◆ Anlamamak. ◆ Görmemek. || – **la carte** Pusulayı şaşırmak. || – **pied, – terre** Ayakları suyun dibine değmemek. ◆ Nerede olduğunu, ne söyleyip ne yaptığını bilmemek. || – **son bâton** (Tiyatro ıstılahında bir oyuncu hakkında) Neşesini kaybetmek, nasıl duracağını, ne yapacağını şaşırmak. || – **la vie** Vefat etmek. || – **haleine** Nefes kesilmek. || – **la tête** Ne yapacağını şaşırmak. = [fl.] Fiyatça tedenni etmek. || **Se** – Kaybolmak, yolunu şaşırmak. ◆ Gözden kaybolmak, görünmez olmak. ◆ Batmak. ◆ Fesad-ı ahlak ve sefâhate müptelâ olmak. ◆ İtibardan düşmek. || **Se – à** Bir şey anlamamak.

Perdreau [imz.] Keklik palazı. || – **x** Peşrev gülle.

Perdrigon [imz.] Birkaç cins eriğin nâm-ı umumisi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Perdrix [ims.] Keklik, hacel. || – **rouge** Kızıl keklik. || – **de Gascone** Sarmaşık. || – **blanche** Ak keklik. || – **grise** Çil keklik. || **œil-de** – Ayak parmaklarının arasında çıkan nasır.

Perdu,e [s.] Kaybolmuş. ◆ Faydasız, lüzumsuz, işsiz. ◆ Uzak, baid. ◆ Dalmış, müstağrak. || **Moments** – **s** Evkat-ı hâliye. || **à fonds** – **s** Re'sü'l-mâli terk etmek üzere. || **Placer à fonds** – Kayd-ı hayat ile bir maaş alınıp hîn-i vefatta meblağ-ı müstakraza terk olunmak şartıyla akçe yatırmak. || **Salle des pas** – **s** Mahkeme divanhânesi. || **à vos heures** – **es** İşsizliğiniz vaktinde, bir hâlî vaktinizde. || **Sentinelle** – **e** Askerden ayrılıp pek ileri giden karakol. || **Puits** – Suları kuruyan kuyu. || **Tirer à coup** – Rastgele, nişan almaksızın silah atmak. || **Femme** – **e** Âlüfte. || **à corps** – Kemâl-i şiddet ve tehâlükle.

Perdurable [s.] Ebedi, daimi.

Père [imz.] Baba, ata, peder, eb. ◆ Reis-i rûhânî, papaz. ◆ Mucit, keşşaf, muhteri'. || (mec.) Memba, masdar, menşe. || **Le saint** – Papa. || **Les** – **s de l'église** Akvali diyaneten ahkâm addolunan âbâ-i Nasrâniye. || **Les** – **s conscrits** Eski Roma ayanı. || – **noble** Tiyatroda ihtiyar, vakur adam rolünü icra eden oyuncu. || – **de famille** Evlad ü ıyâl sahibi, aile pederi. || – **adoptif** Ahretlik peder, tebennî eden, mütebennî. || **En bon** – **de famille** Kendi malı gibi; **User d'une chose en bon** – **de famille** Âharın bir şeyini kendi malı gibi tasarruf ve hıfz etmek. || – **putatif** Bâis-i tevlidi olmadığı çocukların pederi zannolunan adam. || – **nourricier** Süt baba. || – **douillet** İstirahata gayet düşkün hassas adam. || **Le** – **du jour** Güneş. = [cm.] Ecdat, âbâ vü ecdat, eslâf.

Pérégrin,e [s.] Seyyah, yabancı, garip. (Eski kelime.) = [ims.] İspanya hanedan-ı kralîsinde bulunan gayet iri bir inciye verilen isim.

Pérégrination [ims.] Memâlik-i ecnebiye ve baîdeye olunan seyahat, sefer, gurbet. ◆ Tuyurun seyahat ve muhâcereti.

Pérégrinité [ims.] Yabancılık hâl ve sıfatı (Eski kelime.)

Péremption [ims.] (*ran-psi-on*) (hk.) Mürur-ı zamanla bir hakkın zıyâı. ◆ Mehl-i muayyenin müruruyla muhakemeye devam hakkının zıyâı, muhakemenin adem-i istimâı, mürur-ı zaman. || – **d'instance** Müddet-i muayyenenin inkızâsıyla takip olunmayan istid'ânın iptali. || – **d'action** Mürur-ı zamanla iptal-i dava. || – **de jugement** Altı ay icra olunmayan hükm-i gıyabînin keenlemyekün addi.

Péremptoire [s.] Kati, katı', müskit, katiyü'l-müfâd. || **Arguments** – **s** Edille-i katiye, delâil-i müskite. || **Exceptions** – **s** İtirazat-ı katıa. || **D'une manière** – Suret-i katiyede. || **Exception** – **de fonds** Esasen davanın reddi itirazı.

Péremptoirement [h.] Kati bir suretle, katiyen.

Pérennité [ims.] (*rain-ni*) Çok dayanma.

Peréquation [ims.] (*kou-a*) Vergi ve mükâfatın müsâvat üzere tarh ve tevzii.

Perfecteur [imz.] Tekemmül ettiren (Az müsta'meldir).

Perfectibiliser [ft.] Kabil-i tekemmül ve mükemmeliyet kılmak.

Perfectibiliste [imz.] Kabiliyet-i tekemmülle inanan adam.

Perfectibilité [ims.] Kabiliyet-i mükemmeliyet, tekemmül: **La** – **de l'espèce humaine** Nev-i benî beşerin kabiliyet-i tekemmülü. ◆ Kesb-i kemâl, gittikçe daha mükemmel olmak istidadı.

Perfectible [s.] Kesb-i kemâl edip mükemmel olmaya müstaid, kabil-i tekemmül.

Perfection [ims.] Kemal, mükemmeliyet, tekemmül. || **En** –, **à la** – Mükemmelen.

Perfectionnement [imz.] İkmâl, istikmâl. ◆ Kemâl, mükemmeliyet, tekemmül.

Perfectionner [ft.] İkmâl ve istikmâl etmek, terakki ettirmek. || **Se** – Kesb-i kemâl etmek, tekemmül etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Perfide [i. - s.] Hain, sıdk u hulûstan âri. ◆ Vefasız, bî-vefa, hakikatsiz. ◆ Hıyanetle veya vefasızlıkla olunan.

Perfidement [h.] Hıyanetle, hıyanetkârâne. ◆ Vefasızlıkla, hakikatsizlikle.

Perfidie [ims.] Hıyanet, hainlik. ◆ Vefasızlık, hakikatsizlik.

Perfolié,e [s.] (nb.) Dallarına sarılan yapraklara ıtlak olunur, evrâk-ı mültasıka.

Perforant,e [s.] Delen, sâkıb. ‖ (t.) Sâkıb: **Mal** – Veca'-ı sâkıb.

Perforateur,trice [s.] Delmeye yarayan, sakbî. = [imz.] (crh.) Mesane taşını delen aletin ucu, mıskab. ◆ Mıskab tezgâhı. ◆ Kayaları delmeye mahsus çelik burgu.

Perforatif,ve [s.] Delmeye mahsus olan, sakbî.

Perforation [ims.] Delme, sakb. ‖ (t.) Teskîb.

Perforer [ft.] Delmek, sakb etmek.

Péri [d.] Lisan-ı Yunanîden me'huz bazı kelimâtın başında bulunup daire veya ihâta mânâsını ifade eder.

Péri [i.] (Farisîden me'huz) Peri.

Périanthe [imz.] (nb.) Çiçeğin dış kılıfı, gılâfü'z-zehre.

Péricarde [imz.] (tşr.) Kalbi ihâta eden zar, şegaf, gışâü'l-kalb.

Péricardique [s.] (tşr.) Kalbi ihâta eden zara mensup ve müteallik, şegafî.

Péricardite [ims.] (t.) Kalbi ihâta eden zarın iltihabı, iltihabü'ş-şegaf.

Péricarpe [imz.] (nb.) Tohum ve hububatı ihâta eden zar, gılâfü's-semer, muhit-i semer.

Périchondre [imz.] (*kon*) (tşr.) Kemiklerin ucunda ve mafsallarında bulunan ve gudruf denilen yapışkan bir maddeyi ihâta eden zar, gılâfü'l-gudruf.

Périchondrite [ims.] (t.) İltihab-ı gılâf-ı gudrufî.

Périclitant,e [s.] Hatar-nâk.

Périclitation [ims.] Hatır. ◆ Tedenni etme.

Péricliter [fl.] Tehlikede bulunmak.

Péricrâne [imz.] (tşr.) Kafayı ihâta eden zar, simhâku'l-cümcüme.

Périncyte [ims.] (t.) İltihab-ı muhit-i mesane.

Périderme [imz.] (nb.) Muhit-i edme.

Péridot [imz.] (*t* okunmaz) Zebercet denilen zî-kıymet taş.

Péridrome [imz.] Bir binanın etrafında sütunlarla muhât örtülü gezinti, divan.

Périégeste [ims.] Seyahat, coğrafyaya ait tavsifat.

Périgée [imz.] (hy.) Kamer veya bir seyyare mahrekinin küre-i arza en yakın ciheti. (Zıddı; *apogée* : evc).

Périgourdin,e [i. - s.] Fransa'nın Périgord eyaleti ahalisinden veya bu eyalete mensup ve müteallik olan.

Périgueux [imz.] Bu isimle müsemma şehrin civarında çıkıp camcılık ve minecilikte müsta'mel gayet sert siyah taş.

Périgyne [s.] (nb.) Havlü'l-mebîz.

Périhélie [imz.] (hy.) Bir seyyâre mahrekinin Güneş'e en yakın tarafı, semtü'ş-şems, hazîzü'ş-şems.

Péril [imz.] (*ril*) Tehlike, muhâtara, hatar, vahâmet. ‖ **à ses risques et – s** Kâr ve zararı kendine ait olmak şartıyla.

Périlleusement [h.] Tehlike ve muhâtara ile, vahâmetle.

Périlleux,se [s.] Tehlikeli, muhâtaralı, hatar-nâk, vahim. ‖ **Saut** – Havada parende atma. ◆ Şiddetli bir hareket.

Périmé,e [s.] Müddet-i muayyenesinin mürurı ile hükümsüz kalan, müddet-i muayyenesi mürur eden.

Périmer [fl.] (hk.) Mürur-ı zamanla hakkını kaybetmek, mürur-ı zaman sebebiyle hükümsüz kalmak, dava istimâ' olunmamak.

Périmètre [imz.] (he.) Her nevi eşkâl-i hendesiyeyi ihâta eden hat, muhit, çevre.

Période [ims.] Zamanın münkasim bulunduğu büyük aksamın beheri, devir. ‖ (hy.) Seyyarelerin tâbi bulundukları sabitin etra-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

finda devirleri, devir. || (t.) Hastalığın aldığı renk ve suret, devir, nöbet. || – géologique Devr-i arzî, devr-i jeoloji. || – archaïque Devr-i kadim. || – paléojoïque Devr-i hayvanat-ı kadîme. || – méjoïque Devr-i hayvanat-ı mutavassıtî. || – anthropojoïque Devr-i insanî. || – quaternaire Devr-i râbi'. || (ed.) Birkaç cümleden mürekkep kelâm. = [imz.] Devir, asır, eyyam, müddet. ◆ Bir şeyin vâsıl olabildiği derecâtın en yükseği, derecâtın âlâsı, derece-i âlî, derece-i kusvâ.

Périodicité [ims.] Devri mukannen ve avdet ve zuhuru muayyen olma, takannün, mevkutiyet. || (t.) Tahvil, mütenâvibu'z-zuhur, devriye.

Périodique [s.] Mukannen vakitte devrini icra edip zuhur eden, devrî, mukannen. || Fièvre – Nöbetle gelen sıtma, hummâ-yı devrî. || Publications – s Yevm-i intişarları mukannen kütüb ve resâil ve gazeteler, matbuat-ı mevkute. || Fraction – Kesr-i âşârî-i devrî.

Périodiquement [h.] Mukannen ve muayyen bir devirle. ◆ Nöbetle, bi'l-münâvebe. ◆ Mevkut surette.

Périodiste [imz.] Resâil ve cerâid-i mevkuteden birinde çalışan muharrir.

Périœcien [imz.] (*ri-é-si*) Arzan mütevâzî bir iklimde bulunan fakat tûlen mütekabil daireler altında yani beynlerinde 180 derecelik mesafe bulunup bir takımında gece yarısı iken diğer takımında öğlen vakti olan ahali-i arza ıtlak olunur.

Périoste [imz.] (tşr.) Kemikleri ihâta eden ince zar, kışr-ı azm, simhâk.

Périostose [ims.] (t.) Kemik zarının şişmesi, teverrümü's-simhâk.

Péripatéticien,ne [i. - s.] Aristo'nun usul-i felsefesine yani meşşâiyun mezhebine tâbi yahut muvâfık olan. ◆ Aristo'nun şâkirdi, meşşâiyundan hakîm.

Péripatétisme [imz.] Aristo'nun usul-i felsefesi ve hikmetteki mezheb-i mahsusu, meşşâiyun mezhebi.

Péripétie [ims.] (*sî*) Bir hikâye yahut tiyatro kitabı eşhasının mûcib-i helecan ve heyecan olacak, dâî-i merak ahvâli. ◆ Bir manzume veya tiyatro kitabının neticesi. ◆ İnsanı müteessir ve müteheyyic eden hadise.

Périphérie [ims.] (he.) Bir şekli ihâta eden hat, muhitü'ş-şekl.

Périphérique [s.] (he.) Bir şeklin muhitine mensup ve müteallik.

Périphrase [ims.] Kendi ismiyle tesmiye olunmayan bir şeyi ifham için kullanılan tabir, edeb-i kelâm.

Périphraser [ft.] Bir şeyi kendi ismiyle tesmiye etmeyerek diğer tabirle anlatmak, edeb-i kelâm sanatına müracaatla ifade etmek.

Périple [imz.] Ezmine-i kadîmede bir denizin sevâhilince olunan seyr ü seyahat, seyr-i sevâhil. ◆ Bu seyahati muarrif olarak günü gününe yazılan sefernâme.

Péripneumonie [ims.] (t.) Akciğerin iltihabı, zâtü'r-rie [zatürre]. || – contagieuse Sârî zatü'l-cenb ve zâtü'r-rie [zatürre].

Périproctite [ims.] (t.) İltihab-ı şerc.

Périptère [imz.] (m.) Cihet-i hâriciyesi ve etrafı sütunlarla muhat bina.

Périr [fl.] Kaybolmak, zâil olmak, telef olmak. ◆ Fevt olmak, helâk olmak. ◆ Denizde kazaya uğramak, kazazede olmak. || – corps et bien Sefinede bulunan mal ve can telef olmak. ◆ Harap olmak, bozulmak. ◆ Berbat, perişan olmak. ◆ Patlamak, çatlamak.

Périscien [imz.] Küre-i arzın kutuplarında yani mıntıka-i müncemidede sâkin olup bazı mevsimlerde güneş başlarının üzerine yirmi dört saatte bir daire teşkil eden ve gölgeleri her tarafa dönerek bir daire çizen ahaliye ıtlak olunur.

Périscopique [s.] Bir yüzü düz veyahut muka'ar ve diğer yüzü muhaddeb olan ayna ve gözlük camlarına ıtlak olunur, adesî. || Verres – s Zücâc-ı adesî.

Périsperme [imz.] (nb.) Hububat kabuğu, kışrü'l-bezr, süveydâ.

Périspore [imz.] (nb.) Tarf-ı semer-i zü'l-ilkah-ı hafiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Périssable [s.] Fani.

Périssoire [ims.] Gayet hafif bir sandal.

Périssologie [ims.] (ed.) Lüzumsuz yere fazla veya müterâdif kelimeler isti'mali, kesret-i tekerrür, tatvil-i kelâm.

Péristaltique [s.] (t.) Bağırsakların hazmını teshil eden hareketlerine ıtlak olunur, istidârî, hareket-i müstedîre.

Péristyle [imz.] (m.) Bina avlusu derûnunda sütunlar sırası. || (mec.) Medhal, mukaddime.

Périsystole [ims.] (t.) Kanın cevelânında kalp ve şiryanların şişip açılmasıyla toplanmaları arasındaki aralık, mâbeynü'l-inbisat ve'l-inkıbaz, kurub-ı inkıbazü'l-kalb.

Péritoine [imz.] (tşr.) Batn-ı esfelin iç tarafını ihâta eden zar, gışâ-i müstabtınü'l-batn, sıfak.

Péritoinéal,e [s.] Sıfakî, peritonî.

Péritonite [ims.] (t.) Batn-ı esfel zarının iltihabı, iltihabu's-sıfak.

Périutérin,ne [s.] Muhit-i rahim.

Per Jocum [Latince tabir] Latife için, latife tarzında.

Perlaire [s.] İnci parlaklığında.

Perle [ims.] İnci, lü'lü, dürr. ◆ Gayet küçük dört puntoluk dökme hurufat. || (m.) Bazı tezyinat-ı mimariyede inci resminde fasl-ı müşterek nokta-i tekatu'ları dizisi. || (tt.) Lü'lüiye fasîlesinden orman böceği. || **Mère** – Şahdâne denilen gayet büyük inci. || (mec.) Bir şeyin en iyisi, en güzidesi. || **Les – s du matin** Çiy taneleri. || **Gris de –, Gris –** Açık gümüşî renk. || **– fine** Hakiki inci. || **– fausse** Yalancı inci. || **– d'éther** Eter incileri.

Perlé,e [s.] **orge** – Nemçe arpası. || **Ouvrage** – Dikkatle ve gayet tekellüfle ve güzel yapılmış iş.

Perler [ft.] Gayet dikkat ve tekellüfle yapmak. ◆ (Arpa, pirinç hakkında) Ayıklamak. ◆ İnci biçiminde şeker yapmak. ◆ Bazı şekerlemelerin üzerini gayet ufak tanelerle setretmek. = [fl.] Alın terlemek.

Perlette [ims.] Küçük inci.

Perlides [imz.] (nb.) Lü'lüiye fasîlesi.

Perlier,ère [s.] İnciyi hâvi, inci veren; **Huîtres – ères** İnci çıkarılan istiridyeler, asdâf-ı dürr-dâr.

Perlimpinpin [imz.] (mr. Poudre). Değersiz, kıymetsiz, ehemmiyetsiz şey.

Perlure [ims.] Geyik boynuzlarının sathındaki taneler.

Permanence [ims.] Devam, adem-i inkıtâ, bir yerde veya bir hâlde duruş, deymûmet. || (as.) Askerin devam-ı mevcudiyeti. || Merkez komiserliği.

Permanent,e [s.] Daimi, bir yerde veya bir hâlde duran, ber-devam, ber-karar. || **Commission – e** Daimi komisyon. || **Fortifications – es** (as.) İstihkâmat-ı cesîme ki muvakkat olmayıp daimi durur. || **Armées – es** Asâkir-i dâime.

Perméabilité [ims.] Ziya ve su vesâirenin geçmesine mani olmayan ecsamın hâli, kabiliyet-i nüfuz, kabiliyet-i tenfiz.

Perméable [s.] Su ve ziya vesâirenin geçmesine mani olmayan ecsama ıtlak olunur, kabil-i nüfuz, kabil-i tenfiz, kabil-i teneffüz.

Permesse [imz.] Yunan-ı kadimin ulûm ve maarif ve sanayi-i nefise hâmiyeleri olup Musa tabir olunan perilere mahsus addolunan bir nehri; **les nymphes du** – Mezkûr periler.

Permettre [ft.] (*mettre* gibi tasrif olunur) Müsaade etmek, izin ve ruhsat ve mezuniyet vermek. ◆ Serbest bırakmak, mesağ göstermek, tecviz ve ibâha etmek.

Permis [imz.] Tahriren alınan izin, izinnâme, izin tezkeresi, ruhsatnâme. || **– de chasse** Av tezkeresi. || **– de circulation** Demiryol ve emsali idareler tarafından meccânen verilen bilet, paso.

Permission [ims.] İzin, me'zuniyet, müsaade, ruhsat. || **Être en** – Me'zunen memleketine gitmiş olmak. || **Abuser de la** – Bir şeyde ifrat etmek.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Permissionnaire [imz.] Me'zuniyet istihsal etmiş adam, me'zun. || (as.) İzinli zâbit veya nefer.

Permissionner [ft.] Müsaade etmek.

Permutable [s.] Becayişi mümkün.

Permutant [imz.] Becayiş eden memur.

Permutation [imz.] Becayiş-i memuriyet. || (r.) Mübâdele. || (sr.) İbdâl. || **Règles de** – İbdâl kaideleri.

Permuter [ft. - fl.] Becayiş-i memuriyet etmek, becayiş olunmak.

Pernicieusement [h.] Muzır ve tehlikeli bir suretle.

Pernicieux,se [s.] Muzır, tehlikeli, mühlik. || **Fièvre – se** Hummâ-yı mühlike.

Perniciosité [ims.] Mazarrat, tehlike, mühlik olma.

Péroné [imz.] (tşr.) Baldırın hâricî tarafında bulunan ince ve uzun kemik, kasaba-i suğrâ, şaziye.

Peronnelle [ims.] Ahmakça ve çok söyler geveze kız veya genç kadın.

Péroraison [ims.] Sözün son fıkrası, netice, hâtime-i kelâm, hâtime.

Pérorer [fl.] Uzun uzadıya söz söylemek, nâtıka-perdazlık etmek.

Péroreur [imz.] Uzun uzadıya söz söyleyen, nâtıka-perdaz, lafazan.

Pérot [imz.] Ormanlarda kat'-ı eşcar devrinin iki mislinde yetişmiş eşcar-ı ihtiyatiyeye ıtlak olunur.

Pérot [imz.] Avam beyninde papağana ve hindiye verilen isim.

Pérou [imz.] Amerika-yı Cenubî'nin bir büyük memleketi olup pek çok mal ve servetten kinâyeten kullanılır. ◆ Gayet kıymetli şey.

Pérouyde (k.) En ziyade müvellidü'l-humûzayı hâvi humz, humz-ı ahîr.

Perpendiculaire [ims. - s.] (he.) Amûd, amûdî. ◆ Şâkulî. || **Plan** – Sath-ı amûdî.

Perpendiculairement [h.] Amûden, kaimen, şâkulen.

Perpendicularité [ims.] Müstevî-i amûdî şekil ve sureti, amûdiyet, şâkuliyet.

Perpendicule [ims.] Duvar ve sütun vesâirenin doğru olup olmadığını anlamak için müsta'mel ucu kurşunlu ip, şâkul.

Perpétration [ims.] İrtikâb ve îka': **La – d'un crime** Bir cürmün irtikâbı.

Perpétrer [ft.] İka' ve irtikâb etmek. ◆ Yapmak, ikmal etmek.

Perpétualité [ims.] Daimiyet.

Perpétuation [ims.] İdâme, ibka, teyit, istimrar.

Perpétuel,le [s.] Fasılasız, daimi, lâ-yenkatı', müstemir. ◆ Her vakit vâki olan, daimi, müdâm, devamlı. || **Alliance – le** İttifak-ı daimi. ◆ İnsanın ömrünce devam eden, müebbet. || (hk.) **Attaché – à la demeure** Eşya-yı gayr-ı menkuleye tâbi olan eşya-yı menkule, müstakarre.

Perpétuellement [h.] Daima, daimi surette. ◆ Müebbeden. ◆ Ölünceye kadar.

Perpétuer [ft.] Daima veya çok vakit devam ettirmek, idame ve te'bid etmek.

Perpétuité [ims.] Devam, istimrar, beka. ◆ Ebediyet. || **à** – Müebbeden, li'l-ebed. || **Travaux forcés à** – Müebbeden kürek cezası. || **Exil à** – Nefy-i müebbed. || **Détention à** – Müebbeden kalebentlik cezası. || **Concession à** – Bir kabristanda daimi surette kalmak üzere terk olunan mahal.

Perplexe [ims.] Mütehayyir, müteredditd. ◆ Tereddüt ve müşkilâtı bâis.

Perplexité [ims.] Hayret, tereddüt, kararsızlık. ◆ Müşkilât, endişe.

Perquisition [ims.] Teftiş, tefahhus, tahkik, taharri. || – **domiciliaire** Zabıta tarafından hâne taharrisi. || **Mandat de** – Taharri müzekkeresi.

Perquisitionner [fl.] İcra-yı taharriyat etmek, icra-yı teftiş ve tefahhus ve tahkikat etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Perrette [ims.] **Bâte à** – Hîn-i hâcette kullanılmak üzere saklanan akçe.

Perriche [ims.] Amerika'nın uzun kuyruklu papağanı.

Perrière [ims.] Taş atmaya mahsus eski bir nevi mancınık. ◆ Taş madeni.

Perrin-dandin [imz.] Avrupalılarca cahil ve gülünç tavırlı hâkim.

Perron [imz.] Kapı dışarısında üstü açık merdiven ve sahanlık, taş merdiven. ◆ Binek taşı veya sahanlık.

Perroquet [imz.] Papağan kuşu, tûti. ◆ Bilâ-mülâhaza ve tetkik söz söyleyen adam, papağan. ◆ Birkaç renkli bol esvap, domino. || **Soupe à** – Şaraba batırılmış ekmek. || **Étouffer, écraser un** –, **un** – **vert** Bir kadeh absent içmek. || – **s à queue courte** Kısa kuyruklu papağanlar. || – **s à queue longue** Uzun kuyruklu papağanlar. || – **vert** Yeşil papağan, tûti. || (bhr.) Babafingo direği ve yelkeni. || **petit** – Pruva babafingo. || **Grand** – Grandi babafingo. || **Haubans de** – Sartiyeler. || **Vergue de** – Babafingo sereni. || **Voile de** – **misaine** Babafingo pruva yelkeni. || – **volant** Babafingo kontrası.

Perruche [ims.] Dişi papağan kuşu. ◆ Uzun ve sivri kuyruklu bir nevi küçük papağan kuşu, tûti. ◆ Geveze genç kız. || (mec.) Mizana babafingo yelkeni. || **Mât de** – Mizana babafingo çubuğu.

Perruque [ims.] Eğreti saç, peruka. ◆ Emvâl-i emîriyenin sirkati, ihtilâs. ◆ Şiddetli tekdir ve tevbih. || **Tête à** – ve **Vieille** – Köhne fikirli.

Perruquer [ft.] Peruka koymak, takmak.

Perruquerie [ims.] Köhne, modası geçmiş şey.

Perruquier [imz.] Eğreti saç yapan adam. ◆ Berber, perukâr.

Perruquière [ims.] Berber karısı, perukâr karısı.

Pers,e [s.] Mâiye karib yeşil renginde, elâ: **Yeux** – **s** Elâ göz.

Persan,e [i. - s.] İranî, Acemî, Farısî. = [imz.] Lisan-ı Farısî.

Perse [ihs.] İran, Fars, Pers. = [ims.] İran bası ve kumaşı.

Persécutant,e [s.] Sıkan, musallat olan, bıktıran, muacciz.

Persécuté,e [i. - s.] Aleyhinde bulunulan, takip ve tazyik olunan, sıkıştırılan. ◆ Mağdur, sitem-dîde.

Persécuter [ft.] Musallat olmak. ◆ Sıkıştırmak, tazyik ve takip etmek.

Persécuteur,trice [i.] Musallat. ◆ Sıkıştıran, tazyik ve takip eden adam.

Persécution [ims.] İ'tisaf. ◆ Takip, tazyik. ◆ Taciz.

Persée [imz.] Semânın nısf-ı şimalîsinde bulunan bir cümle-i kevkebiye, Fars.

Perses [imz. - cm.] Eski İranîler. (Şimdikilerine *persans* denilir.)

Persévéramment [h.] Sebat ve kararla, sabit-kadem olarak, ikdam ile.

Persévérance [ims.] Sebat, karar, devam, müdâvimlik. ◆ Vefa, vefadarlık.

Persévérant,e [s.] Sebatlı, sabit-kadem, müdâvim. ◆ Vefadar.

Persévérer [fl.] Sebat etmek, sabit-kadem olmak. ◆ Devam etmek. ◆ Vefadarlık etmek.

Persicaire [ims.] Râvendiye fasîlesinden su biberi. || – **à indigo** Nîl-i çînî, çivit otu.

Persicot [imz.] Şeftali çekirdeğinden çıkarılan bir nevi meşrub, şeftali çekirdeği sübyesi.

Persienne [ims.] Panjur.

Persiflage [imz.] Eğlenmek üzere maytaba alma, zevklenme.

Persifler [fl.] Eğlenmek üzere maytaba almak, zevklenmek. = [fl.] İstihzâ ile lakırdı etmek.

Persifleur,se [i.] Birini maytaba alıp zevklenmeyi seven adam, maytapçı. ◆ Müstehzi.

Persil [imz.] (*l* okunmaz) Maydanoz. || – **frisé** Katmerli maydanoz. || – **de montagne** Dağ maydanozu. || – **d'âne** Frenk maydanozu. || – **bâtard** Yaban maydanozu. || **Arracheur de** – Yedek çeken, yedekçi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Persillade [ims.] Maydanozlu sığır eti yemeği.

Persillé,e [s.] İçlerinde maydanoz yaprağı gibi yeşil lekeleri olan peynir vesâireye ıtlak olunur.

Persique [s.] Eski İranîlere mensup ve müteallik. || (m.) Sütun yerine üserâ heykelleri bulunan ebniye usulüne ıtlak olunur: Ordre – İran tarz-ı mimarisi. || Golfe – Basra Körfezi, Acem Körfezi.

Persistance [ims.] Beka, devam. ◆ Sebat, karar, ısrar.

Persistant,e [s.] Baki, daim, sabit-kadem, sebatlı, ber-karar. || (nb.) Mevsimin gayrı mevâsimde dahi mukavemet eden. || Feuilles – es Mevsimin gayrı mevâsimde dahi tebeddülât-ı havaiyeye ve şedâid-i sermâya mukavemet eden yapraklar, evrak-ı hâlide.

Persister [fl.] Sebat etmek, sabit-kadem olmak, ısrar etmek, mukavemet etmek.

Personnage [imz.] Büyük adam, maruf adam, zât, ricalden adam. ◆ Tiyatro kitabı veya oyunu eşhasının beheri. || (mec.) Tavır ve hareket.

Personnaliser [ft.] Bir şeyin tasvir-i mücessemi hükmünde olmak, tecessüm etmek.

Personnalité [ims.] Şahsiyet, zâtiyet; – morale Şahsiyet-i maneviye. ◆ Eşhas, rical. ◆ Yalnız menâfi'-i şahsiyeye ehemmiyet veriş, kendinden bahsediş, benlik, enâniyet. ◆ Zât ve şahsa dokunan sözler. || – civile Sıfat-ı resmiye-i kanuniye. || – des lois Kavânînin şahsiyeti. || Faire des – s Şahsiyâta girişmek. || Principe de la – des lois pénales Kavânîn-i cezaiyenin şahsiyet kaidesi.

Personne [ims.] Kimse, kişi. ◆ Hayat-ı şahsiye. || – publique Memur. || Acception de – Birini diğerine tercih. || S'assurer de la – de quelqu'un Birini tevkif etmek. || En – Bizzat. || Payer de sa – Tehlikeye ilka-yı nefs etmek. ◆ Lütf-ı âşıkane ile mükâfat-dîde eylemek. || Aimer sa – Kendi rahatına çok bakmak, rahatı sevmek. || Les trois – s divines Ekanim-i selâse. || – civile Şahs-ı resmî. || – morale Şahs-ı manevi. || (sr.) Ef'al ve zamâirin gaib ve muhatap ve mütekellimden ibaret olan ahvâl-i selâsesi: 1ère – Mütekellim; 2ème – Muhatap; 3ème – Gaib.

Personne [imz.] Kimse, hiç kimse. ◆ Kimse, birisi.

Personné,e [s.] (nb.) İçeriye doğru çekilip büzülen ve o hâlde buzağı burnu şeklini alan çiçeklere ıtlak olunur, şahsî.

Personnées [ims. - cm.] (nb.) İçeriden çekilip büzülen ve o hâlde buzağı burnu şeklini alan çiçekler, fasîle-i şahsiye.

Personnel,le [s.] Şahsi, hususi, zâtî: Mérite – Liyakat-ı zâtiye. ◆ Hodbin, hod-endiş. ◆ Sırf zâtında içtimâ eden. || Contribution – le Herkesin kendi şahsı için hükûmete verdiği vergi, (vergi-i şahsî). || Statut – Ahvâl-i şahsiye. || (sr.) Pronom – Zamir-i şahsi; Mode – Fiilin masdardan başka sîgalarının beheri. || Fait, question – le Mesele-i şahsiye, madde-i şahsiye. || (sr.) Désinences – les Zamâir-i fiiliye. = [i.] Yalnız hodbin, hod-endiş. = [imz.] Bir dairenin heyet-i memurîn ve hademesi; Le – de l'ambassade Memurîn-i sefâret.

Personnellement [h.] Şahsen, zâten, zâtınca. ◆ Bizzat.

Personnification [ims.] Cismi olmayan bir şeyin tecessüm ettirilmesi, tecsim, tecessüm. || (ed.) Teşhis denilen sanat-ı edebiye ki Fransız şuarâsı çokça isti'mal ederler.

Personnifier [ft.] Tecessüm ettirmek, akli ve manevi bir şeyin suret ve heykelini yapmak. ◆ Teşhis ettirmek. ◆ Bir şeyin suret-i mücessemesi hükmünde olmak. || Se – Tecessüm etmek.

Perspectif,ve [s.] Mevaddı bu'diyet ve kurbiyetlerine ve beynlerindeki mesafeye göre tasvir eden ve ilm-i menâzıra muvâfık olan (resim vesâire).

Perspective [ims.] Mevâddın bu'diyet ve kurbiyetlerine ve beynlerindeki mesafeye göre tasviri usul ve sanatı, fenn-i menâzır. ◆ Bu suretle tasvir olunmuş manzara. ◆ Uzaktan görülen şeylerin manzarası. || – linéaire Menâzır-ı hattiye, menâzır-ı hutût. || – aé-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

rienne Menâzır-ı levniye. || Avoir la – de Ümit etmek. || En – Fenn-i menâzır kaidesinin icap ettiği şerâit dairesinde. ◆ Uzakta, istikbalde, âtiyen.

Perspicace [s.] Seriyü'l-intikal, zeki, anlayışlı, ferasetli.

Perspicacité [ims.] Sürat-i intikal, zekâvet, anlayış, feraset.

Perspicuïté [ims.] İfade-i meram ve beyan-ı efkârda vuzuh, açıklık. (Az kullanılır.)

Perspirable [s.] Bazı ecsâmın kendi arasından geçmesine kabiliyeti olan, tereşşuha müsait (şey).

Perspiration [ims.] (t.) Hissolunmayacak surette terleme, infizac-ı gayr-ı mahsus, infizac-ı hafî.

Perspiratoire [s.] (t.) İnfizac-ı gayr-ı mahsus ile hâsıl olan.

Perspirer [ft.] Tereşşuh etmek. (Az kullanılır.)

Persuader [ft.] İnandırmak, kandırmak, ikna etmek. || Se – Kanmak, kanaat hâsıl etmek. ◆ İnanmak, zannetmek.

Persuasible [s.] Kabil-i ikna.

Persuasif,ve [s.] Kandırıcı, mukni'.

Persuasion [ims.] İnandırma, kandırma, ikna. ◆ Kuvvetli zan ve itiyat, kanma, teyakkun, kanaat. || Moyens de – Vesâit-i muknia.

Persulfure [ims.] (k.) Kibrit-i ahîr.

Perte [ims.] Kayıp, zıyâ. ◆ Fevt, telef, helâk. ◆ Vefat, ölüm. ◆ Harabiyet, perişanî. ◆ Ziyan, zarar, hasar. ◆ Bir muharebe veya dava veya oyunda kaybediş, yenilme, mağlubiyet. ◆ İfâte. || à – de vue Gözle görünmeyecek surette, gözün alabildiği kadar. || En pure – Büsbütün faydasız ve beyhûde olarak. || à – Zararına; Vendre à – Zararına satmak. || – sèche Sırf zarar, bir taraftan telafi edilmeyen zarar. || Profits et – s Kâr ve zarar. || – des droits civils Hukuk-ı medeniyeden ıskat. || – de la nationalité Tâbiyetten ihraç, tâbiyetin terki. || – d'un navire Bir sefinenin zıyâı. || (t.) – de sang İzâa-i dem. || – par cas fortuit Kazaen telef. || – du Rhône Rhone Nehri'nin toprağa dalıp kaybolduğu nokta. || à – d'haleine Nefesi kesilinceye kadar.

Pertinemment [h.] Bir suret-i münasibede, lüzumu vechile.

Pertinence [ims.] Suret-i münasibe.

Pertinent,e [s.] Suret-i münasibede olan. || Moyens – s Vesâit-i münasibe.

Pertuis [imz.] (s okunmaz) (cr.) Savak deliği. || (cğ.) İki ada veya bir ada ile bir sahil beyninde vâki dar boğaz veya geçit.

Pertuisane [ims.] Geniş ve kenarları keskin harbe, aneze.

Perturbateur,trice [i. - s.] Gürültü eden, muhill-i asayiş. || (ht.) Mürtecif.

Perturbation [ims.] Hâtır-perişanlık, ızdırap. ◆ Fitne. ◆ Ecram-ı semâviyenin birbirleri üzerine olan tesirlerinden hareketlerinde olan tagayyür. ◆ Âzâ-yı bedenin vezâifince halel ve noksan. || (ht.) İrticaf: – de l'aiguille aimantée İbre-i mıknatısiyenin irticafı.

Pertus,e [s.] (nb.) Delikli yapraklara ıtlak olunur, meskub.

Péruvien,ne [i. - s.] Amerika-yı Cenubî'nin Peru memleket-i azîmesine mensup ve müteallik veya memleket-i mezkûre ahalisinden olan, Perulu.

Pervenche [ims.] Cezayir menekşesi. || Petite – Küçük Cezayir menekşesi. || Grande – Büyük Cezayir menekşesi. || – de Madagascar Madagaskar Adası'na mahsus bir nevi menekşe ağacı.

Pervers,e [i. - s.] Fâsık, fâcir.

Perversement [h.] Fenalıkla, fısk u fücurla.

Perversion [ims.] Fısk u fücur.

Perversité [ims.] Fenalık, fısk u fücur.

Pervertir [ft.] Bozmak, ifsat etmek, ihlal etmek. ◆ Tağyir etmek. || Se – Bozulmak, fesad-ı ahlaka uğramak.

Pervertissement [imz.] Bozma, ifsat. ◆ Bozulma, ahlak bozukluğu.

Pervertisseur [imz.] İfsat eden.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pesade [ims.] Beygirin şahlanması, şaha kalkması.

Pesage [imz.] Tartma, vezin. ◆ Kantar resmi, kantariye. || **Instruments de** – Tevzin âlâtı.

Pesamment [h.] Ağır olarak, ağırlıkla, girân girân, ağır bir surette. || (mec.) Letafetsizlikle, sakil bir surette. || – **armé** Pür-silah. || **Batîment** – **chargé** Ziyade yüklü sefine.

Pesant,e [s.] Ağır, sakil, girân. ◆ Yavaş, batî. || (mec.) Ağır. ◆ Letafetsiz, sakil. = [imz.] Sıklet, ağırlık.

Pesanteur [ims.] Ağırlık, sıklet. ◆ Keyifsizlik, mizaçsızlık. ◆ Cazibe-i arz. || (mec.) Zihin ağırlığı, gabâvet. || – **universelle** Ecram-ı semâviyenin kuvve-i cazibesi. || – **spécifique** Sıklet-i izâfiye.

Pesée [ims.] Tartış, vezin. ◆ Birden tartılan şey. || **Méthodes des doubles** – **s** Vezn-i mükerrer usulü.

Pèse-lait [imz.] Sütün hâlisliği derecesini anlamaya mahsus alet, mizanü'l-leben. (cm.: *des pèse-lait*)

Pèse-lettre [imz.] Mektup veznetmeye mahsus terazi.

Pèse-liqueur [imz.] Mâyiatın derece-i kesâfetini anlamaya [mahsus] alet, mizanü'l-mâyiat. (cm.: des *pèse-liqueurs*).

Pèse-moût [imz.] Şıranın kesâfetini anlamaya mahsus alet. (cm.: des *pèse-moût.*)

Peser [ft.] Tartmak, veznetmek. || (mec.) Muvâzene etmek, dûr u dirâz düşünmek. || (bhr.) – **raide un cordage** Bir halatı kerkiltmek. = [fl.] Ağır gelmek. ◆ Ağırlık vermek. || – **sur le cœur** Keder, elem vermek. || – **sur l'estomac** Mideye oturmak. || **Se** – Tartılmak.

Pèse-sel [imz.] (k.) Mizan-ı emlâh.

Peseur [imz.] Tartan, vezneden. || – **public** Kantarcı, kantar memuru.

Peson [imz.] Kantar.

Pessimisme [imz.] Bedbinî, bedbinlik mesleği. (Zıddı *Optimisme*'dir).

Pessimiste [imz.] Bedbin. (Zıddı *Optimiste*'dir).

Pessomancie [ims.] Beyaz ve siyah çakıl taşlarıyla vuku bulan tefeül.

Peste [ims.] Yumurcak, tâun, veba. || – **!** Vay!: – **que cela est beau** Vay! Bu ne güzel!

Pester [ft.] Sözle veya tavır ve işaretle hoşnutsuzluk ve infial göstermek.

Pestifère [s.] Vebayı neşr ü sirayet ettiren, nâkil-i veba. || (mec.) Müfsid-i ahlak.

Pestiféré,e [s.] Vebaya tutulmuş.

Pestiférer [ft.] Veba sirayet ettirmek. ◆ Ta'zib etmek.

Pestilence [ims.] Veba, illet-i sâriye. (Eski kelime.)

Pestilent,e [s.] Vebaya münasebeti olan, vebalı: **Fièvre** – **e** Hummâ-yı vebaî.

Pestilentiel,le [s.] Vebaya tutulmuş, bulaşmış. ◆ Veba gibi sârî.

Pet [imz.] Yellenme.

Pétale [imz.] (nb.) Çiçeklerin küçük iklil şeklinde olan kabuğunu teşkil eden yaprakçıkların beheri, vüreyka-i tüveyciye.

Pétaloïde [s.] (tşr.) Nebatat tüveycleri yapraklarına müşâbih, şibh-i tüveyc.

Pétarade [ims.] Beygirin yürür iken yellenmesi. ◆ Tahkir ve istihzâ makamında söz, çıkarılan sadâ. ◆ Saçma söz, yâve. ◆ Donanma fişeği.

Pétard [imz.] Kestane fişeği. ◆ Kıç. (Âmiyâne tabir.)

Pétarder [ft.] Fişek atmak.

Pétardier [imz.] Fişekçi.

Pétase [imz.] Eski zamanda giyilen bir nevi müdevver külah veya kalpak.

Pétéchial,e [s.] (t.) Bazı hastalıklarda cildin üzerine çıkan kırmızı pullara mensup ve müteallik, nemeşî.

Pétéchies [ims. - cm.] (t.) Bazı hastalıklarda cildin üzerine çıkan kırmızı pullar, nemeş.

Pet-en-l'air [imz.] Evin içinde giyilen pek kısa gecelik entarisi. (cm.: des *pet-en-l'air.*)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Péter yahut **Peter** [fl.] Yellenmek. || (mec.) Patlamak, çatırdamak: **Le bois vert pète dans le feu** Yaş odun ateşte çatırdar. ◆ Patlamak, yarılmak.

Pétersbourgeois,e [i.] Petersburglu. ◆ Petersburg'a veya Petersburglulara ait.

Péteur,se [i.] Çok yellenen, osurgan. ◆ Korkak adam.

Pétillant,e [s.] Çatırdayan, çıtırdayan, çatırtı ile patlayan. || **Les yeux – s** Parlak gözler, uyûn-ı âteş-feşân.

Pétillement [imz.] Çatırdama, çıtırdama, çatırtı ile patlama. || (mec.) Keskin parlaklık.

Pétiller [fl.] Çatırdamak, çatırtı ile patlamak, çıtırdamak. ◆ Sabırsızlanmak. || (mec.) Ateş püskürmek, parlamak. || **– d'ardeur, d'impatience** Çok gayret, çok sabırsızlık göstermek. || **– d'esprit** Pek keskin zihni olmak: **Ses yeux pétillent** Gözlerinden ateş fışkırıyor.

Pétiolaire [s.] (nb.) Yaprak sapına müteallik veya yaprak sapı cinsinden olan, zenebî.

Pétiole [imz.] (nb.) Yaprak sapı, zeneb. || **– articulé** Zeneb-i mafsaliye[82]. || **– ailé** Zeneb-i mücennah. || **– commun** Zeneb-i âmm.

Pétiolé,e [s.] (nb.) Sapı olan (yaprak), zü'z-zeneb.

Pétiolule [ims.] (nb.) Yaprak sapcağızı, züneyb, zeneb-i kasîr.

Pétiot,e [i. - s.] Küçücük. ◆ Minimini çocuk.

Petit,e [s.] Küçük, ufak, sagir, hurd. ◆ Kısa boylu, kasîrü'l-kame, kûteh. ◆ Zayıf, nazik. || (mec.) Az ehemmiyetli, ufak tefek. ◆ Mütevazı. ◆ Asalet ve ulüvv ve keremden ârî, bayağı. || **Le – monde** Ahalinin aşağı sınıfları, sıgar. || **– esprit** Efkârı mahdut adam. || **En –** Toptan olmayarak, perakende. || **– à –** Azar azar, yavaş yavaş. || **– vin** ve **– e bière** İspirtosu az şarap ve bira. || (bhr.) **– perroquet** Pruva babafingo.

Petit [imz.] Kısa boylu adam veya çocuk, yavru, peççe, palaz. ◆ Küçük şey. || **Faire des – s** Yavrulamak. || **Un – peu** Birazcık.

Petite-fille [ims.] Oğul veya kızın kızı, torun, hafîde. (cm.: des *petites-filles*.)

Petitement [h.] Az miktarda. ◆ Küçüklükle, fakr u meskenetle, miskinâne. ◆ Alçaklıkla, alçakça.

Petites-maisons [ims. - cm.] Bîmarhâne, dârüşşifa.

Petite-nièce [ims.] Yeğen kızı. (cm.: des *petits-nièces*.)

Petitesse [ims.] Küçüklük, sıgar. ◆ Âdilik, bayağılık. || (mec.) Meskenet, alçaklık, denâet.

Petit-fils [imz.] Oğul veya kızın oğlu, torun, hafîd. (cm.: des *petits-fils*.)

Petit-gris [imz.] Sincap, sincap kürk. (cm.: des *petits-gris*.)

Petit-houx [imz.] (nb.) Çobanpüskülü.

Pétition [ims.] İstid'â, istid'ânâme, arzuhâl. || **– collective** Mahzar-ı umumi, müşterek arzuhâl; **Droits de –** Arzuhâl itâsı hakkı. || **– de principe** Müddeâyı delil ittihaz etmek hatası. (*Requête* daha ziyade müsta'meldir.)

Pétitionnaire [i.] Arzuhâl veren, müsted'î, sahib-i istid'â.

Pétitionnement [imz.] Arzuhâl veriş, istid'â ediş. ◆ Arzuhâller yığını.

Pétitonner [fl.] Arzuhâl vermek, istid'â etmek.

Petitissime [s.] Gayet küçük.

Petit-lait [ims.] Ayran, peynir suyu. (cm.: des *petits-laits*.)

Petit-maître [imz.] Gayet şıklık ve zarafet iddiasında bulunan, böyle olmaya çalışan genç. (cm.: des *petits-maîtres*.)

Petit-neveu [imz.] Yeğenzâde. ◆ Ahlâf. (cm.: des *petits-neveux*.)

Petitoire [imz.] (hk.) Bir mülkün istirdadı için mahkemeye olunan müracaat ve verilen istid'â, mülk davası, mülkiyet ve tasarruf da-

82 Orijinal metinde dizgi hatası: مصليه şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında مفصليه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

vası. || Agir au – Müddeî bir aynın mülkü olduğunu iddia ile onun istirdadını talep etmek. || Action – Mülkiyet davası, mülk davası.

Petit-romaine [imz.] Bir nevi dökme hurufat. (cm.: des *petits-romains.*)

Petit-texte [imz.] Bir nevi dökme hurufat. (cm.: des *petits-textes.*)

Petits-enfants [imz. - cm.] Oğul veya kız evladı, torunlar.

Petit-vérole [ims.] (t.) Çiçek hastalığı.

Peton [imz.] Küçük ayak, ayakçık.

Petrarquiser [fl.] Aşk-ı sâfi ile iktifa etmek.

Petré,e [s.] Taşlı, taşlık. (Nadirü'l-isti'maldir.) || Arabie – e Hicaz. || (nb.) Taşlık mahallerde biten nebatata ıtlak olunur, hacerî.

Petrel [imz.] (tt.) Fırtına martısı nevinden deniz ördeği, yağmur kuşu.

Pétri,e [s.] Tahmir olunmuş, yoğrulmuş. ◆ Müteşekkil, ibaret. ◆ Memlû, dolu. ◆ Müstağrak.

Pétrifiant,e [s.] Taşa tahvil eden, tahcir eden, muhaccir. || Fontaine – e İçine vaz' olunan mevaddı kils ile ihâta edip taş hâline koyan su menbaı.

Pétrification [ims.] Ecsam-ı uzviyenin taşa tahavvülü, tahaccür. || – s artificielles Mütehaccirat-ı suniye. ◆ Tahaccür etmiş cism-i uzvî, müstehâse. = (cm.) Müstehâsat.

Pétrifier [ft.] Taşa tahvil etmek, tahcir etmek. || (mec.) Hayret ve taaccüpte bırakmak, vâlih ve hayran etmek. ◆ Muattal, mahrum-ı hayat bırakmak.

Pétrin [imz.] Hamur teknesi. || – mécanique Makineli hamur teknesi. || Être dans le – Müşkil bir hâlde bulunup hiçbir karar verememek.

Pétrir [ft.] Hamur etmek, yoğurmak, tahmir ve ta'cin etmek. ◆ Lüleci çamurunu el ile ezerek yumuşatmak. || (mec.) Kullanmak, isti'mal etmek. ◆ Bir şeye şekl-i kat'i vermek.

Pétrissable [s.] Yoğrulabilen, kabil-i tahmir ve ta'cin.

Pétrissage [imz.] Yoğurma, tahmir, ta'cin.

Pétrisseur [imz.] Hamur yapan, hamurkâr, hamurcu, muhammir, muaccin.

Pétrographie [ims.] Tavsifü'l-ahcar.

Pétrole [imz.] Gaz, petrol.

Pétroléen,ne [s.] Petrole, gaza müteallik.

Pétroler [ft.] Gaz, petrol ile ihrak etmek.

Pétrolerie [ims.] Gaz, petrol fabrikası.

Pétroleur,se [i.] Gazyağıyla ika-ı harik eden mücrim.

Pétrolifère [s.] Gazı, petrolü hâvi.

Pétrologie [ims.] Tarih-i tabiinin taşlardan bahseden kısmı, mebhasü'l-ahcar.

Pétrosilex [imz.] (*lèkss*) (mad.) Akik çakmaktaşı, feldispat envâından bir taş.

Petto (in) [h.] Kendi kendine, kalben, zihnen, gizlice.

Pétulamment [h.] Şiddet ve hiddetle, gazûbâne.

Pétulance [ims.] Hiddet, şiddet, gazap, titizlik.

Pétulant,e [s.] Hiddetli, şiddetli, gazûb, titiz.

Petun [imz.] İptidâ-yı zuhurunda tütüne verilen isimlerin biridir.

Petuner [fl.] Tütün içmek. (Eskidir.)

Petunia [imz.] (nb.) Duhâniye kabilesinden bir çiçek, petunya.

Pétunsé [imz.] yahut:

Pétunzé [imz.] Çin'de fağfuri imalinde sır makamında kullanılan bir nevi âdi feldispat.

Peu [h.] Az, cüzi. ◆ Ucuz. || à – de chose près Hafif bir fark ile, hafif bir tefâvüt istisna edilirse. || – ou prou Ya az ya çok. || – s'en falloir que Az kalmak. = [imz.] Az şey, az miktar. || Homme de – Ehemmiyetsiz adam. || Dans – ve Sous – Birazdan, yakında. || Depuis – Deminden. || – à – Yavaş yavaş, azar azar. || à – près Hemân, takriben, sanki. || Un – ve Quelque – Biraz, bir miktar. || Tant soit – Akl-ı kalil. || Pour

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– que vous lui en parliez Cüzi bir şey söylediniz mi. || Si – que rien Gayet az. || Dans – , Sous – , Avant – , Avant qu'il soit – Karîben.

Peuplade [ims.] Konargöçer kavim, kabile, aşiret, oymak. ◆ Vahşiler güruhu. ◆ Cemiyetle gezen hayvanat taifesi. ◆ İskân (Bu mânâ eskidir.)

Peuple [imz.] Ahali, kavim, halk. ◆ Avam-ı nas. = [s.] Kaba, âdi, amiyâne.

Peuplement [imz.] Bir yere ahali tedariki, iskân. ◆ Bir yerin hayvanatla veya bir göl ve havuzun balıklarla doldurulması.

Peupler [ft.] Bir mahalli ahali ile doldurmak, iskân ettirmek. ◆ Bir mahallin sekenesini teşkil etmek. ◆ Bir göl veya havuza balık ilka etmek. || (mec.) Külliyetle bulunmak. = [fl.] Tevellüdatla tekessür etmek, tekâsür etmek.

Peuplier [imz.] Kavak ağacı, şecerü'l-haver. || – blanc Sorgun, akça kavağı. || – tremble Titrek kavak. || – baumier Pelesenk kavağı. || – noir Kara kavak. || – d'Italie Selvi kavağı.

Peur [ims.] Korku, havf, bîm, hiras. || Avoir – Korkmak. || De – Korkudan, korktuğu için. || De – de ve De – que Korkusuyla.

Peureusement [h.] Korku ile, korkarak, hâifâne.

Peureux,se [i. - s.] Korkak, cesaretsiz, gevşek, müteredditt.

Peut-être Belki, ihtimal ki, muhtemeldir ki. = [imz.] İhtimal.

Phaéton [imz.] Körüklü açık araba, fayton.

Phagédénique [s.] (t.) Etlerin dökülmesini mucip (yara vesâire), âkile.

Phalange [ims.] Eski Makedonyalılarda piyade alayı. ◆ Alay, süvari, takım, kalabalık. ◆ Kalabalık ile bir hânede ikamet eden halk veya efrad-ı aile. || (tşr.) El ve ayak parmaklarını terkip eden kemiklerin beheri, sülâm.

Phalanger [imz.] (hyv.) Avustralya'ya mahsus hayvanat-ı mükeyyeseden bir nevi sârik.

Phalangides [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı ankebûtiye kısmından dördüncü zü's-sülâmiyat fırkası.

Phalangite [imz.] Eski Makedonyalılarda piyade neferi.

Phalangose [ims.] (t.) Kirpiklerin içeriye dönüp göze batmasından ibaret göz hastalığı, zevgân-ı hüdb.

Phalanstère [ims.] Birçok halkın veya efrad-ı ailenin birlikte ikametlerine mahsus bina.

Phalanstérien,ne [i. - s.] Birlikte taayyüş ve ikamet eden aile efradının beheri.

Phalarope [imz.] (hyv.) Tuyûr-ı mukabkaba-i sâkinü'l-muzag fırkasından tavîlü'l-minkar fasîlesinden kutuplarda bulunur bir nevi çulluk.

Phalène [ims.] Pervane.

Phallus [imz.] (s okunur) Kadib. ◆ Şehvetperest.

Phanariotes yahut **Fanariotes** [imz. - cm.] Fener ve ale'l-ıtlak İstanbul Rumları kibarlarına verilen isimdir.

Phanérogame [i. - s.] (nb.) Alâmat-ı tezkir ve te'nisi meydanda olan nebatata ıtlak olunur, zü'l-ilkahu'z-zâhire.

Pharaon [imz.] Firavun, Firavunîler. ◆ Bir nevi kâğıt oyunu, Firavun.

Pharaonique [s.] Firavun'a mensup ve müteallik, Firavunî.

Phare [imz.] Deniz feneri. ◆ Deniz feneri kulesi, menar. || Administration des – s Fenerler idaresi. || – flottant Fener dubası. || – électrique Elektrikli sahil feneri. || Droit de – Fener resmi. || (mec.) Rehber, sirac.

Pharisaïque [s.] Eski İsrailîlerin zâhiren sufi ve mutaassıp ve hakikat-i hâlde ahlaksız ve riyakâr bir tâifesine mensup ve müteallik veya müşâbih olan.

Pharisaïsme [imz.] Eski İsrailîlerin mutaassıp ve riyakâr bir tâifesinin tarik ve meslek-i mahsusu. || (mec.) İtikad-ı hakiki olmadığı hâlde zâhiren sufilik, mürâilik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pharisien [imz.] Eski İsrailîlerin mutaassıp ve riyakâr bir tâifesi efradının beheri. || (mec.) Mürâi, sâlûs.

Pharmaceutique [s.] Eczacılığa müteallik, ispençiyârî, saydelânî. || **Produits** – **s** İspençiyâriye. = [ims.] Eczacılık fenni, fenn-i ispençiyârî, fenn-i saydelânî.

Pharmacie [ims.] Eczacılık sanatı, fenn-i saydelânî. ◆ Eczahane. || – **portative** Edviye ve ecza kutusu.

Pharmacien [imz.] Eczacı, ispençiyar.

Pharmacochimie [ims.] Kavâid-i kimyeviye dairesinde istihzar-ı edviye.

Pharmacologie [ims.] Tıbbın eczanın kuvvet ve hassalarından bahseden kısmı, saydele.

Pharmacopée [ims.] Fenn-i tahzir-i edviye. ◆ Kitab-ı saydele, mecmua-i edviye.

Pharmacopole [imz.] Ecza satan adam, attar. ◆ Ecza satan ilimsiz yalandan tabip, mütetabbib.

Pharyngien,ne [s.] (tşr.) Gırtlağa müteallik, bel'ûmî.

Pharyngite [ims.] (t.) Gırtlağın iltihabı, iltihabü'l-bel'ûm.

Pharyngotomie [ims.] (crh.) Gırtlağın açılması, kesilmesi, haz'u'l-bel'ûm.

Pharynx [imz.] (*rainn-kss*) Gırtlak, bel'ûm.

Phase [ims.] Kamerin ve seyyârelerin devirleri esnasında nazarımızda aldıkları suverin beheri, safha. ◆ Suret, renk, suver ve eşkâl. ◆ Renk ve reviş.

Phaséole [ims.] (mr. Faséole).

Phébé [ims.] Ay, kamer. (Şiirde müsta'meldir.)

Phébus [imz.] (*s* okunur) Güneş'ten kinâye olarak şiir ilahı addolunan Apollon, Güneş. ◆ Kadın güzelliğine mâlik erkek (Bu mânâda büyük *p* ile yazılmalıdır). ◆ Mutantan ve tumturaklı söz. ◆ Sahte bir fesahatle lakırdı söylemeye çalışan adam, nâtıka-perdâz. (Bu iki mânâ-yı ahirde küçük *p* ile yazılır.)

Phellandre [imz.] (mr. Ciguë).

Phénicie [ihs.] Kadim Fenike ülkesi, Kenan.

Phénicien,ne [i. - s.] Suriye sevâhilinde bulunmuş olan Fenike memleket-i kadîmesi ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan, Fenikeli, Kenanî.

Phénicoptère [imz.] Leylek cinsinin ism-i fennîsidir.

Phénique [s.] (k.) **Acide** – Maden kömüründen çıkarılan hâmız, hâmız-ı fenik.

Phénix [imz.] (*nikss*) Esâtirin mevhum bir kuşu ki birkaç asır yaşar ve yanmış olsa kendi külünden yine doğar imiş, Anka, Simurg. || (mec.) Emsalsiz ve nadir yetişir adam, yegâne, Anka. ◆ Devam eden, yeniden hâsıl olup yine devam eden şey.

Phénol [imz.] Maden kömürü ve katran yağından çıkarılan bir madde-i kimyeviye, fenol.

Phénoménal,e [s.] Tabiatın alâim-i acîbesine mensup ve müteallik. ◆ Bir alâmet-i acîbe suretinde. || (mec.) Fevkalade, garip, bâis-i hayret. (cmz.: *phénoménaux*).

Phénoménalisme [imz.] (fls.) Yalnız havâs ile takdir olunabilen şeylere ehemmiyet veren meslek-i felsefe.

Phénoménalité [ims.] Hâdisiyet, hâdisatın suret-i cereyanı.

Phénomène [imz.] Havâssın daire-i ıttılâına dâhil olabilen vaka, hâdise. ◆ Tabiatın garip ve fevkalâde bir alâmeti, alâmet-i zâhire. || – **s de l'âme et ses facultés** Hasâis-i ruhiye ve ef'âl-i rûhâniye. || – **s naturels** Âsâr-ı tabiiye, tecelliyat-ı tabiiye. || – **physiques** Hâdisât-ı tabiiye. ◆ Nadir zuhur eden acip şey, garibe, acayip. ◆ Fevkalâde dirayet ve iktidarı olan adam.

Philanthrope [imz.] İnsanları seven ve ıslah-ı ahvâlleri için çalışan adam, muhibb-i insaniyet, mürüvvet-mend, insaniyet-perver, ehl-i hayr.

Philanthropie [ims.] İnsanları ve insaniyeti sevme, hubb-ı insaniyet, insaniyet-perverlik, mürüvvet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Philanthropique [s.] İnsaniyet-perverâne, mürüvvet-mendâne, kerem-kârâne: **But** – Maksad-ı insaniyetkârâne.

Philharmonique [s.] Musiki ve âhengi seven veya icra eden, muhibb-i musiki, musikişinas.

Philhellène [imz.] Rum ve Yunanîleri seven adam, Yunan muhibbi.

Philhellénisme [imz.] Yunan muhipliği.

Philiâtrie [ims.] Yalnız muhabbet-i ilim sâikasıyla tahsil-i tıp.

Philippique [ims.] Yunan-ı kadim hatib-i meşhuru Demosten'in İskender'in pederi Filip'in aleyhinde îrad etmiş olduğu meşhur nutukların beheri. ‖ (mec.) Aleyhinde şiddetli söz, tahtie.

Philogynie [ims.] Kadınlara muhabbet. (Az kullanılır.)

Philologie [ims.] Lisanların veya bir lisanın tarih-i edebiyat ve sarf nokta-i nazarından tetkiki. ‖ – **comparée** İlm-i mukayese-i elsine.

Philologique [s.] Tetkikat-ı lisaniyeye mensup ve müteallik.

Philologiquement [h.] Muâhezat ve tetkikat-ı lisaniyeye tatbikan.

Philologue [imz.] Lisanların veya bir lisanın tarih-i edebiyat ve sarf nokta-i nazarından tetkiki ile uğraşan zât.

Philomathie [imz.] Maarifperverlik, maarifperverî, hubb-ı ulûm.

Philomathique [s.] Maarifperver.

Philomèle [ims.] Bülbülün ism-i şairânesidir. (Esâtirde bülbüle tahavvülü rivayet olunan bir kızın isminden müsteardır.)

Philosophale [sms.] **Pierre** – Güya madenleri altına tahvil etmek kuvve-i sihriyesini hâiz taş, iksir-i a'zam. ‖ (mec.) Bulunması muhal şey.

Philosophe [imz.] Hakîm, feylesof. ◆ Kâl u kıylden uzak olarak rahat bir ömür süren hakîm. ◆ İtikatsız adam, feylesof-meşrep, dehrî. ◆ Felsefe külbesi.

Philosopher [fl.] Felsefeden veya felsefe kavâidine tatbikan bahsetmek. ◆ Beyhûde bahislere girişmek, safsataya dalmak.

Philosopherie [ims.] Esassız, âdi felsefe, hikmet.

Philosophesque [s.] Âdi, fena feylesoflara ait.

Philosophie [ims.] Hikmet, felsefe. ◆ Eâzım-ı hükemâdan beherinin kendine mahsus usul ve tarik-i hakîmânesi. ◆ Herkesin efkâr ve meslek-i mahsusu. ◆ Bir ilim ve fennin esbab ve hakayıkından bahseden ilim: **La – de l'histoire** Hikmet-i tarih, tarihin cihet-i hikemiyesi. ◆ Mantık ve adap ve ahlak ve tabiiyat ve ilâhiyat kısımlarına münkasım bir ilm-i mahsus, felsefe. ◆ Felsefe dersi.

Philosophique [s.] Hikmet ve felsefeye veya feylesoflara müteallik, felsefi. ‖ **Doctrine** – Mezheb-i felsefi. ‖ **Questions – s** Mesâil-i felsefiye. ◆ Hakîmâne, feylesofâne.

Philosophiquement [h.] Hikmet ve felsefeye mutabık olarak veya hikmet ve felsefe vasıtasıyla, hikmeten, felsefeten. ◆ Hakîmce, feylesofça, hakîmâne, feylesofâne.

Philosophisme [imz.] Felsefe-i kâzibe, safsata.

Philosophiste [imz.] Sahte ve yalandan feylesof, safsata-perdâz, safsatacı.

Philotechnique [s.] *(tè-kni)* Sanayiyi seven ve terakkisine hizmet eden, sanayi-perver.

Philtre [imz.] Güya içenleri aşka müptelâ eden bir şurub-ı sihr-âmîz. ◆ İlka-yı aşk eden şey.

Phlébite [imz.] (t.) İltihab-ı verid.

Phlébographie [ims.] Damarların tarifi, tavsifü'l-evride.

Phlébotome [imz.] (crh.) Damar kesmek ve kan almak için kullanılan neşter, mifsad.

Phlébotomie [ims.] (crh.) Damarın kesilmesi, yarılması, kan alma, fasd, fasd-ı verîdî.

Phlébotomiser [ft.] Kan almak, fasd etmek. (Eski kelime.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Phlébotomiste [imz.] Damarı kesip kan alan cerrah, fassad.

Phlégéthon [imz.] Esâtirde cehennemin bir nehri.

Phlegmagogue [imz. - s.] (t.) Balgam çıkaran ilaç, müfriğu'l-kaş'.

Phlegmasie yahut **Flegmasie** [ims.] (t.) Şişme, kızma, iltihap.

Phlegmatique [s.] (mr. Flegmatique).

Phlegme [imz.] (mr. Flegme).

Phlegmon yahut **Flegmon** [imz.] (t.) Nesc-i hücrevînin iltihabı, flegmon.

Phlegmoneux,se yahut **Flegmoneux,se** [s.] (t.) Nesc-i hücrevînin iltihabına müteallik, flegmonî.

Phlogistique [imz.] Eski kimyagerlerin ihtiraka esas addettikleri bir madde-i mevhûme, iltihabî. = [s.] Hararet-i dâhiliyeyi artıran. ◆ İltihap tesiriyle vukua gelen.

Phlogopyre [ims.] (t.) Hummâ-yı iltihabî.

Phlogose [ims.] (t.) İltihap.

Phlogoser [ft.] Hafifçe iltihaplandırmak.

Phlox [imz.] Amerika-yı Şimalî'nin bir nevi allı beyazlı çiçeği ki gayet rengîn ve dilrubâdır.

Phlyctène [ims.] (t.) Kabarcık, nokta.

Phonétique [s.] Sadâya mensup ve müteallik, savtî. || **Écriture** – Kelimeleri terkip eden asvatı birer işaretle göstermek esasına mebnî yazı ki bildiğimiz yazılar bu kabîldendir, hutut-ı savtiye. || **Règles** – **s** Kavâid-i savtiye.

Phonétiquement [h.] Asvatı tasvir ederek.

Phonétisme [imz.] Savtın tasvir ve irâesi.

Phonique [s.] Savt ve sadâya mensup ve müteallik, savtî, sadâî. || **Système** – **d'une langue** Bir lisanın usul-i savtiyesi. || **Lois** – **s** Kavânîn-i savtiye. || **Centre** – Merkez-i savt.

Phonographe [imz.] Söylenilen sözleri ve her nevi asvatı kabul ve hıfz edip arzu olunduğu vakit ve hâlde aynı suret ve sadâ ile tekrar eden bir makine, bang-nüvîs, muîdü's-savt, fonograf.

Phonographie [ims.] İlm-i asvat-ı melfûza.

Phonolithe [imz.] Vurulduğu hâlde in'ikâs-ı sadâyı mucip bürkân taşı.

Phonologie [ims.] (sr.) Mebhas-i asvat-ı melfûza.

Phonomètre [imz.] Sadânın kuvvetini tayine mahsus alet, mikyas-ı sadâ, mizan-ı savt.

Phonométrie [imz.] Fenn-i mukayese-i sadâ.

Phoque [imz.] Ayıbalığı denilen hayvan ki denizde ve karada yaşayabilir.

Phormium [imz.] (nb.) Zambakiye fasîlesinden huzemiye kabilesinden Felemenk-i Cedid'e mahsus bir nevi kendir.

Phosphate [imz.] (k.) Hâmız-ı fosforun bir esasla terekkübünden hâsıl milh, fosforiyet.

Phosphaté,e [s.] (k.) Fosforiyeti hâvi, zû-fosforiyet.

Phosphite [imz.] (k.) Hâmız-ı fosforî ile bir esastan mürekkep milh, fosforiyetî.

Phosphore [imz.] (k.) Ecsam-ı basîteden yanmaya gayet müstaid ve karanlıkta parlar sarımtırak bir unsur, fosfor. || (mec.) Hafif şule.

Phosphoré,e [s.] (k.) Fosforu hâvi, fosforî.

Phosphorescence [ims.] Bazı ecsamın hissolunacak surette hararet neşretmeksizin karanlıkta parlamak hassası, fosforlanma, tefasfur. || – **de la mer** Yakamoz.

Phosphorescent,e [s.] Hissolunacak surette hararet neşretmeksizin karanlıkta parlayan, fosforlu, yakamozlu. || **Insectes** – **s** Hevâmm-ı lâmi'-i bi'l-fosfor.

Phosphoreux [smz.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı fosforî.

Phosphorique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı fosfor.

Phosphoriser [ft.] Fosfor hâline getirmek.

Phosphorite [ims.] Fosforiyet-i hadid-i tabii.

Phosphorogénique [s.] Müvellid-i fosforiyet. || **Spectre** – Tayf-ı müvellid-i fosforiyet.

Phosphoroscope [imz.] Fosfor-bîn.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Phosphure [imz.] (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i fosfor.

Photo-album [imz.] Ân-ı vâhidde alınır albüm şeklinde seyyar fotoğraf aleti.

Photochromie [ims.] Boyalı fotoğrafya sanatı.

Photogène [s.] Müvellid-i ziya.

Photographe [imz.] Fotoğrafya ile iştigal eden, fotoğrafyacı.

Photographie [ims.] Fotoğrafya, pertev-nüvis. ◆ Gayet sıhhat ve dikkatle tasvir ve irâe, tersim.

Photographier [ft.] Fotoğrafya ile resim almak. || (mec.) Gayet sıhhat ve dikkatle tasvir ve tersim etmek.

Photographique [s.] Fotoğrafyaya mensup ve müteallik, fotoğrafî.

Photographiquement [h.] Fotoğrafya ile, fotoğrafya usulüne tatbikan.

Photogravure [ims.] Fotoğrafya ile mahkûk şey. ◆ Fotoğrafya ile hakk.

Photolithographie [ims.] Fotoğrafya ile yapılan litografya.

Photologie [ims.] Ziya hakkında kitap.

Photomètre [imz.] Mikyas-ı ziya.

Photométrie [ims.] Hikmet-i tabiiyenin ziyanın kuvvetinden bahseden kısmı, mukayesetü'z-ziya.

Photophobie [ims.] Gözün son derecede hassasiyeti ki ziyaya tahammül edemez.

Photophyge [s.] (hyv.) Ziyadan kaçan.

Photosphère [ims.] (hy.) Küre-i şemsi ihâta eden muzî gaz, küre-i ziyâ.

Phrase [ims.] Tabir, terkip, cümle, kelâm, ibare. ◆ Boş lakırdı. || – **faite**, – **toute faite** Basmakalıp tabir.

Phraséologie [ims.] Bir lisana veya bir muharrire mahsus terkib-i ibarat, nesak. ◆ Mealsiz mutantan tabirlerle memlû ibare.

Phraséologique [s.] Bir lisan veya bir muharrire mahsus tabirata müteallik. ◆ Mealden âri mutantan elfazlı ibareye müteallik.

Phraser [fl.] Cümleleri tensik ve terkip etmek. = [ft.] Cümle tertip etmek. ◆ Bir musiki parçasını tamam ve güzel okumak.

Phrasier yahut **Phraseur** [imz.] Istılah-perdâz.

Phrénique [s.] (tşr.) Hicab-ı hâciz denilen ve göğsün içini karından ayıran zara müteallik, hâcizî. || (mn.) Akıl ve idrake müteallik, aklî.

Phrénologie [ims.] İnsanın kafasının şekil ve suretine göre akıl ve zekâsından bahseden ilim, mebhasü'l-kıhf.

Phrénologique [s.] İnsanın kafasının şekil ve suretine göre akıl ve zekâsından bahseden ilme mensup ve müteallik, kıhfî.

Phrénologiquement [h.] Mebhasü'l-kıhf vasıtasıyla veya bu ilme tatbikan.

Phrénologiste [imz.] ve:

Phrénologue [imz.] İnsanın kafası şekil ve suretine göre akıl ve zekâsı ilmiyle uğraşan adam, mebhasü'l-kıhf âlimi.

Phricoïde [s.] **Fièvre** – Hummâ-yı nâfız.

Phrygien,ne [i. - s.] Frigya memleket-i kadîmesinin (yani Ankara cihetinin) ahalisinden olan. || **Bonnet** – Eski Frigyalıların külahı ve (mec.) serbestî, âzâdegî.

Phyrné [ims.] Son derecede güzel, cazibeli bir kadın, bir âlûfte ki yalnız paraya ehemmiyet verir. (Kadim Yunan âlûftelerinden birinin isminden alem olmuştur.)

Phthiriase [ims.] yahut:

Phthiriasis [imz.] (t.) Bitlenmeyi mucip bir nevi hastalık, takammül, dâ'ü'l-kaml.

Phthisie [ims.] (t.) Verem illeti, sil, sillü'r-rie. || – **laryngée** Gırtlak veremi, boğaz veremi. || – **pulmonaire** Göğüs veremi. || – **mésentérique** Bağırsak veremi.

Phthisique [s.] (t.) Verem illetine mensup ve müteallik, sillî. = [imz.] Verem illetine müptelâ adam, müteverrim, meslûl.

Phylactère [imz.] Emraz ve belâyâdan muhafaza niyetine mebnî yapılan muska veya tılsım.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Phylarque [imz.] Eski Yunanîlerde kabile reisi veya hâkim.

Phyllithe [imz.] Tahaccür etmiş yaprak, yaprak müstehâsesi, varak-ı müstehas.

Phyllode [ims.] (nb.) Zeneb-i şibh-i varak.

Phyllopode [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere-i mugalsamatü'r-ricl kısmından zü'r-ricl-i muvarrak fırkası.

Phylloxéra [imz.] Kütüklerin köklerine ve çubuklarına ârız olarak bağları harap eden gayet küçük bir nevi böcek ki Amerika'dan sirayet etmiştir, filoksera. ◆ Filoksera illeti.

Physalie [ims.] (hyv.) Hayvanat-ı encüriye-i bahriye hâmil-i memas fırkasından kesîretü'r-ricliye nevinden deniz klapoştu ki bu nevi deniz fercidir.

Physe [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî-i zü'l-galsamati'r-rieviye fırkasından göllerde bulunur bir nevi helezon.

Physicien,ne [i.] Hikmet-i tabiiye erbabından, tabiiyûndan adam.

Physico-chimie [ims.] Hikmet-i tabiiye ve kimya.

Physico-mathématique [s.] Hikmet-i tabiiye ve ulûm-ı riyaziyeye münasebet ve taalluku olan. || **Les sciences – s** Fünûn-ı tabiiye-i riyaziye.

Physiocrate [imz.] Ulûm-ı iktisada dair bir mesleğe, fizyokrat mesleğine mensup, buna taraftar.

Physiognomonie [ims.] (*ghno-mo*) İnsanların çehrelerinden ahvâl-i akliye ve tabiiyelerini anlamak ilmi, ilmü'l-kıyafe, fenn-i kıyafet.

Physiognomonique [s.] (*ghno-mo*) İlm-i kıyafete mensup ve müteallik, kıyafî.

Physiognomoniste [imz.] (*ghno-mo*) İlm-i kıyafet âlimi, ilm-i kıyafet erbabından adam.

Physiognosie [ims.] (*ghon-zî*) İlmü't-tabiiye.

Physiographe [imz.] Tavsifü't-tabiiye ilminde âlim adam.

Physiographie [ims.] İlm-i tavsifü't-tabiiye.

Physiographique [s.] Tavsifü't-tabiiye ilmine mensup ve müteallik.

Physiologie [ims.] Hayatın fürûatından ve âzâ-yı bedenin menâfi ve hıdemâtından bahseden ilim, vezâifü'l-âzâ, fisyolocya.

Physiologique [s.] İlm-i vezâifü'l-âzâya mensup ve müteallik, fisyoloci.

Physiologiste [imz.] İlm-i vezâifü'l-âzâ erbabından, fisyolociyûndan adam.

Physionomie [ims.] Çehre, sima, lika. ◆ Ruhlu ve letafetli çehrenin hâli. ◆ Çehreden insanların tabiatlarını anlamak ilmi. || (mec.) Her şeyin emsalinden tefrikini bâis alâim-i mahsusası.

Physionomiste [imz.] Çehrelerinden insanların tabiatlarını anlayabilen, insanın nasıye-i hâlinden istidlâl eden adam.

Physique [ims.] Hikmet-i tabiiye. = [s.] Tabii, maddi, manevinin gayrı. ◆ Havâss-ı hamseden biriyle sübut bulan. || **Sciences – s** Fünûn-ı tabiiye. || **Géographie** – Coğrafya-yı tabii. = [imz.] Çehre, suret-i zâhire, gösteriş.

Physiquement [h.] Tab'an, hasbe't-tabiiye, maddeten, cismen.

Phytobiologie [ims.] (nb.) Mebhas-i hayat-ı nebatat.

Phytochimie [ims.] Kimya-yı nebatî. (Az kullanılır.)

Phytochrome [ims.] (*kro*) (k.) Yaprakların madde-i mülevvenesi, klorofil.

Phytographe [imz.] İlm-i nebatatın nebatatı tarif ve tavsif eden kısmıyla meşgul ve ilm-i mezkûrun bu kısmında âlim adam, muvassıf-ı nebatat.

Phytographie [ims.] (nb.) Tavsifü'n-nebatat.

Phytolithe [ims.] Tahaccür etmiş nebat, nebat-ı müstehas.

Phytologie [ims.] Mebhasü'n-nebatat.

Phytonomie [ims.] (nb.) Tetkik-i kavânîn-i tenebbüt.

Phytonymie [ims.] (nb.) Istılahat-ı nebatiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Phytophages [imz. - cm.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah.

Phytotomie [ims.] (nb.) Teşrih-i nebatî, teşrih-i nebat.

Phytopaires [imz. - cm.] Hayvanat-ı nebatiye.

Piaculaire [s.] Tevbe ve istiğfar ve kefarete müteallik.

Piaffe [ims.] Makam-ı tefahhurda gösteriş, tafra.

Piaffement [imz.] Beygirin ön ayaklarıyla yere vurarak eşinmesi.

Piaffer [fl.] (Beygir hakkında) Ön ayaklarıyla yere vurarak eşinmek. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Kaidesiz, usulsüz raksetmek.

Piaffeur,se [i.] Tafrafüruş. ◆ Ön ayaklarıyla yere vurarak eşinen beygir.

Piailler [fl.] Çok bağırmak, yaygara etmek.

Piaillerie [ims.] Çok bağırış, velvele, yaygara.

Piailleur,se [i.] Çok bağıran, yaygaracı, velveleci.

Pian [imz.] Amerika'da zuhur eden bir nevi hastalık, dâü'l-ulleyk.

Pianissimo [h.] (ms.) Pek yavaş, pek ağır, âheste. ◆ Hemen hissolunmayacak derecede.

Pianiste [i.] Piyano muallimi, piyano çalmayı iyi bilen, piyanocu.

Piano yahut **Forte-piano** yahut **Piano-forte** veyahut **Forte** [imz.] Piyano denilen malum çalgı. ‖ **Tenir le** – Bir konserde piyano çalmak. ◆ Bir baloda piyano çalmak.

Piano [h.] (ms.) Yavaş, ağır, âheste olarak.

Pianoter [ft.] Maharetsizce piyano çalmak.

Piast [imz.] yahut:

Piaste [imz.] Lehistan prensleri nesline mensup adam.

Piastre [ims.] Kuruş. ◆ İspanya'da beş frank kırk santim ve memâlik-i sâire-i muhtelifede dahi mütenevvi' kıymetleri olan bir nevi gümüş sikke.

Piaulard,e [i. - s.] Çok ağlayan çocuk, ağlamış.

Piaulement [imz.] Ufak piliçlerin cıvıltısı. ◆ Ağlayış, çocuk ağlaması.

Piauler [fl.] (Ufak piliçler hakkında) Cıvıldamak. ◆ (Ufak çocuk hakkında) Ağlamak, bağırmak.

Pibroch [imz.] (*rok*) İskoçyalıların bir nevi gaydası. ◆ Bu gayda ile çalınan hava.

Pic [imz.] (*c* okunur) Sivri kazma, külünk.

Pic [imz.] (*c* okunur) Ağaçkakan kuşu.

Pic [imz.] (*c* okunur) Münferit yüksek ve sarp dağ. ‖ **à** – Amûden. ◆ Tam vaktinde, sırasında.

Pic [imz.] (*c* okunur) Piket denilen kâğıt oyununda tarafeynden biri hiç sayı yapmamış olduğu hâlde diğeri otuz yapmakla otuzun altmış addolunması.

Pica [imz.] (t.) Yenmeyecek şeyleri yediren iştihâdan ibaret bir nevi hastalık, viham [veham], vahme.

Picador [imz.] İspanya'da harbe ile kızgın boğaya karşı güreş eden süvari.

Picaillon [imz.] Eski Piyemonte hükûmetinin bir küçük sikkesi. ◆ Akçe, para.

Picaresque [s.] Başlıca eşhası bir hilekârdan, bir entrikacıdan ibaret hikâye ve tiyatro kitaplarına ıtlak olunur.

Picaro [imz.] Entrikacı, hilekâr.

Pichenette [ims.] Fiske.

Pichet [imz.] Küçük şarap şişesi.

Picholine [ims.] Küçük taneli zeytin. = [s.] **Olive** – Küçük taneli zeytin.

Pichon,ne [i.] Küçük çocuk.

Pickpocket [imz.] (*kètt*) (İngilizceden me'huz) Yankesici.

Picorée [ims.] Erzak istiğnamı, erzak istiğnamına gidiş. (Eskidir.) ◆ Yemiş sirkati.

Picorer [fl.] Erzak istiğnamına gitmek. (Arılar hakkında müsta'meldir.) ◆ Kuşlar yem aramak. ◆ Gayrımeşru temettuat irtikâb etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Picoreur [imz.] Erzak istiğnamına giden nefer. ◆ Ormandan bilâ-mezuniyet odun kat' ve ahz eden adam. ◆ Sâirlerinin âsârından istirak eden şair veya muharrir.

Picot [imz.] Kesilmiş ağaç ve tahtaların pürüzlü tarafı. ◆ Bir yüzlü keser. ◆ Dantela saçağı.

Picotant,e [s.] Yakan, giciştiren, gidiştiren.

Picoté,e [s.] Çiçekbozuğu, çopur. ◆ Benekli.

Picotement [imz.] Yakma, giciştirme, gidiştirme. || (t.) Meziz.

Picoter [ft.] Yakmak, giciştirmek, gidiştirmek, tahriş etmek. ◆ Gagalamak. ◆ Hayvana mahmuzla vurmak. || (mec.) Dokunmak, harfendazlık etmek. || **Se** – Sözle birbirine dokunmak.

Picoterie [ims.] Harfendazlık. ◆ Sözle taarruz.

Picotin [imz.] Yulaf ölçeği ve bunun aldığı miktar. ◆ Bir adamın yiyeceği.

Picrate [imz.] (k.) Hâmız-ı pikr ile bir esastan mürekkep milh, pikriyet.

Picrique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı pikr.

Pictural,e [s.] Resme müteallik, ressamlığa dair: **L'art** – Sanat-ı resim.

Pie [ims.] Saksağan kuşu, gurâbü'l-beyn. ◆ Geveze kadın. || **Trouver la – au nid** Fevkalâde, bâis-i hayret bir keşifte bulunmak (Daima makam-ı istihzâda kullanılır.) || **Être au nid de** – Gayet zengin olmak. = [s.] Yarı beyaz yarı siyah yahut yarı doru yarı beyaz (beygir vesâire): **Cheval** – Alaca beygir. (cm.: des *chevaux-pie.*)

Pie [s.] Hayrat ve meberrata müteallik: **œuvres – s** Hayrat, meberrat, evkaf.

Pièce [ims.] Parça, pâre, kıta, bir küllün eczasından beheri. ◆ Kumaş vesâire topu. ◆ Yama. ◆ Tane, adet, parça. ◆ Oda, bölme. ◆ Tarla. ◆ İnsan, âdem, kimse. ◆ Tiyatro kitabı, tiyatro risalesi. ◆ Dolu fiçı. ◆ Havuz. ◆ Evrak, senedat. ◆ Sikke: – **d'or** Altın sikke. ◆ Muziplik, oyun. || – **de canon** Pâre top. || – **de monnaie** Sikke. || – **de résistance** Sofraya konulan büyük et parçası. || **Emporter la** – İstihzâ ile fasl etmek. || **Armé de toutes – s** Baştan ayağa müsellah, pür-silah. || **Donner la** – Bahşiş vermek. || – **à** – Birer birer, parça parça. || – **de blé** Buğday tarlası. || – **s justificatives** Evrak-ı müsbite. || – **s officielles** Muharrerat-ı resmiye. || **Tout d'une** – Yekpâre. ◆ Letafetsiz, dimdik: **Marcher toute d'une** – Dimdik yürümek. ◆ Lâyenkatı'. || **Mettre en – s** Parçalamak. || **Tailler en – s** Kâmilen bozmak, mahvetmek.

Piécette [ims.] Küçük sikke.

Pied [imz.] Ayak, kadem, ricl, pây. ◆ Bazı şeylerin dayandıkları ve üzerinde durdukları kısımları, ayak, kaide. ◆ Karyola vesâirenin ayak tarafı, kıçı. ◆ Ağaç kütüğü. ◆ Ağaç: **Dix – d'arbres** On adet ağaç. ◆ Duvar ve dağ vesâire dibi, altı. ◆ Eski bir nevi ölçü, kadem. ◆ Şiir ve edebiyatta tef'ile. || – **de nez** Tahkir ve istihfaf işareti. || **Lacher** – Dayanmamak, bir asker tuttuğu mevkiyi bırakıp çekilmek. || **De – ferme** Sebatla, sabit-kadem olarak. ◆ Mevkiini terk etmeksizin. || **Mettre une armée sur** – Asker hazırlamak, seferber hâline koymak. || **Sur le – de** Sebebiyle, -den dolayı. ◆ Pahasına, fiyatıyla. || **à** – Yaya olarak, mâşiyen. || – **à** – Adım adım, tedricen. || **Au – de la lettre** Kelimatın mânâ-yı hakikisine göre. ◆ Bilâ-mübalağa. || **Au – de** Göre. || **Coup de** – Tekme. || **Sur** – Ayakta, kalkmış; vahim bir hastalıktan şifayâb olmuş. ◆ Müşkilâttan kurtulmuş. ◆ Hasattan evvel. || **Mettre le** – **dans la vigne du Seigneur** Sarhoş olmak. || **Mettre** – **à terre** Beygirden, arabadan inmek. || **Mettre le** – , **les – s** Ayak basmak.

Pied-à-terre [imz.] Nadiren ve muvakkaten ikamet olunan küçük bina, menzil.

Pied-bot [imz.] Ayağı eğri adam. (cm.: des *pieds-bots.*)

Pied-d'alouette [imz.] Hezâren çiçeği. (cm.: des *pieds-d'alouette.*)

Pied-de-biche [imz.] Bir nevi dişçi aleti, kerpeten.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pied-de-bœuf [imz.] Bir nevi çocuk oyunu.

Pied-de-chat [imz.] Bir nevi nebat, kediayası. (cm.: des *pieds-de-chat.*)

Pied-de-chèvre [imz.] Bir tarafı çatal demir manivela.

Pied-de-coq [imz.] Çiçeği salkım şeklinde bir nebat. (cm.: des *pieds-de-coq.*)

Pied-de-lièvre [imz.] Tarla yoncası. (cm.: des *pieds-de-lièvre.*)

Pied-de-lion [imz.] Arslanpençesi denilen çiçek.

Pied-de-mouche [imz.] Sinek ayağı gibi küçük ve çirkin yazı. (cm.: des *pieds-de-mouche.*)

Pied-droit [imz.] Yerden kubbe veya kemerin başladığı mahalle kadar olan duvar. ◆ Kapının iki tarafındaki duvar kenarı. (cm.: des *pieds-droits.*)

Piédestal [imz.] Bir sütun veya heykelin altındaki murabba veya üstüvâni duvar, kaide. ‖ (mec.) Yükselmeye, gözükmeye yarayan şey.

Pied-fort [imz.] Numûne olmak üzere darp olunan ve emsalinden ziyade kalın olan sikke. (cm.: des *pieds-forts.*)

Piédouche [imz.] Ufak heykel vesâire kaidesi.

Pied-plat [imz.] Değersiz, kıymetsiz.

Piège [imz.] Tuzak, kapan. ‖ (mec.) Pusu. ◆ Hile, mekr.

Pie-grièche [ims.] Küçük saksağan kuşu. ‖ (mec.) Pek gürültücü ve hırçın tabiatlı kadın. (cm.: des *pies-grièches.*)

Pie-mère [ims.] (tşr.) Beyni ihâta eden üç zarın en içeride bulunanı, ümm-i rakîka.

Piémontais,e [i. - s.] İtalya'nın Piyemonte memleketinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan.

Pierraille [ims.] Moloz.

Pierre [ims.] Taş, hacer, seng. ◆ Çakıl taşı vesâir taş gibi sert mevadd. ◆ Mesanede ve bedenin diğer bazı taraflarında hâsıl olan taş veya toz. ◆ Armut gibi bazı meyvelerdeki ufak ve sert taneler, kum, taş. ‖ – **de fusil** Çakmak taşı. ‖ – **s précieuses** Zî-kıymet taşlar, mücevherat. ‖ – **s calcaires** Her nevi ahcar-ı kilsiye, bina ve kaldırım ve ocak taşları. ‖ – **à chaux** Kireç taşı. ‖ – **infernale** Cehennem taşı. ‖ – **philosophale** Güya maâdin-i sâireyi altına tahvil etmek hassa ve kuvvetini hâiz taş, iksir-i a'zam. ‖ – **ponce** Sünger taşı. ‖ – **de touche** Mihek taşı. ‖ – **à aiguiser** Bileyi taşı. ‖ **Jeter la – à** Taş atmak, zem ve fasl etmek, aleyhinde idare-i lisan etmek. ‖ **Faire d'une – deux coups** Bir taş ile iki kuş vurmak.

Pierrée [ims.] Duvarla yapılmış suyolu, bent. ◆ Taş döküntüsü.

Pierreries [ims. - cm.] Zî-kıymet taşlar, mücevherat.

Pierrette [ims.] Küçük taş.

Pierrette [ims.] Pandomimada soytarı kıyafetine giren kadın, kadın palyaço.

Pierreux,se [s.] Taşlı, taşlık. ◆ Taşa müşâbih, taş tabiatında olan. = [ims.] Âdi fahişe. (Âmiyâne.)

Pierrier [imz.] Gemilerde müsta'mel küçük top, çakaloz topu.

Pierrot [imz.] Pandomimada tuhaflık eden şahıs, paskal, palyaço. ◆ Karnavalda bu kıyafete giren adam.

Pierrures [ims. - cm.] Geyik vesâir bazı hayvanat-ı vahşiyenin boynuzlarının dibinde ufak taş şeklinde olan kökler.

Piété [ims.] Dindarlık, umur-ı diniyeye hürmet ve riâyet, takva. ◆ Hubb-ı valideyn, şefkat. ◆ Merhamet, âtıfet, acıma. ◆ Hazret-i Meryem'i Nasrânî'ye göre Hazret-i İsa'nın meyyitini dizlerinde tutarken tasvir eden resim.

Piéter [fl.] Top vesâir bazı oyunlarda ayağı tayin olunan çizgi üzerine basmak.

Piétin yahut **Piétain** [imz.] Koyunların, boynuzlu hayvanların ayak hastalığı.

Piétinement [imz.] Ayakları yere vurarak deprenme, ayakla çiğneme.

Piétiner [fl.] Ayakları şiddetle yere vurarak deprenmek, çiğnemek. = [ft.] Ayak altına alıp çiğnemek.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Piétisme [imz.] İncil'in harfiyen ahkâmını icra etmeyi meslek ittihaz eden bir tarik ve meslek-i mahsus.

Piétiste [imz.] İncil'in harfiyen ahkâmını icra etmeyi meslek ittihaz eden bir tarik-i mahsusa tâbi ve mensup adam.

Piéton [imz.] Yaya, râcil, piyade. ◆ Piyade posta müvezzii.

Piéton,ne [s.] Yaya yürüyen, mâşî.

Piétonner [fl.] Yaya yürümek.

Piètre [s.] Miskin, âdi, fena.

Piètrement [h.] Hakirce, âdi ve fena suretle.

Piètrerie [ims.] Âdi ve fena şey. (Az kullanılır.)

Pieu [imz.] Kazık, veted.

Pieusement [h.] Diyanetle, diyanetkârâne, amel-i sâlih ve takva ile. ◆ Merhamet ve şefkatle.

Pieuvre [ims.] Ahtapot.

Pieux,se [s.] Diyanetkâr, mütedeyyin, sâlih, muttaki. ◆ Merhametli, müşfik. ◆ Diyanet ve şefkatten ileri gelen, diyanetkârâne, müşfikane. || Fondations – ses Evkaf. || Destination – se Cihet-i hayr.

Piézomètre [imz.] Mâyiatın kabiliyet-i tazyikiyelerini tayin için müsta'mel alet.

Piffre,sse [i.] Çok şişman adam. ◆ Obur, ekûl. (Makam-ı istihzada kullanılır.) || (sna.) Varakçı tokmağı.

Piffrer (se) [fv.] Çok yemek, tıkınmak, yemeden şişmek.

Pigeon [imz.] Güvercin, hamâme, kebûter. || (mec.) Kolay aldanır saf adam. || Gorge de – Güvercingöğsü rengi. || – voyageur Siyah güvercin. || – tournant Havaya ziyade çıkan güvercin, mer'aş. || – à capuchon Cicibaş güvercin. || – à cravate Boğmaklı güvercin.

Pigeonneau [imz.] Güvercin palazı. || (mec.) Kolay aldanır delikanlı.

Pigeonner [ft.] Aldatmak.

Pigeonnier [imz.] Güvercinlik.

Piger [ft.] Yakalamak, tutmak.

Pigment [imz.] Derinin altında olup insan ve hayvanların ten ve kıllarına renk veren bir madde-i mülevvene, sıbag. || – biliaire Sıbag-ı safraî. || – sanguin Sıbag-ı demevî.

Pigmentaire [s.] Sıbagî.

Pignocher [fl.] İştihâsızlıkla yemek, çöplenmek.

Pignon [imz.] Duvarın çatının zâviyesi altına gelen ve sivri olan üst tarafı, çatı tepesi. || Avoir – sur rue Bir eve mâlik olmak, ev bark sahibi olmak.

Pignon [imz.] Daha büyük bir çark çeviren küçük çark.

Pignon [imz.] Çamfıstıklarını hâvi olan kozalak. || – d'Inde Hint fıstığı.

Pignoratif,ve [s.] Yeniden iştirâ edebilmek şartıyla olunan bey'e ıtlak olunur. || Contrat – Akd-i istiğlâl, istiğlâl.

Pignoration [ims.] (hk.) İstiğlâl.

Pilage [imz.] Dövme, sahk.

Pilaire [s.] Kıla müteallik, şa'rî. (*Pileux,se* dahi denilir.)

Pilastre [imz.] Dört köşeli direk ve ayak. || – encaissé Gömme direk, nîm-sütun. || – en lisière Kenar direği.

Pilau yahut Pilaw [imz.] Pilav.

Pile [ims.] Yığın, istif, küme. ◆ Köprü kemerinin ayağı. ◆ Dayak, şamar. ◆ Meskûkâtın zahrı, tuğra tarafı. || (sna.) Dibek. || – d'un moulin à poudre Barut dibeği. || – de volta yahut voltaïque Hikmet-i tabiiyede elektrik husulü için müsta'mel alet, pil. || – de Bunsen Bunsen pili.

Piler [ft.] Dövmek, sahk etmek. || – du poivre Yol almaksızın olduğu yerde tepinmek, pek az yol almak için yorulmak.

Pilet [imz.] Şimal ördeği.

Pileur [imz.] Dövücü, sahhak.

Pilier [imz.] Direk, sırık, dayak, destek. ◆ Ahırda hayvanların yerlerini ayıran sırıkların beheri.

Pilifère [s.] Kıllı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Piliforme [s.] Şa'riyü'ş-şekl.

Pillage [imz.] Yağma, garet, nehb, çapul. ◆ İntihal.

Pillard [imz.] Nehb ve garet eden, yağma-ger, çapulcu.

Piller [ft.] Nehb ve garet etmek, yağma etmek. ◆ Çalmak, irtikâb etmek. ◆ Ortadan kaldırmak. = [fl.] Sâirlerin âsârından çalıp kendi eserleri nâmıyla neşretmek, intihal etmek.

Pillerie [ims.] Yağma-gerlik, çapul, nehb ve garet. ◆ Hırsızlık, büyük irtikâb, ihtilâs.

Pilleur,se [i.] Yağma eden, çapulcu, yağma-ger.

Pilon [imz.] Havan eli. ◆ Tavuk vesâirenin bacağı. || **Mettre un ouvrage au** – Bir şeyi büsbütün bozup hamur veya kereste etmek.

Pilonner [ft.] Havan eliyle dövmek.

Pilori [imz.] Vaktiyle teşhiri kast olunan mücrimlerin bağlanmasına mahsus bulunmuş direk, teşhir direği. || (mec.) **Mettre au** – Bir ayıbını söyleyip terzil ve bed-nâm etmek.

Pilorier [ft.] Teşhire mahsus direğe bağlamak. || (mec.) Bir ayıbını söyleyip terzil ve bed-nâm etmek.

Piloris [ims.] (s okunmaz) Misk faresi.

Piloselle [ims.] (nb.) Farekulağı denilen nebat, üznü'l-fâr.

Pilot [imz.] Kazık. ◆ Memlehada sütun şekline vaz' olunmuş tuz yığını.

Pilotage [imz.] Kazık çakma ameliyatı.

Pilotage [imz.] Gemi kılavuzluğu. || **Droit de** – Kılavuzluk resmi. || – **d'entrée** Avdet kılavuzluğu. || – **de sortie** Azîmet kılavuzluğu.

Pilote [imz.] Gemi kılavuzu. || **Bâteau** – Kılavuz sandalı. ◆ Gemilerin arkasından giden bir nevi küçük balık. ◆ Bir nevi çuha. || (mec.) Serkârda bulunan adam. ◆ Rehber. || **Locomotive** – Ameliyat-ı tamiriyeden sonra, yahut trenlerin vakit ve hareketi tadil edildikten sonra yolun serbest olduğunu anlamak üzere dolaşan lokomotif.

Piloter [fl.] Kazık kakmak. = [ft.] – **un terrain** Bir yeri kazıklarla takviye etmek. || **Machine à** – Kazık kakmaya mahsus şahmerdan.

Pilotin [imz.] Gemi kılavuzu çırağı, kılavuz yamağı.

Pilotis [imz.] (s okunmaz) Suyun içinde veya gevşek arazide atılacak temeli takviye için yere kakılan iri ve kalın temel kazığı.

Pilule [ims.] Hap. || (mec.) Nâhoş şey.

Pilulier [imz.] Eczacıların hap yapmak için kullandıkları alet.

Pimbêche [ims.] Müteazzım ve küstah kadın.

Piment [imz.] Hint biberi.

Pimenter [ft.] Biber koymak. || (mec.) Letafet, lezzet vermek, celb-i merak etmek.

Pimpant,e [s.] Süslü giyinmiş.

Pimprenelle [ims.] (nb.) Mürveriye fasîlesinden müs ağacı.

Pin [imz.] Çam ağacı, şecer-i sanevber. || – **noir** Kara çam. || – **parasol** Fıstık çamı. || – **laricid** Ak çam, çıralı çam. || **Pomme de** – Kozalak.

Pinacle [imz.] Binanın en yüksek kulesi. || (mec.) Evc-i bâlâ-yı izz ü ikbal, mertebe-i bâlâ.

Pinacothèque [ims.] Almanya'da müzelere verilen isimdir, resim müzesi.

Pinasse yahut **Pinace** [ims.] Yelken ve kürekle yürüyen yük kayığı.

Pinastre [imz.] Yabani çam ağacı.

Pinçage [imz.] Asma vesâir ağaçların taze filizlerinin tırnakla veya alet-i mahsusa ile kesilmesi.

Pinçard [imz.] Tırnaklarının uçları üzerine basarak yürüyen beygir.

Pince [ims.] Demir manivela, külünk. ◆ Tırnaklı hayvanların tırnak ucu. ◆ Kerpeten, kıskaç. ◆ Tutma, yakalama. ◆ Ketm, ihfâ. || **Chaud de la** – Sefih, çapkın. = [ims. - cm.] Istakoz vesâir bazı hayvanların makası, kıskacı. ◆ Beygirin üst ve alt çenesindeki ikişer ön dişleri. ◆ Çimdik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pincé [s.] Yapma, masnu'. ◆ İnceltmiş. ◆ Bâlâ-pervaz. ◆ Yakalanmış, sıkılarak tevkif edilmiş. ◆ Tuzağa düşürülmüş.

Pinceau [imz.] Ressam ve nakkaş fırçası, kalem. ◆ Süpürge. || (mec.) Usul-i nakş ve tersim. || **Donner un coup de** – **à quelqu'un** Birisini zemmetmek.

Pincée [ims.] İki veya üç parmak ucuyla alınan miktar, tutam, fiske.

Pincelier [imz.] Ressamların fırçalarını yıkamak üzere kullandıkları yağı koymalarına mahsus kap veya tabak.

Pince-maille [imz.] Hasis adam. (cm.: des *pince-maille.*)

Pincement [imz.] Filiz veya tomurcukları tırnakla koparma ameliyatı. ◆ Parmakla (çalgı) çalma.

Pince-nez [imz.] Buruna takılan yaylı gözlük. ◆ Gem almayan hayvanları durdurmak için kullanılan alet.

Pincer [ft.] Çimdiklemek. ◆ Telleri parmaklarla çekilerek çalınan bir çalgıyı çalmak. ◆ (Dudak hakkında) Sıkmak, kısmak. ◆ İnceltmek için sıkmak. ◆ Tutmak, yakalamak. ◆ Dokunmak, tesir etmek. ◆ İstihzâya almak. ◆ Muvaffakiyetsizliğe uğratmak. || – **quelqu'un sans rire** Hiç farkında olmuyor gibi bir taarruz-ı müstehziyâne ile cerîha-dar etmek.

Pince-sans-rire [i.] Belli etmeyecek surette istihzâ eden adam.

Pinceter [ft.] Cımbız ile yolmak.

Pincette [ims.] Cımbız. || **Baiser quelqu'un à la** – **, en** – Birisinin yanaklarını parmak ile sıkarak öpmek. = [cm.] Maşa.

Pinceur,se [i.] Çimdiklemeyi seven adam.

Pinchina [imz.] Kalın ve kaba çuha.

Pinçon [imz.] Çimdik eseri, çimdikleme yeri.

Pindarique [s.] Yunan-ı kadim şuarâ-yı meşhuresinden Pindar'ın eş'arı tarzında olan (şiir).

Pindariser [fl.] Tumturaklı ve parlak bir ibare kullanmaya çabalamak.

Pindariseur [imz.] Tumturaklı ve parlak ibare kullanmaya çabalayan muharrir veya şair.

Pindarisme [imz.] Yunan-ı kadim şuarâ-yı meşhuresinden Pindar'ın tarz ve usulünde şiir ve ibare.

Pinde [imz.] Tesalya ile Arnavutluk arasında olup zaman-ı kadimde ulûm ve maarif ve sanayi-i nefise âlihe ve perilerinin mekânı addolunan bir dağın ismidir. || **Les nourissons du** – Şuarâ.

Pinéal,e [s.] (tşr.) Beynin önünde çam kozalağı şeklinde olarak bulunan bir beze ıtlak olunur, sanevberî. || **Glande** – Gudde-i sanevberiye.

Pineau [imz.] Fransa'nın ufak taneli bir cins siyah üzümü.

Pingouin yahut **Pinguin** [imz.] Şimal denizleri sevâhilinde bulunan kısa kanatlı bir kuş, penguen. ◆ Seyirci, halk.

Pingre [imz.] Zengin ve hasis adam.

Pinné,e [s.] (mr. Pennée.)

Pinne-marine [ims.] Sedef, iri midye. (cm.: des *pinnes-marines.*)

Pinnule [ims.] (he.) Hedefe.

Pinque [ims.] Geri tarafı yuvarlak ve altı düz yük gemisi.

Pinson [imz.] İspinoz kuşu. || – **de neige** Kar kuşu.

Pintade [ims.] Hindi ile sülün arasında bir cins tayr-ı me'nus, beç tavuğu.

Pinte [ims.] Kadîmen müsta'mel mâyiat ölçüsü. || **Mettre** – **sur chopine** Sarhoş olmak.

Pinter [ft.] Çok şarap içmek, ayyaşlık etmek.

Piochage [imz.] Kazma ve çapa ile yapılan iş, kazış.

Pioche [ims.] Kazma, çapa. ◆ Daimi surette, muannidâne çalışma.

Piocher [ft.] Kazmak, çapalamak. ◆ Şiddetle dövmek, harap etmek. = [fl.] (mec.) Çok çalışmak, çabalamak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

Piocheur [imz.] Kazma veya çapa ile işleyen, kazıcı, kazmacı. ‖ (mec.) Çok çalışkan ve gayûr adam.

Pion [imz.] Dama ve satranç taşı, paytak. ◆ Parasız, kimsesiz adam. ◆ (İstihzâ tarikiyle) Mektep mubassırı.

Pioncer [fl.] Uyumak.

Pionner [fl.] (Dama ve satranç oyununda) Birbirini müteakip taş verip almak, kestirmek.

Pionnier [imz.] (as.) Kazmacı neferi. ◆ Arazi-i gayr-ı mezrûayı süren, açan adam. ‖ (mec.) Bir muvaffakiyeti tehyie eden.

Piot [imz.] Şarap, içki. (Tekellümde müsta'meldir.)

Pioupiou [imz.] Asker, nefer.

Pipe [ims.] Kısa çubuk, pipo. ◆ Pipo içme. ◆ Lüle. ◆ Ölçü makamında müsta'mel büyük fıçı. ‖ **Casser sa** – Ölmek. ‖ **Fumer sans** – **et sans tabac** Bir şeye şiddetle canı sıkılmak, bir aksiliğe uğramak.

Pipeau [imz.] Kaval, çoban düdüğü. ◆ Kuşları celp için kullanılan av düdüğü. ◆ Kuş tutmak için ökse.

Pipée [ims.] Düdük veya ökse ile kuş avı. ‖ (mec.) Tuzak, hile.

Piper [ft.] Kuşları düdükle aldatarak celp etmek. ‖ (mec.) Aldatmak. ‖ – **des dés** Kumarda aldatmak için zarları evvelce hazırlamak, düzmek. ‖ **Ne pas** – Bir kelime söylememek, muhafaza-i sükût etmek.

Piperie [ims.] Kumarda aldatma. ◆ Ale'l-ıtlak hile.

Pipette [ims.] Mâyiatı bir kaptan bir kaba nakil için müsta'mel bir nevi boru.

Pipeur [imz.] Kumarda aldatan adam, hilebaz.

Pipit [imz.] (hyv.) Asâfir-i müfterisü'l-minkâr fırkasından kış incir kuşu nevi.

Piquant,e [s.] Sokan, delen, dikenli. ‖ **Poils** – **s** Eşvâk-i vâhıza. ◆ Acı, sert, yakar. ◆ Müessir, keskin, işler. ‖ (mec.) Dokunaklı. ◆ Nükteli, mânâlı. ◆ Cazip, muharrik. = [imz.] Diken. ‖ (mec.) Bir işin ruhlu ve can alacak yeri.

Pique [ims.] Mızrak, kargı, harbe. ◆ Bozuşma, dargınlık. ‖ **Avoir passé par les** – **s** Büyük zararlardan kurtulmak, büyük ziyanlara uğramak. = [imz.] Oyun kâğıdında kara maça. ‖ **C'est un bon as de** – Cahil ve ahmak bir adam hakkında söylenir.

Piqué [imz.] Pike denilen malum basma ve bez.

Pique-assiette [imz.] Davetsiz gidip ötekinin berikinin sofrasında taam eden adam, dalkavuk, kâselis. (cm.: des *pique-assiette*.)

Pique-nique [imz.] Ârifâne ziyafet ve kır eğlencesi ki masârifinin tesviyesi için iştirak edenlerin her biri hisse-i musîbesini te'diye eder. (cm.: des *pique-nique*.)

Pique-niquer [ft.] Ârifâne bir kır eğlencesi yapmak.

Piquer [ft.] Delmek, sokmak. ◆ (Diken vesâir hakkında) Batmak. ◆ Beygire mahmuzla vurmak. ◆ İğne ardı dikmek. ◆ Pişirilecek ete sarımsak vesâire sokmak. ◆ (Yılan ve akrep vesâire hakkında) Sokmak, ısırmak. ◆ (Me'kûlât ve meşrubat hakkında) Yakmak, acı veya sert tadı olmak. ‖ (mec.) Kızdırmak, dokunmak. ◆ Tahrik etmek. ‖ – **une tête** Suya yüksekten baş aşağı atlamak. ◆ Yüksek yerden baş aşağı düşmek. ‖ – **un soleil** Kıpkırmızı olmak. ‖ – **un renard** İstifrağ etmek. ‖ – **un Laïus** İrad-ı nutuk etmek. ‖ – **l'etrangère** Ders esnasında tahayyülât ile vakit geçirmek. = [fl.] – **des deux** Beygire iki mahmuz ile vurup sıçratmak. ‖ **Se** – Kızmak, gücenmek. ◆ Bir şeye güvenerek iftihar etmek. ◆ Daralmak. ‖ **Se** – **le nez** Sarhoş olmak. ‖ **Se** – **au jeu** Kumarda kaybettiği hâlde inat edip oynamakta ısrar etmek.

Piquet [imz.] Ufak kazık, veted. ◆ Bir hat çizmek üzere yere dikilmiş taş veya kazık sırası. ◆ İstirahat vaktinde bir yerde ayak üzere durmaktan ibaret mektep şâkirdi cezası. ◆ Seferber hâlde bulunan asker bö-

TÜBA Türk Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

lüğü. || İstinat karakolu. || – de camp Ordugâh nöbetçisi.

Piquet [imz.] Piket denilen kâğıt oyunu. || Compter au – Gayet fevkalâde, tahammül olunmaz, çekilmez olmak.

Piqueter [ft.] Ufak kazıklar dikmek. ◆ Nokta nokta lekelemek, işaret yapmak.

Piquette [ims.] Üzüm cibresiyle sudan yapılan ekşi şıra, soma. ◆ Fena şarap. ◆ Ehemmiyetsiz, kıymetsiz şey.

Piqueur [imz.] Av köpeklerini götüren hizmetçi. ◆ Bir büyük adamın arabası önünden hayvanla giden uşak. ◆ Köprücülük ve ameliyat-ı türâbiye hıdemat-ı askeriyesine nezâret eden zâbit. || – d'assiette (mr. Pique-assiette.)

Piqueur,se [i.] İğne ardı denilen tarzda dikiş diken.

Piquier [imz.] Mızraklı asker, harbe-dâr.

Piqûre [ims.] İğne ve diken yarası, vahz. ◆ Akrep vesâire sokuşu, nîş. || – anatomique Vahz-ı teşrihî. ◆ İğne ardı denilen dikiş nevi. || (mec.) Keder.

Pirate [imz.] Deniz haydudu, korsan. ◆ Hırsız, haydut.

Pirater [fl.] Deniz haydutluğu, korsanlık etmek.

Piraterie [ims.] Deniz haydutluğu. ◆ Yağma, garet. ◆ İntihal.

Pire [s.] Daha fena, beter, eşna'. (Hâl makamında *pis* denilir.)

Piriforme [s.] Armut şeklinde olan, armudiyü'ş-şekl.

Pirogue [ims.] Vahşilerin oyulmuş ağaç kütüğünden yekpâre kayığı.

Pirouette [ims.] Bir ayak üzerinde ve yer değiştirmeksizin icra olunan devr-i tâm, çark. || (t.) Duvvâme. || Répondre par des – s Ciddi bir söze latife ile cevap vermek.

Pirouetter [fl.] Bir ayak üzerinde dönüp bir devr-i tâm icra etmek, çark etmek. ◆ Daima aynı şeyi tekrar etmek.

Pis [imz.] (*s* okunmaz) İnek ve koyun ve emsali memesi.

Pis [h.] Daha fena, beter. || Au – aller En fena ciheti düşünerek. (Bazen sıfat gibi *pire* yerine kullanılır.)

Pisceptologie [ims.] Mebâhis-i sayd-ı mâhî. ◆ Saydnâme.

Pisciculteur [imz.] Balık yetiştiren ve cins-i semeki ıslah eden adam.

Pisciculture [ims.] Balık yetiştirmek usulü, hırfet-i semek.

Pisciforme [s.] Balık şeklinde.

Piscine [ims.] İsrailîlerin kesecekleri hayvanları yıkadıkları kap. ◆ Kilisede mukaddes addolunan bazı şeylerin yıkandıkları suyun dökülmesine mahsus mahal. ◆ Şadırvan. ◆ Balık havuzu.

Pisé [imz.] Toprak kerpiç.

Piseur [imz.] Kerpiç ile duvar ve bina yapan duvarcı.

Pissasphalte [imz.] Sert kokulu katranlı zift, zift-i kafrü'l-yahûd.

Pissat [imz.] (*t* okunmaz) Sidik, bevl, idrar.

Pissement [imz.] İşeme, tebevvül. || – de pus Tebevvül-i kayh. || – de sang Tebevvül-i dem.

Pissenlit [imz.] Yatağına işeyen çocuk.

Pissenlit [imz.] Yabani hindibâ, hindibâ-yı berrî.

Pisser [ft. - fl.] İşemek, tebevvül etmek. ◆ Sızmak: Le tonneau pisse encore Fıçı hâlâ sızıyor. || – à l'anglaise Savuşmak, ortadan kaybolmak. || – sa côtelette, – des os Doğurmak.

Pisseur,se [i.] Çok işeyen, sidikli.

Pisseux,se [s.] Sidik kokan veya sidik renginde olan.

Pissoir [ims.] Sokakta ve umumi mahallerde su dökmeye mahsus mahal, umumi bevlhâne.

Pissoter [fl.] Pek sık ve azar azar işemek, idrarını zaptedememek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pissotière [ims.] Sokakta ve umumi mahallerde su dökmeye mahsus mahal. ◆ Pek az su akan çeşme. ◆ Küçük fiskiye.

Pistache [ims.] Fıstık, Şam fıstığı. || – **de terre** Yer fıstığı.

Pistachier [imz.] Fıstık ağacı. || – **térébinthe** Terementi ağacı. || – **lentistique** Asıl sakız ağacı. || – **atlantique** Amerika'nın sakız ağacı.

Piste [ims.] İnsan veya hayvan izi. || (mec.) Bir şey taharrîsinde rehber olan şey. || **Être à la** – **de** Taharrîsinde bulunmak. || **Le suivre à la** – Arkasından ayrılmamak, izini (eserini) takip etmek.

Pisteur [imz.] Büyük misafirhânelerde müşterilerin işleri için öteye beriye gitmek vazifesiyle muvazzaf hizmetçi.

Pistil [imz.] (nb.) Uzv-ı te'nis. || – **abortif** Nakîsî uzv-ı te'nis.

Pistillaire [s.] (nb.) Uzv-ı te'nisî.

Pistole [ims.] Bazı devletlerin altın sikkesi. ◆ Fransa'da on bir franklık kadim sikke. ◆ Hapishanede kendi masraflarıyla idare olunan mahbûsîne mahsus mahal.

Pistolet [imz.] Tabanca. ◆ Küçük şişe şampanya. ◆ Garip adam.

Piston [imz.] Tulumbanın içinde işleyen üstüvâne. ◆ Buhar makinesinin tahrik ettiği üstüvâne ki çarkları tahrik eder, piston. || **Tige de** – Pistonun kolu. || **Course du** – Pistonun her bir estroku, devre. || (mec.) İlk hareket. = [s.] Bedbaht, biçare.

Pitance [ims.] Manastırda ruhbana verilen muayyenü'l-mikdar taam. ◆ Rızık, maişet, gıda.

Pitancier [imz.] Manastırda ruhbana yiyeceklerini veren rahip, idare memuru.

Pitaud,e [imz.] Köylü. ◆ Kaba adam. ◆ Ahmak adam.

Pite [ims.] Kadîmen müsta'mel bir nevi sikke.

Pite [ims.] Sabır otu ki sapından iplik çıkarılır.

Piteusement [h.] Şâyan-ı merhamet olacak yahut muhakkar görülecek surette, acınacak hâlde.

Piteux,se [s.] Şâyan-ı merhamet ve acınacak hâlde olan, sefil, bedbaht. ◆ Miskin, gülünç.

Pithomètre [imz.] Fıçıların hacmini ölçmeye mahsus istimâre çubuğu.

Pitié [ims.] Acıma, merhamet, terahhum. || **à faire** – Acınacak hâlde.

Piton [imz.] Başı delikli ve sapı burgulu çivi, piton. ◆ Yüksek dağın sivri tepesi.

Pitoyable [s.] Şâyan-ı merhamet, acınacak hâlde olan. ◆ Pek fena, pek âdi, şâyan-ı tahkir.

Pitoyablement [h.] Şâyan-ı merhamet olacak surette, acınacak hâlde. ◆ Şâyan-ı tahkir bir suretle, pek fena.

Pitre [imz.] Cambaz ve hokkabaz palyaçosu. ◆ Dalkavuk, maskara.

Pitta [ims.] (hyv.) Asâfir-i müfterisü'l-minkar fırkasından Afrika'ya mahsus bir nevi çoban aldatan kuşu.

Pittoresque [s.] Hâl-i tabiide bulunmakla beraber şâyan-ı tasvir bir suretle güzel veya garip olan (mevki vesâire), şâyan-ı temâşâ. ◆ Resimli, musavver. ◆ Sanat-ı resme, resme ait.

Pittoresquement [h.] Şâyan-ı tasvir olacak derecede güzel veya garip bir suretle.

Pituitaire [s.] Balgama müteallik, nuhâmî. || **Gland** – Gudde-i nuhâmî. || **Membrane** – Gışâ-yı nuhâmî.

Pituite [ims.] Balgam, nuham.

Pituiteux,se [s.] Balgamı çok olan, nuhâmî.

Pivert [imz.] Yeşil ve sarı tüylü ağaçkakan kuşu, varak kuşu.

Pivoine [imz.] Şakayık. ◆ Kırmızı gerdanlı şakrak kuşu, çalıkuşu ki *Bouvreuil* dahi denilir.

Pivot [imz.] Mil, mihver. ◆ Toprağın içinde umumi vaziyette bulunan kalın kök. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Demir kazık. || (mec.) Bir işin başlıca fâili. || – d'opération Mihver-i harekât.

Pivotal,e [s.] Mihver yerini tutan.

Pivotant,e [s.] (nb.) Havuç gibi toprağın içinde amûden uzanan köklere ve nebatata ıtlak olunur. || Racine – de Cezr-i amûdî.

Pivoter [fl.] Bir mil ve bir mihver üzerinde dönmek. ◆ Toprağın içine amûden uzanmak veya kök salmak.

Pizzicato [imz.] (*pi-dzi-ca*) (ms.) (İtalyancadan me'huz) Sazın parmakla bağlamalarına basma.

Placage [imz.] Kıymetli ağaçlardan çıkarılmış ince safhaların âdi tahtaların üzerine kaplanması. ◆ Bu suretle yapılan iş, kaplama. || Armoire de – Âdi tahtanın üzerine ceviz veya sâir bir kıymetli ağaç safhaları kaplanarak imal edilmiş olan dolap, kaplama dolap.

Plaçage [imz.] Tiyatro ve pazar vesâirede mahallerin tayin ve tevzii.

Placard [imz.] Duvar içinde yapılmış dolap. ◆ İlannâme. || (tba.) Sayfa bağlanmazdan evvel verilen tashih, prova.

Placarder [ft.] İlannâme yapmak. ◆ Hicviyelerle tezyif etmek.

Place [ims.] Yer, mahal, mevzi, cây. || – Publique Mecma'-ı nâs olan mahal. || – marchand, de commerce Ticaret mahalli, ticaretgâh. || Négocier un billet sur – Bir poliçeyi piyasada füruht etmek. ◆ Memuriyet, makam, mesnet. ◆ Rütbe, mertebe, pâye. ◆ Sıra, her şeyin mahall-i münasibi. ◆ Kasabanın içinde her tarafı ebniye ile muhat meydan, açıklık. || Sur la –, au milieu de la – Yere, yerde. || Demeurer sur la – Bir muharebede vefat etmek. || Se mettre à la – du niais Sofranın ortasına oturmak. || Frire – à Yol vermek, yol açmak. ◆ Mağlup olmak. || Faire – nette Odanın eşyalarını boşaltmak. || En – ! Herkes yerine! || – forte Müstahkem mevki. || – d'armes Meydan-ı harp. ◆ Mide, göğüs. || (tca.) Piyasa, borsa. || Faire la – Mal satmak için evden eve gezmek.

Placement [imz.] Akçe veya eşya-yı ticariye vesâireyi yerleştirme, para yatırma. || – des marchandises Emtianın sürümü. || Bureau de – Hizmetçilere kapı bulmaya mahsus daire, hizmetkârân idaresi.

Placenta [imz.] (*sain*) (tşr.) Cenini ihâta eden zarın rahme bitişik tarafı, meşîme. || (nb.) Gılâf-ı büzurun tohuma yapışık tarafı, meşîme.

Placentaire [s.] (*sain*) (tşr.) Cenini ihâta eden zarın rahme bitişik olan kısmına mensup ve müteallik, meşîmî.

Placer [ft.] Koymak, vaz' etmek. ◆ Yerini tayin etmek. ◆ Bir muhevereye, bir esere idhal etmek. ◆ Yerleştirmek, kapılandırmak, nasb ve tayin etmek. ◆ (Eşya-yı ticariyeyi) Satmak. ◆ (Akçeyi) Faizle vermek. || – auprès Terfik etmek. || – sous la garantie Taht-ı kefalet ve zımana almak || Se – Yerleşmek, oturmak. || Se – sous l'autorité Emri tahtında ve maiyetinde bulunmak.

Placer [imz.] (*r* okunur) Nehirlerden veya yağmur sularından indirilmiş topraktan müteşekkil arazi. ◆ Altın tozunu hâvi nehir çöküntüsü.

Placet [imz.] İstid'â, istirhamnâme, arzuhal.

Placeur,se [i.] Yerleştiren, yer bulan adam, hizmetçi vesâireyi kapılandıran adam veya kadın, hizmetkârân kâhyası.

Placide [s.] Sakin, rahat.

Placidement [h.] Rahat ve sükûnla.

Placidité [ims.] Sükûn, yavaşlık, hilm.

Placier,ère [i.] Umumi veya resmî bir mahalde herkese yer göstermekle muvazzaf adam yahut kadın, teşrifatçı. ◆ Eşya-yı ticariyeyi yerli yerine koyan adam. ◆ Emtia dellâlı, tüccar dellâlı.

Plafond [imz.] Tavan. ◆ Baş, beyin, zekâ.

Plafonnage [imz.] Tavanın alçı ve kireç veya kâğıtla kaplanması ameliyatı, tavan kaplama.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Plafonner [ft.] Tavanı alçı veya kireç ve kâğıtla kaplamak, tavan kaplamak. ◆ Tavana resmetmek.

Plafonneur [imz.] Tavan yapan dülger, tavancı.

Plage [imz.] Açık ve düz sahil, yalı. || – **de sable** Rîgistan, kumsal. ◆ Diyar, memleket.

Plagiaire [imz.] Sâirlerin âsârından çalarak kendi nâmına eserler neşreden muharrir, müntahil.

Plagiat [imz.] Sirkat-ı âsâr, intihal.

Plagier [ft.] Sâirlerin âsârından çalıp kendi nâmına neşretmek, intihal etmek.

Plagiostome [i. - s.] (tt.) Ağızları çenelerinin altında olan balıklara ıtlak olunur, münhaniyü'l-fem.

Plaid [imz.] Dava, mübâhase. ◆ Dava vekilinin itiraz veya müdafaa için îrad ettiği nutuk, müdafaanâme. ◆ Mahkeme.

Plaid [imz.] İskoçyalıların bir nevi kaputu.

Plaidable [s.] Dava olunabilir, huzur-ı mahkemede müdafaası kabil.

Plaidant,e [s.] Dava veya müdafaa eden. || **Avocat** – Müdafaa vekili.

Plaider [fl. - ft.] Davaya girişmek, ikame-i dava veya müdafaa etmek. ◆ Huzur-ı mahkemede kendi hakkını veyahut müvekkilin hakkını müdafaa etmek. || (mec.) İltizam ve müdafaa etmek. || – **la cause de quelqu'un** Birinin işini tervic ve iltizam etmek.

Plaideur,se [i.] Dava ve müdafaa eden, müdafi. ◆ Davaları çok seven adam, müzevvir.

Plaidoirie [ims.] Davaya girişme, murâfaa, müdafaa, muhâsama. ◆ Avukatlık. ◆ Müdafaanâme.

Plaidoyer [imz.] Müdafaanâme.

Plaie [ims.] Yara, cürha. ◆ – **par instrument tranchant** Karha, bıçak ve silah yarası. || – **par instrument piquant** Vahz, şiş, biz yarası. || – **contuse** Yağır, yanık yarası. || – **envenimée** Isırık, nehşe. || – **par arrachement** İmtişan, bere, sıyrılma yarası. || – **par morsure** Akrep ve arı sokması ile peydâ olan yara, ledga. || – **virulente** Azgın yara, kuduz yarası, nühbe. || (mec.) Keder, hüzün, acı. ◆ Bela, musibet.

Plaignant,e [i. - s.] Müddeî, şâkî.

Plain,e [s.] Düz, müstevî. || **De – pied** İniş ve yokuş olmayarak, düzayak. ◆ Müsâvi, farksız.

Plaint-chant [imz.] Kilisede icra olunan âhenk. (cm.: des *plaints-chants*.)

Plaindre [ft.] Acımak, teessüf etmek. ◆ Esirgemek, acıyarak vermek. || **Se** – Şikâyet etmek. ◆ İkame-i dava etmek. || **Avoir à se** – Hakk-ı iştikâsı baki olmak.

Plaine [ims.] Ova, sahra, deşt. || **La – liquide** Deniz; **Les – s du ciel** Saha-i semâ.

Plainte [ims.] İnleyiş, inilti, figan, zârî. ◆ Şikâyet, iştikâ. || **Porter** – İştikâ etmek, şikâyetnâme takdim etmek. || **Sujet de** – Dava-yı iştikâ.

Plaintif,ve [s.] İnleyen, inleyişli, hazin, nâlân. ◆ Şikâyet-âmiz. || **Homme** – Daima şikâyet eder ve hiçbir şeyle hoşnut olmaz adam.

Plaintivement [h.] Hazin ve şikâyet-âmiz bir tavır ve sadâ ile.

Plaire [fl.] (Tasrifi: *Je plais*, *tu plais*, *il plaît*, *nous plaisons*, etc *je plaisais*; *je plus*; *je plairai*; *je plairais*; *plais*; *plaisons*, *plaisez*; *que je plaise*; *que je plusse*; *plaisant*; *plu,e*) Beğenilmek, hoşa gitmek, makbule geçmek, hazzolunmak. || **Il me plaît** Hoşuma gidiyor, hazzederim; **S'il vous plaît** Lütfen. || **S'il plaît à Dieu** İnşallah. || **Plaît-il?** İyi anlaşılmayan bir lakırdıyı tekrar ettirmek için kullanılır: "Efendim?" || **à Dieu ne plaise** Allah göstermesin, Allah vermesin. || **Se** – Birbirinden hazzetmek. ◆ Hazzetmek, zevkine gitmek, hoşlanmak.

Plaisamment [h.] Latif ve güzel bir suretle. ◆ Gülünecek surette.

Plaisance [ims.] Keyif, tenezzüh. || **Bateau de** – Tenezzüh vapuru. || **Maison de** – Keyif ve tenezzühe mahsus sayfiye veya köşk, nüzhetgâh. || **Lieu de** – Tenezzühgâh.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Plaisant,e [s.] Güldürücü, eğlendirici. ◆ Hazzolunacak, beğenilecek, makbul, pesendîde. = [imz.] Şakacı, latifeci adam. ◆ Tuhaf şey.

Plaisanter [fl.] Latife etmek, şaka söylemek. = [ft.] Maytaba almak, istihzâ etmek.

Plaisanterie [ims.] Latife, şaka, mizah, hezl. ◆ Zevklenme, istihzâ. || – **à part** Latife bir taraf, cidden.

Plaisantin [imz.] Güldürmeyi, eğlendirmeyi seven.

Plaisir [imz.] Haz, telezzüz. || – **s naturels** Lezâiz-i tabiiye. || – **s sensuels** Lezâiz-i nefsâniye, huzûz-ı şehevâniye. || – **de l'esprit** Huzûz-ı akliye, safâ-i hâtır. ◆ Hüsn-i rıza, muvafakat. ◆ İyilik, hâtır-nevazlık. || **Prendre** – **à quelque chose** Bir şeyden telezzüz etmek. || **Menus** – **s** Eğlence masrafı. || **Bon** – Keyif, canın istediği gibi. || **à** – Hayalî, mugayir-i hakikat. ◆ Sebepsiz, asılsız.

Plaisir [imz.] Kâğıt helvası. (*Oublie* dahi denilir.)

Plamée [ims.] Debbağların derilerin kıllarını düşürmek için kullandıkları kireç.

Plamer [ft.] Kireçle derileri dibâgat etmek.

Plan,e [s.] Düz, müstevî, musattah: **Angle** – Zâviye-i musattaha.

Plan [imz.] Satıh, safha. ◆ Bir bina vesâirenin kâğıt üzerine çıkarılmış resim ve şekli, resm-i musattah, plan. || **Lever un** – Bir mahal ve mevkiin hendeseye tatbikan resmini çıkarmak. || – **principal** Sath-ı aslî. || – **incliné** Sath-ı mâil. || – **vertical** Sath-ı şâkulî. || – **perpendiculaire** Sath-ı müstevî, amûd. || – **directeur** Sath-ı mevce. || – **de projection** Sath-ı irtisam. || – **de repère** Sath-ı aslî. || – **de comparaison** Sath-ı tatbikî. || – **de tir** Nişan hattı. || (rs.) Resimdeki mevaddın buuden olan derecelerinin beheri. || (mec.) Yazılacak bir kitap veya yapılacak bir işin evvelce yapılan tertib-i umumisi, plan. ◆ Niyet, tasavvur. ◆ Emniyet sandığına terhin. || **Laisser en** – Bırakmak.

Planche [ims.] Tahta, levh. ◆ Sefine. ◆ Basılacak eşkâl ve yazıların hakkolundukları şimşir ağacından veya madenden levha. ◆ Bu levhalar ile basılmış kâğıt, basma resim ve tasvir veya eşkâl yaprakları. ◆ Bahçenin uzun ve dar bir parçası ki bir cins sebze veya çiçek zer'ine mahsus olur, tahta. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Sahne. || (mec.) Vasıta-i necat. ◆ Arkası üstü yüzmek. || **Faire la** – Yol hazırlamak, yol açmak. || **Sans** – Bilâteklif, teklifsizce.

Planchéiage [imz.] Taş veya horasandan ibaret döşemenin üzerine tahta döşeme ameliyatı.

Planchéier [ft.] Taş veya horasandan ibaret olan döşemenin üzerine tahta döşemek.

Plancher [imz.] Binanın katları arasındaki ufkî bölme, döşeme. || – **à languette** Geçme lambalı döşeme. || – **d'une écluse** Savak tabanı. ◆ Ufkî bölme. || – **des vaches** (Deniz mukabili olarak) Kara.

Planchette [ims.] Küçük tahta, tahtacık. ◆ Harita altı, plançete.

Plançon yahut **Plantard** [imz.] Daldırma dal.

Plane [ims.] Fıçıcı rendesi. || – **à la main** Sandalyeci keseri.

Plane [ims.] (mr. Platane.)

Planer [ft.] Fıçıcı rendesiyle rendelemek. ◆ Çekiçle döverek düzeltmek.

Planer [fl.] (Kuş hakkında) Kanatlarını gererek kımıldatmaksızın havada durmak ve böyle uçmak. ◆ Yukarıdan aşağıya bakmak, yüksekten bakmak. ◆ Efkâr ve mütalaat-ı amîka ile düşünmek.

Planétaire [s.] Seyyârata mensup ve müteallik, seyyârî. || **Système** – Güneş'in etrafında dönen seyyârelerin heyet-i mecmuası, meslek-i şems. || **Astronomie** – İlm-i nücum-ı seyyâre.

Planète [ims.] Bir necm-i sabitin yani bir güneşin etrafında dönen necm-i seyyar ki küre-i arz dahi bu kabîldendir, seyyâre. || – **s inférieures** Seyyârat-ı süfliye. || – **s supérieures** Seyyârat-ı ulviye. ◆ Fal kâğıdı, fal olarak çıkan kâğıt.

Planeur [imz.] Gümüş ve altına müteallik şeyleri döverek düzelten kuyumcu. ◆ Rendeci.

Planimétrie [ims.] (he.) Hendese-i musattaha.

Planirostre [ims. - s.] (tt.) Gagaları yassı olan tuyura ıtlak olunur, musattahu'l-minkar.

Planisphère [imz.] Küre-i musattaha.

Planoire [imz.] Rende.

Planoire [imz.] Mıskala denilen perdaht aleti.

Planorbe [imz.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî fırkasından muhaddebe fasîlesinden bataklıklarda bulunur bir nevi helezon.

Plant [imz.] Dikilecek veya dikilmiş ağaç dalı veya taze ağaç, fidan. ◆ Fidan tarlası, fidanlık. ◆ Yeni dikilmiş bağ.

Plantage [imz.] Ağaç dikme, gars. ◆ Amerika'da şeker kamışı, tütün vesâire zer'i.

Plantain [imz.] (nb.) Sinirli yaprak otu, lisanü'l-hamel.

Plantaire [s.] (tşr.) Tabana müteallik, huffî.

Plantard [imz.] (mr. Plançon.)

Plantation [ims.] Ağaç dikme, gars, tagris. ◆ Fidan dikilmiş mahal. ◆ Dikilmiş ağaçlar, magrûsat. || – **par touffes** Magrûsat-ı müctemia. || – **par sujets isolés** Magrûsat-ı mefrûka. ◆ Amerika vesâir müstemlekâtta büyük çiftlik.

Plante [ims.] Ot, nebat. || – **s ligneuses** Nebatat-ı haşebiye. || – **s grasses** Nebatat-ı lahmiye. || – **s vivaces** Nebatat-ı hâlide. || – **s annuelles** Nebatat-ı seneviye. || – **s terrestres** Nebatat-ı berriye. || – **s aquatiques** Nebatat-ı mâiye. || – **s parasites** Nebatat-ı tufeyliye. || – **s alimentaires** Nebatat-ı mugaddiye. || **Jardin des** – **s** İlm-i nebatat tecârib ve ameliyatını görmeye mahsus bahçe, nebatat bahçesi. || – **du pied** Taban.

Planter [ft.] Dikmek, gars etmek. ◆ Yapıştırmak, vurmak. ◆ Yüzüne vurmak, yüzüne karşı fırlatmak, söylemek. ◆ Dikmek, rekz etmek: – **un pieu** Kazık dikmek. || – **du drapeau** Sancak dikmek. || – **là quelqu'un** Birini bir yerde bırakıp gitmek. || – **sa tente** Temekkün etmek.

Planteur [imz.] Ağaç diken, garis. ◆ Amerika'da arazi açıp işleten adam, sahib-i müsta'merat. || – **de choux** Kırda bir sayfiye veya çiftlikte münferit yaşayan adam.

Plantigrade [s.] (tt.) Tabanlarıyla yürüyen (hayvanat), mâşiyetü'l-huffiye.

Plantoire [imz.] Bahçıvanların fidan ve fide dikmekte kullandıkları değnek, fide kazığı.

Planton [imz.] Emir çavuşu.

Plantule [ims.] Yeni biten nebat, filiz, nebatçe.

Plantureusement [h.] Bollukla, bol bol, mebzûlen.

Plantureux,se [s.] Bol, mebzul. ◆ Bereketli, mahsuldar. ◆ Efkâr-ı âliye ile mâlî: **Style** – Efkâr-ı âliye ile müzeyyen üslub-ı ifade.

Planure [ims.] Rende talaşı.

Plaque [ims.] Maden safhası, levha. || – **de couche** Tüfeğin dipçik tokası. || – **de blindage** Zırh levhası. || – **de chemin de fer** Tebdil-i istikamet makinesi. || – **de cylindre** Silindir kapağı. || – **s ventrales** Fülûs-ı batniye. || – **s génitales** Fülûs-ı tenasüliye. ◆ Nişan, plaka. || – **de décoration** Nişan plakı. || – **en brillant** Murassa plak. ◆ Fotoğrafya camı.

Plaqué [imz.] Altın veya gümüş kaplama: **Chaîne en** – Altın kaplama kordon, köstek.

Plaqueminier [imz.] Abnus ağacı cinsinden bir ağaç. || **faux** – yahut – **lotus d'orient** Trabzon hurması ağacı.

Plaquer [ft.] Bir cismin üzerine ince bir safha kaplamak, kaplamak. ◆ (Tokat ve emsali hakkında) Yapıştırmak, aşk etmek.

Plaquette [ims.] Ufak ve yufka hâlinde cisim, pul. ◆ Küçük bakır akçe, pul. ◆ Pek ince ve az yapraklı kitap, risale.

Plaqueur [imz.] Kaplama işler yapan sanatkâr, kaplamacı.

Plasticité [ims.] Tahmir ve ta'cinle istenilen şekil ve surete tahvil olunabilme, tahmir, ta'cin, kuvve-i musavveriye.

Plastique [s.] Tahmir ve ta'cinle istenilen surete konulabilen, mütehammir, müteaccin. || (fls.) İcat ve teşkil etmek kuvvetini hâiz

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

olan. || **Force** – Kuvve-i musavveriye. || **Arts – s** (Resim, nakış, oymacılık ve heykeltıraşlık gibi) Fünûn-ı şekliye. = [ims.] Çamur ve alçı vesâire hamur suretinde mevaddan heykel vesâire yapmak sanatı, alçıcılık, lülecilik.

Plastron [imz.] Zırh göğüslüğü, sadriye. ◆ Kılıç talimini öğrenenlerin kalın meşinden giydikleri göğüslük. ◆ Geniş boyunbağı. || (mec.) Herkesin tahkir ve istihzâsına duçar olan.

Plastronner [ft.] Zırhlı göğüslük giydirmek. || **Se** – Zırh göğüslüğü giymek.

Plat [imz.] Sahan, tabak. ◆ Bir sahan dolusu. ◆ Yemek. ◆ Terazi kefesi. || **œufs sur le** – Sahana kırılarak pişirilmiş yumurta.

Plat,e [s.] Düz, yassı, müstevî, basit. ◆ Tatsız, soğuk. ◆ Dirayetsiz, bayağı. ◆ Kuvvetsiz, lezzetsiz. || **Calme** – Büsbütün rüzgârsız hava, bonaça, sütlimanlık. || **Poésie – e** Sade ve basit ve tatsız şiir. || **Tomber à – ventre** Yüzüstü, karnı üzere düşmek. || **Souliers – s** Ökçesiz terlik. || **Être battu à – e couture** Külliyen mağlup ve münhezim olmak. || **Rimes – es** Mesnevi tarzında kafiyeler. = [imz.] Bir şeyin yassı ve düz tarafi; **Le – du sabre** Kılıcın tersi. = [h.] Âdi, bayağı, tatsız bir surette.

Platane [imz.] Çınar ağacı.

Plataniste [imz.] Eski Isparta gençlerinin icra-yı tecârib-i bedeniye ettikleri çınarlık mahal.

Plat-bord [imz.] Gemi küpeştesi. (cm.: des *plats-bords.*)

Plateau [imz.] Terazi gözü, kefe. ◆ Tepsi, tabla. ◆ Dağların üzerinde düz ova, yayla. ◆ Elektrik makinesinin camdan olan büyük ve dairevî levhası, daire-i zücâciye.

Plate-bande [ims.] Bahçenin aksamını birbirinden ayıran dar ve uzun kenar, iz, yol. ◆ Pervaz, kenar. (cmz.: des *plates-bandes.*)

Platée [ims.] Bir sahan, bir tabak dolusu. ◆ Som kârgir temel duvarı.

Plate-forme [ims.] Düz çatı, taraça. ◆ Topların vaz'ı için toprak tabya. ◆ Düz ve açık vagon. (cm.: des *plates-formes.*)

Plate-longe [ims.] Atılmamak için araba beygirlerinin sağrısına takılan yassı kayış, çiğin kösteği, at kayışı. (cm.: des *plates-longes.*)

Platement [h.] Tatsız ve münasebetsiz olarak. || **Tout** – Doğruca, açıkça, düzce.

Plateur [ims.] Maden veya kömür damarının amûdî veyahut mâil olarak indikten sonra ufkî bir vaziyet aldığı yer.

Platforme [imz.] Meslek ve kavâid-i esasiyenin izahı.

Platinage [imz.] Platin ile kaplama.

Platine [ims.] Esliha-i nâriye yaylarını teşkil eden çelik ve demir parçalarının yapışık olduğu tabla, esliha-i nâriye çakmak takımı tablası. ◆ Saat âlâtının yapışık bulundukları demir levha. ◆ Kilidin tablası. ◆ Tab' tezgâhının yelpazesi, dil, lisan.

Platine [ims.] Beyaz altın denilen maden, platin. || **Éponge de** – Sünger şeklinde platin.

Platiniser [ft.] Platin tabakası ile yahut platin halîtası ile kaplamak.

Platitude [ims.] Tatsızlık, münasebetsizlik, soğukluk. ◆ Âdilik, bayağılık. ◆ Tatsızlık. ◆ Yavanlık. ◆ Tatsız ve münasebetsiz söz veya şey.

Platonicien,ne [s.] Eflâtun'un mezhep ve efkâr-ı hakîmânesine tâbi veya mensup ve müteallik olan, Eflâtunî. = [imz.] Eflâtun'un mezheb-i felsefesine tâbi adam, Eflâtuniyûndan hakîm.

Platonique [s.] Eflâtun'un mezheb-i felsefesine müteallik, Eflâtunî. || (mec.) Agraz ve menâfi-i maddiyeden ârî, manevi, hakiki, halis: **Amour** – Aşk-ı hakiki, muhabbet-i halisâne, muhabbet-i gayr-ı şehevâniye.

Platoniser [fl.] Eflâtun'un mezheb-i felsefesine tâbi olmak.

Platonisme [imz.] Eflâtun'un mezheb-i felsefesi ve efkâr-ı mahsusa-i hakîmânesi, hikmeti.

Plâtrage [imz.] Alçı işi, alçıdan mamul şey. ◆ Alçı ile şarabı ıslah etme usulü ve ameliyatı. ◆ Toprağa alçı karıştırma.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Plâtras [imz.] (s okunmaz) Eski alçı kırıntısı, eski sıva yıkıntısı.

Plâtre [imz.] Alçı, cibs, alçıdan mamul heykel vesâire. || **Pierre à** – Yermau, alçı taşı. || – **ausas** Alçı tozu. || – **gris** Kaba alçı. || – **blanc** Hâlis alçı. ◆ Düzgün. ◆ Alçıdan mamul hafif işler. || **Essuyer le** – Sıvası kurumamış bir evde ikamet etmek. || **De** – Dayanaksız.

Platreau [ims.] Ham alçı taşı.

Plâtrer [ft.] Alçılamak, alçı ile kaplamak, sıvamak. ◆ Toprağı alçı ile ıslah etmek. ◆ Şaraba alçı katarak ıslah etmek.

Plâtreux,se [s.] Kırmızı bir nevi tebeşir ve alçıyı hâvi araziye ıtlak olunur.

Plâtrier [imz.] Alçı yapan ve satan adam, alçıcı.

Plâtrière [ims.] Alçı madeni ve ocağı. ◆ Alçı fırını.

Plausibilité [ims.] Makuliyet, makbuliyet.

Plausible [s.] Makul, makbul.

Plausiblement [h.] Makul ve makbul bir suretle.

Plèbe [ims.] Esâfil-i nâs, avam sınıfı, ayak takımı.

Plébéien,ne [i. - s.] Avam takımından olan adam, pespaye, fürû-mâye.

Plébiscitaire [s.] Reye mensup ve müteallik.

Plébiscite [imz.] Rey.

Plectognathes [imz. - cm.] (hyv.) Esmâk-i azîme kısmından altıncı mütelâsıku'l-fekkeyn fırkası.

Pléiades [ims. - cm.] (hy.) Ülker, Süreyya, Pervin. = [ims.] Ulemâ ve üdebâ ve şuarâ meclisi, zümre-i şuarâ.

Plein [imz.] Doluluk, melâ, dolgunluk. ◆ El yazısında harflerin kalın yeri. ◆ Kalın çizgi. || (tt.) Vasat-ı lifâfe. || **En** – Tamamen, kâmilen, büsbütün. || **Tout** – Çok.

Plein,e [s.] Dolu, memlû, meşhun, pür: **Une bouteille – e** Dolu bir şişe; **Une – e bouteille de vin** Bir şişe dolusu şarap. ◆ Bütün, tekmil, hep. ◆ Yuvarlak, dolgun. || – **lune** On dört günlük ay, bedir. || **La – e mer** Açık deniz, engin. || **à – es mains** Bollukla, avuç dolusu. || (mec.) Meşgul, dalgın, müteessir. || **Voix – e** Kuvvetli ve kalın ses. || **De plein** – Bilâ-muhakeme, re'sen, hod-be-hod. || **Fleur – e** Katmerli çiçek, zehre-i kâmile. || **En** – Ortasında, esnasında: **En – champ** Tarlanın ortasında; **En – jour** Gündüzün, güpegündüz. ◆ Tamam, tam bir hâlde. || **En – e rue** Sokağın ortasında, alâ-melei'n-nas. || **Homme – de lui-même** Enâniyetli ve mağrur adam, hodbin, hod-pesend. || **Avoir le cœur** – Kalbi sevinç veya kederle mâlî olmak. || **Donner – pouvoir** Me'zuniyet ve salâhiyet-i tâmme vermek. || – **d'augure** Meymenetli, meyâmin-mevfur.

Pleinement [h.] Büsbütün, tamamıyla, tamamen, kâmilen.

Plénier,ère [s.] Tam, bilâ-noksan, mükemmel. (Az kullanılır.) || **Indulgence – ère** Afv-ı umumi.

Plénipotentiaire [imz.] Bir devlet tarafından me'zuniyet-i tâmme ile gönderilen sefir, murahhas. = [s.] **Ministre** – Orta elçi, sefir-i murahhas.

Plénitude [ims.] Bolluk, kesret. ◆ Bütünlük, tamamiyet, doluluk. || – **de l'utérus** Hâl-i haml. || – **des sens** Tamamiyet-i havass.

Pléomagie [ims.] (t.) Taaddüd-i sedye.

Plenum dominium [imz.] (hk.) Mülkiyet-i kâmile, mülkiyet-i tâmme.

Pléonasme [imz.] (ed.) Cümlenin mefhumunu te'kid maksadıyla îrad olunan elfaz-ı zâide, ıtnab-ı hüsn. || **J'ai vu de mes propres yeux** Gözümle gördüm gibi. ◆ Haşv, haşv-i kabih.

Plésiosaure [imz.] Yalnız müstehâsatı mevcut olup kable't-tufan yaşamış olan cesim bir cins kertenkele.

Pléssimètre [ims.] (t.) Tabiplerin göğsü ve bedenin sâir ecvafını dinlemek için kullandıkları alet, mıkra', alet-i ısga.

Pléthore [ims.] (t.) Çok kan toplanma, imtilâü'd-dem.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Pléthorique [s.] (t.) İmtilâü'd-dem illetine müteallik, imtilâî.

Pleur [imz.] Ağlama, bükâ, girye. ◆ Gözyaşı, dem', eşk. || **Les – s de la vigne** Budanmış asmadan akan su. || – s **de l'Aurore** Çiy, jale. || **Essuyer ses – s** Müteselli olmak.

Pleural [s.] (t.) Cenbî, gışâ-i cenbe müteallik.

Pleurant,e [s.] Ağlayan, bâkî, giryan.

Pleurard,e [i.] Çok ağlayan, daima müteşekkî bulunan adam.

Pleur-misère [imz.] Daima fakr u ihtiyacından bahseden hasis adam. (cm.: des *pleur-misère*.)

Pleurer [fl.] Ağlamak, gözyaşı dökmek, bükâ ve girye etmek. (Budanmış yerinden su akan asma hakkında dahi müsta'meldir.) = [ft.] Birine ağlamak, acımak. ◆ Bir şey için ağlamak. ◆ Kerhen vermek, harç vermek.

Pleurerie [ims.] Ağlama.

Pleurésie [ims.] (t.) Zâtü'l-cenb. || **Fausse** – Zatü'l-cenb-i kâzib.

Pleurétique [s.] (t.) Zâtü'l-cenb illetine müteallik veya bu illete müptelâ olan.

Pleureur,se [imz.] Kolay ağlayan, ağlamayı âdet eden adam. || **Saule** – Salkım söğüt. || **Frêne** – Salkım dişbudak. = [ims.] Eski vakitte cenazelere ağlamak üzere ücretle tutulan erkek ve kadınlar, nevha-ger. = [imz. - cm.] Matem alâmeti olarak elbiseye takılan siyah kollar, bağlar, matem bağı.

Pleureux,se [s.] Gözyaşlı. ◆ Mükedder, müellim, hüzn-engîz.

Pleurite [ims.] (t.) Zâtü'l-cenb, iltihab-ı gışâ-i cenb.

Pleurnicher [fl.] Ağlar gibi yapmak, yalandan ağlamak.

Pleurnicherie [ims.] Yalandan ağlayış.

Pleurnicheur,se [i.] Yalandan ağlayan ve böyle ağlamayı âdet edinen adam.

Pleurodynie [ims.] Rişye-i cenbiye, vus'-ı cenb, zâtü'l-cenb-i kâzib.

Pleuronectes [imz. - cm.] Pisi ve emsali gibi bir yanı üzerine yüzen balıklar.

Pleuro-pneumonie [ims.] (t.) Zâtü'r-rie [zatürre].

Pleurotome [imz.] (hyv.) Nâime-i zatü'r-riclü'l-batnî fırkasından bir nevi helezon müstehâsesi.

Pleutre [imz.] Dirayetsiz ve cesaretsiz adam.

Pleuviner [fl.] Hafifçe yağmur yağmak, çisilemek.

Pleuvoir [fl.] (Yağmur hakkında) Yağmak. ◆ Yağmur gibi tane tane ve kesretle düşmek, yağmak. || – **à verse, à seaux** Bardaktan boşanırcasına yağmak.

Plèvre [ims.] (tşr.) Göğsün yanlarını dâhilen kaplayan zar, cenb.

Plexus [imz.] (s okunur) (tşr.) Damarların veya âzânın birbiriyle örülmüş gibi satranç olması, zafîre. || – **cervical** Zafîre-i rakabiye.

Pleyon [imz.] Asmaları bağlamaya yarayan bir nevi ince saz, ıhlamur. ◆ Çok meyve verdirmek için eğrilmiş ağaç dalı veya asma.

Pli [imz.] Kat, katlanma, büklüm, kırma. ◆ Kırma yeri. ◆ Buruşukluk. ◆ Mektup zarfı, mektup. || **Sous ce** – Mazrûfen, matvîyen. || **Sous – cacheté** Mazrûfen ve memhûren. || (mec.) Alışma, terbiye, huy, âdet. || **Faux** – Buruşuk, kırık.

Pliable [s.] Katlanabilir, bükülebilir.

Pliage [imz.] Katlama, katlanma, bükme, bükülme. ◆ Kitap kırma.

Pliant,e [s.] Katlanan, bükülen. || (mec.) Mutî. = [imz.] Açılır kapanır iskemle.

Plicatile [s.] (nb.) Kabil-i istivâ.

Pile [ims.] Dil balığı.

Plié [imz.] Raksta dizin bükülüp katlanmasından ibaret hareket, diz bükümü.

Pliement [imz.] Katlama, teclid olunacak kitap formalarının katlanması, kırma.

Plier [ft.] Katlamak, kat kat etmek, kırmak, devşirmek. ◆ Bükmek, toplamak. ◆ Eğmek. || (mec.) Alıştırmak, terbiye etmek. || – **bagage** Kaçmak, firar etmek, pılı pırtısını toplamak. ◆ Ölmek. = [fl.] Mutî olmak, arz-ı

itaat etmek, tâbi olmak. ◆ Rıza vermek. ◆ Eğilmek.

Plieur,se [i.] Kitap formalarını vesâireyi katlayan adam ve kadın, kırıcı. ◆ Bir şey devşiren adam.

Plinthe [ims.] (m.) Direğin dört köşeli ve alçak kaidesi. ◆ Binanın hariç veya dâhilinde duvarın alt tarafındaki çıkıntılı kuşak. || – **de lambris** Sıva dibi, etek tahtası.

Pliocène [s.] (arz.) **Terrain** – En yeni müstehâseleri hâvi olan arazi-i sâlisenin bir tabakası, arazi-i fliyoseniye.

Plioir [imz.] Kâğıt kırmaya veya katlamaya mahsus tahta veya kemikten mücellit istekası.

Plique [ims.] Bir nevi hastalık ki saçın karışmasını ve saçlı derinin veca'ını mûcip olur, dâü'ş-şa'r.

Plissage [imz.] ve:

Plissement [imz.] Katlama, kırma, bükme. ◆ Kırmalar.

Plissé,e [s.] (nb.) **Feuille** – **e** Varak-ı mültevî.

Plisser [ft.] Katlamak, bükmek, kırmalar yapmak.

Plissure [ims.] Katlayış, kırma yapış. ◆ Kırmalar.

Pliure [ims.] Teclid olunacak kitap formalarının kırılması.

Ploc [imz.] (*c* okunur) Kalafatçı macunu. ◆ Yapağı kırıntısı, ıskarto.

Plocage [imz.] Yapağı kırıntısını saçma ve ayırma ameliyatı, ıskarto çıkarma.

Ploiement [imz.] (as.) Asâkirin saf nizamından kol nizamına geçmesi.

Plomb [imz.] Kurşun, rasas, üsrüb. || **Oxyde de – fondu** Verseng. ◆ Tüfek ve tabanca saçması. ◆ Şâkul ipinin ucunda bağlı olan kurşun veya diğer maden parçası. || – **de sonde** İskandil, olta kurşunu. ◆ Kurşun veya çinkodan büyük leğen. ◆ Kurşun mühür, damga. ◆ İskandil. || **Mine de** –, – **de mer** Kurşunkalemlerinin imal olunduğu madde, grafit, plombajin. || **à** – Amûden, amûdî, dik. || **De** – Ağır, derin. || **Cul de** – Müdavim, çalışkan adam.

Plombage [imz.] Kurşunlama, kurşunla kaplama yahut kurşunla damgalama, tarsîs. || **Être soumis au** – Kurşun damgaya tâbi olmak, kurşun ile mühürlenmek, tarsis olunmak. || – **des dents** Diş kovuklarını kurşun ile doldurma, tarsisu'l-esnan.

Plombagine [ims.] Kurşunkalemlerinin mamul bulundukları esmer madde, plombajin. || (nb.) Şîtaracin.

Plombaginées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i şîtaraciye.

Plombé,e [s.] Kurşun renginde, kurşunî. ◆ Kurşunlu. || **Tête** – **e** Boş kafa.

Plombée [ims.] Büyük balık ağlarına asılan taşlar, mühre taşı.

Plomber [ft.] Kurşunlamak. ◆ Kurşun kaplamak, tarsis etmek. ◆ Kurşunla damga vurmak. || – **une dent** Dişi kurşunla yahut diğer bir madenle doldurmak.

Plomberie [ims.] Kurşunun dövülüp işlenmesi sanatı, kurşunculuk. ◆ Kurşun mamulâtı. ◆ Kurşunun işlendiği mahal, kurşunhâne.

Plombeur [imz.] Kurşun damga vuran gümrükçü. || Kurşuncu.

Plombides [imz.] Suhur-ı rasâsiye. || – **carbonatés** Suhur-ı rasâsiye-i zû-fahmiyet. || – **chlorurés** Suhur-ı rasâsiye-i kloriye.

Plombier [imz.] Kurşuncu, rassas.

Plombière [ims.] Kurşuna benzer taş.

Plombifère [s.] Kurşunu hâvi, hâmil-i rasas.

Plongeant,e [s.] Yukarıdan aşağıya doğru giden, hâbıt.

Plongée [ims.] (as.) İstihkâm siperinin fevkanî ve şiv ciheti.

Plongement [imz.] Batırma, daldırma.

Plongeon [imz.] Karabatak. ◆ Suya dalma. || **Faire le** – Başını eğmek. ◆ Savuşmak. ◆ Razı olmak. ◆ Ölmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Plonger [ft.] Suya daldırmak, batırıp çıkarmak, gats etmek. ◆ Batırmak, saplamak. ◆ Atmak, vermek. || – **quelqu'un dans la misére** Sefalete duçar etmek, bâis-i sefaleti olmak. || **Être plongé dans le sommeil** Uykuya dalmış olmak. = [fl.] Suya dalmak. ◆ Yukarıdan aşağıya doğru gitmek, dalmak, hübut etmek. || (mec.) Girmek, nüfuz etmek. || (bhr.) Baş vurmak.

Plongeur [imz.] Dalgıç, gavvas. ◆ Lokantalarda bulaşık yıkayan adam.

Ploquer [ft.] Gemiyi kalafat etmek.

Ploutocrate [imz.] Gayet zenginliği hasebiyle sahib-i itibar adam.

Ploutoratie [ims.] (*sî*) Ağniyânın nüfuz ve itibarını isti'mal etmesi, tagallüb-i ağniya. (*Plutocratie* dahi yazılır).

Ployable [s.] Kolay bükülür, eğilir, kolay çevrilir.

Ployer [ft.] Bükmek, eğmek. || – **le dos, les épaules** Razı, münkad olmak. = [fl.] Bükülmek, eğilmek. || (mec.) Münkad ve razı olmak.

Pluche [ims.] (mr. Peluche.)

Pluie [ims.] Yağmur, matar, baran. || (mec.) Kesretle düşen veya dökülen şey.

Plumage [imz.] Bir kuş tüylerinin heyet-i mecmuası, tüy.

Plumasseau [imz.] Tüyden küçük süpürge, fırça. ◆ Yara üzerine konulan tiftik yastığı, [83]visâde-i nesâle.

Plumasserie [ims.] Şapka vesâirede süs için kullanılan tüylerin imal ve füruhtu, tüycülük.

Plumassier,ère [i.] Şapka vesâirede süs için kullanılan tüyleri imal ve füruht eden erkek veya kadın.

Plume [ims.] Kuş tüyü, rîş. ◆ Tüy kalem, kalem. ◆ Üslup, kalem. ◆ Muharrir. || **Homme de** – Muharrir. || **Guerre de** – Münakaşa-i kalemiye. || – **féconde, hardie** Çok yazar, cesaretli muharrir. || – **métallique** Demir kalem. || **Belle** – Hüsnihat. || **Tenir la** – Bir şeyin tahririne memur olmak. || **Tenir une** – Muharrir olmak. || **La** – **à la main** Yazarken. || (mec.) **Rester au bout de la** – Yazarken unutulmak. || **Laisser des** – **s** Bir zarara bâhusus para zararına uğramak. || **Sentir la** – İyi pişmemiş et hakkında söylenir.

Plumeau [imz.] Tüyden mamul süpürge. || Kalemdân.

Plumée [ims.] Bir kalemle alınan mürekkep miktarı. ◆ Bir kuştan çıkarılan tüy. || Taşçılıkta bir taşın kabasını alma, taslama ameliyatı.

Plumer [ft.] Tüylerini yolmak. || (mec.) Kumarla veya diğer bir suretle soymak, yolmak.

Plumeriées [ims.] (nb.) Vakliye fasîlesinden kalemiye kabilesi.

Plumet [imz.] Şapkaların üzerine konulan tüy, sorguç. ◆ Asker. || **Avoir, mettre son** – Sarhoş olmak.

Plumeté [s.] Benekli, sinekli.

Plumetis [imz.] (*s* okunmaz) El ile işlenen nakış, fisto işi.

Plumeux,se [s.] Tüy gibi hafif olan. ◆ Tüylü. || (tt. - nb.) Kuş tüyünün iki tarafındaki kıllar gibi tüyü olan, rîşî.

Plumier [imz.] Kalemdân.

Plumitif [imz.] (hk.) Zabıtnâme, karar müsveddesi. ◆ Kâtip. ◆ Muharrir.

Plum-pudding [imz.] (*plomm-pudign*) (mr. Pouding.)

Plumule [ims.] (nb.) Tohumdan yeni çıkmış pek küçük filiz ki büyüyerek nebatın sapı ve samanı olur, ruveyş.

Plupart (la) [ims.] Çoğu, ekserisi, ağlebi. || **Pour la** – Ekseriya, ekser ahvâlde, ekseriyet üzere || **La** – **du temps** Ekser evkatta. (Fiili daima cem' olur.)

Pluralisation [ims.] Müfred bir kelimeyi cem' yapma.

83 Orijinal metinde bu kelime وساله şeklinde yazılmıştır ancak hem bağlama bakıldığında hem de *Lugat-ı Tıbbiye*'ye (1290/1873) başvurulduğunda doğrusunun وساده olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pluraliser [ft.] Bir kelimenin cem'ini teşkil etmek, cem'lendirmek. || **Se** – Cem'lenmek.

Pluralité [ims.] Ekseriyet. ◆ Çokluk, taaddüd. || – **des mondes** Taaddüd-i avâlim.

Pluriel,le [s.] Çokluk ve taaddüd beyan eden. = [imz. - s.] (sr.) Cem' sîgası ve cem'e müteallik.

Pluriloculaire [s.] (nb.) Çok hücreleri olan, kesîrü'l-mesâkin.

Pluripartite [s.] (nb.) Kesîrü'l-aksam.

Plus [h.] Daha, daha ziyade. [Tafsil makamında:] – **savant** Daha âlim. ◆ Ziyade, daha çok: – **de cinq francs** Beş franktan ziyade. ◆ Artık. [Cümle-i menfiyede:] **Il ne vient** – Artık gelmiyor. || **La** – ve **Le** – En ziyade: **Le – grand homme du pays** Memleketin en büyük adamı. || **Qui – qui moins** Kimi çok kimi az. || **De** – ve **Bien** – ve **Qui – est** Bundan başka, bundan fazla. || **Tant et** – Çok, bol bol. || **De – en** – Gittikçe ziyade. || – **ou moins** Aşağı yukarı, takriben, az çok. || **Ni – ni moins** Ne az ne çok, tam o kadar. = [imz.] Ziyade fazla. || **Au –, tout au** – En nihayet, en çok. || (r.) Zâid işareti: (+).

Plusieurs [s. - cm.] Çok, kesir, müteaddid. = [i.] Çok adamlar, birçokları.

Plus-payé [imz.] (hk.) Fazla te'diye, fuzûlen te'diye olunan miktar.

Plus-pétition [ims.] Fazla, ziyade talep ediş, iddia-yı bâtıl.

Plus-que-parfait [imz.] (s okunur) (sr.) Hikâye-i mazi sîgası. (cm.: des *plus-que-parfaits*.)

Plus-value [ims.] Tezâyüd, fazla-i fiyat. || Fazla-i hâsılat, fazla-i vâridat. (cm.: des *plus-values*.)

Plutonien,ne [s.] (arz.) Yanardağların âsârından olan arazi ve suhura ıtlak olunur. || **Terrains – s** Arazi-i flütoniye. || **Roches – nes** Suhur-ı nâriye.

Plutonisme [imz.] Dağların ateş kuvvetiyle husule geldiği iddia ve kavli.

Plutôt [h.] Daha iyi, evlâ, … -den ise; – **mourir que perdre l'honneur** Namusu kaybetmektense ölmek evlâdır. (*Plus tôt* suretinde ayrı yazıldığı vakit "daha evvel, daha erken" demektir.)

Pluvial [imz.] Kilisede buhurdanı gezdiren rahiplerin giydikleri entari nevi.

Pluvial,e [s.] Yağmura müteallik; **Eau – e** Yağmur suyu.

Pluviatile [s.] Yağmurdan hâsıl olan: **Eau** – Yağmurdan birikmiş su; **Terrain** – Yağmurdan teşekkül etmiş arazi.

Pluvier [imz.] Yağmur kuşu.

Pluvieux,se [s.] Yağmurlu: **Temps** – Yağmurlu hava. ◆ Yağmur getiren: **Vent** – Yağmur rüzgârı.

Pluviomètre [imz.] Bir yerde senede yağan yağmurun hadd-i vasatîsini tayine mahsus alet, mikyasü'l-matar.

Pluviôse [imz.] Fransa'da bir vakit Kânunusâni 20'sinden Şubat'ın 18'ine kadar olan ay.

Pnéomètrie [imz.] (t.) Mikyas-ı nefes.

Pneumarthrose [ims.] (t.) Rîh-i mafsalî.

Pneumatique [s.] Havaya müteallik. || (ht.) **Machine** – Hava ve gazları tahliye edip bir fanusun içini büsbütün boş bırakmaya yarayan alet, muhalliyetü'l-hava. || **Briquet** – Harrâka-yı havaiye. || **Canon** – Midfa'-ı havaî. = [ims.] Kimyanın havadan ve gazlardan bahseden kısmı, ilmü'l-havâiyat.

Pneumatologie [ims.] Felsefenin ulûhiyet ve ruh gibi gayr-ı maddi şeylerden bahseden kısmı, mebhasü'l-ervâh, ilm-i ruh. || (t.) Tıbbın yellerden bahseden kısmı, mebhasü'l-emrâzi'r-rîhiye.

Pneumatomètre [imz.] (t.) Mikyas-ı nefes.

Pneumatorrachis [imz.] (t.) Rîh-i şevkî.

Pneumatose [ims.] (t.) Toplanan yel ve gazdan hâsıl maraz, illet-i rîhiye, istihvâ.

Pneumographe [imz.] (t.) Rie-nüvîs.

Pneumographie [ims.] (t.) Tavsifü'r-rie.

Pneumologie [ims.] (t.) Mebhasü'r-rie.

Pneumonalgie [ims.] (t.) Elem-i rie, hunnak-ı sâdır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pneumonie [ims.] (t.) Akciğerin iltihabı, iltihabü'r-rie, zâtü'r-rie [zatürre].

Pneumonique [s.] (t.) Zâtü'r-rie [zatürre] illetine müteallik, bu illeti iyi eden (ilaç), rievî. ◆ Zâtü'r-rie [zatürre] illetine müptelâ.

Pochade [ims.] Resim taslağı. || Süratle yazılmış eser.

Poche [ims.] Cep (ceyb). ◆ Kese. ◆ Çuval. ◆ Uzun saplı büyük kepçe. ◆ Kuş kursağı. ◆ Ada tavşanlarını tutmaya mahsus ağ. || (t.) Bazı yaralarda hâsıl olan kese gibi bir nevi şiş, kîs. || **Acheter chat en** – Bir şeyi görmeksizin satın almak. || **Mettre son drapeau dans sa** – Fikrini saklamak. || **Produire, valoir en** – Hâsılat-ı sâfiye olarak, sâfi vâridat olarak getirmek. || **Argent de** – Cep harçlığı. || **Jouer de la** – Cepten para aşırmak.

Pocher [ft.] Şişecek surette berelemek, şişirmek. ◆ Cebinde saklamak. ◆ Süratle taslak çizivermek. || – **des œufs** Yumurtaları karıştırmaksızın yağda pişirmek.

Pocheter [ft.] (*Jeter* gibi tasrif olunur.) Cepte tutmak, cepte gezdirmek.

Pochette [ims.] Küçük cep, cepçik. ◆ Cebe sığan kemençe. ◆ Küçük ağ.

Podagre [ims.] (t.) Ayak nikrisi, nikrisü'l-kadem.

Podagre [i. - s.] (t.) Ayağında nikris illeti bulunan adam, nikrisü'l-kadem.

Podesta [imz.] İtalya'nın bazı şehirlerinde adliye ve zabıta memurlarına verilen unvandır.

Podium [imz.] (*om*) Eski tiyatrolarda pehlivanların güreşmesine mahsus olan meydanı ihâta eden alçak duvar.

Podure [ims.] (hyv.) Ufak ve kanatsız sinek.

Pœcile [imz.] (*pé*) Eski Yunanîlerde resimlerle musavver ve sütunlarla muhat dehliz.

Poêle [imz.] (*poi-le*) Resm-i nikâhta güvey ve gelinin başı üzerine atılan tülbent. ◆ Tabut örtüsü.

Poêle [imz.] Soba, ocak. || – **en faïence** Çini soba.

Poêle [ims.] (*poi-le*) Tava.

Poêlée [imz.] (*poi-lé*) Bir tava dolusu.

Poêlerie [ims.] (*poi*) Sobaya müteallik şeyler. ◆ Sobacılık.

Poêlier [imz.] (*poi*) Sobacı, tavacı. || – **fumiste** Soba yapan ve kuran.

Poêlon [imz.] (*poi*) Küçük tava. ◆ Tava şeklinde toprak kap.

Poêlonnée [ims.] (*poi*) Bir küçük tava dolusu.

Poëme [imz.] Manzum eser, manzume, kaside, şiir. || – **épique** Destan. || – **bucolique** Eş'ar-ı râiye. || – **élégique** Gazel, gazeliyat. || – **satirique** Hicviye. ◆ Operanın güftesi. || – **en prose** Mensur şiir.

Poésie [ims.] Şiir, nazım. ◆ Şairlik. ◆ Efkâr-ı hayâlât-ı şairâne. = [cm.] Âsâr-ı manzume, eş'ar.

Poëte [imz.] Şiir söyleyen adam, şair. || (mec.) Hâlık, Mûcit. = [s.] Tabiat-ı şi'riyesi olan.

Poétereau [imz.] Acemi ve âdi şair.

Poétesse [ims.] Şaire. (Makam-ı istihzâda müsta'meldir.)

Poétique [s.] Şiir vesâire mensup ve müteallik, şiirî, şairâne. || **Licence** – Zaruret-i şiiriye. = [ims.] Fenn-i şiir, ilm-i aruz.

Poétiquement [h.] Şiire veya şaire mahsus ve şâyan bir suretle, şairâne.

Poétiser [ft.] Bir fikir ve suret-i şairâne vermek. = [fl.] Şiir söylemek.

Poids [imz.] Ağırlık, sıklet. || – **spécifique** Sıklet-i izafiye. || – **absolu** Sıklet-i mutlaka. || – **relatif** Sıklet-i nisbiye. || – **brut** Sıklet-i gayr-ı sâfiye. || **Unité de** – Vâhid-i kıyasî-i vezn. ◆ Vezin. ◆ Terzi dirhemi ve kantar taşı. ◆ Bazı çalar saatleri tahrik eden top, saat topu. || (mec.) Kuvvet, ehemmiyet. ◆ Yorgunluk veren şey, sıklet, bâr. || – **et mesures** Evzan ve ekyal. || **Avec** – **et mesure** Kemâl-i ihtiyat ve basiret ile. || **Homme de** – Ehemmiyetli, nüfuzlu, liyakatli adam. || – **vif, vivant** Bir hayvanın diri iken sıkleti.

Poignant,e [s.] Pek acı ve veca'lı bir tesiri mûcip olan, keskin, sert. ◆ Elemnâk.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Poignard [imz.] Hançer, kama. || (mec.) Pek dokunaklı ve müellim söz, şey.

Poigne [ims.] Bilek kuvveti. || (mec.) Şiddet ve metanet.

Poignée [ims.] Avuç, avuç dolusu, kabza, muşt. ◆ Tutamak, sap, kulp, kabza (kılıç kabzası). || (mec.) Az miktar, bir avuç. || **à** – Bol bol, avuç avuç. || – **de main** Birinin elini tutup alâmet-i dostî olmak üzere sıkma. || **Prendre une** – **de feu** Biraz ısınmak.

Poignet [imz.] Bilek, mi'sam.

Poil [imz.] Kıl, şa'r, mûy. ◆ Tüy, don. ◆ Hav. ◆ (nb.) Nebatatın kıl gibi ince lifleri, şa'r. || (mec.) Gayet hafif rabıta. || – **follet** Henüz sakalı gelmemiş gençlerin taze tüyü, hatt-ı sebz. || **Avoir du** – Gayretli bir tabiata mâlik olmak. || **Refaire le** – **à quelqu'un** Birini aldatmak. || **Avoir du** – **dans la main** Tembel olmak.

Poilu,e [s.] Kıllı, muşa'ar. ◆ Havlı, tüylü.

Poincillade [ims.] (nb.) Yaprakları müshil yerine müsta'mel Amerika sinâmekisi.

Poinçon [imz.] Biz denilen alet ki meşin vesâire delmeye mahsustur. ◆ Madenleri delmeye ve kazmaya mahsus çelik kalem. ◆ Gümüş ve altın mamulâtından hakkolunan damga. ◆ Büyük fıçı.

Poinçonnage [imz.] ve:

Poinçonnement [imz.] Altın ve gümüş mamulâtına çelik kalemle damga vurma.

Poinçonner [ft.] Altın ve gümüş mamulâtına çelik kalemle damga vurmak, damga vaz' etmek.

Poinçonneuse [ims.] Delik zımbası, zımba makinesi.

Poindre [fl.] (Gündüz hakkında) Açılmak, tulû' ve zuhur etmek. ◆ (Nebatat hakkında) Bitmek, topraktan çıkmak, filizlenmek. = [ft.] Tecavüz edip kızdırmak, cerîhadar etmek.

Poing [imz.] (*g* okunmaz) Yumruk, muşt. ◆ El. || **Dormir à** – **s fermés** Derin bir uykuya dalmak. || **Flambeau de** – Elde götürülen balmumu meşale.

Point [imz.] Nokta. ◆ Mahal, mevki, yer. ◆ Derece. ◆ İğne, dikiş yeri. ◆ İğneleme. ◆ Örme gözü. ◆ Dantela. ◆ Delik. ◆ Alâmet, işaret. ◆ Bazı ölçülerin aksamından beheri, numara. || (tba.) Dökme hurufatın vüs'at ve cesâmeti derecatının beheri, punto. || (hk.) Madde, mesele, nokta. ◆ Kısım, fıkra. ◆ Hâl, mevki. ◆ Derece, tabaka. ◆ An, dakika, lahza. || – **d'appui** Nokta-i istinad. || – **s cardinaux** Cihât-ı asliye (şark, garp, şimal, cenup). || – **d'intersection** İki hattın tekatu' ettikleri nokta, nokta-i tekatu'. || – **de départ** Mebde. || – **de vue** Nokta-i nazar. || – **de jour** Güneşin tulû' etmeye başladığı vakit, şafak. || – **de côté** Sancı. || – **d'honneur** Namusa dokunan veya taalluk eden iş. || **à** – Tam vaktinde. || **à** – **nommé** Saat-i muayyeninde. || **De** – **en** – Nokta-be-nokta, tamamıyla. || **Au dernier** – Nihayet derecede. || **De tout** – Büsbütün. || **Être sur le** – **de** Etmek üzere bulunmak. || **Mettre en** – Hazırlamak.

Point [s.] Hiç, asla. || – **de tout** Asla ve kat'an.

Pointage [imz.] Tüfek ve top ile nişan alma. ◆ Denizde geminin bulunduğu mahallin tayini. ◆ Nokta koyma, işaret etme, mimleme. || **Roue de** – **d'un canon** Bir topun dirisa dolabı. || **Vis du** – İrtifa, sakros. || **Théorie du** – Dirisa nazariyatı.

Pointal [imz.] Destek.

Pointe [ims.] Sivri uç, burun. ◆ Başı pek küçük bir nevi çivi. ◆ Tepe, baş. ◆ Hakkâk kalemi, mil. ◆ Kuşun havaya, yukarıya doğru uçması. || (mec.) Nükte, mazmun. || **La** – **du jour** Şafak, fecr. || **Avoir une** – **de vin** Biraz keyif olmak.

Pointer [ft.] Kılıcın ucuyla vurmak, delmek. ◆ Tüfek veya top ile nişan almak. || – **une pièce** Bir topu dirisa etmek, teveccüh etmek. || – **en chasse** Başa dirisa etmek. || – **en belle** Doğru dirisa etmek. || – **en retraite** Kıç omuzluğuna dirisa etmek. ◆ Bir cetvel veya defterde esâmînin yanına birer nokta

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

veya diğer işaret koymak, mimlemek. || (ms.) Note-pointée Kuvvetini artıran bir noktayı hâmil nota işareti. = [fl.] Havalanmak, uçmak. ◆ Beygir şaha kalkmak. ◆ Zuhura başlamak. || (nb.) Filizlenmek, bitmek.

Pointer [imz.] (*eur*) İngiliz av köpeği, puanter. (*Pointeur* dahi yazılır.)

Pointeur [imz.] Topun ağzını bir noktaya doğru çevirip nişan alan topçu, nişancı. (mr. Pointer.)

Pointillage [imz.] Minecilik işlerindeki küçük noktalar, noktalama.

Pointille [ims.] Ufak tefek ve ehemmiyetsiz şey, cüziyat.

Pointillé [imz.] Noktalarla yapılan hakk veya resim, noktalama.

Pointiller [fl.] Noktalar yapmak, noktalamak. ◆ Noktalarla çizmek. ◆ Cüziyat için mübâhase ve münâzaa etmek. = [ft.] Daima nükteli sözlerle dokunmak.

Pointillerie [ims.] Cüziyat makulesinden ve ehemmiyetsiz şeyler için olunan münâzaa, muâraza.

Pointilleux,se [s.] Daima muhalefet ve münâzaa etmeyi veya nükteli sözlerle dokunmayı seven (adam), muârız, münâzaacı.

Pointu,e [s.] Sivri, uçlu, hâd. || (mec.) Gayet alıngan, müstaid-i teessür. ◆ Rakik ve mûşikâf.

Pointure [ims.] (tba.) Tezgâh ve makine iğnesi. ◆ Bu iğnenin kâğıt [kâğıda?] açtığı delik.

Poire [ims.] Armut. ◆ Avcıların barut mahfazası. ◆ Armut şeklinde küpe. || En – Armut şeklinde.

Poiré [imz.] Armut şerbeti veya şarabı.

Poireau yahut Borreau [imz.] Pırasa.

Poirée [ims.] Pazı, silk.

Poirier [imz.] Armut ağacı. || Je l'ai vu – Sefalet hâli bilinen sonradan görme bir adam hakkında söylenir.

Pois [imz.] Nohut. || – chiche Bir nevi iri nohut. || Petit – Bezelye. || – à cautère Nohut yakısı habbesi. || – rôtis Leblebi. || Avaleur de – gris Müsrif.

Poison [imz.] Zehir, sem. || (mec.) Acı ve dokunaklı söz. ◆ Acı ve müellim-i tesir.

Poissard,e [s.] Avam ve esâfilin lisan ve âdât ve ahlakına tâbi olan, avam-pesend, avam-pesendâne. = [ims.] Pazar mahallerinde satıcılık eden kadın. ◆ Terbiyesiz ve ağzına geleni söyler kadın.

Poisser [ft.] Zift sürmek, ziftlemek. ◆ Bulaştırmak.

Poisseux,se [s.] Zifte veyahut yapışkan bir şeye bulaşmış, yapışkan, yağlı, kirli.

Poisson [imz.] Balık, semek, mâhî. || – d'avril Nisanın birinci günü latife tarzında aldatma. ◆ Yalan havadis ile aldatma. || – empereur Kılıç balığı. = [cm.] (hy.) Burc-ı hût. || – austral Hût-ı cenubî.

Poisson [imz.] Eski mâiyât ölçüsü.

Poissonnaille [ims.] Balık ufakları, kıraça, ufak balıklar.

Poissonnerie [ims.] Balık pazarı, balıkhâne.

Poissonneux,se [s.] Balıkları hâvi, balığı çok.

Poissonnier,ère [i.] Balıkçı.

Poissonnière [ims.] Balık tavası.

Poitevin [i. - s.] Fransa'nın Puatu[84] eyaleti Puatye[85] şehri ahalisinden olan.

Poitrail [imz.] Beygirin ön tarafı, göğsü. ◆ Beygirin göğsüne takılan raht, at göğüslüğü. ◆ Kapının üst desteği, söve.

Poitrinaire [i. - s.] Göğüs illetine müptela. ◆ Müteverrim, meslûl.

Poitrine [ims.] Göğüs, sadr, sine. ◆ Akciğer. || Maladie de – yahut sadece – Sillü'r-rie. || (mec.) Ses.

Poitrinière [ims.] Bazı amelenin göğüslerini incitmemek üzere taktıkları tahta, göğüslük.

84 Poitou.

85 Poitiers.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Poivrade [ims.] Bazı yemeklere terfik olunan karabiber ve tuz ve sirkeden mürekkep salça, baharlı salça.

Poivre [imz.] Biber, fülfül. || – **long** Baç biber, kırmızı biber. || – **blanc** Ak biber. || – **noir** Karabiber. || – **d'eau** Su biberi. || – **à queue** Kebâbe. || – **et sel** Ak ile siyah karışık [biber]. || **Piler du** – Beygirin her hareketinde eyerin üzerine oturup kalkmak.

Poivré,e [s.] Biberli, baharlı. || (mec.) Çok baharlı, tuzlu.

Poivrer [ft.] Biber koymak. ◆ Baharlı sanıp aldanmak.

Poivrier [imz.] Biber ağacı. ◆ Biber kutusu, biberlik, biberdân. ◆ Ayyaş.

Poivrière [ims.] Biber kutusu veya tabağı, biberdân. ◆ Biber tarlası.

Poix [ims.] Zift. || – **grosse** Çam sakızı. || – **noire** Kara sakız. || – **résine** Zift-i râtînec.

Poix-résine [ims.] Çam sakızı.

Polacre yahut **Polaque** [imz.] Akdeniz'de yelken ve kürekle yürütülen küçük gemi. = [imz.] Lehli süvarisi.

Polaire [s.] İki kutuptan birine mensup ve müteallik veya yakın olan, kutbî. || **Cercle** – Medar-ı kutb, daire-i kutb. || **Cercle – arctique** Medar-ı kutb-ı şimalî. || **Cercle – Antarctique** Medar-ı kutb-ı cenubî.

Polaque [imz.] (mr. Polacre.)

Polarimètre [imz.] (ht.) Şuâların bazı şeffaf satıhlardan in'ikâslarında aldıkları suveri tayine yarayan alet, mikyasü'l-istiktab.

Polarisation [ims.] Şuâların bazı şeffaf satıhlardan in'ikâslarında aldıkları suver, istiktab, takattub-ı ziya. || **Plan de** – Musattah-ı istiktab. || – **de la lumière** İstiktab-ı ziya. || – **rotatoire** İstiktab-ı devrî.

Polarisé,e [s.] Müstaktıb, mukattıb. || **Lumière – e** Ziya-i müstaktıb. || **Rayon** – Şuâ-i mukattıb.

Polariser [ft.] Şuâları bazı şeffaf satıhlara in'ikâs ettirerek birtakım suver-i mahsusaya koymak, taktib etmek.

Polarité [ims.] Pusula ve kıblenümânın mıknatıslı iğnesinin kutuplara doğru dönmek hassa ve kuvveti, kutbiyet. || – **électrique** Kutbiyet-i elektrikiye. || – **magnétique** Kutbiyet-i mıknatısiye.

Polatouche [imz.] Yarasa gibi ayaklarının arası bir zarla merbut sincap ki ağaçtan ağaca uçar veya atlar.

Polder [imz.] Felemenk'te denizden setlerle muhafaza olunan vâsi ovalar. ◆ Çit ile mestur çukur ova.

Pôle [imz.] (hy.) Kutup. || – **arctique, boréal, nord** Kutb-ı şimalî. || – **antarctique, austral, sud** Kutb-ı cenubî. || – **magnétique** Kutb-ı mıknatısî. || – **s d'une pile** Bir manzume-i elektrikiyenin kutupları. || (ht.) Mıknatıs iğnesinin iki ucundan beheri, kutup. || – **positif** Müspet elektrik ile memlû kutup, kutb-ı müsbet. || – **négatif** Menfi elektrik ile dolu kutup, kutb-ı menfi.

Polémarque [imz.] Eski Yunanilerde asker kumandanı. ◆ Atina hükûmet-i kadîmesinin umur-ı harbiyeye bakan reis-i sânîsi.

Polémique [ims.] Münakaşa-i kalemiye. = [s.] Münakaşa-i kalemiyeye dair.

Polémiste [imz.] Münakaşa-i kalemiyede bulunan veya böyle münakaşayı seven adam.

Polenta [ims.] yahut:

Polente [ims.] İtalyanların mısır veya arpa veyahut kestane ununda yaptıkları çorba.

Poli [imz.] Cilâ, perdah, parlaklık. ◆ İbare selâset ve fesâhati.

Poli,e [s.] Mücellâ, cilâlı, perdahlı, düz ve parlak. || (mec.) Nazik, zarif. ◆ Mütemeddin, terbiyeli.

Police [ims.] İnzibat, umur-ı zabıta, zabıta, assâset. || – **intérieure** İnzibat-ı dâhilî. || – **municipale** Zabıta-i belediye. || – **administrative** Zabıta-i mülkiye, idare-i mülkiye. || – **militaire** Zabıta-i askeriye. || **Préfet de la** – Zaptiye nâzırı. || **Être sous la surveillance de la haute** – Zaptiye nezâreti tahtında bulunmak. ◆ Zaptiye, polis. || **Salle**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

de – Askerîlerin zapturapta müteallik hafif kabahatleri için tevkif olundukları mahall-i mahsus. || – judiciaire Zabıta-i adliye. || – sanitaire Zabıta-i sıhhiye.

Police [ims.] Sigorta makule ve senedi, senet.

Policeman [imz.] İngiltere'de zabıta memuru. (cm.: des *policemen.*)

Policer [ft.] Bir kavmin temeddününe hizmet etmek, temdin, terbiye etmek. ◆ Bir memlekette kavânîn ve nizâmat vaz' etmek.

Polichinelle [imz.] Mudhikelerde tuhaflık eden soytarı, paskal. ◆ Perde arkasında oynatılan kuklaların biri ki kambur ve göğsü çıkık olur, Karagöz. || (mec.) Tatsız latifeler eden dalkavuk. ◆ Mütehavvil, mütelevvin adam.

Policier,ère [i. - s.] Zabıtaya mensup ve müteallik.

Polignac [imz.] (*c* okunur) Bir cins kâğıt oyunu.

Poliment [imz.] Cilâ verme, perdahlama. ◆ Cilâ, perdah.

Poliment [h.] Nezaket ve zarafetle.

Poliorcétique [s.] Kasabaların muhasarası fen ve usulüne müteallik. = [ims.] Kasabaları muhasara etmek fen ve usulü.

Polir [ft.] Perdahlatmak, cilâlandırmak, parlatmak. ◆ Islah ve tashih ve tezyin etmek. ◆ Terbiye ve temdin etmek.

Polissable [s.] Cilâ, perdah kabul eder.

Polissage [imz.] Cilâ verme, cilâlama.

Polisseur,se [i.] Ayna vesâireye cilâ veren işçi, cilâcı. || (mec.) Efkâr ve ahlakını terbiye ve temdin etmeye çalışan adam.

Polissoir [imz.] Cilâ vermeye mahsus alet, saykal. || Mühre.

Polissoire [ims.] Cilâ vermeye mahsus yumuşak fırça, mıskala.

Polisson,ne [s.] Edebe mugayir, bî-edebâne. = [i.] Edebe mugayir söz söyleyen veya harekette bulunan, edepsiz. ◆ Kıyafeti pis ve yaramaz çocuk, çapkın, külhanbeyi.

Polissonner [fl.] Çapkınlık etmek.

Polissonnerie [ims.] Çapkınlık.

Polissure [ims.] Cilâ veriş, perdahlatma. ◆ Cilâ, perdah.

Politesse [ims.] Nezaket, zarafet, terbiye. ◆ Nazikâne fiil ve hareket veya söz, muamele-i nazikâne. || – de marchand Sâika-i menfaatle gösterilen nezaket.

Politicomanie [ims.] Umur-ı siyasiye ile meşgul olma iptilâsı, manya-i siyaset.

Politique [s.] İdare-i umur-ı devlete mensup ve müteallik, siyasi, medeni. || (mec.) Usul ve maharetle yapılan. ◆ Açıkgöz, akıllı, mahir. || Droits – s Hukuk-ı siyasiye. || Économie – İlm-i iktisat. = [imz.] Umur-ı siyasiye ve medeniyeye ve usul-i idare-i memlekete âşinâ adam, siyasi adam. = [ims.] İdare-i devlet ilmi, fenn-i siyasi. ◆ İlm-i tedbir-i milel, meslek-i siyasi, politika. || – extérieure Haricî politika. || (mec.) Umur-ı hususiyede maharetli hareket. || – connue Meslek-i müttehaz. || Principes – es Kavâid-i siyasiye. || Éloquence – Fesâhat-ı siyasiye, hitabet-i siyasiye.

Politiquement [h.] Fenn-i siyasîye tevfikan. || (mec.) Usul ve maharetle, mahirâne.

Politiquer [fl.] Umur-ı siyasiyeye dair bahsetmek, politikadan bahsetmek.

Polka [ims.] Lehistan'dan çıkma polka raksı. ◆ Polka havası.

Polker [fl.] Polka raksını icra etmek, polka oynamak.

Polkeur,se [i.] Polka oynayan adam.

Pollen [imz.] (nb.) Çiçeklerin tenasüle medar olan tozu, tal'.

Pollennine [ims.] (nb.) Polenin, tal'in.

Policitation [ims.] (hk.) Âkideynden biri tarafından teklif olunarak diğeri tarafından henüz kabul olunmamış şerâit ve taahhüdat.

Pollinifère [s.] (nb.) Hâmil-i tal'.

Pollinique [s.] (nb.) Tal'î. || Tube – Enbûbe-i tal'iye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Polluer [ft.] Mukaddes addolunan bir mahalle tecavüz ve taarruz etmek. || **Se** – İstimnâ etmek.

Pollution [ims.] Mukaddes addolunan bir mahalle taarruz, tahkir, telvis. || – **nocturne** İhtilâm.

Pologne [ihs.] Lehistan.

Polonais,e [i. - s.] Lehistan memleketinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan, Lehli. = [imz.] Leh lisanı, Lehçe.

Poltron,ne [i. - s.] Korkak, cebîn.

Poltronnerie [ims.] Korkaklık, cebânet.

Poly [d.] Kesret ve taaddüd mânâsıyla kelimat-ı mürekkebenin başında bulunur lafz-ı Yunanîdir.

Polyacoustique [s.] (ht.) Sadâyı teksir etmeye yarayan, müksirü's-sadâ.

Polyadelphe [s.] (nb.) Kesîrü'l-ihve, kesîrü'l-ah.

Polyadelphie [ims.] (nb.) Âlât-ı tezkiri birkaç fitil teşkil eden nebatat, kesîretü'l-ihve.

Polyandre [s.] (nb.) Kesîrü't-tezkir.

Polyandrie [ims.] (nb.) Âlât-ı tezkiri müteaddid nebatat, kesîretü't-tezkir.

Polyante [s.] yahut:

Polyanthé,e [s.] (nb.) Çiçekleri çok, kesîrü'l-ezhar.

Polyatomique [s.] (k.) Kesîrü'z-zerrat.

Polybasique [s.] (k.) Kesîrü'l-esas.

Polycarpe [s.] (nb.) Çok semereleri olan, kesîrü'l-esmar.

Polychrome [s.] (*kro*) Çok renkli, kesîrü'l-elvan.

Polychromie [i. - s.] Tenkiş-i kesîrü'l-elvan.

Polyclinique [i. - s.] (t.) Muayenehane-i tıbbî.

Polycotylédoné,e [s.] (nb.) Çok filkaları olan (nebat), kesîrü'l-filak.

Polycystinées [ims. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı iptidâiyeden sarkudiye fırkasından bir nevi foramenfir.

Polydactyle [s.] (hyv.) Kesîrü'l-esâbi'.

Polyèdre [imz.] (he.) Çok ve müstevî vecihli cism-i sulb, kesîrü'l-vücuh.

Polyédrique [s.] Kesîrü'l-vücuh bir cism-i sulbe veya şekle mensup ve müteallik olan.

Polygale yahut **Polygala** [imz.] (nb.) Süt otu, poligala.

Polygame [i.] Birkaç karısı olan adam. = [s.] (nb.) Hem âlât-ı tezkir ve hem âlât-ı te'nisi olan nebatata ıtlak olunur, mizvac. || (hyv.) Bir erkek birkaç dişiye kifayet eden hayvanata ıtlak olunur.

Polygamie [ims.] Taaddüd-i zevcat. || (nb.) Âlât-ı tezkir ve te'nisi birlikte olan nebatat, mizvâce. || (hyv.) Bir erkeğin birkaç dişiye kifayet etmesi.

Polygamique [s.] Taaddüd-i ezvaca müteallik.

Polygène [s.] Kesîrü'n-nev'.

Polyglotte [s.] Çok lisan bilen, birkaç lisana âşinâ. ◆ Birkaç lisan üzerine yazılmış olan.

Polygonal,e [s.] Zâviyeleri çok olan. ◆ Kesîrü'z-zevâyâ şekle mensup ve müteallik.

Polygone [imz.] (he.) Çok zâviye ve dıl'ı olan şekil, kesîrü'l-adlâ'. || – **funiculaire** Zû-kesîri'l-adlâ'-ı hablî. || – **inscrit** Zû-kesîri'l-adlâ'-ı dâhilî. || – **circonscrit** Zû-kesîri'l-adlâ'-ı haricî. || – **régulier** Zû-kesîri'l-adlâ'-ı muntazam. || – **régulier étoilé** Zû-kesîri'l-adlâ'-ı necmî. || (r.) **Nombres** – **s** Bir silsile-i adediyenin hududu. || (as.) Topçu talimhânesi. ◆ Esliha tecrübehânesi. ◆ Meydan-ı muharebe mahallinin harita-i umumiyesi. || – **intérieur** Poligon-ı dâhilî, poligon.

Polygonées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i râvendiye.

Polygraphe [imz.] Mevadd-ı mütenevviaya dair telifat yazan muharrir. ◆ Müstensih, yazı makinesi.

Polygraphie [ims.] Kütüphanenin mevadd-ı mütenevviaya müteallik kütüb ve resâile mahsus tarafı, mütenevvia kısmı.

Polygyne [s.] (nb.) Âlât-ı te'nisi müteaddid (çiçek), kesîrü't-te'nis.

Polygynie [ims.] (nb.) Âlât-ı te'nîsi müteaddit olan nebatat, kesîretü't-te'nîs.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Polylymphie [ims.] (t.) Kesîretü'l-lenfâ.

Polymathe [imz.] Âlim, mütefennin.

Polymathie [ims.] Tefennün.

Polymathique [s.] Ulûm ve fünûnun envâı tedris ve tahsil olunan mekâtibe ıtlak olunur.

Polymérisme [imz.] Âzâsı çok, kesîretü'l-âzâ.

Polymorphe [s.] Mütenevvi eşkâl ve suverde görünen, kesîru's-suver.

Polymorphisme [tt.] Kesîretu's-suver, kesret-i eşkâl.

Polynésie [ihs.] Cezâir-i Bahr-ı Muhit'in bir kısmı Polinezya ki Felemenk-i Cedid'le Amerika arasındadır.

Polynésien,ne [i. - s.] Polinezyalı.

Polynôme [imz.] (r.) Zâid ve nâkıs işaretleriyle merbut hudud-ı müteaddideden ibaret tenâsüp, kesîrü'l-hudud, zû-hudud-ı kesîre.

Polynychie [ims.] (t.) Kesiretü'l-azfar.

Polype [imz.] Ayağı çok bir nevi deniz hayvan-ı nebatîsi, polip, ahtapot. ‖ (crh.) Burnun içinde vesâir bazı ecvafta hâsıl olan lahm-ı zâid, lahm-ı nâbit, polip, ahtapot. ‖ (tt.) Kesîretü'r-ricliye. ‖ – **s gélatineux** Beyaz mercanı teşkil eden hayvanat, polip-i hülâmî.

Polypétale [s.] (nb.) Çok yaprakçığı olan (tüveyc), kesîrü'l-vüreykat.

Polypeux,se [s.] (cr.) Lahm-ı nâbit denilen şiş kabîlinden veya bu şişe müteallik olan, polipî.

Polypharmacie [ims.] Birçok ilaç itâsı, isti'mali.

Polypharmaque [imz.] Çok ilaç veren tabip.

Polyphylle [s.] (nb.) Yaprakları çok olan (nebat), kesîrü'l-evrak.

Polypier [imz.] Polip denilen deniz hayvan-ı nebatîlerinin meskeni ve bu hayvanatın terâkümünden hâsıl olan madde.

Polypode [imz.] Kökleri taşlara sarılan nebat, ahrasu'l-kelb.

Polypore [imz.] Kar mantarı cinsi, kem'e.

Polyposé,e [s.] (tt.) Kesîrü'l-mesâmmat.

Polysarcie [ims.] (t.) Ziyade şişmanlık, sedme.

Polyscope [imz.] Mevaddı müteaddid gösteren kesîrü'l-vücuh cam.

Polysperme [s.] (nb.) Çok habbeleri olan (nebat), kesîrü'l-büzur.

Polystome [s.] (hyv.) Zü'l-kesîri'l-gudde.

Polystyle [s.] Çok sütunlu (bina).

Polysyllabe [s.] ve:

Polysyllabique [s.] Çok heceli (kelime).

Polytechnicien [imz.] (*tè-knî*) Paris'te mekâtib-i âliyeden olup ulûm ve fünûnun her nevi tedris olunan Politeknik Mektebi şâkirdi. = [s.] Birkaç fen ve sanatta sahib-i maharet.

Polytechnique [s.] (*tè-knî*) Çok fünûn ve sanayii câmi' olan; **École** – Paris'te müesses mekâtib-i âliyeden olup topçuluk, istihkâm fenleriyle daha bazı ulûm tedris olunan mektep, Politeknik Mektebi.

Polythalame [s.] (syd.) Kesîrü'l-mesken.

Polythéisme [imz.] İlâhe-i müteaddide kabul eden din, şirk, müşrikiyet.

Polythéiste [imz.] İlâhe-i müteaddide kabul eder bir din ile mütedeyyin adam, müşrik. = [s.] Şirke ve müşrikîne mensup, ait.

Polytric [s.] (*c* okunur) (nb.) Kesîrü'ş-şa'r. = [imz.] Baldırıkara.

Polytrichie [ims.] (t.) İfrat-ı eş'ar.

Polytrophie [ims.] (t.) Lüzumundan ziyade besleniş, ifrat-ı tagaddî.

Polytypage [imz.] Dizilmiş bir sayfanın alçı vesâire ile kalıbını alıp o kalıba kurşun dökmekle basılacak sayfaları teksir etmek fiil ve sanatı, klişe yapmak.

Polytype [s.] Dizilmiş sayfaların alçı vesâire ile kalıbı alınmakla basılmış veya bu usule müteallik olan.

Polytyper [ft.] Dizilmiş sayfaların alçı vesâire ile kalıbını çıkarıp o kalıba kurşun dökmekle basılacak sayfaları çoğaltmak. (Bugün *Clicher* fiili daha müsta'meldir.)

Polytypeur [imz.] Dizilmiş sayfaların alçı vesâire ile kalıbını alıp o kalıba kurşun dö-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

kerek basılacak sayfaları çoğaltmak sanatını icra eden adam, klişeci.

Polytypie [ims.] Şimşir üzerine hakkolunmuş resimlerin maden ile örneğini çıkarma, galvano yapma.

Polyzoïque [s.] Hayvanat-ı müctemia.

Pomiforme [s.] Elma şeklinde.

Pommade [ims.] Merhem, pomada. ◆ At cambazlarının bir el ile beygirin kaltağından tutunarak icra ettikleri yürüyüş.

Pommader [ft.] Pomada sürmek, pomada ile yağlamak. ‖ **Se** – Kendi saçına pomada sürmek.

Pomme [ims.] Elma, tuffah, sîb. ◆ Elma şeklinde ağaç vesâireden top veya baş: **La – d'une canne** Bastonun başı. ◆ Göbek: **La – d'un chou** Bir lahananın göbeği. ‖ (tşr.) Göbek. ‖ **– de terre** Patates. ‖ **– de pin** Çam fıstığı, kozalak. ‖ **– d'Adam** Tuffah-ı Âdem. ◆ Ananas; portakalın bir nevi. ‖ **– d'or** Portakal, domates. ‖ **– du Pérou** Domates. ‖ **– d'amour ou – de paradis** Domates. ‖ **Donner la – à une femme** Bir kadının güzellikçe diğerlerine fâik olduğuna hükmetmek.

Pommé [imz.] Elma şarabı. ◆ Elmalı pasta.

Pommé,e [s.] Elma gibi yuvarlak. ◆ Göbekli. ‖ (mec.) Tam, mükemmel. ‖ **Chou – e** Göbekli lahana. ‖ **Laitue – e** Top salata, göbekli salata.

Pommeau [imz.] Kılıç ve tabanca vesâire kabzasının ucundaki topcağız, yuvarlak. ◆ Eğer kayışı.

Pommelé,e [s.] Küçük, müdevver beyaz bulutlar ile kapalı. ◆ Bakla kırı (beygir). ◆ Mavi ve beyaz benekli.

Pommeler (**se**) [fv.] (Gök hakkında) Küçük, müdevver ve beyaz, mavi bulutlar ile kaplanmak.

Pommelière [ims.] (cr.) İnek veremi, sillü'r-rie-i bakar.

Pommelle [ims.] Su borularının ağzına vaz' olunan kurşundan süzgeç.

Pommer [fl.] (Lahana vesâire hakkında) Göbek bağlamak, göbeklenmek.

Pommeraie [ims.] Elma ağaçlarını hâvi mahal, elmalık, elma bahçesi.

Pommette [ims.] Küçük elma şeklinde tezyinat. ‖ (tşr.) Gözün altındaki yanak kemiği, elmacık, vecne.

Pommier [imz.] Elma ağacı. ◆ Elma pişirmeye mahsus kap.

Pomologie [ims.] Kabil-i ekl meyvelerden bahseden ilim, mebhasü'l-esmar.

Pomologiste [imz.] Meyvelerden bahseden ilmin âlimi, mebhas-i esmarda âlim adam.

Pomon [ims.] Bir memleketin eşcar-ı müsmiresini mübeyyin ve muarrif kitap, vasf-ı esmar. (Esmar ilâhesinin isminden müştearadır.) ◆ Meyve perisi.

Pompadour [s.] Marquise de Pompadour'un icat ettiği tarzda, modaya göre. = [imz.] Marquise de Pompadour tarzı, modası, usulü.

Pompe [ims.] Tantana, debdebe, dârat, haşem. ‖ (mec.) Tumturak-ı elfaz. ◆ Zevk u safâ, şöhret ve şan. ‖ Dağdağa. ‖ **– funèbre** Müdebdeb cenaze alayı. = [ims. - cm.] Nahvet, âlâyiş-i dünyaya meclûbiyet.

Pompe [ims.] Tulumba, su tulumbası. ‖ **– aspirante** Emme tulumba. ‖ **– foulante** Basma tulumba. ‖ **– centrifuge** Dâfi' tulumba. ‖ **– élévatoire** (Hânelerde bulunan) Râfi' tulumba. ‖ **– d'épuisement** (Gemilerde bulunur) Boşaltma tulumbası. ‖ **– à chapelet** Çalparalı tulumba. ‖ **– de compression** Tazyikli tulumba. ‖ **– à air** Hava tulumbası. ‖ **– à simple effet** Tek kollu tulumba. ‖ **– verticale** Amûdî tulumba. ‖ **– à incendie** Harîk tulumbası. ‖ **– à vapeur** Buharlı tulumba. ‖ **– à feu** Ateşle tahrik olunan tulumba.

Pomper [ft.] Tulumba ile çekmek. ‖ (mec.) Çekmek, cezbetmek. = [fl.] Tulumba su çekmek. ◆ İçmek.

Pompeusement [h.] Tantana ve debdebe ile. ◆ Tumturak-ı elfaz ile.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pompeux,se [s.] Debdebeli, mutantan. ◆ Tumturaklı (ibare).

Pompier [imz.] Tulumba yapan ve satan adam. ◆ Hariki söndürmekte müstahdem tulumbacı. || – **irrégulier** Başıbozuk tulumbacı. || **Régiment des sapeurs et – s** İtfaiye alayı.

Pompon [imz.] Neferlerin şapkalarına taktıkları sorguç. ◆ Az kıymetli kadın ziyneti, müzeyyenat-ı âdiye.

Pomponner [ft.] Süslendirmek, güzel giydirmek. || **Se** – Dikkatle giyinmek.

Ponant [imz.] Garp, mağrip. (Eski kelime.) || (bhr.) (Bahr-ı Sefid'e mukabil olarak) Bahr-ı Muhit.

Ponçage [imz.] Sünger taşıyla silip cilâlatma.

Ponce [ims.] Resim istinsahında müsta'mel sandalos tozu kesesi. = [s.] **Pierre** – Sünger taşı.

Ponceau [imz.] Bir kemerli küçük köprü.

Ponceau [imz.] (nb.) Gelincik çiçeği. = [s.] Koyu kırmızı renk.

Poncer [ft.] Sünger taşıyla silip tesviye etmek. ◆ (Resim hakkında) Sandalos tozu ile taslak çıkarmak.

Poncette [ims.] Resim istinsahında müsta'mel sandalos tozu keseciği.

Poncif [imz.] İğne ile delinmiş resim kalıbını hâvi kâğıt. || (mec.) Taklit, basmakalıp.

Poncire [imz.] İri limon, kebat limonu.

Poncis [imz.] (*s* okunmaz) İğne ile delinmiş resim kalıbı. ◆ Kalıp, numûne.

Ponction [ims.] (crh.) Cerahati akıtmak için şişin delinmesi, bezl.

Ponctualité [ims.] Takayyüd, ihtimam, vazife veya vaadin tamamî-i icrası.

Ponctuation [ims.] Cümle ve kelimeleri ayırıp ibareyi izah eden işaretin vaz' ve tahriri, tenkit, usul-i tenkit. ◆ İbare arasında müsta'mel nokta ve virgül ve emsali işaretler.

Ponctué,e [s.] Cümle ve kelimeleri ayıran işaret-i mahsusa ile işaret olunmuş, münakkat. || **Vaisseaux – s** Ev'iye-i münakkata. ◆ Noktalardan ibaret. ◆ Nokta şeklinde benekleri olan, noktalı, benekli.

Ponctuel,le [s.] Vazife veya vaadini noktası noktasına, dakikası dakikasına icra eden, mukayyid, dikkatli.

Ponctuellement [h.] Kemâl-i takayyüd ve ihtimamla, vazife veya vaadini noktası noktasına ifâ ederek, saati saatine, dakikası dakikasına.

Ponctuer [ft.] Cümle ve kelimeleri ayıran işârat-ı mahsusayı yerli yerine koyarak yazmak, tenkit etmek.

Pondage [imz.] Kantar resmi.

Pondaison [ims.] Kuşların yumurtlama mevsimi.

Pondérabilité [ims.] Tartılabilme, kabiliyet-i vezn.

Pondérable [s.] Tartılabilir, kabil-i vezn. || **Corps – s** Ecsam-ı mevzûne.

Pondéral,e [s.] Evzana, vezin ve sıklete müteallik.

Pondérateur,trice [s.] Muvâzeneyi tutan.

Pondération [ims.] Muvâzene. || **La – des pouvoirs** Devletin muhtelif idareleri arasında muvâzene-i idare.

Pondérer [ft.] Muhtelif cihetlerde tesiratla muvâzene hâsıl ettirmek, tevâzün husûle getirmek. || **Se** – Tevâzün etmek.

Pondéreux,se [s.] Gayet ağır. (Eski kelime.)

Pondérosité [ims.] Gayet ağırlık.

Pondeuse [ims. - s.] Çok yumurtlayan kuş. ◆ Çocuk doğuran kadın.

Pondre [ft.] Yumurtlamak. ◆ Doğurmak. ◆ Husûle getirmek.

Poney [imz.] (*nè*) İngiliz midillisi ki İrlanda ve İskoçya'da yetişir.

Ponger [fl.] Suyun nüfuzuna müsait olmak.

Pongo [imz.] Orangutan cinsinden Borneo Adası'nda bulunan büyük maymun.

Pont [imz.] Köprü, cisr, kantara, pül. ◆ Gemi güvertesi. ◆ Şâkirdanın derece-i zekâve-

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

tini tecrübe için halli teklif olunan mesele. || – **levis** İstenildiği gibi kaldırılıp indirilebilir köprü, müteharrik köprü. || – **de bâteaux** Yan yana bağlanmış ve üstleri tahta ile örtülmüş dubalardan ibaret köprü. || – **s et chaussées** Turuk ve maâbir. || – **suspendu** Asma köprü. || – **droit** Cereyan-ı miyaha amûden yapılmış köprü. || – **oblique** Cereyan-ı miyaha amûden olmayarak yapılmış köprü. || – **tournant** Merâkib-i bahriyenin müruru için açılabilen köprü. || – **mobile** Müteharrik köprü. || – **à bascule** Eğreti köprü, basküllü köprü. || – **pivotant** Mil üzerinde müteharrik köprü. || – **flottant** Sâbih köprü. || – **de radeaux** Sal köprü, tombaz köprü. || **Premier** – **d'un vaisseau de guerre** Üç ambarlının top ambarı. || **Deuxième** – **d'un vaisseau de guerre** Üç ambarlının orta top ambarı. || **Troisième** – **d'un vaisseau de guerre** Üç ambarlının palavrası. || **Vaisseau à trois** – **s** Üç ambarlı sefine. || **Plancher de** – Ambar yatağı. || **Faire le** – **à quelqu'un** Birisine vesâtet suretiyle muâvenet etmek. || **Servir de** – Vasıta-i mürur hizmetini görmek. || **Vaisseau à trois** – **s** Üç ambarlı gemi.

Ponte [ims.] Yumurtlama. ◆ Tavuk ve kuşların yumurtlama mevsimi.

Ponte [imz.] Kâğıt oyununda kupa veya karo birlisi. ◆ Kumarda bankaya karşı oynayan kumarbaz.

Ponté,e [s.] Güverteli (gemi).

Ponter [fl.] Kumarda bankaya karşı akçe koyup oynamak.

Ponter [ft.] (bhr.) Güverte yapmak.

Pontet [imz.] Tüfek ve tabanca korkuluğu köprüsü.

Pont-Euxin [ihz.] Karadeniz'in ism-i kadimidir.

Pontife [imz.] Reis-i rûhânî. || **Le** – **souverain** Papa.

Pontifical,e [s.] Riyâset-i rûhâniyeye, piskoposa mensup ve müteallik. = [imz.] Reis-i rûhânîlere mahsus ibadet kitabı. (cmz.: *pontificaux.*)

Pontificalement [h.] Reis-i rûhânî saffetiyle. || (mec.) Debdebe-i rûhâniye ile.

Pontificat [imz.] Riyâset-i rûhâniye, Papalık. || **En grand** – Debdebe ve resmiyet ile.

Pont-levis [imz.] (mr. Pont.)

Pont-neuf [imz.] Âdi bir makamla söylenilen avam şarkısı. ◆ Fahişe. (Bu son mânâda eskimiştir.) (cm.: des *ponts-neufs.*)

Ponton [imz.] Köprü dubası. ◆ Sâbih ve dubalı köprü. ◆ Asker nehirlerden geçmek üzere taşıdıkları bakırdan bir nevi kayık. ◆ Üserânın nakline mahsus direksiz ve yelkensiz gemi.

Pontonnage [imz.] Köprü veya nehir mürûriyesi, geçit resmi.

Pontonnerie [ims.] (bhr.) Köprücülük.

Pontonnier [imz.] Köprücü (asker). ◆ Köprü veya nehir mürûriyesini toplamaya memur adam. ◆ Köprü takımı.

Pontuseau [imz.] Kâğıt kalıbının üstündeki telleri kat' eden tellerin beheri. = [cm.] Bu tellerin kâğıtta görünen eserleri.

Pope [imz.] Rus ve Bulgar ve Sırplı papazı.

Popeline [ims.] Bir nevi kumaş, poplin.

Popine [ims.] Meyhâne. (Gayr-ı müsta'meldir.)

Poplité,e [s.] (tşr.) Dizin iç tarafına mensup ve müteallik, me'bızî.

Populace [ims.] Ahalinin aşağı sınıfı, avam-ı nâs.

Populacerie [ims.] Avam-ı nâsın ahlak ve âdâtı, hâli, tarzı.

Populacier,ère [s.] Avam-ı nâsa mensup ve müteallik.

Populage [imz.] (nb.) Şakîkiye fasîlesinden harbakiye kabilesinden bir nevi sarı su nergisi.

Populaire [s.] Halka veya avam-ı nâsa mensup ve müteallik. ◆ Umum halkın itibar ve muhabbetine mazhar. ◆ Umumun anlayabileceği surette olan, havas ve erbab-ı fenne mahsus olmayan. = [imz.] Halk, kalabalık, avam.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Populairement [h.] Umum halka mensup ve müteallik olarak, beyne'l-avam. ◆ Umumun muhabbet ve itibarıyla. ◆ Herkesin anlayacağı surette.

Popularisation [ims.] Bilcümle sunuf-ı halka tamim etme, herkesin anlayabileceği bir hâl ve surete getirme.

Populariser [ft.] Ahalinin en aşağı sunufuna kadar tamim etmek, herkesin anlayacağı bir hâl ve surete koymak. ◆ Halka beğendirmek. || **Se** – Teveccüh-i umumiyi kazanmak.

Popularité [ims.] Umumun muhabbet ve teveccühüne mazhariyet, beyne'l-avam iştihar.

Population [ims.] Ahali, nüfus, sekene, halk. ◆ Bir kıtanın, bir memleketin, bir mahall-i muayyenin hayvanat ve nebatatı mecmûu.

Populéum [imz.] (*omm*) (syd.) Kavak tomurcuklarıyla yapılan merhem, merhem-i gareb.

Populeux,se [s.] Ahalisi çok, kesîrü'n-nüfus. ◆ (Şairâne) Mebzûl.

Populo [imz.] Avam halk, tombul çocuk. ◆ Hilâf-ı namus hata ve kabahat. (Âmiyâne.)

Populus [imz.] (*s* okunur) Kavak ağacı envâının ism-i fennîsidir.

Poquette [ims.] Bir nevi top oyunu.

Poracé,e [s.] (mr. Porracé.)

Porc [imz.] (*c* okunmaz) Domuz, hınzır. || – **marin** Yunus balığı. ◆ Pis, kaba adam.

Porcelaine [ims.] Fağfurî, porselen. ◆ Porselenden mamul şey. ◆ Mangala, taş böceği.

Porcelainier [imz.] Porselenci. = [s.] Porselene ait.

Porc-épic [imz.] (*por-ké-pik*) Büyük kirpi ki ok gibi tüyleri olur, kunfuz. (cm.: des *porcs-épics.*)

Porchaison [ims.] Yabani domuzun yağlı, semiz olduğu mevsim.

Porche [imz.] Mabed kapısının önündeki revak, sahn, kapının dış dehlizi. || – **ceintré** Kemerli sahn.

Porcher,ère [i.] Domuz çobanı.

Porcherie [ims.] Domuz ahırı. ◆ Gayet pis, murdar, miskin.

Porcin,e [s.] **Race** – **e** Domuz cinsi.

Pore [imz.] Ecsamın zerratı arasındaki mesafe, mesâmme. || **Par tous les** – **s** Her hâlinden, her şeyinden, her hareketinden. || – **intérieurs** Mesâmmât-ı dâhiliye. || – **extérieurs** Mesâmmât-ı hariciye.

Poreux,se [s.] Mesâmmâtı çok olan, mesâmmî.

Porisme [imz.] Halli matlub mesele-i riyaziye, lugaz-ı riyazî.

Porosité [ims.] Cismin çok mesâmmâtlı olması, mesâmmiyet.

Porphyre [imz.] Kırmızı somaki mermer. ◆ Üzerinde bazı mevadd ezmeye mahsus somaki mermer levha veya havan eli.

Porphyrisation [ims.] Somaki mermer havan eliyle ezme ameliyatı.

Porphyriser [ft.] Somaki mermer üzerinde ezmek, sahk etmek, toza tahvil etmek.

Porphyrogénète [s.] Eski Bizans imparatorlarının evladına verilen unvandır.

Porque [ims.] Dişi domuz.

Porracé,e [s.] Pırasa renginde yeşil olan.

Porreau [imz.] (mr. Poireau.)

Porrection [ims.] Silk-i ruhbana duhûl eden adamın eline teslimi lazım gelen emanetin tevdîi.

Porrigineux,se [s.] (t.) Kel ve uyuz kabîlinden olarak seaf denilen illete mensup ve müteallik, seafi.

Porrigo [imz.] (t.) Kel ve uyuz kabîlinden bir nevi hastalık, seaf.

Port [imz.] Liman, mersâ. ◆ Limanı olan şehir, liman. || (mec.) Rahat ve emin mahal, cây-ı selamet, me'men. || **Office de** – Liman dairesi. || **Capitaine de** – Liman reisi. || – **militaire** Askerî liman. || – **marchand** Ticari liman. || – **de barre** Sefâinin yalnız med esnasında girebildiği liman. || – **de marée** Cezir esnasında girilemeyen liman. || – **franc** Emtianın esnâ-yı duhûlünde gümrük

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

resmi alınmayan liman, serbest liman. || – de salut Fırtınada kaçılan liman. ◆ (mec.) İlticagâh, dâr-ı selamet. || Prendre – Limana girmek, karaya yanaşmak. || – naturel Tabii liman. || – ouvert Açık liman. || – de commerce Ticaretgâh liman. || Réglement de – Liman nizâmatı. || Franc de – Bilâ-ücret nakliye. || En – payé Ücret-i nakliyesi te'diye olunarak. || Arriver à bon – (Sefine) Sâlimen vâsıl olmak.

Port [imz.] Bir geminin miktar ve derece-i istîabı. ◆ Nakil. ◆ Naklolunacak eşya ve mekâtîb ücreti, posta ücreti, ücret-i nakliye. ◆ Tavır ve hareket, duruş, evza' ve etvar. || – d'arme Silah taşıma. ◆ Askerîlerin silah altında bulunması. || – payé Masârif-i nakliye mürsil tarafından te'diye edilmiş.

Portable [s.] Kabil-i nakl. ◆ Giyilebilir, takılabilir.

Portage [imz.] Götürme, nakil. ◆ Gemi sereninin halata bağlı olduğu mahal.

Portail [imz.] Mabedin büyük kapısını, alay kapısını hâvi olan cephesi.

Portant,e [s.] Être bien – Sıhhatte olmak; Être mal – Nâ-mizaç, keyifsiz olmak.

Portatif,ve [s.] Nakli kolay, elde götürülebilir, kabil-i nakl. ◆ Küçük, ufak.

Porte [ims.] Kapı, bâb, der. ◆ Kurb, civar. || Mettre à la – Kovmak, dışarıya çıkarmak. || Refuser sa – Eve kabul etmemek. || – cochère Araba kapısı. || – s de la vie Tevellüd, ilk avan-ı hayat. || – s du trépas Hâl-i ihtizar. || Gagner, prendre la – Savuşmak. || Contributions des – s et fenêtres Kapı ve pencere vergisi. || De – en – Evden eve, hâne-be-hâne. || La Sublime – Bab-ı Âli. || La – Bab-ı Âli, Devlet-i Aliyye-i Osmaniye. = [s.] – veine (tşr.) Kanı karaciğere dağıtan damar, verîdü'l-kebed.

Porte-affiches [imz.] İlan tahtası. (cm.: des *porte-affiches.*)

Porte-aiguille [imz.] İğne-dân, ibre-dân. (cm.: des *porte-aiguilles.*)

Porte-allumette [imz.] Kibrit kutusu, kibritlik. (cm.: des *porte-allumettes.*)

Porte-amarre [ims.] (bhr.) Cankurtaran halatı.

Porte-arme [ims.] (bhr.) Silahlık.

Porte-arquebuse [imz.] Eski vakitlerde avda hükümdarın tüfeğini götüren zabit, silahdar.

Porte-assiette [ims.] Nihâle. (cm.: des *porte-assiettes*).

Porte-baguette [imz.] Tüfeğin harbiliği. (cm.: des *porte-baguettes.*)

Porte-balle [imz.] Eşya gezdirip satan adam, satıcı, ayak satıcısı, çerçici. (cm.: des *porte-balles.*)

Porte-bannière [imz.] Sancaktar. (cm.: des *porte-bannières.*)

Porte-bât [ims.] Semer hayvanı. (cm.: des *porte-bât.*) ◆ Müşkil, mûzî ve menfaatsiz işlerle meşgul olan.

Porte-bonheur [imz.] Daima taşınılan bilezik. ◆ Muska, ta'viz, talih misillü uğur getiren şey.

Porte-bouteille [imz.] Şişe vaz'ına mahsus dolap veya göz. (cm.: des *porte-bouteilles.*)

Porte-chape [imz.] Kilisede âyine mahsus bir nevi uzun cübbe giyen rahip.

Porte-chausse [imz.] Pantolon askısı.

Porte-choux [imz.] Bostancı ve sebzeci beygiri.

Porte-cigare [imz.] Sigaralık, ağızlık. (cm.: des *porte-cigare.*)

Porte-cigares [imz.] Sigara kutusu. (cm.: des *porte-cigares.*)

Porte-clefs [imz.] Anahtarları taşıyan hapishane hizmetçisi ve gardiyanı. (cm.: des *porte-clefs.*)

Porte-couteaux [imz.] Sofrada çatal ve bıçakları dayamaya mahsus madenden veya camdan küçük ayak.

Porte-crayon [imz.] Kurşunkalem mahfazası.

Porte-croix [imz.] Hıristiyanların mezhep âyinlerinde haçı götüren adam. (cm.: des *porte-croix.*)

TÜRK DİL KURUMU
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Porte-crosse [imz.] Piskoposun önünden yürüyüp asasını götüren adam. (cm.: des *porte-crosse*.)

Porte-Dieu [imz.] Hâlet-i nez'de bulunan bir Hıristiyana âyin icra etmeye giden rahip. (cm.: des *porte-Dieu*.)

Porte-drapeau [imz.] Sancaktar, bayraktar. (cm.: des *porte-drapeau*.)

Portée [ims.] Bazı hayvanat-ı zâtü's-südeyenin bir defada doğurdukları yavrular. ◆ Kurşun veya gülle menzili. ◆ El veya göz veya sadânın yetişebildiği mahal. || (mec.) Vüs'at-ı istitâa, iktidar, kabiliyet. ◆ Ehemmiyet, kadir ve kıymet. ◆ Muannâ, mezâyâ. || **Être à – de** Bir şeye muktedir olmak. || **à – de** El altında. || **– de tout le monde** İstifadegâh-ı umumi, herkesin edinebileceği surette. || **– de l'esprit** Aklın erimi, havsala. || **– de vue** Göz erimi, meddü'l-basar. || **– d'une affaire** Bir işin derece-i şümûlü. || (ms.) Üzerine nota yazılan beş çizginin beheri.

Porte-enseigne [imz.] Piyade sancaktarı. (cm.: des *porte-enseigne*.)

Porte-épée [imz.] Kılıç kayışının belden aşağıya sarkan ve kılıcı tutan kısmı. (cm.: des *porte-épée*.)

Porte-étendard [imz.] Süvari sancaktarı. ◆ Sancak kılıfı, kovan. (cm.: des *porte-étendard*.)

Porte-étriers [imz. - cm.] Üzengi kayışı.

Porte-étrivières [imz. - cm.] Üzengi kayışı halkaları.

Portefaix [imz.] Hamal.

Porte-fer [imz.] (sna.) **– à repasser** Ütü ızgarası.

Portefeuille [imz.] Cüzdan, evrak cüzdanı. ◆ Tahvilat ve evrak-ı nakdiye. ◆ Yatak: **Se mettre dans son –** Yatağına girmek. || (mec.) Mesned-i vekâlet, nezâret makamı. || **Ministre sans –** Bilfiil bir nezârette bulunmayıp mecâlis-i âliyeye memur zât.

Portefeuilliste [imz.] Cüzdan yapan adam.

Porte-fleurs [imz.] Çiçeklik.

Porte-hache [imz.] Asker baltacılarının kullandıkları balta kılıfı. (cm.: des *porte-hache*.)

Porte-jupe [ims.] Kadın.

Porte-lance [imz.] Mızraklı nefer. ◆ Mızrak kayışı.

Porte-lettres [imz.] Mektup cüzdanı.

Porte-liqueur [imz.] Müskirat ve şurup şişe ve kadehlerinin vaz'ına mahsus gözlü sandık veya dolap. (cm.: des *porte-liqueur*.)

Porte-lumière [imz.] (tt.) Nâkil-i ziya.

Porte-malheur [imz.] Uğursuz, kademsiz, meş'um. (cm.: des *porte-malheur*).

Portemanteau [imz.] Kaputları asmak üzere duvara mıhlanmış değnek. ◆ Elbise vaz'ına mahsus sandık, câme-dân.

Portement [imz.] Götürme, nakil. (Yalnız Hazret-i İsa'nın salîbi götürmesi ve bunu musavvir resim hakkında müsta'meldir.)

Porte-monnaie [imz.] Para çantası, kesesi, cüzdanı. (cm.: des *porte-monnaie*.)

Porte-montre [imz.] Koyun saatinin vaz'ına mahsus açık kutu veya bu saatin iliştirilmesine mahsus küçük yastık. (cm.: des *porte-montre*.)

Porte-mors [imz.] Gem kayışı. (cm.: des *porte-mors*).

Porte-mouchettes [imz.] Mum makası tablası. (cm.: des *porte-mouchettes*.)

Porte-mousqueton [imz.] Süvarilerin karabinayı taktıkları çengel. (cm.: des *porte-mousqueton*.)

Porte-obus [imz.] (as.) Obüs topu. || **– hydraulique** Humbara hidroliği.

Porte-or [imz.] (mad.) Portor, sarı damarlı siyah mermer.

Porte-page [imz.] (tba.) Dizilmiş sayfaların altına konulan kâğıt. (cm.: des *porte-page*.)

Porte-pierre [imz.] (tşr.) Cehennem taşının takılmasına mahsus cerrah aleti, hacer-dân. (cm.: des *porte-pierre*.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Porte-plume [imz.] Demir kalem uçlarının takılmasına mahsus kalem sapı. (cm.: des *porte-plume*.)

Porter [ft.] Tutmak, yüklenmek, kaldırmak. ◆ Götürmek, nakletmek, taşımak, çekmek. ◆ Üstünde bir şey bulunmak. ◆ Giyinmiş olmak, iktisâ etmek. ◆ Taşımak. ◆ Çevirmek, tevcih etmek. ◆ Getirmek, vermek. ◆ Mesul olmak, çekmek. ◆ Hâvi olmak. ◆ Hâsıl etmek. ◆ Kaydetmek. ◆ İfade ve ityan eylemek. ◆ Sevk ve teşvik etmek. ◆ Bâis olmak. || – **envie** Gıpta etmek. || – **un toast, une santé** Birinin şerefine bâde-nûş olmak, müdâvele-i akdah etmek. || – **un beau nom** Bir büyük nesle mensup olmak. || – **ses pas en …** Gitmek. || – **aux nues** Ayyuka çıkarmak. || – **bien son vin** Çok içip sarhoş olmamak. || – **à la connaissance** Pîş-i nazar-ı ıttılâına vaz' etmek. || – **atteinte** İhlal etmek, nakîsa îras etmek. || – **l'accusation** İthama kıyam etmek. || – **bateau** Seyr-i sefâine kabiliyetli olmak. || – **l'épée** Seyfiyeden olmak, zabit olmak. || – **la robe** Hâkim olmak. || – **la sontane** Rahip olmak. || – **la livrée** Hizmetkâr olmak. || **Se** – **haut** Azametli, mağrur ve müftehir olmak. || – **coup** Bir netice, tesir hâsıl etmek. || – **témoignage** Şahâdet etmek. || – **en terte** Mezarlığa götürmek, gömmek. = [fl.] Dayanmak. ◆ Durmak. ◆ (Esliha-i nâriye hakkında) Varmak, yetişmek. ◆ Mebnî veya müteallik olmak. || – **à la tête** Başa vurmak. || – **sur les nerfs** Sinirlere dokunmak. || **Se** – Geçmek, gitmek, nakletmek. ◆ Çıkmak, hücum etmek. || **Se** – **fort pour** Tekeffül etmek. || **Se** – **à des extrémités** İfrat ve tefrite varmak. || **Se** – **bien** İyi olmak, sıhhatte bulunmak; **se** – **mal** Fena olmak, nâ-mizaç bulunmak. || **Se** – **partie civile** Müddeî-i şahsi olmak.

Porter [imz.] (*teur* okunur) Sert İngiliz birası.

Porte-respect [imz.] Müdafaaya yarayan silah. ◆ Hürmet ve riâyeti müstelzim tavır ve hâl. ◆ Şâyan-ı hürmet zât. (cm.: des *porte-respect*.)

Porte-tapisserie [imz.] Kapı perdesinin kornizesi. (cm.: des *porte-tapisserie*.)

Porte-trait [imz.] Arabanın okunu tutan kalın kayış. (cm.: des *porte-trait*.)

Porteur,se [i.] Yük götüren, hamal. ◆ Postacının râkib olduğu beygir. = [imz.] Mektup götüren adam, hâmil, sâî. ◆ Poliçe ve tahvilat hâmili. || **Tiers** – Hâmil-i sâlis. || **Titre au** – Hâmiline muharrer senet. || **Bon au** – Hâmiline muharrer deyn senedi, açık bono. || **Chaise à** – **s** Sedye. ◆ Bir haber ve havadisi götürmeye memur sâî. || – **d'eau** Saka, sucu.

Porte-vent [imz.] Hava ile çalınan çalgıların havayı nakleden borusu. (cm.: des *porte-vent*.)

Porte-verge [imz.] Rahibin önünden giderek bir değnek tutan çocuk. (cm.: des *porte-verge*).

Porte-vis [imz.] Tüfek kundağının vida mahalli. (cm.: des *porte-vis*).

Porte-voix [imz.] Sadâyı uzaktan işittirmeye mahsus ağız borusu, nâkil-i sadâ. (cm.: des *porte-voix*).

Portier,ère [i.] Kapıcı, bevvab. || – **de comédie** İçeri bırakmak için para alan kapıcı.

Portière [ims.] Araba kapısı. ◆ Kapı perdesi.

Portière [sms.] Yavrusu olan veya gebe bulunan inek ve koyuna ıtlak olunur.

Portion [ims.] Parça, kısım, cüz. ◆ Hisse, pay. ◆ Bir tabak yemek.

Portioncule [ims.] Ufak parça, ufak pay, hisse.

Portique [imz.] Kapı siperi, revak. || Bazı binaların önünde inşa edilen direk altı veya kemer altı.

Porto [imz.] Portekiz'de çıkan Porto şarabı.

Portor [imz.] Sarı damarlı siyah mermer.

Portraire [ft.] Birinin tasvir ve resmini çıkarmak, yapmak. (Eskidir.) ◆ Tarif ve tavsif etmek.

Portrait [imz.] Resim, tasvir. || (mec.) Çok müşâbeheti olan şey. ◆ Tarif, tavsif, tasvir. || **Carte** – Ufak fotoğraf mukavvası, kart.

TÜRKÇE BİLİMLER AKADEMİSİ
www.tubaarc.com

Portraitiste [imz.] Tasvir yapan, ressam, musavvir, tasvirci.

Portraiture [ims.] Tasvir imali, musavvirlik.

Portugais,e [i. - s.] Portekiz memleketine mensup ve müteallik veya bu memleket ahalisinden olan, Portekizli. = [imz.] Portekiz lisanı, Portekizce. = [ims.] Portekiz'in kırk yedi frank kıymetinde altın sikkesi.

Portugal [ihz.] Portekiz memleket ve devleti.

Portulaca [ims.] (nb.) İpek çiçeği, portulaka, çiçekli semiz ot.

Portulacées [ims. - cm.] (nb.) Semiz otunun dâhil bulunduğu nebatat, fasîle-i ferfahiye [firfahiye].

Portulan [imz.] Denizin limanlarıyla akıntılarını ve med ve cezirlerini beyan eden kitap, sevâhil ve limanları muarrif kitap.

Posada [ims.] İspanya'da lokanta.

Posage [imz.] Yerleştirme, vaz, koyma.

Pose [ims.] Koyuş, vaz'. ◆ Duruş, vaziyet. ◆ Resim aldırılır iken alınan vaziyet-i mahsusa, poz. ◆ Gösteriş, sahte tavır ve hâl. ◆ Domino oyununda ilk oynamak hak ve sırası. || – **de la voie** Demiryol ameliyatında rail vaz'ı, demir çubuk ferşi. || – **de tuyaux** Boru ferşi.

Posé,e [s.] Konmuş, mevzu'. ◆ (Kuş hakkında) Konmuş, tünemiş. ◆ Ağır, vakarlı, temkinli, kâmil. ◆ Muteber, haysiyetli. || **Écrire à main** – **e** Ağır ve yavaş yazmak.

Posément [h.] Ağır, yavaş, teenni ve temkin ile, mekânetle.

Poser [ft.] Koymak, vaz' etmek. ◆ Takmak. ◆ Atmak, dikmek, rekz ve tesis etmek. || (mec.) Teşkil ve tesis etmek. ◆ Teklif etmek. ◆ Mevki-i bahis ve müzakereye vaz' etmek. || – **les armes** Terk-i silah etmek, mütareke veya musâlaha etmek, arz-ı teslimiyet etmek. || (mec.) Münâzaadan vazgeçmek. || – **des sentinelles** Nöbetçi ikame etmek. || – **une question** Bir sual îrad etmek. || – **la chique** Susmak. = [fl.] Dayanmak, durmak. ◆ Resmini çıkarmak üzere bir vaziyet-i mahsusa almak. || (mec.) Sahte bir tavr-ı vakurâne ile durmak, kurulmak.

Poseur [imz.] İnşaat-ı mimariyede taşların vaz'ına bakan mimar. ◆ Mevadd-ı mütenevviayı yerlerine yerleştiren adam. ◆ Kurulan adam, sahte vakarlı.

Positif,ve [s.] Müspet (menfinin mukabili). ◆ Hakiki (mecazi ve itibarinin mukabili). ◆ Muhakkak, sağlam, gerçek, müspet. ◆ Maddi, hayalî veya fikrî ve rûhânî olmayan, maddeten ispat olunabilen. || (ht.) **Électricité** – **ve** Elektrik-i müspet. || (r.) Zâid işaretini hâmil adet, müspet. = [imz.] Maddeten nâfi olan şey. || (sr.) Tafdil veya mübalağa mânâsını hâvi olmayan sıfat. || **Quantités** – **ves** Kemmiyat-ı müsbete. || **Pôle** – Kutb-ı müspet.

Position [ims.] Yer, mevki, mevzi. ◆ Vaziyet, duruş. || (mec.) Hâl ve mevki. || – **Officielle** Memuriyet-i resmiye. || – **s militaires** Mevâzi'-i askeriye. || **Prendre** – Ahz-ı mevki etmek. || **Règle de fausse** – Terkip ve tadil kaidesi.

Positivement [h.] Müspet ve muhakkak olarak, muhakkakan. ◆ Tamamıyla, aynıyla.

Positivisme [imz.] Maddiyat, menâfi-i maddiyeye ehemmiyet veriş. ◆ Yalnız maddeten ve fennen ispat olunabilen hakayıka inanmaktan ibaret bir mezheb-i felsefe, felsefe-i müsbete.

Positiviste [imz.] Yalnız maddeten ve fennen ispat olunabilen hakayıka inanmaktan ibaret olan felsefe-i müsbeteye tâbi adam, felsefe-i müsbete erbabından.

Posologie [ims.] (syd.) Mebhas-i makadir-i edviye.

Pospolite [ims.] Lehistan'ın zâdegânından mürekkep askerî sınıfı.

Possédé,e [s.] Tutulmuş, giriftar, müptelâ. ◆ Tasarruf edilmiş. = [i.] Cin çarpmış, meczup.

Posséder [ft.] Mâlik ve mutasarrıf ve zi'l-yed olmak. ◆ Tasarruf, temellük etmek. ◆ Zevci olmak. ◆ Nâil-i lütfu olmak, âşinâ olmak,

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

yed-i tûlâsı olmak, vukuf ve malumatı bulunmak. ◆ Zaptetmek, müstevlî olmak. || – l'oreille de quelqu'un Birisi üzerinde sahib-i nüfuz olmak. || Se – Kendini zaptetmek.

Possesseur [imz.] Sahip, mâlik, mutasarrıf, zi'l-yed.

Possessif [s.] (sr.) Mâlikiyet beyan eden (zamir veya sıfat), temlîkiye.

Possession [ims.] Tasarruf, vaz'-ı yed. ◆ Mülk, mal. ◆ Zapt, istila, temellük. || Prendre – de son nouveau poste Memuriyet-i cedîdesine bed' ve mübâşeret etmek. = [cm.] Emlâk. ◆ Müstemlekât. || – précaire Emanet, alâ-tariki'l-emanet tasarruf. || – immémoriale Mine'l-kadim mutasarrıf. || – d'état Neseb-i maruf.

Possessoire [imz.] Hakk-ı tasarruf, dava-yı tasarruf. = [s.] Tasarrufa müteallik (dava vesâire).

Possibilité [ims.] İmkân, kabiliyet.

Possible [s.] Mümkün, kabil. = [imz.] Yapılması mümkün şey, mümkinat. || Autant que – Mümkün olduğu kadar, mehmâ-emken, imkân dairesinde. || Le plus tôt – Sürat-i mümkine ile, bir an evvel. || Faire tout son – Gayret etmek, elden geleni yapmak. = [h.] Belki. (Eskidir.) || Au – Mümkün olduğu derecede, mümkün olduğu kadar.

Postal,e [s.] Postaya mensup ve müteallik. || Carte – e Açık muhabere varakası. || Convention – e Posta mukavelenâmesi. || Mandat – Posta havalenâmesi. || Colis – Posta paketi. || Bateau – Posta vapuru.

Postcommunion [ims.] Kurban tenâvülünden sonra rahibin okuduğu dua.

Postdate [ims.] Tarih-i sahihinden muahhar olarak atılmış tarih.

Postdater [ft.] Bir mektup vesâirenin tarihini tarih-i sahihinden muahhar olarak yazmak, tarih-i hakikiden muahhar tarih vaz' etmek.

Postdiluvien,ne [s.] Tufandan muahhar, ba'de't-Tufan. || Terrains – s Ba'de't-Tufan tahaddüs eden arazi.

Poste [ims.] Posta, ulak, berid, tatar. ◆ Menzil, menzil beygir ve arabalarıyla seyahat. ◆ Posta idaresi, postahane. ◆ Takriben iki saatlik mesafe, menzil. ◆ Tüfeğe doldurulan saçma. || – restante Mürselün-ileyhi tarafından aranılmak üzere gönderilen ve postahanede kalan mektupların zarfı üzerine yazılır tabir-i mahsustur. || à – Birbirini müteakip vadelerle. || Ministère des – s et télégraphes Posta ve telgraf nezâreti. || – aux lettres Postahane, mekâtîb postası. || – aux chevaux Menzilhâne. || – locale Şehir postası. || Bureau de – Posta merkezi. || Timbre de – Posta pulu. || – internationale İttihat postası.

Poste [imz.] Bir nefere nöbet beklettirildiği mahal, nokta. ◆ Karakol. ◆ Karakolhâne, merkez. ◆ Mesnet, mansıp, makam. || Mettre à – Mevkiine, yerine koymak. || – fortifié Mevki-i müstahkem. || – de police Polis merkezi. || Abandon de – Mevkiini terk edip savuşma.

Poster [ft.] Bir mahalle koymak, nasb etmek, kayırmak. || Se – Bir mahalle yerleşip intizar ve irtisad etmek. ◆ Kayırılmak.

Postérieur,e [s.] Sonradan gelen, sonra vâki olan, sonraki, muahhar, lâhık. ◆ Geride bulunan, halfî. = [imz.] İnsanın geri tarafı, kıç, arka taraf.

Postérieurement [h.] Muahhar olarak, sonra, muahharan.

Posteriori (à) (Latinceden me'huzdur) Netâyicine göre, âkıbeten, muakkiben. || Âni. || Argument – Delil-i âti. || – ou à priori Âkıbeten veya vehleten.

Postériorité [ims.] Muahhariyet, lâhıkiyet.

Postérité [ims.] Nesil, zürriyet, evlat, ahfad. ◆ Kurun-ı âtiye adamları, ahlâf.

Postface [ims.] Kitabın sonundaki ihtar veya ifade-i meram, hâtime.

Posthume [s.] Bir adama vefatından sonra olunan (hürmet vesâire). || Fils – Pederinin vefatından sonra doğan çocuk. || Œuvres – s Müellifinin vefatından sonra neşrolunan

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

âsâr. = [imz.] Müellifinin vefatından sonra neşrolunan eser. ◆ Pederinin vefatından sonra tevellüd eden çocuk.

Postiche [s.] Eğreti (âriyetî), takma, yapma. ◆ Sonradan ilave olunan. ◆ Sahte, masnu', gayr-ı tabii.

Postillon [imz.] Sürücü, tatar.

Postscénium [imz.] (*omm*) Eski tiyatroların sahneleri arkasındaki mahal.

Post-scriptum [imz.] (*omm*) Mektup ikmâl olunduktan sonra altına ilave olunan yazı, zeyl, hâmiş. (Böyle yazıların başına bu kelimeye işaret olmak üzere P.S. harfleri yazılır.) (cm.: des *post-scriptum.*)

Postulant,e [i.] Talip, talepkâr. ◆ Bir manastıra girip ruhban güruhuna iltihak etmek talebinde bulunan adam, rahip mülâzımı.

Postulat [imz.] (mn.) Bir müddeânın ispatını müntic olmak üzere hasma kabul ve teslim ettirilen kaziye. (*Postulatum* dahi denilir, ve bu takdirde cemi *postulata* olur.)

Postulation [ims.] Talep, iddia, ısrar.

Postuler [ft.] Musırrâne talep ve iddia etmek, davada vekâleten iddia veya müdafaa etmek.

Posture [ims.] Duruş, vaziyet, hâl ve heyet.

Pot [imz.] Kap, çanak. ◆ Çömlek, tencere, güveç. ◆ Saksı. ◆ Eski ölçü. ◆ Kırk santimetre tûlünde ve otuz bir santimetre arzında kâğıt tabakası. || (mec.) **Payer les – s cassés** Tazmin-i zarar ve ziyan etmek. || **Recevoir à la fortune de** – Teklifsizce kabul etmek, birlikte çorba içmek. || – **pourri** Birkaç cins etten mürekkep yemek, türlü. ◆ Muhtelif havalardan mürekkep şarkı. ◆ Muhtelif fikralardan mürekkep kitap vesâire. || – **au noir** Karışık, muzlim, müzebzeb. || – **à** Bir şey koymaya mahsus kap: – **à beurre** Tereyağı koymaya mahsus kap. || – **de** Bir şeyle dolu kap: – **de beurre** Tereyağı dolu kap, bir kap dolusu tereyağı. || – **de chambre** Oturak. || **Découvrir le – aux roses** Âşıkane bir şeyin, bir entrikanın esasını keşfetmek. || – **de vin** Rüşvet, bahşiş. || (as.) – **à feu** El ile atılan peşrev.

Potable [s.] İçilebilir, kabil-i şürb. || (mec.) Erimiş, mâyi.

Potache [imz.] Ahmak mektep şâkirdi.

Potage [imz.] İçine ekmek veya sâir mevadd-ı mugaddiye konulan çorba, sebze çorbası veya tirit. ◆ Her günkü şey. || **Relevé de –** Çorbadan sonra verilen yemek. || **Pour tout** – Yalnız, hiç başka bir şey olmaksızın.

Potager [imz.] Sebze ve meyve bahçesi, bostan.

Potager,ère [s.] Sebzeye müteallik, sebzeye mahsus; **Plantes – ères** Sebzevat.

Potasse [ims.] (k.) Pek muhrik bir madde-i sulbiye, humz-ı potas.

Potassium [imz.] (*omm*) (k.) Potastan çıkarılan bir cism-i basit-i madenî, potasyum.

Pot-au-feu [imz.] Tencereye konmak üzere hazırlanmış et ki ekseriya sebze ile karışık olur, sebzeli et. ◆ Âdi şey. ◆ Sırf hayat-ı aileye vakf-ı nefs etmiş adam. (cm.: des *pots-au-feu.*)

Pot-bouille [ims.] Evde her zaman yenen yemek. || (mec.) Gayret ve mesai neticesinde hâsıl olan iş. || **Faire – avec quelqu'un** Birisiyle bir aile teşkil etmiş gibi yaşamak.

Pot-de-chambre [imz.] Lâzımlık, oturak. (cm.: des *pots de chambre*).

Pot-de-vin [imz.] Bahşiş, kahve parası. (cm.: des *pots-de-vin*).

Pote [s.] **Main** – Pek kalın veya şişkin el.

Poteau [imz.] Direk, kazık. || (mec.) Gayr-ı müteharrik, sabit şey. ◆ İri ve biçimsiz bacak. || – **télégraphique** Telgraf direği. || – **d'amarrage** Palamarlık, baba, palamar postası.

Potée [ims.] Bir tencere veya çanak dolusu. ◆ Birçok miktarda şey. ◆ Dökmeci kumu ki kalıp yapılır. ◆ Cilâ için zımpara tozu.

Potelé,e [s.] Tombul.

Potelet [imz.] Küçük direk, sırık, kazık.

Potence [ims.] Ağır şeyler asmak üzere bâlâsı müselles şeklinde direk. ◆ Darağacı. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Destek. ◆ Asma, salb. || Gibier de – Asılacak adam, ipten kazıktan kurtulmuş adam. || – d'embarcation Falaka sehpası.

Potentat [imz.] Büyük devlet hükümdarı.

Potentialité [ims.] (fls.) Bi'l-kuvve mevcudiyet.

Potentiel,le [s.] (fls.) Bi'l-kuvve mevcut. || Énergie – le Kudret-i mekniye. || (t.) Yavaş yavaş yakan ilaç ve yakılara ıtlak olunur, kâvî-i batî. || (sr.) İktidarî: Verbe – Fi'l-i iktidarî. || – électrique Mıtmar-ı elektrikî, kuvve-i fâile-i elektrikiye. || – magnétique Mıtmar-ı mıknatısî.

Potentiellement [h.] (fls.) Bi'l-kuvve.

Poterie [ims.] Çanak çömlek ve emsali şeylere dair mamulât. ◆ Çömlekçilik.

Poterne [ims.] (as.) Bir hendeğe açılır gizli istihkâm kapısı ve yolu.

Potiche [imz.] Çin ve Japon porseleni, çini. ◆ Bu çininin camdan ve resimli kâğıttan mamul taklidi.

Potichomanie [ims.] Resimli kâğıtla camdan Çin ve Japon çinisi taklidini yapmak sanatı ve merakı.

Potier [imz.] Çömlekçi.

Potin [imz.] Sarı bakırla kırmızı bakır halîtası. ◆ Çekiştirme, fasl, zemm.

Potion [ims.] (t.) Azar azar içilen ilaç, şurup.

Potiron [imz.] Helvacı kabağı. || – jaune Bal kabağı.

Potologie [ims.] Meşrubat hakkında kitap.

Potron-jaquet yahut Patron-jaquet veya Patron-minet [imz.] Dès le – Sabah karanlığından, ale's-seher.

Pou [imz.] Bit, kehle. (cm.: des *poux*).

Pouacre [i. - s.] Bitli. ◆ Pis, murdar.

Pouah! [hd.] İkrah makamında kullanılır, poh!, puf!

Pouce [imz.] İlk, ayağın baş parmağı, ibham. ◆ Kademin on ikide biri, parmak (takriben 27 milimetre). || Mettre les – s Birçok vakit mukavemetten sonra teslim olmak. || Sur le – Aceleten, ayak üzere. || Se mordre les – s Nâdim olmak. || Lire du – Dikkatsizce, yaprakları acele acele çevirerek okumak. || Tourner ses – s Vaktini işsizlikle geçirmek. || Jouer du – Para saymak, te'diye etmek. || Donner le coup de – Boğmak.

Poucettes [ims. - cm.] Mücrimlerin baş parmaklarını bağlamaya mahsus ip veya zincirden mamul kelepçe.

Poucier [imz.] Baş parmağa geçirilmeye mahsus maden veya meşinden yüksük.

Pou-de-soie [imz.] Üzeri tozlu ve taneli gibi duran ipek kumaş. (cm.: des *pou-de-soie*.)

Pouding [imz.] (*pou-dingh*) Kuru üzümle yapılan İngiliz tatlısı, puding. (*Plum-pudding* dahi denilir.)

Poudingeu [imz.] Tabii bir çimento ile birbirine kaynamış çakıllardan mürekkep kaya.

Poudre [ims.] Toz, gubar. ◆ Kurutulup dövülmüş ilaç, toz, sefuf, meshuk. ◆ Yazıyı kurutmaya mahsus toz, rîk. ◆ Kadınların saçlarına ve yüzlerine sürdükleri toz, pudra. ◆ Barut. || – inpalpable Gayet ince toz. || Faire mordre la – Yıkmak. || – à canon Muharebe. || – sans fumée Dumansız barut. || – de chasse Av barutu. || – à caillou İri taneli çakıl barutu. || – d'obus Obüs barutu. || – de perlimpinpin Tabâbet iddiasında bulunan cahillerin sattıkları tesirsiz ilaç.

Poudrement [imz.] Pudralama.

Poudrer [ft.] Pudra sürmek. ◆ Rîk dökmek. ◆ Tozlandırmak.

Poudrerie [ims.] Barut fabrikası, baruthâne.

Poudrette [ims.] Kuru gübre, fışkı.

Poudreux,se [s.] Tozlu. || Pied – Serseri. ◆ Firari nefer. ◆ Pazar pazar dolaşan satıcı, çerçici.

Poudrier [imz.] Barut imal eden adam, barutçu. ◆ Rîk-dân. (Bu ikinci mânâ ile *poudrière* dahi denilir.)

Poudrière [ims.] Barut mahzeni, baruthâne. ◆ Rîk-dân. ◆ Barut mahfazası, barutluk.

Poudroyer [ft.] Toz ile doldurmak. (Az kullanılır.) ◆ Toz hâline getirmek. (Eskidir.) = [fl.] Toz manzarasını kesb etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pouf [hd.] Bazı şeylerin düşerken çıkardıkları sesi tasvir eder, pat. = [imz.] Yalandan tantanalı şey. || **Faire un** – Borçları vermemek için hafiyen kaçmak. = [s.] İşlenirken dağılan gevşek (taş vesâire).

Pouf [imz.] Yuvarlak ve alçak iskemle.

Pouffer [fl.] – **de rire** Kahkaha ile gülmek.

Pouffiasse [ims.] Fahişe, murdar, pis kadın.

Pouille [ims.] Şetm ile karışık tevbih, tahkir. (Bilhassa cem'i müsta'meldir.)

Pouillé [imz.] Meâbide ait evkaf ve emlâk cetveli.

Pouiller [ft.] Bitlemek, bitlerini kırmak. ◆ Sövmek. || **Se** – Bitlenmek. ◆ Sövüşmek.

Pouillerie [ims.] Hastaneye giren fukaranın elbiselerini hıfzetmeye mahsus oda. || (mec.) Pis mahal. ◆ Sefalet.

Pouilleux,se [i. - s.] Bitli. ◆ Sefil ve miskin adam.

Poulailler [imz.] Tavuk kümesi. ◆ Yumurta satmaya mahsus küçük araba, yumurtacı arabası. ◆ Tavukçu.

Poulain [imz.] Tay. (*Poulin* dahi yazılır.)

Poulaine [ims.] (bhr.) Geminin önündeki sivri mahalli, burun. ◆ Ucu bükülmüş ayakkabı.

Poularde [ims.] Semiz piliç.

Poule [ims.] Tavuk, decâce. || – **faisane** Dişi sülün. || – **d'Inde** Dişi hindi. || – **d'eau** Su kuşu, angut. || (mec.) – **mouillée** Tavuk gibi korkak. || – **laitée** Azimsiz, metanetsiz, gevşek adam. || **Fils de la** – **blanche** Her şeyden gayet bahtiyar adam. || **Vendre la** – **au renard** Muhafaza ve himaye edilecek bir şeye hıyanet etmek. || **Avoir la chair de** – Soğuktan veya korkudan titremek.

Poule [ims.] Bir nevi bilardo oyunu. ◆ Herkesin oyuna koyduğu akçe ve bu akçelerin mecmûu.

Poulet [imz.] Piliç; **Mon** – Kuzum, yavrum, elmasım. ◆ Muhabbetnâme, nâme, aşk ve alaka nâmesi. || – **d'Inde** Hindi palazı, ve (mec.) ahmak, alık adam. ◆ Beygir.

Poulette [ims.] Ufak tavuk, dişi piliç. || **Ma** – **!** Kuzum, yavrum, elmasım. ◆ Yumurtalı yemek terbiyesi.

Poulevrin [imz.] (mr. Pulvérin.)

Pouliche [ims.] Üç yaşını tecavüz etmemiş kısrak, tay.

Poulie [ims.] Makara. || – **mobile** Müteharrik makara. || – **fixe** Sabit makara. || **Système de** – Makara terkibi. || – **folle** Kule makarası. || **Axe d'une** – Bir makaranın mili. || **Caisse de** – Makara deliği. || – **double** İki dilli makara. || – **triple** Üç dilli makara. || – **à un** Kanca makarası. || – **à émérillon** Kordonlu makara. || **Joue d'une** – Makara tablası. || **Essieu d'une** – Makara köşesi.

Poulieur [imz.] Makara yapan, makaracı.

Pouliner [fl.] (Kısrak hakkında) Doğurmak.

Poulinière [sms.] **Jument** – Döl yetiştirmeye mahsus kısrak, damızlık kısrak.

Pouliot [imz.] (nb.) Na'na (nane) cinsinden yarpuz, habak, fûtenc, denilen nebat.

Poulot [imz.] İri ve semiz küçük çocuk, toraman.

Poulpe [ims.] Ahtapot. ◆ (mr. Pulpe.)

Pouls [imz.] (*ls* okunmaz) Nabız. || **Se tâter le** – Müsabakaya teşebbüs etmezden evvel kendi kuvvetini denemek. || **Le** – **lui bat** Korkuyor.

Poumon [imz.] Akciğer, rie. || **Respirer à pleins** – **s** İri iri nefes almak. || **User ses** – **s** Bağırmaktan yorulmak.

Poupard [imz.] Kundaktaki iri ve semiz çocuk. ◆ İri bebek. ◆ Uzun uzun tasarlanmış bir sirkat.

Poupart [imz.] Yengeç, pagurya.

Poupe [ims.] Geminin kıçı, pupa. || **Couronnement de la** – Geminin kıç küpeştesi üstü. || **Avoir le vent en** – İşi doğru olmak, işini yoluna koymuş olmak.

Poupée [ims.] Bebek, kukla. ◆ Elbise ve şapkaların vaz' ve tecrübesine mahsus alçıdan baş veya cisim. ◆ Âlüfte. || (mec.) Kukla gibi pek süslü adam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Poupin,e [s.] Küçük ve güzel. ◆ Gayet süslü.

Poupon,ne [i.] Ablak çehreli delikanlı veya kız.

Pour [hc.] İçin, berây, li-ecl: – **vous** Sizin için; – **s'amuser** Eğlenmek için, li-ecli't-tenezzüh. ◆ Sebebinden, dolayı, ötürü: **Punir les pères – les fautes des enfants** Oğulların kabahatlerinden dolayı pederleri muâheze etmek. ◆ Yerine, bedel: **Partir – un autre** Başkası yerine gitmek. ◆ Hakkında: **La tendresse d'une mère – ses enfants** Bir validenin evlatları hakkındaki şefkati. ◆ Göre: **Enfant grand – son âge** Sinnine göre büyük çocuk. ◆ Gibi: **Laissé – mort** Ölü gibi bırakılmış, ölü zannolunarak bırakılmış. ◆ ile: **– vingt francs** Yirmi frank ile, yirmi franga mukabil. ◆ -e, -ye karşı: **Remède bon – la fièvre** Sıtmaya iyi ilaç. ◆ Gelince, kalırsa: **– moi** Bana gelince, bana kalırsa. ◆ Mükâfaten: **– le bien que je fais** Yaptığım iyiliğe mükâfaten. ◆ Müteveccihen: **Il est parti – l'Orient** Memâlik-i şarkiyeye müteveccihen hareket eyledi. || **– lors** O hâlde, öyle ise. || **– que** Ki, tâ ki. || **– peu que** Velev cüzi olsun. = [imz.] Lehinde bulunuş: **Le – et le contre** Leh ve aleyh.

Pourboire [imz.] Bahşiş, kahve parası.

Pourceau [imz.] Domuz, hınzır. || (mec.) **– d'Épicure** Zevk u safâ ve sefâhete dalmış adam.

Pourchasser [ft.] Hırs ve şiddet ve ısrarla takip etmek veya aramak. ◆ Ele geçirmeye çabalamak. ◆ Taciz, tasdi' etmek.

Pourfendeur [imz.] Kılıç ile iki parça eden adam, kabadayı.

Pourfendre [ft.] Kılıçla bir vuruşta iki parça etmek.

Pourlécher (se) [fv.] Dil ile dudaklarını yalamak, yalanmak.

Pourparler [imz.] Müzakere, mükâleme.

Pourpier [imz.] Semiz ot, baklatü'l-hamka'.

Pourpoint [imz.] Fransızların vaktiyle giydikleri bir nevi nîm-ten veya yelek. ◆ Erkek (kadın mukabili olarak). || **Moule du** – Hayat.

Pourpre [ims.] Erguvan boya. ◆ Erguvan renginde kumaş. || (mec.) Hükümdarlık. || **La – romaine** Kardinallik. = [imz.] Erguvanî renk, levn-i ercüvânî. ◆ Bu boyayı veren sedef, firfir. || (t.) Cildin üzerine kırmızı lekeler çıkmasını mûcip bir nevi tehlikeli hastalık, dâü'l-firfir. || (syd.) Nâime-i mercûlü'l-batnî zü'l-galsamati'l-muştî fırkasından kırmız-ı bahrî denilen bir nevi helezon.

Pourpré,e [s.] Erguvan renginde, erguvanî. || (t.) **Fièvre – e** Cildin üzerine ufak kırmızı lekeler çıkmasını mûcip bir nevi tehlikeli sıtma, hummâ-yı firfirî.

Pourprier [imz.] Erguvan boyasını veren sedefin içinde yaşayan hayvan-ı nâim, firfir.

Pourpris [imz.] Avlu. (Hemân yalnız şu tabirde müsta'meldir:) **Les célestes** – Semâvat.

Pourquoi [hr. - hc.] Niçin? Ne için? ◆ Bunun için. || **C'est** – İşte bu sebebe mebnî, bunun için. = [imz.] Sebep, mûcip. ◆ Soruş, sual.

Pourri,e [s.] Çürümüş, çürük, münfesih. || (mec.) Mülevves. ◆ Ahlaksız. || **Temps** – Rutubetli ve muzırr-ı sıhhat hava. = [imz.] Çürümüş, çürük.

Pourrir [fl.] Çürümek, tefessüh etmek. || (mec.) Bozulmak. ◆ Çok yaşamak. = [ft.] Çürütmek. || (mec.) Bozmak, tağyir etmek.

Pourrissage [imz.] Kâğıt imali için paçavra vesâirenin çürüttürülmesi.

Pourrisoir [imz.] Kâğıt imaline yarayan paçavraların çürüttürülmesine mahsus mahal.

Pourriture [ims.] Çürüme, tefessüh, fesha. || (t.) **– d'hôpital** Hastanede hâsıl olan bir nevi ayak kangreni, fesha-i bîmâristan.

Poursuite [ims.] Kovalama, takip. ◆ Arkasına düşme, ısrarlı talep, sa'y ve ikdam. ◆ Birinin aleyhinde ikame-i dava. = [cm.] Takibat, taharriyat. || **– s judiciaires** Takibat-ı adliye, takibat-ı kanuniye. || **– s civiles** Takibat-ı hukukiye. || **– s pénales** Takibat-ı cezaiye. || **– s criminelles** Takibat-ı cinâiye.

Poursuivant [imz.] Bir şeyin arkasına düşen, kovalayan, ısrarla talep ve takip eden adam,

TÜBA TÜRK DİL KURUMU VE TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

muakkib. ◆ Birinin aleyhine ikame-i dava eden adam, müddeî.

Poursuiveur [imz.] Takip etmek itiyadında bulunan adam, muakkib.

Poursuivre [ft.] (*Suivre* gibi tasrif olunur.) Kovalamak, arkasına düşmek, takip etmek. ◆ Musırrâne talep etmek. ◆ Devam etmek. ◆ Söz söylemekte devam eylemek. ◆ Birinin aleyhine ikame-i dava etmek. ◆ Musallat olmak, rahat bırakmamak. || – **sa pointe** Vazifesinde devam ve ikdam etmek.

Pourtant [h.] Bununla beraber, maahâzâ, hâl böyle iken.

Pourtour [imz.] Çevre, daire. ◆ Bir şeyin dâiren-mâ-dâr mesafesi.

Pourtraire [ft.] Vazifesini yapmak.

Pourvoi [imz.] (hk.) Temyiz-i dava. || – **en grâce** Cezanın af veya tahfifi için hükümdardan olunan istid'â, af istirhamı. || Temyiz-i dava. || **Rejeter le** – Temyiz istid'âsını reddetmek.

Pourvoir [fl.] (*Voir* gibi tasrif olunup, yalnız sîga-i istikbaliyesiyle sîga-i şartiyesi *je pourvoirai* ve *je pourvoirais* olur.) Hazırlık görmek, tehyie ve tedarik etmek. ◆ Kâfi olan şeyi tedarik etmek. ◆ Nasb ve tayin etmek. = [ft.] Malzemeyi tedarik etmek, teçhiz etmek. ◆ Kayırmak. ◆ Hâlini ıslah veya istikbalini temin etmek. ◆ Donatmak, tezyin etmek, tayin etmek. || – **en appel** İstînaf-ı dava etmek. || – **en cassation** Temyiz-i dava etmek. || – **en conseil d'État** Şûra-yı devletçe temyiz-i dava etmek. || **Se** – Kendi için tedarik etmek, edinmek. ◆ Bir karar aleyhine istînaf etmek.

Pourvoirie [ims.] Erzak ve levâzımat ambarı. ◆ Bu erzak ve levâzımatın tedarikine memur heyet.

Pourvoyeur [imz.] Bir dairenin erzak ve levâzımatını veren müteahhit. ◆ Vekilharç.

Pourvu que [hr.] Elverir ki, şu şartla ki, beşart-ı an ki.

Poussa yahut **Poussah** [imz.] Porselenden mamul kaba Çin heykel ve resmi.

Pousse [ims.] Sürme, çıkma: **La – des dents** Diş sürmesi, diş çıkması. || (nb.) Filiz, sürgün. ◆ Nefes darlaşmasını mûcip bir nevi beygir hastalığı, ayıklama. ◆ Şarabın bozulup bulanması.

Pousse [ims.] Toz hâline getirilmiş zahîre. ◆ Bazı zahâire karışık toz.

Pousse-café [imz.] Kahveden sonra içilen bir kadeh iksir. (cm.: des *pousse-café*).

Pousse-cailloux [imz.] Piyade neferi.

Poussée [ims.] İtme, kakma, dürtme. ◆ Sürme, filizlenme. ◆ Kuvve-i teb'îdiye, kuvve-i dâfia. || – **des liquides** Sevk-i mâiyat. || (t.) İndifâ', [?]. || – **des terres** Tazyik-i türab.

Pousse-pied [imz.] Bir nevi sedef. (Anatife dahi denilir.)

Pousser [ft.] İtmek, kakmak, dürtmek. ◆ Sürmek, ilerletmek, vardırmak. ◆ Açmak, tevsi' etmek. ◆ Vermek, hâsıl etmek. ◆ İzhar etmek, çıkarmak. ◆ Muvaffakiyetine hizmet etmek. ◆ Terakki ettirmek. ◆ Temdin etmek. ◆ Uzatmak, mecbur etmek. || – **à bout** Kızdırmak. ◆ Cevap veremeyecek hâle getirmek. ◆ İfrata vardırmak. || – **la porte** Kapıyı kapamaksızın kapanmış gibi durmak üzere etmek. || – **reconnaissance** Bir yeri tetkik ve muayene etmek. || – **trop loin** Hadd-i itidalin haricine çıkarmak. || **Poussant plus loin** Daha ilerisine giderek, geçerek. || – **des cris** Bağırmak. || – **des soupirs** İçini çekmek. = [fl.] Bitmek, çıkmak, filizlenmek, sürmek. ◆ Gitmek, varmak. ◆ Devam etmek, ısrar etmek. || – **à la roue** Yardım etmek.

Poussette [ims.] Bir nevi çocuk oyunu.

Poussier [imz.] Toz: – **de charbon** Kömür tozu. ◆ Otel yatağı.

Poussière [ims.] Toz, gubar. ◆ Gösteriş, âlâyiş. ◆ Âdi hâl, bayağı hâl. ◆ Âdi, ehemmiyetsiz şey. || **Réduire en** – Büsbütün perişan etmek. || **Mordre la** – Muharebede maktulen ölmek. || (nb.) – **fécondante** (mr. Pollen.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Poussiéreux,se [s.] Tozlu, tozla mestur.

Poussif,ve [s.] *Pousse* denilen illete müptelâ beygir, ayıklamalı. || (mec.) Nefes darlığına müptelâ adam.

Poussin [imz.] Civciv. ◆ Küçük çocuk.

Poussinière [ims.] Civciv kafesi, yuvası. ◆ Beyne'l-avam Süreyya'ya verilen isimdir. (mr. Pléiades.)

Poussoir [imz.] Saatin çalması için basılan düğme.

Poutre [ims.] Döşeme kirişlerini tutan taban.

Poutrelle [ims.] Küçük kiriş, putrel. || – **en fer** Demir putrel, demir kiriş. || – **de guindage** Rapt veya bağ kirişi.

Pouture [ims.] Hayvanatın kepek vesâire ile semirtilmesi.

Pouvoir [ft.] (Tasrifi: *Je peux* ou *je puis*, *tu peux*, *il peut*, *nous pouvons*, *vous pouvez*, *ils peuvent*; *je pouvais*; *je pus*; *je pourrai*; *je pourrais*; *que je puisse*; *que je pusse*; *pouvant*; *pu,e*). Muktedir olmak. ◆ Gücü yetmek, iktidarı olmak. || – **faire** Yapabilmek. || **Ne pas** – **faire** Yapamamak. || – **aux moyens** Vesâitini istihzar etmek. || **Se** – Mümkün olmak: **Cela ne se peut pas** Bu mümkün değildir. || **Si faire se peut** Mümkün ise.

Pouvoir [imz.] Kuvvet, iktidar. ◆ Hüküm, hükûmet. ◆ İtibar, nüfuz. ◆ Mezuniyet, murahhasiyet, daire-i salâhiyet. ◆ Hak ve salâhiyet-i kanuniye. ◆ Hassa: **L'air a le** – **de renouveler le sang** Havanın kanı temizlemek hassası vardır. ◆ Nüfuz, tesir. ◆ Tasarruf, temellük, yed-i iktidar. || – **exécutif** Kuvve-i icraiye, kuvve-i tenfiziye. || – **judiciaire** Kuvve-i adliye, kuvve-i kazaiye. || – **temporel** Hükûmet-i mülkiye, hükûmet-i cismâniye. || – **spirituel** Hükûmet-i rûhâniye. || – **discrétionnaire** Bazı mahâkim rüesâsının bazı ahvâlde kendi rey ve iradetlerine göre karar vermek üzere olan hak ve salâhiyetleri. || **Être au** – Mevki-i iktidarda bulunmak. || **Arriver au** – Mevki-i iktidara geçmek. || **Pleins** – **s** Mezuniyet-i kâmile. || **Fondé de** – Murahhas, vekil. = [cm.] Hak, salâhiyet, mezuniyet.

Pouzzolane [ims.] Arazi-i bürkâniyede çıkan madeni kireç. ◆ Deniz çimentosu.

Pragmatique [s.] Nazariyatını tetkik-i vekayi üzerine bina eden, tetkik-i vekayi üzerine müesses. || **Sanction** – yahut = [ims.] **La** – Umur-ı mezhebiyeye ve idare-i rûhâniyeye müteallik nizamnâme.

Prairial [imz.] Fransa'da bir vakit 20 Mayıstan 18 Hazirana kadar olan dokuzuncu ay.

Prairial,e [s.] (nb.) Çayırda yetişen, mercî.

Prairie [ims.] Çayır, merc, çemenzar. || – **artificielle** Yonca vesâir otların tohumları ekilmekle hâsıl olan çayır, merc-i suni.

Praline [ims.] Badem şekeri.

Praliner [ft.] Şekerle kavurmak.

Prame [ims.] Altı düz küçük gemi.

Praticabilité [ims.] Yapılabilme, kabiliyet-i imal ve icra. ◆ Kabiliyet-i tatbik. ◆ İşlenebilme, kullanılabilme.

Praticable [s.] Yapılabilir, mümkinü'l-imal, kabil-i icra. ◆ İşlenebilir. ◆ İşlek. || Kabil-i mürur u ubur. || **Chemin** – Mürur u uburu kabil olan tarik. ◆ Kullanılabilir, kullanışlı. ◆ İşe yarar, söz anlar. ◆ Kabil-i muvâneset. ◆ Tiyatro sahnesinde perdede musavver olmayıp hakiki olan (kapı ve pencere vesâire).

Praticien [imz.] Bir fen ve sanatın ameliyat cihetini iyi bilen adam, amelî, ehl-i tecrübe. ◆ Bir sâni' tarafından işlenecek işi tehyie eden işçi.

Pratiquant,e [s.] Ahkâm ve evâmir-i diniye ile âmil olan.

Pratique [ims.] Bir fen ve sanatın ameliyat cihetî, ameliyat. ◆ Fiil, amel, işleme. ◆ İcra, tatbik. ◆ Âdet. ◆ Tecrübe, alışma, mümârese. ◆ Müşteri. || **Avoir une bonne** – Müşterisi çok olmak. ◆ Entrika, hile, desise, dolap. ◆ İş, meşguliyet. || (bhr.) Pratika: **Recevoir** – Pratika almak. || **Admettre en libre** – Sefineye pratika vermek. ◆ Mahâkim ve umur-ı adliye ve fıkhiyeye mahsus usul-i

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

kitâbet, sakk. || Termes – s Istılahat-ı kanuniye ve nizamiye. || Mettre en – Kuvveden fiile getirmek, mevki-i icraya koymak. = [cm.] A'mâl-i diniye, a'mâl-i sâliha. = [s.] Ameliyata müteallik, amelî, nazarînin zıddı.

Pratique [ims.] Kukla oynatanların seslerini tebdil için ağızlarına koydukları teneke düdük.

Pratiquement [h.] Amelî olarak, ameliyatça, ameliyatla. ◆ Bilfiil, fiilen.

Pratiquer [ft.] İşlemek, fiile getirmek. ◆ İcra etmek. ◆ Yapmak, imal etmek, açmak. ◆ Daima münasebette bulunmak. ◆ Para vesâire ile celp ve iğfal etmek.

Pré [d.] İleri ve evvel mânâsıyla kelimat-ı mürekkebede bulunur Latince bir lafızdır: "Prévoir Evvelden derk ve fehm etmek" gibi.

Pré [imz.] Çayır, çimen. ◆ Düello için tayin olunmuş mahal. ◆ Kürek mahkûmlarının gönderildiği yer, kürek.

Préachat [imz.] Satın alınan şeyi tesellüm etmeden evvel fiyatını te'diye.

Préacheter [ft.] Kanunen mevki-i füruhta vaz' tarihinden evvel satın almak. ◆ Satın alınan bir şeyi tesellüm etmeden evvel fiyatını vermek.

Préalable [s.] En evvel söylenilecek yahut yapılacak veya düşünülecek, evvel, mukaddem. || Question – Sâir mevaddan evvel müzakere olunacak madde, madde-i mukaddeme. || Demander, reclamer la question – Bir teklifin reddi ile sâir müzakere olunacak mevaddın tetkikini talep etmek. || Étude – Tahsil-i iptidâî. || Avis – Evvelce olunan ihtar. || Au – En evvel, iptidâ-yı emrde, evvel-be-evvel.

Préalablement [h.] En evvel, iptidâ-yı emrde, evvel-be-evvel.

Préambule [imz.] Mukaddime, dibâce. || – d'une loi Mukaddime-i kanun. || – d'un traité Ahitnâme mukaddimesi. || (mec.) Lüzumsuz söz, beyhûde tatvil-i makal.

Préau [imz.] Manastır avlusu. ◆ Hapishane ve zindan avlusu. ◆ Mektepte şâkirdanın yağmurlu havada gezip teneffüs etmelerine mahsus üstü örtülü mahal.

Prébende [ims.] Muhassas îrad.

Prébendé [imz.] Muhassas îradı olan.

Prébendier [imz.] Bir rütbe-i mahsusayı hâiz rahip.

Précaire [s.] Bir mezuniyet veya müsamaha sayesinde olan. ◆ Müstear. || Nom – Nâm-ı müstear. ◆ Gayr-ı sabit, muvakkat, kararsız.

Précairement [h.] Müstear bir suretle. ◆ Mezuniyet ve müsaadeye müstenid olarak. ◆ Sebatsızlıkla, kararsızlıkla, muvakkaten, gayr-ı sabit olarak.

Précaution [ims.] Tedbir, ihtiyat. ◆ İhtiraz, hazer, sakınma. ◆ İntibah. || Mesures de – Tedâbir-i ihtiyatiye.

Précautionné,e [s.] Tedbirli, ihtiyatlı.

Précautionner (se) [fv.] Tedbirli ve ihtiyatlı davranmak. ◆ Sakınmak, ihtiraz etmek.

Précautionneux,se [i. - s.] İhtiyata çok riâyet eden adam, ihtiyatlı.

Précédemment [h.] Evvelce, mukaddemâ, ânifen.

Précédence [ims.] Takaddüm, mukaddemiyet.

Précédent,e [s.] Diğer bir şeyden evvel olan, mukaddem, sâlif, selef, sâbık. = [imz.] Delil ve numûne ittihaz olunabilir ahvâl ve vukuat, emsal, mesbuk. || Créer un – Emsal olmak. || – légal Emsal-i kanuniye, kaide-i mukaddeme-i kanuniye. || Mauvais – Su-i emsal. || Sans – Emsali sebk etmemiş olan, emsali gayr-ı mesbuk.

Précéder [ft. - fl.] Önden yürümek. ◆ İlerisinde, önünde mevzu' bulunmak. ◆ İleride bulunmak, takaddüm etmek, sebk etmek. ◆ Daha evvel vâki olmak, mukaddem olmak.

Préceinte [ims.] (bhr.) Gemiyi ihâta eden kaplama.

Précepte [imz.] Kaide, nizam. ◆ Hüküm, emir, tembih, vesâyâ. ◆ Hatt-ı harekete ait

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

bir kaideyi, bir ders-i ahlakîyi hâvi düstur, cümle. || Les – s d'une religion Bir mezhebin akaidi.

Précepteur [imz.] Muallim, mürebbi. ◆ Yol gösterici, öğretici, rehber.

Préceptoral,e [s.] Muallim ve mürebbiye mensup ve müteallik olan. (cmz.: *préceptoraux*).

Préceptorat [imz.] Muallimlik, mürebbilik.

Précession [ims.] – des équinoxes Arzın itidâleyn noktalarındaki hareket-i ric'iyesi.

Prêche [imz.] Protestan rahiplerinin mabedde ettikleri yemin.

Prêcher [ft.] Vaaz ve nasihat etmek. || (mec.) İhtar ve tavsiye etmek. ◆ Teyit ve iddia etmek. = [fl.] – d'example Numûne-i imtisal olmak. || – dans le désert Nesâyihine havale-i sem'-i itibar edilmemek. (Bizde "ok meydanında buhur yakmak" tabiri buna muadil olabilir.)

Prêcheur [imz.] Vaiz. ◆ Gaybdan haber veren, kâhin. ◆ Nâsıh, nezir.

Précieuse [ims.] Ca'lî tavır ve hareketli ve sahte nazlı kadın.

Précieusement [h.] Büyük kıymet ve itibar ile. ◆ Pek çok dikkat ve ihtimamla. ◆ Sahte etvar ve naz ile.

Précieux,se [s.] Pahalı, kıymetli, zî-kıymet, kıymettar, girân-bahâ. ◆ Sevgili, aziz. ◆ Garip, tuhaf. || (mec.) Sahte, gayr-ı tabii, tasannu'lu, taklit, ca'lî.

Préciosité [ims.] Sahte tavır ve hâl, naz, cilve, ca'lî vaziyet. ◆ Tekellüf ve tasannu'lu üslup.

Précipice [imz.] Uçurum, yar. || (mec.) Musibet, harabiyet, felaket, perişanlık. ◆ Varta-i helak, mühlike.

Précipitamment [h.] Acele ile, aceleten, ale'l-fevr.

Précipitant [imz.] (k.) Bir mâyinin içinde münhal olan bir cismi ayırıp teressüb ettiren ecsama ıtlak olunur, müressib.

Précipitation [ims.] Uçuruma atma (nadir kullanılır), acele, tehâlük. || (k.) Bir mâyide münhal bulunan bir cismin ayrılıp dibe çökmesi, teressüb. || – s aqueuses Teressübat-ı mâiye.

Précipité [imz.] (k.) Tortu, rüsub. || – blanc Rüsûb-ı beyaz. || – arboressent Rüsub-ı müteşeccir.

Précipiter [ft.] Pek yüksek bir yerden aşağıya atmak, uçurmak. ◆ Ta'cil ve tesri' etmek. ◆ Teressüb ettirmek, çöktürmek. ◆ Giriftar etmek, duçar etmek. || (k.) Bir cismi münhal bulunduğu mâyiden ayırmak, tersib etmek. || Se – Yüksek bir yerden atlamak, kendini aşağıya atmak. ◆ Hücum etmek, şiddetle üzerine varmak. ◆ Çökmek, teressüb etmek.

Préciput [imz.] (*t* okunmaz) (hk.) Bir miras veya vasiyete hisse-mend olan adamın hisse-i irsiyeden fazla olarak almaya me'zun olduğu şey. || – conventionnel Nikâh mukavelenâmesinde zevceynin birbirine vasiyeti. ◆ Bi'l-iştirak zevceyne ait emvâlden beherinin alabildiği miktar.

Précis [imz.] Mücmel, muhtasar, mûcez kitap. ◆ Hülâsa, icmal.

Précis,e [s.] Muayyen, mahdut, kati. ◆ Tam, sahih. ◆ Münakkah.

Précisément [h.] Tam, tamamıyla, hakkıyla. ◆ Elbette. ◆ Bilhassa.

Préciser [ft.] Tayin ve tahsis etmek, tasrih etmek, kati ve sarih surette beyan etmek.

Précision [ims.] İhtisar, îcaz. ◆ Dikkat. ◆ Temyiz. ◆ Sıhhat-i tâmme. || Avec – Kemâl-i vuzuh ile. || Instruments de – Âlât-ı müdekkike, mi'yar aletler. || – de tir Sıhhat-i isabet, sıhhat-i endaht. || Balance de – Mizan-ı müdekkik. = [imz.] – de style Vuzuh.

Précité,e [s.] Sâlifü'z-zikr, ânifü'l-beyan.

Précoce [s.] Vaktinden evvel yetişmiş, mevsimsiz, turfanda. || Enfant – Vaktinden evvel doğan çocuk, hadîc. ◆ Vakt-i münasibinden evvel vuku bulmuş. ◆ Sinnin icap ve müsaadesinden ziyade büyümüş veya açılmış (çocuk).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Précocement [s.] Vaktinden evvel, vakitsiz ve mevsimsiz olarak.

Précocité [ims.] Vaktinden evvel yetişme, turfandalık, vakitsizlik, mevsimsizlik. ◆ Mekbur, hidâc. ◆ Vakt-i münasibinden evvel vuku bulma.

Précompter [ft.] Hesaptan tenzil etmek, tenzil olunacak miktarları evvelden hesap etmek.

Préconception [ims.] (fls.) Bilâ-tetkik evvelce zihinde peydâ edilen fikir.

Préconcevoir [ft.] Bir şey hakkında kable't-tetkik bir fikir peydâ etmek.

Préconçu,e [s.] Kable't-tetkik zihinde tevellüd ve takarrür etmiş.

Préconisation [ims.] İfrat derecede medh ü senâ. ◆ Bir piskoposluğa tayin olunan adamın tasdik-i ehliyeti.

Préconiser [ft.] İfrat ve mübalağa ile methetmek. ◆ Pek ziyade iltizam etmek. ◆ Bir piskoposluğa tayin olunan adamın ehliyetini tasdik etmek.

Préconiseur [imz.] İfratla metheden adam, senâ-hân.

Précordial,e [s.] (t.) Kalbin civarına müteallik, mücâvirü'l-kalb. (cm.: *précordiaux*).

Précurseur [imz.] Müjdeci, mübeşşir. = [s.] Mu'lin, dâll.

Prédécéder [fl.] Bir diğerinden evvel vefat etmek.

Prédécès [imz.] (*s* okunmaz) (hk.) Bir diğerin vefatından evvel vâki olan vefat.

Prédécesseur [imz.] Selef. ◆ Eslâf, ecdat.

Prédestination [ims.] Kader, mukadder, kaza. ◆ Sulehânın saadet-i ebediyeye takdiri.

Prédestiné,e [i. - s.] Saadet-i ebediyesi mine'l-ezel mukadder olan.

Prédestiner [ft.] Saadet-i ebediyesini mine'l-ezel takdir etmek. ◆ Kaza ve kaderle tayin etmek. ‖ (mec.) Tahsis ve tayin etmek, karar vermek.

Prédéterminant,e [s.] Ezelden takdir eden, irade-i cüziyeye halel getirmeksizin ef'al-i beşeriyeyi evvelden tayin ve takdir eden.

Prédétermination [ims.] Takdir-i ezelî, kader-i ilâhî. ◆ Evvelden tanzim ve tayin edilmiş şey.

Prédéterminer [ft.] (Cenab-ı Hakk hakkında) Ef'al-i beşeriyeyi ezelden takdir etmek. ◆ Evvelden tayin ve tanzim etmek.

Prédicable [s.] (mn.) Diğerine dahi kabil-i tatbik; **Le terme animal est – autant de l'homme que de la bête** Hayvan tabiri behâime olduğu kadar insana dahi kabil-i tatbiktir.

Prédicant [imz.] Protestan vaizi.

Prédicat [imz.] (*t* okunmaz) (mn.) Araz, mesnet.

Prédicateur [imz.] Vaiz, hatip. ◆ Bir din veya fikir ve mesleğin nâşiri. ‖ (mec.) Hayra sevk ve teşvik eden şey veya kimse.

Prédication [ims.] Vaaz, hitabet. ◆ Teşvik.

Prédiction [ims.] Gaybdan haber veriş, keramet. ◆ Olmazdan evvel haber verilmiş şey, keşif.

Prédilection [ims.] Muhabbette tercih. ‖ **De –** Diğerlerine tercih olunan.

Prédire [ft.] Evvelden haber vermek, tefeül ve keramet veya hesap ve mülâhaza ile istikbalde vuku bulacak şeyleri keşif ve istihrac edip söylemek.

Prédisposant,e [s.] (t.) Bir hastalığın zuhuruna istidat veren, müheyyî.

Prédisposer [ft.] Evvelce hazırlamak, tehyie etmek.

Prédisposition [ims.] İstidad-ı tabii. ‖ (t.) Bir hastalığa kabiliyet hâlinde bulunma, istidat. ‖ Tehyie.

Prédominance [ims.] Bir şeyin diğer bir şeyden çok ve ziyade kuvvetli olması, galibiyet, galebe, ekseriyet. ◆ Rüchan.

Prédominant,e [s.] Diğer şeylerden çok veya ziyade kuvvetli olan, galip, ağleb, ekser.

Prédominer [fl.] Diğer şeylerden çok veya ziyade kuvvetli olmak, galip gelmek, galebe etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Préembryon [imz.] (tt.) Mukaddem-i rüşeym.

Prééminence [ims.] Rütbe ve mevki ve haysiyetçe takaddüm, tefevvuk.

Prééminent,e [s.] Takaddüm ve tefevvuk eden, fâik, akdem.

Prééмptif [s.] Şüf'aya dair.

Préemption [ims.] Diğerinden evvel satın alma hakkı, hakk-ı şüf'a. || – **en cas d'expropriation** Menâfi-i umumiye için istimlâk olunan mahallerin inşaat-ı umumiyeye adem-i tahsisleri hâlinde mutasarrıf-ı sâbıklarının hakk-ı istirdadı.

Préétablir [ft.] İleri sürmek. ◆ Evvelden ispat etmek.

Préexcellence [ims.] Her şeye tefevvuk, rüchâniyet.

Préexceller [fl.] Tefevvuk etmek, müreccah olmak.

Préexistant,e [s.] Daha evvelden mevcut olan, mukaddem, akdem.

Préexistence [ims.] Diğer bir şeyden evvel mevcut bulunma, takaddüm, akdemiyet.

Préexister [fl.] Diğer bir şeyden evvel mevcut bulunmak. ◆ Zamanca takaddüm etmek.

Préface [ims.] Mukaddime, dibâce.

Préfectoral,e [s.] Vali ve mutasarrıf veya zaptiye nâzırı gibi bir memura mensup ve müteallik veya böyle bir memurdan sâdır olan.

Préfecture [ims.] Valilik, mutasarrıflık. ◆ Vilâyet, eyalet, sancak. ◆ Hükûmet konağı. || – **de la ville** Şehremaneti. || – **de police** Zaptiye nezâreti. || **Conseil de la** – **de la ville** Meclis-i emanet. || – **du port** Liman idaresi.

Préférable [s.] Tercih olunmaya şâyan ve müstahak olan, müreccah, evlâ, yeğ.

Préférablement [h.] Bi't-tercih, tercihan.

Préféré,e [s.] Akranından ziyade sevilen, tercih olunan, müreccah.

Préférence [ims.] Rüchan, tercih. = [cm.] İltifat, hüsn-i nazar. || **De** – Tercihan. || **Avoir la** – Hakk-ı rüchanı olmak.

Préférer [ft.] Ziyade sevmek, tercih etmek. || **Se** – Tercih edilmek. ◆ Kendisini müreccah bulmak, tercih etmek.

Préfet [imz.] Vali, mutasarrıf. || – **de police** Zaptiye nâzırı. || – **maritime** Sahilde bulunan bir eyaletin umur-ı bahriye-i askeriyesini idare eden bahriye kumandanı. || – **du port** Liman reisi. || – **de la ville** Şehremini. || – **des études** Bir mektebin ders nâzırı.

Préfinir [ft.] Vade kesmek, tayin-i mühlet etmek.

Préfix,e [s.] (hk.) Evvelden tayin olunmuş, muayyen, mukarrer.

Préfixe [d. - s.] (sr.) Kelimelerin evveline dâhil olan edevata ıtlak olunur: *Prévoir* kelimesindeki *pré* gibi.

Préfleuraison [ims.] ve:

Préfloraison [ims.] (nb.) Çiçeğin açılmazdan evvelki hâli, mukaddem-i tezehhür.

Préfoliation [ims.] (nb.) Ağaç tomurcuklarının açılmazdan evvelki hâli ve yaprakçıklarının vaziyeti, mukaddem-i teverruk.

Préhenteur [s.] (tt.) Mütenâvil. || **Oiseaux** – **s** Tuyur-ı mütenâvile.

Préfosurer [ft.] Anâsırını icat, halk ve ihtirâ etmek.

Préhension [ims.] (*pré-an*) Tenâvül. ◆ Ahz u zapt.

Préhistoire [ims.] Ezmine-i tarihiyeden mukaddem bulunan zamanların tarihi.

Préhistorique [s.] Tarihin zaptedebildiği zamanlardan evvel olan, kable't-tarih. || **Monde** – Kable't-tarih dünya, fitahl.[86] || **Temps** – **s** Ezmine-i fitahle.[87] || **Anthropologie** – Kable't-tarih âlem-i beşer. ◆ Pek kadim.

86 Orijinal metinde dizgi hatası: مطحل şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında فطحل olması gerektiği anlaşılmaktadır.

87 Bkz. bir önceki dipnot.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Préjudice [ims.] Halel, zarar, ziyan, hasar. || **Au – de quelqu'un** Filanın zararına olarak. || **Porter** – Izrar etmek. ◆ Gadr, mağduriyet. || **Sans** – Halel getirmeksizin.

Préjudiciable [s.] Halel getiren, muhill, muzır. ◆ Mağduriyeti mûcip, bâis-i gadr. || **Effet** – Mazarrat-ı melhûza.

Préjudiciaux [smz. - cm.] (hk.) **Frais** – İstînaf ve temyiz-i hüküm olunduğu sırada teminat olarak peşin verilen masârif.

Préjudiciel,le [s.] (hk.) Esas davaya takdimen rüyeti lazım gelen. || **Questions** – **les** Mesâil-i mütekaddime. || **Exceptions** – **les** İtirazat-ı mütekaddime.

Préjudicier [fl.] Halel getirmek, ızrar eylemek, sekte-dâr ve halel-pezîr etmek.

Préjugé [imz.] Fikr-i bâtıl, itikad-ı bâtıl, hurâfat. || (hk.) Evvelce rüyet olunarak emsaline numûne ittihaz olunabilir dava veya bu suretle verilmiş hüküm, emsal, makîsün-aleyh.

Préjuger [ft.] Evvelce hükmetmek, anlamak. ◆ Kable't-tahkik hüküm vermek. ◆ Zan ve tahmin etmek. ◆ His ve teferrüs etmek. || – **le fond** Netice-i hükmü ihsas ettirmek. || **Sans** – **le fond** Esas meseleye girişmeksizin.

Prélard [imz.] Gemide eşyayı örtmeye mahsus muşamba.

Prélasser (**se**) [fv.] Kurulmak, çalım satmak, tekebbür etmek.

Prélat [imz.] Reis-i rûhânî, baş papaz.

Prélature [ims.] Riyâset-i rûhâniye, baş papazlık.

Prêle [ims.] Ağaç ve madenleri cilâlamaya yarayan ot, haşîşetü't-tug. (*Presle* dahi yazılır.)

Prélegs [imz.] (*pré-lé*) Bir mirasın taksiminden evvel varislerin birine verilmek üzere tefrik olunan hibe-i irsiye.

Préléguer [ft.] Mirasın taksiminden evvel bir veya birkaç hibe-i irsiyeyi tefrik etmek.

Prêler [ft.] Haşîşetü't-tug denilen otla silip perdahlamak.

Prélèvement [imz.] Bir şeyin topundan ber-vech-i peşin bir miktarını ayırıp alma. = [s.] İfraz.

Prélever [ft.] Bir şeyin umumundan ber-vech-i peşin bir miktarını ayırıp almak.

Préliminaire [s.] Maksattan evvel ve onu izah için îrad olunan, mukaddemat kabîlinden olan. = [imz. - cm.] Mukaddemat; – **de la paix** Mukaddemat-ı sulhiye; – **d'un traité** Bir muâhedenin evveliyatı. || **Enquête** – Tahkikat-ı iptidâiye.

Préliminairement [h.] Maksada şüru' etmezden evvel, mukaddemat kabîlinden olarak.

Prélire [ft.] İlk tertip provasını okumak.

Préludes [imz.] (ms.) Düzen, akorde. ◆ Taksim, peşrev. || (mec.) Mukaddime, alâim, delil, alâmet. || – **s** Misal, sevâbık.

Préluder [fl.] Ses veya çalgıya düzen vermek, akorde etmek. || (mec.) İntizam vermek. ◆ Başlamak, mübâşeret etmek.

Prématuré,e [s.] Vaktinden evvel yetişmiş, turfanda (meyve vesâire). || (mec.) Vakt-i münasibinden evvel yapılan, vakitsiz, nâ-be-hengâm. ◆ Vaktinden evvel zuhur eden, vakitsiz. || **Mort** – **e** Ecel-i müeccel.

Prématurément [h.] Vakt-i münasip veya mevsiminden evvel olarak, vakitsiz, mevsimsiz, nâ-be-hengâm olarak.

Prématurité [ims.] Vakt-i münasip ve mevsiminden evvel zuhur etme veya yetişme, turfandalık.

Préméditation [ims.] Amd, taammüd, kasıt. || **Avec** – Amden, müteammiden. || **Sans** – Min-gayri taammüdin.

Préméditer [ft.] Taammüd ve tasmim etmek, evvelden kararlaştırmak.

Prémices [ims. - cm.] İlk mahsul. || (mec.) İlk eser, ilk telif veya icat. ◆ İptidâ, evâil.

Premier,ère [s.] Birinci, evvel, evvelki. ◆ Baş reis: – **secrétaire** Başkâtip, kâtib-i evvel. || **Les** – **s juges** Bidâyet mahâkimi, bidâyet hükkâmı. || – **état** Hâl-i sâbık. || **Rétablir**

TÜBA TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tubaarsiv.com

dans le – état Hâl-i sâbıka ircâ ettirmek. ◆ Nâ-tamam. || Le – En iyi, en meşhur, birinci. || Matières – ères İşlenmemiş külçe veya tabii hâlinde bulunan mahsulât, mevadd-ı iptidâiye. || (r.) Nombre – Vâhidle kendinden başka hiçbir adetle taksim kabul etmeyen adet: 3 ve 5 ve 7 gibi. || Jeune – Tiyatroda âşık rolünü icra eden oyuncu. || – jour Bidâyet, başlangıç. || Au – jour Yakında. = [imz.] Nebatatın birinci katı. = [ims.] Birinci mevki. ◆ İlk defa mevki-i temâşâya vaz' olunan tiyatro oyunu. = [ims. - cm.] Birinci localar.

Premièrement [h.] Birinci derecede, evvelâ. ◆ En evvel, evvel-be-evvel.

Premier-né [imz.] Bir ailenin ilk doğmuş ve en büyük erkek evladı. || (mec.) İlk netice, ilk tesir. = [s.] İlk doğmuş çocuk. (cm.: des *premier,nés*).

Premier-Paris [imz.] Paris gazetelerinin başmakaleleri.

Prémisse [ims.] (mn.) Bir kaziyenin suğrâ ile kübrâdan ibaret olan mukaddematı, mukaddem ve tâli.

Prémonitoire [s.] (t.) Evvelî, micennî. || Diarrée – İshal-i evvelî.

Prémontré [imz.] Bir tarik-i mahsusa mensup rahip.

Prémotion [ims.] İrâdetullahın harekât-ı beşeriyede zuhuru.

Prémunir [ft.] Esbabını tehyie etmek. || Se – Kendi esbab-ı müdafaasını tehyie etmek, tedbirli bulunmak.

Prenable [s.] Alınabilir, zaptı mümkün. ◆ Celp ve iğfal edilebilir.

Prenant,e [s.] Alan, âhiz, kâbız. || Partie – e Akçe kabz eden. || (tt.) Sarılan, sarmaşan. || Queue – e Bazı hayvanların ağaç dallarına sarıp saldıkları kuyrukları, zeneb-i kâbız.

Prendre [ft.] *Je prends*, *tu prends*, *il prend*, *nous prenons*, *vous prenez*, *ils prennent*; *je prenais*; *je pris*; *je prendrai*; *je prendrais*; *prends*, *prenons*, *prenez*; *que je prenne*, *que tu prennes*, *qu'il prenne*, *que nous prenions*, *que vous preniez*, *qu'ils prennent*; (*que je prisse*; *prenant*; *pris,e*). Almak, ahz u kabz etmek. ◆ Tutmak, kapmak. ◆ İttihaz etmek. ◆ Çalmak, sirkat etmek. ◆ Zapt ve feth etmek. ◆ Satın almak. ◆ Kiralamak, istîcar etmek. ◆ İçmek, yemek. ◆ Giymek, takmak. ◆ Yemek. ◆ Esir almak. ◆ Tevkif ve derdest etmek. ◆ Hücum etmek. ◆ Tedarik etmek, bulmak. ◆ Kesb etmek. ◆ İsti'mal etmek. ◆ Bilâ-iştikâ kabul etmek. ◆ Nazar-ı mülâhazaya almak. ◆ Farz etmek. ◆ Vâsıl olmak. ◆ Aldatmak. ◆ Bahse girişmek. ◆ Yerine koymak, nazarıyla bakmak: Me prenez-vous pour un sot? Beni budala yerine mi koyuyorsunuz? || – les armes Silaha sarılmak, silahlanmak. || – la fuite Kaçmak, firar etmek. || – du corps Şişmek, tavlanmak. || – du tabac Enfiye çekmek. || – femme Evlenmek. || – la main Sağ tarafa, mevki-i şerefe oturmak. || – à part Bir tarafa çekmek. || – les devants Önden gitmek, yol almak. || – son temps Acele etmemek. || – du repos İstirahat etmek. || – patience Sabretmek. || – la mouche Darılmak, gücenmek. || – le change Aldanmak, yanılmak. || – au mot Bir sözle anlamak. || – un parti Bir karar vermek. || – son parti Hâh nâ-hâh kabul etmek. || – le parti de Birini iltizam etmek. || – à témoin Şahit çıkarmak, istişhad etmek. || – à cœur Bir işe can u yürekten ve kemâl-i ehemmiyetle yapışmak. || – à tâche Çabalamak. || – l'engagement Taahhüt etmek. || – l'essort Terakki etmek. || – l'initiative Teşebbüsat-ı iptidâiyede bulunmak, hareket-i mütekaddimede bulunmak, müsabakat etmek. || – des mesures Tedâbir ittihaz etmek. || – une femme à intérêt Faizle akçe istikraz etmek. || – le vent Yelken açmak. || – la mer Gemiye binip deniz seyahati etmek. || – le large Açılmak, engine çıkmak. || – terre Karaya çıkmak. || – en main Bizzat idare etmek. || – en mal Fena mânâ vererek gücenmek. || – en considération Nazar-ı ehemmiyete almak. || – fait et cause Araya girmek, tavassut etmek. || – en pitié Acımak, te-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

rahhum etmek. || – **congé de** Vedalaşmak. = [fl.] Kökleşmek, tutmak. ◆ Tutmak, incimad etmek. ◆ Kalınlaşmak, pekleşmek. ◆ Sapmak. ◆ Hâsıl olmak, tahassul etmek. || (mec.) Hüsn-i kabule mazhar olmak. ◆ Tesir etmek. || **Il lui prit une douleur** Bir sancıya yakalandı. || **Se** – İlişmek. ◆ Tutulmak. ◆ İsti'mal edilmek. ◆ Yakalamak, yapışmak. ◆ Aldatılmak, iğfal edilmek. || **Se – de vin** Sarhoş olmak. || **Se – d'amitié** Kesb-i muhabbet ve dostî etmek. || **Se – à pleurer** Ağlamaya başlamak. || **S'y – bien** İzhar-ı maharet ve liyakat etmek; **S'y – mal** İzhar-ı acz etmek. || **S'en – à quelqu'un d'une chose** Bir mesuliyeti başkasına hamletmek. || **Il vous en prendra mal** Zararını göreceksiniz.

Prendre [imz.] Alma, ahz, kabz. || **Avoir le – et le laisser** Bir işte muhayyer olmak.

Preneur,se [i.] Alıcı, âhiz, kâbız. ◆ Fatih. ◆ Müste'cir. ◆ İçen, şârib. ◆ Daimi surette isti'mal eden.

Prénom [imz.] Herkesin ailesi isminden başka olan ism-i zâtîsi. || **Nom et – s** İsim ve şöhret.

Prénommé,e [i.] İsmi sebk etmiş, sâlifü'z-zikr, mârrü'l-beyan.

Prénommer [ft.] Birine isim koymak.

Prénotion [ims.] Bir şey hakkındaki malumat-ı iptidâiye ve nâfia. || (fls.) Descartes silk-i felsefisinde efkâr-ı fitriye, hulkiye.

Préoccupation [ims.] Aklın bir şeye saplanması, bir şeyle kesret-i iştigal, dalgınlık, meşâgil-i zihniye. ◆ Endişe. ◆ Garaz.

Préoccupé,e [s.] Zihni bir şeyle meşgul, dalgın.

Préoccuper [ft.] Zihni ziyadesiyle işgal etmek, başka şey düşünmeye fırsat bırakmamak. || **Se** – Zihnen meşgul olmak. ◆ Dalgın olmak.

Préopercule [imz.] (hyv.) Civar-ı sedîd.

Préopinant,e [i.] Rey itâsında müsabakat eden.

Préopiner [fl.] Diğerinden evvel rey vermek, itâ-yı reyde müsabakat etmek.

Préparateur [imz.] Hazırlayan, tedarik ve tehyie eden adam.

Préparatif [imz.] Tedarikât, hazırlık. || – **s de guerre** Tedarikât-ı harbiye. || – **s militaires** Tedarikât-ı askeriye. || – **s de voyage** Yol tedarikâtı. (Başlıca cem'i müsta'meldir.)

Préparation [ims.] Hazırlama, hazırlanma, tehyie. ◆ Terkip, imal.

Préparatoire [s.] Hazırlayıcı, müheyyî, idâdî. || **École** – Mekteb-i idâdî. || **à titre** – Suret-i idâdiyede. || **Jugement** – Karar-ı idâdî. || **Adjudication** – Müzayede-i iptidâiye, ilk müzayede veya münâkasa. || **Actes – s** Muamelât-ı iptidâiye.

Préparer [ft.] Hazırlamak, tehyie etmek. ◆ Terkip ve tertip etmek. ◆ Bir şeye müstaid olacak bir hâle getirmek, istidat vermek. || **Se** – Hazırlanmak. ◆ Kendisi için hazırlamak.

Prépondérance [ims.] Nüfuz ve haysiyetçe galebe ve tefevvuk.

Prépondérant,e [s.] Nüfuz ve haysiyetçe galip ve fâik olan, nüfuzlu.

Prépondérer [fl.] Galip, mütefevvik olmak.

Préposé,e [i. - s.] Memur. || – **de la douane** Gümrük kolcusu. || (fls.) Descartes silk-i felsefisinde efkâr-ı fitriye, hulkiye.

Préposer [ft.] Memur etmek.

Prépositif,ve [s.] (sr.) Huruf-ı cer ve edevat-ı ilsâkiye kabîlinden olan.

Préposition [ims.] (sr.) Harf-i cer, harf-i ilsak.

Prépotence [ims.] Hüküm ve nüfuz.

Prépuce [imz.] Sünnet derisi, gulfe.

Prérogative [ims.] İmtiyaz-ı mahsus. ◆ Menâfi-i tabiiye.

Près [hc.] Yanında, yanına, yakın, kurbunda. ◆ Göre, nispeten, yanında. || **Que sont-ils – de vous** Sizin yanınızda (size nispeten) onlar nedir? ◆ Hemen, takriben, karib. || **Il y a – de vingt ans** Takriben yirmi sene vardır, yirmi seneye karibdir. || **Être – de** Üzere bulunmak: **Être – de mourir** Ölmek üzere bulunmak. || **Serrer de** – Dar bir yere sıkıştırmak. || **Cela me touche de** – Bunda çok menfaatim vardır, bunun bana doğrudan doğruya taalluku vardır. || **à cela** – Bundan

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

başka. || à beaucoup – Çok farkı var. || à peu – ve à peu de chose – Hemen, az farkla, takriben. || – à – Yan yana, yakın yakın. || – de Kurbunda. || Être – de ses pièces Zahîresi tükenmiş olmak.

Présage [ims.] Bir şeyin evvelden istihrac ve tefeülüne delâlet eden alâmet, fal, delâlet. || Heureux – Sa'd. || Mauvais – Nahs.

Présager [ft.] Gelecek bir şeye alâmet olmak, delâlet etmek. ◆ Tefeül etmek.

Pré-salé [imz.] Deniz suyuyla sulanan çayırlarda otlamış koyun ve bu koyunun eti. ◆ Deniz suyuyla sulanan çayır.

Presbyte [i. - s.] Ufak şeyleri ancak gözünden uzak tutarak görebilen adam, medîdü'l-basar. = [s.] Medîdü'l-basar adamlara mahsus (gözlük vesâire).

Presbytéral,e [s.] Köy veya mahalle papazına veya onun ikametgâhına mensup ve müteallik.

Presbytère [ims.] Köy yahut mahalle papazının ikametgâhı.

Presbytériens [imz. - cm.] (Mezhep) Silsile-i rûhâniyeyi reddeden Protestanlar ki İskoçya Protestan kilisesine tâbi olanlar demektir.

Presbytérianisme [imz.] Presbiteryen mezhebi.

Presbytie [ims.] ve:

Presbytisme [imz.] Küçük şeyleri ancak gözden uzak tutarak görebilme, meddü'l-basar.

Prescience [ims.] İlmü'l-gayb. (Mahsusat-ı ilâhiyedendir.)

Prescient,e [s.] Gayb ve istikbali bilen, âlimü'l-gayb.

Prescriptible [s.] (hk.) Mürur-ı zamana tâbi.

Prescription [ims.] (hk.) Mürur-ı zaman kaidesi. || – acquisitive Temellüke sebep olan mürur-ı zaman. || – libératoire Beraati mûcip olan mürur-ı zaman. || – quinquennale Ticaret kanun[un]ca mer'î olan beş senelik mürur-ı zaman. || Interrompre la – Mürur-ı zamanı kat' etmek. || – des peines Mücâzatın sukutu. ◆ Bir deynin mühlet-i hitamında aranmamasıyla sâkıt olması. ◆ Emir, tembih, ahkâm. || (t.) Tabibin verdiği reçete, tertip.

Prescrire [ft.] (*écrire* gibi tasrif olunur) Emir vermek, hükmetmek. ◆ Reçete tertip etmek. || (hk.) Mürur-ı zamanla hak kazanmak. || – une dette Mürur-ı zamanla deyn sâkıt olmak. ◆ Mesmu' olmamak. || Se – Kanun ve kaide ittihaz etmek. ◆ Mürur-ı zamanla kazanılmak.

Préséance [ims.] Hasbe't-teşrifat hakk-ı takaddüm.

Présence [ims.] Hazır ve mevcut bulunuş, huzur, mevcudiyet. || Faire acte de – İspat-ı vücut etmek. ◆ Karşı karşıya bulunuş, mukabele, muvâcehe. || – d'esprit Hazırcevaplık, bedâhet, irtical. || En – Huzurunda. ◆ Taht-ı tesirinde. ◆ İcabatınca.

Présent [imz.] Hediye, peşkeş, armağan, tuhfe.

Présent,e [s.] Hazır, mevcut, hâzır-bi'l-meclis. || Le – acte İşbu senet. || La – e lettre İşbu mektup. || Avoir la mémoire – e Kolayca tahattur etmek. || – ! Mevcut! = [imz.] Şimdiki vakit, hâl. || (sr.) Hâl sîgası. || à – Şimdi, şimdiki hâlde. || De – El-yevm.

Présentable [s.] Gösterilebilir, arz ve takdime şâyan.

Présentateur,trice [i.] Arz ve takdim eden adam. ◆ Huzura çıkaran adam, teşrifatçı.

Présentation [ims.] Arz, takdim. || Payable à – Hîn-i ibrazında te'diye olunacak. || Droit de – Bazı memurînin haleflerini intihab ve tayin hakkı. || (t.) Büzur. ◆ Takdim, teşrifatçılık. ◆ Peydâ-yı muârefe etmeleri için iki kişiyi birbirine takdim etme. || – de la Vierge Hazret-i Meryem'in mabede takdim olunduğu güne müsâdif yortu.

Présentement [h.] Şimdi, bugünkü günde, şimdiki hâlde.

Présenter [ft.] Arz ve takdim etmek. ◆ Peydâ-yı muârefe etmeleri için iki kişiyi birbirine takdim etmek. || – un effet à l'acceptation Bir poliçeyi kabul için ibraz etmek. ◆ İdhal etmek. ◆ Huzura çıkarmak. ◆ Göstermek, ibraz ve izhar etmek. ◆ Makam-ı

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tehditte göstermek. || – les armes Has (hazır) veya selam durmak. || Tel qu'il est présenté Heyet-i hâzırası ile. || Se – Birinin önüne, huzuruna çıkmak. ◆ Zuhur etmek, çıkmak. ◆ Vuku bulmak, tahaddüs etmek.

Préservateur,trice [s.] Saklayan, muhafaza ve vikaye eden.

Préservatif,ve [s.] Muhafaza ve vikayeye yarayan. = [imz.] (t.) Hastalığın önünü almaya mahsus ilaç, vâkî.

Préservation [ims.] Muhafaza, vikaye.

Préserver [ft.] Saklamak, muhafaza ve vikaye etmek.

Présidence [ims.] Reislik, riyâset. ◆ Müddet-i riyâset. ◆ Makam-ı riyâset.

Président [imz.] Reis, baş. ◆ Reis-i hükûmet.

Présidente [ims.] Riyâset eden kadın, reise. ◆ Reis zevcesi.

Présidentiel,le [s.] Reise veya riyâsete mensup ve müteallik.

Présider [ft.] Riyâset etmek, taht-ı riyâsete almak, idare etmek. = [fl.] Reis olmak, icra-yı riyâset etmek. ◆ Sahip ve hâmi olmak. || – à Bir şeye nezâret etmek. ◆ Bir şeyde en ziyade tesiri hâiz olmak.

Présides [ims. - cm.] İspanya'da küreğe mahkûm mücrimlerin gönderildikleri mahaller ki Afrika sahilindedir, menfâ.

Présidial,e [s.] Eski bir nevi mahkeme-i temyize mensup ve müteallik. = [imz.] Eski bir nevi mahkeme ve onun hükmü dairesinde bulunan memleket (cm.: *présidiaux*).

Présignifier [ft.] (*prè-si*) Evvelden haber vermek, beyan ve irâe etmek.

Presle [ims.] (mr. Prêle.)

Présomptif,ve [s.] Akreb, meşru.

Présomption [ims.] Zan, zann-ı kavi. ◆ Hodbinlik, hodpesendlik, ucb. || (hk.) Mertebe-i katiye. || – légale Farz-ı kanunî.

Présomptueusement [h.] Kendini beğenerek, ucb ve hodbinlikle.

Présomptueux,se [i. - s.] Kendini beğenmiş, hodbin, hodpesend, mağrur.

Presque Hemen, takriben, gibi. (Bu kelimenin âhirindeki -e- yalnız *presqu'île* terkibinde hazf olunur.)

Presqu'île [ims.] Şibh-i cezîre, nîm-cezîre, cezîre: La – d'Arabie Cezîretü'l-Arap. || – des Balkans Balkan şibh-i cezîresi. (*Péninsule* dahi denilir.)

Préssage [imz.] Sıkıştırma, tazyik.

Pressant,e [s.] Sıkıştıran, mübrim, musır. ◆ Müsta'cel, tehir kabul etmez.

Presse [ims.] Kalabalık, izdiham. ◆ İsti'cal, müsâraat. ◆ İngiltere'de cebren neferat-ı bahriye kayıt ve cem'i. ◆ Makine, mengene, cendere. ◆ Tab' tezgâhı. || Ouvrage sous – Derdest-i tab' kitap. || La – Gazeteler, matbuat. || – intérieure Matbuat-ı dâhiliye. || – extérieure Matbuat-ı hariciye. || Délit de – Matbuat cerâimi. || – à copier Kopya makinesi. || – à bras El tezgâhı. || – à plomber Kurşun zımbası. || – hydraulique Su cenderesi. || – monétaire Sikke zımbası, sikke makinesi. || La – y est Bu modadır, herkes oraya gidiyor, alkışlıyor.

Presse [ims.] Çekirdeği ayrılmaz et şeftalisi.

Pressé,e [s.] Acelesi olan, müsta'cel işi olan. ◆ Çok arzu eden, mecbur ve meftun. ◆ Zaruri, vacip, elzem, mühim ve müsta'cel. ◆ Sıkıştırılmış, ihâta ve tazyik olunmuş. ◆ Tazyik altında bulunan, muazzeb. ◆ Basık, makineden geçmiş. || Être – d'argent Paraya ihtiyacı olmak.

Pressée [ims.] Ta'sir edilmek üzere makineye konulan meyvelerin mecmûu.

Pressentiment [imz.] His, teferrüs, şahâdet-i kalp, hiss-i kable'l-vuku.

Pressentir [ft.] (*Sentir* gibi tasrif olunur.) Zuhur edecek bir şeyi evvelden teferrüs ve hissetmek, kalpte doğmak, kalbi şahâdet etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Presse-papier [imz.] Kâğıtlar uçmamak için üzerlerine konulan ağır şey, kâğıtlık. (cm.: des *presse-papiers*).

Presser [ft.] Sıkmak, ta'sir etmek. ◆ Sıkıştırmak, tazyik etmek. ◆ Basmak, makineye koymak. ◆ Takip etmek, kovalamak. ◆ Ta'cil ve tesri' etmek. ◆ Taciz ve tasdi' etmek. ◆ İstifade etmek. = [fl.] Müsta'cel olmak, mühlet ve tehir kabul etmemek. || **Se** – Sıkışmak. ◆ Üst üste hâsıl olmak. ◆ İsti'cal etmek.

Pressier [imz.] Matbaalarda tezgâhçı, makineci.

Pression [ims.] Sıkıştırma, basma, tazyik, ağırlık. || **La – de l'atmosphère** Tazyik-i hava. || **– ordinaire** Tazyik-i âdi. || **Haute** – Tazyik-i âlî, tazyik-i cebrî. || **Basse** – Tazyik-i ednâ. || **Cylindre de haute** – Tazyik-i âlî silindiri. || (mec.) İmal-i nüfuz.

Pressis [imz.] (s okunmaz) Etin ve bazı nebatatın tazyikle çıkarılan suyu, usâre.

Pressoir [imz.] Üzüm ve zeytin vesâire ezmeye mahsus makine, mengene, mi'sar. ◆ Bu makinenin bulunduğu mahal. || (mec.) Para çekmeye vasıta.

Pressurage [imz.] Üzüm vesâirenin makineye konup sıkılması, ta'sir. ◆ Cibrenin ta'sirinden çıkarılan şarap. || (mec.) Bir şey istihsali için icra olunan tazyik.

Pressurer [ft.] Suyunu veya yağını çıkarmak üzere sıkmak ve ezmek, ta'sir etmek. || (mec.) Ağır vergilerle belini kırmak, ezmek. ◆ Cebren veya hile ile soyup mâmelekini almak.

Pressureur [imz.] Üzüm ve zeytin vesâire ezmeye mahsus makinenin makinecisi.

Prestance [ims.] Simanın gösterişi, vakar, heybet.

Prestant [imz.] Erganunun bir türlü çalınması.

Prestation [ims.] İstihsal, icra. ◆ Tedarik, itâ. || **– de serment** İcra-yı resm-i tahlif. || **– en nature** Tarik bedel-i nakdîsi, yolların tesviyesi için olan mükellefiyet. || **– en argent** Bedel-i nakdî.

Preste [s.] Mahir, maharetli. ◆ Hafif, seri, çabuk. = [hd.] Çabuk!

Prestement [h.] Çabuk ve hafif bir suretle, sürat ve maharetle, çeviklikle.

Prestesse [ims.] Çabukluk, hafiflik, sürat ve maharet.

Prestidigitateur [imz.] Hokkabaz.

Prestidigitation [ims.] Hokkabazlık, el çabukluğu.

Prestige [imz.] Göz boyama, sihirbazlık, şa'beze. || (mec.) Hârik-i âde tesir ve kuvvet, icâz. ◆ Nüfuz, kuvve-i maneviye.

Prestigieux,se [s.] Göz boyama ile olan, sihre müteallik, sihirkâr. || (mec.) Sihr-edâ.

Presto ve **Prestissimo** [h.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Süratle, pek çabuk.

Présumable [s.] Kabil, mümkün, muhtemel.

Présumé,e [s.] Muhtemel, maznun.

Présumer [ft.] Zan ve kıyas etmek, farz ve tahmin etmek, ihtimal vermek. = [fl.] Bir şey hakkında pek ziyade hüsn-i zanda bulunmak.

Présupposer [ft.] (*su*) Evvelden farz etmek, kabul etmek.

Présupposition [ims.] (*su*) Evvelden olunan farz, faraziyat.

Présure [ims.] Yoğurt mayası.

Prêt [imz.] Ödünç, karz, âriyet, idâne. || **– sur gages** Rehin mukabilinde karz. || **– hypothéquaire** Akar rehin ile karz. || **– à usage** Âriyet. || **– de consommation** Karz, ikraz. ◆ Ödünç verilen şey. ◆ Nefer ve onbaşı ve çavuş maaşı. || **Maison de** – Rehin mukabilinde para ikraz eden banka, emniyet sandığı.

Prêt,e [s.] Hazır, müheyyâ, âmâde.

Pretantaine [ims.] **Courir la** – Bilâ-sebep öteye beriye koşmak. (*Pretentain* dahi yazılır.)

Prêté [imz.] (Yalnız şu tabirde müsta'meldir) **C'est un – pour un rendu** yahut **C'est un – rendu** Haklı bir mukabeledir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Prêt-Jean [imz.] Habeş hükümdarına verilen unvandır. (mr. Négus).

Prétendant,e [s.] Talip, heveskâr, müddeî, râgıb. = [imz.] Bir kadınla izdivaca talip adam.

Prétendre [ft.] İddia etmek, kendi hakkı gibi talep etmek. ◆ İstemek. ◆ Bir şeyin sıhhatini iddia etmek, sahih olduğuna ısrar etmek. = [fl.] İddia-yı ehliyet etmek. || **Se** – Kendini addetmek.

Prétendu,e [s.] Vücudu rivayet olunan, iddia ve farz olunan, gayr-ı sahih, sahte, güya: **Un – savant** Bir sahte âlim, güya âlim, âlimlik iddiasında bulunur bir adam. = [i.] Nişanlı, namzet.

Prêts-nom [imz.] Kendisine ait olmayan bir mukavele ve senedin kendi ismi üzerine akdolunduğu adam, mukrizü'l-ism. (cm.: des *prête-noms*).

Pretentaine [ims.] (mr. Pretentain.)

Prétentieusement [h.] İddia ile, müddeiyâne, azamet-fürûşâne, bâlâ-pervâzâne.

Prétentieux,se [s.] İddiası çok, iddialı, davacı.

Prétention [ims.] İddia, müddeâ, dava-yı ehliyet; **Homme à** – İddialı adam, ehliyet davasında bulunan adam. ◆ Gurur, azamet.

Prêter [ft.] Ödünç vermek, âriyeten vermek, ikraz ve idâne etmek. ◆ Atıf ve isnat etmek. ◆ Vermek, tedarik etmek. ◆ Muâvenetini teklif etmek. || – **secours** İmdat etmek. || – **le main** İştirak etmek, müşterik olmak. || – **l'oreille** Kulak asmak, dinlemek. || – **le serment d'usage** Ber-mutad resm-i tahlifi icra etmek, yemin etmek. || (as.) – **le flanc** Hasma ordunun yan tarafını çevirerek yürümek, yahut böyle ahz-ı mevki etmek, ve (mec.) vesile vermek. = [fl.] Çekilmekle açılmak, uzanmak. || (mec.) Sebebiyet vermek, sermaye olmak. || **Se** – Muvâfakat etmek. ◆ İrtikâb etmek.

Prêter [imz.] Ödünç, âriyet, karz.

Prêtérit [imz.] (*t* okunur) (sr.) Mazi sîgası.

Prétérition [ims.] (ed.) Bir şeyi sarâhaten zikretmeyip de zımnen ifham ediş, îham, tevriye. (*Prétermission* dahi denilir.)

Préteur [imz.] Eski Romalılarda nefs-i Roma'da icra-yı adalet ve hükûmet veya bir eyaleti idare eden büyük memur.

Prêteur,se [i. - s.] İkraz eden, mukriz. || – **à usage** Muir.

Prétexte [imz.] Vesile, bahane. || **Sous – de** Bahanesiyle, vesilesiyle, ser-rişte ittihaz ederek.

Prétexte [ims.] Eski Romalılarda zâdegân gençlerinin giydikleri işlemeli beyaz libas. = [s.] **Robe –** Kezâ.

Prétexter [ft.] Vesile ittihaz etmek, bahane etmek.

Prétintaille [ims.] Kadın elbisesine takılan dantela, elbise harcı. ◆ Ehemmiyetsiz şey.

Prétintailler [ft.] Elbiseyi harç ile ve dantela ile tezyin etmek, donatmak.

Prétibio[88] [s.] (tşr.) – **digital** Mukaddem-i kasabî-i ısbı'.

Prétoire [imz.] Eski Romalılarda bir pretorun taht-ı riyâsetinde bulunan mahkeme. ◆ Ale'l-ıtlak mahkeme.

Prétorien,ne [s.] Eski Romalılarda bir mahkeme-i âliyenin riyâsetinde bulunan veya bir eyalet idare eden büyük memura mensup ve müteallik. || **Garde – ne** yahut **Les – s** Eski Roma imparatorlarının asâkir-i hâssası.

Prétraille [ims.] Tâife-i ruhban, rûhânîler güruhu. (Makam-ı istihfaf ve istihzâda müsta'meldir.)

Prêtre [imz.] Papaz, rahip, keşiş. ◆ Bir dinin âyin-i mezhebini icra eden reis-i rûhhânî.

Prêtresse [ims.] Eski Yunanlı ve Romalılarda bir ilâhenin ibadetine mahsus rahibe. || – **de Vénus** Âlüfte.

Prêtrise [ims.] Papazlık, keşişlik, ruhbaniyet.

88 Bu maddenin imlâsı ve içeriğindeki hatalar *Lugat-ı Tıbbiye*'ye (1290/1873) başvurularak düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Préture [ims.] Eski Romalılarda bir mahkeme-i âliye riyâsetinde bulunan veya bir eyalet idare eden büyük memurun sıfat ve memuriyeti ve memuriyetinin müddet-i devamı.

Preuve [ims.] Delil, bürhan, hüccet, senet, beyyine. || – **littérale** Beyyine-i tahririye. || – **testimoniale** Şahâdet, beyyine-i şahsiye. || **Faire la** – İspat etmek, ikame-i beyyine etmek. ◆ Alâmet, nişâne. ◆ İspat. || (r.) Ameliyat-ı hesabiyenin mizanı. || **Faire ses** – **s** İspat-ı liyakat etmek. || – **s accablantes** Delâil-i müskite, delâil-i kaviye.

Preux [imz. - s.] Yiğit, cesur, dilîr.

Prévaloir [fl.] (*Valoir* gibi tasrif olunarak yalnız iltizâmiye-i hâl sîgası vech-i âti üzere olur: *que je prévale*, *que tu prévales*, *qu'il prévale*, *que nous prévalions*, *que vous prévaliez*, *qu'ils prévalent*.) Tefevvuk etmek, galebe çalmak, fâik gelmek. || **Se** – Tefahhur etmek. ◆ İstifade etmek.

Prévaricateur [imz. - s.] İfâ-yı vazifede kasten kusur ve hata ve hıyanet eden memur vesâire, hain, hıyanetkâr. ◆ Mürtekib.

Prévarication [ims.] İfâ-yı vazifede kasten olunan kusur ve hata, hıyanet. ◆ İrtikâb.

Prévariquer [fl.] İfâ-yı vazifede kasten tecviz-i kusur ve hata etmek, hıyanet etmek. ◆ İrtikâb etmek.

Prévenant,e [s.] Bir adamın arzu edebileceği şeyleri anlayıp evvelden tehyie eden, mükrim, mültefit. ◆ Tab'a muvâfik gelen, leziz, hoş.

Prévenir [ft.] (*Venir* gibi tasrif olunur.) Diğerinden evvel gelmek veya yapmak, sebkat etmek. ◆ Bir şeyden evvel vuku bulmak. ◆ Önünü almak, bertaraf etmek, meydan vermemek, mahal bırakmamak. ◆ Kendisi söylemeden birinin arzu ve meramını hâsıl etmek. ◆ Evvelden haber vermek, vaktiyle ihtar etmek. ◆ Celp etmek, lehine imâle etmek.

Préventif,ve [s.] Bir fenalık veya tehlikenin önünü almaya mahsus (tedbir ve nizam vesâire). || **Mesures** – **ves** Tedâbir-i ihtiyatiye, tedâbir-i mânia. || **Emprisonnement** – Kable'l-hükm mahbusiyet, kable'l-hükm hapis, tevkif. || **Détention** – **ve** Kable'l-muhakeme tevkif, haps-i ihtiyâtî.

Prévention [ims.] Bir şeyin tahkik ve muhakemesinden evvel leh veya aleyhinde hâsıl olan fikir ve zehab. ◆ Töhmeti ispat olunmayıp zan altında bulunan adamın hâli, maznuniyet. ◆ Maznunun kable'l-muhakeme mahbusiyeti müddeti. ◆ İhtiyat.

Préventivement [h.] Müttehem olmak zannıyla, maznuniyet üzere, maznunen. ◆ İhtiyaten, ihtiyatkârâne.

Prévenu,e [s.] Muhakeme ve tahkikten evvel veya bundan sarf-ı nazarla bir adam veya işin lehinde veya aleyhinde bulunan. ◆ Töhmeti zan altında bulunan, maznun. ◆ Müstağrak, mâlik, sahip. ◆ Evvelce haberdar edilmiş. = [i.] Maznun, maznune.

Prévision [ims.] Evvelden görüş, evvelden anlayış, fehm, istidlâl, derk, teferrüs. || **Budget de** – Vâridat ve masârifat-ı muhammene bütçesi. || **Fonds de** – İhtiyat akçesi. ◆ Keşif. = [cm.] Zanniyat, istidlâlât.

Prévoir [ft.] (*Voir* gibi tasrif olunarak, yalnız sîga-i müstakbeliyle şartiyesi *je prévoirai* ve *je prévoirais* olur.) Bir şeyi evvelden görmek, olmadan olacağını anlamak, evvelden derk ve istidlâl etmek, teferrüs etmek. ◆ Önünü almak, tedâbir-i ihtiyatiyede bulunmak.

Prévôt [imz.] Hâkim, nâzır, kâhya. ◆ Alayda kılıç talimi ameliyatını öğreten zâbit. || – **de salle** Meç veya kılıç talimi hocası.

Prévôtal,e [s.] Bir hâkim veya nâzır ve müdür ve kâhyaya mensup ve müteallik. || **Cour** – **e** Suret-i mahsusa ve fevkalâdede teşkil olunarak hükmü temyiz ve istînaf kabul etmez mahkeme.

Prévôtalement [h.] Temyiz ve istînaf kabul etmez surette, katiyen.

Prévôté [ims.] Bir hâkim veya nâzır ve kâhyanın sıfat ve memuriyeti ve daire-i hüküm ve nüfuzu.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Prévoyance [ims.] Evvelden görüş, evvelden anlayış, derk, istidlâl. ◆ Basiret, ihtiyat, dûr-endişlik.

Prévoyant,e [s.] Önden gören, evvelden anlayan. ◆ Akıbet-endiş, basiret ve ihtiyat sahibi. ◆ Akıbet-endişâne, mubassırâne, ihtiyatkârâne.

Prévu,e [s.] Evvelden keşif ve tahmin edilmiş.

Prié,e [i.] Rica, istirham, dua edilmiş. ◆ Davetli, med'uv. ◆ Davet üzerine gidilen, davetsiz gidilmeyen.

Prie-Dieu [imz.] Dua etmek üzere üstüne diz çökmeye mahsus sandalye. (cm.: des *Prie-Dieu*.)

Prier [ft.] Yalvarmak, rica etmek, niyaz etmek, temenni ve istirham etmek. ◆ Tapmak, ibadet etmek. ◆ Davet etmek. || – **quelqu'un de son déshonneur** Birisinden bâis-i hicap bir şey istemek, rica etmek. || **Se faire** – Kendine yalvartmak, yalvartmak için nazlanmak. = [fl.] Dua etmek.

Prière [ims.] Yalvarma, istirham, rica, niyaz. ◆ Dua. ◆ İbadet, âyin-i mezhep.

Prieur [imz.] Manastır müdürü, baş rahip.

Prieure [ims.] Kadın manastırının reise ve müdiresi, baş rahibe.

Prieuré [imz.] Bir manastırda bir baş rahip veya baş rahibenin riyâseti altında bulunan rahipler veya rahibeler cemaati. ◆ Manastırda mabed. ◆ Baş rahip veya baş rahibe oda ve dairesi.

Prima donna [ims.] (İtalyancadan mehuz) Operanın baş mugannisi, primadonna. (cm.: des *prima donna*).

Primage [imz.] Geminin nevlinden yüzde bir miktar-ı muayyen olarak reisine verilen pay.

Primaire [s.] Tahsilin ilk derecesine mensup ve müteallik, iptidâî; **École** – Mekteb-i iptidâî, sıbyan mektebi. || **École** – **supérieure** Mekteb-i rüşdî. || **Époque** – Devr-i iptidâî. || **Terrains** – **s** Arazi-i iptidâiye.

Primat [imz.] Piskopostan büyük reis-i rûhânî. = [cm.] Ahalisi Rum olan bir kasaba veya memleketin vücûh ve ayânı, kocabaşıları.

Primatial,e [s.] Baş piskopostan büyük bir rütbe-i mahsusa-i rûhâniyeye mensup ve müteallik. (cmz.: *primatiaux*.)

Primatis (mr. Andrumanis.)

Primatie [ims.] Baş piskopostan büyük bir reis-i rûhânînin sıfat ve memuriyeti ve daire-i rûhâniyesiyle merkez ve makarrı.

Primauté [ims.] Tefevvuk, takaddüm, serverlik. ◆ Oyunda birinci oynamak hakkı.

Prime [ims.] Sigorta ücreti, sigorta için şirkete verilen akçe. ◆ Hükûmet tarafından sanayi ve ziraat vesâirenin teşvik ve terakkisi için verilen mükâfat-ı nakdiye, ikramiye. ◆ Tüccar tarafından müşteriye terk olunan akçe, ikramiye. ◆ Tahsildar aidatı. ◆ Birinci cinsten yapağı. ◆ Zî-kıymet taş taklidi, taş sırça. ◆ İbadet saatlerinin birincisi. ◆ Kılıç talimi vaziyetlerinin birincisi. || **De haute** – Derhal. = [s.] (r.) Yalnız bir üstü bulunan rakam veya harf, üss, (ل) gibi. || **De** – **abord** Evvelemirde. || **De** – **saut** Birdenbire, def'aten. || **Faire** – Fazlası olmak, baş olmak. || (as.) – **de rengagement** Terk-i tezkere atiyyesi.

Primer [ft. - fl.] Tefevvuk etmek, fâik ve mukaddem tutulmak, tercih edilmek. ◆ Mükâfat vermek.

Prime-sautier,ère [s.] Birdenbire karar veren, çok düşünmeksizin hareket eden, acûl. (cm.: *prime-sautiers,ères*).

Primeur [ims.] Meyve ve sebzelerin turfanda mevsimi. ◆ Yenilik. = [cm.] Mevsiminden evvel yetişmiş turfanda meyve ve sebzeler.

Primevère [ims.] İlkbahar iptidâlarında çıkan çuha çiçeği, zehrü'r-rebi'. = [imz.] İlkbahar. (Eski kelime.) || (mec.) Başlangıç, bidâyet, iptidâ. (Gayr-ı müsta'meldir.)

Primicériat [imz.] Bazı mecâlis-i rûhâniye riyâseti.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Primicier [imz.] Bazı mecâlis-i rûhâniyede riyâset eden rahip.

Primidi [imz.] Bir vakit Fransa takviminin on günden ibaret olan haftasının (ve daha doğrusu aşeresinin) birinci günü.

Primipare [s.] Evveliyetü'l-vilâde, ilk doğuran.

Primipilaire [imz.] yahut:

Primipile [imz.] Eski Romalılarda bir fırkanın birinci bölüğüne kumanda eden yüzbaşı.

Primitif,ve [s.] Hâl-i aslî ve kadime mensup ve müteallik, aslî, kadim, iptidâî. || **Langue** – **ve** En evvel söylenmiş olduğu farz olunan lisan, lisan-ı aslî, lisan-ı kadim. || **La** – **ve Église** Hıristiyanlığın iptidâ-yı zuhurundaki mezhebi. || **Terrains** – **s** En eski suhurdan mürekkep arazi, arazi-i iptidâiye, arazi-i kadîme. || **Couleurs** – **ves** Elvan-ı asliye (ki yedidir). || **Mot** – Müştakkun-minh olan kelime. || (mec.) Kaba, nâ-tırâşîde.

Primitivement [h.] İptidâ-yı emrde, fi'l-asl, anaslın.

Primo [h.] (Latince kelime) Evvela.

Primogéniture [ims.] Evladın büyüğü olma, ekberiyet.

Primordial,e [s.] İptidâî, en eski. (cmz.: *primordiaux*.)

Primordialement [h.] En evvel, en eski zamanda, fi'l-asl.

Primordialité [h.] Hâl-i aslî, eskilik.

Primulacées [ims. - cm.] (nb.) Zehrü'r-rebîe müşâbih çiçekler, fasîle-i rebîiye.

Prince [imz.] Emir, bey, hâkim, prens. ◆ Hükümdarzâde, bir hanedan-ı hükümdarîye mensup adam, prens; – **de sang** Pederinden hükümdar hanedanına mensup adam. || – **de l'Église** Reis-i rûhânî, kardinal. || **Le** – **des ténèbres** İblis. || **En** – Prens gibi. || – **des apôtres** Saint Pierre.

Princeps [s.] (*sèpss*) **Édition** – Bir kitabın ilk tab'ı, tab'a-i evveli, temsil-i evvel.

Princesse [ims.] Bir hükümdar veya hükümdarzâdenin zevce veya kerimesi. ◆ Bir memleketin hâkimesi, melike. ◆ Metres. || **Amandes** – **s** Sakız bademi, diş bademi.

Princier,ère [s.] Bir hükümdar veya hükümdarzâdeye mensup ve müteallik. ◆ Hükümdara şâyeste, mükemmel.

Principal,e [s.] Başlıca, ehem, akdem. || **Demande** – **e** Dava-yı aslî. || – **obligé** Asıl, asıl medyûn. || – **locataire** Odalarını ayrı ayrı kiralamak üzere bir ev istîcar eden adam. || **Somme** – **e** Re'sü'l-mâl, sermaye. = [imz.] Başlıca iş, ehem umur. ◆ Re'sü'l-mâl. ◆ Mektep müdürü. = [cm.] Vücûh, ayân, kocabaşılar. (cmz.: *principaux*).

Principalat [imz.] Mektep müdüriyeti.

Principalement [h.] Başlıca, ale'l-husus, bilhassa.

Principalité [ims.] Mektep müdüriyeti.

Principat [imz.] Eski Romalılarda hükümdarlık, imparatorluk. ◆ Beylik, emâret, prenslik.

Principauté [ims.] Hükümdarzâdelik, prenslik. ◆ Bir prensin taht-ı idaresinde bulunan memleket, emâret. || [cm.] Melâikenin üçüncü sınıfı.

Principe [imz.] Mebde, asıl, menşe. ◆ Madde-i asliye, unsur, esas, mâye. ◆ Fikr-i meslek, tarik, mezhep. ◆ Kaide-i külliye, kaide-i esasiye, kanun. || – **d'ordre** Nizam ve intizam kavâidi. || – **d'autorité** Esas-ı hükûmet. = [cm.] Bir ilim ve fennin kavâid-i iptidâiyesi, mebâdî, usul, erkân. ◆ Ahlak, meslek. || **En** – Esasen, usulen, kaideten. || **Dès le** – Bidâyet-i maslahattan itibaren.

Principicule [imz.] Küçük bir emâretin beyi, küçük prens. ◆ Henüz çocuk bulunan prens.

Printanier,ère [s.] İlkbahara mensup ve müteallik. ◆ İlkbaharda giyilen. || **Soupe** – **ère, potage** – Bilhassa turfanda sebzelerden mürekkep çorba. = [ims.] İlkbaharlık kumaşlar.

Printemps [imz.] İlkbahar, fasl-ı rebi'. || (mec.) Gençlik, unfuvan-ı şebab. ◆ (Şiirde) Sene.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Priori (à) [h.] Sebk etmiş veya zaten bedîhî ve müberhen bir kaziyeden istihrac ve intac olunarak, bedâheten, aleni. || **Argument** – Delil-i limmî. ◆ Her şeyden evvel. ◆ Esbab-ı mûcibesini aramaksızın, kable't-tahkik.

Priorité [ims.] Kıdem, akdemiyet, takaddüm, rüchan. || **Obligations de** – Tahvilat-ı mümtâze.

Pris,e [s.] Alınmış, me'huz, makbuz. ◆ Yutulmuş. ◆ İttihaz edilmiş. ◆ İğfal edilmiş. ◆ Tayin edilmiş. ◆ Tutmuş. || – **de** Bir şeyden istihrac, istiâre edilmiş. || – **de vin** Sarhoş. || – **pour dupe** Aldanmış, muğfel. || **Taille bien** – **e** Mevzun ve mütenasip kamet, kadd-i dilkeş.

Prise [ims.] Alma, ahz. ◆ Fetih, zapt-ı teshir. ◆ Alınan şey, me'huz, makbuz. ◆ Bir defada alınan şey. ◆ Tutacak yer, tutamak. ◆ Sap, kulp, kabza. ◆ Çekim (enfiye). ◆ Tutuşma, nizâ, kavga. ◆ Ganâim-i bahriye. || **Droit de** – Hakk-ı iğtinam. || **Tribunal des** – **s** Ganâim-i bahriye mahkemesi. || **Bonne** – Bonapriza, mal-ı ganimet. || – **de corps** Tevkif. || – **en possession** Bir mal ve mülkün taht-ı tasarrufa alınması, tasarruf, temellük, vaz'-ı yed. ◆ Bir miras ve memuriyetin zaptı. || **En venir aux** – **s** Tutuşmak, kavga etmek. || **Donner** – **à** Sebebiyet vermek, celp ve icap etmek. || (hk.) – **de parties** İştikâ ani'l-hükkâm.

Prisée [ims.] Takdir-i bahâ, vaz'-ı kıymet. ◆ Müzayedede satılacak eşyanın üzerine kaydolunan kıymet, narh.

Priser [ft.] Takdir-i kıymet etmek, narh koymak, fiyat kesmek. || (mec.) Çok medh ve ta'zim etmek, kadrini âlâ etmek, takdir ve tahsin etmek.

Priser [fl.] Enfiye çekmek.

Priseur [imz. - s.] Müzayedede satılacak eşyaya vaz'-ı kıymet eden, fiyat koyan adam, muhammin.

Priseur,se [i.] Enfiye çeken erkek ve kadın.

Prismatique [s.] (he. - ht.) Menşur denilen ve iki kaidesiyle birkaç mütevâzî sutuh ve hututu olan cisme, veya bu şekilde bir billurdan ibaret olan muhallilü'z-ziyaya mensup ve müteallik, menşurî. ◆ Menşur şeklinde.

Prismatiser [ft.] Menşur şeklinde tertip ve tanzim etmek.

Prisme [imz.] (he.) İki kaidesiyle birkaç sutuh-ı müstevîsi olan cisim, menşur. || (ht.) Ziyanın elvânını ayırmaya mahsus olarak bir şekilde billur veya beyaz cam, menşur, muhallilü'z-ziya. || (mec.) Her şeyi olduğu gibi göstermeyip başka bir renk altında gösteren ahvâl ve a'raz.

Prison [ims.] Hapishane, mahbes, zindan, sicn. ◆ Hapis, mahbusiyet. || (mec.) Sıkıntılı ve karanlık ikametgâh, zindan gibi yer. || – **de saint Crépin** Gayet dar ayakkabı.

Prisonnier,ère [i. - s.] Mahpus, zindan-bend. ◆ Tevkif olunmuş, mevkuf. || – **d'État** Devletin nizam ve asayişine mugayir hareketinden dolayı hapis ve tevkif olunmuş adam, mahbus-ı siyasi. || – **de guerre** Muharebede düşmanın eline esir düşen adam, esir-i harp.

Priton [imz.] (tşr.) Gışâ-i müstabtın.

Privable [s.] Mahrum edilmesi lazım.

Privatif,ve [i. - s.] (sr.) Nefy veya nehy mânâsını mutazammın, menfi, selbî; **Particule** – **ve** Edat-ı nefy, edat-ı nehy: *impossible* lafzındaki *im* gibi. || **Peines** – **ves** Mahrumiyet cezaları. || **Peines** – **ves des biens** Emvâlden mahrumiyet cezaları.

Privation [ims.] Bir nimetin fevti, hırman. ◆ Havâic-i zaruriyenin fıkdanı, ihtiyaç, zaruret. = [s.] Selb.

Privativement [h.] Müstesna bir surette, bi'l-istisna. (Eskimiştir.)

Privauté [ims.] Teklifsizlik, laubaliyâne tavır ve hareket veya muamele. || (mec.) Bir kadın ile serbâzâne bir surette şakalaşma.

Privé,e [s.] **Délits** – **s** Cerâim-i hususiye. || **En son propre et** – **nom** Kendi şahsı nâmına. ◆ Has, mahsus. ◆ Me'nus, alışık (hayvan). = [imz.] Abdesthâne, ayakyolu.

TÜRK DİL KURUMU AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Privément [h.] Hususi surette, teklifsizce, suret-i gayr-ı resmiyede.

Priver [ft.] Hırmanını mûcip olmak. ◆ (Hayvan hakkında) Alıştırmak, te'nis etmek. || **Se** – İhtiyar-ı mahrumiyet etmek. ◆ Alışmak, istînas peydâ etmek.

Privilège [imz.] İmtiyaz, muafiyet, istisna. ◆ Hak, istihkak, salâhiyet. ◆ Rüchan, tefevvuk. || (mec.) Hassa-i tabiiye, nimet-i mahsusa-i Rabbaniye, meziyet-i zâtiye.

Privilégié,e [i. - s.] İmtiyazı hâiz, imtiyazlı, mümtaz, mazhar-ı imtiyaz olan. || **Créance – e** İmtiyazlı alacak, düyun-ı mümtâze. || **Gréancier** – İmtiyazlı dâin.

Privilégier [ft.] İmtiyaz vermek, mümtaz kılmak, müstesna tutmak.

Prix [imz.] Değer, kıymet, bahâ, fiyat, semen, si'r. ◆ Mükâfat, ecir. ◆ Ceza, mücâzat. || (mec.) Emek. ◆ Kadir, itibar, meziyet. || **De** – Gayet kıymettar. || – **pour** Fiyatlar mukayese olunarak. || **Hors de** – Son derecede pahalı. || – **fixe** Maktû fiyat. || **Au – de** Yanında, nispeten: **La science n'est rien au – de la vertu** Fezâil-i ahlaka nispeten ilim bir şey değildir. || – **du marché** Es'ar. || **à tout** – Her türlü fedakârlıkla. || – **moyen** Semen-i mutavassıt.

Prix-fixe [imz.] Maktû fiyat ile mal satılan dükkân.

Probabilisme [imz.] İhtimalât üzerine müesses bir fikir ve itikad-ı mahsus, mezheb-i ihtimaliyûn.

Probabilité [ims.] İhtimal, ağleb-i ihtimalât. || **Calcul des – s** Hesab-ı ihtimalî, ihtimalât hesabı. || **Théorie des – s appliquées** İhtimalât-ı tatbikiye nazariyesi.

Probable [s.] Muhtemel, akla karib, mümkün.

Probablement [h.] İhtimaldir ki, belki, galiba.

Probant,e [s.] İspat eden, gösteren, mübeyyin. ◆ Mevsuk, müspet.

Probation [ims.] Ruhbaniyete dâhil olacak adamın tecrübe olunmak üzere manastırda durduğu müddet. ◆ İmtihan, tecrübe. || **Frais, droit de** – İmâle, imâliye ücreti. ◆ İspat.

Probatique [s.] Kudüs'te İsrailîlerin kurbanlarını yıkamalarına mahsus bir havuza ıtlak olunur.

Probatoire [s.] İmtihan ve tecrübeye yarayan. ◆ İspat eden, müsbit.

Probe [s.] Doğru, müstakim, afif.

Probité [ims.] Doğruluk, istikamet, iffet.

Problématique [s.] Şüpheli, meşkûk, müşevveş.

Problématiquement [h.] Şüpheli ve meşkûk bir suretle.

Problème [imz.] (r.) Halli matlub mesele, dava. || – **s déterminés** Mesâil-i muayyene. || – **s indéterminés** Mesâil-i gayr-ı muayyene. || – **s graphiques** Mesâil-i tersimiye. || (mn.) Sıdk ve kizbe ihtimali olan kaziye, kaziye-i ihtimaliye. ◆ Anlaşılmaz şey, muamma, lugaz.

Proboscidien,ne [i. - s.] (tt.) Burunları hortum şeklinde uzun olan dahîmü'l-cild hayvanata ıtlak olunur, zü'l-hurtum.

Procédé [imz.] Tavır, tarz, muamele, hareket. ◆ Ameliyat-ı fenniye usul ve kaidesi. ◆ Hatt-ı hareket, muamelat. ◆ Istaka denilen bilardo değneğinin ucuna yapıştırılan lastik parçası. || **Avoir des – s** Muamelat-ı ihtiramiyede kusur etmemek.

Procéder [fl.] Neşet ve sudur etmek, sâdır olmak. || (mec.) Hareket ve muamele etmek. ◆ Mübâderet, teşebbüs, mübâşeret, tasaddî etmek. ◆ İkame-i dava etmek.

Procédure [ims.] Usul-i muhakeme. || – **civile** Usul-i muhakeme-i hukukiye. || – **criminelle** Usul-i muhakeme-i cinâiye. || – **pénale** Usul-i muhakeme-i cezaiye. ◆ Bir davanın evrak-ı istintakiye vesâiresi. ◆ Usul, muamelat. ◆ Dava. || (mec.) Takip olunacak kavâidin heyet-i umumiyesi.

Procédurier,ère [i.] Davaları seven adam, müzevvir. ◆ Davayı uzatan.

Procès [imz.] (s okunmaz) Dava, murâfaa. ◆ Fezleke. || (mec.) Nizâ, ihtilaf. || – **pendant**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Derdest-i rüyet dava. || – verbal Zabıtnâme. || (tşr.) Zâide: – ciliaires Zâide-i hüdbiye.

Processif,ve [s.] Davaya müteallik. ◆ Davaları seven, daima davalarla uğraşan.

Procession [ims.] Merasim-i rûhâniye ile ağır ağır yürüyen alay, cenaze vesâir mezhep âyini alayı. || (mec.) Birbiri arkasından yürüyen adamlar heyeti.

Processionnal [imz.] Mezhep alaylarında okunan ed'iyeyi câmi' kitap.

Processionnel,le [s.] Âyin-i mezhep alayına mensup ve müteallik.

Processionnellement [h.] Âyin-i mezhep alayıyla.

Processionnaire [s.] (hyv.) Chenilles – s Surfat-ı mustatîle.

Procès-verbal [imz.] Bir memurun icra ettiği keşif ve tahkiki mutazammın olarak verdiği takrir, jurnal, rapor. ◆ Bir meclisin müzakeratını hâvi varaka, zabıtnâme. || Dresser – Zabıtnâme tanzim etmek. || Porter au – Zabıtnâme derc etmek. || Rectification au – Zabıtnâmenin tashihi. (cm.: des *procès-verbaux*).

Prochain [imz.] Din ve insaniyet kardeşleri, benî cins, karin. ◆ Hısım, akrabadan adam.

Prochain,e [s.] Yakında olan, karib. ◆ Karîbü'z-zuhur. ◆ Gelecek: La semaine – e Gelecek hafta, önümüzdeki hafta. ◆ Doğrudan doğruya, aslen.

Prochainement [zz.] Yakında, karîben, ankarîbin.

Proche [s.] Yakın, karîb: – s parents Yakın akraba. = [imz. - cm.] Akraba, ekarib, hısım. = [h. - hc.] Yakın, kurbunda, civarında, yanında. || De – en – Derece derece, tedricen ilerleyerek. || – de Kurbunda, karib.

Prochronisme [imz.] (*kro*) Bir vaka-i tarihiyenin zaman-ı hakikisinden evvel addolunması hatası. (Zıddı: *métachronisme.*)

Procidence [ims.] (cr.) İnsidal.

Proclamateur [imz.] Resmen ilan eden, alenen neşir ve tebliğ eden, mu'lin, nâşir.

Proclamation [ims.] İlan-ı resmî, alenen neşir ve tebliğ.

Proclamer [ft.] Resmen ilan etmek, alenen neşir ve tebliğ etmek. ◆ Suret-i aleniyede ve resm ve âyinle nasb ve tayin etmek. ◆ İfşa ve işâa etmek. ◆ İzhar etmek.

Procombant,e [s.] (nb.) Yere uzanan nebatat saplarına ıtlak olunur, zâhif.

Proconsul [imz.] Eski Romalılarda konsül vekili sıfatıyla bir eyalet idare eden adam. || (mec.) Mürtekib ve hakkaniyetsiz memur.

Proconsulaire [s.] Eski Romalılarda konsül vekili sıfatıyla bir eyalet idare eden memura mensup ve müteallik.

Proconsulat [imz.] Eski Romalılarda konsül vekili sıfatıyla bir eyalet idare eden adamın sıfat-ı memuriyeti.

Procréateur,trice [ims.] Tevlid eden, vâlid.

Procréation [ims.] Tevellüdat, vilâdetle tekessür.

Procréer [ft.] Doğurmak, tevlid etmek. || (mec.) Hâsıl etmek, tevlid etmek.

Proctalgie [ims.] (t.) Elem-i şerc, elem-i sürm.

Proctite [ims.] (t.) İltihab-ı şerc.

Procurateur [imz.] Eski Venedik ve Cenova hükûmetlerinde bir büyük rütbe-i mahsusayı hâiz adam.

Procuratie [ims.] Eski Venedik ve Cenova hükûmetlerinde bir büyük rütbe-i mahsusa. ◆ Bu rütbeyi hâiz büyük memurun konağı.

Procuration [ims.] Tevkil, vekâlet. || Par – Bi'l-vekâle, vekâleten. || – en blanc Açık vekâletnâme, vekilin ismi açık bırakılan vekâletnâme. || Fonder de – Tevkil etmek. || – irrévocable Vekâlet-i devriye. ◆ Vekâletnâme.

Procuratrice [ims.] Vekâlet eden kadın, vekile.

Procure [ims.] Bir köy veya mahalle papazının sıfat ve memuriyeti ve ikamet ettiği hâne.

Procurer [ft.] Aldırmak, yetiştirmek, tahsil ettirmek. ◆ Tedarik etmek. || (mec.) Sebep ve müessiri olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Procureur [imz.] Vekil. || – **fondé** Vekil-i murahhas. ◆ Müddeî-i umumi: – **général** Baş müddeî-i umumi. ◆ Bir nahiye veya mahallenin umur-ı mezhebiye ve dünyeviyesini gören papaz.

Procureuse [ims.] Bir vekil veya müddeî-i umuminin zevcesi.

Pro Deo Allah için mânâsına Latince bir tabir olup bedava makamında müsta'meldir.

Prodigalement [h.] İsrafla, müsrifâne. (Nadir kullanılır.)

Prodigalité [ims.] İsraf, bezr, müsriflik.

Prodige [imz.] Harikulâde şey, garibe, ucube. ◆ Fevkalâde şecaat ve cesaret. ◆ Mesleğinde fevkalâde adam. || **Tenir du** – Gayet şâyan-ı hayret olmak.

Prodigieusement [h.] Garip ve acîb bir suretle.

Prodigieux,se [s.] Garip, acîb, harikulâde, garâbet-nümâ, şaşılacak.

Prodigue [i. - s.] Müsrif, mübezzir, bol bol sarf eden.

Prodiguer [ft.] Esirgememek, bol bol sarf etmek, israf etmek. ◆ Tehlikeye, rahatsızlığa maruz bulundurmak.

Prodrome [imz.] Mukaddime, dibâce, medhal. || (t.) Bir hastalıktan evvel zuhur eden kırıklık, alâmat-ı mütekaddime, resîs.

Producteur,trice [i.] Hâsılat veren, münbit, mahsuldar. ◆ Doğuran, müvellid. ◆ Ekinci, harras. ◆ Erbab-ı sanayiden adam, kâsib.

Productible [s.] Kabil-i istihsal, husûle getirilmesi mümkün.

Productif,ve [s.] Mahsulat veren, münbit, mahsuldar. ◆ Temettülü.

Production [ims.] Hâsılat verme, mahsuldarlık. ◆ Hâsılat, mahsul. ◆ Eser, telif. || (tşr.) Uzanma, istitâle. || **Grande** – İstihsâle-i azîme. || **Petite** – İstihsâle-i sagîre.

Productus [imz.] (hyv.) Nâime-i ricliyeden ancak arazi-i sayvâniye-i atîkiyede bulunur bir nevi tarak müstehâsesi.

Produire [ft.] Hâsıl etmek, hâsılat vermek. ◆ Faiz ve kâr vesâire vermek, getirmek. ◆ İcap etmek, bâis olmak, intac etmek. ◆ Göstermek, ibraz etmek. ◆ Serd ve ityan etmek. ◆ İçeriye götürmek, sevk ve idhal etmek. ◆ Birinin bâis-i hayatı yahut maskat-ı re'si olmak, çıkarmak. ◆ Yapmak, inşa ve imal etmek, yaratmak.

Produit [imz.] Hâsılat, mahsul. || – **s industriels** Mamulat-ı sınâiye. || – **s matériels** Hâsılat-ı maddiye. || – **s bruts** Hâsılat-ı gayr-ı sâfiye. || – **s nets** Hâsılat-ı sâfiye. || (k.) Ameliyat-ı kimyeviyeden hâsıl olan şey. || – **s chimiques** Ecza-yı kimyeviye. || (hs.) Hâsıl, hâsıl-ı darp.

Proéminence [ims.] Çıkıntı, pervaz, nütû. ◆ Çıkıntılı şey veya mahal.

Proéminent,e [s.] Çıkıntılı, pervazlı, tümsek, nâtî.

Profanateur,trice [i.] Diyâneten mübarek olan şeylere hürmet ve riâyet etmeyen.

Profanation [ims.] Mevadd-ı mukaddeseye hürmetsizlik, diyâneten mübarek şeyler hakkında riâyetsizlik. ◆ Kıymetli şeylerin nâ-be-mahal sarfı, itlâf.

Profane [s.] Mevadd-ı mukaddeseye lazım gelen hürmet ve riâyete muhalif olan. ◆ Dine müteallik olmayan. = [i.] Dinin mukaddes addettiği şeylere riâyeti olmayan adam. ◆ Dine taalluku olmayan şey, mukaddes ve mübareğin zıddı.

Profaner [ft.] Mevadd-ı mukaddese hakkında hürmetsizlik etmek. ◆ Kıymetli bir şeyi nâ-be-mahal sarf etmek.

Proférer [ft.] Ağza almak, telaffuz ve tefevvüh etmek.

Profès,esse [i. - s.] Bir tarik-i ruhbanîye duhul için lazım gelen resm ve kasemi icra etmiş adam veya kadın. ◆ En birinci dereceye vâsıl olmuş.

Professable [s.] Kabil-i tedris.

Professer [ft.] Alenen beyan veya itiraf etmek. ◆ Bir iş veya sanat icra etmek. || – **la médecine**

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRK BİLİM AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

İcra-yı tabâbet etmek. ◆ Tedris etmek, göstermek, okutmak. || – une religion Bir dinde bulunmak, bir dinle mütedeyyin olmak. ◆ Tedris etmek. || Se – Tedris olunmak.

Professeur [i.] Bir ilim ve fenn-i mahsusta ders veren adam, müderris, muallim, hoca. ◆ Bir ilim ve fende yed-i tûlâ sahibi adam, üstat, hoca. || Temps de chien et de – Gayet fena hava. (Kadın hakkında dahi müzekker sîgasıyla müsta'meldir.)

Profession [ims.] Resmî ve aleni beyan yahut ikrar ve itiraf. ◆ Sanat, iş, memuriyet. || – ambulante Yaymacılık, sergicilik, gezgincilik. ◆ Bir din ve mezheple tedeyyün, bir dine sülûk. || – de foi Alenen efkâr ve mesleğini beyan.

Professionnel,le [s.] Bir meslek veya sanat-ı mahsusaya mensup ve müteallik, herkesin bulunduğu sınıfa müteallik. || Devoirs – s Herkesin bulunduğu sınıf ve icra ettiği sanat muktezâsından olan vezâif. || École – le Sanayi-i mütenevvia tahsiline mebâdî ittihaz olunacak ulûm-ı iptidâiyenin tahsiline mahsus mektep, mekteb-i idâdî. || Enseignement – Tedrisat-ı sınâiye. || Secret – Hasbe'l-meslek kesb-i ıttılâ edilen sır.

Professo (ex) [h.] Mükemmel surette, üstadâne. || Traiter une matière – Bir maddeden vukuf-ı tâm ile bahsetme.

Professoral,e [s.] Muallim ve müderrise mahsus veya şâyeste olan, üstadâne. (cmz.: *professoraux.*)

Professorat [imz.] Müderrislik, muallimlik, tedris.

Proficiat [imz.] Muvaffakiyet. (Eski kelime.)

Profil [imz.] (*l* okunur) Çehrenin yandan görünüşü ve bu surette çıkarılmış resim, nîm-ruh. ◆ Bir şeyin yandan görünüşü. || (mec.) Nâtamam, gayr-ı kâfi bir manzara. || (m.) Binanın cihet-i dâhiliyesini göstermek üzere ortadan kesilmiş itibariyle çıkarılan resmi, makta'. || – droit Makta'-ı amûdî.

Profiler [ft.] Çehrenin bir tarafını göstermek. ◆ Çehreyi yandan tasvir etmek. ◆ Binanın makta'-ı amûdîsini almak.

Profit [imz.] Kazanç, kâr, nef', fayda, temettü. || Mettre le temps en – Vakti istifade edecek yolda kullanmak. || – aventureux Mehâlike karşı taht-ı temine alınmamış bir sefine için verilen paranın getireceği faiz. = [cm.] Hizmetçilere verilen bahşiş. || – s et pertes Kâr ve zarar. || Compte de – s et pertes Kâr ve zarar hesabı.

Profitable [s.] Kendinden istifade olunabilir, müfid, nâfi, kârlı, temettülü, istifadeli, kazançlı.

Profitablement [h.] Kârlı ve nâfi olacak surette, kazançla.

Profitant,e [s.] İdareli, idareye elverişli.

Profiter [fl.] Kâr etmek, kazanmak. ◆ İstifade etmek, faydalanmak. ◆ Nâfi ve kârlı olmak. ◆ Kesb-i kuvvet etmek, neşvünemâ bulmak. || Faire – son argent Akçesini temiye etmek, kullanmak, faize vermek.

Profond,e [s.] Derin, amîk. ◆ Kenardan uzak olan mahal. ◆ (Renk hakkında) Gayet koyu. || (mec.) Büyük, azîm, vâsi, pâyânsız, derin. ◆ İçine girilmesi yahut anlaşılması müşkil, gamız. ◆ Müdekkik, nükte-şinâs. || – e révérence Yerle beraber temennâ, yerlere kapanma. = [imz.] Derinlik, umk. = [ims.] Cep.

Profondément [h.] Derin olarak, amîkan. ◆ Derin derin, arîz ve amîk. ◆ Gayet eğilerek.

Profondeur [ims.] Derinlik, umk. || (mec.) Büyük fehm ve idrak ve ta'mîk-i fikr, dakîka-şinâslık. ◆ Anlaşılamamazlık, mektûmiyet, meçhuliyet, gavr.

Pro forma (Latince terkip) Mücerret, sûrî, sırf zâhirî.

Profusément [h.] Fart-ı semâhat ve israfla, müsrifâne, bollukla, mebzûlen.

Profusion [ims.] Fart-ı semâhat, israf, bezl, bolluk.

Progéniteur [imz.] Ced. (Eski kelime.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Progéniture [ims.] Tevellüdat-ı cedîde, çocuklar, yavrular, evlat.

Proglossis [imz.] (t.) Mukaddem-i lisan.

Prognathe [s.] (*progh-na*) (tt.) Çeneleri uzun olan (cins-i beşer), mustatîlü'l-fekk.

Progné [ims.] (*progh-né*) Kırlangıcın ism-i şairânesi.

Prognostique [s.] (*progh-no*) (t.) İleride zuhur edecek ahvâl-i maraziyenin keşfine müteallik, inzarî.

Programme [imz.] Bir ziyafet veya âyin ve alayın veya dersin sıra ve tertibini mübeyyin cetvel, program. ◆ Meslek, hatt-ı hareket, program.

Progrès [imz.] İlerleme, ileri gitme, terakki. ◆ Büyüme, artma, tezâyüd. ◆ Mansıp ve ikbalce veya ilim ve hünerce tefeyyüz. || **Faire des** – **s** Terakki etmek.

Progresser [fl.] İleri gitmek, ilerlemek, terakki ve tefeyyüz etmek.

Progressibilité [ims.] Kabiliyet-i terakki.

Progressible [s.] Kabil-i terakki.

Progressif,ve [s.] Terakkiye müteallik, daima ilerlemekte bulunan, müterakki. ◆ Tedricî. || **Impôt** – Teklif-i müterakki.

Progression [ims.] Mütemadiyen ve bilâ-inkıtâ ilerleme, tedricî terakki, tevâlî. || (r.) Tenâsüb ale'l-vilâ'. || – **arithmétrique** Tenasüb-i adedî. || – **géométrique** Tenasüb-i hendesî.

Progressiste [imz.] Terakkiperver.

Progressivement [h.] Tedricî ilerleyerek, terakkiyat-ı mütevâliye ile, git gide.

Prohibé,e [s.] Memnû, yasak. || **Degré** – Karâbetin şer'an izdivaç caiz olmayacak derecesi, mâni-i izdivaç olan derece-i karâbet; **Armes** – **es** Esliha-i memnûa.

Prohiber [ft.] Men etmek, yasak etmek, memnûiyet altına almak.

Prohibitif,ve [s.] Men eden, memnûiyet altına alan. || **Mesures** – **ves** Tedâbir-i zecriye. || **Droits** – **s** Rüsum-ı zecriye.

Prohibition [ims.] Memnûiyet, yasak.

Prohibitionniste [imz.] Memnûiyet taraftarı.

Proie [ims.] Yırtıcı hayvanın yemek üzere tuttuğu hayvan, şikâr. || (mec.) Ganimet, yağma ve zaptolunan şey. || **Oiseau de** – Av avlayan kuş, yırtıcı kuş. || **En** – Duçar olarak.

Projecteur [imz.] (t.) Mıkzâf, mün'akis. || – **électrique** Elektrik feneri. || – **des côtes** Borda feneri. || – **de signaux** İşaret feneri.

Projectif,ve [s.] Tertibe mensup ve müteallik veya tertip eden, tertib-sâz.

Projectile [imz.] El ya silah veya bir aletle atılan şey, mermi, kazîfe. || – **lumineux** Ziyadar mermi. || – **cylindroconique** Mermi-i üstüvânî-i mahrûtî. || (mec.) Vasıta-i hücum.

Projection [ims.] Mermilerin atılması, remy, kazf. ◆ Bir cismin kavâid-i hendesiyeye tatbikan bir sathın üzerine tasviri, resim, irtisam. || – **d'une droite** Bir hatt-ı müstakimin tersimi. || **Plans de** – İrtisam satıhları. || **Plan vertical de** – İrtisam-ı amûdî sathı. || **Plan horizontal de** – İrtisam-ı ufkî sathı.

Projecture [ims.] İnşaat-ı mimariyenin ufkî, çıkıntılı sırası, çıkıntı, çıkma.

Projet [imz.] Kuruntu, tertip, niyet, tasavvur. ◆ Bir şeyin yapılacağı şekil ve sureti musavvir resim, plan. ◆ Taslak. || **Avoir des** – **s sur** Nâil-i muâşakası veya dest-i izdivacı olmak niyetinde bulunmak.

Projeter [ft.] Niyet ve tasavvur etmek. ◆ Bir cismin kavâid-i hendesiyeye tatbikan bir sathın üzerine resmini çizmek, irtisam-ı sathîsini yapmak. ◆ Hâsıl etmek, salmak, vermek: – **de l'ombre** Gölge salmak, sâye-endaz olmak.

Prolégomènes [imz. - cm.] Bir kitabın başındaki mufassal mukaddime, mukaddimat. (İbn Haldun'un *Mukaddime-i Tarih*'i gibi.)

Prolepse [ims.] (ed.) Sual-i mukaddere cevap makamında olan cümle, cümle-i istînâfiye.

Proleptique [s.] (t.) Her bir alâmeti sâbıkından şiddetli olan bir nevi sıtmaya ıtlak olunur,

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Türk Science Academy www.tuba.gov.tr

hummâ-yı nâb-ı mütekaddim. ‖ Fièvre – Humma-yı nâibe-i mukaddeme.

Prolétaire [imz.] Ahalinin en aşağı ve en fakir sınıfına mensup adam, muhtacîn-i ahali. ◆ Medar-ı maişet olarak sa'y-ı zâtîsinden başka bir şeye mâlik olmayan adam.

Prolétariat [imz.] Ahalinin en aşağı ve en fakir, sa'y-ı zâtîsinden başka medar-ı maişeti olmayan sınıfı.

Prolifération [ims.] Tekessür. ‖ (nb.) Tahassul-i ârız.

Prolifère [s.] (nb.) Merkezinden diğer bir çiçek çıkan çiçeğe ıtlak olunur, mütenâsil.

Prolifique [s.] Tevlid ve hâsıl etmek kuvvet ve hassasını hâiz olan, tenâsül.

Prolix [s.] Uzun, mutnıb (söz). ◆ Gayet büyük nispette, cesim.

Prolixement [h.] Uzun uzadıya ıtnab ile, tatvil-i kelâmla.

Prolixité [ims.] Söz uzunluğu, ıtnab, tatvil-i kelâm.

Prologue [imz.] Kitap ve ale'l-husus hikâye ve tiyatro kitabı mukaddimesi, dibâce. (Zıddı; *épilogue*: hâtime.)

Prolongation [ims.] Uzatma, temdid. ‖ – de délai Temdid-i müddet. ‖ – d'une concession Temdid-i müddet imtiyazı.

Prolonge [ims.] (as.) Top çekmekte müsta'mel halat, sürtme halat. ◆ Mühimmat arabası.

Prolongement [imz.] Uzanma, istitâle. ◆ Devam, imtidad.

Prolonger [ft.] Uzatmak, tatvil etmek. ◆ Devam ettirmek. ‖ Se – İmtidad etmek.

Promemoria (Latince tabir) İhtaren, muhtır olarak.

Promenade [ims.] Gezinme, gezinti, teferrüc, seyir. ◆ Teferrücgâh, mesire.

Promener [ft.] Gezdirmek, dolaştırmak. ◆ Sevk etmek. ‖ (mec.) Beyhûde vaatlerle aldatmaya çalışmak. ‖ Envoyer – Def etmek. ‖ Se – Gezmek, gezinmek, teferrüc etmek.

Promeneur [i.] Gezen, gezinen adam. ◆ Mesirede bulunan adamların beheri. ◆ Birini gezdiren adam.

Promenoir [imz.] Teferrücgâh, mesire.

Promesse [ims.] Söz veriş, vaat. ◆ Üzerine alış, taahhüt. ◆ Muvakkat tahvil senedi. ‖ – de mariage Nikâh için söz kesme. ‖ Se ruiner en – Birçok vaatler edip hiçbirini tutmamak.

Prometteur,se [s.] Vaat ve taahhüt edip de sözünde durmayan adam, va'âd.

Promettre [ft.] Söz vermek, vaat ve taahhüt etmek. ‖ (mec.) Delâlet etmek. = [fl.] Ümit vermek. ‖ Se – Ahdetmek, karar-ı kati vermek. ◆ Me'mûl etmek. ◆ Birbirine vaatlerde bulunmak.

Prominence [ims.] Yükseklik, irtifa. (Eskidir.)

Prominent,e [s.] Yüksek, mürtefi. (Eskidir.)

Prominer [fl.] Mürtefi, yüksek olmak. (Eskidir.)

Promis,e [s.] Vaat olunmuş, mev'ud. ‖ Terre – e Arz-ı Mukaddes. ◆ Zengin, münbit memleket. ◆ (mec.) Gayet şiddetle arzu edilen şey. ‖ Chose – e, chose due El-va'dü ke'd-deyn. = [i.] Nişanlı.

Promiscuité [ims.] Ecnas-ı muhtelifeden mürekkep karışık cemaat. ◆ Karmakarışık kadın ve erkekler beyninde münasebet-i cinsiye.

Promission [ims.] Terre de – Arz-ı mukaddes, ve (mec.) pek münbit ve mamur mahal.

Promontoire [imz.] Denizin içine girmiş sivri kara parçası, burun, re's. ‖ (tşr.) Şâmiha-i table.

Promoteur[89] [imz.] Bir işin başlıca fâil ve mürettibi. ◆ Bir şeye asıl sebep olan, bâis.

Promotion [ims.] Terfi-i rütbe, terakki-i memuriyet.

Promouvoir [ft.] (*Mouvoir* gibi tasrif olunarak, yalnız masdarıyla siyag-ı mürekkebesi müs-

89 Orijinal metinde Promonteur şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ta'meldir.) Terfi-i rütbe etmek, bir büyük mansıba tayin etmek.

Prompt,e [s.] (*pron*, *pron-te*) Çabuk, seri, süratli, tez. ◆ Çabuk ve birdenbire geçen, seriü'l-hareke. ◆ Çabuk iş görür, kâr-güzâr. ◆ Çabuk anlar, tiz-fehm. ◆ Pek kolay gücenir, hadîdü'l-mizac.

Promptement [h.] (*pron-te*) Çabuk, tez, derhal, serian.

Promptitude [ims.] (*pron-ti*) Çabukluk, sürat. ◆ Kâr-güzârlık. ◆ Sürat-i fehm. ◆ Hiddet-mizaç.

Promu,e [s.] Terfi-i rütbe etmiş, daha büyük memuriyete nasb olunmuş (adam).

Promulgation [ims.] Bir kanun ve nizamın resmen neşir ve ilanı.

Promulguer [ft.] Bir kanun ve nizamı resmen ilan etmek.

Pronaos [imz.] (*s* okunur) Mabedin ön tarafı.

Pronateur [imz.] (tşr.) Eli aşağıya doğru büken adale, mükibb. = [s.] **muscle** – Adale-i mükibbe.

Pronation [ims.] (tşr.) Elin aşağıya doğru bükülmesi, kebb, ikbab.

Prône [imz.] Vaaz ve nasihat. ◆ İfratla medh. || **Recommander quelqu'un au** – Âmirine haber verip birinin tekdir ve mücâzatını bâis olmak.

Prôner [ft.] Vaaz etmek. ◆ İfratla methetmek. = [fl.] Usanç verecek surette uzun uzadıya söylemek.

Prôneur,se [i.] İfratla metheden adam, meddah. ◆ Uzun uzadıya söyleyip usanç veren adam, kavval.

Pronom [imz.] (sr.) Zamir, kinâye. || – **personnel** Zamir-i şahsî. || – **démonstratif** Zamir-i işaret. || – **relatif** Zamir-i nisbî. || – **interrogatif** Zamir-i istifhamî.

Pronominal,e [s.] (sr.) Zamirî, kinâyeye müteallik; **Verbe** – Fi'l-i mutâvaat ki Fransızcada zamir ile teşkil olunur. Buna fi'l-i zamirî dahi denir. (cmz.: *pronominaux.*)

Pronominalement [h.] (Fiil hakkında) Mutâvaat suret ve mânâsıyla.

Prononçable [s.] Telaffuz olunabilir, kabil-i telaffuz.

Prononcé,e [s.] Belli, zâhir, mübin. ◆ Mukarrer, musammem, kati. = [imz.] Bir mahkemenin kararı. || – **d'un jugement** Kararın tefhimi.

Prononcer [ft.] Telaffuz ve tefevvüh etmek, ağza almak. ◆ İrad etmek. ◆ İkrar, takrir etmek. ◆ Tebliğ-i hüküm etmek. || **Se** – Beyan-ı rey ve maksat etmek. ◆ Telaffuz edilmek. ◆ Belli, zâhir, kati bir renk peydâ etmek.

Prononciation [ims.] Telaffuz. ◆ İrad. ◆ Isdar. ◆ Tebliğ-i hüküm.

Pronostic [imz.] (*c* okunur) Tahmin, keşif, istidlâl, tefeül. ◆ Bu tahmin ve keşfe esas olan alâmet. || (t.) Zuhur edecek ahvâl-i maraziyenin keşfi, teşhis, inzar.

Pronostique [s.] Tahmin ve mülâhazaya müteallik, keşfi. || (t.) Zuhur edecek ahvâl-i maraziyenin keşfine müteallik, teşhisi, inzarî.

Pronostiquer [ft.] Tahmin ve mülâhaza etmek, keşif ve istidlâl etmek. ◆ Delil ve alâmet teşkil etmek.

Pronostiqueur,se [i.] Tahmin ve keşfeden adam, kâşif.

Pronunciamiento [imz.] (*non-si-a-mi-ain-to*) (İspanyolcadan me'huz) Bir asker kumandanının dâiye-i teferrüdü.

Propagande [ims.] Bir din ve mezhep veya tarik-i fikr ve meslek-i mahsusun neşri için olunan teşebbüsat, telkinat, içtihat, neşriyat.

Propagandiste [imz.] Bir din ve mezhep yahut tarik-i fikr ve meslek-i mahsusun nâşiri, müçtehit.

Propagateur,trice [i.] Neşir ve tamim eden adam, nâşir. ◆ Tevellüd teksir-i nüfus veya hayvanat eden.

Propagation [ims.] Neşir, tamim, intişar, taammüm, neşriyat, telkinat. || – **de la foi** Neşr-i din. ◆ Tevellüdatla teksir-i nüfus

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ve hayvanat. ‖ (ht.) Ziya ve sadânın suret-i sirâyeti, intişar.

Propager [ft.] Neşir ve tamim etmek. ◆ Tevellüdatla teksir-i nüfus veya hayvanat etmek, yetiştirmek, türetmek. ‖ **Se** – Tezâyüd, tekessür etmek, türemek, intişar eylemek.

Propagules [ims. - cm.] (nb.) Gubar-ı şeyb.

Propension [ims.] Kuvve-i câzibe. ‖ (mec.) Meyil, arzu.

Prophète [imz.] Vahiy ve ilham ile gaybdan haber veren, peygamber. ‖ (mec.) Birtakım karâin ve mülâhazata istinaden gaybdan haber veren adam. ‖ **Le roi** – Hazret-i Davud (asm.)

Prophétesse [ims.] İlham-ı Rabbanîye istinat ile gaybdan haber vermek iddia-yı bâtılında bulunan kadın.

Prophétie [ims.] (*sî*) Vahiy ve ilhamla gaybdan haber veriş. ◆ Ale'l-ıtlak gaybdan verilen haber. ◆ Âti hakkında beyan edilen hüküm ve zan.

Prophétique [s.] Peygamberî.

Prophétiquement [h.] Peygamberâne.

Prophétiser [ft.] Vahiy ve mucize ile gaybdan haber vermek, izhar-ı mu'cizat ve nübüvvet etmek. ◆ İstikbalden haber vermek, müstakbeli keşfetmek. ◆ Âti hakkında beyan-ı fikr ve hüküm eylemek.

Prophylactique [s.] (t.) Hastalıktan vikaye etmeye mahsus (ilaç vesâire), vâkî. ‖ **Mesures** – **s** Tedâbir-i vâkiye, tedâbir-i istihfâziye. ‖ **Médecine** – Tabâbet-i vâkiye.

Prophylaxie [ims.] Tıbbın hastalıklardan tahaffuz ve sıhhati vikaye etmek esbabından bahseden kısmı, vikaye.

Prophyse [ims.] (nb.) Zehre-i âkıre-i üşniye.

Propice [s.] Lehte bulunan, muvâfik, müsait.

Propitiateur,trice [i.] Bir şeyi muvâfik ve müsait eden, lehe çeviren.

Propitiation [ims.] Kefaret-i zünub.

Propitiatoire [s.] Bir şeyi müsait ve muvâfik etmeye veya gazabı teskin edip lehte bulundurmaya mahsus olan.

Proplastique [ims.] Heykel vesâire kalıplarını yapmak sanatı. = [s.] **Art** – Kezâ.

Propolis [imz.] (s okunur) Arıların kovanlarının deliklerini kapamak için kovan ağzında hâsıl ettikleri bir nevi reçine.

Proportion [ims.] Bir küllün eczası beynindeki münasebet ve uygunluk, tenâsüp. ◆ Kıyas, miktar-ı münasip. ◆ Nesep. ◆ Ehemmiyet. ‖ (r.) İki miktar arasındaki münasebet, tenâsüp. ‖ **à** – **de** ve **en** – **de** Nispeten, nazaran. ‖ **à** – **que** Oldukça, gittikçe. ‖ **Dans la** – **de** Nispeti üzerine. ‖ – **gardée, toute** – **gardée** Ara yerdeki nispet gözetilmek şartıyla, gözetilmekte olduğu hâlde.

Proportionnalité [ims.] Tenâsüp, mütenâsibiyet.

Proportionnel,le [s.] Tenâsübî, mütenâsip, nisbî. ‖ (r.) Diğer miktar ve cesâmetlerle mütenâsip olan miktar ve cesâmetlere ıtlak olunur, mütenâsip. ‖ **Moyenne** – **le** Vasat-ı mütenâsip. ‖ **Quantités** – **les** Makadir-i mütenâsibe. ‖ **Nombres** – **s** A'dâd-ı mütenâsibe. ‖ **Partage** – Taksim-i mütenâsip. ‖ **Lignes** – **les** Hutut-ı mütenâsibe.

Proportionnellement [h.] Mütenâsip bir suretle, muvâzene ile, nisbî olarak.

Proportionnément [h.] Mütenâsiben, nispet üzere.

Proportionner [ft.] Muvâzenesini tutmak, mütenâsip bir hâl ve derecede tutmak: – **sa dépense à son revenu** Masârifini vâridatıyla mütenâsip tutmak, vâridatına göre masârif etmek.

Propos [imz.] Karar. ◆ Söz, lakırdı, sohbet. ◆ Beyhûde söz, türrehat. ◆ Fasl, mezemmet. ‖ **Ferme** – Karar-ı kati. ‖ **à** – Tam vakitte, vakt-i münâsibinde. ‖ **à tout** – Her saat. ‖ **Hors de** – ve **Mal à** – Vaktinde olmayarak, münasebetsiz bir vakt ü hâlde. ‖ **De** – **délibéré** Kasten, amden. ‖ **à** – **de** Hakkında. ‖ **à** – **!** Münasebeti gelmiş bir söz söylene-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ceği vakit kullanılır tabirdir, ha! İyi hatırıma geldi! || à quel – ? Ne sebeple? Ne münasebetle?

Proposable [s.] Teklif olunabilen, kabil-i arz ve teklif.

Proposant [imz.] Âyin-i mezhebin icrasına memur olmak üzere ilm-i akaid okumakta bulunan Protestan.

Proposer [ft.] Teklif ve dermeyan etmek. ◆ Arz ve takdim etmek. ◆ Vermek. || Se – Bir iş için kendini teklif ve takdim etmek. ◆ Kast ve niyet etmek.

Proposition [ims.] Teklif. ◆ Teklif ve dermeyan olunan şey. ◆ Halli matlub mesele-i fenniye. ◆ Uyuşmak isteyen iki tarafın beherinden dermeyan olunan teklifat, şerâit. || (sr.) Cümle, kaziye. || – verbale Cümle-i fiiliye. || – circonstantielle Cümle-i zarfiye. || – principale Cümle-i asliye. || – incidente Cümle-i fer'iye. || – universelle Kaziye-i külliye. || – particulière Kaziye-i cüziye.

Propre [s.] Birine mahsus olan, has. || Le – et incident Has ve araz. || (hk.) Le – de succession Emvâl-i mevrûse-i gayr-ı menkule. ◆ Tamamıyla müşâbih, ayn. ◆ Layık, münasip. ◆ Yarar, sâlih. ◆ Pak, temiz, nazif. ◆ Safi, halis. || Nom – İsm-i hâss, alem. || Sens – Mânâ-yı asli. ◆ Mânâ-yı lügavî. || – à Elverişli, yarar. || Mal – Ehil değil, gayr-ı sâlih. || En main – Bizzat kendisine. || Avoir, posséder en – Mutasarrıf olmak.

Proprement [h.] Pak ve temiz olarak, nezâfetle. ◆ Layık ve münasip bir suretle. ◆ Tamamıyla, aynıyla. ◆ Asıl: L'Angleterre – dite Asıl İngiltere, nefs-i İngiltere.

Propret,te [i. - s.] Nezâfete ziyadesiyle riâyet eden adam, temizlik meraklısı.

Propreté [ims.] Temizlik, nezâfet, paklık, tahâret.

Propréteur [imz.] Eski Romalılarda Pretor vekili sıfatıyla bir eyalet idare eden vali.

Propréture [ims.] Eski Romalılarda Pretor vekili sıfatıyla bir eyalet idare eden valinin sıfat-ı memuriyeti.

Propriétaire [i.] Mâlik, sahip, mutasarrıf.

Propriétairement [zr.] Sahib-i mülk gibi, mutasarrıf gibi, mal sahibi olmak üzere.

Propriété [ims.] Temellük, tasarruf. ◆ Mülk, mal, emlâk ve akar, arazi. || Hakk-ı temellük, hakk-ı tasarruf. || – mobilière Mülk-i menkul. || – immobilière Mülk-i gayr-ı menkul. || – foncière Mülkiyet-i arziye. || – littéraire Hakk-ı telif. ◆ Hassa, hassiyet, meziyet. || – s physiques Havâss-ı hikemiye. || – s chimiques Havâss-ı kimyeviye. || – s médecinales Havâss-ı tıbbiye. ◆ Mânâ-yı aslî. || – des termes Tabir-i mahsus.

Proprio motu (Latince tabir) Bi'l-ihtiyar.

Propulseur [imz.] Makinenin hareketini mûcip âleti.

Propulsion [ims.] İleriye sürme, itme, vak', mezk.

Propylées [imz. - cm.] Bir mabed veya diğer büyük binanın medhalini teşkil eden inşaat-ı mimariye.

Prorata (au) [h.] Mütenâsiben, âlî-kadr. = [imz.] Hisse-i mütenâsibe olarak: Recevoir son – Hissesini ahz etmek. || Payer son – Hissesini te'diye etmek.

Prorogatif,ve [s.] Temdid ve tehir ve imhâle vasıta olan, temdidî, tehirî, imhâlî.

Prorogation [ims.] Temdid, tehir, imhâl. || – de juridiction Tevsi'-i vezâif. ◆ Müddet-i tatiliye, tatil. || – de délai Temdid-i mühlet, temdid-i müddet.

Proroger [ft.] Temdid veya tehir etmek, mühlet vermek. || Muvakkaten tatil etmek. || Se – Taleb-i temdid etmek, temdid-i müddeti talep eylemek.

Prosaïque [s.] Nesre müteallik, nesrî, mensurî. || (mec.) Ulüvv-i fikri ve hissiyat-ı şairânesi olmayan, bayağı (ifade).

Prosaïquement [h.] Mensur olarak, nesren. || (mec.) Bayağı bir ifade ile.

Prosaïser [fl.] Nesren yazmak. ◆ Hissiyat-ı şairâneden âri ve bârid şiir yazmak. ◆ Nesre kalb etmek. || Bayağılaştırmak, âdileş-

tirmek, bayağı bir hâle vaz' etmek, âdi bir dereceye indirmek. || Se – Bayağılaşmak, âdileşmek, bayağı bir hâle gelmek.

Prosaïsme [imz.] Şiirin hissiyat-ı şairâneden âri ve bârid olması. ◆ Âdi fikir.

Prosateur [imz.] Nesir yazan muharrir.

Proscenium [imz.] (*cé-ni-ome*) Zaman-ı kadim tiyatro sahnelerinin önü. (Şimdiki tiyatroların mahall-i mezkûruna *avant-scène* derler.)

Proscripteur [imz.] Mücâzat veren.

Proscription [ims.] Mücâzât icrası. || (mec.) Fesih, lağv, ilga. || Şiddetle takip, tard, teb'id.

Proscrire [ft.] (*écrire* gibi tasrif olunur) Mücâzata duçar etmek. || (mec.) Fesih ve lağv etmek. || Perişan etmek, imha etmek. || Şiddetle takip etmek, tard etmek, teb'id etmek.

Proscrit,e [i. - s.] Mücâzata duçar olan adam. || (mec.) Mefsuh, mülga. ◆ Şiddetle takip olunan kimse.

Prose [ims.] Nesir, mensur ibare. ◆ Kilisede okunan Latince bir dua ki gayr-ı mevzun olduğu hâlde müsecca' ve mukaffâdır.

Prosecteur [imz.] Teşrih mualliminin ameliyatını tehyie eden adam, muhzır-ı teşrih.

Prosélyte [imz.] Bir dine yeni girmiş adam, mühtedi, dönme.

Prosélytique [s.] Mühtedilere ait, mühtedilere dair.

Prosélytisme [imz.] Sâirleri kendi dinine ilhak etmek gayreti, içtihat.

Proser [ft.] Nesir hâline vaz' etmek, bir manzumeyi mensur şekline ifrağ etmek. ◆ Şiir yazmak.

Prosodie [ims.] İbarenin sadâ-yı münasiple kavâid-i kıraate tatbikan okunması. ◆ Yunanî-i kadim ve Latin lisanları eş'arında sakil ve hafif hecelerin farkı ve bundan bahseden ilim, ilm-i aruz.

Prosodique [s.] Aruza müteallik.

Prosodiquement [zr.] Aruz kavâidine tatbikan.

Prosopographie [ims.] Simanın şekil ve suretini tarif eden.

Prosopopée [ims.] (ed.) Müteveffâ yahut kayıp bir adamın ağzından îrad olunan söz, teşhis, tecsim.

Prospectus [imz.] (s okunur) Bir telif yahut inşaat-ı mimariyenin suret-i tertibini muarrif cetvel veya lâyiha, tarifnâme. ◆ Tüccar ilanı, tarifli ilan.

Prospère [s.] Bahtiyar, mesut. ◆ Yâver, muvâfik, müsait, uygun.

Prospèrement [zr.] Mesut bir hâlde, bahtiyar bir hâlde, muvâfik bir surette, müsait bir surette.

Prospérer [fl.] Mesut ve bahtiyar olmak, devlet ve ikbale nâil olmak. ◆ Muvaffak olmak, işi rast gitmek.

Prospérité [ims.] Saadet, refah, saadet-i hâl, feyiz ve ikbal. ◆ Muvaffakiyet.

Prosternation [ims.] ve:

Prosternement [imz.] Yere kapanma, secde.

Prosterner [fv.] (se) Yere kapanmak, secde etmek, cebhe-sây olmak. || Tevazu göstermek.

Prosthèse [ims.] (sr.) Bir kelimenin başına mânâ değiştirmez bir harf idhâli. || (crh.) (mr. Prothèse).

Prostibule [imz.] Umumhâne.

Prostitué [imz. - s.] Zelil, muhakkar, rezil.

Prostituée [ims.] Fahişe.

Prostituer [ft.] Tahkir ve tezlil ve kadrini tenzil etmek, müptezel etmek.

Prostitution [ims.] Suistimal. ◆ Zillet ve hakaret, ibtizal. ◆ Fuhuş. || Maison de – Umumhâne. ◆ (Kütüb-i Mukaddese lisanında) İbadet-i evsan.

Prostration [ims.] (t.) Pek büyük zaaf ve taab, habt. || – des forces Hübut-ı kuvâ.

Prostré,e [s.] Pek büyük taab ve zaafa duçar olmuş.

Prostyle [imz. - s.] Yalnız ön tarafında sütunları bulunan bina.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Protagoniste [imz.] Tiyatroda baş aktör.

Protase [imz.] Tiyatro manzumelerinin mebniyyün-aleyhini muhtasaran mübeyyin mukaddime.

Prote [imz.] Matbaalarda başmürettip.

Protecteur,trice [i.] Sahâbet ve himaye eden, hâmi, sahâbetkâr. = [s.] Système – Sanayi-i mahalliyeyi himayeten mamulat-ı ecnebiyenin men'-i duhûlü veya ağır gümrük resmi altına alınması usulü. || Droits – s Rüsum-ı hâmiye.

Protection [ims.] Himaye, sahâbet, iltizam. ◆ İmdat, muâvenet. ◆ Sanayi-i mahalliyenin terakkisi maksadıyla mamulat ve emtia-i ecnebiyenin men'-i duhûlü veya ağır gümrük resmi altına alınması, usul-i himaye, hakk-ı himaye.

Protectionnisme [imz.] Sanayi-i mahalliyenin terakkisi maksadıyla mamulat ve emtia-i ecnebiyenin men'-i duhûlü veya ağır gümrük resmi altına alınması usulü, usul-i himaye.

Protectionniste [imz.] Sanayi-i mahalliyenin terakkisi maksadıyla emtia ve mamulat-ı ecnebiyenin men'-i duhûlü yahut ağır gümrük resmi altına alınması usulünün taraftarı, usul-i himaye taraftarı.

Protectoral,e [s.] Hâmiye ait, hâmiliğe dair.

Protectorat [imz.] Bir büyük devletin bir emâret hakkında olan himaye ve metbûiyeti. ◆ Hâmi unvanını hâiz bir reis-i hükûmetin hâl ve sıfatı ve müddet-i hükûmeti.

Protée [imz.] Pek çabuk fikir ve meslek ve hâl ve suret değiştiren adam. (Esâtirin bir ism-i hâssından me'huzdur.)

Protégé,e [s.] Birinin himaye ve tesâhubu altında bulunan, mahmî.

Protéger [ft.] Himaye, tesâhub, iltizam etmek. ◆ Yardım ve müsaade etmek. ◆ İltimas ve tavsiye etmek. ◆ Terakkisine hizmet etmek, taht-ı himayesine almak. ◆ Muhafaza etmek, siper olmak. ◆ Tervic ve teşvik etmek.

Protéine [ims.] Madde-i iptidâiye, protein.

Protéique [s.] İptidâî: Substances – s Mevadd-ı iptidâiye, mevadd-ı proteiniye.

Protempore (Latince tabir) İcab-ı hâl ve zamana göre.

Protestant,e [i.] Protestan. = [s.] Religion – e Protestan dini; Pays – Protestan memâliki.

Protestantisme [imz.] Protestan mezhebi, Protestanlık.

Protestation [ims.] Bir hüküm ve karar veya hareketi kabul etmeyenin ileride onu tanımamak hakkını kazanmak için tahriren yahut şifâhen ettiği itiraz, protesto, itiraz, ikame-i hüccet. ◆ Vaat ve taahhüd-i kavî.

Protester [ft.] Kaviyen vaat ve taahhüt etmek. = [fl.] Bir hüküm ve karar veya hareketi tanımamak, protesto etmek, ikame-i hüccet etmek.

Protêt [imz.] Protestonâme. || Acte de – Protestonâme. || – faute d'acceptation Adem-i kabul protestosu. || – faute de payement Adem-i te'diye protestosu.

Prothèse yahut **Prosthèse** [ims.] (crh.) Kesilen veya çıkarılan bir uzvun yerine bir suni uzuv vaz'ı, termim, tasni'; – dentaire Suni diş vaz'ı. || – oculaire Tasni'-i basarî.

Protocarbure [imz.] (k.) Humz-ı evvel-i fahm.

Protocarburs,e [s.] (k.) Humz-ı evvel-i fahm hâlinde bulunan.

Protochlorure [imz.] (k.) Humz-ı evvel-i klor.

Protocole [imz.] Müzakerat zabıtnâmesi, protokol. ◆ Zabıt kaydı, zabıt cerîdesi. ◆ Mektup ve senet ve evrak-ı sâire tahriri için numûne ittihaz olunan inşâ. || Bureau du – Mazbata odası.

Protogala [imz.] Ağız denilen ilk süt, lebâ.

Protogêne [imz.] (mad.) Alp Dağı graniti, protojen.

Protonotaire [imz.] Romalıların zabıt kâtibi.

Protophylles [ims. - cm.] (nb.) Evrak-ı bezriye.

Protophyte [imz.] (nb.) Nebat-ı iptidâî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Protoplasme [imz.] Mükevven-i evvel. || Madde-i müşekkele-i ensice. || Madde-i musavvere-i nebat.

Protosyncèle [imz.] (*cin*) Rum patriği veya metropolitinin muavin vekili, protosinklos.

Prototype [imz.] Asıl, nüsha-i asliye. ◆ Numûne, kalıp, örnek. (Hakk ve ısâga olunan şeyler hakkında müsta'meldir.)

Protoxyde [imz.] (k.) En az müvellidü'l-humûzayı hâvi humz, humz-ı evvel.

Protubérances [ims.] (tşr.) Çıkıntı, kamburluk, hadebe. || – **roses du soleil** Hadebat-ı verdiye-i şems.

Protubérant,e [s.] (tşr.) Hadebe denilen bir çıkıntı ve kamburu olan, hadeb.

Protuteur [imz.] Vâsi tayin olunmaksızın bir yetimin malını idare eden adam, vâsi-i sânî.

Prou [h.] Çok, ziyade. (Tekellümde müsta'meldir.) || **Penon** – Az çok, her ne olursa. || **Ni peu ni** – Ne az ne çok, hiçbir vech ile…

Proue [ims.] Geminin ön tarafı, başı, pruva. || – **de babord** İskele baş omuzluğu. || – **de tribord** Sancak baş omuzluğu.

Prouesse [ims.] Şecaat, bahadırlık, yiğitlik. || (mec.) Kesret-i sefâhet. || Mezmum ve gülünç hareket.

Prouvable [s.] İspat olunabilir, kabil-i ispat.

Prouver [ft.] Edille ve beyyinat göstermek, ispat etmek. ◆ Delâlet etmek, alâmet ve delil olmak, göstermek.

Prouvéditeur [imz.] Eski Venedik valisi.

Provenance [ims.] Bir şeyin çıktığı ve geldiği mahal, asıl, menşe, mahreç, mevrid: **Marchandises de – étrangère** Memâlik-i ecnebiyeden gelme eşya-yı ticariye, emtia-i ecnebiye.

Provenant,e [s.] Gelen, çıkan, hâsıl olan, neşet eden.

Provençal,e [i. - s.] Fransa'nın Provence eyaleti ahalisinden olan. (cmz.: *provençaux*).

Provende [ims.] Me'kûlat tedarik ve iştirâsı. ◆ Koyunlara yedirilen mahlut yem.

Provenir [fl.] Gelmek, çıkmak, hâsıl olmak, neşet etmek. ◆ Sebep olmak.

Proverbe [imz.] Mesel, darb-ı mesel, atalar sözü. ◆ Bir meselin teşrihinden ibaret küçük tiyatro mudhikesi.

Proverbial,e [s.] Darb-ı mesele müteallik, darb-ı mesel hükmüne geçmiş, mesel-i sâir. (cmz.: *proverbiaux*).

Proverbialement [h.] Darb-ı mesel suretiyle, darb-ı mesel gibi.

Provide [s.] Dûr-endiş, basiretkâr, ihtiyatkâr.

Providence [ims.] Hikmet ve kudret-i Rabbaniye, kaza, kader. || (mec.) Hâmi, mededres.

Providentiel,le [s.] Hikmet ve kudret-i Rabbaniyeye müteallik, Hakk'tan gelen, kaza ve kader hüküm ve icabından olan, mukadder.

Providentiellement [h.] Hikmet ve kudret-i Rabbaniye ile, kaza ve kader hükmünce, mukadderat-ı ilahiyeden olarak.

Provignage [imz.] ve:

Provignable [s.] Daldırma edilebilir, daldırma edilmesi mümkün olan.

Provignement [imz.] Ağaç ve hususiyle asma dallarının yeniden kök tutmak üzere toprağın altından geçirilmesi, daldırma.

Provigner [ft.] Ağaç ve hususiyle asma dallarını yeniden kökleşmek üzere toprağın altından geçirmek, daldırmak. = [fl.] Ağaç ve emsali teşa'ub ederek çoğalmak ve büyümek.

Provin [imz.] Daldırılan asma dalının yeniden verdiği filiz.

Province [ims.] Eyalet, vilâyet, sancak. ◆ Payitahtın gayrı, taşra. ◆ Vilâyât ahalisi, taşra ahalisi. || – **s privilégiées** Eyalât-ı mümtâze. || **En** – Taşrada.

Provincial,e [s.] Eyalâta ve taşralara mensup ve müteallik. = [i.] Vilâyât ahalisinden adam, taşralı. = [imz.] Bazı turuk-ı ruhbaniyede bir eyâlete memur reis-i rûhânî. (cmz.: *provinciaux*.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Provincialat [imz.] Bazı turuk-ı ruhbaniyede bir eyalete memur reis-i rûhânînin sınıf ve memuriyeti.

Provincialisme [imz.] Bir eyâlete mahsus tabirat ve lisan.

Proviseur [imz.] Mektep müdürü veya ders nâzırı.

Provision [ims.] Zahîre, malzeme, mühimmat. || – **de bouche** Me'kûlat. || – **de guerre** Levâzım-ı harbiye, mühimmat-ı harbiye. || – **alimentaire** Nafaka. || (hk.) Netice-i hükme intizaren ve muvakkaten tarafeynden birine tevdî olunan meblağ veya mal. ◆ Çekilecek poliçenin bedeli. || **Faire** – **à quelqu'un pour un effet** Birine poliçe bedelini irsal etmek. || Komisyon: **Une** – **de 10 p. %** Yüzde on nispetinde bir komisyon. = [cm.] Tevcih beratı. || **Par** – Şimdilik, muvakkaten.

Provisionnel,le [s.] Kable'l-muhakeme muvakkaten tarafeynin birine verilen veya bırakılan, muvakkat. || **Partage** – Muhâyâ, muhâyâten taksim.

Provisionnellement [h.] Kable'l-muhakeme muvakkaten verilerek veya bırakılarak, muvakkaten.

Provisoire [s.] Muvakkat, şimdilik için. ◆ Münâzaun-fih olan şeyin kable'l-muhakeme tarafeynin birine muvakkaten terk ve itâsı usul ve kaidesine müteallik. || **Exécution** – İcra-yı muvakkat. || **Douzième** – Bütçenin beher mah için olan tahsisatı.

Provisoirement [h.] Muvakkaten, şimdilik, suret-i muvakkatada.

Provisorat [imz.] Mektep müdüriyeti veya ders nâzırlığı.

Provocant,e [s.] Tahrik eden, kızdıran.

Provocateur,trice [i. - s.] Tahrik eden, muharrik, sebebiyet veren, müsebbip.

Provocatif,ve [s.] Tahrik eden, muharrik.

Provocation [ims.] Tahrik, davet, sebebiyet veriş.

Provoqué,e [s.] Tahrik edilmiş, kızdırılmış, kızmış.

Provoquer [ft.] Davet ve teşvik etmek. || – **en duel** Düelloya davet etmek. ◆ Tahrik etmek, sebebiyet vermek. || (mec.) Hâsıl etmek, icap ve intac etmek. || **Se** – Birbirini kızdırmak, yekdiğerini tahrik etmek.

Proximité [ims.] Yakınlık, kurbiyet, komşuluk. || – **de degré** Karâbet-i derece, kurbet. || – **et éloignement** Bu'diyet, mücâveret, bu'd ve mücâveret. || – **du sang** Karâbet. || **à** – **de** Yanında, kurbunda.

Prude [ims. - s.] Akıl ve tedbir iddiasında bulunan kadın, faziletfüruş kadın.

Prudemment [h.] Âkilâne, müdebbirâne, hakîmâne, ihtiyatkârâne.

Prudence [ims.] Akıl ve tedbir, ihtiyatlı ve hakîmâne hareket, hazm ve ihtiyat.

Prudent,e [s.] Akıllı, tedbirli, ihtiyatlı, sahib-i basiret. ◆ Müdebbirâne, âkilâne, hakîmâne, ihtiyatkârâne.

Pruderie [ims.] Akıl ve tedbir iddiasında bulunan kadının hâli, fezâilfüruşluk. ◆ İhtiyat.

Prud'homie [ims.] Doğruluk, istikamet, iffet. ◆ Tecrübe, kâr-âzmûde-gî.

Prud'homme [imz.] Kâr-âzmûde ve müstakim adam. ◆ Amele ile iş sahipleri beyninde zuhur eden ihtilafatın hall ve faslı için hakem nasb olunan adam. || **Conseil des** – **s** Esnaf loncası.

Pruné [ims.] Erik, iccas.

Pruneau [imz.] Kuru erik. ◆ Gayet esmer kadın, kız. ◆ Göz, çeşm: – **x malins** Habis gözler.

Prunelaie [ims.] Erik ağaçlarını hâvi mahal, eriklik, erik bahçesi.

Prunelet [imz.] Yabani erikten çıkarılan şarap.

Prunelle [ims.] Küçük yabani erik. ◆ Saten kumaş.

Prunelle [ims.] (tşr.) Gözbebeği, hadeka. ◆ Bakış, nazar, nigâh. ◆ Bir kimsenin en aziz, en zî-kıymet şeyi, gözbebeği.

Prunellier [imz.] Yabani erik ağacı. || – **domestique** Âdi yeşil erik ağacı. || – **sauvage** Ya-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

bani erik ağacı. || – mirobelle Amasya erik ağacı. || – grosse riene clande Bardak eriği ağacı. || – damassiolet Mürdüm eriği ağacı. || – damas noir Türbe eriği ağacı. || – de Monsieur Can eriği ağacı. || – damas rouge Al eriği ağacı. || – diapré Aynabakan eriği, aynü'l-bakar eriği ağacı.

Prunier [imz.] Erik ağacı, şecerü'l-iccas.

Prurigineux,se [s.] (t.) Kaşıntıyı mûcip, kaşındırıcı, hikkî.

Prurigo [imz.] (t.) Kaşıntıyı mûcip hararet, kan harareti, hikke, taharrüş.

Prurit [imz.] (t.) Şiddetli kaşıntı ve gicişme, hikke-i şedide.

Prussiate [imz.] (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i kiyanus.

Prussien,ne [i. - s.] Prusyalı. || Cheminée à la – Sac soba.

Prussique [s.] (k.) Acide – Fahm ile azot ve müvellidü'l-mâdan mürekkep bir madde-i semmiye, hâmız-ı kiyanus-ı mâ. (*acide cyanhydrique* dahi denilir).

Prytane [imz.] Eski Atina hükûmeti meclisine bi'l-münâvebe riyâset eden âzânın beheri.

Prytanée [ims.] Fransa'da bazı mekâtibe alem olmuştur.

Psallette [ims.] Hıristiyanların mezhep âyinlerinde zemzemehân olan çocukların musiki talimine mahsus mahal.

Psalmique [s.] Mezâmire ait, mezâmire dair.

Psalmiste [imz.] Mezâmir yazan; Le – Sahib-i mezâmir, Hazret-i Davud (asm.)

Psalmodie [ims.] Mezâmirin suret-i tilâvet ve terennümü. || (mec.) Tarz-ı vâhid üzere ve usanç verecek bir suretle kıraat ve tilâvet.

Psalmodier [ft. - fl.] Mezâmiri tilâvet etmek. || (mec.) Usanç verecek surette bir nesak ve tarz-ı vâhid üzere kıraat etmek.

Psalmodique [s.] Mezâmirin suret-i tilâvet ve terennümüne dair.

Psaltérion [imz.] Erganuna müşâbih musiki aleti, santur, çeng.

Psaume [imz.] Mezâmir-i Davud (asm.). || Le livre des – s Zebur'dan mezâmir kitabı.

Psautier [imz.] Hazret-i Davud'un mezâmirini câmi' kitap, kitabü'l-mezâmir, Zebur.

Psendorthrose [ims.] (t.) Mafsal-ı kâzib.

Pseudo [d.] Kâzib ve sahte mânâlarıyla bazı kelimât-ı mürekkebenin başında bulunur lafz-ı Yunanîdir.

Pseudoblepsie[90] [ims.] (t.) Galatü'r-rü'ye.

Pseudocarpe [imz.] (nb.) Gılâf-ı semer-i kâzib.

Pseudochromie [ims.] (t.) Galat-ı rüyet-i elvân.

Pseudononbrane [ims.] (tşr.) Gışâ-i kâzib.

Pseudomorphisme [imz.] (tşr.) İstihâle-i kâzibe.

Pseudomorphose [ims.] (hk.) Müşekkel-i kâzib.

Pseudonevroptère [imz. - cm.] (hyv.) Müstakimü'l-cenah fırkasından usâbiyü'l-cenah-ı kâzibe taht-fırkası.

Pseudonyme [imz. - s.] Nâm-ı müstear. ◆ Nâm-ı müstear ile kitap neşreden. ◆ Nâm-ı müstearla neşrolunmuş kitap.

Pseudonymie [ims.] Nâm-ı müstearla kitap neşri. ◆ Bu suretle neşrolunan kitabın hâli.

Pseudoplersme[?] [imz.] (tşr.) Madde-i musavvere-i kâzibe.

Pseudopleurésie [ims.] (t.) Zatü'l-cenb-i kâzib.

Pseudorexie[91] [ims.] (t.) İştihâ-yı kâzib.

Psora yahut Psore [ims.] (t.) Uyuz, cereb.

Psorique [s.] (t.) Uyuza müteallik, cerebî.

Psyché [ims.] Vidalı müteharrik ve büyük ayna.

Psychiatre [imz.] İlel-i dimâğiye mütehassısı tabip.

Psychique [s.] Ruha müteallik, ruhî, ruhanî.

Psychologie [ims.] Felsefenin ahvâl-i ruhtan bahseden kısmı, mebhasü'r-ruh, ilmü'r-ruh.

90 Orijinal metinde Pseudoblessie şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

91 Orijinal metinde Pseudovxie şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

|| – expérimentale İlm-i ruh-ı amelî. || – rationnelle İlm-i ruh-ı hakiki.

Psychologique [s.] Mebhasü'r-ruha mensup ve müteallik.

Psychologiste [imz.] ve:

Psychologue [imz.] Mebhasü'r-ruh ilmiyle iştigal eden adam, bu ilmin âlimi.

Psychose [ims.] İlel-i dimâğiyenin ism-i umumisidir.

Psycho-physiologie [ims.] Mebhasü'r-ruh ve fizyolocya.

Psycho-physiologique [s.] Mebhasü'r-ruh ve fizyolocyaya dair. || Études – s Mütalaat-ı ruhiye-i fizyolocikiye.

Psychomètre [imz.] Havadaki rutubetin derece ve miktarını tayine mahsus alet, mikyasü'r-rutube.

Psycthique [imz. - s.] (t.) Yumuşatan ve serinlendiren ilaç, mülattıf.

Psydragie [ims.] (t.) Psidraji, bir nevi maraz-ı cildî.

Psylle [imz.] Hint ve Afrika'da yılanları el ile tutan hokkabaz.

Ptérodactyle [imz.] Yalnız müstehâselerinin ancak bazı enkazı bulunmuş olan dişli ve kanatlı bir hayvan.

Ptérocère [imz.] (hyv.) Nâime-i mercûlü'l-batniye fırkasından bir nevi helezon.

Ptérophore [imz.] (hyv.) Harşefiyü'l-cenah fırkasından leyliye fasîlesinden bir nevi beyaz pervane.

Ptéropodes [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı südeyyeden huffâşiye fırkasından mercûlü'l-cenah fasîlesi ki at kanadı denilen en büyük yarasayı hâvidir.

Ptérygosne [imz.] (t.) İmtilâ-i müzmin-i ferc.

Ptilose [ims.] (t.) Kirpiklerin dökülmesi, sukutu'l-ehdâb.

Ptomaïne [ims.] (k.) Ptomain.

Ptyalagogue [imz. - s.] (t.) Salyaların akması veya çok tükürmeyi mûcip ilaç vesâire, müsîlü'l-luab.

Ptyalisme [imz.] (t.) Salyaların akması, çok tükürme, kesretü'l-luab.

Puamment [h.] Fena ve ağır bir koku ile, pis pis. ◆ Bî-edebâne, arsızca.

Puant,e [s.] Pis kokan. ◆ Arsız, edepsiz. ◆ Bî-edebâne. || Bêtes – s Tilki ve porsuk gibi hayvanata ıtlak olunur.

Puanteur [ims.] Pis ve ağır koku.

Puantise [ims.] Pis kokan şey.

Pubère [i. - s.] Bâliğ, reşit. || – capable de discernement Bâliğ-i mümeyyiz.

Puberté [ims.] Buluğ, sinn-i rüşd. || Âge de – Sinn-i rüşd, sinn-i buluğ.

Pubescence [ims.] (nb.) Yaprak ve dalların havlı olması, teşa'ur.

Pubescent,e [s.] (nb.) Havlı (yaprak ve dallar), müşa'ar.

Pubien,ne [s.] (tşr.) Batn-ı esfel havsalasını teşkil eden kemiğe müteallik, ânî. || Région – ne Nahiye-i âniye. || Articulation – ne Mafsal-ı ânî.

Pubis [imz.] (s okunur) (tşr.) Batn-ı esfel havsalasını teşkil eden liken şeklindeki kemik, âne.

Public,que [s.] Umumi, âmm. ◆ Umum indinde malum olan. ◆ Alenen veya alâ-melei'n-nâs vâki olan, aleni. || Services – s Hükûmet memuriyetleri. || Charges – ques Vergiler, tekâlif-i emîriye. || Droit – Devletlerin usul-i hükûmetini ve hukukunu mübeyyin ilim, hukuk-ı siyasiye. || Fonctionnaire – Devlet memuru. || Femme – que Fahişe. = [imz.] Ahali, halk, nâs, umum. ◆ Cemaat, cemiyet, heyet. || En – Alenen, alâ-melei'n-nâs.

Publicain [imz.] Eski Romalılarda müddahir.

Publication [ims.] İlan, neşir. ◆ Bir kitabın tab'ıyla meydan-ı intişara vaz'ı, neşir, intişar.

Publiciste [imz.] Umur-ı siyasiye ve ticariye ve hukuk ve ilm-i servete müteallik bahisler yazan muharrir, gazeteci.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Publicité [ims.] Umumun malumu olmaklık, umumiyet, şüyû, aleniyet. || **La – des débats** Aleniyet-i muhakeme. ◆ İlanat. || **Frais de –** İlanat masârifi. || **Donner une –** Neşir ve ilan etmek. || **Livrer à la –** Meydan-ı intişara vaz' etmek.

Publier [ft.] Tamim, ilan, işâa etmek. ◆ Kitap vesâire neşretmek. || **Se –** Kemâl-i tefâhur ile ilan-ı neşr etmek. ◆ Neşrolunmak.

Publiquement [h.] Umumun huzurunda, alenen, alâ-melei'n-nâs.

Puce [ims.] Pire, burgus. = [s.] Pire renginde. || **– pénetrante de l'Amérique du sud** Amerika-yı Cenubî'nin şayak piresi. || (bey.) **Avoir la – à l'oreille** Endiş-nâk olmak, müteheyyic olmak, muzdarip olmak. || **Mettre la – à l'oreille** Endiş-nâk etmek, tehyic etmek, muzdarip etmek.

Puceau [imz.] Ömründe karıya takarrüb etmemiş adam, bikr.

Pucelage [imz.] Karıya takarrüb etmemiş adamın hâli, bekâret. ◆ Bir nevi sedef.

Pucelle [ims.] Kız oğlan kız, bikr, bakire.

Puceron [imz.] Nebatatın üzerinde yaşayan yeşil bir nevi küçük böcek, fidan biti.

Puddlage [imz.] Madenlerin teshinle tasfiyesi usul ve ameliyatı.

Puddler [ft.] Madenleri teshinle tasfiye etmek.

Puddleur [imz.] Madenlerin teshinle tasfiyesi işinde müstahdem işçi.

Pudeur [ims.] Utanma, haya, ar, hicap. ◆ Edep, terbiye, iffet. || **Attentat à la –** Fi'l-i şeni', ırza geçme.

Pudibond,e [s.] (Müstehziyâne) Utangaç, mahcup.

Pudibondage [imz.] (Müstehziyâne) Utangaçlık, mahcubiyet, iffet, ismet.

Pudicité [ims.] Edep, terbiye. ◆ Namus, iffet ve ismet.

Pudique [s.] Edip, terbiyeli. ◆ Namuslu, afif, âsım.

Pudiquement [h.] Edep ve terbiye ile, iffet-kârâne.

Puer [fl.] Fena kokmak. = [ft.] Fena bir koku vermek: – **l'ail** Sarımsak kokmak.

Puériculture [ims.] Talim ve terbiye-i etfal.

Puéril,e [s.] Çocukluğa müteallik, çocuklara mahsus, tıflî. || (mec.) Çocukça.

Puérilement [h.] Çocuklara yakışacak bir suretle, çocuk gibi, çocukçasına.

Puérilité [ims.] Çocukluk, çocukça fiil ve hareket.

Puerpéral,e [s.] (t.) Lohusaya müteallik, nifâsî. || **Fièvre – e** Lohusalara gelen bir nevi sıtma, hummâ-yı nifâsî.

Pugilat [imz.] Eskiler indinde bir nevi yumruk güreşi.

Puine [ims.] Çalı çırpı.

Puiné,e [s.] Erkek veya kız kardeşlerden muahhar tevellüd etmiş olan evlat.

Puis [zz.] Sonra, ondan sonra, ba'dehu, muahharan. || **Et –** Bundan başka, sonra, hem de.

Puisage [imz.] Su çekme. ◆ Bir şeyi menbaından alma. || (mec.) İstinbat, iktibas.

Puisard [imz.] Bulaşık suyu çukuru, çirkâb lağımı. ◆ Su yolu ağzı. ◆ Yağmur suyunun akmasına mahsus çukur.

Puisatier [i. - s.] Kuyucu.

Puisement [imz.] (mr. Puisage.)

Puiser [ft.] Su çekmek. ◆ Bir şeyi menbaından almak. || (mec.) İstinbat ve iktibas etmek. || **Se –** Su çekilmek.

Puisette [ims.] Erimiş yağı boşaltmak için büyük kaşık, yağ kepçesi.

Puisque [hr.] Mademki, çünkü. (Bu kelimenin *e*'si yalnız *il*, *elle*, *on*, *et*, *un*, *une* kelimelerinden evvel hazf olunur.)

Puissamment [h.] Büyük bir kuvvetle. ◆ Çok, be-gayet.

Puissance [ims.] Kuvvet, kudret, iktidar. ◆ Hüküm, nüfuz. ◆ Hükûmet, saltanat, devlet. || **Les grandes – s** Düvel-i muazzama. || **Les – s signataires** Düvel-i müm-

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ziye. || Les – s contractantes Düvel-i muâhide. || Les – s garantes Düvel-i zâmine. || Les – s secondaires Hükûmât-ı sagîre. || – maritale Hukuk-ı zevc. || – vive Kuvve-i fâile. || Degré de – Derece-i kuvvet. || Élever à une – Bir kuvvete terfi etmek. || En – Kuvvede. || De – en acte Kuvveden fiile. || (mec.) Tesir, nüfuz, amel. || (ht.) Hareketi mûcip şey, vasıta-i tahrik, kuvvet. || (r.) Bir adedin kendi üzerine birkaç defa darbından hâsıl olan adet, kuvvet. = [cm.] Melâikenin bir sınıf-ı mahsusu. || – paternelle Hukuk-ı übüvvet, babalık hukuku.

Puissant,e [s.] Kuvvetli, kavi. ◆ Kudretli, muktedir, gücü yeter. ◆ Nüfuzlu, nâfiz, kesretli, adet ve miktarı çok. ◆ Semiz, şişman. = [imz.] Le tout – Kadir-i Mutlak olan Cenab-ı Allah.

Puits [imz.] Kuyu, bi'r, çâh. || – artésien Burgu ile delinerek fiskiye gibi su veren kuyu, artezyen kuyusu. || (mec.) – aux chaînes Zincir oluğu, zincirlik. || – de mine, de carrière Maden kuyusu. ◆ Düşmanın lağımlarını bozmak için kazılan kuyu. || (mec.) – de science Pek âlim ve mütefennin adam, mütebahhir. || (as.) Hendek, çukur. || Cümûdiyelerde cereyan-ı miyahın dışarı çıkmasına meydan vermek için açılan delik. || Umk-ı azîm, ka'r-ı nâyâb. || Hamur açıldığı esnada ortasında yapılan çukur. || Il faut puiser tandis que la corde est au – Fırsattan istifade etmeye çalışmalıdır. || La vérité est au fond d'un – Hakikatin keşfi daima müşkildir. || C'est un – Mahrem-i esrar bir adamdır, müdebbir, ihtiyatkâr bir adamdır. || Cela est tombé dans le – Unutulmuş gitmiştir.

Pulicaire [s.] (t.) Derinin üzerinde pire ısırması gibi küçük kırmızı lekeler çıkmasını mûcip hastalıklara ıtlak olunur, burgusî. || Éruption – İndifâ-ı burgusî.

Pullulation [ims.] Az zaman içinde hâsıl olup ifratla tekessür.

Pulluler [ft.] Az zaman içinde ifratla tekessür etmek. || (mec.) Pek çok olmak, kesret üzere bulunmak, kum gibi kaynamak.

Pulmonaire [ims.] Ciğerotu, haşîşetü'r-rie.

Pulmonaire [s.] (tşr.) Akciğere müteallik. || Artère – Şiryan-ı rieviye. || Veines – s Evride-i rieviye. || Phtisie – Sill-i rievî. || Catarrhe – Nezle-i rieviye.

Pulmonés [imz.] (hyv.) Nâime kısmının birinci zü'r-rie fırkasına mensup helezonlar.

Pulmonie [ims.] (t.) Akciğer hastalığı, verem, dâü'r-rie, sill.

Pulmonique [i. - s.] Dâü'r-rie illetine müptelâ adam, müteverrim, meslul.

Pulmonite [ims.] (t.) İltihab-ı rievî.

Pulpation [ims.] (syd.) Nebatat lüblerinin macun hâline vaz'ı, telbib.[92]

Pulpe [ims.] (nb.) Meyve ve sebzelerin kabil-i ekl olan eti ve nebatat saplarının içindeki öz, lüb. || (syd.) Nebatat lüblerinin dövülmesinden hâsıl olan bir nevi macun, lüb. || (tşr.) – cérébrale Beynin yumuşak kısmı, lübb-i dimâğî.

Pulper [ft.] Nebatatın lüblerini döverek macun hâline koymak, telbib etmek.

Pulpeux,se [s.] (nb.) Lübbü hâvi veya lüb kabîlinden olan, lübbî.

Pulpoire [ims.] (syd.) Meyve etlerinden macun yapacak alet, milbeb.

Pulsatif,ve [s.] (t.) Damarların şiddetle atmasını mûcip, nâbız; Douleur – ve Veca'-ı nâbız.

Pulsatille [ims.] (nb.) Menekşe renginde dağ lalesi.

Pulsatino [ims.] Nabzın atması, iltihaplı bir mahalde hissolunan damar atması, nabazan. || (ht.) Seyyâlat-ı elastikiyede zuhur eden ihtizaz.

Pulsilage [imz.] (t.) Müş'ir-i nabz.

92 Orijinal metinde dizgi hatası: تلبيت şeklinde hatalı yazılan kelime, Pulper maddesine başvurulduğunda anlaşılacağı üzere تلبيب olmalıdır.

TÜRK DİL KURUMU TÜRK DİLİ ARAŞTIRMALARI AKADEMİSİ
TÜRK AKADEMİ BİLİMLERİ
www.tuba.gov.tr

Pulsimètre [imz.] (t.) Nabzın derecatını tayine mahsus alet, mikyasu'n-nabz.

Pulvérateur,trice [s.] Daima toz ve toprak içinde yuvarlanan (hayvan).

Pulvérin [imz.] İnce barut.

Pulvérisable [s.] Toza tahvil olunabilir, kabil-i teshik.

Pulvérisateur [imz.] Bazı edviyenin teshikine mahsus eczacı aleti, mishak/mashak.

Pulvérisation [ims.] Toz hâline tahvil, teshik, tesfif. ◆ Dövülerek toz hâline konmuş deva vesâire, toz, mesfûf. ‖ – **par frottement** Sahk bi'l-ihtikâk. ‖ – **par intermède** Sahk bi-vâsıtatü'l-ecsâm.

Pulvériser [ft.] Dövmekle toz hâline koymak, teshik ve tesfif etmek. ‖ (mec.) Kâmilen hedm ve mahv ve harap etmek.

Pulvériteur [imz.] Boya veyahut eczayı toz hâline vaz' eden memur-ı mahsus.

Pulvérulence [ims.] Kolaylıkla ve çabuk toza tahavvül etme, tegabbür. ‖ (nb.) Bazı nebatatın toz gibi ince bir havla mestur olması, tegabbür. ‖ – **des narines** Tegabbür-i menâhir.

Pulvérulent,e [s.] Sühûletle ve çabuk toza tahavvül eden, mütegabbir. ‖ (nb.) Toz gibi ince bir havla mestur (nebat), mütegabbir.

Pulvicule [ims.] (he.) Cüz'-i münferid, madde-i münferide.

Puma [imz.] (hyv.) Yeni Dünya arslanı denilen hayvan.

Pumicin [imz.] Hurma ağacı yaprağından çıkarılan yağ.

Pumicite, Pumite [ims.] (mad.) Keff-i derya, lüle taşı.

Punais,e [s.] (t.) Burnundan fena bir koku çıkan adam, müntinü'l-enf. = [imz.] Burundan çıkan fena koku, netânetü'l-enf.

Punaise [ims.] Tahta biti, tahtakurusu, bakk. ‖ – **des bois** Ağaç kehlesi. ◆ Tepesi yassı kâğıt çivisi.

Punaisie [ims.] (t.) Burundan bir fena koku çıkmasını mûcip hastalık, netânetü'l-enf, karha-i hayşum.

Punche [imz.] (*ponche*) Punç.

Puncticulaire [s.] (t.) **Fièvre** – Hummâ-yı noktaviye.

Punctiforme [s.] Noktaviyü'ş-şekl.

Punique [s.] Tunus'un ahali-i kadîmesi olan Kartacîlere mensup ve müteallik. ‖ (mec.) **Foi** – Hıyanet, sözde durmayış, kahpelik.

Punir [ft.] Ceza vermek, mücâzat etmek. ◆ Dâî-i mücâzat olmak. ◆ Te'dib ve terbiye etmek. ‖ **Droit de** – Hakk-ı mücâzat.

Punissabilité [ims.] İstihkak-ı ceza, kabiliyet-i te'dib.

Punissable [s.] Cezaya müstahak ve şâyan olan, mücâzatı lazım gelen.

Punissablement [zr.] Müstahak-ı ceza olarak, mücâzatı lazım gelen bir surette.

Punissant,e [s.] Ceza veren, cezalandıran, te'dib eden.

Punisseur [imz.] Mücâzat veren. ‖ **Le souvrain** – Şedîdü'l-ikab olan Cenab-ı Hakk.

Punition [ims.] Ceza verme, icra-yı mücâzat. ◆ Ceza, mücâzat, azap, ukubet.

Pupa [imz.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî-i zü'l-galsamati'r-rieviye fırkasından helezoniye fasîlesinden bir nevi deniz boncuğu.

Pupillaire [s.] Taht-ı vesayette bulunan yetim sabiye mensup ve müteallik, eytama ait. ‖ (tşr.) Gözbebeğine müteallik, hadekî.

Pupillarité [ims.] Yetimin taht-ı vesayette kaldığı müddet. ◆ Vesayet altında bulunan yetimin hâli.

Pupille [i.] Vesayet altında bulunan yetim ve yetime.

Pupille [ims.] Gözbebeği, hadeka. ‖ – **artificielle** Hadeka-i suniye.

Pupitre [imz.] Rahle, sıra. ◆ Yazıhâne.

Pur,e [s.] Halis, safi, has, düz. ◆ Pak, temiz, hulûs ve sadakatle hâsıl olan, samimi. ◆ Sahih, musahhah, sehivsiz. ◆ Afif, masum,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

pâk-dâmen. ◆ Müberrâ, münezzeh, sâlim, pak. ◆ Mahz, ayn, sırf: La – vérité Mahz-ı hakikat, ayn-ı hakikat.

Pureau [ims.] Çatı yüzü.

Purée [ims.] Bakla veya bezelye gibi hububatın ezmesiyle yapılan çorba. || – de pomme de terre Patates ezmesi.

Purement [h.] Halis ve safî ve pak olarak. ◆ Doğru ve sahih olarak, sehivsiz olarak. ◆ Mücerret, mahzan, ancak. || – et simplement Bilâ-kayd u şart, düzcesine. || Yalnız, münferiden.

Purer [ft.] Birayı köpüklendirmek.

Pureté [ims.] Halis ve safi olma, hulûs, safvet. ◆ Temizlik, paklık. ◆ Sıhhat, sehivsizlik. ◆ Pak-dâmenlik, iffet, ismet.

Purgatif,ve [s.] (t.) Müshil ilaç. || – s extractifs Müshilat-ı hâlise.

Purgation [ims.] İlaçla ishal olma, insihal, münâkaha. ◆ Müshil ilaç. || Tashih, ıslah.

Purgatoire [imz.] Günahkârların afv-ı zünub ettirinceye kadar kalacakları mahal ki cennet ile cehennemin arasındadır, araf. || (mec.) Zahmetle yaşanılır mahal.

Purge [ims.] Bir mal ve mülkün rehin ve istiğlâlden tahlisi. (Müshil mânâsıyla isti'mali eski ve metruktur.) || Temizleme, tathir.

Purgement [imz.] Bir mal ve mülkün rehin ve istiğlâlden tahlisi.

Purger [ft.] Müshil veya diğer bir ilaçla bedenini ya içini veya kanını temizlemek, tenkîh. ◆ Yabancı veya pis şeylerden ayırmak, tathir ve tasfiye etmek, halis ve safi bırakmak. ◆ Muzır şeylerden kurtarmak, temizlemek, paklamak, tathir etmek. ◆ Tasfiye etmek, tenzih etmek. ◆ Tebriye etmek. ◆ İkmal-i müddet etmek. || – une quarantaine Karantina müddetini ikmal etmek. ◆ Müshil vermek. || – les hypothèques Emvâl ve emlâki rehinden kurtarmak. || – la contumace Hükm-i gıyabî aleyhine itiraz etmek. || – le défaut İtiraz ale'l-hükm etmek. || Se – Müshil almak. ◆ Temizlenmek, tasfiye olunmak. ◆ Tebriye-i nefs etmek.

Purgerie [ims.] Şeker fabrikalarında tasfiye dairesi.

Purifiant,e [s.] Tathir ve tasfiye eden, mutahhir, musaffî.

Purificatif,ve [s.] Tathir ve tasfiye eden, tenzih eden.

Purificateur [imz.] Tathir ve tasfiye veya tenzih ve tebriye eden adam.

Purification [imz.] Tathir, tasfiye. ◆ Kilisede icra olunan bir nevi gasl âyini. ◆ Hazret-i Meryem'in tebriyesi gününe müsâdif yortu.

Purificatoire [imz.] Hıristiyanların icra-yı âyin esnasında şarap koydukları kadehi silmek üzere papazın kullandığı bez.

Purifier [ft.] Hâlis ve pak etmek, tathir ve tasfiye etmek. ◆ Tenzih etmek. || Se – Temizlenmek, kesb-i tahâret etmek. ◆ Tasfiye olunmak. ◆ Tenzih edilmek.

Puriforme [s.] (t.) İrin şekil ve suretinde veya irine müşâbih olan, kayhî. || Crachats – s [93]Nuhamat-ı kayhiye.

Purin [imz.] Gübre makamında kullanılmak üzere biriktirilen hayvanat idrarı, gübre suyu. || Fosse à – Gübrelik.

Purisme [imz.] Islah-perdazlık.

Puriste [imz.] Islah-perdaz.

Puritain,e [i.] İngiltere'de kendi mezheplerinin en doğru mezhep olduğunu iddia eden bir mezheb-i mahsusa tâbi adam, Protestan. ◆ Ahlak ve meslek ve sözüne ziyade dikkat eden adam.

Puritanisme [imz.] İngiltere'de mer'î Protestan mezhebinin biri.

Purpura [imz.] Firfiriye, dâü'l-firfir.

Purpurate [imz.] (k.) Firfiriyet. || – d'ammoniaque Firfiriyet-i nişadır.

93 Orijinal metinde bu kelime مخامات şeklinde yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında *crachats* karşılığı olarak doğrusunun نخامات olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Purpurin,e [s.] Erguvan rengine karib olan, erguvanî.

Purpurine [ims.] Yağla mahlut tunç tozu.

Purpuruque [s.] (k.) Firfirî. ‖ **Acide** – Hâmız-ı firfir.

Purulence [ims.] (t.) İrin kabîlinden veya irine müteallik olma, takayyuh.

Purulent,e [s.] (t.) İrin kabîlinden veya irine müteallik olan, mütekayyıh. ‖ **Foyer** – Merkez-i mütekayyıh.

Pus [imz.] İrin, cerahat, kayh.

Pusilanime [i. - s.] Korkak, gevşek, gayretsiz, zaîfü'l-kalb. ◆ Bu ayıp ve kusurlara delâlet eden.

Pusilanimement [zr.] Korkak bir surette, gevşek bir surette, gayretsiz bir surette, zayıf bir surette.

Pusilanimité [ims.] Korkaklık, gevşeklik, gayretsizlik, zaaf-ı kalp.

Pustule [ims.] (t.) Ucunda cerahat bağlayan sivilcik, ufak çıban, besr. ‖ – **maligne** Kara kabarcık, besre-i habîse.

Pustuleux,se [s.] (t.) Ucunda cerahat bağlayan sivilciğe müteallik veya böyle sivilcik kabîlinden olan. ◆ Böyle sivilcikler ile beraber zuhur eden, besrî.

Putaine [ims.] Fahişe.

Putasserie [ims.] Fuhuş. ◆ Fısk u fücur.

Putassier [imz.] Zânî, fâcir.

Putatif,ve [s.] Mefruz, zan ve farz olunan. ‖ (hk.) **Père** – Bir çocuğun pederi zannolunup hakikaten pederi olmayan. ‖ **Mariage** – Esbab-ı feshiye olduğu hâlde zevceynin esbab-ı mezkûreyi bilmeyerek akdeyledikleri nikâh.

Putois [imz.] Kokarca denilen hayvan.

Putativement [zr.] Zannî ve farzî olarak.

Pute [ims.] Fahişe, âlüfte.

Putréfactif,ve [s.] Çürümeyi mûcip, mûcib-i tefessüh.

Putréfaction [ims.] Çürüme, tefessüh.

Putréfait,e [s.] Çürümüş, çürük, mütefessih.

Putréfier [ft.] Çürütmek, tefsih etmek.

Putrescence [ims.] Çürümüş, mütefessih mal.

Putrescible [s.] Çürümeye müstaid, çürüyebilen, kabil-i tefessüh.

Putride [s.] Çürük ve müteaffin. ‖ (t.) **Fièvre** – Çürük şeylerin taaffününden hâsıl olan sıtma, hummâ-yı afenî. ‖ **Fermentation** – İhtimar-ı afenî.

Putridité [ims.] Taaffün edecek derecede çürüklük, ufûnet.

Putrivore [s.] Mevadd-ı hayvaniye-i mütefessiha ile tagaddî eden (hayvan).

Putrilage [imz.] (t.) Cerahat parçası, cüz'-i müteaffin, cüz'-i mütefessih.

Puy [imz.] Bazı yanardağlara verilen isimdir. ◆ Dağ, tepe.

Pycnomètre [imz.] (t.) Piknometre, şişe usulü aleti.

Pycnogénides [imz. - cm.] (hyv.) Anâkib fırkasından bir nevi örümcek.

Pycnostyle [imz.] Sütunları sık bina.

Pygargue [imz.] Beyaz kuyruklu karakuş.

Pygmée [imz.] Zaman-ı kadimde bir arşın boyunda bulunduklarına itikad olunan mevhum adamlara verilen isimdir, cüce. ◆ Değersiz, iktidarsız adam.

Pyine [ims.] (k.) Piyin, kayhin.

Pyléphlébite [ims.] (t.) İltihab-ı verid-i bâb.

Pylône [imz.] Mısır'da maâbid-i kadîmenin büyük kapısı. ◆ Bazı icraat ve ameliyat için ahşaptan yapılmış muvakkat kule.

Pylore [imz.] (tşr.) Midenin alt deliği, bevvab.

Pylorique [s.] (tşr.) Midenin alt deliğine müteallik, bevvâbî. ‖ **Valvule** – Disâm-ı bevvâbî. ‖ **Muscle** – Adale-i bevvâbiye.

Pylorocarcinie [ims.] (t.) Seretan-ı bevvab.

Pyogène [s.] (t.) Müvellid-i felç.

Pyogénie [ims.] (t.) Tekevvün-i felç.

Pyohémie [ims.] (t.) Takayyuh-ı dem.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pyoïde [s.] (t.) Şibh-i felç.

Pyracanthe [ims.] Bir nevi çalı. (*Buisson ardent* dahi denilir.)

Pyrale [ims.] Bir nevi kelebek.

Pyramidal,e [s.] Ehram-ı Mısriye şeklinde olan, heremîyü'ş-şekl. (cmz.: *pyramidaux*.)

Pyramidale [ims.] Çan çiçeği.

Pyramide [ims.] (he.) Kaidesi kesîrü'l-adla' ve vecihleri birer müselles olup zirvesinde iç-timâ eden cisim, herem. ◆ Mısır'ın âsâr-ı kadîmesinden olan cesim heremler, ehram-ı Mısriye.

Pyramider [fl.] Herem şekil ve vaziyetinde bulunmak veya bu vaziyeti almak, teherrüm etmek.

Pyramidon [imz.] Sütunların müntehî oldukları küçük herem şeklinde ziynet.

Pyrénéen,ne [i. - s.] Fransa ile İspanya arasındaki Pirene dağlarına mensup veya bu dağlar ahalisinden olan.

Pyrèthre [imz.] Nezle otu, âkır-ı karha.

Pyrétique [s.] (t.) Sıtmaya iyi gelen ilaç, hummevî.

Pyrexie [ims.] Sıtmalanma, hummâ.

Pyrhéliomètre [imz.] Mikyas-ı hararet-i şems.

Pyriforme [s.] Armudiyü'ş-şekl.

Pyrique [s.] Ateşe müteallik, nârî. (Başlıca donanma fişekleri hakkında müsta'meldir): **Feux – s** Maytap ve fişek ve emsali el'ab-ı nâriye.

Pyrite [ims.] (k.) Kibrit ile bir madenden mürekkep ve yanmaya müstaid bir madde, mürekkebat-ı kibritiye-i madeniye, pirit.

Pyriteux,se [s.] (k.) Mürekkebat-ı kibritiye-i madeniye kabîlinden olan, kibritî-i madenî.

Pyrobalistique [ims.] (as.) Dâhilî balistik fenni.

Pyroélectricité [ims.] Elektrikiyet-i nâriye.

Pyroélectrique [s.] **Corps – s** Ecsam-ı müvellidetü'l-harâre.

Pyrogénèse [ims.] (k.) Tevellüd-i harâre.

Pyroïde [s.] **Terrains – s** Arazi-i şibh-i nâriye.

Pyrolâtrie [ims.] Ateşperestlik.

Pyrole [ims.] (nb.) Ahlat ağacı nevi, pirol.

Pyroligneux [smz.] (k.) **Acide** – Ağaçların taktirinden hâsıl olan hâmız-ı hall, hâmız-ı hall-i haşebî.

Pyrologie [ims.] Mebhas-i mahiyet-i nâr ve hararet, mebhasü'n-nâr.

Pyromancie [ims.] Ateşle tefeül.

Pyromètre [imz.] Hararetin pek yüksek derecelerini tayine mahsus alet, mikyasü'n-nâr. || – **à cadran** Basîtalı mikyasü'n-nâr.

Pyronomie [ims.] Ameliyat-ı kimyeviyede ateşin derecat-ı lâzıme üzerine tehyiesi, istidracü'l-harâre.

Pyrophore [imz.] (k.) Havaya temas etmekle alevlenen bir terkib-i kimyevî, hâmilü'l-harâre, ateşdar.

Pyrophorique [s.] (k.) Ateşdar, serîü'l-iştiâl.

Pyrophosphorique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı nârî-i fosforî.

Pyropignes [imz. - cm.] Terementi hâvi bulunan menâbi'-i hârre.

Pyroscaphe [imz.] Buharla yürütülen gemi, bahîre, vapur.

Pyroscope [imz.] Hararetin derece-i kesâfetini tayine mahsus alet, muayyinü'l-harâre, germî-bîn.

Pyrosphère [ims.] Küre-i nâriye, derûn-ı arz.

Pyrotechnie [ims.] Donanma fişekleri imal ve tehyiesi sanatı, sanat-ı nâriye, fişekçilik.

Pyrotechnique [s.] Sanat-ı nâriyeye ve fişekçiliğe müteallik.

Pyrotique [s.] (t.) Muhrik. ◆ Dağlayan. || (imz.) Dağ.

Pyroxène [imz.] Yanardağlardan çıkan mevaddın içinde bulunan maden.

Pyroxyle [ims.] (k.) Haşebü'n-nâr.

Pyrrhique [ims. - s.] Zaman-ı kadimde müsta'mel olup Pirus tarafından icadı mervî bir nevi raksa ıtlak olunur.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pyrrhonien,ne [i. - s.] Piron'un mezheb-i felsefisine mensup ve müteallik, Fironiyûndan feylesof.

Pyrrhonisme [imz.] Yunan-ı kadim hükemâsından Piron'un mezheb-i mahsus-ı felsefesi, mezheb-i Fironî.

Pyrule [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî-i zü'l-galsamati'l-muştî fırkasından migzeliye fasîlesinden ebhar-ı hârrede bulunur armudiyü'ş-şekl helezon.

Pythagoricien,ne [i. - s.] Yunan-ı kadim hükemâ-yı meşhuresinden Fisagor'un mezheb-i felsefisine müteallik. ◆ Bu mezheb-i felsefiye tâbi adam, Fisagoriyûndan hakîm.

Pythagorisme [imz.] Yunan-ı kadim meşâhir-i hükemâsından Fisagor'un hikmet ve felsefedeki usul ve mezheb-i mahsusu.

Pythiade [ims.] Yunan-ı kadimde ulûm ve maarif ve sanayi ilâhı Apollon'un Delf'deki mabed-i meşhurunda beher dört senede bir icra olunan âyin ve oyunların arasında mürur eden dört senelik müddet.

Pythie [ims.] Yunan-ı kadimde maarif ve sanayi ilâhı Apollon'un Delf'deki mabed-i meşhurunda güya istikşaf-ı esrar eden rahibe.

Pythien [smz.] Maarif ve sanayi ilâhı Apollon'un (Python) nam mehîb ejderhayı telef ettiğini musavvir resim ve heykele ıtlak olunur.

Pythiens [smz. - cm.] ve:

Pythiques [smz. - cm.] Yunan-ı kadimde Delf mabed-i kebirinde beher dört senede bir kere olarak Apollon'un nâmına icra olunan âyin ve oyunlara ıtlak olunur.

Python [imz.] Büyük siyah yılan, ef'î.

Pythonesse [ims.] Yunan-ı kadimde âlihenin birinden istimdadla güya kendisine olunan ilham üzerine esrar ve hafâyâ haber veren rahibelere verilen isimdir.

Pyulque [imz.] (crh.) Tulumba-i[94] kayh.

Pyurie [ims.] (t.) Tebevvül-i kayh.

Pyxide [ims.] (nb.) Sinirli yaprağın yemişi gibi yemişlere denir, semere-i savn.

Pyxidie [ims.] (nb.) Ban otunun yemişi gibi meyvelere denir, semere-i savniye.

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

94 Orijinal metinde hatalı olarak yazılan bu maddenin içeriği *Lugat-ı Tıbbiye*'ye (1290/1873) başvurularak düzenlenmiştir.

Q

Q [imz.] Elifbâ-yı Fransevî'nin on yedinci harfi ve hurûf-ı gayr-ı sadâiyesinin on üçüncüsü. Kelimenin evvel yahut vasatında bulunduğu vakit daima mabadında bir *u* bulunarak, bu harf-i sadâ ekseriya okunmaz ise de bazı kelimat-ı Latiniyede okunup kâh *ou* ve kâh *u* gibi telaffuz olunur. Kalın huruf-ı sadâiye ile (ق) ve inceleriyle Arabî (ك) gibi okunur. Kelimenin âhirinde ekseriya okunmaz.

Quadr yahut **Quadri** veya **Quadru** [d.] Dört mânâsıyla kelimat-ı mürekkebenin başında bulunur lafz-ı Latinîdir.

Quadragénaire [i. - s.] (*koua*) Kırk yaşında, kırklık.

Quadragésimal,e [s.] (*koua*) Hıristiyanların Büyük Perhiz'ine müteallik. (cmz.: *quadragé-simaux*).

Quadragésime [ims.] (*koua*) Hıristiyanların Büyük Perhizlerinin ilk pazar günü. || **Dimanche de la** – Büyük Perhiz'in ilk pazarı.

Quadrangle [imz.] Dört zâviyeli şekil, zû-erbaati'z-zevâyâ.

Quadrangulaire [s.] (*koua*) (he.) Dört zâviyesi olan, zû-erbaati'z-zevâyâ, rubâiyü'z-zevâyâ. || **Prisme** – Menşur-ı zü'l-erbaati's-sutuh. || **Pyramide** – Ehram-ı zü'l-erbaati'l-vücûh.

Quadrant [imz.] (he.) Dairenin rub'u, rub'-ı daire.

Quadrangulé,e [s.] (nb.) Dört köşeli nebat.

Quadrat,e [s.] (*koua*) (hy.) **Aspect** – İki kevkebin beynlerinde muhit-i daire-i semânın bir rub'u mesafesi bulunacak hâl ve vaziyette bulunması.

Quadratique [s.] (r.) Cebrin ikinci derecede olan muâdelât[ın]a dair.

Quadratrice [ims.] (he.) Hatt-ı terbi', kavs-i murabba.

Quadrature [ims.] (*koua*) (he.) Bir şeklin murabbaya tahvili, terbi'. || – **du cercle** Dairenin müsâvi murabbaya tahvili ki henüz hallolunamamış bir meseledir, terbi'ü'd-daire. || (hy.) İki kevkebin birbirinden muhit-i daire-i semânın bir rub'u mesafesinde bulunması.

Quadricarbure [imz.] (*koua*) Karbon-ı râbi', fahm-ı râbi'. || – **d'hydrogène** Fahm-ı râbi'-i müvellidü'l-mâ.

Quadridenté,e [s.] (*koua*) Dört dişli, rubâiyü'l-esnan.

Quadriennal,e [s.] (mr. Quatriennal.)

Quadrifide [s.] (*koua*) (nb.) Dört müsâvi kısma münkasim, dörde yarılmış, rubâiyü'l-aksam.

Quadriflore [s.] (*koua*) (nb.) Dört çiçekli, rubâiyü'l-ezhar.

Quadrige [imz.] (*koua*) Dört atlı araba. ◆ Böyle koşulan beygirler.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Quadrijugué,e [s.] (*koua*) (nb.) Zâtü'r-rubâiyü't-tev'em.

Quadrijumaux [smz. - cm.] (*koua*) (t.) **Tubercules** – İliğin müsâvi dört tepecik teşkil edecek surette uzanması, tev'em-i erbaa.

Quadrilatéral,e [s.] (*koua*) (he.) Dört yanlı, rubâiyü'l-adlâ'.

Quadrilatère [imz.] (*koua*) (he.) Dört dıl'lı şekil, zû-erbaati'l-adlâ'.

Quadrille [imz.] Bir murabba teşkil eden süvari bölüğü. ◆ Kadril denilen raks. ◆ Bu raksa mahsus mahal. ◆ Dört kişi ile oynanılan bir nevi kâğıt oyunu.

Quadrillé,e [s.] Dört köşeli. ◆ Satrançlı (kumaş).

Quadrillon [imz.] (*koua*) (r.) Bin trilyon, katrilyon.

Quadrillobé,e [s.] (*koua*) (nb.) Dörder fassı olan yani dörde yarılmış gibi görünen meyvelere ıtlak olunur, rubâiyü'l-füsus.

Quadrilloculaire [s.] (*koua*) (nb.) Dört hücresi olan, rubâiyü'l-mesâkin.

Quadrinôme [imz.] (*koua*) (c.) Dört hadden mürekkep kemiyet, zû-hudud-ı erbaa.

Quadripartite [s.] (*koua*) Dört cüzden mürekkep olan, rubâiyü'l-eczâ.

Quadriphylle [s.] (*koua*) (nb.) Dört yapraklı, rubâiyü'l-varak.

Quadrième [ims.] (*koua*) Dört sıra kürekli bir nevi eski kayık.

Quadrisaïeul,e [i.] Büyük peder veya validenin büyük peder veya validesi.

Quadrisyllabe [s.] (*koua*) Dört heceli. = [imz.] Dört heceli kelime.

Quadrisyllabique [s.] (*koua*) Dört heceden mürekkep, dört heceli.

Quadrivalve [s.] (*koua*) (nb.) Dört kısımdan ibaret kabuk, rubâiyü'l-masâri'.

Quadrumane [i. - s.] (*koua*) (tt.) Dört elli hayvan, zü'l-eyâdii'l-erbaa, çâr-dest. = [imz. - cm.] Maymunlar gibi art ayakları dahi el şeklinde olan hayvanat tâifesi.

Quadrupède [i. - s.] (*koua*) (tt.) Dört ayaklı hayvan, zü'l-kavâimi'l-erbaa, çâr-pâ.

Quadruple [i. - s.] (*koua*) Dört kat, dört misli, murabba. = [imz.] İspanya'nın takriben seksen bir buçuk frank kıymetinde bir sikkesi. || – **alliance** İttifak-ı murabba.

Quadruplement [imz.] (*koua*) Dört kat etme, dört misline iblâğ etme. ◆ Dört kat olma, dört misline bâliğ olma.

Quadrupler [ft.] (*koua*) Dört kat etmek, dört misline iblâğ etmek. = [fl.] Dört kat olmak, dört misline bâliğ olmak.

Quadruplication [ims.] (*koua*) Dört kat etme, dört misline iblâğ etme.

Quai [imz.] Rıhtım, rasif. ◆ İskele kenarı. || **Bord à** – Karın karına yanaşma. || – **d'embarquement et de débarquement** Tahmil ve tahliye rıhtımı. || **Droit de** – Rıhtıma bağlama resmi, rıhtım resmi. ◆ Yalı boyuna uzanan sokak.

Quaiage [imz.] Rıhtım resmi, liman resmi.

Quaiche [ims.] Şimal denizlerinde kullanılır küçük gemi.

Quaker yahut **Quakre** [imz.] Başlıca İngiltere ve memâlik-i müctemia-i Amerika'da münteşir bir mezheb-i mahsusa tâbi adam.

Quakeresse [ims.] *Quakérisme* denilen mezheb-i mahsusa tâbi kadın.

Quakerisme [imz.] Başlıca İngiltere ve memâlik-i müctemiada münteşir bir mezheb-i mahsus.

Qualifiable [s.] Kabil-i vasf.

Qualificateur [imz.] Engizisyon mahkeme-i müdhişesinin âzâsı.

Qualificatif,ve [s.] Vasf eden, vâsıf, vasfî. || **Adjectif** – Sıfat-ı vasfiye. || **Adjectif** – **assimilé** Sıfat-ı müşebbehe. || (k.) Keyfî, tekyifî. || **Analyse** – **ve** Tahlil-i tekyifî. = [imz.] Keyfiyet beyan eden kelime, na't, hâl.

Qualification [ims.] Vasıf, tavsif, ittisaf. ◆ Elkab, unvan.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Qualifié,e [s.] Evsafı hâiz. ◆ Sahib-i rütbe ve unvan. ‖ **Crime, vol** – Esbab-ı müşeddede ile müterâfik cinayet, sirkat.

Qualifier [ft.] Vasıf, tavsif etmek. ◆ Bir unvan vermek, telkib etmek. ‖ **Se** – Vasfolunmak, tavsif olunmak. ‖ Temeyyüz etmek.

Qualité [ims.] Keyfiyet, sıfat, hâl, şan. ‖ **Avoir** – Sıfatı olmak. ‖ – **s d'un jugement** Hükm-i ilâmın fikra-i hükmiyesinden maadası. ◆ Cins, nevi. ‖ – **première** Birinci nevi. ‖ – **inférieure** Ednâ nevi. ◆ Hassa, hâssiyet, hüner ve marifet, fazl, evsaf-ı memdûha. ◆ Zâdegânlık, necâbet, şerâfet. ◆ Unvan, rütbe, pâye. ‖ **à** – **de** Sıfatıyla. ‖ **En** – **de** Sıfatında bulunarak, sıfatıyla.

Quand [zz.] (*d* huruf-ı gayr-ı sadâiyeden evvel okunmayıp huruf-ı sadâiyeden evvel ise *t* gibi okunur) Ne vakit, ne zaman? = [hr.] Ne vakit ki, olduğu, olduğu vakit: – **vous serez vieux** İhtiyar olacağınız vakit. ◆ Olsa bile, velev, her ne kadar. (Bu son mânâ ile ekseriya – *même* denilir.)

Quant – **à** Gelince, kalırsa: – **à cette affaire** O işe gelince; – **à moi** Bana kalırsa. ‖ **Tenir son** – **à soi** Kibir ve vakarla çekilip işe karışmamak. ‖ – **à l'acceptation** Kabulünde.

Quantes [ims. - cm.] (Yalnız şu tabirde müsta'meldir:) **Toutes et** – **fois** yahut **Toutes foix et** – Her ne vakit ki, her ne vakit olursa.

Quantième [s.] Kaçıncı. = [imz.] Ayın kaçı, kaçıncı günü; **Montre à** – Ayın kaçıncı günü olduğunu dahi gösterir saat.

Quantitatif,ve [s.] Miktar ve kemiyete mensup ve müteallik, kemmî. ‖ **Analyse** – **ve** Tahlil-i takdirî, tahlil-i kemmî.

Quantité [ims.] Miktar, kemiyet. ‖ – **absolue** Kemiyet-i mutlaka. ‖ – **négative** Kemiyet-i menfiye. ‖ – **positive** Kemiyet-i müsbete. ‖ – **s d'imaginaires** Kemiyât-ı mevhûme. ‖ – **s réelles** Kemiyât-ı hakikiye. ◆ Hayli, çok: – **de gens** Çok adamlar. ◆ Hecelerin derece-i meddi, ve kasr derecesi. ‖ – **s entières** Kemiyât-ı sahîha. ‖ **En** – Bir hayli külliyetli.

Quantum [imz.] (*kouantome*) Muayyen, miktar. ‖ **Le** – **de la dette** Deynin miktarı. ◆ Taksim-i guremâdan alacaklıların beherine düşen hisse.

Quarantaine [ims.] Tahminen kırk, kırk kadar. ◆ Kırk yaşı. ◆ Karantina. ‖ **Établir une** – Karantina vaz' etmek. ‖ **Faire observer la** – Karantina beklemek. ‖ – **d'observation** İhtiyat karantinası.

Quarante [s.] Kırk, erbain. = [imz.] Kırk adedi. ◆ Dua. ‖ **Les** – Fransa encümen-i dânişinin kırk âzâsı. ‖ Encümen-i dâniş âzâsından biri.

Quarantenaire [s.] Karantinaya mensup, karantinaya dair. ◆ Karantina bekleyen. ‖ **Station** – Mevki-i tahaffuz.

Quarantième [s.] Kırkıncı. = [imz.] Kırkta bir.

Quarderonner [ft.] (m.) Bir tahta veya taşın köşelerini daire şekline koymak.

Quart [imz.] Dörtte bir, rub', çâr-yek. ‖ **Au** – **d'heure** Az zaman zarfında, derhal. ‖ **Un mauvais, un méchant** – **d'heure** Fena bir hâl, bir şey. ‖ **Avoir de bons et de mauvais** – **s d'heure** Mütelevvin bir tabiata mâlik olmak. ‖ **Il n'a pas un** – **d'écu** Pek fakirdir, bir parası yoktur. ‖ (bhr.) Tayfanın hizmet nöbeti, hizmet vakti. ‖ – **de ronde** Rub'-ı daire şeklinde ziynet-i mimariye. ‖ – **de cercle** Rub'-ı daire, irtifa tahtası. ‖ **Officier de** – Sefâinde nöbetçi zâbiti.

Quart,e [s.] Dördüncü, râbi'; **Fièvre** – **e** Nöbeti her dört günde bir olan sıtma.

Quartaine [smz.] **Fièvre** – Nöbeti her dört günde bir olan sıtma.

Quartanier [imz.] Dört yaşında yabani domuz.

Quartation [ims.] Bir miktar altının üç misli gümüşle haltından hâsıl olan bir nevi maden halîtası ve bunun imali.

Quartaut [imz.] Eski bir nevi mâyiat ölçüsü.

Quart d'heure [imz.] Bir çâr-yek saat, on beş dakika. ‖ **Passer un mauvais** – Az müddet içinde büyük bir sıkıntı çekmek veya musibete uğramak. ‖ **Le** – **de Rabelais** Büyük sı-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

kıntı ve zaruret. (Bir vaka-i tarihiyeden müsta'meldir). (cm.: des *quarts-d'heures*).

Quarte [ims.] Eski mâyiat ölçüsü. ◆ Râbia, sâlisenin altmışta biri. ◆ Kılıcın ucundan tutarak kabzasıyla vurulan darbe. || (ms.) İki buçuk derece sadâ farkı. || – **simple** Beş nîm-sadâdan mürekkep fâsıla. || – **diminuée** İki tam sadâdan ibaret fâsıla. || – **augmentée** Üç tam sadâdan mürekkep fâsıla.

Quartenier [imz.] Vaktiyle mahallâtta muhafaza ve inzibata memur kol zabiti.

Quarteron [imz.] Yüzün rub'u, yirmi beş. ◆ Eski rıtlın rub'u.

Quarteron,ne [i.] Biri melez ve diğeri beyaz ebeveynden mütevellid insan.

Quartidi [imz.] (*kuar*) Fransa hükûmeti takviminin on günden ibaret olan haftasının (ve daha doğrusu aşeresinin) dördüncü günü.

Quartier [imz.] Bir şeyin dörtte bir kısmı, rub', çâr-yek. ◆ Kısım, cüz, parça, kıta. ◆ Mahalle. ◆ Necâbet ve şerâfette behr-i karn. ◆ Beher üç ayda verilen kira veya diğer ücret taksidi. ◆ Kunduranın ökçesini ihâta eden meşin. ◆ Bir arşının rub'u, rub'. ◆ Mekâtib-i dâhiliyede müzakerehâne. || (hy.) Nısf-ı kurs şeklinde görünen yedi yahut yirmi iki günlük ay, terbi'; **Premier** – Terbi'-i evvel; **Dernier** – Terbi'-i ahîr. || (as.) Ordu yeri, ordugâh, muasker; – **général** Ordugâhın kumandan ve erkân-ı harp zâbitlerine mahsus mahalli; – **général de l'armée** Ordu kumandanı heyeti; – **de cavalerie** Süvari kışlası; – **d'hiver** Esna-yı harpte askerin iki muharebe arasında ikamet ettiği mahal, kışlak, meştâ. || **Prendre les** – **s d'hiver** Kışlamak. || (bhr.) – **de réduction** Mi'yar pusulası, hedefeli pusula. ◆ Kütük yarması.

Quartier-maître [imz.] Bir ordu veya fırkanın hesâbatına memur muhasebeci. ◆ Gemi hesap memurunun muavini. ◆ Bahriye onbaşısı. || – **général** Almanya'da erkân-ı harp reis-i sânîsi. (cm.: des *quartiers-maîtres*).

Quartier-mestre [imz.] Süvari bölük emininin eski ismidir. (mr. Maréchal de logis.)

Quarto [imz.] (mr. In quarto.)

Quartz [imz.] (*koua*) Çakmak taşı. ◆ Savâne, kuvarç [kuvars]. || Sert taş. || – **hyalin** Şeffaf kuvarç [kuvars]. || – **enfumé** Dumanlı akik. || – **citrine** Limonî kuvarç [kuvars].

Quartzeux,se [s.] (*koua*) Çakmak taşı kabîlinden olan.

Quartzifère [s.] (*koua*) Çakmak taşını hâvi.

Quartziforme [s.] (*koua*) Çakmak taşı şeklinde.

Quasie [imz.] Dana butu parçası.

Quasi yahut **Quasiment** Hemân, takriben, sanki.

Quasi-contrat [imz.] Mukavele ve senet yerini tutan ve bu hükümde olan muharrerat, akd-i zımnî, mukavele-i nâkısa. (cm.: des *quasi-contrats*.)

Quasi-délit [imz.] Kazaen vâki olan cünha. ◆ Bilâ-ihtiyar îras olunan ziyan. (cm.: des *quasi-délits*.)

Quasiment (mr. Quasi.)

Quasimodo [imz.] Büyük paskalyayı teâkub eden birinci pazar günü.

Quassia [ims.] (*koua*) Bir nevi acı ağacın tıpta müsta'mel kabuğu, kuvasya.

Quassier [imz.] (*koua*) Amerika adalarıyla Guyana'da yetişen kuvasya ağacı.

Quaternaire [s.] (*koua*) Dört adedine müteallik olan, rubâî. ◆ Dört adediyle kabil-i taksim (adet). || **Époque** – Devr-i râbi'. || **Composés** – **s** Mürekkebat-ı zü'r-rub'ı't-terkib.

Quaterne [imz.] Kura ve piyangoda birden çekilen yahut bir sırada yazılmış dört numara.

Quaterné,e [s.] (*koua*) (nb.) Dörder olarak mürettep olan, murabba.

Quatorze [s.] On dört, erbaa-aşer. ◆ On dördüncü, râbi'-aşer. = [imz.] Piket denilen kâğıt oyununda birliler, papazlar ve kızlar ve oğlanlar ile yapılan on dört. ◆ Ayın on dördüncü günü. || **Chercher midi à** – **heures** Olmadığı yerde müşkilât aramak.

Quatorzième [s.] On dördüncü, râbi'-aşer. = [imz.] On dörtte bir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Quatorzièmement [h.] On dördüncü olarak, on dördüncü derecede.

Quatrain [imz.] (ed.) Dört mısradan ibaret nazım, rubâî.

Quatre [s.] Dört, erbaa, cihâr. ◆ Dördüncü, râbi', cihârüm. || (mec.) **Se mettre en** – Var kuvvetini sarf etmek, çok çabalamak, sarf-ı mâ-hasal-ı iktidar etmek. || **Entre** – **yeux** Baş başa vererek. || **Fendre un cheveu en** – İnceden inceye aramak, gayet müdekkik, mûşikâf olmak. || **Se tenir à** – Çok zahmet çekmek. || **Se faire tenir à** – Şiddetle muhalefet etmek. ◆ Zâhiren kendini fena göstermek. || **Faire le diable à** – Çok patırtı, gürültü etmek. || **Marcher à** – **pattes** Dört ayak üzerine yürümek. = [imz.] Dört adet ve rakamı.

Quatre-temps [imz. - cm.] Hıristiyanların senenin beher faslı iptidâsında tuttukları üç günlük perhiz.

Quatre-vingtième [s.] Sekseninci.

Quatre-vingts [s.] Seksen, semânîn, heştâd.

Quatrième [s.] Dördüncü, râbi', cihârüm. = [imz.] Dörtte bir, rub'. ◆ Evin dördüncü katı. ◆ Mektebin dördüncü sınıfı. ◆ Bazı kâğıt oyunlarında bir renkte dört kâğıt.

Quatrièmement [h.] Dördüncü derecede, râbian.

Quatriennal,e [s.] Dört senede bir vâki olan, veya dört sene imtidad eden, dört yıllık. (cmz.: *quatriennaux*.)

Quatuor [imz.] (*koua*) Dört kısımdan ibaret musiki faslı.

Quayage [imz.] Rıhtım ücreti, iskele ücreti.

Que [iv.] ki, onu: **La leçon** – **j'étudie** Okuduğum ders.

Que [z.] Ne: – **dites-vous?** Ne diyorsunuz?

Que [hr.] Ki: **Je trouve** – **vous avez raison** Görüyorum ki hakkınız vardır. ◆ O kadar: **Il est aussi modeste** – **habile** Ne kadar mahir ise o kadar da mütevazıdır. ◆ Emir yahut tereccî ve dua edatı makamında dahi müsta'meldir: – **il vienne** Gelsin; – **je meure si j'ai fait cela** Bunu yaptımsa öleyim! || **Avant** – Ondan evvel ki; **Afin** – Ta ki; **Encore** – ve **Bien** – Her ne kadar, ve-gayrihi.

Que Ne kadar! Ne çok! – **de travail** Ne kadar iş! Ne çok işler!

Quel,le [s.] Hangi (kangı), ne? || – **le heure est-il?** Saat kaçtır? ◆ Ne!, ne büyük!, ne kadar, ne çok!; – **bonheur** Ne saadet! || – **est** Nedir? Kimdir?

Quelconque [kn.] (Cümle-i müsbetede) Herhangi, her ne, her kim, biri, bir kimse, bir. ◆ (Cümle-i menfiyede) Hiçbir, hiç kimse.

Quellement [h.] (Yalnız şu tabirde müsta'meldir): **Tellement** – Şöyle böyle, ne iyi ne fena, pek fena değil.

Quelque [kn.] Biri: – **indiscret lui aura dit cela** Bunu kendisine sır saklamaz adamın biri söylemiş olmalıdır. ◆ Bazı: – **s personnes pensent que** Bazı adamlar zannederler ki. ◆ Bir: **Il a** – **sujet de se plaindre** Şikâyet etmeye bir sebebi vardır. = [h.] Ne kadar: – **habile qu'il soit** Ne kadar mahir olsa. ◆ Hemen, takriben, kadar: **Il y a** – **cinquante ans** Bir elli sene vardır. || **Pour** – **temps encore** Daha bir müddetçik olsun.

Quelque chose [ims.] Bir şey, bir iş: **On m'a dit** – Bana bir şey söylediler; **Il y a** – **là** Bunda bir iş var.

Quelquefois [zz.] Bazı defa, bazı kere, bazen.

Quelqu'un,e [kn.] Birisi, biri: – **me la dit** Bana bunu birisi söyledi; – **de vos parents** Akrabanızdan biri. (cm.: *quelques uns, es*.)

Quémander [ft. - fl.] Alçaklık ve mezelletle istemek, arsızca dilenmek, âbrû dökmek.

Quémanderie [ims.] Arsızca dilencilik.

Quémandeur,se [i.] Alçaklık ve arsızlıkla isteyen, âbrû döken adam.

Qu'en dira-t-on [imz.] Güft ü gû, dedikodu. (cm.: des *qu'en dira-t-on*.)

Quenelle [ims.] Kıyma. ◆ Köfte.

Quenotte [ims.] Çocuk dişi.

Quenouille [ims.] Öreke. ◆ Örekenin üzerindeki yün vesâire miktarı. ◆ Karyolanın kö-

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

şelerindeki direkler. ◆ Öreke şeklinde budanmış ağaç. || (mec.) Avoir des étoupes sur sa – Müşkilât içinde bulunmak, şaşırmış olmak. || Maison tombée en – Erkekleri olmayıp serveti kızlara kalan ev.

Quenouillée [ims.] Örekeye birden takılan yapağı vesâire miktarı.

Quenouillette [ims.] Küçük öreke.

Quérable [s.] Dâyinin mahallinden aramaya mecbur olduğu deyne ıtlak olunur. (Zıddı *portable*'dir.)

Quercitrine [ims.] Amerika meşesinden çıkarılan madde-i mülevvene.

Quercitron [imz.] Amerika meşesi ki kabuğu sarı boyadır.

Querelle [ims.] Kavga, nizâ, münâzaa, mücadele: – allemande Bilâ-mûcip mücadele ve nizâ. || Chercher – à quelqu'un Biri ile kavga aranmak. || Embrasser la – de quelqu'un Bir münâzaada birine tarafgirlik etmek.

Quereller [ft.] Kavga etmek, tutuşmak. ◆ Tekdir etmek. || Se – Yekdiğeri ile münâzaa etmek.

Querelleur,se [i.] Münâzaacı, kavgacı.

Quérimonie [ims.] (*kué*) Şikâyet, iştikâ. (Eskidir.)

Quérir [ft.] Alıp götürmek üzere aramak. (Yalnız masdarı ve ancak *aller*, *venir*, *envoyer* fiillerinden sonra kullanılır.)

Questeur [imz.] (*kuès*) Eski Romalılarda rüesâ-yı hükûmetten umur-ı maliyeye nezâret eden zât. ◆ Bütçe komisyonu âzâsından. || – d'une ville Bir şehrin zabıta memuru.

Question [ims.] Sual, isticvab, istintak. ◆ Mevki-i müzakere veya tahkik ve tecrübeye vaz' olunacak madde, mevzu-ı müzakere. || Il est – de Söyleniyor, bahsolunuyor. ◆ Mesele. ◆ Cefa, ızdırap. || – contreversée Mesele-i muhtelefün-fihâ. || – s préjudicielles Mesâil-i müste'hire. || Reppeler à la – Sadede-i bahisten dışarı çıkanı sadede davet etmek. || – vitale Mesele-i hayatiye.

Question [ims.] Cefa, ukubet, eziyet.

Questionnaire [imz.] Müstantik. ◆ Temrin yani mektep kitaplarında beher ders için şâkirdana îrad olunacak sualleri hâvi cetvel ki her bahsin nihayetine vaz' olunur.

Questionner [ft.] Sormak, sual etmek, istintak ve isticvab etmek.

Questionneur,se [i.] Çok soran, suallerle yoran ve usandıran adam.

Questure [ims.] (*kuès*) Bütçe komisyonu. ◆ Bu komisyonun vazifesi. ◆ Bu komisyona mahsus daire.

Quête [ims.] Araştırma, cüst u cû. ◆ Birisi için veya bir şey için sadaka veya iâne cem'i. ◆ Cem' olunan iâne veya sadaka miktarı.

Quêter [ft.] Araştırmak, cüst u cû etmek. = [fl.] Sadaka veya iâne toplamak.

Quêteur,se [i.] Başkası için sadaka veya iâne toplayan adam. ◆ Çalılar arasından av arayan (köpek).

Queue [ims.] Kuyruk, zeneb, dünbâle. ◆ Harflerin vesâir hutut vesâirenin gittikçe incelen ucu. ◆ Meyve ve çiçek ve yaprak sapı. ◆ Tava sapı, uzun sap. ◆ Bir yere sıra ile girmek üzere bekleyen adamlar safı. || – de billard Bilardo değneği, ıstaka. || (as.) Külah tabya. || – d'hirondelle Mıkraz-ı dâhilî. || (bhr.) – d'arnode Sandıklı parile. || – de cochon Domuz kuyruğu burgu. || (mec.) Bir alay veya heyet ve cemaatin en sonraki veya en aşağıki sınıfı. || (as.) Muahharü'l-ceyş. || (mec.) Evc, nihayet. || Faire la – à quelqu'un Birini aldatıp para sızdırmak. || Prendre une affaire par la tête et par la – Bir meseleyi her nokta-i nazardan kemâl-i dikkat ile tetkik etmek.

Queue [ims.] Bir nevi fıçı. ◆ Bir nevi bileği taşı. (Bu ikinci mânâ ile *queux* dahi yazılır.)

Queue-d'aronde [ims.] Birbiriyle kilitlenmek üzere hazırlanmış ağaç veya tahtaların erkeği, erkek lamba. (cm.: des *queue-d'aronde*.)

Queue-de-rat [ims.] Üstüvânî ve ucu sivri yuvarlak eğe. (cm.: des *queues-de-rat*.)

Queusi-quemis [h.] Aynıyla, aynı hâlde.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Queuter [fl.] Bilardo oyununda iki bilayı ıstaka ile birden iterek köte yapmak ki karambol sayılmaz.

Queux [imz.] Aşçı, tabbah. (Eskidir.)

Qui [iv.] ki: **Un homme – ne me connaît pas** Bir adam ki beni tanımaz, beni tanımayan adam. ◆ O ki, her kim ki: **Aimez – vous aime** Her kim ki sizi severse onu seviniz, sizi seveni seviniz. = [kn.] Kim: **– est là** Kim var orada? || **– que** Her kim. || **– que ce soit** Her kim olursa.

Quia [h.] (*kui-a*) **Être à** – Verecek cevap bulamamak. || **Mettre à** – Verecek cevap bulamayacak bir hâle getirmek.

Quibus [imz.] (*kui-buce*) Nakit akçe. (Beyne'l-avam müsta'meldir.)

Quiconque [kn.] Her kim, her kim ki.

Quidam [kn.] Falan, falan kimse. (cm.: des *quidams*.)

Quiescence [ims.] Sakinlik, hâl-i sükûn. || **Signe de** – Alâmet-i sükûn, cezm.

Quiescent,e [s.] Sakin, meczum. || **Lettres – es** Huruf-ı sâkine.

Quid prodest [Latince tabir] Neye yarar? Ne çıkar?

Quiet,ète [s.] (*kui*) Sakin, rahat, âsûde. (Eskidir.)

Quiétisme [imz.] (*kui-é*) Hakk'a takarrübün ancak aşkullahla hâsıl olduğundan mu'tekid tarik-i mahsus sahipleri.

Quiétiste [imz.] (*kui-é*) *Quiétisme* denilen tarik-i mahsusa mensup adam.

Quiétude [ims.] Rahat, sükûnet, âsude-gî, asayiş.

Quignon [imz.] İri ekmek parçası. ◆ Tarlada bırakılan tohumluk keten.

Quillage [imz.] Fransa limanlarına birinci defa olarak giren gemiden alınan resm.

Quille [ims.] Gemi omurgası. || **Fausse** – Kontra karina, kontra omurga. || **Contre** – Astar omurga. || **– principale** Ana omurga. || **Écart de** – Omurga parilesi. || **– de côté** Yan omurgası. || **Rive de** – Omurga perçini.

Quille [ims.] Çelik-çomak oyunu. ◆ Bilardo ve emsali oyunlarda tahta çunata.

Quiller [ft.] Çomak atmak. ◆ Bilardo ve emsali oyunlarda ilk kim oynayacağı anlaşılmak üzere çunatayı bilaya en yakın düşürmek.

Quillette [ims.] Kökleşmek üzere yere dikilmiş kamış dalı, kamış daldırması.

Quillier [imz.] Bilardoda dokuz çunatanın dikildiği murabba mahal. ◆ Bu dokuz çunatanın mecmûu.

Quillier [imz.] Arabacıların büyük burgusu.

Quinaire [s.] (*kui*) (hs.) Beş adediyle kabil-i taksim (adet).

Quinaire [imz.] Gümüş veya altından eski bir küçük sikke.

Quinate [imz.] (k.) Kiniyet.

Quinaud,e [s.] Utanmış, mahcup, hacîl.

Quinauderie [ims.] Utanmaklık, mahcubiyet, hacâlet.

Quincaille [ims.] Demir yahut bakır hırdavatı. ◆ Bakır akçe, mangır. (Makam-ı istihfafta kullanılır.)

Quincaillerie [ims.] Hırdavatçılık.

Quincaillier [imz.] Hırdavatçı.

Quinconce [imz.] Ağaç ve çiçek vesâirenin eski Latin rakamlarından V rakamı şeklini teşkil edecek surette dikilip tarh ve tanzim olunması. || **– simple** Sacayak şeklinde olan, müsellesü'ş-şekl. || **– double** Baklava gibi olup ortasında bir şey bulunan muhammesî-yü'ş-şekl. ◆ Ağaç yahut çiçekleri bu suretle tertip olunmuş mahal.

Quindécagone [imz.] (*kuin*) On beş vecihli, on beş zâviye ve dıl'ı olan şekil, zû-hamse-aşereti'l-adlâ'.

Quindécemvirs [imz. - cm.] Eski Roma'da mukaddes addolunan bazı kütüb vesâirenin hıfzına memur on beş kişiden mürekkep heyet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Quine [imz.] Kura ve piyangoda birden çekilen beş numara. ◆ Tavla zarında dü-beş.

Quiné,e [s.] (nb.) Beşi bir yerde bulunan, beşer olarak mürettep olan, muhammes.

Quinidine [ims.] (k.) Kinidin.

Quinine [ims.] Kınakına ağacı kabuğundan çıkarılan acı bir deva ki dâfi'-i hummâdır, kinin. || **Sulfate de** – Sulfato, kibritiyet-i kinin.

Quinique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı kına.

Quinninus [imz.] (k.) Hülâsa-i kına.

Quinnoïdine [ims.] (k.) Şibh-i kına, râtînec-i kına. || **Borate de** – Borat-ı kinoidin.

Quinola [imz.] Bazı kâğıt oyunlarında kupa oğlanı.

Quinnoléine [ims.] (k.) Zeyt-i kına, kinolein.

Quinologie [ims.] Mebhas-i kına.

Quinquagénaire [i. - s.] (*kuinkoua*) Elli yaşında, ellilik.

Quinquagésime [ims.] (*kuinkoua*) Büyük perhizden evvel karnavalın son pazar günü.

Quinquéfide [s.] (nb.) Münşakk-ı zü'l-hamse. || **Feuille** – Varak-ı münşakk-ı zü'l-hamse.

Quinquennal,e [s.] (*kuenkuennal*) Her beş senede bir vaki olan veya beş sene süren, beş senelik. || **Prescription – e** Poliçe ve emre muharrer senet hakkında beş senelik devr-i zaman.

Quinquennium [imz.] Beş senelik tahsil müddeti.

Quinquenove [imz.] İki zarla oynanılan oyun.

Quinquerce [imz.] Eski pehlivanların icra ettikleri beş nevi oyun.

Quinquérème [ims.] Beş sıra kürekli eski bir nevi kayık.

Quinquet [imz.] Bir nevi asma lamba. (Mucidinin ismiyle müsemmâdır.)

Quinquina [imz.] Kınakına ağacı. || – **gris** Sincabî kınakına. || – **cartagène** Kırmızı kartajen kınakınası. || – **rouge** Kırmızı kınakına. || – **faux** Kâzib kınakına.

Quint [smz.] Beşinci, hâmis, (Yalnız **Charles** – gibi bazı esmâ-yı hâssada müsta'meldir.) = [imz.] Beşte bir, hums. (Eskidir.)

Quintaine [ims.] Bazı oyunlarda hedef ittihaz olunan dikili direk, nişangâh. || (mec.) Hedef-i itirazat.

Quintal [imz.] Evzan-ı atîkada elli ve evzan-ı cedîdede yüz kilodan (yani yeni okkadan) ibaret kantar. (cm.: des *quintaux*.)

Quinte [ims.] Büyük keman. ◆ Musikide beş nota aralığı. || – **juste** Yedi nısf-ı sadâdan ibaret olan usul. || – **deminuée** Altı nısf-ı sadâdan ibaret olan usul. || – **augmentée** Sekiz nısf-ı sadâdan ibaret olan usul. ◆ Bazı kâğıt oyunlarında bir renkte beş kâğıt içtimâı. || (t.) Şiddetli ve çok sürer öksürük, su'le, nöbet-i sual. || (mec.) Hiddet ve tehevvür. ◆ Merak, garip tabiat.

Quinte [sms.] (t.) **Fièvre** – Nöbeti beş günde bir olan sıtma.

Quintefeuille [ims.] (nb.) Beşparmak otu.

Quintessence [ims.] (*kin*) Bir şeyin en âlâ kısmı, zübdesi, hülâsası.

Quintessencier [ft.] Bir şeyin hülâsasını çıkarmak. || (mec.) İnceden inceye aramak, pek inceltmek, nazikleştirmek.

Quintessentiel,le [s.] Bir şeyin zübdesine, hülâsasına dair.

Quintette [imz.] (*kuin*) yahut:

Quintetto [imz.] (*kuin*) Beş parçadan (hâneden) mürekkep musiki faslı. (cm.: des *quintetto*.)

Quinteux,se [s.] Titiz.

Quinteux,se [s.] Nöbetli, nöbeti hâiz.

Quintidit [imz.] (*kuin*) Fransa hükûmeti takvimi haftasının (ve daha doğrusu aşeresinin) beşinci günü.

Quintil,e [s.] (*kuin*) (hy.) İki kevkebin beynlerinde 72 derece mesafe bulunacak vaziyette bulunmasına ıtlak olunur. = [imz.] Beş mısradan ibaret nazım, humâsî, muhammes.

Quinto [h.] (*kuin*) Beşinci olarak, hâmisen.

Quintuple [s.] (*kuin*) Beş misli, beş kat. = [imz.] Beş misli, muhammes.

Quintupler [ft.] (*kuin*) Beş kat etmek, beş misline iblağ etmek.

Quinzaine [ims.] On beş kadar, takriben on beş. ◆ İki hafta, on beş günlük müddet.

Quinze [s.] On beş, hamse-aşer. ◆ On beşinci, hâmis-aşer. = [imz.] Ayın on beşinci günü.

Quinze-vingts [imz. - cm.] Paris'te üç yüz körün ikamet ve iâşesine mahsus bir imarethâne. = [imz.] Bu imarethânede oturan körlerin beheri.

Quinzième [s.] On beşinci, hâmis-aşer. = [imz.] On beşte bir.

Quinzièmement [h.] On beşinci olarak, on beşinci derecede.

Quiosse [ims.] Dibâgatta derileri kazıyıp temizlemeye mahsus taş.

Quiosser [ft.] Dibâgat olacak derileri buna mahsus taşla kazıyıp temizlemek.

Quipos [imz.] (Müfredinde s okunur) Amerika-yı Cenubî'deki Peru memleketinin ahali-i asliyesi indinde yazı makamında müsta'mel düğümlü ip.

Quiproquo [imz.] Yanılıp bir şey veya şahsı diğer bir şey veya şahıs zannetmekten ibaret sehiv ve hata, yanılma.

Quiritaire [s.] **Domaine, propriété** – Romalılara mahsus hakk-ı mülkiyet ki arazi-i öşriye mukabilidir.

Quirite [imz.] Eski Roma şehrîlerine verilen isimdir.

Quitcale [imz.] (hyv.) Asâfir-i mahrûtiyü'l-minkar fırkasından zürzûriye fasîlesinden Amerika-yı Şimalî'ye mahsus bir nevi saksağan kuşu.

Quitre [ims.] (hyv.) Hayvanat-ı bahriye enkazından bir nevi necm-i bahrî.

Quittance [ims.] Makbuz senedi. ◆ İbrânâme. || **Donner** – Affetmek. || – **de douane** Gümrük tezkeresi.

Quittancer [ft.] Makbuz senedi veya ilmühaberi vermek. ◆ İbrânâme vermek.

Quitte [s.] Borcunu ifâ edip kurtulmuş, bir ilişiği kalmayan, berîü'z-zimme. || (mec.) Kurtulmuş, halâs bulmuş, rehâ-yâb. || **Être – à –** Yekdiğere karşı bir borcu kalmamak, takas gelmek, fit olmak. || **Être – pour, en être – de** Kurtulmak, halâs olmak. || **Être – à –** Birbirlerine ne borcu ne alacağı bulunmak, fit olmak.

Quitter [ft.] Bırakmak, terk etmek. ◆ Ayrılmak, mufârakat etmek. ◆ Çıkarmak, atmak. ◆ Vazgeçmek. ◆ Bir borçtan kurtarmak, tebriye etmek. || – **prise** Salıvermek. || Tahliye etmek.

Quitus [imz.] (*kuituce*) Bir muhasebenin tasdikiyle sahibinin tebriyesi, hesabı kapama.

Qui-va-là? yahut **Qui va là?** [hd.] Kim var? Kim var orada?

Quivisia [ims.] Elma ağacı fasîlesinden Madagaskar Adası'na mahsus bir nevi şüceyr.

Qui-vive [imz.] Gece gezen kollar veya karakol ve nokta nöbetçisinin "Kimdir o?" nidası.

Quoailler [fl.] (Beygir hakkında) Muttasıl kuyruğunu sallamak.

Quoi [iv.] Ki, ki o. (Eşya hakkında.) || **De –** Kifâyet edecek derecede şey, miktar-ı kâfi. || Mâmelek. || **Avoir – de** Bir vasıtaya mâlik olmak, bir tedbiri hâiz olmak. || **Il n'y a pas de –** Hiçbir şey değildir, ehemmiyetsiz bir şeydir, teşekküre değmez. (Estağfirullah makamında.)

Quoi [kn.] Ne: **à – pensez-vous?** Ne düşünüyorsunuz? || **– que** Her ne: **– que vous fassiez** Her ne yapsanız; **– que ce soit** Her ne ise, her ne hâl ise. = [hd.] **– !** Ne! Nasıl!

Quoique [hr.] Her ne kadar, gerçi, ise de: **– il soit pauvre** Her ne kadar (gerçi) fakirdir, fakir ise de, fakir olmakla beraber. || **– ça** Bununla beraber, mamafih. (Bu kelimenin e'si yalnız *il*, *elle*, *on*, *en*, *un*, *une* kelimelerinden evvel hazf olunur. Bunun ayrı olarak *quoi que* yazılan terkipten tefrikine dikkat olunmalıdır.)

Quolibet [s.] Kaba ve dokunaklı latife, îham-ı kabih.

Quolibeteur [imz.] Kaba ve dokunaklı latifeler eden.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Quod scripsi scripsi (Latince tabir) Yazılan yazılmıştır.

Quomodéité [ims.] (tt.) Keyfiyet.

Quorum [imz.] Meclis müzakerâtının mer'iyeti için huzuru lazım gelen âzânın hadd-i mukarreri, hadd-i nizamı.

Quote-part [ims.] Hisse, pay, hisse-i musîbe, hisse-i müfreze. (cm.: des *quotes-parts*.)

Quotidien,ne [s.] Her günkü, yevmî.

Quotidiennement [h.] Her gün, yevmiyen, küllü yevm. ◆ Pek sık.

Quotidienneté [ims.] Yevmîlik, her günlük olma.

Quotient [imz.] (hs.) Hâric-i kısmet.

Quotité [ims.] Bir taksimden herkese düşen muayyen hisse, hisse-i musîbe. ◆ Eşhas veya emlâk başına tarh olunan vergi. || – **disponible** Hibe yahut vasiyetle terki caiz olan miktar, nisâb-ı teberru. || **Légataire d'une** – Hisse-i irsiye sahibi.

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

R

R [imz.] Elifbâ-yı Fransevî'nin on sekizinci harfi ve huruf-ı gayr-ı sadâiyesinin on dördüncüsü; "ر" gibi okunarak yalnız Parislilerle Fransa'nın sâir cihât-ı şimaliyesi ahalisi kısık bir sesle telaffuz ederler; ahiri *ier* olan isim ve sıfatların ve *er* ile hitam bulan masdarların sonunda okunmaz.

Rabâchage [imz.] Sözü uzatıp bir şeyi defaatle tekrar etme, tekrirle tatvil-i makal.

Rabâcher [ft. - fl.] Aynı şeyi defaatle tekrar ederek sözü uzatmak, tekrirle tatvil-i makal etmek.

Rabâcherie [ims.] Aynı şeyin defaatle tekrarıyla sözün lüzumsuz yere ve usanç verecek surette tatvili.

Rabâcheur,euse [i.] Aynı şeyi tekrar ederek sözü lüzumsuz yere uzatmayı âdet edinen adam, geveze.

Rabais [imz.] Fiyat tenzili, dûn-ı bahâ, tedennî-i kıymet. ◆ **Mettre quelqu'un, quelque chose au rabais** Bir kimse veya bir şey hakkında gayr-ı müsait bir lisan ile bahsetmek. || **Vendre au** – Tenzil-i fiyat ile, iskonto ile satmak. || **Accorder un** – Tenzil-i fiyat etmek, iskonto etmek. || **Adjudication au** – Bi'l-münâkasa ihale. ◆ Münâkasa, kırma.

Rabaissement [imz.] Tenzil-i fiyat. ◆ Hakaret. ◆ Selb-i nazar-ı teveccüh.

Rabaisser [ft.] İndirmek, aşağılatmak, tenzil etmek. ◆ Azaltmak, tedennî ettirmek. ◆ Fiyatını indirmek, kırmak. = [fl.] Tedennî-i fiyat etmek, kıymetini kaybetmek. || **Se** – İnmek, tenezzül etmek. || Azalmak, tedennî etmek. ◆ Birbirinin kadr ü kıymetini kırmak. || **Se** – Hor olmak, tezellül etmek.

Raban [imz.] (bhr.) İp ucu, ufak ip parçası.

Rabat [imz.] Avrupa'da bazı merâtib-i mülkiye ve mezhebiye ashabının boyunlarına bağladıkları beyaz veya siyah tülbent. ◆ Av hayvanlarının bir mahalde sıkıştırılması. (Bu son mânâ ile *rabattage* dahi denilir.) || (hk.) – **de défaut** Hükm-i gıyabînin fesih ve ilgası. ◆ Tenezzül, tedennî-i fiyat.

Rabat-joie [imz.] Mahzun ve mükedder ve yüzü gülmez adam. ◆ Sevinç ve eğlenceyi bozan müellim şey veya sıkıntılı adam, meclis bozan. (cm.: des *rabat-joie*.)

Rabattage [imz.] Fiyat tenzili. ◆ Av hayvanının avcıların bulunduğu mahalle doğru sıkıştırılması. ◆ Budama, bazı ehemmiyetsiz dalları kesme.

Rabattre [ft.] İndirmek, kırmak, yatırmak. ◆ Yassılatmak, kırmak. ◆ Fiyatını indirmek, tenzil etmek, tenkis etmek. ◆ Av hayvanını avcıların bulundukları tarafa doğru sürmek, sıkıştırmak. ◆ Budamak, dalları kesmek. || – **une couleur** Bir rengin şiddetini tenkis

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

etmek. || (hk.) Fesih ve iptal etmek. || Se – Sapmak, dönmek, ve (mec.) birdenbire tebdil-i fikr ve niyet etmek, tebdil-i mübâhase etmek, mevzu-ı bahsi değiştirmek. ◆ Yassılatmak. || Se – sur un sujet Bir bahse veya bir maddeye nakl-i kelâm etmek.

Rabbin [imz.] Haham; Grand – Hahambaşı.

Rabbinage [imz.] Haham kitaplarıyla ve akaid-i İsrailiye ile iştigal. (Makam-ı tahkir ve istihfafta müsta'meldir.)

Rabbinique [s.] Hahamlara veya hahamlığa mensup ve müteallik. || Langue – Lisan-ı İbrani.

Rabbinisme [imz.] Hahamların okuttukları dersler ve bunların fikir ve meslek ve tariki.

Rabbiniste yahut **Rabbaniste** [imz.] Hahamların tarik ve meslek-i mahsuslarına tâbi veya bunların kitaplarıyla mütevaggıl adam.

Rabdologie yahut **Rhabdologie** [ims.] Üzerlerine rakamlar yazılı ufak değneklerle hesap etmek usulü.

Rabdomance [ims.] ve:

Rabdomancie [ims.] Değnekle olunan bir nevi tefeül. (*Rhabdomance*, *rhabdomancie* dahi yazılır.)

Rabelaisien,ne [s.] Muharrir-i meşhur Rabelais'nin suret-i ifadesine müşâbih yani pek küstahâne ve serkeşâne (ibare ve suret-i ifade).

Rabêtir [ft.] Hayvan hâline koymak, hayvanlaştırmak. = [fl.] Hayvan hâline girmek, hayvanlaşmak.

Rabiole [ims.] İri turp, bayır turpu.

Rabique [s.] Kuduz illetine müteallik, kelbî.

Râble [imz.] Dört ayaklı hayvanların arkası, sırtı. ◆ Ateş kancası, fırın kancası.

Râbler [ft.] Kanca ile ateşi karıştırmak. || Mıcırı kömürden ayırmak. || Temizlemek.

Râblôt [imz.] Ateş karıştırmaya mahsus ufak kanca.

Râblu,e [s.] Sırtı dolgun ve semiz (hayvan). || (mec.) Kuvvetli.

Rablure [ims.] (bhr.) Aşoz. || – d'étambot Kıç bodoslaması aşozu. || – de quille Omurga aşozu.

Rabonnir [ft.] İyileştirmek, ıslah etmek. = [fl.] ve Se – İyileşmek, ıslah olunmak.

Rabot [imz.] Marangoz rendesi. || Passer le – sur un ouvrage Bir eseri tashih etmek, ıslah etmek. ◆ Kireci karıştırmaya mahsus uzun saplı harç küreği. ◆ Kaldırım taşı.

Rabotage [imz.] Rendeleme, rende ile düzeltme, tesviye etme. ◆ Tashih, ıslah.

Raboter [ft.] Rendelemek, rendeden geçirmek. || Tashih etmek, ıslah etmek. || Se – Rendelenmek, rendelenerek biçime gelmek. ◆ Tashih olunmak, ıslah edilmek.

Raboteur [imz.] Rendeci, silici. || (crh.) Çıkıkçı, reddâd.

Raboteux,euse [s.] Düz olmayan, gayr-ı müstevî, boğumlu veya inişli yokuşlu. || (mec.) Letafetten ârî, letafetsiz, zarafetsiz. ◆ Haşin, sert.

Raboture [ims.] Rende talaşı, odun parçası, parça.

Rabougri,e [s.] Boy atmamış, eğri büğrü, küçük ve cılız (hayvan yahut ağaç). ◆ Şekilsiz, biçimsiz, çirkin.

Rabougrir [fl.] (Hayvan ve ağaç hakkında) Boy atmamak, küçük ve cılız kalmak. = [ft.] Neşvünemâsına mani olmak, tenemmüv etmesine mani olmak.

Rabougrissement [imz.] Cılız, eğri büğrü hâl, cılızlık, eğri büğrülük.

Rabouillère [ims.] Adatavşanı yuvası.

Raboutir [ft.] Kumaşları kenarlarından dikmek.

Rabrouer [ft.] Unf ve şiddetle reddetmek.

Rabrutir [ft.] Daha ziyade ahmaklaştırmak.

Rabroueur,se [i.] Unf ve şiddetle reddeden.

Racahout [imz.] (*h* okunmaz) Nişasta ve yerelması vesâireden mürekkep bir nevi mugaddî macun ki başlıca hastalıktan yeni kalkanlara yedirilir.

Racaille [ims.] Halkın esâfil ve edânî takımı. ◆ Süprüntü.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Raccommodage [imz.] Tamir, termim, merâmet.

Raccommodement [imz.] Barışma, uzlaşma, ıslah-ı beyn.

Raccommoder [ft.] Tamir ve termim etmek, yamalamak. ◆ Barıştırmak, uzlaştırmak, ıslah-ı beyn etmek.

Raccommodeur,euse [i.] Tamirci, merâmetçi, yamacı.

Raccord [imz.] Müşâbih olmayan şeylerin birbirine tatbik ve tevfiki veya bir yere cem'i, uygunluk, düzgünlük. ◆ Hüsn-i münasebet, hüsn-i mutabakat, hüsn-i âhenk. ◆ Her nevi boru vesâireyi rapt için isti'mal olunan iltisak kıtası. ◆ İltisak borusu. || – **en croix** Çapraz burma dört ağızlı iltisak borusu.

Raccordement [imz.] Müşâbih olmayan şeyler beynlerinde tatbik ve tevfik etme, uydurma, düzeltme. || **Lignes de** – Hutut-ı iltisakiye. || – **en biais** Şiv-i rapt. || – **en double biais** Çift şivli rapt.

Raccorder [ft.] Müşâbih olmayan şeyleri birbiriyle tatbik ve tevfik etmek, uydurmak, düzeltmek. || (ms.) Yeniden düzen vermek.

Raccourci [s.] Kısalmış, muhtasar. || **à bras** – Var kuvvetiyle. || **En** – Muhtasaran, mücmelen, hülâsaten, zübdeten. = [imz.] Tavan resimlerinde olduğu gibi kısa surette gösterilen resim usulü.

Raccourcie [ims.] (hyv.) İpekböceklerine ârız olur kısalık illeti.

Raccourcir [ft.] Kısaltmak, ihtisar, taksir etmek. = [fl.] ve **Se** – Kısalmak, büzülmek.

Raccourcissement [imz.] Kısalma, kısaltma, taksir.

Raccoutrer [ft.] Tamir ve merâmet etmek, yamalamak. (Eskidir.)

Raccoutumer (**se**) [fv.] Yeniden alışmak.

Raccroc [imz.] (Sondaki c okunmaz) Oyunda ansızın ve tesadüfen iyi gelen zar ve kâğıt vesâire.

Raccrocher [ft.] Yeniden asmak veya iliştirmek. ◆ Yeniden tutmak, yakalamak. ◆ Yeniden iyi bir mevkiye vaz' etmek. ◆ Oyunda ansızın ve tesadüfen iyi zar ve kâğıt vesâireye uğramak. || **Se** – Sıkı sıkı yapışmak.

Raccrocheur [imz.] Oyunda talihi müsait adam.

Raccrocheuse [ims.] Sokaklarda geçenleri yakalayan fahişe.

Race [ims.] Nesil, soy, zürriyet. ◆ Âl, hanedan, sülâle, dûdman, tebar. ◆ Cins, ırk; **Division de la – humaine** Taksim-i ensal. || – **blanche** Irk-ı ebyaz, nesl-i Sam. || – **jaune** Irk-ı asfer, nesl-i Moğol. || – **rouge** Irk-ı ahmer, Amerika nesli. || – **noire** Irk-ı esved, nesl-i zenci; **Cheval de** – Cinsi iyi at, cins at. ◆ Ceyl, tâife; **Les – futures** Ecyal-i âtiye, ecyal-i müstakbele.

Rachalander [ft.] Yeniden müşteri kazandırmak.

Rachat [imz.] Tekrar iştirâ, ikale, müşteriden mebi'i istirdad. ◆ Kurtarma, tahlis. || – **du service militaire** Bedel-i askerî itâsı.

Rachetable [s.] Yeniden satın alınabilen, yeniden satın alınabilmek şartıyla satılmış, kabil-i ikale.

Racheter [fl.] Satılmış veya fevt olmuş bir şeyin aynını veya mislini satın almak, mebi'i müşteriden istirdad etmek. ◆ Kurtarmak, tahlis etmek. || (mec.) Taviz etmek. || **Se** – Yeniden satın almak veya satın alınabilmek. ◆ İrtikâbla hıyanet etmek.

Rachidien,ne [s.] (tşr.) Amûd-ı fekarî denilen arka kemiğine mensup ve müteallik, fekarî, şevkî. || **Bulbe – ne** Besale-i şevkiye.

Rachis [ims.] (s okunur) (tşr.) Arka kemiği, fekar-ı amûdî, şevk. || (nb.) Mihver-i sebele.

Rachisagre [imz.] (t.) Arka kemiğinde hâsıl olan nikris, nikris-i şevkî.

Rachitique [s.] (t.) Kemiklerin ve hususiyle arka kemiğinin yumuşayıp eğrilmesinden ibaret bir illete müptelâ adam, mükessah, hasîl, zü'r-rahitis.

Rachitis [imz.] (s okunur) ve:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rachitisme [imz.] (t.) Kemiklerin veya hususiyle arka kemiğinin yumuşayıp eğrilmesinden ibaret illet, küsâha, hasel, rahitis.

Racinage [imz.] Köklü nebat (turp ve havuç gibi). ◆ Cevizin kök ve kabuğu boyası. ◆ Kitapların kapları üzerine yapılan kök şeklinde çiçekler.

Racinal [imz.] Doğramacı işlerinde sâir tahta ve ağaçları tutan kalınca ağaç, taban. (cm.: *racinaux*.)

Racine [ims.] Kök, asıl, bîh. ‖ – **adventive** Cezr-i ârızî, cezr-i munzam. ‖ – **pivotante** Cezr-i amûdî. ‖ – **traçante** Cezr-i müteşa'ib, cezr-i müteferri'. ‖ – **tubéreuse** Cezr-i dernî. ‖ – **oblique** Cezr-i münhanî. ‖ – **rampante** Cezr-i mütesâlik. ‖ – **de Colombo** Güvercin evi kökü. ◆ Diş ve kıl ve tırnağın etin içine batmış kısmı, kökü. ◆ Dağ eteği. ◆ Kök boyası. ◆ Kökten ibaret olan pancar ve havuç ve turp gibi mahsulat. ‖ (mec.) Asıl, esas, mebde. ‖ **Prendre, jeter** – Köklenmek. ‖ (sr.) Asıl (fer'in zıddı), müştakkun-minh. ‖ (r.) Kendi nefsine veya kendi murabbaına darp olunmakla aded-i matlubu hâsıl eden adet, cezr. ‖ – **carrée** Cezr-i murabba. ‖ (mec.) **Avoir sa – dans la conviction** İtikadında bulunmak.

Raciner [fl.] Kök salmak. ‖ [ft.] Boyamak.

Racinien,ne [s.] Fransa meşâhir-i şuarâsından Racine'in suret-i ifadesine mutabık veya mensup ve müteallik olan.

Rack [imz.] (mr. Arack.)

Raclage [imz.] Kazıyıp temizleme, düzeltme, ormanda yol açma.

Racle [ims.] Kazıyıp temizlemeye ve düzeltmeye mahsus bir nevi küçük alet.

Raclée [ims.] Kazıma. ◆ Dayak (Beyne'l-avam müsta'meldir.)

Racler [ft.] Kazımak, kazımakla temizleyip düzeltmek. ‖ (mec.) Tırmalamak, gıcıklamak; – **le gosier** (Şarap hakkında) Sert ve ekşi olmak; – **du violon** Fena keman çalmak.

Racleur [imz.] Fena keman çalan adam, acemi kemancı.

Racloir [imz.] Kazımaya mahsus alet (rende ve törpü gibi).

Racloire [ims.] Kile silgisi.

Raclon [imz.] Çürümüş otlardan ibaret gübre. ◆ Çamur.

Raclure [ims.] Kazıntı talaşı.

Racolage [imz.] Gayr-ı muntazam asker cem' ve tahriri.

Racoler [ft.] Gayr-ı muntazam asker cem' ve tahrir etmek.

Racoleur [imz.] Gayr-ı muntazam asker cem' ve tahrir eden adam.

Racontage [imz.] Ehemmiyetsiz ve bıktırıcı rivayet, masal, gevezelik, lafazanlık.

Racontement [imz.] Rivayet, hikâye, nakil.

Raconter [ft.] Nakil ve rivayet etmek. = [fl.] Hikâyat ve vukuat nakletmek. ‖ **En** – Gevezelik etmek, lafazanlık etmek.

Raconteur,se [i.] Hikâyat ve vukuat nakletmeyi seven adam, nâkil, râvi, efsane-gû.

Racornir [ft.] Boynuz gibi sert etmek, katılaştırmak. ‖ **Se** – Katılaşmak, sertleşmek.

Racornissement [imz.] Sertleşme, katılaşma. ◆ Sertlik, katılık.

Racquérir [ft.] Tekrar temellük etmek, tekrar almak.

Racquit [imz.] Tekrar temellük, tekrar alma, tekrar kazanma, oyunda kaybeylediği akçeyi tekrar kazanma.

Racquitter [ft.] Birine oyunda kaybettiğini kazandırmak. ◆ Zararı tazmin etmek, mukabilini vermek. ‖ **Se** – Oyunda kaybolunan miktarı yeniden kazanmak, acısını çıkarmak, telafi etmek.

Rade [ims.] İskele. ‖ **Mettre en** – Limandan dışarı çıkmak.

Radeau [imz.] Sal.

Rader [ft.] (Gemiyi) İskeleye çekmek. ◆ Hububatı ölçerken kileyi silmek.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Radeur [imz.] Tuz kilecisi.

Radiaire [s.] Etrafı şuâlı olan, şuâî. = [imz. -cm.] (tt.) Bu şekilde olan hayvanlar, hayvanat-ı şuâiye.

Radiable [s.] Çizilebilir, kabil-i tayy, kabil-i hazf.

Radial,e [s.] (tşr.) Bileği teşkil eden iki kemiğin küçüğüne mensup ve müteallik, kü'burî; **Muscle** – Adele-i kü'buriye. (cmz.: *radiaux*.)

Radial,e [s.] Şuâya müteallik, şuâî, şule-riz, şaşaa-paş. || **Couronne** – **e** İklil-i şaşaa-paş.

Radiant,e [s.] Şuâlar neşreden, şaşaa-paş.

Radiation [ims.] Şuâlar neşri, şaşaa, teşa'şu'.

Radiation [ims.] Tayy, terkin, resid.

Radical,e [s.] Asli, esasi. ◆ Cibillî, zâtî. ◆ Asıl ve esasından yapılan, esaslı, tam, mükemmel. || (r.) **Signe** – Cezr işareti: √. || (sr.) **Lettres** – **es** Bir kelimenin müştakkun-minhinde dahi bulunan huruf, huruf-ı asliye. || **Axe** – Mihver-i cezrî. || **Nullité** – **e** Butlân-ı esasî. = [imz.] Kelimenin huruf-ı asliyesi. || (k.) Müvellidü'l-humûza ile birleşerek bir hâmız teşkil eden mevad, esas. (cmz.: *radicaux*.)

Radicalement [h.] Kökünden, esasen, külliyen.

Radicalisme [imz.] Umur-ı siyasiyede radikal meslek-i mahsusu.

Radicant,e [s.] (nb.) Nebatatın asıl köklerinden ayrı olarak kök salan yaprak ve dallara ıtlak olunur, cezrî. || **Tige** – **e** Sâk-ı mücezzer.

Radication [ims.] (nb.) Kök salıverme, tecezzür.

Radicelle [ims.] yahut:

Radicule [ims.] (nb.) Tohumun hemen salmaya başladığı küçük kök, cüzeyr. ◆ Kökün en ince ucu, cezr-i tâlî.

Radié,e [s.] (nb.) Kenarlarında yaprakçıkları bulunmakla kevkebe benzeyen papatya gibi çiçeklere ıtlak olunur, müteşa'şi'. || – **es** Fasîle-i müteşa'şiiye.

Radier [ft.] Çizmek, hazf etmek, terkin etmek. = [fl.] Şaşaa-paş olmak, teşa'şu' etmek.

Radier [imz.] Suyun üzerinde köprü vesâire inşası için yapılan iskele, ızgara.

Radieux,se [s.] Parlak, şaşaa-paş, tâbân; **Visage** – Rûy-ı tâbân.

Radio-carpien [s.] (tşr.) Kü'burî-i rusgî.

Radio-cubital [s.] (tşr.) Kü'burî-i zendî.

Radiomètre [imz.] Güneşin yüksekliğini tayine mahsus mizan-ı irtifa.

Radio-palmaire [s.] (tşr.) Kü'burî-i râhî.

Radiophone [imz.] (ht.) Müntakil-i asvat.

Radis [imz.] Turp. || – **noir** Siyah turp. || – **blanc** Beyaz turp.

Radius [imz.] (*s* okunur) (tşr.) Bileği teşkil eden iki kemiğin küçüğü, kü'bure.

Radoire [ims.] Tuzu ölçerken ölçeğin fazlasını almaya mahsus düz tahta, silgi.

Radotage [imz.] Münasebetsiz ve nâ-makul söz.

Radotement [imz.] Münasebetsiz ve nâ-makul söz söyleme, ateh.

Radoter [fl.] Münasebetsiz ve nâ-makul söz söylemek, saçma sapan söylemek.

Radoterie [ims.] Münasebetsiz ve nâ-makul sözler, saçma sapan.

Radoteur,se [i.] Münasebetsiz ve nâ-makul sözler söyleyen adam, yâve-gû, ma'tuh.

Radoub [imz.] (*b* okunur) Gemi tamiri. || **Bassin de** – Gemi tamiri havuzu, kuru havuz.

Radouber [ft.] Gemi tamir etmek.

Radoubeur [imz.] Gemileri tamir eden adam.

Radoucir [ft.] Tatlılaştırmak. ◆ Yumuşatmak, tadil ve teskin etmek. || **Se** – Tatlılaşmak. ◆ Yumuşamak, kesb-i mülâyemet etmek, kesb-i sükûn etmek.

Radoucissement [imz.] Hava vesâirenin yumuşaması, kesb-i sükûnet etmesi.

Rafale [ims.] Az müddet süren sert ve şiddetli rüzgâr, bora.

Rafalé,e [s.] Şiddetli boraya tutulmuş. ◆ Felaketzede.

Raffermer [ft.] Yeniden kiralamak, yeniden îcar etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Raffermir [ft.] Yeniden kuvvet ve metanet vermek. || **Se** – Yeniden kuvvet ve metanet kesb etmek.

Raffermissement [imz.] Yeniden kuvvet ve metanet iktisabı.

Raffes [ims. - cm.] Deri kırıntısı, deri parçaları.

Raffinage [imz.] Maden vesâirenin tasfiyesi.

Raffiné,e [s.] Pek ince ve nazik. ◆ Tasfiye olunmuş, sâfî, hâlis.

Raffinement [imz.] İncelik, naziklik. ◆ Pek ileriye varma, ifrat.

Raffiner [ft.] Hâlis ve sâfî hâline koymak, tasfiye etmek. = [fl.] Çok nazikleşmek. ◆ Pek ince aramak.

Raffinerie [ims.] Şeker tasfiyehânesi.

Raffineur [imz.] Şekeri tasfiye eden adam. ◆ İnce düşünen, nazikâne düşünen, rakik ve nazik etvarlı.

Raffoler [fl.] Bir şeyin meftun ve müptelâsı olmak.

Raffolir [fl.] Çıldırmak, tecennün etmek.

Rafistoler [ft.] Eski şeyler tamir etmek. (Beyne'l-avam müsta'meldir.)

Raflade [ims.] Her şeyi alıp götürme, silip süpürme.

Rafle [ims.] Taneleri koparılmış üzüm salkımı. ◆ Birden atılan iki veya ziyade zarın hep bir sayıda düşmesi, çift zar. ◆ Kuşbaz ağı. || (mec.) **Faire** – Hepsini almak, silip süpürmek (hususiyle oyunda).

Rafler [ft.] Hepsini almak, silip süpürmek, kemâl-i süratle alıp götürmek.

Rafleux,se [s.] Pürüzlü, gayr-ı müsâvi, [gayr-ı] musattah.

Rafraîchir [ft.] Serinletmek, soğutmak. ◆ Tazelendirmek. ◆ Güzelleştirmek, ıslah etmek. || Tamir etmek, termim etmek. ◆ Tecdid etmek. ◆ Serinlendirmek, istirahat ettirmek. ◆ Kırpmak, uçlarını kesmek. || (mec.) – **la mémoire** Hatıra getirmek. || – **la terre** Toprağı bellemek, eşelemek, karıştırmak. = [fl.] Serinlenmek, soğumak. || **Se** – Soğumak, serin olmaya başlamak. ◆ Soğuk bir şey içmek veya kahvaltı etmek. ◆ Dinlenmek, istirahat etmek.

Rafraîchissant,e [i. - s.] (t.) Serinlik ve ferah ve sükûnet veren ilaç ve şerbet vesâireye ıtlak olunur, müberrid, mülattıf.

Rafraîchissement [imz.] Serinleştirme, serinlik. ◆ Serinlik ve ferah vermeye mahsus meşrubat ve me'kûlat.

Rafraîchissoir [imz.] Meşrubatın soğutulmasına mahsus kap.

Ragaillardir [ft.] Şenlendirmek, taze hayat bahşetmek.

Rage [ims.] Kudurma, kuduz illeti, dâü'l-kelbe. || (mec.) Pek şiddetli veca'. ◆ Pek şiddetli hiddet, tehevvür. || **Faire – contre** – Şiddetle hücum etmek. || **à la** – Müthiş bir surette, dehşetli bir surette: **Jaloux** – Dehşetli surette hasud. ◆ Pek büyük heves ve arzu.

Rager [fl.] Hiddet etmek, kızmak.

Rageur,se [i.] Pek hiddetli, gazub, mütehevvir.

Raglan [imz.] Bir nevi palto. (Bir İngiliz generalin isminden müsteardır.)

Ragot,e [i. - s.] Kısa şişman, tıknaz.

Ragoter [fl.] Daima ve bilâ-mûcip homurdanmak, sızlanmak.

Ragotin [imz.] Kısa boylu ve çirkin adam. (Bir hikâye kitabının böyle bir şahsı isminden müsteardır.)

Ragoût [imz.] Salçalı et yemeği. || (mec.) Lezzet, muharrik-i âmâl bir şey, letafet, cazibe.

Ragoûtant,e [s.] Lezzetli, iştihâ açan. || (mec.) Beğenilecek, güzel, latif.

Ragoûter [ft.] İştihâ vermek. || **Se** – Lezzet almak, telezzüz etmek, iştihâsı gelmek.

Ragrafer [ft.] Tekrar iliklemek, kopçalamak.

Ragrandir [ft.] Daha ziyade büyütmek, tevsi' etmek. || **Se** – Daha ziyade büyümek, tevessü' etmek.

Ragréer [ft.] Uydurmak, tesviye etmek. ◆ Eklemek, zam ve ilave etmek. ◆ Tamir ve

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

merâmet etmek, yamalamak. || Se – Tedarik-i levâzım eylemek.

Ragrément [imz.] Uydurma, tesviye. ◆ Ekleme, zam ve ilave. ◆ Tamir, merâmet, yamalama.

Raguer (se) [fv.] (Gemi ipleri hakkında) Karışmak, bozulmak.

Raïa [imz.] (Arabîden me'huz: Reâyâ) Raiye, reâyâ.

Raide [s.] Sert, katı, iyilmez (eğilmez), bükülmez, kaskatı. ◆ Dik, sarp. || (mec.) Hırçın, muannid, sert. = [h.] Birdenbire.

Raideur [ims.] Sertlik, katılık, dik ve kaskatı durma. ◆ Kuvvet ve sürat. ◆ Diklik, sarplık, dimdik olma. || (mec.) Hırçınlık, taannüd, sertlik.

Raidillon [imz.] Yol üzerindeki inhinâlar, tümsekler.

Raidir [ft.] Dik tutmak, germek. ◆ Katılaştırmak. = [fl.] ve Se – Dik durmak, gerilmek. ◆ Katılaşmak. || (mec.) Metanetle karşı durmak, sebat etmek, dayanmak.

Raie [ims.] Çizgi, çizik, hat. || Les – s du spectre Hutut-ı tayfiye,[95] evlek. ◆ Tarlada sabanla çizilen iki hattın arası. ◆ Saçın ayrıldığı mahal. ◆ Kumaş çubuğu.

Raie [ims.] Yassı ve kuyruklu kedi balığı. || – commune Vatoz balığı. || – bouclée Kavalye balığı. || – blanche Şeytan balığı.

Raifort [imz.] Pek yakıcı siyah bayır turpu. || – d'eau Su turpu. || – sauvage Yabani kıtık otu.

Raiguiser [ft.] Yeniden biletmek.

Rail [imz.] (*ra-ie* yahut *rêle*) (İngilizceden me'huz) Demiryola döşetilen demir çubuk, ray.

Raille [ims.] Fırında ateşi, közü karıştırmaya mahsus alet.

Railler [ft.] İstihzâ etmek, istihzâya almak, eğlenmek. = [fl.] Latife etmek, şaka söylemek. || Se – Zevklenmek, istihzâ etmek.

Raillerie [ims.] İstihzâ, eğlence, latife, şaka. || Entendre la – İstihzâ yolunu iyi bilmek, müstehzîlikte mahir olmak. || Entendre – Latifeye gücenmemek. || – à part Şakayı bırakalım, latife bir taraf.

Railleur,se [i. - s.] Müstehzî, şakacı. ◆ Müstehziyâne.

Railway [imz.] (*rêl-oué*) (İngilizceden me'huz) Demiryol, sikketü'l-hadid.

Raine yahut **Rainette** [ims.] Küçük yeşil kurbağa.

Rainer [ft.] Bir tahta veya madeni tûlen yarmak veya çizmek.

Rainette [ims.] Hurufat dökmecisinin hurufatın fazlalarını kesmeye mahsus bıçağı. ◆ Tahtaları çizmeye mahsus marangoz aleti. ◆ (mr. Raine.)

Rainette [ims.] (mr. Reinette.)

Rainure [ims.] Bir tahta yahut madenin üzerinde tûlânî çizgi veya yarık, oyuk. || (t.) Şakka.

Raiponce [ims.] Salata nevinden kazayağı kökü.

Raire yahut **Réer** [fl.] (Geyik ve dağ keçisi vesâire hakkında) Bağırmak. ◆ Geyik gibi bağırmak.

Rais [imz. - cm.] Tekerlek parmaklığı. (Şuâ mânâsıyla müfredinin isti'mali eskidir.)

Raisin [imz.] Üzüm, ineb, engûr. || – sec Kuru üzüm. || – de corinthe Kuş üzümü, kişniş. || – s de caisse Razakı üzümü. || Grand – yahut sade – Bir nevi büyük tabakalı kâğıt.

Raisiné [imz.] Üzüm reçeli.

Raison [ims.] İdrak, fark, temyiz. || Âge de – Sinn-i rüşd. ◆ Hak, insaf, sevap, hakkaniyet. ◆ Delil, bürhan. || Rendre – de quelque chose Bir şey hakkında izahat vermek. || Se rendre – d'une chose Bir şey hakkında fikr-i sarih teşkil etmek, bir şeye iyice muttali olmak. ◆ Sebep, mûcip. || Pour – à vous connue Sizce malum olan sebepten dolayı. ◆ Tarziye. || Demander – Tarziye talep etmek. || Faire – Tarziye vermek. ||

95 Orijinal metinde bu kelime طبق şeklinde yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında bir dizgi hatasının söz konusu olduğu, kelimenin doğrusunun *spectre* karşılığı olarak طيف olması gerektiği düşünülmektedir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Il me fera – de cet outrage Bu hakaretten dolayı bana tarziye verecektir. || Avoir – de quelqu'un Birine galebe çalmak, muzaffer olmak, muvaffak olmak. || Mariage de – Aşk ve muhabbetle olmayıp bir icap veya menfaate mebnî teehhül. || Parler – Hak söylemek, hakkını söylemek; Il a – Hakkı vardır. || Comme de – Hakkıyla, hakkaniyet üzere. || – d'État Devletçe verilen kararların esbab-ı mûcibesi, menfaat-i devlet. || – sociale Bir şirketin unvan-ı müşâreketi. || (r.) Fasl-ı müşterek, dârib-i müşterek; – directe Bir nispet üzere büyüyen yahut küçülen iki adet veya miktar arasındaki münasebet; – indirecte Nispet-i mütezâdde üzere büyüyüp küçülen yani biri ne kadar büyürse diğeri o kadar küçülen iki adet ve miktar beynindeki münasebet. || à – de Göre, nispeten, kıyasen. || En – de Binaen. || Conter ses – s à quelqu'un Birine kendi işlerinden bahsetmek.

Raisonnable [s.] Müdrik, fark ve temyiz sahibi, lakırdı anlar. ◆ Haklı, insaflı, makul. ◆ Münasip, elverişli. ◆ Âdinin zıddı, oldukça, zararsızca.

Raisonnablement [h.] Fark ve temyiz ve idrakle. ◆ Hak ve insaf üzere, makulâne, hakkıyla. ◆ Suret-i münasibede, yoluyla. ◆ Oldukça, iyice.

Raisonné,e [s.] Haklı, makul. ◆ İspatlı, berâhîni câmi'.

Raisonnement [imz.] Fark ve temyiz ve idrak, kuvve-i müdrike. ◆ Edille, ispat. ◆ Mütalaa, itiraz.

Raisonner [fl.] Düşünmek, kuvve-i müdrikeyi kullanmak. ◆ Edille ve esbab îrad etmek, ispata çalışmak. ◆ İtiraz etmek. ◆ İ'tizar etmek, bahane bulmak. = [ft.] Düşünmek, mülâhaza etmek.

Raisonneur,se [i.] İyi düşünen adam, hak ve insaf sahibi. ◆ Uzun uzadıya mütalâatla ve edille ve esbab îradıyla usandıran adam. ◆ Mu'teriz.

Rajah yahut Raga [imz.] Hindistan'da icra-yı hükûmet eden büyük ümerâya verilen unvandır, raca.

Rajeunir [fl.] Yeniden genç etmek, gençlik tavır ve hâlini vermek, tazeletmek. ◆ Kesmek, budamak. ◆ Tıraş etmek. = [fl.] Gençleşmek, gençlik tavrını takınmak. ◆ Tazelenmek, hayat-ı cedîde kesb etmek. || Se – Yaşını saklayıp kendini genç göstermek.

Rajeunissement [imz.] Yeniden gençleşme, yeniden kesbolunan gençlik tavır ve hâli, taze hayat.

Rajeunisseur,se [s.] Yeniden gençlik veren, gençleştiren, taze hayat veren.

Rajouter [ims.] Tekrar ilave etmek, tekrar zammetmek.

Rajustement [imz.] Yeniden uydurup düzeltme, tamir, ıslah.

Rajuster [fl.] Yeniden uydurup düzeltmek, tamir ve ıslah etmek.

Rajusteur [imz.] Ölçüleri ayar eden ayarcı.

Râle [imz.] Su tavuğu.

Râle [ims.] ve:

Râlement [imz.] Hırıltı, harhara; Le – de la mort Ölüm hırıltısı.

Ralentir [fl.] Yavaş tutmak, gevşetmek, irhâ etmek, betâet vermek. ◆ Ağırlaştırmak. || Se – Gevşemek, kesb-i rehavet etmek, kesb-i betâet etmek. || Ağırlaşmak.

Ralentissement [imz.] Yavaşlık, gevşeklik. ◆ Ağırlık, teennî, betâet.

Râler [fl.] Hırlamak, hırıldamak. ◆ Can çekişmek.

Ralingue [ims.] (bhr.) Yelkenleri sağlamlatmak için yelken bezinin etrafına dikilen ip. || Brasser en – Serenleri brasya filo etmek.

Ralinguer [ft.] (bhr.) Yelkenlere ipler dikerek kuvvet vermek.

Raller [fl.] (mr. Raire.)

Rallidés [imz. - cm.] (hyv.) Tuyur-ı mukabkaba-i kebirü'l-esâbi' fırkasından selviye fasîlesi.

Ralliement veya **Rallîment** [imz.] Bozulup dağılmış askerin cem'i; **Point de** – Bozulup dağılmış askere tayin olunan nokta-i içtimâ. ◆ Avcıların toplanması.

Rallier [ft.] Bozulup dağılmış askeri cem' etmek. ◆ Avcıları toplamak. || (mec.) Yanaştırmak, takrib etmek. || **Se** – Birleşmek, içtimâ etmek.

Rallonge [ims.] Bir şeyi uzatmak için eklenilen parça, ilave, ek.

Rallongement [imz.] Uzatma, ekleme.

Rallonger [ft.] Uzatmak, eklemek.

Rallumer [ft.] Yeniden yakmak.

Ramadan yahut **Ramazan** [imz.] (Arabîden me'huz) Ramazan. ◆ Sıyam.

Ramage [imz.] Ufak kuşların ötmesi, cıvıltı. ◆ Kumaşların üzerine menkuş dal ve yaprak ve çiçek nakışları. ◆ Kumaşların hîn-i imalinde kurutmak için serme ameliyatı.

Ramager [fl.] (Küçük kuşlar hakkında) Ötmek, cıvıldamak. (Nadirü'l-isti'maldir.)

Ramaigrir [ft.] Yeniden ve tekrar zayıflatmak. = [fl.] Yeniden ve tekrar zayıflamak.

Ramaigrissement [imz.] Yeniden zayıflama veya zayıflatma, yeniden ârız olan lâgarlık.

Ramas [imz.] Yığın birikme, top. ◆ Güruh, tâife, takım.

Ramassage [imz.] Toplama, cem', yığma.

Ramasse [ims.] Karla mestûr dağlardan inmekte müsta'mel kızak.

Ramassé,e [s.] Tıknaz, toplu, toplanmış.

Ramasser [ft.] Toplamak, cem' etmek, yığmak. ◆ Yerden kaldırmak. ◆ Almak. ◆ Kızakla sürmek. || **Se** – Toplanmak, tecemmu' etmek. ◆ Kendini toplamak, zihnini toplamak. ◆ Temerküz etmek.

Ramasseur [imz.] Toplayıcı, câmi'. ◆ Kızak süren, kızakçı.

Ramassis [imz.] Yığın, top, güruh.

Ramazan [imz.] (mr. Ramadan.)

Rambade [ims.] (bhr.) Vardamana.

Rambour [imz.] İri ve ekşice elma.

Rame [ims.] Kayık küreği, mıkzaf. ◆ Fasülye gibi nebatatın sarılması için yanlarına dikilen sırık, herek. ◆ Kâğıt topu. || **Mettre un livre à la** – Revaçsızlıktan dolayı matbu kitabın kâğıdını okka ile satmak.

Ramé,e [s.] Bir hereğe sarılmış (fasülye gibi nebat). ◆ Telle bağlı (kurşun).

Raméal,e [s.] Dala müteallik. ◆ Dal üzerinde bulunan.

Rameau [imz.] İnce dal. ◆ Çalı. ◆ Kamış, saz; **Dimanche des – x** Büyük Perhiz'in son Pazar günü ki *Pâques Fleuries* dahi denilir; **Fêtes des – x** Kamış bayramı. || (mec.) Şube.

Ramée [ims.] Yeşil yapraklarıyla beraber kesilmiş dallar ve budaklar. ◆ Böyle dal ve budaklardan yapılmış tente, sâyeban.

Ramender [ft.] Yeniden düzeltmek, tekrar ıslah etmek. ◆ Araziyi daha münbit etmek için tekrar gübre vesâire ile ıslah etmek. ◆ Fiyatını kırmak. || **Se** – Fiyatı kırılmak.

Ramener [ft.] Tekrar getirmek, geri götürmek, iade etmek. ◆ Tutup yerine koymak. || (mec.) Yeniden hâsıl etmek, iade ve tecdid etmek.

Ramentevoire [ft.] Yeniden hatıra getirmek. (Eskidir.)

Ramequin [imz.] Peynirli börek.

Ramer [ft.] Fasülye gibi sarılan nebatata sarılmak için değnek dikmek, herek dikmek. = [fl.] Kürek çekmek, kürekle kayık yürütmek. || (mec.) Çok yorulmak.

Ramereau [imz.] Yabani güvercin palazı.

Ramette [ims.] Ufak kâğıt topu. ◆ Dizilmiş sayfaları makine veya tezgâhta sıkıştırmaya mahsus çerçeve.

Rameur [imz.] Kürek çeken, kürekçi.

Rameux,se [s.] Dallı, budaklı, müteferri', müteğassın. ◆ Bir hayli şubelere münkasim, müteşa'ib.

Ramie [ims.] (nb.) Amerika'ya mahsus half[a] denilen ot.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ramier [imz.] Yabani güvercin. = [s.] **Pigeon** – Kezâ.

Ramification [ims.] Dallanma, budaklanma, tegassun. || – **s** Dalların heyet-i mecmuası, şubelere inkısam, teşa'ub, teferru'. || (tşr.) Evride ve a'sâb vesâirenin ince dallara inkısamı, teferru', tegassun.

Ramifier (**se**) [fv.] Dal ve budak salmak, dallanmak, budaklanmak, teferru' ve tegassun etmek. (Evride ve a'sâb vesâire hakkında dahi müsta'meldir.) ◆ Şubelere taksim olunmak, teşa'ub etmek.

Ramiforme [s.] (nb.) Dala müşâbih, dala benzer.

Ramilles [ims. - cm.] İnce dallar, budaklar, çalı çırpı, guseynat.

Ramingue [s.] Mahmuz kabul etmeyen beygire ıtlak olunur, harûn.

Ramiste [sms.] 1557 tarih-i miladisinde Ramus nâm zât tarafından icat olunan *v* ve *j* harflerine ıtlak olunur.

Ramoindrir [ft.] Yeniden küçültmek veya azaltmak. = [fl.] Yeniden küçülmek veya azalmak, eksilmek.

Ramoitir [ft.] Yeniden ıslatmak veya nemlendirmek.

Ramoitissement [imz.] Yeniden ıslatma, yeniden nemlendirme.

Ramollir [ft.] Yumuşatmak, telyin etmek. || (mec.) Gevşetmek, rehavet ve fütur vermek. ◆ Gevşemek, kesb-i rehavet etmek. ◆ Kesb-i belâhet etmek.

Ramollissant,e [i. - s.] Yumuşatan, müleyyin. || (mec.) Gevşeten, rehavet ve fütur veren.

Ramollissement [imz.] (t.) Bazı âzâ ve etrafın kesb ettikleri yumuşaklık hâli, teleyyün, istirhâ. ◆ Belâhet. || – **du cerveau** Beyin su kesilme, istirhâ-i dimağ.

Ramon [imz.] Süpürge. (Eskidir.)

Ramonage [imz.] Ocak süpürme.

Ramoner [ft.] Ocak süpürmek.

Ramoneur [imz.] Ocak süpürücü.

Rampant,e [s.] (nb. - tt.) Yere sürünen (hayvan ve nebatat), zâhif.

Rampe [ims.] Merdiven parmaklığı, tırabzan. ◆ İstihkâmlarda piyade kademesi. ◆ Tiyatro sahnesinin önündeki kandiller sırası. || – **de limaçon** Selh, cevf-i helezon. ◆ Yokuş.

Rampement [imz.] Yere sürünerek yürüme, sürünme.

Ramper [fl.] Yere sürünmek, sürtünerek yürümek veya uzanmak. || (nb.) Yere uzanıp kök salmak. || (tşr.) Yılankâvî uzanmak. || (mec.) Ser-fürû etmek.

Rampin [smz.] Tırnaklarının ucu üzerine basarak yürüyen beygire ıtlak olunur, tırnak kakan hayvan.

Rampiste [imz.] Merdiven parmaklıklarını yapan işçi.

Rams [imz.] (*s* okunur) Bir nevi kâğıt oyunu.

Ramule [ims.] (nb.) Kuşkonmaz misillü bazı nebatatın yaprakları.

Ramuliflore [s.] (nb.) (Gusayn) Müzehher.

Ramuré [ims.] Geyik boynuzu. ◆ Ağaç dal ve budaklarının mecmûu.

Ramuscule [imz.] (nb.) Gusayn-ı asgar, fürey'.

Ranatre [ims.] (hyv.) Zü'l-cenâhiyeti'n-nısf-ı gayr-ı mütecâniseti'l-ecniha fırkasından füsâfis-i mâiye fasîlesinden su akrebi nevi.

Rancart (**au**) [h.] Bir yana, bir tarafa.

Rance [s.] Ekşimiş, bozulmuş, kokmuş. = [imz.] Ekşime, bozulma, bozulmuş şeylerin ekşi ve fena kokusu.

Rancescible [zr.] Ekşimeye müsait, bozulmaya müsait, kokmaya müsait.

Ranche [ims.] Merdiven gibi kullanılan bir direğin iki tarafında olup basamak yerini tutan kazıkların beheri.

Rancher [imz.] Eğreti merdiven.

Rancidité [ims.] (mr. Rancissure.)

Rancir [fl.] Ekşimek, bozulmak, kokmak.

Rancissure yahut **Rancidité** [ims.] Ekşilik, bozukluk, kokma.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rançon [ims.] Fidye-i necat. || **Mettre à** – Tecrim etmek, soymak.

Rançonnement [imz.] Cerîme, tecrim. ◆ Diğerinden ziyade alma.

Rançonner [ft.] Fidye mukabilinde tahlis etmek. || (mec.) Tecrim etmek, diğerinden ziyade almak, soymak.

Rançonneur,se [i.] Diğerinden ziyade isteyen veya alan adam, soyucu.

Rancune [ims.] Kin, garaz.

Rancuneux,se [s.] Kinli, garazlı, kin bağlayan, garaz bağlayan, kin-cû, garaz-cû.

Rancunier,ère [i. - s.] Kindar, garazkâr.

Randonnée [ims.] Geyiğin yuvasından çıkarıldığı vakit ettiği devir.

Ranelle [ims.] Nâime-i mercûlü'l-batn fırkasından bir nevi helezon.

Rang [imz.] Sıra, dizi, saf. || – **d'ancienneté** Kıdem sırası. || **Mettre en** – Sıralamak, tertib-i sufuf etmek, ta'biye etmek. ◆ Rütbe, pâye. ◆ Silk, sınıf. ◆ Sıra, tabaka. ◆ Hâl ve mevki. ◆ Sunuf-ı ahalinin beheri. || **Se mettre au** – **des** Sırasına girmek, silkine dâhil olmak. || **Être sur les** – **s** Bir şey talep edenlerin miyanına girmek, kendi dahi talip olmak. || **Vaisseau de premier** – Üç ambarlı gemi. || **Avoir le** – **et séance** Hazır bulunmak.

Rangé,e [s.] Sıraya girmiş, dizilmiş, muntazam. ◆ İstâde, saf-beste. || **Bataille** – **e** Meydan muharebesi.

Rangée [ims.] Sıra, dizi, saf. ◆ Satır.

Rangement [imz.] Sıralama, dizme, tasfif.

Ranger [ft.] Sıralamak, dizmek. ◆ Sıraya sokmak, dâhil etmek, ta'dad etmek. ◆ Tanzim etmek. ◆ Açmak, bertaraf etmek. = [fl.] (bhr.) Kıyı sıra gitmek. || (mec.) Tâbi etmek, altına almak. || **Se** – Dizilmek. ◆ Çekilip bir tarafta durmak. || **Se** – **d'un avis** Bir rey iltizam etmek, bir reye tâbi olmak. || **Se** – **en bataille** Saff-ı harp açmak.

Ranidés [imz. - cm.] (hyv.) Dıfâdıiye fırkasından dıfda' fasîlesi.

Ranimer [ft.] Diriltmek, ihya etmek. || (mec.) Taze kuvvet ve şenlik vermek, canlandırmak, ihya etmek, tazelendirmek. ◆ Uyandırmak, taze gayret vermek. ◆ Teşvik etmek. || **Se** – Dirilmek, kesb-i hayat etmek. ◆ Taze kuvvet kesb etmek, sağlanmak. ◆ Uyanmak, taze gayret kesb etmek.

Ranule [ims.] (t.) Dilin altında hâsıl olan bir nevi şiş, kurbağacık, dufeydiye. (Lisan-ı avamda *grenouillette* denilir.)

Ranz des vaches [imz.] (*rance*) İsviçre çobanlarının gayda ile çaldıkları bir makam-ı mahsus, çoban havası.

Raout [imz.] (mr. Rout.)

Rapace [s.] Avda ve yırtıcılıkta pek kuvvetli ve şiddetli hayvanlara ıtlak olunur. || (mec.) Tamahkâr, haris. = [imz.] Yırtıcı kuş. || – **diurnes** Yırtıcı kuşların nehâriye fasîlesi. || – **nocturnes** Yırtıcı kuşların leyliye fasîlesi.

Rapacité [ims.] Yırtıcı hayvan ve hususiyle kuşların kuvvet ve şiddeti. || (mec.) Tamah, hırs.

Rapage [imz.] Rendeleme.

Rapaiser [ft.] Yeniden teskin etmek, tekrar tadil etmek. || **Se** – Yeniden kesb-i sükûn etmek.

Rapatelle [ims.] Beygir kılından mamul bir cins mensuc.

Rapatriage [imz.] ve:

Rapatriement [imz.] Barışma, uzlaşma, uyuşma, itilâf.

Rapatriement [imz.] Bir memleket-i ecnebiyede kalmış askerin şehbenderler vasıtasıyla memleketlerine iadesi. ◆ Denizde kazazede olarak veyahut diğer suretle memâlik-i ecnebiyede kalmış olan eşhasın memleketlerine iadesi.

Rapatrier [ft.] Barıştırmak, uzlaştırmak. ◆ Bir memleket-i ecnebiyede kalmış olan mültecileri memleketlerine iade etmek.

Râpe [ims.] Mutfakta kullanılan rende. ◆ Bir nevi büyük ve kaba eğe. ◆ Taneleri koparılmış üzüm salkımı ki *rafle* dahi denilir. = [cm.] Beygirin dizleri altındaki oyuklar.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Râpé,e [s.] Pek eski ve havı dökülmüş libas. || Avoir l'air – Fakir ve sefil hâl ve kıyafette olmak.

Râpé [imz.] Cibre suyu. || – de copeaux Şarabın rengini açmak için fıçının içine konulan yongalar.

Râper [ft.] Rendelemek, eğelemek.

Rapetasser [ft.] Eski elbise ve eşyayı kaba bir surette yamalamak. ◆ Islah etmek, tashih etmek.

Rapetasseur [imz.] Eskici. ◆ Islah eden, musahhih.

Rapetissement [imz.] Küçültme, tasgir. ◆ Küçülme.

Rapetisser [ft.] Küçültmek, tasgir etmek. = [fl.] Küçülmek.

Raphide [ims.] (nb.) Billur-ı ibrevî.

Raphidie [ims.] (hyv.) İbreviye kabilesinin numûnesi olan ve ormanlarda bulunan bir nevi sinek.

Raphidiens [imz. - cm.] Usâbiyü'l-cenah fırkasından ibreviye kabilesi.

Rapide [s.] Çabuk, seri, serîü'l-hareke. ◆ Pek mâil, pek inişli.

Rapide [imz.] Amerika nehirlerinin pek süratle akıp seyr-i sefâine gayr-ı sâlih olan akıntısı.

Rapidement [h.] Çabuk, tez, sürat-i hareketle, serîan. || Je passerai – Sade zikriyle iktifâ ederim.

Rapidité [ims.] Çabukluk, tezlik, sürat-i hareket.

Rapiéçage [imz.] ve:

Rapiècement [imz.] Parça yapıştırma, yamalama.

Rapiécer [ft.] Parça yapıştırmak, yamalamak. ◆ Islah etmek.

Rapiécetage [imz.] Ufak parçalarla yamalama.

Rapiéceter [ft.] Ufak parçalarla yamalamak. ◆ Tashih etmek, ıslah etmek.

Rapière [ims.] Kâr-ı kadim uzun kılıç.

Rapin [imz.] Ressam şâkirdi.

Rapine [ims.] Kapma, gasp ve nehb. ◆ Çapul, yağma, ganimet, garet.

Rapiner [ft.] Yağma ve nehb ve gasp etmek. = [fl.] Yağma-gerlik etmek.

Rapistre [imz.] (nb.) Salîbiye fasîlesinden sarı turp nevi.

Rapointir [ft.] Yeniden sivriltmek.

Rappareiller [ft.] Eşini bulup çift etmek.

Rapparier [ft.] Yeniden çift etmek, çiftini bulmak.

Rappel [imz.] Çağırma, davet, celp. ◆ Geri alma, iade. ◆ Askeri cem' için çalınan trampete. || – à l'ordre Bir meclis veya mahkemenin adabı dairesinden harice çıkan nutuk sahibine reis-i meclis tarafından olunan ihtar. || – à la question Bahsin sadede ircâı için olunan ihtar. || – d'un ambassadeur Bir sefirin celbi, azli. || Lettres de – İadenâme, vedanâme, avdet emri. || (as.) Signal de – Ricat işareti.

Rappeler [ft.] Çağırmak, celp ve davet etmek. ◆ Geri almak, çekmek, iade etmek. ◆ Bir menfiye memleketine avdet etmek üzere müsaade etmek. || (mec.) Birinin hatırına getirmek, der-hatır ettirmek. || Se – Der-hatır etmek.

Rappointement [imz.] Barıştırma, telif-i beyn, itilâf.

Rapport [imz.] Gelir, îrad, vâridat. ◆ Mahsul, hâsılat. || Propriété de – Akar, îrad için olan mülk. ◆ Takrir, inhâ, müzekkere. ◆ Nakil. ◆ Gammazlık, sühan-çînlik. ◆ Dava takriri veya zabıtnâmesi. ◆ Etibbânın bir hastayı veya memurînin bir maddeyi muayene ve keşfetmeleri üzerine verdikleri takrir veya şahadetnâme, raport. || – d'expert Ehl-i hibre raportu. || – médicale Tabip raportu. ◆ Uygunluk, mutabakat. ◆ Münasebet, alaka. || Avoir – Münasebeti olmak, taalluku olmak. || – s amicaux Münasebât-ı dostâne. = [s.] Terkib-i kelâmda kelimeler arasındaki münasebet, irtibat. || (r.) Gayr-ı müsâvi iki kemiyetin arasında münasebet, nispet. || Lois des – s multiples Tenasüb-i

izafî kaidesi. || Sous tous les – Bi'l-vücuh, min-külli'l-vücuh. || Sous le – de Nokta-i nazardan, hususça. || – du juge Arz-ı dava. || – d'un capital Temettü, nema. || – officiel Tahrirat-ı resmiye. || – responsif Tahrirat-ı cevabiye. || – circonstanciel Tahrirat-ı mufassala. || Sous un certain – Min-cihetin. || Par – à Nispeten.

Rapportable [s.] Takrir ve inhâ olunmaya şâyan. || (hk.) Terekenin mecmûuna zam ve ilave olunabilir.

Rapporter [ft.] Geri götürmek, iade etmek. || – un jugement Bir mahkeme verdiği hükmü iade etmek. || – un intérét Faiz getirmek. ◆ Bir yerden gelir iken beraber getirmek. ◆ Vermek, hâsıl etmek. ◆ Takrir ve nakil ve îrad etmek. || – une loi Bir kanunun esbab-ı mûcibesini beyan etmek. ◆ İhbar etmek. ◆ Çıkarmak: – un fait à telle époque Bir işi filan vakte çıkarmak, filan vakitte olduğunu iddia etmek. ◆ Fesih ve ilga etmek. ◆ Sevk ve tevcih etmek. ◆ Kazanmak, kesb etmek, iktisab etmek: – de la gloire Şan ve şeref kazanmak, kesb-i şan ve şeref etmek. || (he.) Araziden alınan ölçülerin kâğıt üzerine taslağını tersim etmek. || Se – Mütenâsip olmak. || S'en – à Birine emniyet-i tâmme göstermek, kararına razı olmak.

Rapporteur [imz.] (hk.) Takrirci, bir işin keşfiyle takrir ve raport tanzimine memur adam. || – à la commission budjétaire Bütçe komisyonunda raport kâtibi. || (he.) Zâviyeleri ölçmeye veya kâğıt üzerine nakletmeye mahsus minkale. || Juge – Mümeyyiz, bazı hususatta takrir tanzimine memur hâkim.

Rapporteur,se [i.] Nakl-i havadis eden muhbir, gammaz, sühan-çîn.

Rapprendre [ft.] Yeniden öğrenmek.

Rapprivoiser [ft.] Tekrar alıştırmak, yeniden te'nis etmek. || Se – Yeniden alışmak, tekrar kesb-i ünsiyet etmek.

Rapprochement [imz.] Yaklaştırma, yaklaşma, takrib, takarrüb, mukarenet. || (mec.) Barışma, uzlaşma. ◆ Tenâsüp, kıyas.

Rapprocher [ft.] Yeniden yaklaştırmak, tekrar takrib etmek. ◆ Daha yakın götürmek, yanaştırmak. || (mec.) Münasebet ve kurbiyet peydâ ettirmek. ◆ Barıştırmak, uzlaştırmak. ◆ Birden nazardan geçirmek. = [fl.] Yeniden yaklaşmak, takarrüb etmek. || Müşâbeheti olmak, benzemek. || Se – Yaklaşmak, takarrüb etmek. || Se – l'un de l'autre Yekdiğerine takarrüb etmek.

Rapsode [imz.] Yunan-ı kadimde şehirden şehire gezerek şuarânın ve hususiyle ebu'ş-şuarâ Homer'in eş'arını okuyanlara verilen isimdir.

Rapsoder [ft.] İhmalle ve gelişigüzel bir surette tamir etmek.

Rapsodie [ims.] Homer vesâir şuarâ-yı kadîme manzumelerinin beher faslı. || (mec.) İrtibatsız ve münasebetsiz bir surette cem' edilmiş âdi eş'ar veya fıkarat.

Rapsodiste [imz.] İrtibatsız ve münasebetsiz bir surette âdi eş'ar ve âsâr muharrir veya câmi'i.

Rapt [imz.] (*t* okunur) Cebren veya kandırmakla kız kaçırma.

Râpure [ims.] Rende talaşı.

Raquetier [imz.] Çevgân yapan sanatkâr, çevgâncı.

Raquette [ims.] Çevgân, çomak, top çomağı. ◆ Frenk inciri, sabîre. ◆ Havai fişek. || (as.) Roket.

Rare [s.] Az bulunur, nadir. ◆ Seyrek. ◆ Kesif olmayan, hafif. || (mec.) Pek kıymettar, nâyâb. ◆ Garip, acîb.

Raréfactibilité [ims.] Kabiliyet-i tahalhul.

Raréfactif,ve [s.] Seyrekleştiren, hafifleştiren, kabalaştıran, muhalhil.

Raréfaction [ims.] Seyrekleşme, hafifleşme, tahalhul.

Raréfiable [s.] Seyrekleşebilen, hafifleşebilen, kabil-i tahalhul.

Raréfiant,e [s.] Seyrekleştirerek kabalaştıran ve hafifleştiren, muhalhil.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Raréfier [ft.] Seyrekleştirerek hafifleştirmek ve kabalaştırmak. ◆ Hiffet ve seyrekliği mûcip olmak. || **Se** – Seyrekleşmek, hafifleşmek, tahalhul etmek.

Rarement [h.] Seyrek olarak, nadiren.

Rarescence [ims.] Hâl-i tahalhul.

Rareté [ims.] Seyreklik, nedret. ◆ Kıtlık, kaht. ◆ Nadir bulunur şey veya nadir vuku bulur iş. ◆ Tuhaflık. = [cm.] Nadirat, nevâdir.

Rarifeuillé,e [s.] (nb.) Yaprakları seyrek, nadirü'l-evrak.

Rariflore [s.] (nb.) Çiçekleri seyrek, nadirü'l-ezhar.

Rarissime [s.] Pek nadir, ender.

Ras,e [s.] Pek kısa kırpılmış. ◆ Tüyü veya havı pek kısa. || – **e campagne** Düz ve çıplak yer. || **Mesure** – **e** Dolu ölçek, silme kile. = [imz.] Havsız kumaş. ◆ Geminin altını tamir etmek için müsta'mel sal. || – **de marée** (mr. Raz.) || **Au** – **de** Hizasında. || **Au** – **de l'eau** Suyun hizasında, sath-ı mâ ile müsâvi.

Rasade [ims.] Lebâleb dolu kadeh.

Rasant,e [s.] Sıyırarak giden. ◆ Yerle beraber ve temelden yıkan (top vesâire), yalayan. ◆ Ufkî.

Rascasse [imz.] (hyv.) Küçük nevi iskorpit balığı.

Rasement [imz.] Bir istihkâm vesâirenin temelinden yıkılması, yalanma, yer ile beraber etme.

Raser [ft.] Tıraş etmek. ◆ Temelinden yıkmak, yer ile yeksan etmek. ◆ Yalamak, sıyırarak pek yakınından geçmek. || **Se** – Tıraş olmak. ◆ Av hayvanı görünmemek için yüzü koyu yere yatmak. ◆ Sath-ı arzı takip etmek.

Rasibus [h.] (s okunur) Ta yanından, ta karşısından. (Tabir-i âmiyânedir.)

Rasière [ims.] Eski mâyiat ölçüsü. (Yetmiş litreyi mütecâvizdir.)

Rasoir [imz.] Ustura, mûs. || (mec.) Muacciz adam, müz'ic adam.

Rassade [ims.] Gerdanlık boncuğu, gerdanlık şeklinde dizilmiş renkli boncuk taneleri.

Rassaillir [ft.] Tekrar hücum etmek.

Rassasiement [imz.] Tokluk, şib'.

Rassasier [ft.] Doyurmak, işba' etmek. ◆ Maa-ziyâdetin memnun etmek, irzâ etmek, hoşnut etmek. || **Se** – Doymak. ◆ Maa-ziyâdetin memnun olmak.

Rasse [ims.] Demir ocaklarında kömürü ölçmeye mahsus sepet.

Rassemblement [imz.] Toplama, cem'. ◆ Cemaat. ◆ İzdiham, kalabalık. || – **de troupes** Tahşid-i asker, cem'-i asker. || – **!** Tabur ol!

Rassembler [ft.] Toplamak, cem' etmek. ◆ Biriktirmek, top etmek.

Rasseoir [ft.] (*Asseoir* gibi tasrif olunur.) Yerine koymak. || **Se** – Yeniden oturmak. ◆ Durmak, teressüb etmek. ◆ Teskin-i hiddet etmek.

Rassséréner [ft.] Şenlendirmek, ferahlandırmak, neşelendirmek. || **Se** – Şenlenmek, ferahlanmak, neşe-yâb olmak.

Rassiéger [ft.] Tekrar etrafını kuşatmak, tekrar muhasara etmek.

Rassis,e [s.] Durmuş, bayat. || (mec.) Sakin, mütemekkin. ◆ Ağır, vakarlı ve temkinli.

Rassortiment [imz.] Yeniden cem' ve telfik.

Rassortir [ft.] Yeniden cem' ve telfik etmek.

Rassoter [ft.] Budala etmek, meftun ve şeydâ etmek.

Rassourdir [ft.] Tekrar sağırlatmak, yeniden sağırlığı mûcip olmak.

Rassurance [ims.] Temin, itminan, emniyet, istirahat.

Rassurant,e [s.] Temin eden, emniyet-bahş.

Rassurement [imz.] Temin, tatmin, emniyet, istirahat.

Rassurer [ft.] Sağlamlaştırmak, takviye etmek, metanet vermek. ◆ Emniyet vermek, temin etmek, müsterih etmek.

Rasure [ims.] Tıraş etme, tıraş.

Rat [imz.] Sıçan, tarla sıçanı. ◆ İnce ve uzun mum. || (mec.) Hasis. || – **de cave** Şarap resmini almak için kilerleri teftiş eden rüsûmat memuru. || – **musqué** Misk faresi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rata [imz.] Yemek, yenecek şey. (Beyne'l-avam müsta'meldir.)

Ratafia [imz.] Konyak ile şeker ve bazı meyvelerden mamul meşrub.

Ratanhia [imz.] Peru'nun bir nevi ağacı ki kabuğu tıpta müsta'meldir, ratanya.

Ratatiné,e [s.] Buruşmuş, buruşuk.

Ratatiner (**se**) [fv.] Buruşmak.

Ratatouille [ims.] Kaba et yemeği.

Rate [ims.] Dalak, tıhal. || **Épanouir la** – Çok güldürmek. || **Ne pas fouler la** – Gevşek ve gayretsizce çalışmak.

Rate [ims.] Dişi sıçan, dişi fare. || (mec.) Titiz ihtiyar kadın.

Raté [imz.] Tüfeğin ateş almaması: **Le fusil a fait un** – Tüfek ateş almadı.

Râteau [imz.] Bahçıvanlık ve çiftçilikte müsta'mel tarak. || Tırmık.

Râtelée [ims.] Bahçıvanlıkta ve çiftçilikte tarakla yerden toplanılan toprak miktarı.

Râteler [ft.] Bahçıvanlık ve çiftçilikte müsta'mel tarakla toplamak, taramak. ◆ Mezkûr tarakla tathir ve tesviye etmek.

Râteleur,se [i.] Bahçıvanlık ve çiftçilik işlerinde tarağı kullanan işçi, tarakçı.

Rateleux,se [s.] Dalağı büyük (adam), tahal.

Râtelier [imz.] Ahır yemliği. ◆ Kışlalarda tüfeklerin vaz'ına mahsus raf. ◆ Çenenin altında ve üstünde bulunan iki diş sırası. || **Un – de perles** Bir inci dizisi.

Rater [fl.] (Esliha-i nâriye hakkında) Ateş alamamak. || Muvaffak olmamak. = [ft.] Vuramamak, isabet ettirememek.

Ratier,ère [i. - s.] İri sıçan tutan köpeklere ıtlak olunur. || (mec.) Titiz mizaçlı kadın, hırçın kadın.

Ratière [ims.] Fare kapanı.

Ratificatif,ve [s.] Tasdik eden, musaddık: **Acte** – Tasdiknâme.

Ratification [ims.] Tasdik. ◆ Tasdiknâme.

Ratifier [ft.] Tasdik etmek.

Ratine [ims.] Kıvırcık tüylü kastor, havlı kumaş.

Ratiner [ft.] Çuha, kastor veya diğer bir kumaşın havını kıvırcık etmek üzere makineden geçirmek.

Ratiocination [ims.] Zihin talim ve tecrübesi, teşhiz-i zihn.

Ratiociner [fl.] Zihni açmak ve alıştırmak, teşhiz-i zihn etmek.

Ration [ims.] Tayın, me'kûlat muayyenatı. || **Pain de** – Tayın ekmeği.

Rational [imz.] Eski İsrailîler reis-i rûhânîsinin göğsüne taktığı kumaş, hahambaşı sadriyesi.

Rationalisme [imz.] Ruhu ve ilhamı inkâr ile her şeyin akıl ile olduğunu iltizam eden bir tarik-i felsefe.

Rationaliste [imz.] *Rationalisme* denilen tarik-i felsefeye tâbi adam.

Rationnel,le [s.] Akla muvâfık, aklî, zihnî, makul. || (hy.) **Horizon** – Arz ve semâyı ikiye yaran daire-i ufuk, ufk-ı zihnî. || (r.) **Quantité – le** Birle olan münasebeti bir rakamla ifade olunabilen adet, kemiyât-ı mantıkiye. || **Traitement** – Tedavi-i makule.

Rationnellement [h.] Aklen, zihnen.

Rationnement [imz.] Tayınat tevzi' ve taksimi.

Rationner [ft.] Tayınat tevzi' ve taksim etmek.

Ratis [imz.] Kasapların bağırsakların üzerinden sıyırdıkları iç yağı.

Ratissage [imz.] Kazıyarak temizleme, ayıklama.

Ratisser [ft.] Kazıyarak temizlemek, ayıklamak.

Ratissoire [ims.] Bahçıvan tarağı.

Ratissure [ims.] Yeri kazıyıp temiz taramakla çıkarılan şeyler, kazıntı.

Raton [imz.] İri farenin ufakçası. ◆ Amerika-yı Cenubî'nin bir nevi küçük hayvanı. ◆ Taze peynirle yapılan börek.

Rattachage [imz.] Yeniden bağlama, rapt.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rattacher [ft.] Yeniden bağlamak, tekrar raptetmek. ◆ Menut ve mütevakkıf etmek. || **Se** – Müteallik olmak.

Ratteindre [ft.] Yeniden yetişmek. ◆ Yetişip tutmak.

Rattendrir [ft.] Tekrar dikkati mûcip olmak.

Rattiser [ft.] Tekrar alevletmek, tekrar iş'al etmek.

Rattraper [ft.] Yeniden tutmak, tekrar yakalamak. ◆ Yetişmek. ◆ Tekrar kazanmak.

Rature [ims.] Yazıldıktan sonra bozulması kasdolunan yazının üzerine çizilen çizgi.

Raturer [ft.] Yazılmış yazıyı çizip bozmak.

Ratureur [imz.] Derileri kazıyan işçi.

Raucité [ims.] Ses boğukluğu, kısıklığı.

Rauque [s.] Boğuk, kısık (ses). || **Voix** – Boğuk ses, kısık ses.

Rauquer [fl.] Boğuk bir ses ile bağırmak.

Ravage [imz.] Zarar, ziyan, hasar. ◆ Tahrip, garet, hasar.

Ravagement [imz.] Tahrip, ika'-ı hasar.

Ravager [ft.] Tahrip etmek, yağma ve garet etmek. ◆ Zarar ve ziyanı mûcip olmak.

Ravageur [imz.] Tahrip ve garet edici, muharrib, yağma-ger, ziyankâr.

Ravalement [imz.] Sıvalama, sıva işi.

Ravaler [ft.] Çekip yutmak, bel' etmek. ◆ Sıvalamak, sıva çekmek. ◆ Kadir ve kıymetini indirmek. || **Se** – Tezellül etmek.

Ravaudage [imz.] Yamalama, düzeltme. || Fena iş, kaba iş. || Gevezelik, lafazanlık.

Ravauder [ft.] Yamalamak, düzeltmek. ◆ Tekdir etmek. ◆ Lüzumsuz sözlerle usandırmak, baş ağrısı vermek.

Ravauderie [ims.] Lüzumsuz ve usandırıcı sözler, herze, türrehat.

Ravaudeur,se [i.] Yamacı. ◆ Lüzumsuz sözlerle usandırıcı, muacciz.

Rave [ims.] Bayır turpu, fucul-i berrî. || – **commune** Beyaz bayır turpu. || – **hâtive** Kızıl bayır turpu. || – **noriâtre** Kara bayır turpu. || – **sauvage** Yabani bayır turpu. || **Chou** – Frenk lahanası.

Ravelin [imz.] İstihkâm ve hendeklerin önünde yapılan nısf-ı ay tabya. (*Demie-lune* dahi denilir.)

Ravenula [ims.] Nebatat-ı zâtü'l-filka-i zü's-süveydâ sınıfından mevziye fasîlesinden Madagaskar Adası'na mahsus bir nevi büyük hurma ağacı.

Ravi [s.] Hayran, dalgın. ◆ Memnun, mesrur.

Ravier [imz.] Salata ve peynir gibi şeylere mahsus tabak.

Ravière [ims.] Turp tarlası.

Ravigote [ims.] Sarımsaklı ve baharlı terbiye, salça.

Ravigoter [ft.] Kuvvet vermek, canlandırmak. ◆ İştihâ vermek, iştihâsını açmak.

Ravilir [ft.] Tahkir ve tezlil etmek.

Ravilissement [imz.] Tahkir, hakaret, zillet.

Ravin [imz.] Selden hâsıl olan çukur. ◆ Çukur yol. ◆ Hendek.

Ravine [ims.] Sel. ◆ Sel yeri, sel mecrası, dere.

Ravinement [imz.] Selin akması, seyelân. ◆ Arazinin sellerden bozulması.

Raviner [ft.] Araziyi sellerle bozmak.

Raveneux,se [s.] Seller ile bozulmuş.

Ravir [ft.] Kapmak, gasp etmek. ◆ Hetk ve ihlal etmek. ◆ Gönül kapmak, ziyade mesrur ve hayran etmek. || **à** – Fevkalâde güzel bir suretle, hayran olacak surette.

Ravisement [imz.] Tebdil-i fikr.

Raviser (**se**) [fv.] Tebdil-i fikr etmek.

Ravissant,e [s.] Kapıcı, gasıb. || (mec.) Gönül kapan, dilber, dilrübâ.

Ravissement [imz.] Kapış, gasp ve nez'. ◆ Kız kaçırma. ◆ Fevkalâde mesruriyetten hâsıl olan hayret.

Ravisseur [imz.] Kapıcı, gasıb. ◆ Kız kaçırıcı.

Ravitaillement [imz.] Bir mahalle erzak ve mühimmat idhali.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ravitailler [ft.] Bir mahalle erzak ve mühimmat idhal etmek.

Raviver [ft.] Canlandırmak, gayret vermek, bâis-i şevk-i cedid olmak.

Ravoir [ft.] Yeniden mâlik olmak, yeniden ele geçirmek, istirdad etmek. (Yalnız masdarı müsta'meldir.)

Rayage [imz.] Yiv açma ameliyatı, yivleme. || – **en tube** Şeşhâne hâline sokma ameliyatı.

Rayé,e [s.] Boyuna çizgili, çubuklu, yollu; **Canon** – Şeşhâneli top. || **Fusil** – Şeşhâne, yivli tüfek. || **Non** – Kaval. || (nb.) Hattî, muhattat. || **Vaisseaux** – **s** Ev'iye-i muhattata.

Rayement [imz.] Çizme, çizgi çekme. ◆ Hazf, tayy, terkin.

Rayer [ft.] Çizmek, boyuna çizgi çekmek, çubuklu etmek. ◆ Hazf etmek, bozmak, tayy ve terkin etmek. || – **des cadres** Silk-i askerîden kaydını terkin etmek. ◆ Şeşhâneli ve yivli yapmak.

Rayère [ims.] Kale duvarlarındaki dar ve uzun mazgal.

Rayeur [imz.] Çizgi çekmeye mahsus alet.

Ray-grass [imz.] (İngilizceden me'huz) Gayet ince yonca, çim.

Rayon [imz.] Şuâ. || (mec.) Zayıf bir görünüş, ümit, hayal. || (he.) Dairenin merkezinden muhitinin bir noktasına kadar çekilen hatt-ı müstakim, nısf-ı kutr; **Dans un – de dix milles** Nısf-ı kutru on mil olmak üzere tasavvur olunan bir dairede. ◆ Sabanın geçerken çizdiği çizgi, saban evleği. ◆ Dolap rafı, göz. ◆ Bal gömeci.

Rayonnant,e [s.] Şaşaa-paş, parlak, lâmi', muşa'şa'. || **Chaleur** – **e** Hararet-i minşa'a. || (mec.) Sevinçli, beşâşetli.

Rayonnement [imz.] Etrafa şuâlar salarak parlama, teşa'şu'. || – **de la chaleur** İnşiâ'-ı hararet. || – **nocturne** İnşiâ'-ı leylî. ◆ Büyük sevinç, sürur-ı azîm, meserret-i azîme.

Rayonner [fl.] Etrafa şuâlar salarak parlamak, şaşaa-paş olmak. ◆ İcra-yı tesir etmek. ◆ Büyük sevinç içinde mesrur olmak.

Rayonnés [imz. - cm.] Şuâlı gibi görünecek şekil ve surette olan hayvanat-ı nâime, hayvanat-ı şuâiye.

Rayonneur [imz.] (zra.) Tohum ekmeye mahsus çatallı saban.

Rayure [ims.] Kumaşların çubuklu olması, kumaş çubuğu. ◆ Şeşhâne, top ve tüfeğin dâhilî çizgileri, helezon, yiv.

Raz [imz.] (arz.) Denizlerde burun, re's. ◆ Deniz anaforu.

Raz-de-marée [imz.] Birbirine karşı iki med ve cezirden veya böyle iki akıntıdan hâsıl olan temevvüc-i miyah, orkoz, orkoz suları.

Razon [imz.] (hyv.) Müşevvekü'l-misbah-ı harşefiyü'l-edme fırkasından zeneb-i bahrî fasîlesinden bir nevi levrek balığı.

Razzia [imz.] (Arabî gazadan me'huz) Hayvanat ve zahâir vesâire iğtinamı için düşman toprağına olunan tecavüz, akıncılık.

Re ve **Ré** [d.] Tekrar ve yeniden mânâsıyla pek çok kelimat-ı Franseviyenin başında bulunur.

Ré [imz.] Nota asvat ve işârat-ı esasiyesinin ikincisi. || – **bémol** Sabâ. || – **aigu** Tiz-nevâ.

Réabsorber [ft.] Yeniden emmek, tekrar massetmek.

Réabsorption [ims.] Yeniden emme, mass.

Réaccoutumer [ft.] Yeniden alıştırmak.

Réactif [imz.] (k.) Ecsam-ı mütenevvianın hall ve terkibiyle tabâyi'ini anlamak için müsta'mel madde, mi'yar, mihek.

Réactif,ve [s.] Hariçten aldığı tesire mukabil tesiri mûcip olan, müteâmil.

Réaction [ims.] Hariçten alınan tesire mukabil îka olunan tesir, aksü'l-amel, aks-i tesir, teamül. || (t.) **Temps de** – Hiss-i tesir müddeti, verilen bir işaretle müteessir olan tarafından o işaretin hissine kadar mürur eden zaman. || (mec.) Terakkiye karşı durma, terakki-şikenlik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tubaged.gov.tr

Réactionnaire [s.] Hariçten alınan bir tesire karşı îkaı mûcip olan. = [i. - s.] Terakkiye muhalif, terakki-şiken.

Réadmettre [ft.] Yeniden kabul veya ittihaz etmek.

Réadmission [ims.] Yeniden kabul ve ittihaz.

Réagir [fl.] Kendine tesir eden bir cisme tesir etmek, aks-i amel hâsıl etmek. || (mec.) Muhalif bir fikir ve amelde bulunmak, karşı gelmek.

Réajournement [imz.] Yeniden tehir ve ta'vik.

Réajourner [ft.] Yeniden tehir etmek.

Réal,e [s.] Eski vakitte hükümdarlara mahsus olan gemilere ve bu gemilere müteallik şeylere ıtlak olunurdu. = [ims.] Eski vakitte hükümdara mahsus gemi, riyâle.

Réal [imz.] yahut:

Réale [ims.] İspanya'nın takriben elli paralık bir küçük gümüş sikkesi, riyal.

Réalgar [imz.] Kırmızı bir nevi kibritli humz-ı arsenik, zirnih-i ahmer.

Réalisable [s.] Kabil-i icra, kuvveden fiile getirilmesi mümkün.

Réalisation [ims.] İcra, kuvveden fiile ihraç. || – **d'une fortune** Mâmelekin füruhtu ile servetin nakde tahvili.

Réaliser [ft.] İcra etmek, kuvveden fiile çıkarmak. ◆ Sahihleştirmek. || (hk.) – **des offres** Nakden te'diye veya temin teklif etmek. || – **sa fortune** Mâmelekini nakde tahvil etmek.

Réalisme [imz.] Ahvâl-i maneviyeyi mevadd-ı sahîhadan addetmekten ibaret bir felsefe tariki. ◆ Ahvâl-i tabiata nazar-ı hakiki ve tabiisiyle bakan müteahhirîn-i hükemânın fikir ve mesleği, meslek-i hakikiyûn.

Réaliste [imz.] *Réalisme* denilen tarik-i felsefe veya fikir ve mesleğe tâbi adam, muhakkikînden hakîm, hakikiyûndan.

Réalité [ims.] Fiilen ve maddeten mevcut veya vâki olma, hakikat. ◆ Fiilen ve maddeten mevcut veya vâki olan şey, hakayık. || **En** – Hakikaten, fi'l-hakika, fi'l-vâki.

Réalléguer [ft.] Yeniden îrad etmek, tekrar dermeyan etmek.

Réamarrer [ft.] Tekrar halat bağlamak, yeniden palamar bağlamak.

Réapparaître [ft.] Yeniden görünmek, tekrar zuhur etmek.

Réapparition [ims.] Yeniden zuhur, yeniden meydana çıkış.

Réappel [imz.] Yeniden çağırma, tekrar davet.

Réappeler [ft.] Yeniden çağırmak, tekrar davet etmek.

Réapposer [ft.] Yeniden koymak, tekrar vaz' etmek.

Réapposition [ims.] Yeniden koyuş, tekrar vaz' ediş.

Réappréciation [ims.] Tekrar takdir, yeniden takdir.

Réapprécier [ft.] Tekrar takdir etmek.

Réarmement [imz.] Yeniden teslih, yeniden teçhiz.

Réarmer [ft.] Yeniden teslih etmek. ◆ İcra-yı tamir için armaları alınmış ve indirilmiş olan gemiyi yeniden teçhiz etmek.

Réassignation [ims.] Yeniden mahkemeye celp ve ihzar. || – **d'un fonds** Bir cihete tahsis olunan meblağı diğer cihete tahsis.

Réassigner [ft.] Yeniden mahkemeye celp ve ihzar etmek.

Réassurance [ims.] Tekrar sigorta etme, bir sigorta şirketinin zâid sigortasını deruhte etme. ◆ Sigortanın bir kısmını diğer sigortacıya temin ettirme, mükerrer sigorta.

Réassurer [ft.] Tekrar sigorta etmek, bir sigorta şirketinin zâid sigortasını deruhte etmek. ◆ Sigortanın bir kısmını diğer sigortacıya temin ettirmek, mükerreren sigorta etmek.

Réatteler [ft.] (Beygirleri arabaya) Yeniden koşmak.

Reatu [zr.] (hk.) **Être in** – Cinayetle müttehem bulunmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Réaux [imz. - cm.] (mr. Réaliste.)

Rebaisser [ft.] Tekrar indirmek.

Rebander [ft.] Yeniden sargı ile sarmak.

Rebaptisants [imz. - cm.] Mu'tekidlerini yeniden vaftiz ettiren mezheb-i mahsusa tâbi Hıristiyanlar.

Rebaptisation [ims.] Yeniden vaftiz ediş.

Rebaptiser [ft.] Yeniden vaftiz etmek. ◆ Diğer bir isim ile tesmiye etmek.

Rébarbatif,ve [s.] Sert, ekşi yüzlü, abus.

Rebâter [ft.] Yeniden semer koymak, yeni semer yaptırmak.

Rebâtir [ft.] Yeniden bina ve inşa etmek.

Rebattre [ft.] Yeniden ve tekrar dövmek. ◆ Oyun kâğıtlarını yeniden karıştırmak. ‖ (mec.) Aynı şeyi defaatle tekrar etmek.

Rebattu,e [s.] Mükerrer, defaatle tekrar olunmuş.

Rebaudir [ft.] (Köpeği) Okşamak.

Rebec [imz.] Üç telli kemançe.

Rebellation [ims.] İsyan, adem-i inkıyad, serkeşlik.

Rebelle [i. - s.] Âsi, serkeş, bâgî. ‖ (mec.) Muannid, mütemerrid; **Maladie** – İlaçların tesir etmediği hastalık, muannid hastalık.

Rebeller (**se**) [fv.] Serkeş ve âsi olmak, isyan etmek.

Rebellion [ims.] Adem-i itaat, isyan, serkeşlik. ‖ – **à la justice** Memurîn-i adliyeye cebren muhalefet.

Rebénir [ft.] Yeniden takdis etmek, yeniden duasını vermek.

Rebéquer (**se**) [fv.] Mâ-fevkine unf ve serkeşlikle cevap vermek.

Rebiffer (**se**) [fv.] İstememek, razı olmamak, muhalefet etmek.

Rebinage [imz.] Tarla yahut bahçenin ikinci defa olarak çapa ile muzır otlardan tathiri, çapalama.

Rebiner [ft.] Tarla veya bahçeyi ikinci defa olarak çapa ile muzır otlardan tathir etmek, çapalamak.

Reblanchir [ft.] Yeniden ve tekrar beyazlatmak.

Reblesser [ft.] Tekrar yaralamak, yeniden cerîhadâr eylemek.

Reboire [ft.] (*Boire* gibi tasrif olunur.) Yeniden ve tekrar içmek.

Reboisement [imz.] Ağaçlar dikmekle bir mahallin yeniden orman hâline vaz'ı.

Reboiser [ft.] Ağaçları kesilmiş ve ormanlıktan çıkarılmış bir mahalli ağaçlar rekziyle yeniden orman hâline koymak.

Rebondi,e [s.] Semizlikten yuvarlak şekline girmiş, yusyuvarlak olmuş.

Rebondir [fl.] Sıçramak.

Rebondissant,e [s.] (t.) **Pouls** – **s** Nabz-ı vesîb.[96]

Rebondissement [imz.] Sıçrama.

Rebord [imz.] Kenar, pervaz.

Reborder [ft.] Yeniden kenar çekmek, kenarına yeniden şerit çevirmek.

Rebotter (**se**) [fv.] Çizmelerini giymek.

Reboucher [ft.] Yeniden tıkamak, tekrar kapamak ve doldurmak.

Rebouillir [fl.] (*Bouillir* gibi tasrif olunur.) Yeniden ve tekrar kaynamak.

Rebourgeonner [fl.] Yeniden tomurcuk çıkarmak.

Rebours [imz.] Kumaş havının ters tarafı, aşağıdan yukarıya olan sureti. ‖ (mec.) Ters, aks. ‖ **à** – ve **au** – Tersine, aksine.

Rebours,e [s.] Ters, titiz, hırçın, ma'kûs. ‖ **Bois** – Budaklı odun.

Rebouter [ft.] Kırıkçılık ve çıkıkçılık etmek.

Rebouteur ve **Rebouteux** ve **Renoueur** ve **Rhabilleur** [imz.] Kırıkçı, çıkıkçı.

96 Orijinal metinde bu kelime رثيب şeklinde yazılmıştır ancak *Lugat-ı Tıbbiye*'ye (1290/1873) başvurulduğunda anlaşılacağı üzere doğrusu وثيب olmalıdır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Reboutonner [ft.] Yeniden düğmelemek, tekrar iliklemek.

Rebrider [ft.] (Beygire) Yeniden dizgin takmak.

Rebrocher [ft.] Yeniden teclid etmek.

Rebroder [ft.] Yeniden nakşetmek, nakşın üzerine nakış yapmak.

Rebroussement [imz.] Saçın tersine çevrilmesi, saçı tersine çevirme. ◆ Değiştirme, tebdil. ◆ Sapma.

Rebrousser [ft.] Saçını tersine yani aşağıdan yukarıya çevirmek. ◆ Değiştirmek, tebdil etmek; – chemin Tebdil-i tarik etmek, sapmak. || à rebrousse-poil Kılların mâil oldukları tarafın tersine olarak.

Rebroyer [ft.] Tekrar ezmek, yeniden sahk etmek, tesfif etmek.

Rebrûler [ft.] Tekrar yakmak, yeniden îkad etmek.

Rebuffade [ims.] Su-i kabul, su-i muamele. ◆ Unf ve şiddetle ret.

Rebus [imz.] (s okunur) İşârat ve huruf ve erkamla tertip edilen muamma, lugaz, musavver muamma, resimli muamma.

Rebut [imz.] Ret, adem-i kabul, istinkâf. ◆ Atılacak ve işe yaramaz şey. || Marchandises de – Döküntü ve marda mal. || Mettre une lettre au – Mürselün-ileyhi bulunmayan mektubu tevkif etmek.

Rebutant,e [s.] Bıktırıcı, usandırıcı. ◆ Mekruh, nâ-makul.

Rebuter [ft.] Unf ve şiddetle reddetmek, kabul etmemek. ◆ Usandırmak, bıktırmak, fütur vermek. ◆ Memnun etmemek, hoşa gitmemek.

Recacher [ft.] Yeniden ve tekrar saklamak.

Recacheter [ft.] Yeniden mühürlemek.

Récalcitrant,e [s.] Sertlikle ve unf ve şiddetle karşı duran, şiddetle muhalefet eden, inatçı, mütemerrid. ◆ Çifteli, serkeş (beygir).

Récalcitrer [fl.] Sertlikle karşı durmak, inatla muhalefet etmek. ◆ (Beygir hakkında) Serkeşlik etmek.

Récapitulatif,ve [s.] Zübde ve hülâsa eden veya etmeye yarayan.

Récapitulation [ims.] Zübdeten tekrar, hülâsa, icmal, fezleke. || – générale İcmal-i umumi.

Récapituler [ft.] Mufassalan beyandan sonra zübde ve icmal tarikiyle tekrar etmek, fezleke etmek.

Recarder [ft.] (Yapağı ve keten vesâireyi) Mahsus tarağıyla yeniden taramak.

Recarreler [ft.] Yeniden tuğla veya taş döşetmek.

Recasser [ft.] Yeniden kırmak.

Recéder [ft.] Tekrar terk etmek, geri vermek.

Recel [imz.] ve:

Recélé [imz.] ve:

Recèlement [imz.] Saklama, gizleme, ihfâ. || – de personnes [97]İhfâ-yı eşhas. || – d'objets de succession Emvâl-i tereke mektûmâtı. || – de criminels Erbab-ı cinayetin ihfâsı. || – de grossesse Gebelik ketmi, ketm-i haml. ◆ Hırsız yataklığı, emvâl-i mesrûkayı ketm.

Recéler [ft.] Çalınmış emvâli veya hırsız ve fırarileri saklamak, yataklık etmek. ◆ Gizlemek, görünmeyecek surette hâvi olmak. || İhtilâs etmek. || Se – Gizlenmek, ihtifâ etmek.

Recéleur,se [i.] Hırsız yatağı. || Gizleyen kimse, ketm eden kimse.

Récemment [zz.] Ahîren, az vakit evvel, yeni, mukaddemce.

Recensement [imz.] Ta'dad, tahrir. || – des populations Tahrir-i nüfus.

Recenser [ft.] Nüfus vesâireyi ta'dad ve tahrir etmek.

Recenseur [imz.] Nüfus vesâire ta'dad ve tahrir memuru.

Recension [ims.] Müellefat-ı kadîme matbularının el yazısı olan nüshalarıyla mukabele ve tatbiki.

97 Orijinal metinde dizgi hatası: اخقا şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında اخفا olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜRK DİL KURUMU TÜRK DİLİ ARAŞTIRMALARI YILLIĞI TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Récent,e [s.] Yeni hâsıl veya vâki olan, yeni, cedid, muahhar. || **Avoir la mémoire – e d'une chose** Bir şey daima hatırında bulunmak.

Recepage [imz.] Bağ veya ağaç budaması.

Recepée [ims.] Budanmış dallar mecmûu.

Receper [ft.] Bağ veya ağaç budamak.

Récipissé [imz.] Makbuz senedi, ilmühaber. || **– à talon** Koçanlı makbuz.

Réceptacle [imz.] Suların vesâir her taraftan biriken şeylerin cem' olunduğu mahal, havuz, su haznesi. || (nb.) Müsmir, müzehher. || **– de la fleur** Hâmil-i zehre.

Récepteur [imz.] Zâid suların dökülmesine mahsus kap. ◆ Telgraf makinelerinde keşide olunan telgrafnâmeleri kabul eden makine, telgraf mevrid makinesi.

Réception [ims.] Alma, ahz u kabz. ◆ Vusul. ◆ Kabul, telakki. ◆ Resm-i kabul, resm-i istikbal, resm-i müsul. || **Accusé de** – Vusul iş'arı, vürud ilmühaberi. || **Accuser d'une lettre** Bir mektubun vusulünü iş'ar etmek. || **– de caution** Kefil alma. || **– de travaux** İnşaatın kabulü. || **– provisoire** Kabul-i muvakkat. || **– définitive** Kabul-i kati.

Recercler [ft.] Fıçıyı yeniden çemberlemek, fıçının çemberlerini tecdid etmek.

Recette [ims.] Makbuz, me'huz, makbuzat, tahsilat. ◆ Hâsılat, vâridat; **– brute** Hâsılat-ı gayr-ı sâfiye; **– nette** Hâsılat-ı sâfiye; **passer en** – İrad kaydetmek. ◆ Bir borç veya verginin tahsili. ◆ Tahsildarlık. || (t.) Bazı edviye eczasının usul-i mezc ve terkibi. ◆ Bunu muarrif tabip pusulası, reçete. || (mec.) İdare-i beytiye umurunca müsta'mel usul ve tertip.

Recevabilité [ims.] Kabul olunabilme, şâyan-ı kabul olma.

Recevable [s.] Kabul olunabilir, şâyan-ı kabul.

Receveur,se [i.] Tahsile memur, tahsildar.

Recevoir [ft.] Almak, ahz u kabz etmek. ◆ Kabul ve telakki etmek. ◆ Tahsil etmek. ◆ Tutmak. ◆ Kabul ve istikbal etmek. ◆ İttihaz etmek. = [fl.] Misafir ve züvvar kabul etmek. || (hk.) **Capable de** – Ahz ve teberrua ehil, ittihaba ehil. || **– partie intervenante** Bir kimseyi müdahil-i dava sıfatıyla mahkemece kabul etmek.

Reces [imz.] yahut:

Recez [imz.] Umur-ı siyasiye ve düveliyece olunan müzakerat hülâsasını hâvi zabıtnâme, mukavelat-ı siyasiye zabıtnâmesi.

Réchafauder [ft.] Tekrar kurmak, yeniden tertip etmek.

Réchampir [ft.] (mr. Échampir.)

Rechange [imz.] Yedek; **de** – Yedeklik. || **Cheval de** – Yedek beygiri. || **Frais de** – Poliçesinin adem-i kabulü takdirde keşide eden tarafından verilen iade masârifi. || **Payer le change et le** – Kambiyo ve rökambiyo masârifini te'diye etmek.

Rechanger [ft.] Yeniden değiştirmek, tekrar tebdil etmek.

Rechanter [ft.] Bir şarkıyı tekrar etmek, tekrar söylemek. || (mec.) Bir sözü usandıracak derecede tekrar etmek.

Réchapper [fl.] Kurtulmak, yakayı kurtarmak.

Recharge [ims.] Esliha-i nâriyenin yeniden doldurulması.

Rechargement [imz.] Yeniden yükletme. ◆ Esliha-i nâriyenin yeniden doldurulması.

Recharger [ft.] Yeniden yükletmek, yük üzerine yük koymak. ◆ (Esliha-i nâriyeyi) Yeniden doldurmak.

Rechasser [ft.] Yeniden kovmak. ◆ Kovalamak, takip etmek. ◆ Yeniden ava gitmek.

Réchaud [imz.] Mangal, ateşdan, ateşlik.

Rechatouiller [ft.] Tekrar gidiştirmek, yeniden kaşındırmak.

Réchauffage [imz.] Yeniden ısıtma, tekrar teshîn. || (mec.) Yeni gibi geçirtilmek istenilen eski şey.

Réchauffé [imz.] Yeniden ısıtılmış şey. || (mec.) Yeni yapılmış gibi meydana konulan eski şey.

Réchauffement [imz.] Yeniden ısıtma, tekrar teshin. ◆ Gübrenin soğumuş tabakalarını ısıtmak için atılan taze ve sıcak gübre.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Réchauffer [ft.] Yeniden ve tekrar ısıtmak. || (mec.) Yeniden şevk ve gayrete getirmek. || Tahrik etmek, iğzab etmek.

Réchauffoir [imz.] Yemekleri ısıtmaya mahsus bir nevi ızgaralı mangal.

Rechaussement [imz.] Yeniden ayakkabı giydirme.

Rechaussement [imz.] Bir ağacın kökünü veya duvarın dibini toprakla kaplama, toprak doldurma.

Rechausser [ft.] Yeniden ayakkabı giydirmek veya yaptırmak. ◆ Bir ağacın kökünü veya duvarın dibini toprakla kaplamak.

Rêche [s.] Sert, lemste yumuşak olmayan. ◆ Buruşturucu.

Recherche [ims.] Arama, araştırma, taharrî, cüst u cû. || **Permis de** – Taharrî ruhsatnâmesi. || (hk.) – **de la paternité** Tahkik-i übüvvet. ◆ Tekellüf, sahtelik. = [cm.] Taharriyat-ı fenniye.

Recherché,e [s.] Aranılan, nadir bulunan, merakı tahrik edici, merakı mûcip, câlib-i dikkat. ◆ Tekellüflü ve gayr-ı tabii, sahte.

Rechercher [ft.] Yeniden aramak. ◆ Dikkatle aramak, tefahhus etmek. ◆ Bir şey edinmeye veya biriyle görüşmeye çalışmak ve arzu etmek. ◆ Sanayi-i nefiseden bir eserde bulunan kusurları tashih etmek. || **Se** – Birbirini aramak, yekdiğerini arzu etmek. ◆ Yekdiğeriyle izdivaç arzusunda bulunmak. ◆ Tezyinatında ve her türlü etvar ve harekâtında son derece ibraz-ı dikkat ve ihtimam eylemek.

Rechigné,e [s.] Ekşi yüzlü, mükedder ve kızgın, abûsü'l-vech.

Rechignement [imz.] Yüz ekşitme, surat etme, taabbus.

Rechigner [fl.] Yüzünü ekşitmek, surat etmek. ◆ Nebatat kuvvetle neşvünemâ bulmayıp zayıf bir hâlde bulunmak.

Rechoir [fl.] (*Choir* gibi tasrif olunarak yalnız masdarı ile ism-i mef'ûlü müsta'meldir.) Yeniden düşmek, tekrar isabet etmek.

Rechute [ims.] Yeniden düşme, tekrar isabet. ◆ Bir hastalığın avdeti, nüks. ◆ Yeniden ve tekrar bir sehiv ve hatada bulunma. ◆ Eski âdâtını tecdid etme.

Rechuter [fl.] Hastalık tekrar avdet etmek, nüksetmek.

Récidivation [ims.] Kabahat-ı mükerrerede bulunma, bir defa irtikâb etmiş olduğu cürmü tekrar etme.

Récidive [ims.] Bir cürüm ve kabahat veya günahın tekerrürü, kabahat-ı mükerrere. || **En cas de** – Tekerrürü hâlinde.

Récidiver [ft.] Kabahat-ı mükerrerede bulunmak. = [fl.] Hastalık avdet etmek, nüksetmek.

Récidiviste [i. - s.] Kabahat-ı mükerrere sahibi, sabıkalı.

Récidivité [ims.] Bir hastalığın avdet istidadı, nüks istidadı. ◆ Tekrar cürüm istidadı.

Récif [imz.] Denizin içinde ve suyun hizasına kadar kalkan sığ kayalar sırası. (*Rescif* ve *ressif* dahi yazılır.) || – **s frangeant** Sahil kayaları, sahil resifleri. || – **s barrières** Set kayaları, set resifleri.

Récipé [imz.] Tabibin tedavideki emri, tertip.

Récipiangle [imz.] Zâviyeleri ölçmeye mahsus bir nevi mikyas.

Récipiendaire [imz.] Bir tarik ve mesleğe bir resm ve âyin-i mahsusla kabul ve idhal olunan adam, namzet, talip.

Récipient [imz.] Taktir olunan şeylerin mukattar kısmını kabul eden kap. ◆ Muhalliyetü'l-hava fanusu, me'haz. || (k.) Viâ, me'haz. || – **florentin** Me'haz-ı floranten.

Réciprocité [ims.] Muamele-i mütekabile, tekabül, müşâreket.

Réciproque [s.] Mütekabil, müşârik. || **Termes** – **s** Elfaz-ı mütekabile. || **Propositions** – **es** Kazâyâ-yı mütekabile. || (sr.) Müşâreket beyan eden (fiil). = [imz.] Misil, mukabil, bedel, karşılık. || (he.) Maklub. || (r.) Aded-i maklub.

Réciproquement [h.] Mütekabilen, bi'l-müşâreke, bi'l-mukabele.

Récit [imz.] Nakil, hikâye, rivayet. ◆ Beyan, ifade, takrir. || (ms.) Yalnız bir adam tarafından söylenilen veya bir çalgı ile çalınan şarkı veya makam, taksim.

Récitant,e [s.] (ms.) Yalnız olarak şarkı söyleyen veya çalgı çalan adam, taksimci. ◆ Bu suretle söylenilen veya çalınan şarkı ve çalgı, taksim.

Récitateur [imz.] Ezber okuyan. ◆ Nâkil, râvi.

Récitatif [imz.] Vezinsiz şiir.

Récitation [ims.] Ezber okuma, ezber söyleme. ◆ Nakil ve hikâye etme.

Réciter [ft.] Ezber okumak, ezber söylemek. ◆ Nakil ve hikâye etmek.

Réclaircir [ft.] Tekrar berraklandırmak, tekrar tasfiye etmek.

Réclament,e [i. - s.] İddia eden, müddeî, müsted'î.

Réclamateur [imz.] İddiacı, müddeî, talip, müsted'î.

Réclamation [ims.] İddia, istid'â, talep, dava. || (hk.) İddia-yı hukuk, istid'â-yı hukuk.

Réclame [imz.] Doğanı celp etmeye mahsus işaret ve sadâ.

Réclame [ims.] Satılacak bir şeyin veya bir kitap vesâirenin medhi hakkında bir gazeteye derc ettirilen mübalağalı ilan. ◆ Eski kitaplarda sayfanın altına yazılan kelime ki sahife-i âtiyenin birinci kelimesidir.

Réclamer [ft.] Musırrâne istemek. ◆ Talep ve iltimas etmek. ◆ İddia etmek. = [fl.] Tanımamak, itiraz etmek, protesto etmek, ikame-i hüccet etmek.

Reclassement [imz.] Tekrar sıralama, tekrar tasnif.

Reclinant [smz.] Bir tarafa mâil (basîta-i şems).

Recliné,e [s.] (nb.) Mütemâil. || **Feuille – e** Varak-ı mütemâil.

Récliner [fl.] Bir tarafa mâil olmak. = [ft.] Bir tarafa meylettirmek. (Basîta-i şems hakkında müsta'meldir.)

Reclouer [ft.] Yeniden mıhlamak. ◆ Yeniden vaz' etmek, yeniden tespit etmek.

Reclure [ft.] Dar bir yerde kapamak, tıkamak. (Yalnız masdarıyla siyag-ı mürekkebesi müsta'meldir.) || **Se** – Dar bir yerde kapanıp kimseyi görmemek.

Reclus,e [s.] Münzevi.

Recluserie [ims.] Münzevi hücresi.

Reclusion yahut **Réclusion** [ims.] Pranga, kalebendlik.

Reclusionnaire [i.] Prangabend, kalebend.

Recocher [ft.] Hamuru avuç ile ezmek, yoğurmak.

Recogner [ft. - fl.] Yeniden mıhlamak, tekrar kakmak. ◆ Geri sürmek, ricat ettirmek.

Recognitif [smz.] Bir senedi tasdik eden veya böyle bir tasdike müteallik olan, tasdikî. || **Acte** – Tasdiknâme.

Recognition [ims.] Tasdik.

Recoiffer [ft.] Yeniden saçını düzeltmek ve başını bağlamak.

Recoin [imz.] Gizli köşe, köşe bucak. ◆ Sır, esrar.

Récolement [imz.] (hk.) Şahitlere zaptolunan ifadelerini okuyup tasdik ettirme. ◆ Rüyet; – **d'inventaire** Rüyet-i defter. ◆ Tasdik. ◆ Orman memurlarının takriri.

Récoler [ft.] Şahitlerin ifadelerini muvâcehelerinde okuyup kendilerine tasdik ettirmek.

Recollection [ims.] Toplama. ◆ Aklını toplama, cemiyet-i hâtır.

Recollement [imz.] Yeniden yapıştırma, yeniden tutkallama veya kolalama.

Recoller [ft.] Yeniden yapıştırmak, tekrar tutkallamak veya kolalamak.

Récollet [imz.] Sen Fransuva[98] tarikine mensup rahip.

Récolte [ims.] Biçim, hasat. ◆ Meyve vesâir mahsulat-ı arziyenin cem'i, iktitaf. ◆ Mevsim-i hasat. ◆ Mahsulat-ı arziye, hâsılat.

98 Saint François.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Récolter [ft.] Biçmek, hasat etmek, mahsul toplamak.

Recombattre [ft.] Tekrar muharebe etmek.

Recommandable [s.] Tavsiye olunmaya şâyeste, şâyan-ı hürmet. ◆ Muteber, makbul.

Recommandablement [zr.] Tavsiye olunacak bir surette.

Recommandation [ims.] Tavsiye ve ihtar. ◆ Tevfiz, ihale. ◆ İltimas, tavsiye. ◆ İtibar, hürmet. ◆ Posta taahhüdü. ‖ (hk.) – **du débiteur** Deyn için mahpus bulunan kimsenin diğer deyn için tekrar hapsi. ‖ – **du failli** Müflisin tevkifi.

Recommandé,e [s.] Taahhütlü: **Lettre** – **e** Taahhütlü mektup. ‖ **Lettre non** – **e** Taahhütsüz mektup.

Recommander [ft.] Tavsiye ve ihtar etmek. ◆ Tefviz ve ihale etmek. ◆ İltimas ve tavsiye etmek. ◆ Taahhüt ettirmek. ‖ – **à l'attention** Nazar-ı dikkatine arz etmek, nazar-ı dikkatini celb etmek. ‖ **Se** – İmdat ve himaye ve iltimas etmek. ◆ Şâyan-ı tavsiye olmak.

Recommandeur,se [imz.] Tavsiye eden, ihtar eden. ◆ İltimas eden.

Recommencement [imz.] Yeniden başlama, baştan şürû ve mübâşeret.

Recommencer [ft.] Yeniden başlamak, baştan şürû ve mübâşeret etmek.

Recommenceur,se [s.] Sözü her vakit baştan başlayarak uzatan adam.

Récompense [ims.] Mükâfat, ecir. ◆ İyiliğe karşı iyilik ediş, mukabele. ‖ **En** – Mükâfaten, mukabeleten.

Récompensement [imz.] Mükâfat verme, mükâfatlandırma. ◆ Mukabele etme, cebr-i mâfat.

Récompenser [ft.] Ecir ve mükâfat etmek. ◆ Bir iyiliğe karşı iyilik etmek, mukabele etmek. ◆ Acısını çıkarmak, bir zarara ivaz ve bedel olarak faydalandırmak, cebr-i mâfat etmek.

Recomposer [ft.] Yeniden terkip ve tanzim etmek. ‖ (k.) Ameliyat-ı kimyeviye ile hall edilmiş olan bir cismin eczasını yeniden terkip etmek.

Recomposition [ims.] Yeniden terkip ve tanzim veya terekküp.

Recompter [ft.] Yeniden hesap etmek.

Réconciliable [s.] Yeniden uzlaştırılabilir, tekrar barıştırılması mümkün, kabil-i telif.

Réconciliateur,trice [i.] Barıştırıcı, ıslah-ı beyn eden adam, mutavassıt.

Réconciliation [ims.] Barışma, uzlaşma, ıslah-ı beyn, telif-i beyn.

Réconcilier [ft.] Barıştırmak, uzlaştırmak, aralarını bulmak, ıslah ve telif-i beyn etmek. ‖ **Se** – Barışmak.

Réconciliatoire [s.] Telif-i beyne medar olan, telif-i beyn hassasını hâiz olan.

Recondamner [ft.] Tekrar mahkûm etmek.

Récondiction [ims.] Bir istîcar ve iltizamın müddeti hitamından sonra bilâ-tecdid-i mukavele ve şürut-ı sâbıka ile devam ve temdidi. ‖ – **tacite** Zımnen temdid-i îcar.

Reconduire [ft.] Teşyi' etmek. ◆ Birini kendi evine kadar götürmek, murâfakat etmek. ‖ (mec.) Kovmak, def etmek.

Reconduite [ims.] Teşyi'. ‖ Kovma, def, tard.

Reconfesser [ft.] Yeniden günahını çıkarmak. ‖ **Se** – Yeniden günah çıkartmak.

Reconfiner [ft.] Tekrar tahdid etmek, yeniden tahdid-i hudut etmek.

Reconfirmer [ft.] Yeniden tasdik etmek.

Réconfort [imz.] Teselli.

Réconfortation [ims.] Kuvvetlendirme, takviye. ◆ Teselli.

Réconforter [ft.] Kuvvetlendirmek, takviye etmek. ◆ Teselli etmek. ‖ **Se** – Kuvvetlenmek, kesb-i kuvvet etmek. ◆ Müteselli olmak.

Reconfrontation [ims.] Bir müttehemi tekrar şahitler ile muvâcehe ettirme.

Reconnaissable [s.] Kolay tanılır, teşhisi mümkün ve kolay.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Reconnaissance [ims.] Tanıma, teşhis. ◆ Şükran-ı nimet, minnet. ◆ İkrar, itiraf. || – **d'écriture** İkrar-ı hat ve hâtem. || – **d'enfant** İkrar-ı neseb. ◆ Teftiş, tahkik, taharrî. ◆ Düşmanın ahvâl ve mevkiinin keşfi, istikşaf. || – **s offensives** İstikşafat-ı taarruziye. || – **s défensives** İstikşafat-ı tedâfüiye. ◆ Makbuz senedi, ilmühaber. ◆ Resmen tanıma, tasdik. || – **de terrain** Keşf-i arazi. || **Levé de** – Harita-i istikşâfiye.

Reconnaissant,e [s.] Şâkir-i nimet, müteşekkir, minnettar.

Reconnaître [ft.] Tanımak. ◆ Fark ve teşhis etmek. ◆ Meydana çıkarmak. ◆ İkrar ve itiraf etmek. ◆ Teftiş ve taharrî ve keşif etmek. ◆ Şâkir-i nimeti olmak, minnet etmek. ◆ Tanımak, tasdik etmek. ◆ İstikşaf etmek. || **Se** – Kendine gelmek, nerede ve ne hâlde bulunduğunu anlamak. ◆ Nadir olmak. ◆ İtiraf-ı cürm ve kusur etmek. ◆ Yapacağını düşünmek.

Reconquérir [ft.] Yeniden fetih ve zapt etmek.

Reconquête [ims.] Tekrar fetih ve zapt.

Reconsolidation [ims.] Yeniden takviye ve tahkim ediş.

Reconsolider [ft.] Yeniden takviye ve tahkim etmek.

Reconstituer [ft.] Yeniden teşkil ve terkip veya tesis etmek.

Reconstitution [ims.] Yeniden teşkil ve terkip veya tesis. || (hk.) Faizin tesviyesi için yeniden faiz ile istikraz.

Reconstruction [ims.] Yeniden bina ve inşa ediş.

Reconstruire [ft.] Yeniden bina ve inşa etmek.

Reconvention [ims.] (hk.) Müddeâ-aleyhin müddeîye karşı davası.

Reconventionnel,le [s.] (hk.) Müddeâ-aleyhin müddeîye karşı olan dava ve müdafaasına müteallik. || **Demande** – **le** Müddeâ-aleyh tarafından ikame olunan dava, istid'â-yı dava-yı mütekabile.

Reconventionnellement [h.] Müddeâ-aleyhin müddeîye karşı ikame-i dava etmesi usulüyle.

Reconvier [ft.] Tekrar davet etmek.

Reconvoquer [ft.] Tekrar celp ve davet etmek.

Recopier [ft.] Yeniden suretini almak, yeniden istinsah etmek.

Recoquillement [imz.] Kıvırıp helezon şekline koyma. ◆ Kıvrılıp helezon şeklini alma.

Recoquiller [ft.] Kıvırıp helezonî şekle koymak. || **Se** – Kıvrılıp helezonî şekle girmek.

Record [imz.] (bhr.) **Course pour le** – Rekabet için edilen müsabaka-i bahriye.

Recorder [ft.] Ezberlemek üzere tekrar ale't-tekrar okumak.

Recorriger [ft.] Yeniden tashih etmek.

Recors [imz.] Adliye kavaslarının muhzırların şahit ve hîn-i hâcette muini olmak üzere maiyetlerinde bulunan adam.

Recoucher [ft.] Yeniden yatırmak. || **Se** – Yeniden yatmak.

Recoudre [ft.] Yeniden dikmek, sökülmüş veya yırtılmış bir şeyi dikmek.

Recoupe [ims.] Yeniden elenen kepekten çıkarılan un, ikinci kaba un. ◆ Taş ve maden kırıntısı. ◆ Biçilen kumaştan çıkan ufak parçalar. ◆ Yonca ve çayırın ikinci biçimi.

Recoupement [imz.] Aşağıdan yukarıya gittikçe darlaşma. || (he.) Tekattu' tariki, tekattu' tarikiyle harita ahzı.

Recouper [ft.] Yeniden ve tekrar kesmek. ◆ Yeniden biçmek. ◆ Muhtelif meşrubatı birbirine karıştırmak.

Recoupette [ims.] Kepeğin bir ikinci defa elenmesiyle çıkarılan kaba un.

Recourbement [imz.] Eğrilik, meyil, inhinâ.

Recourber [ft.] Bükmek, eğmek, indirmek, eğriltmek. || **Se** – Bükülmek, eğilmek, eğrilmek, meyletmek, inhinâ etmek.

Recourir [ft.] (*Courir* gibi tasrif olunur.) Yeniden koşmak. ◆ Koşarak dönmek. ◆ Müracaat etmek, sığınmak, iltica etmek. || – **en grâce** İstid'â-yı af ve safh etmek, birinin merhametine iltica etmek. || – **contre un ju-**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

gemenet İstînaf veya temyiz-i dava etmek. || – en cassation Temyiz-i dava etmek.

Recours [imz.] Müracaat, istimdad, iltica. || Droit de – Hakk-ı müracaat, hakk-ı rücu. || – contre les endosseurs Bir poliçenin adem-i te'diyesinden dolayı cirantalar aleyhinde ikame olunan dava. ◆ Melce, me'men. ◆ Teminat, karşılık. || – en grâce Hükümdarın af ve merhametine iltica. || Exercer son – İstînaf-ı dava etmek. || Sauf – İstînaf hakkı baki kalmak şartıyla. || Avoir son – Hakk-ı istînafı baki kalmak. || – en cassation Temyiz-i dava.

Recousement [imz.] Tekrar dikme.

Recousse [ims.] (mr. Rescousse.)

Recouvrable [s.] Yeniden tahsil ve istirdad olunabilen, kabil-i istirdad.

Recouvrement [imz.] Kaybedilen bir şeyi bulma. ◆ Yeniden tahsil, istirdad, istîfâ. ◆ Dürbün kapağı. || (t.) Tashih-i mizaç, kesb-i ifâkat. || (m.) Örtme. || – des impôts Tahsil-i tekâlif. || – des effets naufragés Eşya-yı mağrûkanın emr-i tahlisi.

Recouvrer [ft.] Kaybedilen bir şeyi bulma. ◆ Yeniden tahsil ve istirdad etmek.

Recouvrir [ft.] Yeniden ve tekrar örtmek. ◆ Setretmek, tasni' etmek. || Se – Setrolunmak, mestur olmak, hava kapamak. || Le temps se recouvre Hava kapanıyor.

Recracher [ims.] Bir şeyi ağza koyduktan sonra tükürmek. || Ağzından dışarı atmak.

Récréance [ims.] Mahlul bir şeyin muvakkaten vâridatını almak hakkı. || Lettre de – Süferâya verilen itimatnâme.

Récréatif,ve [s.] Eğlenceye müteallik, eğlenceli.

Récréation [ims.] Eğlence, istirahat. ◆ Mektep şâkirdanının istirahat ve teneffüs vakitleri.

Récréer [ft.] Eğlendirmek, tefrih etmek.

Récréer [ft.] Yeniden yaratmak, ez ser-i nev halk etmek. ◆ Yeniden ihtirâ veya teşkil ve tesis etmek.

Récrément [imz.] (t.) Kandan ayrıldıktan sonra yine kana karışan ahlat, ifraz-ı râci'.

Récrémenteux,se [s.] yahut:

Récrémentiel,le [s.] (t.) Kandan ayrıldıktan sonra yine kana karışan ve ifrâz-ı râci' denilen ahlat kabîlinden olan.

Récrépir [ft.] Yeniden sıvamak.

Recreuser [ft.] Yeniden veya daha derin kazmak. || (mec.) Ta'mik etmek.

Recribler [ft.] Mükerreren kalburdan geçirmek.

Récrier (se) [fv.] Bağırmak, feryat etmek, vâveylâyı koparmak. ◆ Şiddetle itiraz ve şikâyet etmek.

Récrimination [ims.] Sebb ü şetm veya ithama mukabil sebb ü şetm veya itham etme.

Récriminatoire [s.] Sebb ü şetm veya ithama mukabil sebb ü şetm veya ithamı hâvi olan.

Récriminer [fl.] Sebb ü şetm veya ithama sebb ü şetm veya ithamla mukabele etmek ve cevap vermek.

Récrire [ft.] Yeniden yazmak.

Recroître [fl.] Yeniden neşvünemâ bulmak, yeniden büyümek.

Recroqueviller (se) [fv.] Bozulup buruşmak ve bükülmek.

Recru,e [s.] Pek yorgun. = [imz.] Orman kesildikten sonra biten taze fidanlar.

Recrudescence [ims.] (t.) Hastalık iyileşmeye yüz tuttuktan sonra tekrar alâmetlerinin zuhur ve kesb-i iştidad etmesi, nüks-i alâmâtü'l-maraz. || (mec.) İnkisar-ı hâtırın teceddüd ve teşeddüdü.

Recrue [ims.] Asker cem'i için çekilen kura, kura keşidesi, ahz-ı asker. ◆ Yeni kura neferi, neferat-ı cedîde.

Recrutement [imz.] Ahz ve tahrir-i asker, kura efradının tahrir ve cem'i. ◆ Celp. || Boya fıçısına yeniden ecza katma.

Recruter [ft.] Kura çektirmek, kura neferatını toplamak, tahrir ve ahz-ı asker etmek. ◆ Boya fıçısına yeniden ecza katmak.

Recruteur [imz. - s.] Ahz-ı asker memuru, kura memuru.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Recta [h.] Tam vakit ve mühletinde, bilâ-tahallüf.

Rectangle [imz.] (he.) Dört zâviye-i kaimesi bulunan şekl-i mütevâziyü'l-adlâ', mustatil, şekl-i kaim. || **Triangle** – Zâviye-i kaimesi bulunan müselles.

Rectangulaire [s.] (he.) Zâviye veya zavâyâ-yı kaimesi bulunan şekil, mustatil.

Recteur [imz.] Dârülfünûn müdürü. ◆ Dârülfünûnu teşkil eden mekâtib-i âliyeden beherinin müdür veya nâzırı.

Recteur,trice [s.] (k.) Muattar: **Esprit** – Nebatın kısm-ı ıtrîsi, muattar. || **Pennes** – Kuşların uçmakta dümenleri makamında olan kalın kuyruk tüyleri.

Rectifiable [s.] Doğrulabilir, kabil-i tashih ve takvim.

Rectificateur [imz.] Tashih eden, musahhih. || Tasfiye ve taktir aleti.

Rectificatif,ve [s.] Doğrultmaya ve tashih ve takvime yarayan.

Rectification [ims.] Doğrultma, tashih. || Tasfiye, taktir. || – **des frontières** Tashih-i hudut. || – **d'une courbe** Bir hatt-ı münhanîye müsâvi hatt-ı müstakim tersimi, takvim.

Rectifier [ft.] Doğrultmak, tashih ve takvim etmek. ◆ Taktirle tathir ve tasfiye etmek.

Rectiflore [s.] (nb.) Zü'l-ezhar-ı müstakime.

Rectiligne [s.] (he.) Müstakimü'l-hutut, müstevî. || (mec.) Doğru, müstakim; **Conduite** – İstikamet-i etvar.

Rectilignement [zr.] Hatt-ı müstakim üzerine.

Rectite [ims.] (t.) İltihab-ı surm.

Rectitude [ims.] Doğru olma, istikamet. ◆ Sahih ve sâlim olma, noksansızlık, hak.

Recto [imz.] Kâğıdın ilk sayfası, yüzü. (Zıddı; *Verso*: zahr.)

Rectocile [ims.] (t.) Fıtık-ı surm, fıtık-ı mustakim.

Rectorrhémie [ims.] (t.) Nezf-i surm.

Rectoraginal,e [s.] (t.) Surmî-i mehbilî, mustakimî-i mehbilî.

Rectoral,e [s.] Dârülfünûn veya onu teşkil eden mekâtib-i âliyeden birinin müdüriyetine mensup ve müteallik olan (cmz.: *rectoraux*).

Rectorat [imz.] Dârülfünun veya onu teşkil eden mekâtib-i âliyeden birinin müdüriyeti.

Rectum [imz.] (*tome*) (tşr.) Üç kalın bağırsağın üçüncüsü, surm, mustakim.

Reçu [imz.] Makbuz senedi, ilmühaber.

Recueil [imz.] Mevadd veya muharrerat-ı mütenevvia cem'i, mecmua. || Külliyat. || Müktesebat, muktetafat. || Toplama, cem'. || – **des lois** Mecmua-i kavânîn. || – **des poésies** Divan, mecmua-i eş'ar.

Recueillement [imz.] Bir şeye hasr-ı dikkat, yalnız bir şeyle iştigal. ◆ Cemiyet-i hâtır. ◆ Toplama, iktitaf.

Recueillir [ft.] (*Cueillir* gibi tasrif olunur.) Toplamak, devşirmek, cem' etmek. ◆ Hâsılat ve semeratını almak, biçmek, iktitaf etmek. ◆ İstifade etmek, kazanmak. ◆ Oyuna almak, kabul etmek. || **Se** – Yalnız bir şeyle iştigal etmek. ◆ Cemiyet-i hâtıra mâlik olmak.

Recuire [ft.] Yeniden pişirmek.

Recuisson [ims.] Yeniden pişme, yeniden pişirme. ◆ Isıtma, teshin.

Recuit [imz.] ve:

Recuite [ims.] Yeniden pişirme, tabh-ı mükerrer. ◆ Yakma, ihrak.

Recul [imz.] (*l* okunur) Esliha-i nâriyenin boşanırken geriye tepmesi. || **Frein hydraulique pour amortir le** – Kundakta geri tepme fiilini tahfif ve taklil için mâyileri tevkif aleti.

Reculade [ims.] Lüzumundan ziyade ilerledikten sonra geriye dönme, ricat.

Reculé,e [s.] Mekânen veya zamanen pek uzak olan, baid.

Reculement [imz.] Gerileme, gerisin geriye çekilme. ◆ Tehir, ta'vik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Reculer [ft.] Geriye çekmek, geriye itmek, geriletmek. ‖ (mec.) Uzatmak, temdid ve tevsi' etmek. ◆ Tehir ve ta'vik etmek. = [ft.] Geriye çekilmek, gerilemek. ‖ (mec.) Vazgeçmek, tebdil-i fikr ve niyet etmek. ‖ **Ne** – Geri durmamak.

Reculée [ims.] Gerilemeye müsait mahal, mahall-i ricat; **Feu de** – Adamı geriye çekilmeye mecbur edecek kadar çok kızgın ateş.

Reculons (**à**) [h.] Gerisin geriye, ricat üzere, geri geri: **Marcher à** – Geri geri, kıçın kıçın yürümek.

Recultiver [ft.] Tekrar hars ve zer' etmek.

Récupération [ims.] Tahsil. ‖ Tazminat, tazmin.

Récupérer [ft.] Zararını çıkartmak, tazmin etmek, tekrar edinmek. ‖ **Se** – Kendi zararını çıkarmak, tazmin olunmak, tazminat almak.

Récurage [imz.] Temizleme, tathir.

Récurer [ft.] Temizlemek, tathir etmek.

Récurrent,e [s.] (tşr.) Geri dönen (damar vesâire), râci'. ‖ **Artère – e** Şiryân-ı râci'. ‖ (r.) **Série – e** Silsile-i râcia. ‖ (ed.) **Vers – s** Maklub-ı müstevî üzere yazılan mısra veya beyit.

Récursoire [s.] (hk.) İstînaf-ı davaya ve af ve tahfif-i mücâzat istirhamına müteallik.

Recurvirostre [imz.] (hyv.) Tuyur-ı münhaniyü'l-minkar denilen deniz kuşu.

Récusable [s.] Kabule gayr-ı müstahak, reddolunabilir (şahit vesâire). ◆ Şüpheli, itimat ve itibara gayr-ı sâlih.

Récusation [ims.] Adem-i kabul, ret. ◆ Adem-i itimat, adem-i itibar. ‖ **Cause de** – Esbab-ı red. ‖ – **de juge** Redd-i hâkim, redd-i âzâ. ‖ – **de témoins** Şühudun ta'nı.

Récuser [ft.] Bir mahkeme veya hâkim veya şahit vesâireyi kabul etmemek. ◆ Reddetmek, kabulden istinkâf etmek. ‖ **Se** – Bir davanın rüyetine veya bir işin müzakere ve icrasına adem-i kifaye ve liyakatini itirafla çekilmek.

Rédacteur,trice [i.] Bir gazete vesâire yazan ve tertip ve telif eden erkek veya kadın, muharrir, muharrire. ‖ – **en chef** Ser-muharrir. ‖ – **en chef d'un bureau** Kalem mümeyyizi. ‖ **Secrétaire** – Zabıt kâtibi.

Rédaction [ims.] Gazete vesâirenin tahrir ve tertibi, umur-ı tahririye. ◆ Tahrir ve telif olunan şey. ◆ Heyet-i muharrirîn, heyet-i tahririye.

Redan [imz.] Dâhilî ve haricî burç ve köşeleri bulunan istihkâm, ok tabya.

Redanser [ft.] Tekrar raks etmek.

Reddition [ims.] Verme, teslim: – **d'une ville** Muharebede bir şehrin teslimi; – **de comptes** Rü'yet-i muhasebe.

Redédier [ft.] Tekrar ihdâ etmek. ◆ Bir kiliseyi tekrar takdis etmek.

Redéfaire [ft.] (*Faire* gibi tasrif olunur.) Yapılmış bir şeyi yeniden bozmak, yeniden hall ve fesih etmek.

Redemandage [imz.] Tiyatroda şiddetle el çırparak aktörleri sahneye davet etme.

Redemander [ft.] Yeniden istemek, tekrar talep etmek. ◆ Verilmiş şeyi geri istemek.

Rédempteur [imz.] Fidye-i necat ile kurtaran adam. ◆ Müncî.[99] (Başlıca Hazret-i İsa (asm) hakkında müsta'meldir.)

Rédemption [ims.] Fidye-i necatla kurtarış. (Hıristiyanlarca Hazret-i İsa'nın nev-i beşerin günahlarını affettirmek için feda-yı nefs etmesi hakkında müsta'meldir.) ◆ Halas, tahlis, necat.

Rédemptoriste [imz.] Bir tarik-i mahsusa mensup rahip.

Redescendre [fl.] Yeniden inmek, tekrar nüzul etmek.

Redésirer [ft.] Tekrar arzulamak, tekrar arzu etmek.

Redessiner [ft.] Tekrar tersim etmek.

99 Orijinal metinde dizgi hatası: منجی şeklinde yazılan kelimenin, rédempteur'ün anlamları dikkate alındığında منجی olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Redétruire [ft.] Tekrar hedm etmek.

Redevable [s.] Borçlu, medyun. ‖ (mec.) Minnet altında bulunan, minnettar.

Redevance [ims.] Senevî îrad veya vergi. ◆ Zimmet-i müterettibe. ◆ Bedel-i senevî. ◆ Aidat, hâsılat. = [ims. - cm.] Mürettebat-ı mukannene, avâid. ‖ – **en argent** Müret-tebat-ı nakdiye. ‖ – **d'un terrain** Mukâtaa.

Redevancier,ère [i.] Senevî bir vergi ve teklifle mükellef adam.

Redevenir [fl.] (*Venir* gibi tasrif olunur.) Ye-niden olmak, eski hâle rücu etmek: – **riche** Yeniden zengin olmak.

Redevoir [ft.] (*Devoir* gibi tasrif olunur.) Hesap gördükten sonra yine borçlu kalmak.

Rédhibition [ims.] (hk.) Gabn-ı fahişle satılmış bir şeyin bâyii tarafından istirdadı hakkı, hı-yar-ı ayb.

Rédhibitoire [s.] (hk.) Gabn-ı fahişle satılmış bir şeyin bey'ini fesheden esbaba ıtlak olunur. ‖ **Vices** – **s** Hıyar-ı ayb esbabı. ‖ **Action** – Hıyar-ı ayb davası.

Redicter [ft.] Yeniden söyleyerek yazdırmak.

Rediffamer [ft.] Yeniden ihlal-i namus etmek, yeniden terzil etmek.

Rédiger [ft.] Kaleme almak, tahrir etmek.

Rédimer (se) [fv.] Kurtulmak, halas olmak, ha-las-yâb olmak.

Redingote [ims.] Malum bir nevi setrî, re-dingot.

Redire [ft.] (*Dire* gibi tasrif olunur.) Tekrar söy-lemek, tekrar etmek. ◆ Başkasının söyledi-ğini söylemek. ◆ Söylemek, ifşa etmek. ‖ Tekdir etmek, ta'zir etmek. = [fl.] Söyleyecek sözü olmak, diyecek bulmak, itiraz etmek. ‖ **Se** – Tekrar olunmak, tekrar edilmek.

Rediseur,se [i.] Daima aynı sözleri tekrar edip söyleyen adam.

Redissoudre [ft.] Tekrar eritmek, yeniden hall etmek.

Redistiller [ft.] Yeniden taktir etmek.

Redistribuer [ft.] Yeniden tevzi' etmek.

Redistribution [ims.] Yeniden tevzi'.

Redit [imz.] **Dits et** – **s** Kıyl ü kal, güft u gû, dedikodu.

Redite [ims.] Sözün tekerrürü, tekrar.

Rediviser [ft.] Tekrar taksim etmek, yeniden taksim etmek.

Redompter [ft.] Tekrar zaptetmek, yeniden teshir etmek.

Redondamment [zr.] Lüzumsuz ve fazla olarak, tatvil ve tafsil-i kelâm ile, ıtnab ile.

Redondance [ims.] Lüzumsuz ve fazla sözler, lüzumsuz tatvil ve tafsil-i kelâm, ıtnab.

Redondant,e [s.] Fazla, lüzumsuz, tatvilat ve tafsilatı hâvi.

Redonder [fl.] Fazla ve lüzumsuz olmak. ◆ Fazla ve lüzumsuz tabiratı hâvi olmak.

Redonner [ft.] Tekrar vermek, geri vermek, iade etmek. ◆ Yeniden hâsıl ettirmek. ‖ İhtar ettirmek. = [fl.] Tekrar hücum veya ateş etmek.

Redoré,e [s.] Münevver: **Les montagnes** – **es par le soleil** Güneş ile münevver dağlar.

Redorer [ft.] Yeniden yaldızlamak, tekrar tezhip etmek. ‖ (mec.) (Güneş hakkında) Yeniden tenvir etmek.

Redormir [fl.] Tekrar uyumak.

Redoublé,e [s.] **Pas** – Süratle yürüyüş ve as-kerin bu yürüyüşüyle çalınan mızıka veya borusu. ‖ **Rimes** – Birkaç mısranın sıra ile birbirine uygun kafiyeleri.

Redoublement [imz.] İki kat olma, tezâuf. ◆ Artma, tezâyüd, izdiyad, iştidad. ‖ (sr.) Li-san-ı Yunanîde bazı sîgalarda fiilin huruf-ı asliyesinden birinci harfin tekerrürü.

Redoubler [ft.] İki kat etmek. ◆ Artırmak, tezyid etmek, kuvvetlendirmek, takviye ve teşdid etmek. ◆ Kaplamak. ◆ Astar ge-çirmek. = [fl.] Kesb-i şiddet etmek, müzdad olmak.

Redoul [imz.] (nb.) Boyacılıkta ve dibâgatta müsta'mel bir nevi nebat, haşîşetü'd-di-bâga. ‖ – **à feuilles de myrte** Debbağ ağacı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI www.tuba.gov.tr

Redoutable [s.] Büyük ve kuvvetli, kavi, zorlu. ◆ Mehib, hevl-nâk, korkulacak.

Redoute [ims.] Küçük ve münferit istihkâm, tabya, redut. || – cercle Daire-i redut.

Redouté,e [s.] Korkunç, dehşetli, müthiş, dehşet-âver.

Redouter [ft.] Çok korkmak, havf ve endişe ile bakmak.

Redouter [fl.] Tekrar şüphelenmek, yeniden şüphe etmek.

Redowa [ims.] Polka ile mazurka arasında bir nevi raks.

Rèdre [imz.] Ringa balığı sayd etmeye mahsus büyük ağ.

Redressable [s.] Kabil-i tashih. ◆ Te'dib ve terbiye olunabilir, kabil-i te'dib, kabil-i terbiye.

Redressage [imz.] Tashih. ◆ Te'dib ve terbiye.

Redressement [imz.] Doğrultma, tashih, tesviye, takvim; – des routes Tesviye-i turuk ve maâbir. || (mec.) Yoluna koyma, tanzim ve tertip, tensik. ◆ Te'dib, terbiye.

Redresser [ft.] Doğrultmak, tesviye ve takvim etmek. ◆ Tekrar yukarı kaldırmak, dikmek. || (mec.) Yoluna koymak, tanzim ve tertip ve tensik etmek. ◆ Te'dib ve terbiye etmek. || Aldatmak, iğfal etmek: Un fripon l'a redressé Çapkının biri onu aldatmıştır.

Redresseur [imz.] Zâdegân serserisi (şövalye). || (crh.) – utérin Ferzec.

Redressoir [imz.] Sanayide bazı mevâddı doğrultmaya mahsus bir nevi alet.

Redû [imz.] Hesap gördükten sonra kalan borç, bakiye-i deyn.

Réducteur [imz.] Çıkık ve kırık kemikleri yerine koyan ve tedavi eden cerrah, kırıkçı, mücebbir.

Réductibilité [ims.] Ecsamın tahavvüle olan istidatları, kuvve-i tahavvüliye. ◆ Tenzil olunabilme, kabiliyet-i tenzil, kabiliyet-i taklil. || (r.) Kabiliyet-i ihtisar.

Réductible [s.] Tahavvül edebilir (cisim), kabil-i tahavvül. ◆ Tenzil olunabilir, kabil-i tenzil ve taklil. || Fractions – s Kabil-i ihtisar olan küsur. || (hk.) Hadd-i kanunîsinden fazla olup tenzili lazım gelen.

Réductif,ve [s.] Tahvil veya tenzil etmek kuvvetini hâiz olan, tahvilî, muhavvil, tenzilî.

Réduction [ims.] Azaltma, indirme, taklil, tenzil: Demandes en – Tenzilat icrasına dair olan müsted'ayat. ◆ Kalb, tahvil. || (he.) Bir şeklin küçük mikyasta ve ancak o nispet üzere mislini yapmak fiil ve usulü; – au centre Bir zâviyenin merkeze ircâı. || (r.) Bir nispet veya amel-i hesabînin ona muadil daha küçüğüne kalbi, ihtisar. || Échelle de – Mikyas-ı ihtisar. || (hk.) – des legs Hadd-i şer'iden ziyade olan vasiyetin tenzili. || Action en – des prix Noksan-ı semere davası. || – des termes semblables Hudud-ı mümâsilenin ihtisarı. || – d'une fraction Bir kesrin ihtisarı. || – à l'unité Vâhide tahvil. || – des angles à horizon Zevâyânın ufka tahvili. || – au centre Bir zâviyeyi merkeze ircâ. || (k.) Bir humzun müvellidü'l-humûzasını tefrikle madenini halis bırakmak ameliyatı, red. || (crh.) Çıkık ve kırık kemiklerin yerlerine vaz'ı, tecbir. || (mec.) Teshir, râm ediş, taht-ı itaate alma.

Réduire [ft.] Azaltmak, indirmek, taklil ve tenzil etmek. ◆ Kalb ve tahvil etmek. ◆ Teshir etmek, râm etmek, taht-ı itaate almak. ◆ Bir hâle koymak, bir dereceye getirmek, çevirmek. || (crh.) Kırık ve çıkık kemikleri yerlerine koymak, tecbir etmek. || (k.) Humzdan müvellidü'l-humûzayı tefrik ederek madeni halis bırakmak. || – les fractions au même dénominateur Küsuratı tevhid-i mahrec etmek. || Se – -den ibaret olmak.

Réduit [imz.] Uzletgâh, gûşe-i vahdet, künc-i tenhâî. ◆ Ufak ve fakirâne mesken, kulübe, kâşâne. || (as.) Büyük bir istihkâm siperinin içindeki küçük siper ki lede'l-hâce asker oraya ricat eder, ricatgâh. || – de demi-lune Nısf-ı ay tabya ricatgâhı. || (bhr.) – central Merkez bataryası. || Cuirassé à – central Merkez bataryalı zırhlı sefine.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Réduplicatif,ve [s.] (sr.) Tekrar mânâsını beyan eden (harf ve edevât). (Bazen kelimenin evveline getirilen *re* edatı gibi.) || **Proposition** – **ve** Mevzuu şartı olan kaziye. || **Syllabe** – **ve** Hecâ-yı mükerrer. || **Signe** – Alâmet-i şedde, teşdid.

Réduplication [ims.] Bir harf yahut hecenin tekerrürü, tezâuf.

Réédification [ims.] Yeniden bina ve tesis.

Réédifier [ft.] Yeniden bina ve tesis etmek.

Rééditer [ft.] Yeniden tab' ve neşr etmek.

Réel,le [s.] Gerçek, hakiki, sahih. || **Besoin** – Lüzum-ı hakiki. ◆ Ciddi, ciddiyet-perver: **Un homme** – Ciddi bir adam, ciddiyet-perver bir adam. || (hk.) Emlâk ve akar nevinden, mülkiyete dair. || **Action** – **le** Mülkiyet davası. || **Prix** – Ecr-i misl.

Réélection [ims.] İntihab-ı cedid.

Rééligibilité [ims.] Tekrar intihab olunabilme.

Réélligible [s.] Yeniden intihab olunabilir.

Réélire [ft.] Yeniden intihab etmek.

Réellement [h.] Gerçekten, sahihan, hakikaten, fi'l-vâki. || Ciddi bir surette, cidden.

Réemploi [imz.] Tekrar kullanma, yeniden isti'mal etme.

Réemprisonner [ft.] Yeniden hapsetmek, tekrar mahbese atmak.

Réengager [ft.] (mr. Rengager.)

Réensemencement [imz.] Yeniden ekme, tekrar zer' etme.

Réensemencer [ft.] Yeniden ekmek, tekrar zer' etmek.

Réentendre [ft.] Yeniden işitmek, tekrar istimâ' etmek.

Réenter [ft.] Yeniden aşılamak.

Réenterrer [ft.] Yeniden gömmek, tekrar defnetmek.

Réer [fl.] (mr. Raire.)

Réescompte [imz.] Yeniden tenzil, tekrar iskonto.

Réescompter [ft.] Yeniden tenzil etmek, tekrar iskonto etmek.

Réexhaler [ft.] Tekrar dışarı vermek, yeniden terşih etmek.

Réexpédier [ft.] Tekrar sevk ve i'zam etmek.

Réexpédition [ims.] Yeniden ve tekrar sevk ve i'zam.

Réexportation [ims.] Memâlik-i ecnebiyeden gelmiş eşya-yı ticariyenin tekrar ihracı, ithalatın tekrar ihracı.

Réexporter [ft.] Memâlik-i ecnebiyeden gelmiş eşya ve emtia-i ticariyeyi tekrar ihraç etmek, ithalatı tekrar ihraç etmek.

Refâcher [ft.] Yeniden gücendirmek, tekrar infial ve iğbirarı mûcip olmak. || **Se** – Yeniden gücenmek, tekrar münfail ve muğber olmak.

Refaçon [ims.] Yeni biçim, yeni moda, tarz-ı cedid.

Refaçonner [ft.] Yeni biçim vermek, tarz-ı cedid vermek.

Réfaction [ims.] Sipariş olunmuş emtia ve eşyanın hîn-i teslimde bozuk veya noksan veya matluba gayr-ı muvâfık olmasından dolayı tenzil-i bahâ. || Tamir, tecdid.

Refaire [ft.] Tekrar yapmak, bir daha etmek. ◆ Düzeltmek. ◆ Hüsn-i hâle koymak, sıhhatini iade etmek. || **Se** – İade-i kuvvet ve sıhhat etmek. || **Il est allé se – à la campagne** İade-i sıhhat etmek üzere sayfiyeye gitti.

Refait [imz.] Bazı oyunlarda tekrar oynayış. ◆ Geyiğin yeni çıkan boynuzu.

Refait,e [s.] İğfal olunmuş, aldanmış. ◆ İyi tesviye edilmiş: **Bois** – İyi tesviye edilmiş odun. ◆ Yeniden kuvvetlenmiş ve şişmanlanmış. ◆ Semizlenip hiçbir şeye yaramayan (beygir).

Refaucher [ft.] Yeniden biçmek, tekrar orak vurmak.

Réfection [ims.] Bina tamiri. ◆ Manastırlarda ve mekteplerde vakt-i muayyeninde yenen yemek.

Réfectoire [imz.] Manastır ve mektep vesâirede yemek koğuşu, taamhâne.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Réfectorier,ère [i.] Manastır ve mektep vesâire yemek koğuşuna memur erkek yahut kadın, taamhâne memuru.

Refend [imz.] Yeniden yarma, yeniden taksim. || **Mur de** – Ebniyenin dâhilî bölme duvarı. || **Bois de** – Tûlen yarılmış tahta veya odun.

Refendre [ft.] Yeniden yarmak. ◆ (Ağaç ve tahtayı) Tûlen yarmak.

Refente [ims.] Yarma veya tekrar yarma.

Référé [imz.] (hk.) İcra-yı muvakkat istid'âsı. ◆ İsti'cal davası. || **Ordonnance sur** – Bilâ-muhakeme reis tarafından verilen karar.

Référence [ims.] Atıf ve isnat, havale, ihale, teklif. ◆ Arz ve inhâ. ◆ Müracaat. ◆ İstişhad. ◆ Bir iş veya kimse hakkında talep olunan malumat.

Référendaire [imz.] Maliyenin hesabata müteallik evrakı alıp hülâsasını çıkarmakla muvazzaf memur[u]. || **Conseiller** – Divan-ı muhasebat mümeyyizi. ◆ Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'de Âmedî-i Divân-ı Hümâyun. || **Bureau des** – **s** Âmedî-i Divân-ı Hümâyun kalemi.

Référer [ft.] Atıf ve isnat etmek. ◆ Arz ve inhâ etmek. ◆ Havale ve teklif etmek. || – **à** Bir şeye zeyl etmek. || **Se** – Razı olmak, kanaat etmek. ◆ Münasebeti olmak, merbut olmak. || **Se** – **à quelqu'un** Birinin reyine müracaat etmek.

Refermer [ft.] Yeniden kapamak. ◆ Yara etlerini birleştirip deliği kapamak.

Referrer [ft.] Yeniden demirle kaplamak. ◆ Yeniden nal vurmak, tekrar nallamak.

Refêter [ft.] Yeniden icra-yı âyin etmek. ◆ Tekrar takdis etmek.

Refeuilleter [ft.] Yeniden kitabın yapraklarını karıştırmak. ◆ Yufka açmak.

Refiger [fv.] **Se** – Yeniden donmak, tekrar incimad etmek.

Refiltrer [fl.] Tekrar imbikten geçirmek, yeniden taktir etmek, terşih etmek.

Reflairer [ft.] Yeniden koklamak, tekrar istişmam etmek.

Reflamboyer [fl.] Tekrar şule-paş olmak, yeniden şaşaa-nisar olmak.

Reflatter [ft.] Yeniden okşamak, tekrar nevâziş etmek.

Réfléchi,e [s.] Düşünülmüş, teemmül ve mütalaa olunmuş. ◆ Düşünür, fikir ve endişe sahibi, yapacağını düşünür. ◆ Aksetmiş, mün'akis. || (sr.) **Verbes** – **s** Mutâvaat fiilleri. || (hk.) **Délit** – Taammüden cürüm.

Refléchir [ft.] Yeniden eğmek, yeniden bükmek. = [fl.] Yeniden eğilmek, tekrar bükülmek, meyletmek.

Réfléchir [ft.] Aksettirmek, ziya ve sadâ vesâireyi geri çevirmek. || **Se** – Aksetmek, mün'akis olmak. = [fl.] Düşünmek, tefekkür ve teemmül etmek.

Réfléchissant,e [s.] Ziya ve sadâ vesâireyi aksettiren.

Réfléchissement [imz.] Ziya ve sadâ vesâirenin aksi, in'ikâs.

Réfléchisseur [imz.] Tefekkür eden, mülâhaza eden, mütefekkir.

Reflecteur [imz.] Ziya ve sadâyı aksettirmeye mahsus alet, mi'kes. || **Cercle** – Daire-i mün'akise. || – **acoustique** Mismâ'-ı mün'akis. = [s.] **Miroir** – Mir'at-ı ma'kese.

Reflet [imz.] Ziya ve levnin aksi, aks-i ziya, şule. || (mec.) Eser, gölge, suret-i mün'akise.

Refléter [ft.] Ziya veya levni aksettirmek. = [fl.] ve **Se** – (mec.) Eseri bâki olmak. ◆ Aks-i ziya etmek, şule-rîz olmak.

Refleurir [fl.] Yeniden çiçek açmak. || (mec.) Yeniden terakki ve tevessü etmek, yeniden revaç bulmak.

Refleurissement [imz.] Yeniden çiçek açma, tekrar tezehhür etme.

Réflexe [s.] İn'ikâsla hâsıl olan. || **Acte** – Aks-i amel.

Réflexibilité [ims.] Aksedebilme, kabiliyet-i in'ikâs.

Réflexible[100] [s.] Aksedebilir, kabil-i in'ikâs.

100 Orijinal metinde Reflexibie şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Réflexion [ims.] Ziya ve sadâ vesâirenin aksi, in'ikâs. ◆ Düşünme, tefekkür, teemmül. ◆ Fikir, endişe, mülâhaza; **Sans** – Bilâ-teemmül, ale'l-amyâ. || **Angle de** – Zâviye-i in'ikâs. || **Instruments à** – Âlât-ı in'ikâs.

Reflexivement [zr.] Tefekkür ile, mülâhaza ile.

Refluer [fl.] Geriye doğru akmak, tekrar dönerek akmak. ◆ Tecezzür etmek. || (mec.) Geri dönmek, nükûl etmek.

Reflux [imz.] (*x* okunmaz) Denizin cezri.

Refonder [ft.] Yeniden tesis etmek, tekrar inşa etmek.

Refondeur [imz.] Müessis-i sânî, müessis-i cedid, bânî-i sânî, bânî-i cedid.

Refondre [fl.] Yeniden dökmek, tekrar ısâga etmek. || **Se** – Yeniden dökülmek, ve (mec.) tağyir etmek.

Refonte [ims.] Yeniden dökme veya dökülme, ısâga-i mükerrere.

Reforger [ft.] Demir vesâir madenleri yeniden ısıtıp döverek işlemek.

Réformable [s.] Islah ve tashihi mümkün veya lazım olan, muhtac-ı ıslah, kabil-i ıslah.

Réformateur,trice [i.] Müceddeden tensikat icra eden, tensikat ve tanzimat sahibi, müceddid.

Réformation [ims.] Islah, tanzim, tensik.

Réforme [ims.] Tanzimat, tensikat. ◆ Tadil. ◆ Tenkîhat; **Officier mis à la** – Açığa çıkarılmış zâbit; **Cheval de** – Hizmete yaramaması sebebiyle çürüklüğe çekilmiş beygir. ◆ Hıristiyan dininde Protestanlığın mucidi olan Luther tarafından icra olunan tadilat.

Réformé,e [s.] Açığa çıkarılmış (zâbit). || **Religion** – **e** Protestan dini. = [imz.] Açığa çıkarılmış zâbit. = [imz. - cm.] Protestanlar.

Réformer [ft.] Islah ve tanzim ve tensik etmek. ◆ Tenzil ve taklil ve tenkih etmek. ◆ (Zâbiti) Açığa çıkarmak. ◆ (Neferata) Muvakkaten izin vermek. ◆ (Meskûkâtı) Yeniden dökmek. || **Se** – Islah olunmak, ıslah-ı hâl etmek.

Reformer [ft.] Tekrar teşkil etmek. || Çürüğe çıkarmak. ◆ Açığa çıkarmak. || (hk.) – **un jugement** Bir hükmü fesih ve ıslah etmek.

Refortifier [ft.] Yeniden kuvvet vermek, tekrar takviye etmek.

Refouillement [imz.] Yeniden kazış, daha derin kazma, yeniden hafriyat icrası. ◆ Sanayi-i nefîsede bir heykelin çukur ve çıkıntılarını daha ziyade vâzıh bir surette gösterme.

Refouiller [ft.] Yeniden veya daha derin kazmak, yeniden hafriyat icra etmek. ◆ Sanayi-i nefîsede bir heykelin çukur ve çıkıntılarını daha ziyade vâzıh bir surette göstermek.

Refoulement [imz.] Yeniden basıp ezme. ◆ Yeniden püskürtme, def ve tenkil.

Refouler [ft.] Yeniden basıp ezmek. ◆ Sokmak, tıkmak. ◆ Geriye püskürtmek, def ve tenkil etmek. = [fl.] Geriye doğru akmak veya dönmek.

Refouloir [imz.] Topları doldurmaya mahsus tomar.

Refournir [ft.] Tekrar tedarik etmek, yeniden peydâ etmek. || **Se** – Tekrar tedarik-i malzeme eylemek.

Réfractaire [imz.] Asker kaçağı. = [s.] (k.) Erimez yahut pek güç erir. ◆ İnatçı. ◆ Serkeş.

Réfracter [ft.] Ziyayı inkisara uğratmak, inkisar ettirmek. || **Se** – İnkisar etmek.

Réfracteur [smz.] (ht.) İnkisar-ı ziyayı mûcip, mükessir.

Réfractif,ve [s.] (ht.) İnkisar-ı ziyaya müteallik veya inkisar-ı ziyayı mûcip, inkisârî, kâsir; **Force** – **ve** Kuvve-i kâsire.

Réfraction [ims.] (ht.) Ziya şuâlarının bir mahalden diğer bir mahalle (mesela esîrden havaya ve havadan suya) geçerken tebdil-i istikamet etmeleri, inkisar.

Refrain [imz.] Şarkı nakaratı. || (mec.) Vird-i zeban.

Réfrangibilité [ims.] (ht.) Ziya şuâlarının bir mahalden bir mahalle geçerken tebdil-i is-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tikamet etmek üzere olan hassaları, kabiliyet-i inkisar. || Aberration de – Tenakkut bi'l-inkisar.

Réfrangible [s.] (ht.) Kabil-i inkisar.

Refrappement [imz.] Yeniden dövme, tekrar vurma, yeniden darp etme.

Refrapper [ft. - fl.] Yeniden dövmek, tekrar vurmak, bir daha darp etmek.

Refrénation [ims.] Zapt, inânını ele alma.

Refrénement [imz.] Zapt.

Refréner [ft.] Zaptetmek, inânını ele almak.

Réfrigérant,e [i. - s.] (k. - t.) Soğutan, serinlendiren, müberrid, katı'u'l-harâre. = (k.) Buharları mâyiata tahvil için soğuk su ile doldurularak imbiğe raptolunan kap, müberrid.

Réfrigératif,ve [s.] (k. - t.) Soğutmak veya serinlendirmek ve harareti izâle etmek kuvvetini hâiz olan, müberrid, katı'u'l-harâre.

Réfrigération [ims.] (k.) Soğuma, soğutma, teberrüd, tebrid.

Réfrigérer [ft.] Soğutmak, tebrid etmek.

Réfringent,e [s.] (ht.) Ziya şuâlarının istikametini tebdil eden, kâsir-i ziya.

Refriser [ft.] Yeniden kıvırmak.

Refrissonner [fl.] Yeniden titremek, tekrar lerzan olmak.

Refrogné,e [s.] Buruşmuş. ◆ Dargın, hoşnutsuz, mahzun.

Refrognement yahut **Renfrognement** [imz.] Hoşnutsuzluğa delâlet eden yüz buruşması ve kaş çatması, dargın bakış.

Refrogner (se) yahut **Se renfrogner** [fv.] Hoşnutsuzlukla yüzünü buruşturmak, kaşlarını çatmak, surat asmak.

Refroidir [ft.] Soğutmak, tebrid etmek. = [fl.] Soğumak, teberrüd etmek. || (mec.) Soğukluk getirmek, muhabbet veya şevk ve gayretini gidermek. || Se – Soğumak, kesb-i bürûdet etmek.

Refroidissement [imz.] Soğutma, soğuma, tebrid, teberrüd. ◆ Soğuk alma, teberrüd. || (mec.) Muhabbetin zevali, soğukluk.

Refrotter [ft.] Yeniden ovalamak, tekrar delk etmek.

Refuge [imz.] Sığınacak ve kaçacak mahal, melce, me'vâ. || (mec.) Hami, meâz, penâh.

Réfugié,e [i. - s.] Muhacir, mülteci.

Réfugier (se) [ft.] İltica etmek. ◆ Hicret etmek.

Refuir [fl.] (Av hayvanatı hakkında) Avcılar köpekleri aldatmak için kaçarken yoldan dönmek veya sapmak. = [ft.] Üzerinden def etmek.

Refuite [ims.] Hayvanların takip olundukları vakit iltica etmeyi mutad ettikleri mahal, hayvan ini.

Refumer [ft.] Yeniden gübrelemek, tekrar gübre katmak.

Refus [imz.] Ret, inkâr, ibâ, imtina, istinkâf, adem-i kabul. || – de payer Te'diyeden imtina. || – d'acceptation Kabulden imtina. ◆ Diriğ, esirgeme.

Refusable [s.] Reddolunabilir, adem-i kabulü mümkün, diriğ olunabilir.

Refuser [ft.] Reddetmek, kabul etmemek. ◆ Vermemek, yapmamak, diriğ etmek, esirgemek. || Se – Yememek, içmemek. ◆ Rıza vermemek, kail olmamak.

Réfutable [s.] Redd ü cerh olunabilir, edille ve berâhîn ile iptali mümkün veya kolay.

Réfutation [ims.] Ret, cerh, edille ve berâhîn ile iptal. ◆ Reddiye. || (hk.) Davanın cerh ve reddini mutazammın kaziye ve kıyas.

Réfutatoire [s.] Redd ü cerhi mutazammın.

Réfuter [ft.] Bir müddeâyı redd ü cerh etmek, edille ve berâhîn ile iptal etmek.

Regagner [ft.] Tekrar kazanmak, yeniden kesb etmek. ◆ Dönüp vâsıl olmak, tekrar mebde-i azîmet noktasına dönmek.

Regaillardir [ft.] Yeniden şevk ve gayret vermek, tekrar şevk ve gayreti mûcip olmak. || Se – Yeniden kesb-i şevk etmek, tekrar şevke gelmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Regain [imz.] Çayır biçildikten sonra yeniden biten ot, çayırın ikinci mahsulü.

Régal [imz.] Büyük ve resmî ziyafet. ◆ Pek iyi veya ziyade sevilen yemek. || (mec.) Çok hazzolunan şey. (cm.: des *régals*.)

Régalade [ims.] Ziyafet veriş. || **Boire à la** – Kadeh veya şişeyi dudaklara dokundurmaksızın içmek.

Régalant,e [s.] Beğenilen, hoşa giden, eğlendiren, eğlenceli. (Hemen daima cümle-i menfiyede müsta'meldir).

Régale [imz.] Bir nevi erganun makam-ı mahsusu.

Régale [sms.] (k.) **Eau** – Hâmız-ı azot ile hâmız-ı klor-mâdan mürekkep bir mâyi ki altını hall etmek hassasını hâizdir, mâ-i zerrin.

Régalement [imz.] Bir şey veya yerin düz edilmesi, tesviye.

Régaler [ft.] Ziyafet vermek. ◆ Eğlendirmek. ◆ Düzeltmek, tesviye etmek. ◆ Taksim etmek.

Regard [imz.] Bakış, nazar, nigâh. || **Tourner ses – s vers le ciel** Cenab-ı Hak'tan tazarru etmek. || **Mauvais** – Fena göz, sû-i nazar. ◆ Su yoluna ve lağım vesâireye bakmak için açık bırakılan baca, lağım bacası. || (mec.) İtina ve dikkat. || **En** – Karşı karşıya, mütekabil. || **Au – de** Ait, dair, mütedâir, mensup, mutazammın. || **Mettre en** – Karşı serd ve beyan etmek.

Regardable [s.] Bakılabilir, şâyan-ı nazar, şâyan-ı temâşâ.

Regardant,e [s.] Çok bakan, çok dikkat eden. ◆ Mümsik, hasis. = [imz.] Seyirci.

Regarder [ft.] Bakmak, nazar etmek, nazar atmak. || (mec.) Karşı bulunmak, müteveccih olmak. ◆ Ait olmak, taalluk etmek. ◆ Nazarıyla bakmak. || **– de travers** Hiddetle veya tahkir-âmiz bir nazar ile bakmak, yan yan bakmak. = [fl.] Dikkat etmek. || **– quelqu'un de mauvais œil** Birine sû-i nazar ile, hakaretle bakmak.

Regarnir [ft.] Yeniden donatmak veya teçhiz etmek.

Régate [ims.] Kayık yarışı, müsabaka, seyahat.

Regazonnement [imz.] Yeniden çimenle örtme.

Regazonner [ft.] Yeniden çimenle örtmek.

Regazouiller [ft.] Tekrar terennüm etmek, yeniden teganni etmek.

Regel [imz.] Buzlar çözüldükten sonra tekrar donuş, yeniden incimad.

Regeler [ft.] Tekrar dondurmak. = [fl.] Tekrar don olmak, sular yeniden donmak, incimad etmek.

Régence [ims.] Niyâbet-i hükûmet. ◆ Bu niyâbetin müddet-i imtidadı. ◆ Bir büyük devlete tâbi olan bazı küçük hükûmetlere verilen unvandır: **La – de Tunis** Tunus emâreti. ◆ Böyle bir hükûmet reisinin sıfat ve unvanı, emâret. ◆ Mahalle veya nahiye mektebi muallimliği.

Régénérateur,trice [i.] Yeniden ihya eden, muhyî, müceddid, müessis, bânî-i sânî. = [s.] **Principe** – Bir kavim ve memleketi mesut ve ihya eden usul ve kaide.

Régénératif,ve [s.] Yeniden hayat veren, ihya eden, muhyî, müessir.

Régénération [ims.] Yeniden ihya, tensik. || (t.) – **des chairs** Yeniden et bitme. || **Coupe de** – Kat'-ı mütenâsile.

Régénérer [ft.] Yeniden ihya etmek, tensik etmek, taze hayat vermek. || **Se** – Yeniden kesb-i hayat etmek. || Islah olunmak, tanzim edilmek.

Régent,e [s.] Nâib-i hükûmet. ◆ Bir hükûmet-i tâbianın emiri. = [imz.] Mahalle veya nahiye mektebi muallimi.

Régentation [ims.] Niyâbet-i hükûmet.

Régenter [ft. - fl.] Mahalle veya nahiye mektebinde muallimlik etmek.

Regermer [ft.] Yeniden sürmek, tekrar filizlemek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Régie [ims.] Emaneten idare olunan. ◆ İnhisar, reji. || – **intéressée** Alakadar idare. || **Exécution des travaux par** – İnşaatın idareten icrası. || – **co-intéressée des tabacs** Müşterekü'l-menfaa inhisar-ı duhan idaresi. ◆ Rüsumat emaneti.

Regimbement [imz.] Tepme, çifte atma. ◆ Adem-i itaat.

Regimber [ft.] Tepme vurmak, tepmek, çifte atmak. || (mec.) İtaat etmemek, serkeşlik etmek.

Regimbeur,se [s.] Tepen, çifte vuran. ◆ Gayr-ı mutî, serkeş.

Régime [imz.] Emr-i maişette ittihaz olunan usul ve tarik, suret-i maişet. ◆ Usul-i idare ve hükûmet. ◆ Nizam, usul, tertip, idare. || (nh.) Cümlenin mefhumunu ikmâl eden müteallikat-ı fiilden beheri. || – **direct** Mef'ûlün sarih. || – **indirect** Mef'ûlün gayr-ı sarih. || – **direct déterminé** Mef'ûlün-bih sarih. || – **direct indéterminé** Mef'ûlün-bih gayr-ı sarih. || (nb.) Bir budağın ucundaki meyve salkımı, urcun. || – **paternel** Peder gibi müşfikane idare, usul-i müşfika. || – **sanitaire** Karantina usulü, usul-i sıhhiye. || **Dans le** – Usulünce.

Regiment [imz.] (as.) Alay. || (mec.) Güruh, cemaat, alay, kalabalık, izdiham. || – **d'infanterie** Piyade alayı. || – **de cavalerie** Süvari alayı.

Régimentaire [s.] Alaya mensup ve müteallik; **École** – Alay mektebi.

Réginglette [ims.] Kuş tutmaya mahsus bir nevi küçük tuzak.

Région [ims.] Kutr (aktar), buk'a, iklim. ◆ Taraf, cihet, mahal, nahiye, havali. ◆ Tabaka, hava tabakatının beheri; – **de l'atmosphère** Tabaka-i havâiye. || – **s intertropicales** Nevâhî-i beyne'l-medâreyn. ◆ Derece, pâye, mevki. || (tşr.) Mahal, cihet, nahiye. || – **buccale** Nâhiye-i femiye.

Régional,e [s.] Memleketin bir tarafına veya bazı taraflarına mensup ve müteallik veya mahsus olan. ◆ Bir havaliye mahsus. (cmz.: *régionaux*.)

Régionnaire [s.] Eski Roma memâlikinin bir tarafına mensup ve müteallik olan.

Régir [ft.] İdare ve nezâret etmek, zapt u rapt etmek. || (sr.) (Fiil hakkında) Mef'ûl vesâir müteallikat almak.

Régisseur [imz.] Bir daire veya şubeyi emaneten idare eden adam. ◆ Müdür, idare memuru, mubassır. ◆ Tiyatro oyunlarını sıraya koyan ve oyunculara nezâret eden memur-ı mahsus.

Registre [imz.] Mukavelat vesâir muamelatın kaydına mahsus umumi defter, sicil, kütük; **Les – s de l'État** Defâtir-i resmiye. || **Les – s de l'état civil** Nüfus sicillatı. || **Dépôt général des anciennes archives et des – s du Cadastre** Defterhâne-i hâkânî. ◆ Matbu kitap yaprağının iki sayfası arasındaki tetâbuk yani birinin tamamıyla diğerinin üstüne gelmesi. (*Regître* dahi yazılır.)

Registrer [ft.] Kayd-ı defter etmek, deftere geçirmek.

Réglage [imz.] Kâğıt çizme, cetvel yapma. ◆ Makinenin işleyecek bir hâle vaz'ı.

Règle [ims.] Cetvel tahtası, mıstar. || – **de maçon** Taşçı mıstarı. ◆ Usul, nizam, kaide. || – **de trois simple** Selâse-i müfrede kaidesi. || – **de trois composée** Selâse-i mürekkebe kaidesi. || **Les quatre – s principales** A'mâl-i erbaa kaideleri. ◆ Âdet, numûne, numûne-i imtisal. || **Dans les – s établies** Usulüne tevfikan. = [ims. -cm.] Kadınların âdeti, aybaşı.

Réglé,e [s.] Terbiyeli, uslu. ◆ Muntazam, muttarid. || **Troupes – es** Asâkir-i muntazama, asâkir-i muvazzafa.

Règlement [ims.] Talimat. ◆ Nizamnâme, nizamat. || – **s administratifs** Nizamat-ı idare. || – **s municipaux** Nizamat-ı belediye. || – **militaire** Nizamnâme-i askerî. ◆ Usul-i müttehaze. ◆ Tanzim, tertip, tesviye. || – **d'avarie** Hasarat-ı bahriyenin tesviyesi. || – **de comptes** Kat' ve rü'yet-i muhasebe. || (hk.) – **de juge** Tayin-i merci.

Réglément [h.] Muntazam ve muttarid bir suretle.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Réglementaire [s.] Usul ve kaide veya tertibat ve tanzimata müteallik; **Mesures – s** Tedâbir-i nizamiye.

Réglementairement [s.] Usul ve kaidesine tatbikan. ◆ İdare nizamnâmesine tevfikan.

Réglementation [ims.] Talimat ve nizamnâme ile tayin ve tahdid, taht-ı intizama alma.

Réglementer [ft.] Talimat ve nizamnâme ile tayin ve tahdid etmek, bir nizam ve usul altına almak.

Régler [ft.] Kâğıt çizmek, cetvel yapmak, cetvel ile çizgi çizmek. ◆ Bir nizam ve kaide altına almak, tanzim ve tertip etmek, sıralamak. ◆ Tayin ve tahdid etmek, karar altına almak. ◆ Tesviye etmek, uydurmak, düzeltmek. ◆ Kat' ve tesviye-i hesap etmek. ◆ (Saati) Ayar etmek. || – **des juges** Tayin-i merci etmek.

Réglet [imz.] Tabâatte ufak çizgi ve bunun dökme kalıbı. ◆ İnce ve düz duvar veya tahta çizgisi.

Réglette [ims.] Tabâatte müsta'mel bir nevi küçük cetvel tahtası.

Régleur [imz.] Nota defter vesâire kâğıtlarını çizip cetvel yapan işçi.

Réglisse [imz.] Meyan kökü. || **Suc de** – Meyan balı.

Réglure [ims.] Kâğıt üzerine cetvel ile çizgi çizme tarz ve sureti.

Régnant,e [s.] İcra-yı hükûmet eden, bilfiil mevki-i hükümdarîde bulunan, hüküm-fermâ. || **Ville – e** Pâyitaht. || Hâkim, müessir, nâfiz. || (t.) **Maladie – e** Bir yerde icra-yı hüküm eden hastalık.

Règne [imz.] Hükümdarlık, hükûmet. ◆ Hüküm, nüfuz. || (tt.) Tarih-i tabiinin mebniyyün-aleyhi olan nebatat ve hayvanat ve maâdin kısımlarının beheri, mevâlîd-i selâsenin beheri. ◆ Zümre, tâife.

Régner [fl.] İcra-yı hükûmet etmek, mevki-i hükümdarîde bulunmak. || (mec.) Hüküm ve nüfuz sahibi olmak, hüküm sürmek, hâkim olmak, hükümran olmak. ◆ Tefevvuk etmek, fâik olmak. || – **dans le cœur de quelqu'un** Bir kimsenin kalbine hâkim olmak, birinin aşk ve muhabbetini cezbetmek. ◆ Mevcut ve müttehaz veya mer'î ve muteber olmak. ◆ (İlel-i sâire hakkında) Münteşir olmak, hükmünü icra etmek.

Regnicole [i.] (*regh-ni*) Bir devletin memleketi ahali-i tabiiyesinden ve asliyesinden olan adam.

Regonflement [imz.] Yeniden şişme, yeniden şişirme. ◆ Akan suların yolu kesilmekle kabarıp yükselmesi.

Regonfler [ft.] Yeniden şişirmek.

Regorgeant,e [s.] Çok dolup ağızdan dökülen, taşan.

Regorgement [imz.] Çok dolup ağızdan dökülme, taşma.

Regorger [fl.] Çok dolup ağızdan dökülmek, taşmak. || (mec.) Mebzul olmak. || – **de santé** Sıhhat-i tâmmeye mâlik olmak.

Regouler [ft.] Sû-i muamele ve sertlikle reddetmek. ◆ Bıkıncaya kadar yedirmek. ◆ Hastalığı mûcip olmak. = [fl.] Bir şeyden bıkmak, usanmak.

Regoûter [fl.] Yeniden tatmak, tekrar telezzüz etmek.

Regrat [imz.] İkinci elden perakende satış.

Regrattage [imz.] Yeniden kazıma, duvarı kazımakla temizleyip beyazlatma.

Regratter [ft.] Yeniden kazımak, duvarı kazımakla temizleyip beyazlatmak. || (mec.) Bir alışverişin hesabını gördükten sonra mecmûundan bir miktar tenzil etmek.

Regratterie [ims.] Parça parça satmakla olunan ticaret, perakende satış.

Regrattier,ère [i.] En ufak hesaplardan dahi bir şey tenzil etmeye çalışan adam. ◆ Parça parça satan tacir, hurdacı, perakende satıcı.

Regrès [imz.] (hk.) Tecdid-i cihet.

Regraver [ft.] Yeniden oymak, tekrar hakketmek.

Regravir [ft.] Tekrar tırmalamak [tırmanmak], yeniden tırmalayıp [tırmanıp] yukarı çıkmak.

Regreffer [ft.] Yeniden aşılamak. ◆ Çivit fıçısına bazı ecza karıştırmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Régressif,ve [ims.] (fls.) Geri giden, aksine, tersine giden.

Régression [ims.] (nh.) Kelimeleri bir lakin sıraları muhtelif ve mânâları mütebâyin iki cümle beynindeki münasebet.

Regressivement [zr.] Geri gider surette, aksine.

Regret [imz.] Teessüf, keder. || **Avoir – à quelque chose** Bir şeyi istemeyerek, sıkılarak yapmak. ◆ Nedamet, pişmanlık. || **En être aux – s** Pişman olmak, nâdim olmak, nedamet etmek. || **à** – Maatteessüf.

Regrettable [s.] Teessüf olunacak, şâyan-ı teessüf, müellim. ◆ Bâdî-i teessüf, ağlanacak.

Regrettablement [zr.] Teessüf olunacak bir surette, şâyan-ı teessüf bir surette.

Regretté,e [s.] Fevti bâdî-i teessüf olmuş (adam). (Merhum mânâsıyla müteveffâlar hakkında müsta'meldir.)

Regretter [ft.] Teessüf ve keder etmek, acımak.

Regros [imz.] Büyük kabuk parçası.

Régularisation [ims.] Tanzim ve tertip. ◆ Nizam ve usulüne tevfik.

Régulariser [ft.] Tanzim ve tertip etmek, yoluna koymak, nizam vermek. ◆ Nizam ve usulüne tevfik etmek.

Régularité [ims.] İntizam, ıttırad, mukanneniyet, kaideye mutabakat. ◆ Hüsn-i suret, hüsn-i tertip. ◆ Hüsn-i hareket, devam ve dikkat. ◆ Tenâsüp. || **Fonctionner avec** – Mihver-i layıkta ve daire-i intizamda deveran etmek.

Régulateur,trice [s.] Tanzim ve tertip eden, ayar veren. = [imz.] Bir makinenin ayarını muhafazaya mahsus alet, nâzım, muaddil. || – **de parcours d'une torpille** Bir torpilin mesafe dişlisi. || – **d'immersion** Gatsiye takımı. ◆ Ayar saati.

Régule [ims.] (k.) Bir madenin cüz-i halisi.

Régulier,ère [s.] Muntazam, müretteb, muttarid. ◆ Usul ve nizama muvâfik. ◆ Mütenâsip. ◆ Dikkatli, devamlı, kusursuz ve tahallüfsüz. ◆ Etvar ve harekâtı hüsn-i ahlak ve terbiyeye muvâfik. || (he.) **Figure – ère** Zâviye ve dıl'ları müsâvi şekil, şekl-i muntazam. || (sr.) **Verbe** – Fi'l-i kıyasî, sahih, sâlim. || **Clergé** – Bir tarik-i mahsusa tâbi ruhban güruhu. = [imz. - cm.] Asâkir-i nizamiye, asâkir-i muntazama.

Régulièrement [h.] İntizam ve ıttıradla, muntazaman, muttariden. ◆ Mukannen bir suretle.

Régulus [imz.] (hy.) Kalbü'l-esed denilen necm-i sâbit.

Réhabilitation [ims.] İade-i hukuk-ı memnûa. ◆ İtibar. || – **du failli** Müflisin iade-i itibarı. || – **des condamnés** Mahkûmînin iade-i hukuk-ı memnûası.

Réhabilité [imz.] İade-i hukuk-ı memnûa etmiş kimse. ◆ İade-i itibar eylemiş müflis.

Réhabiliter [ft.] Hukuk-ı memnûanın iadesine karar vermek. ◆ Bir müflisin iade-i itibarına hükmetmek. || **Se** – İade-i hukuk-ı memnûa etmek. ◆ İade-i itibar eylemek.

Réhabituer [ft.] Yeniden alıştırmak.

Reharceler [ft.] Tekrar yormak, yeniden şiddetle işgal etmek.

Rehausse [ims.] Yükselme, terakki-i kıymet, terakki-i fiyat.

Rehaussement [imz.] Yükselme, yükseltme, irtifa, terfi. ◆ Meskûkât ve esham kıymetinin yükselmesi.

Rehausser [ft.] Yükseltmek, çıkarmak, irtika'[101] ve terfi etmek. || (mec.) Canlandırmak, teşci' etmek. ◆ Mübalağa ile medh ü i'zam etmek. ◆ Tezyid etmek, daha parlak göstermek. = [fl.] Yükselmek, çıkmak, terakki etmek.

Rehaut [imz.] Tasviri daha parlak göstermek için yapılan resim taraması.

Reheurter [ft.] Tekrar vurmak.

Rehumecter [ft.] Tekrar ıslatmak, yeniden tertîb etmek.

101 Orijinal metinde bu kelime ارقا şeklinde yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında doğrusunun ارتقاء olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Réimportation [ims.] Bir memleketten çıkmış emtia ve mahsulatın tekrar o memlekete ithali.

Réimporter [ft.] Bir memleketten çıkmış emtia ve mahsulatı tekrar o memlekete ithal etmek.

Reimportuner [ft.] Yeniden tasdi' etmek, tekrar taciz etmek.

Réimposer [ft.] Yeniden vergi tarh etmek. ◆ Yeniden emr ü teklif etmek.

Réimposition [ims.] Yeniden vergi tarhı. ◆ Yeniden tarh olunan vergi. ◆ Yeniden emr ü teklif.

Réimpression [ims.] Bir kitabın tekrar tab'ı.

Réimprimer [ft.] (Kitabı) Yeniden basmak, tekrar tab' ve neşr etmek. || **Se** – Tekrar basılmak, yeniden tab' olunmak.

Rein [imz.] Böbrek, kilye. = [cm.] Belin alt tarafı, böğür. || (mec.) **Avoir les – s solides** Zengin veya kuvvetli olmak. || **Poursuivre, presser quelqu'un l'épée dans les – s** Şiddetle sıkıştırmak, fena surette tazyik etmek. || **Se ceindre les – s** Eteklerini beline bağlayıp kemâl-i gayretle bir işe başlamak.

Reinaire [s.] (nb.) Nebatatın böbreğe müşâbih kısımlarına ıtlak olunur, kilyevî.

Réincorporer [ft.] Yeniden birleştirmek, tekrar zam ve ilave etmek.

Reine [ims.] Kraliçe. ◆ Kral zevcesi, kraliçe. ◆ Satranç taşlarının ikincisi. || (mec.) Bir zümre veya takımın en güzeli, en birincisi: **La rose est la – de fleurs** Gül çiçeklerin en güzelidir. || **La – du bal** Bir baloda bulunan en güzel kadın. || **– des prés** Erkeç sakalı, lihyetü't-teys.

Reine-Claude [ims.] Gayet makbul ayn-ı bakar eriği. (cm.: des *reines-Claudes*.)

Reine-marguerite [ims.] Katmerli ve güzel bir nevi papatya çiçeği, Mudanya güzeli. (cm.: des *reines-marguerites*.)

Reinette yahut **Rainette** [ims.] Pek makbul bir cins Frenk elması.

Réinstallation [ims.] Yeniden tesis veya teessüs.

Réinstaller [ft.] Yeniden yerleştirmek, yeniden tesis etmek.

Reinté,e [s.] Böğrü veya sağrısı geniş ve kuvvetli olan.

Réintégrande [ims.] Bir malın istirdadı.

Réiniégration [ims.] Birinin memuriyet-i sabıkasına tekrar iade edilmesi, ibka.

Réintégrer [fl.] Ma'zûlü memuriyete tayin etmek. || **– en Prison** Yeniden hapsetmek. || **Se** – Tamir olunmak, tecdid olunmak.

Reinterpréter [ft.] Yeniden şerh etmek, tekrar tefsir etmek.

Reinterroger [ft.] Yeniden sual etmek, tekrar istintak etmek.

Reinventer [ft.] Yeniden icat etmek, tekrar ihtirâ etmek.

Reinvention [ims.] Yeniden icat, tekrar ihtirâ.

Réinviter [ft.] Yeniden davet etmek.

Reis [imz.] (*réice*) (Arabîden me'huz) Devlet-i Osmaniye'nin bazı büyük memurlarına verilen unvandır, reis; – **Effendi** Devlet-i Osmaniye'nin eski hariciye nâzırı, reis efendi.

Réitérable [s.] Tekrar verilmesi mümkün, tekrarı kabil, kabil-i tekrar, kabil-i teyit.

Réitération [ims.] Tekrar, teyit, te'kid.

Réitérer [ft.] Tekrar etmek, teyit ettirmek, te'kid etmek.

Reître yahut **Rêtre** [imz.] Kurun-ı Vustâ'da Almanya süvarisi.

Rejaillir [fl.] Fırlamak, sıçramak, feveran etmek. ◆ Ricat edip düşmek. || (mec.) Râci ve ait olmak, dokunmak.

Rejaillissant,e [imz.] Fırlayan, sıçrayan, mütefevvir.

Rejaillissement [imz.] Fırlama, sıçrama, kışkırma, feveran.

Rejaser [ft.] Yeniden gevezelik etmek, tekrar boşboğazlık etmek.

Rejauger [ft.] Yeniden ölçmek.

Réjestion [ims.] Def, ret, tard.

Rejet [imz.] Adem-i kabul, adem-i tasdik, ret. || **– de la demande** İstid'ânın reddi. || **Pro-**

TÜRK DİL KURUMU TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ www.tuba.gov.tr

noncer le – Reddini hükmetmek. ◆ Nakl-i hesap. ◆ Taze filiz.

Rejetable [s.] Adem-i kabul ve reddi mümkün veya lazım olan, kabil-i red, şâyan-ı red, nâmakbul.

Rejeter [ft.] Tekrar atmak. ◆ Geri atmak, def etmek. ◆ Dışarıya atmak, çıkarmak. || (mec.) Kabul etmemek, reddetmek, tasdik etmemek. ◆ Atıf ve isnat etmek, üzerinden atmak.

Rejeton [imz.] Fidan, filiz. || (mec.) Halef, varis, hafid, evlat, zürriyet.

Rejetonner [ft.] Filiz sürmek. ◆ Tenâsül etmek, zürriyet sürmek.

Rejettement [imz.] Def, ret, adem-i kabul.

Rejoindre [ft.] Birleştirmek, yapıştırmak. ◆ Yetişmek, kavuşmak, vâsıl olmak, telakki ve iltihak etmek.

Rejointoiement [imz.] Duvar taşları aralarının kireç ve horasanla doldurulması, derz.

Rejointoyer [ft.] Duvar taşlarının aralarını kireç ve horasanla doldurmak, derz etmek.

Rejouer [ft. - fl.] Yeniden ve tekrar oynamak.

Réjoui,e [s.] Memnun, mesrur, şâdan. ◆ Sevinçli veya sevinci mûcip, sürur-bahş. = [i.] Keyifli, neşeli, güler yüzlü adam.

Réjouir [ft.] Sevindirmek, tesrir etmek. ◆ Ferah ve neşat vermek. || Se – Sevinmek, eğlenmek.

Réjouissance [ims.] Sevinç, sürur, şâdımanî. || (mec.) Kasabın etle beraber sürdüğü kemik vesâire. = [cm.] Şenlik, donanma.

Réjouissant,e [s.] Sevindiren, eğlendiren, müferrih, neşat-bahş.

Rejuger [ft.] Yeniden muhakeme etmek, yeniden hükmetmek.

Rejurer [ft.] Yeniden yemin etmek.

Relabourer [ft.] Yeniden çift sürme, tekrar harâset etme.

Relâchant,e [i. - s.] (t.) Damar vesâireyi gevşeten, murhî, râhî, müsterhî.

Relâche [imz.] Aralık, fâsıla. ◆ Dinlenme, istirahat, teneffüs. ◆ Rahat, huzur-ı bâl. ◆ Tiyatro oyunlarında muvakkat tatil, fâsıla. || – forcée Kaza-yı bahrîden dolayı sefinenin tevakkufu. || Sans – Bilâ-fasıla.

Relâche [ims.] (bhr.) Geminin esbab-ı mücbire ile bir yerde tevakkufu. ◆ Geminin esbab-ı mücbire ile tevakkuf ettiği mahal.

Rélâché,e [s.] Sert ve şedid olmayan, gevşek, kuvvetsiz, tesirsiz; Morale – e Sû-i ahlak, sefâhet.

Relâchement [imz.] Gevşeme, gevşeklik. || (t.) Bağırsakların vesâir âlât-ı dâhiliyenin gevşemesi, istirhâ. || (mec.) Gayretsizlik, rehavet. ◆ İstirahat, teneffüs.

Relâcher [ft.] Gevşetmek. ◆ Koyuvermek, salıvermek. = [fl.] Tenezzül etmek, iddiadan vazgeçmek. ◆ (Gemi hakkında) Esbab-ı mücbire ilcâsıyla bir yerde durmak. || Se – Gayreti elden bırakmak, kesb-i rehavet ve tekâsül etmek.

Relais [imz.] Menzil beygiri, yedek hayvanı. ◆ Menzilhâne. ◆ Menzilhânelerin arasındaki mesafe. ◆ Suyun çekilmesinden ortaya çıkan arazi. || Telgrafhânelerde yol değiştirmeye mahsus alet.

Relaisse [smz.] Avcılar tarafından takip olunmakla yorulup kalan tavşana ıtlak olunur.

Relaisser (se) [fv.] Tevakkuf etmek, nâzil olmak. ◆ Yorulup durmak.

Relancer [ft.] Yeniden atmak, tekrar salmak. ◆ (Avı) Yeniden yerinden çıkarıp takip etmek. || (mec.) Ele koyuncaya kadar takip edip arkasından ayrılmamak. ◆ Sert cevap vermek, şiddetle reddetmek.

Relaps,e [i. - s.] Rafzî olmuş, tevbesini bozmuş adam.

Relargir [ft.] Genişletmek, tevsi' etmek.

Relargissement [imz.] Genişletme, tevsi'.

Relater [ft.] Nakil ve rivayet etmek, zikir ve beyan etmek.

Relateur,trice [ims.] Nâkil, râvi, hâkî.

Relatif,ve [s.] Müteallik, dair, merbut. ◆ Nispetle olan, mütenâsip. ◆ Mutlaka olmayarak diğer bir şeye nispeten bir hâlde bu-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

lunan, nisbî, mukayyed. || (sr.) Pronom – İsm-i mevsul.

Relation [ims.] Taalluk, merbutiyet. ◆ Nispet, münasebet, mukayese. || – s amicales Münasebat-ı dostâne. || Entrer en – s Münasebata girişmek. || Être en – s Münasebatta bulunmak. ◆ Nakil, rivayet, takrir, hikâye. || – s politiques Münasebat-ı siyasiye. || Rupture des – s diplomatiques Kat'-ı münasebat-ı siyasiye.

Relativement [h.] Nispeten, bi'n-nisbe. ◆ – à Dair ve müteallik olarak.

Relativité [ims.] İki şey arasındaki nispet veya tenâsüp, nisbiyet.

Relaver [ft.] Tekrar yıkamak.

Relaxation [ims.] (t.) A'sâb ve adalatın gevşemesi, istirhâ. ◆ Salıverme, tahliye-i sebil.

Relaxer [ft.] Salıvermek, tahliye-i sebil etmek. ◆ Gevşetmek.

Relayer [ft.] Menzilden menzile beygir değiştirmek. || (mec.) Diğer biriyle bir işte münâvebeten çalışmak.

Relayeur [i.] Menzilci, bir menzilhâne idare eden adam.

Relecture [ims.] İkinci kıraat, kıraat-ı sâniye.

Relégation [ims.] Nefy.

Reléguer [ft.] Nefy etmek. || (mec.) Bir tarafa götürmek. || Se – Çekilmek: Se – à la campagne Köye, sayfiyeye çekilmek.

Relent [imz.] Et vesâirenin küflenmesi, küf kokusu.

Rêler (se) [fv.] Yukarıdan aşağı yarılmak.

Relevage [imz.] Kaldırma, ref'. || Posta kutusundan mektubu toplama. ◆ Henüz imal edilen ıslak kâğıdı temizleme.

Relevailles [ims. - cm.] Hıristiyanlarca lohusalıktan kalkan kadının ilk defa kiliseye gittiği gün icra olunan âyin.

Relevé,e [s.] Yüksek, kaim. ◆ Âlî, refî, celil. ◆ (Yenecek şey hakkında) Sert, yakıcı. = [imz.] Suret, hülâsa. || – de compte Hesap pusulası defter veya sicil muhreci, hülâsa-yı hesabiye.

Relevée [ims.] Öğlenden sonraki vakit, ikindi vakti, asr.

Relèvement [imz.] Kaldırma, ref'. ◆ Hesap icmal ve tetkiki. ◆ Yeniden kesb-i kuvvet ve şan ve şükûh. ◆ Ta'biye-i mevki. ◆ Bir mahallin haritasının ihracı. || (mec.) Cihet, kerteriz; – en compas Pusula kerterizi. || – de la terre Sahil kerterizi. || – d'un navire Bir geminin kerterizi. || – d'une étoile Bir kevkebin cihet-i kerterizi. || – en degrés Derece cihetinden kerteriz. || – magnétique Kerteriz mıknatısı. || Prendre un – Kerteriz etmek.

Relever [ft.] Kaldırmak. ◆ Harap olmuş bir bina vesâireyi yeniden yapmak. ◆ Oturmuş gemiyi kurtarıp yüzdürmek. || (mec.) Sert cevap vermek, bozmak. ◆ Meydana çıkarmak, artırmak. ◆ Methetmek. ◆ Bir mecburiyet veya taahhütten kurtarmak, affetmek. ◆ Mevki ve vaziyetini tayin ve tahdid etmek. ◆ (Nöbetçi vesâireyi) Değiştirmek. ◆ (Yenecek bir şeyi) Biber ve baharat ilavesiyle sert ve yakıcı etmek. || – le gant Düello teklifini kabul etmek. || – une circonstance Bir hususa ehemmiyet vermek, bir keyfiyet üzerinde dayanmak. || – une maison, une famille Bir evi, bir aileyi eski hâl-i refahına îsal eylemek. || – quelqu'un Bir kimseyi hâl-i sefaletten kurtarmak. || – le courage Tezyid-i gayret etmek, teşvik etmek. || – la conversation Bir muhavereyi canlandırmak, ihya etmek, muhavereye şevk vermek. = [fl.] Hastalıktan veya lohusalıktan kalkmak yahut iyileşmeye başlamak. ◆ Tâbi olmak, mülhak olmak, taht-ı tasarruf veya idaresinde bulunmak. || Se – Haysiyet ve itibar ve servetçe kendini toplayıp yeniden terakki etmek. ◆ Canlanmak, kesb-i hayat etmek. ◆ Mahmurluktan kalkmak. ◆ Münâvebe ile çalışmak.

Releveur [imz. - s.] (tşr.) Merbut bulundukları âzâyı kaldıran adalâta ıtlak olunur, râfi', râfia.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Reliage [imz.] Fıçının yeniden çemberle bağlanması, yeni çember takma.

Relief [imz.] Kabartma olarak mahkûk taş, kabartma, müsennem; **Haut** – Kabartması yüksek mahkûk taş, müsennem-i âlâ; **Demi** – Kabartması orta olan, müsennem-i evsat; **Bas** – Kabartması alçak olan, müsennem-i ednâ; **Figure en** – Kabartma tasvir. ◆ Bir şeyin zıddıyla meydana çıkan parlaklığı, revnak. ‖ (as.) – **absolu** İrtifa-ı aslî. ‖ – **du parapet** Havale. = [cm.] Taam bakiyesi.

Rélier [ft.] Yeniden bağlamak, tekrar raptetmek. ◆ (Kitap) Ciltletmek, teclid etmek. ◆ Fıçıya çember geçirmek. ◆ İrtibat ve ihtilat peydâ ettirmek.

Relieur [imz.] Mücellit.

Religieusement [h.] Diyanetle, diyanetkârâne, muttakiyâne. ◆ Tamamıyla, bilâ-tahallüf, sadıkâne.

Religieux,se [s.] Dine veya takvaya mensup ve müteallik, diyanetkârâne, muttakiyâne. ◆ Mütedeyyin, dindar, muttaki. ‖ (mec.) Tahallüfsüz, pek dikkatli, riâyetkâr. = [i.] Rahip, rahibe.

Religion [ims.] Din, iman, mezhep. ◆ Diyanet, takva. ‖ **Entrer en** – Rahip olmak. ‖ – **d'État** Mezheb-i resmî. ‖ **Les différents** – **s** Edyan-ı muhtelife. ‖ (mec.) Pek mukaddes addolunarak ziyadesiyle riâyet olunan şey. ‖ **Se faire une** – **de quelque chose** Bir işi vazife-i zimmet addetmek.

Religionnaire [i.] Protestan.

Religiosité [ims.] Edyan-ı mevcudenin hiçbirine tevâfuk etmez efkâr ve hissiyat-ı diniye.

Reliquaire [imz.] Müteveffâ bir azizin yadigâr makamında saklanılan eşya-yı mahsusasının yahut kemiklerinin hıfzına mahsus sandık.

Reliquat [imz.] Hesap gördükten sonra kalan borç, bakiye-i hesap, bakaya, ilişik. ‖ (t.) Âsâr-ı mütebâkiye-i maraz.

Reliquataire [i.] Hesap görüldükten sonra borcu kalan adam.

Relique [ims.] Yadigâr-ı mukaddes makamında hıfzolunan şey. ◆ Kadid. ◆ Cenaze. ‖ (mec.) Pek büyük bir dikkatle saklanılan şey, zî-kıymet eser-i atik.

Relire [ft.] Yeniden okumak, bir daha kıraat etmek. ‖ **Se** – Yazdığını okumak.

Reliure [ims.] Kitap teclidi, mücellitlik.

Relocation [ims.] Yeniden îcar ve istîcar ve bunun mukavele-i mahsusası, tecdid-i îcar.

Reloger [ft.] Eski ikametgâhına tekrar yerleştirmek. = [fl.] Tekrar eski ikametgâhında yerleşmek. ‖ **Se** – Tekrar yerleşmek, yeniden oturmak.

Relouer [fl.] Yeniden îcar veya istîcar etmek. ◆ Toptan kiralanmış bir evin bir daire veya odasını îcar yahut istîcar etmek.

Relouer [ft.] Tekrar medh ü senâ etmek.

Reluctant,e [s.] Muhalif, muarız, serkeş, âsi.

Reluire [ft.] Ziyayı aksettirerek parlamak, parıldamak, şaşaa-pâş olmak.

Reluisant,e [s.] Parlayan, parlak, lâmi'.

Reluquer [ft.] Göz ucuyla bakmak. ◆ Göz dikmek.

Relutter [ft.] Tekrar musâraa etmek, tekrar mübâreze etmek, tekrar cenkleşmek. ◆ Tekrar güreşmek.

Remâcher [ft.] Yeniden ve bir daha çiğnemek, geviş getirmek. ‖ (mec.) İyice düşünmek, mütalaa etmek.

Remaçonner [ft.] Bir duvarı yeniden yapmak.

Remanger [ft. - fl.] Tekrar yemek, bir daha yemek.

Remaniable [s.] Tashihi kabil, kabil-i tashih.

Remaniement yahut **Remanîment** [imz.] Tekrar el ile yoklama, yeniden elden geçirme. ◆ Tesviye: – **des rues** Tesviye-i turuk. ‖ (tba.) Hîn-i tashihte satır ve sayfaların yürütülmesi.

Remanier [ft.] Yeniden el ile yoklamak, tekrar elden geçirmek. ‖ (tba.) Tashihleri yaparken satır ve sayfaları yürütmek.

Remanîment [imz.] (mr. Remaniement.)

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Remarchander [ft.] Yeniden pazarlık etmek.

Remarcher [fl.] Yeniden yürümek, tekrar yola çıkmak.

Remariage [imz.] Yeniden evlenme, ikinci tezehhül.

Remarier [ft.] Yeniden evlendirmek. || **Se** – Yeniden evlenmek.

Remarquable [s.] Şâyan-ı dikkat, câlib-i dikkat. ◆ Be-nâm, meşhur.

Remarquablement [h.] Şâyan-ı dikkat bir suretle, celb-i dikkat edecek surette.

Remarque [ims.] Mütalaa, mülâhaza. ◆ İşaret, tembih. ◆ Hâşiye.

Remarquer [ft.] Yeniden işaret etmek, yeniden nişan koymak. ◆ Dikkat etmek, dikkatle bakıp görmek. ◆ Fark etmek, farkına varmak, sezmek. || **Faire** – Nazar-ı dikkati celb etmek.

Remballage [imz.] Yeniden sandıklara koyma veya denk bağlama.

Remballer [ft.] Yeniden sandıklara koymak veya denk bağlamak.

Rembarquement [imz.] Yeniden gemiye koyma veya girme.

Rembarquer [ft.] Yeniden gemiye tahmil etmek. || **Se** – Yeniden gemiye binmek. || (mec.) Bir işe yeniden teşebbüs etmek.

Rembarrer [ft.] Şiddetle tutup yerine oturtmak. || – **quelqu'un** Birini şiddetle zemmetmek.

Rembellir [ft.] Daha ziyade güzelletmek, daha ziyade letafet vermek.

Remblai [imz.] Bir mahal veya tarikin tesviye ve terfii için toprak doldurma, imlâ. ◆ Bu suretle tesviye ve imlâ edilmiş mahal, dolma.

Remblaver [ft.] (Tarlaya) Buğday ekmek.

Remblayer [ft.] Bir mahalli tesviye veya terfi için toprakla doldurmak.

Remboîtement [imz.] Tekrar yerine koyma, yeniden yerleştirme, birbirine girdirme.

Remboîter [ft.] Tekrar yerine koymak, yeniden yerleştirmek.

Rembourrement [imz.] Yün veya kıtık vesâire ile doldurma.

Rembourrer [ft.] Yün veya kıtık vesâire ile doldurmak. || **Se** – Çok yemek.

Remboursabilité [ims.] Ödenebilme, kabiliyet-i te'diye, lüzum-ı te'diye.

Remboursable [s.] Ödenecek, te'diyesi lazım gelen, vâcibü't-te'diye, lazımü'l-edâ, te'diyesi mümkün. || **Une dette** – Te'diyesi lazım gelen bir deyn, te'diyesi mümkün bir deyn.

Remboursement [imz.] Ödeme, te'diye, tesviye. || **Contre** – Malın hîn-i ahz ve tesellümünde esmanının te'diyesi. || **Faire suivre les frais en** – yahut: **Prendre les frais en** – Masârifat-ı vâkieyi konşimentoya karşılık vermek.

Rembourser [ft.] Ödemek, vermek, te'diye ve tesviye etmek. || **Rester libre de** – Her vakit te'diye-i deyne salâhiyeti olmak. || Mukabele teşkil etmek. ◆ (Fena mânâ ile) Ahz etmek: **Il rembourse deux coups d'épée** İki kılıç darbesi ahz etti.

Rembraser [ft.] Tekrar yakmak, tekrar ihrak etmek. || Tekrar iş'al etmek.

Rembrasser [ft.] Tekrar kucaklamak, yeniden der-âguş etmek.

Rembrunir [ft.] Esmerletmek, karartmak. = [fl.] Esmerlenmek, kararmak. || **Se** – (mec.) Hazin ve mükedder olmak. ◆ (Hava hakkında) Kararmak, bulutlar çıkmak.

Rembrunissement [imz.] Esmerlenme, kararma. ◆ Esmerlik.

Rembuchement [imz.] Geyiğin çekilip yuvasına girmesi.

Rembucher (**se**) [fl.] Geyik hakkında) Çekilip yuvasına girmek, kaçmak.

Remède [imz.] İlaç, deva; – **s officinaux** Edviye-i müstahzara; – **s magistraux** Edviye-i emriye. || – **s secrets** Terkibi meçhul muâlecat. || (mec.) Çare, tedbir.

Remédiable [s.] İlacı bulunur, tamiri mümkün.

Remédiement [imz.] İlaç bulma, çare bulma, tedbir düşünme, çare-sâz olma.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Remédier [fl.] İlaç bulmak, çare bulmak, tedbir düşünmek, çare-sâz olmak; – **au mal** Fenalığın defi çaresini düşünmek.

Remêler [ft.] Yeniden karıştırmak, tekrar halt ve mezcetmek.

Remêleuse [ims.] Çikolata hamurunu yoğurmaya mahsus alet.

Remembrance [ims.] Yadigâr. (Eskidir.)

Remémoratif,ve [s.] Der-hatır ettirmeye mahsus, yâd ve tezkâra mensup, muhtır.

Remémoration [ims.] Der-hatır etme, tahattur.

Remémorer [ft.] Hatıra getirtmek, ihtar etmek. || **Se** – Kendi hatırına getirmek, der-hatır etmek.

Remenacer [ft.] Tekrar tehdit etmek.

Remener [ft.] Tekrar yerine götürmek, yerine sevk ve iade etmek.

Remerciement yahut **Remercîment** [imz.] Teşekkür, ifâ-yı şükran. ◆ Teşekkürat, ifâ-yı teşekkür zımnında söylenilen sözler; **Adresse de** – Teşekkürnâme, mazbata-i teşekküriye. || **Lettre de** – İltifatnâme.

Remercier [ft.] Teşekkür etmek, beyan-ı memnuniyet etmek. ◆ Hamd ve şükür etmek. ◆ Nezaketle reddetmek, birini memuriyetinden affetmek, azletmek.

Reméré [imz.] (hk.) Vefa; **Vente à** – Bey' bi'l-vefa; **Pacte de** – Şart-ı vefa.

Remesurer [ft.] Tekrar ölçmek.

Remettre [ft.] Tekrar yerine koymak. ◆ Tekrar giymek. ◆ Teslim etmek. ◆ Emanet bırakmak. || – **de l'argent dans une ville** Bir mahalle poliçe ile akçe göndermek. || – **une question sur le tapis** Bir meseleyi yeniden mevki-i müzakereye vaz' etmek, tekrar mevzubahis eylemek. || (mec.) Barıştırmak. ◆ İade-i sıhhat ettirmek, yaramak. ◆ Teskin etmek. ◆ Tevdî etmek. ◆ Tanımak, tasdik etmek. ◆ Affetmek. ◆ Tehir ve ta'vik etmek. || **Se** – Yeniden başlamak, mübâşeret etmek. ◆ Yerine oturmak. ◆ İade-i sıhhat etmek. ◆ Der-hatır etmek. ◆ Teahhur etmek. ◆ Affolunmak. ◆ Barışmak. || **S'en** – **à** Birinin rey ve kavline bırakmak, havale etmek.

Remeubler [ft.] Yeniden döşetmek, esas-ı beytiyeyi tecdid etmek.

Rémiges [ims. - cm.] (tt.) Kuşların kalın tüyleri, kübbar-ı rîşat, havâfî.

Réminiscence [ims.] Der-hatır ediş, hayal kabîlinden olan tahattur.

Remisage [imz.] Arabanın arabalığa idhali.

Remise [ims.] Bir şeyin tekrar yerine konması. ◆ Tenzil-i fiyat. ◆ Matlubattan bir kısmının medyuna terki. ◆ Teslim ve tevdî. ◆ (Para) Gönderme. ◆ İskonto, ikramiye, tenzil. ◆ Mücâzatın kısmen affi. ◆ İbra, ıskat: – **de la dette** Deynden ibra. ◆ Tahsilattan tahsildarlara verilen miktar, tahsiliye; **Les demandes en** – Verginin tenzili hakkındaki müsted'ayat. ◆ Sonraya bırakış, tehir, ta'vik, temhil, mühlet verme: **Demander la** – İstimhal etmek. ◆ Arabaların vaz'ına mahsus örtülü mahal, arabalık. || **Voiture de** – Kira arabası. || – **des caïks** Kayıkhâne. || – **de place en place** Mugayeret-i mahal. || – **des doits arriérés** Vergi veya tekâlifin bakayasından muafiyet.

Remise [imz.] Arabalıkta müşteriler için müheyyâ duran kira arabası.

Remiser [ft.] Arabayı arabalığa sokmak.

Remisier [imz.] Borsa simsarı.

Rémissible [s.] Affolunabilir veya affolunması lazım gelen, kabil-i af, şâyan-ı af.

Rémission [ims.] Af, safh. ◆ Merhamet, rahm. || (t.) Hastalık şiddetinin geçmesi, hiffet-i hummâ, tenâkus, sükûnet-i hummâ.

Remittence [ims.] (t.) Tereddüt, irtidad.

Rémittent,e [s.] (t.) Aralık aralık kesb-i hiffet ve sükûnet eden; **Fièvre** – **e** Hummâ-yı müteredde, hummâ-yı mütesekkine.

Remmaillage [imz.] Çorap vesâir örme kumaşları örme ile tamir.

Remmailler [ft.] Çorap vesâir örme kumaşları örerek tamir etmek.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Remmailloter [ft.] (Çocuğu) Tekrar kundağa bağlamak, yeniden kundaklamak.

Remmancher [ft.] Tekrar sap geçirmek veya kulp takmak.

Remmener [ft.] Geri götürmek, iade etmek.

Remodeler [ft.] Yeniden şekil ve biçim vermek.

Rémois,e [i. - s.] Fransa'nın Rems[102] şehri ahalisinden olan, Remsli.

Rémolade [ims.] (mr. Remoulade.)

Remole [ims.] (bhr.) Girdap, varta. ◆ Şiddetli akıntı.

Remondage [imz.] Yeniden temizleme, tekrar budama.

Remonder [ft.] Yeniden temizlemek, tekrar budamak.

Remontage [imz.] Yukarıya çıkış. ◆ Akıntıya karşı gidiş. ◆ Saatin kurulması. ◆ Çizmelerin altının tecdidi. ◆ Sökülmüş esliha yahut makinelerin takılması, kurulması.

Remonte [ims.] Süvarinin rikâbı. || (as.) Süvari askeri için hayvanat mubâyaası, süvari hayvanatı tedariki.

Remonter [fl.] Yeniden çıkmak, tekrar binmek. ◆ Yukarıya kalkmak. ◆ Akıntıya karşı gitmek. ◆ Hava lodostan poyraza dönmek. || (nb.) Tekrar çiçeğe gelmek veya tekrar meyve vermek. || (mec.) Fiyatça çıkmak, terakki etmek, pahalanmak. ◆ Nesilce veya kıdemce vâsıl olmak. = [ft.] Hayvanlarını değiştirmek, başka hayvanlara irkâb etmek. ◆ Yeniden teçhiz etmek, yeniden malzemesini tedarik etmek. ◆ Yeni kiriş takmak. ◆ Sökülmüş esliha veya makineleri takmak. ◆ Kurmak (saat ve emsalini). || – **d'une très haute antiquité** Pek kadim olmak. || – **à l'antiquité la plus reculée** Mine'l-kadim mevcut olmak. || – **un fleuve** Nehrin mecrası aksine gitmek. || – **des bottes** Çizmelerin altını değiştirerek tamir etmek. || – **un horloge** Çalar saati kurmak. || (mec.) – **le moral de** Şevk ve gayret vermek. || **Se** – Yeniden malzemesini tedarik etmek.

Remontoir [imz.] Saatin anahtarsız ve açılmaksızın sapından kurulmasına yarar aleti. || **Montre à** – Sapından kurulan saat, anahtarsız saat.

Remontrance [ims.] Ta'zir, tevbih, birinin kabahatini yüzüne vurma. ◆ İhtar, tembih, vesâyâ.

Remontrant [imz.] Ta'zir ve tevbih eden adam.

Remontrer [ft.] Birinin kabahatini yüzüne vurmak, ta'zir ve tevbih etmek. ◆ Bir hareketin mehâzirini göstermek, ihtar ve tembih etmek. || **Se** – Yeniden kendini göstermek, tekrar görünmek.

Remontreur [imz.] Ta'zir eden kimse, tevbih eden kimse, birinin kabahatini yüzüne vuran kimse.

Remoquer [ft.] Tekrar latife etmek, yeniden şaka etmek. || **Se** – Yeniden istihzâ etmek, tekrar maytaba almak.

Remora [imz.] yahut **Remore** [ims.] Gemilerin hareketine mani olduğu zu'm olunan engel balığı, semek-i musâsa. || Mani, engel.

Remordre [ft.] Yeniden ve tekrar ısırmak. || (mec.) Tekrar hücum etmek.

Remords [imz.] Vicdan rahatsızlığı, nedamet. || – **de conscience** Azab-ı vicdanî.

Remore [ims.] (mr. Remora.)

Remorquage [imz.] Geminin diğer gemi veya vapur tarafından halat ile çekilmesi.

Remorque [ims.] Gemiyi diğer bir gemi yahut vapura bağlayarak çekme. ◆ Böyle bağlamaya yarayan halat.

Remorquer [ft.] (Gemi hakkında) Diğer bir gemiyi çekmek. ◆ Çekmek, cer etmek.

Remorqueur [imz. - s.] Gemi çekmeye mahsus vapur, römorkör.

Remorqueuse [ims.] Demiryol vagonlarını çeken makine, lokomotif.

102 Reims.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tubaarsiv.com

Remotis (à) [h.] (Latince kelime) Tenhada, ayrı bir yerde.

Remoucher [ft.] Tekrar burnu silmek, yeniden sümkürtmek. || **Se** – Yeniden burnunu silmek, tekrar sümkürmek.

Remoudre [ft.] Tekrar öğütmek, tahn etmek.

Remoudre [ft.] Tekrar bilemek.

Remouiller [ft.] Yeniden ıslatmak. || (bhr.) Yeniden demir atmak.

Remouillure [imz.] (Ekmek) Hamurunu tecdid etme.

Rémoulade [ims.] Hardallı bir nevi yemek terbiyesi.

Rémoulage [imz.] Dövülen buğdaydan çıkan kepek, buğday posası.

Remouler [ft.] Yeniden kalıp çıkarmak.

Remouleur [imz.] Bileyici.

Remous [imz.] Yürümekte olan geminin sağ ve sol taraflarında deniz yayıntılarının peydâ ettiği dalgalar. ◆ Akan veya mütemevvic bulunan suyun bir maniye tesadüfüyle hâsıl olan telâtum, kıyı anaforu.

Rempaillage [imz.] Sandalye hasırının vesâir hasıra müteallik şeylerin yeniden imal ve tamiri.

Rempailler [ft.] Sandalye vesâirenin hasırını yeniden yapmak.

Rempailleur,se [i.] Sandalye vesâire hasırını yapan hasırcı, sandalyeci.

Remparer (se) [fv.] (as.) Bir hücum ve taarruza karşı siper almak, esbab-ı müdafaa tedarik etmek. ◆ Yeniden zapt ve istila etmek.

Rempart [imz.] Toprak tabya, siper, kale bedeni. || (mec.) Vasıta-i müdafaa. ◆ Sedd-i mümânaat. || **Ligne de – s** İmdat hattı.

Rempirer [fl.] Tekrar fenalaşmak.

Remplaçant,e [i.] Halef. ◆ Vekil, kaymakam. = [imz.] (as.) Kurası isabet eden adamın verdiği bedel-i şahsî, bedel.

Remplacement [imz.] Bir şeyin yerine diğer bir şeyin vaz'ı, bedel. ◆ Bir memurun azliyle diğerinin nasbı. || – **militaire** Bedel-i şahsî itâsı.

Remplacer [ft.] Halefi olmak. ◆ Azledip yerine diğerini nasb etmek, değiştirmek. ◆ Birinin vekil ve kaymakamı olmak, vekâlet etmek. ◆ Bedel yazılmak, bedel gitmek. ◆ (Akçeyi) Yatırmak. || **Se** – Halef selef olmak. ◆ Değişmek.

Remplage [imz.] Eksik olan şarap fıçısının doldurulması.

Rempli [imz.] Kumaş ve libasın dikiş yerindeki kırılması, kasma, kasıntı.

Remplir [ft.] Doldurmak, imlâ etmek. ◆ İkmal ve itmam etmek. ◆ Koçan vesâir evrak-ı matbuanın açık yerlerini doldurmak. ◆ Masrufat, makbuzat te'diye etmek. || (mec.) Tutmak, bulunmak: – **une place** Bir mansıbda bulunmak. ◆ İfâ ve icra etmek, yerine getirmek. ◆ Sarf ve isti'mal etmek. || **Se** – Dolmak, memlû olmak. || **Se – de quelque chose** Yalnız bir şeye nasb-ı nazar-ı dikkat etmek. || – **les formalités légale** Muamelat-ı kanuniyeyi ifâ etmek.

Remplissage [imz.] Doldurma, imlâ. ◆ Sadedden hariç ve lüzumsuz tafsilat, imlâ-yı sahâif, imlâ-yı sütun, haşviyat. || **Bande de** – Takoz loçası.

Remplisseuse [ims.] Dantelaları tamir eden kadın.

Remploi [imz.] Satılan bir mülk yahut eşya esmanının bir yere yatırılması, faize verilmesi veya emval-i sâire iştirâsı, istibdal.

Remployable [s.] Tekrar isti'mali mümkün, yeniden kabil-i isti'mal.

Remployer [ft.] Yeniden isti'mal veya istihdam etmek.

Remplumer (se) [fv.] (Kuş hakkında) Yeniden tüy çıkarmak, yeniden tüylenmek. || (mec.) Yeniden işini yoluna koymak. = [ft.] Yeniden tüyler ile tezyin etmek.

Rempocher [ft.] Yeniden cebe koymak.

Rempoigner [ft.] Yeniden tutmak, tekrar derdest etmek, tevkif etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rempoisonner [ft.] Tekrar tesmim etmek.

Rempoissonnement [imz.] Bir havuz veya gölün yeniden balıkla doldurulması.

Rempoissonner [ft.] (Bir havuz veya gölü) Yeniden balıkla doldurmak.

Remporter [ft.] Bir yere götürülmüş bir şeyi tekrar kaldırıp götürmek. ◆ Kaldırmak, götürmek. ‖ (mec.) Kazanmak, galip gelmek, yenmek. ‖ – **une victoire** İhraz-ı muzafferiyet etmek.

Rempotage [imz.] Saksı tebdili, bir çiçek veya ağacın bir saksıdan diğerine nakli.

Rempoter [ft.] Saksı değiştirmek, bir çiçek veya ağacı bir saksıdan diğerine nakletmek.

Remprisonner [ft.] Tekrar hapsetmek.

Remuable [s.] Kabil-i tahrik, metanetsiz, gayr-ı sabit.

Remuage [imz.] Oynatma, tahrik, yer değiştirme, akdırma. ◆ Savurma.

Remuant,e [s.] Oynar, kımıldanır, müteharrik. ‖ (mec.) Rahat durmaz, bir yerde duramaz. ◆ Muharrik, müşevvik.

Remue-ménage [imz.] Naklolunacak eşya ve esas-ı beytiye vesâirenin altüst olması, eşya karışıklığı. ‖ (mec.) Karışıklık, telaş. (cm.: des *remue-ménage*.)

Remuement yahut **Remûment** [imz.] Oynama, kımıldanma, hareket. ◆ Oynatma, kımıldatma, tahrik, nakil. ‖ (mec.) Karışıklık, iğtişaş.

Remue-queue [imz.] (mr. Buchequeue.)

Remuer [ft.] Oynatmak, kımıldatmak, tahrik etmek. ◆ Yerinden oynatmak veya kaldırmak, nakletmek. ‖ (mec.) Telaşı mûcip olmak, tahrik etmek, tehyic etmek, heyecanı mûcip olmak. = [fl.] Yerinde durmamak, bir yerde duramamak. ‖ **Se** – Oynamak, kımıldanmak, hareket etmek. ‖ (mec.) Çabalamak, sa'y etmek.

Remueuse [ims.] Dadı, dâye.

Remugle [imz.] Çok vakit kapalı duran şeylerin kesb ettikleri taaffün.

Remûment [imz.] (mr. Remuement.)

Rémunérateur,trice [i. - s.] Ecir ve mükâfat veren.

Rémunération [ims.] Mükâfat, ecir, ücret.

Rémunératoire [s.] Ecir ve mükâfata müteallik. ‖ **Legs, donation** – Mükâfat olarak edilen vasiyet, hibe.

Rémunérer [ft.] Ecir ve mükâfat vermek, mükâfata nâil etmek.

Renâcler [ft.] Burundan şiddet ve gürültü ile soluk almak, nefesini çekmek. ‖ (mec.) Tereddüt etmek.

Renaissance [ims.] Taze hayat buluş, ihya. ◆ Fransa'da ulûm ve maarifin ihyasına mübâşeret olunduğu Birinci Fransuva'nın devrine ıtlak olunur, devr-i teceddüd. ‖ **Style** – Fransa'da on beşinci ve on altıncı asr-ı miladîde ittihaz olunan tarz ve usul-i mimari.

Renaissant,e [s.] Yeniden doğan, yeniden biten. ◆ Taze hayat bulan.

Renaître [fl.] Yeniden doğmak, yeniden zuhur etmek veya bitmek. ◆ Taze hayat bulmak, ihya olunmak.

Rénal,e [s.] (tşr.) Böbreğe müteallik, kilyevî. ‖ **Artère – e** Şiryan-ı kilyevî. (cm.: *rénaux*.)

Renard [imz.] Tilki, sa'leb, rûbâh. ‖ (mec.) Hilekâr ve dessas adam.

Renarde [ims.] Dişi tilki.

Renardeau [imz.] Tilki yavrusu.

Renarder [ft.] Tilki gibi hiyel ve desâis kurmak. ◆ Kay etmek.

Renarderie [ims.] Hile, vesile, hud'a, hilekârlık.

Renardier [imz.] Bir arazinin tilkilerini tutup itlâf etmeye memur adam.

Renardière [ims.] Tilki ini, yatağı, yuvası.

Renaviguer [ft.] Tekrar icra-yı seyr ü sefer etmek.

Rencaissage [imz.] Bir nebatın sandık veya saksısını değiştirip yeniden sandığa koyma.

Rencaisser [ft.] Bir nebatın sandık veya saksısını değiştirip yeniden sandığa koymak:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– des orangers Portakal ağaçlarının o vechile sandığını değiştirmek. ◆ Para sandığına vaz' etmek, istîfâ etmek.

Renchaîner [ft.] Yeniden zincire koymak.

Renchéri,e [i.] Nazlı alışmış ve bir şey beğenmez adam. || Faire le –, la – e Nazlanmak. = [s.] Pahalı, fiyatlı. || Le blé est fort – Buğday çok pahalıdır, çok pahalanmıştır.

Renchérir [ft.] Pahasını artırmak, pahalandırmak. = [fl.] Pahalanmak. || (mec.) Zam ve ilave etmek, ilave ile nakletmek. || – sur quelqu'un Bir kimse hakkında yalan yanlış şeyler söylemek.

Renchérissement [imz.] Fiyatça çıkma, pahalanma, galâ.

Rencloîtrer [ft.] Tekrar manastıra koymak.

Renclore [ft.] Tekrar etrafını çit ile ihâta etmek, kapamak.

Rencogner [ft.] Bir köşeye sıkıştırmak.

Rencontre [ims.] Tesadüf, rast gelme, tesadüfen buluşma, müsâdefe. ◆ Çarpışma, müsâdeme. ◆ Muharebe, mübâreze, mücadele. || Aller à la – İstikbaline çıkmak, istikbal etmek. || Marchandises de – Elden düşme ve kelepir mallar. || (mec.) Hâl, takdir, suret.

Rencontré,e [s.] Bulunmuş, düşünülmüş (söz vesâire).

Rencontrer [ft.] Rast gelmek, tesadüf etmek. = [fl.] Bulmak, keşfetmek. || Se – Tesadüf olunmak, tesadüfen bulunmak. ◆ Tesadüfen tevâfuk etmek. ◆ Tesadüfen buluşmak. ◆ Bulunmak, mevcut olmak.

Rendage [imz.] Mevadd-ı iptidâiyenin imalinde husule gelen mevadd-ı mamule miktarı. ◆ Kireç kuyusunda hâsılat-ı yevmiye.

Rendant,e [s.] Çok hâsılat veren. ◆ (Çocuk) Daima kusan.

Rendement [imz.] Hâsılat ve vâridat miktarı; – annuel Hâsılat-ı seneviye; – des impôts Vergi vâridatı. || (as.) – d'un canon Bir topun tesiri, kuvve-i muayyenesi. || (cr.) – d'une machine Bir makinenin fennen sabit olan kuvveti.

Rendetter (se) [fv.] Yeniden borç altına girmek.

Rendez-vous [imz.] Bir vakit ve mahall-i muayyende mülakat etmek üzere edilen kavil ve karar. ◆ Tayin olunmuş mahall-i mülakat, mev'id-i mülakat, görüşecek yer.

Rendormir [ft.] Tekrar uyutmak. = [fl.] Tekrar uyumak.

Rendosser [ft.] Tekrar sırtına almak, tekrar giyinmek.

Rendoubler [ft.] Libas ve kumaşı dikilmek üzere kırmak, katlamak.

Rendre [ft.] Geri vermek, ret ve iade etmek. ◆ Nakletmek, götürmek, gezdirmek. ◆ Kay etmek. ◆ Mukabele bi'l-misl icra etmek. ◆ Teslim etmek. ◆ Hâsılat vermek, hâsıl etmek, vermek, çıkarmak. ◆ Neşretmek. ◆ Vaz' etmek. ◆ Tasvir etmek, mislini yapmak. ◆ Tercüme etmek. ◆ Hükmetmek, hükmünü vermek. ◆ Etmek, hâline getirmek. ◆ Kazandırmak. || – l'âme Ölmek, teslim-i ruh etmek. || – grâce Teşekkür etmek. || – les armes Teslim olmak, teslim-i silah etmek, ve (mec.) ilzam olunmak. || – la justice İcra-yı hükûmet etmek, idare etmek. || – justice Hak vermek, hakkını tanımak, ihkak-ı hak etmek. || – la parole Birini vaat ve taahhüdünden kurtarmak. || – service İyilik etmek. || – visite Ziyaret etmek, ziyaretine gitmek. || – le salut Redd-i selam etmek, selam almak; – les honneurs militaires Merasim-i ihtirâmiye-i askeriyeyi ifâ etmek. || – la confiance İtminan hâsıl etmek. || – compte Hesap vermek. || – témoignage Şahâdet etmek. || Se – Gitmek, nakletmek. ◆ Dökülmek, munsab olmak. || (mec.) Görünmek, kendini göstermek. ◆ Teslim olmak, râm olmak. ◆ Razı olmak. || Se – maître de… Zapt veya galebe etmek. || Se – compte Takdir etmek. || Se – à la demande de… Talebini is'af etmek.

Rendu [imz.] (mr. Prêté.)

TÜBA TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tubaed.tr

Rendu,e [s.] Yorgun, fütur ve taab getirmiş. ◆ Yetişmiş, vâsıl. ‖ **Jugement** – Verilen hüküm, lâhık olan hüküm. ‖ **Compte** – Bir kitap mebniyyün-aleyhinin veya bir hâl ve vakanın hülâsası, müfadı, fezlekesi. ◆ Zabıtnâme. ‖ – **à bord** Vapur veya gemide teslim edilmek üzere.

Renduire [ft.] Yeniden sürmek veya sıvamak.

Rendurcir [ft.] Sertleştirmek, katılaştırmak.

Rendurcissement [imz.] Sertleştirme, katılaştırma.

Rêne [ims.] Gem, dizgin, inan; **Tenir les – s de l'État** İnan-ı hükûmeti elinde tutmak, zimam-ı hükûmeti deruhte etmek; **Lâcher les** – İrhâ-yı inan etmek.

Renégat,e [i. - s.] Hıristiyanlığı terkle diğer bir din kabul edenlere ıtlak olunur, dönme. ‖ (mec.) Fikir ve mesleğini terk eden veya kendi fikir ve mesleğine karşı bir fiil ve harekette bulunan adam.

Rénette [ims.] Nalbant bıçağı, sümtıraş.

Rénetter [ft.] Hayvanın tırnağını sümtıraş ile kesmek.

Renettoyer [ft.] Tekrar temizlemek, yeniden tathir etmek.

Renfaîtage [imz.] Çatı tepesinin tamiri.

Renfaîter [ft.] Çatının tepesini tamir etmek.

Renfanter [ft.] Tekrar doğurmak, yeniden tevlid etmek.

Renfermé [imz.] Çok vakit kapalı durmuş bir şeyin veya odanın hâsıl ettiği taaffün.

Renfermer [fl.] Yeniden kapatmak, tekrar hapsetmek. ◆ Kapatmak, hapsetmek. ‖ (mec.) Hâvi ve şâmil olmak. ◆ Cem' etmek. ‖ **Se** – Çekilmek, ihtiyar-ı uzlet ve inziva etmek.

Renferrer [ft.] Yeniden zincire vurmak.

Renfiler [ft.] Yeniden dizmek.

Renflammer (**se**) [fv.] Yeniden alevlenmek, yeniden parlamak. ◆ Tekrar iştial etmek. ‖ (mec.) Yeniden taaşşuk etmek.

Renflement [imz.] (tşr.) Kabarma, şişme, tahaddüb. ‖ – **céphalique** Tahaddüb-i re's. ‖ – **caudal** Tahaddüb-i zenebî. ‖ (hy.) Tahaddüb. ‖ – **de la terre à l'équateur** Arzın hatt-ı istivâdaki tahaddübü.

Renfler [ft.] Yeniden şişirmek, tekrar kabartmak. = [fl.] yahut **Se** – Şişmek, kabarmak, tahaddüb etmek.

Renflouage [imz.] Gemiyi yüzdürmek.

Renflouement [imz.] (bhr.) Oturmuş bir geminin yüzdürülmesi, istihlas.

Renflouer [ft.] (bhr.) Oturmuş gemiyi yüzdürmek.

Renfoncement [imz.] Derinlik, umk. ◆ Pek geriye sokulmuş gibi görünen mahal. ◆ Çukur, şapka vesâireye vurulan yumruğun peydâ ettiği çukur, çökük.

Renfoncer [ft.] Daha ziyade veya bir daha çukurlatmak veya derinleştirmek. ◆ Fıçı ve emsaline dip takmak.

Renforcé,e [s.] Sıkı, tok, sağlam. ◆ Koyu, tam, halis.

Renforcement [imz.] Kuvvetlendirme, takviye, te'kid.

Renforcer [ft.] Kuvvetlendirmek, takviye etmek. ‖ (as.) İmdat göndermek. ◆ Tahkim etmek, istihkâm vermek. ‖ (mec.) Çoğaltmak, çıkarmak. ‖ – **les dépenses d'une maison** Bir evin masârif-i yevmiye miktarını tezyid etmek. ‖ – **la voix** Teşdid-i sadâ etmek, sadâya daha ziyade kuvvet ve şiddet vermek. ‖ – **se** Kesb-i kuvvet etmek, takviye olunmak. ◆ Mazhar-ı muâvenet olmak. ◆ Tahkim olunmak. ◆ Çoğalmak, tezâyüd etmek. ◆ Teşeddüd etmek, kesb-i şiddet etmek.

Renformir [ft.] Eski duvarı tamir etmek.

Renformis [imz.] Eski duvar tamiri.

Renfort [imz.] Tezyid-i kuvvet. ‖ (as.) İmdat askeri, kuvve-i imdadiye. ‖ (bhr.) – **d'ancre** Lenger yastığı. = [imz. -cm.] Ticarette yeni gelen mallar, mevâridat-ı cedîde.

Renfrognement [imz.] (mr. Refrognement.)

Renfrogner (**se**) [fv.] (mr. Refrogner.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rengagement [imz.] Yeniden bir mecburiyet ve taahhüt altına alma veya girme. ‖ (as.) Tezkeresini bırakarak yeniden askerliğe girme, terk-i tezkere.

Rengager [ft.] Yeniden mecbur etmek, tekrar mecburiyet ve taahhüdat altına almak. ◆ Yeniden rehine koymak. ‖ **Se** – Yeniden bir mecburiyet ve taahhüt altına girmek.

Rengaine [ims.] Mükerreren söylenilen şey, nakarat.

Rengainer [ft.] Tekrar kınına sokmak. ‖ – **son compliment** Bir söz söylemekten vazgeçmek veya sözü yarı yerde bırakmak.

Rengendrer [ft.] Tekrar doğurmak, tekrar husule getirmek.

Rengorgement [imz.] Başı geriye çekerek gerdanı ileriye çıkarmaklık. ‖ (mec.) Kurulma, kendine ehemmiyet veriş.

Rengorger (**se**) [fv.] Başı geriye çekerek gerdanı ileriye çıkarmak. ‖ (mec.) Kurulmak, kendine ehemmiyet vermek.

Rengraisser [ft.] Yeniden semirtmek. = [fl.] Tekrar semirmek.

Rengréner [ft.] Değirmene yeniden hububat koymak. = [fl.] (Meskûkât hakkında) Kalıbın deliklerine girip tamamıyla tevâfuk etmek.

Renhardir [ft.] Tekrar cüret vermek. ‖ **S'** – Tekrar kesb-i cüret etmek.

Reniable [s.] Kabil-i inkâr.

Reniement yahut **Renîment** [imz.] Tanımayış, inkâr.

Renier [ft.] İnkâr etmek, tanımamak. ◆ Bırakmak, terk etmek. ◆ İrtidad etmek.

Renieur [imz.] Münkir, kâfir.

Reniflement [imz.] Burundan şiddetle nefes alma. ‖ (t.) Zükâmü'l-hanâzir.

Renifler [fl.] Burundan şiddetle nefes almak, sümüğünü çekmek. ‖ (mec.) İzhar-ı ikrah etmek.

Reniflerie [ims.] Sümüğünü çekme âdeti. ◆ İzhar-ı ikrah.

Renifleur,se [i.] Sümüğünü çekmeyi itiyad eden adam.

Réniforme [s.] (nb.) Böbrek şeklini ibraz eden yapraklara ıtlak olunur, kilyeviyü'ş-şekl.

Renîment [imz.] (mr. Reniement.)

Rénitence [ims.] (t.) Mukavemet.

Rénitent,e [s.] (t.) Mukavim. ‖ **Tumeur** – **e** Verem-i mukavim.

Reniveler [ft.] Tekrar düzeltmek, yeniden tesviye etmek.

Renivellement [ims.] Tekrar düzeltme, yeniden tesviye.

Renne [imz.] Aktar-ı şimaliyenin bir cins sığını ki yük kaldırmak ve kızak çekmek işlerinde kullanıldığı gibi eti ve sütü dahi yenir.

Rennuyer [ft.] Tekrar bıktırmak, yeniden usanç vermek.

Renoircir [ft.] Yeniden karartmak, tekrar siyahlatmak.

Renom [imz.] Şöhret, iştihar, nâm, sıyt.

Renommé,e [s.] Meşhur, şöhret ve nâm sahibi, şöhret-şiar, maruf.

Renommé,e [ims.] Şöhret, nâm, sıyt. ◆ Tezkiye. ◆ Tevâtür, şüyû. ◆ Esâtir-i kadîmede şöhret ilâhesi. ‖ (hk.) **Commune** – Tevâtür. ‖ **Prouver par commune** – Tevâtüren ispat etmek.

Renommer [ft.] Yeniden nasb veya intihab etmek. ◆ Medh ü sitâyişle zikretmek.

Renonce [ims.] Kâğıt oyununda matlub olan kâğıdın elde bulunmaması.

Renoncement [imz.] Vazgeçiş, sarf-ı nazar, kat'-ı alaka, terk.

Renoncer [ft.] Vazgeçmek, terk etmek, sarf-ı nazar eylemek. ◆ (Kâğıt oyununda) Matlub olan kâğıda mâlik olmayıp başkasını almak. = [fl.] Tanımamak, inkâr etmek: **Le** – **pour son fils** (Birini) Evlatlıktan çıkarmak.

Renonciataire [imz.] Mefrûğun-leh.

Renonciateur,trice [i.] Fâriğ.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Renonciation [ims.] Terk, keff-i yed, kasr-ı yed, ret. || – **à un droit** İbra ve ıskat; – **spéciale** İbra-yı has; – **général** İbra-yı âmm.

Renonculacées [ims. - cm.] (nb.) Düğünçiçeği kabîlinden olan çiçekler, fasîle-i şakîkiye.

Renoncule [ims.] (nb.) Düğünçiçeği, rub'iye çiçeği nevi, Girit lâlesi. || – **des jardins** Büyük düğünçiçeği, turna ayağı. || – **scélérate** Zehirli düğünçiçeği, haşîşetü'l-mütlif-i bakar. || – **bulbeuse** Kurbağa otu, haşîşetü'd-dıfdâ'. || – **rampante** Sargın düğünçiçeği.

Renoper [ft.] Çuha temizlemek, çuhanın üzerindeki yağları, kirleri tathir etmek.

Renoter [ft.] Tekrar işaret etmek.

Renouée [ims.] (nb.) Dalları çok dökümlü bir nevi nebat, zevvâiye fasîlesinden kara başak denilen kara buğday. || – **trainasse** Çoban değneği, asâü'r-râî.

Renouement yahut **Renoûment** [imz.] Yenileştirme, tecdid, yenileşme, teceddüd.

Renouer [ft.] Yeniden bağlamak, tekrar raptetmek. || (mec.) Bir vakt-i tatilden sonra tekrar başlamak, yeniden devam etmek. = [fl.] Tecdid-i revâbıt-ı dostî etmek. || **Se** – Tekrar başlanmak, teceddüd etmek, tecdid olunmak. ◆ Merbut olmak.

Renoueur [imz.] (mr. Rebouteur.)

Renouveau [imz.] İlkbahar.

Renouvelable [s.] Yenileştirilebilen, kabil-i tecdid.

Renouvelant,e [s.] İkinci defa olarak Hıristiyanlığın bir âyin-i mahsusunu icra eden çocuk.

Renouveler [ft.] (*Appeler* gibi tasrif olunur.) Yenileştirmek, yenisini yapmak, tecdid etmek. || (mec.) Hatıra getirmek, tazelendirmek. ◆ Yeniden yapmak. ◆ Yeniden başlamak. ◆ Yeniden revaç ve itibar kazandırmak. ◆ Artırmak, tezyid etmek. || **Se** – Tekrar etmek, birbirini teâkub etmek, teceddüd etmek.

Renouvellement [imz.] Yenileştirme, yenileşme, tecdid, teceddüd. ◆ Avdet. ◆ Tezâyüd. ◆ Teyit.

Rénovateur,trice [i. - s.] Yenileştiren, tazelendiren, müceddid.

Rénovation [ims.] Yenileştirme, tazelendirme, tecdid, teyit: – **des vœux** Tecdid ve teyid-i temenniyat.

Renseignement [imz.] Malumat, istihbar. || **Demander des** – **s** Malumat talep etmek. || **Prendre des** – **s** Kesb yahut istihsal-i malumat etmek. || **Donner des** – **s** İtâ-yı malumat etmek. || – **s authentiques** İstihbarat-ı mevsûka. || **Bureaux de** – Tüccar ve sarrafânın hâl ve itibarına dair malumat odası. || (hk.) **à titre de** – Malumat kabîlinden olmak üzere.

Renseigner [ft.] Yeniden tedris ve talim etmek. ◆ Malumat vermek. || **Se** – Ahz-ı malumat etmek, istihbar etmek.

Rentamer [ft.] Yeniden kesmek. ◆ Munkatı' olan bir müzakereye, bir söze yeniden başlamak.

Rente [ims.] Gelir, îrad, vâridat. || – **annuelle** Vâridat-ı seneviye. || – **viagère** Kayd-ı hayat ile îrad. ◆ Mahsulat, hâsılat. ◆ Faiz, nema. ◆ Esham-ı umumiye. || **Constitution de** – Bir kimseye bir meblağ-ı muayyen itâsıyla îrad tahsisi mukavelesi. || – **sur l'État** Esham-ı devlet. || – **s nominatives** İsme muharrer esham. || – **s mixtes** Aslı isme muharrer kuponları hâmiline ait esham. || – **s au porteur** Hâmiline ait esham. || – **consolidée** Konsolid eshamı, konsolide. || **Loi de la** – İrad arz kanunu.

Renté,e [s.] Îrad sahibi; **Bien** – Îradı çok; **Mal** – Îradı az adam.

Renter [ft.] Îrad tahsis etmek.

Renterrer [ft.] Yeniden gömmek, tekrar defnetmek.

Rentier,ère [i.] Îrad sahibi, akar sahibi.

Rentoilage [imz.] Resim ve harita vesâirenin arkasına yapışmış olan bezin (eskidiği vakit) yeni bezle kaplanması, değiştirilmesi.

Rentoiler [ft.] Eskimiş olan resim ve harita vesâirenin bezini yeni bezle değiştirmek.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rentonner [ft.] Tekrar fıçıya koymak.

Rentraîner [ft.] Yeniden sürüklemek, yeniden sevk etmek.

Rentraire [ft.] (*Traire* gibi tasrif olunur.) (Kumaş vesâireyi) Belli olmayacak surette yamalamak veya dikmek.

Rentraiture [ims.] Belli olmayacak surette dikme, örme, örgü.

Rentrant [smz.] (he.) **Angle** – Bir cisim yahut şeklin haricinden dâhiline doğru girmiş zâviye, zâviye-i dâhile. (Zıddı *saillant*'dır.) = [imz.] Kaybeden bir adamın yerine oynayan kumarbaz.

Rentrayeur,se [i.] Dikişi belli olmayacak surette kumaş ve elbise yamalayan adam, örücü.

Rentré,e [s.] İçeriye giren, iç tarafa tesir eden. ◆ Kalpte saklanılan, zaptolunarak izhar olunmayan.

Rentrée [ims.] Yeniden girme, tekrar duhul. ◆ Bir tatil-i muvakkattan sonra tekrar işe mübâşeret, yeniden küşad ve iftitah. ◆ Matlubat veya vâridatın tahsili. ◆ Mahsulâtın cem' ve ahzı. ◆ Tiyatro oyuncusunun bir vakt-i tatil ve gaybûbetten sonra tekrar sahneye çıkması. ◆ Bazı kâğıt oyunlarında terk olunan kâğıt yerine alınan kâğıt. || (ms.) Tekerrür. || (tca.) Tahsil, teslim. || **D'une** – **difficile** Müteassirü't-tahsil. || **Après la** – Ba'de't-tahsil.

Rentrer [fl.] Yeniden girmek. ◆ Tatil edilmiş bir işe tekrar mübâşeret etmek. ◆ Avdet etmek, dönmek. ◆ Dâhil olmak, muhtevî olmak. ◆ Bir aktör müddet-i medîde gaybûbet ettikten sonra yeniden oynamaya başlamak. ◆ Yeniden hâl-i sâbıkını bulmak. || – **en soi-même** Kendini toplayıp derin mütalaata dalmak. = [ft.] Toplamak, tahsil etmek. || – **dans ses fonds** İstîfâ-yı matlub etmek.

Renvahir [ft.] Yeniden istila etmek.

Renvelopper [ft.] Yeniden sarmak, tekrar zarfa koymak.

Renvenimer [ft.] Yeniden ve daha ziyade zehirletmek.

Renversable [s.] Kabil-i hedm, kabil-i tahrip, kabil-i inhidam, kabil-i indiras.

Renversant,e [s.] Bâis-i hayret.

Renverse (**à la**) [h.] Arka üstü.

Renversé,e [s.] Devrilmiş, tersine dönmüş, makûs. || **Arme** – **e** Silah aşağı, başı aşağı çevrilmiş (tüfek) . ◆ Telaşlı, veleh ve hayrete duçar, pür-fütur. ◆ Harap, yıkık. || **C'est le monde** – Bu, akıl erdirilemeyecek bir iştir.

Renversement [imz.] Yıkma, yıkılma, devirme, devrilme. ◆ İndiras, inhidam. ◆ Harabiyet. || (hy.) İn'ikâs. || (ms.) Notaların değişmesi. || (t.) İntikâs. || (as.) Saklamalı usul ve nizamının icrası.

Renverser [ft.] Yıkmak, devirmek, hedm etmek. ◆ Bozmak, büsbütün değiştirmek. ◆ Düşmanı mağlup ve firara mecbur etmek. || – **l'esprit** Zihni teşviş etmek.

Renvi [imz.] Bazı kâğıt oyunlarında müttefekun-aleyh olan akçeden ziyade konulan akçe, dav, dav sürme.

Renvidage [imz.] İpliği çıkrığa yaklaştırarak masuralara sarma ameliyatı, masuralama.

Renvier [fl.] Bazı oyunlarda müttefekun-aleyh olan akçeden ziyade ve bahis makamında olarak akçe koymak.

Renvoi [imz.] Gönderilmiş bir şeyin gönderen adama iadesi. ◆ Azil. ◆ Bir memur veya meclis ve idareye havale olunmuş bir maddenin iadesi, ret. ◆ Tehir, ta'vik. ◆ Başka vakte ta'lik. ◆ Hâşiye. ◆ Hâşiye işareti. || (hk.) Nakil, havale. ◆ Ta'lik. || – **dans les régistres, livres, manuscrits** Ta'likat. || **Arrêt de** – Nakl-i dava karar ve hükmü. || – **d'une demande** İstid'â havalesi. || – **à l'audience** Mahkeme heyetince müzakere edilmek üzere meclise havale. || – **d'une cause** Davanın ve muhakemenin yevm-i âhara ta'liki. ◆ İşin bir mahkemeye havalesi. ◆ Nakl-i dava. || – **pour cause de suspicion légitime** Şüpheyi dâî esbab-ı makbule-i nizamiyeye binaen nakl-i dava. || – **sous la surveillance de la police** Zaptiye nezâreti altına alma. || (t.) Tekrî', tehaşşî. || (as.) İstibdal.

Renvoi-instruire [imz.] (hk.) İkmâl-i tahkikat kararı.

Renvoyer [ft.] Yeniden göndermek. ◆ İade etmek, geri çevirmek, kabul etmeyip reddetmek. ◆ Kovmak, izin vermek. ◆ Azletmek, çıkarmak. ◆ Tebriye ettirmek. ◆ Aksettirmek. ◆ Tehir ve ta'vik etmek. || (as.) İstibdal etmek. || (hk.) Nakl-i dava etmek, diğer mahkemeye havale etmek. || – **un accusé** Maznûnun-aleyh hakkında muârazayı men etmek. || **Se** – Birbirine göndermek, yekdiğerine havale etmek.

Réoccupation [ims.] Yeniden istila ve zaptediş, bir mahalle yeniden asker idhal ve ikamesi.

Réoccuper [ft.] Yeniden zapt ve istila etmek, bir yere yeniden asker idhal ve ikame etmek.

Réomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı galvaniyet.

Réophore [imz.] (ht.) Nâkil-i seyyâl-i elektrik.

Réorchestrer [ft.] Orkestra tarafından icra olunacak âhenk notalarını yeniden tertip ve tanzim etmek.

Réordination [ims.] Yeniden emir itâsı, evâmirin te'kidi. ◆ Bir memur-ı rûhâniinin yeniden nasbı âyini.

Réordonner [ft.] Yeniden emir vermek, bir emri te'kid etmek. ◆ Bir reis-i rûhâniyi yeniden nasb ve tayin etmek.

Réorganisateur,trice [i. - s.] Yeniden tanzim ve tensik eden adam veya buna yarayan (teşebbüsat ve evrak).

Réorganisation [ims.] Yeniden tanzim ve tensik ediş, tensikat-ı cedîde. || – **militaire** Tensikat-ı askeriye. || (t.) Taazzuv-ı cedid.

Réorganiser [ft.] Yeniden tanzim ve tensik etmek. || **Se** – Yeniden tanzim ve tensik edilmek.

Réouverture [ims.] Yeniden küşad ve iftitah.

Repaire [imz.] Hayvanat-ı vahşiye ini. ◆ Haydut ve hırsız yatağı. ◆ Kurt ve tavşan gibi hayvanatın tezeği, tersi.

Repaître [fl.] (*Paître* gibi tasrif olunarak, yalnız hâl sigâsı *je repus*, iltizâmiye-i mâzisi *que je repusse* ve ism-i mef'ûlü *repu,e* dahi olur.) Otlamak, yem yemek. = [ft.] Otlatmak, yem vermek. || – **ses yeux de…** Hırs ve tamahla bakmak. || **Se – de gloire** Haris-i şan ve şeref olmak.

Repâlir [fl.] Yeniden rengi solmak, yeniden sararmak.

Repamer [ft.] Çamaşırları suda çalkalayıp dövmek.

Répandre [ft.] Dökmek, akıtmak. ◆ Sermek, yapmak, açmak, dağıtmak. ◆ Neşir ve işâa etmek. ◆ Saçmak. ◆ İsraf etmek. || – **les larmes** Gözyaşları dökmek, ağlamak. || **Se** – Yayılmak, neşrolunmak, intişar etmek. ◆ Deveran etmek, zuhur etmek, görünmek. || **Se – en** Bir işte mübalağa etmek, pek ileriye varmak. || **Se – à** Kendini terk etmek, terk-i nefs etmek.

Répandu,e [s.] Yayılmış, münteşir, şâyi. ◆ Müsta'mel, mütedâvil. || **Être – dans le monde** Tanınmak, mahâfil ve mecâlise girip çıkmak.

Réparable [s.] Tamir olunabilir, kabil-i tamir, kabil-i tashih. ◆ Yerine konması mümkün, kabil-i telafi, çaresi mümkün.

Réparage [imz.] Tamir, termim. || Tashih, ıslah.

Reparaître [ft.] Yeniden görünmek, tekrar zuhur etmek.

Réparateur,trice [i. - s.] Tamir ve tashih eden. ◆ Tazmin ve telafi eden.

Réparation [ims.] Tamir, termim, meremmet. ◆ Tashih. ◆ Tazmin, telafi. || – **s locatives** Müste'cire ait tamirat. || – **grosses** Tamirat-ı esasiye, ıslah ve sıyânete müteallik tamirat. || – **d'entretien** Mülk muhafazasına dair tamirat. || – **civiles** Tarziye. ◆ Tazminat.

Réparatoire [s.] Tamire dair, termime müteallik, tamir ve termime ait.

Réparer [ft.] Tamir ve termim etmek, düzeltmek. ◆ Yerine getirmek, tazmin ve telafi etmek. ◆ Tarziye vermek. || – **le passé** Telafi-i mâfât etmek. || – **ses affaires** İşini düzeltip yeniden kesb-i servet ve sâmân eylemek. || – **son honneur** İade-i namus eylemek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Reparition [ims.] (mr. Réapparition.)

Reparler [ft.] Tekrar söylemek.

Repartager [ft.] Yeniden ve bir daha taksim etmek.

Repartie [ims.] Derhal verilen sert cevap.

Repartir [ft.] (*Partir* gibi tasrif olunur.) Birine derhal ve sert bir suretle cevap vermek.

Repartir [fl.] (*Partir* gibi tasrif olunur.) Tekrar azîmet ve hareket etmek.

Répartir [ft.] (*Finir* gibi tasrif olunur.) Taksim ve tevzi' etmek, dağıtmak. || **Se** – Taksim olunmak, tevzi' edilmek, dağılmak.

Répartissible [imz.] Kabil-i taksim, kabil-i tevzi'.

Répartiteur [imz.] Taksim ve tevzi' eden adam, mukassim, müvezzi. ◆ Vergilerin tevzîat cetvelini tanzim eden memur.

Répartition [ims.] Taksim, tevzi', tarh; – **des impôts** Vergilerin tarh ve tevzii.

Repas [imz.] Yemek, taam. ◆ Ziyafet.

Repassage [imz.] Bileme. ◆ Ütüleme. ◆ Bahçe yollarını taraklama, düzeltme, tesviye etme.

Repasser [fl.] Yeniden ve tekrar geçmek. ◆ Hatırından geçirmek, der-hatır etmek. ◆ Sathîce bir daha okumak, bir daha üzerinden geçmek. = [ft.] Yeniden yarmak, bir daha aşmak. ◆ Yeniden nakletmek, bir daha geçirmek. ◆ Bilemek. ◆ Ütülemek. ◆ Bilip bilmediğini tecrübe için ezberden okumak. || – **un compte** Bir hesabı yeniden tetkik etmek. || **Se** – Ütülenmek. || Bilenmek.

Repasseur [ims.] Ütücü. ◆ Bileyici.

Repasseuse [ims.] Ütücü kadın.

Repavage [imz.] Yeniden kaldırım tefrişi.

Repaver [ft.] Yeniden kaldırım döşemek.

Repayer [ft.] Yeniden te'diye etmek, tekrar edâ etmek.

Repêchage [imz.] Suya düşmüş bir şeyi tutup çıkarma.

Repêcher [ft.] Suya düşmüş bir şeyi tutup sudan çıkarmak.

Repeindre [ft.] Yeniden tersim ve tasvir etmek.

Repeint [imz.] Resmin bir defa daha boya çekilmekle yapılmış mahalli.

Rependre [ft.] Yeniden asmak.

Repenser [fl.] Bir daha düşünmek, tekrar tefekkür ve mülâhaza etmek.

Repentance [ims.] Nedamet, tevbe. ◆ Tebdil-i fikr, tebdil-i meslek.

Repentant,e [s.] Nâdim, tevbekâr, tâib.

Repentie [ims. - s.] İcra-yı fuhuş ettikten sonra nâdim olup çekilmiş kadınlara ıtlak olunur, tevbekâr. || **Filles – s** Bu kadınların ikamet ettikleri manastır.

Repentir (se) [fv.] Nâdim ve pişman olmak, nedamet getirmek.

Repentir [imz.] Pişmanlık, nedamet. || **En être au** – Bir şey yaptığından dolayı nâdim olmak, pişman olmak. ◆ Tebdil-i fikr, tebdil-i meslek. ◆ Ressamlıkta iptidâ yapılıp da sonra tashihen hazf olunmuş hatlar eseri.

Repercer [ft.] Bir daha delmek, tekrar delmek.

Répercussif,ve [i. - s.] (t.) Ahlatı içeriye vurduran veya vurdurmaya yarayan, müreddid. || (ht.) Mün'akis.

Répercussion [ims.] (t.) Ahlatın içeriye vurması, irtidâ'. || – **de l'impôt** Verginin tesiri, sirayeti. || (ht.) Sadâ ve ziya vesâirenin in'ikâsı, irtidad.

Répercuter [ft.] (t.) Ahlatı içeriye vurdurmak. || (ht.) Sadâ ve ziya vesâireyi aksettirmek. || **Se** – Aksetmek, akis-endaz olmak, tanin-endaz olmak.

Reperdre [ft.] Tekrar kaybetmek. || **Se** – Tekrar kaybolmak, yeniden yolunu şaşırmak.

Repère [imz.] Bir yere gelip kurulacak makine vesâire parçalarına vesâir şeylere konulan nişan ve alâmet. || (r.) **Point de** – Tesviyeyi tashih için işaret noktası. || (mec.) Nokta-i intihâ, nokta-i tevakkuf, nokta-i istinat. ◆ Nişan, emâre, alâmet. (*Repaire* dahi yazılır.)

Repérer [ft.] Nişan yapmak, alâmet koymak. ◆ Nişanlara göre kurmak. || **Se** – Kendine

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

nokta-i intihâ teşkil etmek, kendine nokta-i tevakkuf teşkil etmek, nokta-i istinat teşkil etmek, durmak, tevakkuf etmek.

Repértoire [imz.] Cetvel, fihrist, muntazam defter-i esâmî, cerîde. ◆ Mecmua. ◆ Kayıt defteri. ◆ Defter fihristi. ◆ Mızıka notaları mecmuası. || (mec.) Hafızası kuvvetli olmakla çok şeyler hatırda tutarak her şey hakkında malumat verebilen.

Répertorier [ft.] Kayıt defterine geçirmek. || – **les lettres** Mekâtîb kopya defterinin fihristini tanzim etmek.

Repeser [ft.] Yeniden tartmak, tekrar vezn etmek.

Répétailler [ft.] Bir şeyi tekrar ale't-tekrar ve usandırıncaya kadar söylemek.

Répéter [ft.] Tekrar etmek, kendisinin veya başkasının söylediğini bir daha söylemek. ◆ Ezberden öğrenmek veya söylemeye alışmak için kendi kendine tekrar ale't-tekrar söylemek. ◆ Okumak, söylemek, takrir etmek. ◆ Dersi tekrar müzakere etmek. ◆ Hâsıl etmek. ◆ Yeniden başlamak. ◆ Talep ve iddia etmek. ◆ (Ayna) Göstermek. ◆ (Saat) Çalmak, vurmak. || (ht.) Aksettirmek. || **Se** – Mükerrer sözler söylemek veya yazmak. ◆ Tecdid olunmak. ◆ Aksetmek, akis-endaz olunmak.

Répétiteur [imz.] Şâkirdana dersi tekrar söyleyen, müzakereci. = [s.] **Cercle** – Câviyeleri ölçmeye mahsus daire-i mükerrere.

Répétition [ims.] Tekrar, tekrarlama. ◆ Mektepte verilen dersin müzakeresi. ◆ Bir meclis huzurunda icra olunacak musiki veya şarkı faslı. ◆ Tiyatro oyunlarını tecrübe, prova ediş. || (ed.) Söze ziyade ruh ve kuvvet vermek için aynı kelimenin veya aynı terkibin defaatle tekerrürü, tekerrür. ◆ Akis, in'ikâs. || Timsal-i mün'akis. || (hk.) İstirdad, mutâlebe. || **Montre à** – İstenildiği vakit bir yerine dokunulmakla çalan saat. || **Fusil à** – Mükerrer ateşli tüfek. || **Action en** – İstirdad davası.

Répétrir [ft.] Yeniden yoğurmak. ◆ Tekrar teşkil etmek, tecdid etmek, tensik etmek, ıslah etmek.

Repeuplement [imz.] Bir mahallin yeniden ahali ile iskân ve bu suretle mamur edilmesi veya bir ormanın av hayvanatıyla ve bir gölün balıkla tekrar doldurulması. || (zra.) Tebezzür. || – **artificiel** Tebezzür-i suni.

Repeupler [ft.] Bir mahalli yeniden ahali ile iskân etmek, imar etmek. ◆ Bir ormana yeniden av hayvanı veya bir göle yeniden balık doldurmak.

Repic [imz.] Piket oyununda hasmın hiç sayısı yok iken otuz sayı kazanılıp doksan itibar etme, yüzlük yapma. || **Faire quelqu'un** – Cevap verdirmeyecek surette birinin ağzını kapamak, mat etmek. ◆ Birine galebe etmek, tefevvuk etmek.

Repiger [ft.] Tekrar yakalamak, tekrar ahz-ı intikam etmek.

Repiler [ft.] Yeniden havanda dövmek, sahk, tesfif etmek.

Repiller [ft.] Tekrar yağma etmek, yeniden nehb ve garet etmek.

Repincer [ft.] Tekrar çimdiklemek. ◆ Yeniden yakalamak, tekrar ahz-ı intikam etmek.

Repiocher [ft.] Tekrar kazma ile eşelemek.

Repiquage [imz.] Fidelerin bir yerden çıkarılıp diğer bir yere dikilmesi ameliyatı. ◆ Kaldırımın kırık ve bozuk taşlarının tebdili.

Repiquer [ft.] Tekrar delmek, tekrar sokmak. ◆ Filizleri yerinden çıkarıp başka yere dikmek. ◆ Bir yolu tesviye etmek için kazma ile kazımak. || **Se** – Teçhiz olunmak, mücehhez olmak.

Répit [imz.] Mühlet, vade. ◆ Tatil, teneffüs, istirahat.

Replacement [imz.] Yeniden yerleştirme, tekrar yerine koyma.

Replacer [ft.] Yeniden yerleştirmek, tekrar yerine koymak.

Replaindre [ft.] Tekrar acımak, yeniden merhamet etmek. || **Se** – Tekrar şikâyet etmek, yeniden iştikâ etmek.

Replantation [ims.] Yeniden dikme, gars-ı mükerrer.

TÜRK DİL KURUMU
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
www.tuba.gov.tr

Replanter [ft.] Yeniden dikmek, tekrar gars etmek.

Replâtrage [imz.] Alçı ile yapılan sathî sıva tamiri. ‖ (mec.) Az vakit sürebilir tadilat, tedbir-i muvakkat.

Replâtrer [ft.] Sıva ile kaplamak veya tamir etmek. ‖ (mec.) Bir kabahati örtmeye çalışmak.

Replet,ète [s.] Şişman, mülahham.

Replétion [ims.] Derecesiz şişmanlık, dolgunluk. ‖ (t.) Kan ve ahlat çokluğu, imtilâ.

Repleurer [fl.] Yeniden ağlamak, tekrar giryan olmak.

Repleuvoir [fl.] Yeniden yağmur yağmak.

Repli [imz.] Katlanma, bükülme, kıvrım, dürüm, dürme, kat, matvî. ‖ – **membraneux** Matvî-i gışâî. = [cm.] Hayvanat-ı zâhifenin yürürken aldıkları şekil, kıvrılma. ‖ (mec.) Menvî-i zamir.

Replicatif,ve [s.] Matvî. ‖ **Feuille** – **ve** Varak-ı matvî.

Repliement [imz.] Yeniden katlama ve bükme.

Replier [ft.] Yeniden katlamak ve bükmek. ‖ **Se** – Suret-i muntazamada ve dağılmaksızın ricat etmek. ◆ Bükülmek, kıvrılmak.

Réplique [ims.] Cevaba cevap, redd-i kelâm ve cevap, müdafaa ale'l-müdafaa. ◆ Cevap karşılığı. ◆ Tiyatro oyuncusunun sözü arkadaşına terk etmezden evvel söylediği son kelime.

Répliquer [ft. - fl.] Cevaba cevap vermek, redd-i cevap etmek. ◆ Müdafaa etmek, cevap vermek.

Replisser [ft.] Yeniden katlamak, bükmek, kırmak.

Reploiement [imz.] Tekrar katlama.

Replonger [fl.] Yeniden dalmak. = [ft.] Tekrar daldırmak, yeniden batırmak.

Reployer [ft.] Yeniden katlamak, tekrar bükmek.

Repolir [ft.] Yeniden cilâ vermek, tekrar parlatmak. ◆ Tashih etmek, ıslah etmek.

Repolissage [imz.] Yeniden parlatma, tekrar cilâ veriş.

Repompement [imz.] Tekrar emme, yeniden massetme.

Repomper [ft.] Tekrar emmek, yeniden mass.

Répondant [imz.] Kilisede okunan duanın cevap makamında olan bazı yerlerini söyleyen kimse. ◆ Kefil, zâmin. ◆ Taht-ı istic-vabda olan adam, mesul.

Répondre [ft.] Cevap vermek, cevap yazmak, karşılık vermek. = [fl.] Cevaben beyan etmek. ◆ Emre itaat etmeyip de itirazat ve mütalaata kalkışmak. ◆ Sadâyı aksettirmek. ◆ İtiraz ve reddetmek. ◆ Tekeffül etmek, temin etmek. ‖ (mec.) Mütenâsip olmak, tevâfuk etmek. ‖ **Être loin de** – Asla tevâfuk etmemek. ◆ Mukabele bi'l-misl etmek. ◆ (Veca' hakkında) Bulunduğu mahallin aksi cihetinde hissolunmak.

Répons [imz.] Kilisede terennüm olunan bir zemzeme. ◆ Cevaba alâmet olmak üzere konulan (R) harfi ki bizdeki (C)'ye muadildir.

Réponse [ims.] Cevap. ‖ **Une** – **de Normand** Muğlak bir cevap. ◆ Ret, müdafaa, cevapnâme. ‖ **En** – **à** Cevaben, cevap olarak. ‖ **En** – **à une interpellation** Bir suale cevaben.

Repopulation [ims.] Yeniden iskân-ı ahali, tekrar imar.

Report [imz.] Nakl-i yekûn. ◆ Bu suretle naklolunan yekûn. ◆ Esham ve senedatın bir müddet-i muayyene ile ve ekseriya ay nihayetinde piyasa farkıyla tekrar satın alabilmek şartıyla füruhtu. ◆ Devr-i muamele ve bu muamele için verilen faiz. ‖ (hk.) – **de faillite** Tatil-i te'diyat tarihinin mahkemece tayini.

Reporter [ft.] Tekrar yerine götürmek, iade etmek. ◆ Nakl-i yekûn etmek. ◆ Madde-i ânifede beyan olunduğu vechile borsada röpor muamelesini icra etmek. ‖ (hk.) – **l'ouverture de la faillite** Tatil-i te'diyat tarihini tayin etmek. ‖ **Se** – Maziye ircâ-ı fikr etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Reporter [imz.] (*teur*) (İngilizceden me'huz) Gazete muhbiri.

Repos [imz.] Sükûnet, rahat, asayiş, huzur, ârâm. ◆ Rahat edecek mahal, ârâm-gâh. ◆ Dinlenme, istirahat, teneffüs. ◆ Uyku, hâb ve rahat. ◆ Huzur-ı bâl, cemiyet-i hâtır. ◆ İbarede durulup nefes alınacak mahal, durak. || (ed.) Mısranın kesilebileceği mahal, vakf, makta'. || Champ du – Mezaristan. || Valeurs de tout – Birinci derecede sağlam tahvilat. || Signature de tout – Pek muteber imza. || Dormir en – sur une affaire Bir iş hakkında hiçbir endişesi olmamak. || Pour le – de l'âme de quelqu'un (Hıristiyanlarda) Birinin istirahat-ı ruhu için.

Reposé,e [s.] Rahatlanmış, kesb-i sükûnet ve asayiş etmiş. || à tête – e Cemiyet-i hâtırla, huzur-ı bâl ile.

Reposée [ims.] Bir hayvanın mahall-i istirahatı, ini. || à – s Bazı bazı istirahat ederek, bazı bazı yorgunluk alarak.

Reposer [ft.] Rahatlandırmak, teskin etmek. ◆ Dayatmak, koymak, durdurmak. = [fl.] Rahat etmek, uyumak, yatmak. ◆ Mebnî ve müesses olmak, istinat etmek. ◆ Durmak, tevakkuf etmek, mün'atıf olmak. ◆ Teressüb etmek. || Se – İstirahat etmek, dinlenmek. || Se – sur İşi birine havale ile ona istinat etmek. || Laisser – un ouvrage Bir işi eline almamak.

Reposoir [imz.] Hıristiyanların senede bir gün Hazret-i İsa'nın cenazesi taklidiyle gezdirdikleri tabutun vaz'ı için yol üzerinde hazırlanmış kürsü.

Reposséder [ft.] Tekrar edinmek, tekrar temellük etmek, yeniden mâlik olmak.

Repoussant,e [s.] Tab'a hoş gelmeyen, mekruh.

Repoussé [imz. - s.] Kabara yapmak sanatı, kabaracı işi.

Repoussement [imz.] Kovma, ret, adem-i kabul. ◆ Esliha-i nâriyenin geriye tepmesi.

Repousser [ft.] Geri atmak, def etmek, itmek, sürmek, geriye çekmeye mecbur etmek, püskürtmek. || (mec.) Zihinden çıkarmak. ◆ Kabul etmemek, reddetmek. ◆ Nefreti mûcip olmak, mûcib-i istikrah olmak. || (Nebatat hakkında) Dal açmak, fidan sürmek. = [fl.] Yeniden bitmek, tekrar sürmek. || (Esliha-i nariye hakkında) Boşanırken geriye tepmek.

Repoussoir [imz.] Kakmacı ve kabaracı kalemi.

Répréhensible [s.] Ta'yib ve tekdire şâyan ve müstahak olan.

Répréhensif,ve [s.] Ta'yib ve tekdire müteallik.

Répréhension [ims.] Ta'yib, tekdir, ta'zir.

Reprendre [ft.] Yeniden almak. ◆ Yeniden zaptetmek, tekrar tutmak. ◆ Şişmek. ◆ Bırakılmış bir işe yeniden başlamak. ◆ Tekdir ve te'dib etmek. ◆ Merâmet etmek, yamalamak. || – haleine Nefes almak, yorgunluk almak. || – les dessus Tekrar galip gelmek. || On ne m'y reprendra plus Bir daha yapmam, bir daha aldanmam. || – son propos Saded-i bahse ricat etmek. = [fl.] Yeniden tutmak, tekrar kökleşmek. ◆ Avdet etmek, yeniden hâsıl olmak. ◆ Birleşmek, yapışmak. ◆ Yeniden donmak, tekrar incimad etmek. ◆ Muâheze ve itiraz etmek. || Se – Bir sehvi tashih için sözü tekrar etmek.

Représaille [ims.] Mukabele bi'l-misl; User de – Mukabele bi'l-misl icra etmek. (Başlıca cem'i müsta'meldir.)

Représentant [imz.] Vekil, murahhas. ◆ Mebus. ◆ Elçi, sefir. || Ministre – Sefir, elçi.

Représentatif,ve [s.] Vekâlet ve murahhasiyete müteallik. ◆ Sıfat-ı vekâleti olan. || Caractère – Sıfat-ı memuriyet.

Représentation [ims.] Takdim, arz, ibraz. ◆ Tiyatroda oyun icrası. || – à bénéfice Birinin menfaatine olan lu'biyat, menfaat. || – en matière de succession Münâsaha. || Par voie de – Bi'l-münâsaha. ◆ Tersim, tasvir. ◆ Vakar, haysiyet, muhafaza-i şan ve mevki. ◆ İtiraz, nazikâne tekdir. ◆ Gösteriş, vecâhet. || (hk.) Vekâlet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Représenter [ft.] Yeniden arz ve takdim etmek. ◆ Göstermek, ibraz etmek. ◆ Andırmak, hatıra getirmek. ◆ Tersim ve tasvir etmek. ◆ Bir tiyatro oyununu icra etmek. ◆ Tiyatro oyununda bir şahsı taklit etmek, bir rol icra etmek. ◆ Vekâlet etmek, vekil olmak. || – **une maison de commerce** Bir ticarethâneye vekâlet etmek. ◆ Timsal teşkil etmek. || **Se faire** – Bir vekil veya murahhas irsal etmek. || – **les livres de commerce** Defâtir-i ticariyeyi ibraz etmek. = [fl.] Bir tavır ve hareket-i mahsusada bulunmak. || **Se** – Tasvir etmek. ◆ Hatıra gelmek, derhatır etmek. ◆ Tiyatroda oynanmak.

Repressif,ve [s.] Tenkil ve men eden, zecrî, tenkilî. || **Lois** – **ves** Kavânîn ve ahkâm-ı zecriye. || **Mesures** – **ves** Tedâbir-i zecriye ve tenkiliye. || **Tribunaux** – **s** Mahâkim-i cezâiye.

Répression [ims.] Men, zecr, tenkil. || **Moyen de** – Tedâbir-i tenkiliye, vesâit-i zecriye. || – **des crimes** Cinayâtın zecr ve meni. || – **de brigandage** Tenkil-i eşkıya.

Reprêter [ft.] Yeniden ödünç vermek, tekrar ikraz etmek.

Reprier [ft.] Tekrar rica, tekrar istirham etmek. ◆ Mukabeleten kendi dahi davet etmek.

Réprimable [s.] Zecr ve meni caiz olan.

Réprimande [ims.] Tevbih, tekdir, te'dib. ◆ Mücâzat-ı te'dibiye, muamele-i tevbihiye. || – **légale** Tevbih-i kanunî.

Réprimander [ft.] Tevbih ve tekdir ve te'dib etmek. ◆ Mücâzat-ı te'dibiye vermek. ◆ Serzeniş etmek.

Réprimant,e [s.] Men eden, bir şeyin önünü alan veya alabilen.

Réprimer [ft.] Men etmek, önünü almak. ◆ Zecr ve tenkil etmek.

Repris [imz.] – **de justice** Sabıkalı.

Reprise [ims.] Tekrar mübâşeret. ◆ İrad ve masraf muamelesi. ◆ Ticaretin kesb-i germî etmesi, taze revaç. ◆ Kumaşın yırtık yerinin örme ile tamiri, yama. ◆ Tiyatroda bir oyunun tekrar icrası. ◆ Şarkının iki defa söylenmesi lazım gelen yeri, nakarat. || (t.) Ricat (maraz). || (ms.) Notada tekrar işareti. || – **à la première** Birinci dolap. || – **à la seconde** İkinci dolap. || (hk.) – **d'un procès** İade-i dava, tecdid-i dava. = [ims. - cm.] (hk.) Emval-i müşterekenin taksiminden evvel bi'l-ifraz bir kimseye verilen nakit veya emvâl. || – **matrimoniales** Zevceynin taksiminde bi'l-ifraz alınan meblağ. || – **d'instance** Tecdid-i dava. || – **des hostilités** Tecdid-i muhâsamat.

Repriser [ft.] Kumaşın yırtık yerini örme ile tamir etmek.

Repriser [ft.] Yeniden enfiye çekmek.

Repriser [ft.] Yeniden takdir-i kıymet etmek, tekrar bahâ tarh etmek.

Repriseuse [ims.] Kumaşların yırtıklarını örüp tamir etmek sanatıyla iştigal eden kadın, örücü kadın.

Réprobateur,trice [s.] Takbih ve ta'yibe delâlet eden.

Reprobation [ims.] Ret, ta'yib, takbih. ◆ İstikrah, nefret, lanet.

Reprochable [s.] Ta'yib ve tekdire müstahak. || (hk.) **Témoins** – **s** Gayr-ı makbul şahitler.

Reproche [imz.] Ta'yib, tekdir, itab, serzeniş, yüze vurma. || **Sans** – Yüzüne vurmak istemeyerek, yüzüne vurmak istememekle beraber. = [imz. - cm.] (hk.) Redd-i şühud maksadıyla dermeyan olunan esbab ve delâil, şühudun ta'nı.

Reprocher [ft.] Ta'yib ve tekdir etmek, azarlamak, duçar-ı itab etmek; – **un bienfait** Başa kakmak, imtinan etmek. || (hk.) – **des témoins** Şühudu ret için ta'n etmek. || **Se** – İtiraf-ı kabahatle izhar-ı teessüf ve nedamet etmek.

Reproducteur,trice [s.] Yeniden hâsıl eden, tekrar tevlid eden. ◆ Tenasüle müteallik, tenasülî, tehâsulî. || **Organes** – **s** Âzâ-yı tenasüliye.

Reproductibilité [ims.] Yeniden hâsıl olabilme, yeniden tevellüde kabiliyet, kabiliyet-i husul.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Reproductible [s.] Yeniden hâsıl olabilen, tekrar tevellüdü kabil, kabil-i tenasül.

Reproductif,ve [s.] Yeniden hâsıl etmeye veya tenasüle yarayan, tenasülî. || **Dépense** – **ve** İstihsal ve teksir-i serveti müeddî olan masraf.

Reproduction [ims.] Tevlid, tevellüd, tenasül. ◆ Nebatatın teksiri usulü. ◆ Bazı hayvanatın kopmuş âzâsının yerine yeniden çıkan âzâlara dahi ıtlak olunur. ◆ İktibas, ahz. ◆ Tekrar tab' ve temsil. ◆ Tasni'. || **Organes de** – Âzâ-yı tenasül. || – **agame** Tenasül-i tecezzî, tenasül-i zü'l-hayat. || – **sexuelle** Tenasül-i tevellüdî.

Reproductivement [zr.] Yeniden hâsıl etmeye yarayan bir surette, hâsılat getirir bir surette.

Reproduire [ft.] Yeniden hâsıl etmek, tekrar vermek. ◆ Yeniden meydana koymak, tekrar arz ve ibraz veya neşretmek. ◆ Aynen suretini almak. ◆ Aynen derc etmek. ◆ Tekrar tab' ve neşretmek. || **Se** – Tenasül etmek, zürriyet suret-i dâimede devam etmek. ◆ Husule gelmek, hâsıl olmak. ◆ İbraz-ı vücut etmek, ispat-ı vücut etmek.

Repromener [ft.] Tekrar gezdirmek. || **Se** – Tekrar gezinmek, tekrar geşt ü güzar etmek.

Repromettre [ft.] Tekrar vaat etmek, yeniden söz vermek.

Reprotéger [ft.] Yeniden himaye etmek, tekrar müdafaa etmek.

Reprouvable [s.] Yeniden ispata muhtaç olan.

Réprouvé,e [i. - s.] Mel'un, cehennemî, merdud. ◆ Mücrim.

Reprouver [ft.] Yeniden ispat etmek.

Réprouver [ft.] Kabul ve takdir etmemek, reddetmek. ◆ Lanet etmek, azap cihetiyle mahkûm etmek.

Reps [ims.] İpek veya yünden pek kuvvetli bir kumaş, reps kumaşı.

Reptation [ims.] (tt.) Yılan gibi hayvanatın sürünerek yürümesi, zahf.

Reptile [ims.] (tt.) Sürünerek yürüyen hayvan, hayvan-ı zâhif. || (mec.) Alçak adam, rezil adam, muhakkar adam. || – **fossiles** Zevâhif-i müstehâse.

Reptilivore [s.] (hyv.) Hayvanat-ı zâhife ekl eden.

Repu,e [s.] Doymuş, tıkanmış, bıkmış, gına gelmiş.

Républier [ft.] Tekrar neşretmek.

Répudiable [s.] Talâkı kabil, tatliki mümkün, talâkı vacip, vacibü't-tatlik. ◆ Kabil-i ret, gayr-ı makbul.

Répudiation [ims.] Talâk, tatlik. ◆ Ret, kabulden imtina.

Répudier [ft.] Boşamak, tatlik etmek. || (mec.) Bırakmak, terk etmek. ◆ Kabul etmemek, vazgeçmek.

Repudium [imz.] (Latince kelime) İptal, lağv, fesih, nakz.

Répugnance [ims.] İstikrah, teneffür. ◆ Tezat, adem-i ihtimal.

Répugnant,e [s.] Mekruh, müstekreh. ◆ Muzad, gayr-ı muhtemel.

Répugner [fl.] İstikrah etmek. ◆ İstikrahı bâis olmak, müstekreh olmak. ◆ Münâfî ve mugayir olmak. ◆ Muzad olmak, gayr-ı muhtemel olmak.

Répullulation [ims.] Pek çok miktarda tevellüd ve zuhur etme, tekessür etme, karınca gibi kaynama.

Répulluler [fl.] Pek çok miktarda tevellüd ve zuhur etmek, tekessür etmek, karınca gibi kaynamak.

Répulsif,ve [s.] (ht.) Def etmek kuvvetini hâiz olan, dâfi', def'î. || **Force** – **ve** Kuvve-i dâfia.

Répulsion [ims.] (ht.) Birbirini itmek kuvveti, def, kuvve-i dâfia. || – **moléculaire** Ecza-yı ferdiyenin tebâüdü, tedâfü-i ecsam. || (mec.) Nefret.

Réputation [ims.] Şöhret, iştihar, sıyt, nâm. || **Être en** – Meşhur olmak, nâmdar olmak, hâiz-i şöhret olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Réputer [ft.] Zannetmek, ad ve itibar etmek. || **Se** – Kendini zannetmek, kendini addetmek, kendini farz etmek.

Requérable [s.] Dâyin tarafından talebi lazım gelen. || **Dette** – Dâyinin talep etmesi ve binaenaleyh medyunun bulunduğu mahalde alması lazım gelen deyn.

Requérant,e [i. - s.] Talip, müddeî, müsted'î, sahib-i istid'â.

Requérir [ft.] (*Acquérir* gibi tasrif olunur.) Dava etmek, talep ve iddia etmek. ◆ Davet ve teklif etmek. ◆ İstemek, icap ve iktizâ etmek. || – **la peine de mort** İdam hükmünü talep ve iddia etmek. || – **la force armée** Kuvve-i müsellahayı istishab etmek.

Requête [ims.] Arzuhâl, istid'ânâme, müsted'â. ◆ Teklif, davet. ◆ Talep, rica, niyaz. || (hk.) – **civile** İade-i muhakeme. || – **civile principale** Dava-yı asliyenin iade-i muhakemesi. || – **civile incidente** Dava-yı hadisenin iade-i muhakemesi. || **à la** – **de** Filanın talebi üzerine. || **Maître des** – **s** Şûra-yı devlete takdim olunan müsted'ayatı alıp meallerini hülâsa ederek meclise koyan memur-ı mahsus, şûra-yı devlet muavini. = [ims. -cm.] Netâyic-i hüküm. || **Chambre des** – **s** İstid'â dairesi. || **Cette chose est de** – Bu nadir bir şeydir.

Requêter [ft.] Yeniden araştırmak. ◆ Birisi için yeniden sadaka toplamak.

Requiem [imz.] (*rékuième*) Ölülerin ruhu için okunan dua, Hıristiyanların istirahat-ı ruh duası. (cm.: des *requiem*.)

Requin [imz.] Köpek balığı, camgöz balığı. || – **bleu** Orak balığı.

Requinquer (**se**) [fv.] Sahte bir tavır ve suretle süslenmek.

Réquiper [ft.] Yeniden teçhiz etmek, tekrar teslih etmek.

Requis,e [s.] Matlub, matluba muvâfık. ◆ Muktezî, nizamen ve kanunen lazım; **Les formalités – es ont été remplies** Muamelat-ı nizamiyesi ifâ kılınmıştır. = [imz.] İcab-ı kanun, muktezâ-yı kanun.

Réquisition [ims.] Taleb-i istid'â; **à la première** – İlk talep vukuunda. = [ims. -cm.] – **s civiles** Tehlike ve kaza gibi ahvâl vukuunda memurîn-i hükûmetin efrad-ı ahaliyi hasbî olarak hizmet ettirmesi, angarya. || – **s militaires** Vakt-i harpte cihet-i askeriye için at ve araba erzak vesâire itâ ve tedariki. || – **de la force armée** Kuvve-i müsellahanın istishabı.

Réquisitionnaire [imz.] Nefîr-i âmm askerinin neferi.

Réquisitoire [imz.] Müddeî-i umuminin dava hakkında mahkemeye verdiği iddianâme, talepnâme.

Requitter [ft.] Yeniden bırakmak, tekrar terk etmek.

Resaluer [ft.] Yeniden selam vermek, tekrar selamlamak. ◆ İade-i selam etmek.

Resceller [ft.] Yeniden mühürlemek, tekrar tahtim etmek.

Rescellement [imz.] Yeniden mühürleme, tekrar tahtim.

Rescif [imz.] (mr. Récif.)

Rescindant [imz.] (hk.) Nakz-ı hüküm, fesh-i karar istid'âsı. ◆ Ukudun esbab-ı feshiyesi.

Rescinder [ft.] Bir senet veya mukavele veya hükmü iptal etmek, nakz-ı hüküm etmek. ◆ İptal ve fesh-i akit etmek.

Rescision [ims.] Bir senet ve mukavele veya hükmün fesih ve iptali. ◆ Fesih ve iptal-i akit. || **Action en** – Ayıptan dolayı fesih ve iptal davası. || (t.) İnkıtâ, istîsal.

Rescisoire [imz.] (hk.) Fesih ve ilganın başlıca sebebi. ◆ Bir davanın başlıca ciheti. = [s.] Fesih ve ilgayı mûcip, nakz ve feshi mutazammın.

Rescousse (**à la**) [hd.] Eski vakit muharebelerinde istimdad için kullanılır bir tabir idi.

Rescription [ims.] Bir meblağın ahzı için verilen havalenâme. ◆ Tahvilat, sehm, kayme.

Rescrit [imz.] İrade, emir. ◆ Papa'nın umur-ı dinîyede vâki istîzahlara verdiği cevap, Papa'nın tahrirat-ı umumiyesi. ◆ Kanun,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

nizam. ◆ Rapor. || – d'un gouverneur général Bir valinin verdiği buyruldu.

Réseau [imz.] Ağ şeklinde tülbent. ◆ Ağ örgüsü, şebeke. || (tşr.) Ev'iye-i demeviyenin satrançlanması, şebeke. || – de chemin de fer Bir memlekette birbirini kat' ederek dolaşan demiryol hututunun mecmûu, hutut-ı mütekatıa. || (he.) – principal Müsellesatla mesâhada müsellesat-ı esasiyeye denir.

Resécher [ft.] Yeniden kurutmak.

Résection [ims.] (*cek*) (cr.) Kesme, neşir.

Réséda [imz.] Muhabbet çiçeği, huzâm. || – odorant Huzâmü'l-ıtrî.

Réséquer [ft.] (*cé*) (crh.) Kesmek, neşretmek.

Réservation [ims.] Bir senet ve mukavelede bazı hukuk ve salâhiyetlerin muhafazası, takyid, ihtiraz, ihtiyat kuyudu.

Réserve [ims.] Kayıt, şart. ◆ İhtiraz, ihtiyat, kuyud-ı ihtiraziye, kuyud-ı ihtiyatiye. ◆ Askerin ihtiyat sınıfı. ◆ Muharebe gününde lüzumu anda iktizâ edecek mahalle sevk olunmak üzere müheyyâ tutulan asker, ihtiyat askeri. ◆ Kesilmekte olan bir ormanda ziyade uzanmak üzere hıfzolunan ağaçlar. || – légale Kayd-ı kanunî. ◆ Vasiyetle teberruu gayr-ı caiz olan miktar-ı tereke. || Faire la – de Muhafaza etmek. || Tenir en – İhtiyaten mevcut tutmak, ihtiyat bulundurmak. || Parler avec – Muhterizâne, ihtiyatkârâne lisan kullanmak. || Corps de – İhtiyat ordusu. || Troupes de – Asâkir-i redife. || – navale Bahriye redifi, bahriye ihtiyatı. || Premier ban de – Birinci redif sınıfı, redif-i sınıf-ı mukaddem. || Deuxième ban de – İkinci redif sınıfı, redif-i sınıf-ı tâlî. || Sous la – de Filan şarta ta'likan. || Fonds de – İhtiyat akçesi. || Sans – Bilâ-istisna. || En – Bir tarafa, bir tarafta. || à la – de -den maada.

Réservé,e [s.] İhtiyatlı, muhteriz. || Cas – Yalnız Papa veya piskopos tarafından çıkarılabilen günah. || Faire le – İhtiyatlı davranmak. || Biens – s Nizamen mevkuf tutulması lazım gelen emval-i irsiye. || Tout droit – Her hakkı mahfuzdur, bi'l-cümle hukukun muhafazasıyla. || Dépens – s Masârif-i muhakeme ayrıca tayin olunmak üzere.

Réservement [zr.] İhtiyatlı bir surette, muhteriz bir tarz ile, ihtiyatkârâne.

Réserver [ft.] Bir şeyin bir kısmını ayırıp saklamak. ◆ Bir başka vakit ve hâl için saklamak, ihtiyaten bulundurmak. ◆ Tayin ve tahsis etmek. || Se – Saklanmak, kalmak. ◆ Beklemek, ihtiyat etmek, ihtiyaten hareket etmek. ◆ Kendi için saklamak. || Se – de répondre İleride cevap vermeyeceğini, mesul olmayacağını beyan etmek. || Se – à faire quelque chose Bir şeyin icrası hakkını kendisi için muhafaza etmek.

Réserviste [imz.] Redif sınıfına mensup asker.

Réservoir [imz.] Bir şey vaz' ve hıfzına mahsus yer, mahfaza. ◆ Su haznesi, havuz. || (tşr.) Bedenin içinde bazı mâyiatın cem' ve hıfzına mahsus cevf, mahfaza. || – de Picquet Pike'nin mahfazası.

Résidant,e [i. - s.] Mukim, sakin, mütemekkin.

Résidence [ims.] İkamet. ◆ İkametgâh, makar, merkez. || – du gouvernement Makarr-ı hükûmet. || – d'été Sayfiye. || – d'hiver Şitâiye.

Résident [imz.] Mukim elçi, orta elçi. = [s.] Membre – Âzâ-yı daimeden olan. || Ministre – Mukim elçi, orta elçi.

Résider [fl.] Oturmak, ikamet etmek, bir yeri makar ve merkez ittihaz etmek. || (mec.) Bulunmak, kaim olmak, mevcut olmak.

Résidu [imz.] Hesap bakiyesi, kusûr. || (k.) Tortu, posa, rüsub. ◆ Telve.

Résignant [imz.] Bir hak ve imtiyazı başkasına terk eden adam, fâriğ. ◆ Müstafî, istifa eden.

Résignataire [imz.] Bir hak ve imtiyazın terk olunduğu adam, mefrûğun-leh.

Résignation [ims.] Bir hak ve imtiyazdan vazgeçiş, istifa. ◆ İradet-i ilâhiyeye razı ve tâbi olma, tevekkül, teslim, teslimiyet.

Résigné,e [s.] Bir keder ve elem veya kazaya kemâl-i tevekkülle katlanan, mütevekkil.

Résigner [ft.] Bir hak ve imtiyazı diğerine terk etmek. || – **son âme à Dieu** Teslim-i ruh etmek. || **Se** – Kemâl-i tevekkül ile razı ve tâbi olmak, arz-ı teslimiyet etmek.

Résiliation [ims.] ve:

Résiliement yahut **Résilîment** [imz.] Bir mukavele hükmünün fesih ve ilgası, ikale. || – **d'un commun accord** İkale.

Résilier [ft.] Bir mukavelenin hükmünü fesih ve ilga etmek, ikale etmek.

Résille [ims.] (*zi-ie*) Kadınların saçını ihâtaya mahsus bir nevi ağ, saç filesi.

Résinage [imz.] Râtinc metaının teksir ve ticareti.

Résine [ims.] Reçine, râtinc. || – **des conifères** Çam sakızı.

Résiner [ft.] Reçine çıkarmak, râtinc ihraç etmek.

Résineux,se [s.] Reçineli, reçine hâsıl eden, sakızlı.

Résinifère [s.] Reçineyi hâvi, râtinci hâvi, reçine hâsıl eden.

Résinifier [ft.] (k.) Reçine hâline tahvil etmek. || **Se** – Reçine hâline gelmek.

Résiniforme [s.] Reçine şeklini hâiz, reçine gibi, râtincî.

Résipiscence [ims.] İtiraf-ı cürüm ve kabahatle tevbe, istiğfar.

Résistance [ims.] Sertlik, peklik. ◆ Kuvve-i tahammüliye, kuvve-i mukavime. ◆ Karşı durma, dayanma, mukavemet, tedâfüî hareket, müdafaa. ◆ Adem-i itaat, muhalefet. || – **des bois à la flexion** Ağaçların kuvve-i tahammüliye-i inhinâiyesi.

Résistant,e [s.] Karşı duran, dayanan, dayanıklı, metin, mukavim. ◆ Mütehammil, sabur. || (ht.) **Milieu** – Hâvi olduğu ecsamın hareketine mani madde.

Résister [fl.] Karşı durmak, dayanmak, mukavemet etmek. ◆ Tedâfüî harekette bulunmak, müdafaa etmek. ◆ Muhalefet etmek, itiraz etmek, reddetmek. || – **à la loi** Kanuna karşı muhalefette bulunmak, kanun-şikenlik etmek. || (mec.) Dayanmak, tahammül etmek.

Résistibilité [ims.] Kabiliyet-i mukavemet. ◆ Kabiliyet-i muhalefet. ◆ Kabiliyet-i tahammül.

Résistible [s.] Kabil-i mukavemet. ◆ Kabil-i muhalefet. ◆ Kabil-i tahammül.

Résolu,e [s.] Mukarrer, musammem. ◆ Kararından dönmez, azm-i kavi sahibi. ◆ Sebatlı, cesur, şecî. ◆ Sanayi-i nefisede göze çarpan, açık.

Résolubilité [ims.] Kabiliyet-i hall, kabiliyet-i tesviye.

Résoluble [s.] Hall olunabilir, kabil-i hall, kabil-i tesviye.

Résolûment [h.] Karar-ı kati ile, sebat ve metanetle, şecaat ile, cesaretle.

Résolutif,ve [i. - s.] (t.) Şişi dağıtan ilaç, muhallil.

Résolution [ims.] Karar, tasmim, azim, cezm. ◆ Sebat, metanet, cesaret. ◆ Hall, fasl, tesviye. ◆ Fesih, lağv, iptal. || – **des conventions** Ukudun feshi. || (k.) Ecsamın ecza-yı mürekkebeye ayrılması, inhilâl. || (t.) Şişin dağılması, inhilâl.

Résolutivement [zr.] Kati bir surette, karar-ı kati ile.

Résolutoire [s.] (hk.) Bir mukavele veya senedin feshine müteallik veya bu feshi müstelzim olan (hüküm vesâire). || **Condition** – Feshi mûcip şart, şart-ı müfsid.

Résolvant,e [i. - s.] (t.) Şişi dağıtan ilaç, muhallil.

Resonger [ft.] Yeniden düşünmek. ◆ Tekrar rüya görmek.

Résonnance [ims.] Sesin uzanıp devam ve aksetmesi, tanin.

Résonnant,e [s.] Sesi uzatıp devam ve aksettiren, tannan, tanin-endaz.

Résonnateur [imz.] (ht.) Alet-i musavvite.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Résonnement [imz.] Sesin uzanıp devam ve aksetmesi, tanin.

Résonner [ft.] Sesi uzatıp devam ve aksettirmek, tanin-endaz olmak.

Résorber [ft.] Yeniden massetmek, emmek, içmek. || **Se** – Emilmek, massolunmak.

Résorption [ims.] Yeniden massediş, tekrar çekip içme, emme, imtisas, irtişaf.

Résoudre [ft.] (Tasrifi: *Je résous*, *nous résolvons*; *je résolvais*, *nous résolvions*; *je résolus*, *nous résolûmes*; *je résoudrai*, *nous résoudrons*; *je résoudrais*, *nous résoudrions*; *résous*, *résolvons*; *que je résolve*, *que nous résolvions*; *que je résolusse*, *que nous résolussions*; *résolvant*; *résolu,e.*) Dağıtmak, yavaş yavaş izâle etmek. ◆ Tağyir etmek, hâline koymak. ◆ Lağv ve fesih etmek. ◆ Karar vermek, tasmim etmek. ◆ Hall ü fasl etmek, tesviye etmek. || (k.) Hall etmek. || **Se** – Tasmim etmek. ◆ Tagayyür etmek. ◆ Tağyir olunmak, halline gelmek. ◆ Lağv ve fesih edilmek. ◆ Karar vermek. ◆ Hallolunmak, tesviye olunmak. ◆ Erimek, tahlil edilmek. (Hall-i kimyevî meram olunduğu vakit ism-i mef'ûlü *résous* olup müennesi olmaz.)

Resouffler [ft.] Yeniden üflemek. ◆ Yeniden üfürtmek.

Resouper [fl.] Tekrar akşam taamı etmek.

Respect [imz.] Hürmet, riâyet, ibcal, ta'zim. ◆ Münasebet, taalluk. || **Sous divers** – **s** Muhtelif nokta-i nazardan. || **Tenir en** – Kımıldatmamak, takarrübüne mani olmak. ◆ Zaptetmek, taht-ı itaatte bulundurmak. || **Sauf votre** – Hâşâ huzurunuzdan. || **Sans** – Hürmetsiz, riâyetsiz, ihtiramsız. || **Par** – Hürmeten, ta'zimen. = [cm.] Merasim-i ihtiramiye, ihtiramat.

Respectabilité [ims.] Şâyan-ı hürmet ve ta'zim olma, muhteremiyet.

Respectable [s.] Şâyan-ı hürmet ve riâyet, muhterem.

Respecter [ft.] Hürmet ve riâyet etmek. ◆ Esirgemek, kıymamak. || **Se** – Kendi vakar ve haysiyetini muhafaza etmek.

Respectif,ve [s.] Mütekabil olan. ◆ Bir heyet ve cemaat efradı arasındaki, tarafeyne ait, tarafeynden her birinin mensup olduğu.

Respectivement [h.] Mütekabilen. ◆ Bir heyet ve cemaat efradı beyninde olarak, tarafeynce.

Respectueusement [h.] Kemâl-i hürmet ve ta'zimle.

Respectueux,se [s.] Lazım gelenlere hürmet ve riâyet eden, adab-ı ta'zimiyede kusur etmeyen, riâyetkâr, ihtiramkâr, ihtiramkârâne. ◆ Hürmet ve riâyet ve edep ve terbiyeye muvâfık.

Respirabilité [ims.] Kabiliyet-i teneffüs, sâlihiyet-i teneffüs.

Respirable [s.] Teneffüs olunabilen, teneffüse sâlih.

Respirateur,trice [s.] Teneffüse vasıta olan, teneffüsî: **Muscles** – **s** Adalat-ı teneffüsiye. = [imz.] Teneffüs makinesi.

Respiration [ims.] Nefes alma, teneffüs. || – **proprement dite** Teneffüs-i mutlak. || – **élémentaire** Teneffüs-i unsurî. ◆ Nefes, soluk.

Respiratoire [s.] Teneffüse mensup ve müteallik, teneffüsî. || **Organes** – **s** Âzâ-yı teneffüsiye. || **Acte** – Emr-i teneffüs, fi'l-i teneffüs. || **Aliments** – **s** Ağdiye-i teneffüsiye veya istihlâkiye.

Respirer [fl.] Soluk almak, teneffüs etmek. || (mec.) Yorgunluk almak, istirahat ve teneffüs etmek. ◆ Tereşşuh etmek. ◆ Görünmek, rûnümâ olmak. || – **le jour** Doğmak, tevellüd etmek, nefes-i hayatı teneffüs etmek. = [ft.] Teneffüs etmek. || (mec.) Delâlet etmek, ilan ve izhar etmek. ◆ Ziyadesiyle arzu etmek, arkasına düşmek.

Resplendeur [ims.] Fevkalâde parlaklık, şaşaa, lemean, revnak.

Resplendir [fl.] Ziyade parlamak, şaşaa-paş olmak, lemean etmek.

Resplendissant,e [s.] Ziyadesiyle parlak, şaşaa-paş, dırahşan, revnaklı, fürûzende.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Resplendissement [imz.] Parlaklık, şaşaa, lemean, revnak.

Responsabilité [ims.] Mesul olma, mesuliyet. || **Prendre la** – Mesuliyeti deruhte etmek. ◆ Tekeffül, zıman. || – **civile** Mesuliyet-i maliye, kefalet bi'l-mâl. || – **pénale** Mesuliyet-i cezaiye. || – **médicale** Mesuliyet-i tıbbiye.

Responsable [s.] Mesul. ◆ Mütekeffil, zâmin. || **Civilement** – Kefil bi'l-mâl.

Responsif,ve [s.] Cevabı hâvi, cevaba müteallik, cevabî. || **Mémoire** – **ve** Lâyiha-i cevabiye. || **Note** – **ve** Nota-i cevabî.

Ressac [imz.] Dalgaların bir yere çarpıp da şiddetle geri dönmesi, çatlak.

Ressaigner [ft.] Tekrar kan almak, tecdid-i fasd etmek. = [fl.] Yeniden kanamak.

Ressaisir [ft.] Yeniden tutmak.

Ressasser [ft.] Yeniden tetkik etmek, bir daha nazar-ı tetkikten geçirmek. ◆ Bir şeyi usandırıncaya kadar tekrar etmek.

Ressasseur [imz.] Daima bir şeyi tekrar ile usanç veren adam.

Ressaut [imz.] Kornizenin çıkıntısı, çıkma, çıta. ◆ Bir sathın diğer bir satıhtan yüksek olması, çıkıntı. || (mad.) Set.

Ressauter [ft.] Yeniden sıçramak, tekrar fırlamak. ◆ İrtifalı ve çıkıntılı olmak.

Ressayer [ft.] Yeniden ve bir daha tecrübe etmek.

Resseller [ft.] (Beygir) Yeniden semerlemek.

Ressemblance [ims.] Benzeyiş, müşâbehet, mümâsele.

Ressemblant,e [s.] Benzeyen, müşâbih, mümâsil.

Ressembler [fl.] Benzemek, müşâbih ve mümâsil olmak. || **Se** – Birbirine benzemek, yekdiğerine müşâbih olmak. ◆ Kendine benzemek, kendine müşâbih olmak.

Ressemelage [imz.] Kundura tabanının değiştirilmesi.

Ressemeler [ft.] Eski kunduranın tabanını değiştirmek.

Ressemer [ft.] İkinci defa olarak tohum ekmek, tekrar zer' etmek.

Ressentiment [imz.] Bir veca' ve sancının hafif surette hissolunması. ◆ Bir tahkir veya haksızlığın hatırda kalması.

Ressentir [ft.] Duymak, hissetmek. ◆ Anlamak, tefehhüm etmek, idrak etmek. || **Se** – Bir acının veya bir illetin âsâr-ı mütebâkiyesini hissetmek. ◆ Eser ve neticesini duymak.

Resserré,e [s.] Sıkılmış. ◆ Dar, sık. || (t.) Batn-ı munkabız.

Resserrement [imz.] Sıkma, sıkılma, tazyik. ◆ Meydan-ı tedavülde bulunan parayı toplama. ◆ Tahdid. ◆ İhtisar, telhis. || – **de cœur** İhtilac-ı kalp, heyecan, rikkat.

Resserrer [ft.] Sıkmak, daha muhkem bağlamak. ◆ Tahdid etmek. ◆ İhtisar etmek, telhis etmek. || **Se** – Sıkılmak. ◆ Tahdid olunmak. ◆ İhtilac etmek. ◆ Tenkis-i masârif etmek. ◆ Bir yerden çıkarılmış bir şeyi tekrar yerine koyup kapamak veya bağlamak. ◆ Meydan-ı tedavülde bulunan parayı toplamak. || (mec.) – **les liens de l'amitié** Teyid-i revâbıt-ı dostî etmek. = [fl.] (t.) Kabızlık vermek.

Resservir [ft.] Yeniden hizmet etmek. ◆ Tekrar ifâ-yı memuriyete başlamak.

Ressif [imz.] (mr. Récif.)

Ressort [imz.] Bazı ecsamın ezilip sıkıldıktan sonra tekrar hâl-i tabiisini almak kuvvet ve kabiliyeti, elastikiyet, takavvüs, yaylanma. ◆ Zemberek, yay. || **Système** – Yay terkibi. || (mec.) Kuvvet, tesir, faaliyet. ◆ Esbab ve vesâil-i muvaffakiyet.

Ressort [imz.] Bir mahkemenin daire-i nüfuz ve müdahalesi, hakk-ı kazâ. ◆ Daire-i iktidar ve salâhiyet. || **Juger en dernier** – Temyiz ve istînaf kabul etmeyecek surette katiyen hükmetmek. || **En premier** – Derece-i ûlâda, kabil-i istînaf olmak üzere, bidâyeten. || **Dernier** – Derece-i ahîre, derece-i katiye. || **En dernier** – Son derecede, katiyen. || **Du** – **civil** Hukuk-ı âdiyeye müteallik. || **Être du** – Ait olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ressortir [fl.] (*Sortir* gibi tasrif olunur.) Yeniden çıkmak, tekrar huruc etmek. ◆ Pek vâzıh bir surette zâhir ve ayan olmak. ◆ İstihrac edilmek, istidlal olunmak, müsteban olmak.

Ressortir [fl.] (*Finir* gibi tasrif olunur.) Bir mahkeme veya idare ve memurun daire-i nüfuz ve müdahalesi veya daire-i iktidar ve salâhiyeti içinde bulunmak, ait olmak. ◆ Tâbi olmak.

Ressortissant,e [s.] Bir mahkemenin daire-i nüfuz ve müdahalesi veya daire-i iktidar ve salâhiyeti altında bulunan, bir mahkemeye tâbi veya ait olan. ◆ Tebaadan, tâbi.

Ressouder [ft.] Tekrar lehimlemek.

Ressoudure [ims.] Tekrar lehimleme.

Ressoufrir [fl.] Tekrar çekmek, yeniden muzdarip olmak, tekrar muazzeb olmak.

Ressource [ims.] Çare ve derman, tedbir, medar. || **Ville de – s** Tedarik-i ihtiyacatı pek kolay olan şehir. || **Faire –** İşini tesviye etmek için çare bulmak, malını satıp paraya tahvil etmek. = [cm.] Menâbi'-i vâridat, esbab-ı servet, esbab-ı şevket ve kudret (akçe, asker vesâire gibi).

Ressouvenance [ims.] Der-hatır etme, zikir, yâd.

Ressouvenir [imz.] Anma, der-hatır ediş, zikir, yâd.

Ressouvenir (se) [fv.] Anmak, der-hatır etmek. ◆ Düşünmek, akıldan çıkarmamak, aklına gelmek.

Ressuage [imz.] (k.) Bazı maâdinde bulunan ecza-yı ecnebiyenin ihraç ve tefrik ameliyatı, kal.

Ressuer [fl.] Sızmak, içinden su damlamak, tereşşuh etmek. = [ft.] Mürekkep bulunan maâdini ameliyat-ı kimyeviye ile ayırmak, kal etmek.

Ressui [imz.] Hayvanat-ı vahşiyenin yağmur ve çiyden ıslandıktan sonra tüylerini kurutmak için çekildikleri mahal.

Ressuivre [ft.] Tekrar takip etmek.

Résusciter [ft.] Diriltmek, ib'as ve ihya etmek. ◆ Tecdid etmek. || (mec.) Yeniden mevki-i tedavül ve itibara koymak. = [fl.] Öldükten sonra tekrar dirilmek, ba'su ba'de'l-mevt. || **Se –** Öldükten sonra tekrar kesb-i hayat etmek, ba's etmek.

Ressuyer [ft.] Kurutmak, tecfif etmek. || **Se –** Kurumak, teceffüf etmek.

Restant,e [s.] Kalan, bâki. = [imz.] Bakiye. || **Poste – e** Postahanede kalıp mürselün-ileyhin kendi araması lazım gelen mektupların zarfi üzerine yazılır bir terkiptir, postahanede kalmak üzere.

Restaurant,e [s.] Kuvvet ve gıda veren, mukavvî, mugaddî. = [imz.] Mugaddî ve mukavvî yemek veya ilaç.

Restaurant [imz.] Lokanta, aşçı dükkânı.

Restaurateur,trice [i.] Tamir eden, tamirci. ◆ Islah ve ihya ve tecdid eden, muhyî, müceddid. = [imz.] Aşçı ve lokantacı.

Restauration [ims.] Tamir, termim, ıslah, ihya.

Restaurer [ft.] Tamir ve termim etmek. ◆ Islah ve ihya etmek. ◆ Beslemek, kuvvet vermek.

Reste [imz.] Artan miktar, kusûr, bakiye. || **Être en –** Henüz bir miktar borçlu olmak, henüz medyun olmak. ◆ Hâsıl-ı tarh, miktar-ı mütebâki, bâki. ◆ Reddedilmiş şey, merdud şey. || (ms.) Sükût ile geçirilen fâsıla. || **Du – ve Au –** Bundan başka, bundan fazla, mamafih, hem de. || **De –** Lüzumundan ziyade, zâid, ziyade. = [cm.] Cenaze, naaş, meyyit.

Rester [fl.] Kalmak, artmak. ◆ Durmak, kalmak, oturmak. ◆ Olmak, bulunmak. ◆ Bâki kalmak, mütebâki olmak. ◆ Eğlenmek, gecikmek. || **– saufe** Halelden masun kalmak. || **– silencieux** İhtiyar-ı sükût etmek. || **– impréjugé** Kuvvede bile mevcut olmamak. || **En – à** İktifâ etmek. || **Se – à soi-même** Kendi nefsi hakkında emniyet-i samimisi bulunmak.

Restiacées [imz.] (nb.) Nebatat-ı zâtü'l-filka sınıfından su'diye-i Afrikiye fasîlesi.

Restiforme [s.] (tşr.) Habliyü'ş-şekl; **Corps –** Ecsam-ı habliyetü'ş-şekl.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Restituable [s.] (hk.) İade olunabilen veya olunması lazım gelen. ◆ Kabil-i ircâ, ircâı mümkün. ◆ Fesih ve ilga olunabilen: **Le mineur est** – Sagirin taahhüdatı fesholunup keen-lem-yekûn hükmünde addolunur.

Restituer [ft.] İade etmek, geri vermek. ◆ Islah ve tamir etmek. ◆ Hâl-i aslîye ircâ. || **Se** – İade olunmak. ◆ Hâl-i aslîye ircâ edilmek. || **Se – à** Yanına gitmek, nezdine gitmek: **Se – à ses amis** Dostlarının nezdine gitmek.

Restitution [ims.] Geri verme, ret, iade. ◆ İade, istirdad. ◆ Taahhüdat-ı vâkienin fesih ve iptali. ◆ Hâl-i aslîye ircâ. ◆ Islah ve tamir.

Restreindre [ft.] Sıkmak, azaltmak, darlaştırmak, hasr ve tahdid etmek. || **Se** – Masârifini azaltmak, toplatmak, iktifâ etmek.

Restrictif,ve [s.] Sıkan, darlaştıran, hasr ve tahdid eden. || **Clauses – ves** Şurut-ı inhisariye, kuyud-ı tahdidiye. ◆ Takayyüdat, kayd-ı ihtirazî.

Restriction [ims.] Hasr ve tahdid. ◆ Kayıt, şart. ◆ Kayd-ı ihtirazî, kasr ve tahdid. || – **mentale** Tecâhül. || (hk.) – **de gage** Rehinin tenkisi.

Restringent,e [i. - s.] Sıkan, sıkıştıran. ◆ İnkıbaz veren, kâbız.

Résultant,e [s.] İstintac ve istinbat olunan, hâsıl, müntic. = [ims.] (cr.) Birkaç kuvvetin bir noktaya içtimâından hâsıl olan kuvvet-i mecmua, kuvve-i muhassala, müstahsal, muhassal.

Résultat [imz.] Netice, karar, son. ◆ Semere, mahsul. || (r.) Netice-i hâsıla, hâsıl, netice; – **de soustraction** Hâsıl-ı tarh (Bu makamda *différence* dahi derler ki tefâzul lafzıyla tercüme edilir.)

Résulter [ft.] İntac olunmak, müntic olmak, çıkmak, hâsıl olmak, netice olarak husule gelmek. ◆ Münbais olmak, terettüb etmek; **Il en résulte** Bundan müsteban olur ki, müsteban olduğuna göre. (Yalnız masdarıyla ism-i fâili vesâir sîgalarının gaibleri müsta'meldir.)

Résumé [imz.] Hülâsa, icmal; **Au** – yahut **En** – Hülâsaten, mücmelen. || – **du président** Mahkeme-i cinayet reisi tarafından beyan edilen hülâsa.

Résumer [ft.] Hülâsa ve icmal etmek, toplamak. || **Se** – Evvelce mufassalan beyan olunan şeyi mücmelen nakil ve takrir etmek.

Résurrectif,ve [s.] İhya eden, muhyî, müşevvik, teşvik-âmiz.

Résurrection [ims.] Tekrar dirilme, ba'su ba'de'l-mevt. ◆ Hazret-i İsa'nın tekrar dirildiğini musavvir resim ve heykel. || – **des morts** Tahaşşür, haşr-ı ecsad. || **Fête de la** – Büyük paskalya yortusu. ◆ Bir tarafa bırakılmış olan bir eserin yeniden mevki-i intişara vaz' edilmesi. ◆ Sanayi-i nefîsenin yeniden kesb-i hayat etmesi.

Resurrectionniste [imz.] İngiltere'de ilm-i teşrih müntesibînine füruht etmek üzere kabirlerden cesetleri ihraç eden kimse, nebbaş.

Retable [imz.] Kürsünün arkası.

Rétablir [ft.] Tamir ve ıslah etmek. ◆ Tesis etmek. ◆ Geri vermek, teslim etmek. ◆ Hukuk-ı memnûayı iade etmek. || **Se** – İade-i sıhhat etmek, iyileşmek. ◆ İade-i itibar ve haysiyet eylemek.

Rétablissement [imz.] Tamir, ıslah. ◆ İade-i sıhhat, iyileşme. || – **de la paix** İade-i sulh. || – **de l'ordre public** Tesis-i asayiş ve inzibat-ı umumi.

Retaille [ims.] Yapılan bir şeyden çıkan kırıntı, yonga, talaş.

Retaillement [imz.] Yeniden kesme, tekrar biçme, budama.

Retailler [ft.] Yeniden kesmek, tekrar biçmek veya budamak.

Rétamage [imz.] Yeniden kalaylama.

Rétamer [ft.] Yeniden ve tekrar kalaylamak.

Rétameur [imz.] Kalaycı.

Retaper [ft.] (Şapkayı) Yeniletmek, tamir etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Retard [imz.] Gecikme, eğlenme, teahhur, avk ve tehir. ◆ Saat geri kalma. || **Sans** – Bilâ-teahhur, bilâ-ifâte-i zaman, derhal. || **Les contribuables en** – Vergilerini vaktiyle te'diye edemeyen mükellefin. || – **de mer** Seyr-i sefâin esnasında vâki olan tehirat. || **Éprouver des** – **s** Duçar-ı teahhur olmak.

Retardataire [i. - s.] Geride kalan. ◆ Bakaya hâlinde bulunan (vergi veya asker).

Retardateur,trice [s.] Harekete kesb-i teennî ettiren.

Retardatif,ve [s.] Tehiri mûcip, teahhuru mûcip.

Retardation [ims.] Hareketin gevşemesi, kesb-i teennî etmesi.

Retardement [imz.] Gecikme, geride kalma. ◆ Teahhur, teennî.

Retarder [ft.] Geciktirmek, tehir etmek, geriletmek. ◆ İlerlemesine mani olmak, geri bırakmak. ◆ İleri giden saatin akrep ve yelkovanını çevirmek. = [fl.] Gecikmek, geç gelmek, geri kalmak. || **Se** – Gecikmek, teahhur etmek.

Retâter [ft.] Yeniden el ile tutup yoklamak. ◆ Kemâl-i ihtiyat ile tetkik ve tahkik etmek. = [fl.] Yeniden bir şeyin çeşnisine bakmak.

Reteindre [ft.] (*Feindre* gibi tasrif olunur.) Yeniden boyamak.

Retendre [ft.] Yeniden germek, tekrar uzatmak. ◆ Yeniden kurmak.

Rétendre [ft.] Yeniden germek, tekrar yapmak, tekrar tevsi' etmek.

Retenir [ft.] (*Tenir* gibi tasrif olunur.) Yeniden ele geçirmek, tekrar temellük etmek. ◆ Zaptetmek. ◆ Saklamak, hıfz etmek. ◆ Tutmak, evvelden temin etmek. ◆ Alıkoymak, tevkif etmek. ◆ Tutmak, bırakmamak, zaptetmek. ◆ Durdurmak. ◆ Hatırında tutmak, hıfz etmek. ◆ Sükût ettirmek, ihtiyat ettirmek. || (hk.) – **une cause** Mahkeme bir davanın vazife yahut salâhiyeti dâhilinde olduğuna karar vermek. ◆ Davayı ta'lik etmeyip rü'yetine karar vermek. || (r.) Cem' ve darp a'mâlinde bir rakamı üstteki hâneye yazmak üzere elde tutmak. (Mesela iki kere beş on elde bir tabiri Fransızca *Deux fois cinq font dix, je retiens un* diye ifade olunur.) || **Se** – Tutulmak. ◆ Sabretmek, kendini tutmak, kendini zaptetmek. ◆ Tadil-i hareket etmek. ◆ Hatırda tutulmak, hatırda hıfzedilebilmek.

Retenter [ft.] Yeniden tecrübe etmek, tekrar cehd etmek, yeniden tasaddî etmek, tekrar teşebbüs etmek.

Retention [ims.] Tutma, saklama, hıfz. || (t.) – **d'urine** İdrarın tutulması, ihtibasü'l-bevl, hasr; – **de bile** Safranın tutulması, ihtibasü's-safra. || (hk.) Hapis; **Droit de** – Hakk-ı hapis; **Jugement de** – Vazife veya salâhiyet kararı.

Rétentionnaire [imz.] Gasb-ı emval eden. || (hk.) Hakk-ı hapis sahibi.

Retentir [fl.] (Sadâ hakkında) Gürültü ile aksetmek, tanin-endaz olmak. ◆ Her tarafa neşrolunmak, intişar etmek. ◆ Tesir etmek.

Retentissant,e [s.] Gürültü ile akseden (sadâ), tanin-endaz. ◆ Müessir.

Retentissement [imz.] Sadânın gürültü ile akis-endaz olması, velvele, gürleme, tanin. ◆ İntişar. ◆ Tesir, intiba.

Retentivité [ims.] Bir tesirin hatırasını müddet-i medîde hıfzetmek. ◆ Kuvve-i müteessire, kuvve-i intibaiye.

Retentum [ims.] Hâkimlerin sır tuttukları hüküm. ◆ Ale'l-ıtlak sır tutulan şey.

Retenu,e [s.] İtidal ve ihtiyat sahibi, temkinli, muhteriz.

Retenue [ims.] İhtiyat, ihtiraz, itidal. ◆ Zapt ve tevkif. ◆ Hıfz ve ibka. ◆ Tevkifat (maliyece), mevkufat. ◆ Tekaüd için maaştan tevkif olunan miktar, tekaüdiye. ◆ Şâkirdanın mücâzat yerine teneffüsten veya dışarıya çıkmaktan meni, izinsizlik. || (r.) Üstteki hâneye zammedilmek üzere elde tutulan adet. (Mesela iki kere altı on iki elde bir, iki kere yedi on dört bir de elde on beş tabiri *Deux fois six font douze, je retiens un; deux fois sept font quatorze et un de retenue font quinze*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

diye edâ olunur.) || (bhr.) Vento. || – de gui Bumbaya orsa ventosu. || – des villes saintes Haremeyn ikramiyesi. || – journalière Kıste'l-yevm. || – de chaîne Kaloma oluğu, kalomaya yardım eden alt diş.

Rétépore [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı zehriye fırkasından şebeke-i bahriye nevi. || – cellulose Deniz dantelası denilen bir nevi deniz böceği.

Reterçage yahut **Retersage** [imz.] Bağın muzır otlardan tathiri için ikinci kazılması, çapalama.

Retercer [ft.] yahut:

Reterser [ft.] Bağı muzır otlardan tathir için ikinci defa kazmak, çapalamak.

Rétiaire [imz.] (*ci*) Hasmın üzerine kement atmaya çabalayan Roma mübârizi.

Réticence [ims.] Bir şeyi kasten meskûtün-anh bırakış, sükûtla geçirme. || (ed.) Telmih, iham. || – poétique Tecâhül-i ârifâne.

Réticulaire [s.] (tşr.) Ağ şeklinde, şebekî, şebekiyü'ş-şekl. || Vaisseaux – s Edîme-i [evride-i?] şebekiye. || Corps – Cism-i şebekî. || (hyv.) Şebeke-i bahriye fasîlesinden bir nevi helezon.

Réticule [ims.] Şebeke-i sagîre, şebekiye.

Réticulé,e [s.] (nb.) Ağ şeklinde damarları olan, müşebbek. || Tissu – Nesc-i müşebbek.

Rétif,ve [s.] İleri gitmeyip duran veya geri giden (beygir vesâire). || Cheval – Harın at, cimah. || (mec.) Serkeş, itaatsiz, muannid, mütemerrid. || Faire le – Serkeşlik etmek, taannüd etmek, temerrüd etmek.

Rétiforme [s.] (nb. - tşr.) Ağ şeklinde olan, şebekiyü'ş-şekl.

Rétila rempek [imz.] (hyv.) Böy denilen zehirli tarla örümceği.

Rétine [ims.] (tşr.) Göz tabakalarının en altındakisi, tabaka-i şebekiye.

Rétinite [ims.] (t.) Gözün en altındaki tabakasının iltihabı, iltihab-ı tabaka-i şebekiye.

Rétinoscope [imz.] Çeşm-bîn.

Retirage [imz.] Çamaşırı boğadadan çıkarma.

Retiration [ims.] (tba.) Kâğıdın arka tarafı basılmak üzere tekrar makine yahut tezgâhtan geçmesi, iç sayfaların tab'ı.

Retiré,e [s.] Tenha, uzak, sapa, kimsenin gitmediği. || Vie – e Tenhada ve uzakta geçirilen ömür.

Retirement [imz.] Çekilme, toplanma, büzülme, takallüs.

Retirer [ft.] Yeniden ve tekrar çekmek. ◆ Kendine doğru çekmek, celp ve cezb etmek. ◆ Geriye çekmek. ◆ Çıkarmak, çekmek, kurtarmak. ◆ Sığınacak yer vermek, eve kabul etmek. ◆ Kesmek, vermemeye başlamak. ◆ Geri almak. ◆ Almak, tahsil etmek. || Se – Çekilmek, gitmek. ◆ Eve girmek. ◆ (Nehir suyu vesâire hakkında) Azalmak, çekilmek. ◆ Çekilmek, ihtiyar-ı uzlet etmek. ◆ Toplanmak, çekilmek, büzülmek, takallüs etmek. ◆ Sığınmak, iltica etmek.

Retisser [ft.] Yeniden örmek, tekrar dokumak.

Retombée [ims.] Kemer veya kubbenin kalıpsız konulabilen en üst ciheti, kemer boynu.

Retomber [fl.] Tekrar düşmek, ayağa kalktıktan sonra düşmek. || (mec.) İfâkattan sonra tekrar hastalanmak. ◆ Râci ve ait olmak, dokunmak. (Ekseriya *être* ve nadiren *avoir* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.)

Retondre [ft.] Tekrar kırpmak, yeniden yapağı kesmek. || (mec.) Bir eser-i mimarinin fazla ve hüsn ü letafete mugayir tezyinatını düşürmek.

Retordage [imz.] ve:

Retordement [imz.] Tekrar bükme, iki defa bükülüş.

Retordeur [imz.] Bükücü.

Retordoir [imz.] Bükücü aleti, bükme makinesi.

Retordre [ft.] Yeniden bükmek. || (mec.) Donner du fil à – Müşkilat ve gavâil çıkarmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rétorquable [s.] Sahibinin aleyhine çevrilebilir (delil vesâire).

Rétorquer [ft.] Birinin îrad ettiği edilleyi kendisinin müddeâsı aleyhine çevirmek, kendi edillesiyle ilzam etmek. || Se – İtirazat-ı malume ile ilzam edilmek.

Retors,e [s.] Defaatle bükülmüş. || (mec.) Hilekâr, dessas.

Rétorsion [ims.] Birinin îrad ettiği edillenin kendisinin müddeâsı aleyhine çevrilmesi, kendi edillesiyle ilzam olunma. || (hk.) Muamele-i mesîle, ceza bi'l-misl, mukabele bi'l-misl. || Ret, terdid.

Retorte [ims.] (k.) Taktire mahsus münhanî kimyager imbiği, karnî, kara'a.

Retortiller [ft.] Yeniden kıvırmak. = [fl.] Bir mesele hakkında bir hayli defa bahsetmek, dönüp dolaşıp daima aynı meseleden bahsetmek.

Retorturer [ft.] Yeniden işkence vermek, tekrar eziyet ve cefa vermek.

Retouche [ims.] Resmi düzeltme, tashih. ◆ Resmin tashih olunmuş mahalli. ◆ Silinmiş bir mahkûkun hakklerini derinleştirme. ◆ Tashih, ıslah.

Retoucher [ft. - fl.] Yeniden dokunmak, tekrar ilişmek. ◆ Tashih etmek (resim hakkında). ◆ Silinmiş bir mahkûkun hakklerini derinleştirmek. ◆ Tashih etmek, ıslah etmek.

Retour [imz.] Geri dönüş, avdet, ricat. ◆ Geri çevirme, iade. ◆ Bir mübâdelede üste verilen şey. ◆ İvaz, mukabele. ◆ Tevbe, istiğfar. ◆ İhtida. || Faire un – sur soi-même Yapacağını iyice mülâhaza etmek. || Frais de – İade masrafı. || Compte de – İade hesabı. || Charge de – Avdet hamûlesi. || – conventionnel Akd-i hibede mevhubun-lehin fevtiyle mâl-i mevhubun vâhibe iadesi şartı. || – de partage Taksimde li-ecli'l-muadele verilen ivaz. || (ht.) Rücu; Choc en – Müsâdeme-i rücuiye. || à – de flamme Aleve mukabil, zü'l-leheb-i mün'akis. || Sans – İlelebet, mütemadiyen. = [cm.] Dolaşma.

Retourne [ims.] Bazı oyunlarda açılan kâğıt.

Retourner [fl.] Dönmek, geri gitmek. ◆ Tekrar başlamak. || – à Dieu İhtida veya tevbe ve istiğfar etmek. = [ft.] Çevirmek, döndürmek. || – quelqu'un Fikrini çelmek, tebdil-i fikr ettirmek. ◆ Bir şeyi evirip çevirmek, bir hayli defa tekrar etmek. ◆ (Kâğıdı) Açmak, koz atmak. || Se – Dönmek. ◆ Dönüp arkasına bakmak. || (mec.) Esbab ve vesâite teşebbüs etmek. || S'en – Gitmek. || De quoi retourne-t-il? Ne oluyor? || (Kâğıt oyununda) Il retourne cœur Ortadaki kâğıt kupadır, kupa açıldı.

Retracement [imz.] Yeniden çizme, tekrar tersim. ◆ Resim.

Retracer [ft.] Yeniden çizmek, tekrar tersim etmek. || (mec.) Nakil ve takrir etmek. || Se – Der-hatır etmek, hatıra gelmek.

Rétractation [ims.] Bir söz veya fikirden nükûlunu beyan ediş, rücu, nükûl.

Rétracter [ft.] Bir söz veya fikirden nükûl ettiğini beyan etmek, sözünü geri almak. || (hk.) Rücu etmek. ◆ Cerh etmek; – un aveu İkrardan rücu etmek; – un jugement Kararı cerh etmek. || Se – Sözünü geri almak, sözünden nükûl etmek, kendi sözünü cerh ve iptal etmek. ◆ Toplanmak, inkimaş etmek.

Rétractile [s.] (tt.) Çekilip toplanmaya kabil ve müstaid olan, kabil-i inkimaş.

Rétractilité [ims.] (tt.) Çekilip toplanabilme, kabiliyet-i inkimaş.

Rétraction [ims.] Çekilme, toplanma, büzülme, tekemmüş, takabbuz.

Retraduire [ft.] Yeniden tercüme etmek. || Se – Tekrar tercüme olunmak.

Retraîner [ft.] Yeniden çekmek, tekrar sürüklemek.

Retraire [ft.] (*Traire* gibi tasrif olunur.) Satılmış bir malı geri almak, mebîi istirdad etmek. ◆ Bir kanun lâyihasını geri almak.

Retrait [imz.] Çekilip toplanan şeyin ufalması, büzülme. ◆ Geri alınma. ◆ İstirdad-ı mebî. ◆ Mevki-i tedavülden ref'. || (hk.) – successoral İstihlas-ı tereke. || – d'indivision

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Şüf'a. || – litigieux Bey' olunan matlubun şüf'ası. || – d'emploi Memuriyetten el çektirme. || (ht.) Kuruyarak çekip büzülme, kulûs, keşâşe.

Retrait [imz.] Abdesthane, ayakyolu.

Retrait,e [s.] Çekilip büzülmüş (buğday ve odun vesâire).

Retraite [ims.] İhtiyar-ı uzlet, inziva. ◆ Geriye doğru hareket, ricat; Sonner la – Ricat borusu çalmak. || Battre en – Ricat etmek. ◆ Askerin kışla vesâireye girmesi için verilen kumanda ve çalınan boru. || – offensive Ricat-ı taarruziye. || Ligne de – Hatt-ı ricat. ◆ Mahall-i inziva, uzletgâh, melce, penâh. ◆ Tekaüd, tekaüd maaşı. || Caisse des – s Tekaüd sandığı. || Caisse des – s civile Mülkiye tekaüd sandığı. || Caisse des – s militaire Askerî tekaüd sandığı. || Admettre à la – Tekaüdünü icra etmek.

Retraite [ims.] Bir poliçenin te'diyesi için mukabilinde çekilen poliçe, iade poliçesi.

Retraité,e [s.] Tekaüd maaşı alan. = [imz.] Mütekaid.

Retraiter [ft.] Tekaüdlüğünü icra etmek. ◆ Yeniden mevki-i bahis ve müzakereye koymak.

Retranchement [imz.] Azaltma, kesme, taklil, tenzil, kat'. ◆ Tasarruf, iktisat. || (mec.) Delil, bürhan, ispat, nokta-i istinat. || Forcer quelqu'un dans ses – s Birinin en kuvvetli delillerini cerh etmek. || (as.) Her nevi toprak tabya. ◆ Top tabyası. || – d'armée Ordu istihkâmı. || – en tenaille Mıkrasvâri istihkâm. || – s intérieurs İstihkâmat-ı dâhiliye.

Retrancher [ft.] Azaltmak, kesmek, bir miktarını kesip atmak. ◆ Kat'-ı uzuv etmek. ◆ Tasarruf etmek, iktisat etmek. ◆ Zaptetmek, tahdid etmek. ◆ Kesmek, men veya ref' etmek. ◆ Siper ve hendeklerle taarruzdan temin etmek, tabyalarla tahkim etmek. || Se – İstihkâmlar inşasıyla kesb-i kuvvet ve metanet etmek. ◆ Tahdid-i nefs etmek, iktifâ etmek. ◆ Tasarruf etmek, iktisat etmek. ◆ Müdafaa-i nefs, muhafaza-i nefs etmek.

Retranscrire [ft.] Yeniden istinsah etmek.

Retransporter [ft.] Tekrar götürmek, tekrar nakletmek.

Retravailler [ft. - fl.] Yeniden işlemek, tekrar çalışmak. ◆ Tashih etmek, ıslah etmek.

Retraverser [ft.] Tekrar içinden ve ortasından geçmek, tekrar yarıp geçmek.

Retrayant [imz.] (hk.) Mebîi istirdad eden kimse. ◆ Şefi.

Rêtre [imz.] (mr. Reître.)

Rétréci,e [s.] Sık, dar, mahsur, mahdud.

Rétrécir [ft.] Darlatmak. ◆ Tahdid etmek. = [fl.] Darlaşmak, çekilmek. || Se – Daralmak. ◆ Tahdid olunmak, mahdud bulunmak.

Rétrécissement [imz.] Darlatma, darlaştırma, darlaşma, çekilme, tahdid, mahdudiyet. || (t.) Tazyik.

Retrempe [ims.] Çeliğe yeniden su verme.

Retremper [ft.] Yeniden suya veya diğer bir mâyiye batırmak, tekrar ıslatmak. ◆ Çeliğe yeniden su vermek. || (mec.) Kuvvet vermek, takviye etmek. || Se – Kesb-i kuvvet etmek, kesb-i metanet etmek.

Rétribuer [ft.] Birine müstahak olduğu mükâfat veya muhassasatı vermek, maaş vermek, ücret vermek. ◆ Muvazzafan istihdam etmek.

Rétribution [ims.] Mükâfat, maaş, muhassasat, ücret, mesûbe.

Rétroactif,ve [s.] Maziye hüküm ve tesiri olan, mâ-kabline şümulü olan: La loi n'a pas d'effet – Kanunun mâ-kabline şümulü yoktur.

Rétroaction [ims.] Maziye hüküm ve tesir, mâ-kabline hüküm ve şümul.

Rétroactivement [h.] Mâ-kabline, maziye hüküm ve şümulü olmak tarikiyle.

Rétroactivité [ims.] Mâ-kabline, maziye hüküm ve şümulü olan şeyin hâli, şümul ale'l-mazi. || (hk.) Terk veya bey' olunan malın yine sahib-i evveline terk ve bey'i. || (t.) İrtidâ', irticâ'.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rétrocédant,e [i.] (hk.) İsti'mal ve lisan-ı kanunda feragati ret ve iade eden adam, mürtedî', mürtecî'.

Rétrocéder [ft.] (hk.) İsti'mal ve lisan-ı kanunda feragati kabul etmeyip reddetmek, irtidâ' ve irticâ' etmek.

Rétrocessif,ve [s.] İsti'mal ve lisan-ı kanunda redd-i mefruğu mutazammın.

Rétrocession [ims.] (hk.) İsti'mal ve lisan-ı kanunda reddü'l-mefruğ. ‖ (t.) İrtidâ'.

Rétrocessionnaire [i.] İsti'mal ve lisan-ı kanunda bir şeyi kendisine reddolunan kimse.

Retroflexion [ims.] (t.) İnsinâ-yı halfî.

Rétrogradation [ims.] Geri kalma, geri gitme, gerileme, ricat. ◆ Tedennî. ◆ Temayülat-ı mütedenniyâne. ◆ Ref'-i rütbe cezası. ‖ (hy.) Seyyâratın garptan şarka doğru olan hareket-i sûriyeleri, ricat.

Rétrograde [s.] Geriye doğru giden, râci'. ◆ Mütedennî. ‖ (ed.) Vers – Kalb ve maklub-ı müstevî nevinden olan eş'ar. ‖ (r.) Rücuî; Supputation – Hesab-ı rücuî.

Rétrograder [fl.] Geri dönmek, geriye doğru hareket etmek, ricat etmek, gerilemek. ◆ Tedennî etmek.

Retromper [ft.] Tekrar aldatmak, yeniden iğfal etmek.

Rétrospectif,ve [s.] Geriye bakan, maziye müteallik, sonradan. ◆ Vekayi-i maziyeden bâhis. ‖ Coup d'œil – Maziye nazar, nazar-ı irticâ'.

Rétrospectivement [h.] Geriye bakarak, maziye müteallik olarak.

Retrouer [ft.] Yeniden delmek, tekrar sakb etmek.

Retroussé,e [s.] Yukarıya bakar, yukarıya kalkmış, sığanmış [sıvanmış].

Retroussement [imz.] Yukarıya kaldırma, sığama [sıvama].

Retrousser [ft.] Yukarıya kaldırmak, sığamak [sıvamak]. ‖ Se – Elbisenin eteklerini yukarıya kaldırmak, sığamak [sıvamak].

Retroussis [imz.] Şapkanın yukarıya çevrilmiş kenarı, libasın sığanmış [sıvanmış] ve yukarıya çevrilmiş kısmı.

Resto-utérin,e [s.] (tşr.) Half-i rahm.

Retrouver [ft.] Tekrar bulmak, kaybolmuş veya unutulmuş bir şeyi bulmak. ◆ İade etmek: – sa santé İade-i sıhhat etmek. ◆ Tanımak, teşhis etmek: – un auteur dans ses œuvres Bir müellifi kendi âsârından tanımak, teşhis etmek. ‖ Se – Yeniden bulmak, yeniden meydana çıkmak. ◆ Yolu kaybettikten sonra bulmak. ◆ Teşhis edilmek. ◆ Buluşmak.

Rets [imz.] Kuş ve ördek tutmaya mahsus ağ, hibâle. ◆ Tuzak, hile.

Retuer [ft.] Yeniden telef etmek, tekrar itlâf etmek.

Réunion [ims.] Kavuşma, iltisak. ◆ Birleşme, ittihat, içtimâ. ◆ Cemiyet, cemaat. ◆ İlhak. ‖ (t.) İttihat, iltisak, iltiham.

Réunir [ft.] Kavuşturmak, yapıştırmak, ilsak etmek. ◆ İki şey beyninde ittisal ettirmek. ◆ Bir noktaya cem' ve tevhid etmek. ‖ Se – Birleşmek, buluşmak. ◆ İttihat etmek.

Réunis [smz. - cm.] Droits – Daire-i vâhide altında bulunan rüsum, rüsum-ı müttehide.

Réussi,e [s.] İmalinde muvaffakiyet hâsıl olmuş, pek güzel yapılmış, müyesser.

Réussir [fl.] Muvaffak ve müyesser olmak. ◆ Nâil olmak. ◆ Rast gelmek, hüsn-i hitam bulmak. ◆ Başa çıkmak. ◆ (Mahsulat vesâire hakkında) İyi ve bereketli olmak, yetişmek.

Réussite [ims.] Muvaffakiyet. ◆ Nâiliyet, rast geliş. ◆ Başa çıkma. ◆ Yetişme, feyiz ve bereket.

Revaccination [ims.] Yeniden aşılama, telkih-i mükerrer.

Revacciner [ft.] Yeniden aşılamak, tekrar telkih etmek.

Revalidation [ims.] Evrak ve senedat vesâirenin yeniden mahkemenin tasdiki altına alınması.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Revalider [ft.] Yeniden mahkemeye tasdik ettirmek.

Revaloir [ft.] Mislini vermek, misliyle mukabele etmek.

Revanche [ims.] Mukabele bi'l-misl. || **Prendre sa** – Duçar-ı mağlubiyet olduktan sonra ihraz-ı muvaffakiyet etmek. ◆ Birinci oyunda kaybolunan akçenin tekrar kazanılması için oynanılan ikinci oyun, karşılık. || **En** – Ona mukabil, ona bedel, ivazen.

Revancher [ft.] Müdafaa ve tesâhub etmek. || **Se** – Mukabele bi'l-misl etmek. ◆ Müdafaa-yı nefs etmek.

Rêvasser [fl.] Karışık rüyalar görmek.

Rêvasserie [ims.] Karışık rüyalar görme. ◆ Kuruntu, hayal. || (t.) Adgas, dags.

Rêvasseur [imz.] Karışık rüyalar gören adam. ◆ Hayalât ile uğraşan.

Rêve [ims.] Rüya, düş, âlem-i mânâ. || (mec.) Beyhûde ümit, hayal-i ham. || **Le – de quelqu'un** Bir kimsenin tahayyül ettiği şey.

Revêche [s.] Kekre, ekşi. ◆ Sert, mukavim. ◆ Hırçın, serkeş, haşarı.

Réveil [imz.] Uyanıklık, yakaza, bidârî. ◆ Uyanma, teyakkuz. ◆ Zuhur, husul, tulû. ◆ Askerin veya mektep şâkirdanının uykudan kalkması için çalınan trampete veya boru. ◆ Uykudan uyandırmaya mahsus saat.

Réveillable [s.] Uyanabilir, uyanması kabil.

Réveille-matin [imz.] İstenildiği saatte uyandırmaya mahsus münebbihli saat. || (nb.) Sarı sütleğen. || (mec.) Sabahleyin adamı uyandıran şey. ◆ Uyanılır uyanılmaz duyulan haber. (cm.: des *réveille-matin*.)

Réveillement [imz.] Uykudan uyandırma.

Réveiller [ft.] Uykudan uyandırmak. || (mec.) İkaz etmek. || **Se** – Uykudan uyanmak. ◆ Gafletten uyanmak, teyakkuz etmek, intibah etmek. || Şevk ve gayret kesb etmek.

Réveilleur [imz.] Uyandırıcı. || (tt.) Mahrutiyü'l-minkar fasîlesinden Avustralya'ya mahsus bir nevi kara karga.

Réveillon [imz.] Gece yarısı yenen yemek, gece taamı. ◆ Bir resme daha ziyade revnak vermek için açık boya ile icra edilen tashihat.

Réveillonner [fl.] Gece yarısı yemek yemek, gece taamı etmek.

Révelateur,trice [i. - s.] Keşfeden, meydana çıkaran, haber veren, ifşa eden.

Révélatif,ve [s.] Meydana çıkarıcı, keşfedici, keşfî.

Révélation [ims.] Keşfetme, meydana çıkarma, ihbar, ifşa. ◆ Keşif, vahiy, ilham. || – **divine** İlham-ı ilâhî, vahiy. ◆ Keşif ve vahiy olunan şeyler. || (hk.) Keşif, ihbar, ifşa.

Révélé,e [s.] Vahyolunmuş, mülhem; **Religion – e** Hıristiyanların kendi dinlerine verdikleri isimdir.

Révéler [ft.] Keşfetmek, meydana çıkarmak, haber vermek, ifşa etmek. ◆ İlham etmek. || **Se** – Zuhur etmek, meydana çıkmak. ◆ İrâe-i hüviyet etmek.

Revenant,e [s.] Beğenilen, hoşa giden, mergub, latif, makbul, matbu, dil-pesend.

Revenant [imz.] Cadı, kara koncolos.

Revenant-bon [imz.] Tesadüfi ve gayr-ı me'mûl temettü. ◆ Muvaffakiyet-i gayr-ı muntazara. || **C'est le – du métier** Bu sanatın cümle-i menâfiini teşkil eder. (cm.: des *revenants-bons*.)

Revendeur,se [i.] Madrabaz. ◆ Perakende satan. ◆ Borsaca çakon denilen kimse.

Revendicateur [imz.] İstihkak davasında bulunan kimse.

Revendication [ims.] (hk.) İstihkak davası, istihkak.

Revendiquer [ft.] Başkasının elinde bulunan bir şeyi benimdir diye talep etmek, istihkak davası etmek.

Revendre [ft.] Yeniden satmak, satın alınanı tekrar satmak. || **Avoir d'une chose à** – Bir metadan satmak için külliyetli miktara mâlik olmak. || **Avoir de la santé à** – Sıhhati

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

son derece yerinde olmak. || Avoir de l'esprit à – Gayet zeki olmak.

Revenir [fl.] Dönmek, avdet etmek. ◆ Tekrar zuhur etmek, yeniden çıkmak veya bitmek. ◆ (Ervah-ı habîse hakkında) Görünmek. ◆ Hatıra gelmek. ◆ Tekrar başlamak. || (mec.) Kesb-i sükûnet etmek, kendine gelmek. ◆ Hoşa gitmek, beğenilmek. ◆ Fiil ve kavlini ıslah ve tashih etmek. ◆ Şu kadar masrafla vücuda gelmek, çıkmak, durmak, mâl olmak. || – à ses moutons Asıl bahse ircâ-ı kelâm etmek. || – au créateur Tevbe etmek. || – à la charge Tekrar aleyhine yürümek. || – par requête civile İade-i muhakeme istid'âsını etmek. || – par opposition Hükm-i lâ-hak aleyhine itiraz etmek. || – sur une matière Bir bahse tekrar dönmek. || – sur ce qu'on a dit Dediğinden rücu etmek. || Je n'en reviens pas Çok taaccüb ediyorum. || Il me revient tant de bénéfice Temettüden şu kadarı bana aittir. || Il m'est revenu que Haber aldım ki. || Il n'en reviendra pas İyi olamayacak, kurtulamayacak. || Faire – la viande Eti biraz pişirdikten sonra çekmek.

Revente [ims.] Tekrar satış, satın alınan şeyin tekrar füruhtu. ◆ Madrabazlık. || Marchandises de – Madrabaz malı.

Revenu [imz.] Gelir, îrad, vâridat, hâsılat. || – s publics Vâridat-ı emiriye, vâridat-ı hazine. || – s casuels Zuhurat nevinden olan hâsılat. || – s concédés Vâridat-ı muhassasa. || (mec.) İstifade, temettü.

Revenue [ims.] Avdet tariki. ◆ Kesilen ormanda yeniden biten taze fidanlar.

Rêver [ft. - fl.] Rüya görmek. ◆ Rüyada, düşte görmek. || Hayal görmek, tahayyül etmek. || (mec.) Çok arzu etmek, sayıklamak. ◆ Nâmakul ve saçma sapan şeyler söylemek. ◆ Pek derin düşünmek, mütalaat-ı amîkaya dalmak.

Réverbérant,e [s.] Aks-i ziya eden, âkis.

Réverbération [ims.] Ziya ve hararetin in'ikâsı. || – de la lumière et de la chaleur İn'ikâs-ı ziya ve hararet.

Réverbère [imz.] Sokaklarda yanan gaz feneri. ◆ Ziya ve harareti aksettirmeye mahsus alet, mir'at-ı âkis, mir'at-ı in'ikâs. ◆ Aynalı fener.

Réverbérer [ft.] Ziya veya harareti aksettirmek.

Reverdir [ft.] Yeniden yeşile boyamak, tekrar yeşilletmek. = [fl.] Tekrar yeşillenmek, yeniden yeşil olmak. || (mec.) Gençleşmek, tazelenmek, yeniden kesb-i kuvvet etmek.

Reverdissement [imz.] Yeşilletme, yeşillenme. ◆ Tazelenme, yeniden kesb-i kuvvet.

Révéremment [h.] Hürmet ve ta'zimle.

Révérence [ims.] Hürmet, ta'zim, ihtiram. ◆ Makam-ı ta'zimde ziyade eğilerek olunan temennâ, yer ile beraber temennâ. ◆ Vaktiyle bazı merâtib-i rûhâniye ashabına verilen unvandır; Votre – Zât-ı fezâilmeâbınız.

Révérencielle [ims.] Hürmet ve riâyetle karışık; Crainte – Çocukların velilerine karşı gösterdikleri riâyet-i hâifâne.

Révérencieusement [h.] Kemâl-i hürmet ve ta'zimle.

Révérencieux,se [s.] Çok hürmet ve ta'zim gösteren, ziyade eğilerek temennâlar eden.

Révérend,e [i. - s.] Aziz ve muhterem mânâsıyla rahip ve rahibelere verilen unvandır.

Révérendissime [s.] Ziyadesiyle aziz ve muhterem mânâsıyla başpiskoposlara vesâir büyük memurîn-i rûhâniyeye verilen unvandır.

Révérer [ft.] Hürmet ve ta'zim etmek, mukaddes tanımak.

Rêverie [ims.] Sayıklama, hayalât. || Faire une – Garip bir fikir beyan etmek. ◆ Efkâr-ı garibe ve bâtıla. ◆ Dalgınlık.

Revernir [ft.] Yeniden vernik sürmek, tekrar verniklemek.

Revers [imz.] Bir şeyin ters tarafı, arkası, zahr. ◆ Meskûkâtın resim veya tuğrayı hâvi olan taraflarının aksi, yazı tarafı. ◆ Palto vesâirenin dışarıya çevrilen yakası. ◆ Çizme kon-

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

çunun dışarıya çevrilmiş kırması. || (mec.) Felaket, idbar. || – de la médaille Bir şeyin fena ciheti, aksi tarafı. || (bhr.) Échelle de – Şeytan çarmıhı. || Haubans de – Riyal[e] çarmıhları.

Reversal,e [imz.] İvazî.

Reversale [ims.] Istılah-ı siyasîde hukuk ve imtiyazat-ı müktebeseyi müekkid senede ıtlak olunur.

Reversement [imz.] Bir sandıktan diğer bir sandığa akçe devir ve teslimi. ◆ Asâkir-i bahriyenin bir gemiden diğer bir gemiye nakli.

Reverser [ft.] Yeniden dökmek. ◆ Bir sandıktan diğer bir sandığa akçe devir ve teslim etmek. ◆ Asâkir-i bahriyeyi bir gemiden bir gemiye nakletmek.

Reversi yahut Reversis [imz.] Bir nevi kâğıt oyunu ki en az sayı yapanın kazanması esasına mübtenîdir.

Réversibilité [ims.] Emlâk ve emvâl veya muhassasatın mahlûliyet kabiliyeti.

Réversible [s.] Mahlûl. || – à l'État Taraf-ı mîrîye rücu ve intikali lazım gelen, mahlûl olması icap eden.

Réversion [ims.] Mahlûliyet.

Reversis [imz.] (mr. Reversi.)

Revertier [imz.] Bir nevi tavla oyunu. (*Reverquier* dahi denilir.)

Revêtement [imz.] (m.) Duvarın taş ve kireç vesâire ile kaplanması, her nevi sıva ve kaplama ve örtü, iksâ; – en maçonnerie Duvar kaplama; – en torchis Kerpiç kaplama; – en pisé Çamur sıva kaplama. || (as.) – en gabion Sepet kaplama; – en gazon Çim kaplama; – en fascine Demet kaplama. || (bhr.) Dış kaplama.

Revêtir [ft.] Giydirmek, iksâ etmek. ◆ Giyinmek, iktisâ etmek, takmak. ◆ Duvar veya hendek vesâireyi kaplamak, sürmek. || (mec.) Tevcih-i mansıb etmek, nasb etmek. || Se – Giymek, giyinmek.

Revêtu,e [s.] Giyinmiş. || Gueux – Kesb-i servet etmiş âdi ve değersiz adam. || – de votre signature İmzanızı hâvi olarak. ◆ Hâmil, hâiz.

Revêur,se [i. - s.] Derin tefekkürata dalan adam. ◆ Hayalâtla uğraşan adam, hayalci. ◆ Hayalî, hayal-âmiz. ◆ Muğlak. || (mec.) Garip fikirli adam.

Revidage [imz.] Kuyumculukta bir deliği büyütme ameliyatı.

Revider [ft.] Kuyumculukta bir deliği büyütmek.

Revient [imz.] Sermaye; Prix de – Eşya-yı ticariyenin kıymet-i sahihası, mâl olduğu fiyat, fabrika fiyatı, sermaye fiyatı.

Revirade [ims.] Tavla oyununda pulların çok dolmuş hânelerden boş hânelere nakli.

Revirement [imz.] (bhr.) Geminin alabanda hareketi, orsa alabanda. ◆ Yeni bir istikrazla olunan te'diye-i deyn. || – de fonds Bir matlubun devir ve havalesiyle tesviye-i deyn, bir deynin matlubat vasıtasıyla tesviyesi, havale tarikiyle te'diye-i deyn. (Bu mânâda bazen *fonds* kelimesinin yerine *parties* veya *deniers* lafızları dahi kullanılır.) || S'acquitter par des – s Matlubun devir ve havalesiyle ifâ-yı deyn etmek.

Revirer [ft.] Gemiyi çevirmek. ◆ Yeni bir istikrazla te'diye-i deyn etmek. ◆ Tebdil-i fikr etmek, tebdil-i hareket etmek. || Se – Kendi üzerinde dönmek.

Revisable [s.] Tekrar gözden geçirilebilir, yeniden tetkik ve tahkiki mümkün.

Reviser [ft.] Tekrar gözden geçirmek, yeniden tahkik etmek, yoklamak, tetkik ve tashih etmek. || – un compte Tetkik-i hesap etmek. || – un procès Bir davayı müceddeden rü'yet etmek.

Réviseur [imz.] Başkasının yaptığını nazar-ı tahkik ve muayeneden geçiren, muayene memuru, müfettiş, muayeneci.

Révision [ims.] Tekrar gözden geçiriş, yeniden tahkik, muayene, yoklama. || – d'un procès

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bir davayı tashih ve müceddeden rü'yet. || – d'un compte İade-i muhasebe. || Conseil de – Kura meclisi. ◆ Divan-ı harplerin ilâmlarını tetkike mahsus mahkeme-i âliye. || (tba.) İkinci tashih. || (hk.) – d'un jugement Tashih-i karar.

Revisiter [ft.] Yeniden ziyaret etmek. ◆ Gümrükte yeniden muayene etmek.

Revivification [ims.] Yeniden canlandırma veya canlanma. || (k.) Bir terkipte bulunan madeni sâfi hâline ircâ etmek ameliyatı, tahvil.

Revivifier [ft.] Yeniden canlandırmak, ihya etmek. ◆ Bir terkipte bulunan madeni ayırıp sâfi hâline ircâ etmek.

Reviviscence [ims.] Yeniden kesb-i hayat etmek. || Yeniden kesb-i hayat hassası.

Reviviscent,e [s.] Yeniden kesb-i hayat eden. ◆ Yeniden kesb-i hayat etmek hassasını hâiz olan.

Revivre [fl.] Yeniden dirilmek ve canlanmak. || (mec.) Taze hayat bulmak.

Révocabilité [ims.] Kabiliyet-i azl ve infisal. ◆ Kabiliyet-i rücu ve fesih.

Révocable [s.] Kabil-i rücu ve fesih.

Révocation [ims.] Azil, infisal. ◆ Fesih, lağv, rücu: – des fonctionnaires Memurînin azli. || – de testament Vasiyetten rücu; – des donations Hibeden rücu; – des conventions Ukudun fesih ve ikalesi.

Révocatoire [s.] Azil veya rücuyu mutazammın. || Disposition – Azil ve rücuyu müstelzim sarâhat.

Revoici (Karib için) ve:

Revoilà (Baid için) İşte bir daha, işte yine.

Revoir [ft.] (*Voir* gibi tasrif olunur) Yeniden görmek. ◆ Tekrar muayene ve tahkik etmek. = [imz.] Tekrar görüşmek, yeniden mülakat. || Au – ve à – Yine görüşelim, inşallah yine görüşürüz.

Revoler [fl.] Uçarak geri dönmek. || (mec.) Süratle geri dönmek.

Revoler [ft.] Tekrar çalmak.

Revolin [imz.] Rüzgârın bir yere aksedip geri dönmesi.

Révoltant,e [s.] Kızdırıcı, dokunaklı, bâis-i hiddet. ◆ Sû-i nazarı davet eden. ◆ Tahammül olunmaz.

Révolte [ims.] Hiddet, gazap. ◆ Heyecan.

Révolté,e [i. - s.] Âsi, serkeş. ◆ Hiddetli, kızgın, gazub, şiddetli, müteheyyic.

Révolter [ft.] (mec.) Çok kızdırmak, hiddet ve gazabını mûcip olmak, şiddetle teheyyüc etmek. || Se – Hiddet etmek. ◆ Şiddetle müteheyyic olmak.

Révolu,e [s.] Tam, kâmil. || (hy.) Devr-i tam. || Avoir vingt ans – s Yirmi yaşını ikmâl etmiş olmak.

Révoluté,e [s.] yahut:

Révolutif,ve [s.] (nb.) Dışarıya çevrilmiş yapraklara ıtlak olunur, matvî.

Révolution [ims.] (hy.) Ecram-ı semâviyenin icra ettikleri devir ve bunun müddet-i icrası; ecram-ı semâviyenin nokta-i azîmetlerine vusule mahsus seyir ve hareketleri ve bu hareketin müddeti; – synodique Devr-i kamerî. || (mec.) Tahavvül, tagayyür. || (cr.) Bir çark veya tekerleğin devr-i tamı. || (he.) Bir şeklin kenarlarından birinin etrafında dönerek bir cism-i sulb teşkil edecek surette olan hareket-i faraziyesi.

Révolutionner [ft.] (mec.) Telaşa düşürmek, tahrik, iğzab etmek. || Se – Teheyyüc etmek. ◆ Telaş etmek.

Revolver [imz.] (*vère*) Revolver. || – photogénique Gece ân-ı vâhidde fotoğraf almaya mahsus alet.

Revomir [ft.] Yeniden çıkarmak, istifrağ etmek. || (mec.) Def etmek, tard etmek. || İade etmek. ◆ Ketm ettiği bir şeyi söylemek.

Révoquer [ft.] Azletmek, ref' ve celb etmek. || – une donation Hibeden rücu etmek. || – en doute Cây-ı iştibah addetmek, şüpheli addetmek, hakkında münâzaa ika etmek. || Se – Azlolunmak, ref' ve celb edilmek. ◆ Feshedilmek, ilga edilmek, iptal olunmak.

TÜBA TÜRK DİL BİLİMLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Revouloir [ft.] Yeniden istemek, tekrar arzulamak.

Revoyager [fl.] Yeniden seyahat etmek.

Revue [ims.] Yoklama, teftiş, muayene, gözden geçirme. ◆ Risale-i mevkute, mecmua. ◆ Geçit resmi: **Passer une** – Resm-i geçit icra etmek.

Révulsif,ve [i. - s.] (t.) Hastalığı bedenin mühim bir uzvundan def ile ehemmiyeti ikinci derecede olan diğer bir uzva nakle yarayan ilaç vesâire, musarrif.

Révulsion [ims.] (t.) Hastalığın bedenin mühim bir uzvundan defiyle ehemmiyeti ikinci derecede olan diğer bir uzva nakli, tasrif, insiraf.

Rez [hc.] Ta yanından, ile beraber: – **terre** Yerle beraber. = [imz.] – **de mur** Duvar yüzü.

Rez-de-chaussée[103] [imz.] Binanın yerle beraber olan alt katı, zemin katı. || Sath-ı arz. (cm.: des *rez-de-chaussée*.)

Rhabarbarin [imz.] (k.) Râvendden çıkarılan sarı ve billûrî madde, mülevven-i râvend.

Rhabdologie [ims.] Çetele hesabı.

Rhabdologique [s.] Çetele hesabına dair.

Rhabdite [ims.] (mad.) Hacer-i semâlarda müşâhede olunmuş bir fosfor-ı mükerrer, rabdit.

Rhabillage [imz.] Tamir, meremmet, düzeltme. || Islah, tashih.

Rhabillement [imz.] Tamir, meremmet, düzeltme.

Rhabiller [ft.] Yeniden giydirmek. ◆ Ayıbını örtmek, tamir etmek, düzeltmek, ıslah etmek, tashih. ◆ Yeni elbise vermek. || **Se** – Yeniden giyinmek, tekrar giyinmek. ◆ Yeni elbise giymek.

Rhabilleur [imz.] (mr. Rebouteur.)

Rhabiter [ft.] Yeniden ikamet etmek, tekrar sâkin olmak.

Rhabituer [ft.] Yeniden alıştırmak. || **Se** – Yeniden alışmak.

Rhachis [imz.] (tşr.) Amud-ı fikarî.

Rhapis [imz.] (nb.) Amerika'ya mahsus hurma ağacı.

Rhapontic [imz.] (nb.) Papaz râvendi, râvend-i beledî.

Rhagade [ims.] (t.) Dudak ve meme vesâirenin çatlaması, şakk, fürce.

Rhénan,e [s.] Fransa ile Almanya arasındaki Ren Nehri'ne mensup ve nehr-i mezkûra mücâvir olan.

Rhéomètre [imz.] Kuvve-i elektrikiyeyi ölçmeye mahsus alet, mikyas-ı elektrikî.

Rhéophore [imz.] Bir elektrik pilinin iki cereyanlarını nakleden maden tel, elektrik teli.

Rhéteur [imz.] İlm-i beyan muallimi. || (mec.) Kuru ve usanç verir nutuklar îrad eden adam.

Rhétoricien [imz.] İlm-i beyanı iyi bilen adam, beyaniyûndan adam. ◆ İlm-i beyanı okuyan şâkirt.

Rhétorique [ims.] İlm-i beyan, fenn-i belâgat. ◆ Bu ilimden bahseden kitap. ◆ Bu ilmin okunduğu mektep sınıfı. || (mec.) Sahte fesahat, fesahat-ı taklidî. || **Figures de** – Lisana hüsn ü letafet veren sanayi-i beyaniye ve bediiye.

Rhinalgie [ims.] (t.) Burun ağrısı, elem-i enf.

Rhinanthe [ims.] (nb.) Horoz ibiği nevi, simsim.

Rhingrave [imz.] Eski vakitlerde Ren nehri kenarlarında bulunan memâlikin hükkâm ve vülâtına ıtlak olunurdu. ◆ Bugün bazı Alman prenslerine verilen unvandır. = [ims.] Bir nevi geniş şalvar.

Rhinocéros [ims.] (tt.) Gergedan, kergeden, zergerdan.

Rhinolophe [imz.] (mad.) Zü'l-enf-i hilâlî fasîlesinin bir cins numûnesi olan yarasa.

Rhinoplastie [ims.] Burunsuz adamlara suni burun takmak sanatı, tasni'-i enf.

103 Orijinal metinde chanssée şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Rhipopodes [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı iptidâiyenin ikinci sarkudiye sınıfı.

Rhodium [imz.] (mad.) Halis olduğu vakit gümüş renginde bulunan bir nevi maden-i basit, rodyum.

Rhododendron [imz.] (nb.) Fasîle-i verdiyeden ağı ağacı, katmerli zakkum.

Rhodomèle [imz.] Gül balı, asel-i verdî.

Rhombe [imz.] İri kalkan balığı. || (he.) Zâviyeleri kaime olmaksızın dört dıl'ı müsâvi olan şekil, şekl-i main, şekl-i mücessem.

Rhombiforme [s.] Main şeklinde, main şeklini hâiz.

Rhombique [s.] Main şeklinde.

Rhomboèdre [imz.] (he.) Vecihleri birer şekl-i main suretinde bulunan cism-i sulb, cism-i şibh-i main.

Rhomboïdal,e [s.] Main şeklinde olan yani zâviyeleri kâime olmaksızın dört dıl'ı müsâvi olan (şekil). (cmz.: *rhomboïdaux*.)

Rhomboïde [imz.] (he.) Zâviyeleri kaime olmaksızın adlâ'-ı erbaası müsâvi olan şekl-i maine müşâbih şekil, şibh-i main. || **Dodécaèdre** – Zû-isnâ aşeri'l-mainiye. || **Muscle** – Adlâ'-ı murabba-ı mainiye.

Rhubarbe [ims.] (nb.) Râvend. || – **aqueuse** Râvend hülâsası. || – **de Louisiane** Amerika râvendi.

Rhum [imz.] Rom denilen malum içki.

Rhumatalgie [ims.] (t.) Elem-i resyî.

Rhumatisé,e [i. - s.] ve:

Rhumatisant,e [i. - s.] Yel illetine müptela, zü'r-resye.

Rhumatismal,e [s.] (t.) Resye yani yel illetine mensup ve müteallik, resyî. (cmz.: *rhumatismaux*.)

Rhumatisme [imz.] (t.) Yel illeti, rîh-i tayyar, resye, romatizma. || – **articulaire** Sızı, resye-i mafsaliye. || – **musculaire** Resye-i adaliye.

Rhume [imz.] Zükâm, nezle. || – **de cerveau** Beyin nezlesi. || – **de poitrine** Göğüs nezlesi.

Rhus [imz.] (mr. Sumac.)

Rhynchée [ims.] (hyv.) Tuyur-ı mukabkaba-i sâkinü'l-muzağ fırkasından tavîlü'l-minkar kabilesinden Asya'ya mahsus çulluk.

Rhyguchène [imz.] (hyv.) Zahire kurdu.

Rhythme [imz.] (mr. Rythme.)

Rhytmique [s.] (ed.) Mevzun, vezne muvâfik, taktîe mutabık.

Riant,e [s.] Güler, handan. ◆ Latifü'l-manzar, ferahfezâ, zarif, hoş. = [imz.] Hâl-i handan. ◆ Letafet.

Ribambelle [ims.] Sıra, alay, kafile. ◆ Birçok, bir güruh; **Une – d'enfants** Bir alay çocuk.

Ribaud,e [i. - s.] Nefis ve şehvete tâbi, zânî, zâniye.

Ribauderie [ims.] Nefis ve şehvete tâbiiyet, zina, fuhuş.

Ribe [ims.] Yapağı ve keteni doğramaya mahsus alet.

Riblage [imz.] Değirmen taşlarını birbirine sürerek aşındırmak ameliyatı.

Riblette [ims.] Izgarada pişirilen ince et parçası.

Ribleur [imz.] Gece sokaklarda dolaşan serseri, gece hırsızı.

Riblon [imz.] Demir parçası, hurda.

Ribordage [imz.] Gemilerin birbirlerine veya iskeleye çarpmakla bâis oldukları ziyan ve bu ziyanın tazmini, müsâdeme ziyanı, müsâdeme tazminatı.

Ribords [imz. - cm.] (bhr.) Gemi karinası üzerindeki borda kaplamaları.

Ribote [ims.] Kesret-i işret, ayyaşlık, bekrîlik.

Riboter [fl.] Ziyade işret etmek, ayyaşlık etmek.

Riboteur,se [i.] Çok işret eden, ayyaş, bekrî.

Ricanement [imz.] İstihzâ ile ve bıyık altından gülüş.

Ricaner [fl.] İstihzâ ile ve bıyık altından gülmek.

Ricanerie [imz.] İstihzâ ile ve bıyık altından gülme.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ricaneur,euse [i. - s.] İstihzâ ile ve bıyık altından gülmeyi itiyat eden, müstehzî.

Ric-à-ric [h.] Tıpkı tıpkına, noktası noktasına, habbesine varıncaya kadar, bi-aynihi.

Richard [imz.] Pek zengin ve mütemevvil adam.

Riche [i. - s.] Zengin, mütemevvil, ganî, maldâr. || Être – comme Crésus Fevkalâde zengin olmak. || C'est un – parti (Evlenecek kız veya delikanlı için denilir:) İyi bir lokmadır. || Avoir une – taille Uzun boylu olmak, muhteşem bir tavır ve hareketi olmak. || Avoir un style – Fevkalâde müzeyyen bir üslubu olmak. ◆ Kesretli, bol, bereketli, mahsuldar, zengin. ◆ Pek kıymetli, zî-kıymet, girân-bahâ, ağır. ◆ Ziynetli, müzeyyen. || Langue – Kelimat ve ıstılahat ve tabiratı çok ve vâsi lisan. || Rime – Beynlerinde layıkıyla müşâbehet ve mutabakat bulunan kafiyeler, kafiye-i tâmme.

Richement [h.] Zenginice, zenginlikle. ◆ Bereket ve bollukla. ◆ Müzeyyen bir surette, muhteşem bir surette. ◆ Fevkalâde ziyadesiyle.

Richesse [ims.] Zenginlik, maldârlık. ◆ Mal, servet, sâmân. || La science des – s İlm-i servet. || Circulation des – s Servetin tedavülü. || Sources de – Menâbi'-i servet. || – s matérielles Servet-i maddiye. || – s immatérielles Servet-i maneviye. || – s naturelles Servet-i tabiiye. ◆ Bolluk, mahsuldarlık. ◆ Ziynet, ağırlık. ◆ Zî-kıymet, girân-bahâ eşya. ◆ Lisan vüs'ati.

Richissime [s.] Fevkalâde zengin.

Ricin [imz.] (nb.) Kökünden müshil bir yağ çıkarılan bir nevi nebat, hurû'. || – commun Adi şecer-i hurû', habbü's-selâtîn ağacı. || Semence – de commun Habbü's-selâtîn. || Huile de – Hind yağı. || (tt.) Kene nevi.

Ricinelle [ims.] (nb.) Amerika'ya mahsus ısırgan otu.

Ricocher [fl.] Yere veya suyun sathına dokunup sıçrayarak gitmek, sekerek gitmek.

Ricochet [imz.] Suyun sathı üzerine atılan bir yassı taş vesâirenin sıçrayışı ve sekmesi. || (mec.) Teâkub. ◆ Kaydırak oyunu. || (as.) Güllenin bir yere dokunmakla sıçrayışı, seğirtme; Tir à – Seğirtme endaht. || Par – Doğrudan doğruya olmayarak, bi'l-vasıta.

Ricotte [ims.] Peynir imalinde evvelemirde sütten yapılır teleme.

Rictus [imz.] Pek yarık ağız.

Ride [ims.] Buruşukluk, gadn, iltivâ.

Ridé,e [s.] Buruşuk, buruşmuş.

Rideau [imz.] Perde, hicap. ◆ Tiyatro perdesi. ◆ Ormanlarda ve dağlık mahallerde kat' olunmayıp boyuna terk olunan kıta, perde. || (as.) Toprak siperi. || (mec.) Perde, siper, mânia, hâil.

Ridelle [ims.] Yük arabasının iki tarafındaki parmaklık, korkuluk.

Ridement [imz.] Buruşukluk, iltivâ, intihad. || – de la croute terrestre Kışr-ı arzın intihadı.

Rider [ft.] Buruşturmak, buruşmasını mûcip olmak. || Se – Buruşmak, iltivâ etmek.

Ridicule [s.] Gülünecek, gülünç, maskara. = [imz.] Gülünecek şey, maskaralık. ◆ Gülünç, maskara adam. ◆ Hicviye. ◆ Vaktiyle kadınların cep yerini tutmak üzere omuzlarına astıkları bir nevi küçük çanta. || Donner prêter un – Maskara etmek.

Ridiculement [h.] Gülünç bir suretle.

Ridiculiser [ft.] Gülünç hâline koymak, maskaraya çevirmek. || Se – Gülünç bir hâle girmek, maskara olmak.

Ridiculité [ims.] Gülünçlük, gülünecek tavır ve hâl, maskaralık.

Rien [imz. - kn.] Hiç, hiçbir şey, lâ-şey; Cela n'est – Bu bir şey değildir, bir şey deme değil; Cela ne fait – Bundan bir şey çıkmaz, bunun zararı yok, bunun ehemmiyeti yok; En moins de – Pek az vakitte, bir anda; à – Pek ucuz, bedava; Homme de – Fürû-mâye ve ehemmiyetsiz adam. (cm.: des *riens*.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rieur,se [i. - s.] Gülücü, gülmeyi çok seven, müstehzî.

Riflade [ims.] Hafif yara, ceriha, sızı.

Riflard [imz.] Büyük piyata eğe. ◆ İki elli rende, minhat. ◆ Taşları oymaya mahsus büyük mil veya eğe. ◆ Büyük şemsiye.

Rifler [ft.] Sıyırmak. ◆ Taşları oymaya mahsus büyük mil veya eğe ile oymak. || (mec.) Çalmak, aşırmak.

Rifloir [imz.] Taşları oymaya mahsus eğri eğe.

Rigide [s.] Sert, şiddetli. ◆ Katı, dik. ◆ Tarikinden dönmez, mütesallib, musır, sebatlı.

Rigidement [h.] Sertlikle, şedîden. ◆ Tarikinden asla ayrılmayarak, mütesallibâne, musırrâne.

Rigidité [ims.] Sertlik, şiddet. ◆ Tarikten asla ayrılmayış, salâbet, ısrar. || (t.) Sahul, sahl.

Rigodon yahut **Rigaudon** [imz.] Bir nevi raks ve onunla çalınan makam.

Rigole [ims.] Su yolu, dar su mecrası, hark, ark. ◆ Kaldırımların kenarında veya ortasında yapılan su yolları. ◆ Ağaç garsı için yapılan küçük hendek.

Rigoler [fl.] Eğlenmek. || **Se** – Eğlenmek, zevk u safâ etmek.

Rigorisme [imz.] Pek sert ve şiddetli ahlak. ◆ Unf ve şiddet mesleği.

Rigoriste [i. - s.] Ahlakı pek şiddetli ve sert adam.

Rigoureusement [h.] Şiddetle, pek sert ve şiddetli bir suretle. ◆ Tamamıyla, hakkıyla, ciddiyetle.

Rigoureux,se [s.] Pek sert, pek şiddetli. ◆ Ağır. ◆ Kavi, sağlam. ◆ Tamamıyla usul ve nizamına muvâfik, asla tahallüf etmez. ◆ Doğru, sahih, ciddi.

Rigueur [ims.] Sertlik, şiddet, keskinlik. || **Tenir** – Şiddetle muhalefet etmek, affetmemek. || **Juges de** – Mahzâ kavânîne tatbikan fasl-ı dava eden hükkâm. || – **du climat** Şiddet-i iklim. ◆ Büyük dikkat. ◆ Doğruluk, sıhhat, ciddiyet. ◆ Hissizlik, kayıtsızlık, bürûdet. || **à la** – Bi-aynihi, tıpkı tıpkına. ◆ Son derece şiddetle. || **Avec** – Şedîden. || **De** – Vacip, lazım.

Rilettes [ims. - cm.] Domuz eti kıyması.

Rimaille [ims.] Fena şiir, fena yazılmış kaside.

Rimailler [ft. - fl.] Fena şiir yapmak, teşâur etmek, kelâm-ı mevzun söylemek.

Rimailleur [imz.] Fena eş'ar yapan şair, müteşâir.

Rimant,e [s.] Kafiye teşekkülüne muvâfik. || **Syllabe – e** Kafiye teşekkülüne muvâfik hece.

Rimasser [ft. - fl.] Fena şiir yazmak, teşâur etmek.

Rime [ims.] Kafiye, seci; – **masculine** Sonunda sağır e olmayan seci ve kafiye, kafiye-i mücerrede; – **féminine** Sonunda sağır e bulunan seci ve kafiye. || – **riche** Kafiye-i tâmme. || **Sans – ni raison** Nâ-makul surette. || **N'entendre ni – ni raison** Hiçbir şey dinlememek. = [cm.] Eş'ar, ebyat.

Rimé,e [s.] (ed.) Müsecca' ve mukaffâ: **Phrases – e** Kelâm-ı müsecca'.

Rimer [fl.] Mukaffâ ve müsecca' olmak. ◆ Seci ve kafiye uygun gelmek. ◆ Şiir söylemek. ◆ Muvâfik olmak, mutabık olmak, tevâfuk etmek. || – **en Dieu** Küfretmek. = [ft.] Nazmetmek, nazma çevirmek.

Rimeur [imz.] Şiir söylemekle veya kafiye ve seci ile uğraşan adam, kafiye meraklısı. ◆ Âdi şair.

Rimule [ims.] (hyv.) Nâime-i mercûlü'l-batn-ı zü'l-galsamati'l-varakî fırkasından deniz helezonu.

Rinçage [imz.] Çalkatma, yıkama, temiz sudan geçirme.

Rinceau [imz.] Resim veya hakk olunmuş dolaşık dal şekli, dallı budaklı nakış, dallardan ibaret menkuşat.

Rincement [imz.] Çalkatma, yıkama, temiz sudan geçirme.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rincer [ft.] Çalkatmak, yıkamak, temiz sudan geçirmek. ◆ Tekdir etmek, ta'zir etmek. ‖ **Il a été bien rincé** İyice tekdir edildi. ‖ **Se – la bouche** Ağzını yıkamak.

Rinçoir [imz.] Bulaşık kap, kurna.

Rinçure [ims.] Bulaşık suyu.

Rinforzando [h.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Gittikçe kuvvet vererek, sadânın hafiften sakiline geçerek.

Ringard [imz.] Fırın ve uçaklarda kullanılan harbi.

Rioter [fl.] Güler gibi olmak, istihzâ makamında gülümsemek.

Rioteur,se [i.] Güler gibi olan adam, istihzâ ile gülümseyen.

Riotte [ims.] Ufak nizâ.

Ripage [imz.] Taşları dülger aleti ile kazıma.

Ripaille [ims.] Çok yiyip içme, bol taamları olan ziyafet. ‖ **Faire** – Ayş u işret etmek.

Ripailleur [imz.] Ayş u işret eden kişi.

Ripe [ims.] Taşları kazımaya mahsus taşçı ve dülger aleti.

Ripement [imz.] Denizde iki cereyanın tesâdümünden husule gelen galeyan, kaynama.

Riper [ft.] Taşları kazımaya mahsus olan bir nevi taşçı ve dülger aletiyle kazımak. ‖ (bhr.) İki halatı birbirine sürüştürerek kaydırmak. = [fl.] Kaynamak, galeyan etmek.

Ripopée [ims.] Meyhanecilerin envâi şaraplar bakiyelerinden yaptıkları mahlut şarap. ◆ Birkaç neviden mahlut yemek terbiyesi.

Riposte [ims.] Bedâheten verilen münasip ve sert cevap, redd-i cevap. ◆ Bir sû-i muamele ve tahkire mukabeleten olunan hareket.

Riposter [fl.] Bedâheten ve sert cevap vermek. ◆ Bir sû-i muamele ve tahkire mukabele etmek.

Ripuaire [s.] Ren Nehri sevâhilinin ahali-i kadîmesine ıtlak olunur.

Rire [fl.] Gülmek, dıhk ve hande etmek. ‖ **Se faire** – Gülmek için vesile aramak. ◆ Handan olmak, hande-riz olmak. ‖ **C'est pour** – Ciddi bir şey değildir, gülmek için söylenmiştir. ‖ – **dans sa barbe** Bıyık altından gülmek. ‖ (mec.) Ehemmiyet vermemek. ◆ Eğlenmek, şaka söylemek. ‖ **Se** – Eğlenmek, istihzâ etmek.

Rire [imz.] Gülme, gülüş, dıhk, hande; **Fou** – Zapt olunamayan gülüş; – **consulvif** Dıhk-i ihtilacî; – **sardonique** Hande-i istihzâ.

Ris [imz.] Gülüş, dıhk, hande; **Les jeux et les** – Gülüp oynamalar.

Ris [imz. - cm.] (bhr.) Yelken halkaları, camadan; **Bande de** – Camadanlık sırası; **Garcette de** – Camadan halatı. ‖ **Ruban de** – Murize/moriza; **patte de** – Camadan matafyonu; **prendre un** – Kasa etmek.

Ris [imz.] Dana ve sığır özdeni, sakak.

Risban [imz.] Limanların muhafazasına mahsus toprak tabya. ‖ (m.) Set duvarlarına yapılan dolma.

Risée [ims.] Birkaç kişinin birden ve sesle gülmesi, kahkaha. ◆ İstihzâ, zevklenme. ◆ Herkesin istihzâsına hedef olan adam, eğlence. ‖ (bhr.) Rüzgâr anaforu.

Risette [ims.] Yavaş ve tatlı gülüş.

Risibilité [ims.] Kuvve-i dâhike, dıhk.

Risible [s.] Gülmeyi mûcip, mudhik. ◆ Şâyan-ı istihzâ, gülünecek, gülünç, sezâ-yı hande.

Risiblement [zr.] Gülünç bir surette, mudhik bir surette.

Risquable [s.] Tehlikeli, muhâtaralı. ◆ Tehlikeye ilkası caiz veya mümkün olan.

Risque [imz.] Tehlike, muhâtara. ◆ Zarar-ı muhtemel. ‖ **à ses – s et périls** Zarar ve ziyan kendine ait olmak üzere. ‖ – **s de mer** Muhâtarat-ı bahriye. ‖ – **locatifs** İcarda müste'cirin ücret vermemesi ve me'curu telef etmesi gibi hasar ve zarar. ‖ **Au – de** Tehlikeyi göze alarak. ‖ **à tant** – Her ne olursa olsun, herçi-bâd-âbâd. ‖ Sigorta edilmiş bina, eşya vesâire.

Risque-tant [imz.] Cesur adam.

Risquer [ft.] Tehlikeye koymak, muhâtaraya ilka etmek. ◆ Muhâtarasında bulunmak. ◆

Cüret ve cesaret etmek. || Se – Kendini tehlikeye koymak.

Risson [imz.] (hyv.) Nâime-i [me]rcûlü'l-batn-ı zü'l-galsamati'l-muştî fırkasından sahiliye fasîlesinden helezon-ı bahrî.

Rissole [ims.] Kıymalı börek, tatar böreği. ◆ Büyük bir nevi dalyan ağı.

Rissoler [ft.] Eti ateş rengini alacak surette kavurmak veya kızartmak.

Ristorne [ims.] yahut:

Ristourne [ims.] Sigorta senedinin kâmilen veya kısmen feshi. ◆ Karşılık geçirme, aks-i kayd muamelesi.

Rit [imz.] (*t* okunur) yahut:

Rite [imz.] Her din ve mezhebin ibadet resm ve âyinlerindeki usul ve sırası, resm-i âyin, rüsum-ı mezhebiye, menâsik.

Ritournelle [ims.] Nağme, elhan.

Ritte [ims.] Saban demirine takılan bıçak.

Ritualiste [imz.] Edyan ve mezâhib-i muhtelife menâsikine müteallik kitap yazan muharrir, rüsum-ı mezhebiye muharriri.

Rituel [ims.] İbadât ve merasim-i mezhebiye menâsikini hâvi kitap, âyin kitabı.

Rivage [imz.] Deniz veya nehir kenarı, kıyı, yalı, sahil, leb-i derya. ◆ Kıta, memleket.

Rival,e [i. - s.] Rakip, hasım, müsabakata çalışan. || Sans – Rekabet kabul etmez. (cmz.: *rivaux*.)

Rivaliser [fl.] Rekabet etmek, müsabakata çalışmak, rakibi olmak, hasmı olmak.

Rivalité [ims.] Rekabet, müsabakat, istirkab, mugalebe.

Rive [ims.] Göl ve nehir veya havuz kenarı, kıyı, sahil. || Hudut. || Kıta, memleket.

Rivement [imz.] Perçin etme, perçinleme.

River [ft.] Çiviyi çaktıktan sonra arka tarafından bükmek, perçin etmek. ◆ Tespit etmek. || – les fers, les chaînes de quelqu'un Taht-ı itaate almak.

Riverain,e [i. - s.] Sahil ahalisinden olan. ◆ Sahilde veya bir orman ve yolun kenarında sahib-i arazi, nehirde müşârik. || Les puissances – es Düvel-i sahiliye.

Rivet [imz.] Ucu perçinli çivi. ◆ İki tarafı başlı çivi, perçin çivisi. ◆ Nal çivisi ucu.

Rivtage [imz.] Perçinlemek, perçin. || – double Çifte perçin. || – simple Bir kat perçin.

Rivière [ims.] Irmak, çay, nehir. (Denize munsab olmayıp başlıca bir büyük ırmağa munsab olan enhara ıtlak olunur.) || Porter de l'eau à la – Beyhûde zahmet etmek. ◆ Gerdanlık, kılâde. ◆ Bolluk, mebzuliyet.

Rivoyeur [ims.] Nehir sevâhilinde icra-yı seyr ü sefer eden.

Rivulaire [s.] (nb.) Plantes – s Nebatat-ı nehriye.

Rivure [ims.] Kapı rezesi şişi.

Rixdale [ims.] Düvel-i şimaliyenin takriben beş frank kıymetinde bir nevi sikkesi.

Rixe [ims.] Nizâ, kavga, arbede, dövüşme.

Riz [imz.] (*z* okunmaz) Pirinç, erz. || – d'Allemagne Almanya arpası. || Farine de – Pirinç unu.

Rizerie [ims.] Pirinç ayıklamaya mahsus fabrika.

Rizicole [s.] Pirinç zer'ine mahsus.

Rizière [ims.] Pirinç tarlası, çeltik, pirinçlik.

Rob [imz.] Meyvelerden çıkarılıp pelteleştirilen tatlı şurup, pelte, murabbâ.

Rob yahut Robre [imz.] Vist[104] denilen kâğıt oyununda üç oyunun mecmûuna ıtlak olunur.

Robe [ims.] Kadın ve çocuk libası, fistan, entari, ruba. ◆ Bazı yerlerde hâkimlerle dava vekillerinin mevki-i memuriyetlerinde giydikleri uzun kaftan. ◆ Beygir donu. || (nb.) Kabuk, kışr. || (mec.) Hükkâm sınıfı. || – de chambre Gecelik.

104 Whist.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Robert [ims.] Soğanlı ve sirkeli bir nevi yemek terbiyesi.

Robert-macaire [imz.] Arsız, yalancı ve dolandırıcı adam.

Robin [imz.] Adliye memuru.

Robinet [imz.] Musluk. || (bhr.) – **flotteur** Sâbihalı musluk. || – **alimentaire** Fid musluğu. || – **à quatre voies** Dört şubeli musluk. || – **souffleur** Blast musluğu. || (ht.) – **de rentrée** Medhal musluğu.

Robineter [imz.] Musluk yapan işçi, muslukçu.

Robinier [imz.] Beyaz salkım ağacı.

Roboratif,ve [s.] (t.) Kuvvet veren, mukavvî.

Robsonie [ims.] (nb.) Kaliforniya'ya mahsus Frenk üzümü fidanı, robzoni.

Robuste [s.] Pek kuvvetli, pek sağlam, kaviyü'l-bünye.

Robustement [h.] Büyük bir kuvvet ve sağlamlıkla.

Robustesse [ims.] Kuvvet, sağlamlık, dinçlik.

Roc [imz.] Kaya, sahre. ◆ Satranç oyununda rûh. ◆ (mec.) Sert, haşin adam: **C'est un** – Sert, haşin bir adamdır. || **Bâtir sur le** – Sağlam yapmak, muhkem yapmak.

Rocaille [ims.] Çakıl döşemesi. ◆ Suni kaya. ◆ Sedef işleme, sedef işlemeli çekmece vesâire.

Rocailleur [imz.] Çakıl taşı döşeyen. ◆ Sedefçi.

Rocailleux,se [s.] Ufak taşlarla dolu, taşlık, taşlı, çakıllı. || **Style** – Sert üslup, çetin üslup.

Rocambole [ims.] Yabani tatlı sarmaşık.

Roche [ims.] Büyük ve münferit kaya, sahre. || **Cœur de** – Taş yürek. || **Homme de la vieille** – Afif ve namuslu adam. || **Cristal de** – Billur taşı, çakmak taşı. || **Eau de** – Berrak su. = [cm.] (arz.) – **s** Ahcar, suhur. || – **minérogènes** Suhur-ı madeniye. || – **phytogènes** Suhur-ı nebatiye. || – **zoogènes** Suhur-ı hayvaniye. || – **éruptives** Suhur-ı indifâiye. || – **cristallines** Suhur-ı billuriye. || **Structure des** – Bünye-i suhur.

Rocher [imz.] Yüksek, münferit, sarp ve sivri kaya. ◆ Kayalık, sahre. || (bhr.) **Chaînes de** – Kaya döküntüsü. || (tşr.) Sahre. || (tt.) Büyük deniz helezonu. || Sert, haşin adam. || **Faire fendre les** – Fevkalâde müessir olmak.

Rochet [imz.] Piskopos kaftanı. || **Roue à** – Dişleri eğri ve bir tarafa mâil çark.

Rocheux,euse [s.] Taşlar ve kayalarla muhat, kayalık.

Rock [imz.] Bazı masallarda mahkî cesim bir mevhum kuş, rûh kuşu.

Rococo [imz.] Mimarlık ve resimde eski ve çirkin ziynetler; **Style** – Asr-ı sâbıkta Fransa'da müsta'mel kaba bir tarz-ı mimari. ◆ Eski şey, atik şey.

Rocou [imz.] Roku boyası, fes boyası, kırmızı boya.

Rocouer [ft.] Amerika'nın roku denilen fes boyasıyla kırmızıya boyamak.

Rocouyer [imz.] Amerika'nın bir nevi küçük ağacı ki tanelerinden kırmızı bir boya çıkarılır.

Rod [imz.] Takriben yirmi beş metre-murabba sathında İngiliz arazi ölçüsüdür.

Rodage [imz.] İki maden veya cam parçasını birbiri üstüne vurarak satıhlarını tesviye etme, zımpara tozu ile gözlük camını temizleme.

Rôder [fl.] Hırsızlık gibi fena bir maksatla dolaşıp gezmek, serserilik etmek, öte beri dolaşmak. || (bhr.) – **sur son ancre** Akıntıda lenger-endaz olan bir gemi bir yerde duramayıp öte beri çalkalanmak.

Rodet [imz.] Su çekilmeye mahsus çark, su çarkı.

Rôdeur [imz.] Hırsızlık veya diğer bir fena maksatla dolaşan adam, serseri, derbeder, hırsız.

Rodoir [imz.] Gözlük camını temizleyip tesviyeye mahsus alet. ◆ Vidanın başını yapıştırmaya mahsus alet. ◆ Kurşun tanelerini yuvarlatmaya mahsus fıçı.

Rodomont [imz.] Kabadayı, tosun, sahte cesur. (Meşhur bir hikâyenin bir ism-i hâssından me'huzdur). ◆ Hod-pesend.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Rodomontade [ims.] Kabadayılık iddiası, sahte cesaret. ◆ Hod-pesendlik.

Roffrir [ft.] Yeniden takdim etmek, tekrar arz etmek. ‖ **Se** – Yeniden arz-ı vücud etmek.

Rogations [ims. - cm.] Hıristiyanların üç gün icra ettikleri ed'iye-i umumiye.

Rogatoire [s.] (hk.) **Commission** – Bir mahkeme tarafından diğer bir mahkemeye kanunen sipariş ve ihale-i vazife, istinâbe usulü; **Par commission** – Alâ-tariki'l-istinâbe.

Rogaton [imz.] Artmış et parçası, et kırıntısı. ◆ Niyaz, istirham, istid'â, arzuhâl. ◆ Rivayat, şayiat. ◆ Ufak tefek yiyecek.

Roger-bon-temps [imz.] Gamsız adam. (cm.: des *roger-bon-temps*.)

Rognage [imz.] Asma dallarını salkımların biraz ortasından kesme.

Rogne [ims.] Eskimiş uyuz, cereb-i müzmin.

Rogne-pied [imz.] Hayvanların tırnağını yontmaya mahsus nalbant bıçağı, sunturaç, sum-tıraş.

Rogné,e [s.] Kenarı kesilmiş, çalınmış.

Rognement [imz.] Kenarını kesme, çalma.

Rogner [ft.] Kenarını kesmek, yontmak. ◆ Satrançta şah ile rûh beyninde aşırma yahut atlama icra etmek. ‖ (mec.) Bir şeyin bir kısmını ayırıp almak.

Rogneur,se [i.] Meskûkâtın kenarlarını yontan adam.

Rogneux,se [s.] Eski uyuza müptelâ, müzmin uyuz.

Rognoir [imz.] Kenarını yontmaya mahsus alet.

Rognon [imz.] Böbrek, kilye. ◆ Böbrek şeklinde çakıl taşı.

Rognonner [fl.] Mırıldanmak, homurdanmak.

Rognure [ims.] Yontulan veya kenarları kesilen bir şeyden çıkarılan kırpıntı, talaş, kurâza, hakkâke.

Rogomme [imz.] Konyak vesâir sert müskirat. ‖ **Voix de** – İşretten kısılmış ses.

Rogue [s.] Mütekebbir, mağrur, mağrurâne.

Rogument [zr.] Mütekebbirâne, mağrurâne.

Roi [imz.] Kral. ◆ Kâğıt oyununda papaz. ‖ **Maison civile du** – Kralın maiyet-i mülkiyesi. ‖ **Maison militaire du** – Kralın maiyet-i askeriyesi. ‖ **Le – Très chrétien** Fransa kralı; **Le – Catholique** İspanya kralı; **Le – de la création** Nüsha-i kübrâ olan insan; **Le – des animaux** Arslan; **Le – des oiseaux** Kara kuş. ‖ **Morceau de** – Gayet leziz yemek vesâire.

Roide [s.] (mr. Raide.)

Roideur [ims.] (mr. Raideur.)

Roidir [ft.] (mr. Raidir.)

Roitelet [imz.] Çalı kuşu. ‖ (mec.) Pek küçük bir hükûmetin kralı.

Rolage [imz.] Tomar etme, tomarlama.

Rôle [imz.] Fihrist, defter, cetvel, jurnal. ◆ Tomar. ‖ **– du tribunal** Rü'yet olunacak davanın cetveli. ‖ **– des contributions** Mükellefinin defter-i esâmîsi. ◆ Mahkemede rü'yet olunacak mevaddın sırasıyla tahririne mahsus defter. ◆ Nöbet, sıra. ◆ Varak, varaka, bir yapraktan ibaret kâğıt. ◆ Bir oyunun tiyatro oyuncularından beherine düşen kısmı, vazife, rol. ◆ Hisse-i iştirak. ‖ **– nominatif** Esâmî defteri. ‖ **Les – généraux** Nüfus cerîdesi. ‖ **à tour de** – Münâvebe ile, bi'l-münâvebe, münâvebeten. ‖ (mec.) Herkesin fiil ve hareket ve hâl ve tavrı, mevki, vazife.

Rôlet [imz.] Yukarıki *rôle*'ün ism-i tasgiri olup mecazen hayat ve suret-i maişet mânâsında müsta'meldir. ‖ **Être en bout de son** – Ne diyeceğini ve ne yapacağını bilememek.

Roleur [imz.] Tütün tomarı yapan işçi.

Rolle [imz.] (hyv.) Almanya'ya mahsus saksağan kuşu.

Roller [imz.] Demiri yuvarlatmaya mahsus üstüvâne.

Rollier [imz.] (hyv.) Sarı asma kuşu.

Romain,e [i. - s.] Eski Roma şehir ve devletine veya eski Romalılara mensup ve müteallik. ‖ **Chiffres – s** Erkam-ı Latiniye: C, D, I, L,

M, V, X harflerinden terekküb ve teşekkül eder. || (tba.) Düz huruf ki bunun zıddı *italique* denilen eğri huruftur.

Romaine [ims.] Osmanlı kantarı. ◆ Top salata denilen marul.

Romainement [zr.] (Lisan hakkında) Kaba ve galat olarak.

Roman [imz.] Hikâye, kıssa, masal, efsane, roman. || **Héros de** – Roman kahramanı etvarını hâiz adam. || **Prendre le** – **par la queue** Muâşakasız izdivaç edip ba'de'l-izdivaç ibraz-ı muâşaka etmek. || – **historique** Tarihe müstenid hikâye, vekâyi-i tarihiyeyi hâvi hikâye. || **Abréger le** – Kısa bağlamak. || – **intime** Efkâr ve hissiyatı musavvir roman. || – **d'intrigue** Birtakım entrikalar ve cinayetleri musavvir roman. || – **de mœurs** Ahlakî roman. || – **poétique** Şairâne bir surette yazılmış roman. || **De** – Latif, cazibeli. || (mec.) Asılsız rivayet, masal, garip sergüzeşt.

Roman,e [i. - s.] **Langue** – **e** Kurun-ı Vustâ'da Avrupa'nın cihât-ı cenûbiyesinde söylenilen galat lisan ki eski Kelt ve Latin lisanlarından mürekkep idi.

Romance [ims.] Kısa, sade ve latif bir hikâye-i manzumeden ibaret küçük şarkı, destan nevinden olan eş'ar. = [s.] (mr. Roman.)

Romancero [imz.] (*cé*) Bazı vekâyi-i kahramanâne veya hikâyat-ı müessireyi hâkî İspanyol şarkıları mecmuası, kaside tarzında menkıbe.

Romancier [imz.] Hikâye kitabı yazan muharrir, hikâye-nüvis, roman muharriri, romancı. || Efkâr-ı garibeyi hâiz adam.

Romanciser [ft.] Roman tarz ve şeklini vermek.

Romanesque [s.] Hikâye kitaplarına mahsus veya şâyeste, şairâne, hayalî. || (mec.) Mübalağalı, i'zam olunmuş.

Romanesquement [h.] Hikâye kitaplarına mahsus veya şâyan bir suretle, şairâne. ◆ Mübalağa ve i'zamla.

Romaniser [ft.] Roman tarz ve şeklini vermek, roman hâline ifrağ etmek.

Romantique [i. - s.] Fransa'nın kudemâ-yı üdebâsı tarafından tesis edilen usul-i inşa ve tahriri terk veya tadil ile yeni bir çığır açan muharrirlere ve bunların usul-i inşasına ıtlak olunur. (Zıddı *classique*'dir.) ◆ Fevkalâde latif, cazibeli, sümmar. (mr. Romanesque.)

Romantiser [ft.] Roman tarz ve şeklini vermek.

Romantisme [imz.] Fransa'nın kudemâ-yı üdebâsı tarafından ittihaz olunan usul-i inşa ve tahrire mugayir olan usul.

Romarin [imz.] (nb.) Fasîle-i şefeviyeden bir nevi fidan, biberiye.

Rompable [s.] Kırılabilir, kabil-i inkisar, şikest olunabilir, kat' olunabilir.

Rompement [imz.] – **de tête** Çok gürültü veya meşguliyetten hâsıl olan baş ağrısı, sudâ'.

Rompre [ft.] Kırmak, kesr ve şikest etmek. ◆ Kesmek, kat' etmek, parça parça etmek, parçalamak. ◆ Bozmak, devamına halel getirmek, kesmek, dağıtmak, darmadağın etmek. ◆ Alıştırmak. ◆ Fevkalâde yormak, bitap düşürmek. || (hk.) – **un criminel** Avrupa'ca mücâzat-ı atîkadan canilerin kol ve bacak kemiklerini demir çubukla kırmak. || (mec.) Aralık ve fâsıla vermek. || – **la tête** Baş ağrıtmak, tasdi' etmek. || – **ses fers** Mahbesten kaçmak veya bir mecburiyet altından çıkmak. || – **une lance pour quelqu'un** Bir muhâvere esnasında birinin tarafını tutmak, birine tarafgirlik etmek. || – **sa maison** Oyunu dağıtmak. || – **le fil de son discour** Bir mevzuyu terk edip diğer mevzuya geçmek. || – **la paille** Kat'-ı münasebet etmek. || – **un traité** Nakz-ı ahit etmek. || – **les relations** Kat'-ı münasebât etmek. || – **le silence** Sükûtu ihlal etmek. = [fl.] Kırılmak. || (mec.) Bozuşmak, kat'-ı alaka etmek. || – **en visière** Yüzüne karşı ve açıktan açığa söylemek.

Rompu,e [s.] Yorgun, bitap. ◆ Alışkın. || **à bâtons** – **s** Defaatle, mükerreren.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ronce [ims.] Böğürtlen, ulleyk. || – **des rochers** Kaya böğürtleni. ◆ Her türlü muzır şey. ◆ Taban demiri.

Ronceraie [ims.] Böğürtlenle memlû mahal, böğürtlenlik.

Ronceux,se [s.] Böğürtleni çok, böğürtlenli.

Ronciné,e [s.] (nb.) Kelânî.

Rond [imz.] Daire, daire şekli, halka, çember. || **En** – Daire şeklinde, halkavârî.

Rond,e [s.] Yuvarlak, müdevver. ◆ Tok, dolgun, kalınca. || **Homme tout** – Laubali tavırlı ve her şeyi açıktan açığa söyler adam. || **Une bourse** – **e** Lebâleb, içi para dolu kese. || **Affaires assez** – **es** Oldukça mükemmel ve muntazam muamelat. || **Compte** – Küsursuz ve tam hesap. || **Nombre** – Küsursuz adet ve akçe.

Rondache [ims.] Yuvarlak ve geniş bir nevi kalkan.

Ronde [imz.] Gece vakti ordugâh mevkilerinin veya karakolların devir ve teftişi. ◆ Devriye kolu. ◆ Halka şeklinde icra olunan raks. ◆ Her parçası başka bir adam tarafından veya nöbetle söylenilen şarkı. || **Faire sa** – Bermutad icra-yı muayene etmek. ◆ Esna-yı ziyafette yegân yegân bütün hâzirûn sıhhatine bâde-nûş olmak. || **Porter des verres à la** – Sıra ile bütün hâzirûn ile idare-i akdah etmek. ◆ Elden ele. ◆ Yuvarlak huruflu yazı. ◆ Dört dörtlük denilen nota işareti. || **à la** – Etrafında, dairen-mâdâr. ◆ Nöbetle, sıra ile.

Rondeau [imz.] On iki mısradan ibaret bir nevi kıta. ◆ Bir usul-i mahsusa ile mısraları tekrar olunan şarkı. ◆ Fırın küreği, fırın tablası. ◆ Gözlük camlarını dizmeye mahsus tabla.

Rondelet,te [s.] Şişmanca, toparlak, tıknaz. || **Bourse** – **te** İyice dolgun, dolgunca kese.

Rondelette [ims.] Bir nevi yelken bezi. || **Soies** – **s** Kaba ipek.

Rondelle [ims.] Eski bir nevi küçük kalkan. ◆ Somunun altına konulan teneke veya maden yahut meşin parçası, pul.

Rondement [h.] Çabuk, süratle. ◆ Bir düziye. ◆ Doğrudan doğruya, hulus ve istikametle, açıktan açığa.

Rondeur [ims.] Yuvarlaklık, kürriyet, müdevverlik. || (mec.) Âheng-i selâset. ◆ Doğruluk, hulus.

Rondin [imz.] Yuvarlak ve iri odun, kütük. ◆ Kalın değnek, sopa.

Rondiner [ft.] Sopa ile dövmek, sopa atmak.

Rondir [fl.] Yuvarlak bir şekil kesb etmek, müdevver bir şekil ibraz etmek.

Rond-point [imz.] Birkaç yol ve sokağın cem' olunduğu mahaldeki dar meydan. (cm.: des *ronds-points*.)

Ronflant,e [s.] Horlar, hırıldar (ses). ◆ Tumturaklı, mutantan. || (t.) Gatîta: **Râle** – Harhara-i gatîta. || **Promesse** – **e** Vaad-i vaid.

Ronflement [imz.] Horlama, hırıltı, hırıldama, gatit. ◆ Hırıltıya müşâbih ses.

Ronfler [fl.] Horlamak, hırıldamak. ◆ Hırıltıya müşâbih bir ses çıkarmak.

Ronflerie [ims.] Horlama, hırıltı, hırıldama, gatit. ◆ Hırıltıya müşâbih ses.

Ronfleur,se [i.] Horlayan, hırıldayan, hırıldayıcı.

Rongeant,e [s.] Kemirici, geveleyici, kadım, âkil. ◆ Aşındıran, muazzeb eden, muzdarip eden. ◆ Telef eden.

Ronge-maille [imz.] Sıçan, fare.

Rongement [imz.] Kemirme, geveleme, kadm. ◆ Aşınma. ◆ Azap, ızdırap. ◆ Telef.

Ronger [ft.] Kemirmek, gevelemek, kadm etmek. || (mec.) Yemek, aşındırmak. ◆ Eritmek, zayıflatmak. ◆ Muazzeb ve muzdarip etmek. ◆ Telef etmek. || **Se** – **le cœur** Muazzeb ve muzdarip olmak, endiş-nâk olmak. || **Se** – Kemirmek. ◆ Aşınmak. ◆ Erimek, zayıflanmak. ◆ Muazzeb ve muzdarip olmak.

Rongeur [smz.] Kemiren, geveleyen, kadım: **Animal** – Hayvan-ı kadım. = [imz. - cm.] (tt.) Hayvanat-ı kadıme.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Rongeure [smz.] Kemirme kırıntısı, kemirilen parça.

Ronron [imz.] Kedinin mırıltısı.

Ronronner [fl.] Mırıldamak.

Roquefort [imz.] Fransa'nın bu isimle müsemmâ şehri civarından çıkan pek makbul bir nevi peynir, rokfor peyniri.

Roquentin [imz.] İhtiyar asker. ◆ Garip tavırlı ve gülünç ihtiyar.

Roquer [fl.] Satranç oyununda kaleyi şahın yanına koyup şahı da kalenin öbür tarafından geçirmek.

Roquet [imz.] Saçaksız küçük fino köpeği.

Roquette [ims.] (nb.) Roka salata. || – **sauvage** Yabani su teresi. ◆ Bir nevi keklik. || (as.) Roket. || **Fusée à la** – Havai fişek. || – **de signal** İşaret roketi.

Roquille [ims.] Eski bir nevi mâyiat ölçüsü.

Rorage [imz.] Kırağının taht-ı tesirine vaz' etme, gece kırağıya koyma.

Ros [imz.] Bezci ve dokumacı tarağı.

Rosace [ims.] Gül veya kevkeb şeklinde tezyinat-ı mimariye, tezyinat-ı verdiye. || – **géométrique** Eşkâl-i hendesiye nevinden tezyinat. (*Roson* dahi denilir.)

Rosacées [ims. - cm.] (nb.) Güle müşâbih nebat ve çiçekler, fasîle-i verdiye.

Rosage [imz.] (mr. Rhododendron.)

Rosaire [imz.] Hazret-i Meryem'in nâmına çekilen yüz elli taneli tespih.

Rosat [imz.] Gül ile veya gül suyu ile yapılmış, verdî.

Rosbif [imz.] (İngilizceden me'huz) Sığır eti kızartması, rozbif.

Rose [ims.] Gül, verd. || – **jaune** Sarı gül, kır gülü. || – **noisette** Amerika gülü. || – **pompon** Karanfil gülü. || – **pâle** Van gülü. || – **de Damas** Mor gül. || **Bois de** – Gül ağacı, haşeb-i verd. || **Mériter la** – İhraz-ı muvaffakiyet etmek, tefevvuk etmek, takaddüm etmek. || **Être sur des** – **s, être cauché sur des** – **s** Saadet-i kâmileye nâil bulunmak, atâlet-i kâmile içinde bulunmak. ◆ Altı yassı elmas, roza denilen elmas. || **Eau de** – Gülsuyu, gülâb. || (mec.) Yanak ve dudakların al rengi. || (bhr.) – **des vents** Otuz iki rüzgârı gösterir bir şekl-i mahsus, rüzgâr gülü, verd-i riyah.

Rose [s.] Gül renginde, al, gülgûn, pembe. ◆ Güzel, latif: **Voir tout en** – Her şeyi güzel, latif görmek. = [imz.] Pembe rengi, gül rengi, al rengi.

Rosé,e [s.] Açık kırmızı, pembe, gülgûn.

Roseau [imz.] Kamış, saz, kasaba, nây. ◆ Zayıf, hafif şey. || **S'appuyer sur un** – Hiç iktidar ve itibarı olmayan bir kimseye emniyet etmek.

Rose-croix [imz.] Kâffe-i ulûm ve fünûnu bilmek iddiasında sahte tabip, mütetabbib. ◆ Frank Masonlukta bir rütbe-i mahsusayı hâiz adam. (cm.: des *rose-croix*.)

Rosée [ims.] Çiy, jale, şebnem, nedâ. || (mec.) Katre, katre-i eşk, sirişk.

Roséole [ims.] (t.) Çocukların çıkardıkları bir nevi hastalık, illet-i verdiye.

Roser [ft.] Gül rengini vermek, pembe boyatmak. || **Se** – Gül rengini almak, pembe boyanmak.

Roseraie [ims.] Gülistan, gülzar.

Rosette [ims.] Gül şeklinde kurdele ve şerit bağı, fiyonga. ◆ Nişanı hâiz adamların setrelerinin iliğine taktıkları gül resmindeki alâmet, nişan fiyongası, rozet. ◆ Saat miyarı. ◆ Kırmızı mürekkep, la'l. ◆ Resimde müsta'mel kırmızı tebeşir. || **Cuivre de** – Kırmızı ve halis bakır. || **En** – Müterâkim.

Rosier [imz.] Gül ağacı, gülbün.

Rosière [ims.] Fransa'nın bazı taraflarında kızların en uslusuna verilmesi mutad olan bir gül mükâfatına nâil olmuş kız. ◆ Bir nevi nehir balığı.

Rosiériste [imz.] Gül yetiştirmek sanatı ile meşgul bahçıvan, gülcü.

Rosir [fl.] Gül rengini ahz etmek, pembeleşmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Rosse [ims.] Kuvvetsiz ve gevşek beygir.

Rossée [ims.] Dayak, kötek.

Rosser [ft.] Çok dövmek, kötek atmak, dayak atmak.

Rossignol [imz.] Bülbül, andelib. ◆ Gayet latif bir surette idare-i kelâm eden kimse. || **Voix de** – Gayet latif bir sadâ: **Cette femme a une voix de** – Bu kadının gayet latif bir sadâsı vardır. ◆ Çilingir ve hırsız anahtarı, maymuncuk. ◆ Soluğan atların kuyruk sokumuna edilen dağ. || (mec.) – **d'Arcadie** Eşek, merkep.

Rossignolade [ims.] Bülbül nağmesi. ◆ Bülbül gibi ötme, bülbül gibi terennüm etme. ◆ Gayet latif nağme ve şarkı.

Rossignoler [fl.] Bülbül gibi ötmek, bülbülün sesini taklit etmek, şakımak.

Rossignolet [imz.] Bülbül yavrusu.

Rossignolette [ims.] Dişi bülbül.

Rossignante [ims.] Fena ve âdi beygir. (Meşhur bir hikâyenin kahramanı olan Don Kişot'un beygiri isminden me'huz olup ancak o beygirin kendisi kastolunduğu vakit müzekker addolunur.)

Rossolis [imz.] Konyakla şeker ve ıtriyattan mürekkep anberiye yahut iksir denilen içki.

Rostellaire [imz.] (hyv.) Nâime-i [me]rcûlü'l-batnî-i zü'l-galsamati'l-muştî fırkasından mahrûtiye fasîlesinden deniz helezonu.

Rostrale [s.] Gemi başı resmini hâvi (iklil ya sütun vesâire).

Rostre [imz.] Geminin başı. ◆ Gemi mahmuzu şeklinde nihayet bulan tezyinat-ı mimariye. || (tt.) Minkariyü'ş-şekl. = [cm.] Eski Romalılarda nutuk îrad edenlere mahsus minber veya kürsü.

Rot [imz.] Geğirme, teceşşî.

Rôt [imz.] Kebap.

Rotacé,e [s.] (nb.) Daire şeklinde olan, çarhî, devvarî.

Rotang yahut **Rotin** [imz.] Hind'in bir nevi hurma ağacı. ◆ İskemle sazı.

Rotateur [imz. - s.] (tşr.) Devrettiren adalâta ıtlak olunur, müdevver. || **Muscles – s** Adalât-ı müdevvere. = [cm.] (tt.) Hayvanat-ı devriye.

Rotatif,ve [s.] Dönme, devreden.

Rotation [ims.] Dönme, devir, deveran. ◆ Arzın hareket-i devriyesi, hareket-i mihveriye.

Rotatoire [s.] Dönmeye müteallik, devrî; **Mouvement** – Hareket-i devriye, hareket-i devvâre. (*Rotatif* dahi denilir.)

Rote [ims.] Roma'da on reis-i rûhânîden mürekkep mahkeme.

Roter [fl.] Geğirmek.

Rôti [imz.] Kebap, kızartma, büryan.

Rôtie [ims.] Kızartılmış ekmek dilimi. ◆ Et kızartması.

Rotin [imz.] Hind kamışı. ◆ Kamış baston. ◆ (mr. Rotang.)

Rôtir [ft.] Şişte yahut ızgarada kızartmak, kebap etmek. = [fl.] (mec.) Çok ısınmak, pek kızgın ateşin karşısında bulunmak, yanmak, kebap olmak. || **Se** – Kebap olmak, yanmak.

Rôtissage [imz.] Şiş veya ızgarada kızartma, kebap çeviriş.

Rôtisserie [ims.] Kebapçı dükkânı.

Rôtisseur,euse [i.] Kebapçı.

Rôtissoire [ims.] Kebap şişi veya ızgarası, kebap dolabı.

Rotonde [ims.] Müdevver bina. ◆ Umumi arabanın arkadaki yeri. ◆ Kolsuz bir nevi kadın sakosu.

Rotondité [ims.] Yuvarlaklık. ◆ Şişmanlık, tıknazlık.

Rotule [ims.] Diz kapağı, radfe, [?].

Rotulien,ne [ims.] Radfî, diz kapağına müteallik.

Roture [ims.] Adem-i asalet, soysuzluk, fürû-mâyelik. ◆ Fürû-mâye adamlar, kaba, bayağı adamlar. ◆ Esâfil-i nâs.

Roturier,ère [i. - s.] Asil olmayan, soysuz, fürû-mâye, kaba, bayağı, âdi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Roturièrement [h.] Soysuzca, fürû-mâyelere mahsus tarz ve usulde olarak, kaba, bayağı bir surette, âdi bir surette.

Rouage [imz.] Makine çarklarının heyet-i mecmuası, makinenin çark takımı. ◆ (mec.) Çare, vasıta, tedbir, usul.

Rouan,ne [s.] Demir kırı (beygir).

Rouanne [ims.] Gümrükçülerin fiçılara damga vurmaya mahsus aletleri.

Rouanner [ft.] (Fıçıyı) Gümrük damgasıyla damgalamak.

Rouannette [ims.] Doğramacıların tahta ve keresteye işaret koymaya mahsus aletleri.

Rouble [imz.] Rusya'nın bir gümüş sikkesi, ruble. (3 frank 90 santim.)

Rouc [imz.] (mr. Rock.)

Rouche [ims.] (bhr.) Geminin teknesi, karaçav.

Roucou [imz.] (mr. Roçou.)

Roucoulement [imz.] Güvercin ve kumrunun ötmesi, dem çekmesi, hedir. ◆ (t.) Zeîr-i karkarîzî. ◆ Yavaş ve latif bir söyleyiş.

Roucouler [fl.] (Güvercin ve kumru hakkında) Ötmek. ◆ Yavaş ve latif bir surette söylemek.

Roucouyer [imz.] (mr. Rocouyer.)

Roudou [imz.] ve:

Roudoul [imz.] (mr. Redoul.)

Roue [ims.] Çark. ◆ Tekerlek. ◆ Avrupalılarca insanın uzuvlarını kırıp bir çarkın altında can verdirmekten ibaret eski işkence. || **Pousser à la** – İhraz-ı muvaffakiyet için yardım etmek. || **Mettre, jeter les bâtons dans les** – **s** Müşkilat çıkarmak, mânialar ika etmek. || (bhr.) Kangal. || – **pendante** Asma çark. || – **de la fortune** Piyangolarda müsta'mel kura dolabı. ◆ Kader, çark-ı felek. || – **hydraulique** Su ile dönen çark, dolap. || – **à auges** Gerdelli dolap. || – **à chevilles** Çivili dolap. || (bhr.) – **de hausse d'un canon** Nev-icat topların irtifa dolabı. || – **à rochet** Kastanyola yuvası. || – **de câble** Usturmaça, kortra olmuş halat. || **Faire la** – Tavus ve hindi gibi kuyruğu kabartıp tekerlek şekline koymak. || **Pousser à la** – Bir işin icrasına yardım etmek. || **Cinquième** – **à une carrosse** Ehemmiyetsiz adam veya iş, solda sıfır.

Roué,e [i. - s.] Avrupalılarca *Roue* denilen mücâzat-ı müdhişeye duçar olan adam. ◆ Ahlaksız ve mesleksiz adam.

Rouelle [ims.] Yuvarlak suretinde kesilmiş sığır veya dana budu. ◆ Çember istifi.

Rouennais,e [i. - s.] Fransa'nın Rouen şehri ahalisinden olan, Rouenlı.

Rouennerie [ims.] (*roua*) Fransa'nın Rouen şehrinde yapılan bir nevi bez, Fransız bası, çiti.

Rouer [ft.] Mukaddemâ Avrupa'da çark işkencesiyle azap etmek. || (bhr.) Halatı kangal yapmak. || (mec.) – **de coups** Dayak aletinde öldürmek, çok dövmek. ◆ Fevkalâde yormak, bitap düşürmek.

Rouerie [ims.] Ahlaksızlık, mesleksizlik, dolandırıcılık.

Rouet [imz.] İplik sarmaya mahsus çıkrık. ◆ Kuyu çıkrığı. ◆ Tüfek zembereği.

Rouette [ims.] Uzun ve ince ve yumuşak ağaç dalı ki bazı şeylerin raptına yarar.

Rouge [s.] Kırmızı, ahmer, sürh; **La mer** – Bahr-ı Ahmer; **Race** – Nesl-i ahmer ki Şimalî Amerika vahşileri bu nesle mensupturlar. = [imz.] Kırmızı şey. ◆ Kadınların yanak ve dudaklarına sürdükleri düzgün. || – **végétal** Ahmer-i nebatî. || – **de Hollande** Felemenk kırmızısı denilen kızıl boya. || – **d'Andrinople** Edirne'nin kızıl boyası. || – **foncé** Güvez boya, güvez. || (mec.) Kızarma; **Le** – **lui monta au visage** Mahcubiyetten veya hiddetten kızardı, pancar kesildi. || **Se fâcher tout** – Fevkalâde hiddetlenmek, hiddetinden pancar gibi kızarmak.

Rouge [imz.] Ayakları kırmızı angut kuşu.

Rougeâtre [s.] Kırmızımsı, kırmızımtırak.

Rougeaud,e [i. - s.] Kırmızı yüzlü adam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rouge-gorge [imz.] Gerdanı kırmızı saka kuşu. (cm.: des *rouges-gorges*.)

Rougeole [ims.] Kızamık illeti, hasbe.

Rouge-queue [imz.] Kızılkuyruk denilen çalı bülbülü. (cm.: des *rouges-queues*.)

Rouget,te [s.] Biraz kırmızı, kırmızıca.

Rouget [imz.] Tekir balığı.

Rougette [ims.] Asya-yı Cenubî ve Afrika'da bulunur bir nevi cesim yarasa.

Rougeur [ims.] Kırmızılık, humret. ◆ Humret-i hicap, humret-i hiddet. = [cm.] Bedenin üzerinde hâsıl olan kırmızı lekeler.

Rougir [ft.] Kızartmak. || – **ses mains de sang** İrtikâb-ı cinayet etmek. = [fl.] Kızarmak, utanmak. || **Faire** – Utandırmak.

Rougissant,e [s.] Kızarmış, kırmızı.

Rougissure [ims.] Çilek fidanı hastalığı. ◆ Bakır rengi.

Roui,e [s.] Kabın yıkanmamış olmasından hâsıl olan bir fena koku ile müteaffin. = [imz.] Fena koku, taaffün; **Cette viande sent le** – Bu et fena kokuyor.

Rouille [ims.] Pas, jeng, soda, humz-ı yek-nîm-i hadîd. ◆ Buğday ve çavdar vesâir hububata ârız olan yanık illeti, sehek. || (mec.) Cehalet ve kabalık âsârı. || – **de plomb** Çalha.

Rouillé,e [s.] Sehek denilen illete uğramış (hububat), meshûk. ◆ Paslı, pas renginde, revnaksız. || (t.) Meshûk: **Crachats** – Nuhâmat-ı meshûke.

Rouiller [ft.] Paslandırmak. || (mec.) Kullanmamak, tûl-i müddet battal bırakmak. ◆ Müddet-i medîde terk edip iktidar ve maharetini kaybetmek. || **Se** – Paslanmak, pas tutmak. ◆ Servet isti'mal edilmeyip yığılmak. ◆ Mümârese ve maharet müddet-i medîde isti'mal eylemeyerek zâil olmak.

Rouilleux,se [s.] Pas renginde olan. ◆ Sehek hastalığına duçar olan.

Rouillure [ims.] Paslanma, paslılık.

Rouir [ft.] Keten ve keneviri suda ıslatmak, bastırmak.

Rouissage [imz.] Keten ve kenevirin suyun içinde bastırılması.

Rouissoir [imz.] Keten ve keneviri ıslatıp bastırmaya mahsus havuz.

Roulade [ims.] Yuvarlanma, tekerlenme. || (ms.) Bir hecede icra olunan birkaç ses, terennüm, teganni.

Roulage [imz.] Yuvarlanma, dönme. ◆ Araba ile nakl-i eşya. ◆ Araba ile eşya naklini deruhte edenlerin mahalli. ◆ Ücret-i nakliye. || – **maritime** Bahren nakl-i eşya. || **Entrepreneur de** – Nakliye müteahhidi. || **Maison de** – Emanetçi mağazası.

Roulant,e [s.] Yuvarlanan, çabuk giden (araba vesâire). || **Feu** – Fâsılasız tüfek ateşi; tezyif sağanağı. || – **matériel** Demiryolun vagon ve lokomotif vesâire gibi edevat-ı müteharrikesi. || **Chemin** – Düz yol. || **Fonds** – Ticarette ihtiyacat-ı câriyeye karşılık olmak üzere tahsis edilen akçe.

Rouleau [ims.] Tomar olmuş kâğıt vesâire. ◆ Mütenevvi işlerde kullanılan üstüvâne, merdâne. || (tba.) Yazıların üzerine mürekkep sürmeye mahsus tutkaldan üstüvâne, mürekkep kilindrosu. || (zra.) Toprağı basmaya mahsus ağır üstüvâne, yuvarlak. = [cm.] Yüklerin yuvarlanıp naklolunmasına mahsus birkaç üstüvâneden ibaret teskere, fülk ağacı. ◆ Hindistan'a mahsus bir nevi zehirsiz yılan.

Roulée [ims.] Dayak, kötek.

Roulement [imz.] Yuvarlanma, yuvarlanarak yürüme, dönme. ◆ Trampetenin süratle çalınışı. || (hk.) Hükkâmın münâvebe usulü ile icra-yı vazife etmeleri, münâvebe. || – **d'yeux** Gözlerin süratle etrafa dolaştırılması. || – **de fonds** Akçe tedavülü, akçe cirosu. || **Fonds de** – Masârif-i rûz-merre için lazım olan akçe. || (mec.) Yuvarlanan bir şeyin gürültüsüne müşâbih gürültü, gürleme.

Rouler [ft.] Yuvarlatmak, yuvarlatarak atmak veya yürütmek. ◆ Yuvarlatarak sarmak. || – **les yeux** Gözleri dolaştırmak, gezdirmek. || – **carrosse** Kendisine mahsus araba

tutmak. || – un projet dans sa tête Bir tertip kurmak. ◆ Aldatmak, iğfal etmek. = [fl.] Yuvarlanmak, yuvarlanarak düşmek veya yürümek. ◆ Ağır ağır dönmek. ◆ Bilâ-tevakkuf gezmek, dolaşmak. ◆ (Zaman hakkında) Geçmek, mürur etmek. ◆ Gürlemek. ◆ Deveran etmek, şâyi' olmak. || – sur l'or Pek zengin olmak. || L'argent roule dans cette maison Bu evde para çoktur, mebzuldür. || Tout roule là dessus Asıl mesele bundadır. || Son discours roule sur la morale Nutku ahlaka mütedairdir. || L'affaire roule sur vous İşin esası sizin elinizdedir. || Tout roule sur lui dans cette maison Bu evin bütün umur ve hususatı ona aittir. || – avec quelqu'un Münâvebeten ifâ-yı vazife etmek. ◆ Masârife yardım etmek. || Se – Yatmış olduğu hâlde yuvarlanmak.

Roulette [ims.] Kanepe ve karyola vesâirenin ayaklarına takılan küçük tekerlek ki her tarafa döner. ◆ Cira oyunu denilen kumar.

Rouleur,se [i. - s.] Bir fabrikaya mahsus olmayıp kâh birinde kâh diğerinde çalışan işçi, yanaşma. ◆ Dalgaya dayanmaz gemi.

Rouleur [imz.] Asma kurdu.

Rouleurs [imz. - cm.] (hyv.) Harşefiyü'l-cenah-ı leyliye firkasından yarasalar.

Rouleuse [ims.] Yaprakları yuvarlayıp içinde kendisini saklayan tırtıl.

Roulier [imz.] Arabacı, mekkâreci.

Roulis [imz.] (s okunur) Geminin yalpa vurması.

Rouloir [ims.] Balmumcu yuvarlağı. ◆ Kumaşların buruşuklarını düzeltmeye mahsus üstüvâne, çulha yuvarlağı.

Roulоul [imz.] (hyv.) Decâce firkasından Hindistan-ı Şarkî'de bulunan tırnaksız sülün.

Roulure [ims.] Ağaçlara ârız olan münfesiha illeti.

Roumain,e [i. - s.] Romanyalı, Memleketeyn yani Eflak ve Boğdan ahalisinden veya bu memleketlere müteallik olan, Ulah.

Roupie [ims.] Burundan akan damla. ◆ Hind'in takriben on kuruş kıymetinde bir sikkesi, rubye. ◆ İran'ın takriben bir buçuk lira-yı Osmanî kıymetinde bir altını.

Roupieux,se [i. - s.] Sümüğü damlayan adam, sümüklü.

Roupiller [fl.] Uyuklamak.

Roupilleur,se [i.] Uyuklayan, uyuklamayı itiyat eden adam.

Roure [imz.] (mr. Bouvre.)

Roussâtre [s.] Kulamsı, kulamtırak, kırmızıya mâil sarı renge çalar, kumralımsı.

Rousseau [ims.] Kırmızıya mâil sarı saçlı, kula saçlı, kumral saçlı.

Rousselet [imz.] Kabuğu kırmızımsı Mustafa bey armudu.

Rousserole [ims.] Çil ardıç kuşu.

Roussette [ims.] (hyv.) Et kanat denilen en büyük yarasa. ◆ Esmâk-i gudrûfiyü'l-cenah fasilesinden köpek balığı. || Rochier – Köpek balığı. ◆ (mr. Rougette.)

Rousseur [ims.] Kırmızıya mâil sarılık, kulalık, kumrallık, kına rengi, boz renk. ◆ Çil, çillik.

Roussi [imz.] Rusya'da yapılan kırmızı telâtin. ◆ Yanık kokusu, is kokusu.

Roussiller [ft.] Hafifçe yakmak.

Roussin [imz.] Kısa boylu ve âdi at ve aygır. || – d'Arcadie Eşek, merkep.

Roussir [ft.] Kırmızıya mâil sarı rengini vermek, sarartıp kızartmak, kula etmek. = [fl.] Kula rengini almak. || Se – Kırmızı rengini almak, kula rengini almak. ◆ Hafifçe yanmak.

Roussissage [imz.] Kırmızı rengini verme, kırmızı boya ile boyama.

Rout [imz.] (*route* yahut *raoute*) (İngilizceden me'huz) Kibar ve zâdegân encümeni. (cm.: des *rauts*)

Route [ims.] Yol, tarik, cadde. || – carrossable Araba yolu. || – s de communication Turuk-ı müvârede ve mürâsele. || – pavée Kaldırımlı yol. || – empierrée Şose yolu. || – s militaires

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Turuk-ı askeriye. ◆ Bir yere gitmek için geçilen taraf, tarik. ◆ Seyyârelerin mahreki. ◆ Nehir mecrası. ◆ İstikamet. ◆ Yol tezkeresi. || (bhr.) Sefine yolu. || La grande – Dalâlet, fuhuş: Elle sut s'écarter de la – Kendini dalâletten kurtarabildi. || Être sur la – de Mani olmak, ika-yı müşkilat etmek. || En – ! Gösterilen yolun takip edilmesi için kaptan tarafından dümenciye verilen işaret. || Faire – Seyahat etmek. || Faire fausse – Yoldan şaşmak, tedâbir-i ma'kûse ittihaz etmek. || Porter à la – Doğru mahall-i maksuda müteveccih olmak. || Compas de – Dümenci pusulası. || Feuille de – Esna-yı seferde askere geçeceği yolları gösterir tarife.

Routier [imz.] Yolları ve denizde vapurların geçeceği tariki gösterir kitap, rah-nâme, reh-nümâ. || Vieux – Kesret-i tecârible iktisab-ı maharet etmiş adam. = [cm.] Kurun-ı Vustâ'da yağmacı asker.

Routier,ère [s.] Yollara müteallik, yolları gösteren; Carte – Yolları gösterir harita, rehber harita.

Routine [ims.] İlimden ziyade ameliyat ve tecârible iktisab olunmuş maharet. ◆ Amelî usul, usul-i mihânikî. ◆ Âdet-i kadîme, usul, teamül-i kadim, görenek.

Routiné,e [s.] Tûl-i müddet ameliyat ve tecârible alışmış, kesb-i ülfet ve maharet etmiş.

Routiner [ft.] Tecrübe neticesi olarak, amelî bir usul ile talim etmek.

Routinier,ère [i. - s.] Tecârib ve ameliyat ile iktisab olunan maharete veya âdete tâbi olan, usul-i mer'iye, teamül-i kadime muvâfik.

Routinièrement [zr.] Ameliyat ve tecârib ile. ◆ Amelî bir usul ile. ◆ Teamül-i kadim ile.

Routoir [imz.] Kenevirin suda bastırılıp ıslatılmasına mahsus havuz.

Rouverin [smz.] Gerek soğuk ve gerek sıcak iken kırılan demire ıtlak olunur ki nuhas ve kibriti hâvi yumuşak demirdir.

Rouvieux yahut Roux-vieux [imz.] Beygir uyuzu.

Rouvre yahut Roure [imz.] Kısa ve eğri büğrü meşe ağacı, bodur meşe.

Rouvraie [ims.] Bodur meşe ağaçlar ile magrus arazi, bodur meşe ağaçlığı.

Rouvrir [ft.] Yeniden ve tekrar açmak. || Se – Yeniden açılmak.

Roux,ousse [s.] Sarı ile kırmızı arasında bir renkte olan, kula; Lune – Nisan ayına tesadüf eden kamer. = [imz.] Sarı ile kırmızı arasındaki renk, kula rengi. ◆ Kızarılmış yağla yapılan bir nevi salça.

Royal,e [s.] Krala mensup ve müteallik veya şâyeste olan, kralî. ◆ Kralzâde, prens. || Altesse – Hanedan-ı kralîden olan prenslere verilen unvandır. || Tigre, aigle – En büyük cinsten kaplan, kara kuş. (cm.: *royaux*)

Royale [ims.] Alt dudağın altında tıraşsız bırakılan kıllar, bamteli. (*Impériale* dahi denilir.)

Royalement [h.] Krala yakışır bir suretle. ◆ Fevkalâde, son derece.

Royalisme [imz.] Kraliyet mesleği.

Royaliste [imz.] Kraliyet meslek-i siyasîsini iltizam eden adam.

Royaume [imz.] Devlet, hükûmet. || Le – uni İngiltere Devleti. || – des cieux Cennet, melekûtu's-semâ, âlem-i melekût. || – des morts Âhiret. || Je ne fera cela pour un – Her ne olursa olsun bunu yapmayacağım.

Royauté [ims.] Krallık.

Ru [imz.] Ufak ırmak, dere, arık.

Ruade [ims.] Tepme, hayvanın tepme vuruşu, çifte atışı, leked. || Hiddet, şiddet, vahşet.

Ruban [imz.] Şerit, kurdele, nişan, madalya kurdelesi, kordonu. ◆ Kurdele şeklinde çizgi. ◆ Şerite benzer tezyinat-ı mimariye.

Rubace, Rubuille [ims.] Amerika'nın kaba la'l taşı, rübası.

Rubané,e [s.] Şeritli, kurdeleli. || Kurdele şeklinde, kurdele gibi yassı. ◆ Çubuklu, şeşhâneli; Canon – Şeşhâneli top.

Rubanement [imz.] Kurdele şeklinde vaziyet, çubuklu vaziyet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rubaner [ft.] Şerit ve kurdele ile donatmak. ◆ Çubuklu etmek. ◆ Çubuk çubuk göstermek.

Rubanerie [ims.] Şerit ve kurdele yapmak ve satmak sanatı, şeritçilik, kurdelecilik.

Rubanier,ère [i.] Şerit veya kurdele yapan veya satan, şeritçi, kurdeleci. ‖ (nb.) Su şeridi denilen bir nevi nebat-ı mâî.

Rubasse [ims.] Kırmızı kuvars taşı, rübas.

Rubéfaction [ims.] (t.) Kızdırıcı ilaçların derinin üzerinde hâsıl ettikleri kırmızılık, tahmir.

Rubéfiant,e [s.] (t.) Deriyi kızdırtan (ilaç), muhammir. ‖ **Moyens** – **s** Vesâit-i muhammire.

Rubéfier [ft.] (İlaç hakkında) Deriyi kızartmak, tahmir etmek.

Rubélle [ims.] Yaprakları kırmızı ve üzümü siyah asma.

Rubellite [ims.] Kırmızı turmalin,[105] rübellit.

Rubescent,e [ims.] Kırmızımsı, biraz kızarmış. ◆ Kızaran.

Rubiacées [ims. - cm.] (nb.) Boyacılık ve tıpta müsta'mel bazı nebatat, fasîle-i fûye.

Rubican [smz.] Beyaz benekli kara veya doru, mercan kırı (beygir).

Rubicon [imz.] İtalya'da bir küçük nehrin ismidir; **Passer le** – Çıkılması müşkil bir mecburiyet ve taahhüt altına girmek.

Rubicond,e [s.] Kırmızı (yüz, çehre).

Rubidium [imz.] Potasa benzer bir nevi metalik maden, rubidyum.

Rubiette [ims.] (hyv.) Andelibiye fasîlesinden çalı bülbülü.

Rubigineux,se [s.] Paslı, jengli. ◆ Pas renginde.

Rubis [imz.] Yakut. ◆ Yakut rengi ve şekli; – **oriental** Kırmızı yakut; – **pinelle** Damla yakut; – **balais** La'l taşı; – **de Hongrie** Çemse denilen kök yakut. ◆ Çıban, kırmızı şiş. ‖ **Payer** – **sur l'ongle** Tamamıyla te'diye etmek. ‖ **Falre** – **sur l'ongle** Bütün kadehi içip içinde ancak bir damla bırakmak. ‖ – **sur l'ongle** Noktası noktasına, habbesi habbesine, kâmilen, tamamen.

Rubricaire [ims.] Evrad ve tesbihlerin sırasını iyi bilen adam.

Rubrique [ims.] Kitaplarda vaktiyle kırmızı yazı ile yazılan fasıl ve bâb başları, unvan. ◆ Gazetelerde bir havadis veya telgrafın nereden geldiğini gösteren memleket ismi ki fıkranın üstüne yazılır. ◆ Aşı taşı, kırmızı toprak. ◆ Usul-i kadime, âdât-ı kadime. ◆ Hile, hud'a, entrika, desise.

Rubriquer [ft.] Kırmızı yazı ile işaret etmek.

Ruche [ims.] Kovan. ‖ – **d'observation** Fanuslu kovan, cam kovan. ◆ Kadınların elbiselerinin yaka ve kollarına taktıkları bir cins kırmalı sayvan, rüş. ◆ Böcek yuvası.

Ruchée [ims.] Bir kovanda bulunan arıların mecmûu. ◆ Bir kovandan husule gelen bal ve mum miktarı.

Rucher [imz.] Arı kovanlarının bulundukları mahal, kovanlık.

Rucher [ft.] Kadın libasının yaka ve kollarına rüş denilen kırmalı sayvan takmak.

Rude [s.] Lemste sert, katı, ahreş. ‖ (mec.) Sarp, sa'bü'l-mürûr. ◆ Zahmetli, güç, meşakkatli. ◆ Fena, ağır, tahammül olunmaz, şedid, şiddetli. ◆ Sert, kekre, keskin. ◆ Letafetten âri, kerih. ◆ Sert, herkese fena muamele eden. ◆ Kuvvetli, korkulacak.

Rudement [h.] Sertlikle, sert ve keskin olarak. ◆ Bed muamele ile, şiddetle, şiddetli bir suretle. ‖ **Aller** – **en besogne** Şiddetle çalışmak, ziyadesiyle çalışmak. ‖ **Il y va** – Şiddetle hareket eder, şiddetle muamele eder, hareketi, muamelesi şiddetlidir.

Rudenté,e [s.] (m.) İp veya değnek şeklinde olarak kalıptan geçmiş alçılarla oyuklarının bir kısmı doldurulmuş sütunlara ıtlak olunur, oluklu.

Rudenture [ims.] (m.) Sütunların oyuklarının bir kısmını doldurmaya mahsus olarak ka-

105 fr. tourmaline.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

lıptan çıkmış ip veya değnek şeklinde alçı. ◆ Oluklu tezyinat-ı mimariye. ◆ Bazı taş sütunların nısfına kadar edilen yivler.

Rudéral,e [s.] (nb.) Viranelerde biten nebatata ıtlak olunur. (cm.: *rudéraux*.)

Rudesse [ims.] Lemste hissolunan sertlik. || (mec.) Letafetsizlik. ◆ Sertlik, sû-i muamele, huşûnet, şiddet.

Rudiment [imz.] Bir ilim ve fennin usul ve mebâdîsi, anâsır. ◆ Ecsam-ı uzviye terkibinin elyaf-ı asliyesi, terkib-i eczanın melâmih-i asliyesi. ◆ Latin lisanının kavâid-i iptidâiyesini hâvi kitap, emsile risalesi.

Rudimentaire [s.] Usul ve mebâdîyi hâvi, iptidâî, unsurî. || (tt.) Mebnâî, eserî; **Organes – s** Âzâ-yı mebnâiye; **à l'état** – Hâlet-i mebnâda.

Rudistes [imz. - cm.] Nâime-i zâtü'r-ricl-i ziraiye kısmından kasîrü'r-ricl fırkası.

Rudoiement [imz.] Sert muamele, şiddetli muamele.

Rudoyer [ft.] Şiddetli ve sert muamele etmek. || – **un cheval** Beygiri şiddetle kamçılamak, mahmuzlamak.

Rue [ims.] Sokak, zukak. || **Être bon à jeter dans la** – Hiçbir şeye yaramamak. || **La grand'** – Büyük sokak, cadde.

Rue [ims.] (nb.) Sedef otu, sedeb. || – **des murailles** Duvar sedefi. || – **sauvage** Üzerlik otu, harmel.

Ruée [ims.] Gübre yığını.

Ruelle [ims.] Küçük ve dar sokak, sokakçık. ◆ Karyola ile duvar arasında bırakılan aralık.

Rueller [ft.] Dar yollar ve geçitler yapmak. || – **la vigne** Bağ asmaları arasında yol açmak.

Ruellie [ims.] (nb.) İğde ağacı nevi, gabrâ'[?].

Ruer [fl.] (Hayvan hakkında) Tepme vurmak, kıç atmak, tepmek. || – **à tort et à travers** Kalabalık içinde sağa sola çarpmak. || **Se** – Hücum etmek, atılmak.

Rueur,se [i. - s.] Tepme vuran, kıç atan (hayvan).

Rugine [ims.] (crh.) Kemikleri kazımaya mahsus alet, cerrah kazağısı, micred.

Ruginer [ft.] Buna mahsus cerrah aletiyle kemikleri kazımak, cerd etmek.

Rugir [fl.] (Aslan hakkında) Gümürdemek. || (mec.) Bağırmak, haykırmak.

Rugissant,e [s.] Gümürdeyen. ◆ Bağıran, haykıran.

Rugissement [imz.] Arslanın gümürdemesi, nehm, hemheme. ◆ Bağırma, haykırma.

Rugosité [ims.] Buruşukluk, çiziklik. ◆ Huşûnet, sertlik, şiddet.

Rugueux,se [s.] Buruşuk, çizgili, çizik. ◆ Haşin, sert, şedid.

Ruilée [ims.] Kiremitlerle duvarın arasına konulan kireç veya horasan.

Ruine [ims.] Harap ve viran oluş. || **Tomber en** – Harap olmak. || **Battre en** – Hedm etmek, tahrip etmek. = [cm.] Harabe, virane, harabe-zâr, viranelik. || – **s factices** İnşaat-ı şibh-i harap.

Ruinement [imz.] Hedm, tahrip, harabiyet, inhidam.

Ruiner [ft.] Yıkmak, hedm ve tahrip etmek. ◆ Bozmak, berbat etmek. || (mec.) Külliyen ızrar etmek, batırmak, bitirmek. || **Se** – Münhedim ve harap olmak.

Ruineur [imz.] Hedm ve tahrip eden.

Ruineusement [h.] Batak bir hâl ve surette, batmayı müntic israfatla.

Ruineux,se [s.] Batıran, batan. ◆ İsraflı, çok masraflı, yıkıcı. ◆ Gayr-ı muhkem, gayr-ı sabit.

Ruinure [ims.] Bağdadî bölmelerde kireç ve horasanı tutmak için tahtalara açılan geçme yerleri.

Ruisseau [imz.] Ufak çay, dere. ◆ Ufak çay mecrası, dere. ◆ Sokakta akan su. || (mec.) Kesretle akan şey.

Ruisselant,e [s.] Sel gibi akan, cârî. ◆ Sırsıklam.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ruisseler [fl.] Seyelan etmek, kesretle akmak. ◆ Fışkırmak, nebean etmek. ◆ Üzerinden sel gibi akmak.

Ruisson [imz.] Bataklıkların kurutulması için açılan küçük mecra.

Rumb yahut **Rhumb** [imz.] (*rombe*) (bhr.) Pusulanın gösterdiği otuz iki cihetin aralarındaki mesafelerin beheri, rüzgâr kertesi.

Rumen [imz.] (*méne*) Hayvanat-ı müctirrenin birinci midesi, işkembe, keriş.

Rumeur [ims.] Sızıltı, iştikâ. ◆ Gürültü, şamata. ◆ Kıyl ü kal, güft ü gû, şayiat. || – **publique** Erâcif, şayia-i umumiye.

Rumet [imz.] (nb.) – **patience** Lebâbe. || **Oseille** – Kuzu kulağı.

Ruminant,e [s.] Geviş getiren, müctir. = [imz. - cm.] (tt.) Geviş getiren hayvanlar, hayvanat-ı müctirre.

Rumination [ims.] Geviş getiriş, ictirar.

Ruminer [ft. - fl.] Geviş getirmek. || (mec.) Bir şeyi zihninde çevirip durmak, çok düşünmek.

Runes [ims. - cm.] İskandinavların kullanmış oldukları eski bir nevi huruf.

Runique [s.] Eski İskandinavların vesâir akvam-ı şimaliyenin lisan ve huruf vesâiresine ıtlak olunur.

Rupia [imz.] (t.) Rupya, ruhiye.

Rupicole [imz.] (hyv.) Afrika'ya mahsus kaya horozu.

Ruppie [ims.] (nb.) Rupya kabilesinden rupya nebatı.

Ruptile [s.] (nb.) Kolay açılan hububat kabuklarına ıtlak olunur.

Ruptilité [ims.] (nb.) İnfitah-ı gayr-ı muntazam.

Rupture [ims.] Kırma, kırılma, kesr, inkisar, kat', inkıtâ. ◆ Yıkılma, inhidam. || (t.) İnsıram. || **Coefficient de** – Emsal-i insıram. || (mec.) Kat'-ı alaka, bozuşma. || – **entre deux gouvernements** Hükûmeteyn beyninde kat'-ı münasebât. ◆ İnfisal, ayrılma. ◆ Sarf-ı nazar. ◆ Fesih, lağv, nakz, iptal: – **d'un traité** Ahitnâmenin nakzı, nakz-ı ahit.

Rural,e [s.] Kır ve köye veya çiftlik ve tarla veya ziraata müteallik, köy âdâtına dair. ◆ Köylü gibi. ◆ Kaba. || **Économie** – **e** Fenn-i idare-i ziraat. || **Code** – Arazi kanunnâmesi. || **Chemins** – **aux** Kasabat ve kurrâ yolları. || **Propriétés** – **es** Tarlalar, arazi ve çiftlikât.

Ruralement [zr.] Köy âdâtı mucebince. ◆ Köylü gibi. ◆ Kaba bir surette, kaba.

Ruralité [ims.] Köy âdât ve ahvâli. ◆ Çiftlik ve tarlaların mecmûu.

Ruse [ims.] Hile, hud'a, mekr, desise. || – **de guerre** Hud'a-i harbiye.

Rusé,e [i. - s.] Hilekâr, mekkâr, dessas.

Ruser [fl.] Hile etmek, mekr ve desise kullanmak.

Ruseur [imz.] Daima hile etmek arzusunda bulunan, hilekâr, mekkâr.

Rusma [imz.] (syd.) Hamamda tutulan ot.

Russe [i. - s.] Rusyalı, Rus, Moskof.

Rustaud,e [i. - s.] Kaba, köylü tavırlı.

Rustaudement [zr.] Kaba, köylü etvarı ile.

Rustauderie [ims.] Kabalık, köylü tavır ve hâli.

Rusticité [ims.] Köylülük. ◆ Sadelik, safvet. || Kabalık, nezaketsizlik. ◆ (Nebat hakkında) Tesirat-ı havaiyeye tahammül.

Rustique [s.] Köy ve kıra mensup ve müteallik, sahraî, rustâî. ◆ Sade, saf. ◆ Tesirat-ı havaiyeye mütehammil (nebat). || **Maison** – Bir çiftçiye elzem olan âlât ve edevatın mecmûu. || (mec.) Kaba, nezaketsiz. || **Ordre** – Usul-i mimariyenin en sadesi, tarz-ı mimari-i rustâî.

Rustiquement [h.] Köylüce, köy ve kıra mahsus bir tarz ve surette, sade bir surette, saf bir surette. ◆ Kaba ve nezaketsiz olarak.

Rustiquer [ft.] (m.) Binaya köy ve kıra mahsus kaba ve sade bir suret vermek, kır tarzında inşa etmek.

Rustre [i. - s.] Pek köylüce. ◆ Pek kaba ve nezaketsiz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rustrerie [ims.] Pek ziyade kabalık, pek ziyade nezaketsizlik.

Rut [imz.] Hayvanların kızgınlıkları mevsimi, kösnüme, vedâkıye.

Rutabaga [imz.] Lahana ile şalgamın melezi olan şalgam lahanası.

Rutacées [ims. - cm.] (nb.) Sedeb denilen nebata müşâbih nebatat, fasîle-i sedebiye.

Rutèle [imz.] (hyv.) Yalayık böcek nevi.

Rutilance [ims.] Parlaklık, lemeân, sutû', revnak.

Rutilant,e [s.] Altın gibi parlayan, parlak kırmızı, ahmer-i sâtı', lâmi', nâsı'; **Corps** – Cism-i ahmer-i nâsı'.

Rutilation [ims.] Parlama, parlaklık, sutû', revnak.

Ruyschire [ims.] (nb.) Amerika'nın Guyan eyaletine mahsus bir nevi tezyinat fidanı.

Ryacolite [ims.] Riyakolit, feldispat envâından bir nevi maden.

Rytidaphyllum [imz.] (nb.) Ceyteriye fasîlesinden bir nevi tezyinat fidanı.

Rythme [imz.] Şiir vezni. ◆ Âhenk, hüsn-i âhenk. ◆ Muvâzene, itidal, ıttırad.

Rythmique [s.] Mevzun. ◆ Âhenkli, âhenkdâr. ◆ Muvâzeneli, mutedil, muttarid.

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

S

S [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin on dokuzuncu harfi ve huruf-ı gayr-ı sadâiyesinin on beşincisi. "س" gibi telaffuz olunarak, yalnız iki harf-i sadâ arasında tesadüf ettiği vakit "ز" gibi okunur, ancak bazı kelimât-ı ma'dûdede şâz olarak iki harf-i sadâ arasında olduğu hâlde, yine "س" gibi okunur; kelimenin âhirinde nadiren okunur, musikide solo yani bir alet veya sesle icra edilen terennüm yahut nağmeye işarettir. || **sb** Kimyada *stibuim* lafzının maktûu olarak rastık taşı demektir. || **sn** Kimyada *stannum* maktûu olup, kalay demektir.

Sa [z.] Mâlikiyet beyan eden zamir-i muttasıl-ı gaibin müennesidir. (mr. Son.)

Sabal [imz.] (nb.) Amerika'ya mahsus hurma ağacı.

Sabbat [imz.] (İbraniceden me'huz) Yahudilerin yevm-i tatili olmak itibariyle cumartesi günü, yevm-i sebt. ◆ İsrailîlerin itikadına göre sâhir ve sâhireler. || (mec.) Büyük gürültü ve şamata, havra. ◆ Bağırma, çağırma.

Sabbatine [ims.] Eski akaid mekteplerinde beher cumartesi günü icra olunan imtihan.

Sabbatique [s.] **Année** – İsrailîlerin beher yedinci seneye verdikleri isimdir, sene-i sâbia.

Sabbatiser [fl.] Yahudilerin yevm-i tatili olmak itibarı ile cumartesi günü icra-yı âyin-i rûhânî eylemek.

Sabéen [imz.] (*bé-in*) Seyyârat vesâir ecsam-ı semâviyeye hâşâ ulûhiyet vermekten ibaret olan sâbiiye mezhebinde bulunan adam, sâbiiyeden adam, sâbiî.

Sabéisme [imz.] Seyyârat vesâir ecram-ı semâviyeye hâşâ ulûhiyet verip ibadet etmekten ibaret olan sâbiiye mezheb-i bâtılı. (*Sabaïsme* ve *sabisme* dahi denilir.)

Sabéllianisme [imz.] Hıristiyanlığın rüesâ-yı kadîmesinden ekanim-i selâseye zât-ı vâhid nazarıyla bakan Sabellius'un tarik ve mezheb-i mahsusu.

Sabelle [ims.] (hyv.) Deniz kayaları üzerinde arı kovanına benzer yuva inşa eden kavkaa-yı bahriye.

Sabine [ims.] Kara ardıç denilen ağaç. || – **stérile** Dişi kara ardıç. || – **mâle** Erkek kara ardıç.

Sable [imz.] Kum, reml, rîk. || – **siliceux** Türab-ı savanî, reml-i savanî. || – **calcaire** Reml-i kilsî. || – **s aurifère** Altın kumları, rimal-i zehebiye. || – **s mouvants** Kaynak denilen kumlar, rimal-i seyyâre. || (bhr.) **Banc de** – Toprak, kum bankı, deniz kenarında kum yığını. || – **mouvant** Kaynak kum. || (hyv.) Postu gayet ince ve kıymetli olan âkilü'l-lahm bir nevi hayvan. || **Avoir du** – **dans les yeux** Uykusu olup gözleri ağırlaşmış olmak. || (tşr.) Böbrek kumu, hasât.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sablé,e [s.] Kumlar ile mestur. ◆ Benek benek, benekli. || – **de noir** Siyah benekli.

Sabler [ft.] Kum döşetmek, kumla örtmek. ◆ Kalıp dökmek. || (mec.) Bir yudumda kâmilen içmek, birden çevirip içmek.

Sableux,se [s.] Kumlu, kumla karışık yahut kuma bulaşmış. ◆ (Kumaş hakkında) Kumlu.

Sablerie [ims.] Bir dökmehânenin kalıp ve kalıplama şubesi.

Sablier [imz.] Kum saati. ◆ Rîk-dân. || (bhr.) Minota, fula. || (nb.) Jamaika adasına mahsus bir nevi ceviz ağacı.

Sablière [ims.] Kum tabakası, kum madeni. || (m.) Çatı kirişleri kaidesinin mevzu' bulunduğu direk, kollama.

Sablon [imz.] Kapları ovup temizlemeye yarayan ince kum, arena.

Sablonner [ft.] İnce kumla veya arena ile ovarak silmek.

Sablonneux,se [s.] Kumlu, çok kumu olan.

Sablonnier [imz.] Kapları temizlemeye yarayan ince kumdan satan adam, arenacı.

Sablonnière [ims.] İnce kumun çıkarıldığı mahal, arena ocağı.

Sabord [imz.] (bhr.) Lombar, lombar deliği. || – **de dégagement** Küpeşte lombarı. || **Faux** – Lombar kapağı. || – **d'aviron** Kürek lombarı.

Sabot [imz.] Altı ağaçtan kundura, üstü meşinden nalın, takunya, ağaç ayakkabı. ◆ Beygir vesâir hayvanat tırnağı. ◆ Değneğin ve sandalye ve masa gibi şeylerin ayakları altına yapıştırılan tunç veya bakır parçası. ◆ Çocukların çevirdikleri fırıldak, topaç. ◆ Çulha mekiği. ◆ İnişte araba tekerleklerinin biri arasına sokuşturulan demir parçası, takoz, çarık. || (mec.) Fena çalgı, fena bilardo vesâire. || **Dormir comme un** – Pek derin uykuya varmış olmak, ölü gibi uyumak.

Sabotable [s.] Nalın yapmaya yarayan, tahta kundura yapılmaya sâlih (ağaç).

Saboter [fl.] Altı tahtadan kunduralarla yürüyerek gürültü etmek. ◆ Fırıldak ve topaç çevirerek oynamak.

Sabotier [imz.] Tahta ayakkabı yapan ve satan, takunyacı, nalıncı.

Sabotière [ims.] Nalıncı dükkânı, takunyacı dükkânı. ◆ Tahta ayakkabıyla icra olunan bir nevi raks.

Saboulage [imz.] Eziyet. ◆ Te'dib, ta'zir, çıkışma.

Sabouler [ft.] Eziyet vermek. ◆ Te'dib ve ta'zir etmek, çıkışmak.

Sabre [imz.] Kılıç, seyf, tîğ, şimşir. || – **baïonette** Kasatura.

Sabrer [ft.] Kılıçla vurmak, kılıçla kesmek. ◆ Bir işi birden becerip bitirmek, kesmek.

Sabretache [ims.] Kavas çantası. ◆ Süvari askeri çantası.

Sabreur [imz.] Kılıç oynatan, tîğ-keş, şimşir-zen. (Başlıca cesaretleri tedbirlerine galip ümerâ-yı askeriye hakkında müsta'meldir.)

Saburral,e [s.] (t.) Hazımsızlıktan dolayı midede kalan mevadda müteallik, vesahî. (cmz.: *saburraux.*)

Saburre [ims.] (t.) Hazımsızlıktan dolayı midede kalan mevad, vesah.

Sac [imz.] Çuval, torba. || – **en crin** Karâr, harâr. || **Tirer d'un – deux montures** Bir taş ile iki kuş vurmak. || **Prendre quelqu'un les mains dans le** – Birini esna-yı sirkatinde yakalamak. ◆ Ketm eylediği kabahatin sebebini bulmak. || **Mettre quelqu'un en** – Birini itirazen cevap vermeyecek bir hâle vaz' etmek, ağzını kapamak. || **Avoir la tête dans un** – Hiçbir şey görmemek, hiçbir şey işitmemek. ◆ Bir çuval veya torbanın istîab ettiği miktar. ◆ Nefer çantası, çanta. ◆ Bezden bir nevi rahip libası. || (tşr.) Keseye benzer cevf; kese. || – **herniaire** Kese-i fetkiye. || – **embryonnaire** Kese-i rüşeymiye. || (nb.) Kese. || **Homme de – et de corde** İpten kazıktan kurtulmuş adam. || – **à vin** Pek ayyaş ve sarhoş adam, şarap küpü. || (as.) – **à terre** İstihkâm ve metris için toprak çuvalı.

Sac [imz.] Bir şehrin kâmilen garet ve yağma edilmesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Saccade [ims.] Şiddetle silkme veya sallama, çekme, irticac. ◆ Gayr-ı muntazam hareket, topallama, aksama. ◆ Şiddetli tekdir ve ta'zir.

Saccadé,e [s.] Birdenbire ve şiddetle vâki olan, irticacî. ◆ Gayr-ı muntazam hareketli, topalca, aksak. ‖ **Style** – Kısa ve gayr-ı muntazam ve letafetsiz cümlelerden mürekkep adi üslub-ı tahrir.

Saccader [ft.] Şiddetle silkmek ve oynatmak. ◆ Gayr-ı muntazam ve sert bir hâle koymak.

Saccage [imz.] Altüst etme, karışıklık, herc ü merc.

Saccagement [imz.] Nehb ve garet, yağma.

Saccager [ft.] Nehb ve garet ve yağma etmek.

Saccageur [imz.] Nehb ve garet eden adam, yağma-ger.

Saccharate [imz.] (*ka*) (k.) Şekerin bir humz-ı madenî ile terekkübünden hâsıl olan madde, sükkeriyet.

Sacchareux,euse [s.] (*ka*) (k.) Şeker kabîlinden olan, şekerin hasâisini hâiz olan, sükkerî.

Saccharifère [s.] (*ka*) Şekeri hâvi veya şeker hâsıl eden, hâmil-i sükker.

Saccharifiable [s.] (*ka*) (k.) Şekere tahavvül etmesi mümkün.

Saccharifiant,e [s.] (*ka*) (k.) Şekere tahvil etmek hassasını hâiz, teskir etmek hassasını hâiz.

Saccharification [ims.] (*ka*) (k.) Şekere tahavvül etme, şekerlenme, tesekkür.

Saccharifier [ft.] (*ka*) (k.) Şekere tahvil etmek, teskir etmek.

Saccharigène [s.] (*ka*) (k.) Şeker hâsıl eden, müvellid-i sükker.

Saccharimètre [imz.] (*ka*) (k.) Bir mâyinin içinde bulunan şeker miktarını tayine mahsus alet, mikyasü's-sükker.

Saccharimétrie [ims.] (*ka*) (k.) Mukayese-i sükker.

Saccharin,e [ims.] (*ka*) (k.) Şeker kabîlinden olan, sükkerî.

Saccharique [s.] (*ka*) (k.) **Acide** – Hâmız-ı sükker.

Saccharologie [ims.] (*ka*) (k.) Şekerin her türlü ahvâl ve hususunu tarif eden mebhas, mebhas-i sükker.

Saccharoïte [ims.] (*ka*) (k.) Sükker-i nâ-kabil-i ihtimar.

Saccharorrhée [ims.] (*ka*) (k.) Tebevvül-i sükker.

Saccharose [ims.] (*ka*) Şekere mümâsil şey.

Saccharum [imz.] (*ka*) Şeker kamışı kabîlinden nebat.

Saccharure [imz.] (*ka*) (t.) Bir şeker parçası üzerine dökülerek yenen ilaç, sükker-i devâî.

Saccifère [s.] (tt.) Torba şeklinde bir uzvu hâmil olan.

Sacciforme [s.] Torba şeklinde.

Saccomys [imz.] (hyv.) Amerika'ya mahsus ağzı torbalı sansar.

Sacerdoce [imz.] Rahiplik, papazlık, rûhânîlik, riyâset-i rûhâniye, ruhbaniyet. ◆ Mesned-i rûhânî.

Sacerdotal,e [s.] Ruhbaniyete ve riyâset-i rûhâniyeye mensup ve müteallik, ruhbanî; **Habit** – Elbise-i rûhâniye. (cmz: *sacerdotaux*).

Sachée [ims.] Bir çuval veya torba dolusu.

Sachet [imz.] Ufak çuval, ufak torba, kese. ◆ Itriyat damlatmaya mahsus yastıkçık.

Sacoche [ims.] Hurç. ◆ Sarraf çantası.

Sacramentaires [imz. - cm.] Hıristiyanların mukaddes addettikleri şaraplı ekmek hakkında bazı inkâratta bulunan bir tarik-i mahsusa mensup adamlar.

Sacramental,e yahut **Sacramentel,le** [s.] Hıristiyanların temessül esrarını hâvi addettikleri şaraplı ekmeğe ve bunun âyinine mensup ve müteallik. ‖ **Paroles** – **es** Bir muâhede veya mukavelenin akdine esas ittihaz olunan sözler. (Birincisinin cm.: *sacramentaux*.)

Sacramentalement yahut **Sacramentellement** [h.] Hıristiyanların temessül esrarını hâvi addettikleri şaraplı ekmek âyiniyle veya bu âyine tevfikan.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sacramentaux [imz. - cm.] Bazı mezhep âyinleri icrasına mahsus mevad ve eşya.

Sacre [imz.] Uhdesine piskoposluk tevcih olunan bir rûhânînin takdisi, resm-i duasının icrası, takdis, tebcil.

Sacre [imz.] Tepeli akdoğan. ◆ Fevkalâde haris, tamahkâr adam.

Sacré,e [s.] Mukaddes, mübarek; **Livres – s** Kütüb-i mukaddese; **Histoire – e** Tarih-i mukaddes; **Ordres – s** Merâtib-i rûhâniye; **Le – collège** Roma'daki kardinaller heyeti. || (mec.) Dokunulmayacak, dokunulması memnû, mahrem. ◆ Muhterem, muazzez. || **Feu** – Bir esas-ı mukaddese mebnî hissiyat-ı şedîde, telehhüb. || (tşr.) Aczî. || **Canal** – Mecra-yı aczî. = [imz.] Diyanete müteallik mevad, kudsiyat.

Sacredire [ft.] Küfretmek.

Sacrement [imz.] Bir sırr-ı ilâhînin alâmet-i zahiriyesi, sır. ◆ Bir dinin sırrı. || **Le saint** – Hıristiyanların bu kabîlden addettikleri şaraplı ekmek.

Sacrer [ft.] Takdis etmek, resm-i duasını icra etmek. ◆ Tebcil etmek.

Sacrer [fl.] Küfürbazlıkla yemin etmek.

Sacret [imz.] *Sacre* denilen tepeli ak doğanın erkeği.

Sacrifiable [s.] Feda olunabilir.

Sacrificateur [imz.] Eski İsrailîlerle Mecusilerde kurbanları kesen rahip, câbih. ◆ Museviler nezdinde kaşerci haham.

Sacrificatoire [s.] Kurbana veya kurbanın zebhine müteallik.

Sacrificature [ims.] Kurbanları kesmek vazifesi.

Sacrifice [ims.] Mabudun nâmına bir âyin-i mahsusla kesilen kurban. || **Le saint** – Hıristiyanların kurban addettikleri şaraplı ekmek. || (mec.) Fedakârlık. ◆ Büyük tasarruf.

Sacrifier [ft. - fl.] Kurban kesmek, mabudun nâmına mabede hediye takdim etmek. || (mec.) Feda etmek. ◆ Bir uğurda sarf etmek, hasretmek, tahsis etmek. = [fl.] Düşmek, tâbi olmak, kendini vermek. || **Se** – Feda-yı nefs etmek.

Sacrilège [imz.] Mevadd-ı mukaddeseye olunan tahkir ve adem-i riâyet. ◆ Dine karşı kavil ve fi'l-i cinayet, küfür, tahkir. ◆ Böyle bir harekette bulunan adam, kâfir. = [s.] Mevadd-ı mukaddeseye hürmeti olmayan, küfr-âmiz.

Sacrilègement [h.] Mevadd-ı mukaddese hakkında adem-i hürmet ve riâyetle ve bunlara dokunarak, kâfirâne.

Sacripant [imz.] Cesaret-füruş, farfara. ◆ Güldürücü, kavgacı, haşarı.

Sacristain [imz.] Kilisenin ziynete müteallik mevaddıyla elbise-i rûhâniyenin muhafaza olundukları mahall-i mahsusun hıfz ve idaresine memur adam, kilise câmegâhı muhafızı.

Sacristie [ims.] Kilisenin ziynete müteallik mevaddıyla elbise-i rûhâniyenin hıfzına mahsus mahalli, kilise câmegâhı. ◆ Kilise câmegâhında bulunan bilcümle mevad ve elbise-i rûhâniye. ◆ Küfür ile karışık yemin.

Sacristine [ims.] Kadın manastırı kilisesinde ziynete müteallik mevad ile elbise-i rûhâniyenin hıfzına mahsus mahallin muhafaza ve idaresine memur kadın.

Sacro-coxalgie [ims.] (t.) Elem-i aczî-i us'usî.

Sacro-épineux,se [s.] (tşr.) Aczî-i şevkî.

Sacro-fémoral,e [s.] (tşr.) Aczî-i fahzî.

Sacro-iliaque [s.] (tşr.) Aczî-i harkafî.

Sacro-saint,e [s.] Pek mukaddes, akdes.

Sacro-sciatique [s.] (tşr.) Aczî-i verekî.

Sacro-spinal,e [i. - s.] (tşr.) Aczî-i şevkî.

Sacro-vertébral,e [s.] (tşr.) Aczî-i fikarî.

Sacrum [imz.] (*ome*) (tşr.) Kuyruksokumu kemiği, azm-i acz. = [s.] **Os** – Kezâ.

Saducéen,ne [i.] İsrailîlerin beka-yı ruh ve haşr ü neşri münkir bir tarik-i mahsusuna mensup adam.

Saducéisme [imz.] İsrailîlerin beka-yı ruh ve haşr ü neşri münkir bir tarik-i mahsusu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Safran [imz.] (Arabîden me'huz) Za'feran, safran. ◆ Safran rengi, reng-i asfer, reng-i zehebî. || – **printanier** Zağra lâlesi denilen beyaz za'feran. || (bhr.) – **de gouvernail** Dümen yelpazesi.

Safrané,e [s.] Za'feran renginde, za'feranî, sarı. ◆ Za'feranlı.

Safraner [ft.] Za'feran (safran) ile boyamak. ◆ Za'feran karıştırmak.

Safranier [imz.] Za'feran yetiştiren bahçıvan. || Batmış, müflis adam.

Safranière [ims.] Za'feran (safran) tarlası.

Safre [s.] Obur, ekûl, açgözlü.

Safre [imz.] Humz-ı kobalttan ibaret mavi boya.

Safrement [zr.] Obur bir tarzda, açgözlülükle.

Saga [ims.] İskandinavların tarih ve esâtir-i kadimelerine müteallik nakliyat.

Sagace [s.] Ferasetli, zeki, fatin, zeyrek.

Sagacement [zr.] Ferasetli bir surette, fetânetkârâne, zekâvetkârâne.

Sagacité [ims.] Feraset, zekâvet, fetânet, zeyreklik.

Sagaie [ims.] (mr. Zagaie.)

Sagamité [ims.] Amerika vahşilerinin yedikleri mısır unu çorbası.

Sage [s.] Uslu, akıllı, terbiyeli, kâmil. || **Se rendre** – Uslulanmak, akıllanmak. ◆ Namuslu, afif. ◆ Halim, itaatli, mutî. ◆ İhtiyatlı, metanetli, duraklı. ◆ Âkilâne, edibâne, hakimâne. = [imz.] Hakîm, feylesof. || **Les sept – s de la Grèce** Hükemâ-yı seb'a-i Yunan.

Sage-femme [ims.] Ebe kadın, kâbile. (cm.: des *sages-femmes*.)

Sagement [h.] Akıl ve tedbirle, âkilâne, hakîmâne. ◆ Terbiye ve uslulukla, edibâne.

Sagesse [ims.] Usluluk, hüsn-i hareket, terbiye. ◆ Namus, iffet. ◆ İlim, marifet. ◆ Hikmet. ◆ Marifetullah. ◆ Tasavvuf. || **Livre de la** – Tevrat'ın sifri, sifrü'l-hikmet. || (tşr.) **Dents de** – Esnan-ı hikmet, nevâciz.

Sagette [ims.] Ok, tîr, sehm. (Eskidir.)

Sagitta [imz.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî fırkasından küçük deniz anası.

Sagination [ims.] Semizlenme, semirtme. || **La – des poissons** Balıkların semizletmesi, semirtmesi.

Sagittaire [imz.] (hy.) Kavs-i burcî. = [ims.] (nb.) Beyaz çiçekli bir nevi nebat ki beyne'l-avam *flèche d'eau* yani su oku denilir.

Sagittal,e [s.] (tşr.) Ok şeklinde olan, sehmî: **Gouttière – e** Mizab-ı sehmî.

Sagitté,e [s.] (nb.) Okun ucu şeklinde olan, sehmiyü'ş-şekl.

Sagontin,e [i. - s.] İspanya'nın Sagonte şehrinden olan.

Sagou [imz.] Hind irmiği, sagu.

Sagouier yahut **Sagoutier** [imz.] Bir nevi ağaç ki sagu denilen Hind irmiği başlıca onun iliğinden çıkarılır, sagu ağacı.

Sagouin [imz.] Küçük maymun, şebek.

Sagouin,e [i.] Pis ve kirli adam.

Sagoum [imz.] (*gome*) yahut:

Saie [ims.] Eski Romalılarla Golualılarda[106] askerîlerin giydikleri dize kadar ceket.

Saïga [imz.] (hyv.) Rusya çöllerinde bulunur büyük karaca.

Saignant,e [s.] Kan damlayan, kanayan. || **Viande** – Az pişmiş et.

Saignée [ims.] Kan alma, fasd. ◆ Damardan alınan kan. ◆ Dirseğin iç tarafı. ◆ Bir yerden suyu boşatmaya mahsus delik veya hendek.

Saignement [imz.] Burundan kan gelme, seyelân-ı dem.

Saigner [ft.] Kan almak, fasd etmek. ◆ Zebh etmek. ◆ Delik ve hendeklerle bir yerin suyunu çekip kurutmak. = [fl.] Kan kaybetmek, kanamak. || – **du nez** Korkmak. ◆ Vaadini icra etmemek, vaadinden nükûl etmek. || (mec.) Karar vermemek, tered-

106 fr. Gaulois.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

dütte bulunmak. ◆ Şiddetle muzdarip ve muazzeb olmak. || Se – Akçece çok fedakârlık etmek.

Saigneur [imz.] Kan almayı pek sık tavsiye eden tabip.

Saigneux,se [s.] Kan damlalarıyla mülevves, kanla mülemma.

Saillant,e [s.] Çıkıntılı, cumbalı, çıkmalı, köşeli. || Angle – Bir müsellesin merbut bulunduğu şeyin haricine çıkmış zâviyesi, zâviye-i harice. || (mec.) Zâhir, hüveydâ, belli, göze çarpan, câlib-i nazar-ı dikkat.

Saillie [ims.] Çıkıntı. ◆ Binanın cumba ve balkon gibi hariç bulunan kısmı, çıkma. || – sur la voie publique Tarik-i âmm üzerinde çıkıntı. ◆ Resimde çıkıntılı ve kabartılı görünecek surette tasvir olunan mevad. || (mec.) Şiddet ve tehevvürle söze atılma, mülâhazasızlık. ◆ Bedâheten ve ansızın îrad olunan nükte, irticalen söylenilen tevriye ve mazmun.

Saillir [fl.] (Yalnız masdarıyla bazı sîgaların müfred gaibleri müsta'meldir; Tasrifi: *Il saillit*, *il saillissait*, *il saillit*, *il saillira*, *saillissant*, *sailli,e*.) Şiddetle çıkmak, fışkırmak, feveran etmek. = [fl.] (Erkek hayvan hakkında) Dişiye aşmak.

Saillir [fl.] (Yalnız masdarıyla bazı sîgaların gaibleri müsta'meldir; Tasrifi: *Il saille*, *il saillait*, *il saillit*, *il saillera*, *saillant*, *sailli,e*.) Dışarıya doğru çıkmak, çıkıntılı olmak. || Faire – Çıkıntılı yapmak, çıkıntılı göstermek.

Sain,e [s.] Sıhhati yerinde, afiyette bulunan, sağlam, sağ ve sâlim. ◆ İyi hâlde, kullanılır, sağlam. ◆ Sıhhate nâfi, sağlam. || – et sauf Sağ ve sâlim, sâlimen. || (mec.) Sehiv ve hatadan sâlim, doğru, sahih, hak.

Sainbois [imz.] Kabuğu yakı gibi kullanılan mazaryon ağacı, haşeb-i mukaddes.

Saindoux [imz.] Sızılmış domuz yağı.

Sainement [h.] Sıhhate yarayacak surette. ◆ Sıhhat ve afiyetle, sâlimen. ◆ Doğrulukla, hakka tevfikan.

Sainfoin [imz.] Fasîle-i bakliyeden evliya otu tabir olunan yonca.

Saint,e [s.] Mukaddes, aziz, şerif, mükerrem. ◆ Ahkâm-ı dine tamamıyla tevfik-i hareket eden mübarek (adam). ◆ Cenab-ı Hakk'a veya umur-ı diniyeye müteallik. ◆ Veli, aziz. (Melâike ve peygamberâna dahi ıtlak olunur.) ◆ Muazzez, muhterem, şâyan-ı ihtiram, şâyan-ı hürmet. || Les lieux – s ve La terre – e Arz-ı mukaddes, Filistin, Kudüs-i Şerif, emâkin-i mukaddese, makamat-ı mübareke. || Le – du jour Nâsın indinde büyük bir mevki ve itibar ihraz etmiş olan kimse. || Le – père Papa hazretleri. || Le – siège Papalık makamı. = [i.] Veli, aziz. || Le – des – s Beyt-i mukaddes mihrabı.

Saint-Augustin [imz.] Bir nevi dökme hurufat.

Sainte-barbe [ims.] Gemi cephanesi. ◆ Mühimmat ambarı.

Saintement [h.] Eizzeye yakışır bir surette, velice.

Saint-Esprit [imz.] Hıristiyanların itikad ettikleri ekanim-i selâsenin üçüncüsü, Ruhü'l-kudüs. ◆ Eski bir şövalye sınıfı.

Sainteté [ims.] Kudsiyet, mukaddeslik, muazzezlik, mübareklik. ◆ Velilik, velâyet. || Sa – Papa'ya verilen unvan olup, kudsiyet-penâh demektir.

Saint-germain [imz.] Pek tatlı ve ağızda erir bir nevi armut. (cm.: des *saints-germains*.)

Saint-office [imz.] Engizisyon cemiyet-i müdhişesinin mahkemesi.

Saint-père [imz.] Papa'ya verilen isimdir, eb-i mukaddes, peder-i muazzez.

Saint-siège [imz.] Papalık makamı.

Saint-simonien,ne [s.] Saint-Simon tarafından icat olunan tarik-i medeniye mensup ve müteallik. = [i.] Saint-Simon'un fikir ve mezhebine tâbi adam.

Saint-simonisme [imz.] Saint-Simon'un icat etmiş olduğu tarik ve mezheb-i medeni.

Saïque [ims.] Şarkın bir nevi küçük yelken gemisi, kayık.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Saisi [imz.] Emval ve emlâki haczolunmuş medyun, mahcuz; **Débiteur** – Emvali haczolunan medyun; **Tiers** – Emval-i mahcuze yedinde bulunan şahs-ı sâlis; **Objets** – **s** Emval-i mahcuze.

Saisie [ims.] (hk.) Haciz, sikostro, zapt-ı emval; – **gagerie** Bedel-i îcarın temini zımnında eşyanın haczi; **Ordonnance de** – Haciz kararı, haciz kararnâmesi; **Validation de** – Tasdik-i haciz; **Mainlevée de** – Ref'-i haciz. || – **conservatoire** Hacz-i teminî; – **revendication** Bi'l-istihkak haciz; – **arrêt** Şahs-ı sâlis yedinde bulunan nukud ve emvalin hacz-i teminîsi; – **bradon** yahut – **des fruits pendants par racine** Henüz düşürülmemiş esmarın haczi; – **sur débiteur forain** İkametgâhı dâyinin bulunduğu kazada olmayan medyun emvalinin haczi. ◆ Haciznâme. ◆ Münâzaun-fih olan veya bir kabahatin ispatına yarayacak olan mevad ve emvalin muvakkaten zaptı.

Saisine [ims.] (bhr.) Kordon, ligadora. || – **d'ancre** Kontra kapon.

Saisir [ft.] Tutmak, yakalamak, kapmak. ◆ Zapt ve tevkif etmek, müsâdere etmek. ◆ Haczetmek. ◆ Almak, ahz u kabz etmek. || (mec.) Anlamak, zaptetmek. ◆ Tehyic etmek. ◆ (Hastalık hakkında) Tutmak, müstevlî ve musallat olmak. ◆ İhâta etmek: – **d'un regard** Bir nazar ile ihâta etmek. || – **un tribunal d'une affaire** Bir davayı mahkemeye havale etmek, bir mesele hakkında ikame-i dava etmek. || – **l'occasion** İğtinam, intihaz-ı fırsat etmek, vesile ittihaz etmek. || **Être saisi** Yakalanmak, uğramak. ◆ Hasr-ı zihn etmek, iştigal etmek. ◆ Müteheyyic olmak, müteessir olmak.

Saisissable [s.] Kabil-i haciz, kabil-i zapt, kanunen haczi caiz olan.

Saisissant,e [s.] Birdenbire yakalayan, müstevlî. = [imz.] Haczeden, hâciz.

Saisissement [imz.] Birden hissolunan şiddetli soğuk, soğuk kapma. || (mec.) Birden hâsıl olan şiddetli teessür.

Saison [ims.] Senenin fusul-i erbaasından beheri, fasıl, mevsim. ◆ Bir hâlin cereyan ettiği veya bir işin icra olunduğu vakit ve zaman-ı mahsus, mevsim, vakt-i münasip. || **De** – Münasip, muvâfik, müsait: **La prudence est toujours de** – İhtiyat daima münasiptir. || **Nouvelle** – İlkbahar; **Arrière** – Sonbahar. || **Mauvaise** – Kış. || **Hors de** – Nâ-be-mahal. || **Morte** – Toprağın mahsulsüz zamanı, kesat vakti, kesat mevsimi. || **Marchand des quatre – s** Her mevsimin yemiş ve sebzesini satan gezdirici, manav ve sebzeci. || **Poissons de** – Mevsim balıkları.

Saisonner [fl.] Mevsim müsait olup çok meyve vermek: **Le pommier ne saisonne que tous les deux ans** Elma ağacı ancak iki senede bir çok meyve verir.

Saisonnière [s.] (t.) Mevsime dair, mevsime müteallik, mevsime muvâfik, mevsimî: **Maladies – s** Mevsime muvâfik hastalıklar, mevsim hastalıkları.

Sajou [imz.] Amerika'nın *Sapajou* denilen bir cins maymunu.

Saki [imz.] (hyv.) Cenûbî Amerika maymunu.

Salacité [ims.] (Hayvan hakkında) Çiftleşmek için inhimak-i şedid.

Salade [ims.] Salata. ◆ Salata yapmaya yarayan nebatat, salatalık. ◆ Birkaç yemek veya meyve mahlûtu. ◆ Salata ile yenen sövüş vesâire.

Salade [ims.] Yuvarlak ve sipersiz bir nevi asker şapkası, zırh başlığı. (Latife tarzında kullanılır.)

Saladier [imz.] Salata tabağı. ◆ Salatayı silkip yıkamaya mahsus seyrek sepet.

Salage [imz.] Tuzlama, imlâh.

Salaire [imz.] Ücret, hak, ayak teri. ◆ Yevmiye, gündelik. || (mec.) Mükâfat. ◆ Ceza.

Salaison [ims.] Et ve balık vesâirenin tuzlanması, tuzlama, salamura. ◆ Bunun mevsim-i mahsusu. ◆ Tuzlanmış et veya balık, salamura.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Salamalec [imz.] (Arabîden me'huz.) Beyne'l-İslam müsta'mel selamlama. ‖ (mec.) Pek ta'zimli ve yerle beraber temennâ. ◆ Müdâhene, temelluk.

Salamandre [ims.] Rutubetli mahallerde yaşayan bir nevi kertenkele. ◆ Ateşte yaşadığı zu'm olunan hayvan-ı mevhum, semender. ◆ Mevhum cin.

Salangane [ims.] Deniz kırlangıcı.

Salange [imz.] Tuz göllerinden tuz ihracı mevsimi.

Salant,e [smz.] **Marais** – Tuz çıkarılan bataklık, tuzla gölleri, memleha tavaları.

Salariat [imz.] Gündelikçilik, yevmiyecilik, ücretlilik, maaşçılık. ◆ Amele güruhu, ücret ile çalışanlar güruhu.

Salarié,e [i. - s.] Ücretli, gündelikli. ◆ Te'diye olunmuş.

Salarier [ft.] Ücret ve gündelik vermek.

Salaud,e [i. - s.] Pis, nâ-pak, kirli. ‖ (mec.) Namussuz, muhill-i namus. ◆ Fena, çirkin.

Salauderie [ims.] Pislik, kirlilik. ◆ Namussuzluk, muhill-i namus hâl ve hareket. ◆ Fena, çirkin söz.

Salde [ims.] (hyv.) Çayırlarda bulunur sıçrak kehle.

Sale [s. - i.] Pis, murdar, kirli. ‖ (mec.) Namussuz, muhill-i namus, namus-şiken.

Salé [imz.] Domuz pastırması. ‖ **Petit** – Yeni tuzlanmış domuz pastırması.

Salé,e [s.] Tuzlanmış, tuzlu. ‖ (mec.) Dokunaklı. ◆ Pek pahalı, fahiş, tuzlu.

Salement [h.] Pis bir suretle, adem-i nezâfetle. ◆ Namussuzca, bî-edebâne.

Salénie [ims.] (hyv.) Tabakat-ı tebâşiriyede bulunur hevam müstehâsesi.

Salep [imz.] (Arabîden me'huz) Sahlep, salep.

Saler [ft.] Tuz koymak. ◆ Tuzlatmak, salamuraya yatırmak. ‖ (mec.) Pek pahalı satmak, tuzlu vermek.

Saleron [imz.] Tuzluğun tuz konacak çukuru.

Saleté [ims.] Pislik, murdarlık, adem-i nezâfet. ◆ Lök. ‖ (bhr.) **Boîte à – s** Vapur kazanının çamur haznesi. ‖ (mec.) Pis iş, alçakça hareket. ◆ Edebe mugayir söz veya hareket.

Saleur,se [i.] Et ve balık tuzlayan, salamuracı, tuzlayıcı.

Salicaire [ims.] Söğüt ağaçlarının arasında biten bir nevi yabani ıspanak.

Salicine [ims.] (k.) Söğüt ağacından çıkarılan bir madde, safsâfiye.

Salicoque [ims.] Bir cins teke, karides.

Salicor [imz.] ve:

Salicorne [ims.] Tuzlu mahallerde biten çöğen otu ki soda ondan çıkarılır.

Saliculture [ims.] Tuz imal etme, memleha işletme, tuzculuk.

Salicylate [imz.] (k.) Salisilat, safsâfiyet. ‖ **– d'ammoniaque** Safsâfiyet-i amonyak. ‖ **– de phényle** Safsâfiyet-i fenil (salon).

Salicylique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı salisilat.

Saliens [imz. - cm. - s.] Eski Roma'da harp ilâhının ibadetine mahsus rahipler. ◆ Eski Frankların bir kabilesi.

Salière [ims.] Tuzluk, nemekdân. ◆ Beygirlerin gözleri üstündeki çukur.

Salifère [s.] (tt.) Tuzu hâvi, hâmil-i milh.

Salifiable [s.] (k.) Emlâh teşkiline yarayan esaslara ıtlak olunur, kabil-i temelluh.

Salification [ims.] Tuzun husulü. ‖ (k.) Emlâhın teşekkülü, temelluh, temlih.

Salifier [ft.] (k.) Emlâha tahvil etmek, temlih etmek.

Saligénine [imz.] (k.) Küul-i safsâfî, salijenin.

Saligaud,e [i.] Pis, murdar, kirli adam.

Salignon [imz.] İri tuz parçası.

Salin,e [s.] Tuzu hâvi, tuzlu, milhî; **Eaux – es** Tuzlu sular, miyah-ı milhiye. ◆ Arazi-i milhiyede husule gelen.

Salinage [imz.] Tuzun tebellür ve husulü. ◆ Bunun mevsim-i mahsusu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Saline [ims.] Tuz çıkarılan mahal, tuzla, memleha. ◆ Kaya tuzunun çıkarıldığı yer, tuz madeni, kaya tuzu ocağı. ◆ Tuzlu balık.

Salinier [imz.] Tuz çıkaran veya satan adam, tuzcu.

Salinomètre [imz.] Mizanü'l-milh.

Salipyrine [imz.] (k.) Bir nevi antiprin, salipirin.

Salique [s.] Terres – s Frankların Galya (yani Fransa) memleketini hîn-i istilalarında sipahilerine taksim olunan arazi, arazi-i tımariye.

Salir [ft.] Pisletmek, kirtletmek, murdarlatmak, telvis etmek. || (mec.) Leke-dâr etmek. || Se – Kirlenmek, pislenmek, üstü başı kirlenmek. ◆ Leke-dâr olmak, telvis-i namus etmek: Il s'est sali Namusunu leke-dâr etti, telvis-i namus eden bir harekette bulunmuştur.

Salissant,e [s.] Pisleten, kirleten. || Çabuk kirleten, kir tutan.

Salisson [ims.] Kirli ve pis küçük kız.

Salissure [ims.] Pislik, murdarlık, adem-i nezâfet. ◆ Kir, levs.

Salivaire [s.] (t.) Tükürüğe müteallik, luâbî; Glandes – s Tükürüğü ifraz eden gerdan bezleri, guded-i luâbiye; Conduits – s Tükürüğün mecraları, mecra-yı luâbiye. || Appareil – Cihaz-ı luâbî.

Salivation [ims.] (t.) Tükürüğün kesretle husulü, tela'ub.

Salive [ims.] Tükürük, salya, luâb.

Saliver [fl.] Çok tükürmek, salyası akmak.

Salle [ims.] Evin her dairesinin büyük odası, sale, divanhâne. ◆ Koğuş. ◆ Esliha talimi mualliminin dershanesi. || – d'attente Teneffüshâne, intizar salonu. || – d'étude Dershane. || – d'asile Eytamhâne. || – de vente Alenen eşya füruht olunan mahal, mezathâne. || (as.) – de police Mücâzat koğuşu.

Salmigondis [ims.] Birkaç nevi pişmiş etin tekrar birlikte pişirilmesiyle hâsıl olan mahlût yemek. ◆ Kabil-i imtizac şeyler mecmûu.

Salmis [imz.] Evvelce şişte pişmiş av etinden yapılan yemek.

Salmonés, Salmonidés [imz. - cm.] (hyv.) Merhuvü'l-misbah-ı batnî-i harşefiyü'l-edme fırkasından som fasîlesi.

Saloir [imz.] Tuz fıçısı. ◆ Salamura fıçısı.

Salol [imz.] (k.) (mr. Salicylate.)

Salon [imz.] Misafir odası, salon. ◆ Sanayi-i nefise âsârının teşhirine mahsus sergi. = [cm.] Kibar mecâlis ve mahâfili. ◆ Kibar meclislerine dâhil olan büyük adamlar.

Salonnier [imz.] Sanayi-i nefise âsârının teşhirine mahsus sergileri vasıf ve tarif eden muharrir.

Salope [ims.] Pis ve kirli kadın. ◆ Fahişe.

Salopement [h.] Pis ve murdar bir suretle.

Saloperie [ims.] Pislik, murdarlık. ◆ Fena ve pis şey. ◆ Edebe mugayir söz ve fiil ve hareket.

Salorge [imz.] Tuz yığını.

Salpes, Salpiens [imz. - cm.] (hyv.) Yakamozlu deniz böceği.

Salpêtrage [imz.] Güherçile istihsali.

Salpêtre [imz.] Güherçile. ◆ Barut.

Salpêtrer [ft.] Güherçile ile kaplamak. ◆ Güherçile katmak.

Salpêtrerie [ims.] Güherçile fabrikası. ◆ Güherçile yapmak sanatı.

Salpêtreux,se [s.] Güherçileli.

Salpêtrier [imz.] Güherçile yapan adam, güherçileci.

Salpêtrière [ims.] Güherçilenin yapıldığı ve hıfzolunduğu mahal, güherçile ocağı. ◆ Paris'te bîkes ve sakat, ihtiyar kadınlara mahsus imarethâne.

Salpingite [ims.] (t.) İltihab-ı muhit-i rahm. || – simple İltihab-ı basit-i muhit-i rahm.

Salsepareille [ims.] (nb.) Saparna.

Salses [ims. - cm.] Yalnız çamur ile bir gaz ifraz eden yanardağlar.

Salsifis [imz.] Kökü yenir bir nevi nebat, iskorçina, teke sakalı, ku'bul, ka'barun.

Saltarelle [ims.] Bir nevi İtalyan raksı.

Saltation [ims.] Eski Romalıların bazı işaretlerle beraber icra ettikleri raks.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Saltigrade [s.] Sıçrayarak yürüyen hayvan, taffaru'l-meşy.

Saltimbanque [imz.] Sokaklarda ve açık meydanlarda oynayan cambaz, parende-bâz. || (mec.) Dalkavuk, mudhik adam.

Saltique [ims.] (hyv.) Taffaru'l-meşy kabilesinden sıçrar örümcek.

Saluade [ims.] Selam veriş, âşinâlık, iltifat.

Salubre [s.] Sıhhate nâfi, hıfzu's-sıhha kaidesine muvâfık, ceyyid, ciyad.

Salubrement [h.] Sıhhate nâfi olacak surette.

Salubrité [ims.] Sıhhate nâfi ve hıfzu's-sıhha kaidesine muvâfık olma. || – **publique** Sıhhat-i umumiye. || – **de l'air** Ciyâdet-i hava. || **Mesures de** – Hıfzu's-sıhha tedâbiri, tedâbir-i tanzifiye ve tathiriye. ◆ Hıfz-ı sıhhat-i umumiyeye memur daire ve heyet.

Saluer [ft.] Selam vermek, âşinâlık ve iltifat etmek. ◆ Selamlamak, resm-i selamı icra etmek. || – **quelqu'un** Birini ziyaret edip ifâ-yı resm-i hoş-âmedî etmek, hürmet etmek, rîâyet etmek, ibraz-ı âsâr-ı ihtiram etmek. || **Se** – Yekdiğerini selamlamak.

Salure [ims.] Tuzluluk.

Salut [imz.] Hüsn-i hâlin muhafaza veya iadesi, selamet. ◆ Kurtuluş, necat. || **Point de** – Nokta-i selamet, çare-i necat. || – **commun** Selamet-i amme. || **Jet pour le** – **commun** Selamet-i amme için gemiyi kurtarmak üzere denize eşya atılması. || – **militaire** Selam-ı askerî, ta'zim-i askerî. || – **de mer** Selam-ı bahrî. || **Contre** – Mukabele-i selam.

Salut [imz.] Selam, selamlama. ◆ Bazı yortu günlerinde kilisede akşam okunan dua.

Salutaire [s.] Sıhhati mûcip, selameti mûcip, bâis-i felah ve necat.

Salutairement [h.] Selameti mûcip olacak surette, bâis-i felah ve necat bir suretle.

Salutation [ims.] Selam, selam veriş, selamlama. || – **angélique** Hazret-i Meryem'in nâmına okunan bir dua.

Salvadore [ims.] (nb.) Sivak ağacı ki dallarından misvak yapılır.

Salvage [imz.] Fırtınadan kazazede olan gemilerin kurtarılan eşya ve enkazından alınan resm, tahlisiye.

Salvanos [imz.] (s okunur) Gemi kurtarıcılarına mahsus şamandıra.

Salvotelle [ims.] (tşr.) Verid-i nâcî.

Salve [ims.] Top atarak selamlama. || – **d'artillerie** İfâ-yı selam veya ilan-ı meserret zımnında top endahtı. || **Feu de** – Bölük ateşi. || (mec.) – **d'applaudissement** Umumi ve sürekli alkışlar.

Salvé [imz.] Hazret-i Meryem'in nâmına icra olunan bir dua.

Salvénie [ims.] (nb.) Zü'l-ilkah-ı hafiye-i mâiyeden su râziyânesi.

Samaritain,e [i. - s.] Arz-ı Filistin'in Samarra şehr-i kadiminden olan, Samirî. || **Le bon** – İnsaniyetli ve merhametli adam.

Samé [imz.] Tatlı su kefali.

Samedi [imz.] Cumartesi günü, yevmü'l-sebt. || **Cela sent le** – Pek sathi ve müsta'mel bir suretle yapılmış görünüyor.

Samole [imz.] (nb.) Rebîiye fasîlesinden takalak kara kulağı nevi. || – **aquatique** Su kara kulağı.

San-benito [imz.] (*bé*) İspanya'da engizisyon mahkeme-i müdhişesinin ihrak-bi'n-nâr ile mücâzatlarına hükmettiği adamlara giydirdiği libas-ı mahsus. (des *san-benito*.)

Sancir [fl.] (Gemi hakkında) Yelkenle demir üzerinde iken baştan batmak, kaynamak.

Sanctifiant,e [s.] Takdis eden, kutsiyet veren, birini evliya sırasına idhal eden.

Sanctificateur [imz.] Takdis eden, kutsiyet veren adam veya Ruhü'l-kudüs.

Sanctification [ims.] Takdis, kutsiyet veriş. ◆ Yortu ittihazı, âyin icrası.

Sanctifier [ft.] Takdis etmek, kutsiyet vermek. ◆ Evliya sırasına geçirmek. ◆ Resm-i âyin veya duasını icra etmek.

Sanction [ims.] Kabul, tasdik, hüsn-i telakki, tensib, tervic. || **Soumettre à la** – **Impériale**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

Atebe-i ulyâya arz ve istîzan etmek. || – de la loi Kanunun ceza ve mükâfatı.

Sanctionner [ft.] Tasdik edip düsturu'l-amel hâline koymak, iradesini ısdar etmek; Sanctionné par l'Iradé Impérial Mer'iyet ahkâmına irade-i seniyye-i hazret-i padişâhî şeref-müteallik buyurulmuş olan.

Sanctuaire [s.] İsrailîlerde Beytü'l-mukaddesin en mukaddes mahalli, Kudsü'l-akdâs, Haremü'l-ahrâm. ◆ Eski Yunanîlerde bir rahibin güya ilham tarikiyle keşf-i esrar ve hafâyâ ettiği mabedin mahall-i mahsusu. ◆ Kilise mihrabı. || (mec.) Le – des lois Mahkeme dairesi. ◆ Memurîn-i adliye. || – de l'honneur Namus ve iffet merkezi.

Sanctus [imz.] (s okunur) Bir Hıristiyan âyininin bu kelimeden başlayan bir duanın okunmasına mahsus mahalli.

Sandal yahut Santal [imz.] Hind'in bir nevi ağacı, sandal.

Sandale [ims.] Eski Yunanlı ve Romalıların giydikleri bir nevi ayakkabı ki üstleri açık idi.

Sandaraque [ims.] Bazı ağaçlardan akan bir nevi reçine, senderus.

Sanderling [imz.] (hyv.) Tuyur-ı mukabkaba-i sâkinü'l-merzaga[?] fırkasından tavîlü'l-minkar fasîlesinden benekli kara tavuk.

Sandorie [imz.] (nb.) Amerika'ya mahsus tesbih ağacı.

Sandre [imz.] (hyv.) Ak balık.

Sandwich [ims.] (İngilizceden me'huz) İki dilim veya iki parça ekmek arasına havyar veya tereyağı konularak istihzar olunan meze parçası.

Sang [imz.] Kan, dem, hûn. || Globules de – Küreyvat-ı dem. || – artériel Dem-i şiryanî. || – vilineux Dem-i veridî. || Coup de – Kanın beyne hücumu. || Tout en – Kan içinde mülemma. || Mettre en – Cerh etmek. ◆ Kanatıncaya kadar ısırmak. ◆ Darp etmek. || Suer – et eau Kan ter içinde kalmak, çok zahmet ve meşakkat çekmek. || Signer de son – Bir şeyin doğru olduğunu bütün kuvvetiyle temin ve tasdik eylemek. || Le – de l'âme Gözyaşı, sirişk, eşk. || Se faire un mauvais – Sabırsızlık göstermek, sabretmemek. || Glacer le – Ürkütmek. ◆ Mûcib-i dehşet olmak, tedhiş etmek. || Droit du – Nesil ve neseple kazanılan hak. || Impôt du – Askerlik, mükellefiyet-i askeriye. || Prix du – Diyet. || Prince du – Hanedan-ı hükümdarîye mensup prens. || (mec.) Nesil, nesep, soy. ◆ Aile, hanedan. || La voix du – Akraba beyninde olan muhabbet-i tabiiye. || Cheval pur – Halis cins at. || Effusion du – Sefk-i dimâ. || – mêlé Melez kavim, melez.

Sang-de-dragon [imz.] Yapraklarından kan gibi kırmızı bir mâyi çıkan bir nevi nebat. ◆ Bazı ağaçlardan akıp tıbb-ı kadimde pek çok isti'mal olunan koyu kırmızı bir nevi mâyi, andem, duvedin. (*Sang-dragon* dahi denilir.)

Sang-froid [imz.] İtidal-i dem, adem-i teessür, telaşsızlık.

Sangiac yahut Sandjak [imz.] (Türkçe kelime) Memâlik-i Osmaniye taksimat-ı mülkiyesinden sancak, livâ, mutasarrıflık.

Sanglade [ims.] Kırbaç darbesi.

Sanglant,e [s.] Kanla mülemma. ◆ Çok kan dökülmüş, hun-rîzâne (muharebe). || (mec.) Pek çok hakareti mûcip, tahkir-âmiz.

Sangle [ims.] Mevadd-ı mütenevvia bağlamaya ve sıkmaya yarayan geniş kayış, kolan. ◆ Eyer ve palan kolanı. || Large – Geniş kolan, tepengi. || Anneau de – Dar luga.

Sangler [ft.] Geniş bir kayış yahut kolanla bağlamak veya kuşatmak. || – un coup de fouet Kırbaç vurmak.

Sanglier [imz.] Yaban domuzu.

Sanglot [imz.] Hıçkırık, şehak, fuvak.

Sangloter [fl.] Hıçkırmak.

Sangsue [ims.] Sülük, alak. || – médicinale Tabâbette isti'mal edilen sülük. || (mec.) Aldığıyla kanaat etmeyip muttasıl isteyen tamahkâr ve açgözlü adam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Sanguification [ims.] Kanın husulü, ağdiyenin kana tahavvülü, tedmim, istidmâ'.

Sanguifier [ft.] Kan hâsıl etmek, ağdiyeyi kana tahvil etmek, tedmim etmek. || **Se** – Kana tahavvül etmek, tedemmüm etmek.

Sanguin,e [s.] Kanın galip ve ekser bulunduğu, demevî: **Tempérament** – Mizac-ı demevî. ◆ Kan renginde. || (tşr.) **Vaisseaux** – **s** Kanın cevelânına yarayan damarlar, ev'iye-i demeviye. || (t.) **Maladie** – **e** Kanın kesretinden hâsıl hastalık, maraz-ı demevî.

Sanguinaire [s.] Hûn-rîz, seffâk. ◆ Merhametsiz, gaddar, pek şiddetli. || (nb.) Haşhaşiye fasîlesinden araku'd-dem, sanginer. || – **de Canada** Kanada sangineri.

Sanguine [ims.] Kırmızı kurşun kalemi madeni. ◆ Kan taşı.

Sanguinolent,e [s.] Kanla karışık, kanlı, müdemmem.

Sanguisorbe [ims.] (nb.) Verdiye fasîlesinden ulleykiye kabilesinden sincan nevi.

Sanhédrin [imz.] İsrailîlerin mahkemesi.

Sanicle [ims.] yahut:

Sanicule [ims.] (nb.) Fasîle-i sayvâniyeden bir nebat, çöpleme.

Sanie [ims.] (t.) Yaralardan çıkan cerahat, sadid.

Sanieux,se [s.] (t.) Cerahat kabîlinden olan, sadidî. || **Pus** – Kayh-ı sadidî.

Sanitaire [s.] Hıfz-ı sıhhate müteallik, sıhhî. || **Cordon** – İlel-i sâriyenin bulundukları mahallin civarlarına sirayetini men için konulan hudut, karantina kordonu, sıhhiye kordonu. || **Office** – Karantinahâne. || **Administration** – Sıhhiye dairesi.

Sanitation [ims.] Sıhhat-i umumiyeyi muhafaza usulü. || **Système de – d'une ville** Bir şehrin sıhhat-i umumiyesi hakkında ittihaz olunan tedbir ve usul.

Sans [hc.] Nefy ve tecrit beyan eder: -sız, bî-, bilâ-, bi-gayr-: – **argent** Akçesiz; – **doute** Şüphesiz, bî-şek; – **cesse** Bilâ-fâsıla. || – **quoi** Yoksa.

Sans-cœur [imz.] Yüreksiz, korkak. ◆ Hissiz, hamiyetsiz, alçak.

Sanscrit,e [imz. - s.] Elsine-i Aryaniyenin aslı olan ve Hindularca mukaddes addedilen lisan-ı kadim, Sanskrit.

Sanscritique [s.] Sanskrit lisanına müteallik.

Sanscritiste [imz.] Sanskrit lisanına vâkıf âlim.

Sans-culotte [imz.] Donsuz. (Fransa'da birtakım serserilere verilen isimdir.) (cm.: des *sans-culottes*.)

Sans-dent [ims.] Dişleri dökülmüş ihtiyar kadın.

Sans-façon [imz.] Laubaliyâne tavır ve muamele. (Cem'i gayr-ı müsta'meldir.)

Sans-fleur [ims.] Bir nevi elma. (cm.: des *sans-fleurs*.)

Sans-gêne [imz.] Fütursuzluk, kayıtsızlık, gamsızlık, adap, terbiye ve nezakete adem-i riâyet.

Sansonnet [imz.] (mr. Étourneau.)

Sans-peau [ims.] Bir nevi yaz armudu.

Sans-souci [imz.] Gailesiz, gamsız adam. (cm.: des sans-souci.)

Santal [imz.] (mr. Sandal.)

Santaline [ims.] (k.) Sandalos ağacından muhrec kırmızı boya, sandalin.

Santé [ims.] Sağlık, sıhhat, afiyet. || **Une petite** – Narin sıhhat. || **Une grande** – Sıhhat-i tâmme. || **Maison de** – Ücretli hastane. || **Officier de** – Sıhhiye memuru, tabip muavini. || **Coups de** – Bir orduda heyet-i sıhhiye, heyet-i tıbbiye-i askeriye. || **Bureau de** – Karantina dairesi. || **Billet de** – Karantina şahadetnâmesi. || **Canot de** – Karantina sandalı. || **à votre** – Sıhhatinize, aşkınıza.

Santoline [ims.] Pire vesâireyi def için müsta'mel bir yağ veren servi otu, ılgın.

Santon [imz.] Endülüs ve Mağrip ehl-i İslam'ının derviş ve murâbıtlarına Avrupalılar tarafından verilen isimdir.

Santonine [ims.] (k. - syd.) Solucan düşürmekte kullanılan ilaç, horasânî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Saoul,e [s.] (mr. Saûl.)

Saouler [ft.] (mr. Soûler.)

Sapa [imz.] Pekmez.

Sapajou [imz.] Amerika'nın bir nevi maymunu. ‖ (mec.) Kısa boylu çirkin ve gülünç adam.

Sapan [imz.] Japonya'nın boyacılıkta müsta'mel bir nevi ağacı.

Sape [ims.] Temel hafrı. ◆ İstihkâmatın hafriyat işi.

Sapement [imz.] Temel kazış, temelden hedm.

Sapèque [ims.] Çin ve Hind'in bir nevi küçük sikkesi.

Saper [ft.] Temelini kazmak, temelinden yıkmak. ‖ (mec.) Esasından def ve tenkil etmek.

Sapeur [imz.] İstihkâm askeri sınıfının kazmacı neferi, baltacı neferi. ◆ Alayın önünden geçip yolun bozuk yerlerini tesviye etmek üzere kazmayı hâmil nefer, baltacı asker. ‖ – s pompiers İtfaiye bölüğü. ‖ Régiment de marins – s pompiers Bahriye itfaiye alayı

Saphène [ims.] (tşr.) Ayak damarı, safen. ‖ – péronier Safen-i muştî.

Saphique [s.] Yunan-ı kadim ve Latin lisanlarında on iki heceden ibaret mısralara ıtlak olunur.

Saphir [imz.] Kök yakut, safir.

Saphirin,e [s.] Kök yakut renginde, safirî.

Saphirine [ims.] Safir denilen mavi kıymetli taş renginde akik, mavi akik.

Sapide [s.] Tadı olan, lezzetli.

Sapidité [ims.] Tat, lezzet, taam.

Sapience [ims.] Hikmet, ilim, marifet. (Eskidir); Pays de – Fransa'nın Normandiya eyaleti.

Sapientiaux [imz. - cm. - s.] Kütüb-i mukaddesenin hikmet veya hikemiyata müteallik olanlarına ıtlak olunur.

Sapin [imz.] Çam ağacı, tennub, köknar. ‖ – argenté Ak köknar. ‖ – noir Kara köknar. ◆ Kira arabası.

Sapindacées [ims. - cm.] (nb.) Sabuniye fasîlesi.

Sapine [ims.] Çam tahtası.

Sapinette [ims.] Amerika'da Kanada'nın bir nevi çam ağacı.

Sapinière [ims.] Çamlık.

Saponacé,e [s.] Sabun kabîlinden olan veya sabun yerine kullanılabilen, sabunî.

Saponaire [ims.] (nb.) Kökü ve dalları suyu köpürten bir nevi nebat, çöğen, çevgan. ‖ – officinale Öd ağacı çiçeği. ‖ – du Levant Çevgan-ı uşnan. ‖ – à feuille basilique Şekerci çöğeni.

Saponifiable [s.] Sabuna tahvil olunabilen, kabil-i tasabbun.

Saponification [ims.] Bir şeyin sabuna tahvili, tasabbun.

Saponifier [ft.] Bir şeyi sabuna tahvil etmek, sabunlaştırmak. ‖ Se – Sabuna tahavvül etmek, sabunlaşmak.

Saponine [ims.] Çöğen denilen nebattan çıkarılan sabunin.

Saporifique [s.] Lezzet hâsıl eden, lezzet veren, mülezziz.

Sapote yahut **Sapotille** [ims.] Amerika'nın elmaya müşâbih ve beyzevî bir nevi ekşi meyvesi.

Sapotier [imz.] yahut:

Sapotillier [imz.] Amerika'nın bir nevi ağacı ki elmaya müşâbih beyzevî ve ekşi bir meyve verir, Amerika'ya mahsus sıtma ağacı.

Saquet [imz.] Kese, çanta.

Sarabande [ims.] Bir nevi İspanyol raksı ve onunla çalınan makam.

Sarbacane [ims.] (as.) Kadîmen müsta'mel Tatar otu denilen alet, oluklu yay, keman-guruhe.

Sarbotière [ims.] Camı dondurmaya mahsus teneke kalıp.

Sarcasme [imz.] (ed.) İstihzâ-âmiz hiciv.

Sarcastique [s.] İstihzâya müteallik, müstehziyâne, hicv-âmiz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Sarcelle [ims.] Bir nevi yabani ördek, bağırtlak. || – **d'hiver** Kış yaban ördeği.

Sarche [ims.] Kalbur kasnağı, kasnak.

Sarclage [imz.] Tarla veya bahçenin muzır otlarını ayıklama ameliyatı.

Sarcler [ft.] Tarla veya bahçenin muzır otlarını ayıklamak, ayırtlamak, çapalamak. ◆ Temizlemek, tathir etmek.

Sarcleur,se [i.] Tarla veya bahçenin muzır otlarını ayıklayan işçi, ayırtlayıcı, çapalayan.

Sarcloir [imz.] Tarla ve bahçenin muzır otlarını ayıklamaya mahsus bir nevi alet, ayırtlama çapası, çekme.

Sarclure [ims.] Tarla veya bahçeden ayıklanan muzır otlar, ayırtlama.

Sarcocorpe [imz.] (nb.) Lahm-ı semere, kıta-i şahmiye-i semere.

Sarcocèle [ims.] (t.) Bir nevi şiş, kayle-i lahm, seretan-ı husye.

Sarcocolle [ims.] (syd.) Yaralara konan bir nevi reçine, anzarot.

Sarcocollier [imz.] Yaralara konan bir nevi reçineyi veren ağaç, anzarot ağacı.

Sarcude [imz.] Küreyvat-ı şahmiye, sarkud.

Sarco-épiplocèle [ims.] (t.) Kayle-i lahmiye-i serbiye.

Sarco-épiplomphale [ims.] (t.) Fıtık-ı sürrî-i serbî-i lahmî.

Sarcologie [ims.] İlm-i teşrihin etlerden ve yumuşak şeylerden bahseden kısmı, mebhas-i ecza-yı leyyine, mebhas-i ecza-yı nâime.

Sarcomateux,se [s.] (t.) Lahm-ı zâid şeklinde olan şişe müteallik, seretanî, afelî.

Sarcome [imz.] (t.) Lahm-ı zâid şeklinde şiş, seretan, afel.

Sarcophage [imz.] Eski Yunanlı ve Romalıların yakmak istemedikleri cenazeleri koydukları sandık şeklinde mezar, taş tabut, lahit, sanduka. ◆ Avrupa'da bir müteveffânın nâm ve hürmetine icra olunan cenaze alayında götürülen boş tabut. || (t.) Eti yiyen ve yakan ilaç, âkilü'l-lahm. ◆ (nb.) Âkilü'l-luhum.

Sarcopte [imz.] (t.) Uyuz kurdu, hevammü'l-cereb.

Sarcotique [imz. - s.] (t.) Etlerin husul ve tekevvününe yarayan ilaç vesâire, mülahhim.

Sardanapale [imz.] Zevk ve sefâhete düşkün adam.

Sardanapalesque [s.] Zevk ve sefâhet düşünen bir adama layık.

Sardine [ims.] Sardalye balığı, ateş balığı.

Sardinière [ims.] Sardalye balığı saydına mahsus ağ. ◆ Sardalye balığı saydına mahsus sandal.

Sardoine [ims.] Beyaz akik, akik-i Yemânî.

Sardonien [smz.] yahut:

Sardonique [s.] İstihzâlı, kinâyeli.

Sargasse [ims.] Bahr-ı Muhit-i Atlasî'ye mahsus bir cins deniz sazı.

Sargue [imz.] (hyv.) Karagöz fasîlesinden sargos balığı nevi.

Sarigue [imz.] Amerika'nın dört ayaklı bir nevi küçük hayvanı ki dişisinin karnı altında yavrularını koymaya mahsus bir nevi cebi vardır. = [ims.] Bu hayvanın dişisi.

Sarisse [ims.] Eski Makedonyalıların bir nevi harbesi.

Sarment [imz.] Asmanın her sene verdiği budaklar, asma dalı. ◆ Çilek ve emsali nebatatın filizi.

Sarmenteux,se [s.] Çok budaklar veren (asma vesâire). || (nb.) Asma gibi uzanıp sarılan (nebat), mütehâfit. || **Plantes – ses** Sarmaşık gibi fidanlar, nebatat-ı mütehâfite.

Saronide [imz.] Fransa'nın ahali-i kadimesi olan Goluaların[107] rahibi.

Sarracénique [imz.] Araplara mensup ve müteallik, Arabî.

Sarrasin,e [i. - s.] (Şarkiyûn kelime-i Arabiyesinden galat olduğu maznundur.) Kurun-ı Vustâ'da Endülüs ve sevâhil ve cezâir-i

107 fr. Gaulois.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bahr-ı Sefid Araplarına ıtlak olunurdu, Arap. ◆ Araplara mensup ve müteallik, Arabî.

Sarrasin [imz.] Kara buğday. || – **commun** Karabaş. || – **de Tartarie** Türkmen buğdayı.

Sarrasine [smz.] (m.) **Architecture** – Fenn-i mimari-i Arabî. = [ims.] (as.) Kale kapılarının demir kepengi, asma kapısı.

Sarrau [imz.] Bir nevi köylü kaputu.

Sarrètre yahut **Serrette** [imz.] Kırmızı boya çıkarılır bir nevi kantaryon.

Sarriette [ims.] Sa'ter otu, kekik.

Sas [imz.] Elek, kalbur, minhal. || **Passer en** – Tetkik etmek, tetebbu etmek.

Sas [imz.] Suyu durdurup toplamaya mahsus havuz.

Sassafras [imz.] Amerika-yı Cenubî'nin bir nevi cesim ağacı, sassafras.

Sasse [ims.] Çamçak.

Sassement [imz.] Elekten geçirme, eleme, kalburlama. || (mec.) Tetkik, tetebbu.

Sassenage [imz.] Fransa'nın bu isimle müsemmâ şehri civarında yapılan pek makbul bir nevi peyniri.

Sasser [ft.] Elekten geçirmek, elemek. || (mec.) Tetkik etmek, tetebbu etmek.

Satan [imz.] (İbraniceden me'huz) Şeytan, İblis. ◆ Fena adam, şerir.

Satané,e [s.] Şeytan gibi olan, şeytanetkâr, habis.

Satanique [s.] Şeytana müteallik veya Şeytan'dan gelen, Şeytanî, İblisâne.

Satellite [imz.] Bir seyyârenin etrafında dönerek onunla beraber Güneş'i devreden seyyâre, peyk, redif. ◆ Dalkavuk, kâselis.

Satiété [ims.] Tokluk, şib'.

Satin [imz.] Atlas; **Peau de** – Yumuşak cilt.

Satinade [ims.] İnce atlas. ◆ Atlas taklidi kumaş.

Satinage [imz.] Kâğıt vesâirenin atlas gibi perdah edilmesi ameliyatı. ◆ Kâğıt vesâirenin atlas gibi parlaklığı, mühre.

Satiné,e [s.] Atlas gibi yumuşak ve parlak.

Satiner [ft.] Atlas gibi yumuşatıp parlatmak, mührelemek. = [fl.] Atlas gibi parlamak.

Satineur [imz.] Kumaş ve kâğıda atlasın yumuşaklık ve parlaklığını veren işçi.

Satire [ims.] Hiciv, hicivnâme, hicviye.

Satirique [s.] Hicve müteallik, hicvî, hicv-âmiz. || **Caractère** – Çekiştirici tabiat, tabiat-ı hicv-âmiz. = [imz.] Hicviyeler yapan şair, hâcî.

Satiriquement [h.] Hiciv tarikiyle, hicven.

Satiriser [ft.] Hicvetmek, müstehziyâne fasl etmek.

Satisfaction [ims.] Memnuniyet, hoşnutluk. ◆ Tarziye; **Demander** – Tarziye talep etmek; **Donner** – Tarziye vermek. || – **morale** Ecr-i manevi. || **à la** – **des deux parties** Tarafeynin mûcib-i hoşnudîsi olacak surette.

Satisfactoire [s.] Tevbe ve istiğfara müteallik.

Satisfaire [ft.] (*Faire* gibi tasrif olunur.) Memnun ve hoşnut etmek. ◆ İkna etmek. || (mec.) (Bir arzu vesâireyi) İcra etmek. || – **le besoin** Def-i hacet etmek. || – **ses créanciers** Ashab-ı matluba ifâ-yı deyn etmek. || – **à ses obligations** Taahhüdatını ifâ etmek. = [fl.] İcrada kusur etmemek, ifâ etmek. ◆ İkna-yı nefs etmek, kendince kanaat-i tâmme hâsıl etmek.

Satisfaisant,e [s.] Memnun ve hoşnut eden, memnuniyet-bahş, bâis-i hoşnudî, câlib-i memnuniyet. ◆ Kâfî, şâfî.

Satisfait,e [s.] Memnun, hoşnut, razı, kani. ◆ İcra olunmuş, yerini bulmuş.

Satisfecit [imz.] (*t* okunur) Muallimin memnuniyetini mübeyyin olarak bir şâkirde verdiği pusula, tahsin varakası, hüsn-i hâl şahâdetnâmesi.

Satrape [imz.] İran-ı kadim eyalâtından birinin valisi. ◆ Evâilde derebeyi, merz-bân. || (mec.) Gayet zengin (müteazzım), zevkine mecbur adam.

Satrapie [ims.] İran-ı kadim eyalâtının beheri.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Saturation [ims.] (k.) Bir mâyiye hall edebileceği miktar mevad verme, işbâ'. || Fraction de – Kesr-i işbâ'.

Saturé,e [s.] (k.) Hall edebilecek kadar mevaddı hâvi (mâyi), müşebba', meşbû'; Série – e Silsile-i meşbûa; Série non – e Silsile-i gayr-ı meşbûa.

Saturer [ft.] (k.) Bir mâyiye hall edebileceği miktar mevad vermek, işbâ' etmek.

Saturnales [ims. - cm.] Eski Romalıların zaman ilâhı zu'm ettikleri Zuhal namına icra eyledikleri âyinler ve şenlikler. || (mec.) İntizamsızlık, karışıklık.

Saturne [imz.] (hy.) Seyyârat-ı kebîreden Zuhal, Keyvân. || Anneau de – Halka-i Zuhal. ◆ Esâtir-i kadîmeden zaman ilâhı ve reis-i âlihe Jüpiter'in pederi. || (k.) Kurşun, üsrüb; Extrait de – Mahlûl, halliyet-i üsrüb.

Saturnie [ims.] (hyv.) Harşefiyü'l-cenah fırkasından leyliye fasîlesinden en büyük kelebekler nevi.

Saturnien,ne [s.] Zuhal'e mensup ve müteallik, Zuhalî. || (arz.) Période – ne Yeryüzü şimdiki şekil ve heyeti almazdan evvelki devir, devr-i Zuhalî.

Saturnin,e [s.] (t.) Kurşundan hâsıl olan (illet veya sem) üsrübî; Intoxication – e Tesemmüm-i üsrübî.

Satyre [imz.] Esâtir-i kadîmede yarı insan ve yarı teke suretinde olarak ormanlarda durduğu tahayyül olunan nîm-ilah veya cin. ◆ Bir nevi nesnas. ◆ Eski Yunanîlerin tiyatrolarında müsta'mel bir nevi kasideli oyun. || (tt.) Boz renginde bir cins kelebek. || (mec.) Kelbiyûndan adam.

Satyrion [imz.] (nb.) Yabani sahlep otu.

Satyrique [s.] Yarı insan ve yarı teke suretinde olan orman cinlerine mahsus (raks vesâire).

Sauce [ims.] Yemek terbiyesi, salça. || Donner une – à quelqu'un Birini şiddetle tekdir etmek, ta'zir etmek.

Saucer [ft.] Yemek suyuna ve salçasına batırmak. ◆ Islatmak. ◆ Şiddetle tekdir etmek, çıkışmak. || Se – Suya batmak.

Saucier [imz.] (bhr.) – d'un cabestan Irgatın mihver zıvanası.

Saucière [ims.] Terbiye ve salça tabağı.

Saucisse [ims.] Domuz sucuğu.

Saucisson [imz.] İri ve çok baharlı domuz sucuğu. || (as.) Barut sucuğu.

Sauf [hc.] Hâşâ, dokunmaksızın: – votre respect Hâşâ huzurunuzdan. ◆ Hâlinde, fıkdanı takdirinde: – meilleur avis Daha iyi haber fıkdanı hâlinde. ◆ -den başka, -den gayrı, illâ, meğer, gayr, ez: Il a tout vendu – sa maison Ondan başka her şeyi sattı. || (hk.) – erreur ou omission Sehiv ve noksan müstesna olarak.

Sauf,ve [s.] Tam, sağlam, dokunulmamış, sâlim.

Sauf-conduit [imz.] Bir yere gidip bir müddet oturmak ve tekrar dönmek üzere hükûmetten alınan tezkere, teminnâme, buyruldu. ◆ Harp zamanında ordunun içinden geçmek mezuniyeti. ◆ Medyunun nefsine verdiği kefil, teminnâme.

Sauge [ims.] Ada çayı, meryemiye. || – officinale Mahzenî ada çayı. || – des près Yabani ada çayı.

Saugrenu,e [s.] Garip, tuhaf, gülünç.

Saugrenuité [imz.] Garabet, tuhaflık, gülünçlük.

Saulaie [ims.] (mr. Saussaie.)

Saule [imz.] Söğüt ağacı, safsaf. || – rouge Kızıl söğüt. || – osir Saz söğüdü. || – d'Égypte Sorgun ban ağacı. || – pleureur Salkım söğüt.

Saulée [ims.] Söğüt ağacı sırası.

Saumâtre [s.] Deniz suyu tadına karib bir tadı olan, acı, tuzlu.

Saumon [imz.] Som balığı. ◆ Kurşun ve kalay külçesi. ◆ Gümüş söbekesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Saumoné,e [s.] Etleri som balığının eti gibi kırmızı olan balıklara ıtlak olunur. || **Truite** – **e** Alabalık.

Saumoneau [imz.] Küçük som balığı.

Saumurage [ims.] Salamura yapma.

Saumure [ims.] Salamura; **Fromage en** – Salamura peyniri.

Saunage [imz.] Tuz ticareti, tuzculuk.

Saunaison [ims.] Tuz imali. ◆ Tuz imali mevsimi.

Sauner [fl.] Tuz yapmak.

Saunerie [ims.] Tuz fabrikası.

Saunier [imz.] Tuz imal eden işçi, tuzla amelesi. ◆ Tuz satan adam, tuzcu.

Saunière [ims.] Tuz kutusu.

Saupiquet [imz.] Baharlı salça.

Saupoudrer [ft.] Tuz veyahut un veya şeker serpmek, safg[108] etmek. ◆ Üzerine ekmek, serpmek. ◆ Hafifçe örtmek.

Saur [s.] ve:

Saure [s.] **Cheval** – Yağız kula renginde beygir. || **Hareng** – Tütünlü ringa balığı.

Saure [imz.] (hyv.) Som fasîlesinden bir nevi som balığı.

Saurer [ft.] Dumanda ve iste pastırma vesâire kurutmak.

Sauriens [imz. - cm.] (tt.) Timsah ve kertenkele kabîlinden olan hayvanlar, keler envâı, hayvanat-ı zıbâbiye.

Saurir [ft.] Duman ve iste balık kurutmak.

Saurissage [ft.] Duman ve iste balık kurutma.

Saurisserie [ims.] Dumanda ve iste balık kurutmaya mahsus fabrika.

Saussaie yahut **Saulaie** [ims.] Söğüt ağaçlarını hâvi mahal, söğütlük.

108 Orijinal metinde dizgi hatası: صفع şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında صفغ olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Saut [imz.] Sıçrayış, atılış. ◆ Düşme, sukut. || – **périlleux** Tehlikeli iş. || **Faire le** – Mukavemet edememek, ser-fürû etmek. || **De plein** – Derhal. ◆ Şiddetle. ◆ Nehir suyunun birdenbire sukutu. || (ms.) Bir perdeden diğer perdeye geçme. || – **de loup** Bir sokaktan müruru men için kazılan hendek.

Sautage [ims.] (Balık hakkında) Fıçıya basma.

Saute [ims.] (bhr.) – **de vent** Rüzgârın birdenbire birkaç kerte değişmesi.

Sauté,e [s.] Biraz su ile bir suret-i mahsusada kızarılmış (börek vesâire).

Sautelle [ims.] Köküyle beraber bir yerden çıkarılıp mahall-i âhara dikilen asma fidanı.

Sauter [fl.] Sıçramak, atılmak, fırlamak, uçmak. ◆ Atılıp kapmak, sarılmak. || – **au cou de quelqu'un** Birinin boynuna sarılıp kucaklamak. || (mec.) Silsile-i merâtibin bir derecesini atlamak, birden iki rütbe yukarı geçmek. ◆ Bir bahisten bağteten diğer bir bahse geçmek. || – **aux nues** Pür-hiddet olmak, küplere binmek. || – **aux yeux** Zâhir ve ayan olmak, göze çarpmak. || – **aux yeux de quelqu'un** Birini dövmek için üzerine hücum etmek. || **Faire** – Memuriyetinden azlettirmek, ayağını kaydırmak. || **Faire** – **une maison de jeu** Bir kumarhaneyi kapamak. = [ft.] Atlatmak.

Sautereau [imz.] Kanun çalgısının tahtadan mamul müteharrik ufak levhası.

Sauterelle [ims.] Çekirge, cerad. ◆ Taşçılara ve marangozlara mahsus açılır kapanır gönye, kâzib gönye.

Sauterne [imz.] Pek makbul bir nevi beyaz Bordo şarabı.

Saute-ruisseau [imz.] Öteye beriye gönderilmeye mahsus tüccar ve banker memuru. (cm.: des *saute-ruisseau*.)

Sauteur,se [i.] Sıçrayan, sıçrayıcı. || (mec.) Mütelevvin. = [imz. - cm.] Çekirge kabîlinden olup sıçrayan haşerat, taffar fasîlesi.

Sauteuse [ims.] Bir nevi vals raksı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sautillage [imz.] Ufak ufak sıçrayış, hafifçe sıçrayış.

Sautillant,e [s.] Ufak ufak sıçrayan.

Sautillement [imz.] Ufak ufak sıçrayış, hafifçe sıçrama.

Sautiller [fl.] Kuşlar gibi ufak ufak ve sık sık sıçramak. ‖ Terk-i mevzu ile diğer bir mevzuya başlamak.

Sautoir [imz.] Göğsün üzerine iki şeyin tekatuundan hâsıl olan haç şekli, çapraz, haçvâri şekil.

Sauvage [s.] Vahşi, yabani. ◆ Gayr-ı me'nus. ◆ Gayr-ı mütemeddin, vahşi. ‖ (mec.) Tenha yaşamayı seven, halktan kaçan, mütevahhiş. ◆ İşlenmemiş, imar olunmamış, hâl-i tabiisinde bulunan, ham. = [i.] Medeniyet ve hadariyetten mahrum adam, vahşi. ◆ Cemiyetten kaçan adam, merdüm-giriz.

Sauvagement [h.] Vahşiyâne.

Sauvageon [imz.] Hüdâyinâbit ve aşısız olup aşılanması maksud yabani ağaç fidanı.

Sauvagerie [ims.] Cemiyetten kaçıp tenha yaşamayı seven adamın hâli, vahşilik, vahşet, tevahhuş.

Sauvagesse [ims.] Medeniyet ve hadariyetten mahrum vahşi kadın, vahşiye.

Sauvagin,e [s.] Bazı deniz ve göl kuşlarına mahsus koku ve tada ıtlak olunur. = [imz.] Bu koku veya tat. ◆ Etinde bu koku veya tat bulunan kuş.

Sauvagine [ims.] (tca.) Kürkçülerin tilki ve çakal ve tavşan gibi hayvanların postlarına verdikleri isimdir.

Sauvegarde [ims.] Muhafaza, müdafaa, himaye. ◆ Temin, emniyet. ◆ Muhafaza ve müdafaaya yarayan şey, siper. ‖ **Lettre de** – Masûniyet tezkeresi, teminnâme. ‖ (tt.) Amerika'ya mahsus bir nevi keler.

Sauvegarder [ft.] Muhafaza ve vikaye ve himaye etmek. ‖ – **ses droits** Hukukunu temin ve muhafaza etmek.

Sauvement [imz.] (bhr.) Geminin sağlam olarak ve sâlimen limana vasıl olması.

Sauve qui peut! [ims.] Bir muharebe bozgunluğunda veya diğer bir tehlikede "kaçabilen kaçsın!" mânâsıyla müsta'mel nidâdır. = [imz.] Kaçan kaçana olan hâl.

Sauver [ft.] Kurtarmak, tahlis etmek. ◆ Necat-ı uhreviyesini hâsıl etmek, selamet-i maneviyeye çıkarmak, hidayete nâil etmek. ◆ Muhafaza ve vikaye etmek. ◆ Tebrie etmek. ◆ Gizlemek, setretmek. ‖ **Se** – Kaçmak, firar etmek, kurtulmak. ◆ Kendi zararını çıkarmak. ◆ Hatırasını def ve izâle etmek. ◆ İltica etmek. ‖ **Se – à toutes jambes** Kemâl-i süratle firar etmek.

Sauvetage [imz.] Kırılıp batmış gemi enkazıyla hamûle ve râkiblerinin tahlisi, suyun altından çıkarılması; **Service de** – Tahlisiye heyeti; **Appareils de** – Cankurtaran takımları, tahlisiye edevatı; **Bateau de** – Tahlisiye vapuru; **Anneau de** – Cankurtaran simidi; **Ceinture de** – Cankurtaran kuşağı; **Canot de** – Tahlisiye sandalı; **Fusée de** – Cankurtaran roketi.

Sauveteur [imz.] Kırılıp batan gemilerin enkazını çıkarmak işinde müstahdem adam yahut o işte müsta'mel gemi vesâire. ◆ Denize düşenleri kurtaran adam, tahlisiye memuru.

Sauveur [imz.] Kurtarıcı, muhallis, müncî; **Le** – Hazret-i İsa (asm.).

Sauve-vie [imz.] (nb.) Sedef otu, üzerlik. (cm.: des *sauve-vie*).

Savaçon [imz.] (hyv.) Tuyûr-ı mukabkaba-i sikkîniyü'l-minkar fırkasından Amerika'nın Guyan memâlikine mahsus balıkçın kuşu.

Savamment [h.] İlimle, âlimâne, vukuf-ı tâm ile.

Savane [ims.] Kanada'nın reçineli ağaçlar ormanı. ◆ Amerika-yı Cenûbî'nin vâsi yayla ve meraları.

Savant,e [s.] Çok bilir, okumuş, âlim. ◆ Malumat-ı ilmiye ve fenniyeyi hâvi, âlimâne. ◆ Maharetli, ilim ve fenne mutabık. ‖ **Langues – es** Elsine-i kadîme-i meşhure. = [imz.] Âlim adam, ulemâdan adam. ‖ **Corps des – s** Encümen-i ulemâ.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Savantasse [imz.] Müşevveş birtakım malumat-ı nâkısa ile âlim kesilen adam, malumatfuruş, cehl-i mürekkep sahibi.

Savantissime [s.] Ziyadesiyle âlim, ulemâ.

Savarin [imz.] Bir nevi börek.

Savate [ims.] Eski papuç. ◆ Maharetsiz ve elinden iş gelmez adam. ◆ El ve ayakla icra olunan bir nevi pehlivan oyunu.

Savaterie [ims.] Eski papuç satılan mahal, kavafhâne (haffafhâne).

Saveter [ft.] Masnu' bir şeyi bozmak, fena tamir etmek.

Savetier [imz.] Eski papuç yamalayan adam, yamacı. || (mec.) Maharetsiz ve acemi sanatkâr.

Saveur [imz.] Tat, çeşni, lezzet, taam, mezak.

Savoir [ft.] (Tasrifi: *Je sais*, *nous savons*; *je savais*; *je sus*; *je saurai*; *je saurais*; *sache*, *sachons*, *sachez*; *que je sache*; *que je susse*; *sachant*; *su,e*). Bilmek, âgâh ve vâkıf olmak, öğrenmiş olmak. ◆ Muktedir olmak, yapabilmek. || **Je ne sache personne** Kimseyi bilmem. = [fl.] Vukuf ve malumat sahibi olmak, bilmek. || **Un je ne sais qui** Bilmem kim, bilmem filan. || **Un je ne sais quoi** Bilmem ne. || **C'est celui de – si** Olup olmamasını bilmek kaziyesidir. || **Faire** – Bildirmek, beyan etmek. || **Croire** – İtikadında olmak. || – **gré à quelqu'un** Birine müteşekkir ve minnettar olmak. || **Se** – Bilinmek, anlaşılmak. ◆ Kendini bilmek. || **à** – yahut yalnız – [hr.] Yani, şöyle ki.

Savoir [imz.] Biliş, ilim, malumat, vukuf.

Savoir-faire [imz.] Maharet ve dirayet. (Cem'i gayr-ı müsta'meldir.)

Savoir-vivre [imz.] İtilâf ve muâşeret adap ve merasimi, adab-ı zarafet. ◆ Usul-i muâşeret.

Savoisien,ne [i. - s.] (mr. Savoyard.)

Savon [imz.] Sabun. || – **ordinaire** Âdi sabun. || – **s de toilette** Kokulu tuvalet sabunları. || – **à détacher** Leke sabunu. || (mec.) Şiddetli ta'zir ve tekdir.

Savonage [imz.] Sabun ile yıkama, sabunlama. ◆ Sabunlu su. ◆ Temizleme.

Savonner [ft.] Sabun ile yıkamak, sabunlamak. ◆ Temizlemek, tathir etmek. || (mec.) Şiddetle tekdir ve ta'zir etmek.

Savonnerie [ims.] Sabun imal olunan mahal, sabun fabrikası, sabunhâne.

Savonnette [ims.] Sakala mahsus küçük ve yuvarlak misk sabunu.

Savonneux,se [s.] Sabun kabîlinden olan, sabunlu.

Savonnier [imz.] Sabun imal eden adam, sabuncu. ◆ Amerika cezâirinin bir nevi ağacı ki meyvesi sabun gibi suyu beyazlatıp köpürtür, Amerika çöğeni.

Savourement [imz.] Büyük bir dikkat ve lezzetle ve ağız tadıyla ekl veya şürb.

Savourer [ft.] Büyük bir dikkat ve lezzetle ve ağız tadıyla yemek veya içmek. || (mec.) Lezzetini anlamak.

Savoureusement [h.] Lezzetini anlayarak, ağız tadıyla, doya doya.

Savoureux,se [s.] Lezzetli, leziz.

Savoyard,e yahut **Savoisien,ne** [i. - s.] Fransa ile İtalya hududunda Savoa eyaleti ahalisinden bulunan. (Mânâ-yı aslîsiyle ikincisi daha müsta'mel olup birincisi başlıca kaba adam mânâ-yı mecazîsiyle müsta'meldir.)

Saxatile [ims.] (tt.) Sahrevî: **Plantes – s** Nebatat-ı sahreviye. ◆ Kûhevî: **Animaux – s** Hayvanat-ı kûheviye.

Saxhorne [imz.] Âlât-ı musikiden anahtarlı boru.

Saxicave [ims.] (hyv.) Hâfirü'l-hacer fasîlesinden küçük kurt.

Saxicole [s.] (tt.) Kayalarda yaşayan (hayvan)-ı sahrevî.

Saxifrage [ims.] (nb.) Taşları yararak biten bir nevi nebat, taşkıran otu, kâsirü'l-hacer.

Saxifragées [ims. - cm.] (nb.) Taşları yararak biten nebatat, taşkıran otu fasîlesi, fasîle-i kâsiriye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Saxon,ne [i. - s.] Saksonyalı.

Saxophone [imz.] (ms.) Anahtarlı klarnete. || (mec.) Medh ü senâlı ilan, reklam.

Sayette [ims.] Yünden bir nevi kumaş.

Saynète [ims.] Şarkılı ve mudhik ufak tiyatro oyunu.

Sayon [imz.] (*sé-ion*) (mr. Saie.)

Sbire [imz.] İtalya'nın eski bir nevi kemandar askeri. ◆ Zaptiye neferi.

Scabellon [imz.] Ufak heykel vesâirenin altındaki kaide, ayak.

Scabieuse [ims.] Güzel bir nevi çiçek, uyuz otu, haşîşetü'l-cereb. || – **officinale**[109] Keçik otu. || – **des champs** Yabani keçik otu.

Scabieux,se [s.] (t.) Uyuz kabîlinden veya uyuza müşâbih olan, cerebî.

Scabre [s.] Sert, çetin.

Scabreux,se [s.] Sarp, sert, çetin. || (mec.) Tehlikeli, hatar-nâk, güç.

Scabrosité [ims.] Sarplık, sertlik, çetinlik. || Tehlikeli olmak, hatar-nâk olmak, güçlük.

Scalaire [ims.] (hyv.) Sahiliye fasîlesinden uzun deniz böceği.

Scalde [imz.] Eski İskandinav şairi.

Scalène [s.] (he.) **Angle** – Üç dıl'ından her biri muhtelif olan müselles, müselles-i muhtelifü'l-adlâ'. || **Triangle** – Müselles, muhtelifü'l-adlâ'.

Scalape [imz.] (hyv.) Kanada'ya mahsus küçük köstebek.

Scalpel [imz.] Teşrih bıçağı, sikkînü't-teşrih. ◆ Bazı sanayide müsta'mel oluklu kalem.

Scalpement [imz.] Amerika vahşileri tarzında kafanın derisini soyma.

Scalper [ft.] Amerika vahşileri tarzında kafanın derisini soymak.

Scammonée [ims.] Müshil bir reçine veren bir nevi nebat ve onun reçinesi, mahmudiye otu, skamonya.

Scandale [imz.] Günaha düşürecek şey veya hâl. ◆ İğvâ, tağrir. ◆ Rezalet, rüsvalık.

Scandaleusement [h.] Kıyl ü kali mûcip olacak fena bir fiil ve hareketle, rezilâne.

Scandaleux,se [s.] Kıyl ü kali mûcip olacak surette. ◆ Rezalet kabîlinden, rezil, rezilâne.

Scandaliser [ft.] Kıyl ü kali mûcip olmak. ◆ Rezaleti mûcip olmak. || **Se** – İncinmek, gücenmek.

Scander [ft.] (ed.) Şiirin veznini anlamak veya göstermek için mısranın hecelerini ayırarak ve sayarak okumak, şiiri tef'ilelere ayırmak, takti' etmek.

Scandinave [i. - s.] İskandinavya ism-i müşterekiyle maruf olan İsveç ve Norveç ve Danimarka memleketlerine mensup veya bu yerler ahalisinden olan, İskandinavyalı, İskandinav.

Scansion [ims.] (ed.) Usul-i takti'.

Scaphandre [imz.] Suyun üzerinde durmaya mahsus mantarlı yelek. ◆ Suyun altında işleyen dalgıçların giydikleri libas, dalgıç elbisesi. || (tt.) Nâime-i zâtü'r-ricl fırkasından bir nevi deniz kavkaası.

Scaphoïde [s.] (tşr.) El ve ayağın kayık şeklinde olan kemiklerine ıtlak olunur, zevrakî. || – **astragalier** Zevrakî-i ka'bî. || – **cuboïdien** Zevrakî-i nerdî.[110]

Scapin [imz.] İtalyan tiyatrosunun mudhik oyuncusu.

Scapulaire [ims.] Bazı rahiplerin elbiseleri üzerine attıkları bir nevi omuzluk. ◆ Hıristiyanların üstlerinde taşıdıkları takdis olunmuş kumaş parçası. = [s.] (crh.) Omuza müteallik, ketfî. || **Veine** – Verid-i ketfî. || **Bandage** – Lifâfe-i ketfiye.

Scapulo-ilariculaire [s.] (tşr.) Ketfî-i terkovî.

Scapulo-huméral,e [s.] (tşr.) Ketfî-i uzvî.

Scapulo-radial,e [s.] (tşr.) Ketfî-i kû'berî.

109 Orijinal metinde afficinale şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

110 Bu alt maddedeki dizgi hataları *Lugat-ı Tıbbiye*'ye (1290/1873) başvurularak düzeltilmiştir.

Scarabée [ims.] Hamam böceği ve emsali sert kanatlı böceklerin ism-i müşterekidir.

Scaramouche [imz.] Eski İtalyan mudhikelerinin güldürücü oyuncusu, Karagöz.

Scare [imz.] Lapina balığı.

Scarificateur [imz.] (crh.) Hacamat zembereği, mibzag.

Scarification [ims.] (crh.) Hacamat, bezg.[111]

Scarifier [ft.] Hacamat etmek.

Scariole [ims.] (mr. Escarole.)

Scarite [imz.] (hyv.) Âkilü'l-luhum fasîlesinden deniz kenarlarında bulunur gece böceği.

Scarlatine [s.] Gayet kırmızı, kızıl: **Lumière** – Gayet kırmızı ziya, kızıl ziya.

Scarlatine [sms.] (t.) **Fièvre** – Birtakım kırmızı benekler hâsıl ettiren sıtma, kızıl hastalık, kırmızıye. = [ims.] Kezâ.

Scatophage [imz.] (tt.) Necis böceği, Âkilü'n-necis.

Scazon [imz.] Latin lisanında bir vezn-i mahsusta şiir.

Sceau [imz.] Mühür, hâtem. || – **officiel** Mühr-i resmî. ◆ Basılmış mühür, damga. || **Garde des** – **x** Fransa'da adliye nâzırı. || **Gardien des** – **x** Mühürdar. || **Droits des** – **x** Asilzâdelik unvanı ve isim tebdili ve tâbiiyete duhul gibi bazı hususatta alınan rüsum. || **Grand référendaire au** – Âmedî-i divan-ı hümayun. || (nb.) – **de Salomon** Mühr-i Süleyman denilen şekil. || (mec.) Alâmet, eser. || **Mettre le** – **à** İkmal etmek, itmam etmek. || **Sous les** – **x du secret** Sır kalmak şartıyla, mahremâne.

Scélérat,e [i. - s.] Mücrim, cani, şakî, şerir. ◆ Hıyanetkâr, emniyete gayr-ı layık.

Scélératesse [ims.] Hıyanet, yaramazlık, alçaklık, fisk, fücur.

Scellé [imz.] Bir kapı vesâirenin açılmaması için cânib-i hükûmetten basılan mühür, mühr-i resmî. || **Mettre le** – Hükûmet tarafından mühürlemek. || **Apposition des** – **s** Mühür vaz'ı. || **Levée des** – **s** Fekk-i mühür. || **Bris de** – **s** Fekk-i mühür cürmü.

Scellement [imz.] (m.) Bir kereste veya demir vesâireyi diğer bir cisim ve madde içine gömme.

Sceller [ft.] Mühürlemek, tahtim etmek. ◆ Bir ağaç vesâireyi duvar veya taşa yapıştırmak, dikmek. || (mec.) Muhkem surette tesis etmek.

Scelleur [ims.] Mühürleyici, mühürdar.

Scénario [imz.] Tiyatroda icra olunacak oyunun sahnedeki sıra ve tertibini, oynayacak oyuncuların isimlerini hâvi risale.

Scéne [ims.] Tiyatroda oyuncuların çıkıp oynadıkları mahal, sahne. || **Avant** – Sahne önü. ◆ Sahnenin tertibat ve mefruşatı. ◆ İcra olunan oyunun mahall-i vukuu. ◆ Tiyatro kitaplarının fen ve usulü. ◆ Tiyatro kitabının mürekkep bulunduğu fasıllardan beherinin taksimatı ki bir şahıs eksilmek veya zam olunmakla hâsıl olur, sahne, meclis. || **Mettre un ouvrage en** – Bir tiyatro oyununun mevki-i temâşâya vaz' edilecek usulünü tertip etmek. || **Faire une** – **à quelqu'un** Birini şiddetle tekdir ve ta'zir etmek. || (mec.) Manzara, suret, vaziyet. ◆ Vaka, macera. ◆ Şiddetle mukabele.

Scénique [s.] Sahneye ve tiyatroya müteallik.

Scénite [s.] Hayme-nişîn (kavim), göçebe.

Scénographe [imz.] Tiyatro sahnesinin perdelerini nakş ve tersim eden adam.

Scénographie [ims.] Tiyatro sahnesi perdelerinin nakş ve tersimi sanatı.

Scénographique [s.] Tiyatro sahnesi perdelerinin nakş ve tersimine müteallik.

Scénographiquement [zr.] Tiyatro sahnesi perdelerinin nakş ve tersimi usulü vechile, fenn-i menâzır mûcebince.

Scénopégie [ims.] İsrailîlerin kamış bayramı.

Scepticisme [imz.] Şüphe, tereddüt: **Sans** – Bilâ-tereddüt. ◆ İnsanın künh ve hakikat-i

111 Orijinal metinde dizgi hatası: يزغ şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında بزغ olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

eşyaya vâkıf olmasını muhal addeden bir tarik-i felsefe, reybiyûn mezhebi, lâ-edriye mezhebi.

Sceptique [i. - s.] İnsanın künh ve hakikat-i eşyaya vâkıf olmasını muhal addeden bir tarik-i felsefeye mensup adam veya bu felsefeye müteallik, reybiyûndan adam, reybî. ◆ Sarâhaten müspet olmayan şeylere inanmayan adam. ◆ Müteredditd.

Sceptre [imz.] Avrupalılarca hükümdarlık alâmeti olan asa, asa-yı hükümdarî. || (mec.) Hükümdarlık, taht ve taç. ◆ Hâkimiyet, galibiyet. || – de fer Ancak kuvvetle kaim olan hükûmet.

Schabraque (*cha*) yahut Chabraque [ims.] Haşa, gaşiye.

Schah [imz.] (*cha*) (Fârisîden me'huz) İran hükümdarı, şah-ı İran.

Schako [imz.] (mr. Shako.)

Schall [imz.] (mr. Châle.)

Schapska [imz.] Bir nevi Lehli asker şapkası.

Scheik [imz.] (*chek*) (mr. Cheik.)

Schelem [imz.] Bazı kâğıt oyunlarında tekmil kâğıtları alıp hasmına aldırmayış.

Schelling [imz.] (*chelin*) İngiltere'nin takriben beş kuruş otuz para kıymetinde olan malum sikkesi, şilin.

Schéma [imz.] (fls.) Şekl-i aslî, asıl. ◆ Taslak.

Schématique [s.] (he.) Muntazam: Figures – s Eşkâl-i muntazama.

Schénanthe [imz.] (nb.) Hezâren çiçeği, asl-ı hoş-bû.

Schérérite [ims.] (mad.) Arz-ı selâsede bulunur parafin, şererit.

Schérif [imz.] (mr. Chérif.)

Scherzo [imz.] (İtalyancadan me'huz) Hafif ve tarab-engiz musiki faslı, üç batutalı fasıl.

Schine [ims.] (nb.) Bilâderiye fasîlesinden Amerika'nın biber ağacı.

Schismatique [i. - s.] Bir mezhebin kavâid ve usul-i müessesesine muhalif olan, râfizî, mu'tezileden adam, hâricî.

Schisme [imz.] Bir mezhebin kavâid ve usul-i müessesesine muhalefet, rafza, i'tizal. || (mec.) Fikir ve meslek tehâlüfü.

Schiste [imz.] (arz. - mad.) Kat kat ayrılır olan kaya taşları, şist; – bitumineux Şist-i karî; – argileux Şist-i gadârî.

Schisteux,se [s.] (mad.) Şist denilen kaya taşı kabîlinden olan, şistî. || Argile –Şist-i gadârî.

Schipopodes [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşereden meşkuku'r-ricl fırkası.

Schlague [ims.] (Almancadan me'huz) Almanya askerinde müsta'mel değnek cezası.

Schlich [imz.] (*chlik*) (mad.) Almancadan me'huz olup temizlenmiş veya yıkanmış maden filizatına ıtlak olunur.

Schneider [imz.] (tşr.) Membrane de – Gışâ-i nuhâmî, gışâ-i şneyder.

Schnick [imz.] Ardıçtan çıkarılan bir nevi sert rakı.

Schoner yahut Schooner [imz.] (*chouner*) (İngilizceden me'huz) İki direkli gemi, uskone.

Sciable [s.] Biçilebilir, biçilmesi mümkün.

Sciage [imz.] Bıçkıcılık, hızarcılık. ◆ Biçme.

Sciagraphie [ims.] (hy.) Ecram-ı semâviyenin gölgesi ile gece veya gündüz saati tayin fenni.

Sciotérique [s.] Cadran – Üzerinde merkûz olan sütuncuğun gölgesiyle saati gösteren bir nevi basîta-i şems, güneş saati, basîta.

Sciatique [s.] (t.) Başlıca böğürde hissolunan sancıya ıtlak olunur, veca'-ı verekî, araku'n-nisâ. || Nerf – Asab-ı verekî. || Goutte – Kalça sızısı, verekî.

Scie [ims.] Bıçkı, testere, minşar. || – de long Bıçkı, hızar, sakız bıçkısı. || Anneau de – de long Sakız bıçkısı kepçesi. || – circulaire Daire testeresi. || – de châssis Kollu bıçkı. || – à main El testeresi, zıvana. || – de ciselure Zemin testeresi. || – à eau Su bıçkısı. || – à queue Kepçeli bıçkı. || – à marqueterie Kıl testeresi. || – à métaux Demir testeresi. || Queue de – Vatkoz[?] testeresi. ◆ Burnu testere gibi dişli balık, testere balığı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sciemment [h.] Bilerek, mütalaa ve mülâhaza ile, amden.

Science [ims.] Biliş, ilim, vukuf, dâniş, irfan. ◆ Fen, ilim. || – **du monde** Dünyada yaşamak için lazım olan bazı usullerin bilinmesi. || – **infuse** Min-tarafillah ilham olunan ilim ve vukuf, dâd-ı Hakk. || – **s occultes** İlm-i kimya-yı kâzib ve ilm-i nücum-ı kâzib ile remil ve tefeül gibi ulûm-ı mevhume. || – **s exactes, – mathématiques** Ulûm-ı riyaziye. || – **s morales** Ulûm-ı ahlakiye. || – **s positives** Ulûm-ı sahiha, ulûm-ı müsbete. || – **divine** Ulûm-ı ledün, ledünniyat.

Sciène [ims.] (hyv.) Deniz melâiki veya deniz güzeli denilen balık, melekü'l-bahr.

Scientifique [s.] Ulûm ve fünûna müteallik, ilmî, fennî. || **Abstractions – s** Mücerredat-ı ilmiye.

Scientifiquement [h.] Ulûm ve fünûn vasıtasıyla, ilmen, fennen.

Scier [ft.] Bıçkı veya testere ile kesmek veyahut yarmak. || (bhr.) Kayığı geriye çekmek üzere kürek oynatmak, siya etmek.

Scierie [ims.] Bıçkı ile tahta yarılan su veya buhar fabrikası, bıçkıhâne, hızarhâne. || – **mécanique** Buharlı hızarhâne.

Scieur [imz.] Bıçkıcı, bıçkı ile yaran ve kesen işçi. || – **de long** Hızarcı.

Scille [ims.] Ada soğanı, unsul.

Scillitique [s.] (syd.) Ada soğanından çıkarılan (madde), unsulî.

Scinder [ft.] Kesmek, kat' etmek, yarmak. ◆ Ayırmak. ◆ Bölmek, taksim etmek.

Scinque [imz.] (tt.) Bir nevi kertenkele, sakankur.

Scintillant,e [s.] (*til-lan*) Kıvılcım saçan, parlayan, lâmi', dırahşan.

Scintillation [ims.] (*til-la*) Kıvılcım saçma, parlama, lemean. ◆ Kevâkib-i sâbitede görülen bir nevi titreme, temermür-i ziya-yı kevkeb.

Scintiller [fl.] (*til-lé*) Kıvılcım saçmak, parlamak, lemean etmek, temermür etmek.

Scintillement [imz.] (*til-la*) Kıvılcım saçma, parlama, lemean. ◆ Kevâkib-i sâbitede görülen titreme, temermür-i ziya-yı kevkeb.

Scintillomètre [imz.] (hy.) Mikyas-ı temermür-i ziya-yı kevkeb, mikyas-ı temermür.

Scion [imz.] Ağaç piçi. ◆ Ağacın kökünden çıkan sürgün ve fişkın gibi aşıya sâlih olan filiz, şah-ı müverrak.

Sciotte [ims.] Dişsiz taşçı testeresi.

Sciotter [ft.] Dişsiz taşçı testeresiyle kesmek.

Scirrohocèle [ims.] (t.) Eskiros-ı husye, eskir-i husye.

Scirrhophthalmie [ims.] (t.) Kuru göz ağrısı, remed-i câf.

Scissible [s.] (mad.) Yarılabilir, kabil-i şakk.

Scission [ims.] Ayrılma, şikak. ◆ Tefrika. ◆ İhtilaf, nifak. || (mna.) **Génération par** – Vilâdet bi'ş-şakk.

Scissionnaire [i. - s.] Şikak ve tefrikayı mûcip. ◆ Muhalif reyde bulunan adam.

Scissiparité [ims.] (mna.) Tenasül-i tecezzî.

Scissure [ims.] (tşr.) Bazı kemikte yarık, şakk, fürce. || – **médiane** Şakk-ı mutavassıt. || – **de Sylvius** Şakk-ı Sylvius.

Sciure [ims.] Testere ve bıçkı talaşı, nişara.

Sclérème [imz.] (t.) Teyebbüs-i cild-i nevzad, ısklerem.

Sclérome [imz.] (t.) Tahaşşün, tasallub, ısklerom.

Sclécophthalmie [ims.] (t.) Gözün sertleşmesini mûcip bir nevi göz hastalığı, remed-i yâbis.

Sclérosarcome [imz.] (t.) Verem-i lise, seretan-ı lise.

Sclérose [ims.] (t.) Tasallub-ı ensice.

Sclérotique [ims.] (tşr.) Göz akı, sulbe.

Sclérotite [ims.] (t.) İltihab-ı sulbe.

Scolaire [s.] Mektebe mensup ve müteallik. || **Livres – s** Mektep kitapları, kütüb-i tedrisiye. || **Matériel** – Mekâtibe mahsus malzeme. || **Année** – Sene-i tedrisiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Scolarité [ims.] Talebenin müddeti. ◆ Avrupa'ca eski dârülfünûn şâkirdanına mahsus aidat ve imtiyazat.

Scolastique [s.] Mekâtibde müttehaz usul ve kaideye göre talim olunan, mektebî, medresevî. = [ims.] Felsefe ile akaidin müşevveş surette haltıyla hâsıl olan safsatalı ilim, usul-i mütekellimîn, mantık ve hikmetin usul ve safsata-i kadîmesi. = [imz.] Felsefe ile karışık ve safsatalı ilm-i akaide dair kitap yazan muharrir.

Scolastiquement [h.] Mekâtib ve medâriste müttehaz usul ile, medrese usulünce. ◆ Safsatalı felsefe ile karışık ilm-i akaide tevfikan.

Scoliaste [imz.] Kütüb-i kadîmeye hâşiyeler yazan muharrir, sâhib-i hâşiye, hâşiye-nüvis, şârih.

Scolie [ims.] Kütüb-i kadîme üzerine yazılan kavaid-i sarfiye vesâireye dair hâşiye, şerh. = [imz.] (he.) Bir mesele-i sâlife hakkındaki kayıt ve işaret, netice. || (tt.) Münhaniye kabilesinden bir cins kara böcek.

Scolopendre [ims.] (nb.) Rutubetli yerlerde yetişen bir nevi nebat-ı tıbbî, kaz ayağı, lisan-ı gazal. ◆ Kırkayak, ebû erbain.

Scombre [imz.] Uskumru balığı; – **macrophtalme** Kolyoz.

Scorbut [imz.] (t.) Kana halel getiren bir nevi illet-i sâriye, dâ'ü'l-hafer, ıskorbut.

Scorbutique [s.] (t.) Kanın bozulmasından ibaret olan ıskorbut veya dâ'ü'l-hafer denilen illet-i sâriyeye müteallik veya bu illet kabîlinden olan, ıskorbutî. = [i.] Bu illete müptelâ adam.

Scordium [imz.] Fasîle-i şefeviyeden sarmısak otu, belûtü'l-arz.

Scorie [ims.] (mad.) Erimiş madenlerin üzerine çıkan madde-i zücâciye, maden köpüğü, maden boku, cüruf.

Scorification [mad.] Madeni cürufa tebdil, tecrif. ◆ Madenlerin bu tarikle tasfiyesi.

Scorificatoire [imz.] Madenleri tecrife mahsus kap.

Scorifier [ft.] Erimiş madenin üstüne çıkan cürufunu ayırmak, tecrif etmek.

Scoriforme [s.] Cüruf şeklinde, cüruf şeklini hâiz.

Scorpène [ims.] (hyv.) İskorpit balığı nevi. || **Grande – rouge** Lipsos denilen büyük bir nevi kırmızı iskorpit.

Scorpioïde [imz.] Bir nevi nebat, akrep kuyruğu.

Scorpiojelle [ims.] Akrep yağı.

Scorpion [imz.] Akrep. || (hy.) Burc-ı akrep.

Scorsonère [ims.] Fasîle-i mürekkebeden bir nevi nebat, kara iskorçina.

Scotie [ims.] Sütun kaidesini terkip eden taşların arasındaki oyukluk, sütun tabanı oyuğu.

Scotisme [imz.] İskot nâm hakîmin mezheb-i felsefisi.

Scotiste [imz.] İskot nâm hakîmin mezheb-i felsefisine tâbi adam.

Scotodinie [ims.] (t.) Gözlerin kararmasını mûcip olan bir nevi baş dönmesi, devvâr-ı muzlim.

Scottish [ims.] (İngilizceden me'huz) An-aslin İskoçyalılara mahsus bir nevi raks.

Scribe [imz.] İsrailîlerin hahamı. ◆ Kitap istinsahı sanatıyla geçinen kâtip, müstensih.

Scriptural,e [s.] Kütüb-i mukaddeseye mensup ve müteallik, İncil'e müteallik.

Scrobiculeux,se [s.] (nb.) Çukurları olan, zü'l-hafîrat.

Scrofulaire [ims.] Fasîle-i hanâziriyeden vaktiyle tıpta müsta'mel bulunmuş bir nevi nebat, sıraca otu.

Scrofules [ims. - cm.] (t.) Sıraca, dâ'ü'l-hanâzir.

Scrofuleux,se [s.] (t.) Sıracayı mûcip veya sıraca ile müterâfik olan, hanâzirî. = [i.] Sıraca illetine müptelâ adam, sıracalı.

Scrofulide [ims.] (t.) Hanâzir-i cildî.

Scrotun [imz.] (tşr.) Haya torbası, safen.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Scrupule [ims.] Eczacılara mahsus yirmi dört buğdaydan ibaret bir eski vezin.

Scrupule [imz.] Kabahat olmayan bir işi kabahat addetmekten ileri gelen vicdan rahatsızlığı, vesvese, kuruntu. ◆ İfâ-yı vazifede pek büyük dikkat ve ihtimam, takayyüd. ◆ Ahlak ve usulün zarafet ve nezaketi. ◆ Hall olunan bir meselenin hallsiz kalan noktaları, şüphe, müşkil. || **Avoir –, faire** – Şüphe etmek, tereddüt etmek. || **Sans** – Bî-muhâbâ.

Scrupuleusement [h.] Vesvese ve kuruntu ile. ◆ Dikkat-i kâmile ile, takayyüd-i tâm ile. ◆ Tevâfuk ve mutabakat-ı tâm ile, ayniyle.

Scrupuleux,se [s.] Vesveseli, müvesvis, kuruntucu. ◆ Pek dikkatli, müdekkik. ◆ Tamamıyla muvâfık ve mutabık.

Scrupulosité [ims.] Müvesvislik, kuruntuculuk. ◆ Pek müdekkiklik.

Scrutateur [imz. - s.] Derin tahkik ve teftiş ve keşif eden, keşşaf, müdekkik.

Scruter [ft.] Pek derin tahkik ve teftiş etmek.

Scrutin [imz.] İntihabatta kura usulü.

Scrubac [imz.] An-aslin İrlanda'dan çıkan bir nevi müskir.

Sculptable [s.] Hakk ile resim yapılabilir.

Sculpté,e [s.] (*p* okunmaz) Oyulmuş, kazılmış, hakkolunmuş, menkur.

Sculpter [ft.] (*p* okunmaz) Taş veya ağaç üzerine hakk ile resim veyahut taş veya ağaçtan heykel yapmak, nakr etmek, heykeltıraşlık etmek.

Sculpteur [imz.] (*p* okunmaz) Taş veya ağaç üzerine resim veyahut taş veya ağaçtan heykel yapan sanatkâr, nakkar, heykeltıraş. || – **sur bois** Oymacı.

Sculptural,e [s.] (*p* okunmaz) Taş veya ağaç üzerine resim veyahut taş veya ağaçtan heykel yapmaktan ibaret olan fenn-i nakra müteallik, nakrî, heykeltıraşlığa müteallik.

Sculpture [ims.] (*p* okunmaz) Taş veya ağaçtan heykel yapmak sanatı, fenn-i nakr, heykeltıraşlık. || – **sur bois** Oymacılık. ◆ Ağaç oyma, naht.

Scutari [ihz.] Üsküdar. || – **d'Albanie** İşkodra.

Scylla [imz.] Sicilya Boğazı'nda meşhur bir kaya. (mr. Charybde.)

Scytale [imz.] (tt.) Hıtta-i Mısriyede Firavun tepelerinde bulunur zehirli yılan.

Scytale [ims.] Eski Ispartalıların muhaberelerinde müsta'mel huruf ve erkam.

Se [z.] (Gaibin müfred ve cem'i ve müzekker ve müennesi için müşterektir.) Kendi kendini, kendi kendine (Fi'l-i müteaddî bunun idhaliyle mutâvaat olur.)

Séamment [zr.] Layık bir surette, yakışır bir surette.

Séance [ims.] Meclis ve mahkeme in'ikadı. ◆ Müzakeratın müddet-i imtidadı. ◆ Resmini çıkartacak adamın ressamın önünde durması ve bu duruşun müddeti. ◆ Oyun veya sofra başında veyahut bir ziyafette geçirilen vakit. || **Tenir** – Akd-i meclis etmek, müzakere etmek. || **Clore la** – Meclise hitam vermek. || – **tenante** Hemen, derhal, bilâmühlet. ◆ Meclis huzurunda, hâzır-bi'l-meclis.

Séant,e [s.] Mukim, sakin, kâin. = [imz.] Yatağın içinde oturan adamın heyet ve vaziyeti; **Se mettre sur son** – Yatağın içinde kalkıp oturmak. || **Tomber sur son** – Oturmuş bir hâlde düşmek.

Séant,e [s.] Layık ve yakışır, şâyeste, cesban.

Seau [imz.] Kova (koğa), gerdel. ◆ Bir kova dolusu. || (bhr.) – **à escarbilles** Vapurlarda kül bakracı. || **Pleuvoir à – x** Şiddetli yağmur yağmak, bardaktan boşanırcasına yağmur yağmak.

Sébacé,e [s.] İçyağı kabîlinden veya içyağına müşâbih olan, dühnî.

Sébacique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı dühn.

Sébate [imz.] (k.) Hâmız-ı dühnün muhtelif esaslarla terekkübünden hâsıl emlâh, dühniyet, emlâh-ı dühniye.

Sébeste [imz.] Trabzon hurması nevinden mısır nebiki [nebakı].

Sébestier [imz.] Mısır nebiki [nebakı] ağacı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sébile [ims.] Ağaçtan mamul kavata. ◆ Keşkül.

Sec,sèche [s.] Kuru, yâbis, huşk. ◆ Taze olmayan, kuru (meyve vesâire). ◆ Pek zayıf ve lâgar, kuru. ‖ **Regarder d'un œil** – Bilâ-teessür ve acımaksızın bakmak. ‖ (mec.) Sert, nezaketsiz, letafetsiz, kuru. ◆ Merhametsiz, tesirsiz. ◆ Faydasız. ◆ Parasız, fakir. ◆ Yalnız, katıksız: **Pain** – Yalnız ekmek, katıksız ekmek. ◆ Mekteplerde esna-yı taamda şâkirdana yalnız kuru ekmek verme cezası: **Mettre au pain** – Mekteplerde ceza olarak esna-yı taamda talebeye yalnız kuru ekmek vermek. ‖ **Argent** – , **argent** – **et liquide** Peşin para. ‖ **Employer le vert et le** – Her türlü tedâbiri ittihaz etmek. ‖ **Tirer des confitures au** – Tatlıların şurubunu alıp kuru bırakmak. ‖ **Mettre à** – Kurutmak, dibine kadar boşaltmak. ‖ **Être à** –, **se trouver à** – Bir parasız bulunmak: **La bourse est à** – Kesede bir para yok. ‖ **Tout** – Yalnız, ancak, mahzâ. ‖ **Fruit** – Bir mekteb-i resmîden şahadetnâme almaksızın çıkan şâkirt. = [imz.] Kuru şey; **Mettre un cheval au** – Beygire kuru ot vermek, çayırdan çekmek. = [h.] Kuru ve sert bir tavır ve suretle. ‖ **Boire** – Çok ve susuz şarap içmek. ‖ **à** – Kuru ve susuz bir hâlde, ve (mec.) Parasız.

Sécable [s.] Kesilebilen, kabil-i kat'.

Sécant,e [s.] (he.) Diğer bir hat veya sathı kesen hatta veyahut satha ıtlak olunur, katı'.

Sécante [ims.] (he.) Diğer bir hattı kesen veya bir daireyi gayr-ı müsâvi iki parçaya yaran hat, hatt-ı katı'. ‖ **Co** – Tamam-ı katı'.

Sécateur [imz.] Bahçıvan makası, budamaya mahsus makas.

Sécession [ims.] Bir şahıs veya şeyin dâhil bulunduğu heyet ve meclisten ayrılması.

Séchage [imz.] Kuruma, kurutma, teybis.

Sèche yahut **Seiche** [ims.] Mürekkep balığı, supya balığı.

Sèchement [h.] Kuru olarak, kuru yerde. ‖ (mec.) Kuru ve soğuk bir tavır ve suretle, huşûnetle, sertlikle. ‖ **Écrire** – Tezyinatsız, zarafetsiz bir surette yazmak. ‖ **Peindre** – Kalın ve kaba bir surette tersim etmek.

Sécher [ft.] Kurutmak. ‖ – **les larmes** Tesliyet vermek. = [fl.] Kurumak, zayıflatmak. ‖ – **sur pied** Hüzün ve kederden zayıflayıp kurumak.

Sécheresse [ims.] Kuruluk, yübûset. ◆ Havanın kuraklığı. ‖ (mec.) Kuruluk, soğukluk, letafet ve nezaket fıkdanı, kabalık, huşûnet. ◆ Tesirsizlik, hissizlik, fikirsizlik. ‖ **Se** – Kurumak. ◆ Üstünü başını kurutmak.

Sécherie [ims.] Çamaşır vesâirenin kurutulmasına mahsus mahal.

Sécheron [imz.] Kuru çayır.

Séchoir [imz.] Fabrikalarda mamulatı kurutmaya mahsus olarak ısıtılmış mahal veya aletlere denir, alet ve mahall-i teybis.

Second,e [s.] (*gon*) İkinci, sânî. ‖ **Eau** – **e** Gevşek kezzap (tîzâb). ‖ (bhr.) **Capitaine en** – yahut **Le** – İkinci süvari, ikinci kaptan. ‖ – **officier du bord** Üçüncü kaptan. ‖ (as.) **Officier en** – İkinci derecede olan zâbit. = [imz.] Evin ikinci katı. ◆ İkinci muavin. ‖ **En** – Başkasının emri altında ve maiyetinde olarak.

Secondaire [s.] (*gon*) İkinci derecede olan, tâli, sânî. ◆ Bir diğere tâbi olan, teferruattan bulunan. ‖ **Écoles** – **s** Mekâtib-i idadiye gibi ikinci derecede bulunan mektepler. ‖ **Enseignements** – **s** Tedrisat-ı idadiye. ‖ (k.) **Alcools** – **s** Küûlât-ı sâniye. ‖ (arz.) **Période** – Devr-i sânî.

Secondairement [h.] (*gon*) İkinci derecede olarak. ◆ Bir diğere tâbiiyetle.

Seconde [ims.] (*gon*) Ders usulünce mektebin ilm-i beyan okunan sınıftan evvelki sınıfı, ikinci sınıf, kısm-ı idadi. ◆ Dakikanın münkasim bulunduğu altmış derecenin beheri, saniye. ◆ İkinci tashih. ‖ (ms.) İki muhtelif nota beynindeki fâsıla.

Secondement [h.] (*gon*) İkinci derecede, sâniyen.

Seconder [ft.] (*gon*) Yardım etmek, muâvenet etmek.

TÜRK DİL KURUMU KÜTÜPHANESİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Secouement yahut **Secoûment** [imz.] Sarsma, sallama, tahrik. ◆ Silkme. ◆ Üzerinden atma, def, feragat, keff-i yed.

Secouer [ft.] Sarsmak, sallamak. ◆ Silkmek. ◆ Oynatmak, tahrik etmek. || (mec.) Tekdir etmek. || – **la tête** Kabul etmemek, ret ile cevap vermek. || – **les oreilles** Ehemmiyet vermemek, istihzâ etmek. || – **les puces à quelqu'un** Birini dövmek. || **Se** – Silkinmek, çok hareket etmek, deprenmek.

Secourable [s.] İmdat ve iâne eden ve etmeyi seven. ◆ İmdadına yetişilmesi mümkün, kabil-i imdat, kabil-i muâvenet.

Secourir [ft.] (*Courir* gibi tasrif olunur.) Yardım ve muâvenet etmek, imdadına yetişmek, iâne vermek. || **Se** – Kendi nefsine muâvenet etmek, imdad-ı nefs etmek.

Secours [imz.] Yardım, imdat, muâvenet, iâne. || **Prêter** – Muâvenet etmek. || **Demander** – İstimdad etmek, istigase etmek. || – **pécuniaire** İâne-i nakdiye. || – **mutuel** İâne-i mütekabile, muâvenet-i mütekabile, teâvün. || **Société de** – **mutuel** Şirket-i muâvine. = [cm.] İmdat için gönderilen asker, imdat. ◆ İmdat ve iâneye yarayan şeyler, iânat.

Secousse [ims.] Sarsma, sarsılma, tezelzül. || (mec.) Servet ve itibar veya sıhhatçe bağteten gelen ziyan ve buhran, sadme, felaket.

Secret [imz.] Gizleyecek şey, sır, raz. ◆ Ketm-i esrar. ◆ Bir fen ve sanatın herkes tarafından bilinmeyen ve mükemmeliyeti mûcip olan nüktesi, marifet, hüner, sır. ◆ Görünmeyen zemberek. ◆ Hapishanelerde yalnız olarak hapsi matlub mücrimlere mahsus mahal, ihtilâttan men odası, zindan, polis. || – **s d'État** Esrar-ı devlet. || – **de fabrique** Esrar-ı imaliye. || – **professionnel** Sanat sırrı yahut hasbe's-sanaa mektum tutulması lazım olan. (Etibbânın tedavi ettikleri hastaların illetini kimseye söylemeyip mektum tutmaları gibi.) || **Mettre au** – İhtilâttan men etmek. || **En** – Gizlice, sırren, mahremâne.

Secret,ète [s.] Malum ve aşikâr olmayan, gizli, sır, mektum. ◆ Sır saklar, ketum, kâtim-i esrar. || (syd.) **Remèdes** – **s** Terkibi meçhul muâlecat.

Secrétaire [imz.] Bir daire veya nezâret veya şahsın kitâbeti hizmetinde bulunan adam, kâtip, münşî, mektupçu, divan efendisi. || – **d'État** Vükelâ-yı devletten beheri, nâzır. || **Sous** – **d'État** Müsteşar. || – **d'ambassade** Sefâret kâtibi. || – **général d'un ministère** Bir nezâret mektupçusu.

Secrétaire [imz.] Yazı masası, yazı çekmecesi, yazıhâne.

Secrétaire [imz.] Afrika'ya mahsus doğan kuşu.

Secrétairerie [ims.] Bir nezâret veya vilayet kalemi, mektubî ve tahrirat ve evrak odası. ◆ Ketebe-i aklâm.

Secrétairat [imz.] Kâtiplik, kitâbet. ◆ Ketebe odası, kalem, mektubî kalemi, odası.

Secrète [ims.] Papazın âyine başladığı vakit kendi kendine yavaşça okuduğu dua.

Secrètement [h.] Gizlice, hafiyen, sırren.

Sécréter [ft.] (t.) Bedenden ahlâtı çıkarmak, ifraz etmek. || **Se** – İfraz olunmak.

Sécréteur [imz.] (t.) Bedenden ahlâtı çıkaran (ilaç vesâire), müfriz.

Sécrétion [ims.] (t.) Bedenden ahlâtın ayrılıp çıkarılması, ifraz.

Sécrétoire [s.] (t.) Bedenden ahlâtın ifrazına müteallik, ifrazî, müfriz.

Sectaire [imz.] Bir dinin mezâhib-i esasiyesinden ayrı bir mezhep ve fırkaya tâbi adam, şii, râfizî.

Sectateur [imz.] Bir feylesofun veya reis-i mezhebin fikrine tâbi adam, mürit, muktedî.

Secte [ims.] Bir feylesof veya reis-i mezhebin fikir ve itikadına tâbi olan cemaat, fırka. ◆ Mezhep, tarik.

Secteur [imz.] (he.) Dairenin iki nısf-ı kutruyla onların teşkil ettikleri kavis arasındaki kısmı, daire dilimi, kıtâ'-ı daire. ◆ Bir mevki-i müstahkemin ayrıca bir kumandanın emri altında bulunan bir kısmı. || (hy.) Kevâkibin

semtü'r-re'sinden buudunu ölçmeye mahsus rasat aleti. || – sphérique Kıtâ'-ı küre. || – armonique Kıtâ' şeklinde bir nevi rasat aleti. || (as.) – dépourvu de feu Ateşten âri mahal, zâviye-i muattala.

Sectile [s.] Kabil-i inkısam.

Section [ims.] Fasıl, kısım. ◆ Daire, şube. || – législative Tanzimat dairesi. || – correctionnelle Ceza dairesi. || – criminelle Cinayet dairesi. || – de l'organisation au département de l'État major général Erkân-ı harbiye-i umumiye dairesinde tahkikat şubesi. || – de membre Harekât-ı askeriye şubesi. || – judiciaire Muhakemat dairesi. || – civile d'un tribunal Bir mahkemenin hukuk kısmı veya dairesi. || (he.) Hutut ve sutuhun birbirini kesip geçmesi, tekatu', makta', fasl-ı müşterek. || – d'une ligne de chemin de fer Demiryol hattının bir kısmı. || (as.) Takım, şube.

Sectionnel,le [s.] Bir daireye, bir şubeye müteallik.

Sectionnement [imz.] Aksam ve fusule veya devâir ve şuabata taksim.

Sectionner [ft.] Aksam ve fusule veya devâir ve şuabata taksim etmek.

Séculaire [s.] Beher asırda bir kere vâki olan, asrî, karnî. ◆ Yüz yaşında, sad-sâle, pek ihtiyar, sâlhurde. || Année – Bir asrın son senesi.

Sécularisation [ims.] Rûhâniyetten dünyeviyete tahvil. ◆ Bir rahibin mensup olduğu tarikten ihracıyla âdi papazlığa idhali. ◆ Arazi-i vakfiyenin arazi-i emîriyeye tebdili. ◆ Bir rahip emlâkinin emvâl-i devlete tahvili. || – des biens du clergé Ruhban emlâkinin emvâl-i devlete tahvili.

Séculariser [ft.] Rûhâniyetten dünyeviyete tahvil etmek.

Sécularité [ims.] Hiçbir tarik-i rûhâniye mensup olmayan rahibin hâli. ◆ Bir kilisenin dairesi dâhilinde bulunan efrad-ı gayr-ı rûhâniyenin masâlih-i dünyeviyesine mahsus mahkemesi.

Séculier,ère [s.] Hiçbir tarik-i rûhânîye ve manastıra mensup olmayan papaz. || Bras – Mahâkim-i mülkiye ve nizamiye, mahâkim-i gayr-ı rûhâniye. = [imz.] Rahip olmayan adam, gayr-ı rûhânî, cismânî, dünyevî.

Séculièrement [h.] Rûhâniyetin gayrı bir suretle, dünyevîce, cismânîce.

Secundo [h.] (*sékondo*) İkinci derecede, sâniyen.

Sécuriforme [s.] Balta şeklinde olan.

Sécurité [ims.] Emniyet, emn ü emân. ◆ Huzur-ı bâl, asayiş; Assurer la – publique Asayiş-i umumiyeyi temin etmek. || Agent de la – publique Zabıta memuru.

Sedan [imz.] Sudan'da yapılan bir nevi ince çuha.

Sédatif,ve [s.] (t.) Vecaı teskin eden, müsekkin. || Eau – ve Mâ-i müsekkin. = [imz.] Veca' teskin eden ilaç, müsekkin ilaç.

Sédentaire [s.] (tşr.) Verekî. || (as.) Garde – Asâkir-i müstahfıza. || (tt.) Araignées – s Evlerde olan örümcekler, anâkib-i meskeniye.

Sédentairement [h.] Evinden çıkmayarak veya nadiren çıkarak.

Sédiment [imz.] Tortu, posa, rüsub. = [imz. - cm.] (arz. - mad.) Rüsubat; – minérogènes Rüsubat-ı madeniye; – phytogènes Rüsubat-ı nebatiye; – zoogènes Rüsubat-ı hayvaniye.

Sédimentaire [s.] Çöküntü ve tortu kabîlinden olan, rüsubî. || Terrains – s Arazi-i rüsubiye.

Sédimentation [ims.] Teressüb, şekl-i teressübat, yığıntı husulü.

Séditieusement [h.] Fitnekârâne.

Séditieux,se [i. - s.] Müfsid, fitne-engiz.

Sédition [ims.] Fitne.

Sedlitz [imz.] Bohemya'nın bu isimle müsemmâ karyesinden çıkan müshil bir tuz, sedlic. || Poudre de – Sedlic tozu. || Eau de – Sedlic maden suyu.

Séducteur,trice [i. - s.] Kandıran, baştan çıkaran, muğfil, mudil. ◆ Dilkeş, fettan.

Séduction [ims.] Kandırma, baştan çıkarış, iğfal, ıdlâl, iğvâ, tesvil. ◆ Dilkeşlik, cazibe. ◆ [ims. - cm.] Sû-i tesirat.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Séduire [ft.] Aldatıp kandırmak, baştan çıkarmak, ıdlâl ve iğvâ etmek. ◆ Celbetmek. ◆ Gönül kapmak, meftun etmek, cezbetmek. || **Se** – Idlâl-i nefs etmek, iğvâ-yı nefs etmek.

Séduisant,e [s.] Cazibeli, gönül kapan, dilkeş, dilrübâ.

Ségestin [ims.] (hyv.) Fransa'ya mahsus bir nevi örümcek.

Ségétal,e [s.] (nb.) Buğday tarlalarında neşvünemâ bulan.

Segment [ims.] (he.) Bir dairenin bir kavsiyle onun veteri arasındaki kısmı, kıta-i daire. || (nb.) Kıta-i münkasime, şerha.

Segmentaire [s.] (he.) Birkaç kıta-i daireden mürekkep (şekil).

Ségmentation [ims.] Telmis, tekessür, temizleme.

Ségrairie [ims.] Köylüler arasında müştereken tasarruf olunan veya nahiyeye mahsus olan orman, müşterek orman, baltalık.

Ségrais [imz.] Münferit ve ayrı küçük orman, müfrez koru.

Ségrégatif,ve [s.] Toptan ifraz eden.

Ségrégation [ims.] Toptan bir kısmın tefriki, ifraz.

Ségrégativement [zr.] Ayrı ayrı, münferit, birer birer.

Séguidille [ims.] Bir nevi İspanyol raksı ve onunla çalınan hava.

Seiche [ims.] (mr. Sêche.)

Seigle [imz.] Çavdar. || – **noir** Kara çavdar. || **Faire les** – **s** Çavdarları kesmek. || **Battre comme vert** – Şiddetle dövmek. || **Pain de** – Çavdar ekmeği.

Seigneur [imz.] Vaktiyle sahib-i tımar, senyör, derebeyi. ◆ Bugün servet ve haysiyetçe bir yerin en ileri gelenine ıtlak olunur, rükn. || **Le** – Cenab-ı Hakk, Rab, Mevlâ. || **Notre** – Hıristiyanlarca Hazret-i İsa (asm.).

Seigneuriage [imz.] Vaktiyle hükümdarların ve ümerânın darp olunan meskûkâttan aldıkları resm.

Seigneurial,e [s.] Bir sahib-i tımara mensup ve müteallik, mîrî. ◆ Sahibine bu unvanı kazandıran (arazi). (cmz.: *seigneuriaux*.)

Seigneurie [ims.] Ashab-ı tımar unvanı, derebeyliği. ◆ Bir derebeyinin hükmü altında bulunan daire. || **Votre** – Zât-ı âliniz, zât-ı asilâneleri.

Seigneurifier [ft.] Asalet unvanını vermek. || **Se** – Asalet unvanını ahz etmek.

Seille [ims.] Ağaç kova.

Seillean, Seillat [imz.] (bhr.) Gemilerde kullanılan ufak ağaç kova.

Seillerie [ims.] Ağaç kovaya müteallik eşya vesâire.

Seime [imz.] Beygir tırnağında hâsıl olan çatlak.

Sein [imz.] Göğüs, sadr, sine. ◆ Koyun, kucak. || **Être au** – **de l'amitié** Dostlar içinde bulunmak. ◆ İç taraf. || – **d'une contrée** Bir memleketin iç tarafı. ◆ Meme, sedy. ◆ Rahm-i mâder. || (syd.) **Bout de** – Emzik. || (mec.) Orta, ara, miyan, beyn. ◆ Kalp, iç, zamir.

Seine yahut **Senne** [ims.] Iğrıp gibi büyük olup çöğütme denilen ağ.

Seing [imz.] İmza. || **Sous** – **privé** Tarafeyn arasında hususi suretle, resmen tasdik ettirilmeksizin, musaddak olmayarak, iki kişi beyninde tanzim olunan gayr-ı musaddak resmî senet ile. || **Blanc** – Birine istediğini yazmak üzere verilen imza veya mühürlü beyaz kâğıt, açık imza. || **Titres sous** – **privé** Senedat-ı âdiye, senedat-ı gayr-ı musaddaka.

Seizaine [ims.] On altı tane kadar şey. ◆ Balyacı ipi.

Seize [s.] On altı. || **Faire preuve de** – **quartiers** İspat-ı asalet etmek. ◆ On altıncı, sâdis-aşer. = [imz.] Ayın on altıncı günü.

Seizième [s.] On altıncı, sâdis-aşer. = [imz.] On altıda bir.

Seizièmement [h.] On altıncı derecede.

Séjour [ims.] Eğlenme, meks, ikamet. ◆ Tevakkuf. ◆ Meks ve ikamet olunan mahal, ikametgâh, mesken, konak, teahhur. ‖ **Droit de** – Hakk-ı ikamet, hakk-ı temekkün, konak kirası.

Séjournement [imz.] Meks, ikamet, tevakkuf.

Séjourner [fl.] Meks ve ikamet etmek, oturmak, eğlenmek, tevakkuf etmek. ◆ Teahhur etmek.

Sel [imz.] Tuz, milh, nemek. ‖ – **gemme** Kaya tuzu. ‖ – **de cuisine** Mutfak tuzu, evlerde isti'mal olunan âdi tuz. ‖ – **marin** Deniz tuzu. ‖ **Cristallisation du** – **marin** Deniz tuzunun tebellürü. ◆ Pek kuvvetli koku. ‖ (mec.) Sözün veya kitap vesâirenin en canlı ve kuvvetli yeri. ‖ (k.) Bir hâmızın bir esasla terekkübünden hâsıl olan madde, milh; – **volatile** Milh-i tayyar; – **s neutres** Emlâh-ı mutedile; – **s basiques** Emlâh-ı esasiye; – **s doubles** Emlâh-ı muzâafe; – **s acides** Emlâh-ı hâmıza.

Sélaciens [imz. - cm.] (tt.) Balıkların bir tâife-i mahsusası, zevâtü'l-efvâhü'l-cenbiye.

Sélam [imz.] yahut:

Sélan [imz.] (Arabîden me'huz: selam) Çiçeklerin bazı ifadata işaret olacak surette sıralanması.

Sélectif,ve [s.] Usul-i ıstıfâya dair, usul-i ıstıfâya müteallik.

Sélection [ims.] Hayvanatın cinsini ıslah için erkek ve dişilerinin bir fen ve usul-i mahsusa göre intihabı, damızlık hayvan intihabı, usul-i ıstıfâ; – **naturelle** Hayvanat cinsinin kendi kendine ıslahı, ıstıfâ-yı tabii; – **artificielle** Istıfâ-yı suni.

Sélénhydrique [s.] (k.) – **acide** Hâmız-ı sülüsî.

Séléniate [imz.] (k.) Selenyum denilen cism-i basitin ecsam-ı sâire ile terekkübünden hâsıl olan madde-i kimyeviye, seleniyet.

Séléniteux,se [s.] (k.) Selenyum denilen cism-i basiti hâvi, selenyumî. ‖ **Acide** – Hâmız-ı selenyumî.

Sélénique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı selenyum.

Sélénite [ims.] (k.) Hâmız-ı selenyumî ile bir esastan mürekkep milh, seleniyetî. ◆ Kibritiyet-i kils, hacer-i kamer, alçı.

Séléniateux,se [s.] (k.) Alçıyı hâvi (su) cinsi.

Sélénium [imz.] (*ome*) (k.) Ecsam-ı basîteden bir nevi maden, selenyum.

Sélénographie [ims.] Sath ve vech-i kamerin tarif ve tersimi, ilm-i tavsifü'l-kamer, mehnümâ.

Sélénographique [s.] Kamere veya tavsifü'l-kamere dair. ‖ **Carte** – Harita-i kamer.

Sélénologie [ims.] Mebhas-i tekevvün-i kamer.

Sélénotopographie [ims.] Topoğrafya-yı kamer.

Sellage [imz.] Beygire eğer vurma.

Selle [ims.] Eğer, serc, zîn. ‖ **Cheval de** – Binek hayvanı. ‖ **En** – Beygire binmiş bir hâlde. ‖ **Être bien en** – Beygire iyi binmiş olmak. ‖ **Remettre en** – Beygirden düşmüş olan bir adamı yeniden bindirmek, tekrar irkâb etmek. ◆ Ayak yoluna gitme, çıkma, amel.

Seller [ft.] Beygire eğer vurmak. ‖ **Se** – Sertleşmek, katılaşmak.

Sellerie [ims.] Eğercilik, saraçlık. ◆ Eğerlerin vesâir raht takımlarının vaz' ve hıfzına mahsus mahal. ◆ Saraç dükkânı. ◆ Saraçhâne. ◆ Âlât ve edevat-ı saraciye. ‖ (as.) **Dépôt de** – **s** Saraçhâne ambarı.

Sellette [ims.] Mahkemede müttehemin oturmasına mahsus iskemle. ◆ Araba beygirinin küçük semeri. ◆ Saban oku yuvası. ‖ **Tenir quelqu'un sur la** – Çok sorarak söyletmek.

Sellier [imz.] Saraç, eğerci.

Selon [hc.] Göre, nazaran, hasb: – **ses forces** Kuvvetine göre, hasbe'l-iktidar. ◆ -ce, fikrince, zannınca: – **moi** Bence, benim fikrimce, bana kalırsa. ‖ **C'est** – İktizâsına göre, adamına göre. ‖ – **que** Nispetinde.

Seltz [imz.] (syd.) **Eau de** – Selç suyu, bir nevi gazoz.

Seltzoyène [imz.] Selç suyu istihzarına mahsus şişe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Semaille [imz.] Ekme, tohum ekme, zer'. ◆ Ekme mevsimi, mevsim-i zer'. ◆ Ekilmiş tohumların mecmûu. || – **à la volée** Tohumu el ile saçma. || – **en lignes** Sıra-vâri tohum ekme. || – **en pots** Ocak ocak ve öbek öbek tohum ekme.

Semaine [ims.] Hafta, üsbû. ◆ İşçilerin bir haftada işledikleri iş ve bunun ücreti, haftalık. || **En** – Pazardan maada haftanın diğer günleri, hafta içi. || – **sainte** Hıristiyanlarca Büyük Perhiz'in son haftası. || (hk.) **Prêteur à la petite** – Muameleci, tefeci.

Semainier,ère [i.] Bir hafta çalışmaya mecbur olan, haftalıkçı.

Semaison [ims.] Tohum ekme mevsimi, mevsim-i zer'. ◆ Nebatat tohumlarının neşr-i tabiisi.

Sémaphore [imz.] Sevâhilde ve limanlarda gemilerin gidip geldiklerini vesâir harekâtını bildiren işaret-i mahsusa, semifor. || **Ailes de** – Semiforun kolları.

Sémaphorique [s.] Sevâhilde ve limanlarda gemilerin gidip geldiklerini vesâir harekâtını bildiren işarat-ı mahsusaya dair, semifora müteallik.

Semblable [s.] Benzer, uygun, müşâbih, mümâsil, nazir. || (he.) **Triangles – s** Müsellesat-ı müteşâbihe. = [imz.] Eş, misl. || **Figures – s** Eşkâl-i müteşâbihe. ◆ Benî-nev, hem-cins.

Semblablement [h.] Müşâbih ve mümâsil olarak, aynı vechile, aynı tarzda.

Semblant [imz.] Gösteriş, suret-i zâhire. || **Faire** – Eder gibi olmak, yalandan yapmak. || **Ne faire – de rien** Aldanmak için bir kayıtsızlık tavrını almak. || **Faux** – Zevâhir-i kâzibe.

Sembler [fl.] Benzemek. ◆ Zannolunmak, görünmek: **Ce vin me semble gâté** Bana bu şarap bozulmuş gibi görünüyor, bozulmuştur zannederim; **Que vous en semble-t-il?** Ne zannediyorsunuz? Ne fikirdesiniz?; **Il me semble que** Zannederim ki. || **à ce qu'il semble** Görünüşe nazaran.

Semblide [imz.] (tt.) Çamur böceği.

Séméiologie yahut **Séméiotique** [ims.] (t.) Hastalıkların alâmetlerinden bahseden ilim, mebhasü'd-delâil, tarifü'd-delâil.

Séméiologique [s.] (t.) Hastalıkların alâmetlerinden bahseden mebhasü'd-delâile mensup ve müteallik.

Semelle [ims.] Ayakkabı altı, tabanı. || **Battre la** – Taban atmak, mâşiyen seyahat etmek. || **Ne pas avancer d'une** – Hiç terakki etmemek. || (m.) Kirişin alt ve üst aksamı, başlık. || (bhr.) – **de l'ancre** Lenger pabucu.

Semence [ims.] Tohum, bezr, çekirdek. || (mec.) Tohum, sebep, menşe.

Semencine [ims.] Şeyh-i Horasanî denilen bir nevi tohum-ı tıbbînin envâından biri.

Semen-contra [imz.] (*sémène*) Tıpta kurtları def için müsta'mel bir nevi tohum, şeyh-i Horasanî.

Semer [ft.] Ekmek, tohum atmak, zer' etmek. || – **en terre ingrate** Beyhûde yorulmak. || – **des perles devant les pourceaux** Cühelâya anlayamayacakları efkâr-ı aliyye beyan etmek. ◆ Saçmak, bess ve neşr etmek.

Semestre [imz.] Altı ay müddeti. ◆ Altı aylık vâridat veya maaş vesâire. ◆ Altı aylık izin ve ruhsat.

Semestriel,le [s.] Her altı ayda bir vâki olan veya altı ay süren, altı aylık.

Semestrier [imz.] Altı aylık mezuniyetle alayından ayrılmış nefer.

Semeur [imz.] Ekici, zürrâ'. || (mec.) Nâşir.

Semi [imz.] Yarı, nîm, nısf. (Yalnız bazı mürekkebatta müsta'meldir:) – **circulaire** Nîm-dairevî, nısf-ı dairevî, halkavî; – **preuve** Delil-i nâkıs; – **officiel** Nîm-resmî; – **lunaire** Hilalî, nısf-ı kamerî; – **orbiculaire** Nîm-kürî, nısf-ı kürevî. || (k.) – **fluide** Nısf-ı sâyil. || – **double** Nısf-ı muzâaf. || – **infère** Nısf-ı süflî. || – **ton** Nısf-ı sadâ.

Sémillant,e [s.] Pek ruhlu, pek hareketli ve açık gözlü, kanı kaynar.

Sémiller [fl.] Kanı kaynamak, açık gözlü olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Séminaire [imz.] Ruhban mektebi, medresesi. ◆ Mekteb-i fünûn. ◆ Bu mektep veya medresenin mecmû-ı şâkirdanı.

Séminal,e [s.] Tohum ekmeye müteallik, zer'î. || (t.) Meniye müteallik, nutfî; **Perte** – Zıyâ-ı meni, ihtilâm. (cmz.: *séminaux*.)

Séminiariste [imz.] Başlıca ruhban yetiştirmeye mahsus olan mekteb-i rûhânî şâkirdi.

Sémination [ims.] (nb.) Nebatat tohumlarının intişar-ı tıbbîsi, nesr, intisar.

Séminifère [s.] (nb.) Hâmil-i tohum, hâmil-i bezr, hâmil-i meni.

Semis [imz.] Çiçek veya ağaç fidanı. ◆ Bu fidanların yetiştirildiği mahal, fidelik, fidanlık, fidan yastığı. ◆ Bunların yetiştirilmesi sanatı, fidan garsı.

Sémiologie [ims.] (t.) Tabâbette mebhas-i emraz.

Sémiologique [s.] (t.) Mebhas-i emraza müteallik.

Sémitique [s.] Sam ibn Nuh (asm.) neslinden addolunan ümem-i Sâmiyeye yani Asurî, Keldanî, İbranî, Fenike ve Kartacalı ve Arap ümmetlerine mensup ve müteallik, Sâmî; **Langues** – **s** Ümem-i mezkûrenin lisanları, elsine-i Sâmiye.

Sémitisme [imz.] Elsine-i Sâmiye şekli. ◆ Ümem-i Sâmiye tabiat ve ahlakı.

Semi-ton (ms.) Nısf-ı sadâ, nîm-perde. (cm.: des *semi-tons*.)

Semoir [imz.] Tohum ekmeye mahsus makine, zer'iye, alet-i zer'. ◆ Tohum torbası.

Semonce [ims.] Şiddetli ve tekdirli tembih ve ihtar. ◆ Celp, davet.

Semoncer [ft.] Tekdirle beraber tembih ve ihtar etmek.

Semoule [ims.] İrmiğe benzer kaba pirinç unu, simigdali, simul.

Semper-virens [imz.] (*saimpère-viraince*) Senenin her mevsiminde yapraklı ve çiçekli bulunan hanımeli nevi, her dem taze.

Sempiternel,le [s.] Ebedi, daimi, sermedî. || (mec.) Ziyadesiyle ihtiyar, acuz.

Semple [imz.] Filador tezgâhının tarağı.

Senarmontite [ims.] (mad.) Antimon-ı muhammaz-ı hılkî, senarmontit.

Sénat [imz.] Meclis-i ayan, senato.

Sénateur [imz.] Heyet-i ayandan, meclis-i ayan âzâsından.

Sénatorerie [ims.] Heyet-i ayandan beherine mahsus olan aidat ve sıfat ve unvan.

Sénatorial,e [s.] Heyet-i ayan âzâsına mensup ve müteallik. (cmz.: *sénatoriaux*.)

Sénatorien,ne [s.] Heyet-i ayana dâhil olmuş âzâsı bulunan (aile).

Sénatorice [ims.] Heyet-i ayandan bir zâtın zevcesi.

Senau [imz.] İki direkli bir nevi büyük gemi. ◆ Yan yelkeni; **Bôme de** – Yan yelken bumbası.

Séné [imz.] Sinâ-i Mekkî [sinâmeki]. || – **de Tripoli** Trablus sinâsı. || – **de l'Inde** Hind sinâsı.

Sénebière [ims.] (nb.) Salibiye fasîlesinden geyik boynuzu fidanı nevi.

Sénéchal [imz.] Vaktiyle bir dereceye kadar olan deâvîyi rü'yet etmeye memur hâkim, nahiye hâkimi. (cm.: des *sénéchaux*.)

Sénéchale [ims.] *Sénéchal* denilen hâkimin zevcesi.

Sénéchaussé,e [ims.] *Sénéchale* denilen hâkimin hükmü altında bulunan daire.

Sénécionidées [ims. - cm.] (nb.) Mürekkebe fasîlesinden kanarya kabilesi. || **Hélianthes** – Mezkûr fasîleden kanarya-i afitâbiye taht-kabilesi.

Seneçon [imz.] Tıpta müsta'mel kanarya otu.

Sénégali [imz.] (hyv.) Senegal memâlikine mahsus al kanarya.

Senelle [ims.] Muşmula.

Senestre [ims.] Sol el.

Sénevé [imz.] (syd.) Hardal tohumu.

Sénile [s.] (*ni-le*) Sinn-i şeyhûhete mensup ve müteallik, şeyhûhî. || **Démence** – Ateh-i şeyhûhî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Sénilité [ims.] Şeyhûhet hâli, zaaf-ı pîrî, herem, şeyhûhet.

Senne [ims.] (mr. Seine.)

Sénonien,ne [s.] (arz.) Senonî; **Étage** – Tabaka-i senoniye.

Sens [imz.] Duygu, his; **Les cinq** – Havâss-ı hamse. ◆ Cihet, taraf: **Dans le – de sa longueur** Tûlen. ◆ Mânâ, mefhum, meal. || – **propre** Mânâ-yı hakiki, delâlet-i mutlaka. ◆ Fikir, rey. || **Le – intime** Vicdan. || **Le bon** – Akl-ı selim. || **Être dans son bon** – Kuvâ-yı akliyesine tamamıyla mâlik olmak. || **Le – commun** İnsanlardaki izan-ı fikrî. || – **par extension** Mânâ-yı tazammunî, mana-yı taammümî, delâlet-i tazammuniye. || – **figuré** Mânâ-yı mecazî. || – **forcé** Tevil-i cebrî, zorla mânâ veriş. || – **d'un texte** Müeddâ, mazmun, mefhum. || – **dessus dessous** Alt-üst. || – **devant derrière** Tersine, arkası önüne ve önü arkasına gelerek. || **Dans ce** – Bu yolda. || **C'est en ce** – İşte bu surettedir.

Sensation [ims.] Duyma, hiss-i esas, ihtisas, tesir, teessür. || – **s externes** İhtisasat-ı zâhire. || – **s internes** İhtisasat-ı bâtıniye. || **Faire** – Tesir ve heyecanı mûcip olmak. ◆ Şöhret-yâb olmak.

Sensé,e [s.] Âkil, akıllı, anlayışlı. ◆ Makul, sevap, haklı, akl-ı selime muvâfık.

Sensément [h.] Âkilâne, makul bir suretle, akl-ı selime muvâfık bir surette.

Sensibilisable [s.] (Bir fotoğraf plakası hakkında) Hassas bir hâle vaz' olunabilir.

Sensibilisation [ims.] Fotoğraf plakasının hassas bir hâle vaz' edilmesi.

Sensibiliser [ft.] Fotoğraf plakasını hassas bir hâle vaz' etmek.

Sensibilité [imz.] Hissedebilme, kabiliyet-i his, hassasiyet. || (t.) His; **Abolition de la** – Hissin butlânı. || (mec.) Şiddetli his, teessür, çabuk müteessir olmak hassası.

Sensible [s.] Hissolunan, hissolunması mümkün, hissî, mahsus. ◆ Çabuk hisseden, hissi kuvvetli, hassas. || Çabuk müteessir olan. || **Être – à quelque chose** Bir şeyden çabuk ve şiddetle müteessir olmak. ◆ Hissiyat-ı kalbiyeye mâlik. ◆ Kolay hissolunur, zâhir. ◆ Çok tesirli, müessir. || **Balance** – Pek dakik aksamı dahi fark ettiren terazi, hassas terazi. || **Différence** – Fark-ı fâhiş.

Sensiblement [h.] Hissolunur surette, aşikâre. ◆ Müteessir olarak, teessürat-ı kalbiye ile.

Sensiblerie [ims.] Sahte ve mübalağalı teessür.

Sensitif,ve [s.] Hisse müteallik, hissî. || **Nerfs – s** A'sâb-ı hissiye. ◆ Hisseder, hâs.

Sensitive [ims.] Dokunulduğu vakit yaprakları toplanan bir nevi nebat, küskün otu, küsme, nebat-ı hissî.

Sensitivité [ims.] Hissiyet, hassasiyet.

Sensitivo-moteur,trice [s.] (mna.) His ve tahrik edici, hissî ve muharrik.

Sensoriel,le [s.] Havassa müteallik, hissî.

Sensorial,e [s.] Beynin bütün hislerin mecmûu addolunan cihetine mensup ve müteallik, dimağî. || **Organes – es** Âzâ-yı dimağiye.

Sensorium [imz.] (*sinsoriome*) Beynin bütün hislerin mecmûu addolunan kısmı, mecma-ı ihsâsat, merkez-i hissiyat-ı dimağ.

Sensualisme [imz.] Efkâr-ı beşeriyeyi yalnız hissiyata haml ile maneviyatı inkârdan ibaret bir tarik-i felsefe, hissiyûn mezhebi. ◆ Zevkiyat-ı cismâniye heves ve arzusu, hevâ-perestlik, şehvete tebaiyet, şehvet-perestlik.

Sensualiste [imz.] Efkâr-ı beşeriyeyi yalnız hissiyata haml ile maneviyatı münkir bir tarik-i felsefeye tâbi adam, hissiyûndan hakîm.

Sensualité [ims.] Zevkiyat-ı cismâniye ve nefsiye.

Sensuel,le [s.] Zevkiyat-ı cismâniye ve nefsiyeye tâbi, şehvet-perest. ◆ Zevk u safâ-yı nefsîye müteallik, şehvet-engiz: **Plaisirs – s** Lezâiz-i şehevâniye.

Sensuellement [h.] Nefis ve şehvete ve zevkiyata tebaiyetle, şehvet-perestâne.

Sentant,e [s.] Kuvve-i ihtisasiyeye mâlik olan.

Sente [s.] (mr. Sentier.)

TÜRK DİL KURUMU
TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI
www.tuba.gov.tr

Sentence [ims.] Kısa ve ancak mefhumu vâsi kelâm, hikmet, hikemiyat, mesel, kelâm-ı kibar. ◆ Hüküm, karar, ilâm; – **arbitrale** Hükm-i kararî.

Sentencieusement [h.] Hikemiyat kabîlinden kısa ve vâsi mealli sözlerle.

Sentencieux,se [s.] Hikemiyat kabîlinden kısa ve vâsi mânâlı sözlerle ifade-i meram etmeyi itiyat etmiş (adam). ◆ Emsal-i hikemiyat veya akval-i kibarı hâvi olan. ◆ Sahte bir tavr-ı vakurânesi olan, sahte vakarlı.

Senteur [ims.] Koku, râyiha, bûy. || **Pois de** – Çiçekleri güzel kokulu bir nevi sarmaşık.

Senti,e [s.] **Bien** – Güzel ve müessir surette ifade olunmuş.

Sentier [imz.] Dar yol, çoban yolu, patika. || (mec.) Çığır, tarik, meslek.

Sentiment [imz.] Duygu, his hissiyat. ◆ Teessür, teessürat-ı kalbiye. ◆ Vicdan, yürek. ◆ Fikir, rey. ◆ Aşk, muhabbet. ◆ Vukuf, malumat. ◆ Riâyet. ◆ Bazı hayvanların kuvve-i şâmmesi. || **Avoir des – s** Namus ve insaf ve vicdan sahibi olmak. || **– s de reconnaissance** Hissiyat-ı şükr-güzarî. || **– s de justice** Hissiyat-ı adaletkârâne.

Sentimental,e [s.] Hissiyatı hâvi, hissiyat-ı kalbiyeden münbais, hissî. (cmz.: *sentimentaux*.)

Sentimentalement [h.] Hissiyat-ı kalbiye ile.

Sentimentalisme [imz.] (ed.) İzhar-ı hissiyatta mübalağa etmekten ibaret olan belâgat noksanı, bu yoldaki nekayis-i edebiye. ◆ Felsefece hülya ve hayalât ve aşk ve muhabbet ile imrar-ı evkat etmek kavli.

Sentimentalité [ims.] Hissiyat ve teessürat-ı kalbiye izharındaki mübalağa.

Sentine [ims.] Geminin en alt tarafı, sintine. || (mec.) Melce-i eşirrâ.

Sentinelle [ims.] Nöbetçi, karakol, nokta.

Sentir [ft.] Duymak, hissetmek. ◆ Bir şey tadını vermek. ◆ Bir şey gibi kokmak. ◆ Koklamak, istişmam etmek. ◆ Duymak, dokunmak, lems etmek. ◆ Denemek, tecrübe etmek. ◆ Anlamak, dert etmek, farkına varmak. || **– de loin quelqu'un** Birini uzaktan tanımak. || **– de loin** Uzaktan anlamak, keşfetmek. || **– quelque chose pour quelqu'un** Birini sevmek. ◆ Benzemek, andırmak. || **– le fagot** Rafaza ve itizalde bulunmak. || **– le sapin** Meyyit çehresinde olmak. || **Ne pouvoir le** – Hoşlanmamak, hazzetmemek. = [fl.] Kokmak, neşr-i râyiha etmek. ◆ Evvelden anlamak, hissetmek. || **Se** – Kendisinin ne hâlde bulunduğunu anlamak. ◆ Kendinde bir şey hissetmek. ◆ Bir şeyin eserini hâiz olmak.

Seoir [fl.] Oturmak, kuud etmek. (Yalnız ism-i fâili *séant* ve ism-i mef'ûlü *sis* müsta'meldir. Bu kelimelere müracaat buyrula.)

Seoir [fl.] (Yalnız ism-i fâili *seyant* ile âtîdeki sîgaların gaiplerinde müsta'meldir: *Il sied, ils sient; il seyait, ils seyaient; il siéra; ils siéront; il siérait, il siéraient*.) Yakışmak, uymak, muvâfık ve münasip olmak.

Sep [imz.] Saban demirini tutan ağaç, ana. || **Talon du** – Saban ökçesi.

Sépale [imz.] (nb.) Çiçeğin altındaki zarfin yaprakçığı, vüreyk-i ke's.

Sépaloïde [s.] Vüreyk şeklinde.

Séparable [s.] Ayrılabilir, kabil-i tefrik.

Séparage [imz.] Ayırma, tefrik.

Séparatif,ve [s.] Ayıran, tefrik eden.

Séparation [ims.] Ayırma, ayrılma, tefrik, iftirak, müfârakat, firak. ◆ Ayıran şey, tefrika. ◆ Ayrılış, boşanma, talak, tatlik. ◆ Tefrik-i emvâl ve emlâk. || **– du corps** Avrupa âdâtınce zevceynin tefriki. || **– de patrimoine** Mûris ve vâris emvâlinin yekdiğerine adem-i ihtilatı. || **– de dettes** Tefrik ve taksim-i düyun.

Séparatiste [imz.] Umur-ı mezhebiyede tefrika düşüren.

Séparé,e [s.] Ayrı, ayrılmış, muhtelif. || **Être – de corps et de biens** Mahkemenin tavassutuyla emvâl ve emlâklerini ayırıp ayrı ayrı yaşayan zevceyn hakkında denilir.

Séparement [imz.] Ayırma, tefrik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Séparément [h.] Ayrıca, ayrı ayrı.

Séparer [ft.] Ayırmak, tefrik etmek. ◆ Ayrı koymak. ◆ İki şey arasında bulunmak, ayırmak. ◆ Kat'-ı münasebat eylemek. ◆ Ayrıca nazar-ı dikkate almak. || **Se** – Ayrılmak, müfârakat etmek. ◆ Biri ile kat'-ı münasebat etmek.

Sépia [ims.] Mürekkep balığından çıkarılan siyah boya.

Sépidées [ims. - cm.] (hyv.) Subye fasîlesi.

Seps [imz.] (tt.) Zıbâbiye fırkasından sakankuriye fasîlesinden en uzun nevi kertenkele.

Sept [imz.] (*p* hiçbir vakit okunmadığı gibi altında temyizi bulunduğu vakit *t* dahi okunmaz) Yedi, seb'a. ◆ Yedinci, sâbi'. = [imz.] Ayın yedinci günü, yedisi. || (t.) **Mal de** – **jours** Maraz-ı üsbûî.

Septaine [ims.] Yedi tane kadar: **Une** – **de bas** Yedi tane kadar çorap.

Septante [s.] (*p* okunur) Yetmiş, seb'în. (Eskidir.) || **Version des** – **s** Tevrat'ın lisan-ı İbranîden yetmiş ulemâ tarafından lisan-ı Yunanîye olunan tercümesi, terceme-i seb'în.

Septembre [imz.] Sene-i Rumiyenin dokuzuncu veya yedinci ayı, Eylül.

Septénaire [s.] Yediden ibaret yahut yediyi hâvi, subâî. = [imz.] Ömr-i insanînin yedi seneden ibaret beher kısmı. ◆ Yedi senelik müddet.

Septennal,e [s.] Yedi sene süren veya beher yedi senede bir vâki olan, yedi senelik. (cmz.: *septennaux*.)

Septennalité [ims.] Yedi sene sürme veya beher yedi senede bir vâki olma.

Septentrion [imz.] Şimal ciheti. || (hy.) Dübb-i asgar cümle-i kevkebiyesi.

Septentrional,e [s.] Şimal cihetinde vâki, şimalî. ◆ Memâlik-i şimaliyeye mensup, müteallik. = [cm.] **Les septentrionaux** Memâlik-i şimaliye halkı, şimaliyûn. || **Pays** – **aux** Memâlik-i şimaliye.

Septicémie [ims.] (t.) Ufûnet-i dem. || – **gangréneuse** Ufûnet-i dem-i kangrenî.

Septicide [s.] (nb.) Hâcizî. || **Déhiscence** – İnficar-ı inkisarî.

Septidi [imz.] Fransa takviminin on günden ibaret olan haftasının (daha doğrusu aşeresinin) yedinci günü.

Septième [s.] Yedinci, sâbi'. = [imz.] Yedide bir, seb'. ◆ Mektebin yedinci sınıfı şâkirdi. || (ms.) Yedi perde beyninde vâki fâsıla.

Septièmement [h.] Yedinci derecede, sâbian.

Septile [s.] (nb.) Meşîmî.

Septimo [s.] Sâbian.

Septique [s.] (t.) Çürütücü, afenî.

Septuagénaire [i. - s.] Yetmiş yaşında, yetmişlik.

Septuagésime [ims.] Büyük Perhiz'in birinci Pazar gününden üç hafta evvelki Pazar günü.

Septuor [imz.] Yedi kişi tarafından veya yedi çalgı ile icra olunan âhenk.

Septuple [s.] Yedi kat, müsebba'. = [imz.] Bir şeyin yedi misli.

Septupler [ft.] Yedi kat etmek, yedi ile darp etmek.

Sépulcral,e [s.] Mezara veya cenaze ve meyyite müteallik. || **Voix** – **e** Yeraltından çıkar gibi görünen boğuk ve derin ses. || **Lampe** – **e** Bir mezarın yanında ikad olunan lamba. || **Colonne** – **e** Mezar sütunu, mezar taşı. || **Statue** – **e** Mezarın üstünde rekz edilen heykel.

Sépulcre [imz.] Mezar, kabir, merkad, türbe. (Yalnız kütüb-i mukaddese lisanında müsta'meldir;) **Le saint** – Kudüs'te Hazret-i İsa'nın merkadi, Kenîsetü'l-kıyâme.

Sépulture [ims.] Kabristan, mezarlık, makbere, medfen. ◆ Defin. ◆ Cenaze resm ve alayı. || (mec.) Ölüm, vefat, hitam-ı hayat. || (hk.) **Violation de** – Medfene taarruz.

Séquanais,e [i. - s.] Fransa'nın eski bir kavmi efradından veya bu kavme mensup ve müteallik olan.

Séquanien [s.] **Étage** – (arz.) Tabaka-i sekaniye.

Séquelle [ims.] Bir tarafa mensup veya birinin menâfi-i zâtiyesine hâdim olan adamlar güruh ve kafilesi, kafadar.

Séquence [ims.] Ekalli üç adedinde olarak bir renkte oyun kâğıdı sırası.

Séquestration [ims.] Haciz, sikostro. ◆ Zapt, tevkif. || (hk.) – **de personnes** Tevkif-i eşhas cürmü.

Séquestre [imz.] (hk.) Münâzaun-fihin yed-i adlde hıfzı, haciz; – **judiciaire** Hükmen bir malın yed-i adle tevdii, haczi. || **Gardien** – Yed-i adl-i kazâî, hâdis-i kazâî, hâfiz. || **Mettre une fille en – dans une monastère** Bir kızı bir manastırda hapis ve tevkif etmek. || (t.) Şaziye, şezâyâ.

Séquestrer [ft.] Bir medyunun malını hükûmet marifetiyle tevkif veya emaneten birine terk etmek, yed-i adle tevdî etmek, haciz (sikostro) etmek. ◆ Ayırmak, tefrik etmek, teb'id etmek.

Séquin [imz.] İtalya ve şarkın eski bir altın sikkesi, fındık altını. || – **de Vénus** Yaldız altını.

Sequoia [imz.] Kaliforniya'nın gayet cesim çam ağacı. || – **gigantesque** Kaliforniya'nın yüz metre kadar irtifa kesb eden sökoya ağacı.

Sérail [imz.] (Fârisîden me'huz) Saray.

Seran [imz.] Keten ve keneviri ayıklamaya mahsus tarak, keten ve kenevir tarağı.

Sérançage [imz.] Keten ve keneviri tarak ile ayıklama ameliyatı.

Sérancer [ft.] Keten ve keneviri tarak ile ayıklamak.

Sérancolin [imz.] Pirene dağlarında bulunan bir nevi güzel mermer.

Sérapéum [imz.] (*om*) Eski Mısrîlerin taptıkları Serapis nâm yılana mahsus mabed.

Séraphin [imz.] (İbraniceden me'huz) Melâike-i mükerremenin bir sınıfı, İsrafiliyûn.

Séraphique [s.] Melâike-i mükerremenin İsrafiliyûn sınıfına müteallik, İsrafilî.

Sérasquier yahut **Séraskier** [imz.] (Fârisîden me'huz) Serasker.

Serdeau [imz.] Eski Fransa hükümdarlarının sofracısı. ◆ Büyük bir sofradan kalkan yemeklerin konulduğu veya satıldığı mahal.

Serein [imz.] Yaz mevsiminde akşam üzeri düşen ince yağmur gibi çiy.

Serein,e [s.] Açık, mülayim, bulutsuz, berrak (hava ve gökyüzü). || (mec.) Sakin, rahat, âsûde. ◆ Bahtiyar, mesut, ferhunde. || **Goulte** – (t.) Göz damarının büzülmesinden ileri gelen amâ, kara su, kümne.

Sérénade [ims.] Gece vakti birine hürmeten hânesi önünde icra olunan âhenk.

Sérénader [fl.] Gece vakti birine hürmeten hânesi önünde icra-yı âhenk etmek.

Sérénissime [h.] Hükümdar hanedanına mensup bazı prenslere verilen unvandır; **Altesse** – Bilfiil hükümdar olmayan hanedan-ı kralî veya imparatorî âzâsından olan prenslere verilen lakab-ı resmîdir.

Sérénité [ims.] Havanın veya gökyüzünün açıklığı ve sükûnet ve tatlılığı. || (mec.) Sükûnet, rahat, mesudiyet.

Séreux,se [s.] (t.) Sulu, su nevinden, açık, maslî; **Membranes – ses** Ağşiye-i masliye.

Serf,ve [ı.] (*f* okunur) Avrupa'ca Kurun-ı Vustâ'da arazinin mülkü hükmünde olup çiftliklerle beraber alınıp satılan çiftçi, memlûk, demirbaş köle.

Serfouette [ims.] Tırmık, bostancı beli.

Serfouir [ft.] Tırmıklamak, bostancı beli ile bellemek.

Serfouissage [imz.] Tırmıklama, bostancı beli ile belleme.

Serge [ims.] Yünden mensuc kumaş, suf [sof], şayak.

Sergent [imz.] Sıra çavuşu. ◆ Muhzır, kavas, serheng. || – **major** Başçavuş. || – **de ville** Belediye çavuşu. || (Marangozlukta) Yapıştırılacak tahtaları sıkıştırmaya mahsus mengene, doğramacı mengenesi.

Serger yahut **Sergier** [imz.] Şayak ve suf [sof] imal eden sanatkâr ve satan tacir, sufçu, şayakçı.

Sergerie [ims.] Şayak ve suf [sof] imal ve füruhtu, sufçuluk, şayakçılık. ◆ Suf [sof] ve şayak fabrikası.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sergette [ims.] Gayet hafif ve ince suf [sof].

Sériaire [s.] Sıraya müteallik, sıraya dair, sıralı.

Sérial,e [s.] Sıraya dair, sıralı; **Disposition** – **e** Sıralı tertip.

Sériation [ims.] Sıralama, tasfif.

Séricicole [s.] İpek böceği yetiştirilmesine müteallik. ◆ İpek böceği yetiştirmek sanatıyla meşgul, böcekçi. ‖ **L'art** – İpek böceği yetiştirmek fen ve usulü; **Concours** – İpek böceği ve koza müsabakası. ‖ **Production** – Koza mahsulü. ‖ **Station** – Merkez-i harirî. ‖ **Institut** – Harir dârü't-talimi.

Séricicullture [ims.] İpek böcekçiliği, kozacılık.

Séricigène [s.] İpek husule getiren, ipek yapan (böcek).

Série [ims.] Sıra, saf, silsile, dizi, tertip. ◆ Takım, sınıf, bölük. ‖ (r.) Bir nispette büyüyerek veya küçülerek giden rakamlar sırası, zincir, silsile; – **convergente** Silsile-i müteka-ribe; – **divergente** Silsile-i mütebâide; – **glaciaire** Silsile-i müncemide.

Sérier [ft.] Sıralamak, tasfif etmek, sıra ile tertip etmek.

Sérieusement [h.] Ciddi bir suretle, cidden, ehemmiyetle. ◆ Hakkıyla, sağlam surette. ◆ Temkin ve vakarla, vakurâne.

Sérieux,se [s.] Ciddi, ehemmiyetli. ◆ Ağır, temkinli ve vakarlı, vakur. ◆ Ağır, vahim. = [imz.] Vakar, ağırlık, temkin.

Serin,e [i.] Kanarya kuşu. ‖ (mec.) Sade-dil, ahmak.

Seriner [ft.] Bir kanarya veya diğer kuşu ona mahsus bir küçük armonikle bir hava çalmaya alıştırmak. ‖ (mec.) Bir şeyi ezberletmek için tekrar ale't-tekrar söylemek.

Serinette [ims.] Kanarya vesâir kuşları bir hava çalmaya alıştırmaya mahsus küçük armonik, kanarya çalgısı.

Seringa [imz.] Yabani yasemin.

Seringue [ims.] Şırınga, ihtikan, hukne.

Seringuer [ft.] Şırınga veya ihtikan etmek.

Seringuement [imz.] Şırınga etme, ihtikan etme.

Sériole [ims.] İstavrit azmanı.

Serment [imz.] Yemin, kasem, and. ◆ Resmen ve alenen vaat ve taahhüt. ‖ **Violation de** – Nakz-ı yemin. ‖ **Prêter** – Yemin etmek, tahlif olunmak. ‖ – **politique** Memurînin resm-i tahlifi. ‖ – **décisoire** Fasl ve hasm eden yemin, yemin-i hâsim. ‖ – **d'ivrogne** İtimat ve itibara gayr-ı şâyan yemin.

Sermon [imz.] Mabedde vaaz ve nasihat yerine îrad olunmaya mahsus nutuk, mev'ize. ‖ (mec.) Uzun bıktırıcı söz.

Sermonnaire [s.] Mev'izeye müteallik. = [imz.] Mev'ize mecmuası.

Sermonner [ft.] Münasebetsiz yere uzun uzadıya söz söyleyip usanç vermek.

Sermonneur,se [i.] Münasebetsiz yere uzun uzadıya söz söyleyip usanç veren adam.

Sérosité [ims.] Kan ve süt vesâirenin en sulu kısmı, masl, madde-i masliye.

Sérothérapie yahut:

Sérumthérapie [ims.] (t.) Tedavi-bi'l-masl, dem-i safî ile, serum ile tedavi.

Sérotine [ims.] (hyv.) Şeytan kuşu denilen yarasa. ‖ (t.) – **caduque** Gışâ-yı sâkıt.

Serpe [ims.] Bağ ve ağaçları budamaya mahsus bağcı bıçağı. ‖ **Fait à la** – Kaba surette yapılmış, fena yapılmış. ‖ (hyv.) Karagöz balığının ufak nevi, sarpa balığı.

Serpent [imz.] Yılan, hayye, ef'î, mâr. ‖ – **s vermiformes** Ef'iye-i dûdiyü'ş-şekl fasîlesi. ‖ – **à sonnettes** Çığraklı [çıngıraklı] yılan. ‖ (ms.) Yılankavî bir nevi boru.

Serpentaire [imz.] (nb.) Yılan yastığı, luf-ı su'banî. = [imz.] Küre-i semânın nısf-ı şimalîsinde bulunan bir cümle-i kevkebiye, hayye.

Serpente [ims.] İnce ve şeffaf bir nevi kâğıt ki vaktiyle bir yılan resmini hâvi idi.

Serpenteau [imz.] Yılan yavrusu. ◆ Havada yılan gibi dolaşarak suud eden fişek, dilli fişek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Serpenter [fl.] Yılan gibi dolaşarak yürümek veya uzanmak veya akmak, sürtünerek yürümek.

Serpentiforme [s.] Yılan şeklinde.

Serpentin [imz.] (k.) İmbiğin soğuk su ile memlû bir kabın içinden dolaşarak geçen borusu, mibred.

Serpentin,e [s.] Yılana müteallik yahut müşâbih. || **Ligne** – **e** Yılan gibi dolaşarak uzanan hat. || **Marbre** – Yeşil zeminli ve kırmızı ve beyaz benekli somaki taşı. || (k.) Mibred, enbûbe-i münhaniye.

Serpentine [ims.] Koyu yeşil ve bazen kırmızı benekli somaki taşı. ◆ Fasîle-i difliyeden vaktiyle dâfi'-i hummâ gibi müsta'mel bir nevi nebat, çiyancık, haşeb-i su'ban.

Serpentineux,se [s.] (arz.) **Roche** – **se** Suhur-ı münhaniye.

Serpette [ims.] Küçük bağcı bıçağı, budama bıçağı, küçük dehre/dahre.

Serpigineux,se [s.] (t.) Bedenin üzerinde tebdil-i mekân ederek yürür gibi görünen bazı tuzlu balgam vesâireye ıtlak olunur, su'banî.

Serpillière [ims.] Kaba bez, kanaviçe. ◆ Dükkân tentesi.

Serpolet [imz.] Yabani kekik otu, sa'ter-i berrî.

Serpulaire [imz.] (hyv.) Müdevverü'l-adud fasîlesinden bir nevi müstehâse.

Serpule [ims.] (hyv.) Hâmil-i veber fırkasından deniz sülinesi.

Serre [ims.] Kışın soğuktan muhafazası lazım gelen nebatatın hıfzına mahsus camla kaplı ve soba ile ısınır mahal, soba, tavhâne, germhâne.

Serre [ims.] Yırtıcı kuş pençesi ve tırnakları. ◆ Sıkma, sıkıştırma, tazyik, tazyik makinesi. || (bhr.) Ana bağı. || – **de rapport en cornière** Köşebent ana bağı. || – **de bouchain** Karın ana bağı. || – **de renfort de cale** İstralya ana bağı. || – **gouttière** İç yalı kütüğü.

Serré,e [s.] **Style** – Pek mûcez ve kısa tabirli ibare. || **Homme** – Eli sıkı, pek az sarf eder mümsik adam. || **Avoir le cœur** – Mahzun ve muzdaribü'l-bâl olmak. = [h.] **Jouer** – Âkilâne oynamak.

Serre-file [imz.] Top olarak yürüyen bir piyade veya yarım süvari bölüğünün arkasından giden zâbitan sırası. ◆ Bir donanma veya filonun en arkasında bulunan gemi. (cm.: des *serre-files*.)

Serre-frein [imz.] Demiryol katarlarında icabında makineyi sıkıp vagonları durdurmaya memur adam, frenci. (cm.: des *serre-freins*.)

Serrement [imz.] Sıkma; – **de mains** El sıkma, musâfaha; – **de cœur** Gönül darlığı, ızdırap ve kasvet-i kalp, teessür, heyecan-ı kalp. || (as.) Yanaşma: – **de colonnes** Kolların yanaşması.

Serrément [s.] Fevkalâde idare ile, sıkı sıkıya.

Serre-nez [imz.] Beygirleri zapt için burunlarını sıkmaya mahsus alet, yavaşa, burunsalık.

Serre-papier [imz.] Evrak vaz' ve hıfzına mahsus müteaddid gözlü dolap veya çekmece. ◆ Kâğıtların uçmaması için üzerlerine konulmaya mahsus billur ve tunç vesâireden mamul mühre gibi yazıhâne süsü. (cm.: des *serre-papiers*.)

Serrer [ft.] Sıkmak, tazyik etmek, sıkıştırmak. ◆ Sıkı tutmak. ◆ Sıklaştırmak. ◆ Toplamak, hıfzetmek, muhafaza etmek. || (as.) Yanaştırmak. || – **les distances** Kol yanaştırmak. || – **les intervalles** Aralıkları yanaştırmak. || – **les nœuds de l'amitié** Revâbıt-ı dostâneyi daha ziyade takviye etmek. || – **les nœuds de l'hymen** İzdivaç etmek. || – **une place** Harpte bir mevkiyi tazyik etmek, bir mevkiyi muhasara edip kat'-ı muhaberat etmek. || – **de près** Yetişmek üzere olmak. || – **le cœur** Pek çok hüzün ve keder ve teessürü mûcip olmak. || – **son style** Muhtasar yazmak. || – **son jeu** Âkilâne oynamak. || **Se** – Kendini sıkmak, kendini tazyik etmek, tazyik-i nefs etmek. ◆ Sıkılmak, sıkışmak, tazyik olunmak. ◆ Kapanmak. ◆ Müteessir olmak, mahzun ve mükedder olmak.

Serre-tête [imz.] Başa bağlanan şey, baş bağı. (cm.: des *serre-tête*.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Serrure [ims.] Kilit, kufl. ‖ – **à canon** Borulu kilit. ‖ – **à gorge** Yaylı kilit. ‖ – **à pêne dormant** Çarpmalı kilit. ‖ – **à ressort** Zemberekli kilit. ‖ – **à entailler** Gömme kilit. ‖ – **à pompe** Tulumbalı kilit.

Serrurerie [ims.] Çilingirlik. ◆ Çilingir mamulatı.

Serrurier [imz.] Çilingir, kaffal.

Sertir [ft.] Yüzüğe taş takmak, yüzük taşı mıhlamak.

Sertisseur [imz.] Yüzüklere taş takan sanatkâr, mıhlayıcı.

Sertissure [ims.] Yüzüğe taş mıhlama, takma. ◆ Taş evi veya kaşı.

Sérum [imz.] (*rome*) Pıhtılanan kan ve sütten ayrılan su, dem-i safî, masl, serum.

Servage [imz.] Avrupalılarca Kurun-ı Vustâ'da ashab-ı emlâk tarafından arazi ile beraber alınıp satılan ve bir şeye mâlik olmayan çiftçilerin hâli, demirbaş kölelik, istirkak.

Serval [imz.] (tt.) Hirre fırkasından Amerikanın yabani kedisi. (cm.: des *servals*.)

Servant [smz.] **Frère** – Manastırın hizmet-i şâkkasında müstahdem rahip. ‖ **Gentilhomme** – Avrupa'da vaktiyle hükümdarın sofrasında hizmet eden zâdegânın beheri. ‖ – **d'amour** Âşık. = [imz.] (as.) Topçu neferi.

Servante [ims.] Hizmetçi kadın, besleme; **Votre** – (Makam-ı ta'zimde) Cariyeniz. ◆ Fedakâr kadın. ◆ Taam salonunda ufak tefek vaz'ına mahsus küçük masa.

Serviabilité [ims.] Hizmet ve iyilik etmeyi sevme, hayırhahlık.

Serviable [s.] Bir hizmet ve iyilik etmeyi sever (adam), hayırhah.

Serviablement [zr.] Hizmet ve iyilik etmeyi sevmek suretiyle, hayırhahlık ile, hayırhahâne.

Service [ims.] Hizmet, iş. ◆ Memuriyet, hizmet. ◆ Askerlik, hizmet-i askeriye. ◆ Nakil, tebliğ. ◆ İyilik, mürüvvet, himmet. ◆ Kullanılma, kullanma, isti'mal, istihdam. ◆ Sofranın tabak ve peşkir takımları. ◆ Sofrada her bir adam için hazırlanan takım. ◆ İbadet, namaz. ‖ **Être en** – Hizmette bulunmak. ◆ Hizmetçi olmak. ‖ **Je suis à votre** – Emrinize muntazırım. ‖ – **administratif** İdare-i mülkiye, hıdemat-ı mülkiye. ‖ – **s publics** Hıdemat-ı devlet, hıdemat-ı umumiye. ‖ – **médical** Hıdemat-ı tıbbiye. ‖ – **postal** Posta muamelatı. ‖ **État de** – Terceme-i hâl varakası. ‖ – **des chemins de fer** Demiryol muamelatı. ‖ **Interruption du** – Âmed ü şüdün tatili, muamelatın tatili, tatil-i âmed ü şüd, tatil-i muamelat. ‖ – **régulier** Muayyen sefer, munkatı' seyr ü sefer. ‖ – **des intérêts** Faizlerin tesviyesi. ‖ – **de la dette** Düyun-ı umumiyenin idare ve tesviyesi. ‖ – **actif** Askerlikte hizmet-i muvazzafa. = [imz. - cm.] Masârif: – **s de chaque jour** Her günkü masârif, masârif-i yevmiye.

Serviette [ims.] Peşkir, havlu.

Servile [s.] Köle ve hizmetçilere müteallik veya şâyeste olan. ‖ (mec.) Alçak, denî, süflî. ◆ Aslından hiç ayrılmayan (tercüme ve meşk vesâire).

Servilement [h.] Alçakça, denâetkârâne, süflîce. ◆ Aslından hiç ayrılmayarak, tıpkı tıpkına (tercüme veya meşk etmek).

Servilisme [imz.] Kulluk, kölelik.

Servilité [ims.] Kulluğa, köleliğe olan meyil ve istidat.

Servir [ft.] Hizmet etmek, işlemek. ◆ Hizmetçilik etmek, uşak olmak. ◆ Birinin eşya ve malzemesini tedarik edip vermek ve satmak. ◆ (Yemeği) Sofraya veya birinin önüne koymak. ◆ İyilik ve muâvenet etmek. ◆ İtaat etmek, inkıyad etmek. ◆ Yaranmak. ◆ Kullanmak, işletmek. ‖ – **une dame** Bir kadına hizmet-i âşıkanede bulunmak. ‖ **Pour** – **de base** Esas olmak üzere. ‖ – **Dieu** İbadet etmek, namaz kılmak. ‖ – **la messe** İcra-yı âyinde papaza yardım etmek. ‖ – **l'État** Devlet memuriyetinde veya hizmet-i askeriyede bulunmak. = [fl.] Hizmet-i askeriyede bulunmak. ◆ Yaramak. ◆ Yerini tutmak, hükmünde olmak. ◆ Kullanılmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

|| Se – Kullanmak. ◆ Kendi hizmetini kendi görmek. ◆ Yemek almak.

Serviteur [imz.] Hizmetçi, hizmetkâr, uşak. ◆ Hâdim. ◆ Bir kadın hakkında izhar-ı aşk eden kimse, âşık. || – de Dieu Zâhid. || – d'État Memur. || Votre – (Makam-ı ta'zimde) Bendeniz, kulunuz. || Votre humble – Çâker-i kemîneleri.

Servitude [ims.] Kulluk, kölelik, rıkkıyet. ◆ Râm olma, inkıyad. ◆ Teklif, vergi, cizye. || (hk.) Külfet: – apparente Külfet-i zâhire; – continue Külfet-i istimrâriye; – discontinue Külfet-i gayr-ı müstemirre.

Ses [s.] (Mâlikiyet beyan eden zamir-i muttasılın müzekker ve müennes için müşterek cem'-i gaibidir.) Onunkiler, -leri: – amis Dostları; – affaires İşleri. (Müfredi: *sa* ve *son*.)

Sésame [imz.] Susam, simsim.

Sésamées [ims. - cm.] Simsimiye kabilesi.

Séséli [imz.] (nb.) Fasîle-i sayvâniyeden bir nevi nebat, horoz gözü, encüdan-ı Rumî, [?].

Sesqui [s.] (k.) Yek-nîm:[112] – chlorure de fer Kibritiyet-i [113]yek-nîm-i hadid.

Sesquialtère [s.] Biri diğerinin bir buçuk nispetinde olan iki kemiyete ıtlak olunur.

Sessile [s.] (nb.) Sap ve kuyruğu olmayan (çiçek veya meyve), adîmü'z-zeneb. || Feuilles – s Evrak-ı adîmetü'z-zeneb.

Session [ims.] Meclisin müddet-i müzakeratı, devre-i müzakerat. ◆ Müzakere.

Sesterce [imz.] Eski Romalıların bir nevi gümüş sikkesi.

Sétacé,e [s.] (nb.) İpeğe müşâbih olan, harirî: Feuille – e Varak-ı harirî.

Sétipère [s.] (tt.) Hâmil-i harir.

Sétiforme [s.] (tt.) Haririyü'ş-şekl.

Sétir [imz.] Eski bir nevi ölçek.

Séton [imz.] Kaytan yakısı, fitil yakı, hazm.

Seuil [imz.] Eşik, atebe, âsitan. ◆ Başlangıç, bidâyet. ◆ Hitam, nihayet. || (bhr.) – d'écluse ou de bassin Havuz kapağı yatağı.

Seul,e [s.] Yalnız, münferit, tenha, tek. ◆ Ancak, yalnız. ◆ Vâhid, bir, şeriksiz. ◆ Sade, mücerret.

Seulement [h.] Ancak, yalnız, şu kadar. ◆ Bile. || Non – Şöyle dursun, -den başka, yalnız değil.

Seulet,te [s.] Yalnızcak, yapayalnız.

Sève [ims.] Nebatatın içinde cevelân edip onları besleyen ve neşvünemâ ettiren mâyi, usâre-i nebat, öz, nusg; – ascendante Nusg-ı sâid; – descendante Nusg-ı hâbıt.

Sévère [s.] Pek sıkı. ◆ Sert, şiddetli, keskin. ◆ Sertlik ve şiddete delâlet eden, hiddet-âmiz. || Muhafaza-i namus hususunda şiddetli. ◆ Hutut-ı vechiyesi muntazam. ◆ Süssüz, düz ve sade.

Sévèrement [h.] Şiddetle, sertlikle, şedîden.

Sévérité [ims.] Şiddet, sertlik.

Seveux,se [s.] Özlü.

Sévices [imz. - cm.] (hk.) Muamele-i şiddet, sû-i muamele.

Sevir [fl.] Şiddetle muamele etmek, unf ve şiddet göstermek. ◆ Şiddetle hissolunmak, şiddetle hükmünü icra etmek.

Sevrage [imz.] Çocuğun memeden kesilmesi ve bunun vakti, fitâme.

Sevrer [ft.] (Çocuğu) Memeden kesmek, fatm etmek. || (mec.) Mahrum bırakmak, sevdiği bir şeyden vazgeçirmek. || Se – Keff-i yed etmek, istinkâf etmek.

Sèvres [imz.] Fransa'nın bu isimle müsemmâ şehrinde yapılan bir nevi fağfuri mamulatı.

Sevreuse [ims.] Çocukları memeden kesmek ilmini bilen ve bu sanatı icra eden kadın.

Sexagénaire [i. - s.] Altmış yaşında.

Sexagésimal,e [s.] Altmış adedine mensup ve müteallik. ◆ Altmışa münkasim. || Division – e Altmışa münkasim olan taksimat.

112 Orijinal metinde dizgi hatası: يكتيم şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında يكنيم olması gerektiği anlaşılmaktadır.

113 Bkz. bir önceki dipnot.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sexagésime [ims.] Büyük Perhiz'in ilk Pazar gününden on beş gün evvel olan Pazar günü.

Sex-digitaire [i. - s.] El veya ayağı altı parmaklı adam, altı parmak.

Sex-digital,e [s.] Altı parmaklı (el veya ayak).

Sexe [imz.] Erkek yahut dişi olmak itibariyle insan ve hayvanın cinsi, cinsiyet. || **Le beau** – Kadınlar, tâife-i nisâ. || – **mâle** Erkek cinsi, zükûriyet. || – **femelle** Dişi cinsi, dişilik, inas.

Sexennal,e [s.] Altı ayda bir vâki olan.

Sexennalité [ims.] Altı ayda bir vuku bulma, altı aylık devre.

Sextant [imz.] (hy.) Dairenin südüsünden yani altmış dereceden ibaret müneccim aleti, südüs-i daire, sekstant. || **Limbe du** – Sekstant kavsi. || **Index du** – Sekstant taksimatı. || **Vis de pression du** – Sekstantın tazyik vidası.

Sexte [ims.] Alafranga saat altıda yani öğlen vakti okunan dua.

Sextidi [imz.] Fransa hükûmeti takviminin on günden ibaret olan haftasının (ve daha doğrusu aşeresinin) altıncı günü.

Sextil,e [s.] (hy.) **Distance** – **e** İki cirm-i semâvî arasındaki altmış derecelik mesafe. || **Aspect** – Tesdis.

Sexto [h.] Sâdisen.

Sextuor [imz.] Altı kişi veya çalgı ile icra olunan âhenk.

Sextuple [s.] Altı kat, müseddes. = [imz.] Bir şeyin altı misli.

Sextupler [ft.] Altı kat etmek, altı ile darp etmek.

Sexualisme[114] [imz.] Cinsiyet.

Sexuel,le [s.] Hayvanat veya nebatatın cinsine yani tezkir ve te'nise mensup ve müteallik, cinsî, tenasülî; **Organes** – **s** Âzâ-yı tenasüliye. || (nb.) **Système** – Nazariye-i cinsiye. || **Méthode** – **de Linne** Meşhur Line'nin kaide-i tenasüliyesi.

Seyant,e [s.] Yakışır, münasip, cesban.

Sforgando [imz.] (ms.) Musiki notasında teşdid işareti.

Shako yahut **Schako** [imz.] Asker şapkası.

Shama [imz.] Hindistan'a mahsus tuyur-ı muganniyeden kara tavuk.

Shérardie [ims.] (nb.) Fûye fasîlesinden kırlarda bulunan çiçekli ot.

Shérif [imz.] (İngilizceden me'huz) İngiltere'de bir nevi zabıta yahut belediye memuru.

Si [hr.] Şart beyan eder: Eğer, ise, olduğu hâlde veya takdirde: **Il viendra** – **il peut** Gelebilir ise, gelebildiği takdirde gelecektir. ◆ Şüphe ve tereddütle beraber masdariyet beyan eder: **Je ne sais** – **il pourra** Bilmem yapabilecek mi, yapıp yapamayacağını bilmem. ◆ Müsebbibe dâhil olur: – **je fais cela c'est que j'en ai le droit** Bunu yapıyorsam yapmaya hakkım olduğu için yapıyorum. || – **bien que** Bir suretle ki, öyle ki, bir derecede ki. || – **ce n'est que** Meğer ki. = [imz.] Şart, taallül: **Je n'aime pas les** – **et les mais** Taallülat ve şerâiti sevmem.

Si [h.] Öyle, o kadar: **Il est** – **grand que** O kadar, (öyle) büyüktür ki: **Ne courez pas** – **fort** O kadar çok koşmayın. ◆ Her ne kadar: – **fort qu'il soit** Her ne kadar kuvvetli olsa. || **Ou** – Veyahut. || – **tout est que** Eğer sahih ise ki. || – **ce n'était** Olmasa idi.

Si Evet: **Vous dites non mais moi je dis** – Siz yok diyorsunuz ama ben evet diyorum. (Daima nefy-i istifham ile vuku bulan sualin cevabında îrad edilir.) **Vous ne lui avez pas dit ça? Si je le lui ai dis.** Bunu ona söylemediniz mi? Evet söyledim.

Si [imz.] Nota asvat ve işaret-i esasiyesinin yedincisi, segâh, si. || – **dièse** Si-diyez, bûselik. || – **bémol** si-bemol, sünbüle.

Siagonagre [ims.] (t.) Resye-i mafsal-ı fekkî, müshil-i rîk.

Sialadénite [ims.] (t.) İltihab-ı guded-i luâbiye.

114 Orijinal metinde Sexulisme şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sialagogue [imz. - s.] (t.) Salyaları akıtan ilaç, müdirrü'l-luab.

Sialisme [imz.] (t.) Salyaların çokluğu, kesretü'l-luab.

Sialologie [ims.] (t.) Mebhasü'l-luab.

Sialorrhée [ims.] (t.) Seyelân-ı luab.

Siam [imz.] Bir nevi çelik çomak oyunu.

Siamois,e [i. - s.] Hind-i Çînî'nin Siyam memleketi ahalisinden veya memleket-i mezkûreye mensup ve müteallik olan.

Siamoise [ims.] An-aslin Siyam'dan gelmiş bir nevi pamuk kumaş.

Sibérien,ne [i. - s.] Asya'nın cihet-i şimaliyesinde olan Sibirya memâliki ahalisinden veya aktar-ı mezkûreye mensup ve müteallik olan.

Sibilant,e [s.] (t.) Islık çalar gibi bir ses çıkaran, safirî.

Sibilation [ims.] Islık çalar gibi bir ses çıkarma, safir, safr.

Sibylle [ims.] Ezmine-i kadîmede icra-yı kehanet eden kadın, kâhine. || (mec.) İlim ve akıl ve tedbir satan ihtiyar kadın, kâhine. ◆ Evlenmemiş ihtiyar kız.

Sibyllins [smz. - cm.] Ezmine-i kadîmede icra-yı kehanet eden kadınlara müteallik; **Livres** – Roma'nın ahvâl-i müstakbelesi hakkında [bu] kadınlardan birinin ezyacı: **Oracles** – Bu kadınların keşfiyatı.

Sicaire [imz.] Ücretle icra-yı habâset eden cani.

Siccatif,ve [i. - s.] Kurutucu, müceffif. || **Huile** – **ve** Karıştırıldığı boyaları çabuk kurutmak hassasını hâiz yağ.

Siccité [ims.] (ht.) Kuruluk, cefâfet.

Sicilien,ne [i. - s.] Sicilya cezîresi ahalisinden veya bu cezîreye mensup ve müteallik olan. = [ims.] An-aslin Sicilyalılara mahsus bir nevi raks ve onunla çalınan hava.

Sicle [imz.] İbranilerin eski bir nevi sikke ve ölçüsü.

Sida [imz.] (nb.) Beyaz hatmi.

Sidéral,e [s.] Necmî, kevkebî. || **Jour** – Bir necmin küre-i arzın etrafında bir devr-i sûrî icrası müddeti ki yirmi dört saatten biraz eksiktir, yevm-i kevkebî. (Zıddı: *Jour solaire;* yevm-i şemsî.) || **Année** – Küre-i arzın güneşin etrafında devr-i senevîsini icra edip de tekrar bir necmin hizasına gelinceye kadar geçen müddet, sene-i kevkebiye. (Zıddı: *Année tropicale*; sene-i muntafiye. || **Révolution – e de la lune** Kamerin nücuma nispeten devri, kamerin devr-i necmîsi. || **Astronomie – e** İlm-i kevâkib-i sâbite. || **Heure – e** Saat-i necmî.

Sidération [ims.] (t.) Sa'ka.

Sidérodendron [imz.] (nb.) Martinik adasına mahsus timür ağacı.

Sidérographie [ims.] Çeliğin üzerine hakkâklık.

Sidérolithique [s.] (arz.) Demir parçalarını hâvi kayalar bulunan (tabaka-i arziye).

Sidéroscope [imz.] (ht.) Mıknatısların keyfiyatını tetkik ve tetebbua mahsus alet, hadid-bîn.

Sidérostat [imz.] Nücumun ziyasını tayine mahsus alet, nâkil-i ziya-ı kevkeb.

Siderurgie [ims.] Demir imali, demircilik.

Siderurgique [s.] Demir imaline mahsus, demircilik sanatına mahsus.

Siècle [imz.] Yüz sene müddeti, mie, karn. ◆ İçinde bulunulan zaman, asır, dehr, devir. || **Les – s à venir** A'sar-ı müstakbele, ahlaf. || (mec.) Pek çok zaman, ezmine-i medîde. || **– d'or** Asr-ı mes'ud. || **– de fer** Muharebat asrı.

Sied (mr. Seoir.)

Siège [imz.] İskemle. ◆ Makam, kürsü, post. ◆ Sandalî. ◆ Mevki, merkez. ◆ Arabanın önündeki arabacı yeri. ◆ Mahkemede hâkimin oturduğu makam-ı mahsus. ◆ Makarr-ı hükûmet. ◆ Merkez. || **– social** Merkez-i şirket, bir şirketin merkez idaresi. || **Le saint** – Papalık makamı. || **– épiscopal** Piskoposluk makamı ve bir piskoposun daire-i hükûmet-i rûhâniyesi. || **État de** – İdare-i

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

örfiye. || Proclamer l'état de – İdare-i örfiye ilan etmek. || Le – de la pensée Beyin. || Le – d'une maladie Bir hastalığın bulunduğu mevki, merkez-i illet. ◆ Muhasara: Mettre le – Muhasaraya almak, muhasara etmek. || Lever le – Muhasarayı kaldırmak, ve (mec.) kaçmak, gitmek. || Bain de – Oturak yerinin banyosu, istihmamü'l-mak'ad. || Pièces de – Muhasara topları.

Siéger [fl.] Merkez ve makar ittihaz etmek; La cour de cassation siège à Constantinople Mahkeme-i temyizin merkez ve makarı İstanbul'dur. ◆ Bir mecliste hasbe'l-memuriye bulunmak. ◆ Hâkim sıfatıyla bulunmak. ◆ Papalık veya piskoposluk makamında durmak.

Sien,ne (le, la) [s.] (Mâlikiyet beyan eden zamir-i munfasılın müfred gaibidir.) Onunki, kendisininki. = [imz.] Kendi malı veya sa'y ve emeği. || Mettre du – dans une affaire Bir işe sa'y ve emek ile muâvenet etmek. || Mettre du – Bir hikâyeye kendi tarafından birtakım tafsilat zammıyla ilave etmek. || Mettre – à un texte Bir kitabın yahut diğer bir şeyin aslına kendi tarafından ilaveler yapmak. = [imz. - cm.] Akraba ve taallukat. || (Cenab-ı Hakk'a râci olduğu vakit) Sulehâ, ubbad-ı sâlihîn. = [ims. - cm.] Merak, cinnet, çocukluk.

Sieste [ims.] Yaz günlerinde kuşluk yemeğinden sonra olunan uyku ve istirahat, öğle uykusu.

Sieur [imz.] *Monsieur* unvanının musaggarıdır, efendicik. || (Mahâkim lisanında) Mümâ-ileyh, merkum. ◆ (Makam-ı tahkir ve istihfafta) Herifin biri.

Sifflable [s.] Islıkla tahkir olunmaya şâyan (tiyatro oyunu ya oyuncusu veya muharriri).

Sifflant,e [s.] Telaffuzda bir ıslık sesi veren, sâfir. = [ims. - cm.] Huruf-ı sâfire; *s, j*, harfleri.

Sifflement [imz.] Islık çalma. ◆ Islığa müşâbih ses, fısıltı. || (tt.) Yılan ve emsalinin hışırtısı. || (t.) Safir. ◆ Memnuniyet, adem-i takdir ve tahkir makamında ıslık çalma.

Siffler [fl.] Islık çalmak. ◆ Fısıldamak. = [ft.] Bir tiyatro oyununu yahut oyuncu veya muharririni adem-i takdir ve tahkir makamında ıslık çalmak. || – un oiseau Bir kuşun yanında ıslık çalıp nağme ve havaları öğretmek. || – quelqu'un Bir münasebetle ne diyeceğini bir kimseye öğretmek.

Sifflerie [ims.] Adem-i takdir ve tahkir makamında ıslık çalma.

Sifflet [imz.] Islık, düdük. = [cm.] Bir tiyatro oyun yahut oyuncu veyahut muharririni tahkir ve adem-i takdir makamında çalınan ıslıklar. ◆ Yaldızlı cennet kuşu. || Couper le – Katletmek. || (mec.) Couper le – à Cevaba mecal bırakmamak.

Siffleur,se [i.] Islık çalan bazı maymunlar.

Sigillaire [s.] Devletin mührüne mensup ve müteallik. = [imz.] (nb.) Tabakat-ı fahmiyede bulunan damga gibi alâmâtı hâiz ağaç müstehâsesi.

Sigillé,e [s.] (nb.) Mühür damgası gibi bir alâmeti olan, mahtum. || Terre – e Vaktiyle tıpta müsta'mel bulunmuş olan bir nevi kil ki mühürlü pullar suretinde satılırdı, tıyn-ı mahtum.

Sigisbé [imz.] Bir ev sahibesinin teklifsiz ahbabından olup hizmetine şitab eden adam, teklifsiz misafir.

Sigle [imz.] Eski yazılarda bazı kelimelerin yerine yazılan birinci harfleri, rumuz.

Sigmoïde [s.] (tşr.) Huruf-ı Yunaniyeden Σ şeklinde olan, sigmavî, sinî.

Signal [imz.] İşaret. || (mec.) Nişâne, alâmet. || İş'ar: Au premier – İlk iş'ar vukuunda. ◆ İşaret bayrağı. || – de reconnaissance Nefer işareti. || – à bras El ve kol işareti. || – de nuit Gece yakılan işaret ateşleri. || – de détresse, d'alarme Tehlike işareti, istimdad işareti. || – numérique Hurufat ve erkam işareti. || Pavillon de – İşaret flaması. || Amener un – Bir işareti aşağı almak. || Faire des – aux İşaret çekmek. || Hisser un – İşaret kaldırmak, çekmek. || Code des signaux İşaret defteri veyahut kitabı. || Code international

des signaux İşârat-ı beyne'l-milel kitabı. || – de rappel Ricat işareti. || – de raliement Yeniden bir nizam-ı harp alma işareti.

Signalé,e [s.] İşaret ve ima olunmuş. ◆ Şâyan-ı dikkat ve ehemmiyet. ◆ Zâhir, bâhir.

Signalement [imz.] Tanınması arzu olunan bir şahıs veya şeyin tarif ve tavsifi, evsaf, eşkâl, eşkâl-i mahsusa. || – s anthropométriques Bir kimsenin ölçülen eb'ad ve eşkâli.

Signaler [ft.] İşaret etmek, işaretlerle bir şeyi anlatmak. ◆ İhtar ve celb-i dikkat etmek. ◆ Göstermek, izhar etmek. ◆ Beyan ve iş'ar etmek. || Se – Temeyyüz ve tefevvuk etmek, kendini göstermek. ◆ Pek çok cehd etmek.

Signalétique [s.] Eşkâl-i mahsusayı hâiz.

Signataire [i.] Mümzâ, sahib-i imza. || Puissances – s Düvel-i mümziye.

Signature [ims.] İmza. ◆ İmza vaz'ı. ◆ Eski kitapların sayfaları altına yazılan öbür sayfanın ilk kelimesi. || – déniée İnkâr edilen imza.

Signe [imz.] Nişan, alâmet, delil. ◆ İşaret, remiz, ima. ◆ Mucize, keramet. ◆ Ben, hal. || (hy.) – de zodiaque Burc-ı semâ. || Le – de la croix Haç çıkarma, istavroz. = [cm.] Alâmât, âsâr, âyât. || – s manifestes Beyyinat. || En quelques – s Birkaç satırla, muhtasaran.

Signer [ft.] İmzalamak, imza etmek. || – une paix Bir musâlaha ahitnâmesini imzalamak. = [fl.] Vaz'-ı imza etmek. || Vaz' etmek, işaret etmek, işaret hakketmek. || Se – Haç, istavroz çıkarmak.

Signet [imz.] (*sig-né*) Nerede kaldığını kolay bulmak için kitapların şirâzesine bağlı olarak sayfaların arasına konulan kurdele.

Signifiant,e [s.] Mânâlı, müfid. ◆ Mühim.

Significatif,ve [s.] Bir şeye delâlet eden, dâl, mânâlı, manidar: Geste – Manidar bir işaret, manidar bir el veya baş işareti.

Signification [ims.] Mânâ, meal. || (hk.) Tebliğ; – du jugement İlâmın tebliği; – à personne Zâta tebliğ. || – au domicile İkametgâha tebliğ; Frais de – Tebliğ harcı; Recevoir – Tebliği kabul etmek, tebellüğ etmek.

Significativement [zr.] Mânâlı bir surette, manidar bir tarzda.

Signifier [ft.] Delâlet etmek, dâl olmak, mânâsında olmak. ◆ Bildirmek, izhar ve ilan etmek. ◆ Tebliğ etmek.

Sil [imz.] Zaman-ı kadimde boya gibi kullanılan bir nevi kırmızı veya sarı balçık, boya toprağı.

Silence [imz.] Sükût, ses çıkarmayış, samt. ◆ Sükûn ve sükûnet. ◆ Nisyan. || Garder le – İhtiyar-ı sükût etmek. || Souffrir en – Azap ve elem altında olup da şikâyet etmemek. || Passer sous – Sükûtla geçirmek, zikretmemek, kale almamak. || Imposer – Susturmak, iskât etmek. || – de la loi Adem-i sarâhat-i kanuniye. || (ms.) Durak.

Silencieusement [h.] Sükûtla, sessiz sadâsız, sükûnetle, gürültüsüzce, sessizce.

Silencieux,se [s.] Ses çıkarmayan, sükût eden, sâkit. ◆ Az söyler, sükûtî, dembeste. ◆ Sessiz sadâsız ve gürültüsüz (mahal vesâire).

Silène [imz.] Bir nevi maymun. ◆ Bir nevi kelebek.

Silène [ims.] (nb.) Sinek kapan otu.

Siler [imz.] (nb.) Silerine kabilesinden yabani boru çiçeği.

Silésien,ne [i. - s.] Prusya'nın Silezya eyaleti ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan.

Silex [imz.] (*x* okunur) Çakmak taşı. || – corné Boynuz taşı.

Silhouette [ims.] Bir yanı görünecek vaziyette bulunan insan çehresinin gölgesinden alınan resim, gölge gibi resim, muhit-i mer'î. || (as.) Hedef şahıs; Buts – s Eşhas şeklinde hedefler. || à la – Nâ-tamam bir surette, nâkıs bir surette.

Silicate [imz.] (k.) Humz-ı silisyumun bir esasla terekkübünden hâsıl olan milh-i kimyevî, silisit. || – de soude Silisit-i sud.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Silice [imz.] (k. - mad.) Humz-ı silisyum, çakmak taşı, savvan.

Siliceux,se [s.] (k. - mad.) Humz-ı silisyum yani çakmak taşı kabîlinden olan, savvanî.

Silicique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı silisyum.

Silicium [imz.] *(omm)* (k. - mad.) Müvellidü'l-humûza ile bi't-terekküb çakmak taşı teşkil eden bir cism-i basit, silisyum.

Siliciure [ims.] Çakmak taşının maâdin-i muhtelife ile terekkübünden hâsıl ecsam, mürekkebat-ı müsennâiye-i silisyum.

Silicule [ims.] (nb.) Kabuğu iki mısradan ibaret küçük ve yuvarlak kuru tohum, semer-i harnubî.

Siliculeux,se [s.] (nb.) Kabuğu iki mısradan ibaret küçük ve yuvarlak kuru tohumu hâvi, zû-esmar-ı harnubiye.

Silique [ims.] (nb.) Kabuğu iki mısradan ibaret kuru tohum, semer-i harnubî.

Siliqueux,se [s.] (nb.) Kabuğu iki mısradan ibaret kuru tohumu hâvi, zû-esmar-ı harnubiye.

Silis [imz.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah fırkasından minşariyü'l-karn fasîlesinden ateş böceği.

Sillage [imz.] Geminin yürürken suda bıraktığı iz, gemi izi, deniz yarıntısı. ◆ Geminin bir vakt-i muayyende aldığı yol miktarı, gemi yolu.

Sillage [imz.] (hyv.) Müşterekü'l-misbah-ı harşefiyü'l-edme fırkasından Hind denizlerine mahsus hanya balığı.

Sille [imz.] *(si-le)* Eski Yunanîlerin bir nevi manzume-i hicviyesi.

Siller [fl.] (Gemi hakkında) Giderken iz bırakmak, dalgaları yarmak.

Sillet [imz.] Keman misilli çalgıların kiriş ve tellerini kaldırmaya mahsus köprü, keman köprüsü.

Sillomètre [imz.] Geminin seyir ve hareketi derece-i süratini ölçmeye mahsus alet, mizan-ı sürat-i sefine.

Sillométrique [s.] Mizan-ı sürat-i sefineye müteallik.

Sillon [imz.] Saban demirinin tarlada açtığı cetvel, evlek, saban izi. ◆ Nadas. ‖ (tşr.) Telem, mîzab. ‖ (mec.) Eser, iz. = [cm.] Yüzde hâsıl olan buruşukluk çizgileri, esârir. ◆ Tarla, çiftlik, arazi.

Sillonner [ft.] Dolaşmak, kaplamak. ◆ Çizmek, yarmak, evlek açmak. ◆ Buruşturmak. ‖ İz bırakmak, eser terk etmek.

Silo [imz.] Hububatın hıfzına mahsus kuyu, sarpun, kenduc, yeraltı ambarı. ‖ (tşr.) Hufre.

Silphales [imz. - cm.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah fırkasından micenniye kabilesi.

Silure [imz.] Tatlı su yılan balığı.

Silurien,ne [s.] (arz.) Eski kırmızı tebâşir tabakasının altında bulunan tabaka-i araziye, arazi-i silüriye.

Silves [ims - cm.] (mr. Syves.)

Simaba [imz.] (nb.) Simaruba[115] fasîlesinden simaba ağacı.

Simagrée [ims.] Yapma, muvâzaa, sahte fiil ve hareket. = [cm.] Naz, cilve, nazlanma.

Simarouba [imz.] Amerika'nın kabuğu tıpta müsta'mel bir nevi ağacı.

Simarre [ims.] Bazı yerlerde rüesâ-yı hükkâma mahsus bir nevi uzun cübbe, kaftan.

Simbleau [imz.] Doğramacı pergeli. ◆ Dokuma tezgâhı ipleri.

Simien,ne [s.] ve:

Simiesque [s.] Maymuna müteallik veya müşâbih olan, kırdî. ‖ **Langue** – Maymunlara mahsus lisan, lisan-ı kırdî.

Similia Similibus [imz.] (t.) Tedavi-bi'l-misl.

Similaire [s.] Bir soydan, hemcins, mütecânis, müteşâbih, mümâsil.

Similarité [ims.] Bir soydan olma, tecânüs, teşâbüh, mücâneset, temâsül.

Similitude [ims.] Benzeyiş, müşâbehet, mümâsele. ‖ **Centre de** – Merkez-i teşâbüh. ‖ (ed.) Teşbih, mukayese.

• • • • • • • • • • •

115 fr.: simarouba.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Similor [imz.] Bakırla çinkodan mürekkep olarak altın renginde bir nevi maden, tenbak, tombak, hilâlî. (Lisan-ı fende *chrysocale* denilir.)

Simoniaque [s.] Haram malı hâvi. = [imz.] Haram yer adam.

Simonie [ims.] Haram, haksız kazanç. ◆ Mevadd-ı mukaddesenin suistimaliyle olunan kazanç.

Simoun [imz.] (Arabîden me'huz) Afrika'da cenuptan şimale esen sıcak rüzgâr, samyeli, semum.

Simple [s.] Mürekkep olmayan, basit. ◆ Karışık ve müşevveş olmayan, sade. ◆ Ziynetsiz, sade, yalınkat. ◆ Hile ve şeytaneti olmayan, saf, sade-dil, sade-dilâne. ◆ Yalnız, mücerret. ◆ Âdi; – **soldat** Rütbesiz âdi asker, nefer; – **particulier** Âdi ve sıfat-ı resmiyeyi gayr-ı hâiz adam, âhad-ı nâstan, efrad-ı ahaliden. ◆ Bilâ-şart, mutlak. || **Pur et** – Hâliyle, bilâ kayd ü şart. || **C'est tout** – Pek sadedir, pek tabiidir. || **Contravention de** – Kabahat. || (ed.) Sade: **Style** – Üslub-ı sade. || (sr.) **Temps** – Fi'l-i iâne ile teşkil olunmayan ezmine, ezmine-i basîte. = [imz.] Sade-dil ve saf adam. ◆ Nebatat-ı tıbbiye.

Simplement [h.] Sadece, âdeta. ◆ Saf-derûnlukla, sade-dilâne. || (r.) Mebsuten, basiten; – **proportionnel** Mebsuten mütenasip. || **Purement et** – Bilâ-kayd ve bilâ-şart.

Simplesse [ims.] Sade-dillik, saf-derûnluk.

Simplicipèdes [imz. - cm.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah fırkasından âkilü'l-luhum fasîlesinden zü'r-ricl-i basit kabilesi.

Simplet,te [s.] Biraz saf-derûn, sade-dil.

Simplicité [ims.] Sadelik, basitlik. ◆ Ziynetsizlik, sadelik, âdilik. ◆ Sade-dillik, saf-derûnluk.

Simplifiable [s.] Sadeleştirilebilir. || (r.) Kabil-i ihtisar.

Simplificateur [imz.] Sadeleştiren, sade bir hâle vaz' eden.

Simplification [ims.] Sadeleştirme, sadeleşme, sadelik. ◆ Teshil. || (r.) İhtisar; – **des fractions** Küsuratın ihtisarı.

Simplifier [ft.] Sadeleştirmek, kolaylaştırmak. || (r.) İhtisar etmek.

Simulacre [imz.] Suret, resim, put, sanem. ◆ Gölge, zıl, hayal. ◆ Gösteriş, muvâzaa. || (bhr.) Taklit: – **d'un combat naval** Bir muharebe-i bahriye taklidi.

Simulateur,trice Tasni' eden, musanni'. || Temâruz eden.

Simulation [ims.] Yalandan yapma, tasni'. ◆ Muvâzaa. || (t.) – **de maladie** Temâruz.

Simulé,e [s.] Mahsusî, ca'lî, muvâzaalı, muvâzaakârâne.

Simuler [ft.] Yalandan göstermek, eder gibi olmak, ca'lî surette yapmak, muvâzaa etmek.

Simultané,e [s.] Aynı vakitte yapılan veya vâki olan, birlikte hâsıl olan, hem-dem, hemvakit olan. || **Enseignement** – Birkaç şâkirde birden ders vermek ve derslerini sormaktan ibaret olan usul-i tedris.

Simultanéité [ims.] Birkaç şeyin aynı vakitte birlikte vuku veya imal ve husulü, aynı zamanda vuku, muvâkaa.

Simultanément [h.] Aynı vakitte, birlikte, hep beraber, bir zamanda.

Sinapisé,e [s.] Hardallı (ilaç).

Sinapiser [ft.] Hardal karıştırmak.

Sinapisme [imz.] Hardal lapası veya yakısı, zımad-ı hardal.

Sincère [s.] Halis, doğru, hilesiz, sadık, samimi, bî-garazâne.

Sincèrement [h.] Hulus ve doğrulukla, halisâne, sadıkâne, an-samimin.

Sincérité [ims.] Doğruluk, hulus, sıdk u sadakat. ◆ Musâfat.

Sincipital,e [s.] (tşr.) Kafanın tepesine yani kımmetü'r-re'se müteallik, kımmevî.

Sinciput [imz.] (*t* okunur) (tşr.) Kafanın tepesi, kımmetü'r-re's.

TÜBA TÜRK DİLLERİ ARAŞTIRMALARI AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Sindon [imz.] Tiftik yumağı. ◆ Hazret-i İsa'yı sardıkları kefen, kefen-i İsî.

Sinécure [ims.] Çıraklık maaşı. || (mec.) İşi pek az memuriyet.

Sinémurien [s.] (arz.) **Étage** – Tabakat-ı jurasiyeden birinci sinemüriye tabakası.

Sinequa non (Latince tabir) Lazım-ı gayr-ı mufârık, şart-ı gayr-ı münfek: **Le travail est la condition – à laquelle est attaché le bonheur** Sa'y ve amel saadet-i hâlin merbut bulunduğu bir şart-ı gayr-ı münfektir. - Sa'y ve amel saadet-i hâlin lazım-ı gayr-ı mufârıkıdır.

Singe [imz.] Maymun, kırd. || – **s anthropomorphes** İnsaniyü'ş-şekl maymunlar fasîlesi. || (mec.) Hilekâr adam. ◆ Çirkin adam. ◆ Mukallit adam. || **Monnaie de** – Ücretini isteyen bir adamla eğlenme, para yerine istihzâ ve maskaralık etme. || **Adroit comme un** – Gayet mahir adam.

Singer [ft.] Taklit etmek, taklidini yapmak.

Singeresse [sms.] Taklit eden, mukallit.

Singerie [ims.] Yüz ve göz oynatılması. ◆ Ahvâl ve harekât-ı habisâne ve mudhike. ◆ Yapma tavır ve hareket, kuruluş.

Singeur [imz.] Mukallit, maskara.

Singler [ft.] (m.) Kıtaat-ı münhaniye ve muhaddebe ve muka'arayı ölçmek.

Singliots [imz. - cm.] (he.) Mihver-i kebirine müsâvi olan bir iple çizilecek bir kat'-ı nâkısın mahreklerini tersim eden iki uçlarına ıtlak olunur.

Singulariser [ft.] Garip ve tuhaf bir hâle koymak, bambaşka etmek. || **Se** – Garip ve tuhaf bir hâl ve surete girmek, bambaşka olmak, kimseye benzemez bir hâle girmek.

Singularité [ims.] Garâbet, tuhaflık, garip ve bambaşka tavır ve hâl.

Singulier,ère [s.] Garip, tuhaf, bambaşka bir hâl ve surette olan. || **Idées – es** Efkâr-ı garibe. ◆ Nadir, nadide, yektâ, ferid. ◆ Emsalsiz, bî-nazir, fevkalâde. || Münasebetsiz: **Vous êtes bien – de me parler ainsi** Bana böyle söylemekle pek münasebetsiz bir şey yapıyorsunuz, bana böyle söylemeniz pek ziyade münasebetsizliktir. || **Combat** – Tarafeynden birer kişi çıkarak olunan muharebe, mübâreze. ◆ Gemi gemiye muharebe. [imz. - s.] (sr.) Müfred.

Singulièrement [h.] Garip ve bambaşka bir surette, acip ve tuhaf bir surette. ◆ Pek çok, ziyadesiyle. ◆ Bilhassa, suret-i mahsusada, esasen.

Singulteux,se [s.] (t.) Hıçkırıklı, hıçkıra hıçkıra, meâkî: **Respiration – se** Hıçkırıklı teneffüs.

Sinistre [s.] Felaketli, musibetli. ◆ Korkunç, müthiş. = [imz.] Zarar ve ziyan, zayiat, telefat. ◆ Musibet, felaket. || – **maritime** Kaza-yı bahrî. || **Payer le** – Kazazede olan şeyin kıymetini tazmin etmek. || **Évaluer le** – Hasaratı takdir ve tahmin etmek.

Sinistrement [h.] Felaketli bir surette. ◆ Korkunç ve müthiş bir surette.

Sinologue [imz.] Çin lisanını bilen ve tedris eden âlim.

Sinon [hr.] Olmadığı hâlde, aksi takdirinde, veillâ, yoksa, değilse, olamaz ise.

Sinople [imz.] Hanedan armalarındaki yeşil renk. || (mad.) Bir nevi kuvars-ı hadidî.

Sinué,e [s.] (nb.) Kenarları mukavves dişler ile müzeyyen (yaprak), zü'l-fususi'l-müdevvere.

Sinueux,se [s.] Dolaşıklı, dolaşarak uzanan veya akan, muavvec, yivli.

Sinuosité [ims.] Dolaşma, dolaşıklı, i'vicac, yivlilik.

Sinupaléale [s.] (hyv.) **Orthoconques – s** Nâime-i adîmetü'r-re's-i müstakimü'l-kavkaa zü'l-burnus-ı ceybî fırkası.

Sinus [imz.] (s okunur) (he.) Kavsin bir kenarından diğer kenarına müntehî olan nısf-ı kutrun üzerine çekilen hatt-ı amûdî, ceyb; – **frontaux** Cüyub-ı cebhiye; – **verse** Ceyb-i maklub; – **total** Ceyb-i tâm. || (nb. - tşr.) Bir nevi oyukluk, ceyb.

Sinusoïde [imz.] (he.) Şibh-i ceyb.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Siphoïde [s.] Mâyiatı bir şişeden diğerine nakletmeye mahsus eğri boru şeklinde olan, memasiyü'ş-şekl.

Siphon [imz.] Mâyiatı bir şişeden diğerine nakletmeye yarayan bir nevi eğri boru, tulumba, sifon, memas. ◆ Tazyik olunmuş sedlic suyunu veya gazozu hâvi borulu şişe, tulumbalı şişe. || – **intermittent** Memas-ı mütekatı'. || – **permanent** Memas-ı daimü'l-cereyan. || – **flottant** Sâbih sifon. || – **capillaire** Şa'rî sifon. || **En crier à** – Tulumbalı mürekkep hokkası. || (m.) – **d'aqueduc** Su terazisi. ◆ Denizde sütun şeklinde hâsıl olan kasırga, tulumba.

Siphonoptères [imz. - cm.] (hyv.) Memas-ı adîmü'l-cenahiye fırkası.

Siphonnement [imz.] Sifon vasıtasıyla boşatma.

Sire [imz.] Hükümdarlara mahsus unvandır; haşmetmeab, haşmetlü.

Sirène [ims.] Yarı insan ve yarı balık suretinde tahayyül olunan deniz perisi. || (hyv.) Deniz melâiki. || (ht.) Meleke-i sadâ. || (bhr.) Sadâlı düdükler. || – **phrases** Tahte'l-bahr vapur düdükleri. || (mec.) Dilbaz ve cazibeli kadın, peri-peyker.

Sirene [imz.] (hyv.) Çam ağaçları kovuklarında bulunur büyük böcek.

Sirius [imz.] (s okunur) Kelb-i ekber burcunun bir kevkebi ki sevâbitin en parlağıdır, Şi'râ, Şi'râ-yı Yamâniye kevkeb-i sabiti.

Siroc yahut **Sirocco** [imz.] Akdeniz'de şarkî-cenubî cihetinden esen sıcak rüzgâr, keşişleme.

Sirop [imz.] (*p* okunmaz) Şurup, şerbet. || – **de l'aiguière** Su. || – **s simples** Âdi şuruplar. || – **de sucre** Şeker şurubu. || – **médicamenteux** Eşribe-i devaiye. || – **s composés** Eşribe-i mürekkebe. || – **d'orgeat** Badem şurubu, sübye.

Siroter [ft. - fl.] Azar azar ve büyük bir lezzet ve iştihâ ile içmek.

Sirtes yahut **Syrtes** [ims. - cm.] Afrika'nın sevâhil-i şimaliyesinde bulunan kum yığını silsileleri, sirt.

Sirupeux,se [s.] Şurup suretinde olan, şurup gibi, şuruplu.

Sirvente [imz.] Fransızların eski bir nevi harp şarkıları.

Sis,e [s.] Bulunan, kâin.

Sismal,e [s.] Hareket-i arza dair, tezelzülî: **Ligne** – **e** Hatt-ı tezelzülî.

Sismique [s.] Hareket-i arza dair, tezelzülî.

Sismographe [imz.] Râkım-ı hareket-i arz, râkım-ı sademat, râkım-ı tezelzülat.

Sison [imz.] Fasîle-i sayvâniyeden bir nevi nebat, Kefe kimyonu, ânisun-ı Mısrî.

Sistre [imz.] Eski Mısrîlerde müsta'mel ud.

Sisymbre [imz.] Fasîle-i salebiyeden bir nevi nebat, su teresi.

Site [imz.] Mevzi, mevki. ◆ Bir mevzinin heyet-i mecmuası, manzarası, vaziyeti.

Sitiologie [ims.] (t.) Mebhas-i ağdiye.

Sitiophobie [ims.] (t.) Men-i ağdiye.

Sitophage [ims.] Buğday yiyen.

Sitôt [zz.] O kadar çabuk, o kadar erken, o kadar az vakitte. || – **que** Derhal, der-akab, ânide: – **qu'il en eut reçu la nouvelle** Haber alır almaz, haber aldığı anda.

Situation [ims.] Mevki, vaziyet. ◆ Hâl, mevki. || (ed.) Bir tiyatro kitabı vesâirenin müessir ve ehemmiyetli mahalli. || – **financière** Ahvâl-i maliye. || **Être à la hauteur de la** – İcabat-ı mevkiiye ile muhâzî olmak.

Situé [s.] Bulunan, kâin.

Situer [ft.] Yerleştirmek, vaz' etmek. || **Se** – Yerleşmek, mevzu' olmak.

Six [i. - s.] (Huruf-ı gayr-ı savtiyeden evvel *si*, huruf-ı savtiyeden evvel *size* ve kelâmın sonunda *sice* okunur.) Altı, sitte. ◆ Altıncı, sâdis. = [imz.] Ayın altıncı günü, altısı. ◆ Altı adet ve rakamı.

Sixain [imz.] (mr. Sizain.)

Sixaine [ims.] Altı tane kadar.

Six-blancs [imz.] İki solde kıymetinde eski bir nevi sikke.

Sixième [s.] (*sizî*) Altıncı, sâdis. = [imz.] Altıda bir, südüs. ◆ Evin altıncı katı. ◆ Mektebin altıncı sınıfı şâkirdi. = [ims.] Mektebin altıncı sınıfı.

Sixièmement [h.] (*sizî*) Altıncı derecede, sâdisen.

Sixte [ims.] Musikide altı nota aralığı.

Sizain [imz.] Altı mısradan ibaret kıta, müseddes. ◆ Altı kâğıt oyunu takımının mecmûu.

Sizette [ims.] Altı kişi ile ve beherine altı kâğıt düşmek üzere oynanılan bir nevi kâğıt oyunu.

Sleiff [imz.] (bhr.) Hafif yelkenli filika, eslif.

Slave [i. - s.] Rus ve Lehli ve Sırplı vesâir akvamı câmi' olan Islav cinsiyetine mensup, Islav.

Slavon,ne [i. - s.] Avusturya'nın Islavonya (yahut Iskalavonya) eyaleti ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan.

Sloop [imz.] (*sloupe*) (İngilizceden me'huz) Bir direkli küçük harp gemisi.

Smalah [ims.] (Arabîden me'huz?) Bir kabile şeyhinin çadırları. || (mec.) Âzâsı çok ve kalabalıklı aile.

Smalt [imz.] Gök mavisi mina, kobalt mavisi.

Smaragdin,e [s.] Zümrüt gibi yeşil, zümrüdî.

Smaragdite [ims.] Zümrüt renginde bir nevi maden, zümrüdiye.

Smegma [imz.] (mna.) Madde-i duhniye-i gulfe, vesah-ı gulfe.

Smilace [ims.] (syd.) – **de Chine** Çöp-i Çînî; – **officinale** Kara kaş saparnası.

Smilacées [ims. - cm.] Fasîle-i saparnaiye.

Smilax [imz.] yahut **Smilace** [ims.] (nb.) Çöp-i Çînî, saparna.

Smille [ims.] Sivri uçlu taşçı çekici. ◆ Duvarcı çekici.

Smiller [ft.] Taşçı çekici ile delmek, işlemek.

Snol [Snob?] [s.] Mudhik ve musanna' etvar ve harekâtı hâiz, son derece hod-pesendâne etvara mâlik. ◆ Riyakâr.

Sonobisme [Snobisme?] Mudhik ve musanna' etvar ve harekât, son derece hod-pesendâne etvar. ◆ Riya.

Sobre [s.] Az yiyip içen, kanaatkâr, perhizkâr. || (mec.) İtidalli, mutedil, ihtiyatlı.

Sobrement [h.] Kanaat ve perhizle, kanaatkârâne, perhizkârâne. || (mec.) Mutedilâne, ihtiyatkârâne.

Sobriété [ims.] Az yiyip içmek, kanaat, perhiz. || (mec.) İtidal, ihtiyat.

Sobriquet [imz.] İstihzâ-âmiz lakap.

Soc [imz.] Sapan demiri, mikleb.

Soccage [imz.] Tuz isti'mali için tuzlu suları tebhir etmek ameliyatı.

Sochet [imz.] Tekerleksiz sapan.

Sociabiliser [ft.] Te'nis etmek, ülfet ve muâşeret ettirmek.

Sociabilité [ims.] Ülfet ve ünsiyete liyakat ve istidat, kabiliyet-i ülfet ve ünsiyet, istînas, muâşeret. ◆ Ünsiyetle yaşamak istidadı, kabiliyet-i hadariyet.

Sociable [s.] Kendisiyle ülfet ve ünsiyet olunmak mümkün veya kolay olan, kabil-i ünsiyet, kabil-i muâşeret. ◆ Ünsiyetle yaşamaya müstaid, medeniyü't-tab', kabil-i hadariyet.

Sociablement [h.] Kabil-i ülfet ve ünsiyet olacak surette, ülfet ve ünsiyetle, hüsn-i muâşeretle.

Social,e [s.] Cemiyet-i beşeriyeye, heyet-i içtimâiyeye mensup ve müteallik, medeni: **L'état – et naturel** Hâl-i medeni ve tabii. ◆ Bir şirket-i ticariyeye müteallik; **Raison – e** Unvan-ı şirket, unvan-ı müşâreket; **Fonds – Şirket sermayesi; Signature – e** İmza-yı şirket. (cmz.: *sociaux*.)

Socialement [zr.] Cemiyet-i beşeriyeye müteallik olarak. ◆ Cemiyet-i beşeriye dairesinde.

Socialisme [imz.] Silk-i sakîm-i iştirâkiyûn, sosyalizm.

Socialiste [imz.] İştirâkiyûndan olan, sosyalist.

Socialité [ims.] Ünsiyet, ülfet, muâşeret.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sociétaire [i. - s.] Bir şirket âzâsından olan, şerik, ortak.

Sociétairement [zr.] Şerik sıfatıyla.

Sociétariat [imz.] Şerik sıfatı. ◆ Şürekâ heyeti, heyet-i şürekâ.

Société [ims.] Cemaat. ◆ Heyet-i içtimâiye. || – **humaine** Cemiyet-i beşeriye. ◆ Nev-i beşer. ◆ Meclis, mahfil. ◆ Ülfet, ünsiyet. ◆ (Hayvanlar hakkında) Güruh, takım. ◆ Ortaklık, şirket, kumpanya. ◆ Encümen, cemiyet: – **littéraire** Cemiyet-i edebiye; – **savante** Cemiyet-i ilmiye; – **chorale** Cemiyet-i musikiye. || **Calcul de** – Şirket hesabı; – **civile** Şirket-i âdiye; – **conventionnelle** Şirket-i akit; – **en participation** Hissedarlık vechiyle şirket. || – **collective** Kolektif şirket. || – **en commandite** Komandit şirketi. || – **anonyme** Anonim şirketi. || **La haute** – Kibar takımı.

Socinianisme [imz.] Hıristiyanlığın Sosin tarafından icat olunmuş bir tarik-i mahsusu.

Socinien,ne [s.] Hıristiyanlığın Sosin tarafından icat olunmuş bir tarik-i mahsusuna mensup adam.

Sociologie [ims.] Mebhas-i ilmü'l-muvânese, mebhas-i cemiyet-i beşeriye.

Sociologique [s.] Mebhas-i cemiyet-i beşeriyeye müteallik.

Socle [imz.] Direk kürsüsü. ◆ Heykel kaidesi, heykel ayaklığı. ◆ Duvar söğesi [sövesi].

Socletière [ims.] Ufak balıkların saydına mahsus gayet ince ağ.

Socque [imz.] Rutubetten tehâfuz için kunduranın üzerine giyilen bir nevi nalın, takoz.

Socratique [s.] Hakîm-i meşhur Sokrat'a ve onun mezheb-i hakîmânesine mensup, müteallik. || **Méthode** – Bir nizam-ı mahsusla tertip olunmuş tedricî sualler vasıtasıyla talim ve tedris usulü.

Soda [imz.] Sodayı veren nebat. ◆ Bir nevi mahlut, selç suyu. || – **poudre** Soda tozu. || – **water** Soda suyu.

Sodique [s.] (k.) Sodaya dair: **Sels** – **s** Emlah-ı soda.

Sodium [imz.] *(ome)* (k.) Ecsam-ı basîteden biri ki sodanın esasıdır, sodyum.

Sodomie [ims.] Livata.

Sodomite [imz.] Lûtî.

Sœur [ims.] Kız kardeş, hemşire, hâher, uht. ◆ Rahibe. || **Belle** – Yenge. ◆ Görümce. ◆ Baldız. || – **germaine** Li-ebeveyn kızkardeş. || – **consanguine** Li-eb kız kardeş. || – **utérine** Li-üm kız kardeş. || – **de lait** Süt kız kardeş. || – **de charité** Umur-ı hayriyeye ve muâvenet-i insaniyetkârâneye vakf-ı vücud etmiş olan ve binaenaleyh hastahane ve emsali müessesatta meccânen hizmet eden rahibe. || **Les neufs** – **s** Eski Yunanîlerin dokuz hemşireden mürekkep şiir âlihesi. || (mec.) Eş.

Sœrette [ims.] Küçük hemşire, hemşirecik.

Sofa yahut **Sopha** [imz.] (Arabîden me'huz) Minder, kerevet, sedir.

Soffite [imz.] Oymalı ve müzeyyen tavan göbeği ki ekseriya beyzî şeklinde tersim ve tezyin edilir, tavan kitâbesi.

Sofi yahut **Sophi** [imz.] Mukaddemâ İran şahlarına yani mülûk-ı Safeviyeye verilen unvandır.

Soi [s.] (Zamir-i munfasılın müzekker ve müennesi bir olmak üzere gaip sîgasıdır.) Kendi, aynihi, nefsihi; **Revenir en** – **même** Aklını başına toplamak, düşünmek; **Revenir à** – Kendine gelmek, ayılmak. || **Avoir un chez** – Kendine mahsus bir eve mâlik olmak. || **Rentrer en** – Ciddi surette mülâhaza etmek. || **Être à** – Muhtar olmak. || **N'être pas à** – Kendine mâlik olmamak, aklını kaybetmek. || **Être** – Kendi tabiat-ı asliyesini muhafaza etmek. || **à part** – Ayrıca, kendi kendine, münferiden, bizzat.

Soi-disant [s.] (Müzekkeri ile müennesi birdir.) Sanki, güya, sahte, kâzib, sözde. || **Un** – **philosophe** Sanki (güya) feylesof bir adam, sahte (kâzib) bir feylesof.

Soie [ims.] İpek, harir; **Ver à** – İpek böceği; – **retordue** Bükülmüş ipek, ibrişim; – **tissée** Mensucat-ı haririye; – **dévidée** İpek iplik; – **écrue** Ham ipek. ◆ İpek kumaş. ◆ Do-

muzun sert kılı. ◆ Kılıç vesâire demirinin kabzanın içindeki kısmı, parazvânesi. ‖ C'est – sur – Muvaffakiyet muvaffakiyet üstüne, muvaffakiyet yekdiğerini takip ediyor. = [cm.] Bazı köpek cinslerinin uzun kılları.

Soierie [ims.] İpek ticareti, ipekçilik. ‖ – s unies Çatkı gibi düz ipek kumaşlar. ‖ – s façonnée Kadife ve döşemelik ipek kumaşlar. ◆ İpekli kumaş, mamulat ve mensucat-ı haririye ve bunun ticareti. ◆ İpek fabrikası, ipekhâne.

Soif [imz.] Susama, hararet, atş, teşnegî; Avoir – Susamak. ‖ (mec.) Tamah, hırs.

Soigner [ft.] Bakmak, hizmet etmek. ◆ Dikkat ve ihtimamla bakmak. ◆ Tıbben bakmak, tedavi ve muâlece etmek. ◆ Dikkat, ihtimam etmek. ‖ Se – Kendine bakmak.

Soigneusement [h.] Dikkat ve ihtimamla, kemâl-i itina ile.

Soigneux,se [s.] İşine dikkat ve ihtimam eden, mukayyed. ◆ Dikkat ve ihtimamla yapılmış, dikkatli, itinalı. ◆ Müdekkikâne, mühtemimâne.

Soin [imz.] Bakma, dikkat, ihtimam, takayyüd, itina. ◆ Gaile, endişe. ‖ Être en – Endiş-nâk olmak. ◆ Nezaket-i âşıkane. ◆ Hizmet, vazife. ‖ Prendre – Sarf-ı itina ve ihtimam etmek.

Soir [imz.] Akşam, mesâ; Bon – Akşamlar hayrolsun. ◆ Garp, mağrip.

Soirée [ims.] Akşamdan yatılacak vakte kadar olan zaman. ◆ Akşamdan sonra musâhabet ve oyun için vâki olan içtimâ ve meclis veya davet, müsamere.

Soit [hr.] Gerek, hah, ister; – l'un – l'autre İster (hah, gerek) biri ister (hah, gerek) diğeri. ‖ Farzen, farz edelim. ◆ Olsun, peki, haydi öyle olsun, ne ise. ◆ Yani. ‖ Tant – peu Ne kadar az olursa.

Soixantaine [ims.] Altmış kadar.

Soixante [s.] (*soissante*) Altmış, sittin. ◆ Altmışıncı. = [imz.] Altmış adedi.

Soixante-dix [s.] Yetmiş, seb'in. ◆ Yetmişinci. = [imz.] Yetmiş adedi.

Soixanter [fl.] Piket denilen kâğıt oyununda hasmın hiç sayısı yokken altmış sayı kazanmak, altmışlık yapmak.

Soixantième [s.] Altmışıncı. = [imz.] Altmışda bir.

Sol [imz.] (Kuvve-i inbâtiyesi itibariyle) Toprak, arazi. ◆ Arsa. ◆ Yer, zemin. ‖ Entre – Binanın alt katı, zemin katı. ‖ Sous – Yeraltı, bodrum, zîr-i zemin. ‖ – marécageux Balçıklı toprak. ‖ – humide Türab-ı ratib, rutubetli toprak.

Sol [imz.] Notanın asvat ve işârat-ı esasiyesinin beşincisi, sol, gerdâniye, rast.

Sol [imz.] (mr. Sou.)

Solaire [s.] Güneşe müteallik, şemsî; Année – Sene-i şemsiye. ‖ Cadran – Basita-i şemsiye. ‖ Système – Meslek-i şems, cümle-i şemsiye.

Solandre [imz.] (byt.) Beygirin dizinde hâsıl olan bıcılgan illeti, urne.[116] ‖ (nb.) Amerika-yı Cenubî'ye mahsus bir nevi tatula.

Solanées [imz. - cm.] (nb.) Fasîle-i bâdincâniye.

Solanum [imz.] (nb.) İt üzümü.

Solbatu,e [s.] (byt.) Ayağının altı naldan incinmiş yani kara taban illetine müptelâ olmuş (beygir), zâli'.

Solbature [ims.] (byt.) Beygirin ayağının altı naldan incinmek illeti, kara taban hastalığı, zulâ'.

Soldanelle [ims.] (nb.) Rebîiye fasîlesinden mavi çiçekli kartopu.

Soldat [imz.] Asker neferi, asker, nefer. ‖ – de l'infanterie Piyade neferi. ‖ – de marine Bahriye neferi. ‖ – de l'infanterie de marine Bahriye silah-endaz neferi. ‖ – de l'artillerie Topçu neferi. ‖ – de l'artillerie de marine Bahriye topçu neferi, sahil kale topçusu. ‖ – de train Nakliye neferi, arabacı neferi. ‖ (mec.) Harp adamı, cengâver. ◆ Cesaretten başka bir değeri olmayan zâbit.

116 Orijinal metinde dizgi hatası: عرته şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında عرنه [=urne: bıcılgan hastalığı] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Soldatesque [s.] Askere mahsus veya layık, askerî. = [ims.] Gayr-ı muntazam asker güruhu.

Soldatesquement [zr.] Askere mahsus bir tavır ile, askerî bir surette.

Solde [ims.] Asker maaşı. || – **d'absence** Gaybûbet maaşı. || – **de disponibilité** Ma'zûliyet. ◆ Evâilde ulûfe. || **Demi** – Nısf-ı maaş. || – **de réforme** Askerde çürüğe çıkarılanların maaşı. = [imz.] Görülen hesaptan kusur kalan matlub, bakiye, kusur. ◆ Mağazalarda satılmayıp kalan eşya, hurde mal ve böyle eşyanın füruhtu. || **Reporter le** – **à nouveau** Bakiye-i hesabı âtîye devretmek.

Solder [ft.] Maaş vermek. ◆ Ücretle asker kullanmak. ◆ Bir deynin bakiyesini te'diye etmek, hesabı kesmek. ◆ Tamamen te'diye etmek. || – **des articles** Kalmış veya modası geçmiş malları füruht etmek. || **Se** – Hesap kesilmek, kat'-ı muhasebe edilmek.

Sole [ims.] Beygir ve ester ve merkep tabanı.

Sole [ims.] Dil balığı, semek-i mûsâ.

Sole [ims.] Üç senede bir kere terk edilen tarla.

Sole [ims.] Karinasız gemilerin düz dibi.

Soléaire [imz. - s.] (tşr.) Baldırın arka tarafındaki bir adaleye ıtlak olunur. || **Muscle** – Adale-i na'liye.

Solécisme [imz.] Kavâid-i sarfiye ve nahviye hatası, zaaf-ı telif. || (mec.) Hata, sehiv.

Soleil [imz.] Güneş, şems, hurşid, âfitâb. || **Coup de** – Güneş çarpması; **Disque du** – Kurs-ı şems. ◆ Ayçiçeği. ◆ Güneş gibi parlak ve şuâlı mevadd-ı mütenevvia. ◆ Ziya-yı şems, hararet-i şems.

Solen [tt.] Deniz çakısı, ulbetü'l-kesr.

Solennel,le [s.] (*lanel*) Merasim ve ed'iye-i diniye ile icra olunan. ◆ Tantanalı, debdebeli, alay ile icra olunan, müdebdeb, mutantan. ◆ Umumi, âmî. ◆ Resmî: **Audience** – Mülakat-ı resmiye. || (hk.) Mersum: **Contrats** – Mer'iyeti bazı merasim icrasına mütevakkıf mukavelat.

Solennellement [h.] (*lanel*) Merasim ve ed'iye-i diniye veya alay ve tantana ile. ◆ Resmî ve alenî surette.

Solennisation [i.] (*lani*) Merasim ve ed'iye-i diniye veya alay ve tantana ile icra ediş.

Solenniser [ft.] (*lani*) Merasim ve ed'iye-i diniye veya alay ve tantana ile icra etmek.

Solennité [ims.] (*lani*) Resm ve âyin, alay. ◆ Bir şeyin resmî hükmüne geçmesi için icrası lazım gelen usul ve merasim. ◆ Debdebe, tantana.

Solenodon [imz.] (hyv.) Haiti adasına mahsus sivri sıçan.

Solenoïde [imz.] Miş'ab-ı helezonî, şebîhü'l-miş'ab.

Solfatare [ims.] (arz.) Su buharı ile kükürt buharı tayeran eden menbalar. ◆ Kibritiyeti teressüb etmiş bürkân-ı atik kraterleri.

Solfège [imz.] Musiki tahsili için derecat sırasıyla tertip ve tanzim olunmuş notalar mecmuası. ◆ Nota ile okuma. ◆ Düm-tek usulü.

Solfier [ft.] Bir havayı nota ile okumak, terennüm etmek.

Solidaire [i. - s.] Birbirine kefil olanların beheri, mütekeffil. ◆ Zıman-ı müşterek. ◆ Kefalet-i müteselsileye müteallik. || **Dette** – Deyn-i müşterek. || **Garantie** – Kefalet-i müteselsile.

Solidairement [h.] Birbirine kefil olarak, kefalet-i müteselsile ile.

Solidariser [ft.] Yekdiğerine mütekeffil etmek. ◆ Müşterek eylemek. || **Se** – Yekdiğerine mütekeffil olmak. ◆ Müşterek olmak.

Solidarité [ims.] Birbirine kefil oluş, kefalet-i müteselsile, müştereke. || – **d'intérêts** İştirak-i menâfi.

Solide [s.] Katı, sulb, mâyi ve gaz hâlinde olmayan (cisim). ◆ Dayanıklı, metin, muhkem, sağlam. || (mec.) Sahih, mevcut, pâyidar. ◆ Kuvvetli, metanetli. = [imz.] Cism-i sulb. || (r.) Arz ve tûlünden başka umku dahi olan madde, mücessem. || **Les** – **s** Mücessemat. || **Angle** – Zâviye-i mücesseme. || **Les corps** – Ecsam-ı sulbe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Solidement [h.] Metanetle, muhkem ve kavi olarak.

Solidification [ims.] Mâyi veyahut gaz hâlinde olan bir cismin sulb hâline tahvil ve tahavvülü, taslib, tasallüb.

Solidifier [ft.] Bir mâyi yahut gazı sulb hâline koymak, taslib etmek. || **Se** – Sulb hâline ifrağ edilmek, musalleb etmek.

Solidité [ims.] Sulb hâli, katılık, salâbet. || (mec.) Metanet, sebat, kuvvet. ◆ Ciddiyet. || (he.) Hacim. || **Mesures de** – Ahcam mimsehaları.

Soliloque [imz.] Kendi kendine söylenilen söz.

Solin [imz.] Döşeme kirişleri beynindeki aralık. ◆ Kiremitlerin altına döşetilen kireç ve horasan, alçı macunu.

Solipède [imz. - s.] (tt.) Beygir vesâire gibi ayağı top ve bir tırnaklı hayvan, zü'l-hâfir.

Soliste [imz.] Tiyatroda kendi kendine söyleyen bir şahsı taklit eden oyuncu.

Solitaire [s.] Yalnız, münferid, vahîd. ◆ Yalnız ve kimse ile ünsiyet etmeyerek yaşamayı seven, vahdet ve uzlet meraklısı, münzevi. ◆ Tenha, ıssız, hâlî. || **Ver** – Karında hâsıl olan uzun ve münferid solucan, dûd-ı vahîd. || (mec.) **Avoir le ver** – Yemekle doymamak, çok yemek. = [imz.] Münzevi. ◆ Keşiş. ◆ Kimse ile ülfet etmez adam, merdüm-giriz. ◆ Yalnız oynanılan bir nevi dama oyunu. ◆ Tek elmas taşı, tek taş, feride.

Solitairement [h.] Yalnız olarak, vahdet ve inziva ile, münzeviyâne.

Solitude [ims.] Yalnızlık, vahdet, inziva, uzlet. || **Se jeter dans la** – Köşe ve inzivaya çekilmek. ◆ Issız ve hâlî yer, tenhalık. || Vahdet-i maneviye, mahrumiyet-i aşk ve muhabbet.

Solive [ims.] Tavan döşeme kirişi, mertek.

Soliveau [imz.] Ufak kiriş. || (mec.) Kuvvetsiz ve zayıf veyahut değersiz ve ehemmiyetsiz adam.

Solivure [ims.] Bir binanın[117] bi'l-cümle kirişlerinin mecmûu.

Sollicitation [ims.] Teşvik, tergib. ◆ İstirham, temenni, rica, niyaz. ◆ Tavsiye, iltimas. ◆ İhtimam, takayyüd.

Solliciter [ft.] Teşvik, tergib etmek. ◆ Tahrik etmek, tehyic etmek. ◆ Izlal etmek. ◆ İstirham, rica ve niyaz etmek. ◆ Mültezimâne tavsiye ve iltimas etmek.

Solliciteur,se [i.] Bir memuriyet veya müsaade istirham ve iltimasında bulunan adam, talip.

Sollicitude [ims.] Dikkat, gayret, ihtimam, himmet. ◆ Şefkat, nazar-ı ihtimam ve şefkat. ◆ Âtıfet ve ref'et. ◆ Şîme. ◆ Gaile.

Solo [imz.] (İtalyacadan me'huz) (ms.) Yalnız bir adam tarafından söylenilen veya bir çalgı ile çalınan şarkı. (cm.: *des soli* yahut *des solos*.)

Solstice [imz.] (hy.) Güneşin hatt-ı istivâdan en ziyade teba'udu ve binaenaleyh gündüz veya gecenin en uzun olduğu vakit ki senede iki defa olur, tahavvül-i şems; – **d'été** Tahavvül-i sayfî; – **d'hiver** Tahavvül-i şitevî. || **Colure des** – **s** Daire-i inkılâbeyn, daire-i istikrareyn.

Solsticial,e [s.] (hy.) Güneşin hatt-ı istivâdan en ziyade uzak bulunduğu vakte mensup, tahavvül-i şemse müteallik. (cmz.: *solsticiaux*.)

Solubilité [ims.] (k.) Eriyebilme, kabiliyet-i inhilâl. || (mec.) Hall ü fasl olunabilme.

Soluble [s.] (k.) Eriyebilir, müzab, kabil-i inhilâl. || (mec.) Hall ü fasl olunabilir.

Solutif,ve [s.] Kuvve-i tahliliyeyi hâiz.

Solution [ims.] (k.) Erime, eritme, tezvib, inhilâl. || (mec.) Hall ü fasl. || (hk.) Tesviye-i katiye, te'diye. || (syd.) Mahlul. || (t.) İnhilâl. || – **de continuité** (mr. Continuité.) || – **par l'eau** Tezvib fi'l-mâ.

117 Orijinal metinde dizgi hatası: نباتك şeklinde yazılan kelimenin doğrusunun, bağlama bakıldığında بنانك olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Solvabilité [ims.] Edâ-yı deyn iktidarı, ödeyebilme, iktidar-ı malî. ◆ İtibar-ı malî.

Solvable [s.] Edâ-yı deyne muktedir, ödeyebilir, muteber; Garant – Muteber kefil; Garantie bonne et – Kefalet-i kaviye ve mutebere.

Somatique [s.] Cismî, bedenî.

Somatologie [ims.] Bedenin ahvâlinden bahseden ilim, mebhasü'l-beden.

Somatologique [s.] Mebhasü'l-bedene müteallik.

Sombre [s.] Aydınlığı az, karanlıkça. ◆ Karanlık, muzlim. ◆ Muğlak. ◆ Koyu (renk). ◆ Bulanık (hava). || (mec.) Mağmum, mahzun, sükûtî ve çok düşünür. ◆ Hüznü artırır, hazin, gam-âbad. || Le – empire ve les – s bords Eski müşriklerin cehennemi.

Sombrement [zr.] Karanlık bir hâlde, muzlim bir surette. ◆ Hazin bir surette, mahzunâne.

Sombrer [fl.] (Gemi hakkında) Batmak, gark olmak.

Sombrer [ft.] (zra.) Toprağı açmak, ilk sürülecek çifti sürmek, toprağı kirizme etmek.

Sommail [imz.] (bhr.) Boğazda bulunan kaya. ◆ Büyük sefinelerin geçmesine mani olan sığlık.

Sommaire [s.] Hülâsa, mücmel, muhtasar. = [imz.] Hülâsa, icmal. || (hk.) Matières – s Merasim-i usuliyenin ekserinden muaf olan mevadd-ı âdiye.

Sommairement [h.] Hülâsa tarikiyle, mücmelen, muhtasaran.

Sommation [ims.] Tembih, ihtar. ◆ Tembihnâme. || – faite Keyfiyet-i kanunen ba'de'l-ihtar. || (r.) Cem', yekûn.

Somme [ims.] Meblağ, akçe miktarı. || (r.) Yekûn, [?]-i cümle, cem'. || (mec.) Mecmû, kâffe. || En – ve – toute El-hâsıl, hülâsa-i kelâm, fi'l-cümle.

Somme [ims.] Yük, bâr, haml; Bête de – Yük hayvanı, mekârî.

Somme [imz.] Uyku, hâb, nevm. || d'un – Hiç uyanmaksızın.

Somme [ims.] (bhr.) Bir liman veyahut nehir medhalinde bulunan kum ve çakıl taşı yığını.

Sommeil [imz.] Uyku, hâb, nevm. || (mec.) Atâlet hâli, battal kalış || Le – éternel Hâb-ı sermedî, vefat.

Sommeiller [fl.] Hafif uyku uyumak. ◆ Uyuklamak. ◆ Derin uykuya dalmış olmak. ◆ Hâl-i atâlette bulunmak. ◆ İhmal etmek, tekâsül etmek.

Sommelier,ère [i.] Kilerci, sofracı.

Sommellerie [ims.] Kilercilik, sofracılık. ◆ Kiler.

Sommer [ft.] İhtar etmek, tembih etmek. ◆ Resmen tebliğ etmek. || (r.) Cem' etmek.

Sommet [imz.] Tepe, zirve. || (he.) Re's: – d'un angle Re's-i zâviye.

Sommier [imz.] Karyolalarda yatak altına vaz' olunan kaba minder veya kerevet. ◆ Yük beygiri. ◆ Erganun veya laterna sandukası. ◆ Usul-i mimariyede kemer boynu, kapı söğesi [sövesi]. ◆ Tab' tezgâhının ayağı. ◆ Ticarette vâridat ve sarfiyat defteri. || (hk.) – judiciaire Mahkeme kayıt defteri.

Sommité [ims.] Evc, baş, bâlâ, tepe, zirve. || (syd.) Kımme. || (mec.) Akranından mümtaz ve fâik adam, mütehayyiz, mütebahhir: Les – s littéraires Mütehayyizân-ı üdebâ; – s médicales Mütebahhirîn-i etibbâ.

Somnambule [i. - s.] Uykudan uyanmaksızın yürüyen ve söyleyen ve iş gören adam, sâir fi'l-menam, sâirü'l-leyl.

Somnambulique [s.] Sâir fi'l-menama müteallik.

Somnambulisme [imz.] Uykudan uyanmaksızın yürüyüp söylemek ve iş görmek hâli, seyr fi'l-menam.

Somnial,e [s.] Rüyaya müteallik, düşe dair.

Somnifère [imz. - s.] (t.) Uykuyu celp ve davet eden, uyutucu, münevvim. || Propriétés – s Havass-ı münevvime.

Somniluque [s.] Uyku içinde söz söyleyen.

Somnolence [ims.] Uyku ile uyanıklık arasındaki hâl, ımızganma, beyne'n-nevm ve'l-yakaza, ser-hâb, sine, nuas, dalgınlık.

Somnolent,e [ims.] Uyku ile uyanıklık arasındaki hâle müteallik, nuasî.

Somptuaire [s.] (hk.) İsrafat ve sarfiyata müteallik.

Somptueusement [h.] Debdebe ve dârat ve ihtişamla, pek parlak ve mükemmel bir surette.

Somptueux,se [s.] İhtişamlı, mutantan, pek parlak ve mükemmel, müdebdeb.

Somptuosité [ims.] Dârat ve debdebe, ihtişam ve tantana, mükemmeliyet, parlaklık.

Son [smz.] (Mâlikiyet beyan eden zamir-i muttasılın müfred müzekker gaibidir.) -i, -si: – père Pederi, babası. (Müennesi *sa* ve ikisinin cem'i *ses*'dir.)

Son [imz.] Ses, savt, sadâ, avaz. || (ms.) Sadâ; – grave Kaba sadâ; – aigu Tiz sadâ. || – voyelle Hareke.

Son [imz.] Kepek, nuhâle. ◆ Çil.

Sonate [ims.] İki üç muhtelif parçadan mürekkep musiki fasılı.

Sondage [imz.] İskandil ediş, iskandil ile tahkik ameliyatı. ◆ İskandil ile tahkik olunan ve haritalarda gösterilen su umkları. || Aller au – Ka'r-ı bahri ölçmek için gemi ile yavaş yavaş seyahat etmek. || Aller le – à la main Bir işte kemâl-i ihtiyat ve betâetle hareket etmek. || (crh.) Misbar (sonda) isti'mali, istibar, recs.

Sonde [ims.] Suyun derinliğini anlamaya mahsus ucunda kurşun bağlı bir ipten ibaret alet, iskandil. || – à main El iskandili. || Grande – Derin su iskandili. ◆ Kara gümrükçülerinin kullandıkları şiş. || (crh.) Bir yara veya mecrayı açmaya mahsus alet, sonda, misbar. || – cannelée Misbar-ı kınnevî.

Sonder [ft.] Suyun derinliğini anlamak için iskandil atmak, iskandille keşfetmek. || – coup sur coup Boyuna iskandil etmek. ◆ Bir yara ve mecraya misbar (sonda) sokmak. || (mec.) Birinin fikir ve maksadını anlamaya çalışmak, istiknah, tefahhus etmek. ◆ İstimzac etmek. || – le terrain İstikşaf-ı ahvâl etmek. ◆ Bir işe teşebbüs etmeden onu iyice tetkik eylemek. = [fl.] Suya batmak. || Se – Ahvâl-i şahsiyesini tetkik eylemek.

Sondeur [imz.] İskandil veya misbar (sonda) kullanan adam.

Songe [imz.] Rüya: Interprêter les – s Rüyayı tabir etmek. || (mec.) Çabuk gelip geçen şey. ◆ Hayal. ◆ Faire de beaux – s Vâhî ümitlerde bulunmak.

Songe-creux [imz.] Muhal hayalâta dalgın adam, kuruntucu. (cmz.: des *songe-creux*.)

Songe-malice [imz.] Latife suretiyle ızrar ve it'ab etmeyi seven adam, mûzî, muazzib. (cm.: des *songe-malice*.)

Songer [fl.] Rüya görmek. ◆ Düşünmek, tefekkür ve mülâhaza etmek. ◆ Bir fikir ve niyette bulunmak. = [ft.] Rüyasında görmek.

Songeur,se [i.] Çok düşünür ve az söyler adam, mütefekkir, dalgın. ◆ Daima rüyalarını nakleden adam, rüyacı.

Sonica [h.] Tam vaktinde. (Eskidir.)

Sonna [ims.] (Arabîden me'huz) Sünnet, kitab-ı sünen.

Sonnaille [ims.] Hayvanların boyunlarına takılan çıngırak, ceres.

Sonnailler [imz.] Sürünün önünden giden kösemen.

Sonnailler [ft.] Lüzumsuz yere ve birbirini müteakip çıngırak çalmak.

Sonnant,e [s.] Çalar, ses çıkaran, tannan. || à huit heures – es Tam saat sekizde, saat sekizi çalarken. || Pièces – es Nakit akçe.

Sonné,e [s.] İkmâl olunmuş, geçmiş: Il a quarante ans – s Kırk yaşını geçkindir.

Sonner [fl.] Ses çıkarmak, sadâ vermek. ◆ Çalmak: – du cor Boru çalmak. ◆ (Saat ve çan hakkında) Çalmak ve çalınmak; Midi a sonné (Vakt-i zuhrda) Saat on ikiyi geçkindir. || (mec.) Faire – Ziyade kuvvet vermek. ◆ Doyurmak, büyütmek. = [ft.]

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Çalmak, vurmak. ◆ Çan vesâire vasıtasıyla haber vermek ve ilan etmek. || Cela sonne mal Bu iş iyi görünmüyor. || Ne – mot Hiçbir şey söylememek. || – son domestique Çıngırağı çalarak hizmetçiyi celbetmek. || (as.) – à cheval "Ata bin" borusunu çalmak.

Sonnerie [ims.] Birkaç çan sadâsının mecmûu. ◆ Kilise çanlarının çalınması. ◆ Saatin çalar âlâtı. ◆ Çan takımı. || – électrique Elekrik çanı. || (as.) Boru çalma, boru işaretleri, sadâları, havaları.

Sonnet [imz.] On dört mısralı nazım veya gazel.

Sonnette [ims.] Çıngırak, ceres. ◆ Her tarafı kapalı ve müdevver ufak çıngırak. ◆ Şahmerdan tokmağı. || Serpent à – s Çıngıraklı yılan.

Sonneur [imz.] Kilisenin çanını çalan adam, çancı.

Sonnez [imz.] (Tavla ve domino oyununda) Düşeş.

Sonnite [imz.] (Arabîden me'huz) Sünni, ehl-i sünnet mezhebinde olan müslim.

Sonomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı ihtizazat (-ı sadâ).

Sonométrie [ims.] Mukayese-i ihtizazat (-ı sadâ).

Sonométrique [s.] Mukayese-i ihtizazata dair.

Sonore [s.] Ses veren, sadâ çıkaran. ◆ Sesi büyüten veya aksettiren, musavvit, rennan, tannan, tanin-endaz, akis-endaz. || Corps – s Ecsam-ı mutasavvite.

Sonorement [zr.] Tannan bir surette, tanin-endaz bir surette.

Sonorité [ims.] Ses verme, sadâ çıkarma, tannaniyet, rennaniyet, sesi büyütmek veya aksettirmek hâl ve kabiliyeti, akis-endazlık.

Sopha [imz.] (mr. Sofa.)

Sophi [imz.] (mr. Sofi.)

Sophisme [imz.] Safsata, mugalata.

Sophiste [imz.] Safsata ve mugalatayı seven adam, safsatacı, mugalatacı, safsata-gû. ◆ Yunan-ı kadimin bazı hükemâ ve üdebâsına dahi ıtlak olunur.

Sophisterie [ims.] Safsatacılık, mugalatacılık.

Sophistication [ims.] Bir şeye, ale'l-mahsus eczaya ve içkilere hile ile başka şeyler katarak bozma, tağşiş, mahlut, sahte.

Sophistique [s.] Safsatalı, mugalatalı. ◆ Safsatacı. = [ims.] İlm-i mantıkın mugalata bahsi.

Sophistiqué,e [s.] Sâir şeylerle karıştırılarak bozulmuş, mahlut, sahte, mağşuş.

Sophistiquer [ft.] Hile katmak, tağşiş etmek, karıştırarak cinsini bozmak.

Sophistiquerie [ims.] Fevkalâde incelik, fevkalâde ince mânâ.

Sophistiqueur [ims.] Ecza vesâireye hile karıştırıp bozan adam.

Sophora [imz.] Fasîle-i soforiyeden bir nevi sert ağaç.

Sopor [imz.] (t.) Gayet derin ve ağır uyku.

Soporatif,ve [imz. - s.] (t.) Uyutucu ilaç vesâire, münevvim.

Soporeux,se [s.] (t.) Tehlikeli bir uyuşukluk ve baygınlığı müeddî olan, nevmî.

Soporifère [imz. - s.] ve:

Soporifique [imz. - s.] (t.) Uyku getiren, nevmî, münevvim. || (mec.) Usandırıcı, can sıkıcı.

Soprano [imz.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Her nevi sazın nevâ teli. ◆ Sazın nevâ teline mutabık olan hânende sesi. ◆ Soprano. (cm.: des *soprani*.)

Sorbe yahut Corme [imz.] Üvez, gubeyrâ.

Sorbet [imz.] Şerbet.

Sorbétière [ims.] Şerbet kabı, şişesi. ◆ Şerbet imaline mahsus alet.

Sorbier yahut Cormier [imz.] Üvez ağacı, şecer-i gubeyrâ.

Sorbonique [s.] Meşhur bir eski akaid mektebine mahsus ve müteallik. = [ims.] Vaktiyle

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mezuniyet imtihanını verecek şâkirdana teklif olunan mesâil-i selâsenin biri.

Sorboniste [imz.] Meşhur bir eski akaid mektebinden muhrec veya mekteb-i mezkûrda muallim bulunan adam.

Sorbonne [ims.] Meşhur bir eski akaid mektebi. ◆ Paris'te ulûm ve fünûna müteallik umumi dersler verilen bina ve daire.

Sorcellerie [ims.] Büyücülük, sihir, sihirbazlık, efsun.

Sorcier,ère [i. - s.] Büyücü, sehhar, sihirbaz, efsunger.

Sordide [s.] Alçak, denîü't-tab', nâkes, bahil.

Sordidement [h.] Alçakça, denâet-i tab'la, nâkesâne, ifrat-ı buhl ve hissetle.

Sordidité [imz.] Alçaklık, denâet-i tab', ifrat-ı buhl ve hisset.

Sore [imz.] (nb.) Kem'e-i büzeyriye.

Sorgho [imz.] Hind darısı. || – **à balais** Süpürge otu. || – **sucré** Cîve darısı.

Sorite [imz.] Biribirinin delil veya neticesi olmak üzere kazâyâ-yı müteselsileden mürekkep kelâm. ◆ Devir ve teselsül.

Sornette [ims.] Boş lakırdı, saçma, hezeyan, türrehat.

Sororal,e [s.] Hemşireye müteallik, kız kardeşe dair.

Sororicide [imz.] Katil-i hemşire.

Sort [imz.] Talih, baht, kader, kısmet, hükm-i kader. ◆ Tesadüf, kaza. ◆ Hâl. ◆ Sihir, büyü, nazar. || **Le – des armes** Talih-i harp, harbin netice-i tabiiyesi olan galibiyet veya mağlubiyet. || **Tirage au –** Kura keşidesi, kura. || **Tirer au –** Kura çekmek.

Sortable [s.] Münasip, layık.

Sortablement [zr.] Münasip bir surette, layık bir surette.

Sortant [smz.] Çıkan: **Numéro –** Çıkan, kazanan numara. = [imz.] Çıkan adam: **Les entrants et les – s** Girip çıkanlar.

Sorte [ims.] Soy, nevi, cins, türlü. ◆ Hâl, mevki. ◆ Usul, vecih, tarz. || **En quelque –** Bir suretle, nev-ummâ. || **De la première –** Âlâ cins. || **à toutes – s d'heures** Herhangi saatte olursa. || **de la –, en la –** Bu suretle. || **De – que** ve **En – que** Bir vechile ki, bir suretle ki.

Sorteur,se [s.] Hiç evde durmayıp daima dışarı çıkan.

Sortie [ims.] Çıkma, çıkış, huruc. ◆ Kapı, mahreç. ◆ Muhasara altında bulunan askerin huruc ve hücumu. ◆ Ticarette ihracat ve medfuat. || (mec.) Çare-i halâs. ◆ Şiddetli itiraz, hücum, çıkış, tekdir, ta'riz. || **à la – de** Çıkarken, hitamında. || **Droit de –** Reftiye rüsumu, ihracat resmi. || **Les entrées et les –** Tahsilat ve medfuat.

Sortilège [imz.] Büyü, sihir, efsun.

Sortir [fl.] (Tasrifi: *Je sors, nous sortons; je sortais, nous sortions; je sortis; je sortirai; je sortirais; sors, sortons, sortez; que je sorte; que je sortisse; sortant; sorti,e.*) Çıkmak, huruc etmek. ◆ Çıkmak, bitmek, filiz vermek. ◆ Husule gelmek, zuhur etmek. || (mec.) Kurtulmak, çıkmak, atlamak; – **de l'hiver** Kıştan çıkmak, kışı atlamak; – **de maladie** Hastalıktan kalkmak. ◆ Ayrılmak, tebâüd etmek: – **de la question** Meseleden ayrılmak, sadedden çıkmak. ◆ Neslen mensup olmak. || – **des bornes** Haddi tecavüz etmek. || – **de la vie** Ölmek, vefat etmek. || – **de son caractère** Kendi tabiatına kızmak. || – **de la mémoire** Unutmak, ferâmuş etmek. || – **des gonds** Hiddet etmek. = [ft.] Çıkarmak, ihraç etmek. || **Au – de** Çıkarken, hurucunda, hitamında.

Sortir [ft.] (*Finir* gibi tasrif olunur.) (hk.) Kazanmak, iktisab etmek, almak. (Yalnız gaip sîgaları müsta'meldir.)

Sortir [imz.] Çıkma, huruc, çıkılacak vakit.

Sot,te [s.] Budala, ahmak, ebleh. ◆ Şaşkın, bî-hûş. ◆ Gülünecek veya teessüf olunacak. = [i.] Budala.

Sotie [ims.] Eski Fransız mudhikelerinin güldürecek sözleri.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Sot-l'y-laisse [imz.] Pişmiş tavuk vesâirenin gerisi, kuyruğu.

Sottement [h.] Ahmakça, budalalıkla, eblehâne.

Sottise [ims.] Budalalık, hamâkat, belâhet. ◆ Budalaca söz veya fiil ve hareket. ◆ Sövme, şetm, düşnam.

Sottisier,ère [i.] Budalaca lakırdılar söyleyen adam. ◆ Hamakatten ileri gelmiş tuhaf sözler ve hikâyeler mecmuası.

Sou [ims.] Beş santim yani takriben on para kıymetinde bakır akçe, solde. || (mec.) Para, akçe. || **Ne pas avoir le premier** – Hiç parası bulunmamak. || **N'en pas avoir le premier** – Bir işe teşebbüs veyahut te'diye-i deyn için hiç parası bulunmamak. || **Sans un** – Hiçbir parasız. || **N'avoir pas un – de quelque chose** Bir şeyden hiç istifade edememek. || **Ne pas laisser un** – Miras olarak hiç para bırakmamak. || **Mettre sur** – Ufak bir masraf bile etmeyip para yığmak. || – **à** – Azar azar (akçe vermek).

Soubarbe [ims.] Atın çene altı. (mr. Sous barbe.)

Soubassement [imz.] Binanın temeli hükmünde olan alt tarafı, esas, riclü'l-hâit. || – **des maisons** Hâne temellerinin fevka'z-zemin kısmı.

Soubresaut [imz.] (*soubreçô*) Vakitsiz ve mahalsiz olarak ansızın sıçrayış, atlama, hoplama. || (t.) Nakz. || – **des tendons** Nakzu'l-evtar. || (mec.) Ansızın gelen şiddetli tesir, yürek oynaması, çarpıntısı, halecan. ◆ Bir maddeden ansızın diğerine geçiş, saded tebdili.

Soubrette [ims.] Tiyatronun mudhik oyunlarında taklit olunan hizmetçi kadın. || (mec.) Hilekâr besleme.

Soubreveste [ims.] Eski tüfekçilerin zırhın üstünden giydikleri bir nevi kolsuz libas.

Souche [ims.] Ağaç kütüğü. ◆ Defter koçanı; **Carnet** veya **registre à** –Koçanlı defter. ◆ Çetele. || (mec.) Ahmak adam, meşe odunu, odun gibi adam. ◆ Bir neslin cedd-i ekberi, asl-ı şecere. || **Partage par** – Usul-i itibarî ile taksim.

Souchet [imz.] Taş ocaklarında en alttan çıkarılan âdi taş. ◆ Bir nevi nebat-ı bahrî, sâk-ı arzî. ◆ Yeşilbaş ördek.

Souchetage [imz.] Ormanda kesilen ağaçların kütüklerini sayıp işaret etmek üzere orman memuru tarafından icra olunan muayene.

Soucheteur [izm.] Ormanlarda kesilen ağaçların kütüklerini sayıp işaret etmek için tayin olunan muayene memuru, müfettiş, kolcu.

Sou-chong yahut **Souchong** [imz.] Çin'in pek makbul bir nevi siyah çayı.

Souci [imz.] Gaile, kayıt. ◆ Gailesi çekilen şahıs veya şey. ◆ Kasâvet, keder, endişe. = [ims.] **Sans** – Gamsız, bî-kayd, lâkayt adam.

Souci [imz.] Nergis çiçeği. || – **d'eau** Su nergisi. = [s.] Nergis renginde olan.

Soucier (**se**) [fv.] Gailesini çekmek, kasâvet etmek, endişede bulunmak. ◆ Görmesini arzu etmek, hasretini çekmek. || **Se** – **de quelqu'un, de quelque chose** Hasretini çekmek, bir şeyi arzulamak.

Soucieux,se [s.] Gaile ve kasâvet çeken, endişede bulunan, düşünen. ◆ Gaileli, kasâvetli, endiş-nâk, endişeli.

Soucoupe [ims.] Fincan tabağı.

Soudabilité [ims.] Lehimlenebilme, yapışabilme.

Soudable [s.] Lehimlenebilir, yapışabilir.

Soudain,e [s.] Ansız, apansız, birden bire vâki olan, nâgehan. = [h.] Ansızın, derhal.

Soudainement [h.] Ansızın, derhal, nâgehan, bağteten.

Soudaineté [ims.] Ansızlık, apansızlık.

Soudard [imz.] yahut:

Soudart [imz.] Askerlikte ihtiyarlamış adam, ihtiyar asker. (Tahkir ve istihfaf makamında müsta'meldir.)

Soude [ims.] Deniz kıyılarında biten sökü otu, kalye. || (k.) Bu nebatın külü ki cam ima-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

linde ve yıkamakta müsta'meldir, humz-ı sodyum, soda.

Souder [ft.] Lehimlemek, lehimle yapıştırmak. ‖ **Fer à** – Havya. ‖ **Se** – Lehimlenmek, yapışmak.

Soudier,ère [s.] Sodaya müteallik, sodaya dair: **Industrie** – **e** Soda imali sanatı.

Soudoir [imz.] Lehimlemeye mahsus alet, havya.

Soudoyer [ft.] Ücretle refikler ve muavinler tutmak.

Soudure [ims.] Lehim. ◆ Lehimleme. ◆ Lehim yeri, ek yeri. ‖ (tşr.) Liham, iltiham.

Soue [ims.] Domuz ahırı.

Soufflage [imz.] Şişe üfleme ameliyatı. ‖ (bhr.) Sefine karinasına edilen ince kaplama.

Souffle [imz.] Üfleme, üfürük, nefha. ‖ – **amphorique** Nefha-i ulbî. ◆ Soluk, nefes, dem. ◆ Havanın hareketi, rüzgârın esmesi, hubub. ◆ İlka, telkin, ilham, nefehat.

Soufflé [imz.] Ziyade şişen içi boş ve hafif bir nevi lokma, mâfiş (mâ-fihi-şey). = [s.] Kabarma.

Souffler [fl.] Üflemek, üfürmek, nefh etmek. ◆ Esmek, hızlı nefes almak. ◆ Yorgunluk almak. ‖ (mec.) Söylemek, ağzını açmak. = [ft.] Üfleyerek tutuşturmak. ◆ Üfleyerek söndürmek. ◆ Nefes veya hava ile doldurmak, şişirmek, kabartmak. ‖ (mec.) İlka ve telkin etmek, ilham etmek. ◆ Şâkirt veya tiyatro oyuncusuna muallimlik etmek veya halkın önünde söyleyeceğini yavaşça söylemek. ‖ – **le froid et le chaud** Bir şeyi hem meth hem zemm etmek. ‖ – **un pion** Dama oyununda hasmın kazanabilecek bir taşını almak.

Soufflement [imz.] Üfleme, üfürme, nefh.

Soufflerie [imz.] Çalgı körüklerinin heyet-i mecmuası, bir fabrika veya kalhânenin körük takımı. ‖ – **acoustique** Minfahu's-savt.

Soufflet [imz.] Ateş körüğü, minfah. ◆ Fayton körüğü.

Soufflet [imz.] Tokat, sille, şamar. ‖ (mec.) Tahkir, tekdir. ◆ Muvaffakiyetsizlik.

Souffletade [ims.] Birbirini müteakip vurulan sille ve tokat ve böyle tokat vuruş, tokatlama.

Souffleter [ft.] Tokat, sille, şamar vurmak, tokatlamak. ‖ (mec.) Tahkir etmek.

Souffleur [imz.] Taife-i kaytasiyeden ve yunus cinsinden bir nevi cesim balık.

Souffleur,se [i.] Cehren söyleyen adamın söyleyeceğini arkasından yavaşça kendisine söyleyen adam. ‖ – **de théâtre** Tiyatro sahnesinin örtülü bir mahallinde oturup oyunculara söyleyeceklerini yavaşça söyleyen adam, muhtır, suflör. ‖ – **d'orgue** Erganun çalan adam.

Soufflure [ims.] Dökülen maden veyahut camın içinde kalan boşluk, dökme çapağı.

Souffrable [s.] Çekilebilir, tahammülü mümkün. (Yalnız cümle-i menfiyede müsta'meldir.)

Souffrance [ims.] Acı, ağrı, dert, elem, renc. ◆ Zahmet, meşakkat, mihnet, keder. ‖ (mec.) Geri kalma, gerileme, teahhur, tedennî. ‖ **En** – Tedâhülde kalan, teahhur eden (iş). ‖ **Articles en** – Ticarette henüz deftere kaydolunmamış eşya. ‖ (hk.) **De** – Müsaadeye mübtenî olan.

Souffrant,e [s.] Acıyan, ağrıyan, dertli, müteellim, rencur. ◆ Mihnetkeş, muzdarip. ◆ Sabûr, mütehammil. ◆ Hasta, keyifsiz, nâmizaç. ‖ **Église** – **e** Arafta bulunan ervah heyeti.

Souffre-douleur [imz.] Bir evin tekmil gavâilini çeken adam. ◆ Arkadaşlarının istihzâlarına hedef olan adam. (cm.: des *souffre-douleur*.)

Souffreteux,se [s.] Zaruret ve sefalet çeken. ◆ Rahatsız, keyifsiz.

Souffrir [fl.] (*Ouvrir* gibi tasrif olunur.) Acı ve ağrı duymak. ◆ Dert ve elem çekmek. ◆ Acımak, müteessif olmak. ‖ (mec.) Geri kalmak, teahhur ve tedennîde bulunmak, iyi gitmemek. = [ft.] Çekmek, duçar ve gi-

TÜRK DİL KURUMU
TÜRKÇE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

riftar olmak, uğramak. ◆ Dayanmak, sabır ve tahammül etmek. ◆ Müsamaha etmek, ilişmemek, ses çıkarmamak. ◆ Müsaade etmek, iğmaz ve müsamaha etmek. ◆ Kabul etmek.

Soufrage [imz.] Kibritlerin ucuna veya beyazlatılması kastolunan kumaşlara kükürt sürme, kükürtleme, kükürde batırma ameliyatı. ◆ Bağ ve bahçeleri kükürtleme ameliyatı.

Soufre [imz.] Ecsam-ı basîteden kükürt, kibrit. || – précipité Kükürt kaymağı. || – en bâton Lüle kükürt. || – en canne Çubuk kükürt. || – naturel Güllüce kükürt. || – végétal Kibrit-i nebatî. || Fleur de – Kükürt çiçeği.

Soufrer [ft.] Kükürt sürmek, kükürtletmek, kükürde batırmak.

Soufreur [imz.] Asma kütüklerini kükürtleyen adam. ◆ Kükürt fabrikalarında kükürt döken adam.

Soufrière [ims.] Kükürt madeni. ◆ Kükürthâne.

Souhait [imz.] Arzu, temenni, dilhah; à – Arzu olunduğu surette, emelince, ber-vech-i dilhah. || à vos – s Hayrolsun. ◆ Dua.

Souhaitable [s.] Arzu olunacak, ber-vech-i dilhah olan.

Souhaiter [ft.] Arzu ve temenni etmek. ◆ Dua etmek, duacısı olmak. ◆ Tebrik etmek. || Se – Arzu olunmak, temenni edilmek.

Souillard [imz.] Suların akması için hânelerde boru ve oluk misillü şeylerin ucundaki musluk taşı. ◆ Bu taşın deliği.

Souille [ims.] Yabani domuzun girdiği bataklık. ◆ Karaya oturmuş geminin kum veya çamurda bırakdığı çukur.

Souillement [imz.] Bulaştırma, pisletme. ◆ Kirletme.

Souiller [ft.] Bulaştırmak, pis ve murdar etmek. || (mec.) Telvis etmek, lekeletmek.

Souillon [i.] Üstü başı pis, murdar adam. ◆ Hıdemat-ı süfliyede kullanılan ve hususiyle bulaşık yıkayan hizmetçi kadın.

Souillard [ims.] Bulaşma, levs, leke.

Soûl,e [s.] Çok yemiş, pek tok. ◆ Sarhoş, sekran. = [imz.] En avoir tout son – Bir şeyden ne kadar arzu olunur ise o kadar mâlik olmak.

Soulagement [imz.] Bir iş veyahut zahmet veya dert ve elemin tahfif ve teskini. ◆ Teselli, tesliyet.

Soulager [ft.] Hafifletmek, tahfif ve teskin etmek. ◆ Yardım etmek, imdadına yetişmek. ◆ Teselli vermek. || Se – Teselli bulmak, kendi dert ve keder veya zahmetini tahfif etmek.

Soûlant,e [s.] Doyurucu. ◆ Sarhoş edici.

Soûlard,e [i.] Sarhoş, içkiye müptelâ adam, ayyaş.

Soûler [ft.] Çok yedirmek, doyurmak. ◆ Son derece memnun etmek. ◆ Sarhoş etmek.

Soûlerie [ims.] Ayş u işret.

Soûleur [ims.] Ansızın müstevlî olan dehşet ve ra'şe. (Eskidir.)

Soulèvement [imz.] Kalkma, kaldırma. ◆ Kabarma, tahaddüb, tereffu'. || – et abaissement Tahaddüb ve taka'ur. || – des flots Dalgaların kalkması, hareketi, kabarması. || – du cœur Yürek bulantısı. || (mec.) Hiddet, gazap.

Soulever [ft.] Ağır bir şeyi biraz kaldırmak, yerinden oynatmak. ◆ Kabartmak. || (mec.) Hiddetini mûcip olmak, iğzab etmek. ◆ Ayağa kaldırmak. ◆ Vukuunu istilzam etmek, tevlid etmek. || – une question Bir mesele çıkarmak, meydana bir mesele koymak. = [fl.] Karışmak, bulanmak: Le cœur lui soulève Yüreği bulanıyor. || Se – Yukarı kaldırmak, yukarı kalkmak. ◆ İsyan etmek, kıyam etmek. ◆ Kabarmak, müteheyyic olmak, hiddet etmek.

Soulier [imz.] Ayakkabı, pabuç, yemeni, kundura.

Soulignement [imz.] Bir kelime veya tabirin üzerine celb-i dikkat etmek için altına bir çizgi çekilmesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Souligner [ft.] Celb-i dikkat için bir kelime veya tabirin altına çizgi çekmek. ◆ Mânâlı bir suret-i ifade ile bir söz veya bir kelime hakkında celb-i dikkat etmek.

Souloir [fl.] Âdet edinmek, itiyad etmek. (Eski bir kelime olup vaktiyle yalnız hikâye-i hâl sîgasında müsta'mel idi.)

Soule yahut **Soute** [ims.] Miras hisselerinde tevâzün ve muâdele husulü için üste verilmesi lazım gelen meblağ, ta'viz.

Soumettre [ft.] Taht-ı hüküm ve itaate almak, tâbi etmek. ◆ Birinin reyine, nazar-ı dikkatine nazar-ı tasvibine arz ve havale etmek. ◆ Takdim etmek. || **Se** – Birinin rey ve kararına rıza vermek.

Soumis,e [s.] Tâbi, birinin hükmü altında bulunan, mahkûm. ◆ Mutî, münkad, itaatli.

Soumission [ims.] İtaat, inkıyad, tebaiyet. ◆ Teslim olunuş, arz-ı itaat ve inkıyad. ◆ Daire-i emiriyede münâkasa veya müzayedeye girme, talip olma. ◆ Taahhüt, mecburiyet altına giriş. ◆ Taahhüdü mutazammın istid'ânâme. || **Moyennant une** – Taahhüdü mutazammın olarak verilecek istid'â üzerine.

Soumissionnaire [imz.] Pey süren müteahhit, mültezim, talip.

Soumissionner [ft.] Pey sürerek üstüne almak, taahhüt etmek.

Soupape [ims.] Tulumba vesâir bazı âlât deliğinin kapağı ki çekerken kapanıp iterken açılır, supap. || – **de sûreté** Buhar kazanının büyük tazyik altında açılıp fazla buhara yol vermekle kazanın patlaması tehlikesinin önünü almaya mahsus supap, emniyet supapı. || (bhr.) Valf; – **atmosphérique** Hava valfi; – **de sûreté** Selâmet valfi; **Porte de** – Valf kapağı. || **En** – **chapeau** Kâse valfi. || – **de retour** Çek valfi; || – **d'échappement** İskip valfi; || – **d'admission** İdhal valfi; – **d'arrêt** İstop valfi. || **Boîte à** – Valf sandığı.

Soupçon [imz.] Şüphe, işkil, suizan. ◆ Cüzi görünüş, hayal. ◆ Pek az miktar, şemme.

Soupçonnable [s.] Hakkında şüphe olunabilir, suizana müstaid.

Soupçonner [ft.] Şüphe etmek, suizanda bulunmak.

Soupçonneux,se [s.] Şüphe ve suizan eden.

Soupe [ims.] Çorba, tirit.

Soupeau [imz.] Saban demirinin sapı.

Soupente [ims.] Arabayı asılı tutan kalın kayışlar heyet-i mecmuası, araba askılarının mecmûu. ◆ Evin çatısı arasında yapılan alçak tavanlı oda, tavan arası.

Soupé [imz.] yahut:

Souper [imz.] Akşam taamı. ◆ Gece taamı.

Souper [fl.] Akşam veya gece taamı etmek. || – **par cœur** Hiç taam etmemek.

Soupèsement [imz.] Bir şeyin sıkletini anlamak için yerinden oynatıp azıcık kaldırma, el ile tartıp ağırlığını tahmin etme.

Soupeser [ft.] Bir şeyin sıkletini anlamak için yerinden oynatıp azıcık kaldırmak, el ile tartıp ağırlığını tahmin etmek.

Soupette [ims.] Ufak ekmek dilimi.

Soupeur,se [imz.] Gece taam etmeyi itiyad etmiş adam.

Soupière [ims.] Çorba tası, çorba kâsesi.

Soupier [imz.] Çorbayı çok seven adam.

Soupir [imz.] İçini çekme, âh, soluk, şehka. ◆ Hasret. ◆ Boğuk ses. || **Le dernier** – Ölüm, son nefes. || **Rendre le dernier** – Teslim-i ruh etmek. || **Recueillir les derniers** – **s de quelqu'un** Bir hastanın hâlet-i nez'inde hazır bulunmak. || – **d'ivrogne** Sarhoş geğirmesi. || (ms.) Bir nefes alacak kadar tevakkuf ve bunun işaret-i mahsusası, es, bir dörtlük es.

Soupirail [imz.] Kiler ve bodrum penceresi ki binanın haricinde yerle beraber olur, nefeslik, baca, menfez.

Soupirant [imz.] Bir kadına kendini sevdirmeye çalışan âşık.

Soupirement [imz.] İçini çekme, âh etme. ◆ Hasret çekme, tahassür.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Soupirer [fl.] İçini çekmek, âh etmek. ◆ Hasret çekmek, âşık olmak, çok arzu etmek. || – après Arkasına düşmek.

Soupireur [imz.] Yalandan âh çeken adam, aşkbaz.

Soupie [s.] Yumuşak, kolay eğilip bükülen. ◆ Yumuşak huylu, mülayim, mutî. || Être – comme un goût Son derece mutî olmak. ◆ Dalkavuk.

Souplement [h.] Yumuşaklıkla, kolay eğilerek, mülâyimâne, mülâyemetle.

Souplesse [ims.] Yumuşaklık, kolay eğilip bükülmek hassası. ◆ Mülâyemet, itaat.

Souquenille [ims.] Seyis vesâirenin giydikleri uzun ve kaba kaput.

Souquer [ft.] (bhr.) Bir yelken ipini uzanabildiği kadar kıvırmak.

Source [ims.] Akan suyun çıktığı yer, menba, pınar; – s jaillissantes Su kaynakları, menba-ı fevvâre. || (mec.) Asıl, menşe, menba.

Sourcier [imz.] Yerin altındaki su menbalarını keşfedebilmek iddiasında bulunan adam.

Sourcil [imz.] (*l* okunmaz) Kaş, hâcib, ebrû. || Froncer les – s Kaşlarını çatmak, suratını ekşitmek, surat etmek.

Sourcilier,ère [s.] (tşr.) Kaşa mensup ve müteallik, hâcibî; Arcades – ères Kavs-ı hâcibî, tâk-ı ebrû.

Sourciller [fl.] Kaş çatmak, kaşlarını oynatmak. || (mec.) Telaş ve teessür göstermek; Ne pas – Telaş göstermeyip kayıtsız durmak.

Sourciller [fl.] Pınar gibi sath-ı arzdan dışarı fışkırmak.

Sourcilleusement [zr.] Mağrur ve mütekebbir bir surette, mağrurâne, mütekebbirâne, müteazzımâne.

Sourcilleux,se [s.] Yüksek, mürtefi, şâhik. ◆ Mağrur, mütekebbir, müteazzım. || Front – Hüzün ve keder gösterir alın.

Sourd,e [s.] Kulağı işitmez, sağır, asam. || Faire la – oreille İşitmez gibi olmak, işitmezlikten gelmek. || (mec.) Teessürsüz, hissiz. ◆ Boğuk (ses). ◆ Yavaş ve derin, gizli, sessiz, şamatasız, gürültüsüz. ◆ Henüz meydana çıkmamış, yeraltında (maden). || Lanterne – e (mr. Lanterne.) || Bruit – Boğuk ses ve şamata, ve (mec.) sıhhati meşkûk havâdis, tevâtür, şâyia. || Une lime – e Bir bedhahın hafiyen vuku bulan tezviratından mütehassıl tesir. = [i.] Sağır adam.

Sourdaud,e [i.] Güç işiten, kulağı sağır.

Sourdement [h.] Boğuk ve yeraltından gelir gibi bir sesle. ◆ Gizlice, gürültüsüzce.

Sourdine [ims.] Bazı çalgıların sesi tenzile mahsus ağaçtan bir nevi köprücükleri. ◆ Çalar saatin tokmağını vurmaktan men eden alet. || à – Gizlice, gürültüsüzce, sessiz, sadâsız.

Sourd-muet, sourde-muette Sağır ve dilsiz adam. (cm.: des *sourds-muets*, *sourdes-muettes*.)

Sourdre [fl.] Yerden çıkmak, nebean etmek. ◆ Husule gelmek, münbais olmak. ◆ Hareket etmek, harekâtta bulunmak, dikilmek. (Yalnız masdarı ve nadiren hâl sîgasının gaibi müsta'meldir.)

Souriant,e [s.] Güler, besim, mütebessim: Visage – Güleryüz.

Souriceau [imz.] Fare yavrusu.

Souricière [ims.] Fare kapanı.

Souriquois,e [s.] Farelere müteallik; Le peuple – Fareler güruhu.

Sourire [fl.] Gülümsemek, tebessüm etmek. || – à quelqu'un Birine tebessüm ile beyan-ı muhabbet etmek, beyan-ı hayırhâhî eylemek. || (mec.) Müsait ve yâver olmak. ◆ Hoşa gitmek.

Sourire [imz.] Gülümseme, tebessüm.

Souris [imz.] İltifat makamında olan hafif gülümseme, tebessümle nigâh.

Souris [ims.] Ufak fare, fındık sıçanı.

Sournois,e [i. - s.] Düşündüğünü izhar etmez, hilekâr ve mürâî, kurnaz, dessas.

Sournoisement [h.] Düşündüğünü göstermeyerek, hile ve riya ile, kurnazca, desise ile.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sournoiserie [ims.] Düşündüğünü göstermeyiş, hile ve riya, kurnazlık, desisekârlık, dessaslık.

Sous [hc.] Altına, altında, zîr, taht: – **la table** Masanın altında, sofranın altına; – **ses ordres** Zîr-i emrinde, taht-ı idaresinde. ◆ Zamanında, devrinde. ◆ ile: **Affirmer – serment** Yeminle te'kid ve ispat etmek: – **prétexte de** Bahanesiyle. || – **peu** Ahd-i karibde, kariben. || – **ce rapport** Bu cihetce. || – **plus d'un rapoort** Birçok cihetlerle. || – **voiles** Yelken üstünde, yelkenlerini açmış (gemi). || – **les armes** Silah altında, muharebede. || **Être – les verrous** Mahpus olmak. || **Rire – cape** Kendi kendine gülmek. || **Avoir – la main** Bir şeyi ilk yetişeceği yerde bulundurmak, yanında tutmak. || – **main** El altından, gizlice. || **Regarder – le nez** Pek yakından ve bir nazar-ı tahkir ile bakmak. || **Tenir quelqu'un – le bras** Birini koluna almak. || **Mettre une chose – les yeux de quelqu'un** Bir şeyi birine beyan etmek. || – **le manteau de la cheminée** Gizlice, hafiyen. || (Kimya ıstılahatında "taht" ve nebatatta ekseriya "şibh" kelimeleriyle tercüme olunur.)

Sous-affermer [ft.] İltizamla alınmış arazi vesâireyi başkasına iltizamla vermek, mültezim-i sânîye vermek veya mültezimden iltizamla almak.

Sous-affréter [fl.] İstîcar etmiş olduğu bir gemiyi diğerine îcar etmek.

Sous-âge [imz.] (mad.) İkinci derecede devr-i arazi, devr-i tarihî.

Sous-aide [imz.] Muavinin muavini, muavin-i sânî. ◆ Askerî cerrahı. (cm.: des *sous-aides*.)

Sous-amendement [imz.] Bir tadilin tekrar tadili, tadil-ale't-tadil. (cm.: des *sous-amendements*.)

Sous-amender [ft.] Bir tadili yeniden tadil etmek, tadil üstüne tadil etmek.

Sous-arbrisseau [imz.] (nb.) Çalı ile ot arasında bulunan nebat, şüceyre, necîle. (cm.: des *sous-arbrisseaux*.)

Sous-axoïdien [s.] (tşr.) Tahte'l-mihver.

Sous-bail [imz.] Bir şeyi toptan iltizam eden mültezimle ondan parça parça alan mültezimler beynindeki senet ve mukavele, ihale-i sâniye. (cm.: des *sous-baux*.)

Sous-bande [ims.] (as.) Topun kundağına bindiği yer ki muylu yatağı denilir.

Sous-barbe [ims.] Beygirin çene altı. (cm.: des *sous-barbes*.)

Sous-bibliothécaire [imz.] Hafız-ı kütüb muavini, kitabî muavini. (cm.: des *sous-bibliothécaires*.)

Sous-bois [imz.] Eşcar-ı ihtiyatiye tahtında biten ağaçlara ıtlak olunur.

Sous-brigadier [imz.] Bir süvari veya jandarma takımına kumanda eden çavuş veya onbaşının muavini.

Sous-carbonate [imz.] (k.) Hâmız-ı fahmla bir esastan mürekkep olup ancak hâmız-ı mezkûr ikinci derece miktarda ve esası ziyade olan milh, taht-ı fahmiyet.

Sous-chef [imz.] Müdür veya memur vekili, müdir-i sânî. (cm.: des *sous-chefs*.)

Sous-classe [ims.] Bir sınıfın münkasim bulunduğu aksam ve takımların beheri. (cm.: des *sous-classes*.)

Sous-clavier,ère [s.] (tşr.) Köprücük kemiğinin altında olan, tahte't-terkova.

Sous-commissaire [imz.] Bahriye memurîn-i mülkiyesinden kaymakamlığa muadil bir rütbe itibarında bulunan adam. ◆ Komiser muavini, ikinci komiser.

Sous-commission [ims.] Bir komisyonun tayin ettiği diğer komisyon, komisyon şubesi, ikinci komisyon.

Sous-comptoir [imz.] Diğer bir şubeye mülhak banka şubesi.

Souscripteur [imz.] Bir iâne veya iştirak defterine yazılan adam. ◆ Derdest-i tab' olan bir kitabı hitamında almak üzere peşinden akçesini verip müşteriler defterine yazılan adam, abone kaydolunan, abone. (Kadın hakkında dahi müsta'meldir.) ◆ Ticarette

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

senedi imza edene derler, mümzî, sened-i ticarî mümzîsi.

Souscription [ims.] Bir iâne veya iştirak vesâire defterine yazılış, vaz'-ı imza ediş. ◆ Derdest-i tab' olan bir kitaba ber-vech-i peşin müşteri ve abone olma. ◆ Bir iâne veya abone defteriyle toplanılan akçenin mecmûu. ◆ Umur-ı maliye ve sarrafiyede senedat ve tahvilat iştirâsına talip olma.

Souscrire [ft.] (*Écrire* gibi tasrif olunur.) İmzalamak, vaz'-ı imza etmek. ◆ İmzasyla kabul ve tasdik etmek. = [fl.] Razı ve kail olmak. ◆ Bir iâne ve iştirak defterine yazılmak. ◆ Derdest-i tab' olan bir kitaba müşteri yazılmak, abone olmak. ◆ Esham ve tahvilat iştirâsına talip olmak. || **Se** – Peşin akçe verip abone kaydolunmak.

Souscrit,e [s.] Vaz'-ı imza edilmiş, mümzâ.

Souscrivant,e [s.] Vaz'-ı imza eden, mümzî.

Sous-cutané,e [s.] (tşr.) Derinin altında olan, tahte'l-cild, taht-ı cildî.

Sous-délégué [imz.[(mr. Sub-délégué.)

Sous-diaconat [imz.] Merâtib-i ruhbaniyenin üçüncüsü.

Sous-diacre [imz.] Diyakoz yamağı rahip. (cm.: des *sous-diacres*.)

Sous-directeur,trice [i.] Müdür muavini, müdire muavinesi, ikinci müdür veya müdire. (cm.: des *sous-directeurs,trices*.)

Sous-dominate [ims.] (ms.) Sadânın dördüncü notası.

Sous-double [s.] (r.) Nısf-ı zı'f.

Sous-économe [imz.] Vekilharç muavini, ikinci idare memuru. (cm.: des *sous-économes*.)

Sous-entendre [ft.] Sarâhaten beyan etmeyip zımnen anlatmak. = [s.] Takdir etmek, tahtında müstetir etmek. || **Se** – Zımnen anlaşılmak ◆ Tahtında müstetir olmak.

Sous-entendu [imz.] Sarâhaten beyan olunmayıp zımnen anlaşılabilen şey. || (s.) Müstetir, mukadder. = [imz. - cm.] Mazâmin-i ledünniye. (cm.: des *sous-entendus*.)

Sous-entente [ims.] Zımnen maksud olan şey, meram-ı zımnî. || (s.) İstitar, ızmar, takdir. (cm.: des *sous-ententes*.)

Sous-entrepreneur[118] [imz.] İkinci mültezim, müteahhid-i sânî.

Sous-enveloppe [imz.] Zarf içinde bulunan diğer ikinci bir zarf.

Sous-faîte [imz.] Çatı tepesinin altına konulan direk, çatı makaslaması kirişi. (cm. des *sous-faîtes*.)

Sous-ferme [ims.] (mr. Sousbail.)

Sous-fermer [ft.] Kiracıdan kiralamak, bir mültezimden iltizam etmek.

Sous-fermier,ère [i.] Diğer bir mültezimden iltizam eden adam. (des *sous-fermiers,ères*.)

Sous-fréter [ft.] Kiralanmış gemiyi kira ile vermek.

Sous-garde [ims.] Tüfek ve tabancanın tetik siperi. (cm.: des *sous-gardes*.)

Sous-générique [s.] Tahte'l-cinse müteallik.

Sous-genre [imz.] (tt.) Bir cismin münkasim bulunduğu ecnasın beheri, tahte'l-cins.

Sous-gorge [ims.] At başlığının hayvanın boynu altından geçen kayışı, bilan. (cm.: des *sous-gorge*.)

Sous-gouvernante [ims.] Çocuk terbiyesine veya idaresine memur kadının muavinesi, ikincisi. (cm. des *sous-gouvernantes*.)

Sous-gouverneur [imz.] İkinci veya üçüncü derecede idare-i mülk memuru, kaymakam, müdür. ◆ Çocuk mürebbîsinin muavini, ikincisi. (cm.: des *sous-gouverneurs*.)

Sous-intendance [ims.] Levâzım ve idare memuru muavinliği. ◆ Levâzım ve idare memuru muavininin mahall-i ikameti ve daire kalemi. (cm.: des *sous-intendances*.)

Sous-intendant [imz.] Levâzım ve idare memurunun muavini, ikincisi. (cm.: des *sous-intendants*.)

118 Orijinal metinde Sous-entpreneur şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TÜRKİYE AKADEMİ BİLİMLER
www.tuba.gov.tr

Sous-intraducteur [imz.] Teşrifatçı muavini.

Sous-jacent,e [s.] (he.) Altta bulunan, altta vâki.

Sous-jupe [ims.] Alttan giyilen kadın fistanı veya fustası. (cm.: des *sous-jupes*.)

Sous-lacustre [s.] Göl altında bulunan.

Sous-lieutenance [ims.] Mülâzım muavinliği, mülâzım vekilliği, mülâzım-ı sânîlik rütbesi. (cm.: des *sous-lieutenances*.)

Sous-lieutenant [imz.] Mülâzım muavini, mülâzım vekili, mülâzım-ı sânî. (cm.: des *sous-lieutenants*.)

Sous-locataire [i.] (hk.) Müste'cirin müste'ciri, müste'cir-i sânî. (cm.: *sous-locataires*.)

Sous-location [ims.] (hk.) Müste'cirden istîcar, istîcar-ı sânî, istîcar ani'l-müste'cir, îcarü'l-müste'cir. (cm.: des *sous-locations*.)

Sous-louer [ft.] (hk.) Me'curu istîcar etmek. ◆ Me'curu îcar etmek.

Sous-main [imz.] Yazı yazarken elin altına konulan kâğıt, altlık.

Sous-maître [imz.] Muallim muavini, muallim-i sânî. ◆ Usta muavini, ikinci usta. (cm.: des *sous-maîtres*.)

Sous-maîtresse [ims.] Mektep muallimesinin veya müdiresinin muavinesi, ikincisi. (cm.: des *sous-maîtresses*.)

Sous-marin,e [s.] Denizin altında olan, tahte'l-bahr; **Câble** – Tahte'l-bahr telgraf teli; **Défense** – **e** Tahte'l-bahr müdafaa (torpil ve torpidolar gibi).

Sous-maxillaire [s.] (tşr.) Çenenin altında olan, tahte'l-fek.

Sous-médecin [imz.] Hastahane tabip muavini.

Sous-multiple [imz. - s.] (r.) Diğer bir adedin içinde birkaç defa küsursuz olarak dâhil olan adede ıtlak olunur, ecza-i asgar.

Sous-normale [ims.] (he.) Bir daire kısmının hatt-ı nâzımı ile bir hatt-ı amûdîsi arasındaki mihver kısmı, taht-ı nâzım.

Sous-œuvre [imz.] **En** – Diğeri tarafından yapılıp da muahharan nekayisi ikmâl olunan iş, âriyetî (eğreti) iş. ‖ (m.) **Reprendre** yahut **étayer en** – Binayı eğretiye almak, askıya almak.

Sous-officier [imz.] Mülâzım-ı sânî ile onbaşı arasındaki rütbelerin birinde olan askerî, küçük zâbit.

Sous-ongulaire [s.] Tırnak altında bulunan.

Sous-ordres [imz.] Emir altında bulunan adam, memur, emir kulu; **En** – Diğerinin emri altında olarak, maiyette. (cm.: des *sous-ordres*.)

Sous-perpendiculaire [ims.] (mr. Sous-normale.)

Sous-pied [imz.] Pantolon ve paçalığın altındaki subye. (cm.: des *sous-pieds*.)

Sous-portier [ims.] Otel kapıcısı muavini, ikinci kapıcı.

Sous-poutre [ims.] Bir kirişin altında bulunan diğer bir kiriş.

Sous-précepteur [imz.] Muallim muavini, müdür muavini.

Sous-préfectoral,e [s.] Kaymakamlığa veya müdürlüğe mensup ve müteallik.

Sous-préfecture [ims.] Kaymakamlık, müdürlük. (cm.: des *sous-préfectures*.)

Sous-préfet [imz.] Kaymakam veya müdür. (des *sous-préfets*.)

Sous-présidence [ims.] Reis-i sânîlik.

Sous-président [imz.] Reis-i sânî.

Sous-pressian [ims.] Alttan tazyik.

Sous-secrétaire [imz.] Mektubî muavini, kâtip muavini, kâtib-i sânî. ‖ – **d'État** Nezâret müsteşarı.

Sous-secrétariat [imz.] Mektubî muavinliği, ikinci kâtiplik, kitâbet-i sâniye. ◆ Nezâret müsteşarlığı. ◆ Nezâret müsteşarlığının daire ve kalemi.

Sous-seing [imz.] Eşhas beyninde akdolunan hususi ve tasdiksiz senet ve mukavele. (*Sous seing privé* dahi denilir.)

Sous-sel [imz.] (k.) Hâmızı az ve esası çok olan milh, taht-ı milh.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Soussigné,e [i. - s.] Zîrde vaz'-ı imza etmiş adam, zîrde vâzı'-ı imza, sahib-i imza.

Sous-signature [ims.] İkinci imza, imza-yı sânî, birinci imzanın altına vaz' olunan ikinci imza.

Sous-signer [ft.] Altına imza koymak, imza vaz' etmek, imzalamak.

Sous-sol [imz.] (m.) Bodrum, bir binanın en alt katı. ‖ (mad. - zra.) Toprak altındaki kesme.

Sous-sombrer [ft.] Gemi ka'r-ı bahrde kâmilen gark ve nâ-bedid olmak.

Sous-tangente [ims.] (he.) Bir daire kısmının hatt-ı mümasa temas ettiği noktasıyla hatt-ı nâzımı arasındaki mihver kısmı, taht-ı mümas.

Sous-tendante [ims.] (he.) Veter-i kavs.

Sous-tendre [ft.] (he.) Kavsin iki kenarı arasına bir veter çizmek.

Sous-titre [imz.] Kitabın asıl ismi altında yazılan ikinci isim ve unvanı. (cm.: des *sous-titre*.)

Soustractif,ve [s.] (r.) Tarhî, tenzilî.

Soustraction [ims.] Aşırma, çalma, sirkat. ‖ (r.) A'mâl-i erbaadan tarh, tenzil.

Soustraire [ft.] (*Traire* gibi tasrif olunur.) Aşırmak, çalmak. ◆ Kaçırmak, kurtarmak, muhafaza etmek, himaye etmek. ‖ (r.) Tarh etmek, tenzil etmek. ‖ **Se** – Gözden kayıp ve nâ-bedid olmak, savuşmak.

Sous-traitant [imz.] (hk.) Mültezimden iltizam eden, mültezim-i sânî, müteahhid-i sânî. (cm.: des *sous-traitants*.)

Sous-traité [imz.] (hk.) Mültezimden iltizam için olunan mukavele ve senet. (cm.: des *sous-traités*.)

Sous-traiter [ft.] (hk.) Mültezim veya müteahhitten iltizam etmek.

Sous-triple [imz. - s.] (r.) Diğer bir adedin içine üç defa bilâ-küsur dâhil olan adede ıtlak olunur. (9 adedine nispetle 3 gibi.)

Sous-vendre [ft.] Satın alınan bir şeyden bir miktarı füruht etmek. ◆ Müz'ic adamlardan tahlis-i nefs etmek.

Sous-vente [ims.] Satın alınan şeyden bir miktarın füruhtu. (cm.: des *sous-ventes*.)

Sous-ventrière [ims.] Atın eyer (eğer) kolanı, teğelti kolanı. (cm.: des *sous-ventrières*.)

Soutache [ims.] Askerî üniformalarıyla kadın elbisesinin girift ve dolaşıklı şeritleri, kaytan, harç.

Soutacher [ft.] Şerit ve kaytan gibi harçla tezyin etmek.

Soutane [ims.] Rahip cübbesi. ‖ (mec.) Ruhbaniyet.

Soutaneille [ims.] Küçük veya kısa rahip cübbesi.

Soute [ims.] Geminin erzak ve mühimmat ambarı, kumanya ambarı; – **aux poudres** Cephanelik; – **à lest d'eau** Muvâzenet-i sahrıncî; – **aux charbons** Kömürlük. ◆ (mr. Soulte.)

Soutenable [s.] İltizam ve ispat olunabilir, kabil-i müdafaa. ◆ Tahammül edebilen, mütehammil.

Soutenance [ims.] İltizam, müdafaa.

Soutenant [imz.] Bir meseleyi iltizam ve müdafaa eden adam.

Soutènement [imz.] Dayak, destek. ◆ Takviye, teyit. ‖ (m.) Temel; **Murs de** – Temel duvarları, payanda duvarları. ‖ İspat, delil, bürhan, ispat-ı sübutiye. ‖ **Fournir** – Esbab-ı sübutiye dermeyan etmek.

Souteneur [imz.] Bir kumarhane veya diğer bir dârü'l-fuhşun beka ve idaresine yardım eden adam.

Soutenir [ft.] Üstünde tutmak, dayanmak, altına girmek. ‖ (mec.) İltizam ve müdafaa etmek, te'kid ve takviye etmek. ◆ İmdadına yetişmek. ◆ İdare ve muhafaza etmek, korumak, tahammül etmek. ◆ İspat etmek. ◆ Muhalefet etmek. ‖ – **la voix** Sesi gevşetmeksizin uzatmak. ‖ – **son rang** Mevki ve haysiyetini muhafaza etmek. ‖ – **la conversation** Meclis-ârâlık etmek. ‖ – **une disgrâce** Felakete, musibete karşı dayanmak. ‖ – **une épreuve** Dert ve mihnete tahammül etmek. ‖ **Se** – Ayak üzere durmak. ◆ Birbi-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

rini tutmak. ◆ Üstte durmak, batmamak. || (mec.) Devam etmek, dayanmak, sebat etmek. ◆ Birbirine imdat etmek.

Soutenu,e [s.] Âlî ve metin. ◆ Halelden masun, sabit. || **Prix** – yahut **Cours** – Yüksek fiyat, germî üzere olan fiyat.

Souterrain,e [s.] Yeraltında olan, tahte'l-arz olan. = [imz.] Yeraltı, bodrum, serdab.

Souterrainement [zr.] Yeraltından, tahte'l-arz.

Soutien [imz.] Destek, dayak, payanda. || (mec.) Yardımcı, sahip, arka, hâmi, muin. || – **de la famille** Muin-i aile. || **Fournir les pièces au** – Evrak-ı sübutiye ibraz eylemek.

Soutirage [imz.] Şarap vesâireyi bir fıçıdan diğerine aktarma ediş, fıçıdan çekme ameliyatı.

Soutirer [ft.] Şarap vesâireyi bir fıçıdan diğerine aktarmak, fıçıdan çekmek. || (mec.) Hile ile kapmak, çarpmak, dolandırmak. || **Se** – Parasını kaptırmak, dolandır[ıl]mak.

Souvenance [ims.] Der-hatır ediş, zikir, yâd. (Eskidir.)

Souvenir [imz.] Yâd, zikir, tezkâr, tahattur. ◆ Kuvve-i hafıza, hatır. ◆ Yâdigâr, eser. ◆ Hatırdan çıkmaması meram olunan şeyleri yazmaya mahsus cep defteri, akıl defteri, cüzdan.

Souvenir (**se**) [fv.] (*Venir* gibi tasrif olunur.) Hatırda tutmak, tahattur etmek, hatırdan çıkarmamak, unutmamak, zikir ve yâd etmek. ◆ Minnettar ve müteşekkir olmak. || **Vous souvient-il que** Hatırınızda mı?

Souvent [h.] Çok defa, pek sık, ekseriya, sıkça sıkça. || **Le plus** – Ekser ahvâlde, ale'l-ekser. ◆ Asla, hiçbir vakit.

Souventefois [h.] Çok defa. (Eskidir.) (Ayrıca *souventes fois* dahi yazılır.)

Souverain,e [s.] Ekber, azam, muallâ, bâlâ. ◆ Pek ziyade, son derecede olan. ◆ Pek mükemmel, âlâ. || **Cour** – Hükmünü temyiz ve istînaf edecek daha büyük mercii olmayan mahkeme-i âliye, divan-ı âlî. || **Droits** – **s** Hukuk-ı hükümranî.

Souverain,e [i.] Hükümdar, hükümran, metbû. ◆ İngiliz altını. (25.50 Frank.) ◆ Avusturya altını. (17.60 Frank.) ◆ **Le** – **pontife** Papa.

Souverainement [s.] Tamamıyla, mükemmel surette, bi'l-vücuh. ◆ Ziyadesiyle, fevkalâde. ◆ Âmirâne ve hükm-i kati ile.

Souveraineté [ims.] Âmiriyet, hüküm. ◆ Hükûmet-i müstakile, hükûmet-i mutlaka. ◆ Hükümdarlık. ◆ Devlet, ülke, kalemrev. ◆ **Droit de** – Hukuk-ı hükümdarî, hukuk-ı hükümranî. ◆ Kuvve-i maneviye, rüchaniyet.

Soyeux,se [s.] İpekli, ipeği çok. ◆ İpek gibi yumuşak. ◆ İnce havlu.

Spacieusement [h.] Geniş yerde, vüs'atlice, vüs'atle.

Spacieux,se [s.] Geniş, vâsi, fesîh.

Spaciosité [ims.] Genişlik, vüs'at.

Spadassin [imz.] Bıçak çekici, tığ-zen, kavgacı.

Spadassiner [fl.] Kavgacılık etmek, kavga etmek, nizâ etmek.

Spadice [imz.] (nb.) Espadis.

Spadille [ims.] Bir nevi kâğıt oyununda birlinin kara maçası.

Spahi [imz.] (Fârisîden me'huz) Eski Osmanlı süvarisi, sipahi. ◆ Cezayir'de yerliden mürekkep süvari sınıfı.

Spalane [imz.] (nb.) Gözsüz köstebek.

Spalme [imz.] Kalafatçı katranı vesâire.

Spalmer [ft.] Katran vesâire ile kalafat etmek.

Spalt [imz.] Madenlerin izâbesinde müsta'mel taş.

Spanopogon [imz.] (t.) Köselik, cerd.

Sparadrap [imz.] Kâğıt veya beze sürülmüş yakı, dalyan yakısı, müşemma'-ı tıbbî.

Spardeck [imz.] (bhr.) Kontra güverte. || **Bâtiment à** – Kontra güverteli sefine.

Spare [imz.] Müşevvekü'l-misbah fırkasından sarpa balığı.

Spargose [ims.] (t.) İntifah-ı sedy.

Sparaoïdes [imz. - cm.] (hyv.) Karagöz fasîlesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sparte [imz.] Hasır vesâire imaline yarayan ince kumaş, hasır sazı, hasır kamışı. (*Jonc d'Espagne* dahi denilir.)

Sparterie [ims.] Hasırcılık sanatı. ◆ Her nevi hasır mamulatı. ◆ Bu mamulatın yapıldığı ve satıldığı mahal, hasırcılar çarşısı.

Spartiate [i. - s.] Yunan-ı kadimin Isparta şehri ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan. ‖ (mec.) Eski Ispartalılar gibi şecî adam.

Spasme [imz.] (t.) Adalât ve a'sâbın gayr-ı ihtiyari hareket ve ihtizazından ibaret illet, ıspazmoz, teşennüc. ‖ – **expiratoire** Teşennüc-i zefirî. ‖ – **glottique** Teşennüc-i mizmarî.

Spasmodique [imz.] (t.) Adalât ve a'sâbın gayr-ı ihtiyari hareket ve ihtizazından ibaret olan ıspasmoz illetine müteallik, teşennücî.

Spasmologie [ims.] (t.) Mebhasü't-teşennüc.

Spasmotique [s.] (t.) Adalât ve a'sâbın gayr-ı ihtiyari hareket ve ihtizazından ibaret olan ıspasmoz illetine müteallik, teşennücî.

Spatangidées [ims. - cm.] (hyv.) Şibhü'l-cildü'l-müşevvek fırkasından kalbu'l-bahr fasîlesi.

Spatangue [ims.] (hyv.) Yürek şeklinde deniz kavkaası.

Spath [imz.] (arz. - mad.) Hacer-i …, espat.

Spathe [ims. - nb.] Bazı çiçeklerin goncasını ihâta eden dış zarı, lifâfe-i kırtâsiye. ‖ – **de palmier** Damga.

Spatule [ims.] Bir tarafı toplu ve diğer tarafı kürek gibi bir nevi eczacı aleti, ıspatül, milvak. ‖ – **flexible** Kabil-i inhinâ ıspatül. ◆ Leylek cinsinden Mısır turnası denilen kuş.

Spatulé,e [s.] (nb.) Milvak denilen eczacı kaşığı şeklinde olan, milvakî.

Speaker [imz.] (İngilizceden me'huz) İngiltere'de avam kamarası reisi.

Spécial,e [s.] Suret-i mahsusada olan, has, mahsus. ‖ **Commerce** – İhracat ve ithalat ticareti. (cmz.: *spéciaux*.)

Spécialement [h.] Suret-i mahsusada olarak, mahsusen, bilhassa, ayrıca.

Spécialisation [ims.] Tahsis, tayin.

Spécialiser [ft.] Ayırıp göstermek, tahsis ve tayin etmek.

Spécialiste [imz.] Bir fen ve sanatın yalnız bir şubesini mufassalan öğrenip onda icra-yı tetebbuat ve tetkikat ve ameliyat eden âlim ve hüner-mend, mütehassıs, erbab-ı ihtisasdan.

Spécialité [ims.] Has ve mahsus olma, husus, hususiyet. ◆ Bir âlim veya hüner-mendin ayrıca ve suret-i mahsusada öğrenip icra ettiği ilim ve sanat şubesi, ihtisas. ◆ Fevkalâde bir hüner ve marifet sahibi adam. ‖ (syd.) – **s pharmaceutiques** Edviye-i müstahzara, müstahzarat-ı saydelâniye, hazır ilaçlar. ‖ (ma.) Tahsisatın mâ-vaz'un-lehe hasrı, mahalline sarfı.

Spécieusement [h.] Yalnız sûretâ doğru ve haklı görünecek tarzda, suret-i haktan.

Spécieux,se [s.] Suret-i haktan görünen bâtıl. ◆ Muğfil, zâhirî.

Spécificatif,ve [s.] Bir şeyin nevi ve cinsini tahsis ve tayin eden, fârık, beyyin, (beyyine).

Spécification [ims.] Bir şeyin cins ve nevinin tahsis ve tayini, tefrik, tebyin. ◆ Ta'dâd ve tasrih.

Spécificité [ims.] Has olma, mahsus olma, mahsusiyet.

Spécifier [ft.] Bir şeyin nevi ve cinsini tayin ve tahsis ederek ayırmak, tefrik ve tebyin etmek.

Spécifique [s.] Hususi, has. ◆ Bir şeyin nevi ve cinsine müteallik veya nevi ve cinsini mübeyyin, nev'î. ◆ İzafi. ‖ **Pesanteur** – (k.) Bir cismin hacmine nispeten ağırlığı, sıklet-i izafiye. ‖ **Poids** – Kezâ. ‖ **Population** – Nüfus-ı nisbiye. = [imz.] Rüsum-ı ayniye-i nev'iye. ‖ (t.) Bir illete mahsus olan deva, deva-yı hususi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Spécifiquement [h.] Bilhassa, mahsusen, ayrıca. ◆ Bir şeyin nevi ve cinsini ayırarak, tebyinen.

Spécimen [imz.] (*mène*) Numûne, meşk, örnek, enmûzec.

Spéciosité [ims.] Sûretâ doğru ve haklı görünme, zâhiriyet.

Spectacle [imz.] Seyir ve temâşâya layık ve câlib-i nazar-ı dikkat suret ve manzara. ◆ Manzara, temâşâ. ◆ Tiyatro oyunu.

Spectateur,trice [i.] Bir hâl ve vakanın vuku ve cereyanında hazır bulunan, seyirci, temâşâger. ◆ Tiyatroda bulunan seyircilerin beheri.

Spectral,e [s.] (ht.) Güneşin şuâları bir menşurdan geçerek bir hücre-i muzlimeye idhal olunmakla hâsıl olan uzun şekle müteallik, tayfî. ◆ Hayalî, vâhî.

Spectre [imz.] Aslı olmaksızın gözün önünde tecessüm eden hayal, tayf. || (mec.) Pek uzun boylu kuru ve çirkin adam. || – **solaire** (ht.) Güneşin şuâları bir menşurdan geçerek bir hücre-i muzlimeye ithal olunmakla hâsıl olan uzun şekil, tayf-ı şemsî. || – **lumineux** Tayf-ı muzî.

Spectroscope [imz.] (ht.) Muhallil-i ziya aleti, tayf-bîn.

Spectroscopique [s.] (ht.) Hararet-i şedîdeleri ölçmeye mahsus mikyasa ait tayf-bîn.

Spéculaire [s.] **Pierre** – Cam gibi parlak taş, hacer-i safhavî. || **Art** – Ayna imali, aynacılık sanatı.

Spéculateur,trice [i.] Mütalaat-ı nazariyeye dalan. ◆ Muamelat-ı ticariye ve sarrafiye icra eden adam, muameleci, borsada oyuncu, alavereci.

Spéculatif,ve [s.] Ameliyattan mahrum olarak yalnız nazariyata müteallik olan, nazarî, sûrî, ilmî; **Sciences – ves** Ulûm-ı nazariye; **Médecine – ve** Tabâbet-i nazariye. ◆ Muamelat-ı ticariye ve sarrafiyeye dair. = [imz.] Vazifesi haricinde olarak umur-ı siyasiye ile uğraşan adam, politika meraklısı.

Spéculation [ims.] Nazariyat, ilmü'n-nazar, ameliyatsız ilim. ◆ Muamelat-ı ticariye ve sarrafiye, muamele. ◆ Borsada oyun, alavere.

Spéculative [ims.] Bilcümle ulûmun nazariyat kısmı, kısm-ı nazarî.

Spéculativement [h.] Sırf ilmî ve nazarî bir suretle, ameliyatsız.

Spéculer [fl.] Pek ince düşünmek, teemmül ve mütalaa etmek. ◆ Muamelat-ı ticariye ve sarrafiye ile iştigal etmek.

Spéculum [imz.] (*lome*) (crh.) Ameliyat icrasını veya muayeneyi teshil için göz ve ağız vesâireyi açık tutmaya mahsus alet, minzar.

Speech [imz.] (*spitche*) (İngilizceden me'huz) Muhtasar nutuk.

Spilongue [ims.] İn, mağara, gar.

Spencer [imz.] (*spincère*) Kadın yelek veya mintanı.

Spergule [ims.] Suni çayırlara ekilen ot, çayır otu.

Sperma-céti [imz.] (*cé*) Balina balığının nefsi, meniü'l-hût, isparmaçet.

Spermacoce [ims.] (nb.) Fıddiye fasîlesinden altın kökü nevi.

Spermatie [ims.] (nb.) Cersum, cüzeyr.

Spermatique [s.] Meniye müeallik, nutfî.

Spermatocèle [ims.] (t.) İmtilâ-yı meni.

Spermatologie [ims.] (t.) Mebhasü'l-meni.

Spermatorrhée [ims.] (t.) Seyelân-ı meni.

Spermatozoaires yahut:

Spermatozoïdes [imz.] (hyv.) Büzeyrat-ı nutfiye, huveynat-ı meneviye, huveynat-ı meniye.

Sperme [imz.] Meni, nutfe.

Spermophile [i.] (hyv.) Lehistan ve Almanya köstebeği.

Sphacèle [ims.] (t.) Pek derin kangren, temevvüt.

Sphacélé,e [s.] (t.) Pek derin surette kangren olmuş, mumit.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sphène [ims.] Müstakimü'l-kavkaa fırkasından deniz kumlarında bulunur deniz böceği.

Sphéno [s.] (tşr.) Vetedî; – **épineux** Vetedî-i şevkî.

Sphénisque [imz.] (hyv.) Kap memâliki ördeği.

Sphénoïdal,e [s.] (tşr.) Azm-ı vetedî denilen kafa kemiğine müteallik, vetedî; **Épine** – **e** Şevk-i vetedî.

Sphénoïde [s.] (tşr.) **Os** – Kafanın bir kemiği, azm-ı vetedî, azm-ı huffâşî. = [imz.] Kezâ.

Sphère [ims.] Küre, yuvarlak cism-i sulb. || (he.) Merkezinden sathının her noktasına kadar çekilen hatları müsâvi cisim, küre. || (hy.) Bir seyyârenin devir ve hareket ettiği mesafe, medar. || – **céleste** Küre-i semâ. || – **terrestre** Küre-i arz. || – **armillaire** Küre-i müşebbeke. || (mec.) Daire-i iktidar ve malumat || – **d'activité** Daire-i nüfuz ve tesir.

Sphéricité [ims.] Küreviyet, kürriyet. || **Abercation de** – İnhiraf-ı küreviyet.

Sphérique [s.] Küreye müteallik, kürevî, kürrî. ◆ Küre gibi müdevver, kürevî, kürrî, müstedir.

Sphériquement [h.] Küre şeklinde olarak, küreviyetle, müstedirren.

Sphéristère [imz.] Eski Yunanîlerin top jimnastiki icra etmelerine mahsus mahal.

Sphéristique [ims.] Eski Yunanîlerin ameliyat-ı bedeniye ve jimnastikîlerinin topla icra olunan kısmı.

Sphéroïdal,e [s.] Küreye müşâbih ve karib şeklinde bulunan bir cisme mensup ve müteallik, şibh-i küreye mensup ve müteallik, şibh-i kürevî.

Sphéroïde [imz.] (he.) Şekli küreye müşâbih ve karib olan cisim, şibh-i küre.

Sphérome [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı mugşire-i zü'l-ayn-ı terencî fırkasından deniz süngeri.

Sphéromètre [imz.] Sutuh-ı küreviyenin derece-i küreviyetini tayine mahsus alet, mikyas-ı küreviyet. (Bu mânâda *bathomètre* lafzı dahi müsta'meldir.)

Sphincter [imz.] (tşr.) Dübür, âsıra, ma'sara. || – **de l'anus** Fakha.

Sphérométrique [s.] Mikyas-ı küreviyete müteallik.

Sphinx [imz.] Esâtir-i kadîme-i Mısriye'nin kız başlı ve kanadı arslan suretinde tahayyül olunan bir perisi. || (Nakr ve mimaride) Kız başlı arslan heykeli. || (tt.) Üzüm kelebeği gibi büyük ve güzel renkli kelebek kurtlarına denir.

Sphragistique [ims.] Mühürlerin ve mahtumatın hall ve kıraati ilmi, ilm-i hâtem.

Sphygmique [s.] (t.) Nabza müteallik, nabza dair.

Sphygmomètre [imz.] (t.) Mikyas-ı nabazan.

Sphygmographe [imz.] (t.) Nabız-nüvis.

Sphygmoplome [imz.] (t.) Musavvit-i nabız.

Spic [imz.] Lavanta çiçeği, husâme otu.

Spica [imz.] (crh.) Buğday başağı gibi birkaç sıralı bir nevi sargı, lifâfe-i sünbüliye, espika.

Spicilège [imz.] Her nevi evrak-ı resmiye veyahut zâtiye mecmuası. ◆Numûne-i münşeat, hûşe-çînî.

Spinal,e [s.] (tşr.) Arka kemiğine mensup ve müteallik, şevkî.

Spinelle [imz.] Kaba la'l taşı. = [s.] **Rubis** – Halis la'l taşı.

Spinescence [ims.] (nb.) Diken şekil ve suretinde bulunma, şüveykiyet.

Spinescent,e [s.] (nb.) Diken şekil ve suretinde, şüveykî.

Spiniforme [s.] (tt.) Şevkiyü'ş-şekl.

Spinocisme [imz.] Hakîm-i meşhur İspinoza'nın hikmet ve tasavvufta olan mezheb-i mahsusu.

Spinosiste [imz.] Hakîm-i meşhur İspinoza'nın hikmet ve tasavvuftaki tarik ve mezheb-i mahsusuna tâbi adam.

Spinthéromètre [imz.] (tt.) Elektrik kıvılcımlarının derece-i kuvvetini tayine mahsus alet, mikyasu'ş-şerâret.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Spiral,e [s.] Helezonî şeklinde olan, helezonî. = [imz.] Saat pandülü.

Spirale [ims.] (he.) Etrafına döndüğü noktadan gittikçe tebâüd eden hatt-ı münhanî, helezon. = [s.] **Ligne** – Hatt-ı helezonî. || – **hyperbolique** Helezon-ı kat'-ı zâidî. || **En** – Helezon şeklinde, helezonî.

Spiralé,e [s.] Helezon şeklinde.

Spire [ims.] (he.) Hatt-ı helezonînin beher devri, devre-i helezoniye. ◆ Vida şeklinde direk tabanı. ◆ Saz, kamış.

Spiréacées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i helezoniye.

Spirée [ims.] Fasîle-i verdiyeden bir nevi nebat, erkeç sakalı.

Spirifère [imz.] (arz.) Hâmil-i helezon müstehâsesi.

Spirille [ims.] (hyv.) Mikrob-ı helezonî, ispiril.

Spirite [i. - s.] Ervah-ı emvatla ihtilat ve münasebatta bulunmak iddiasında bulunan adam.

Spiritisme [imz.] Güya ervah-ı emvatla ihtilat ve münasebatta bulunarak onların isticvabıyla istihrac-ı gayb etmek itikad ve iddiası.

Spiritiste [imz.] Güya ervah-ı emvatla ihtilat ve münasebatta bulunarak onların isticvabıyla istihrac-ı gayb etmek itikad ve iddiasına müteallik.

Spiritualisation [ims.] Bir şeyin ruhunu ve hülâsasını çıkarış.

Spiritualiser [ft.] Bir şeyin ruh ve hülâsasını çıkarmak. ◆ Maddiyata maneviyet vermek.

Spiritualisme [imz.] Ervah ve maneviyatın vücudunu tasdik eden hikmet ve felsefe mezhebi ki mezheb-i maddiyûnun zıddıdır. ◆ Maneviyatın mübalağa ve ifratı.

Spiritualiste [imz. - s.] Ervah ve maneviyatın vücudunu tasdik eden hikmet ve felsefe mezhebine tâbi ve mensup adam, hakîm-i rûhânî, rûhâniyûndan.

Spiritualité [ims.] Rûhâniyet, maneviyet. ◆ Ervah ve maneviyattan bahseden ilim.

Spirituel,le [s.] Rûhânî, manevi, gayr-ı cismanî, cism-i latif hâlinde olan, lâhut: **Monde** – Âlem-i lâhut. || **Chef** – Reis-i rûhânî. ◆ Zeki, fatin, zeyrek. ◆ Mânâlı, nükteli, âkilâne. ◆ Zekâvete delâlet eden, zekâvet âsârını hâiz ve câmi' olan. ◆ Dine müteallik, dinî, uhrevî, rûhânî. ◆ Mecaz ve tasavvufa müteallik, mecazî, mutasavvıfâne. = [imz.] Rûhânî, rahip.

Spirituellement [h.] Zekâvet ve fetânetle, âkilâne. ◆ Rûhâniyetle, manevice.

Spiritueux,se [s.] Ruh ve ispirtoyu hâvi, ispirtolu, küulî. = [imz.] İspirtolu müskir, müskirat.

Spirituosité [ims.] Küûliyet.

Spiro-annulaire [s.] (nb.) Helezonî-i halkavî. || **Vaisseaux** – **s** Ev'iye-i helezonî-i halkaviye.

Spiroïde [s.] (tşr.) Şibh-i helezon.

Spirolobé,e [s.] (nb.) Mültevî-i helezonî. || **Embryon** – Rüşeym-i mültevî-i helezonî.

Spiromètre [imz.] (t.) Mikyas-ı teneffüs.

Spizaète [imz.] (tt.) Amerika'ya mahsus kartal kuşu envâından doğan.

Splanchnographie [ims.] Teşrihin karnın içindeki bağırsak vesâireyi tarif ve tavsif eden kısmı, mebhasü'l-ahşâ.

Splanchnotomie [ims.] (crh.) Bağırsak vesâir âlât-ı dâhiliyenin ameliyat-ı cerrahiye ile kat'ı, haz'u'l-ahşâ.

Spleen [imz.] (*spline*) (İngilizceden me'huz) Ömründen bıkmaktan ibaret bir nevi merak illeti, kara sevda.

Splénalgie [ims.] (t.) Dalak ağrısı, elemü't-tıhal.

Splendeur [ims.] Parlayış, parlaklık, revnak. || (mec.) Hüsn-i sıyt, şöhret ve şan, parlaklık. ◆ Tantana, debdebe, alay.

Splendide [s.] Parlak, tantanalı, revnaklı, pek mükemmel, nefis.

Splendidement [h.] Pek mükemmel ve parlak bir suretle, tantana ve dâratla.

Splénétique [s.] Dalağa müteallik, tıhalî. ◆ Merak illetine müptelâ, sevdazede.

Splénique [s.] (t.) Dalağa müteallik, tıhalî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Splénite [ims.] (t.) Dalağın şişmesi, iltihabu't-tıhal.

Splénographie [ims.] (t.) Tavsif-i tıhal.

Splénalogie [ims.] (t.) Mebhasü't-tıhal.

Splénapathie [ims.] (t.) Dalak hastalığı, illet-i tıhaliye.

Splénotonière [ims.] (t.) Teşrih-i tıhal, haz'-ı tıhal.

Spollateur,trice [i. - s.] Soyucu, soyan, gasıb.

Spollation [ims.] Soyma, cebren yahut hile ile soyma, gasp.

Spoller [ft.] Soymak, cebren veya hile ile herkesin malını almak, gasp etmek.

Spondaïque [imz. - s.] (ar.) Altı cüzden mürekkep olup beşinci cüzü iki hecâ-yı memdûdeden ibaret olan mısraya ıtlak olunur.

Spondée [imz.] (ar.) İki hecâ-yı memdûdeden ibaret olan mısra cüzü.

Spondyle [imz.] (tşr.) Boyun kemiği

Spongiaires [imz. - cm.] (tt.) Sünger kabîlinden olan hayvanat-ı nebatiye, tâife-i isfenciye.

Spongieux,se [s.] (tt.) Sünger kabîlinden veya sünger gibi mesammatı çok olan, isfencî. ◆ Sünger gibi yumuşak.

Spongiforme [s.] (tt.) Sünger şeklinde olan, isfenciyü'ş-şekl.

Spongilles [ims. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı isfenciyeden huveynat-ı isfenciye-i nehriye fırkası.

Spongioles [ims. - cm.] Ecsam-ı isfenciye.

Spongiosité [ims.] (tt.) Sünger hâl ve suretinde olma, isfenciyet. ◆ Sünger gibi yumuşaklık.

Spongite [ims.] Sünger taşı.

Spontané,e [s.] Hüsn-i rıza ile yapılan, ihtiyari. ◆ Kendiliğinden ve bilâ-sebeb-i haricî vâki ve hâsıl olan, bi-nefsihi. || **Génération – e** Bazı hükemânın itikadına göre tohumsuz ve ebeveynsiz vâki olan tenasül ve husul.

Spontanéité [ims.] Hüsn-i rıza, ihtiyar. ◆ Kendiliğinden ve bilâ-sebeb-i haricî vâki ve hâsıl olma.

Spontanément [h.] Hüsn-i rıza ve ihtiyarla, ihtiyari olarak. ◆ Kendiliğinden ve bilâ-sebeb-i haricî.

Sponte sua (Latince tabir) Kendi ihtiyar ve iradatı ile, kendiliğinden.

Sporade [s.] Burcun haricinde dağınık hâlde bulunan kevâkibe ıtlak olunur. = [ihs. - cm.] Adalar denizindeki cezâir-i Yunaniye.

Sporadicité [ims.] (t.) Emrazın bir mahalle mahsus olmayıp ve umumiyet üzere düşmeyip her yerde ara sıra ve tek tek zuhuru, teferruk.

Sporadique [s.] (t.) Bir memlekete mahsus olmayıp ve umumiyet üzere düşmeyip her yerde ara sıra ve tek tük vâki olan emraza ıtlak olunur, müteferrik, münferit. || **Maladie – Maraz-ı münferit.**

Sporadiquement [zr.] Tek tük olarak, müteferrik olarak.

Sporange [ims.] (nb.) Kîse-i büzeyr, mahfaza-i büzur.

Spore [ims.] (nb.) Zâtü'l-ilkahu'l-hafiye denilen nebatın alet-i tenasülü, büzeyr, ıspor.

Sporogoïdes [imz. - cm.] (hyv. - nb.) Huveynat-ı büzeyriye.

Sport [imz.] (İngilizceden me'huz) Avcılık, yarış, jimnastik, velospit ve bunlara mümâsil oyun ve eğlencelere ıtlak olunur.

Sportsman [imz.] (İngilizceden me'huz) Av ve hayvan yarışı ve jimnastik ve emsali eğlenceler meraklısı.

Sportule [ims.] Eski Roma zâdegânının kendi tevâbi'lerine dağıttıkları sadaka.

Sporule [ims.] (nb.) Cep gibi bir mahfazanın içinde mahfuz küçük tohum, şibh-i büzeyr.

Spumeux,se [s.] (tt.) Köpük hâlinde olan, köpüklü, rugavî, mütezebbid.

Spumosité [ims.] (tt.) Köpüklenme, kaymaklanma, rugaviyet, tezebbüd.

Sputation [ims.] (t.) Tükürme, tebassuk.

Squale [imz.] (*skoua*) Camgöz denilen köpek balığı nevi.

Squame [ims.] (tt.) Balık puluna mümâsil pul, harşef.

Squameux,se veya **Squammeux,se** [s.] (tt.) Balık pulları gibi pulları olan veyahut balık pulları şekil ve suretinde bulunan, harşefî.

Squamifère [s.] (tt.) Balıklar gibi pullarla mestur olan, hâmilü'l-harşef.

Squamiforme [s.] (tt.) Harşefiyü'ş-şekl.

Squamodermes [imz. - cm.] Müşevvekü'l-misbah-ı harşefiyü'l-edme fırkası.

Squamule [ims.] (nb.) Şibh-i harşef.

Squar [imz.] (*skouerre*) (İngilizceden me'huz) Parmaklıkla muhat bir bahçesi olan teferrücgâh, bahçe-i umumi.

Squarreux,se [s.] (nb.) Lemsde sert olan, haşin.

Squelette [imz.] İnsan yahut hayvanın etleri dökülmüş ve vaziyet ve heyetleri bozulmamış kemikleri, iskelet, kadid. ‖ (mec.) Pek zayıf ve kuru adam. ◆ Geminin tahtaları henüz kaplanmamış veyahut sökülmüş kerestesi, kafes. ◆ Mevzusu kuru ve letafetten ârî eser.

Squelettique [s.] İskelete müteallik. ◆ İskelet gibi kemik hâlinde, kadidî.

Squelettologie [ims.] (tşr.) Mebhasü'l-kadid, iskelet bahsi.

Squelettopée [ims.] (tşr.) Tanzim-i kadid, iskelet tanzimi.

Squile [ims.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere-i merculü'l-fem fırkasından karavides.

Squine [ims.] Fasîle-i saparnaiyeden bir nevi nebat, çöp-i çînî.

Squirre yahut **Squirrhe** [imz.] (t.) Pek katı ve veca'sız ur, şiş, eskirüs.

Squirreux,se [s.] (t.) Eskirüs denilen katı ve veca'sız ur ve şiş kabîlinden veya bu şişe müteallik, eskirüsî.

Squirrhogastrie [ims.] (t.) Eskirüs-i mide.

Squirrhosité [ims.] (t.) Eskirüsiyet.

St [hd.] Sükûta davet için müsta'meldir: Sus! ◆ Birini çağırmak için müsta'meldir: Ey! Hûû!

Stabat [imz.] Kilisede Paskalya haftasında okunan dualar.

Stabilisant,e [s.] Müspet, müekked.

Stabilisation [ims.] Sabit ve muhkem hâline koyma, tahkim, takviye.

Stabiliser [ft.] Sabit ve muhkem hâline koymak, tahkim ve takviye etmek, istikrar ettirmek.

Stabilisme [imz.] Hâlihazırın beka ve devamı taraftarlığı.

Stabilité [ims.] Dayanıklık, metanet, sebat, devam, istikrar.

Stable [s.] Dayanıklı, metin, muhkem, sabit, devamlı, pâyidar, istikrar-pezir.

Stablement [zr.] Dayanıklı bir surette, muhkem bir surette, sabit bir surette, pâyidar bir surette.

Stabulation [ims.] Semirtmek üzere hayvanatın ahırda alıkonması usulü ve bu müddet.

Stade [imz.] Eski Yunanîlerin güreş ve at yarışı icra ettikleri meydan, at meydanı. ◆ Eski Yunanîlerde yüz yirmi hatveden ibaret mesafe ölçüsü. ‖ (t.) Hastalığın bir hâlde durduğu müddet, devir.

Stadia [imz.] (he.) Tahmin-i mesafe aleti, istadya.

Stage [imz.] Avukatlık veya diğer bir sanat icrasında ispat-ı iktidar için mülâzemeten devam olunan müddet, mülâzemet. ‖ **Durée des – s** Müddet-i mülâzemet.

Stagiaire [i. - s.] İspat-ı iktidar ve liyakat için mülâzımlıkta bulunan avukat vesâire, mülâzım, avukat mülâzımı.

Stagier [imz.] Ruhbaniyet mülâzımı, çilekeş.

Stagnant,e [s.] (*stag-nan*) Akmayan (su vesâire), durgun, râkid. ◆ Ticarette durgun, kâsid.

Stagnation [ims.] (*stag-na*) Su vesâirenin akmamazlığı, durgunluk, rükûdet. ◆ Ahz u itâda kesat, umur-ı ticariyede durgunluk.

Stalactite [ims.] Yeraltındaki bazı mağaralarda mevadd-ı kilsiyeyi hâvi suların damlama-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

sıyla yukarıdan aşağıya eşkâl-i muhtelifede sarkan taş, mıktare-i fevkaniye, istalaktit.

Stalactitique [s.] İstalaktite müşâbih.

Stalagmite [ims.] Yeraltındaki bazı mağaralarda mevadd-ı kilsiyeyi hâvi suların damlamasından yerde hâsıl olup aşağıdan yukarıya çıkan damla taşı, mıktara-i tahtaniye, istalagmit.

Stalagmitique [s.] İstalagmite ait.

Stalle [ims.] Kilisede halkın oturmasına mahsus tahtadan bölmeli sıra. ◆ Koltuklu sandalye.

Staminaire [s.] (nb.) Etaminden münkalib olan. || **Pétale** – Vüreyk-i tüveyc-i etaminî.

Staminal,e [s.] (nb.) Etamine müteallik, etaminî, uzv-ı tezkirî.

Staminifère [s.] (nb.) Hâmil-i etamin, hâmil-i uzv-ı tezkirî.

Staminiforme [s.] (nb.) Etaminiyü'ş-şekl, tezkiriyü'ş-şekl.

Stance [ims.] (ed.) Tam bir mânâ ifade eden beyit veya kıta.

Stand [imz.] Nişan endahtına veya jimnastik vesâire talimlerine mahsus meydan, mahal.

Stangue [imz.] (bhr.) Ana demir, lenger anası.

Staphisaigre [ims.] Fasîle-i şakîkiyeden bir nevi nebat, bit otu. (Lisan-ı avamda *herbe aux poux* denilir.)

Staphylées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i inebiye.

Staphylin [imz.] Kulağa kaçan böceği, ekin biti.

Staphylôme [imz.] (t.) Gözün karası üzerinde hâsıl olan bir nevi şiş, inebe.

Staroste [imz.] Lehistan ahalisinden tımar sahibi.

Starostie [ims.] Lehistan zâdegânından bir tımar sahibinin taht-ı idare ve tasarrufunda olan yer.

Stase [ims.] (t.) Kan veya ahlatın bedenin bir yerine toplanıp durması, rükûdet.

Stater [imz.] yahut:

Statère [imz.] Eski Mısrîler ve Yunanîlerin bir nevi gümüş ve altın sikkesi.

Stathouder [imz.] (*dère*) (Felemenkçeden me'huz) Eski Felemenk hükûmetinin reisi.

Stathoudérat [imz.] Eski Felemenk hükûmetinin riyâseti ve bir reisin icra-yı riyâset ettiği müddet.

Statice [ims.] Üsrübiye fasîlesinden Hind sirkelesi, şatranc-ı Hindî.

Station [ims.] Duruş, eğlenme, meks, tevakkuf, ikamet-i muvakkate. ◆ Durulan yer, meks ve tevakkuf olunan mahal, mevkıf, konak, menzil. ◆ Mevki, istasyon. || – **s de sauvetage** Mevâkıf-ı tahlisiye. || – **climatérique** Her hastalık için tayin olunan mevki-i iklimî. ◆ Bir karakol gemisinin taht-ı muhafaza ve nezâretinde olan deniz kısmı. ◆ Ziyaretgâh. ◆ Perhizde icra olunan vaaz ve nasihat.

Stationnaire [s.] Bir yerde tevakkuf edip ne ileri ne de geriye giden, mütevakkıf, müstakar. || **Cours** – Durgun fiyat. || (t.) Müstakar, sakin. || (tca.) Ber-karar, durgun. = [imz.] Bir liman veya denizin muhafaza-i nizam ve asayişine memur harp gemisi, karakol sefinesi. ◆ Sefâret veya vilayet maiyetine memur vapur.

Stationnale [ims. - s.] Perhiz günlerinde içinde vaaz ve nasihat icra olunan kiliseye ıtlak olunur.

Stationnement [imz.] Durma, meks, âram, tevakkuf.

Stationner [fl.] Durmak, meks ve tevakkuf etmek.

Statique [ims.] Cerr-i eskal ilminin ecsamın muvâzenesinden bahseden kısmı, fenn-i muvâzene. = [s.] **Électricité** – Elektrik-i sakin.

Statisticien [imz.] Fenn-i istatistikle iştigal eden adam, istatistikçi, ihsâiyat müntesibi.

Statistique [ims.] Bir devlet veya memleketin vüs'atini ve ahalisini ve mahsulat-ı sun'iye ve zer'iyesini vesâir ahvâlini tayin ve ta'dâd etmek fenni, istatistik. ◆ İhsâiyat. || – **médicale** İhsâiyat-ı tıbbiye.

Statuaire [imz.] Heykel yapan, nakkar, heykeltıraş. ◆ Heykeltıraşlığa ait. || **Colonne**

– Heykel ile müntehî olan sütun. = [ims.] Heykel yapmak sanatı, heykeltıraşlık. = [s.] Heykel imaline yarayan; **Marbre** – Heykel imaline yarayan mermer.

Statue [ims.] Bir insan veya hayvanın taş vesâireden mücessem tasviri, heykel, sanem, put. || (mec.) Gevşek ve hareketsiz adam, put gibi adam.

Statuer [ft.] Tanzim ve tertip etmek, nizamına koymak. = [fl.] Vaz'-ı nizam ve intizam etmek. ◆ Tezekkür etmek. ◆ Hükmetmek.

Statuette [ims.] Küçük heykel, küçük sanem.

Statuquo [imz.] Hâlihazır, istatüko. || – **ante** Bir vaka-i siyasiyeden veya bir muharebeden mukaddemki hâl. (Muharebeden mukaddem hâle – *ante bellum* dahi denir.) || **In** – Alâ-hâlihi.

Stature [ims.] Boy, kad, kamet, endam.

Statut [imz.] Nizamnâme; – **organique** Nizamnâme-i dâhilî. || (hk.) Ahkâm-ı kavânîn; – **réel** Gayr-ı menkulat kavânîni. || – **d'une société** Bir şirketin nizamnâme-i dâhilîsi.

Statutaire [s.] Nizamnâmeye mutabık olan, nizamî. || **Réserve** – Nizamî ihtiyat akçesi.

Steam-boat yahut **Steamboat** (*stime-bôte*) (İngilizceden me'huz) İstimbot, meviş vapuru.

Steamer [imz.] (*stimeur*) (İngilizceden me'huz) Buhar gemisi, vapur.

Stéarine [ims.] (k.) Mevadd-ı duhniyenin âdi hararetle erimeyen kısmı, istearin.

Stéarinerie [ims.] İsparmaçet mumu fabrikası.

Stéarinier [imz.] İsparmaçet mumu fabrikatörü.

Stéarique [s.] (k.) **Acide** – Mevadd-ı duhniyenin âdi hararetle erimeyen kısmıyla müvellidü'l-humûzadan mürekkep hâmız, hâmız-ı istearin. || **Bougies** – **es** İsparmaçet mumları.

Stéatite [ims.] Sabun taşı ki terziler biçecekleri kumaşları işaret için kullanırlar.

Stéatomateux,se [s.] (t.) Verem-i duhnîye müteallik.

Stéatôme [imz.] (t.) İçyağına müşâbih bir maddeyi hâvi şiş, verem-i duhnî.

Steeple-chase (*stipte-thèce*) (İngilizceden me'huz) İngiltere'de at yarışı. (cm.: des *steeple-chases*.)

Stéganographie [ims.] Rakamlar ile yazmak ve bu suretle yazılmış şeyleri hall ve kıraat etmek ilmi, şifreyi tarif fenni.

Stéganographique [s.] Rakamlarla yazmak ve bu suretle yazılmış şeyleri hall ve kıraat etmek ilmine müteallik, şifreye dair.

Stéganographiquement [zr.] Şifreli olarak.

Stéganopode [imz.] (tşr.) Düz taban, kerşâ'.

Stegnose [ims.] (t.) Takabbuz.

Stegnotique [s.] (t.) Kabız.

Stèle [ims.] Miselle şeklinde delikli taş, nişan taşı. ◆ Bazı yazılar tahririne mahsus sütun. ◆ Yunan-ı kadimde idam olunanları teşhire mahsus kazık.

Stélégraphie [ims.] Sütunlara yazılar hakketmek sanatı.

Stellaire [s.] Necmî, kevkebî.

Stellifère [s.] Mükevkeb lekeleri hâiz, nücum gibi mürettep.

Stelliforme [s.] Necm şeklinde, kevkeb şeklinde, necmiyü'ş-şekl. || **Corps** – Beden-i necmiyü'ş-şekl.

Stellonat [imz.] (hk.) Başkasının malını[n] veya zaten rehin bulunan bir malın bey'i veya terhini, bey'-i fuzulî, bey'-i fâsid, terhin-i fâsid.

Stellionataire [imz.] (hk.) Başkasının malını veya zaten terhin olunmuş malı satan veya terhin eden adam, bâyi'-i fuzulî, ketm-i rehin eden.

Stellionides [imz. - cm.] Ziyaiye fırkasından iguvanya fasîlesinden doranya kabilesi.

Sténographe [imz.] İşaret-i muhtasara ile ve süratle yazı yazan adam, teng-nüvis.

Sténographie [ims.] İşaret-i muhtasara ile ve süratle yazı yazmak fenni, teng-nüvisî, istenografi usulü.

Sténographier [ft.] İşaret-i muhtasara ile ve süratle yazmak, istenografi usulünde yazmak.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Sténographique [s.] İşaret-i muhtasara ile ve süratle yazılmış yazıya müteallik veya böyle yazılmış, istenografiye dair.

Sténographiquement [zr.] İşaret-i muhtasara ile, istenografi suretinde.

Sténorhynque [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere-i uşâriyü'r-ricl fırkasından bahr-ı muhite mahsus çağanoz.

Stentor [imz.] *(stan)* **Voix de** – Pek iri ve kuvvetli ses. (Ebu'ş-şuarâ Homer'in naklettiği iri sesli bir kahramanın ismidir.) ‖ (tt.) Afrika'ya mahsus bir cins maymun.

Stentoré,e [s.] (Ses hakkında) Pek iri, kuvvetli.

Stéphanois,e [i. - s.] Sent Etyen[119] şehri ahalisinden olan.

Stéphanomètre [ims.] (ht.) Mikyas-ı kutrât.

Steppe [imz.] Rusya ve Sibirya'da vâsi, uzun, kaba otlar ve sazlarla mestur çöl.

Stérage [imz.] Çeki ile ölçme.

Stercoraire [s.] Necis ve gübreye müteallik, suflî. = [imz.] Gübrede yaşar bir nevi böcek. ◆ Gübre ile beslenir bir nevi kuş.

Stercoral,e [s.] Gübreye müteallik, necasete ait.

Stercoration [ims.] Gübre, necaset vesâire ile toprağı semirtme, gübrelemek. ◆ Ağdiyenin batında tahavvülü.

Stère [imz.] Bir mik'âb-metreden ibaret odun ve kereste ölçüsü. ‖ **Bois de** – Çeki odunu.

Stéréobate [imz.] (m.) Büyük binaların tezyinatsız olan temelleri. ◆ Sütun kürsüsü temeli.

Stéréographie [ims.] (he.) Mücessematı musattah üzerinde tersim fenni, resm-i mücessemat, fenn-i tastih.

Stéréographique [s.] Resm-i mücessemata mensup ve müteallik.

Stéréographiquement [zr.] Resm-i mücessemat tarzında.

Stéréométrie [ims.] Hendesenin mücessemattan bahseden kısmı, hendese-i mücesseme.

Stéréométrique [s.] Hendese-i mücessemeye müteallik.

Stéréoscope [imz.] Musattah resim ve tasvirleri mücessem şekil ve surette gösteren dürbün veya gözlük, müsennem-bîn, istereoskop.

Stéréoscopique [s.] Musattah resim ve tasvirleri mücessem şekil ve surette gösteren dürbün veya gözlüğe müteallik, müsennem-bînî.

Stéréotomie [ims.] (he.) Hendese-i resmiye aksamından kutû'-ı mücessemat ilim ve sanatı.

Stéréotypage [imz.] (tba.) Dizilmiş sayfaların alçı ile yekpâre kalıplarını çıkarmak usul ve sanatı.

Stéréotypé [s.] (tba.) Dizilmiş sayfaların alçı ile çıkarılan yekpâre kalıplarıyla basılmış.

Stéréotyper [ft.] (tba.) Dizilmiş sayfaların alçıdan yekpâre kalıplarını yapmak, istereotip suretiyle tab' etmek.

Stéréotypeur [imz.] Dizilmiş sayfaların alçıdan yekpâre kalıplarını yapan sanatkâr.

Stéréotypie [ims.] Dizilmiş sayfaların alçıdan yekpâre kalıplarını çıkarmak usul ve sanatı, istereotip suretiyle tab' etmek sanatı.

Stérer [ft.] Çeki ile ölçmek.

Stérile [s.] Meyve vermez, gayr-ı müsmir, gayr-ı münbit, kısır, âfir, akim. ‖ (mec.) Eseri görünmez, gayr-ı müessir, menfaatsiz, gayr-ı müfid, vâhî. ◆ Kalilü'l-kifâye.

Stérilement [h.] Gayr-ı müsmir ve gayr-ı münbit bir suretle, akim olarak. ◆ Gayr-ı müfid bir surette.

Stérilisation [ims.] Gayr-ı müsmir ve gayr-ı münbit hâline koyma, ta'kir, ta'kim.

Stériliser [ft.] Gayr-ı müsmir ve gayr-ı münbit hâline koymak, kısırlandırmak, ta'kir etmek, ta'kim etmek.

Stérilité [ims.] Meyve vermezlik, adem-i inbat, kısırlık, ukr, ukm. ◆ Adem-i istifade. ‖ (mec.) Adem-i tesir.

119 Saint-Étienne.

Stérling [s.] (İngilizceden me'huz). **Livre** – İngiliz lirası, isterlin.

Sternal,e [s.] (tşr.) Göğüs tahtası kemiğine müteallik, azm-ı kassa dair.

Stérne [ims.] (hyv.) Deniz kırlangıcı.

Sternum [imz.] (*nome*) (tşr.) Göğüs tahtası kemiği, azm-ı kass.

Sternutation [ims.] Aksırma, ats.

Sternutatoire [i. - s.] (t.) Aksırtıcı, muattıs.

Stéthoscope [imz.] (t.) Göğüse kulak verip dinlemeye mahsus alet, misma', alet-i ısga.

Stéthoscopie [ims.] (t.) Misma' ile ısga usulü.

Stéthoscopique [s.] (t.) Alet-i ısgaya dair.

Stibié,e [s.] (syd.) Antimon madenini hâvi, antimonî.

Stick [imz.] İnce kamış.

Stigmataire [s.] Nişâneler ile işaret edilmiş, noktalar ile işaret edilmiş, noktalanmış.

Stigmate [imz.] Yara eseri. ◆ Vaktiyle mücrimîne kızgın demirle vurulan damga. || (mec.) Leke, ar ve namussuzluk nişânesi, ceza nişânesi. || (nb.) Uzv-ı te'nisin üst kısmı, istigmat. = [cm.] (tt.) Böceklerin haricî alet-i teneffüsiyesi.

Stigmatique [s.] Uzv-ı te'nisin ucuna müteallik, istigmatî.

Stigmatiser [ft.] Kızgın demirle damga vurmak. || (mec.) Lekedar etmek.

Stil-de-grain [imz.] Ressamlıkta müsta'mel sarı boya.

Stillant,e [s.] Damlayan, takattur eden.

Stillation [ims.] (ht.) Damlama, tekatur.

Stillatoire [s.] Damla damla akan, damlayan, takattur eden.

Stimulant,e [i. - s.] (t.) Uyandıran, tahrik eden, mûkız, münebbih. || (mec.) Sevk ve teşvik eden.

Stimulateur,trice [s.] Sevk ve teşvik eden, müşevvik.

Stimulation [ims.] (t.) Uyandırma, teykiz, tenbih. || (mec.) Sevk ve teşvik, tahrik etmek, ikaz ve tenbih etmek.

Stimuler [ft.] Uyandırmak, teykiz etmek, tenbih etmek. || (mec.) Sevk etmek, teşvik etmek, tahrik etmek, ikaz etmek, intibah etmek.

Stimuleux,se [s.] (nb.) Diken gibi bir ince havla mestur, nâcir.

Stimulus [imz.] (s okunur) (t.) İdare-i bedeniyeden tahrik ve intibahı mûcip olan hâl, inbah, kuvve-i münebbihe.

Stipe [imz.] (nb.) Hurma ağacının ve ona müşâbih nebatatın dalı, ciz'.

Stipendiaire [i. - s.] Maaşlı, muvazzaf.

Stipendier [ft.] Maaşla kullanmak.

Stipulacé,e [s.] (nb.) Yaprak saplarının yanında bir nevi memecikleri bulunan ağaç (ağaç ve yaprak), müheddeb.

Stipulant,e [s.] Mukavele ve vaz'-ı şerâit eden.

Stipulation [ims.] (hk.) Akit, şart. ◆ Ahkâm-ı şerâit, mevadd-ı münderice. || (nb.) Hüdübiyet.

Stipule [ims.] (nb.) Bazı ağaçlarda yaprak saplarının yanında hâsıl olan bir nevi memecik, hüdüb.

Stipulé,e [s.] (hk.) Mukarrer, meşrut. || (nb.) (mr. Stipulacé.)

Stipuler [ft.] Akdetmek, şerâit tayin etmek.

Stipulifère [s.] (nb.) Hâmil-i hüdüb.

Stock [imz.] (İngilizceden me'huz) Mağaza veya ambarda mevcut mal, piyasada mevcut mal. || – **métallique** Mevcud-ı nakdî. = [cm.] Borsa ıstılahında fondolar.

Stockfich yahut **Stock-fish** (*fiche*) (İngilizceden me'huz) Tuzlanmış kuru morina balığı.

Stoff [imz.] Ustufa denilen kumaş.

Stoïcien,ne [i. - s.] Hakîm-i meşhur Zenon'un usul ve hikmetine tâbi adam, Zenonî, Rivakî. || (mec.) Fikir ve mesleğinde sabit-kadem ve metin adam.

Stoïcisme [imz.] Hakîm-i meşhur Zenon'un usul ve tarik-i hikmeti ki ahlakça pek sert olmasıyla müteâriftir. || (mec.) Fikir ve mesleğinde sebat ve sabır ve tahammül husu-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

sunda hükemâ-yı Zenoniyeye layık ve şâyeste meslek.

Stoïcité [ims.] Fikir ve mesleğinde sebat ve sabır ve tahammül.

Stoïque [s.] Fikir ve mesleğinde sabit, sabır ve tahammül eden.

Stoïquement [h.] Fikir ve mesleğinde sebat ve sabır ve tahammül hususunda hükemâ-yı Zenoniyeye layık bir suretle, metanetle.

Stolan [imz.] (nb.) Filiz. || Sâk-ı hayatî. || – **s prolifères** Esvak-ı hayatiye-i mütenâsile.

Stolonifère [s.] (nb.) Hâmil-i sâk-ı hayatî. || **Plantes** – **s** Hâmil-i sâk-ı hayatî nebatat.

Stomacal,e [s.] Mideye iyi gelen, mideye kuvvet veren, midevî. (cmz.: *stomacaux*.) (*stomachique* dahi denilir.)

Stomachique [s.] (tşr.) Mideye mensup ve müteallik, midevî. = [imz.] Midevî ilaç ve meşrub. ◆ (mr. Stomacal.)

Stomalgie [ims.] (t.) Ağız ağrısı, elem-i fem.

Stomate [imz.] (nb.) Nebatatta hurdebînle görülen mesammat, fevha, mesâme.

Stomatie [ims.] (t.) Maraz-ı fem.

Stomatique [s.] (t.) Ağız ve boğaza mahsus (ilaç vesâire), femmî.

Stomatite [ims.] (t.) İltihab-ı fem, ağız şişmesi.

Stomoxe [imz.] (hyv.) Zü'l-cenaheyn fırkasından konopser kabilesinden at sineği.

Stop [hd.] (*p* okunur) (İngilizceden me'huzdur) Bahriye kumandasında vapuru durdurmak için çarkçıya olunan işarettir, istop, dur.

Stopper [ft.] (Vapuru ve demiryol lokomotifi veya diğer bir makineyi) Durdurmak, istoper etmek.

Stoppeur [imz.] Durdurmaya mahsus alet, tevkif makinesi, istoper aleti.

Storax yahut **Styrax** [imz.] Eczacılıkta müsta'mel güzel kokulu kara buhur, mey'a, balsam-ı mey'a. || – **liquide** Kara günlük yağı.

Store [imz.] Yaylı perde, ıstor.

Stourne [imz.] (hyv.) Asâfir-i mudarresü'l-minkar fırkasından Gine memâlikine mahsus hümâ kuşu.

Stourneille [ims.] (hyv.) Asâfir-i mahrutiyü'l-minkar fırkasından Amerika'nın sığırcık kuşu.

Strabique [s.] Şaşı, ahvel.

Strabisme [imz.] Şaşılık, havil.

Strabotomie [ims.] (crh.) Şaşılığı def için gözün bazı damarlarının kat'ı ameliyatı, haz'u'l-havilî.

Strabotomiste [imz.] Haz'u'l-havil ameliyatı icra eden kehhal.

Stradivarius [imz.] Bir nevi keman. (Mucidinin ismiyle müsemmâdır.)

Stramonium [imz.] (*ome*) Fasîle-i bâdincâniyeden bir nevi nebat, cevz-i mâil, tatula.

Strangulation [ims.] Boğma, boğulma, ihnak, ihtinak.

Strangurie [ims.] (t.) Çok zahmetli tebevvül, sidik zoru, tekaturu'l-bevl.

Strapontin [imz.] Arabanın ön tarafında olup istenildiği vakit indirilebilir peykesi.

Stras [imz.] (*s* okunur) Elmas taklidi, sırça, ıstras. (Mucidinin ismiyle müsemmâdır.)

Strasse [ims.] İpek kırıntısı.

Stratagématique [s.] Hud'a-i harbe dair. ◆ Hileli, hilekârâne, hud'akârâne.

Stratagème [ims.] Harp hud'ası, mekîde. || (mec.) Hile, dolap, oyun.

Stratège [imz.] Eski Atinalılarda rüesâdan müntahab asker kumandanı.

Stratégie [ims.] Fenn-i harbin büyük harekât-ı askeriyesinden bahseden kısmı, sevkülceyş, leşker-berî.

Stratégique [s.] Sevkülceyş fennine müteallik, sevkî. (Galat-ı meşhuru: sevkülceyşî.); **Routes** – **s** Sevkülceyş yolları; **Points** – **s** Nukat-ı harbiye, askeriye; **Chemin de fer** – Askerî demiryolları.

Stratégiquement [zr.] Fenn-i harbe muvâfık bir surette, sevkülceyşe muvâfık bir tarzda.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Stratégiste [imz.] Sevkülceyş fen ve usulünü iyi bilen adam, sâiku'l-ceyş, leşker-ber.

Stratification [ims.] Kat kat olarak tertip ve tanzim. ◆ Tatbik. ‖ (arz.) Tabaka, besat, vaziyet-i muntazama.

Stratifier [ft.] Tabaka tabaka tertip ve tanzim etmek. ◆ Tatbik etmek.

Stratigraphie [ims.] (arz.) Tavsif-i tabakatu'l-arz.

Stratigraphique [s.] Tavsif-i tabakatu'l-arza dair.

Stratigraphiquement [h.] Tavsif-i tabakatu'l-arza muvâfik bir surette.

Stratocratie [ims.] Hükûmet-i askeriye.

Stratographie [ims.] Bir orduyu terkip ve teşkil eden eşhas ve eşyanın tarif ve tavsifi.

Strélitz [imz. - cm.] Eski Rusya imparatorlarının has ordusunu teşkil eden piyade askeri.

Strette [ims.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Bazı nakaratın pesten tize geçmesi.

Strict,e [s.] Sıkı, şiddetli. ◆ Noksansız, tahallüfsüz, tam, doğru, ciddi.

Strictement [h.] Sıkı olarak, şedîden, kaviyen, ekîden. ◆ Tamamıyla, tamamı tamamına, harfiyen, asla tahallüf etmeksizin.

Strident,e [s.] Gıcırdayan, keskin ve tiz bir sadâ çıkaran.

Strideur [ims.] Gıcırdama, keskin ve tiz sadâ.

Stridulation [ims.] Havanın tiz ve keskin sesi.

Striduleux,se [s.] (Ses hakkında) Gıcırtılı, tiz ve keskince.

Strie [ims.] Sütunların helezonî yivi, ufak yiv, hat. ◆ Bazı asdaf ve hububattaki helezonî çizgiler, yivler. (*Striures* dahi denilir.)

Strité,e [s.] Sathı yivli olan, muhattat. ‖ **Colonne – e** Sütun-ı mudalla'.

Strige [ims.] Şarktan me'huz bazı masallarda mahkî gece cadısı.

Strigile [imz.] Zaman-ı kadimde hamamlarda kiri çıkarmak için kullandıkları tunçtan kaşağı.

Strigops [imz.] (hyv.) Avustralya'nın Felemenk-i Cedid eyaletine mahsus ağaçkakan kuşu.

Striures [ims. - cm.] (mr. Strie.)

Strobilaire [s.] (nb.) Mahrutiyü'ş-şekl esmara dair, sanevbere müteallik.

Strobile [imz.] (nb.) Mahrutiyü'ş-şekl esmar ve hayvanat. ◆ Sanevber.

Strombe [imz.] (hyv.) Nâime-i mercûlü'l-batn fırkasından deniz salyangozu.

Strontium [imz.] (*ciome*) (k.) Bir nevi maden, istronsiyum.

Strophe [ims.] Bir nazmı terkip eden kıtaatın beheri, kıta, beyit.

Structure [ims.] Yapı, bir binanın suret ve heyeti, suret-i inşa, bina. ‖ (tt. - tşr.) Terkib-i beden, bünye. ‖ (mec.) Suret, şekil, tenasüp. ◆ Terkip, nizam.

Strumeux,se [s.] Sıracaya müptelâ veya müteallik olan, sıracalı.

Strycnine [ims.] (t.) Cevz-i mukayyîden çıkarılan hülâsa ki müessir bir zehirdir, istriknin.

Stuc [imz.] Alçı ve kireç ve mermer kirecinden ibaret sıva. ◆ Bu sıva ile bazı tavan ve duvarlara yapılan kabartma resim ve tezyinat.

Stucateur [imz.] Mermer kirecinden heykel vesâire yapan sanatkâr.

Studieusement [h.] Kemâl-i dikkat ve mütalaa ile, gayretle.

Studieux,se [s.] Mütalaayı seven, çalışkan, dikkatli, gayretli.

Studiosité [ims.] Mütalaayı sevme, çalışkanlık, gayret.

Stupéfactif,ve [s.] (t.) Uyuşturan, muhaddir.

Stupéfaction [ims.] Şaşkınlık, veleh ve hayret, istiğrab. ‖ (t.) Uyuşukluk, hader.

Stupéfait,e [s.] Şaşırmış, şaşkın, vâlih ve hayran. ‖ (t.) Uyuşuk, mahdur.

Stupéfiant,e [s.] Şaşırtan, hayret veren, muhayyir. ‖ (t.) Uyuşturan, muhaddir. (*Stupéfactif,ive* dahi denilir.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Stupéfier [ft.] Şaşırtmak, hayret vermek, vâlih ve hayran etmek. || (t.) Uyuşturmak, tahdir.

Stupeur [ims.] Şaşkınlık, veleh ve hayret, beht. || (t.) Bütün bedenin uyuşması, hader-i umumi.

Stupide [i. - s.] Kalın kafalı, gabî, ahmak, ebleh, budala.

Stupidement [h.] Kalın kafalılıkla, gabâvetle, ahmakça, eblehâne.

Stupidité [ims.] Kalın kafalılık, humk, hamâkat, belâhet, gabâvet. ◆ Gabâvete delâlet eden söz veya fiil ve hareket, budalalık.

Stupre [imz.] (hk.) Zina, fi'l-i şenî.

Sturioniens [imz. - cm.] (hyv.) Gudrufiyü'l-cenah-ı zü'l-fem-i münhanî fırkasından mersin fasîlesi.

Style [imz.] Eski zamanda balmumuyla levhalar üzerine yazı yazmaya mahsus mil. ◆ Basîta-i şemsiye iğnesi, ibresi, mil. || (mec.) Tahrir ve inşadaki tarz ve ifade, sebk, üslub-ı beyan. || – **simple** Üslub-ı sade. || – **tempéré** Üslub-ı müzeyyen. || – **sublime** Üslub-ı âlî. || – **coulant** Hüsn-i insicam. ◆ Kitâbet fen ve usulü, inşâ. ◆ Usul, tarz, nesak. ◆ Usul ve tarz-ı mimari. || – **gothique** Gotik usul-i mimariyesi. || (nb.) Uzv-ı te'nisin istigmat ile mebîz arasındaki kısmı, ibre. || **Nouveau** – Tarih-i Efrencî; **Vieux** – Tarih-i Rumî. (Bu iki tabirden birincisi muhtasar olarak *N.S.* ve ikincisi *V.S.* suretinde yazılır.)

Styler [ft.] Alıştırmak, talim ve terbiye etmek.

Stylet [imz.] Ucu sivri kama.

Styliste [imz.] Üslub-ı müzeyyene mâlik muharrir. ◆ Usul-i inşâ ve tahriri musanna' muharrir.

Stylite [imz.] Bir sütunun üzerinde yaşayan keşiş.

Stylobate [imz.] (m.) Sıra direklerin kürsüsü, direk tabanı.

Styloglosse [imz.] (tşr.) Dili kaldırıp geriye çeken adale, ibriye-i lisaniye.

Styloïde [s.] (tşr.) İbrî. || (tt.) Şibh-i ibrevî.

Stylospore [imz.] (nb.) İbre-i mibzere.

Stypticité [ims.] (t.) Sıkma, buruşturma, takabbuz, kâbıziyet.

Stiptique [s.] (t.) Sıkan, buruşturan (ilaç vesâir), kâbız.

Styrax [imz.] (mr. Storax.)

Styx [imz.] Esâtirde cehennemde vâki bir nehrin ismi.

Su [imz.] Biliş, malumat; **Au vu et au – de tout le monde** Herkesin meşhud ve malumu olduğu üzere.

Suage [imz.] (bhr.) Sefine güvertesine veya sâir mahalline sürülen yağ.

Suaire [imz.] Kefen.

Suant,e [s.] Terleyen, terli.

Suave [s.] Tatlı, leziz, hoş, şirin.

Suavement [h.] Tatlı ve leziz yahut hoş ve şirin bir suretle.

Suavité [ims.] Tatlılık, lezzet, şirinlik.

Subalterne [i. - s.] Diğerinin maiyetinde memur veya diğerinden dûn rütbe-i memuriyette bulunan, mâdûn.

Subalternement [h.] Mâdûnunda olarak, mâdûna layık bir surette.

Subalterniser [ft.] Mâdûnunda tutmak, mertebesini tenzil etmek.

Subalternité [ims.] Diğerinin maiyetinde veya mâdûnunda bulunma, mâdûniyet.

Subdélégation [ims.] Tevkil, vekil ve murahhas tayini. ◆ Vekâlet, murahhasiyet.

Subdélégué [imz.] Vekil, murahhas, nâip.

Subdéléguer [ft.] Vekil ve murahhas tayin etmek, tevkil etmek.

Subdélirium [imz.] (*ome*) (t.) Hezeyan-ı hafif.

Subdiviser [ft.] Taksim olunmuş veya bulunmuş bir şeyin aksamını dahi taksim etmek veya bölmek, ikinci derecede taksim etmek, tekrar taksim etmek. || **Se** – İkinci derecede inkısam etmek, tekrar taksim olunmak.

Subdivision [ims.] Taksim olunmuş bir şeyin aksamının ikinci derecede taksimi, taksim-i

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

aksam, taksimin taksimi, kısmın kısmı. || – s d'infanterie Piyadenin cüz-i sagirleri. ◆ Kıta.

Subdivisionnaire [s.] İkinci derecede.

Subéreux,se [s.] Mantar hâl ve suretinde olan, felînî. || Enveloppe – se Mantar tabakası, tabaka-i felîniye.

Subérine [ims.] (k.) Madde-i felîniye, felînin.

Subfossille [ims.] Nîm-müstehâse.

Subglobuleux,se [s.] Nîm-kürevî.

Subinflammation [ims.] (t.) İltihab-ı hafif.

Subintrante [sms.] (t.) Fièvre – Bir nöbeti bitmeden diğeri başlayan sıtma, hummâ-yı mütedâhiletü'n-nevbat.

Subir [ft.] Uğramak, altına girmek, duçar ve mazhar olmak. ◆ Çekmek, dayanmak. || – un interrogatoire İstintak edilmek. || – un jugement Mahkûmun-aleyh olmak, hüküm giymek. || (mec.) – un changement Tebdil olunmak; – un examen İmtihan olunmak, imtihan vermek. || Être appelé à – Dâî olmak.

Subit,e [s.] Çabuk, seri. ◆ Ansızın, nâgehan.

Subitement [h.] Derhal, ânide, ansızın, nâgehan.

Subito [h.] Derhal, o anda.

Subjacent,e [s.] Zîrde mevzu'.

Subjectif,ve [s.] (sr.) Müptedâ veya fâile müteallik, iptidâî. || (fls.) Zâtî, şahsi, nefsî. ◆ Hayalî, tasavvurî, manevi.

Subjection [ims.] (ed.) Sual-i mukaddere cevap.

Subjectivement [zr.] Zâtî bir surette, şahsi bir surette, nefsî bir surette.

Subjectiver [ft.] Zâtî bir hâlde tetkik etmek.

Subjectivité [ims.] (sr.) Müptedâ veya fâile müteallik olma, iptidâiyet. ◆ Zâtiyet, şahsiyet, nefsiyet.

Subjonctif [imz.] (sr.) Sîga-i iltizamiye, sîga-i inşâiye.

Subjuguer [ft.] Kahren veya cebren taht-ı hükmüne almak, zapt ve teshir ve istila etmek. ◆ Râm etmek, boyunduruk altına sokmak, taht-ı esarete idhal etmek. || (mec.) Tâbi etmek, nüfuzu altında tutmak.

Sublet [imz.] (hyv.) Müşevvekü'l-misbah-ı harşefiyü'l-edme fırkasından istavrit balığı.

Sublimation [ims.] (k.) Teshin vasıtasıyla ecsam-ı sulbiyeyi ba'de't-tebhir kabın içinde taslib ettirmek ameliyatı, tas'id.

Sublimatoire [imz.] (k.) Ecsam-ı sulbiyenin ba'de't-tebhir taslibine mahsus kap, mis'ad.

Sublime [s.] Âlî, sâmî, celîl, bülend, refi; La – Porte Bâb-ı Âlî. || (tşr.) Sathî, âlî: Muscle – Adale-i âliye. = [imz.] Tarz-ı ifade ve hissiyat ve harekâtın ulüvvü, ulüvv-i fikr, hissiyat-ı âliye.

Sublimé [imz.] (k.) Teshin vasıtasıyla ba'de't-tebhir tekrar taslib edilmiş cisim, musa'ad. || – corrosif Ak sülümen. || – doux Tatlı sülümen.

Sublimement [h.] Âlî bir suretle, ulüvv-i fikr ile.

Sublimer [ft.] (k.) Bir cism-i sulbü teshin vasıtasıyla ba'de't-tebhir taslib etmek, tas'id etmek. || Se – Tasa'ud etmek.

Sublimiser [ft.] Taslib etmek, tas'id etmek. || Se – Tasallub etmek, tasa'ud etmek.

Sublimité [ims.] Ulüvv, sümuvv, celâlet, rif'at. ◆ Ulüvv-i fikr ü hissiyat.

Sublingual,e [s.] (*goual*) (tşr.) Dilin altında olan, tahte'l-lisan.

Sublunaire [s.] (hy.) Küre-i arz ile medar-ı kamer arasında bulunan, tahte'l-kamer. || Monde – Tahte'l-kamer âlem, küre-i arz.

Subluxation [ims.] (t.) Yarım çıkık, dıl'-ı nâkıs.

Submental,e [s.] (tşr.) Çene altında bulunan, tahte'z-zekan.[120]

Submergé,e [s.] Batmış, dalmış, gark olmuş. || (nb.) Magtus: Plantes – es Nebatat-ı magtuse, suya batmış nebatat.

Submergement [imz.] Batma, gark, su altında nâ-bedid olma.

120 Orijinal metinde dizgi hatası: نقق şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında نقن olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Submerger [ft.] (Su hakkında) Basmak, taşıp istila etmek. ◆ Suya batırmak, gark etmek: **La tempête submergea le vaisseau** Fırtına sefineyi gark etti. || **Se** – Batmak, gark olmak, nâ-bedid olmak.

Submersible [s.] Su tarafından basılabilen, suyun basabildiği, suya batabilen. || (nb.) Kabil-i ingıtas, kabil-i gats.

Submersion [ims.] Suyun taşıp bir yeri basması, feyezan-ı miyah. ◆ Sudan basılmış olma, suya batma, gats.

Submétalloïde [s.] Şibh-i madene müşâbih.

Suboculaire [s.] (tşr.) Gözün altında bulunan, tahte'l-ayn.

Subodorer [ft.] Uzaktan kokusunu almak. ◆ Bir şüphe veya zanda bulunmak, istişmam etmek.

Subordination [ims.] Eşhas beynindeki sınıf ve rütbe münasebeti, silsile-i merâtib, teselsül; **Maintenir la** – Silsile-i merâtibi muhafaza etmek, teselsül kaidesine riâyet etmek. ◆ Tâbiiyet, tebaiyet: – **du lieutenant au capitaine** Mülâzımın yüzbaşının emri altında bulunması. ◆ Merbûtiyet, irtibat.

Subordonné,e [i.] Maiyet memuru, bir âmirin taht-ı emir ve itaatinde bulunan adam, mâdûn.

Subordonnément [h.] Emir altında veya maiyette olarak.

Subordonner [ft.] Mâdûnu mâfevkinin emri altına koymak, tâbi etmek. || (mec.) Tevfik ve tatbik etmek. ◆ Vâbeste bulunmak, mevkufun-aleyhi olmak.

Subornation [ims.] Baştan çıkarış, iğfal ve iğvâ. ◆ Rüşvetle kandırış, ıtmâ'. || – **de témoins** Itmâ'-ı şühud, ifsad-ı şühud. || – **de fille** İğfal, ızlal.

Subornement [imz.] Baştan çıkarış, iğfal, iğvâ.

Suborner [ft.] Baştan çıkarmak, iğfal ve iğvâ etmek. ◆ Rüşvetle kandırmak, ıtmâ' etmek.

Suborneur,se [i.] Baştan çıkarıcı, muğfil, muğvî, râşî.

Subrécargue [imz.] (İspanyolcadan me'huz) Bir gemi sahibi tarafından gemiye yüklenecek hamûleye nezâret etmeye memur adam, gemi sahibinin vekili.

Subrécot [imz.] Evvelce hesap olunmuş miktardan fazla olarak olunan masârif miktarı. ◆ Me'mûlün mâfevkinde olarak icap eden masraf, zuhurat, masârif-i fevkalâde, zamâim.

Subreptice [s.] Nâ-hak yere ve sahte evrakla kazanılmış (dava vesâire). ◆ Haram, nâ-helal, gayrımeşru.

Subrepticement [h.] Nâ-hak yere ve sahte evrakla kazanarak. ◆ Haram ve gayrımeşru bir suretle.

Subreption [ims.] Mâfevkini iğfal ile nâ-hak yere istifade.

Subrogateur,trice [s.] Dâyin yahut sahib-i hukuk makamına kaim eden.

Subrogation [ims.] (hk.) Dâyin yahut sahib-i hukuk makamına kaim etme.

Subrogatoire [s.] Dâyin veya sahib-i hukuk yerine diğerini ikame eden (hüküm ve evrak vesâire).

Subrogé [imz.] (hk.) Dâyin veya sahib-i hukuk makamına kaim olan. || – **tuteur** Hîn-i icabında vasî yerine kaim olmak üzere li-ecli'l-husûme tayin olunan vasî.

Subroger [ft.] Dâyin veya sahib-i hukuk makamına kaim etmek. ◆ Tebdil etmek, tahvil etmek.

Subsécutif,ve [s.] Muahhar, müteakip, ikinci derecede, mâdûnunda.

Subséquemment [h.] (hk.) Ba'de, muahharan, müteakiben.

Subséquent,e [s.] (hk.) Diğerinden sonra olan, muahhar, lâhık: **Un testament – annule le premier** Muahharan tanzim olunmuş bir vasiyetnâme ilk vasiyetnâmeyi fesih ve iptal eder.

Subside [imz.] İâne-i nakdiye. ◆ Bir devlet-i müttefikaya nakit ile olunan imdat, muâvenet-i nakdiye. = [imz. - cm.] (as.) İâne-i askeriye, iâne-i harbiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Subsidiaire [s.] Bir muhakemede ittihaz olunan esbab ve vesâit veya îrad olunan edilleyi müeyyid olarak zuhur eden esbab. || **Moyens** – **s** Esbab-ı taayyüş. || **Hypothèque** – Temin-i rehin için verilen diğer rehin.

Subsidiairement [h.] Edille-i mesrûde ve esbab-ı müttehazeyi müeyyid ve musaddık olarak, teyiden. ◆ Bundan maada, bundan fazla olarak.

Subsistance [ims.] Nafaka, iâşe, kut, tûşe, kifaf-ı nefs. || **Moyens de** – Esbab-ı maişet. = [ims. - cm.] (as.) – **militaires** Erzak-ı askeriye.

Subsistant,e [s.] Hâlâ mevcut olan, el-ân kaim olan, mevcut, kaim, baki. ◆ Cârî, mer'iyü'l-icra.

Subsister [fl.] Hâlâ mevcut olmak, el-ân kaim ve baki olmak. ◆ Cârî ve mer'iyü'l-icra olmak. ◆ Yaşamak, geçinmek, taayyüş etmek.

Substance [ims.] Madde, cevher. ◆ Kaim-bi'z'zât, nefsiyle kaim olan şey, zât, cevher. || – **blanche du cerveau** Dimağın madde-i ebyazı. || – **grise** yahut **corticale du cerveau** Dimağın madde-i kışriyesi. ◆ Hülâsa, maya, madde-i asliye ve esasiye. || (mec.) Asıl madde, hülâsa-i müfad, madde-i mühimme. || **En** – Hülâsaten.

Subsphérique [s.] Şibh-i küre şeklinde.

Substantialiser [ft.] Madde hâline vaz' etmek.

Substantialité [ims.] Maddiyet.

Substantiel,le [s.] Besleyici, mugaddî, mevadd-ı mugaddiyeyi hâvi. ◆ Cevherî, zâtî. || (hk.) **Formalités** – **les** Muamelat-ı esasiye. || (mec.) Mânâ ve mefhumu çok olan, efkâr-ı vâsiayı hâvi, mühim.

Substantiellement [h.] Cevher ve zâtı itibariyle. ◆ Hülâsaten.

Substantif [imz.] (sr.) İsim, ism-i zât, ism-i mevsuf. = [smz.] Nefsiyle kaim bir şey beyan eden, zâtî; **Verbe** – Olmak ve bulunmak mânâsını beyan eden *être* fiili, fi'l-i isnadî.

Substantifier [ft.] Bir kelimeyi isim hâline vaz' etmek.

Substantivement [h.] (sr.) İsm-i zât suretinde, ism-i zât yerine, isim olarak.

Substitué,e [s.] (hk.) Meşrut, meşruta; **Biens** – **s** Emvâl-i meşruta. || **Héritier** – Vâris-i meşrut.

Substituer [ft.] İstibdal ve taviz etmek. ◆ Tevkil etmek. || – **son initiative personnelle** Hod-be-hod harekete teşebbüs etmek. || **Se** – Yerine geçmek, halef olmak.

Substitut [imz.] Kaymakam, vekil, nâip. || – **du procureur général** Müddeî-i umumi muavini. ◆ Müddeî-i umumi veya muavini vekili.

Substitution [ims.] Tevkil. || – **de débiteur** Medyunun tebdili, havale. || – **de mandat** Bi'l-vekâle âharını tevkil. || – **d'enfant** Bir sabinin yerine diğerini koyarak değiştirmek cürmü. || (t.) Bedel, taviz. || (r.) **Méthode de** – Cebirde tebdil ile hazf kaidesi.

Substratum [imz.] (*tome*) [fl.] Heyûlâ.

Substruction [ims.] Tahte'l-arz ebniye. ◆ Üzerine yeni bina yapılmış olan ebniye-i atîka.

Subterfuge [imz.] Hileli yol, kaçamak, fürce, bahane.

Subtil,e [s.] İnce, dakik, rakik. ◆ Keskin, tesir ve nüfuzu çok ve çabuk olan, serîü't-tesir. ◆ Mahir. ◆ Hilekâr, dessas, kurnaz. ◆ Pek ince düşünür, müdekkik, mû-şikâf.

Subtilement [h.] İnceden inceye, müdekkikâne, mû-şikâfâne. ◆ Maharet ve kurnazlıkla.

Subtilisation [ims.] (k.) Bazı mâyiatın teshin ile tebhiri, tetkik.

Subtiliser [ft.] (k.) Bir mâyiyi teshin ile buhara kalb etmek, tebhir etmek. || (mec.) Büyük maharetle çalıp aşırmak, aldatmak, iğfal etmek. = [fl.] İncelmek, kesb-i nezaket etmek. || **Se** – İncelmek. ◆ Kesb-i nezaket etmek.

Subtiliseur [imz.] İncelikleri, nazik şiveleri seven muharrir, dekaik-şinas muharrir, nükte-perdaz muharrir.

Subtilité [ims.] İncelik, rikkat. ◆ Hile, desise. || (mec.) Pek ince maânî ve nükteler, dekaik-i nükte.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Subulé,e [s.] (nb.) Biz gibi sivri olan, mihrezî.

Subulicornes [imz. - cm.] (hyv.) Usâbiyü'l-cenah fırkasından serîdü'l-karn fasîlesi.

Subulipalpes [imz. - cm.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah fırkasından âkilü'l-luhum fasîlesinden bazı hevam.

Subulirostres [imz. - cm.] (hyv.) Asâfir-i mahrutiyü'l-minkar fırkasından serîdü'l-minkar fasîlesi.

Suburbain,e [s.] Şehir civarında olan, şehir civarları ahalisinden bulunan.

Suburbicaire [s.] İtalya'nın doğrudan doğruya Roma piskoposluğuna mülhak ve tâbi olan nevâhîsine ıtlak olunur.

Subvenir [fl.] (*Venir* gibi tasrif olunup ancak daima *avoir* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.) Yardım etmek, imdadına yetişmek. ◆ Kâfi ve vâfi olmak. ◆ Medar olmak, karşılık olmak.

Subvention [ims.] İâne-i nakdiye, hükûmet tarafından iâneten verilen muhassasat, tahsisat || – **de guerre** İâne-i harbiye.

Subventionné,e [h.] Hükûmet veya şirket idarelerinden tahsisatı olan: **Journal** – Bu yolda tahsisatı olan gazete.

Subventionnel,le [s.] İâne-i nakdiyeye veya iâneten bağlanmış tahsisata mensup ve müteallik.

Subventionner [ft.] İâne-i nakdiye vermek, tahsisat bağlamak.

Subversif,ve [s.] Yıkan, bozan, altüst eden, muharrip, muhill.

Subversion [ims.] Altüst olma, yıkılma, bozulma, inhidam, indıras.

Subvertir [ft.] Altüst etmek, yıkmak, bozmak, tahrip etmek.

Subvertissement [imz.] Altüst olma, harabiyet.

Suc [imz.] Öz, su, usâre. || – **s végétaux** Usârat-ı nebatiye. || – **s extractifs** Usârat-ı hâlise. || – **s animaux** Usârat-ı hayvaniye. = [cm.] Kuvâ-yı münbite.

Succédané,e [ı. - s.] (t.) Diğer bir ilaca bedel verilebilen ilaçlara ıtlak olunur, muhallef, tetâbuî.

Succéder [fl.] Arkasından ve akîbinde gelmek, teâkub ve tevâlî etmek. ◆ Yerine geçmek, yerini tutmak, halef olmak. ◆ Müyesser olmak. ◆ Vuku bulmak, tesadüf etmek. || **Se** – Yekdiğerini tevâlî ve tetâbu etmek.

Succès [imz.] Tevfik, muvaffakiyet, hüsn-i netice, müyesser olma. || – **du moment** Muvakkat bir muvaffakiyet. ◆ Tesadüf: **Bon** – İyi tesadüf, muvaffakiyet; **Mauvais** – Fena tesadüf, muvaffakiyetsizlik.

Successeur [imz.] Halef. || **Donner un** – Azletmek. = [cm.] Ahlaf, a'kab.

Successibilité [ims.] (hk.) Kabiliyet-i tevârüs.

Successible [s.] (hk.) Halef olabilir, halef olmak hakkını hâiz. ◆ Halef olmak hakkını veren ve kazandıran. || **Degré** – Halef olacak derece.

Successif,ve [s.] Birbiri arkasından gelen, birbirini teâkub eden, müteakip, mütevâlî, mütetâbi. ◆ Halefe müteallik; **Droit** – Hakk-ı verâset, hukuk-ı irsiye.

Succession [ims.] Verâset. ◆ Miras, muhallefat, tereke. ◆ Birbiri arkasından gelme, teâkub, tevâlî. || **Ordre de** – Tertib-i tevârüs. || – **régulière** Bi'n-neseb irs. || – **testamentaire** Bi'l-vesâye irs.

Successivement [h.] Birbiri arkasından, ale't-tevâlî, müteakiben.

Successivité [ims.] Teâkub, tevâlî, tetâbu.

Successoral,e [h.] (hk.) İrsî, verâsete müteallik. || **Retrait** – İstihlas-ı tereke.

Succin [imz.] Kehrübâ (kehribar).

Succinct,e [s.] (*suksinkte*) Kısa, muhtasar, mücmel, muahhar. || Hafif, az, cüzi; **Repas** – Hafif taam.

Succinctement [h.] Kısaca, muhtasaran, mücmelen, icmalen. ◆Hafifçe, az, cüzice.

Succinique [s.] **Acide** – Hâmız-ı kehrübâ.

Succion [ims.] Emme, mass, imtilac; – **artificielle** İmtilac-ı suni.

Succomber [fl.] Bir yük altında dayanamayıp düşmek, ezilmek. || (mec.) Mukavemet ede-

meyip zebun ve mağlup olmak. ◆ Kaybetmek. ◆ Ölmek, vefat etmek. (Daima *avoir* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.)

Succulemment [zr.] Yağlı bir surette, yağlıca, suluca. ◆ Fevkalâde latif bir surette.

Succulence [ims.] Maya ve hassası çok olma, yağlılık. ‖ (mec.) Fevkalâde letafet.

Succulent,e [s.] Maya ve hassası çok yağlı, âbdar, sulu. ‖ (mec.) Fevkalâde latif.

Succursale [ims.] Cemaate gayr-ı kâfi bir mabedde ilaveten yapılmış mabed. ◆ Banka vesâirenin teshil-i muamelat için açılmış şubesi. ‖ – **d'une banque** Bir bankanın şubesi. ‖ (mec.) Bir şeyin ufak numûnesi, bir cinse mensup şey.

Succursaliste [imz.] Diğer bir kilisenin şubesi makamında olan kilisede icra-yı âyin eden rahip.

Sucement [imz.] Emme, mass.

Sucer [ft.] Emmek, massetmek. ‖ (mec.) Çocukluğundan alışmak, anasının sütüyle emmek. ◆ Cezbetmek. ◆ Yavaş yavaş para çekmek.

Suceur [imz.] Emen, emici, mumas.

Suçoir [imz.] (tt.) Bazı hayvanların emmeye mahsus hortumları, uzuvları, mâs, mumas. ‖ (nb.) Nâşife, murdia. ‖ – **s radicellaires** Nevâşif-i cezriye.

Suçon [imz.] Çocuk emmekten derinin kabarması, emme nişanı, emik, çürük. ◆ Çocuklara verilen emzik.

Suçoter [ft.] Çok ve birbirini müteakip emmek.

Sucrate [imz.] (k.) Sükkeriyet; – **de chaux** Sükkeriyet-i kilsî.

Sucre [imz.] Şeker, sükker. ‖ **Canne à** – Şeker kamışı. ‖ – **candi** Kand, nöbet şekeri; – **rosat** Gülbeşeker, sükker-i verd; – **brut** ve – **cassonade** Ham şeker; – **tors** Çekilmiş şeker. ‖ (mec.) Tatlılık, letafet. ‖ **C'est tout miel et tout** – Şeker gibi bir adamdır, tatlı bir adamdır. ‖ **Moulin à** – Şeker imaline mahsus makine, şeker kamışını ezip usâresini ihraca mahsus makine.

Sucré,e [s.] Şekerli, tatlı, hulv. ‖ (mec.) Sahte bir tatlılığı hâvi, ballandırılmış. = [ims.] **Faire la** – Bir şey beğenmemek, yalandan kibarlık satmak.

Sucrer [ft.] Şeker koymak, şekerlendirmek. ‖ (mec.) Tatlılık vermek, letafet vermek. ‖ **Se** – Şekerlenmek.

Sucrerie [ims.] Şekerin imal olunduğu mahal, şeker fabrikası, şekerhâne. ◆ Şekerle yapılmış şey, şekerleme.

Sucrier [imz.] Şeker kutusu.

Sucrier,ère [s.] Şeker imaline müteallik, sükkerî. ‖ **Campagne** – **e** Bir senelik şeker imalatı. ◆ Şeker fabrikatörü. ◆ Şeker fabrikalarında müstahdem amele.

Sucrin [imz. - s.] Bir nevi tatlı karpuza ıtlak olunur.

Sud [imz.] Cenup, cihet-i cenubiye. (İhtisaren *S.* yazılır.); **Vent de** – Cenup rüzgârı, lodos. ‖ (bhr.) Kıble; **S. S. E.** Kıble keşişleme; **S. quart S. E.** Kıble kerte keşişleme; **S. E. quart S.** Keşişleme kerte kıble; **S. E.** Keşişleme; **S. E. quart E.** Keşişleme kerte gün doğusu; **S. quart S. O.** Kıble kerte lodos; **S. S. O.** Kıble lodos; **S. O. quart S.** Lodos kerte kıble; **S. O.** Lodos; **S. O. quart O.** Lodos kerte batı. = [s.] Cenup cihetinde bulunan, cenubî.

Sudation [ims.] (t.) Terleme, taarruk.

Sud-est [imz.] Şark-ı cenubî, cenub-ı şarkî. (İhtisaren *S. E.* yazılır); **Vent de** – Karayel.

Sudorifère [i. - s.] ve:

Sudorifique [s.] (t.) Terletici, muarrık.

Sud-ouest [imz.] Garb-ı cenubî, cenub-ı garbî. (İhtisaren *S. O.* yazılır); **Vent de** – Batı lodos.

Suède [ihs.] İsveç memleketi.

Suédois,e [i. - s.] İsveç memleketine mensup ve müteallik, İsveçli.

Suée [ims.] Ansızın müstevlî olan havf ve endişe, dehşet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Suer [fl.] Terlemek, taarruk etmek. ‖ (mec.) **Faire** – Bıktırmak, usandırmak, taciz ve tasdi' etmek. ◆ Para sızdırmak. = [ft.] – **sang et eau** Çok yorulmak, çok zahmete girmek, kan tere batmak. ‖ – **les grosses gouttes** Fevkalâde endişe hissetmek.

Suerie [ims.] Terleme, taarruk.

Suessonien,ne [s.] (arz.) **Étage** – Arazi-i selâse tabakatından birincisi olan süesoniye tabakası.

Suette [ims.] (t.) Çok terleten bir nevi sıtma, dâü'l-muarrık, hummâ-yı arakî.

Sueur [ims.] Ter, arak; – **froide** Arak-ı bârid, soğuk ter; – **de sang** Arak-ı demî, kan teri.

Suffetes [imz. - cm.] Eski Kartacalıların hâkimleri.

Suffire [fl.] (Tasrifi: *Je suffis, nous suffisons; je suffisais; je suffis; je suffirai; je suffirais; suffis, suffisons, suffisez; que je suffise; que je suffisse; suffisant; suffi.*) Yetmek, kifayet etmek, kâfi olmak, elvermek. ‖ **Se** – Başkasına muhtaç olmamak, kendi yağıyla kavrulmak.

Suffisamment [h.] Derece-i kifayede, elverecek kadar.

Suffisance [ims.] Elverecek miktar, miktar-ı kifaye. ◆ Kendi kifayetine güvenme, hodbinlik, hodpesendlik. ‖ **En** – ve **à** – Derece-i kifayede.

Suffisant,e [s.] Elverir, kâfi. = [i. - s.] Kendi kifayetine güvenir hodbin adam, hodpesend adam.

Suffixe [imz. - s.] (sr.) Mânâsını değiştirmek üzere kelimenin âhirine ilhak ve ilave olunan harf veya edat, lâhika, levâhık: *cheval*'den *chevalier* gibi; – **s dérivatifs** Levâhık-ı iştikakiye; – **s péjoratifs** Levâhık-ı tenfiriye; – **s diminutifs** Levâhık-ı tasgiriye; – **s augmentatifs** Levâhık-ı tevfiriye.

Suffocant,e [s.] Boğan, nefes aldırmayan, muhnik, hânık; **Catharrhes** – Nezle-i hânıka.

Suffocation [ims.] Boğulma, nefes alamayış, ihtinak.

Suffoquer [ft.] Boğmak, nefes aldırmamak, ihnak etmek. = [fl.] Boğulmak, nefes alamamak, ihtinak etmek.

Suffragant [imz. - s.] Başpiskoposa nispetle piskoposa ıtlak olunur, tâbi. ‖ **Évêques** – **s** Serpiskoposlara tâbi olan piskoposlar.

Suffrage [imz.] Âzâ vesâire tayininde verilen rey. ◆ Hüsn-i kabul, rağbet, tahsin, takdir.

Suffrutescent,e [s.] (nb.) Şibh-i buheyle. ‖ Taht-ı şüceyre. ‖ **Plantes** – **es** Taht-ı şüceyre nevinden nebatat.

Suffumigation [ims.] Bir taaffünün defi için güzel kokulu şeyler yakma, tütsüleme.

Suffusion [ims.] (t.) Şiş ve cerahatin derinin altında dağılması, insıbab, insikâb.

Suggérer [ft.] İlka ve telkin, ihtar ve teklif etmek.

Suggesteur [imz.] İlka ve telkin eden kimse. ◆ İhtar eden kimse, teklif eden kimse.

Suggestion [ims.] İlka, telkin. ◆ İhtar, teklif. ‖ – **verbale** Telkin-i şifahî. ‖ **Auto** – Bi-nefsihi telkin.

Sugillation [ims.] (crh.) Bere, kedme-i hafife.

Sugiller [ft.] Bere yapmak, hafif bir kedme yapmak.

Suicide [imz.] İtlâf-ı nefs, intihar. ‖ **Tentative de** – Tasaddî-i intihar.

Suicidé [imz.] Kendini öldürmüş adam, katil-i nefs, müntehir.

Suicider (se) [fv.] Kendini öldürmek, itlâf-ı nefs etmek, intihar etmek.

Suie [ims.] Kurum, is, hebab. ◆ Zifir.

Suif [imz.] İç yağı; – **fondu** ve – **de place** Çerviş yağı; – **en branche** Don yağı; – **de Russie** ve – **de Sibérie** Sibir yağı; – **de mouton** Koyun iç yağı.

Suiffer yahut **Suiver** [ft.] Don yağı sürmek, yağlamak.

Suiffeux,se [s.] İç yağlı, iç yağı cinsinden.

Sui generis (Latince tabir) Kendine mahsus, hususi.

Suin [imz.] Kaynayan cam hamurundan çıkan köpük.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Suint [imz.] Yapağılı hayvanatın derisinden sızan kir, kirli yapağının yağı, râşihe. || **Laine en** – Kirli yapağı.

Suintement [imz.] Sızma, tereşşuh. ◆ Sızıntı.

Suinter [fl.] Sızmak, tereşşuh etmek. (Hâvi ve muhteva hakkında müsta'meldir.)

Suisse [ihs.] İsviçre.

Suisse [imz.] Kapıcı, bevvab. ◆ Kilisenin içinde muhafaza-i asayiş ve intizama memur kavas.

Suisse,esse İsviçreli.

Suite [ims.] Maiyet, tevâbi', hadem ü haşem. ◆ Bir şeyin alt tarafı, arkası, mâbadı. ◆ Sıra, dizi, silsile. ◆ Birbiri arkasından gelme, teselsül. ◆ Netice, akıbet, netâyic, avâkıb. ◆ Teâkub. ◆ Devam. ◆ Sıra, intizam, rapt. || **Être à la** – **de** Arkasına düşmek. || **De** – Sıra ile, bilâ fâsıla, birbirini müteakiben, birbiri üzerine. || **à la** – Dolayı, üzerine. ◆ Sonra, müteakiben. || **Tout de** – Derhal. || **Par** – Bunun netice-i tabiiyesi olarak, binaenaleyh. || **Par la** – Ba'dezin, ba'demâ. || **En faisant** – Zeyl olmak üzere. || (hk.) **Droit de** – Ayn üzerine taalluk eden hak ki ayn her kimin yedinde bulunsa ondan talep olunur, hakk-ı takip. || **Officier à la** – Maiyet zâbiti.

Suivant [hc.] Göre, nispeten: – **le mérite** Ehliyet ve istihkakına göre. ◆ Tevfikan, tatbikan, mûcebince: – **la loi** Kanuna tevfikan, nizamına tatbikan. || – **que** Olduğuna veya olacağına göre.

Suivable [s.] Takip olunabilir, kabil-i takip.

Suivant,e [s.] Arkadan veya sonradan gelen, gelecek, âtîdeki, zîrdeki. ◆ Alt taraftaki. (Bu tabir mekteplerde kullanılır. Mesela muallim bir şâkirdin dersini dinledikten sonra alt taraftaki şâkirde okumasını ihtar için *suivant* der ki "Alt taraftaki, sen oku." demektir. = [imz. - cm.] Tevâbi', haşem. = [ims.] Besleme, cariye.

Suiver [ft.] (mr. Suiffer.)

Suivi,e [s.] Raptı yerinde, rabıtalı, irtibatlı. ◆ Devamlı, fâsılasız, mütemâdî. ◆ İçine çok halk toplanır, işlek, kalabalıklı.

Suivre [ft.] (Tasrifi: *Je suis, nous suivons; je suivais; je suivis; je suivrai; je suivrais; suis; suivons, suivez; que je suive; que je suivisse; suivant; suivi,e.*) Arkası sıra gitmek, arkasında bulunmak. ◆ Beraberinde gitmek. ◆ Arkasına düşmek, kovalamak, takip etmek. ◆ Gözetmek, tecessüs etmek. ◆ Boyunca gitmek, uzanmak. ◆ Bir yol tutmak, bir yola devam etmek. || **Faire** – Tebdil-i mekân edenlere gönderilen mekâtib vesâireyi yeni ikametgâhlarına irsal eylemek. || (mec.) Yanından ayrılmak. ◆ Sülûk ve ittihaz etmek. ◆ Sıra ile ve dikkatle dikilmek. ◆ Sonra gelmek, muahhar olmak, teâkub etmek. ◆ Merbut ve muallak olmak. ◆ Tâbi olmak, uymak. || – **une affaire** Bir işin arkasında bulunmak. || – **une profession** Bir sanat icra etmek. || – **de près** Nazar-ı dikkatten dûr tutmamak. || **à** – İttihazı lazım gelen, ittihaz olunacak. ◆ Mâbadı var. = [fl.] Alt tarafına devam etmek. || **Se** – Birbirini teâkub etmek. ◆ Teselsül etmek. ◆ (Yalnız gaib sîgalarından) Müntic ve hâsıl olmak.

Sujet [imz.] Sebep, vesile. ◆ Madde. ◆ Mebniyyün-aleyh, mebhusun-anh, saded, mevzu. || **Être plein de son** – Mevzusu hakkında iyice düşünmüş olmak, mevzuunu iyice ta'mik etmiş olmak. ◆ Zât, şahıs: **Un bon** – İyi bir adamdır, iyi bir şahıstır. || **C'est un mauvais** – Fena bir adamdır. || (tşr. - t.) Muayene için açılan meyyit ve tedavi olunan şahıs, teşrih için hazırlanmış naaş, mevzu. || (sr.) Müptedâ, mesnedün-ileyh, fâil ve nâib-i fâil. || – **s** Tebea.

Sujet,te [s.] Hüküm altında bulunan, mahkûm, tâbi. || **Être** – **à l'heure** Daima muayyen saatlerde birer yerde bulunmaya mecbur olmak. ◆ Müstaid, istidatlı. ◆ Duçar, giriftar. ◆ Müptelâ, düşkün.

Sujet,te [i.] Bir devlete tâbi adam, tebeanın beheri, tâbi.

Sujétion [ims.] Tâbiiyet. ◆ İnkıyad.

Sulfate [imz.] (k.) Hâmız-ı kibrit ile bir esastan mürekkep milh, sülfato, kibritiyet; – **de fer** Kibritiyet-i hadid, zac-ı Kıbrıs; – **de cuivre** Kibritiyet-i nuhas, göz taşı; – **de zinc** Kibritiyet-i tûtiyâ, tûtiya tuzu; – **de magnesie** Kibritiyet-i magnezyum, İngiliz tuzu; – **de quinine** Kibritiyet-i kinin, sulfato.

Sulfaté,e [s.] (k.) Kibritiyeti hâvi, mükebret.

Sulfhydrique [s.] (k.) **Acide** – Kükürtle müvellidü'l-mâdan mürekkep hâmız, hâmız-ı kibrit-i mâ.

Sulfhydromètre [imz.] (k.) Mi'yar-ı hâmız-ı kibritiyet-i mâ.

Sulfide [imz.] (k.) Kibritiyet.

Sulfite [imz.] (k.) Hâmız-ı kibritî ile bir esastan milh, kibritiyetî.

Sulfubase [imz.] (k.) Esas-ı kibritî.

Sulfubenzoïque [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı kibritiyet-i aselbend.

Sulfure [imz.] (k.) Kükürdün bir diğer cisimle terekkübünden hâsıl madde-i kimyeviye, kibritiyet-i müsennâ.

Sulfureux,se [s.] (k.) Kükürt kabîlinden olan, kibritiyetî. ‖ **Acide** – Hâmız-ı kibritî.

Sulfurique [s.] (k.) **Acide** – Kükürtle müvellidü'l-humûzadan mürekkep hâmız, hâmız-ı kibrit. ‖ **Éther** – Lokman ruhu.

Sultan [imz.] (Arabîden me'huz) Padişah-ı Osmaniyân ve halife-i İslamiyân olan zât-ı şevket-simat hazret-i padişahî, sultan.

Sultane [ims.] (Arabîden me'huz) Sultan aliyyetü'ş-şan hazretleri.

Sultanin [imz.] Eski bir nevi Osmanlı altını, Sultaniye.

Sumac [imz.] Sumak ağacı ki boyacılıkta müsta'mel küçük bir ağaçtır. ‖ – **bâtard** Sumak-ı şem'î.

Suo tempore (Latince tabir) Vaktinde, zamanında, vakt-i merhununda.

Sunnite [imz.] (mr. Sonnite.)

Superbe [s.] Mağrur, mütekebbir, azametli. ◆ Mağrurâne, mütekebbirâne. ◆ Büyük ve güzel, âlâ, parlak, ihtişamlı, muhteşem. = [imz.] Mütekebbir adam. ‖ (tşr.) Râfia-i aynî: **Muscle** – Adale-i râfia-i ayn. = [ims.] Kibir ve gurur, ucb, hodbinlik.

Superbement [h.] Âlâ ve mükellef ve mükemmel surette, pek parlak bir hâlde, muhteşem bir surette.

Supercherie [ims.] Hile, mekr, hud'a, desise.

Supère [s.] (nb.) Âlâ: **Ovaire** – Mebîz-i âlâ.

Superfétation [ims.] Gebelik üzerine gebelik, haml ale'l-haml. ‖ (mec.) Lüzumundan ziyade bolluk. ◆ Fazla kelimat ve tabirat.

Superficiaire [s.] (hk.) Arzın mâfevkine dair, havaî; **Propriété** – Havaî temellük; **L'établissement** Mülk.

Superficialité [imz.] Sathîlik, sathiyet.

Superficie [ims.] Üst, yüz, çehre, vech-i sathî. ‖ (hk.) Arzın mâfevki; **Droit de** – Arzın mâfevkine temellük hakkı; **La – cède au fond** Bir yere mâlik olan mâfevkine dahi mâliktir. ‖ (he.) Mesâha, sath. ‖ (mec.) Malumat-ı sathiye. ‖ **S'arrêter à la** – Ta'mik etmemek.

Superficiel,le [s.] Mesâha-i sathiyeye dair, sathî. ‖ (mec.) Cüzi ve nâkıs, sathî. ◆ Derin düşünemez (zihin), sathî.

Superficiellement [s.] Sathî bir suretle, sathiyen.

Superfin,e [s.] Pek ince ve dakîk olan, en âlâ cinsinden olan, aliyyülâlâ.

Superflu,e [s.] Lüzumsuz, zâid, fazla. ◆ Beyhûde, abes. ‖ **Il serait** – Artık hâcet kalmamıştır. ‖ **Prendre comme** – İstiksar etmek. = [imz.] Fazla, artık.

Superfluité [ims.] Lüzumsuz, fazla ve kesret, zâidlik. = [cm.] Lüzumsuz ve beyhûde şeyler, abes.

Supérieur,e [s.] Üstteki, fevkanî, âlâ. ‖ (mec.) Kadren ve dereceten diğerlerinden âlâ olan, fâik, ercah. ‖ **Être – à** Fâik olmak, tefevvuk etmek, galip olmak. ‖ **Être – à sa place** Bulunduğu memuriyetin icap ettiğinden ziyade iktidara mâlik olmak. ◆ Âlî, refî, bülend, mümtaz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Supérieur,e [i.] Baş, âmir, reis. ◆ Manastır reisi ve reisesi.

Supérieurement [h.] Üst olarak, tefevvuk ve rüchaniyetle. ◆ Pek iyi, pek âlâ, mükemmel surette.

Supériorité [ims.] Üst olma, tefevvuk, rüchan, temeyyüz. ◆ Âmirlik, reislik, riyâset.

Superlatif,ve [s.] (sr.) Tafdil ve mübalağa sîgasında olan. = [imz.] Sîga-i tafdil, sîga-i mübalağa. || – **absolu** Mübalağa-i mutlaka. || – **relatif** Mübalağa-i nisbiye. || **Au** – Mübalağa ile, ziyadesiyle.

Superlativement [h.] Pek ziyade, mübalağa ile, fevkalâde. ◆ Sîga-i mübalağa ile.

Superposer [ft.] Üstüne koymak.

Superpositif,ve [s.] Üst üste mevzu'.

Superposition[121] [ims.] (he.) Bir hat veya sathın tamamıyla muvâfik gelecek surette diğer bir hat veya sathın üzerine vaz'ı, tatbik, tevâzu'. || (arz.) Tabakaların yekdiğeri üzerine vaziyeti, tevâzu'.

Superpurgation [ims.] (t.) İshal-i şedid.

Supersecrétion [ims.] İfraz-ı şedid.

Supersensible [s.] Fevka'l-his, gayr-ı kabil-i his.

Superstitieusement [h.] İtikadat-ı bâtıla ile, inanılmayacak şeylere inanarak, hurafata itikad ederek. ◆ Son derece müdekkikâne, ifrat derecede mû-şikâfâne.

Superstitieux,se [s.] İtikadat-ı bâtılaya tâbi veya itikadat-ı bâtılayı hâvi olan, inanılmayacak şeylere inanan, hurafata mu'tekid olan veya böyle şeyleri hâvi bulunan. ◆ Son derece müdekkik, ifrat derecede mû-şikâf.

Superstition [ims.] Bâtıl ve akla muhalif itikad, hurafat. ◆ Ahvâl ve mevadd-ı mütenevviadan tefeül. ◆ Son derece dikkat, ifrat derecede mû-şikâflık.

Superstitiosité [ims.] Hurafata itikad temayülü.

Superstructure [ims.] (m.) Aksam-ı fevkaniye.

Supin [imz.] (sr.) Fer'-i fi'l.

Supinateur [s.] (tşr.) Eli arkası yere ve ayası yukarıya doğru gelecek surette kaldıran adaleye ıtlak olunur, müstelkî.

Supination [ims.] (tşr.) Eli[n] arkası yere ve ayası yukarıya doğru gelecek surette kaldırılması, istilka.

Supplantateur [imz.] Yerini tutan adam.

Supplantation [ims.] Yerini tutuş.

Supplantement [imz.] Yerini tutma.

Supplanter [ft.] Yerini kapmak.

Suppléance [ims.] Vekâleten ifâ-yı memuriyet. ◆ Mülâzemet.

Suppléant [imz. - s.] Vekâleten ifâ-yı memuriyet eden adam, vekil. ◆ Mülâzım; **Juge** – Mahkemede âzâ mülâzımı. || **Professeur** – Muallim muavini.

Suppléer [ft.] Noksanını doldurmak, telafi ve ikmâl etmek. ◆ Yerine koymak, yerine vaz' etmek. ◆ Yerini tutmak, vekâlet etmek. = [fl.] Bir kusur ve noksanı örtmek.

Supplément [imz.] Fazla olarak verilen şey, zam, zamîme: – **de crédit** Tahsisat zammı. ◆ Bir kitaba ilave olunan kısım, zeyl, tetimme. ◆ Gazete ilavesi. || (he.) Zâviyenin yüz seksen dereceyi bulmak yani nısf-ı daire hâline geçmek için olan eksiği, mütemmim.

Supplémentaire [s.] Zeyl ve ilave yerini tutan, zeylî, munzam. || **Crédit** – Tahsisat-ı munzama. || (he.) **Angle** – Zâviye-i munzama.

Supplétif,ve [s.] Bir noksanı ikmâl eden, mütemmim.

Supplétoire [s.] (hk.) Zammî, munzam.

Suppliant,e [s.] Rica ve niyaz eden, yalvaran, müsted'î.

Supplication [ims.] Yalvarma, tazarru, niyaz, rica.

Supplicatoire [s.] Niyaz ve ricayı mutazammın, müsted'iyâne. || **Serment** – Müddeîye hâkim tarafından verilen yemin-i istizhar.

Supplice [ims.] Mücâzat-ı bedeniye, ceza, ikab, ukubet. ◆ Eziyet. || **Être en** – Ziyadesiyle

121 Orijinal metinde Superpositien şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

muzdarip ve muazzeb olmak. || Le dernier – İdam cezası. || (mec.) Dert, elem, keder.

Supplicié,e [i.] Mücâzat-ı bedeniyeye duçar. ◆ Hükm-i kanuni ile idam olunmuş adam ve bunun naaşı.

Supplicier [ft.] İcra-yı mücâzat-ı bedeniye etmek. ◆ Hükm-i kanunla idam etmek.

Supplier [ft.] Yalvarmak, niyaz ve tazarru etmek, istirham etmek.

Supplique [ims.] Af talebi için verilen istid'â, istirhamnâme.

Support [imz.] Dayak, destek, ayaklık, râfia. || (mec.) Muin, mededres, istinatgâh, penah.

Supportable [s.] Çekilebilir, tahammülü mümkün. ◆ Af ve tecviz olunabilir, kabil-i müsaade: Cela n'est pas – Bu, af ve müsaade olunur ahvâlden değildir.

Supportablement [h.] Tahammül olunabilir bir suretle.

Supporter [ft.] Üstünde tutmak, altından tutmak. ◆ Çekmek, duçar olmak. ◆ Tâbi olmak. ◆ Tahammül etmek, dayanmak. ◆ Mukavemet etmek. || (mec.) Müsait olmak. ◆ Muâvenet ve himaye etmek.

Supposable [s.] Farz olunabilir, farzı mümkün.

Supposé,e [s.] Farz olunmuş, mefruz. ◆ Sahte.

Supposé Farz edelim, farzen: – que Tutalım ki.

Supposer [ft.] Tutmak, farz etmek. ◆ Zan, kıyas etmek, zehab olmak. ◆ Uydurmak, yalandan kurmak. ◆ Bir şeyin vücudunu talep ve iddia etmek. ◆ Mutazammın olmak. || (fls.) Delâlet etmek.

Suppositif,ve [s.] Faraziyat kabîlinden olan, farazî, mefruz. || (ed.) Langue – ve Lisan-ı hâl.

Supposition [ims.] Farz, takdir. ◆ Zan, kıyas, zehab. ◆ İhtimal. ◆ Sahte senet vesâire tanzimi, sahtekârlık. || Par – Bi'l-farz. || (hk.) – d'enfant veya – de part Bir kadının tevlid etmemiş olduğu çocuğu ondan tevellüd etmiş yerine koymak, farz-ı mevlûd, vilâdet-i mefruze. || – de nom İsim ve şöhret tağyiri, farz-ı isim. || – de personne Bir kimseyi diğer bir kimse farzıyla olan sahtekârlık, tağyir-i şahıs.

Suppositoire [imz.] (t.) Amel ettirmek için makata kullanılan mahrutiyü'ş-şekl deva, şaf. || – creux Şaf-ı mücevvef. || – vaginal Şaf-ı mehbilî. || – médicamenté Şaf-ı devaî.

Suppôt [imz.] Fenalıkta birinin muin ve refiki, kafadar, fâil-i müşterek. || – de Satan Fena adam, şerir. || – de Bacchus Sarhoş, ayyaş. || – de l'empire amoureux Zendost. || (fls.) Esas, istinatgâh, mevzu.

Suppressif,ve [s.] Lağvı mûcip, feshi müstelzim.

Suppression [ims.] Kaldırma, ref', men, yasak. ◆ Lağv, fesih, iptal, hazf, izâle. ◆ Gizleme, ketm, ihfâ. ◆ Kesilme, inkıtâ. || (hk.) – d'écrit Evrak ihfâsı, ketm-i evrak. || – de part veya d'enfant Ketm-i mevlûd, ihfâ-yı mevlûd.

Supprimable [s.] Hazfı kabil, kabil-i hazf, men ve ref'i caiz.

Supprimer [ft.] Kaldırmak, ref' etmek, men ve yasak etmek. ◆ Fesih ve ilga veya iptal ve hazf etmek. ◆ Gizlenmek, ketm ve ihfâ etmek. ◆ Kesmek, kat' etmek.

Suppurant,e [s.] İrin akan, cerahat akan, irinler, cerahatler.

Suppuratif,ve [i. - s.] (t.) Cerahatin akmasını icap veya teshil eden ilaç, mukayyih.

Suppuration [ims.] (t.) Yara cerahatinin akması, takayyüh.

Suppurer [fl.] (t.) İrin çıkarmak, irini akmak, takayyüh etmek.

Supputation [ims.] Hesap, ta'dâd; – rétrograde Hesab-ı ma'kûs.

Supputer [ft.] Hesap ve ta'dâd etmek.

Supranaturalisme [imz.] (fls.) Fevka't-tabîa bir şey, fevka't-tabîa şeylere itikad eden meslek-i felsefî, felsefe-i fevka't-tabîa.

Supranaturaliste [imz.] (fls.) Fevka't-tabîa şeylere itikad eden feylesof.

Supra-sensible [s.] Fevkalâde hassas; Actions – s Mâfevkü'l-his olan ef'al.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Suprématie [ims.] Takdim, tefevvuk. ◆ İngiltere hükümdarlarının Protestanlığın reis ve hâmisi olmak üzere olan sıfat ve unvanları. ◆ Hükümranlık.

Suprême [s.] En yüksek, en âlî, âlâ, azam, ecell. ◆ Son derecede olan, aksâ, müntehâ. ◆ Pek mühim, mübrem. || **L'Être** – Cenab-ı Hak. || **L'heure** – Son saat, ölüm. || **Les honneurs** – **s** Cenaze âyini. || **Au** – **degré** Son derece, fevkalâde. || **Au** – Son derece, fevkalâde.

Suprême [ims.] Bazı nefis yemeklerin suret-i tabh ve terbiyesi. ◆ Bir şeyin en iyi parçası, güzide kısmı.

Suprêmement [zr.] Âlâ bir surette. ◆ Son derece, fevkalâde bir surette.

Sur [hc.] Üzere, üzerine, üzerinde, üstüne, üstünde, alâ, ber: **Déposer un livre** – **une chaise** Bir kitabı bir sandalyenin üzerine (üstüne) koymak; **Les nuages sont** – **nos têtes** Bulutlar başlarımızın üstünde (üzerinde)'dirler. ◆ Hakkında, dair, müteallik: **Écrire** – **l'histoire** Tarihe dair, tarih hakkında yazmak. ◆ Göre, bakarak: **Juger** – **la mine** Simaya göre, simaya bakarak hükmetmek. ◆ Tarafında: – **la gauche** Sol tarafta, sol kolun üzerinde. ◆ -de, içinde, arasında: **Un** – **trois** Üçte bir. ◆ -ye doğru, üstü: – **le soir** Akşama doğru, akşam üstü. || – **le même pied que précédamment** Kemâ fi's-sâbık, ber-minval-i sâbık.

Sûr,e [s.] Şüphesiz, sahih, muhakkak. ◆ Şüphesi olmayan, mutmain. ◆ Tehlikesi olmayan, sağlam, emin, kavi: **Garantie** – **e** Zıman-ı kavi. ◆ Kendisine emniyet olunabilir, emniyetli, mutemed. || **Être** – **de quelqu'un** Biri hakkında emniyet ve itimadı olmak. || **Être** – **de soi-même** Nefsinden emin olmak. || **Être en main** – **e** Emin bir yerde bulunmak. || **Avoir le goût** – Âsâr-ı edebiye hakkında zevk-i selime muvâfık bir hüküm vermek. || **Main** – **e** Mahir, çevik: **Ce chirurgien a la main** – **e** Bu cerrahın elleri mahirdir, çeviktir. || **Avoir le pied, la jambe** – **e** Kaymamak, kuvvetli ayakları olmak. || **Avoir le coup d'œil** – İyi tetkik etmek, iyi nüfuz-ı nazar eylemek. || **Le temps n'est pas** – Hava bozulacak gibi görünüyor. || **Pour** – ve **à coup** – Muhakkak olarak, şüphesiz.

Sur,e [s.] Ekşimsi, ekşice, mayhoş, kekre, kekremsi.

Surabondamment [h.] Lüzumundan ziyade, bol bol, maa-ziyadetin.

Surabondance [ims.] Lüzumundan fazla, kesret, bolluk.

Surabondant,e [s.] Lüzumundan fazla olan, kesretli, bol.

Surabonder [fl.] Lüzumundan ziyade gelmek, kesretli ve bol olmak.

Suracheter [ft.] Değerinden ziyade pahalı satın almak.

Suraigu,ë [s.] Pek sivri, pek ince, pek keskin.

Surajouter [ft.] Zaten zam olunmuş bir şeye daha zam ve ilave etmek, zam üstüne zam etmek.

Sural,e [s.] (tşr.) Baldır butuna müteallik, sâkî. || **Artère** – **e** Şiryan-ı semanetü's-sâkî.

Surandouiller [imz.] Dallı budaklı geyik boynuzunun en uzun dalı.

Surannation [ims.] Mürur-ı zamanla hükümden düşme. ◆ Tavsama. ◆ Kartlaşma. ◆ Bâridleşme.

Suranné,e [s.] Mürur-ı zamanla hükümden düşmüş. ◆ Bir seneyi geçkin. ◆ Tavsamış. ◆ Kartlaşmış. ◆ Bârid olmuş, bârid, eski, gayr-ı müsta'mel.

Suranner [fl.] Tarihi bir senelikten ziyade olmak, seneyi geçmiş olmak. ◆ Eskimek, hükmü kalmamak. ◆ Kartlaşmak, bârid olmak, artık kullanılmamak.

Sur-arbitre [imz.] Tayin olunan hakemlerin iki tarafa ayrılıp işe karar verememeleri üzerine onların ihtilafını fasl etmek için tayin olunan ikinci hakem, hakem ale'l-hakem. (cm.: des *sur-arbitres*.)

Surard [smz.] **Vinaigre** – Mürver sirkesi, mürver çiçeğiyle terbiye olunmuş sirke.

TÜRKİYE DİYANET VAKFI İSLÂM ARAŞTIRMALARI MERKEZİ
TÜRKİYE DİLLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
tuba.gov.tr

Surate [ims.] (Arabîden me'huz) Kur'an-ı Kerim sure-i şerifesi.

Surattendre [fl.] Çok beklemek, çok intizar etmek.

Surbaissé,e [s.] (m.) Basık kemer ve kubbelere ıtlak olunur. || **Voûte – e** Basık kemer.

Surbaissement [imz.] (m.) Kemer veya kubbe basıklığı derecesi, basıklık.

Surbau [imz.] Mezarna, çerçeve. || **– d'écoutille** Ambar ağzı mezarnası.

Surbauchage [imz.] Üstünden kapama bir şişenin ağzını tıkaç üstünden kalay varakasıyla tekrar kapama.

Surcharge [ims.] Yükün üzerine zam olunan yük, ziyade ve fazla yük, hamûle-i zâide. ◆ Yolcuların meccânen naklolunan eşyasının fazlası. ◆ Vergi zammı, resm-i munzam. ◆ Ziyade zahmet ve keder. ◆ Yazıda tashih yeri, çıkıntı, bozulan satırın üzerine yazılan yazı. || (mec.) Fazla, zâid sözler.

Surcharger [ft.] Çok yükletmek, tahammülünden ziyade yük koymak. ◆ Ağır tekâlif veya hizmetlerle ezmek. ◆ Tashih ile diğer bir yazının üzerine yazı yazmak, çıkmak.

Surchauffé,e [s.] (k.) Fevka'l-musahhan; **Vapeur – e** Buhar-ı fevka'l-musahhan.

Surchauffement [imz.] (k.) Ziyade kızdırma, fevka't-teshin.

Surchauffer [ft.] (Başlıca demiri) Çok kızdırmak, ziyade teshin etmek.

Surchauffure [ims.] Lüzumundan ziyade kızdırılmış demir çapağı.

Surcomposé,e [s.] (sr. - k. - nb.) İki defa mürekkep, mürekkebattan müteşekkil, mürekkeb-i muzâaf.

Surchoix [imz.] Âlâ cins bir şey: **Tabac de –** Âlâ cins tütün.

Surcostal [imz. - s.] (tşr.) Kaburga kemiklerinin üzerinde bulunan adalât demeti, fevka'd-dıl'. || **Muscle – Adale-i fevka'd-dıl'.**

Surcoupe [ims.] İskambil oyununda hasmın oynadığı iskambilden büyüğünü atıp kırma.

Surcouper [fl.] İskambil oyununda hasmın oynadığı iskambilden büyüğünü atıp kırmak.

Surcroissance [ims.] Bedende gayr-ı tabii olarak hâsıl olan et veya şiş, lahm-ı zâid.

Surcroît [imz.] Katma, zam, ilave, tezyid. ◆ Çoğalma, izdiyad, tezâyüd. ◆ Fazla-i tenebbüt, fazl. ◆ || **De** – Fazla olarak.

Surcroître [fl.] Fazla olarak hâsıl olmak, tezâyüd etmek, çoğalmak. = [ft.] Çok artırmak, pek çok tezyid etmek.

Surcuisson [ims.] Pişmiş olan bir şeyi tekrar pişirme.

Surdâtre [s.] Biraz sağır, cüzi sağır.

Surdent [ims.] Fazla diş, sinn-i zâid.

Surdi-mutité [ims.] Sağır ve dilsiz adamın hâli, sağırlık ve dilsizlik, samm u bekem.

Surdité [ims.] Sağırlık, samm, tareş.

Surdorer [ft.] İki defa veyahut çok defa yaldızlamak, mükerreren tezhib etmek.

Surdorure [ims.] Birkaç defa yaldızlama, tezhib-i mükerrer.

Surdos [imz.] Araba beygirinin sırt kayışı.

Sureau [imz.] Mürver ağacı, beylesan. || **– à grappes** Salkım mürver. || **– à feuilles panachées** Ebru mürver. || **– noir** Kara mürver. || **Baies de** – Mürver tohumu.

Surélévation [ims.] Pek yukarıya kaldırış veya yüksek bir şeyin üstüne çıkarma, terfi, tas'id. ◆ Fiyat tezyidi.

Surélever [ft.] Çok yukarıya kaldırmak, terfi ve tas'id etmek. ◆ Yüksek bir şeyin üstüne çıkarmak. ◆ Fiyatını tezyid etmek.

Sûrement [h.] Muhakkak ve şüphesiz olarak, elbette. ◆ Emin ve sağlam surette.

Surémission [ims.] Meydan-ı tedavüle hadden ziyade esham ihracı.

Suréminent,e [s.] Son derece ehemmiyetli, mübrem, en başlı.

Surenchère [ims.] Müzayedede evvelce artırılanın üzerine artırma, zam; **– de % 5** Yüzde beş zam. ◆ Tekrar müzayede, müzayede-i katiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Surenchérir [ft.] Müzayedede diğerinin artırdığı üzerine artırmak, zam etmek. || (mec.) Diğerlerini geçmek, takaddüm etmek.

Surenchérisseur,se [i.] Müzayedede evvelce artırılanın üzerine artıran adam, son talip.

Surenveloppe [ims.] Bir zarfin mazruf bulunduğu diğer bir zarf.

Surepaisseur [ims.] (as.) Top ve humbara namluları derûnunda bulunan çıkıntı mahalli.

Sur-épineux,se [s.] (tşr.) Arka kemiğinin üzerinde olan, fevka'ş-şevk.

Surérogation [ims.] Vazife veya vaatten ziyade olunan iyilik. ◆ Vazife ve mecburiyet haricinde iş. ◆ Farzdan ziyade olarak olunan ibadet, nafile namazı, nevâfil.

Surérogatoire [s.] Vazife veyahut vaatten ziyade bir iyilikle icra olunan. ◆ Vazife ve mecburiyet haricinde, zâid, nafile.

Surérogatoirement [zr.] Vazife ve mecburiyet haricinde olarak. ◆ Zâid olarak, fazla olarak.

Surestimation [ims.] Kıymetinden ziyade takdir-i fiyat.

Surestimer [ft.] Kıymetinden ziyade takdir-i fiyat eylemek.

Suret,te [s.] Ekşice, mayhoşca, kekremsi: **Vin** – Mayhoşca şarap.

Sûreté [ims.] Korkusuzluk, emniyet, emn ü asayiş. || – **publique** Emniyet-i umumiye. || **Lampe à** – Maden kuyularında müsta'mel emniyet feneri. ◆ Temin, kefalet, tekeffül. ◆ Sağlamlık, kuvvet, metanet. || **En** – **de** Emin bir hâlde.

Surexcitabilité [ims.] (t.) Kesret-i teheyyüce temayül.

Surexcitable [s.] Kesretle teheyyüce mütemâyil.

Surexcitation [ims.] Ziyadesiyle heyecana gelme, kesret-i teheyyüc.

Surexciter [ft.] Ziyadesiyle heyecana getirmek, teheyyüc etmek.

Surface [ims.] Bir şeyin dış tarafı, yüz, ruy, satıh; – **courbe** Sath-ı münhanî; – **plane** Sath-ı müstevî; – **mixte** Sath-ı muhtelit; – **circulaire** ve – **ronde** Sath-ı müstedir. || (mec.) Suret-i zâhire.

Surfaire [ft. - fl.] (*Faire* gibi tasrif olunur.) Bir şeye pek yüksek fiyat istemek. ◆ Çok kıymet takdir etmek. ◆ Çok methetmek, hadden ziyade senâ etmek.

Surfaix [imz.] Binek atının eğeri altına konulan teğelti, rahtvan.

Surfilet [imz.] Çırpma.

Surfleurir [fl.] (Ağaç hakkında) Meyveden sonra tekrar çiçek vermek.

Surge [sms.] Yıkanmadan satılan kirli yapağıya ıtlak olunur.

Surgeon [imz.] Ağacın dibinden çıkan filiz, sürgün, ağaç piçi, fer'ü't-tâli'.

Surgeonner [fl.] Filizletmek, sürgün sürmek.

Surgir [fl.] Çıkmak, baş göstermek, zuhur etmek, tahaddüs etmek. ◆ Yukarı fırlamak, feveran etmek. ◆ (Gemi hakkında) Yanaşmak, takarrüb etmek, uğramak.

Surgissement [imz.] Yukarı fırlama, feveran.

Surhaussement [imz.] Yükseltme, terfi. ◆ Kubbe merkezinin terfiiyle daha yüksek bir ikinci kubbe inşası. ◆ Fiyat ve es'arın terakkisi.

Surhausser [ft.] Yükseltmek, terfi etmek. ◆ Kubbenin merkezini terfi edip daha yüksek bir ikinci kubbe yapmak. ◆ Fiyatını yükseltmek.

Surhumain,e [s.] Kuvve-i beşeriyenin fevkinde olan, hârik-i beşeriyet, takat-ı beşeriye haricinde.

Surhydroginé,e [s.] (k.) Fevka'l-müvellidü'l-mâî. || **Principes** – **s** Esas-ı fevka'l-müvellidü'l-mâiye.

Surimposition [ims.] Vergilerin zammı.

Surincombant,e [s.] Üstünde mevzu', üstünde bulunan.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Surintendance [ims.] Nezâret-i umumiye, teftiş-i umumi.

Surintendant [imz.] Nâzır-ı umumi, müfettiş-i umumi, kethüdâ, nâzır: – **des finances** Mukaddemâ maliye müfettiş-i umumisi.

Surintendante [ims.] Nâzır veya müfettiş-i umumi zevcesi. ◆ Bir ev veya dairenin idare-i umumiyesine bakan kadın, baş kâhya kadın, hazinedar kadın.

Surir [fl.] Ekşice ve mayhoşca olmak, azıcık ekşimek.

Surjet [imz.] Kenarı kenarına bitişik iki kumaşın dikişi, teğel dikişi, kenar dikişi.

Surjeter [ft.] Kenarı kenarına bitişik iki kumaşı dikmek, teğel dikmek, teğellemek.

Surlendemain [imz.] Daha ertesi gün, iki gün sonra.

Surlonge [ims.] Sığır etinin yan kaburga tarafı.

Surlouer [ft.] Fahiş fiyatla kiralamak, yüksek fiyatla istîcar etmek.

Surmarcher (**se**) (fv.) Birbirini çekinmek, yekdiğerinin arazisine hücum etmek.

Surmenage [imz.] (t.) Fart-ı iştigal. || – **physique** Fart-ı iştigal-i bedenî. || – **intellectuel** Fart-ı iştigal-i zihnî.

Surmener [ft.] (Binek ve yük hayvanlarını) Çok koşturarak veya çok vakit yürüterek yormak.

Surmontable [s.] Üstüne çıkılabilir, aşılabilir. ◆ Kendisine galebe edilmesi mümkün, atlanabilir.

Surmonter [ft.] Üstüne çıkmak, aşmak, atlamak. ◆ Galebe çalmak, nüfuz etmek.

Surmoulage [imz.] Kalıbın kalıbını yapma, kalıptan kalıp çıkarış.

Surmouler [ft.] Kalıbın kalıbını yapmak, kalıptan kalıp çıkarmak.

Surmoût [imz.] Kabarmadan fıçıdan çıkarılmış şarap, ekşi şıra.

Surmulet [imz.] Barbunyanın küçüğü olan tekir balığı.

Surmulot [imz.] İri lağım sıçanı.

Surnageant,e [s.] Suyun veya diğer bir mâyinin üzerinde duran, yüzen. ◆ Mütemevvic, mütelâtım.

Surnager [ft.] Suyun veya diğer bir mâyinin üzerinde durmak, yüzmek.

Surnaturel,le [s.] Kuvâ-yı tabiiyenin haricinde ve mâfevkinde olan, fevka't-tabîa. ◆ Fevkalâde, hârik-i âde.

Surnaturellement [h.] Kuvâ-yı tabiiyenin haricinde ve mâfevkinde olarak. ◆ Fevkalâde ve hârik-i âde bir suretle.

Surnom [imz.] Lakap, mahlas; **Nom et** – İsim ve şöhret.

Surnommer [ft.] Lakap koymak, telkib etmek.

Surnuméraire [i. - s.] Maaşsız çalışan memuriyet talibi, mülâzım. ◆ İkinci derecede adam. || **Doigt** – (tşr.) Fazla parmak, ısbı-ı zâid.

Surnumérariat [imz.] Memuriyet talibinin maaşsız devam ettiği müddet, mülâzemet.

Suroffrir [ft.] Ziyade fiyat vermek, ziyadesine talip olmak.

Suros [imz.] (byt.) Atın bacağına inen kara su, verem-i azmî.

Suroxydation [ims.] (k.) Fart-ı tahmiz veya tahammuz.

Suroxyde [imz.] (he.) Fevk-i humz, fart-ı humz. || – **de plomb** Fevk-i humz-ı rasas.

Suroxyder [ft.] (k.) Ziyade tahmiz etmek.

Suroxygéné,e [s.] (k.) Fevk-i müvellidü'l-humûza; **Principes** – **s** Esas-ı fevk-i müvellidü'l-humûza.

Surpasser [ft.] Daha yüksek veya daha yukarı olmak. ◆ Mevki ve rütbece daha râfi' olmak, fevkinde olmak. ◆ Geçmek, ileri olmak. ◆ Haricinde ve mâfevkinde olmak. ◆ Tecavüz etmek. || **Se** – Evvelce yaptığını geçmek, gittikçe daha iyi yapmak.

Surpaye [ims.] Maaş ve ücretten fazla olarak verilen atıye ve mükâfat.

Surpayer [ft.] Pek pahalı ödemek. ◆ Borcundan ziyade vermek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Surpeau [ims.] Derinin üst tabakası, beşere. (Lisan-ı fende *épiderme* denilir.)

Surplis [imz.] Papazların kilisede giydikleri hırka, papaz mantosu.

Surplomb [imz.] Duvar ve bina vesâirenin meyil ve inhinâsı, eğrilik.

Surplombement [imz.] Duvar vesâirenin inhinâsı, meyil, eğrilik.

Surplomber [fl.] (Duvar ve bina vesâire hakkında) Meyil ve inhinâ etmek. ◆ Hâkim olmak.

Surplus [imz.] Fazla, artık, ziyade, tefâzul, fark-ı zâid. ‖ **Au** – Bundan maada, fazla olarak.

Surpoids [imz.] Fazla ağırlık, fazla sıklet.

Surprenant,e [s.] Taaccübü mûcip, bâis-i hayret, şaşılacak, garip.

Surprendre [ft.] (*Prendre* gibi tasrif olunur.) Bir iş veya kabahat işlerken bulmak veya görmek, basmak. ◆ Tutmak, yakalamak, ale'l-gafle basmak. ‖ (mec.) Hayret ve taaccübde bırakmak, şaşırtmak. ◆ Aldatmak, birinin emniyet veya sade-dilliğinden istifade etmek. ◆ Hile ile ele geçirmek, kapmak.

Surprise [ims.] Ansızın zuhur. ◆ Ansızın korkutma. ◆ Baskın. ◆ (Oyunda) Mugabasa, tagaffül. ◆ Yakalama, kapma, zapt. ◆ Taaccüb, hayret. ◆ Kapağı açılır açılmaz içinden ansızın tuhaf bir şey çıkan oyuncak kutusu. ◆ Asla intizarda bulunmayan bir kimseye nâgehan verilen tuhaf hediye.

Surproduction [ims.] Fazla-i mahsulat. ◆ Fazla-i tedarikât.

Surrénal,e [s.] (tşr.) Böbrekler üstünde olan, fevka'l-kilye. (cmz.: *surrénaux*.)

Sursaturation [ims.] Fazla-i işbâ', fart-ı işbâ'.

Sursaut [imz.] Birdenbire uykudan uyanıp fırlayış, sıçrama, işmi'zaz. ‖ **S'éveiller en** – Uykudan uyanıp fırlamak. ‖ **Réveiller en** – Bağteten uykudan uyandırıp yataktan dışarı fırlatmak.

Sursauter [ft.] Bağteten uykudan uyanıp fırlamak.

Surséance [ims.] Mahkemece bir işin muallak kaldığı müddet, müddet-i tatiliye. ◆ Vade, mühlet. ◆ Tehir ve ta'lik.

Sursel [imz.] (k.) Fevk-i milh, fart-ı milh. ◆ Milh-i hâmız.

Sursemer [ft.] Ekilmiş bir yeri tekrar ekmek, tohum üzerine tohum ekmek.

Surseoir [ft. - fl.] (Tasrifi: *Je sursois, nous sursoyons; je sursoyais, nous sursoyions; je sursis, nous sursîmes; je surseoirais, nous surseoirons; je surseoirais, nous surseoirions; surseois, sursoyons, sursoyez; que je sursoie, que nous sursoyions; que je sursisse, que nous sursissions; sursoyant; sursis,e.*) Sonraya bırakmak, tehir ve ta'vik etmek, vakt-i âhara ta'lik etmek.

Sursis [imz.] Mühlet, imhal, tehir, ta'vik.

Sursomme [ims.] Gayet ağır yük.

Surtare [ims.] Ziyade dara, fazla dara.

Surtaux [imz.] Fazla resm, fazla vergi.

Surtaxe [ims.] Tekâlif-i sâire üzerine zam olunmuş vergi, resm-i munzam, rüsum-ı munzama. ‖ – **de pavillon** Ecnebi sefâini ile ithal olunan emtiaya tarh edilen gümrük resmi.

Surtaxer [ft.] Ağır resm koymak, ağır vergi istemek. ◆ Yeni tekâlif tarh etmek.

Surtiers [imz.] Fazla bir sülüs, fazla-i sülüs.

Surtondre [ft.] Deri tüylerini kireç suyu ile yolmak.

Surtonte [imz.] Deri tüylerini kireç suyu ile yolma.

Surtout [h.] En ziyade, ale'l-ekser, başlıca, hususiyle, ale'l-husus.

Surtout [imz.] Kâffe-i elbisenin üstünden giyilen geniş palto veya kaput. ◆ Sofranın üstüne süs makamında konulan gümüşten büyük saksı ve çiçeklik ve emsali. ◆ Eşya nakline mahsus ufak araba. ◆ Arı kovanları üzerine vaz' olunan huni şeklinde hasır serpuş.

Survaleur [ims.] Fazla-i kıymet.

TÜBA TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Surveillance [ims.] Gözetme, nezâret. ◆ Bekçilik, mubassırlık. ‖ – **de la haute police** Zaptiye nezâreti tahtında bulunmak cezası.

Surveillant,e [imz.] Gözetici, nâzır. ◆ Bekçi, nigehban. ◆ Mektep mubassırı. ‖ – **général** Mubassır-ı umumi. ‖ – **adjoint** Mubassır muavini.

Surveille [ims.] Evvelki gün, kabl-i ems.

Surveiller [ft.] Gözetmek, nezâret etmek, beklemek.

Survenance [ims.] Ansızın ve beklenmeksizin zuhur, zuhur-ı gayr-ı müterakkab, bedâheten zuhur; – **d'enfant** Çocuk tevellüdü. (Başlıca mahâkim lisanında vasiyetten sonra dünyaya gelen evlat hakkında müsta'meldir.)

Survenant,e [i. - s.] Beklenmeksizin veya ansızın gelen veya zuhur eden, hudusî. ◆ Vasiyetnâmeden sonra doğan çocuk.

Survendre [ft.] Pek pahalı ve değerinden ziyade satmak.

Survenir [fl.] (*Venir* gibi tasrif olunur.) Ansızın ve beklenmeksizin gelmek veya zuhur etmek, me'mûl edilmeksizin tahaddüs ve tekevvün etmek.

Survente [ims.] Pek pahalı ve değerinden ziyadeye satış, bey'-i fahiş.

Survente [ims.] (bhr.) Rüzgârın artması, iştidad-ı rüzgâr.

Surventer [fl.] (bhr.) (Rüzgâr hakkında) Kesb-i şiddet etmek, iştidad etmek.

Surversement [imz.] Coşma, feyezan-ı miyah.

Survêtir [ft.] Çok giydirmek.

Survider [fl.] Çok dolmuş bir kabın içinden fazlasını boşaltmak, dökmek.

Survie [ims.] Birinin vefatından sonra berhayat olmaklık. ‖ **Présomption de** – Bir sefinenin garkı veya binanın inhidamı gibi ahvâlde derûnunda bulunanların cümlesi birden fevt olarak bunların vuku-ı mevtlerinde takdim ve tehir kaide-i kanuniyesi.

Survivance [ims.] (hk.) Bir kimsenin vefatında diğer bir kimsenin hayatta kalması.

Survivancier [imz.] Birinin vefatında onun vazifesini ifâ hakkını hâiz adam.

Survivant,e [i. - s.] Birinin vefatından sonra yaşayan ve sağ kalan adam.

Survivre [fl.] (*Vivre* gibi tasrif olunur.) Birinin vefatından sonra yaşamak, ber-hayat kalmak: – **à son honneur** Namusunu kaybettikten sonra yaşamak, namussuz yaşamak. ‖ **Se** – Ba'del-vefat ibka-yı nâm etmek. ‖ **Se** – **dans ses ouvrages** Ba'del-vefat kendi âsârıyla yaşamak, âsârının hatırasını teyit etmesiyle yaşamak. ‖ **Se** – **à soi-même** Kuvâ-yı bedeniye ve akliyeyi kaybedip ma'tuh ve kötürüm hâlinde yaşamak. ◆ Unutulmak, nisyan edilmek.

Sus [hc.] (*s* okunur) Üstüne, üzerine: **Courir** – **à** Üstüne varmak; üzerine yürümek ‖ **En** – Üste, fazla olarak. ‖ (tşr.) Fevk: – **épineux** Fevka'ş-şevk; – **maxillaire** Fevka'l-fek; – **maxillo-labial** Fevka'l-fekkî-i şefevî; – **maxillo-nasal** Fevka'l-fekkî-i enfî; – **tarsien** Fevka'l-muştiyü'l-kadem.

Sus [hd.] (*s* okunur) Haydi!, Ha!

Susceptibilité [ims.] Sürat-i teessür, çabuk müteessir olma. ◆ İstidat, kabiliyet. ◆ İzzet-i nefs. ◆ Çabuk gücenme, sürat-i infial, çabuk gücenir adamın hâl ve tabiatı. ◆ Suizan.

Susceptible [s.] İstidat ve kabiliyeti olan, müstaid, kabil. ◆ Çabuk müteessir olan, seriü't-teessür. ◆ Çabuk gücenir, seriü'l-infial, vehham, mütevehhim. ‖ (hk.) Kabil, mazur: – **d'être délivré** Mazuru't-teslim; – **d'appel** Kabil-i istînaf.

Susception [imz.] Tarik-i ruhbana duhul, ruhbaniyeti kabul ediş. ◆ Kabul, telakki.

Suscitation [ims.] Tahrik, iğvâ, ızlal.

Susciter [ft.] Peydâ ettirmek, zuhur ettirmek, vücuda getirmek. ◆ İhdas etmek, çıkarmak, ika etmek: – **des difficultés** İka-ı müşkilât etmek.

Suscription [ims.] Mektup zarfının üzerine yazılan mürselün-ileyh isim ve şöhret ve ma-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

halli, unvan, ser-levha: – d'écrit Varaka üzerine yazılan ser-levha, unvan.

Susdénommé,e [s.] Yukarıda zikrolunan, mezkûr, mezbur, mârrü'z-zikr, ânifü'z-zikr, merkum, mümâ-ileyh, müşârün-ileyh.

Susdit,e [s.] Yukarıda zikrolunan, mezkûr, mezbur, merkum, ânifü'z-zikr, mümâ-ileyh, müşârün-ileyh.

Susmentionné,e [s.] Yukarıda zikri geçen, mârrü'z-zikr, mârrü'l-beyan, bâlâda muharrer.

Susnommé,e [i. - s.] Yukarıda beyan olunan, muharrerü'l-ism, muharrerü'l-esâmî, mezkûr, mümâ-ileyh.

Suspect,e [i. - s.] (*pekte*) Zan ve şüphe altında bulunan veya bulunabilen, maznun, dâî-i zan ve şüphe, mazınne-i sû' olan. || Lois des – s Mazınne-i sû' olanlar kanunu. || (he.) Şüpheli: Maladie – e Şüpheli hastalık; Cas – Şüpheli musab, şüpheli vukuat.

Suspecter [ft.] Zan ve şüphe etmek, zan altında tutmak.

Suspendre [ft.] Asmak, sarkıtmak, ta'lik etmek. ◆ Sonraya bırakmak, tehir ve ta'lik etmek. ◆ Bırakmak, arasını kesmek, tatil etmek. ◆ Muvakkaten men ve yasak etmek, tatil etmek. ◆ İşten el çektirmek. || – ses payements Tatil-i te'diyat etmek. || – l'esprit Taaccübü mûcip olmak, istiğrabı mûcip olmak. || Se – Asılmak, ta'lik olunmak. ◆ Tehir edilmek, teahhur etmek. ◆ Arası kesilmek, tatil edilmek, munkatı olmak. ◆ Muvakkaten men ve yasak edilmek.

Suspendu,e [s.] Asılı, sarkık, muallak. || Pont – Asma köprü. ◆ Sonraya bırakılmış, tehir olunmuş, muallak. ◆ Muvakkaten men ve yasak olunmuş, muattal.

Suspens [smz.] İcra-yı âyinden muvakkaten men olunmuş (rahip). || En – Muallak olarak, hâl-i tereddütte. || Tenir en – Muallak tutmak, muallak bulundurmak.

Suspense [ims.] Bir rahibin icra-yı âyinden muvakkaten men ve tatili ve bu hükmü hâvi kararnâme.

Suspenseur [imz. - s.] (tşr.) Asılı ve muallak hâlinde tutan damar vesâire, muallik: Ligament – du foie Ribat-ı muallik-i kebed.

Suspensif,ve [s.] (hk.) Tehir-i icrayı müstelzim, tehiri mûcip. || Appel – İcrayı tehir eden istînaf. || (sr.) Points – s İradından sarf-ı nazar olunan kelimelerin yerine yazılan noktalar, nukat-ı muallaka, nukat-ı insırafiye.

Suspension [ims.] Asma, sarkıtma, ta'lik. ◆ Asılı olma, muallakiyet, sarkma. ◆ İşten el çektirme. ◆ Hâl-i tereddüt. ◆ Muvakkaten men ve terk veya tehir, tatil: – – d'armes Tatil-i muhâsamat, mütareke; – de poursuite Takibat-ı adliyenin terk ve tatil ve hitamı. || – d'un journal Bir gazetenin tatili; – de prescription Mürur-ı zamanın tevkif ve tatili. || Points de – İradından sarf-ı nazar edilen kelimelerin yerine vaz' olunan noktalar, nukat-ı muallaka, nukat-ı insırafiye.

Suspensoir [imz.] yahut:

Suspensoire [imz.] (crh.) Haya bağı, lifâfe-i muallaka, huffad.

Suspente [ims.] (bhr.) Hamâil: – d'une poulie Makara hamâili. || Balancine de – Matafora vantuzu.

Suspicion [ims.] (hk.) Şüphe, suizan. || – légitime Esbab-ı makbule-i nizamiyeden neşet eden şüphe.

Suspirieux,se[122] [s.] (mna.) Şehkavî, tenehhüdî.[123] || Respiration – se Teneffüs-i şehkavî.

Sustentation [ims.] Bir binayı alttan direkler ile tutturma. ◆ Yaşamak için lazım olan, gıda, nafaka, kut-ı lâ-yemut.

Sustenter [ft.] Beslemek, infak etmek. || (mec.) Takviye ve tevsi' etmek.

Sutural,e [s.] Kafa kemiklerinin mahall-i iltisakına dair, derzî.

122 Orijinal metinde *Suspireux,se* şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

123 Orijinal metinde dizgi hatası: تنوه şeklinde yazılan kelimenin, müellifin *Türkçeden Fransızcaya Kamus-ı Fransevî*'sine başvurulduğunda تنهد olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Suturration [ims.] Hafif ses, fısıltı, mırıltı.

Suture [ims.] (tşr.) Kafa kemiklerinin mahall-i iltisakı, derz, hıyâte. ‖ (crh.) Yara kenarlarının dikilmesi, derz, tedriz.

Suturer [ft.] (crh.) Yara kenarlarını dikmek, derz etmek, tedriz etmek.

Suzerain,e [i. - s.] Mülhak ve tâbi diğer tımarları bulunan bir tımar sahip ve sahibesi. ◆ Küçük hükümdarların metbûu bulunan büyük hükümdar, hükümran, metbû. ‖ **Droits – s** Hukuk-ı hükümranî.

Suzeraineté [ims.] Mülhak ve tâbi diğer tımarları bulunan tımar sahibinin hâl ve sıfatı. ◆ Metbûiyet.

Svelte [s.] İnce ve uzun, fidan gibi; **Taille** – Kadd-i mevzun, kamet-i bâlâ ve dilkeş.

Sveltesse [ims.] İncelik ve uzunluk.

Sybarite [imz. - s.] Rahat ve zevk u safâ ile ömür süren adam, ten-perver, rahat alışmış.

Sybaritique [s.] Zevkli, safâlı, müsterihâne, ten-perverâne.

Sybaritisme [imz.] Rahat ve zevk ve eğlence ile yaşayış, ten-perverlik.

Sycée [ims.] Çin'de tedavül edip nısf-ı küre şeklinde olan ve akçeye bedel bulunan damgalı altın ve gümüş.

Sycomore [imz.] Cümmeyz ağacı, Frengistan çınarı. ‖ **Figuier** – Firavun inciri ağacı, cümmeyz.

Sycone [imz.] (nb.) İncire benzer bir cins yemiş, semer-i tînî.

Sycons [imz. - cm.] (hyv.) Sifunciyûn-ı kilsiye fırkası.

Sycophante [imz.] Müfteri, gammaz.

Sycose veya **Sycosis** [imz.] (t.) Zikoziş, [124]kubetü'z-zekan.

Syllabaire [imz.] Hecelemeyi öğretmeye mahsus kitap; hece, tehecci cüzü.

Syllabation [ims.] Heceleme, tehecci.

Syllabe [ims.] Birden telaffuz olunan bir veya birkaç harf, hece; – **bilittère** İki harfli hece; – **polylittère** Çok harfli hece.

Syllaber [ft.] Hecelemek.

Syllabique [s.] Heceye müteallik, hecâî.

Syllabiquement [zr.] Hece hece, hecâî bir surette.

Syllabisation [ims.] Hece hece okuma, heceleme.

Syllabiser [ft.] Hece hece okumak, hecelemek.

Syllabus [imz.] Diyaneten memnû veyahut Papa tarafından yasak edilmiş ahvâl ve harekâtın fihristi.

Syllepse [ims.] (sr.) Kelimelerin suver-i lafziyesinden sarf-ı nazarla mânâlarına göre cins ve adetçe mutabakatı. ‖ (ed.) Mugalata-i maneviye ve tevriye.

Sylleptique [s.] (sr.) Kelimelerin suver-i lafziyesinden sarf-ı nazarla mânâlarına göre mutabakat etmelerine müteallik. ‖ (ed.) Mugalata-i maneviyeye müteallik.

Syllis [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı harâtîniyeden hâmil-i harir fırkasından bir nevi uzun kurt.

Syllogisme [imz.] (mn.) Biri kübrâ biri suğrâ ve biri de netice olmak üzere üç kaziyeden mürekkep kıyas; – **conjonctif** Kıyas-ı istisnaî; – **catégorique** Kıyas-ı iktiranî.

Syllogistique [s.] (mn.) Kıyasa müteallik, kıyasî; **Chaîne** – Kıyas-ı mürekkep. (*Sorite* dahi denilir.)

Sylphe [imz.] ve:

Sylphide [ims.] Kurun-ı Vustâ masallarında havada bulundukları tahayyül olunan perilerin ismidir, hava perisi.

Sylvains [imz. - cm.] Eski Romalıların ormanlarda vücutlarını tahayyül ettikleri periler. ◆ Ormanlarda yaşayan kuşlar, meşceriye fırkası.

Sylvatique [s.] Orman ağaçları üzerinde yaşayan (nebat).

Sylves [ims. - cm.] Bir mecmuanın içindeki eş'ar ve şarkılar.

124 Orijinal metinde dizgi hatası: **قوية** şeklinde yazılan kelimenin, müellifin Türkçeden Fransızcaya Kamus-ı Fransevî'sine başvurulduğunda **قوية** olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sylvestre [s.] Ormanda yetişen veya yaşayan, meşcerî.

Sylviadés [imz. - cm.] (hyv.) Andelibiye fasîlesi.

Sylvicule [s.] Orman yetiştirmek fennine müteallik. = [imz.] (hyv.) İskete kuşu nevi.

Sylviculteur [imz.] Orman yetiştiren adam, orman yetiştirmek fenni ile mütevaggıl âlim.

Sylviculture [ims.] Orman yetiştirmek ve ormanları hıfz ve idare etmek fenni, orman fenni.

Symbole [imz.] Bir hâlet ve sıfat-ı maneviyenin tasvir-i mücessemi ve nişan ve alâmeti addolunan şey veya resim ve şekil, misal-i mücessem, timsal-i mücessem. ◆ Alâmet-i zâhire. ◆ Akaidin erkân-ı asliyesini hâvi küçük risale, ilmihâl. || (t.) Rumuzat.

Symbolique [s.] Misal-i mücessem yerini tutan, timsalî, remzî.

Symbolique [ims.] Ezmine-i kadîmede ahvâl-i maneviyenin misal-i mücessemleri addolunan mevad ve eşkâlin mevzû-lehlerini bilmek ilmi.

Symbolisation [ims.] Ahvâl-i maneviyeyi birer misal-i mücessemle tasvir ve tecsim etme.

Symboliser [ft.] Ahvâl-i maneviyeyi birer misal-i mücessemle tasvir ve tecsim etmek. = [fl.] Bir şeyle münasebeti olmak.

Symbolisme [imz.] Hatt-ı tecsimî, hatt-ı tasvirî. ◆ Efkâr ve hissiyatın emsal-i mücesseme ile tecsim ve tasvir usul ve mesleği.

Symétrie [ims.] Muvâzene, tenâsüp, uygunluk. || (he.) Tenâzur. || (ms.) Tenâsüb-i tam. || (t.) Tenâzur, tenâsüp, temâsül.

Symétrique [s.] Muvâzene ve tenâsübü olan, mütenâsip, uygun. || (he.) Tenâzurî; **Figures – s** Eşkâl-i tenâzuriye.

Symétriquement [h.] Muvâzene ve tenâsüple, uygunca. ◆ Mütevâzin ve mütenâsip bir surette.

Symétriser [fl.] Mütevâzin ve mütenâsip gelmek, uygun olmak. = [ft.] Mütevâzin ve mütenâsip bir hâle vaz' etmek, tevâzün ve tenâsüp vermek.

Sympathie [ims.] İki kişi beyninde ahlak ve tabiatça olan tevâfuk, imtizac, tabiat uygunluğu. ◆ Garazsız ve ivazsız olan meyil ve muhabbet-i tabiiye, alaka. ◆ Teveccüh, temayül, muhâlasat. ◆ Diğerinin dert ve elemiyle müteellim olma, acıma, terahhum. ◆ Münasebet, uygunluk, imtizac. || (t.) İştirak, imtizac, alaka.

Sympathique [s.] Garazsız ve ivazsız meyil ve muhabbet-i kalbiyeyi dâî, cazibeli, sevimli, teveccühkârâne. || **Sentiments – s** Hissiyat-ı kalbiye-i samimiye. ◆ Uygunluk ve imtizaca müteallik, uygun, mümtezic. || **Encre** – Yazarken görünmeyip ancak kâğıt ateşe gösterildiği vakit zâhir olan bir nevi mürekkep. || (t.) İştirakî, alakavî. || **Grand nerf** – Asab-ı alakavî-i kebir. || **Petit nerf** – Asab-ı alakavî-i sagir.

Sympathiquement [h.] Garazsız ve ivazsız bir meyil ve muhabbet-i kalbiye ile, cazibe-i kalbiye ile, teveccühkârâne. ◆ Diğerinin dert ve elemiyle müteellim olarak, acıyarak.

Sympathiser [fl.] Garazsız ve ivazsız meyil ve muhabbet-i kalbiyesi olmak, bir cazibe-i kalbiye ile sevmek, hüsn-i teveccüh ibraz etmek. ◆ Acımak, terahhum etmek. ◆ Uygun gelmek.

Sympétalique [s.] (nb.) Zü'l-vüreykat-ı tüveyciye-i mültesıka.

Symphonie [ims.] Birkaç ses veya çalgı beynindeki tevâfuk ve tenâsüp, âheng-i sadâ. ◆ Tekmil çalgılar için tertip olunan makam ve hava.

Symphonisation [ims.] Bilumum elsinede vâki olup harekâtın hurufa tebeddülü keyfiyeti, tasvit.

Symphoniste [imz.] Musiki âhenk ve fasıllarını tertip veya icra eden adam, âhenk-saz.

Symphorèse [ims.] (t.) Terâküm-i dem.

Symphyse [ims.] (tşr.) Kemiklerin mafsallardaki birleşmeleri, irtifak.

Symphysandrie [ims.] Telâsuku'z-zükûr, mütelâsıku'z-zükûr.

Symphidéotomie [ims.] (crh.) Haz'u'l-irtifak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Sympiézomètre [imz.] (ht.) Bahriyede müsta'mel cıvasız mizanü'l-hava.

Symptomatique [s.] (t.) Diğer bir hastalığın netâyicinden veya alâmâtından olarak onunla beraber zuhur eden emraz ve ahvâle ıtlak olunur, arazî.

Symptomatologie [ims.] (t.) Fenn-i tabâbetin alâmet-i emrazdan bahseden kısmı, mebhasü'l-emraz.

Symptôme [imz.] (t.) Bir hastalığın netâyic veya alâmâtından olarak onunla beraber zuhur eden hâl veya maraz, araz, alâmet-i maraz. || **Le – pacifique** Âsâr-ı sulh ve müsâlemet.

Syn [d.] Lisan-ı Yunanîden me'huz kelimat-ı mürekkebenin başında bulunup maiyet ve iştirak beyan eder.

Synagogue [ims.] İsrailîlerin mabedi, havra, sinagok.

Synalèphe [ims.] (sr.) İki harf-i sadânın bi't-terekküb bir hece teşkil etmeleri. ◆ İki kelimenin birleşmesi, terkip. ◆ Kelimat-ı mürekkebede vâki olan hazf.

Synallagmatique [s.] (hk.) **Contrat** – Tarafeynin taahhüdatını mutazammın senet, mukavele senedi, muâvaza.

Synancée [ims.] (hyv.) Müşevvekü'l-misbah-ı harşefiyü'l-edme fırkasından iskorpit balığı nevi.

Synanthérées [ims. - cm.] (nb.) Uzv-ı tezkirleri haşefelerine bitişik ve mürekkep çiçekli nebatat, fasîle-i mürekkebe.

Synanthérique [s.] (nb.) Haşefeleri bitişik olan uzv-ı tezkirlere ıtlak olunur, mültesiku'l-haşefe.

Synanthrose [ims.] (tşr.) Bitişik ve oynamaz oynak yeri, mafsal-ı gayr-ı müteharrik, mafsal-ı mevsûka.

Sincarpe [imz.] (nb.) Bir çiçekten hâsıl birkaç küçük meyveden mürekkep meyve (dut gibi), esmar-ı mültesik.

Synchondrose [ims.] (tşr.) İki kemiğin oynak yerlerindeki lüzûcetli bir madde tavassutuyla iltisak, iltisak-ı gudrufî.

Synchrone [s.] Diğerleriyle aynı vakitte vâki veya hâsıl olan, hem-vakit, müşterekü'l-vuku.

Synchronique [s.] **Tableau** – Aynı vakitlerde memâlik-i muhtelifede cereyan etmiş olan vekayii zaman-ı vukuları itibariyle hâvi cetvel.

Synchronisme [imz.] Vekayi-i muhtelifenin aynı vakitte cereyanı, tesadüf-i tarihî, iştirakü'z-zaman.

Syncupal,e [s.] Bayılmaya dair, gaşeyana müteallik, gaşy-âver, gaşeyanî.

Syncope [ims.] Bayılma, gaşeyan, gaşy. || (sr.) Bir kelimenin ortasından bir harf hazfı, hazf-ı vasatî. || (ms.) Yavaş bir sesle başlanılan lahnın yüksek sesle temdidi ve bunun işaret-i mahsusası.

Syncoper [ft.] (sr.) Kelimenin ortasından bir harf hazf etmek. || (ms.) Yavaş bir sesle başlanılan lahnı yüksek sesle temdid etmek.

Syncrétisme [imz.] Birkaç hakîmin efkâr ve mezheb-i muhtelifesinin tevhid ve telifiyle istihsal olunan tarik-i hikmet ve felsefe. ◆ Mezheb-i mütehâlifîn.

Syncrétique [s.] (t.) Kâbız.

Syndactyles [imz. - cm.] (hyv.) Asâfir-i serîdü'l-minkar fırkasından muttasılu'l-esâbi' fasîlesi.

Syndérèse [ims.] Izdırab-ı vicdanî.

Syndesmographie [ims.] Tavsif-i erbite.

Syndesmologie [ims.] Teşrihin revâbıt-ı âzâdan bahseden kısmı, mebhasü'r-revâbıt, mebhas-i erbite.

Syndesmotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı erbite.

Syndic [imz.] Bir heyet ve cemaatin kendi efrad ve âzâsı içinden intihab ve tevkil ettiği murahhas. ◆ Bir iflas vukuunda alacaklıların nasb ettikleri vekil, sendika.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Syndical,e [s.] Bir heyet ve cemaatin veya müflis alacaklılarının vekâletine mensup ve müteallik, sendikaya mütedair; **Chambre – e** Lonca odası. (cm.: *syndicaux*.)

Syndicat [imz.] Bir heyet ve cemaatin kendi efrad ve âzâsından birine verdiği vekâlet ve murahhasiyet. ◆ Bir müflis alacaklılarının nasb ettikleri vekilin sıfat-ı vekâleti. ◆ Heyet-i sarrafiye, sendika. || **– s professionnels** Esnaf lonca odaları, esnaf heyetleri. || **– de corporation** Esnaf loncası heyeti.

Syndicataire [imz.] Sendika âzâsı.

Syndiquer [ft.] Bir heyet-i sarrafiye teşkil etmek, sendika teşkil etmek.

Synecdoche [ims.] yahut:

Synecdoque [ims.] (ed.) Zikr-i küll irade-i cüz' yahut zikr-i cüz' irade-i küll kabîlinden olan mecaz-ı mürsel, külliyet ve cüz'iyet alakasını müfid olan mecaz.

Synérèse [ims.] (sr.) Huruf-ı savtiyenin kalb ve tevhidiyle iki hecenin bir hece gibi telaffuzu, ittihad-ı hecâeyn, naht, ma'dûl; *paon* kelimesinin *pan* okunması gibi.

Synerose [ims.] (tşr.) İki kemiğin rabıtalarla bitişik olması, irtibatu'l-azm.

Syngénésie [ims.] (nb.) Uzv-ı tezkirlerinin haşefeleri bitişik olan nebatat, mütelâsıkatü'l-haşefat.

Syngnathe [imz.] (hyv.) Esmâk-i edme-i azmiye fırkasından zargana balığı.

Synnevrose [ims.] (t.) İrtibat-ı izam.

Synodal,e [s.] Rüesâ-yı rûhâniyeden mürekkep bir meclis-i mahsusa mensup ve müteallik. (cm.: *synodaux*.)

Synodalement [h.] Suret-i mahsusada teşekkül etmiş rüesâ-yı rûhâniye meclisince, böyle bir meclisin kararıyla.

Synode [imz.] Umur-ı mezhebiye için suret-i mahsusada teşekkül etmiş rüesâ-yı rûhâniye meclisi, meclis-i rûhânî. ◆ Protestan mezhebinde icra-yı âyin memurlarının meclisi. || **Le Saint** – Metropolitler cemaati.

Synodique [s.] (hy.) Kamerin şems ve arza nispeten aynı hâl ve mevkiye gelinceye kadar icra ettiği devir ve müddete ıtlak olunur, nisbî.

Synodique [s.] Suret-i mahsusada içtimâ etmiş rüesâ-yı rûhâniye meclisi nâmına mevcut piskoposlara yazılan muharreratı ve bu meclisin kararlarını hâvi mazâbıta ıtlak olunur.

Synonyme [imz. - s.] Mânâları bir olan kelimelere ıtlak olunur, müterâdif, hem-mânâ, müşterekü'l-mânâ. || **Mots – s** Elfaz-ı müterâdife.

Synonymie [ims.] İki veya ziyade kelimenin bir mânâya gelmesi, terâdüf.

Synonymique [s.] Birkaç kelimenin bir mânâya gelmesine müteallik, terâdüfî.

Synoptique [s.] Bir şeyin fürû ve aksamını yek nazarda görmeye müsaade ve yardım eden, cemiyetli, muhît, mücmelen câmi', muvazzah, umumi. || **Tableau** – Cetvel-i umumi.

Synoque [s.] (t.) Daima bir hâlde devam edip kesilmez bir nevi sıtmaya ıtlak olunur, hummâ-yı daim.

Synostéographie [ims.] (tşr.) Tavsif-i erbite ve mefâsıl.

Synostéologie [ims.] (tşr.) Mebhas-i erbite ve mefâsıl.

Synostose [ims.] (t.) Verem-i azmî, karab-ı mafsalî.

Synovial,e [s.] (tşr.) Mefâsıl-ı müteharrikede bulunan bir nevi lüzûcetli mâyiye müteallik, zülâlî. || **Glandes – es** Guded-i zülâliye.

Synovie [ims.] (tşr.) Mefâsıl-ı müteharrikede bulunan bir nevi lüzûcetli mâyi, zülâl. || **– tendineuse** İltihab-ı gışâ-i zülâlî-i veterî.

Syntaxe [ims.] Kelâmın rapt ve terkibi. ◆ Kelâmın suret-i rapt ve terkibinden bahseden ilim ve bu ilme müteallik kitap, ilm-i nahiv ve ilm-i maânî.

Syntaxique [s.] Rapt ve terkib-i kelâma ve ondan bahseden ilm-i nahiv ve maânîye mensup ve müteallik, nahvî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Synthèse [ims.] Yerleştirme, bir yere cem' ediş, terkip, telif. || (t.) Terkib-i edviye. || (crh.) Yarılmış etlerin cem' ve raptı, iltiham. || (k.) Bir cismin hall olunmuş eczasının tekrar cem'i, terkip, telfik. || (r.) Evvelce ispat olunmuş meseleler vasıtasıyla diğer bir meselenin ispatı. (Zıddı: *analyse*.)

Synthétique [s.] Terkip ve telife müteallik; **Méthode** – Usul-i terkip ve telif. || (k.) Telfikî.

Synthétiquement [h.] Terkip ve telif usul ve tarikiyle, terkiben.

Synthétiser [ft.] Terkip ve telif etmek, terkip ve telif usulüyle icra veya ispat etmek.

Syphidermie [ims.] (t.) Dâ-i efrenc-i cildî.

Syphilide [ims.] (t.) İllet-i efrenciye-i cildiye, deri hastalığı denilen frengi.

Syphiligraphie [ims.] (t.) Tavsif-i dâü'l-efrenc, frengi ressâmesi.

Syphiligraphique [s.] (t.) Tavsif-i dâü'l-efrence müteallik.

Syphilis [imz.] Frengi, dâü'l-efrenc. || – **héréditaire tardive** İllet-i efrenciye-i irsiye-i müteahhire.

Syphilisation [ims.] (t.) Teşebbu'-ı efrencî.

Syphilitique [s.] Frengi illetine müteallik, efrencî. ◆ Frengi illetine müptelâ, frengili. || **Maladies – s** İllet-i efrenciye.

Syphilographe [imz.] (t.) Frengi illetine dair eser tasnif eden. ◆ Muallim-i dâü'l-efrenc. ◆ Frengi hekimi, tabib-i dâü'l-efrenc.

Syphilographie [ims.] (t.) Frengi risalesi. ◆ Tavsif-i dâü'l-efrenc.

Syphiloïde [s.] (t.) Şihb-i efrencî, şibh-i dâü'l-efrenc.

Syphilomanie [ims.] (t.) Dâü'l-efrenc manyası, kuruntusu.

Syriaque [imz. - s.] Eski Suriyelilerin söyledikleri lisana ve o lisanda yazılmış şeylere ıtlak olunur, Süryani, lisan-ı Süryani.

Syrien,ne [i. - s.] Suriye yani Şam hıttası ahalisinden veya bu memlekete müteallik olan, Süryani, Suriyeli.

Syringa [imz.] Leylak çiçeğinin ism-i fennîsidir. (Lisan-ı avamda *lilas* denilir.)

Syrphe [imz.] (hyv.) Sirfiye kabilesinden Frenk üzümü böceği.

Syrtes [ims. - cm.] (mr. Sirtes.)

Systaltique [s.] (tşr.) Kalbin hareketi gibi açılıp kapanarak vâki olan harekete ıtlak olunur, inkıbazî. || **Mouvement** – Hareket-i inkıbaziye-i kalp.

Systématique [s.] Bir usul ve tertib-i muntazama müteallik, ilim ve hikmette bir tarik ve mezheb-i mahsusa mensup. ◆ Bir kaide tahtında olan. ◆ Usulü vechiyle icra olunan.

Systématiquement [h.] Bir usul ve tertib-i muntazamla, ilim ve hikmette bir tarik ve mezheb-i mahsusla. ◆ Bi'l-iltizam. ◆ Hasbe'l-meslek.

Systématisation [ims.] Bir usul ve tertip tanzimi, bir fikir ve mesleğin bir tarik ve mezheb-i mahsus hâline vaz'ı.

Systématiser [ft.] Bir usul ve tertip tanzim etmek, bir fikir ve mesleği bir tarik ve mezheb-i mahsus hükmüne koymak.

Systématologie [ims.] Mesâlik ve mezâhib tarihi.

Systématologique [s.] Mesâlik ve mezâhib tarihine müteallik.

Système [imz.] Kaide, tertip, usul. ◆ Meslek, tarik. ◆ Efkâr ve mütalaat ve itikadat-ı mütenevvianın bir tarik ve mezheb-i mahsus teşkil edecek surette nizam ve tertibi, usul, tarik, mezhep. ◆ Birbirine merbut şeylerin nizam ve kaidesi; – **des montagnes** Usul-i cibal; – **des couches** Mecmua-i tabakat, usul-i tabakat. || – **vasculaire** Cümle-i viâiye. || – **artériel** Cümle-i şiryaniye. || – **planétaire** Meslek-i seyyârat; – **décimal** Usul-i a'şârî; – **nerveux** Cümle-i asabiye; – **musculaire** Cümle-i adaliye; – **solaire** Cümle-i şemsiye, meslek-i şemsî; – **de Copernic** Kopernik mesleği; – **de Ptolémée** Batlamyus mesleği; – **métrique** Zirâ'-ı a'şârî usulü; – **décimal** Usul-i a'şâriye; – **continental** Muhasara-i berriye usulü. || – **matériel** Cümle-i

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

maddiye. || – phonique Cümle-i savtiye. || – phonétique Cümle-i tasvitiye. || – graphique Cümle-i tahtitiye veya tahririye. || – birail de Decauville Dekovil'in iki raylı dar ve küçük demiryol usulü; – des égouts Daima taaffün eden mevaddın def ve izâlesi için tahte'l-arz inşa olunan lağımların ve mecraların fenne muvâfik surette yapılması usulü; – de Platon Eflâtun'un meslek-i felsefesi; – d'Aristote Aristo'nun meslek-i felsefesi.

Systole [ims.] (tşr.) Kalp ve damarların toplanması, inkıbaz-ı kalp.

Systolides [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı halkiye ve mukaşşere beynini teşkil eden hayvanat-ı zehriye fırkası.

Systolique [s.] (tşr.) Kalp ve damarların toplanmasına müteallik, inkıbaz-ı kalbe müteallik.

Systyle [s.] (m.) Sütunların yekdiğerinden iki kutr miktarı ayrı bulunan (bina), sık sütunlu (bina).

Syzygie [ims.] (hy.) Bir seyyârenin arz ile şems beyninde vukuu, iktiran. ◆ Bir seyyârenin arzı kendisiyle şems arasına alacak mevkide bulunması.

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

T

T [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin yirminci harfi ve huruf-ı gayr-ı sadâiyesinin on altıncısı. (ت) gibi telaffuz olunup yalnız kelimenin ortasında vâki olduğu ve altında bir *i* ile onun altında da diğer bir harf-i sadâ bulunduğu vakit (س) gibi okunur; kelimenin âhirinde okunmayıp, yalnız şâz kabîlinden olarak bazı kelimelerde okunur ki bunlar da mahallerinde gösterilmiştir. || **T. f.** Harfleri *travaux forcés* terkibinin muhaffefi olarak kürek cezası demektir. ◆ **T.P.**: Müebbed kürek cezası. || **Ta.** Kimyada tantal demektir. || **Te.** Tellür; **Th.** Toryum; **Tha.** Talyum kelimelerine işarettir.

Ta [z.] (Mâlikiyet beyan eden zamir-i muttasılın müfred muhatab müennesidir.) -in, senin. (mr. Ton)

Tabac [imz.] Tütün, duhan; – **stiave** Kokulu tütün; – **haché** Saçak tütün, kıyılmış tütün; – **en feuille** Yaprak tütün; **Déchet de** – Tütün firesi. || – **persique** Acem tönbekisi, tönbeki. || – **à mâcher** Çiğneme tütünü. || **Régie des** – **s** İnhisar-ı duhan, duhan reji idaresi; – **manufacturé** Mamul tütün, tütün mamulatı. (Hazır sigaralar gibi.) || – **à priser** yahut yalnız –Enfiye.

Tabacique [s.] Tütüne müteallik, duhanî, || **Acide** – Hâmız-ı duhanî.

Tabacologie [ims.] Mebhasü'd-duhan.

Tabagie [ims.] Tütün içmeye mahsus mahall-i umumi, duhanhâne. ◆ İçinde çok tütün içilmiş oda. ◆ Tütünü ve onun âlâtını hâvi çekmece.

Tabala [imz.] (Arabîden me'huz) Zencilerin bir nevi büyük davulu, tabl.

Tabaniens [imz. - cm.] (hyv.) Zü'l-cenaheyn firkasından kam'iye fasîlesi.

Tabarin [imz.] Sokaklarda ve açık mahallerde soytarılık eden adam. (Bir ism-i hasdan müsteardır.)

Tabarinage [imz.] Soytarılık, dalkavukluk.

Tabatier,ère [i.] Tütün fabrikalarında işleyen amele.

Tabatière [ims.] Enfiye kutusu.

Tabellaire [s.] Masa şeklinde, sofra şeklinde.

Tabellion [imz.] Eski vakitlerde köylerde bulunan mukavelat muharriri, köy noteri. (Eskidir.)

Tabellionage [imz.] Mukavelat muharrirliği, noterlik, köy noterliği. (Eskidir.)

Tabellioner [ft.] Mukavele tanzim etmek. (Eskidir.)

Tabernacle [imz.] İsrailîlerin eyyam-ı mahsusada kapandıkları çadır veya kamıştan baraka. ◆ Hazret-i Musa'ya tebliğ olunmuş Vesâyâ-yı Aşere'yi hâvi sandığın vaz' olun-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

duğu kürsü. || Fête des – s Kamış bayramı. ◆ Hıristiyanlıkta haber-i mukaddesi hâvi ve mabedin mihrabında mevzu' sandık.

Tabès [imz.] (s okunur) (t.) Sararıp solma, zaaf, gelincik illeti, sill. || – dorsal Sill-i zahrî.

Tabide [s.] (t.) Sararıp solan, ziyade zayıflayan, gelincik illetine müptelâ, sillî, dikkî.

Tabis [imz.] Dalgalı kalın canfes veya hâre.

Tabisé,e [s.] Hâreli, dalgalı, mütelâtım.

Tabiser [ft.] Hâre gibi dalgalı etmek. ◆ (Kitabı) Hâre ile teclid etmek.

Tablature [ims.] Bazı âlât-ı musikiyenin ve ale'l-husus flavta ve klarneta gibilerin notası. || (mec.) Donner de la – à Müşkilat çıkarmak.

Table [ims.] Masa. ◆ Sofra ◆ Taam, yemek. ◆ Fihris, fihrist, cetvel; – de mortalité Vefeyat cetveli; – de multiplication Kerrat cetveli; – des matières Fihris, fihrist-i mündericat; – chronologique Takvimü't-tevârih. ◆ Levha, safha, tabla. ◆ Tezgâh. || Les – s de la loi Hazret-i Musa'ya tebliğ olunan Vesâyâ-yı Aşere'yi hâvi elvah, elvah-ı Tevrat. || Les douze – s Eski Romalıların on iki bakır levha üzerine mahkûk kavânîni. || La Sainte – Kilisenin kürsüsü ile cemaatin durduğu yer arasındaki parmaklık. || – à manger Yemek sofrası. || – d'hôte Bazı lokanta ve misafirhânelerde maktû fiyatla ve bir saat-i muayyenede verilen yemek. || – de nuit Karyolanın başı yanına konulan altı çekmeceli ve dolaplı küçük masa. || (mec.) Aimer la – İyi yiyip içmeyi sevmek. || Manger à – ronde Merasim-i teşrifatiyeye riâyet olunmayan teklifsiz sofrada taam etmek. || Tenir – Sofrada çok oturmak. || Tenir une grande – Mükellef bir sofra tertip etmek, büyük bir ziyafet tertip etmek. || Tenir – ouverte Misafir kabul etmek, ziyafetler vermek. || Mettre quelqu'un dans la – Birini içire içire sarhoş etmek. || Courir, piquer les – s Dalkavukcasına öte beri ziyafetlere koşmak. || Avoir les pieds dans la – , les coudes sur la – Yiyip içip keyif etmek. || Le dos au feu, le ventre à – Sırtı sıcak, karnı tok, muazzez ve müreffeh bir hâlde. || à – ! Sofra hazır! Buyurunuz! || Donner la – à Birini sofrasına kabul edip yemek yedirmek, sofrası açık bulunmak. || Avoir la – et le logement chez quelqu'un Birinin hânesinde yiyip içip yatmak, birinin hânesinde oturup kalkmak. || Réformer sa – Yemekce idare ve tasarruf etmek. || Faire – rase (mr. Ras.) || (he.) Plançeta tahtası.

Tableau [imz.] Muşamba veya tahta üzerine yapılmış resim, tasvir, levha. ◆ Tiyatroda manzara, temâşâgâh. ◆ Bir heyet ve cemaat efradının esâmîsini hâvi cetvel. ◆ Kapı ve pencere aynası. ◆ Geminin başında bulunan tasvir ki aynalık tabir edilir. ◆ Cetvel, fihrist; – chronologiques Takvimü't-tevârih; – astronomiques Ezyac. ◆ Mekteplerde yazı yazmak için kullanılan siyah tahta. || – x synoptiques Cetvel-i umumi. || Une ombre au – Hafif bir kusur. || (bhr.) – d'arrière Kıç aynalığı, morfidar. || (mec.) Suret-i mecmuası güzel veya tesiri mûcip mahal, manzara, temaşâgâh. ◆ Mücessem surette gösterir gibi tarif ve beyan, tasvir.

Tableautin [imz.] Küçük levha veya tasvir vesâire.

Tablée [ims.] Bir sofrada taam edenlerin heyet-i mecmuası.

Tabler [fl.] Dayanmak, istinat ve ittikâ etmek. ◆ Güvenmek, emniyet etmek, itimat etmek.

Tabletier,ère [i.] Dama ve tavla vesâir marangozluğa müteallik şeyler yapan ve satan adam. ◆ Çıkrıkcı. ◆ Sedefci.

Tablette [ims.] Raf. ◆ Korkuluk duvarları üzerine konulan yontma taş. ◆ Pencereler ağzına konulan denizlik taşı. ◆ Murabba ve baklava veyahut tahtacık şeklinde kesilen muâlecat ve çikolata ve şeker vesâire. || (he.) Plançetanın alt tahtası. = [cm.] Cep defteri.

Tabletterie [ims.] Çıkrıkcılık sanatı. ◆ Sedefçilik sanatı. ◆ Sedef ve fildişi mamulatı. ◆ Dama ve tavla ve emsalinin imal ve füruhtu sanatı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tablier [imz.] Önlük, peştemal, futa. ‖ **Prendre le** – Tiyatroda hizmetçi kadın vazifesini ifâ etmek. ◆ Ağaç köprünün döşemesi. ◆ Asma köprünün kaldırılıp indirilen kısmı, kepenk, köprü vardasolu. ◆ Yelkenin alt astarı.

Tabouret [imz.] İskemle. ‖ – **électrique** Elektriklendirilmesi meram olunan cismin vaz'ına mahsus ayakları camdan iskemle, târika-i elektrikiye.

Tabourin [imz.] Ocağın tütmesini men için üzerine vaz' olunan rub'-ı daire şeklinde alet.

Tabulaire [s.] Levha şeklinde, masa şeklinde.

Tac [imz.] Koyun ve beygir ve köpeklere ârız olan uyuz illeti.

Tacamaque [ims.] Amerika'nın bir ağacından çıkan tıpta müsta'mel bir nevi zamk, takamak.

Tacea [imz.] (nb.) Takya fasîlesinden bir nevi patates.

Tacet [imz.] (*t* okunur) (ms.) Bir fasılın icrası ânında bir kısmının sükûtuna mahsus işaret.

Tachant,e [s.] Kolay lekelenen ve kirlenen kumaşlara ıtlak olunur, leke kapar, leke tutar.

Tache [ims.] Leke, kir. ◆ Benek, pul. ‖ (hy.) Şâibe; **Les – s du soleil** Şevâib-i şems. ‖ **Chercher des – s dans le soleil** Kusursuz şeylerde kusur aramaya çabalamak. ‖ (t.) Müşellel, lathe. ‖ – **de rousseur** Çil, san. ‖ (mec.) İlmî bir eserdeki noksan ve kusur. ◆ Namusu muhil şey, leke, levs, şâibe. ‖ **Faire** – Şâibe teşkil etmek, telvis etmek, namus ve haysiyeti ihlal etmek.

Tâche [ims.] Götürü iş; **à la** – Götürü olarak, götürü pazar. ◆ Vazife, taahhüt. ‖ **Prendre à** – Taahhüt etmek, üstüne almak, vazife edinmek.

Tachéomètre [imz.] (r.) İstikametlerin tûlünü mesâhaya ve harita ahzına mahsus dürbün, takeometre.

Tacher [ft.] Lekeletmek, kirletmek, telvis etmek. ‖ (mec.) Lekedar etmek.

Tâcher [fl.] Çalışmak, çabalamak. ◆ Deruhde etmek, taahhüt etmek.

Tâcheron [imz.] Bir işi üstüne alan, kesim ve götürü olarak yapan adam.

Tacheté,e [s.] Benekli.

Tacheter [ft.] (*Jeter* gibi tasrif olunur.) Benek benek etmek.

Tacheture [ims.] Beneklerin mecmûu, benekli.

Tachomètre [ims.] Makinelerin süratini mesâhaya mahsus alet, takometre.

Tachygraphe [imz.] Çabuk yazılır istenograf yazı veya işaratıyla yazan adam, tîz-nüvis.

Tachygraphie [ims.] Çabuk yazılır istenograf yazı ve işaratıyla yazma ve böyle yazılan yazı, tîz-nüvisî.

Tachygraphique [s.] Çabuk yazılır istenograf yazı veya işaretine mensup ve müteallik.

Tachygraphiquement [zr.] Tîz-nüvisî usulünce.

Tacite [s.] (hk.) Zımnî; **Aveu** – İkrar-ı zımnî; **Consentement** – Rıza-yı zımnî; **Reconduction** – Akd-i îcarın zımnen tecdidi.

Tacitement [h.] Zımnen.

Taciturne [s.] Az söyler, sükûtî, sâkit.

Taciturnement [h.] Sükûtî bir suretle, sâkit bir suretle.

Taciturnité [ims.] Sükûtîlik, sükût, samt.

Tact [imz.] (*tacte*) Tutmak hissi, kuvve-i lâmise, lems. ‖ (mec.) Mezak ve lezzetin fark ve temyizi, rakik ve selim muhakeme. ‖ – **médical** Bir hastalığın teşhisi ve hükmü hakkındaki maharet, maharet-i teşhisiye-i tıbbiye. ◆ Dirayet ve fetânet: **Montrer du** – İbraz-ı meâsir-i dirayet ve reviyet etmek.

Tac Tac [imz.] Tıkırtı.

Tacticien [imz.] Ta'biyetü'l-ceyş âlimi.

Tactile [s.] El ile dokunulabilir, lemsî.

Tactilité [ims.] El ile dokunma, lems ile hissediş, kabiliyet-i lems, hiss-i lems.

Tactique [ims.] Ta'biyetü'l-ceyş fenni, fenn-i ta'biye; – **linéaire** Safların ta'biyesi. ‖ – **de parade** Geçit resmi ta'biyesi. ‖ **Unité de** – Ta'biye cüz-i tâmmı. ‖ (bhr.) – **navale** Fenn-i harb-i bahrî. – **à voiles** Yelken sefâini için

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

fenn-i harb-i bahrî. || – à vapeur Buharlı sefâin için fenn-i harp. ◆ Hazâkat-ı siyasiye; – d'observation îras-ı mevâni' politikası.

Tadorne [imz.] Yaban ördeği envâımdan yeşilbaş ördek.

Taël [imz.] Çin'in sekiz frank kıymetinde bir sikkesi ile vezni.

Tænia [imz.] (mr. Ténia.)

Taffetas [imz.] Canfes || – d'Angleterre Canfes yakısı, İngiliz yakısı.

Tafia [imz.] Kamış şekeri rakısı.

Taïaut [hd.] Avcıların avı gördükleri vakit köpekleri teşci' için ettikleri nidâ.

Taïcoum [imz.] Japonya'nın eski hükümdar-ı cismânîsi.

Taie [ims.] Yüz yastığı kılıfı. || (t.) Gözdeki misafir, göz lekesi, nokta.

Taillabilité [ims.] Haraç-güzarlık, vergi ile mükellefiyet.

Taillable [s.] Haraç veren, cizye-güzar, vergi ile mükellef.

Taillade [ims.] Boyuna yarık, cerîha-i tavîle. ◆ Bir kumaşın tûlen yarılması.

Taillader [ft.] Boyuna yarmak, uzun bir yara açmak. ◆ Parçalamak. ◆ Hazf etmek.

Tailladin [imz.] İnce limon veya portakal dilimi.

Taillanderie [ims.] Her nevi demir ve çelik âlât ve edevat imali sanatı.

Taillandier [imz.] Her nevi demir ve çelik âlât ve edevat imal eden sakatkâr.

Taillan [imz.] Eslihâ-i cârihanın keskin tarafı, yüzü, keski, kılağu.

Taille [ims.] Kılıcın keskin tarafı. ◆ Kesme, biçme, yontma, doğrama, kat'. ◆ Hakk. ◆ Yeniden filiz vermeye başlayan kesilmiş orman. ◆ Ekmekçi çetelesi. ◆ Vaktiyle ahalinin aşağı sınıflarından alınan şahsi vergi, haraç, cizye. || Pierre de – Yontma taş, söğe [söve] taşı. || (ms.) Basse – Ağır ve yavaş ses, tenor ses. || (crh.) Mesaneden taş çıkarmak ameliyatı, haz'-ı mesane. || (zra.) Ağaç budama. || – en vent Yapraklar dökülmeden ağaç budama. || – des ruches Arı kovanlarından fazla bulunan bal ve mumu ihraç etmek.

Taille [ims.] Boy, kamet, endam. || Ne pas avoir la – Hizmet-i askeriye için muktezî olan kamete mâlik olmamak. || Être de – à Muktedir olmak, iktidarı hâiz olmak. ◆ Bedenin omuzdan bele kadar kısmı.

Taillé,e [s.] Hazırlanmış, müheyyâ. ◆ Münasip, layık, biçilmiş kaftan. || Homme bien – Kameti yerinde ve ten-dürüst adam, endamı mütenasip.

Taille-crayon [imz.] Kurşun kalem kesmeye mahsus çakı, kalemtıraş.

Taille-douce [ims.] Kalem ile yontma, hakkâklık. ◆ Bakır safha üzerine hakkolunarak tab' ettirilen resim vesâire. (cm.: des *tailles-douces*.)

Taille-mer [imz.] Gemi önünün alt tarafı, gemi talyamarı. ◆ Kayık tiği. (cm.: des *tailles-mers*.)

Taille-plume [imz.] Kalemtıraş. (cm. des *tailles-plumes*.)

Tailler [ft.] Kesmek, biçmek, yontmak, doğramak, kat' etmek. || – en pièces une armée Bir askeri külliyen mağlup ve münhezim etmek. || – de la besogne Müşkilat çıkarmak. || – des croupières à quelqu'un Bir kimseye mevâni ve müşkilat çıkarmak. || – et ragner İstediği gibi kesip biçmek. || – les morceaux à quelqu'un Birinin vazifesini tayin etmek, masârifini tahdid etmek. || (crh.) Haz'-ı mesane ameliyatı icra etmek.

Taillerie [ims.] Elmas işlemek sanatı, elmas tıraşlama. ◆ Elmas fabrikası.

Taillette [ims.] Yontma çatı taşı.

Tailleur [imz.] Kesici, biçici, doğrayıcı. ◆ Terzi, hayyat. || – de pierre Taşçı.

Tailleuse [ims.] Terzi kadın.

Taillis [imz.] Odun için kesilen orman; Bois – Bataklık. || – simple Basit tayyi; – composé Mürekkep tayyi.

Tailloir [imz.] Et tahtası. ◆ Direk tepesi.

Taillon [imz.] Eski haraç.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tain [imz.] Ayna sırı.

Taire [ft.] (*Plaire* gibi tasrif olunur.) Söylememek. (Bu mânâ ile yalnız *faire* fiiliyle birlikte kullanılır:) **Faire** – Susturmak, iskât etmek. || **Se** – Susmak, sükût etmek, ses çıkarmamak, şamata etmemek.

Taisson [imz.] Porsuk. ◆ Şili sevâhilinde bulunan bir nevi balık.

Talapoin [imz.] Hind-i Çînî'deki Siyamlıların rahibi, Buda rahibi. ◆ Bir nevi maymun.

Talc [imz.] Yufkalı bir nevi maden ki bir cins düzgün imaline yarar, evren pulu, talk.

Talcaire [s.] Talka müteallik.

Talcique [s.] Talkdan mürekkep.

Taled [imz.] İsrailîlerin esna-yı ibadette başlarını örttükleri çarşaf, bez.

Talent [imz.] Eski Yunanîlerde müsta'mel bir nevi vezin ve sikke. || (mec.) Dirayet, ehliyet, hüner ve marifet, değer. ◆ Dirayetli, ehliyetli, değerli, hüner ve marifet sahibi adam.

Taler [ft.] Kesmek, paralamak, cerh etmek. (Eskidir.)

Talion [imz.] (hk.) Ceza-yı misl, kısas. **Peine de** – Ceza-yı kısas.

Talisman [imz.] Tılsım. ◆ Muska, rukye. || (mec.) Pek seri ve fevkalâde bir suretle tesir eden, iksir.

Talismanique [s.] Tılsıma müteallik, tılsımî.

Talitre [imz.] (hyv.) Hindistan denizlerine mahsus teke.

Talle [ims.] Ağaç veya diğer nebatatın kökünden ayrılan dalı, sürgün, fışkın.

Taller [fl.] (Ağaç vesâir nebatat hakkında) Fışkın vermek, sürgün vermek. ◆ Buğday vesâir zahâir toprağa yaslanıp ulanmak, münbasit olmak.

Tallipot [imz.] Hind'in bir nevi ağacı.

Talmouse [ims.] Şekerli ve yumurtalı bir nevi börek.

Talmud [imz.] İsrailîlerin ahkâm-ı din ve nakliyatı hâvi kitapları, Talmud.

Talmudique [s.] İsrailîlerin ahkâm-ı din ve nakliyatı hâvi olan bir kitaplarına müteallik, Talmudî.

Talmudiste [imz.] Din-i Musevinin ahkâm ve nakliyatını hâvi olan Talmud nâm kitabın ahkâmına ziyade riâyet eden Musevi.

Taloche [ims.] Başa vurulan sille ve tokat. ◆ Duvarcı malası.

Talon [imz.] Ökçe, taban, kâ'b, topuk. ◆ Kesilen ekmek vesâireden kalan parça. || – **d'achille** Kabil-i cerh kısım. ◆ Oyunculara taksim olunduktan sonra kalan kâğıtlar. ◆ Defter koçanı. || (m.) Altı muka'ar ve üstü muhaddeb olup armudî denilen tezyinat-ı mimariye. || **Registre à** – Koçanlı defter. || – **de souche** Koçanlı defterin zımbalı mahalli. || – **de soc** Saban ökçesi. || (bhr.) Gemi omurgasının art çenesi. || – **rouge** Vaktiyle Avrupa'da küberâ maiyeti halkından kırmızı ökçeli kundura giyen bir sınıf-ı mahsus. || (mec.) **Être, marcher sur les – s de** Takip etmek, arkasından ayrılmamak, izini bırakmamak. || **Montrer les – s** Kaçmak. || **Tourner les – s** Geri dönmek, çekilmek. **Avoir l'esprit au** – Ne söylediğini bilmemek.

Talonnement [imz.] Arkasından ayrılmama, takip. ◆ Taciz ve tasdi'.

Talonner [ft.] Arkasından ayrılmamak, takip etmek. || (bhr.) Kıçın kıçın gitmek. ◆ Kıça doğru yatmak, geminin kıç tarafı denizin dibini sıyırmak. || (mec.) Sıkmak, taciz ve tasdi' etmek.

Talonnier [imz.] Kundura ökçesi yapan amele, ökçeci.

Talonnière [ims.] Esâtir-i kadîmede âlihenin sâîsi olan Utarit veya Hermes'in ökçelerinde tahayyül olunan kanat. || (bhr.) Dümenin alt yekesi.

Talqueux,se [s.] Talk denilen maden kabîlinden veya bu madeni hâvi olan.

Talus [imz.] Şiv, meyil, sath-ı mâil. || **Tailler, couper une chose en** – Bir şeyi eğri, mâilen kesmek. || – **naturel** Şiv-i tabii. || – **extérieur**

Şiv-i haricî. || – de banqutte (as.) Piyade kademe şivi. || – d'escarpe Astar şivi.

Talutage [imz.] Şiv üzerine duvar veya tabya vesâire inşası.

Taluter [ft.] Şiv üzerine bina ve inşa etmek, şivine yapmak.

Tamanoir [imz.] Amerika-yı Vustâ'nın âkilü'n-neml fasîlesindan batîü'l-hareke büyük cins maymunu.

Tamarin [imz.] Demirhindi. ◆ Gine'nin bir nevi maymunu.

Tamarinier [imz.] Demirhindi ağacı.

Tamaris [imz.] Ilgın ağacı, tarfa'. (*Tamarisc* ve *tamarix* dahi denilir.) || – à monne Ak ılgın. || – oriental Acı ılgın.

Tamatia [imz.] (tt.) Amerika'ya mahsus ağaçkakan kuşu.

Tambour [imz.] (Fârisîden me'huz: tanbur) Davul, tabl, trampeta. ◆ Davulcu, trampetacı, tabl-zen. ◆ Daire suretinde gergef. ◆ Saat zembereğinin dolaştığı üstüvâne. ◆ Bazı büyük ebniye kapılarının haricinde veya dâhilinde tahta veya camdan yapılan dolap ki bir veya iki veya üç kapısı olup bunlar ikinci kapı yerini tutar. ◆ Vapur davlumbazı. ◆ Kulağın sesi aksettiren zarı. (mr. Tympan.) || – de basque Daire, def. || – d'un canon Li-ecli'l-muhafaza topların durdurulduğu mahalle inşa olunan siper ve örtü. || (bhr.) Élongie de – Harici şaft yataklığı. || (cr.) Çarkın kayış geçirilen çemberi.

Tambourin [imz.] Dümbelek, küçük trampeta.

Tambourinage [imz.] Davul veya trampeta çalma. ◆ Fevkalâde bir patırtı.

Tambouriner [fl.] Davul veya trampeta çalmak. ◆ Fevkalâde patırtı etmek.

Tambourineur [imz.] Davul veyahut trampeta çalan adam, davulcu, trampetacı.

Tambour-maître [imz.] Trampetacı neferâtı talim eden trampetacı onbaşısı. (cm.: des *tambours-maîtres*.)

Tambour-major [imz.] Alayın önünden yürüyen trampeta çavuşu. (cm. des *tambour-major*.)

Tamia [imz.] (hyv.) Amerika-yı Şimalî'ye mahsus sincap, tamya.

Taminier [imz.] (nb.) İgnam fasîlesinden Amerika'ya mahsus bir nevi kiraz ağacı, gül ibrişim ağacı.

Tamis [imz.] Elek, kalbur. ◆ Elek şeklinde süzgeç. || – de grin Kıl elek. || Passer au – Elekten geçirmek, elemek. ◆ İnce tetkik etmek, mizan-ı tetkikten geçirmek || Passer par le – Elekten geçmek, suret-i mû-şikâfânede tetkik olunmak.

Tamisage [imz.] Eleme, elekten geçirme.

Tamiser [ft.] Elemek, elekten geçirmek. || (Ziya hakkında) Hafif bir surette neşretmek.

Tamiserie [ims.] Dakîk elemeye mahsus fabrika, elekhâne.

Tamiseur [imz.] Dakîk eleyen işçi, elekçi.

Tamisier [imz.] Elek yapan ve satan, elekçi.

Tampon [imz.] Tapa, tıkaç, kapak. ◆ Bakır üzerine hakkolunmuş resim vesâire basanın mürekkep kilindrosu. ◆ Demiryol vagonlarında müsâdeme siperi. || (t.) Tiftik vesâireden mamul tapa. || État – İki hükûmet arazisi beyninde bî-taraf bırakılan mıntıka. || – d'écubier (bhr.) Loça morilası.

Tamponnement [imz.] Tapa ile tıkama. ◆ İki demiryol katarı arasında vukua gelen hafif müsâdeme. || (t.) Set.

Tamponner [ft.] Tapa ile tıkamak, tıkamak, kapamak. = [fl.] İki demiryol katarı siper ile hafif müsâdeme etmek.

Tam-tam [imz.] (*m*'ler okunur) Arap ve Hind dümbeleği, tamtam. ◆ Şarklıların zili.

Tan [imz.] Meşe kabuğu tozu, medkuk-ı kışr-ı belût. ◆ Dibâgatte müsta'mel çam kabuğu tozu ve palamut hülâsası, gubar-ı dibâgat.

Tanacétique [s.] (k.) Acide – Hâmız-ı tarhun.

Tanaisie [ims.] Solucan otu, tuzla otu, tarhun.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tancement [imz.] Azarlama, çıkışma, ta'zir, tevbih.

Tancer [ft.] Azarlamak, çıkışmak, ta'zir ve tevbih etmek.

Tanche [ims.] Yeşil sazan balığı.

Tandem [imz.] İki tekerlekli ve tek hayvanlı hafif araba.

Tandis que [hr.] -iken, ederken, etmekte iken, hâlde.

Tandour [imz.] (Türkçe'den me'huz.) Tandır.

Tangage [imz.] Geminin baştan ve kıçtan yalpa vurması.

Tangara [imz.] Amerika'nın bir cins serçe kuşu.

Tangence [ims.] (he.) Temas; **Point de** – Nokta-i temas.

Tangent,e [s.] (he.) Bir hat veya sathın yalnız bir noktasına dokunan, mümas; **ligne** – **e** Hatt-ı mümas.

Tangente [ims.] (he.) Bir daire veya kavse dokunarak ve onu kesmeyerek geçen hatt-ı müstakim, hatt-ı mümas. || (mec.) **S'échapper par la** – Bir mübâhase ve münâzaada hasmın edillesini maharetle cerh etmek.

Tangentiel,le [s.] Hatt-ı mümasa ait, hatt-ı mümasa müteallik.

Tangibilité [ims.] Dokunulabilme, kabiliyet-i temas, mahsusiyet, hassasiyet.

Tangible [s.] Dokunulabilir, kabil-i temas, hassas, mahsus.

Tangon [imz.] (bhr.) Yan mataforası.

Tangue [ims.] Deniz kıyılarında toplanılarak gübre makamında kullanılan bir nevi çamur ve kum ki çorak tabir olunur.

Tanguer [fl.] (Gemi hakkında) Baştan yalpa vurmak. ◆ Şaşırmış olup müşkil bir mevkide bulunmak.

Tangueur [imz.] Baştan çok yalpa vuran gemi.

Tanguir [ft.] Çorak ile gübrelemek.

Tanière [ims.] Hayvanat-ı vahşiyenin yattıkları mağara, in. ◆ Mesken-i münzeviyâne.

Tanin [imz.] (k.) Başlıca meşe ağacının kabuğunda bulunup dibâgate yarayan madde-i kimyeviye, mazı cevheri, tanen.

Tannage [imz.] Dibâgat. ◆ Debbağlık sanatı, sepicilik.

Tannant,e [s.] Dibâgate yarayan, dibâgî. || (mec.) Usandırıcı, tasdi' eden, muacciz.

Tannate [imz.] (k.) Tanniyet. || – **de bismothe** Tanniyet-i bizmut.

Tanne [ims.] (t.) Burun kapakları üzerinde ve bedenin sâir mahallinde husule gelen sivilce ki içinden kurt gibi bir şey çıkar.

Tanné,e [s.] Palamut gibi sarıya mâil mor renginde olan.

Tannée [ims.] Kullanılmış meşe kabuğu tozu.

Tanner [ft.] (Derileri) Dibâgat etmek, sepilemek. || (mec.) Usandırmak, tasdi' ve taciz etmek. || – **le cuir** Dövmek, darp etmek.

Tannerie [ims.] Derilerin dibâgat olunduğu mahal, debbağhâne, medbaga.

Tanneur [imz.] Derileri dibâgat eden sanatkâr, dabbağ, sepici.

Tannique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı tanen.[125]

Tant [kn.] O kadar, bu kadar, şu kadar. ◆ Çok, o kadar. ◆ -ce, müddetçe: – **que je vivrai** Ben yaşadıkça, ben sağ olduğum müddetçe. || – **mieux** Daha iyi, ni'me'l-matlub. || – **pis** Daha fena, yazık. || – **s'en faut que** Nerde kaldı ki, bırak ki. || **Si** – **est que** Faraza, olsa bile. || **En** – **que** Olduğuna (veya) olacağına göre. || – **plus** – **moins** Ne kadar ziyade o kadar az. || – **est plus** Lüzum olduğu kadardan ziyade, lüzumundan ziyade. || – **plus que moins** Takriben.

Tantale [imz.] (k.) Cilâlandığı vakit demire benzer bir nevi cism-i basit-i madenî, tantal. ◆ Afrika'nın büyük saka kuşu, ebu'l-birkiş.

Tante [ims.] Teyze. ◆ Hala. ◆ Amcanın zevcesi, yenge. || **Faire une visite à sa** – Para tedariki için emniyet sandığına bir rehin götürmek.

• • • • • • • • • • •

125 fr.: tanin.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Tantet [imz.] O kadarcık, şu kadarcık, bu kadarcık, az.

Tantième [s.] Şu kadar, o kadar: **La – partie d'un nombre** Bir adedin şu kadar kısmı.

Tantinet [imz.] Pek az, şu kadarcık.

Tantôt [zz.] Birazdan, biraz sonra. ◆ Biraz evvel, demin. ◆ Kâh, bazı defa. ‖ **à** – Birazdan, biraz sonraya. ◆ Hemen hemen, takriben.

Tanystomes [imz. - cm.] (hyv.) Zü'l-cenaheyn fırkasından vâsiü'l-fem fasîlesi.

Taon [imz.] *(ton)* Sığır sineği, at sineği.

Tapage [imz.] Gürültü ile beraber karışıklık ve intizamsızlık, gürültü, patırtı, adem-i intizam, karma karışık. ‖ – **nocturne** Gece vakti olunan şamata, leylen vuku bulan gürültü.

Tapageur,se [i.] Gürültü ve patırtı eden, şamatacı, gürültü ve patırtı ile beraber her şeyi altüst eden. ‖ **Toilette – se** Göze çarpan, câlib-i dikkat mutantan bir tuvalet.

Tapaye [imz.] (hyv.) Amerika bilâd-ı hârresine mahsus keler.

Tape [ims.] Sille, fiske. ◆ Tıkaç, tapa, mantar kapak. ◆ Topun ağız tapası. ‖ – **de lumière** Fünye kör tapası.

Tapé,e [s.] Dövüldükten sonra fırında kurutulmuş elma ve armuda ıtlak olunur. ◆ Ressamların fırçayı vururcasına çırparak yaptıkları bir nevi resim: **Tableau** – Bu vechile yapılmış resim levhası. ‖ (mec.) **Mot bien** – Dokunaklı söz. ‖ **Réponse bien – e** Gayet münasip ve ağız açtırmayacak bir cevap.

Tapecu [imz.] Ortasından bir direğin üzerine mevzu' olmakla iki ucuna oturulan tahteravalli. ◆ Çok sarsan araba. ‖ (bhr.) Bocurum yelken.

Tapée [ims.] Çok, güruh, sürü.

Tapement [imz.] Vurma, depretme.

Taper [ft.] Vurmak, sille ve fiske atmak. ◆ Ressamlar fırçayı vururcasına resim yapmak. ◆ Tapalamak, tıkaçlamak. ◆ Başa vurmak. ‖ – **sur le ventre à quelqu'un** Biri ile gayet laubali bir tavırla görüşmek. ‖ **Se** – Vuruşmak, dövüşmek, = [fl.] Vurmak, deprenmek.

Tapette [ims.] Tapa vesâireye vurmaya mahsus tokmak.

Tapin [imz.] Davul, fena davul.

Tapinois (en) [h.] Gizlice, el altından, hile ile.

Tapiaca [imz.] yahut:

Tapiaka [imz.] Amerika sahlebi, Amerika'nın manyoka denilen bir nevi küçük ağacının kökünden çıkarılan nişasta, tapyoka.

Tapir [imz.] Zâtü'l-azlâf fırkasından tapiride[126] fasîlesine mensup olup Hind ve Amerika ormanlarına mahsus uzun ve dar çeneli bir cins hayvan.

Tapir (se) [fv.] (Kirpi gibi) Büzülüp veya yatıp bir şeyin arkasına saklanmak.

Tapis [imz.] Halı, kilim, kaliçe, seccade; – **en feutre** Keçe; – **moquette** İngiliz halısı; – **velouté** Uşak halısı gibi kadifeli halı; – **vert** Bilardo ve yazı masaları üzerine konulan yeşil çuha, masa örtüsü. ‖ (mec.) **Mettre sur le** – Mevki-i bahis ve müzakereye koymak. ‖ **Être sur le** – Mevki-i müzakere teşkil etmek, mevki-i müzakerede bulunmak. ‖ **Tenir sur le** – Fasl u mezemmet etmek. ‖ **Amuser le** – Letâifle meclis eğlendirmek. ◆ Müzakere vaktini ehemmiyetsiz meselelerle geçirmek. ‖ – **de gazon** Çimen.

Tapisser [ft.] Halı ve keçe ile döşemek. ◆ Kâğıt vesâire ile kaplamak. ◆ Halı nesc etmek, halı imal etmek. ◆ Gergef işlemek. ‖ (mec.) Kaplamak, örtmek.

Tapisserie [ims.] Her nevi kanaviçe ve gergefde yapılan ipekli ve sırmalı el işleri. ◆ Örtü ve duvar perdeleri için kullanılan ipekli ve sırmalı kumaşlar ve şal taklitleri, duvarlara ta'lik olunan her nevi halı ve kilim takımı. ◆ Duvarlara kâğıt yapıştırma sanatı. ◆ Duvar kâğıdı. ◆ Halıcılık sanatı. ◆ Yorgancı sanatı, yorgancılık. ‖ **Faire** – Baloda

126 fr.: tapiridés.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

raksa davet olunmayıp bulundukları mevkide kalan kadınlar hakkında îrad edilir; bir baloya yahut büyük bir müsamereye iştirak etmeyip yalnız seyir ve temâşâ etmek.

Tapissier,ère [ims.] Mefruşata müteallik eşyayı yapan ve satan, yorgancı, halıcı; – **décorateur** Mefruşat sanatında mahir yorgancı.

Tapissière [ims.] Mefruşat vesâire nakline mahsus üstü örtülü vesâir her tarafı açık yük arabası. || (tt.) Anâkib-i nessâce fasîlesinden bir nevi örümcek.

Tapon [imz.] Eski bez ve paçavradan ibaret tıkaç.

Tapoter [ft.] Mükerreren ve yavaşça vurmak. ◆ İhmal ile ve acemice piyano çalmak.

Tapure [ims.] (as) Obüs mermiyata su verildiği zaman çeliğin etrafında kalan hava payı yani mücefler.

Taque [ims.] Ticarette füruht olunan demir sac levhası.

Taquer [ft.] (tba.) Dizilmiş sayfaları harflerini düzeltmek için buna mahsus bir tokmak ve tahta ile dövmek.

Taquet [imz.] Dolap ve kerevet vesâire altına konulan ufak ağaç parçası. ◆ Marangoz takozu. ◆ Şahin avcılarının kuş çağırmaya mahsus püftereleri. ◆ Bir istikamet ahzı için topoğrafya ameliyatında kullanılan kazık. || (bhr.) Deveboynu, mapa. || – **du cabestan** Irgat demir tirizi. || – **de bossoir** Fışka mataforası.

Taquin,e [i. - s.] Kavgacı, şamatacı. ◆ Dokunmayı ve takılmayı sever, alaycı, muzip.

Taquinement [h.] Kavga ve şamata ile. ◆ Dokunarak ve takılarak, zevzeklikle, muziplikle.

Taquiner [ft. - fl.] Kavga ve şamata etmek. ◆ Takılmak, zevzeklik, muziplik etmek.

Taquinerie [ims.] Kavgacılık, şamatacılık. ◆ Kavga, şamata ◆ Dokunma, takılma, zevzeklik, muziplik.

Taquoir [imz.] (tba.) Dizilmiş sayfaları döverek harflerini düzeltmeye mahsus düz tahta, tokmak.

Taquon [imz.] (tba.) Diğerlerinden alçak kalan huruf ve eşkâlin altını beslemek için kullanılan kâğıt vesâire.

Taquonner [ft. - fl.] (tba.) Diğerlerinden alçak kalan huruf ve eşkâlin altını kâğıt vesâire vaz'ıyla beslemek.

Tarabuster [ft.] Lüzumsuz ve münasebetsiz sözlerle veya gürültü ile birinin sözünü keserek tasdi' etmek. || Fena muamele etmek, bed muamele etmek, iz'ac etmek.

Tarare [hd.] Saçma! Yağma yok! Adam sen de!

Tarare [imz.] Hububat tanelerini samanından ve çöpünden ayırmak için kalbur makinesi.

Tarasque [ims.] Fransa'nın bazı taraflarında yortu günlerinde sokaklarda gezdirilen müteharrik uzuvlu ağaçtan hayvan heykeli.

Taraud [imz.] Vida başı vesâire açmaya yarayan kılavuz denilen burgu, pafta.

Taraudage [imz.] Vida başı açma ameliyatı.

Tarauder [ft.] Vida başı açmak, vida deliği yapmak, vida alacak surette helezon şeklinde delmek.

Tard [zz.] Geç, vakitsiz. ◆ Akşam üstü. || **Sur le** – Akşam üstü. = [imz.] Akşam geç vakit. || **Au plus** – En ziyade geç olarak, nihayet.

Tardement [imz.] Geç kalma, gecikme, teahhur.

Tarder [ft.] Gecikmek, geç kalmak. ◆ Batî surette hareket etmek. || **Il me tarde de** Sabrım tükeniyor.

Tardif,ve [s.] Yavaş, batî, ağır. ◆ Geç gelen, geciken, vakitsiz. ◆ Pek yavaş ve ağır bir suretle hâsıl olan. || Geç ve ağır surette neşvünemâ bulan || **Terrain** – Geç mahsul yetiştiren toprak. ◆ Son turfanda olan, muahhar. **Fruits – s** Son turfanda yemişler.

Tardiflore [s.] (nb.) Geç çiçek açan.

Tardigrades [imz. - cm.] (tt.) Ayaklarının parmakları bitişik olmakla pek ağır ve yavaş yürüyen hayvanat, batîü'l-hareke.

Tardivement [h.] Geç, geç vakitte, gecikerek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Tardiveté [ims.] Nebatın geç yetişmesi, meyvenin geç olması, gecikmesi.

Tare [ims.] Eşya ve mevadd-ı ticariyenin sıklet ve miktar veya cinsce noksan ve eksikliği, noksan. ◆ Kap ve çuval vesâire sıkleti, dara; – **d'usage** Mutad olan dara, fire. || – **d'espèces** İskonto. || – **de caisse** Vezne açığı. || (mec.) Noksan, kusur, seyyie, levs.

Taré,e [s.] Kusurlu, noksanlı. ◆ Mezmum, bed-nâm. ◆ Çürük, bozuk; **Marchandises** – **es** Bozuk mal.

Tarentelle [ims.] İtalya'nın Tarante şehri civarlarında oynanılan bir nevi raks.

Tarentin,e [i. - s.] İtalya'nın Tarante şehri ve civarı ahalisinden veya şehr-i mezkûra mensup ve müteallik olan.

Tardement [imz.] Geç kalma, gecikme, teahhur.

Tarentisme [imz.] Tarante taraflarında bulunan iri bir örümceğin ısırmasından hâsıl olduğu zu'm olunan maraz-ı mevhum.

Tarentule [ims.] İtalya'nın Tarante taraflarında bulunan bir nevi iri örümcek ki pek fena ısırır, ruteylâ.

Tarer [ft.] Bozmak, çürütmek, fena etmek. ◆ Bir şeyi tartmazdan evvel kabını veya çuvalını tartmak, darasını almak. ◆ Telvis etmek, ihlal etmek. || – **la réputation** Nâm ve şöhretini telvis etmek, ihlal etmek. || **Se** – Bozulmak, çürümek. ◆ Telvis olunmak.

Taret [imz.] (hyv.) Denizde sefine kerestelerini ve iskele tahtalarını delen büyük bir nevi kurt.

Targe [ims.] Evâilde tarj[?] denilen bir nevi kalkan.

Targette [ims.] Pencere ve kapı sürmesi. || **Bouton de** – Sürme düğmesi. – **à entailler** Düğme sürme.

Targuer (**se**) [fv.] Kendine güvenmek, tefahhur etmek.

Targume [imz.] (*gome*) Tevrat'ın üzerine lisan-ı Keldanîde yazılmış eski tefsir.

Tari [imz.] Hurma ve Hindistan cevizi ağaçlarından çıkarılan leziz bir mâyi ki tıbb-ı kadîmede mukavvî yerine müsta'mel idi, hurma şarabı.

Tarière [ims.] Müdevver delikler açmaya mahsus büyük ve oluklu burgu, mıskab. || – **torse** Amerika usulünde imal edilmiş burgu. || – **articulée** Mafsallı burgu. ◆ Bazı böceklerin sert şeyleri delmeye mahsus aletleri. ◆ Hind denizine mahsus helezon.

Tarif [imz.] (Arabîden me'huz.) Es'ar ve fiyatı veya gümrük rüsumlarını hâvi cetvel, tarife. ◆ Cetvel-i mülâhazat, mecmua-i mütalaat; – **civile** Mevadd-ı hukukiye harç tarifesi; – **maxima** veya – **maximum** Azami tarife, hadd-i a'zam tarifesi; – **réduit** Tenzilli tarife; – **conventionnel** Ahdî tarife, mukaveleye müstenid tarife; – **proportionnel** Tarife-i nisbiye; – **autonome** Nizami tarife, muttarid tarife; – **internationnal** İttihad tarifesi, beyne'd-düvel tarife; – **différentiel** Muvakkat tarife.

Tarifer [ft.] Fiyatları mübeyyin bir tarife tertip etmek. ◆ Tarifeye raptetmek. || (mec.) Tayin ve izah etmek.

Tarification [ims.] Fiyatları mübeyyin bir tarife tertibi. ◆ Tarifeye rapt.

Tarin [imz.] Florya kuşu nevi.

Tarir [fl.] Suyunu çekmek, tüketmek, kurutmak. || – **les larmes** Gözyaşlarını kurutmak, tesliye etmek. || – **les larmes** Müteselli olmak. || (mec.) Tahlis ve tahliye etmek. ◆ Mahvetmek, imha etmek. = [fl.] Suyu çekilmek ve tükenmek ve kurumak. || (mec.) Durmak, tükenmek. || **Ne point** – **sur un sujet** Daima aynı mevzudan bahsetmek. (İcabına göre *être* ve *avoir* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.) || **Se** – Suyu çekilmek, kurumak.

Tarissable [s.] Suyu çekilebilir, kuruyabilir.

Tarissant,e [s.] Kurumak üzere bulunan. ◆ Yalnız, metruk. || **Une bourse** – **e** İçinde para kalmamış kese.

Tarissement [imz.] Suyu çekilme, kuruma. ◆ Tükenme.

Tarlatane [imz.] Bir nevi gaz ve tül.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Taroté,e [s.] Zahrları satranç şeklinde matbu oyun kâğıtlarına ıtlak olunur.

Tarots [imz. - cm.] Zahrları satranç şeklinde matbu ve suretleri âdilerinden farklı ve İtalya'da müsta'mel uzun bir nevi oyun kâğıdı.

Taroupe [ims.] İki kaşın arası ve orada biten kıllar.

Tarpéienne [sms.] **Roche** – Eski Romalıların üstünden mücrimîni uçurdukları bir kaya.

Tarse [ims.] (tşr.) Ayağın arka tarafı, tarağı, rusgu'l-kadem. (Lisan-ı avamda *cou-de-pied* denilir.)

Tarsien,ne [s.] (tşr.) Ayağın arka tarafına mensup ve müteallik, rusgî. || **Os** – **s** Rusgu'l-kademiye.

Tarsier [imz.] Cezâir-i Bahr-ı Muhit'de bulunur bir nevi küçük maymun.

Tarso [s.] (tşr.) Rusgu'l-kademî. || – **métotarsien** Rusgu'l-kademî-i muştî. || – **phalangien de pouce** Rusgî-i sülâmî-i ibham-ı kadem.

Tarsorrophie [ims.] (crh.) Hıyâte-i gadârif-i rusgu'l-kadem.

Tartan [imz.] Satrançlı ve alaca bir nevi yün kumaş.

Tartane [ims.] Akdeniz'de müsta'mel bir nevi küçük gemi ki üç köşeli bir tek yelkenle hareket eder.

Tartare [imz.] Esâtir-i kadîmece cehennem.

Tartare yahut **Tartar,e** [i. – s.] Tatar akvamı efradından veya akvam-ı mezkûreye mensup ve müteallik olan. = [imz.] Tatar lisanı, Tatarca. ◆ Memâlik-i Osmaniye'de postacı, tatar.

Tartareux,se [s.] (k.) Şarap fıçısının iç tarafında hâsıl olan tortu kabîlinden veya tortuyu hâvi olan.

Tartarique yahut **Tartrique** [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı tartir. || (tşr.) **Glandes** – **s** Guded-i tartiriye.

Tarte [ims.] Turta denilen börek.

Tartelette [ims.] Bir nevi kurabiye.

Tartine [ims.] Tereyağı veya reçel şerbetiyle kaplanmış ekmek dilimi. ◆ Uzun ve maddi gazete bendi.

Tartrate [imz.] (k.) Hâmız-ı tartir ile bir esastan mürekkep milh, tartiriyet.

Tartre [imz.] Şarap fıçısının iç tarafına yapışan tuzlu tortu, tartir; **Crême de** – Krem tartar. ◆ Dişlerde hasıl olan sarı kir.

Tartreux [smz.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı tartirî.

Tartrimètre [imz.] (k.) Mikyas-ı tartir.

Tartrique [s.] (mr. Tartarique.)

Tartufe [ims.] Riyâ ile ibadet eden, zâhid, riyâkâr, mürâî, sâlus. (Molière'in bir mudhikesindeki bir şahsın isminden müsteardır.) || – **de mœurs** Ahlak mürâîsi, hüsn-i ahlak taslayan kimse.

Tartuferie [ims.] Riyâ, mürâîlik, sâlusluk.

Tartufier [ft.] Cezbetmek, teshir etmek.

Tas [imz.] Yığın, top, fena ve hakir adamlar cemiyeti, güruh, şirzime. || **Un** – Birçok, bir alay.

Tassard [imz.] (hyv.) Müşevvekü'l misbah-ı harşefiyü'l-edme fırkasından bahr-ı muhitlere mahsus torik balığı.

Tasse [imz.] Fincan. ◆ Bir fincan dolusu.

Tasseau [imz.] Masa vesâirenin düz durması için ayakları altına konulan ufak tahta parçası.

Tassée [ims.] Bir fincan dolusu.

Tassement [imz.] Bina veya toprağın oturması, çökmesi, göçmesi, iktinaz.

Tasser [ft.] Yığmak, biriktirmek. = [fl.] Büyümek, artmak, tavlanmak, kalınlaşmak, sertleşmek. ◆ (Bina ve toprak hakkında) Oturmak, çökmek.

Tassette [ims.] Zırhın bacakları örten kısmı, butluk.

Tâte-au-pot [imz.] Ev işlerine karışan adam.

Tâtement [imz.] El ile dokunma, el ile yoklama, mess, lems.

Tâter [ft. - fl.] El ile dokunmak, yavaşça el ile tutmak, el ile yoklamak, mess ve lems etmek. ◆ Tatmak, lezzetine bakmak. || – **le pavé** İhtiyat ve basiret ile hareket etmek. ◆ Yoklamak, denemek, uzaktan istimzac etmek. || – **l'ennemi** Düşmanın ahvâlini tetkik için

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tecrübe harekâtında bulunmak. || – le pouls Nabzı tutmak, nabza bakmak. || (mec.) Tecrübe ve imtihan etmek, denemek, yoklamak. || Se – Kendi hissiyatını yoklamak. || Se – le pouls Kendini denemek, tecrübe-i nefs etmek.

Tâteur,se [i.] Karar veremez, müttereddit adam.

Tâte-vin [imz.] Çeşnisine bakmak üzere fıçıdan şarap çekmeye mahsus ince istimâre çubuğu, ufak istimâre tulumbası.

Tatillon,ne [i.] Lüzumsuz ve münasebetsiz surette her işe karışan adam.

Tatillonnage [imz.] Lüzumsuz ve münasebetsiz surette her umura karışma.

Tatillonner [fl.] Lüzumsuz ve münasebetsiz surette her umura karışmak.

Tâtonnement [imz.] Karanlıkta el ile ve yoklayarak arama; Par voie de – Teftiş tarikiyle. ◆ Şüphe ve tereddütlü iş.

Tâtonner [fl.] Karanlıkta el ile ve yoklayarak aramak. ◆ Şüphe ve tereddütle bir işe teşebbüs edip yoklayarak gitmek.

Tâtonneur,se [i.] Karanlıkta el ile ve yoklayarak arayan veya yürüyen adam.

Tâtons (à) Karanlıkta el ile yoklayarak. ◆ Şüphe ve tereddütle, yoklaya yoklaya.

Tatou [imz.] Brezilya'nın üstü sert pullarla mestur bir nevi domuzu.

Tatouage [imz.] Tenin üzerine eşkâl ve yazılar nakşı, tevsim, dövme, dakka.

Tatouer [ft.] Tenin üzerine eşkâl ve yazılar nakşetmek, tevsim etmek, dövme, dakka yapmak.

Tattersall [imz.] Beygir ve araba pazarı, at pazarı. (Böyle bir pazar tesis etmiş olan bir İngiliz isminden müsteardır.)

Taudis [imz.] yahut:

Taudion [imz.] Ufak, gayr-ı muntazam ve pis hâne ve mesken.

Taumatrope [imz.] (he.) Daire-i maktûa-i devvâre.

Taupe [ims.] Köstebek, cürz; – aveugle Kör köstebek. ◆ (mec.) Zihnen a'mâ, gayr-ı vâkıf. || C'est une vraie – Tehlikeli bir hilekârdır. || Noire comme une – Pek siyah, simsiyah.

Taupe-grillon [imz.] (mr. Courtilière.) (cm.: des *taupes grillons*.)

Taupier [imz.] Köstebek tutan ve avlayan adam.

Taupière [ims.] Köstebek tuzağı.

Taupin [imz.] Çiçek böceği.

Taupin [imz.] Fransa'nın eski bir nevi milis asâkiri neferi.

Taupinée [ims.] yahut:

Taupinière [ims.] Köstebeğin öbek öbek ettiği toprak, tepecik, arz-ı cürze. ◆ Alçak ve dış tarafı süsten ârî sayfiye.

Taure [ims.] Henüz doğurmamış genç inek, düve, düğe.

Taureau [imz.] Boğa, sevr. ◆ Fevkalâde kaba adam: C'est un – Fevkalâde kaba bir adamdır. || (hy.) Burc-ı sevr. || œil de – Burc-ı sevrde vâki aynü's-sevr kevkebi.

Taurillon [imz.] Tosun, genç boğa.

Taurine [ims.] (k.) Safrada bulunur bir madde-i billuriye, torin.

Taurobole [imz.] Avrupalılarca boğa zebhinden ibaret kurban.

Tauro bolique [s.] Boğa zebhine mahsus.

Taurocholique [s.] (k.) Acide – Hâmız-ı safrain.

Tauromachie [ims.] Boğaların dövüştürülmesi.

Tauromachique [s.] Boğaların dövüştürülmesine müteallik.

Tautochrone [s.] (he.) Mütesâviyü'z-zaman; Courbe – Münhanî-i mütesâviyü'z-zaman.

Tautochronisme [imz.] İki şeyin mütesâvi bir vakitte vâki ve hâsıl olması.

Tautogramme [imz.] Bütün mısraları aynı harften başlayan kaside ve manzume.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tautologie [ims.] (ed.) Bir mealin lüzumsuz yerde diğer tabiratla dahi tekrarı, tekrir-i merdud.

Tautologique [s.] (ed.) Tekrir-i merduda mensup ve müteallik.

Tautophonie [ims.] Bir savtın bir cümlede bir hayli defa ve âhenksiz bir surette tekerrürü, tekerrür-i savt. (*Ton thé t'a-t-il oté ta toux* gibi.)

Taux [imz.] Zahâir fiyat ve râyici, si'r, es'ar, narh, fey'-i mîrî. ◆ Her ferde düşen vergi hissesi. || (hk.) Miktar-ı faiz, faiz haddi; – légal Faizin hadd-i nizamîsi; – usuraire Fahiş faiz, murâbaha. || (ma.) – de l'émission Kıymet-i ihraciye, tahvilâtın tedâvül ve ihraç kıymeti, bedel-i ihraç; – nominal Faiz-i itibarî, – réel Faiz-i hakiki; – de capitalisation Re'sü'l-mal ittihazı miktarı. || – du fret Nevlin maktû fiyatı. || – de réduction Tenzil fiyatı. || Mettre le – à une marchandise Bir metaya narh vaz' etmek. || – de l'escompte İskonto miktarı; Au – de % 5 Senevî yüzde beş faizle.

Tavaillon [imz.] Çatı tahtası, çam tahtası.

Tavaïolle [ims.] Kilisede kullanılan bir nevi dantelalı beyaz örtü.

Tavelage [imz.] Meyvelerin beneklenme hastalığı.

Taveler [ft.] (*Appeler* gibi tasrif olunur.) Benekli etmek, beneklemek.

Tavelure [ims.] Beneklilik, benek.

Taverne [ims.] Meyhane, meygede.

Taverner [fl.] Meyhaneleri dolaşmak.

Tavernier,ère [i.] Meyhaneci.

Taxateur [imz.] Es'ar ve fiyatları veya resm ve vergileri tayin eden adam, narh memuru. || – de poste Postahanede pul memuru. || Juge – Mâsarif-i muhakemeyi tayin eden âzâ.

Taxation [ims.] Es'ar ve fiyatların veya resm ve vergilerin tayini, narh vaz'ı. || (hk.) Masârif-i muhakemenin tayini.

Taxe [ims.] Es'ar ve fiyatların veya resm ve verginin tayini. ◆ Resm ve vergi, teklif. ◆ Mahkeme tarafından tayin olunan harç ve masârif. || – militaire Bedel-i askerî. || – de prestation Angarya bedelâtı, bedel-i nakdî. || – s assimilées Doğrudan doğruya tahsil olunan teklifle teşbih olunan rüsum-ı mütenevvia. || – professionnelle Esnaf vergisi. || – différentielle Resm-i tefâzulî. || – d'amarrage Gemilerin palamar resmi, bendiye resmi. || à – du jour Bugünkü narh veya piyasa mûcebince.

Taxer [ft.] Es'ar ve fiyatların miktarını tayin etmek, narh atmak. ◆ Vergi ve resm tarh etmek. ◆ Mahkeme harcını tayin etmek. || (mec.) İtham etmek, atıf ve isnat etmek, ayıplamak. || Se – İtham-ı nefs etmek, bizzat kendine isnad-ı cürm etmek.

Taxicornes [imz. - cm.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah fırkasından zü'l-karn-ı musannef fasîlesi.

Taxis [imz.] (s okunur) (t.) Kasığın el ile sıkıştırılarak yerine ircâı, reddü'l-fıtık.

Taxologie yahut:

Taxonomie [ims.] (nb.) Mebhas-i tasnif-i nebatat.

Taxilogique [s.] Tasnif-i nebatat mebhasine müteallik.

Tayon [imz.] Ormanın uç kesimi mevsimini atlamış taze ağaç.

Tchèque [imz. - s.] Bohemya'da söylenilen lisan, Çeh lisanı.

Tchetvert [imz.] Rusya'nın 209 litre kilesi, çetver.

Te [z.] (Zamir-i muttasılın müfred muhatabının mef'ulün-bih ve mef'ulün-ileyhidir.) Sana, seni: Je – parle Sana söylüyorum; je – aime Seni seviyorum. (Mücerredi *tu*'dur.)

Té [imz.] İstihkâm fenninde T şeklinde yapılmış lağım. || (he.) Hendesede müsta'mel T harfi şeklinde cetvel tahtası.

Technicité [ims.] Fenniyet, ilmiyet.

Technique [s.] Bir ilim ve fen veya sanata mahsus ve müteallik, fennî, ilmî: Mots – s ve Termes – s Istılahat-ı fenniye. = [ims.] Usul-i fenniye, usul-i sınâiye, sanat.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Techniquement [h.] Fen ve sanata tatbikan, fennî bir usul ile, fennen.

Technologie [ims.] Fünûn ve sanâyi-i muhtelifenin tarih ve usullerini mübeyyin ilim, mebhasü'l-fünûn. ◆ Bir fen ve sanata mahsus ıstılahatın mecmûu, ıstılahat-ı fenniye.

Technologique [s.] Fünûn ve sanayiye müteallik, fennî, sınâî.

Technologue [imz.] Fünûn ve sanayiden bâhis muharrir.

Teck yahut **Tek** [imz.] Hind'in sefâin imaline yarar bir nevi cesim meşe ağacı, tik ağacı.

Tectibranches [imz. - cm.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî kısmından zü'l-burnus-i mugalsam fırkası.

Tectrice [ims.] Kuşların kuyruk ve kanatlarındaki iri tüylerin altında ve etrafında bulunan küçük ve ince tüylerine ıtlak olunur, kuş kanadının birinci mertebede olan yelekleri, ebâhir.

Te Deum [imz.] (*déome*) Kilisede okunan resmî dua. (cm.: des *te Deum*.)

Tégument [imz.] (tşr.) Deri, lihaf. || (nb.) Buğday ve üzüm gibi hububun kabuğu, lihaf.

Tégumentaire [s.] Deriye müteallik, lihafî: **Organes** – **s** Âzâ-yı lihafiye.

Téignasse [ims.] (mr. Tignasse.)

Teigne [ims.] (hyv.) Güve. ◆ Kel, kel illeti, sa'fe. ◆ Ağaç uyuzu. ◆ Hububata ârız olan her nevi ufak kurt ve bit. ◆ Beygirin tırnağı içinde hâsıl olan bir nevi çürüklük yarası. || – **des grains** Buğday ve her türlü hububata düşen kurt.

Teigneux,se [i. - s.] Kel illetine müptelâ, kel, keleş, es'af.

Teillage [imz.] (mr. Tillage.)

Teille [ims.] (mr. Tille.)

Teiller [ft.] (mr. Tiller.)

Teindre [ft.] (*Feindre* gibi tasrif olunur.) Boyamak, sabg etmek. ◆ Bir renk vermek, telvin etmek. ◆ İcra-yı tesir etmek. || **Se** – Boyanmak, bir renk gibi etmek. ◆ Malumat-ı sathiye kesb etmek.

Teint [ims.] Renk, levn. ◆ Boya, sıbg. ◆ Ten, beniz, çehre.

Teinte [ims.] Birkaç rengin terkip ve imtizacından hâsıl olan renk, levn. ◆ Rengin derece ve kuvveti; **Demi** – Hafif renk, nısf-ı levn; **Plate** – Düz renk.

Teinter [ft.] Düz boya ile boyamak, boyaya batırmak, telvin etmek.

Teinture [ims.] Kumaş boyası. ◆ Boyacılık. ◆ Renk, levn. ◆ Eczacılıkta sıbg; – **s alcooliques** Ruhlar, sıbgat-ı küûliye. || (mec.) Cüzi ve sathî malumat. ◆ Hafif bir tesir.

Teinturerie [ims.] Kumaş ve bezleri boyama sanatı. ◆ Telvin. ◆ Boyacı sanatı, boyacılık. ◆ Boyacı dükkânı, boyahâne, masbag.

Teinturier,ère [i.] Elbise ve kumaş boyacısı, sabbag.

Tel,le [s.] Böyle, öyle, bunun gibi, onun gibi, bu veya o kabîlden. || – **que** Öyle ki, o kadar ki. || – **quel** Olduğu gibi, eski hâlinde. || – **qu'il est** Heyet-i hâzırasıyla. || – **est** İşte budur, bundan ibarettir. || **à** – **point que** O derece ki = [kn.] O ki. || **Un** – Adamın biri, filan adam.

Télamons [imz. - cm.] Balkon ve şehnişin ile kemer vesâirenin altına yapılan insan tasvirli ferşler, dayaklar.

Télautographie [ims.] Hatt-ı dest vesâirenin mesafat-ı baîdeye aynıyla naklolunması usul ve fenni, telotografi.

Télégramme [imz.] Telgrafnâme. || – **chiffré** Şifreli telgrafnâme.

Télégraphe [imz.] Bir takım işarat-ı mahsusa ile uzaktan muhabere etmeye mahsus makine, dûr-nüvis; – **électrique** yahut yalnız – Elektrik vasıtasıyla uzaktan muhabereye mahsus olan malum alet, telgraf, târ-ı berkî, şerit-i berkî; – **aérien** Havaî telgraf; – **pneumatique** Hâlâ Londra ve Paris'te mevcut olduğu gibi borular vasıtasıyla icra olunur bir nevi usul-i muhabere; – **sous-marin** Tahte'l-bahr telgraf; – **sémophorique** İşarat-ı

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

bahriye ile icra olunan muhaberat-ı telgrafiye; Administration des postes et – s Posta ve telgraf nezâreti.

Télégraphie [ims.] Telgrafın inşa ve idaresi usul ve sanatı, telgrafçılık; – optique Dürbün vasıtasıyla icra olunan usul-i telgraf; – universelle Beynelmilel câri olan usul-i muhabere ve telgrafiye; Département de la – militaire Daire-i askeriye telgraf şubesi.

Télégraphier [ft.] Telgrafla haber vermek, telgraf (tel) çekmek.

Télégraphique [s.] Telgrafa müteallik, telgrafî; Dépêche – Telgrafnâme; Bureau – Telgraf merkezi, telgrafhâne; Lignes – s Hutut-ı telgrafiye. ‖ Agence – Telgraf acentehânesi, acenteliği.

Télégraphiquement [h.] Telgraf vasıtasıyla, telgrafla, bâ-telgraf.

Télégraphiste [imz.] Telgraf memuru.

Télémétre [imz.] Mesafeyi derhal ölçmeye mahsus bir nevi alet, mikyasü'l-eb'ad, tahmin-i mesafe aleti.

Télémétrie [ims.] Mesafeleri derhal ölçmek fen ve usulü, tahmin-i mesafe fenni, mukayesetü'l-eb'ad.

Télémétrique [s.] Mesafeleri derhal ölçmek fen ve usulüne müteallik.

Téléologie [ims.] (fls.) Mebhas-i esbab-ı gaiye, ilmü'l-gayât.

Téléosaure [ims.] Hayvanat-ı zıbâbiyeden keler müstehâsesi.

Télépathie [ims.] (mna.) İntikal-i hissiyat, imrar-ı hissiyat.

Téléphone [imz.] Sesi uzaktan işittiren bir nevi alet, dûr-şinev, menkalu's-sadâ, nâkil-i sadâ, mûsil-i sadâ, telefon.

Téléphonie [ims.] Nakl-i sadâ fen ve usulü, naklü's-sadâ, dûr-şinevî, telefon fenni, telefon usulü. ‖ – urbaine Şehir telefonu.

Téléphonique [s.] Nâkil-i sadâya müteallik, telefona dair. ‖ Réseau – Şebeke-i telefoniye.

Téléphoniste [imz.] Telefon memuru, telefoncu.

Télescope [imz.] Rasat dürbünü, alet-i rasat, mirsad; – de Grégory İn'ikâs dürbünü.

Télescopique [s.] (hy.) Rasada müteallik, rasadî; Astres – s Kevâkib-i rasadiye.

Tellement [h.] Öyle, böyle, şöyle. ‖ – que Öyle ki, bir surette ki, o kadar ki.

Tellière [imz.] İyi kâğıt, takrirlik kâğıt.

Tellure [imz.] (k.) Ecsam-ı basîteden mavimtırak beyaz ve yufkalı bir nevi maden, telür.

Tellurique [s.] (k.) Acide – Telür denilen maden-i basitle müvellidü'l-humûzadan mürekkep hâmız, hâmız-ı telür.

Tellurure [imz.] (k.) Telür-i müsennâ.

Téméraire [s.] Teemmülsüz bir suretle mütecâsir, mütehevvir. ◆ Pervasız, küstah. ◆ Muhakemesiz, indî: Jugement – İndî hüküm. = [i.] Teemmülsüz cerî adam.

Témérairement [h.] Bilâ-teemmül, cesurâne.

Témérité [ims.] Teemmülsüz cesaret, cüret.

Témoignage [imz.] Şahitlik, şahâdet, güvâhî: Faux – Yalan yere şahâdet, şahâdet-i zûr; Invoquer le – Alâ-tariki'l-işhad serd ve ityan etmek, istişhad etmek. ‖ Rendre – à une chose Bir şeyi teslim etmek, itiraf etmek. ‖ Appeler en – İstişhad etmek. ‖ (mec.) Alâmet, eser, nişâne. ‖ – de la conscience Şahâdet-i kalp, güvâhî-i dil. ‖ – de dispositions bienveillantes Temayülat-ı hayırhahâne irâe ve ibrazı.

Témoigner [ft.] Göstermek, izhar etmek. = [fl.] Şahit olmak, şahâdet etmek, edâ-yı şahâdet etmek. ◆ Alâmet teşkil etmek.

Témoin [imz.] Bir şeyin icrasında hazır bulunup gören adam. ◆ Bir şeyi ispat için huzur-ı mahkemeye çıkan veya bir senet ve mukavelenin altına yazılan şahit, güvâh. ◆ Seyirci, nâzır. ◆ Alâmet, eser, nişâne. ‖ – oculaire Kendi gözü ile görmüş şahit, re'yü'l-ayn müşâhede eden şahit. ‖ – auriculaire – İşitmekle şahâdet eden şahit, şahit bi's-semâ'. ‖ Faux – Yalan şahit, şahid-i zûr.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

|| – **à charge** Maznunun aleyhinde olan şahit, itham şahidi. || – **à décharge** Müdafaa şahidi. || – **instrumentaire** Şuhudü'l-hâl. || **Produire des – s** Şuhud ikame etmek. || **En – de quoi** Keyfiyeti teyiden, makam-ı te'kid ve ispatta. || **Prendre à –** Şahit çıkarmak, istişhad etmek. || **– les blessures qu'il a reçues** Almış olduğu yaralar bir şahid-i âdildir.

Tempe [ims.] Şakak, sudg.

Tempérament [imz.] Cismin suret-i terekküb ve teşekkülü, bünye. ◆ Tabiat, mizaç: **– bileux** Mizac-ı safravî; **– lymphatique** Mizac-ı lenfavî; **– nerveux** Mizac-ı asabî; **– sanguin** Mizac-ı demevî. || (mec.) İtidal. ◆ Tesviye, ıslah-ı beyn, vasıta-i telif, çare-i tesviye.

Tempérance [ims.] İtidal, kanaat, perhiz. ◆ İffet, ismet.

Tempérant,e [s.] Mutedil, kanaatkâr, perhizkâr. ◆ İtidal-bahş, muaddil. || (t.) Mülattif, katı'u'l-harâre.

Température [ims.] Havanın hâl ve keyfiyeti. ◆ Havanın derece-i harareti. ◆ Hararet, sühûnet.

Tempéré,e [s.] Ne pek sıcak ne pek soğuk, mutedil. || **Climats – s** Ekalim-i mutedile. || **Zone – e** Mıntıka-i mutedile. || (mec.) **Style** – Ne pek âlî ne pek sade, mutedil ibare, şive-i mutedile.

Tempérément [h.] İtidal ile, mutedilâne.

Tempérer [ft.] İtidal kesb ettirmek, tadil ve tahfif etmek. ◆ Teskin etmek. || **– sa bile** Teskin-i hiddet etmek. || **Se –** Kesb-i itidal etmek. ◆ Tadil, teskin edilmek.

Tempête [ims.] Fırtına, deniz fırtınası, âsıfe. ◆ Patırtı, gürültü. || **Doubler le cap des – s** Bir tehlikeden kurtulmak. || (mec.) Kalp ve ruhun büyük bir telaş ve heyecanı. ◆ Hiddet, gazap. ◆ Şiddetli münâzaa.

Tempêtement [imz.] Gürültü veya patırtı etme. ◆ Hiddetlenme.

Tempêter [fl.] Bir hoşnutsuzluktan dolayı büyük gürültü etmek, kıyameti koparmak.

Tempêteur [imz.] Gürültü ve patırtı eden adam. ◆ Hiddetli adam.

Tempêtueusement [s.] Fırtınalı bir surette. ◆ Gürültülü ve patırtılı bir surette. ◆ Kemâl-i hiddetle.

Tempêtueux,se [s.] Fırtınalı. ◆ Fırtınayı mûcip. ◆ Gürültülü, patırtılı. ◆ Hiddetli.

Temple [imz.] Mabed. ◆ Puthâne, deyr, âteşgede. ◆ Protestan kilisesi. ◆ Dokumacı tezgâhının kumaşı germeye mahsus aleti, çımbar. || **Ordre du –** Eski şövalyelerin bir sınıf-ı mahsusu.

Templier [imz.] Eski şövalyelerin bir sınıf-ı mahsusuna mensup adam.

Temporaire [d.] Bir vakt-i muayyen için olan, muvakkat. || **Heure –** Tulû' ve gurûb-ı şems arasındaki müddetin on ikiye taksimi ile olan saat. || **Étoile –** Kevkeb-i muvakkat.

Temporairement [h.] Muayyen bir vakit için, muvakkaten.

Temporal,e [s.] (tşr.) Şakağa müteallik, sudgî. || **Os –** Azm-ı sudgî. (cmz.: *temporaux*.)

Temporalité [ims.] Eski piskoposların hükûmet-i cismâniyesi.

Temporel,le [s.] Fani, nâ-pâyidar. ◆ Cismânî, dünyevî: **Pouvoir –** Hükûmet-i cismâniye. = [imz.] Mevadd-ı cismâniye, umur-ı dünyeviye.

Temporellement [h.] Dünyevî ve cismânî olarak, hükûmet ve sıfat-ı cismâniye ile.

Temporisateur [imz.] Tehir eden, vakit kazanmaya çalışan. ◆ Muahhir, mütemehhil: **Système –** Sürüncemede bırakmak usulü, usul-i imtihal.

Temporisation [ims.] Bir işin tehiri, vakit kazanma, imrar-ı vakt.

Temporisement [imz.] Tehir ve ta'vik, vakit kazanmak, istimhal etmek.

Temporiser [ft.] Tehir ve ta'vik etmek, vakit kazanmak, istimhal etmek.

Temporiseur [imz.] İstimhal eden adam.

Temporo-auriculaire [s.] (tşr.) Sudg-ı üznî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Temps [imz.] Vakit, zaman. ◆ Bir şeyin vakt-i muayyeni, saati. ◆ Mühlet. ◆ Hâlî vakit, müsait vakit. ◆ Mevsim, hengâm, unfuvan. ◆ Devir, ahd. ◆ Hava. || **Unité de** – Zaman vâhid-i kıyasîsi. || – **sidéral** Vakt-i necmî. || **Les quatre** – **s** Fusul-i erbaanın birinci günleri ki Hıristiyanların oruç günleridir. || **Gros** – Denizde fırtınalı hava; **Mauvais** – Fena hava, muhalif hava; – **clair** Açık hava; – **embrumé** Sisli hava; – **épais** Puslu hava; – **à grain** Boralı hava. || **Les hauts** – Ezmine-i kadîme. || **Dans le** – Vaktiyle, evâilde. || **Dans la nuit des** – Pek eski ve meçhul bir zamanda. || **Tuer le** – Sıkılmaksızın vakit geçirmek. || **Avoir le** – Vakti olmak, acelesi olmamak. || **Prendre son** – Bir işi huzur-ı bâl ile ve acelesiz yapmak. || **Prendre bien son** – Vaktini bulmak. || **Prendre le** – **à quelqu'un** Birinin vaktini çalmak, birine çalışmaya meydan vermemek. || **Prendre le** – Beyhûde vakit kaybetmek, beyhûde çalışmak. ◆ Beyhûde şeyler ile vakit geçirmek. || **Prendre de bon** – İyi eğlenmek, iyi vakit geçirmek. || **Couler le** – Fırsat bekleyip vaktini geçirmek. || **Avoir fait son** – Vakti geçmiş olmak, eski ve isti'malden sâkıt olmak. || **Le** – **lui dure** Onun için vakit pek yavaş geçer. || **Cela n'a qu'un** – Bu pek çabuk geçer, bu pek muvakkat bir şeydir. || (he.) – **vrai** Küre-i arzın hareket-i hakikiyesiyle hesap olunmuş zaman, zaman-ı hakiki: – **moyen** Küre-i arzın evsat süratiyle hesap olunan zaman, zaman-ı vasatî. || (ms.) Batuta, tempo, birkaç usul-i sadâ. || (sr.) Zaman beyan eden fiil sîgası. || **à** – Vaktiyle, vaktinde, erkence. ◆ Bir vakt-i muayyen için, muvakkat. || **De tout** – Her vakit. || **En même** – Aynı vakitte, beraber. || **De** – **en** – Vakit vakit, kâh… kâh…, ahyânen. || **En** – **et lieu** Vakit ve zamanıyla.

Tenable [s.] Tutulabilir, muhafazası mümkün. ◆ Oturulabilir, kabil-i ikamet ve iskân. (Ekseriya menfi cümlede müsta'meldir.)

Tenace [s.] Yapışkan, ayrılması ve sökülmesi güç. || (ht.) Metin, mürtebit. || (mec.) Fikrinde musır, muannid. ◆ Hasis.

Tenacité [ims.] Yapışkanlık, güç ayrılır veya sökülür olma. || (ht.) Kuvve-i irtibatiye, metanet, irtibat. || (mec.) Israr, taannüd. ◆ Hisset.

Tenaille [ims.] Kerpeten (kelpetan), kısaç. || **Mors de la** – Kerpetenin her bir çenesi. || (as.) Makas tabya, mıkras tabya. || (tt.) Bazı hevammın makasları, kıskaçları, milkat. (Ekseriya cem' sîgasıyla müsta'meldir.)

Tenaillement [imz.] Vaktiyle Avrupa'da kızgın kerpetenle etleri sıkmaktan ibaret işkence.

Tenailler [ft.] Eski usul üzere Avrupa'da mücrimlerin etlerini kızgın kerpetenle sıkarak işkence etmek.

Tenaillon [imz.] (as.) Hilalî ufkî tabya.

Tenancier,ère [i.] Bir tımara mülhak arazinin sahip veya mültezimi. ◆ Büyük bir çiftliğe merbut küçük çiftlik mültezimi.

Tenant,e [s.] (hk.) **Séance** – **e** Meclis mün'akid olduğu hâlde, huzur-ı mecliste, esna-yı müzakerede. ◆ Bilâ-fâsıla: **Délibérer séance** – **e** Bilâ-fâsıla müzakere etmek. = [imz.] Eski vakitlerde ibraz-ı cesaret için bağırarak meydan-ı mübârezeye davet eden şövalye. || **Les** – **et les aboutissants d'une terre** Bir arazinin hudut ve ittisalatı.

Tendable [s.] Gerilebilir, çekilebilir.

Ténare [ims.] Eski müşriklerin itikadınca cehennem, dûzah.

Tendance [ims.] Teveccüh, meyil, temayül, temayülat: – **s pacifiques** Temayülat-ı sulhcûyâne. ◆ Niyet, kasıt.

Tendant,e [s.] Bir şeye meyil ve teveccühü olan, mâil, mütemâyil. ◆ Bir kasıt ve niyete mebnî olan. ◆ Müeddî, müncer.

Tendelet [imz.] Geminin içinde açılan küçük tente, vardasol, filika tentesi.

Tender [imz.] (*tindère*) (İngilizceden me'huz.) Demiryol lokomotifinin arkasına merbut olup su ve kömürü hâvi olan araba.

Tendeur [imz.] Kuran, kurucu; – **de pièges** Tuzak kurucu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Tendineux,se [s.] (tşr.) Adale ucu şekil ve suretinde olan, veterî.

Tendoir [imz.] Kumaşları sermeye mahsus sırık veya ip. ◆ Kumaş tezgâhlarının gergisi, çarmıh.

Tendon [imz.] (tşr.) Adalenin ucu, veter. ◆ – **d'Achille** Ökçenin arkasındaki kalın veter.

Tendre [ft.] Germek, çekmek, uzatmak. ◆ Kurmak: – **une piège** Tuzak kurmak. ◆ Döşemek, tefriş etmek, yapmak. ◆ Vermek, uzatmak, sunmak, takdim etmek. || – **la main** Dilenmek, teseül etmek. ◆ Teslim-i mağlubiyet ile sulh talep etmek. = [fl.] Gitmek, çıkmak, müncer olmak, mün'atıf olmak, matuf olmak.

Tendre [s.] Yumuşak, gevrek, kolay kesilir veya eğilir. ◆ Taze, tarâvetli. || (mec.) Tab'a hoş gelen, mülâyim, nerm, latif. ◆ Hassas. ◆ Açık renkte. ◆ Çabuk müteessir olur, rikkatli, şefkatli, refik, müşfik. ◆ Rikkat-âver, müessir. ◆ Halis, kalbî, samimi. || **L'âge** – Sinn-i tufûliyet.

Tendrelet,te [s.] Biraz yumuşak, yumuşakça.

Tendrement [h.] Muhabbet ve şefkatle, can u dilden.

Tendresse [ims.] Muhabbet, şefkat. ◆ Teessür-i kalp, rikkat. ◆ Tazelik, körpelik. = [cm.] Nevâziş, iltifat.

Tendreté [ims.] Yumuşaklık, tazelik, gevreklik, körpelik.

Tendron [imz.] Taze filiz, fidan, nihal. || (mec.) Genç kız, nev-nihal. = [cm.] Sığır vesâir bazı hayvanların göğüslerinin alt tarafındaki yumuşak ve sinir gibi kaburgaları.

Tendu,e [s.] Gergin. || (mec.) Zahmet ve zorla yapılmış olduğu anlaşılan. || **Prix** – Gergin fiyat. || **Rapports, relations** – **es** Gergin münasebat, rişte-i münasebatın gergin olması.

Tendue [ims.] Kuş tuzaklarının kurulduğu mahal. ◆ Tuzak kurma ameliyatı, bir mahalde bulunan tuzakların mecmûu.

Ténèbre [ims. - cm.] Karanlık, zulmet. || (mec.) **Les** – **s de l'ignorance** Zulmet-i cehl. || **L'ange, le prince, l'esprit des** – **s** Şeytan, iblis, dîv. || **L'empire des** – **s** Cehennem. || **œuvre des** – **s** Fi'l-i habis, şer, habâis, hıyanet, cinayet.

Ténébreusement [h.] Karanlık bir suretle, gizlice ve hıyanetkârâne.

Ténébreux,se [s.] Karanlık, muzlim, deycur. || (mec.) Meçhul, meşkûk. ◆ Cinayetkârâne, hıyanetkârâne.

Ténébrion [imz.] (hyv.) Muzlime fasîlesinden fırınlar ve bodrumlarda bulunur hamam böceği nevi.

Tènement [imz.] Bir tımara mülhak küçük çiftlik.

Ténesme [imz.] Sancılı ishal, neyk, zahîr.

Tenette [ims.] (crh.) Mesanenin içinde taşı tutmaya mahsus cımbız, milkatu'l-hasât.

Teneur [ims.] Senet ve mukavele vesâirenin metni. ◆ Mazmun. ◆ Kudret, metanet, kuvvet.

Teneur [imz.] – **de livres** Bir tüccarın defterlerini tutan yazıcı.

Tenia [imz.] (t.) Tek bulunan uzun bir nevi kurt, solucan, dûd-ı vahîd, dûd-ı şeritî. (Lisan-ı avamda *ver solitaire* denilir.)

Tenir [ft.] (Tasrifi: *Je tiens, tu tiens, il tient, nous tenons, vous tenez, ils tiennent; je tenais, nous tenions; je tins, nous tînmes; je tiendrai; je tiendrais; tiens, tenons, tenez; que je tienne, que nous tenions; que je tinsse, que nous tinssions; tenant; tenu,e.*) Tutmak, elde tutmak. ◆ Bulundurmak, hıfzetmek, tutmak. ◆ Almak, istîab etmek, hâvi olmak. ◆ Nazarıyla bakmak, addetmek, tutmak. ◆ Zaptetmek, müstevlî ve musallat olmak, tutmak. ◆ (Vaadini, sözünü) İcra etmek, tutmak. ◆ İşletmek: – **boutique** Dükkân işletmek. || – **une auberge** Otel işletmek. ◆ (Bir iyiliği) Birinden bilmek ve minnettarı olmak. || – **de** Bir haberi birinden işitmiş olmak. || – **secret** Sır tutmak, saklamak. || – **le fil d'un secret** Bir sırrın ucunu tutmak, bulmak. || – **un pari** Bahsetmek. || – **table ouverte** Çok misafir kabul etmek, kapısı açık olmak. || – **son rang**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Haysiyetini muhafaza etmek. || – garnison (Asker hakkında) Âram-sâz olmak. || – la mer Denizde gemi yürütmek. || – la caisse, les livres etc. Vezne, defter vesâire muamelatına memur olmak, vezneyi, kasayı, defterleri tutup idare etmek. || – la plume Kitâbet vazifesini ifâ etmek. || – compte d'une somme à quelqu'un Bir meblağı bir kimsenin hesabına matlub kaydetmek. || – des propos, des discours Bir tavr-ı mahsusla mebâhis ve makalat îrad etmek. || – compte de Nazar-ı dikkat ve ehemmiyetten dûr etmemek, unutmamak. || – tête Mukavemet etmek, karşı durmak. || – la main de Gözetmek. || – de près Kemâl-i ihtimam ile nezâret etmek. || – conseil Akd-i meclis, icra-yı müzakere etmek. || – à prouver Teyit ve ispata lüzum görmek. || – par la main Elinden tutmak. = [fl.] Bitişik ve muttasıl olmak. ◆ Merbut ve müteallik olmak. ◆ Sığmak, istîab olunmak. ◆ Benzemek, çekmek: Il tient de sa mère Anasına çekiyor. ◆ Mebnî ve müstenid olmak. ◆ Çok arzu etmek, müştak olmak. || – bon, ferme Dayanmak. || Être tenu Mecbur olmak. || Se – Durmak. || S'en – à Kanaat ve iktifâ etmek. || Se – à peu de chose Aralarında az fark ve ihtilaf olmak, uyuşmaları karib olmak. || Se – les bras croisés Hiçbir iş yapmamak. || Tenez-vous bien İyi bakınız, iyice düşününüz. || (Yalnız gaip sîgasından) Que cela ne tienne Ehemmiyeti yok, iş onda kalsın. || Il ne tient qu'à moi İş bende kalmıştır.

Tenon [imz.] (m.) Birbiriyle imtizac ve iltisak ettirilen iki ağaç veya tahtadan erkeğinin dili, yuva dişisi, geçme. || (m.) Zıvana.

Tenor [imz.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Erkek sesinin en kalın ve en tizi. ◆ Bu sesle teganni eden muganni, tenor.

Ténotomie [ims.] (crh.) Adale ucunun kesilmesi, haz'u'l-veter.

Tenrec [imz.] (hyv.) Südeyye-i âkilü'l-haşerat fırkasından Madagaskar adasına mahsus kirpi.

Tenseur,e [i. - s.] (tşr.) Mümeddid. || Muscles – s Adalât-ı mümeddide. || Cric – des fils télégraphiques Telgraf tellerini germeye mahsus gergice denilen mengene.

Tensif,ve [s.] (t.) Müessir. || Douleur – ve Elem-i müessir.

Tension [ims.] Germe, gerilme. || (t.) Veterin gerilmesi, tevettür. || (mec.) – d'esprit İştigal-i zihn.

Tenson [ims.] Sualli cevaplı olarak âşıkların yekdiğeriyle söyleştikleri eş'ar, teşâur, müşâare.

Tentacule [ims.] (tt.) Bazı böceklerin başlarında bulunup alet-i lâmiseleri hükmünde bulunan müteharrik boynuz, levâhık-ı lâmise.

Tentant,e [s.] Cezp ve teşvik eden, meylettiren, muharrik.

Tentateur,trice [i. - s.] Müşevvik, muharrik, muğfil, mugvî. || L'esprit – Şeytan.

Tentation [ims.] Fenalığa sevkeden meyil ve heves-i derûnî, nefs-i emmâre. ◆ Arzu, heves. || – du démon İğvâ-yı şeytanî, şeytan iğvâsı, hemzat-ı şeytân.

Tentative [ims.] Deneme, tecrübe. ◆ Teşebbüs, tasaddî; – de suicide Tasaddî-i intihar; – d'infraction Teşebbüs-i cürm.

Tente [ims.] Çadır, çerge, hayme. (bhr.) Tente, vardasol. || Araignée de – Kaz ayağı. || Chandelier de – İstiloz, vardavela demiri. || – de gaillard d'avant Baş kasara tentenesi. || Dresser une – Çadır kurmak.

Tenter [ft.] Denemek, tecrübe etmek. ◆ Kasıt ve niyet etmek, tasaddî ve teşebbüs etmek. ◆ Fenalığa tahrik ve teşvik etmek, iğvâ eylemek. ◆ İmrendirmek.

Tenter [ft.] Çadır kurmak, çadır ile setretmek.

Tenture [ims.] Odaların duvarlarını kaplayan kâğıt veya duvar vesâireye gerilen kumaş örtü vesâire. ◆ Cenazelerde tabut üzerine örtülen siyah örtü.

Tenu,e [s.] Bakılan, bakılmış: Enfant bien – İyi bakılmış çocuk. ◆ Muntazam, düzgün. ◆

Taahhüdü altına girmiş, mecbur. || Être – à quelqu'un Birine medyun olmak, minnettar olmak. || Addolunmak, ma'dud. || Prix – veya Cours – Dolgun fiyat.

Ténu,e [s.] Pek ince, rakik, dakik.

Tenue [ims.] Bir meclis veya müzakerenin devam ettiği müddet, in'ikad müddeti. ◆ Duruş, tavır ve hareket. ◆ Usul, usul-i idare. ◆ Devam, devamlı olma. ◆ Metanet, kuvvet, sebat. || N'avoir pas de – Efkârında metin ve sebatlı olmayıp daima tebdil-i fikr etmek. ◆ Kıyafet, kılık, üniforma; elbise-i askeriye: Grande – Büyük üniforma; Petite – Küçük üniforma; – de service Hizmet forması, âdi forma; En grande – Büyük üniformayı lâbis olduğu hâlde. || – de rigueur Elbise-i resmiye, bazı merasimde telebbüsü mecburi olan elbise. || – des livres Defter tutmak ilmi, usul-i defterî.

Tennement [zr.] İnce ve rakik bir surette.

Ténnirostres [imz. - cm.] (tt.) Gagaları ince ve uzun olan leylek cinsinden kuşlar tâifesi, rakikü'l-minkar.

Ténuité [ims.] İncelik, yufkalık, rikkat, dikkat.

Tenure [ims.] (Tımar ve zeâmet hakkında) Arazinin suret-i idaresi.

Téorbe yahut Théorbe [imz.] Evâilde müsta'mel bir nevi ud.

Téphrite [imz.] (hyv.) Zü'l-cenaheyn fırkasından zübabiye kabilesinden kuyruklu şebek.

Ter [h.] (*r* okunur) Üç defa. ◆ Üçüncü defa olarak.

Tératologie [ims.] Tarih-i tabiinin hâriku't-tabia olan hayvanattan bahseden kısmı, mebhasü'l-acâib.

Tératologique [s.] Mebhasü'l-acâibe müteallik.

Tératapins [imz.] (hyv.) Kuyruksuz tavşancıl kuşu.

Tercer yahut Terser [ft.] Tarla veya bağı üçüncü defa olarak kazmak.

Tercet [imz.] Üç mısradan ibaret kıta.

Térébelle [ims.] (hyv.) Hayvanat-ı harâtîniyeden deniz solucanı.

Térébinthine [ims.] Butm denilen bir nevi ağaçtan akan zamk ki tıpta müsta'meldir, terementin. || Essence de – Zeyt-i tayyar-ı terementî, neft yağı.

Térébinthacées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i butmiye, terementiye fasîlesi.

Térébinthe [imz.] Terementin ağacı, şecer-i butm.

Térébrant,e [s.] Delen, delik açan.

Térébratille [ims.] (hyv.) Hârizü'l-adud fasîlesinden yassı midye.

Térébration [ims.] Delme, burgu ile delme.

Térébratule [ims.] (hyv.) Hârizü'l-adud fasîlesinden deniz sedefi.

Tergiversation [ims.] Dolaşma. ◆ Tereddüt, taallül.

Tergiverser [fl.] Dolaşmak. ◆ Tereddüt ve taallül etmek.

Terme [imz.] Son, nihayet, gayet. ◆ Vade, müddet. ◆ Kıst, taksit. ◆ Vaz'-ı haml vakti. ◆ Kelime, tabir, ıstılah: – s usuels Tabirat-ı müsta'mele, ıstılahat-ı me'nusiye. || (r.) Bir tenâsüp veya muameleyi terkip eden aksamın beheri, had. || (mn.) Bir kıyası terkip eden kaziyelerin beheri, had: Grand – Hadd-i ekber, kübrâ; Petit – Hadd-i asgar, suğrâ. || à – Âcil. || Aux – Ahkâmınca, mûcebince. || – légal Müddet-i nizamiye. || Sans – Muaccel. || Long – Uzun vade. || – de rigueur Ticarette mühlet veya vade-i katiye, son vade. || Vendre à – Vade ile satmak. || Marché à – Vadeli satış. || Société à – Müddet-i muayyene için mün'akid şirket. || En deux – s égaux İki mütesâvi taksit ile. || Au – d'usage Vade-i mutade hulûlünde. || Au – d'échéance Vadesi hulûlünde. || Par – s Mukassaten. || Être planté comme un – Yerinden kımıldanmayıp dimdik durmak. || Être à son dernier – Hâlet-i nez'de bulunmak, hâl-i ihtizarda bulunmak. = [cm.] Münasebat.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Terminaison [ims.] Hitam buluş, intihâ. || (sr.) Kelimenin son harfi, âhire ilave olunan huruf, lâhika, ilave.

Terminal,e [s.] (nb.) Uçta bulunan, intihâî: **Bourgeon** – Nebatatın ucunda bulunan tomurcuk, zer-i intihâî. (cmz.: *terminaux*.)

Terminatif,ve [s.] Hitam bulan, intihâ eden, müntehî.

Terminer [ft.] Bitirmek, hitama erdirmek, ikmâl etmek, sınır koymak, tahdid etmek. || **Se** – Hitam bulmak, müncer olmak, müntehî olmak. || (Kelime hakkında) Mesela: **Se par** – *a* Son harfi *a* olmak.

Terminologie [ims.] Istılahat-ı fenniyeden bahseden ilim, mebhasü'l-ıstılahat.

Terminus [imz.] Demiryolun müntehâ noktası, nokta-i intihâsı. || **Station** – Son baş mevkıf.

Termite [imz.] Ağacı kemiren beyaz karınca nevi, divik. (Lisan-ı avamda *fourmi blanche* denilir.)

Ternaire [s.] Üç adedine müteallik, sülâsî. ◆ Üç kısımdan ibaret, müselles.

Terne [s.] Cilâsız, donuk. || (mec.) Renksiz, revnaksız, şaşaasız, gayr-ı muhteşem.

Terne [imz.] Kura veya piyangoda birden kazanan üç numara. ◆ Oyun zarında dü-se.

Ternir [ft.] Rengini veya cilâsını gidermek, donuk etmek. || (mec.) Şöhret ve itibarı lekeletmek, paymâl etmek, revnakını imha etmek. || **Se** – Donuklaşmak. ◆ Revnakı mahvolmak, şöhreti kaybolmak, paymâl olmak.

Ternissement [imz.] Donuklanma, donuklaşma. ◆ Revnakı mahvolma, revnaksızlık.

Ternissure [ims.] Cilâsızlık, donukluk.

Terrage [imz.] Şekeri beyazlatmak için üzerine bir yağlı toprak örtme. ◆ Bağ çubuklarına boğaz verme ameliyatı.

Terrain [imz.] Yer, arz. ◆ Mahal, meydan. ◆ Arsa. ◆ Toprak, zemin. || – **vague** Hâlî arsa, virane, bina arsası. || – **s primaires** Arazi-i evveliye. || – **s primitifs** Arazi-i iptidâiye. || – **s secondaires** Arazi-i sâniye. || – **carbonifère** Arz-ı fahmî. || – **s volcaniques** Arazi-i bürkâniye. || – **diluvien** Arz-ı tufanî. || – **s modernes** Arazi-i cedîde. || **Couches de** – **s** Tabakat-ı arazi. || (mec.) **Disputer le** – Fikrini müdafaa ederek şiddetli mübâhaseye girişmek. || **Sonder le** – Niyet ve maksadını keşfe çalışmak, iskandil etmek. || **Gagner de** – Bir işte ilerlemek. || **Connaître le** – Kendileriyle iş görecek adamların ahvâline vâkıf olmak. || **Se placer sur un** – Bir tarike sâlik olmak.

Terraqué,e [s.] Toprak ve sudan mürekkep; **Le globe** – Küre-i arz.

Terrasse [ims.] Düz dam, taraça. ◆ Üstü açık tahtadan köşk, kameriye, tahtapuş, güneşlik. ◆ Çardak, mehtabiye, set.

Terrassement [imz.] Toprağın nakil ve tesviyesi, dolma, tesviye-i türâbiye. || **Travaux de** – Ameliyat-ı türâbiye. ◆ Şiddetle yere çarpma, yere yatırma. ◆ Beht, dehşet.

Terrasser [ft.] Toprakla doldurmak veya kaplamak, tesviye-i türâbiye ameliyatı icra etmek. ◆ Zorla yere yatırmak. || (mec.) Şaşırtmak, mebhut etmek, tedhiş etmek. ◆ Cevap veremeyecek bir hâle getirmek.

Terrassier [imz.] Bahçe vesâire doldurmak ve setler yapmak ve toprağı tesviye etmek işlerinde kullanılan kazmacı ve kürekçi misilli amele. || – **à vapeur** Ameliyat-ı türâbiye makinesi, haffar vapuru, toprak çıkarmaya mahsus duba.

Terre [ims.] Yer, küre-i arz, zemin. ◆ Toprak, türab, arazi. ◆ Memleket, diyar, buk'a. ◆ Aşı boyası. ◆ Mezar, toprak. ◆ Kara, ber. || (mec.) Dünya, âlem, halk, nâs. || – **forte** Kuvvetli toprak; – **glaise** Özlü toprak; – **franche** Hafif toprak; – **vierge** Ham toprak; – **verte de Vérone** Yeşil toprak boya; – **de Sienne** Aşı boyası; – **de pipe** Lüleci çamuru; – **à foulon** Lake toğrağı. || (syd.) – **sigillée** Tıyn-ı mahtum. || **Perdre** – Karayı kaybetmek. ◆ Suyun içinde ayakları yere dokunamaz olmak. || **Prendre** – Karaya yanaşmak. || **Être sur** – Ber-hayat olmak. || **Remuer ciel et** – Gökleri yerlere karıştırmak, çok aramak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Terreau [imz.] Çürüyüp toprak hâline geçmiş gübre, yanık gübre, fışkılı toprak. ◆ Türab-ı nebatî, türab-ı ârızî.

Terreaudement [imz.] Çürümüş veya yanık gübre atma.

Terreauder [ft.] Çürümüş ve yanık gübre atmak.

Terre-cuite [ims.] Sırsız her nevi çanak ve çömlek, evânî-i türâbiye, sifal.

Terre-neuve [imz.] Amerika'nın Ternöv adasına mahsus büyük bir nevi makbul köpek, Ternöv köpeği. (cm.: des *terre-neuves*.)

Terre-neuvier [imz.] Amerika'nın morina balığı avcısı. ◆ Bu ava mahsus kayık. (cm.: des *terre-neuviers*.)

Terre-noix [ims.] Kökü kestane tadını veren karaman kimyonu fidanının kökü.

Terre-plein [imz.] Bir mahallin tesviyesi için naklolunmuş toprak, dolma. ◆ Sath-ı zemin. || (as.) İstihkâm seğirdimi. (cm.: des *terre-plein*.)

Terrer [ft.] Bir nebatın kökü etrafına toprak kaplamak. ◆ Şekeri toprak ile beyazlatmak. = [fl.] (Hayvan hakkında) Toprağı hafr edip içinde gizlenmek, yatmak. || **Se** – Yere sokulmak.

Terrestre [s.] Yere, toprağa, küre-i arza mensup, türabî, arzî. || (mec.) Dünyevî, cismânî. || **Globe** – Küre-i arz.

Terreur [ims.] Büyük korku, yılgınlık, havf ve dehşet, hevl. ◆ Havf ve dehşeti mûcip: – **panique** Ansızın müstevlî olan havf ve dehşet.

Terreux,se [s.] Topraklı, toprağa bulaşmış, türabî; **Sable** – Topraklı kum, reml-i türabî. || (mec.) Sararmış, solmuş, revnaksız.

Terrible [s.] Korkunç, dehşetli, hevl-nâk, mahuf. ◆ Garip, fevkalâde. ◆ Sakil, muacciz.

Terriblement [h.] Korkunç ve dehşetli bir suretle. ◆ Pek çok, fevkalâde.

Terricole [s.] Toprak üzerinde yaşayan, toprak içinde yaşayan.

Terrien,ne [i. - s.] Araziye mâlik, sahib-i arazi.

Terrier [imz.] Tavşan ve tilki ve köstebek gibi bazı hayvanların toprağın içine açıp girdikleri in, yatak, yuva. ◆ Mezar, medfen, kabir, makber. ◆ Bu hayvanları yataklarından ve inlerinden çıkaran zağar. ◆ Arazi defteri.

Terrière [ims.] Toprak çıkarılan mahal.

Terrifier [ft.] Büyük bir havf ve dehşete düşürmek, tedhiş etmek, mebhut etmek.

Terrine [ims.] Topraktan çanak, güveç. ◆ Kavanozda hıfzolunan kavurma.

Terrinée [imz.] Bir çanak veya güveç dolusu.

Terrir [fl.] (Deniz kaplumbağaları hakkında) Yumurtlamak için karaya çıkmak, karaya takarrüb etmek.

Territoire [imz.] Bir devletin toprağı, mülk, ülke, kişver, kalemrev. ◆ Bir kaza ve nahiye dairesi. || – **maritime** Kişver-i bahrî, kalemrev-i bahrî. || **Cession de** – Terk-i arazi.

Territorial,e [s.] Bir devletin ülkesine veya bir kaza ve nahiye dairesine müteallik. || **Armée** – **e** Asâkir-i müstahfıza, asâkir-i berriye. || (hk.) **Mer** – **e** Kara denizi. || **Division** – **e** Aksam-ı mülkiye. (cmz.: *territoriaux*.)

Territorialité [ims.] (hk.) Mahalliyet. || **Principe de la** – **des lois pénales** Kavânîn-i cezaiyenin mahalliyet kaidesi.

Terroir [imz.] Ziraat toprağı.

Terroriser [ft.] Hüküm ve kuvvet altında tutmak.

Terrorisme [imz.] Unf ve şiddet usul-i siyasiyesi.

Terroriste [imz.] Unf ve şiddet usul-i siyasiyesi taraftarı.

Terser [ft.] (mr. Tercer.)

Tertiaire [s.] (arz.) Üçüncü devir ve derecede teşekkül etmiş, sâlis: **Terrain** – Arazi-i sâlise; **Période** – Devr-i sâlis.

Tertio [h.] Sâlisen.

Tertre [imz.] Tepe, tel.

Tes [z.] (Mâlikiyet beyan eden zamir-i muttasıl-ı muhatabın mâlike nispeten müfred ve memlûke nispeten cem' sîgasıdır ki mü-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

zekker ve müennes için müşterektir.) -lerin, senin(-kiler) : –amis Dostların. (Müfred müzekkeri *ton* müennesi *ta*'dır.)

Tesson [imz.] Çini ve şişe parçası.

Tessure [ims.] Birçok ağların yekdiğerine raptı.

Test [imz.] (*teste*) (tt.) Kışr-ı sedef. ◆ Sülâhfat-ı bahriyenin kabuğu, zebl. ‖ (tşr.) Tev'em-i hasbî. ‖ (nb.) Kışr-ı bezr. ‖ (k.) Madenleri tecrübe için kullanılan kal potası, mıkla.

Test [imz.] (İngilizceden me'huz) Serment du – Protestanlığı kabul eden Hıristiyanlara ettirilen yemin.

Testacé,e [i. - s.] (tt.) Sert kabukla mestur hayvan, sedefî.

Testament [imz.] Vasiyet. ◆ Vasiyetname; – solennel ve – authentique Resmî vasiyetname; – olographe Mûsânın hatt-ı destiyle muharrer ve mümzâ vasiyetname; – mystique ve – secret Mûsâ tarafından imzalanıp mazrufen ve mahtumen bir memur-ı resmîye tevdî olunmuş vasiyetname. ‖ Ancien – Ahd-i Atik, Tevrat; Nouveau – Ahd-i Cedid, İncil.

Testamentaire [s.] Vasiyete müteallik; Exécuteur – Mûsâ tarafından vasiyetin icrasına memur edilen kimse, vâsî-i muhtar: Héritier – Bi'l-vesaye vâris.

Testamenter [ft.] Vasiyet etmek, vasiyet bırakmak.

Testateur,trice [i.] Vasiyet eden, vasiyet bırakan kimse, mûsâ.

Tester [ft.] Vasiyet etmek, vasiyet bırakmak.

Testiculaire [s.] Husyeye ait, hayaya müteallik. ‖ Bourse – Kîse-i husye.

Testicule [ims.] Husye, haya.

Testif [imz.] (tt.) Deve tüyü, deve yünü.

Testimonial,e [s.] Şahitli, şahâdete müteallik: Preuves – es Beyyinat-ı şahsiye, şühud-ı şahsiye; Lettres – es Şahâdet mektupları, bir kimsenin usul-i maişet ve ahlakına şahâdet eden mektuplar. (cmz.: *testimoniaux*.)

Testimonialement [zr.] Şahâdet vasıtasıyla, şahit marifetiyle.

Teston [imz.] Fransa'nın eski bir nevi gümüş sikkesi.

Testonner [ft.] Saçı kıvırtarak başı süslendirmek. (Eskidir.)

Têt [imz.] Kafa kemiği. (Eskidir.)

Tétanique [s.] (t.) Adalâtın şiddetli bir veca'la gerilmesini mûcip bir illete müteallik, küzazî.

Tétanos [imz.] (s okunur) (t.) Adalâtın şiddetli bir veca'la gerilmesini mûcip, sinirlerin tutulması ve çene kilitlenmesi gibi illet, küzaz, tetanos illeti.

Têtard [imz.] (tt.) Kurbağa yavrusu, kurbağanın ilk şekil ve sureti, dufeydi', sagîre-i dıfda', di'bil. ◆ Tepesi kesik ağaç.

Tête [ims.] Baş, re's, ser. ‖ (mec.) Akıl, fikir. ◆ Şahıs, fert, nefer, re's. ◆ Hayat, ömür. ◆ Tepe, uç, baş. ◆ Mebde, baş. ◆ Riyâset, nezâret. ◆ Ön, ileri, sadr, baş. ‖ Avoir la – près du bonnet Çabuk hiddetlenmek, hadidü'l-mizac olmak. ‖ Ne savoir où donner de la – Ne yapacağını, ne tedbir ittihaz edeceğini bilememek. ‖ Attirer sur – Kendine karşı tahrik etmek, üzerine celp ve davet etmek. ‖ (as.) – droite "Sağa bak!" kumandası; – gauche Sola bak! ‖ – carrée Muannid ve musır adam. ‖ Coup de – Cahilâne cüret ve cesaret. ‖ Tenir – Mukavemet etmek. ‖ Tourner la – Kandırmak, baştan çıkarmak. ‖ Monter, porter à la – Başa vurmak. ‖ Lever la – Baş göstermek, ser-nümâ-yı zuhur olmak. ‖ Y aller – baissée Ale'l-amyâ tehlikeye ilka-yı nefs etmek. ‖ Avoir des affaires par dessus la – Pek çok işi olmak, işler başından aşmak. ‖ Avoir des dettes par dessus la – Pek çok borcu olmak. ‖ – levée, la – haute Alnı açık, kemâl-i serbestî ile. ‖ Faire – à – Muhalefet etmek. ‖ Crier à tue – Çok bağırmak. ‖ Rompre, casser la – Baş ağrıtmak, tasdi' etmek. ‖ En – à – Baş başa vererek; (iki kişi hakkında) tenha oldukları hâlde, baş başa.

Tête-à-tête [imz.] İki kişinin tenhada baş başa verip görüşmesi. (cm.: des *tête-à-tête*.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tête-bêche [h.] Birinin başı diğerinin ayağına gelecek surette.

Tétée [ims.] Çocuğun bir defada emdiği süt miktarı.

Teter yahut **Téter** [ft.] Süt emmek, irtizâ' etmek.

Têtier [imz.] Toplu iğnelerinin başlarını yapan amele.

Têtière [ims.] Ufak çocuklara giydirilen takke. ◆ Beygir geminin kulakların arkasına geçen kısmı, eğer başlığı. || (bhr.) Seren yakası.

Tetin [imz.] Meme başı, emcek.

Tetine [ims.] İnek memesi.

Teton [imz.] Meme, sedy.

Tétracorde [imz.] Evâilde müsta'mel dört telli saz, ud.

Tétradactyle [s.] (tt.) Dört parmaklı, rubâiyü'l-esâbi'.

Tétraèdre [ims.] (he.) Dört sath-ı müsellesi olan cisim, zû-erbaati'l-vücuh.

Tétragone [imz.] (he.) Dört zâviye ve dört dıl'ı olan şekil, zû-erbaati'l-adlâ', rubâiyü'l-adlâ'.

Tétrapétale [s.] (nb.) Rubâî-i vüreykat-ı tüveyciye.

Tétraphylle [s.] (nb.) Dört yapraklı, rubâiyü'l-evrak.

Tétrapode [s.] (tt.) Dört ayaklı, rubâiyü'l-akdam, çar-pâ.

Tétraptère [s.] (tt.) Dört kanatlı, rubâiyü'l-cenah.

Tétras [imz.] (*s* okunmaz) (tt.) Decâciye fırkasından decâc-ı cebeliye fasîlesi ki dağ horoz ve tavuğunu hâvidir.

Tétrasperme [s.] (nb.) Dört tohumlu, rubâiyü'l-büzur.

Tétrastique [s.] (ed.) Rubâî denilen nazım.

Tétrastyle [imz.] (m.) Önü dört direkli (bina).

Tétratomique [s.] (k.) Dört zerreli, rubâiyü'z-zerrat: **Métaux – s** Maâdin-i rubâiyetü'z-zerrat.

Tette [ims.] Hayvan memesinin ucu, emziği.

Tétu [imz.] Duvarcı tokmağı, varyozu.

Tétu,e [i. - s.] Muannid, musır.

Teuton,ne [i. - s.] Eski Alman kavmine mensup veya bu kavmin efradından olan. ◆ Almanyalı.

Teutonnique [s.] Eski Alman kavmine veya ale'l-ıtlak Almanyalılara mensup, Cermanî. || **Ordre** – Ehl-i salib asker ve rahiplerinin bir sınıf-ı mahsusu.

Texte [imz.] Metin, metn-i kitap, metn-i ibare; **Le – de la loi** Nass-ı kavânîn, metn-i kanun; **– et esprit** Metin ve meal, nass ve mazmun. || **Gros, petit** – Tabâat hurufunun iki nevi. ◆ Mevki-i mübâhase. || **Revenir à son** – Mevki-i mübâhaseye gelmek, rücu etmek.

Textile [s.] İplik iplik ayrılması mümkün olan, lifi. ◆ Kabil-i nesc; **Matière** – Mensucata elverişli mevad, kabil-i nesc mevad.

Textilité [ims.] Lifiyet, kabiliyet-i nesc.

Textuaire [imz.] Yalnız metinden ibaret kitap.

Textuel,le [s.] Metinde bulunan veya metne mutabık, metnî; **Traduction – le** Harfiyen tercüme, aynen tercüme.

Textuellement [h.] Metinden alarak, metne mutabık olarak, aynen, bi-ibaretihâ.

Texture [ims.] Dokuma, nesc. || (mec.) Terekküb, teşekkül, intisac. || **– feuilletée** İntisac-ı varakî. || **– cristalline** İntisac-ı billurî. || **– fibreuse** İntisac-ı lifî. || **– globuteuse** İntisac-ı kürevî. || **– celluleuse** İntisac-ı hücrevî.

Thaler [imz.] (*r* okunur) Avusturya'nın on altı - on yedi kuruşluk bir nevi sikkesi, kuşlu, taler.

Thalie [ims.] Esâtir-i kadîmece edebiyat ve sanâyi-i nefîse hâmiyeleri olan perilerin biri ki bilhassa mudhikelerin hâmiyesi addolunurdu. || (nb.) Amerika'ya mahsus kırmızı çiçekli tezyinat fidanı.

Thalline [imz.] (k.) Talyumdan çıkarılmış bir madde, tallin.

Thallite [ims.] (mad.) Silisit envâından bir nevi yeşil taş.

TÜBA TÜRK DİL BİLİMLERİ AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF LANGUAGES www.tuba.gov.tr

Thallium [imz.] (*ome*) (k.) Ecsam-ı basîteden bir nevi beyaz maden, talyum.

Thalweg [imz.] (*vègue*) (Almancadan me'huz) Derenin içinde suların çizdikleri hat, enhar cereyenlarının mâileleri. || **Ligne de** – Hatt-ı içtimâ-ı miyah.

Thaumaturge [imz.] Sahib-i keramât, sahib-i mucizât.

Thaumaturgie [ims.] Keramât ve mucizât izharı.

Thaumaturgique [s.] Keramât ve mucizâta müteallik, keramet ve mucize kabîlinden olan olan.

Thé [imz.] Çay. ◆ Çay fidanı. ◆ Çay içmek üzere olunan akşam daveti. || **Une partie de** – Çay ziyafeti. || **Rose** – Çay kökü; – **perle** ve – **impérial** Kokulu esmer yeşil çay, lü'lü' çay, hakanî çay; – **péko** Ak kuyruk denilen denilen çay. || – **de caravane** Rusya çayı. || – **noir** Kara çay. || – **vert** Yeşil çay. || **Fleur de** – Çay çiçeği.

Théatin [imz.] Bir tarik-i mahsusa mensup rahip.

Théatral,e [s.] Tiyatroya müteallik. ◆ Tiyatroya yakışır surette gösterişli ve gayr-ı sahih.

Théatralement [h.] Tiyatroya yakışır bir suretle, gösterişli ve gayr-ı sahih bir tavırla.

Théatre [imz.] Tiyatro. || **Fermer le** – Bir müddet tatil-i lu'biyat etmek. || **Rouvrir le** – İcra-yı lu'biyata başlamak. || **Se retirer derrière le** – Gizlenmek, nâ-bedid olmak, meydandan çekilmek. || **Être sur le** – Meydanda bulunmak. ◆ Tiyatroda oyuncuların oynadıkları mahal, sahne. ◆ Edebiyatın tiyatroda icra olunur kısmı, edebiyat-ı sahniye. ◆ Tiyatro resâili mecmuası, tiyatro eseri. || (mec.) Meydan, cereyangâh. || – **de la guerre** Meydan-ı muharebe, dârü'l-harp.

Théatrophone [imz.] Tiyatroda icra olunan lu'biyat ve nagamatın istimâına mahsus telefon.

Thébaïde [ims.] Mısr-ı kadimin keşişler ve münzeviler mahalli olan bir bâdiyesi. || (mec.) Pek sükûtî ve tenha mahal.

Thébain,e [i. - s.] Yunan-ı kadimin Tebe yahut Sive eyaleti ahalisinden olan.

Théière [ims.] Çay ibriği, çaydan.

Théiforme [s.] (nb.) Çay şekil ve suretinde olan, sâyiyü'ş-şekl. || **Infusion** – Çay gibi pişirme, nak'-ı çayî.

Théine [imz.] (k.) Çayın madde-i asliyesi, çain.

Théisme [imz.] Ulûhiyetin vücudunu kabul eden felsefe, felsefe-i ilahiye. ◆ Allah'a iman, iman-ı billah.

Théiste [imz.] Ulûhiyetin vücuduna kail feylesof. ◆ Mümin-i billah.

Thème [imz.] Mevzuun-ileyh, mebhas, madde. ◆ Şâkirdanın kendi lisanlarından tahsil ettikleri lisana tercümesiyle mükellef oldukları ders, temrin. || (mn.) Dava, müddeâ. || (ms.) Esas perde, esas tutulan makam. || (hy.) – **céleste** Kıran.

Thémis [ims.] (*s* okunur) Esâtir-i kadîmece adalet ilâhesi. || (mec.) Adalet, umur-ı adliye.

Théocrate [imz.] Kanun-ı ilâhi ile ve bir sıfat-ı rûhâniyetle icra-yı memuriyet eden, min-tarafillah tevkil olunmuş gibi addolunan reis-i rûhânî.

Théocratie [ims.] (*ci*) Kanun-ı ilâhi ile ve sıfat-ı rûhâniyetle icra olunan memuriyet, min-tarafillah vekil addolunan zâtın memuriyeti, memuriyet-i rûhâniye.

Théocratique [s.] Sıfat-ı rûhâniyeti hâiz hükûmete müteallik.

Théocratiquement [h.] Sıfat-ı rûhâniyeti hâiz memuriyet usulünce.

Théodicée [ims.] Adalet-i ilâhiye ilim ve bahsi. ◆ Felsefenin ulûhiyet ve vicdaniyetten bahseden kısmı.

Théodolite [imz.] (he.) Zâviyelerin ufka tahvilini mesâha eder bir alet-i hendesîdir, beynder, teodolit.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Théodosien [smz.] İmparator Teodoz'un emriyle cem' olunan eski Roma kavânînine ıtlak olunur.

Théogonie [ims.] Esâtir-i kadîmenin âlihenin nesil ve tevellüdünden bahseden kısmı. ◆ Şirk itikadı.

Théogonique [s.] Müşriklerin nesl-i âlihe hakkındaki rivâyâtına ve ale'l-ıtlak itikadlarına müteallik.

Théologal,e [s.] Cenab-ı Hakk'a müteallik veya ait, ilâhî. ◆ A'mâl-i diniyeye müteallik; **Vertu – e** İman ve itikad ve a'mâl-i diniye. = [imz.] Akaid muallimi. = [ims.] İlm-i akaid muallimliği. (cmz.: *théologaux*.)

Théologie [ims.] İlm-i akaid, ilm-i kelâm, ulûm-ı diniye. ◆ Mektebin bu ilim tahsil olunan sınıfı. ◆ Akaide müteallik resâil mecmuası veya telifat külliyatı. || **– naturelle** İlm-i kelâmdan ilm-i delâil-i tabiiye. || **– scolastique** İlm-i kelâm. || **Étudiant en –** İlm-i akaid talebesi.

Théologien [imz.] İlm-i akaidi bilen ve bu ilimde müellif olan adam. ◆ İlm-i akaid şâkirdi.

Théologiser [ft.] İlm-i akaidden bahsetmek, ilm-i akaide müteallik mevaddan bahsetmek.

Théologique [s.] İlm-i akaid ve kelâma müteallik.

Théologiquement [h.] İlm-i akaid ve kelâma tatbikan.

Théophilanthrope [imz.] Hakk-ı Teâlâ ve nev-i beşere aşk ve muhabbet esasına mebnî olan bir meslek ve tarik-i mahsusa tâbi adam.

Théophilanthropie [ims.] Hakk-ı Teâlâ ve nev-i beşere aşk ve muhabbet esası üzerine mebnî bir tarik ve mezheb-i mahsus.

Théophraste [imz.] (nb.) Amerika'ya mahsus mersin ağacı.

Théorbe [imz.] (mr. Téorbe.)

Théorème [imz.] (r.) Dava-yı nazarî, halli matlub mesele.

Théorétique [s.] Nazariyat kabîlinden, nazarî.

Théoricien [imz.] Bir fen veya sanatın yalnız nazariyatını bilen adam, nazarî.

Théorie [ims.] Bir fen ve sanatın ilmî ve nazarî ciheti, nazariyat. ◆ İlmî ve fennî bir hâl ve maddenin tarif ve ispatı. || (as.) Usul-i talim. || **En – et en pratique** Nazariyat ve tatbikatça. || (ht.) **– ondulatoire** Farz-ı telâtumî.

Théorie [ims.] Eski Atinalıların her sene bazı mabedlere gönderdikleri hedâyâ.

Théorique [s.] Bir fen ve sanatın nazariyat cihetine müteallik, nazarî. || **– et pratique** Nazarî ve amelî. || (t.) Tasavvurî.

Théoriquement [h.] Nazarî bir suretle, nazariyatla.

Théoriser [fl.] Bir nazariye ihdas etmek, nazariyat ihdas etmek.

Théosophe [imz.] Sûfi, mutasavvıf.

Théosophie [ims.] Tasavvuf.

Théosophique [s.] Tasavvufa müteallik, tasavvufî.

Thérapeutes [imz. - cm.] Eski İsrailîlerin evlenmez ve ibadete hasr-ı evkat eder bir nevi kâhinleri.

Thérapeutique [ims.] Tıbbın hastalıkların suret-i tedavisinden bahseden kısmı, fenn-i tedavi, tesir-i devâî. || **Moyens – s** Vesâit ve usul-i tedavi.

Thérapeutiste [imz.] Başlıca ve bilhassa fenn-i tedavi ile iştigal eden tabip, müdâvî.

Thérapie [ims.] (t.) Müdâvat, tedavi.

Thériacal,e [s.] (t.) Pek çok eczadan mürekkep ilaca müteallik, teryakî.

Thériaque [ims.] (Fârisîden me'huz) (t.) Pek çok eczadan mürekkep ilac, teryakî; **– supérieure** Altınbaş teryak.

Thermal,e [s.] (arz.) Hâr, hârî; **Eaux – es** Kaplıca suları, miyah-ı tabiiye-i hârre. (cmz.: *thermaux*.)

Thermes [imz. - cm.] Kaplıca, ılıca, ılıca hamamı.

Thermique [s.] Azamiyü'l-harâre, derece-i hararet-i azamî. || **Élévation** İrtifa-ı derece-i

hararet-i azamî. || Équateur – Hatt-ı istivâ-i azamiyü'l-harâre.

Thermo-électricité [ims.] (ht.) Hararet vasıtasıyla hâsıl olan elektrik, elektrikü'l-harâre, elektrikiyet-bi'l-harâre.

Thermo-électrique [s.] (ht.) Hararet vasıtasıyla hâsıl olan elektrik kabîlinden olan; Courant – Bi'l-harâre cereyan-ı elektrikî.

Thermogène [s.] (ht.) Müvellidü'l-harâre. || Appareil – Cihaz-ı müvellidü'l-harâre.

Thermographe [imz.] Ahvâl-i havaiyeyi işaret eden alet.

Thermographie [ims.] (ht.) İstinsah-bi'l-harâre usulü.

Thermologie [ims.] (ht.) Mebhasü'l-harâre.

Thermomètre [imz.] Hararet-i havanın derecatını gösteren alet, mikyasü'l-harâre, mizanü'l-hava.

Thermométrique [s.] Mikyasü'l-harâreye, mizanü'l-havaya müteallik. || Distance – Mesafe-i hararetiye.

Thermométrographe [imz.] Tahte'l-bahr hararet derecelerini irâe eden bahrî mizanü'l-harâre, hararet-nüvis.

Thermoscope [imz.] (ht.) Hararetin pek aşağı derecatını tayine mahsus alet, muayyinü'l-harâre, germî-bin.

Thermoscopique [s.] Muayyinü'l-harâreye müteallik.

Thermosiphon [imz.] Nakl-i hararete mahsus sifon, missasu'l-harâre.

Thésaurisation [ims.] Akçe toplama, der-hazine etme, ithal.

Thésauriser [fl.] Akçe toplamak, der-hazine etmek.

Thésauriseur,se [i. - s.] Akçe toplayan, çok para kazanan adam.

Thèse [ims.] Mevki-i bahis ve müzakereye konulan madde, mevzubahis. ◆ Müddeâ: à l'appui de sa – Müddeâsını teyiden. || Soutenir pour – Müdafaa etmek, tesâhub etmek. ◆ Mekâtib-i âliyeden şahâdetnâme ahz edecek şâkirdana teklif olunan mesele, idman, tez.

Thesmophories [ims. - cm.] Eski Atinalı kadınların ziraat ilâhesi Serez nâmına icra ettikleri âyinler.

Thesmothète [imz.] Eski Atinalılarda kavânîn muhafızı olan hâkim.

Thessalien,ne [i. - s.] Tesalya (Yenişehir ve Tırhala tarafları) ahalisinden veyahut bu memlekete müteallik olan.

Théorgie [ims.] Tılsım gibi birtakım elfaz ile yapılan sihr-i kâzib.

Théorgique [s.] Bir nevi sihire müteallik.

Thibaude [ims.] Halıların dokunduğu esnada astar makamında konulan tüy ve kaba yün.

Thibétain,e [i. - s.] Çin'in cihet-i garbiyesinde olan Tibet memleketi ahalisinden veya bu memlekete müteallik olan.

Thlaspi[127] [imz.] Kumluk tarlalarında yetişen yabani tere, kuş ekmeği.

Thon [imz.] Altıparmak denilen büyük nevi palamut balığı.

Thonoire [ims.] Palamut ığrıbı, palamut ağı.

Thoracique [s.] (tşr.) Göğüse müteallik, sadrî. || Membres – s Âzâ-yı sadriye.

Thorax [imz.] (tşr.) Göğüs, sadr.

Thoridace [ims.] (syd.) Acı marul hülâsası, usâre-i hass.

Thrombose [imz.] (t.) Sedd-i dem.

Thug [imz.] Hindistan'da ellerine geçen ecnebileri telef eden bir kavim efradının beheri.

Thuia yahut Thuya [imz.] Serviye fasîlesinden mazı ağacı. || – articulé Sandalos ağacı, Arabistan'ın sidre ağacı.

Thuriferaire [imz.] Papazın buhurdanını götüren çömez, şemmas. || (mec.) Dalkavuk, müdâhin.

Thym [imz.] Fasîle-i sa'teriyeden yabani kekik.

127 Orijinal metinde Thlaspic şeklinde yazılan bu maddenin imlâsı düzenlenmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Thymus [imz.] (*s* okunur) (tşr.) Boynun alt tarafında bulunan bir nevi bez (gudde), timüs.

Thyrse [imz.] Eski Yunanîlerde şarap ilâhı Bakü̈s'ün rahiplerinin ellerine aldıkları iki yapraklı budakla sarılı mızrak. || (nb.) Çiçeklerin bir mahrut teşkil edecek surette olması, unkud-ı heremî

Tiare [ims.] Papa'nın bazı âyinlerinde başına koyduğu üç kademeli iklil, Papa'nın resmî iklili. || (mec.) Papalık mesnedi.

Tibia [imz.] (tşr.) Baldırın çift kemiklerinin büyüğü, incik kemiği, azm-ı kasaba.

Tibio-malléolaire [s.] Kasabî-i kâ'bî.

Tibio-tarsien [s.] (t.) Kasabî-i rusg-ı kademî.

Tibial,e [s.] (tşr.) Baldırın çift kemiklerinden büyüğüne müteallik, kasabî. (cmz.: *tibiaux*.)

Tic [imz.] Adaleden ve hususiyle yüz sinirlerinden birini gayr-ı ihtiyari olarak çekme ve büzme gibi hareket, ihtilac. || (mec.) Fena huy, âdet-i kabîhe.

Tical [imz.] Hindistan-ı şarkînin bir nevi sikkesi, tikal.

Tichodrome [imz.] (hyv.) Asâfir-i rakikü'l-minkar fırkasından divar ağaçkakanı.

Ticket [imz.] (*t* okunur) (İngilizceden me'huz) Bazı oyun ve idarelerde duhûliye bileti makamında isti'mal olunan mangır gibi pirinç pâresi. ◆ Mukavvadan vapur vesâire bileti.

Tic Tac [imz.] Saat ve değirmen ve emsalinin çıkardıkları muntazam ve muttarid ses ve takırtı, ca'caa.

Tiède [s.] Ilık, fâtir: **Eau** – Ilık su, mâ-i fâtir. || (mec.) Gayretsiz, gevşek. || (zr.) Ilık ılık, ılık: **Boire** – Ilık içmek.

Tièdement [h.] Gayretsizce, gevşeklikle, ihmalle.

Tiédeur [ims.] Ilıklık. || (mec.) Gayretsizlik, gevşeklik, rehavet.

Tiédir [fl.] Ilıklanmak, ılık olmak, soğumak.

Tien (**le**), **Tienne** (**la**) [s.] Mâlikiyet beyan eden zamir-i munfasılın müfred muhatabıdır.) Seninki. = [cm.] Akraba ve taallukat.

Tiens [hd.] (Aslen *tenir* fiilinin emr-i hâzırıdır.) Vay!, Ya!, Bak!

Tierce [ims.] (r. - hy.) Dakika saniyesinin altmış cüzünden beheri, sâlise. || (tba.) Son tashih. || (ms.) Üç perde aralığı, bir notanın üç derece tiz veya pes olanı. || (Oyunda) Bir renkte üç kâğıt mecmûu. || (as.) Kılıç veya meç taliminde üçüncü hareket.

Tiercelet [imz.] Atmaca ve emsali tuyur-ı cârihanın erkeği. || – **d'autour** Erkek ala doğan.

Tiercement [imz.] Tarlayı üç senede bir kere dinlendirmek usulü. ◆ Zâbitanın icra-yı becâyişi. ◆ Fiyat-ı maktûaya bir sülüs zammı.

Tiercer [ft.] Tarlaları üç sene dinlendirdikten sonra kazmak, sürmek, işlemek. = [fl.] Fiyat-ı maktûaya bir sülüs daha zam etmek.

Tierceron [imz.] (m.) Got usulü üzere yapılmış beyzevî kubbenin bir köşesinden bir köşesine kadar uzanan kemer.

Tiers [imz.] Üçte bir, sülüs. ◆ Şahs-ı sâlis, diğer bir adam.

Tiers,ce [s.] Üçüncü, sâlis. || (t.) **Fièvre** – **ce** Beher üç günde bir kere tekrar eden sıtma, hummâ-yı gıb. || (hk.) – **ce personne** Şahs-ı sâlis. || – **ce opposition** İtirazu'l-gayr. || – **ce opposition principale** İtirazu'l-gayr-ı aslî. || – **ce opposition incidente** İtirazu'l-gayr-ı târî. || – **opposant** İtirazu'l-gayr eden, muterizü'l-gayr. || – **ce intervention** Dehâlet-i dava. || – **arbitre** Üçüncü hakem veya mümeyyiz. || – **état** Vaktiyle Fransa'da zâdegân ve ruhban sınıflarının gayrı olan sunuf-ı ahali.

Tiers-point [imz.] (he.) Bir müselles-i mütesâviyü'l-adlâın re's noktası, ehram-ı müsellesî. || (m.) Bazı kubbe tepesi. ◆ Üç köşeli eğe, törpü.

Tige [ims.] Ağaç ve nebat sapı, sak: – **aérienne** Sak-ı havaî; – **rampante** Sak-ı zâhif; – **volubile** Sak-ı mütehâfit; – **herbacée** Sak-ı haşîşî; – **ligueuse** Sak-ı haşebî; **Pseudo** – Sak-ı kâzib. ◆ Manivela kolu. || – **d'une botte** Çizme koncu. || – **de l'ancre** Lenger anası. || (mec.) Bir nesil ve hanedanın cedd-i âlâsı, ekberi. ◆ Asıl, menşe.

Tigette [ims.] (m.) Bazı sütunların başında yapılan yapraklı dal şeklinde tezyinat-ı mimariye.

Tignasse [ims.] Takma saçın âdi ve fenası. ◆ Çok ve taranmayıp karışmış saç.

Tignon [imz.] (mr. Chignon.)

Tigre,esse [i.] Kaplan, peleng, nimr. || (mec.) Merhametsiz, gaddar.

Tigré,e [s.] Kaplan postu gibi benek benek ve alacalı, enmer.

Tigrer [ft.] Kaplan postu gibi benek benek etmek.

Tigrerie [ims.] Batş ve şiddet.

Tilbury [imz.] (İngilizceden me'huz) İki tekerlekli ve pek hafif açık binek arabası.

Tiliacées [ims. - cm.] (nb.) Ihlamur kabîlinden olan nebatat, fasîle-i zeyzefûniye.

Tillac [imz.] (*ti-iak*) (bhr.) Güverte üstü, kasara üstü.

Tillage yahut **Teillage** [imz.] Kenevir ipeklerinin kabuklarından tefriki.

Tille yahut **Teille** [ims.] Ihlamur kabuğundan çıkarılan lif. ◆ Kenevir kabuğu. ◆ Fıçıcı baltası. ◆ Geminin baş veya kıçında odacık, kamara.

Tiller yahut **Teiller** [ft.] Kenevirin ipeklerini kabuğundan ayırmak.

Tilleul [imz.] Ihlamur ağacı, zeyzefun. || – **argenté** Beyaz ıhlamur. || – **d'Europe** Âdi ıhlamur. || – **sauvage** Yabani ıhlamur. ◆ Ihlamur çiçeği ve onun kaynamış suyu.

Tillotte [ims.] Hafif ve iki ucu sivri balıkçı sandalı.

Tillotte [ims.] Keneviri ezmeye mahsus alet.

Tillotter [ft.] Keneviri alet-i mahsus ile ezmek.

Timbale [ims.] Kudüm şeklinde süvari dümbeleği veya trampetesi. ◆ Darbuka ve Arap dümbeleği, kudüm. ◆ Tas.

Timbalier [imz.] Süvarilere mahsus dümbelek çalan adam, süvari tampetecisi, tablzen, kudümcü.

Timbrage [imz.] Damgalama, damga vurma. ◆ Pul yapıştırma. ◆ Posta pulu vaz' ve ilsakı.

Timbre [imz.] Saat çanı, saat tası. ◆ Çan vesâirenin sadâsı. ◆ Sadânın akis ve tanini. ◆ Davulun derisi altındaki kirişler. || **Avoir le** – **fêlé** Delice olmak, kaçık olmak.

Timbre [imz.] Damga. ◆ Pul. ◆ Damga resmi. ◆ Pul idaresi. || – **fixe** Maktû pul. || – **mobile** Pul, ilsak olunacak pul. || – **sec** Soğuk damga. || – **humide** Mürekkepli damga. || – **proportionnel** Nisbî pul. || (mec.) Baş, kafa; akıl.

Timbré,e [s.] Delice, kaçık. ◆ Damgalanmış, pullanmış, damgalı, pullu: **Papier** – Varaka-i sahiha.

Timbre-poste [imz.] Posta pulu. (cm.: des *timbres-poste*.)

Timbrer [ft.] Damga vurmak, damgalamak, mühürlemek. ◆ Pul vaz' ve ilsak etmek.

Timbreur [imz.] Damgalayıcı, damga ve pul memuru.

Timide [s.] Korkak, cebin. ◆ Utangaç, mahçup. ◆ Mahçubâne.

Timidement [h.] Korkaklıkla, korkarak. ◆ Utanarak, mahçubiyetle, mahçubâne.

Timidité [imz.] Korkaklık, cebânet. ◆ Utanma, mahçubiyet.

Timon [imz.] Araba oku. ◆ Dümen yekesi. || (mec.) İdare-i umur.

Timonerie [ims.] Dümencilik. ◆ Dümencinin durduğu mahal, dümen kamarası. ◆ İşaret idaresi. || **Chef de** – İşaret memurları reisi. || **Caisse de** – Sancak dolabı.

Timonier [imz.] Dümenci, ser-dümen. ◆ İşaret memuru, varda bandıra. ◆ Araba altı.

Timoré,e [s.] Günah işlemekten çok korkan, muttakî. ◆ Cesaretsiz, korkak, mahçup.

Tin [imz.] (bhr.) Kalafatçıların esna-yı tamirde kayık ve sefinelerin altına sürdükleri felenk. ◆ Fıçı bandırası.

Tinctorial,e [s.] Boyayan, boyacılığa yarayan. (cm.: *tinctoriaux*.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tine [ims.] Üzüm ve şıra vaz'ına mahsus fıçı, laza.

Tinette [ims.] Süt ve yağ vesâireye mahsus küçük gerdel, fıçı.

Tingis [imz.] (hyv.) Gışâiye kabîlinden armut vesâir yemişlere ârız olur böcek.

Tintamarre [imz.] Karışıklıkla beraber büyük gürültü ve patırtı. ◆ Tesir-i azim.

Tintement [imz.] Azar azar ve mükerreren çalma. ◆ Sadânın çınlaması, tanin; – d'oreille Kulak çınlaması, uğuldaması, tanin, ihtifaf.

Tintenague [imz.] (mr. Toutenague.)

Tinter [ft.] Çanı, tokmağı yalnız bir tarafına dokunacak surette yavaşça sallayıp çalmak. = [fl.] Çınlamak, tın etmek. || Faire – les oreilles de quelqu'un Birine daima bir şeyden bahsetmek. || Le cerveau lui tinte Delicedir, kaçıktır.

Tintouin [imz.] Çınlama, uğuldama, tanin, ihtifaf. ◆ Merak, keder, gaile, vesvese.

Tique [ims.] Kene, sakırga, kurad, tik.

Tiquer [fl.] Yüzünün bir uzvu gayr-ı ihtiyari bir surette oynamak, yüzünün sinirleri çekilmek. ◆ (Beygir hakkında) Huylu olmak.

Tiquet [imz.] Sebzelere ârız olur yeşil pire.

Tiqueté,e [s.] Benekli.

Tiqueture [ims.] Beneklilik.

Tiqueur,se [i.] Yüzünün bir tarafı gayr-ı ihtiyari bir surette oynayan, yüzünün sinirlerinden biri çekilen. ◆ Huylu: Cheval – Huylu beygir.

Tir [imz.] Esliha-i nâriye ile atma, atım, remy. ◆ Nişan atma, endaht. ◆ Nişan, hedef. || Exercice de – Nişan talimi, endaht talimi. || Champ de – Nişan talimi meydanı, endaht meydanı. || Champ de – d'une arme à feu İrtifa kavsi. || Champ de – horizontal Dirisa kavsi. || École de – Endaht mektebi. || Angle de – Zâviye-i remy. || – perpendiculaire Amûdî endaht. || – indirect Bi'l-vasıta endaht. || – sur but invisible Gayr-ı mer'î hedefe endaht. || – blanc Kurusıkı atma; – à la cible Hedefe atarak nişan talimi; – oblique Endaht-ı mâil, yanlama nişan; – à surcharge Yüksek zâviye ile endaht; – fusant Merminin istenilen mahalde ve havada patlamasıyla icra edilen endaht; Canon à – rapide Seri ateşli top.

Tirade [ims.] Şiir veya nesir parçası, kıta, fıkra. || Tout d'une – Bir nefeste, bir oturuşta, birden, bir solukta.

Tirage [imz.] Çekme. ◆ Nehir kenarından kayık çeken beygirin yolu. || Cheval de – Nehir kenarından kayık çekmeye mahsus beygir. ◆ Taş ocaklarından taş ihracı. ◆ Baca ve ocakların dumanı, tütünü çekme kuvveti. || (mec.) Güçlük, müşkilat, zahmet. || – des métaux Madenlerin haddeden geçirilmesi. || – d'une loterie Piyango çekilmesi. || – de soie İpeği çekme ameliyatı. || – au sort Kura keşidesi. || (tba.) Kâğıdın basılmak üzere makine veya tezgâhtan geçirilmesi, tab'. ◆ Miktar-ı tab'.

Tiraillement [imz.] Çekme, sürükleme. ◆ Çekilme, toplanma, takabbuz. || (mec.) İhtilaf, nifak. ◆ Keşmekeş, müşkilat.

Tirailler [ft.] Çekmek, sürüklemek. ◆ İka-ı müşkilat etmek. = [fl.] Maharetsizlikle silah atmak. ◆ Nizamsız ve çat pat tüfek atarak muharebeye başlamak. ◆ Çabalamak. || Se – Birbirini çekmek, çekişmek.

Tirailleur [imz.] Askerin önünden gidip sağa sola tüfek atan nefer, avcı neferi, nişancı. || Ligne de – Avcı hattı. || Se déployer en – s Asker avcıya yayılmak.

Tirant [imz.] – d'une bourse Kese büzmesi, kese bağı. || – d'une botte Çizme kulağı. || (bhr.) – d'eau Geminin çektiği su yani suyun içine giren miktarı.

Tirasse [ims.] Keklik ve bıldırcın avına mahsus ağ.

Tirasser [ft.] Ağla (keklik ve bıldırcın) avlamak.

Tire [ims.] Tout d'une – Birden, def'aten.

Tiré,e [s.] Yorgun, taab ve fütura duçar. || – à quatre épingles Pek büyük bir dikkatle süs-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

lenmiş. = [imz.] Kendisine poliçe çekilen adam, muhatap. ◆ Tüfek avı.

Tire-balle [imz.] Tüfeğin içinden sıkıyı ve kurşunu çıkarmaya mahsus harbi, domuz ayağı, kaz ayağı. ◆ Yaranın içinden kurşunu çıkarmaya mahsus cerrah aleti, carr-ı bunduk. (cm.: des *tire-balles*.)

Tire-bonde [ims.] Fıçıların tıkacını çıkarmaya mahsus alet.

Tire-bord [imz.] (bhr.) Borda kaplamalarından yerinden ayrılmış olanı yerine getirmeye mahsus mengene.

Tire-botte [imz.] Çizmeyi ayaktan sühûletle çıkarmaya mahsus ağaçtan alet. ◆ Çekecek. ◆ Çizmenin kulaklarını tutup çekmeye mahsus demir çengel. (cm.: des *tire-bottes*.)

Tire-bouchon [imz.] Şişe tapalarını çıkarmaya mahsus burgu, horoz ayağı, carr-ı sidad. ◆ Burgu şeklinde kıvrılmış saç. (cm.: des *tire-bouchons*.)

Tire-bourre [imz.] Tüfekten sıkıyı çıkarmaya mahsus çengel, domuz ayağı. (cm.: des *tire-bourres*.)

Tire-bout [imz.] (bhr.) Iskot halatı.

Tire-bouton [imz.] Düğmeli potin ve eldiven vesâireyi düğmelemeye mahsus çengel, düğme çengeli. (cm.: des *tire-boutons*.)

Tire-clous [imz.] Çivi çıkarmaya mahsus alet.

Tire-d'aile [imz.] Kuşun uçarken kanatlarını tahrik edişi. || **à** – Pek çabuk, ân-ı vâhidde.

Tire-dent [imz.] Tarakçıların tarak dişi yapmak için kullandıkları alet.

Tire-fond [imz.] Vidalı çember suretinde olup bradva denilen fıçıcı aleti. ◆ Ağaç vidası. ◆ Tavanda avize halkası. (cm.: des *tire-fond*.)

Tire-laine [imz.] Gece hırsızı.

Tire-lait [imz.] Sütü çekmeye mahsus şişe, miczeb-i leben.

Tire-larigot (**à**) [h.] (mr. Larigot.)

Tire-ligne [imz.] Çizgi çizmeye mahsus cetvel kalemi. (cm. des *tire-lignes*.)

Tirelire [imz.] Para kumbarası. || (mec.) Ehemmiyetsiz bir meblağ.

Tirement [ims.] Çekme, cer ve cezb.

Tire-moelle [imz.] Et kemiklerinin iliğini çıkarmaya mahsus alet. (cm.: des *tire-moelles*.)

Tire-pied [imz.] Kunduracıların diktikleri şeyi dizleri üzerinde durdurmaya mahsus kalın kayış, pazval. ◆ Kundura çekici. (cm.: des *tire-pieds*.)

Tirer [ft.] Çekmek, kendine doğru çekmek, cer ve cezb etmek. ◆ Çekmek, çıkarmak. ◆ Çekmek, celbetmek, uzatmak, temdid etmek. ◆ Çekmek, çizmek. ◆ Atmak, boşatmak. ◆ Basmak, tab' etmek. ◆ Getirmek, celbetmek. ◆ Keşide etmek. || – **une lettre de change sur quelqu'un** Biri üzerine poliçe çekmek. || – **du sang** Kan almak. || – **une vache** İneği sağmak. || – **des larmes** Gözyaşı akıtmak, ağlatmak. || –**sa révérence** Selam vermek, âşinâlık etmek. || – **de l'argent** Parasını almak. || – **le verrou** Sürgüyü çekmek, sürgülemek. || – **une dent** Çalmak, sirkat etmek. || – **quelqu'un à quatre** Bir kimseye bir şeyi yaptırmak için pek çok rica etmek. || **Se faire** – Kendine rica ettirmek. || – **à soi** Kendine çekmek, kendine atıf ve isnat etmek. || – **l'épée contre quelqu'un** Biri ile vuruşmak. || – **une affaire au clair** Bir meseleyi tenvir etmek, izah etmek. || – **la langue à quelqu'un** Birini tahkir ve istihzâ etmek. || – **pays**, – **chemin** Kaçmak. || – **quelqu'un d'un mauvais pas** Birini müşkil bir mevkiden kurtarmak. || – **le rideau sur telle chose** Artık filan şeyden asla bahsetmeyip onu kâmilen unutmak. || – **sa poudre aux moineaux** Beyhûde vakit zâyi etmek. || – **une loterie** Piyango çekmek. || (mec.) Kurtarmak. ◆ Kazanmak. ◆ İstiâre etmek. ◆ İstintac etmek. || – **sa source**, **son origine** Bir asıl ve nesle mensup olmak, neşet etmek. || – **de la boue** Bir fena hâlden kurtarmak, hiçten alıp terfi etmek. || – **satisfaction** Tarziye almak. || – **parti** İstifade etmek. || – **vanité** Tefahhur etmek. || – **l'horoscope**, **les cartes** Fal atmak, eşref saati bulmak, tefeül etmek. = [fl.] Tüfek veya top atmak. ◆

Nişan atmak. ◆ (Renkler hakkında) Uymak, tutmak. || – à sa fin Bitmeye yakın olmak. || – au large Kaçmak, açılmak. || – au sort Kura çekmek. || – sur Birine poliçe çekmek. || Se – Çekilmek, çıkmak, kurtulmak, yakayı kurtarmak.

Tire-sou [imz.] Pek hasis adam. ◆ Murâbahacı. (cm.: des *tire-sous*.)

Tiret [imz.] Satır arasında cümle-i muterizeyi ayıran ve satır başında mükâlemeye delâlet eden çizgi, keşide: (–)

Tiretaine [ims.] Bir nevi kaba çuha.

Tire-terre [imz.] Taşların üzerinde bulunan toprakları temizlemeye mahsus alet.

Tire-tête [imz.] Ceninin başını elden dışarı çekmeye mahsus alet.

Tireur [imz.] Silah atan adam, silah-endaz. ◆ Poliçe çeken adam, keşideci. ◆ Haddeci. || – d'or Simkeş, sırmakeş.

Tireur,se [i.] Kurşun dökmecisi. ◆ Haddeci. || – de mine Maden amelesi. || – de cartes Falcı.

Tiroir [imz.] Çekmece, sürme. ◆ Vapur makinesinin maksem buharı. || Tige de – Maksem buhar kolu. || Pièce à – Fasılları arasında irtibat ve münasebat olmayan tiyatro oyunu.

Tisane [ims.] Kaynamış yaprak ya çiçek veya kök suyundan ibaret ilaç, matbuh, magliyy.

Tison [imz.] Bir ucu yanmış ocak odunu, küske, öksi, eksi. || Garder les – s Ateşin yanından ayrılmak. || (mec.) Hâne, mesken.

Tisonné,e [s.] Siyah benekli kır (beygir).

Tisonner [fl.] Lüzumsuz yere ve eğlenmek için ateşin odunlarını karıştırmak.

Tisonneur,se [i.] Ateşin odunlarını karıştırmayı seven ve âdet edinen adam.

Tisonnier [imz.] Demirci maşası.

Tissage [imz.] Dokuma ameliyatı, nesc. ◆ Dokuma işi, mensucat.

Tisser [ft.] Dokumak, nesc etmek.

Tisserand [imz.] Dokumacı, bezzaz, nessac, çulha.

Tisseranderie [ims.] Dokumacılık, çulhalık, bezzazlık.

Tisserin [imz.] (hyv.) Asâfir-i mahrûtiyü'l-minkar fırkasından şurşuriye fasîlesinden Hindistan ve Amerika'ya mahsus tuyur-ı nâsice nevi.

Tisseur [imz.] Dokuyan adam, dokumacı, çulha.

Tissu [imz.] Dokuma, mensuc. ◆ Her nevi mensucat ve akmişe: – s simples Her nevi bez ve hasalar, mensucat-ı âdiye; – s composés Yünlü ve pamuklu karışık ve havlı kumaşlar ve kadife misillü mensucat. ◆ Mensucat-ı mürekkebe. || – s à pails İngiliz halısı: – s croisés veya – brochés Damasko, kaşmir, şerid, kurdele gibi kumaşlar. || – osseux Nesc-i azmî. || – nerveux Nesc-i asabî. || – musculaire Nesc-i adalî. || (mec.) Sıra, dizi. || (nb.) – cellulaire Nebatatın kabukları altındaki zar, nesc-i hücrevî. || (tşr.) Nesc olunmuş gibi satrancî bir vaziyette bulunan liflerden mürekkep madde, nesc. = [s.] Yapılmış, mamul.

Tissure [ims.] Dokuyuş, nesc. ◆ Rapt, intisak.

Tissuterie [ims.] Şeritçilik, kaytancılık.

Tissutier [imz.] Mensucat ve hususiyle şerit ve kaytan yapan sanatçı.

Tistre [ft.] Dokumak. (Eski olup yalnız ism-i mef'ûlü *tissu* ve siyag-ı mürekkebesi müsta'meldir.)

Titane [ims.] (k.) Ecsam-ı basîteden kırmızımtırak bir nevi maden, titan.

Titanides [imz.] (mad.) Suhur-ı titaniye. || – oxydés Suhur-ı titaniye-i muhammaza.

Titanique [s.] Devlere mahsus, cesim, fevkalâde.

Tithimale [imz.] (nb.) Fasîle-i feryebûniye[?].

Titillation [ims.] (*til-la*) Bazı cisimlerde görünen hafif hareket. ◆ Gıdıklanma, gıcıklanma, nagşe.[128]

128 Orijinal metinde dizgi hatası: نغمشه şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında نغشه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Titiller [ft.] (*til-lé*) Hafif surette tahrik etmek. ◆ Gıcıklatmak.

Titrage [imz.] Bazı mürekkebatta bulunan eczanın tayin-i miktarı, ayar.

Titre [imz.] Kitap veya fasıl ve bâb unvanı, serlevha. ◆ Herkese rütbe ve memuriyetine göre verilen unvan, lakap, elkab. || – **officiel** Lakab-ı resmî. ◆ Rütbe-i memuriyet, sıfat-ı resmiye. ◆ Bir şey ispatına yarayan evrak-ı resmiye. ◆ Hüccet, senet, tapu. || – **de propriété** Mülk senedi, tasarruf senedi. ◆ Gümüş ve altının ayarı. || **à** – **de** Sıfatıyla, unvanıyla. || **à quel** – **?** Ne hakka istinaden, ne salâhiyet ile? || **En** – (Memuriyette) İhaleten. || **En** – **d'office** Resmî, büyük. || **à** – **onéreux** Bedel-i muayyen mukabilinde, bi'l-muâvaza. || **à** – **gratuit** Bilâbedel, teberruan. || – **de rente** Esham, tahvilat. || – **au porteur** Hâmiline ait tahvil, senet, esham.

Titré,e [s.] Bir unvan veya sıfat-ı resmiyeyi hâiz, rütbe ve mesnet sahibi. ◆ Ayarlı meskûkât, ayarlı gümüş. || (k.) Takdir olunmuş, mukadder; **Liqueur** – **e** Mâyi-i mukadder.

Titrer [ft.] Unvan vermek, rütbe ve mesned tevcih etmek.

Titubant [s.] Sallanan, dolaşan, titreyen, mürtecic.

Titubation [ims.] (hy.) (mr. Nutation.)

Tituber [fl.] Sallanmak, dolaşmak, titremek, irticac etmek.

Titulaire [imz. - s.] Bir mansıb veya memuriyetin yalnız lakap veya pâyesine mutasarrıf olan, sahib-i mesned. ◆ Asil, asaleten memur.

Titus (**à la**) [h.] Saçın pek kısa kesilmesi usulü.

Toarcien [s.] (arz.) **Étage** – Tabaka-i jürasiyeden[129] olup tabaka-i bajosiyeyi[130] takip eden tabaka-i toarciye.

129 fr.: jurassien.

130 fr.: bajocien.

Toast [imz.] (*toste*) İdare-i akdah, müdâvele-i akdah; **Proposer un** – İdare-i akdahı teklif etmek. (*Toste* dahi denilir.)

Toaster [fl.] (*tosté*) Birinin nâmı veya bir işin temenni-i husulü için bâde-nûş olmak, müdâvele-i akdah etmeyi teklif etmek.

Tocane [ims.] Bir nevi şampanya şarabı.

Tocologie [ims.] (t.) Nazariyat-ı fenn-i kıbâle.

Tocsin [imz.] Yangın vesâir bir felaket ve musibetin ihbarı için çalınan çan. || **Sonner de** – Bir musibet, bir felaket ihbar etmek. ◆ Tahrik etmek, tehyic etmek. || **Sonner le** – **contre** Birine karşı tahrik etmek, tehyic etmek.

Todrir [imz.] (hyv.) Amerika'ya mahsus deniz kırlangıcı.

Toge [ims.] Eski Romalıların resmî kaputu, cübbe, biniş.

Tohu-bohu [imz.] Karma karış iş.

Toi [z.] (Zamir-i munfasılın müfred muhatabıdır.) Sen.

Toile [imz.] Bez, tülbent, tül. || **Se mettre dans les** – **s** Yatmak. || – **cirée** Muşamba. || – **de pénélope** Bitmez, sonsuz iş. ◆ Peçe. ◆ Yaşmak. ◆ Tiyatro perdesi. ◆ Muşamba üzerine yapılmış resim. ◆ Örümcek tülü.

Toilerie [ims.] Bezin yapıldığı ve satıldığı mahal, bezhâne, bez fabrikası, bezistan. ◆ Bez yapmak ve satmak sanatı, bezcilik.

Toilette [imz.] Yüz yıkama ve baş tarama ve giyinme işi, tezeyyün, tuvalet. || **Revendre à la** – Bohçacılık ederek tuvalet takımı satmak. ◆ Ayna, tarak ve leğen, ibrik gibi âlâtın mecmûu, tuvalet takımı. ◆ Bohça.

Toilier,ère [i.] Bez yapan veya satan adam, bezzaz, bezci.

Toise [ims.] Altı kademden ibaret bir nevi eski ölçü. || **Mesurer les autres à sa** – Herkesi kendi ölçüsü ile ölçmek, kendi nokta-i nazarından tetkik etmek. ◆ Kulaç. ◆ İnsanların kametini ölçmeye mahsus alet.

Toisé [imz.] Yapı işinin tahmini.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Toiser [ft.] Ölçmek. || (mec.) Nazar-ı hakaretle bakmak, süzmek. || **Se** – Yekdiğerini yukarıdan aşağıya süzmek.

Toiseur [imz.] Yapı işlerini tahmin eden kalfa, muhammin.

Toison [ims.] Bir koyunun veya tiftik keçisinin bağladığı tüyü ve yapağısı veya tiftiği. || – **d'or** İspanya'da şövalye nişanı.

Toit [imz.] Çatı, dam, sakf, bina örtüsü; – **plat** Düz çatı. ◆ Ev, hâne, ikametgâh.

Toiture [ims.] Çatıyı terkip eden kereste vesâirenin mecmûu. ◆ Çatı inşası, teskif.

Tokal yahut **Tokay** [imz.] Bir nevi Macar şarabı.

Tôle [ims.] Demir, sac. || (bhr.) Levha. || – **perforée** Delikli sac. || – **piquée** Törpülü sac. || – **galvanisée** Galvanizli sac. || – **étambrai de mât** Direk ıskaça levhası. || **Bordée en** – Sac kaplama; – **d'arcasse** Kıç yatırma levhası.

Tolérable [s.] Tahammül olunabilir ve tecviz ve müsaadesi mümkün.

Tolérablement [h.] Tahammül olunabilir ve tecviz ve müsaadesi mümkün olacak bir suretle, müsamaha ile.

Tolérance [ims.] Müsaade, müsamaha, tecviz. ◆ Tahammül. || **Maison de** – Umumhâne. || – **religieuse** Serbestî-i mezhep ve âyin kaidesi. || (ma.) Meskûkâtın ayar ve sıklet-i hakikiyesi arasındaki fark.

Tolérant,e [s.] Tahammül ve müsaade veya müsamaha eden. ◆ Taassupsuz.

Tolérantisme [imz.] Umur-ı mezhebiyede müsaade ve müsamaha fikir ve usulü, taassupsuzluk usul ve tariki, serbestî-i mezhep ve âyin.

Tolérer [ft.] Müsamaha etmek, müsaade etmek. ◆ Tahammül etmek. ◆ (Mezhep ve âyin icrasını) Serbest bırakmak.

Tôlerie [ims.] Sac fabrikası, sachâne. ◆ Her nevi sac imali sanatı.

Tolet [imz.] Kürek ıskarmozu.

Tolétière [ims.] (bhr.) Iskarmozluk. ◆ Kürek yeri.

Tôller [imz.] Sac imal eden, saccı.

Tollé [imz.] Hiddet ve gazaptan ileri gelen nara, haykırma.

Tomahawk [imz.] (*tomaok*) Amerika-yı Cenubî vahşilerinin bir nevi topuzu.

Tomaison [ims.] (tba.) Basılan her formanın ilk sayfası altına hangi kitap [ve] ciltten olduğun[un] işaret olunması.

Toman [imz.] İran'da takriben iki Osmanlı lirası kıymetinde olan sikke, toman.

Tomate [imz.] Tomate, domates. (*Pomme d'amour* dahi denilir.)

Tombac [imz.] Bakırla çinkodan mürekkep maden, tombak, hilâlî. (*Similor* dahi denilir.)

Tombal,e [s.] Mezara müteallik, merkadî.

Tombant,e [s.] Düşen, çöken, sarkan. || (nb.) Mâil. || **à la nuit** – **e** Karanlık basmakta iken, gecenin hulûlü esnada, karanlık çökerken.

Tombe [ims.] Mezar taşı, sanduka, seng-i mezar. ◆ Mezar, kabir. ◆ Ölüm, vefat.

Tombeau [imz.] Türbe, merkad, medfen. ◆ Kabir, mezar. || (mec.) Ölüm, vefat. ◆ Muzlim mahal, mahbes. ◆ İzâle, imha. || **Mettre au** – Öldürmek. || **Tirer du** – Ölümden kurtarmak, yeniden ihya etmek. || **Suivre quelqu'un au** – Birinin vefatından biraz sonra ölmek.

Tombée [ims.] Düşme, basma, çökme; **à la** – **de la nuit** Karanlık basmakta iken, akşamdan sonra.

Tombelier [imz.] Süprüntü ve moloz nakleden tanzifat arabacısı.

Tomber [fl.] Düşmek. ◆ Atılmak, kapanmak. ◆ Çökmek, hücum etmek. ◆ Dökülmek, munsab olmak. ◆ Sarkmak, uzanmak. || (mec.) Durmak, kesb-i sükûnet etmek. ◆ Durgunluk hâsıl etmek, geri kalmak. ◆ Müyesser olamamak, başa çıkamamak. ◆ Mer'î olmamaya başlamak, battal olmak. ◆ Tesadüf ve isabet etmek. || – **sur** İsabet etmek.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

‖ – au sort Kurası çıkmak. ‖ – malade Hastalanmak. ‖ – de son haut, des nues Fevkalâde hayret ve taaccübe dalmak. ‖ – de poêle en la braite Yağmurdan kaçıp doluya tutulmak. ‖ – mort Meyyiten yere düşmek. ‖ – les quatre fers en l'air Sırt üstü düşmek. ‖ – en ruine Harap olmak. ‖ – d'accord İtilaf hâsıl etmek. ‖ – du ciel Gayr-ı muntazar bir surette vuku bulmak. ‖ – sur ses pieds Müşkil bir işten muvaffakiyetle kurtulmak. ‖ – par terre Yere düşmek. ‖ Faire – les armes des mains de quelqu'un – Birini mağlup etmek, tadil etmek, teskin etmek. ‖ – bien İyi bir hâle tesadüf etmek. ‖ (Gaib sîgasından) Il tombe de la pluie, de la neige Yağmur, kar yağıyor.

Tombereau [imz.] Süprüntü ve çöp ve moloz taşımaya mahsus araba, tanzifat arabası.

Tombala [ims.] (İtalyancadan me'huz) Teneke levhalar üzerinde numaralar yazılarak kura keşidesiyle oynanılan bir nevi piyango ve kumar, tombala.

Tome [imz.] Kitap cildi.

Tomenteux,se [s.] (nb.) Bir nevi havla mestur, veberî; Feuilles – ses Evrak-ı veberiye.

Ton [s.] (Mâlikiyet beyan eden zamir-i muttasılın müfred müzekker gaibidir.) -n, senin: – père Pederin. (Müennesi *ta*, ikisinin cem'i *tes*'dir.)

Ton [imz.] Sadânın perdesi, nağme. ◆ Söylemekteki tavır ve şive-i lisan. ◆ Tavr-ı ifade, şive-i kalem. ◆ Tavır, hâl. ◆ Kuvvet, ruh. ‖ (ms.) İki sadâ arasındaki fark; – majeur Tam sadâ; – mineur Nâkıs sadâ; Demi – Nîm-perde, nısf-ı sadâ. ‖ (rs.) Renklerin derece ve kuvveti, tenâsüb-i elvan. ‖ (t.) Kuvvet. ‖ (bhr.) Kolombor payı, kolombor. ‖ Donner le – Bir kavim ve cemaatin ahvâl ve etvarını ıslah ve tesviye etmek. ‖ Bon – Nazikâne ve terbiyeli tavır ve hareket. ‖ Se donner un – Kurulmak.

Tonalité [ims.] (ms.) Musiki usulü. ◆ Bir sadâ perdesini diğerinden tefrik eden keyfiyet. ◆ Bir musiki makam yahut faslının mahiyeti. = [cm.] Musiki sadâlarını yekdiğeriyle âhenkleştirip imtizac ettirmek usulleri.

Tondage [imz.] Çuha misilli kumaşların tüy ve havlarını sındı ile kırma ameliyatı.

Tondaille [ims.] Koyunların kırkılması. ◆ Kırpıntı, kuzâvat.[131] ◆ Kırkılan yapağı ve kıl vesâire.

Tondaison [ims.] (mr. Tonte.)

Tondantre [s.] (t.) Kıl döken, saç döken.

Tondeur,se [i.] Koyun vesâireyi kırpan adam.

Tondeuse [ims.] Çuha ve yapağı ve tüy kırkmaya mahsus alet, sındı. ‖ – à chevaux At vesâire hayvanatın tüyünü kırkmaya mahsus makine, saç kesmeye mahsus alet. ‖ – à cheveux Saç makinesi, saç kesmeye mahsus alet.

Tondre [ft.] Yapağı ve kıl ve tüy kırpmak, kırkmak. ‖ (mec.) Yolmak, çok para çekmek. ‖ – un homme Birine rahiplik sıfatını vermek, birini rahip etmek.

Tondu,e [s.] Tüyü veya saçı kırpılmış. ‖ Pré – Yeni biçilmiş çayır. = [imz.] Saçı derin kırpılmış adam.

Tonicité [ims.] Kuvvet vermek hassasını hâiz olma, maneviyet. ‖ (mna.) Kuvve: – artérielle Kuvve-i şiryâniye.

Tonique [imz. - s.] Kuvvet veren ilaç, mukavvî. ‖ (ms.) Bir makamın baş perdesi, ana notası.

Tonka [imz.] Tütüne bir güzel râyiha vermek için kullanılan bir nevi meyve ve onu veren ağaç, tonka ağacı. ‖ (syd.) Hind fasülyesi.

Tonlieu [imz.] Evâilde alınan cizye ve baç ve toprakbastı gibi tekâlif.

Tonnage [imz.] Geminin derece-i istîabı, hacm-i istîabı, tonilata hesabı. ‖ Droit de – Tonilata resmi. ‖ – brut Gayr-ı safî tonilata. ‖ – net Safî tonilata.

Tonnant,e [s.] Gök gürlemesini icap eden. ‖ (mec.) Pek iri ve akis-endaz (sadâ), gürleyici, râid.

131 Orijinal metinde dizgi hatası: قذاوات şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında قذافات [=kuzâzat: çeşitli nesnelerin kırkılmasından dökülen kırpıntılar] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tonne [ims.] Büyük fıçı. ◆ Büyük kilogramlık mâyiat ölçüsü, tono, tonilata. ‖ **Épouser une – d'or** Gayet zengin bir kız ile izdivaç etmek. ‖ **Coûter des – s d'or** Masârif-i külliyeyi mûcip olmak. ‖ (tt.) Zü'l-miğfer fasîlesinden büyük bir nevi deniz helezonu.

Tonneau [imz.] Fıçı. ◆ Bir fıçı dolusu. ◆ Bir nevi oyun. ‖ (bhr.) Bin kilogram sıkleti, tonilata.

Tonnelage [imz.] (bhr.) (mr.) Tonnage.) ‖ (tca.) **Marchandises de** – Fıçı malları, fıçı emtiası.

Tonneler [ft.] Ağla keklik tutmak.

Tonnelet [imz.] Küçük fıçı.

Tonneleur [imz.] Ağla keklik avlayan avcı.

Tonnelier [imz.] Fıçıcı, varilci.

Tonnelle [ims.] Dal ve yapraklarla mestur çardak, gölgelik. ◆ Keklik avlamaya mahsus ağ.

Tonnellerie [ims.] Fıçıcı sanatı, fıçıcılık. ◆ Fıçıcı dükkânı.

Tonner [fl.] Gök gürlemek. ‖ (mec.) Mağrurâne ve tehdit-âmiz bir tavırla söylemek. (Mânâ-yı hakikisiyle yalnız gaip sîgalarından gelir.)

Tonnerre [imz.] Gök gürlemesi, ra'd. ‖ (as.) Namlu müceffinde atım mahalli, atım payı. ◆ Top, gülle; **Cent – s de bronze** Tunçtan mamul yüz top. ‖ (mec.) Büyük gürültü. ◆ Büyük musibet. ‖ **Attirer le** – Masâib-i azîmeyi mûcip olmak, masâib-i azîme celbetmek.

Tonomètre [imz.] (ms.) Mikyas-ı sadâ.

Tonsure [ims.] Katolik rahiplerinin başın tepesindeki yuvarlak tıraşları. ◆ Bu tıraş icrası âyini.

Tonsuré,e [imz.] Başının tepesini âyin-i mahsusla tıraş etmiş (rahip).

Tonsurer [ft.] Bir rahibin başının tepesini âyin-i mahsusuyla tıraş etmek.

Tonte veya **Tondaison** [ims.] Koyunların kırpılması. ◆ Bunun mevsimi. ◆ Kırpılan tüylerin mecmûu.

Tontine [ims.] Emval-i müştereke ber-hayat kalan şürekânın malı olmak üzere akdolunan şirket. ◆ A'sâr-ı sâbıkada Avrupa'ca bazı hükûmetlerin müstakrizlere kayd-ı hayat şartıyla îrad tahsis ederek akdeyledikleri istikraz-ı umumi.

Tontinier,ère [i.] Yukarıki kelimede tarif olunan şirket âzâsından olan. ◆ Bu şirketin usul ve muamelatına müteallik ve mensup bulunan.

Tontisse [s.] Çuha ve kumaşların kırkılan havları, kırkıntı, taraz.

Tonton [imz.] Amca. (Çocuk lisanında.)

Tonture [ims.] Çuha ve kumaşların havlarını kırkma ameliyatı, tarazlama ameliyatı. ◆ Otları ve dalları kırpma ameliyatı. ‖ (bhr.) Borda kavsi.

Topaze [ims.] Zeberced, Kıbrıs elması, topaz. ‖ – **orientale** Sarı yakut, yakut-ı asfer.

Tope [hd.] Hay hay, peki, maa'l-memnuniye.

Toper [fl.] Rıza vermek, kail olmak, kabul etmek.

Topinambour [imz.] Yer elması.

Topique [imz. - s.] (t.) Hariçten konulan ilaçlara ıtlak olunur, vaz'î, mevzûa. ‖ – **s liquides** Mevzûat-ı mâyia. ‖ – **s solides** Mevzûat-ı sulbiye. ‖ – **mous** Mevzûat-ı leyyine. = [cm.] Bir nutuk-perdazın îrad-ı edilledeki merci ve istinatgâhı.

Topographe [imz.] Topografya yani tahtit-i arazi ilmiyle iştigal eden adam.

Topographie [ims.] Bir mevkinin tarif ve tavsifi ilmi, tarifü'l-mevâki, tahtit-i arazi, topografya, câ-nümâ.

Topographique [s.] Topografya yani tarifü'l-mevâki ilmine müteallik, mevkiî. ‖ **Carte** – Harita-i mevkiiye, topografya haritası.

Toquade [ims.] Merak, keyif, heves.

Toquage [imz.] Matbaacılıkta bir mürettibin muvakkaten işini diğer bir mürettibe gördürmesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Toquante [ims.] Cep saati.

Toque [ims.] Dava vekilleriyle hâkimlere mahsus şapka.

Toqué,e [s.] Delice, kaçık.

Toquer [ft.] Dokunmak, ilişmek. ◆ Vurmak, dövmek, kaçık gibi bir hâle getirmek.

Toquet [imz.] Kadın ve çocuk takkesi, başlığı.

Torche [ims.] Meşale, çerağ. ◆ Bir fıçının tekmil çember takımı. ◆ Kunduracıların isti'mal ettikleri çam sakızı.

Torche-cul [imz.] (*l* okunmaz) Hıristiyanlarca taharette kullanılan kâğıt vesâire. || (mec.) Pek âdi ve hakir telif. (cm.: des *torche-cul*.)

Torche-nez [imz.] Azgın beygirlerin burunlarına takılan yavaşa, burunsalık. (cm.: des *torche-nez*.) (*Tord-nez* dahi denilir.)

Torcher [ft.] Silmek, temizlemek, tathir etmek. ◆ Dövmek. ◆ Fıçı çemberi yapmak.

Torchère [ims.] Merdiven başlarına ve hayatlara konulan müteaddid kollu meşale sehpası, çerağdan.

Torchis [imz.] Samanlı kaba sıva. ◆ Kerpiç.

Torchon [imz.] Tabak ve sahan vesâireyi silmeye mahsus mutfak bezi, paçavra.

Torchonner [ft.] Çabuk ve dikkatsizce yapmak, çırpıştırıvermek.

Torcol [imz.] Yunda kuşu.

Tordage [imz.] Bükme, burma, kald.

Tordeur,se [i.] İplik bükücü, yün bükücü.

Tordeuses [ims. - cm.] Sirkat-i melgufe.

Tor-nez [imz.] (mr. Torche-nez)

Tordoir [imz.] İplik bükmek aleti, makinesi.

Tordre [ft.] Bükmek, burmak. || **Ne faire que – et avaler** Kemâl-i hırs ile yemek, hemen çiğnemeden yemek. || **– le cou** Boynunu bu-rarak boğmak, öldürmek. || (mec.) Mânâ-yı aslîyi yazmak, tarif etmek. || **– le sens d'un auteur** Bir müellifin efkâr ve hissiyatını sû-i tefsir etmek, bir müellifi sû-i tevil eylemek.

Tore [imz.] (m.) Sütunun başında ve dibindeki müdevver delik, sümut. || (he.) Tor. || (nb.) Sümut.

Toréador [imz.] İspanya'da boğa ile güreş eden pehlivan.

Toreutique [ims.] Tahta ve gümüş vesâire üzerine yapılan her nevi oymacılık, fenn-i naht.

Torguiole [ims.] Sille, yumruk, tokat.

Tormentille [ims.] Fasîle-i verdiyeden kurt pençesi otu, encebar otu, arak-ı encebar.

Tornado [imz.] (hy.) Riyah-ı devvâre envâından riyah-ı maktele denilen bir nevi kasırga rüzgârı.

Tornotelle [imz.] (hyv.) Nâime-i mercûlü'l-batn-ı zü'l-galsamati'l muştî fırkasından ehramiye fasîlesinden deniz helezonu.

Toron [imz.] Halat kolu, isparçine.

Torosité [ims.] Dolgunluk, tıknazlık, adaliyet.

Torpeur [ims.] Uyuşukluk, hissizlik, hader. || (mec.) Atâlet, rehavet.

Torpille [ims.] Havass-ı elektrikiyeyi hâiz kalkana müşâbih kadırga balığı, raad. || (bhr.) Deniz lağımı, torpil, torpido. || **– automatique** Zâtü'l-hareke torpil. || **– automobile** Seyyar torpil. || **– sous marine** Tahte'l-bahr torpido. || **– de remorque** Yedek torpidosu. || **Contre** – yahut **Chasse** – Torpido geçer. || **Espars de** – Torpido gönderleri. || **Porte** – Torpido istimbotu, torpido sefinesi. || **Lance** – Torpido endaht kovanı.

Torpilleur [imz.] Torpido istimbotu, torpido sefinesi. || **Flottile de – s** Torpido filosu.

Torquette [ims.] Balıkçı sepeti, çavalya. ◆ Çavalya içindeki balık.

Torréfacteur [imz.] Kahve kavurmaya mahsus tava veya dolap, kahve kavuracağı, muhammis. || (mad.) Muhammis.

Torréfaction [ims.] Kahve vesâireyi kavurma, tahmis. || (mad.) Maden filizatının tahmisi.

Torréfier [ft.] Kavurmak, tahmis etmek.

Torrent [imz.] Sel suyu, seyelân. || (mec.) Kesret, şiddet, kalabalık, mebzûliyet. ◆

Fesâhat-ı ifade, belâgat-ı ifade. || à – Sel gibi: Pleuvoir à – Sel gibi yağmur yağmak, bardaktan boşanırcasına yağmur yağmak. ◆ Zaptolunmaz, haşrî. ◆ Seyelân, feyezan, tufan.

Torrentiel,le [s.] Sel gibi kesret ve şiddetle akan, şiddetli: Pluie – le Çok ve şiddetli yağmur.

Torrentueux,se [s.] Sel kabîlinden olan, şiddetle akan.

Torride [s.] Pek sıcak, yakıcı, hâr; Zone – Mıntıka-i hârre.

Tors,e [s.] Büklümlü, kıvrımlı, kıvrım, mültevî, maklud, helezonî. || Soie – İbrişim ve kaytan gibi bükülmüş ipek. || (m.) Colonne – e Sütun-ı mültevî. || (t.) Bouche – e Çarpık ağız. (Müennesi bazen *torte* dahi olur.)

Torsade [ims.] Yerde ve döşemelerde kullanılan saçaklık ve fitillik harç, kaytan.

Torse [imz.] Başsız kolsuz ve ayaksız heykel, sanem gövdesi, beden-i sanem. ◆ İnsanın gövdesi.

Torsion [ims.] Bükme, burma, iltivâ, telviye, fetl; Balance de – Mizanü'l-fetl; – des fibres İltivâ-yı elyafî. ◆ Bükülmüş burgu şeklinde mamulat ve masnuat.

Tort [imz.] Haksızlık, nâ-hak. ◆ Kabahat, kusur. ◆ Gadr, ziyan, hasar. || à – Bi-gayri hakkın, nâ-hak yere. || à – et à travers Fark ve temyiz etmeksizin, münasebetli münasebetsiz. || à – et à – Haklı veyahut haksız olduğunu tetkik etmeksizin. ◆ Haklı veyahut haksız olarak. || Lancer du – à quelqu'un Bir kimseyi ızrar etmek.

Torte [ims.] (mr. Torse.)

Torticolis [imz.] (t.) Boyun tutulması ve ağrısı, icl.

Tortile [s.] (nb.) Kabil-i iltivâ. || Feuille – Varak-ı kabil-i iltivâ.

Tortillage [imz.] Dolaşıklı ve karışık ifade. ◆ Kaçamak cevap, entrika, dolambaçlı söz.

Tortillard [imz. - s.] yahut:

Tortillart [imz. - s.] Düğümleri ve burgaçları çok kara ağaç.

Tortille [ims.] Bahçe ve ormanlarda yapılan dolaşıklı ve dar suni yol. (*Tortillère* dahi denilir.)

Tortillement [imz.] Büklüm, burgaç, ca'd, bükülme, teca'ud.

Tortiller [ft.] Bükmek, kıvırmak. ◆ Çabuk yiyip bitirmek, yutmak. = [fl.] (mec.) Taallül etmek, kaçamak aramak. || Se – Kıvrılmak, kıvrılarak yürümek.

Tortillère [ims.] (mr. Tortille.)

Tortillon [imz.] Başları üzerinde tabla vesâire taşıyanların başlarına koydukları halka, simit. ◆ Köylü kadınların bir nevi başlığı.

Tortillonner [ft.] Ufak ufak entrikalarda bulunmak.

Tortionnaire [s.] Haksız, cebrî, gadrî. ◆ İşkenceye müteallik.

Tortionnairement [zr.] Haksız bir surette, cebrî surette, cebren.

Tortis [s.] Birlikte bükülmüş ipler, çile, kangal.

Tortu,e [s.] Eğri, eğri büğrü, muavvec. || Haksız, bâtıl, güç.

Tortue [ims.] Kaplumbağa, sülahfa. ◆ Eski Roma askerinin esna-yı seferde kalkanlarından yaptıkları siper. ◆ Evâilde domuz arabası denilen harp aleti ki metris gibi fırıldaklı bir nevi araba idi.

Tortuer [ft.] Eğriltmek, ta'vic etmek.

Tortueusement [h.] Eğrilikle, eğri büğrü ve dolaşık olarak.

Tortueux,se [s.] Eğri büğrü, dolaşık, yılankavî şekil ve surette, dolambaçlı, müteavvic, muavvec. || (mec.) Hileli.

Tortuosité [ims.] Eğrilik, dolaşıklık, dolambaçlık, i'vicac. || (mec.) Hile.

Torturant,e [s.] İşkence veren, ta'zib eden, muazzib.

Torture [ims.] İşkence, ukubet, azap. || (mec.) Zahmet, eziyet, ızdırap. ◆ Sû-i tefsir, sû-i tevil.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Torturer [ft.] İşkence etmek, azap ve ukubet vermek. ◆ Bir mânâyı sû-i tefsir etmek, sû-i tevil etmek.

Toruteux,se [s.] (nb.) Zâtü'l-ukad. || **Fruit** – Semer-i zâtü'l-ukad.

Tory [imz. - s.] İngiltere'de hükûmet ve hâl-i hazır taraftarı, muhafazakâr, muhafazakârân fırkası. (Zıddı: *Whig*: Serbestî taraftarı.)

Torysme [imz.] İngiltere'de hükûmet ve hâl-i hazır taraftarlığı, muhafazakârlık.

Toscan,e [s.] İtalya'nın Toskana eyaletine mensup; **Ordre** – Usul-i hamse-i mimariyenin en sadesi, Toskana usul-i mimarîsi.

Toste [imz.] (mr. Toast.)

Toster [fl.] (mr. Toaster.)

Tôt [h.] Çabuk, tez, serîan. ◆ Erken. || – **ou tard** Er geç, evvel ve âhir. || – **après** Biraz sonra. || **Le plus – possible** Ne kadar erken olabilirse.

Total,e [s.] Bütün, tam, küllî. = [imz.] Mecmû. ◆ Hâsıl-ı cem', yekûn. || **Au** – ve **En** – Cem'an yekûn. (cmz.: *totaux*.)

Totalement [h.] Bütün bütüne, tamamıyla, külliyen.

Totalisateur [s.] Toplayan, cem' ve yekûn eden.

Totalisation [ims.] Toplama, cem' ve yekûn etme.

Totaliser [ft.] Toplamak, cem' ve yekûn etmek. || (mec.) Câmi' olmak.

Totalité [ims.] Yekûn, mecmû. ◆ Külliyet. || **En – ou en partie** Külliyen veya kısmen.

Tôt-fait [imz.] Pek çabuk yapılır bir nevi börek. (cm.: *tôt-faits*.)

Toton [imz.] Dört tarafında yazılar bulunan bir nevi oyun zarı.

Touage [imz.] Gemi ve kayığı iple çekme ve çektirme, yedek. ◆ Sefine ve kayığı lava ettirme, kaloma verme.

Touaille [ims.] Bir sırığa asılı duran el havlusu.

Toue [imz.] (mr. Toug.)

Toucan [imz.] Tuyur-ı mütesâlika fasîlesinden Cenubî Amerika'ya mahsus yeşil veya siyah büyük papağan.

Touchable [s.] Yanaşılabilir, kabil-i takarrüb.

Touchant [hc.] Hakkında, dair, müteallik: – **nos intérêts** Menâfiimize müteallik.

Touchant,e [s.] Tesir ve rikkati mûcip, müessir, rikkat-engiz, yürekler acısı. = [imz.] Rikkat ve tesir.

Touche [ims.] Piyano ve ona müşâbih çalgıların parmakla dokunulacak basamaklarının beheri. || **Instruments à – s** Piyano ve erganun gibi basmaklı âlât-ı musikiye. ◆ Altın ve gümüşün ayarına bakma, miheke vurma. ◆ Vurma, dokunma, temas. ◆ (Matbaacılıkta) Yazıları kilindro ile mürekkepleme. || Rikkati mûcip olmak. || (ed. - rs.) Bir şeyin ahvâl ve hasâis-i gayr-ı mer'iyesini tarif ve tasvir etmek mahareti. || **Pierre de** – Mihek taşı, ve (mec.) tecrübe ve imtihana yarayan şey.

Touche-à-tout [imz.] Her işe karışan.

Touchement [imz.] Dokunma, vurma, temas.

Toucher [ft.] Dokunmak, ilişmek, değmek, temas etmek. ◆ El ile tutmak, mess etmek. ◆ Tesir etmek, mûcib-i rikkat olmak, dokunmak. ◆ Miheke vurmak, ayarına bakmak. ◆ Almak, ahz etmek, istihsal etmek. ◆ İzah etmek, beyan etmek. ◆ Bahsetmek. || – **un mot** Bir mesele hakkında ancak birkaç söz söylemek. || **Cette affaire ne touchera pas la terre** Bu iş bilâ-müşkilat tesviye-pezir olacaktır. ◆ İcra-yı tadilat etmek, tadil etmek. = [fl.] El dokundurmak, yapışmak. ◆ Yakın olmak, kurbunda bulunmak. || – **au doigt** Pek yakın olmak. ◆ Muttasıl olmak, ittisalinde bulunmak. ◆ Hem-hudut olmak. || Ait olmak, râci' olmak. ◆ Akrabasından olmak. ◆ Çarpmak, çatmak. ◆ Çalgı çalmak. || – **du piano** Piyano çalmak. || **Se** – Birbirine yakın olmak, muttasıl olmak. ◆ Yekdiğeriyle müşâbehet bulmak. ◆ Müteessir olmak, rikkate gelmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Toucher [imz.] Dokunma, lems, kuvve-i lâmise. ◆ Hiss-i lems. ◆ İmtizac. ◆ Çalgı çalma.

Toucheur [imz.] Makine çeviren, hayvanları süren, sürücü.

Toue [ims.] Altı düz nehir kayığı, keller[?].

Touée [ims.] Gemi ve kayığın halat veya iple çekilmesi, yedek çekme, yedek.

Touer [ft.] (Gemiyi) Halatla çekmek, yedek çekmek.

Toueur [imz.] Halatla gemi çeken yedekçi. = [s.] **Bateau** – Gemileri çeken vapur, römorkör.

Touffe [ims.] Deste, demet, top. ◆ Ormanlarda dal veya yaprakların pek ziyade mültef bulundukları mahal. || (mec.) Saç.

Touffer [ft.] Deste teşkil etmek, demet demet yapmak, top top yapmak. || [fl.] Deste şeklinde bulunmak, demet tarzında bulunmak, top top durmak.

Touffeur [ims.] Sıcak bir yere girilirken hissolunan teneffüs sıkıntısı, boğulma, seham-ı hava.

Touffu,e [s.] Pek sık (orman), dal ve yaprakları çok (ağaç vesâire), mültef.

Toug yahut **Touc** [imz.] (Türkçeden me'huz) Eski bir nevi Osmanlı sancağı, tuğ.

Toujours [zz.] Daima, her vakit, hemîşe, ale'd-devam. ◆ Her hâlde, bununla beraber, maa-hâzâ. || **Pour** – Suret-i dâimede.

Toupet [imz.] Perçem, kâkül, zülüf. ◆ Püskül. || (mec.) **Avoir du** – Cüret ve küstahlık etmek. || **Relever le** – Ta'riz etmek, tekdir etmek.

Toupie [ims.] Topaç, fırıldak. ◆ Marangoz tezgâhı. ◆ Fahişe.

Toupillage [imz.] Fırıldak ve topaç gibi dönme.

Toupiller [fl.] Fırıldak ve topaç gibi dönmek.

Toupillon [imz.] Küçük zülüf ve perçem veya püskül. ◆ Gayr-ı muntazam ve fazla ağaç dalları.

Tour [ims.] Kule, burç. ◆ Satranç oyununda ruhh denilen taş. || – **blindée** Zırhlı kule ki sefâin-i harbiyede topu muhafaza için yapılır; – **de Léandre** Kız kulesi; – **de Babel** Nemrut kulesi.

Tour [imz.] Dönme, dolaşma, devir. ◆ Gezinti, seyr ü seyahat, geşt ü güzar. ◆ Daire, çevre, muhit. ◆ El çabukluğu, maharet. ◆ Desise, dolap. ◆ Tavır ve hareket. ◆ Sıra, nöbet. ◆ Dönme dolap, döner dolap. ◆ Turno, devvâre. ◆ Çıkrıkçı tezgâhı. ◆ Bakırcı ve çömlekçi çarkı. || **à** – **de bras** Kolun var kuvvetiyle. || **En un** – **de main** Bir anda. || – **de bâton** Gayr-ı meşru istifade. || **Homme fait au** – Kelle kulağı yerinde adam. || – **à** – Nöbetle. || – **de force** El çabukluğu. || (bhr.) Gamba. || – **mort** Halatın voltası. || **à** – **de rôle** Münâvebe ile, nöbet sırasıyla. || **Demi** – **à droite** "Yarım sağ!" kumandası; **Demi** – **à gauche** "Yarım sol!"

Tourangeau,gelle [i. - s.] Fransa'nın Turin eyaletinden veya Tur şehrinde olan.

Touranien,ne [s.] Turan'dan çıkmış elsine ve akvama ıtlak olunur, Turanî.

Tourbe [ims.] Çürümüş nebatat enkazından ibaret olup yanmaya sâlih toprak, fahm-ı müstehas, yer kömürü, kesek, kuru yosun. || (mec.) Aşağı halktan, fürû-mâye adamlardan mürekkep karışık güruh.

Tourber [ft.] Çürümüş nebatat enkazından ibaret olup yanmaya sâlih bulunan toprağı çıkarmak, bu madde üzerine icra-yı ticaret etmek. || **Se** – Çürüyüp yanmaya sâlih toprak hâline gelmek.

Tourbeux,se [s.] Çürümüş nebatat enkazından ibaret olan yer kömürünü hâvi veya bu kabîlden olan.

Tourbier,ère [s.] Çürümüş nebatat enkazından ibaret olup yanmaya sâlih toprağı hâvi.

Tourbière [ims.] Çürümüş nebatat enkazından ibaret olan yer kömürünün çıktığı mahal, yer kömürü madeni, kesekhâne.

Tourbillon [imz.] Kasırga, rîh-i devvar, girdap. ◆ Girdap, varta. || (mec.) Batak, varta.

Tourbillonnant,e [s.] Kasırga ve girdap gibi dönerek yürüyen.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TÜRKIYE BILIMLER AKADEMISI
www.tuba.gov.tr

Tourbillonnaire [s.] Zevbeî: **Mouvement** – Hareket-i zevbeiye, dönme hareketi.

Tourbillonnement [imz.] Kasırga ve girdap gibi dönerek olunan hareket, dönme, zevbea.

Tourbillonner [fl.] Kasırga ve girdap gibi dönmek.

Tourbillonneux,se [s.] Kasırgalar ve girdaplar ile memlû.

Tourd [imz.] Lapine balığı.

Tourelle [ims.] Küçük kule veya burç. || – **blindée** Sefâinde zırhlı kule. || – **tournante** Sefâinde müteharrik kule. || – **de fanaux** Borda fenerliği.

Touret [imz.] Bir büyük çark tarafından çevrilen ve makinelerde bulunan küçük çark. ◆ Hakkâk ve ipçi çıkrığı.

Tourie [ims.] Hasırlı damacana veya kavanoz.

Tourier [imz.] Mebânî-i rûhâniye kapıcısı.

Tourière [ims.] Âyinlerde kilise bevvablığı eden rahibe.

Tourillon [imz.] Büyük kapı kanadının ve çark ve bocurgat ve pervane gibi şeylerin mili, mihveri. ◆ Çarkın mil yatağı. || (as.) Topun kolu, muylu, top muylusu.

Touriste [imz.] Gezici, seyyah, eğlence için memleketten memlekete seyahat eden adam.

Tourlourou [imz.] Avrupa'ca asker neferi acemilerine makam-ı istihzâda verilen isimdir.

Tourmaline [ims.] Delk ve teshin ile elektriklenen bir nevi taş.

Tourment [imz.] Şiddetli ağrı ve sancı, veca'-ı şedid, elem. || (mec.) Azap. ◆ Eziyet, zahmet, sıkıntı.

Tourmentant,e [s.] Şiddetli veca' veren, müellim. ◆ Zahmet ve eziyet vermeyi seven.

Tourmente [ims.] Deniz fırtınası, bora. || (mec.) İğtişaş.

Tourmenté,e [s.] Pek gayr-ı muntazam ve inişli yokuşlu. ◆ Cebrî, gayr-ı tabii.

Tourmenter [ft.] Şiddetli ağrı ve sancı çektirmek. ◆ Pek çok sallamak, şiddetli çalkalandırmak. || (mec.) Eziyet vermek, muazzeb etmek. ◆ Rahat bırakmamak, taciz etmek. || – **un auteur** Bir müellifin efkârını sû-i tefsir etmek, sû-i tevil etmek. || **Se** – Çabalanmak. ◆ Muazzeb olmak, muzdarip olmak, endiş-nâk olmak.

Tourmenteux,se [s.] Şiddetli fırtınalara karşı bulunan sevâhile ıtlak olunur.

Tournage [imz.] Çıkrık ve turnodan çekme ameliyatı. || (bhr.) Armadora. || **Cheville de** – Armadora çeliği. || **Taquet de** – Koç boynuzu.

Tournailler [fl.] Dolaşmak, maksatsız gidip gelmek. = [ft.] Beceriksizce çevirmek.

Tournant [imz.] Yol ve sokağın veya nehrin döndüğü mahal, köşe, dolambaç. ◆ Arabanın çevrilebileceği mahal. ◆ Akıntılı denizlerde suların dönüp dolaştığı tehlikeli mahal, girdap.

Tournant,e [s.] Dönen, devvar, gerdan. || (as.) **Mouvement** – Çevirme hareketi. || **Fusée** – **e** Döne döne suud eden fişek.

Tourné,e [s.] Yapılmış, tesviye olunmuş. || **Bien** – Güzel yapılmış.

Tournebride [imz.] Küçük kır meyhanesi, koltuk.

Tournebroche [imz.] Kebap şişlerini çevirmeye mahsus dolap.

Tournée [ims.] Bir memurun kendi dairesi içinde ettiği devir. ◆ İş için mukannen vakitlerde olunan seyahat; – **d'inspection** Devir ve teftiş; **Être en** – Devre çıkmak.

Tourne-fil [imz.] Masat veya pusat denilen bileği aleti.

Tournement [imz.] Dönme; – **de tête** Baş dönmesi.

Tourne-oreille [imz.] Müteharrik kulaklı saban.

Tourner [ft.] Döndürmek, çevirmek, devrettirmek. ◆ Oynatmak, tahrik etmek. ◆ Mânâ vermek, mânâsını değiştirmek. ◆ Tercüme

etmek. ◆ Yapmak, becermek. ◆ Tevcih etmek. ◆ Etrafına dolaşmak. ◆ Çarktan çekmek. || – la tête à Baştan çıkarmak. || – à son gré İstediği gibi oynatmak. || – les souliers Kunduralarının yanına basıp şeklini bozmak. || – le dos à quelqu'un Birine sırtını çevirmek, kaçmak. || – en raillerie İstihzâ etmek. = [fl.] Dönmek, devretmek. ◆ Geçmek, dönmek, değişmek. ◆ Bozulmak, ekşimek. ◆ Olmak, pişmek, yetişmek. ◆ Çıkmak, müntic olmak. || – d'œil Ölmek. || (Gaip sîgalarından) (Kâğıt oyununda) Il tourne cœur Kupa dönüyor, yere kupa düşmüştür. || Se – Dönmek, müteveccih olmak, çevrilmek. ◆ Tahavvül etmek, tebeddül etmek.

Tournesol [imz.] Daima güneşe doğru dönen çiçeklere avam tarafından verilen ism-i umumidir, ayçiçeği. || (k.) Teinture de – Ayçiçeği boyası.

Tournette [ims.] Bir nevi çıkrık. ◆ Sincap kafesi.

Tourneur [imz.] Çarkla marangozluğa müteallik işler yapan sanatkâr, turnocu, harrat.

Tournevent [imz.] Suya ve ocak borularının üstüne konulan yelkovan.

Tournevis [imz.] Burguları çevirip sıkmaya mahsus alet, tornavida.

Tourniller [fl.] Ufak ufak dönmek.

Tourinole [ims.] (t.) Dolak denilen yara, dâhis.

Tournioler [ft.] Dolaşıklı sözler söylemek.

Tourniquet [imz.] Tünel ve demiryol gibi idarelerde yolcuların birer birer geçmesine mahsus demir dolap. ◆ Bazı sokaklarda hayvanların geçmesini mene mahsus dolap. || – hydraulique Su fırıldağı, devvâre-i mâ. || – électrique Devvâre-i elektrik. ◆ Pencere çerçevesini açık tutmaya mahsus tahtadan mandal. ◆ Etrafı numaralı döner bir daireden ibaret piyango aleti. || (crh.) Bazı ameliyatta damarları sıkmaya mahsus alet, mıgdat-ı şerâyin.

Tournis [imz.] Koyunlara müstevlî olan salıncak illeti, savsalık[?] illeti, baş dönme illeti.

Tournol [imz.] Evâilde askerlerin yarış ve güreş gibi oyun ve şenlikleri, cirit oyunu.

Tournolement [imz.] yahut:

Tournolment [imz.] Dönme, dolaşma, devir.

Tournois,e [s.] Livre – e An-aslin Tour şehrinde darp olunan eski Fransız sikkesi.

Tournoyant,e [s.] Dönen, dolaşan, devvar.

Tournoyer [fl.] Dönmek, dolaşmak, devretmek. ◆ Dolaşıklı harekâtta bulunmak.

Tournure [ims.] Suret, şekil, biçim, çalım, kılık. ◆ Tavır. ◆ Hareket. ◆ Hâl, reviş. ◆ Suret-i terkip ve teşkil. ◆ Kadınların arkadan fistanı kabartmak için mukaddemâ kullandıkları yaylı yastıkçık. || (ed.) Tarz-ı ifade, şive-i kitâbet. || (mec.) Renk, suret.

Tourte [ims.] Turta denilen bir cins hamur işi, börek.

Tourteau [imz.] Börek. ◆ Yağ yahut suyu alınmış esmar posası, küsbe. ◆ Pagurya.

Tourtelet [imz.] Açılmış hamur yaprağı, yufka.

Tourtereau [imz.] Kumru yavrusu, palazı.

Tourterelle [ims.] Kumru.

Tourtière [ims.] Turta böreğini pişirmeye mahsus tava.

Touselle [ims.] Başağı kılçıksız iri taneli buğday.

Toussaint [ims.] Katoliklerce bütün azizlerin nâmına olarak icra olunan yortu ki Teşrin-i Sânînin birinci günüdür.

Tousser [fl.] Öksürmek.

Tousserie [ims.] Şiddetle öksürme, şiddetli öksürük.

Tousseur,se [i.] Çok öksüren adam.

Tout [imz.] Mecmû, küll, cümle. = [kn.] Hep, bütün, herkes, her şey. || Être de – Her şeye karışmak, her şeye müdahale etmek. || Se faire à – Her şeye alışmak. || Faire son – Bütün parasına karşı oynamak. || (mec.) En ehemmiyetli şey, mühim iş.

Tout [h.] Bütün, büsbütün, kâffeten. ◆ Her ne kadar, ise de, olmakla beraber: – aimable qu'est la vertu Hüsn-i ahlak ve fazilet her

ne kadar makbul ise de… (Bu iki mânânın biriyle bir harf-i gayr-ı savtî ile başlayan bir müennes sıfattan evvel geldiği vakit cins ve adetçe onunla tevâfuk eder.) Pour – de bon Cidden. || – doucement Yavaşçacık. || – à l'heure Demin. || – de suite Derhâl, derakab. || – au plus Olsa olsa, nihayet. || Du – Asla. || – à fait Tamamıyla, büsbütün. || En – Cem'an, hep dâhil olarak. || En – temps Cemî zamanda.

Tout,e [s.] Bütün, hep, cemî. ◆ Her, her bir. (Müennes bir şehir isminden evvel yine müzekker sîgasıyla kullanılır.) || Somme – e Nihayet, fi'l-cümle, hülâsa-i kelâm.

Toute-bonne [ims.] Bir nevi ada çayı.

Toute-épice (nb.) Jamaika fülfülü.

Toutefois [h.] Bununla beraber, ancak, her hâlde.

Toutenague [imz.] (mr. Tintenague.)

Toute-puissance [ims.] Gayr-ı mahdud kuvvet ve nüfuz, kudret-i mutlaka.

Tout-puissant, Toute-puissante [s.] Kuvvet ve kudret-i gayr-ı mahdud, kadir-i mutlak. = [imz.] Cenab-ı Kadir-i Mutlak.

Tou-tou [imz.] (Çocuk lisanında) Köpek.

Toux [ims.] Öksürük, süal. || – sèche Kuru öksürük. || – humide Balgamlı öksürük.

Toxicité [ims.] (t.) Zehirli olma, semmiyet.

Toxicologie [ims.] Tıbbın zehirlerden bahseden kısmı, mebhasü's-sümum.

Toxicologique [s.] (t.) Mebhasü's-sümuma dair.

Toxique [s.] Zehirli, semmî. = [imz.] Zehir, sem.

Traban [imz.] Bir nevi mızraklı asker neferi.

Trabée [ims.] Eski Romalıların bir nevi resmî libası.

Trabucaire [imz.] İspanya haydudu.

Trabuco [imz.] Bir nevi Frenk sigarası.

Trac [imz.] Beygir vesâire yürüyüşü. ◆ Hayvan izi. ◆ Korku.

Traçant,e [s.] (nb.) Arzan uzanan köklere ıtlak olunur, müteferri', münsecib. || Racine – e Cezr-i müteferri'.

Tracas [imz.] Müşkilat ve gürültüsü çok olan ufak iş, dağdağa.

Tracassant,e [s.] Gürültülü, dağdağalı.

Tracassement [imz.] Gürültü etme, dağdağayı mûcip olmak. ◆ Rahatsızlığı mûcip olmak.

Tracasser [ft.] Rahatsız etmek, dağdağayı mûcip olmak. || Se – Endişe etmek, endiş-nâk olmak.

Tracasserie [ims.] Şikak. ◆ Dağdağa. ◆ Tezvirat.

Tracassier,ère [i. - s.] Rahatsız eden, muacciz. ◆ Fitne ve fesat karıştıran, müfsid.

Trace [ims.] İz, eser. ◆ Alâmet, eser. ◆ Tesir. ◆ Çizgi, hat. || (as.) – à tenailles Hutut-ı mıkraziye.

Tracé [imz.] Bir resim ve tertibin ilk çizilen hututu, taslak, resm-i musattah, resm-i müsennem. ◆ Güzergâh ve güzergâh haritası; Établir le – ve Faire le – Tayin-i güzergâh etmek.

Tracement [imz.] Bir resim ve tertibin ilk hututunun çizilmesi, taslağı.

Tracer [ft.] Bir resim ve tertibin ilk hututunu çizmek, tasarlamak, taslağını yapmak. ◆ Çizmek, tersim etmek. ◆ Yazmak, tahrir etmek. || – le chemin à quelqu'un Birine misal göstermek. ◆ İşaret etmek. ◆ Nakletmek, hikâye etmek. || Se – Çizilmek, teressüm etmek.

Traceret [imz.] Tahtanın üzerine işaret yapmaya mahsus marangoz aleti.

Trachée [ims.] (nb. - tt.) Nebatat ve böceklerin ciğeri makamında olan damar, kasaba.

Trachée-artère [ims.] (tşr.) Havayı ciğere götüren gırtlak, şiryanü'l-kasaba. (cm.: des *trachées-artères*.)

Trachéennes [ims. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı ankebûtiye kısmından zü'l-kasabat fırkası.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Trachéotomie [ims.] (crh.) Gırtlağın yarılması, haz'u'l-kasaba.

Traçoir [imz.] Madenleri çizmeye mahsus mil. ◆ Bahçede hatlar açmaya mahsus kazma.

Tractif,ve [s.] Çeken, cerr eden, cerrî: **Force** – **ve** Kuvve-i cerriye.

Traction [ims.] (cr.) Çekme, cerr; **Forde de** – Kuvve-i cerriye. || **Double** – Cerr-i muzâaf. || – **mécanique** Makine vasıtasıyla cerr. || **Système de** – Usul-i cerriye. ◆ Demiryollar idaresinde vagon ve lokomotif vesâir âlât ve edevat-ı cerriye.

Tradition [ims.] Ahbar ve vekayiin ağızdan ağıza nakil ve hıfzı, tesâmu', an'ane. ◆ Bu suretle naklolunmuş ahbar ve havadis, nakliyat, rivayat, vekayi-i menkule, kadîme. || (hk.) Teslim ve tesellüm.

Traditionnel,le [s.] Nakliyat ve rivayat kabîlinden olan, naklî, menkul, öteden beri nakledilip gelen. ◆ Eskiden beri ittihaz olunan, teamül-i kadim kabîlinden olan.

Traditionnellement [h.] Tesâmu' tarikiyle, naklen, nakliyatla, kadîmen.

Traducteur,trice [i.] Tercüme eden, mütercim.

Traduction [ims.] Tercüme; – **littéraire** Harfiyen tercüme; – **libre** Mealen tercüme, serbest tercüme: – **interlinéaire** İbarat-ı mütercemesi satırlar arasına yazılan tercüme. ◆ Tercüme olunmuş kitap vesâire.

Traduire [ft.] Tercüme etmek. || (hk.) – **en justice** Taht-ı muhakemeye almak. || – **devant un tribunal** Mahkemeye celp ve ihzar etmek. ◆ İzah etmek, tefsir etmek. || – **en ridicule** İstihzâ etmek, maytap etmek. || **Se** – Tercüme edilmek. ◆ Arz-ı endam etmek, görünmek. ◆ İzhar ve ifade olunmak.

Traduisible [s.] Tercümesi mümkün, kabil-i tercüme.

Trafic [imz.] Ticaret, alış veriş, ahz u itâ. || **Faire le** – **de quelque chose** Bir mal ticaretiyle meşgul olmak. || **Se mettre dans le** – Ticaretle iştigal etmek. ◆ İhtikâr. ◆ Demiryollarda eşya ve emtia ve yolcu münâkalatı, hattın işletilmesi.

Trafiquant [imz.] Tacir, bezirgân, tüccar.

Trafiquer [fl.] Alış veriş etmek, icra-yı ticaret etmek. ◆ İrtikâb etmek, ihtikâr etmek. ◆ Münasebatta bulunmak, muhaberatta bulunmak. || – **une lettre de change** Bir poliçeyi piyasada satmak, devretmek.

Trafiqueur [imz.] Muhill-i namus bir alış veriş eden, mürtekib, muhtekir.

Tragédie [ims.] Tiyatro manzumesi, hâile, trajedi. ◆ Edebiyat-ı sahniyenin hâile cinsi. || (mec.) Dehşetli ve müessir vaka, facia, fecîa.

Tragédien,ne [i.] Hâile oyunlarında oynayan oyuncu, hâilebaz.

Tragi-comédie [ims.] Mudhik vakalarla karışık olup neticesi fâci' olmayan hâile, hâile-i mudhike. (cm.: des *tragi-comédies*.)

Tragi-comique [s.] Tiyatro oyunları envâından hâile ve mudhikeye taalluk ve münasebeti olan.

Tragique [s.] Tiyatro oyunları envâından hâileye taalluk ve münasebeti olan, hâile kabîlinden olan, hevlî. || (mec.) Feci, hevl-nâk: **Prendre au** – Gayet feci ve hazin bir nazar ile bakmak. = [imz.] Tiyatro oyunlarının hâile kısmı. ◆ Bu nevi oyuna müteallik kitap yazan muharrir, hâile-nüvis.

Tragiquement [h.] Hâile oyunlarına mahsus veya şâyan bir suretle, feci ve hevl-nâk bir surette.

Tragopon [imz.] (hyv.) Decâciye fırkasından Hindistan'a mahsus sülün.

Trahir [ft.] Hıyanet etmek, hain olmak. || – **la confiance** Emniyeti suistimal etmek. || – **la vérité** Hakikate muhalif olarak idare-i lisan eylemek. || – **ses sentiments** Hissiyatına muhalif olarak söz söylemek. || (mec.) Ahit ve yemini nakz etmek. ◆ Meydana çıkarmak, ifşa etmek, gammazlık etmek. ◆ Bir şeyi saklamayı kasdedip de gaflet ve tedbirsizlikle anlatmak. ◆ Tevâfuk etmemek, tenâkuzda bulunmak. || – **son devoir** Va-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

zifesine mugayir harekette bulunmak. || Se – Kendi menâfiine karşı hareket etmek. ◆ Kendi esrarını ifşa etmek. ◆ Yekdiğerinin esrarını ifşa etmek.

Trahison [ims.] Hıyanet, hainlik, gammazlık, gamz.

Traille [ims.] Nehirden geçmeye mahsus bir nevi kayık, sal.

Train [imz.] Gidiş, yürüyüş, reftar. ◆ Binek ve yük hayvanları arkasının ön ve art tarafı. ◆ Arabanın tekerlekleriyle makas vesâir âlâtı. ◆ Yedek beygirler ve hizmetçiler takımı. ◆ Gürültü, patırtı. ◆ Bir lokomotif tarafından çekilen demiryol arabaları, katar; – à grande vitesse Seyr-i seri katarı; – à petite vitesse Seyr-i hafif katarı; – de marchandise Yük katarı; – conventionnel Mukaveleli katar; – omnibus Üç mevkii olan demiryol katarı; – express Yalnız birinci mevkileri olan sürat katarı. || – d'artillerie Topları çekmeye mahsus araba takım ve edevatı, koşum. || – de l'armée Ordunun nakliyesi. || Colonne de – Nakliye kolu. || Soldat du – Nakliye neferi, arabacı neferi. || Avant – Top toparlağı. || Arrière – Top arabası. || – des bois Odun ve kereste salı. || (tba.) Tab' makinesinin formayı koydukları plaka. || Mise en – Resimlerin hîn-i tab'ında koyu veya açık basmaları için makine kazanının üstüne yapıştırılan kâğıt, mizantren. || Mettre en – Başlamak, yola koymak, tahrik etmek. || Aller son – Hâlinde devam etmek. || Être en – de faire Etmekte olmak, etmekte bulunmak. ◆ Müheyyâ olmak, mütemâil olmak. || Mettre en bon – Muvaffak ettirmek, hâl-i muvaffakiyete vaz' etmek. || Se remettre dans le – de Alışmak, itiyat etmek. || Faire le – Büyük bir patırtı ile icra-yı meserret etmek. || Faire du – Daralmak, hiddetlenmek, tekdir etmek. ◆ Uzun bir mevzubahis teşkil etmek. || Prendre le – Bir hâl kesb etmek. || Mener un – d'enfer Menhiyatta bulunmak.

Traînage [imz.] Sürükleme, sevk. ◆ Kızakla seyahat ediş.

Traînant,e [s.] Yere sürülen, yerde sürünen. || (nb.) Zevvâî: Racines – es Cezr-i zevvâî, yerde sürünen kök. || (mec.) Uzun ve usandırıcı (kelâm), uzun ve muttarid üslup, zayıf, kuvvetsiz, sürüklenen.

Traînard [imz.] Geride kalan adam. ◆ Batîü'l-hareke ve gevşek adam. || (as.) Geride kalan nefer, döküntü.

Traînasse [ims.] Dal ve kökleri yerde sürünen envâ-ı nebatata beyne'l-avam verilen isimdir, nebatat-ı zevvâiye. ◆ Kuş tutmak için sürüklenen bir nevi uzun ağ.

Traînasser [ft. - fl.] Sürüklemek. ◆ Bir işle çok vakit iştigal etmek.

Traîne [ims.] Halat büküldüğü sırada ucuna asılan tekerlek. || (bhr.) Geminin yanında bir şey asmaya mahsus ince çıma. || Bateau en – Diğer bir gemi tarafından çekilen gemi.

Traîneau [imz.] Kar ve buz üzerinde kaydırılan tekerleksiz bir nevi araba, kızak. ◆ Sürütme ağı.

Traînée [ims.] Az miktarda ve seyrek yere dökülen şeyin teşkil ettiği sıra, döküntü, süpürüntü. ◆ (mec.) Uzun sıra, sürü.

Traîner [ft.] Arkası sıra çekip götürmek, sürüklemek. || (mec.) – en longueur Sürüncemede bırakmak, leyte-lealle ile süründürmek. || – ses paroles Pek büyük bir betâetle söylemek, sözü uzatmak. || – dans la boue Nâm ve itibarını paymâl etmek. ◆ İntac etmek, müntic olmak. = [fl.] Sürünmek. ◆ Sürüklenmek. ◆ Yerli yerinde olmamak. ◆ Usandırıcı bir hâlde bulunmak. ◆ Zayıf ve kuvvetsiz olup sürüklenmek. ◆ Geri kalmak, teahhur etmek. || Se – Yerde sürünmek, sürüklenmek. ◆ Yuvarlanmak. ◆ Müşkilat ile yürümek.

Traîneur [imz.] Geride kalan adam, sürüklenen, pesmande.

Traire [ft.] (Tasrifi: *Je trais, nous trayons; je trayais; nous trayions;* mâzî-i şuhûdîsi yoktur; *trayions; je trairai; je trairais; trais, trayons; que je traie, que nous trayions;* iltizâmiye-i mâzîsi yoktur; *trayant; trait, e*) Sağmak, ihlab etmek. ◆ (mec.) Maharetle para çekmek, para sızdırmak.

Trait [imz.] Ok, tir, sehm. ◆ Süngü, harbe. ◆ Koşum. ◆ Koşum kayışları. ◆ Kalemle çizilen çizgi, hat. ◆ Resmin tarama hatları. ◆ Yüz uzuvlarının beheri, alâim-i vechiye, esârir; Les – Çehre, sima. || Cheval de – Araba hayvanı, koşum hayvanı. || – pour – Harf-be-harf, aynen: Copier – pour – Aynen istinsah etmek. || – de la scie Testere işareti, tahtanın nereden kesileceğini gösteren testere işareti. || Testerelenen parça. || – de prudence Eser-i ihtiyat. || – d'esprit Lem'a-i zekâ, eser-i dirayet. || – de caractère Eser-i tabiat, eser-i mizaç. || – de temps Müddet-i medîde. || D'un – Birden. || Boire à longs – s Yavaş yavaş, yudum yudum içmek. || (mec.) Dokunma, taarruz. ◆ Fiil, vaka, emir. ◆ Nükte. ◆ Münasebet. || (sr.) – d'union Mürekkep bir kelimenin ecza-yı mürekkebesi arasına konulan hatt-ı vasl: (-)

Trait,e [s.] Haddeden geçirilmiş.

Traitable [s.] Yavaş huylu, mülayim, söz anlar.

Traitant [imz.] Vergilerin tahsilini taahhüt ve iltizam eden adam, vergi ve tekâlif mültezimi. = [s.] Tedavi eden, müdâvî: Médecin – Daima bakan tabip, tabib-i müdâvî.

Traite [ims.] Menzil, merhale, konak. ◆ Ticaret. ◆ Poliçe, havalenâme; Faire – Poliçe keşide etmek; Faire honneur à une – Bir poliçe bedelini tesviye etmek. || – et remises Karşılıksız poliçeler keşidesiyle vadelerinde muhataplarına bedellerini göndermek muamelatı. ◆ Süt sağma, ihlab. || – des nègres, des noirs Üserâ-yı zenciye ticareti.

Traité [imz.] Bir ilim ve fenne mahsus kitap, mebhas. ◆ Mukavele, mukavelenâme. ◆ İki devlet arasındaki muâhede, ahitnâme. || – s de commerce Ticaret muâhedatı. || – de paix Sulh muâhedesi, muâhede-i sulhiye. || – éventuel İhtimalat ve zuhurata tabi muâhede.

Traitement [imz.] Muamele, suret-i kabul; – de la nation la plus favorisée En ziyade mazhar-ı müsaade olan millet muamelesi. ◆ Maaş, aylık. ◆ Hastaya bakma, tedavi, müdâvat; Mode de – Usul-i tedavi.

Traiter [ft.] Kullanmak, muamele etmek. || – quelqu'un de haut en bas Birine tahkir ile muamele etmek, gurur ile muamele etmek. ◆ Pazarlık etmek, pazarlaşmak. || – à 2^{1}/2 p^{0}/0 Yüzde iki buçuk hesabıyla akd-i muamele etmek. ◆ Kabul ve ikram etmek. ◆ Ziyafet vermek. ◆ Mevki-i bahis ve müzakereye koymak. ◆ Bir şeyin husulü için tavassut ve miyancılık etmek. ◆ (Bir mesele hakkında) Bahsetmek, tevsi' etmek, izah etmek. ◆ Bakmak, tedavi, müdâvat etmek. ◆ Addetmek, nazarıyla bakmak. = [fl.] Müzakerata girişmek. || Se – Tedavi-i nefs etmek. ◆ Birbirine ziyafet keşide etmek. ◆ Mevzu-ı müzakere teşkil etmek, mevki-i müzakereye vaz' olunmak. || Se – à Şu kadara alınıp satılmak.

Traiteur [imz.] Lokantacı.

Traître,esse [i. - s.] Hain, hıyanetkâr. ◆ Apansız bir fenalık eden, hain, sinsi. || En – Hıyanetle, hıyanetkârâne, sinsice, sinsi gibi.

Traîtreusement [h.] Hıyanetle, hıyanetkârâne, sinsicesine.

Traîtreux,se [s.] Hain, hıyanetkâr, hıyanetkârâne.

Trajectoire [ims.] (he.) Bir kuvve-i muharrikeye tâbi bir cismin çizdiği hat, eser. || (as.) Muharrik mermi, kavs-i mürtesem mermi.

Trajet [imz.] Geçit, mi'ber. ◆ Geçiş, ubur. ◆ Bir yerden bir yere geçmek için katolunan mesafe, yol, tarik. ◆ Sefer.

Tramail [imz.] Küçük bir nevi balık ağı.

Trame [ims.] Dokumada eriş denilen tûlânî ipliklerin içinden geçen arzî iplik, argaç, pod, mekik ipliği, atkı. || (mec.) Teşkil, tertip. || La – de la vie Rişte-i hayat. || Couper la – de la vie Kat'-ı rişte-i hayat etmek.

Tramer [ft.] Atkı atmak. ◆ Tertip ve teşkil etmek. || Se – Tertip ve teşkil edilmek.

Trameur,se [i. - s.] Atkıcı.

Tramontane [ims.] Akdeniz'de şimal tarafı ve sevâhili. || (bhr.) Şimal rüzgârı. ◆ Kevkeb-i kutbî. || (mec.) Perdre la – Pusulayı şaşırmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Tramway [imz.] (*tramoué*) (İngilizceden me'huz) Tramvay, tramvay arabası. || – **à vapeur** Buharlı tramvay. || – **électrique** Elektrikli tramvay. || **Bateau** – Avrupa'da bazı nehirlerde işleyen küçük vapurlar.

Tranchage [imz.] Kesme, kat'.

Tranchant [imz.] Esliha-i câriha nın keskin tarafı, yüzü, ağzı. || **Hache à deux** – **s** İki ağızlı balta.

Tranchant,e [s.] Keser, tîz, keskin, sârim. || **Ton** – Kati ifade. || **Couleur** – **e** Pek parlak renk.

Trache [ims.] İnce ve uzunca kesilmiş parça, dilim, şerha. ◆ Mücelled kitabın kenarı. ◆ Sığır bacağı parçası. || – **à sphère** Dilim küre. ◆ Kalem, keski; – **à froid** Demir kesmeye mahsus soğuk keski.

Tranché,e [s.] İyi fark olunur, açık, kati.

Tranchée [ims.] Hendek, hark, yarma, arık. || – **de mur** Duvarlarda hatıl yivi. || (as.) Metris, hufre, hafr hendekleri, avcı hendeği; – **abri** Siper hendeği. = [cm.] Bir nevi şiddetli bağırsak sancısı, kudad.

Tranchefile [ims.] Kitap şirazesi. ◆ Kundura altına konulan şerit kösele, vardolor. ◆ Kantarmanın suluk zinciri.

Tranche-gazon [imz.] (zra.) Çim pârelerini kesmeye ve düzetmeye mahsus makine.

Tranchelard [imz.] İnce ve yassı mutfak bıçağı.

Tranchement [imz.] Kesme, kat'. || **Se** – Kesmek, kat' etmek. ◆ Hallolunmak, fasl olunmak.

Tranche-montagne [imz.] Yalandan yiğitlik satan adam, lafazan, cesaret-füruş.

Tranche-papier [imz.] Kâğıt kesmeye mahsus bıçak.

Trancher [ft.] Kesmek, kat' etmek. || (mec.) Hall ü fasl etmek. || – **le mot** Kestirme sözle söylemek. || **Le** – **net** Açıktan açığa söylemek. = [fl.] Karar vermek. || (mec.) (Renkler hakkında) Parlak görünmek, açmak. ◆ Mütenâkız olmak, uymamak. ◆ Taklit etmek.

Tranchet [imz.] Kunduracı bıçağı, falsata [falçata]. ◆ Demirci makası.

Tranchoir [imz.] Et tahtası, kıyma tahtası. || (m.) Sütun başlığının murabba tablası. || (tt.) Müşevvekü'l-misbah fasîlesinden Hind denizlerine mahsus bir nevi kalkan balığı.

Tranquille [s.] (*ki-le*) Rahat, âsûde, müsterih. ◆ Yavaş, sakin, sükûnetli.

Tranquillement [h.] (*ki-le*) Rahat ve âsûde olarak, asayiş ve istirahatle. ◆ Yavaşça ve sükûnetle.

Tranquillisant,e [s.] (*ki-li*) Rahatlandıran, sükûnet ve istirahat kazandıran, sükûnet-bahş.

Tranquiliser [ft.] (*ki-li*) Rahatlandırmak, sükûnet ve istirahat kazandırmak. || **Se** – Rahatlanmak, müsterih olmak.

Tranquilité [ims.] (*ki-li*) Rahat, istirahat. ◆ Âsûdegî-i asayiş, sükûnet. || – **d'esprit** Zihin rahatlığı, cemiyet-i hatır, huzur-ı bâl.

Trans [imz.] Bazı kelimat-ı mürekkebe-i Latiniyenin başında bulunarak ötesinde, arasında ve içinde gibi mânâyı ifade eder.

Transaction [ims.] (*zak*) (hk.) Sulh, uyuşma mukavelesi, sulh senedi; – **sur aveu** An-ikrarin sulh; – **sur désaveu** An-inkârin sulh. = [cm.] Muamelat; – **s commerciales** Muamelat-ı ticariye.

Transactionnel,le [s.] Sulha dair, sulhî: **Indemnité** – **le** Tazminat-ı sulhiye.

Transalpin,e [s.] (*zal*) Alp silsile-i cibalinin Fransa'ya göre ötesinde bulunan, mâverâ-yı Alp'deki.

Transatlantique [s.] (*zal*) Bahr-ı Muhit-i Atlasî'nin Avrupa'ya göre ötesinde olan, mâverâ-yı Atlas'daki. ◆ Amerika'ya seyahat eden (cesim vapur).

Transbordement [imz.] Hamûle ve yolcu aktarması, aktarma.

Transborder [ft.] Hamûle ve yolcuyu aktarma etmek.

Transcendance [ims.] Bâlâ-terlik, tefevvuk, teâlî.

Transcendant,e [s.] Fevka't-tabîa, fâik, bâlâ-ter. || (r.) Âlî, gayr-ı cebrî: **Équation** – **e** Muade-

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

le-i gayr-ı cebriye; Géométrie – e Hendese-i âliye, gayr-ı cebriye.

Transcendantal,e [s.] Pek âlî meselelerden bahseden; Philosophie – Felsefe-i âliye, felsefe-i fevka't-tabîa.

Transcendantalement [zr.] Fevka't-tabiî bir surette.

Transcendalisme [imz.] Felsefe-i fevka't-tabîa.

Transcendaliste [imz.] Felsefe-i fevka't-tabîa taraftarı.

Transcontinental,e [s.] Mâverâ-yı arazi, mâverâ-yı memâlik.

Transcripteur [imz.] Suret çıkaran, tebyiz ve istinsah eden, müstensih.

Transcription [ims.] Suret çıkarış, tebyiz, istinsah. ◆ Suret, nüsha, beyaz. ◆ Suret-i intikaş ve irtisam. || Bir lisanın elfazını diğer bir lisan hurufuyla tahrir ve tersim etme. || (hk.) Kayıt ve tescil. ◆ Emlâk muamelatının aynen defter-i mahsusuna kaydı.

Transcrire [ft.] (*Écrire* gibi tasrif olunur.) Suretini çıkarmak, tebyiz, istinsah etmek. ◆ Kayıt ve tescil etmek.

Transe [ims.] Şiddetli korku, havf-ı azim, endişe-i azim, dehşet.

Transepte [imz.] Kilisenin içindeki cenaheyni, iki tarafı.

Transférable [s.] (hk.) Kabil-i intikal. || (tca.) Kabil-i devir ve havale.

Transférement [imz.] Bir mahalden bir mahalle götürme, nakil. ◆ Devir ve intikal.

Transférer [ft.] Bir mahalden bir mahalle götürmek, nakletmek. ◆ İntikal etmek. ◆ Tehir etmek, ta'lik etmek. || Se – Naklolunmak. ◆ Nakledilmek, devredilmek, havale olunmak.

Transfert [imz.] Nakil. ◆ Devir ve ferağ, intikal. ◆ Devir ve havale. || – de fonds veya – de valeurs Esham ve tahvilat havalesi. || Opérer un – Bir devir ve havale muamelesi icra etmek.

Transfiguration [ims.] Tebdil-i suret, temessül, tecelli. (Yalnız Hazret-i İsa'nın bu hâli hakkında müsta'meldir.) || Fête de la – Iyd-ı tecelli.

Transfigurer [ft.] Tebdil-i suret etmek. || Se – Temessül etmek. (Hazret-i İsa hakkında müsta'meldir.)

Transformateur [imz.] (ht.) Elektrik kuvvetini tebdil ettirmeye mahsus alet, mübeddil.

Transformatif,ve [s.] Tahvile dair, tahvilî: L'influence – ve de la chimie Kimyanın tesir-i tahvilîsi.

Transformation [ims.] Temessül, istihâle. || (ht.). Tahvil. || (mn.) – des propositions Kazâyânın aks ve tebdili. || (he.) Tahvil, ihtisar.

Transformer [ft.] Tahvil etmek. || Se – Tebdil-i suret etmek, temessül ve tahavvül etmek.

Transformisme [imz.] (fls.) Tahavvülat-ı şekl mezheb-i felsefîsi.

Transformiste [imz.] (fls.) Tahavvülat-ı şekliye mezheb-i felsefîsi taraftarı.

Transfuge [imz.] Düşman tarafına firar eden asker, asker kaçağı, firari.

Transfuser [ft.] Bir mâyiyi bir kaptan diğerine nakletmek.

Transfusion [ims.] Bir mâyinin bir kaptan diğerine nakli. || (t.) – du sang Kanın bir şahsın damarlarından diğerinin damarına nakli, nakl-i dem.

Transgangétique [s.] Hindistan'ın Geng nehr-i azîminin ötesinde bulunan, mâverâ-yı Geng.

Transgresser [ft.] Tecavüz etmek, ihlal, paymâl etmek: – la loi Kanun-şikenlik etmek.

Transgresseur [imz.] Tecavüz eden, ihlal ve paymâl eden, mütecâviz, muhil; – de la loi Kanun-şiken.

Transgressif,ve [s.] Tecavüz eden, tecavüzî. ◆ (arz.) Diğer cins tabakat-ı arziye üzerinde bulunan (takaba-i arziye).

Transgression [ims.] Tecavüz, ihlal ve paymâl etme. || La – de la loi Kanun-şikenlik.

Transhumance [ims.] Yaz mevsiminde hayvanat ve mevâşî sürülerinin kışlaktan yaylaya çıkarılması.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Transhumant,e [s.] Yaz mevsiminde kışlaktan yaylaya çıkarılan (hayvanat ve mevâşî).

Transhumer [ft.] (Sürüleri) Yaylaya çıkarmak veya otlatmak için dağlara götürmek. = [fl.] (Sürü hakkında) Otlamak üzere dağa gitmek, yaylaya çıkmak.

Transi,e [s.] Donmuş, müncemid. ‖ (mec.) Bârid, soğuk. ‖ **Un amoureux** – İlan-ı aşka cesaret edemeyip titreyen, korkan âşık. ◆ Medhuş. ◆ Duçar, müptelâ.

Transiger [fl.] (*zi*) (hk.) Sulh olmak, uzlaşmak, musâlaha etmek, akd-i mukavele etmek. ‖ – **avec l'honneur** İstifade-i maddiye için namusu feda etmek. ‖ **Se** – Akdedilmek.

Transigible [s.] Kabil-i musâlaha, kabil-i akd.

Transir [ft.] Üşütmek, titretmek, dondurmak. ◆ Tedhiş etmek. = [fl.] Soğuk veya korkudan titremek, tedehhüş etmek.

Transissement [imz.] Soğuk yahut korkudan titreme, ra'şe, dehşet. ‖ (tt.) Uyuşma, keçelenme.

Transit [imz.] (*zite*) Eşya ve emtia-i ticariyenin bir ülke veya şehrin içinden gümrük resmi vermeksizin geçmesi hakkı, transit. ‖ **Marchandises de** – Transit emtiası.

Transitaire [s.] Transite müteallik. ◆ Transit işleri ile mütevaggıl tacir.

Transiter [ft.] (Eşya-yı ticariyeyi) Bir şehir ve ülkeden gümrük vermeksizin geçirmek, transit suretle imrar etmek.

Transitif,ve [s.] (*zi*) (sr.) **Verbe** – Fi'l-i müteaddî.

Transition [ims.] (*zi*) (ed.) Bir bahisten veya bir kelâmdan diğerine intikal, ircâ' sanat-ı bedîiyesi. ‖ (ms.) Bir perdeden diğerine geçme usulü. ‖ (arz.) Devir, inkılâp. ‖ **Période de** – Devre-i inkılâp. ‖ (tt.) Esmâk ile dıfâdıiye beynindeki tahavvül.

Transitivement [h.] (*zi*) (sr.) Müteaddî olarak, müteaddî mânâsıyla.

Transitoire [s.] (*zi*) Geçer, nâ-pâyidar, muvakkat. ◆ İki şey arasındaki fâsılayı doldurmaya mahsus, fetrî. ‖ (hk.) Muvakkat; **Dispositions – s** Ahkâm-ı muvakkate, mevadd-ı muvakkate.

Transitoirement [h.] (*zi*) Muvakkat ve nâ-pâyidar yahut fetrî bir suretle.

Transjurant,e [s.] Cura [Jura] silsile-i cibalinin Fransa'ya göre mâverâsındaki.

Translater [ft.] Bir lisandan bir lisana nakil ve tercüme etmek.

Translateur [imz.] (ht.) Bir telgrafnâmenin birkaç merkezden bilâ-kayd geçirilmesine mahsus alet, müntakil.

Translatif,ve [s.] (hk.) İntikale müteallik. ‖ – **de propriété** Nâkil-i mülkiyet (evrak vesâire).

Translation [ims.] Tebdil-i mekân, nakil. ‖ (hk.) Nakil, nakl-i mülkiyet. ‖ (tt.) Meşy ve hareket, seyr ü hareket. ‖ (hy. - cr.) Hareket-i intikaliye.

Translucide [s.] Ziyanın geçmesine az müsait, nîm-şeffaf, şibh-i şeffaf.

Translucidité [ims.] Nîm-şeffaflık, şibh-i şefâfet.

Transluire [fl.] Nîm-şeffaf olmak, şibh-i şeffaf olmak.

Transmarin,e [s.] Mâverâ-yı ebhar.

Transmetteur [imz.] (ht.) Mûsil.

Transmettre [ft.] Terk ve teslim etmek. ◆ Götürmek, îsal etmek, devretmek. ◆ İhbar ve tebliğ etmek. ‖ **Se** – Naklolunmak, îsal edilmek.

Transmigration [ims.] Muhâceret, hicret. ‖ – **des âmes** Tenâsüh, tenâsüh-i ervah.

Transmigrer [fl.] Muhacir olmak, hicret etmek.

Transmissibilité [ims.] Kabiliyet-i nakl ve îsal. ◆ Kabiliyet-i intikal.

Transmissible [s.] Nakil ve îsal olunabilir. ‖ (hk.) Kabil-i intikal.

Transmission [ims.] Nakil ve îsal. ‖ (ht.) Tavsil, nakil. ‖ (hk.) İntikal; – **par héritage** İrsen intikal, intikal-i irsî.

Transmontain,e [s.] Mâverâ-yı cibal.

Transmuable [s.] Tahvili mümkün (maden), kabil-i istihâle.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Transmuer [ft.] (Madeni) Değiştirmek, tahvil etmek.

Transmutabilité [ims.] Madenin tahvil olunabilir olması, kabiliyet-i istihâle, kabiliyet-i intikal.

Transmutation [ims.] Maden vesâirenin tahvil ve tebdili, istihâle.

Transocéanien,ne yahut:

Transocéanique [s.] Mâverâ-yı ebhar-ı muhit.

Transpacifique [s.] Mâverâ-yı bahr-ı muhit gibi.

Transparaître [fl.] Müphem bir surette görünmek.

Transparence [ims.] Şeffaflık, şüfuf, şefâfet, şeffafiyet.

Transparent,e [s.] Şeffaf. = [imz.] Mıstar.

Transpercer [ft.] Bir yandan bir yana delmek, delip geçmek.

Transpirable [s.] (t.) Terlemekle çıkarılabilir, kabil-i taarruk.

Transpiration [ims.] (t.) Terleme, terle çıkma, taarruk. || – **cutanère** Taarruk-ı cildî. || – **pulmonaire** Tahallüb-i rievî. || (mec.) Emâre, nişâne, alâmet, eser.

Transpirer [fl.] (t.) Terle çıkmak, tereşşuh ve taarruk etmek. || (mec.) Görünmeye ve anlaşılmaya başlamak, neşrolunmaya başlamak.

Transplantable [s.] Yerinden çıkarılıp diğer bir yere dikilebilir (nebat).

Transplantation [ims.] Nebatatın yerinden çıkarılıp diğer bir yere dikilmesi, naklü'l-agras, gars nakli. ◆ Nakl-i mekân, nakl-i ikametgâh.

Transplantement [imz.] Nebatatın yerinden çıkarılıp diğer bir yere dikilmesi.

Transplanter [ft.] (Bir nebatı) Yerinden çıkarıp diğer bir yere dikmek, fidanları şaşırtma etmek. || (mec.) Nakletmek.

Transport [imz.] Götürme, nakil. ◆ Terk, ferağ. ◆ Nakl-i yekûn. ◆ Devir ve havale. || – **de créance** Alacak devir ve havalesi. || – **de dettes** Verecek, düyun havalesi. || – **limité** Havale-i mukayyede. || – **absolu** Havale-i mutlaka. || **Faire le – d'une somme au folio suivant** Bir meblağı sahife-i âtiyeye nakletme. || (mec.) Sayıklama, hezeyan. || (bhr.) Nakliye vapuru. || (mec.) Şiddetli his. ◆ Heyecan. ◆ Hâlet-i vecd.

Transportable [s.] Götürülebilir, kabil-i nakl. ◆ Devir ve havalesi mümkün.

Transportant,e [s.] Teheyyüc ve istiğrabı mûcip.

Transportation [ims.] Götürme, nakil. ◆ Müsta'merata nefy ve iclâ cezası.

Transporté,e [s.] Müsta'merattan birine nefy ve iclâ olunmuş mücrim, menfî. || (hk.) Menkul, havale olunmuş. ◆ Vecd ve istiğraka duçar olmuş.

Transporter [ft.] Bir yerden bir yere götürmek, nakletmek. ◆ Tebdil-i mevki etmek. ◆ Devir ve havale etmek. || Tehyic etmek, vecd ve istiğrakı mûcip olmak. || (hk.) Bir mücrimi müsta'merat-ı baîdeye nefy ve iclâ etmek. || (tca.) Diğer bir sayfaya nakletmek. || – **une solde à nouveau** Bakiye-i hesabı hesab-ı cedîde nakil ve kayıt etmek. || **à** – Sahife-i âtiyeye nakloluna, naklolunacak. || **Se** – Geçmek, intikal etmek, nakletmek, azîmet etmek. ◆ Gidip bir yerde yerleşmek. ◆ Teheyyüc etmek, vecd ve istiğraka duçar olmak.

Transporteur [imz.] Emtia-i ticariye nakleden. || **La compagnie** – Şirket-i nakliye.

Transposer [ft.] Mahalli olmayan bir yere koymak, takdim ve tehir etmek. || (mec.) Bir şarkıyı makam-ı mahsusunun gayrı bir makamla söylemek veya çalmak. || **Se** – Takdim, tehir edilmek.

Transpositeur [smz.] (ms.) Perde ve sadâsı nota haricinde bulunan her nevi musiki aletlerine ıtlak olunur. || **Piano** – Makine vasıtasıyla şarkıların perde ve sadâ-yı aslîsini tağyir eden nev-icat piyano.

Transpositif,ve [s.] Kelimelerinin âhirinde i'rabı olmakla ecza-yı kelâmının takdim ve tehiri caiz olan elsineye ıtlak olunur. (Arap ve Yunan-ı kadim ve Latin lisanları gibi.)

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Transposition [ims.] Yer değiştirme, takdim ve tehir. ‖ (t.) Tağyirü'l-mevzi. ‖ (ms.) Bir notayı diğer perdede çalmak.

Transrhénan,e [s.] Ren nehrinin Fransa'ya göre ötesinde olan, mâverâ-yı Ren'deki.

Transségnanien,ne [s.] Sen[132] nehrinin öte tarafında bulunan, mâverâ-yı Sen.

Transsubstantation [ims.] Hıristiyanların itikadınca kudas âyini esnasında ekmek ile şarabın güya Hazret-i İsa'nın lahm ve demine tahavvülü, istihâle-i cevher.

Transsubstantier [ft.] Bir şeyin madde ve aslını değiştirmek. (Yalnız Hıristiyan âyinindeki ekmek ve şarap hakkında müsta'meldir.)

Transsudation [ims.] Sızma, tereşşuh, irtişah.

Transsuder [fl.] Kabın mesammatından çıkmak, sızmak, irtişah etmek, tereşşuh etmek. = [ft.] Terşih etmek.

Transvasement [imz.] Kaptan kaba nakil, boşaltma.

Transvaser [ft.] Kaptan kaba nakletmek, boşaltmak.

Transvaseur [imz.] Kaptan kaba boşaltmaya mahsus alet, sifon.

Transversaire [i. - s.] (tşr.) Müsta'rız, müsta'rıza. ‖ – **cervical** Müsta'rıza-i rakabiye.

Transversal,e [s.] (he.) Ufkî ile amûdî arasında münharifen, yekdiğere amûden geçen (hat); **Ligne – e** Hatt-ı ma'rız, hatt-ı müsta'rız. = [imz.] (tşr.) Müsta'rıza, müsta'rız: – **du nez** Müsta'rıza-i enfiye. (cmz.: *transversaux*.)

Transversalement [h.] Amûdî ile ufkî arasında münharif, yekdiğere amûdi bir hat çizecek surette, mu'terizan, müsta'rızan.

Transverse [s.] Yandan, mâil, münharif ‖ (tşr.) Müsta'rız. ‖ **Artères – s** Şerâyin-i müsta'rıza.

Transvider [ft.] Bir kaptan bir kaba boşatmak.

Transylvain,e [i. - s.] Avusturya'nın Transilvanya ahalisinden olan.

Trantran [imz.] Usul, de'b.

Trapèze [imz.] (he.) Yalnız iki dıl'ı mütevâzî bulunan şekl-i rubâiyü'l-adlâ', şibh-i münharif. ◆ Jimnastik için kurulmuş ağaçlar, jimnastik trapezi. ‖ **Se –** (tşr.) Azm-ı münharif.

Trapéziforme [s.] (he.) Şibh-i münharif şeklinde, münharifiyü'ş-şekl.

Trapézoèdre [imz.] (he.) Zü's-sutuh-ı münharife.

Trapézoïdal,e [s.] (he.) Şibh-i münharif şeklinde olan, münharifiyü'ş-şekl.

Trapézoïde [imz.] (he.) Şibh-i münharif suretinde şekil, şekl-i münharifî.

Trappe [ims.] Yerde mahzen vesâire kapağı, tavana. ◆ Avda büyük hayvanatı tutmaya mahsus tuzak ve kapan.

Trappe (la) [ims.] Pek şiddetli perhiz ve diyanete sâlik bir ruhban sınıf-ı mahsusu.

Trapelle [ims.] Ufak fare kapanı.

Trappeur [imz.] Amerika-yı Şimalî'de kapan ve tuzakla hayvanat avlayan avcı.

Trappiste [imz.] Bir tarik-i mahsusa mensup rahip.

Trappistine [ims.] Bir tarik-i mahsusa mensup rahibe. ◆ Bu tarik rahiplerinin yaptıkları bir nevi müskir.

Trapps [imz.] (mad.) Trap, suhur-ı bürkâniyeden feluspat ve pirokseni hâvi maden.

Trapu,e [s.] Şişmanca ve kısa boylu, tıknaz, bodur, biçimsiz.

Traque [ims.] Avın etrafını kuşatıp sıkıştırma.

Traquenard,e [imz.] Kurt ve tilki gibi hayvanat-ı muzırrayı tutmaya mahsus tuzak veya kapan. ◆ Eşkin ile yorga arasında bir nevi beygir yürüyüşü, irtical.

Traquer [ft.] Avın etrafını kuşatıp sıkıştırmak. (Mecazen hırsız vesâire hakkında dahi müsta'meldir.) ◆ Şiddetle takip etmek.

132 Seine.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Traquet [imz.] Değirmen çakıldağı. ◆ Kurt ve tilki vesâire tuzak veya kapanı. ◆ Kuyruk-kakan kuşu.

Traqueur [imz.] Avın etrafını kuşatıp sıkıştırmakla avlayan avcı.

Traumatique [s.] (crh.) Yara ve cerîhalara müteallik, cürhî. || **Fièvre** – Hummâ-yı cürhiye

Traumatiquement [zr.] (crh.) Yara ve cerîhalı bir surette, cürhî surette.

Traumate [ims.] (mad.) Tromat, feldispat ve kuvarsdan ibaret maden.

Travail [ims.] İş, amel, şugl. || **Division de** – Taksim-i a'mal. || **Incapacité de** – İşten kalma, amelmande olma. || – **moteur** Amel-i muharrik. || – **utile** Amel-i nâfi. ◆ Emir, maslahat. ◆ Sa'y, emek, çalışma, iştigal, tevaggul. || **Homme de grand** – Gayet çalışkan adam. ◆ Endişe. ◆ Mamulat, masnuat, iş. ◆ Eser-i edebî. ◆ İnhâ ve arz tahriratı, lâyiha. ◆ Azgın beygirleri nallamak için kapamaya mahsus nalbant dolabı. (Bu iki son mânâya geldiği vakit cem'i *s* ile olup sâir ahvâlde *travaux* olur.) || (t.) Çocuk getirme ağrısı, mehad.[133] = [cm.] – **forcés** Kürek cezası, pranga. || – **publics** Umur-ı nâfia || – **de la campagne** Umur-ı ziraiye, ziraat. || – **de défense** Ameliyat-ı tedâfüiye, istihkâm.

Travaillé,e [s.] Yapılmış, mamul, masnu'. ◆ Maharetli, musanni'. ◆ Zahmetle yapılmış olduğu belli olan, gayr-ı tabii, cebrî. ◆ Bıkmış, usanmış. ◆ Muazzeb, muzdarip.

Travailler [fl.] İşlemek, çalışmak, iştigal ve tevaggul etmek. || (mec.) Neşvünemâ bulmak. ◆ Hâsılat getirmek: **Faire – son argent** Parasını muamelat-ı sarrafiyede kullanıp hâsılat getirmek. ◆ Ekşimek, tahammur etmek. = [ft.] İşlemek, imal etmek. ◆ Çalıştırmak, yormak: – **un cheval** Bir beygiri yormak. ◆ Dikkatle yapmak, ihtimam ile yapmak, tasni' etmek. || (mec.) Muazzeb ve muzdarip etmek. ◆ Tahrik, tehyic etmek, teşvik etmek. || **Se** – Yapılmak, işlenmek, imal edilmek. ◆ Yorulmak. ◆ Çalışmak, çabalamak. ◆ Muzdarip olmak, muazzeb olmak.

Travailleur,se [i.] İş gören adam, işçi. ◆ Çalışmayı sever adam, çalışkan. ◆ İstihkâm askeri.

Travée [ims.] (m.) İki kiriş arası. ◆ Kilisenin kemerler üstündeki fevkanî hayatı.

Travers [imz.] En, arz. ◆ Verevlik, eğrilik. || (mec.) Tabiat ve hareket garabeti. ◆ Topları arabaların üstünde bağlamaya mahsus halat. || **En** – Bir yandan bir yana, enine, arzan. || **à tort et à** – Münasebetli münasebetsiz, bilâ-mülâhaza. || **De** – Verev olarak, bir köşeden bir köşeye, eğri, aksine, mâilen. || **Prendre de** – Sû-i mânâ ile telakki etmek. ◆ Darılmak, münfail, muğber olmak. || **Esprit de** – Zihin nâkıslığı, gabâvet. || **Mettre de** – Fena bir mevkiye ilka etmek. || **De long et de** – Kâmilen. || **à** – İçinden, arasından, küre etrafından. || **Au** – Ortasından.

Traverse [ims.] Tûlânî kirişleri takviye için arzan konulan kiriş, kuşak. ◆ Duvar hatılı. ◆ Demiryol inşaatında müsta'mel taban ağacı, travers. || (as.) Ara siperi. || **Chemin de** – Kestirme yol. || (mec.) **Se mettre à la** – Müşkilat çıkarmak. = [cm.] Âlâm ve ekdar, mesâib.

Traversée [ims.] Deniz yolculuğu, denizden geçme, geçit, mürur. ◆ Seyr ü sefer.

Traverser [ft.] İçinden geçmek, bir tarafından girip öbür tarafından çıkmak, yarıp geçmek. ◆ Bir tarafından bir tarafına uzanarak yarmak. ◆ Delip geçmek, nüfuz etmek. || – **le cœur** Elem ve kederi mûcip olmak. || (mec.) Müşkilata uğratmak, ika-ı müşkilat etmek. || **Se** – Geçilmek.

Traversier,ère [s.] Bir geçitten geçmeye mahsus. ◆ Arasından geçen. || **Flûte** – **ère** Yandan üflenilen bir nevi flavta. = [ims.] (m.) Gergi kuşağı veya hatılı. || **Barre** – **ère** Gurçeta. || (bhr.) Fişka. || **Davier de** – Fişka mataforası. || **Palan de** – Fişka palangası.

133 Orijinal metinde محاص şeklinde yazılan bu kelimenin, bağlama bakıldığında ve *Lugat-ı Tıbbiye*'ye (1290/1873) başvurulduğunda محاض olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Traversin [imz.] Yüz yastığı altına konulan uzun baş yastığı. ◆ Gergi ağacı. || – **d'écoutille** Ambar ağzı kemeresi. || – **de panneau** Ambar ağzı çeliği.

Travestir [ft.] Kıyafetini değiştirmek, tebdil-i kisve etmek. || (mec.) Ciddi bir kitabı hezl-âmiz bir surette tefsir etmek. ◆ Yanlış mânâ vermek. || **Se** – Tebdil-i kıyafet etmek. || Tebdil-i etvar etmek.

Travestissement [imz.] Tebdil-i kıyafet. ◆ Tenekkür. ◆ Tebdil-i etvar.

Travestisseur [imz.] Ciddi bir kitabı hezl-âmiz bir surette tefsir eden kimse. ◆ Fena mütercim.

Trageuse [ims.] Enikleri sarkan kadın.

Trayon [imz.] Enik ve keçi vesâire memesinin ucu, emzik.

Trébuchant,e [s.] Sıkleti ayarından ziyade olan ve binaenaleyh sahihü'l-ayar bulunan meskûkâta ıtlak olunur.

Trébuchement [imz.] Ayak dolaşması, sürçme.

Trébucher [fl.] Ayak dolaşmak veya ilişmek, sürçmek. ◆ Terazide vezin ve dirhemden ağır gelmek. ◆ Düşmek. ◆ Harap olmak. = [ft.] Meskûkât terazisi ile vezin etmek.

Trébuchet [imz.] Ufak kuş tuzağı. || **Prendre quelqu'un au** – Birini kemâl-i maharetle celp ve iğfal etmek. ◆ Meskûkât tartmaya mahsus küçük ve gayet hassas terazi, cevâhir veznesi.

Tréfilage [imz.] Demir ve çelik vesâireyi tel hâline koymak üzere haddeden çekme ameliyatı.

Tréfiler [ft.] Haddeden geçirmek, tel hâline koymak.

Tréfilerie [ims.] Hadde tezgâhı. ◆ Haddehâne, telhâne.

Tréfileur [ims.] Haddeci, telci.

Trèfle [imz.] Yonca. || – **campant** Ulama yonca. || – **mousseux** Ak koza. || – **nidifique** Tavşan paçası. || – **spumeux** Tavşan bıyığı. || – **jaune** Sarı yonca. ◆ Oyun kâğıdında ispati, sinek. ◆ Yonca yaprağı şeklinde mevadd-ı mütenevvia ve tezyinat-ı mimariye.

Tréflière [ims.] Yonca tarlası.

Tréfoncier [imz.] Arazinin sathıyla altının mutasarrıfı, gedik sahibi.

Tréfonds yahut **Très-fonds** [imz.] Arazinin sathı altındaki tabaka, arazinin tabaka-i tahtâniyesi. ◆ Gedik.

Treillage [imz.] Kafes suretinde bölme ve kaplama vesâire.

Treillager [ft.] Kafes suretinde müretteb tahta veya kirişlerle kaplamak veya bölmek.

Treillageur [imz.] Tahta veya kirişten kafes suretinde bölme ve kaplamalar yapan doğramacı, kafesçi.

Treille [ims.] Asma çardağı. ◆ Çardağa sarılan asma dalları.

Treillis [imz.] Kafes. ◆ Çuval bezi. ◆ Müşebbek, şübbâke.

Treillissé,e [s.] Kafes geçirilmiş, kafesli. = [imz.] Kafesli kumaş.

Treillisser [ft.] Kafes geçirmek, kafes koymak.

Treize [s.] On üç. ◆ On üçüncü, sâlis-aşer. = [imz.] Ayın on üçü, on üçüncü günü.

Treizième [s.] On üçüncü, sâlis-aşer. = [imz.] On üçte bir.

Treizièmement [h.] On üçüncü derecede.

Tréjetage [ims.] Erimiş cam-ı mâyiyi bir kaptan diğer kaba boşaltma.

Tréjeter [ft.] Erimiş cam-ı mâyiyi bir kaptan diğer kaba boşaltmak.

Tréma [imz.] e, *i*, *u* harflerini üstlerindeki harflerden ayrı okunmak icap ettiği hâlde üzerlerine konulan noktateyn: *ü*.

Trématodes [imz. - cm.] (hyv.) Elmint[134] kısmından şa'riyü'ş-şekl dîdan-ı em'â sınıfı, tramatod.

Tremblaie [ims.] Akça kavak ormanı.

Tremblant,e [s.] Titrer, titrek. ◆ Ra'şeye duçar, mürtaiş, lerzan. ◆ Sallanan, sallantılı. || **Pont** – Sallantılı köprü. ◆ Korkan, hâif. ||

134 fr.: helminthe.

TÜBA Türk Dil Kurumu Yayınları Türk Dil Kurumu Yayınları TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI TÜRK DİL KURUMU ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

Maladie – e Koyunları titreten bir nevi hastalık, râişe.

Tremble [imz.] Akça kavak.

Tremblé,e [s.] Titrek el ile yazılmış (yazı). = [ims.] Titrek yazı.

Tremblement [imz.] Titreme, ra'şe, lerze. ◆ Sallanma, sarsılma. || (mec.) Korku, havf, dehşet. || – de terre Hareket-i arz, zelzele.

Trembler [fl.] Titremek, irtiaş etmek. ◆ Sallanmak, oynamak, sarsılmak. || (mec.) Korkmak, havf etmek.

Trembleur [imz.] (ht.) Râiş, katı'-ı cereyan-ı elektrik.

Trembleux,se [s.] Titreyen, titrek, mürtaiş. || (mec.) Korkak, mahçup, cesaretsiz. = [i.] (mr. Quaker.)

Tremblotant,e [s.] Azıcık titrer gibi görünen, ihtizaz eden, mühteziz (latif sadâ).

Tremblotement [imz.] Sadânın azıcık titrer gibi olması, ihtizaz.

Tremboter [fl.] Hafifçe titremek, ihtizaz etmek.

Tremelle [ims.] (nb.) Ağaç köklerinde türeyen sarı mantar.

Trémie [ims.] Hububatı değirmen taşlarının üzerine döken değirmen hunisi veya teknesi, micfen.

Trémière [sms.] Rose – Gülhatmi, pembe hatmi.

Tremolo [imz.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Nağmede bir perde üzerine icra edilen titreme, ihtizaz-ı sadâ.

Trémoussement [imz.] Kımıldanma, deprenme.

Trémousser [ft.] Kımıldatmak, tahrik etmek, teşvik etmek. || [fl.] Kımıldanmak, deprenmek. || (mec.) Çabalamak. || Se – Kımıldanmak, deprenmek, çabalamak.

Trempage [imz.] Basılacak kâğıdın ıslatılması, tavlama, tav.

Trempe [ims.] Demir ve çeliğe su verme, tavlama, saky-ı maden. ◆ Demir ve çeliğe verilen su ve ondan hâsıl ettiği metanet, âb u tâb. || (mec.) Derece-i metanet.

Trempée [ims.] Dayak, kötek.

Tremper [ft.] Islatmak, bir mâyiye batırmak. ◆ (Demir ve çeliğe) Su vermek. ◆ (Şaraba) Çok su katmak. || – une soupe à quelqu'un Birine dayak atmak. || (mec.) Bulaştırmak. = [fl.] Suda durmak, ıslanmak, tavlanmak. || (mec.) Bulaşmak, iştirak etmek, zî-medhal olmak. || Se – Islanmak. ◆ Su verilmek.

Tremperie [ims.] Matbaanın kâğıt tavlamaya mahsus mahalli, tavhâne.

Trempette [ims.] Kahve vesâireye batırılacak ince ekmek dilimi. || Faire la – Kahveye ekmek dilimi batırmak.

Tremplin [imz.] Cambazların çok fırlayabilmek üzere üzerine basıp atladıkları mâil ve yumuşak tahta, cambaz tahtası.

Trénitz [ims.] Bir nevi raksın bir fasl-ı mahsusu.

Trentaine [ims.] Otuz kadar, aşağı yukarı otuz, otuzluk. || Avoir la – Otuz yaşlarında, otuzluk olmak.

Trente [s.] Otuz, selâsun. ◆ Otuzuncu. = [imz.] Ayın otuzu, otuzuncu günü.

Trentenaire [s.] Otuz yaşında, otuzluk.

Trentième [s.] Otuzuncu. = [imz.] Otuzda bir.

Trentin,e [i. - s.] Avusturya'nın Trante şehri ahalisinden adam.

Trépan [ims.] Mıskab. ◆ Zemin testeresi. ◆ (crh.) Kemikleri ve hususiyle kafa kemiklerini delmeye mahsus alet, mıskab-ı minşârî.

Trépanation [ims.] (crh.) Kemik ve hususiyle kafa kemiğinin bir alet-i mahsusa ile delinmesi, sakb-ı minşârî.

Trépaner[135] [ft.] Sakb-ı minşârî denilen alet-i mahsusa ile (kemik) delmek.

Trêpas [imz.] Ölüm, vefat, irtihal, rıhlet.

135 Orijinal metinde Trépanes şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Trépassé,e [s.] Ölmüş, irtihal etmiş, müteveffâ.

Trépassement [imz.] Ölüm, vefat, irtihal.

Trépasser [fl.] Ölmek, vefat ve irtihal etmek.

Trépidation [ims.] Âzâ-yı bedenin titremesi, irticac. ◆ Sallanma, sallantı. ◆ İhtizaz.

Trépied [imz.] Sac ayağı. ◆ Her nevi sehpa ve ayaklık. ◆ Üç ayaklı iskemle. ◆ Yunan-ı kadim kâhinlerine mahsus üç ayaklı kürsü. || **Être sur le** – Kemâl-i şevk ve heyecan ile idare-i makal eylemek.

Trépignement [imz.] Ayakları şiddetle yere vurma, ayak patırtısı. || (mec.) Büyük bir arzu izharı.

Trépigner [fl.] Ayakları şiddetle yere vurmak, ayak patırtısı etmek. || (mec.) Büyük bir arzu izhar etmek.

Trépointe [ims.] Saraç ve kunduracıların diğer iki meşin arasına sokup diktikleri meşin, sahtiyandan şerit. ◆ Kunduracı vardolosu.

Très [h.] Pek, ziyade, çok, gayet.

Trésor [imz.] Hazine. ◆ Vezne, sandık. ◆ Evrak mahzeni, hazine-i evrak. ◆ Define, kenz. || **Le – public** yahut sadece **le** – Hazine-i celîle, hazine-i devlet, beytülmal. || (mec.) Pek kıymetli şey, define, hazine. ◆ Mebâliğ-i külliye. || **Les – s de la terre** Hazine-i arziye. || **Les – s de Flore** Hazine-i bahar, çiçekler, ezhar. ◆ Cazibe.

Trésorerie [ims.] Hazâinin hıfzolunduğu mahal, hazine dairesi. ◆ Hazine-i maliye. ◆ İngiltere'de maliye nezâreti. || **Service, opération de** – Hazine-i devletin muamelat-ı maliye ve sarrafiyesi.

Trésorier [imz.] Hazine müdür veya nâzırı, hazinedar. ◆ Veznedar, sandık emini. || – **général** Defterdar-ı vilayet, defterdar.

Trésorière [ims.] İâne cemiyetlerinde cem' olunan mebâliği hıfzeden kadın.

Tressaillement [imz.] Birden ürküp titreme, yürek oynama, irtiaş. || (t.) Korkudan titreme, ce'ş.

Tressailli [smz.] Ürküp titremekten yerinden oynamış (damar vesâire).

Tressaillir [fl.] (Tasrifi: *Je tressaille, nous tressaillons; je tressaillais, nous tressaillions; je tressaillis, nous tressaillîmes; je tressaillirai, je tressaillirais; tressaille, tressaillons; que je tressaille, que nous tressaillions; que je tressaillisse, que nous tressaillissions; tressaillant; tressailli,e.*) Birden ürküp titremek, çabuk gelip geçer ra'şe ile titremek, yürek oynamak.

Tresse [ims.] Örülmüş şey, örgü, örü. || (bhr.) Kangal, tirinke.

Tresser [ft.] Örmek, nesc etmek. ◆ İmal etmek.

Tresseur,euse [i.] Örücü.

Tréteau [imz.] Kerevet ve iskele vesâirenin altına konulan dört ayaklı ağaç ki her iki ayağı bir müselles teşkil eder, ayaklık, sehpa.

Treuil [imz.] Ağır yükler kaldırmaya mahsus bocurgat. || – **différentiel** Irgat-ı tefazulî, vinç. || – **à vapeur** İstim vinç.

Treuver [ft.] Bulmak. (Eskidir.)

Trêve [ims.] Tatil-i muhâsamat, mütareke. || (mec.) Ara, fâsıla. || – **de** Bertaraf, artık yok, artık istemez: – **de plaisanterie** Latife bir taraf.

Tri [d.] Üç mânâsıyla Latinceden me'huz bazı kelimat-ı mürekkebenin başında bulunur.

Tri [imz.] (mr. Triage.)

Tri [imz.] Üç kişi ile oynanılan bir nevi kâğıt oyunu.

Triable [s.] Şâyan-ı intihab.

Triade [ims.] Üç şahıs veya şeyin mecmûu, selâse, teslis.

Triadelphe [s.] (nb.) Sülâsiyü'l-ihve, sülâsiyü'l-ah.

Triage [imz.] Seçme, intihab. ◆ Seçilmiş şey, müntahab. ◆ (Mektuplar hakkında) Tefrik, ayırma; **Bureau de** – Tefrik-i mekâtib odası.

Triaire [imz.] Eski Roma alaylarının üçüncü sınıfını teşkil eden asker.

Triandre [s.] (nb.) Sülâsiyü't-tezkir, sülâsiyü'z-zükûr.

Triandrie [ims.] Üç uzv-ı tezkiri bulunan nebat, sülâsiyü'z-zükûr.

Triangle [imz.] (he.) Üç dıl' ve üç zâviyesi bulunan şekil, müselles. || – **équilatéral** Müselles-i mütesâviyü'l-adlâ'. || – **rectangle** Müselles-i kaimü'z-zâviye. || – **isocèle** Müselles-i mütesâviyü's-sakkeyn. || – **sphérique** Müselles-i kürevî. || – **plan** Müselles-i müstevî. || (tca.) – **boréal** Müselles-i şimalî. || – **austral** Müselles-i cenubî. || – **petit** Müselles-i sagir. || (ms.) Davulcunun davula ta'lik edip icabında çaldığı müselles şeklinde çelik çalgı, müselles.

Triangulaire [s.] Müselles şeklinde olan, müsellesî.

Triangulairement [h.] Müselles şeklinde olarak, müsellesen.

Triangulation [ims.] (he.) Müsellesat vasıtasıyla bir arsa ve mevkinin resim ve planını yapmak usulü. ◆ Müsellesat vasıtasıyla mesâha.

Trianguler [ft.] (he.) Müsellesata taksim etmek, müsellesat vasıtasıyla bir arsa ve mevkinin resim ve planını yapmak.

Trias [imz.] (*s* okunur) Tabakat-ı arziyeden birinin ismidir, triyaz, arazi-i sâlise.

Triasique [s.] (arz.) Arazi-i sâlise tabakasına müteallik, sâlisî, triyazî.

Triatomique [s.] (k.) Sülâsiyü'z-zerrat.

Triatomicité[136] [ims.] (k.) Sülâsiyetü'z-zerrat.

Tribasique [s.] (k.) Sülâsiyü'l-esas, esas-ı müselles.

Tribord [imz.] (bhr.) Geminin sağ tarafı, iskele tarafı. || – **toute!** "Alabanda sancak" (kumandası). || **Ne venez pas sur le** – "Kaçma sancağa!" (kumandası). || **Hauche de** – Sancak kıç omuzluğu. || **Faire feu de – et de bâbord** Her türlü vesâite tevessül etmek.

Triboulet [imz.] Şişman ve kısa adam. ◆ Gülünç adam, delice adam. || **Servir de** – Güldürmek, eğlence teşkil etmek.

Tribu [ims.] Kabile, aşiret, oymak. ◆ Evlad-ı Yakup'tan her birinin nesli, sibt, esbat. || Aile efradı.

Tribulation [ims.] Keder, mihnet, zucret.

Tribule [ims.] (nb.) Timur dikeni, ehille.

Tribun [imz.] Eski Romalılarda halkın menâfi-i umumiyesini müdafaa vazifesiyle muvazzaf hâkim. ◆ Nâtıka-perdaz.

Tribunal [imz.] Mahkeme. ◆ Heyet-i hükkâm. ◆ Mahkemenin daire-i nüfuzu. || – **ordinaire** Mahkeme-i nizamiye. || – **civil** Hukuk mahkemesi; – **pénal** Ceza mahkemesi; – **de commerce** Ticaret mahkemesi; – **de première instance** Bidâyet mahkemesi; – **de paix** Mahkeme-i sulhiye; – **de justice sommaire** Deâvî-i âdiye mahkemesi; – **correctionnel** Cünha mahkemesi. || (mec.) **Le – de la conscience** Mahkeme-i vicdan. || **Le – de Dieu** Adalet-i ilâhiye.

Tribunat [imz.] Eski Roma'da hukuk-ı ümmeti müdafaa ile mükellef hâkimin sıfat ve memuriyeti ve bu memuriyetin müddet-i devamı.

Tribune [ims.] Bazı Avrupa memâlikince kürsi-i hitabet. ◆ Bazı mahall-i muazzezedeki mürtefice kürsü.

Tribunitien,ne [s.] (*cien*) *Tribunat* denilen eski Roma hâkimiyetine müteallik.

Tribut [imz.] Bir hükûmet-i tâbianın devlet-i metbûasına verdiği vergi, cizye. ◆ Ale'l-ıtlak vergi, resm, teklif, haraç. || (mec.) Vazife, mecburiyet, vecibe. ◆ Eser-i ihtiram. ◆ Mükâfat. || **Payer le – à la nature** Vefat etmek.

Tributaire [s.] Vergi veren, cizye-güzar. ◆ Tâbi. = [imz.] Bir nehre munsab olan ırmak: **Les – s du Danube** Tuna nehrine munsab olan ırmaklar.

Tricher [ft. - fl.] Oyunda aldatmak, hile etmek. ◆ Örtmek, setretmek.

136 Orijinal metinde Triatomirite şeklinde yazılan bu maddenin imlâsı düzenlenmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tricherie [ims.] Oyun ve kumar hilesi. ◆ Aldatış, iğfal, hile, entrika.

Tricheur,se [i.] Oyunda aldatan, hilekâr.

Trichine [ims.] (*ki*) Domuz etinin içinde bulunan gayet ince bir nevi kurt, trişin, dûd-ı şa'r.

Trichinose [ims.] (*ki*) Domuz etinin içinde kıl gibi ince kurtlardan hâsıl olan bir nevi hastalık, trişinoz, dâ-i dûd-ı şa'rî.

Trichinium [imz.] (*ome*) Eski Romalıların üç sofralı yemek odası.

Trichisme [imz.] (t.) Kesr-i şa'rî, inşikak-ı izam.

Trichocéphale [imz.] (hyv.) Dîdan-ı miâiyeden zâtü'r-re's. ◆ Tirhos azmanı.

Trichode [imz.] (hyv.) Trişod, nakîiye.

Trichodon [imz.] (hyv.) Trakonya balığı.

Trichogyne [s.] (nb.) Şa'ru't-te'nis.

Trichoma [imz.] (t.) Dâü'ş-şa'r.

Trichomatique [s.] (t.) Dâü'ş-şa'rî.

Trichomie [ims.] (t.) Emraz-ı evbar.

Tricoises [ims. - cm.] Nalbant ve marangoz kerpeteni.

Tricolor [imz.] Bir nevi kadife çiçeği.

Tricolore [s.] Üç renkli Fransız bandırası.

Tricorne [imz.] Üç köşeli papaz şapkası.

Tricot [imz.] Örme, örgü, şişle işleme. || **Bas au** – Örme çorap. ◆ Kısa baston, sopa.

Tricotage [imz.] Örücülük. ◆ Örme işi.

Tricoter [ft.] Örmek. ◆ Dövmek, darp etmek.

Tricoteur,se [i.] Örücü, çorapçı.

Trictrac [imz.] Tavla oyunu. ◆ Tavla tahtası, tavla.

Tricycle [imz.] Üç tekerlekli velospit.

Tridactyle [i. - s.] (hyv.) Sülâsiyü'l-esâbi'. ◆ Taffar fasîlesinden kum böceği.

Tride [s.] Oynak, azgın (beygir).

Trident [imz.] Üç dişli yaba. ◆ Deniz perisi Neptün'ün alâmet-i mahsusası olan üç dişli demir yaba.

Tridi [imz.] Fransız takviminin on günden ibaret olan haftasının (ve daha doğrusu aşeresinin) üçüncü günü.

Triduo [imz.] Üç gün devam eden bir nevi âyin ve ibadet. (*Tridum* dahi denilir.)

Trièdre [s.] (he.) Üç vechi olan, zû-selâseti'l-vücuh, sülâsiyü'l-vücuh. || **Angle** – Zâviye-i mücesseme.

Triennal,e [s.] Üç sene süren, üç yıllık, üç senelik, üç sene imtidad eden. ◆ Üç senede bir vuku bulan. = [imz.] Üç senelik memuriyet, üç senelik vazife: **Finir son** – Üç senelik memuriyetini ikmâl etmek, üç senelik vazifesini itmam eylemek. (cmz.: *triennaux*.)

Triennalité [ims.] Bir memuriyet vesâirenin üç sene sürmesi, üç sene için olması, üç senelik müddet.

Triennat [imz.] Üç senelik müddet. ◆ Üç senelik memuriyet.

Trier [ft.] Seçip ayırmak, intihab etmek. || **Se** – Seçilmek, intihab edilmek.

Trieur,se [i.] Seçip ayıran.

Trifacial,e [s.] (tşr.) **Nerf** – Üçe taksim olunmuş, üç dallı (yüz damarı), tev'em-i selâse.

Trifide [s.] (nb.) Tûlen üç şubeye münkasim, sülâsiyü'ş-şukuk. || **Calice** – Ke's-i sülâsiyü'ş-şukuk.

Triflore [s.] (nb.) Üç çiçekli, sülâsiyü'l-ezhar.

Trifollé,e [s.] (nb.) Üç yapraklı, sülâsiyü'l-evrak.

Trigame [s.] Üç karısı olan, müseffî. ◆ Üç defa zevci vefat etmiş kadın, müseffiye, misfat.

Trigaud,e [i. - s.] Hilekâr.

Trigauder [fl.] Hilekârlık etmek.

Trigauderie [ims.] Hilekârlık.

Trigle [imz.] (hyv.) Zü'l-hudud-ı der'iye fasîlesinden trigla denilen kırlangıç balığı.

Triglotte [s.] Üç lisan üzerine yazılmış.

Triglyphe [imz.] (m.) Üç amûdî oluklu ve dört köşeli ve pervaz altında tertip olunur tezyinat-ı mimariye, kitâbe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Trigone [s.] Üç köşe, üç zâviyeli, müselles, müsellesü'z-zevâyâ. || – **cérébral** Müselles-i dimağî.

Trigonelle [ims.] Sûsiye kabilesinden boy çiçeği.

Trigonocéphal,e [s.] (tt.) Başı üç köşeli, müsellesü'r-re's. = [imz.] Amerika'nın bir nevi zehirli ok yılanı, hayye-i müsellesetü'r-re's.

Trigonométrie [ims.] (r.) Müsellesat; – **sphérique** Müsellesat-ı küreviye; – **réctiligne** Müsellesat-ı müsteviye.

Trigonométrique [s.] Müsellesat fennine müteallik.

Trigonométriquement [h.] Müsellesat kavâidince.

Trigyne [s.] (nb.) Sülâsiyü't-te'nis.

Trihebdomadaire [s.] Haftada üç defa vuku bulan, neşrolunan; **Journal** – Haftada üç defa neşrolunan cerîde.

Trijumeau [imz.] Bir mevzi ve mahalde tevellüd eden üç çocuk.

Trilatéral,e [s.] (he.) Üç dıl'ı olan (şekil), zû-selâseti'l-adlâ', müsellesü'l-adlâ'. (cm.: *trilatéraux*.)

Trilatère [s.] (mr. Trilatéral.)

Trilingue [s.] Üç lisan üzerine yazılmış.

Trilittère [s.] (sr.) Üç harfli; **Les – s simples** Sarf-ı Arabîde sülâsî mücerred; **Les – s dérivés** Sülâsî mezîdün-fih.

Trille [ims.] (ms.) Ses titreyerek çıkarılan nağme, zemzeme.

Triller [ft.] Nağmeye titrek bir sadâ vermek.

Trillion [imz.] (*tri-lion*) Bin milyar, trilyon.

Trilobé,e [s.] (tşr. - nb.) Yuvarlak tepecik şeklinde üç çıkıntısı olan, sülâsiyü'l-füsus.

Trilobites [ims. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı kışriye müstehâsatı, zü's-selâseti'l-füsus.

Trilogie [ims.] Üç kısma münkasim tiyatro oyunu veya manzume.

Trilogique [s.] Üç kısma münkasim tiyatro oyunu veya manzumeye müteallik.

Trimbaler [ft.] Sürüklemek.

Trimer [fl.] Çabuk ve yorgunlukla yürümek.

Trimestre [ims.] Üç ay müddeti, rub'-ı sâl. ◆ Üç aylık taksit.

Trimestriel,le [s.] Üç ay süren veya her üç ayda bir vuku bulan, üç aylık.

Trimestriellement [h.] Her üç ayda bir, üç aydan üç aya olarak.

Trimorphe [s.] (ht.) Sülâsiyü'l-eşkâl.

Trimorphisme [imz.] (ht.) Sülâsiyetü'l-eşkâl.

Trin yahut **Trine** [smz.] **Aspect** – İlm-i nücum ahkâmında beynlerinde daire-i burucun bir sülüsü miktarında mesafe bulunan iki kevkebin vaziyeti, teslis.

Tringle [ims.] Perde şişi. ◆ Tahtadan ince hasır vesâire şişi. ◆ Çırpı çizgisi.

Tringler [ft.] Çırpı ile çizgi çizmek.

Tringlette [ims.] Ufak perde şişi. ◆ Camcı bizi.

Trinitaire [imz.] Ekanim-i selâse hakkındaki itikada muhalif bir mezheb-i mahsusa mensup Hıristiyan. ◆ Cezayir korsanlarının eline esir düşen Hıristiyanları fidye ile kurtarmak maksadıyla müesses eski bir tarik-i mahsusa mensup rahip.

Trinité [ims.] Hıristiyanların vesâir bazı edyanın teslis itikadı, ekanim-i selâse. || **Dimanche de la** – Ekanim-i selâse yortusu.

Trinôme [imz.] (ht.) Üç hadden ibaret terkib-i cebrî, sülâsiyü'l-hudud, zû-hudud-ı selâse.

Trinquer [fl.] İçerken kadehleri tokuşturmak, toka etmek.

Trinquet [imz.] (bhr.) Trinkete sereni.

Trinquette [ims.] (bhr.) Trinkete yelkeni.

Trinqueur [imz.] Kadeh tokuşturmasını veya içkiyi çok seven adam.

Trio [imz.] (ms.) Üç sadâ veya üç sazla çalınmak üzere müretteb fasıl, parça. ◆ Üç şahıs veya şeyden mürekkep takım, müselles.

Triodon [imz.] (hyv.) Zü'l-esnan-ı muarrâ fasîlesinden ay balığı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Triolet [imz.] Sekiz mısradan ibaret manzume, müsemmen. || (ms.) Üçleme.

Triomphal,e [s.] Nusret ve muzafferiyete müteallik, zaferî. (cmz.: *triomphaux*.)

Triomphalement [h.] Nusret ve zaferle, muzafferen, galibâne.

Triomphant,e [s.] Galip, muzaffer, muvaffak. ◆ Mağrur, münfahir. ◆ Muzafferâne, parlak. || **Église** – **e** Hıristiyanlarca semâvatta olduğu itikad edilen sülehâ. (Zıddı: *milirant*.)

Triomphateur [imz.] Eski Romalılarda bir büyük muzafferiyete nâil olup avdetinde şehrâyinle istikbal olunan kumandan. || (mec.) Galip, muzaffer.

Triomphe [imz.] Eski Romalıların bir büyük muzafferiyete nâil olan kumandanlara ettikleri şehrâyin ve istikbal alayı. ◆ Muzafferiyet, galibiyet, fütuhat. || **En** – Muzafferâne, parlak bir surette. || **Jour de** – Yevm-i muzafferiyet, yevm-i muvaffakiyet, yevm-i mefharet, yevm-i mukaddes. || **Arc de** – Tak-ı zafer. || (mec.) Muvaffakiyet.

Triomphe [ims.] Koz denilen oyun kâğıdı.

Triompher [fl.] Muzafferiyete mahsus şaşaalı istikbal ve şehrâyine nâil olmak. ◆ Galip ve muzaffer olmak. ◆ Zaptetmek. || – **du temps** Pâyidar olmak. ◆ Tefahhur etmek. || (mec.) Müsabakat kazanmak. ◆ Nâil ve muvaffak olmak. ◆ Fevkalâde mesrur olmak.

Trionyx [imz.] (hyv.) Sulâhfat-ı nehriye kısmından kaplumbağa. || – **du Nil** Üç tırnaklı Nil nehri kaplumbağası.

Triorchide [i. - s.] Zü's-selâseti'l-husye.

Tripaille [ims.] Hayvanatın âlât-ı dâhiliyesi, bağırsak, em'â.

Tripartible [s.] Kendi kendine üç kısma taksim olunmaya müsait.

Tripartite [sms.] (nb.) Üçe taksim olunmuş, zü'l-aksam-ı selâse.

Tripartition [ims.] Üçe taksim.

Tripe [ims.] İşkembe. || – **de velours** Yün ve pamuktan mamul kadife nevi. || **œufs à la** – Bir nevi yumurta kavurması.

Tripe-madame [ims.] (mr. Trique-madame.)

Tripenné,e [s.] (nb.) Sülâsiyü'r-rîşat.

Triperie [ims.] İşkembecilik ticaret ve sanatı. ◆ İşkembe satılan mahal. ◆ İşkembeci dükkânı.

Tripétalé,e [s.] (nb.) Sülâsiyü'l-vüreykat-ı tüveyciye.

Tripette [ims.] Küçük işkembe; **Cela ne vaut pas** – Bu bir şeye yaramaz, hiçbir değeri yoktur.

Triphthongue [ims. - s.] Bir hareke gibi telaffuz olunan üç harf-i sadâ terkibi.

Triphylle [s.] (nb.) Sülâsiyü'l-vüreykat. || **Calice** – Ke's-i sülâsiyü'l-vüreykat.

Tripier,ère [i.] İşkembe satan adam, işkembeci.

Triple [imz. - s.] Üç kat, üç misli, müselles. || (cr.) – **expansion** Buharın üç defa inbisatıyla müteharrik (makine). || (ms.) – **croche** Otuz ikilik nota şekli.

Triplement [imz.] Üç kat ediş, üç misline iblağ. = [h.] Üç kat olarak, üç misli nispetinde.

Tripler [ft.] Üç kat etmek, üç misline iblağ etmek. = [fl.] Üç kat olmak.

Triplicata [imz.] Mahâkime müteallik evrakın nüsha-i sâlisesi. ◆ Üç nüsha.

Triplicité [ims.] Üç kat veya üç kısımdan mürekkep olma, teslis, müsellesiyet.

Tripliquer [ft.] Üçüncü defa olarak tekrarlamak, üçüncü defa olarak cevap vermek.

Tripoli [imz.] Vaktiyle Trablus-ı Şam'dan çıkan bir nevi cilâ toprağı, Trablus taşı. = [ihz.] Trablus.

Tripolitain,e [i. - s.] Trabluslu.

Tripot [imz.] Kumarhane. || (mec.) Fena adamlar güruhu, batakhane. ◆ Hile, entrika.

Tripotage [imz.] Karıştırma, kurcalama. ◆ Pis şeyler mahlutu, bulamaç. || (mec.) Hile, oyun, dolap.

Tripotée [ims.] Dayak, kötek.

Tripoter [ft. - fl.] Karıştırmak, kurcalamak. ◆ Altüst etmek. ◆ Hile etmek, entrika kullanmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Tripotier,ère [i.] Karıştırıcı, kurcalayıcı. ◆ Hilekâr, entrikacı. (*Tripoteur,euse* dahi denilir.)

Triptyque [imz.] Üç parçadan ibaret olup katlanan resim levhası.

Trique [ims.] Kalın değnek, sopa.

Triqueballe [imz. - ims.] Topçu mühimmat arabası.

Trique-madame [ims.] Beyaz kaya koruğu.

Triquer [ft.] Odunları cinslerine göre ayırmak. ◆ Sopa ile dövmek.

Triquet [imz.] Top oyununda topa vurmaya mahsus değnek. ◆ Çatı iskelesi.

Trirème [ims.] Zaman-ı kadimin üç sıra kürekli kadırgası.

Trisaïeul,e [i.] Ceddin ceddi ve ceddenin ceddesi, cedd-i sâlis.

Trisannuel,le [s.] Üç sene dayanan veya üç senede bir vâki olan, üç senelik.

Trisection [ims.] (*cek-cion*) Bir şeyin üç müsâvi kısma taksimi. ‖ (he.) Teslis; – **d'un angle** Bir zâviyenin teslisi.

Triséquer[137] [ft.] (nb.) Üçe taksim etmek. ‖ **Se** – Üçe taksim olunmak.

Trisme [imz.] (t.) Çenenin gayr-ı ihtiyari çekilmesi, çene kilitlenmesi, küzaz-ı fekkî.

Trismégiste [smz.] Pek büyük, azam. (Yunanîlerin âlihe-i bâtılalarından Merkür'e yani Hermes'e verdikleri isimdir.)

Trisperme [s.] (nb.) Sülâsiyü'l-büzur.

Trisplanchnique [s.] (tşr.) Asab-ı haşviyü's-selâse.

Trissyllabe [imz. - s.] Üç heceli (kelime).

Triste [s.] Hazin, mahzun, mükedder. ◆ Hüzün ve keder veren, müellim. ‖ Sefil, bedbaht, sefilâne. ◆ Karanlık, muzlim, kapanık. ‖ **Temps** – Kapalı hava, muzlim hava. ◆ Hüzn-âmiz, sıkıntılı. ‖ (mec.) Güç, ağır. ◆ Menfaatsiz, hayırsız. ◆ Fena, âdi.

137 Orijinal metinde Triscquer şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

Tristement [h.] Hüzün ve kederle, hüzn-âmiz bir suretle, sefilâne.

Tristesse [ims.] Hüzün, keder, sıkıntı. ◆ Merak, kara sevda.

Triton [imz.] Yarı insan ve yarı balık suretinde tahayyül olunan deniz perisi. ‖ (tt.) Sakangur denilen hayvan-ı bahrî, verek-i mâî, deniz kertenkelesi. ‖ (ms.) Üç nota miktarı tevakkuf.

Tritonie [ims.] (hyv.) Nâime-i zatü'r-riclü'l-batnî fırkasından küçük deniz salyangozu.

Tritonien,ne [s.] (arz.) İçinde hayvanat-ı bahriye enkazı müstehâsesi bulunan araziye ıtlak olunur; **Terrains – s** Arazi-i tritoniye.

Tritoxyde [imz.] (k.) Bir madenin üçüncü derecedeki humzu, humz-ı sâlis.

Triturable [s.] Havanda ezilebilir, dövülebilir, kabil-i sahk, kabil-i tehvin.

Triturant,e [s.] Ezen, döven, sahk eden, sahkî: **La surface – e des dents** Dişlerin musattah-ı sahkîsi.

Trituration [ims.] Havanda ezme, dövme, tehvin, sahk.

Triture [ims.] Meleke, maharet, mümârese.

Triturer [fl.] Ezmek, dövmek, sahk etmek.

Trivale [s.] (tt.) Kabuğu üçe münkasim (hayvan), sülâsiyü'l-masâri'.

Trivalin [imz.] Şakacı, dalkavuk. ◆ Bir nevi dişçi kerpeteni, lisan-ı şavt.

Trivelinade [ims.] Şakacılık, dalkavukluk.

Triviaire [s.] Üç yol veya sokak ağzı olan (mahal).

Trivial,e [s.] Çok kullanılmış, müptezel. ◆ Âdi, harc-ı âm, mebzul. ‖ **Style** – Âdi üslup. (cmz.: *triviaux*.)

Trivialement [h.] Müptezelâne. ◆ Âdi ve harc-ı âm olacak bir suretle.

Trivialiser [ft.] Müptezel bir hâle vaz' etmek. ◆ Âdileştirmek.

Trivialité [ims.] Müptezellik, ibtizal. = [cm.] Müptezel şeyler. ◆ Âmiyâne tabirat.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Trivium [imz.] Kurun-ı Vustâ'da sarf ve nahiv ve beyan ve mantıktan ibaret ulûm-ı selâse.

Troc [imz.] Mübâdele, trampa.

Trocart yahut **Trois-quarts** [imz.] (crh.) Delmeye mahsus bir nevi alet, bâzile.

Trochaïque [imz.] (*ka*) (ar.) Biri hafif diğeri sakil iki heceden ibaret cüzleri hâvi mısra.

Trochalus [imz.] (hyv.) Mufattaru'l-cenah-ı humâsiyü'l-ersag fırkasından Afrika'ya mahsus bok böceği.

Trochanter [imz.] (*kantère*) (tşr.) Uyluk kemiğinin kalçada olan yumru yeri, müdevver-i fahz. || **Grand** – Müdevver-i kebir, trohanter-i kebir. || **Petit** – Müdevver-i sagir, trohanter-i sagir.

Trochanténien,ne [s.] (tşr.) Müdevver-i sagirî.

Trochée [imz.] (*ké*) (ed.) Biri hafif ve diğeri sakil iki heceden mürekkep mısra cüzü, veted-i mefruk gibi Yunan eş'arında bir tef'ile.

Trochée [ims.] Kesilmiş ağacın kütüğünden süren filizler.

Troches [imz. - cm.] Hayvanat-ı vahşiyenin kış gübresi.

Trochet [imz.] Deste deste çıkan çiçek veya meyve, salkım, huzme-i esmar.

Trochiscation [ims.] (syd.) Tedvir-i farz şekline sokma.

Trochiter [imz.] (tşr.) Müdevver uzuv.

Trochlée [ims.] (tşr.) Bekre.

Trochocères [ims. - cm.] Mercûlü'r-re's hayvanat müstehâsesi, trohoser.

Trochoïde [s.] (tşr.) Devrî. || **Articulation** – Mafsal-ı müdevverî.

Trochus [imz.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-ricl fırkasından deniz helezonu.

Troène [imz.] Kına ağacı.

Troglodytes [imz. - cm.] Mağarada yaşadıkları mahkî Afrika'nın eski bir kavmi. ◆ Bir nevi çalı kuşu. ◆ Âkilü'l-haşerat tuyur sınıfı.

Trogne [ims.] Şişkin çehre, sarhoş çehresi.

Trognon [imz.] Marul ve lahana gibi şeylerin göbek ve koçanı.

Trois [s.] Üç. ◆ Üçüncü, sâlis. = [imz.] Üç adet ve rakamı. ◆ Ayın üçü, üçüncü günü.

Troisième [s.] Üçüncü, sâlis. = [imz.] Evin üçüncü katı. ◆ Mektebin üçüncü sınıfı şâkirdi. = [ims.] Mektebin üçüncü sınıfı.

Troisièmement [h.] Üçüncü derecede, sâlisen.

Trois-mâts [imz.] Üç direkli tüccar gemisi. ◆ Üç ambarlı gemi.

Trois-quarts [imz.] Üç köşe eğe. || (crh.) (mr. Trocart.)

Trois-six [imz.] Ticarette 33 derece ispirtoya verilen isimdir.

Trôle [ims.] **Ouvrier à la** – Yaptığı şeyleri gezdirip satan sanatkâr.

Trole yahut **Trolle** [imz.] (nb.) Altıntop çiçeği nevi.

Trolley [imz.] Demiryol üzerinde elektrik ile müteharrik vagonlara ilave olunan makara şeklinde alet-i elektrikiye.

Trôler [ft.] Öteye beriye gezdirip dolaştırmak. = [fl.] Öteye beriye gezip dolaşmak.

Trombe [ims.] Denizde rüzgârdan sütun gibi havaya kalkan su, kasırga, hortum, tulumba. || (bhr.) Nefeslik.

Trombididés [imz. - cm.] (hyv.) Anâkib kısmından zü'l-hurtum fasîlesi.

Trombidion [imz.] (hyv.) Dağ örümceği.

Tromblon [imz.] Ağzı geniş bir nevi karabina. ◆ Sivri ve geniş siperli şapka.

Trombone [imz.] Çalgı âlâtından büyük boru, trombon. ◆ Bunu çalan çalgıcı, boruzen.

Trompe [ims.] Avcı borusu, nefir. || **Publier à son de** – Büyük bir velvele ile neşir ve ilan eylemek. ◆ Sis borusu. ◆ Filin hortumu. ◆ Bazı sinek ve böceklerin emme aletleri, hortum, memas. || (m.) Bir balkon ve cumba vesâirenin ayağı makamında olan nısf-ı kemer, kemer çıkıntısı. || (tşr.) – **d'Eustache** Ağızla kulak tablı arasındaki ihtilat, nefir-i Östaki, mecra-yı Östaş. || – **de Fallupe** Mecra-yı Fallüp.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE AKADEMİ BİLİMLERİ www.tuba.gov.tr

Trompe-l'œil [imz.] Esmar ve eşcar misilli cansız mevaddı canlı gibi aynen irâe eden resim levhası. (cm.: des *trompe-l'œil*.)

Tromper [ft.] Aldatmak, iğfal etmek. ◆ Yanıltmak, tağlit etmek. ‖ – **la loi** Kanunun tertip ettiği cezadan bir suretle tahlis-i nefs etmek. ◆ Oyalatmak. ◆ Hilâfına çıkmak. ‖ **Se** – Yanılmak, aldanmak, gaflet etmek. ‖ **à s'y** – Aldanılacak derece, tıpkı.

Tromperie [ims.] Aldanış, iğfal, gaflet. ◆ Hayal.

Trompeter [ft.] (*Jeter* gibi tasrif olunur.) Boru ile ihbar, ilan, işâa etmek. ‖ (mec.) Neşir ve işâa ve ilan etmek. = [fl.] (Kara kuş hakkında) Bağırmak.

Trompette [ims.] Boru denilen çalgı. ‖ **Sonner de la** – İlan-ı muzafferiyet etmek. ◆ Asma kabağı. ‖ (mec.) Sır saklamaz adam. = [imz.] Boru çalan adam, boruzen.

Trompeur,se [i. - s.] Aldatıcı, muğfil.

Trompeusement [h.] Aldatmakla, iğfal ile.

Trone [imz.] Ağaç kütüğü, ciz'. ◆ Kol ve ayak ve baştan gayrı beden, insan gövdesi. ◆ Kilisenin sadaka sandığı. ◆ Bir neslin aslı, şecere. ‖ (he.) Makta, maktû; – **de cône** Mahrut-ı maktû; – **de pyramide** Ehram-ı maktû. ‖ – **de prisme triangulaire** Nâkıs-ı menşur-ı müsellesî.

Troncatelle [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-ricl fırkasından merzagiye fasîlesinden bir helezon.

Tronchet [imz.] Üç ayaklı kalın bir tahtadan ibaret iskemle.

Tronçon [imz.] Uzunca bir şeyden kopmuş parça, kırık parçası. ◆ Demiryol hattının bir kısmı, bir parçası. ‖ (nb.) Ciz'a.

Tronçonnement [imz.] Tûlen kesip veya kırıp parça parça etme.

Tronçonner [ft.] Tûlen kesip veya kırıp parça parça etmek.

Trône [imz.] Taht, serir, erîke, evreng. ◆ Sunuf-ı melâikenin biri. ‖ **Discour du** – Nutuk-ı imparatorî, nutuk-ı kralî.

Trôner [fl.] Kurulmak, azamet satmak.

Tronqué,e [s.] Bir parçası kopmuş, kesik, kırık. ◆ Eksik, nâkıs. ‖ (he. - tt.) Maktû; **Cône** – Mahrut-ı maktû, nâ-tamam.

Tronquer [ft.] Bir parçasını kesmek veya kırmak. ‖ (mec.) Değiştirmek, tahrif etmek.

Trop [h.] Çok, pek ziyade, gayet. ‖ – **peu** Gayr-ı kâfi, pek az. ‖ **Trouver** – İstiksar etmek. = [imz.] Çok, çokluk, kesret.

Trope [imz.] (ed.) Mecaz, teşbih, kinâye.

Tropéolées [imz. - cm.] (nb.) İbriye fasîlesinden mafsul-ı hançeriye fasîlesi.

Trophée [imz.] Ganimet, mâl-i ganâim. ◆ Süs için bir suret-i muntazamada duvara asılmış esliha takımı. ◆ Esliha ve musiki takımı irâe eden tezyinat-ı mimariye. ‖ (mec.) Muzafferiyet, galibiyet. ‖ **Faire** – **de quelque chose** Bir şey için tefahhur etmek.

Trophosperme [imz.] (nb.) Meşîme-i nebat.

Trophique [s.] Gıdaî, mugaddî.

Trophologie [ims.] Mebhas-i ağdiye.

Trophologique [s.] Mebhas-i ağdiyeye dair.

Tropical,e [s.] Mıntıka-i hârreye mensup ve müteallik, medarî; **Régions** – **es** Mıntıka-i hârre nevâhîsi, aktar-ı medâreyn. ‖ (mec.) Gayet sıcak, fevkalâde hâr. (cmz.: *tropicaux*.)

Tropique [imz.] (cğ.) Küre-i arzın hatt-ı istivâya muvâzî iki dairesi ki güneşin uzandığı mıntıka-i hârreyi tahdid ederler, inkılâbeyn dairelerinden beheri, medar; – **du Cancer** Medar-ı seretan (cihet-i şimaliyede); – **du Capricorne** Medar-ı cedy (cihet-i cenubiyede); **Les deux** – **s** Medâreyn.

Tropologie [ims.] (ed.) Tabirat-ı mecaziye ilmi.

Tropologique [s.] (ed.) Mecazî.

Trop-plein [imz.] Taşan şey, fazla. ◆ Taşan su bendi, taşkın bendi. ◆ Fazla su borusu.

Troque [ims.] Mübâdele ve trampa ile icra edilen ticaret.

Troquer [ft.] Mübâdele ve trampa etmek. ‖ **Se** – Mübâdele-i nefs etmek.

Troqueur,se [i.] Trampacı, mübâdeleci.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Troscart [imz.] (nb.) Deniz kenarlarında neşvünemâ bulan sazlık.

Trot [imz.] Beygirlerin link ve yorga yürüyüşü; – **franc** Tırıs yürüyüş. || **Petit** – Eşkin. || **Grand** – Açık eşkin. || **Mener une affaire au grand** – Bir meseleyi kemâl-i süratle takip etmek.

Trottable [s.] Link yürüyüşüyle gidilebilir (yol vesâire).

Trottade [ims.] Araba veya beygir ile ufak bir tenezzüh.

Trotte [ims.] Yol miktarı, mesafe.

Trotte-menu [s.] Link yürüyüşüyle ufak ufak yürüyen. || **La gent** – Fare cinsi.

Trotter [fl.] Link veya yorga ve tırıs yürüyüşüyle yürümek. ◆ Beygiri link yürüyüşüyle yürütmek. ◆ Çok yürümek. || Bir mesele için pek çok müracaatta bulunmak.

Trotterie [ims.] Link ve yorga yürüyüş, tırıs yürüyüş.

Trotteur [imz.] Link yürüyüşlü beygir.

Trottin [imz.] Öteye beriye koşturulan küçük hizmetçi.

Trottiner [fl.] Ufak ufak hatveler atarak çabuk yürümek.

Trottoir [imz.] Yaya kaldırımı, sokak ve köprü vesâirenin piyadelere mahsus mürtefice kenarı. || **Être sur le** – Mevki-i itibarda bulunmak. || **Fille de** – Fahişe.

Trou [imz.] Delik, sukbe, sûrah. || **Boucher un** – Te'diye-i deyn etmek. || **Déboucher un** – **pour en boucher un autre** Bir deyni tesviye etmek için diğer bir deyn akdetmek. ◆ Küçük hayvan yuvası, deliği. || (tşr.) – **de Bothal** Sukbe-i Botal. || (m.) – **de loup** Kurt kuyusu. || (bhr.) – **du chat** Iskaça deliği, bonavela deliği. || (mec.) Pek dar mesken, külbe.

Troubadour [imz.] Kurun-ı Vustâ'da Fransa'nın cihât-ı cenubiyesinde derebeylerinin konaklarına giderek şiirlerini söyleyen şair. ◆ Bundan alınarak devr-i ebvab eden âşık vesâire de ıtlak olunur, destan-serâ.

Troublant,e [s.] Teşviş-i zihn eden, muhayyirü'l-ukul, hıyre-bahş.

Trouble [imz.] Karışıklık, intizamsızlık. ◆ Zihin karışıklığı. ◆ Can sıkıntısı. || (hk.) Müdahale, tecavüz, taarruz. || (mec.) Bozuşma, ihtilaf. ◆ Heyecan, iğtişaş.

Trouble [s.] Bulanık, tîre, hıyre. || **Pêcher dans l'eau** – Bulanık suda balık avlamak kabîlinden olarak fitne ve iğtişaştan istifade etmek, ki "kurt sisli havayı sever" deriz.

Trouble yahut **Truble** [ims.] Kese şeklinde ağ.

Trouble-fête [imz.] Zevk ve eğlence veya oyuna halel getiren adam, meclis bozan. (Kadın hakkında isti'mal olundukta müennes itibarı da caizdir.) (cm.: des *trouble-fête*.)

Troublement [imz.] Bulandırma. ◆ Karıştırma, teşviş.

Troubler [ft.] Bulandırmak. ◆ Karıştırmak, teşviş etmek. || (mec.) Karıştırmak. ◆ Teşviş-i zihn etmek, şaşırtmak. || (hk.) Müdahale ve taarruz etmek. || **Se** – Bulanmak, ve (mec.) şaşırmak.

Trouée [ims.] Çit gediği. ◆ Ormanın içinde hâlî yer veya yol. ◆ Güllenin düşman safları içinde açtığı boşluk. ◆ Düşman ordusu arasından yol açma.

Trouer [ft.] Delmek, delik açmak, sakb etmek. || **Se** – Delinmek.

Trou-madame [imz.] Çukura ceviz atma oyunu. (cm.: des *trous-madame*.)

Troupe [ims.] Güruh, cemaat, alay, sürü, fie. ◆ Asker, ordu, fırka, müfreze. || – **s de ligne** Piyade askeri, asâkir-i nizamiye, nizam askeri. || **Hommes de** – Neferat-ı askeriye. || – **de marine** Asâkir-i bahriye. ◆ Bir devletin mecmû-ı askeri, ordu. ◆ Tiyatro oyuncuları takımı.

Troupeau [imz.] Koyun ve keçi ve inek vesâire sürüsü, davar. ◆ Bir piskoposun taht-ı idare-i rûhâniyesinde bulunan Hıristiyanlar. || (mec.) Kalabalık, izdiham.

Troupiale [imz.] (hyv.) Asâfir-i mahrutiyü'l-minkar fırkasından Amerika'ya mahsus sığırcık kuşu.

Troupier [imz.] Asker, nefer.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Trousse [ims.] Deste, demet, çile, bağ. ◆ Tabip ve cerrah vesâirenin âlâtını câmi' çanta veya cüzdan, ustunç takımı. = [cm.] Eski bir nevi geniş çakşır. || **Être aux – s de** Takip etmek, ardı sıra gezmek, arkasına düşmek.

Troussé,e [s.] Yapılmış, becerilmiş. ◆ Muntazam.

Trousseau [ims.] Küçük demet ve deste, külçe: **– de clef** Bir deste anahtar, anahtar külçesi. ◆ Evlenen bir kızın veya leylî mektebe giren bir çocuğun beraberinde aldığı eşya, çeyiz, çeyiz takımı. || (tşr.) Huzme-i elyaf.

Trousse-queue [imz.] Kuskun. (cm.: des *trousse-queue*.)

Troussequin [imz.] Eğerin art kaşı, arka kaşı, terki.

Trousser [ft.] Demet ve deste yapmak. ◆ Katlamak, toplamak. ◆ Sığamak, kaldırmak. ◆ (Tavuk vesâire hakkında) Şişe geçirmek üzere hazırlamak. || (mec.) Çabuk yapıp bitirmek, becermek. || **Se** – Fistanı yukarı kaldırmak, peşlerini sığamak.

Troussis [imz.] Libasın kısalmak üzere çevrilişi, bükme.

Troussoire [imz.] Pala bıyıkların bıyık yastığı. (*Relève-moustache* dahi denir.)

Trouvable [s.] Bulunabilir, bulunması mümkün.

Trouvaille [ims.] Buluş. ◆ Bulunan şey, tesadüfen bulunan fevkalâde bir şey. || (hk.) Lukata, define. || **Faire une** – Tesadüfi olarak fevkalâde bir şey bulmak.

Trouvé,e [s.] Bulunmuş, güzel düşünülmüş. || **Enfant** – Validesi tarafından atılıp sokakta bulunmuş tıfıl, lukayt, piç.

Trouver [ft.] Bulmak. ◆ Rast gelmek. ◆ İcat etmek. ◆ Tedarik etmek. ◆ Hissetmet, duymak. ◆ Takdir etmek. ◆ Zannetmek, kıyas etmek. || **– la mort** Telef olmak. || **Se** – Bulunmak, mevcut olmak. ◆ Kendini bulmak, hissetmek. ◆ Kendini zannetmek. ◆ Birbirini bulmak, yekdiğerine tesadüf etmek. || **Se – bon mal** Hâlinden memnun olmamak. || **Se – judiciairement pour suivi** Taht-ı muhakemede bulunmak. || **Se – terminé** Resîde-i hadd-i hitam olmak. || **Il se trouva que** Öyle rast geldi ki, öyle icap etti ki.

Trouvère yahut **Trouveur** [imz.] Kurun-ı Vustâ'da Fransa'nın cihât-ı şimaliyesinde konaktan konağa gezerek şiirlerini söyleyen şair.

Trouveur [imz.] Bulucu, mucit.

Trox [imz.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah fırkasından tarla domuzlan böceği.

Troyen,ne [i. - s.] Eski İstanbul denilen Truva şehr-i kadiminden olan, Truvalı.

Truand,e [i.] Serseri.

Truandaille [ims.] Serseriler güruhu.

Truander [fl.] Serseri gezmek.

Truanderie [ims.] Serserilik.

Truble [ims.] (mr. Trouble.)

Truc [imz.] Maharet, ustalık. ◆ Düzenbazlık, hile, hud'a. ◆ Sır, esrar. || **Connaitre le** – Esrara vâkıf olmak. || **Avoir le** – Usta olmak, mâhir olmak. ◆ Düzenbaz olmak, hilekâr olmak. ◆ Tiyatroda bazı şeylerin tahrikine mahsus makine.

Truc yahut **Truck** [imz.] (İngilizceden me'huz) Kaba ve ağır nakliyata mahsus üstü ve yanları açık düz demiryol vagonu, kavme.

Truchemen yahut **Truchement** [imz.] (Arabîden me'huz) Tercüman.

Truelle [ims.] Sıvacı ve duvarcı malası. ◆ Balığı tabaklara tevzi' etmeye mahsus düz ve yassı kaşık.

Truellée [ims.] Bir malanın aldığı kireç ve harç miktarı.

Truffe [ims.] (nb.) Enbûbiye kabilesinden futr-ı türâbî nevi, yer mantarı, kem'e. || **– noir** Domalak.

Truffé,e [s.] Mantarlı, mantar ile karışık.

Truffer [ft.] (Yemeğe) Yer mantarı koymak.

Truffière [ims.] Yer mantarlarını hâvi mahal, mantarlık.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Truie [ims.] Dişi domuz.

Truite [ims.] Som fasîlesinden ala balığı.

Truité,e [s.] Benekli, pullu.

Trullisation [ims.] Mala ile sıvamak ameliyatı.

Trumeau [imz.] İki pencere arasındaki duvar kıtası. ◆ İki pencere arasına konulan ayna.

Trumeau [imz.] Sığır paçası.

Truqueur [imz.] Düzenbaz kimse, hilekâr kimse, hud'akâr kimse.

Trusquin [imz.] Mütevâzî hatlar çizmeye mahsus marangoz aleti ki mihengir veya miyangir tabir olunur.

Tsarine ve **Tsarienne** ve **Tsar** ve **Tsarowitz** (mr. Czar etc.)

Tséssé [imz.] (hyv.) Zü'l-cenaheyn fırkasından Afrika'ya mahsus kümes sineği.

Tu, toi, te [z.] Sen, sana, seni.

Tuable [s.] Öldürülebilir, mümkünü'l-katl. ◆ Katle müstehak.

Tuage [imz.] Hayvan kesme, selh. ◆ Ücret-i selh.

Tuant,e [s.] Çok zahmetli, yorucu. ◆ Ziyadesiyle can sıkan, müz'ic, muacciz.

Tu-autem [imz.] İşin en müşkil yeri, ukde.

Tubage [imz.] Boru vaz'ı.

Tube [imz.] Boru, zıvana. || (k.) Boru, enbûbe. || (tşr.) – **digestif** Enbûbe-i hazmiye. || (ht.) – **sonore** Enbûbe-i musavvite; – **s parlants** Enânib-i muhbire; – **s fulminaires** Asa-yı mütesâdime. || (bhr.) – **de sûreté** Emniyet borusu.

Tuber [ft. - fl.] Boru vaz' etmek.

Tubercule [ims.] (nb.) Nebatatın bir tarafında ve hususiyle köklerinde hâsıl olan yumru ve düğüm, hadebe. || (t.) Müteverrimlerin akciğerinde hâsıl olan kabarcık, dern. || – **s cutanées** Edran-ı cildiye.

Tuberculeux,se [s.] (t.) Müteverrimlerin akciğerinde hâsıl olan kabarcıklar kabîlinden olan, dernî.

Tuberculine [ims.] (t.) Küçük verem kabarcığı, düreyn.

Tuberculose [ims.] (t.) Tederrün-i rie, tesellül, teverrüm.

Tuberculum [imz.] (t.) Tederrün-i rie-i mahsur. (*Tuberculose localisée* dahi denilir.)

Tubéreuse [ims.] Bir nevi yasemin, tüber. || – **des jardins** Lâle-i tüber.

Tubéreux,se [s.] (nb. - tşr.) Yumru ve kabarcık şeklinde olan, hadebî, dernî, mükâ'ar; **Racines** – **ses** Cezr-i mükâ'ar.

Tubérosité [ims.] (tşr.) Bazı kemiklerdeki yumru ve düğüm, hadebe.

Tubicoles [imz. - cm.] Nâime-i adîmetü'r-re's fırkasından sâkin-i enbûbe nevi.

Tubipore [imz.] (hyv.) Mercaniye fırkasından hâmil-i enbûbe nevi.

Tubitèles [ims. - cm.] (hyv.) Anâkib-i nessâce fırkasından hânelerde bulunur âdi örümcek nevi.

Tubulaire [s.] Boru şeklinde veya borulardan mürekkep, enbûbî. || (bhr.) **Chaudière** – Borulu kazan. || (nb.) Bahr-ı Sefid'e mahsus enbûbiyü'ş-şekl bir nevi ferc-i bahrî.

Tubulé,e [s.] (k.) Borulara mahsus delikleri bulunan (kap), emzikli, zâtü'l-efvah.

Tubuleux,se [s.] (nb. - tşr.) Boru şeklinde olan, enbûbî; **Fleur** – **se** Boru şeklinde çiçek, zehr-i enbûbî.

Tubulure [ims.] Boruya mahsus delik, şişe ve boru emziği, fem, fevha.

Tudesque [s.] Almanyalılara mahsus ve müteallik, Alman. || (mec.) Nezaketten ârî, kaba, sert. = [imz.] Alman lisanı, Almanca.

Tue-chien [imz.] (mr. Colchique.)

Tuer [ft.] Öldürmek, zebh etmek. || (mec.) Sıhhate muzır olmak, bozmak. ◆ Usandırmak, can sıkmak, tasdi' etmek, iz'ac etmek, taciz etmek. ◆ Berbat etmek. || – **le temps** Eğlenerek vakit geçirmek. || – **un auteur** Muharriri unutturacak derecede tefevvuk etmek. || – **son modèle** Numûnesini unutturacak

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

derecede tekaddüm etmek. || – **son original** Aslını unutturacak derecede tefevvuk etmek. || – **un poète** Bir şairin eserini berbat bir surette tercüme etmek. ◆ Sıkılmak, çok zahmet çekmek, muzdarip olmak. || **Se – de** Bilâ-fâsıla tekrar etmek, çabalamak.

Tuerie [ims.] Melhame. ◆ Selhhâne.

Tue-tête (**à**) [h.] (mr. Tête.)

Tueur [imz.] Telef edici.

Tuf [imz.] Kabil-i ziraat toprak sathının altındaki beyazımtırak toprak tabakası. ◆ Beyaz ve yumuşak bir nevi sünger taşı ki yanardağlardan husule gelir, ayak taşı, tüf. || – **sulfureux** Tüf-i kibritî.

Tuffeau [imz.] (mad.) Tabaka-i tebâşiriyeden sarı bir nevi tebeşir.

Tufier,ère [s.] *Tuf* denilen toprak veya yumuşak bir nevi sünger taşı kabîlinden olan.

Tuilage [imz.] Çuhalara verilen son perdaht.

Tuile [ims.] Kiremit. || – **plate** Yassı kiremit. || – **courte** – Sırt kiremidi. || (mec.) Kaza-yı nâgeh-zuhur.

Tuileau [imz.] Kiremit parçası.

Tuilerie [ims.] Kiremit yapılan mahal, kiremithâne. = [cm.] Paris'te meşhur bir saray.

Tuilier [imz.] Kiremitçi.

Tulipacées [ims. - cm.] (nb.) Zambakiye fasîlesinden huzâmiye kabilesi.

Tulipe [ims.] Lâle denilen çiçek. || – **sauvage** Eşek lâlesi.

Tulipier [imz.] Lâle fidanı, şecer-i huzâm.

Tulle [imz.] Tülbent, tül, bürümcek.

Tuméfaction [ims.] (t.) Şişme, teverrüm.

Tuméfier [ft.] (t.) Şişirmek, tevrim etmek.

Tumescence [ims.] (t.) Şişkinlik, teverrüm.

Tumescent,e [s.] (t.) Şişkin, müteverrim.

Tumeur [ims.] (t.) Şiş, verem. || – **blanche** Verem-i ebyaz.

Tumulaire [s.] Mezara müteallik, merkadî, lahdî; **Pierre** – Mezar taşı.

Tumulte [imz.] Kalabalık, gürültü, patırtı, velvele. || (mec.) Karışıklık. ◆ Dağdağa.

Tumultaire [s.] Kalabalıklı, gürültülü. ◆ Dağdağalı.

Tumultairement [h.] Kalabalık ve gürültü ile. ◆ Dağdağa ile.

Tumultuer [fl.] Karışmak. ◆ Gürültü etmek.

Tumultueusement [h.] Gürültü ve patırtı ile.

Tumultueux,euse [s.] Gürültülü, patırtılı, kalabalık. ◆ Heyecanlı, karmakarış. ◆ Dağdağalı.

Tumulus [imz.] Zaman-ı kadimde mezarların üzerine toprak veya taştan yapılan tepe.

Tungustène [imz.] *(ton)* Bir nevi maden, tungüsten.

Tuniciers [imz. - cm.] (hyv.) Nâime-i adîmetü'r-re's ve'l-kavkaa fırkası.

Tunique [ims.] Eski zamanlarda giyilen bir nevi gömlek. ◆ Piyade neferi ve mektep şâkirdi setresi. || (nb. - tşr.) Zar, kamis.

Tuniqué,e [s.] (nb. - tşr.) Zarla mestur, zü'l-kamis.

Tunisien,ne [i. - s.] Tunus'a mensup ve müteallik, Tunuslu.

Tunnel [imz.] *(teunèle)* (İngilizceden me'huz) Yer altından açılmış yol, tünel. || – **sous-marin** Tahte'l-bahr tünel.

Tupaia [imz.] (hyv.) Hind adalarına mahsus sincap.

Turban [imz.] Farisîden me'huz: tülbend) Sarık, amâme. ◆ Sarık şeklinde bir nevi lâle.

Turbine [ims.] Su ile çevrilen mahrutî çark veya boru.

Turbiné,e [s.] (tt.) Burmalı, mahrutiyü'ş-şekl, mahrutî.

Turbinelle [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî fırkasından uzun helezon.

Turbinite [ims.] Helezonî sedef.

Turbith [imz.] (k.) Türbit. || – **minéral** Türbit madeni. || (nb.) **Racine de** – Türbit nebatı.

Turbot [imz.] Kalkan balığı, şebbuta, harşef.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Turbotière [ims.] Kalkan balığının tabhına mahsus tava veya tencere.

Turbotin [imz.] Küçük kalkan balığı, kalkan yavrusu.

Turbulemment [h.] Gürültü ve şamata ile, arbede ile, fitne ve fesatla. ◆ Heyecanlı bir surette.

Turbulence [ims.] Gürültü, şamata, arbede. ◆ Heyecan.

Turbulent,e [s.] Gürültücü, şamatacı, arbedeci, müfsid.

Turc,que [i. - s.] Türk veya Osmanlı kavm-i necibine mensup ve müteallik, Türk, Osmanlı, Türkî, Osmanlı. = [imz.] Lisan-ı Osmanî, Türkçe. ‖ **à la** – Osmanlı usulünce, alaturka.

Turcie [ims.] Nehrin kenarına çekilmiş set. ◆ Şehir kenarlarına yapılan kaldırım veya şose.

Turcique [s.] (tşr.) **Selle** – Serc-i Türkî.

Turco [imz.] Cezayir'de yerliden tertip olunmuş bir sınıf-ı piyade askeri neferi.

Turcoman [imz.] Türkmen.

Turelure [ims.] Şarkı nakaratı. ‖ **C'est toujours la même** – Daima aynı şey.

Turf [imz.] At yarışı icrasına mahsus mahal, at meydanı. ◆ At yarışı.

Turfiste [imz.] At yarışının icrasını veya seyrini seven adam, at yarışı meraklısı.

Turgescence [ims.] (t.) Şişme, intifah, teverrüm.

Turgescent,e [s.] (t.) Şişmiş, müntefih, müteverrim.

Turion [imz.] (nb.) Kuşkonmaz gibi bazı nebatatın tomurcuğu. ◆ Her sene kökleşen filiz, usluc.

Turlupin [imz.] Kaba ve edebe mugayir hezliyat söyleyen adam.

Turlupinade [imz.] Kaba ve edebe mugayir hezliyat, îham-ı kabih.

Turlupiner [ft.] İstihzâ etmek. ◆ Eziyet vermek, muazzeb etmek. = [fl.] Kaba ve edebe mugayir hezliyat ve îhamat-ı kabîha söylemek.

Turlututes [ims.] Kaval sesi. ‖ Kaval.

Turneps [imz.] Şalgam turpu denilen yer turpu.

Turnix [imz.] (hyv.) Avustralya cezâirine mahsus bıldırcın.

Turonien,ne [s.] (arz.) Tabaka-i senomaniye ile tabaka-i senoniye arasında bulunan türoniye tabakası.

Turpitude [ims.] Ayıp, ar, rezalet.

Turquet [ims.] Mısır buğdayı.

Turquette [ims.] (nb.) Kasık otu, haşîşetü'l-fetk.

Turquie [ihs.] Memâlik-i Osmaniye, Türkiye; – **d'Europe** Rum ili; – **d'Asie** Anadolu. ‖ **Blé de** – Mısır buğdayı.

Turquin [smz.] **Bleu** – Koyu mavi.

Turquoise [ims.] Firûze taşı.

Turrilite [ims.] (arz.) Nâime-i mercûlü'r-re's fırkasından helezon müstehâsesi, türrilit.

Turritelle [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî fırkasından deniz helezonu.

Tursiops [imz.] (hyv.) Yunus balığı envâından turna balığı.

Tussilage [imz.] (nb.) Deve tabanı, öksürük otu, haşîşetü's-sûal.

Tutélaire [s.] Muhafız, hâmî. ‖ **Ange** – Hâmî. ‖ (hk.) Vasiyete dair; **Comptes** – **s** Vasî muhasebesi.

Tutelle [ims.] Vasîlik, vesâyet; – **dative** Vesâyet-i mensube; – **testamentaire** Vesâyet-i muhtâre; **Être en** – Taht-ı vesâyette bulunmak; – **légitime** veya – **légale** veyahut – **naturelle** Velâyet, velâ; – **officieuse** Muâkale. ‖ (mec.) Himaye, muhafaza, sıyânet. ◆ Nezâret.

Tuteur,trice [i.] Vasî, veli, vasiye, veliye; – **ad hoc** Vasî kaymakamı; – **légitime** veya – **naturel** Veli; – **datif** Vasî-i mensup; – **testamentaire** Vasî-i muhtar. = [imz.] Ağaç fidanı hereği.

Tutie yahut **Tuthie** [ims.] (*ti*) (k.) Humz-ı tûtiyâ.

Tutoiement [imz.] yahut:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tutoîment [imz.] Müfred muhatap sîgasıyla hitap, teklifsizlik, senli benli muamele.

Tutoyer [fl.] Müfred muhatap sîgasıyla hitap etmek, teklifsizce ve lâubaliyâne konuşmak, senli benli konuşmak. || **Se** – Yekdiğeriyle müfred muhatap sîgasıyla hitap etmek. ◆ Yekdiğeriyle teklifsizce lâubaliyâne konuşmak.

Tutti [imz.] (*tout-ti*) (İtalyancadan me'huz) (ms.) Çalgı takımının cümlesinden birlikte icra olunan makam faslı. || – **quanti** Vesâire, ilâ-âhire.

Tuyau [imz.] Boru. ◆ Oluk. ◆ İçi boş sap, kamış, masura. ◆ Kubur, künk. || – **de conduite** Su yolu borusu, mecra borusu. || (ht.) – **s sonores** Enâbit-i musavvite. || (ms.) – **d'orgue** Erganun boruları. || (bhr.) – **d'aspiration** Emme borusu. || – **souffleur** Balast borusu. || – **de vidange** Biluf borusu. || – **de refoulement** Diplori borusu. || – **d'échappement** İskip borusu. || – **alimentaire** Fit borusu. || – **de trop plein** Fazla (su) borusu. || – **de vide** Vakum borusu.

Tuyautage [imz.] Bir buhar makinesinin borularının mecmûu. ◆ Fitil, fitil yapma.

Tuyauter [ft.] Süse müteallik bir libasa fitiller yapma.

Tuyauterie [ims.] Boru fabrikası.

Tuyère [ims.] Demirci ocağının körük borusuna mahsus deliği, körük ağızlığı. || (bhr.) Makinelerde istim manivelası.

Tylos [imz.] (hyv.) Tesbih böceği.

Tylosis [ims.] (t.) Dahâmet-i ceffî, sefen-i kadem.

Tympan [imz.] (tşr.) Kulağın sesin aksetmesine mahsus zarı, tabl. || (tba.) Matbaa makinesinin çerçevesi. || (m.) Üç kornize aralığı, bina unvanının müselles kıtası. || (cr.) Bir büyük çark çeviren küçük ve dişli çark, fener. ◆ Suyu yukarı kaldırmaya mahsus su çarkı, su makinesi. || – **de pont** Köprü kemerinin yatak taşları tarafı, sahnâ-i cisr.

Tympanique [s.] (tşr.) Kulak zarına müteallik, tablî.

Tympaniser [ft.] Birini alenen istihzâ etmek, terzil etmek. || **Se** – İstihzâ edilmek, terzil edilmek.

Tympanite [ims.] (t.) Gazların toplanmasıyla karında hâsıl olan bir nevi şişkinlik, intifah-ı batn.

Tympanon [imz.] Santur denilen çalgı.

Type [imz.] Asıl, suret-i asliye. ◆ Misal, örnek, numûne. ◆ Garip tavırlı: **Quel** – Ne garip tavırlı! || (tt.) Nesil, cins. ◆ Bir cinsiyete mahsus sima ve tarz: – **grec** Hâlis Yunanî siması; **Genre** – Cins numûnesi. || (ed.) Misal-i mücessem. || (hk.) Şahıs. || – **visuel** Şahs-ı basarî. || (Demiryol ıstılahında) Harita: – **des travaux d'art** İmalat-ı sınâiye haritası. || (tba.) Matbaa hurufatı, dökme hurufat. || (tca.) Nevi, cins; **Affaires de même** – Bir nevi mal üzerine olan muamelat-ı ticariye.

Typhacées [ims. - cm.] (nb.) Nebatat-ı zâtü'l-filka-i zü's-sevid fırkasından esliye fasîlesi.

Typhique [s.] (t.) Tifoya müteallik, afenî, tifüsî. || **État** – Hâl-i tifoidî.

Typhlopidés [imz. - cm.] (hyv.) Zehirsiz yılanlar fasîlesi.

Typhlops [imz.] (hyv.) Zehirsiz yılan.

Typhoïde [s.] (t.) Tifo illetinin alâmetlerini hâvi (maraz), tifoidî. || **Fièvre** – Hummâ-yı tifoidî.

Typhomanie [ims.] (t.) Hezeyan-ı tifoidî, tifo sayıklaması.

Typhon [imz.] Bahr-ı Muhit-i Hindî'nin şiddetli kasırga fırtınası, tifon.

Typhus [imz.] (*s* okunur) Lisan-ı avamda hummâ denilen hastalık, tifüs. || – **des bêtes bovines** Tifüs-i bakarî.

Typique [s.] Remiz ve temsile müteallik. ◆ Aslî, neslî. ◆ Tavır ve hâli pek garip ve kendine mahsus.

Typochramie [ims.] Renkli basma, renkli tab'.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Typographe [imz.] Tabâat sanatı bilen ve icra eden adam, matbaa sahibi, matbaacı. || **Ouvrier** – Mürettip veya matbaa işçisi.

Typographie [ims.] Fenn-i tabâat, basmacılık, matbaacılık. ◆ Hurufat matbaası. ◆ Basmahâne, matbaa.

Typographique [s.] Fenn-i tabâata ve hurufat basmacılığına müteallik.

Typographiquement [h.] Basmacılıkla, fenn-i tabâata tevfikan.

Tyran [imz.] Gaddar. ◆ Şedid. ◆ Amerika'ya mahsus incir kuşu.

Tyranneau [imz.] (hyv.) Amerika'ya mahsus iskete kuşu.

Tyrannie [ims.] Gaddarlık.

Tyrannique [s.] Gaddarâne. ◆ Şiddet. ◆ Şiddetli, şedid.

Tyranniquement [h.] Gaddarâne. ◆ Şiddetle, şediden.

Tyranniser [ft.] Gaddar etmek. ◆ Şiddetle hareket etmek, şiddetli muâdelede bulunmak. ◆ Şiddetle icra-yı tesir etmek.

Tyrien,ne [i. - s.] Suriye'nin Sur şehrine mensup.

Tyroglyphe [ims.] (hyv.) Katı'u'l-lahm fasîlesinden peynir kurdu, ankebut-ı cübnî.

Tyrolien,ne [i. - s.] Avusturya'nın Tirol eyaleti ahalisinden veya eyalet-i mezkûreye müteallik olan. = [ims.] Eyalet-i mezkûreye mahsus bir nevi raks ve onunla çalınan makam.

Tyrosine [ims.] (k.) 1864 sene-i miladiyesinde Liebig tarafından bazı âzâ-yı bedende keşfolunan bir madde-i billûriye, tirozin.

Tzarine ve **Tzarienne** ve **Tzar** ve **Tzarowitz** (mr. Czar.)

Tzingan [i. - s.] Çingene. || (mec.) Serseri, göçebe.

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

U

U [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin yirmi birinci harfi ve huruf-ı sadâiyesinin beşincisi. Zamme-i hafife-i makbûze gibi telaffuz olunup, yalnız Latinceden me'huz bazı kelimelerde *o* ve *ou* gibi okunur. *Q* harfinden sonra ekseriya okunmadığı gibi, *g* harfinden sonra dahi bazen okunmayıp bu harfin kâf-ı Fârisî gibi telaffuzunu muhafazaya yarar. ‖ Kimyada uranyum denilen cism-i basit-i madenîye işarettir.

Ubiquiste [imz.] (*ku-i*) Her yerden hoşlanan, kayıtsız. ◆ Çok ve pek sık seyahat eden adam. ◆ Protestanlarca Hazret-i İsa'nın dem ve lahmı her mahalde mevcut olduğuna mu'tekid kimse.

Ubiquitaire [imz.] (*ku-i*) Protestanlığın Hazret-i İsa'nın dem ve lahmı her yerde mevcut olduğuna mu'tekid bir mezheb-i mahsus[un]a tâbi ve mensup adam.

Ubiquité [ims.] (*ku-i*) Her yerde mevcut olma. ◆ Cenab-ı Hakk'ın ân-ı vâhidde her mahalde hâzır ve nâzır olması keyfiyeti.

Udomètre [imz.] Yağan yağmurun miktarını tayine mahsus alet, mikyasü'l-matar. (*Pluviomètre* dahi denilir.)

Udométrique [s.] Mikyasü'l-matara müteallik.

Uhlan yahut **Hulan** [imz.] Almanya'nın bir nevi mızraklı süvari askeri.

Ukase [imz.] Rusya imparatorunun emirnâmesi, ukaz.

Ulcératif,ve [s.] Yara peydâ eden, takrihi mûcip.

Ulcération [ims.] (t.) Yara peydâ olma, takarruh, hafif çıban, karha-i sathiye.

Ulcère [imz.] (t.) Yara, karha. ‖ – **externe** Karha-i hariciye. ‖ (mec.) Cerîha-i kalp, elem, keder, hüzün.

Ulcéré,e [s.] (t.) Yaralı, mukarrah. ‖ (mec.) Mecruh, şikeste, müstemend.

Ulcérer [ft.] Yara peydâ ettirmek, takrih etmek. ‖ (mec.) (Gönül, hatır) Kırmak, cerîhadar etmek, şikest etmek, dilgir etmek, dilhun etmek.

Ulcéreux,se [s.] (t.) Yara kabîlinden olan, karhî, yaralı, mukarrah.

Uléma [imz.] (Arabiden me'huz) Tarik-i ilmîye mensup müslim, ulemâdan adam.

Uligineux,se [s.] Nem-nâk yerlerde tenebbüt eden (nebat). ‖ **Terrains – s** Nem-nâk arazi, arazi-i râtibe.

Ullabore [imz.] (hyv.) Fransa'ya mahsus örümcek.

Ulluque [imz.] (nb.) Peru memâlikine mahsus patates fidanı.

Ulmaire [imz.] (nb.) Verdiye fasîlesinden erkeç sakalı, lihyetü't-teys. (Lisan-ı avamda *reine-des-prés* denilir.)

Ulnaire [s.] (tşr.) Zendî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
Türkiye Akademi Arşivi
www.tuba.gov.tr

Uloncie [ims.] (t.) Hurac-ı lie.

Ulorrhagie [ims.] (t.) Nezf-i lisî.

Ultérieur,e [s.] Bir şeyin ötesindeki, mâverâsındaki. ◆ Sonraki, muahhar, lâhik.

Ultérieurement [h.] Sonradan, muahharan.

Ultième [imz.] (s.) Harf-i ahîr. || (ed.) Harf-i revî.

Ultimatum [imz.] (*tom*) Son ve kati teklif, ültimatom. || (mec.) Karar-ı kati.

Ultime [s.] Son, muahhar, ahîr.

Ultimo [zr.] Son olarak, nihayet.

Ultra [d.] Öte mânâsıyla veya ifrat ve mübalağa beyan ederek bazı kelimat-ı mürekkebe-i Latiniyenin başında bulunur.

Ultra [imz.] İfrat.

Ultramontain,e [i. - s.] Alp dağlarının ötesindeki. ◆ Papa'nın hükûmet ve nüfuzunun tamimi taraftarı.

Ultramontanisme [imz.] Papa'nın hükûmet ve nüfuzunun tamimi fikir ve mesleği. ◆ Papa'nın lâ-yuhtîliği mezhebi.

Ultra-petita [imz.] (hk.) İstid'âdan fazla, talepten fazla, mâ-fevkü'l-dava.

Ultra-royaliste [i.] İfrat derecede kraliyet mesleği.

Ulve [ims.] (nb.) Üşniye-i lifiye nevi. || – **palmée** Üşnî-i keffî.

Umble [imz.] (*omble*) Yayın balığının bir nevi.

Un,e [s.] Bir, ehad, yek. ◆ Terkipsiz, yekpâre, tek. ◆ Şeriksiz, vâhid, ferid. || **C'est** –, **Ce n'est qu'** – Hep birdir, fark yoktur. = [imz.] Bir adet ve rakamı. = [kn.] Tenkir beyan eden: – **savant** Âlimin biri. (Bu mânâ ile cem'i *des*.) = [cm.] Bir takım: **Les** – **et les autres** Berikiler ve ötekiler.

Unanime [s.] Müttefik, hem-rey.

Unanimement [h.] Müttehiden.

Unanimité [ims.] İttihat.

Unau [imz.] Amerika'nın gayet batîü'l-hareke kedi kadar bir maymunu.

Uncial,e [s.] (mr. Oncial.)

Unguéal,e [s.] (tşr.) Tırnaklara ait, tırnaklara dair, zufrî.

Unguifère [s.] (tt.) Hâmil-i zufr.

Unguiforme [s.] (tt.) Zufriyü'ş-şekl. || **Écailles** – **s** Hureşfat-ı zufriyü'ş-şekl.

Unguis [imz.] (*on-gui-ce*) (tşr.) Tırnak şeklinde olan yanak kemiği, azmu'z-zufr.

Uni,e [s.] Düz, müstevî. ◆ Düz, sade. ◆ Müttehid. ◆ Cins-i müşâbih, muttarid. ◆ Sakin, âsûde. ◆ Âdi. || **États** – **s** Müttehide-i Amerika hükûmeti. ◆ Katolik mezhebine tâbi.

Uniates [imz. - cm.] Katolik mezhebine tâbi Rumlar.

Unicellulaire [s.] (hyv.) Vahîdü'l-hücre. || **Animaux** – **s** Hayvanat-ı vahîdü'l-hücre.

Unicolore [s.] Bir renkli.

Unième [s.] Birinci, evvel.

Uniémement [h.] (Yalnız a'dad-ı mürekkebede kullanılır): **Vingt et** – Yirmi birinci derecede.

Unification [ims.] Birleştirme, tevhid, birleşme, imtizac.

Unifier [ft.] Birleştirmek, tevhid etmek. || **S'** – Birleşmek, imtizac etmek.

Uniflore [s.] (nb.) Bir çiçekli, vahîdü'z-zehr.

Unifolié,e [s.] (nb.) Bir yapraklı, vahîdü'l-varak.

Uniforme [s.] Şekil ve sureti bir, düz, müstevî. ◆ Yeknesak, yeksiyak, müteşâbih, muttarid. = [imz.] Askerîlere ve ashab-ı rütbeye mahsus elbise-i resmiye, forma, üniforma, ziyy. || **Quitter l'** – Silk-i askerîyi terk etmek.

Uniformément [h.] Bir şekil ve surette olarak, mütesâviyen, yeknesak olarak, muttarid bir surette.

Uniformisation [ims.] Bir şekil ve surete koyma, tevhidü'ş-şekl, mütesâvi bir şekle ifrağ etmek.

Uniformiser [ft.] Bir şekil ve surete koymak, yeknesak etmek, mütesâvi ve müteşâbih etmek, mütesâvi bir şekle ifrağ etmek.

Uniformité [ims.] Şekil ve suretleri bir olma, tesâvi, müşâbehet, ıttırad.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Unilabié,e [h.] (nb.) Vahîdü'ş-şefe.

Unilatéral,e [s.] (hk.) Tarafeynden yalnız birinin taahhüdünü mutazammın (mukavele vesâire). || (nb.) Vahîdü'l-cânib.

Unilatéralement [zr.] Tarafeynden yalnız birinin taahhüdünü mutazammın olarak.

Uniment [h.] Bir türlü ve düz olarak, düzce, sadece, mütesâviyen.

Union [ims.] Birleşme, birleştirme, ittihat. ◆ Tevhid. ◆ İmtizac. ◆ Akd-i izdivaç. ◆ Mukavelenâme, ahitnâme, muâhedenâme. || – **Latine** Avrupa'nın Latin hükûmatı arasında akdolunan meskûkât ittihadı. || – **postale** Posta ittihadı.

Unipare [s.] (nb.) Vahîdü'l-cenb.

Unipersonnel,le [smz.] (sr.) Yalnız gaip sîgaları müsta'mel fiillere ıtlak olunur. || **Verbe** – Fi'l-i vâhidü'ş-şahs. (*Impersonnel* dahi denilir.)

Unipétale [s.] (nb.) Vahîdü'l-vüreyk-i tüveycî. || **Corelle** – Tüveyc-i vahîdü'l-vüreyk.

Unique [s.] Yalnız bir olan, tek, yegâne. || (mec.) Emsalsiz, vahîd, ferid, yektâ, fevkalâde. ◆ Garip, bambaşka.

Uniquement [h.] Yalnız, ancak, mücerret. || Fevkalâde bir surette.

Unir [ft.] Birleştirmek, cem' ve tevhid etmek. ◆ Alaka ve münasebet kesb ettirmek, raptetmek. ◆ Düz etmek, tesviye etmek. || **S'** – Birleşmek, ittihat etmek. ◆ Çiftleşmek.

Uniradiculé,e [s.] (hyv.) Vahîdü'l-cezr. || **Dents** – **es** Esnan-ı vahîdü'l-cezr.

Unisexué,e [s.] yahut:

Unisexuel,le [s.] (nb.) Yalnız âzâ-yı tezkir veya âzâ-yı te'nisi bulunan (çiçek), vâhidü'l-cins.

Unissant,e [s.] (t.) Munzam, zâm. || **Matière** – **e** Madde-i munzama.

Unisson [imz.] Birkaç ses veya çalgının tizlik ve peslikte bir tek sadâ teşkil edecek surette birleşmesi, âhenk. || (mec.) İmtizac: **Mettre à l'** – İmtizac ettirmek.

Unitaire [i. - s.] Hıristiyanlığın teslisi kabul etmez tarik ve mezâhibinden birine mensup adam.

Unitarisme [imz.] Hıristiyanlıkta teslisi kabul etmemek mezhep ve itikadı.

Unité [ims.] Bir, ehad, âhâdın beheri. ◆ Vâhid-i kıyasî. || – **de capacité** Vâhid-i iktidar. ◆ Birlik, vahdâniyet. ◆ Birlik, ittihat. ◆ Müsâvat, ıttırad, adem-i tenevvü. || (as.) Cüz-i tâm; – **tactique** Ta'biye cüz-i tâmmı. || – **de guerre** Vâhid-i harbî. || – **de bataillon** Taburun cüz-i tâmmı.

Unitif,ve [s.] Vuslata nâil, vâsıl; **Vie** – **ve** Sûfiyûnun fikir ve itikadınca vuslatullaha nâil olmuş adamın ömrü, fenâfillah.

Univalve [i. - s.] (tt.) Kabuğu yekpâre olan hayvan-ı nâim, vahîdü'l-mısra.

Univers [imz.] Âlem, kâinat, cihan. ◆ Dünya, küre-i arz. ◆ Bütün insanlar, halk, âlem, beşeriyet.

Universaliser [ft.] Tamim etmek.

Universaliste [s.] Umumi.

Universalité [ims.] Umumiyet. Mecmû. ◆ Her şeyi ihâta edebilmek iktidarı, ihâta-i küll. || – **des biens** Cem'-i emvâl. || (mn.) Bir kaziyenin külliyet cihetiyle olan keyfiyeti.

Universaux [imz. - cm.] (mr. Universel.)

Universel,le [s.] Umumi, âm. ◆ Cümleyi şâmil, muhit, câmi'. || (mn.) Küllî; **Proposition** – **le** Kaziye-i külliye.

Universel [imz.] (mn.) Mebâdî-i tasavvurattan olan külliyat. || **Les cinq** – **aux** Külliyat-ı humsî. (Ekseriya *universaux* müsta'meldir.)

Universellement [h.] Umumiyet üzere, umumen, ale'l-umum.

Universitaire [s.] Dârülfünûna müteallik.

Université [ims.] Dârülfünûn. ◆ Heyet-i müderrisîn.

Univocation [ims.] Müşterekiyet. ◆ Umumiyet. ◆ Terâdüf-i lafzî.

Univoque [s.] **Nom** – İsm-i âm, ism-i cins. ◆ Mânâsı muhtelif olduğu hâlde lafzen diğeriyle müterâdif kelime.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Upas [imz.] (s okunur) Java ahalisinin oklarına sürdükleri bir nevi zehir. ◆ Bu zehri veren cesim ağaç.

Urane [imz.] Bir nevi maden ki uranyum denilen cism-i basitin humzudur.

Uranie [ims.] Esâtirde maarif hâmiyeleri olan perilerden ilm-i nücum ve felekiyat hâmiyesi. ◆ Derûn-binle görünen seyyârat-ı sagîrenin biri. ◆ Madagaskar kelebeği.

Uraniées [ims. - cm.] Mevziye fasîlesinden üraniye kabilesi.

Uranium [imz.] (k.) Ecsam-ı basîteden bir maden, uranyum.

Uranographie [ims.] Göklerin ahvâlini tarif eden ilim, tavsifü's-semâ, tavsif-i felekiyat.

Uranographique [s.] Tavsifü's-semâ ilmine mensup ve müteallik, semâî.

Uranoramer [imz.] (hy.) Seyyârat ve kevâkibin devir ve hareketlerini müşir küre, küre-i mücesseme-i semâ.

Uranus [imz.] Seyyârat-ı kebirenin yedincisi, Uranüs.

Urate [imz.] (k.) Hâmız-ı bevlin bir esasla imtizacından hâsıl olan milh, bevliyet.

Urbain,e [s.] Şehir ve kasabaya mensup ve müteallik, şehrî, medenî. = [imz.] Şehirli, şehir ahalisinden. ◆ Arsaya dair olan. || (hk.) Şehir dâhilinde olan: **Propriétés – es** Şehir dâhilinde olan müsakkafat ve arazi. || **Terrain** – Arsa.

Urbanité,e [ims.] Şehir ve kasabaya mensubiyet ve taalluk, şehrîlik, medenîlik. ◆ Nezaket. || (hk.) Şehir dâhilinde olma.

Urcéolé,e [s.] (nb.) Altı ince ortası şişkin ve üst ciheti açık ve kıvrık olan (çiçek vesâire), müntefih.

Urée [ims.] (k.) Müvellidü'l-humûza ile birleşerek hâmız-ı bevl teşkil eden madde-i kimyeviye, cevher-i bevl.

Urémie [ims.] (t.) Dem-i mütebevvil.

Urène [ims.] (nb.) Amerika-yı Vustâ'ya mahsus ebegümeci.

Uretère [imz.] (tşr.) Bevli böbrekten mesâneye götüren mecra, hâlib.

Urétérite [ims.] (t.) İltihab-ı hâlib.

Urètre yahut **Urèthre** [imz.] (tşr.) Mecra-yı bevl, ihlil.

Urgemment [zr.] Zaruri bir surette, mecburi bir surette. ◆ Seri ve müsta'cel bir surette.

Urgence [ims.] Mecburiyet, lüzum-ı kavî. ◆ Tehir kabul etmemezlik, isti'cal, müsta'celiyet. || **D'** – Müsta'celen, serîan ve acilen. || **En cas d'** – Lüzum-ı acil takdirinde.

Urgent,e [s.] Zaruri, mecburi, elzem. || **Besoin** – Lüzum-ı kati. ◆ Mühim ve müsta'cel.

Urinaire [s.] (t.) İdrara müteallik, bevlî. || **Voies – s** Mecârî-i bevliye.

Urinal [imz.] Hastaların su dökmesine mahsus karûre, ördek, lâzımlı.

Urination [ims.] (mna.) Tebevvül.

Urine [ims.] Sidik, idrar, bevl.

Uriner [fl.] Su dökmek, tebevvül etmek.

Urineux,se [s.] Sidik kabîlinden olan, bevlî.

Urinoir [imz.] Sokakta su dökülecek mahal.

Urique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı bevl.

Urne [ims.] Zaman-ı kadimde yakılan cenazelerin küllerini vaz' ve hıfza mahsus kavanoz. ◆ Piyango veya kura numaralarını hâvi çekmece. ◆ Süs için masanın üzerine konulan saksı.

Uroscope [ims.] (t.) Mikyas-ı bevl, bevl-bîn.

Urticaire [ims.] (t.) Isırgandan hâsıl olmuş gibi bir nevi hararet, kurdeşen, encürî.

Urticées [ims.] (nb.) Isırgana müşâbih nebatat, fasîle-i encüriye.

Urubu [imz.] (hyv.) Afrika-yı Cenubî'ye mahsus sarı benekli kara akbaba.

Urus [imz.] (s okunur) Bir nevi yabani öküz. || (arz.) Bakar-ı iptidâî müstehâsesi.

Us [imz.] (s okunur) Âdet, örf; – **et coutumes d'un lieu** Bir mahallin örf ve âdeti. || (syd.) İsti'mal.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Usage [imz.] Âdet. ◆ Alışma, tabiat, meleke. ◆ Kullanma, isti'mal, sarf. ◆ Hakk-ı temettü, hakk-ı tasarruf. || – **général** Örf-i âm. || **Droit d'un** – Hakk-ı isti'mal. || – **s locaux** Âdât-ı mahalliye. || **Cérémonies d'** – Merasim-i mutade. || **Hors d'** – İsti'male gayr-ı sâlih, isti'malden sâkıt. || **Mettre hors d'** – İptal etmek. || **Phrases d'** – Elfaz-ı mutade. || – **du monde** Usul-i muâşeret. || (syd.) İsti'mal, suret-i isti'mal: – **interne** Dâhilen isti'mal, isti'mal-i dâhilî. || – **externe** Haricen isti'mal, isti'mal-i haricî.

Usager [imz.] Bir ormandan odun kesmek veya bir merada hayvanat ra'y etmek hakkını hâiz adam, hakk-ı ihtitab ve ra'y sahibi.

Usance [ims.] (hk.) Otuz günlük vade (poliçe hakkında): **Lettre de change à trois** – Doksan gün sonra te'diyesi meşrut poliçe; **Traite à deux** – Altmış gün vadeli poliçe.

Usé,e [s.] Zayıf, nâtüvan, bitmiş. ◆ Çok kullanılmış, âdi. ◆ Yorulmuş, akim kalmış. ◆ Sönmüş, muntafi olmuş. ◆ Aşınmış.

User [fl.] Kullanmak, isti'mal etmek. || **En** – Bir hareket ve muamelede bulunmak. || **En** – **librement avec quelqu'un** Bir kimse ile serbestâne hareket etmek. = [ft.] Sarf ve istihlâk etmek. ◆ Yormak, kuvvet bırakmamak, zayıf ve nâtüvan bırakmak. ◆ Aşındırmak. ◆ Bozmak, körletmek. ◆ Mahvetmek, imha etmek. || **S'** – Aşınmak. ◆ Zayıf ve nâtüvan düşmek. ◆ Mahvolmak. ◆ Akim kalmak. ◆ Tesirsiz kalmak.

User [imz.] Dayanma, dayanış. ◆ Tecrübe.

Usine [ims.] Dökümhâne ve demirhâne gibi imalat mahalli, fabrika, ma'mel, dâru's-sınâa. || – **de fusées** Fişekhâne.

Usinier [imz.] Dökümhâne ve demirhâne gibi bir fabrika sahip ve müdürü.

Usité,e [s.] (ed.) Me'nus, zebanzed, müsta'mel.

Usnée [ims.] (nb.) Ağaç köklerinde bulunan yosun.

Ustensile [imz.] Ev ve hususiyle mutfak eşya ve edevatı, âlât ve edevat. || – **s de ménage** Esas-ı beytiye. || – **de cuisine** Mutfak takımı.

Ustion [ims.] (crh.) Yakma, yanık, hark.

Usucapion [ims.] (hk.) Hakk-ı tasarruf ve hakk-ı karar.

Usuel,le [s.] Alelâde kullanılan, mutad, müteâdil.

Usuellement [h.] Alelâde, kullanıldığı üzere, ber-mutad.

Usufructuaire [s.] (hk.) Yalnız hâsılatın tasarrufu hakkını kazandıran (şart ve mukavele vesâire).

Usufruit [imz.] (hk.) Hakk-ı intifâ. || – **légal** Sagir emvâlinden peder ve validesinin hakk-ı intifâı. || – **conventionnel** Hakk-ı intifâ-ı akdî.

Usufruitier,ère [i.] Hakk-ı intifâ sahibi.

Usuraire [s.] Fahiş faizli, murâbahalı; **Taux** – Hadd-i nizamîsinden fazla güzeşte miktarı; **Intérêt** – Fahiş faiz.

Usurairement [h.] Fahiş faizle, murâbaha ile.

Usure [ims.] Fahiş faiz, murâbaha. || **Prêter à** – Fahiş güzeşte ile ikraz etmek. || **Avec** – Ziyadesiyle, maa-ziyadetin: **Rendre avec** – Maa-ziyadetin iade etmek.

Usure [ims.] Çok kullanılmaktan eskime. || (ht.) Aşınma, fersûdegî, ihtikâk. || (t.) Leyat: – **anormale des dents** Dişlerin gayr-ı tabii olarak aşınması, leyat-ı gayr-ı tabiî-i esnan.

Usurer [fl.] Fahiş faizcilik etmek, murâbahacılık etmek.

Usurier,ère [i.] Fahiş faizle akçe ikraz eden adam, murâbahacı, tefeci. || (mec.) Tamahkâr, haris.

Usurpateur,trice [i.] Zorba.

Usurpation [ims.] Gasp. ◆ Mal-i magsub.

Usurpatoire [s.] Gasbî, cebrî.

Usurper [ft.] Gasp etmek. = [fl.] – **sur** Tecavüz etmek.

Ut [imz.] Nota asvat-ı esasiyesinin birincisi ve onun alâmet-i mahsusası. (*do* dahi denilir.)

Utéralgie [ims.] (t.) Elem-i rahmî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Utérin,e [s.] Valideleri bir ve pederleri ayrı kardeşlere ıtlak olunur; **Frère** – Li-üm kardeş, ah li-üm; **Sœur** – **e** Li-üm kız kardeş, uht li-üm. ‖ (tşr.) Rahmî, hem-şikem. ‖ **Artère** – **e** Şiryan-ı rahmî.

Uterus [imz.] Rahim.

Utile [s.] Faydalı, nâfi. ‖ (hk.) **Délai** – Kanunen muayyen olan mehil. ‖ **Jours** – **s** Mehl-i kanunî dâhilindeki eyyam. = [imz.] Faydalı şey, menfaat.

Utilement [h.] Nâfi olacak surette.

Utilisable [s.] Kendisinden istifade olunabilir, kabil-i temettü, kabil-i istifade, kabil-i intifâ.

Utilisation [ims.] İstifade, temettü, intifâ.

Utiliser [ft.] İstifade ve temettü etmek, temettüyü mûcip olacak surette kullanmak, intifâ etmek, istifadeli bir surette isti'mal etmek.

Utilitaire [i. - s.] Menfaatperest. ‖ (fls.) **Système** – Hüsn ve kubhun menfaat-i umumiyeye müstenid olması usul-i felsefiyesi.

Utilitarisme [imz.] (fls.) Hüsn ve kubhun menfaat-i umumiyeye müstenid olması felsefesi.

Utilité [ims.] Temettü, nef', fayda. ‖ – **publique** Menfaat-i umumiye. ◆ Tiyatro oyunlarında birkaç rol icra eden oyuncu.

Utopie [ims.] Hayal-i ham, hayal-i bâtıl, muhâlat, faraziyat-ı gayr-ı mümkine.

Utopique [s.] Hayal-i muhal kabîlinden olan.

Utopiste [imz.] Hayalî.

Utriculaire [s.] (tşr.) Küçük tulum şeklinde olan, kureybî. ‖ (nb.) Nebatat-ı mâiyeden bataklık suları üzerinde yüzer bir nevi nebat.

Utriculariées [ims. - cm.] (nb.) Nebatat-ı mâiye sınıfından kureybiye fasîlesi.

Utricule [imz.] (tşr. - nb.) Küçük tulum, kureybe.

Utriculé,e [s.] (nb.) Zü'l-hücre, zü'l-kureybe.

Utriforme [s.] Tulum şeklinde.

Uva ursi [imz.] (nb.) İnebü'd-düb, ayı üzümü.

Uvaire [ims.] (nb.) Anonase[138] fasîlesinden yabani üzüm.

Uvée [ims.] (tşr.) Göz zarlarının biri, inebiye.[139]

138 fr.: annonacées.

139 Orijinal metinde bu kelime عنبيه şeklinde yazılmıştır ancak *Lugat-ı Tıbbiye* (1290/1873) başta olmak üzere çeşitli kaynaklara başvurulduğunda عنبيه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

V

V [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin yirmi ikinci harfi ve huruf-ı gayr-ı sadâiyesinin on yedincisi, daima (huruf-ı med ve huruf-ı imlânın gayrı olanı) "و" gibi okunur. Rakam gibi kullanıldığında beş adedine delâlet eder. || Kimyada vanadyum cism-i basitine işarettir.

Va Peki, olsun, geç. (Aslen *aller* fiilinin emir sîgasının müfred muhatabıdır.)

Va [imz.] Kumarda muttefekun-aleyh olan miktardan ziyade olarak kullanılan akçe.

Vacance [ims.] Bir memuriyetin münhal kalması, münhaliyet. ◆ Mahlûliyet. || – **des succession** Mahlûliyet-i tereke. || – **de maison** Hânenin boş kalması. = [cm.] Mekâtib ve mahâkimin tatil müddetleri.

Vacant,e [s.] Sahipsiz, mahlul. ◆ Boş, münhal. || (hk.) **Biens** – **s** Sahipsiz emvâl, emvâl-i metruke. || **Succession** – **es** Vâridat-ı marufesi bulunmayan tereke.

Vacarme [imz.] Büyük gürültü, arbede, gulgule.

Vacation [ims.] Bazı memurînin çalışma saatleri. ◆ Bunların maaşları. = [cm.] Mahkeme heyetinin tatil etmesi. || **Chambre des** – **s** Tatil-i mahâkim zamanında deâvî-i müsta'celeyi rü'yete memur mahkeme.

Vaccaire [ims.] (nb.) Helvacı çöveni.

Vaccin [imz.] Aşı, madde-i bakariye, madde-i mülakkaha.

Vaccinable [s.] (Çiçek illetinden muhafaza için) Aşılanabilir.

Vaccinal,e [s.] Aşıya müteallik, madde-i bakariyeye dair, cederiyy-i bakarî, telkihî.

Vaccinateur [imz.] Aşıcı, mülakkih-i cederiyy.

Vaccination [ims.] Aşılama, telkih-i cederiyy.

Vaccine [ims.] Aşılama, telkih-i cederiyy. || (mec.) Telkih. || **Fausse** – Cederiyy-i bakarî-i kâzib.

Vacciner [ft.] Aşılamak, telkih-i cederiyy etmek. || (mec.) Telkih etmek.

Vaccinifère [s.] Madde-i bakarîyi hâmil.

Vaccinogène [s.] (t.) Telkihî: **Propriété** – **s** Havass-ı telkihiye. || **Institut** – Dâü't-telkih.

Vache [ims.] İnek, bakara. ◆ İnek eti. ◆ İnek derisi. || – **vernie** İnek vidalosu, ruganlı sahtiyan. || – **cirée** Rugan, lüstrin. || – **à lait** Kendisinden çok temettü olunan şey veya şahıs.

Vacher,ère [i.] İnek çobanı.

Vacherie [ims.] İnek ahırı veya ağılı. ◆ Mandıra, süthâne, sütçü kârhânesi.

Vacillant,e [s.] Titreyen, sallanan. || (ht.) Mühtez. || (mec.) Kararsız, müteredditt.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Vacillation [ims.] Titreme, sallanma, çalkanma. ‖ (ht.) İhtizaz, ihtizâ. ‖ (mec.) Tereddüt, kararsızlık.

Vacillatoire [s.] İhtizazî, mühtez. ‖ **Mouvement** – Hareket-i ihtizaziye. ‖ (mec.) Tereddüt ve kararsızlığa delâlet eden.

Vaciller [fl.] Titremek, sallanmak, çalkanmak. ◆ İhtizaz etmek. ‖ (mec.) Karar verememek, müteredditt olmak, tereddüt etmek. ◆ Kesb-i zaaf etmek.

Vacuité [ims.] Boşluk, halâ.

Vacnale [ims.] Ufak mesafe, mesafecik.

Vade [ims.] Kumarda herkesin koyduğu akçe miktarı.

Vade-mecum [imz.] (*vadé-m-come*) Cepte veya üstte taşınan şey, böyle mecmua ve emsali.

Va-et-vient [imz.] Dolaşma, öteye beriye gidip gelme. ◆ Makinenin gidip gelme hareketi, hareket-i mütenâvibe-i muntazama. (cm.: des *va-et-vient*.)

Vagabond,e [s.] Avâre, serseri, hâne-berduş. ◆ Sabit meskeni olmayan, göçebe. ‖ (mec.) İntizamsız.

Vagabondage [imz.] Serserilik, avârelik.

Vagabonder [fl.] Serseri gezmek, avâre olmak.

Vagin [imz.] (tşr.) Rahim yolu, mehbil.

Vaginelle [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî fırkasından zücâciye fasîlesinden deniz helezonu.

Vaginité [ims.] (t.) İltihab-ı mehbil.

Vagir [fl.] (Yeni doğmuş tıfıl hakkında) Bağırmak.

Vagissant,e [s.] Bağıran (tıfl-ı nevzad). ◆ Yeni doğmuş çocuğun bağırmasına benzer (ses).

Vagissement [imz.] Yeni doğmuş çocuğun bağırması, surah-ı nevzad.

Vagon [imz.] (mr. Wagon.)

Vague [ims.] Dalga, mevc.

Vague [s.] Boş, hâlî, işlenmemiş, muattal. ‖ (hk.) **Terrain** – Arazi-i hâliye, arsa. ◆ Hududu gayr-ı muayyen arazi. ‖ (mec.) Sebatsız, kararsız. ◆ Müphem, gayr-ı muayyen, iyi fark olunamaz. = [imz.] Boş olan mesafe-i gayr-ı mahdude, saha, fezâ, halâ'. ‖ (mec.) Kararsızlık, tereddüt.

Vaguement [h.] Müphem ve gayr-ı muayyen bir suretle, ancak fark olunur surette.

Vaguemestre [imz.] (Almancadan me'huz) Mekârîye memur zâbit. ◆ Alay neferatına gelen mektupları ahz ve tevzîe memur çavuş, alay postacısı.

Vaguer [fl.] Öteye beriye gezip dolaşmak, serseri ve avâre olmak. ◆ Müteredditt ve kararsız bir hâlde bulunmak.

Vaguer [ft.] Birayı karıştırmak.

Vaillamment [h.] Yiğitlikle, merdâne, yararlıkla, şecaat ve besâletle.

Vaillance [ims.] Yiğitlik, yararlık, mertlik, şecaat, besâlet.

Vaillant [imz.] (Suret-i telaffuzu: *val-lan*'dır.) Sermaye, re'sü'l-mâl. ‖ (mec.) Meziyet.

Vaillant,e [ims.] Yiğit, cesur, değerli, şecî.

Vaillantise [ims.] Cesaret, yiğitlik, yararlık. ◆ Cesaret-füruşluk.

Vain,e [s.] Faydasız, beyhûde, nafile. ◆ Boş, esassız. ◆ Kıymetsiz. ◆ Mütekebbir, mağrur. ‖ **Être un – mot** Kavl-i mücerret hükmünde kalmak, bâtıl olmak. ‖ – **pâture** Kimsenin tasarrufunda olmayan hâlî mera. ◆ Ba'de'l-hasat çit ve duvarla muhat olmayan arazide hakk-ı ra'y. ‖ **En** – Boşuna, beyhûde, nafile.

Vaincre [ft.] (Tasrifi: *Je vaincs, tu vaincs, il vainc, nous vainquons, vous vainquez, ils vainquent; je vainquais, nous vainquions; je vainquis, nous vainquîmes; je vaincrai, nous vaincrons; je vaincrais, nous vaincrions, vaincs, vainquons; que je vainque, que nous vainquions; que je vainquisse, que nous vainquissions; vainquant; vaincu,e.*) Yenmek, galebe çalmak, galip gelmek. ◆ Hakkından gelmek. ◆ Zaptetmek. ◆ Müsabakat ve takaddüm etmek. ‖ **Se** – Kendini zaptetmek. ‖ **Se laisser** – Ser-fürû etmek, müteessir olmak.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Vaincu,e [s.] Kanmış, kandırılmış, ikna olunmuş. = [imz.] Mağlup.

Vainement [h.] Boşuna, beyhûde, nafile.

Vainquer [imz.] Galip, muzaffer. ◆ Müsabakat ve takaddüm eden adam.

Vair [imz.] Mavi yahut boz ve beyaz benekli kürk.

Vairon [s.] Muhtelif renkli gözlere ıtlak olunur, hâreli, hayef. ◆ Gözlerinin renkleri başka başka ve mesela bir gözü gök ve bir gözü siyah veya çakır olan.

Vairon [imz.] Bir nevi küçük balık.

Vaisseau [imz.] Kap, inâ'. ◆ Gemi, sefine: – **à trois ponts** Üç ambarlı; – **x de guerre** Sefâin-i harbiye; – **x blindés** Sefâin-i âhenin; – **école** Talim sefinesi, mektep gemisi; – **école des canonniers** Topçu sefinesi; – **amiral** Sancak veya kumandan sefinesi; – **fantôme** Metruk sefine; **Capitaine de** – Bahriye miralayı; **Lieutenant de** – Bahriye kol ağası; **Enseigne de** – Bahriye mülâzım-ı evveli. ◆ Bir büyük binanın cihet-i dâhiliyesi. || (tşr. - nb.) Kan ve usâre vesâire mecrası, viâ' (ev'iye): – **x aquifères** Ev'iye-i mâiye; – **x capillaires** Ev'iye-i şa'riye; – **x lymphatiques** Ev'iye-i lenfaviye; – **x sanguins** Ev'iye-i demeviye. || (mec.) İdare: – **de l'État** İdare-i devlet. || **Conduire le** – Bir işi idare etmek.

Vaisselier [imz.] Tabak vesâire sofra takımlarının vaz'ına mahsus dolap.

Vaisselle [ims.] Tabak vesâire gibi sofra takımı mecmûu, avânî. || – **d'or et d'argent** Avânî-i sim ü zer. || – **plate** Gümüş sofra takımı. || **Fondre la** – **de quelqu'un** Birinin ocağını batırmak, birini mahvetmek, harap etmek. || – **de poche** Para, nakit.

Vaissellerie [ims.] Kova vesâire âlât ve edevatı. ◆ Kova vesâire imal sanatı, kovacılık.

Val [imz.] Dere, vadi: **Par monts et par vaux** Dereden tepeden.

Valable [s.] Makbul, muteber, kanunen makbul, ihticaca sâlih. || **Excuse** – Özr-i şer'î.

Valablement [h.] Makbul ve muteber olacak surette.

Valachie [ihs.] Eflak.

Valaque [i. - s.] Eflaklı, Ulah.

Valence [ims.] İspanya'nın bu isimle müsemmâ eyaletinde çıkan bir nevi portakal.

Valenciennes [ims.] İspanya'nın Valanse şehrinde yapılan bir nevi dantela.

Valériane [ims.] Kedi otu, haşîşetü'l-hirre.

Valérianées [ims. - cm.] Kedi otu cinsinden nebatat, fasîle-i sinnevriye.

Valet [imz.] Hizmetçi, uşak; – **de chambre** Yatak odası hıdematına mahsus uşak. ◆ Oyun kâğıtlarından oğlan, bacak. || – **de carreau** Ehemmiyetsiz adam. ◆ Çengel şeklinde doğramacı aleti. || (cr.) Milkat. || (mec.) Müdâhin, mutabasbıs.

Valetage [imz.] Uşaklık, hizmetçilik.

Valetaille [ims.] Uşaklar güruhu. (Makam-ı tahkir ve istihfafta müsta'meldir.)

Valet-à-patin [imz.] Bir nevi cerrah cımbızı.

Valeter [fl.] (*Jeter* gibi tasrif olunur.) Alçakça müdâhene ve tabasbus etmek. ◆ Ağır bir işe katlanmak.

Valetudinaire [i. - s.] Hasta mizaçlı, alîlü'l-mizac, mümriz.

Valeur [ims.] Değer, kıymet, semen, bahâ. || **Être en** – Kıymetli olmak, kıymettar olmak, çok ve istifadeli surette satılmak. || **Mettre en** – Araziyi münbit bir hâle getirmek için masârif ve ameliyat-ı lâzımeyi icra etmek. || **Attacher de la** – **à quelque chose** Bir şeye ehemmiyet vermek, nazar-ı ehemmiyetle bakmak, takdir etmek. ◆ Ağır kıymet, itibar. ◆ Miktar-ı muhammen: – **cadastrale** Kıymet-i muhammene; – **nominale** Kıymet-i itibariye; – **extrinsèque** Kıymet-i mevzua; – **relative** Kıymet-i nisbiye; – **absolue** Kıymet-i mutlaka. || (hk.) Bedel: – **reçue** Ahz olunmuş bedel; – **en compte** Hesaba idhal olunmuş, mahsubu icra edilmiş bedel; – **fournie** İtâ olunan, gönderilen bedel. || (tca.) **Non** – Füruhtu mümteni kıymetsiz emtia;

TÜBA TÜRK DİL KURUMU AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– déclarée Miktarı postahaneye bildirilen nakit veya evrak-ı nakdiye, kıymet-ı mukaddere. || Tahvilat, esham: – à lots İkramiyeli tahvilat; – mobilière Esham ve tahvilat; – à ce jour Bugünkü kıymet. || (sr.) Mânâ. || (ms.) Her notanın derece-i temdidi.

Valeur [ims.] Yiğitlik, yararlık, şecaat.

Valeureusement [h.] Yiğitçe, yararlıkça, bahadırâne.

Valeureux,se [s.] Yiğit, cesur, bahadır.

Validation [ims.] Bir senet vesâirenin nizamen ve resmen kabul olunacak surette muamele görmesi, tasdik. || – de saisie Haczin tasdiki. || – des pouvoirs İntihabatın tasdiki.

Valide [s.] Sağlam, sâlim, sahih. || (hk.) Kanunen makbul, muteber, me'mûlün-bih.

Validement [h.] Nizam ve kaidesine mutabık olarak. ◆ Sahihen, sahih bir surette.

Valider [ft.] Nizamen ve resmen kabul olunacak surete koymak, nizam ve kaidesine tatbik etmek, tasdik ettirmek.

Validité [ims.] Nizam ve kaidesine mutabakat, sıhhat ve mer'iyet; – des conventions Ukudun sıhhat ve mer'iyeti.

Valise [ims.] Çanta, hurç. || – s postales Posta çantaları, hurçları. || – diplomatique Sefâret posta çantası.

Valkyrie [ims.] Eski İskandinav esâtirinde Odin nâm mevhum ilâhın hâşâ melâikesine verilen isimdir.

Vallée [ims.] Dere, vadi. || (mec.) – de larmes, de misère Dünya.

Vallisnérie [ims.] (nb.) Fasîle-i mücehheze-i mâiye sınıfından nehirlerde bulunur su fidanı.

Valon [imz.] Küçük dere, küçük vadi.

Valonnée [ims.] Palamut.

Valoir [fl.] (Tasrifi: *Je vaux, tu vaux, il vaut, nous valons, etc.; je valais; je valus; je vaudrai; je vaudrais; vaux, valons, valez; que je vaille, que tu vailles, qu'il vaille, que nous valions, que vous valiez, qu'il vaillent; que je valusse; valant; valu,e.*) Değmek, kıymet ve itibarında olmak. ◆ Yaramak, iyi olmak. || Faire – Methetmet. ◆ Faydalı olmak. || (hk.) Faire – Araziyi doğrudan doğruya sahibi işletmek. || à – Ale'l-hesab, mahsuben. [ft.] Mahsul ve semere vermek. || Il vaux mieux İyisi, daha iyi. || Autant vaudrait Daha iyi olurdu. || Un rien qui vaille Hazele makulesinden bir adam. || Vaille que vaille Her ne olursa, her nasıl olursa olsun, herçi bâd âbad.

Valse [ims.] Bir nevi raks, vals.

Valser [fl.] Vals oynamak.

Valseur,se [i.] Vals oyununu oynayan, vals usulünce hora tepen.

Value [ims.] (hk. - tca.) Plus – Fazla yahut fazla-i fiyat ve bundan mütevellid fark; Moins – Noksan fiyat, noksan kıymet veya tedennî-i kıymetten mütevellid fark.

Valvaire [s.] Hayvanat kabuğuna dair, mısraî. || (nb.) Préfloraison –Mukaddem-i tezehhür-i mısraî.

Valve [ims.] (tt.) Hayvanat-ı nâime kabuğu, mısra || (cr.) Tulumba bakracının dili ki açılır kapanır, valf.

Valvé,e [s.] (tt.) Zü'l-mısra.

Valviforme [s.] (tt.) Mısraiyü'ş-şekl.

Valvulaire [s.] (tşr. - nb.) Mâiyatın geri dönmesine mani olan süpapları çok bulunan, zü'l-disâmat.

Valvule [ims.] (tşr. - nb.) Mâiyatın geri dönmesine mani olan bir nevi tabii süpap, disâme.

Vampire [imz.] Cadı, kara koncolos, vampir, hortlak. ◆ Amerika'ya mahsus büyük bir cins yarasa.

Van [imz.] Buğday vesâire savurmaya mahsus harman yabası, harman sepeti.

Vandale [imz.] Ulûm ve maarif düşmanı, âsâr-ı sınâiye muharribi. (Eski Vandal kavminin isminden müsteardır.)

Vandalisme [imz.] Âsâr-ı atîka ve sınâiyenin tahribi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Vandées [ims. - cm.] (nb.) Sahlebiye fasîlesinden vande kabilesi.

Vandoise [ims.] Bir nevi tatlı su gümüş balığı.

Vanesse [ims.] En güzel renkli kelebekler nevi.

Vanga [imz.] (hyv.) Madagaskar cezîresine mahsus bir nevi filurcin kuşu.

Vanille [ims.] Amerika'nın bir nevi meyvesi, vanilya.

Vanillier [imz.] Amerika'nın vanilyayı veren bir nevi nebatı, Vanilya fidanı.

Vanité [ims.] Heba, fena, boş şey. ◆ Gurur, hebaî ve boş şeylerle tefahhur, tefâhur; **Faire** –, **tirer** – Tefâhur etmek, mağrurluk. ◆ Hevâ vü heves. || **Tirer** –Mağrur olmak, tefahhur etmek.

Vaniteux,se [i. - s.] Hebâî ve boş şeylerle tefahhur eden, mağrur, mütefâhir.

Vannage [imz.] Harman sarma ameliyatı, ekinleri yabalama işi.

Vanne [ims.] Su bendi kapısı, suvak, hark kapağı.

Vanneau [imz.] Kız kuşu.

Vanner [ft.] Harman savurmak. || (mec.) Savurmak.

Vannerie [ims.] Küfe ve sepetçilik sanat ve ticareti.

Vannette [ims.] Hayvanata verilen yulafı savurmaya mahsus küçük sepet.

Vanneur [imz.] Buğday vesâire savuran adam.

Vannier [imz.] Sepet imal ve füruht eden adam, sepetçi.

Vantail [imz.] Çifte kanatlı kapı ve pencerelerin beher kanadı.

Vantard,e [i. - s.] Kendini metheden adam.

Vantardise [ims.] Kendini methetme.

Vanter [ft.] Çok methetmek. || **Se** – Kendini methetmek. ◆ İftihar ve mübâhat etmek. ◆ Güvenmek. ◆ Kemâl-i tefâhur ile neşir ve ilan etmek.

Vanterie [ims.] Temâdüh, tefahhur.

Vanteur [imz.] Mütemâdih kimse, mütefâhir kimse.

Vantiller [ft.] Suyun cereyanını men için tahtadan bir set yapmak.

Va-nu-pieds [imz.] Yalın ayak gezen serseri ve dilenci makulesi.

Vapeur [ims.] Buğu, buhar. = (bhr.) İstim. || **Machine à** – Buhar makinesi. **Bateau à** – Buhar gemisi, bahîre, vapur. = [imz.] Vapur; – **postal** Posta vapuru. || **Aller à pleine** –, **aller à toute** – (Bir vapur veyahut şimendifer hakkında) Kemâl-i süratle hareket etmek, (filesmit[?] gitmek). || **Les** – **s de vin** Nîm-sarhoşluk. || (cm.) (t.) Kadınların uğradıkları bir nevi a'sâb illeti, riyah-ı rahmiye.

Vaporeux,euse [s.] Buharlı. || Riyah-ı rahmiye illetine duçar. || (mec.) Bulutlu, bulanık.

Vaporisateur [imz.] (ht.) Tebhir makinesi.

Vaporisation [ims.] (ht.) Buhara kalb olunma ve etme, tebahhur, tebhir.

Vaporiser [ft.] (ht.) Buhara kalb etmek, tebhir etmek. || **Se** – Buhara kalb olunmak, tebhir etmek.

Vaque-à-tout [imz.] Her şey ile iştigal eden, her iş elinden gelen.

Vaquer [fl.] Münhal veya mahlul olmak. ◆ Boş olmak, hâlî olmak. ◆ Tatil etmek, tatil olmak. || – **à** İştigal ve tevaggul etmek.

Varaigne [ims.] Denizden memleha havuzlarına suyu îsal için yapılmış kanal, cetvel.

Varan [imz.] (hyv.) Java adasına mahsus küçük timsah.

Varangue [ims.] Gemi ve sandal ve kayığın kaburga eğriliği, eğri, döşek. || – **maîtresse** Ana döşek. || – **acculée** Ensiz döşek. || – **plate** Çatal bükme.

Vare [ims.] İspanya arşını. (80 santimetre tûlündedir.)

Varec [imz.] yahut:

Varech [imz.] (*rek*) Denizin kıyılara attığı yosun ve saz, ketencik. || – **corné** Üşnî-i karnî. || – **vésiculeux** Üşnî-i huveysalî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Varenne [ims.] İşlenmemiş hâlî vadiler.

Vareuse [ims.] Bir nevi amele ceketi.

Vari [imz.] (hyv.) Tayfiye fasîlesinden bir nevi maymun.

Variabilité [ims.] Değişebilme, kabiliyet-i tagayyür ve tahavvül. || (sr.) Kabiliyet-i tasrif, insiraf.

Variable [s.] Değişebilir, kabil-i tagayyür ve tahavvül, kararsız. || (sr.) Tasrif olunabilir, munsarif. = [imz.] Mikyasü'l-havanın bir derece-i mahsusu ki havanın kabil-i tebeddül olduğunu gösterir.

Variablement [h.] Değişebilir bir suretle, kabil-i tahavvül bir surette, kararsızlıkla.

Variant,e [s.] Çabuk değişir, kararsız, mütelevvin.

Variante [ims.] Bir kitabın nüshaları beynindeki tehâlüf. ◆ Tenevvü. ◆ Demiryollarda inhiraf-ı güzergâh.

Variation [ims.] Değişme, tagayyür, kararsızlık. ◆ Tenevvü. || (hy.) İnhiraf, ihtilaf. || (bhr.) İnhiraf-ı tabii. || **Compas de** – Semt pusulası. = [cm.] (ms.) İras-ı letafet için hava ve makamın bazı tahavvülatı.

Varice [ims.] (t.) Damar şişmesi, devâlî. || – **anevrismale** Devâlî-i ümmü'd-demî.

Varicelle [ims.] Su çiçeği, cederiyy-i kâzib.

Varicocelle [ims.] (t.) Damar şişmesi, devâlî-i safn.

Varicomphale [ims.] (t.) Devâlî-i sürre.

Varier [ft.] Değiştirmek, tağyir ve tebdil etmek. ◆ Çeşitlendirmek, tenvi' etmek. = [fl.] Değişmek, tagayyür etmek. ◆ Tenevvü etmek, mütenevvi olmak. ◆ İhtilaf etmek, muhtelif olmak. || **Se** – Tağyir etmek. ◆ Tenevvü etmek.

Variété [ims.] Çeşitlenme, tenevvü. ◆ İhtilaf. = [cm.] Mevadd-ı mütenevvia.

Varigère [ims.] (hyv.) Ehramiye fasîlesinden helezon nevi.

Variole [ims.] Çiçek illeti, cederiyy. || – **discrète, bénigne** Cederiyy-i selim. || – **confluente** Cederiyy-i müctemi'. ◆ Nil vesâire büyük nehirlerde bulunur bir nevi palamut balığı.

Varioleux,euse [s.] Çiçek illetine müteallik veya müptelâ, cedîrî, zü'l-cederiyy.

Variolique [s.] Çiçek illetine müteallik, cedîrî.

Variqueux,euse [s.] Damar şişmesi illetine müptelâ, devâlî.

Varlet [imz.] Eski şövalye uşağı.

Varlope [ims.] Büyük marangoz rendesi, planya, küştere.

Vasculaire [s.] ve:

Vascularité [ims.] (mna.) Viâiyet.

Vasculeux,euse [s.] (tşr.) Ev'iyeye müteallik veya ev'iyeyi hâvi olan, viâî. || **Système** – Cümle-i viâiye. || **Tissu** – Nesc-i viâî.

Vase [imz.] Kap, kâse, zarf, viâ. || – **s communiquants** Zarfeyn-i mütevâsıleyn. ◆ Saksı. || (ht.) Zarf, kâse. || – **d'élection** Pek mübarek adam, veli.

Vase [ims.] Nehir vesâire çamuru, çorak, salsal.

Vaseux,euse [s.] Çamurlu, çoraklı, salsalî.

Vasistas [imz.] (*s* okunur) (Almancadan me'huz) Pencere çerçevesinin veya kapı kanadının ayrıca açılır küçük penceresi, kepengi, kanadı.

Vasque [ims.] Fıskiye havuzu, ufak bahçe havuzu.

Vassal,e [i. - s.] Tâbi, derebeyi etbâı. ◆ Bir büyük devlete tâbi küçük hükûmet, emâret, beylik. (cmz.: *vassaux*.)

Vassalité [ims.] Tâbilik, tâbiiyet.

Vasselage [imz.] Tâbiiyet hâli.

Vaste [s.] Geniş, vâsi.

Vastement [h.] Vüs'atle, geniş geniş, vâsi bir surette.

Vatican [imz.] Papa'nın saray ve dairesi, Vatikan sarayı. || **Foudres du** – Kiliseden tard emri.

Va-tout [imz.] Kumarcının önündeki akçenin tekmilini birden kumara koyması.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Vau-de-route (à) [h.] Pek intizamsız ve karışık bir hâlde.

Vaudeville [imz.] Şarkılarla karışık küçük ve eğlenceli tiyatro oyunu, manzum mudhike.

Vaudevilliste [imz.] Şarkılarla karışık küçük tiyatro oyunları yazan muharrir.

Vaudois,e [i. - s.] Kurun-ı Vustâ'da bir mezheb-i mahsusa mensup Hıristiyan. ◆ İsviçre hükûmâtından Vod nahiyeli.

Vau-l'eau (à) [h.] Suyun akıntısınca. || (mec.) **Aller à** – Müyesser olamamak, akıntıya kürek çekmek.

Vaurien [imz.] Çapkın, yaramaz, haylaz.

Vautour [imz.] Akbaba, nesr. || – **dressé pour la chasse** İtak. || – **noir** Kara akbaba. ◆ Kapıcı, yağmager, fevkalâde haris kimse.

Vautrement [imz.] Çamurun içinde yuvarlanma.

Vautrer (**se**) [fv.] Çamurun içinde yuvarlanmak. || (mec.) Her türlü seyyiat ve sefâhet içinde yuvarlanmak.

Vau-vent (à) [h.] **Aller** – Rüzgârın sevk ettiği cihete doğru gitmek.

Vavasseur [imz.] Bir derebeyine tâbi adamın tâbii.

Vayvode [imz.] Vaktiyle Ulah ve Boğdan valilerine verilen unvandır, voyvoda.

Vayvodie [ims.] Voyvoda rütbe ve memuriyeti. ◆ Bir voyvodanın taht-ı idaresinde bulunan memleket, voyvodalık.

Veau [imz.] Buzağı, dana, icl. ◆ Dana eti. ◆ Dana derisinden meşin, vidala. ◆ Ahmak adam, şaşkın. || – **marin** (mr. Phoque.) || – **d'or** Tarihte icl-i samirî. || **Adorer le – d'or** Bir mirasyedinin dalkavuğu olmak.

Vecteur [smz.] (hy.) **Rayon** – Güneşten bir seyyâreye veya bir seyyâreden peykine mümted şuâ, hatt-ı şuâ.

Véda [imz.] Hindûların kitab-ı mukaddesi, Bid.

Vedette [ims.] Süvari karakol nöbetçisi. ◆ Karakol kulesi. || (tba.) **En** – Bir kelime ayrıca bir satır teşkil edecek surette. || **Mettre en** – Bir kelimeyi veyahut bir satırı celb-i dikkat edecek bir surette yazmak.

Védique [s.] Hindûların kitab-ı mukaddesi olan Veda veya Bid kitabına müteallik.

Végétabilité [ims.] Kuvve-i tenebbüt.

Végétable [s.] Bitebilir, nâbit.

Végétal [imz.] Nebat, yerde biten şey.

Végétal,e [s.] Nebatata müteallik, nebatî. || **Règne** – Nebatat, mevâlid-i selâseden nebatat kısmı. (cmz.: *végétaux*.)

Végétalité [ims.] Nebatiyet. ◆ Nebatat. ◆ Hayat-ı nebatiye.

Végétarien [imz.] (tt.) Ancak nebatatla taayyüş eden kimse, âkil-i nebat.

Végétatif,ve [s.] İnbat eden, münbit; **Force – ve** Kuvve-i münbite. || **Vie – ve** Hayat-ı nebatiye. ◆ Nebata müşâbih, ednâ ve süflî: **Un être** – Nebata müşâbih bir mahluk, ot gibi bir adam, ednâ, süflî bir adam.

Végétation [ims.] Bitme, neşvünemâ bulma, tenebbüt. ◆ Bir mahallin umumi nebatatı. ◆ Hâl-i nebatî, hayat-ı nebatiye, ednâ bir hayat. || (t.) Lahm-ı nâbit, tenebbüt.

Végéter [fl.] Bitmek, neşvünemâ bulmak. || (mec.) Nebatî bir hayat ile yaşamak, ednâ bir hayat ile yaşamak, sefalette yaşamak.

Véhémence [ims.] Şiddet, unf. || (mec.) Fart-ı belâgat.

Véhément,e [s.] Şiddetli, sert. ◆ Fevkalâde beliğ.

Véhémentement [h.] Unf ve şiddetle, pek sert. || (mec.) Fevkalâde beliğ bir surette.

Véhicule [ims.] Sevk ve nakil eden, nâkil, sâik. ◆ Vasıta, alet. ◆ Her nevi araba ve vesâit-i nakliye.

Veillant,e [s.] Müteyakkız, müteyakkızâne.

Veille [ims.] Uykusuzluk, seher, yakaza. ◆ Bir günün mâkabli, bir gün evvel, arefe. || (mec.) **Être à la – de** Etmek üzere olmak. = [cm.] Meşguliyet-i azîme, çok çalışma.

Veillée [ims.] Gece işlenilen iş. ◆ Gece bir hastayı bekleme.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Veiller [fl.] Uyumamak, uyanık durmak. || (mec.) Müteyakkız bulunmak. = [ft.] Gece bir hastayı beklemek.

Veilleur [imz.] Gece bekleyen. || – **de nuit** Gece bekçisi.

Veilleuse [ims.] Gece kandili, idare fitili.

Veine [ims.] Kanı yürekten bedene neşreden damar, ırk, verid. || – **cave** Verid-i ecvef. || – **porte** Verid-i bâb. ◆ Ağaç ve taştaki çizgi, damar. ◆ Maden damarı. || (mec.) İstifade-i külliyeyi mûcip hâl veya madde. ◆ Dâhil, merkez. || – **poétique** Şair karîhası. || **Être en** – İyi bir hâl ve mevkide bulunmak. || – **de terre** Uzun bir toprak parçası.

Veiné,e [s.] Damarlı.

Veiner [ft.] Mermer veya ağaç damarlarını takliden boyamak.

Veineux,se [s.] Damarları çok. || **Sang** – Dem-i veridî. || **Système** – Cümle-i veridiye.

Veinule [ims.] Küçük damar, ureyk, vüreyd.

Vêlage ve **Vêlement** [imz.] İneğin doğurması.

Vélar [imz.] Fasîle-i salîbiyeden bir nevi nebat, çalgıcı otu. (Lisan-ı avamda *gerbe aux chantres* denilir.)

Vélarium [imz.] (*ome*) Eski Romalılarda tiyatroyu örtmeye mahsus geniş örtü.

Velche [imz.] Cahil, kaba ve medeniyet düşmanı adam.

Velcherie [ims.] Cehalet, kabalık, medeniyet düşmanlığı.

Vélelle [ims.] (hyv.) Mavi renk ferc-i bahrî.

Vêlement (mr. Vêlage.)

Vêler [fl.] (İnek hakkında) Doğurmak, buzağılamak.

Vélin [imz.] Yazı yazmak üzere bağlanmış ince buzağı derisi, tirşe. = [s.] **Papier** – Düz, çizgisiz, âlî beyaz kâğıt.

Vélique [s.] (bhr.) Yelkene mensup. || **Point** – Yelkenin mukavemet noktası.

Vélite [imz.] Eski Romalılarda bir hafif piyade sınıfına mensup nefer.

Velléité [ims.] Gevşek, tesirsiz ve devamsız arzu.

Véloce [s.] Çabuk, seri.

Vélocipède [imz.] Üzerine binilip ayakla çevrilerek yürütülen birbiri arkasında iki tekerlekli ayak arabası, velospit.

Vélocipéder [ft.] Velospit ile seyran etmek.

Vélocipédiste [imz.] Velospide binen kimse.

Vélocité [ims.] Çabukluk, sürat.

Vélodrome [imz.] Velospit için koşu meydanı.

Velours [imz.] Kadife. ◆ Sath-ı çemen. || **Faire patte de** – Etvar-ı nevâzişkârâne tahtında bir huşûnet ketm etmek.

Velouté [imz.] Kadifeden şerit. ◆ Havlılık, katâfet. ◆ Bazı meyve ve çiçeklerin üzerindeki ince hav.

Velouté,e [s.] Kadife gibi ince, mukattaf. ◆ Kadife gibi yumuşak. || **Papier** – Kadife gibi duvar kâğıdı.

Velouter [ft.] Kadife suretine koymak, kadife şeklini vermek, yumuşatmak.

Veloutier [imz.] Kadife nesc ve imal eden işçi.

Veloxímètre [imz.] (bhr.) Gemi süratinin mesâhasına mahsus alet, mikyas-ı sürat.

Veltage [imz.] Eski bir nevi mâyiat ölçüsüyle ölçme. ◆ İstimâre etme.

Velte [ims.] Eski bir nevi mâyiat ölçüsü (yedi buçuk litre). ◆ İstimâre çubuğu veya zinciri.

Velter [ft.] Eski bir nevi mâyiat ölçüsüyle ölçmek. ◆ İstimâre etmek.

Velteur [imz.] Eski bir nevi mâyiat ölçüsüyle ölçen adam. ◆ İstimâreci.

Velu,e [s.] Tüylü, kıllı. || (nb.) Kadifi; **Tige** – **e** Sâk-ı kadifi.

Velum [imz.] Tente, çadır.

Velvote [ims.] Yabani keten, yavşan otu.

Venaison [ims.] Karaca ve emsali av hayvanlarının eti. ◆ Bunların semiz olup avlandığı zaman. || **Être en** – (Bu hayvanlar hakkında) Semiz olmak.

Vénal,e [s.] Akçe ile istihsal olunabilir, satılık. ◆ Râyiç: **Valeur** – **e** Piyasa râyici. || (mec.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mürteşî, mürtekib. || Plume – e Paraya mukabil her şey yazan, her vadiden tehziz-i hâme eden muharrir. (cmz.: *vénaux*.)

Vénalement [h.] Akçe mukabilinde, rüşvet ve irtikâbla.

Vénalité [ims.] Satılabilme, satılık olma. ◆ Rüşvet, irtikâb.

Venant [imz.] Gelen adam; Les allants et les – s Gidip gelenler, marrin ve âbirin; à tout – Her rast gelene. || Bien – Muntazam surette te'diye olunan. || Mal – Gayr-ı muntazam surette te'diye olunan.

Vendable [s.] Satılabilir, kabil-i bey'.

Vendage [imz.] Satma, satış, bey', füruht.

Vendange [ims.] Üzüm kesimi, bağbozumu. ◆ Bağbozumu zamanı. ◆ Üzüm. || Bans de – Bağbozumu zamanını tayin için ilan-ı resmî.

Vendangeable [s.] Kesilebilecek dereceye gelmiş (üzüm), üzümü kesilebilir (bağ).

Vendangeoir [imz.] Bağbozumunda üzümleri toplamaya mahsus küfe. ◆ Bağbozumunda toplanan üzümlerin hıfzına mahsus mahal, üzüm ambarı.

Vendanger [ft. - fl.] Üzüm kesmek, bağ bozmak.

Vendangeur,se [i.] Üzüm kesici, bağbozucu.

Vendéen,ne [i. - s.] Fransa'nın Vande eyaleti ahalisinden olan.

Vendetta [ims.] (*vin*) (İtalyacadan me'huz) Ahz-ı sâr için irtikâb olunan fi'l-i katl, kan davası. ◆ Ahz-ı sâr.

Vendeur,eresse [i.] (hk.) Satan, bayi. || Le – et l'acheteur Mütebâyian, bayi ve müşteri.

Vendeur,se [i.] Satıcı. || – d'allumettes Daima boş şeylerden bahseden kimse. || – de fumée Kendini muteber gösteren kimse, farfara kimse, içi boş adam.

Vendre [ft.] Satmak, bey' ve füruht etmek. || – à découvert Borsada tahvilatın havasını satmak, hava satmak. || – chèrement sa vie Muharebede merdâne mukavemet ederek ve hasma çok telefat verdirerek ölmek. || Se – Satılmak, bey' ve füruht olunmak.

Vendredi [imz.] Cuma günü.

Vendu,e [s.] Satılmış. ◆ Akçeye mukabil bir tarafı iltizam eden. ◆ Esrarı fâş edilmiş. || (hk.) Chose – e Mebî'.

Vénéfice [ims.] Sihirle karışık tesmim cinayeti.

Venelle [ims.] Dar sokak. || Enfiler la – Çabuk kaçmak.

Vénéneux,se [s.] Zehirli, semmî, sem-nâk; Substances – ses Mevadd-ı semmiye.

Vénénosité [ims.] Zehirli olma, semmiyet.

Vener [fl.] Etlerini gevreklendirmek için sığır ve koyun vesâireyi kesmezden evvel kovalayıp koşturmak.

Vénérable [s.] Şâyan-ı hürmet, muhterem. = [imz.] Farmasonlar locası reisi.

Vénérablement [h.] Hürmet ve riâyetle, şâyan-ı hürmet bir suretle.

Vénérateur [imz.] Hürmet ve riâyet eden kimse. ◆ Tebcil eden kimse, ta'zim eden kimse.

Vénération [ims.] Hürmet, riâyet, ihtiram. ◆ Tebcil, ta'zim.

Vénérer [ft.] Hürmet ve riâyet etmek. ◆ Ta'zim ve tebcil etmek.

Vénerie [ims.] Zağarla avlamak sanatı. ◆ Bir prensin avcı başlığı.

Vénérien,ne [s.] (t.) Bâhî, zührevî; Maladie – ne Emraz-ı zühreviye. = [imz.] Emraz-ı zühreviyeden birine müptelâ kimse, zührevî.

Venette [ims.] Korku.

Veneur [imz.] Avda zağarları idare eden adam. || Grand – Bir prensin avcıbaşısı.

Venez-y-voir [imz.] Ehemmiyetsiz ve değersiz şey.

Vengeance [imz.] Öç, intikam, sâr.

Venger [ft.] Ahz-ı sâr etmek.

Vengeur,eresse [i. - s.] Müntakim.

Veniat [imz.] Bir hâkimin sual-cevap zımnında mâfevki tarafından celbi.

Véniel,le [s.] Küçük (günah), sagîre. || Péchés – s Sagair, hatîat-ı araziye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ Türkiye Akademy of Sciences www.tuba.gov.tr

Véniellement [h.] Sagairden ma'dud olarak (günah işlemek).

Veni-mecum [imz.] (mr. Vade-mecum.)

Venimeux,euse [s.] Zehiri hâvi, zehirli, semli. || (tt.) Zehirli hayvanat. || (mec.) Kindar, hıyanetkâr.

Venimosité [ims.] Zehirli olma, zehirlilik, semmiyet.

Venin [imz.] Bazı hayvanlarda bulunan zehir, sem. || (mec.) Gizli buğz ve kin, hıyanet.

Venir [fl.] (Tasrifi: *Je viens, tu viens, il vient, nous venons; vous venez, ils viennent; je venais; je vins; je viendrai; je viendrais; viens, venez; que je vienne; que je vinsse; venant, venu,e.*) Gelmek. ◆ Vâsıl ve vârid olmak, vürud etmek. ◆ İntikal ve sirayet etmek. ◆ Sudur ve neşet etmek, husule gelmek, hâsıl olmak. ◆ Tesadüf etmek. ◆ Çıkmak, zuhur etmek. ◆ Neşvünemâ bulmak, yetişmek. || **Faire – quelqu'un** Birini celbetmek. || **– au monde** Dünyaya gelmek, doğmak. || **En – aux mains** Dövüşmek, mudârebe etmek. || **– à bout** Muvaffak olmak, başa çıkmak. || **– à rien** Büzülmek, çekilmek, zayıflamak. || **– de …** Hemen etmiş olmak: **Je viens de le voir** Kendisini şimdi gördüm. || **à –** Gelecek, âti.

Vénitien,ne [ı. - s.] Venedikli, Veniçan.

Vent [imz.] Rüzgâr, yel, rîh, bâd. ◆ Koku, râyiha. || **– s périodiques** Mevsim rüzgârları. || **– s alizés** Riyah-ı daime. || **– s étésiens** Meltem rüzgârları. || **Grand –** Şiddetli rüzgâr. || **Coup de –** Bora. || **Grand – frais** Fırtınalı rüzgâr. || **– de bout** yahut **– de terre** Karayel. || **– de mer** İmbat. || **– de traverse** Bordadan rüzgâr. || (t.) İnsan ve hayvan bedeni içinde toplanan yel, rîh. || (as.) Hava payı. || (mec.) Ehemmiyetsiz ve boş şey.

Vente [ims.] Satma, satış, bey', füruht. ◆ Revaç. ◆ Pazar yeri. ◆ Ormanın muayyen zamanlarda kesimi. || (hk.) **– parfaite** Bey'-i mün'akid; **– valable** Bey'-i sahih; **– annulable** Bey'-i fâsid; **– à livrer** Selem; **– forcée** Eşya-yı mahcuze füruhtu; **– imparfaite** Bey'-i gayr-ı mün'akid; **– nulle** Bey'-i bâtıl; **– révocable** Bey'-i gayr-ı lazım; **– irrévocable** Bey'-i lazım; **– définitive** Bey'-i bat; **– à réméré** Bey' bi'l-vefa; **Essence du contrat de –** Rüknü'l-bey'; **– par échange** Bey'-i teâtî. || (tca.) **Être de –** yahut **Être de bonne –** Sürümlü olmak, kolay satılmak. || **Permis de –** Bey'iye tezkeresi. || **Hôtel des – s** Mezat dairesi. || **– sur folle enchère** Müzayede-i katiye ile bey' ve füruht etmek. || **– à livrer** Borsaca likidasyonla icra olunacak satış. || **– à découvert** Hava satışı.

Venter [fl.] Esmek, hubub etmek. (Yalnız gaip sîgalarından tasrif olunur.)

Venteux,se [s.] Rüzgârlı (hava, mevsim). || (t.) Karnında yel toplayan, mükevvin-i rîh.

Ventilateur [imz.] Bir oda vesâirenin havasını tecdide mahsus menfez ve alet, hava körüğü, nefeslik dolap, müceddid-i hava, mürevviha.

Ventilation [ims.] Bir oda vesâire havasının değiştirilmesi, tecdid-i hava. ◆ Kuyu vesâirede bulunan ameleye hava verme. || (hk.) Bir malın mecmûuna nispetle ecza-yı müştemilesinin tayin ve takdir-i kıymeti.

Ventiler [ft.] Bir oda vesâirenin havasını tecdid etmek. ◆ Rüzgârlamak, rüzgâr vermek. || (hk.) Bir malın mecmû kıymetine nispetle ecza-yı müştemilesinin kıymetlerini tayin ve takdir etmek.

Ventosité [ims.] Cism-i hayvanînin içinde toplanan yel.

Ventouse [ims.] Hacamat şişesi, mihcem. || **– sèche** Kuru boynuz. || **– humide** yahut **scarifiée** Hacamatlı boynuz. ◆ Sülük gibi bazı hayvanat-ı mâiyenin emme aleti. ◆ Hava menfezi.

Ventouser [ft.] Hacamat şişesi yapıştırmak.

Ventral,e [s.] Karına müteallik, batnî. (cmz.: *ventraux*.)

Ventre [ims.] Karın, batn. || (mec.) Kap ve duvar vesâirenin şişkin ve çıkıntılı mahalli. || **Bas –** Kasık yeri, batn-ı esfel. || **à plat –** Yüzü koyun. || **Être à plat – devant quelqu'un** Birine tabasbus etmek, mürâîlik

etmek. || **Mettre le feu sous le – à quelqu'un** Birini teşvik etmek. || **Passer sur le – à** İhraz-ı muzafferiyet etmek.

Ventrebleu! Tekellümde kullanılır yemin tabiridir.

Ventrée [ims.] Bir dişi hayvanın birden doğurduğu yavrular miktarı.

Ventriculaire [s.] (tşr.) Batnî.

Ventricule [imz.] (tşr.) Küçük cevf, buteyn. || **– droit** Buteyn-i eymen. || **– gauche** Buteyn-i eyser. || **– s du cerveau** Buteynat-ı dimağiye. ◆ Bazı hayvanların midesi, kursak.

Ventrière [ims.] Eğer kolanı. (Ekseriya *sous-ventrière* dahi denilir.)

Ventriloque [i. - s.] Sesi derinden çıkarıp karından söyler gibi görünen adam, ab'ab, vantrilok.

Ventriloquie [imz.] Sesi derinden çıkarıp karından söyler gibi görünecek surette söyleyebilme, ab'abiyet.

Ventripotent,e [s.] Midesi kuvvetli, ayş u işrete meftun.

Ventrouiller (se) [fv.] Çamur içinde yuvarlanmak.

Ventru,e [s.] Karnı büyük.

Venu,e [s.] Gelmiş, vürud etmiş. ◆ Kabul olunmuş: **Bien –** Hüsn-i kabule mazhar. = [i.] **Le premier –** Rasgtele bir adam, her kim rast gelirse. = [imz.] **Le nouveau –** Yeni gelen, yeni gelmiş adam.

Venue [ims.] Geliş, vürud, vusul. || (mec.) Neşvünemâ, yetişme. || **Allées et – s** Müracaat, teşebbüs. || **Être tout d'une –** Biçimsiz bir surette uzun boylu olmak.

Vénus [ims.] (s okunur) (hy.) Zühre, sabah necmi. = [ihs.] Esâtir-i kadîmede hüsn ve cemal ilâhesi zu'm olunan Zühre. ◆ Gayet güzel, dilrübâ bir kadın. ◆ Güzellik, letafet, cazibe. || **Les plaisirs de –** Safâyâ-yı aşk. || (hyv.) Zühriye fasîlesinden bir nevi nâime.

Venvale (à la) [h.] Hafifçe. || (mec.) Hafifmeşreplik ile.

Vêpre [imz.] Akşam. = [ims. - cm.] Akşam duası.

Vêpres [ims. - cm.] Hıristiyan âyininde ikindi üstü okunan dua. || **– siciliennes** 1282 tarih-i miladisinde Sicilya'da bulunmuş olan Fransızların bir Paskalya gününün işbu dua vaktinde ika olunan tecavüzatı.

Ver [imz.] Kurt, dûd, kirm. ◆ Solucan. ◆ Böcek. || **– solitaire** Bir nevi uzun solucan, dûd-ı vahîd. || **– à soie** İpek böceği. || **– s intestinaux** Dîdan-ı miâiye. || **– luisant** Ateş böceği. || **Tuer le –** Sabah aç karnına işret etmek, kurt kırmak.

Véracité [ims.] Doğruluktan ayrılmayış, doğruluğu seviş, sıdk. ◆ Mevsûkıyet. ◆ Cenab-ı Hakk'ın sâdıku'l-va'd sıfatı.

Véranda [imz.] Hind ü Çin taraflarında evin her tarafını ihâta eden üstü kapalı balkon, tahta-puş.

Verbal,e [s.] Ağızdan söylenen, şifahi. || (sr.) Fiile müteallik, fiilî. || **Procès –** Takrir, curnal, zabıtnâme. || **Note – e** İmzasız nota, takrir-i şifahi. || **Convention – e** Akd-i şifahi, şifahi mukavelenâme. (cmz.: *verbaux*.)

Verbalement [h.] Ağızdan, şifahen.

Verbalisation [ims.] Vuku-ı hâlin zabıt ve takriri, bâ-takrir beyanı.

Verbaliser [ft.] Zabıt ve takrir etmek, bâ-takrir arz ve beyan etmek, zabıtnâme tahrir etmek.

Verbe [imz.] Söz, kelâm, kelime. || (sr.) Fiil. || **– simples** Ef'al-i basîte. || **– s composés** Ef'al-i mürekkebe. || **– s dérivés** Ef'al-i müştakka. || (fls.) Nefs-i nâtıka.

Verbe [imz.] Hıristiyan itikadınca ekanim-i selâsenin ikincisi.

Verbération [ims.] Nakl-i sadâyı mûcip olan havanın dalgalanması, in'ikâs-ı sadâdan tevellüd eden ihtizaz-ı hava, temevvücü'l-hava.

Verbeux,se [s.] Çok söyleyen, kavval, lafazan, geveze.

Verbiage [imz.] Çok söyleyiş, lüzumsuz ve fazla lakırdı, gevezelik, lafazanlık.

Verbiager [fl.] Lüzumsuz yere çok söylemek, tatvil-i kelâm etmek, gevezelik etmek, lafazanlık etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Verbiageur,se [i.] Lüzumsuz yere sözü uzatıp çok söyleyen adam, kavval.

Verbosité [ims.] Lüzumsuz yere söz kesreti.

Ver-coquin [imz.] Bağlara ârız olup halkalı denilen tırtıl. ◆ Beyin kurdu. ◆ Bazı hayvanların bu kurttan kudurması. ‖ (mec.) Merak, nev-heveslik. (cm.: des *vers-coquins*.)

Verdâtre [s.] Yeşilimsi, yeşilimtırak.

Verdelet,te [s.] Ekşice (şarap). ‖ **Vieillard** – Dinç ihtiyar.

Verderie [ims.] Bir orman memurunun taht-ı nezâretinde bulunan ormanlar dairesi.

Verdet [imz.] (mr. Vert-de-gris.)

Verdeur [ims.] Nebatat usâresi. ◆ Şarap vesâire ekşiliği. ‖ (mec.) Tazelik, dinçlik, kuvvet.

Verdict [imz.] Heyet-i udulün karar ve hükmü.

Verdier [imz.] Orman memuru. ◆ Yeşil tüylü yelve kuşu.

Verdir [ft.] Yeşilletmek, yeşile boyamak. ‖ (mec.) Tazeletmek, tarâvet vermek. = [fl.] Yeşermek, yeşil olmak.

Verdissant,e [s.] Yeşillenen. ‖ (mec.) Ter ü taze, tarâvetli.

Verdissement [imz.] Yeşillenme. ‖ (mec.) Tarâvet.

Verdoyant,e [s.] Yeşil görünen veya yeşile çalan.

Verdoyer [fl.] Azıcık yeşermek, yeşile çalmak, yeşil görünmek.

Verdure [ims.] Yeşillik, hadâret. ‖ (mec.) Tazelik, tarâvet. ◆ Gençlik. ◆ Çimen, çayır, sebze-zar.

Verdurier,ère [i.] Yeşillik satan, salatacı.

Vérétille [ims.] (nb.) Bahr-ı Sefid'e mahsus deniz sazlığı.

Véreux,se [s.] Kurtlu, kurtlanmış. ‖ (mec.) Şüpheli, sağlam olmayan, çürük, fena.

Verge [ims.] İnce değnek, çubuk. ◆ Eski bir nevi mesâha ölçüsü. ‖ (mec.) Hüküm, nüfuz. ◆ Izdırap, cefa. ‖ (tşr.) Erkek aletinin kamışı, kadib. ‖ (nb.) Altın asa.

Vergé,e [s.] Çubuklu (kumaş, kâğıt).

Vergée [ims.] Eski bir nevi mesâha ölçüsü.

Verger [imz.] Meyve bahçesi, meyvelik.

Verger [ft.] Eski bir nevi mesâha ölçüsüyle ölçmek.

Vergeté,e [s.] Çubuklu.

Vergeter [ft.] Çubukla silkmek. ◆ Çubukla dövmek.

Vergetier [imz.] Elbise silkmeye mahsus süpürgeler yapan ve satan, süpürgeci.

Vergette [ims.] Elbise silkmeye mahsus süpürge.

Vergeure [ims.] *(jure)* Kâğıt fabrikalarında bazı kâğıt kalıplarına konulan teller ki kâğıdı çizgili gösterir, ve bu çizgiler [?].

Verglas [imz.] Donmuş kırağı, cemed-i zücâcî.

Vergne yahut **Verne** [imz.] Kızıl ağaç. *(Aune* dahi denilir.)

Vergogne [ims.] Utanma, ar, haya.

Vergogneux,se [s.] Ar ve hayayı mûcip

Vergue [ims.] Gemi sereni. ‖ **Grande** – Mayistra sereni. ‖ – **s basses** Ana serenleri. ‖ – **de misaine** Tirinket sereni. ‖ – **du petit hunie** Gabya pruva sereni. ‖ – **du petit perroquet** Pruva babafingo sereni. ‖ – **du grand perroquet** Grandi babafingo sereni. ‖ – **du grand cacatois** Grandi kontra sereni. ‖ **Amener les** – **s** Serenleri aşağı albor etmek. ‖ **Brasser carré les** – **s** Serenleri brasya pupaya almak.

Vericle [ims.] Zî-kıymet taş taklidi, sırça.

Véridicité [ims.] Doğruluk, sıdk ve hakikate mukarenet. ◆ Doğruyu sevme.

Véridique [s.] Doğru söyler, rast-gû, doğruyu sever.

Véridiquement [h.] Doğrulukla, bilâ-hilâf.

Vérificateur [imz.] Tahkik ve tetkik memuru, muayene memuru, müfettiş.

Vérification [ims.] Tahkik, tetkik, teftiş, muayene; – **douanière** Gümrük muayenesi. ‖ – **des pouvoirs** Ruhsatnâmelerin muayene ve tetkiki. ‖ – **des créances** Tahkik-i düyun. ‖ – **de poids et mesures** Evzan ve ekyalin

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tahkik-i sıhhati. || (hk.) – d'écritures Tetkik-i hat ve hâtem.

Vérifier [ft.] Tahkik ve tetkik ve teftiş etmek. ◆ Doğru çıkarmak, tasdik etmek. ◆ Muayene etmek.

Vérin [imz.] Ağır yükleri kaldırmaya mahsus bocurgat.

Vérine [ims.] Amerika tütününün en âlâ cinsi. ◆ Dümenci kandili.

Vérissime [s.] Pek doğru, çok doğru.

Véritable [s.] Doğru, sahih, gerçek, asıl, hakiki. ◆ Sağlam, muhakkak. || (mec.) Gerçekten, hakkıyla.

Véritablement [h.] Doğrulukla, gerçekten. ◆ Sağlam ve muhakkak olarak, hakikaten.

Véritas [imz.] (bhr.) Bureau – Sefâin ve mevadd-ı bahriyeye dair malumat itâ eden bir heyet ismidir.

Vérité [ims.] Doğruluk, gerçeklik, sıhhat. ◆ Doğru, hakikat. || Les – s premières Hakaik-i iptidâiye. ◆ Müspet ve müberhen kaziye, kaide-i umumiye. || En – Hakikaten. || à dire – Açıktan açığa söyleyerek, doğrusu. || à la – Filhakika.

Verjus [imz.] Koruk, hisrim. ◆ Koruk suyu.

Verjuter [ft.] Yemeğin üzerine koruk sıkmak.

Vermeil [imz.] Gümüş üzere altın yaldız. ◆ Kırmız boyası.

Vermeil,le [s.] Koyuca al, gülgûn, la'lgûn. = [ims.] (mad.) Âteşî la'l taşı.

Vermet [imz.] Sahiliye fasîlesinden gayet küçük helezon.

Vermicelle yahut **Vermicel** [imz.] Tel şehriye (şa'riye). ◆ Şa'riye çorbası. || – oriental Evrişte.

Vermicellier [imz.] Şehriye (şa'riye) ve makarna vesâire yapan sanatkâr.

Vermicide [s.] (t.) Kurtları itlâf eden (ilaç). = [imz.] Kurtları itlâf eden ilaç.

Vermiculaire [s.] Kurda benzeyen veya kurt gibi oynayan, dûdî.

Vermiculé,e [s.] (m.) Kurdun harekâtına benzer girift tezyinat. || Ornements – s Tezyinat-ı dûdiye.

Vermiculures [ims. - cm.] Kurdun harekâtı şeklinde çizgiler, hutut-ı dûdiye.

Vermification [ims.] Kurt husulü.

Vermiforme [s.] Kurt şeklinde olan, dûdiyü'ş-şekl.

Vermifuge [imz. - s.] Solucan ilacı, târid-i dîdan.

Vermillon [imz.] (k.) Zincifre, kibrit-i ahmer-i zîbak. ◆ Bu terkipten çıkarılan boya. || (mec.) Yanak ve dudakların al rengi, reng-i la'lgûn.

Vermillonner [ft.] Zincifre ile ala boyamak.

Vermine [ims.] Kehle ve pire ve tahta kurusu gibi muzır ve nâ-pak böcekler, devvad. || (mec.) Muzır ve hakir adamlar, haşerat.

Vermineux,euse [s.] (t.) Kurt ve solucandan hâsıl olan hastalıklara ıtlak olunur, emraz-ı dûdiye.

Verminière [ims.] Tavuk vesâireye yedirmek için kurt türetmeye mahsus çukur.

Vermisseau [imz.] Toprağın içindeki küçük kurt, düveyd. || (mec.) Sefil ve hakir adam.

Vermivore [s.] Âkil-i dûd.

Vermouler (se) [fv.] Kurtlar tarafından yenmek, kurtlanmak.

Vermoulu,e [s.] Kurtlanmış, kurtlu, kurt yenikli, müsevves.

Vermoulure [ims.] Kurt yeniği, tesevvüs, tesvis. ◆ Bundan hâsıl olan toz.

Vermout [imz.] (*t* okunur) Vermut denilen içki.

Vernaculaire [s.] (ed.) Langue – Ana lisanı, lisan-ı mâderzad.

Vernal,e [s.] İlkbahara müteallik, rebîî. || Fièvre – e Hummâ-yı rebîî. (cmz.: *vernaux*.)

Vernation [ims.] (nb.) Mukaddem-i teverruk, mukaddem-i tevrik.

Verne [imz.] (mr. Vergne.)

Vernière [s.] Vernik hâsıl eden.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tubagov.tr

Vernier [imz.] Pek müdekkikane mesâha ölçmeye mahsus mühendis aleti, taksimat-ı sagîre mikyası.

Vernir [ft.] Rugan sürmek, cilâ vermek.

Vernis [imz.] Cilâ, rugan, vernik. || – **à l'essence** Neftli vernik. || – **gras** Bezirli vernik. || – **de Japon** Japonya'nın sumak ağacı. ◆ Sır. || (mec.) Görünüş, suret-i zâhire, renk. || Revnak, şaşaa.

Vernissage [imz.] Rugan veya sır sürme, cilâ veriş.

Vernisser [ft.] Rugan veya sır sürmek, cilâ vermek.

Vernisseur [imz.] Rugan veya sır süren sanatkâr, rugancı.

Vernissure [ims.] Rugan veya sır sürme, rugan-lama. ◆ Sürülen rugan veya sır.

Vérole [ims.] Frengi illeti. || **Petite** – Çiçek hastalığı, cederiyy.

Véron [imz.] (mr. Vairon.)

Véronicées [ims. - cm.] (nb.) Hanâziriye fasîlesinden şîmiye kabilesi.

Véronique [ims.] Yavşan otu.

Véroter [fl.] Olta ile sayd-ı mâhî için kurt aramak.

Vérotis [imz.] Balık oltası kurdu.

Verrat [imz.] Damızlık erkek domuz.

Verre [imz.] Cam, sırça, şişe, zücac; – **mât** Buzlu cam; – **surmât** Çiçekli buzlu cam; – **colorés** Renkli cam; – **trempé** Su verilmiş kırılmaz cam; – **double** Kalın cam, iki katlı cam, duble cam. || – **s dalles** Yeraltında veyahut karanlık yerlere ziya vermek için döşeme şeklinde gayet kalın cam. || **Papier de** – Sunpâre [zımpara] kâğıdı. ◆ Bardak, kadeh. || **Maison de** – Derûnunda cereyan eden aile vekayiine kemâl-i sühûletle muttali olunabilen hâne.

Verrée [ims.] Bir bardak veya kadeh dolusu.

Verrerie [ims.] Cam imali, camcılık. ◆ Cam fabrikası, camhâne, şişehâne. ◆ Cam ve şişe mamulatı, evânî-i zücâciye; – **polie** Her nevi işlenmiş şişe ve billur ve elmastıraş mamulatı.

Verrier [imz.] Camcı. ◆ Bardak ve kadeh sepeti.

Verrière [ims.] yahut:

Verrine [ims.] Kadehlerin vaz'ına mahsus leğen. ◆ Çiçek camekânı. ◆ Camları renkli pencere.

Verroterie [ims.] Renkli boncuklar ve bilezikler gibi mamulat-ı zücâciye-i âdiye.

Verrou [imz.] Kapı sürmesi, sürgü. || – **à ressort** Zemberekli sürgü. || **Tenir quelqu'un sous le** – Birini hapsetmek. || **Tenir le** – Sürgüyü çekmek, sürgülemek. || **Être sous les** – **s** Mahpus olmak.

Verrouiller [ft.] (Kapıyı) Sürmelemek.

Verrue [ims.] (t.) Yüzde ve elde çıkan küçük kabarma, siğil, su'lul. || – **des paupières** Göz çapağı, tûte.

Verruqueux,se [s.] (t.) Siğilli, su'lulî.

Vers [imz.] Beyit, mısra. ◆ Şiir, nazım; – **libres** Beyitlerinin evzanı muhtelif nazım; – **s blancs** Kafiyesiz nazım, kelâm-ı mevzun; – **sillabique** Hece üzerine mübtenî şiir; – **métrique** Cüz ve tef'ile üzerine mübtenî şiir.

Vers [hc.] Doğru, müteveccihen: – **le nord** Şimale doğru, şimale müteveccihen. ◆ Yanına, nezdine: **Envoyer** – **quelqu'un** Birinin yanına göndermek. ◆ Raddesinde, sularında, doğru: – **huit heures** Saat sekiz sularında; – **midi** Öğle vaktine doğru.

Versable [s.] Kolayca devrilebilir (araba hakkında).

Versade [ims.] Arabanın devrilmesi.

Versant [imz.] Bir mürtefi mahallin sath-ı mâili, mâile. ◆ Arazinin cereyan-ı miyah itibariyle olan taksimatının beheri.

Versant,e [s.] Kolay devrilir (araba).

Versatile [s.] Sebatsız, kararsız, mütelevvin.

Versatilité [ims.] Sebatsızlık, kararsızlık, televvün.

Verse [s.] (he.) **Sinus** – Kutr ile tamam-ı ceyb arasındaki fark, sehm.

Verse (**à**) [h.] Kesretle, şiddetle (yağmur yağmak).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Versé,e [s.] Tecrübe sahibi, yed-i tûlâ sahibi, mâhir, mütebahhir.

Verseau [imz.] Burc-ı delv, delv cümle-i kevkebiyesi.

Versement [imz.] Akçe te'diyesi, sandığa akçe teslimi. ◆ Taksit; **Par plusieurs – s** Tekasit-i muhtelife üzre, mukassaten.

Verser [ft.] Dökmek, akıtmak, irâka etmek. ◆ Boşaltmak, nakletmek. ◆ Bardağa şarap vesâire koymak, sâkilik etmek. ◆ Sandığa akçe teslim etmek. ◆ Hars etmek, zer' etmek. || (mec.) Bol bol sarf etmek, israf etmek. ◆ Mebzul bir surette husule getirmek. ◆ Telkin etmek, itham etmek. = [fl.] (Araba hakkında) Bir yanı üzerine düşmek, devrilmek. ◆ (Ekinler hakkında) Kırılmak, yatmak.

Verset [imz.] Kütüb-i mukaddese fıkrası, âyet.

Versicule [imz.] yahut:

Versiculet [imz.] Küçük beyit, küçük nazım.

Versificateur [imz.] Ebyat tertip eden adam, nâzım, müteşair.

Versification [ims.] Ebyat tertibi, nazım, teşâur. ◆ Sanat-ı şiir. ◆ İlm-i aruz ve kafiye.

Versifier [fl.] Ebyat tertip etmek, nazımla uğraşmak, teşâur etmek. = [ft.] Nazma çevirmek, nazmen ifade etmek.

Version [ims.] Tercüme, nakil. ◆ Rivayet. ◆ Mekteplerde şâkirdanın başka lisandan kendi lisanlarına yaptıkları talim, tercüme. ◆ Tefsir, izah.

Verso [imz.] Kâğıt yaprağının arka sayfası, zahr.

Versoir [imz.] Saban kulağı.

Verste [ims.] Rusya'nın 1067 [1077?] metrelik tûl ölçüsü.

Vert,e [s.] Yeşil, ahdar, sebz. || (mec.) Taze, turfanda, dinç, genç. ◆ Ham, işlenmemiş: **Pierres – es** Henüz ocaktan ihraç edilmiş taş, işlenmemiş taş, ham taş. || **Cuir** – Henüz dibâgat edilmemiş deri, ham deri. ◆ Kati, kestirme, sert (cevap). = [imz.] Yeşil renk. || – **de Chine** Çin yeşili. || – **de chrome** Yeşil boya. ◆ Taze ot, yeşillik, çayır. || **Manger son blé en** – İradını evvelce kırdırıp sarf ve istihlâk etmek. || **Prendre sur le** – Korkak olmamak, cesur olmak.

Vert-de-gris [imz.] Bakırın üzerinde hâsıl olan yeşil pas, jengâr, halliyet-i nuhas.

Vert-de-grisé,e [s.] Halliyet-i nuhasla mestur (bakır).

Vertébral,e [s.] (tşr.) Sırt kemiğine müteallik, fikarî. || **Artères – es** Şerâyin-i fikariye. (cmz.: *vertébraux*.)

Vertèbre [ims.] (tşr.) Sırt kemiklerinin beheri, fikra.

Vertébré,e [s.] (tt.) Sırt kemiği olan (hayvan), zü'l-fikarat. || **Animaux – s** Hayvanat-ı fikariye.

Vertebro-iliaque [s.] (tşr.) Fıkarî-i harkafî.

Vertement [h.] Katiyen ve sertlikle (cevap vermek).

Vertex [imz.] (tşr.) Kafanın tepesi, mefrak, kımmetü'r-re's.

Vertical,e [s.] (he.) Amûdî, şakulî. = [ims.] Hatt-ı şakulî, hatt-ı amûdî. (cmz.: *verticaux*.)

Verticalement [h.] Amûden, şakulî olarak.

Verticalité [ims.] Amûdî vaziyet, şakulîlik.

Verticille [ims.] (nb.) Sâkın bir noktası etrafında hâsıl olan halka suretinde dal ya yaprak veya çiçekler, halkaviye.

Verticillé,e [s.] (nb.) Halka suretinde dal veya yaprak yahut çiçekleri olan, halkavî, felekî. || **Feuilles – es** Evrak-ı felekiye.

Vertige [imz.] Baş dönmesi, devvar, sersemlik. || – **de la nature** Hareket-i arz, tezelzül-i arz. ◆ Delilik, cinnet.

Vertigineux,se [s.] Baş dönmesine duçar, sersem. ◆ Deli, mecnun. ◆ Baş dönmesini mûcip, baş döndüren.

Vertigo [imz.] Beygir ve hayvanat ve mevâşîye ârız olan baş dönmesi hastalığı. || (mec.) Merak, cinnet.

Vertu [ims.] Fazilet, hüsn-i ahlak. ◆ İffet, ismet, pâk-dâmenlik. ◆ Hassa, meziyet. ◆ Kuvvet, nüfuz, tesir: **Faire** – İcra-yı nüfuz

TÜBA TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

etmek, icra-yı tesir etmek. || En – de Mûcebince. = [cm.] Melâike-i mukkarebînden bir sınıf.

Vertueusement [h.] Faziletle, hüsn-i ahlakla. ◆ İffet ve ismetle, afifâne.

Vertueux,se [s.] Faziletli, hüsn-i ahlak sahibi. ◆ İffetli, ismetli. ◆ Fazilet ve iffet ve ismetin icap ettirdiği, fazilâne, afifâne.

Vertugadin [imz.] Kadınların fistanın altına koydukları yastık.

Verve [imz.] Cerbeze. ◆ Vüs'at-i karîha.

Verveine [ims.] Mine çiçeği. || – à bouquets Meksika çiçeği.

Verveux [imz.] Çekme denilen balık ağı.

Vésanie [ims.] (t.) İlel-i akliye.

Vesce [ims.] Bir nevi burçak, culban. || – cultivée Kara burçak.

Vésical,e [s.] (tşr.) Mesaneye müteallik, mesanî. || Trigone – Müselles-i mesanî. (cmz.: *vésicaux*.)

Vésicant,e [s.] Kabartıcı, müneffit.[140]

Vésicatoire [imz.] (t.) Pehlivan yakısı, [141]lesak-ı müneffit.[142] ◆ Bu yakının hâsıl ettiği yara.

Vésiculaire [s.] (tşr.) Küçük kese şeklinde kabarcıkları olan, huveysalî. || Animaux – s Hayvanat-ı huveysaliye. || Glandes – s Guded-i huveysaliye.

Vésicule [ims.] (tşr.) Küçük kese şeklinde kabarcık, huveysalî. || – biliaire Huveysalî-i safraî. || – allentoïde Huveysalî-i useybî. || – ombilicale Huveysalî-i sürrevî.

Vésiculeux,se [s.] (tşr.) Küçük kese şeklinde olan, huveysalî.

Vesou [imz.] Şeker kamışı usâresi.

Vesper [imz.] (*r* okunur) Akşam görünen Zühre necmi.

Vespéral [imz.] İkindi dualarını hâvi kitap.

Vespériser [ft.] Tekdir etmek, ta'zir etmek, tevbih etmek.

Vespertition [imz. - cm.] (hyv.) Huffâşiye-i âdiye fasîlesinden küçük yarasa.

Vespétro [imz.] Bir nevi içki.

Vesse [ims.] Rîh-i batn, yel.

Vesse-de-loup [ims.] Kurt mantarı. (cm.: des *vesse-de-loup*.)

Vesser [fl.] Yellenmek.

Vesseur,se [i.] Çok yellenen adam.

Vessie [ims.] Sidik kavuğu, mesane. ◆ Kabarma. ◆ Kîs: – natatoire Kîs-i misbahî, seccî. || (syd.) – à glace Hastaların başına koydukları buz kesesi. || (ht.) – grève Şakk-ı gışâ aleti.

Vessigon [imz.] Beygirin dizinde hâsıl olan şiş, kara su, verem-i zülâlî.

Vesta [imz.] Esâtir-i Yunaniyede ateş perisi. ◆ Seyyârat-ı sagîreden biri.

Vestale [ims.] Eski Romalılarda ateş perisinin ibadetine mahsus rahibe. ◆ Ateşgede hizmetçisi kadın. || (mec.) Pek afif kız.

Veste [ims.] Kısa setrî, ceket.

Vestiaire [imz.] Tiyatro vesâire umumi mahallerde palto ve şemsiye vesâirenin hıfzına mahsus mahal, câmehâne. ◆ Mahkemede hâkimlerin elbise-i resmiyeyi giymelerine mahsus oda.

Vestibulaire [s.] (tşr.) Dehlizî. || Fenêtre – Revzen-i dehlizî.

Vestibule [imz.] Dehliz, avlu, hayat, kaa. || (tşr.) Dehliz.

Vestige [imz.] Ayak izi. || Suivre les – s de quelqu'un Birinin eserini takip etmek, birini taklit etmek. || (mec.) Eser, alâmet. = [cm.] Ebniye-i kadîme âsâr bakiyesi.

140 Orijinal metinde منقط şeklinde yazılan bu kelimenin, müellifin *Türkçeden Fransızcaya Kamus-ı Fransevî*'si (bkz. تنفط maddesi) başta olmak üzere çeşitli kaynaklara başvurulduğunda منفط [=müneffit: kabartıcı] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

141 Orijinal metinde bu kelime لقص şeklinde yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında لصق [=lesak: yakı] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

142 Orijinal metinde منقط şeklinde yazılan bu kelimenin, müellifin *Türkçeden Fransızcaya Kamus-ı Fransevî*'si (bkz. تنفط maddesi) başta olmak üzere çeşitli kaynaklara başvurulduğunda منفط [=müneffit: kabartıcı] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Vésuve [imz.] Vezüv yanardağı.

Veston [imz.] Kısa ceket.

Vêtement [imz.] Libas, sevb, ruba.

Vétéran [imz.] Askerlikte kocamış kıdemli nefer. ◆ Sınıfından dönmüş şâkirt. ◆ Emektar.

Vétérance [ims.] Askerlikte kocama ve kıdem peydâ etme. ◆ Emektarlık. ◆ Sınıfından dönmüş şâkirdin hâli.

Vétérinaire [s.] Baytarlığa müteallik, baytarî. || **Art** – Fenn-i baytarî. || **École** – Baytar mektebi. = [imz.] Bu fenni bilen ve icra eden adam, baytar.

Vétillard,e [i.] (mr. Vétilleur.)

Vétille [ims.] Boş ve ehemmiyetsiz şey, abes, saçma.

Vétiller [fl.] Abesle iştigal etmek. || (mec.) Ehemmiyetsiz şeylerde müşkilat çıkarmak.

Vétilleur,se [i.] Abesle iştigal eden adam.

Vétilleux,se [s.] Büyük bir dikkati müstelzim, müdekkikane, mûşikâfâne. ◆ Ufat tefek müşkilatı olan.

Vêtir [ft.] (Tasrifi: *Je vêts, tu vêts, il vêt, nous vêtons, vous vêtes, ils vêtent; je vêtais, nous vêtions; je vêtis, nous vêtîmes; je vêtirai; je vêtirais; vêts, vêtez; que je vête; que je vêtisse; vêtant; vêtu,e.*) Giydirmek, iksâ etmek. ◆ Giymek, iktisâ etmek. || **Se** – Giyinmek. || (mec.) Tezeyyün etmek.

Veto [imz.] Ret, adem-i kabul, adem-i tasdik.

Vêture [ims.] Bir rahip veya rahibenin rahiplik elbisesini giymesi resm ve âyini.

Vétusté [ims.] Eskilik, kıdem.

Vétyver yahut **Vétiver** [imz.] (*r* okunur) Esvabı güveden muhafaza için kullanılan bir nevi ot.

Veuf,ve [i. - s.] Dul, ermel, ermele, bîve.

Veule [s.] Gevşek, yumuşak.

Veuvage [imz.] Dulluk.

Veuve [ims.] (hyv.) Cezâir-i Bahr-ı Muhit'te Afrika'ya mahsus keten kuşu.

Vexant,e [s.] Sıkıntı ve cefayı mûcip olan, mûzî.

Vexateur,trice [s.] Sıkan, cevr ü cefa eden, sitemkâr.

Vexation [ims.] Cevr, cefa, eziyet, sitem.

Vexatoire [s.] Cevr ü cefaya müteallik, sitemi mûcip.

Vexer [ft.] Cevr ü cefa ve eziyet etmek.

Viabilité [ims.] Çocuğun yaşayabilecek hâlde doğması, kabiliyet-i hayat.

Viabilité [ims.] Bir memleketin turuk ve maâbirinin hâli.

Viable [s.] Yaşayabilecek hâlde doğmuş (çocuk), kabil-i hayat. ◆ Yaşayabilir.

Viaduc [imz.] Demiryola mahsus kemerli köprü. ◆ Birkaç kemer üzerine duran mürtefi yol.

Viager,ère [i. - s.] Kayd-ı hayat şartıyla meşrut olan; **Pension – ère** Kayd-ı hayat şartıyla maaş. ◆ Kayd-ı hayat şartıyla meşrut maaş ve muhassasat sahibi. || (mec.) Muvakkat.

Viagèrement [zr.] Kayd-ı hayat şartıyla.

Viagèreté [ims.] Kayd-ı hayat şartıyla meşrutiyet.

Viande [ims.] Et, lahm, gûşt. || **Grosse** – veya – **de boucherie** Kasap etleri, koyun, sığır vesâire etleri. || **Menue** – Tavuk, kaz, hindi vesâire etleri. || – **crue** Çiğ et. || **Mouche à** – Et sineği. || – **creuse** İçi boş, neticesiz, vâhî, hayalî bir şey. || **Se repaître de – s creuses** Vâhî ve hayalî şeylerle vakit geçirmek.

Viander [fl.] (Hayvanat-ı vahşiye hakkında) Otlamak.

Viandis [imz.] Hayvanat-ı vahşiyenin otladıkları mahal.

Viatique [imz.] Yol masrafı, harc-ı rah. ◆ Kut, zad. || (mec.) Çare, tedbir. ◆ Hâlet-i nez'de bulunan Hıristiyanlara yedirilen şaraplı ekmek.

Vibord [imz.] Gemi küpeştesi.

Vibrant,e [s.] Titreyen, mütehezziz.

Vibratile [s.] İhtizaz hassasını hâiz, kabil-i ihtizaz, ihtizazî. || **Cils – s** Ehdab-ı ihtizaziye. || **Mouvement** – Hareket-i ihtizaziye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Vibratilité [ims.] İhtizaz hassası, kabiliyet-i ihtizaz.

Vibration [ims.] Titreme, ihtizaz.

Vibratoire [s.] İhtizaza dair, ihtizazî.

Vibrer [ft.] Titremek, ihtizaz etmek.

Vibrion [imz.] Hurdebinî hayvancık, huveyn-i nakîî.

Vicaire [imz.] Mahalle veya köy papazının muavin veya vekili. ‖ **Grand** – yahut – **général** Piskopos muavini, vekili. ‖ – **de Jésus-Christ** Papa. ‖ – **apostolique** Papa vekili.

Vicarial,e [s.] Papaz vekil ve muavinliğine müteallik. (cmz.: *vicarieux*.)

Vicariat [imz.] Mahalle veya köy papaz muavinliği ve vekilliği.

Vicarier [fl.] Mahalle veya köy papaz muavinliği ve vekâleti etmek.

Vice [imz.] Kusur, noksan, kabahat, ayıp: – **de conformation** Uyub-ı bedeniye; – **latent** Zâhir olmayan ayıp. ◆ Fenalık, fena tabiat, mefsedet, seyyie, sû-i ahlak. ◆ Sefâhet, fısk u fücur. ‖ (hk.) – **rédhibitoire** Fesh-i bey'i mûcip olan ayıp; **Droit d'option pour cause de** – Hıyar-ı ayıp.

Vice [imz.] "İkinci" veya "muavin" ve "vekil" mânâsıyla bazı kelimat-ı mürekkebenin başında bulunur.

Vice-amiral [imz.] Asâkir-i bahriyenin ikinci rütbesini hâiz zât, bahriye feriki, vis-amiral. (cm.: *vice-amiraux*.)

Vice-amirauté [ims.] Merâtib-i bahriyenin ikincisi, bahriye ferikliği, vis-amirallik.

Vice-chancelier [imz.] Başvekil müsteşarı veya kaymakam ve vekili. ◆ Mühürdar veya konsolos kâtibi muavini, ikinci kançılar.

Vice-consul [imz.] Şehbender vekili.

Vice-consulat [imz.] Şehbender vekâleti.

Vice-gérance [imz.] Nâzır veya müdür vekâleti.

Vice-gérant [imz.] Nâzır veya müdür vekili.

Vice-légat [imz.] Papa'nın valisi makamındaki kardinalin vekili ve ikincisi.

Vice-légation [ims.] Papa'nın valisi makamında olan kardinalin vekâleti.

Vicennal,e [s.] Yirmi senelik, yirmi sene sonra hâsıl olan. (cmz.: *vicennaux*.)

Vice-présidence [ims.] İkinci reislik, riyâset-i sâniye, reis vekilliği.

Vice-président [ims.] İkinci reis, reis-i sânî, reis vekili.

Vice-recteur [imz.] Dârülfünûn reis-i umumisinin veya şube reisinin muavini.

Vice-rectorat [imz.] Dârülfünûn reis-i umumisi veya şube reisi muavinliği.

Vice-reine [ims.] Hükûmet-i tâbia hâkiminin zevcesi, hidiv zevcesi.

Vice-roi [imz.] Hükûmet-i tâbia hâkimi, hidiv. ◆ İdaresi bir hükûmet gibi addolunan büyük vilayet valisi. (Hindistan ve Kafkasya valileri gibi.)

Vice-royal,e [i. - s.] Hükûmet-i tâbia hâkimine ait, hidivî. ◆ Valiye, valiliğe dair.

Vice-royauté [ims.] Hükûmet-i tâbia hâkiminin sıfatı ve taht-ı hükûmetinde bulunan memleket, hidiviyet. ◆ İdaresi bir hükûmet gibi addolunan büyük vilayet ve onun valiliği.

Vice-versa [h.] (*cé*) Aksi olarak, ber-aks, bilmukabele.

Viciateur,trice [s.] Bozan, ifsad eden.

Vicier [ft.] Bozmak, ifsad etmek. ‖ (hk.) Ayıplandırmak. ‖ **Se** – Bozulmak, ifsad edilmek.

Vicieusement [h.] Kusur ve noksanla. ◆ Fenalıkla, müfsidâne. ◆ Fısk u fücurla.

Vicieux,se [s.] Kusurlu, noksanlı. ◆ Fena, fâsid. ◆ Fısk u fücura düşkün veya müteallik. ◆ Fena huylu. ◆ Ayıplı.

Vicinal,e [s.] Köyler ve çiftlikler arasındaki (yollar): **Chemin** – İki köy arasında olan yol. ‖ **Retrait** – Şüf'a. (cmz.: *vicinaux*.)

Vicinalité [ims.] Köyler arasındaki yolların hâli. ‖ **Voies de grande** – Nevâhî yolları.

Vicissitude [ims.] Teâkub, teselsül. ‖ (mec.) Sebatsızlık.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Vicomte [imz.] Kont ile baron arasında bir asalet pâyesini hâiz adam. ◆ Bu unvanı kazandıran arazi-i tımariye sahibi.

Vicomté [ims.] Kontluk veya baronluk arasındaki bir asalet pâyesi. ◆ Bu unvanı kazandıran arazi-i tımariye.

Vicomtesse [ims.] Zâdegândan vikont unvanını hâiz adamın zevcesi.

Victimaire [imz.] Gaddar.

Victime [ims.] Mağdur. || (mec.) Afetzede, musab, felaketzede. ◆ Herkesin istihzâlarının hedefi bulunan kimse. || – **s d'incendie** Harikzedegân.

Victimer [ft.] Gadr etmek. || (mec.) İstihzâya almak.

Victoire [ims.] Galibiyet, galebe, zafer, nusret. || **Chanter** – İlan-ı muzafferiyet etmek, tefahhur etmek. || (mec.) Tefevvuk, müsabakat, muvaffakiyet.

Victoria [ims.] (nb.) Nilüferiye fasîlesinden tezyinat fidanı. ◆ Bir nevi fayton, araba.

Victorieusement [h.] Galebe çalarak, galibiyet ve muzafferiyetle. ◆ Muvaffakiyetle.

Victorieux,se [s.] Galibiyet ve muzafferiyete müteallik. ◆ Galip, mansur, muzaffer. || (mec.) Fâik, mümtaz.

Victuaille [ims.] Her nevi me'kûlât, erzak ve zahâir, kumanya.

Vidage [imz.] Boşaltma, tahliye.

Vidame [imz.] Kurun-ı Vustâ'da piskoposun umur-ı mülkiye ve cismâniyedeki vekili.

Vidamé [imz.] yahut:

Vidamie [ims.] Kurun-ı Vustâ'da piskoposun umur-ı mülkiye ve cismâniyedeki vekilinin sıfat ve memuriyeti.

Vidange [ims.] Boşatma, tahliye. ◆ Fıçı vesâirenin boş olması. ◆ Lağım tathiri. ◆ Lağımdan çıkarılan muzahrefat. ◆ Mecradan çirkâbı boşaltma. || **Voies de** – Tahliye ve nakliye yolları.

Vidanger [ims.] Boşatmak, tahliye etmek. || Tathir etmek.

Vidangeur [imz.] Lağımcı.

Vide [s.] Boş, hâlî, tehî. || **Avoir le cerveau** – Açlıktan kafası boş olmak. || **Les mains** – **s** Elleri boş, parasız, tehî-dest. ◆ Hiç istifade etmeksizin. || **Avoir le cœur** – Hissiyattan mahrum olmak. = [imz.] Boşluk, halâ. || (mec.) Ehemmiyetsiz ve vâhî şey. ◆ Zayiat. || **à** – İçi boş olarak. || **Mâcher à** – Ağzında bir şey olduğu hâlde çenelerini oynatmak.

Vide-bouteille [imz.] Şehir civarında bahçeli meygede. ◆ Sarhoş, bed-mest, bekrî.

Videment [imz.] Boşanma, boşatma, tahliye.

Vide-poches [imz.] Küçük çekmece veya dolap.

Vide-pomme [imz.] Elmanın içini oymaya mahsus alet.

Vider [ft.] Boşaltmak, tahliye etmek. ◆ Ayıklamak, içini temizlemek. ◆ Oymak. || – **les lieux** Bir yerden kovulmak, çıkarılmak. || – **un compte** Bir hesabı temizlemek, kesmek. ◆ Tesviye etmek, bitirmek. || – **l'incident** Hadiseyi fasl etmek.

Vidimus [imz.] "Görülmüştür" işareti.

Vidrecome [imz.] Büyük kadeh.

Viduité [ims.] Dulluk.

Vie [ims.] Dirilik, sağlık, hayat, zindegî. ◆ Yaşayış, ömür. ◆ Kuvvet, maişet. || Meslek, tarik. ◆ Terceme-i hâl, sîret. ◆ || Gürültü, patırtı. || (mec.) Ruh, kuvvet. || **La** – **future** Âhiret. || **Faire la** – Zevk ve sefâhetle ömür geçirmek. || **à** – Kayd-ı hayat şartıyla.

Vieil,le [s.] (mr. Vieux.)

Vieillard [imz.] İhtiyar adam, pir.

Vieillement [zr.] İhtiyar gibi, ihtiyarca.

Vieillerie [ims.] Eski püskü şeyler.

Vieillesse [ims.] İhtiyarlık, şeyhûhet. ◆ İhtiyarlar cemaati. || (mec.) **La** – **de l'année** Kış, mevsim-i şitâ.

Vieillir [fl.] İhtiyarlamak. ◆ Kartlaşmak. || (mec.) Eskimek, modası geçmek. (İcabına göre *être* ve *avoir* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.) = [ft.] İhtiyarlanmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Vieillissant,e [s.] İhtiyarlayan.

Vieillissement [imz.] İhtiyarlama. ◆ Eskime, eskitme.

Vieillot,te [i. - s.] İhtiyarlamaya veya ihtiyar gibi görünmeye başlayan adam, geçkin.

Vieille [ims.] Kemençeye benzer bir saz.

Vieller [fl.] *Vielle* denilen çalgıyı çalmak.

Vielleur,euse [i.] *Vielle* denilen çalgıyı çalan sâzende.

Viennois,e [i. - s.] Viyana şehrine mensup ve müteallik, Viyanalı.

Vierge [ims.] Kız, bikr, betül. ◆ Sünbüle burcu. || **La** – Hazret-i Meryem, betül. = [s.] Bâkir, pâk. ◆ Balta görmemiş (orman), kazma görmemiş, ham, işlenmemiş (toprak). ◆ Tetkik ve tetebbu edilmemiş (meslek). || **Épée** – Henüz üzerinde kan lekesi bulunmayan kılıç. || **Cire** – Henüz hiçbir şeye kullanılmamış balmumu. || **Huile** – Torba zeytin yağı.

Vieux, vieil,le [s.] İhtiyar, yaşlı. ◆ Koca, pir, şeyh. ◆ Eski, kadim. = [i.] İhtiyar, koca karı. = [imz.] Eski şey.

Vif,ve [s.] Sağ, diri, hay, zinde. || (mec.) Canlı, ruhlu. ◆ Keskin, şiddetli. ◆ Dinç, çevik. || **Eau – ve** Akarsu, mâ-i cârî. || **Haie – ve** Gars olunmuş çalılardan ibaret çit. || **Chaux – ve** Sönmemiş kireç. || **Roc** – Kaya. || **Terrains – s** Ham arazi. || **Piquer au** – Şiddetle tahkir etmek. || **De – ve voix** Şifahen, ağzından. || **De – ve force** Zorla, cebren, kuvve-i cebriye ile. = [imz.] Diri insan veya hayvan eti. || **Donation entre – s** Hibe, vasiyet tarikiyle olmayan hibe.

Vif-argent [imz.] Cıva, zîbak.

Vigie [ims.] (bhr.) Direğin üzerinde beklenilen nöbet. || **Être en** – Nöbet beklemek. ◆ Bu nöbeti bekleyen nöbetçi.

Vigilamment [s.] Kemâl-i teyakkuz ve intibahla.

Vigilance [ims.] Dikkat, teyakkuz, intibah.

Vigilant,e [s.] Çok dikkat eden, teyakkuz ve intibah sahibi.

Vigne [ims.] Asma, bağ çubuğu. ◆ Bağ. || **Plante de** – Asma çubuğu, bağ çubuğu.

Vigneron,ne [i.] Bağcı.

Vignette [ims.] Kitap veya fasıl ve bâbın evvel ve âhirinde tezyin için basılan çiçek. ◆ Kitabın içine basılan resimler.

Vignettiste [imz.] Kitap için tezyinat çiçekleri tersim eden sanatkâr.

Vignoble [imz. - s.] Bağlık mahal, bağlar.

Vigogne [ims.] Peru'da bulunan dağ keçisi. ◆ Dağ keçisinin tüyü.

Vigoureusement [h.] Kuvvet ve şiddetle.

Vigoureux,se [s.] Kuvvetli, kavi, dinç. ◆ Şiddetli, keskin, sert.

Viguerie [ims.] *Viguier* denilen hâkimin sıfat ve memuriyeti ve daire-i nüfuzu.

Vigueur [ims.] Kuvvet, dinçlik. ◆ Şiddet, keskinlik, sertlik. ◆ Tefevvuk, tesir. || **Être en** – Mer'iyü'l-icra olmak. || **La mise en** – Mer'iyet-i ahkâm.

Viguier [imz.] Vaktiyle Fransa eyalât-ı cenubiyesi hâkimlerine verilen unvandır.

Vil,e [s.] Alçak, dûn, denî, hakir. ◆ Kıymetsiz, itibarsız, dûn. || **à – prix** Dûn fiyatla.

Vilain,e [s.] Fena, kötü, redî, bed. ◆ Çirkin, kabih, zişt. ◆ Pis, murdar, mülevves. ◆ Alçak, denî. ◆ Hasis, nâkes. = [imz.] Vaktiyle köylülere verilen isimdir.

Vilainement [h.] Fena ve çirkin olarak, kabih bir surette, mülevves bir hâlde.

Vilebrequin [imz.] Burgu, mıskab.

Vilement [h.] Alçakça, hakirâne, denâetle. ◆ Dûn kıymetle.

Vilenie [ims.] Alçaklık, denâet, rezalet. ◆ Hisset, nâkeslik. = [cm.] Edebe mugayir sövmeler.

Vileté yahut **Vilité** [ims.] Alçaklık, âdilik, itibarsızlık, zül, mezellet. ◆ Ucuzluk, dûnluk, kıymetsizlik. || – **de prix** Semende gabn-ı fâhiş.

Vilipendement [imz.] Hakaretle muamele, tahkir.

Vilipender [ft.] Hakaretle muamele etmek, tahkir etmek.

Villa [ims.] Sayfiye, köşk, bağ.

Village [imz.] Köy, karye. ◆ Bütün karye ahalisi. ‖ **Le coq du** – Bir köyün en muteber adamı.

Villageois,e [i.] Köylü, ehl-i karye. = [s.] Köye mahsus veya müteallik.

Villanelle [ims.] Köylü şarkısı, çoban havası.

Ville [ims.] Kasaba, şehir, belde, medine. ◆ Kasaba ahalisi, şehir ahalisi. ‖ **Hôtel de** – Belediye dairesi. ‖ **Sergent de** – Belediye çavuşu.

Villégiature [ims.] Sayfiyede ikamet.

Villette [ims.] Küçük kasaba.

Villeux,se [s.] (tşr.) Zugabî.[143]

Villosité [ims.] (tşr.) Zugabe.[144]

Vin [imz.] Şarap, hamr, bâde. ‖ – **unit** Kaynamış şarap. ‖ (mec.) Sarhoşluk, mestî. ‖ **Avoir le – bon** Sarhoşluğunda halim olmak. ‖ **Avoir le – mauvais** Sarhoşlukta ters olmak. ‖ **Tenir bien du** – Çok içmek. ‖ **Tache de** – Bazı adamların bedeninde zuhur eden kırmızı leke. ‖ **Pris de** – Sarhoş. ‖ **Entre deux – s** Keyif hâlinde.

Vinage [imz.] Şaraba konyak katma.

Vinaigre [imz.] Sirke, hall.

Vinaigrer [ft.] Sirke koymak.

Vinaigrerie [ims.] Sirke yapılan mahal, sirkehâne.

Vinaigrette [ims.] Sirkeli salça. ◆ El arabası.

Vinaigrier [imz.] Sirkeci.

Vinaire [s.] Şaraba mahsus.

Vinasse [ims.] Sulu şarap. ◆ Şarap tortusu.

Vindas [imz.] (*s* okunur) Bocurgat.

Vindicatif,ve [s.] İntikam almaya haris, intikam-cû.

Vindicativement [h.] İntikam tarikiyle, intikam-cûyâne.

Vindicte [imz.] – **publique** Hukuk-ı umumiye nâmına edilen takibat-ı adliye.

Vinée [ims.] Şarap mahsulatı. ◆ Şarap fıçılarının vaz'ına mahsus mahal.

Viner [ft.] Şaraba ispirto katmak.

Vinerie [ims.] Şaraphâne.

Vineux,se [s.] Pek kuvvetli (şarap). ◆ Şarap kokulu, şarap renginde.

Vingt [s.] Yirmi. ◆ Yirminci. = [imz.] Ayın yirmisi, yirminci günü.

Vingtaine [ims.] Yirmi kadar.

Vingtième [s.] Yirminci. = [imz.] Yirmide bir.

Vinicole [s.] Bağcılık ve şarapçılık sanatına müteallik.

Vinificateur [imz.] Şarap imaline mahsus makine.

Vinification [ims.] Şarap imali sanatı. ◆ Şarabın kaynaması, ihtimarı.

Viol [imz.] Hetk-i ırz. ‖ – **d'une fille** İzâle-i bikr.

Violabilité [ims.] Kabiliyet-i zapt ve taarruz, kabiliyet-i tecavüz.

Violable [s.] Kabil-i zapt ve taarruz, kabil-i tecavüz.

Violacé,e [s.] Menekşe moru.

Violacer [fl.] Mora çalmak.

Violat [smz.] Menekşeli.

Violateur,trice [s.] Tecavüz ve taarruz eden, mütecâviz, ahit-şiken.

Violation [ims.] Kavânîn ve nizamata mugayir hareket, tecavüz ve taarruz. ◆ Nakz-ı ahit. ‖ – **d'un traité** Nakz-ı ahit. ‖ – **des frontières** Tecavüz-i hudut. ‖ – **de forme** Merasim-i usuliyeye adem-i riâyet. ‖ – **de domicile** Meskene taarruz. ‖ – **de sépulture** Medfen ve kabre taarruz. ‖ – **de serment** Hins.

Violâtre [s.] Menekşe rengine çalan, morumsu.

Viole [ims.] Büyük günah.

143 Bkz. bir sonraki dipnot.

144 Orijinal metinde dizgi hatası: ترغابه şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında ve *Lugat-ı Tıbbiye*'ye (1290/1873) başvurulduğunda زغابه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Violement [imz.] Tecavüz, taarruz, hilâfında hareket, nakz.

Violemment [h.] Şiddetle, zorla, cebren.

Violence [ims.] Şiddet, unf, hiddet. ‖ (hk.) İkrah: – **morale** Tehdit ve ihâfeden ibaret ikrah. ‖ – **physique** İkrah-ı bedenî. ◆ Zor, cebir. ‖ **Faire** – **à la loi** Kanunu sû-i tefsir etmek. ‖ **Faire** – **à un texte** Bir kitabın metnini sû-i tevil etmek. ‖ **Se faire** – Kendini zorlamak, cebr-i nefs etmek.

Violent,e [s.] Kuvvetli, şiddetli. ◆ Mücbir, cebrî. ◆ Sert, keskin. ‖ **Mort** – **e** Ecel-i kaza.

Violenter [ft.] Zorlamak, icbar etmek.

Violer [ft.] Nakzetmek, hilâfında hareket etmek. ◆ Zorlamak, cebren girmek. ◆ Zorla hetk-i ırz etmek, izâle-i bikr etmek, tecavüz etmek, taarruz etmek, telvis etmek.

Violet,te [s.] Menekşe renginde, mor. ‖ **Contes** – **s** Hayalî, mevhum masal. = [imz.] Mor rengi.

Violette [ims.] Menekşe, benefşe.

Violier [i.] Şebboy.

Violon [imz.] Keman. ◆ Kemancı. ◆ Muvakkat hapishane.

Violoncelle [ims.] Büyük basso kemanı.

Violoncelliste [imz.] Basso kemanı çalan çalgıcı.

Violoniste [imz.] Keman çalan, kemanî.

Viorne [ims.] (nb.) Beyaz kahkaha fidanı.

Vipère [ims.] Engerek yılanı, ef'î. ‖ **Langue de** – Pek fassal adam.

Vipéreau [imz.] Engerek yılanı yavrusu.

Vipérin,e [s.] Engerek yılanına müteallik. ‖ (mec.) Pek hıyanetkâr.

Vipérine [ims.] Engerek otu.

Virago [ims.] Erkek tavır ve kametli kadın veyahut kız.

Virelaie [imz.] İki kafiyeli ve nakaratlı eski bir nevi nazım.

Virement [imz.] Dönme, devir. ◆ Deynin dâyine iadesi. ◆ Bütçenin bir işe tahsis ettiği mebâliğin diğer bir işe sarfı, ta'viz.

Virer [fl.] Dönmek, devretmek. ‖ (bhr.) Gemiyi çevirmek, bocalamak. ‖ (mec.) Tebdil-i fikr etmek. = [ft.] Çevirmek. ‖ **Tourner et** – **quelqu'un** İsticvab etmek, istintak etmek.

Vireux,se [s.] Semdar, muzır, mühlik, kerih, mûzî: **Substances** – **ses** Mevadd-ı mûziye.

Virevolte [ims.] Süratli devir ve hareket.

Virginal,e [s.] Bikre müteallik, bikrî. ‖ **Lait** – Cildi yumuşatmaya mahsus pomada.

Virginalement [h.] Bâkirâne.

Virginie [ims.] Amerika hükûmat-ı müttefikasının bu isimle müsemmâ memleketinde çıkan bir nevi tütün ve enfiye.

Virginité [ims.] Kızlık, bikr, bekâret.

Virgouleuse [ims.] Kış armudu.

Virgulaire [s.] Virgüle müşâbih.

Virgule [ims.] Fâsıla, virgül işareti: (,). ‖ (hyv.) Virgül şeklinde mikrop, virgül mikrobu.

Virguler [ft.] Virgül işaretini vaz' etmek. ‖ (mec.) Virgül işareti gibi göstermek.

Viril,e [s.] Erkeğe mahsus, recülî, büluğî; **Âge** – Sinn-i büluğ. ‖ (mec.) Merdâne, yiğitçe.

Virilement [h.] Yiğitlikle, merdâne.

Virilité [ims.] Erkeklik, recüliyet. ◆ Erkeklik sinni, büluğ. ‖ (mec.) Kuvvet.

Virole [ims.] Demir halka. ◆ Bilezik.

Viroler [ft.] Halkalar ile tezyin etmek.

Virtualité [ims.] Bi'l-kuvve muktedir olma, kuvve. ◆ Mer'iyet, mukadderiyet.

Virtuel,le [s.] Bi'l-kuvve muktedir veya hâiz olan. ◆ Mer'î, mukadder, takdirî. ‖ **Vitesse** – **le** Sürat-i mukaddere. ‖ **Images** – **les** Temâsil-i mukaddere.

Virtuellement [h.] Bi'l-kuvve.

Virtuose [i.] Sanayi-i nefiseye hususiyle musikiye meyil ve istidadı olan adam, musikişinas.

Virtuosité [ims.] Musikişinaslık.

Virulence [ims.] İlel-i sâriyenin madde-i sâriyesi olan virüs kabîlinden olma. ‖ (mec.) Dokunaklılık, zehirlilik, semmiyet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Virulent,e [s.] İlel-i sâriyenin madde-i sâriyesi olan virüsü hâvi, virüsî. || (mec.) Dokunaklı, zehir-nâk.

Virus [imz.] (t.) Virüs, madde-i sâriye. || – **rabique** Virüs-i kelbî.

Vis [ims.] (s okunur) Her nevi vida. || **Filet de** – Vida dişi. || – **à lit** Beşik vidası. || – **sans fin** Nihayetsiz vida. || **Escalier à** – Dönme merdiven. || – **d'Archimède** Burgu şeklinde bir nevi manivela, Arkimed tulumbası. || (hyv.) Kureyniye fasîlesinden zurna ve boru yapılır büyük helezon.

Visa [imz.] Sah işareti, vize.

Visage [imz.] Yüz, çehre, vech, ruy. ◆ Suret, sima, lika. ◆ Şahıs.

Vis-à-vis [zm.] Karşı, karşı karşıya. || – **de** Karşısında, karşısına. = [imz.] Yemek ve raks vesâirede karşı karşıya duran iki arkadaşın beheri.

Viscache [imz.] (hyv.) Amerika'ya mahsus tilki.

Viscéral,e [s.] (tşr.) Beyin ve ciğer ve yürek gibi cevf içinde bulunan âzâ-yı dâhiliyeye müteallik, haşvî.

Viscère [ims.] (tşr.) Beyin ve ciğer ve yürek gibi cevf içinde bulunan âzâ-yı dâhiliyenin beheri, haşv, ahşâ'. || **Transposition de** – **s** Tebâdül-i ahşâ'.

Viscosité [ims.] Yapışkanlık, lüzûcet.

Visée [ims.] Nişan alma. ◆ Nişangâh, hedef. || (mec.) Matmah-ı nazar.

Viser [ft.- fl.] Nişan almak. || (mec.) Göz dikmek. = [ft.] Sah çekmek, vize etmek.

Visibilité [ims.] Görünebilmek, mer'iyet.

Visible [s.] Görünebilir, mer'î. || **Objets** – **s** Eşya-yı mer'iye || (mec.) Âşikâr, zâhir.

Visiblement [h.] Görünebilir surette, mer'iyen. || (mec.) Âşikâre, zâhiren.

Visière [imz.] Zırh başlığının yüz siperi, miğfer nikabı. ◆ Şapka siperi. ◆ Topun nişan yeri, arpacık, hedef. ◆ Gösteriş, çehre, siper. || **Avoir la** – **courte** Âkil, zeki olmamak. || (mec.) **Rompre en** – Şiddetle ret ve mukabele etmek.

Visigoth [imz.] Got denilen eski kavmin garpta bulunanlarından olan. || (mec.) Kaba, vahşi.

Visiomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı kuvve-i basariye.

Vision [ims.] Görüş, rü'yet. ◆ Enbiyâ ve evliyaya olunan keşif. || (mec.) Hayal.

Visionnaire [i. - s.] Kendini keşfe mazhar zanneden. || (mec.) Garip fikirli adam.

Visir [imz.] (mr. Vizir.)

Visitation [ims.] Hazret-i Meryem'in bir ziyareti yâdına icra olunan yortu. ◆ Turuk-ı ruhbaniyenin biri.

Visite [ims.] Ziyaret, iyâdet, vizite. || **Rendre** – Ziyaret etmek. || – **de cérémonie** Ziyaret-i resmiye. || (hk.) Taharrî: – **domiciliaire** Taharrî-i mesken. ◆ Tabibin hastaya gidişi, ziyaret. || **Passer à la** – Kendini tabibe göstermek. || – **de cadavres** Teşrih-i meyyit. ◆ Keşif, teftiş, muayene, yoklama: – **de douane** Gümrük yoklaması. || – **d'étiquette** Ziyaret-i resmiye.

Visiter [ft.] Ziyaret, iyâdet etmek, vizite vermek. ◆ Yoklamak, keşif ve muayene ve teftiş etmek.

Visiteur [imz.] Ziyaretçi, zâir (züvvar). ◆ Yoklamacı, muayeneci.

Vison [imz.] Amerika sansarı.

Vison-visu [zm.] Birinin karşısında, karşı karşıya.

Visqueux,se [s.] Yapışkan, lüzûcetli.

Vissage [imz.] Vidalama.

Visser [ft.] Vidalamak, vida ile mıhlamak. || **Se** – Vidalanmak.

Visuel,le [s.] Nazarî, basarî. || **Force** – **le** Kuvve-i basariye. || **Angle** – Zâviye-i mer'iye. || **Rayon** – Şuâ-i mer'î.

Vitale [s.] Hayata müteallik, hayatî. || **Force** – **e** Kuvve-i hayatiye. || **Fonctions** – **es** Vezâif-i hayatiye. || (mec.) Mâbihi'l-hayat. (cm.: *vitaux*.)

Vitalité [ims.] Hayat, alâmet-i hayat. || (mec.) Kuvvet, ruh, hareket.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Vite [s.] Çabuk, seri, tîz. = [h.] Çabuk, serîan.

Vitelotte [ims.] Bir nevi kırmızı ve uzunca patates.

Vitement [h.] Süratle, serîan.

Vitesse [ims.] Çabukluk, sürat. || – **acquise** Sürat-i müktesebe. || – **d'arrivée** Sürat-i gaye. || – **initiale** Sürat-i iptidâiye. || – **absolue** Sürat-i mutlaka. || – **moyenne** Sürat-i mutavassıta. || – **virtuelle** Sürat-i mukaddere. || **Grande** – Seyr-i seri, sürat katarı. || **Petite** – Seyr-i hafif, âdi katar.

Viticole [i. - s.] Bağ meraklısı, bağcılık ilmini iyi bilen. ◆ Bağcılığa müteallik. || **Industrie** – Bağcılık sanatı, bağcılık.

Viticulteur [imz.] Bağ yetiştiren adam, bağcı.

Viticulture [ims.] Bağ yetiştirmek fenni, bağcılık.

Vitrage [imz.] Cam takma. ◆ Bir binanın mecmû-ı camları. ◆ Camlı kapı.

Vitrail [imz.] Camlı büyük pencere. (cm.: *vitraux*.)

Vitre [ims.] Pencere camı.

Vitré,e [s.] Camlı. || (tşr.) **Humeur** – **e** Göz küresinin esası olan madde-i zücâciye, hılt-ı zücâcî. || (ht.) **Électricité** – **e** Camın delk ve temasından çıkan elektrik, elektrik-i zücâcî.

Vitrer [ft.] Cam takmak, cam geçirmek.

Vitrerie [ims.] Camcılık.

Vitricabilité [ims.] Cama tahavvül edebilme hassası, kabiliyet-i istizcac.

Vitrescible [s.] Cama tahavvül edebilir, kabil-i istizcac.

Vitreux,euse [s.] Cama benzer, cam kabîlinden olan, zücâcî.

Vitrier [imz.] Camcı.

Vitrifiabilité [ims.] Cama tahavvül edebilme hassası, kabiliyet-i istizcac.

Vitrifiable yahut **Vitrescible** [s.] Cama tahavvülü mümkün, kabil-i istizcac.

Vitrifination [ims.] Cama tahvil veya tahavvül ediş, istizcac, tezcic.

Vitrifier [ft.] Cama tahvil etmek, tezcic.

Vitrine [ims.] Dükkân camekânı. ◆ Bir camekânın muhtevî olduğu eşyanın mecmûu. ◆ (mr. Verrière.) || (hyv.) Hayvanat-ı zücâciye fasîlesi.

Vitriol [imz.] (k.) Zac; **Huile de** – Zac yağı, hâmız-ı kibrit.

Vitriolé,e [s.] Zacı hâvi.

Vitriolerie [ims.] Zachâne.

Vitriolique [s.] Zac kabîlinden olan, kibritî.

Vitrosité [ims.] Cama benzeme, zücâciyet.

Vitulaire [s.] Danaya müteallik.

Vitupérer [ft.] Zem ve takbih etmek.

Vivace [s.] Çok yaşar, tavîlü'l-ömr, hâlid. || (nb.) Sinnîn, hâlid. || **Plantes** – **s** Nebatat-ı hâlide. || (mec.) Kuvvetli, köklenmiş.

Vivacité [ims.] Sürat-i hareket, keskinlik. ◆ Kızgınlık, şiddet, iştidad. ◆ Sürat-i intikal, dikkat-i zihn. ◆ Parlaklık, revnak. = [cm.] Çabuk kızma, tîz-mizaçlık.

Vivandier,ère [i.] Ordu bakkalı.

Vivant,e [s.] Yaşayan, sağ, muammer, berhayat, zî-hayat. || **En son** – Hâl-i hayatında. || **Tout** – Sağ sağ, diri diri. || **Langue** – **e** (mec.) El-yevm söylenmekte olan lisan. || **Portrait** – Sahibine çok benzer resim. || **Tableaux** – **s** Zî-hayat eşhas tarafından veka-yi-i tarihiyeyi musavvir levhalar. || **Quartier** – Kalabalıklı ve şen mahalle. = [imz.] Sağ adam. || **Bon** – Şen adam.

Vivat [hd.] (*t* okunur) Yaşasın!, Çok yaşa!, Bin yaşa! = [imz.] Alkışlama.

Vive [ims.] Zargana balığı.

Vivement [h.] Pek, şedîden, şiddetle, kaviyen. ◆ Germî-i tamla.

Viveur [imz.] Zevk-perest, safâ-perest.

Vivier [imz.] Balık havuzu, livar.

Vivifiant,e [s.] Dirilten, sağ tutan, muhyî, hayat-bahş.

Vivification [ims.] Diriltme, sağ tutma, ihya.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Vivifier [ft.] Diriltmek, sağ tutmak, ihya etmek. ‖ (mec.) Canlandırmak, uyandırmak. ‖ **Se** – Hayat bulmak, kesb-i hayat etmek.

Vivipare [i. - s.] (tt.) Canlı doğuran hayvan, müvellidü'l-hay. (Yavrularını cansız yani yumurtada tevlid eden hayvanat sınıfının zıddıdır. Bu nevi hayvanata *ovipare* denir.)

Vivisecteur [imz.] Tecârib-i fisyolociye icrası için hayvanı diri olduğu hâlde teşrih eden âlim.

Vivisection [ims.] Tecârib-i fisyolociye icrası için hayvanın diri olduğu hâlde teşrihi, teşrih-i zî-ruh.

Vivoter [fl.] Kut-ı lâyemutla geçinmek, sefil bir hâlde imrar-ı hayat etmek.

Vivre [fl.] (Tasrifi: *Je vis, tu vis, il vit, nous vivons, vous vivez, ils vivent; je vivais; je vécus; je vivrai; je vivrais; vis, vivez; que je vive, que je vécusse; vivant.*) Yaşamak, sağ olmak. ◆ Geçinmek, taayyüş etmek. ◆ Ömür sürmek, imrar-ı hayat etmek. ‖ **Savoir** – Adab-ı zarafet. ‖ – **avec le public** Fuhşiyat içinde yaşamak. ‖ **Avoir de quoi** – Taayyüş için miktar-ı kâfi îrada mâlik olmak. ‖ – **de ménage** Taayyüş için eşyasını satmak. ‖ – **noblement** Hiçbir meşgalesi olmayarak imrar-ı hayat etmek. ‖ **Qui vive?** Kimdir o?

Vivre [imz.] Yenecek şey, me'kûlât. = [cm.] Zahâir, erzak, tayınat.

Visir yahut **Vizir** [imz.] (Arabîden me'huz) Devlet-i Osmaniye veziri; **Grand** – Sadrazam.

Vizirat [imz.] yahut:

Viziriat [imz.] (Devlet-i Osmaniye'de) Vezirlik rütbesi, vezâret. ‖ **Grand** – Sadâret-i uzmâ.

Visiriel,le [s.] Sadrazama dair, sâmî. ‖ **Lettre** – **le** Tezkere-i sâmiye.

Vocable [imz.] Söz, kelime, lafız. ◆ Bir kilisenin mensup bulunduğu azizin ismi.

Vocabulaire [imz.] Lugatçe, ıstılahat-ı fenniye.

Vocabuliste [imz.] Lugatçe muharriri.

Vocal,e [s.] Sadâî, savtî. (cm.: *vocaux*.) ‖ **Musique** – **e** Musiki-i savtî.

Vocalement [h.] Sesle, ağızla.

Vocalisateur,trice [i.] Bir şeyi okumayıp yalnız teganni ile meşk eden adam.

Vocalisation [ims.] Bir şeyi okumayıp yalnız teganni ile meşk etme.

Vocalise [ims.] Bir şey okunmayıp yalnız teganni ile icra olunan makam.

Vocaliser [ft.] Bir şey okunmayıp yalnız teganni ile bir makam icra etmek.

Vocatif [imz.] (sr.) Münâdî, nidâ.

Vocation [ims.] Meyl-i tabii, istidat. ◆ Hidayet-i rabbaniye, ilham.

Vochytia [ims.] (nb.) Amerika-yı Cenubî'ye mahsus çam ağacı.

Vociférations [ims. - cm.] Sövüp sayarak bağırış.

Vociférer [fl.] Sövüp sayarak bağırmak, bağırıp çağırmak.

Vœu [imz.] Ahit, nezir. ◆ Ahit ile vaat olunan tuhfe, takdime. ◆ Arzu, emel, dil-hâh. ◆ Dua, temenni. ◆ Bir tarik-i ruhbanîye duhul. ◆ Mukteziyat: **Le** – **de la loi** Mukteziyat-ı kanuniye.

Vogue [ims.] Kürek veya yelken ile hareket. ‖ **Avoir de la** – İyi yürümek, iyi hareket etmek. ◆ İtibar, rağbet-i âmme, iştihar, şöhret, sıyt. ‖ **Être en** – Şöhret-gir olmak.

Voguer [fl.] Kürek veya yelken ile suda yürümek, kürek çekmek, yelken açmak. ‖ – **à pleines voiles** Her türlü muvaffakiyete mazhar olmak.

Voici İşte. (Karîbe işaret.)

Voie [ims.] Yol, tarik, râh. ‖ – **publique** Tarik-i âm. ◆ İz, eser. ‖ (mec.) Vasıta, tavassut. ◆ Meslek, tarik. ◆ Ölçü, mikyas. ‖ (tşr.) Mecra. ‖ (bhr.) – **d'eau** Geminin su ettiği (aldığı) delik, yarık. ‖ – **s de droit** Mahkemeye müracaat, ikame-i dava, turuk-ı kanuniye. ‖ – **s de fait** Cebir, zorlama. ‖ **Mettre sur la** – İrâe-i tarik etmek. ‖ **Tenter la** – İlk defa olarak tecrübe etmek.

Voilà İşte. (Baîde işaret için.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Voile [imz.] Örtü, perde, gışâve. ‖ **Avoir un – devant les yeux** Gözleri gışâve-i garaz ile mestur olmak. ‖ **Jeter un – sur** Saklamak, ketm etmek. ‖ **Mettre un – sur** Tatil etmek. ◆ Nikab, peçe. ‖ (mec.) Suret-i kâzibe. ◆ Bilmeye veya görmeye hâil olan şey, perde-i cehl, perde-i gaflet. ‖ **Les – s de la nuit** Karanlık, zulmet. ‖ **Prendre le –** Rahibe olmak.

Voile [ims.] Yelken, badban. ◆ Gemi, sefine. ‖ **Mettre à la –** (Gemi hakkında) Yelken açıp gitmek. ‖ **Être sous –** Seyr ü sefer hâlinde bulunmak. ‖ **Être à la –** İcra-yı seyr ü sefer etmek. ‖ **à pleines – s** Bütün yelkenleri açarak, pupa. ‖ **Faire –** Gemi ile seyahat etmek.

Voilé,e [s.] Kapalı, örtülü, peçeli, mestur. ‖ **Voix – e** Açık olmayan ses, boğuk ses.

Voiler [ft.] Bir örtü veya tülbent ve peçe ile örtmek, setretmek. ‖ (mec.) Gizlemek, saklamak, ketm etmek. ‖ **Se –** Peçe ile örtülmek, yaşmak ile yüzünü örtmek.

Voilerie [ims.] Yelken yapılan mahal.

Voilette [ims.] Kadın yüz örtüsü, peçe.

Voilier [imz.] Yelkenci. ◆ Yelken gemisi.

Voilure [imz.] Gemi yelkenlerinin mecmûu.

Voir [ft.] (Tasrifi: *Je vois, tu vois, il voit, nous voyons, vous voyez, ils voient; je voyais, nous voyions; je vis, nous vîmes; je verrai; je verrais; vois, voyez; que je voie, que nous voyions; que je visse, voyant; vu,e.*) Görmek, rü'yet ve müşâhede etmek. ◆ Ziyaret etmek, görmek. ◆ Tedavi etmek, bakmak. ◆ Bakmak, nazar etmek. ◆ Sefer ve seyahat etmek. ◆ Görüşmek. ◆ Denemek, tecrübe etmek, bakmak. ◆ Dikkat etmek. ◆ Anlamak, haber almak, istihbar etmek. ◆ Derk etmek, fehm etmek. ◆ Muhakeme etmek, zannetmek. ‖ **– le jour** Berhayat olmak. ◆ Neşrolunmak, meydan-ı intişara çıkarmak. ‖ **– tout en beau** Her şeyi güzel görmek, her şeye iyi nazar ile bakmak. ‖ **– noir** Sû-i nazar ile telakki etmek. ‖ **Faire –** Göstermek, ibraz etmek, irâe etmek. ‖ İspat etmek. ‖ **Laisser –** Göstermek, saklamak. ‖ **Se –** Görüşmek, ihtilat etmek. ◆ Görünmek, vuku bulmak. ◆ Kendini zannetmek. ‖ **Ne point se –** Bozuşmuş olmak, görüşmemek.

Voire Hatta, bile, dahi.

Voirie [ims.] Turuk ve maâbir idaresi. ◆ Süprüntülük, mezbele.

Voisin,e [i. - s.] Komşu (konşu), câr, hemsâye. ◆ Yakın, karib, hem-civar, mücâvir. ‖ (mec.) Takarrüb eden, yaklaşan, mümâsil, müşâbih.

Voisinage [imz.] Yakınlık, kurb, kurbiyet. ◆ Komşuluk. ◆ Yakındaki mahaller, civar. ◆ Komşular, konu komşu, cîran. ‖ (mec.) Mümâselet, müşâbehet.

Voisiner [fl.] Komşularla görüşmek, komşuluk etmek.

Voiturage [imz.] Araba ile taşıma, nakil.

Voiture [ims.] Araba. ‖ **– s de luxe** Ziynet arabaları. ‖ **– s de place** Kira arabaları. ‖ **– s privées** Hususi arabalar, konak arabaları. ‖ **– d'ambulance** Hasta arabası. ‖ **– découverte** Açık araba, fayton. ◆ Araba ile olunan nakil. ‖ **Lettre de –** Nakliye senedi, irsaliye kaymesi.

Voiturer [ft.] Araba ile nakletmek.

Voiturier [imz.] Arabacı.

Voiturin [imz.] Seyahate mahsus kira arabası. ◆ Bu arabanın arabacısı.

Voix [ims.] Ses, savt, sadâ, nidâ, avaz. ◆ Hânende, muganni. ‖ (mec.) Nush ve pend. ◆ Rica, istirham, davet, nidâ. ◆ His, fikir. ◆ Rey. ◆ Gaipten veya kalp ve vicdan vesâireden gelen nidâ, hâtif. ‖ **La déesse aux cent –** Şöhret, sıyt. ‖ **De vive –** Şifahi surette, şifahen. ‖ **Élever la – pour** Lehde idare-i lisan eylemek. ‖ **N'être pas en –** Boğazı tıkanmış olup teganni edememek. ‖ (sr.) Binâ-yı fi'l.

Vol [imz.] Uçma, pervaz, tayeran. ◆ Cereyan. ◆ Firar. ‖ **à – d'oiseau** Doğru olarak, hatt-ı müstakim üzere. ◆ Yukarıdan bakarak,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

kuşun uçtuğu irtifadan, kuşbakışı (alınmış resim), kuşbakışı ile.

Vol [imz.] Çalma, hırsızlık, sirkat. ◆ Çalınmış şey, mal-i mesruk.

Volable [s.] Çalınabilir, kabil-i sirkat. ◆ Malının çalınması mümkün.

Volage [s.] Çabuk değişir, sebatsız, metanetsiz, mütelevvin, vefasız.

Volageté [ims.] Sebatsızlık, metanetsizlik, televvün, vefasızlık.

Volaille [ims.] Tavuk ve emsali tuyur-ı mûnise, decâic. ◆ Tavuk. ‖ (mec.) – **morte** Hafifü'l-mizac adam.

Volailler [imz.] Tavuk ve emsali tuyur-ı mûnise tâciri. ‖ Tavuk ve emsali tuyurun muhafazasına mahsus mahal, kümes.

Volant [imz.] Tüylerle müzeyyen mantardan ibaret top oyunu aleti. ◆ Yeldeğirmeninin kanadı. ◆ Makine hareketinin ıttıradını muhafaza etmeye mahsus çark. ◆ Fistanın kenarlarına dikilen ince dantela vesâire.

Volant,e [imz.] Uçan, uçucu, tayyar. ◆ Müteharrik. ◆ Gayr-ı merbut. ‖ (as.) Seyyar. ‖ **Feuille – e** Bir tek yapraktan ibaret matbu kâğıt, ufak risale. ‖ **Pont –** Müteharrik köprü. ‖ **Petite vérole – e** Tehlikesiz bir nevi hafif çiçek hastalığı.

Volatil,e [s.] Buhar veya gaza tahavvül eden, tayyar. ‖ **Huile – e** Zeyt-i tayyar. ◆ Uçan. ‖ (mec.) Gayr-ı sabit.

Volatile [ims.] Uçan hayvan, tayr (tuyur).

Volatilisable [s.] Buhar veya gaza tahvili mümkün olan, kabil-i tayeran.

Volatilisation [ims.] Bir cismin buhar veya gaza tahvili, tetâyur, tetayyur.

Volatiliser [ft.] Buhar veya gaza tahvil etmek, tatyir etmek.

Volatilité [ims.] Kabiliyet-i tayeran.

Volatille [ims.] Eti yenen küçük kuşlar.

Vol-au-vent [imz.] İçi et veya balıkla doldurulan bir nevi börek, mantı. (cm.: des *vol-au-vent*.)

Volcan [imz.] Yanardağ, kûh-ı âteş-feşan, bürkân. ‖ **– s en activité** Berâkîn-i fâile. ‖ **– s éteints** Berâkîn-i muntafiye. ‖ **– s sous-marins** Tahte'l-bahr berâkîn.

Volcanique [s.] Bürkânî. ‖ **Roches – s** Suhur-ı bürkâniye. ‖ **Éruptions – s** İndifâat-ı bürkâniye. ‖ **Phénomènes – s** Alâim-i bürkâniye.

Volcanisé,e [s.] Yanardağ âsârını hâvi (mahal), müteberken.

Volcanisme [imz.] Bürkânların tesiri, fi'l-i berâkîn, bürkâniyet. ‖ **Le – de la terre** Bürkâniyet-i arz.

Vole [ims.] Kâğıt oyununda kaput.

Volée [ims.] Uçma, pervaz, tayeran. ‖ **Prendre –** Uçmak, tayeran etmek. ◆ Birlikte uçan kuşlar sürüsü. ‖ (mec.) Mevki, pâye, derece, sınıf. ◆ Birkaç topun birden atışı. ‖ **– d'une voiture** Araba falakası. ◆ Birden vurulan birkaç bıçak ve değnek vesâire darbesi. ‖ **à la –** Uçarken, havada, ve (mec.) pek çabuk, derhal, bağteten. ◆ Hafif-meşreplik ile, bilâ-teemmül, bilâ-mülâhaza.

Voler [fl.] Uçmak, tayeran etmek. ‖ (mec.) Pek çabuk yürümek, kemâl-i süratle koşmak. ◆ Süratle yukarı çıkmak, tereffu' etmek. ◆ Dolaşmak, deveran etmek. ◆ Çabuk geçmek.

Voler [fl. - ft.] Çalmak, sirkat etmek. ‖ **Se –** Birbirinden çalmak.

Volereau [imz.] Küçük acemi hırsız.

Volerie [ims.] Hırsızlık, sirkat.

Volet [imz.] Pencere kanadı. ◆ Güvercinlik. ◆ Kapan.

Voleter [fl.] (*Jeter* gibi tarif [tasrif] olunur.) Uçuşmak.

Volettement [imz.] Uçuşma.

Voleur,se [i.] Hırsız, sârik. ‖ **– des grands chemins** Kuttâ'-ı tarik.

Volière [ims.] Kuşhâne denilen büyük kafes. ‖ Güvercinlik.

Volige [ims.] İnce tahta, pedavra.

Volition [ims.] İradet, ihtiyar, cümle-i a'mâl-i beşeriye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Volontaire [s.] İradet ve arzu ile olunan, ihtiyar. = [imz.] Gönüllü asker.

Volontairement [h.] Arzu ve hüsn-i rıza ile, bilâ-ihtiyar. ◆ Kemâl-i arzu ile, seve seve.

Volontariat [imz.] (as.) Gönüllü askerlik.

Volonté [ims.] İstek, iradet, ihtiyar, maişet. ◆ Emel, arzu, maksat. ‖ **Acte de dernière** – Vasiyet. ‖ **à** – İstenildiği kadar, istenildiği vakit.

Volontiers [h.] Maa'l-memnuniye, maa't-teşekkür.

Volta [ims.] (ms.) (İtalyancadan me'huzdur.) Defa: **Première** – Birinci defa; **Seconde** – İkinci defa.

Voltaïque [s.] **Pile** – Elektrik istihsali için müsta'mel bir nevi alet, pil-i voltaî. (*Pile de Volta* dahi denilir.)

Voltaïquement [zr.] Pil-i voltaî marifetiyle.

Voltamètre [ims.] (ht.) Mikyas-ı volta, mikyas-ı cereyan-ı galvanizma.

Volte [ims.] Atın devrettirilmesiyle icra olunan süvari talimi, çark. ◆ Kılıç taliminde hasmın darbesinden tehâfüt için olunan hareket.

Volte-face [ims.] Yüz çeviriş, geri dönme, ric'at-ı kahkarî.

Volter [fl.] Atla devir talimini icra etmek. ◆ Kılıç taliminde hasmın darbesinden tehâfüt için oynamak. ‖ (mec.) Müracaatta bulunmak, teşebbüsatta bulunmak.

Voltige [ims.] Cambaz ipi. ◆ İp üzerinde cambazlık. ◆ Hayvana binmek sanatı, fenn-i fürûsiyet.

Voltigeant,e [s.] Öteye beriye uçan, uçuşan. ◆ At üzerinde oyunlar icra eden (cambaz).

Voltigement [imz.] Öteye beriye uçma, uçuşma. ◆ Havada dolaşma veya sallanma.

Voltiger [fl.] Öteye beriye uçmak, havada dolaşmak veya sallanmak. ◆ At üzerinde öteye beriye koşmak. ‖ (mec.) Sebatsız ve vefasız olmak.

Voltigeur [imz.] At cambazı. ◆ Hafif piyade askeri.

Volubile [s.] (nb.) Rastgelen şeylere sarılan sarmaşık kabîlinden nebatata ıtlak olunur, mütehâfit.

Volubilis [ims.] (nb.) (*s* okunur) Boru çiçeği gibi öteye beriye sarılan çiçeklere ıtlak olunur.

Volubilité [ims.] Sürat-i hareket, sürat-i devir. ◆ Itlak-ı lisan, selâset.

Voluble [s.] Talâkat-i lisana mâlik, selâsetli, selis.

Volucelle [ims.] (hyv.) Sirfid[145] fasîlesinden gül çiçeğine mahsus sinek.

Volume [imz.] Hacim, cirim, sihan. ◆ Kitap cildi. ◆ Cisim, cism-i mik'âb. ‖ (ms.) Sesin derece-i kuvvet ve imtidadı.

Volumineux,se [s.] Hacmi büyük, cesim. ◆ Birkaç ciltten mürekkep (kitap). ◆ Bir hayli cilt kitap yazmış (muharrir): **Un auteur** – Bir hayli cilt kitap yazmış muharrir.

Volupté [ims.] Lezzet, zevk, safâ, telezzüz. ◆ Şehvet, nefs.

Voluptuaire [s.] Ziynet ve huzûzat kabîlinden (masârif).

Voluptueusement [h.] Lezzet ve zevk u safâ ile. ◆ Şehevat-ı nefsaniyeye tebaiyetle, şehvet-perestlik ile. ◆ Şehvet-engizâne.

Voluptueux,se [i. - s.] Zevk u safâya mecbur, zevk-perest, safâ-perest. ◆ Şehevat-ı nefsaniyeye mağlup ve tâbi, şehvet-perest, şehvet-engiz.

Voluptuosité [ims.] Zevk-perestlik, safâ-perestlik. ◆ Şehevat-ı nefsaniyeye mağlubiyet, şehvet-perestlik. ◆ Şehvet-engizlik.

Volute [ims.] Sütun başlığı, tezyinatı. ◆ Bir nevi sedef, helezon.

Voluter [fl.] Sütun başlıkları yapmak, sütun başlığı tezyinatı imal etmek.

Volva [imz.] (nb.) Bazı mantarların ince zarı, gılâf-ı futr.

• • • • • • • • • • •

145 fr.: syrphides.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Volvoce [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı iptidâiye ile nebatat-ı iptidâiye beyninde meşkûk bulunan küreyvat-ı ahdariye.

Volvulus [imz.] (t.) Bir nevi şiddetli karın sancısı, tegallüf-i em'â.

Vomer [imz.] (tşr.) Burnun iki deliği arasındaki ince kemik, azm-ı mîkea. || (hyv.) Uskumru fasîlesinden ay balığı.

Vomique [ims.] (t.) Cenbde hâsıl olan irinin istifrağı, kayy-ı kayh. = [s.] **Noix** – Hind'de bulunan bir nevi ağacın meyvesi ki kay ettirmek hassasını hâizdir, cevz-i mukayyî.

Vomiquier [imz.] (nb.) Hind cevizi ağacı.

Vomir [ft.] Kay etmek, istifrağ etmek. ◆ Kay ile çıkarmak. || (mec.) Dışarı fırlatmak, atmak, uzağa endaht etmek. || – **des injures** Sövüp saymak. || – **feu et flamme** Gayet şiddetli sözler söylemek. || – **son venin sur quelqu'un** Bir kimsenin aleyhinde her türlü galiz elfazda bulunmak, bir kimsenin namus ve haysiyetini ihlal etmek.

Vomissement [imz.] Kay, istifrağ, gaseyan. ◆ Kay edilen, istifrağ edilen şeyler. || (mec.) Dışarı fırlatma, endaht.

Vomitif,ve [s.] Kay ettirici, mukayyî. = [imz.] Kay ettiren ilaç, mukayyî.

Vomito [imz.] yahut:

Vomito-negro [imz.] Sarı sıtma, hummâ-yı asfer.

Vomitoire [imz.] Eski Romalılarda tiyatro ve cambazhânelerin seyircilerin çıkmasına mahsus kapısı.

Vorace [s.] Büyük bir hırs ve iştihâ ile paralayıp yiyen. ◆ Obur, ekûl.

Voracité [ims.] Bir büyük hırs ve iştihâ ile paralayıp yeme, oburluk.

Vorticelles [ims. - cm.] Nakîiye-i müheddebeden vortisil denilen huveynat.

Vos [z.] Sizin, -leriniz, sizin(kiler): – **affaires** İşleriniz, sizin işler.

Votant [imz.] Bir rey sahibi.

Votation [ims.] Rey veriş.

Vote [imz.] Rey, kura.

Voter [fl.] Rey vermek. = [ft.] Kabul ve tasdik etmek.

Votif,ve [s.] Ahit ve nezire müteallik, nezrî.

Votre [s.] Sizin, -niz, sizin(ki); – **père** Pederiniz, sizin peder.

Vôtre (**le**, **la**) [z.] (*Votre* zamirinin munfasılıdır.) Sizinki. = [cm.] **Les** – **s** Sizinkiler, ve (mec.) akraba ve taallukatınız.

Vouer [ft.] Vakfetmek, tahsis etmek, teberru etmek. ◆ Ahit ve nezir etmek. || (mec.) Bir suret-i mahsusa ve müekkedede vaat ve taahhüt etmek. || Hasretmek. || **Se** – Kendini vakfetmek, hasr-ı himmet etmek, nefsini hasretmek. || **Ne savoir à quel saint** – Ne yapacağını, ne tedbir ittihaz edeceğini bilmemek.

Vouloir [ft.] (Tasrifi: *Je veux, tu veux, il veut, nous voulons, vous voulez, ils veulent; je voulais; je voulus; je voudrai; je voudrais; veux, voulez; que je veuille, que nous voulions, que vous vouliez, qu'ils veuillent; que je voulusse; voulant, voulu,e.*) (Daha gevşek bir istek kasdolunduğu vakit emr-i hâzırı: *veuille, veuillez* olur.) İstemek, hâhişi olmak. ◆ Talep ve iddia veyahut emretmek. ◆ Arzu ve temenni etmek. ◆ Muvâfakat etmek, rıza vermek. ◆ Muhtaç olmak, istemek. ◆ Aramak, arkasından kovalamak, takip etmek. ◆ Kabul etmek. ◆ Müsait olmak, muvâfik olmak. || **En** – **à** Bir şeye iddiası olmak. ◆ Aramak, tesadüf etmek arzusunda olmak. ◆ Birine garaz ve adâveti olmak. || – **dire** Mânâsında bulunmak, mânâsız ifade etmek, mânâyı hâiz olmak: **Que veut dire cela?** Bunun mânâsı nedir?

Vouloir [imz.] İstek, hakiki meram. ◆ Niyet, tasavvur; **Bon** – Hüsn-i niyet. || **Mauvais** – Sû-i niyet.

Vous [z.] Siz, zâtınız.

Vousseau [imz.] yahut:

Voussoir [imz.] Kubbe ve kemer taşları.

Voussoyer [fl.] Sizli bizli konuşmak, cem'-i muhatap sîgasıyla hitap etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Voussure [ims.] Kubbe veya kemerin muka'ariyet ve kavsiyet[i.]

Voûte [ims.] Kubbe, kemer, kümbet, tak. || **Clef de** – Kemer anahtarı denilen orta taşı. || – **du palais** Kubbe-i damak. || – **azurée, étoilée, céleste** Kubbe-i semâ, kümbed-i nilgûn.

Voûté,e [s.] Kubbe şeklinde, kubbeli, kemerle mestur. ◆ Kambur, muhaddeb, ihtiyarlıktan arkası çıkmış.

Voûter [ft.] Kubbe yapmak, kemerle örtmek. ◆ Kamburlaştırmak. || **Se** – Kamburlaşmak, kambur olmak, ihtiyarlıktan veya hastalıktan iki kat olmak.

Voyage [imz.] Yolculuk, seyr ü sefer, seyahat. ◆ Seyahatnâme. || – **pittoresque** Resimli seyahatnâme, musavver seyahatnâme. ◆ Ücret-i nakliye: **Les – s d'un charretier** Yol arabacısının nakliye ücreti. ◆ Naklolunan eşya. (Odun kömür vesâire hakkında.)

Voyager [fl.] Yolculuk etmek, sefer etmek, seyahat etmek.

Voyageur,se [i.] Yolcu. ◆ Seyyah, misafir. ◆ Seyyar. ◆ Yabancı, ecnebi. || **Commis** – Bir ticarethâne tarafından gönderilen memur.

Voyant,e [s.] Gören, bakan, nâzır. ◆ Pek parlak (renk). = [imz.] Peygamber, nebi.

Voyelle [ims.] Harf-i sadâ, huruf-ı savtiye, sadâlı harf.

Voyer [imz.] Yolların muhafızı.

Voyeur,se [i. - s.] Görmek için şitab eden kimse, mevcut olan kimse, hazır bulunan. = [ims.] Minder, küçük iskemle.

Voyvode [imz.] (mr. Vayvode.)

Vrac [imz.] Dökme, yığma. || **En** – Dökme ve yığma olarak. || **Chargement en** – (Sefineye) Dökme, yığma tahmil.

Vrai,e [s.] Gerçek, doğru, sahih, muhakkak, hakiki. ◆ Sadık, halis, gerçekten. ◆ Asıl, tam. = [imz.] Gerçeklik, doğruluk, sıhhat, hakikat. || [zr.] Hakikaten. || **De –, au** – Filhakika, hakikaten.

Vraiment [h.] Gerçek, sahihen, hakikaten. = [hd.] – **?** Sahih mi?

Vraisemblable [s.] Doğruya benzer, sahih olması mümkün, melhuz, muhtemel.

Vraisemblablement [h.] Galiba, ağleb-i ihtimal ile.

Vraisemblance [ims.] Doğruluğa benzeyiş, imkân-ı sıhhat, ihtimal, ağleb-i ihtimal.

Vrille [ims.] Burgu, mıskab. || (nb.) Helezoniyü'ş-şekl ince filiz, lif, silk.

Vriller [ft.] Burgulamak, mıskab ile delmek. = [fl.] Helezon şeklini ahz etmek.

Vrillerie [ims.] Marangoz misillü amelenin avadanlık takımı, âlât ve edevat takımı.

Vrillette [ims.] Tahtalara ârız olur kurt, tahta kurdu.

Vrillon [imz.] Ufak burgu.

Vu [hc.] Nazaran, binaen, -den dolayı: – **la difficulté** Müşkilata binaen. = [imz.] **Au – et au su de tout le monde** Bütün âlemin malumu olduğu üzere, alâ-melei'n-nâs. = [hr.] – **que** Mademki.

Vue [ims.] Görüş, rü'yet, basar, nazar. ◆ Kuvve-i bâsıra. ◆ Göz, basar. ◆ Görünüş, zuhur. ◆ Bir yerden görünen ufuk, nezâret. ◆ Suret-i zâhire, manzara, görünüş. ◆ Kasaba ve mahal resmi. || (mec.) Maksat, niyet. ◆ Fikir, mütalaa, rey. ◆ Göz, matmah-ı nazar. || **Garder à** – Nezâret altında bulundurmak. || **Connaître de** – Şahsen tanımak. || **Donner dans la** – Göze hoş görünmek, göz boyamak, göz kamaştırmak. || **Point de** – Nokta-i nazar, hedef-i nazar. ◆ Maksat, emel, arzu. || **à – d'œil** Göze göre, zâhiren. ◆ Göz ile zan ve tahmin edilerek. || **à perte de** – Görünemeyecek kadar uzak. || **Tout d'une** – Bir bakışta, yek nazarda. || **à** – Görüldüğü anda.

Vulcain [imz.] Sanayi-i hadidiye perisi. || (mec.) Şems ile Merih beyninde bulunan Vülken seyyâresi. || (hyv.) Şibh-i firâşiye kabilesinden güzel renkli kelebek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Vulcanisation [ims.] Lastiğin kükürt vasıtasıyla hararet ve bürûdetten gayr-ı müteessir bir hâle konması ameliyatı.

Vulcaniser [ft.] Lastiği kükürt vasıtasıyla hararet ve bürûdetten gayr-ı müteessir bir hâle koymak.

Vulcanisme [imz.] (arz.) Küre-i arzın ahvâl ve suver-i hâzırasını tesirat-ı nâriyeye haml eden bir usul ve tarik-i mahsus, usul-i bürkâniye.

Vulcaniste [imz.] Usul-i bürkâniye müntesibi.

Vulgaire [s.] Nezaketsiz, kaba, galiz. ◆ Avama mahsus, âdi, bayağı, ümmî. || **Plantes – s** Her yerde bulunan nebatat. || **Langues – s** Avam lisanları. = [imz.] Avam-ı nâs, kaba adam.

Vulgairement [h.] Nezaketsiz, kaba ve galiz bir suretle. ◆ Avama mahsus olarak, avam-pesendâne, âdi bir surette, bayağı bir tarzda.

Vulgarisateur,trice [i.] Avam-ı nâs beyninde neşir ve tamim eden.

Vulgarisation [ims.] Bir şeyin avam-ı nâs beyninde neşir ve tamimi, intişar ve tamimi.

Vulgariser [ft.] Avam-ı nâsın anlayacağı veya kullanacağı bir hâle koymak, beyne'l-avam neşretmek. ◆ Kabalaştırmak.

Vulgarité [ims.] Kabalık, avama mahsus olma, umumiyet, âdilik, bayağılık.

Vulnération [ims.] Yaralanma, cerîha peydâ etme.

Vulnérable [s.] Yaralanabilir, kabil-i cerh.

Vulnéraire [s.] Yarayı iyi eden (ilaç), nâfiü'l-cürh.

Vulpin [imz.] (hyv.) Neciliye fasîlesinden vülpen.

Vulselle [ims.] (hyv.) Hind denizine mahsus toklu, bir nevi kavkaa.

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

W

W [imz.] Aslen huruf-ı Franseviyeden olmayıp başlıca İngiliz ve Alman lisanlarından me'huz bazı kelimelerde müsta'meldir. İngilizceden me'huz olan kelimelerde *ou* Almancadan me'huz olanlarda *v* gibi okunur.

Wagon [imz.] Demiryol arabası, vagon. || – **de transport** Nakliye vagonu. || – **lit** Yataklı vagon. || – **blindé** Zırhlı vagon. (*Vagon* dahi yazılır.)

Walhalla [ims.] Eski İskandinavların cenneti.

Walkyrie [ims.] (mr. Valkirie.)

Wallon,e [i. - s.] Belçika'nın bir nevi galat Fransızca söyleyen taraflarına ve ahalisine ıtlak olunur: **Langue – e** Mezkûr galat Fransız lisanı.

Warrant [imz.] Eşyanın ambara teslim ilmühaberi.

Watch-man [imz.] İngiltere'de gece bekçisi.

Water-closet [imz.] (*t* okunur) (İngilizceden me'huz) Abdesthâne, ayak yolu.

Water-prof [imz.] Yağmurluk.

Weiche [imz.] (mr. Teiche.)

Whiskey [imz.] yahut:

Whisky [imz.] (*ouiski*) Hububat rakısı, viski.

Whist [imz.] (*ouiste*) Vist denilen kâğıt oyunu.

Wigwam [imz.] (*ouig-ouam*) Hindli kulübesi.

Winter [imz.] (nb.) Amerika'ya mahsus manolya ağacı.

Wiski [imz.] Yüksek ve hafif araba.

Wurst [imz.] Bir nevi cephane arabası. ◆ Askerî cerrah arabası.

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

X

X [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin yirmi üçüncü harfi ve huruf-ı gayr-ı sadâiyesinin on sekizincisi. Ber-vech-i âtî birkaç telaffuzu vardır; *ks* gibi: *extrème*; *gz* gibi: *xavier, exercice*; *z* gibi: *sixième*; *s* gibi: *Bruxelles*, *soixante*. Kelimenin âhirinde okunmayıp altına huruf-ı sadâ veya sağır *h*'den başlar bir kelime geldiği vakit *z* telaffuzunu alır ve rakam gibi isti'mal olunduğu vakit on adedine delâlet eder. İlmühaberde meçhule alâmettir, binaenaleyh mecazen "muamma" ve halli müşkil mesele mânâsıyla dahi müsta'meldir.

Xanthe [imz.] (hyv.) Kasîrü'z-zeneb fırkasından ufak çağanos.

Xébec [imz.] Üç direkli mavna, sunbuk.

Xénélasie [ims.] Ecnebilerin bir şehirde men-i ikametleri.

Xérasie [ims.] (t.) Saçlara ârız olan bir illet, kasrazi.

Xérès [imz.] (*kérèce*) İspanya'da yapılan bir nevi makbul şarap.

Xérophagie [ims.] Hıristiyanların Büyük Perhiz'de kuru ekmek ve kuru meyve yemekten ibaret imsakleri, eklü'l-yâbis.

Xérophtalmie [ims.] (t.) Yaş akıtmaz bir nevi göz hastalığı, remed-i yâbis.

Xérotrible [ims.] (t.) Bir şey sürmeksizin ovma, delk-i yâbis.

Xiphias [imz.] (tt.) Kılıç balığı.

Xiphoïde [s.] (tşr.) Ucu sivri (kemik), hancerî, rehâbe.

Xylorope [imz.] (hyv.) Hâmil-i asel fasîlesinden büyük yaban arısı.

Xylographe [imz.] Ağaç üzerine hakkâklık eden sanatkâr, hakkâk.

Xylographie [ims.] Ağaç hakk sanatı.

Xylographique [s.] Ağaç üzerine hakk sanatına müteallik ve bu sanatla yapılmış. || **Impression** – Ağaç huruf ile ve ağaç kalıpla bez vesâire üzerine tab' ve temsil fenni, çakma vurma fenni.

Xylolatrie [ims.] Putperestlikten hatabperestî.

Xylolithe [imz.] Tahaccür etmiş odun, odun müstehâsesi.

Xylologie [ims.] Vasfu'l-hatab.

Xylophage [imz. - s.] Ağacın içinde yaşayan ve ağacı yiyen kurtlara ıtlak olunur, âkilü'l-haşeb.

Xylophotographie [ims.] Şimşir üzerine fotoğraf çıkarma fenni.

TÜBA TÜRK DİL KURUMU AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Y

Y [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin yirmi dördüncü harfi ve huruf-ı sadâiyesinin altıncısı. Kelimenin evvel ve âhirinde huruf-ı gayr-ı sadâiyeden sonra *i* gibi okunup ancak kelimenin vasatında diğer bir harf-i sadâdan sonra tesadüf ettiği vakit iki *i* gibi okunur: *voyelle, pays* gibi.

Y [zm.] Orada, oraya (malum bir mahalle râci' olur): **Allez** – Oraya gidin; **Il n' – est pas** Orada değildir. ‖ – **avoir** Olmak, bulunmak, mevcut olmak: **Il – a** Vardır; **Il n' – a pas** Yoktur.

Yacht [imz.] (*yak*) Yelkenli ve kürekli tenezzüh gemisi, bot. (Bu kelimeden evvel harf-i sadâ tesadüf ederse hazf olunmaz: *le* – , *du* – etc.)

Yack yahut **Yak** [imz.] Kuyruğu beygir kuyruğuna müşâbih Çin mandası.

Yanke [imz.] Müctemia-i Amerika ahalisine verilen isimdir, Müctemia-i Amerika ahalisi efradından beheri, Amerikalı, Yanki.

Yapoche [imz.] (hyv.) Amerika'ya mahsus sarik.

Yard [imz.] Doksan bir santimetrelik İngiliz arşını, yarda.

Yatagan [imz.] (Türkçede me'huz) Yatağan. (Bu kelimeden evvel harf-i sadâ hazf olunmaz: *le* – , *du* – etc.)

Yèble [ims.] (mr. Hièble.)

Yanmaury [ims.] İngiltere'de asilzâdegân güruhunun madununda bulunan esnaf güruhu. ◆ İngiltere'de Esnaf takımından müteşekkil gönüllü süvari asâkiri.

Yeuse [ims.] Pırnal ağacı, pırnal.

Yeux [imz. - cm.] (mr. Œil.)

Yole [ims.] Kik,[146] sandal, kayık, piyade. (Bu kelimeden evvelki harf-i sadâ hazf olunmaz: **la** –)

Ypéreaux [imz.] Ak kavak.

Yucca [imz.] Amerika'da çıkar bir nevi öd ağacı.

146 en.: kick.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Z

Z [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin yirmi beşinci ve son harfi ve huruf-ı gayr-ı sadâiyesinin on dokuzuncusu. "ز" gibi telaffuz olunup yalnız kelimenin âhirinde ekseriya okunmuyor.

Zagaie yahut **Sagaie** [ims.] Mızrak, kargı.

Zain [smz.] Beneksiz kara veya doru beygir.

Zamie [ims.] (nb.) Amerika-yı Cenubî'ye mahsus hurma ağacı ki Araplar zamyan derler.

Zani [imz.] Tiyatroda mukallit, şahs-ı mudhik. (*Zanni* dahi yazılır.)

Zèbre [imz.] Afrika'nın yabani merkebi, zerd.

Zébré,e [s.] Zerd denilen yabani merkebin postu gibi çubuklu, menevişli.

Zébrer [ft.] Zerd denilen yabani merkebin postu gibi çubuklu ve menevişli etmek.

Zébrure [ims.] Hayvan postunun çubukluluğu, menevişi.

Zébu [imz.] Arkasında bir veya iki hörgücü bulunan yabani öküz.

Zée [imz.] (hyv.) Uskumru fasîlesinden dülger balığı nevi.

Zélateur,trice [imz.] Gayretli adam, gayur, hamiyet-mend.

Zèle [imz.] Gayret, hamiyet. || **Faire du** – İfrat derecede ibraz-ı gayret etmek, ifrat-ı hamiyet göstermek, taassup göstermek. || **Trop de** – İfrat-ı gayret, ifrat-ı hamiyet, taassup. || **Faux** – Sahte gayret, sahte hamiyet, taassup.

Zélé,e [i. - s.] Gayretli, hamiyetli.

Zélotisme [imz.] Taassup.

Zend [imz. - s.] (*zainde*) Zerdüşt'ün kitabı, ateşperestlerin kütüb-i mukaddesesi. ◆ Bu kitapların yazılmış oldukları lisan, eski Fârisî, Zend lisanı.

Zend-avesta [imz.] Ateşperestlerin kütüb-i mukaddesi, Zend-avesta.

Zendicisme [imz.] (fls.) Zendeka, zındıklık.

Zénith [imz.] (Arabîden me'huz) (hy.) Kubbe-i semânın nâzırın başı üzerine gelen nokta-i merkeziyesi, semtü'r-re's.

Zénithal,e [s.] (he.) Semtü'r-re'se müteallik. || **Distance** – **e** Semtü'r-re's mesafesi.

Zénonique [s.] Hükemâ-yı kadîmeden Zenon'a veya onun mezheb-i felsefîsine mensup ve müteallik.

Zénonisme [imz.] Hükemâ-yı kadîmeden Zenon'un mezheb-i felsefîsi.

Zénoniste [imz.] Hükemâ-yı kadîmeden Zenon'un mezheb-i felsefîsine tâbi adam, Zenoniyûndan hakîm.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Zéolith [imz.] Hâmızatın içinde hall olundukta jelatin kıvamını alan bir nevi taş, ateşte eriyen taş.

Zéphire [ims.] yahut:

Zéphyr [imz.] Garb-ı şimalî cihetinden esen rüzgâr. ◆ Latif rüzgâr, nesim, bâd-ı sabâ. ◆ Bâd-ı sabâ perisi, peyk-i sabâ.

Zéphyrien,ne [s.] Bâd-ı sabâ gibi, gayet hafif, hafif: **Danse – ne** Gayet hafif raks. || (tt.) **œuf** – Tohumsuz yumurta.

Zéro [imz.] Sıfır. || **Ajouter des – s à un compte** Miktar-ı hesabı sıfırlar ilavesiyle tezyid ve teksir etmek. || **Ajouter des – s** Kendi tarafından ilavat icra etmek. ◆ Mikyasü'l-harârenin incimad derecesi, sıfır. || (mec.) Ehemmiyetsiz ve değersiz adam. ◆ Hiç, hiçlik. ◆ Nokta-i ibtidar: **Le – de la vie animale** Hayat-ı hayvaniyenin nokta-i iptidâsı.

Zérotage [imz.] Mizanü'l-harâre veyahut sâir mikyaslarda sıfır mahallinin tayini.

Zest! [hd.] Yuh! Adam sen de. = [imz.] **Entre le ziste et le** – Ne iyi ne fena, ikisi ortası.

Zeste [ims.] Ceviz ve kestane gibi meyvelerin iç kabuğu. ◆ Limon ve portakal kabuğunun dış kabuğu, kışr-ı muattar.

Zester [ft.] Portakal ve limonun dış kabuğunu çıkarmak.

Zézaiement [imz.] *j* ve *ş* harflerinin *z* gibi telaffuzu.

Zézayer [fl.] *j* ve *ş* harflerini *z* gibi telaffuz etmek.

Zibeline [ims.] (hyv.) Samur.

Zibet [imz.] (hyv.) Hind zebadı.

Zigzag [imz.] Dolambaç, zigzak, yılankavî: **Marcher en** – Yılankavî yürümek. || (as.) Dolambaç hendek. || **Lignes en** – Hutut-ı minşâriye.

Zinc [imz.] Tûtiyâ, çinko.

Zincage [imz.] Tûtiya madeninin işlenmesi. ◆ Çinko kaplama.

Zincides [imz. - cm.] (mad.) Suhur-ı tûtiyâ.

Zincographie [ims.] Tûtiya üzerine hakketmek sanatı, zinkografi.

Zincographier [ft.] Zinkografi usulünce tab' etmek.

Zingari [imz.] Çingene.

Zinguer [ft.] Tûtiya, çinko kaplamak.

Zinguerie [ims.] Çinko fabrikası. ◆ Çinko ticareti, çinkoculuk.

Zingueur [imz.] Tûtiya madenini işleyen, tûtiya ile kaplayan sanatkâr, çinkocu.

Zinzolin,e [s.] Kırmızıya çalar mor renginde, bâdincânî renginde olan. = [imz.] Bâdincânî renk.

Zinzoliner [ft.] Bâdincân rengi ile boyamak.

Ziphins [imz.] (hyv.) Kadırga balığı.

Zircon [imz.] Bir nevi mütebellir taş. ◆ Ham elmas.

Zirconium [imz.] (*ome*) (k.) Bir nevi maden, zirkonyum.

Zist [imz.] (mr. Zest.)

Zizanie [ims.] Karamuk. || (mec.) Fesat, nifak, tefrika.

Zoanthe [imz.] (hyv.) Meksika körfezine mahsus polip.

Zodiacal,e [s.] Mıntıka-i buruca müteallik. || **Constellations – es** Mıntıkatü'l-burucda kâin cümel-i kevkebiye, burçlar.

Zodiaque [imz.] (hy.) Mıntıka-i buruc.

Zodion [imz.] (hyv.) Konopser fasîlesinden çayır böceği.

Zoïle [imz.] Hasetten ve bi-gayri-hakkın muâhezata kalkışan muteriz, fena müntekid.

Zoïsme [imz.] Hayat-ı hayvaniye tecelliyatının mecmûu, tecelliyat-ı hayat-ı hayvaniye.

Zokor [imz.] (hyv.) Sibirya köstebeği.

Zollverein [imz.] (*rène*) Almanya hükûmâtının gümrük muâhede ve ittifakı.

Zone [imz.] (cğ.) Mıntıka. || **– torride** Mıntıka-i hârre. || **– tempérée** Mıntıka-i mutedile. || **– glaciale** Mıntıka-i müncemide. ◆ Daire. ◆ Sınıf-ı beşeriyeden beheri, sınıf-ı

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

beşeriyet. || – neutre Hadd-i hutut-ı bî-tarafî, mıntıka-i bî-tarafî. || – militaire İstihkâmatın etrafında, üzerinde ebniye vesâire inşası memnû olan mahal.

Zoographie [ims.] Tavsifü'l-hayvanat.

Zoographique [s.] Tavsifü'l-hayvanat ilmine müteallik.

Zoolâtre [imz.] Hayvan-perest.

Zoolâtrie [ims.] Hayvan-perestî.

Zoolithe [imz.] Tahaccür etmiş hayvan enkazı, müstehâse-i hayvaniye.

Zoologie [ims.] İlm-i hayvanat.

Zoologique [s.] İlm-i hayvanata müteallik.

Zoologiquement [h.] İlm-i hayvanata tevfikan, mebhasü'l-hayvanat kaidesince.

Zoologiste [imz.] İlm-i hayvanat erbabından.

Zoophyte [imz.] (tt.) Nebata benzer hayvan, hayvan-ı nebatî.

Zoophytique [s.] Hayvanat-ı nebatiyeyi hâvi.

Zoophytographie [ims.] Tavsif-i hayvanat-ı nebatiye.

Zoophytolithe [imz.] Hayvanat-ı nebatiye müstehâsesi.

Zoospermes [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı meneviye.

Zoospore [imz.] (hyv.) Uyuz böceği, cerebiye.

Zootaxie [ims.] Tasfif-i hayvanat.

Zootaxique [s.] Tasfif-i hayvanata dair.

Zootechnie [ims.] Fenn-i idare-i hayvanat.

Zootomie [ims.] Teşrih-i hayvanat.

Zootomiste [imz.] Hayvanatı teşrih ile tetkikat-ı fenniyede bulunan âlim.

Zorille [imz.] (hyv.) Amerika-yı Cenubî'nin kokarca hayvanı.

Zoroastrie [ims.] Zerdüştî mezhebi, din-i Pehlevî.

Zouave [imz.] Cezayir askeri, zuhaf.

Zut [hd.] Nafile!, Boşuna!, Beyhûde!

Zygoma [imz.] Yanak kemiği, azm-ı vecnî.

Zygomatique [s.] (tşr.) Yanak kemiğine müteallik, vecnî.

Zymologie [imz.] Kimyanın ihtimardan bahseden kısmı, mebhasü'l-ihtimar.

Zymome [imz.] Hamur, maya.

Zymosimètre [imz.] (k.) Mikyas-ı ihtimar.

Zymotechnie [ims.] Sanat-ı tahmir.

Zymotique [s.] (t.) Maladies – s Emraz-ı ihtimariye.

Zythogale [ims.] (k.) Sütlü arpa suyu.

Zythum [imz.] Boza.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

SON

Mihran Matbaası
Bâb-ı Âli caddesinde numara 7.

TÜRK-İSLÂM BİLİM KÜLTÜR MİRASI DİZİSİ: 9

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi

Resimli Kâmûs-ı Fransevî

CİLT I: A - G

ŞEMSEDDİN SAMİ

HAZIRLAYAN: ŞERİF ESKİN

Resimli Kâmûs-ı Fransevî

CİLT I: A - G

Şemseddin Sami

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Resimli Kâmûs-ı Fransevî
Dictionnaire Français-Turc Illustré
Şemseddin Sami

Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Dizisi: 9

Hazırlayan
Şerif Eskin (Dr.)

Editör
Fahameddin Başer (Prof. Dr.)

ISBN: 978-9944-252-88-1
Takım ISBN: 978-9944-252-86-7
Ankara, 2017

Yayın Sürecinde Emeği Geçenler
M. Sait Türkhan (Yrd. Doç. Dr)

Tasarım ve Uygulama
Murat Acar

Proje Sorumlusu (TÜBA Başkanı)
Ahmet Cevat Acar (Prof. Dr.)

Proje Yayın Kurulu
Atilla Bir (Prof. Dr.)
Derya Örs (Prof. Dr.)
Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)
Hüseyin Gazi Topdemir (Prof. Dr.)
Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)
M. Fatih Andı (Prof. Dr., Proje Yürütücüsü)
Muhittin Macit (Prof. Dr.)
Mustafa Çiçekler (Prof. Dr., Proje Yürütücüsü)
Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Proje Yayın Koordinatörleri ve Danışmanları
H. Ahmet Arslantürk (Doç. Dr.)
Cahid Şenel (Yrd. Doç. Dr.)

Proje İdari İşler Sorumlusu
Duygu Coşkun

Baskı
Ses Reklam Paz. Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti.
Mebusevleri Ayten Sk. 28/7 Çankaya - ANKARA

© Türkiye Bilimler Akademisi 2017
Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Yayıncının izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Kullanılan görsellerin yayın izinleri ile ilgili
maddi-manevi sorumluluklar eseri hazırlayanlara aittir.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
Piyade Sokak - No: 27 Çankaya - ANKARA
bilimklasikleri@tuba.gov.tr
0 312 442 29 03
www.tuba.gov.tr

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Resimli Kâmûs-ı Fransevî

Dictionnaire Français-Turc Illustré

FRANSIZCADAN TÜRKÇEYE LUGAT KİTABI

CİLT I: A - G

Şemseddin Sami

Hazırlayan
Şerif Eskin

Projeye Katkıda Bulunanlar
Abdullah Okal
Fatih Demir
Fatih Taştan

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Büyük gelecekler, büyük geçmişlerin bilgi ve birikimi üzerine inşa edilir.

Türkiye, ihtişamlı bir medeniyetin ve zengin bir tarihin meydana getirmiş olduğu büyük bir birikimin varisidir. Kökleri bilime, bilgiye, hikmete ve irfana dayanan bu birikim, ülkemizin geleceğinin inşası gayretlerinde de en önemli referansımız olmalıdır. Bu büyük birikimden yararlanmadığımız takdirde, geçmişimizi "müzelik bir emtia"ya dönüştürürüz, sağlıklı bir gelecek inşa edemeyiz.

Zira tarih, sadece geçmişte olup biten değil, aynı zamanda bugüne kalan, yarına da aktarılacak olandır. Milletler tarihte yalnızca geçmişlerini değil, geleceklerini de ararlar. Geçmişiyle barışamayan, tarihini yorumlayamayan, ecdadına yabancılaşan milletler, sağlıklı bir gelecek inşa edemezler.

Çağımıza ve geleceğe yapacağımız etki bakımından, sahip olduğumuz zengin mirası yeniden ve daha güçlü biçimde harekete geçirmemiz gerekiyor. Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yürütülen "Türk-İslâm Bilim ve Kültür Mirası Projesi"ni, işte bu amaca yönelik bir çalışma olarak değerlendiriyorum.

Proje kapsamında, sosyal bilimler, İslâmî ilimler, Türkiyat, sağlık ve tabiat bilimleri ve teknik bilimler alanlarında hazırlanan eserlerin, bilim ve kültür hayatımıza kazandırılmasını takdirle karşılıyorum.

Bu vesileyle, eserlerin müelliflerini rahmet ve şükrânla yâd ediyor, projenin hayata geçirilmesinde görev alan bilim adamlarımız ile TÜBA mensuplarını kutluyorum.

Recep Tayyip Erdoğan
T.C. Cumhurbaşkanı

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Takdim

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Toplumların gelişme ve kalkınmasında bilimsel ve teknolojik çalışmalar, belirleyici bir role sahip bulunmaktadır. Yeni bilim ve teknoloji yatırımlarının gerçekleştirilmesi yanında sahip olunan bilimsel ve kültürel birikim ve mirastan yararlanılması, bunun için de söz konusu mirasın gün ışığına çıkarılması büyük önem taşımaktadır.

Mensubu olduğumuz Türk-İslâm medeniyetinin insanlığın bilimsel, teknik ve kültürel birikim ve gelişimine önemli katkıları bulunmaktadır. Bununla birlikte, medeniyetimizin bilim ve kültür tarihindeki önemli başarıları ve katkılarının, egemen Batı merkezli bakış açısının da etkisiyle, yeterince görünür ve bilinir olmadığı bir gerçektir. Bu durum, tarihimizle övünmenin ötesinde hepimize bu zengin mirasın değerlendirilmesi konusunda yeni görevler yüklemektedir.

Türk-İslâm medeniyetine ait eserlerin gün ışığına çıkarılarak bilim ve kültür dünyası ile gelecek kuşakların istifadesine sunulması; bilim, ar-ge ve yenilikçilik konusundaki amaçlarımızın gerçekleştirilmesi için gerekli birikim, özgüven ve motivasyona değerli katkılar sağlamayı içeren önemli bir millî görevin yerine getirilmesini ifade etmektedir. Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) tarafından başlatılan "Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi", bu konuda atılmış önemli bir adımı oluşturmaktadır.

Matematik, astronomi, tarih, coğrafya, edebiyat, felsefe gibi alanlardan seçilmiş birçok ünlü İslâm âlimi/düşünürü/yazarı tarafından hazırlanan eserleri bilim ve kültür dünyasına kazandırmayı amaçlayan bu proje, Türk-İslâm medeniyetinin bilim ve kültür literatürüne katkısını daha görünür ve yararlanılır hale getirecektir.

TÜBA mensuplarını bu değerli proje için tebrik ediyorum. Eserlerin yazarlarını hayırla yâd ediyor, eserlerin hazırlanması ve yayımlanmasına katkı sağlayan herkese teşekkür ediyorum. Projenin bilim ve kültür hayatımıza yararlı olmasını temenni ediyorum.

Dr. Faruk Özlü
T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Sunuş

Günümüzde bilim ve yenilikçilik, ulusal kalkınma ile uluslararası rekabette göreli üstünlük sağlamada belirleyici stratejik faktörler haline gelmiştir. Toplumların bilim ve yenilikçilik performansı açısından, toplumda bilimin, bilimsel düşünce ve yaklaşımların önemsenmesi, teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması ile gençlerin bilim ve araştırma alanına yönlendirilmesi, özel bir öneme sahiptir. Bu hususlar, dünyadaki muadilleri gibi Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) bakımından da öncelikli amaç ve görevler arasında yer alır.

Bilim ve yenilikçilik performansı, güncel imkan ve kaynaklar yanında tarihsel birikim ve mirasın değerlendirilmesini de gerektirir. Millet olarak, önemli bir bölümü gün ışığına çıkarılmayı ve değerlendirilmeyi bekleyen zengin bir bilim ve kültür mirasına sahip bulunuyoruz. Bu mirasın daha görünür ve yararlanılır kılınması, bugünkü ve gelecekteki performansımız ve ulusal hedeflerimize ulaşmamız açısından büyük önem taşımaktadır.

Tarihsel birikim ve mirasın ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi, diğer yararları yanında, başarılı bir performans için gerekli özgüven ve motivasyona yapacağı katkı bakımından da büyük önem taşır. Uluslararası yarışta son iki yüzyıldır ve günümüzdeki göreli konumumuz ile geleceğe yönelik yüksek amaçlarımız dikkate alındığında, bireysel ve toplumsal düzeyde sağlıklı bir benlik/kimlik ve özgüven inşası ile güçlü bir motivasyon ikliminin oluşturulmasına gerek olduğu ve bu konuda her Türk vatandaşı

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

ve kurumunun katkı ve destek sağlamasının ulusal bir görev olduğu açıktır.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi, Akademimiz tarafından bu düşünceler doğrultusunda, Kalkınma Bakanlığı'nın mali desteğiyle 2014 yılında başlatılmıştır. Proje ile, Türk-İslâm medeniyeti havzasında, fen, mühendislik, Türkiyat, sosyal bilimler, dinî ilimler gibi alanlarda eski-farklı Türk lehçeleri ile diğer dillerde üretilmiş, uzman bilim insanlarımızca seçilen 100 eserin, imkân ve ihtiyaca göre transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi yapılarak yayımlanması yoluyla bilim ve kültür âleminin ve gelecek kuşakların istifadesine sunulması hedeflenmiştir.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi, çok sayıda paydaşın doğrudan ve dolaylı katkı ve desteklerinin eseridir.

Öncelikle, bilime ve projeye verdikleri çok değerli destek için Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a kalbî şükranlarımızı arz ediyorum.

Bugüne kıyasla oldukça kısıtlı koşullarda bu eserleri kaleme alan bilim ve kültür tarihimizin kahramanlarını rahmet ve şükranla yad ediyorum. Bu eserlerin çoğaltılması, saklanması ve bugüne ulaşmasında rol alan isimsiz kahramanları da saygıyla anıyorum. Eserlerin transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi ve tahlilini yaparak günümüzün ve geleceğin okuyucu ve araştırmacılarına ulaşmasını sağlayan bilim insanlarımıza müteşekkiriz. Yayına hazırlık ve basım sürecinde rol alan üyelerimiz, bilim insanlarımız ve çalışanlarımız ile projeye katkı sağlayan tüm paydaşlarımıza da teşekkür ediyorum.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi'nde yayımlanan eserlerin medeniyet ihyası/inşası süreci ile milletimizin bilim alanında ve topyekün gelişimi bakımından yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar
TÜBA Başkanı

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

İçindekiler

TÜBA

Takdimler ve Sunuş

Bir Bilim ve Kültür Klasiği Olarak *Kâmûs-ı Fransevî* 13

İfade-i Meram 23

Tâbi'-i Kitap Tarafından Birkaç Söz 27

Kısaltma Cetveli 33

Kâmûs-ı Fransevî 37

CİLT I: A - G

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Bir Bilim ve Kültür Klasiği Olarak Kâmûs-ı Fransevî

Farklı türlerde pek çok eser vermiş olan ancak daha ziyade sözlük-ansiklopedi yazarlığıyla öne çıkan, bu alandaki yayınlarıyla bilim-kültür tarihinde önemli bir yer edinen Şemseddin Sami (1850-1904) son dönemde daha çok *Kâmûs-ı Türkî* ile anılagelmişse de onu asıl ayrıcalıklı kılan eserlerin başında kısaca *Kâmûs-ı Fransevî* adıyla bilinen Fransızca-Türkçe lugat çalışması gelmektedir. Bu sahadaki ilk ve en önemli örnekler arasında olmasının ötesinde, aşağıda üzerinde duracağımız kimi hususiyetler dolayısıyla -bilhassa modern bilim dilinin inşası noktasında- *Kâmûs-ı Fransevî* bir döneme damgasını vurmuş olmakla birlikte hâlâ güncelliğini de koruyan bir klasik hükmündedir. Kâmûsun tarihsel ve filolojik değeri üzerinde durmadan önce tarihçesine kısaca değinmek faydalı olacaktır.

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Kâmûs-ı Fransevî Projesi ve Eserin Versiyonları

Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Fransevî* projesini, "Fransızcadan Türkçeye" ve "Türkçeden Fransızcaya" lugat kitapları olmak üzere iki yönlü olarak hayata geçirmiştir. Ancak eserlerin tarihçesi hakkında sunacağımız detaylardan anlaşılacağı üzere müellif, dikkatini ve mesaisini büyük oranda kâmûsun Fransızca-Türkçe versiyonuna hasretmiştir. Kaleme aldığı takdim yazılarından anlaşılacağı üzere; 1882-1883 yılları içerisinde toplam bir senelik süreçte 32 sayfalık fasiküller hâlinde peyderpey baskılarla *Kâmûs-ı Fransevî – Fransızcadan Türkçeye Lugat* adıyla ve *Dictionnaire Français-Turc* paralel başlığıyla eserin 1.632 sayfalık ilk versiyonunu Mihran Matbaası aracılığıyla ilgililerin hizmetine sunmuştur.

Aradan geçen uzun bir sürenin ardından 1898 yılında önemli tashihler ve dikkate değer yoğunlukta eklemelerle neredeyse yeni baştan kaleme alınan eserin ikinci baskısı 2.000 sayfalık hacmi ile iki cilt olarak raflardaki yerini alır.

1901 yılında ise sözlüğün yine birtakım düzenlemelerin yanı sıra 3.000 adet görselle zenginleştirilmiş yeni bir versiyonu neşredilir. Yapılan değişikliklere istinaden eser ismi de *Resimli Kâmûs-ı Fransevî – Fransızcadan Türkçeye Lugat Kitabı* olarak yenilenmiştir. "G" harfine ayrılmış bölümün sonunda yer alan "Birinci cildin sonu – Fin du premimer tome" ile bunu müteakip "H" harfine ayrılan bölümün başında yer alan "Tome Deuxième" notlarından; aslında üçüncü baskının da ikinci baskı gibi iki cilt olarak tasarlandığı fakat -muhtemelen yayıncının inisiyatifiyle ve teknik sebeplerle- 2.254 sayfalık tek nüsha olarak tertibinin yapıldığı anlaşılmaktadır. 1898 baskısıyla 1901 baskısı karşılaştırıldığında yapılan düzenlemelerde sadece gravürlerin yerleştirilmesiyle sınırlı kalınmadığı, Şemseddin Sami'nin sözlük muhtevası üzerinde çalışmaya ve kâmûsu olgunlaştırma adına tashihler/eklemeler yapmaya devam ettiği görülmektedir. Üçüncü baskıya ayrıca Sultan II. Abdulhamid'in cülûsunun 25. yılı münasebetiyle bir de ithaf eklenmiştir.

Müellifin ölümünden (1904) kısa bir süre sonra 1905 yılında dördüncü ve son baskı ile Fransızca-Türkçe sistematiğindeki *Kâmûs-ı Fransevî*'nin nihai suretine kavuştuğu müşâhede edilmektedir. Dördüncü baskı gerek sayfa sayısı, gerek iki cilt şeklinde tasarlanıp tek nüsha olarak basılması ve gerek görsel içeriği yönünden üçüncü baskı ile neredeyse birebir aynıdır; bu versiyon da 2.254 sayfalık hacim ve 3.000 adet görsel ile yayımlanmıştır. Fiziksel açıdan bakıldığında üçüncü baskının tekrarı gibi gözükse de titiz bir mukayese ile içerikte, bilhassa ilk kısımlarda bazı düzenleme ve değişikliklerin yapıldığı görülecektir. Anladığımız kadarıyla Şemseddin Sami, hayatının son günlerine dek eser üzerinde çalışmaya devam etmiş fakat dördüncü baskı öncesi yaptığı tashih okumasını tamamlamaya ömrü vefa etmemiştir. Elinizdeki edisyon da eserin son baskısı esas alınarak hazırlandı. Bununla beraber kimi matbaa hataları vb. problemlerin tespit edilip giderilebilmesi için üçüncü baskıyla karşılaştırma yoluna gidildi ve yer yer düzenlemeler yapıldı. Öte yandan *Kamus-ı Fransevî*'nin geneline yansımış durumda olan (söz gelimi *Être - Etre / Éducation - Education* gibi) imlâ tutarsızlıkları burada ortadan kaldırılmaya çalışıldı. Bu gibi tashihlerin dışındaki tasarruflara dair açıklamalar ise dipnotlarda sunulmuştur.

Bu dört ana baskının yanında ayrıca 1886 yılında, adından da anlaşılacağı üzere daha ufak hacimde ve pratik kullanıma yönelik planlanmış, ilk baskının özeti niteliğinde olan bir versiyon da *Küçük Kâmûs-ı Fransevî* başlığıyla yayımlanmıştır. *Küçük Kâmûs-ı Fransevî*'nin hazırlık aşamasında Beşir Fuad gibi yetkin isimlerin görüşleriyle eserin tashihlerine katkı sağladıkları aktarılmaktadır. [1]

1 *Kâmûs-ı Fransevî*'ye yöneltilen kimi eleştiriler ve yayın süreçleri hakkında detaylar için bkz. Ömer Faruk Akün, "Şemseddin Sâmî", *MEB İslam Ansiklopedisi*, C. XI, 1979, s. 411-422.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi *Kâmûs-ı Fransevî* üçüncü baskısından itibaren görsellerle zenginleştirilmişti. O günlerin şartları göz önüne alındığında bu ikmâlin okurlar için hayli faydalı olduğuna şüphe yoktur. Ancak öncelikle teknik sebeplerden ötürü ilgili görseller bu çalışmaya aktarılmamıştır. Nitekim -günümüz imkânları da dikkate alındığında- bahse konu görsel içeriğin güncelliğini ve kullanışlılığını kaybetmiş olması bu tercihin bir diğer sebebidir.

Toplam beş ayrı nüshası bulunan Fransızca-Türkçe kâmûs çalışması, her yeni baskı aşamasında önceki baskılara gelen eleştiriler de dikkate alınarak tashihler ve eklemelerle geliştirilmiş ve 1905'te son şeklini almıştır.

Kâmûs-ı Fransevî projesinin diğer ayağını teşkil eden Türkçe-Fransızca lugat çalışması ise 1883 yılından itibaren yayımlanmaya başlanıp 1885'te tamamlanmıştır. 1.230 sayfadan müteşekkil *Kâmûs-ı Fransevî – Türkçeden Fransızcaya Lugat* da kapsamlı içeriğiyle alanında büyük bir boşluğu doldurmuş ve döneminde alakayla karşılanmıştır. *Kâmûs-ı Fransevî* projesinin Türkçe-Fransızca ayağı tamamlanınca müellif çalışmaları dolayısıyla Sultan II. Abdulhamid tarafından da "ûlâ sınıf-ı sânisi" rütbesi ve iftihar madalyasıyla taltif edildi. Şemseddin Sami'nin sağlığında Türkçe-Fransızca sözlüğün tekrar basımının yapıldığına dair bir bilgiye ulaşamadık ancak onun vefatından sonra (1911) Diran Kelekyan tarafından eserin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş yeni bir versiyonu neşredilmiştir.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Modern Bilim Dilinin Teşekkülü ve *Kâmûs-ı Fransevî*

Kâmûs-ı Fransevî, birçok yönüyle ilk ve çığır açıcı vasıfları hâiz olmasının yanında, muhtevası, satır araları ve kimliğine ayırt edici katkılar sunan kimi ağırlık merkezleri ile de bir dönemin muhassalasası niteliğindedir. Sıradan bir çokdilli sözlük olmanın ötesinde, İmparatorluğun modernleşme/batılılaşma sürecinde yüklendiği işlev ve misyonla bilim-kültür tarihine mâlolmuş klasik bir eser olarak değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Hem ortaya çıkış hikâyesi hem tekâmül sürecine dair kimi hususlar bu bakımdan dikkate değerdir.

İmparatorluk için hemen hemen her sahada büyük kırılmaların yaşandığı 19. asır, Batı'yı okuma ve Batılı müktesebatı temellük etmenin en hayati mesele olduğuna dair kanaatlerin hızla yaygınlık kazandığı ve entelektüel enerjinin doğrudan bu konuya kanalize edildiği bir dönemdi. Gerek kültür ve sanat gerek bilim ve teknik sahalarında ithal yahut temellük edilmesi arzulanan Batılı müktesebatla kurulacak irtibat da dönüp dolaşıp bir noktada "çeviri" ve "dil" problematiğine takılmaktaydı. Eğitim

kurumlarının modernizasyonuyla birlikte ortaya çıkan yeni müfredatlar ile "asrî" metodlara yönelik yeni eserlere duyulan ihtiyaç eğitim ve bilim dilinde yaşanacak radikal dönüşümlerin habercisi niteliğindeydi. Bilhassa fen bilimleri ve tıp alanında çağdaş kaynakların kullanımı/aktarımı söz konusu olduğunda Fransızca diğer Batı dillerine nazaran daha çok kilit konumda yer almıştır. Nitekim ilk köklü yeniliklerden biri olarak II. Mahmut döneminde (1827) kurulan Tıphâne-i Âmire'nin (Mekteb-i Tıbbiye) eğitim dilinin Fransızca olması bu bakımdan önemli bir gösterge niteliğindedir. 1873'te Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye tarafından hazırlanan *Lugat-ı Tıbbiye*'de terimlerin Fransızca üzerinden çeviri yoluyla aktarılmaları da bir başka örnektir. Diğer sahalarda da benzer uygulamalar 19. asır boyunca yerleşme ve yaygınlaşmaya devam etmiş, neredeyse her alanda eğitim dili Fransızca literatürün kaynaklığı üzerine inşa edilmiştir.

Bu yabancı dildeki kaynaklar bir taraftan Türkçeye aktarılmaya çalışılmış, bir taraftan da Türkçe olarak bilimsel eserler telif edilmesi yolunda yoğun gayretler sarf edilmiştir. Her iki durumda karşılaşılan en temel ve hayati problem ise modern fen bilimleri, tıp, felsefe, filoloji ve sanat terimlerine Osmanlı dilinde karşılıklar ihdas edilmesiydi. Şemseddin Sami'nin yoğun mesai harcayarak üzerinde çalıştığı ve tekrar tekrar güncellenerek basılan *Kâmûs-ı Fransevî* böyle bir kritik ihtiyaca binaen ortaya çıkmış, söz konusu bilim dili inşasına yönelik çalışmalarda önemli bir işlev yüklenmiştir. Müellif, esere yazdığı önsöz niteliğindeki "İfade-i Meram"da şu satırlarla bu durumu tasvir eder:

> "Medeniyet-i hâzıra âsârının üç büyük mahzeni tesmiye ettiğim elsine-i selâse-i mezkûreden [İngilizce, Almanca ve Fransızca], yalnız bizce değil, umum-ı âlemce en maruf ve münteşiri, en ziyade taammüm etmiş ve belki lisan-ı umumi hükmüne geçmiş olanı şüphesiz Fransız lisanıdır. (…) Hâl böyle iken, ve nice zamandan beri memleketimizde Fransız lisanı mevki-i tedavülde olup, ale'l-husus Mekteb-i Fünûn-ı Tıbbiye'de ve Mekteb-i Sultanî'de o vakitlerde sırf Fransız lisanında tedris ve tederrüs olunmakta iken, bu lisan-ı ecnebiyi tahsil eden veya bundan âsâr tercüme etmek isteyen ebnâ-yı vatan ellerinde müraacatgâh olacak milli ve ihtiyacımıza göre tertip olunmuş hiçbir lugat kitabı yoktu."

Hem karşılaştığı ilgi hem de hatıratlardan ve tanıklıklardan edindiğimiz kanaate göre Şemseddin Sami'nin bu eseri söz konusu ihtiyaca en hassas dönemde önemli ölçüde cevap vermiş ve bu alanda klasikler arasında yer almıştır. Eserin iddiası, sadece bir yabancı dil kaynağı olmaktan öte, aynı zamanda bilim dilini (*ıstılahat-ı fenniye*) aktarmak ve Türkçede kapsamlı bir başvuru kaynağı hâline gelmektir. Üçüncü (1901) ve dördüncü (1905) baskılarında iç kapağa "Yeniden tahrir derecesinde tashih ve hemen kâffe-i ıstılahat-ı fenniye ve askeriyenin ilavesiyle ikmal (…) olunmuştur." şeklinde

düşülen not ile yine "İfade-i Meram"dan alıntıladığımız aşağıdaki satırlar bahse konu hassasiyet ve iddianın en temel göstergeleridir.

> "Gerek Fransızcadan Türkçeye ve Türkçeden Fransızcaya ve gerek lisanımıza mahsus olarak Arabî ve Farisî kelimelerin tefsiri yolunda şu son zamanlarda neşrolunan lugatnâmelerin içinde fenn-i lugatın bu kavâid ve nikât ve usul-i mahsusasına benim kadar ve belki benden başka riayet eden yoktur desem, tefahhuruma haml buyurulmaz ümidindeyim."

Nitekim sözlük bu gözle incelendiğinde sadece elinizde bulunan birinci ciltte matematik, cebir, geometri, fizik, kimya, biyoloji, botanik, zooloji, mekanik, jeoloji, madencilik, astronomi vb. alt kategorilere ayrılmış olarak toplam 2.600 adet fen ve doğa bilimleri; tıp, anatomi, cerrahi, eczacılık vb. şeklinde alt kategorilere ayrılmış olarak toplam 2.000 adet sağlık bilimleri; 1.020 adet askeriye; yaklaşık 1.000 adet filoloji, sanat tarihi, felsefe ve diğer sosyal bilimler; 530 adet denizcilik; 500 civarı iktisadi bilimler ile 411 adet hukuk terimi olmak üzere toplam 8.000 civarı terminolojik madde açıklamasının yer aldığı görülmektedir. İkinci ciltteki söz ve terminoloji varlığı da bu rakama eklenince ne denli kapsamlı bir içeriğe sahip olunduğu daha iyi anlaşılacaktır. Bir ihtisas sözlüğü olmasına rağmen *Lugat-ı Tıbbiye*'nin dahi muhtevası, *Kâmûs-ı Fransevî*'nin sağlık bilimlerine dair muhtevasının gerisinde kalmaktadır. Diğer yandan 19. asrın sonu ve 20. asrın başında bilhassa fen ve doğa bilimleri sahasında kâmûsla kıyaslanamayacak ölçüde sınırlı kimi ihtisas sözlüklerinin hazırlanmasına dair girişimlerde bulunulmuş olmasına rağmen bunların çoğunun yarım kalması, elinizdeki eseri ve Şemseddin Sami'nin başarısını ayrıca anlamlı kılmaktadır.

Osmanlı matbuat dünyasının en önemli simalarından Ahmet İhsan Tokgöz'ün tabiriyle Şemseddin Sami'nin bu yâdigârı bir dönem için "cankurtaran" vazifesi üstlenmiştir. Tokgöz'ün yanı sıra Halid Ziya Uşaklıgil ile Ahmet Hamdi Tanpınar gibi isimlerin aşağıda aktaracağımız hatıraları da *Kâmûs-ı Fransevî*'nin ne denli bir boşluğu doldurduğunu tasvir eder.

Halid Ziya Uşaklıgil: "Sonra tercüme… Fakat bunun için behemehal lugat kitaplarına müracaat lazımdır. O tarihte Fransızcadan Türkçeye Bianchi'nin kullanılmaz bir eseriyle Kalfa'nın ihtiyaca vefa etmez küçük cep lugatından başka bir kitap yoktu. İşte bu sırada Şemseddin Sami'nin o güzel lugatı imdadıma yetişti. Cüz cüz intişar ederdi ve her cüzüne ben azim bir sabırsızlıkla intizar ederdim."[2]

2 Halid Ziya Uşaklıgil, *Kırk Yıl*, Haz. Nur Özmel Akın, Özgür Yayınları, Ankara, 2008, s. 188.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Ahmet İhsan Tokgöz: "Şemseddin Sami'nin kâmûsu, o zaman Fransızca okuyanların cankurtaranı olmuştur. İlk roman çevirilerini yaparken onun sözlüğü benim elimden neler çekmişti, tarif edemem."[3]

Ahmet Hamdi Tanpınar: "Bu evde Şemseddin Sami'nin lugatıyle epeyce pençeleştiğimi hatırlarım. Fransızcayı sökmeğe burada hazırlandım, diyebilirim."[4]

Kâmûs-ı Fransevî belirli bir dönemin anlam dağarcığını ve kimi kavramların hatta paradigmaların alımlanma biçimlerini yansıtması açısından da ayrıca dikkate alınması gereken bir kaynaktır. Bu eser üzerinde yapılacak kimi kavramsal analizlerin 19. asrın sosyolojisi ve zihniyet tarihine dair önemli ipuçları vereceği de bir vakıadır.

Söz konusu tarihsel kıymetinin yanında aynı zamanda sözlükçülük sahası için de büyük bir ehemmiyeti hâiz olmuştur kâmûs. Kendisinden sonra bu alanda yapılan çalışmalarda her zaman yararlanılan bir eser olmasının yanında, Fransızca kelimelere verilen Türkçe karşılıklardaki isabetli yaklaşımları açısından da hâlâ güncelliğini koruyan bir kaynak mesâbesindedir. Güncel Fransızca-Türkçe sözlüklerde yer almayan ve bugün çağdaş Fransızca için de arkaik denilebilecek konuma düşmüş birçok kelimeyi ihtiva etmesi önemli hususiyetlerdendir. Fransızca fiillerin sadece Türkçe anlamlandırmaları ile sınırlı kalınmayıp aynı zamanda örnek fiil çekimlerinin ve kimi açıklayıcı notların sunulmuş olması da sözlüğün zenginlikleri arasındadır.

Kâmûs-ı Fransevî uzun süre boyunca en mühim başvuru kaynaklarından biri olarak hizmet verdi. Latin harflerine aktarılarak hazırlanan yeni versiyonunun da bilim ve fikir insanlarına faydalı olmasını diler; bu vesileyle elinizdeki edisyonun ortaya çıkmasına öncülük eden Türkiye Bilimler Akademisi'ne ve Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar'a, her aşamada göstermiş oldukları yakın alaka dolayısıyla proje yürütücüleri Prof. Dr. M. Fatih Andı ve Prof. Dr. Mustafa Çiçekler ile proje yayın koordinatörü Doç. Dr. Ahmet Arslantürk'e, çalışmanın editörlüğünü üstlenen Prof. Dr. Fahameddin Başar'a, zaman zaman yardımlarına başvurduğum Prof. Dr. Hayati Develi, Doç. Dr. Ahmet Şefik Şenlik, Doç. Dr. Dursun Ali Tökel, Abdullah Akın ve Ömer Faruk Köse'ye, her vakit yanımda olan aile fertlerime ve eşim Emine Eskin'e teşekkür ederim.

Şerif Eskin

3 Ahmet İhsan Tokgöz, *Matbuat Hatıralarım*, Haz. Alpay Kabacalı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012, s. 40.

4 Ahmet Hamdi Tanpınar, *Yaşadığım Gibi*, Haz. Birol Emil, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2005, s. 346.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

یکرمی بشنجی سنه دولتیه جلوس همایون پادشاهانه

تقدمه عبودیتکارانه

علم و عرفانك حامی اعظمی

عثمانلیلرك پادشاه عالیجاه ثانی

شوکتلو عالیجناب سلطان عبدالحمید خان

ادام الله ملکه الی آخر الدوران

افندمز حضرتلرینك

یکرمی بشنجی سنه مسعوده جلوس تهنیه لرینه

خاطره کسر اولنور

Yirmi beşinci sene-i devriye-i cülûs-ı hümâyun-ı şâhâneye
Takdime-i Ubûdiyetkârâne

İlm ü irfanın hâmî-i âzamı
Osmanlıların padişah-ı celîlü'ş-şânı
Şevketlü Gazi Sultan Abdulhamid Han
Edâmellahu mülükehu ilâ âhiri'd-deveran
Efendimiz Hazretlerinin
Yirmi beşinci sene-i mes'ûde-i cülûs-ı şehinşâhîlerinin
Hatıra-yı Şükranıdır

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Resimli Kâmûs-ı Fransevî

Fransızcadan Türkçeye Lugat Kitabı

Dictionnaire Français-Turc

Illustré De 3.000 gravures

Dördüncü Tab'ı
Yeniden tahrir derecesinde tashih ve hemen kâffe-i ıstılahat-ı fenniye ve askeriyenin ilavesiyle ikmal ve resimler ile de tezyin olunmuştur.

4ème Édition
Entièrement Refondue

Muharriri: Ş. Sami
Par Ch. Samy - Bey Frachëry

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Sahip ve Tâbi'i: Mihran
Éditeur Imprimeur: Mihran

Maarif Nezâret-i Celîlesi tarafından takdir ve tahsin olunmuştur.
Approuvé par le conseil du ministère de l'Instruction Publique.

Imprimerie Mihran
Rue de la Sublime-Porte N.7.
Constantinople

Mihran Matbaası
Bâbıâli caddesinde nümero 7.
İstanbul

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

İfade-i Meram

Bugünkü günde medeniyet-i hâzıranın hayret-bahş-ı ukul olan âsâr-ı nâfiasının en ziyade üç kavimde tecelli eylediği nâ-kabil-i inkâr bir hakikattir. Bu üç kavim de Fransız, Alman, İngiliz kavimleridir. Bunlardan biri medeniyetin bir şubesinde daha ileri gitmiş ise, diğeri âhar bir şubesinde onu geçmiş; lakin herhâlde umumiyet nazarıyla bakılırsa, hiçbiri diğerinden geri kalmamıştır. Üçü birlikte medeniyet-i hâzıranın istinat eylediği muhkem bir sehpa teşkil ediyorlar.

Kâffe-i ümem ve akvam-ı müteahhire bunların müktesebat-ı ilmiye ve sanâiyesinden, bunların keşfiyatından velhasıl bunların meydana koydukları âsâr-ı medeniyetten istifade etmeye çalışıyorlar. Mensup bulunduğu kavim ve memlekete bihakkın ve cidden hizmet etmek isteyen her bir fert medeniyet-i hâzıranın üç vâsi' mahzeni, üç cesim fabrikası hükmünde olan ümem-i selâse-i mezkûre lisanlarından birini tahsile çalışmalıdır. Fransızca, Almanca, İngilizce lisanlarından birini bilen adam elbette o bildiği lisanda okuyacağı nâfi' kitaplardan birkaçını kendi lisanına nakil ve tercüme hevesine düşecek, ve, böyle hizmetlerde bulunanlar çoğaldıkça, bunların lisanı da kendi başına bir mahzen-i âsâr-ı medeniyet olmak yolunu tutacaktır.

Binaenaleyh bu üç lisandan birini tahsil eden adam mensup bulunduğu cinsiyet ve memlekete büyük bir hizmet etmiş olur; lakin ondan daha büyük bir hizmet vardır, ki o da bu üç lisandan birinin mensup bulunduğu kavim efradı beyninde taammüm ve intişarına ve bu maksatla teshil-i tahsiline medar olacak eserler meydana koymak hususudur.

Bu ikinci nevi hizmette bulunmak heves ve gayretiyle bundan yirmi sene evvel Fransız lisanından Türkçeye bir lugat kitabı tertibine teşebbüs etmiştim.

Medeniyet-i hâzıra âsârının üç büyük mahzeni tesmiye ettiğim elsine-i selâse-i mezkûreden, yalnız bizce değil, umum-ı âlemce en maruf ve münteşiri, en ziyade taammüm etmiş ve belki lisan-ı umumi hükmüne geçmiş olanı şüphesiz Fransız lisanıdır. Binae-

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

naleyh, Almancada veya İngizlicede bazı hususatta daha çok âsâr mevcut olsa da, yine Fransızca umumiyeti, kolaylığı, edebiyattaki takaddümü cihetleriyle velhasıl vücuh-ı adîde ile cümlesine müreccah tutulup, en evvel bunun tahsiline çalışmak, ve bunun tahsilini teshile hizmet etmek iktiza eder.

Hâl böyle iken, ve nice zamandan beri memleketimizde Fransız lisanı mevki-i tedavülde olup, ale'l-husus Mekteb-i Fünûn-ı Tıbbiye'de ve Mekteb-i Sultanî'de o vakitlerde sırf Fransız lisanında tedris ve tederrüs olunmakta iken, bu lisan-ı ecnebiyi tahsil eden veya bundan âsâr tercüme etmek isteyen ebnâ-yı vatan ellerinde müracaatgâh olacak milli ve ihtiyacımıza göre tertip olunmuş hiçbir lugat kitabı yoktu. Biçare talebe ve mütercimler ya mâhud Kalfa ve Maluf'la kanaat edip, bunlarda aradıkları kelimelerin onda birini buldukları hâlde, onun da mânâsını garip bir surette görmekte veyahut herkesin kesesi tahammülünün haricinde bir fedakârlığı göze alarak Biyanki[1] ve Hançeri[2] gibi üç dört cesim ciltten mürekkep eserler edinmek mecburiyetinde bulunmakta idiler, hâlbuki, o üç büyük ciltten mürekkep Hançeri lugatının sahibi Türkçe ve Arabî ve Fârisî lisanlarını câmi olmak iddiasıyla, farkında olmaksızın bu lisanların üçünü de karma karışık etmiş, ve Fransız lisanı lugatlarının onda birini bile cem' etmemiştir. Biyanki lugatı ise memâlik-i şarkiyede konsolosluk eden ecnebilere yaramak maksadıyla tertip olunup, el-yevm metruk bir Türkçe ile ve ekseri noksan ve yanlış olarak uzun uzadıya tabirat-ı bâride îradıyla ve bunları Fransız hurufuyla dahi garip bir şivede yazmakla imlâ-yı sahâif etmiştir.

Elhasıl, birçok fedakârlık ihtiyarına muktedir olanlar dahi Kalfa ile kanaat edenlerden ziyade istifade edemeyip, herkes gerek Fransız lisanının tahsilinde ve gerek bu lisanda mütalaa ve hele tercüme etmede pek çok müşkilat çekmekte idi.

Bu noksan ve müşkilatı kendi nefsimde bi't-tecrübe bildiğimden, Fransızcadan Türkçeye bir lugat kitabı tertip etmek hususunda eskiden menvî-i zamîremde cây-gir olan arzuyu mevki-i fiile koymayı tasmim ettimse de, neşrince olan müşkilat dahi o vakte dek benim gibi nice efradın ve hatta bir iki kere teşekkül etmiş olan heyetlerin bile gayretini kesretmiş idi. Bu tereddütte iken, birgün ekser âsârımın neşrini deruhde eden muhibb-i kadim Mihran Efendi Hazretleri ile bunun bahsi geçti; "Yaz, çıkarayım." dedi. Ertesi gün masa başında idim; önümde Biyanki, Hançeri, Maluf, Kalfa'dan başka vasıta ve müracaatgâhım yoktu; haftada iki cüz yani 32 sayfa neşrediverdik; bunun yalnız tertip ve tashihi bir adamın vaktini zapt ve işgale kâfi idi. Bir sene olmazdan *Kâmûs-ı Fransevî* ikmal olundu.

Bu hâlde ilk defa olarak, bu kadar vesâit fikdanıyla ve bu kadar acele ile vücuda gelen

1 Handjéri. Şemseddin Sami, Alexandre Handjéri'nin *Dictionnaire Français-Persan-Arabe et Turc* adlı sözlük çalışmasına atıf yapmaktadır.

2 Bianchi. Şemseddin Sami'nin burada atıf yaptığı eser, Thomas-Xavier Bianchi'nin, "à l'usage des agents diplomatiques et consulaires, des commerçants, des navigateurs et autres voyageurs dans le levant" açıklamasıyla yayımlanan *Dictionnaire Français-Turc* adlı sözlüktür. Bianchi'nin ayrıca *Dictionnaire Turc-Français* başlıklı bir Türçe-Fransızca sözlük çalışması mevcuttur.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

bir kitabın noksandan, kusurdan, hatadan berî ve sâlim olduğu iddia olunamaz, heyhat! Hangi lugat kitabı hakkında "hatadan sâlim" denilebilir? Bir lugat kitabı her ilim ve fenne taalluk eder; her nevi hayvanatı, nebatatı, âlât ve edevatı velhasıl dünyada ne var ise cümlesini ve her birinin tamamıyla mukabilini bilecek ve her iki lisanda böyle her şeye vukuf ve malumatı hâiz olacak adam tasavvur olunabilir mi? Böyle bir adamın vücudu mutasavver olmayınca, her cihetce mükemmel ve noksansız bir lugat kitabı dahi mümkün ve mutasavver değildir; iş yalnız noksan ve hataların mümkün mertebede az olmasındadır. Bu sebebe mebnîdir ki memâlik-i mütemeddinede lugat kitapları her vakit teceddüd eder, her gün bir cihetce daha mükemmeli çıkar, herkes bir cihetini, birkaç kelimesini tashih ve ıslaha çalışır.

Lakin *Kâmûs-ı Fransevî*'nin mevcut ve zaruriyü'l-vuku olan noksanları neşrinden evvelki fikdanına nisbeten lâşey hükmünde idi. Artık herkesin elinde ihtiyacat-ı zamaniye ve milliyemizle mütenâsip bir lugat kitabı var idi; herkes bunun vasıtasıyla Fransızcayı tahsil edebilirdi; bunun nekayisi de devede kulak hükmünde kalır idi.

Halk bu *Kâmûs-ı Fransevî*'den ne derecelerde istifade ettiğini rağbetle ispat etti; on beş sene zarfında ilk tab'ının nüshaları tükendi, bir ikinci tab'a ihtiyaç göründü; bugün de bir üçüncü tab'a ihtiyaç görünüyor.

Memâlik-i mütemeddinede bir müellif böyle büyük bir eser meydana koyduktan, ve eseri makbul-i âmme olup, neşrinin tekerrürüne mecburiyet görüldükten sonra, artık başka işle meşgul olmayıp bütün evkatini o eserinin kusurunu ikmal ve nekayisini ıslah etmek yoluna hasr u sarf eder; daima onun ikmal ve ıslah ve tevsi'iyle uğraşır; ve eseri yeniden neşrolundukça daha mükemmel olur.

Hayfâ ki bizde maarif-i umumiyenin bulunduğu hâl-i hâzır ve bunun neticesi olarak bir müellifin eserinden edebileceği istifade-i maddiye müellifin o suretle eserine raptolunmasına müsait olmadığı gibi, muhtaç bulunduğumuz hıdematın tekessür ve tenevvüüyle o gibi hıdematta bulunabilecek adamların mahdûdiyeti de müellifleri muhtelif cihetlere çekip ihtisasa mecal bırakmadığından, bakiye-i ömrümü *Kâmûs-ı Fransevî*'ye hasredemedim. *Kâmûs-ı Fransevî*'nin Larus'u[3] olamadığım gibi, ondan sonra ömrümün on iki senelik müddetini zapteden *Kâmûsu'l-A'lâm*'ın Buyye'si[4] olamadım. En ziyade arzu-yu hizmet sâikasıyla bu cesim eserlerin birini ikmal eder etmez bir diğerine girişmek mecburiyetinde bulundum.

Tâbi'i *Kâmûs-ı Fransevî*'nin ikinci neşrine ihtiyaç gördüğü vakit, ben *Kâmûsu'l-A'lâm*'ın tahririyle meşgul bulunmakla beraber *Kâmûs-ı Arabî*'nin dahi telif ve neşrine başlamış-

3 Ünlü dilbilimci ve sözlükçü Pierre Larousse.

4 Şemseddin Sami'nin *Kâmûsu'l-A'lâm*'ı hazırlarken *Dictionnaire universel d'distoire et de géographie* adlı eserini esas aldığı Fransız ansiklopedi yazarı Marie-Nicolas Bouillet.

tım. Müşârün-ileyh *Kâmûs-ı Fransevî*'nin bu yeni neşrine karar verdiği vakit dahi *Kâmûs-ı Arabî*'yi derdest bulundurmakla beraber, herşeyden evvel muhtaç olduğumuz *Kâmûs-ı Türkî*'nin de telifine mübâşeret etmiştim. Ne bunları terk etmek mümkün idi, ne de bunlar elde durur iken *Kâmûs-ı Fransevî*'yi yeniden yazarcasına alt üst ederek ikmal ve tashihe vaktim müsait idi.

Lakin benim kesret-i tevaggul ve mümârese ile ihtisas derecesinde iktisab etmiş olmakla müftehir bulunduğum bir cihet var ise, o da bir fenn-i mahsus olan lugat-nüvislik usulüdür. Lugat fenninde yalnız kelimelerin mânâlarını doğru vermek kâfi olmayıp, her kelimenin nevi ve cinsini tayin etmek, maânî-i lugaviye ve ıstılahiye ve hakikiye ve mecaziyesini ayırmak, tefsir için îrad olunan kelimelerin müterâdifleriyle muhteliflerini fark ve temyiz etmek, ve bunun gibi nice kavâid vardır, ki ancak bunlara bihakkın ve tamamıyla riayet olunursa, erbab-ı müracaat o lugat kitabından istifade edebilir. Gerek Fransızcadan Türkçeye ve Türkçeden Fransızcaya ve gerek lisanımıza mahsus olarak Arabî ve Fârisî kelimelerin tefsiri yolunda şu son zamanlarda neşrolunan lugatnâmelerin içinde fenn-i lugatın bu kavâid ve nikât ve usul-i mahsusasına benim kadar ve belki benden başka riayet eden yoktur desem, tefahhuruma haml buyurulmaz ümidindeyim.

Binaenaleyh *Kâmûs-ı Fransevî* o usul ve kaideyi muhafaza ettikçe, o kafes ve çerçevenin üzerine ne kadar ilaveler olunsa, ne kadar tevsi' ve ikmal olunsa, esasen yine benim eserim olan *Kâmûs-ı Fransevî*'dir, diyebilirim.

Tâbi'-i gayuru, rağbet-i umumiyeye karşı *Kâmûs-ı Fransevî*'nin bu yeni tab'ını mükemmel bir surete îsal ile binlerce resimlerle maânîsini izah etmek için her fedakârlıktan çekinmediği gibi, icap eden ilave ve tashihleri de her iki lisandaki iktidar ve mahareti cümlenin malumu olan ve ikinci tab'ında da himmeti sebk etmiş bulunan saadetlü Halid Beyefendi dahi hiçbir vechile kusur ve noksan bırakmamakla beraber, kitabın usul ve kaide-i mevzuasına da halel getirmemiş, ve sâir erbab-ı fen ve ihtisasa dahi müracaat edilmiş; ve nihayet taraf-ı âcizânemde dahi, ıslah lüzum ve ihtiyaç messettiği hâlde, bir göz gezdirilmiş olmakla, artık kul işi olabildiği kadar, mükemmel ve kusursuz bir lugat kitabı olup, Fransız lisanının tahsili için ve bu lisanda mütalaa ve tercüme ve tahrir ve inşâ ile uğraşacak ebnâ-yı vatan için diğer vasıtaya ihtiyaç bırakmadığına bir göz gezdiren herkes şahâdet eder itikadındayım.

Ş. Sami

Erenköy, 14 Şaban 1318.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.ba.gov.tr

Tâbi'-i Kitap Tarafından Birkaç Söz

Bundan on beş sene evvel *Kâmûs-ı Fransevî* nâmıyla Fransızcadan Türkçeye bir lugat kitabı tab' ve neşrine muvaffak olmuş idim. *Kâmûs-ı Fransevî* tahrir ve temsil edildiği zamanın terakkiyat-ı ilmiye ve fenniyesine göre mündericatca bu yoldaki müdevvenatın en mükemmeli en müfidi ve tab' ve temsilce en nefisi bulunduğundan fevkalâde mazhar-ı rağbet olmuş ve bi'n-nisbe pek kalil denebilecek bir müddet zarfında kâmilen satılıp nüsah-ı mevcûdesi kalmamış idi. Muahharan ulûm ve fünûn daha ziyade terakki etmekle *Kâmûs-ı Fransevî*'yi def'a-i sâniye olarak tab' eylemiş idim. Ancak terakkiyat-ı ilmiye ve fenniyenin bir derecede durmayıp günden güne evc-i bâlâ-yı tekâmüle suudu kaide-i külliyesiyle el-hamd Memâlik-i Şâhâne'de dahi hükm-i feyz-âverini icra etmekte olduğundan ulûm ve fünûnca az zaman zarfında pek çok teâlî, pek çok terakki görüldü. Eyâdî-i istifadede bulunan müdevvenat-ı ilmiye ihtiyacat-ı medeniyeyi temin edememeye başladı. Netice-i tekâmülün bu tesirinden bi't-tabi *Kâmûs-ı Fransevî*'nin ikinci tab'ı da vâreste kalmadı ve terakkiyat-ı hâzıraya nispetle tab'a-i sâniyenin de adem-i kifayesi tahakkuk etti, bir üçüncü tab' ve temsilinin icrasına lüzum-ı hakiki görüldü.

İşte böyle bir lüzum-ı kavîye, bir ihtiyac-ı acile mebnî ulûm ve fünûnun bugüne kadar memleketimizde vâsıl olduğu derece-i terakkiyatı ile mütenâsip olacak bir suret-i mükemmelede tashihat ve ilâvat icrasıyla üçüncü defa olarak *Kâmûs-ı Fransevî*'nin tab' ve temsilini ve işbu üçüncü tab'anın bir kat daha temin-i mükemmeliyeti zımnında icap eden resimler ile tezyinini emel edinmiş idim. Lehü'l-hamd bu emel-i halisânem de bu kere saha-i muvaffakiyette cilve-ger oldu ve muharriri nihrir-i şehîr saadetlü Sami Beyefendi Hazretlerinin birkaç senelik mesai-i fevkalâdesi, tetebbuat-ı mütevâliyesi, tetkikat-ı amîkası semeresi olarak işbu *Resimli Kâmûs-ı Fransevî* vücuda geldi.

İki bin üç yüz sahifeden müteşekkil cesim bir kitabın evvela cüz' cüz' mevki-i intişara vaz'ıyla masârif-i tab'iyesinin büyük bir kısmı şu suretle temine lüzum görülmeksizin

heyet-i mecmuasıyla neşrolunması âlem-i matbuat-ı Osmaniyede hemen ilk defa olarak görülen büyük bir muvaffakiyettir. Bununla beraber şu son muvaffakiyetle bihakkın ihraza çalıştığım şeref ve mübâhati kendi âsâr-ı hıdemat-ı fedakârânemden addetmeyerek bunun doğrudan doğruya asr-ı âlî-i Hazret-i Padişahî'nin feyz-i mahsus-ı terakkiperverânesine atfolunması lâzım geleceğinin şurada dahi tekrarını kendim için en mukaddes bir vazife-i şükr-güzarî ve minnetdarî addederim.

Bir de bu gibi âsâr-ı cesîmenin tab' ve neşrinde ahalinin rağbetine mazhar olup olamayacağı da nazar-ı dikkate alınmak tabiidir. *Resimli Kâmûs-ı Fransevî*'nin terakkiyat-ı hâzıra ile son derece mütenâsip bir tarz-ı mükemmeliyette bulunması ise bu bâbda tereddüde katiyen mahal bırakmamıştır.

İşte acizleri *Resimli Kâmûs-ı Fransevî*'nin tab' ve temsiline başlandığı zaman şu mütalaatı göz önüne getirerek avn ü tevfik-i ilâhîye istinaden bunun kable'l-hitam cüz' cüz' neşrinden sarf-ı nazar eylemiş ve bu yolda iktihamı tabii olan fedakârlığı bilâ-tereddüt deruhde etmiş idim.

Resimli Kâmûs-ı Fransevî'nin serlevha-i mübâhati nâm-ı nâmî-i hazret-i padişahî ile ziynet-yâb olması ve evvelce birinci cildinin yirmi beşinci sene-i devriye-i cülus-ı hazret-i padişahîye ait bir takdime-i ubûdiyetkârâne olmak üzere hâk-i pây-i maâlî-peymayı hazret-i padişahîye arz ve takdimiyle lutfen meşmul-i lihâza-i mekârim-i ifâza-i tacdarî buyurularak ikmal-i tab'ına irade-i seniyye-i hazret-i şehriyarî şeref-sudur buyurulması kitabın nâil olacağı rağbet-i umumiye için en parlak bir berat-ı istihlâl olduğundan daha ziyade tafsilat itâsına lüzum görmem.

Tahdis-i nimet ma'razında şurasını da arz ve itiraf edeyim ki umum-ı âlem-i matbuatın emr-i maarifce ne türlü hizmet ve muvaffakiyeti var ise cümlesi hâmi-i âzam-ı ilm ü irfan olan velinimet-i bî-minnetimiz şevketlü padişahımız efendimiz hazretlerinin sâye-i maarif-pirâye-i mülükânelerinde hâsıl olduğundan bu hizmet dahi mücerret o padişah-ı maâlî-iktinahın eser-i lütuf ve âtıfeti olduğunu suret-i mahsusada tezkâr ve ziynet-i elsine ve ef'ide-i erbab-ı ihlas olan dua-yı efzûnî-i ömr-i iclal-i hümâyun-ı hazret-i hilâfetpenâhîlerini tekrar ile iftihar eylerim.

Sabah gazetesi sahib-i imtiyazı.

Mihran

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Elkab ve Unvan Gibi Bazı Terhimat-ı Müsta'mele

S. M.	Sa Majesté (l'empereur, le roi)	Haşmetlü … (İmparator veya kral hazretleri)
S. S.	Sa Sainteté (le pape)	Haşmetlü Papa hazretleri. (Bu elkab patriklere de yazılır ki o hâlde "rütbetlü" demek lâzım gelir.)
S. A. I. *veya* **R.**	Son Altesse Impériale ou Royale (le prince)	Fahâmetlü … hazretleri. (Hânedan-ı İmparatorî veya kralî âzâsından prens, grandük veya arşidük. Devlet-i aliyyede zât-ı sâmî-i sadr-ı âzâmî ile zât-ı vali-yi meşîhat-penâhî ve hidiv-i Mısır hazretlerine yalnız *Son Altesse le* … lakab-ı resmîsi yazılır.)
S. Exc.	Son Excellence (le ministre, l'ambassadeur)	Asaletlü … nâzırı veya sefir cenapları. Devlet-i aliyyede vükelâ-yı fiham hazeratının lakab-ı resmîsi olduğu hâlde: "… nâzırı devletlü paşa hazretleri." (Devletlü efendim hazretleri, atûfetlü efendim hazretleri.)
S. Em. *veya* **E.**	Son Éminence (le cardinal)	Rütbetlü kardinal cenapları. (Mutlaka kardinallerin lakab-ı resmîsidir.)
S. G.	Sa Grandeur (l'évêque ou l'archivêque)	Hürmetlü piskopos efendi. (Piskoposların, metropolitlerin lakabı.)
LL. MM.	Leurs Majestés	Makamına göre haşmetlü imparator ve imaparatoriçe veya kral ve kraliçe veya haşmetlü imparatorlar ve krallar hazeratı.
LL. AA.	Leurs Altesses	Makamına göre fahâmetlü prens ve prenses veya grandük ve grandüşes veya arşidük ve arşidüşes veya prensler ve grandükler ve arşidükler hazeratı.
LL. Exc.	Leurs Excellences	Mevkiine göre asaletlü nâzırlar veya sefirler cenapları veya bunlar ile refika-i muhteremeleri.
LL. Ém.	Leur Éminences	Rütbetlü kardinaller cenapları.
***	Après l'initiale d'un nom qu'on ne veut pas écrire en entier P***, L***	Tamamen yazılması istenilmeyen bir ismin ilk harfinden sonra vaz' olunur: Mösyö P…, Mösyö L…
X. *veya* **N.**	Lettre indiquant l'anonymat	Bu iki harfin biri meçhul ve mektum olan ismin yerine vaz' olunur.

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

B^{on} , **B**^{onne}	Baron, Baronne	Baron ve baron zevcesi.
Cte **, C**^{tesse}	Comte, Comtesse	Kont, kontes.
D^{r}	Docteur (en droit, en médecine, ès sciences, ès lettres)	Doktor. (Tıptan şahâdetnâme almış ise "doktor" ve hukuktan, fünûndan, edebiyattan almış ise "… den me'zun."
Mme *veya* **M**^{ad}	Madame	Hanım.
Mlle	Mademoiselle	Hanım kız.
M^{e}	Maître (pour désigner les notaires, avocats, etc…)	Üstad, esâtizeden filan. (Bu kelime mukavelat muharriri, avukatlar ile emsaline vasfolmuştur.)
M^{d} , **M**^{de}	Marchand, Marchande	Satıcı, ufak tacir, tacire.
N^{gt} *veya* **N**^{t}	Négociant	Tacir, tüccardan.
M^{rs} *veya* **MM.**	Messieurs	Efendiler, mösyöler.
Mis , **M**^{ise}	Marquis, Marquise	Marki, markiz.
M. *veya* **M**^{r}	Monsieur	Efendi, mösyö.
S^{r} (le)	Le sieur (pour monsieur, dans les actes judiciaires)	Muhakemeden sâdır olan ilâmat vesâirede mösyö yerine kullanılır bir lafızdır. (Biz bu makamda şahsın rütbe ve haysiyetine göre ya rütbesinin lakab-ı resmîsini zikretmiyoruz veya "… nâm kimse", "nâm şahıs" ve ismi geçmiş ise "merkum …" diyoruz.
V^{e} *veya* **V**^{ve}	Veuve	Dul kadın, ermele.
Vte , **V**^{tesse}	Vicomte, Vicomtesse	Vikont, vikontes.
SS.	Saints	Eizze.
S. P. (le)	Le Saint-Père (le pape)	Eb-i mukaddes, eb-i muazzez mânâsına olup Katoliklerin Papa'ya verdikleri unvandır. (Haşmetlü Papa hazretleri.)
S. *veya* **S**^{t} , **Ste**	Saint, Sainte	Aziz, mukaddes, ayos, aya.
Mgr	Monseigneur	Monsenyör. (Bazı prenslere ve rûhânîlere verilen unvandır.)
N. - D.	Notre-Dame (en parlant de la Vierge)	Hazret-i Meryem.
N. - S. J. - C.	Notre-Seigneur Jésus-Christ	Hazret-i İsa (asm.)
R. P. (le)	Le révérend Père	Hürmetlü. (Bazı rûhânîlere verilen unvandır.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Tabirat-ı Muhtelife

Cf.	Conférez (reportez-vous à… pour comparer)	Tatbik edin, mukabele edin.
Cie	Compagnie	Kumpanya, şürekâ.
Cpte Ct	Compte courant	Hesab-ı cârî.
Do	Dito (ce qui a été dit)	Kezâ, kezâlik.
Etc.	Et cætera	İlh, İlâ âhirihi, ilânihâye.
&	Et (ce sont deux lettres dans une ligature)	Ve. (Bunun şekl-i Fransevîsi bir bağ, bir rapt içinde *e* ve *t* harflerinden müteşekkil çifte huruf demektir.
Ex.	Exemple.	Misal.
Ib. *veya* **Ibid.**	Ibidem[ème] (au même endroit)	Aynı yerde, aynı mevzide.
Id.	Idem (le même)	Eyzan, kezâ.
N. B.	Nota bene (Notez bien)	İhtar, tembih. *Nota bene* diye okunur.
No	Numéro	Nümero, adet.
P. - S.	Post-scriptum (après l'écriture)	Tahşiye, hâmiş, hâşiye, zeyl. (Muharreratta zikri unutulan veya sonradan hatıra gelen bir şey mektubun zîrine P. S. işareti vaz' olunduktan sonra zikir ve beyan edilir.)
P. p. c.	Pour prendre congé	Resm-i vedayı icra için "tasdi'e cüret edildi" mealinde olan bu üç harf li-ecli'l-veda gidilip de bulunamayan zâtın nezdine bırakılması lâzım gelen kartın üzerine yazılır.
T. s. v. p.	Tournez, s'il vous plait	Lafzen "çevirin" demek olan bu işaret bir yaprakta bitmeyip de zahrına geçmek lâzım gelen muharreratın ilk yaprağının zîrine ve sağ köşesine vaz' olunur.
S. g. d. g.	(Sans garantie du gouvernement	"Hükûmetin taht-ı kefalet ve zımanında değildir" mealinde olan bu huruf ve işârat imtiyazı alınan mamulat ve masnûatın üzerine vaz' olunur.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pass.	Passim (en divers en droits)	Muhtelif mahallerinde demek olan bu işaretin Fransızca mevki-i isti'mali şöyledir: *Voir sur ce sujet le traité de …, Pass.* : "Bu bâbda filanca muâhedenâmenin muhtelif mahallerine müracaat olunması" demektir.
N. , **E.** , **S.** , **O.** *veya* **W.**	Nord, Est, Sud, Ouets	Şimal, şark, cenup, garp.
In-4° , **in-8°**	In-quarto (en quatre), In-octavo (en huit)	Dörde katlanarak sekiz sahife teşkil eden kitap forması, sekize katlanarak on altı sahife teşkil eden kitap forması.
F° , **R°** , **V°**	Folio, Recto, Verso	Sahife rakamı, ilk sahife, sahifenin arka tarafı, zahr-ı sahife: F$^{b\ 12}$: 12. Sahife, 12 rakamlı sahife.
D^{elt} , **P**^{inxt} , **S**^{et}	Delineavit, Pinxit, Sculpsit (dessiné, peint, gravé par)	Filan tarafından tersim, telvin, hakkedilmiştir.

İşâratın İzahı

,	Müterâdifleri ayırır.
;	Üstündeki mânâdan az farklı mânâsı olan tabiratı ayırır.
◆	Maânî-i muhtelifeyi ayırır.
‖	Mecazî ve fennî mânâları ve tabiratı ayırır.
=	Kelimenin tebdil-i cins veya adet veya binâ ettiğini gösterir.
[ ]	Kelimenin nevi işaretlerini hâvidir.
( )	Sâir mukattaatı ve izah için ilave olunan kelimeleri hâvidir.
–	Mânâsı verilen Fransızca kelimeden kinâyedir.
*	Okunur h'yi okunmazdan tefrik eder.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Kısaltma Cetveli

Kısaltma Cetveli Hakkında Hazırlayanın Notu

Resimli Kâmûs-ı Fransevî'nin madde açıklamalarında kullanılan kısaltmalar, eserin giriş kısmında "*Kâmûs-ı Fransevî*'de Müsta'mel Mukattaatın Tefsiri" başlığı altında bir tablo ile sunularak müellif tarafından izah edilmiştir. Ancak elinizdeki çeviriyazı hazırlanırken kâmûsun bu birinci cildinde kullanılan kısaltmalardan 26 tanesine bahse konu tabloda yer verilmediği görülmüştür. (Mesela [ما] şeklinde bir kısaltma kullanılmış fakat girişte bunun açıklamasına yer verilmemiştir; ilgili kısaltmanın kullanıldığı bağlam itibariyle de "maliye" terimine işaret ettiği anlaşılmaktadır.) İzahatı eksik bırakılan kısaltmaların hangi terimlere, kavramlara ve ifadelere tekabül ettikleri tespit edilip bunlar eserin orijinalindeki tabloda izah edilen kısaltmalarla birleştirilerek yeni bir liste hazırlandı. Aşağıda açıklamalarının yanına (*) işareti konulan kısaltmalar, sözünü ettiğimiz mukattaat cetvelinde kendilerine yer verilmeyenlerdir. Sözlük kullanımı açısından bir kafa karışıklığına sebebiyet vermemek için "*Kâmûs-ı Fransevî*'de Müsta'mel Mukattaatın Tefsiri" başlıklı tablo buraya olduğu gibi alınmadı. Öte yandan müellif eserin orijinalindeki kısaltma listesinde ıstılahların Fransızca karşılıklarını da yine bazı kısaltmalar kullanarak belirtmiştir. Kâmûstan istifade edeceklere kolaylık sağlamak amacıyla bunlar da aşağıdaki listede köşeli parantez içerisinde açıklamalarıyla birlikte ilgili terim ve kavramların karşısında gösterildi. Sözgelimi eserin orijinalinde *sf.* biçiminde kısaca belirtilen terim [substantif féminin] olarak açık şekilde yazılmıştır.

Kâmûs Maddelerinde Kullanılan Kısaltmalar

ar.	aruz	[prosodie]
arz.	ilmü'l-arz	[géologie]
as.	askerî	[art militaire]
asm.	aleyhisselam*	
bey.	ilm-i beyan	[rhétorique]
bhç.	bahçıvanlık*	
bhr.	bahriye	[marine]
bla.	belâgat*	
bsr.	fenn-i basar*	
byt.	fünûn-ı baytariye*	
c.	cebir	[algèbre]
cğ.	coğrafya	[géographie]
cm.	cem'	[pluriel]
cmz.	cem'-i müzekker*	
cr.	cerr-i eskal	[mécanique]
crh.	fenn-i cerrahi	[chirurgie]
d.	edat	[particule]
dba.	dibâgat*	
e.	emir*	
ed.	edebiyat	[littérature]
fl.	fi'l-i lâzım	[verbe neutre]
fla.	felâhat*	
fls.	felsefe	[philosophie]
ft.	fi'l-i müteaddî	[verbe actif]
fv.	fi'l-i mutâvaat	[verbe passif]
h.	hâl	[adverbe]
hc.	harf-i cer	[préposition]
hd.	harf-i nidâ	[interjection]
he.	hendese	[géométrie]
hf.	harf-i tarif	[article]
hk.	hukuk	[droit]
hkk.	hakkâklık*	
hn.	harf-i tenbih	[interjection]
hr.	harf-i rabt	[conjonction]
hs.	hesap	[arithmétique]
ht.	hikmet-i tabiiye	[physique]

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

hy.	heyet	[cosmologie]
hyv.	hayvanat	[zoologie]
i.	isim	[substantif]
ih.	ism-i has*	
ihs.	müennes ism-i has*	
ihz.	müzekker ism-i has*	
ims.	ism-i müennes	[substantif féminin]
imz.	ism-i müzekker	[substantif masculin]
is.	istihkâm	[fortification]
ist.	istihzâ*	
isv.	ilm-i servet*	
iş.	ism-i işaret	[pronom démonstratif]
iv.	ism-i mevsul	[pronom relatif]
k.	kimya	[chimie]
kn.	kinâye	[pronom]
m.	fenn-i mimari	[architecture]
ma.	maliye*	
mad.	ilm-i maâdin	[minéralogie]
mec.	mecazen	[figurément]
mha.	mihanikî*	
mn.	mantık	[logique]
mna.	menâfiü'l-âzâ	[physiologie]
mr.	müracaat oluna	[voyez]
ms.	musiki	[music]
nb.	ilm-i nebatat	[botanique]
nc.	ilm-i nücum	[astronomie]
nh.	nahiv	[grammaire]
orm.	ormancılık*	
r.	riyâziye	[mathématiques]
rs.	ressamlık	[peinture]
s.	sıfat	[adjectif]
sms.	müennes sıfat*	
smz.	müzekker sıfat*	
sna.	sanayi*	
sr.	sarf	[grammaire]
sya.	siyaset*	
syd.	fenn-i saydelânî	[pharmacie]

TÜBA
TÜRK DİL BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

t.	tıp	[médecine]
tba.	tabâat	[typographie]
tca.	ticaret*	
top.	topografya*	
tşr.	teşrih	[anatomie]
tt.	tarih-i tabiî	[histoire naturelle]
z.	zamir	[pronom personnel]
zm.	zarf-ı mekân	[adverbe de lieu]
zmz.	müzekker zamir*	
zr.	zarf	[adverbe]
zra.	ziraat	[agriculture]
zz.	zarf-ı zaman	[adverbe de temps]

Dipnotlarda Kullanılan Kısaltmalar

al.	almanca
fr.	fransızca
en.	ingilizce
it.	italyanca
lat.	latince

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Kâmûs-ı Fransevî

CİLT I: A - G

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

A

A [imz.] Fransız elifbâsının birinci harfi. Yalnız şu üç kelimede telaffuz olunmaz: *août*, *aoûteron*, *Saône*. Kelimenin iptidâsında yan yana bulunan iki *a* yalnız bir *a* gibi telaffuz edilir; fakat kelimenin ortasında bulunacak olurlarsa ayrı ayrı okunur. ‖ (Rakam gibi isti'malinde) Evvela, birincisi. ‖ (tca.) Poliçe üzerinde muharrer bulunduğu hâlde kabul edilmiş mânâsını ifade eder. ‖ Ne pas faire une panse d'*a* Kalem batırmamak; ve (mec.) hiçbir şey yapmamak. ‖ Ne savoir ni *a* ni *b* Birşey bilmemek, cahil ve ümmi olmak. ‖ Depuis *a* jusqu'à *z* Min evvelihi ilâ âhirihi. ◆ Cümleten. ‖ Marqué à l'*a* Namus ve istikamette lekesiz; şâyan-ı emn ü itimad kimse. ‖ Démontrer par *a* plus *b* Katiyet-i riyâziye suretinde, iki kere iki dört eder gibi ispat edip asla şüphe bırakmamak.

A [ft.] (*avoir* fiilinin suret-i ihbâriyede hâl sîgasının müfred-i gaibi) Onun vardır, mâliktir. (mr. Avoir)

À [hc.] -e, -ye: Aller à Smyrne İzmir'e gitmek. ◆ -de: Rester à Constantinople İstanbul'da kalmak. ◆ -nin: Oter à quelqu'un ses vêtements Birinin esvabını çıkarmak. ◆ ile, -le: *à* haute voix Yüksek sesle, cehren. *à* la douzaine Düzine ile. ◆ -e kadar, sonra: *à* trois jours de là Bundan üç güne kadar, bundan üç gün sonra. ◆ İzafet edatı: Canne *à* sucre Şeker kamışı; Bouteille *à* encre Mürekkep şişesi. ◆ -li: Manchette *à* dentelle Dantelalı kolluk. ◆ Göre: à sa fantaisie Keyfine göre. ◆ Lüzum dahi ifade eder: C'est une occasion *à* ne pas laisser échapper Bu kaçırılmayacak bir fırsattır. C'est un homme *à* récompenser Mükâfata şâyan bir adamdır. ◆ Nispetle: Le cerveau est aux nerfs ce que la terre est aux plantes "Arz nebatata nispetle ne ise, dimağ da âsaba nispetle öyledir." yahut "Arzın nebatata nispeti dimağın âsaba nispeti gibidir." ◆ -lık, -lik: Fille *à* marier Gelinlik kız; Terrain *à* vendre Satılık arsa. ◆ -ce: *à* mon avis Fikrimce. ◆ -den: Je demande *à* Dieu Allah'tan isterim; Se ruiner *à* jouer Kumardan batmak; On juge *à* la mine Çehresinden, nâsiye-i hâlinden istidlâl olunur ◆ Olmak üzere, için: Prendre *à* témoin Şahit (olmak üzere) ittihaz eylemek; On eut bien de la peine *à* lui faire entendre cette chose Bu şeyi ona ifham için pek çok zahmet çekildi. ◆ Vechile, üzere, tarzında: à la mode Moda vechile, moda tarzında. ◆ Harf-i nidâ makamında müsta'meldir: Au feu! Yangın var!; Au voleur! Hırsız var!; *à* moi! İmdat!, Yetişin! ◆ Derecesinde: Blessé *à* mort Ölüm derecesinde mecruh. ◆ Mâlikiyet edatı: C'est *à* lui Onundur. ‖ Un à un Birer birer. ‖ Goutte à goutte Damla damla. ‖ Sept *à* huit Yedi ile sekiz arasında. ‖ (syd.) *à à* Reçete üzerine bu vechile yazı-

TÜBA TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

larak beherinden, her birinden müsâvi miktarda mânâsını ifade eder. || *à* lui Kendine mahsus: Il a un style *à* lui Kendine mahsus bir üslub-ı ifadesi vardır. || *à* lui seul Kendi başına.

Aba [imz.] Aba.

Ab absurdo [zr.] Mugayir-i akl-ı selim olarak ◆ Abes olarak. ◆ Mugayir-i hakikat olarak.

Abaca [imz.] Filipin Adaları'na mahsus muz ağacı ki yapraklarından hasır ve emsali imal olunur.

Abactus [imz.] (t.) Iskat-ı cenin.

Abaissant,e (s.) Tenzil edici. || (mec.) Bâis-i şeyn ve hicap.

Abaisse [ims.] Yufka.

Abaissement [imz.] Alçaltma, tenzil. ◆ Alçalma, tenezzül. ◆ Hakaret, alçaklık; (mec.) Zaaf ve inkisar-ı nüfuz. ◆ (crh.) Nüzul, hafz. || (as.) – de terre pleine Zemin-i dâhilînin tenzili. || – du tir İnhitat-ı endaht, inhitat-ı remy. || – de la trajectoire İnhitat-ı mahrek.

Abaisser [ft.] İndirmek, alçaltmak, tenzil etmek, inmek. ◆ Eksiltmek, düşürmek. ◆ Tahkir etmek. ◆ Yufka açmak. || (c.) Islah etmek. || – les barrières des douanes Gümrük rüsumunu tenzil etmek yahut külliyen kaldırmak. || S' – İnmek, tenezzül etmek. ◆ Razı olmak, yatmak. ◆ Huşû ve tezellül etmek. ◆ (he.) Tenzil etmek.

Abaisseur [i. – s.] Hâfız, mübassit. || l' – de l'œil Mübassitü'l-ayn. || L' – de la langue Mübassitü'l-lisan.

Abajoue [ims.] Bazı hayvanların avurtları içindeki kese, kese-i fem. = (cm.) Büyük ve sarkık yanaklar.

Abalourdir [ft.] Şaşırtmak, alıklaştırmak.

Abandon [imz.] Bırakış, terk. ◆ Metrukiyet. ◆ Kayıtsızlık, teklifsizlik. ◆ Gelişigüzel hâl ve kıyafet. ◆ Müsaade, müsamaha. ◆ Tevekkül, emniyet. || à l' –Yüz üstüne. ◆ Teklifsizlik ile. ◆ (hk.) Ferağ, kasr-ı yed. ◆ Tatlik, boşama, boşanma. || Concordat par – Emval-i mevcudenin alacaklılara terkiyle konkordato. || (as.) – de son poste Terk-i mevki.

Abandonnataire [i.] (hk.) Mefrûğun-leh.

Abandonné,e [s.] Bırakılmış, metruk, bîkes, muattal. ◆ Pervasız, ahlaksız.

Abandonnement [imz.] Metrukiyet. ◆ Teslim. ◆ Pervasızlık. ◆ Fedakârlık. ◆ Feragat. ◆ (hk.) Terk-i emval.

Abandonnément [zr.] Cesurâne.

Abandonner [ft.] Terk etmek. ◆ Sarf-ı nazar etmek. ◆ İhmal etmek, bakmamak. ◆ Teslim etmek. || s' – Teslim olunmak. ◆ Dalmak, düşmek: s' – au jeu Kumara vurmak. ◆ Kalenderâne gezmek. ◆ Me'yus olmak.

Ab antiquo [zr.] Minelkadim.

Abaque [imz.] Sütunun başı, sütun başlığı, sütun tablası. ◆ Teshil-i hesap aleti, cetveli, çortke. (Lafz-ı ahîr Rusçadan me'huz olup İranîler beyninde mezkûr alet bu nâm ile yâd olunur.) Abaka. || (as.) – de marche Yürüyüş cetveli.

Abasourdi,e [s.] (*zour*) Şaşkın, sersem.

Abasourdir [ft.] (*zour*) Sağırlatmak. ◆ Şaşırtmak, sersem etmek.

Abasourdissant [s.] (*zour*) Sersem edici, şaşkın edici. || (mec.) Bâis-i hayret. ◆ Can sıkıcı. ◆ Yorucu.

Abat [imz.] Zebh, hayvan kesme. ◆ Selhhâne. ◆ Kesilen hayvanatın boynuz ve bağırsak ve deri gibi şeyleri.

Abat yahut Abas [imz.] Sağanaklı yağmur.

Abatage [imz.] Ağaç kat'ı. ◆ Hayvan zebhi, selh. ◆ Kat'-ı eşcar ve zebh-i hayvanat vergisi, kat'iye, zebhiye. ◆ Hayvanat-ı muzırra itlafı. ◆ Geminin karina edilmesi, tamir için bir yana yatırılması. || (as.) – de chevaux Malûliyetleri sabit olan atların kesilmesi. || Avoir de l' – Kuvvetli, iri yapılı olmak. || Recevoir un – Şiddetli bir tekdire, tevbih ve muâhezeye uğramak.

Abâtardir [ft.] Aslını ve cinsini bozmak, melez etmek. ◆ Bozmak, ifsad etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Abâtardissement [imz.] Cins ve nesil fesadı, melezlenme.

Abatée [ims.] (bhr.) Saldırma ve bu esnada geminin katettiği mesafe.

Abatellement [imz.] Desisekâr ecnebi tüccarıyla muamelatı men için Şark iskelelerindeki Fransız konsoloslarının verdikleri karar.

Abat-faim [imz.] Med'uvvînin iç baygınlığını teskin için evvelemirde verilen et yemeği.

Abat-foin [imz.] Samanlık deliği.

Abatis [imz.] Kesilmiş ağaç veya hayvan yığını. ◆ Ormandan ağaç kat'ı. ◆ Kesilmiş hayvanatın deri, baş ve işkembe gibi şeyleri. ◆ (as.) Kesik ağaç gövdeleri.

Abat-jour [imz.] Baca, tepe camı. ◆ Lamba siperi. (cm. des *abat-jour*)

Abat-son [imz.] Çanın sadâsını zemine aksettirmek için çan kulelerinin pencerelerine mevzu' kurşun kaplı mâil tahtalar.

Abattant [imz.] Kepenk, kapak.

Abattement [imz.] Yorgunluk, dermansızlık, kırıklık. ‖ (mec.) Yeis ve fütur. ‖ (as.) – **d'honneur** Kesr-i haysiyet, ihlal-i itibar (cezası).

Abatteur [imz.] Odun kesici. ◆ (mec.) Muharrib. ‖ **Grand – de besogne** Çok iş gören, hamarat. ‖ **Grand – de quilles** Tafrafuruş.

Abattoir [imz.] Selhhâne, mezbah.

Abattre [ft.] Yıkmak, indirmek, düşürmek, devirmek. ◆ Kibrini kırmak, tahkir etmek. ◆ Sarkıtmak. ◆ Cesaretini kesmek, fütura düşürmek. ◆ Durdurmak, teskin etmek. ◆ Tahrip, mağlup etmek. ◆ Tenzil etmek. ◆ Zebh etmek. ◆ (Odunu) Kesmek. ◆ Zaafa duçar etmek. ‖ – **de la besogne** (mec.) Çok iş görmek. ‖ (bhr.) – **un vaisseau** Bir gemiyi tamir için devirmek, karina etmek. ‖ (as.) – **l'arme** Silahı yıkmak, indirmek. ‖ – **le chien** Horozu indirmek. = [fl.] (bhr.) Saldırmak: – **sur babord** (bhr.) İskeleye saldırmak; – **sur tribord** Sancağa saldırmak. ‖ **S'** – Düşmek, çökmek. ◆ (Beygir hakkında) Kapanmak. ◆ Kesb-i sükûnet etmek. ◆ Me'yus olmak. ◆ Üzerine atılmak.

Abattu,e [s.] Düşmüş, yıkılmış. ◆ Yorgun, mecalsiz, dermansız.

Abatture [ims. – cm.] Düşürme. ◆ Kesme. = [ims. – cm.] Avın kaçarken yıktığı çalılar.

Abat-vent [imz.] Rüzgârdan ve yağmurdan muhafaza için yapılmış çatı, saçak, örtü ve emsali. (cm. des *abat-vent*)

Abat-voix [ims.] Vaizin sadâsı iyice işitilmek için kürsünün üzerinde tahtadan çatı, kapı.

Abbatial,e [s.] *abbé* denilen keşiş sınıfına mahsus ve müteallik ve buna benzeyen.

Abbaye [ims.] (*a-bè-î*) Erkek yahut kadın manastırı. ◆ Manastır rahibinin aldığı vâridat. ◆ Manastırın ebniyesi. ‖ – **de Mont-à-regret** Darağacı, giyotin makinesi.

Abbé [imz.] Rahip, papaz. ◆ Erkek manastırının müdürü. ‖ **Jeu de l'** – Elebaşının harekâtını diğerleri taklide mecbur olan bir nevi oyun, bizdeki dilsiz oyunu gibi.

Abbesse [ims.] Rahibe. ◆ Kadın manastırının reisesi.

A, b, c [imz.] (*abécé*) Elifbâ. ‖ (mec.) Başlangıç, iptidâ, bidâyet. ◆ Bir ilmin, bir sanatın esasları, kavâid-i iptidâiyesi.

Abcéder [fl.] yahut **s'** – [fv.] Çıban olmak, cerahatlenmek, takassu'.

Abcès [imz.] Çıban, hurâce.

Abcisse (mr. Abscisse)

Abdication [ims.] Ferağ. ◆ İstifa, taazzül.

Adiquer [ft.] Ferağ etmek. ◆ El çekmek. ◆ Terk etmek.

Abdomen [imz.] (*mè-ne*) (tşr.) Karın, batn. ◆ (Müstehziyâne) İri karın.

Abdominal,e [s.] (tşr.) Karına müteallik, batnî.

Abducteur [s.] (tşr.) Merbut bulunduğu uzvu hatt-ı mutavassıttan dışarıya tahrik eden adale, müba'id.

Abduction [ims.] (tşr.) Bir uzvun hatt-ı mutavassıttan dışarıya tahriki, teb'id. ◆ (mn.) İrad-ı bürhan.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Abécédaire [s.] Elifbâya müteallik. ◆ Müptedî. ◆ Fena yapılmış bir eser. || **Ordre** – Huruf-ı hecâ sırası. = [imz.] Elifbâ cüzü.

Abecquer yahut **Abéquer** [ft.] Kuşlara yem vermek. || (mec.) Dadandırmak.

Abée [ims.] Değirmen suyunun çıktığı delik. ◆ Hark.

Abeille [ims.] Arı, nahl. || **– d'or** Bazı cemiyat-ı ilmiye tarafından verilen mükâfat.

Abeiller [s.] Arılarla iştigal eden. = [imz.] Kovanlık.

Abéquer (mr. Abecquer)

Aberration [ims.] (hy.) İnhiraf. || (ht.) İnhiraf-ı ziya. || (t.) Tekeddür. || (mec.) Hata, dalâl.

Aberrer [fl.] Hakikatten uzak olmak, aldanmak.

Abêtir [ft.] Şaşırtmak, alıklaştırmak. ◆ Hayvan gibi etmek. = [fl.] Cahil, ahmak olmak. || **s'** – Şaşırmak, alıklaşmak, ahmaklaşmak.

Abêtissement [imz.] Şaşırtma, alıklaştırma. ◆ Şaşkınlık, alıklık, ahmaklık.

Ab hoc et ab hac [h.] (*aboké tabak*) Münasebetli münasebetsiz, saçma sapan.

Abhorrer [ft.] (*bo-ré*) Nefret ve istikrah etmek. || **s'** – Birbirinden nefret etmek. ◆ Kendi kendinden müteneffir olmak.

Abîme [imz.] Varta, girdap. ◆ Uçurum, çukur. ◆ Ka'r-ı derya. ◆ Cehennem. ◆ Yağ mumu imaline mahsus iç yağı kazanı. || (mec.) Derin, akıl ermeyen sır. ◆ Mütebahhirînden adam. ◆ Harabî, izmihlal.

Abîmer [ft.] Çukura, girdaba, vartaya düşürmek, batırmak, boğmak. ◆ Mahv ve harap etmek. ◆ Bozmak, berbat etmek, kirletmek. || **s'** – Batmak, boğulmak. ◆ Dalmak. ◆ Mahv ve harap olmak.

Ab intestat [s.] (*a-bain-tèss-ta*) Vasiyetsiz.

Ab irato [h.] Dargınlıkla, gazaben.

Abject,e [s.] (*ab jèk-te*) Alçak, hakir, menfur. ◆ Merdud.

Abjection [ims.] Mezellet, hakaret, alçaklık, menfuriyet.

Abjuration [ims.] Tebdil-i mezhep.

Abjurer [ft.] Tebdil-i mezhep etmek. ◆ Bir fikir ve meslekten vazgeçmek.

Ablactation [ims.] Çocuğu memeden kesme, fatm.

Ablaquéation [ims.] (*ab-la-ku-é-a-si-on*) Ağaçların dibini açma, çukurlatma.

Ablatif [imz.] (sr.) Mef'ûlün-anh.

Ablation [ims.] (crh.) İstîsal, kat'-ı uzuv. || (t.) Hastaya verilen ağdiyeyi külliyen veya kısmen kesme, hazf etme. ◆ (sr.) Bir kelimenin ilk harfinin hazfi.

Ablativo [h.] (Latinceden me'huz) Karma karışık, hepsi bir yerde.

Able [imz.] yahut **Ablette** [ims.] Ak kefal, tatlı su kefali.

Ablégat [imz.] Kardinalliğe terfi olunanlara Papa tarafından alâmat-ı mahsusalarını îsale memur rûhânî.

Ableret [imz.] Tatlı su kefali avlamaya mahsus ağ, kepçe.

Ablette (mr. Able)

Abluant,e [s.] (t.) Temizleyen (ilaç), munazzif, munakkî.

Abluer [ft.] Mürur-ı zamanla okunmaz bir hâle gelmiş bir el yazısını okunur bir hâle koymak için ecza ile yıkamak.

Ablution [ims.] Gusül, abdest, vuzû. || (t.) Tanzif.

Abnégation [ims.] Mâsivâdan vazgeçiş, terk-i dünya. || (mec.) Hukukundan, fikir ve niyetinden ferağ.

Aboi [imz.] Ev köpeğinin havlaması, av'avesi.

Aboiement yahut **Aboîement** [imz.] Havlama, av'ave. || (Avcı ıstılahında) Hayvan sesi. ◆ Kuvâ-yı tabiiyeden biri tarafından peyda edilen büyük gürültü. || (mec.) Tasdi'.

Abois [imz. – cm.] Vahşi bir hayvanın av köpekleri tarafından son derecede sıkıştırılması. ◆ Bir ihtiyacın verdiği mecburiyet, müzâyaka. ◆ Hâlet-i nez', son nefes. || (as.) Naçar. || (mec.) Me'yusiyet, çaresizlik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Abolir [ft.] İlga, fesih, iptal etmek, kaldırmak. ◆ (hk.) Bir cürüm ve cinayetin takibini men etmek.

Abolissable [s.] Kabil-i fesih, feshe şâyan.

Abolissement [imz.] Fesih, ilga.

Abolition [ims.] Fesih, ilga. ‖ (hk.) Afv-ı hükümdarî. ‖ (t.) Butlan.

Abolitioniste [imz.] Esaretin lağvı taraftarı.

Abolitoire [s.] Fesih ve ilga eden, bu kuvveti hâiz olan.

Abomasus yahut **Abomasum** [imz.] (*ma-zomm*) (tşr.) Kıtne, kırkbayır bağırsağı.

Abominable [s.] Mekruh, menfur, merdud. ◆ Pek çirkin. ◆ Pek fena.

Abominablement [h.] Kerâhetle, nefretle. ◆ Çok, kesretle.

Abomination [imz.] Mekruh ve menfur bir hareket, nefret, dehşet. ◆ Fena, hoşa gitmeyecek şey. ◆ Küfür, şirk, ibadet-i evsan.

Abominer [ft.] İkrah ve nefret etmek, hazzetmemek. ‖ **s'** – Yekdiğerinden nefret etmek.

Abondamment [h.] Bollukla, mebzûliyetle, bol bol, maa-ziyadetin, kesretle.

Abondance [ims.] Bolluk, kesret, mebzûliyet. ◆ Feyz ve bereket, refah. ◆ Fesâhat, talâkat-ı lisan. ◆ Çok su ile karışık şarap. ‖ **Parler d'** – Bedâheten, irticalen söylemek.

Abondant,e [s.] Bol, vâfir, mebzul. ◆ Feyizli, bereketli. ◆ Fasih, selis, talâkatli. ‖ **d'** – Bundan başka, fazla olarak.

Abonder [fl.] Bol olmak, kesretli olmak. ◆ Çok şeye mâlik olmak yahut çok şey hâsıl etmek. (Ekseriya "*en*" ve bazen "*de*" ile raptolunur): – **en richesse** Külliyetli servete mâlik olmak; – **de biens** Çok nimetlere mâlik olmak; **tout *abonde* dans ce pays** – Bu memlekette her şey boldur. ◆ Birikmek, tehâcüm etmek. ‖ – **en son sens** Fikrinde ısrar etmek. ‖ – **dans le sens d'autrui** Başkasının fikrine iştirak etmek. = [ft.] Artırmak, zam etmek.

Abonné,e [i.] Müşteri, peşinden müşteri; abone.

Abonnement [imz.] İştirak, peşinden ve bir müddet-i muayyene için müşteri oluş, abonman. ◆ Mukataa.

Abonner [ft.] Birini müşteri (abone) etmek. ‖ **s'** – Müşteri (abone) olmak.

Abonnir [ft.] İyiletmek, ıslah etmek. = [fl.] yahud **s'** – İyileşmek, ıslah olmak.

Abonnissement [imz.] Islah, iyileşme, tehzib-i ahlak etme.

Abord [imz.] Gemi yanaşması. ◆ Gemi yanaşacak mahal, iskele. ◆ Vusul, muvâsalat. ◆ Yanaşma, takarrüb. ◆ Birikme, tehâcüm. ◆ Suret-i kabul. ‖ **d'** – ve **du premier** – ve **de prime** – ve **tout d'** – İptidâ, evvelemirde, vehleten, yeknazarda. ‖ **D'** – **que** Hemen: **d'** – **qu'on les approche** Yanaştırılır yanaştırılmaz. ‖ **Dès l'** – Bidâyetten beri = [cm.] Civar, havali, etraf ve eknaf.

Abordable [s.] Yanaşması kolay (sahil). ◆ Yanına varılması kolay, sehlü't-takarrüb (adam). ‖ (mec.) Ehven, elverişli (eşya).

Abordage [imz.] Gemi veya iskeleye yanaşma, rampa. ◆ İki geminin çarpışması; müsâdeme. ‖ (as.) İki ordunun birbiriyle çarpışması. ‖ (mec.) Şetm, lisan ile tecavüz. ‖ **Prendre quelqu'un à** – Bir adama düşünmeye vakit bırakmaksızın vehleten bir şey sormak.

Aborder [fl.] Sahile yanaşmak. ◆ Vâsıl olmak. = [ft.] Yanaşmak, tutmak: – **le noir séjour de Pluton** Plüton'un kara meskenini tutmak, meskenine yanaşmak. ◆ Yanaşmak, takarrüb etmek. ‖ (as.) Bir mevziin etrafını işgal etmek. ◆ Şiddetle hücum etmek. ‖ – **une question** Bir meseleye girişmek, bir meseleden bahsetmek. ‖ (bhr.) Rampa etmek. ◆ Çarpışmak, müsâdeme etmek. ‖ **s'** – Konuşmak için birleşmek. ◆ Çarpışmak.

Abordeur [imz.] (bhr.) Rampa gemisi.

Aborigène [s.] Yerli, yaşadığı, bulunduğu memleketten olan. = [imz. – cm.] Bir memleketin nebatat, hayvanat ve ahali-i asliyesi.

Abornement [imz.] Tahdid. (Eski tabir.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Aborner [ft.] Tahdid etmek, sınır tayin etmek. (Eski tabir.)

Abortif,ve [s.] Vakitsiz doğmuş döl, düşük, sakat. ◆ Nâkıs, yetişmemiş. || (t.) Iskat-ı cenine müteallik, muskıt.

Abot [imz.] Beygir kösteği, paybend.

Abouchement [imz.] Mülâkat, müşâfehe, söyleşme. ◆ İki boru ve zıvananın uç uca birleştirilmesi. || (tşr.) İki damarın birleşmesi, müfâvehe, telâki.

Aboucher [ft.] Müşâfehe için cem' etmek. ◆ İki zıvana veya damarı birleştirmek.

Abouler [ft.] Vermek, getirmek. ◆ Gelmek.

About [imz.] Tahta parçalarının birbirine bitişik bulundukları kenar.

Abouter [ft.] İki şeyi uç uca bitiştirmek, eklemek.

Aboutir [fl.] Nihayet bulmak, müntehî olmak, varmak. ◆ Müncer ve müeddî olmak. || (t.) Cerahatlenmek, takassu' etmek.

Aboutissant,e [s.] Bir yere çıkan, müntehî olan. = [imz. – cm.] İttisalat, civar. || (mec.) Teferruat, tafsil-i ahvâl (ekseriya *tenants* kelimesine mukabil olarak kullanılır): **Les tenants et les – d'une maison** Bir evin hudut ve ittisalatı. ◆ Bir mülkün kendisi. || **Les – s d'une personne** Bir adamın evvel ve âhiri.

Aboutissement [imz.] Müncer oluş. || (t.) Cerahatlenme, takassu'.

Ab ovo [zz.] İptidâsından, esasından.

Aboyant,e [s.] Havlayan. ◆ Kayalara çarpan dalga ve rüzgârlar.

Aboyé,e [s.] Havlamalarla takip olunan. || (mec.) Dâyinler tarafından sıkıştırılan. ◆ Pek ziyade arzu olunan, şiddetle talep edilen.

Aboyer [fl.] Havlamak, havlayarak arkasından koşmak. || (mec.) Fasl etmek. ◆ Bir işin arkasına düşüp istihsaline ziyade çalışmak. = [ft.] Takip etmek, kovalamak. ◆ Fasl etmek. || **– à la lune** Neticesiz yere uğraşmak. || **– après une chose** Bir şeyi arzu etmek, şiddetle istemek.

Aboyeur [s.] Havlayan köpek sesine müşâbih sesi olan. ◆ Tiyatro kapısında bağırarak arabaları çağıran, gelip geçenleri davet eden adam, çığırtkan. ◆ Fassal. = [imz.] (mec.) Bir şeyi şiddetle takip eden. || (t.) Dâü'n-nibah, havlama marazı.

Abracadabra [imz.] Sıtma muskası.

Abracadabrant,e [s.] Harikulâde, acîb, bâis-i hayret.

Abrasion [ims.] (t.) Kazıma, ibşar.

Abraxas [imz.] (*ksass*) Üzerinde bazı yazılar ve resimler mahkûk zî-kıymet bir taş ki kadîmen muska, tılsım makamında taşınır idi.

Abrégé [imz.] Muhtasar, mûcez, mücmel, hülâsa, telhis. || **En** – Muhtasaran, hülâsaten.

Abrégement [imz.] İhtisar, hülâsa ediş. || (ed.) Kasr.

Abréger [ft.] Kısaltmak, ihtisar etmek, hülâsasını almak. ◆ Bir hece-i memdudu maksur etmek. = [fl.] Kısa kesmek, uzatmamak. ◆ Kestirme olmak (yol hakkında). || **S'** – Kısalmak.

Abreuvage [imz.] Suvarma, su verme, iska.

Abreuver [ft.] Suvarmak, iska etmek. ◆ Sulamak, irvâ etmek, su ile doldurmak. ◆ Islatmak. || **– des tonneaux** Fıçıların akıp akmadığını anlamak üzere su doldurmak. || **– en chagrins** Ziyadesiyle mükedder etmek. || **S' –** Su içmek. (Hususiyle hayvanlar hakkında.) ◆ (İnsanlar hakkında) Çok su içmek. || **S' – de larmes** Çok ağlamak. || **S' – en amertumes** Çok acı ve musibet çekmek.

Abreuvoir [imz.] Yalak, suvarma yeri. || (as.) Havuz, yalak.

Abréviateur [imz.] Bir kitabı ihtisar eden. = [s.] İhtisar eden.

Abréviatif,ve [s.] İhtisara müteallik, ihtisarî.

Abréviation [ims.] İhtisar. ◆ Liecli'l-ihtisar bir kelimenin bazı harflerini hazf edip bir iki harfiyle iktifa ediş. ◆ Bir kelimeye delâlet eden bir veya bir iki harf, terhim. || **Par –**

TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜBA

İhtisar tarikiyle. || (hk.) – **s défendues** Kanunen memnû olan terhimat. || (as.) İhtisar.

Abréviativement [h.] İcaz tarikiyle, muhtasaran.

Abrévier [ft.] İhtisar etmek, kısaltmak. ◆ Kelimelerin bazı harflerini hazf ederek yazmak.

Abri [imz.] Sığınacak mahal, melce, me'men. ◆ Muhafaza eden şey, siper. || (as.) Mestur mahal; – **passif** Câmid yahut âdi mestur mahal; – **défensif** Tedâfüî mestur mahal; – **de tirailleurs** Avcı mestur mahalli; – **en feuillag** Dal mestur mahal; – **en clayonnage** Çit mestur mahal; – **blindé** Zırhlı mestur mahal. || **à l'** – Emniyette, muhafaza altında. || **Mettre à l'** – **de** Bir şeyden masun bulundurmak.

Abricot [imz.] Kayısı, mişmiş. = [s.] Kayısı renginde.

Abricot-Alberge [imz.] Zerdali. ◆ Zerdali ağacı.

Abricot-pêche [imz.] İri kayısı, Şam kayısısı. (cm. des *abricots-pêches*)

Abricoté [imz.] Kayısı şekerlemesi.

Abricotée veya **Abricotine** [ims.] Kayısı eriği.

Abricoter [ft.] Kayısı aşısı vurmak.

Abricotier [imz.] Kayısı ağacı.

Abriter [ft.] Muhafaza ve siper altına almak. || **S'** – Muhafaza ve siper altına girmek. ◆ Melce ve himaye aramak. ◆ Yekdiğere muâvenet etmek.

Abrivent [imz.] Rüzgârdan muhafaza için hasır siper. ◆ Ordugâhta derme çatma yapılan nöbetçi kulübesi.

Abrogation [ims.] (hk.) Fesih, ilga, mefsûhiyet; – **expresse** İlga-yı sarih, mefsûhiyet-i sarîha; – **tacite** Mefsûhiyet-i zımniye.

Abrogé,e [h.] Mefsuh, mülga.

Abrogeable [s.] Kabil-i fesih, ilga olunabilir. ◆ Şâyan-ı fesih.

Abroger [ft.] Fesih ve ilga etmek. ◆ Battal etmek, kaldırmak. || (mec.) Mahvetmek.

Abrotone [ims.] Karapelin, kaysum.

Abrouti,e [s.] Yeni sürgünleri hayvanlar tarafından yenmiş (ağaç.)

Abroutissement [imz.] Ağaç yeni sürgünlerinin hayvanlar tarafından yenmesi.

Abrupt,e [s.] (*rupte*) Sarp, dik, yalçın. ◆ Sırasız ve münasebetsiz, rabıtasız, kaba (söz.)

Abruptement [zr.] (Söz hakkında) Rabıtasızca, kabaca.

Abruption [ims.] (crh.) Kemiğin arzan kırılması, inkisar-ı arzî. || (ed.) Üsluba şiddet ve ruh vermek için bir bahisten diğer bahse medar-ı intikal olacak yerleri kaldırmak.

Abrupto [zz.] **ex** – Damdan düşercesine: **Parler ex** – Damdan düşercesine îrad-ı makal etmek yani mukaddime ve hüsn-i iptidâ gibi şeylere lüzum görmeksizin birdenbire söze girişmek. ◆ İrticalen, bilbedâhe.

Abrutir [ft.] Hayvanlaştırmak, budalalaştırmak. || **S'** – Hayvanlaşmak, ahmaklaşmak. ◆ (Melekât-ı akliye ve maneviye hakkında) Bozulmak, kesb-i zaaf etmek.

Abrutissant,e [s.] Hayvanlaştıran, ahmaklaştıran.

Abrutissement [imz.] Hayvanlaşma, ahmaklaşma.

Abrutisseur [s.] Hayvanlaştıran.

Abscisse [imz.] (he.) Fasla.[1]

Abscission [ims.] (crh.) Kesilen bir parçanın tefriki, haz'.

Absence [ims.] Gaybûbet, gıyap. ◆ Fıkdan, yokluk. ◆ Hicran, hicr, ayrılık. ◆ (hk.) Gaybet. || – **d'esprit** Gaflet, dalgınlık. || **En l'** – Gıyabında, gıyaben. || **Présomption d'** – Gaybet mazannesi. || **Déclaration d'** – Gaybet hükmü. || – **légale** Gaybet-i meşrua. || – **de toute preuve** Her gûne delilik, beyyinenin fikdanı. = [cm.] Dalgınlık.

Absent,e [s.] Kayıp, hazır olmayan. ◆ gayr-ı mevcut, mefkud. ◆ Dağınık, dikkatsiz, dalgın (zihin) || (as.) Kayıp, nâ-me'zun. ◆ Divan-ı harbe gelmeyen.

1 Orijinal metinde dizgi hatası: فضله [=fazla] şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında فصله [=fasla: apsis] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Absenter [fv.] (**s'**) Kaybolmak, gaybûbet etmek, hazır bulunmamak. ◆ Evde durmamak. ◆ Bir şeye iştirakten imtina etmek.

Abside yahut **Apside** [ims.] Kilise mihrabı. = [cm.] (hy.) Seyyârelerin evc ve hazizi ve binaenaleyh bunların güneşe takarrüb ve güneşten tebâüdleri.

Absinthe [ims.] Pelin. ◆ Absint. || (mec.) Acı, keder. ◆ Şiddetli tenkit.

Absinthé,e [s.] Pelinlenmiş, pelinli.

Absinther [ft.] Absint karıştırmak. || **s'** – Çok absint içmek.

Absinthisme [imz.] Absint içmenin neticesi olarak husule gelen hâlet-i maraziye.

Absolu,e [s.] Mutlak, gayr-ı mukayyed, bilâşart, müstakil, kendi başına. ◆ Tam, bütün. ◆ Kati. ◆ Dik baş. || (k.) Has, sâfî, mutlak. = [imz.] Vücud-ı mutlak. ◆ Eski kimyagerlerin hacer-i felsefiye yahut hacer-i mükerrem denilen iksir-i âzama verdikleri nâm-ı diger.

Absolument [h.] Tamamıyla, büsbütün. ◆ Mutlaka, ale'l-ıtlak, lâlettayin. ◆ Kat'an, asla, külliyen ◆ Behemehal, katiyen.

Absolution [ims.] Tebriye. ◆ Af, günah çıkarma. || (hk.) Adem-i mesuliyet, af ve ıtlak. || – **d'un accusé** Bir müttehemin adem-i mesuliyeti.

Absolutisme [imz.] Hükûmet-i mutlaka usulü.

Absolutiste [imz.] Hükûmet-i mutlaka taraftarı.

Absolutoire [s.] (hk.) Adem-i mesuliyete müteallik, adem-i mesuliyeti mûcip; **arrêt** – Adem-i mesuliyet kararı. || **Bref** – Katolik rûhânîlerinin günahların affını mübeyyin verdikleri varaka.

Absorbable [s.] Çekilip emilebilen, kabil-i mass.

Absorbant,e [s.] Çekip emen, masseden, içen. ◆ Dikkati celp ve ezhanı meşgul eden. ◆ Herkesi kendisine celbetmek isteyen. ◆ (syd.) Mass.

Absorbation [ims.] Dalgınlık.

Absorbé,e [s.] Dalgın, pek meşgul.

Absorber [ft.] Massetmek, emmek. ◆ Kullanmak, içmek. ◆ Bütün bütün almak, zapt ve işgal etmek. ◆ Hazf ve imha ve nâ-bedid etmek. || **s'** – Bel' olunmak. ◆ Dalmak. ◆ Müstağrak olmak.

Absorption[2] [ims.] Çekip emme, imtisas. ◆ İçme, yeme. ◆ Hasr-ı zihin, derin dalgınlık. ◆ İstihlâk.

Absoudre [ft.] (Tasrifi: *j'absous*, *tu absous*, *il absout*, *nous absolvons etc.*; *j'absolvais etc.*; *j'absoudrai etc.*; *j'absoudrais etc.*; *absous*, *absolvons*, *absolvez*; *que j'absolve etc. absolvant*, *absous*, *absoute*.) Tebriye ettirmek. ◆ Affetmek. ◆ Mazur göstermek. ◆ (hk.) Adem-i mesuliyetine karar vermek.

Absoute [ims.] Af duası.

Abstème [s.] Ebedî şarap içmeyen, müctenib-i hamr.

Abstenir (**s'**) [fv.] Sakınmak, çekinmek, ihtiraz etmek. ◆ İmtina ve istinkâf etmek. ◆ İmsak etmek, perhiz veya oruç tutmak. ◆ Fikrini beyan etmemek. ◆ (hk.) Reyden imtina ve istinkâf etmek, bî-taraf kalmak.

Abstention [ims.] İhtiraz, ictinab. || (hk.) İtâ-yı reyden imtina.

Abstergent,e [i. – s.] (t.) Yarayı yıkayıp temizlemeye yarayan harici ilaç, munazzif, munakkî.

Absterger [ft.] (t.) Yarayı yıkayıp temizlemek, tanzif etmek.

Abstersif,ve [s.] (t.) Yarayı temizlemeye sâlih.

Abstersion [ims.] (t.) Yaranın yıkanıp temizlenmesi, tanzif.

Abstinence [ims.] Sakınma, ictinab. ◆ Perhiz. ◆ İmsak, oruç.

Abstinent,e [s.] Perhizkâr.

2 Orijinal metinde *Abrsobtion* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Abstractif,ve [s.] Tecridî, tefrikî. ◆ Manevi ve mevhum şeylere müteallik. || (t.) Müstahsilat-ı taktîriye.

Abstraction [ims.] Bir şeyin evsafını ayrı ayrı muayene ve tahkik, tecrit. ◆ Bir vücud-ı hakikiye taalluk etmemiş fikir, fikr-i mücerret. ◆ Tenkir, tenekkür. ◆ Suretin gayrı, ruh, mânâ. || – **faite** Kat'-ı nazar, sarf-ı nazar. || **Faire** – **de** Nazar-ı itibara almamak, bertaraf etmek. || **Par** – Manevi, mücerret bir surette. = [cm.] Maneviyat, evham ve hayâlat, tasavvurat. ◆ Dalgınlık, zihin meşguliyeti.

Abstractivement [h.] Temyizen. ◆ Manen, manevice.

Abstraire [ft.] (Tasrifi: *j'abstrais*, *nous abstrayons*; *j'abstrayais*, *nous abstrayions*; *j'abstrairai*; *abstrayant*; *abstrait*.) Bir şeyin evsafını ayrı ayrı muayene ve tahkik etmek, tecrit etmek. ◆ Bir şeye hasr-ı dikkat etmek. || **s'** – Dalmak, bir şeyle çok meşgul olmak. ◆ Etraflardaki şeylere hiç dikkat etmeyerek kâmilen tecerrüd etmek.

Abstrait,e [s.] Manevi, mevhum, hayalî. ◆ Dalgın, müstağrak. || **Nombre** – Aded-i mücerret. || **Sciences** – **es** Riyaziyat.

Abstraitement [h.] Manevi ve mevhum bir suretle. ◆ Dalgınlıkla.

Abstrus,e [s.] Muğlak, muamma gibi, anlaşılmayan. ◆ Muzlim, derin.

Absurde [s.] Münasebetsiz, mânâsız, abes. = [imz.] Mânâsız ve abes şey. || **Réduire un raisonnement, une opinion à l'** – Bir muhakemenin, bir fikrin yanlış olduğunu yahut çıkarılan neticenin esassız, mantığa mugayir bulunduğunu ispat etmek.

Absurdement [h.] Mânâsız, münasebetsiz, abes olarak.

Absurdité [ims.] Münasebetsizlik, abes.

Abteilung [imz.] (Almanca) (as.) Topçu taburu cüz'-i tâmmı.

Abus [imz.] Suistimal. ◆ İfrat. ◆ Hata. ◆ Sû-i hareket. || – **des mots** Kelimelere hâiz olmadıkları bir mânâyı vermeye çalışmak, vermek. || – **de jouissance** Menfaat-i meşruanın mâfevkine tecavüz. || – **d'autorité** Nüfuz-ı memuriyeti suistimal. || – **de confiance** Emniyeti suistimal.

Abuser [ft.] Suistimal etmek. ◆ Aldatmak, iğfal etmek. ◆ Namusunu ihlal etmek, bikrini izâle eylemek. ◆ Kaide-i sarfiyeye mugayir olarak kullanmak. || – **de quelqu'un** Birinin hilm ve nezaketinden bilâictinab istifade etmek, birine pek teklifsizce muamele etmek. || **s'** – Yanılmak, aldanmak.

Abuseur [imz.] Aldatan, muğfil.

Abusif,ve [s.] Aldatıcı. ◆ Suistimali hâvi. ◆ Akla, kanuna muhalif. ◆ Kaide-i sarfiyeye mugayir. ◆ Mugayir-i kanun, hilâf-ı nizam, yolsuz.

Abusivement [h.] Suistimal ile. ◆ Nizama mugayir, bi-gayri hakkın.

Abusseau [imz.] Gümüş balığı.

Abuter [ft.] Nişan almak. (Eskidir.) ◆ Bir şeyi matmah-ı nazar ittihaz etmek. = [fl.] Oyunda evvel oynayacak adamın tayini için kaydırak atmak.

Abutilon [imz.] (Arabîden me'huz) (nb.) Ebutalyun, sarı hatmi.

Abyssal,e [s.] Dipsiz, nâyâb.

Abysse [s.] Tahte'l-bahir derinlikler, çukurlar.

Abyssin yahut **Abyssinien,ne** [i.] (*a-biss-sain*) Habeş sekenesi. = [s.] Habeşî, Habeşe müteallik. = [imz.] Habeş lisanı.

Abyssinie [ihs.] Habeş, Habeşistan.

Acabit [imz.] Soy, cins. ◆ (mec.) Tabiat, âdet.

Acacia [imz.] Sent (senat) ağacı, akasya.

Académicien,ne [imz.] Eflatun'un mezhebine tâbi hakîm. ◆ Akademiya denilen ulûm ve fünûn ve edebiyat veya sanâyi-i nefise encümeni âzâsından bulunan âlim, encümen-i dâniş âzâsından.

Académie [ims.] Eflatun'un şâkirdanına ders verdiği meydanın ismi. ◆ Eflatun'un mezheb-i felsefisi. ◆ Encümen-i dâniş, Fransa Encümen-i Dânişi. ◆ Fransa'nın taksima-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tına göre maarif idaresi. ◆ Meşhur bilardo oyuncularının toplandıkları, bulundukları mahal. ◆ Çıplak resim nüshası. ◆ Umuma mahsus resim ve mimari mektebi. || Tenir – Eskrim, sibâhat vesâire öğretmek. || – des jeux İskambil, bilardo vesâire gibi oyunların tarifatını hâvi kitap. || Officier d' – Akademi nişanını hâiz zât.

Académique [s.] Encümen-i dânişe müteallik, layık. ◆ Eflatun'un mesleğine ait. ◆ Encümen-i dâniş tarafından tevzi' edilmiş. || Style – Pek ziyade lüzumundan fazla dikkat edilmiş üslub-ı ifade. || Palmes – s Encümen-i dâniş nişanı. || (mec.) Gayritabii, suni.

Académiquement [h.] Encümen-i dâniş usulünce. || (mec.) Gayritabii bir surette.

Académisme [imz.] Âsâr-ı atîkayı aynı aynına taklit etme, istinsah eyleme.

Acagnarder [ft.] Tembelliğe alıştırmak. || s' – Tembel alışmak.

Acajou [imz.] Mahun, (maun) ağacı.

Acalephes [imz. – cm.] Deniz ısırganları sınıfı.

Acalifourchonner [fl.] Beygire biner gibi bir şeyin üzerine bacaklarını açarak binmek.

Acampsie [ims.] (t.) Adem-i in'itaf, bükememe.

Acanthabole [imz.] (crh.) Cerrah cımbızı, dikenli kıskaç.

Acanthacées [ims.] (nb.) Fasîle-i şâikiye, akintunya fasîlesi.

Acanthe [ims.] Ayı yoncası, kenger otu, şevkü'l-yahûd. || (m.) Kenger yaprağı şeklinde oyma.

Acanthophis [ims.] Boz yılan.

Acare yahut Acarus [imz.] Mevadd-ı hayvaniye ve nebatiyede bulunan kurt. || – de la gale Uyuz böceği, hamme-i cereb.

Acariâtre [s.] Titiz, hırçın, bedhuy.

Acarides [ims. – cm.] Uyuz böceği, hevamm-ı cerebiye sınıfı.

Acatalepsie [ims.] (t.) İnsanın fehm ve idrakine halel getiren bir nevi hastalık, ademü'l-fehm.

Acatharsie [ims.] (t.) Ahlât bozukluğu.

Acaule [s.] (nb.) Adîmü's-sak.

Accablant,e [s.] Yoran, sıkan, sakil, ağır, takat-güdaz. ◆ Muacciz. ◆ Aciz bırakan, mahcup eden. || Preuves – es Delâil-i müskite, kaviye.

Accablé,e [s.] Bîtab, sabır ve tahammülü kalmamış, mecalsiz. ◆ Duçar, Müstağrak. ◆ Aciz.

Accablement [imz.] Tahammülsüzlük, dermansızlık, sıkıntı. ◆ Acz, fütur. || (t.) Fütur-ı şedid, vakt.

Accabler [ft.] Yormak, ziyadesiyle yükletmek, ezmek, bir adama tahammülü fevkinde iş vermek. ◆ Mahvetmek. ◆ Aciz bırakmak, fütura düşürmek. ◆ Taciz etmek. ◆ Müstağrak etmek. ◆ Mahcup etmek. ◆ Cevaptan aciz bırakmak. || s' – Ezilmek.

Accalmie [ims.] (bhr.) Rüzgâr ve denizin sükûnu, limanlaması, rekâdet ve sükûnet-i hava. || (mec.) Sükûnet. || (tca.) Durgunluk.

Accaparement [imz.] İhtikâr, madrabazlık. ◆ Münhasıran tasarruf etme.

Accaparer [ft.] İhtikâr etmek, madrabazlık etmek. || (mec.) Kendine hasretmek, taht-ı inhisara almak. || – quelqu'un Bir adamın hüsn-i teveccühünü, dostluğunu kazanmak.

Accapareur,euse [i.] Muhtekir, madrabaz.

Accastillage [ims.] (bhr.) Geminin başında ve kıçındaki kuleler, tabyalar. ◆ Geminin sudan hariç olan yerleri.

Accastiller [ft.] (*a-kas-ti-ié*) Geminin başında yahut kıçında kuleler, tabyalar yapmak.

Accéder [fl.] Varmak, çıkmak. ◆ Rıza vermek, muvâfakat etmek, reyi inzımam etmek.

Accélérateur,trice [s.] Tesri' ve ta'cil eden, muaccil, müsri'.

Accélération [ims.] Ta'cil.

Accéléré,e [s.] Süratli (araba vesâire). = [imz.] Hızlı giden sefine. = [ims.] Hızlı giden araba.

Accélérer [ft.] Ta'cil ve tesri' etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Accélérographe yahut **Accéléromètre** [imz.] (as.) Mizanü't-tazyik ki efvah-ı nâriyede barut gazlarının icra ettiği tazyiki ölçmeye mahsustur.

Accense [imz.] (Eski Romalılarda) Muhzır, çavuş. ◆ Asâkir-i mütemmime.

Accenser [ft.] Îcar etmek, kiraya veya iltizama vermek.

Accent [imz.] Sadâ ve savtın imâlesi. ◆ Hava, makam. ◆ Şive-i lisan. ◆ Suret-i telaffuz. ◆ Hareke ve med işareti. || (cm.) Ses, gürültü.

Accentuation [ims.] Hareke ve med işaretlerinin suret-i vaz' ve isti'mali. ◆ Kelimenin bazı hecelerini çekerek telaffuz ile ifade-i meram.

Accentuer [ft.] Huruf-ı savtiyenin üzerine hareke ve med işaretini vaz' etmek. ◆ Kelimelerin bazı hecelerini temdid ederek söze başka bir renk ve mânâ vermek. || (mec.) İzhar etmek. || **s'** – Zâhire çıkmak, bir tarafa meyletmek.

Acceptable [s.] Şâyan-ı kabul.

Acceptant,e [s.] Kabul eden, razı olan.

Acceptatif,ve [s.] Kabulü mutazammın.

Acceptation [ims.] Kabul, icabet. || Bir poliçenin kabulü için tahriren verilen söz. || **L'offre et l'** – (hk.) İcap ve kabul.

Accepté [s.] Makbul. || (tca.) Makbulümdür (poliçe üzerinde). Bu mânâyı ifade için ekseriya muhtasar olarak yalnız bir **A** harfi de yazarlar.

Accepter [ft.] Kabul etmek, almak. ◆ İcabet etmek. ◆ Razı olmak, muvâfakat etmek. ◆ (mec.) Tahammül etmek, katlanmak. || – **un présage** Verdiği ümidi kabul etmek: **J'en accepte l'augure** Bana ümit ettirildiği vechile olmasını isterim.

Accepteur [imz.] Poliçe kabul eden adam.

Acception [ims.] Tercih, tefrik. ◆ Riayet. ◆ Mânâ, isti'mal. || – **de personne** İmtizac, muhâdenet.

Accès [imz.] (*ak-cé*) Takarrüb. ◆ Medhal, yol. ◆ Giriş, duhul. ◆ Hastalık nöbeti. || **Avoir** – Serbestçe girmek, kabul olunmak. || **Avoir – à une profession, à une carrière** Bir sanat ve mesleği icraya hakkı olmak. || **Ouvrir l'** – **à** Yol hazırlamak.

Accessibilité [ims.] Yanına yanaşılır adamın hâli, munislik. ◆ Salâhiyet.

Accessible [s.] Yanaşması kolay, görüşmesi mümkün, munis. ◆ Kabil, sâlih, müsait. ◆ Anlaşılabilir. || **Être** – **à** Ehemmiyet vermek, atf-ı nazar etmek. || (as.) Kabil-i takarrüb, mümkinü't-takarrüb (arazi).

Acsession [ims.] Rıza, muvâfakat, inzımam-ı rey. || **Acte d'** – Rıza ve muvâfakati hâvi senet. || **Droit d'** – Bir şeyin zevâidine mâlikiyet hakkı, hakk-ı zamâim. || – **au trône** Tahta cülus; sandali-i hükümdarîye kuud.

Accessit [imz.] (*site*) Zikr-i cemil.

Accessoir [s.] Müteferri, tâbi. ◆ Tâli, redif, lâhık. = [imz.] Fer'; **l'** – **suit le principal** Fer' asla tabidir. = [cm.] Fürûat, tevâbi. || – **d'armes** (as.) Teferruat veya fürû-ı esliha; **de solde** Fürû-ı maaş, zamâim; – **du tir à la cible** Nişan tahtası, endaht teferruatı.

Accessoirement [h.] İkinci derecede olarak, ilaveten.

Accidence [ims.] Kaza ve tesadüf keyfiyeti.

Accident [imz.] Hadise, vukuat. ◆ Hâl, araz, arıza. ◆ Kaza. = [cm.] (as.) Sath-ı arzın arızaları: – **s naturels** Avârız-ı tabiiye; – **s artificiels** Avârız-ı suniye. || **Par** – Kazaen, kazara. || **Mort par** – Ecel-i kaza.|| – **imprévu** Kazâ-yı nâgehanî.

Accidenté,e [s.] Arızalı (sath-ı arz) ◆ Vukuatla memlû. || (ed.) Mütehavvil, şâyan-ı temâşâ.

Accidentel,le [s.] Tesadüfi, vukuata tâbi. ◆ Ârızî. || **Mort** – **lle** Ecel-i kaza.

Accidentellement [h.] Tesadüfen, kazara.

Accidenter [ft.] Bir memleketin, bir arzın manzarasını tehâlüf ettirmek. ◆ Üslubu yeknesaklıktan kurtarmak.

Accipitre [imz.] Şahin ve atmaca gibi yırtıcı ve âkilü'l-luhûm kuşlar sınıfı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Accise [ims.] Müstehlekâttan ve bilhassa meşrubat-ı kûûliyeden alınan bilvasıta bir vergi, zecriye. ◆ İhtisab.

Acclamateur [imz.] Alkışlayıcı.

Acclamatif,ve [s.] Alkışlarla ifade olunan, alkışlanan.

Acclamation [ims.] Alkışlama ve tahsin sadâları. ‖ **D'** – ve **Par** – Hep birden, rey toplamaya müracaat etmeksizin.

Acclamer [ft.] Alkışlarla ve tahsin sadâlarıyla tayin etmek. ◆ Alkışlarla selamlamak. = [fl.] Alkışlamak, tahsin sadâları çıkarmak.

Acclimatation [ims.] Bir yerin iklim ve havasıyla imtizac, istînas, imtizac-ı iklim. ◆ Bir nebatın yetiştiği yerin gayrında yetiştirilmesi. ‖ **Jardin d'** – Nebatat bahçesi.

Acclimaté [i.] Doğduğu iklimden, yerden başka bir iklimde, yerde yaşamaya alışmış olan.

Acclimatement [imz.] Bir şahıs veya nebatın diğer bir iklimle imtizacı, istînası.

Acclimater [ft.] İklim ve havaya alıştırmak, yeni bir iklim ve hava ile istînas, imtizac ettirmek. ‖ (mec.) Bir adamı bazı şeylere alıştırmak. ‖ **s'** – Yeni bir iklim ve hava ile imtizac etmek.

Accointance [ims.] Ülfet, rabıta, münasebet. ◆ Münasebat-ı gayr-ı meşrua. (Ekseriya cem'i müsta'meldir.)

Accointé,e [i.] Dost, akraba. (Eski kelime.)

Accointer (**s'**) [fv.] Ülfet ve muvâneset etmek, laubali olmak. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Accoisement [imz.] Sükûnet, sükûnet bulma. (Eski kelime.)

Accoiser [ft.] Teskin etmek. (Eski kelime.)

Accolade [ims.] Kucaklama, der-âguş, musâfaha, muânaka. ‖ (as.) Muânaka ki kadîmen bir şövalyenin esna-yı kabulünde icra olunan merasimin başlıcalarından biri idi. Yeni şövalyeyi teslih eden zât kılıcının yanıyla ona üç defa vurduktan sonra bir muhabbet-i uhuvvetkârâneye delâlet etmek üzere onu der-âguş dahi ederdi. ◆ Tabâatta müsta'mel ({) işareti, kaş. ◆ Kapı ve pencere sögesi/sövesi üstündeki kemer.

Accolader [ft.] Tabâatta kaş denilen işaret-i mahsusa ile birkaç satırı bir yere cem etmek. ‖ **s'** – Kucaklaşmak, musâfaha etmek.

Accolage [imz.] Ağaçların veya asmanın hereke bağlanması, herekleme, ispalyaya bağlama.

Accolé,e [s.] Der-âguş olunan. ◆ Bitişik, ulaşmış. ◆ Tasmalı (hayvan). ◆ Hereklenmiş (asma veya ağaç).

Accolement [imz.] Bitişme, ulaşma.

Accoler [ft.] Kucaklamak. ◆ Birleştirmek, birbirine raptetmek. ◆ Asmayı hereklemek, meyve ağacını ispalyaya bağlamak. ◆ İki şeyi bir yerde göstermek. ‖ – **une bouteille** Şişe ile içmek. ‖ (as.) Bölük, tabur, alay gibi kıtaat-ı askeriyeyi yan yana koymak. ‖ **s'** – Kucaklaşmak, birbirinin boynuna sarılmak. ◆ Sarılmak. ◆ Birleşmek, inzımam etmek. ◆ Sık sık ziyaret etmek, yapışmak.

Accolure [ims.] Herek bağı.

Accommodable [s.] Tesviyesi mümkün, kabil-i fasl, tesviye.

Accommodage [imz.] Yemeğin terbiye ve istihzarı. ◆ Saçın düzeltilmesi.

Accommodant,e [s.] Söz anlar, uygun, muvâfik.

Accommodation [ims.] Tesviye. ◆ muvâfakat. ◆ (İki metni birbiriyle) telif.

Accommodé,e [s.] Düzelmiş, muntazam. ◆ Muvâfik, münasip. ◆ Mâlik, sahip. ◆ Vakt ü hâli hoş.

Accommodement [imz.] Nizam, intizam, tertip. ◆ Uyuşma, uzlaşma, sulh. ‖ **Par voie d'** – Sulhen.

Accommoder [ft.] Tanzim ve tertip etmek, düzeltmek. ◆ Fasl ve tesviye etmek. ◆ (Yemeği) hazırlamak, terbiye etmek. ◆ Hüsn-i muamele (ve istihzâen sû-i muamele) etmek. ◆ Uzlaştırmak, barıştırmak. ◆ Muvâfik gelmek. ‖ **s'** – Düzelmek, kendi hâlini ıslah etmek. ◆ uyuşmak, uzlaşmak. ◆ Tevfik-i hareket etmek, uymak. ◆ Edinmek, yerleşmek. ◆ Süslenmek. ◆ Münasip ve muvâfik olmak. ◆ Sermest olmak. ◆ Alışmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Accompagnateur,trice [s.] (ms.) Peyrev, âhenkdaş.

Accompagnement [imz.] Refakat, yoldaşlık. ◆ Teşyi. ◆ Tezyinat vesâire takımı. || (ms.) Peyrevlik, âhenk. || (as.) – **d'enceinte** İstihkâm kafa sathı.

Accompagner [ft.] Refakat ve arkadaşlık etmek. ◆ Birlikte bulunmak. ◆ Teşyi etmek. ◆ Terfik etmek. ◆ Muvâfik olmak, uymak, yakışmak. || (ms.) Şarkı söyleyen veyahut bir çalgı çalan adama peyrevlik etmek. || **s'** – Birini beraber veya maiyete almak.

Accompli,e [s.] Tamamen hayyiz-i husule gelmiş, tamam, mükemmel, olmuş bitmiş. || **Fait** – Emrivaki.

Accomplir [ft.] Bitirmek, itmam ve ikmâl etmek. ◆ Eda etmek, yerine getirmek, başa çıkarmak, icra etmek. || **s'** – İkmâl ve ifâ olunmak.

Accomplissement [imz.] İtmam, ikmâl. ◆ İfâ, icra.

Accon [imz.] (bhr.) Çırnık.

Accorage [imz.] (bhr.) Geminin destek üzerine alınması.

Accord [imz.] Vifak, ittifak. ◆ Muvâfakat, tevâfuk. ◆ İttihad, iştirak. ◆ Mukavele, muâhede. ◆ Muvâzene, itidal. ◆ Uzlaşma, müsâlemet. ◆ Âhenk. ◆ Çalgı düzeni. ◆ Nikâh mukavelesinin şerâiti. ◆ Söz kesme. || (sr.) Mutabakat. || **D'** – İyi âhenk edilmiş (alet-i musiki). || **Être d'** –İttifak etmek, hem-rey olmak. ◆ İtiraf etmek, teslim etmek. ◆ Aynı neticeye sâî olmak. || **D'un commun** – İttifak-ı ârâ ile, müttefikan. || **D'** – [zr.] Teslim ederim.

Accordable [s.] Şâyan-ı kabul, şâyan-ı is'af. ◆ Kabil-i tevfik.

Accordailles [ims. – cm.] Namzetlik, nikâh cemiyeti, nişan cemiyeti.

Accordant,e [s.] (ms.) Âhenge uygun, hem-âhenk. ◆ Hem-tabiat.

Accordé,e [s.] Nişanlı, nikâhlı.

Accordéon [imz.] Armonik.

Accorder [ft.] Uzlaştırmak, telif-bîn etmek. ◆ Düzeltmek, tanzim etmek. ◆ Tevfik ve tatbik etmek, uydurmak. ◆ Vermek, ihsan etmek. ◆ Müsaade etmek. ◆ Hasr ve sarf etmek. ◆ Haml ve isnat etmek. ◆ Tasdik ve kabul etmek. ◆ Saza âhenk ve düzen vermek, akorde etmek. || – **une fille** Bir kızın yed-i izdivacını vaat etmek. || – **du temps** Deynin vadesini tehir etmek, fazla mühlet vermek. || – **une audience** Bir mülâkata kabul etmek. || – **une demande** Bir mesulü is'af etmek. || **s'** – İmtizac etmek. ◆ Hemfikir olmak. ◆ Uzlaşmak. ◆ Verilmek, ihsan olunmak. || (sr.) Mutabakat etmek. || (ms.) Akorde olmak. || **S'** – **avec soi-même** Harekâtı, efkârı, akvali mantık dairesinde birbirine uymak.

Accordeur [imz.] Çalgılara düzen veren adam, akordeci. || – **de flûtes, de vielles** Sulh hakimi.

Accordoir [imz.] Çalgılara düzen vermeye mahsus alet.

Accore [s.] (bhr.) Dik ve sarp sahil. = [imz.] Kızak desteği, payanda.

Accorer [ft.] (bhr.) (Bir gemiyi) Kızağa almak. ◆ Eğretiye almak, yerine getirmek. ◆ Kımıldayamayacak surette bağlamak.

Accorné,e [s.] Boynuzları cisminin renginden başka bir renkte olan (hayvan).

Accort,e [s.] Nazik, zarif, latif. ◆ Uysal.

Accortise yahut **Accortesse** [ims.] Nezaket, zarafet. ◆ Uysallık.

Accostable [s.] Yanaşması kolay (sahil, gemi). ◆ Kabil-i ülfet, munis.

Accostage [imz.] (bhr.) Yanaşma.

Accostant,e [s.] Sokulgan.

Accoste [nd.] Yanaş! = [imz.] Yanaş kumandası.

Accoster [ft.] (Gemi hakkında) Yanaşmak. ◆ Birine yanaşmak, takarrüb etmek. || **s'** – Görüşmek, ülfet etmek. ◆ Yaklaşmak. ◆ Uymak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Accotement [imz.] Caddenin şosesiyle iki tarafındaki hendekleri arasında yahut bir dere ile ebniyenin arasındaki zemin seddi, tarafeyn sath-ı mâilleri, kafa sathı. ◆ Demiryollarında harici ray ile meyan molozu kenar-ı haricisi arasındaki mesafe, tarafeyn sath-ı mâilleri.

Accoter [ft.] Dayatmak. ‖ **s'** –Dayanmak, ittikâ etmek, rahat etmek. = [fl.] (bhr.) Gemi yan üzerine yatarak gitmek.

Accotoir [imz.] Dayak, müttekâ, destek.

Accouchée [ims.] Lohusa, nüfesâ. ‖ **Caquets de l'** – Âfâki sohbet, uzun uzadıya musâhabe.

Accouchement [imz.] Doğurma, vaz'-ı haml. ◆ Doğurtma. ‖ (mec.) Büyük bir sa'ye mütevakkıf iş, hareket.

Accoucher [fl.] Doğurmak. ‖ (mec.) Bir şeyi birçok sa'y ile vücuda getirmek. ◆ Bir cevabı müşkilatla bulmak. ◆ Arzu edilmeyen, cesaret olunmayan bir şeyi söylemek, yumurtlamak. = [ft.] Doğurtmak, ebelik etmek. ‖ (mec.) Sa'y-ı zihnîye muâvenet etmek. ‖ **s'** – Kimsenin yardımı olmaksızın doğurmak.

Accoucheur [i.] Ebelik eden tabip, müvellid. ‖ **médecin** – Tabib-i müvellid.

Accoucheuse [ims.] Ebe kadın, kabile.

Accoudement [imz.] (as.) Dirsek dirseğe dokunma.

Accouder (**s'**) [fv.] Dirseğe dayanmak. ‖ (as.) Piyade neferatı yan yana durmak.

Accoudoir [imz.] Dirseğin dayanmasına mahsus yastık vesâire, koltuk.

Accouer [ft.] Beygirleri birbirinin arkasına bağlamak, katar etmek.

Accouple [ims.] Çifte tasma. ◆ Bağ.

Accouplement [imz.] Çiftleşme. ‖ (as.) Çiftleştirme veya çiftleşme; – **facultatif** İhtiyari çiftleşme; – **dirigé** İltizamî çiftleşme. ◆ Hayvanların çift bağlanması. ‖ (mec.) İki şeyin, iki fikrin, iki kelimenin bir yere cem'i.

Accoupler [ft.] Çifte koşmak. ◆ İkişer bağlamak. ◆ İki yahut birçok şeyleri bir yere bağlamak. ◆ Çiftleştirmek. ‖ (mec.) İki şeyi, iki fikri, iki kelimeyi bir yere cem' etmek. ‖ – **ses dames** (Tavla oyununda) Kapı yapmak. ‖ **s'** – Çiftleşmek. ‖ (mec.) Karışmak, birleşmek.

Accourcie yahut **Accourse** [ims.] (m.) Bir hânenin dairelerini yekdiğerine rapteden harici yol.

Accourcir [ft.] Kısaltmak. ◆ (Yolu) Kestirme etmek. ‖ (sr.) Memdud bir heceyi maksur etmek. = [fl.] yahut **s'** – Kısalmak.

Accourcissement [imz.] Kısalma.

Accourir [fl.] (*courir* fiili gibi tasrif olunur ve fi'l-i iâne olarak hem *avoir* ile hem *être* ile imtizac eder) Koşmak, hücum etmek, koşuşmak.

Accoustrement [imz.] (as.) Asâkir-i milliye teslih ve teçhizi. (Kurun-ı Vustâ'da müsta'mel bir kelime-i kadîmedir.)

Accoutrement [imz.] (Heyet-i umumiyesi itibarıyla) Esvab. ◆ Garip ve gülünç kıyafet.

Accoutrer [ft.] Garip ve gülünç elbise giydirmek, tezyin etmek. ‖ – **quelqu'un de toutes pièces** Birini sövüp tekdir etmek, iyice donatmak. ‖ = **s'** – Garip ve gülünç bir kıyafete girmek.

Accoutumance [ims.] Âdet, ülfet.

Accoutumé,e [s.] Alışmış, âdet etmiş. ◆ Mutad, me'luf. ‖ **à l'** – Ale'l-mutad. ‖ **Avoir** – İtiyat etmek.

Accoutumer [ft.] Alıştırmak. ‖ **s'** – Alışmak, âdet edinmek, itiyat etmek.

Accouvé,e [s.] Ocak başından ayrılmayan, tembel.

Accouver [ft.] Kuluçkaya yatırmak için yuva hazırlamak. = [fl.] Kuluçkaya yatmak. ‖ **s'** – Kuluçkaya yatmaya başlamak.

Accréditation [ims.] Bir hükûmet-i ecnebiye nezdinde bir memurun, bir sefir veya maslahatgüzarın memuriyetini mutazammın

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

itimatnâme verme. ◆ İtibar ve hüsn-i şöhret-i ticariye verme.

Accrédité,e [s.] Murahhas, memur, me'zun. ◆ Tavsiye olunmuş. ◆ Muteber, meşhur. ◆ Hâmil-i havalenâme. ◆ Mazhar-ı itimat.

Accréditer [ft.] İtibar vermek, me'zuniyet vermek. ◆ Tasdik ettirmek, tanıttırmak, tavsiye etmek. ◆ Revacını artırmak, tasdik ve temin etmek. ◆ Muhtemel kılmak. ◆ Neşretmek. ◆ İtimatnâme vermek. ◆ Elçi göndermek, tayin etmek. ◆ Havalenâme vermek. || **s'** – Kesb-i itibar etmek. || (mec.) İntişar etmek, mazhar-ı itimat ve kabul olmak. ◆ Kesb-i sübut etmek.

Accrêté,e [s.] Pek ziyade, müteazzım, mütekebbir.

Accrétion [ims.] Büyüme, tevessü' etme. ◆ Tezâyüd.

Accroc [imz.] Çivi ve diken gibi bir şeyin yırtığı. ◆ Güçlük, müşkilat. ◆ Gayr-ı muntazar tehir. || (mec.) Levs, leke, şüphe.

Accroché,e [s.] Merbut, muallak. ◆ Emniyet sandığına konmuş. ◆ Takılmış, ilişmiş. || (mec.) Gecikmiş, teehhüre uğramış.

Accroche-cœur [imz.] Şakak zülfü, ca'd, dilâviz. (cm. des *accroche-cœurs*.)

Accrochement [imz.] Çengelleme, kancalama. ◆ İlişme, takışma. || (mec.) Müşkilat.

Accrocher [ft.] Takmak, çiviye asmak, çengellemek, kancalamak. ◆ İliştirerek yırtmak. ◆ İliştirmek, alıkoymak, tehir etmek. ◆ Emniyet sandığına koymak. || (mec.) Kapmak, yakalamak. ◆ Geciktirmek, mani çıkarmak. ◆ Hile ile, maharetle elde etmek. ◆ Saati durdurmak. || **s'** – Tutulmak, sarılmak, ilişmek.

Accroire [ft.] (Yalnız *faire* kelimesinden sonra bulunur) **Faire** – İnandırmak, aldatmak, iğfal etmek. || **S'en faire** – Tefahhur etmek, mağrurlanmak.

Accroissance [ims.] Tezâyüd, tekessür, neşvünemâ.

Accroissement [imz.] Artma, büyüme, izdiyad, tekessür, neşvünemâ. || – **des jours** Günlerin uzaması.

Accroître [ft.] (*croître* gibi tasrîf olunur) Büyütmek, çoğaltmak, artırmak. ◆ İtibar ve me'zuniyetini artırmak. = [fl.] Büyümek, çoğalmak, artmak, neşvünemâ bulmak.

Accroupi,e [s.] Çömelmiş, büzülüp oturmuş.

Accroupir (s') [fv.] Çömelmek, büzülüp oturmak.

Accroupissement [imz.] Çömelme, büzülüp oturma. || (mec.) Hayvanlaşma.

Accru [imz.] Ağaç piçi, fışkın.

Accrue [ims.] Suların çekilmesiyle arazinin tevessü' etmesi. ◆ Ağaç köklerinin arazi-i mütecâvireye tecavüzünden nâşi ormanın tevessü' etmesi.

Accube [imz.] (as.) Ordugâh yatağı. (Eskidir.)

Accueil [imz.] Kabul, istikbal. ◆ Poliçe kabul ve te'diyesi: **Faire un bon** – Hüsn-i kabul etmek.

Accueillant,e [s.] Hüsn-i kabul eden.

Accueillir [ft.] Kabul ve istikbal etmek. ◆ Hüsn-i kabul etmek. ◆ Tutmak, yakalamak.

Accul [imz.] Çıkmaz sokak. ◆ Köşe, bucak, kenar. ◆ Küçük koy, limancık. ◆ (as.) Tecrübe esnasında topların geriye tepmelerini men için biraz gerilerinde zemine rekzedilen bir sıra kazık, aksülamel kazıkları.

Acculement [imz.] Geriye doğru gidiş. ◆ (bhr.) Omurga iskeleti.

Acculer [ft.] Dar bir yere sıkıştırmak. ◆ Aciz bırakmak, tazyik etmek. ◆ (Atı) Ürkütüp geriletmek, geri tartmak. || (as.) Sıkıştırmak. = [fl.] yahut **s'** – Arka vermek, ittikâ etmek. ◆ Cevaptan aciz kalmak. ◆ (At hakkında) Ürküp gerilemek, geri tartılmak. || (as.) Sıkışmak.

Accumulateur,trice [s.] Biriktirici, yığıcı, müddahir.

Accumulation [ims.] Yığma, biriktirme, terâküm, iddihar. ◆ Tezâyüd, tekessür.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Accumuler [ft.] Yığmak, biriktirmek, toplamak, iddihar etmek. || **s'** – Birikmek, yığılmak, terâküm etmek.

Accurbitaire [imz.] (t.) Kurt, dûdü'l-vahîd, dûd-ı şeritî.

Accusable [s.] Şâyan-ı itham, kabil-i itham.

Accusateur,trice [i.] Şâkî, müştekî, müddeî. ◆ Müddeî-i umumi.

Accusatif [imz.] (sr.) Mef'ûlün-bih.

Accusation [ims.] İtham. ◆ Şikâyet, dava. ◆ İsnat, azv. ◆ İtiraf. || (hk.) Müddeî-i umumilik. || **Chambre d'** – Heyet-i ithamiye; **Arrêt d'** – Heyet-i ithamiye mazbatası; **Acte d'** – İthamnâme. || **L'** – **et la défense** Müddeî-i umumi ve müttehem vekili, müddeî-i umumi ve müttehemin iddia ve müdafaaları. || **Chefs d'** – Esbab-ı itham.

Accusatoire [s.] İthamı mûcip (fiil ve hareket).

Accusé,e [i.] Müttehem, maznun. = [imz.] – **de réception** Vusul ilmühaberi. ◆ Vusul iş'arı. = [s.] Vâzıh, açık. ◆ Nazara çarpan. ◆ İri, büyük, gösterişli.

Accuser [ft.] İtham etmek, aleyhine ikame-i dava etmek. ◆ İsnad-ı kabahat etmek, iştikâ etmek. ◆ Delâlet etmek, meydana çıkarmak, göstermek. ◆ İtiraf etmek, söylemek. ◆ İhbar ve irâe etmek. ◆ Teyit etmek. || – **réception** Bir şeyi kabz ettiğini haber vermek. || **s'** – İtiraf-ı kabahat etmek. ◆ Kabahati birbirine atıf ve isnat etmek.

Acenser [ft.] İskât etmek.

Acéphale [s.] Başsız (böcek, heykel yahut döl), ma'dûmu'r-re's. ◆ Akılsız.

Acéphalie [ims.] Ma'dûmiyet-i re's.

Acéphalobrache [s.] Başsız ve kolsuz.

Acer [imz.] İsfendan ağacı.

Acérain,e [s.] Çelikli, çelik kabîlinden olan.

Acerbe [s.] Kekre, ham. || (mec.) Kaba, nahoş.

Acerbité [ims.] Kekrelik. ◆ Kabalık.

Acéré,e [s.] Çelikli. ◆ Keskin, sivri. (mec.) Batan, acı, hicv-âmiz.

Acérellé,e [s.] Sivrice, sivrimsi.

Acérer [ft.] Demire çelik katmak, su vermek. || (mec.) Teşdid etmek, müessir kılmak.

Acescence [ims.] (*sèss-san*) (k.) Ekşime istidadı, mâiliyet-i humz.

Acescent,e [s.] (*a-sèss-san*) Ekşimeye müstaid, ekşimeye başlamış, hâmızlığa mâil.

Acétabule [imz.] Eski zamanda sirke vaz'ı için müsta'mel kavanoz. ◆ (tşr.) Cevf-i muallakî. || (tt.) Hayvanat kabuklarının oyuk mahalli.

Acétal [imz.] (k.) Asetal.

Acétate [imz.] (k.) Halliyet. || – **de plomb** Halliyet-i rasas, kurşun sirkesi. || – **de cuivre** Halliyet-i nuhas.

Acéteux,euse [s.] (k.) Sirke ta'mında olan, hallî. || **Acide** – Hâmız-ı hallî.

Acétification [ims.] (k.) Sirkeleşme, istihlal.

Acétifier [ft.] (k.) Sirkeleştirmek, tahlil etmek.

Acétimètre [imz.] Sirke mizanı, mikyas-ı hall.

Acétimètrie [imz.] (k.) Mebhas-ı mukayese-i hall.

Acétique [s.] (k.) Hallî. || **Acide** – Hâmız-ı hall.

Acétite [imz.] (k.) Halliyetî.

Acétolat [imz.] (k.) Itırnâk çiçeklerin sirkesi, hall-i muattar.

Acétolé [imz.] (t.) Devâ-yı hallî.

Acétomel [imz.] Sikencübin, sirkencübin.

Acéton [ims.] Sirke ruhu, ruh-i hall.

Acétoselle [imz.] Hummâz-ı sagir.

Achalandage [imz.] Müşteri celbi. ◆ Müşteri olma. ◆ Müşteriler heyeti. || (mec.) Vasıta-i celp.

Achalandé,e [s.] Müşterisi çok, kalabalık.

Achalander [ft.] Müşteri celbetmek. ◆ Revaç ve itibarını artırmak. || **s'** – Müşteri peyda etmek.

Acharné,e [s.] Azgın. || (mec.) Pek şiddetli, pek kızgın.

Acharnement [imz.] Azgınlık. ◆ Şiddet, savlet. ◆ İnat, kin. ◆ Şiddetli iştihâ, iptilâ.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Acharner [ft.] Azdırmak, kızdırmak, hırslandırmak, saldırmak. ◆ Tehyic etmek. || **s'** – Bir şeyin üzerine şiddet ve inatla düşmek.

Achat [imz.] Satın alış, alım, iştirâ, mubâyaa. ◆ Satın alınan şey, mebi'. || – **et vente** Bey' ü şirâ, ahz ü itâ. || (as.) Mubâyaa; – **s directs** Mubâyaat-ı müsta'cele; – **par marché** Pazarlıklı mubâyaat ki senet ve mukavelat ile akdolunur. || – **par voie de commission** Komisyoncu vasıtasıyla icra olunan mubâyaat.

Ache [ims.] Su kerevizi.

Achée [ims.] Olta kurdu.

Acheminé,e [s.] Yola çıkmış, yola konmuş. ◆ Yoluna girmiş, yolunda. ◆ Hayli terbiye olunmuş (at).

Acheminement [imz.] Bir yola girme. ◆ Sülûk. ◆ Tarik. ◆ Bir gayete sevkeden esbab.

Acheminer [ft.] Yola çıkarmak, sevk ve irsal etmek. ◆ Yoluna koymak. ◆ Sevk etmek. ◆ Ta'cil etmek (bir teşebbüsü), muvaffak olacak hâle getirmek. ◆ Atı terbiye etmek, yürümeye alıştırmak. || **s'** – Yola çıkmak. ◆ Yolunda bulunmak, iyi gitmek. ◆ Müncer ve müntehî olmak.

Acheron [imz.] *(ké)* Cehennemin bir nehri. || (mec.) Cehennem. ◆ Ölüm.

Acheté,e [s.] Satın alınmış. ◆ Rüşvetle kazanılmış. ◆ İstihsal olunmuş. ◆ Zahmetle ele geçirilmiş.

Acheter [ft.] Satın almak, iştirâ, mubâyaa etmek. || (mec.) Rüşvetle kazanmak. ◆ Zahmetle ele geçirmek. || – **un homme** (Askere gitmek üzere) Bedel tutmak. || – **un auteur** Bir muharririn eserlerini satın almak. || – **à terme ou à crédit** Vade ile yahut veresiye almak. || – **par francs et vendre par écus** Gayet pahalı satmak. || **s'** – Satın alınmak. ◆ Fedakârlıkla ele geçirilmek.

Acheteur,se [s.] Satın alan, müşteri. ◆ Mubâyaat meraklısı. || **L'** – **et le vendeur** Bayi ve müşteri. || (as.) **Officiers** – **s** Mubâyaacı zâbitan.

Achetoir [imz.] Para, akçe.

Achevaler [ft.] (as.) Bir nehrin, bir yolun iki tarafında ahz-ı mevki etmek.

Achevé,e [s.] Bitmiş, ikmâl ve itmam olunmuş, tam. ◆ Mükemmel. ◆ Bitkin, mahvolmuş. ◆ Şaşırmış. ◆ Telef edilmiş.

Achèvement [imz.] İtmam, ikmâl. ◆ kemâl, mükemmeliyet. || (ed.) Hâtime.

Achever [ft.] Bitirmek, itmam ve ikmâl etmek. ◆ Yutmak, kâmilen içmek, sömürmek. ◆ Öldürmek. ◆ Hitam vermek: – **de dîner** Yemeğe hitam vermek. ◆ Mahvetmek, bitirmek. || **s'** – Bitmek.

Achille [imz.] *(kil-le)* Gayet cesur adam. ◆ Yalnız başına bir fikri müdafaa eden adam. ◆ Yaralanması gayr-ı kabil adam.

Achillée [ims.] *(kil-lé)* (nb.) Civan perçemi, kaysum.

Achoppement [imz.] Sürçme. ◆ Mani, müsâdeme. || **Pierre d'** – Mani, engel, tarik-i müstakimden inhirafa vesile.

Achopper [fl.] Sürçmek, ayak dolaşmak. || (mec.) Hata etmek.

Achromatique [s.] *(kro)* Eşyayı renksiz ve halis gösteren, iyi gösteren (gözlük), müzilü'l-levn. || **Cercle** – Daire-i mün'akise.

Achromatisme [imz.] *(kro)* (ht.) Eşyayı renksiz ve halis gösteriş, in'idam-ı levn, izâle-i elvan.

Achromatopsie [imz.] *(kro)* (t.) Bâsıranın bazı elvanı fark edememesi, adem-i temyiz-i elvan.

Achrome yahut **Achromique** [s.] *(kro)* Renksiz.

Aciculaire [s.] (nb.) İğne gibi, ibrevî, mihverî.

Acide [imz.] Ekşi şey, ekşilik. || (k.) Hâmız. || **Tourner à l'** – Ekşimek. = [s.] Ekşi. || (k.) Hâmızî.

Acidifiable [s.] (k.) Hâmızlaştırılması kabil olan.

Acidiflant,e [s.] (k.) Muhammız, ekşitici.

Acidification [ims.] (k.) İnhimaz, ekşilenme.

Acidifier [ft.] (k.) Ekşitmek, hâmızlatmak. || **s'** – Ekşimek, hâmızlanmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Acidité [ims.] (k.) Ekşilik, hâmıziyet.

Acidule [s.] Ekşimtırak, mayhoş.

Acidulé,e [s.] (ht.) Ekşili, zü'l-hâmıza.

Aciduler [ft.] Mayhoşlatmak, az ekşitmek. || **s'** – Mayhoşlanmak, az ekşimek.

Acier [imz.] Çelik, polat. ◆ Bıçak, kılıç, esliha-i câriha. || **Cœur d'** – Merhametsiz yürek, katı yürek. || **Langue d'** – Fassal.

Aciérage [imz.] Çelikleme ameliyatı.

Aciération [ims.] Çelik imali.

Aciérer [ft.] (Demiri) Çeliğe tahvil etmek. ◆ Çelik kaplamak, çeliklemek.

Aciéreux,euse [s.] Çelikli.

Aciérie [ims.] Çelik fabrikası, polathâne.

Acinace [imz.] (as.) Kısa ve doğru bir nevi kama ki İranlılar ve Medyalılar gibi bazı akvam-ı mütekaddime nezdinde müsta'mel idi.

Aciniforme [s.] (nb.) Üzüm şeklinde, inebiyü'ş-şekl.

Aciseler [ft.] Asma çubuğu dikmek.

Acné yahut **Acmé** [ims.] Ergenlik, sivilce.

Aclide yahut **Aclis** yahut **Aclys** [imz.] (as.) Kadim zamanlarda müsta'mel bir nevi yekpâre harbi.

Acolin [imz.] Göl ördeği.

Acologie [ims.] Müfredat-ı tıp.

Acolyte [imz.] Rahip yamağı. || (mec.) Refik, hempâ.

Acomie [ims.] Kellik.

Acompte [imz.] Ale'l-hesap verilen yahut alınan akçe. || **Des – s** Tekasit, mahsubat.

Aconit [imz.] (*nit*) (nb.) Kurt kökü, hânikiye, hâniku'n-nimr. || – **féroce** Kaplan boğan. || – **napet** Kurt boğan. || (as.) Hânikiye. (Bâlâda mezkûr kurt boğan nebatından istihsal olunan şiddetli bir zehirdir ki akvam-ı mütekaddimeden ekseri oklarına bu zehir ile su verirlerdi.)

Aconitine [ims.] (k.) Kurt kökü hülâsası, hâniku'n-nimr hülâsası, hânikin, akonitin.

Acontismologie [ims.] (as.) Sivri uçlu mermiyat endahtı fenni.

Acontistes [imz. – cm.] (as.) Yalnız kargı, ok, harbi gibi sivri uçlu mermiyat-ı nâfize ile müsellah asâkir. (Yunanlılara ve Romalılara mahsus idi.)

Acoquinant,e [s.] Cazip, câlib. ◆ alıştıran, müptelâ eden.

Acoquiner [ft.] Cezp ve celbetmek. = [fl.] yahut **s'** – Alışmak, müptelâ olmak.

Acore [imz.] (nb.) Su zambağı, kasabu'z-zerîde.

Acorie [ims.] (t.) Fevkalâde açlık.

Acosmie [ims.] (t.) Eyyam-ı buhraniyenin adem-i intizamı.

Acot [imz.] (nb.) Fidan yastıklarının etrafına gübre dökme.

Acotter [ft.] (nb.) Fidan yastıklarının etrafına gübre dökmek.

Acotylédone [s.] (nb.) Adîmü'l-filka. = [ims. – cm.] Adîmü'l-filka fasîlesi.

Acoumètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı sem'.

Acoup [imz.] Birdenbire ve sebepsiz, muhakemesiz yapılan, vukua gelen şey. || (as.) Vakitsiz ve nizamsız tevakkuf, beyhûde duruş, vakfe-i muzırra. || (mec.) Teemmülsüz ve münasebetsiz hâl ve hareket.

Acousmate [imz.] Muhayyel, sebebi görülmeyen gürültü, mevhum sadâ.

Acoustique [ims.] Fenn-i sem'. = [ims.] Hikmet-i tabiiyenin sem' bahsi, mebhas-ı sem', mebhas-ı sadâ. ◆ Bir mahallin intişar-ı sadâ nokta-i nazarından olan hâl ve sıfatı = [s.] Sem'î. ◆ Sadâ borusu.

Acqueraux [imz. – cm.] (as.) Sandıklı top.

Acquéreur [imz.] Satın alan adam, mâlik, mutasarrıf. || – **de bonne foi** Bir şeyi sahib-i meşruundan almış zannında bulunan. || – **de mauvaise foi** Sahib-i meşruu olmadığını bildiği bir adamdan bir şey satın alan.

Acquérir [ft.] (Tasrifi: *j'acquiers*, *tu acquiers*, *il acquiert*, *nous acquérons*, *vous acquérez*, *ils acquièrent*; *j'acquérais etc.*; *j'acquis*; *j'acquerrai*;

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

j'acquerrais; *acquiers*, *acquérons*, *acquérez*; *que j'acquière*, *que tu acquières*, *qu'il acquière*, *que nous acquérions*, *que vous acquériez*, *qu'ils acquièrent*; *que j'acquisse etc.*; *acquérant*; *acquis*, *acquise*) Kazanmak, kesbetmek. ◆ İstihsal ve iktisab etmek. ◆ Nâil olmak, Dostluğunu kazanmak. || – **à** Kazandırmak. || – **de** Satın almak. || **s'** – Kendi nefsi için kazanmak, edinmek. ◆ Birini kendine bent etmek. ◆ Kazanılmak, ele geçmek. || **Modes d'** – **la propriété** Esbab-ı temellük.

Acquêt [imz.] Hibe veya vasiyetle tasarruf olunmuş mülk, mal. = [cm.] Zevceyn beyninde müşterek emlâk. ◆ Kazanç, kâr. || **Les propres et les** – **s** Emval-i meksûbe ve emval-i mevrûse.

Acquiescement [imz.] Rıza, muvâfakat. ◆ Bir hükme kanaat etme.

Acquiescer [fl.] Rıza vermek, muvâfakat etmek. ◆ Tâbi olmak. ◆ Bir hükme kani olmak.

Acquis [imz.] Tahsil, tecrübe, malumat. ◆ Nüfuz, itibar.

Acquis,e [s.] Kazanılmış, mükteseb. ◆ Müspet, muhakkak. ◆ Kesbî, tahsilî. ◆ Meclub, mensup. || **Droits** – Hukuk-ı meksûbe.

Acquisition [ims.] Kesb, kazanç. ◆ İştirâ. ◆ Satın alınan şey. ◆ Mal, mülk. ◆ Bir mahallin bir hükûmete ilhakı. || – **à titre gratuit** Bilâ-bedel, bilâ-ivaz temellük.

Acquit [imz.] Te'diye, eda, ifâ. ◆ İbra senedi. ◆ Gümrük tezkeresi. || **Payer à l'** – **de quelqu'un** Birinin nâm ve hesabına te'diye etmek. || **Par manière d'** – Baştan savma. || **Pour** – Ahz ü kabz olunmuştur. (Poliçe ve senetlerin zîr veya zahrına yazılır.) ◆ (Bilardoda) Oyuna başlarken kimin evvel oynayacağı anlaşılmak üzere çekilen kolpo, akito.

Acquit-à-caution [imz.] Transit tezkeresi. (cm. des *acquits-à-caution*)

Acquittable [s.] Te'diyesi kabil yahut lâzım olan. || (hk.) Tebriye-i zimmet etmesi mümkün olan.

Acquitté,e [s.] Te'diye olunmuş. ◆ Berîü'z-zimme.

Acquittement [imz.] Te'diye, ifâ-yı deyn. ◆ Tebriye-i zimmet, beraat.

Acquitter [ft.] Te'diye etmek, ödemek. ◆ Eda, ifâ etmek. ◆ Bir matlubun ahzını mübeyyin imza vermek. ◆ Tebriye-i zimmet ettirmek, beraatine karar vermek. || – **quelqu'un** Birisinin hesap ve nâmına ödemek. || **s'** – Borcunu vermek. ◆ Vazife veya vaadini ifâ etmek. ◆ Bir şeyin üstesinden gelmek. ◆ Bir iyiliğe teşekkür ve iyilikle mukabele etmek.

Acrasie [ims.] (t.) Adem-i itidal.

Acre [imz.] Kadîmen Fransa'da elli iki "ar"a[3] muadil arazi ölçüsü idi. El-yevm İngiltere'de kırk "ar"dır.

Acre (Saint-Jean d) [ihz.] Akkâ.

Acre [s.] Buruşturucu ve yakıcı. ◆ Fena, sert. || (mec.) Sert, hırçın, bed-huy.

Acreté [ims.] Buruşturuculuk. ◆ Sertlik. ◆ Merâret. ◆ Ubûset-i vech.

Acribologie [ims.] (ed.) İfade-i fikr için en münasip kelimeyi intihab, mutabakat-ı elfaz.

Acridien,ne [s.] Çekirgeye benzeyen.

Acridophagie [ims.] Çekirge yemek itiyadı.

Acrimonie [ims.] Yakıcılık, buruşturuculuk. ◆ Sertlik, hırçınlık. ◆ Acı söz.

Acrimonieux,se [s.] Sert, hırçın, hadîdü'l-mizac.

Acrinie [ims.] (t.) İn'idam-ı ifraz.

Acrisie [ims.] (t.) Adem-i buhran.

Acrobaliste yahut **Acroboliste** [imz.] (as.) Kadim hafif süvari askeri. (Bunlar yalnız ok endaht ederlerdi.)

Acrobate [i.] İp cambazı.

Acrodynie [ims.] (t.) El ve ayak ağrısı, elem-i etrâf.

Acromial,e [s.] (tşr.) Omuz ucuna dair, ahremî.

3 fr.: *are*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Acromion [imz.] (tşr.) Omuz ucu, ahrem.

Acronyque [s.] (hy.) Güneşin gurûb veya tulûuyla münasebet-i zıddiyede bulunan: **Lever** – Bir kevkebin güneşin gurûbunda vâki tulûu; **Coucher** – Bir kevkebin güneşin tulûunda vâki gurûbu.

Acropole [ims.] Eski Yunan şehirlerinin en yüksek mahallinde kâin iç kale veya hisar.

Acrostiche [imz.] (ed.) Her mısraının ilk harfi memduhun isminin bir harfinden ibaret olan ve binaenaleyh onun ismini teşkil eden kaside.

Acrostole [imz.] Sefinelerin başındaki mücessem tesâvir-i tezyiniye.

Acrotère [imz.] (m.) Mabedin cephesi üzerine vaz' olunan heykel kaidesi. ◆ Saçak süsü. = [imz. – cm.] Baş ve eller, ayaklar.

Acte [imz.] İş, hareket, amel, fiil. ◆ Emir, madde. ◆ Muamele. ◆ Alâmet. ◆ Eser, kâr. ◆ İzhar, ibraz. ◆ A'lâm, hüccet. ◆ Karar, mazbata. ◆ Senet, tezkere-i ilmühaber. ◆ Mukavelenâme. ◆ Beyannâme. ◆ Tiyatro oyununun faslı, perde. || – **d'hostilité** Hareket-i hasmâne. || – **de courage** Hareket-i şecîâne, eser-i cesaret. || – **de l'état civil** Nüfus tezkeresi. || – **de naissance** Vilâdet tezkeresi. || – **d'accusation** İthamnâme. || – **d'immatriculation** Sicil varakası. || **Faire** – **de présence** İspat-ı vücud etmek. || **Faire** – **d'autorité** Nüfuzunu şiddetle ve derhal hissettirmek. || **Faire** – **de soumission** Arz-ı inkıyad etmek. || **Faire** – **de complaisance** Mecburi olmayan bir şeyi lutfen yapmak. || **Faire** – **de bonne volonté** Birisine hürmetini ibraz edecek harekette bulunmak. || **Demander** – Bir vakanın resmen mertebe-i sübuta vardırılmasını talep etmek. || **Faire** – **d'héritier** Terekeye vaz'-ı yed etmek. || – **s positifs** Harc-ı vesâik. || **Faire** – **de propriété** Vücuh-ı temellükten biri ile tasarruf etmek. || – **authentique** Sened-i resmî. || – **s publics** Evrak-ı resmiye. || **Passer un** – Bir senet yahut bir mukavelenâme akd ve tanzim etmek. || **Prendre** – **de** Senet ittihaz etmek. || **Donner** – **de** Resmen tasdik etmek. || = [cm.] Evrak.

Actée [ims.] (nb.) Kara çöpleme. || – **en épi** Harik-i kâzib.

Acteur,trice [i.] Tiyatro oyuncusu, aktör. ◆ (mec.) Fâil, zî-medhal.

Actif,ve [s.] Faal, çalışkan, gayûr. ◆ Müessir, tesirli. ◆ Fiilî, bilfiil olan. ◆ İşlek. || **Citoyen** – Hukuk-ı siyasiyeye mâlik adam. || **Voix** – **ve** Hakk-ı intihab || **Service** – Hizmet-i fiiliye, bilfiil hizmet-i askeriye. || **L'** – **social** Mal-i şirket. || (sr.) Müteaddî, malum. = [imz.] Alacak, matlubat; **L'** – **et le passif** Matlubat ve medfuat, alacak verecek.

Actinie [ims.] (tt.) Deniz inciri (kabîle-i şuâiyeden bir hayvan).

Actinologie [ims.] (tt.) Mebhas-i hayvanat-ı şuâiye.

Action [ims.] Fiil, hareket, iş, amel. ◆ Eser, tesir. ◆ İcra. ◆ Fiiliyat. ◆ Ameliyat. ◆ Kuvvet, germî. ◆ Küçük muharebe, müsâdeme. ◆ Maksat, mebnî-aleyh, esas. ◆ Tavır, hareket. ◆ Dava, ikame-i dava. ◆ Hisse, sehm. = [cm.] İtibar, nüfuz. || – **de grâces** Teşekkür, beyan-ı minnetdarî. || **Mettre en** – Bir nazariyeyi, bir fikri, bir maksadı mevki-i fiile çıkarmak. || – **civile** Hukuk-ı şahsiye davası. || – **publique** Hukuk-ı umumiye davası. || – **réelle** Dava-yı ayn. || **Droit d'** – Hakk-ı dava. || **Intenter une** – İkame-i dava etmek. || – **s sociales** Şirket hisse senedatı. || – **nominative** Sahibinin ismine muharrer hisse senedi. || – **au porteur** Hâmiline ait hisse senedi. || – **d'éclat** Parlak hareket, hareket-i fedakârane (askerlikte). || – **mécanique** Tesir-i mihanikî. || – **moléculaire** Tesir-i cüz'-i ferdî.

Actionnaire [imz.] Sehm sahibi, hissedar. ◆ Bir şeyin istifadesine iştirak eden.

Actionné,e [s.] Meşgul. ◆ Aleyhinde ikame-i dava edilmiş.

Actionner [ft.] İkame-i dava etmek, davaya girişmek. ◆ Birisini tekdir etmek, hırpalamak. ◆ Tahrik etmek. || **s'** – Tahrik olunmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Activant,e [s.] Tahrik eden: **Propriétés – es** Havass-ı muharrike, kuvâ-yı muharrike.

Activé,e [s.] Tahrik olunmuş, tesri' edilmiş.

Activement [h.] Süratli ve faalâne. ‖ (sr.) Fiilin müteaddî ve malum olarak isti'maliyle.

Activer [ft.] Tahrik etmek, germî vermek, tesri' ve ta'cil etmek. ‖ **s'** – Tahrik ve ta'cil olunmak.

Activité [ims.] Faaliyet, gayret. ◆ Germî, revaç. ◆ Tesir. ‖ (as.) Bilfiil hizmet-i askeriye, muvazzaflık, hizmet-i muvazzafa; **soldat en** – Muvazzaf nefer; **non** – Açıkta kalma, adem-i muvazzafiyet. ‖ (sr.) Malumiyet.

Actualité [ims.] Hâlihazır. ‖ (cm.) Hâlihazırdaki şeyler.

Actuel,le [s.] Şimdiki, hazır. ◆ Fiilî, bilfiil olan. ◆ Lâhık (memur).

Actuellement [zz.] Şimdiki hâlde, el-hâletü-hâzihi, el-yevm.

Acuité [ims.] Sivrilik. ◆ Ses inceliği. ◆ Veca' ve acı şiddeti. ‖ (mec.) (Nazardan bahsolunurken) Parlak ve nâfiz.

Acuminé,e [s.] (nb.) Ucu sivri, müennef (yaprak).

Acupuncture yahut **Acuponcture** [ims.] (crh.) İğneleme, te'bir.

Acutangle [s.] (he.) Zü'z-zevâyâi'l-hadde.

Acutangulaire [s.] (he.) Zâviye-i hadde teşkil eden.

Acutesse [ims.] Sivrilik. ‖ (mec.) Rikkat.

Acyésie [ims.] (t.) Akamet, kısırlık.

Acystie [ims.] (t.) Ma'dûmiyet-i mesane.

Adage [imz.] Mesel, darbımesel.

Adagio [h.] (ms.) Âheste. = [imz.] makam, beste, hava.

Adalite [imz.] (Arapça adalet lafzından me'huzdur – as.) İspanya asâkir-i milliyesi terbiye memuru.

Adam [ihz.] Hazret-i Âdem. ‖ **De la côte d'** – Asil, necip. ‖ **Se servir de la fourchette de pére** – El ile yemek yemek.

Adamantin,e [s.] Katı, bî-his, müteessir olmaz.

Adamique [s.] Âdemî. ‖ **Race** – Irk-ı iptidâi-i beşer.

Adams [imz.] (as.) **Revolver** – Adams rövolveri. (İngiliz ordularında müsta'meldir.)

Adaptation [ims.] Takma, koyma, geçirme. ◆ Uydurma, tatbik. ◆ Muhite muvâfakat, tevâfuk.

Adapter [ft.] Takmak, koymak, geçirmek. ◆ Tatbik ve tevfik etmek, uydurmak. ‖ **s'** – Takılmak, konmak. ◆ Tatbik olunmak, uymak.

Additif,ve [s.] (c.) + işaretli, zâid.

Addition [ims.] Zam, ilave, ilhak, katma. ◆ Kitap ilavesi, zeyl. ‖ (hs.) Cem'. ‖ **Par** – İlaveten. ‖ – **marginale** Hâşiye. ‖ **Brevet d'** – İcat edilmiş bir şeyde bazı tadilat icrasına muvaffak olan kâşife verilen berat, ilavat-ı ihtirâiye beratı.

Additionnel,le [s.] İlave olunmuş, mülhak, munzam. ‖ **Centimes – s** Hasbe'l-lüzum verginin miktar-ı aslisine ilave edilen santimler, resm-i munzam. ‖ **Convention – le** Zamîme-i mukavele. ‖ **Acte** – Sened-i munzam. ‖ **Article** – Madde-i munzama.

Additionner [ft.] Katmak, ilave etmek. ◆ Zam ve ilhak eylemek. ◆ Hesap etmek. ‖ (hs.) Cem' etmek. ‖ **s'** – Cem' olunmak.

Additionneur yahut **Additionneuse** [i.] Hesâbatı teshile hâdim makine.

Adducteur [imz.] (tşr.) Hatt-ı mutavassıta yaklaştıran adale, mukarrib. ‖ **Muscles – s** Adalat-ı mukarribe ki mürtekiz bulundukları aksamı mihver-i bedene yaklaştıran etlerden ibarettir.

Adduction [ims.] (tşr.) Hatt-ı mutavassıta yaklaştırma, takrib.

Adélicater (s') [fv.] Naziklenmek.

Adelphe [s.] (nb.) Zü'l-uhuvve.

Adelphie [ims.] İttihâdü'l-uhuvve.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ademption [ims.] (hk.) Hibe veya vasiyetin geri alınması, nakz-ı hibe, nakz-ı vasiyet. ◆ Tasarruf, bir kârı kabul.

Adénalgie [ims.] (t.) Bezlerin ağrısı, elem-i gudde.

Adénologie [ims.] (t.) Vücudun ötesinde berisinde bulunan bezlerin mebhasi, mebhasü'l-guded.

Adéphage [s.] Çok yiyen.

Adepte [imz.] Bir ilim veya mezhebin gavâmız ve künhüne vâkıf ve mahrem adam. ◆ Kimya ve simya esrarına vâkıf olmak iddiasında bulunan adam. ◆ Bir mesleğe taraftar.

Adéquat,e [s.] (*kouat*) Bütün, mükemmel, tam. ◆ Muvâfik, mutabık, muadil.

Adéquation [ims.] (*koua*) Taalluk-ı tam. ◆ Kıymet-i mütesâviye.

Adesso [h.] (İtalyancadan me'huz) Şimdi; geliyor.

Adextre yahut **Adestre** [s.] Mahir, eli çabuk.

Adextrer [fl.] Sağ tarafından yürümek.

Ad gloriam [h.] Şan için.

Adhaler [ft.] (*a-dâ-lé*) Hohlamak.

Adhérence [ims.] Yapışıklık, iltisak. ◆ İrtibat, münasebet, intisap.

Adhérent,e [s.] Yapışık, mültasık. ◆ Yapışkan. ◆ (mec.) Harekât ve ef'ali hep birbirine uygun. = [imz.] Taraftar, kafadar.

Adhérer [fl.] Yapışmak, mültasık olmak. ◆ Takdir ve tasvip etmek. ◆ Rıza vermek, muvâfakat etmek. || **s'** – Yapışmak, birleşmek.

Adhésif,ive [s.] (syd.) Yapışan, mültasık.

Adhésion [ims.] Yapışma, bitişme, telâsuk. ◆ Kuvve-i lâsıka. ◆ İntisap, mensubiyet. ◆ Muvâfakat, rıza.

Ad hoc [h.] Suret-i mahsusada, mahsus: **Commission** – Komisyon-ı mahsus. ◆ Doğrudan doğruya. ◆ Tamamıyla.

Ad hominen [h.] Şahsa karşı, şahsi olarak.

Ad honores [h.] Maaşsız, fahri olarak: **fonction** – Fahri memuriyet.

Adiante [imz.] (nb.) Baldırıkara, küzberetü'l-bi'r.

Adieu (Aslı: *à Dieu*) Allah'a ısmarladık, Allah'a emanet olun, elveda! ◆ Artık bitti!, geçmiş ola! ◆ Vedalaşma, veda. = [i.] Vedalaşma, veda || **Faire ses – s** Vedalaşmak. || **Dire à – quelque chose** Bir şeyden vazgeçmek, ayrılmak. || **Sans** – Yine, yakında görüşürüz, vedaya hacet yok. || **Banquet, dîner d'** – Veda ziyafeti. || **Visite d'** – Veda ziyareti.

Adipeux,se [s.] (tşr.) İçyağlı, şahmî, desemî.

Adipsie [ims.] (t.) Fıkdan-ı atş, susamama.

Adiré,e [s.] (hk.) Zâyi.

Adirer [ft.] (hk.) Zâyi etmek.

Adition [ims.] (hk.) Kabul: – **d'hérédité** Kabul-i miras.

Adjacent,e [s.] Muttasıl, bitişik. ◆ Mütemmim. ◆ Mücâvir. || **Angles – s** (he.) Zevâyâ-yı mütecâvire.

Adjectif [imz.] (sr.) Sıfat, vasıf, na't. = **Adjectif,ve** [s.] Sıfata müteallik, vasfî. || **Couleurs – ves** (k.) Bir kumaşın üzerine ancak diğer mevaddın yardımıyla tespit edilebilen renkler. || – **occasionnel** Vasıf sebebi.

Adjectivement [h.] (sr.) Sıfat olarak, sıfat makamında kullanılarak.

Adjoindre [ft.] (*ad-jouain*) Terfik etmek, ilave ve ilhak etmek, maiyetine vermek. || **s'** – Terfik olunmak, refakatine ve maiyetine almak.

Adjoint [imz.] (*ad-jouain*) Muavin, refik. ◆ Vekil. || (sr.) Münâdâ ve asvat gibi cümlenin eczasından olmayan kelimat.

Adjonction [ims.] Zam, ilhak, ilave. ◆ Terfik, refakat. ◆ Bir zâtın bir heyet-i ilmiyeye, bir şirkete kabulü.

Adjudant [imz.] Muavin zâbit. || – **général** Paşa muavini. || – **major** Kol ağası. || – **major de droite** Sağ kol ağası. || – **major de gauche** Sol kol ağası. || – **d'administration** Muavin idare zâbiti. (Bu mânâda el-yevm *Officier d'administration adjoint* tabiri müs-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ta'meldir.) || – sous officier Zâbit muavini, muavin küçük zâbit. (Küçük zâbitanın en rütbelisidir.) || – de la place Muavin mevki kumandanı.

Adjudicataire [i.] Müteahhit, mültezim. ◆ Müzayede ile satılan malın takarrür ettiği müşteri. || (hk.) Mahkûmun-leh, medfûun-leh.

Adjudicateur,trice [s.] Müzayede ve münâkasa memuru, münâdi.

Adjudicatif,ve [s.] (sr.) Müzayede veya münâkasaya müteallik, ihaleye dair.

Adjudication [ims.] Müzayede ile veya bil-münâkasa ihale. || – aux enchères Müzayede. || – au rabais Münâkasa. || Prix d' – Bedel-i müzayede. || – définitive İhale-i kat'iye, müzayedenin karar-ı kat'isi, karar-dâde.

Adjuger [ft.] (*nager* gibi tasrif olunur) Birinin lehine hükmetmek. ◆ Bi'l-müzayede veya bi'l-münâkasa ihale etmek. ◆ Vermek. || – au demandeur ses conclusions Müddeînin mutâlebatına muvâfık hüküm vermek.

Adjuration [ims.] İstihlaf, yemin verme. ◆ Niyaz, ibram.

Adjurer [ft.] Yemin vermek, istihlaf etmek. ◆ Yalvarmak, niyaz ve ibram etmek.

Adjuteur [imz.] Yardımcı, muavin.

Adjuvant,e [i. – s.] (t.) Bir tertipte en müessir devanın fiilini tezyid ve teşdide hâdim diğer bir deva, muin.

Ad libitum [h.] İstediği gibi, keyfe-mâ-yeşâ.

Ad litteram [h.] Harfiyen.

Admettre [ft.] (*mettre* gibi tasrif olunur) Kabul etmek, dâhil etmek. ◆ Tasdik, teslim etmek. ◆ Müsaade etmek. ◆ farzetmek. ◆ Kabil ve müstaid olmak. = [hk.] – à faire la preuve İspat-ı müddeâya ruhsat vermek, müsaade etmek. || – par provision İhtiyaten kayıt ve kabul etmek. || s' – Kabul ve teslim olunmak.

Adminicule [imz.] Karîne, delil, alâmet. ◆ Yardım. ◆ Herek, kazık. || (syd.) Bir ilacın tesirini teshil eden ecza, süheyl. = (cm.) Bir madalyanın resmi etrafındaki tezyinat.

Administrateur,trice [i.] Müdür, nâzır. ◆ Bir memleket idaresine memur. ◆ İdare-i memleket fen ve usulünü bilen.

Administratif,ve [s.] İdareye müteallik, idare-i mülkiyeye ait.|| Corps – Rical-i hükûmet. || Division – ve Taksimat-ı mülkiye. || L'action – ve İdarece icraat. || Conseil – Meclis-i idare. || Pouvoir – İdare-i mülkiye.

Administration [ims.] İdare, nezâret. ◆ Kalem, kapı. ◆ İdare-i memleket, hükûmet. ◆ Müddet-i idare, zaman-ı hükûmet. ◆ Heyet-i idare, heyet-i hükûmet. ◆ Bir resm ve âyinin icrası. ◆ Bir ilacın isti'mali. || – autonome İdare-i mümtâze. || – séparée İdare-i müfreze. || – centrale İdare-i merkeziye. || – de l'armée Ordu idare heyeti. || – militaire İdare-i askeriye.

Administrativement [h.] Usul-i idare tarikiyle, idareten, idareye tatbikan.

Administré,e [i.] İdare olunan, birinin taht-ı idaresinde bulunan. ◆ Ahali. = [s.] Beslenen, bakılan. ◆ Sevk olunan, tanzîm edilen. ◆ (Makam-ı istihzâda) Kapıştırılan, veriştirilen (sopa ve değnek gibi şeylerle).

Administrer [ft.] İdare etmek, bakmak, nezâret etmek. ◆ Tehyie ve tedarik etmek, irâe etmek. ◆ Dövmek, kapıştırmak, veriştirmek. || – un malade Bir hastanın son vezâif ve merasim-i mezhebiyesini icra etmek. || – la justice İhkak-ı hak etmek, icra-yı adalet etmek. || – des preuves Delâil irâe etmek, îrad-ı edille etmek. || – des titres Senedat ibraz etmek. || – un médicament Bir ilaç vermek. || s' – İdare olunmak. ◆ Bir ilaç veya meşrubattan bir şey yaptırıp içmek.

Admirable [s.] Bâis-i taaccüb, hayret-efzâ. ◆ Şâyan-ı tahsin, âlâ. || (İstihzâ tarikiyle) Garip, acîb, tuhaf.

Admirablement [h.] Hayret-efzâ bir suretle, âlâ, pek güzel. ◆ Çok, pek ziyade.

Admirateur,trice [i.] Bir şeye hayran olan adam, bir şeyi ziyadesiyle takdir ve tahsin eden.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Admiratif,ve [s.] Takdire, hayret ve tahsine delâlet eden. = [i.] Her şeyi takdir ve tahsin etmek tabiatında bulunan adam. || **Point** – "!" işareti.

Admiration [ims.] Taaccüb, hayret. ◆ Takdir, tahsin. ◆ Bâis-i taaccüb ve hayret olan şey.

Admirer [ft.] Taaccüb etmek, bir şeye hayran kalmak. ◆ Ziyadesiyle takdir ve tahsin etmek. || **s'** – Kendi kendini yahut birbirini beğenmek.

Admiromane [i. – s.] Her şeyi takdir ve tahsin etmeyi illet derecesine vardıran adam, takdir ve tahsin meraklısı.

Admis,e [s.] Kabul olunmuş, makbul. ◆ Mer'î, muteber. ◆ Müsellem, musaddak. ◆ Me'zun. || **Créances** – **es** Tahkik ve tasdik edilmiş matlubat. || **Fait** – Emr-i mukarrer.

Admissibilité [ims.] Şâyan-ı kabul olma, kabiliyet, salâhiyet, makbuliyet.

Admissible [s.] Makbul, muteber, şâyan-ı kabul. ◆ Salâhiyetli, sâlih.

Admission [ims.] Kabul. ◆ Teslim, tasdik. ◆ İdhal.

Admonestation [ims.] Tekdir, tevbih, itab.

Admonester yahut **Admonéter** [ft.] Tevbih, tekdir, itab etmek.

Admoniteur,trice [i.] İhtarcı, muhtır. ◆ Ta'zirci, tembihçi.

Admonition [ims.] Tekdir, tevbih. ◆ ihtar.

Adobe [imz.] Kerpiç.

Ad oculum [h.] Pîş-i nazara vaz' edilerek.

Adœratio [imz.] (as.) Bedel-i nakdî itâsıyla hizmet-i askeriyeden muafiyet.

Adolescence [ims.] Şebab, sinn-i rüşd, sinn-i mürâhaka. ◆ Şâblar, tâife-i şübban. ◆ Bidâyet, ilk zamanlar.

Adolescent,e [i.] Sinn-i rüşdde bulunan oğlan yahut kız, şâb, şâbbe, reşit, mürâhik. ◆ Tecrübesiz ve ehemmiyete layık görülmeyen genç. ◆ Yeni. ◆ Henüz meyve vermeyen ağaç.

Adonis [ihz.] (*niss*) Aşk perisi Zühre'nin alâka-gerdesi farz olunan gayet güzel bir delikanlı ki Süryaniler ve Fenikeliler indinde Tammuz/Temmuz ismiyle maruf idi. = [imz.] Süsüne ziyade dikkat eden güzel delikanlı. ◆ Bir nevi nehârî kelebek. = [ims.] (nb.) Avcıotu, dem-i zühre.

Adonisé,e [s.] Pek süslü.

Adoniser [ft.] Ziyade süslendirmek. || **s'** – Süse ziyade dikkat etmek.

Adonné,e [s.] Meşgul. ◆ Düşkün, müptelâ.

Adonner (**s'**) [fv.] Bir şeyin üzerine çok düşmek, müptelâsı olmak. ◆ Hasr-ı nefs etmek, bir yere şiddetle müdavim olmak. ◆ Devam etmek. || – [fl.] (bhr.) Kesb-i sükûnet etmek (rüzgâr hakkında). ◆ Uzanmak.

Adoptant [imz.] Birini evlatlığa kabul eden adam.

Adopté,e [i.] Evlatlığa kabul olunmuş adam, ahiret oğlu. ◆ Kabul olunmuş teklif.

Adopter [ft.] Evlatlığa kabul etmek, evlat edinmek, tebennî etmek. ◆ Evlat nazarıyla bakmak. ◆ Kabul, ittihaz etmek. || **s'** – Sevişmek.

Adoptif,ve [s.] Ahretlik: **Enfant** – Ahiret evladı, veled-i manevi; **Père** – Ahiret pederi, babalık. || **Patrie** – **ve** Vatan ittihaz olunmuş yer, vatan-ı sânî.

Adoption [ims.] Evlatlığa kabul, istiâre-i veled, tebennî. ◆ Kabul, ittihaz. ◆ Tercih. || **Patrie d'** – Vatan ittihaz olunmuş yer. || – **pour les armes** (as.) Askere resm-i kabul. (Bazı akvam-ı mütekaddime nezdinde harpte âsâr-ı şecaat veya diğer fevkalâde bir hizmet ibraz eden delikanlı bir cemiyet-i umumiye huzurunda âyin-i mahsus icrasıyla meslek-i muharibîne kabul olunur idi.)

Adorable [s.] Şâyan-ı perestiş, ibadete müstehak. ◆ Muhterem, mükerrem. ◆ Pek sevimli, dilber, dilkeş.

Adorablement [h.] Perestiş tarikiyle, perestiş edercesine.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Adorateur,trice [i.] İbadet eden, tapan, âbid. ◆ Ziyadesiyle seven, âşık, perestişkâr.

Adoration [ims.] İbadet, perestiş. ◆ Aşk, alaka. = [cm.] Merasim-i hürmet ve ubûdiyet. ‖ **Filles, religieuses de l'** – Sen Benuva[4] tarikine mensup rahibeler.

Adoré,e [s.] Mâbud, mâbude. ◆ Mahbub, mahbube, perestîde. ◆ Sevgili. ◆ Müdâhene edilen.

Adorer [ft.] Tapmak, ibadet, perestiş etmek. ◆ Secde etmek. ◆ Ziyadesiyle hürmet ve ta'zim etmek. ◆ Kemâl-i teslimiyetle kabul etmek. ◆ Müdâhene ve tabasbus etmek. ◆ Perestiş derecesinde sevmek, âşık olmak. ‖ **le – veau d'or** Servetlerinden başka bir faziletleri olmayanlara tabasbus etmek. ‖ **s'** – Birbirini ziyade sevmek. ◆ Kendi kendini ziyade sevmek.

Ados [imz.] (fla.) Bir duvarın altında güneşe maruz toprak, yastık.

Adossé,e [s.] Dayanmış, arkasını vermiş. ◆ Müstenid.

Adossement [imz.] Dayanma, arka verme. ‖ (mec.) İstinatgâh.

Adosser [ft.] Dayatmak, arkasını verdirmek. ‖ **s'** – Dayanmak, arkasını vermek.

Adouber [fl.] (Tavla ve dama oyunlarında) Bir pulu, bir taşı oynamayıp yalnız dokunmak. = [ft.] (bhr.) Tamir etmek.

Adouci,e [s.] Kesb-i mülâyemet etmiş. ◆ Tadil olunmuş. ◆ Tahfif ve teskin edilmiş.

Adoucir [ft.] Tatlılaştırmak. ◆ Yumuşatmak. ◆ Mülâyemet kesbettirmek. ◆ Tadil ve tesviye etmek. ◆ Teskin etmek. ◆ Cilâlandırmak. ◆ Büyük eğenin bıraktığı çıkıntıları düzeltmek için ince eğe ile eğelemek, tesviye etmek. ◆ Bir rengin kuvvet ve revnakını tenzil etmek. ◆ (Hayvanlar hakkında) Alıştırmak. ◆ Örtmek, saklamak. ‖ **s'** – Tatlılaşmak. ◆ Kesb-i mülâyemet ve sükûnet etmek.

Adoicissant,e [s.] (t.) Mülattıf.

Adoucissement [imz.] Tatlılaştırma, tatlılaşma. ◆ Yumuşaklık, mülâyemet. ◆ Tesviye, tadil. ◆ Cilâ. ◆ Tahaffüf-i âlâm. ‖ (mec.) tahfif etme. ◆ Düzeltme, ıslah.

Adoué,e [s.] Çiftleşmiş, çift olmuş.

Adpatres [h.] Âbâ ve ecdada doğru. ‖ **Être** – Ölü, müteveffâ olmak. ‖ **Aller** – Ceddine kavuşmak, ölmek, vefat etmek. ‖ **Envoyer** – Ceddine kavuşturmak, öldürmek.

Adragant,e [s.] : **Gomme – e** Kitre zamkı, kesîrâ.

Ad referendum (*ad-ré-fé-rèn-domm*) [h.] İstîzana ta'likan.

Ad rem [h.] (*ad-rèmm*) Katiyen. ◆ Sadede gelelim.

Adresse [ims.] İsim ve ikametgâh tarifi, adres. ◆ Mektup zarfının üzeri, nâm, unvan. ◆ Müracaat olunacak mahal. ◆ Mahzar-ı umumi, teşekkürnâme veya tebriknâme-i umumi. ‖ **à l' – de** Birine hitaben. ‖ **Bureau d'** – Birisinin mahall-i ikametini öğrenmek ve istihsal-i malumat etmek için müracaat olunacak daire. ◆ Her havâdis işitilen, söylenen hâne, mahal.

Adresse [ims.] Maharet. ‖ (mec.) Hile. ‖ **– de style** Üslub-ı ifadenin sanatlı ve nükteli olması. ‖ **Tour d'** – El çabukluğu, hokkabazlık. ‖ (mec.) Rikkat-i fikr, marifet.

Adresser [ft.] Bir şeyi bir adama yahut bir mahalle göndermek. ◆ Sevk etmek. ◆ Atıf ve ircâ etmek. ◆ Tevcih etmek. ◆ İrad etmek. ◆ Arz etmek. ◆ Hitap etmek. ‖ **– la parole à quelqu'un** Birine hitaben söylemek. ‖ **– à qu. q. des compliments de condoléance** Birine ifâ-yı merasim-i taziyet etmek. ‖ **s'** – ◆ Müracaat etmek. ◆ Gitmek, doğrulmak. ◆ Birine hitaben söz söylemek. ◆ Sözü birine ircâ etmek. ◆ Tecavüz etmek. = [fl.] Hedefe isabet etmek.

Adroit,e [s.] Mahir, usta, çîre-dest. ◆ Hilekâr.

Adroitement [h.] Mahirâne. ◆ Hilekârâne.

4 *Saint Benoît.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Aduire [ft.] (as.) Güvercin yavrularını uçmaya ve avdet etmeye alıştırmak.

Aduction [ims.] (as.) Güvercin yavrularını uçurtma.

Adulateur,trice [i.] Müdâhin, müdâheneci, dalkavuk.

Adulation [ims.] Müdâhene, dalkavukluk.

Aduler [ft.] Müdâhene etmek.

Adulte [i. – s.] Yetişmiş genç, reşit, bâliğ, şebab ile şeyhûhet arasında bulunan adam. || (mec.) Tekemmül etmiş melekât-ı akliye.

Adultération [ims.] (t.) Tağşiş (muâlece). || – **des monnaies** Tağşiş-i meskûkât.

Adultère [s.] Zâni, zâniye. ◆ Halis olmayan, müşevveş, mülevves. = [imz.] Zina, fi'l-i şeni'. || – **simple** Müteehhil biri tarafından bekâr biriyle vukua gelen zina. || **Double** – Müteehhil bir erkek ile müteehhil bir kadın beynindeki zina. || (mec.) Mantık ve ahlaka mugayir.

Adultérer [ft.] Bozmak, sahte ve kalb etmek, ifsad, tahlit etmek.

Adultérin,e [i. – s.] Veled-i zina, haramzâde, piç.

Adultérisme [imz.] İsimleri tağyir etme.

Ad unguem [h.] (*ad-on-gu-èmm*) Revnaklı, âbdar, parlak: **Vers** – Şiir-i âbdar, parlak nazım. ◆ Bir şeyi iyi, su gibi (bilmek).

Ad unum [h.] (*a-du nomm*) [h.] Bire kadar, sonuncuya kadar, kâmilen.

Adurent,e [s.] (t.) Yakıcı.

Aduste [s.] (Güneşten) Yanık. || (t.) Kavruk, müteharrik.

Adustion [ims.] (t.) Dağlama, key' bi'n-nâr. || (mec.) Mükedder.

Ad usum [h.] (*a-du-zomm*) Âdet vechile, merâsim-i mutâde ile.

Ad valorem [h.] (*ad-va-lo-rèmm*) Kıymeti üzerinden. || **Droits** – Emtianın kıymet-i muhammenesi üzerinden alınan rüsum.

Advenir [fl.] (*venir* gibi tasrif olunur) Zuhur etmek, vâki olmak, rastgelmek. || **Advienne que pourra** Herçi bâd âbâd.

Adventice [s.] Ârızî. ◆ Hüdâyinâbit. || **Idées – s** Eşya-yı hariciye ve havas vasıtasıyla tevellüd eden efkâr-ı ârıziye. || **Bourgeon** – Ârızî tomurcuk, zer-i ârızî.

Adventif,ve[s.] (hk.) Ârızî. || **Biens – s** Ârıziyü'z-zuhur, zuhûrat makulesi olan emval. || (nb.) Ârızî (kök ve budak).

Adverbe [imz.] (sr.) Zarf, hâl, edat, harf-i mânâ. || – **de lieu** Zarf-ı mekân; – **de temps** Zarf-ı zaman; – **de manière** Zarf-ı hâl.

Adverbial,e [s.] (sr.) Zarf yahut hâl veya harf-i mânâ gibi kullanılan (kelime), zarfî. || **Locution –e** Tabir zarfı, mürekkebat-ı zarfiyeden biri.

Adverbialement [h.] (sr.) Zarf gibi, hâl gibi, harf-i mânâ gibi kullanılarak.

Adverbialiser [ft.] (sr.) Zarf veya hâl gibi kullanmak.

Adverbialité [ims.] (sr.) Bir kelimenin zarf veya hâl olması.

Adversaire [i.] Muhalif, rakip, hilâfgir. ◆ Hasım.

Adversatif,ve [s.] (sr.) **Conjonction – ve** İtiraz, muhalefet, tereddüt beyan eden edat-ı âtıfe, edat-ı terdid: *mais* ve *cependant* edat-ı âtıfeleri gibi.

Adversativement [zr.] İtiraz ve terdid iş'ar eder bir surette.

Adverse [s.] Muhalif, zıt. ◆ (Kumarda) Bir tarafın karşısındaki oyuncu. || (hk.) Hasım, tarafeynin beheri. || (nb.) Mütekabil. || **Fortune** – Talih-i nigûn, baht-ı nâ-sâz.

Adversité [ims.] Nekbet, idbar.

Adynamie [ims.] (t.) Kuvvetsizlik, zaaf.

Adynamique [s.] (t.) Zaafdan gelen, zaafî. || **Fièvre** – Hummâ-yı zaafiye.

Æditime [imz.] (*é-di*) Eski Romalılar zamanında bir mabed muhafızı.

Ægagre [imz.] (*é-ga*) Yaban keçisi, ma'z-i berrî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ægis [ims.] (*é-jiss*) Göz misafiri, leke, buk'a-tü'l-karniye.

Aémère yahut Ahémère [s.] Yevm-i vilâdetleri malum olmadığı cihetle yevm-i mahsusları olmayan eizze-i nasârâ.

Aérable [s.] Tecdid-i havası kabil.

Aérage [imz.] Havalandırma, tecdid-i hava.

Aération [ims.] Havalandırma, tecdid-i hava.

Aéré,e [s.] Hava alan, havadar.

Aérer [ft.] Havayı tecdid etmek, havalandırmak. ◆ Hububat ve emsalini havalandırmak, rüzgâr ve havaya maruz kılmak. ◆ Kış bahçelerinin havasını tecdid etmek.

Aéricole [s.] Havaî, havada yaşayan, yetişen.

Aérien,ne [s.] Havaya müteallik, havaî. ‖ Peuple – Kuşlar. ‖ Chants – s Elhan-ı tuyur. ‖ Les esprits – s Melekler, periler. ‖ Oiseau – Kırlangıç gibi yere nâdiren konan kuş. ‖ (k.) Acide – Hâmız-ı fahmın nâm-ı atiki.

Ærifère [s.] (*é-ri*) Bakırı hâvi.

Aérifère [s.] (tşr.) Nâkil-i hava.

Aérification [ims.] (k.) Havaya veya gaz hâline tahvil, tehviye.

Aérifier [ft.] Havaya tahvil etmek, gaz hâline getirmek. ‖ – l'eau distillée Havalandırmak için mâ-i mukattarı çalkamak.

Aériforme [s.] (k.) Havaiyü'ş-şekl, şibh-i hava.

Aériser [ft.] Hava ve gaz hâline getirmek.

Aérivore [s.] Âkilü'l-hava.

Aérobie [ims.] (hyv.) Havada yaşayan hayvanat-ı hurdebînî.

Aérodymatique [ims.] Mebhas-ı kuvvet-i hava.

Aérographie [ims.] (ht.) Mebhasü'l-hava.

Aérolithe [imz.] Havadan düşen taş, hacer-i semâî, şimşek taşı.

Aérologie [ims.] İlmü'l-hava.

Aéromancie [ims.] Havadan tefeül, kehanet-i havaiye.

Aéromètre [imz.] (ht.) Mikyasü'l-hava.

Aérométrie [ims.] (ht.) Mukayese-i ecsam-ı havaiye.

Aéronaute [imz.] Balonla havaya kalkan, baloncu, bâd-şinâver.

Aéronautique [s.] Balonculuğa müteallik. = [ims.] Balonculuk.

Aéronef [imz.] Balon, balon teknesi.

Aérophobe [s.] (t.) Havadan korkan kimse. ◆ Havanın dokunduğu: Maladie – Havanın dokunduğu hastalık.

Aérophobie [ims.] (t.) Havadan korkmaklık, havfü'l-hava.

Aérosphère [ims.] Küre-i arzı ihâta eden küt-le-i hava.

Aérostat [imz.] Balon.

Aérostation [ims.] Balonların imal ve isti'mali.

Aérostatique [s.] Balonla havaya kalkmak fiiline müteallik. ◆ Havaya kalkabilen. ◆ Balonla vukua gelen. = [ims.] (ht.) Mebhas-i kavânîn-i hava.

Aérothérapie [ims.] (t.) Tedavi bi'l-hava.

Aérostier [imz.] (as.) Balonla düşmanın harekâtını teftiş eden, baloncu.

Aérotone [imz.] Hava tüfeği.

Æsthème [imz.] (*éstèm*) (t.) İhtisas.

Æsthésie [ims.] (*éstèzi*) (t.) Hassasiyet.

Aétite [ims.] yahut Pierre d'aigle Kartal taşı, hacerü'l-vilâde, şeytan kayası.

Affabilité [ims.] Lütuf ile muamele, iltifat, mürüvvet, hatır-nevazlık.

Affable [s.] Mültefit, hatır-nevaz.

Affablement [h.] Lütuf ve mülâyemetle, mültefitâne, mürüvvet-mendâne.

Affabulation [ims.] Kıssadan hisse, mânâ-yı mesel. ◆ Bazı vekayi-i tarihiyeden çıkarılacak hisse-i intibah.

Affadi,e [s.] Lezzetsiz ve tuzsuz. ◆ Yorgun, zayıflamış. ◆ Cazibesini, letafetini kaybetmiş.

Affadir [ft.] Tatsızlandırmak, lezzetsiz ve tuzsuz yapmak. ◆ Kuvvetsiz ve ruhsuz bırakmak. ◆ Usandırmak. ‖ – le cœur Yürek bu-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

landırmak. || (mec.) İstikrah ettirmek. || s' – Tatsızlaşmak. ◆ Usanmak.

Affadissement [imz.] Tatsızlık, lezzetsizlik. ◆ Usanç.

Affaibli,e [s.] Zayıflanmış, kuvvetten düşmüş. ◆ Küçülmüş.

Affaiblir [ft.] Zayıflatmak, kuvvetten düşürmek. ◆ Meskûkâtın ayarını indirmek, veznini azaltmak. ◆ Tadil etmek. = [fl.] Liyakat ve iktidarını kaybetmek. || s' – Zayıflamak, kuvvetten düşmek. || (mec.) Nüfuzunu kaybetmek.

Affaiblissant,e [s.] Zayıflatan, kuvvetten düşüren. || Aller s' – Tedricen zayıflamak, kuvvetten düşmek.

Affaiblissement [imz.] Zayıflama, kuvvetten düşme.

Affainéantir (s') [fv.] Metanetten düşmek. ◆ Cebîn olmak.

Affaire [ims.] İş, emir (umur), husus, maslahat, madde. ◆ İş, meşguliyet. ◆ Vaka, muharebe, kavga, düello. ◆ Dava. ◆ muamele, ahz ü itâ. ◆ Kullanılan eşya, telebbüs ve tezeyyün için lâzım eşya. ◆ Münasebet-i samimiye, aşk entrikası. || – d'honneur Mübâreze, düello. || C'est une – Ehemmiyetli bir iştir. || Point d' – "Dinlemem!", "beyhûde söyleme!", "herkesi taciz etme!" sözleri makamında kullanılır. || Faire son – Kendi işini yoluna koymak, yükünü tutmak. || Faire son – Birinin hakkından gelmek. || Se tirer d' – İşin içinden çekilmek, müşkilattan kurtulmak. = [cm.] Umur, masâlih. || Faire des – s İş çıkarmak. || Faire ses – s yahut Aller à ses – s Kaza-yı hâcet etmek, ayak yoluna gitmek. || Monter une – Sirkat vesâire gibi bir cürüm ikaını tertip ve tasavvur etmek. || – s du temps Vekayi-i umumiye. || Parler – s Ciddi şeylerden, muhâverenin asıl maksadından bahsetmek. || Avoir – avec quelqu'un Birisiyle işi olmak. (Makam-ı tehditte dahi isti'mal edilir.) || Avoir – de quelqu'un Birisine ihtiyaç olmak. || Avoir – ailleurs Başka şey düşünmek, başka maksat takip etmek. || C'est une – finie Bu işi artık düşünmemelidir. || Faire – Bitirmek, itmam etmek. || Faire l' – Kifayet etmek, maksadı istihsal eylemek. || Faire ses – s Zengin olmak. || Farie son – d'une chose Bir şeyi taahhüt etmek. ◆ Bir şeyden istifadenin yolunu bilmek. || Avoir plus d' – que le légat Pek meşgul olmak. || Avoir – à la veuve et aux héritiers Kuvvetli bir hasım karşısında bulunmak. || Avoir ses – s (Kadınlar hakkında) Âdet görmek. || Agent d' – s Komisyoncu. || Gens d' – s Kâhya, müdir-i umur.|| Ministère des – s étrangères Hariciye nezâreti. || Chargé d' – s Maslahatgüzar.

Affairé,e [s.] Çok işi olan, meşgul. ◆ Çok işi var gibi gösteren.

Affaireux,se [s.] İşlerinde müşkilata duçar olmuş. ◆ Çok meşgul eden. ◆ Faydalı bir vakti beyhûde yere zapteden.

Affaissé,e [s.] Çökük. ◆ Mecalsiz, me'yus.

Affaissement [imz.] Çökme, inhitat. ◆ Zaaf, fütur. || (as.) Efvah-ı nâriyenin aşınması. ◆ İstihkâm şiv topraklarının çökmesi, dökülmesi.

Affaisser [ft.] Çöktürmek. ◆ Yığmak. ◆ İndirmek. ◆ Zayıflatmak, yormak. || s' – Çökmek. ◆ Zayıflamak, fütur getirmek.

Affaiter [ft.] (Şahini) Alıştırmak. ◆ (Derileri) Dibâgat etmek.

Affaler [ft.] (bhr.) Halatı indirmek, aşağıya çekmek. ◆ Gemiyi sahile doğru sürmek. || s' – Sahile çok yanaşmak. ◆ İpe sarılıp inmek.

Affamation [ims.] Acıkma. || (mec.) Şiddetli arzu.

Affamé,e [s.] Aç. ◆ Her şeyden mahrum. ◆ Aç gözlü, tamahkâr. ◆ Haris. ◆ Letafetten ârî.

Affamer [ft.] Acıktırmak, aç bırakmak. ◆ Erzak yolunu kesmek. || (mec.) Arzu vermek. || s' – Sefalete düşmek.

Affanures [ims. – cm.] Çiftçi ameleye verilen ücret-i ayniye.

Affféagement [imz.] Tımar tevcihi.

Affféager [ft.] Tımar tevcih etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Affe [ims.] Hayat, ruh. || **De l'eau d'** – Rakı.

Affectable [s.] Müteessir olabilen. || (ma.) Kabil-i terhin.

Affectant,e [s.] Müessir, rikkat-engiz.

Affectation [ims.] Yapma, gösteriş, sahte tavır ve hareket. ◆ İddia. ◆ Bir işte nâ-be-mahal ve gülünç bir suretle ısrar. ◆ Bir meblağın bir te'diyeye tahsisi. || (as.) Bir askerin sınıf ve hizmetini resmen tayin ve tahsis ediş.

Affecté,e [s.] Sahte, doğru ve tabii olmayan. ◆ Merbut, mahsus. ◆ Muhassas, tahsis olunmuş (meblağ). ◆ Mükedder, müteessir. ◆ Musab, malûl. || **Fonds – s** Mürettebat ve muhassasat-ı mukannene (maliyece). || **Être spécialement** – Rehn-i mahsus makamında tutulmak (maliyece).

Affecter [ft.] Yalandan ve mürâîlik ile göstermek. ◆ Yapılmayacak bir şeyi pek sık yapmak ve tekrar etmek. ◆ Bir şeyi iş edinmek. ◆ Tayin ve tahsis etmek. ◆ Bir şekil göstermek, bir suret almak. ◆ Tesir etmek, dokunmak. ◆ Bazı şeylere eser-i irtibat göstermek, onları tercih etmek. || (t.) İllete uğratmak, tesir etmek, dokunmak. || (c.) İşaret vaz'ıyla kemiyeti tadil etmek. || – **d'ignorer** Tecâhül etmek. || **s'** – Bir şeye tahsis olunmak. ◆ Müteessir ve mükedder olmak. ◆ Uğramak, musab olmak.

Affectif,ve [s.] Müessir, dokunaklı. ◆ Hissî, kalbî, derûnî. ◆ Hassas. || (t.) Nefsânî: **Faculté – ve** Meleke-i nefsâniye. || (sr.) Tesiratı mübeyyin (harf-i nidâ vesâire).

Affection [ims.] Teessür. ◆ Muhabbet, meyl, teveccüh. ◆ His, duygu. ◆ Aşk-ı ilahî. ◆ Bizi rapteden şeyler. || (t.) İllet, maraz, afet. || **D'** – Can u gönülden. = [cm.] Meyliyat-ı nefsâniye.

Affectionné, [s.] Sadık, muhlis. ◆ Sevilen, ihtiyar ve tercih olunan. || (İnşâda) Senâver, mahlas. || **Faire l'** – Suret-i riyakârânede büyük bir muhabbet göstermek.

Affectionnément [h.] Kemâl-i muhabbet ve sadakatle.

Affectionner [ft.] Sevmek, muhabbet ve teveccüh göstermek. ◆ Sevdirmek, celp ve bent etmek. || **s'** – Sevişmek. || **s' – quelqu'un** Birini kendine bent etmek. || **s' – à quelqu'un** Birine bent olmak, hususiyet peyda etmek.

Affectueusement [h.] Dostâne, hayırhahâne, sadakatle.

Affectueux,se [s.] Muhabbetli, halis, sadık. ◆ Muhlisâne.

Afférent,e [s.] (hk.) Şâyi. || **Part – e** ◆ Hisse-i şâyia. || (tşr.) Mevrid, mürsil: **Vaisseaux – s** Ev'iye-i mürsile.

Afférer [fl.] İsabet etmek, düşmek.

Afféreur [imz.] Kassam.

Afférir [fl.] (mec.) Yakışmak, münasip olmak.

Affermage [imz.] İltizam, istîcar. ◆ Îcar.

Affermer [ft.] İltizama vermek, îcar etmek. ◆ İltizamla almak, istîcar etmek.

Affermi,e [s.] Takviye, tahkim olunmuş, muhkem, sağlam, metin. ◆ Mukarrer, sabit.

Affermir [ft.] Kuvvet ve metanet vermek, sağlamlaştırmak. ◆ Temin etmek. ◆ Te'kid ve tasdik etmek. ◆ Katılaştırmak. ◆ Teşci' etmek. || – **la bouche du cheval** (byt.) Hayvanın ağzını geme alıştırmak. || **s'** – Kesb-i metanet etmek, sağlamlaşmak. ◆ Sertleşmek, katılaşmak.

Affermissement [imz.] Sağlamlaşma, kesb-i metanet.

Affété,e [s.] Yapma, nazlı.

Afféterie [ims.] Yapma tavır ve hareket, naz. ◆ Medar-ı tezeyyün olan ufak tefek eşya.

Affettuoso [h.] (ms.) Âheste, yavaş.

Affichable [s.] Kabil-i ilan, şâyan-ı ilan.

Affichage [imz.] İlan yapıştırma, ilanlarla bildirme, ta'lik-i ilanat.

Affichant,e [s.] Bâis-i hacâlet, mûris-i şeyn.

Affiche [ims.] Duvara yapıştırılan ilan veya ihtar. || **Petites – s** Elden dağıtılan ilan kâğıtları. || (mec.) Delil, emare-i maneviye.

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI

Affiché,e [s.] İlan olunmuş. ◆ Mürtekibi tarafından ifşa olunmuş (rezalet), meydana vurulmuş. ‖ (mec.) Müfrit, yapma. ‖ **C'est une femme – e** Bu, dile gelmiş, dillenmiş bir kadındır.

Afficher [ft.] Varaka-i ilaniye yapıştırmak. ◆ İfşa, bir şeyi ilan ile iftihar etmek. ◆ Rüsvâ etmek. ‖ **– une femme** Bir kadınla olan münasebetini aleni kılmak, kadının namusuna leke getirmek, kadını dile düşürmek. ‖ **s'** – Varaka-i ilaniye ile beyan olunmak. ◆ Kendi kabahatlerini ifşa etmek. ◆ Kendini ... göstermek. ◆ İfrat ile gözükmek. ◆ Dile gelmek.

Afficheur [imz.] Varaka-i ilaniye yapıştıran adam, ilancı. ‖ (mec.) Herkesin kabahatlerini ifşa ile rezil etmekten hoşlanan adam, ayb-cû.

Affidé,e [s.] Mutemed, sırdaş. = [i.] Entrikacı.

Affilage [imz.] Bileme.

Affilé,e [s.] Keskin, bilenmiş, zağlı. ‖ (mec.) Hicv-âmiz. ◆ Çok ve sühûletle söyleyen (adam).

Affiler [ft.] Bilemek, zağlamak. ‖ (mec.) Kuvvet ve tesirini artırmak. ‖ **– un mot** Söze dokunaklı mânâ vermek. ‖ **– le caquet à quelqu'un** Birine desâyis öğretmek. ‖ **– des arbres** Ağaçları sıra ile, birbiri ardınca dikmek. ‖ **s'** – Bilenmek.

Affileur [imz.] Bileyici, zağcı.

Affilation [ims.] Bir şirkete duhul. ◆ Bir tarike duhul, sülûk. ◆ Karâbet. ◆ Şirket, heyet, cemaat. ◆ İki şirket arasında iştirak. ‖ (as.) Resm-i kabul.

Affilié [imz.] Bir şirkete dâhil olan, şerik. ◆ Bir heyet efradından bulunan.

Affilier [ft.] Bir şirket veya heyete kabul ve idhal etmek. ‖ **s'** – Bir heyete yahut bir şirkete dâhil olmak.

Affiloir [imz.] Bileği taşı, masat.

Affin,e [s.] Müşâbih, mutabık. = [i.] Yakın akraba.

Affinage [imz.] Maâdin vesâirenin tasfiyesi. ◆ Kumaş kaba ipliklerinin düşürülmesi.

Affiné,e [s.] Tasfiye olunmuş. ◆ Kurnaz.

Affinement [imz.] Tasfiye. ‖ (mec.) Tekemmül.

Affiner [ft.] İnceltmek, sivriltmek. ◆ Temizlemek, tasfiye etmek. ◆ Mükemmelleştirmek. ‖ **se laisser – à** …den aldanmak. ◆ Aldatmak. = [fl.] (bhr.) Açılmak: **Le temps affine** Hava açılıyor. ‖ **s'** – Tasfiye olunmak. ◆ İncelmek, keskin olmak. ◆ Kesb-i nezaket etmek. ◆ Güzelleşmek, açılmak (hava hakkında).

Affinerie [ims.] Tasfiyehâne, kalhâne.

Affineur [imz.] Tasfiyeci, kalcı.

Affineuse [ims.] Dantela (tentene) işleyen kadın, dantelacı kadın. ‖ (mec.) Maksadına vusul için her türlü vesâiti isti'mal eden işvekâr kadın.

Affinité [ims.] Sıhriyet, karâbet-i sıhriye. ◆ Münasebet-i tâmme, müşabehet-i tâmme. ◆ Alaka, meyil, münasebet. ◆ (ms.) Muvâfakat, uygunluk.

Affinoir [imz.] Yün ve keten tarağı.

Affiquet [imz.] Çorap şişi mahfazası. = [cm.] Kadınların süse müteallik ufak tefek şeyleri (müstehziyâne).

Affirmatif,ve [s.] Tasdik eden, tasdik ve ispata müteallik. ◆ Kat'i, mukarrer. ‖ (sr.) Müspet. ◆ İcabî. = [imz.] Sîga-i ihbariye.

Affirmation [ims.] Tasdik, teyid. ◆ (hk.) İkrar, ifade. ‖ (sr.) İspat. ‖ (mn.) İcap.

Affirmative [ims.] (mn.) İcap.

Affirmativement [h.] İcap ve tasdik tarikiyle. ◆ Muhakkak surette. ‖ (sr.) Müspet olarak.

Affirmé,e [s.] Müspet, muhakkak.

Affirmer [ft.] Tasdik, ikrar etmek. ◆ İddia etmek, sıhhatini temin etmek. ‖ (hk.) İfade etmek. ‖ **– sous serment** Yemin ile teyit etmek. ‖ **s'** – Tasdik olunmak. ◆ Âşikâr olmak, zâhire çıkmak.

Affistoler [ft.] Tezyin etmek, dikkatle süslemek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Affistoleur,se [s.] Aldatıcı. ◆ Müstehzî.

Affixe [s.] (sr.) Kelimeye ilave ve ilhak olunan harf, lâhika.

Affixion [ims.] Duvara yapıştırma.

Afflachir [fl.] Zaaf kesbetmek.

Afflé,e [s.] Havanın temasıyla bozulmuş, hassasını kaybetmiş, ekşimiş.

Affleurage [imz.] Kâğıt hamurunun ıslatılması.

Affleuré,e [s.] Tesviye olunmuş.

Affleurement [imz.] Tesviye.

Affleurer [ft.] Tesviye etmek. ◆ Bir hizada bulundurmak, hizasında yapmak. || (mec.) Uğramak, yanaşmak. = [fl.] Bir hizada bulunmak.

Afflictif,ve [s.] (hk.) Terhibî. || **Peines – ves** Mücâzat-ı terhibiye. || **Peines – ves et infamantes** Mücâzat-ı terhibiye ve terziliye.

Affliction [ims.] Keder, elem, gam. ◆ Musibet, bela.

Affligé,e [s.] Mükedder, mağmum. ◆ Bedbaht. ◆ Müptelâ, duçar, musab. ◆ Bir şeyle temayüz etmiş. ◆ Keder-engiz, müellim. = [i.] Mükedder ve gam-nâk adam.

Affligeant [s.] Keder veren, müellim.

Affliger [ft.] (*nager* gibi tasrif olunur) Keder vermek, mahzun ve mükedder etmek. ◆ Duçar etmek. ◆ Rahatsız etmek. ◆ Sıkmak, taciz etmek. || **s'** – Mükedder olmak.

Afflouage [imz.] (bhr.) Oturmuş bir gemiyi yüzdürme.

Afflouer [ft.] (bhr.) Oturmuş bir gemiyi yüzdürmek.

Affluence [ims.] Taşkınlık, feyezan. ◆ Bolluk, feyiz ve bereket. ◆ İzdiham, tehâcüm.

Affluent,e [s.] Bir nehre munsab olan diğer nehir. = [imz.] Bir nehre dökülen çay, tâbi'. (Sokaklar hakkında da isti'mal olunabilir.)

Affluer [fl.] (Çay hakkında) Bir nehre munsab olmak. ◆ Akıp bir yere cem' olmak, tehâcüm etmek. || (mec.) Artmak.

Afflux [imz.] (t.) Mevadd-ı mâyianın vücudun bir kısmında tecemmüü, hücum-ı ahlât. || (as.) Akın, hücum.

Affolé,e [s.] Meftun, şeydâ. ◆ Şaşmış, inhiraf etmiş, bozuk (pusula iğnesi).

Affolement [imz.] Şeydâlık, meftunluk. ◆ Pusula iğnesinin şaşması, inhirafı.

Affoler [ft.] Çıldırtmak. ◆ Şeydâ ve meftûn etmek. = [fl.] yahut **s'** – Çıldırırcasına sevmek, şeydâ ve meftun olmak.

Afforage [imz.] Zecriye resmi.

Affouage [imz.] Bir baltalıktan ihtitab, odun kesme hakkı.

Affouager [ft.] İhtitab hakkı mûcebince kesilecek odunları ormanda tayin etmek.

Affouillement [imz.] Suyun çukur açması, suların hâsıl ettiği aşıntı. || **– du terrain** Tarla su hufresi. || (as.) Tunç efvah-ı nâriyede hâsıl olan tûlânî ve muavvec çukurluk. || **– des balles** Tüfek kurşunu oyuğu.

Affouiller [ft.] Hafr etmek. ◆ Taharri etmek. ◆ Suların cereyanı çukur açmak, köprü direklerini bozmak.

Affourager yahut **Affourrager** [ft.] Mevâşîye yem vermek, ale'l-ıtlak hayvanata yem vermek.

Affourche [ims.] (bhr.) Çapraz demir ve resen. || **Ancre d'** – Çapraz demir; **câble d'** – Çapraz resen.

Affourcher [ft.] Bir şeyin üzerine beygir gibi binmek. || (bhr.) Çapraz demir atmak. ◆ Çapraz çıma bağlamak. ◆ Sağlamlık için bir ikinci demir atmak yahut bir resen daha bağlamak.= [fl.] yahut **s'** – Çapraz demir atmak veya resen bağlamak.

Affranchi,e [s.] Azad olmuş. ◆ Muaf, müstesnâ. ◆ Posta ücreti verilmiş. || (mec.) Âzâde. = [i.] Azad olmuş köle yahut cariye, mu'tak, mu'taka.

Affranchir [ft.] İ'tak, azad etmek. ◆ Müstesna ve muaf tutmak. ◆ Kurtarmak, tahlis etmek. ◆ (Mektup vesâire hakkında) Posta ücretini vermek. || **– un fossé** At ile hendek

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

atlamak. || – un animal Bir hayvanı iğdiş etmek. || s' – Serbestliğini kazanmak. ◆ Tahhüdatdan kurtulmak.

Affranchissement [imz.] Tahlis, azad, ıtk. ◆ İstisna, muafiyet. ◆ Posta ücretinin te'diyesi. || Acte d' – İ'taknâme, ıtknâme.

Affranchisseur [imz.] Halâs, azad eden adam, halâskâr.

Affre [imz.] Dehşet, hevl, havf.

Affrérer [ft.] Karındaşlaştırmak.

Affrétement [imz.] Gemi istîcarı, nevl. || Contrat d' – Nevl mukavelenâmesi. || – total Geminin mecmûu üzerine istîcar, götürü nevl, iskarso.

Affréter [ft.] Gemi istîcar etmek. || s' – (Gemi hakkında) İstîcar olunmak.

Affréteur [imz.] Gemi müste'ciri.

Affreusement [h.] Menfur, mekruh, dehşetli bir suretle. ◆ Pek fena. ◆ Pek ziyade.

Affreux,se [s.] Menfur, mekruh, dehşetli. ◆ Pek çirkin, pek fena. ◆ Pek ziyade. ◆ Tahammül-güdaz. ◆ Mûcib-i elem. ◆ Gaddar, ahlaksız.

Affriandé,e [s.] Dadanmış. ◆ İştihâ ve arzusu artmış, hırslanmış. || (mec.) Meclub.

Affriander [ft.] Dadandırmak. ◆ İştihâ ve arzusunu uyandırmak, hırslandırmak, lezzetli ve kıymetli bir şeyle aldatıp celbetmek. || s' – Dadanmak.

Affricher [ft.] (Araziyi) Diklendirmek.

Affriolé,e [s.] Et'ime-i lezîzeye alışmış. ◆ İğfal olunarak celbedilmiş.

Affrioler [ft.] Et'ime-i lezîzeye alıştırmak. ◆ Hırs ve tamahını uyandırarak aldatmak.

Affriter [ft.] Sade yağı eritmek.

Affront [imz.] Hakaret, zillet. ◆ Adem-i muvaffakiyet. || Boire, souffrir, avaler dévorer un – Hakaret ve mezellete katlanmak. || Subir, essuyer un – Hakaret görmek. ◆ Âr: Il fait – à sa famille Ailesine mûris-i ârdır. || Faire l' – de ... à ... Filan şeyi filanın yüzüne vurmak. || En avoir l' – Muvaffak olamamak.

Affronté,e [s.] İstihfaf olunmuş, hor görülmüş. ◆ Aldanmış, iğfal olunmuş. ◆ Yüzyüze ve birbirinin muvâcehesinde bulunan (iki hayvan). ◆ Uç uca ve bir hizada mevzu'.

Affronter [ft.] Cesaretle karşısına çıkmak, korkmamak, üzerine varmak. ◆ İstihfaf etmek, hor görmek. ◆ Aldatmak, dolandırmak. ◆ Yüz yüze ve bir hizaya koymak. || s' – Cesaretle birbirinin karşısına çıkmak, muhâceme etmek.

Affronterie [ims.] Hayasızcasına bir cesurluk, küstahlık.

Affronteur,se [i.] Dolandırıcı. ◆ Terbiyesiz, küstah.

Affruiter (s') [fv.] (Ağaç hakkında) Meyve vermek.

Affublé,e [s.] Biçimsiz, gülünç şekil ve kıyafetli. ◆ Dolu, mestur. ◆ Bir şeye müptelâ.

Affublement [imz.] Biçimsiz ve gülünç kıyafet.

Affubler [ft.] Gülünç bir kıyafete koymak. || (mec.) Setretmek. || s' – Biçimsiz bir surette giyinmek. ◆ Bir şeyle tezeyyün etmek.

Affuser [ft.] (t.) Hastanın üzerine su dökmek.

Affusion [ims.] (t.) Su dökme ve dökünme, sekb, insikâb.

Affût [imz.] (as.) Top kundağı. || – de campagne Sahra kundağı. || de siège Muhasara kundağı. || – de place Kale kundağı. || – à embrasure minima Asgari mazgal kundağı. || – de côte Sahil kundağı. || – de montagne Dağ (cebel) kundağı. || – de mortier Havan kundağı. || – à éclipse Küsûfî kundak. || – démontable Sökülür (kabil-i tefrik) kundak. ◆ Av kemingâhı, bekleme. || Homme d' – Hilekâr adam. ◆ Pusuda beklemekle vuku bulan av. || Être à l' – Fırsat beklemek, tarassud-ı fırsat etmek.

Affûtage [imz.] Âlât ve edevatın bilenmesi, zağlanması. ◆ Marangoz ve doğramacı âlâtı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Affûté,e [s.] Bilenmiş, zağlanmış (alet). ◆ Âlâtı mükemmel (amele). ◆ Hilekâr, dessas.

Affûter [ft.] Bilemek, zağlamak. ◆ Sap geçirmek. || (as.) Topu kundak üzerine vaz' ve tahmil etmek. || (mec.) Uydurmak, tanzim etmek. ◆ Aldatmak. = [fl.] Av için pusu kurmak. || **s'** – Bilenmek. ◆ Av pususunda durmak. ◆ Muntazır-ı fırsat olmak.

Affûteur [imz.] Bileyici.

Affutiau [imz.] Ufak tefek âlât ve edevat. (Âmiyâne tabir.)

Afghan,e [i. – s.] Afganistanlı, Afganî. = [imz.] Afgan lisanı.

Afin [hr.] – **que** ve – **de** Tâ ki, ki, hatta, için.

A fortiori [h.] Evleviyetle.

Africain,e [i.] Afrikalı. = [s.] Afrika'ya ait, Afrika sekenesine mahsus.

Agaçant,e [s.] Câlib, cazibeli, dil-bâz, işve-ger. ◆ Sinire dokunan, can sıkan, âsabı tahrik eden.

Agace [ims.] (mr. Agasse)

Agacement [imz.] Diş kamaşması, tadris. ◆ Sinire dokunma, âsabın hareketi. ◆ Sabırsızlık. ◆ Hiddet.

Agacer [ft.] Kamaştırmak. ◆ İç gıcıklamak. ◆ Sıkmak, sinire dokunmak. ◆ Âsabı tahrik etmek. || (mec.) (Kadınlar hakkında) Aşk ve cilve ile meclub etmek, nazar-ı dikkati celbetmek. || **s'** – Kamaşmak. ◆ Birbirini tahrik etmek. ◆ Kızmak.

Agacerie [ims.] Naz, şive, cilve. (Ekseriya cem'i müsta'meldir.)

Agaillardir [ft.] Neşesini tezyid etmek.

Agalacte [i. – s.] (t.) Ma'dûmetü'l-leben, sütsüz. ◆ Henüz süt emmemiş çocuk.

Agalactie [ims.] (t.) Sütsüzlük, ademü'l-leben.

Agalloche [imz.] Öd ağacı.

Agame [s.] (nb.) Zâtü'l-kahü'l-hafiye.

Agami [imz.] Amerika-yı cenubî hindisi.

Aganter [fl.] (bhr.) İlerideki bir sefineye yaklaşmak, bitişmek.

Agapes [ims. – cm.] Eski Hıristiyanların kilisede ettikleri umumi taamlar. || (mec.) İki ruh beyninde iştirak, münasebet-i samimiye.

Agapètes [ims. – cm.] Hıristiyanlığın evâilinde erkek manastırlarında oturan bâkir kızlar ve inâs manastırlarında oturan genç rahipler.

Agaric [imz.] Kuzu mantarı, çayır mantarı nevi. || – **de chêne** Ağaç kavı.

Agasse [ims.] Saksağan (âmiyâne).

Agaste [ims.] (*agate*) Nâgehanî, çok ve şiddetli yağmur.

Agâtis [imz.] Hayvanat tarafından ormanlarda ika edilen hasar.

Agate [ims.] Akik. ◆ Akik rengi. ◆ Akikten mamul ziynet. || – **rubanée** Alaca akik. || – **onyx** Gayr-ı şeffaf akik. || – **arborisée** Katmer-i süleymânî denilen akik taşı. || – **noire** Siyah akik.

Agavé [imz.] yahut **Agave** [ims.] (nb.) Sabır-ı kınnebî, Amerika öd ağacı.

Âge [imz.] Ömür, hayat. ◆ Yaş, sinn. ◆ İhtiyarlık. ◆ Asır, karn, devir. ◆ Araba oku. ◆ Tarihin münkasim bulunduğu üç fasıldan her biri, kurun: **Le moyen** – Kurun-ı Vustâ. || – **d'or** Saadet zamanı, devri. || **Bas** – Sıgar-ı sinn, sabâvet, tufûliyet. || **Bel** – Şebab, gençlik. || – **avancé** Şeyhûhet. || **à la fleur de son** – Genç yaşında. || – **de raison** Sinn-i rüşd. || – **nubile ou de puberté** Sinn-i büluğ. || – **de la lune** Eyyam-ı kamer. || – **de pierre** Hacer devri. || – **de bronze** Tunç Devri. || – **de fer** Hadid Devri. || – **viril** Sinn-i kemâl. || – **critique** yahut **Retour d'** – Kadınlarda âdetin katiyen hitam vakti. || – **moyen** Ömr-i vasatî. || **Président d'** – Bir meclise sinnen en büyük olmak münasebetiyle riyâset eden zât. || **Être sur l'** – Yaşı biraz geçkince olmak. || **Avoir l'esprit de son** – , **être de son** – Sinninin muktezâsına göre hareket etmek. || **D'** – **en** – Batından batına, asırdan asra, karnen-ba'de-karnin. || – **de la loi** Hz. Musa'dan Hz. İsa'ya kadar mürur eden zaman. || – **de la loi de nature** Hz. Adem'den Hz. Musa'ya kadar mürur eden zaman.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Agé,e [s.] Müsin, yaşlı, kocamış. ◆ Yaşında: – **de cinq ans** Beş yaşında.

Agema [imz.] (as.) Bir nevi Yunan-ı kadim askeri ki Roma'nın lejyonuna muadil idi.

Agence [ims.] Vekâlet, memuriyet. ◆ Acentelik. ◆ Şirket şubesi. ◆ Müddet-i memuriyet yahut vekâlet. ◆ Memuriyet yahut vekâlet mahalli ve dairesi, acentehâne. || – **politique** Politika memuriyeti, kapı kethüdalığı. || – **commerciale** Tüccar vekâleti. || – **de placement** Boşta kalanlara bir hizmet bulan idarehâne, amele vesâir müstahdemin idarehânesi.

Agencé,e [s.] Tertip ve tanzim olunmuş. ◆ (Müstehziyâne) Süslü, müzeyyen.

Agencement [imz.] Tertip, tanzim. ◆ Biçim.

Agencer [ft.] Tertip ve tanzim etmek, düzeltmek. ◆ Süslendirmek. || **s'** – Uymak, tevâfuk ve itilâf etmek.

Agenda [imz.] (*jain*) Akıl defteri, muhtıra, cüzdan, ajanda.

Agenouillement [imz.] Diz çökme.

Agenouiller (**s'**) [fv.] Diz çökmek.

Agenouilloir [imz.] Diz çökmeye mahsus küçük iskemle.

Agent [imz.] Fâil. ◆ Vasıta. ◆ Memur, vekil, acente. ◆ (k.) Âmil, müessir. || – **de change** Mubâyaacı, sarraf. || – **diplomatiqe** Siyasi memur (sefir ve sefarethâne memurîni gibi). || – **consulaire** Konsolos ve konsoloshâne tercümanı ve kançıları gibi memurların beheri. || – **politique** Politika memuru, kapı kethüdası. || – **municipal** Belediye çavuşu. || – **comptable** Muhasebe memuru. || – **d'affaires** Ücret mukabilinde tesviye ve takib-i masâlihe çalışan adam. || – **commercial** Tüccar vekili. || – **de police** Zabıta memuru. || (ma.) – **s naturels** Vesâit ve müessirat-ı tabiiye. || – **s immédiats** Birinci derecede vesâit-i icraiye ki memurînden kinâyedir.

Agérasie [ims.] (t.) Hâl-i pirîde gençlik.

Ageustie [ims.] (t.) Fıkdan-ı zâika, ağız tadının kaybolması.

Agger [imz.] (as.) İstihkâm bedeni; metris, istihkâm.

Agglomérat [imz.] (arz.) Suhur-ı muhtelife terekkübünden hâsıl yığın.

Agglomération [ims] Terâküm, yığılma, toplanma. || (as.) Cem' ve tahşid-i asâkir. ◆ Asâkir-i mütehaşşide.

Agglomérer [ft.] Yığmak, terâküm ettirmek. || **s'** – Yığılmak, terâküm etmek.

Agglutinant,e [s.] Yapışabilen, mütelâsık. ◆ Bilâ-tağyir madde-i asliyelere bazı edatların iltisak ve irtibatıyla kelimat-ı mürekkebe teşkil kılınan (lisan), telâsukî. Mesela Türkçe'de "sevmek" fiilinden ol suretle "sevdirme", "sevdirmemek" lafızları teşkil kılındığından ve hakezâ bu suretle amel olunacağından lisan-ı azbü'l-beyan-ı Türkî bir lisan-ı telâsukî ad ve itibar olunur. ◆ (t.) Mukattıb, mülsık. || **Langues – es** Elsine-i mültesika, müteaddid heceli kelimatı cüzur-i mültesikadan müteşekkil elsine.

Agglutinatif,ve [s.] (t.) Ayrılmış etleri veya ciltleri yapıştırmaya, rapt ve ilsak etmeye mahsus, mukattıb, mülsık.

Agglutination [ims.] (t.) Ayrılmış etlerin ve ciltlerin yapışması, rapt ve ilsakı, telâsuk, tekattub. || (İlmü'l-lisanda) Müteaddid heceli kelimatı birtakım cüzurun telâsuk ve tetâbuundan ibaret olan lisanların hâli, telâsuk.

Agglutiné,e [s.] Telâsukla hâsıl olmuş (kelime). || (nb.) Mütelâsık.

Agglutiner [ft.] (t.) Ayrılmış etleri ve ciltleri yapıştırmak, rapt ve ilsak etmek. || **s'** – Rapt ve ilsak olunmak.

Aggravant,e [s.] (hk.) Ağırlaştıran, kesb-i şiddet ettiren, müşeddid: **Circonstances – es** Esbab-ı müşeddide.

Aggravation [ims.] (hk.) Ağırlaştırış, teşdid. ◆ Tezâyüd. || – **d'une peine** Teşdid-i ceza.

Aggravée [ims.] Köpeğin ayağına ârız hastalık, dâü'l-kadem.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Aggraver [ft.] Ağırlaştırmak, teşdid etmek. || **s'** – Ağırlaşmak, kesb-i vahamet etmek. ◆ Daha ziyade müellim olmak.

Agile [s.] Atik, çevik, cüst ü çâlâk, serîü'l-hareke. ◆ Tavr-ı levendâneye mâlik.

Agilement [h.] Çeviklikle, çâlâkâne. ◆ Levendâne.

Agilité [ims.] Çeviklik, çâlâklık, sür'at-i hareket. ◆ Levendâne tavır ve hareket.

Agio [imz.] Akçe farkı. ◆ Sarrafiye, akçe başı. || – **fixe** Mukannen, maktû, akçe farkı. || – **variable** Gayr-ı mukannen akçe farkı.

Agiotage [imz.] Akçe farkından olunan ticaret. ◆ Borsa muamelesi, borsa oyunu, hava oyunu. (Ekseriya fena cihete hamlolunarak kullanılır.) ◆ Emtia ve esham fark-ı fiyatından istifade, alavere. || **Temple d'** – Borsa, borsa muamelesi icra edilen mahal.

Agioter [fl.] Akçe farkı istifadesini etmek. ◆ Borsa muamelatında bulunmak.

Agioteur [imz.] Akçe farkı istifadesini eden adam. ◆ Borsa muamelecisi, hava oyuncusu, alavereci.

Agir [fl.] İşlemek, harekette bulunmak. ◆ Amel etmek, tesir etmek. ◆ Muamele etmek. ◆ Hareket etmek. ◆ Fiiliyatta bulunmak, icra etmek. ◆ İkame-i dava etmek. || **s'** – Bahsolunmak. || **Il s'agit de** Maksat...

Agissant,e [s.] Fiil ve harekette bulunan, hareket ve muamele eden. ◆ Tesir eden, müessir. ◆ Faal.

Agissement [imz.] Fiil, hareket, muamele.

Agitable [s.] Mevzubahis olabilir.

Agitant,e [s.] Sallayan, tahrik eden.

Agitateur [imz.] Muharrik, müfsid. || (k.) Karıştırmaya mahsus camdan değnek, muharrik.

Agitation [ims.] Hareket, heyecan, ◆ Iztırab, rahatsızlık. ◆ Faaliyet. ◆ Endişe-i ruh. || (t.) Çarpınma, tahallül.

Agité,e [s.] Harekete gelmiş. ◆ Çalkanmış, sallanmış, karıştırılmış. ◆ Heyecana gelmiş, müteheyyic. ◆ Mevki-i bahs ü müzakereye konmuş. ◆ Muztarip, rahatsız.

Agiter [ft.] Tahrik etmek. ◆ Sallamak, çalkamak, karıştırmak. ◆ Tehyic etmek. ◆ Mevzubahise koymak. || **s'** – Sallanmak, çalkanmak, taharrük etmek. ◆ Heyecana gelmek. ◆ Muztarip olmak. ◆ Mevzubahise konmak.

Aglosse [s. – i.] Dilsiz, mefkudü'l-lisan.

Aglossie [ims.] Fıkdan veya mahrumiyet-i lisan.

Agmatologie [ims.] (t.) Mebhas-i inkisar-ı azm.

Agmen [imz.] (as.) Ordu (Romalılarca).

Agnat [imz.] (*ag-na*) Erkek cihetinden akraba, peder tarafından karâbeti olan, asabe, asabe-i nesebiye.

Agnation [ims.] (*ag-na-sion*) Erkek cihetinden, pederden karâbet.

Agnatique [s.] (*ag-na*) Erkek cihetinden, pederden akraba olanlara müteallik, li-eb.

Agneau [imz.] Kuzu. ◆ Kuzu eti. || (mec.) Pek halim adam. || **L'** – **sans tache** Hz. İsa. (asm.) || – **pascal** Benî-İsrail'in Bahr-i Ahmer'i geçmelerinin hatırası olmak üzere Musevilerin her sene kestikleri kuzu.

Agnel yahut **Aignel** [imz.] Fransa'nın on dört Frank kıymetinde eski ve altın bir sikkesi ki üzerinde bir kuzu resmi menkuş bulunur idi.

Agnelage [imz.] ve:

Agnèlement [imz.] Koyunun doğurması, kuzulaması.

Agneler [ft.] (Koyun hakkında) Doğurmak, kuzulamak.

Agnelet [imz.] Kuzucuk.

Agnelin [imz.] Kuzu derisi

Agneline [ims.] Kuzu yapağısı.

Agnès [ims.] (*ès*s) Mahçup ve sâdedil kız. ◆ Mahçupluk ve sâdedillik satan kız (müstehziyâne).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Agnus [imz] (*ag-nuss*) Papa tarafından takdis olunmuş ve bir kuzu resmini hâvi balmumundan madalya.

Agnus-castus [imz.] (*ag-nuss castus*) (nb.) Halfa, kındıra otu, Yemen za'feranı, âyid.

Agomphose [ims.] (t.) Dişlerin sallanması, tezelzül-i esnan.

Agon [imz.] (as.) Muharebe meydanı. ◆ Koşu mahalli. (Yunanîler tarafından isti'mal olunur idi.)

Agonie [ims.] Hâlet-i nez', can çekişme, ihtizar. ◆ Mevt. ◆ Büyük ıztırab-ı manevi.

Agonir [ft.] Şetm ve tahkir etmek. (Ekseriya *injures* ve *sottises* gibi kelimelerden evvel bulunur.)

Agonisant,e [s.] Can çekişen, hâlet-i nez'de bulunan, muhtazır.

Agoniser [fl.] Can çekişmek, hâlet-i nez'de bulunmak. ◆ Ölmek.

Agonothéte [imz.] Mütekaddimîn indinde pehlivanlar reisi, pehlivanbaşı.

Agora [ims.] Eski Yunan şehirlerinin umumi meydanları, pazar mahalleri.

Agouti [imz.] Amerika tavşanı.

Agrafe [ims.] Kopça. || (m.) Çapraz, kinet. ◆ (as.) Nişan, madalya kancası. || – **d'artillerie** Topçu çengeli. || – **de cuirasse** Zırh kopçası.

Agrafé,e [s.] Kopçalanmış, kopçalı.

Agrafer [ft.] Kopçalamak. || – **quelqu'un** Birisini yakasından şiddetle tutmak. || – **un soldat** Bir neferi hapsetmek.

Agraire [s.] Araziye müteallik. || **Mesure** – Mesâha-i arziye.

Agrandir [ft.] Büyütmek, tevsi' etmek. ◆ Büyüklük vermek, âlâ etmek. ◆ İ'zam etmek. || **s'** – Büyümek, tevessü' etmek. ◆ Necâbet kesbeylemek.

Agrandissement [imz.] Büyüme, tevessü'. ◆ Büyütme, tevsi'.

Agrariat [imz.] Arazinin zürrâ beyninde taksimi.

Agréable [s.] Leziz, hoş, latif. || **Avoir pour** – ◆ Beğenmek, hoşlanmak. ◆ Muvâfakat kabul etmek. = [i.] Sahte etvarla kendini beğendirmeye çalışan adam. = [imz.] Hoşa giden şey.

Agréablement [h.] Beğenilecek, makbule geçecek surette, hoş, lezzet ve letafetle.

Agréé [imz.] Deâvî-i ticariye vekili.

Agréé,e [s.] Makbul, hüsn-i kabule mazhar. || (bhr.) Mücehhez (gemi).

Agréer [ft.] (*créer* gibi tasrif olunur) Memnuniyetle kabul etmek. ◆ Beğenmek, hoşlanmak. ◆ Müsaade etmek. || (bhr.) Teçhiz etmek (*gréer* isti'mali ekserdir). = [fl.] Beğenilmek, hoşa gitmek.

Agréeur [imz.] Gemiyi teçhiz eden adam. (*gréeur* isti'mali müreccahtır.)

Agrégat [imz.] Müterâkim mevadd-ı muhtelife, yığın, küme. || (tt.) Küme, kesb. ◆ (mec.) Terâküm.

Agrégation [ims.] Bir heyet ve cemiyete kabul. ◆ Müsabakat imtihanıyla muallim muavinliğine kabul. ◆ Terâküm, içtimâ. (ht.) Tecemmü-i ecza-yı ferdiye, tekessüb. || (tt.) İltihak, tecemmü'. ◆ (as.) Heyet-i muntazama. (İdare ve tâbiyece teşkil olunur.)

Agrégé [imz.] Dârülfünûn muallim muavini. ◆ Ba'de'l-müsabaka muallimlik silkine kabul olunmuş zât.

Agrégé,e [s.] Kabul olunmuş. ◆ Yerleşmiş. || (ht.) Ecza-yı ferdiyesi birbirine mültasık, müctemi', mütekessib.

Agréger [ft.] (*nager* gibi tasrif olunur) Bir encümen veya şirkete idhal ve kabul etmek. ◆ Muallim muavinliğine kabul etmek. ◆ (ht.) Cem' ve teksib etmek.

Agrément [imz.] Hüsn-i rıza. ◆ Ziynet, süs, letafet. ◆ Eğlence. = [imz. – cm.] **Lettre d'** – İstimzacnâme. ◆ (as.) Elbise tezyinatı ve ecnebi askerlerinde şapka alâmat-ı fârikası.

Agrémenter [ft.] Letafet vermek, tezyin etmek. || (as.) Elbiseye ve ecnebi askerlerinde şapkaya tezyinat ve alâmat-ı fârika takmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Agréner [ft.] (bhr.) Tulumba ile bir geminin suyunu boşaltmak.

Agrès [imz. – cm.] (bhr.) Bir geminin teçhizatı. ◆ (as.) Âlât ve edevat. || – **de pont** Köprü edevatı.

Agresseur [imz.] Mütearrız, mütecâviz.

Agressif,ve [s.] Tecavüzkârâne, taarruzî: **acte** – Hareket-i tecavüzkârâne.

Agression [ims.] Tecavüz, taarruz.

Agressivement [h.] Mütecâvizâne.

Agreste [s.] Berrî, yabani. ◆ Kaba.

Agreyeur [imz.] Haddeci, demir telci.

Agricole [s.] Ziraate müteallik, zer'î, felhî. ◆ Ziraatle iştigal eden. || **Science** – Fenn-i ziraat. || **Produits** – **s** Mahsulat-ı zirâiye, arziye.

Agriculteur [imz.] Ziraatle meşgul olan, zürrâdan bulunan adam, fellah, çiftçi.

Agriculture [ims.] Ziraat, felâhat, harâset, çiftçilik.

Agrie [ims.] (t.) Nikris.

Agriffer (**s'**) [fv.] Tırmanmak.

Agrion [imz.] Yusufçuk, kız böceği.

Agriote [ims.] (mr. Griotte)

Agriote [ims.] Hububatın köklerine ârız olur muzır bir böcek.

Agripaume [ims.] (nb.) Aslankuyruğu, zenebü'l-esed.

Agripper [ft.] Kapmak, yakalamak. || **s'** – Yapışmak.

Agrologie [ims.] Fenn-i ziraatin ameliyat kısmı.

Agronome [imz.] Fenn-i ziraat mütefennini, fenn-i ziraatle mütevaggıl olan.

Agronomie [ims.] Fenn-i ziraatin, çiftçiliğin nazariyat kısmı.

Agronomique [s.] Fenn-i ziraate müteallik, zer'î, felhî.

Agrostide [ims.] (nb.) Delice buğday.

Agrouper [ft.] Bir yere toplamak. ◆ (rs.) Birkaç şey veya şahsı bir yerde tasvir etmek, resimlerini çıkarmak.

Agrypnie [ims.] (t.) Uyuyamama, uykusuzluk, seher.

Agrypnode [s.] (t.) Uykudan mahrum. ◆ Zâil-i nevm, dâfi'-i nevm.

Aguerri,e [s.] Harbe alışmış, cengâver, harp-azmûde. ◆ (as.) Harbe alışmış asker, amelî asker. || (mec.) Mihen ve meşakka alışık, cefakeş.

Aguerrir [ft.] Harbe yahut taab ve meşakkate alıştırmak. || **s'** – Harbe yahut zahmet ve meşakkate alışmak.

Aguets [imz.] (*ghè*) Pusu, kemîn. || (as.) Tarassud. || **Se tenir** yahut **se mettre aux** – Fırsat beklemek, tarassud etmek.

Aguicher [ft.] (mr. Agacer)

Ah! [hn.] Âh!, vah! ◆ Vay!, ya! ◆ Ha! || – **bah!** ◆ Adam sen de!, ya! = [imz.] Âh ü figan.

Ahaler [fl.] (*a-a-lé*) Soluk soluğa nefes almak.

Ahan [imz.] (*a-an*) Amelenin kuvvetle işlerken çıkardıkları ses: han! || **Suer d'** – Pek zahmetli bir iş görmek.

Ahaner [fl.] (*a-a-né*) İşlerken sesle nefes almak. ◆ Büyük bir meşakkate tahammül etmek, büyük gayretle çalışmak. || (mec.) Muztarip olmak. ◆ Tereddüt etmek.

Aheurté,e [s.] (*eur*) Israr ve taannüd eden, musır, müteannid.

Aheurtement [imz.] (*eur*) Israr, taannüd.

Aheurter (**s'**) [fv.] Israr ve taannüd etmek. ◆ Çarpışmak, kırılmak.

Ahi! [hn.] Of!, ay! (Alelâde *aïe* yazılır ve telaffuz olunur.)

Ahonter [ft.] (*a-on-té*) Mahcup etmek.

Ahriman yahut **Ahrimane** [imz.] (*a-ri*)Kadim İranîlerce müekkil-i şer, şeytan.

Ahuri,e [s.] (*a-u*) Şaşkın, mütehayyir, sersem.

Ahurir [ft.] (*a-u*) Şaşırtmak, sersemletmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ahurissement [imz.] Şaşkınlık, tahayyür, sersemlik.

Aï [imz.] Amerika'nın gayet batîü'l-hareke dört ayaklı bir hayvanı.

Aiche yahut Achéé [imz.] Olta yemi.

Aidant [imz.] Muin, imdatçı: Lui et ses aidants Kendisiyle yardımcıları. = [zr.] Muâvenetiyle. || Dieu – Hakkın yardımıyla, biavnillâhi-teâlâ.

Aide [ims.] Yardım, imdat, avn, muâvenet. ◆ Bir büyük kiliseye mülhak küçük kilise. || à l' – de Filanın sayesinde, filanın muâvenetiyle. || Venir à l' – Yardıma, imdada yetişmek. || Donner – Yardım etmek. || à l' – İmdat! || Crier à l' – "İmdada gelin!" diye bağırmak.

Aide [imz.] Yardımcı, muavin. ◆ Yamak, çırak; – maçon Duvarcı çırağı; – de cuisine Aşçı yamağı. || – de cérémonies Teşrifatçı muavini. || (as.) Yaver, muavin. || – de camp Yaver-i harp. ◆ Birinin emri tahtında bulunan adam. || – major yahut – chirurgien Cerrah muavini. || – mémoire Akıl defteri, muhtıra, hatır-güzar. || – des ingénieurs Bedreka-i mühendisîn.

Aider [ft.] Yardım, muâvenet, imdat etmek. ◆ Teshil etmek. || s' – Birbirine yahut kendi kendine imdat ve iâne etmek. || s' – de Bir şeyi kullanmak, bir şeyden istifade etmek. ◆ Kullanmak, isti'mal etmek. = [fl.] Medar olmak.

Aïe [hn.] Ay! ◆ Di! ◆ Deh!

Aïeul [imz.] Büyük peder, dede, ced. = [cm.] Aïeuls Ced ü cedde. = [cm.] Aïeux Ecdad, âbâ ve ecdad. ◆ Eslâf. || – paternel Cedd-i sahih. || – maternel Cedd-i fâsid.

Aïeule [ims.] Büyük valide, cedde. ◆ Eski zaman kadınları. || – paternelle Cedde-i sahîha. || – maternelle Cedde-i fâside.

Aigle [imz.] Kartal, karakuş, nesr. || (mec.) Dâhi, pek ziyade zeki adam. ◆ Fâik zât. ◆ Sancak. ◆ Nişan. || (hy.) En-nesr. || Grand – Tab' kâğıdının en büyüğü. || Pierre d' – (mr. Aétite) || – de Meaux ◆ Bosüe[5] nâm filozoftan kinâye. = [ims.] Dişi kartal. ◆ Arma. || – s impériales Avusturya İmparatorluğunun arması. || – germanique Almanya İmparatorluğu.

Aiglon,ne [i.] Kartal yavrusu. || (mec.) İktidarının fevkinde gözükmek isteyen adam. = [s.] Kartal cinsine müteallik.

Aigre [s.] Ekşi. ◆ Şiddetli, sert, keskin. ◆ Acı (ses vesâire). = [imz.] Ekşi koku yahut taam.

Aigre-doux,douce [s.] Mayhoş.

Aigrefin [imz.] Dolandırıcı, dessas.

Aigrelet,te [s.] Ekşimsi, ekşice.

Aigrement [h.] Acı ve sert bir suretle.

Aigremoin [ims.] (nb.) Kasık otu, kızıl yaprak.

Aigremore [imz.] Fişeklerde kullanılan kömür tozu.

Aigret,te [s.] Ekşice, ekşimsi.

Aigrette [ims.] Kuş tepeliği; oiseau à – Tepeli kuş. ◆ Sorguç ◆ Çelenk, tuğ. ◆ Hotoz. ◆ Tepeli balıkçıl. || – de fumée Hafif duman sütunu. || (nb.) Şeytan arabası. || (as.) Tuğ, çelenk.

Aigretté,e [s.] Tepeli, sorguçlu (kuş.)

Aigreur [ims.] Ekşilik. ◆ Sertlik, huşûnet. ◆ Şekerrenk münasebet. = [cm.] (mec.) Sert ve acı sözler.

Aigri,e [s.] Ekşimiş. || (t.) Titizliği, muhalefeti ziyadeleşmiş.

Aigrin [imz.] Yeni meyve vermeye başlamış elma veya armut ağacı.

Aigrir [ft.] Ekşitmek. ◆ Sertleştirmek. ◆ Kesb-i şiddet ettirmek, vahimleştirmek. ◆ Kızdırmak. = [fl.] yahut s' – Ekşimek. ◆ Sertleşmek. ◆ Hiddetlenmek, kesb-i huşûnet etmek. ◆ Kesb-i vahamet etmek.

Aigrissement [imz.] Ekşime. ◆ Ekşilik. ◆ Sertlik. ◆ Huşûnet.

• • • • • • • • • • •

5 Bossuet [Jacques-Bénine Bossuet].

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Aigu,ë [s.] Sivri, keskin, ince. ◆ Sert, dokunaklı. ◆ (t.) Had; **Maladie – ë** Maraz-ı had. ‖ (sr.) **Accent** – Huruf-ı savtiyeden e harfinin üzerine konan (´) işareti. ‖ **Angle** – (he.) Zâviye-i hadde.

Aiguade [ims.] (bhr.) Gemilerin tatlı su kumanyası. ◆ Gemilerin tatlı su aldıkları iskele, mahal.

Aiguail [imz.] (*ga*) Çiy damlalaları.

Aiguayé,e [s.] (*ghè*) Suda yıkanmış.

Aiguayer [ft.] (*ghè*) Suya batırmak, sudan geçirmek, yıkamak. ‖ **s'** – Bir nehre girmezden evvel soğuğa alışmak için bedenin üzerine su dökünmek.

Aigue-marine [ims.] Gayet açık yeşil zümrüt (cm. des *aigues-marines*.)

Aiguer [ft.] Sulamak, su ile karıştırmak.

Aiguière [ims.] (*ghi*) İbrik.

Aiguierée [ims.] (*ghi*) Bir ibrik dolusu.

Aiguillade [ims.] (*ghi*) Üvendire, messâse.

Aiguillage [imz.] (*gu-i*) Demiryolu makasının kullanılması.

Aiguille [ims.] (*gu-i*) İğne, ibre. ◆ Çuvaldız. ◆ Sakal. ◆ Demiryolu makası. ◆ Saat akrebi. ◆ Yelkovan. ◆ Makinelerde müsta'mel iğne ve çiviye müşâbih aletlerin envâı, ibre. ◆ Sivri dağ tepesi, zirve. ◆ Çan kulesi. ◆ Zargana balığı. ‖ (crh.) Mil. ‖ (mec.) Dikiş. ‖ – **à tricot** Çorap şişi. ‖ – **de balance** Terazi dili. ‖ **De fil en** – İnceden inceye. ‖ **Raconter de fil en** – Evvelinden âhirine kadar mükemmelen ve sırasıyla anlatmak. ‖ **Disputer sur la pointe d'une** – Gayet ehemmiyetsiz şeylere itiraz etmek. ‖ **Fournir quelqu'un de filet d'** – **s** Birinin tepeden tırnağa kadar levâzımını tedarik etmek. ‖ (as.) – **aimantée** İbre-i mıknatısiye. ‖ – **d'artificier** Fişekçi, maytapçı iğnesi, mil. ‖ – **de fusil** Tüfek iğnesi. ‖ – **de mineur** Lağımcı mili.

Aiguillée [ims.] (*gu-i*) İğneye bir defada geçirilecek ipliğin uzunluğu, bir sap iplik.

Aiguiller [ft.] (*gu-i*) Demiryolunda katarı makastan geçirmek. ◆ Cerrahlıkta mil kullanmak. ‖ – **la soie** İpeği iğnelerle temizlemek.

Aiguilletage [imz.] (*gu-i*) (bhr.) Takma, rapt.

Aiguilleter [ft.] (*gu-i*) Takmak, kordonla bağlamak. ‖ (bhr.) Raptetmek.

Aiguilletier [imz.] (*gu-i*) (bhr.) Kordoncu.

Aiguillette [ims.] (*gu-i*) Şerit, kordon. ◆ Yaver kordonu, göğüs kaytanı. ◆ Uçkur. ◆ Boyuna çıkarılmış uzun et parçası. ‖ **Nouer l'** – (Müteehhil adam hakkında) Bağlamak. ‖ **Lâcher l'** – İhtiyacat-ı tabiiyesini memnun etmek.

Aiguilleur [imz.] (*gu-i*) Demiryolu makasçısı.

Aiguillier [imz.] (*gu-i*) İğnedan. (Eski kelime.)

Aiguillier,ère [i.] (*gu-i*) İğneci.

Aiguillon [imz.] (*gu-i*) Üvendire ucu. ◆ Arı nîşi, dikeni, iğnesi. ◆ Diken. ◆ Mızrak ucu. ‖ (mec.) Nefs-i emmâre. ◆ Müşevvik, muharrik.

Aiguillonnant,e [s.] (*gu-i*) İmrendiren, müşevvik.

Aiguillonné,e [s.] (*gu-i*) (nb.) Dikenli. ‖ (mec.) Teşvik görmüş, tahrik edilmiş.

Aiguillonnement [ims.] (*gu-i*) İmrendirme, teşvik.

Aiguillonner [ft.] (*gu-i*) Dürtmek. ◆ Teşvik etmek, imrendirmek. ◆ Tahris etmek. ◆ Ta'zib etmek.

Aiguisage [imz.] (*gu-i*) Bileme. ◆ Sivriltme.

Aiguisé,e [s.] (*gu-i*) Bilenmiş. ◆ Sivrilenmiş, keskin, sivri. ‖ (mec.) Zarif. ◆ Teşci' edilmiş.

Aiguisement [imz.] (*gu-i*) Sivriltme. ◆ Bileme.

Aiguiser [ft.] (*gu-i*) Sivriltmek. ◆ Bilemek. ◆ Teşvik ve tergib etmek, azdırmak. ◆ (İştihâ hakkında) Artırmak. ‖ – **les couteaux** Kavgaya hazırlanmak. ‖ – **ses dents** Çok yemeye hazırlanmak, sirke içmek.

Aiguiserie [ims.] (as.) Bileyihâne.

Aiguiseur [imz.] (*gu-i*) Bileyici.

Aigument [h.] (*è-gu*) Sertlikle, acı bir tarzla.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

Ail [imz.] (*a-ill* – ây) Sarımsak. (cm. *ails*, *aulx*) || – **à tunique** Pırasa.

Ailante [imz.] Aylandos, şecer-i semâ.

Aile [ims.] Kanat, cenah. ◆ Kol. ◆ Himaye, cenah. ◆ Yel değirmeni yelkeni. ◆ Binanın iki cihetinde ileriye çıkmış kollarının beheri, cenah. ◆ Asker kolu, cenah. || **Les – s des vaisseaux** Geminin yelkenleri. || **Les – s du nez** Burun deliklerinin harici zarları. || **Avoir des – s** Süratle gitmek. || **Donner des – s** Tesri' etmek. || **Battre de l' –** Muztarip olmak. || **Ne battre que d'une –** Düşkün olmak. || **Ronger les – s à** İktidarını selb etmek. || **Voler de ses propres – s** Başkasının yardımına muhtaç olmamak, kendi yağıyla kavrulmak. || **En avoir dans l' –** Ağır bir hastalığa, gayr-ı muntazar bir nekbete duçar olmak. || **Baisser l' –** Mükedder, yorgun, mağmum olmak. || **à tire-d' –** Gayet süratle. || **Tirer une plume à l' – de quelqu'un** Birisinden para çekmek. || **– de fortification** (as.) İstihkâm cenahı. || **– s d'une armée** || Bir ordunun cenahları. || **– tournante** Cenah-ı müteharrik. || **– fixe** Cenah-ı sabit. || **– droite** Sağ cenah, meymene. || **– gauche** Sol cenah, meysere. || **– de la tenaille** Makas tabyanın hatt-ı vaslı.

Aile [ims.] Bir nevi İngiliz birası.

Ailé,e [s.] Kanatlı. ◆ Yelkenli. || **Le peuple –, la gent – ée** Kuşlar.

Aileron [imz.] Kanat ucu, bâl ◆ Kol. ◆ Bazı balıkların kanatları, misbah. ◆ Su değirmeni çarkının pervaneleri. ◆ (as.) Âdi kaponyer.[6] || **Se faire donner sur les – s** Yelkenleri suya indirmek.

Ailette [ims.] Taban astarı. || (as.) Cenahçe, kanatçık, düğme.

Aillade [ims.] Sarımsaklı tarator. || (mec.) **Il nous a servi une rude –** Bizi şiddetle tekdir etti.

Ailler [imz.] (*a-i*) Bıldırcın tutmaya mahsus büyük ağ.

Ailleurs [zm.] (*a-ill*) Başka yerde. ◆ Başkaları indinde. || **D' –** ◆ Başka yerden. ◆ Bundan başka, bundan maada, bundan sarf-ı nazar. ◆ Başka sebepten. ◆ Olmakla beraber, olduğu hâlde. ◆ Zaten. || **par –** Başka vasıta ile.

Aimable [s.] Sevilmeye şâyan, sevimli. ◆ Nazik, zarif, latif. || **Faire l' –** Zarif ve nazik görünerek kendini beğendirmeye çalışmak.

Aimablement [h.] Sevilecek bir hâl ve suretle, dilberâne.

Aimant [imz.] Mıknatıs. ◆ Pusula. || **– naturel** Tabii mıknatıs. || **– artificiel** Suni mıknatıs. || (mec.) Cazibe. || **Nourrir un –** Bir mıknatısa tedricen bir sıklet ilave ile kuvvetini artırmak.

Aimant [s.] Seven, muhib. ◆ Aşk ve muhabbete mâil. ◆ Müşfik.

Aimantaire [s.] Mıknatısî.

Aimantation [ims.] Mıknatıslama. || **– par la simple touche** Temas-ı basitle mıknatıslama. || **– par la double touche** Temas-ı muzâafla mıknatıslama. || **– par la touche séparée** Temas-ı müteferrikle mıknatıslama.

Aimanté,e [s.] Mıknatıslı.

Aimanter [ft.] Mıknatıslamak. || **s' –** Mıknatıslanmak.

Aimantin,e [s.] Mıknatısî.

Aimé,e [s.] Sevilen, mahbub, mahbûbe.

Aimer [ft.] Sevmek. ◆ Âşık olmak, taaşşuk etmek. ◆ Hazzetmek. ◆ İstemek. || **– mieux** Tercih etmek. || **s' –** Sevişmek, kendi kendini sevmek. || **s' – dans un endroit** Bir yerden hoşlanmak.

Aine [ims.] Kasık.

Aîné,e [s.] Kardeşlerin en büyüğü, ilk evlat, büyük birader yahut hemşîre. ◆ Birinden yaşlı, müsin. || **Le fils – de l'Église** Fransa krallarına verilen unvandı. || **La fille – e des rois de France** Paris Darülfünûnuna vaktiyle verilen unvan.

6 fr.: *caponnière*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Aînesse [ims.] İlk evlatlık, kardeşlerin büyüğü olmaklık. ‖ (mec.) Takaddüm. ‖ **Droit d'** – Hakk-ı bekûriyet, en büyük çocuğun diğerlerinden ziyade nâil-i miras olması hakkı. ◆ Hakk-ı takaddüm.

Ainsi [h.] Böyle, bu vechile. ◆ Demek oluyor ki. = [hr.] Aynıyla. ◆ Binaenaleyh, binâberin. ‖ – **que** Misillü, gibi. ‖ **Pour** – **dire** Sanki, diyelim. ‖ – **soit-il** Öyle olsun, amin, inşallah.

Air [imz.] Hava, havâ-yı nesîmî. ◆ Rüzgâr, yel. ◆ Gaz. ‖ **Le grand** – , **le bon** – Kır havası. ‖ **Être entre deux** – **s** Cereyan-ı hava içinde bulunmak. ‖ **Il fait de l'** – Rüzgâr var. ‖ **Prendre un** – **de feu** Biraz ısınmak için ateşe yaklaşmak. ‖ **Changer d'** – Tebdil-i hava etmek. ‖ **Se donner, se pousser de l'** – Savuşmak. ‖ **Vivre de l'** – **du temps** Büyük bir sefalet içinde bulunmak. ‖ **Prendre l'** – **du bureau** Bir işin ne olduğunu sormak. ◆ (Bir kâtip hakkında) Kalemde bir aralık gözüküp savuşmak. ‖ **Le roi des** – **s** Kartal. ‖ **Courant d'** – Cereyan-ı hava. ‖ **Coup d'** – Soğuk alma. ‖ – **natal** Vatan, maskat-ı re's. ‖ **En plein** – Açıkta. ‖ **En l'** – Düşünmeden, bilâ-mülâhaza. ◆ Boşuna, beyhûde, havada, karmakarışık. ‖ **Les puissances de l'** – Cinler. ‖ **Le prince de l'** – Şeytan. ‖ Tavır, hâl, suret, edâ. ◆ Tarz, vaziyet. ◆ Suret-i kabul. ◆ Müşâbehet. ◆ Hava, makam, perde. ‖ **Bel** – Nezaket. ‖ **Grand** – Kibarlık. ‖ **Prendre, se donner des** – Sahte tavır ve harekâtta bulunmak, azamet satmak. ‖ **Avoir l'** – **de** Gözükmek. ‖ **Avoir l'** – **un peu en dessous** Sinsi tavırlı olmak. ‖ **sous** – **de** … yapar gibi, gözükerek. ‖ **Par** – Azametinden, nahvetinden. ‖ **Être à plusieurs** – **s** Birkaç yüzlü olmak. ‖ **N'être pas dans l'** – Bir havayı doğru çalmamak.

Airain [imz.] Tunç. ◆ Top. ◆ Çan. ◆ Saat. ◆ Tunçtan yapılmış kap. ‖ – **sonnant** Beyhûde gürültü. ‖ **Ciel d'** – Kuraklık. ‖ **Front d'** – Hayasız. ◆ Musır, muannid, sebatkâr. ‖ **Cœur d'** – Merhametsiz. ‖ **Siècle d'** – ◆ Tunç devri. ‖ (mec.) Mesâib ve felaket zamanı.

Aire [ims.] Harman. ◆ Mesafe, meydan. ◆ Büyük ve yırtıcı kuşların yuvası. ‖ (he.) Mesâha-i sathiye, musattah. ‖ (m.) Arsa mesâhası. ◆ Zemin katı döşemesi. ‖ (bhr.) – **de vent** Pusulanın münkasim olduğu kertelerden her biri, kerteriz, kerte. ◆ Geminin sürati.

Airé [ims.] Bir harmanlık ekin.

Airelle [ims.] Yaban mersini, âs-ı berrî ‖ – **ponctuée** Âs-ı berrî-i münakkat.

Airer [fl.] (Yırtıcı kuş hakkında) Yuva yapmak.

Ais [imz.] (é) İnce tahta, padavra. ‖ **Être entre quatre** – Tabut içinde olmak, ölmek.

Aisance [ims.] Sühûlet, kolaylık, vüs'at. ◆ Talâkat-ı lisan. ◆ Bolluk, refah. ‖ (as.) – **des coudes** Dirsek mesafesi. (Bir sıra dâhilindeki efrad meyanında her neferin rahatça hareket ve silahını rahatça isti'mal edebilmesi için terk edilen mesafeden ibarettir.) = [cm.] Gizli merdiven, hâne derûnunda gizli bir işe mahsus mahaller. ‖ **Cabinet d'** – , **lieux d'** – Ayak yolu, abdesthâne.

Aisceau [imz.] Fıçıcı rendesi.

Aise [ims.] Memnuniyet, hoşnutluk. ◆ Rahat, huzur. ◆ Refah. ◆ ‖ **Mettre quelqu'un à son** – Birisini teşci' etmek. ‖ **à l'** – yahut **à son** – Serbest, tekellüfsüz, sıkılmaksızın. ‖ **à votre** – İstediğiniz gibi, irade sizindir. ‖ **Paix et** – Sakinâne, rahatça. ‖ **Mal à son** – Rahatsız, keyifsiz. = [cm.] Esbab-ı refah.

Aise [s.] Memnun, hoşnut.

Aisé,e [s.] Kolay, sühûletli. ◆ Rahat, kullanışlı. ◆ Teklifsiz, lâubali. ◆ Tekellüfsüz, selis. ◆ Mevzun (kad). ◆ Hoş-hâl, vakti hoş. ‖ **Être** – **à vivre** Geçinmesi kolay olmak.

Aisément [h.] Kolaylıkla, sühûletle, bi's-sühûle.

Aisseau [imz.] Çatı kaplamakta müsta'mel ince tahta, çam tahtası. ◆ Küçük fıçıcı baltası.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Aisselière [ims.] (m.) Kemer, kubbe veya tonoz kalıbı.

Aisselle [ims.] Koltuk, begal, ıbt. || (nb.) Bir yaprağın dala merbut bulunduğu mahal.

Aissette [ims.] Fıçıcı baltası.

Aisson [imz.] (bhr.) Dört çengelli gemi demiri, çıpa.

Ajointer [ft.] Uç ucuna bitiştirmek.

Ajonc [imz.] *(jon)* (nb.) Hasır otu, kara çalı.

Ajoupa [imz.] Akvam-ı vahşiyenin kulübesi.

Ajouré,e [s.] Bir yandan bir yana delinmiş.

Ajournement [imz.] Tehir, ta'vik, ta'lik. || (hk.) Celp, ihzar; **Exploit d'** – Davetiye, ihzar varakası. || – **de rappel de solde** (as.) Maâşat-ı mütedâhile itâsının tehiri. || – **de réception des effets** Eşyanın kabulünü ta'vik ve tehir.

Ajourner [ft.] Tehir ve ta'lik etmek. ◆ Tecil etmek. || (hk.) Celp, ihzar etmek. ◆ Bir yevm-i mülâkat tayin etmek. || – **un payement** Bir te'diyeyi tecil etmek. || **s'** – Tehir olunmak.

Ajoutage [imz.] Ekleme, zam, ilave.

Ajouté [imz.] (tba.) Bir kitap metnine esna-yı tab'ında ilave olunan ibare.

Ajoutée [ims.] (he.) Hatt-ı temdid.

Ajouter [ft.] Zam ve ilave etmek, katmak. ◆ Ziyadeleştirmek. ◆ İlave-i kelâm etmek. || **Ajoutez** yahut **Ajoutons** Bundan başka, bir de, hem de. || – **foi à** İnanmak. || **s'** – İlave olunmak, katılmak.

Ajoutoir[imz.] (mr. Ajutage)

Ajustage [imz.] Meskûkâta tam ayar verme. ◆ Bir makinenin kurulması. ◆ Bir şeyin parçalarının yerli yerine konması, tertip, tanzim. || (as.) Bir silah aksam-ı muhtelifesinin cem' ve terkibi, tatbiki.

Ajusté,e [s.] Ayarlı (sikke). ◆ Kurulmuş (makine). ◆ Uygun, muvâfik gelen. ◆ Nişan alınmış, nişanlanmış (tüfek hakkında). ◆ Giyinmiş, süslenmiş. ◆ Hazırlanmış. ◆ Tebdil-i kıyafet etmiş. ◆ Tesviye edilmiş, bitirilmiş. ◆ Düzülmüş (kumarda oyun kâğıtları hakkında).

Ajustement [imz.] Düzen, tertip, tesviye. ◆ Uzlaşma. ◆ Süs, ziynet. ◆ Ayar.

Ajuster [ft.] Tamamlatmak. ◆ Ayar etmek. ◆ Uydurmak, yakıştırmak. ◆ Düzeltmek, tertip ve tanzim etmek. ◆ Uzlaştırmak, telif etmek. ◆ Dikkatle giydirmek, tezyin etmek. ◆ Kurmak, takmak. ◆ Sövmek, tekdir etmek, donatmak. ◆ Nişan almak. ◆ (Beygiri) İyi yürümeye alıştırmak. || – **ses flûtes** Vesâit-i muvaffakiyeti hazırlamak. ◆ (Yapılacak şey hakkında) Uzlaşmak, karar vermek. || – **son coup** İyi nişan almak. ◆ Bir maksada vusul için her türlü ihtiyatta bulunmak. || (as.) – **les rênes, les étriers** Dizginleri, üzengileri düzeltmek yani aksam-ı mezkûreye talimnâmede musarrah vaziyet-i nizamiyeyi vermek. || – **l'habillement** Elbiseyi uydurmak yani boy ve bedene tevfik etmek. || – **le haranchement** Koşum takımlarını uydurmak. || – **l'équipement** Cihazı uydurmak yani kayış, kılıç, çanta, palaska ve üstten takılan aksam-ı sâireyi uydurup güzelce takmak. || **s'** – Düzelmek. ◆ Kurulmak. ◆ Uzlaşmak. ◆ Hazırlanmak. ◆ Uymak. ◆ Kendi kendine (alet-i nâriye ile) nişan almak. ◆ Süslenmek.

Ajusteur [imz.] Makine koruyucusu. ◆ Ayarcı, düzeltici.

Ajustoir [imz.] Ayar terazisi, akçe veznesi.

Ajutage yahut **Ajoutoir** [i.] Fıskiye borusu, lülesi, musluğu, zıvanası. ◆ (k.) Ünbûbe-i munzama.

Akène [imz.] (nb.) Semer-i fakir.

Akond [imz.] *(konde)* Ahond.

Alâchir [ft.] Yumuşatmak, gevşetmek.

Alacrité [ims.] Şetâret-i tab'.

Alaire [s.] Cenahî, kanada müteallik.

Alambic (Arabîden me'huz) İmbik. || **Passer à l'** – İnceden inceye tahkik ve tetkik etmek. || **Pleurer comme un** – Çok gözyaşı dökmek.

Alambiqué,e [s.] Saf, halis, dakik, rakik.

Alambiquer [ft.] İmbikten çekmek. ◆ Çok inceltmek. ◆ Zihni yormak. || **s'** – Pek ince şeylere sarf-ı zihin ile yorulmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Alambiqueur [imz.] İmbikçi. ◆ Cebr-i tabiatla üslub-ı ifadesini gayet inceltmiş muharrir.

Alangui,e [s.] Solup sararmış, solgun. ◆ Zaaf ve rehavete duçar.

Alanguir [ft.] Soldurup sarartmak, zaaf ve rehavete duçar etmek. ‖ **s'** – Sararıp solmak, bozulmak.

Alanguissement [imz.] Sararıp solma, bozulma. ◆ Zaaf ve rehavet.

Alaque [imz.] (m.) Sütun kaidesi, pabuç.

Alarguer [fl.] (bhr.) Açılmak, alarga etmek. ‖ **Alargue!** [hn.] Alarga!

Alarmant,e [s.] Telaş ve korkuyu mûcip (haber).

Alarme [ims.] Korku, telaş, endişe. ◆ Dehşet. ◆ İmdada davet, velvele. ◆ Yangın var nidâsı. ‖ (as.) "Silah başına!" nidâsı, telaş. ‖ **Place d'** – Düşman tarafından bir hücum-ı nâgehanî vuku bulup da "silah başına!" nidâsı ref' olundukda asâkirin silahlarını alıp birleştikleri mahal ki evvelce tayin ve irâe kılınmış olmak lâzım gelir, tecemmü' mahalli. ‖ **Donner les – s** Korku ve dehşet içinde bulundurmak. ‖ **Vivre dans les – s** Korku ve dehşet içinde, harbin tehlikeleri altında yaşamak. ‖ **Poste d'** – Düşmanın takarrübünde haber verebilmek üzere ikame edilmiş ileri karakolu. ‖ **Sonnette d'** – İstimdad çıngırağı.

Alarmer [ft.] İlan-ı dehşet etmek. ◆ İmdada davet etmek, "yangın var" diye bağırmak. ◆ Telaş ve korkuyu mûcip olmak. ◆ Dokunmak. ‖ (mec.) Tecavüz etmek, münfail etmek, cerîhadar etmek. ‖ **s'** – Telaş etmek, korkmak. ◆ İnfial göstermek, münfail olmak.

Alarmiste [i.] Heyecan ve dehşeti mûcip haberler neşreden, nâşir-i erâcif. ◆ Pek çabuk korkan ve telaş gösteren, velveleci. ◆ Muhafız köpek.

A latere [h.] (*a-la-té-ré*) Papa tarafından me'zuniyet-i fevkalâde ile i'zam olunan bazı kardinallere ıtlak olunur.

Alaterne [imz.] (nb.) Akdiken, şevke-i berrî.

Alauda [imz.] (as.) Romalıların kadim aloda lejyonu, alayı.

Albanais,e [i.] Arnavut, Arnavut karısı. = [imz.] Arnavut lisanı, Arnavutça.

Albaras [imz.] Abraşlık, baras.

Albâtre [imz.] Kaymak taşı, su mermeri, ruhamî taş. ‖ (mec.) Beyazlık.

Albatros [imz.] (*troce*) Bahr-i muhitte bulunan gayet büyük ördek, ruhh.

Alberge [ims.] Zerdali.

Albergier [imz.] Zerdali ağacı.

Albésie [imz.] (as.) Alp ahalisinin kullandıkları kalkan, Alpli kalkanı.

Albigeois [imz. – cm.] Protestanlığın ilk zuhur eden bir tarikine mensup olanlar.

Albin,e [s.] Beyaz.

Albinisme [imz.] Cildin beyaz ve gözlerin kırmızı olması, adem-i levn, albinosit.

Albinos [imz.] (*noce*) Derisi ve saçları beyaz ve gözleri kırmızı olan adam ki *nègre-blanc* yani "beyaz zenci" dahi denilir, cehr, albinos.

Albion [i.] Uzaktan bakılınca kayalarının beyaz görülmesi münasebetiyle İngiltere'ye verilen isim.

Albuginé,e [s.] (tşr.) Beyaz (et), ebyaz.

Albugineux,se [s.] (tşr.) Beyazımtırak.

Albugo [ims.] (t.) Göze ârız olan leke, ak benek, vedk.

Album [imz.] (*bomm*) Bazı hatırat ve vukuat kaydına mahsus cüzdan. ◆ Eş'ar vesâire mecmuası. ◆ Fotoğrafya, resim mecmuası, albüm.

Albumen [imz.] (*mènn*) Yumurta akı, mâh. ◆ (nb.) Süveydâ, beyâzü'l-beyzâ.

Albumine [ims.] (k.) Zülâl, albümin.

Albuminé,e [s.] (nb.) Zü's-süveydâ.

Albuminer [ft.] Albümin sürmek.

Albumineux,se [s.] (k.) Albümini hâvi, zülâlî.

Albuminoïde [s.] (k.) Şibh-i zülâl: **Substances – s** Mevadd-ı şibh-i zülâliye.

Albuminurie [ims.] (t.) Tebevvül-i zülâl, şeker hastalığı.

Alcade [imz.] İspanya'da mahkeme hâkimi (el-kadî'den me'huz).

Alcaïque [s.] Yunan ve Latin eş'arının bir nevi.

Alcalescence [ims.] (k.) Ecsam-ı nebatiye ve hayvaniyede amonyak husulü, inkılâb-ı kaleviyet.

Alcalescent,e [s.] (k.) Amonyak hâsıl eden (cism-i nebatî ve hayvanî), münkalib-i kaleviyet.

Alcali [imz.] (Arabî el-kalî'den me'huz) ◆ Sodayı veren nebat-ı bahrî. || (k.) Kali, kalevî.

Alcalifiant,e [s.] (k.) Kali hâsıl eden, mükevvin-i kali.

Alcalimètre [imz.] (k.) Mikyas-ı kali.

Alcalin,e [s.] (k.) Zü'l-kali.

Alcalin [imz.] Kalevî.

Alcalinité [ims.] (k.) Kaleviyet.

Alcalisation [ims.] (k.) Takliye.

Alcalisé,e [s.] (k.) Mukallî.

Alcaliser [ft.] Takliye etmek.

Alcaloïde [imz.] (k.) Şibh-i kalevî.

Alcanna yahut **Alcanne** (mr. Alkanna)

Alcarazas [imz.] (*zace*) (arabîden me'huz) Suyu soğutmaya mahsus mesammatlı testi.

Alcazar [imz.] (Arabî el-kasr'dan me'huz) İspanya'da Araplardan kalma kasır. || (as.) İspanya müstahkem kale ve kasrı. (Dördüncü asır bidâyetinden bed'en İspanya Araplarından bilâd-ı meşhure hâkimlerinin inşa ettikleri kılâ' ve kusûr-ı müstahkeme.) ◆ Tiyatro. ◆ Tenezzüh bahçesi.

Alcée [ims.] (nb.) Gülhatmi.

Alchimie [ims.] (Arabîden me'huz) Kimya-yı bâtıl, her şeyi altına tebdil ettiği zu'm olunan bir ilm-i kâzib, simya.

Alchimier [imz.] Muşmula ağacı.

Alchimille [ims.] (nb.) Keffü'l-esed, arslan paçası.

Alchimique [s.] Kimya-yı bâtıla müteallik.

Alchimiste [imz.] Kimya-yı bâtıl ile tevaggul eden, kimyacı, simyacı.

Alcool [imz.] (*ko-oll*) (Arabî el-kühl'den me'huz) (k.) İspirto, müskiratın ruhu, kühl, küûl. || – **absolu**, – **anhydre** Su karışmamış ispirto. || – **rectifié** Otuz altı derece ispirto.

Alcoolat [imz.] (*ko-o*) (k.) Kühl-i muattar.

Alcoolique [s.] (*ko-o*) (k.) İspirtoyu hâvi, kühlî. || (mec.) Bekrî, ayyaş, sarhoş, işrete müptelâ, dâü'l-kühle duçar olmuş.

Alcoolisation [ims.] (*ko-o*) (k.) İspirtolandırma, tekhil.

Alcoolisé,e [s.] (*ko-o*) İspirto ile karışık. ◆ İşrete müptelâ, dâü'l-kühle duçar olmuş.

Alcooliser [ft.] (*ko-o*) (k.) İspirtolandırmak, tekhil etmek. || **s'** – İşrete müptelâ olmak.

Alcoolisme [imz.] (*ko-o*) (t.) Müskiratın kesret-i isti'malinden hâsıl illet, dâü'l-kühl.

Alcoolomètre [imz.] (*ko-o*) İspirtonun miktarını tayine mahsus alet, mikyasü'l-kühl, Kilosak mikyasü'l-küûlü.

Alcôve [ims.] (Arabî el-kubbe'den me'huz) Odanın içinde bir yatak alacak kadar kubbeli mahall-i mahsus, yatak yeri. || **Les mystères, les secrets de l'** – Serâir-i aşk.

Alcyon [imz.] Martı kuşu.

Alcyonien [s.] **Jour** – Şeb-i yeldâdan evvel ve sonraki yedişer güne ıtlak olunur.

Aldébaram yahut **Aldéberan** (Arabîden me'huz) (hy.) Deberân.

Aldionnaire [imz.] (as.) Kadîmen asker-i sâyis.

Alderman İngiltere'de belediye memuru. (cm. *des alderman*).

Ale (è-le) yahut **Alle** [ims.] İngiltere'nin hafif birası.

Alea [imz.] Baht, talih.

Aléatoire [s.] Tesadüfi, baht ve talihe bağlı. ◆ (hk.) Kâr ve zararı meçhul (iş).

Alectore [imz.] (tt.) Horoz ve tavuk cinsi, dikiye kabilesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Alêne [ims.] Kunduracı bizi. ◆ Ok. (Bu mânâda eskidir.)

Alêné,e [s.] (nb.) Biz gibi sivri, mihrezî.

Alênier [imz.] Bizci.

Alénois,e [s.] (nb.) **Gresson** – Yaban teresi.

Alenti,e [s.] Ağırlaşmış, kesb-i betâet etmiş.

Alentir [ft.] Ağırlaştırmak, kesb-i betâet ettirmek. = [fl.] **s'** – Ağırlaşmak, batî olmak. ◆ Kesb-i sükûnet etmek.

Alentissement [imz.] Ağırlık, betâet.

Alentour [zm.] Etrafta, civarda, dâiren-mâdar. || **D'** – Etraftaki, civardaki.

Alentours [imz. – cm.] Civar, etraf, havali. ◆ Bir adamın etrafında bulunanlar, mukarrebîn.

Alep [ihz.] Halep şehri.

Alepine [ims.] Halep kumaşı.

Alerte [s.] Uyanık, gözü açık, tetik, atik, mu'temedü's-sür'at. = [ims.] İmdada davet. || (as.) "Silah başına!" nidâsı, ilan-ı dehşet. ◆ Telaş. = [hn.] Sakın!, dikkat!, savul! ◆ Hazırol!, haydi!

Alésage [imz.] Tüfek ve top ve boru vesâirenin dâhilî perdahtı. ◆ Meskûkâtın kenarlarının düzeltilmesi. ◆ (as.) Mücef tevsi' ve tanzimi ameliyatı. || **Barre d'**– Tevsi' çubuğu.

Aléser [ft.] Tüfek ve top ve boru vesâirenin içini perdaht etmek. ◆ Meskûkâtın kenarlarını düzeltmek.

Alésoir [imz.] Top ve tüfek ve boru vesâirenin içini perdaht etmeye mahsus burgu, perdaht burgusu. ◆ Bıcırgan denilen demirci aleti.

Alester [ft.] (bhr.) Tahfif etmek, hafifleştirmek.

Aleurométre [imz.] Mizânü'd-dakîk ki buğdayın gluten ve nişastasının miktarını ve binâberin nevi ve cinsini bildirir bir alettir.

Alevin [imz.] Teksir-i nesl için havuzlara atılan küçük balıklar.

Alevinage [imz.] Bir havuzda balık yetiştirmek sanatı, harâset-i esmâk. ◆ Balıkçıların tuttuktan sonra tekrar denize attıkları küçük balıklar.

Aleviner [ft.] Bir havuzda balık yetiştirmek, bir göle, bir havuza küçük balık atmak.

Alevinier [imz.] Balık yetiştirmeye mahsus havuz yahut göl.

Alexandre [ihz.] İskender.

Alexandrette [ihs.] İskenderun.

Alexandrie [ihs.] İskenderiye.

Alexandrin [s.] İskenderiyeli. ◆ İskenderiye mekteb-i meşhur-ı kadimine müteallik, İskenderânî. || **Vers** – Fransızcada mevsul heceler dahi birer hece addedilmek üzere on iki heceli mısra.

Alexandrien,ne (mr. Alexandrin)

Alexipharmaque [s.] (t.) Pâd-zehr/panzehir, pâd-zehrî. = [imz.] Tiryak-ı faruk.

Alexipyrétique [imz. - s.] (t.) Pâd-teb, dâfi'-i teb.

Alezan,e [s.] (Arabî el-halsâ'dan me'huz) Al ton (at hakkında). = [imz.] Al tonda at. || – **ordinaire** Âdi al. || – **clair** Açık al. || – **doré** Koyu al. || – **cerise** Kiraz alı. || – **chatain** Kestane alı. || – **brûlé** Yanık al ki kahverengine benzer.

Alèze [ims.] Kan ve cerahat yatağa bulaşmamak için mecruhların altına serilen çarşaf.

Alfa [imz.] (Arabîden me'huz) Halfa otu.

Alfange [ims.] Eğri ve pek enli İspanyol kılıcı. || (nb.) Bir nevi marul.

Alfénide [ims.] Çatal bıçak ve emsali şeyler yapılan gayet beyaz bir maden, alfenid.

Alfier [imz.] Kadîmen İspanya ve İtalya asâkir-i milliyesine mahsus sancaktar.

Algalie [ims.] (crh.) Müceff-i sonda, kantara-i müceffe.

Alganon [imz.] Pranga, zincir.

Algarade [ims.] (İspanyolca *Algarada* kelimesinden me'huz) (as.) Sahte "silah başına" nidâsı. ◆ Şetm ve tahkir. ◆ Gençlik çılgınlıkları.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Algatrane [ims.] (Arabîden me'huz) (bhr.) Kalafat katranı, zift.

Algèbre [ims.] (Arabîden me'huz) Cebir, ilmü'l-cebr ve'l-mukabele. ◆ Cebir kitabı; – **supérieure** Cebir-i âlâ. || (mec.) Anlaşılmaz şey, muamma.

Algébrique [s.] İlm-i cebire müteallik, cebrî. || **Expression** – İfade-i cebriye.

Algébriquement [h.] İlm-i cebir kaidesince, ilm-i cebire tevfikan.

Algébriser [fl.] Cebir ile iştigal etmek. ◆ (Müstehziyâne) Bir mevzudan pek fenni bir surette bahsetmek.

Algébriste [imz.] İlm-i cebir âlimi, ilm-i cebirde mahir adam, câbir, ehl-i cebir.

Alger [ihz.] Cezayir şehri.

Algérie [ihs.] Cezayir memleketi.

Algérien,ne [i. – s.] Cezayirli.

Algérine [ims.] Biranın ve gaz limonatasının havassına mâlik bir nevi içki.

Algide [s.] (Arabî el-celîd'den me'huz) (t.) Soğuk hissettiren, titremeyi mûcip, celîdî. || **Fièvre** – Hummâ-yı celîdî.

Algorithme [imz.] (r.) Ulûm-ı riyâziyede işaret vaz'ı. || – **de calcul intégral** Hesab-ı tamamînin işareti.

Alguazil [imz.] (*gou-a*) (Arabî el-vezîr'den galat) İspanya zaptiye zâbiti. ◆ Zabıta ve polis memuru.

Algue [ims.] Deniz yosunu, üşniye.

Alhagi [imz.] (nb.) Kudret helvası ağacı, elhâcî.

Alhambra [imz.] (*lan-bra*) İspanya Arap hükümdarlarının Gırnata'daki sarayları. ◆ Bu sarayı yâd ettirecek azamet ve haşmete mâlik bina.

Alibi [imz.] Muhakemeye giren tarafeynden birinin kendisine isnad-ı kabahat olunduğu gün veya saat başka yerde bulunmuş olması ve başka yerde bulunmuş olduğunu ispat etmesi, gaybet hâli, ispat-ı gaybet: **Démontrer son** – İsbat-ı gaybet etmek.

Alibiforain [imz.] Haric-ez-saded laf. ◆ Mağlubiyet. ◆ Sahte mazeret. (Az müsta'meldir.)

Alibile [s.] (t.) Besleyici, mugaddi, bedel-i mâyetehallel.

Alibilité [ims.] Besleyicilik, tağdiye hassası.

Aliboron [imz.] Cahil, ahmak olduğu hâlde kendini ilim ve irfan sahibi gibi satmaya yeltenen adam. (Bazı muharrirler eşek makamında da kullanmışlardır. Ekseriya **Maître** – suretinde kullanılır.)

Aliboufier [imz.] (nb.) Kara günlük ağacı, câviye, mey'iye.

Alidade [ims.] (Arabîden me'huz) (r.) Mastara, zâviye cetveli, idâde. || – **à pinnules** Hedefeli mastara. || – **plongeante** Rasad dürbünlü mastara. || – **autoréductrice** Sitadyalı mastara || – **plongeante à lunettes** Dürbünlü mastara.

Alide [imz.] Alevi.

Aliénabilité [ims.] (hk.) Kabiliyet-i ferağ, kabiliyet-i bey'.

Aliénable [s.] Kabil-i ferağ, kabil-i bey'.

Aliénataire [i.] (hk.) Mefrûğun-leh.

Aliénateur,trice [s.] Ferağ eden, fâriğ, bâyi'.

Aliénation [ims.] Ferağ, satış. ◆ Bir hakk-ı tabiinin zıyâı. ◆ Adem-i itilâf, tezat, nefret. || – **mentale** (t.) Cinnet, ihtilal-i şuur.

Aliéné,e [i. - s.] Mecnun, mecnune, deli, çılgın, muhtelü'ş-şuur. ◆ Ferağ edilmiş, satılmış, mefruğ. || (mec.) Cüdâ olmuş. || **Hospice des** – **s** Tımarhâne, bîmarhâne, dârü'l-mecânîn.

Aliéner [ft.] Ferağ etmek, satmak. ◆ Hasım etmek, nefret kazandırmak, herkesin muhabbetini, teveccühünü kaybedecek surette hareket etmek. || – **l'esprit** Çıldırtmak, şuurunu ihlal etmek. || **s'** – Ayrılmak. ◆ Kaybetmek, mahrum kalmak. ◆ Çıldırmak.

Aliéniste [imz.] Tabib-i mecânîn, bîmarhâne tabibi.

Alifère [s.] (tt.) Kanatlı, zü'l-ecniha.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Aliforme [s.] Kanat şeklinde olan, cenahiyü'ş-şekl.

Aligère [s.] Kanatlı.

Aligné,e [s.] Sıralanmış, sıralı. || (mec.) Gayet muntazam.

Alignement [imz.] Sıralama, tasfif. ◆ Sokak vesâire istikameti. || – **des rues** Sokakların istikameti. || **Donner l' – d'une rue** Bir sokağın istikametini tayin etmek. || (as.) Hiza ve beraberlik; – **direct** Doğru hiza ve beraberlik; – **oblique** Mâil-i hiza ve beraberlik; – **en arrière** Geriye hiza ve beraberlik. ◆ İstikamet: – **topographique** Topografya istikameti. ◆ Tahdid, tayin, tahsis. || – **des approvisionnements** Erzak ve mühimmatın tayin ve tahdidi.

Aligner [ft.] Bir sıra üzerine dizmek, sıralamak. ◆ Bî-lüzum mertebede dikkat ve ihtimam göstermek. || – **des phrases, des mots** Söz sıralamak, çok söylemek veya yazmak. || (as.) Hiza ve beraberliğe getirmek veya gelmek. ◆ Tayin ve tahsis etmek. || **s'** – Sıralanmak. ◆ Kavga etmek için birisinin karşısına geçmek.

Aliment [imz.] Kut, maişet. ◆ Taam, gıda. ◆ Sermaye. || (hk.) Nafaka. || **Fournir des – s** Nafaka bağlamak.

Alimentaire [s.] Gıdayî, maişete yarayan, gıda olabilen. || (t.) **Régime** – Tedâbir-i gıdaiye. || **Canal** – (tşr.) Ünbûbe-i hazmiye. || **Pâtes – s** Şa'riye, tapyoka vesâire gibi çorba için yapılmış hamurlar. || **Pension ou dette** – Nafaka. || **Être tenu de l'obligation** – Nafaka vermeye kanunen mecbur olmak.

Alimentation [ims.] Tağdiye, tagaddi, besleyiş. ◆ Sarf ve istihlâk olunan mevaddın tedariki. || – **du soldat** (as.) İt'am-ı asker. ◆ Askerin yemeği.

Alimenter [ft.] Beslemek, tağdiye etmek. ◆ Sarf ve istihlâk olunan mevaddı vermek, tedarik etmek. ◆ Berdevam tutmak, devamına hizmet etmek. || (hk.) Nafaka vermek.

Alimenteux,se [s.] (t.) Mugaddi, besleyici. (Eski kelime.)

Alinéa [imz.] Her bendin ilk satırının başındaki boş mahal. ◆ Bent. ◆ Satır başı. ◆ Fıkra.

Alinéaire [s.] Bir bent, bir fıkra teşkil eden, buna taalluk edilen.

Aliner [ft.] Bir gemi teçhiz etmek.

Aliquante [sms.] (*kan*) (r.) Yalnız **Partie** – Tabirinde kullanılır ki aded-i mütebâyin veya kesr-i esamm demektir. Mesela: iki dokuzun kesr-i esammıdır, çünkü tamamen onda dâhil değildir.

Aliquote [sms.] (*ko*) (r.) **Partie** – Aded-i mütedâhil, kesr-i sahih.

Alise yahut **Alize** [ims.] Alıç, nebk.

Alisé,e [s.] Cilâlı, parlak.

Alisier [imz.] Alıç ağacı, sidre.

Alisma [imz.] (nb.) Kaz ayağı, riclü'l-vezz.

Alité,e [s.] Esir-i firaş.

Aliter [ft.] Yatırmak, yatmaya mecbur etmek. ◆ Fıçıya istif etmek. || **s'** – Hastalanıp yatağa yatmak, esir-i firaş olmak.

Alizari [imz.] (Arabîden me'huz) Kök boya, cehrî.

Alizarine [ims.] Kök boyanın, cehrînin madde-i mülevvenesi.

Alize ve **Alizier** (mr. Alise ve Alisier)

Alizé [s.] (bhr.) **Vent** – Ekalim-i hârre denizlerinde daima şarktan garba doğru esen mevsim rüzgârları, riyah-ı muntazama, meltem. = [imz.] Kezâ.

Alkanna [ims.] Kına, hınna.

Alkékenge [imz.] (*kè-kan*) (Arabîden me'huz) (nb.) Kâkenc. ◆ Güvey feneri.

Alkermès [imz.] (*mèss*) (Arabîden me'huz) (t.) Kırmız macunu.

Allah [imz.] (*al-lâ*) (Arabîden me'huz) Cenab-ı Hak.

Allaitant,e [s.] Emziren. (Hayvanlar hakkında kullanılır.)

Allaité,e [s.] Emzirilen. ◆ Büyütülen, beslenen.

Allaitement [imz.] Emzirme, süt verme, irzâ'.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Allaiter [ft.] Süt vermek, emzirmek, irzâ' etmek.

Allant [s.] Yürümeyi çok seven. ◆ Yürümeye kudreti olan. = [imz.] Giden, geçen; yalnız şu tabirde müsta'meldir: **Les allants et les venants** Mârrîn ve âbirîn.

Allantoïde [imz.] (tşr.) Useyb.

Alléchant,e [s.] Cezbeden, dadandıran, celbeden.

Allèchement [imz.] Cezp, dadandırma.

Allécher [ft.] Dadandırmak, cezbetmek, celbetmek.

Allée [ims.] Gidiş, azîmet. ‖ – **s et venues** Gidiş-geliş, âmed şüd. ◆ Tereddüt. ◆ Teşebbüsat. ‖ – **et retour** Gidip gelme, azîmet ve avdet.

Allée [ims.] Dar yol, geçit. ◆ İki tarafı ağaçlı yol. ◆ Bahçe yolu, hıyâban.

Allégation [ims.] Takrir, ifade, zikir, îrad. ◆ Müddea. ◆ Bir fıkrayı nakil ile istişhad. ◆ Azviyat, isnadat.

Allège [ims.] Mavna, yük kayığı, salapurya. ◆ Demiryolunda su ve kömür taşıyan araba. ‖ (m.) Pencere evinin altındaki istinat duvarı.

Allégeable [s.] Kabil-i tahfif.

Allégeance [ims.] Yükü tahfif etme. ◆ Tadil. ‖ **Serment d'** – Sadakat yemini (İngiltere'ye mahsus).

Allégement [imz.] Yükü tahfif, tadil ediş. ◆ Tesliyet.

Alléger[7] [ft.] Yükü tahfif etmek, hafifletmek. ◆ Teskin etmek. ◆ Tehvin ve tadil etmek. ‖ – **les contribuables** Efrad-ı mükellefenin vergisini tahfif etmek. ‖ **s'** – Hafifleşmek. ◆ Teskin olunmak.

Allégir [ft.] Hacmini küçültmek, tasgir etmek.

Allégorie [ims.] Remiz, kinâye. ◆ Tasavvuf tarikiyle söylenilen söz, mecaz. ◆ Tevriye, îham. ◆ Tasavvuf kitabı. ‖ (ed.) İstiare-i temsiliye.

Allégorique [s.] Mecazi, kinayî, tasavvufi ◆ îham ve tevriyeyi hâvi.

Allégoriquement [h.] Mecazen, remiz olarak, tasavvuf tarikiyle.

Allégoriser [ft.] Remiz ve kinâye tarikiyle eda-yı meram etmek.

Allégoriseur [imz.] Remiz ve kinâye tarikiyle eda olunan efkârın zımnındaki maâni-i maksûdeyi bulup çıkaran adam.

Allégorisme [imz.] Remiz ve kinâye tarikiyle, istiâre-i temsiliyeye müracaatla ifade olunmuş mânâ. ◆ Bu tarz beyanı kesretle isti'mal etmek merakı, isti'mal etmek hâli.

Allégoriste [imz.] Bir kitabı, bir muharririn efkârını remiz ve kinâye tarikiyle, istiâre-i temsiliyeye müracaatla ifade eden zât.

Allègre [s.] Keyifli, neşeli, şen, şâd. ◆ Hazır, teşne.

Allègrement [h.] Keyifle, şâd ve şen olarak, sevine sevine. ◆ Çabuk, süratle.

Allégresse [ims.] Keyif, şenlik, neşe, behçet, mesrûriyet.

Allégretto [h.] (ms.) Çabuk ve hafif bir surette. = [imz.] (ms.) Latif ve hafif hava. (Kelime-i âtiyenin sîga-i tasgiridir.)

Allégro [h.] (ms.) Büyük bir şenlikle, ziyadesiyle keyif verecek surette ve gürültü ile (çalgı çalma). = [imz.] Bu vechile çalınan hava.

Alléguer [ft.] Zikir, dermeyan, îrad, istişhad etmek.

Alléluia [imz.] (İbraniceden me'huz - *lui-ia*) Elhamdülillah, bir sevinç ve memnuniyet üzerine olunan dua. ◆ Sitâyiş. ‖ (nb.) Hâmız-ı hummâz istihsal olunan çayır kuzu kulağı. (cm. *des alléluia*)

Allemagne [ihs.] Almanya, Cermanya.

Allemand,e [i. – s.] Alman, Almanyalı. = [imz.] Alman lisanı, Almanca. ‖ **C'est de l' – pour moi** Bundan bir şey anlayamıyo-

7 Orijinal metinde *Allegar* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

rum. || Querelle d' – Bilâ-sebep tahaddüs eden nizâ.

Allemande [ims.] Çok hareketli bir nevi raks. ◆ O raks için çalınan hava.

Aller [fl.] Tasrifi: *Je vais*, *tu vas*, *il va*, *nous allons*, *vous allez*, *ils vont*; *j'allais*, *tu allais etc.*; *j'allai*, *tu allas etc.*; *j'irai etc.*; *j'irais etc.*; *va*, *allons*, *allez*; *que j'aille*, *que tu ailles*, *qu'il aille*, *que nous allions*, *que vous alliez*, *qu'ils aillent*; *que j'allasse etc.*; *allant*; *allé*,*e*) (Sıyag-ı mürekkebesi *être* fi'l-i iânesiyle teşkil olunur.) Gitmek, varmak. ◆ Yürümek. ◆ Geçmek, mürur etmek. ◆ Tesir ve nüfuz etmek, geçmek. ◆ Dayanmak; yaşamak. ◆ Terakki etmek. ◆ Düşmek. ◆ Müracaat etmek. ◆ Yaklaşmak. ◆ Yakışmak, açmak. ◆ İşe gelmek, hoşa gitmek. ◆ İşlemek, çalışmak. ◆ Devam etmek, sürmek. ◆ İlerlemek, uzanmak. ◆ Çıkmak, müntehî olmak. ◆ Uymak, gelmek: Cette clef ne *va* pas à cette serrure Bu anahtar bu kilide gelmez. ◆ Yakışmak: Cet habit vous *va* bien Bu libas size iyi yakışıyor. ◆ Bir şey yapmaya hazır bulunmak: Nous *allons* partir Hareket etmek üzereyiz. ◆ Olmak, bulunmak: Comment *allez*-vous? Nasılsınız?; Comment *va* votre affaire? İşiniz nasıl gidiyor, nasıldır? || – mieux İyice olmak, iyiliğe yüz tutmak. ◆ (Makine vesâire hakkında) İşlemek. || – de pair Aynı seviyede bulunmak, aynı liyakati, aynı mutâlebatı hâiz olmak. || – loin Terakki etmek. ◆ Vahim neticeler hâsıl etmek. || – à l'âme, au cœur Müteessir etmek. || Tout chemin *va* à Rome Muhtelif vasıtalar aynı neticeye îsal eder. || – contre vent et marée Her türlü müşkilata göğüs germek. || Faire – Eğlenmek. || – à la chasse avec un fusil de toile Dilenmek, sadaka toplamak. || – à la retape Birisinin yolunu beklemek. || (Âlüfteler hakkında) Bir erkeğin sokakta yanına sokulmak. || – son chemin Maksadından şaşmamak. || Il en *va* Olup gidiyor. || – aux voix Rey toplamak, rey varakalarını açmak. || – vite Çabuk olmak. || – contre Aleyhinde bulunmak, karşı durmak. || – au devant İstikbal etmek. ◆ Önünü almak. || – grand train İsraf etmek. || N' – pas (Bir masdardan evvel) Sakınmak. || Y – Harekette bulunmak. ◆ (Kumarda) Gitmek, oynamak. || Il y *va* de Tehlikededir. || Laisser – Koyuvermek. ◆ İhmal etmek. || Laisser – sous soi Altına etmek. || Se laisser – à Koyulmak, düşmek. || İhmal etmek. (Bir kız hakkında) İğfale kapılmak, râm olmak. || – à tout vent Her rüzgâra uymak yani herkesi dinlemek, herkese kulak asmak. || S'en – Çekilmek, gitmek. ◆ Mahv ve nâ-bedid olmak, zâil olmak. ◆ Yıkılıp gitmek: *Va*-t'en: Yıkıl. (*vas-y* tabirinde *s* şâz olarak ilave olunmuştur.) || *Allons*, *allez*, *va* Haydi! İşine bak! || *Allons* donc Amma yaptın!, Yok canım!

Aller [imz.] Gidiş. || L' – et le retour Gidip-gelme. || Le pis – Ahvâl-i muhtemele ve mutasavverenin en kötüsü. ◆ Daha iyisi olmadığından tercih ve kabul edilen şey, müracaat edilen adam. || Au pis – En kötü ciheti farz olunsa.

Alléser [ft.] (as.) Bir topun çapını büyültmek.

Alleu [imz.] Bir sipahiye muhavvel emlâk, mâlikâne, tımar. || Franc – Her vergiden muaf mâlikâne.

Alliable [s.] (k.) Kabil-i tahlit.

Alliacé,e [s.] Sarmısaklı, sarmısak kokulu. = [ims. – cm.] Fasîle-i sûmiye. ◆ (m.) Halt, tahlit. ◆ Halîta. ◆ (mec.) Hile, fesat.

Alliage [imz.] (k.) Tahlit. ◆ Halîta. || (mec.) Adem-i mükemmeliyet. || (r.) Règle d' – Halîta-i madeniye kaidesi.

Alliaire [ims.] Sarmısak otu, haşîşetü's-sûm.

Alliance [ims.] İzdivaç. ◆ Nikâh nişanı olan yüzük; nişan yüzüğü. ◆ Musâheret, karâbet-i sıhriye. ◆ İttifak, ahd ü misak. || – défensive İttifak-ı tedâfüî. || – offensive İttifak-ı tecavüzî, taarruzî. || Traité d' – Muâhede-i ittifakiye. || Cas d' – Kaziye-i ahdiye-i meşruta, şart-ı ma'hud. || Conclure une – Akd-i ittifak etmek. || – perpétuelle İttifak-ı daimî. || – limitée İttifak-ı muvakkat. || (ed.) Yekdiğerine mübâyin ve münâfi göründükleri hâlde iki fikrin, iki kelimenin takrib ve tevhidi yani cem'-i tezat sanat-ı bediiyesi ki

TÜBA TÜRK DİL KURUMU TARİHİ LEHÇELER ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ www.tuba.gov.tr

bundan yeni bir mânâ çıkar ve ifadeye daha ziyade letafet ve şiddet gelir. "Karanlıktan başka bir şey görmez, sükûttan başka bir şey işitmezdi" misalinde olduğu gibi.

Alliée [s.] Tahlit edilmiş. ◆ Müttefik. ◆ Karâbet-i sıhriyesi olan müteallikat. || **Les puissances – es** Düvel-i müttefika.|| **Les parents et les – s** Akraba ve ashar, müteallikat.

Allier [ft.] Karıştırmak, bir maâdin halîtası yapmak. ◆ Sıhriyet peydâ ettirmek. ◆ İttifak ettirmek. ◆ Birleştirmek, karıştırmak. || **s'** – Birleşmek. ◆ Sıhriyet peydâ etmek. ◆ İttifak etmek. (mec.) || İtilâf etmek.

Allier [imz.] Kuş ve bilhassa bıldırcın ve keklik tutmaya mahsus ağ, tuzak, fak: || **Tendre les – s** Tuzak kurmak.

Alligati [imz.] (as.) Romalılar indinde esir-i harp ve onu esir eden.

Alligator [imz.] Amerika-yı şimalî timsahı.

Allitération [ims.] Seci-i tam. ◆ Müsecca' kelâm. ◆ Seci yapma.

Allitérer [ft.] Seci yapmak.

Allivré,e [s.] Tarh olunmuş (vergi).

Allivrement Vergi tarhı, vergi hissesi.

Allivrer [ft.] Vergiyi herkesin emlâk ve îradına göre tarh etmek.

Allobroge [imz.] Kaba adam, dağ adamı. (Aslen bir eski kavmin ismidir.)

Allocation [ims.] Tahsisat. ◆ Aidat. ◆ Bir hesabın tasdiki. || **– des créanciers** Ashab-ı matlubun sırası. || **– en denier** (as.) Muhassasat-ı nakdiye. || **– en nature** Muhassasat-ı ayniye (tayinat).

Allocution [ims.] Kısa nutuk, hutbe, muhatabe, hitap.

Allodial,e [s.] Vergiden muaf mâlikâneye müteallik, mâlikâneden ibaret. = [imz.] Vergiden muaf mâlikâne. (cm. *des allodiaux*)

Allodialité [ims.] Mâlikânenin vergiden muafiyeti.

Allonge yahut **Alonge** [ims.] Bir şeyi uzatmak için zammolunan parça, ek. ◆ Zamîme. ◆ Ciro için poliçeye ilave olunan kâğıt, ek. ◆ Bir senet kâğıdında yazılacak mahal kalmadığı vakit altına yapıştırılan kâğıt. ◆ Et asmaya mahsus çengel. ◆ Gemi postasının muhtelif parçaları. ◆ (as.) Rapt, tatvil kayışı, mutavvil. || (mec.) Zeyl, ilave. ◆ (k.) Mutavvil.

Allongé,e [s.] Uzun, uzatılmış. || **Mine –e** Asılmış çehre, abusluk. || **Trot** – (as.) Uzun süratli.

Allongement [imz.] Uzatma, temdid. ◆ Sürünceme. (Bu mânâda az müsta'meldir.) || **– des colonnes** (as.) Kolların imtidadı.

Allonger [ft.] Uzatmak, temdid etmek. ◆ Sürdürmek, sürüncemede bırakmak. || **– le visage** Çehre asmak, bed-çehre göstermek. || **– le pas** Süratle yürümek. || **– la courroie** İdare ile kullanmak. || **– un coup d'épée** Kılıç vurmak. || **– une sauce** Sulandırmak için salçanın içine et suyu, su yahut süt ilave etmek. || **s'** – Uzanmak. ◆ Yayılmak.

Allongez [emr.] (as.) Uzat, uzalt. (Süvaride süratli yürüyüşü uzatmak için verilen kumandadır.)

Allonyme [i. – s.] Nâm-ı müstear altında çıkan eser. ◆ Eserini nâm-ı müstear altında neşreden adam.

Allopathe [imz.] (t.) Tedavi bi'z-zıd eden tabip.

Allopathie[8] [ims.] (t.) Tedavi bi'z-zıd.

Allopathique (t.) Tedavi bi'z-zıdda müteallik.

Allopathiquement [h.] Tedavi bi'z-zıd tarikiyle.

Allotir [ft.] (hk.) Kısımlara ayırmak.

Allouable [s.] Kabul ve tasdik olunmaya şâyan (masraf), sarfı lâzım gelen.

Allouer [ft.] (Bir masrafı) Kabul ve tasdik etmek. ◆ Tahsis etmek.

8 Orijinal metinde *Allopatihe* şeklinde hatalı olarak yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Alluchon [imz.] Çark dişi.

Allumage [imz.] Yakış, îkad. ◆ Maden ocaklarına ateş veriş.

Allume-feu[9] [imz.] Çıra.

Allumelle [imz.] (as.) Dürtme kılıcı.

Allumer [ft.] Yakmak, tutuşturmak, alevlendirmek. ‖ (mec.) Tahrik etmek, kızıştırmak. ‖ **s'** – Yanmak, tutuşmak. ◆ Kızışmak, tahrik olunmak. ◆ Parlamak.

Allumette [ims.] Kibrit. ◆ (mec.) Çabuk hiddetlenen adam.

Allumettier [imz.] Kibritçi.

Allumeur [imz.] Gazları yahut kandilleri yakan adam. ‖ (as.) Madde-i muhrike, madde-i ihrâkiye. ‖ – **Ruggiéri** Rügjiyeri ihrak borusu.

Allumière [ims.] Kibrit kutusu. ◆ Kibrit fabrikası.

Allure [ims.] Gidiş, yürüyüş, meşy. ◆ Tavır, reviş. ◆ Bir işin kesbettiği renk.

Allusif,ve [s.] İmalı.

Allusion [ims.] Kinâye, ima.

Alluvial,e [s.] ve:

Alluvien,ne [s.] (arz.) Suların çekilmesinden meydana çıkan, lahkî.

Alluvion [ims.] Suların çekilmesinden meydana çıkan arazi, lahk. ‖ – **moderne** Lahk-ı cedid. ‖ **Terrain d'**– Arazi-i lahkiye.

Alluvionnaire [s.] (arz.) Lahkî.

Almageste [imz.] (Arabîden me'huz) ◆ El-mecistî, Batlamyus'un heyet kitabı. ◆ Zîc.

Almanach [imz.] *(na)* (Arabîden me'huz: el-munakkah) Takvim, salnâme. ‖ **Faire des – s** Bir şeye sebepsiz, karînesiz hükmetmek. ‖ **Vérité d'** – Vâzıh, sade heman de âmiyâne bir hakikat. ‖ **Son – corps est un** – Tebeddülat-ı havâiyeden pek ziyade müteessir olan bir adam hakkında söylenir. ‖ **Une autre fois on prendra de ces – s** Buna başka defa inanılır, inanılmaz.

Alme [s.] Hayırkâr.

Almée [ims.] Hind çengisi.

Aloès [imz.] *(lo-èss)* (nb.) Sabır, sarı sabır.

Aloétique [s.] Sarı sabırı hâvi, sabırî.

Aloi [imz.] Ayar. ◆ Cins. ◆ Maya, asıl, cibillet. ‖ **Homme de bas** – Bed-asl, kem-mâye, fürûmâye adam. ‖ **Monnaies de bon** – Tâmmü'l-ayar meskûkât, meskûkât-ı hâlise. ‖ **Monnaies de mauvais** – Meskûkât-ı mağşûşe.

Alopécie [ims.] (t.) Saç, kıl dökülmesi, saçkıran, sukut-ı şa'r, dâü's-sa'leb.

Alors [zz.] O vakit, o zaman. ◆ O hâlde, öyle ise. ‖ **D'** – O vakit ki. ‖ **jusqu'**– O vakte kadar. ‖ – **que** Ne vakit ki..., o vakit ki..., ... olsa bile.

Alose [ims.] Karagöz balığı.

Alouette [ims.] Toygar, çayır kuşu, tarla kuşu. ‖ **Au chant de l'** – Pek erken. ‖ **Manger comme une** – Pek az yemek. ‖ **Terre à** – Kumluk arazi. ‖ – **calandre** Siyah tarla kuşu. ‖ – **de mer** Deniz serçesi.

Alourdir [ft.] Ağır, sakil etmek, ağırlaştırmak. = [fl.] yahut **s'** – Ağırlaşmak, ağır olmak.

Alourdissement [imz.] Ağırlık. ◆ Ağırlaştırma, ağırlaşma.

Aloyau [imz.] Sığırın sırt kemiğinden çıkarılan uzun et filetosu, sığır mehlesi, kuş gömü.

Aloyer [ft.] Altına, gümüşe ayar tayin etmek.

Alpaca yahut **Alpaga** Amerika-yı cenubîde keçi ile deve arasında bir hayvan. ◆ Bu hayvanın yapağısından mamul kumaş, alpak.

Alpague (mr. Alpaca)

Alpage [imz.] Dağlardaki mera, bu meralar için istîfâ edilen resm.

Alpe [ims.] Yüksek mahal, dağ. ‖ (mec.) Bir hissin, bir ihtirasın vasıl olabileceği son nokta.

Alpestre [s.] Alp Dağlarına mahsus. ◆ Çetin.

9 Orijinal metinde *Alllume-feu* şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Alpha [imz.] Huruf-ı Yunaniyenin birincisi; **L'** – **et l'oméga** Bir şeyin evvel ve âhiri, mebde ve müntehâsı.

Alphabet [imz.] Huruf-ı hecâ. ◆ Elifbâ cüzü. ◆ Bir ilim ve fennin mebâdîsi, medhali.

Alphabétaire [s.] Elifbâya müteallik.

Alphabétique [s.] Huruf-ı hecâ tertibine tabi. ‖ **Faire une chose par ordre** – Bir şeyi dikkat ve intizamla yapmak.

Alphabétiquement [h.] Huruf-ı hecâ tertibiyle.

Alphabétiser [ft.] Hecelemek. ◆ Huruf-ı hecâ sırasıyla tasnif etmek.

Alpicole [s.] (tt.) Alp silsile-i cibalinde yaşayan.

Alpin,e [s.] (tt.) Alp silsile-i cibalinde vesâir yüksek dağlarda biten (nebat) ve yaşayan (hayvan).

Alpiste [imz.] Bir nevi darı.

Alsacien,ne [ı. – s] (*za*) Alzaslı.

Alsine [ims.] (nb.) Fare kulağı.

Altaïque [s.] Türkistan'ın Altındağ'ından münteşir nesle mensup, Turanî.

Altérabilité [ims.] Kabiliyet-i tagayyür.

Altérable [s.] Kabil-i tagayyür, mütegayyir.

Altérant,e [s.] (t.) Susatan, hararet veren. ◆ Tedricen tağyir eden, muhallil. = [imz.] Muhallil, devâ-yı muhallil.

Altération [ims.] Tebdil, tağyir. ◆ Tebeddül, tagayyür. ◆ Bozuş, ifsad, tağşiş. ◆ Tahrif. ◆ Hiddet, infial. ◆ Susama, hararet. ‖ (t.) İstihâle, bozulma, değişme. ‖ – **des monnaies** Meskûkât ayarının tağyir ve tağşişi.

Altercation [ims.] Münâzaa, münakaşa.

Altéré,e [s.] Mütegayyir, solmuş, tağşiş edilmiş, bozulmuş: **Visage** – Bozulmuş, rengi uçmuş çehre; **Voix** –**e** Titreyen ve ıztırab gösteren ses. ◆ Susamış, teşne, meshuf.[10] ◆ (mec.) Haris.

Alterego [imz.] (*al-tè-régo*) Mutemed, emin, sırdaş. ◆ Bir hükümdar tarafından kendi nâmına hareket etmek üzere me'zuniyet verilen zât.

Altérer [ft.] Değiştirmek, tağyir etmek. ◆ Bozmak, ifsad ve ihlal etmek. ◆ Tağşiş etmek. ◆ Tahrif etmek. ◆ Susatmak. ‖ **s'** – Değişmek, bozulmak.

Alternance [ims.] Münâvebe, tevâli, teâkub.

Alternant,e [s.] Münâvebe ile olan, mütevâli.

Alternat [imz.] Tenâvüb, teâkub, tevâli. ◆ (h.) Mühâyat.

Alternatif,ve [s.] Birbirini müteakip, teâkubî, mütevâli. ‖ **Proposition** – **ve** İki şeyden birini ihtiyar etmeye muhayyer olmak üzere vaki olan teklif. ‖ **Obligation** – **ve** İki şeyden birini yapmak üzere olan mecburiyet.

Alternation [ims.] Nöbet, münâvebe.

Alternative [ims.] Teâkub, münâvebe. ◆ İhtiyar, muhayyerlik. ◆ Şıkkeyn, ciheteyn.

Alternativement [h.] Birbirini müteakiben, ale't-tevâlî, münâvebeten, nöbetleşe.

Alterne [s.] (he.) **Angles** – **s** Zâviyeteyn-i mütebâdileteyn. ‖ **Angles** – **s internes** Zâviyeteyn-i mütebâdileteyn-i dâhileteyn. ‖ **Angles** – **s externes** Zâviyeteyn-i mütebâdileteyn-i hâriceteyn. ‖ **Feuilles** – **s** (nb.) Evrak-ı mütebâdile. ‖ **Culture** – (zra.) Mezrûat-ı mütevâliye. ◆ Tevâli-i nebat.

Alternement [imz.] Tevâli.

Alterner [fl.] Münâvebe ve teâkub etmek, münâvebeten vuku bulmak. = [ft.] Bir araziye müteâkiben muhtelif tohum ekmek.

Altesse [ims.] Fahâmet, uluvv, sümuvv. ◆ Prenslere ve prensliğe muadil rütbede bulunan zevâta ve bizde sadrazam ve şeyhülislâma verilen unvandır: Fahâmetlü. ‖ **Son** – Fahâmetlü, zât-ı fahîmâne.

Althæ yahut **Althée** [ims.] (nb.) Hatmi.

Altier,ère [s.] Mütekebbir, müteazzım.

Altimétrie [ims.] (r.) Mesâha-i irtifa.

Altise [ims.] (tt.) Toprak piresi.

10 Orijinal metinde dizgi hatası: مسهق [=meshuk: dövülerek toz hâline getirilmiş] şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında مسهف [=meshuf: susamış] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİ BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Altitude [ims.] (r.) Sath-ı bahirden itibaren olan irtifa. ‖ **Cote d'** – Rakım.

Alto [imz.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Bir nevi büyücek boru.

Altruisme [imz.] (fls.) Hubb-i gayr-i hissiyatî, hodperestliğin zıddı.

Alude [ims.] Mücellitlerin kullandıkları boyalı meşin.

Aludel [imz.] (k.) Kalensüve-i türab.

Aluine [ims.] Pelin.

Alumelle [ims.] Bıçak ve kılıç namlusu ve ona müşâbih yalnız bir tarafı keskin safha.

Aluminaire [s.] (k.) Alümini hâvi.

Alumine [ims.] (k.) Esasî-i alüminyum denilen unsur-ı kimyevîden ibaret humzıyattan biri, alümin, esas-ı şap.

Alumineux,se [s.] Alümini hâvi, alüminî.

Aluminium [imz.] (*ni-om*) (k.) Alüminyum.

Alun [imz.] Şap. ‖ – **calciné** Şâb-ı mükelles.

Alunage [imz.] Şaplama, şap suyuna batırma.

Alunation [ims.] Şapın teşkil ve istihsali.

Aluner [ft.] Şaplamak, şap suyuna batırmak.

Alunerie [ims.] Şap fabrikası, şaphâne.

Aluneux,se [s.] Şapı hâvi, şaplı.

Alunière [ims.] Şap çıkarılan mahal, şap fabrikası, şap madeni, ocağı.

Alunifère [s.] Şapı hâvi (toprak).

Alvéolaire [s.] (tşr.) Diş yuvasına müteallik, sinhî.

Alvéole [imz.] Balın içindeki arı peteği, çukuru, assâle. ◆ Diş kovuğu, sinh, yuva.

Alvéolé,e [s.] (tt.) Arı peteği gibi çukurları olan, sinhî.

Alvier yahut **Alvinier** [imz.] Balık yetiştirmeye mahsus havuz.

Alvin,e [s.] (t.) Esfel-i batna müteallik, süflî.

Alysse ve **Alysson** [imz.] (nb.) Kuduz otu, deli otu.

Amabiliser [ft.] Sevilecek, sevimli, nazik bir hâle getirmek.

Amabilité [ims.] Sevimlilik, mahbûbiyet, dilberlik. ◆ Nezaket, hüsn-i muamele, iltifat.

Amadis [imz.] (*diss*) Dilir[11] ve kahraman adam (Aslen bir hikâye kitabının mebnî-aleyhi olan bir şahs-ı mevhumun ism-i hassıdır.) ◆ Kola tamamıyla yapışan ve bilek mahallinde iliklenen yen.

Amadou [imz.] Kav. ‖ **Drap, étoffe d'** – Hiç dayanıksız kumaş. ‖ **Être sec comme de l'** – Gayet zayıf olmak.

Amadouement [imz.] Yüze gülerek celp ve istimâle. (Eski kelime.)

Amadouer [ft.] Yüze gülerek celp ve istimâle etmek. ◆ Teskin ve telyin etmek. ‖ **s'** – Kesb-i sükûnet ve mülâyemet etmek.

Amadoueur [imz.] Yüze gülücü. ◆ Kav yapan adam, kavcı.

Amadouvier [imz.] Kav mantarı, kav meşesi.

Amagalæte [imz.] Süt birader yahut süt hemşire.

Amaigrir [ft.] Zayıflatmak, zebunlatmak, lâgar etmek. ◆ İnceltmek, yontmak. ◆ (Toprak hakkında) Kuvve-i inbâtiyesini azaltmak. ◆ (mec.) Harap etmek, bâr-ı sakil altında ezmek. ‖ **s'**– Zayıflamak, zebunlaşmak, lâgar olmak.

Amaigrissement [imz.] Zayıflama, lâgarlık, zaaf, nehâfet.

Amalgamation [ims.] (mad.) Malgama, lâme, meşîcü'l-maâdin. ‖ (mec.) Birbirine karışma.

Amalgame [imz.] (mad.) Malgama, meşîc. ◆ (mec.) Muhtelif eşyanın birbirine karışması, cem'i. ◆ (as.) Asâkirin inzımamı, iltihakı.

Amalgamer [ft.] (mad.) Malgama etmek. ◆ (mec.) Muhtelif ve mübâyin kişileri, şeyleri karıştırmak, birleştirmek. ‖ **s'** – Yerleşmek, karışmak.

11 Orijinal metinde dizgi hatası: دلبر [=dilber: güzel ve alımlı kadın] şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında دلير [=dilir: cesur, yiğit kimse] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Amalgameur [imz.] (mad.) Malgamacı.

Amandaie [ims.] Bademlik, badem ağaçlarını hâvi mahal.

Amande [ims.] Badem, levze. ◆ Çekirdek içi. ‖ **En** – Badem şeklinde; **Yeux en** – Badem göz. ‖ – **s lissées** Badem şekeri.

Amandé,e [s.] Badem yağını hâvi. = [imz.] Badem soyası.

Amandier [imz.] Badem ağacı.

Amant,e [i.] Âşık, ma'şuka, muâşık. ◆ Muhib, müptelâ, heveskâr. ‖ – **de cœur** Âlüftelerin para almaksızın hakikaten sevdikleri adam. ‖ **Les – s des Muses** Şuarâ. = [cm.] Âşık ve ma'şuka.

Amarantacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i lâzebeliye.

Amarante [ims.] Horoz ibiği. (Çiçek). = [s.] Horoz ibiği renginde.

Amarinage [imz.] (bhr.) Düşmandan zaptolunmuş bir gemiye tayfa vaz'ı. ◆ Denize alıştırma.

Amariner [ft.] Düşmandan zaptolunmuş bir gemiye tayfa koymak. ◆ Denize alıştırmak. ‖ (mec.) Yakalamak. ‖ **s'** – Denize alışmak.

Amarrage [imz.] (bhr.) Geminin resen-bend hâlinde bulunması, gemiyi halatla, palamarla karaya bağlama. ‖ **Droit d'** – Palamar resmi.

Amarre [ims.] Gemilerin bağlanmasına mahsus resen, halat, palamar, urgan. ‖ (mec.) Bent, rabıta, alaka.

Amarré,e [s.] (bhr.) Halatla karaya bağlanmış, resen-bend. ‖ (mec.) Kaviyen tesis etmiş.

Amarrer [ft.] Gemiyi halatla, palamarla yalıya bağlamak, resen-bend hâline koymak. ‖ **s'** – Halatla bağlanmak, resen-bend olmak.

Amaryllidées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i nercisiye, nergisiye.

Amaryllis [ims.] (*ril-liss*) Nergis zambağı, güzel hatun çiçeği. ◆ Gündüzün uçan bir nevi güzel kelebek.

Amas [imz.] Yığın, top, küme, kütle, mecmû. ‖ (mec.) Kesret.

Amasser [ft.] Yığmak, toplamak. ◆ Akçe biriktirmek, iddihar etmek. ‖ **s'** – Toplanmak, yığılmak.

Amassette [ims.] Ezilmiş boyaları toplamaya mahsus ressamların kullandıkları küçük bıçak, mala.

Amasseur,se [s.] Toplayıcı, biriktirici, müddahir.

Amatelotage [imz.] (mr. Amatelotoment)

Amatelotement [imz.] (bhr.) Gemi tayfasının nöbetle iş görmek üzere ikişere taksimi.

Amateloter [ft.] (bhr.) Gemi tayfasını nöbetle iş görmek üzere ikişere taksim ve tertip etmek.

Amateur [s. – imz.] Meraklı, heveskâr, ulûm ve fünûn ve sanâyi-i nefîse meraklısı, ehl-i merak, râgıp. ‖ **En** – Keyif için, kendi merakı için.

Amati,e [s.] Cilâsız, donuk.

Amatiner [ft.] Sabahleyin erken kaldırmak.

Amâtiner yahut **Amastiner** [ft.] Köpekleri çiftleştirmek. ‖ **s'** – Bir kadın rast geldiğine bezl-i namus etmek.

Amatir [ft.] Cilâsız ve donuk etmek, cilâsını gidermek. ‖ **s'** – Cilâsız ve donuk olmak.

Amativité [ims.] İnsanların yekdiğerine takarrübüne ve sevişmesine hâdim olan sevk-i tabii.

Amaurose [ims.] (t.) Göze inen karasu, kemne.

Amazie [ims.] (tşr.) Memelerin fikdanı.

Amazone [ims.] (Heme-zen terkib-i Fârisîsinden me'huz olması maznundur. Daha kolay bir zanna ve Fransız lugat kitaplarının verdikleri malumata göre Yunan-ı kadim lisanında meme mânâsını ifade eden *mazos* lafzıyla nefy makamında müsta'mel *a* harfinden mürekkep bir kelimedir. Amazon denilen tîr-endaz kadınlar oku daha güzel atabilmek için sağ memelerini kestikleri cihetle böyle tesmiye olunmuştur.) ◆ Güya Kafkas

cihetinde bulunmuş cengâver ve tîr-endaz kadınlardan ibaret bir kavm-i mevhum. ◆ Cengâver ve cesur kadın. ◆ Kadınların ata bindikleri vakit giydikleri uzun ve siyah elbise. ◆ Bu elbiseyi giymiş kadın.

Ambages [ims. – cm.] Söz dolaşıklığı, insanın ne söyleyeceğini şaşırıp bir takım kesik sözler söylemesi, ta'kid.

Ambassade [ims.] Sefâret, elçilik. ◆ Heyet-i sefâret. ◆ Sefârethâne. ◆ İcrası taahhüt olunmuş iş, sipariş. ‖ **Droit d'** – Hakk-ı sefâret.

Ambassadeur [imz.] Sefir, sefir-i kebir, büyükelçi. ◆ Bir sipariş icrasına memur adam. ‖ **Suite d'** – Sefirin maiyeti. ‖ **Pas d'** – Vakurâne, müteazzımâne tavır. (Makam-ı zemmde kullanılır.)

Ambassadorial,e [s.] Sefirî, elçiye mahsus ve mensup.

Ambassadrice [ims.] Sefir zevcesi. ◆ Bir sipariş icrasına memur olmuş kadın.

Ambattage [imz.] Tekerleğe çember geçirme.

Ambe [imz.] Piyangoda birden çekilmiş yahut çıkmış iki nümero yahut kura.

Ambesas (*zass*) yahut **Besas** veya **Beset** (Tavla oyununda) Hepyek.

Ambiant,e [s.] (ht.) İhâta eden, muhit: **L'air** – Hava-yı muhit.

Ambidextérité [ims.] Sağ ve sol el ile işlemek yani sol eli de sağ el gibi kullanmak iktidarı.

Ambidextre [s.] Sağ ve sol eliyle işleyebilen, zü'l-yemîneyn, eymenü'l-yedeyn.

Ambigu,ë [s.] İki cihetli. ◆ İki mânâlı, zü'l-vecheyn. ◆ Şüpheli, meşkûk. ◆ Mahlut. = [imz.] Her türlü yemekleriyle meyveleri birden sofraya konan taam. ◆ İki muhtelif sınıf, cins, silsile beyninde bir vasıta-i intikal teşkil eden mevcudat. ◆ Bir nevi kumar.

Ambiguité [ims.] İki cihetlilik. ◆ İki mânâlılık. ◆ Meşkûkiyet, ibham.

Ambigument [h.] İki cihetle, iki mânâ ile. ◆ Meşkûk ve şüpheli olarak.

Ambitieusement [h.] (*si-eu*) Hırs ve tamah ile, harîsâne. ◆ Tasanu'la.

Ambitieux,se [s.] (*si-eu*) Câh ve mansıb ve şöhret ve şan harîsi, harîs-i câh. ◆ İkbalperestlikle ve şöhret ve şan tamahıyla olunan. ◆ Sanatlı ve tekellüflü (ibare). = [imz.] Harîs ve ikbalperest adam.

Ambition [ims.] Câh ve mansıb hırsı, şöhret ve şan tamahı, ikbalperestlik. ◆ Arzu, maksat. (İsm-i cem' olarak harîs-i câh adamlar makamında da kullanılır.)

Ambitionner [ft.] Hırs ve tamahla aramak ve istemek, ziyadesiyle heves etmek.

Amble [imz.] Eşkin yürüyüşü.

Ambler [fl.] Eşkin yürümek. (Eski kelime.)

Amblyopie [ims.] (t.) Zaaf-ı basar.

Ambleur [s.] Eşkin giden (at).

Ambon [imz.] Kürsü.

Ambre [imz.] Amber. ‖ – **gris** Ak amber. ‖ – **jaune** Kehribar. ‖ **Fin comme l'** – Gayet mahir ve sokulgan bir adam hakkında ıtlak olunur.

Ambré,e [s.] Amberli, amber kokulu. ◆ Kehribar renginde, kehrübaî.

Ambréade [ims.] Sahte kehribar, kehribar.

Ambreine [ims.] Amber ruhu.

Ambrer [ft.] Amberle ta'tir etmek.

Ambrette [ims.] Amber çiçeği, habbü'l-misk. ‖ **Poire d'** – Misk armudu.

Ambrain,e [s.] Amber renginde, amber tabiatında olan şey.

Ambroisie [ims.] Eski Yunan ve Roma itikadınca mevhum ilahların taamı. ◆ Gayet leziz ve nefis taam. ‖ (nb.) Amberiye, yayla çiçeği.

Ambubaies [ims. – cm.] Romalıların âlüftelere ve rakkaselere verdikleri isim.

Ambulacre [imz.] Sıralı ve muntazam ağaçlık.

Ambulance [ims.] Seyyar hastahane. ◆ Seyyar müfettişlik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ambulancier [imz.] (as.) Seyyar hastahane hademesi.

Ambulant,e [s.] Seyyar, müteharrik. || **Marchand** – Ayak satıcısı.

Ambulatoire [s.] Seyyar, müteharrik. ◆ Müteleyvin. (Bu son mânâ eskimiştir.)

Ambustion [ims.] (t.) Dağlama, keyy ameliyatı icra etme, iktivâ.

Âme [ims.] Ruh, can. ◆ Kalp, gönül, iç, derûn. ◆ Nefs, nüfus, ahali. ◆ Ruh, kuvvet, tesir. ◆ Vicdan. ◆ Bir heyetin en ehemmiyetli ferdi. || **Grandeur d'** – Ulüvv-i cenab. || **Avoir de l'** – Âlicenab olmak. || **Être tout** – Hissiyatı galip olmak. || **L' – d'un violon** Keman köprüsü. || Mücef; **L' – d'un canon** Top müceffi. || **L' – d'un cordage** Bir halatın mihveri, burgata. || **L' – d'un soufflet** Körük nefesliği **Corps et** – Kâmilen. ◆ Bilâ-kayd ü şart. || **Dans l'** – Büsbütün, kâmilen. || – **Pour** – Bilâ-tahdid.

Amé,e [s.] (Vaktiyle *aimé* yerine müsta'mel olup bugün hemen metruktur.) (müstehziyâne) Sadık ve fedakâr dost, taraftar.

Amélioration [ims.] Islah, iyileşme, iyileştirme.

Améliorer [ft.] Islah etmek, terakki ettirmek. || **s'** – Islah olunmak, terakki etmek.

Amen (*mène*) (İbraniceden me'huz) Amin! || **Dire** – Amin demek, her teklifi kabul etmek, muvâfakat etmek. || **Depuis Pater jusqu'à** – Sonuna kadar.

Amenage [imz.] Nakliye masrafı.

Aménagé,e [s.] İhtitab edilecek mahalleri tayin edilmiş (orman).

Aménagement [imz.] Orman idare ve muhafazası. ◆ Ormandan kesilecek ağaçların usul ve tertibi. ◆ (bhr.) Bir sefinenin dâhilini aksam-ı muhtelifeye taksim etme. = [cm.] (bhr.) Bir sefinenin taksimat-ı dâhiliyesi.

Aménager [ft.] Bir ormanın her sene ihtitab edilecek mahallerini tefrik ve tayin etmek. ◆ Kereste veya odun satmak. ◆ Muntazaman tevzi' etmek. (Sular hakkında dahi aynı mânâda müsta'meldir.) ◆ (bhr.) Bir sefinenin dâhilini aksama bölmek.

Amendable [s.] Kabil-i ıslah, kabil-i imar (arazi). ◆ Kabil-i tashih ve tadil. ◆ (hk.) Ceza-yı nakdîye müstehak olan. (Bu mânâda eskidir.)

Amende [ims.] Ceza-yı nakdî, cerîme. || – **honorable** Tarziye. || **Les battus payent l'** – Haklı olduğu hâlde haksız çıkarılan bir adam hakkında söylenir.

Amendement [imz.] Islah. ◆ Tashih ve tadil. ◆ Arazinin daha münbit olacak surette ıslahı. ◆ Kanun lâyihasının tadil ve tashihi.

Amender [ft.] İyileştirmek, ıslah etmek. ◆ Araziyi gübre vesâire ile daha münbit bir hâle koymak. ◆ Bir kanun lâyihasını tashih ve tadil etmek. = [fl.] İyileşmek, iyiliğe yüz tutmak. || **s'** – Islah olunmak, iyileşmek. ◆ Daha münbit olmak.

Amené [s.] Getirilmiş. ◆ İntac edilmiş. ◆ Sanatkârın arzusu vechile olmuş (bir eser-i sanat). ◆ Güzel tertip olunmuş.

Amener [ft.] Sevk etmek, götürmek. ◆ Kendine doğru çekmek, cezp ve celbetmek. ◆ Mahkemeye davet ettirmek. ◆ İcap etmek. ◆ Kaldırmak. ◆ Kabul ettirmek, âdet ettirmek. ◆ Bâis olmak, intac etmek. ◆ (bhr.) İndirmek (yelkenleri, direği), mayna etmek. || – **son pavillon** (bhr.) Alâmet-i teslim olmak üzere bayrağı indirmek. || **Mandat d'** – İhzar müzekkeresi. || – **les avant-trains** (as.) Topun toparlağını ileri almak. ◆ (Tavla oyununda) Atmak.

Aménité [ims.] Letafet, halâvet, selâset, nezaket. = (cm.) (müstehziyâne) Şütum.

Amentacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i levziye, bademiye.

Amenuiser [ft.] İnceltmek, küçültmek. || **s'** – İncelmek.

Amer,ère [s.] (*mèr*) Acı, mür, telh. || (mec.) Müellim, müessir, acı. || **L'onde** – Deniz. || **Être d'une bêtise** – Son derecede ahmak olmak. = [imz.] Acı şey. ◆ Balık ve sığır safrası. || – **des Allemands** Bitter tabir olunan içki.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Amérement [h.] Elem ve kederle, merâretle. ◆ Merhametsizce.

Américain,e [i. – s.] Amerikalı. || **Œillade – e** Gamze-i âşıkane.

Américaine [ims.] Dört tekerlekli hafif bir nevi fayton.

Américaniser [ft.] Amerikalıların ahvâl, âdât ve ahlakını vermek.

Américanisme [imz.] Amerika ahvâl, âdât ve ahlakına meftûniyet.

Amers [imz. – cm.] (*a-mèr*) (bhr.) Sahilde bulunan kule ve buna mümâsil işaretler ki gemilere yol göstermeye yarar.

Amertume [ims.] Acılık, merâret. ◆ Hüzün ve keder, acı. ◆ Şiddetli istihzâ.

Améthyste [ims.] Cebellokum taşı.

Amétrie [imz.] (t.) Adem-i rahim.

Ameublement [imz.] Mefruşat, esas-ı beytiye, döşeme takımı. ◆ Tefriş.

Ameubli,e [s.] (hk.) Tenkil edilmiş (akarat), zevceyn beyninde iştirake konmuş (emval-i gayr-ı menkule).

Ameublir [ft.] (hk.) Zevceyn beyninde emlâk-i gayr-ı menkule menkul addedilerek emval-i müşterekeye idhal olunmak, tenkil-i akar. || (zra.) Toprağı yumuşatmak, kabartmak.

Ameublissement[12] (hk.) Beyne'z-zevceyn emlâk-i gayr-ı menkulenin menkul addiyle emval-i müşterekeye idhal olunması, tenkil-i akar. || (zra.) Toprağı yumuşatma, kabartma, tesviye etme.

Ameutement [imz.] Av köpeklerinin birbirine bağlanması, bir yere cem'i. ◆ Gürültülü kalabalık.

Ameuter [ft.] Av köpeklerini birlikte bağlamak, bir yere toplamak.

Amharique [imz.] Habeşîlerin yeni bir nevi hattı.

12 Orijinal metinde *Ameublissemont* şeklinde hatalı olarak yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Ami,e [i.] Dost, yâr, muhib. ◆ Arkadaş, refik. ◆ Âşık, ma'şuka. ◆ Bir şeyi seven meraklı. ◆ Taraftar, müttefik. || **Qui vive?** yani "Kimdir o?", cevabında; **Ami!** "yabancı değil." || **L' – de cœur** Hakiki dost. || **L' – du cœur** Diğerlerine tercih edilen âşık. || **L' – de la maison** Bir aile efradıyla teklifsiz, samimi bir surette dost olan adam. ◆ Sâhibe-i hânenin dostu, âşık zannolunan adam. || **– de cour** Yalancı dost. || **– de la faveur, de la fortune** İyi gün dostu. || **– jusqu'à la bourse** Dostluğu para ifrazına kadar varamayan adam. || **En – Dostâne** = [s.] Seven, muhib, mütehab; **Les Etats – s** Düvel-i mütehabbe. ◆ Müsait. || **Couleurs – es** Birbirine uyan renkler.

Amiable [s.] Latif, hoş. (Nâdirü'l-isti'maldir.) || **à l' –** Tarafeynin rızasıyla, sulhen. || **– compositeur** Islah-ı zâtü'l-beyn eden adam. || **Arrangement à l' –** Islah-ı zâtü'l-beyn, musâlaha-i şer'iye. || **Vente à l' –** Rızaen furuht, bey'.

Amiablement [h.] Tarafeynin hüsn-i rızasıyla, dostâne, bi'r-rıza.

Amiantacé,e [s.] Pamuk taşına müşâbih.

Amiante [imz.] Pamuk taşı, hacer-i fetîle, yanmaz taş.

Amical,e [s.] Muhibbî, dostâne, halisâne.

Amicalement [h.] Dostlukla, dostâne, halisâne.

Amict [imz.] (*mi*) Papazların icra-yı âyin esnasında arkalarına aldıkları örtü. ◆ Eski Romalılarca esvab.

Amidon [imz.] Nişasta.

Amidonner [ft.] Nişastaya bulamak.

Amidonnerie [ims.] Nişasta fabrikası, nişastahâne.

Amidonner,ère [i.] Nişastacı.

Amincir [ft.] İnceltmek. || **s' –** İncelmek, ince olmak.

Amincissement [imz.] İnceltme. ◆ İncelik. || **– tactique** (as.) Piyade askerî sıralarının umkunu taklil.

Amines [ims. – cm.] (as.) Kadîmen oka karşı kullanılan bir nevi zırh.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Amiral [imz.] (Arabî emirü'l-mâ'dan me'huz) Bahriye müşiri, amiral. ◆ Büyük limanlarda divan-ı harbin içtimâ ettiği, mukarreratın icra olunduğu sefine. || **Vice** – Bahriye feriki. || **Contre** – Bahriye mirlivâsı. || **Grand** – Vaktiyle bahriye nâzırı, kaptan paşa. = [s.] Amirale mahsus : **Vaisseau** – Amiralin rükûbuna mahsus gemi, amiral sefinesi.

Amiralat [imz.] Amirallik, bahriye müşiriyeti.

Amirale [ims.] Amiral zevcesi. ◆ Vaktiyle amiralin rükûbuna mahsus kadırga.

Amirauté [ims.] Daire-i bahriye, bahriye nezâreti, tersane. ◆ Bahriyeye mahsus muhakemat dairesi. ◆ Vaktiyle bahriye nâzırlığı, kaptan paşalık. || **Conseil de l'** – Şûrâ-yı bahriye. || **Premier lord de l'** – İngiltere bahriye nâzırı.

Amissibilité [ims.] (hk.) Kaybedilebilmek hassası.

Amissible [s.] (hk.) Kaybedilmek ihtimali olan (dava).

Amission [ims.] (hk.) Davanın kaybedilmesi.

Amitié [ims.] Dostluk, muhabbet, meveddet. ◆ Münasebat-ı dostâne. ◆ Teveccüh, iltifat, nevâziş, nazikâne söz. ◆ Lütuf, inâyet. ◆ İmtizac, muvâfakat, uygunluk. = [cm.] Münasebet, iki adam beyninde münasebet-i samimiye.

Ammi [imz.] (nb.) Mısır anasonu.

Ammoniac,que [s.] (k.) **Gaz** – Nışadır ruhu, amonyak. || **Sel** – Nışadır, kloriyet-i mâ-i nışadır. || **Gomme** –**que** Kelh, çadır uşağı.

Ammoniacal,e [s.] (k.) Amonyağı hâvi, amonyakî, nışadırî.

Ammoniacé,e [s.] (k.) Nışadırlı.

Ammoniaque [ims.] (k.) Amonyak, nışadır ruhu.

Ammonite [ims.] Müstehâse hâlinde bulunur hayvanat-ı nâimeden bir hayvan. (*Cornes d'Ammon* dahi denilir.)

Ammonium [imz.] (*omm*) (k.) Amonyum.

Ammoniure [imz.] (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i amonyak.

Amnésie [ims.] (t.) Kuvve-i hafizanın fikdanı, adem-i hafiza, nisyan, unutma.

Amnios [imz.] (*oss*) (tşr.) Rahimde cenini ihâta eden zar, rehl, döl yatağı.

Amnistie [ims.] (*stî*) Afv-ı umumi. ◆ Af.

Amnistier [ft.] Afv-ı umumi ilan etmek, affetmek.

Amodiataire [imz.] Arazi müste'ciri.

Amodiateur [imz.] Arazi mûciri.

Amodiation [ims.] Arazi îcar ve istîcarı, iltizam.

Amodier [ft.] Araziyi îcara, iltizama vermek.

Amoindrir [ft.] (*mo-ain*) Küçültmek, azaltmak. ◆ Küçük göstermek. ◆ (mec.) Zayıflatmak, ehemmiyetsiz bırakmak. = [fl.] yahut **s'** – Küçülmek, azalmak. || (mec.) İtibar ve nüfuzunu kaybetmek.

Amoindrissement [imz.] (*mo-ain*) Azaltma, küçültme, taklil. ◆ Azalma, takallül.

Amollir [ft.] Yumuşatmak, telyin etmek. ◆ Rahata alıştırmak, cesaretini, metanetini gidermek. ◆ Gevşetmek, rehavet vermek. ◆ Müteessir etmek. || – **le cœur** Tesir etmek. || **s'** – Yumuşamak. ◆ Metanetsiz, cesaretsiz olmak, rahata alışmak. ◆ Sükûnet bulmak.

Amollissant,e [s.] Yumuşatan. ◆ Rahata alıştıran. ◆ Gevşeklik veren.

Amollissement [imz.] Yumuşatma, yumuşama. ◆ Gevşeklik, rehavet.

Amome [imz.] (nb.) Kakule.

Amonceler [ft.] (sağır *e*'den evvel *l* tekerrür eder) Yığmak, toplamak, küme yapmak. || **s'** – Yığılmak, birikmek. ◆ Tehditkâr bir hâle girmek.

Amoncellement [imz.] Yığma, toplama, biriktirme, terâküm, küme yapma.

Amont [imz.] Bir nehrin memba ciheti, suyun akıntı ciheti, akıntı yukarı. (*aval* denilen mansabî cihetinin zıddı.) || **En** – Bir nehrin akıntısı yukarı gitmek. || Üstünde, yukarı-

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

sında. || D' – Bir nehrin en yüksek mevkiinden.

Amontal,e [s.] (bhr.) Şarktan gelen, şarkî.

Amorce [ims.] Tuzak ve olta yemi. || (as.) Ağız otu, yemleme, kapsül. || – de canon Fünye, kapsül, ecza. || – pyrotechnique Fişekçilik mevadd-ı nâriyesi. ◆ İşlemek için tulumbaya dökülen su. || (mec.) İğfale alet olan müdâhene. || Brûler une – Kavga etmek, düello etmek. || Sans brûler une – Bir el silah atmaksızın.

Amorcer [ft.] Tuzağa veya oltaya yem takmak, koymak. ◆ Yem ile tutmak. || (as.) Mevadd-ı nâriye vaz' etmek; silaha ağız otu koymak. ◆ İşlemek için tulumbaya su koymak. || (mec.) Müdâhene ile iğfal ve celbetmek. || – une rue Yeni bir sokak açmaya başlamak.

Amorçage[13] [imz.] Tuzağa ve oltaya yem takış. ◆ (as.) Ağız otu, yemleme vaz' ve tertibi. ◆ Tabanca veya tüfeğe ağız otu koyma. || (mec.) İğfal.

Amorçoir [imz.] Ağaç mıskabı, burgusu. || (as.) Kapsül kutusu.

Amoroso [h.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Hazin ve sûzişli âhenk ile (çalgı çalmak).

Amorphe [s.] Şekl-i mahsusu olmayan, şekilsiz. || État – (k.) Bir maddenin gayr-ı mütebellir hâli.

Amorphie [ims.] Şekilsizlik. ◆ Teşekkülde adem-i intizam.

Amorti,e [s.] Yumuşatılmış, sertliği ve hamlığı veya acılığı giderilmiş. ◆ Tahfif ve tehvin olunmuş. ◆ Kuvveti ve şiddeti gitmiş. ◆ Re'sü'l-mâlinin takasiti verilmiş (deyn).

Amortir [ft.] Bir şeyin şiddetini tahfif ve tenzil etmek, tehvin etmek. ◆ Bir şeyin sertliğini ya hamlığını veya acılığını gidermek. ◆ Teskin etmek. ◆ Bir deynin takasitle re'sü'l-mâlini vermek. || – une dette Bir deyni imha, itfâ etmek, re'sü'l-mâle mahsuben akçe itâsıyla bir borcu ödemek. || (bhr.) Manevra ile yahut başka bir vasıta ile bir sefinenin süratini eksiltmek. || s' – Tehvin ve tahfif olunmak. ◆ (Bir deyn hakkında) Muntafi olmak.

Amortissable [s.] Re'sü'l-mâli takasitle verilebilir (deyn).

Amortissement [imz.] Tahfif, tehvin, yumuşatma. ◆ Deyn re'sü'l-mâlinin takasitle te'diyesi, itfâ, re'sü'l-mâle mahsub akçe. || Caisse d' – Bir deynin re'sü'l-mâlini te'diyeye mahsus sandık, re'sü'l-mâl sandığı. || Fonds d' – Bir deynin itfâsına tahsis edilmiş mebâliğ, re'sü'l-mâl akçesi. ◆ (m.) Binanın tezyinat-ı hariciyesi.

Amouille [ims.] (tşr.) Ağız denilen ilk süt, liban.

Amour [imz.] Aşk, alaka, sevda. ◆ Muhabbet, şefkat. ◆ Garam, şegaf. ◆ Merak. ◆ Şiddetli arzu, iptilâ. ◆ Sevilen şahıs, mahbub. ◆ Aşk perisi; aşk perisini tasvir eden levha, heykel. ◆ Hayvanların çiftleşmesi, sifad; Être en – (Hayvanat dişileri hakkında) Kızmak, sifad mevsiminde bulunmak. || Entrer en – Bahar mevsiminde arz kuvve-i inbâtiyesini nebatat üzerinde hissettirmek. || Un – Gayet güzel bir şahıs veya bir şey. || Pour l' – de Dieu Allah aşkına, Allah rızası için. || – platonique Aşk-ı hakiki, arzu-yı şehevânîden münezzeh olan aşk. || Parfait – (müstehziyâne) Sâfiyâne aşk. || Filer le parfait – Aşk-ı sâfiyânede bulunmak. || – libre Aşk-ı serbest: teehhül gibi rabıta-i dünyeviye ve diniyeden âzâde, yalnız hissiyata tabi aşk. || Comme pour l' – de Dieu (Müstehziyâne) İstemeyerek. || Avec – Bir sanatkârın seve seve, kemâl-i dikkatle yapmış olduğu bir eser hakkında ıtlak olunur. ◆ Zevk-i selime muvâfik olarak, güzel bir surette. || C'est un vrai remède d' – Gayet çirkin bir kadın hakkında söylenir. || Des munitions d' – Düzgün, pudra, pomada ve rastık gibi bazı kadınların çirkinliği setr için istimdad ve iltica ettikleri vesâit. || À battre faut l' – Sû-i muamele aşkı bitirir. (Bu kelime ekseriya müfredinde müzekker ve cem'inde daima müennesdir.)

13 Orijinal metinde alfabetik sırası hatalı olan bu maddenin yeri değiştirilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Amouracher [ft.] Mecnunâne bir aşka müptelâ etmek. || **s'** – Çıldırırcasına âşık olmak.

Amourette [ims.] Çabuk gelip geçen aşk. || **Mariage qui se font par** – **s finissent par noisettes** Âşıkane izdivaçların sonu fena çıkar. = [cm.] Kemiklerin içindeki ilik. || (nb.) Ayrık otu. || – **des prés** Çayır güzeli.

Amoureusement [s.] Âşıkane, aşk ile. ◆ Kemâl-i muhabbet ve şefkatle. ◆ Nefâsetle, zarifâne.

Amoureux,se [s.] Âşık, âşıka, sevdalı. ◆ Aşka mahsus, âşıkane. ◆ Meraklı. || **Un** – **transi** Maşukasına izhar ve ilan-ı aşka cüret edemeyen ve her şeyden korkan tabansız âşık. = [i.] Dost, yâr, nişanlı, gayrımeşru zevc ve zevce. ◆ Tiyatroda âşık rolünü oynayan oyuncu.

Amour-propre [imz.] İzzet-i nefs, i'tizaz-ı nefs. ◆ Hubb-ı haysiyet, vakar.

Amovibilité [ims.] Kabiliyet-i azl, cevaz-ı infisal ve tebdil. || (mec.) Tebeddül, adem-i sebat ve devam.

Amovible [s.] Kabil-i azl ü tebdil. ◆ Ayrılması kabil.

Ampélidées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i kürûmiye, kermiye, inebiye.

Ampelographie [ims.] Felâhatın bağdan ve asmadan bahseden kısmı, mebhasü'l-kürum, mebhasü'l-a'nab.

Amphiarthrose [ims.] (tşr.) Dirseğin oynak yeri, mafsal-ı irtifakî, muzâaf.

Amphibie [i. – s.] (tt.) Suda ve karada yaşayan yahut yetişen (hayvan yahut nebat), zü'l-maâşeyn. || (mec.) Birbirine mübâyin iki meslek sahibi adam; birbirini müteakip iki muhtelif fikir kabul eden, iki muhtelif tarafı gözeten adam.

Amphibologie [ims.] (ed.) Bazı kelimat ve tabiratın iki mânâya şümulü, ibham, iltibas; – **simple** İbham-ı mücerret; – **complexe** İbham-ı müreşşah.

Amphibologique [s.] İki mânâlı, müphem.

Amphibologiquement [h.] İbhamla, müphemâne.

Amphidromie [ims.] Bir çocuğun tevellüdü üzerine Yunan-ı kadimde icra edilen şenlik.

Amphigène [s.] (k.) Bir milhin esasını ve hâmızını tevlid eden, müvellid-i tarafeyn.

Amphigourie [imz.] Rabıtası ve meali olmayan kelâm. ◆ Anlaşılmaması, muzlim ve bî-meal olması mahsusen arzu edilmiş kelâm.

Amphigourique [s.] Rabıtasız ve mealsiz, muğlak (kelâm).

Amphigouriquement [h.] Sırasız ve mealsiz olarak, muğlak bir suretle.

Amphisbène [imz.] (tt.) İki tarafından sürtünen zehirsiz yılan, ef'î-i mâşiyü't-tarafeyn.

Amphisciens [imz.- cm.] (*si-ain*) Mıntıka-i hârre sekenesi ki gölgelerinin kâh şimale ve kâh cenuba doğru uzandığını görürler, ahâli-i beyne'l-medâreyn.

Amphismile [ims.] (crh.) İki yüzlü cerrah bıçağı, mihza'-ı zü'l-vecheyn.

Amphithéâtral,e [s.] Anfitiyatr denilen eski tiyatroya müteallik yahut şâyan.

Amphithéâtre [imz.] (Mütekaddimîn indinde) Tiyatro veya canbaz oyunlarını seyretmeye mahsus vâsi' ve dairevî bir mahal ki etrafı seyircilerin oturmasına mahsus ve arkadakileri daima öndekilerden yüksek sıralarla muhat idi. El-yevm tiyatronun sahneye karşı ve seyircilere mahsus olan nısf-ı daire şeklindeki mahall-i malumu. ◆ Bir muallimin ders takrir veya ameliyat icra etmesi için etrafı oturmaya mahsus sıralarla muhat dershane, teşrihhâne. || **Lieu en** – Mütekaddimînin tiyatroları gibi derece derece yükselen mahal.

Amphitrite [ims.] Eski Yunanîler indinde deniz perisi. ◆ (İnde'ş-şuarâ) Deniz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Amphitryon [imz.] Molyer'in[14] bir mudhikesindeki bir şahsın isminden me'huzdur) Ziyafet sahibi, mîzbân.

Amphitryonisme [imz.] Ziyafet vermek merakı.

Amphore [ims.] Ezmine-i kadîmede zeytinyağı veya şarap vaz'ına mahsus iki kulplu ve dibi dar testi. ◆ Zaman-ı kadimin yirmi dört rıtldan ibaret ölçüsü.

Amphorique [s.] (t.) **Résonance** – Göğüs alet-i ısgâ vasıtasıyla dinlenildikte testi sesi gibi zuhur eden sadâ.

Ample [s.] Vâsi', bol. ◆ Mufassal, mükemmel.

Amplement [h.] Vüs'atle, bol bol, maa-ziyâdetin. ◆ Mufassalan.

Ampleur [ims.] Genişlik, bolluk. ◆ Teâli, nefâset (üslup hakkında). ◆ Karîhada vüs'at.

Ampliatif,ve [s.] İlave ve tafsil, tevsi' eden, mufassıl: **Mémoire** – Muhtıra-i mufassıla.

Ampliation [ims.] Senet ve mukavele ve emsali evrakın sureti, nüsha-i sâniyesi. || (t.) Tevsi', füshat.

Amplier [ft.] Bir şeyi tezyid, tevsi' etmek. || – **un prisonnier** Bir mahpusa hapishane dâhilinde bi'n-nisbe ziyade serbestî vermek.

Amplifiant,e [s.] Ecsamı büyüten (dürbün, cam).

Amplificateur [imz.] Mübalağacı, mugalatacı.

Amplificatif,ve [s.] Büyütmeye alet olan (cam vesâire).

Amplification [ims.] Tafsil, teşrih. ◆ Itnab. ◆ Mübalağa, mugalata. ◆ Bir mektep şâkirdinin kendisine teklif olunan bir madde hakkında izahat verir nutku. ◆ Gözlük ve pertavsızların eşyayı büyütmek hassası. || (hy.) Bir cism-i muzî ile bir cism-i muzlimin cesâmeti beynindeki fark-ı nazarî.

Amplifié,e [s.] Mufassal, ıtnablı. ◆ Mübalağalı.

Amplifier [ft.] İzah ve tafsil etmek. ◆ Itnab etmek. ◆ Mübalağa etmek: – **une nouvelle** Bir havâdisi, bir haberi mübalağa etmek. ◆ (Dürbün ve gözlük hakkında) Büyütmek.

Amplitude [ims.] Genişlik, vüs'at. || (r.) Kat'-ı mükâfinin (bir kavisin) bir noktasından diğer noktasına çekilen hatt-ı müstakim, sia. ◆ Tulû ile nokta-i gurub beynindeki kavs-i mürtesem, nokta-i sia. || – **orientale** yahut **ortive** Sia-i maşrık. || – **occidentale** yahut **occase** Sia-i mağrip. || – **de jet** (as.) Mermi'nin kat' eylediği mesafe, menzil.

Ampoule [ims.] Karnı şiş ufak şişe. ◆ Habab. || (t.) Kabarcık, mecel. || (ed.) Tumturak-ı elfaz. || **Sainte** – Eski zamanda Fransa kralların icra-yı âyinine mahsus zeytinyağının hıfzolunduğu şişe.

Ampoulé,e [s.] Kabarmış. || **Style** – (mec.) Haşviyatla memlû üslub-ı beyan, mustalah ibare.

Ampoulette [ims.] Sefinenin sürat-i seyrini anlamaya mahsus bir nevi kum saati. || (as.) Mermi ağız tıkacı.

Amputation [ims.] (t.) Bir uzvun kat'ı, betr. || (mec.) Tahdid.

Amputer [ft.] (crh.) Uzuv kesmek, betr ameliyatı icra etmek. || (mec.) Tasgir, tahdid etmek. || (nb.) Budamak.

Amstellodamois,e [i. – s.] Amsterdamlı, Amsterdam şehrine veya sekenesine müteallik.

Amulette [ims.] Nüsha, hamâil, ta'viz.

Amunitionner [ft.] Müstahkem bir mevkiye mühimmat-ı lâzıme vermek.

Amurca yahut **Amurgue** [ims.] Sabun imaline yarayan zeytin posası.

Amure [ims.] (bhr.) İskota, uç ipi, yelken ipleri. || **Dogue** – Mapa.

Amurer [ft.] (bhr.) İskotayı germek için uç ipini çekmek, yelkeni rüzgârla doldurmak için ipleri germek.

Amusable [s.] Eğlendirilmesi mümkün.

Amusant,e [s.] Eğlendirici, eğlenceli. ◆ Tuhaf.

14 *Molière.* (Jean-Baptiste Poquelin)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Amusement [imz.] Eğlence, zevk, cümbüş. ◆ Vakit zıyâı, tehir. ◆ Bahane (Bu son mânâ eskimiştir.)

Amuser [ft.] Eğlendirmek. ◆ Hoşuna gitmek. ◆ Teskin etmek, unutturmak. ◆ Biriyle eğlenmek. ◆ Yalan vaatlerle aldatmak. ◆ Ca'lî harekât-ı askeriye ile düşmanını şaşırtmak. ◆ Vakit kaybettirmek, işgal etmek. || – **le tapis** Vakit geçirmek yahut asıl meseleden bahsetmemek için mâlâyâni şeyler söyleyip söze bir netice vermemek. || **s'** – Eğlenmek. ◆ Hoşlanmak. ◆ Eğlence suretiyle bir iş işlemek, vakit geçirmek. ◆ Mugayir-i hayâ şeyler yapmak, alet-i tenâsül ile oynamak. || **s'** – **de quelqu'un** Biriyle eğlenmek, istihzâ etmek. || **s'** – **à la moutarde** Boş şeylerle vakit geçirmek.

Amusette [ims.] Küçük eğlence. ◆ Oyuncak. || (as.) Tahta kundak üzerine mevzu' bir nevi demir top.

Amuseur,se [i.] Eğlendirici, aldatıcı.

Amusoire [ims.] Eğlence. (Az müsta'mel.)

Amyélie [ims.] (tşr.) Ma'dûmiyet-i nuha'.

Amygdale [ims.] (tşr.) Boğazın iki tarafındaki bezler, bademcik, levze.

Amygdalin,e [s.] Bademli, bademî.

Amygdaline [ims.] (k.) Badem hülâsası, levzin.

Amygdalite [ims.] (t.) Bademciklerin şişmesi, iltihab-ı levzeteyn.

Amygdaloïde [s.] Badem şeklinde küçük taşları hâvi (kaya), levzî.

Amylacé,e [s.] Nişastalı, nişaî. || **Fécule** –**e** Nişasta unu.

Amyle [imz.] (k.) Patates ispirtosu mürekkebatında mevcut karbonlu müvellidü'l-mâ, amil.

Amylène [imz.] (k.) Mâyi-i fahm-ı müvellidü'l-mâ, amilen.

Amylique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı amil, patates yağı.

Amyxie [ims.] (t.) Naks-ı muhat.

An [imz.] Sene, yıl, sâl. ◆ Yaş, sin. || **L'** – **de grâce, l'** – **de l'incarnation** Tarih-i miladî. || **Le jour de l'** – Sene başı. || **Bon** – **mal** – Bereketli ve bereketsiz seneler birbiri üzerine hesap olunarak, senede vasatî olarak. || **Une fois l'** – **, trois fois l'** – Senede bir defa, senede üç defa. || **Bout de l'** – Bir kimsenin vefatından bir sene sonra icra olunan âyin-i rûhânî. || **Vivre le grand** – Çok yaşamak, müebbeden yaşamak. || **S'en soucier, s'en moquer comme de l'** – **quarante** Bir şeye, bir şahsa hiç ehemmiyet vermemek. || **Par** – Senede, senevî. = [cm.] İhtiyarlık. ◆ Hayat, ömür. || **Les jeunes** – **s** Gençlik. || **Les vieux** – **s** İhtiyarlık.

Ana [imz.] Nevâdir ve letâif mecmuası. ◆ (t.) Beherinden. *àà* suretinde dahi yazılır. ◆ Mecmua mânâsı beyan etmek üzere bazı kelimelerin sonuna edat gibi ilave olunur. **Ménag*iana*** ve **Encyclopéd*iana*** gibi.

Anabaptisme [imz.] (*ba-ti-sme*) Hıristiyanlığın vaftizi çocukluk zamanında icra etmeyerek sinn-i rüşd zamanında icra eden ve binaenaleyh kendi fikirlerini kabul edenleri tekrar vaftiz eden bir mezhebi.

Anabaptiste [imz.] (*ba-ti-ste*) Vaftizin sinn-i rüşdde icrası lüzumunu kabul eden mezhebe tâbi Hıristiyan.

Anacara [imz.] (as.) Süvari davulu.

Anacarde [imz.] (nb.) Ceviz nevi, belâdir.

Anacardier [imz.] Belâdir ağacı.

Anacatharsie [imz.] (t.) Balgam çıkarma, tekaşşu'.

Anacathartique [s.] (t.) Balgam söktürücü, mukaşşi'.

Anachorète [imz.] (*ko*) Münzevi, keşiş, târik-i dünya. || **Repas d'** – Gayet sade bir taam.

Anachorétisme [imz.] (*ko*) Hayat-ı münzeviyâne. ◆ Bu hayata muhabbet.

Anachronisme [imz.] (*kro*) Bir vakanın tarih-i vukuundan evvel ve eski addolunmasından ibaret hata, tarih yanlışlığı, tahrif-i tarih. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE İLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bir âdet veya fikir ve malumatın tarih-i keşf ve zuhurundan eski vekayi' sırasında zikri.

Anaclase [ims.] (ht.) İnhiraf, inkisar.

Anacoluthe [ims.] (sr.) Cümle-i mevsûlenin merbut bulunduğu ismin karîne ile anlaşılmasına mebnî onun mütekabili olan zamir veya diğer bir kelimenin hazfi: *Celui qui dort*... yerine *qui dort*... isti'mali gibi. ◆ Bir cümlenin üstü başka surette başlayıp altının başka tertipte bulunması. ◆ Kat'-ı devam.

Anacréontique [s.] Yunan-ı kadim şair-i meşhuru Anakreon'un gazeliyatı tarzında olan (eş'ar). ◆ Latif, selis (şiir).

Anactésie [ims.] (t.) Nekahet.

Anacyclique [ims.] (ed.) Gerek yukarıdan aşağıya, gerek aşağıdan yukarıya okunduğu hâlde aynı mânâ ifade eden ibare veya mısra veya kelime, maklûb-ı müstevî.

Anagallis [imz.] (nb.) Fare kulağı.

Anaglyphe ve:

Anaglypte [imz.] Kabartma resimlerle hakkolunmuş âsâr-ı atîkadan taş yahut saksı. ◆ Müsennem.

Anagnoste [ims.] Kadim Romalılarda taam esnasında yüksek sesle kıraat eden esir. ◆ Diğerine bir şey okuyan adam.

Anagoge [imz.] Kay', istifrağ.

Anagogie [ims.] Hâlet-i vecd, istiğrak. ◆ Kütüb-i semâiyenin mutasavvıfâne tefsiri, mânâ-yı bâtınî. ◆ Tevil.

Anagogique [s.] Vecdî. ◆ Mutasavvıfâne.

Anagramme [ims.] (sr.) Bir kelimenin yahut bir cümlede birkaç kelimenin hurufunu takdim ve tehirle diğer bir kelime, diğer bir cümle teşkili, maklûb-ı gayr-ı müstevî: *Véto* - *Voté* ve Türkçe: *harf* - *ferah* gibi.

Anagyre [ims.] (nb.) Harnub-i hanâzir.

Anal,e [s.] (tşr.) Şercî.

Analectes [imz. – cm.] Bir yahut birkaç muharririn âsâr-ı müntahabesi. ◆ Yemek kırıntıları.

Analecteur [imz.] Âsâr-ı müntahabe cem' eden müellif.

Analemme [imz.] Küre-i musattaha-i semâ.

Analepsie [ims.] (t.) Avdet-i kuvvet, nekahet.

Analeptique [imz. – s.] (t.) İade-i kuvvete mahsus (gıda yahut deva), mukavvî, mugaddî.

Analgésie [ims.] (t.) Fıkdan-ı elem, ağrı duymama.

Analogie [ims.] Münasebet, tenâsüb, kıyas. ◆ Nispet. ◆ Müşâbehet. || (hk.) Kıyas, müşâbehet: **Juger par voie d'** – Kıyas tarikiyle hükmetmek. || – **s de Neper** (r.) Müsellesat-ı müsteviyenin hallinde müsta'mel dört düstur, desâtir-i erbaa-i niper. || (sr.) Kurb-i mahrec. || **Par** – Nispeten, kıyasen.

Analogique [s.] Tenâsübî, kıyasî.

Analogiquement [h.] Mütenâsiben. ◆ Kıyasen.

Analogue [s.] Mütenâsib, müşâbih, makis, mümâsil, mutabık, muttarid. || **Notes** – **s** Muharrerat-ı muttaride. || **Démarches** – **s** Tebligat ve teşebbüsat-ı muttaride. || **Langues** – **s** Elsine-i müteşâbihe.

Analysable [s.] Kabil-i tahlil.

Analyse [ims.] Hal, fasl. ◆ Şerh, tafsil, teşrih. ◆ Tahlil. ◆ Meal, mefhum, hülâsa-i müfad. || – **logique** (nh.) Tahlil-i nahvî; – **grammaticale** Tahlil-i sarfî. || (r.) Hal. ◆ (k.) Tahlil. ◆ (mn.) Kaziyelerden netice çıkarış, intac, istintac. || **En dernière** – Netice-i kelâm, hülâsa-i kelâm. || – **des prix** Râyic pusulası.

Analysé,e [s.] Hall ü fasl veya tahlil olunmuş.

Analyser [ft.] Hall ü fasl etmek. ◆ Tahlil etmek. ◆ Tetkik etmek. ◆ Şerh ve tafsil etmek. ◆ Bir kitabın, bir nutkun hülâsasını yapmak. || **s'** – Hall ü fasl olunmak. ◆ Bir şeyi temyiz etmek.

Analyseur [imz.] Hall ü fasl veya şerh ü tafsil eden adam, hallâl, şârih. (Ekseriya makam-ı zemmde müsta'meldir.)

Analyste [imz.] Tahlil ile iştigal eden, bunda maharet sahibi bulunan adam, keşşaf, hallâl, muhallil.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Analytique [s.] Hallî, tahlilî. || **Géométrie** – Hendese-i halliye.

Analytiquement [h.] Hall ü tahlil tarikiyle, alâ tariki'l-istîzah.

Anamartésie [ims.] Günah işlemesi gayr-ı kabil olmak hâli, ismet.

Anamorphose [ims.] (rs.) Bir noktadan bakınca gayet biçimsiz ve şekilsiz görünen tasvir. ◆ Mahrutî veya üstüvânî aynalarda şeklin tagayyür etmesi. || (nb.) Teceddüd-i şekl.

Ananas [imz.] (*s* okunmaz) Amerika'nın bir nevi ağacı ve onun verdiği meyve, ananas, kışta. ◆ İri fakat az kokulu bir nevi çilek.

Ananthe [s.] (nb.) Çiçeği olmayan, ma'dûmü'z-zehr.

Anapeste [imz.] (ed.) Birinci ve ikinci heceleri hafif ve üçüncü hecesi sakil olan mısra, fâsıla-i suğrâ.

Anapestique [s.] Mısraları iki hafif ve bir sakil heceden ibaret eczadan mürekkep (Yunan ve Latin eş'arı).

Anaphlasme [ims.] İstimna bi'l-yed.

Anaphore [ims.] (bla.) Bir kelimenin birbirini takip eden kelâmların başında tekerrürü, tekerrür-i kelimat.

Anaphrodisiaque [s.] (t.) Şehvet hissetmeyen, muzadd-ı şehve.

Anaphrodisie [ims.] (t.) Gerek ârızî gerek bünyevî olsun fikdan-ı şehvet, ma'dûmiyet-i şehve.

Anaphrodite [imz. – s.] Aşka karşı bî-his olan.

Anaplastie [ims.] (crh.) (t.) Sakatlanmış bir uzvun düzeltilmesi, tashih-i âzâ, dürüstsâzî.

Anaplérose [ims.] (crh.) Nâkıs bir uzvun yerine bir şey kaim etmek ameliyatı, termim.

Anarrhique [imz.] Denizkurdu denilen balık, zi'b-i bahrî.

Anas [imz.] (*a-nass*) Ördek.

Anasarque [ims.] (t.) İstiska.

Anaspadias [imz.] (tşr.) Mahrec-i bevlin kadîb üzerine açılması, ihlil-i fevkanî.

Anastomose [ims.] (tşr.) İki damarın birleşmesi, telâkî, infigam, müfâgame.

Anastomosé,e [s.] (tşr.) Müfâgame olmuş (damar).

Anastomoser (s') [fv.] (tşr.) Damarlar müfâgame olmak, irtibatta bulunmak, birleşmek.

Anastrophe [ims.] Bir nesir veya şiirde kelimatın takdim ve tehiri: *Fort envie de rire nous avons* ibaresinde olduğu gibi.

Anathématisé,e [s.] Lanetleme, aforoz olmuş.

Anathématiser [ft.] Lanetleme, aforoz etmek. ◆ Nefretle reddetmek.

Anathème [imz.] Kurban, mevhum ma'budlara takdim olunan hediye. ◆ Lanet, teberrâ, beddua, aforoz. ◆ İkrah, nefret.= [s.] Mel'un, aforozlanmış, merdud.

Anatife [imz.] Bir nevi sedef.

Anatocisme [imz.] Faizin re'sülmâle zammıyla bundan da faiz alınması, güzeştelerin re'sülmâle tahvili, murâbaha.

Anatolie [ihs.] Anadolu.

Anatomie [ims.] Teşrih, ilm-i teşrih. ◆ Teşrih kitabı. ◆ Teşrih olunmuş cisim ve onun alçıdan taklidi. || – **comparée** Teşrih-i tatbikî. || – **descriptive** Teşrih-i tavsifî. || (mec.) Tenkit, şerh.

Anatomique [s.] Teşrihe müteallik, teşrihî.

Anatomiquement [h.] Teşrih tarikiyle.

Anatomisé,e [s.] Teşrih olunmuş.

Anatomiser [ft.] Teşrih etmek. ◆ Fennen tahlil etmek. || (mec.) Tafsil ve tetkik etmek.

Anatomisme [imz.] Âzâ-yı bedenin irâe ettikleri hadisat-ı fizyolojikiyeyi şekil ve bünye-i âzâdaki ahvâl ile izah etmek merakı. ◆ Pek mûşikâfâne tetkik.

Anatomiste [imz.] İlm-i teşrih âlimi, müşerrih.

Ancelle [ims.] Hizmetçi kadın.

Ancêtres [imz. – cm.] Ecdat, eslâf, atalar. = (müfred) Ecdattan biri.

Anche [ims.] Nefesle çalınan çalgıların dili, düdük dili, lisan-ı mizmar. ◆ Safha. || –

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

de moulin Değirmende unun tekneye aktığı lüle.

Anchilops [imz.] (*ki-lopss*) (t.) Göz pınarında hâsıl olan ufak şiş, sülak.

Anchois [imz.] (*s* okunmaz) Ançüvis denilen bir nevi gümüş balığı. ◆ Bu balığın tuzlaması.

Ancien,ne [s.] Eski, kadim. ◆ Sâbık, esbak. ◆ Yaşlı, ihtiyar. ◆ Kıdemli. = [i. – cm.] Kudemâ, rüesâ, meşâyih. ◆ Eskiler, mütekaddimîn. || Conseil des – s İhtiyar meclisi.

Anciennement [zz.] Eski zamanda, kadîmen, vaktiyle, sâbıkan.

Ancienneté [ims.] Eskilik, kıdem. ◆ Ezmine-i kadîmeye ait şey. || De toute – Eskiden beri, mine'l-kadim. || (as.) – de service Hizmette kıdem. || – dans le grade Rütbede kıdem.

Ancile [imz.] Eski Romalıların mukaddes addettikleri siper.

Ancillaire [s.] Hizmetçi kadınlara dair, müteallik.

Ancillariole [imz.] (*cil-la*) Hizmetçi kadınlara âşık olan, mülâzemet-i âşıkanede bulunan.

Ancipité [s.] (nb.) Hanceriyü'ş-şekl.

Ancolie [ims.] (nb.) Haseki küpesi. (Şairler bu çiçeği timsal-i ye's ve keder olmak üzere telakki ederler.)

Ancrage [imz.] (bhr.) Demir atma, demirleme. || Liman. || Droit d' – Şamandıra, demir resmi ve limanda demir atmak, resen bağlamak hakkı. || Caisse d' – Demirleme sandığı.

Ancre [ims.] (bhr.) Gemi demiri, lenger. ◆ Saat maşası. ◆ Bir duvarı, bir bacayı, bir kubbeyi tutmak için kullanılan S yahut T şeklinde demir. || Bras de l'– Demir anası, demirin büyük kolu. || – de rechange Yedek demiri. || Être à l' – Lenger-endaz olmak. || Chasser sur ses – s Demir taramak. || Maîtraisse – Gemi tehlikede kaldığı zaman atılan demir, cankurtaran demiri. ◆ (mec.) Son ümit. || (mec.) – de salut Tarik-i selamet, vasıta-i necat.

Ancré,e [s.] Demirlemiş, lenger-endaz. || (mec.) Yerleşmiş, sabit.

Ancrer [ft.] Demir atmak, lenger-endaz olmak. ◆ Bir mevkide tahkim etmek, bir fikirde, bir histe sabitkadem kalmak. || s' – Katiyen yerleşmek, takarrür etmek. ◆ Bir demir ile tutturulmak (duvar vesâire hakkında).

Ancrure [ims.] Duvarın demir hatıllarla takviyesi. ◆ Kumaşın buruşması.

Andabate [imz.] Eski Romalılar âdetince gözleri kapalı olarak at üzerinde hayvanat-ı vahşiye ile güreşen pehlivan.

Andain [imz.] Çayırın orakçı tarafından bir çekmede otu kesilebilen parçası. ◆ Bir orakta kesilen ot.

Andalouse [s.] İspanya'nın Endülüs hıttasından olan. ◆ Endülüslü. = [imz.] Endülüs atı.

Andanté yahut **Andante** [h.] (*an-dan-té*) (ms.) Teennî ile, âheste. = [imz.] Âdeta çalınan hava.

Andantino [h.] (ms.) Az teenni ile, âhestece. = [imz.] Az teenni ile ve âhestece çalınan hava.

Andarin [s.] Çok koşan.

Andarini [imz.] Şa'riye hamuru.

Andouille [ims.] Domuz bumbarı, domuz sucuğu. || – de tabac Frenk cigarası. || Rompre des – s sur le genou Gayr-i mümkün bir şeye teşebbüs etmek.

Anderran,ne [s.] Andor kıtasına veya sekenesine müteallik. ◆ Andorlu.

Andouiller [imz.] Geyik boynuzunun küçük dalları, budakları.

Andouillette [ims.] Küçük domuz bumbarı yahut sucuğu.

Andranatomie [ims.] (tşr.) Teşrih-i insan.

André [ims.] Kadın.

Androgyne [s.] Erkek ve dişi olan, hünsa. ◆ Kadın ile erkekte müşterek. || (nb.) Erkek ve dişi çiçekleri bulunan nebat, zü'l-cinseyn.

Androïde [imz.] İnsan şeklinde kukla.

Androlâtrie [ims.] Bir insana taabbüd etme.

Andromède [ims.] (hy.) Zâtü'l-kürsî denilen cümle-i kevkebiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Androphobe [i. – s.] Merdümgiriz. ◆ İnsandan korkan.

Ane [imz.] Eşek, himar, merkep, har. || (mec.) Cahil, ahmak. ◆ Muannid. || – **rouge** Fena huylu, müfsid adam. || **Pont aux** – **s** Yapılması kolay iş. || – **bâté**, – **renforcé** Echel adam. || **Faire l'** – **pour avoir du son** Kolayca aldatmak için ahmak gözükmek. || **Mener l'** – Yapılmak istenilen şeyin başkaları tarafından yapıldığına bakmak. || **C'est l'** – **du moulin** Daima sû-i muamele gören, kabahatsiz olduğu hâlde yine tekdir işiten bir adam hakkında kullanılır, alçacık eşek.

Anéanti,e [s.] Mahvolmuş. ◆ Mütehayyir, mebhut. ◆ Yorgun, bîtab.

Anéantir [ft.] Mahv ve helak etmek, yok etmek. ◆ Perişan, harap etmek. ◆ Beht ve hayrete düşürmek. ◆ İlga etmek, kaldırmak. || **s'** – Mahv ve helak olmak. ◆ Huşû etmek, mahviyet göstermek.

Anéantissement [imz.] Mahv, helak. ◆ Harabî, izmihlâl. ◆ Son derecede zaaf. ◆ Huzur-ı Bârî'de huşû ve mahviyet. ◆ Beht ve hayret.

Anecdote [ims.] Pek intişar etmemiş vaka-i tarihiye. ◆ Hikâye, kıssa, nâdire, fıkra, fükâhe.

Anecdotier,ère [s.] Kıssahân, fıkracı.

Anecdotique [s.] Vekayi-i tarihiyeye yahut kıssa ve hikâyelere müteallik veyahut bunları hâvi. ◆ Bu gibi fıkaratı bilen.

Anecdotiser [fl.] Her vesile ile bir fıkra söylemek.

Anédoé [s.] Âzâ-yı tenâsüliyeden yahut Âzâ-yı tenâsüliye-i hariciyeden mahrum.

Anée [ims.] Bir merkep yükü.

Anélectrique [s.] (ht.) Mütlif-i elektrik.

Anémie yahut **Anhémie** [ims.] Kanın noksanından ibaret hastalık ve zaaf, kansızlık, fakru'd-dem.

Anémique [s.] Fakru'd-deme mensup yahut fakru'd-demden münbais.

Anémographe [imz.] (ht.) Mikyas-ı tebeddülat-ı riyah.

Anémographie [ims.] (ht.) Rüzgârlardan bahseden ilim, tavsif-i riyah.

Anémomètre [imz.] (ht.) Rüzgârın kuvvetini tayin etmeye mahsus alet, mikyas-ı sürat-i riyah.

Anémone[15] [ims.] Girit lâlesi nevi, şakayık-ı numaniye; – **des bois** Dağ lâlesi; – **des prés** Numan-ı berrî.

Anémométrographe [imz.] (ht.) Mikyas-ı müddet-i riyah.

Anémoscope [imz.] Rüzgârın nereden estiğini tayin eden alet, bâd-nüma, rüzgâr pusulası.

Anémoscopie [ims.] Tefeül bi'r-riyah.

Anencéphale [s.] (t.) Ma'dûm-ı dimağ.

Anépigraphe [s.] Unvansız, serlevhasız.

Anépithymie [ims.] (t.) İnkıtâ-yı iştihâ.

Anerie [ims.] Eşeklik. || (mec.) Cehl ü hamâkat.

Anéroïde [s.] **Baromètre** – Bilâ-mâyi mikyasü'l-hava, madenî mikyasü'l-hava.

Anesse [ims.] Dişi eşek.

Anesthésie [ims.] (t.) Butlân-ı his.

Anesthésier [ft.] Hissi iptal etmek.

Anesthésique [s.] (t.) Butlân-ı hisse müteallik. ◆ Hissi iptal edilmiş, mübtal-i his, muattal-ı his.

Aneth yahut **Anet** [imz.] (*a-nètt*) Dereotu, râziyâne, rezene.

Anévrismal,e [s.] (t.) Ümmü'd-deme müteallik. ◆ Ümmü'd-demden münbais.

Anévrismatique [s.] (t.) Ümmü'd-deme müteallik, ümmü'd-deme müptelâ.

Anévrisme [imz.] (t.) Bir damarın çatlamasıyla kanın kabarmasından hâsıl olan şiş, ümmü'd-dem.

Anfractueux,se [s.] Eğri büğrü, dolaşıklı, mu'vec.

15 Orijinal metinde *Anémome* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Anfractuosité [ims.] Dolaşıklık, eğri büğrü olmaklık. ‖ (tşr.) İ'vicac, in'irac-ı azm.

Angarie [ims.] Angarya. ◆ Taaddî. ◆ Bir hamûleyi almak için bir sefinenin hareketini cebren tehir etme.

Angarier [ft.] Angaryaya koşmak. ◆ Taaddî etmek. ◆ Bir sefinenin hareketini cebren tehir etmek.

Ange [imz.] Melek, ferişte. ◆ Melek resim veya heykeli. ‖ (as.) Bir demir zincir ile raptedilmiş iki parçadan müteşekkil bir nevi gülle ki düşman sefinelerinin seren direklerini kırmak ve halatlarını kesmek için bilhassa sefâin-i harbiyede müsta'mel idi. ‖ (mec.) Gayet güzel huylu adam, melek-haslet. ◆ Pek güzel şahıs, peri. ‖ **Rire aux – s** Bilâ-sebep ahmak ahmak gülmek. ‖ **Être aux – s** Ziyadesiyle memnun ve mütelezziz olmak. ‖ **– déchu** Şeytan, cin. ◆ Nüfuz ve itibarını kaybetmiş adam. ‖ **– gardien** (Hıristiyanların itikadınca) Melekü's-sıyâne. ‖ **– exterminateur** Alet, vasıta-i tahrip. ‖ **Faire d'un – deux** Bir taş ile iki kuş vurmak. ‖ **C'est un – qui passe** Türkçede "saat başı" dediğimiz mevkide kullanılır. ‖ **Lit d' – ou lit à l' –** Direksiz ve perdeleri kalkık karyola.

Angélique [s.] Melekî, melâikeye şâyan. ◆ Gayet latif, güzel. ◆ Mükemmel. ‖ **Couronne –, royaume** Macaristan kraliyeti tacı, Macaristan krallığı.

Angélique [ims.] (nb.) Melek otu, haşîşetü'l-melâik.

Angéliquement [h.] Melek gibi, melâikeye mahsus bir letafetle. (Az müsta'mel.)

Angelot [imz.] Fransa'nın bir eski sikkesi ki bir melek resmini hâvi idi. ◆ Fransa'da imal olunan bir nevi peynir.

Angelus [imz.] (*an-gé-lus*) Katoliklerin Latince bir duası ki birinci kelimesi budur.

Angiectasie [ims.] (t.) Tevessü'-i ev'iye.

Angine [ims.] (t.) Boğaz iltihabı, hunnak.

Angineux,se [s.] (t.) Hunnaka müteallik, hunnaktan münbais, hunnakî.

Angiocarpe [imz.] (nb.) Semer-i mazruf.

Angiogénie [ims.] (tşr.) Teşekkül-i ev'iye.

Angiographie [ims.] (tşr.) Tavsif-i ev'iye.

Angiohémie [ims.] (t.) İmtilâ-i dem.

Angiologie [ims.] (tşr.) Mebhas-i ev'iye.

Angiosperme [s.] (nb.) Tohumu zar içinde mestur bulunan (nebat), mesturü'l-büzur.

Angiotomie [ims.] (t.) Teşrih-i ev'iye.

Anglais,e [s.] İngiltere'ye ve İngilizlere müteallik, İngiliz. = [i.] İngiltere ahalisinden olan, İngiliz, İngiliz karısı. = [imz.] İngiliz lisanı, İngilizce. ◆ İngiliz atı. ◆ Merhametsiz alacaklı. ◆ Dâyin nâmına hareket eden mübâşir. ‖ **Maladie – e** Nefret ve kelâl-i hayat. ‖ **Les – s sont débarqués** Kadınlarda âdet vaktinin geldiğini beyan için kullanılır bir tabirdir. = [ims.] Pek süratli bir nevi raks. ◆ Bir nevi yaz armudu. ◆ Bir nevi yazı. ◆ Bir nevi redingot. ‖ **à l' –** İngiliz modasınca, İngiliz usulünce. [ims. – cm.] Şakaktan sarkan saç lülesi, zülüf.

Anglaisé,e [s.] Kuyruğu kalkık durmak için bazı adaleleri kesilmiş (beygir).

Anglaiser [ft.] Bir beygirin kuyruğu kalkık durmak için kuyruğunun bazı adalelerini kesmek.

Angle [imz.] Köşe, zâviye. ‖ (he.) Zâviye. ‖ (mec.) Fikrin, tabiatın nahoş cihetleri. ◆ Mani. ‖ **– facial** Zâviye-i vechiye. ‖ **– droit** Zâviye-i kaime. ‖ **– obtus** Zâviye-i münferice. ‖ **– solide ou trièdre** Zâviye-i mücesseme ‖ **– aigu** Zâviye-i hâdde. ‖ **– au centre** Zâviye-i merkeziye. ‖ **– supplémentaire** Zâviye-i munzama. ‖ **– inscrit** Zâviye-i muhîtiye. ‖ **– plan** Zâviye-i müsteviye. ‖ **– diminué** Zâviye-i nâkısa. ‖ **– interne** Zâviye-i dâhile. ‖ **– externe** Zâviye-i harice. ‖ **– alterne** Zâviye-i mütebâdile. ‖ **Sommet des deux – s** Re's-i zâviyeteyn. ‖ **Différence des deux –** s Tefâzul-i zâviyeteyn. ‖ **– s adjacents** Zevâyâ-yı mütecâvize. ‖ **– s opposés** Zevâyâ-yı mütekabile. ‖ **– d'arrêt** (m.) Köşe sütunu. ‖ **– de supture** Zâviye-i inhidam. ‖ **– horaire** (hy.) Zâviye-i sâa. ‖ **– d'incidence** (h.) Zâviye-i vürud. ‖ **– de re-**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRK AKADEMİ SÖZLÜĞÜ www.tuba.gov.tr

flection Zâviye-i in'ikâs. || – de dépression İnhitat zaviyesi. || – de réfraction Zâviye-i inkisar. || – optique ou visuel Zâviye-i basariye, mer'iye. || – de frottement Zâviye-i delk ve temas. || – naturel ou de mir (as.) Zâviye-i remy, top zaviyesi. || – de la plus grande portée Gayet-i menzil zâviyesi. || – d'ascension Zâviye-i suud. || – d'épaule Dirsek zâviyesi. || – saillant Zâviye-i harice. || – rentrant Zâviye-i dâhile. || – de tenaille Zâviye-i mıkrâsî. || – de flanc Zâviye-i tedâfüî. || – mort Zâviye-i meyyite. || – flanqué Koltuk zaviyesi, müdafaalı zaviye. || – de contingence Zâviye-i mütemekkine.

Angleterre [ihs.] İngiltere. ◆ İngiltere'den gelen, yapılan şey. ◆ Bir nevi armut. || Point d' – Gayet makbul bir nevi tentene.

Anglet [imz.] (m.) Binalarda taşlara yapılan oyuk.

Angleux,se [s.] Ceviz gibi kabuğundan güç ayrılan (meyve).

Anglican,e [s.] Protestanlığın İngiltere'de münteşir bir nevine müteallik. = [i.] Bu mezhebe tâbi adam.

Anglicanisme [imz.] Protestanlığın İngiltere'de münteşir bir nevi.

Angliciser [ft.] İngilizleştirmek. ◆ İngiliz tabiratı kullanmak.

Anglicisme [imz.] İngilizlere mahsus hâller. ◆ İngiliz lisanının şive-i mahsusası.

Anglo Mürekkebatta *anglais* kelimesinin muhtasarıdır: – Russe İngiltere ile Rusya beyninde.

Angloir [imz.] (r.) Zâviye ölçüsü.

Anglomane [s.] İngiliz mukallidi, İngilizlik budalası, İngiliz-perest.

Anglomanie [imz.] İngiliz mukallitliği, İngiliz-perestlik.

Anglophile [i. – s.] İngiliz taraftarı, İngiliz muhibbi.

Anglophilie [ims.] İngiliz taraftarlığı, İngiliz muhibliği.

Anglophobe [i. – s.] İngilizlerden nefret eden, İngilizlere düşman olan.

Anglophobie [ims.] İngilizlere yahut İngiltere'ye nefret ve husumet etme.

Anglo-saxon,ne [i.] Vaktiyle İngiltere'ye hicret edip orada yerleşmiş Saksonya Almanları nesline mensup adam. ◆ Kavm-i mezkûr ahfadının lisanı, İngilizce. = [s.] Bu nesle müteallik.

Angoisse [ims.] Iztırap, sıkıntı, halecan-ı kalb. ◆ Gussa, keder, endişe, elem. || Poire d' – Kekre, acı armut. ◆ Bir nevi işkence aleti. || Avaler des poires d' – Pek çok acılar ve musibetler çekmek.

Angoissé,e [s.] Muztarip.

Angoisser [ft.] Muztarip etmek, muazzeb, mükedder etmek. || s' – Iztırap ve keder ifade etmek, buna delâlet etmek.

Angon [ims.] [imz.] Eski Frankların kullanmış oldukları bir nevi harbe. ◆ Midyeci kancası.

Angora [ih.] Ankara kasabası ve vilayeti. = [imz.] Ankara kedisi, Van kedisi. ◆ Tiftik keçisi. = [s.] Ankara cinsine mensup (keçi vesâire) ; Demi – Ankara cinsiyle diğer bir cinsten melez (keçi vesâire).

Anguillade [ims.] (*ghi*) Tura, kamçı ve buna mümâsil bir şey darbesi.

Anguille [ims.] (*ghi*) Yılan balığı. || Toujours pâté d' – Bir şey ne kadar iyi olsa çok tekerrür edince yorar, bıktırır. || Faire avaler des – s Mükedder etmek. || – de haie Yılan. || – sous roche Bir işin içinde gizli tehlikeli bir şey. || Écorcher l' – par la queue Bir işi ters başlamak.

Anguillère [ims.] (*ghi*) Yılan balığı beslemeye mahsus havuz. ◆ Yılan balığı tutmaya mahsus sepet.

Anguin,e [s.] (*gain*) Uzun ve kabil-i inhinâ.

Angulaire [s.] (r.) Köşeli, zâviyeli, zü'z-zâviye. || Pierre – Köşe taşı. ◆ (mec.) Bir şeyin esası, medar-ı istinat. ◆ Hazreti İsa. || (tşr.) Dent – Sinn-i zâviyevî, azı dişi. || Muscle – Adale-i zâviyeviye.

Angulairement [h.] Köşe ile, zaviyevî olarak.

Angulé,e [s.] (nb.) Köşeli, zaviyeli, müzevvâ.

Anguleux,se [s.] Sathında çok köşeleri olan. ◆ (mec.) Kaba ve çetin. ◆ Sert. ◆ Müşkil, tehlikeli. ‖ **Visage** – Kaba ve çirkin çehre.

Angusticlave [imz.] Eski Roma süvarilerinin libası.

Anhaphie [ims.] (*a-na-fî*) Fıkdan-ı kuvve-i lâmise.

Anhélation [ims.] (*a-né*) (t.) Soluma, sık ve kısa teneffüs, kuba', raki'.

Anhéler [fl.] (*a-né*) Sık sık ve müşkilatla teneffüs etmek.

Anhéleux,se [s.] (*a-né*) (t.) Soluyan, mebhur. ‖ **Respiration – se** Teneffüs-i inbiharî.

Anhématosie [ims.] (*a-né*) (t.) Naks-ı istidma'.

Anhistorique [s.] Tarihe mugayir.

Anhydre [s.] (k.) Susuz, bilâ-mâ.

Anhydrohémie [ims.] (t.) Adem-i temeyyüe-i dem.

Anicroche [ims.] Engel, mani, ilişik.

Anidrose [ims.] (t.) Tersizlik, adem-i arak.

Anier,ère [i.] Eşekçi.

Anil [imz.] (Arabî en-nil'den me'huz) Çivitotu, şetletü'n-nil.

Aniline [ims.] Garibaldi boyası, anilin.

Animadversion [ims.] Takbih, ayıplama, mezemmet, tekdir. ◆ Buğz, kin.

Animal [imz.] Hayvan, canavar, zîruh. ‖ (mec.) Ahmak, hayvan. ‖ **Animaux domestiques** Hayvanat-ı ehliye.

Animal,e [s.] Hayvana müteallik, hayvanî. ◆ Cismanî, maddi. ‖ **Moir –, charbon** – Fahm-ı hayvanî. ‖ **Règne** – Hayvanat. ‖ **Magnétisme** – Mıknatıs-ı hayvanî. ‖ **Vie –e** Hayat-ı hayvanî. ‖ **Chaleur –e** Hararet-i hayvaniye, hararet-i garîziye.

Animalcule [imz.] Hurdebinle görülebilen küçük hayvan, huveyn. ◆ Gayet ehemmiyetsiz adam.

Animalcide [imz.] Bir hayvanın itlafı.

Animalier [imz.] Hayvanat ressamı, hayvanat nakkarı.

Animalisation [ims.] (t.) Ağdiyenin hazım tarikiyle cism-i hayvana kalb olunması, istihya'.

Animalisé,e [s.] Hazım tarikiyle cism-i hayvana kalb olunmuş (gıda), müstehya'.

Animaliser [ft.] Hayvan derecesine indirmek, hayvanattan addetmek. ‖ (t.) Gıdayı hazm tarikiyle cism-i hayvana kalb etmek, istihya' etmek. ‖ (mec.) Hayat vermek. ‖ **s'** – İstihya' olunmak. ◆ Hayvan derekesine düşmek.

Animalité [ims.] Hayvanlık, hayvaniyet. ◆ Zümre-i hayvanat.

Animateur,trice [s.] Bâis-i hayat, hayat-bahş.

Animation [ims.] Canlanma, kesb-i hayat. ◆ Gayret, germî, hareket. ◆ Hiddet, birdenbire gazaba geliş.

Animé,e [s.] Canlı, zîruh. ◆ Muttasıf, müteallik, hâiz. ◆ Tahrik ve teşci' olunmuş, gayrete gelmiş. ◆ Gayur, faal. ◆ Gazaplanmış, hiddetli. ◆ Kızgın.

Animer [ft.] Canlandırmak, ihya etmek. ◆ Gayrete getirmek, teşvik ve tahrik etmek. ◆ Hiddete getirmek, kızdırmak. ◆ Revnak vermek, parlatmak. ◆ Kuvvet ve tesirini artırmak. ‖ (fla.) – **la terre** Toprağı münbit kılmak. ‖ **s'** – Canlanmak. ◆ Kesb-i germî etmek, gayrete gelmek. ◆ Parlamak. ◆ Hiddetlenmek.

Animique [s.] Ruhtan, ruhî, ruha müteallik.

Animisme [imz.] Kâffe-i ef'al ve hayat-ı bedeniyenin menşei ruh olduğuna kani bulunan mezheb-i felsefî, mezheb-i rûhiyûn, animizm.

Animiste [imz.] Kâffe-i ef'al ve harekât-ı bedeniyenin menşei ruh olduğuna kani bulunan mezheb-i felsefiye tabi adam, rûhiyûndan.

Animosité [ims.] Husumet, kin, garaz, adâvet, nefsâniyet. ◆ Mübâhasede şiddet ve hiddet. ‖ **Répondre avec** – Unf ve şiddet ve husumetle cevap vermek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Anis [imz.] (*a-ni*) Anason, anisun. ◆ Anason şekeri. || – **étoilé** Anisun-ı Çinî.

Anisé,e [s.] Anisunlu.

Aniser [ft.] Anasonlandırmak, anason kokusunu ve lezzetini vermek.

Anisette [ims.] Anasonlu meşrubat. ◆ Anason rakısı.

Anisotome [s.] (t.) Muhtelifü'l-inkısam.

Anka [imz.] Anka kuşu.

Ankylentérie [ims.] (t.) İltisak-ı em'â.

Ankyloblépharon [imz.] (t.) Göz kapaklarının yapışması, iltisak-ı ecfan.

Ankyloglosse [imz.] (t.) İltisak-ı lisan.

Ankylose [ims.] (t.) Oynak yerlerinin yapışması, İltisak-ı mefâsıl.

Ankylosé,e [s.] (t.) İltisak-ı mefâsıl illetine müptelâ.

Ankyloser [ft.] (t.) İltisak-ı mefâsılı mûcip olmak. || **s'** – İltisak-ı mefâsıl illetine uğramak.

Annal,e [s.] (*ann-nal*) Bir sene süren, bir sene hükmü cârî olan; **Location** –**e** İcâre-i seneviye, yıllık, senevî. (Bu kelimenin cem'i gayr-ı müsta'meldir.)

Annales [ims. – cm.] (*ann-na*) Ahvâl ve vukuatın tarih sırasıyla, sene-be-sene mukayyed ve muharrer bulunduğu tarih, vekayi. || – **des peuples** Tarih-i akvam. ◆ Ulûm ve fünûnun seneden seneye olan ahvâl ve terakkiyatını câmi mecmua. ◆ Tarih.

Annaliste [imz.] (*ann-na*) Vekayii sene-be-sene yazan müverrih, vakanüvis.

Annamite [i. – s.] (*ann-na*) Anamlı, Anam hükûmetine veya sekenesine müteallik. [imz.] Anam lisanı.

Annate [ims.] (*ann-na*) Papaya verilen salyâne.

Anneau [imz.] (*a-nô*) Halka. ◆ Yüzük, halka, engüşter. ◆ Mühür, hâtem. ◆ Saç halkası. ◆ Ecram-ı semâviyenin irtifâmı ölçmeye mahsus alet-i rasat. || – **pastoral** Papazların taktıkları yüzük. || – **de Saturne** Hâtem-i Zuhal. || – **x colorés** Halkat-ı mütelevvine. || **Ne mets pas à ton doigt – trop étroit** Küfüvün olmayan ile teehhül etme.

Année [ims.] (*a-né*) Sene, sâl, yıl. ◆ Bir sene müddeti. ◆ İrad; bir sene zarfında alınacak yahut verilecek para. || – **scolaire** Sene-i dersiye. || – **lunaire** Sene-i kameriye. || – **solaire** Sene-i şemsiye. || – **financière** Sene-i maliye. || **D'** – **en** – Müteakiben, hissolunmaksızın. || – **bissextile** Sene-i kebîse.

Annelé,e [s.] (*a-ne*) Halkalı. ◆ Kıvırcık. || (tt.) Halkavî.

Anneler [ft.] (*a-ne*) Saçı halka halka etmek, kıvırmak.

Annelet [imz.] (*a-ne-lè*) Halkacık.

Annélides [imz. – cm.] (*ann-ne*) Kırmızı kanlı ve kemiksiz hayvanat envâı, hayvanat-ı harâtiniye.

Annelure [ims.] (*a-ne*) Saçların halka halka olması, kıvırcıklık.

Annexe [ims.] (*ann-nè*) Zamîme, ilave, zeyl. ◆ Şube. = (cm.) Mülhakat, muzâfat. ◆ Melfûfat, merbutat.

Annexé,e [s.] (*ann-nè*) Munzam, mülhak, muzaf. ◆ Merbut. || **Rime** – **e** Kendisini takip eden mısraın evvelinde tekerrür eden kafiye. || **Ci** – Leffen, matviyen.

Annexer [ft.] (*ann-nè*) İlave, ilhak etmek. ◆ Rapt, leffetmek. || **s'** – İlave, ilhak olunmak.

Annexion [ims.] (*ann-nè*) Zam, ilave, ilhak. ◆ Rapt, leff. || – **réelle** (sr.) İzafet-i maneviye. || – **fictive** (sr.) İzafet-i lafziye.

Annexioniste [imz.] (*ann-nè*) İlhak taraftarı.

Annihilation [ims.] (*ann-ni-i-la*) Mahv, helak. ◆ Lağv, fesh. || – **d'un acte** (hk.) Bir senedin iptal ve ilgası.

Annihilé,e [s.] (*ann-ni-i*) Mülga, mefsuh, hükümsüz.

Annihiler [s.] (*ann-ni-i*) İmha, ilga etmek, hükümsüz bırakmak. || **s'** – Kendini hiç mesâbesinde tutmak, gayet tevazu göstermek.

Anniversaire [s.] (*a-ni*) Senede bir kere gelen. = [imz.] Senevî yevm-i mahsus. ◆ O

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

günde icra olunan resm ve şenlik veya dua. || – de l'avénement au trône Yevm-i cülus, sandâlî-i hükûmete kuud. (Mânâ-yı ahîr memâlik-i ecnebiye hükümdarânı hakkında isti'mal olunur.) || – de la naissance Yevm-i mahsus-ı vilâdet, tevellüd.

Annonaire [s.] (*ann-no*) Buğdaya ve ale'l-ıtlak zahâire müteallik. || Loi – Eski Roma şehrinin bir senelik erzakının narhını tayin eden nizam-ı mahsus.

Annonce [ims.] (*a-non*) İlan. ◆ İlannâme. ◆ İhbar, inbâ, iş'ar. ◆ Alâmet, delil. || – s omnibus Gazetelerde tenzil-i fiyat ile yapılan ilanlara -harcıalem olduğu cihetle- ıtlak olunur.

Annoncer [ft.] (*a-non*) Bildirmek, haber vermek, iş'ar etmek. ◆ İlan etmek. ◆ Tefsir ve telkin etmek. ◆ Delâlet, işaret etmek, bir şeyin alâmeti olmak. || – quelqu'un Birinin geldiğini haber vermek. || – comme ... diye söylemek, diye temin etmek. || s' – Haber verilmek, tebliğ olunmak. ◆ Zuhur etmek. ◆ Kendi kendini tanıttırmak.

Annonchalir (s') [fv.] (*sa-non*) Tembelleşmek.

Annonciade [ims.] (*a-non*) Katoliklerde bir rahibe tariki. ◆ O tarike mensup rahibe. ◆ Eski vakitlerde bir nevi asker.

Annonciation [ims.] (*a-non*) Vahiy, tebliğ, tebşir. ◆ Cebrail'in Hazret-i Meryem'e Hazret-i İsa'nın vilâdetini tebliğ etmesi. ◆ Senenin o zamana mütesâdif olan günü ki Hıristiyanların bir ıydidir.

Annonerie [ims.] (*ann-no*) Buğday pazarı.

Annotateur [imz.] (*ann-no*) Bir kitaba hâşiye yazan, hâşî.

Annotation [ims.] (*ann-no*) Bir metnin izahı için kenarına yahut altına hâşiyeler tahriri.

Annoté,e [s.] (*ann-no*) Hâşiyeli (metin).

Annoter [ft.] (*ann-no*) Bir metnin kenarına hâşiyeler yazmak yahut bir metnin üzerine ayrıca bir hâşiye kitabı telif etmek.

Annuaire [imz.] (*ann-nu*) Salnâme, takvim-i sâl.

Annualité [ims.] (*ann-nu*) Senevî olmaklık, seneviyet.

Annuel,le [s.] (*ann-nu*) Yıllık, senevî. ◆ Bir sene devam eden. ◆ Her sene tekerrür eden. = [imz.] Vereseye intikal eden bazı memuriyet ve vazifelerden ve şarap bayilerinden senevî alınan resm. ◆ Bir ulunun ruhu için vefatı tarihinden itibaren bir sene müddetle her gün okutturulan ve icra olunan kuddas âyini ve duası.

Annuellement [h.] (*ann-nu*) Beher sene, seneden seneye, senevî.

Annuit [imz.] (*ann-nu-itt*) Tasvip, cümle-i tasvibiye.

Annuitaire [s.] (*ann-nu-i*) Takasit-i seneviye ile te'diye olunan.

Annuité [ims.] (*ann-nu-i*) Bir deynin maa-faiz te'diyesi için senevî taksit, sehm. || (ma.)Takasit-i seneviye, tahsisat-ı seneviye.

Annulable [s.] (*ann-nu*) Fesh ve ilgası lâzım gelen. ◆ Kabil-i fesh ve ilga. ◆ (hk.) Fâsid. || Vente – Bey'-i fâsid.

Annulaire [s.] (*ann*) Halkavî, halka şeklinde. ◆ Halkalı. || Doigt – Yüzük parmağı, bınsır. || Eclipse – (hy.) Küsuf-ı halkavî. = [i.] Adsız parmak.

Annulatif,ve [s.] (*ann-nu*) Feshî, fesh ve ilga eden, hükümsüz bırakan.

Annulation [ims.] (*ann-nu*) (hk.) Lağv, fesh, iptal.

Annulé,e [s.] (*ann-nu*) Mefsuh, mülga. ◆ Ehemmiyetten düşmüş. ◆ Kuvvetten düşmüş. ◆ Hiç kalmış.

Annuler [ft.] (*ann-nu*) Fesh, ilga, iptal etmek. ◆ Hükümsüz bırakmak. ◆ Mahv ü harap etmek. ◆ Terkin etmek. || – l'inscription Kaydını terkin etmek. || – un timbre Bir pulu iptal etmek. || – une sentence Bir ilâmı nakzetmek. || – le jugement Hükmü fesh ve iptal etmek. || s' – Hükümsüz kalmak, itibardan düşmek.

Anobli,e [s.] Zâdegân sınıfına geçen, yeni zâdegânlık kazanan. ◆ İtibarlı, şerefli.

Anoblir [ft.] Zâdegânlık unvanını vermek, Zâdegân sınıfına idhal etmek (Bu kelimenin *ennoblir* kelimesinden farkı iktizâ eder.) || Le

ventre n'anoblit pas Validenin unvanlarına ve evsafına tevarüs edilmez. || s' – Zâdegân sınıfına girmek.

Anoblissement [imz.] Zâdegân sınıfına idhal, zâdegânlık itâ etmek.

Anodie [ims.] Raptsız, rabıtasız söz söyleme.

Anodin,e [s. – i.] (t.) Veca'ı teskin eden, müsekkin. ◆ Gizli. ◆ Ehemmiyetsiz, zararsız.

Anodonte [s. – i.] (tt.) Dişsiz, adîmü's-sinn.

Anoïe [ims.] (t.) Belâhat, hamâkat.

Anomal,e [s.] (sr.) Kaideye muhalif, gayr-ı muttarid, şâz, gayr-ı kıyasî. || (tt.) Cinsinden hariç, gayritabii. ◆ (cm. *anomaux*)

Anomalie [ims.] (sr.) Kaideye muhalefet, ıtturadsızlık, şüzuz. (tt.) Hilâf-ı tabiat, galat-ı tabiat.

Anomalistique [s.] (hy.) Année – Sene-i inhirafiye.

Anon [imz.] Eşek yavrusu, sıpa.

Anonnement [imz.] Kekeleme. ◆ (Eşek hakkında) Doğurma.

Anonner [fl.] Teenni ve tereddütle okumak yahut söylemek, kekelemek. ◆ (Eşek hakkında) Doğurmak.

Anonymat [imz.] İsimsizlik, ismin meçhul, mektum kalması.

Anonyme [s.] İsimsiz. ◆ İsmi meçhul, mektum. ◆ Sahibinin ismi belli olmayan (eser). ◆ İmzasız. ◆ Gizli, nâ-kabil-i tarif. ◆ || Société – Bir şahıs nâmına olmayan, tesmiyesiz, anonim şirket. || Écrit – İmzasız varaka. || Lettre – İmzasız mektup. = [imz.] İsmini neşretmeyen muharrir. || Garder l' – Kendini bildirmemek, ismini mektum tutmak.

Anonymement [h.] İsim neşir ve ilan etmeksizin.

Anophthalmie [ims.] (t.) Fıkdan-ı ayn.

Anopsie [ims.] (t.) Körlük, amâ.

Anorexie [ims.] (t.) İştihâsızlık, adem-i iştihâ. ◆ Yemekten tiksinme.

Anormal,e [s.] Kaideye muhalif. ◆ Gayritabii. ◆ (cmz. *anormaux*)

Anosie [ims.] Fıkdan-ı maraz, sıhhat.

Anosmie yahut Anosphrésie [ims.] (t.) Kuvve-i şâmmenin fıkdanı veya zaafı, koku almama, ma'dûmiyet-i şâmme, me'nûfiyet.

Anote [s.] (tt.) Adîmü'l-üzn, kulaksız.

Anoure [s.] (tt.) Kuyruksuz, bî-zeneb.

A novo [h.] Yeniden.

Anse [ims.] Kulp. ◆ Çan halkası. ◆ Asma kilit köprüsü. ◆ Küçük körfez, çekmece, koy. || (he.) Sepet kulpu münhanisi. || Faire danaer l' – du panier Ufak tefek mubâyaasından çalmak.|| Panier à deux – s İki koluna birer kadın almış erkeğe denir. || L' – du panier Ufak tefek mubâyaasından çalınan para.

Anséatique [s.] (mr. Hanséatique)

Ansé,e [s.] Kulplu. ◆ Kulp şeklinde.

Anser [ft.] (Testi, sepet vesâire hakkında) Kulp takmak.

Ansérine [ims.] (nb.) Solucan otu. || Peau – Tavuk derisi gibi kabarmış cilt, cild-i mukşair.

Ansette [ims.] Küçük kulp, kulpçuk. (Az müsta'mel.)

Anspect [imz.] (*an-spèk*) (as.) Top manivelası.

Anspessade [imz.] Fransa'nın eski askerinde onbaşı ile nefer arasında bir rütbe-i mahsusada bulunan fert.

Ant yahut Ante veyahut Anti Birçok esmâ-yı mürekkebenin başında bulunarak zıddiyet, karşılık, mukaddemiyet ve bunlara karib bir mânâ ifade eder, zîrdeki kelimelerden anlaşılacağı gibi.

Antagonisme [imz.] Muhâsama, rekabet. ◆ Mübâyenet, münâferet, tezat.

Antagoniste [s.] Muhâsım, rakip. ◆ Zıt, mütezad. || (tşr.) Muscle – Adale-i mütezadde.

Antalgique [s.] (t.) Müsekkin-i evca'.

Antan [imz.] Geçen sene, bıldır. (Yalnız şu tabirde müsta'meldir:) Les neiges d' – Geçen senenin karları ve (mec.) geçmiş şeyler. || Je m'en soucie comme des neiges d' – Ona hiç ehemmiyet vermem.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Antanaclase [ims.] (ed.) Bir kelâmda kelimenin muhtelif mânâlarla tekerrürü, cinas.

Antanagoge [ims.] (mn.) Hasmın delilini çürütmek için îrad olunan delil, bürhan.

Antanaire [s.] Geçen sene doğan. (Hayvanat-ı ehliye hakkında müsta'meldir.)

Antarctique [s.] (hy.) Cenubî. || **Pôle** – Kutb-ı cenubî.

Antarès [imz.] (*rèss*) Burc-ı akrepte vâki bir necm-i kebir, kalbü'l-akreb.

Ante [ims.] Söke (söve). ◆ Bir duvarın sath-ı müstevîsinden dışarıya doğru kabarmış, çıkmış direk. ◆ Yel değirmeni pervanesi.

Antécédemment [zz.] (*da-man*) Mukaddemâ, akdemce, evvelce, sâbıkan.

Antécédence [ims.] Akdemiyet, esbâkiyet. (Nâdirü'l-isti'maldir.) (hy.) Seyyâratın hareket-i ric'iye-i zâhiriyesi.

Antécédent [imz.] Sebk etmiş şey. || (nhv.) Merciun-ileyh, muzaf. ◆ Mevsûlun-ileyh. ◆ (mn.) Mukaddem, mütekaddim. ◆ Mukaddem ki tâlînin zıddıdır. ◆ (t.) Sâbık. = (imz. - cm.) Sevâbık-ı ahvâl. ◆ Emsal.

Antécédent,e [s.] Mukaddem, akdem, sâbık.

Antécesseur [imz.] Mukaddemâ dârülfünûnlarda hukuk muallimlerine ıtlak olunurdu.

Antéchrist [imz.] (*kri*) Deccal.

Antédiluvien,ne [s.] (arz.) Tufandan evvel mevcut olan, kable't-tufan (âsâr). ◆ (müstehziyâne) Köhne, hâyîde, modası geçmiş.

Antéfixe [ims.] (tezyinat-ı mimariyeden) Oyma.

Antéhistorique [s.] İstitlâat ve ezmine-i tarihiyeden evvel olan, kable't-tarih, tarihin zaptedemediği (Préhistorique).

Antenne [ims.] (bhr.) Artene, sırık. = (cm.) Böceklerin müteharrik boynuzları, levâhık-ı lâmise.

Anténois [s.] Bir yıllık (kuzu), toklu.

Anténuptial,e [s.] (*nu-psi*) Kable't-teehhül.

Antéoccupation [ims.] (*o-ku*) Sual-i mukaddere cevap.

Antépénultième [s.] Bir şeyin sonundakinden iki derece evvel olan. = [ims.] Bir kelimenin âhirinden itibaren üçüncü hecesi.

Antéphialtique [s.] (t.) Dâfi'-i kâbus.

Antéposition [ims.] Kaideden evvel misalleri zikir ve tafsil ile ders talimi.

Antérieur,e [s.] Ön, bir şeyin ön kısmı. ◆ Akdem, mukaddem, sâbık. || **Futur** – (sr.) Müstakbel-i mukaddem; **Passé** – (sr.) Mazi-i mukaddem.

Antérieurement [zz.] Sâbıkan, mukaddemâ. ◆ Daha evvelce.

Antériorité [ims.] Akdemiyet, mukaddemiyet, takaddüm bi'z-zaman. ◆ Kıdem.

Anternones [imz. – cm.] Tuzla tavalarını fâsıl olan setler.

Anthèle [ims.] (nb.) Yalancı başak, sünbüle-i müteferria-i kâzibe.

Anthélie [ims.] (hy.) Şems-i kâzibe, hâle-i mütekabile bi'ş-şems.

Anthère [ims.] (nb.) Haşefetü'n-nebat.

Anthèse [ims.] Çiçeklerin açmak zamanı, mevsim-i tezehhür.

Anthestéries [ims. – cm.] Yunan-ı kadimde mevhum mâbudlar şerefine olarak icra edilen çiçek eğlenceleri.

Anthode [imz.] (nb.) Ezhar-ı mürekkebe, selle-i ezhar.

Anthographie [ims.] Bir fikri çiçeklerle ifade etme, anlatma.

Anthologie [ims.] Şuarâ âsâr-ı müntahabesini hâvi mecmua, güldeste-i şuarâ, mecmua-i eş'ar. ◆ Çiçeklerden bahseden ilim, mebhas-i ezhar. || Bir şeyin en esaslı kısmı, lübbü, ruhu.

Anthomanie [ims.] İfrat dereceye varmış çiçek merakı.

Anthracifère [s.] Kömürü veya kömür madenini hâvi (arazi vesâire).

Anthracite [ims.] Güç yanan ve dumansız maden kömürü, fahm-ı lâmi'. ◆ Donuk karataş, antrasit.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Anthracomancie [ims.] Ateş ile tefeül.

Anthracose [ims.] (t.) Karha-i fahmiye.

Anthrax [imz.] (*traks*) (t.) Şirpençe, cemre-i selime.

Anthropochimie [ims.] (k.) Kimya-yı insani, kimya-yı beşer.

Anthropodicée [ims.] (fls.) İnsan-ı manevi ilmi. ◆ İlahiyatın tabiat ve mukadderat-ı beşeriyeden bâhis kısmı.

Anthropogénie [ims.] (tt.) Mebhas-i tenasül-i insan.

Anthropoglosse [s.] Sadâ ve nutk-ı beşeri taklit eden.

Anthropographie [ims.] (tt.) Tavsif-i insan.

Anthropoïde [s.] İnsan suretinde olan, beşeriyü'ş-şekl, şibh-i insan.

Anthropolâterie [ims.] İnsan suretinde tasavvur edilen mevhum bir mâbuda perestiş.

Anthropologie [ims.] Tarih-i tabii-i beşer. ◆ Cenab-ı Hâlıkı hâşâ evsaf-ı beşeriye ile muttasıf addeden meslek-i bâtıl. || (ed.) Sanat-ı teşhis.

Anthropologique [s.] Tarih-i tabii-i beşer ilmine müteallik.

Anthropologiste [imz.] Tarih-i tabii-i beşer âlimi.

Anthropomancie [ims.] Yeni telef olmuş bir adamın yahut bir çocuğun bağırsaklarına bakarak icra edilen tefeül.

Anthropométrie [ims.] İnsanın âzâ ve cevârihi beynindeki tenâsübün ilmi. ◆ Mesâha-i âzâ ve cevârih-i beşer.

Anthropomorphe [s.] İnsan şekil ve suretinde olan.

Anthropomorphisme [imz.] Cenab-ı Allah'ın hâşâ insan suretinde veya siretinde bulunması zu'munda bulunanların tarik ve mezheb-i bâtılı.

Anthropomorphite yahut **Anthropomorphiste** [ims.] Cenab-ı Hakk'ın hâşâ insan suret veya siretinde bulunduğuna zâhib ve mu'tekid adam.

Anthropomorphologie [ims.] Beden-i insan aksam-ı muhtelifesinin, bünyesinin ve şeklinin ilmi.

Anthropophage [i. – s.] Yamyam, âkilü'l-beşer, merdüm-hor.

Anthropophagie [ims.] İnsan eti yemeklik, yamyamlık, merdüm-horluk.

Anthroposophie [ims.] (fls.) İlm-i melekât-ı akliye-i beşer.

Anti (ed.) (mr. Ant)

Antiapoplectique [i. – s.] (t.) Nüzul isabetine karşı olan, dâfiü'n-nüzul.

Antiarthritique [i. – s.] (t.) Romatizmaya karşı olan, muzaddu'n-nikris.

Antiasthmatique [i. – s.] (t.) Nefes darlığına karşı olan, muzadd-ı dâü'l-buhr.

Antibois [imz.] Sıva dibi.

Anticardium [imz.] (*iomm*) (tşr.) Can evi, nâhiye-i şersufiye.

Anticatarrhal,e [i. – s.] Nezleye karşı olan, muzaddü'n-nezle.

Antichambre [ims.] Teneffüs odası. ◆ Hizmetçiler takımı. || **Faire** – Büyük bir zâtın teneffüs odasında müddet-i medîde beklemek. || **Courir les – s** Öteye beriye gidip istid'â-yı âtıfette bulunmak. || **Plaisanterie d' –** Uşak latifesi yahut uşaklara layık latife.

Anticholérique [i. – s.] (*ko*) (t.) Koleraya karşı olan, muzadd-ı kolera.

Antichrèse [ims.] (*krè*) Bir deynin te'diyesi için gayrımenkul bir maldan hakk-ı intifâın dâyine terki, yani emlâk bedel-i îcarı ile bir deynin te'diyesi, rehn-i akar.

Antichrétien,ne [s.] (*krè*) Hıristiyanlığa karşı olan, din-i İsa'ya mugayir.

Antichristianisme [imz.] (*kri*) Hıristiyanlığa karşı fikir ve itikad.

Anticipant,e [s.] Vakt-i muayyeninden evvel gelen. ◆ Peşin, muaccel, selem.

Anticipation [ims.] Bir şeyin vakt-i muayyeninden evvel vukuu. ◆ Bir verginin hâsılat-ı müstakbelesi karşılık tutularak akdedilen is-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tikraz, avans. ◆ Ta'cil-i deyn. ◆ Dahl, taarruz. || (mn.) Sual veya itiraz-ı mukaddere cevap. || Par – Bervech-i peşin. ◆ Bedel-i muaccel, muaccele.

Anticipé,e [s.] Vakitsiz, vaktinden evvel vâki olan. ◆ Peşin, selem.

Anticiper [ft.] Peşin vermek. ◆ Ta'cil etmek. ◆ Vaktinden evvel olmak. ◆ İştirak etmek. ◆ Bir şeyi vaktinden evvel yapmak. = [fl.] Dahl ve taarruz etmek. ◆ Alelhesap almak. || – sur ses revenus Vâridatını selem yemek, peşin sarf etmek. || – sur les droits de quelqu'un Birinin hakkına tecavüz, taarruz etmek.

Anticlérical,e [s.] Ruhban takımının efkâr ve temayülatına hilâf-gir.

Anticolique [s.] (t.) Kulunca, sancıya karşı, muzadd-ı kulunc.

Anticonstitutionnel,le [s.] Usul-i meşrutaya mugayir.

Antidartreux,se [i. – s.] (t.) Tuzlu balgama karşı olan, muzadd-ı kuba.

Antidate [ims.] Bir vakanın yanlış ve tarih-i sahihden evvel tarihi, tarih-i mukaddem.

Antidaté,e [s.] Yanlış olarak mukaddem tarih vaz' olunmuş (evrak).

Antidater [ft.] Bir şeyi yanlış ve tarih-i sahihinden evvel olarak tevrih etmek, yanlış olarak mukaddem tarih koymak.

Antidigestif,ve [s.] Muhill-i hazm.

Antidote [imz.] (t.) Pâd-zehr, muzadd-ı sem. || (mec.) Çare-i münferid, tedbir-i müessir.

Antienne [ims.] Mezâmir-i Davud'un (asm.) evvel ve âhirinde okunan bir sure. ◆ Nakarat. ◆ Sitâyiş. ◆ Can sıkıcı mükerrer söz. || (mec.) Chanter, annoncer une triste – bir fena haber, bir kara haber vermek. || Chanter toujours la même – Aynı şeyi nakil ve tekrar etmek.

Antiépileptique [i. – s.] (t.) Saraya karşı olan, muzadd-ı sara.

Antifébrile [i. – s.] (t.) Sıtmaya karşı olan, dâfi'-i hummâ, katı'-ı hummâ.

Antigorium [imz.] (*ri-omm*) Çanak, çömlek sırrı.

Antihumaine,e [s.] Kavaid ve hissiyat-ı insaniyeye mugayir. ◆ İktidar-ı beşer fevkinde.

Antilogie [ims.] Mübâyenet, tezat. || (ed.) Bir kelâmda mübâyenet-i efkâr, tenakuz-ı kavleyn.

Antilœmique [s.] (*lo-i*) Vebaya karşı kullanılan edviye ve ittihaz edilen usul-i tedavi.

Antilope [ims.] Hayvanat-ı zâtü's-sedâyâdan müctirre yani geviş getiren sınıfın mücevvef boynuzlu olan cinsi, gazal, dağ keçisi gibi.

Antilysse [s. – imz.] Kuduz illetine karşı kullanılan edviye.

Antimicrobe [s.] (t.) Mütlif-i mikrop.

Antimoine [imz.] (m.) Rastık taşı, antimon.

Antimoncal,e [s.] Ruhbana ve alelumum turuk-ı ruhbâniyeye hilâf-gir.

Antimonial,e [i. – s.] (k.) Antimonu hâvi, antimonî.

Antimonique [s.] (k.) Acide – Hâmız-ı antimonî.

Antimonié,e [s.] (k.) Antimonla mahlut, antimonî.

Antimoral,e [s.] Mugayir-i ahlak ve âdap.

Antimosaïque [s.] Din-i Musa'ya mugayir.

Antinational,e [s.] Menâfi veya ahlak ve âdât-ı milliyeye mugayir.

Antinomie [ims.] İki kanun yahut bir kanunun iki bendi arasındaki muhalefet, tezad-ı kanunî, mübâyenet-i ahkâm.

Antioche [ih.] Antakya kasabası.

Antipape [imz.] Gerek bir fırka-i siyasiye, gerek bir kısım ruhban tarafından mugayir-i usul olarak intihab edilen papa.

Antiparalytique [s.] (t.) Muzadd-ı felc.

Antiparlementaire [s.] Parlamento aleyhinde olan. ◆ Parlamento usul ve âdâtına mugayir. ◆ Birkaç kişi muvâcehesinde îradı mugayir-i âdap olan elfaz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Antipartenaire [i.] Gerek kumarda, gerek baloda, gerek sofrada birisinin karşısında ve diğer tarafa mensup adam.

Antipathie [ims.] Sebepsiz husumet, nefret, hazzetmeyiş. ◆ Münâferet, adem-i imtizac, zıddiyet.

Antipathique [s.] Sevilmeyecek, zıt, menfur.

Antipèdiculeux,se [s.] (t.) Kehleleri itlafa yarayan madde.

Antipériodique [s.] (t.) Nöbeti kesen, katı'-ı nöbet.

Antipéristaltique [s.] (t.) Muzadd-ı hareket-i dîdâniye.

Antipéristase [ims.] Biri diğerinin kuvvetini tezyid eden iki muhalif şeyin tesiri. ◆ Biri birine muhalif iki kuvvetin tesiri.

Antipestilentiel,le [i. – s.] (t.) Veba, tâun illetine karşı olan, muzadd-ı tâun.

Antipharmaque [imz.] Pâd-zehr.

Antiphasie [ims.] Tezat.

Antiphernaux [s. – cmz.] **Biens** – Nikâh mukavelesiyle zevc tarafından zevceye verilen emval, ağırlık.

Antiphilosophique [s.] Kaide-i felsefeye muhalif, gayr-ı felsefi.

Antiphlogistique [i. – s.] (t.) İltihaba karşı olan, muzadd-ı iltihab.

Antiphonaire [imz.] Mezâmir-i Davud'un (asm.) resm-i duanın esna-yı icrasında tekerrür edecek ibarelerini ve musikilerinin işaretini hâvi kitap.

Antiphrase [ims.] (ed.) Ta'riz. ◆ Bir tabir veya ibarenin mânâ-yı tabiisine mugayir mânâda isti'mali, tabir bi'z-zıd, tavsif bi-nefyi'z-zıd, tesmiye bi'n-nakiz.

Antiphraser [fl.] Nakiziyle tesmiye etmek.

Antiphthisique [i. – s.] (t.) Vereme karşı olan, muzadd-ı sil, dâfi-i verem.

Antiphisique [s.] Hilâf-ı tabiat, mugayir-i tabiat.

Antipode [i. – s.] (cğ.) Semt-i kadem, mütekabilü'l-akdam: ‖ **Les – s de l'Italie** İtalya'ya nazaran mukabil olan mevâki, memâlik. ◆ Semt-i kademde sâkin adam. ‖ (mec.) Bir şeyin tamamıyla zıddı ve aksi. ‖ **Je voudrais qu'il fût aux – s** Kendisinin pek uzak olmasını isterdim.

Antipoétique [s.] Şiir ve şairiyete karşı, muhalif olan.

Antipolitique [s.] Meslek-i selim-i siyasiye mugayir.

Antipratique [s.] Gayr-ı kabil-i icra.

Antiprogressiste [s. – i.] Fikr-i terakkiye hilâfgir, mugayir. ◆ Heyet-i içtimâiye ve politikada terakki taraftarı olan fırka-i siyasiyenin hilâf-giri.

Antipsorique [s. – imz.] (t.) Uyuz illetine karşı, dâfi-i cereb.

Antiputride [s. – imz.] (t.) Dâfi-i taaffün.

Antiquaille [ims.] Köhne ve değersiz şey, eski püskü. ◆ İhtiyar, çökmüş adam. ◆ Ezmine-i kadîme muharrirlerine dahi ıtlak olunmuştu. ◆ Eski bir nevi raks.

Antiquaire [imz.] Âsâr-ı atîka âlimi, meraklısı. ◆ Antikacı.

Antique [s.] Pek eski, atik, kadim, köhne. ◆ Geçmiş, sâbık. ◆ Ümem ve ezmine-i kadîmeye müteallik. = [imz.] Ezmine-i kadîmeden kalma masnûatın mecmûu, âsâr-ı atîka. ‖ **Étudier l'** – Mütekaddiminin âsârını numûne ittihaz etmek. = [ims.] Fenn-i mimari ve hakkâkîye müteallik eskiden kalma heykel ve oyma taş ve oyma hatm gibi bir eser-i sanat. ‖ **à l'** – Eski usul üzere, eski tarzda.

Antiquement [h.] Usul-i kadîme üzere. = [zz.] Eski zamanlarda.

Antiquer [ft.] Mücellet bir kitabın kenarını muhtelif renkli resim ve nukuş ile tezyin etmek. ◆ Eski tarzda ciltlemek.

Antiquité [ims.] Eskilik, kadîmiyet, kıdem. ◆ Eski zamanlar, ezmine-i kadîme. ◆ Akvam-ı kadîme, ümem-i sâlife. ◆ Eski zaman adamları. ◆ Ezmine-i kadîme eserlerine, zevkine muvâfik. ◆ Kadim bir bina, harabe. ◆ An-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tika. || **De toute** – Minelkadim, ta eski zamanlarda. = [cm.] Âsâr-ı atîka.

Antirabique [s.] (t.) Muzadd-ı dâü'l-kelb. || **Institut** – Dâü'l-kelb hastahanesi.

Antireligieux,se [s.] Mugayir-i diyanet, mülhidâne.

Antiscien,ne [i. – s.] (*tiss-si*) Biri küre-i arzın nısf-ı şimalîsinde ve diğeri nısf-ı cenubîsinde olduğu hâlde ikisinin de iklimleri bir olanlar, mütekabilü'z-zıl.

Antiscorbutique [i. – s.] (t.) Diş etleri ağrısına karşı olan, muzadd-ı hafr.

Antiscrofuleux,se [i. – s.] (t.) Sıraca illetine karşı olan, muzadd-ı hanâzire.

Antiseptique [i. – s.] (t.) Bir şeyin çürümesine ve taaffününe mani olan, dâfi-i taaffün.

Antisocial,e [s.] Heyet-i içtimâiyeye; menâfi-i âmmeye mugayir ve muzır olan.

Antispasmodique [i. – s.] (t.) Sara ve teşennüce karşı olan, muzadd-ı teşennüc.

Antistrophe [ims.] Yunan-ı kadim raksında rakkaselerin geriye doğru dönmesiyle icra olunan hareket. || (as.) Yunan-ı kadim ordularında isti'mal edilmiş olan bir nevi çark hareketi. ◆ (sr.) Biri birine taalluku olan iki kelimenin takdim ve tehiri, kalb, aks. Mesela: *Le fils du père* ve *le père du fils* gibi.

Antisyphilitique [s.] (t.) Muzadd-ı dâ-i efrencî.

Antithèse [ims.] (ed.) Cem'ü'l-ezdad, cem'-i tezat sanat-ı bediası: "En küçük şeylerde bile Cenab-ı Hakk'ın büyüklüğü nümâyan olur." misalinde vâki olduğu gibi. ◆ Tezat.

Antithétique [s.] (ed.) Câmiü'l-ezdad. ◆ Muhalif, zıt.

Antitrope [s.] (nb.) Mün'akisü'l-istikame (filiz).

Antitypie [ims.] (fls.) Maddeyi temyiz eden hassa-i mukavemet.

Antoiser [ft.] (Gübre hakkında) Yığmak.

Antonomase [ims.] (ed.) Bir ism-i hassın ism-i âm yerine veya bir ism-i âmmın alem yerine isti'mali, tağlîben tesmiye. Mesela Yunan-ı kadimce meşâhir-i müntekidînden addolunan Aristarh'ı zikredip de tenkit mânâsı kastetmek gibi.

Antonyme [s. – imz.] Zıt bir mânâyı hâiz olan. ◆ Müradifin zıddı, sıcak ile soğuk gibi.

Antre [ims.] Derin ve karanlık mağara, in. || (tşr.) Gar, ceyb. || (mec.) Zindan. ◆ Tehlikeli mahal. || **L' – de la chicane** Bir avue[16] yahut mübaşirin idarehânesi.

Antrustions [imz. – cm.] Kadim Cermen gönüllü ve asilzâde maiyet asâkiri. Bunlara Franklar nezdinde *Leudes* tesmiye olunurdu.

Anuité,e [s.] (Gece münasebetiyle) Karanlık olmuş.

Anuiter (s') [fv.] Gece vakti yolda kalmak.

Anurie [ims.] (t.) İnkıtâ-i bevl.

Anus [imz.] (s okunur) Mak'ad, şerc.

Anxiété [ims.] Sıkıntı, zihin ıztırabı, keder, gussa. ◆ (t.) Kalak.

Anxieusement [h.] Iztırap ile, sıkıntı ile, muztariben, mükedderen.

Anxieux,se [s.] Iztıraplı, sıkıntılı, muztaribâne.

Aorasie [ims.] (*o-ra*) Ecsam-ı latifenin görünmemesi, gayr-ı mer'iyet.

Aoriste [s.] (*o-ri*) (sr.) Gayr-ı muayyen, müphem. (Bazı lisanlarda zamanı muayyen olmayan bazı sîgalara ıtlak olunur. Arabîde muzâri olduğu gibi.)

Aorte [ims.] (*a-or-te*) (tşr.) Şiryan-ı ebher.

Aortite [ims.] (*a-or-ti*) (t.) İltihab-ı ebher.

Août [imz.] (*ou*) Ağustos. ◆ Ağustosta vuku bulan. ◆ (mec.) Sinn-i kemâl. || **La mi** – Ağustosun on beşinci günü, evâsıtı. || **Faire son** – Pazardan malzemesini iştirâ etmek. || **Ce sont faucilles après** – "Yatsıdan sonra nâra!" mukabilinde müsta'mel darbımesel.

Aoûté,e [s.] (*a-ou-té*) Hararet ile kemâle ermiş, olmuş, yetişmiş (meyve, tomurcuk, filiz ve emsali).

16 fr.: *avoué*.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Aoûter [ft.] (*a-ou-té*) Yetiştirmek, kemâle erdirmek, oldurmak (meyve, tomurcuk, filiz ve emsali hakkında). = [fl.] yahut **s'** – olmak, kemâle ermek.

Aoûteron [imz.] (*oû-te-ron*) Ağustos ayında hasat işlerinde çalıştırılan amele, orakçı.

Ap ve **Apo** Bazı kelimelerin başında bulunup tefrik ve temyiz veya mesafeye delâlet eder lisan-ı Yunanîden me'huz edattır.

Apagogie [ims.] (mn.) Hilâfının iptali tariki ile bir kaziyenin ispatı, müşâgabe.

Apaisement [imz.] Teskin, kesb-i sükûnet. || – **des esprits** Sükûnet-i ezhân.

Apaiser [ft.] Teskin etmek, yatıştırmak, yumuşatmak. ◆ Durdurmak. ◆ Tehvin ve tahfif etmek. || – **la faim** Açlığı def etmek, teskin-i cû' etmek. || **s'** – Kesb-i sükûnet etmek, kesb-i hiffet etmek. ◆ Hiddeti geçmek.

Apalachine [ims.] Amerika'nın bir nevi küçük ağacı.

Apanage [imz.] Tahsisat olarak verilen îrad, maaş. || (mec.) Hassa, has. ◆ Tevâbi', maiyet. ◆ Bi'l-irs tasarruf ve temellük olunan şey. ◆ Nasip.

Apanagé,e [s.] Tahsisat olarak kendisine bir yer verilmiş olan.

Apanager [ft.] Birine tahsisat olarak bir yer, bir maaş, bir îrad vermek.

Apanagiste [i. – s.] Tahsisat olmak üzere hükümdar tarafından verilmiş bir yere mâlik, sahib-i has.

Aparet [imz.] Çit.

À part [h.] Ayrıca, kendi başına. ◆ Kendi kendine, muhataba işittirmeksizin (söylemek).

Aparté [imz.] Tiyatro oyuncusunun sahnede muhâvereden hariç olarak yalnız temâşâgeran işitip de konuştuğu oyuncu duymuyormuş gibi söyleyiverdiği lakırdı, ufak cümle. ◆ Gizli muhâvere.

Apathie [ims.] Teessürsüzlük, hissizlik. ◆ Gevşeklik, teseyyüb, betâet. ◆ Müfekkirenin gayretiyle ihtirasatın mahvolması. ◆ Tevekkül-i tâm, umur-ı dünyeviyeye karşı lâkaytlık.

Apathique [s.] Teessürsüz, hissiz. ◆ Gevşek, müseyyeb.

Apédente [i. – s.] Cahil.

Apenser [ft.] Bi't-tasmim, bi't-taammüd bir şey yapmak.

Apepsie [ims.] (t.) Hazımsızlık, usret-i hazm.

Aperceptibilité [ims.] Fehm ve idrak olunabilmeklik.

Aperceptible [s.] Kabil-i fehm ve idrak, anlaşılabilen.

Aperceptif,ve [s.] Fehm ve idrak edebilir.

Aperception [ims.] Fehm ve idrak, sür'at-i intikal. || (fls.) Nefs-i nâtıka.

Apercevable [s.] Müşahedesi, seçilmesi, fark ve temyizi mümkün. ◆ Hissi kabil.

Apercevoir [ft.] (Tasrifi: *J'aperçois*, *tu aperçois*, *il aperçoit*, *nous apercevons*, *vous apercevez*, *ils aperçoivent*; *j'apercevais etc.*; *j'aperçus etc.*; *j'apercevrai etc.*; *j'apercevrais etc.*; *aperçois*, *apercevons*, *apercevez*; *que j'aperçoive*, *que tu aperçoives*, *qu'il aperçoive*, *que nous apercevions*, *que vous aperceviez*, *qu'ils aperçoivent*; *que j'aperçusse etc.*; *apercevant*, *aperçu,e.*) Görmek, fark etmek, seçmek. ◆ Uzaktan ve hayal gibi görmek. ◆ Görmeye başlamak. ◆ Anlamak, farkına varmak. || **s'** – Uzaktan görünmek, gözükmek. ◆ Fark olunmak, anlaşılmak. ◆ Farkına varmak.

Apercher [ft.] – **un oiseau** Bir kuşun gece nereye konduğunu anlamak, görmek.

Aperçu [imz.] İlk nazardaki müşahede, nazar-ı sathî. ◆ Hülâsa, icmal. ◆ Mülâhaza, hüküm, mütalaa. ◆ Takrir, layiha-i muhtasara. ◆ Tahmin, hesab-ı tahminî. || **En** – Hülâsaten, kabataslak. || **Pavillon d'** – (bhr.) Bir işaretin görülüp anlaşıldığına delâlet eden flama, anladım flaması.

Apéritif,ve [i. – s.] (t.) İştihâ açan, müfettih.

Apertement [h.] Aşikâr olarak, açıktan açığa. (Eski kelime.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Apertise [ims.] (as.) Çabukluk (harpte). ◆ Maharet (esliha-i câriha isti'malinde). ◆ Tefevvuk (cirit oyununda).

Apétale [s.] (nb.) Ma'dûmü't-tüveyc.

Apetissement [imz.] Küçülme, uzaklaştıkça küçük görünme.

Apetisser [ft.] Küçültmek, tasgir etmek. ◆ Küçük göstermek. = [fl.] yahut **s'** – Küçülmek, kısalmak.

À peu près [h.] Hemen, takriben, az kala.

Aphaniptères [imz. – cm.] Hayvanat-ı hafiyetü'l-cenah.

Aphasie [ims.] (t.) Fikrini lisanen ifade edememeklik, ma'dûmiyet-i nutk.

Aphélie [ims.] (hy.) Müntehâ-yı nokta-i evc, evc noktası. = [s.] Evcde bulunan (seyyâre).

Aphérèse [ims.] (sr.) Kelime evvelinden bir harf veya hece hazfi: *alors* yerine *lors* isti'mali gibi. || – **du vocatif** Terhim-i münâdi. ◆ (crh.) Tahzi', mebhas-ı tahzi'.

Aphlé,e [s.] Kabuksuz (ağaç).

Aphlogistique [s.] Ağır kabil-i iş'al. || **Lampe** – kimyager Davi[17] tarafından icat olunan emniyet lambası.

Aphone [s.] (t.) Sessiz, adîmü's-savt.

Aphonie [ims.] (t.) Sessizlik, ademü's-savt.

Aphorie [ims.] (t.) Akamet.

Aphorisme [imz.] Mesel, kelâm, mûcez, kelâm-ı kibar, meşhur söz, hikemiyat. || – **s** (t.) Fusûl-i Bukrat[18], âra-yı Bukrat. ◆ (he.) Kaide-i külliye, esasiye.

Aphotiste [s.] Aydınlık ve güneş istemeyen (nebatat).

Aphrodisiaque [s.] Şehvet artıran, mukavvî-i bâh, şehvetengiz, mübehhiyat. ◆ Esâtirdeki Venüs, Peryab[?] gibi mevhum mâbudelere müteallik.

Aphrodisiasme [ims.] (t.) Cima.

Aphrodisie [ims.] Büluğ. = [ims. – cm.] Venüs şerefine kurun-ı kadîmede icra olunan şenlikler.

Aphrodisien,ne [s.] Muhabbet-bahş.

Aphrodisiographie [ims.] Tavsif-i huzûzat-ı aşka dair kitap. ◆ Emraz-ı zühreviyeden bâhis kitap.

Aphrodite [ims.] Venüs'e verilen bir lakapdır. ◆ Deniz köpeği.

Aphrogale [imz.] Çalkanarak köpük hâline getirilmiş süt.

Aphrosyne [imz.] Kuvâ-yı akliyede adem-i intizam, ateh.

Aphthe [imz.] (t.) Ağızda vesâir taraflarda hâsıl küçük kabarcık, dudak sivilcesi, kulâ'.

Aphteux,se [s.] Ağız kabarcıklarına müteallik, kulâî, bu hastalıkla ihtilât etmiş.

Aphylle [s.] (nb.) Sapı yapraksız, ma'dûmü'l-evrak.

Api [imz.] Kiraz elması. (Ekseriya **Fomme d'** – suretinde müsta'meldir.)

Apicole [s.] Arı beslemeye ait, müteallik.

Apiculé,e [s.] (nb.) Tepesi dikenli, müteşevvikü'z-zirve.

Apiculteur [imz.] Bal arısı besleyen adam, arıcı.

Apiculture [ims.] Bal arısı besleme, arıcılık.

Apiculum [imz.] (*lom*) Nihayet-i uzuv.

Apifère [s.] Arıları hâmil, hâvi olan.

Apigé,e [s.] (bhr.) **Navire** – Kısmen mahmûl gemi.

Apiphile [i. – s.] Arıları seven.

Apiqué [s.] **Vergues** – **es** Karga edilmiş serenler.

Apiquer [ft.] (bhr.) Direği amûden yahut biraz dikmek. || – **les vergues** Serenleri karga etmek. = [fl.] Lenger üzerine gelmek.

Apis [ims.] (*s* okunur) Arının nâm-ı ilmîsi. ◆ Kadim Mısrîlerin perestiş ettikleri mukaddes öküz.

Apitoiement [imz.] Acıma, terahhum.

17 Humphry Davy.

18 Hipokrat.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Apitoyer [ft.] Acındırmak, merhamete getirmek, teessürü bâis olmak. || **s'** – Acımak, terahhum etmek.

Aplani,e [s.] Tesviye olunmuş, düzelmiş. ◆ (mec.) İktiham edilmiş.

Aplanir [ft.] Düz etmek, düzeltmek, tesviye etmek. ◆ Teshil ve tahfif etmek. ◆ İktiham etmek. ◆ Teskin etmek. ◆ Tenzil-i kadir etmek. || – **les difficultés** Müşkilatı bertaraf etmek. || – **les chemins à quelqu'un** (mec.) Birisine yol açmak, teshil ve irâe-i tarik etmek, onu maksadına muvaffak olacak bir hâle getirmek. || **s'** – Düzelmek. || (mec.) Zâil olmak, kolaylaşmak.

Aplanissement [imz.] Düzeltiş, tesviye. ◆ Teshil, tehvin. || – **d'un obstacle** (mec.) Bir mânii bertaraf etme.

Aplati,e [s.] Yassılanmış, yassı. ◆ Alçalış, alçak. ◆ Mahcup, sükûta mecbur kalmış.

Aplatir [ft.] Yassı etmek, yassıltmak. ◆ Alçaltmak. ◆ Ezmek. ◆ Sükûta mecbur etmek. ◆ (mec.) Tezlil etmek. || – **un acteur** Bir tiyatro oyuncusunu şiddetle tezyif etmek, ıslıklamak, yuhalamak. || **s'** – Yassılanmak. ◆ Alçalmak. ◆ Azalmak.

Aplatissement [imz.] Yassılanma, yassılık. ◆ Tenezzül. ◆ (Gazeteciler ıstılahında) şiddetli bir ta'riz, şiddetli bir darbe. || – **de la terre** Arzın kutuplar tarafında basıklığı.

Aplet [imz.] Küçük balık avına mahsus ağ.

Aplomb [imz.] (*pl*) Amud, hatt-ı amudî. ◆ Amudiyet, kaimlik. ◆ Şâkul. || (mec.) Esas, temel. ◆ Muvâzenet. ◆ Cerbeze. ◆ Cesaret. ◆ Metanet. || **Avoir de l'** Kaim ve sabit durmak, sebatlı olmak. || **D'** – Muvâzeneli. ◆ Amûden, kaimen, mütevazî, şâkulen. || **Corps d'** – (as.) Vücut kaim yani bacakların vaziyeti her ne olursa olsun vücut kısm-ı fevkanîsinin şâkulî bir vaziyette bulunması demektir. || (mec.) Şiddetle.

Apnée [ims.] (t.) İnkıtâ-i teneffüs.

Apnéosphyxie [ims.] (t.) Fıkdan-ı teneffüs ve nabazan.

Apneustie [ims.] (t.) Fıkdan-ı teneffüs.

Apoa [imz.] (*po-a*) Brezilya ördeği.

Apocalypse [ims.] Havariyûndan Yuhanna'ya Batnos adasında görünen harikulâde ahvâli hâkî İncil'e mülhak kitap. || (mec.) Muğlak ve anlaşılmaz ibare. || **Parler comme l'** – Anlaşılmaz bir surette söz söylemek, yazı yazmak. || **Style d'** – Vuzuh-ı ifadeyi ihlal edecek surette istiârelerle karışık bir üslup. || **Cheval d'** – Kötü beygir. || **Bête d'** – Yuhanna'nın sâlifü'z-zikr kitabında ismi geçen bir canavardır ki dehşet ve merak veren hilâf-ı tabiat bir şeyi tavsifen kullanılır.

Apocalyptique [s.] Yuhanna'nın Apokalips nâmındaki kitabına ait olan, ona benzeyen. ◆ Muğlak ve garip ve korkunç şey. ◆ Muğlak ve muamma gibi olan (ibare ve kelâm). || **Auteur** – Apokalips kitabını şerh eden, etmek isteyen muharrir. || **Nombre** – Apokalips kitabında esrarengiz olmak üzere zikri geçen 666 adedi.

Apoco [imz.] (İtalyancadan me'huz) Budala ve zevzek adam. (cm. des *apoco*.)

Apocogue [imz.] (as.) Hatt-ı harpten kol nizamı teşkili.

Apocope [ims.] (sr.) Kelimenin âhirinden harf veya huruf hazfi, i'tibat. ◆ Bir uzvun kemikle beraber kat'ı.

Apocrisiaire [imz.] Eski Kostantiniye Rum imparatorlarının emirnâmelerini vesâir evâmirini mahallerine irsal ve tebliğle mükellef memur.

Apocryphe [s.] Sıhhati şüpheli, gayr-ı mevsuk, mevzû. ◆ Ca'lî, sahte. = [imz.] Kavli gayr-ı mevsuk müellif.

Apocyésie [ims.] (crh.) Vaz'-ı haml.

Apocyn [imz.] (*sain*) İnde'l-mütekaddimîn köpekleri öldürmek hassasıyla meşhur bir nebat, mufirrü'l-kelb.

Apode [s.] (tt.) Altından misbahları olmayan (balık). ◆ Ayaksız (kurt, böcek vesâire), ma'dûmü'r-ricl.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Apodémialgie [ims.] (t.) Seyahat, gurbet ihtiyacı, dâüssılanın zıddı.

Apodictique [s.] Mücerreb olmayarak müspet bulunan, müstedel.

Apodie [ims.] Ma'dûmiyet-i ricl.

Apogée [imz.] (hy.) Küre-i arza göre evc, evc-i kamer, evc-i şems, zeval, müntehâ-yı evc. ◆ (mec.) Evc-i bâlâ, müntehâ, zirve, mertebe-i kusvâ.

Apogone [s.] Sakaldan mahrum, sakalsız.

Apographe [imz.] Suret, nüsha. ◆ Resim kopya etmek için bir alet.

Apolexie [ims.] İhtiyarlık.

Apollinaire [s.] Apollon'a ait.

Apollon [ihz.] Eski Yunan ve Romalılar nezdinde fünûn ve sanâyi-i nefise, şiir ve musiki, tabâbet ve nehar mevhum ilahı. || **Rimer, faire des vers en dépit d'** – Hiç istidadı olmadığı hâlde şiir yapmak. || **Les enfants les fils, les favoris d'** – Şairler. || **C'est un** – Güzel, zarif bir adama, iyi bir şaire yahut müstehziyâne bir surette fena bir nâzıma söylenir.

Apologétique [s.] Müdafaayı hâvi (nutuk yahut risale), reddiye.

Apologie [ims.] Müdafaanâme, reddiye. ◆ Müdafaa.

Apologique [s.] Müdafaayı hâvi, reddi mutazammın (nutuk veya risale).

Apologiste [imz.] Müdafaa eden adam, müdafi. ◆ Hıristiyanlık müdafii.

Apologue [imz.] Ahlaka müteallik bir hakikat tasvir eden mesel ve hikâye.

Apoltronir [ft.] Tembel, kayıtsız etmek.

Apomécométrie [ims.] (r.) Sanat-ı tahmin-i mesafe. ◆ (as.) Hatve ve derece-i sürat ve müddet-i hareket ile tahmin-i mesafe usulü.

Apone [s.] (t.) Evcâı teskin eden.

Aponévrographie [ims.] (tşr.) Tavsif-i evtar-ı arîza.

Aponévrologie [ims.] (tşr.) Mebhas-ı evtar-ı arîza.

Aponévrose [ims.] (tşr.) Adalatı örten ve kemiklerin üzerine yapıştıran beyaz ve sert bir zar, veter-i ariz.

Aponévrotique [s.] (tşr.) Veter-i arize müteallik, veterî.

Apophane [s.] Billur gibi, şeffaf.

Apophtegme [imz.] Bir meşhur ve büyük adamın darbımesel kabîlinden olan kelâmı, kelâm-ı kibar. || **Ne parler que par – s** (Müstehziyâne) Biraz malumatfuruşâne ve katiyet-perdazâne bir surette söz söylemek.

Apophtore [imz.] (t.) Iskat-ı cenin. ◆ Iskat-ı cenine bâdî olan madde, muskıt.

Apophyse [ims.] (tşr.) Kemik çıkıntısı, nütû.

Apoplectique [s.] (t.) Nüzule müteallik, sektî. ◆ Nüzul illetine müşâbih alâim izhar eden. ◆ Nüzul isabetine müstaid. ◆ Menzûl, nüzule musab.

Apoplexie [ims.] (t.) Nüzul, damla, sekte. || (mec.) Gayret ve faaliyetin birdenbire inkıtâı. || – **foudroyante** Birdenbire, füc'eten öldüren nüzul.

Apopsychie [ims.] (*kî*) (t.) Bayılma.

Apore [imz.] (hs.) Gayr-ı kabil-i hall mesele.

Aposiopèse [ims.] (ed.) Telmih. ◆ Takdir. ◆ Kelime-i mukaddere.

Apositie [ims.] (t.) İstikrah-ı ağdiye, istikrah-ı et'ime.

Apostasie [ims.] Tebdil-i mezhep, irtidad. ◆ Terk-i ruhbâniyet. ◆ Kendi tarafını bırakıp bir menfaat uğrunda diğer bir tarafa iltihak, tebdil-i fikir ve meslek.

Apostasier [fl.] Mezhep değiştirmek, irtidad etmek. ◆ Kendi tarafını bırakıp bir menfaat uğrunda diğer bir tarafla olmak, tebdil-i fikir ve meslek etmek.

Apostat [imz.] Dönme, mürted. ◆ Ruhbâniyetten çıkmış adam. ◆ Kendi tarafını bırakıp diğer bir tarafa iltihak etmiş adam.

Apostaxies [ims.] (s okunur) Burun kanaması.

Apostème yahut **Apostume** [imz.] (t.) Cerahatlenme, hurac.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Aposter [ft.] Pusuya koymak, bekletmek.

Aposteriori [ims.] Evvelce serdedilen delâilden istihrac ve istintac edilerek.

Apostille [ims.] Hâmiş, derkenar, zeyl. ◆ Evrak havalesi. ◆ Hâşiye.

Apostiller [ft.] Derkenar yazmak, zeylen yazmak, hâşiye yazmak. ◆ Havale etmek (evrak).

Apostolat [imz.] Risalet, nübüvvet. ◆ Bi'set, mürseliyet. ◆ Havariyûnun hâl ve mevkii. ◆ Bir mezhebin, bir mesleğin davetçiliği.

Apostolique [s.] Bi'sete müteallik. ◆ Havariyûna müteallik yahut şâyan. ◆ Papa'nın divanından sâdır. || Chambre – Kilisenin yahut Papa'nın emlâkine, hazinesine müteallik umurun rü'yet edildiği muhakeme. || Royaume – Macaristan krallığı.

Apostoliquement [s.] Havariyûn tarz ve mesleğinde olarak.

Apostrophe [ims.] (bla.) Esna-yı nutukta hazır yahut gaip bir şahsa veya bir maddeye tevcih-i kelâm, hitap. ◆ Şiddetli itab, ta'zir, tevbih, darbe. ◆ (sr.) İbare arasında kelimelerin âhirlerinden hazf olunan sadâlı harfe bedel vaz'olunan (') işaret, apostrof.

Apostropher [ft.] Tevcih-i kelâm, hitap etmek. ◆ Ta'zir ve itab etmek. || – quelqu'un d'un souflet Birine bir sille aşk etmek. || s' – Kendi kendisine hitap etmek. ◆ Sövüşmek.

Apostume [imz.] (mr. Apostème)

Apote [i. – s.] Su içmek ihtiyacını hissetmeyen, su içmeden yaşayabilen.

Apothème [imz.] (he.) Nısf-ı kutr-ı dâhilî, nısf-ı kutr-ı kaim, irtifa-ı zû-kesîri'l-adlâ'.

Apothéose [ims.] (mec.) Fevkalâde hürmet ve ta'zim. ◆ Pek mübalağalı medh ü senâ.

Apothèse [ims.] (crh.) Kırık bir uzvu sararak hâl-i tabiisine getirme. ◆ Vaziyet-i azm-ı münkesir.

Apothicaire [imz.] Eczacı. || Mémoire d' – Çok tenzilata muhtaç hesap pusulası. || C'est un – sans sucre Hasbe'l-meslek kendisine lâzım olan eşyadan mahrum bir adam hakkında söylenir. (El-yevm *Pharmacien* kelimesi daha müsta'meldir.)

Apothicairerie [ims.] Eczacı dükkânı, eczahâne. ◆ Eczacılık. ◆ Hile, dolap merkezi. (El-yevm *Pharmacie* kelimesi daha müsta'meldir.)

Apôtre [imz.] Mürsel. ◆ Hazret-i İsa'nın şâkirdi, havari. ◆ Bir memlekette en evvel Hıristiyanlığı idhal ve neşreden adam. ◆ Bir fikir ve maksadın neşir ve tervicine çalışan adam. || Bon – Hilekâr, riyakâr.

Apozème [imz.] (t.) Nebatat-ı tıbbiyenin kaynatılmasından hâsıl olan su, matbuh, apozmat.

Apparaître [fl.] (Fi'l-i iâne olarak *être* ve *avoir* ile imtizac eder.) Gözükmek, görünmek, müşahede olunmak. ◆ Zuhur etmek, meydana çıkmak, yetişmek, sabit olmak. ◆ Bir yerde pek az oturmak. ◆ Sunuh ve sudur etmek. ◆ Temessül etmek. ◆ Tecelli etmek. ◆ Zâhir ve nümâyan olmak. || Il m'*apparait* Zannederim, bana öyle gelir ki... || Faire – İhbar, tebliğ etmek.

Apparat [imz.] Gösteriş, debdebe, tantana. ◆ Bazı kitapların, muharrirlerin, fikirlerin cetveli, lugat şeklinde vuku bulan tasnifi. || Jour d' – Şenlik, alay günü. || Morceaux d' – Büyük bir ziyafetin en başlı taamları.

Apparaux [imz. – cm.] (bhr.) Geminin edevat-ı teçhiziyesi. || Agrès et – du navire Sefinenin takım ve âlâtı.

Appareil [imz] Tantana esbabı [esvabı], alay takımları. ◆ Debdebe, alay. ◆ Alâim-i hariciye. || (crh.) Bir yara bağlamaya lâzım olan şeyler, sargı, bağ, cihaz. ◆ Âlât ve edevat takımı, cihaz. || (tşr.) Bir iş gören âzâ-yı dâhiliye takımı, cihaz: – digestif Cihaz-ı hazm. || (m.) Kemer ve kubbe taşlarının birleştirilmesi, tesviyesi. || (bhr.) Gemiyi tezgâhtan indirmeye mahsus âlât ve edevat-ı mihanikiye. || (t.) Alâmet-i maraz. || (as.) Kat' ve vaz'-ı ahcar. || – de détente Tetik takımı. || – électrique Elektrik tertibi, aleti. || – de

pointage Nişan aleti. || – de sûreté Emniyet tetiği.

Appareillage [imz.] (bhr.) Yelken açmak ve demir almak ve gemiyi matlub olan cihete tevcih etmek harekâtı.

Appareillement [imz.] Hayvanların çift koşulması, eş etme. || Hayvanların çiftleştirilmesi.

Appareiller [ft.] Bir şeye eş bulmak, çift etmek, eş etmek. ◆ (Hayvanları) Çift koşmak. ◆ Çiftleştirmek. ◆ (İnsan hakkında) Birbirine uymak, kafaları denk gelmek. ◆ (m.) Duvar taşlarını hazırlamak. = [fl.] (bhr.) Yelken açmak, bâdban-güşâ-yı azîmet olmak; demir almak, fekk-i lenger-i ikamet etmek, müteâzim olmak, tahrik-i çarh-ı azîmet etmek. || s' – Kendine müşâbih biriyle birleşmek. ◆ (Hayvanlar hakkında) Çiftleşmek.

Appareilleur [imz.] (m.) Yontulacak taşları seçip işçilere veren usta, taş tesviyeci ustası.

Appareilleuse [ims.] Hiyel ve desâyise karışan kadın. ◆ Vasıtalık eden karı.

Appareмment [h.] Anlaşıldığına göre. ◆ Zâhiren, suret-i zâhirede, suretâ. (Bu mânâlar eskimiştir.) ◆ Şüphesiz, galiba, ağleb-i ihtimalata göre.

Apparence [ims.] Görünüş, gösteriş, suret-i zâhire. ◆ İhtimal, zan. ◆ Eser. ◆ Manzara. || En – Zâhiren, suretâ. || Sauver les – s Zâhiren hüsn-i harekette bulunmak. || Selon les – s Suret-i hâle nazaran. || ... Il ya – que İhtimaldir ki..

Apparent,e [s.] Görünen, zâhir, ayan, bedîdar, aşikâr. ◆ Suverî, zâhirî. ◆ Muhtemel. ◆ Gösterişli. || (hy.) Mer'î. || Mouvement – Hareket-i zâhiriye. || Horizon – Ufuk-ı mer'î, ufuk-ı zâhirî, ufuk-ı mahsus.

Apparenté,e [s.] Bien – Suret-i matlûbede musâheret etmiş. || Mal – Suret-i gayr-ı münasibede musâheret etmiş.

Apparenter [ft.] Birini sıhriyet tarikiyle bir aile içine idhal etmek, musâheret ettirmek; Bien – Yolunda musâheret ettirmek. || s' – Musâheret etmek.

Apparesser [ft.] Tembelletmek.

Appariation [ims.] Çift hâline koyma. ◆ Mukayese.

Apparié,e [s.] Çift hâline konmuş, öbür teki, teki bulunmuş.

Appariement yahut Apparîment [imz.] Çiftleştirme. ◆ Çift etme.

Apparier [ft.] Çift hâline koymak, eş etmek. ◆ (Kuşlar hakkında) Çiftleştirmek. (Bir edâ-yı müstehziyâne ile insanlar hakkında dahi kullanılabilir.) || – des combattants Birbirinin muvâcehesine müsâvi kuvvette, müsâvi cesarette, müsâvi surette müsellah hasımlar çıkarmak. || s' – Çiftleşmek. (Kuşlar ve müstehziyâne bir surette insanlar hakkında.)

Appariteur [imz.] Belediye çavuşu. ◆ Eski Romalılarda evâmir-i hükûmeti icraya memur zât. ◆ Vaktiyle Fransa'da Dârülfünûn heyetinin önünde bir asâ-yı mahsus taşıyan mübaşir. ◆ Vaktiyle Fransa'da ekâbir-i ruhban nezdinde bir nevi çavuş, mübaşir. ◆ Bir kimya muallimine tecrübeler icrası için lâzım olan şeyleri hazırlayan zât.

Apparition [ims.] Zuhur, görünüş. ◆ Tecessüm, tecelli. ◆ Meydana çıkma, intişar (matbuat hakkında). ◆ Pek kısa ikamet. ◆ Hayalet, gulyabani.

Apparoir [fl.] Zâhir ve aşikâr olmak. || (hk.) Tebeyyün ve tahakkuk etmek. (Yalnız sîga-i hâlin gaibi olan *il appert* ile *faire apparoir* [tebeyyün ettirmek] tabirinde masdarı müsta'meldir.)

Appartement [imz.] Birkaç oda ve müştemilatından ibaret daire, apartman. ◆ Evin bir dairesi, kısmı. ◆ Meclis, bezm-i tarab ve sohbet. (Bu mânâ ile isti'mali eskidir.) || Petits – s Hükümdar saraylarında hükümdarın her zaman ikametgâh ittihaz ettiği daireler. || Grands – s Saraylarda resm-i kabullere mahsus olan daireler. (Bu mânâda – s de parade daha ziyade müsta'meldir.)

Appartenance [ims.] Mülhakat, muzâfat, müştemilat. ◆ Aidiyet, merbûtiyet.

TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Appartenant,e [s.] Birinin malı ve mülkü olan, birinin taht-ı tasarrufunda bulunan, birine ait olan. ◆ Ait, mensup, müteallik, râci'.

Appartenir [fl.] Birinin mal ve mülkü olmak. ◆ Birine ait ve râci' olmak. ◆ Merbut ve sadık olmak. ◆ Taht-ı nüfuz ve himayede bulunmak. ◆ Karâbet, sıhriyet münasebetiyle merbut olmak. ◆ Birinin hizmetinde bulunmak. ◆ Taalluk etmek. ◆ Birinin vazifesi ve hakkı dâhilinde olmak. ◆ Birine mensup yahut mahsus ve münhasır bulunmak. ◆ Birine layık ve münasip olmak. || – de décider Rey ve kararına muhavvel olmak. || Ainsi qu'il appartiendra Münasip olacak surette, münasip görüleceği vechile. || s' – Serbest ve müstakil olmak, kimsenin taht-ı hükmünde olmamak.

Appas [imz.] (Şekle ait) Cazibe, dilkeşlik, letafet. ◆ Lezâyiz, huzûzat. ◆ Bir kadının memeleri, gerdanı.

Appât [imz.] Tuzağa konulan, oltaya takılan yem, tane. ◆ Kümes hayvanatını semirtmek için undan, patatesten, cevizden yapılan hamur. || (mec.) Vasıta-i iğfal. || C'est un trop vieux poisson pour mordre à l' – Çok tecrübesi olduğu için aldanmayacağına hükm olunan bir adam hakkında söylenir. || – s de fond Balık sayd olunacak yere balıkları celp için ka'r-ı deryaya atılan mevadd-ı gıdaiye. || – s artificiels Yem gibi kullanılan yalancı küçük balıklar, zoka.

Appâté,e [s.] İğfal olunmuş, muğfel. || (mec.) Bulanmış, teskin-i hırs etmiş.

Appâter [ft.] Yemlemek. ◆ Tuzak tanesi gibi bir şeyle cezbetmek. ◆ Yavru kuşların ağzına yem vermek. ◆ Kaz, tavuk, hindi gibi kümes hayvanatına semirtici şeyleri zorla yedirmek. || (mec.) Cezp ve iğfal etmek.

Appauvrir [ft.] Fakir etmek, fakr u zarurete düşürmek. ◆ Toprağın kuvve-i inbâtiyesini azaltmak. ◆ Şaşaa ve debdebesini tenkis etmek. || – une langue Bir lisanı darlaştırmak. || – le sang Fakr-ı deme duçar etmek. || s' – Fakir olmak. ◆ Kuvve-i inbâtiyeyi kaybetmek. ◆ Darlaşmak. ◆ Kuvvetini kaybetmek. ◆ Tagayyür etmek, duçar-ı hüzal olmak. ◆ (Maâdin hakkında) Tükenmek.

Appauvrissement [imz.] Fakre duçar oluş, iftikar. ◆ Kuvvet ve vüs'atin zevali. ◆ Tagayyür, hüzal. ◆ Zayıflama.

Appeau [imz.] Avcıların kuşları celbetmek için kafese kapatıp öttürdükleri kuş, çığırtkan. ◆ Kuş sadâsı çıkaran bir nevi düdük. || (mec.) Celp ve iğfale yarayan şey.

Appel [imz.] Çağırma, davet. ◆ Müracaat. ◆ Talep ve teşvik. ◆ Celp, toplama (asker vesâire hakkında). ◆ Silah altına alış. ◆ Yoklama. ◆ Yoklama borusu. ◆ Düelloya davet. ◆ (bhr.) Bir manevranın istikameti. ◆ Dil şaklatarak beygirleri teşvik ve tahrik etmek. ◆ İstînaf; Cour d' – Mahkeme-i istînaf. || Acte d' – İstînaf istid'âsı. || Interjeter, faire – İstînaf etmek. || Juger sur – İstînafen rü'yet etmek. || Connaître à charge d' – Davayı kabil-i istînaf olmak üzere fasl ve rü'yet etmek. || Battre l' – Bir şey üzerine dikkat-i umumiyeyi celbetmek. || – de fonds Ashab-ı tahvilattan, şürekâdan yeniden birtakım mebâliğ, sermaye talep etme. || Ce chien n'a poin d' – Bu köpek dikkatsizdir, itaatsizdir, sahibi çağırdığı vakit gelmez makamında ve av köpekleri hakkında kullanılır. || – de note Bir kitap metni arasına sahifenin altında, yahut kenarında yahut bab veya kitabın nihayetinde bir nota bulunduğunu anlatmak üzere konulan işaret. || – d'air Bir ocağa ihtirak için elzem olan havanın idhali. || – nominal Tayin-i esâmi ile yoklama.

Appelable [s.] (hk.) Kabil-i istînaf.

Appelant,e [i. – s.] (hk.) Müste'nif, istînaf eden. ◆ Kuşları celp için kafese kapattırılan kuş, çığırtkan. || L' – et l'intimé (hk.) Müste'nif ve müste'nifun-aleyh.

Appeler [ft.] (Sağır e'den evvel / tekerrür eder) ◆ Ad takmak, tesmiye etmek. ◆ Yoklama etmek. ◆ Çağırmak, davet etmek. ◆ Tayin eylemek. ◆ Celbetmek. ◆ Mahkemeye davet etmek, aleyhinde ikame-i dava etmek. ◆ Sevk ve tehyie ve teşvik etmek. ◆ Cezp

ve meclub etmek. ◆ İntac etmek. ◆ Zikretmek, adını söylemek. ◆ Birtakım isimleri veya rakamları sesle okumak, saymak. ◆ (as.) Yoklama etmek. ◆ (as.) Silah altına almak. || Dieu l'appelle Ölmek üzere bulunan bir adam hakkında söylenir. || – au secours İstimdad etmek, müracaat etmek. || – sous les drapeaux Silah altına davet eylemek. || C'est ce qu'on appelle... İşte buna ... derler. || – l'attention Nazar-ı dikkatini celbetmek. || – la mort sur quelqu'un Birinin ölümünü temenni eylemek. || – les choses par leur nom Hakikati doğruca, açıktan açığa söyleyivermek. || – à bord (bhr.) Sandal çağırmak için işaret vermek. || – Tarquin, Azor (Tiyatroda) Islıkla oyuncuları tezyif etmek. || – une partie du capital Sermayenin bir miktarını talep etmek. || – en justice Mahkemeye celbetmek. || – comme témoin Şahit ikame etmek. = [fl.] İstînaf-ı dava etmek. || En – à Müracaat etmek. || s' – Tesmiye olunmak, kendi kendine bir nâm, bir vasıf takınmak. ◆ Birbirini çağırmak, uzaktan konuşmak.

Appelet [imz.] Parakata denilen olta.

Appeleur [imz.] Çığırtkan.

Apellatif,ve [s.] (sr.) Nom – İsm-i cins, ism-i âm.

Appellation [ims.] Tesmiye, isim. ◆ Davet, celp. ◆ İstînaf. ◆ Huruf-ı hecânın suret-i kıraati. || – militaire (as.) Muhatabe-i askeriye: Onbaşı! Ahmed Onbaşı! gibi.

Appendice [imz.] (*a pain*) İlave, zeyl, tetimme, lâhika, zamîme. ◆ Fer'. ◆ Bir nizamnâmeye zeyl edilen fıkra-i kanuniye. ◆ Balonun alt sukbesi. = [cm.] Müzeyyelat.

Appendiculaire [s.] (*a-pain*) Zeyl suretinde.

Appendicule [imz.] (*a-pain*) Küçük zeyl veya fer'.

Appendiculé,e [imz.] (*a-pain*) Zamîmeli, zû-lâhika.

Appendre [ft.] Asmak, ta'lik etmek.

Appentis [imz.] Bir tarafı duvara dayanmış ve bu suretle çatısı yalnız bir tarafa mâil küçük bina, çardak, sâyeban. ◆ Bir büyük binaya muttasıl küçük bina.

Appert (il) (mr. Apparoir)

Appesanti,e [s.] Ağır, sakil. ◆ Yavaş, ağır, batî.

Appesantir [ft.] Ağırlaştırmak, teskil etmek. ◆ Betâet îras etmek. || s' – Ağırlaşmak. ◆ Uyuşmak. ◆ Tazyik etmek, yüklenmek. ◆ Israr etmek. || s' – sur... Bir şey hakkında sözü uzatmak, tatvil-i makal etmek, daima bir şeyden bahsetmek. || Ne nous appesantissons pas là-dessus Başka bahse geçelim.

Appesantissement [imz.] Ağırlaşma, ağırlık. ◆ Bedenen yahut zihnen zaaf ve nâtüvanî, betâet.

Appété,e [s.] Sevk ve ihtiyac-ı tabii ile arzu olunan.

Appétence [ims.] İştihâ, meyl-i tabii, hacetin sevk-i tabiisi. ◆ Arzu.

Appéter [ft.] Sevk-i tabii ile, sevk-i ihtiyaç ile arzu ve talep etmek. ◆ İstemek.

Appétibilité [ims.] Hacetin sevk-i tabiisiyle arzu ve talep etmek hissi. ◆ Arzu edilebilir.

Appétible İştihâyı dâî.

Appétissant,e [s.] İştihâ veren, iştihâ açan. ◆ İştihâ, şehvetengiz.

Appétit [imz.] İştihâ. ◆ (mec.) Arzu, tamah. ◆ Heves, nefs. ◆ Şehvet. ◆ Hırs. || Bon – Afiyet ola. || L' – vient en mangeant Yemeğe oturulunca iştihâ gelir ve (mec.) kazandıkça tamah artar. || Couper l' – İştihâyı kapamak. ◆ Cesaretini kırmak. || Il n'est chère, il n'est sauce que d' – Açlık her yenilen şeyi iyi buldurur. || Avoir l' – ouvert de bon matin Bilhassa nâ-be-mevsim bir eser-i hırs-ı câh gösteren gençler hakkında kullanılır. || Changement de corbillon donne – de pain bénit Tenevvü bıkkınlığa mani olur. || Avec – Şevk ve hâhiş ile. || à l' – de Tasarruf maksadıyla. ◆ Zevk ve arzuya göre. = [cm.] Sardalya ve emsali şeyler gibi iştihâ açmak için sofrada yenen mezeler.

Appétitif,ve [s.] İştihâ veren, câlib-i iştihâ.

Appétition [ims.] Arzu-yı şedid, hasret, hâhiş, iştihâ, iştiyak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Applaudir [ft.] Alkışlamak, el çırparak takdir ve tahsin etmek. ◆ Medh ü senâ ile beraber teşvik ve teşci' etmek. = [fl.] – à Kabul ve tasdik ve tahsin etmek. || s' – Kendi hareketinden memnun olmak, kendi kendini tebrik etmek, tefahhur etmek.

Applaudissement [imz.] Alkış, alkışlama. ◆ El çırparak tahsin ve takdir. ◆ Medh ü senâ.

Applaudisseur [imz.] Alkışlayıcı. ◆ Bir şeyi anlamaksızın tahsin eden adam.

Appleinir [ft.] Doldurmak.

Applicable [s.] İcra ve tatbiki mümkün veya şâyan olan. ◆ Kabil-i tatbik. ◆ Cârî, mer'îyü'l-icra. ◆ Takılması veya kaplatılması, yapışması kabil. ◆ Kabil-i tahsis (meblağ).

Applicage [imz.] Yapıştırma, takma.

Applicateur [s.] Tatbik edici.

Application [ims.] Yapıştırma, basma, takma, kaplama. ◆ Tatbik, icra. ◆ Tahsis, tayin. ◆ Dikkat, ihtimam. || – de la torture, de la question Birine işkence etme. || Faire l' – d'un soufflet Birisine bir tokat aşk etmek. || – analogique des lois pénales Kavânîn-i cezaiyenin kıyasen tatbiki. || – d'une peine par jugement Ceza-yı hükmî, mücâzat-ı kanuniyenin tatbiki.

Applique [ims.] Bir şeye tezyin için ta'lik ve ilave olunan şey. ◆ Duvara takılan lamba veya şamdan kolu. || Pièces d' – s Vida vesâire ile birbirine raptolunan parçalar.

Appliqué,e [s.] Tatbik olunmuş. ◆ Yapıştırılmış. ◆ Karıştırılmış. ◆ Kemâl-i dikkatle çalışan, meşgul, mütevaggıl.

Appliquer [ft.] Yapıştırmak, takmak, kaplamak. ◆ Dokundurmak, temas ettirmek, basmak. ◆ Dayamak, üzerine koymak. ◆ Tatbik ve icra etmek. ◆ Tahsis ve tayin etmek. ◆ Kullanmak, isti'mal etmek. ◆ Azv ve isnat etmek. ◆ Meşgul etmek, çalıştırmak, uğraştırmak, büyük bir dikkate ihtiyaç göstermek. ◆ Hasretmek. || – son esprit à Bir şeye hasr-ı zihn etmek. || – à la question İşkence etmek. || s' – Bir şeye sarf-ı dikkat etmek. ◆ Gelmek, yakışmak. ◆ Üzerine almak, giymek. ◆ Üzerine koymak. ◆ Mal edinmek. ◆ Üzerine alınmak.

Appoint [imz.] Kesr. ◆ Kusur. || Monnaies d' – Ufaklık. ◆ Hesap kusuru. ◆ Bir şeyi tamamlamaya yarayan şey. || Faire l' – Bir paranın üzerini ufaklık ile tamamlamak.

Appointé,e [s.] Maaşlı (memur). ◆ Tesviye olunmuş. ◆ Ta'lik edilmiş. ◆ (Ceza-yı nakdî vesâireye) duçar. = [imz.] (hk.) (mr. Appointement) || Être – contraire Zıt ve mütebâyin bulunmak.

Appointements [imz. – cm.] Maaş, vazife. ◆ (hk.) Zapt-ı dava. = [imz. – cm.] Senelik maaş, vazife-i seneviye. || Fournir aux – s de quelqu'un Birinin masârifine, idaresine, taayyüşüne yardım etmek.

Appointer [ft.] Maaş tahsis etmek. ◆ (Ceza) Tayin etmek. ◆ Hall ve tesviye etmek. ◆ Yontmak. ◆ (Dikiş hakkında) Kenarını bastırmak. || (hk.) Zapt-ı dava etmek.

Appointeur [imz.] Hall ve tesviye eden adam.

Appointi,e [s.] Sivrilenmiş, sivri.

Appointir [ft.] Sivriltmek.

Appontement [imz.] Bir sefineden rıhtıma çıkmak için uzatılan tahta iskele.

Apport [imz.] Zevceynden her birinin mevki-i iştirake koyduğu şeyler, cihaz-ı [çeyiz] zevceyn. ◆ Şerik sermayesi, hissesi. ◆ Bir davaya müteallik evrakın mahkemeye teslimi. ◆ Pazar.

Apportage [imz.] Hamallık. ◆ Hamaliye. || – dotal Zevcenin itaya mecbur olduğu cihaz [çeyiz] akçesi, drahoma.

Apporter [ft.] Getirmek. ◆ Cihaz [çeyiz] veya hisse getirmek, koymak. ◆ Serd ve dermeyan etmek. ◆ Îras etmek, mûcip olmak. ◆ Zikir ve îrad etmek. ◆ Kullanmak, icra etmek. ◆ (İş ve müzakere gibi hususat hakkında) Göstermek: || – des facilités Teshilat göstermek. || – remède İlacını, çaresini bulmak. || Bien venu qui apporte Parayı veren hüsn-i kabul, hüsn-i muamele görür. || Ap-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

porte! Bir şeyi getirmeleri için köpeklere verilen emir. Getir! Aport!

Apporteur [imz.] Getiren.

Apportionner [ft.] Herkesin hissesini vermek.

Apposer [ft.] Koymak, vaz' etmek. || – **sa signature** ◆ Vaz'-ı imza etmek, imzalamak. ◆ (Mühür vesâire) Basmak; – **les scellés** (Eşyayı) mühürlemek, taht-ı temhire almak. ◆ Yapıştırmak, ta'lik etmek. ◆ Zam ve ilave etmek; – **une clause à un contrat** Bir mukaveleye bir bent derc ve ilave etmek.

Appositif,ve [s.] (sr.) Bir kelimenin evveline ilave-i hurufla hâsıl olan (inşâ-yı kelâm).

Apposition [ims.] Vaz'. || (h.) Bir cinsten olan iki cismin birleşmesi, terâküb. || (nhv.) Bir ismin sıfat yerine isti'maliyle diğer bir isme vasıf olması: "Cicéron, orateur romain" terkibinde "oratör" isminin "Siseron" ismine vasıf olması gibi. || – **des scellés** Eşyayı taht-ı temhire alma.

Appréciabilité [ims.] Kabiliyet-i takdir.

Appréciable [s.] Kabil-i takdir.

Appréciateur [imz.] Takdir eden, muhammin, kadirşinas.

Appréciatif,ve [s.] Takdirî, tahminî. ◆ Takdir etmeye sâlih. || **État – des marchandises** Emtianın kıymet-i muhammenesini mübeyyin defter.

Appréciation [ims.] Takdir-i kıymet, tahmin. ◆ Kadirşinaslık. || **Questions d' –** Mesâil-i takdiriye. || **Laisser à l' – du tribunal** Mahkemenin rey ve takdirine havale etmek. || – **des distances** Tayin-i mesafe, tahmin-i mesafe. || – **des angles** Takdir-i zevâyâ. || – **des pentes** Meyl tayini.

Apprécie [ims.] Muhtelif pazarlardaki hububat fiyatının yekdiğeriyle mukayesesinden çıkarılan fiyat-ı vasatî.

Apprécier [ft.] Takdir-i kıymet, tahmin etmek. ◆ Kadrini anlamak, takdir etmek. ◆ Kıymetini bilmek. ◆ Tenkit etmek.

Appréhender [ft.] (*h* okunmaz) Bir şeyden korkmak, vehim ve şüphe etmek. ◆ Tutmak, yakalamak, zaptetmek. || – **une succession** Bir mirasa nâil olmak, tasarruf etmek. || – **au corps** (hk.) Ahz u girift etmek.

Appréhensible [s.] (*h* okunmaz) Zihnen zaptolunabilen, kabil-i derk.

Appréhensif,ve [s.] (*h* okunmaz) Korkak, cebin, cesaretsiz. (Az müsta'mel.)

Appréhension [ims.] Korku, cebânet. ◆ Vehim, şek. ◆ İntikal, anlayış, fehm, idrak.

Apprendre [ft.] Öğrenmek, bellemek, taallüm etmek. ◆ Alışmak, tabiat edinmek. ◆ Haber almak. ◆ Haber vermek, bildirmek. ◆ Öğretmek, talim etmek. ◆ Belletmek. || **Ce qu'on apprend au ber dure jusqu'au ver** Çocuklukta bellenen şeyler ölünceye kadar tahattur edilir. || – **à sa mère, à son père, à faire des enfants** Kendinden âleme ders vermeye kalkmak. || **s' –** Öğrenilmek. ◆ Birbirine öğretmek, haber vermek.

Apprenti,e [i. – s.] Şâkirt, çırak. || (mec.) Acemi, tecrübesiz. || – **n'est pas maître** Bir müptedîden üstadlara mahsus eser-i mükemmeliyet beklememelidir.

Apprentissage [imz.] Şâkirtlik, çıraklık. ◆ Şâkirtlik müddeti. ◆ İlk tecrübe. || **Faire l' – de** Alışmak, öğrenmek.

Apprêt [imz.] Hazırlama, tehyie. ◆ (Sanâyide) İşlenecek iş. ◆ Yemeklerin suret-i tehyiesi. || (mec.) Tekellüf, tasannu. || **Sans –** Tabii surette, riyasız. = [cm.] Hazırlık tedarikât. ◆ Taam terbiyesi.

Apprétador [imz.] Fransız kadınlarının vaktiyle başlarına bağladıkları inciden yapılmış bir ziynet.

Apprêtage [imz.] Çuhaların fabrikada son cilâsı, perdaht. ◆ Derilerin dibâgati.

Apprêté,e [s.] Hazırlanmış. ◆ Tekellüflü, gayritabii. || **Cartes – es** Marifet göstermek için evvelden tertip olunmuş, düzülmüş oyun kâğıtları. ◆ Kumarda aldatmak için üzerine işaret yapılmış oyun kâğıtları.

Apprêter [ft.] Hazırlamak, tehyie etmek. ◆ Yapmak, uydurmak. ◆ (Yemek) Pişirmek,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ihzar etmek. ◆ Kumaşlara vesâir masnûata cilâ vermek, perdaht etmek. = [fl.] – à manger Yemek pişirmek. || – à rire Herkesi kendine güldürmek. || – des cartes Oyun kâğıtlarını düzmek, üzerine gizli işaretler yapmak. || – la figue İncirlerin dibine bir an evvel kemâle ermeleri için zeytin yağına batırılmış bir tüy sürmek. || Apprêtez vos armes! Nişan al. (Eski kumandadır.) || s' – Kendi için hazırlamak. ◆ Hazırlanmak, süslenmek.

Apprêteur [imz.] Kumaş ve mensucat-ı sâire perdahtçısı. ◆ Cilâcı.

Apprimé,e [s.] Tüyleri yatık olan, zül'eş'ar-ı mebsûte.

Appris,e [i. – s.] Öğrenilmiş. ◆ Alıştırılmış, terbiye olunmuş. (Bu son mânâda yalnız *bien* ve *mal* kelimeleriyle isti'mal olunur: *Bien* – terbiyeli, *Mal* – terbiyesiz.)

Apprivoisable [s.] Alıştırılması mümkün olan, kabil-i te'nis.

Aprivoisé,e [s.] Alışmış, munis. ◆ (mec.) Bir şeye sâlih bir hâle getirilmiş.

Apprivoisement [imz.] Vahşi bir hayvanın alıştırılması, te'nis.

Apprivoiser [ft.] Bir vahşi hayvanı yumuşatmak, alıştırmak, te'nis etmek. ◆ Teskin-i şiddet etmek. ◆ Bir adamın huşûnetini izâle etmek. || – une femme Bir kadını mebâhis-i aşkı istimâa alıştırmak. || s' – Alışmak, yumuşamak. ◆ Kesb-i ülfet etmek, me'nus olmak.

Approbateur,trice [i. – s.] Takdir, tasvip ve tahsin eden. ◆ Tasvipkâr.

Approbatif,ve [s.] Takdir ve tahsin ve tasvibi mutazammın.

Approbation [ims.] Takdir, tahsin, tasvip. ◆ Kabul, tasdik. ◆ Kitap tab'ı için muayene ve teftiş dairesinden verilen ruhsat.

Approbativement [h.] Tasvip ve tasdik suretiyle. ◆ Takdir ve tahsin ile. (Az müsta'meldir.)

Approchable [s.] Kabil-i takarrüb, yanına varılması mümkün olan. (Hemen daima nefy suretiyle kullanılır.)

Approchant,e [s.] Karib, şebih, yakın. ◆ Takribî. = [h.] Takriben = [hc.] Sularında: – les six heures Saat altı sularında.

Approche [ims.] Yakınlaşma, takarrüb. ◆ (Hayvanlar hakkında) Çiftleşme. || Lunette d' – Eşyayı yakın gösteren dürbün. || (tba.) Boş. ◆ İki harfin sehven ayrı yazılması. ◆ Birbirinden ayrı dizilen iki harf veya kelimenin yaklaştırılacağını göstermek üzere musahhih tarafından konulan ufkî mûtarıza (‿) işareti. ◆ (as.) ameliyat-ı takribiye, takarrüb. || Greffe en –, par – Emzirme dal aşı[sı]. = [cm.] Civar, etraf ve eknaf, havali.

Approcher [ft.] Yakın getirmek, yaklaştırmak, takrib etmek. ◆ Yanına kabul etmek, yaklaştırmak. ◆ Birisinin daire-i ülfetine dâhil olmak. ◆ Yaklaşmak, takarrüb etmek. ◆ (Hayvanlar hakkında) Çiftleşmek. ◆ Münasebet ve müşâbeheti hâiz olmak. || – un prince etc. Bir büyük adama intisap etmek. || Un homme qu'on ne saurait Yanına varılmaz adam, müteazzım, sert. || – quelqu'un de soi (Büyük adamlar hakkında) Yanına birini memur kabul etmek. || – un drap Bir kumaşı pek derinden kırkmak. || – des sacrements (Hıristiyanlarca) Papaza itiraf-ı günah etmek. || s' – Yaklaşmak, hâiz-i münasebet olmak. ◆ İtilâf etmek, uyuşmak. (Bu mânâ eskimiştir.)

Approfondir [ft.] Derinletmek, ta'mik etmek. || (mec.) Ta'mik ve tetkik etmek, künhüne varmak, istiksâ etmek. || s' – Derinleşmek. ◆ (mec.) Kendi künhüne varmak.

Approfondissement [imz.] Derinleştirme. ◆ Derinlik. || (mec.) Ta'mik ve tetkik, istiknah, istiksâ.

Approfondisseur [imz.] Her şeyi istîzah etmek, her şeyin künhüne varmak iddiasında, iptilâsında bulunan adam.

Appropriable [s.] Kabil-i temellük, kabil-i ihraz.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Appropriation [ims.] Bir şeye sâlih bir hale ifrağ. ◆ Tevfik, tatbik. ◆ Temizleme. (Bu mânâda az müsta'meldir.) ◆ Tasarruf, istimlâk. ◆ (hk.) İhraz.

Approprier [ft.] Bir işe yarayacak surete koymak. ◆ Temizlemek. ◆ Tevfik ve tatbik etmek. ‖ **s'** – Bir işe yarar surete konmak. ◆ Uymak. ◆ Tevâfuk etmek. ◆ Tevfik ve tatbik olunmak. ◆ Kendine mal edinmek, istimlâk etmek.

Approuvé,e [s.] Takdir ve tahsin veya kabul ve tasdik olunmuş. = [i.] **Approuvé** (Evrak-ı resmiyede) Mûcebince.

Approuver [ft.] Takdir ve tahsin etmek. ◆ Tasvip eylemek. ◆ Kabul ve tasdik etmek. ‖ **s'** – Tasvip ve tahsin olunmak. ◆ Yekdiğerini takdir ve tahsin etmek.

Approvisionnement [imz.] Erzak ve mühimmat. ◆ Erzak ve mühimmat tedariki, tedarik-i zâd u zahire, tezvîd. ‖ – **d' une armée** Bir ordunun erzak ve mühimmatının tedariki. ‖ – **de transports stratégiques** Nakliyat-ı sevkü'l-ceyşiye. ‖ – **des 20 jours** Yirmi gün erzak ve mühimmatı.

Approvisionner [ft.] Erzak ve mühimmat vermek, tedarik etmek. ‖ (as.) **Approvisoinnez!** Fişek koy! kumandası. ‖ **s'** – Kendi erzak ve zahâirini tedarik etmek. ‖ (mec.) Tedarik etmek, sahip olmak.

Approvisionneur [imz.] Erzak ve mühimmat veren, müteahhit. ‖ (as.) Levâzım-ı askeriye müteahhidi.

Approximatif,ve [s.] Takribî, tahminî. ‖ **Compte** – Hesab-ı tahminî, hesab-ı takribî.

Approximation [ims.] Takrib, tahmin. ◆ Hakikate takarrüb. ◆ (as.) Tecviz-i hata (topoğrafya ve harita kıraatinde). ‖ **Par** – Takriben.

Approximativement [h.] Takriben, tahminen, ale't-tahmin.

Approximer [ft.] Tahmin etmek.

Appui [imz.] Dayanılacak şey, dayak, destek, müttekâ. ◆ İstinatgâh, istinat. ◆ Muâvenet, himaye, tarf. ‖ **à hauteur d'** – Eğilen bir adamın dirsekle dayanılabileceği yükseklik. ‖ (as.) İstinat, mesnet; – **de tir** Endaht mesnedi. ‖ – **pour les roues** Tekerlek mesnedi; **compagnie d'** – İstinat bölüğü. ‖ **Point d'** – (crh.) Nokta-i istinat. ‖ **à l'** – **de** Teyiden müeyyed ve müspet olmak üzere, ispat için. ‖ **Mettre son** – **sur un roseau** Muâvenet için şerâit-i lâzımeyi hâiz olmayan bir adama güvenmek. ‖ **Pièces à l'** – Keyfiyeti müeyyid evrak, evrak-ı müeyyide, müsbite. ‖ – **moral** Müzâheret-i maneviye.

Appui-main [imz.] Ressamların fırçayı tutan eli dayatmak için kullandıkları müttekâ, ressam, nakkaş değneği. (cm. des *appuis-main*.)

Appui-tête [imz.] Fotoğraf çıkarılırken baş sallanmaması için arkadan kullanılan müttekâ. (cm. des *appui-têtes*.)

Appuyé,e [s.] Dayanmış. ‖ (mec.) Müstenid, yerleşmiş, müstahkem. ‖ (Evrak-ı resmiyede) Takdiri mübeyyin bir tabirdir.

Appuyer]ft.] Dayak ile tutmak, dayak koymak. ‖ Dayatmak. ‖ (as.) İstinat ettirmek, muâvenet etmek, mümteniü't-taarruz kılmak. ◆ Basmak. ◆ Teyid etmek. ◆ Bent etmek. ◆ (Zihin hakkında) Hasr ve tevcih eylemek. ◆ Muâvenet ve müzâheret etmek. ◆ Israr etmek. ‖ – **les chiens** Köpekleri gerek av borusu gerek ses ile teşvik etmek. ◆ Takviye ve iltizam etmek. ◆ Tasdik ve tervic etmek. = [fl.] Dayanmak, abanmak. ◆ Bir istikamet almak, bir cihete dönmek. ◆ (as.) Hatt-ı müstakimden ayrılıp sağa sola meyletmek. ‖ – **sur un mot** Bir kelimeye ziyade kuvvet vererek telaffuz etmek. ‖ – **sur une note** Çok kuvvet vermek için bir nota üzerinde bir müddet tevakkuf etmek. ‖ – **sur une pensée** Bir fikrin üzerinde ısrar etmek. ‖ – **des deux** Beygire iki mahmuz ile birden vurmak. ‖ **s'** – Dayanmak, istinat etmek. ◆ Güvenmek. ‖ **s'** – **sur un roseau** Hiçbir faydası olmayacak bir adama yahut bir şeye güvenmek.

Apre [s.] Kekre, ekşi. ◆ Sert. ◆ Sarp, çetin. ◆ Arızalı. ◆ Sert, hırçın. ◆ Müellim, azap-

bahş. ◆ Haşin. ◆ Güç, meşakkatli. ◆ Ziyadesiyle haris.

Aprement [h.] Sertlikle, huşûnetle. ◆ Güç ve meşakkatli olarak. ◆ Tamahkârane, Harisâne. ◆ Şiddetle.

Après [hc. – zz. – zm.] Sonra: – **le déluge** Tufandan sonra, ba'de't-tufan; –**avoir dîné** Yemek yedikten sonra; **Cinquante ans** – Elli seneden sonra; – **que je fus venu** Ben geldikten sonra; – **vous** Sizden sonra; **Les conseillers sont** – **les présidents** Âzâlar reislerden sonradır. ◆ Arkada, arkadan, arkasından, arkaya; **Courir** – **les voleurs** Hırsızların arkasına düşmek; **Marcher** – **quelqu'un** Birinin arkasından gitmek, birisini taklide, ona yetişmeye çalışmak; **Les chiens aboient** – **les passants** Köpekler mârrin ve âbirinin arkasından havlarlar. ◆ Aleyhinde; **Crier** – **quelqu'un** Birinin aleyhinde bağırmak. ‖ **Courir** – **une chose** Bir şeyi istihsale çalışmak. ‖ Hilafında, rağmen: – **le sage exemple que je lui ai donné** Kendisine verdiğim âkilâne nasihat hilâfında... ‖ Haricinde, başka: – **les défauts des autres, il n'est rien que nous connaissions mieux que leurs devoirs** Diğerlerinin nakayisi haricinde en iyi bildiğimiz şey onların mecbur oldukları vezâiftir. ‖ **Être** – **quelqu'un** Birisiyle lâ-yenkatı' meşgul olmak. ‖ **Être, se mettre** – **quelqu'un** Birisine musallat olmak, birisini rahatsız etmek. ‖ **Être** – Birisiyle meşgul olmak. ‖ **Attendre** – **quelqu'un** Birinin vüruduna intizar etmek. ◆ Birinin vürudunu şiddetle arzu eylemek. ‖ **Attendre** – **quelque chose** Bir şeyi şiddetle intizar ve arzu etmek. ‖ **D'** – Göre, tevfikan; fikrince, sözünce, usulünce: **Peindre d'** – **Raphaël** Rafael'e göre, Rafael usulünce resim yapmak; **D'** – **moi** Benim fikrimce, bana kalsa. ‖ **D'** – Sonra; **Ils s'enfuirent l'instant d'** – Bir dakika sonra kaçtılar. ‖ – **tout** Nihayet, her hâlde. ‖ – **coup** İş işten geçtikten sonra, ba'de harâbi'l-basra. ‖ **Ci** – Zîrde, âtide. ‖ – **à** Üzere: **Je suis** – **à conclure avec...** Filanla olan işlerime netice vermek üzereyim. ‖ – ? Ey [ya] sonra? ‖ **L'un** – **l'autre** Birbiri arkasısıra, müteakiben.

Après-boire [imz.] Sarhoşluk. = [zr.] Sarhoş iken, esna-yı mestîde.

Après-demain [zz.] Öbür gün, yarın değil öbür gün. ‖ (mec.) Artık geçmiş ola. ◆ Yarından sonraki gün.

Après-diner yahut **Après-dîné** [imz.] veya **Après-dînée** [ims.] Öğle yemeğiyle akşam arasındaki vakit. ◆ Öğle yemeğinden sonra. (cm. des *après-dîners*.)

À présent [zr.] Şimdiki hâlde, el-yevm.

Après-midi [imz.] Öğleden sonraki vakit, ba'de'z-zuhr, ba'de'z-zeval. (Bazen müennes kullanılır.) (cm. des *après-midi*.)

Après-souper yahut **Après-soupé** [imz.] **Après-soupée** [ims.] Akşam yemeğiyle yatılacak saat arasındaki vakit. (cm. des *après-soupers*.)

Apreté [ims.] Kekrelik, ekşilik. ◆ Sarplık. ◆ Çetinlik. ◆ Şiddet. ◆ Sertlik, huşûnet. ◆ Hırs ve tamah.

À priori (mr. Priori)

Aproctie [ims.] (*tî*) (t.) Ma'dûmiyet-i şureyh.

À propos (mr. Propos)

Aprosopie [ims.] (t.) Ma'dûmiyet-i vech.

Apside [ims.] (hy.) Bir seyyâre mahrekinin mihver-i kebirinin medarını kat' eylediği evc ile haziz noktalarının her biri.

Apside [ims.] (mr. Abside)

Apsychie [ims.] (t.) Baygınlık.

Apsychisme [ims.] (t.) Belâhet, fıkdan-ı tâmm-ı zekâ.

Apte [s.] Layık, şâyeste, müstehak. ◆ Muktedir, ehil.

Aptère [s.] (tt.) Kanatsız (böcek), adîmü'l-cenah. ‖ – **s** Adîmetü'l-ecniha sınıfı.

Aptérygiens [imz. – cm.] (tt.) Hayvanat-ı nâime sınıfından adîmü'l-cenah kısmı.

TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tubaga.gov.tr

Aptitude [ims.] İstidat, kabiliyet, liyakat. ◆ Ehliyet, dirayet. ◆ İktidar. || (as.) **Certificat d' – militaire** Askerliğe iktidar şahâdetnâmesi.

Aptumisme [imz.] Her şeye ehliyet, liyakat.

Aptumiste [imz.] Her şeye ehil ve layık olan adam.

Apurement [imz.] Rü'yet-i muhasebe, tetkik-i hesap. || **L' – d'un compte** Bir muhasebenin rü'yet ve tetkiki.

Apurer [ft.] Hesabı tetkik etmek. ◆ Kat'-ı muhasebe etmek. ◆ Malgame olmuş bir madeni temizlemek. || – **un compte** (mec.) Bir müşkili izâle etmek, bir bahse nihayet vermek.

Apyre [s.] (k.) Ateşe mukavemet eden, gayr-ı müzab.

Apyréne [s.] (nb.) Çekirdeksiz (meyve).

Apyrétique [s.] (t.) Sıtma nöbetleri arasındaki fasıla-i sükûnî, fetrî.

Apyrexie [ims.] (t.) Sıtma nöbetleri arasındaki vakt-i sükûn, fetret, kal'.

Aqua-fortiste [imz.] (*koua*) Tîzab ile hakkeden hakkâk.

Aquarelle [ims.] (*koua*) Sulu boya resim.

Aquarelliste [ims.] (*kou*) Sulu boya ressamı.

Aquarium [imz.] (*akou-ariom*) Tatlı su veyahut deniz nebatat ve hayvanatını muhafazaya mahsus cam havuz yahut şişe. (cm. des *aquariums*.)

Aquarteur [imz.] (*koua*) Kadim Romalılarda askerle su tevziine memur olan efrad.

Aquatile [s.] (*koua*) (nb.) Suda yaşayan, suda doğan, mâî.

Aqua-tinta yahut **Aquatinte** [ims.] (*koua*) Bakır üzerine yapılan bir nevi hâk. (des *aqua-tinta* yahut *des aquatintes*).

Aquatique [s.] (*koua*) Sulu (yer), bataklık. ◆ Suya muhtaç, su isti'mal eden (sanâyi, ticaret vesâire). ◆ (Latife tarzında) Sudan başka bir şey içmeyen. || (tt.) Suda yahut su kenarında yaşayan (hayvan), suda neşvünemâ bulan (nebat), mâî. || **Le peuple** – Balıklar. || **Vert** – Su yeşili renginde.

Aquatiquement [zr.] (*koua*) Su vasıtasıyla. ◆ Tuyur-ı mâiye gibi.

Aqueduc [imz.] (*c* okunur) Su kemeri, su yolu, su bendi. || (tşr.) Kanat, mecra.

Aqueux,se [s.] Sulu, âbdar. ◆ Su şeklinde, mâî, mâyi. || **Le fluide** – Su. || **Dépôts** – Sular vasıtasıyla teşekkül etmiş olan kayalar. || **Météores** – Sis, bulut, yağmur, çiy, kar gibi su buharının hava dâhilinde çok veya az bulunmasına tâbi hadisat-ı cevviye.

Aquifère [s.] (*kui*) Sulu, suyu hâvi.

Aquigène [s.] (*kui*) (nb.) Suda doğan, büyüyen.

Aquiger [ft.] Yakalamak, dövmek, yaralamak.

Aquilicies [ims. – cm.] (*kui*) Yağmur yağması için Yunan-ı kadimde Jüpiter'e edilen nezirler.

Aquifliacées [ims. – cm.] (nb.) Serâbine-tü'r-râiye fasîlesi.

Aquila alba [imz.] Tatlı sülümen.

Aquilin [s.] Nesrî, kartalın rengine müşâbih. (Beygirler hakkında müsta'meldir.) || **Nez** – Gaga burun, kakma burun.

Aquilon [imz.] Poyraz (rüzgârı). || (Şiirde) Şiddetli ve soğuk rüzgâr. ◆ Şimal.

Aquosité [ims.] Sululuk, âbdarlık. ◆ Mâyiiyet.

Ara [imz.] Uzun kuyruklu iri papağan.

Araba [imz.] (Türkçeden me'huz) Araba.

Arabe [i. – s.] Arap. ◆ Arabî. || **Chiffres – s** Her yerde müsta'mel olan malum rakamlar. = [imz.] Lisan-ı Arabî. ◆ Arap atı. || **La liqueur** – Kahve.

Arabesque [s.] Arapların tarz ve usulünde olan (nakış, mimarlık vesâire), Arap usul-i mimarisi ve ona mensup. = [imz.] Fenn-i mimarinin Araplardan me'huz bazı oyma ve nakışları, tezyinat-ı mimariye-i Arabiye. = [ims. – cm.] Yine Araplardan me'huz ve girift yapraklar ve dallar nakşından ibaret şekil ve suret. || (mec.) Üslup ve muhayyile garabetleri.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Arabesse [i. – s.] Arap kadını. (Az müsta'meldir.)

Arabie [ihs.] Arabistan, Cezîretü'l-Arap.

Arabique [s.] Araba mahsus, Arabî: || **Golfe** – Bahr-i Ahmer. || **Gomme** – Zamk-ı Arabî. || **La fève** – Kahve. (Lisan-ı şiirde müsta'meldir.)

Arabisant [imz.] Lisan-ı Arabî ile tevaggul eden âlim.

Arabiser [ft.] Lisan-ı Arabî ile mütehassıs olmak. ◆ Şarklıların üslub-ı mutantanını taklit etmek. || – **un mot** Bir kelimeyi Araplaştırmak, ta'rib etmek.

Arabisme [imz.] Lisan-ı Arabîye mahsus hâl ve şive ◆ Arap ıstılahı.

Arabiste [ims.] Miladın on birinci asrında etibbâ-yı Arabın mesleğini kabul etmiş olan etibbâ-yı garbiyeye verilen isim. ◆ Lisan-ı Arabî ile tevaggul eden âlim.

Arable [s.] Kabil-i ziraat (toprak).

Aracées [ims. – cm.] (nb.) Lûfiye fasîlesi.

Arachide [ims.] Yer fıstığı, Amerikan fıstığı.

Arachnéen,ne [s.] (*rak*) Örümcekli, üzerinde örümcek ağı bulunan.

Arachnides [ims. – cm.] (*rak*) Örümcek envâı ve örümceğe şebih hayvanat, anâkib. ◆ Hayvanat-ı ankebûtiye fırkası.

Arachnogénose [ims.] (*rak*) (t.) Örümcek sokmasından tevellüd eden emraz.

Arachnoïde [ims.] (*rak*) (tşr.) Beyni ihâta eden zar, gışâ-yı ankebutî.

Arachnoïdien,ne [s.] (*rak*) Örümcek ağı inceliğinde bulunan.

Arack yahut **Arak** yahut **Arac** [imz.] (Arabîden me'huz) Pirinçten ve şeker kamışından çıkarılan bir nevi rakı, arak.

Araf [imz.] (Arabîden me'huz) Araf.

Aragne yahut **Araigne** [ims.] Örümcek. (mr. Araignée)

Aragonite [imz.] (mad.) Bir nevi kilsli taş.

Araignée [ims.] Örümcek, ankebut. ◆ Örümcek ağı. ◆ Kuş tutmak için ağ. ◆ Çengel, kuyu çengeli. ◆ Usturlab halkası. || **Pattes d'** – Zayıf ve kuru parmaklar. ◆ Uzun, ince yazı. || **Toile d'** – Örümcek ağı. ◆ Tülbent. || – **de mer** Örümcek balığı. ◆ (as.) Şebekî lağımlar. || (hy.) Usturlab halkası. ◆ (bhr.) Makara takımı. || **Avoir une** – **dans le plafond** Kuvâ-yı akliyesi biraz muhtel olan adam hakkında kullanılır.

Araigneux,se [s.] Örümcek ağına benzeyen.

Arain [imz.] Bilhassa Hindistan'da yapılan satrançlı veya çubuklu bir kumaş.

Araire [imz.] Kara saban, papura.

Arame [imz.] İran şahlarının sarayı.

Aranéen,ne yahut **Arané,e** [s.] Örümceğe benzeyen.

Aranéiforme [s.] (tt.) Ankebutiyü'ş-şekl.

Arasement [imz.] Duvar vesâirenin bir hizaya getirilmesi, tesviye, tastih.

Araser [ft.] Duvar vesâireyi bir hizaya, bir satha getirmek, tesviye, tastih etmek.

Aratoire [s.] Ziraate ait ve müteallik, zer'î.

Aratriforme [s.] Saban şeklinde.

Arbalète [ims.] Tatar oku, oluklu ok, kazzaf. || – **à tour** Dolaplı kazzaf. || – **de passe** Geçit oku. || **Cheval en** – Arabada bir çift hayvanın önüne koşulmuş tek hayvan.

Arbalètrier [imz.] Kazzafla müsellah asker, okçu. ◆ Çatı direği, mahyası. || **Grand maître des** – **s** Tophâne nezâretlerinin ihdasından evvel bu makama mukabil olan bir memuriyet-i askeriye.

Arbalétrière [ims.] (as.) Kazzaf mazgalı.

Arbitrage [imz.] Hakem tayini. ◆ Hakem usulü. ◆ Hakem meclisinin hükmü, hükm-i kati. ◆ Poliçe ticareti. ◆ Bir piyasada kıymeti dûn olan tahvilatın iştirâsıyla ziyadeye talibi olan piyasada füruhtundan ibaret bulunan borsa oyunu. || – **international** Beynelmilel hakem usulü.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Arbitraire [s.] Keyfî, örfî, müstebidâne. ◆ Hâkimin keyif ve takdirine bırakılmış.

Arbitrairement [zr.] Bir suret-i müstebidâne, örfen, mütehakkimâne. || (hk.) Fuzulen.

Arbitral,e [s.] Hakem meclisine müteallik. || **Tribunal** – Heyet-i hakemiye, hakem mahkemesi. || **Décision** – **e** Hakemlerin kararı, hükmü, hükümnâme.

Arbitralement [h.] Hakem nasbıyla, hakem vasıtasıyla.

Arbitration [ims.] Takriben ve tahminen tayin-i kıymet. ◆ Takdir-i paha.

Arbitre [imz.] Hakem. || **Tiers** – yahut **Sur** – Hakemlerin ittifak edemedikleri takdirde fasl-ı mesele için salâhiyetleri dairesinde intihab ettikleri diğer hakem. ◆ Hâkim-i mutlak, Cenab-ı Hakk.

Arbitre [imz.] İradet, ihtiyar. || **Libre** – İradet-i mutlaka, irade-i cüziye. || **Serf** – İrade-i cüziyenin zıddı, kader-perestlik.

Arbitrer [ft.] Hâkim yahut hakem sıfatıyla hükmetmek. ◆ Tahmin-i kıymet etmek.

Arborer [ft.] Rekz, nasb etmek, dikmek. ◆ (Sancak) çekmek, ref'-i livâ etmek, bandıra küşad etmek. ◆ Raptetmek, bağlamak. || (mec.) Alenen iltizam etmek. ◆ Takmak, koymak, giymek.

Arborescence [ims.] Dallanma, teşeccür.

Arborescent,e [s.] Ağaç şeklinde olan, şecerî, müteşeccir, dallı budaklı.

Arboricole [s.] Ağaç üzerinde yaşayan (hayvan veya nebat-ı tufeylî).

Arboriculteur [imz.] Ağaç yetiştirmekle meşgul adam.

Arboriculture [ims.] Terbiye-i eşcar, ağaç yetiştirmek ilmi.

Arboriforme [s.] Ağaç şeklinde, biçiminde olan.

Arborisation [ims.] (k.) Bir maden veya bir billurun üzerinde görünen yaprak veya ağaç şekl-i tabiisi, teşeccür.

Arborisé,e [s.] (k.) Üzerinde ağaç yahut yaprak resmi görünen (maden yahut billur), müteşeccir.

Arboriser [ft.] Ağaç yetiştirmek. ◆ Ağaç biçimini vermek. || **s'** – Ağaca benzemek, ağaç şeklini taklit etmek.

Arboriste [imz.] Ağaç yetiştiren adam, fidancı.

Arbouse [ims.] yahut **Arbousse** veya **Arbouste** Kocayemişi, semer-i katleb/kutlub.

Arbousier [imz.] Kocayemişi ağacı, katleb/kutlub.

Arbre [imz.] Ağaç, şecer. ◆ Dingil. ◆ Mihver, mil. ◆ Hanedan. || (bhr.) Direk. || – **de Diane** (k.) Ağaç şeklinde tebellür etmiş gümüş ile cıva mahlutu. || – **généalogique** Şecere-i ensab, silsilenâme. || – **s fruitiers**, – **s à fruit** Eşcar-ı müsmire. || – **s forestiers** Meşe, çam vesâire gibi ormanlarda bulunan eşcar. || – **s verts** Mevsim-i şitâda yapraklarını muhafaza eden eşcar. || – **s d'ornement** Bahçelerde yol kenarlarını vesâireyi tezyin için dikilen ağaçlar. || – **s économiques** Dut ve emsali ağaçlar gibi meyvesinden ve çiçeğinden ve başka şeylerinden dahi istifade olunmak için dikilen ağaçlar. || – **d'amour** Erguvan ağacı. || – **à fraise** Kocayemişi ağacı. || – **de mille ans** Baobab ağacı. || – **de tige** Dalları altında 2 – 3.30 metre irtifaı olan ağaçlar. || **S'en tenir au gros de l'** – Minelkadim ve umumiyetle kabul edilmiş şeye taraftar olmak. || – **de science** Hazret-i Adem'e meyvesini yemek men buyurulan ağaç. || **L'** – **de la croix** İtikad-ı Nasârâya göre Hazret-i İsa'nın raptedildiği salib. || – **de Noël** Yılbaşı gecesi çocuklara verilecek oyuncak, şekerleme gibi hediyeler asılarak tertip ve tezyin edilen suni ağaç. || **L'** – **aux pommes d'or** Portakal ağacı. || **L'** – **de Ballas, de Minerve** Zeytin ağacı. || **L'** – **de Vénus** Mersin ağacı. || **L'** – **de Cybèle** Çam ağacı. || **L'** – **d'Apollon** Defne ağacı. || **L'** – **de Pluton** Servi ağacı. || **L'** – **de Bacchus** Asma.

Arbreter [ft.] Kuş tutmak için ağaç dallarına yapışkan bir mahlûl sürmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Arbreux,se [s.] Meşcer, ağaçlı.

Arbrisseau [imz.] Küçük ağaç, fidan. ◆ Çalı. || (mec.) Zayıf, aciz adam.

Arbuste [imz.] Bodur ağaç, nahle.[19] ◆ Funda, çalı çırpı.

Arc [imz.] (*c* okunur) Yay, kavis, keman. ◆ Kaş. || (m.) Kemer, tak, ok, kavis. ◆ (he.) Kavis: – **diurne** Kavs-i neharî. || – **nocturne** Kavs-i leylî. || – **de triomphe** Tak-ı zafer. || **Branche de l'** – Yay kolu, kab. || **Avoir plusieurs cordes à son** – Birkaç meslek veya sanat sahibi bulunmak, birçok vesâit-i muvaffakiyete, vesâit-i istihsal-i servete mâlik bulunmak. || **Détendre, débander l'** – Zihni, fikri dinlendirmek. || **Tendre trop l'** – Ziyade ibraz-ı şiddet etmek. || **Débander l'** – **ne guérit pas la plaie** Fenalık etmekten vazgeçmek, o âna kadar edilenleri tamir etmez. || **En** – Kavis şeklinde. || – **en-ciel** Alâim-i semâ, tirâje, kavs-i kuzah. || (ht.) – **de Volta** yahut – **voltaïque** Kavs-i voltaî. || **L'** – **d'Iris, l'** – **céleste, l'** – **des cieux** Alâim-i semâ, kavs-i kuzah, tirâje. || – **de cercle** Kavs-i daire.

Arcade [ims.] (m.) Kemer, tak. ◆ Eyer, semer kaşı. ◆ (tşr.) Kavs. || – **feinte** Hakiki bir kemer ile mütenâzır olmayı ihlal etmemek için bir duvara resim ile yapılan kemer.

Arcane [imz.] Kâzib kimyagerlerin gizlice icra ettikleri ameliyat. ◆ Suret-i terkibi mektum ilaç. ◆ Sır.

Arcangelet [imz.] Küçük kurşun ve harbi kazzafi.

Arcasineur,se [imz.] Dolandırıcı.

Arcasse [ims.] Makara yuvası. ◆ (bhr.) Geminin kıç tarafındaki yüzü, geminin kıç kafesi. || **Barre d'** – Geminin kıç kafesinin bölmesi.

Arcat [imz.] **Faire un** – Dolandırmak.

Arcature [ims.] (m.) Gerçekten yahut taklidî sıra kemerler.

Arc-boutant [imz.] (m.) İstinat kemeri, kemerli payanda. ◆ Destek. || (mec.) Bir mesleğin en başlı müdafii, hamisi. ◆ (cm. des *arcs-boutants*.)

Arc-bouter [ft.] (m.) İstinat kemeri ile takviye etmek. ◆ Gerinerek şiddetle dayanmak. || **S'** – Duvara dayatmak. ◆ Dayanmak.

Arc-doubleau [imz.] (m.) Bir kubbenin altında duvara bitişik nısıf kemer.

Arceau [imz.] Kemer kubbesi. ◆ Pencere veya kapı kemeri. ◆ Dört yapraklı yonca şeklinde tezyinat-ı mimariye. ◆ (crh.) Bir uzv-ı mecruhun üzerine ağırlık vermemek için yorganı yukarı tutmaya mahsus kavis, nîm-çember.

Arc-en-ciel [imz.] (*arkanciel*) Alâim-i semâ, kavs-i kuzah, tirâje.

Arc-en-terre [imz.] Toprak üzerinde yağmurdan yahut çiyden alâim-i semâya müşâbih olarak husûle gelen hadise.

Archaïologie [ims.] (*ka*) İlm-i lisan-ı atik.

Archaïologue [imz.] (*ka*) Lisan-ı atik ile mütevaggıl olan zât.

Archaïque [s.] (*ka*) Tarz-ı kadim üzere olan, öyle ibareli, usullü.

Archaïsme [imz.] (*ka*) Usul-i inşâ ve kitâbetin tarz-ı kadimi, usul-i atîka. ◆ Tabirat-ı mehcûre. ◆ Sanâyi-i nefisenin tarz-ı kadimi.

Archaïste [imz.] (*ka*) Köhneleşmiş, eskimiş tarzda yazı yazmak isteyen adam.

Archal [imz.] **Fil d'** – Pirinç tel, sarı tel.

Archange [imz.] (*ka*) Melek-i mukarreb.

Arche [ims.] Köprü kemeri, kantara. ◆ Kubbe, kemer. ◆ Encümen-i dâniş. ◆ İlticagâh. || **de Noé** Sefine-i Nuh. || **C'est l'** – **de Noé** Türlü türlü adamlar sâkin bulunan bir hâneye suret-i müstehziyânede ıtlak olunur. || – **d'alliance** Benî-İsrail'in sevâyâ-yı aşereyi hıfzeyledikleri sandık, tabut. || **L'** – **sainte** yahut **L'** – **de Seigneur** Karışılmayacak iş.

19 Orijinal metinde dizgi hatası: نحله şeklinde yazılan ve farklı anlamlara sahip olan kelimenin, bağlama bakıldığında نخله [=nahle: fidan] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Archée [ims.] Hükemâ-yı kadîmenin itikadınca insanda ve her şeyde bulunan bir mâye-i hayat, ruh, can. ◆ Mebde, asıl, esas. ◆ Arzın hararet-i dâhiliyesi.

Archelet [imz.] Saatçi mıskab yayı. ◆ Mıskab kemânesi. ◆ Çıkrıkçı ve hakkâk vesâire kemânesi.

Archélogie [ims.] (*ké*) İlm-i beşerin kavâid-i esasiyesini hâvi kitap. ◆ İlm-i kuvâ-yı insan, ilm-i kıdemiyat. ◆ Mebhas-i anâsır-ı beşer.

Archéologie [ims.] (*ké*) İlm-i âsâr-ı atîka.

Archéologique [s.] (*ké*) Âsâr-ı atîka ilmine müteallik.

Archéologue [imz.] (*ké*) Âsâr-ı atîka âlimi, fenn-i âsâr-ı atîka erbabından.

Archer [imz.] Ok, yay ile müsellah asker, tîr-endaz, kemandar. ◆ Kavvas, çavuş, muhzır.

Archerie [ims.] Ok isti'mali. ◆ Ok ile müsellah asâkir.

Archerot [imz.] Küçük kemandar. (İnde'ş-şuarâ aşktan kinâyedir.)

Archet [imz.] Keman yayı. ◆ (crh.) Kemâne. ◆ (ms.) Saz tâziyânesi, zahme. ◆ Bir şey çevirmeye veya delmeye mahsus yay, mıskab yayı. || **Messieurs de l'** – (Müstehziyâne) Keman çalanlar, musikişinaslar. || **Coup d'** – Nâgeh-zuhur ve fevkalâde.

Archétype [imz.] (*ké*) Asıl örnek, numûne-i evvel. ◆ Akçenin ayar-ı aslîsi.

Archevêché [ims.] Serpiskoposluk, başpiskopos rütbesi. ◆ Başpiskoposluğun aidatı. ◆ Bir serpiskoposun taht-ı idare-i rûhâniyesinde bulunan yer. ◆ Başpiskoposun konağı. ◆ Piskoposun merkez-i idaresi.

Archevêque [imz.] Serpiskopos. ◆ Bir nevi mor karanfil.

Archi [imz.] Mürekkep kelimatın başında bulunup "ser, baş", "reis" ve bazen "pek, derece-i gayede" mânâsını ifade eder.

Archiâtre [imz.] Vaktiyle hükümdar sertabibine verilen isim.

Archichancelier [imz.] Başvekil.

Archichapelain [imz.] Eski Fransa ve Almanya hükümdarları maiyetinde başrahip.

Archicœur [imz.] Âlicenap, iyi kalpli, büyük adam.

Archicomble [s.] Lebâleb, hıncahınç, dopdolu.

Archidiaconat [imz.] Başdiyakozluk.

Archidiaconé [imz.] Bir başdiyakozun taht-ı idaresinde bulunan yer.

Archidiacre [imz.] Başdiyakoz.

Archidiocésain,e [s.] Serpiskoposluğa müteallik, merbut.

Archiduc [imz.] Avusturya hanedan-ı imparatorîsi âzâsına mahsus unvandır, arşidük.

Archiducal,e [s.] Arşidüke müteallik.

Archiduché [imz.] Bir arşidüke muayyen emlâk ve arazi.

Archiduchesse [ims.] Arşidük zevcesi, arşidüşes. ◆ Avusturya hanedan-ı hükümdarîsine mensup kız veya kadın, arşidüşes.

Archiépiscopal,e [s.] (*ki*) Başpiskoposa müteallik.

Archiépiscopat [imz.] (*ki*) Başpiskoposluk, onun makamı, müddet-i memuriyeti.

Archier [imz.] Okçu, ok imal eden adam.

Archière yahut **Archère** [ims.] Ok mazgalı.

Archifaux,sse [s.] Tamamıyla yanlış.

Archifou,folle [s.] Nihayet derecede deli, zırdeli.

Archiforchu [s.] Pek müşkil, karışık, çatallı (iş, mesele).

Archifripon [imz.] Pek müzevvir, a'yar.

Archigrelin [imz.] (bhr.) Üçleme halat.

Archimandritat [imz.] Rum manastırı riyâseti, başrahipliği.

Archimandrite [imz.] Rum manastırı reisi, arhimandrit. (Vaktiyle piskoposlara, başpiskoposlara dahi ıtlak olunurdu.)

Archipel [imz.] Adaları çok deniz. ◆ Cezâir-i müctemia. ◆ Cezâir-i Bahr-i Sefid. || **Mer d'** – Adalar denizi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Archipélagien [i. – s.] Cezâir-i müctemiaya müteallik ve ait, cezâir-i müctemia sekenesinden.

Archipoëte [imz.] (müstehziyâne) Pek fena şair.

Archipresbytéral,e [s.] Başpapaza müteallik.

Archipresbytérat [imz.] Başpapazlık.

Archiprêtre [imz.] Başpapaz.

Archiprêtré [imz.] Başpapazın idare-i rûhâniyesi. ◆ Başpapazın ikametgâhı.

Archique [s.] İptidâi.

Archirabin [imz.] Hahambaşı.

Archistratégie [ims.] (as.) Sevkü'l-ceyş-i âliye.

Architecte [imz.] Mimar, kalfa. || (mec.) Sâni'. || **Le grand, le suprême** – Cenab-ı Vâcibü'l-Vücud.

Architectonique [s.] Fenn-i mimariye müteallik. ◆ Fenn-i mimari.

Architectural,e [s.] Fenn-i mimariye ait, mimari. (cm. *architecturaux*.)

Architecture [ims.] Mimarlık, fenn-i mimari. ◆ Tezyinat. ◆ Aksam-ı kâinatın tanzim-i âhenkdarı. || – **civile** İnşaat-ı ebniye-i âdiye fenni. || – **navale** İnşaat-ı bahriye fenni, fenn-i mimari-i bahrî.

Architonnerre [imz.] Arşimed'in icat-gerdesi olan bir nevi top ki büyük gürültü ile demir kurşunlar atardı.

Architrave [ims.] Sütun teknesi, direk başı. ◆ Bir binada üzerine çok yük binen büyük direk.

Architrésorier [imz.] Başhazinedar.

Architriclin [imz.] Sofracıbaşı. ◆ Mihmandar.

Archives [ims. – cm.] Evrak-ı resmiye, evrak-ı resmiye-i mahfuza. ◆ Hazine-i evrak. ◆ Bir milletin tarihi. ◆ Evrak mahzeni, debboyu. || **Département des – s de l'État** Defterhâne. || – **s Impériales** Defterhâne-i hâkanî. || **Directeur des – de l'État** Defterhâne nâzırı. || **Bureau des – s** Evrak kalemi.

Archiviste [imz.] Hazine-i evrak muhafızı. ◆ Terâcim-i ahvâle ait taharriyat ile meşgul adam. ◆ Evrak müdürü, memuru.

Archivolte [ims.] (m.) Kemerin üstündeki oymalar, zıh ve pervaz.

Archontat [imz.] (*ko*) Arhontluk, eski Yunanîler indinde hükûmet riyâseti.

Archonte [imz.] (*kon*) Eski Yunan hükûmetlerinde rüesânın beheri, arhont.

Archure [ims.] Değirmen taşlarını hâvi olan sanduka.

Arciforme [s.] Ok şeklinde.

Arçon [imz.] Eyer kaşı. ◆ Eyer. ◆ Kuburluk. ◆ Hallaç yayı. || **Perdre, vider les – s** Beygirden düşmek ve (mec.) şaşırmak, alıklaşmak. ◆ Müteredditolup bir şeye cesaret edememek. || **Être ferme dans les** – yahut **sur les** – Eyer üzerinde iyi durmak ve (mec.) fikir ve mesleğinde sabit olmak. || **Se remettre dans ses – s, sur ses – s** Bir beygire binmek ve (mec.) bir hastalıktan, bir kazadan, bir ziyandan sonra kendisini toplamak. || **Pistolets d'** – Kuburluğa konan tabancalar. || **Faire l'** – Hırsızların, katillerin birbirlerini tanımak için işaret vermeleri.

Arçonner [ft.] Pamuk, yün atmak. ◆ (zra.) (Asma vesâireyi) Daldırmak.

Arçonneur [imz.] Hallaç.

Arcot [imz.] Dökmeci remadı.

Arctique [s.] Şimalî; **Pôle** – Kutb-ı şimalî. || **Terres – s** Arazi-i şimaliye.

Arcture yahut **Arcturus** [imz.] (hy.) Dübb-i ekberin bir kevkebi, simâk-i râmih.

Arctuation [ims.] Kemik hastalıklarına uğrayan çocuklarda kemiklerin çarpılması.

Arcure [ims.] Meyve vermeyerek boya giden ağaçların dallarını eğme. ◆ (as.) Font-ı[20] efvah-ı nâriyenin sath-ı haricîlerindeki kabarıltı, takavvüs.

Ardélion [imz.] Her işe karışan telaşlı adam.

• • • • • • • • • • •

20 fr.: *fonte*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ardemment [h.] (*da-man*) Pek ateşli olarak. ◆ Kemâl-i germî ile. ◆ Şiddet-i arzu ile, ez cân u dil.

Ardent,e [s.] Kızgın, hararetli, sûzan. ◆ Ateşli, alevli. ◆ Haris-i şehvet. ◆ Şiddetli, zorlu. ◆ Gayretli, germ, münhemik. ◆ Azgın, haşarı. ◆ Pek sarı, pek kula (tüy ve saç hakkında). ‖ **Chapelle – e** Bir cenazenin etrafında yanan mumlar mecmûu. ‖ **Chambre – e** Eski zamanda adam zehirleyenleri ateş[t]e yanmaya mahkûm eden mahkeme. = [imz.] Pek sıcak havalarda ve bilhassa râkid sular kenarında yerden kalkar gibi görünen buhar. ◆ Yağ mumu. ‖ **Mal des – s** (t.) Dâ-i mihmaz.

Arder yahut **Ardre** [ft.] Yakmak. = [fl.] Yanmak, yanıcı olmak. (Eskidir.)

Ardeur [ims.] Sıcaklık, kızgınlık, şiddet-i hararet. ◆ Şiddet-i arzu. ◆ Germî, gayret. ◆ Azgınlık, haşarılık. ◆ Aşk, iştiyak, hasret. ◆ Huzûzat-ı aşkın suistimali. ◆ (t.) Hamv.

Ardillon [imz.] Toka dili. ◆ (tba.) Tezgâh iğnesi. ‖ **Il n'y manque pas un** – Hiçbir şey eksik değil.

Ardoise [ims.] Damları örtmeye yarayan kayağan taş, kara taş, arduvaz. ◆ Taş tahta, yazar bozar taşı.

Ardoisé,e [s.] Arduvaz taşı renginde olan. ◆ Arduvaz ile örtülü.

Ardoiser [ft.] Arduvaz taşı renginde boyamak. ◆ Arduvaz taşıyla döşemek, örtmek.

Ardoiseux,se [s.] Arduvaz şekil ve suretinde olan. (Pek az müsta'meldir.)

Ardoisier [imz. – s.] Arduvaz ocağında çalışan işçi. ◆ Arduvaz tabiatında olan, içinde arduvaz bulunan. ◆ Arduvaz gibi tabakalara ayrılmaya müsait.

Ardoisière [ims.] Arduvaz ocağı, arduvaz (taşı) madeni.

Ardre (mr. Arder)

Ardu,e [s.] Sarp, çetin, menî'. ◆ Müşkil, güç, zahmetli.

Arduité [ims.] Güçlük, müşkillik.

Are [imz.] Murabba'-ı aşârî. ◆ (he.) Yüz metre-murabbaı, iki evlek.

Aréage [imz.] Arazinin yeni evlek ile mesâhası.

Arec [imz.] (*c* okunur) Hind'in bir nevi hurma ağacı ve onun yemişi ve çekirdeği, fufel.

Aréfaction [ims.] (k.) Tecfif, teybis, kurutma.

Arénacé,e [s.] (tt.) Kum şeklinde olan, remlî.

Arénaire [s.] Kumda yetişen, kumda yaşayan.

Arénation [ims.] (t.) Kum banyosu, istihmamü'r-reml.

Arendateur [imz.] (*rain*) Müstemlekelerdeki çiftçi.

Arène [ims.] İnce kum. ◆ Çöl, kum sahrası. ◆ Eski zaman tiyatrolarının ortasında pehlivanların güreşmesine mahsus meydan. ◆ El-yevm at cambazhânelerinin ortasındaki kum döşeli meydan ve buna mümâsil mahaller. ◆ Maden ocaklarında suların akması için yapılmış cetvel. ◆ Meydan-ı muharebe. ‖ **Descendre dans l'** – Muharebeye girmek ◆ Mübâheseye girişmek. = [cm.] Eski zaman tiyatrosu.

Aréner [fl.] (Çürük toprak üzerine yapılmış bina hakkında) Çökmek. ◆ (Ale'l-ıtlak) Çökmek.

Aréneux,se [s.] Kumlu. (Eski kelime.)

Arénical,e [s.] Kum ile karışık.

Arénicole [s.] (tt.) Kumlu yerlerde yetişen (nebat) ve yaşayan (hayvan). = [imz. – cm.] (hyv.) Dûd-ı reml.

Arénifère [s.] Kumu hâvi, hâmilü'r-reml.

Aréniforme [s.] (tt.) Kum şekil ve suretinde olan, remliyü'ş-şekl.

Arénuleux,se [s.] İnce kumla dolu veya ince kum şeklinde olan.

Aréole [ims.] Küçük harman. ‖ (tt.) Bir cismin üzerinde bulunan ufak delikler ve boş mahaller, hücerat. ◆ Meme başının etrafını ihâta eden koyu renkli daire. ‖ (hy.) Kamerin etrafında görünen daire-i muzîe, hâle, ay ağılı. ‖ (t.) – **inflammatoire** Bir yaranın etrafındaki daire-i iltihabiye, şikenc.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Aréolé,e [s.] (tt.) Hücreleri olan, zü'l-hücerat. ◆ (t.) Etrafı iltihap etmiş olan (yara), şikencî.

Aréomètre [imz.] (ht.) Mâyiatın derece-i kesâfetini tayine mahsus ölçü, mikyasü'l-mâyiat. || – à volume constant Sabitü'l-hacm mikyas-ı mâyiat. || – à poids constant Sabitü'l-vezn mikyas-ı mâyiat.

Aréométrie [ims.] (ht.) Mâyiatın derece-i kesâfetinin vezin ve tayini, mukayesetü'l-mâyiat.

Aréométrique [s.] (ht.) Mukayese-i mâyiata müteallik, mikyasî-i mâyiî.

Aréopage [imz.] Zaman-ı kadimde Atina'da içtimâ etmekte bulunmuş cinayet mahkeme-i âliyesi ve bu mahkemenin içtimâ ettiği mahal. ◆ Cemiyet-i fuzalâ. ◆ Suret-i mahsusada teşekkül etmiş mahkeme-i âliye. || L' – européen Avrupa heyet-i düveliyesi. || – littéraire Heyet-i edebiye.

Aréopagite [imz.] Areopaj denilen mahkeme-i âliye âzâsının beheri.

Aréopagitique [s.] Areopaj denilen mahkeme-i âliyeye müteallik.

Aréostyle [imz.] (m.) Sütunları seyrek bina.

Aréotectonique [ims.] (as.) Fenn-i idare-i harp. ◆ Sevkü'l-ceyş fenni. ◆ Hücum, müdafaa ve tahkim-i kılâ' fenni, bahsi.

Arête [ims.] Balık kılçığı. ◆ Balığın iskeleti. ◆ Sivri çıkıntı. ◆ Silsile-i cibalin sırtı. ◆ (r.) İki safhanın birbirine temaslarında haricen teşkil ettikleri köşe, dıl'-ı mücessem. ◆ (m.) Köşe, zaviye, kenar, uç; – supérieure Zaviye-i ulyâ; – d'une voûte Amûden birbiriyle tekatu' etmiş iki kemer. || (nb.) Başak kılçığı, sefa'. ◆ (top.) Hatt-ı taksim-i miyah. ◆ (is.) Zaviye-i harice dıl'-ı mücessemi. ◆ (as.) Süngü dıl'-ı mücessemi.

Arêteux,se [s.] Çok kılçıklı. || (mec.) Müşkil.

Arêtier [imz.] (m.) Köşe sütunu.

Arêtières [ims. – cm.] (m.) Alçıdan köşeli oymalar.

Argali [imz.] Sibirya'nın havali-i cenubiyesindeki dağlarda yaşayan bir cins yabani koyun.

Arganeau [imz.] İhtiyaten birbirine bağlanan iki prangalının zincirlerini rapteden halka. ◆ (bhr.) Lenger halkası, anila.

Arganète [imz.] (as.) Harp makinesi.

Argéma yahut Argémon [imz.] (t.) Karha-i karniye.

Argémone [ims.] Dikenli haşhaş, haşhaş-ı müşevvek.

Argent [imz.] Gümüş, fidda, sîm. ◆ Gümüşten, gümüşlü. ◆ Akçe, para. ◆ Gümüş akçe, sîm meskûkât. ◆ Mevce, saf ve berrak su. || (mec.) Servet, zenginlik. || Vif – Cıva. || – fulminans Bazı sanâyide müsta'mel olan bir humz-ı amonyak. || – blanc Sîm akçe. || – comptant ve – bas, sec sur table Peşin para. || Prendre quelque chose pour – comptant, pour de bon – Diğerlerinin söyledikleri şeye bilâ-tetkik itimat etmek. || – de banque Bankalarda mevdu' bulunan akçe. || – courant Bir memlekette muayyen bir bedel ile tedavül eden meskûkât. || – mignon Havai şeylere tahsis edilen para. || Bourreau d' – Son derecede müsrif adam. || Jeter l' – par les fenêtres Delice para sarf ve israf etmek. || Manger de l' – Az neticeli yahut hiç neticesiz bir teşebbüs uğrunda pek çok para sarfetmek. || Pour son – Sarfettiği paraya, verdiği emeğe, ihtiyar ettiği zahmete göre. || Faire – , faire de l'– d'une chose || Para elde etmek için bir şeyi satmak. ◆ Para kazanmak için bir şeyi isti'mal etmek. || Faire – de tout Ahvâl-i müşkilede para elde etmek için tekmil vesâite müracaat etmek. ◆ Her şeyden istifade çaresini bulmak, her vesileden istifade eylemek. || C'est de l' – en barre Satılması kolay mal hakkında söylenir. || Être en – Paralı olmak. || L' – est court chez lui Cebinde parası yoktur. || Ne faire que changer son – Kârsız mal satmak. || Jouer bon jeu bon – Derhal ödemek niyetiyle kumar oynamak. || Y aller bon jeu bon – (mec.) Açıktan açığa, bilâ-tereddüt hareket etmek. || Le terme vaut l' – Vade olunca te'diye-i deyn çaresi kolay bulunur. || Mettre du bon – contre du mauvais Hiçbir kâr hâsıl etmeyecek bir iş

uğrunda para sarfetmek. || – frais Yeni ahz edilen para. || – mort, – qui dort Hiçbir kâr, faiz getirmeyen para. || Qui a de l' – a des coquilles Parası olan canının istediğine nâil olur. || Jouer – sous corde Peşin para ile oynamak. || Point d' – point de Suisse Mükâfatsız hizmet olmaz. || – d'autrui nul n'enrichit Mal-ı mesrukdan hayır gelmez. || Être chargé d' – comme un crapaud de plumes Beş parası bile olmayan bir adam hakkında ıtlak edilir. || L' – fait perdre et pendre gent Para ekseriya bâis-i helak olur. || D' – Gümüş beyazlığında ve parlaklığında ve gümüş sesinde. || Articles d' – Bir postahânede mandaposta mukabil âhar memlekette te'diye edilmek üzere tevdî olunan para. || – vierge ou natif Saf gümüş. || – amalgamé Gümüş ve cıva halîtası. || – de chat Mika[21] madeni. || – fin Bir cism-i ecnebi ile pek az mahlut olan gümüş. || – trait Gümüş tel, gümüş sırma. || – bas Ayarı düşkün gümüş.

Argental,e [s.] Gümüşü hâvi (maden).

Argenté,e [s.] Gümüş renginde ve gümüş gibi parlak. ◆ Gümüş kaplı, gümüş yaldızlı.

Argenter [ft.] Gümüş kaplamak. ◆ Gümüş rengini ve parlaklığını vermek, cilâlandırmak. || – des pilules Hapların kokusunu setr için varaklara sarmak.

Argenterie [ims.] Gümüş takımlar, evânî-i sîm.

Argenteur [imz.] Gümüş kaplayıcı amele, gümüş yaldızcı.

Argenteux,se [s.] Akçesi çok olan adam.

Argentides [ims. – cm.] Suhur-ı fiddiye.

Argentier [imz.] Bir kilisenin vâridatını tahsil ve tevzi eden memur. ◆ Para ikraz eden (muhtekir). (Vaktiyle kuyumcu, sarraf ve vezneci mânâsına dahi gelirdi.)

Argentifère [s.] (mad.) Gümüşü hâvi, hâmil-i sîm, sîmli. || Mineral – Sîmli maden cevheri. (Arazi vesâire hakkında dahi isti'mal olunur.)

Argentin,e [s.] Sesi gümüş sesi gibi, gümüş sadâlı. ◆ Gümüş renginde olan.

Argentine [ims.] (nb.) Beşparmak otu.

Argenture [ims.] İnce gümüş safha. ◆ Gümüş kaplayıcılık, kaplama.

Argilacé,e [s.] Kil renginde olan. ◆ Kil üzerinde yetişen.

Argile [ims.] Balçık, tîn/tıyn, gadar, kil. ◆ Balçıktan mamul saksı vesâire.

Argileux,se [s.] Balçığı hâvi yahut balçık hâlinde olan, tînî/tıynî, killi.

Argilifère [s.] Balçığı, kili hâvi, hâmil-i tîn/tıyn.

Argo [imz.] Esâtir-i Yunaniyede meşhur Argonotların binmiş oldukları gemi. ◆ Semânın nısf-ı cenubîsinde bir cümle-i kevkebiye, sefine.

Argol [imz.] Odunu az memleketlerde mevadd-ı ihtirakiye makamında kullanılan hayvanat-ı ehliye kazuratı.

Argonaute [imz.] (tt.) Bir nevi beyaz midye, argonot ki insanların gemiciliği ondan öğrendikleri esâtirde muharrerdir. ◆ Büyük deniz salyangozu. = [cm.] Esâtir-i Yunaniyede gemi ile seyrüseferleri mervî bulunan birtakım kahramanlar.

Argot [imz.] Fransa'da külhanbeyleri ve erbab-ı cerâim beyninde müsta'mel uydurma lisan. ◆ Bir ilim ve fen veya sanatın ıstılahat-ı mahsusası. || (nb.) Ağacın kurumuş dalı. || Il sait tout, il entend l' – Zeki fakat bir parça hilekâr bir adam hakkında kullanılır.

Argoté,e [s.] Kuru dalları ayıklanmış (ağaç).

Argoter yahut Ergoter [ft.] Ağaçların kuru dallarını kesip ayıklamak.

Argoulet [imz.] (as.) Vaktiyle Fransa ordusunda müstahdem ve ecnebilerden mürekkep hafif süvari, süvari arkebüz neferi. || (mec.) Muhakkar, ehemmiyetsiz adam.

Argousin [imz.] Hapishane, tersane gardiyanı. ◆ Polis memuru. ◆ Hamal. ◆ Kaba herif.

21 fr.: *mica*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Argue [ims.] Altın ve gümüş tel haddesi. ‖ **Bureau de l'** – Simkeşhane.

Argué,e [s.] Haddeden çekilmiş. ‖ **pièce – e de faux** (hk.) Sahte olduğu iddia kılınan senet.

Arguer [ft.] Haddeden çekmek.

Arguer [ft.] İddia etmek, sahteliğinden şüphe etmek. ◆ Netice çıkarmak, istidlâl etmek. ‖ **– de faux** Sahteliğini iddia etmek.

Argueux,se [s.] Tevbihi mutazammın.

Argument [imz.] Delil, bürhan. ◆ Hülâsa, mazmun. ‖ **– irrésistible** Para. ‖ **– naturel** Bir madde-i kanuniyeden yahut bir varaka-i resmiyeden ibaret delil ve bürhan ki hazırca bulunup irâe edilir. ‖ **– artificiel** Tesadüfen vuku bulan ahvâlden istintac edilen delâil. ‖ **– dialectique** Kati esaslara müstenid olmadığı için kanaat-bahş olamayan delil. ‖ **– ad nonimen ou personnel** Bir adamın ihtarına karşı beyanat ve harekât-ı sabıkasını delil getirmek. ‖ **– a priori** Yalnız muhakemat-ı akliye ile bulunan delil, delil-i aklî. ‖ **– a posteriori** Tecrübeye müstenid delil. ‖ **– lucide** Delil-i vâzıh. ‖ **– solide** Delil-i kavi. ‖ **Tirer des – s** İstidlal etmek.

Argumentant [imz.] Mübâhis, mübâhaseci.

Argumentateur [imz.] Mübâhaseyi seven adam, mübâhase meraklısı.

Argumentation [ims.] Îrad-ı edille, ityan-ı berâhin. ◆ Delâil.

Argumenté,e [s.] Müstedel, müberhen.

Argumenter [fl.] Îrad-ı edille ve berâhin etmek. ◆ İstidlal ve istintac etmek. = [fl.] Mübâhase etmek.

Argumenteur [imz.] Mübâhaseci.

Argus [imz.] (s okunur) Esâtir-i Yunaniyede yüz gözlü bir prens. ◆ Pek iyi gören ve her şeyin künh ve hakikatine varan açıkgöz adam. ◆ Birinin tecessüs-i ahvâline memur edilen adam. ‖ (hyv.) Sülüne benzer bir kuş. ‖ **Yeux d' –** ◆ İyi gören göz, pek keskin kuvve-i bâsıra. ‖ (tt.) Cisimleri üzerinde göz şeklinde pulları bulunan balık. ◆ Kelebek ve sedef envâı.

Argutie [ims.] (*cie*) Edille-i bâtıla, beyhûde söz, abes, saçma.

Argutieux,se [s.] (*cieu*) Beyhûde şeylerle uğraşan, saçma sözler söyleyen. ◆ Beyhûde şeyleri hâvi, abes.

Argyrite [imz.] (k.) Mürdesenk.

Argyrocratie [ims.] (*ci*) Servet esası üzerine müesses bir asalet.

Arhythme [s.] (t.) Harekâtı gayr-ı muntazam olan nabız.

Aria [imz.] Karmakarışık eşya. ◆ Engel, mevâni, müşkilat.

Arianisme [imz.] Hıristiyanlığın Aryus tarafından icat olunmuş ve ekanim-i selâseden eb ile ibnin müsâvatını kabul etmeyen bir mezhebi.

Aride [s.] Kuru, yâbis, susuz. ◆ Hâsılatsız, gayr-ı müsmir, gayr-ı münbit. ◆ Sakim, akim. ◆ Faydasız, nafile. ◆ (İnsanlar hakkında) Gayet zayıf, kuru. ‖ (mec.) Bî-his, bî-şefkat. ‖ (Muhayyile, fikir hakkında) Teng, dar. ◆ Hoşa gitmez, akim. ◆ Elim. ‖ **Sol** – Gayr-ı münbit toprak, çorak yer.

Aridité [ims.] Kuruluk, susuzluk, çoraklık, hâsılatsızlık, gayr-ı müsmirlik, gayr-ı münbitlik. ◆ Faydasızlık, adem-i hassasiyet. ◆ Fıkdan-ı cazibe ve letafet.

Arien,ne [i. – s.] Aryus'un mezheb-i mahsusunda bulunan Hıristiyan. ◆ Âri şehir veya kıtasında tevellüd etmiş. ‖ **Langues – ennes** Elsine-i âriye.

Ariette [ims.] Tarab-engiz ve kabaca bir hava, bir şarkı.

Arille [ims.] (nb.) Besbâse, nîm-kabuk.

Arimer [ft.] İğnenin ucunu sivriltmek.

Arion [imz.] (tt.) Kabuksuz sümüklü böcek, buzâkıye.

Aristarque [imz.] Şiddetli münekkit, muteriz. (Şair-i meşhur Homer'in eş'arını muâheze eden sarfiyûndan birinin ismidir.)

Aristarquer [fl.] Tenkidat-ı şedîde ile münekkitlik taslamak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Aristé,e [s.] (nb.) Başakların kılçığına müşâbih kılçığı olan (nebat), zü's-sefâ.

Aristérocardiotropie [ims.] (t.) Kalbin sol tarafa inhirafı.

Aristide [imz.] Doğru ve gayet afif adam.

Aristippe [imz.] Rakik zevk ve haz sahibi adam.

Aristo [imz.] (Müstehziyâne) Asilzâde.

Aristocrate [imz.] Asil, âyan ve eşraftan adam. ◆ Asalet taraftarı. = [s.] asillere şâyan, asaletkârane.

Aristocratie [ims.] (*ci*) Asiller sınıfı, zâdegân takımı, zümre-i asilzâdegân, eşraf, âyan. || – **féminine** Kibar kadınlar. || – **du bagne** (Müstehziyâne) Meşhur hırsızlar, mücrimler. || – **des talents** Ashab-ı hüner, zümre-i hünerveran.

Aristocratique [s.] Asalete ve asillere müteallik, asilâne, necibâne. || **Airs** – **s** Etvar-ı asilâne.

Aristocratiquement [h.] Asaletle, asilâne, zâdegân tavrıyla. ◆ Mağrurâne, mütekebbirâne.

Aristocratiser [ft.] Bir şeyi erbab-ı asalete münhasır kılmak. ◆ Erbab-ı asalete mahsus tavır ve zevki vermek.

Aristoffe [ims.] Maraz-ı zührevi.

Aristoloche [ims.] (nb.) Zerâvend.

Aristophanesque [s.] Mudhik, hicv-âmiz, Yunan-ı kadim muharrirlerinden Aristofan'ın mudhikeleri tarzında.

Aristotélicien,ne [s.] Aristo'nun mezheb-i hakîmânesine tâbi veya muvâfik.

Aristotélique [s.] Aristo'ya yahut Aristo'nun mezheb-i hakîmânesine müteallik.

Aristotéliser [fl.] Aristo'ya yahut Aristo'nun mezheb-i felsefisine tâbi olmak. ◆ Aristo'nun vaz' ettiği kavâid-i esasiye dairesinde muhakemede bulunmak. ◆ Fikrinde muannidâne sebat ve ısrar etmek.

Aristotélisme [imz.] Aristo'nun felsefesi ve mezheb-i hakîmânesi.

Arithméticien,ne [i.] İlm-i hesap âlimi. ◆ İlm-i hesap ile mütevaggıl olan.

Arithmétique [ims.] İlm-i hesap. ◆ İlm-i hesap kitabı. || (mec.) Zihnen edilen hesap, a'mâl-i fikriye. = [s.] İlm-i hesaba müteallik, hesabî. || – **décimale** Hesab-ı âşârî. || **Langage** – Rakamdan mürekkep yazı. || **Proportion** – Tenâsüb-i adediye. || – **spécieuse ou littérale** İlm-i cebir. ◆ İlm-i hesaba müteallik kitaplar.

Arithmétiquement [h.] İlm-i hesaba tevfikan, kavâid-i hesabiyeye göre.

Arithmomancie yahut **Arithmancie** [ims.] Tefeül bi'l-âdad, cifr.

Arithmomètre [imz.] Hesap makinesi, a'mâl-i hesabiyeyi kolaylıkla ve doğru olarak yapmak için icat edilmiş bir makine, hesap makinesi, aleti, çotuk, mikyasü'l-erkam. (Hesâbatın mizan ve tetkiki için müsta'meldir.)

Arlequin [imz.] Rengarenk elbise giyen mukallit, soytarı, palyaço. ◆ Mesleksiz ve menâfi-i zâtiyesine tâbi adam, dalkavuk. ◆ Su üzerinde av sayd etmek için kullanılan bir nevi sandal. ◆ Ecnas ve elvanı muhtelif kumaş parçalarından yapılmış libas vesâire. ◆ Büyük sofralardan kalarak sonra satılan et, balık, tatlı vesâire gibi artık. ◆ Gûnâgun renkleriyle maruf olan bazı hayvanlar. Bukalemun gibi. || **Être comme** – Hakikati latife yolunda ve safdilâne bir surette söylemek. || **Les trente-six raisons d'** – Bî-esas esbab.

Arlequinade [ims.] Soytarılık. ◆ Soytarı oyunu. ◆ Dalkavukluk. ◆ Gülünç makale veya eser. ◆ Gülünç hareket.

Armade [imz.] Büyük donanma.

Armadille [ims.] İspanya'nın ecnebi tüccarını Amerika'ya yanaştırmamak için kullanmış olduğu donanma.

Armateur [imz.] Kendi masrafıyla bir gemi hazırlayıp teçhiz eden adam, gemi mücehhizi, sahib-i sefine. ◆ Korsan gemisinde kaptan bulunan adam, reis. ◆ Korsan sefinesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Armatoles [imz. – cm.] (as.) Bir nevi asâkir-i milliye (kadimdir).

Armature [ims.] Demir çember, demir kuşak. ◆ Makine sütun ve kaideleri. ◆ Kemer vesâire kalıbı. || (ht.) Levha-i madeniye. || (ms.) Bir notanın miftahındaki işaretler. || (as.) Roma son asâkir-i milliyesi.

Arme [ims.] Silah, alet-i harp. || – **s blanches** Esliha-i câriha. || – **s à feu** Esliha-i nâriye. ◆ Arma. || **Faire passer par les – s** Kurşuna dizmek. = [cm.] Muharebe. ◆ Kuvve-i müsellaha, asker. ◆ Silk-i askerî. || **Les – célectes** Yıldırım, fırtına, kasırga. || **Les – s offensives, défensives** Tecavüz, müdafaa için kullanılan esliha. || (mec.) Vesâit-i taarruz ve müdafaa. || – **s de commerce** Cep tabancası, av tüfeği gibi taşıması, füruhtu kanunen memnû olmayan esliha. || **Fait d' – s** Bir muharebede büyük bir eser-i şecâat. || **Faisceau d'** – Bir yere çatılmış tüfekler. || **La voie des – s** Muharebe, kuvve-i müsellaha isti'mali. || **Être sous les – s** ◆ Taht-ı silahda bulunmak. ◆ (mec.) İhtiyatlı, müheyyâ bulunmak. ◆ (Kadınlar hakkında) Şuh bir surette müzeyyen olmak. || **Mettre les – s à la main** Bir muharebeye tahrik ve iğvâ etmek. || **Porter les – s** Muharebe etmek. ◆ Kumandaya göre silahını isti'mal etmek. || **Portez – s** Hazır (has) dur! || **Tirer les – s comme Saint-Georges** Eskrimde gayet mahir olmak. || **Présentez – s** Selam dur! || **Reposez vos – s!** Rahat dur! || **Aux – s!** Silah başına! || **Les – s sont-journalières** Muharebelerde hüsn-i talih ve adem-i talih eserine tesadüf olunur. || **Passer l' – à gauche** Ölmek. || – **s de Bourges** Bir koltuk sandalyesine boylu boyuna kurulan terbiyesiz herif. || **Maître d' –** Meç muallimi, kılıç talimi hocası. || **Salle d' –** Kılıç talimi öğretilen yer. || **Faire des – s, tirer des – s** Eskrim talimi etmek. || **Port d' –** Silah taşıması ve bunun için alınan tezkere. || – **s de main** El eslihası. || – **s contondantes** Esliha-i kâsire, esliha-i razze. || – **s de taille** yahut – **s tranchantes** Esliha-i katıa. || – **s de pointe** yahut – **s d'estoc** Sivri uçlu esliha, esliha-i nâfize. || – **s de jet** Esliha-i râmiye. || – **s à feu portatives** Esliha-i nâriye-i hafife. || – **s à feu non portative** Esliha-i nâriye-i gayr-ı hafife yahut esliha-i nâriye-i sakîle. || – **s d'abordage** Rampa eslihası. (Asâkir-i bahriyeye mahsustur.) || – **s d'honneur** Esliha-i şeref. (Asâkir-i şâhâne kumandanlarından ispat-ı liyakat edenlere Cânib-i Seniyyü'l-cevânib Hazret-i Şehriyârî'den ihsan buyurulan seyf gibi.) || – **s de longueur** Boy eslihası. || – **s courtoises** Esliha-i nazike. (Kurun-ı Vustâ'da bazı cirit ve mızrak oyunlarında kullanılan ve tehlikesiz ufak tefek yaralar açan silahlara alem olmuştur.) || – **s spéciales ou savantes** Sunuf-ı hususiye yahut sunuf-ı âliye. (Topçu ve istihkâm sınıfları bu kabildendir.) || **Faire ses premières – s** Birinci defa olarak muharebeye gitmek. || **Courir aux – s** Silaha sarılmak, muharebeye başlamak. || **Place d' – s** Talimhâne. || **Les – s à la main** Silah-be-dest. || **Poser les – s** Teslim olmak, inkıyad etmek. ◆ Münakaşadan vazgeçmek. || **Rendre les – s** Teslim-i silah etmek. ◆ İtiraf-ı mağlubiyet etmek. || **Suspension d' – s** Mütareke, terk-i muhâsamet.

Armé,e [s.] Silahlı, müsellah. ◆ Hâl-i harpte bulunan bir hükûmet. ◆ Hâiz, hâmil. || **jusqu'aux dents** Mükemmelen müsellah ve müheyyâ (asker vesâire). (Bu tabirin harfiyen mânâsı olan "dişlerine kadar müsellah" tabirinin vech-i tesmiyesi ise böyle mükemmel ve müheyyâ bulunan asâkirin ihtiyaten ağızlarında müteaddid kurşun saklamalarıdır; yahut bizim zeybeklerin yatağan bıçağını tuttukları gibi esliha-i câriha dan birini dişleri arasında tutup müheyyâ ve müsellah bulunmalarıdır.) || – **de pied en cap** Serâpâ tepeden tırnağa kadar müsellah, pür-silah. (Şövalyeler tepeden tırnağa kadar muhtelif ve müteaddid zırh ve esliha ile müsellah bulunurlar idi.) || **à main – e** Müsellahan, cebren. || **Force – e** Kuvve-i askeriye, kuvve-i müsellaha. || **Tentative – e** Müsellahan vuku bulan tecavüz, tasaddi. || (nb.) Dikenli. || (bhr.) Mücehhez, teçhiz olunmuş. ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Poutre – e, solive – e Demir çemberlerle takviye edilmiş direk.

Armée [ims.] Asker, sipah, leşker, cünd. ◆ Ordu. ◆ Cemaat-ı kesîre. ◆ Kalabalık. || (mec.) İstinatgâh. || Corps d' – Kolordu. || Tête de l' – İlk safta bulunan asâkir. || Ailes de l' – Ordunun cenahları. || – de terre Asâkir-i berriye, kuvve-i berriye. || – de mer, navale Asâkir-i bahriye, kuvve-i bahriye. || – de réserve İhtiyat ordusu. || – permanente ou régulière Asâkir-i daime veya muntazama. || – active Asâkir-i nizâmiye, nizâmiye ordusu. || – agissante Seyyar ordu. || – territoriale Asâkir-i müstahfiza. || – fédérale Amerika-yı Şimalî Memâlik-i Müctemiasının asâkiri, ordusu. || La grande – 1804-1814 tarihine kadar Birinci Napolyon'un bizzat kumanda ettiği orduya ve bilhassa 1812 tarihinde Rus seferini icra eden orduya verilen nâm.

Armeline [ims.] Gayet ince ve beyaz deri, kakum derisi.

Armement [imz.] Teslih, teçhiz. ◆ Esliha ve mühimmat tedariki. ◆ Tedârikât-ı harbiye. ◆ Takviye ve tahkim. ◆ Erzak ve mühimmat-ı askeriye tedariki. ◆ Esliha ve mühimmat-ı harbiye. ◆ Tehyiat-ı harbiye. ◆ Bir donanma derecesine çıkmayacak surette bir yere toplanmış sefâin-i harbiye. ◆ (bhr.) Sefinenin donanması, donanma teçhizi. || Rôles d' – et de désarmements Tayfa defterleri. || État d' – Donanma derecesine varmayacak surette içtimâ edecek sefâin ile bu sefâindeki zâbitanın ve tayfaların esâmi defteri. || (mec.) Bir mübâhasede vesâit-i müdafaa ve tecavüzün heyet-i umumiyesi.

Arménien,ne [i. – s.] Ermeni. ◆ Ermeni kilisesine tâbi Hıristiyan. ◆ Ermenice.

Armer [ft.] Teslih etmek. ◆ Asker cem' ve tedarik etmek, asker çıkarmak. ◆ Gemi veya donanma teçhiz etmek. ◆ Harbe sevk etmek. ◆ Tedarikât-ı harbiyede bulunmak. ◆ Zırh ile setretmek. ◆ Harbe tahrik ve teşvik etmek. ◆ Aleyhine kıyam ettirmek. ◆ Tüfek veya tabancanın horozunu kaldırmak. ◆ Arma koymak. || (mec.) Takviye, muhafaza etmek. || – un vaisseau Bir sefineyi donatmak, teçhiz etmek. || – en guerre, en course Korsan gemileri teçhiz ve teşkil etmek. || – en flûte Asker yahut mühimmat nakline tahsisi için bir sefinenin toplarını çıkarmak. || s' – Silahlanmak. ◆ aleyhine kıyam eylemek. ◆ Mazarrat verebilecek bir şeye karşı tedbir ittihaz etmek, ihtiyatlı bulunmak. ◆ Hoşa gitmek arzusuyla süslenmek.

Armet [imz.] Başa giyilen demir tas, miğfer. ◆ Baş, beyin.

Armide [ims] Sayd-ı kulûb mahareti ile hüsn ü letafeti bir yere cem' etmiş kadın.

Armigère [s.] Esliha-i tabiiye ile mücehhez. ◆ Dikenli.

Armillaire [s.] (hy.) Sphère – Seyyaratın mevâki ve harekâtını tasvir eden daireleri bulunan küre-i semâ, küre-i musannaa-i semâ, küre-i müşebbeke.

Armille [ims.] Eski zamanda kadınların ve muhariplerin kullandıkları bilezik.

Armilles [ims. – cm.] (m.) Bazı kemerlerin etrafında bulunan halkavî oymalar. ◆ (hy.) Küre-i semâ daireleri.

Armistice [imz.] (as.) Mütareke-i muvakkata, tatil-i muharebe, terk-i muhâsama. ◆ Fasıla, istirahat. || – général Mütareke-i umumiye. || – particulier Mütareke-i hususiye. || Violer l' – Şerâit-i mütarekeyi ihlal etmek. || Dénoncer l' – Mütarekeden sonra muhâsamatın bed' etmekte olduğunu tarafeyn-i muharibeynden birine ihbar etmek.

Armoire [ims.] Dolap.

Armoiries [ims. – cm.] Asil ailelerin ve meşhur hanedanların, bir şehrin, bir heyetin alâmat-ı mahsusası, asalet, hanedan arması.

Armoise [ims.] Misk otu. ◆ Yabani karanfil.

Armoisin [imz.] Fitilli ince canfes.

Armon [imz.] Arabanın yastık ağacı, takım yastığı.

Armorial [imz.] Zâdegân armalarını hâvi mecmua.

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Armorié,e [s.] Zâdegân armasını hâvi, armalı.

Armorier [ft.] Arma tersim veya ta'lik etmek, arma ile tezyin etmek.

Armoriste [imz.] Armacı.

Armstrong [i. – s.] (*g* okunur) Armstrong topu.

Armure [ims.] Zırh, zıhlar, zırh libas. ◆ Zırh ve kalkan gibi âlât-ı müdafaa, vesâit-i tedâfüiye. ◆ Kirpinin dikenleri, kaplumbağanın kabuğu gibi hayvanlardaki esliha-i tabiiye. ‖ (mec.) Vasıta-i müdafaa, himaye. ‖ (ht.) Bir mıknatısın kuvvetini muhafaza ve takviye için yapıştırılan levha, hâfız-ı mıknatısiyet. ◆ Makinelerin altındaki demir döşeme. ◆ Ağaçları hayvanlardan vesâireden muhafaza için kütüklerinin etrafına değnekten yahut demirden yapılan parmaklık.

Armurerie [ims.] Silahçılık, silah yapmak sanatı. ◆ Silahçı dükkânı. ‖ – **impériale** Eslihahâne-i Hümâyun.

Armurier [imz.] Silahçı, silah yapan, tüfekçi. ◆ Asker tüfekçisi. ‖ **Chef** – Asker tüfekçi ustası.

Arneutérie [ims.] Dalgıçlık sanatı.

Arnica yahut **Arnique** [ims.] (nb.) Öküz gözü.

Aroïdées [ims.] Fasîle-i kulkasiye[22], fasîle-i lûfiye.

Aromal,e [s.] Itriyata müteallik, ıtriyattan mütevellid.

Aromate [imz.] Latif kokusu olan mevadd-ı nebatiye, ıtriyat.

Aromatique [s.] Itriyata müteallik, ıtrî. ◆ Muattar: **Plante** – Muattar nebat, güzel kokulu nebat.

Aromatisation [ims.] Ta'tir.

Aromatisé,e [s.] Muattar.

Aromatiser [ft.] Ta'tir etmek.

Arome [imz.] Kokulu nebatatın madde-i asliyesi, ıtır. ◆ Güzel koku, iyi koku. ‖ (mec.) Cazibe, letafet.

Aronde [ims.] Kırlangıç. (Eskimiş kelimedir.) ‖ **En queue d'** – Kırlangıç kuyruğu biçiminde. ‖ Fare kuyruğu eğe. ‖ **Ouvrage à queue d'** – (as.) Külah-ı tabya. ‖ **Queue d'** – Üç köşe, duvar dili, kurt ağzı.

Arondelle [ims.] Olta.

Arpège yahut **Arpègement** [imz.] (ms.) Akord edilmiş asvat-ı musikiyeye birbiri ardınca süratle dokunarak ses çıkarmak, arpej.

Arpéger [ft.] (ms.) Çalgının seslerine birbiri ardınca ve süratle birkaç defa dokunarak çalmak, arpej yapmak.

Arpent [imz.] Takriben beş bin murabba'-metrelik mahalden ibaret eski arazi mikyası, feddan. ◆ Fevkalâde uzun şey.

Arpentage [imz.] Arazinin ölçülmesi, fenn-i mesâha-i arazi. ‖ **Chaîne d'** – Mesâha zinciri, mesâha şeridi (zincir).

Arpenter [ft.] Araziyi mesâha etmek. ◆ Büyük büyük ve seyrek adımlar atarak hızlı yürümek.

Arpenteur [ft.] Araziyi ölçen mühendis.

Arpenteuse [ims.] Pek çabuk yürür uzun bir nevi tırtıl.

Arpon yahut **Arpent** [imz.] Bıçkıcı, hızarcı testeresi.

Arqué,e [s.] Yay gibi eğri, mukavves, muavvec. ‖ (as.) Paytak. (Bilhassa beygirin ayakları hakkında îrad olunur, paytak ayaklı demektir.)

Arquebusade [ims.] (as.) Arkebüz tüfeği darbesi, yarası.

Arquebuse [ims.] Arkebüz tüfeği. ‖ – **à fourquine** Çatallı arkebüz. ‖ – **à croc** Kancalı arkebüz ‖ – **à rouet** Çarklı arkebüz.

Arquebuser [ft.] Arkebüz tüfeğiyle vurmak.

Arquebuserie [ims.] Arkebüz tüfeği imali, tüfekçilik.

Arquebusier [imz.] Arkebüz ile müsellah nefer, arkebüzcü. ◆ Tüfekçi.

Arquemine [imz.] El.

22 Orijinal metinde dizgi hatası: قلقاشيه şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında قلقاسيه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Arquer [ft.] Yay gibi eğriltmek, takvis, ta'vic etmek. =[fl.] ve **s'** – Yay gibi eğrilmek, mukavves olmak.

Arqûre [ims.] Mukavveslik, yay gibi eğrilik, i'vicac.

Arrachage [imz.] (zra.) Nebatatı kökünden söküp çıkarma ameliyatı, istîsal, kal'.

Arrache-cartouche [imz.] (as.) Fişek çekeceği.

Arrache-culot [imz.] (as.) Kovan çekeceği.

Arraché,e [s.] Kökünden koparılmış, sökülmüş. ◆ Şiddetle çıkarılmış. ◆ Cebren tefrik ve teb'id edilmiş.

Arrachement [imz.] Kökünden koparma, sökme, istîsal, kal'. || (m.) Diğer bir duvarla birleştirilecek olan duvardan çıkarılan taşlar. = [cm.] Kemerin başladığı mahal.

Arrache-pied (d') [h.] Bilâ-fâsıla, bir düziye, aralık vermeksizin, mütemadiyen. ◆ Yerden kımıldamaksızın.

Arracher [ft.] Çekip koparmak, kökünden sökmek, kal' etmek. ◆ Ayırmak, tefrik etmek. ◆ Zorla almak, koparmak. ◆ Kemâl-i zahmetle bir şeye muvaffak olmak. ◆ Elinden almak. ◆ Kurtarmak. || – **le jour**, – **la vie à quelqu'un** Telef etmek. || – **une dent à quelqu'un** Birisinden, bilhassa bir hasisten para koparmak, istikraz etmek. || – **une épine au pied à quelqu'un** Birisini müşkil bir mevkiden kurtarmak. || – **des larmes** Ağlatmak. || **s'** – Zorla koparılmak. ◆ Kavga etmek, dövüşmek. ◆ Kapışmak. ◆ Zahmetle ayrılmak, infikâk etmek. || **s'** – **les yeux** Birbirlerinin gözlerini oymak. ◆ (mec.) Göz gibi aziz olan bir şeyden kendisini mahrum etmek. || **s'** – **les yeux à déchiffrer un manuscrit** El yazısını gayet müşkilat ile okumak.

Arracheur,se [i.] Çekici, koparıcı; – **de dents** Diş çekici. || **Mentir** – **comme un** – **de dents** Hiç sıkılmadan, utanmadan yalan söylemek.

Arrachis [imz.] Fidan sirkati, fidanları aşırma.

Arrachoir [imz.] Ağaç ve asma köklerini, bazı nebatatı söküp çıkarmaya mahsus mütenevvi aletler.

Arraisonné,e [s.] Nerden gelip nereye gittiği tahkik olunmuş (gemi).

Arraissonner [ft.] Kandırmak, ikna etmek. (Eskidir.) ◆ Bir geminin nereden gelip nereye gittiğini tahkik etmek, sual etmek. || **S'** – **avec quelqu'un** Birisine meram anlatmak istemek.

Arramber [ft.] Bir sefineye yanaşmak için manevra yapmak.

Arrangé,e [s.] Tanzim ve tertip edilmiş. ◆ Kararlaştırılmış. ◆ Barıştırılmış, hüsn-i suretle bitirilmiş. ◆ Tekellüflü, tasannu'lu.

Arrangeant,e [s.] Uyuşması kolay olan.

Arrangement [imz.] Tertip, nizam, âhenk. ◆ Tesviye, hall ve fasl. ◆ Uyuşma, muvâfakat, itilâf. ◆ Tasarruf, masrafta fikr-i intizam. ◆ Mukavele. || – **à l'amiable** Sulhen suret-i tesviye. || (as.) – **tactique** Ta'biye tertibatı.

Arranger [ft.] Nizama koymak, tanzim ve tertip etmek. ◆ Sıralamak, tesviye, hüsn-i suretle hall ve fasletmek. ◆ Muvâfık ve uygun gelmek. ◆ Karar vermek. Tehyie ve tertip etmek. ◆ Tamir etmek, uydurmak, yapmak. ◆ Beraber pişirmek. ◆ Düzeltmek, tezyin etmek. ◆ Sayıp sövmek, iyice donatmak. || **s'** – Nizama girmek, tanzim olunmak. ◆ Giyinip kuşanmak. ◆ Yerleşmek. ◆ Tedarikâtta bulunmak, herşeyi hazırlamak. ◆ Uyuşmak, uzlaşmak. ◆ Vukuuna itimat etmek. ◆ Hoşnut olmak. || **Arrangez-vous** İstediğiniz gibi yapınız.

Arrangeur [imz.] Tanzim ve tertip eden. ◆ Uzlaştıran. ◆ Öteden beriden makasla kesip elde ettiği malumattan eser tertip eden iktidarsız muharrir.

Arraper [ft.] (bhr.) Cebren almak, zaptetmek.

Arrentement [imz.] İcar. ◆ İstîcar.

Arrenter [ft.] İcar etmek. ◆ İstîcar etmek.

Arrérager [fl.] yahut **s'** – Tedâhülde kalmak. ◆ Bakaya kalmak.

Arrérages [imz. – cm.] (ma.) Bakaya, tekasit-i mütedâhile, tedâhülat. ◆ Tedâhülde kalmış maâşat.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Arrestation [ims.] Tevkif, derdest, ahz ü girift. ◆ Mevkufiyet, mahpusiyet. || **Être en état d'** – Taht-ı tevkifte olmak, mevkuf olmak.

Arrêt [imz.] Hüküm, karar, ilâm. ◆ Tevkif. ◆ Emval ve emlâk haczi. ◆ Tevakkuf, meks, istirahat. Köpeğin avda ferma yapması. || **Maison de** – Tevkîfhâne. || – **de mort** Hükm-i idam. || – **s des cours d'appel** İlâmat-ı istînafiye || – **s de la cour de cassation** İlâmat-i temyiziye. || – **de prime** Geminin tevkifi. || – **s** Mücâzat-ı askeriye. ◆ **Temps d'** – Müddet-i tevkif. || **Mettre aux** – **s** Tevkif cezası vermek. || – **de règlement** Tayin mercii kararı. || –**de rigueur** Haps-i şedid. || – **de renvoi** Heyet-i ithamiye mazbatası. || **Mandat d'** – Tevkif müzekkeresi. || (nb.) – **de développement** Vakf-ı nümüv. || **Forcer l'** – Avcının muvâsalatından evvel köpeğin şikâr üzerine atılmasına denir. = [cm.] Göz hapsi. || **Les** – **s de Dieu** Mukadderat-ı ilahiye.

Arrêté [imz.] Karar, hüküm, emir. || – **de comptes** Hesap rü'yet ve tesviyesi, rü'yet-i hesâbat.

Arrêté,e [s.] Kararlaşmış, musammem, mukarrer. ◆ Esaslı, ciddi, sağlam. ◆ Mevkuf. || **Chose** – **e** Emr-i mukarrer. || **Principe** – **s** Usul-i mazbuta.

Arrête-bœufs [imz.] (nb.) Kayışkıran, ucrem (cm. des *arrête-bœufs*).

Arrête-coquin [imz.] Jandarma, polis memuru. (cm. des *arrête-coquins*)

Arrêter [ft.] Durdurmak, tevkif etmek, meks ettirmek. ◆ Durdurmak, teskin etmek. ◆ Kararlaştırmak, tayin etmek, kesmek. ◆ Tertip ve tanzim etmek. ◆ Dikmek, yapıştırmak. ◆ Tutmak, alıkoymak. ◆ Men etmek, ahz ü girift, derdest etmek, tutmak. ◆ Hacz etmek. ◆ Zapt, tevkif, müsâdere etmek. ◆ Kuvvetin meyveye gitmesi için dalın ucunu budamak. ◆ Tutmak, hizmetine almak yahut girilmek. ◆ Bir resim veya inşânın taslağını yapmak, tasarlamak. || –, **ou** – **le gibier** Köpek ferma yapmak, avcı gelinceye kadar avın karşısında durup beklemek. || – **un compte** Bir hesabı rü'yet ve kat' etmek. || – **le bilan** Bilançoyu tanzim eylemek. = [fl.] yahut **s'** – Durmak, tevakkuf etmek. ◆ Kalmak, meks etmek. ◆ Birbirine mani olmak. ◆ Birşeye bakıp aldanmak. ◆ Dikkat etmek, ehemmiyet vermek. ◆ İktifa etmek. ◆ Israr etmek. || **S'** – **à une partie** Bir şıkka karar vermek.

Arrêtiste [imz.] Bir mahkeme veya meclisin kararlarını neşir ve şerh eden zât.

Arrhé,e [s.] (*a-ré*) Peyi verilmiş, peylenmiş.

Arrhement [imz.] (*a-re*) Pey verme, peyleme.

Arrher [ft.] (*a-ré*) Pey vermek, peylemek.

Arrhes [imz. – cm.] (*a-re*) Pey akçesi, pey. ◆ Teminat.

Arrhize [s.] (*a-ri*) (nb.) Adîmü'l-cezr.

Arria yahut **Aria** [imz.] Müşkilat, can sıkacak şey.

Arrière [zm.] Geri. || **En** – Geri, geride, arkada, arkaya doğru. ◆ Gıyabında. || **Vent** – Pupa hava. = [imz.] Bir şeyin arkası, gerisi, kıç tarafı.

Arriéré,e [s.] Geride kalmış, gerilemiş, geri. ◆ Senenin, zamanın icap ettiği malumata gayr-ı vâkıf, geri. ◆ Mütedâhil. ◆ Bakayada kalmış. = [imz. – cm.] Mütedâhil maâşat. ◆ Bakaya. ◆ Geri kalmış işler.

Arrière-alliance [ims.] Uzaktan sıhriyet. (cm. des *arrières-alliances*)

Arrière-ban [imz.] Franklar zamanına mahsus asker-i müstahfiza.

Arrière-bec [imz.] (m.) Köprü ayaklarının nehirin akıntısına doğru uzanan mahmuzu. || (as.) Askerî tombaz köprüsünün arka tarafı. (cm. *des arrière-becs*).

Arrière-bouche [ims.] (tşr.) Ağzın geri tarafı, bel'um. (cm. des *arrière-bouches*)

Arrière-boutique [ims.] Dükkânın arkasındaki oda. (cm. des *arrière-boutiques*)

Arrière-bras [imz.] Kolun omuzdan dirseğe kadar olan kısmı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Arrière-cavités yahut **Arrière-narines** [ims.] Geniz, hayşum.

Arrière-change [imz.] Faizin faizi. (cm. des *arrière-changes*).

Arrière-corps [imz.] (m.) Bir binanın gerisinde bulunan art bina. (cm. des *arrière-corps*).

Arrière-cour [ims.] Hânenin iç avlusu, ard havlu. (cm. des *arrière-cours*).

Arrière-dent yahut **Arrière-molaire** Yirmi yaş dişi. (cm. des *arrière-dents*).

Arrière-faix [imz.] (t.) Son, selâ, sekbet. (cm. des *arrière-faix*)

Arrière-fief [imz.] Diğer bir tımara mülhak tımar, ikinci sınıf erbab-ı zeâmet (cm. des *arrière-fiefs*).

Arrière-fleur [ims.] Tezehhür-i sânî (cm. des *arrière-fleurs*).

Arrière-garant [imz.] Kefilü'l-kefil (cm. des *arrière-garants*).

Arrière-garde [ims.] Dümdar, muahharü'l-ceyş. ◆ Bir donanmanın rüzgâr altında bulunan kısmı (cm. des *arrière-gardes*).

Arrière-gorge [ims.] Half-i bel'um (cm. des *arrière-gorges*) .

Arrière-goût [imz.] Bir şey yendikten veya içildikten sonra ağızda kalan tat (cm. des *arrière-goût*).

Arrière-grand-mère [ims.] Büyük pederin yahut validenin validesi (cm. des *arrière-grand-mères*).

Arrière-grand-oncle [imz.] Büyük amca veya dayımın veyahut büyük hala veya teyzenin pederi (cm. des *arrière-grands-oncles*).

Arrière-grand-père [imz.] Büyük pederin yahut büyük validenin pederi, cedd-i âlâ (cm. des *arrière-grands-pères*).

Arrière-lettre [ims.] Meydan-ı alâniyete vaz' olunabilecek bir mektubun hükmünü ıskat için arkadan gönderilen ikinci ve gizli bir mektup (cm. des *arrière-lettres*).

Arrière-main [ims.] Elin üst tarafı, geri tarafı. ◆ Elin geri tarafıyla vurulan tokat. ◆ Beygirin kısm-ı halfi. (cm. des *arrières-mains*.)

Arrières-narines [ims.] Geniz, hayşum (cm. des *arrières-narines*).

Arrière-neveu [imz.] Biraderzâde veya hemşîrezâde oğlu. = [cm.] Evlâd ü ahfad, ahlâf. (cm. des *arrière-neveux*.)

Arrières-nièce [ims.] Biraderzâde veya hemşîrezâde kızı (cm. des *arrière- nièces*.)

Arrière-pensée [ims.] Maksad-ı hafi, hile (cm. des *arrière-pensées*.)

Arrière-petit-fils [imz.] Torun oğlu, hafidzâde (cm. des *arrières-petits-fils*).

Arrière-petite-fille [ims.] Torun kızı (cm. des *arrière-petites-filles*).

Arrière-petits-enfants [imz. – cm.] Torunun çocukları.

Arrière-plan [imz.] Nâzırın gözünden en uzakta bulunan hatt-ı menâzır (cm. des *arrières-plans*).

Arrière-point [imz.] İğne ardı dikişi (cm. des *arrière-points*).

Arrière-région [ims.] En arkadaki kısım (cm. des *arrière-régions*).

Arriérer [ft.] Tehir etmek, geriye bırakmak. || **s'** – Geride kalmak. ◆ Tedâhülde kalmak. ◆ Borçlanmak.

Arrière-rang [imz.] Dümdar (cm. des *arrière-rangs*).

Arrière-saison [ims.] Sonbaharın nihayetleri, âhir-i hazan, kışın bidâyeti. ◆ Hasattan yahut bağbozumundan evvelki aylar. || (mec.) İhtiyarlığın bidâyeti. (cm. des *arrières-saisons*.)

Arrière-scène [ims.] Sahnenin arka tarafı. ◆ Temâşâ edilen bir tiyatronun, görülen bir vaka-i fecîanın bıraktığı tesir.

Arrière-sens [imz.] Bir cümlenin yahut bir nutkun mânâ-yı hafîsi, mânâ-yı meknunu. (cm. des *arrière-sens*)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Arrière-train [imz.] Bir arabada arka taraftaki iki tekerlekli kısım. ◆ (as.) Ard-ı araba, düzen. ◆ Bir hayvanın kısm-ı halfi. (cm. des *arrière-trains*.)

Arriéré,e [s.] Tedâhülde kalmış, mütedâhil (maaş). ◆ Teahhurda kalmış. ◆ Geride kalmış. || **Vues** – **es** Efkâr-ı atîka, efkâr-ı bâtıla. = [cm.] (ma.) Tedâhülat, bakaya.

Arrière-vassal [imz.] Bir büyük metbua tâbi bulunan ikinci metbua tâbi. (cm. des *arrière-vassaux*.)

Arrière-viellesse [ims.] Şeyhûhetin son haddi, herem. (cm. des *arrière-vieillesses*)

Arrière-voussure [ims.] (m.) Bir kapı veya pencerenin arkasındaki kubbe. (cm. des *arrière-voussures*.)

Arrimage [imz.] (bhr.) Hamûlenin istif edilmesi. ◆ Isparmaça. ◆ İstif ücreti. ◆ (as.) Piyadede çantanın içine ve üstüne eşya vaz' ve tertibi, çantaya eşya istifi; süvari aşâkirinde eşyanın eğer üzerine rapt ve tahmil usulü.

Arrimé,e [s.] (bhr.) İstif olmuş (hamûle).

Arrimer [ft.] (bhr.) Hamûleyi istif etmek. ◆ Düzeltmek, yerleştirmek.

Arrimeur [imz.] Hamûleyi istif eden, istifçi. || – **juré** Hamûlelerin istif edilmesine nezâret etmek üzere limanlarda bulunan memur-ı mahsus.

Arriser [ft.] (bhr.) Yelkenlere rüzgâr aldırmak, arya etmek.

Arrivage [imz.] (bhr.) Geminin limana vusulü. ◆ Eşya-yı ticariyenin vürudu. ◆ Eşya-yı ticariye.

Arrivant [imz.] Vürud eden, gelen (insan).

Arrivé,e [s.] Vusul bulmuş, vâsıl. ◆ Vürud etmiş, vârid. ◆ Nâil.

Arrivée [ims.] Vusul, muvâsalat, vürud, hulûl. ◆ Bir şeyin vusul ve vürud zamanı. || **D'** – Daha iptidâdan, bidâyetten itibaren. || **Il n'est chère que d'** – Yeni gelenlere hüsn-i kabul gösterilir, fakat bu dostluk çabuk geçer. || **Point d'** – Bir sefinenin her vakt-i zuhrda vâsıl olmuş olduğu mahal, nokta. || **Juge de l'** – At koşularında hayvanların ân-ı muvâsalatlarını tayin etmeye memur olan komiser.

Arriver [fl.] Yetişmek, vusul bulmak, erişmek. ◆ Gelmek, vürud etmek. ◆ Vuku bulmak, vâki olmak. ◆ Li-ecli'l-mülâkat birine nezdine girebilmek. ◆ Bâliğ olmak. ◆ Muvaffak olmak. ◆ Limana girmek. || – **à bon port** Sâlimen vâsıl olmak. || – **de son pays** Safdil, beceriksiz olmak. || – **à ses fins** Bir şeyin nihayetine vâsıl olmak. || – **à une femme** Bir kadına mâlik olmak. || **En** – **, – de là** Tahassul etmek, bir şeyin neticesi olarak vuku bulmak. || **Il en arrivera ce qu'il pourra** "Neticenin bence ehemmiyeti yoktur" makamında kullanılır.

Arrobe [ims.] İspanya'nın on bir buçuk kilodan ibaret bir vezini.

Arroche [ims.] (nb.) Sermak, karapazı.

Arrogamment [h.] Kibir ve gurur ile, mağrurâne, mutaazzımâne.

Arrogance [ims.] Kibir, gurur, nahvet. || İhtiyal.

Arrogant,e [s.] Mütekebbir, mağrur, mutaazzım.

Arrogation [ims.] Haksız olarak bir şeyi talep ve iddia.

Arroger (**s'**) [fv.] Bi-gayri hakkın iddia, talep, dava etmek.

Arroi [imz.] Alay, sefer eşya ve takımları (yalnız şu terkibde müsta'meldir: **Être en mauvais** – Duçar-ı sefalet olmak).

Arrondi,e [s.] Müdevverleşmiş, yuvarlak. || **Visage** – Ablak çehre.

Arrondir [ft.] Yuvarlak, müdevver etmek. ◆ Resimde koyu ve açık renkler isti'maliyle tasvir edilen şeyin müdevverliğini meydana çıkarmak. ◆ Büyütmek, tevsi' etmek. ◆ Eskimek. || (mec.) Fikirde ve tabiatte nazara çarpan şeyleri izâle etmek. || – **sa pelote** Kârını, îradını tezyid etmek. || – **un cap, une île, un rocher** Bir burnun, bir adanın, bir kayanın etrafını dönmek. || (ma) – **une somme, un chiffre** Bir meblağın küsuratını

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tayy veya noksanını ikmâl ile kesirsiz, tam olarak göstermek. || **s'** – Yuvarlak, müdevver olmak. ◆ Tevessü' etmek, çoğalmak. ◆ Emlâkini tevsi' etmek. || **Sa taille s'arrondit** Semirmeye başlayan bir adam ve bilhassa gebe kadın hakkında söylenir.

Arrondissement [ims.] Yuvarlaklık. ◆ Tevessü' ◆ Eyaletin münkasim olduğu devâirin beheri, livâ, mutasarrıflık, sancak. || **Être marié au treizième** – Bir kadın ile nikâhsız yaşamak. || – **d'un consulat** Bir konsoloshânenin daire-i memuriyeti dâhilinde olan mahaller. || (as.) Sunuf-ı muhtelife-i askeriyenin nevâhî-i münasibeye usul-i inkısamı. ◆ İstihkâmat-ı cesîme fennince astar mukabilinin zevâyâ-yı harice mukabilinden müdevverleştirilmesi.

Arrosable [s.] Saky ve irvâ olunabilir.

Arrosage [imz.] Sulama, iska, irvâ.

Arrosé,e [s.] Sulanmış, saky ve irvâ olunmuş.

Arrosement [imz.] Sulayış, saky.

Arroser [ft.] Sulamak, saky ve irvâ etmek. ◆ Islatmak, sulanmak, su serpmek. ◆ İçinden akmak, cereyan etmek (nehir hakkında). ◆ Sahâvet etmek, içki parası vermek. || – **ses créanciers** Dâyinleri iskât için her birine biraz para serpiştirmek. || – **de ses sueurs** Kemâl-i zahmetle çalışmak. || – **son pain de ses larmes** Elem ve sefalet içinde yaşamak.

Arrosion [ims.] Kemirme.

Arrosoir [imz.] Süzgeçli su tenekesi, bahçıvan kovası.

Arrouter [ft.] Yola koymak, yollandırmak. (Eski kelime.)

Arrow-root [imz.] (*arô-routt*) (İngilizceden me'huz) Ararut.

Arroy [imz.] (as.) Nizam-ı harp. (Eski tabir.)

Arrudir [fl.] Sertleşmek. (Eski kelime.)

Arrugie [ims.] Maden ocaklarında suların akmasına mahsus yol, cetvel.

Ars [imz.] (s bir kola göre okunur, ekseriyete göre okunmaz) Beygirin omuzlarıyla göğsü arasındaki mahal. || **Saigner un cheval aux quatre** – Bir beygirin dört ayağından kan almak.

Arsenal [imz.] (Arabî dârü's-sınâadan me'huz) Esliha ve mühimmat-ı harbiye mahzeni, cephane, debboy, dârü'l-mühimmat. ◆ Tophâne. ◆ Tersane. ◆ Kilitli miktarda esliha. ◆ Birçok vesâit-i müdafaa, taarruz ve ikna ve ispat arz eden şey. ◆ Hep bir işte kullanılacak birçok şeylerin heyet-i umumiyesi.

Arséniate [imz.] (k.) Arsenikiyet.

Arsenic [imz.] (c okunur) (k.) Zırnık [zirnik], zirnih, sıçanotu, arsenik. ◆ Arsenik mürekkebatından zehirli madde. || – **des philosophes** Eski kimyagerler ıstılahında cıva yahut cıva veya kükürtün çıkarıldığı madde.

Arsenical,e [s.] Arsenike ait, arseniki hâvi. = [imz. – cm.] Mürekkebat-ı arsenikiye.

Arséniciase [ims.] Yavaş yavaş arsenik ile zehirlenme.

Arsénides [imz. – cm.] Suhur-ı arsenikiye.

Asénié,e yahut **Arséniqué,e** [s.] Arsenik ile karışmış, arseniki hâmil.

Arsénieux,se [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı arsenik.

Arsénique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı arsenik.

Arséniqué,e [s.] (mr. Arsénié,e)

Arsénite [imz.] (k.) Arsenikiyetî.

Arsin [imz.] Yangından mahv veya zarar-dîde olan meşcere. ◆ Vaktiyle mahkûmun hânesini ihrak cezası.

Arsis [imz.] (s okunur) Gayet sıcak, çok ispirtolu şarap.

Art [imz.] Sanat, hırfet, fen. ◆ Hüner, marifet. ◆ Usul, tarz. ◆ Sa'y-i beşer. ◆ Tekellüf, tasannu'. ◆ Hile, hud'a. || **L' – pour l' –, faire de l' – pour l'** – Bir maksad-ı içtimâî ve ahlaki takip etmeksizin sanâyi-i nefisede yalnız tecelli-i hüsne muvaffak olmaya çalışmak. || **Les gens de l' – , les hommes de l'** – Mevzubahis olan meselede sahib-i vukuf olan zevât. || **Maître de l'** – Sanatlarında mahir, üstad olanlar. || **Termes de l'** – Bir sanatın ıstılahatı, tabirat-ı mahsusası. || – **s libéraux** Elden ziyade imal-i fikre mütevakkıf

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

olan sanâyi'. || Les sept – s libéraux Kadîmen İskenderiye meslek-i felsefisi tarafından sarf, kitâbet, felsefe, riyaziyat, musiki, hendese, heyet ilimlerine verilen isim. || – s mécaniques El ile çalışmaya, makine kullanmaya muhtaç olan sanâyi', sanâyi-i mihanikiye. || Beaux – s Sanâyi-i nefîse (resim, nakr, şiir, mimarlık, musiki). || – s d'agrément Musiki, resim, raks. || – sacredotal, – sacré Kadim Mısırlıların ilm-i sihr ve efsunu. || Le grand – Kadim kimyagerlerin altın yapmak, madeni altına kalb etmek sanatı, simya. || – notoire Bütün ulûmu riyâzat vesâir bazı kavâide riayet ile birden bire iktisab eylemek vasıta-i mevhûmesi. || – angélique, – des esprits İstenilen malumata destres olmak için Kurun-ı Vustâ'da meleklerle yahut cinlerle peydâ-yı münasebet etmek vesâiti. || – céramique Çini ve fağfurî evâni yapmak sanatı. || – culinaire Sanat-ı tabh. || – militaire Fenn-i harp. || – nautique Fenn-i seyr-i sefâin. || – s plastique Birtakım eşkâli alçı, kil gibi şeylerle mücessem surette irâe eden sanâyi'. || – mnémonique Kuvve-i hafızayı takviye, tevsi' etmek fenni. || – oratoire Sanat-ı hitabet. || – médical Fenn-i tıp. || – vétérinaire Fenn-i baytarî.

Arta [ih.] Narda şehri.

Artère [ims.] (tşr.) Şiryan. || (mec.) Tarik-i ihtilât.

Artérialisation [ims.] – du sang Tehevvî-i dem, siyah kanın kırmızı kana tahavvülü.

Artériectasie [ims.] (tşr.) Tevessü'-i şerâyin.

Artériel,le [s.] (tşr.) Şiryanî.

Artériographie [ims.] Tavsif-i şerâyin.

Artériole [ims.] (tşr.) Küçük şahdamarı, şiryan-ı sagir, şüreyn.

Artériologie [ims.] Mebhasü'ş-şerâyin.

Artériotomie [ims.] (crh.) Fasd-ı şiryan.

Artérite [ims.] İltihab-ı şiryan.

Artésien,ne [s.] Artuva[23] memleketine mensup. || Puits – Burgu suyu denilen kuyu, artezyen kuyusu.

Arthralgie [ims.] (t.) Elem-i mefâsıl.

Arthrifuge [i. – s.] Damla illetine karşı kullanılan edviye.

Arthritique [s.] (t.) Mafsalî. || Douleurs – s Evca'-ı mafsaliye, damla illeti. || Remèdes – s Damla illetine karşı muâlecat.

Arthrodite [ims.] (t.) Mefâsıl-ı sathiye.

Arthur [imz.] Bir âlûftenin dostu.

Arthurisme [imz.] Bir âlûfte ile dost tutuşma.

Artialiser [ft.] (*sia*) Kavâid-i sun'una tâbi kılmak, vasıta-i sanat ile tadil etmek.

Artichaut [imz.] Enginar. ◆ Bir duvarın üzerine veya geçilebilecek bir mahalle konulan sivri uçlu demir parmaklık. || – des Indes Patates. || – d'hiver Yer elması.

Artichautière [ims.] Enginar tarlası.

Article [imz.] Madde, bent. ◆ Bahis, mebhas. ◆ Makale, fikra. ◆ Eşya, mevad, emtia. ◆ Dakika, ân, lahza. ◆ || (tca.) Kalem. ◆ (sr.) Harf-i tarif. || (tşr.) Oynak yeri, mafsal. (Bu mânâca eskidir.) || – de foi Erkân-ı akaid. ◆ Katiyen inanılan şey. ◆ Renvoyer une femme à l' – 213 du code civil Bir kadına, zevcine itaate mecbur olduğunu ihtar etmek. || Renvoyer un mari à l' – 312 Müteehhil bir kadının gebe kaldığı çocuğun pederi kanunen zevc addedilmek lâzım geleceğini bir kocaya manidar bir surette ihtar etmek. || – de fond Bend-i mahsus. || – premier-Paris Fransa'da bir gazetenin en başına konan ve o sırada[24] en mühim meseleden bâhis bulunan makale. (Ale'l-ekser *Premier-Paris* denir.) || C'est un – à part Bunu şimdi karıştırmayalım. || C'est un autre – Bu başka bahistir. || N'être pas à son – Rahat bu-

23 fr.: *artois*.

24 Orijinal metinde dizgi hatası: ضره şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında صره [=sıra] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

lunmamak. || Être fort sur l' – Huzûzat-ı aşka pek meyyal olmak. || à l' – de la mort Hâlet-i nez'. || – Paris Paris metaı. || Faire l' Bir metaı değerinden ziyade göstermek. ◆ Bir menfaat maksadıyla bir şeyi veya bir kimseyi medh ve ıtrâ etmek. || – s d'argent Mandapost bedeli olarak postahânelere verilen para. || En un seul – Bir kalem olarak. || – s en fer Demir mamulat, hırdavat. || (sr.) – simple Harf-i tarif-i basit. || – contracté Harf-i tarif-i mürekkep. || – élidé Sonundaki harf hazf edilmiş harf-i tarif. || – indéfini Harf-i tenkîr.

Articulaire [s.] (tşr.) Oynak yerine müteallik, mafsalî.

Articulation [ims.] Birtakım mevaddın ayrı ayrı zikri. ◆ Telaffuz. ◆ Mahâric-i hurufdan biriyle ağızdan sadâ çıkarma, teheccî. || – des faits Vukuatın birer birer beyan ve tafsili. || (tşr.) Mafsal. || – s mobiles Mefâsıl-ı müteharrike. || – s demi-mobiles Mefâsıl-ı nısf-ı müteharrike. || –immobiles Mefâsıl-ı gayr-ı müteharrike. || Fausse –, *veya* pseudarthrose Mafsal-ı kâzib.

Articulé,e [s.] Sarâhaten ve birer birer zikrolunmuş. ◆ İyi telaffuz olunan, açık. ◆ Burunlarının, körfezlerinin çokluğundan dolayı parça parça gibi olan memleket, kıta. ◆ (tşr. – tt.) Zü'l-mefâsıl. [imz. – cm.] Hayvanat-ı mafsaliye şubesi. || Langage – Huruf-ı hecâya, teheccîye müstenid lisan, lisan-ı beşer.

Articuler [ft.] Mafsallarla veya halka ve zincirle bağlayıp kurmak. ◆ Sarâhaten ve birer birer zikretmek, saymak. ◆ Savtı mahâric-i hurufdan çıkarmak. ◆ Lafz ile ifade etmek, söylemek, beyan ve iddia eylemek. ◆ İyice teressüm etmek. ◆ Telaffuz etmek. || s' – Sarâhaten anlaşılmak.

Artiel,le [s.] (*sî*) Sanata müteallik.

Artifice [imz.] Sanat, hüner, marifet. ◆ Suni muamele. ◆ Hile, desise, hud'a.◆ Kolayca kabil-i iştial mürekkebat. || Feu d' – Lu'biyat-ı nâriye, il'ab-ı nâriye, sanâyi-i nâriye, istihzârat-ı nâriye (fişeklerin ve maytapların envâı). || – s de guerre Had' ve desâyis-i harbiye.

Artificiel,le [s.] Suni, gayritabii. ◆ Sahte, yapma, ca'lî. || Jour – Güneşin tulûundan gurûbuna kadar cereyan eden zaman. Preuves – les Bir müdafaanın kuvve-i zekâ ve fesâhatiyle bulunan delil ve ispatlar, delâil-i suniye.

Artificiellement [h.] Suni olarak, gayritabii bir suretle, olarak.

Artificier [imz.] Fişek yapan, fişekçi. || (as.) Sandukalardan mühimmat alıp bataryaya veren topçu neferi.

Artificieusement [h.] Hile ve desise ile, hud'akârâne.

Artificieux,se [s.] Hilekâr, dessas. ◆ Hileli, desiseli.

Artillerie [ims.] Topçuluk. ◆ Topçu sınıfı, topçu askeri. ◆ Topçuluk fenni. ◆ Topçu eslihası. ◆ Topçu mühimmatı. || Pièce d' – Top, havan. || Grande maîtrise d' – Tophâne müşirliği. || Grand maître d' – Tophâne müşiri. || Arsenal d' – Tophâne. || Salve d' – Top endahtı, top endahtıyla selamlama. || – montée Piyade topçusu. || – de campagne Seyyar (sahra) topçusu. || – à cheval Süvari topçusu. – || – de forteresse yahut – de place Kale topçusu. || – de montagne Dağ (cebel) topçusu. || – de siège Muhasara topçusu. || – pontonniers Köprücü topçusu. || – de côte Sahil topçusu. || – de terre Kara (berriye) topçusu. || – de marine Bahriye topçusu.

Artilleur [imz.] Topçu, topçu askeri.

Artimon [imz.] (bhr.) Geminin kıç direği, kontra micana [mizana] direği. || Bas-mât d' – Micana [mizana] ana direği. || Vergue d' – Kontra micana [mizana] sereni. || Voile d' – ou brigantine Kontra micananın [mizana] randa yelkeni. || Contre d' – ou vergue de la brigantine Randa yelkeninin üst sereni.

Artisan [imz.] Mihanikî bir sanat yapan, sanatkâr, işçi, ehl-i sanat, esnaf. ◆ Sâni', fâil,

müsebbib. || – de la parade Gerek söylerken gerek yazarken kemâl-i maharetle idare-i kelâm eden adam.

Artisane [ims.] Esnaf kadın.

Artison [imz.] Güve, güğe ◆ Tahta kurdu.

Artisonné,e [s.] Güve yahut tahta kurdu yeniği (esvab yahut ahşap).

Artiste [i.] Sanâyi-i nefisenin biriyle meşgul adam (ressam, heykeltraş, çalgıcı, mimar, edib gibi). ◆ Ehl-i hüner, hüner-mend, sanatkâr. ◆ Tiyatrocu, tiyatro oyuncusu. ◆ Muganni, muganniye. || – vétérinaire Baytar. = [s.] Sanatkârâne.

Artistement [h.] Sanatla, hünerle, hüner-mendâne, üstadâne.

Artistique [s.] Sanâyi-i nefiseye yahut erbab-ı hünere müteallik. ◆ Üstadâne, hüner-mendâne, sanatkârâne.

Artocarpe [imz.] (nb.) Ekmek ağacı.

Artonomie [ims.] Ekmek yapmak sanatı.

Artophage [s.] Ekmek yiyen, ekmek ile yaşayan.

Artopta [imz.] Ezmine-i kadîmede ekmek pişirilen bir nevi fırın.

Arum [imz.] (*rom*) (nb.) Yılan yastığı denilen nebat nevi, lûf.

Aruspication [ims.] Maktullerin bağırsaklarına bakarak tefeül.

Aruspice [imz.] Eski Romalılarda maktullerin bağırsaklarıyla tefeül eden rahip, rûde-bin.

Arvicole [s.] Tarlalarda yaşayan.

Arvien,ne [s.] Tarlalarda yetişen, yaşayan.

Aryen,ne yahut Aryas yahut Ariens [i. – s.] Arya denilen kavm-i kadime ve Hindî-i Avrupavî nesline mensup bulunan.

Aryténoïde [i. – s.] (tşr.) Tircihâlî.

Arythme yahut Arrythme [s.] (Nabız hakkında) Gayr-ı muntazam.

Arzel [imz.] Alnı beyaz, akıtmalı ve iki arka ayağı beyaz beygir.

As [imz.] (s okunur) Eski Romalıların indinde vezin ve ölçü ve sikkenin en aşağı derecesi. ◆ (İskambil kâğıdında) Birli, yek. ◆ (Zarda ve dominoda) Yek. || – de pique Kara maça, pika birlisi. || (mec.) Fassal, bed-gû. ◆ Çirkin, iktidarsız, zekâsız. || Il a quatorze d' – Bir teşebbüsde muvaffak olmak ihtimali kavi olan adam hakkında söylenir. || N'avoir plus d' – dans son jeu Başvuracak bir yeri, yapacak birşeyi olmamak.

Asaret [imz.] (nb.) Çoban düdüğü, asaron.

Asbeste [imz.] Yanmaz taş, hacer-i fetîle.

Ascardamycte [s.] Göz kapaklarını tahrik etmeksizin sabitâne bakan.

Ascaride [imz.] Bağırsak kurdu, dîdân-ı em'â. || – vermiculaire Habbü'l-kar'.

Ascendance [ims.] Suud, uruc, yukarı kalkma (başlıca seyyâre hakkında). ◆ Eslâf, âbâ ve ecdad.

Ascendant,e [s.] Yukarı kalkan, suud, uruc eden, mütesâid. ◆ Ufuktan kubbe-i semâya doğru kalkan (kevkeb), tâli'. || (mec.) Terakki eden, müterakki. || (hk.) Asıl, neseb. || (tşr.) Mütesâid.

Ascendant [imz.] (hy.) Matla, tâli'. ◆ Meyl, temayül. ◆ Kuvvet, nüfuz. = [cm.] Âbâ ve ecdad, eslâf. || Les – s et les descendants Usûl ve fürû'.

Ascendre [fl.] Çıkmak.

Ascenseur [imz.] Bazı ebniyede insanların yukarıki katlara çıkmasına mahsus ve makine ile inip çıkar alet-i suud, asansör.

Ascension [ims.] Yukarıya kalkma, çıkma, suud. ◆ Balon suudu; – captive Suud-ı muallak (balon bir halata merbut bulunur); – libre Suud-ı mutlak (balon havada serbestce tereffu' eder). ◆ Uruc, mirac. ◆ Hazret-i İsa'nın yevm-i urucu. || (mec.) Terakki. || (hy.) Matla; – droite Matla-ı istivâî; – oblique Matla-ı mâil; Différence d' – Tefazul-i matlaîn.

Ascensionnel,le [s.] Yukarıya çıkmaya veya çıkarmaya mâil ve müsait olan. || (mec.) Tezâyüdkârâne. || Mouvement – Hareket-i suudiye; force – elle Kuvve-i suudiye.

Ascète [imz.] Münzevi, sahib-i riyazet, keşiş.

Ascétique [s.] Keşişlere ve keşişliğe müteallik. = [imz.] Keşiş, münzevi. = [imz. – cm.] Keşişliğe müteallik kütüb. = [ims.] Keşişlik.

Ascétisme [imz.] Keşişlik. ◆ Bedeni ve ihtisâsat-ı cismaniyeyi hor görerek bedene birtakım ezâlarla ruhun müşteheyat ve ağraz-ı nefsâniyeye galebesini temine çalışmak mesleği, riyazet.

Asciens [imz. – cm.] Hatt-ı istivânın altında sâkin bulunup öğle vakti güneş tam başları üzerine gelmekle gölgeleri olmayan adamlar, hatt-ı istivâ sekenesi.

Ascite [ims.] (t.) Batn-ı esfelde hâsıl olan istiska, haben, istiska-i zıkkî. = [s.] Batn-ı esfel istiskasına müteallik, habenî.

Ascitique [s.] (t.) Batn-ı esfel istiskasına müptelâ, ahben. ◆ İllet-i mezkûreye müteallik, habenî.

Asclépiade [ims.] (ed.) Yunan ve Latin lisanlarında on iki heceden mürekkep bir nevi beyit. || (nb.) Kuduz otu, kahir-i sümum.

Asiatique [s.] Asya'ya mensup ve müteallik, Asyavî. || **Luxe** – Fevkalâde debdebe ve israf ve sefâhat. || **Style** – Müzeyyen, muhteşem fakat kalîlü'l-mânâ üslup. = [i.] Asyalı, Asyavî.

Asie [ihs.] Asya, Asya kıtası. || – **centrale** Asya-yı vustâ.

Asie mineure [ihs.] Asya-yı suğrâ, Anadolu-yu şâhâne.

Asile yahut **Asyle** [imz.] Sığınacak mahal, melce, meaz. ◆ Emniyet yeri, me'men. ◆ İkametgâh. ◆ Bir adamın himaye ve muhafaza bulduğu mahal. ◆ Himaye eden adam yahut şey. || **Salle d'** – Yetim çocukların iâşe ve terbiyesine mahsus daire, Dârü'ş-şafaka. || **Le dernier** – Mezar. || **Droit d'** – Vaktiyle bazı mahallerde mülteciler için bahşolunan hakk-ı masûniyet, harîmiyet. || – **des pauvres** Dârü'l-aceze.

Asine [sms.] Himarî, himar cinsine mensup ve müteallik. || **Bête** – Eşek. || **Population** – Bir kıtadaki himarların mecmû-ı miktarı.

Asir [ft.] Bir şeyi ütülerken yahut ateşte kuruturken azıcık sarartmak. || **s'** – Sararmak.

Asitie [ims.] (t.) Mücânebet-i mecburiye. ◆ Zıyâ'-ı iştihâ, nefret-i et'ime.

Asotter [ft.] (*so*) Ahmak etmek. (Eskidir.)

A.s.p. Bilâ-itiraz kabul olunmuştur, yani *Accepté sans protêt* kelimeleri yerine kullanılır.

Aspalate [imz.] (nb.) Kırmızı sandal ağacı.

Asparagine [ims.] (k.) Kuşkonmazdan çıkan bir madde-i kimyeviye, hilyevniye.[25]

Asparaginées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i hilyevniye.[26]

Aspasien,ne [s.] Âlüftegâne.

Aspect [imz.] (*pèe*, *pèk*, *pèkt* suretinde de telaffuz edilirse de birincisi şâyiü'l-isti'maldir.) Bir şeyin görünen ciheti, manzar, manzara. ◆ Şekil ve suret. ◆ Görünüş, nazar. ◆ Suret-i zâhire. || (hy.) Menâzıra. || – **trine** Teslis. || – **sextile** Tesdis. || – **quadrat** Terbi'.

Aspeline [ims.] Kanarya otu.

Asperge [ims.] Kuşkonmaz, hilyevn. || **C'est une** – , **une** – **montée** Uzun boylu, zayıf bir adam hakkında kullanılır.

Aspergé,e [s.] Su püskürülmüş, serpilmiş. ◆ Üzerine mâ-ı mukaddes serpilmiş.

Aspergement [imz.] Su püskürme, serpme. (Az müsta'mel.)

Asperger [ft.] Su serpmek, püskürmek. ◆ Mâ-ı mukaddes serpmek.

Aspergerie [ims.] Kuşkonmaz tarlası.

Aspergès [imz.] (*s* okunur) Su serpmeye mahsus alet, âbdan. ◆ Hıristiyanların hazır bulunanlara su serpmekle icra olunan bir âyini ve âyin esnasında okunan ed'iye.

Aspérité [ims.] Sarplık, arızalılık. ◆ Huşûnet.

Aspermatisme [ims.] Fıkdan-ı defk-i menî.

25 Orijinal metinde dizgi hatası: هلونيه şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında هليونيه [=hilyevniye: kuşkonmaz veya kuşkonmaz cinsinden olan] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

26 Bkz. bir önceki dipnot.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Asperme yahut **Aspermé** [s.] (nb.) Bezr hâsıl etmeyen. ◆ Ma'dûmu'l-bezr.

Aspermie [ims.] Ma'dûmiyet-i bezr. ◆ Erkekte akamet.

Aspersion [ims.] Serpiş, serpme. ◆ Serpilen su.

Aspersoir [imz.] Su serpmeye mahsus alet, âbdan. ◆ Bahçıvan kovasının delikli ağzı.

Aspérule [ims.] (nb.) Küçük inci çiçeği, kevkebü'l-va'r.

Asphalte [imz.] Asfalt, kafru'l-yahûd. ◆ Sokak, kaldırım.

Asphalter [ft.] Asfalt ile yapmak.

Asphodèle [imz.] (nb.) Çiriş otu, bervak.

Asphodélées [ims. – cm.] Çiriş otu fasîlesi, fasîle-i bervâkiye.

Asphyxiant,e [s.] Boğan, teneffüse mani olan, muhannik.

Asphyxie [ims.] Nefes alamamazlık, inkıtâ-yı teneffüs, ihtinak. ◆ Kuvâ-yı maneviye ve akliyeden birkaçının yahut hepsinin zıyâı.

Asphyxié,e [s.] Nefesi münkatı' olmuş, boğulmuş, mahnuk, münkatı'u'n-nefes. ‖ (mec.) Manevi, akli bir adem-i iktidar içinde kalmış. = [i.] Mahnuk.

Asphyxier [ft.] Boğmak, ihnak etmek. ◆ Teneffüsü müşkilata uğratmak. ◆ **s'** – Nefesi münkatı' olmak, boğulmak.

Aspic [imz.] (c okunur) Kara, sağır yılan, hayye[27]-i esved (zehirlidir). ◆ Fassal, zemmam. ‖ **Langue d'** – Fassal. ◆ Bir nevi et ve balık elmâsiyesi.

Aspirail [imz.] Bir sobaya, bir ocağa hava almak için bırakılan delik, nefeslik, ocaklık.

Aspirance [ims.] Namzedlik, mülâzımlık.

Aspirant,e [s.] Çeken, cezbeden, yutan. ◆ Teneffüs eden, nefes alan. ‖ **Pompe – e** Suyu çekerek alıp yukarıya veren tulumba, alavere tulumbası.

Aspirant,e [i.] Bir memuriyet almaya veya bir fen ve sanat öğrenmeye çalışan adam, talip, mülâzım, namzed. ‖ **– de marine** Asâkir-i bahriye mülâzım-ı sânîliğine namzed bulunan müntehî sınıf şâkirdanı ki rütbe-i mezkûreyi ihraz etmezden evvel talim sefinesiyle bir müddet geşt ü güzâr ederek fünûn-ı bahriye ve mellâhiyenin ameliyatını dahi görürler. ‖ **– de première classe** Bahriye mülâzım-ı evveli. ‖ **– de deuxième classe** Bahriye mülâzım-ı sânîsi.

Aspirateur,trice [s.] Nefes alan, teneffüs eden. ◆ Mass ve cezbeden. ◆ Nefes almaya mahsus. = [imz.] Menfes.

Aspiratif,ve [s.] (sr.) Telaffuz olunan.

Aspiration [ims.] Nefes alma, teneffüs, şehik. ◆ Cezp ve mass etme. ◆ Tulumbanın suyu çekmesi. ◆ Nebatatın havayı veya sâir gazları cezp ve bel' etmesi. ‖ (sr.) Bazı hurufun boğazdan telaffuzu. ‖ (mec.) Ruhun bir şeye meyelânı, temayül, emel, matlab.

Aspiratoire [s.] Teneffüse müteallik.

Aspiré,e [s.] Nefesle çekilmiş, cezp ve bel' edilmiş. ‖ (sr.) Boğazdan telaffuz olunan.

Aspirer [ft.] Nefes almak, havayı rielere çekmek, teneffüs etmek. ◆ Suyu çekmek, cezp ve bel' etmek. ◆ Boğazdan telaffuz etmek. = [fl.] Bir arzu ve matlabda bulunmak. ◆ Emeller beslemek.

Aspiure [ims.] Maden kömürü tozu yahut kuruntusu.

Aspre [imz.] Akçe (eski Osmanlı sikkesi).

Assa yahut **– fœtida** İran'da çıkar bir nevi zamk, hiltit, şeytan teresi.

Assa [ims.] (nb.) Hiltit.

Assagi,e [s.] Uslanmış.

Assagir [ft.] Uslandırmak. ◆ Akıllandırmak. = [fl.] Uslanmak. ◆ Akıllanmak.

Assaillant [imz.] Muhâsamaya evvel başlayan, tecavüzî harekette bulunan, mütecâviz. ‖ (mec.) Maruz, küşâde, muztarip. = [i.] Duçar-ı hücum olmuş adam.

27 Orijinal metinde dizgi hatası: حير şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında حيّه [=hayye: yılan] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Assaillir [ft.] (*tressaillir* gibi tasrif olunur) Şiddetle ve her taraftan hücum etmek, basmak, üzerine atılmak. ◆ Üzerine çökmek, müptelâ ve duçar etmek. ◆ Musallat olmak, tepesine binmek. ◆ Teşebbüsat-ı âşıkanede bulunmak.

Assaini,e [s.] Tathir ve tanzif edilmiş, sıhhate muvâfik hâle konmuş.

Assainir [ft.] Bir şeyi tathir ve tanzif ile ve ciyâdet-i havayı istihsal ile sıhhate yarayacak hâl ve surete koymak, tashih-i hava etmek. || (mec.) Manen sâfileştirmek. || **s'** – Sıhhate yarayacak surete girmek.

Assainissement [imz.] Bir şeyin sıhhate yarayacak ve sıhhate muzır olmayacak surette ceyyid bir hâle konması veya böyle bir hâlde bulunması. ◆ Tathir, tecfif, tanzif. || (mec.) Manen kesb-i safvet ettirme.

Assainisseur [imz.] (zra.) Hububatı temizlemek için müsta'mel makine.

Assaisonnant,e [s.] Acıca yahut ekşice veya yakıcı nebatata ıtlak olunur.

Assaisonné,e [s.] Lezzet verecek şeylerle terbiye ve ihzar olunmuş (yemek). ◆ Lezzetli, iştihâ-bahş bir hâle getirilmiş. ◆ Sözünde, tavrında eser-i zarafet ve nükte-perdazî mevcut. ◆ Hoş ve zarif olmuş. || (Fena makamda) Mütelevvin, mütegayyir.

Assaisonnement [imz.] Tuz, biber, hardal gibi yemeğe lezzet veren şeyler. ◆ Bu gibi şeylerle yemek ve salatanın ihzarı. ◆ Yemeği lezzetli gösteren şey, taam terbiyesi. || (mec.) Bir nutka veya fiil ve harekete lezzet ve hüsn ü letafet veren şey, nükte, mazmun.

Assaisonner [ft.] Bir yemeğe lezzet verecek şeyler koymak, taamı terbiye etmek. ◆ Bir yemeğin lezzetini artırmaya yaramak. ◆ Lezzetli göstermek. || (mec.) Söylenen, yazılan, yapılan şeye zarafet, hoşluk vermek.

Assalir [ft.] Tuz koymak. (Eski kelime.)

Assarmenter [ft.] (zra.) Asmanın sürgünlerini kesmek.

Assassin [imz.] Katil, taammüden adam öldüren. ◆ Muzır-ı sıhhat yahut mühlik şeyler hazırlayan adam. || **à l'** – Cankurtaran yok mu? Katil var! || **Crier à l'** – Can tehlikede kalınca istimdad için bağırmak.

Assassin,e [s.] Hunriz, kanlı: **main** – **e** Kanlı el; **yeux** – **s** Çeşm-i hunriz. ◆ Hubb-ı nefsi ihlal eden, sıyt ü şöhrete nakîsa getiren.

Assassinant,e [s.] Bezdirici, bıktıran, sıkan, yoran.

Assassinat [imz.] Taammüden katl. ◆ Cinayet. || – **juridique** Bir mahkemeden bi-gayri hakkın sâdır olan ceza-yı idam hükmü.

Assassine [ims.] Taammüden katil kadın. ◆ Muzip, alaycı kadın. ◆ Kadınların gamzelerine yapıştırdıkları siyah ben.

Assassiné,e [s.] Maktul. ◆ Gayet haksız ve şedid bir muameleye duçar olan. ◆ İhanet edilmiş, alçakca aldanmış. ◆ Taciz edilmiş, canı sıkılmış. = [i.] Maktul.

Assassiner [ft.] Taammüden katletmek. ◆ Birisinin bi-gayri hakkın ve bilâ-ihtiyar ölümüne sebep olmak. ◆ Çok dövmek. ◆ Sıkmak, bıktırmak, yormak. || (mec.) Mahvına sebep olmak.

Assation [ims.] Bir yemeğin veya ilacın kendi suyuyla tabhı, indicac.

Assaut [imz.] Hücum, yürüyüş. ◆ Kuvve-i teb'idiye. ◆ Sadme. ◆ İbram, şiddetli rica ve iltimas. ◆ Kesmez ve ucu dövmeli kılıçla olunan talim. || (mec.) Darbe-i maneviye.

Asseau [imz.] Çatı örtücü dülger ustalarına mahsus mukavves çekiç.

Assec [imz.] (*c* okunur) Küçük bir gölün suları çekilip kuru kaldığı ve ziraate sâlih bulunduğu müddet.

Asséché,e [s.] Kurumuş. ◆ Deniz çekildiği vakit görülen kaya yahut arazi. || **Être** – **de soif** Çok susamak. || **Vaisseau** – Kuma oturmuş sefine.

Assécher [ft.] Kurutmak. = [fl.] Denizin çekilmesiyle meydana çıkmak (kaya ve sahil hakkında).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Assemblage [imz.] Cem', toplama. ◆ Mecmû, yığın. ◆ İçtimâ. ◆ Tahta ekleme. || (tba.) Kitap formalarının, basılmış sahifelerin sıralanması, harman.

Assemblé,e [s.] Meclis, heyet, encümen, şura. ◆ Askerin toplanması için boru veya trampete çalınması. ◆ Panayır. || – **des créanciers** Alacaklılar cemiyeti. || **L'** – **des fidèles** Katolik kilisesi.

Assemblement [imz.] Toplama, cem'.

Assembler [ft.] Toplamak, cem' etmek, birleştirmek, eklemek, bitiştirmek. ◆ Kurmak. ◆ Bir esvab kısımlarını bir yere dikmek. ◆ Basılmış formaları harman etmek. || (mec.) Birleştirmek. || **s'** – Toplanmak.

Assembleur,se [i.] Matbaada basılmış formaları harman eden, sıraya koyan, harmancı. ◆ Tenteleri birleştiren işçi. || – **de nuages** Jüpiter.

Asséner [ft.] Şiddetle vurmak.

Assenteur [imz.] Müdâhenede, tabasbus-ı kelbânede bulunan adam. (Eski kelime.)

Assentement [imz.] Köpek hissedip o sayede hayvanın izini bulduğu koku.

Assentiment [imz.] Ba'del-vuku bir şeye muvâfakat, rıza, kabul, tasdik ve tasvip. || **Donner** – Kabul ve ikrar etmek. || – **général** Kabul-i âmme.

Assentir [fl.] Muvâfakat, kabul ve tasdik etmek, razı olmak. ◆ Köpek avın izini bulmak.

Asseoir [ft.] (Tasrifi: *j'assieds*, *tu assieds*, *il assied*, *nous asseyons*, *vous asseyez*, *ils asseyent veya j'assois*, *tu assois*, *etc*; *j'asseyais veya j'assoyais etc*; *j'assis*, *nous assîmes*; *j'assiérai*, *nous assiérons*, *veya j'assoirais*, *nous assoirons*; *j'assiérais*, *nous assiérions*; *veya j'assoirais*, *nous assoirions*; *assieds*, *asseyons*, *veya assois*, *assoyons*; *que j'asseye*, *que nous asseyions veya que j'assoie*, *que nous assoyions*; *que j'assise*, *que nous assissions*; *asseyant veya assoyant*, *assis,e*.) Oturmak, ik'ad etmek. ◆ Koymak, vaz' etmek, yerleştirmek. ◆ Tesis etmek. ◆ Bina etmek. ◆ Vuzuh vermek. ◆ (Vergi hakkında) Tarh ve tesis etmek. || – **un camp** (as.) Ordugâh tesis etmek, kurmak, muhâsara ordusunun mevkiini tahdid etmek, ordugâhın mevziini tayin etmek. || – **une vente** Bir ormandan kesilecek ve kesilmeyecek ağaçları tayin edip göstermek. || – **un impôt** Bir vergi tarh ve tevzi' etmek. || **Faire** – Oturtmak, oturmayı teklif etmek. || **s'** – Oturmak. ◆ Mebnî olmak. ◆ Yerleşmek. ◆ Müesses olmak. ◆ Konmak. || **Allez-vous** – Haydi başımdan gidiniz, canımı sıkıyorsunuz.

Assermenté,e [s.] Yemin etmiş olan, muhlif. ◆ Sadakat yemini ve biat etmiş olan. ◆ Bir fikr-i mahsusu olmayıp herşeyi kabule müheyyâ olan. || **Témoignage** – Maa'l-kasem vuku bulan şahâdet, yemin tahtında şahâdet. || **Expert** – Yeminli muhammin, yeminli erbab-ı hibre.

Assermenter [ft.] Yemin verdirmek, tahlif etmek.

Assertion [ims.] İfade, takrir. ◆ İddia. || – **s fausses** İfâdat-ı kâzibe. || – **s malveillantes** İfâdat-ı bedhahâne.

Asservi,e [s.] Kul hâline konmuş, esarete duçar olmuş, istirkak olunmuş. ◆ Taht-ı hükmünde kalmış.

Asservir [ft.] Kul etmek, esaret altına almak, istirkak etmek. ◆ Hüküm altına almak, zaptetmek. ◆ Mağlup etmek. || **s'** – Kul olmak, tâbi olmak, taht-ı esaretine girmek.

Asservissant,e [s.] Kul eden, esaret altına alan, mütegallib.

Asservissement [imz.] Esaret altına alma, istirkak. ◆ Kulluk, esaret.

Asservisseur [imz.] Esaret altına alan.

Assesseur [imz.] Hâkim muavini, reis muavini. ◆ Mahkeme âzâsı. ◆ Muavin. || **Juge** – Muavin âzâ.

Assessorat [imz.] Hâkim muavinliği, mahkeme riyâset-i sâniyesi.

Assessorial,e [s.] Hâkim muavinliğine müteallik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Assette [ims.] Kiremit, kara taş, lata gibi şeyleri kesmek veya çakmak için çatı örtücü ustalarının kullandıkları bir tarafi keserli çekiç.

Assez [hm.] Miktar-ı kifayede, lüzumu kadar, elverir, yeter, oldukça. ◆ Çok, pek çok. ◆ Miktar-ı kâfi. || – **peu** Çok değil, az. || **C'est** – Yetişir, kâfi. || – **et trop longtemps** Tûl-i müddet. ◆ Hayli. ◆ O kadar. ◆ **Avoir** – **de** Usanmak, bıkmak.

Assidu,e [s.] Müdavim, mukdim, çalışkan. ◆ Devam eden, arası kesilmeyen.

Assiduité [ims.] Müdâvemet, ikdam, takayyüd, cehd, müsâberet.

Assidûment [h.] Devam ve takayyüdle, mukdimâne, ikdam ve gayretle, ale'd-devam, ale't-tevâli.

Assiégé,e [i. – s.] (as.) Muhasara olunmuş, mahsur; **Place** – **e** Mevki-i mahsur; **Les** – **s** Mahsurîn. || Taciz edilmiş.

Assiégeant,e [i. – s.] Muhasara eden, muhâsır, muhâsırîn. ◆ Kuvve-i muhasaranın heyet-i umumiyesi.

Assiéger [ft.] (*nager* gibi tasrif olunur) Muhasara etmek, muhasara altına almak, kuşatmak. ◆ Ortaya almak. ◆ Bir yere kalabalık yığılmak. ◆ Taciz etmek, rahat bırakmamak. ◆ Muaccizâne bir devam ile sık sık gelmek. ◆ Daimi bir surette muztarip ve endişe-nâk etmek. ◆ Ormandan ne miktar-ı mahaldeki ağaçların kesileceğini tayin etmek.

Assiette [ims.] Oturuş, kuud. ◆ Mevki, mevzi. ◆ Hâl, vaziyet. ◆ Sabit ve daimi bir hâl. ◆ Keyif, neşe. ◆ Cemiyet-i hatır. ◆ Tabak, tabak dolusu. || (mec.) Hâl-i tabii. || **L'** – **de l'impôt** Verginin matrahı. || **L'** – **et la répartition des impôts** Vergilerin suret-i tarh ve tevzii. || (m.) Oturum. || **Pique** – Kâselis. || – **volante** Matbahdan gelince sofranın üzerine konmayıp içinde yemek soğumaması yahut durup da bozulmaması için derhal med'uvvine dolaştırılan tabak. || (as.) – **d'un camp** Bir ordugâhın tertibi, vaziyeti. || – **d'une ville** Bir şehrin vaziyet-i topoğrafyası. || – **d'une Place forte** Bir mevki-i müstahkem (müstahkem kalenin) vaziyet ve imtidadı. ◆ Politika ve ta'biye itibariyle bir kalenin hâl ve vaziyeti. || – **du casernement** Kışla aksam-ı muhtelifesinin taksim ve tahsisi ve aksam-ı mezkûrenin asâkir ve hayvanattan ne miktarda ahz ü istîab edebileceğinin tahdid ve tayini. || – **du logement** Bir askere tahsis olunan mahal ve mevâki-i muhtelifenin cüz'-i tâmlar miyanında usul-i taksimi.

Assiettée [ims.] Bir tabak dolusu, bir tabaklık.

Assignable [s.] Tamamıyla tayin ve tahdidi mümkün. || (hk.) Huzur-ı mahkemeye celbi mümkün.

Assignat [imz.] Fransa'da çıkarılmış bir nevi kaime.

Assignation [ims.] (hk.) Mahkemeye davet, ihzar varakası, ihzâriye. ◆ Bir deynin te'diyesi için vâridattan yahut maaştan tahsis olunan miktar. ◆ Havale, tahsis. ◆ Mülâkat mahalli. (Bu mânâ eskimiştir.) **Donner l'** – İhzar etmek. || **Donner** – **sur un banquier** (ma.) Bir banker üzerine havale vermek.

Assigné,e [i. – s.] Mahkemeye celp ve davet olunmuş. ◆ Muayyen, muhassas. ◆ Tayin ve tahmil olunmuş.

Assigner [ft.] Müdafaaya davet etmek, celp ve ihzar etmek. ◆ Tahsis, tayin etmek. ◆ Havale vermek, havale etmek. ◆ Tayin etmek, göstermek. || **s'** – Birbirine ihzâriye göndermek.

Assimilabilité [imz.] (mna.) Kabiliyet-i temsil.

Assimilable [s.] (mna.) Kabil-i temsil, misili bulunan.

Assimilateur,trice [s.] (mna.) Mümessil.

Assimilatif,ve [s.] (mna.) Temsile müteallik, temsilî.

Assimilation [ims.] Teşbih, benzetme, temsil. ◆ Tatbik, mukayese. || (mna.) Hayvanat ve nebatatın ağdiyeyi kendi cisimleri hâline kalb etmeleri, temsil. || (sr.) Kalb.

Assimilé,e [s.] Benzetilmiş, teşbih olunmuş. || (mna.) Temsil olunmuş. || (sr.) Kalb olunmuş (harf). = [imz. – cm.] (as.) Asâkir-i gayr-ı

muhâribe. (Doktorlar, cerrahlar, baytarlar ile levâzım memurîni bu kabildendir.)

Assimiler [ft.] Benzetmek, teşbih etmek. ◆ Mukayese, tatbik etmek. ◆ Aynı hâl ve surete koymak. ‖ (mna.) Diğer bir şeyi kendi tabiatine kalb etmek, temsil etmek. ‖ **s'** – Mukayese olunmak, kendini mukayese etmek. ◆ Diğer bir şeyin tabiatine münkalib olmak, temsil olunmak. ◆ Kendine mâletmek.

Assis,e [s.] Oturmuş, câlis. ◆ Vâki, kâin, mebnî. ◆ Râkib, binmiş. ◆ Oturaklı, sabit, esaslı. ◆ Tarh olunmuş (vergi). ‖ (mec.) İyi tesis etmiş, yerleşmiş.

Assise [ims.] (m.) Temel yerini tutmak üzere sıra ile dizilmiş taşlar, taş tabakaları, tabakat. = [cm.] Dağın basamak suretindeki etekleri, yamaçları. ◆ Bir meclis veya mahkemenin içtimâı ve bu içtimâın vakit ve müddeti. ‖ **Cour d'** – Mahkeme-i cinayet. ‖ **Tenir ses – s dans une société** Bir cemiyette nüfuz ve itibara mâlik olmak.

Assistance [ims.] Huzur, hazır bulunuş. (Bu mânâ eskimiştir.) ◆ Huzzar, cemaat. ◆ Bir nevi meclis-i rûhânî. ◆ İâne, imdat, müzâheret. ◆ Muâvenet-i nakdiye. ‖ **Donner, prêter** – İâne etmek. ‖ – **publique** Müessesat-ı hayriye idaresi. ◆ Muhtacîn ve fukaraya iâne-i resmiye usulü. ‖ – **judiciaire** Ashab-ı deâvîden bî-kudret olanların rüsum-ı deâvîden muafiyeti.

Assistant,e [s.] İâne eden, muin. ◆ Bir âyin icrasında hazır bulunan rûhânî. ◆ Muavin. = [cm.] Bir heyet ve mecliste bulunan zevât, huzzar.

Assisté,e [s.] İâne-i umumiyeye mazhar olan. ◆ Muâvenet ve müzâheret görmüş. ◆ Maiyetinde muavinler bulunan. ‖ **Hospice des enfants – s** Etfal-i metruke dârü't-terbiyesi. = [i.] Rüsum-ı deâvîden, masârif-i mahkemeden affedilen adam.

Assister [fl.] Hazır, mevcut bulunmak. = [ft.] Yardım, iâne etmek, bakmak. ◆ Muâvenet etmek, refakatinde bulunmak. ◆ (Rüesâ-yı rûhâniye hakkında) Vazife-i mezhebiyesini ifâ etmek. ‖ (hk.) Müdafaa etmek. ‖ **Dieu vous assiste!** İnâyet ola! Allah versin! ‖ – **un malade, un criminel** Hastayı, bir caniyi ahvâl-i mevte karşı teşci', tesliyet etmek, sükûnetini muhafazaya teşvik etmek.

Assosiable [s.] Kabil-i telif. ◆ Kabil-i teşrik.

Association [ims.] İçtimâ. ◆ Müşâreket. ◆ İştirak. ◆ Ortaklık, şirket. ◆ Cemiyet. ◆ Teşârik: – **d'idées** (fls.) Teşârik-i efkâr. ‖ – **des médicaments** (syd.) Tahlit-i edviye. ‖ **Droit d'** – Hakk-ı iştirak. ‖ – **en participation** Hissedarlık şirketi. ‖ – **commerciale** Şirket-i ticariye. ‖ – **douanière** Gümrük ittihadı. ‖ – **fédérale** İçtimâ-yı düvel.

Associé,e [i.] Ortak, şerik. ◆ Bir cemiyet veya şirket âzâsından bulunan adam. = [s.] İştirak etmiş, müşterek, merbut. ‖ **Mouvements – s** (mna.) Harekât-ı müştereke. ‖ – **commanditaire** Komanditer, komandit tarikiyle şerik. ‖ **Membre** – Bazı cem'iyatta âzânın kâffe-i hukukuna nâil olmayan bir sınıf-ı âzânın beheri.

Associer [ft.] (hk.) Teşrik, şerik etmek, bir işe karıştırmak. ◆ Bir cemiyet veya şirkete âzâ ve şerik sıfatıyla kabul etmek veya ettirmek. ◆ Birleştirmek, karıştırmak. ◆ Toplamak. ‖ **s'** – İştirak etmek. ◆ Ortak olmak, bir şirkete dâhil olmak. ◆ Karışmak, ihtilât etmek. ◆ Birini kendine şerik etmek. ◆ İltihak etmek.

Assoiffer [ft.] Susatmak.

Assolé,e [s.] (zra.) Ziraat-ı mütenâvibe kaidesine göre işlenmiş (arazi).

Assolement [imz.] (zra.) Her sene tarlaya ekilecek tohumları bi't-tayin araziyi teâkub-ı mezrûat suretiyle işleme, tefrik ve taksim etme, ziraat-ı mütenâvibe.

Assoler [ft.] (zra.) Ziraat-ı mütenâvibe kaidesince araziyi işlemek, tefrik ve taksim etmek.

Assombrer [fl.] Karanlık olmak.

Assombri,e [s.] Kararmış, karanlık olmuş, muzlim. ‖ (mec.) Mükedder, endişe-nâk.

Assombrir [ft.] Karartmak, karalık etmek. ‖ (mec.) Mükedder, endişe-nâk etmek. ‖ **s'** –

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Kararmak, karanlık olmak. || (mec.) Bulanmak, mükedder olmak.

Assombrissement [imz.] Karanlık. (Bu mânâ az müsta'meldir.) || (mec.) Çehredeki âsâr-ı ye's ve keder.

Assommade [ims.] Tepeleme.

Assommant,e [s.] Tepeleyen, öldüren. || (mec.) Ziyadesiyle yoran, ziyadesiyle sıkan, sıklet veren, tahammül-güdâz.

Assommement [imz.] Tepeleme, öldürme. || (mec.) Sıkma, sıkıntı ve sıklet verme, taciz, tasdi' etme. (Eski kelime.)

Assommer [ft.] Topuz, tokmak ve emsali esliha-i razze ile vurarak telef etmek, tepelemek. ◆ Ziyade dövmek. ◆ Can sıkmak, baş ağrıtmak, taciz ve tasdi' etmek, usandırmak. ◆ Şaşırtmak, duçar-ı hayret ve fütur etmek. ◆ Ebkem, cevaptan aciz bırakmak. ◆ Uyutmak. (Bu mânâ eskimiştir.)

Assommeur [imz.] Muacciz, can sıkıcı. ◆ Tepeleyici, öldürücü.

Assommoir [imz.] Hayvanları öldürmeye mahsus tokmak. ◆ Başı kurşunlu değnek, cop. ◆ Gayr-ı muntazar felaket ve musibet. ◆ Tilki, porsuk gibi hayvanatı öldürmeye mahsus kapan. || **Coup d'** – Gayr-ı muntazar ve musibetli vukuat. || **C'est un** – Gayet muacciz ve can sıkıcı bir adam hakkında kullanılır.

Assomptif,ve [s.] (fls.) Yardımcı. || **Armes –ves** Bir yararlık ibrazından sonra ahz ü isti'maline salâhiyet kazanılan arma, alâmetifârika.

Assomption [ims.] Hazret-i Meryem'in semâya urucu ve ona müsâdif olan gün, yevm-i uruc-ı Meryem (asm.) yortusu. || (mn.) Suğrâ.

Assonnance [ims.] Kelimelerin nihayetinde seslerin birbirinin aynı olmayarak yalnız müşâbih bulunması: *Libre* ve *Ivre* kelimelerinde olduğu gibi. || (ht.) Taazzür-i savt. || (mec.) İtilâf ve tevâfuk.

Assonant,e [s.] (ar.) Tamamıyla birbirinin aynı olmayıp yalnız müşâbih bulunan (kafiye).

Assorti,e [s.] Münasip ve yakışacak surette tertip olunmuş. ◆ Takım hâline konmuş. || (tca.) Her çeşit, her takım eşya mükemmelen cem' edilmiş (mağaza, dükkân vesâir ticaretgâh), birbirine uymuş, birbirini tutmuş, birbirini açmış. || – **de** Tezyin edilmiş. ◆ Bir şeyde mahir. (Bu iki mânâ eskidir.)

Assortiment [imz.] Tenâsüp, uygunluk. ◆ Muhtelif çeşitlerden mürekkep yemek. ◆ Takım. || (tca.) Emtia-i ticariye çeşidi. || (tba.) Hurufat takımı. || (mec.) Tevâfuk ve imtizac. ◆ (Müstehziyâne) Adem-i imtizac ve tevâfuk. || **Livres d'** – Bir kitapçının kendi hesabına tab' etmeyip sâir tâbi'lerden alarak sattığı çeşit kitaplar.

Assortir [ft.] Birbiriyle mutabık ve mütenâsip eşya ve eşhas cem' etmek. ◆ Takım etmek. ◆ Refakat etmek, beraber uymak. ◆ Güzel şeylerle doldurmak, teçhiz etmek. ◆ Çeşit ve takım düzmek. ◆ Bir şeye göre tanzim etmek, uydurmak. ◆ Cem' ve telif etmek. || (tca.) Münasip, lâzım olan şeylerin kâffesini cem' ve ve tedarik etmek. || – **une jument** Bir kısrağa en münasip olan aygırı çekmek. = [fl.] Uygun gelmek, yakışmak. ◆ Eş olmak. || **s'** – Muvâfik ve uygun gelmek, yakışmak. ◆ Aynı cinsten mütenevvi şeyler edinmek, tedarik eylemek.

Assortissant,e [s.] Uygun, yakışıklı. ◆ Takım veya çeşit teşkil eden.

Assortissoire [ims.] Emtia yahut zahâirin muhtelif numûne ve çeşitlerini hâvi olan, sanduka, kutu.

Assoter [ft.] Budala olacak derecede aşka uğratmak, şeydâ etmek. || **s'** – Budalaca bağlanmak, âşık olmak.

Assoupi,e [s.] Uyuklayan. ◆ Müstağrak. ◆ Mahrum-ı hareket. || (mec.) Muvakkaten teskin olunmuş, kuvetten, faaliyetten düşmüş, uyuşturulmuş.

Assoupir [ft.] Uyuklatmak. || (mec.) Muvakkaten teskin etmek, uyuşturmak. ◆ Önünü almak. || **s'** – Uyuklamak. || (mec.) Reha-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

vete müstağrak olmak. ◆ Teskin olunmak, uyutulmak[28].

Assoupissant,e [s.] Uyutturan, uyku getiren. ◆ Muvakkaten teskin eden, uyuşturan. ◆ Can sıkıcı.

Assoupissement [imz.] Uyuklamak. ◆ Sükûnet, teskin. ◆ Rehavet, ihmal, teseyyüb. ◆ Uyuşukluk, sübat, nüas.

Assoupli,e [s.] Yumuşamış, yumuşak. || (mec.) Alışmış, ülfet ve meleke kesbetmiş.

Assouplir [ft.] Yumuşatmak, telyin etmek, huşûnetini gidermek. || **s'** – Yumuşamak. ◆ Kesb-i mülâyemet etmek.

Assouplissement [imz.] Yumuşatma. ◆ Yumuşaklık. ◆ Mülâyemet.

Assourdir [ft.] Sağır etmek, gürültü ederek birinin işitmesine mani olmak. ◆ Yeknesak yahut büyük bir gürültü ile yormak, can sıkmak. ◆ (Ziya hakkında) Hafifletmek. ◆ || (mec.) Bazı ihtarata, derslere karşı sağır, lâkayt bulundurmak. || (rs.) Resmin cilâsını, rengini, şeffaflığını azaltarak bulanık, donuk bırakmak.

Assourdissant,e [s.] Sağır eden, yoran (gürültü). || (mec.) Baş döndüren.

Assourdissement [imz.] Gürültüden sağır olma, işitememe.

Assouvi,e [s.] Doymuş, teskin olunmuş (cû'). || (mec.) Teskin ve memnun edilmiş.

Assouvir [ft.] Doyurmak, teskin-i cû' etmek, işba'. || (mec.) Memnun etmek. ◆ Yormak, bıkkınlık vermek. || – **sa vengence** Ahz-ı sâr etmek. || **s'** – Pek ziyade doymak. ◆ Hırsını almak.

Assouvissement [imz.] Doyma, teskin-i cû'. ◆ Şiddetli bir hırs ve arzunun icrası.

Assuétude [ims.] Âdet.

28 Orijinal metinde bu kelime "unutulmak" şeklinde yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında "uyutulmak" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Assujéti,e yahut **Assujetti,e** [s.] Taht-ı itaate alınmış, râm edilmiş. ◆ Tâbi. ◆ Mecbur. ◆ Bir şeyin hükmüne râm.

Assujétir yahut **Assujettir** [ft.] Taht-ı itaate, taht-ı hükmüne almak, râm, münkad, tâbi etmek. ◆ Bir şeyi kabule mecbur etmek. ◆ Yed-i zaptına almak. ◆ Durdurmak, dinmek. || (mec.) Teskin ve galebe etmek. ◆ Serbestçe isti'maline mani olmak. || **s'** – Tâbi olmak.

Assujétissant,e yahut **Assujettissant,e** [s.] Tâbi eden, tâbiiyete, itaate mecbur eyleyen, mutî, münkad eden.

Assujétissement yahut **Assujettissement** [imz.] Tâbiiyet. ◆ Mecburiyet. ◆ Tebaiyet, itaat, inkıyad.

Assumer [ft.] Üzerine almak, deruhde etmek: – **la responsabilité** Mesuliyetini deruhde etmek.

Assurable [s.] Sigorta edilebilir.

Assurance [ims.] Emniyet, itimat. ◆ Mevsûkıyet. ◆ Temin, vaad-i kavi. ◆ Teminat, delil. ◆ Cesaret, metanet. ◆ Adem-i mahcubiyet, serbestî. || (tca.) Sigorta; **Compagnie d'** – Sigorta şirketi. || **Contrat ou police d'** – Sigorta senedi, sigorta mukavelenâmesi. || **Prime ou coût d'** – Sigorta ücreti, bedeli || – **à prime fixe** Bedel-i muayyen mukabilinde sigorta. || – **s mutuelles** Teminat-ı mütekabile. || – **sur la vie** Hayat sigortası. || – **contre l'incendie** Harik sigortası. || – **maritime** Bahrî sigorta. || – **terrestre** Berrî sigorta. || – **s positives** Teminat-ı katiye ve hakikiye, teminat-ı kaviye. || – **s satisfaisantes** Teminat-ı maraziye. || **Avec –, D'** – Bilâhavf. || **En** – Emniyette, taht-ı emniyette. ◆ Müsterihâne, bilâ-fütur.

Assuré,e [s.] Emin, temin olunmuş. ◆ Sağlam, mevsuk, muhakkak. ◆ Kanmış, mutmain. ◆ Metin, sağlam, muhkem. ◆ Cesur, metin, serbest. ◆ Sigortaya konmuş, sigortalı. ◆ (Fena makamda) Tam, mükemmel. || **Se tenir** – Meczumu olmak, yakinen bilinmek. = [i.] Metin ve cesur adam. ◆ Emvali sigortada bulunan adam.

Assurément [h.] Şüphesiz, elbette, besbelli. ◆ Sağlam, muhakkak surette.

Assurer [ft.] Mevsûkan söylemek, suret-i mevsûkada nakil ve rivayet etmek. ◆ Sağlamlaştırmak, temin etmek. ◆ Tasdik ve teyit etmek. ◆ Kandırmak, temin etmek. ◆ Sağlamlatmak, tahkim ve takviye etmek, metanet vermek. ◆ Cesaretlendirmek, serbestlendirmek. ‖ (tca.) Sigortaya koymak. ‖ (bhr.) – **le pavillon** Sefinenin sancağını tanıtmak, çekilen sancağın filhakika taht-ı tâbiiyetinde bulunan hükûmet sancağı olduğunu namus üzerine temin makamında olmak üzere sancak çekerken top atmak. ‖ – **la bouche du cheval** Beygirin ağzını geme alıştırmak. ‖ **s'** – Emin olmak, kesb-i emniyet etmek. ‖ Mevsûkan öğrenmek, mutmain olmak. ◆ İtimat etmek, güvenmek. ◆ Tutmak, derdest etmek. ◆ Sigortaya konmak. ‖ **s'** – **d'un coupable** Bir müttehemi tutmak. ‖ **s'** – **de quelqu'un** Birisinin teveccühünü, himayesini kazanmak, temin etmek. ‖ **s'** – **dans ou en, s'** – **sur** Bir şeye, bir kimseye, itimat etmek. ‖ **s'** – **une chose, d'une chose** Edinmek, sahip olmak.

Assureur [imz.] (tca.) Sigortacı.

Assyrie [ihs.] Asurya, Asur memleket-i kadîmesi.

Assyrien,ne [i. – s.] Asuryalı, Asurî. = [imz.] Asur lisanı.

Assyriologie [imz.] Kadim Asurya'nın edebiyatına, ahvâline ait olan kısm-ı ulûm.

Astacaires [imz. – cm.] Uşâri-yü'r-ricl sınıfından, istakos cinsinden olan hayvanat.

Astaciens [imz. – cm.] (mr. Astacaires)

Astatique [s.] Müteharrik, gayr-ı sabit, muvâzenesiz.

Astéisme [imz.] (ed.) Nazik ve mahirâne istihzâ.

Aster [imz.] (*r* okunur) Çayır çiçeği, pat.

Astéréométrie [imz.] (hy.) Ecramın tulû ve gurûblarını hesap etme usulü.

Astérie [ims.] Hacer-i şemsî (kıymetli taş). ◆ Necm-i bahrî, beş parmak, (beş) pençe. (Denizden çıkar bir hayvan-ı nebatî.)

Astérisme [imz.] Cümle-i kevkebiye, burc. ◆ Bazı madenlerin kevkeb gibi parlaması.

Astérisque [imz.] Yazı arasında müsta'mel şu (*) işaret, necme.

Astéroïde [imz.] (hy.) Şibh-i kevkeb, şihab-ı sâkıb, hacer-i semâvî. ◆ Yeni keşfolunan seyyârat-ı sagîrenin beheri.

Asthénie [ims.] (t.) Tenakus-ı kuvvet, zaaf.

Asthénique [s.] (t.) Zaafa müteallik yahut müptelâ, zaafî.

Asthénopie [ims.] (t.) Bîtâbî-i basarî.

Asthmatique [i. – s.] (*as-ma*) (t.) Dıyk-ı nefes illetine müptelâ yahut müteallik, mebhur, buhrî. ◆ Şiddetli nezleye tutulmuş.

Asthme [imz.] (*asme*) (t.) Dıyk-ı nefes, nefes darlığı, da'ü'l-buhr.

Asti ve **Astic** [imz.] Kunduracıların meşinleri parlatmak için kullandıkları kalın beygir kemiği, astika, saykal.

Asticot [imz.] Müteaffin etlerde hâsıl olup balıkçılar tarafından oltaya konulan kurt.

Asticoter [ft.] Sebepsiz kızdırıp ta'zib etmek.

Astiquage [imz.] Saykal ile perdahlama, cilâlama.

Astiquer [ft.] Saykal ile perdahlamak, cilâ vermek. ◆ Dayak atmak. ‖ **s'** – Süslenmek. ◆ Dövüşmek.

Astome [s.] (tt.) Ağzı belli olmayan (hayvan), ma'dûmü'l-fem.

Astracan [ihz.] Ejderhan şehri. = [imz.] Kalpaklık, gocukluk kıvırcık kuzu derisi, astrakan.

Astragale [imz.] (m.) Sütun üstüne vaz' olunan oymalı tabla, sütunun üst bileziği. ◆ (tşr.) Topuk kemiği, azmü'l-kâ'b. ◆ Kitre ağacı, şecer-i kesîrâ. ‖ (as.) Topun etrafında olan kabartma, kitâbe.

Astragalomancie [ims.] Üzerlerinde huruf-ı hecâdan biri işaretli bulunan küçük kemiklerle kadîmen icra edilen tefeül.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Astrakan (mr. Astracan)

Astral,e [s.] Necmî, kevkebî.

Astre [imz.] Necm, sitâre, kevkeb, ecram-ı semâviyenin beheri. ◆ Talih, kader. ◆ Parlak, şanlı, gayet güzel şahıs. ‖ **L'** – **du jour** Güneş. ‖ **L'** – **de la nuit, l'** – **des amants** Ay. ‖ (mec.) Tenvir eden, rehber olan.

Astreindre [ft.] İcbar etmek. ‖ **s'** – İcbar-ı nefs etmek, tâbi olmak.

Astreint,e [s.] Mecbur. ◆ Tâbi.

Astriction [ims.] (t.) Büzülme, inkimaş, inkıbaz.

Astringence [ims.] (t.) Buruşturma, kabz, tekerrüş.

Astringent,e [s.] (t.) Buruşturucu, kabız. = [imz.] İlac-ı kabız.

Astrobolisme [imz.] (t.) Güneş çarpması.

Astroïte [ims.] Tahaccür etmiş deniz kevkebi, hacerü'l-kevkeb.

Astrognosie [ims.] İlm-i burc.

Astrolabe [imz.] Mikyas-ı irtifa-ı kevâkib, usturlab.

Astrolâtre [imz.] Kevâkibe ibadet eden adam, nücum-perest, sitâre-perest.

Astrolâtrie [ims.] İbadet-i kevâkib, sitâre-perestlik, sâbie.

Astrologie[29] [ims.] Nücumdan tefeül ve keşf-i hafâyâ iddiasında bulunanların ilmi, ilm-i nücum-ı kâzib, ilm-i remil.

Astrologique [s.] İlm-i nücum-ı kâzibe müteallik, remilî.

Astrologiquement [h.] İlm-i nücum-ı kâzib tarikiyle.

Astrologue [imz.] İlm-i nücum-ı kâzible uğraşan, müneccim, remmâl. ‖ **Ce n'est pas un grand** – Akıl ve dirayeti dûn bir adamdır.

29 Orijinal metinde *Astoloji* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Astronome [imz.] İlm-i nücum ve heyet âlimi, müneccim, heyet-şinas. = [s.] İlm-i heyet ile mütevaggıl.

Astronomie [ims.] İlm-i nücum-ı hakiki, ilm-i heyet. ◆ İlm-i heyet kitabı.

Astronomique [s.] İlm-i nücum ve heyete müteallik, heyetî. ‖ **Jour** – Arzın mihveri etrafında tamamen bir defa dönmesinin icap ettiği müddet, gün ki hiç tahallüf etmez. ‖ **Instruments** – **s** Âlât-ı rasadiye. ‖ **Table** – Zîc. ‖ **Observatoire** – Rasathâne. ‖ **Observation** – Rasat.

Astronomiquement [h.] İlm-i nücum ve heyet vasıtasıyla, bu ilme tevfikan.

Astropole [imz.] (nb.) Beyaz üzerine mor renkli bir karanfil.

Atroscope [imz.] Burçları kolay bulmaya mahsus bir alet.

Astrostatique [ims.] Kevâkibin hacminden ve buudundan bahseden ilim.

Astuce [ims] Hilekârlık, desise.

Astucieusement [h.] Hile ve desise ile, desisekârâne.

Astucieux,se [s.] Hilekâr, dessas. ◆ Hileli, desisekârâne.

Astynome [imz.] Yunan-ı kadimde bugünkü belediye çavuşlarına muadil bir memur. ◆ Yunanistan'da el-yevm Atina polis müdürü.

Astysie [ims.] (t.) Erkekte adem-i iktidar.

Asyle (mr. Asile)

Asymétrie [ims.] Adem-i tenâzur.

Asymétrique [s.] Mütenâzır olmayan.

Asymptote [ims.] (he.) Hatt-ı mücânib. ‖ (mec.) Maksada vâsıl olamadığı hâlde oraya takarrüb eden tarik-i hareket.

Asyndète yahut **Asyndéton** [imz.] (ed.) Îcâz-ı hazf.

Atabey [imz.] Atabey.

Ataraxie [ims.] (fls.) Ruhun huzur ve istirahati, cemiyet-i hatır, rahat-ı derûn, sükûn-ı kalp.

Atavique [s.] Müşâbehet-i ecdada müteallik.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Atavisme [imz.] (tt.) İnsanların, hayvanların, nebatatın yavaş yavaş bozulmuş olan ilk asıl ve numûneye avdet etmeye, benzemeye olan meyilleri, asla çekme, ecdada çekme, müşâbehet-i ecdad. || (fls.) Rücû ile'l-asl.

Ataxie [ims.] (t.) Hastalıkta veyahut ahvâl-i akliye ve ruhiyede görünen nizamsızlık, adem-i intizam. || – **locomotrice** Adem-i intizam-ı hareket. (Murdar iliği hastalıklarından biri.)

Ataxique [s.] (t.) Gayr-ı muntazam, ihtilâcî.

Atecnie [ims.] (t.) Kadında akamet.

Atèle [imz.] Yunan-ı kadimde tekâliften muaf olan adam. ◆ Uzun ayaklı maymun.

Atélectasie [ims.] (t.) Adem-i inbisat, açılamama.

Atélie [ims.] (t.) Birkaç uzvun mefkudiyeti, naks-ı âzâ (acâibattan).

Atelier [imz.] Amelenin müctemian işledikleri mahal, imalathâne, fabrika. || – **de travaux publics** Mahkûmînin işledikleri imalathâne. || – **monétaire** Darphâne. || (as.) – **des armuriers** Tüfekhâne. || – **des tailleurs** Dikimhâne. || – **des cordonniers** Haffafhâne. || – **des selliers** yahut – **des bourreliers** Saraçhâne. || **Entendre bien l'** – Hücum ve müdafaa harekâtını hüsn-i idareye kadir olmak. || Ressam ve heykeltraşın çalıştığı sale. ◆ Bir üstadın taht-ı nezâretinde işleyen amele ve şâkirtler. ◆ Umumiyetle iş mahalli, mahall-i sa'y. ◆ İpek böcekleri yetiştirilen mahal.

Atellanes [ims. – cm.] Eski Romalıların tiyatroda icra ettikleri bazı mudhik oyunlar.

Atélo-encéphalie [ims.] Dimağın nâ-tamam bir surette tevessü' ve tenemmüvü.

Atermoiment yahut **Atermoîment** [imz.] (hk.) Bir deynin te'diyesi için verilen mühlet. ◆ Tecil-i deyn. ◆ Borcu takside raptetmek. || (mec.) Bahane, leyte-lealle ile oyalandırma, a'zar-ı vâhiye.

Atermoyé,e [s.] Mühletli, tecil edilmiş. ◆ Takside raptolunmuş (deyn).

Atermoyer [ft.] (hk.) Bir deyn te'diyesi için temdid-i mühlet, temdid-i vade etmek. ◆ Deynin te'diyesini taksitlere bağlamak. || (mec.) Leyte-lealle ile vakit geçirmek. ◆ Vakt-i âhara ta'lik etmek. || **s'** – Dâyinden mühlet almak.

Athée [i. – s.] (fls.) Allah'ı inkâr, eden, münkir-i ulûhiyet, mülhid, zındık, dinsiz. ◆ Mülhidâne, münkirâne.

Athéisme [imz.] Ulûhiyeti inkâr, münkirlik, ilhad, zındıklık.

Athéiste [s.] Ulûhiyeti inkâra, zındıklığa taalluk eden.

Athéistique [s.] Münkirâne, zındıkane, mülhidâne.

Athelxie [ims.] (t.) Emme, massetme.

Athénée [imz.] Vaktiyle Atina'da şuarâ ve üdebânın eserlerini okumak, edebiyat talim etmek üzere tesis olunan mahal. ◆ El-yevm ulemâ ve üdebânın âsâr-ı ilmiye ve edebiye kıraat ettikleri, suret-i gayrıresmiyede dersler verdikleri mahal, mahfil-i üdebâ. = [ims. – cm.] Eski Atinalıların Minerva şerefine icra ettikleri şenlikler.

Athènes [ihs.] Atina şehri.

Athénien,ne [i. – s.] Atinalı, Atina'ya veya Atinalılara ait, müteallik. ◆ Hafif meşrep adam. || **Eau – ne** Saçları temizleyip parlatan ve saçlara güzel koku veren su.

Athénienne [ims.] On sekizinci asırda müsta'mel üç veya dört ayaklı küçük masa.

Athérine [ims.] Aterine balığı.

Athermal,e [s.] Harareti dokuz ile on derece arasında olan (maden suyu).

Athermane yahut **Athermique** [s.] Gayr-ı nâkil-i hararet. ◆ Şuâat-ı muzîe mürurına mani olmayıp yalnız eşi'a-ı nâriyenin mürurına mani olan.

Athermasie [ims.] (t.) Fıkdan-ı hararet.

Athermique [s.] (mr. Athermane)

Athérome [imz.] (t.) – **artériel** Verem-i hülâmî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Athlète [imz.] Pek kuvvetli ve tendürüsüt adam, kahraman. ◆ Eski zaman pehlivanı, musâri', zorba[z]. || (mec.) Bir mesleği, bir fikri müdafaa için uğraşan adam.

Athlétique [s.] Pehlivanlığa müteallik, pehlivanî. || Tempérament – Cümle-i adaliyesi galip olan adam. = [ims.] Pehlivanlık.

Athlétiquement [h.] Pehlivanlıkla, pehlivâne.

Athymie [ims.] (t.) Hastalara bazen gelen me'yusiyet, fütur.

Atinté,e [s.] Tabiatsızca süslü.

Atinter [ft.] Tabiatsızca süslenmek. (Az müsta'meldir.)

Atlante [imz.] (m.) Bir direk veya dayak yerini tutan heykel, heykelden sütun. ◆ Sütun üzerinde tasvir.

Atlantique [s.] (cğ.) Océan – Bahr-i Muhit-i Atlasî. ◆ Bahr-i Muhit-i Atlasî'de yaşayan, yetişen. ◆ Fas, Cezayir, Tunus ve Trablusgarp kıtalarında mümted olan Atlas silsile-i cibaline müteallik. = [ims.] Bahr-i Muhit-i Atlasî.

Atlas [imz.] (*s* okunur) Coğrafya haritaları mecmuası, atlas. ◆ Büyük kıtada kâğıt. ◆ Hind'de yapılan ipekli kumaş, atlas. (Bu son mânâda az müsta'meldir.) || (tşr.) Bel kemiğinin boyun kısmını teşkil eden fıkraların birincisi ki üzerinde tekmil-i re'si hâmil bulunuyor. Fıkra-i unkıye-i ûlâ.

Atmiatrie [ims.] (t.) Tedavi bi'l-buhar.

Atmomètre yahut Atmidomètre [imz.] (h.) Mikyas-ı buhar.

Atmosphère [ims.] Küre-i arzı ihâta eden hava, hava-yı muhit, cevv-i hava, hava-yı nesîmî. ◆ Buhar ve tazyik-i havanın miktarını ölçmek için vâhid-i kıyasî, derece-i buhar. ◆ Bir yerin, bir memleketin havası. || (mec.) İçinde yaşanılan muhit

Atmosphérique [s.] Cevv-i havaya, hava-yı nesîmîye müteallik.

Atmosphérologie [ims.] (hy.) Mebhas-i cevv-i hava.

Atocie [ims.] (t.) Kadında akamet.

Atole [ims.] Arpa ve mısır ununda yapılan çorba veya bulamaç, mamalika.

Atome [imz.] Cüz'-i lâ-yetecezzâ, zerre, cüz'-i ferd. ◆ Gayet küçük şey. ◆ Gayet cüz'i miktar. ◆ Ehemmiyetsiz, esassız. || (mec.) Bir küll-i manevinin unsuru.

Atomique [s.] Cüz'-i ferde müteallik, zerrevî. || Théorie – Cüz'-i ferd nazariyesi.

Atomisme [imz.] Kâinatın zerratın terkibinden hâsıl olması itikadı. ◆ Bu itikadı tervic eden felsefe tariki.

Atomiste [imz.] Kâinatın zerratdan terekküb etmiş olması fikir ve itikadında bulunan hakîm.

Atomistique [s.] Kâinatın zerratdan mürekkep olması fikrine müteallik.

Atone [s.] Sabit, gayr-ı müteharrik, bî-mânâ (nazar). ◆ Âtılâne, ölü gibi, faaliyetsiz.

Atonie [ims.] (t.) Gevşeklik, zaaf, vehn, kelâl. ◆ Atâlet-i maneviye ve akliye.

Atonique [s.] (t.) Kuvvetsizlikten, gevşeklikten gelen yahut kuvvetsizliği intac eden, vehnî. || Ulcère – Karha-i vehniye.

À tort et à travers [h.] Düşünmeksizin, gelişi güzel, yalan yanlış. || Parler – Saçma, ağza geleni söylemek.

Atour [imz.] Kadınların ziynete mütedâir şeyleri. (Ekseriya cem'i müsta'meldir.) ◆ Ziynet. ◆ Bir büyük kadının ziynetine bakan kadın, meşşâta, oda hizmetçisi. ◆ Bir kimseye güzellik veren, güzel gösteren şey.

Atourner [ft.] Ziynet vermek, tezyin etmek. (Eski kelime.) ◆ Düzeltmek, hazırlamak.

Atout [imz.] (Kâğıt oyunlarında) Koz. ◆ Darbe, ceriha. ◆ Cesaret. ◆ Felaket, musibet. || Avoir tous les – s dans son jeu İşi rast gitmek.

Atoxique [s.] Zehirsiz, semsiz.

Atrabilaire [i. – s.] Kara sevdaya müteallik veya müptelâ, sevdavî. || (mec.) Hazin ve sâkit duran adam, meraklı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Atrabile [ims.] Kara sevda. ◆ Hüzün ve sükût, merak.

Atrachèle [s.] (*kèle*) Boyunsuz yahut gayet kısa boyunlu.

Atrament [imz.] Romalıların (yazı) mürekkebi. ◆ Ezmine-i kadîmede yazı, cilâ, boya için kullanılan siyah madde.

À travers [hc.] Ortasından, içinden, bir yandan bir yana. || **à tort et** – Yalan yanlış.

Atre [imz.] Ocak, bir nevi şömine. || **Il n'y a rien de si froid que cet** – Bu hânede pek fakirâne yemek yerler.

Atrésie [ims.] (t.) Ber-muktezâ-yı tabiat açık bulunmak icap eden bir fethanın mesdûdiyeti, insidad-ı fevhat.

Atrétélytrie [ims.] (t.) İnsidad-ı mehbil.

Atrétométrie [ims.] (t.) İnsidad-ı rahim.

Atrétoblépharie [ims.] (tşr.) İki göz kapağının birleşmesi, insidad-ı ecfan.

Atricaude [s.] Siyah kuyruklu.

Atrichie [ims.] Kılsızlık, saçsızlık.

Atrichomie [ims.] (*ko*) (t.) Kılların dökülmesi.

Atricolle [s.] Siyah boyunlu.

Atricorne [s.] Siyah boynuzlu.

Atrigastre [s.] Siyah karınlı.

Atripède [s.] Siyah ayaklı.

Atrirostre [s.] Siyah gagalı.

Atroce [s.] Merhametsiz, gaddar, i'tisafkâr. || **Crime** – Merhametsizce cinayet, vahşiyâne cinayet. ◆ Pek fena, pek çirkin. ◆ Şiddetli, dehşetli. ◆ Vahşi.

Atrocement [h.] Merhametsizce, gaddarâne, i'tisafkârâne, vahşiyâne. ◆ Pek fena surette. ◆ Şiddet ve dehşetle. ◆ Pek ziyade.

Atrocité [ims.] Merhametsizlik, zulüm ve i'tisaf. ◆ Gaddarâne ve dehşetli cinayet. ◆ Gayet fena iftira. ◆ Çirkin, müstekreh manzara.

Atrogulaire [s.] Siyah boğazlı.

Atromarginé,e [s.] Etrafı siyah çevrilmiş.

Atrophie [ims.] (t.) Kanın bedeni beslememesinden hâsıl olan zaaf ve lâgarlık, dumur. || (mec.) Bazı melekâtın zıyâı veya zaafi.

Atrophié [s.] (t.) Kandan beslenemeyip ziyadesiyle zayıflamış ve kurumuş (adam yahut uzuv), dâmir.

Atrophier [ft.] (t.) Dumura müptelâ etmek, zayıflatmak. || (mec.) Bir melekeyi söndürüp bitirmek. || **s'** – Kanın bedeni besleyememesiyle zaaf ve lâgarlığa müptelâ olmak. || (mec.) Azaltmak, kesb-i zaaf etmek.

Atrophique [s.] (t.) Dumura müteallik, dumurî, zaafî.

Atropine [ims.] Lüfâhî, atropin.

Atropos [ims.] **Sphinx** – Leylî kelebek cinsine mensup avlu başı denilen kelebek.

Atroptère [s.] Siyah kanatlı.

Atrovipare [s.] Esmer, koyu renk yumurta yumurtlayan (hayvan).

Atrypides [imz. – cm.] Arz-ı silürîde[30] bulunan hayvanat-ı nâime müstehâseleri.

At sight (İngilizceden me'huz) (*at-sa-itt*) "İrâesinde, görüldükde" demek olup ibrazı ânında te'diye edilecek poliçelere yazılır, avisto.

Attabler [ft.] Sofraya oturtmak. || **s'** – Sofraya oturmak. ◆ Sofra başında çok vakit durmak. ◆ Kumar oynamak için masanın başına oturmak.

Attachant,e [s.] Câlib-i dikkat, merak olunacak, meşguliyeti mûcip.

Attache [ims.] Bağ, bent, rabıta. ◆ Meyl ve muhabbet, merbûtiyet, merak. ◆ Muvâfakat, kabul. || – **de diamants** Cevahir dizisi. || **Chien d'** – Gündüzün bağlı yahut kapalı tutulup da geceleri salıverilen muhafız köpek. || **Port d'** – (bhr.) Bir vapurun nokta-i azîmet veya muvâsalatı olan liman. || (tşr.) Adalatın merbut bulundukları mahal. || **Tenir à l'** – Bağlı tutmak. || **Être à l'** – Merbut olmak. || (mec.) Meşguliyet-i kesîre.

30 fr.: *silurien*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Attaché,e [s.] Bağlı, merbut. ◆ Dikili, ◆ Dalgın, meşgul. ◆ Bir şeye hasr-ı meşguliyet etmiş. ◆ Batırılmış. ◆ Dayanmış. ◆ Mecbur, mahkûm, bağlı. ◆ Tahsis edilmiş, mahsus, ait. || (mec.) Bir rabıta-i maneviye veya muhabbet ile merbut, bağlı. ◆ Mensup, müntesip. = [imz.] Mensup adam. ◆ Muhip, taraftar. ◆ Bir sefaretin maiyetine verilen memur veya zâbit, ataşe. || – **d'ambassade** Sefaret ataşesi, memuru. || – **militaire** Ataşe-militer. || – **naval** Ataşe-naval.

Attachement [imz.] Muhabbet, irtibat. ◆ Rabıta-i âşıkane. ◆ İştigal, bir şeyin üzerine çok düşmeklik. = [cm.] (m.) İnşaat yevmiye defteri. ◆ Sahib-i bina huzurunda mimarın yapılan ameliyata dair ahz ve kayıt eylediği malumat.

Attacher [ft.] Bağlamak, rapt, bent etmek. ◆ Ta'lik etmek, takmak. ◆ Rapt ve teşrik etmek. ◆ Vâbeste kılmak. ◆ Yapıştırmak. ◆ Vermek, atıf ve isnat etmek. ◆ Bağlı ve tâbi addetmek. ◆ İstihdam etmek, yanına almak. ◆ Koymak, tayin etmek. ◆ Dikmek: || – **ses yeux sur quelque chose** Bir şeyin üzerine gözlerini dikmek. ◆ Celb-i dikkat etmek, meşgul ve mecbur etmek. || – **un clou à la roue de la fortune** Kesb-i servet etmek üzere bulunmak. || **s'** – Yapışmak. ◆ Hizmet ve maiyetine almak. ◆ Ehemmiyet bahş etmek. ◆ Dostluk yahut aşk yahut diğer bir his ile merbut olmak. || **S'** – **quelqu'un** Birini kendine bent etmek, birine kendini sevdirmek. || **S' à** – **quelqu'un** Birine bent olmak, birini ziyadesiyle sevmek. || **S'** – **aux pas de quelqu'un** Birinin arkasından ayrılmamak, daima beraber gezmek. || **S' à** – **quelque chose** Bir şeyin üzerine çok düşmek, meşgul olmak. || **S' au** – **char d'une femme** Bir kadının perestişkârları idadına dâhil olmak. || **S' au** – **char de la fortune** Zengin olmak çaresine bakmak.

Attaquable [s.] Üzerine hücum olunabilir, üzerine hücum mümkün (mevki veya kale). ◆ Kabil-i itiraz (fikir veya mütalaa). ◆ İşlemeye başlanılabilir (ameliyat-ı türâbiye, taş ocağı ve emsali).

Attaquant [imz.] (as.) Muhâcim, vuran. (Bir mevkiye vuran *Assiégeant* muhâsır; bir hücuma iştirak eden *Assaillant* nâmını alır.) = [s.] Hücum ve tecavüz edici.

Attaque [ims.] Vuruş, darbe. ◆ Ta'riz, tecavüz. ◆ Hücum, hamle, savlet, darp. ◆ Halel ve zarar. ◆ İsabet: – **d'apoplexie** Nüzul isabeti. ◆ Sözle dokunma, rumuzla zemm ve itab. || (t.) Bir hastalığın gayr-ı muayyen şiddetlerinin zuhuru, hamle. || – **de nerfs** Sinir tutması. || (as.) **Fausse** – Bir noktaya hücum ve tecavüzü düşünmek nazarından ketm ve ihfa maksadıyla diğer bir noktaya celb-i dikkatî için edilen ca'lî hücum. || – **irrégulière** yahut **brusque** Hücum-ı gayr-ı müretteb, hücum-ı nâgehanî. || – **en règle** Hücum-ı müretteb. || – **méthodique** Usullü hücum. || – **navale** Hücum-ı bahrî. || – **souterraine** Zîr-i zemin hücumu. || – **par puits** Kuyu hücumu. || – **de vive force** Hücum-ı cebrî. || – **des places** Hücum-ı kılâ'. || **Brusquer les** – **s** Düşmana veya istihkâmata şiddetle, birdenbire hücum etmek. = [cm.] Bir mevkinin zaptı için olunan tedarikât.

Attaqué,e [s.] Ta'riz ve hücuma duçar. ◆ Bir hastalığa tutulmuş. || (ms. ve m.) Başlanmış. || **Être attaqué de la poitrine** Verem olmak. || **Bien** –, **bien défendu** Hücuma karşı mukabele iyi oldu.

Attaquer [ft.] Vurmak, üzerine hamle, savlet ve hücum etmek. ◆ Ta'riz ve tecavüz etmek. ◆ İkame-i dava etmek. ◆ Dokunmak, söz atmak, tahkir etmek. ◆ İtiraz etmek. ◆ Bozmak, çürütmek, yemek; **La rouille attaque le fer** Pas demiri yer. ◆ Başlamak, teşebbüs etmek. ◆ Kesmek. || – **quelqu'un de conversation** Birine tevcih-i kelâm etmek. || (t.) Dokunmak, isabet etmek; **Cette maladie attaque les enfants** Bu hastalığa çocuklar musab olur, bu hastalık çocuklara ârız olur. || – **quelqu'un dans ses derniers retranchements** Bir kimse için en aziz olan şeye tecavüz etmek. ◆ Bir kimseyi mağlup etmek

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

için herşeyi yapmak. || – le taureau par les cornes Tehlikeye cesurâne göğüs vermek. || quelqu'un en justice Birisinin aleyhinde ikame-i dava etmek. || – un cheval Hayvanı şiddetle mahmuzlamak. || (ms.) (Ses hakkında) Çıkarmak. || (as.) – l'arme Silaha sarılmak. || (bhr.) Yaklaşmak, müteveccih olmak. || s' – à Birinin üzerine hücum etmek. ◆ Birbirinin üzerine hücum etmek.

Attardé,e [s.] Gecikmiş. || Tarik-i terakkide geri kalmış.

Attarder [ft.] Gecikdirmek. || (mec.) Terakkiye mani olmak. || s' – Gecikmek. || s' – à Vaktini kaybetmek.

Attéchi [imz.] Fena cins Arap atı.

Attédier [ft.] Can sıkmak, taciz ve rahatsız etmek.

Atteindre [ft.] Vurmak, isabet ettirmek. ◆ Tutmak, ele geçirmek. ◆ Yetişmek, mülâki olmak. ◆ Îras-ı zarar ve halel etmek. || (mec.) Anlatmak, izah etmek. || Nâil olmak. ◆ Rast gelmek, tesadüf etmek. ◆ Müptelâ ve duçar etmek. ◆ Yakalamak. ◆ Dokunmak. ◆ Müsâvi olmak, birinin kâ'bına varmak. = [fl.] Vâsıl olmak, varmak. || s' – Kendi kendisini yaralamak, kendisine vurmak. ◆ Yekdiğerine isabet ettirmek, vurmak.

Atteint,e [s.] Musab, uğramış, müptelâ. ◆ Arkasından yetişilmiş. ◆ Âşık, şeydâ. ◆ – et convaincu Hakikaten bir cürüm işlememiş ve bi'l-muhakeme mücrimiyeti tahakkuk etmiş. || Être – d'un crime Cinayetle müttehem olmak.

Atteinte [ims.] Darbe, sadme. ◆ Uğrama, isabet. ◆ İptilâ, tutulma. (Bu mânâ eskimiştir.) ◆ Dokunma, halel, zarar, hasar. ◆ Sû-i tesir. || Hors d'– Îras-ı zarar edilmekten masun. ◆ Yakalanmaktan veya tüfek ile vurulmaktan masun. ◆ Halelden masun. || Porter – Îras-ı zarar ve nakîsa etmek. || Préserver de toute – Her gûne naks ve halelden vikaye etmek.

Attelable [s.] Arabaya veya sabana koşulabilir.

Attelage [imz.] Koşum hayvanları. ◆ Koşum. ◆ Çift. ◆ Hayvanların koşulması. ◆ Bir arabaya koşulmak üzere eşi bulunmuş bir veya birkaç çift araba beygiri. || Cheval d' – Araba, koşum hayvanı.

Attelé,e [s.] Arabaya veya sabana koşulmuş. ◆ Ağır bir işi icraya mecbur edilmiş. || Charrette mal – e Beynlerinde ittifak olmayan şürekâ ve hüsn-i imtizac etmeyen karı-koca. || – en arbalète Yan yana koşulmuş iki hayvanın önüne tek koşulmuş beygir. || – s en flèche Yan yana koşulmayıp ön öne koşulmuş beygirler. || Vapeur – Bir sefineyi çekmek için önüne bağlanan vapur. || (mec.) Sevk ve idare edilmiş.

Attelée [ims.] Hayvanların koşulmuş durdukları müddet.

Atteler [ft.] (Sağır e'den evvel / mükerrer olur.) Hayvanları arabaya yahut sabana koşmak. || – à son char Mağlup edip şan-ı zaferini i'lâya hâdim kılmak. ◆ Serbestçe kullanmak. || s' – Koşulmak. || (mec.) Girişmek, koyulmak.

Attelle [ims.] Hamutun koşum kayışlarını raptetmeye mahsus olan kısmı, cebire. || (crh.) Kırık tahtası, cebire. || Il est comme une – Gayet zayıf bir adam hakkında kullanılır.

Attellement [imz.] Koşma, koşulma.

Attenance [ims.] Mülhakat ve teferruat.

Attenant,e [s.] Bitişik, muttasıl. = [zr.] Bitişik, ittisalinde.

Attendant,e [s.] Bekleyen, muntazır. || En – İntizaren, filan şey oluncaya kadar, bu aralıkta, şimdilik. || En – qu'il vienne O gelinceye kadar. || En – l'heure Bir şeyin vakt-i muayyeni hulûl edinceye kadar.

Attendeur [imz.] Bekleyen, muntazır.

Attendre [ft. – fl.] Beklemek, intizar etmek. ◆ Durmak. ◆ Me'mul, ümit etmek. ◆ Birisi için veya bir şey için müheyyâ bulunmak. || – après une personne, après une chose Bir kimseye, bir şeye şiddetle muhtaç olup ona muntazır bulunmak. || – quelqu'un de pied ferme Bir kimseden korkmamak, ta'riz ve hücumuna mukabeleye müheyyâ

bulunmak. || Attendez-donc! "Hah, aklıma geldi!" makamında kullanılır. || Attendez-moi sous l'orme İfâ edilmeyecek bir vaat, gidilmeyecek bir mev'id-i telâki hakkında söylenir. || – une personne au passage Birisini kendisinden istenilen şeyi reddedemeyecek derecede gafil avlamak. || C'est au sanctus que je l'attends Hakkında hüküm vermek için en müşkil noktaya gelmesini bekliyorum. || …qu'on aurait plutôt attendu d'autre part… Başka taraftan vukuu melhûz olan… || s' – Beklenmek. || s' – à ou que Bir şeyin nasıl olacağını evvelden bilmek, me'mul etmek, ummak. ◆ İtimat etmek. ◆ s' – à quelqu'un Birisine itimat etmek, güvenmek. || Se faire – Gecikip başkalarını bekletmek, beklettirmek.

Attendri,e [s.] Yumuşamış. ◆ Gevrek, taze olmuş. ◆ Müteessir. ◆ Kesb-i mülâyemet etmiş.

Attendrir [ft.] Yumuşatmak. ◆ Gevreklendirmek, taze hâline koymak, tazelemek. ◆ Tesir etmek, müteessir etmek. ◆ Merhamete getirmek, acındırmak. || s' – Yumuşamak. || Gevreklenmek. ◆ Müteessir olmak, acımak.

Attendrissant,e [s.] Müessir, acıklı.

Attendrissement [ims.] Yumuşaklık. ◆ Gevreklik, tazelik. ◆ Teessür, terahhum, rikkat.

Attendu,e [s.] Beklenmiş. ◆ Lüzumu derecede bayatlanmış (et). = [h.] Binaen, -den dolayı, nazaran, riayeten: – son âge Sinnine binaen, sinnine riayeten. || – que Mademki, çünkü. = [imz. – cm.] (hk.) Les – s d'un jugement Bir hükmün esbab-ı mûcibesi.

Attenir [fl.] Muttasıl, bitişik olmak. ◆ Bir aileye mensup olmak. (Az müsta'mel.)

Attentat [imz.] (hk.) Suikast, cana yahut ırza kasten olunan ta'riz, tasallut. || – à la pudeur Fiil-i şeni'. || – aux mœurs Hetk-i ırz. || – contre les mœurs Ahlak ve âdab-ı umumiyeye tecavüz, ona münâfi hareket. || – sur soi-même İntihar. || Zararı fâilin yalnız şahsına münhasır cürüm.

Attentatoire [s.] (hk.) Hukuk ve kavânîni muhil. ◆ Dokunaklı, muzır, muhil. ◆ Tecavüzî, ta'rizî.

Attente [ims.] Bekleme. ◆ İntizar. ◆ Ümit, emel. ◆ Beklenilen şey, beklenilen adam. ◆ Me'mul. || (m.) Pierre d' – Bir duvarın ileride diğer bir duvarla bitiştirilmek üzere aralıkla çıkıntılı bırakılan taşları. ◆ (mec.) Âtide vuku bulacak bir şeye intizar edebilmeye yardım edecek vasıta-i taayyüş. ◆ İşsiz, güçsüz adam. || Salle d' – İntizar salonu, yolcu salonu. || Table d' – Fikri henüz katiyen teşekkül etmiş olmayıp kendisine verilecek efkâr ve malumatı ahz ve telakkiye müsait bulunan genç adam. || Contre toute – Her me'mulün hilâfında olarak. || (bhr.) Jours d' – Sefinenin eyyam-ı tevakkufu, beklediği müddet, istarya.

Attenté,e [s.] Suikaste musab.

Attenter [fl.] Suikastte bulunmak. ◆ Bir teşebbüs-i mücrimânede bulunmak. ◆ Bir şeye hücum etmek, bir şey aleyhinde sarf-ı mesai eylemek. (Altındaki ismin üzerine *à* yahut *sur* veyahut *contre* kelimesi gelir.) = [ft.] İrtikâb etmek.

Attentif,ve [s.] Dikkatli, mukayyet. || Oreille – ve Dikkat. || Soins – s Mesai-i takayyüdkârâne. = [imz.] Bir kadına mülâzemet-i âşıkanede bulunan adam.

Attention [ims.] Dikkat, takayyüd. ◆ Tevecc üh, hüsn-i muamele. || – ! Dikkat! = [cm.] Dikkatli hizmetler. ◆ İkram ve iltifat. || Faute d' – Dikkatsizlik eseri olarak. || Pavillon d' – (bhr.) Bir işaretin görülüp anlaşıldığını ifham etmek üzere çekilen sancak. || Attirer l' – Nazar-ı dikkati celbetmek. || Vouer la plus sérieuse – Sarf-ı mezid-i itina ve dikkat etmek.

Attentionnalité [ims.] (fls.) Zihnin dikkat kuvveti.

Attentionné,e [s.] İşe dikkat ve ihtimam eden. ◆ Birine hürmet ve riayet ve iltifat eden.

Attentionnel,le [s.] (fls.) Zihnin dikkat kuvvetine taalluk eden.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Attentivement [h.] Dikkat ve itina ile, müdekkikane.

Atténuant,e [s.] (hk.) Tahfif eden: **Circonstances – es** Esbab-ı muhaffife. ‖ (t.) Ahlâta zaaf veren, sulandıran, murakkik-i ahlât.

Atténuatif,ve [s.] Tahfif eden.

Atténuation [ims.] Tahfif. ‖ (hk.) Tahfif-i ceza. ‖ (t.) Ahlâta zaaf verme, sulandırma, terkik, tehzil. ‖ (ht.) Bir cismin pek küçük zerrata taksimi, bir gazın tevessü' ile incelmesi, terakkuk. ‖ **L' – d'un fluide** (k.) Bir mâyiin kesâfetinin azalması.

Atténué,e [s.] Tahfif olunmuş (ceza). ◆ İncelmiş. ◆ Kuvvetten düşmüş, zayıflamış.

Atténuer [ft.] (Hâl sîgasının cem'i: *nous atténuïons*, *vous atténuïez*, *que nous atténuïons*, etc.) Tahfif, tadil etmek. ◆ Zayıflatmak. ◆ İnce bir gaza tahvil etmek. ‖ (mec.) Tahfif ve taklil etmek, vahâmetini izâle etmek. ‖ – **l'importance d'une chose** Bir şeyin ehemmiyetini taklil, tenkis etmek. ‖ (t.) Ahlâtı sulandırmak, terkik ve tehzil etmek. ‖ (k.) – **un fluide** Bir mâyiin kesâfetini azaltmak. ‖ **s'** – Tahfif olunmak. ◆ Zayıflamak. ◆ İncelmek.

Atterrage [imz.] (bhr.) Karanın yakın olması. ◆ Denizde karaya yakın yer.

Atterré,e [s.] Yere vurulmuş, çarpılmış, devrilmiş. ◆ Meftur, mebhut. ‖ (bhr.) Karaya takarrüb etmiş, sahile yanaşmış.

Atterrement [imz.] Yere vurma, çarpma, düşürme. ◆ Fütur, beht ve hayret. (Az müsta'mel.)

Atterrer [ft.] Yere vurmak, yere çarpmak, düşürmek. ◆ Mağlup etmek. ◆ Batırmak, mahvetmek. ◆ Fütura ve beht ve hayrete düşürmek. = [fl.] (bhr.) Karaya yaklaşmak, denizde karayı görür bir noktaya vâsıl olmak.

Atterri,e [s.] Karaya yanaşmış (gemi).

Atterrir [fl.] (bhr.) Karaya yanaşmak. ◆ Neresi olduğunu tanımak için karaya yaklaşmak. = [ft.] Toprakla doldurmak. ‖ (bhr.) Karaya yanaştırmak.

Atterrissage [imz.] (bhr.) Karaya yanaşma, çıkma. ◆ Geminin karaya takarrübü.

Atterrissement [imz.] Suların çekilmesiyle hemen hiç hissolunmayacak surette terâküm eden toprak, kum ve çamur yığını.

Attestation [ims.] Tahriren şahâdet, hüsn-i şahâdet. ◆ Şahâdetnâme. ◆ Delil. ‖ – **de bonne conduite** Hüsn-i hâl varakası, hüsn-i hâl ve harekete dair ilmühaber, şahâdetnâme.

Attesté,e [s.] Şahâdetle tasdik edilmiş. ◆ Müspet.

Attester [ft.] Şahâdet etmek, şahâdetle ispat ve tasdik etmek. Teyit ve iddia etmek. ◆ Delâlet etmek. ◆ Birini şahit çıkarmak, istişhad etmek. ◆ Şahit tutmak.

Atthide [ims.] Atina şehrinin tarihi.

Atticisme [imz.] (ed.) Yunan-ı kadimin Atina'ya mülhak (Atika) eyaleti ahalisine mahsus veyahut onlara şâyan zarafet-i lisan ve fesâhat, rikkat-i zevk. ◆ Zarafet. ◆ Nezaket.

Atticiste [imz.] Yunan-ı kadimin Atika ve Atina muharrirlerinin zarafet-i lisanını taklide çalışan muharrir.

Attiédi,e [s.] Ilıklanmış, ılık. ‖ (mec.) Kesb-i zaaf etmiş, şiddetini kaybeylemiş.

Attiédir [ft.] Ilıklanmak. ‖ (mec.) Soğutmak, şiddetini izâle etmek. ‖ **s'** – Ilıklanmak, soğumak. ◆ Şiddetini kaybetmek.

Attiédissement [imz.] Ilıklanma. ‖ (mec.) Bürûdet, tahaffüf.

Attifage [imz.] (mr. Attifement)

Attifé,e [s.] Taranıp süslenmiş.

Attifement [imz.] Süs, ziynet (başlıca saç ve başa müteallik).

Attifer [ft.] (Müstehziyâne) Tarayıp süsletmek. ‖ (mec.) Âdi, kaba bir zevke tab'an tanzim ve tezyin etmek. ‖ **s'** – Taranıp süslenmek. ‖ **s'** – **de** Bir şeyle tezyin etmek.

Attifet [imz.] On altıncı asırda kadınların baş ziynetleri. ◆ Kadınların süslerine yarayan ufak tefek şey.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Attilon [imz.] Ağaç kesilince köklerinden çıkan yonga, kırıntı.

Attique [s.] Eski Atinalıların tavır ve usul ve âdâtına mensup veya müşâbih olan. ◆ Fasih. || **Sel** – İnceden inceye istihzâ. || **Foi** – Şüphe götürmez söz ve niyet. || **Philosophie** – Sokrat, Eflâtun, Aristot ve Zenon taraflarından telkin ve talim olunan felsefe. = [imz.] (m.) Binanın en üstündeki küçük müzeyyen kat. = [ihs.] Atina'nın mülhakatını teşkil eden eyalet.

Attiquement [h.] Kadim Atinalılara şâyan bir zarafet ve fesahatle.

Attirail [imz.] Düzen, takım, âlât ve edevat, eşya. ◆ Lüzumsuz şeyler, kalabalık. || (as.) – **de guerre** Levâzım-ı harbiye (Bu kelimenin cem'i pek az müsta'meldir.)

Attirant,e [s.] Cezp ve celbeden. || (mec.) Dilber, dilkeş, cazibeli. = [imz.] İçmeye iştihâ veren.

Attirer [ft.] Çekmek, cezbetmek. ◆ Celbetmek. ◆ Tevlid ve intac etmek. ◆ Kalabalık celbetmek. || **s'** – Birbirini cezbetmek. ◆ Birbirini intac etmek. ◆ Kendine cezp ve celbetmek.

Attisage [imz.] (mr. Attisement)

Attisé,e [s.] Tutuşmuş. || (mec.) Tahrik ve iğva olunmuş.

Attisement [imz.] Tutuşturma, îkad, iş'al. ◆ Tahrik, teşvik.

Attiser [ft.] Yanmış odunları, kesikleri yanaştırıp ateşi tutuşturmak, alevlendirmek, parlatmak. || (mec.) Uyandırmak, îkad ve tahrik etmek. || – **le feu** Mevcut olan bir ihtilaf ve teşettütü tezyid etmek, yangına körükle gitmek.

Attiseur [imz.] Ateşi tutuşturan. (Az müsta'mel.)

Attisoir yahut **Attisonnoir** [imz.] Bazı fabrika ocaklarında ateşi karıştırıp parlatmaya mahsus alet, ölçer denilen ocak demiri.

Attitré,e [s.] İmtiyazlı, mümtaz. ◆ Unvanlı, muanven. ◆ Para ile celbolunmuş. || **Marchand** – Daima kendisi ile alış-veriş olunan tacir, esnaf. || **Témoin** – Para ile celp ve ikna edilen yalan şahit, şahid-i zûr.

Attitrer [ft.] (Tüccar vesâire hakkında) Tercih ve intihab etmek. ◆ Unvan vermek. ◆ Mümtaz etmek. ◆ Avda köpekleri münasip mahallere yerleştirmek (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Attitude [ims.] Bedenin vaziyeti, vaziyet, duruş. ◆ Gösteriş. ◆ Tavır, hâl ve hareket. || **Être toujours en** – Yapma tavır ve harekette bulunmak. (Bilhassa tiyatro oyuncuları hakkında müsta'meldir.) || **Quelle serait notre** – **?** Tarafımızdan ne yolda hareket olunacağı?.. || – **sympathique** Tavır ve hareket-i muhâlasat-şiârâne.

Attole [ims.] Hindistan-ı Şarkî'de bir nebattan çıkarılan kırmızı boya.

Attorney [imz.] (*atorné*) İngiltere'de müddeî-i umumilerle avukat ve avuelere[31] verilen isim. || – **général** Bizim müddeî-i umumilerin vazifesine müşâbih bir vazife ifâ eden İngiliz hâkimi.

Attouchement [imz.] Dokunma, mes, temas. || (he.) **Point d'** – Nokta-i temas.

Attoucher [ft.] Dokunmak, temas etmek. (Eskidir.)

Attracteur,trice [s.] Cazip.

Attractif,ve [s.] Kuvve-i cazibeyi hâiz, cazip. || **Force** – **ve** Kuvve-i cazibe.

Attraction [ims.] (ht.) Cezp, kuvve-i cazibe. || – **magnétique** (ht.) Kuvve-i mıknatısiye. || – **locale** (bhr.) Pusulalara sefâinde bulunan demir eşyanın îras edebileceği arıza. || **L'** – **universelle** Cazibe-i umumiye. || (mec.) Cazibe, ân.

Attractivement [zr.] Kuvve-i cazibe vasıtasıyla.

Attraire [ft.] Hile, desise ile cezbetmek.

Attrait [imz.] Cazibe, dilkeşlik, ân. ◆ Meyl. ◆ Yem. = [cm.] Şive, zarafet-i hariciye.

• • • • • • • • • • •

31 fr.: *avoué*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Attrape [ims.] Kapan, tuzak, dâm. ◆ Aldatma. ◆ Latife için yapılan hud'a. || Dâm-ı tezvir.

Attrapé,e [s.] Kapana tutulmuş. ◆ İğfal olunmuş. || (mec.) Ümidinin boşa çıktığını görmüş, aldanmış. ◆ Gayet tabii bir surette, pek benzer bir hâlde tasvir ve tersim edilmiş.

Attrape-minon [imz.] Zâhiren zühd ve salâh eseri göstererek safdilleri kandıran riyakâr (cm. des *attrape-minons*).

Attrape-mouche [imz.] Sinek konduğunda kapanan çiçek (cm. des *attrape-mouches*).

Attrape-niais yahut **Attrape-nigaud** veyahut **Attrape-lourdaud** [imz.] Yalnız ahmakları aldatabilen kaba hile, ebleh-firib desise (cm. *Attrape-niais* vesâire).

Attraper [ft.] Kapanda tutmak. ◆ Yetişip tutmak, kapmak, yakalamak. ◆ Aldatarak elde etmek. ◆ Yolda yetişmek. ◆ (Bir zamana) Yetişmek, çıkmak. ◆ Tesadüfen yahut hile ile ele geçirmek, yakalamak, çarpmak. ◆ İyice anlamak, zaptetmek. ◆ Vurmak, tesadüf etmek yahut ettirmek. || – **une maladie** Bir hastalık kapmak, yakala[n]mak. || **Attrape qui peut** Kapan kapana. || – **le gros lot à la loterie** Piyankada [piyangoda] büyük ikramiyeyi kazanmak. || (mec.) İyi anlamak ve sıhhatle tebliğ etmek. || **s'** – Birbirini aldatmak. Çarpışmak. ◆ Kapana tutulmak. ◆ Yapışmak.

Attrapette [ims.] Muziplik, şeytanet.

Attrapeur,se [i.] Kapan, yakalayan, çarpan, hile ile ele geçiren.

Attrapoire [ims.] Kapan, tuzak, dâm. || (mec.) Desise, dâm-ı tezvir.

Attraquer [fl.] yahut **s'** – (bhr.) Sefineyi doldurmak yahut boşaltmak için bir rıhtıma takarrüb etmek.

Attrayant,e [s.] Cazip, dilkeş, dil-firib, mergub.

Attrempage [imz.] Çeliğe su verme. ◆ Tuğlaları pişirmek için çiğ tuğlalardan fırın yapma.

Attremper [ft.] Bir şişeci ocağını tedricen teshin etmek. || – **l'acier** Çeliğe su vermek. || (mec.) Tadil etmek. (Eskidir.)

Attribuable [s.] İhale ve tefviz edilebilen. ◆ Haml ve isnat olunabilir.

Attribuer [ft.] İhale ve tefviz etmek. ◆ İsnat ve haml etmek. || **s'** – Kendi kendine isnat etmek, üzerine almak. ◆ Mün'atıf olmak.

Attribut [imz.] Hassa, vasıf. ◆ Alâmet-i mahsusa, alâmetifârika. || (mn. ve nahiv) Müsned, haber, na't. ◆ Sıfat-ı ilâhiden beheri.

Attributif,ve [s.] İsnat eden, isnada alet olan, isnadî. || (hk.) Daire-i salâhiyet dâhilinde bulunan. || (sr.) **Verbes** – **s** Ef'al-i tâmme, haberiye. || **Racine** – **ve** Cezr-i müsnedî (ef'al-i hâssadan). || **Proposition** – **ve** Kaziye-i hamliye.

Attribution [ims.] İsnat, atıf, haml. ◆ Daire-i memuriyet. ◆ Vazife, salâhiyet, me'zuniyet. ◆ İmtiyaz. || – **s** Vezâif-i muayyene. || **Il a dans ses** – **s** Vezâifi cümlesindendir. || **Empiéter sur les** – **s** Vezâife tecavüz, müdahale etmek.

Attristant,e [s.] Keder veren, hüzün-engiz.

Attrister [ft.] Mahzun etmek, keder vermek. ◆ Hüzün-bahş olmak. ◆ Hüzün-engiz olmak. || – **s** Mahzun ve mükedder olmak. || Mahzun hâli bağlamak.

Attrit,e [s.] Nedâmetle tevbe ve istiğfar etmiş.

Attrition [ims.] (ht.) Aşınma, cerş, tecerrüş. || (Akaidde) Nedâmet, tevbe ve istiğfar.

Attroupement [imz.] Toplanma, kalabalık, içtimâ, izdiham.

Attrouper [ft.] Kalabalıkla toplamak. ◆ İzdihama sebep olmak. || **s'** – Kalabalıkla toplanmak.

Atwood [i.] (*atoudd*) **Machine** – (ht.) Atvud aleti.

Au [h.] (Aslı: *à le*) Müfred müzekkerin mef'ûlün-ileyhinde kullanılan harf-ı tarif: -e, -ye, -de (Birinci harfi huruf-ı sadâdan veya sâmit *h* olmayan isimlerden evvel kullanılır.) – **temple** Mabede, mabedde; – **hameau**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Köye, köyde; misallerinde olduğu gibi. || – feu (as.) Yangına! || – large Acil! Alarga! || – pas Âdeta (yürüyüş). (Cem'i müzekker ve müennesde ve her harften evvel: *aux*. Bu kelimeye [aux] mr.)

Aubade [ims.] Şafaktan evvel birinin penceresi altında kendisi için bir nişâne-i hürmet ve ta'zim olmak üzere çalınan çalgı. ◆ Şiddetli tekdir, sû-i muamele. ◆ Gürültü patırtı. || (as.) Müşiran ve rüesâ-yı askeriyenin makamları önünde çalınan mızıka nöbeti.

Aubain,e [s.] Yabancı, ecnebi, garip.

Aubaine [ims.] Droit – Vefat eden bir garibin (ecnebinin) mîrîye ait mirası. ◆ Ecânibe veraset. ◆ Uzaktan akraba mirası. ◆ Temellük edilen, nefse hasr olunan şey. ◆ İntikal. ◆ Gayr-ı muntazar nimet. = [imz.] Memleketinin haricinde yerleşmiş olup da tavattun ettiği mahallin tabiatını ihraz etmemiş olduğu için vefatında mirası bulunduğu memlekete kalan adam.

Aube [ims.] Gün ağarması, şafak, fecr. ◆ Papazların âyin esnasında giydikleri beyaz elbise. = [imz.] Çark, pervane kanadı.

Aubépine [ims.] Ekşi muşmula ağacı ve yemişi, akdiken, alıç.

Aubère [s.] Kula. = [imz.] Kula renk.

Auberge [ims.] Misafirhane, lokanta. || Tenir – Sofrası açık bulunmak. || Prendre la maison de quelqu'un pour une – Birinin hânesine davet edilmeksizin sık sık yemeğe gitmek.

Aubergine [ims.] Bâdincan, patlıcan. = [s.] Patlıcan renginde.

Aubergiste [imz.] Misafirhane sahibi, lokantacı.

Aubier [imz.] (nb.) Ağaç kabuğuyla içi arasında beher sene hâsıl olan dış tabakaları, haşeb-i kâzib. ◆ Ak söğüt.

Aubifoin [imz.] (*fouain*) (nb.) Kantaron ki çiçeği mâi olur. (*Bluet* yahut *Bleuet* dahi denilir.)

Aubin [imz.] Karışık, bozuk dörtnal. (Beygirin gayr-ı muntazam yürüyüşlerinden biridir. Böyle beygir iki ön ayaklarıyla dört nal ve iki art ayaklarıyla süratli yürür ki asla makbul değil ve beygir değersizdir.) ◆ Yumurta akı. (Bu mânâ eskidir.)

Aubiner [fl.] (At hakkında) Bozuk, karışık dört nal yürümek ki makbul değildir. ◆ Bir fidanı dikinceye kadar köklerini toprak ile örtmek.

Aubour yahut **Aubours** [imz.] Fena cins malı iyi cins mal diye satmak hilekârlığı.

Aubrelle [ims.] İtalyan kavak ağacı.

A. U. C. Latince *Ab urb condita* kelimelerinin terhimatı olup mebânî-i kadîme ve eski madalyonlar üzerinde görülür. Mânâsı şehrin (yani Roma'nın) tesisinden sonra demektir.

Aucun,e [h.] Kimse, hiç kimse, hiçbir. ◆ Hiçbirine, hiç kimseye. ◆ Hiçbir vechile. ◆ Birisi. = [cm.] Bazısı. (Bu mânâ ile el-yevm isti'mal doğru değildir.)

Aucunement [h.] Hiç, hiçbir vechile, asla ◆ Bir vechile, bir gûne.

Audace [ims.] Cüret, ictisar. ◆ Küstahlık, pervasızlık. || Payer d' – Müşkil bir mevkide hiç muntazar olmayan bir gayret ve cesaret göstermek.

Audacieusement [h.] Cüret ve ictisarla. ◆ Küstahâne, bî-perva.

Audacieux,se [s.] Cüretli, mütecâsir. ◆ Küstah, bî-perva. ◆ Pek yükseğe çıkan, pek yükselen. ◆ Cesurâne. ◆ Küstahlıkla hâsıl olan, küstahâne. = [i.] Küstah adam, atak. || – et fluet Kendini beğenmiş genç, güzel adam. (Makam-ı istihzâda ıtlak olunur.)

Au dedans [zm.] İçeri, içeride, içeriye.

Au dehors [zm.] Dışarı, dışarıda, dışarıya.

Au delà [zm.] Ötesinde, ötesine, öbür tarafta, öbür tarafa.

Au dessous [zm.] Altta, alta, altında, altına.

Au dessus [zm.] Üstte, üste, üstünde, üstüne, üzerinde, üzerine.

Au devant [zm.] Önde, öne, önünde, önüne. || Aller – de quelqu'un Birinin istikbaline gitmek, birini istikbal etmek.

Audible [s.] (h.) Kulak ile kabil-i istima' (asvat).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Audience [ims.] İstima'. (Bu mânâ ile isti'mali eskidir.) ◆ Duyan. ◆ Bir hükümdarın veya diğer bir büyük zâtın birini huzuruna kabulü, mülâkat, müsul. ◆ Huzura kabul olunan heyet. || (hk.) Muhakeme. ◆ Mahkeme heyetinin içtimâ ve müzakeratı. ◆ Muhakeme salonu. ◆ Mahkeme. ◆ Hâzirun, huzzar. || (mec.) Dikkat, teşci'. || **Cause d'** – (hk.) Yalnız avukatların müdafaaları üzerine hükmolunan dava. || – **privée** Mülâkat-ı hususiye. || – **solennelle** Suret-i resmiyede mülâkat, müsul. || **Feuille d'** – Zapt-ı dava varakası. || **Publicité des** – **s** Muhakematın aleniyeti. || – **à huis clos** Hafiyen icra olunan mahkeme. || **Police des** – **s** Mahkemenin umur-ı zabıtası. || **Jour d'** – Yevm-i muhakeme. || **Salle d'** – Muhakeme odası.

Audiencier [imz. – s.] Divana mensup. ◆ Mahkemeye ihzar eden, muhzır.

Audiphone yahut **Audiophone** [imz.] Sadâyı kuvvetlendirmeye hizmet eden alet-i sem'.

Auditeur [imz.] Müstemi', sâmi'. ◆ Tilmiz, şâkirt. ◆ Sâmiîn. ◆ Bir mecliste rey vermeksizin hazır bulunmaya memur mülâzım, âzâ mülâzımı. || – **au conseil d'État** Şurâ-yı devlet mülâzımı. || – **des comptes** Muhasebe mümeyyizi.

Auditif,ve [s.] (tşr.) Sem'e müteallik, sem'î. || **Nerf** – Asab-ı sem'î. || **Appareil** – Cihaz-ı sem'î (kulak ve aksam-ı dâhiliyesi).

Audition [ims.] İşitme, istima'. ◆ Bir musikişinası herkese tanıtmak için bazı kimseler davet olunarak tertip edilen müsamere-i musikiye. || (hk.) – **des témoins** Şahitlerin istima'ı, istima'-ı şühud. || – **catégorique** Vuzuh ile, açıkça ifade-i meram için hasım tarafa esna-yı muhakemede ihtar-ı keyfiyet etme. || (ma.) – **d'un compte** Bir hesabın tetkiki.

Auditoire [imz.] Bir nutuk veya vaaz verilen mahal. ◆ Sâmiîn, müstemiîn, huzzar. ◆ Muhakemede sâmiîne mahsus mahal.

Auditorat [imz.] Müstemi'lik. ◆ Şurâ-yı devlet mülâzımlığı.

Auffe [ims.] (nb.) Hasır sazı.

Auge [ims.] Tekne, yalak, gerdel. ◆ Yemlik. ◆ Kurna. ◆ Değirmen oluğu. || (as.) Cephane sandığı gözü. ◆ Atın çene altı çukuru. || **Manger à l'** – Birisinin parasıyla yaşamak.

Augée [ims.] Bir tekne, gerdel dolusu.

Augelot [imz.] Asma çubuğu dikmek için açılan çukur. ◆ Memlehalarda tuzun köpüğünü almaya mahsus kürek.

Auget [imz.] Küçük tekne, gerdel. ◆ İşlerin envâında müsta'mel teknecik. ◆ Kuş yemliği. ◆ Bostan dolabı kovası. || (as.) Lağım haznesi. ◆ Fişek nâkili, mıs'ad, gerdel. || – **de moulin** Çörtü, değirmen teknesi oluğu.

Augment [imz.] (sr.) Bir kelimeye ilhak veya idhal olunan hece, zâide, huruf-ı zevâidden beheri. || – **syllabique** Hece-i zâide. || (hk.) – **de dot** Kanunun bir dul kadına müteveffâ kocasının malından tahsis ettiği şey. || **Contre** – Zevcesinin vefatı üzerine zevcinin müteveffiyenin cihazından [çeyizinden] kanunen aldığı miktar. || (t.) Bir marazın kesb-i şiddet ettiği müddet, tezâyüd, kemâl.

Augmentable [s.] Kabil-i tezyid.

Augmentateur,trice [i.] Artıran.

Augmentatif,ve [s.] (sr.) Mübalağa beyan eden kelime, edat-ı mübalağa. = [imz.] Ism-i mübalağa.

Augmentation [ims.] Artma, tezâyüd, izdiyad, terakki. ◆ (Maaş hakkında) Zam. || (m.) Keşif ve pazarlık haricinde yapılan şeyler.

Augmenter [ft.] Artırmak, tezyid etmek. ◆ Maaş veya fiyata zam etmek. ◆ Terfi etmek. = [fl.] yahut **s'** – Artmak, tezâyüd etmek. ◆ Fiyatça terakki etmek.

Auguraculum [imz.] (*lomm*) Eski Roma'da falcıların fala baktıkları mahal.

Augural,e [s.] Fala ve uğura müteallik. || Uğurlu yahut uğursuz.

Auguration [ims.] Eski Roma'da fala bakmak fenni, tefeül.

Augure [imz.] Fal, tetayyur. ◆ Talih. ◆ Falcı, tetayyur ile meşgul adam. || **De bon** – Uğurlu, fal-ı hayr, sa'd. || **De mauvais** – Uğursuz,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

nahs, şer. || Oiseau de mauvais – Görünmeleri uğursuzluğa delâlet eden kuşlar. || (mec.) Vürudu ve sözleri daima fena bir haber ve vaka ile müterâfik olan adam. || Prendre à bon – Fal-ı hayr, fal-ı sa'd addetmek.

Augurer [ft.] Tefeül, tetayyur etmek. = [fl.] İstidlâl etmek.

Auguste [s.] Azametli, şanlı, muazzam, mufahham. ◆ Muhterem; – personnage Zât-ı muhterem. (Roma imparatorlarından bazısının unvan-ı mahsusu bulunmuştur.)

Augustin[32] [imz.] (tba.) On üç puntolu bir nevi hurufat.

Augustin,e [in.] Sent Ogüsten[33] tarikinde bulunan rahip ve rahibe. – couronné Altın akçe.

Aujourd'hui [zz.] Bugün, el-yevm. ◆ Bugünde, bu zamanda, elhâletühâzihi. = [imz.] Bugün, şimdiki zaman. || D' – Bugünden itibaren. ◆ Bugün zarfında. ◆ Bugündeki, şimdiki.

Aulæum [imz.] (*lé-omm*) Ezmine-i kadîme tiyatro sahnelerinin önündeki perde ki oyun başlayacağı zaman şimdiki gibi yukarı kalkmayıp aşağıya düşerdi. ◆ Pencere ve kapı perdesi gibi şeylere de ıtlak olunmuştur.

Aulétride [ims.] Ezmine-i kadîmede ziyafetlerde flavta çalarak med'uvvîni eğlendiren çalgıcı kızlar.

Aulique [s.] Divanî. || Conseil – Bazı Almanya prenslerinin taht-ı riyâsetinde müteşekkil meclis-i âli. || Conseiller – Müşavir-i divan-ı hükümdarî.

Aulx (*ô*) (*Ail* kelimesinin cem'idir.)

Aumacor [imz.] (as.) Ehl-i salib muharebatı zamanında Arap-İslam rüesâsına ıtlak olunurdu.

Aumaille [ims.] Öküz, inek, beygir, merkep gibi hayvanat yahut bu hayvanlardan biri.

Au moins [h.] Ekalli, hiç olmazsa, bari.

Aumône [ims.] Sadaka. ◆ Yalvararak alınan, yahut lutfen verilen şey. ◆ Kilisede okutturulan dua için rahibe verilen ücret. ◆ Eski vakitlerde bir nevi ceza-yı nakdî. || Dérober l' – aux pauvres İhtiyacı olmadığı hâlde sadaka istemek.

Aumôné,e [s.] Fukaraya bir meblağ-ı muayyen itâsına mahkûm. ◆ Sadaka olarak verilmiş. (Bu mânâlar eskimiştir.)

Aumôner [ft.] Vaktiyle hükm-i mahkeme ile fukaraya bir meblağ-ı muayyen itâ etmek.

Aumônerie [ims.] Bir hükümdarın veya bir alay ve tabutun maiyetinde bulunan papazın memuriyeti. || Grande – Eski Fransa kralları baş papazının pâyesi ve dairesi.

Aumônier [imz.] (as.) – de bataillon (Bizde) Tabur imamı, (Hıristiyan asâkirinde) Tabur papazı; – de régiment (Bizde) Alay imamı; – en chef (Bizde) Alay müftüsü. ◆ Bir hükümdar yahut sefaret veya bir alay ve taburun papazı. || Grand – de France Eski Fransa krallarının baş papazı. ◆ Bir nevi hırsızlara verilen isim.

Aumônière [ims.] Kuşağa takılır kese. ◆ Tevzi'-i sadakata memur rahibe.

Aumont [z.] À la d' – Domon[34] usulünce, dört at koşulmuş, dört atlı (araba). = [i.] Dört at koşulmuş araba.

Aumusse yahut Aumuce [ims.] Papazların âyin esnasında giydikleri bir nevi kukuleta.

Aunage [imz.] "On"[35] denilen tûl mikyası ile ölçme.

Aunagie [ims.] Kızıl ağaçla memlû mahal.

Aune [ims.] Fransızların 1,1884 metro tûlünde kadim tûl mikyasları. || Chevalier d' – Satıcı, tacir. || Tout du long de l' – Çok, ifrat ile. || Mesurer les autres à son – Kendisine bakarak herkes hakkında o suretle fikre zâhib olmak, herkesi kendi gibi zannetmek.

32 Orijinal metinde bu madde bir sonraki madde ile karıştırılarak "(Saint-) Augustin" şeklinde dizilmiş, ilgili hata burada düzeltilmiştir.

33 *Saint Augustin*.

34 fr.: *d'aumont*.

35 fr. *aune*.

Aune [imz.] Kızıl ağaç.

Auné,e [s.] "On"[36] denilen mikyas ile ölçülmüş.

Aunée [ims.] (nb.) Andız otu, kanes.

Auner [ft.] "On"[37] denilen tûl mikyası ile yahut alelâde ölçmek. ◆ Satılık şey gibi telakki etmek. ‖ (mec.) Hüküm ve telakki etmek. ‖ – **l'habit de quelqu'un** Dayak atmak.

Auparavant [zz.] Evvel, mukaddem. ◆ Mukaddemâ. ◆ Evvela, evvelemirde. ‖ **L'** – Geçen, evvelki. ‖ **L'année d'** – Geçen sene.

Auprès [zm.] Yakın, yakında. ‖ – **de** Yanında, kurbünde. ◆ İndinde, nezdinde. Etrafında. ◆ Nispeten, yanında.

Auquel [iv.] (Aslı: *à lequel* ism-i mevsul müfred müzekkerinin mef'ûlün-ileyhidir.)

Aurai yahut **Aural** yahut **Aurail** [imz.] (bhr.) Çıma bağlanan kazık, baba.

Aurantiacées yahut **Auranitées** [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i bertekaniye, portakal fasîlesi.

Aurate [imz.] (k.) Zehebiyet.

Auraticol,e [s.] Boynu altın renginde olan (hayvan).

Aurélia-aurita [imz.] (tt.) Deniz ferci.

Auréole [ims.] Sanemlerin başları etrafına tasvir olunan ziya dairesi, hâle, daire-i muzîe. ◆ Kadir ve itibar. ‖ (t.) Memenin veya çıbanın etrafındaki kırmızı daire, hâle. (Bu mânâ gayr-ı müsta'meldir. mr. Aréole) ‖ (hy.) Hâle.

Auriculaire [s.] (tşr.) Kulağa müteallik, üznî. (Bilhassa üzn-i haricî hakkında müsta'meldir.) ‖ (hk.) **Témoin** – Kendi kulağıyla işitmiş şahit. = [imz.] Serçe parmağı, hınsır.

Auricule [ims.] (tşr.) Kulak memesi, sayvan-ı üzn. ‖ (nb.) Bazı çiçeklerin kulağa müşâbih cihetleri, üzn. ◆ Ayı kulağı, üznü'd-dübb (çiçek).

Auriculé,e [s.] (nb.) Kulağa müşâbih ciheti olan, üznî.

Auriculiste [imz.] Kulak tabib-i mütehassısı.

Auriculo-ventriculaire [s.] (tşr.) Üzeynî-i buteynî. ‖ **Aurifice** – Fevhe-i üzeynî-i buteynî. ‖ **Valvule** – Disam-ı üzeynî-i buteynî.

Aurifère [s.] Altını hâvi, hâmil-i zer (maden, arazi). ‖ (tt.) Altın parlaklığında olan.

Aurification [ims.] Altınla doldurma. ‖ – **des dents** Çürük dişlerin altınla doldurulması, tezhib-i esnan.

Aurifier [ft.] Çürük dişleri altınla doldurmak.

Aurifique [s.] Kadim kimyacıların iddiasınca sâir ecsamı altına tahvil etmek kuvvetini hâiz olan.

Auriforme [s.] Kulak şeklinde olan, üzniyü'ş-şekl.

Aurigineux,se [s.] (t.) Sarılık illetine müteallik, ondan mütevellid.

Aurigo yahut **Aurugo** [imz.] Sarılık illetine uğrayan adamlarda gözlerin ve cildin televvün-i asfer-i irisi.

Aurillerie [ims.] Eskiden bal arılarından alınan resm.

Auripenne [s.] Altın renginde kanatları olan, zerrin-bâl.

Aurique [s.] Altına müteallik. ‖ (k.) **Acide** – Hâmız-ı zeheb.

Auriscalpe [imz.] (crh.) Kulak temizleyen alet, hılâl-i üzn.

Auriste [imz.] Kulak tabib-i mütehassısı.

Aurivore [s.] Çok para yiyen müsrif. = [i.] Müsrif adam.

Aurochs [imz.] (*orok*) Vaktiyle Lehistan ve Rusya ormanlarında yaşamış olan yabani öküz.

Auroferrifère [s.] Altın ve demiri hâvi olan (maden).

Aurone yahut **Abrotone** [ims.] Kara pelin, kaysum, kuzu otu.

36 fr.: *aune*.

37 fr.: *aune*.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Aurore [ims.] Fecr, gün ağarması. ◆ Sabah, seher. ◆ Tulû-ı şems.[38] || (mec.) İptidâ, mebde-i zuhur. ◆ Şebab. ◆ Gün. ◆ (Şiirde) Şark, meşrık. = [s.] Kırmızıya mâil parlak. = [imz.] Kırmızıya mâil sarı renk. || – **boréale** Fecr-i şimalî. || **Les larmes, les pleurs, les présents de l'** – Şebnem, jale. || **Éternelle** – Hayat-ı ebediye. || – **naissante** Mor karanfil.

Aurure [imz.] (k.) Altınla diğer bir madenin halîtası.

Auscultation [ims.] (t.) Akciğerin veya kalbin hâl ve hareketini anlamak için insanın göğsüne veya arkasına kulağı yapıştırıp dinleme, istima', ısga. || (mec.) Tetkik.

Ausculter [ft.] (t.) Hastanın göğsüne veya arkasına kulağı yapıştırarak akciğer ve kalbin hâl ve hareketini dinlemek, istima', ısga etmek. ◆ Bir şeyin üstüne vurarak teftiş ve tetkik eylemek.

Auspice [imz.] Eski Roma'da tetayyur, tefeül bi't-tetayyur. ◆ Kuşların elhanına, pervazına, mukaddes addolunan tavukların yem yemelerine bakarak tefeül, tuyurun harekât ve nagamatından tefeül, ıyâfet. = [cm.] **Heureux** – **s** Muvaffakiyet, eşref sâât, eşref saat. || **Sous les** – **s de quelqu'un** Birinin sayesinde, birinin himmetiyle, birinin himayesi altında. ◆ Tesir, nüfuz.

Aussi [hr.] Öyle, kezâlik. ◆ Dahi, de, daha, fazla olarak. ◆ Kadar, o kadar, derece, o rütbe. ◆ Binâen-alâ-zalik. ◆ Binâberin. ◆ Buna mukabil, diğer taraftan. || – **bien que** Aynıyla, nasıl ki, onun gibi, onun kadar: **Vous soupirez pour la gloire** – **bien que lui** Siz de onun gibi, onun derecesinde şan ve şerefe hâhiş-gersiniz. ◆ **En Ecosse, l'infidélité du mari dissout le mariage** – **bien que celle de la femme** İskoçya'da, zevcin hıyaneti nasıl ki izdivacı feshederse zevcenin hıyaneti de öylece teehhülü ve nikâhı fesheder. Yahut: İskoçya'da zevcin adem-i sadakati ayniyle zevcenin adem-i sadakati gibi izdivacı, nikâhı fesheder. || – **bien** Zaten.

Aussière [ims.] (bhr.) Üç-dört ipten örülmüş kuvvetli rapt halatı, üçleme halat. ◆ Balık ağı, ığrıp halatı.

Aussitôt [zz.] Derhal, ânide, ânda. || – **le jour** Sabah olur olmaz. || – **qu'il m'aperçut** Beni görür görmez. || – **fait que dit** yahut – **dit** – **fait** Denilmesiyle yapılması bir oldu.

Auster [imz.] (*r* okunur) Kıble, lodos rüzgârı.

Austère [s.] Kekre, ağız buruşturucu. ◆ Sert, şiddetli, sıkı. ◆ Ciddi, vakur ve sade. ◆ Ziyadesiyle kanaatkâr ve zahid.

Austèrement [h.] Şiddetle, pek sıkı.

Austérité [ims.] Buruşturuculuk. ◆ Sertlik, şiddet. ◆ Zühd ve riyazet. ◆ Ciddilik, sadelik. = [ims. – cm.] Cenab-ı Hakk'ın celb-i inâyeti için nefse ezâ etme.

Austral,e [s.] Cenubî. || **Pôle** – Kutb-ı cenubî. || **Hémisphère** – Nısf-ı küre-i cenubî. || **Latitude** – **e** Arz-ı cenubî. || **Continent** Bazı defa Avustralya'ya verilen isim. || **Terre** – **e** (mec.) Meçhul kalan bir şey hakkında söylenir. || (tt.) (nb.) Memâlik-i cenubiyede yaşayan ve yetişen.

Australasie [ihs.] Cenup denizindeki adaların kâffesine vaktiyle bu ismi vermişlerdi.

Australie yahut **Nouvelle-Hollande** [ihs.] Avustralya, Flemenk-i Cedid.

Australien,ne [i. – s.] Avustralyalı. ◆ Avustralya'ya yahut Avustralyalılara ait ve mensup.

Austrasie [ihs.] Kadîmen Fransa'nın şark tarafında bir kısmı.

Austro (*Autrichien*'den muhaffef olarak mürekkebatta müsta'meldir.) –**Hongrois** Avusturya ve Macaristan devletine mensup.

Austro [imz.] Cenup rüzgârı.

Austromancie [ims.] Tefeül bi'r-riyah.

Autan [imz.] Cenup yahut cenub-ı şarkî rüzgârı. (Başlıca cem'i müsta'meldir.)

Autant [h.] O kadar. || **Tout** – O kadar. || – **que** kadar; – **que faire se peut** Yapılabileceği ka-

38 Orijinal metinde dizgi hatası: شعس şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında شمس [=şems: güneş] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

dar; – qu'il y a Var oldukça, mevcut bulundukça. ◆ Ne kadar… o kadar: Il y avait – d'hommes que de femmes Ne kadar erkek var idiyse o kadar kadın var idi. ◆ Ha… ha, gerek… gerek; – vaut être mordu par un chien par une chienne Ha erkek köpek ısırmış ha dişi (ikisi de muzır olan şeylerde intihaba hacet yoktur yahut bize bir felaket gelince ne taraftan gelmiş olduğunun bizce ehemmiyeti yoktur); – pour moi que pour vous Gerek benim gerek sizin için, benim için olduğu kadar sizin için de. ◆ Göre, nazaran; – que je puis juger Anladığıma göre. || d' – O kadar, o miktarda, o nispette. ◆ Çok, ziyade. || d' – plus O kadar ziyade. || d' – mieux O kadar iyi; d' – plus que Hususiyle ki, ale'l-husus; être d' – plus disposé Bir kat daha müheyyâ bulunmak; d' – peu O kadar az. || D' – que Mademki, çünkü. || – de têtes – d'avis Ne kadar kafa var ise o kadar rey vardır, her kafadan bir ses. || – dire De ki, sanki, demektir: Onze mois – dire un an On bir ay de ki bir sene, bir sene demektir. || – qu'homme de… Olmak haysiyetiyle.

Autarcie [ims.] Hâlinden memnuniyet.

Autel [imz.] Kadîmen Avrupa Hıristiyanlarınca kurbanların kesildiği veya yakıldığı mahal, mezbah. ◆ Mihrap; Maître – Mabedin en büyük mihrabı. ◆ Mütekaddimînin bir şeyin yâd ve takdisi için bina ettikleri kale. ◆ Din, hissiyat-ı diniye, kilisenin nüfuzu. (Bu mânâda ekseriya *Trône* kelimesi ile birlikte kullanılır.) || (mec.) Timsal-i fedakârî, timsal-i şan ve şeref. ◆ Hürmet-i fevkalâde, takdis edilen şey. || Élever – Contre – Dince veya hususat-ı sâirede rekabet etmek. || Conduire, suivre une personne à l' – Biriyle tezevvüc etmek. || Ami jusqu'aux – s Dine mugayir olan şeyler müstesna olmak üzere her hususta dost.

Auteur [imz.] Fâil, bâis, müsebbib: L' – de mes jours: Bâis-i hayatım. ◆ Hâlık: – de l'univers Hâlık-ı kâinat. ◆ Mucit. ◆ Müessis. ◆ Nâkil. ◆ Muharrir, müellif, musannif. (Kadın da olsa yine müzekker kullanılır.) ◆ Eser-i telif, kitap. || Droits d' – Hakk-ı telif. || Billets d' – Eserleri sahne-i temâşâya vaz' olunan muharrirlere meccânen verilen duhûliye biletleri. || – s sacrés Âbâ-i kenîsâiye gibi umur-ı diniye hakkında yazı yazmış Hıristiyan muharrirleri. || – s profanes Umur-ı diniyeden bahsetmemiş yahut Katolik Kilisesi menâfii nokta-i nazarından kalem yürütmemiş muharrirler. || – s classiques Eserleri numûne ittihazına layık olan kadim yahut âsâr-ı kadîmeyi taklit edip de eserleri sınıflarda şerh ve izah edilen yeni muharrirler. || – indirect Fâil-i müsebbib. || véritable Fâil-i müstakil.

Authenticité [ims.] Sıhhat, mevsûkıyet, hakikat. ◆ Resmiyet.

Authentique [s.] Resmî. ◆ Sahih, mevsuk, muhakkak, muteber, resmî, ihtiyaca sâlih, me'mulün-bih. ◆ Aslına mutabık, musaddak: Copie – Suret-i musaddaka. || Titre – Sened-i resmî. = [ims.] Müsvedde. (Az müsta'meldir.) ◆ İrtikâb-ı zina eden müteehhil kadınlara vaktiyle muayyen bir ceza.

Authentiqué,e [s.] Resmî hâline konmuş, resmen tasdik olunmuş.

Authentiquement [h.] Resmen. ◆ Mevsûkan, sıhhati muhakkak olarak.

Authentiquer [ft.] Sıhhat ve mevsûkıyetini ispat etmek. ◆ Resmî hâline koymak, resmen tasdik etmek. || Muhakkak göstermek.

Auto Lisan-ı Rumiyeden me'huz bazı kelimat-ı mürekkebenin başında bulunup "kendi" ve "kendi kendine" mânâsını beyan eder.

Autobiographie [ims.] Sahibi tarafından yazılmış terceme-i hâl, bizzat yazılmış sergüzeşt, sergüzeştnâme.

Autobiographique [s.] Sahibi tarafından yazılmış terceme-i hâle müteallik.

Autocéphale [imz. – s.] Patriklere tâbi olmayan, müstakilen idare olunan kilise, müstakil piskopos. [ims.] Müstakil piskoposlara makar olan şehir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Autochthone [imz.] (*tok*) Yerli ahali, sekene-i asliye. ◆ Her türlü unsur-ı ecnebiden âri. || (mec.) Bir kıtaya yahut sekenesine tabii, fitrî, mâderzad olan. || **Langue** – Bir memlekette söylenilen ilk lisan.

Autochthonéité [ims.] Bir yerin ahvâl-i asliye ve kadîmesinden olmaklık.

Autoclave [s.] Kapağı buharın tazyik-i dâhiliyesiyle gayet sıkı bir suretle kapanmış bir tencere hakkında kullanılır. = [imz.] Kapağı buharın tazyik-i dâhiliyesiyle gayet sıkı bir surette kapanarak içinde yemek tebahhur etmeksizin her derece-i hararette pişebilen tencere. || (ht.) Papen[39] tenceresi.

Autoclinique [ims.] Bir hastalık hakkında hasta tarafından bizzat icra edilen tetkik ve müşahede.

Autocrate [imz.] Hükümdar-ı mutlak, âmir-i mutlak. ◆ Pek ziyade tesir ve nüfuza sahip zât.

Autocratie [ims.] (*sî*) Hükûmet-i mutlaka. || (t.) Kuvve-i zâtiye.

Autocratique [s.] Hükûmet-i mutlakaya müteallik.

Autocratiquement [h.] Hüküm ve kuvvet-i müstakile ile.

Autocratie [ims.] Hükûmet-i mutlaka kraliçe veya imparatoriçesi. (Az müsta'meldir.)

Auto-da-fè [imz.] (İspanyolca tabir) Vaktiyle İspanya'da engizisyonun verdiği ihrak bi'n-nâr mücâzatı. || (mec.) (Latife tarzında) İhrak, yakış.

Autodidacte [s.] (fls.) Bildiğini haricin muâvenetine muhtaç olmaksızın öğrenmiş olan (adam). ◆ Muallimsiz olarak, fitrî bir zekâ ile öğrenilen. = [imz.] Bildiğini muallimsiz olarak öğrenen adam.

Autodidaxie [ims.] Kendi kendine ve muallimsiz talim.

Autodynamique [s.] Bir şeyin kendi kuvvetiyle ve hariçten bir müessir olmaksızın hâsıl olan.

Autogène [s.] Vacibü'l-vücud.

Autognose yahut **Autognosie** [ims.] (fls.) Marifet-i nefs ve temayülat.

Autographe [s.] Muharririnin hatt-ı destiyle yazılmış. = [imz.] Muharririnin hatt-ı destiyle yazılmış kitap vesâire. ◆ Bir hükümdar tarafından hatt-ı destiyle yazılmış mektup, nâme-i hükümdarî.

Autographie [ims.] Bir yazıyı, bir resmi kâğıttan taşın, camın veya sâir bir maddenin üzerine nakledîş, usul-i istinsah. || Bu suretle çıkarılmış nüsha.

Autographié,e [s.] Otografi suretiyle nüshaları teksir edilmiş.

Autographier [ft.] Otografi suretiyle nüshaları teksir etmek, istinsah etmek.

Autographique [s.] Otografiye müteallik, istinsahî.

Autographomane [i.] Meşâhirin hatt-ı destlerini kemâl-i merak ile toplayıp koleksiyon yapan adam.

Autolâtre [i. – s.] Kendi kendisini pek ziyade, ifrat ile seven, hodperest.

Automachie [ims.] (fls.) Fikirde, sözde, yazıda tezat ve tenâkuz.

Atomate [ims.] Kendi kendine müteharrik makine. ◆ İnsan gibi müteharrik bi-nefsihi olan bir makine. || (mec.) Başka birinin arzusuna, ilkaat-ı hariciyeye bir makine gibi mutâvaat eden zaîfü'l-ihtiyar, kalilü'l-fikr adam. = [s.] İçindeki makine tarafından tahrik olunan. || (mec.) İhtiyar ve iradeden mahrum. ◆ Akıl ve zekânın hiç tesiri olmayıp bir makine tesiri gibi vuku bulan.

Automatie [ims.] (ti) Makine gibi bilâ-iradet, gayr-ı ihtiyari hareket.

Automatique [s.] (mna.) İnsanın iradeti munzam olmaksızın, gayr-ı ihtiyari vâki hareket müteallik, müteharrik bi-nefsihi. ◆ Makineli (kukla vesâir oyuncak).

39 fr.: *Papin*. Ayrıca bkz. *Digesteur* maddesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Automatiquement [h.] İradetsiz, gayr-ı ihtiyari hareket tarikiyle.

Automatiser [ft.] Bilâ-iradet, gayr-ı ihtiyari olarak makine gibi müteharrik hâline koymak.

Automatisme [imz.] Bilâ-iradet, gayr-ı ihtiyari makine gibi müteharrik olmaklık. ◆ Fıkdan-ı ihtiyar ve iradet ve zekâ. ‖ (fls.) Bazı şeyler için âdeta makineli gibi bir cazibe, bir muhabbet veya nefret, istikrah hissetmek.

Automédon [imz.] Gayet mahir arabacı. (Meşhur Aşil'in arabacısı Otomedon'dan kinâyedir. = İstihzâ tarikiyle acemi arabacı hakkında dahi müsta'meldir.)

Automètre [imz.] Hem harita almaya, hem tesviyeye hizmet eden bir alet.

Automnal,e [s.] (*tomm-nal*) Sonbahara müteallik (nebatat vesâire), harifî. ◆ (Bir ressam hakkında) Sonbahara ait levhalar yapmaktan telezzüz eden.

Automne [imz.] (*ôtone*) Sonbahar, güz, hazan, harif. ◆ İlk ihtiyarlık, mebde-i şeyhûhet. ◆ Zeval. ‖ (mec.) İnhitat. ‖ **Le premier** – Sonbahar iptidâları.

Automobile [s.] Bi-nefsihi müteharrik. = [ims.] Buhar, elektrik gibi bir kuvvetle hareket ederek kendi kendisine gidiyor gibi gözüken araba.

Automateur,trice [s.] Kendi kendine hareket hâsıl eden.

Autonome [s.] İdare-i muhtâre ve mümtâzeyi hâiz (memleket). ◆ Fikr-i zatîsinden başka bir fikir izhar etmeyen. ‖ **Province** – Vilayet-i mümtaze.

Autonomie [ims.] Muhtâriyet-i idare, idare-i muhtâre ve mümtâze. ‖ (mec.) Serbestî-i manevi veya akli. ‖ – **sprituelle** Muhtâriyet-i mezhebiye.

Autopathie [ims.] (fls.) Diğerlerinin neşat ve kederine karşı lâkaytlık veren bir hodperestlik.

Autoplastie [ims.] (crh.) Bedenin harap olmuş bir cüz'ünü diğer sağlam bir cüz'üyle eklemeklik, tasni'-i uzuv.

Autopside [s.] İncilâ-yı madenîyi hâiz olan.

Autopsie [ims.] (t.) Esbab-ı mevtin tahakkuk ve teftişi zımnında bir meyyitin fethi, feth-i meyyit ameliyatı. ◆ Bu teftişi mübeyyin rapor. ‖ (Mütekaddimîn indinde) Ruhun âlihe ile münasebatta bulunması hâli. ‖ (mec.) Tahlil.

Autopsier [ft.] Feth-i meyyit ameliyatı icra etmek.

Autopsique [s.] Feth-i meyyit ameliyatına müteallik.

Autor (*d'*) (z.) Şiddetli, kati surette.

Autorisable [s.] Kabil-i tecviz ve müsaade.

Autorisation [ims.] Me'zuniyet, müsaade, ruhsat, mesağ.: – **légale** Mesağ-ı şer'î, kanuni. ◆ Ruhsatnâme.

Autorisé,e [s.] Müsaade ve ruhsatı hâiz, me'zun, murahhas. ◆ Caiz. ◆ Sahib-i hüküm ve nüfuz. ‖ **Fille – e** Avrupa'da polis defterine ismini kaydettirip âlüftelik için ruhsat istihsal etmiş biçare kadın.

Autoriser [ft.] Hüküm ve nüfuz vermek. ◆ Me'zun, murahhas kılmak. ◆ Me'zuniyet vermek, müsaade etmek. ◆ Mazur ve muhik göstermek. ‖ **s'** – Kesb-i iktidar ve me'zuniyet etmek. ◆ Emsale veya bir hakka istinaden bir teşebbüste bulunmak. ◆ İstinat etmek.

Autoritaire [s.] Hâkimiyet sıfatını hâiz, hâkim, hâkimâne. = [i.] İrade-i keyfiye taraftarı.

Autorité [ims.] Hüküm, iktidar, nüfuz. ◆ Hükûmet. ◆ Memuriyet. ◆ Hâkimiyet. ◆ Bir büyük muharririn fikri. ◆ Hak. ◆ İtibar, ehemmiyet, nüfuz. ◆ Ruhsat, me'zuniyet. ◆ İdare-i keyfiye usulü. ‖ **D'** – Hâkimiyet sıfatıyla, âmirâne, cebren. ‖ **Coup d'** – Muamele-i mütehakkimâne. ‖ **De pleine** – Hakkıyla, bi-hakkın. ‖ **De son – privée** Hodbehod, bi-gayri hakkın. ‖ **Faire** – Nizam ve kanun yerine geçmek. ‖ **Être en** – Bir hüküm ve iktidarı hâiz olmak. ‖ **L' – locale** Hükûmet-i mahalliye. ‖ **L' – centrale** Hükûmet-i merkeziye. ‖ **L' – compétente** Merci-i ait. ‖ **Les – s civiles** Memurîn-i mülkiye. ‖ **Les – s militaires** Memurîn-i askeriye. ‖ **Les – s compétentes** Memurîn-i aide. ‖ **Par – de justice** Muhakeme hüküm

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ve ilâmıyla. || Bruits sans – Bî-asl ve esas rivayat, erâcif. || Voie d' Hareket-i âmirâne. || Les – s sanitaires Memurîn-i sıhhiye. || L' – spirituelle Hükûmet, memuriyet-i rûhâniye. || L' – exécutive Kuvve-i cezaiye.[40] || L' municipale Hükûmet-i belediye. || L' – paternelle Nüfuz-ı peder. || Donner de l' – à Birşeye atf-ı ehemmiyet etmek. || Jouer d' – Kâğıt istemeksizin oyun oynamak. || Par sa seule – Kendi keyif ve rey-i hodiyle. = [cm.] Re's-i hükûmette bulunanlar, ulülemr. ◆ Memurîn-i hükûmet.

Autour [zm.] Etrafta, etrafında, etrafa, etrafına. || Yanında, nezdinde. ◆ Takriben, aşağı yukarı. (Bu mânâ eskidir.) || Tout – Çepe çevre, dâirenmâdar. || Ici – Bu civarda, bu havalide. || Tourner – de quelque chose Muvaffak olamaksızın daima bir şeye teşebbüs etmek.

Autour [imz.] Ala doğan. || Tiercelet d' – Erkek ala doğan. || (mec.) Nüfuzlu ve gaddar adam.

Au travers [zm.] İçinden, ortasından.

Autre [s.] Başka, diğer, gayr, âhar, öteki. ◆ Başkası, diğeri. ◆ Hiç, hiçbir. || L' – jour Geçen gün. || Nous – s Bizler, biz; Vous – s Sizler, siz. || Vous – s tailleurs Siz terzi kısmı, siz terziler… || Part – Başka yerde. || D' – part Bir taraftan, diğer taraftan, fazla olarak. || De temps à – Ara sıra, vakit vakit. || L'un l' –, Les uns les – s Mütekabilen, biri birini, biri birilerini. || – part Başka yerde. || Un – jour Başka bir gün, sonra. || Un jour ou l' – Günün birinde, bir gün. || Sans – Hiçbir şey ilave etmeden. || L' – Eski askerlerin Birinci Napolyon'a verdikleri isim. || À d' – s! Bunu var başkalarına anlat!, başkalarına yuttur. || Il n'en fait pas d' – s O daima aynı budalalıkları, aynı hataları yapar.

40 Orijinal metinde dizgi hatası: جراعيه şekline yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında جزاعيه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Autrefois [zz.] Vaktiyle, bir vakit, evâilde, eski zamanlarda, mukaddemâ.

Autrement [h.] Başka türlü. ◆ Yoksa, olmadığı hâlde, ve illâ ◆ (Cümle-i menfiye içinde) Hemen, pek de. || Tout – Büsbütün başka.

Autriche [ihs.] Avusturya, Nemçe.

Autrichien,ne [i. – s.] Avusturyalı, Nemçeli.

Autruche [ims.] Deve kuşu, âlih, neâme. || Estomac d' – Herşeyi hazmeden kuvvetli mide.

Autrui [kn.] Gayr, il, başkası, başkaları. (Yalnız *à* ve *de* ile müsta'meldir) : Les maux d' – Başkasının (başkalarının) kederleri; Penser à – Başkasını (başkalarını) düşünmek.

Auvent [imz.] Kapıları ve dükkânları yağmurdan muhafaza için yapılan saçak, kepenk, çatı. ◆ Bazı ağaçları rüzgârın şiddetinden muhafaza için yapılan hasır siper. || (as.) Şapka, kapela, yüz siperi.

Auvergne [ims.] Sahtiyanın batırılması için istihzar olunmuş palamut mahlulü.

Auvergner [ft.] Sahtiyanı palamut mahlulüne batırmak.

Auvesque [imz.] Elma şarabının bir nevi.

Aux (*à les*'den mübeddeldir) İsimlerin cem'-i müzekker ve müennesi mef'ûlün-ileyhinde müsta'mel harf-i tariftir: -e, -ye, -de: Courir – armes Silaha sarılmak; Vivre – champs Kırda yaşamak.

Auxèse [ims.] (ed.) Mübalağa.

Auxiliaire [s.] Yardımcı, imdatçı. ◆ Muin, muavin. || Troupes – s Asâkir-i muavine, imdat askeri. || (sr.) Verbe – Fi'l-i iâne, sıyag-ı mürekkebenin teşkiline yarayan fiil. || (tca.) Livre – Defter-i muavin. = [i.] İmdatçı. ◆ Yardım, imdat. = [imz. – cm.] Kuvve-i muavine, imdat askeri.

Auxomètre [imz.] Hurdebinlerin kuvve-i dahâmetini gösteren alet, mikyas-ı indıham.

Avachi,e [s.] Gevşek, sarkık, bol.

Avachir (s') [fv.] Gevşemek, bollaşmak, sarkmak. ◆ (Kadınlar hakkında) Şişmanlayıp

biçimden çıkmak. (Âmiyâne tabirdir.) || (mec.) Gayret ve metanetini kaybetmek.

Aval [imz.] Nehrin mansabı ciheti, suyun akıntı ciheti, akıntı aşağı (zıddı: *Amont*) ◆ Batı rüzgârı. || **Pays d'** – Bir nehrin mecrası takip edilerek gidilen yer. || **Vent d'** Bahr-i Muhit-i Atlasî sevâhilinde denizden yani garptan gelen rüzgâr ve bir nehrin -bilhassa bu nehir şarktan garba cereyan ederse- cereyanı aksine esen rüzgâr. || **Terre d'** – Vaktiyle Felemenk'e verilem isim. = [zm.] Nehrin mansabına doğru, akıntı aşağı.

Aval [imz.] (tca.) Bir senedin ve ale'l-husus poliçenin te'diyesini mutazammın altına veya zahrına yazılan kefalet ibaresi, aval. ◆ Paris'te memâlik-i ecnebiyeden keşide edilmiş kısa vadeli poliçe. (cm. des *avals*).

Avalage [imz.] Geminin nehrin akıntısına tâbi olarak inerken takip ettiği yol. ◆ Şarap fıçısının mahzene idhali. ◆ Fıçıdan şarap sızıp akması.

Avalaire [ims.] Koşum.

Avalaison yahut **Avalasse** [ims.] Yağmurdan yahut karların erimesinden hâsıl olan sel, seylâb. ◆ Sellerin getirip bıraktıkları taşlar. || (bhr.) Günlerce devam eden garp rüzgârı.

Avalanche [ims.] Dağ ve kaya tepelerinden düşen kar yığını, çığ. ◆ Kalabalık, miktar-ı kesir. || – **de terre**, – **de pierre** Dağlardan yuvarlanan toprak ve taş yığınları.

Avalant,e [s.] Yutan. || (bhr.) Bir nehirden aşağıya, suyun cereyanına doğru iten. || **Arche – e** Altında suların cereyanı pek seri olan köprü gözü. = [imz.] Nehirden aşağıya doğru inen sefine.

Avalé,e [s.] Sarkık. ◆ Yutulmuş. || **À bride – e** Âlâ dizgin, dört nala.

Avaler [ft.] İndirmek. (Bu mânâ ile isti'mal eskidir.) ◆ Yutmak, bel' etmek. ◆ Hırs ve iştihâ ile yiyip bitirmek veya içmek. ◆ Belli olmayacak surette yahut yarım telaffuz etmek. ◆ Süratle ve tehâlükle okumak. ◆ Tahammül etmek, çekmek, katlanmak. ◆ Nazar-ı hırsla bakmak. ◆ Bir senedin altında kefil yazılmak. ◆ Budalaca inanmak. || – **un bouillon** Büyük bir zarara uğramak. || **Faire – des couleuvres à quelqu'un** Birisini inanmayacak şeylere inandırmak. || – **sa cuiller** Kaçmak. || – **sa gaffe** Ölmek. || – **une branche** Bir dalı iğmek/eğmek. || – **sa langue** İç sıkılıp esnemek. ◆ Susmak. ◆ Ölmek. || – **le calice** Katlanmak, yutmak. || **Faire** – İnandırmak, yutturmak. = [fl.] Bir nehrin mansabına doğru inmek. (Az müsta'mel.) || **S'** – Yutulmak. ◆ Sarkmak. ◆ Kabul ve tahammül olunmak.

Avale-tout Çok yiyen adam, obur, müsrif. (cm. des *avale-tout*)

Avaleur,se [s.] Yutucu, obur.

Avaliste [imz.] (tca.) Aval veren yani poliçenin tesviyesine kefalet eden adam.

Avaloire [ims.] Boğaz. ◆ İsraf. ◆ Paldım.

Avalure [ims.] Beygir tırnağının deriden ayrılması.

Avançage [imz.] Kira arabalarının durmasına mahsus mahal. ◆ Bir mahall-i mahsusada durmaları için kira arabalarına verilen müsaade.

Avance [ims.] İlerleme, ileride bulunma, takaddüm, müsabakat. ◆ Bina çıkıntısı, cumba, şehnişin. ◆ Tefevvuk. ◆ Fayda. ◆ İkraz. ◆ Sermaye. ◆ Taviz, alelhesap. || **Prendre l'** – İlerlemek, ileride bulunmak. || **Être en** – Peşin vermiş yahut idâne etmiş olmak. || – **sur titres** Esham üzerine ikraz olunan meblağ. || – **sur nantissement** Terhinata mukabil ikrazat. || **Faire des – s** Peşin akçe vermek. = [cm.] Islah-ı deyn[41] için îrad olunan mukaddemat. ◆ İlk teşebbüsat-ı âşıkane. ◆ Peşin verilen akçe. || **D'** – yahut **Par** – Bervech-i peşin. || **En** – Vaktinden evvel, erken gelmiş, gecikmemiş, vakt-i muayyenin hulûlünden evvel, miaddan evvel.

41 Orijinal metinde dizgi hatası: بين [=beyn: ara] şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında دين [=deyn: borç] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Avancé,e [s.] İlerlemiş, takdim veya terakki etmiş. ◆ Ta'cil olunmuş. ◆ Vaktinden evvel gelmiş. ◆ Mesut, bahtiyar. (Müstehziyâne tabir.) ◆ İleride bulunan. ◆ Geçkin. ◆ Yetişmiş, pek kemâle varmış. ◆ Bayatlanmış, çürümüş. ◆ Teklif ve dermeyan olunmuş. ◆ Peşin verilmiş, ikraz olunmuş. || (as.) **Poste** – İleri karakolu. || (mec.) Akıl ve zekâ ve malumatça pek terakki etmiş. = [i.] Efkârında yahut mevki ve memuriyetinde terakki etmiş adam. = [imz.] Reis-i mahkemenin bir davanın takdimi hakkında verdiği emir.

Avancée [ims.] (as.) Mütekaddim karakol ve bu karakolun ikamet ettiği bina yani kale ve istihkâmın birinci manii addolunan kapısının ilerisinde ikame edilen karakol neferi veya karakolun sâkin olduğu bina demektir.

Avancement [imz.] İlerleme, terakki. ◆ Takaddüm. ◆ Yol alma, ilerleme. ◆ Tefeyyüz, terfi. || – **d'hoirie** Bir adamın varisine kendi hayatında mirasa mahsuben verdiği şey. || – **de grade** Terfi-i rütbe. || **Avoir un** – Terakkiyata, terfie nâil olmak.

Avancer [ft.] İleriye sürmek. ◆ Uzatmak. ◆ İlerletmek, terakki ettirmek. ◆ Peşin vermek. ◆ Te'diye yahut idâne ve ikraz etmek. ◆ Ta'cil ve tesri' etmek. ◆ Faydası dokunmak. ◆ Teklif ve dermeyan etmek. || – **une montre, une pendule** Saatin akrebini ileriye sürmek. = [fl.] İlerlemek, ileri gitmek, terakki etmek. ◆ Pek çabuk yürümek. ◆ İleriye doğru sıradan çıkmak, çıkıntılı olmak. ◆ Terfi-i rütbe etmek. ◆ (Saat hakkında) İleri olmak. || – **en âge** İhtiyarlamak. || **S'** – İlerlemek. ◆ Uzanmak. ◆ Geçmek. ◆ İleri gitmek, haddi tecavüz etmek. ◆ Yaklaşmak. ◆ (Memuriyet hakkında) Terakki etmek.

Avanceur [imz.] Mukriz.

Avanie [ims.] Tahkir, sû-i muamele.

Avano [imz.] Sayd-ı bahrî için kepçe.

Avant [hc. – z.] Evvel, mukaddem. ◆ İleride, ileri bir derecede. ◆ Önde, ileri (zaman ve mekân ve rütbece). || **Il est arrivé** – **moi** O benden evvel geldi. || **Ma maison est** – **la vôtre** Benim evim sizinkinden evveldir, sizinkinin önündedir. || – **qu'il pleuve** Yağmur yağmadan evvel. || – **tout** Herşeyden evvel, iptidâ. || – **peu** Çok geçmeden, yakında. || **N'allons pas si** – O kadar ileri gitmeyelim. ◆ Geç vakit. || – İleriki, evvelki. || **En** – İleriye, ileride. ◆ İstikbalde. ◆ İleri! || **Mettre, jeter queulqu'un en** – Birisini şahit getirmek, kefil göstermek. || – **que vous fussiez arrivé** Siz gelmeden evvel. || **En** – **de** Önünde, ilerisinde. || – **faire droit** Kable'l-hükm. = [imz.] Ön, ön taraf. || (bhr.) Geminin ön tarafı. || **Aller de l'** – İleri gitmek, yol almak. ◆ Düşünmeksizin tehlikeli bir işe girişmek.

Avantage [imz.] Fayda, menfaat, temettü. ◆ Takaddüm, temeyyüz, efdaliyet. ◆ Galibiyet, muvaffakiyet, muharebenin kazanılması. ◆ Şeref. ◆ Oyunda olunan müsaade, taş çıkarış, sayı bağışlama. ◆ Müsaade. || **Prendre l'** – **pour monter à cheval** Beygire kolay binmek için yer intihab etmek, binek taşına çıkmak. || **À l'** – **de** Faydalı olacak surette, birinin menfaatine. || **Être mis, vêtu à son** – Yakışacak surette giyinmiş olmak. || **J'ai l'** – **de connaître votre père** Pederinizi tanımak şerefine nâilim. || **Prendre** – **contre son adversaire** Hasmı aleyhinde gıyaben bir hüküm istihsal etmek. || **Tirer** – İstifade etmek.

Avantager [ft.] İstifade ettirmek. ◆ Müsaade etmek. ◆ Bahş ve ihsan etmek. ◆ Himaye etmek. ◆ Birine me'mulünden fazla vermek. || **S'** – Birine istifade ettirmek. ◆ Müstefid olmak. (Bu mânâ eskidir.)

Avantageusement [h.] İstifade tarikiyle, müfid olacak surette. ◆ Namuskârâne, müsait bir surette.

Avantageux,se [s.] Faydalı, istifadeyi mûcip. ◆ Müfid, nâfi. ◆ Yakışan, mutabık. ◆ Hüsn-i tesir eden, güzel. ◆ Hodpesend, hodbin, enâniyetli. = [i.] Hodpesend adam.

Avant-avant [h.] (as.) İleri - ileri! (Muharibîni teşvik etmek ve hasma meydan okumak için edilen nidâ veya verilen kumandadır.) (cm. des *avant-avant*)

Avant-bataille [ims.] (as.) Pişdar. (Kadimdir. El-yevm bu mânâda *Avant-garde* kelimesi müsta'meldir.) (cm. des *avant-batailles*)

Avant-bec [imz.] Köprü ayağı mahmuzu. ‖ (bhr.) Dubanın baş yabı ki *brise-glace* dahi denilir. (cm. des *avant-becs*)

Avant-bouche [ims. (tşr.) Mukaddem-i fem, ağzın dudaklardan dişlere kadar olan kısmı. (des *avant-bouches*.)

Avant-bras [imz.] Kol, mirfak, sâid (cm. des *avant-bras*)

Avant-chemin-couvert [imz.] (as.) İleri rah-ı mestur. (cm. des *avant-chemins-couverts*).

Avant-clou [imz.] Çatlatmamak istenilen bir tahtaya çivi mıhlamak için evvelce bu çividen biraz küçük hacimde bir delik açmaya yarayan alet, burgu. (cm. des *avant-clous*)

Avant-corps [imz.] Bir binanın veya bir dolap vesâirenin önden dışarıya çıkmış ciheti (des *avant-corps*).

Avant-cour [ims.] Dış havlu (cm. des *avant-cours*).

Avant-coureur [imz. – s.] Müjdeci, pişrev, mübeşşir, kılavuz. ‖ (as.) Keşşaf, pişdar. ‖ (mec.) Bir şeyin vuku bulacağını haber veren, bir şeye delâlet eden, alâmet. (cm. des *avant-coureurs*)

Avant-courrière [ims.] Yalnız inde'ş-şuarâ ve **L' – du jour, du soleil** tabirlerinde müsta'mel olup fecrden kinâyedir. ◆ Umumiyetle bir şeye takaddüm edip diğer bir şeye delâlet eden.

Avant-dernier,ère [s.] En sonra bulunandan evvel olan, kable'l-ahîr (cm. des *avant-derniers*,*ères*).

Avant-fossé [imz.] Hendek önü. ‖ (as.) İleri hendek.

Avant-front [imz.] (as.) İlk safta bulunan asker (cm. des *avant-fronts*)

Avant-garde [ims.] (as.) Pişdar; **Tête d'** – Pişdar başı; **Gros d'** – Pişdar kısm-ı küllisi. (cm. des *avant-gardes*)

Avant-glacis [imz.] (as.) İleri şiv-i sahra (cm. des *avant-glacis*).

Avant-goût [imz.] Lezzetli bir şeyin yenmezden veya içilmezden evvel tefekkürle hissolunan lezzeti. ‖ (mec.) Vukuu ümit veya havf edilen bir şeyin tefekkürüyle hâsıl olan ihtisas (cm. des *avant-goûts*).

Avant-hier [zz. – imz.] (*avantière*) Evvelki gün.

Avant-ligne [imz.] (as.) İleri hat.

Avant-main [imz.] Avuç. ◆ Beygirin ön tarafı, alnı ve göğsü, kısm-ı kuddamı. ◆ Kâğıt oyununda evvel oynamak hakkı. (cm. des *avant-mains*.)

Avant-midi [imz.] Kable'z-zuhr (cm. des *avant-midis*)

Avant-mur [imz.] Dış duvar. ‖ (as.) Kale duvar-ı haricisi. (cm. des *avant-murs*)

Avant-parallèle [imz.] (as.) İleri muvâzi.

Avant-pêche [ims.] Turfanda yetişir bir nevi şeftali.

Avant-pied [imz.] (tşr.) Ayağın ön tarafı, ayak tarağı, muştü'l-kadem. (cm. des *avant-pieds*.)

Avant-plan [imz.] Bir levhada diğerlerinin önünde gösterilmek istenilen eşya ve tasâvirin bulunduğu yer.

Avant-poignet [imz.] (tşr.) El tarağı, muştü'l-yed (cm. des *avant-poignets*).

Avant-port [imz.] (bhr.) Bir büyük limanın ağzında bulunan küçük liman (cm. des *avant-ports*)

Avant-poste [imz.] (as.) İleri karakol. ◆ İleri karakol mevkiinde bulunan asâkir. ◆ Muhâcemat-ı hariciyeye karşı müdafaa ve himaye eden (cm. des *avant-postes*).

Avant-projet [imz.] Lâyiha müsveddesi. (cm. *avant-projets*)

Avant-propos [imz.] Mukaddime, dibace. ◆ Bir bahse girişmezden evvel îrad olunan mukaddemat. (cm. des *avant-propos*.)

Avant-quart [imz.] Bazı saatlerin saat başında ve yarım ve çeyrekten biraz evvel olarak ilk çalmaları (cm. des *avant-quarts*)

Avant-scène [ims.] Ezmine-i kadîmede tiyatro sahnesi. ◆ El-yevm tiyatro perdesiyle bi-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

rinci mevki arasındaki mahal. ◆ Burada bulunan loca. ◆ Tiyatro oyununun oynanılan vukuatından evvel farz olunan vukuatı. ‖ (mec.) Mukaddime. ‖ (Âmiyâne) Bir kadının göğsü. (cm. *des avant-scènes*.)

Avant-tête [ims.] (as.) – **du coffre** Kaponyer[42] re's perdesi.

Avant-toit [imz.] Çatının dışarıya çıkmış cihetі, saçak (cm. des *avant-toits*).

Avant-train [imz.] Arabanın ön tekerlekleri. ◆ Bir beygirin ön ayakları ve göğsü. ‖ (as.) Toparlak. ◆ Ön araba, ön düzen. (cm. des *avant-trains*.)

Avant-veille [ims.] Arefeden evvel olan gün, vuku bulacak birşeyden iki gün evvel, daha evvelki gün (cm. des *avant-veilles*).

Avant-ville [ims.] Bir şehrin önünde bulunan kenar mahalle, varoş.

Avare [i. – s.] Hasis, tamahkâr, bahil. ◆ İsraf etmeyen. (Bu mânâca iyi makamda da kullanılabilir.)

Avarement [h.] Hissetle, tamahkârâne. (Eskimiştir.)

Avariable [s.] Zarar ve hasara uğrayabilen.

Avarice [ims.] Tamahkârlık, hisset, buhl. ◆ Erbab-ı haset, tamahkârlar.

Avaricieusement [h.] Büyük hissetle, pintilikle. (Az müsta'mel.)

Avaricieux,se [i. – s.] Olmayacak şeylerde hisset gösteren, pinti. ◆ Hissetkârâne.

Avarie [ims.] Gemi sakatlığı ve emsali hasar ve zarar-ı bahrî, avarye. ◆ Gemi hamûlesinin veya sâir eşya-yı ticariyenin hasara uğraması. ◆ Ber'en dahi naklolunan eşyanın uğradığı hasar. ◆ Zarar. ‖ (mec.) Mahzur, fenalık. ‖ (bhr.) Bir limanın hüsn-i idâmesi için lenger-endaz olan sefâin tarafından verilen resm, liman resmi. ◆ Bir sefine kaptanına verilen tazminat yahut bahşiş ve mükâfat. ‖ – **s grosses ou communes** Hasarat-ı bahriye-i azîme veya umumiye. ‖ – **s simples ou particulières** Hasarat-ı bahriye-i âdiye veya hususiye. ‖ **Réglement d'** – Hasarat-ı bahriyenin suret-i tesviyesi. ‖ **Contribuer dans l'** – Hasarat-ı bahriye guremâsına dâhil olmak. ‖ **Action d'** – Hasarat-ı bahriye davası. ‖ **Clause franc d'** – Hasarattan berî olmak şartı. ‖ (as.) Nakliyat zararı, hasarı.

Avarié,e [s.] Sakatlanmış (gemi). ◆ Hasara uğramış (eşya). ◆ Hasta veya mecruh.

Avarier [ft.] Gemiyi sakatlatmak, eşya-yı ticariyeyi hasara uğratmak. ◆ İras-ı zarar etmek. ‖ **s'** – Gemi hasara uğramak, sakatlanmak. ◆ Bozulmak.

Avatar yahut **Avatara** [imz.] Hinduların itikadınca âlihenin yeryüzüne inmesi ve insan suretinde temessülleri. ◆ Tahavvül, tenâsüh.

À-vau-l'eau [h.] Suyun akıntısına doğru. ‖ **Aller** – Beyhûde yorulmak, akıntıya kürek çekmek. ◆ Karma-karışık, intizamsız olmak.

À-vau-de-route [h.] İntizamsız bir surette ve alelacele. (Firar eden asker hakkında müsta'meldir.)

Avaux [imz.] (nb.) Kırmız meşesi.

Avé yahut **Avé-maria** [imz.] Cebrail'in Hazret-i Meryem'e hitap ve selamı ve İncil'in bunu nâkil suresi. ◆ Tesbihin bu sureyi okumayı mûcip bir tanesi. ‖ (mec.) Pek az vakit.

Avec (hc.) (*vèk*) İle: **Il faut tâcher de bien vivre – tout le monde** Bütün halkla iyi geçinmeye çalışmalı. ◆ Beraber: **Prenez cet homme et partez** – Bu adamı alıp beraber gidin. ◆ Birlikte. ◆ ile beraber: – **tout le respect que je vous dois** Size borçlu olduğum kâffe-i hürmet ve ta'zimle beraber. ‖ **D'** – -den: **Distinguer l'ami d' – la flatteur**[43] Dostu müdâhinden fark etmek. ◆ Göre: – **vous** Size göre, sizin nokta-i nazarınıza göre. ◆ Rağ-

42 fr.: *caponnière*.

43 Orijinal metinde örnek olarak sunulan ve "Dostu müdâhinden fark etmek" şeklinde tercüme edilen bu ifade dizgi hatası sonucu bir sonraki satırda yer almıştır. İlgili ibare burada doğru yerine aktarılmıştır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

men, bununla beraber: – toute son érudition, il est mort pauvre O kadar kemâlâtına rağmen yine fakir olarak vefat etmiştir.

Avecque [hc.] (Vaktiyle şiirde *avec* yerine isti'mal olunurdu; bugün gayr-ı müsta'meldir.)

Aveindre [ft.] Bir şeyi bulunduğu yerden çıkarmak.

Aveine [imz.] (*avoine* kelimesinin imlâ-yı atikidir) Yulaf, alef.

Aveinière [ims.] Yulaf tarlası.

Avelanède [ims.] Palamut kabuğu. ◆ Meşe palamudu.

Aveline [ims.] Büyük fındık.

Avelinier [imz.] Taneleri büyük fındık ağacı.

Avellannaire [s.] Fındık cesâmetinde olan. ‖ (tt.) Fındık yiyen.

Avénacée [ims.] (nb.) Yulafa müşâbih hububat envâı fasîlesi, fasîle-i alefiye.

Avénage [imz.] Vaktiyle köylülerin derebeylerine verdikleri yulaf vergisi, alefiye.

Avenant,e [s.] Güzel, latif, tab'a muvâfık, sevimli, yakışıklı; Air – Tavr-ı müstahsen. ◆ Ait (hisse). ‖ À l' – Mütenâsip surette, nispet üzere, mütenasiben. ◆ Ona göre, ve helümme cerrâ. ‖ à l' de Göre, nispetinde; Le dessert fut à l' du repas Meyve de taama göre, taama münasip bir surette idi.

Avénement [imz.] Geliş, vürud. (Bu mânâ ile isti'mali eskidir.) ◆ Vuku, icra; L' de la Réformation XVIe au – siècle On altıncı karnda ıslahat-ı mezhebiye icrası. ◆ Bi'set, meb'as; L' – du Messie Bi'set-i İsa (asm.) ◆ Büyük bir mevkiye suud, tahtına cülus, sandâlî-i hükûmete kuud. ‖ L' – au trône de S. M. I. le Sultan Cülus-ı Hümâyun-ı Hazret-i Şehriyarî. ‖ Droit de joyeux – Kralların kuudunda vaktiyle ahaliden aldıkları vergi.

Avenier,ère [s.] (tt.) Yulafta bulunan.

Avenir [fl.] Ansızın ve tesadüfen zuhur etmek. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Avenir [imz.] Gelecek zaman, istikbal. ◆ Âti, müstakbel. ◆ Ahlâf. ◆ Ebediyet. ‖ À l' – Bundan böyle, ileride, ba'demâ, fi-maba'd.

À-venir [imz.] (hk.) Davetnâme.

Avent [imz.] Mevlid-i İsa (asm.)'dan evvelki dört hafta, Küçük Perhiz. ◆ Küçük Perhiz'de okunan dualar ve onları hâvi kitap. ‖ Jeûner l' – Küçük Perhiz'i tutmak. = [imz. – cm.] Küçük Perhiz vakti.

Aventer [ft.] (bhr.) İyi rüzgâra bırakmak.

Aventure [ims.] Vaka, hadise. ◆ Sergüzeşt, macera. ◆ Kaza, tesadüf. ◆ Talih. (Bu mânâ eskimiştir.) ◆ Macera-yı âşıkane. ‖ Dire la bonne – Fala bakmak, fal açmak. ‖ Diseur, diseuse de bonne – Falcı, falcı karı. ‖ À l' – Bilâ-maksat, rastgele, gelişigüzel, gayr-ı kasdî. ‖ Par – yahut: d' – Tesadüfen, kazara, ezkaza. ‖ Homme d' – Serseri adam. ‖ Femme à – s Âlüfte kadın. ‖ Chercher – Kısmet, ganimet aramak. ‖ Tenter l' – Neticesi meçhul bir işe girişmek, talihi denemek. ‖ Prêt à la grosse – İstikraz-ı bahrî.

Aventuré,e [s.] Kaza ve tehlikeye bırakılmış. ◆ Talih ve kısmete tâbi.

Aventurer [ft.] Tehlikeye bırakmak, tehlikeye koymak. ‖ s' – Tehlikeye girmek, nefsini muhâtaraya, tehlikeye ilka etmek. ‖ (mec.) Tarik-i hatada ileriye varmak.

Aventureusement [h.] Talih ve kısmete bağlı olarak. ◆ Rastgele, asılsız olarak.

Aventureux,se [s.] Talih ve kısmete bağlı. ◆ Tehlikeye giren. ◆ Münasebat-ı âşıkanede bulunan.

Aventurier,ère [i. – s.] Talih kovalayan, tesadüfe bağlanan, muvaffak olmak ümidiyle her işe girişen, sergüzeşti pek çok vukuatı hâvi adam. ◆ Servet ve sanatı olmayıp hile ve dolandırıcılıkla yaşayan, serseri, hâne-berduş. = [imz.] (as.) Kadîmen toplanma, devşirme asâkir ki Avrupa'da milel-i muhtelifeden mürekkep birtakım serserilerden ibaret idi. ‖ (bhr.) Amerika denizlerinde korsan. ◆ Müsellah tüccar gemisi. =

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

[s.] Serseriyâne. || (mec.) Rastgele üzerine atılmış, ileriye sürülmüş.

Aventurine [ims.] Kevkeb taşı, haceretü'l-berk. ◆ Kevkeb taşının camdan taklidi. = [s.] Kevkeb taşı renginde olan.

Avenu,e [s.] Vuku bulmuş. || **Non** – Gayr-ı vâki, keenlemyekün. || **Être considéré comme non** – Keenlemyekün hükmünde tutulmak.

Avenue [ims.] Bir mahalle îsal eden yol, tarik. ◆ İki tarafında ağaçlar gars olunmuş yol, hıyâban. ◆ Geçit, medhal, mevrid. ◆ Bahçe ve orman yolu. ◆ Zuhur, bi's, meb'as. || **L' – de Jésus** Meb'as-i İsa (asm.). || (mec.) Yol, tarik.

Avérage [imz.] (tca.) Tahakkuk eden miktar-ı vasatî.

Avéré,e [s.] Tahakkuk etmiş, muhakkak, sahih, sabit, mevsuk, yakîn. || **Fait** – Rehin-i sübut olan bir emir, bir iş, emr-i sabit.

Avérer [ft.] Sıhhatini ispat etmek, tahakkuk ettirmek. (Eskidir.) || **s'** – Tahakkuk etmek.

Avergot [imz.] Yumurta. || **Ripaille d' – s** Omlet, kaygana.

Averrhoès [ihz.] İbnü'r-Rüşd.

Averrhoïsme yahut **Averroïsme** [imz.] (fls.) İbnü'r-Rüşd felsefesi.

Avers [imz.] Meskûkâtın, madalyaların yüz tarafı.

Averse [ims.] Sağanak, şiddetli yağmur. ◆ (Müstehziyâne) Birçok şey.

Aversion [ims.] Nefret, istikrah. ◆ Buğz, kin, husumet. || **Avoir de l'** – İstikrah etmek. || **Prendre en** – Kin bağlamak. || **Bête d'** – Hakkında gayr-ı kabil-i iktiham bir nefret hissedilen hayvan. ◆ Menfur adam.

Averti,e [s.] Haberdar, habir, âgâh, malumatlı. ◆ İhtarnâme gönderilmiş (gazete veya gazeteci). ◆ Müteyakkız, ikaz edilmiş. || **Tenez-vous pour** – Kulağınızda kalsın!

Avertin [imz.] İnsanı muannid, hadid eden bir zihin hastalığı ve bu hastalığa tutulmuş adam. ◆ Gülünç, garip hareket. ◆ Koyunların baş dönme hastalığı.

Avertir [ft.] Haber vermek, malumat vermek, âgâh etmek. ◆ İhtar ve tembih etmek. ◆ Tefhim etmek. || **S'** – Birbirine haber vermek, haberleşmek.

Avertissement [imz.] Haber, malumat. ◆ İhtar, tembih. ◆ Mukaddime, dibace. ◆ İhtarnâme. ◆ Takaddüm.

Avertisseur,se [i. – s.] Haber veren, ihtar eden, muhtır.

Aveu [imz.] (hk.) İtiraf, ikrar. ◆ Şahâdet. ◆ Rıza, iradet. ◆ İfade, beyan, arz. ◆ İlan-ı aşk. || **Homme sans** – Serseri, hâne-berduş, mechulü'l-ahvâl kimse. || **De l' – de** İtiraf ettiği vechile. || **– judiciaire** Huzur-ı hâkimde ikrar. || **– extra judiciaire** Huzur-ı hâkimin gayrıda ikrar. || **– verbal** İkrar-ı şifahi. || **– littéral** İkrar bi'l-kitâbe. || **Rétraction de l'** – İkrardan rücu.

Aveuer [ft.] (Avcı ıstılahında) Gözden kaybetmek.

Aveuglant,e [s.] Gözleri kör gibi eden, göz kamaştıran: **Lumière – e** Göz kamaştıran ziya. || (mec.) Hakikati görmeye mani.

Aveugle [i. – s.] Kör, âmâ. ◆ Havass-ı hamseden bir veya birkaçının isti'malinden mahrum adam. || (mec.) Akıl ve iradetini kaybedecek derecede sevdaya, hiddete, kin ve husumete veya nefs ve şehvete mağlup. ◆ Hakikati görmeye mani. ◆ Bilâ-tetkik, bilâ-temyiz. || **À l'** – Kör körüne, düşünmeksizin, ale'l-ımyâ. || **Être réduit à chanter la chanson de l'** – Sefalete düşmek.

Aveuglé,e [s.] Kör olmuş. || (mec.) Akıl ve muhakemesini isti'malden mahrum kalmış. ◆ Gözü kamaşmış. ◆ Meclub olmuş.

Aveuglement [imz.] Körlük, amâ. || (mec.) İdraksizlik, düşünmeyiş. ◆ Muhabbet, iptilâ.

Aveuglément [h.] Kör gibi, kör körüne, ale'l-ımyâ, gafletle.

Aveugle-né,e [i. – s.] Anadan doğma kör (cm. des *aveugles-nés,nées*)

Aveugler [ft.] Kör etmek. ◆ Körletmek. ◆ Göz kamaştırmak. || (mec.) Aklını almak, a'ma-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

lini fikirden mahrum bırakmak. ‖ (bhr.) Gemi rahnelerini muvakkaten tıkamak, su giren deliği tıkamak, körletmek. ‖ s' – Kör olmak. ‖ (mec.) Doğru düşünmemek, hakikati görmemek.

Aveuglette (à l') [h.] Kör gibi karanlıkta yoklayarak, karanlıkta emekleyerek. ‖ (mec.) Rastgele, bilâ-tetkik, ale'l-ımyâ.

Aviation [ims.] Havadan ağır bir madde sayesinde kuşların pervazını taklit suretiyle – havadan seyahat usulü.

Avicenne yahut **Avisna** [ihz.] İbn Sina.

Aviceptologie [ims.] Kuş avının ilmi, saydu't-tuyur, kuşbazlık.

Avicule [ims.] İnci midyesi.

Avide [s.] Haris, tamahkâr. ◆ Doymaz, açgözlü, obur. ‖ (mec.) Teşne, hâhiş-ger, talip. ◆ Harisâne, hırs-âmiz.

Avidement [h.] Hırs ve tamahla, harisâne. ‖ (mec.) Mütehâlikâne.

Avidité [ims.] Hırs ve tamah. ◆ Oburluk, açgözlülük. ◆ Teşnelik. ◆ Kemâl-i dikkat.

Avieillir (s') [fv.] İhtiyarlamaya başlamak.

Avila [ims.] Antil adalarında yetişen bir meyve ki yağı müshil gibi veya madde-i tenviriye gibi kullanılır.

Avigner [ft.] (zra.) Asma çubuğu dikmek, daldırmak, daldırma yapmak.

Avili,e [s.] Hor, hakir olmuş. ◆ Kıymet ve itibardan düşmüş, zillete duçar olmuş.

Avilir [ft.] Hor ve hakir etmek, zillete düşürmek, itibardan düşürmek. ◆ Hakarete müstehak etmek. ◆ Tenzil-i kıymet ve fiyat etmek. ‖ S' – İtibardan yahut kıymetten düşmek.

Avilissant,e [s.] Zillet ve hakareti bâis. ◆ İtibardan sukutu mucip.

Avilissement [imz.] Zillet, horluk, hakaret. ◆ Alçaklık, denâet. ◆ (Kelimeler hakkında) Müstehcen olma. (Bu mânâ nâdirü'l-isti'maldir.) ◆ Kıymetsizlik.

Avillon [imz.] Yırtıcı kuşların art pençesi.

Aviné,e [s.] Şaraba batırılmış. ◆ Şarap içmiş, sarhoş, mahmur. ◆ Mestâne. ‖ Avoir les jambes – es Sarhoşluktan sendelemek.

Aviner [fl.] Yeni bir fıçıyı şarap ile işba' etmek. ‖ S' – Şarapla dolmak. ◆ Çok içki içmek.

Aviron [imz.] Kayık, sandal küreği.

Avironner [ft.] Kürek çekmek, kürekle ilerlemek.

Avironnier [imz.] Kayık, sandal küreği yapan veya satan.

Avis [imz.] Rey, fikir. ◆ Nasihat, pend. ◆ İhtar, tembih. ◆ Haber. ◆ İlan. ‖ Être d' – de veya que … fikirde olmak. ‖ Il m'est – que Bana [öyle] geliyor ki... ‖ Lettre d' (tca.) Bir tüccarın kendi muhabirine emtianın irsali yahut poliçenin keşidesi veya sâir bir madde hakkında yazdığı mektup. ‖ à mon – Reyime, fikir ve itikadıma göre. ‖ Suivre l' – de Reyine tevfik-i hareket etmek, nasihatine ittiba' eylemek.

Avisagement [imz.] İhtar.

Avisé,e [s.] Akıllı, tedbirli, habir. ◆ İyi düşünülmüş, makul. ◆ Haberdar edilmiş. ◆ Müşahede olunmuş. ◆ Kurnaz, şeytan. = [i.] Mal – Söylediğini ve yaptığını bilmez adam.

Aviser [ft.] Haber vermek, haberdar etmek, malumat vermek. ◆ Uzaktan fark etmek, seçmek, görmek. ◆ Nasihat etmek. ‖ – aux moyens Çaresine bakmak, esbab ve vesâitini düşünmek. = [fl.] Düşünmek, mülâhaza etmek, tahayyül, tasavvur etmek. ‖ S' – de faire une chose Bir şeyi icraya mütecâsir olmak.

Aviso [imz.] (İspanyolcadan me'huz) (bhr.) Muharebe için seriü'l-hareke vapur, muhabere sürat vapuru, avizo. ‖ – à vapeur İki yüz beygir kuvvetinden ziyadeye mâlik olmayan harp sefinesi. (cm. *des avisos*)

Avisuge [s.] (tt.) Kuşlar üzerinde tufeylî olarak yaşayan.

Avitaillé,e [s.] Me'kûlatını, mühimmatını veya kumanyasını almış (sefine, kale vesâir).

Avitaillement [imz.] (as.) Me'kûlat ve mühimmat tedariki. ‖ (bhr.) Tayfanın ve yolcuların

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKSE ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

taayyüşüne elzem olan erzakın heyet-i mecmuası, kumanya.

Avitailler [ft.] (as.) Me'kûlat ve mühimmat tedarik etmek. || (bhr.) Kumanya düzmek.

Avitailleur [imz.] Me'kûlat ve mühimmat ve kumanya müteahhidi.

Avitin,e [s.] Âbâ ve ecdaddan müntakil.

Avivage [imz.] Cilâlama, perdaht etme.

Avivé,e [s.] Parlak, cilâlı. ◆ Parlamış (ateş).

Aviver [ft.] Cilâlandırmak, perdaht etmek, parlatmak. ◆ (Ateş) Parlatmak, tutuşturmak. ◆ Tahrik etmek, şiddet vermek. ◆ Azdırmak : – une plaie Bir yarayı (kaşıyarak) azdırmak. || S' – Cilâlanmak, parlamak. || (mec.) Canlanmak, şiddet bulmak.

Avives [ims. – cm.] (byt.) Beygirin boğazındaki bezler, atın çene altı bezleri. ◆ Bu bezlerin şişmesi, nekfe-i feres. ◆ At sıracası.

Avo [imz.] Hind'in bir ağacı ki kabuğu kâğıt yapmaya yarar.

Avocasseau [imz.] Fena avukat. (Az müsta'meldir.)

Avocasser [fl.] Şöhretsiz ve kazançsız bir surette avukatlık etmek (makam-ı zemmde müsta'meldir) ve (mec.) müzevvirlik etmek. ◆ Çene yarıştırmak.

Avocasserie [ims.] (Müzeyyifâne) Avukatlık. ◆ Avukatların müzevvirliği yahut avukatlara layık müzevvirlik veya çene yarıştırma.

Avocassier [imz.] Nâ-ehil ve fena avukat. = [s.] Böyle bir avukata müteallik, ait.

Avocat [imz.] Avukat, dava vekili. ◆ Müdâfi. || (mec.) Vasıta-i müdafaa ve teberrâ. ◆ Şefi'. (Bu mânâlarda müennes olarak da kullanılabilir.) || – général İstînaf müddeî-i umumi muavini. || L'avocate des pécheurs Hıristiyanlar indinde Hazret-i Meryem. || à –, – et demi El elden üstündür. || – nommé d'office Vekil-i musahhar || – d'office (Mevadd-ı cezâiyede) Vekil-i mansub. || – du diable İnsanı azdıran, fenalığa sevk eden bir şey veya kimse ◆ Habâis ve fenalık lehinde idare-i kelâm eden kimse. || – consultant Bir dava hakkında ücretle şifâhen veya tahriren mütalaatını bildiren, istişare eden avukat.

Avocatoire [s.] Lettre – Hükümdarın muhâsım bir devletin toprağında bulunan tebaasına vatanlarına avdet için yazdığı emirnâme. || (hk.) İhtarnâme.

Avoine [ims.] Yulaf, alef. ◆ Gıda. ◆ Cet homme a reçu de l' – Bu adamı sevgilisi reddetti. || Écouter à l' – Vaktini kaybetmek. || Piquer l' – Nöbetçi, nöbette dikilmiş olmak. || Être entre l'orge et l' – İki fena mevki arasında bulunmak.

Avoinerie [ims.] Yulaf tarlası.

Avoir [ft.] (Tasrîfi: *J'ai*, *tu as*, *il a*, *nous avons*, *vous avez*, *ils ont*; *j'avais*, *nous avions*; *j'eus*, *nous eûmes*; *j'aurai*, *nous aurons*; *j'aurais*, *nous aurions*; *aie*, *ayons*, *ayez*; *que j'aie*, *que nous ayons*; *que j'eusse*, *que nous eussions*; *ayant*; *eu*, *eue*.) J'ai une maison Bir evim var; Vous avez une grande fortune Büyük bir servetiniz var, büyük bir servete mâliksiniz; Qu'avez vous? Neniz var? || – faim Acıkmak. || – soif Susamak. || – peur Korkmak. || – honte Utanmak. || – horreur Dehşetle nefret ve istikrah etmek. || – la parole Bir mecliste söz söylemek üzere reisten ruhsat almış olmak. || – l'honneur de Kesb-i fahr ve mübâhat etmek. || Je n'avais personne avec moi Yanımda kimse yoktur. || Tutmak, bulundurmak: – une coupe à la main Elde bir bardak tutmak. || Ele geçirmek, almak: On a cela à bon marché Bu ucuz alınır. ◆ Nâil olmak, kazanmak: Il a eu le prix au dernier concours Son müsabakada mükâfatı kazandı. || Qui jamais eut du ciel tant de biens! Feleğin bu kadar niamına kim nâil olmuştur! || (Altına *à* harfi geldiği vakit bir niyet ve mecburiyet ifadesiyle beraber istikbal beyan eder): J'ai à faire une visite Edecek bir ziyaretim vardır, bir ziyaret edeceğim. ◆ J'ai à donner des ordres Verecek evâmirim vardır, bir takım evâmir itâsına mecburum. ◆ Vous n'avez qu'à vouloir Yalnız istemeniz lâzım, sizin istemenize bağlı. || – pour suspect Şüpheli nazarıyla bakmak. ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

En – à quelqu'un Birine gücenmek, hatırı kalmak. || – raison de quelqu'un Birisinin hakkından gelmek. || – pour agréable Bir şeyden memnun olmak, bir şeyi tasvip etmek. || – de quoi Refah içinde olmak. || – son soûl d'une chose Bir şeyden pek ziyade bıkmak. || Tant il y a que, tant y a que Her hâlde. ◆ O derecede ki, bunun neticesi olarak. || – la main Oyunda kâğıt vermek sırası, el kendinde olmak. || – de l'agrément (Tiyatro ıstılahında) Temâşâgeranın hüsn-i kabulüne mazhar olmak. || – le pas sur Takaddüm etmek, hakk-ı takaddümü hâiz olmak. || – préférence Hâiz-i rüçhan olmak. || – la prépondérance Hâiz-i tefevvuk, hâiz-i galibiyet olmak. || – ses coudées franches Hareketinde kemâl derecede serbest olmak. || Vous en aurez Görürsünüz (makam-ı tehdidâne). || – beau faire Beyhûde yapmak. || – beau dire Beyhûde söylemek. J'avais beau lui dire Beyhûde kendisine söyledim, kendisine ne kadar söyledim ise de. || Y – Bulunmak, mevcut olmak. || Il y a Vardır. || Il n'y a pas Yoktur. Il n'y a qu'à parler Bir söylemek kâfidir. || Il n'y a qu'à pleuvoir Yağmur yağmak ihtimali vardır. (Bu fiilin sîgaları ef'al-i müteaddiye ve bazı ef'al-i lâzımenin sıyag-ı mürekkebesini dahi teşkil eder.)

Avoir [imz.] Varlık, servet, mâmelek, malmülk. || (tca.) Alacak, matlubat, sermaye. || Doit et – Zimmet ve matlub.

Avoisinant,e [s.] Komşu, karib, mücâvir, câr.

Avoisiné,e [s.] Être bien – İyi komşuları bulunmak (gibi tabirlerde müsta'meldir).

Avoisiner [ft.] Yakın olmak, komşu olmak. ◆ Hem-hudut, hem-civar olmak. || (mec.) Yaklaşmak, temas etmek. ◆ Müşâbehet ve münasebeti hâiz olmak. || – les cieux Semâvata, göklere yaklaşmak, pek yüksek olmak. || s' – Muttasıl olmak.

Avorté,e [s.] Düşük (çocuk). ◆ Olmadan düşmüş (meyve). || (mec.) Nâ-tamam, ikmâli müyesser olmamış. ◆ Tesirsiz, neticesiz kalmış. ◆ İntizarı boşa çıkmış.

Avortement [imz.] Çocuk düşürme, ıskat-ı cenin. || (mec.) Adem-i muvaffakiyet, başlanılan bir işin yarı yolda kalması yahut bozulması. || (nb.) Çiçeğin meyve vermeden düşmesi. ◆ Meyvenin hadd-ı kemâle erememesi. || (mec.) L' – d'un dessein Bir niyetin adem-i husûlü.

Avorter [fl.] Çocuk düşürmek. ◆ (Hayvanlar hakkında) Yavrularını düşürmek. || (mec.) Muvaffak olamamak, başa çıkamamak. ◆ Sönmek, mahvolmak. || Faire – Boşa çıkarmak, adem-i husûlüne sebep olmak, mani olmak. || (Çiçek ve meyve hakkında) Meyve vermeden düşmek, kemâle erememek.

Avorton [imz.] (t.) Düşük çocuk, sakat, zelik, cenin-i sâkıt. ◆ Düşük yavru. ◆ Kemâle erememiş, pîç yahut ham kalmış meyve. ◆ Nâ-tamam bırakılmış, pek nâkıs bir surette yapılmış iş. ◆ Ufak tefek, zayıf, cılız adam. ◆ Kıymetsiz, ehemmiyetsiz adam. ◆ Nâkıs veya pür kusur netice.

Avouable [s.] İtiraf olunabilir, itirafından utanılmayacak (iş).

Avoué [imz.] (hk.) Muamelat-ı adliye vekili, avue. || (as.) Deâvî-i askeriye vekili, asker avukatı. ◆ Vaktiyle kilise ve manastırların hukukunu müdafaa etmeyi vazife edinen derebeyi.

Avoué,e [s.] İtiraf olunmuş, itiraf-gerde, aleni, celî. ◆ Tasvip edilmiş.

Avouer [ft.] İtiraf, ikrar etmek. ◆ Muhakkak olduğunu kabul ve tasdik etmek. ◆ Bir şeyin veya bir şahsın kendi malı olduğunu veya kendine taalluku bulunduğunu kabul ve itiraf etmek. ◆ Bir derebeyine arz-ı itaat etmek, taht-ı tâbiiyetine girmek. || S' – Birbirine itiraf etmek. ◆ İtiraf olunmak. || S' – de quelqu'un Birinden tasdik olunmak, birini kefil göstermek. (Bu mânâda az müsta'meldir.)

Avouerie [ims.] Kilise ve manastırların hukukunu müdafaa etmeyi vazife edinen eski derebeylerinin hâl ve şanı.

Avoutre [imz.] Piç.

Avouterie [ims.] Droit d' – Vaktiyle Avrupa'da zina töhmetiyle mahkûm olan kadın veya

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

erkeğin bu fiil-i mezmumu irtikâb ettikleri şehirde çırçıplak olarak koşup gezmesinden yahut derebeyine bir miktar-ı muayyen ceza-yı nakdî vermesinden ibaret bir ceza.

Avoyer [imz.] Bazı İsviçre havalisinde reisü'l-hükkâma verilen isim ve unvandır.

Avril [imz.] Nisan ayı. ◆ Bahar. || **Donner un poisson d'** – Nisanın birinci günü mesela yalandan bir sipariş tahmil ederek uzakça bir mahalle göndermek yahut asıl ve esası olmadığı hâlde bir şeye teşebbüs ettirmek gibi latifelerle bir kimseyi aldatıp eğlenmek, gülmek mânâsında bir tabirdir. Bunun mehazına ve vech-i isti'maline gelince: Miladın 1564 tarihinde Fransa Kralı Altıncı Şarl[44] yıl başını değiştirerek Kânunusâni yerine Nisan başını re's-i sene ittihaz etmek arzusuna düşmüş idi. Lakin bu tahvil ve tahavvül her nasılsa kabul-i âmmeye mazhar olamadığından halk indinde yine Kânunusâni iptidâsı re's-i sene addedilmiş ve yılbaşı hediyeleri kemâkân yevm-i mezkûrede teâti olunmuştur. Muahharan Kânunusâni yılbaşı itibar edilmiş ve maahâzâ Nisan iptidâsı hulûl edince yalancıktan şeyler, taklit hediyeler teâti edilerek latife ve aldatmadan ibaret eğlencelere şu suretle bir vesile bulunmuş ve Nisan ayında şems tamamen hut (balık) burcundan çıktığı için bu nevi latife ve aldatmalara "*Poisson d'avril*" nâmı verilmiştir.

Avrillé,e [s.] (zra.) Nisanda ekilmiş.

Avrillée [ims.] Nisan yağmuru.

Avrillet [imz.] (zra.) Nisanda ekilmiş buğday.

Avuer [ft.] Avı gözle takip etmek.

Avulsion [ims.] (crh.) Çıkarma, kal', ihraç: – **d'une dent** Bir dişin çıkarılması.

Avunculaire [s.] (*von-ku*) Amca ve dayıya yahut teyze ve halaya ait, müteallik.

Avuster [ft.] (bhr.) Uç uca, çıma çımaya bağlamak.

Axe [imz.] (he. – hy.) Mihver. || – **de symétrie** Mihver-i tenâzurî. || – **de révolution** Mihver-i devran. || **Grand** – Kat'-ı nâkısın mihver-i kebiri. || **Petit** – Kat'-ı nâkısın mihver-i sagiri. || – **transverse** Kat'-ı zâidin mihver-i kebiri. || – **non transverse** Kat'-ı zâidin mihver-i sagiri. || **Intersection des** – **s** Nokta-i muhdese. || **Demi grand** – **de l'ellipse** Kat'-ı nâkısın nısf-ı mihver-i kebiri. || – **s coordonnés** Kemiyet-i vaz'iye mihverleri. || – **s d'inertie** Atalet mihverleri. || – **secondaire** Mihver-i tâli. || – **optique ou visuel** Mihver-i basarî. || (bhr.) Bazı makaraların meyli. || (tşr.) Boyun mihveri, fıkra-i sâniye-i unkıye. || (Sanâyi'de) Meyl.

Axial,e [s.] Mihvere müteallik, mihverî.

Axie [ims.] Küçük istakoz nevi böcek.

Axifère [s.] Mihverli.

Axiforme [s.] Mihver şeklinde.

Axifuge [s.] (ht.) **Force** – Kuvve-i müba'ide ani'l-mihver.

Axillaire [s.] (tşr.) Koltuk altına müteallik, ıbtî. || (nb.) Yaprağın daldan ayrıldığı mahaldeki köşede biten filiz, ıbtî.

Axiomatique [s.] Bedîhî, bedâheten malum.

Axiom [imz.] (r. – fls.) Bedâheten malum olan hakikat, müteârife, mütebeyyine. = [cm.] Kavâid-i esasiye. || (as.) – **s de guerre** Kavâid-i esasiye-i harbiye.

Axipète [s.] (ht.) **Force** – Kuvve-i mukarrebe ile'l-mihver.

Axis [imz.] (hyv.) Hindistan, Bengale geyiği. || (tşr.) Fıkra-i sâniye-i unkıye.

Axones [imz. – cm.] Yunan-ı kadimde Solon'un kanunlarına verilen isim.

Axonge [ims.] Hayvanat içyağlarının beyaz ve katı kısmı. ◆ Eritilmiş donyağı, şahm-ı hınzır.

Ayant-cause [imz.] (hk.) Alakadârân, ashab-ı alaka. (cm. *des ayant-cause*.)

Ayant-droit [imz.] (hk.) Sahib-i hak, ashab-ı hukuk. (cm. *des ayants-droit*.)

44 *Charles.*

TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Azagaye [ims.] Bir nevi mızrak.

Azaine [ims.] Asker borusu. (Eski nâmdır.)

Azalée yahut **Azaléa** [ims.] (nb.) Amerika hanımeli, açelya.

Azapes [imz. – cm.] (Türkçeden me'huz) (as.) Azebler. (Azebler tesmiye olunan Osmanlı asâkir-i gayr-ı muntazamasıdır ki vaktiyle Anadolu-yu şâhânede teşkil ve tesis olunarak asâkir-i muntazama ile birlikte büyük beldelerin muhafazası hususunda müstahdem idiler.)

Azaphie [ims.] (t.) Seste vuzuh ve taninin fıkdanı.

Azébro yahut **Azèbre** [imz.] (Arabîden me'huz) Afrika yabani esteri, hizebr.

Azédarac yahut **Azédarach** [imz.] (Fârisîden me'huz) Âzâd-draht, tespih ağacı.

Azérole [ims.] Muşmula, zu'rur.

Azérolier [imz.] Muşmula ağacı.

Azimut [imz.] (*t* okunur – Arapça es-semt'den me'huz) (hy.) Semtü'r-re's. || **Angle** – Semt zevâyâsı. || – **magnétique** Semt-i mıknatısî.

Azimutal,e [s.] (hy.) Semtî. = [imz.] Pusula ayarına mahsus alet.

Azof yahut **Azov** [i.] Azak; **Mer d'** – Azak denizi.

Azoïque [i. – s.] Hayvanat müstehâselerini hâvi olmayan, gayr-ı hayvanî. || Mevcudat-ı uzviyenin halkından evvel teşekkül eden veya etmiş farz olunan arazi.

Azoodynamie [ims.] (*zo-o*) (t.) Hastalık neticesiyle yahut sû-i teşekkül tesiriyle kuvve-i hayatiyenin kesb-i zaaf etmesi.

Azootique [s.] (*zo-o*) (arz.) Ecsam-ı uzviyeyi hâvi olmayan (toprak).

Azotate [imz.] (k.) Azotiyet.

Azote [imz.] (k.) Azot. = [s.] **Gaz** – Azot gazı.

Azoté,e [s.] Azotu hâvi.

Azoteux,se [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı Azotî.

Azotique [s.] (k.) Azotu hâvi olan, azotlu. || **Acide** – Hâmız-ı azot.

Azotite [imz.] (k.) Azotit.

Azoture [ims.] (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i azot.

Aztèque [i. – s.] (*as-tè*) Meksika'nın eski ahali-i asliyesi. ◆ Bu kavme müteallik. ◆ Astek lisanı.

Azur [imz.] Lacivert, açık mâi, gök rengi. ◆ Bu renkte olan şey. ◆ Semâ || (mec.) Sükûn ve huzur, masumiyet. || **Ciel d'** – Bulutsuz gökyüzü ve (mec.) Hayat-ı sükûn-perverâne. || **Pierre d'** – Lacivert taşı. || – **de cuivre** Göz taşı.

Azurage [imz.] Mavi ile telvin.

Azuré,e [s.] Laciverdî, mâi. || **La plaine** – **e** Deniz. || **La voûte** – **e, les champs** – **s** Kubbe-i mînâ-fam, fezâ-yı mînâ-fam, semâ, fezâ.

Azurer [ft.] Laciverde, mâiye boyamak. ◆ Mâi renkte göstermek.

Azurin,e [s.] Solgun mâi renginde olan.

Azygos [s.] (*s* okunur) (tşr.) **Veine** – Verid-i ferd.

Azyme [s.] Mayasız, hamursuz (ekmek), fatir. = [imz.] Fatir, hamursuz. || **Fêtes des** – **s** Musevilerin Hamursuz Bayramı, Iyd-ı Fatir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

B

B [imz.] (*be* yahut *bé*) Fransız elifbâsının ikinci harfi ve huruf-ı gayr-ı sadâiyesinin birincisi. Kelimenin âhirinde telaffuz olunmaz. *Plomb* ve *Aplomb* gibi; yalnız *Jacob* (Yakup), *Job* (Eyüp) gibi esmâ-yı hâssa ile *radub* ve *rumb* gibi bazı kelimelerde telaffuz olunur. Mükerrer olduğu vakit yine bir gibi okunur. ◆ Eski Fransız sikkelerinin üzerinde olursa Ruan[45] şehrinde darp edildiğine alâmettir; **BB** işareti ise İstrazburg[46] şehrinde darp edildiğinin işaretidir. || **Être marqué au *b*** Bir gözü kör, yek-çeşm (borgne), kambur (bossu) yahut topal (boiteux) olmak. || **Ne savoir ni *a* ni *b*** Ümmi, echel olmak. || **Ne parler que par – et par f** Daima müstehcen, tahkir-âmiz lakırdılar söylemek.

Baal [ihz.] Eski Süryani ve Fenikelilerin güneşten kinâye olan büyük mevhum mâbudları, Baal. || **Culte de** – Putperestlik. || **Prêtres de** – Riyakâr, mutaassıp rahip. || **Fille de** – Âlüfte.

Baalite [i. – s.] Baalî, güneşten kinâye olan Baal'e ibadet eden.

Baat [imz.] (*ba-âtt*) Siyam Krallığı'nın gümüş bir akçesi ki vezin için de vâhid-i kıyasidir.

Baba [imz.] Baba denilen tatlı, pasta.

Babel [ihz.] Babil şehr-i kadimi. ◆ Cesim bina. ◆ Cesim ve karmakarışık bir yığın. ◆ Pek çok muhtelif lisanlar söylenen mahal. ◆ Adem-i intizam-ı manevi veya aklî. || (mec.) Cesurâne bir teşebbüs, tasavvur. || **Tour de** – (Meşhur Nemrut Kalesi'nden kinâye) Her biri söyler ve kimse kimsenin fikrini anlamaz efraddan mürekkep heyet veya meclis.

Babela [imz.] (nb.) Hind akasyası.

Babélique [s.] Babil'e müteallik. ◆ Pek cesim, gayet yüksek.

Babélisme [imz.] Karışıklık.

Babeurre [imz.] Ayran.

Babiche [ims.] Uzun tüylü ve tüyleri ipek gibi fino köpeği.

Babichonner [ft.] Taramak, temizlemek.

Babil [imz.] Gevezelik. ◆ Kuzgun ve daha bazı kuşların ötmesi. ◆ Sühûlet-i kelâm. || **N'avoir que du** – Mânâsız, kaidesiz, boş şeylerden başka bir şey söylememek.

Babillage [imz.] Gevezelik. ◆ Tatlı, neşeli, eğlenceli meclis.

Babillard,e [s.-i.] Geveze, aklına geleni söyleyen, boşboğaz, lafazan. || **Perroquet** – Muttasıl söyleyen papağan, geveze papağan. ◆ İnsanı çok söylemeye teşvik eden. || **Chien** – Bilâ-sebep veyahut izini, yolunu kaybetmesi

45 fr.: *Rouen*.

46 fr.: *Strasbourg*.

üzerine muttasıl havlayan köpek. ◆ Günah çıkaran rahip. = [ims.] Mektup.

Babille [ims.] Mektup.

Babillement [imz.] Gevezelik.

Babiller [ft.] Gevezelik etmek, çene çalmak. ◆ Fasl etmek, dedikodu yapmak.

Babine [ims.] Bazı hayvanlardaki sarkık dudak, meşfer. ◆ İnsanın dudağı. ‖ **S'en donner parles – s** Çok yemek, müsriflik etmek. ‖ **Se lécher les – s** İyi bir şey yendiği veya içildiği zaman dudaklarını yalayarak hâsıl olan mahzûziyeti izhar etmek, dudaklarını yalamak, yalanmak.

Babiole [ims.] Çocuk oyuncağı. (Bu mânâda az müsta'meldir.) ◆ Ehemmiyetsiz ve lüzumsuz şey. ◆ Parlak fakat bir kıymet-i hakikiyeyi hâiz olmayan adam.

Babiroussa yahut **Babirussa** [imz.] Hind domuzu.

Bablah [imz.] (*h* okunmaz) Bir nevi siyah boya, bablah.

Bâbord [imz.] Geminin sol yanı, sancak ciheti (geminin baş tarafına müteveccihen durulduka sola gelen taraf). ◆ Sol taraf. ◆ **Faire feu de – et de tribord** Elindeki vesâitin kâffesine müracaat etmek. = [zr.] Sol tarafa.

Babordais [imz. – cm.] (bhr.) Sancakçılar. (Muvakkaten geminin sancak cihetinde hizmette bulunan tayfalara verilen nâmdır.)

Babouche [ims.] (Fârisîden me'huz) Tahta pabucu, terlik.

Babouin [imz.] Maymun azmanı şebek. ◆ Bazı oyunlarda yenilenlere öptürülmek üzere duvara çizilen gülünç resim. ◆ Korkak, ahmak. (Bu mânâlar eskidir.) ‖ (t.) Dudakta hâsıl olan sivilce, uçuk. ‖ (mec.) Yaramaz çocuk. (Kız çocuk hakkında müennes olarak *babouine* denilir.) ‖ **Baiser le –** Mahcubâne, sıkılarak itaat etmek.

Baby [i.] Çocuk, bebek.

Babylonien,ne [s.] Babilli. ◆ Babillilere müteallik. ◆ Azim, cesim. ◆ (mec.) Külliyetli, şâyan-ı ehemmiyet. ‖ **Lettres – nes** Hutut-ı mıhiye. = [imz.] Babil lisanı.

Babylonique [s.] Babil'e ait, müteallik. = [imz.] Kadîmen Babil'de yapılan bir şal ki Roma nisvanı buna pek ziyade rağbet gösterirlerdi.

Babylonisme [imz.] (Bilhassa ebniye hakkında) Pek ziyade büyüklük, cesimlik.

Babysme [imz.] (İran'da) Babailik.

Bac [imz.] (*bak*) Köprüsü olmayan nehirlerden geçmeye mahsus sal, tombaz, isplate. ◆ Balıkçıların balıkları hıfzettikleri su ile dolu mahal, livar. ◆ Su gerdeli. ‖ (hk.) Emlâk-i hususiyede olan bir göl veya çaydan mürur hakkı. ◆ Bakara[47] lafzının muhaffefi, bakara oyunu. ‖ **Passer le –** Nehri sal ile geçmek.

Baccalauréat [imz.] Tedrisat-ı idâdiye şahâdetnâmesi. ‖ **– és lettres** Edebiyatta tedrisat-ı idâdiye şahâdetnâmesi. ‖ **– és sciences** Ulûm ve fünûnda tedrisat-ı idâdiye şahâdetnâmesi.

Bacarat [imz.] Bakara denilen kâğıt oyunu.

Bacchanal [imz.] (*ka*) Gürültü, patırtı, şamata. (Cem'i yoktur.)

Bacchanale [ims.] (*ka*) Cümbüş ve sefahat. ◆ Gürültülü âlem-i âb. ◆ Bir nevi gürültülü raks. ◆ Her nevi gürültü, ifrat. = [cm.] Zaman-ı kadimde şarap perisi nâmına icra olunan şenlikler.

Bacchante [ims.] (*ka*) Şarap perisi (Baküs)'e mensup rahibe. ◆ Arsız ve namussuz karı, kahpe. ◆ Güzel bir nevi kelebek.

Bacchus [ihz.] (*bakus*) Esâtir-i Yunaniyede şarap perisi zu'm olunan mevhum bir delikanlı. ◆ Şarap. ‖ **Liqueur de –** yahut **Jus de –** Şarap.

Baccifère [s.] (*kci*) (nb.) Üzüm gibi taneleri olan (nebat), hâmil-i ineb.

Bacciforme [s.] İnebiyü'ş-şekl.

Bacha (mr. Pacha)

• • • • • • • • • • •

47 Fr. *bacarat*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bâche [ims.] Araba, kayık vesâire için yağmur ve toz örtüsü. ◆ Tulumba teknesi. ◆ Kışın çiçekleri soğuktan muhafazaya mahsus üstü camlı bodrum, sandık, ser. ◆ Serpme denilen ağ. ◆ Denizin meddinden çukur yerlerde kalan su.

Bâché,e [s.] Örtülü (araba, kayık vesâire). ◆ Camlı sandıkla örtülü (nebatat).

Bachelette [ims.] Genç kız. (Vaktiyle şuarâ indinde müsta'mel idi, bugün hemen gayr-ı müsta'meldir.)

Bachelier [imz.] Tedrisat-ı idâdiye şahâdetnâmesini hâiz adam. ◆ Eski derebeylikte şövalyeden dûn bir rütbe-i mahsusayı hâiz adam. || – **d'armes** Bir asillik maiyetindeki beyzade, maiyet beyzadesi (Buna *Bas chevalier* dahi denilir.) || – **ès lettres** Edebiyattan mezun. || – **ès sciences** Ulûm ve fünûndan mezun.

Bâcher [ft.] Araba ve kayık vesâire üzerine örtü çekmek.

Bachie [ims.] Şarabın tesiriyle sarhoşların yüzünde hâsıl olan humret.

Bachique [s.] Şarap perisi Baküs'e yahut işret ve şaraba müteallik. || **La liqueur** – Şarap.

Bachon yahut **Bachou** yahut **Bachoue** [ims.] Bağırsakçı fıçısı.

Bachot [imz.] Nehirlerde işler altı düz kayık, peleme. ◆ Nişasta imalinde kullanılan elek.

Bachotage [imz.] Nehirlerde altı düz kayık, peleme kullanma.

Bachoteur [imz.] Pelemeci.

Bacile [imz.] (nb.) Fasîle-i sayvâniyeden su rezenesi, şimâr-ı bahrî.

Bacille [ims.] (t.) Huveynat-ı hurdebîniyeden bir kabile, huveyn, mikrop, basil.

Bacinet [imz.] Şems-sipersiz açık şapka.

Bâclage [imz.] Gemilerin limanda sıralanması, postaya yanaşması. ◆ Liman veya nehrin zincirle veya sâir suretle seddedilmesi.

Bâcle [ims.] Kapı sürmesi.

Bâclé,e [s.] Sürmeli (kapı). || (mec.) Çabuk ve fakat noksan surette bitirilmiş (iş), çırpılmış, çırpıştırılmış. || (bhr.) Kâmilen buz tutmuş.

Bâcler [ft.] (Kapıyı) sürmelemek. ◆ Çabuk yapıp bitirmek, çırpıştırmak. || (bhr.) – **un port** Limanı zincir ile veya sâir suretle seddetmek. || – **un bateau** Gemiyi yükletmek veya boşatmak için postaya yanaştırmak. || (mec.) Bir işi çabuk ve fakat noksan surette görmek, bitirmek, çırpıştırmak. ◆ Elden yürütmek (evrak ve emsalini).

Bâcleur [imz.] Bir şeyi alelacele, yarım yamalak yapıp bitiren.

Baconien,ne [s.] Bakon[48] meslek-i felsefiyesine ait, müteallik.

Baconisme [imz.] Ulûm-i tabiiyeye tetkik ve müşahede ve tecrübe usullerini ithal eden Bakon meslek-i felsefiyesi.

Baconner [ft.] Tuzlu suya koymak, salamuraya yatırmak.

Bactérie [ims.] Ekalim-i hârrede bulunan bir nevi böcek. || (t.) Küçük değneklerden mürekkep gibi görünen ale'l-umum mikroplara verilen isimdir, bakteri, basil.

Bactériologie [ims.] Mikropların tetkiki ilmi, mebhas-i huveynat, bakteriyoloji.

Bactériologue [imz.] Mikropların tetkiki ilmiyle tevaggul eden adam.

Bactromancie [ims.] Değnekler ile tefeül.

Bacule [ims.] (as.) Muharebe taş sandığı.

Baculer [ft.] Değnekle vurmak. (Eski kelime.) ◆ Dövmek, sû-i muamele etmek. ◆ Yere yüzükoyun yatırıp kıçına değnek ile dayak atmak.

Baculométrie [ims.] Değnekle ölçme, mesâha etme.

Badail [imz.] Suyun altından serilen bir nevi balık ağı.

48 *Bacon.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Badaud,e [i. – s.] Şaşkın, aptal, alık. ◆ Her şeye şaşan, vaktini rastgeldiği şeyi temâşâ ile geçiren adam. ◆ Ne söylenirse inanan adam.

Badaudage [imz.] Şaşkınlık, alıklık. ◆ Öteyi beriyi temâşâ ile beyhûde vakit geçirme.

Badauder [fl.] Şaşkın şaşkın her tarafa bakmak. ◆ İşsiz güçsüz sokaklarda dolaşmak.

Badauderie [ims.] Şaşkınlık, alıklık. ◆ İşsizlik, haylazlık.

Badaudisme [imz.] İşsiz güçsüz dolaşıp rastgeldiği şeyi temâşâ iptilâsı.

Badelaire [ims.] (as.) İki ağızlı kısa ve enli ve ucu birdenbire eğri bir nevi kılıç.

Bader [fl.] (Küçük kuşlar hakkında) Ağzını, gagasını açmak.

Baderne [ims.] Direk, seren gibi şeylerde sürtülme ile aşınması melhûz olan aksamın muhafazası için sarılan kaba kaytan veya eski halat örmesi ve (mec.) köhne, amelmande şey veya kimse. ‖ (bhr.) Sallantıdan muhafaza zımnında sefinelerde eşya ve hayvanat yanına gerilen ip ağı vesâire.

Badiane [ims.] (nb.) Çin anasonu.

Badigeon [imz.] Badana. ◆ Badana fırçası. ◆ Düzgün veya yüze sürülen sâir mevadd.

Badigeonnage [imz.] Badana vurma. ◆ Badana. ◆ Badanacılık. ◆ Düzgün sürme. ‖ (mec.) Hakikati nazardan ketm eden suret-i zâhire-i ca'liye.

Badigeonné,e [s.] Badana olmuş, badanalı.

Badigeonner [ft.] Badana vurmak, badana etmek. ◆ Düzgün sürmek.

Badigeonneur [imz.] Badanacı. ◆ Fena ressam. ‖ (mec.) İsti'malden sâkıt olmuş, eski şeyleri birtakım vesâit-i ca'liye ile ihya etmek isteyen adam.

Badin,e [i. – s.] Latifeci, şakacı, mizahı seven adam. ◆ Mizah-âmiz.

Badinage [imz.] Latife, mizah. ◆ Hezliyat. ◆ Kelimat-ı âşıkane, âşıkane sitem. ‖ (mec.) Pek kolay iş, eğlence.

Badine [ims.] İnce değnek. ◆ Hafif baston. ◆ Küçük maşa.

Badiner [fl.] Latife etmek. ◆ Hezliyat söylemek yahut yazmak. ◆ Eğlenmek, maytaba almak. ◆ Çekiştirmek. ◆ (Tentene, kurdele gibi şeyler hakkında) Temevvüc etmek. ‖ – **avec** Tahrik etmek, oynamak (vakit geçirmek için). ◆ İhtiyatsızca kullanmak, oynamak.

Badinerie [ims.] Eğlence ve latife tarikiyle söylenilen söz ve yapılan iş, çocukluk.

Badois,e [i. - s.] Badenli, Baden memleketine mensup, Baden memleketi ahalisinden olan.

Baffetas [imz.] (s okunmaz) Hind'den gelen kaba pamuk bezi.

Bafouer[49] [ft.] İstihzâ etmek, eğlenmek, muhakkirâne tezyif etmek.

Bâfre [ims.] Yemekleri çok ziyafet. ◆ Bol, mebzul taam. ‖ **Ne songer qu'à la** – Yemekten başka bir şey düşünmemek, obur olmak.

Bâfrer [fl.] Çok ve açgözlülükle yemek, oburca yemek. ◆ Ne bulunursa tıkıştırmak.

Bâfreur,se [i.] Çok yiyen, pisboğaz.

Bagace [ims.] (mr. Bagasse)

Bagaffe [imz.] Tabanca.

Bagage [imz.] Yol eşyası, ahmal ve eskal. ◆ Mühimmat. ◆ Bir muharririn heyet-i mecmua-i âsârı. ◆ Pılı pırtı. ‖ **Plier** – Pılı pırtıyı toplamak, hafiyen kaçmak ve ölmek. ‖ **Armes et** – **s** Esliha ve mühimmat. ‖ **à trousse** – Fart-ı isti'cal ile, palas pandıras. ‖ (as.) Ağırlık, eşya, eşya-yı askeriye. ‖ **Menu** – Hafif ağırlık. (Asker bizzat taşır.) ‖ **Gros** – Küçük ağırlık. (Mekârî hayvanatı ile naklolunur.)

Bagarre [ims.] Gürültülü izdiham. ◆ Kavga, arbede. ◆ Müşkilat, dağdağa.

Bagasse yahut **Bagace** [ims.] Şekerkamışı cibresi. ◆ Çivit posası. ◆ Zeytin posası, yahut üzüm cibresi.

49 Orijinal metinde dizgi hatası: *Aafouer* şeklinde hatalı yazılan kelimenin imlâsı *Bafouer* olarak düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bagasse [ims.] Fahişe, kahpe.

Bagatelle [ims.] Kıymetsiz, ehemmiyetsiz ve lüzumsuz şey, ufak tefek, hırdavat. ◆ Ehemmiyetsiz söz, saçma. ◆ Zen-perestlik, hafif-meşrebâne aşk. || **S'amuser aux – s de la porte** Beyhûde, faydasız şeylerle vaktini geçirmek.

Bagne [imz.] Kürek, zindan, tersane.

Bagonler [fl.] Kemâl-i talâkatle gevezelik etmek.

Bagout yahut **Bagou** [imz.] Bir adamın kendini medh yolunda küstahâne ve müteazzımâne söylediği yalanlar, atıp tutma, lafazanlık.

Baguage [imz.] Kiraz, üzüm gibi esna-yı nakilde bozulması melhûz olan meyveleri küfelere yerleştirmek hüneri.

Bague [ims.] Yüzük. ◆ Halka. || **Mettre la – au doigt de** Birisiyle nişanlanmak. || (as.) – **de baïonnette** Süngü bileziği. ◆ Eşyâ-yı askeriye. (Kadim bir kelimedir. Bununla beraber el-yevm *Sortir d'une place vie et – s sauves* cümlesinde müsta'meldir ki bir kaleden nefsini ve eşyasını kurtararak çıkmak mânâsını ifade eder.) || (bhr.) – **d'élingue** Flok halkası, halkalı halat.

Baguenaude [ims.] Yalancı sinâmeki yahut sinâ-yı kâzib denilen bir ufak ağacın meyvesi. ◆ Vezinsiz ve mânâsız şiir. ◆ Budalaca söz, saçma.

Baguenauder [fl.] Boş şeylerle vakit geçirmek, abesle iştigal etmek.

Baguenauderie [ims.] Boş sözler, türrehat, abes. (Az müsta'meldir.)

Baguenaudier [imz.] Yalancı sinâmeki ağacı, sinâ-yı kâzib. ◆ Boş şeylerle vakit geçiren adam. ◆ Bir nevi çocuk oyunu.

Baguer [ft.] Yüzük vermek. ◆ (Dikiş hakkında) Teyellemek, çatmak. || (bhç.) Özü tevkif için fidanın kabuğunu halkavâri soyup çıkarmak.

Bagues [ims. – cm.] Eşya, mühimmat. || – **s et sauves** Eşya ve mühimmatıyla.

Baguette [ims.] Değnek, çubuk. ◆ Maden çubuğu. || (as.) – **de fusée** Tapa mili. || – **de fusil** Tüfek harbisi. || – **de tambour** Trampete değneği. || – **de divination** Sihirbazların güya maden yataklarını ve su membalarını bulmalarına alet olan değnek. || **Tenir la** – Sevk ve idare etmek. || **Commander à la** – Azamet ve şiddetle birisine icra-yı hükm ü nüfuz etmek. || **Obéir à la** – Diğerinin arzusuna kemâl-i zilletle itaat eylemek. || **Rôles à** – (Tiyatro ıstılahında) Sihirbaz vazifesi. = [cm.] Darp cezası. || **Passer par les – s** Darp cezasına uğramak ve (mec.) istihzâ, iftira ve şetme maruz bulunmak.

Baguier [imz.] Yüzük mahfazası.

Bah! [hd.] (*bâ*) Ya! Acayip! Tuhaf! || **Ah bah!** Ne demek! Hiç öyle şey mi olur! Adam sen de!

Bahut [imz.] (*bau*) Kapağı mukavves meşin sandık, sepet sandık. ◆ Ekmek yoğrulacak tekne. ◆ Eskiden dolap biçiminde esas-ı beytiyeden biri. || Mektep (mecaz olarak). || (as.) Mühimmat arabası.

Bahuter [ft.] (*u-té*) (Mekteplilerin isti'malinde) Gürültü yapmak.

Bahuteur [imz.] (*u-teur*) (Mekteplilerin isti'malinde) Gürültücü.

Bahutier [imz.] (*ba-u-tié*) Sandıkçı.

Bai,e [s.] Doru (at). || – **doré** Âdi doru. || – **marron** Kestane dorusu. || – **brun** Esmer, koyu doru. || – **brûlé** Kızıl doru. || – **clair** Açık doru. || – **cerise** Kiraz dorusu. = [imz.] Doru ton. ◆ Doru at.

Baie [ims.] Küçük körfez, koy. ◆ Liman, mersâ, gemi yatağı. ◆ Duvarda kapı ve pencere yeri, dervâze. ◆ Üzüm tanesi gibi yuvarlak meyve, semer-i inebî. ◆ Gülmek için kurulan yalan. || **Donner la** – **à** Aldatmak.

Baignade [ims.] İstihmam.

Baigné,e [s.] İstihmam, banyo etmiş. ◆ Islanmış. || – **de sueur** Tere batmış. || – **de larmes** Eşk-rîz. ◆ Nehre, denize muttasıl. ◆ İrvâ ve iska edilmiş. || **Pays – s par le Danube** Tuna Nehri'nin irvâ ve iska ettiği memâlik. || (mec.) Leb-rîz.

Baigner [ft.] Banyo ettirmek, hamama koymak. ◆ Islatmak, suya batırmak. ◆ (De-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

niz hakkında) İhâta etmek, muttasıl olmak, tahdid etmek. ◆ (Nehir hakkında) İçinden veya kenarından akmak. ‖ Le Tigre baigne Bagdad Dicle Bağdat'ın içinden akar, Bağdat'ı irvâ eder. ◆ Her taraftan ihâta etmek. = [fl.] Suya yahut diğer bir mâyiye batırılmak, ıslanmak. ◆ Muhat bulunmak. ‖ Se – Banyo etmek, hamama girmek, istihmam etmek. ◆ Dalmak, kemâl-i zevk ile müstağrak bulunmak. ‖ Se – dans le sang, dans les larmes Kan içinde, gözyaşları içinde müstağrak olmak.

Baigneur,se [i.] Hamama giren, istihmam eden adam. ◆ Hamamcı. ◆ Tellak.

Baigneuse [ims.] Deniz hamamı elbisesi, hamam esvabı. ◆ Bir nevi kadın takkesi.

Baignoir[50] [imz.] Nehrin istihmama münasip ve müsait mahalli. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Baignoire [ims.] Banyo, çinko banyo, banyo teknesi. ◆ ‖ (t.) Kule-i ten, mıgtas. ◆ Tiyatronun zemin katı locası.

Bail [imz.] İcâre, îcar, kiraya verme. ‖ Contrat de – Îcar ve istîcar mukavelenâmesi. ‖ – à cheptel İcâre-i behâim, hayvanatı kiraya verme. ‖ – emphytéotique Doksan dokuz sene gibi gayet uzun bir müddetle arazi îcarı ki müste'cir araziyi zer' ve harâset etmek mukabilinde senevî bir meblağ te'diyesini taahhüt eylemiştir. ‖ – à longues années Müddeti dokuz seneyi tecavüz eden icâre mukavelesi. ‖ Tenir par – Tutmak, istîcar tarikiyle taht-ı tasarrufunda bulunmak. ‖ – à ferme İcâre-i arz, ziraate sâlih arazi îcarı. ‖ – à loyer İcâre-i akar. ‖ Le droit du – Hukuk-ı iltizam. (cm. *baux*.)

Bail [imz.] (*Bêl*) Vaktiyle Venedik hükûmetinin Dersaadet'teki sefirine verilen unvandır, balyos.

Baillafe [imz.] Tabanca.

Bâillant,e [s.] Esneyen. ◆ Yarı açık, aralık.

Baille [ims.] Gemilerde müsta'mel gerdel, yarım fıçı, tekne. = [cm.] (as.) İleri karakolları setreden istihkâmat-ı mütekaddime.

Bâillement [imz.] Esneme, tesâüb. ◆ Yırtık, delik, aralık.

Bâiller [fl.] Esnemek. ◆ Yarı açık, aralık kalmak. ◆ Gergin olmamak, gevşek olmak. ‖ (mec.) İç sıkılmak.

Bailler [ft.] Vermek, te'diye, teslim etmek. ‖ La – belle İnandırmak. ‖ En – à garder Kemâl-i maharetle aldatmak. ‖ – le lièvre par l'oreille Boş vaatlerde bulunmak.

Baillet [s.] Açık kula (at). = [imz.] Açık kula renginde at.

Bailleul [imz.] Kırıkçı, çıkıkçı. (Bir ism-i hasdan müstear ve eski bir kelimedir.)

Bâilleur,euse [s.] Esneyen, esneyici. ‖ (mec.) İçi sıkılmış yahut iç sıkıntısı alâmeti izhar etmiş adam.

Bailleur,eresse [i.] (hk.) Mûcir, âcir. ‖ – de fonds Sermaye sahibi, sermaye veren kimse. ‖ – de bourdes Yalancı. (Bu tabir eskimiştir.)

Bailli [imz.] Vaktiyle bir hükümdarın nâmına muhakemeler rü'yet ve tesviye eden zâbit. ◆ Almanya ve İsviçre'de hâkim, vali. ‖ – de l'Empire Kadim Almanya'da nâib-i hükûmet. (İmlâ-yı kadimi *baillif* olduğundan müennesi *baillive* gelir.)

Bailliage [imz.] Bir *bailli*'nin taht-ı riyâsetinde olan meclis veya mahkeme. ◆ Bu memurun daire-i memuriyeti ve merkez-i ikameti. ◆ İsviçre ve Almanya'da vilayet, sancak. ◆ İngiltere'de mahsulat ve emtia-i ecnebiyeden alınan bir vergi.

Baillager,ère [s.] Bir *bailli*'nin sıfat ve memuriyetine müteallik.

Baillive [ims.] *Bailli*'nin zevcesi.

Bâillon [imz.] Ağız tıkacı, bağırmaktan, istimdaddan men için birinin ağzına bağlanan şey. ‖ (as.) Kelepçe. ‖ (tşr.) Ameliyat esnasında dişlerin arasına konulan yumak, ukle. ‖ (mec.) Fikri ifadeye mani olan şey.

50 Orijinal metinde *Baigoir* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Bâillonné,e [s.] Bağırmaktan men için ağzı tıkanmış, bağlanmış. || (mec.) Fikrini adem-i ifadeye icbar edilmiş.

Bâillonner [ft.] Ağzını tıkamak, ağzını bağlamak. || (mec.) Sükûta mecbur etmek, ifade-i fikre müsaade etmemek.

Bain [imz.] Suya girme, istihmam, banyo. ◆ Banyo etmeye mahsus su yahut diğer bir mâyi. ◆ İstihmam için çinko banyo, tekne, banyo. ◆ Nehirlerde, çaylarda istihmam olunabilecek yer. || **Prendre un** – Banyo etmek ve (mec.) ıslanmak. || – **de vapeur** Buharla istihmam. || – **de pieds** Ayakların suya konması, ayak banyosu. ◆ Ayakları suya koymaya mahsus leğen. || (k.) –**de sable**, – **de cendre** Üzerine bir şey koyup ısıtmak için sıcak kum yahut kül ile dolu mahsus kap. || (mad.) Bir madenin tamamıyla müzab hâlinde bulunması. || (Boyacılıkta) Bir şey boyamak için hazırlanmış boya suyu, boyacı küpü. ◆ Onu hâvi leğen yahut kazan. || **Ordre du** – İngiltere'de bir rütbe ve nişan, hamam nişanı. || – **simple** Âdi su banyosu. || – **très-froid** (t.) Harareti on iki santigrattan aşağı olan banyo. || – **frais** (t.) Harareti on sekiz santigrat ile yirmi beş derece arasında banyo. || – **tempéré** (t.) Harareti 25-30 santigrat olan banyo. || – **chaud** (t.) Harareti 30-35 santigrat olan banyo. || – **de siège** Bele kadar gelen banyo. || – **de grenouilles, de crapauds** Kirli, çamurlu, durgun su. || **C'est un** – **qui chauffe** Yağmur ihtimali gösteren kesif bir bulut hakkında söylenir. || – **de Valentin** Esna-yı gaybûbetinde zevcine hıyanet eden bir zevce için zevcin süslenip hazırlanması. || – **de mer** Deniz hamamı. = [cm.] Hamam, hamam dairesi. ◆ Kaplıca.

Bain-marie [imz.] Sıcak su ile doldurulup ısıtılması arzu olunan şeyin vaz'ına mahsus bir ikinci kabı hâvi kap, hamam-mari. (cm. des *bains-marie*) || (mec.) Bir şey söyleme, bir şey yazma, bir şey yapmanın tarz-ı mutedili.

Baïonnette [ims.] Süngü. ◆ Piyade neferi. ◆ Kuvve-i müsellaha. ◆ Bir hükûmetin heyet-i mecmua-i asâkiri, ordu. || **Enlever, prendre quelque chose à la** – Süngü hücumuyla bir şeyi zaptetmek. ◆ Gösterilen mümânaâta süratle galebe ederek bir şeye nâil olmak. || **Sabre** – Kasatura. || **Epée** – Meç süngü. || – **au canon!** "Süngü tak!" kumandası.

Baïoque yahut **Bajoque** [imz.] Eski Romalıların takriben on para kıymetinde bir sikkesi.

Baïoquir [ft.] Bakmak.

Baïram yahut **Beïram** yahut **Beyram** [imz.] Bayram, ıyd.

Baisemain [imz.] El öpme, dest-bûsî. ◆ Vaktiyle tâbilerin metbularına karşı olan bir resm-i inkıyadı ki el öpmekten ibaret idi. ◆ Cânib-i seniyyü'l-cevânib-i mülûkâneden süferânın suret-i resmiyede huzura kabulü. || **Cérémonie du** – Resm-i muâyede. = [cm.] Hulûs. || **à belles** – **s** Kemâl-i isti'cal, memnuniyet ve şükran ile. || **Venir à** – Arz-ı inkıyad etmek.

Baisement [imz.] Papa'nın ayağını yahut pabucunu öpmekten ibaret olan resm. ◆ Yine Katolik ayininde ayak öpme resmi.

Baise-pied [imz.] (Müstehziyâne) Makam-ı hürmet ve itaatte ayak öpme. || (mec.) Tabasbus-ı kelbâne.

Baiser [ft.] Öpmek, takbil, bûs etmek. || (mec.) Messetmek, dokunmak. ◆ Takdis etmek, alâim-i muhabbet ve hürmet ve minnetdârî göstermek. ◆ Birisinin ziyaretini kabul etmek, yahut birisini ziyaret eylemek. || – **les mains** Arz-ı hulûs etmek. ◆ Arz-ı tekrimât etmek. ◆ (Müstehziyâne) Aynı fikirde olmadığını izhar etmek. || – **l'eau** Geyiğin avcılar tarafından takibi üzerine suya atılması. || (Beyne'l-avam – mecazen) Cima etmek. || **Se** – Öpüşmek.

Baiser [imz.] Öpme, öpüş, bûse: **Prendre un** – Bir bûse almak; **Donner un** – Bir bûse vermek. || – **de Judas** Hain öpüşü, yalandan gösterilen muhabbet.

Baiseur,se [i.] Öpücü, çok öpmeyi seven adam.

Baisotter [ft.] Sık sık öpmek. || **Se** – Sık sık öpüşmek.

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI TÜRK DİLİ ARAŞTIRMALARI AKADEMİSİ TURKISH LANGUAGE ACADEMY PUBLICATIONS

Baisse [ims.] Tenezzül-i fiyat, tedennî-i kıymet, tenâkus, düşme, inme, azalma. || **Jouer à la** – Tesviye-i hesabât gününde fondo düşmüşse kazanmak, çıkmışsa kaybetmek üzere hava oynamak, açıkçılık etmek. || **Prix en** – Aşağı fiyat. ◆ Alçalma. ◆ Kesb-i zaaf etme. ◆ Zaafiyet. ◆ Denizin cezri. (Bu mânâda az müsta'meldir.)

Baissé,e [s.] İnmiş, eğilmiş. ◆ Tedenni ve tenezzül etmiş, düşmüş. ◆ Zayıflamış, düşmüş. || **La tête** – **e** Başını eğerek, bilâ-tetkik ve (mec.) bir şey düşünmeksizin, cesurâne, bilâ-tereddüt.

Baissement [imz.] Eğilme, alçalma, tedennî, tenezzül.

Baisser [ft.] İndirmek, eğmek, alçaltmak. ◆ Tenzil-i fiyat etmek. ◆ Kibirden vazgeçmek, tenezzül etmek. || – **le pavillon** Teslim işareti olmak üzere yahut selamlamak maksadıyla bayrağı indirmek. = [fl.] İnmek, alçalmak, tenezzül etmek. ◆ Zayıflamak. ◆ Evsaf ve meziyyâtını kaybetmek. ◆ Ucuzlamak. || **Ses actions baissent** Onun itibar ve şöhret ve haysiyeti zâil oluyor. || **Se** – Eğilmek.

Baissier [imz.] Fondoların düşmesi tarafını iltizam ederek hava oynayan adam, açıkçı.

Baissière [ims.] Tortu. ◆ Sürülmüş tarlalarda yağmur sularının biriktiği çukur.

Baisure [ims.] Ekmeklerin fırında birbirlerine temas etmeleriyle kabuksuz kalan tarafı.

Bajad [imz.] (*jad*) Nil Nehri'nde bulunan bir balık.

Bajoue [ims.] Hayvanların ve hususiyle dana ile domuzun gözünden çenesine kadar olan ciheti. ◆ Pek geniş ve sarkık yanak. || – **de soufflet** Körük tahtası.

Bakchiz yahut **Bakchis** [imz.] (Fârisî bahşişten me'huz) Bahşiş.

Bal [imz.] Raks cemiyeti, balo. || – **paré** Hususi bir tualet olmadıkça kabul edilmeyen balo. || – **masqué, costumé** Yüzde maske bulunmak, yahut tebdil-i kıyafet etmek lâbüdd olan balo. || –**blanc** Gayr-ı müteehhil gençler arasındaki balo. || **Ouvrir le** – İptidâ raksa başlamak. || **Mettre une carte au** – (Kâğıt oyununda) bir kâğıdı oynamak. || **C'est le** – **de telle carte** Falan kâğıdı oynamalıdır. || **Donner le** – **à quelqu'un** Birine bet muamele etmek, birini tekdir etmek. || **Mettre le** – **en train** Bir işe başlamak, bir işi yoluna koymak (cm. des *bals*).

Balader [fl.] Dolaşmak, bilâ-maksat gezinmek.

Baladeuse [ims.] Sokak aşüftesi. ◆ Ayak satıcılarının gezdirdikleri araba.

Baladin [imz.] Soytarı, mukallit. ◆ (Makam-ı zemmde) Aktör. ◆ Hoppa adam. ◆ (Vaktiyle) Tiyatro rakkası. = [ims.] (Vaktiyle) Tiyatro rakkası. ◆ Âlüfte.

Baladinage [imz.] Soytarılık, tatsız kaba latife. ◆ Hoppalık.

Balafre [ims.] Yüzdeki bıçak ve kılıç yarası veyahut böyle bir yaranın nişânesi, nedbe-i vechiye. || (mec.) Bir şetmin verdiği tesir.

Balafré,e [s.] Yüzünde yara nişanı bulunan.

Balafrer [ft.] Birinin yüzünü bıçak, kılıç ile yaralamak. ◆ Böyle yaraya benzeyen bir şeyle setretmek, kapamak.

Balai [imz.] Süpürge. ◆ Fransa'da jandarma, polis memuru. || (as.) Takozsuz havan tomarı. || (bhr.) – **du ciel** Bulutları dağıtan rüzgâr. || **Rôtir le** – Sefilâne, ve kuvvet-i lâyemût kabîlinden geçinmek. ◆ Sefahat etmek. || **Manche à** – Süpürge sapı. || **Faire** – **neuf** İlk günlerinde gayret ve hamaratlık gösteren hizmetçiler hakkında söylenir.

Balais [s.] (Bedahşân'ın muarrebi olan belahş'dan me'huzdur) **Rubis** – Lâ'l-i Bedahşân, yakut-ı rümmânî. ◆ Sarhoşların burnunda çıkan kırmızı sivilce.

Balance [ims.] Terazi, kantar, mizan. ◆ Muvâzene. ◆ Muvâzene-i düveliye. (hy.) Burc-ı mizan. || – **sensible** Hassas terazi ki gayet az veya ufak ve ince şeylerin veznine mahsustur. || **En** – Tereddütte, hâl-i meşkûkiyette. || **Emporter la** – Tefevvuk etmek, galebe çalmak. || **Entrer en** – Hesaba, mukayeseye dâhil olmak. || **Tenir la** – Hâkim yahut hakem olmak. ◆ Arzusuna göre bir

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

muvâzene idâme etmek. ◆ Bir hüküm vermeye müheyyâ bulunmak. || – d'un compte Fark-ı hesap, bakaya-yı hesap. || Droit de – Kantar resmi. || – de sortie Medfuat, ihracat muvâzenesi. || – d'entrée İthalat, makbuzat muvâzenesi.

Balancé [imz.] Raksta bedenin sallanmakta kalmasını bâis bir hareket-i mahsusa.

Balancelle [ims.] Napoli'ye mahsus tek direkli, sivri yelkenli büyük sandal.

Balancement [imz.] Sallanma, bir taraftan bir tarafa meyletme. ◆ Tereddüt. ◆ Muvâzene, muâdele. ◆ Muvâzene-i siyasiye.

Balancer [ft.] Sallamak, bir taraftan bir tarafa meylettirmek. ◆ Muvâzene, mukayese etmek. ◆ Muvâzenede bulundurmak. ◆ İtidal kazandırmak. ◆ İki şeyi birbiriyle müsâvi etmek. ◆ Tahkik ve tetkik etmek. ◆ Hâl-i tereddütte bulundurmak. ◆ Bir şeyin leh ve aleyhini mukayese ve muhakeme etmek. ◆ Aldatmak. = [fl.] Sallanmak. ◆ Müteredddit olmak. || Se – Sallanmak. ◆ Muvâzene olunmak. ◆ Mütevazi bulunmak.

Balancerie [ims.] Terazi yapılan dârü's-sanâyi, terazi fabrikası. ◆ Terazi yapma sanatı.

Balancier [imz.] Terazici, kantarcı veya kantar ve terazi yapan yahut satan adam. ◆ Saat rakkası. ◆ Saat maşası. ◆ Nâzım (makinelerde). ◆ Meskûkât ve madalyalar darbına mahsus makine. ◆ İpte oynayan cambazların elde tuttukları uzun değnek, terazi.

Balancine [ims.] (bhr.) Geminin direğiyle arteneleri arasına uzanmış ip, prasya.

Balançoire [ims.] Salıncak. ◆ Tahterevalli. || (mec.) Ehemmiyetsiz şey. || Envoyer quelqu'un à la – Birisini başından savmak. || Faire la – (Tiyatro ıstılahında) Tiyatro oyuncusu oyunda söylemesi mukarrer olan sözler haricinde irticalen söz söylemek.

Balandran yahut **Balandras** [imz.] Kadîmen kolsuz yağmurluk, harmani, kaput.

Balanide [ims.] (nb.) Deniz palamudu (belûtiye fasîlesinden).

Balanifère [s.] (nb.) Palamut veren ağaç, belûtiye, meşe cinsi.

Balanine [ims.] Fındık kurdu.

Balanite [ims.] İltihab-ı haşefe.

Balant,e [s.] Kımıldayan, gayr-ı sabit bulunan, temevvüc eden. = [imz.] Gerilmiş olmayıp rüzgârdan sallanan şey.

Balasse [ims.] Ot minder. ◆ Su soğutmaya yarayan mesammatlı toprak testi.

Balauste [ims.] Yabani narçiçeği ve meyvesi.

Balaustier [imz.] Yabani nar ağacı.

Balayage [imz.] Süpürme, süpürüş. ◆ Çöpçü maaşı, süprüntü, tanzifat parası. ◆ Ferraş maaşı. || (mec.) Def', izâle.

Balayement [imz.] Süpürme.

Balayer [ft.] Süpürmek, süpürge ile temizlemek. || (as.) Yalama ateş etmek, yalayıcı ateş icra etmek. || (mec.) Tard ve def etmek, kovmak. || – les antichambres İstirham-ı lütuf ve âtıfet mezelletini itiyat etmek.

Balayeur,se [i.] Süpürücü, ferraş. ◆ Çöpçü. ◆ Kıymetsiz, iktidarsız adam. || (mec.) Def ve izâle edici.

Balayures [ims. – cm.] Süprüntü, çöp. || – de mer Deniz yosunu.

Balbek yahut **Baalbek** [ihz.] Baalbek.

Balbutiement [imz.] (*si*) Dil dolaşması, kekeleme, leclece.

Balbutier [ft.] (*si*) Dil dolaşmak, kekelemek. ◆ Mırıldanmak. ◆ Bir edâ-yı tıflâne ile söylemek. ◆ Cevap irâdında tereddüt etmek.

Balbutieur [imz.] (*si*) Kekeleyen, dili dolaşan adam.

Balcon [imz.] Şeh-nişin, mâh-tâblık, balkon. ◆ Tiyatroda sahne üzerindeki loca. ◆ Balkon yahut pencere parmaklığı.

Baldaquin [imz.] (m.) Tak, kemer. ◆ Sâye-bân, kameriye. ◆ Karyola cibinliği kubbesi, cibinlik üstü. ◆ Minber kubbesi.

Bale yahut **Bâle** veya **Balle** [ims.] Hububat tanelerinin gılâfı, zarfı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Baleine [ims.] (hyv.) Falyanos, balina. ◆ Çok kuvvetli yahut uzun boylu adam. ◆ Balinanın yan kemiklerinden yapılan ince değnek, şemsiye çubuğu vesâire. || (hy.) Burc-i kaytas.

Baleineau yahut **Baleinon** [imz.] Balina yavrusu.

Baleinier [imz.] Şimal denizlerinde balina avlamaya mahsus gemi. ◆ Balina avlayan ve satan adam, balinacı.

Baleinière [ims.] Balina avına mahsus uzun bir nevi gemi. ◆ Bu biçimde sandal.

Balèvre [ims.] Alt dudak, meşfer-i esfel. || (m.) Duvarın kornizeli ve çıkıntılı taşları. || (mad.) Dövülmüş madenin pürüzlü sathı. = [ims. – cm.] (Müzeyyifâne) Dudaklar.

Balisage [imz.] (bhr.) Denizin veya nehrin sığ ve tehlikeli yerlerine nişan vaz'ı. || **Droit de** – Denize vaz' olunan nişan resmi.

Balise [ims.] (bhr.) Deniz veya nehrin dibindeki kayaları göstermeye mahsus nişan.

Balise [ims.] Tespih ağacı meyvesi.

Balisé,e [s.] Suyun dibindeki kayaları göstermek için işaretleri olan.

Balisement [imz.] Suyun dibindeki kayaları göstermek için işaret vaz'ı.

Baliser [ft.] (bhr.) Deniz veya nehir suyunun dibindeki kayaları göstermek için nişan koymak, deniz nişanı vaz' etmek.

Baliseur [imz.] Deniz ve nehir kaya nişanlarını muayene ve teftişe memur adam, deniz nişanı bekçisi, memuru.

Balisier [imz.] Tespih ağacı.

Balistaire [imz.] (as.) Mancınıkçı asker. ◆ Mancınık yapan adam.

Baliste [ims.] Mancınık.

Balistique [ims.] (as.) Fenn-i remy, fenn-i endaht, balistik. = [s.] Fenn-i remye, endahta müteallik; – **intérieure** Dâhili balistik; – **extérieure** Harici balistik; – **théorique** Nazarî balistik; – **pratique** Amelî balistik; – **appliquée** Tatbikî balistik; – **perforative** Nüfuzî balistik.

Balivage [imz.] Orman kesiminde taze fidanları muhafaza etme usulü, eşcar-ı ihtiyatiyenin tayini ameliyatı ve bunlara edilen nişan.

Baliveau [imz.] Kesilen ormanda muhafaza olunan taze fidan, şecer-i ihtiyatî. ◆ Dört senelik olmayan meşe ağacı. || **Vous avez laissé des** – **x** Yeni tıraş olup da yüzünde kıl kalmış adama hitaben söylenir.

Baliverne [ims.] Faydasız söz, hezeyan, türrehat.

Baliverner [fl.] Faydasız söz söylemek, herze-vekillik etmek, mâlâyâni ile uğraşmak. ◆ Boş lakırdılarla can sıkmak.

Balivernier [imz.] Boş laflar, hezeyanlar söyleyen adam.

Ballade [ims.] (ar.) Fransızca eski bir nevi nakaratlı şiir. ◆ Raks şarkısı; bu şarkı havasıyla edilen raks. ◆ Misal kabîlinden manzume. ◆ Umumi balo. || **C'est le refrain de la** – Hep bu söyleniyor.

Ballader yahut **Balader** [fl.] Boş boşuna dolaşmak.

Ballant,e [s.] Sallanan : **Marcher les bras** – Kollarını sallayarak yürümek. = [imz.] (bhr.) İhtizaz.

Ballast [imz.] (*ba-last*) Gemi (saburası) safrası yerini tutan çakıl ve kum. ◆ Demir yol traversleri arasına veya şose tariki üzerine dökülen kum ve moloz, miyan molozu, balast.

Ballastage [imz.] Miyan molozu, çakıl ve kum tefrişi.

Ballaster [ft.] Miyan molozu dökmek.

Balle [ims.] Tüfek ve tabanca kurşunu. ◆ Gülle. ◆ Kurşun cebesi. || – **à main** El humbarası. || – **de calibre** Tamam-ı çaptaki şeşhâne kurşunu, güllesi. || – **forcée** Şeşhâne kurşunu. || **Chemise de** – Kurşun zarfi, kurşun kamîsi. || – **à feu** yahut – **lumineuse** Ateş yahut tenvir kurşunu. (Araziyi tenvir etmek ve hasmın tertibat ve icraatını görüp anlamak için muhâsara esnasında geceleri havan toplarıyla endaht olunan bir nevi mermiyat.) || (Oyun için) Top; top gibi elastikli madde. ◆

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Eşya-yı ticariye dengi, balya. || (tba.) El tezgâhlarında mürekkep kilindirüsü, merdane. || (nb.) Tohum, dâne zarı. || (mec.) Se renvoyer la – Sert cevap vermek. || à vous la – (Top oyununda) Nöbet sizindir. || Prendre la – au bond (mec.) Fırsatı fevt etmeksizin bir işi yapmak. || Enfant de la – (mec.) Babasının sanatını öğrenmiş adam. || Juger la – (mec.) Bir işin sonunda çıkacak şeyi bazı alâimden istidlâl etmek. || C'est ma – Bu bana aittir, benim daire-i salâhiyetim dâhilindedir. || Avoir la – belle Talihi olmak, elinde iyi bir fırsat bulunmak. || – morte (as.) Artık cerh ve telef edemeyeceğin bir menzile varmış kurşun veya gülle. || – en bouche Merasim-i askeriye ifâ olunmak üzere bir suret-i namus-kârânede teslim olma. || Porter la – Hamallık etmek. ◆ Âdi bir mevkide bulunmak, böyle bir iş görmek. || De – Ehemmiyetsiz, kıymetten ârî. || Rond comme une – Çok içmiş bir adam için söylenir.

Baller [fl.] Hora tepmek, raks etmek. || – du talon Süratle savuşmak.

Ballerine [ims.] Hora tepen kız, rakkase, çengi.

Ballet [imz.] (*ba-lè*) Bir vaka-yı sahîha yahut mevhûme tasvir ve taklit eden raks. ◆ Rakslarla karışık icra olunan tiyatro oyunu, balet. || (mec.) Latife, eğlence.

Ballon [imz.] Hava ile dolu deriden yahut lastikten top. ◆ Havaya suud eden malum balon. ◆ Dağın yuvarlak tepesi, şâhik-i kürevî. || – libre Serbest balon. || – dirigeable Tevcih balonu, kabil-i tevcih balon. || – captif Merbut balon. || (as.) Müdafaa-yı kılâ' hususunda müsta'mel ve bir torbadan ibaret ve havan topuyla endaht olunur bir nevi mermi. || Bahr-i muhit cezâirinde bir nevi gemi. || (k.) Taktir için müsta'mel müdevver şişe, balon. || (mec.) İçi boş, ehemmiyetsiz şey. || – d'essai Rüzgârın istikametini anlamak için uçurulan balon, ve (mec.) bir işin tecrübesi için olunan teşebbüs. || (Tiyatro ıstılahında) Raksta açıklık, ser-bâzî.

Ballonné,e [s.] (t.) Gazlarla dolup şişmiş (karın), müteneffih.

Ballonnement [imz.] (t.) Karnın gazlarla dolup şişmesi, intifah-ı batn.

Ballonner [ft.] (t.) Gazlarla doldurup şişirmek, intifah etmek. || Se – Gazlarla dolup şişmek, intifah etmek. ◆ Balon gibi yusyuvarlak olmak. || (mec.) Nispetsiz surette büyümek.

Ballonnier [imz.] Oyun topu yapan ve satan adam.

Ballot [imz.] Küçük denk, paket. || (mec.) Münasip yahut arzu edilen şey, nokta, fırsat. || (as.) Eşya-yı askeriye dengi.

Ballot [imz.] (*lott*) (İngiltere'de) Rey-i hafî usulü.

Ballottage [imz.] İcap eden ekseriyeti ihraz edemeksizin en ziyade rey kazanmış iki veya daha çok namzetlerin arasından bir veya birkaçını tefrik ve intihab için tekrar rey toplama ki ya boyalı ufak yuvarlaklar ile veya pusulalara yazılarak icra edilir.

Ballotte [ims.] İntihabatta beyan-ı rey için kullanılan boyalı ufak yuvarlak, intihab yuvarlağı. (Bu makamda el-yevm *Boule* lafzı kullanılmaktadır.) || (nb.) Karayer pırasası.

Ballottement [imz.] Sallanma, gidip gelme. || (t.) Sadm, nehz.

Ballotter [ft.] Sallamak. ◆ İntihabatta birkaç namzetten hangisinin galebe edeceğini boyalı ufak yuvarlaklar veya pusulalar vasıtasıyla rey vererek tayin etmek. ◆ Müzakere ve mübâhase etmek. = [fl.] Sallanmak. ◆ Bir hâl-i tereddütle, telaşla muttasıl gidip gelmek.

Ballouchon [imz.] Paket, küçük denk.

Balme [ims.] (mr. Baume)

Balnéable [s.] İstihmama sâlih.

Balnéaire [s.] Hamama müteallik. || Station – Hamam yahut kaplıca mahalli.

Balnéation [ims.] İstihmam.

Balnéographie [ims.] Hamamların usul-i tedaviye tatbiki ilmi.

Balocher [fl.] Boş boşuna, işsiz gezmek.

Baloise [ims.] Üç renkli lâle.

Balourd,e [i. – s.] Kaba, ahmak adam, ebleh.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Balourdise [ims.] Kabalık, ahmaklık. ◆ Münasebetsiz ve kaba söz yahut iş.

Balsamier [imz.] (*za*) (nb.) Pelesenk ağacı, şecer-i balsam.

Balsamifère [s.] (*za*) (nb.) Pelesengi hâvi.

Balsamifluées [ims. – cm.] (*za*) Amerika ve Asya'nın pelesenk ağaçları fasîlesi.

Balsamine [ims.] (*za*) (nb.) Hınna, kına çiçeği. || – **jaune ou des bois** Sarı kına çiçeği.

Balsaminées [ims. – cm.] (*za*) (nb.) Fasîle-i balsamiye.

Balsamique [s.] (*za*) Balsamî, pelesenkli. || (mec.) Ruhu teskin ve tatmin eden.

Balsamite [ims.] (*za*) Tarhûn. || – **odorante** Marsıvan otu.

Balsamodendron [imz.] (*za*) Mekke pelesenk ağacı.

Balse yahut **Balze** [imz.] Amerika-yı Garbî sevâhilinde müsta'mel sal, kelek.

Balthasar yahut **Balthazar** [imz.] Gayet mükellef taam.

Baltique [s.] **Mer** – Bahr-i Baltık. = [ihs.] Baltık Denizi.

Balustrade [ims.] Parmaklık, korkuluk, tırabzan.

Balustre [imz.] Tırabzan parmaklığı, korkuluk parmaklığı. ◆ Korkuluğu teşkil eden parmaklıkların her biri.

Balustrer [ft.] Parmaklık, korkuluk çekmek, yapmak.

Balux [imz.] (*lukss*) Bazı nehirlerde altın tozunu hâvi kum.

Balzan,e [s.] Ayaklarında beyaz lekeleri bulunan beygir, sekili at, muhaccel.

Balzane [ims.] Beygirin ayaklarındaki beyaz lekeleri, kıllar, seki, hacele.

Bambin,e [i.] Küçük çocuk, tıfıl, masum. ◆ (Makam-ı tezyifte) Çocuk. = [s.] Gayet genç, küçük.

Bambochade [ims.] Kır menâzırına müteallik gülünç, âmiyâne, kaba resim.

Bamboche [imz.] Kukla. ◆ Çocuk. ◆ Pek zayıf ve bodur adam. ◆ Eğlence, sefahat. ◆ Beyhûde şey, oyuncak.

Bambocher [fl.] Boş şeylerle uğraşmak. ◆ Eğlenmek, sefahat etmek.

Bambocheur,se [i. – s.] Sefih, sefihe.

Bambonner [fl.] Mırıldanmak.

Bambou [imz.] Hind kamışı, hayzeran, hezâren. ◆ Hezâren baston.

Bamboula [ims.] Zencilere mahsus raks.

Ban [imz.] İlan, bir haber veya davetin neşir ve tamimi. ◆ İlannâme, beyannâme. ◆ Haric-i hududa tard. ◆ Ceza-yı nakdî. ◆ Havza-i nüfuz ve idare. ◆ (Avusturya'nın bazı taraflarında) Vali, mutasarrıf. ◆ Bir şeyin neşir ve ilanı için veya cem' ve davet için çalınan davul ve dümbelek sesi. ◆ Menfâ. || (Sipahilik zamanında) **Convoquer le** – Zâdegân ve ashab-ı zeâmet ve tımarı davet etmek. || **Donner à** – İstifade ve menfaatini halka terk etmek. || **Convoquer l'arrière** – Avamı davet etmek. || **Le** – **et l'arrière** Nefir-i âmm. || **Garder son** – Menfâda durmak, bir yerde ikamete memur olmak. || **Rompre son** – Menfâdan firar etmek. ◆ Bir mecburiyetten tahlis-i nefs etmek. || **Mettre quelqu'un au** – **de l'empire** Birinin hukukunu ıskat etmek. || **Le mettre au** – **de l'opinion publique** Efkâr-ı umumiyeden düşürmek, itibarını bozmak. || **Rupture de** – Menfâdan firar. || (as.) Tebliğ, ilan borusu (mesela bir zâbitin yeni terfi ettiğini veya yeni tayin olunduğunu askere tebliğ için çalınan cem borusu gibi). || **Ouverture de** – İftitah-ı tebliğ borusu ki yukarıdaki gibi bir şeyi askere beyan için çalınır. || **Fermeture de** – İhtitam-ı tebliğ borusu ki tebliğ keyfiyetinin hitamını müşirdir. || **Convoquer le** – Zâdegânı askerliğe davet etmek. (Kadîmen müsta'mel idi.)

Banal,e [s.] Âmm, umumi. ◆ Âdi, bayağı, müptezel. || (Sipahilik zamanında) Sahib-i tımara ait olup ücret mukabilinde köylülere bırakılan (değirmen vesâire). = [i.] Âdilik, bayağılık, ibtizal.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Banalement [h.] Âdi ve bayağı bir suretle, müptezelâne.

Banaliser [ft.] Âdileştirmek, âmiyâne etmek.

Banalité [ims.] Âdilik, bayağılık, ibtizal. ◆ Bayağı şey.

Banane [ims.] Muz, semerü't-talh.

Bananerie [ims.] Muz ağacı ormanlığı.

Bananier [imz.] (nb.) Muz ağacı, talh, yaktin.

Banat yahut **Bannat** [imz.] Avusturya'da vaktiyle bazı eyaletlere ve el-yevm Hırvatistan'a verilen isim. ◆ Valilik.

Banc [imz.] Peyke, sıra, kanepe. ◆ Bir sırada oturmuş adamların heyet-i umumiyesi. ◆ Sınıf, silk. ◆ Masa, rahle. || (as.) Koğuşlarda askerin oturmasına mahsus tahta sıra. || **Être sur les – s** Ders dinlemek, mektebe devam etmek. || **Se mettre, monter sur les – s** Cevap vermeye, bir fikri müdafaa etmeye hazırlanmak. || **– de sable** (bhr.) Deniz dibindeki kum yığını. ◆ Kumsal, sığ. || **– de rochers** Deniz dibindeki kayalar, kayalık. || **– de glace** Suyun üzerinde yüzen cesim buz parçası. || **– de poissons** Aynı cinsten gayet külliyetli miktarda balık sürüsü. || (zra.) Saban ile kazılmayan yer. || **– à tirer** Hadde tezgâhı. || **– d'Hypocrate** (tşr.) Banka-i Bukrat. || **– de pierres** Taş tabakası. || **– d'œuvre** Mabette belediye memurînine mahsus mahal. || **– du roi** Kralın bizzat bulunduğu, hükmettiği mahkeme.

Bancal,e [i. – s.] Eğri bacaklı adam, şey. ◆ Eğri kılıç. (cmz. des *bancals*).

Banco [s.] (İtalyancadan me'huz) Kıyem-i sâbite. || **Faire** – Yalnız olarak birkaç adamla oynamak.

Bancocratie [ims.] (*si*) Bankaların hükm ü nüfuz-ı şedidi.

Bancroche [i. – s.] Eğri bacaklı.

Bandage [imz.] Sargı ile sarma. ◆ (Silah hakkında) Kurma. ◆ Kasık bağı. ◆ Yara veya kasık bağlamak ilmi, kasıkçılık. ◆ Tekerlek çemberi. || (crh.) Sargı, lifâfe; **– simple** Düz, âdi, tek sargı; **– composé** Mürekkep sargı; **– mécanique** Mükemmel sargı; **– à pansement** Tımar, yara sargısı.

Bandagiste [imz.] Sargı yapan ve satan. ◆ Kasıkçı, kasık bağıcı.

Bande [ims.] Sargı, bağ. ◆ Kuşak. ◆ Çember. ◆ Şerit. || (bhr.) Kenar, yan. ◆ Tûlu arzından ziyade olan demir, bez, kâğıt vesâire. || (crh.) Ribat, ısâbe. || **Donner à la** – Yan tarafa eğilmek. || **Sous** – Kâğıtla kuşak yapılmış, çemberlenmiş olduğu hâlde. || **– de la capucine** Tüfek bileziği. || **– de terre** Dar ve uzun toprak parçası. || **– de Jupiter** (hy.) Nitak-ı Müşteri.

Bande [ims.] Güruh, sürü, fırka, cemaat, takım, çete. || **– noire** Şâyan-ı hürmet şeyleri tahribe kalkışan adamlar. || **– armée** Müsellah çete. || (as.) Asâkir-i gayr-ı muntazama fırkası, takımı.

Bandé,e [s.] Bağlı, sarılı. ◆ Gergin. || Daimi surette bir noktaya müteveccih, bir maksada matuf.

Bandeau [imz.] Baş sargısı, lifâfe-i re's. ◆ Göz için bağ. || (mec.) Perde-i gaflet. || (as.) Göz bağı. (Düşman tarafından gelen meb'ûs yani nâme-reslerin nöbetçi hattını geçmeye me'zun bulundukları zaman gözlerini muvakkaten bağlamaya mahsus bez, kumaş parçası gibi şeylerdir.) || (m.) Çıkıntılı ve oymalı pervaz. || **– royal** Tac-ı kralî, tac-ı hükûmet.

Bandelette [ims.] Küçük sargı. ◆ Şerit. ◆ Eski Yunan ve Roma putperest ruhbanlarının başlarına sardıkları ve zebh ettikleri adamların başına bağladıkları sargı.

Bander [ft.] Sarmak, bağlamak. ◆ Germek. ◆ Gözü bağlamak. || (as.) Kurmak, germek (ok, mancınık ve bunlara mümâsil âlât-ı harbiyeyi). || **– un tambour** Bir trampetenin iplerini germek. || (mec.) (Zihni) Dikmek, hasretmek. ◆ Kemâl-i faaliyetle isti'mal etmek. = || **Se** – Gerilmek. ◆ Mukavemete çalışmak.

Bandereau [imz.] (as.) Boru kaytanı, boru kordonu.

Banderole [ims.] Kâğıt şerit. ◆ Bandrol. ◆ Koşumun yan kayışı. ◆ Tüfek kayışı. || (bhr.) Donanma sancağı, elif. || – **de Montfaucon** Asılmaya layık adam.

Banderolé,e [s.] Çizikli (hayvan).

Bandeur [imz.] Geren adam; – **de l'arc** Kemânkeş, tîr-endaz.

Bandière [ims.] (as.) Bayrak, bandıra. || **Front de** – Saff-ı harp cephesi, cephe ilerisi.

Bandit [imz.] Haydut, şakî, kuttâ'-ı tarik. ◆ Serseri.

Banditisme [imz.] Haydutluk. ◆ Haydut güruhu.

Bandoir [imz.] Germeye mahsus alet, yay.

Bandon [imz.] (Vaktiyle) İktidar, salâhiyet. || **De** – İstenildiği kadar, bol bol.

Bandoulière [ims.] (as.) Kayış, tüfek kayışı. (Kumaş veya meşinden mamul enli bir kayıştan ibarettir ki mukaddemâ esliha ve cephaneyi asmakta müsta'mel idi.) || **Porter le fusil en** – Tüfeği kayışından omuza takmak. || **Porter la** – Av bekçisi olmak.

Bang [imz.] (*g* okunur) Afrika'nın bir nevi hurması.

Bang [imz.] (*g* okunur) (mr. Bangue)

Bange [imz.] **Système de** – (as.) Banj kaması. (Kuyruktan dolan toplar için vidalı kapak takımından ibarettir.)

Bangue [imz.] (nb.) Esrar otu, beng, penç, kınnab-ı Hindî.

Bank-note [ims.] Banknot, banka kaimesi (cm. des *bank-notes*).

Banks [imz.] Bir nevi menekşe gülü.

Banlieue [ims.] Şehrin civarı. || **Constantinople et sa** – Dersaadet ve civarı (Bilâd-ı Selâse). || (as.) Civar-ı arazi.

Banne [ims.] Tente. ◆ Araba ve mavnada eşya örtmeye mahsus örtü. ◆ Kömür, gübre, süprüntü arabası. ◆ Büyük kamış sepet. ◆ Balık çavalyesi.

Banné,e [s.] Tente ile örtülü (araba, mavna vesâire).

Banneau [imz.] Küçük kamış sepet. ◆ Yük arabası.

Banner [ft.] Tente veya örtü ile örtmek.

Banneret [imz.] Bir sancak açmak hakkını ihraz edecek kadar tâbileri bulunan tımarcı, sipahi. || **Chevalier** – Sancak açmak istihkakına nâil olan asilzâde, şövalye.

Banneton [imz.] Canlı balık hıfzına mahsus livar. ◆ Hamur veya ekmek sepeti.

Bannette [ims.] Küçük kamış sepet, sele.

Banni,e [s.] Menfi, sürgün, matrud. || (mec.) Bertaraf edilmiş.

Bannière [ims.] Eski tımar sahiplerine mahsus sancak. ◆ Gemi sancağı, bayrak. ◆ Kilise yahut cemiyet-i ruhbâniye bayrağı. ◆ Bir terzinin müşterinin kumaşından ayırdığı parça. || (mec.) Taraf. || **Croix et** – Alay.

Bannir [ft.] Sürmek, nefy ve iclâ etmek. ◆ Tard ve teb'id etmek. ◆ Külliyen ref' etmek, kaldırmak. || **Se** – Nefy olunmak. ◆ Çekilmek, tebâüd etmek, li'l-ebed ayrılmak, iğtirab etmek.

Bannissable [s.] Nefye müstahak.

Bannissement [imz.] Nefy, nefy cezası, sürgünlük. ◆ Menfâ. || (mec.) İlga. || – **perpétuel** Nefy-i müebbet. || – **à temps** Nefy-i muvakkat.

Banque [ims.] Banka. ◆ Muamelat-ı sarrafiye, sarraflık. ◆ Matbaa amelesinin ücretlerinin te'diye edildiği gün. ◆ Bir kumarı idare edenlerin ortaya döktükleri akçe, banka. ◆ Kumarda el sahibi olan adam. ◆ Tarakçı vesâir esnaf tezgâhı. || **Faire sauter la** – Oyunda el kimde ise onun çıktığı paranın kâffesini kazanmak. || **Billet de** – Banka kaimesi, banknot. || – **de dépôt et de virement** Muamelatı emanet suretiyle para almak ve hesâbat-ı câriyede mahsup muamelesi icra etmekten ibaret olan banka. || – **d'escompte** İskonto bankası. || – **de circulation, d'émission** Emanet kabulü ve iskonto muamelesinin icrasıyla beraber banknot ihraç edebilen banka. || – **territoriale, hypotécaire** Emlâk bankası. || – **agricole** Ziraat bankası. || – **de spéculation** Başlıca muamelatı esham iştirâ ve füruhtundan ibaret

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

olan banka. || – **s populaires, d'avances** Şerikât-ı teâvüniye tarafından âzâlarına para ikraz etmek üzere teşkil kılınan bankalar, avam bankaları.

Banqueroute [imz.] İflas, izhar-ı iflas. || (mec.) Bir taahhüdün nakzı: **Faire** – Vaat ve taahhüdünde durmamak. || – **simple** Taksiratlı iflas. || – **frauduleuse** Hileli iflas.

Banqueroutier,ère [i.] Müflis.

Banquet [imz.] Büyük ve resmî ziyafet, mâide. || **Le** – **de la vie** Hayat-ı dünya, nimet-i hayat. || – **de diables** Tuzsuz taam.

Banqueter [fl.] Büyük bir ziyafete dâhil bulunmak, iştirak etmek. (Sağır *e* den evvel *t* tekerrür eder.)

Banqueteur [imz.] Ziyafetlerde her zaman bulunan adam.

Banquette [ims.] Arkalıksız uzun kanepe. ◆ Tramvay, omnibüs gibi umumi arabaların üstü. ◆ Bir sıra üzerinde oturmuş adam. ◆ Sokağın veya köprünün iki tarafındaki dar piyade yolu. ◆ Piyade kaldırımı. || (as.) Piyade kademesi. || **Jouer devant les** – **s** (Tiyatro ıstılahında) Pek az seyirci karşısında oynamak.

Banquier [imz.] Büyük sarraf, banker, banka sahibi. ◆ Kumarda bankayı tutan adam. ◆ Ter-Növ'e[51] balık tutmaya giden sefine. = [s.] Bankerlere yahut bankalara müteallik.

Banquière [ims.] Banker karısı.

Banquise [ims.] Şimal denizlerinde seyr-i sefâine mani cesim buz yığınları, bankiz.

Banquiste [imz.] Yalancı, şarlatan, çok vaat edip sözünde durmayan adam. ◆ Şaklaban, hokkabaz.

Bans [imz. – cm.] Tazı yatakları.

Banvin [imz.] Eski tımarcıların şarap füruhtu hususundaki salâhiyet ve imtiyazları.

51 fr.: *Terre-Neuve*.

Baobab [imz.] (*ba-o-babb*) Afrika'nın gayet cesim bir ağacı ki kâffe-i nebatatın en büyüğüdür, maymun ekmeği ağacı, baobab.

Baptême [imz.] (*ba-tê-me*) Vaftiz, ta'mid, sıbga. || **Nom de** – Vaftizde konulan isim, ism-i şahıs. || (mec.) Mürâdif. || – **de la ligne** Bir gemi mıntıkalardan geçerken hakkında icra olunan garip bir âyin.

Baptisé,e [s.] (*ba-ti*) Vaftiz olmuş, vaftizli. ◆ İsim verilmiş, müsemmâ. ◆ (İçki hakkında) Su karıştırılmış.

Baptiser [ft.] (*ba-ti*) Vaftiz, ta'mid etmek. ◆ İsim koymak, lakap koymak. || – **son vin** Şarabına su koymak.

Baptiseur [imz.] (*ba-ti*) Vaftiz edici, muammid.

Baptismal,e [s.] (*ba-ti*) Vaftize müteallik, vaftize yarayan. || **Fonts aux** – Vaftiz suyunun muhafaza olunduğu kap, vaftiz havuzu, kurnası.

Baptistaire [s.] (*ba-ti*) Vaftiz sicili. ◆ Tarih-i tevellüt. || **Extrait** – Vaftiz defterinden müstahrec pusula, vaftiz tezkeresi.

Baptiste [i - s.] (*ba-ti*) Muammid. (Hazret-i Yahya'ya ıtlak olunur.)

Baptistère [imz.] (*ba-ti*) Vaftizin icrasına mahsus mahal. ◆ Vaftiz dualarını hâvi kitap.

Baquenas [imz.] (*s* okunmaz) Gürültü, patırtı.

Baquet [imz.] Gerdel, mastela. || – **de propreté** (as.) Taharet (idrar, bevl) gerdeli, mastelası.

Baqueter [ft.] Gerdel içindeki sudan almak. (Eski kelime.)

Baquetures [ims. – cm.] Şarap fıçıdan çekilirken fıçının altına konulan gerdele akan miktarı.

Bar [imz.] Levrek balığı.

Bar (mr. Bard)

Baradine [ims.] (zra.) Bir tepe üzerinde suların cereyanı için açılmış hendek.

Baragouin [imz.] Bozulmuş ve anlaşılmaz galat-ı lisan. ◆ Meçhul lisan-ı ecnebi.

Baragouinage [imz.] Yanlış ve anlaşılmaz bir lisan söyleyiş.

Baragouiné,e [s.] Galat ve anlaşılmaz surette söylenen (lisan).

TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE TÜRKÇESİ ANA ARŞİVİ TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI

Baragouiner [ft.] Bir sözü anlaşılmayacak surette telaffuz etmek. ◆ Anlaşılmayacak surette idare-i kelâm etmek. ◆ Başkalarının anlamayacağı bir lisan ile konuşmak. ◆ Bir lisan-ı ecnebiyi fena söylemek. ◆ Kaba telaffuz etmek.

Baragouineur,se [i.] Karışık surette telaffuz eden adam. ◆ Bir lisan-ı ecnebiyi fena söyleyen veya kaba telaffuz eden adam.

Baraille [ims.] Münâzaa, kavga.

Barandage [imz.] Bir nehirde müruru mani olacak derecede büyük bir ağ ile icra olunan memnû sayd-ı mâhî.

Baraque [ims.] Baraka, kulübe. ◆ Küçük ve fena yapılmış ev. ◆ Çerge. ◆ Talebenin kitap dolabı. ‖ (mec.) Muvakkat ikametgâh.

Baraqué,e [s.] Barakada iskân olunmuş.

Baraquement [imz.] Barakalar inşası. ◆ Barakada iskân. ◆ Barakalar mecmûu. ‖ (as.) Asâkirin barakalarda iskânı.

Baraquer [fl.] Baraka yapmak. ◆ Barakada ikamet etmek. = [ft.] (as.) Askeri barakalara yerleştirmek. ‖ Se – Baraka yapmak, barakada ikamet etmek.

Baraquille [ims.] Kıyma.

Barat [imz.] Şark hükûmâtı nezdinde bulunan memurîn-i siyasiye-i ecnebiye tarafından konsoloslar veya sefirler maiyetinde tercümanlık eden yerlilere itâ kılınan tercümanlık tezkeresi, beratı.

Barater [ft.] Aldatmak. (Eski kelime.)

Baraterie [ims.] yahut **Baratterie** (bhr.) Kaptanın yahut tayfadan birinin gemi sahibine yahut sigorta şirketine ettiği hile, verdiği zarar, baratarya. ‖ Délit de – Baratarya cürümü. ‖ – de patron Kaptan barataryası. ‖ (mec.) Sirkat.

Baratte [ims.] Yayık.

Baratter [ft.] Sütü yayıkta çalkamak, dövmek.

Baraude [ims.] Malta taşı.

Barbacane yahut **Barbacanne** [ims.] Taraçalarda suların akmasına mahsus delik. ‖ (m.) Cereyan-ı miyahı teshil için istinat duvarlarına açılan delikler. ‖ (as.) Ok mazgalı.

Barbacole [imz.] Mahalle veya köy mektebi hocası. ◆ Köy muhtarı.

Barbare [s.] Merhametsiz, insaniyetsiz. ◆ Kaba, cahil, vahşi, barbar. ‖ (Eski Yunanîler ve Romalılar indinde) Yunanlı, Romalı olmayan, ecnebi. ‖ (ed.) Kaide-i lisana ve fesahate mugayir, galat. ‖ Mots – s Kavâid-i lisaniyeye mugayir ve isti'mali gayr-ı me'nus kelime, elfaz-ı garibeden bir kelime, kelime-i mehcûre, vahşiye. = [i.] (Eski Yunanîler ve Romalılar indinde) Ecnebi adam. ◆ Vahşi, kaba adam. ◆ Gaddar, merhametsiz adam.

Barbarement [h.] Merhametsizce, insaniyetsizce, vahşiyâne, gaddarâne, barbarcasına, barbarca. ◆ Cahilâne, kaba bir suretle. ◆ Kaide-i lisana muhalif bir surette.

Barbaresque [s.] Akvam-ı Berberiyeye müteallik, Mağribî. ‖ Les États – s Memâlik-i Berberiye, Mağrip ocakları. = [imz. – cm.] Akvam-ı Berberiye.

Barbarie [ims.] Gaddarlık, vahşilik, merhametsizlik, insaniyetsizlik, barbarlık. ◆ Kabalık, terbiyesizlik, cehalet. = [ihs.] Berberistan, memâlik-i Berberiye, Mağrip. ‖ Tripoli de – Trablusgarp.

Barbarin [imz.] Bir nevi balık.

Barbarine [ims.] Su kabağının bir nevi.

Barbariser [ft.] Vahşi, gaddar kılmak. ◆ Kaba, zevkten mahrum bir hâle getirmek. = [fl.] Kaide-i lisana muhalif bir surette söz söylemek.

Barbarisme [imz.] Bir lisanın kavâidine muhalif terkib-i kelâm, elfaz-ı garibe ve gayr-ı me'nûse isti'mali, garabet-i elfaz, galat. ◆ Kaideye yahut zevke ve isti'male muhalif hata.

Barbarolexie yahut **Barbaralexie** yahut **Barbaralexis** [ims.] (ed.) Ecnebi bir lisana mahsus kelime isti'malinden ifadede hâsıl olan garabet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Barbe [ims.] Sakal, lihye. ◆ Başak kılçığı, hâdişe. ◆ Tüy ucu. ◆ Nebatat-ı mütenevvia püsküller. ◆ Bazı hayvanların çenesi altındaki tüy veya fazla et. ◆ Beygirin alt çenesi, soluk çukuru. ◆ Kök bürçeği. ◆ Balık kanadı. ◆ Anahtar dili. ◆ Sakallı adam. = [cm.] Kadın elbisesinden sarkan dantela ve püsküller. || **Faire la** – Tıraş olmak, sakalını kestirmek. || **Faire de la** – **à quelqu'un** Birisiyle eğlenmek. ◆ Birinin hakkından gelmek. || **Donner l'étrenne de sa** – **à quelqu'un** Tıraş olur olmaz bûse vermek. || **Jour de** – Tıraş günü. || **Dans sa** – Gizlice, kendi kendisine. || **Jeune** – Tecrübesiz, acemi adam. || – **de bouc** Yalnız çenede salıverilen sakal. || **Faire quelque chose à la** – **de quelqu'un** Birinin inadına ve yüzüne karşı bir şey yapmak. || **Rire dans sa** – Kendi kendine ve istihzâ ile gülmek. || (nb.) – **de capucin** Yabani hindiba. || – **de renard** Kitre.

Barbe [i. – s.] **Cheval** – Berberistan atı.

Barbeau [imz.] Sazan balığı. ◆ Buğday ekinlerinde biten mavi çiçek, mavi peygamberçiçeği. || – **de mer** Barbunya. = [s.] **Bleu** – Açık mavi renk.

Barbelé,e [s.] Dişli, iğneli.

Barberie [ims.] Berberlik. (Eski kelime.)

Barberin,e [s.] Berberistan'dan getirilmiş koyun cinsi.

Barberot [imz.] Kötü berber.

Barbet,te [i. – s.] Uzun ve kıvırcık tüylü fino köpeği. || **Chien** – Kezâ. || Alp dağlarında kaçakçı. || **Chercheur de** – Kaybolmuş bir köpeği aramak bahanesiyle hanelere giren hırsız.

Barbette [ims.] Rahibe göğüslüğü. || (as.) Barbata. || **Coucher à** – Bir şiltenin üzerinde ve yerde yatmak. ◆ Berber karısı. ◆ Uzun ve kıvırcık tüylü fino köpeğinin dişisi.

Barbeyer [fl.] (Yelken hakkında) Sallanmak, temevvüc etmek.

Barbiche [ims.] Yalnız çenede bırakılan sakal.

Barbichon [imz.] Tüylü küçük fino köpeği.

Barbier [imz.] Berber, perukar. || **Un** – **rase l'autre** Aynı meslek ashabı birbirlerini gözetirler.

Barbifère [s.] (tt.) Sakallı.

Barbifier [ft.] Tıraş etmek. || **Se** – Tıraş olmak.

Barbillon [imz.] Ufak barbunya, tekir. = [cm.] Balık bıyığı. ◆ Sığır ve beygirin dil altı buruşuklukları ki dilin hareketini teshile hizmet ederler. ◆ Ok ve olta iğnesi dişleri.

Barbiste [i. – s.] Paris'te Sent-Barb[52] Mektebi şâkirdi.

Barbon [imz.] (Müzeyyifâne) İhtiyar. || **Faire le** –, **s'ériger en** – Gençlikte ihtiyar gibi durmak, pek ciddi gözükmek istemek.

Barbotage [imz.] Ördek vesâir kuşların gagalarıyla çamuru karıştırması. ◆ Beygir ve ineklere yedirilen su ile karışık kepek yahut arpa unu.

Barbote [imz.] Yayın balığı. ◆ Hapishaneye girerken mahkûmun üzerini taharri.

Barboter [fl.] Gaga ile çamuru karıştırmak. ◆ El ve ayak yahut kanat ile suyu karıştırmak. ◆ Çamurun içinde bata çıka yürümek. ◆ Belli olmayacak suretle söylemek, kekelemek, homurdanmak. ◆ Bâis-i hicap bir hâl ve mevkide sürünüp durmak. ◆ Çalmak. || **Faire** – **le cheval** Beygire su ile karışık kepek vermek.

Barboteur,se [i. – s.] Ev ördeği. ◆ Bâis-i hicap bir hâl ve mevkide sürünüp duran adam.

Barboteuse [ims.] Fahişe, âlüfte.

Barbotier [i.] Mahkûmların üzerini taharriye memur erkek yahut kadın.

Barbotière [ims.] Ördeklerin girmesine mahsus küçük havuz. ◆ Hayvanlara su vermeye mahsus tekne.

Barbotine [ims.] Misk otu çiçeği, birincasf. ◆ Çömlekçi ve fayans amelesinin ellerini batırdıkları bir su.

52 fr.: *Sainte Barbe*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Barbouillage [imz.] Kaba bir suretle duvara bulaştırılmış boya. ◆ Bulaşma, telvis. ◆ Kaba resim veya nakış. ◆ Çirkin ve okunmaz yazı. ◆ Raptsız ve karışık söz. (*Barbouillis* dahi denilir.)

Barbouillé,e [s.] Fena boyanmış, fena resmedilmiş, yazılmış. ◆ Kirli. = [i.] Yüzü kirli adam. || **Se moquer de la** – Mânâsız ve münasebetsiz sözler söylemek. ◆ Her şeyle eğlenmek.

Barbouiller [ft.] Bulaştırmak, telvis etmek. ◆ Kaba bir surette ve fena resim yapmak. ◆ Çok ve çirkin bir yazı ile yazmak, karalamak. ◆ Bozmak, yüzüne gözüne bulaştırmak. ◆ Anlaşılmayacak surette söylemek. ◆ Fena bir üslup ile yazmak. ◆ Lekedar etmek. || (mec.) Şaşırtmak, duçar-ı müşkilat etmek. = [fl.] Fena telaffuz etmek, sözü anlaşılmamak. || **Se** – Bulaşmak, bulanmak. ◆ Namus ve itibarını berbat etmek. ◆ Lekelenmek.

Barbouilleur [imz.] Bulaştırıcı. ◆ Fena ve kaba resimler yapan ressam. ◆ Çok ve çirkin yazı yazan adam. ◆ Çok ve anlaşılmaz surette söyleyen. ◆ Çok yazan fena muharrir.

Barbouillis [imz.] (mr. Barbouillage)

Barbouillon [imz.] (mr. Barbouilleur)

Barbouquet [imz.] (byt.) Koyunlara ârız olur kelebek hastalığı, kubâ-yı ağnam.

Barbu,e [s.] Sakallı, kaba sakal, rîş-dâr. || (tt.) Sakal gibi tüyleri yahut kılçıkları olan (hayvan), zü'l-lihye. || Her tarafı tüylü (nebat). ◆ Küflenmiş. || (hy.) Sakal yahut zülüf şeklinde kuyruğu olan kevkeb, gîsû-dâr.

Barbu [imz.] Mıntıka-yı hârrede yaşayan bir nevi kuş.

Barbue [ims.] Pisi balığı. ◆ Kaz tüyünden yazı kalemi.

Barbuquet [imz.] (t.) Dudakta hâsıl olan uçuk.

Barbure [ims.] Kalıptan çıkan dökme madenin pürüzü, fazlası.

Barbute [ims.] (as.) Sakallık. (İtalya süvari askeri şapkalarının bir kısmıdır ki asâkir-i merkumenin sakallarını ihfâ eder. Buna *Mentonnière* [çenelik] dahi tesmiye olunur.)

Barca yahut **Barkah** [ih.] Bingazi sancağı, Barka.

Barcarolle [ims.] Venedik kayıkçılarının söyledikleri bir şarkı. ◆ Sular üzerinde tenezzühe has şarkı ki âhengi Venedik kayıkçılarının şarkısına benzer.

Barcelonnette [ims.] Asma beşik, salıncak. ◆ Bir nevi tatlı.

Barco [imz.] (as.) Müstakimü'r-remy bir nevi top ki asâkir-i bahriyeye mahsus idi.

Barcolonge [imz.] İspanya'da kullanılan yelkenli ve kürekli bir sefine.

Bard [imz.] Karo, el ile sürülen iki tekerlekli yük arabası, teskere, dest-gîre.

Bardache [imz.] El teskeresi, arabası.

Bardane [ims.] (nb.) Dul avrat otu, arakiton. ◆ Tahtakurusu.

Barde [imz.] Fransa'nın eski ahalisi olan Kelt kavmine mensup ve kavm-i mezkûrun kahramanları ahvâl ve vukuatını nazmen nakleden şair. ◆ Kahramanâne manzumeler yazan şair, dâstâncı.

Barde [ims.] (Arabî berdea'dan me'huz) Palan. ◆ At zırhı. || (as.) Beygir göğüs zırhı. ◆ Pişirilecek etin üzerine sarılan içyağı. ◆ Muhâribînin teşci' ve teşviki için kumandanların esfar-ı maziyeleri eş'arını okuyan Goluva[53] şairi, dâstân-hân.

Bardé,e [s.] Zırhlı, zırhdâr. ◆ El arabasıyla naklolunan. || (mec.) Muhat, memlû.

Bardeau [imz.] Kiremitlerin altına serilen veyahut kiremit yerine çatıyı örten çam tahtası, pedavra tahtası, şendere. ◆ Küçük katır.

Bardée [ims.] Bir el arabası dolusu.

Bardelle [ims.] Palan, eyer yastığı. ◆ Teğelti.

Barder [ft.] Ata zırh giydirmek. ◆ (Eti) İçyağı ile sarmak.

• • • • • • • • • • •

53 fr.: *Gaulois*.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Barder [ft.] El arabasına doldurmak.

Bardeur [imz.] Karo denilen el arabasını süren amele, el arabacısı, teskereci.

Bardin [imz.] Misket elması.

Bardis yahut **Bardi** [imz.] (bhr.) Ambar bölmesi. ◆ Küpeşte muşammaı.

Bardit [imz.] Eski Cermenlerin halk şarkısı. ◆ Milli şarkı.

Bardot [imz.] Küçük ester. ◆ En önde giderek katırcının yiyeceğini taşıyan katır, kılavuz. ◆ Arkadaşlarının angaryasını çeken adam. ◆ Umumun eğlencesi olan ahmak yahut tuhaf adam. || **Passer pour** – Hissesine düşen masrafı vermemek.

Barège [imz.] Yünden mamul ince şal, kumaş.

Barême [imz.] Hesapta sühûleti mûcip olmak için hazırlanmış cetvelleri hâvi kitap, cedâvil-i hesâbiye risalesi. (Mucidinin ismiyle müsemmâdır.)

Baret [imz.] Filin ve gergedanın bağırması.

Baréter [fl.] (Fil ve gergedan hakkında) Bağırmak.

Barge [ims.] (İngiltere'de) Maiyet vapuru, bir memurun maiyetine verilen sefine.

Barguignage [imz.] (*ghi*) Tereddüt, karar verememezlik.

Barguigner [fl.] (*ghi*) Tereddütte bulunmak, bir türlü karar verememek.

Barguigneur,euse [s.] (*ghi*) Müteredditt, bir işe karar veremeyen.

Baricaut [ims.] Küçük fıçı.

Baricotier [ims.] Madagaskar Adası'nda yetişen bir yemiş ağacı.

Barigel [imz.] İtalya'nın *sbires* tabir olunan eski bir sınıf askerinin reis ve kumandanı.

Barigoule [ims.] Kuzu mantarı. ◆ Zeytinyağlı enginar oturtması yemeği.

Barigue [ims.] Yılanbalığı ve emsalini sayd için kullanılan kamış veya saz sepet.

Baril [imz.] (*bari*) Fıçı, varil. ◆ Bir varil dolusu. ◆ İri, şiş karın. || – **éclairant** (as.) Tenvir varili.

Barillage [imz.] Fıçıcılık. ◆ Fıçılara vaz' etme. ◆ Bir sefinedeki varillerin heyet-i mecmuası.

Barille [ims.] (nb.) Kalay otu. || (k.) Âlâ cins soda.

Barillé,e [s.] Fıçıya konulan/konulmuş.[54] ◆ Tahlit edilmiş.

Barillerie [ims.] Varilcilik. ◆ Varil yapılan yer.

Barillet [imz.] Küçük varil. ◆ Saatin zemberek yuvası. ◆ Tulumba zıvanası. || (tşr.) Kulak oyuğu, ber-meylü'l-üzn. || (as.) Revolver kurşun varili.

Barilleur [imz.] Fıçıcı.

Bariolage [imz.] Birbirine uymaz garip renkler cem'i, alaca bulaca. ◆ Efkâr-ı muhtelife.

Bariolé,e [s.] Garip surette rengârenk, alaca bulaca.

Barioler [ft.] Garip ve birbirine uymaz renklerle tasvir etmek, alacalatmak. || (mec.) Garip bir surette mezcetmek, karıştırmak.

Bariolure [ims.] Garip ve birbirine uymaz renklerle münakkaş olma, alacalık.

Barlong,gue [s.] Bir tarafı diğer tarafından uzun. ◆ Gayr-ı muntazam mustatil.

Barnabite [imz.] Bir sınıf-ı mahsusa mensup rahip.

Barnache yahut **Barnacle** [ims.] Yabani kaz.

Barne Memlaha havuzu, tuzla yeri.

Barnum [ims.] (*nomm*) Bir teşebbüsün re's-i idaresinde bulunan adam ki şarlatanlıkla bunu muvaffakiyete îsal edebilir.

Barologie [ims.] Sıklet nazariyesi.

Baromètre [imz.] (ht.) Mizanü'l-hava, barometre. || (mec.) Alâmet. || – **anéroïde** Madenî mizanü'l-hava. || – **orométrique** İrtifa mizanü'l-havası. || – **à cuvette** Gerdelli, çanaklı mizanü'l-hava. || – **à siphon** Sifonlu mizanü'l-hava. || – **à cadran** Kadranlı mizanü'l-hava. || – **à mercure** Cıvalı mizanü'l-hava.

54 Orijinal metinde dizgi hatası: قوقان şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığı takdirde "konulan/konulmuş" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Barométrique [s.] (ht.) Mikyasü'l-havaya müteallik.

Barométrographe [ims.] Tazyik-i havaînin tahavvülat-ı mütevâliyesini kaydeden alet, basîtalı mizanü'l-hava.

Baron [imz.] Şövalyenin fevkinde, kont ile vikontun dûnunda bulunan bir asalet unvan-ı mahsusunu hâiz adam, baron. ◆ Zevc. (Bu mânâ eskimiştir.) ◆ (Müstehziyâne) Gerek serveti, gerek mevkii hasebiyle mühim adam.

Baronifier [ft.] Baronluk unvanını vermek. ◆ Baron diye tanıtmak.

Baronnage [imz.] Baronluk unvan-ı asaleti. ◆ Baronlar.

Baronne [ims.] Baronluk unvanını hâiz kadın. ◆ Baron karısı.

Baronnet [imz.] İngiltere'de baron ile şövalye arasındaki unvan-ı mahsusu hâiz adam.

Baronnial,e [s.] Barona veya baronluğa müteallik.

Baronnie [ims.] Fransa'da asalet unvanlarının dördüncüsü, baronluk. ◆ Bir baronun taht-ı tasarrufunda bulunan ve bu unvana ait olan arazi ve emlâk.

Baroque [i. – s.] Gayr-ı muntazam, biçimsiz, tuhaf, garip.

Baroscope [imz.] Hava-yı muhitin derece-i sıkletini tayine mahsus alet, baroskop.

Barotrope [imz.] Bir nevi araba ki tekerleklerini tahrik için ayak ile basmak icap eder.

Barque [ims.] Sandal, varka [barka]. || (mec.) Menâfi', umur. || **Conduire la** – İdare-i umur etmek. || **La** – **de Caron** (ve inde'ş-şuarâ yalnız) **La** – Esâtir-i Yunaniye'de ervahın âhirete geçmek için girdikleri kayık. || **Passer la** – **de Caron** Ölmek.

Barquée [ims.] Bir kayık, sandal dolusu.

Barquerolle [ims.] Yahut:

Barquette [ims.] Küçük sandal.

Barquieu [imz.] Sabunhânelerde çirkâbın hıfzına mahsus mahal, kap.

Barrage [imz.] Bir tarik veya nehri kapatan set. ◆ Su bendi; – **fixe** Sabit su bendi; – **flottant** Sâbih su bendi. ◆ Derbentten geçerken verilen resm, baç. ◆ Seddetmek. ◆ Bir nehirde arzânî olarak mevcut binalar. ◆ Mürâselat ve muvâredatı kat' için istifade edilebilecek mâni-yi tabii. ◆ Bir resm verilmeksizin geçilemeyen nokta.

Barrager [imz.] Baç almaya memur adam, derbentçi.

Barre [ims.] Sopa, sırık, çubuk. ◆ Gümüş ve altın çubuğu. ◆ Sanâyide müsta'mel âlât-ı mütenevvia kolu ve mevadd-ı mütenevviaının sırık şeklinde ciheti. ◆ Çizgi, hatt-ı fasl. ◆ Mahkemelerde hâkimlerin oturduğu mahalli sâmiînin bulundukları mahalden ayıran parmaklık yahut bölme. ◆ Kemikleri kırmak için kadîmen Avrupa'da kullanılmış işkence aleti. || (bhr.) Bir limanın medhalinde veya bir nehrin mansabında gemilerin işlemesine mani olacak surette kum veya kayadan set, nehir ağzı kum yığını. = [cm.] Bir nevi at yarışı oyunu. ◆ Beygir ağzının gemin geçtiği dişsiz ciheti, gem yeri. ◆ Beygirin esnan-ı kâtuasıyla esnan-ı tâhinesi beyni. || (ht.) – **s magnétiques** Mıknatıs çubukları. || **Or en** – (mec.) Muhakkak, aşikâr-ı kıymet. || – **de fer** Kavî vasıta-i mukavemet. ◆ Hiçbir şey ile fikrinden caymak bilmeyen adam. || **Donner des coups de** – Şiddetle te'dib etmek. || **Être au-dessous de la** – Gayr-ı kadir, bir işe yaramaz hâle gelmek. || **Jouer aux** – **s** Birbirlerini bulamaksızın araşmak. || **Gagner, prendre, avoir** – **sur quelqu'un** Birisine takaddüm, tefevvuk etmek. || **Ne faire que toucher** – Gelmek ve der-akab gitmek. || – **du gouvernail** Dümen yekesi. || – **cabestan** Bocurgat kolu. || – **d'alésage** Tevsi' çubuğu.

Barré,e [s.] Çubuklu, sopalı. (Bu mânâda eskidir.) ◆ Mesdud. ◆ Çizilmiş. ◆ İki tarafa ayrılmış. || (mec.) Duçar-ı mümânaat olmuş. || **Dent** – **e** Kökleri eğri ve karışık olup kolay çıkmayan diş.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Barreau [imz.] Ufak maden yahut tahta çubuğu. ◆ Bir geçidi seddetmeye mahsus sırık. ◆ Parmaklık kolu, demiri. ◆ Kafes çubuğu. ◆ Hapishane parmaklığı. ◆ Muhakemede dava vekillerinin durmasına mahsus mahal, avukat mevkii. ◆ Dava vekilleri cemiyeti ve sınıfı. = [cm.] – **x magnétiques** (mr. Barres magnétiques)

Barréole [ims.] Dört direkten mürekkep cimnastik aleti.

Barrer [ft.] Sürmeyi sürerek kapamak. ◆ Seddetmek, yolunu kapamak, kesmek. ◆ Su bendi yapmak. ◆ Bir işin icrasına mani olmak. ◆ Kalemle bozmak, çizmek. ‖ (crh.) Bağlamak, raptetmek.

Barrette [ims.] Yassı kısa takke. ◆ Kardinallerin kırmızı takkesi. ◆ Kardinallik rütbesi.

Barricade [ims.] (as.) Geçitte taşlar, topraklar, ağaçlar vesâir şeylerle yapılan set ve metris, barikat, mani. ‖ (mec.) Mümânaat, müşkilat.

Barricadé,e [s.] Kaldırım taşları vesâir mevaddan yapılmış setlerle muhafazalı.

Barricader [ft.] Müdafaa için bir yolun ortasında setler ve muvakkat istihkâmlar yapmak, müruru men, barikat inşa etmek. ◆ Sıkı sıkı kapamak. ‖ (mec.) Münasebat ve muvâsalatı kat' etmek. ‖ **Se** – Barikat denilen siperler ile müdafaada bulunmak. ◆ Kapanmak, tahassun etmek. ◆ Dikkatli bulunmak. ◆ Bir yere girip yerleşmek.

Barrière [imz.] Tahta perde. ◆ Oyun vesâire için tahta perde ile ihâta olunmuş meydan. ◆ Şehir kapısı. ◆ Kordon. ◆ Şehrin medhalinde oktruva[55] resmi alınan mahal, kara gümrüğü mahalli. ◆ Hudut, sınır. ◆ Hatt-ı fâsıl, set. ‖ (as.) İstihkâm (medhal) kapısı, parmaklık kapı, set, veya istihkâm mahreçlerinden müruru men için kullanılan metin ahşap kapı. ‖ – **simple** Bir kanatlı, tek kanatlı istihkâm (medhal) kapısı. ‖ – **double** İki kanatlı, çifte kanatlı istihkâm (medhal) kapısı. ‖ – **stratégique** Sevkü'l-ceyş seddesi. ‖ (mec.) Mani, adem-i imkân, büyük müşkilat. **Barrique** [ims.] Büyük fıçı. ◆ Büyük bir fıçı dolusu.

Barrir [fl.] (Fil hakkında) Bağırmak.

Barrit [imz.] Filin bağırması.

Barroit [ims.] Fıçıcı mıskabı.

Bar-room [imz.] (*barroum*) Tezgâhın bulunduğu ve müşterilerin ayakta durup içtikleri yer.

Bartavelle [ims.] Kızıl keklik.

Barycoïe [ims.] Hafif sağırlık.

Baryencéphalie [ims.] (mna.) Belâhet, hamâkat.

Baryglossie [ims.] (t.) Ağır söyleyiş, sıklet-i lisan.

Baryphonie [ims.] (t.) Usret-i tekellüm.

Baryte [ims.] (k.) Humz-ı baryum, barit.

Baryton yahut **Bariton** [imz.] (ms.) Pes ile tiz arasındaki sadâ, perde ve onu çıkaran muganni yahut boru. ◆ [s.] (Sarf-ı Yunani'de) (`) alâmet-i meddiyesini hâmil hecâ.

Baryum [imz.] (*ri-omm*) (k.) Baryum.

Bas,se [s.] Basık, aşağı, alçak, zîr; – **peuple** Ahalinin aşağı sınıfları, avam-ı nâs; – **officier** Aşağı rütbede zâbit. ◆ Zelil, hor. ◆ Fürû-mâye. ◆ Âdi, bayağı. ‖ **à** – **prix** Ucuz. ‖ **Temps, jour, ciel** – Bulutlu hava. ‖ **Jour** – Bitmek üzere bulunan gündüz. ‖ **Avoir la vue** – **se** Uzaktan göremememek. ‖ **Avoir l'oreille** – **se** Tahkir olunmak. ‖ **Messe** – **se** Sessiz okunan dua; **Dire des messes** – **ses** Alçak sesle iştikâ etmek, mırıldanmak. ‖ **Faire main** – **se sur** Gasp ve yağma etmek. ◆ (mec.) Şiddetle muamele etmek. ‖ **En** – **âge** Küçük yaşta. ‖ **Chambre** – **se** İngiltere'de avam kamarası. ‖ **à voix** – **se** Yavaş, sessiz. ‖ (ms.) **Ton** – Alt perde. ‖ (mec.) Tevazu. ‖ – **côté** Yolun piyadelere mahsus mahalli. ‖ – **bout** En uç, en aşağı yer, saff-ı bagal. ‖ **Les pays** – Kıç. ‖ **Au** – **mot** En aşağı, en az bir tahmin olmak üzere. ‖ **Oiseau** – Zayıf, hasta, ava yaramaz kuş. ‖ –

55 fr.: *octroi*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Latin Kurun-ı Vustâ'da söylenilen galat Latin lisanı. || – Empire Kostantiniye Rum İmparatorluğu. || Pays – Felemenk.

Bas [imz.] Bir şeyin en aşağı ciheti, alt, dip. ◆ Alçaklık, mezellet. || Le – du monde yahut sadece – Avam-ı nâs. || Être au – (cm.) Tükenmek, bitmek. || (ms.) Alt perde.

Bas [zm.] Aşağı, alt; En – Aşağıya, alta, aşağıda, altta; Par – Aşağıdan, alttan; à – Aşağıya, yere; à – ! Haydi aşağıya! İn! ◆ Def olsun! Düşsün! (mevki-i iktidardan). ◆ Ici – Bu dünyada; Là – Orada, ötede. ◆ Öteki dünyada. || Porter – l'oreille Mahçup olmak, tahkir olunmak. || Mettre – les armes Terk-i silah, teslim-i silah etmek, isti'mal-i silahtan sarf-ı nazar etmek. ◆ Münakaşadan vazgeçmek. || Mettre – le pavillon Teslim olmak. || Mettre chapeau – Şapkayı çıkarıp ta'zim etmek. || Mettre – Bırakmak, terk etmek. ◆ Mağlup etmek. ◆ (Dişi hayvanat hakkında) Doğurmak. ◆ (bhr.) İndirmek. || Être – Mahv u harap olmak derecesine gelmek. ◆ Mağlup ve ser-nigûn olmak. || Par en – Aşağı kısmında. ◆ Aşağıdan.

Bas [h.] Yavaş; Parler – Yavaş söylemek. || Tout – Hafiyen, kendi kendine. || Boiter tout – Çok topallamak.

Bas [imz.] Çorap, kadın çorabı. || – de soie de la cuisinière Büyük bir hânede aşçılık eden kadının içyağlarını ve buna mümâsil öteberiyi satmaktan ettiği kâr.

Basal,e [s.] (tt.) Esasa müteallik, esasta şâyan-ı dikkat bazı hususiyetleri hâiz bulunan.

Basalte [imz.] (arz.) Koyu ve sert bir nevi taş ki arazi-i bürkâniyede bulunur, siyah mermer, mihenk taşı, bazalt.

Basaltique [s.] (arz.) Bazalttan ibaret, bazalttan müteşekkil.

Basane [ims.] Sahtiyan, meşin. ◆ At pantolonu. ◆ Bu pantolonun paçasına dikilen meşin parçası. (Subye değil yama gibi olan.)

Basané,e [s.] Esmer, güneşten yanmış (çehre yahut adam).

Basaner [ft.] Esmerlendirmek, karartmak. ◆ Sahtiyan kaplamak. || Se – Kararmak.

Bas-bleu [imz.] Akıl ve hüner ve muharrirlik iddiasında bulunan kadın. (İstihzâ tarikiyle isti'mal olunur.)

Bascule [ims.] Bir tarafı yukarı kalkınca öbür tarafı aşağı inmek üzere bir amûda geçirilmiş ufkî bir sırıktan ibaret salıncak, tahterevalli. ◆ Bir mecliste oturulduğu yerde yahut kalkılarak verilen rey. ◆ Ağır şeyleri tartmaya mahsus baskılı, basküllü kantar, baskül kantarı. ◆ Roket sehpası. ◆ İstinat noktası vasatında olan manivela sırığı. ◆ Balıkçı kayığı. || Coup de – Hâl ve mevkiin birdenbire tahavvülü.

Basculer [fl.] Çekinin hareketine müşâbih bir hareket icra etmek. || (mec.) Düşmek.

Bas-dessus [imz.] (ms.) Sadânın bir derece-i mahsusası.

Base [ims.] Temel, esas, bünyad. ◆ Bir sütunun durduğu mahal, kaide, ayak. ◆ Bir şeyin mebnî ve müstenid bulunduğu başlıca ciheti, asıl, esas, usul. ◆ Etek, zeyl. ◆ Üss. ◆ İstinat. ◆ Mıntıka. || (he.) Kaide. || (k.) Bir hâmızla terekküb ederek bir milh teşkil eden esas. || (t.) Bir ilacın terkibine giren eczanın başlıcası ve külliyetlisi. || (as.) – s d'opérations Üssü'l-harekât. || – s d'opérations successives Teâkubî üssü'l-harekâtlar. || – s d'opérations accidentelles Ârızî üssü'l-harekâtlar. || – s d'opérations secondaires Sânî üssü'l-harekâtlar, ikinci derece üssü'l-harekâtlar. || – d'approvisionnement Üssü'l-mühimmat, dârü'l-mühimmat, erzak ve mühimmat mıntıkası. || – d'approvisionnement primitive Üssü'l-mühimmat-ı aslî. || – d'approvisionnement secondaire Üssü'l-mühimmat-ı sânî, ikinci derece üssü'l-mühimmatı. || – d'alignement Esas istikamet, esas hiza. || Zıll-i malum, zıll-i esas. || – de l'impôt (ma.) Verginin matrahı.

Baselle [ims.] Ispanak nevi, pazı.

Baséologie [imz.] Felsefe-i esasiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Baser [ft.] Bina etmek, istinat ettirmek. || **Se** – İstinat etmek.

Bas-fond [imz.] Alçak ve çukur mahal. || (bhr.) Sığ (asıl mânâsı derin mahal olmak icap eder). || (mec.) **Les** – **de la société** Esâfil-i nâs. (cm. des *bas-fonds*).

Basicité [ims.] (k.) Esasiyet.

Basiliare [s.] (tşr.) Kaidevî.

Basilic [imz.] *(lik)* Fesleğen, reyhan. ◆ Esâtir-i Yunaniye'de yalnız bakmakla itlaf etmek kuvvetini hâiz bir mevhum ejderha. || **Des yeux de** – Çeşm-i gazap, hainâne, kindarâne enzar. || – **noir** Hind fesleğeni. || – **étoilé** Ak fesleğen.

Basilicon [imz.] (t.) Kasab merhemi.

Basilique [ims.] Büyük kilise. || (Eski Yunanîler indinde) Hükümdar sarayı. || (Eski Romalılar indinde) Mahkeme, divan. || (tşr.) Kol damarlarının biri, verid-i basilik. = [cm.] İmparator Vasil'in[56] emriyle lisan-ı Yunanî'ye tercüme edilmiş Roma kavânîni.

Basin [imz.] Yün veya pamuktan mamul bez, pazen.

Basique [s.] (k.) Esasi.

Basoche yahut **Bazoche** [ims.] Eski vakitlerde Paris parlamentosu memurlarından mürekkep heyet. ◆ Bunlara mahsus ahlak ve âdât. ◆ (Latife tarzında) Dava vekilleriyle noterler ve avueler[57] heyeti.

Bas-officier [imz.] (as.) Küçük zâbit. (Eskidir. El-yevm bu mânâda *sous-officier* lafzı müsta'meldir.)

Basque [ims.] (Esvab hakkında) Etek, zeyl. || **Tambour de** – Def, tef.

Basque [s.] Pirene dağları eteklerinin ahalisinden olan veyahut o memlekete mensup bulunan. || **Provinces – s** Bask eyaletleri. || **Courir comme un** – Çok koşmak. = [imz.] Memleket-i mezkûre ahalisinin lisanı, Bask lisanı.

Basquine [ims.] İspanyollardan alınma müzeyyen kadın etekliği.

Bas-relief [imz.] Bir sathın üzerinde az kabartma ile tasvir olunmuş resim veya hat, müsennem. (cm. des *bas reliefs*).

Basse [ims.] (ms.) Kaba ve kalın ses, baso, baso kemanı, baso sazı, bam. = [cm.] Bazı çalgıların kalın telleri, kalın saz kirişi, bam teli.

Basse (bhr.) Bir limanın ağzında bulunan kum veya kayalık.

Basse-contre [ims.] Bir âhengin en kalın ve ağır sesi ve onu çıkaran muganni yahut çalgı, kontra-baso. (cm. des *basses-contre*).

Basse-cour [ims.] Tavuk ve güvercin ve hindi gibi hayvanlara mahsus avlu, kümes. ◆ Kümes hayvanatı. || **Nouvelles de** – Erâcif. (cm. des *basses-cours*).

Basse-courier,ère [i.] Kümese bakmakla mükellef hizmetçi. (Az müsta'meldir.) (cm. des *basse-couriers,ères*).

Basse-étoffe [ims.] Kurşun ve kalay halîtası.

Basse-fosse [ims.] Yer altında derin zindan. || **Cul de** – Kezâ.

Bassement [h.] Alçakça, alçaklıkla. (Yavaş sesle mânâsına da kullanılmıştı.)

Basse-mer [ims.] Sular alçaldığı, çekildiği vakit denizin hâli, cezir hâli.

Basse-pâte [ims.] Yufka.

Bassesse [ims.] Alçaklık, denâet, mezellet. ◆ Fürû-mâyelik, aşağılık, soysuzluk. ◆ Âdilik, bayağılık. || **Faire des – s** (Âmiyâne) Bir zevk ve arzuyu mahzuz etmek için her şeyi icraya amade bulunduğunu göstermek için kullanılır.

Basset [imz.] Bacakları kısa ve tüyü az av köpeği, zağar. || (mec.) Bacakları pek kısa adam, paytak, cüce adam.

Basse-taille [ims.] (ms.) Âhengin en tiz perdesiyle en pesi arasındaki ses ve o sesi çıkaran muganni yahut çalgıcı. || Gayet az kabartma ile mahkûk nakış. (Bu mânâda eskidir.) (cm. des *basses-tailles*.)

56 Bizans İmparatoru I. Basileios.

57 fr.: *avoué*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tubaarsiv.com

Basse-terre [ims.] Sath-ı bahr hizasından az mürtefi mahal. (cm. des *basses-terres*).

Bassette [ims.] Laskineye müşâbih bir nevi kâğıt oyunu.

Bas-siège [imz.] Alçak iskemle. = [imz. – cm.] Muhakeme ve kabul salonu.

Bassin [imz.] Çukur kap, lenger, leğen. ◆ Kenarlı tepsi. ◆ Su haznesi. ◆ Kurna. ◆ Tekne. ◆ Bir kap yahut leğen dolusu. ◆ Bahçe havuzu. ◆ Liman havuzu. ◆ Karalarla ihâta olunmuş ova veya alçak arazi, havza. || – **de balance** Terazi gözü, kefesi. || – **d'un fleuve** Bir nehrin mecrası etrafında bulunup suları o nehre toplanan arazi, havza. || – **de construction** (bhr.) İnşa havuzu (sefâin inşasına mahsustur). || (tşr.) Kursak, havsala. || **Cracher au** – Kesenin ağzını nihayet açmak.

Bassinage [imz.] Hafif surette ıslatma, sulama.

Bassine [ims.] Tek kulplu kap, lenger. || (k.) Minkaa.

Bassiné,e [s.] Ufak yatak tandırıyla ısıtılmış. ◆ Yıkanmış.

Bassinement [imz.] Ufak yatak tandırıyla ısıtma. ◆ Hafif surette ıslatma.

Bassiner [ft.] Bir ufak yatak tandırıyla ısıtmak. ◆ Bir mâyi ilaçla yıkamak. ◆ Az ve yavaş sulamak. ◆ Lüzumsuz boş şeylerle baş ağrıtmak, can sıkmak. || (mec.) Teskin etmek. || **Se** – Bir mâyi ilaçla yıkanmak.

Bassinet yahut **Bacinet** [imz.] (as.) Ağızotu tavası ki çakmaklı yahut fitilli tüfeklerde ağızotu barutunu koymaya mahsus çukur bir bakır kıtadan ibarettir. ◆ Bir nevi zırhlı başlık. || **Couvre** – Ağızotu tavası kapağı. || – **de sûreté** Emniyet kapağı. || (tşr.) Batn-ı esfelin iç tarafı, huveysala-yı kilye.

Bassinoire [ims.] Yatakların içini ısıtmaya mahsus üstü kafesli kapakla örtülü el tandırı. ◆ Ufak yatak mangalı. ◆ Kocaman saat. ◆ Can sıkıcı şey veya adam.

Bassiste [imz.] Baso yahut viyolonsel çalan sanatkâr.

Basson [imz.] Nefesle çalınır bir nevi baso zurnası. ◆ Zurnacı.

Bassora yahut **Basrah** [ih.] Basra.

Bassure [s.] (zra.) Alçak ve rutubetli arazi.

Bastant,e [s.] Kâfi. ◆ Kadir, ehil. (Eskidir.)

Baste [hn.] Pekiyi, olsun. ◆ Geç, elverir.

Baste [imz.] Bir kâğıt oyununda sineğin birlisi. = [ims.] Çin ipeklisi. ◆ Sütün muhafazasına mahsus üstüvâne.

Baster [imz.] Irk-ı ebyaza mensup biriyle bir Hotantolunun neslinden gelen melez.

Basterne [ims.] Tahtırevan, koçu.

Bastide [ims.] Küçük köşk. || (as.) Hücum için vaktiyle muvakkaten inşa olunan küçük kale.

Bastier [imz.] (as.) (Vaktiyle) Mekârî hayvanı.

Bastille [ims.] (as.) Münferit kale, muttasıl kule. ◆ Müteharrik kule.

Bastiller [s.] Kule ve bedenlerle ihâta etmek. (Eskidir.)

Bastillon [imz.] (as.) Küçük kale.

Bastingage [imz.] (bhr.) Düşmanın mermiyatından tahaffuz için güvertenin etrafına minder ve yastık gibi şeyler vaz'ı ile yapılan metris, palastra. ◆ Küpeşte.

Bastingue [ims.] (bhr.) Düşmanın ateşinden tahaffuz için güvertenin etrafına vaz' olunan yastık ve minder gibi mevadd.

Bastinguer [ft.] (bhr.) Geminin güvertesini kurşundan muhafaza için minder ve yastık gibi şeyler vaz' ederek metris yapmak, palastra etmek. || **Se** – Düşmanın ateşinden muhafaza için güvertenin etrafına yastık ve minder gibi mevadd-ı mahsusa vaz'ıyla tahassun etmek.

Bastion [imz.] (as.) Burç. (Tâbiyevî usulüyle resmolunan bir istihkâmın kısm-ı malumundan ibarettir.)

Bastionné,e [s.] (as.) Burçlu, bastiyonlu, tâbiyevî. || (mec.) Takviye bulmuş, muhat.

Bastonner [ft.] (as.) Bir istihkâmı yahut istihkâmın bir kısmını burçlar ile teçhiz, takviye etmek. || (mec.) İhâta etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bastonnade [ims.] Dayak, değnekle dövüş, darp. ‖ (as.) Dayak, değnek cezası.

Bastringue [imz.] Meyhâne balosu. ◆ Fransa'da kürek mahkûmlarının tenekeden, fildişinden, gümüşten, altından mamul küçük fakat yirmi franklık bir sikke, bir mürur tezkeresi, küçük bir testere istîab edecek hacimde bir kutuya verdikleri isim ki muhafızların nazarından kurtarmak için şerc içinde ketm olunur.

Bastude [ims.] Tuzlu göllerde müsta'mel bir nevi ağ.

Bas-ventre [imz.] Karnın alt tarafı, kasık, batn-ı esfel.

Bât [imz.] Semer. ◆ Kayd, ıztırap. ‖ **Porter le** – Yük altında, sıkıntı altında bulunmak. ‖ – **de chameau** Deve havudu. ‖ **Chevaux de** – Mekârî beygirleri. ‖ **Mulets de** – Mekâre esterleri.

Bat [imz.] (*batt*) Balık kuyruğu.

Bataclan [imz.] Fazla eşya, kalabalık.

Batail [imz.] Çan tokmağı.

Bataillard,e [s.] Muharip, harbi seven.

Bataille [ims.] (as.) Harp (iki büyük ordunun birbiriyle çarpışması demek olan bu kelime bir harbe takaddüm eden (*Combat*) muharebe lafzından tefrik ve temyiz edilmelidir); – **défensive** Harb-i tedâfüî; – **offensive** Harb-i taarruzî, tecavüzî; – **défensive-offensive** Tedâfüî-taarruzî harp; – **démonstrative** Harb-i iğfalî; – **de rencontre** yahut **imprévue** Harb-i tesadüfi yahut gayr-ı muntazar; – **rangée** Harb-i mürettep. ‖ **Livrer** – Harp etmek. ‖ **Champs de** – Meydan-ı harp. ◆ Bir münakaşanın mevzuu. ‖ **Corps de** – Bir fırkanın iki cenahı arasında bulunan asker, kalb, kalbgâh. ‖ **Ranger l'armée en** – Askeri saff-ı harp tertibine koymak. ‖ **Ordre de** – Saff-ı harp. ◆ Cidal, kavga, münâzaa. ◆ Münakaşa, mübâhase. ‖ **Cheval de** – (mec.) Bir mübâhasede en ziyade güvenilen, lâ-yenkatı' tekrar edilen delil. ‖ Bir nevi kâğıt oyunu. ‖ Düello.

Batailler [fl.] Harp etmek. ◆ Şiddetli münâzaa ve mübâhaseye girişmek. ◆ Dövüşmek. ‖ (bhr.) Rüzgâra veya akıntıya karşı çabalamak.

Batailleur,se [s.] Münâzaa ve mübâhaseyi çok seven adam. ◆ Nizâcı, kavgacı.

Bataillon [imz.] Tabur; – **de chasseurs** Talîa (nişancı) taburu; – **de marche** Yürüyüş taburu; – **de train** Nakliye taburu; **Chef de** – Binbaşı. ◆ Asker, asâkir. ‖ (mec.) Güruh, sürü.

Bâtard,e [i. – s.] Piç, veled-i zina. (Bu mânâ ile bugün *Enfant naturel*: "veled-i tabii" tabirinin isti'mali ekserdir.) ◆ Cinssiz, cinsi bozuk. ◆ Melez. ◆ İsnat olunan adam tarafından yapılmamış eser. ◆ Fena taklit. ‖ – **adultérin** Biri başka birine nikâhlı diğeri nikâhsız ana babadan tevellüt eden piç. ‖ – **simple** Birbirine nikâhlı olmayan ana babadan mütevellit piç. ‖ (ed.) **Genre** – Kâh müzekker ve kâh müennes olan (kelime). ‖ **Écriture** – **e** İki nevi yazı beyninde bulunan yazı. ‖ (bhr.) Gerek cesâmet, gerek şekilce birbirine tamamıyla müşâbih. ‖ **Porte** – **e** Araba için olan kapı cesâmeti ile küçük bir kapı cesâmeti beyninde bulunan bir kapı. ‖ **Plante** – **e** Yabani, aşılanmamış nebat.

Bâtarde [ims.] (bhr.) Geminin en büyük yelkeni, mayistra. ◆ Bir nevi hat.

Bâtardeau[58] [imz.] Bir çayın suyunu tutmak veya diğer bir tarafa çevirmek için kazık ve çamurdan yapılan set. ‖ (as.) Hendek, su bendi, batardo.

Bâtardière [ims.] Aşılanmış ağaç fidanı.

Bâtardise [ims.] Piçlik. ‖ **Droit de** – Avrupa derebeylerinin vaktiyle kendi idareleri dâhilinde bulunan piçlerin vasiyetnâmesiz vefatlarında miraslarına nâil olmak hakkı.

Bâtards [imz. – cm.] Balık oltasına konulan bir nevi kırmızı kurtlar.

Batavique [s.] **Larme** – (mr. Larme)

Bate (mr. Bat)

58 Orijinal metinde *Bâterdeeu* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tubaarsiv.com

Bâté [s.] Semerli. ‖ (mec.) Manevi bir kayıt ve mecburiyet altında. ‖ **Ane** – Ebleh ve ecahel adam.

Bateau [imz.] Sandal, mavna, kayık. ◆ Gemi, sefine. ◆ Bir gemi yükü. ‖ (mec.) Kıymettar bir şey tevdî edilen hakiki yahut hayali bir şey. ◆ Arabanın tahtadan mamul taslağı. ◆ Kayık tabak. ‖ – **à vapeur** Vapur. ‖ – **volant** Balon teknesi, zevrakı. ‖ – **à hélice** Uskur-ı vapur. ‖ – **dragueur** Tarak dubası. ‖ – **phare** Fener dubası. ‖ **Arriver en trois – x** Gayet debdebe ve tantana ile gelmek. ‖ **Faire le** – İki kumarbaz kendileriyle oynayan bir şahs-ı sâlisi yutmak için ittifak etmek. ‖ **Monter un – à quelqu'un** Birisini hiç inanılmayacak, gülünç bir şeye inandırmak.

Batelage [imz.] Sandal ve mavnalarla sefâine veya sefâinden hamûle nakli. ◆ Mavnacılara verilen ücret-i nakliye. ◆ Sandalcılık, mavnacılık. ◆ Geminin postası, seferi. ◆ Eğlence, hokkabazlık.

Batelée [ims.] Bir sandal veya mavna hamûlesi. ‖ (mec.) Çok miktarda.

Bateler [fl.] Maskaralık, soytarılık etmek.

Batelet [imz.] Salapurya.

Bateleur [i.] Hokkabaz. ◆ Dalkavuk, maskara, soytarı. ◆ Tiyatro oyuncusu.

Batelier,ère [i.] Sandalcı, mavnacı. ◆ = [s.] Sandal ve mavnalara, ve bunlarla nakliyat teşebbüsüne müteallik, ait.

Batellerie [ims.] Sandal ve mavna ile nakl-i eşya esnaflığı. ◆ Bir yerde işleyen sandal ve mavnaların mecmûu.

Bâter [ft.] Semer koymak. ◆ Evlendirmek. = [fl.] **Bien** – İyi gitmek, yolunda olmak; **mal** – Fena gitmek, yolunda olmamak.

Baterse [ims.] Bir nevi büyük saban.

Bat-flancs [imz.] Ahır bölmesi, bölme.

Bathomètre yahut **Batymètre** [imz.] (bhr.) Denizin umkunu ölçmeye mahsus iskandil aleti, mikyasü'l-umk.

Bathymétrie [ims.] Umk-ı bahri ölçmek fenni.

Bathypicron [imz.] (nb.) Pelin.

Bâti [imz.] Kapı ve çerçeve vesâire taslağı. ◆ Çatı çatma, teyel. ◆ Teyel ipliği.

Bâti,e [s.] Yapılmış, bina olunmuş. ◆ Ebniye ile mestur (arsa). ◆ Teyellenmiş. ‖ (mec.) Yapılmış (mânen). ‖ **Bien** – Güzel, mütenâsibü'l-âzâ; **mal** – Çirkin, biçimsiz.

Bâtier [imz.] Semerci.

Bâtière [ims.] Semer biçiminde iki meyilli çatı.

Batifolage [imz.] Çocukçasına eğlence.

Batifoler [fl.] Çocukçasına eğlenmek. ◆ Çocukluk etmek.

Batifoleur,se [i.] Çocukçasına oynayıp eğlenmeyi seven adam yahut kadın.

Batiller [fl.] (Nehrin yahut kanalların suları hakkında) Kenara çarparak süratle temevvüc etmek.

Bâtiment [imz.] Yapı, bina. ◆ Ebniye. ◆ Ebniye inşası, yapı, inşaat. ◆ Mimarlık. ◆ Gemi, sefine; – **de guerre** Harp sefinesi; – **marchand** yahut – **de commerce** Tüccar gemisi; – **s de mer** Merâkib-i bahriye. = [cm.] Ebniye-i emîriye idaresi, inşaat dairesi.

Bâtine [ims.] İçi saman doldurulmuş semer.

Bâtir [ft.] Yapı yapmak, bina inşa etmek. ◆ Kurmak, tesis etmek. ◆ Yapmak. ‖ (mec.) İhdas ve tesis etmek. ◆ Hazırlamak, esasını, temelini kurmak. ‖ – **de boue et de crachats** Metanetsiz bir bina yapmak. ‖ – **sur le sable** Çürük esas ve kavâid üzerine bir teşebbüse kıyam etmek ve bir fikre sahip olmak. ‖ – **à chaux et à ciment** Gayet metin olarak bina etmek ve (mec.) muhkem esaslar üzerine bina eylemek. ‖ – **sur le ventre** Karnı büyümek. (Gebe kadınlar hakkında dahi kullanılır.) ‖ – **en l'air** Muhal şeylerle uğraşmak.

Bâtir [ft.] Dikişi çatmak, teyellemek.

Bâtisse [ims.] Yapının duvarcılığa müteallik kısmı, duvarcılık. ◆ Yapı yapma. ◆ Yapı yapma merakı.

Bâtisseur [imz.] Yapı ile uğraşmayı seven adam. ◆ Fena mimar. ‖ (mec.) Bir şey yapan, meydana çıkaran adam.

Batiste [ims.] Patiska. ◆ Yazlık ince bir basma.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Bâton [imz.] Değnek, asa, sopa, sopa darbesi. ◆ Yüksek ve her katı bir odadan ibaret ev. ◆ İstinatgâh. ◆ Değnek darbı, sopa, dayak, kötek. ◆ Yeni yazıya başlayan çocukların karaladıkları hatlar. ◆ Değnek şeklinde olan şey. || **Aveugle sans** – Bir iş görmek için muhtaç olduğu şeyden mahrum adam. || – **de cage** Kafesin içinde bulunan tünek. || – **de vieillesse** Bir ihtiyara hizmet eden adam. || **Sortir le – blanc à la main** Müstahkem bir mevkiden silahsız ve eşyasız olarak çıkmak. ◆ (mec.) Fakir ve eli boş çıkmak. || **Mener le – haut** Şiddetli ve sert muamele etmek. || **Jeter des – s dans les roues** Bir işe mevâni çıkarmak. || **à – rompu** Devamlı surette olmayarak, aralık aralık. || **à coups de** – Cebren, kaba bir surette, birdenbire. || **Sauter le** – İstemeyerek bir iş yapmak. || **Battre l'eau avec un** – Beyhûde yorulmak. || **Court** – Kura. || **Tirer au** – Bahsetmek. || **Tirer au court** – Nihayete kadar münakaşa etmek, uğraşmak. || **Jouer du** – Hücum veya müdafaa için bastondan istifade tarikini bilmek. ◆ Dövmek için baston isti'mal etmek. || **Prendre un** – Birdenbire ve kaba bir surette hareket etmek. || **Perdre son** – (Tiyatro ıstılahında) Duruşunu şaşırmak. || **Tour du** – Gayrımeşru istifade. || – **de maréchal** Müşiriyet rütbesi ve (mec.) son maksat ve arzu, illet-i gaiye. || Bazı rütbe ve makamların alâmet-i mahsusası: – **de commandement** Kumanda asası. || – **pastoral** Reis-i rûhânî asası yani mevki ve rütbesi. || – **de cire** Mühür mumu çubuğu. || – **de Jacop** Hokkabaz değneği. ◆ Bir nevi börek. || – **d'une confrérie** Esnaf kethüdalığı. || – **de mesure** (ms.) Usul değneği.

Bâtonnat [imz.] Dava vekilleri heyeti riyâseti. ◆ Bu riyâsetin müddeti.

Bâtonné,e [s.] Dayak yiyen, madrub. ◆ Çizilen, mahzuf.

Bâtonner [ft.] Değnekle dövmek, dayak atmak. ◆ Çizmek, tayy etmek.

Bâtonnet [imz.] Çelik çomak. ◆ Dört köşeli cetvel tahtası. || (crh.) Büyut-ı şebekiye, mıtrak-ı fasd. || **Il n'a pas de chance au** – O bedbahttır yahut beceriksizdir.

Bâtonnier [imz.] Dava vekilleri heyeti reisi.

Bâtonniste [imz.] Cirit, değnek oyununda, mübârezesinde mahir adam.

Batracien,ne [s.] Kurbağaya taalluk eden, benzeyen. || [imz. – cm.] (tt.) Kurbağaya benzer hayvanat sınıfı, dıfdaiye, dıfâdı'iye.

Battage [imz.] Harman dövümü, harman vakti. ◆ Tereyağı yapmak için yayıkta süt çalkalama, dövme. ◆ Toz hâline getirilme. ◆ (Altın, gümüş ve emsalini) Varak yapma. ◆ Varakçılık. ◆ Hile.

Bataison [ims.] Harman dövme. ◆ Harman mevsimi.

Battant [imz.] Çan tokmağı. ◆ Kapı kanadı. ◆ Kalp. ◆ Bir pencerenin kapaklarından beheri. (Bu mânâda az müsta'meldir.) || **Ouvrir à quelqu'un à deux – s** Kemâl-i müsâraatle kabul etmek. || **Porte à double** – İki kanatlı, çifte kapı. || (tt.) Tek kabuk, mısra.

Battant,e [s.] Dövücü, dârib. || **Porte – e** Kendi kendine kapanan kapı. ◆ İyi kapanmadığı için rüzgârdan çarpan kapı. || **Pluie – e** Gayet şiddetli yağmur. || **Métier** – İşlemekte olan tezgâh. || **Tambour** – Trampete çalaraktan, trampete sadâsıyla ve (mec.) kahren, cebren. || **Vaisseau de guerre bien** – Derûnunda topçu hıdematı kolay olan harp gemisi. || **Mener – les ennemis** Düşmanı sürat-i mümkine ile firara icbar etmek. || – **de crosse** Tüfek kayışının alt ucunu takmaya mahsus halka, alt gerdâne. || – **de grenadière** Tüfek kayışının üst başını ta'like mahsus halka, üst gerdâne. || **Tout – neuf** Yepyeni.

Batte [ims.] Tokmak, tokaç. ◆ Tokmağın yüzü. ◆ Mala. ◆ Nehirlerde üzerinde çamaşır yıkanan taş. ◆ Pandomima, tiyatro gibi oyunlarda palyaçonun, komiğin tahta kılıcı. || (mec.) Hicv-âmiz yahut mudhik vasıta. ◆ Darp (altın, sikke hakkında).

Batte-à-beurre [ims.] Yayıkta sütü dövmeye mahsus uzun saplı tokmak, yayık tokmağı. (cm. des *battes-à-beurre*).

Batte-à-bœuf [ims.] Sığır etini yumuşatmak için dövmeye mahsus tokmak (cm. des *battes-à- bœuf*).

Battellement [imz.] Saçak üzerindeki kiremitler.

Battement [imz.] Vurma, çırpma, hareket, darabân, tahrik. ◆ Raksta bir ayağın üzerinde durulup diğerinin tahriki. || – **des mains** El çırpma; – **de cœur** Yüreğin vurması, çarpıntı, darabân ve (mec.) heyecan. || – **des ailes** Kanatların tahriki. || – **du pouls** Nabzın vurması. || (as.) Darb-ı mermi, müsâdeme-i mermi.

Batterie [ims.] Dövüşme, mudârebe. || (as.) Batarya; – **de campagne** Sahra bataryası, seyyar batarya; – **à cheval** Süvari bataryası; – **à pied** yahut – **montée** Piyade bataryası; – **de montagne** Dağ, cebel bataryası; – **de siège** Muhasara (top) bataryası; – **à démonter** Tahrip bataryası, demoniter bataryası; – **de bombardement** Bombardıman bataryası; – **de brèche** Gedik bataryası; – **de côte** Sahil bataryası; – **rapide** Seri batarya; – **annexe** Mülhak batarya; – **détachée** Müfrez batarya; – **de démolition** Hedm bataryası; – **de circonstance** İhtiyaç, zaruret bataryası; – **cuirassée** Zırhlı batarya (bu nevi bataryaya *casemate* dahi tabir olunur); – **de mortiers** Havan bataryası; – **à ricochet** Sektirme bataryası; – **d'enfilade** Anfilad bataryası (Buna – **de revers** Arka, mâil-i arka bataryası da denir); – **couverte** Mestur batarya; – **provisoire couverte** Muvakkat mestur batarya; – **mobile** Müteharrik batarya; – **masquée** Gizli batarya; – **de fusil** Tava kapağı ki çakmaklı eslihada ağızotu tavasını setreden çelik kısımdır; – **et sonnerie** Trampete yahut boru çalma, çalış. || (bhr.) Bir sefinenin topları ve mevkileri veya topla güverte ve lombar; – **flottante** Hücum sefinesi (dibi düz, topçusu çok ve fakat sürati kalil ve mevâki-i bahriyeye hücum icrasına mahsus bir sefinedir); – **circulaire** Su kesimi müdevver ve pek seri manevra icrasına müsait bir nevi talim sefinesi. || (ht.) – **électrique** Manzume-i elektrikiye, elektrik bataryası. || – **galvanique** Galvanizma bataryası. || – **de cuisine** Mutfak takımı. || **En** – (as.) Endaht vaziyetinde. = [cm.] Tedâbir, vesâit.

Batteur,se [imz.] Dövücü, dârib. ◆ Harman yapan rençper, harmancı. || (as.) – **d'estrade** Bir nevi hafif süvari. (Kurun-ı Vustâ'ya mahsus idi.) || – **d'or** Altın varakçı. || – **de pavé** Boş gezen, işsiz güçsüz adam. || – **de vaches liées** Sade şeylerle tefâhur eden adam. || – **de dig dig** Alelâde yanında bir kadın bulundurup bunun muavenetiyle hırsızlık eden sârik.

Batteuse [ims.] Düven, harman makinesi. ◆ Madenleri safha hâline koymak için müsta'mel alet.

Battitures [ims.] Dövülen madenden çıkan rîzeler, maden, demir kırıntısı, tuval/daval.

Battoir [imz.] Tokmak. ◆ Top oyununda müsta'mel küçük tahta. ◆ Geniş ve kuvvetli el.

Battoire [ims.] Yayık tokmağı.

Battologie [ims.] (ed.) Mânen ve lafzen mükerrer ve binaenaleyh lüzumsuz elfaz ilavesiyle ıtnab-ı kelâm. Mesela: "Hükümde nazikâne muameleler ibzal eyledi" makamında (*Il m'a comblé de politesses*) kelâmıyla iktifa etmeyip de: "Hükümde bin türlü nazikâne muameleler ibzal eyledi" demek olan: (*Il m'a comblé de mille politesses*) ibaresiyle ıtnab-ı kelâm etmek gibi.

Battologue [imz.] Bir ifadeyi lüzumsuz ve muhtelif tabirlerle tekrar ederek sözü uzatan muharrir.

Battre [ft.] (Tasrifi: *Je bats*, *tu bats*, *il bat*, *nous battons*, *vous battez*, *ils battent*; *je battais*, *je battis*; *je battrai*; *je battrais*; *bats*, *battons*, *battez*, *que je batte*; *que je battisse*; *battant*; *battu*,e). Vurmak, dövmek, darp etmek. ◆ Galebe etmek, yenmek. ◆ Topa tutmak. ◆ Redd ü cerh etmek, çürütmek. ◆ Çalmak (davul vesâire hakkında). ◆ Dolaşıp aramak, taharri etmek. ◆ Çalkatmak, karıştırmak. ◆ Tayin ve vaz' etmek. ◆ Oyun kâğıtlarını karıştırmak. ◆ Sikke darp etmek. ◆ Çarpmak, vurmak, dokunmak. || – **l'eau**, **l'air**

Beyhûde yorulmak. || – le pavé Sokaklarda dolaşmak. || – les oreilles Baş ağrıtmak. || – tantôt les baguettes, tantôt le tambour Bazen bir şey bazen diğer bir şey söylemek. || – le breloque (mec.) Muvâzene-i akliyesini kaybetmek. || – le chamade (mec.) Cevap verecek delil bulamayıp mübâhaseden çekilmek. || – monnaie Sikke darp etmek ve (mec.) para tedarik eylemek. || – le fer Demir dövmek, silah yapmak ve (mec.) kemâl-i müdâvemetle çalışmak. || – à froid Demiri teshin etmeksizin dövmek ve (mec.) müşkil, gayr-ı mümkün bir teşebbüse kıyam etmek. || – quelqu'un en brèche (mec.) Birisinin delilini, itibar ve haysiyetini çürütmek. || – le pays Seyahat etmek, memleketi keşfetmek. || – les buissons Av çıkarmak için çalı diplerine vurmak ve taharriyat-ı şedîdede bulunmak. || – la semelle Isınmak için ayaklarla yere vurmak. || – quelqu'un à terre Müdafaadan âciz birini dövmek ve (mec.) mukabele edemeyecek birisine karşı elindeki vesâit-i rüçhandan istifade etmek. || – froid à quelqu'un Birisine bürûdet göstermek. || – le chien devant le loup Birisini aldatmak için bir adama darılmış, kızmış gibi gözükmek. || – des grains Harman dövmek. || – l'eau (Geyik ve karaca hakkında) Suya atılmak. ◆ Ağlarda kalan balıkları kaçırmak için suyu tahrik etmek. || – le pavillon Sancağı hâmil olmak. || – les cartes Oyun kâğıtlarını karıştırmak. || (as.) Mağlup etmek, yenmek. ◆ Top endahtını muayyen bir noktaya tevcih etmek; – en brèche Gedik açmak için top atışını bir beden veya duvara tevcih etmek; – en retraite Ricat etmek, ricat-ı muntazama icra etmek; – en écharpe Mâil atış icra etmek, eğri atışla dövmek; – l'appel Yoklama borusu çalmak; – l'alarme Silah başına nidâsı etmek, silah başına kumandasını vermek; – du tambour Trampete çalmak; – le rappel Cem borusu çalmak; – la marche Yürüyüş, hareket borusu çalmak. || – la campagne Dağda bayırda gezerek taharriyat ve tecessüsatta bulunmak (eşkıya hakkında). ◆ (mec.) Vakit kazanmak yahut fikrini belli etmemek için kasten müphem sebepler göstermek, saçma sapan söylemek. || – le chemin Yolu tesviye etmek ve (mec.) emsal olmak. = [fl.] Hareket etmek, oynamak, çırpınmak. ◆ Çarpmak, temas etmek. ◆ (Kalp hakkında) Çarpmak, vurmak. ◆ (Esliha-i nâriye hakkında) Varmak, erişmek. ◆ (Çalgı hakkında) Çalınmak, çalmak. || – en retraite Mübâhaseden çekilmek. (Mecaz mânâsı.) || – des mains El çırpmak ve (mec.) alkışlamak. || Se – Kendi kendine vurmak. ◆ Kavga ve mübârezeye girişmek. ◆ Münakaşa etmek. || S'en – l'œil d'une chose Bir şeyle istihzâ etmek. (Az müsta'meldir.) || Se – les flancs Beyhûde yorulmak.

Battu,e [s.] Dövülmüş, madrub. ◆ Karıştırılmış. ◆ Mağlup, münhezim. ◆ Basılmış. ◆ Yorgun, meftur, bitkin. || Yeux – s Etrafı morarmış gözler. || Marcher par des chemins – s Başkaları tarafından söylenmiş hazır sözler söylemek veya böyle tabirler yazmak. || Homme – de l'oiseau Talihi nâ-sâz musab ve meyus adam. || Chemin – İşlek yol. ◆ Âdi, âmiyâne. ◆ Harc-ı amm. = [imz.] Mağlup, madrub.

Battue [ims.] Sürek avı. ◆ Sürek avcıları. ◆ Düşman yahut mücrimleri bulmak için icra edilen taharriyat. || (as.) Tecessüs kolu. || Avoir les oreilles – es de quelque chose Bir şeyin ale't-tekrar söylenmesini işitmekten bıkmış, yorulmuş olmak. || Se tenir pour – Kendisine mağlup nazarıyla bakmak, mağlubiyeti itiraf etmek.

Batture [ims.] Bal ve kola ve sirkeden mamul bir nevi yaldız.

Batz [imz.] Yirmi beş otuz para kıymeti olan Almanya ve İsviçre sikkesi. ◆ İsviçre'nin on santimlik sikkesi.

Bau [imz.] (bhr.) Geminin bir yanından bir yanına uzanan kalın direk, kemere denilen kerestesi. ◆ Büyük ağ.

Baud [imz.] Geyik avlayan Mağrip köpeği.

Baudement [h.] Şâikane, şâtırâne.

Bauder [fl.] (Köpekler hakkında) Havlamak.

Baudet [imz.] Eşek, himar. ◆ Ahmak ve cahil adam. ◆ Bıçkıcı, hızarcı sehpası, iskelesi.

Baudir [ft.] Kopoyu sesle yahut düdükle ava teşvik etmek.

Baudrier [imz.] Kılıç omuz (askı) kayışı, hamâil. (El-yevm bu mânâda kılıç (bel) kayışı demek olan *Ceinturon* kelimesi müsta'meldir.)

Baudelaire [ims.] İki ağızlı, namlusu enli ve kısa ve ucu sivri bir nevi kılıç.

Baudruche [ims.] Kuru kursak. ◆ Dibâgat edilmiş kursak derisi.

Bauge [ims.] Yabani domuz yatağı. ◆ Âdi domuz kümesi, ahırı. ◆ Gayet pis yatak ve mesken. || **Avoir tout à** – Her şeye mebzûlen mâlik olmak.

Baugue yahut **Bauque** [ims.] Deniz yosunu.

Baume [imz.] Balsam, pelesenk. ◆ Pelesenkle karışık ilaç yahut merhem. || (mec.) Merhem, deva, şifa, medar-ı teselli. || **Fleurer comme** – Güzel bir koku neşretmek. || – **universel,** – **de vie** Eski kimyagerlerce deva-yı küll. || – **de Canada** (syd.) Kanada balsamı, terementi-yi sâil.

Baumier [imz.] Pelesenk ağacı, şecer-i balsam.

Bauque [ims.] (mr. Baugue)

Bavard,e [s-i.] Geveze. ◆ Boşboğaz. || (mec.) Hissiyatını izhar etmeyi seven. = [ims.] Dil.

Bavardage [imz.] Gevezelik, boşboğazlık. ◆ Lüzumsuz ve fazla sözler yahut yazılar. ◆ Cıvıltı.

Bavardasser [ft.] Çok gevezelik etmek.

Bavarder [fl.] Çok söylemek, gevezelik etmek. ◆ Esrarı fâş etmek, boşboğazlık etmek.

Bavarderie [ims.] Gevezelik. ◆ Boşboğazlık.

Bavarois,e [i. – s.] Bavyera memleketine mensup, Bavyeralı.

Bavaroise [ims.] Küzberetü'l-kanat şurubuyla ve süt ve çikolata ile karışık çay.

Bavasse [ims.] Haddinden taşkın geveze kadın.

Bave [ims.] Salya, ağız köpüğü, luâb, ruvâl. ◆ Kuduz hayvanların ağzından akan salya. || (mec.) Zehir.

Baver [fl.] Salyası akmak. ◆ Kirleterek akmak. ◆ Salya ile kirletmek. || – **sur** İftira etmek, isnâdatta bulunmak.

Baverte [ims.] Önlüğün göğse isabet eden kısmı.

Bavette [ims.] Çocuk göğüslüğü. || **Être à la** – İşe karışamayacak kadar küçük olmak. || **Tailler des** – **s** Gevezelikle imrar-ı vakt etmek.

Baveuse [ims.] Salyalı bir nevi balık.

Baveux,euse [s.] Salyalı, salyaları akan. || **Omelette** – **euse** Az pişmiş kaygana, omlet. || **Chairs** – **euses** Sulanan yara. || (tba.) **Lettre** – **euse** Mürekkebi çok olmakla iyi basılmamış harf.

Bavoché,e [s.] (tba.) İyi basılmamış, pürüzlü (yazı yahut mahkûk resim).

Bavocher [ft.] (tba.) Fena ve pürüzlü basmak.

Bavochure [ims.] (tba.) Fena ve pürüzlü basma.

Bavoir [imz.] Mini mini çocuklar için göğüslük.

Bavolet [imz.] Köylü kadın takkesi. ◆ Kadın şapkalarının arkasından sarkan kurdele. ◆ Köylü kadın.

Bavolette [ims.] Köylü kadın.

Bavure [ims.] Kalıp mafsallarının dövülen madenlerde bıraktığı eser, dövme çapağı, pürüz. || (as.) Kalıp mafsallarının tüfek kurşunları üzerinde bıraktığı eser. ◆ Müsâdemat-ı mükerrere sebebiyle bir silahın aksam-ı muhtelifesi üzerinde hâsıl olan pürüz, tümsek.

Bayade [ims.] (*ba-ia*) (zra.) Arpanın geç yetişen bir nevi.

Bayadère [ims.] (*ba-ia*) Hind'de sanemlerin önünde raks eden kız. ◆ Tiyatro rakkasesi. ◆ Raks eden kimse.

Bayart yahut **Baïart** [imz.] İskelelere eşya taşımaya mahsus el arabası.

Bayer [fl.] (*ba-ié*) (*payer* gibi tasrif olunur) Ağzını açıp alık alık bakmak. || – **aux corneilles** Ahmakça ve şaşkın şaşkın etrafa bakmak. || – **après** Bir şeyi şiddetle arzu etmek. || – **aux chimères** Olmayacak şeylere hâhiş-ger bulunmak, tahayyül etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bayeur,euse [s.] Ahmakça ve şaşkın şaşkın bakan.

Bayonnette [ims.] (mr. Baïonnette)

Bazar [imz.] (Fârisîden me'huz) (Memâlik-i İslamiye'de) Üstü örtülü çarşı. ◆ (Avrupa'da) Her şey satılan büyük mağaza. ◆ Hâne, daire. ◆ Tertipsiz, ortalığı karışık hâne.

Bdellium [imz.] (*bdèl-li-omm*) Arabistan'dan ve Hindistan-ı Şarkî'den çıkan bir zamk.

Béalière [ims.] Sulanmak istenildiği vakit bir çayıra su salıvermek için yapılmış delik.

Béant,e [s.] Açık: Bouche – e Açık ağız. || Goufre – e (mec.) Dehşetli tehlike. || Être, demeurer bouche – e Mütehayyir, mebhut olmak, şaşakalmak.

Béat,e [s.] Sakin, âsude, endişesiz. ◆ Mürâî, riyakâr sufi. ◆ Sufiyâne, riyakârâne.

Béatement [h.] Kemâl-i sükûnet ile. ◆ Riyakârâne.

Béatifiant,e [s.] Birini eizze sırasına geçiren (âyin).

Béatifiation [ims.] Bir adamın eizze sırasına geçirilmesi için Papa tarafından icra olunan âyin-i mahsus. ◆ Takdis-i emvat.

Béatifié,e [s.] Âyin-i mahsusla eizze sırasına geçirilmiş.

Béatifier [ft.] (Papa hakkında) Birini eizze sırasına geçirmek. ◆ Ervah-ı emvatı takdis etmek.

Béatifique [s.] Vision – (fls.) Rü'yetullah.

Béatilles [ims. – cm.] Börek ve dolma gibi bazı yemeklerin içine katılan kıyma vesâire. || (mec.) Küçük teferruat, bir şeye müterâfik olan hâlât.

Béatitude [ims.] Saadet, bahtiyarlık. ◆ Saadet-i uhreviye. ◆ Rüesâ-yı rûhâniyeye verilen unvan. ◆ (Makam-ı zemmde) Budalaca bir memnuniyet. || Sa – Rüesâ-yı rûhâniyeden bazılarına verilen elkabdır, hürmetlû. = [cm.] Les huit – s Hıristiyanlarca İncil'de mezkûr sekiz nevi saadet-i uhreviye.

Beau,belle [s.] Harf-i sâit ile yahut *h* ile başlayan bir kelimeden evvel müzekkeri *bel* olur) Güzel, hasen, cemil, hûb. ◆ İyi, âlâ, mükemmel. ◆ İyi giyinmiş. ◆ Parlak, şanlı. ◆ Büyük, çok. ◆ Çok, külliyetli. ◆ Mesut, hoş hâl. ◆ Muvâfik-ı âdâb. ◆ Müfid, nâfi. || Le – monde Nazik ve zarif adamlar. || Un – âge Geçkinlik. || Le – âge Gençlik zamanı. || Un – jour yahut : Un – matin Günün birinde, kazara. || Il y a – jour que Hayli vakitten beri. || Se faire – , belle Süslenmek, yeni ve güzel elbise giymek. || Un – parleur Güzel ve düzgün söz söylemeye özenen adam. || Un – joueur Kaybettiği vakit eser-i teessür göstermeyen, bilâ-tereddüt çok para ile kumar oynayan oyuncu. || Mourir de sa – mort Ecel-i mev'uduyla vefat etmek. || à la – étoile Açıkta, dışarıda. || Un – esprit Kendini efkâr-ı münevvere ve malumat ashabından addeden. || Les – s lettres Edebiyat. || – de nuit (nb.) Gece sefa çiçeği. || Faire un – coup Kârlı bir işte muvaffak olmak. ◆ (Müstehziyâne) Pot kırmak, kabalık etmek. || En faire, en dire de belles Münasebetsiz iş yapmak veya söz söylemek. || Déchirer de – s dents (mec.) Fasl u mezemmet etmek. || Le manquer belle Fırsatı kaçırmak. || L'échapper belle Muhakkak bir tehlikeden kurtulmak. || Être – garçon Kendi kabahatiyle muhakkar bir hâl ve mevkide bulunmak. || Il fait – Hava güzeldir. || Il fait – voir Görümlü, görmeye şâyan. || Il ferait – voir Tuhaf olacaktı. || Le – sexe Kadınlar, taife-i nisa. || (İstihzâ ve tahkir makamında) Un – coquin Bir güzel dolandırıcı. || – fils Kadınlarla münasebat-ı âşıkanede bulunan kendini beğenmiş adam. || Vous me la baillez belle Benimle eğleniyorsunuz. || J'en ai appris de belles sur votre compte Ettiklerinizi öğrendim. || De plus belle Yeniden. || Cet appartement a un – jour Bu daire aydınlıktır. || La belle saison, les – x jours Bahar, sayf. || Belle humeur Keyif, neşe. || De belle sorte, de la belle manière Şiddetle, hiç nezaket gözetmeksizin. || Avoir – jeu Elinde iyi oyun kâğıtları bulunmak, (mec.) hâiz-i rüçhan olmak, galebe edecek, muvaffak olacak mevkide bulunmak. || Voir – jeu Duçar-ı tezyif ve tahkir olmak. ◆ Dayak ye-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mek. || En faire voir de belles à quelqu'un Birisine sû-i muamele etmek, birisini tahkir eylemek. || Être, n'être pas dans des – x draps Başına kötü bir iş davet etmiş olmak. || Le donner – (mec.) Birisine münasip bir fırsat ihzar etmek. || Une – main yahut Une – plume Güzel yazı. = [imz.] Güzellik, hüsn, cemal. || Faire le – Güzel görünmeye çalışmak. || Prendre sa belle Fırsatı kaçırmamak. = [ims.] Kadın, güzel kadın. ◆ Âşıkane. ◆ Metres. || Aimer, courir les belles Zenperestliğe meyli olmak. = [ims. – cm.] Kadınlar, taife-i nisa.

Beau [h.] Güzel. || Porter – Güzel durmak. || Avoir – Beyhûde, nafile. || En – Hoş. || Voir tout en – Her şeyi hoş görmek. || Bel et – Pek güzel. || Tout – Dur, yavaş.

Beaucoup (Bir sâit yahut telaffuz olunmaz *h* önünde *p* mezkûr harfe vurularak sadâsı çıkarılır.) Çok, ziyade, pek. || Il s'en faut de – Daha nerde! Aralarında çok fark var. || à – près Çok uzak. || De – Hayliden hayli.

Beaux-fils [imz.] Üvey oğul. ◆ Damat, güvey. (cm. des *beaux-fils*)

Beau-frais [imz.] (bhr.) Muntazam esen rüzgâr.

Beau-frère [imz.] Kayın. ◆ Enişte. ◆ Bacanak. (cm. des *beaux-frères*)

Beau-lieu [imz.] Yalnız şu tabirde müsta'meldir: Porter sa tête en – (Beygir hakkında) İyi baş tutmak.

Beau-père [imz.] Kayınpeder. ◆ Üvey peder. (cm. des *beaux-pères*)

Beaupré [imz.] (bhr.) Cıvadra, geminin baş direği, pruva direği. || – de gâchette (as.) Tetik dili.

Beau-présent [imz.] Bir cins armut. (*Saint-samson* dahi denilir.)

Beauté [ims.] Güzellik, hüsn, cemal. ◆ Güzel kadın. ◆ Güzel kadınlar. ◆ Nedret, garabet. ◆ Kadınlar cinsi, taife-i nisa. || – du diable Çehrede hakiki bir güzellik olmaksızın gençlik tarâveti ve güzelliği. = (cm.) Cazibe, dilberlik.

Beauvotte [ims.] Buğday kurdu.

Beaux-arts [imz. – cm.] Sanâyi-i nefise.

Bébé [imz.] Bebek. ◆ Küçük çocuk. ◆ Cüce.

Bec [imz.] (*bèk*) Gaga, minkar. ◆ (mec.) Dil, nutk. ◆ Ağız, dudak, dişler. ◆ Gaga şeklinde olan envâ-i âlât ve mevadd uçları. ◆ Kandilin fitil vaz'ına mahsus minkarı. ◆ Gemi demirinin tırnağı. ◆ İki suyun birbirleriyle birleştikleri noktadaki kara. ◆ Sivri uç, uç. || – de plume Kalem ucu, demir kalem ucu. || – de capucine (as.) Tüfek bileziği ucu. || – de crosse (as.) Dipçik ucu. || Petit – Cıvadra bastonu. || – à – Burun buruna. || Avoir – et ongles Esbab-ı müdafaaya mâlik olmak. || Montrer à quelqu'un son jaune Birinin budalalığını yüzüne vurmak. || Tenir quelqu'un le – dans l'eau Oyalandırmak. || Faire le – à quelqu'un Birine söyleyeceğini ve yapacağını öğretmek. || – d'alambic İmbik lülesi. || – de gaz Gaz (feneri) memesi. || – aiguière İbrik emziği. || Donner un coup de – Dokunaklı bir söz söylemek. || Le morceau au – Yemeğin hemen akîbinde. || – blanc Tecrübesiz genç. || Caquet bon – Saksağan. || Tour de – Süratli bûse. || Se refaire le – İyice yemek yemek. || Tordre le – Boğmak, öldürmek. || Être pris par le – Evvelki bir sözle mütenâkız söz söylemek, kendi sözleriyle yalan bir şeye kanmak.

Bécabunga yahut **Beccabunga** [imz.] (*bon*) (nb.) Yavşan otu, su yavşanı.

Bécarre [imz.] (ms.) Notalarda yarım perde pes veya tiz okunması işaret edilmiş olan sadânın hâl-i tabiisine ircâ edileceğini göstermeye mahsus işaret, bekar: do –, da – (Bu işarete *naturel* dahi denir.) || Par – İfratla, son derecede. || Passer de – à bémol Bir fikirden diğer bir fikre atılmak, rabıta-i mantıkıyeden mahrum bulunmak.

Bécasse [ims.] Çulluk, bekase. || (mec.) Ahmak kadın. || Brider la – Çulluğu ağla tutmak, ve (mec.) iğfal etmek.

Bécasseau [imz.] Çulluk yavrusu, yelve.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bécassine [ims.] Su çulluğu, batak çulluğu, bekasin. || **Tirer la** – Birini aldatmak için kuvvet ve mahareti saklayarak izhar-ı zaaf etmek.

Beccard yahut **Becard** [imz.] İri alabalık, iri turna balığı.

Bec-cornu [imz.] Ahmak, ebleh. (cm. des *becs-cornus*)

Bec-d'âne yahut **Bédâne** [imz.] Marangoz ve doğramacı ve çilingir kalemi.

Bec-de-cane [imz.] Kilidin düğmeli sürmesi. ◆ Kıskaç (cm. des *becs-de-cane*).

Bec-de-corbin [imz.] Ucu eğri ve sivri karga burun (alet). || **Canne à** – Başı eğri baston. (cm. des *becs-de-corbin*)

Bec-de-grue [imz.] Itır çiçeği (mr. Géanium) || (crh.) Yaradan ecsam-ı ecnebiyeyi çıkarmaya mahsus alet, minkar küreği. (cm. des *becs-de grue*)

Bec-de-lièvre [imz.] Tavşanın dudağı gibi yarık üst dudak, tavşan dudağı. ◆ Üst dudağı bu surette olan adam. (cm. des *becs-de-lièvre*)

Becfigue [imz.] İncir kuşu. ◆ Kendi nevince iyi gıda.

Bec-fin [imz.] Gagası uzun ve düz olan av kuşlarının envâına ıtlak olunur. (cm. des *becs-fins*)

Béchamel [ims.] Sütle un ve tereyağından mürekkep yemek terbiyesi. (Mucidinin ismiyle müsemmâdır.)

Bêche [ims.] Sakız beli, kürek, bel. ◆ Alet-i sa'y, vasıta-i taayyüş. || **Donner des coups de** – Tadil etmek, değiştirmek.

Bêché,e [s.] Bellenmiş (toprak).

Bêchement [imz.] Belleme. (Eski kelime.)

Bêcher [ft.] Bel ile kazmak, bellemek. ◆ Fasl u zemm etmek.

Bêcheton [imz.] Bir nevi küçük bel.

Bêchette [ims.] Küçük bel.

Bêcheur [imz.] Bel ile kazan, belleyen adam. ◆ Dişçi. = [s.] **Avocat** – Müddeî-i umumi.

Bêchique [imz. – s.] (t.) Öksürüğü def etmeye yarayan ilaç, dafi'-i süâl.

Béchoir [imz.] Demiri geniş kazma, kürek kazma.

Béchon [imz.] Ufak el çapası.

Bêchotter [ft.] Bel ile sık sık ve azar azar kazmak, hafif bellemek.

Becque-cornu [imz.] (mr. Bec-cornu)

Bécot [imz.] Dudak ucuyla ve seri bûse, öpücük.

Bécoter [ft.] Dudak ucuyla öpmek.

Becquée yahut **Béquée** [ims.] Bir kuşun gagasıyla bir defada aldığı veya yavrularına verdiği miktar. ◆ Kuş yavrularına bir defada verilen yem. ◆ Lokma. || **Donner à quelqu'un** Mecburiyet olmadığı, istifade ümidi bulunmadığı hâlde birisini beslemek. ◆ Bir fikir beslemek, ondan mahzuz olmak.

Becquet [imz.] Kundura yaması. ◆ Ek, ilave.

Becqueté,e [s.] Gagalanmış.

Becqueter yahut **Béqueter** [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Gagalamak. ◆ Yemek. || (mec.) Rahatsız ve muzdarip etmek. || **Se** – Gaga ile vuruşmak yahut sevişmek, gagalaşmak. ◆ Kerelerce öpüşmek. ◆ Yan yana mevzu bulunmak.

Becquillon [imz.] Yırtıcı kuş yavrusu gagası.

Bécu,e [s.] Gagası büyük yahut kuvvetli (kuş).

Bedaine [ims.] Büyük ve şişkin karın. ◆ Karın.

Bédaouï [imz.] Bedevi Arap.

Bedeau [imz.] Kilise hizmetçisi. ◆ Mektep bevvabı. (İkinci mânâ ile isti'mali eskimiştir.) ◆ (İngiltere'de) Mahkeme mübaşiri.

Bédégar yahut **Bédéguar** [imz.] Kamışların ve yabani gül ağaçlarının üzerinde hâsıl olan tüylü bir tomurcuk ki bir böceğin tesirinden neşet eder.

Bedon [imz.] Davul, trampet (Gayr-ı müsta'meldir.) ◆ Şişman ve kısa adam.

Bédouin,e [i. – s.] Bedevi, bâdiye Arabı, hayme-nişîn Arap ve Arap karısı. ◆ Kaba ve vahşi adam.

Bée [ims.] Kapı, pencere açmak için duvarda yapılan delik. || **Tonneau à gueule** – Bir ta-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

rafı çökmüş fıçı. = [ims.] Değirmen suyunun aktığı delik.

Béer [fl.] Ağzını açık tutmak. ◆ Ağız açarak merak ile bakmak. ◆ Açık bulunmak.

Beffroi [imz.] Yangın vesâir şeylerin ilanına mahsus çan kulesi. ◆ Mezkûr çanın kendisi. || (as.) Bir nevi müteharrik kule ki top barutunun icadından evvel bilâd-ı mahsûra surlarına mümkün mertebe yaklaştırılır ve hâmil oldukları asâkir tarafından şehrin müdâfiîni üzerine ok vesâir mermiyat endaht edilirdi.

Begayant,e [s.] Kekeleyen.

Bégayement yahut **Bégaiement** yahut **Bégaîment** [imz.] Kekeleme, pelteklik, pepeleme, lüknet. ◆ Çocuk telaffuzu. || (mec.) İlk tecrübe, gayr-ı mükemmel bir teşebbüs. ◆ Tereddüt.

Bégayer [fl.] Kekelemek, peltek söylemek. ◆ (Çocuk hakkında) Yeni söylemeye başlamak. ◆ Çocuklar gibi söylemek. ◆ Korku ve tereddütle söylemek. || (mec.) Müphem bir surette söylemek, ifade-i meram etmek. || (mec.) – **une science** Bir fenni az ve nâkıs surette bilmek, bir fennin ebcedhânı olmak.

Bégone [ims.] (nb.) Begonya.

Bégu,ë [i. – s.] Yaşlı olduğu hâlde dişi genç olduğunu gösteren beygire ıtlak olunur.

Bègue [i. – s.] Kekeme, pepe. || (mec.) İfade-i fikirden âciz, ifade-i meramda müteredditt.

Bégueter [fl.] (Keçi hakkında) Bağırmak.

Bégueule [ims.] Akıllı geçinen vakarlı kadın. ◆ Sahte sufi, mürâî kadın. ◆ Riyakâr. || **Faire la** – Gülünç bir suretle akıllılık, azamet satmak.

Bégueulerie [ims.] Akıllı geçinen azamet-füruş kadının tavır ve hâli.

Béguin [imz.] (*ghain*) Çocuklara ve bir sınıf rahibelere mahsus takke. ◆ Bir merbûtiyet-i mutaassıbâne. ◆ İhtiras-ı şedid. || **Laver le** – **à quelqu'un** Birini tekdir etmek. || **Avoir encore le** – Küçük çocuklar gibi tecrübesiz olmak. || **Mettre un** – **à quelqu'un** Birine fikir ve meramını kabul ettirmek.

Béguinage [imz.] Bir rahibe sınıfı ve onlara mahsus manastır. ◆ Ca'lî, çocukça sufilik.

Béguine [ims.] Belçika ve Felemenk'in bir sınıf-ı mahsusa mensup rahibesi. ◆ Ale'l-ıtlak rahibe. ◆ Riyakâr sufi kadın.

Behourd yahut **Bohourt** yahut **Bihourt** [imz.] (as.) Burç hücum ve müdafaası. || Süvari mızrak muharebesi. ◆ Umumi şenliklerde süvari koşusu.

Béhen [imz.] (*bé-ènn*) (nb.) Kuduz otu, kök behmen. || – **rouge** Kızıl behmen. || – **blanc** Ak behmen.

Behourder [fl. – ft.] (*h* okunmaz) (as.) Burç üzerine hücum etmek. ◆ Burcu müdafaa etmek. ◆ Süvari mızrakla muharebe etmek. || (mec.) Bahis ve iddia ve münâzaa etmek. (Eskidir.)

Beige [s.] Reng-i tabiisinde bırakılıp boyanmamış yapağı ve ondan mamul mensucat.

Beignet [imz.] İçi meyveli börek.

Béjaune [imz.] Pek ufak kuş yavrusu. ◆ Vaktiyle çıraklar kalfa, kalfalar usta olduğu vakit verdikleri ziyafet. || Tecrübesiz, cahil ve safdil delikanlı. ◆ Humk ve cehl. || **Montrer à quelqu'un son** – Birinin humk ve cehlini yüzüne vurmak. (*Bec jaune* dahi yazılır.)

Bel,le [s.] (mr. Beau)

Bélandre [imz.] Nehirlerde ve kanallarda eşya taşımaya mahsus yelkenli kayık.

Bêlant,e [s.] Meleyen (koyun). || **L'animal** – (Lisan-ı şiirde) Dişi koyun. || **Bœuf saignant, mouton** – Sığır ve koyun külbastı ve kebapları gayet az pişmelidir.

Bêlement [imz.] Koyunun melemesi, meleme.

Bêlemnite [ims.] (tt.) Bir nevi sedef müstehâsesi, hacerü'n-nüşşab.

Bêler [fl.] (Koyun hakkında) Melemek. ◆ İzhar-ı nâle etmek, inlemek. ◆ Ne söylendiği bilinmeksizin ahmak ahmak söylemek. || **La brebis bêle toujours de même** İnsan tabiatını değiştirmez.

Bel-esprit [imz. – s.] Ukalalık göstermek isteyen adam. ◆ Nükteli şeyler yazan muharrir.

Belette [ims.] (hyv.) Gelincik, nims.

Belge [i. – s.] Belçika'ya müteallik. ◆ Belçikalı.

Belgique [ihs.] Belçika. = [s.] Belçika'ya ait, müteallik. (El-yevm *Belge* müsta'meldir.)

Bélier [imz.] Koç. ◆ Vasıtalık eden herif. ◆ (Lisan-ı şiirde) Bahar. ◆ Bir mani-i maddiyi yıkmaya, devirmeye yarayan şey. || (hy.) Burc-i hamel. || (m.) Şahmerdan. || (as.) Koçbaşı. (Bir nevi harp makinesi ki sur ve kaleleri hedm için kullanılır idi.) || – **hydrolique** Suyu yukarıya kaldırmaya mahsus makine.

Bélière [ims.] Koçun boynuna takılan çan, çıngırak, kösemen çıngırağı. ◆ Çan tokmağının halkası. ◆ Küpe halkası. || (as.) Kın halkası. ◆ Kayış kolunun meşin halkası. || **Tortues** – **s** Koçbaşı denilen yukarıdaki harp makinesinin tekerlekleri üzerinde müteharrik bulunan galeriler ki mezkûr makineyi idareye memur olan asâkir bu galerilerin altında oturur ve bu vasıta ile düşman mermiyatından mahfuz kalır idi.

Bélisaire [imz.] Hâl ve ahlakı iyi kör dilenci.

Bélître [imz.] Dilenci. ◆ Değersiz ve alçak adam, namert, nâkes.

Belladone [ims.] (nb.) Fasîle-i bâdincâniyeden lüffah, güzelavrat otu.

Bellâtre [i. – s.] Tatsız güzel, yalandan güzel gibi görünen adam.

Belle-dame [ims.] (nb.) Bir nevi zehirli nebat, hüsnü'l-mer'e.

Belle-de-jour [ims.] (nb.) Gündüzsefa (cm. des *belles-de-jour*).

Belle-de-nuit [ims.] (nb.) Gecesefa. || (tt.) Geceleyin kamışlıklarda öten bir kuş, su bülbülü (cm. des *belles-de-nuit*).

Belle-fille [ims.] Gelin. ◆ Üvey kız (cm. des *belles-filles*).

Belle-maman [ims.] Üvey anne.

Bellement [h.] Güzel güzel, yavaş. || **Tout** – Yavaş, âheste âheste.

Belle-mère [ims.] Kayınvalide. ◆ Üvey anne. (cm. : des *belles-mères*).

Belle-petite-fille [ims.] Damat yahut gelinin kızı.

Belles-lettres [ims. – cm.] Edebiyat (sarf, fesahat, şiir).

Belle-sœur [ims.] Görümce. ◆ Baldız. ◆ Yenge. ◆ Kayın zevcesi, elti (cm. des *belles-sœurs*).

Belligérant,e [s.] Muharip. ◆ Münâzi', mübâhis. = [imz. – cm.] Muharip bulunan devletler.

Belliqueux,se [s.] Harbi seven yahut mutad eden, muhibb-i harp. ◆ Cengâver, harpçi. ◆ Cidâl-cû.

Bellissime [s.] Pek güzel. (Eski kelime.) = [ims.] Armudun, lâlenin bir nevi.

Bellon [imz.] Latin esâtirinde harp ilâhesi. ◆ Harp. || (t.) Kurşun buharından hâsıl olan bağırsak hastalığı, kulunc-ı üsrübî.

Bellot,te [i. – s.] Güzelce ve sevimli çocuk. ◆ Kendini güzel zanneden adam. ◆ Mini mini, ufak tefek güzel.

Belluaire [imz.] Kadim Roma tiyatrolarında hayvanat-ı vahşiye ile boğuşan adam. ◆ Bu hayvanların hizmetine memur esir. ◆ Hayvanat-ı vahşiyeyi terbiye eden, onlara bakan.

Bélomancie [ims.] Ok yaylarından tefeül.

Belvéder yahut **Belvédère** [imz.] Fevkanî köşk, kule, cihannümâ.

Belzébuth [imz.] (*butt*) Şeytan, iblis. || (tt.) Bir nevi maymun.

Bémol [imz.] (ms.) Nota ile irâe olunan bir tam sadânın yarım perde indirilmesini göstermeye mahsus işaret, bemol: **Ré** –, **Si** –. = [s.] Bu işaretle çıkarılan sadâ veya nağmeye ıtlak olunur. || **Sot par nature, par bécarre et par** – Son derecede ahmak adam. || **Mettre un** – **à la clef** Tebdil-i tavr-ı huşûnet ederek mülâyimâne muamelat göstermek. || **Savoir à fond le** – **et le bécarre** Musikiye bihakkın vâkıf olmak.

Bémoliser [ft.] (ms.) Notayı bemol işareti ile göstermek.

Ben yahut **Behen** [imz.] Mısır söğüdü, şecerü'l-bânet.

Bénafouli [imz.] Bengal pirinci.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ben-album [imz.] (nb.) Panzehir ağacı.

Bénarde [ims.] İki taraftan açılan kilit. (Mucidinin ismiyle müsemmâdır.) || [s.] **Serrure** – İki taraftan açılan kilit; **Clef** – O kilidi açan anahtar.

Bénar [imz.] Hububat nakline mahsus çit araba.

Benath [imz.] (Arapçadan me'huz) İsilik.

Bene [Latince kelime] (*bé-né*) Peki, pekâlâ. || **Nota** – İyi dikkat ediniz. (Bu kelimeleri ekseriya bir ilanın, bir ihtarın en mühim görülen kısmının iptidâsına vaz' ederler. Ekseriya: N.B. suretinde terhim olunur.)

Bénédicité [imz.] Yemekten evvel okunan dua. || **Il est du quatorzième** – Ahmak, alık adamlar hakkında söylenir. (Cem'i gayr-ı müsta'meldir.)

Bénédictin,e [i.] Sen Benuva[59] tarikine mensup rahip ve rahibe. ◆ Mütebahhir, gayet âlim, fâzıl adam. = [s.] Sen Benuva tarik-i ruhbanisine ait, müteallik.

Bénédiction [ims.] Dua, dua-yı hayr, hayır dua; – **nuptiale** Nikâh duası. ◆ Rahmet, bereket, lutf-i Hakk. ◆ Takdis, resm-i takdis. ◆ (Fena makamda) İfrata varmış şey. || **Donner à quelqu'un sa** – Birisini baştan savmak. = [hd.] Allah saklasın! Allah yardımcım olsun!

Bénef [imz.] (Ticarette *Bénéfice* kelimesinin ihtisarı olarak kullanılır.) Kâr, temettü.

Bénéfice [imz.] Menfaat, temettü, istifade. ◆ İmtiyaz. ◆ Zeâmet. ◆ Bir rûhânîye verilen aidatlı rütbe ve unvan. ◆ (Müstehziyâne) Zarar, mahzur. || (mec.) Takarrür etmiş nokta: **Sous le – de cet aveu** Keyfiyet şu ikrar ile takarrür ettikten sonra… || – **brut** Gayr-ı sâfi temettü. || – **net** Sâfi temettü. || **Représentation à** – Tiyatroda oyunculardan birinin veya diğer bir adamın menfaati için icra olunan oyun. || – **de la loi** Mesag-ı kanuni.

Bénéficiaire [i. – s.] Zeâmet sahibi, zâim. ◆ Bir müteveffânın vasiyetiyle mirasa konan adam. ◆ Bir tiyatro oyununun kendisinin menfaati için oynandığı adam. || (hk.) Sahib-i senet veya bunun hâmili. ◆ Hissedar, fâide-mend. ◆ Terekeye mukabil düyunu kabul eden varis. ◆ Galle-hor.

Bénéficial,e [s.] Rûhânîlerin ruus ve aidatlarına müteallik. (Cem'-i müzekkeri gayr-ı müsta'meldir.)

Bénéficiel,le [s.] Kârlı, temettü veren.

Bénéficier [imz.] Bir aidatlı ruusu olan rûhânî.

Bénéficier [fl.] Müstefid olmak. = [ft.] Madeni topraktan çıkarmak, işlemek. ◆ **Se** – İşlenmek.

Bénéficieux,se [s.] Büyük bir kâr veren yahut vermeye müstaid olan.

Benêt [imz. – s.] Ahmak, bön.

Bénévole [s.] Hayırhah, taraftar. ◆ Mecbur olmadığı hâlde kendi arzusuyla bir şey yapan adam. || **Auditeur** – Sâmiînden, müstemiînden adam; müstemi'.

Bénévolement [h.] Hayırhahâne, kendi arzusuyla, bir fikr-i menfaate müstenid olmaksızın, hasbeten-lillah.

Bengali [i. – s.] Hindistan-ı Şarkî'nin Bengal hıttasına müteallik, Bengalli. = [imz.] Bengal lisanı.

Bengalien,ne [s.] Bengal'e ait, müteallik.

Béni,e yahut **Bénit,e** [s.] (*bénir* fiilinin ism-i mef'ûlü) Duası okunmuş, takdis olunmuş. (İkinci imlâsı riyâset-i rûhâniyece takdis olunmuş mânâsına münhasırdır.) || **Eau – te de cour** Boş vaatler. || **C'est pain** – Pek âlâ olmuş, ceza-yı amelindir yahut ceza-yı amelîdir, yahut ceza-yı amelimdir. || – **soit Dieu!** Sübhanallah.

Bénignement [h.] Lütuf ve merhametle. || (t.) (Bir ilacın tesiri hakkında) Yavaşça, şiddetli olmayarak.

Bénignité [ims.] Lütuf ve merhamet. ◆ (Müstehziyâne) Zulüm ve gadr. || (t.) İyi olması kolay hastalık, selamet.

59 *Saint Benoît.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Bénin,gne [s.] Mülâyim, halim, merhametli. ◆ (Müstehziyâne) Gaddar, zalim. ◆ Muvâfik, müsait. ‖ (t.) Tehlikesiz, iyi olması kolay. ‖ **Astre** – Talih-i yâr.

Bénir [ft.] Bir şeye birtakım ed'iye ve merasim ile kutsiyet kazandırmak, takdis etmek. ◆ Birinin hakkında hayır dua etmek. ◆ Hamd ve şükür etmek, tebcil ve temcid etmek. ◆ Mübarek etmek, tevfik-i Rabbânî'ye mazhar etmek, bereket vermek. ‖ **Autant de… qu'un évêque en bénirait** Külliyetli miktarda : **Cet enfant use autant de chaussures qu'un évêque en bénirait** Bu çocuk gayet çok ayakkabı eskitiyor.

Bénissable [s.] Takdis ve şükür ve mahmidete şâyan.

Bénisseur [imz.] Çok hamd ve şükür eden adam.

Bénit,e [s.] (mr. Béni)

Bénitier [imz.] Hıristiyanların âyinince takdis olunmuş suyun vaz' olunduğu âb-dân, su serpecek, mireşşe. ‖ **Diable dans un** – Bulunduğu yerde gayet rahatsız adam.

Benjamin [imz.] (*bèn*) Evladın en ziyade sevileni ve hususiyle en küçüğü. (Hazret-i Yakup'un oğlu Bünyamin'den kinâyedir.) ‖ (nb.) Karanfilin bir nevi.

Benjoin [imz.] (*jouain*) Aselbent, câvi.

Bénodactyle [s.] (tt.) Parmakları üzerinde yürüyen.

Benoît,e [s.] Takdis olunmuş. ◆ Sahte bir hilm ve sufilik satan. (Bu kelime yalnız makam-ı istihzâda müsta'meldir.)

Benoîte [ims.] (nb.) Haşişe-i mübareke.

Benoîtement [h.] Sufiyâne ve riyakârâne, ahmakça. (Eski kelime. Yalnız makam-ı tezyifte müsta'meldir.)

Benzamide [ims.] (k.) Benzamit.

Benzine [ims.] (*bain*) (k.) Hâmız-ı câviden müstahrec ve tebahhura mâil bir mâyi, benzin.

Benzoate [imz.] (*bain*) (k.) Hâmız-ı cavinin envâı esaslarla imtizacından hâsıl olan milh, câvit.

Benzoïque [s.] (*bain*) (k.) **Acide** – Hâmız-ı câvi. = [ims.] Aselbent çiçeği.

Béotien,ne [s.] (*si*) Beosyalı, Beosya'ya veya sekenesine ait. ◆ Kaba, nezaketten mahrum.

Béotisme [imz.] (*ti*) Kabalık, nezaket ve rikkatten mahrumiyet.

Béquée (mr. Bécquée)

Béqueter (mr. Becqueter)

Béquillard [imz.] Koltuk değneğine dayanarak yürüyen ihtiyar.

Béquille [ims.] Koltuk değneği, makak. ◆ Çapa, tırmık. ‖ (mec.) İstinatgâh, muâvenet, yardım. = (cm.) Karaya oturmuş gemiye konulan payandalar.

Béquiller [fl.] Koltuk değneğine dayanarak yürümek, koltuk değneği ile gezmek. ◆ Yemek. = [ft.] Çapalamak.

Béquillon [imz.] Yalnız el ile dayanmak için müsta'mel küçük koltuk değneği.

Ber [imz.] (*bèr*) Beşik. ‖ (bhr.) Gemi kızağı, gemi beşiği.

Berbère [i. – s.] Berber. ◆ Akvam-ı Berberiyeye müteallik, Berberî. ◆ Berber lisanı.

Berbéridées yahut **Berbéridacées** [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i zirişkiye.

Berbéris [imz.] (s okunur) (nb.) Amberberis, kadıntuzluğu.

Bercail [imz.] Mandıra, koyun ağılı. ◆ Ev, bucak, aile, âşiyan. ‖ **Rentrer au** – Islah-ı hâl etmek.

Berce [imz.] İsfendilyon, tavşancıl otu.

Bercé,e [s.] Beşikte sallanan. ◆ Küçükten beri bir şeyle büyümüş, alışmış. ◆ Hoşa gidecek medâyih ile keyfine hizmet edilmiş.

Berceau [imz.] Beşik, mehd. ◆ Kuş yuvası. ◆ Maskat-ı re's. ◆ Çocukluk, küçük yaş. ◆ Memba, menşe. ◆ Kameriye, çardak. ‖ (mec.) Bidâyet, menşe, mehd-i zuhur. ‖ **Etouffer au** – Bidâyetinde iken mahvetmek. ‖ **Allée en** – Üstü örtülü yol.

Bercelet [imz.] Küçük beşik.

Bercement [imz.] Beşikte sallama.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bercer [ft.] Beşikte sallamak. ◆ Beşikte olduğu gibi hafifçe sallamak, tahrik etmek. ◆ Uyutmak. ◆ Teskin etmek. ◆ İğfal etmek, oyalandırmak. ◆ İyiden fenaya, fenadan iyiye geçmek. ‖ (mec.) Teselli etmek, avutmak. ‖ **Le diable le berce** Kendisini rahatsız eden bir şeyden dolayı sabaha kadar uyuyamayan bir adam hakkında söylenilir. ‖ **Se** – Beyhûde ümitlerde bulunmak.

Berceuse [ims.] Bir çocuğun beşiğini sallamakla muvazzaf kadın. ◆ Ümit. ◆ Ninni şarkısı. ◆ Asma salıncak. ◆ Üzerine oturulup ağır ağır sallanmak kabil olan beşik sandalye, bersöz.

Berche [ims.] Mukaddemâ sefâin-i harbiyede müsta'mel doğru endahtlı top.

Béret yahut **Berret** [imz.] Fransa Alp asâkiri şapkası. ◆ Bu biçimde şapka, külah, berete.

Bergamote [ims.] Bergama yahut bey armudu. ◆ Bergamot.

Bergamotier [imz.] Bergamot ağacı.

Bergat [imz.] Yılanbalığı avlamak için saz sepet.

Berge [ims.] Bir hatt-ı içtimâ-yı miyahın yanları, yamaç. ◆ Rıhtımın sudan hariç kısmı, som. ◆ Dik ve yüksek yol. ◆ Dağın dik ve sarp yamacı, yamaç. ◆ Nehirlerde müsta'mel dar bir kayık. ◆ Dar ve uzun sandal, kik. ◆ Suda sivri kaya.

Berger,ère [i.] Çoban, râi, çoban karısı. ‖ (mec.) Bir milletin başı, hükümdarı. ‖ (İnde'ş-şuarâ) Âşık, maşuka; **L'heure du** – Âşıklara müsait zaman, ân-ı visal. ◆ Fırsat, bir şeyde muvaffakiyet için ân-ı kat'i. ‖ **L'étoile du** – Zühre seyyâresi. ‖ **Le** – **de Syracuse ou de Sicile** Şuarâ-yı kadimden Teokrit. ‖ **Le** – **de Mantoue** Şuarâ-yı kadimden Virgil.

Bergerade [ims.] Tatsız ve can sıkıcı bir tarzda olan eş'ar-ı sahrâviye.

Bergère [ims.] Geniş ve yastıklı koltuk sandalye.

Bergerette [ims.] Çoban kızı. ◆ Çoban şarkısı. ◆ Şarap ve baldan mürekkep bir meşrub.

Bergerie [ims.] Mandıra, ağıl. ◆ Sürü. ◆ İçinde haricin tehlikelerine karşı kemâl-i dikkatle muhafaza olunan bir genç kız bulunan hâne. ◆ (Müstehziyâne) Eski romanlardaki çoban ahvâlini taklide özenme; sâfiyâne ve safdilâne aşk. = [cm.] Çoban şarkıları.

Bergeron [imz.] Kısa ceket.

Bergeronnette [ims.] Genç çoban kızı. (Eskimiş tabir.) ◆ Sürülerin arkasında giden beyazlı siyahlı bir küçük kuş, yont kuşu, kuyrukkakan, kuyruksallayan, çobanaldatan.

Béril (mr. Béryl)

Béringène [ims.] Patlıcan.

Berle [ims.] Su kerevizi.

Berline [imz.] Bir nevi lando, berlin.

Berlingot [imz.] Yarım fayton, açılıp kapanır kupa. ◆ Bir nevi şekerleme.

Berlinois,e [i. – s.] Berlin'e müteallik. ◆ Berlinli.

Berloque yahut **Breloque** [ims.] Askere kumanda vermeye mahsus trampete takımı. ‖ (mec.) **Battre la** – Şaşırmak, ne yapacağını bilememek.

Berlu,e [i. – s.] Şaşı. ◆ Hafifmeşrep, düşünmeden hareket eden adam.

Berlue [ims.] Göz dumanlanması, kamaşması, zabâbet-i ayn. ◆ Nazara çarpan bir şeyin görülmemesine sebep olan fikdan-ı dikkat. ‖ **Avoir la** – Bir şeyi yanlış anlamak, iyi görememek, yanılmak, bir şey hakkında yanlış bir fikir edinmek.

Berme [ims.] (is.) Kafa sathı ki bir istihkâmın şiv-i haricisiyle astar arasında terk olunan tabii bir toprak seddinden ibarettir. ◆ Dağdaki dar yol, keçiyolu.

Bernable [s.] İstihzâya şâyan, müstahak.

Bernard [imz.] Kıç.

Bernache yahut **Bernacle** veyahut **Barnache** [imz.] Akbaş denilen kaz gibi ördek.

Bernardin,e [i.] Sen-Benuva[60] tarikinin (Sen-Bernar[61]) tarafından icat olunmuş şu-

60 *Saint Benoît.*

61 *Saint Bernard.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

besine mensup rahip ve rahibe. ◆ Bu tarike ait, müteallik.

Bernart [imz.] Ahmak, ebleh. (Eski kelime.)

Berne [ims.] Birini kilimin üzerine koyup havaya atmaktan ibaret oyun. ◆ İstihzâ, eğlenme. ◆ Nişasta mayasını tahammur ettirdikleri fıçı. || (bhr.) **Pavillon en** – Matem veya istimdat için direğin tam yerine çıkarılmayıp yarı çekilen sancak, matem sancağı. ◆ Direğe çekilen sancak yumağı.

Bernement [ims.] Birini bir kilimle sıçratış. ◆ İstihzâ, eğlenme.

Berner [ft.] Birini bir kilimin üzerine koyup dört ucundan şiddetle çekerek havaya sıçratmak. ◆ İstihzâya almak.

Berneur,se [i. – s.] Müstehzi.

Bernicles [ims. – cm.] Boş lakırdılar. ◆ Değersiz adamlar.

Bernisque yahut **Bernesque** [s.] Hezl-âmiz ve tuhaf ibare.

Bernique [hn.] Adem-i hoşnudî gösterir bir tabir: Pek fena, hâl-i harap!

Berniquet [imz.] Kepek teknesi, kovası. || **Être au** – Ekmeğe muhtaç kalmak. || – **pour sansonnet** Yağma yok! ◆ Bu sana nasip olamayacak!

Bernois,e [i. – s.] İsviçre'nin Bern şehir ve nahiyesine mensup, Bernli.

Bérot [imz.] İki tekerlekli bir nevi yük arabası.

Berquinisme [imz.] (ed.) Tatsız, tıflâne, pek ihtisas-perestâne bir üslub-ı ifade.

Berret [imz.] (mr. Béret)

Bersaglier [imz.] (as.) İtalya'nın bir nevi piyade askeri ki topçuya istinat eder veya ileri karakol hizmetlerinde istihdam olunur.

Bersault [imz.] (sô) (as.) Hedef. ◆ Nişan talimgâhı.

Berser [ft.] Yay ile avlamak.

Bertavelle [ims.] Venediklilerin bir nevi kalın ottan yaptıkları balık ağı.

Berthe [ims.] Kadınların korsaj ve bilhassa dekolte korsaj üzerinden giydikleri dar pelerine benzer süs. ◆ İğreti, takma saç. ◆ Alelâde bakır süt güğümü. || **à la** – Saçlar alında iki müsâvi kısma ayrılıp yassı ve düz olarak tanzim edilme.

Bertrand [imz.] Kurnaz, başkalarının ahmaklığından müstefit adam.

Béryl yahut **Béril** [imz.] Gök zümrüt, hacer-i ezrak, lacivert taşı, bezâdî. (*aigue-marine* dahi denilir.)

Besace [ims.] Heybe. ◆ Hurç. ◆ Dilenci torbası. || **Être réduit à la** – Nihayet derecede sefalete duçar olmak. || **Porter la** – Dilenmek.

Besacier [imz.] Arkasında torba bulunan dilenci. || (mec.) Kusur ve nakîsa sahibi adam.

Besaigre [i. – s.] Ekşimeye başlamış (şarap). ◆ Şarap sirkesi. || **Tourner au** – Ekşimek.

Besaiguë yahut **Bisaiguë** [ims.] İki ucu keskin marangoz baltası, keseri. || (as.) Bir nevi pala, teber. (Kurun-ı Vustâ'ya mahsus olup bir ucu geniş bir balta ve diğer ucu sivri bir demir parçasından müteşekkil idi.)

Besant yahut **Bezant** [imz.] Eski Kostantiniye imparatorlarının bir nevi altın sikkesi.

Besas (s okunur) yahut **Beset** [imz.] (Tavla oyununda) Hepyek.

Besi [imz.] Armut envâı. (Bu meyvenin mensup bulunduğu mahallin ismine muzaf olarak isti'mal olunur.)

Besicles [ims. – cm.] Kulakların üstüne iliştirilen gözlük.

Bésigue yahut **Besy** [ims.] Bir nevi kâğıt oyunu, bezik.

Besoche [ims.] Ağaç dikmek için toprak kazmak üzere kullanılan bir kazma, çapa.

Besogne [ims.] İş, hizmet, meşguliyet. ◆ Vazife. || **Tailler de la** – İş açmak. ◆ Müşkilat çıkarmak. || **Abattre de la** – Çok iş görmek. || **N'avoir pas** – **faite** Birçok müşkilat, sıkıntı içinde bulunmak. || **Selon l'argent la** – İyi iş çok para ile olur makamında kullanılır.

Besogner [fl.] İşlemek, iş görmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Besogneux,se yahut **Besoingneux,se** [s.] Muhtaç, fakir. || (mec.) Haris, talepkâr. = [i.] Muhtaç adam.

Besoin [imz.] Hacet, ihtiyaç, iktizâ, lüzum; **Il est** – İhtiyaç messeder; **Est-il** – İhtiyaç var mı? ◆ Zaruret, müzâyaka. ◆ Açlık ve susuzluk. ◆ Def-i hacet. = [cm.] İhtiyâcat. || **Au** – Lüzumu takdirinde. || **Faire** – İhtiyacını hissettirmek, vücudu lâzım olmak. || **Il est à peine** – Hacet bile yoktur. || **Je ne crois pas avoir** – Hacet göremem. || – **urgent** Lüzum-ı acil.

Besson,ne [s.] İkiz, tev'em.

Bestiaire [imz.] Romalılar indinde vahşi hayvanlarla güreşen pehlivan. ◆ Hayvanattan bahseder kitap.

Bestial,e [s.] Hayvanî, hayvana mensup, behîmî, behâime müteallik.

Bestialement [h.] Hayvan gibi, hayvancasına.

Bestialiser [ft.] Hayvan derekesine indirmek.

Bestialité [ims.] Hayvanlık, hayvaniyet. ◆ Kabalık, vahşet.

Bestiase [ims.] Hayvan gibi ahmak adam.

Bestiaux [imz. – cm.] Hayvanat-ı ehliye, mevâşî, devabb.

Bestiole [ims.] Küçük hayvan, hayvan yavrusu. || (mec.) Ahmak çocuk.

Bestion [imz.] Küçük hayvan. ◆ Vaktiyle kilimlerde tasvir olunmuş hayvanat.

Bestiot,e [s.] Bir parça ahmak.

Bêta,sse [imz.] Ziyadesiyle ahmak adam.

Bétail [imz.] Hayvanat-ı ehliye, müvâşî, davar, dağar. (İsm-i cins olmakla cem'i yoktur.) || **Le gros** – Sığır, beygir, ester, merkep gibi hayvanat. || **Le petit** – Koyun, keçi gibi hayvanat.

Bêtard,e [i. – s.] Alık, ahmak.

Bête [ims.] İdraksiz hayvan, hayvan. ◆ Kurt, böcek, tırtıl, haşerat gibi muzır hayvanlar. ◆ Hırsız. || – **s à cornes** Boynuzlu hayvanlar, (sığır, keçi vesâire). || – **s à laine** Yapağı veren hayvanlar, (koyun vesâire). || – **s à poile** Kıllı hayvanlar, (keçi vesâire). || – **s de somme** Yük hayvanları. || (as.) Mekârî beygiri. || – **s de trait** Koşum hayvanları. || – **farouches** Ünsiyeti muhal hayvanlar, vuhûş. || – **s féroces** Yırtıcı hayvanlar, canavarlar, sibâ'. || – **s fauves** Geyik ve yabani keçi gibi ürkek ve vahşi hayvanlar, hayvanat-ı gayr-ı me'nûse. || – **épaulée** Yaralanmış koşum hayvanı ve (mec.) liyakatsiz, ahmak adam ve namusu ihlal edilmiş genç kız. || (mec.) Hissiyat-ı hayvaniye, nefs-i emmâre. ◆ Ahmak adam. || **Bonne** – Halim ve ahmak adam. || **Fine** – Budala ve hilekâr adam. || **C'est ma** – **noire** En sevmediğim, nefret ettiğim adamdır. || – **de bon Dieu** Allah'ın budalası. ◆ İyiliği, saflığı alıklık derecesine vardıran adam. || **Remonter sur sa** – İade-i sıhhat etmek, kendini toplamak. || **Reprendre du poil de la** – İnsan düştüğü yerden kalkar mısdâkınca fenalığı mûceb olmuş bir şeyden deva aramak. || **Au temps où les** – **s parlaient** Evvel zaman içinde, deve tellal iken tabirimize mukabil olarak bir şeyin adem-i imkânına ermediğini göstermek için kullanılır. || **Faire la** – Münasebetsiz ve mânâsız bir harekette bulunmak. ◆ Alık ve ahmak gibi gözükmek. = [s.] Ahmak, budala. ◆ Âdi, âmiyâne. = [ims.] Bir nevi kâğıt oyunu.

Bétel [imz.] Hind'in karabiber ağacı, tembul. ◆ Hind ahalisinin nefeslerini ta'tir için çiğnedikleri birtakım yapraklar ki başlıca kısmı tembul yaprağından ibarettir, kat.

Bêtement [h.] Hayvancasına, ahmakça. || **Tout** – Bilâ-muhakeme, bilâ-tefekkür.

Bethléémite yahut **Bethléhémite** [i. – s.] Beytüllahim kasabasından olan. ◆ Bu kasaba veya sekenesine müteallik.

Bêtifier [ft.] Hayvanlaştırmak, alıklaştırmak.

Bêtise [ims.] Hayvanlık, eşeklik, hamâkat. ◆ Saçma lakırdı. ◆ Ehemmiyetsiz sebep. ◆ Delilik. ◆ Açık, serbâzâne lakırdı.

Bétoine [ims.] (nb.) Kitre, betonika.

Bétoires [imz. – cm.] Kırlarda yağmur sularını massetmek için ötede beride açılan çukurlar. ◆ Tabii birtakım delikler ki nehirlerin suları buralardan kaybolur.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Béton [imz.] Sulu harç ile ufak yahut kırık taşlardan mürekkep bir halîtadır ki ebniye-i miyâhiyenin temelleri için isti'mal olunur, dondurma harç, temel harcı, dondurma taşı, beton.

Bétonnage [imz.] Dondurma harç ile rıhtım vesâire inşası.

Bétonner [ft.] Dondurma harç ile inşa etmek.

Bette [ims.] Pazı, silk.[62]

Betterave [ims.] Pancar. ◆ Reçel yapmaktan başka bir şeye yaramayan bir nevi şeftali.

Betteraverie [ims.] Pancardan şeker yapmak için fabrika.

Betteravier,ère [s.] Pancara müteallik. = [imz.] Pancar zer'iyle meşgul çiftçi. ◆ Pancardan şeker imalinde çalışan amele.

Bétulacées [ims. – s.] (nb.) Ak kayın ağacı fasîlesi.

Bétuline [ims.] (k.) Ak kayın ağacı kabuğundan çıkarılan zeyt-i tayyar, betülin.

Beuglement [imz.] Sığır böğürmesi. ◆ Uzun ve iri ses ile vukua gelen bağırma. ◆ Uzun ve şiddetli gürültü.

Beugler [fl.] (Sığır hakkında) Böğürmek. ◆ Öküz gibi haykırmak. = [ft.] Çirkin ve yüksek sesle söylemek.

Beugne [ims.] Eser-i darptan mütehassıl şiş, kabartı. ◆ Bu kabartıyı hâsıl eden darbe.

Beuner [fl.] Davet edilmek için yemek vaktinde ziyaret etmek.

Beurre [imz.] Tereyağı, sade yağ. ◆ Nebatat envâından çıkarılan yağlı hülâsa. ◆ Bazı terkibat-ı kimyeviyenin avam beyninde müsta'mel ismi. || **Comme du** – , **dans du** – Kolayca. || – **noir** Eriyip yanmış yağ, yanık yağ. || – **fort** Bozuk yağ. || **Avoir du** – Zengin bulunmak. || **Vendre du** – Bir bezm-i sohbette ihmal edilip bir tarafta bırakılmak. || **Il y a du** – (Bir iş hakkında) Bunda kazanç var, yağlı ballı. = [s.] Taze yağ rengi.

Beurre [ims.] Tereyağı gibi ağızda erir armut.

Beurré,e [s.] Tereyağı sürülmüş.

Beurrée [ims.] Tereyağı sürülmüş ekmek dilimi.

Beurrer [ft.] Tereyağı sürmek. || – **des tartines** (mec.) Tatlı sözlerle ikna ve iğfale çalışmak, ağzına bir parmak bal çalmak.

Beurrerie [ims.] Tereyağının yapıldığı veya hıfzolunduğu mahal, yağhâne.

Beurrier [imz.] Tereyağı tenekesi yahut kavanozu.

Beurrier,ère [i.] Tereyağcı, tereyağı satan. ◆ Banker. || **Livre, ouvrage bon pour la** – **ère** Yağ koymak, yağ sarmak için yağcı kadından başkasına yaramayan değersiz kitaplar, eserler hakkında îrad olunur. Bizde bakkala layık tabirinin muadilidir.

Beurrière [ims.] Tereyağı kavanozu.

Beuveau [imz.] İkiye ayrılan yol.

Bévue [ims.] Cehilden veya dikkatsizlikten ileri gelen sehiv ve hata, galat. || (t.) Eşyayı çift görme, basar-ı muzâaf.

Bey [imz.] (*bè*) (Türkçeden me'huz) Bey.

Bézoard [imz.] (Fârisîden me'huz: Pâdzehr) Bazı hayvanların bağırsaklarında hâsıl olan taşçıklar ki inde'l-mütekaddimîn dâfi-i semm nazarıyla bakılırdı, panzehir taşı.

Bezoche (mr. Besoche)

Bi yahut **Bis** [d.] Bazı kelimata dâhil olarak tekerrür veya iki ve çift olma mânâsını verir.

Biais [imz.] Eğrilik, münhanilik, inhiraf, i'vicac. || (mec.) Hile. || **De** – yahut **En** – Eğrilikle, yandan. ◆ Dolayısıyla. ◆ Mahirâne, maharetle. = [s.] Eğri, münharif.

Biaisement [imz.] Eğrilik, inhiraf. ◆ Eğri yürüyüş. ◆ Hile.

Biaisement [h.] Eğri, eğrilikle. ◆ Dolayısıyla, doğrudan doğruya olmayarak.

Biaiser [fl.] Eğri olmak yahut yürümek. ◆ Hile ve hud'a etmek.

62 Orijinal metinde dizgi hatası: سليقه [=selîka: güzel söz söyleme ve yazma kabiliyeti] şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında سلق [=silk: pazı otu] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Biaiseur,se [i.] Eğriliği ve hileyi seven adam. ◆ Geri giden.

Biatomique [s.] (k.) Zû-zerreteyn, cüz'-i ferd-i müsennâ.

Bib yahut **Bibe** [imz.] Morina balığı.

Bibacier [imz.] Ayyaş, sarhoş.

Bibacité [ims.] Sarhoşluk.

Bibale [ims.] (zra.) Yaba.

Bibard [imz.] İşreti seven, işrete müptelâ adam.

Bibasique [s.] (k.) Esası iki kat olan milhlere ıtlak olunur, esas-ı müsennâ.

Bibelot [imz.] Süs için öteye beriye konulan ufak tefek şeyler. ‖ (mec.) Değersiz ve faydasız şey.

Biber [fl.] Kuş, yumurtalarını içmek.

Biberon [imz.] Emzik.

Biberon,ne [s.] Şarabı çok seven ve içen, şarap küpü.

Bibi [imz.] Küçük kadın şapkası ki 1830 tarihlerine doğru Fransa'da moda idi.

Bibiaderie [ims.] Hind çengisi.

Bible [ims.] Kitab-ı Mukaddes, Tevrat ve İncil. ◆ Garazsız ve bîtaraf kitap.

Bibliographe [imz.] Kütüb-i mütenevvia hakkında malumat-ı mufassalası olan adam. ◆ Kitaplara dair telif sahibi olan.

Bibliographie [ims.] İlm-i ahvâl-i kütüb. ◆ Bir madde hakkında neşredilmiş olan eserlerin cetveli, bu eserler hakkında malumat-ı muhtasara.

Bibliographique [s.] İlm-i ahvâl-i kütübe müteallik.

Bibliomancie [ims.] Kitapla tefeül.

Bibliolithes [ims. – cm.] (arz.) Ahcar-ı münakkaşe.

Bibliomane [imz.] Kütüb-i nâdire cem'i meraklısı, kitap budalası, kitap sevdalısı.

Bibliomanie [ims.] Kütüb-i nâdire cem'i merakı, kitap budalalığı, kitap sevdası.

Bibliomape [ims.] Şerhli harita.

Bibliophile [imz.] Kitapları çok seven, muhibb-i kütüb.

Bibliotaphe [imz.] Kitaplarını kimseye iâre etmeyip kütüphanesinde saklayan adam.

Bibliothéquaire [imz.] Hafız-ı kütüb, kitabî.

Bibliothèque [ims.] Kütüphane, dârü'l-kütüb. ◆ Kitap dolabı, kütüphane. ◆ Bir yere cem olunmuş kitaplar. ‖ – **vivante** Ayaklı kütüphane, ulemâ, mahfûzatı çok adam. ‖ – **publique** Kütüphane-i umumi. ‖ – **rose** (mec.) Hafifmeşrebâne mevzulardan bâhis[63] kitaplar. ‖ – **régimentaire** (as.) Alay kütüphanesi.

Biblique [s.] Kütüb-i mukaddeseye müteallik yahut müşâbih. ‖ **Société** – Kütüb-i mukaddesenin neşri için müteşekkil şirket, cemiyet-i İnciliye.

Bibus [imz.] (s okunur) Ehemmiyetsiz ve değersiz şey. ‖ **Affaire de** – Ehemmiyetsiz iş.

Bicapsulaire [s.] (nb.) Kesîrü'l-büzur. ◆ Çift ve mülâsık tohum.

Bicarbonate [imz.] (k.) Sânî-i fahmiyet. ‖ – **de soude** Sânî-i fahmiyet-i soda.

Bicarbonée [s.] (k.) İki miktar kimyevî fahmı hâvi ecsama ıtlak olunur, sânî-i mufahham.

Bicarbure [imz.] (k.) İki miktar kimyevî fahmı hâvi olan milh-i müsennâ, sânî-i mürekkebat, müsennâiye-i fahm.

Bicarré,e [s.] (c.) Dördüncü kuvvete merfu'.

Bicéphale [i. – s.] (tşr. – tt.) İki başlı (doğan çocuk yahut hayvan). ‖ (mec.) İki âmirli.

Biceps [s.] (s okunur) (tşr.) İki başlı (adale), zâtü'r-re'seyn. ‖ **Avoir du** – (Bilhassa kol hakkında) Adale cihetinden pek kavi olmak.

Bicêtre [imz.] Felaket, musibet.

Biche [ims.] Dişi geyik. ‖ (mec.) Genç kız, genç kadın. ‖ **Ventre de** – Geyiğin karnı gibi ala mâil beyaz. ‖ **Pied de** – Ucu eğri dişçi ker-

63 Orijinal metinde bu kelime "bâis" şeklinde yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında "bâhis" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

peteni, kısacı ve bu biçimde sâir bazı âlât ve edevat.

Bicherie [ims.] Âlüftelik.

Bichet [imz.] Fransa'nın eski bir hububat ölçüsü.

Bichette [ims.] Dişi geyik yavrusu. (Küçük kızları taltif makamında da kullanılır.)

Bichof (mr. Bischof)

Bichon,ne [i.] Yüzü kısa ve tüyleri uzun bir nevi fino köpeği.

Bichonner [ft.] Saçı kıvırmak. ◆ Tezyin etmek. || Se – Saçını kıvırarak süslenmek.

Bickford [imz.] (as.) (mr. Amorce)

Bicolore [s.] İki renkli.

Bicomposer [ft.] İki kat etmek, taz'if etmek.

Biconcave [s.] (bsr.) İki tarafı mücevvef ve muka'ar, muka'ar-ı muzâaf (gözlük camı).

Biconjugué,e [s.] (nb.) Müzevvec-i muzâaf.

Biconvexe [s.] (bsr.) İki tarafı muhaddeb, muhaddebü't-tarafeyn (gözlük camı).

Bicop [imz.] Maçunanın müteharrik ağacı, maçuna dikmesi.

Bicoque [ims.] (as.) Ehemmiyetsiz ve müdafaasız kale veya karakolhâne. || (mec.) Küçük ve değersiz ev, kulübe. ◆ Tertipsiz, intizamsız hâne. ◆ Küçük kasaba.

Bicorne [s.] (tt.) İki boynuzlu. ◆ İki uçlu, iki köşeli. || Chapeau – İki uçlu şapka.

Bicuspidé,e [s.] (nb.) Çatal, münşakk.

Bicycle [ims.] İki tekerlekli ve ayakla yürür araba, bisikl. (Ayak birinci tekerleği tahrik eder.)

Bicyclette [ims.] İki tekerlekli ve ayakla yürür araba, bisiklet (Ayak ikinci tekerleği tahrik eder.)

Bidalin [imz.] Küçücük beygir, midilli.

Bidauct [imz.] (*doktt*) Ocak kurumu. ◆ Siyah boya.

Bideaux [imz.] (as.) Kurun-ı Vustâ piyade askeri.

Bidenté,e [s.] İki dişli, zâtü's-sinneyn.

Bidet [imz.] Midilli. ◆ Bir nevi elbise dolabı. || Pousser son – Uzak bir yerde birini ziyaret etmek ve (mec.) işlerini ilerletmek. || Charger le – (Tavla oyununda) Bir kapıya pul yığmak.

Bidoche [imz.] Tahtadan yapılmış beygir. ◆ Kese.

Bidon [imz.] Gemilerde müsta'mel ağaç çotra. || (as.) Matara. ◆ Zeytinyağı tenekesi.

Bief [imz.] Değirmen su bendi. ◆ Mâil su yolu (mr. Biez)

Bieffe [ims.] Az münbit arz.

Bielle [ims.] Makinenin nâkil-i hareket kolu.

Bien [imz.] İyilik, hayır; Se porter au – Hayır işlemek; Homme de – İyi adam, hayrı seven adam. ◆ Menfaat, fayda; Le – public Menfaat-i umumiye. ◆ Nimet, servet, mal ve mülk. ◆ Lütuf ve ihsan. = [cm.] Les – s de la terre Arzın mahsulatı; Les – s éternels Niam-ı ebediye, uhreviye. || (mec.) Les – s du corps Sıhhat, kuvvet; Les – s de l'esprit Hüner ve marifet veya zekâ; Les – s de l'âme Hüsn-i ahlak, salâh-ı hasenat. || Faire du – İyi gelmek, nâfi olmak. || Dire du – de quelqu'un Birinin lehinde idare-i lisan etmek. || Vouloir du – Hayırhahı olmak, iyiliğini istemek. || à – Bervech-i dil-hah. ◆ Muvaffakiyetle. || En – Hüsn-i suretle. || Pour le – Hüsn-i niyetle. || Avoir du – au soleil Arazi ve emlâke mâlik olmak. || – s immeubles ou immobiliers, – s-fonds Emval-i gayr-ı menkule. || – s meubles ou mobiliers Emval-i menkule. || – s nationaux Emval-i emiriye. || – s libres Merhun ve mahcuz bulunmayan emlâk. || – s domainiaux Hükümdara ait emlâk, emlâk-i hassa.

Bien [h.] İyi, hoş, yolunda, güzel; Songez y – İyi düşününüz; Soyez le – arrivé Hoş geldiniz; Trés – Pekiyi, âlâ. ◆ Pek, çok, hayli: Il dort – Çok uyur; Il a fait – des fautes Çok hatalar etmiştir. ◆ En aşağı, mübalağasız; Il y a – deux ans En aşağı iki sene vardır, mübalağasız iki sene oluyor. ◆ Ya, hayhay (kabul ve tasdik): Je le veux – İsterim ya, hay-

hay isterim. || C'est – lui Ta kendisidir. || Eh – ! yahut Hé – ! Ey! Ey! Peki! Haydi bakalım! || – que Her ne kadar ki. || Si – que Bervech ile ki. ◆ O surette ki, o derecede ki. || – lui a pris de… İyi ki… || Il est – de, que İktiza eder. || Être – avec quelqu'un Biriyle iyi geçinmek, arası iyi olmak. || – et beau Derhal. || Aussi – que Gerek: L'or aussi – que le cuivre Altın ve gerek bakır. || Tout – que mal Vasat derecede memnuniyet ile. || C'est – fait Pekâlâ olmuş. || Vouloir – İtâ-yı muvâfakat etmek. ◆ Kabul etmek. ◆ Bilhassa istemek. ◆ Lütfen. || Tourner – Muvaffak olmak. || – prendre Bir şeyi iyi anlamak. || Oui – Şüphesiz. || – plus Fazla olarak, bundan maada. || Aussi – Zaten. || Bel et – Hakikaten, büsbütün, bilâ-tereddüt. || Si – que O surette ki, o derecede ki.

Bien-aimé,e [s.] Ziyade sevilen, mahbub. ◆ Maşuk, maşuka, dilber.

Bien-aise [s.] Rahat, müsterih, memnun. = [imz.] Rahat, istirahat, memnuniyet.

Bien-dire [imz.] Natukluk, fesahat, talâkat-i lisan.

Bien-disant,e [s.] Natuk, talâkat-i lisan sahibi. ◆ Talâkat-i lisana özenme.

Bien-être [imz.] Hüsn-i hâl. ◆ Nîk-hestî. ◆ Refah, hoş-hâllik, saadet. ◆ Servet ve sâmân.

Bien-faire [fl.] İyilik etmek.

Bienfaisance [ims.] İyilik, lütuf, kerem, inayet. ◆ Hayırhahlık. ◆ İn'am, ihsan. || Établissement de – Müessese-i hayriye, tesisat-ı hayriye, hayrat, müberrat. || Bureau de – İâne idarehânesi. || – s publiques Tesisat-ı hayriye-i umumiye.

Bienfaisant,e [i. – s.] İyilik etmeyi seven, lütuf sahibi, kerim. ◆ Keremkâr. ◆ Mün'im, mükrim. ◆ Nâfi, müfid.

Bienfait [imz.] İyilik, lütuf, inayet, ihsan, kerem. ◆ Saadet. = [cm.] Niam, fevâid. || Les – s de la science Muhassenat-ı ilmiye. || Les – s de la paix Niam-ı sulh ve müsâlemet.

Bienfaiteur,trice [i.] İyilik eden, mün'im, muhsin, velinimet. = [s.] Kerim: Dieu – Hallak-ı kerim.

Bien-fonds [imz.] Mülk, emlâk. (cm. des *biens-fonds*)

Bienheureusement [h.] Pek mesudâne.

Bienheureux,se [s.] Ziyadesiyle hoş-hâl, mesut. ◆ Saadetli, saadet-bahş. ◆ Muazzez, mukaddes. ◆ Âhiretçe süadâdan olan, merhum, mağfur. ◆ Katoliklerin âyininde güya mağfuriyeti icra ve ilan olunan. || Manger, boire, se réjouir comme un – İyi yemek, içmek, eğlenmek.

Bien-intentionné,e [i. – s.] Hüsn-i niyet sahibi, hayırhah.

Bien-jouer [imz.] Kumarda hile. || (mec.) Maharet.

Biennal,e [s.] İki senelik, iki sene süren yahut her iki senede bir vuku bulan. (cm. *biennaux*)

Bienséance [ims.] Münasebet, muvâfakat-i hâl, uygunluk. ◆ Liyakat, istihkak. (Bu mânâ ile cemi yoktur.) ◆ Edep, adap, erkân, yol. || Les – s oratoires Mütekellim ve hatibin adabı.

Bienséant,e [s.] Münasebetli, münasip, yakışık alır. ◆ Edebe muvâfik, edibâne.

Bientôt [zz.] Karîben, yakında, an-karib. ◆ Der-akab, müteakiben. || à – Pek az vakit için ayrılırken söylenilen veda tabiridir. || – après Müteakiben. || Cela est – dit Bunu söylemesi yapmasından kolaydır.

Bienveillance [ims.] Hayırhahlık. ◆ Hüsn-i zan, teveccüh. ◆ Âtıfet, inayet.

Bienveillant,e [i. – s.] Hayırhah, hüsn-i zan sahibi. ◆ Âtıfet-güster.

Bienvenir [fl.] (Yalnız şu tabirde müsta'meldir :) Se faire – Kendini hüsn-i kabul ettirmek, hüsn-i kabule mazhar olmak.

Bienvenu,e [s.] Vakt ü hâl-i münasipde gelen. ◆ Hüsn-i kabule mazhar olan, makbul. || Soyez – yahut le – ve la – e Hoş geldiniz, sefa geldiniz. || Être – à Bir şey için esbab-ı makbuleye mâlik olmak, hüsn-i telakki görmek.

Bienvenue [ims.] Hoş-âmedî, kudûm. ◆ Hüsn-i kabul. ◆ Bir heyete duhulde verilen akçe, kudûmiye. || Avoir été la – Mûcib-i memnuniyet olmak.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Bienvoulu,e [s.] İyiliği arzu olunan. (Bugün gayr-ı müsta'mel olup bunun yerinde *Bien vu* kelimesi kullanılır.)

Bière [ims.] Tabut.

Bière [ims.] Arpa suyu, bira. || **Petite** – İspirtosu az arpa suyu. || **Ce n'est pas de la petite** – Ufak bir iş değildir. ◆ Ehemmiyetsiz adam değildir, ehemmiyeti vardır. || – **de mars** Mart birası.

Bièvre [imz.] Kunduz. (Eskidir. Şimdi *castor* denilir.)

Biez yahut **Bief** [imz.] (*z* ve *f* okunmaz) Değirmen su bendi, mâil su yolu. || – **d'amont** Suyu değirmenin çarkına kadar götüren su yolu, su bendi memba ciheti. || – **d'aval** Değirmenden çıkan suyu aşağıya götüren su yolu, su bendi mansab ciheti.

Bifère [s.] (nb.) Senede iki defa mahsul veren.

Biffage [imz.] Hazf, hazf için çekilen çizgi. (Az müsta'meldir.)

Biffe [ims.] Sahte elmas, yalancı elmas.

Biffé,e [s.] Çizilmiş, mahzuf.

Biffement [imz.] Çizme, hazf. (Az müsta'meldir.)

Biffer [ft.] Çizmek, tayy, hazf etmek. ◆ Çizerek hükümsüz bırakmak. || (mec.) Mahv ve izâle etmek.

Biffure [ims.] Çizgi, hazf, tayy çizgisi. ◆ Çiziş, hazf ediş, tayy.

Bifide [s.] (nb.) Yarısına kadar ikiye yarılmış (dal, budak vesâire), meşkuk.

Biflore [s.] (nb.) İki çiçekli, zatü'z-zehreteyn.

Bifore [s.] (mad.) İki muhtelif şekilde tebellür eden.

Bifre [imz.] Kunduz. (Eskidir.)

Bifteck yahut **Beefsteak** [imz.] (İngilizceden me'huz) Biftek. ◆ Biftek gibi hazırlanmış, pişirilmiş et. || – **à la Chataubriand** Alelâde yapılan bifteklerden iki üç defa daha kalın olup diğer iki biftek ortasında pişirilir ve öteki biftekler sofraya konmaz. (Bu mânâda sadece *Un Chataubriand* dahi denir.)

Bifurcation [ims.] Çatallanma, ikiye inşiab. ◆ Demiryolu hattının ikiye ayrıldığı mahal, şube. ◆ Biri ana hat diğeri şube hattı olmak üzere demiryolunu iki hatta ayırma.

Bifurqué,e [s.] Çatallanmış, ikiye inşiab etmiş.

Bifurquer [ft.] Çatal gibi ikiye ayırmak. ◆ İki parçaya tefrik etmek. = [fl.] Tedrisat bir hadd-i muayyene geldikte ya ulûm ve fünûn ya ulûm-ı edebiye tahsilinden birini intihab ile o kısma ayrılmak. || **Se** – İkiye ayrılmak, çatallanmak.

Bigame [i. – s.] İki kişi ile birden izdivaç etmiş yahut edebilen, zü'z-zevceyn, zâtü'z-zevceyn.

Bigamie [ims.] İki kişi ile birden izdivaç, birden iki karı alma, yahut birden iki kocaya varma, cem'-i nikâheyn. || – **sprituelle** Bi'l-farz iki piskoposluk vesâire gibi bir yere cem'i caiz olmayan iki vazife ve memuriyet-i rûhâniyenin bir adamda içtimâı.

Bigarade [ims.] Kaba turunç.

Bigaradier [imz.] Turunç ağacı.

Bigarré,e [s.] Alacalı, rengârenk. || (mec.) Muhtelif ve mütebâyin anâsırdan, iki lisanın kelimelerinden mürekkep, müteşekkil.

Bigarreau [imz.] Bir tarafı beyaz bir tarafı pembe kiraz, alaca kiraz.

Bigarreautier Alaca kiraz ağacı.

Bigarrer [ft.] Birbirini tutmaz renklerle telvin etmek, alacalamak. || (mec.) Hoş surette tenevvü ettirmek. ◆ Heyet-i umumiyede irtibatı ihlal etmek.

Bigarrure [ims.] Alacalık, rengârenk olma. ◆ Nukuş-ı muhtelife. ◆ Tenkiş. || (mec.) Birbirine tevâfuk etmez eşhas ve eşya cem'i. ◆ İki lisandan me'huz veya münasebetsiz sözlerden mürekkep ibare.

Bigattière [ims.] İpekböceği büyütmek için inşa edilen bina, böcekhâne.

Bige [imz.] Kadim Roma'da iki beygir koşulu bir araba.

Bigéminé,e [s.] Dörde bölünmüş: **Fenêtre** – **e** Dörde tefrik edilmiş pencere. (nb.) Tev'em-i müsennâ.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bigemme [s.] (nb.) İki goncalı, iki tomurcuklu.

Bigle [i. – s.] Şaşı, ahvel.

Bigler [fl.] Şaşı bakmak, yan gözle bakmak. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Bigne [ims.] Başın bir tarafında hâsıl olan şişkinlik. (Eski kelime.)

Bigorne [ims.] İki ucu sivri örs.

Bigorneau [imz.] İki ucu sivri demirci örsünün küçüğü. ◆ Belediye çavuşu.

Bigorner [ft.] İki ucu sivri bir örsün üzerinde demiri dövmek.

Bigot,e [i. – s.] Ham sofu, mutaassıp adam.

Bigotelle yahut **Bigotère** [ims.] Bıyıkların biçimi bozulmamak için geceleyin takılan bağ, bıyık bağı.

Bigoterie [ims.] Ham sofuluk, taassup. ◆ Ham sofular, mutaassıplar.

Bigotisme [imz.] Ham sofuluk, mutaassıplık.

Bigre [hd.] Vay canına! Aman deme!

Bigrement [h.] Çok, külliyetli.

Bigue [ims.] (bhr.) Maçuna, bocurgat. ◆ Makara, maçuna, vinç direği.

Biguer [ft.] (Bazı kâğıt oyunlarında) Kâğıdı değiştirmek.

Bihebdomadaire [s.] Haftada iki defa yapılan, olan, intişar eden.

Bijon [imz.] Terebentin, terementi.

Bijou [imz.] Ziynete müteallik güzel imal olunmuş zî-kıymet şey, mücevherata dair şey, mücevher, ziynet. ◆ Tezyinat, hulliyat. ◆ Küçük ve zarif şey. ◆ Latif ve sevimli insan (cm. des *bijoux*).

Bijouterie [ims.] Mücevherat. ◆ Cevahircilik. ◆ Nazik ve latif bir surette yapılmış eser.

Bijoutier,ère [i.] Cevahirci. || – **en fin** Altın veya gümüş cevahircisi. || – **en cuir** Eskici.

Bilan [imz.] (tca.) Bilanço defteri. ◆ İflas. || (mec.) Hülâsa-i hâl. || **Déposer son** – İzhar-ı iflas etmek. || – **mensuel** Şehriye (muvâzene) cetveli. || – **annuel** Sâl muvâzene defteri, cetveli.

Bilatéral,e [s.] İki taraflı, zü'l-cânibeyn (cm. *bilatéraux*).

Bilatéralement [h.] İki taraftan.

Bilboquet [imz.] Tahtadan veya fildişinden küçük yuvarlak ile bir değnekçikten ibaret çocuk oyuncağı. ◆ Hacıyatmaz. || (mec.) Mesleksiz ve dönek adam. ◆ Eğlenilen, oyuncak yerine kullanılan adam.

Bile [ims.] Öd, safra. || (mec.) Hiddet, gazap. || – **noire** Karasevda. ◆ Hüzün, mahzuniyet. || **Echauffer, émouvoir remuer la** – Tahrik-i gazap ve hiddet etmek. || **Décharger, évaporer sa** – Hiddetini, içini boşaltarak kesb-i sükûnet etmek. || **Tempérer, modérer la** – Hiddetine, feveranına galebe etmek. || **Se faire de la** – Kendi kendisini ta'zib etmek, endîşe-nâk olmak.

Biliaire [s.] (tşr.) Safraya müteallik, safravî, merârî.

Bilieux,se [s.] (t.) Safrası çok yahut safradan münbais, safravî, safraviyü'l-mizac. || (mec.) Hadîdü'l-mizac. ◆ Mağmum, mahzun.

Bilingue [s.] İki lisan üzere olan, iki lisana vâkıf olan. || (tt.) İki dili olan.

Bilitère [s.] (sr.) İki harften mürekkep, iki harfli. || **Verbe** – Fiil-i muzâaf.

Bill [imz.] (*bil*) (İngilizce) İngiltere ve Mücteмia-yı Amerika parlamentosuna takdim olunan kanun layihası ve oradan çıkan kanun. || – **d'indemnité** İngiltere'de parlamentoya müracaat etmeksizin hareket etmiş olan vükelâya parlamento tarafından sonradan verilen müsaade-i lâhike. || **Accorder à quelqu'un un** – **d'indemnité** Birinin muvâfık-ı usul olmayan harekâtını ma'füvv görmek. || – **d'attainder** Mücrimiyet kararı. || **Alien** – İngiltere hükûmetine hîn-i hâcette ecânibi tard etmek hakkını veren kanun.

Billard [imz.] Bilardo. ◆ Bilardo salonu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Billarder [fl.] Bilardo oyununda bir kolpoda iki bilayı yan yana ve beraber sürmek, köte[64] yapmak ki bu suretle yapılan karambol sayılmaz. ◆ İsteka ile bir bilaya iki defa vurmak. (Bu kolpo dahi sayılmaz.) (*Queuter* dahi derler.) ◆ (Öküzün boynuzları hakkında) Birbirinden çok ayrık olmak.

Billardier [imz.] Bilardo yapan işçi.

Bille [ims.] Taştan veya mermerden yahut fildişinden mamul yuvarlak bila. ◆ Bilardo yuvarlağı, bila. ◆ Kütük, tomruk, taslak ağaç. ◆ Para. ◆ Denk bağlamak için kullanılan değnek. || **Être à – s égales** Biri birine hâiz-i rüçhan olmamak.

Billebarer [ft.] Birbirlerine uymayan renkler ile alaca bulacaya etmek, elvan-ı muhtelife ile telvin etmek.

Billebaude [ims.] Karışıklık, adem-i intizam. || (as.) İstediğin gibi iki sıra ateş. || **à la – ** Karmakarışık, nizamsız, rastgele.

Billebauder [fl.] (Zağar hakkında) Fena avlamak.

Biller [ft.] **Faire – quelqu'un** Birisine para verdirmek.

Billet [imz.] Pusula, tezkere. ◆ İhbarnâme. ◆ Duhûliye, bilet. ◆ Davet tezkeresi. ◆ Bono. ◆ Kura ve piyango bileti. || **– doux** Aşknâme, nâme. || **– de banque** Banka bileti, banknot. || **Tirer au –** Kura çekmek. (Eskidir.) || **Prendre – de parterre** Düşmek. || **Je vous en donne mon –** Sizi temin ederim, size söz veririm. || **– au porteur** İrâesinde bir meblağ-ı muayyen te'diyesi taahhüt edilerek verilen senet, hâmiline ait senet. || **– à ordre** Emre muharrer senet. || **– de change** Poliçe. || **– s d'auteur** Tiyatro müelliflerine tiyatro idaresi tarafından meccânen verilen biletler. || **– s de service** Tiyatro idareleri tarafından oyuna iştirak edecek oyunculara verilen biletler. || **– de part** yahut **– de faire part** Bir çocuğun tevellüdü, bir nikâh veya vefat vukuu üzerine akraba ve ehibbâya beyan-ı keyfiyeti mutazammın olarak gönderilen tezkere. || **– d'invitation** Davetnâme. || (as.) **– d'appel** Silah altına celp (davet) tezkeresi. || **– d'arrêt** Tevkif tezkeresi. || **– d'hôpital** Hastane tezkeresi. || **– de logement** İskân tezkeresi. || **– de salle** Koğuş (hastaneye duhul) tezkeresi. || **– de sortie** Huruc (hastaneden) tezkeresi.

Billeter [ft.] Eşya-yı ticariyeye yafta yapıştırmak. (Eski olup el-yevm *Étiqueter* denilir.)

Billette [ims.] Bir resm te'diye olunacak mahalle vaktiyle ta'lik olunan ihtarnâme. ◆ Gümrük ihraciye tezkeresi, müruriyesi. ◆ Soba için hazırlanmış yarık odun.

Billeversée [ims.] (*bi-le*) Boş lakırdı, münasebetsiz söz, türrehat. ◆ Mâlihülya.

Billion [imz.] (*bi-li-on*) Bin milyon, bilyon, milyar. (*milliard* dahi denilir.)

Billon [imz.] Sırf bakır yahut biraz gümüşle karışık ufak akçe, bakır, sikke-i nuhâsiye, sikke-i mağşûşe. ◆ Kalp veya noksan akçe. || (zra.) Sabanın devirdiği toprak, sırt. || **Mettre au –, être au –** Değersiz bir şey gibi reddetmek.

Billonette [ims.] Kömür yapmak için hazırlanan küçük odun.

Billonnage [imz.] Sabanla genişçe sıralar açarak toprağı devirmek, pulluk sürme, kirizma etme.

Billonner [ft.] Kalp akçe muamelesi etmek, kalp akçe sürmek. ◆ Eritmek veya diyar-ı âhara göndermek için altın ve gümüş meskûkât satın almak. (Eskidir ve bugün gayr-ı müsta'meldir.)

Billonner [ft.] (zra.) Toprağa saban ile genişçe sıralar açarak sürmek. ◆ Hububat-ı ehliyeyi semirtmek maksadıyla burmak.

Billonneur [imz.] Kalp akçe muamelecisi, kalp akçe sürücüsü. ◆ Eritmek veya diyar-ı âhara göndermek için altın ve gümüş akçe satın alan sarraf. (Gayet nâdir kullanılır.)

64 fr.: *queuter*.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Billot [imz.] Kalın ve kısa ayaklı veya ayaksız olarak mutfakta üzerinde et vesâire kesmeye, kırmaya yarayan kütük, et kütüğü. ◆ Odun yargı kütüğü. ◆ Şekline nispetle gayet kalın kitap. ◆ Bağlara girip orada avlamamaları için köpeklerin boynuna bağlanan değnek. ‖ (as.) Yular ağacı (manej ıstılahı). ◆ Askerî köprüleri terfi ağacı. ‖ (bhr.) Felenk.

Bilobé,e [s.] (nb.) Kabuğu iki müsâvi parçadan ibaret olan, zû-fasseyn, zü'l-fasseyn.

Bilocation [ims.] Bir adamın aynı zamanda iki muhtelif yerde bulunmasından ibaret olan bir eser-i keramet.

Biloculaire [s.] (nb.) İki hücresi olan, sünâiyü'l-mesken.

Bilogie [ims.] Biri birinden kâmilen ayrı iki kısmı hâvi olan eser.

Biloguer [ft.] (zra.) Kışın hulûlünden evvel toprağı gayet derin sürmek.

Bimane [s.] (tt.) İki eli olan, iki elli, zü'l-yedeyn (insan).

Bimbelot [imz.] Çocuk oyuncağı. ◆ Ehemmiyetsiz, ufak tefek şey.

Bimbeloterie [ims.] Oyuncakçılık.

Bimbelotier [imz.] Oyuncakçı.

Bimensuel,le [s.] Ayda iki defa neşrolunan, her on beş günde bir vuku bulan.

Bimestre [s.] İki ay imtidad eden yahut iki ayda bir gelen, vuku bulan.

Bimétalisme [imz.] Altın ve gümüşten mahlut meskûkât usulü.

Bimétaliste [i. – s.] Altın ve gümüşten mahlut meskûkât usulüne müteallik. ◆ Bu usulün taraftarı.

Binage [imz.] (zra.) Bağ ve bahçenin ikinci defa çapalanması, ikinci çapa. ◆ Papazın bir günde iki âyin icra etmesi.

Binaire [s.] Müsennâ. ‖ (mec.) İki yüzlü, iki safhalı, iki taraflı. ‖ (hs.) İki rakamlı. ‖ (k.) İki unsurdan mürekkep, müsennâî. = [imz.] (fls.) İsneyniyet.

Binard [imz.] Ağır yükleri nakle mahsus dört tekerlekli yük arabası.

Bine [ims.] Küçük bir nevi çapa.

Biné,e [s.] İkinci defa olarak çapalanmış (bağ ve bahçe).

Biner [ft.] Bahçe veya bağı ikinci defa çapalamak. = [fl.] Bir günde iki âyin icra etmek.

Binet [imz.] Ufak ve kulplu el şamdanı. ◆ Tekmil yanmak üzere mumu şamdanın üzerinde muallak tutan kısaç. ◆ Tasarruf etme.

Binette [ims.] Bir nevi çapa, tirpidin. ◆ On dördüncü Luvi[65] zamanında takma saçlara verilen isim. ◆ Gülünç çehre veya kılık kıyafet.

Binocle [imz.] Açılıp kapanan ve elde tutularak bakılan çifte gözlük. ◆ Çifte el dürbünü. (Bu mânâda nâdirü'l-isti'maldir.) = [s.] (t.) İki göze ait.

Binoculaire [s.] (bsr.) İki göze müteallik, iki gözle vuku bulan. ‖ (tt.) İki gözlü. ‖ (ht.) Çifte dürbünlü, çifte adeseli, zû-adeseteyn.

Binom [imz.] İki isimden yahut bir isim ile bir unvan veya lakaptan mürekkep isim.

Binôme [imz.] (c.) Aralarında zâid (+) yahut nâkıs (-) alâmeti bulunan iki had, zû-haddeyn.

Binube [i.] İki defa teehhül etmiş erkek veya kadın.

Biochimie [ims.] Kimyanın uzviyet-i hayatiye tarafından hâsıl edilen şeylerden bahseden kısmı, kimya-yı uzviyat.

Biogène [s.] (nb.) Ber-suret-i tufeyliyede diğer bir nebat üzerinde neşvünemâ bulan.

Biographe [imz.] Terâcim-i ahvâl muharriri.

Biographie [ims.] Terceme-i hâl. ◆ Seyir ve terâcim-i ahvâle dair müdevvenat ve malumat.

Biographier [ft.] Terceme-i hâlini yazmak.

• • • • • • • • • • •

65 fr.: *Louis*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Biographique [s.] Terceme-i hâle ve seyre müteallik.

Biologie [ims.] Ecsam-ı uzviyenin hayatından bahseden ilim, mebhasü'l-hayat.

Biologique [s.] Mebhasü'l-hayata müteallik.

Biologiser [fl.] İlmü'l-hayat ile iştigal etmek, uzviyatın künhüne, ledünniyatına vâkıf olmak.

Biologiste yahut **Biologue** [imz.] Mebhasü'l-hayat âlimi.

Bionomie [ims.] Mebhas-i kavânînü'l-hayat.

Biotaxie [ims.] Revâbıt-ı hayatiye.

Biotechnie [ims.] (*kni*) Yaşamak, candan istifade etmek fenni.

Biotique [s.] Hayata müteallik. || (fls.) **Principe** – Ruh, can.

Biotomie [ims.] Uzviyatın ahz ü kesb ettiği eşkâl-i muhtelifenin tahlil ve tetkiki.

Bioxyde [imz.] (k.) İkinci derecede ve mükerrer humz, humz-ı sânî; – **d'hydrogène** Humz-ı sânî-i müvellidü'l-mâ.

Biparti,e [s.] (mn.) İki kaziyeden mürekkep kelâm. || (tt.) İkiye münkasım, meşkuk. || (nb.) Yarısına kadar yarık olan (dal), meşkuk.

Bipartible [s.] (tt.) İkiye yarılabilen, kabil-i inşikak.

Bipartition [ims.] (tt.) İkiye inkısam, inşikak.

Bipédal,e [s.] İki kadem tûlunda olan.

Bipède [s.] (tt.) İki ayaklı (hayvan), zü'r-ricleyn, dü-pâ. ◆ İnsan. || – **antérieur** (Beygir hakkında) Ön ayaklar; – **postérieur** Art ayaklar; – **droit** Sağ taraftan ön ve art ayak; – **gauche** Sol taraftan ön ve art ayak; – **diagonal droit** Önden sağ ayak ile arttan sol ayak; – **diagonal gauche** Sol ön ayak ile sağ art ayak.

Bipolaire [s.] (ht.) İki kutuplu.

Biquadratique [s.] (*kou*) (r.) Dördüncü kuvvete ait.

Bique [ims.] Keçi. (Beyne'l-avam müsta'mel olup asıl ismi *chèvre* dir.) Kötü beygir. ◆ (Şetm olarak) İhtiyar kadın.

Biquet [imz.] Keçi yavrusu, oğlak. ◆ Gümüş ve altın terazisi.

Biqueter [fl.] (*jeter* gibi tasrif olunur) (Keçi hakkında) Doğurmak. = [ft.] Altın ve gümüş terazisiyle tartmak.

Biquette [ims.] Dişi oğlak, dişi keçi yavrusu.

Biquier,ère [i.] Keçi çobanı.

Birbasse [ims.] İhtiyar kadın.

Birbe [ims.] (Makam-ı tahkirde) İhtiyar.

Bire [ims.] Tabut. (Eski kelime.)

Birème [ims.] Eski zamanda müsta'mel iki tarafı ikişer sıra kürekli bir nevi kayık. ◆ İki çifte kayık, sandal.

Biribi [imz.] Bir nevi kumar oyunu. ◆ Bu kumarı oynadıkları mahal.

Birloir [imz.] Pencere ve kapı kanat veya çerçevesini açık tutmaya mahsus mandal.

Birota [ims.] Kadim Romalılar zamanında üç katır tarafından çekilen iki tekerlekli harp arabası.

Bis,e [s.] Esmer. (Bu umumi mânâda az müsta'meldir.) ◆ Rengi esmer ve bayat ekmek.

Bis [h.] (*s* okunur) İki defa, tekrar, mükerreren. = [imz.] Tekrar. ◆ Musiki notalarında bir parçanın mükerrer olarak çalınacağını ifade eder, tekrar. || **Avoir les honneurs du** – Sahneye mükerreren çıkarılmak şerefine nâil olmak.

Bisage [imz.] Solmuş bir kumaşa yeni bir renk verme.

Bisaïeul,e [i.] Ceddin veya ceddenin babası, cedd-i ekber; ceddin veya ceddenin anası, cedde-i kübrâ. = [s.] Gayet eski. (cm. *bisaïeuls*, *bisaïeules*)

Bisaille [ims.] Esmer un. ◆ Burçak ile mercimek karışık tavuk yemi.

Bisailler [fl.] Esmerlenmek.

Bisannuel,le [s.] İki senelik, iki sene süren yahut iki senede bir vaki olan.

Bisbille [ims.] Değersiz, ehemmiyetsiz bir şey hakkında nizâ.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Biscaïen [imz.] (as.) Uzun ve geniş çaplı bir nevi tüfek. ◆ Bir nevi misket. ◆ Mukaddemâ bu silahlar ile piştovlar derûnunda kullanılmış olan ufak yumurta hacminde kurşun.

Biscarié,e [s.] Kırılmış. ◆ Yorulmuş. (Eski kelime.)

Bisché (smz.) (*bi-ché*) (Yumurta hakkında) Hafifçe çatlamış, ayrılmış.

Bischof yahut **Bichof** [imz.] Şarapla şeker ve limondan mürekkep bir meşrub.

Biscle [s.] Şaşı. (Eski kelime.)

Biscornu,e [s.] Yakışıksız, kıyafetsiz. || (mec.) Garip.

Biscotin [imz.] Ufak peksimad (peksimet).

Biscotte [ims.] Dilim peksimad (peksimet).

Biscuit [imz.] Peksimad (peksimet), galeta. ◆ Yumurtalı ve şekerli gevrek, lokum, bisküvi, biskoti. ◆ Porselenden veya fayanstan yapılmış minesiz, resimsiz evânî vesâire. ◆ Sırsız çanak çömlek ve bunların fırında pişirilmesi. ◆ Suda erimeyen kireç. ◆ Cilâ taşı.

Bise [ims.] Şimal-i şarkî rüzgârı, poyraz. || (mec.) Kış. ◆ Musibet. || **Être frappé du vent de** – Pek fena bir hâl ve mevkide bulunmak.

Biseau [imz.] Şivli kenar. ◆ Elmas ve billur gibi şeylerin tıraşlı, şivli kenarı, ucu. ◆ Oymak için hakkâk kalemi. || (as.) Şiv, sath-ı mâil. ◆ Esliha-i câriha ile askerlikte müsta'mel bazı âlât-ı katıa namluları. (Bunlar şivli yani ağız tarafına doğru meyillidirler.) || (tba.) Kama.

Biseautage [imz.] Cam vesâire kenarını şiv kesme. ◆ Oyun kâğıtlarını hile ile karıştırma.

Biseauter [ft.] Cam vesâire kenarını şiv kesmek. || – **les cartes** Oyun kâğıtlarını tanımak için üzerine işaretlerle hile etmek.

Biséculaire [s.] (*sé*) İki asırlık.

Bisel [imz.] (k.) Milh hâmızı.

Biséqué,e [s.] (*sé*) İki kısma ayrılmış yahut kabil-i tefrik.

Biser [ft.] (Kumaşları) Yeniden boyamak. ◆ Uymak. = [fl.] (Zahâir hakkında) Esmerlenmek, bozulmak.

Biset [imz.] Yabani güvercin, bir nevi siyah güvercin, tahtalı, tahta güvercini, kabîse. ◆ Üniformasını lâbis olmaksızın hizmet-i askeriyede bulunan asâkir-i milliye neferi. ◆ Esmer bir nevi kaba yünlü. ◆ Esmer renkli çakıl taşı.

Bisette [imz.] Alacalı âdi ve ensiz dantela. ◆ Yarım kiloluk ufak ekmek.

Bisexuel,le yahut **Bisexe** [s.] (*sé*) (nb.) Câmi-i cinseyn, âzâ-yı tezkir ve te'nisi hâmil. ◆ Erkek ve kadından mürekkep.

Bishop yahut **Bischof** veyahut **Beschoff** [imz.] (Almancadan me'huz) Sıcak şarapla şeker ve karanfilden mürekkep bir meşrub.

Bismuth [imz.] (*mutt*) (k.) Bizmut.

Bison [imz.] Amerika'nın hörgüçlü yabani öküzü, bakar-ı hûdî.

Bisonne [ims.] Kül renginde astar, ispinata. ◆ Amerika'da yaşayan hörgüçlü yabani öküzün dişisi.

Bisorain,e [s.] İki ağızlı, iki fethalı.

Bisquain yahut **Bisquin** [imz.] Yük beygirlerinin boyunlarına bağladıkları koyun pöstekisi. ◆ Koyunun bir nevi.

Bisque [ims.] Pom[66] denilen top oyununda bağışlanan on beş sayı. || **Prendre bien sa** – Fırsattan istifade etmek. || **Avoir quinze et** – **sur quelqu'un** Birisine ziyadesiyle hâiz-i rüçhan olmak.

Bisque [ims.] Et suyu ile tavuk veya av etinden, ıstakoz ve balık ezmesinden pişirilen bir çorba.

Bisquer [fl.] Gücenmek, küsmek, münfail olmak.

Bisquière [ims.] Keçi çobanı kız veya kadın.

Bisquin (mr. Bisquain)

• • • • • • • • • • •

66 fr.: *paume*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bissac [imz.] Heybe. ‖ (as.) Süvari beygirinin yem torbası. ‖ **Être au** – Dilenmek derekesinde bulunmak. ‖ **Avoir de bons tours dans son** – Hile ve hud'aya muktedir olmak.

Bissecter [ft.] (he.) Tansif etmek.

Bissecteur,trice [s.] (he.) Munassıf, nâsıf: **Ligne – trice** Hatt-ı munassıf, nâsıf.

Bissection [ims.] (he.) Bir zaviye veya bir hat vesâirenin iki müsâvi kısma taksimi, tansif.

Bisser [ft.] Bir tiyatro oyuncusuna söylediği şarkıyı yahut oynadığı parçayı tekrar ettirmek.

Bissêtreux,se [s.] Bedbaht, sefil. (Eski kelime.)

Bissexe [s.] (mr. Bissexuel)

Bissexte [imz.] Dört senede bir şubata ilave olunan yirmi dokuzuncu gün, yevm-i kebis.

Bissextil,e [s.] **An –, année – e** Sene-i kebîse.

Bissexuel,le [s.] (nb.) Hünsâ, zü'l-cinseyn.

Bissus [imz.] (*s* okunur) (mr. Byssus)

Bistoquet [imz.] Vaktiyle müsta'mel büyük bilardo istekası.

Bistorie [ims.] Eski bir hançer.

Bistorte [ims.] (nb.) Kurt pençesi, leflâfe.

Bistortier yahut **Bistotier** [imz.] Eczacıların yumuşak maddeleri karıştırmak için kullandıkları büyük havan eli.

Bistouri [imz.] (crh.) Cerrah bıçağı, mişrat.

Bistouriser [ft.] Mişrat denilen cerrah bıçağıyla yarmak.

Bistournage [imz.] Burma, iğdiş etme.

Bistourné,e [s.] Burulmuş, iğdiş edilmiş (hayvan). ◆ Çarpık. ‖ (mec.) Kuvvet ve faaliyetinden mahrum edilmiş.

Bistournement [imz.] Burma, iğdiş etme.

Bistourner [ft.] Bükmek, eğmek, çevirmek. ◆ Burmak, iğdiş etmek (hayvanı). ‖ (mec.) Bir şey yapamayacak hâle getirmek. ‖ **Se –** Çevrilmek, bükülmek. ◆ İğdiş edilmek.

Bistre [imz.] Kurum suyu, kurum boyası. ◆ Kurum boyası rengi. = [s.] Kurum boyası renginde olan.

Bistré,e [s.] Kurum renginde. ◆ Kurum boyasıyla boyanmış.

Bistrer [ft.] Kurum boyasıyla boyamak, kurum boyası rengi vermek.

Bisulce [s.] (hyv.) Ayağı iki çatallı.

Biterné,e [s.] (nb.) Sülâsiye-i muzâafe.

Bitord [imz.] (bhr.) İki ipten örülmüş ince palamar.

Bitter [imz.] (*bi-tèr*) Acı bir nevi müskir, bitter.

Bitton [ims.] (bhr.) Sefâini palamara bağlamaya mahsus kazık, baba.

Bitture yahut **Biture** [ims.] (bhr.) Kaloma. ◆ Ziyafet. ◆ Çok miktarda içki.

Bitume [imz.] Kara sakız, kar, zift. ◆ Zift ile tılâ olunmuş kaldırım.

Bitumer yahut **Bituminer** [ft.] Kara sakıza, zifte batırmak.

Bitumineux,se [s.] Kara sakızı, zifti hâvi veya kara sakız, zift cinsinden olan.

Bituminfère [s.] (mad. – k.) Kara sakızı, zifti hâvi veyahut onunla memzuc.

Bituminiser [ft.] Zifte tahvil etmek.

Bivac [imz.] (mr. Bivouac)

Bivalve [i. – s.] (tt.) İki kabuklu, zü'l-mısra'eyn.

Bivaquer (mr. Bivouaquer)

Biveau [imz.] Kolları müteharrik pergel (pergâr).

Biviaire [s.] Kendisine iki yol müntehî olan mahal.

Bivial,e [s.] İkiye ayrılan yola ıtlak olunur. (cm. *biviaux*)

Bivoie [ims.] İki yolun birleştiği mahal.

Bivouac [imz.] (*c* okunur) (as.) Mukaddemâ açıkta nöbet bekleyen karakol. ◆ Açık ordugâh. ◆ Açıkta ve muvakkat surette ordu kurmuş asâkir. ◆ Muvakkat surette ve açıkta kurulan ordunun mahâzirini câmi hâne, ikametgâh. ‖ **– de localités** Köy ordugâhı. ◆ Açık ordugâha yerleşme.

Bivouaquer [fl.] (as.) Açık ordugâh kurmak. ◆ Açıkta ve aynı mahalde imrar-ı vakt etmek. ‖ (mec.) Muvakkat suretiyle yerleşmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bizarre [i. – s.] Acîb, garip, tuhaf, bambaşka. ◆ Garip adam. ◆ Garabet.

Bizarrement [h.] Garip ve acîb bir suretle, bambaşka olarak.

Bizarrerie [ims.] Garabet, acîblik. ◆ Kimseye uymaz tuhaf tabiat.

Blade [ims.] Buğdayın bir nevi.

Blader [ft.] Buğday ekmek. (Eski kelime.)

Blafard,e [s.] Soluk, renksiz, uçuk. || Mükedder, mağmum.

Blague [ims.] Küçük tütün çantası, tütün tabakası. ◆ Yalan, saçma, atıp tutma. ◆ Atıp tutmada, latife etmekte sühûlet.

Blaguer [fl.] Yalanlar ve saçma sapan sözler söylemek, atıp tutmak. = [ft.] İstihzâ etmek. || – **la situation** Ciddi, mağmum zamanda neşe ve şetâret ibraz etmek, eğlenmek.

Blagueur,se [i. – s.] Yalancı, saçma sapan sözler söyleyen.

Blaiche [s.] Tembel.

Blaireau [imz.] Porsuk. ◆ Porsuk tüyünden mamul yaldızcı fırçası. ◆ Sabun fırçası. ◆ Acemi nefer.

Blaireauter [ft.] Lüzumundan pek ziyade dikkat ve itina ile resmetmek, cilâlamak.

Blaise [ims.] Lîka.

Blâmable [s.] Zemm ve ta'yibe müstahak, mezmum.

Blâme [imz.] Ta'yib, takbih, ta'n, zemm. ◆ Azarlama, tevbih.

Blâmé,e [s.] Ma'yub, mezmum.

Blâmer [ft.] Ta'yib, takbih, ta'n, zemm etmek. ◆ Azarlamak, tevbih etmek. || **Se** – Kendi hareketinden memnun olmamak, nâdim olmak. ◆ Ta'yib ve takbih edilmek.

Blanc,che [s.] Beyaz, sefid, ak. ◆ Ak saçlı. || (mec.) Temiz, pak. ◆ Masum, pâk-dâmen. || **Armes – ches** Esliha-i câriha. || **Papier** – Yazısız kâğıt. || **Donner carte – che à quelqu'un** Birine me'zuniyet-i tâmme vermek. || **Nuit – che** Uyumaksızın geçirilen gece. || **Page – che** (mec.) Lekesiz eyyam-ı hayat. || – **de** Gibi beyaz: – **de lait** Süt gibi beyaz, süt beyaz. || **Eau – che** Beygirlere serinlik vermek için içirdikleri kepekli su. || **Pièce – che** Gümüş para. || **Être –, être – comme neige** Masum olmak, masum telakki edilmek. || **N'être pas** – Duçar-ı tevbih, mahkûmiyet olmak tehlikesinde bulunmak. || **Faire – de son épée** Kendisinde olmayan bir iktidar ve salâhiyeti mevcut zannederek bazı şeyleri yapmaya azmetmek, yapmak üzere iftihar eylemek. || **C'est bonnet – et – bonnet** Bizim "ha Hoca Ali, ha Ali Hoca" meselimize mukabil olarak kullanılır. || **Vers – s** (ar.) Kafiyesiz beyitler. || **Race –che** Irk-ı ebyaz. || **Reine – che** Fransa'da vaktiyle dul kraliçelere verilen isim. || **Sauce – che** Tereyağı veya zeytinyağı ile un ve yumurta sarısından yapılan beyaz salça. || **Viande – che** Dana, ada tavşanı, tavuk ve emsali hayvanların lahmı. || **œeuf** – Tohumsuz yumurta.

Blanc [imz.] Beyaz renk, beyazlık. ◆ Beyaz renkte şey. ◆ Kelimat arasında terk olunan uzunca beyazlık, boşluk. ◆ Düzgün. ◆ Tebeşir. ◆ Beyaz elbise. ◆ Bez ve patiska gibi beyaz mensucat. ◆ Beyaz adam, zenci olmayan adam. ◆ Sahifenin yazısız ciheti. ◆ Cilâ, vernik. ◆ Nişangâh, hedef. || – **d'œuf** Yumurta akı, zülâl. || – **de l'œil** Göz akı. || **Vêtu de** – Beyaz giymiş. || **Rougir jusqu'au – des yeux** Kıpkırmızı kesilmek, son derecede mahcup olmak. || **Celui qui n'a pas de – dans l'œil** Şeytan. || **Petit** – Hafif beyaz şarap. || **Tirer sur le** – Beyaza kaçmak, beyaza yakın olmak. || **Manger du** – Âlüftegânı himaye ederek onların verdikleri para ile geçinmek. || **Voir tout en** – Her şeyi iyi, muvâfik bir manzara altında görmek. || **Être entre le – et le clairet** Çakırkeyif olmak. || **Couper à** – Bir ağaç bırakmayıncaya kadar kesmek ve (mec.) kâmilen mahvetmek. || – **d'eau** Beyaz nilüfer. || – **de Hollande** Ak kavak. || **à** – Beyazlanacak yahut beyazlatacak surette. || **Saigner quelqu'un à –, jusqu'au** – Birisinden kanın kırmızılığı azalıncaya kadar kan almak ve (mec.) en son menâbi-i servetini bile almak, gasp etmek. || **En** – Ya-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

zısız, beyaz. || – **de baleine** Balina nefsi. || – **de zinc** Tûtiyâ çiçeği, humz-ı tûtiyâ. || – **de céruse** Halliyet-i rasas, kurşun sirkesi. || – **de fard** yahut yalnız – Düzgün. || – **d'Espagne** İspanya beyazı denilen ak tebeşir. || **Mettre quelqu'un à** – Birisinin parasını soymak. || **Passer du** – **au noir** İfrattan tefride geçmek. || **Mettre du** – **sur du noir** Yazı yazmak. || – **de chaux** Badana şerbeti. || **Marquer de** – **une journée** Bir günü eyyam-ı mes'ûdeden addetmek. || **Chauffer à** – Beyaz görünecek derecede ısıtmak. || **Geler à** – Çok donmak. || **Mets au** – Beyaz salçalı yemekler. || (tba.) Boş. || **Tirer à** – (as.) Kurusıkı (silah) atmak.

Blanc-bec [imz.] Tecrübesiz ve acemi delikanlı. (cm. des *blancs-becs*)

Blanc-d'argent [imz.] Beyaz üstübeç, isfidac-ı nefis. (cm. des *blancs-d'argent*).

Blanc-de-baleine [imz.] Balık nefsi, menn-i kaytas. (cm. des *blancs-de-baleine*).

Blanc-de-céruse [imz.] Üstübeç, isfidac.

Blanc-de-champignon [imz.] Mantar tohumu.

Blanc-de-plomb [imz.] Kurşun sirkesi, halliyet-i rasas.

Blanc-de-zinc [imz.] Humz-ı tûtiyâ.

Blanc-étoc (*blan-ké-tok*) Hiç tefrik etmeksizin ormandan ağaç kat'ı.

Blanchaille [ims.] Küçük beyaz balıklar.

Blanchard [imz.] (hyv.) Üsküflü doğan, bay doğan.

Blanchâtre [s.] Beyazımsı, beyazımtırak. = [imz.] Beyazımtırak renk.

Blanche [ims.] Beyaz yani zenciye olmayan kadın. ◆ Bilardonun bilası. ◆ Dominonun hep beyaz taşı. || (ms.) İki siyahla müsâvi bir nota işareti, iki dörtlük 2/4. || **Mer** – Bahr-i Ebyaz. || **Gelée** – Kırağı.

Blanchement [h.] Temiz olarak, beyaz ve temiz elbise ile. (Az kullanılır.)

Blancherie [ims.] Teneke safhalarının temizlendiği fabrika. ◆ (mr. Blanchisserie)

Blanchet,te [s.] Beyaz ve hoş, beyaz ve temiz.

Blanchet [imz.] (syd.) Eczacıların süzgü bezi, mirşah. || (tba.) Makine fanilası.

Blancheur [imz.] Beyazlık. || (mec.) Safvet, masumiyet.

Blanchi,e [s.] Beyazlanmış. ◆ Ağarmış, saç ve sakalını ağartmış, bir işte bulunarak kesb-i tecârib ile ihtiyarlamış. ◆ Badana olmuş. ◆ Temizlenmiş, cilâlanmış. ◆ Suret-i zâhirede, muvakkaten kesb-i ifâkat etmiş.

Blanchiment [imz.] Mensucat, şeker vesâirenin beyazlatılması, ağartma, kastarlama.

Blanchir [ft.] Beyazlatmak, ağartmak. ◆ Yıkamak, temizlemek. ◆ Haşlamak, sıcak sudan geçirmek. ◆ Küllü suya batırmak. ◆ Tebriye ettirmek. ◆ Sâfileştirmek. ◆ Beyaz badana vurmak. ◆ Ağartmak, kastarlamak. ◆ Çamaşır yıkamak. ◆ Hastalığın alâimi bir müddet için ihtifâ edip hastayı ifâkat bulmuş gibi göstermek. ◆ Birinin eserini gözden geçirip tashih etmek. = [fl.] Beyazlanmak. ◆ Ağarmak. ◆ İhtiyarlamak. ◆ Bir memuriyette, bir işte birçok seneler kalmak. || **Ne faire que** – Beyhûdeye gitmek, hiçbir şeye müncer olmamak. || **Se** – Beyaz bir şeye bulaşmak. ◆ Tebriye-i zimmet etmek, pâke çıkmak.

Blanchissage [imz.] Çamaşır yıkama, çamaşırcılık. ◆ Şeker tasfiyesi. ◆ Beyaz badana. ◆ Ağartma.

Blanchissant,e [s.] Beyaz görünen, parlayan.

Blanchisserie [ims.] Çamaşırhâne. ◆ Kumaşlarla sâir şeylerin yıkandığı mahall-i mahsus, kastarhâne. || **Blanchisseuse** Avukat.

Blanchisseur,se [i.] Çamaşırcı. ◆ Fabrikalarda kumaşları yıkayan amele. ◆ Avukat.

Blanchoir [ft.] Beyazlatmak. (Eski kelime.)

Blanchoyer [fl.] Beyazımsı bir renk almak. ◆ Çiçekler açılmaya başlamak.

Blanc-manger [imz.] Badem ve turunç suyuyla yapılan pelte. || (mec.) Nazik şey. (cm. des *blancs-mangers*)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Blanc-seing [imz.] Muahharan doldurulmak, yazılmak üzere imzalı beyaz kâğıt. || **Donner** – Me'zuniyet-i tâmme vermek. (cm.: des *blancs-seings*)

Blanc-tapis [imz.] Kumarhâne. (Eski kelime.)

Blande [s.] Müdâhin, muğfil. (Eski kelime.)

Blandices [ims. – cm.] Celp ve iğfal kastı ile müdâhene.

Blanque [ims.] Piyango kabîlinden bir oyun. || (mec.) Tesadüf, aksi talih. || **à la** – Tesadüfen, lâlettayin.

Blanquette [ims.] Bir nevi beyaz yaz armudu. ◆ Beyaz salça ile pişmiş dana eti. ◆ Bir nevi üzüm. ◆ Fransa'nın bir nevi beyaz şarabı.

Blasé,e [s.] Her şeyden bıkıp usanç getirmiş. ◆ (Havass hakkında) Hassasiyeti kaybolmuş.

Blasement [imz.] Bıkkınlık, usanç.

Blaser [ft.] Sefahatle hissiyatı uyuşturmak, bıktırmak. || **Se** – Sefahat ve işretten hissiyat ve tadı kaybetmek, usanç getirmek. || (mec.) Lâkayt, bî-his, bî-teessür olmak.

Blason [imz.] Eski hanedanların arma ve alâmet-i sâiresi. ◆ Bunlar hakkındaki malumat. ◆ Asalet. ◆ Unvan-ı asalet. ◆ Unvan, nâm.

Blasonné,e [s.] Tersim edilmiş (hanedan armaları). ◆ Asil, bir unvan-ı asaleti hâiz.

Blasonnement [imz.] Eski hanedan armalarının hall ve tefsiri veya bunları nakş ve tahrir etme.

Blasonner [ft.] Hanedan armalarını hall ve tefsir etmek. ◆ Bu armaları kavâid-i mahsusasına göre telvin ve tersim etmek. ◆ Açmak, güzel göstermek. ◆ Tezyif etmek, gülünç hâle getirmek.

Blasonneur [imz.] Eski hanedan armalarını hall ve tefsir eden adam. ◆ (Müstehziyâne) Muâhezeci, muteriz.

Blasphémateur,trice [i.] Mukaddes bir şeye sebb edici, küfürbaz. = [s.] Küfr-âmiz.

Blasphématoire [s.] Mukaddes bir şeye sebb ve şetmi, küfürbazlığı hâvi, küfr-âmiz.

Blasphème [imz.] Mukaddes bir şeye sebb etme, küfürbazlık. ◆ Haksız söz, hata. ◆ Bir hakka, bir vazife-i mukaddeseye tecavüz.

Blasphémer [fl-ft.] Mukaddes bir şeye sebb etmek, küfürbazlık etmek, sövmek, taş atmak. ◆ Haksız söz söylemek, hata etmek. ◆ Hürmete şâyan bir adamı, bir şeyi tahkir etmek.

Blaste [imz.] (nb.) Rüşeym, iptidâdaki hâl.

Blastème [imz.] (tşr. – nb.) Cürsûme, kabil-i taazzuv madde.

Blastogénésie [ims.] (nb.) Nebatatın tomurcuklar vasıtasıyla tekessürü.

Blater [ft.] Buğdayı tağşiş etmek.

Blatérer [fl.] (Deve ve koç hakkında) Bağırmak.

Blatier [imz.] Buğday taciri, buğdaycı.

Blatte [ims.] Hamamböceği. (Buna beyne'l-avam *Cafard* dahi ıtlak olunur.)

Blaude [ims.] Arabacı ceketi. (Gayr-ı müsta'meldir.)

Blavet [imz.] Zehirsiz bir nevi mantar.

Blavette [ims.] Patlıcan inciri.

Blavin [ims.] Mendil.

Blaviniste [i.] Mendil hırsızı.

Blé [imz.] Buğday, hınta. ◆ Ekmek imaline yarayan hububat. ◆ Ekin. || **Grands – s** Çavdarlı buğday. || **Petits – s** Arpa karışık buğday. || **– méteil** Buğday ile çavdar karışık, melez. || **– noir** Kara buğday. || **– de vache** Karamuk. || **– barbu** Arap darısı. || **– dur** Sert buğday. || **– tendre** Yumuşak buğday. || **– rouge** Kırmızı buğday. || **– bigarré** yahut **– blanc** Alaca yahut ak buğday. || **– mitadin** Karışık buğday, kırkambar. || **– de Turquie, – d'Inde, – d'Espagne** Mısır buğdayı. || **– de Saind-Jean** Çavdar. || **Manger son – en herbe** Vâridatı selem yemek. || **Crier famine sur un tas de** – Refah içinde iken parasızlıktan iştikâ etmek. || **Battre quelqu'un comme – vert** Birisini şiddetle, merhametsizce dövmek. || **Être pris comme dans un** – Kaçamayacak surette yakalanmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bléchir [ft.] Sebat ve metanetten mahrum bulunmak, zaaf göstermek.

Bléer [ft.] (zra.) Buğday ekmek.

Bleime [ims.] Beygirlerin ayağında hâsıl olan yara, bıcılgan.

Blême [s.] Sapsarı, gayet solgun (çehre). ◆ Hafif, soluk (ziya).

Blêmi,e [s.] Sararıp solmuş.

Blêmir [fl.] Ziyadesiyle sararmak, sararıp solmak.

Blêmissant,e [s.] Pek sarı ve solgun görünen.

Blêmissement [imz.] Sararıp solma.

Blende [ims.] (*lain*) (mad.) Kibrit-i tûtiyâ.

Blennophthalmie [ims.] (t.) Gözlerin çapaklanmasını mûcip hastalık, remed-i kayhî.

Blennorrhagique [s.] (t.) Bel soğukluğuna müteallik, hurkat-i bevlî.

Blennorrhagie [ims.] (t.) Bel soğukluğu, hurkat-i bevl, seyelân-ı muhatî.

Blénnorrhée [ims.] (t.) Eski bel soğukluğu, seyelân-ı muhatî-i müzmin.

Blennorhinie [ims.] (t.) Zükâm.

Blennostase [ims.] (t.) İnkıtâ-yı seyelân-ı muhatî.

Blennothorax [imz.] (t.) Nezle-i sadriye.

Blennotorrhée [ims.] (t.) Seyelân-ı üzn, kulak akması. (Bu mânâda *Othorrée* lafzının isti'mali ekser ve müreccahtır.)

Blépharite [ims.] (t.) Göz kapaklarının şişmesi, iltihab-ı cefn.

Blépharoncose [ims.] (t.) Göz kapaklarının verem olması, verem-i ecfan.

Blépharoplastie [ims.] (t.) Suni göz kapakları yapma, tasni'-i cefn.

Blépharoplégie [ims.] (t.) Göz kapaklarının kötürüm olması, felc-i cefn.

Blépharospasme [imz.] (t.) Göz kapaklarının teşennüc etmesi, teşennüc-i ecfan.

Blésement [imz.] Bazı harfleri iyi söyleyememekten mesela *se* yerine *ze* ve *che* yerine *ge* telaffuz etmekten ibaret olan noksan-ı lisanla söyleyiş.

Bléser [fl.] Bazı harfleri iyi söyleyememek mesela *se* yerine *ze* ve *che* yerine *ge* telaffuz ederek doğru söyleyememek.

Blésité [ims.] Bazı harfleri iyi söyleyememekten mesela *se* yerine *ze* ve *che* yerine *ge* telaffuz etmekten ibaret olan noksan-ı lisan.

Blessant,e [s.] Cerh eden, dokunaklı (söz vesâire), cirâhat-ı lisan.

Blessé,e [s.] Yaralanmış, yaralı, mecruh. ◆ Zarar görmüş. ◆ Müteessir. || (mec.) Dokunulmuş, tahkir olunmuş, mecruhu'l-fuad, münkesirü'l-kalb. = [i.] Mecruh.

Blessement [imz.] Cerh. ◆ Tecavüz.

Blesser [ft.] Yaralamak, cerh etmek. ◆ Yara etmek. ◆ İncitmek. ◆ Dokunmak. ◆ Tesir etmek. ◆ Kamaştırmak. ◆ Halel getirmek, ziyan vermek. || (mec.) Tahkir etmek, kalbini kırmak. || **Se** – Yaralanmak. ◆ Birbirini yaralamak. ◆ Birbirini tahkir etmek. ◆ Müteessir olmak.

Blessir [fl.] (mr. Blettir)

Blessure [ims.] Yara, cerîha. ◆ Bir kadının gebeliği esnasında vuku bulup da ıskat-ı cenine bâdî olan yahut bâdî olmak tehlikesini gösteren kaza. || (mec.) Acı, keder. ◆ Namus ve haysiyete dokunan şey, söz, cürha-ı lisan. || **Coups et – s** Darp ve cerh.

Blet,te [s.] Çok olmuş (meyve ve hususiyle armut).

Blète yahut **Blette** [ims.] (nb.) Işıtır otu, silk.

Blettir yahut **Blessir** [fl.] (Armut vesâire hakkında) Çok olmak.

Blettissement [imz.] Armut ve muşmula gibi meyvelerin ziyade yumuşaması, çok olması, kemâle ermesi.

Blettissure [ims.] Yemişin ziyade yumuşaması, kemâle ermesi, çok olması.

Bleu,e [s.] Mâi, gök, ezrak, nilgûn. ◆ Morarmış, berelenmiş. = [imz.] Mâilik, mâi renk. ◆ Bere. ◆ Fena cins şarap. || **Petit** – Telgrafnâme. || **Passer au** – Çivide batırmak

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ve (mec.) sarf etmek, yiyip bitirmek. || N'y voir que du – Hiçbir şey anlamamak. || – de Prusse Kiyanus-ı hadid, Prusya mâisi. || – gris Süt mâisi. || – de nerprun Akdeniz mâisi. || Cordon – Küberâ-yı memurînden. ◆ (Latife tarzında) Pek mahir aşçı. || Conte – Cin ve peri hikâyeleri, inanılmayacak rivayet, kocakarı masalı. || Faire des coups – s Beyhûde mesaide bulunmak.

Bleuâtre [i. – s.] Mâiye mâil, mâimsi, mâice.

Bleue [ims.] (t.) Zerka'.

Bleuet ve **Bleuette** (mr. Bluet, Bluette)

Bleui,e [s.] Mâilenmiş, mâi rengini almış. ◆ Mâiye boyanmış.

Bleuir [ft.] Mâi rengini vermek. ◆ Mâiye boyamak, mâiletmek. ◆ Morartmak. || – un métal Bir madeni mâileşinceye kadar kızdırmak. = [fl.] yahut Se – Mâi olmak, mâilenmek. ◆ (Mâi renkli bir şey hakkında) Uzaktan seçilmek, gözükmek.

Bleuissage yahut **Bleuissement** [imz.] Mâilik, mâilenme yahut mâiletme.

Bleuissant,e [s.] Mâi görünen.

Bleuté,e [s.] Hafif surette mâi.

Bliaud [imz.] Bir nevi asker yağmurluğu. ◆ Aba.

Blindage [imz.] (as.) Muhafaza siperi. ◆ Zırh.

Blindé,e [s.] (is.) Siperle muhafaza olunmuş, siperli. || Abri – Zırhlı mestur mahal. || Train – Zırhlı tren.

Blinder [ft.] (as.) Muhafaza siperi yapmak. ◆ Zırh kaplamak. || (mec.) – un vaisseau Sefinenin teknesini zırhla kaplamak.

Blindes [ims. – cm.] (as.) Zırh çerçevesi, zırh tahtası.

Bloc[67] [imz.] (c okunur) Yığın, top, küme. ◆ Büyük ağır taş yahut maden parçası. ◆ Tomruk, mahbes. || En – Toptan, götürü. ◆ Mücâzefeten, cüzâfen. || En – et en tâche Toptan ihale. || Emporter le – Raksa davet edilmeksizin balodan dönen bir kadın hakkında kullanılır. = [cm.] (mad.) Ruham: – s erratiques Ruham-ı seyyâre.

Blocage [imz.] Kalın duvarlara konulan moloz. || (tba.) Eksik huruf yerine muvakkaten tersine dizilen harfler.

Blockaus [imz.] (*blo-koss*) (Almancadan me'huz) (as.) Blokhavz. || – à étage Katlı, tabakalı blokhavz.

Bloc-système[68] [imz.] (as.) Blok usulü.

Blocus [imz.] (s okunur) (as.) Abluka, muhasara. || – de terre Muhasara-i berriye. || – de mer Muhasara-i bahriye. || – effectif Fiilen icra olunan abluka, muhasara-i ciddiye. || État de – Abluka hâli. || Déclarer le – Ablukayı ilan etmek. || Rompre le – Ablukayı nakzetmek. || Lever le – Ablukayı ref', lağv etmek.

Blond,e [s.] (Saç hakkında) Sarı, açık kumral. || Sauce – e Un ile tereyağından yapılan salça. = [i.] Sarı saçlı adam. = [imz.] Açık kumrallık, açık kumral rengi.

Blondasse [s.] Soluk kumral.

Blonde [ims.] Bir nevi ipek dantelâ.

Blondin,e [s.] Açık kumral saçlı. ◆ (Müzeyyifâne) Kadın kılıklı genç erkek, güzellik iddiasında bulunan pek süslü gezen adam.

Blondinet,te [s.] Hafifçe kumral.

Blondir [fl.] (Ekinler hakkında) Sararmak. ◆ Kumrallaşmak. ◆ (Kumral bir şey hakkında) Gözükmek, seçilmek.

Blondissant,e [s.] Kumrallaşan, sararan.

Bloqué,e [s.] Muhasara olunmuş, mahsur. ◆ (Bilardo oyununda) Deliğe düşürülmüş (bila).

Bloquer [ft.] Muhasara, abluka etmek, kuşatmak. ◆ Harç ve molozla doldurmak. ◆ (Bilardo oyununda) Bilayı deliğe düşürmek. || (mec.) Bir iş yapamayacak hâle getirmek. || (tba.) Eksik olan bir harfin yerine tashih za-

67 Orijinal metinde *Bboc* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

68 Orijinal metinde *Bboc-système* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

manına kadar değiştirmek üzere diğer bir harfi tersine koymak.

Blossir [ft.] (Armut vesâire hakkında) Çok olmak, kemâle ermek.

Blot [imz.] (bhr.) Parakete.

Blotti,e [s.] Büzülüp oturmuş, sokulmuş.

Blottir (**se**) [fv.] Büzülüp oturmak, sokulmak, saklanmak.

Blouse [ims.] Keten iş gömleği. ◆ Bu biçimde erkek ve kadın ceketi, bluz. ◆ Bilardo deliği. ◆ Amele sınıfı. ◆ Mahbes.

Blouser [ft.] (Bilardo oyununda) Bilayı deliğe düşürmek. ◆ Aldatmak, iğfal etmek. ◆ Tembellik etmek. ‖ **Se** – (Bilardoda) Kendi bilasını deliğe düşürmek. ◆ Aldanmak, bir tuzağa düşmek.

Blouse [ims.] Gayet kısa yapağı.

Blue-book [imz.] (*blou-bouk*) İngiltere hükûmeti tarafından mesâil-i siyasiyeye dair neşrolunan mâi kitap.

Bluet yahut **Bleuet** [imz.] Peygamber çiçeği. (*Barbeau* dahi denilir.)

Bluettant,e [s.] Şerâre-pâş.

Bluette [ims.] Kıvılcım, şerâre. ‖ (mec.) Zarifâne fakat ehemmiyetsiz küçük bir eser. ◆ Geçici heves.

Blutage [imz.] Eleme, elekten geçirme. ◆ Kalburlama.

Bluteau yahut **Blutoir** [imz.] Elek. ◆ Kalbur.

Bluter [ft.] Elemek, elekten geçirmek, kalburlamak.

Bluterie [ims.] Unun elendiği mahal, elekhâne.

Blutoir [imz.] Elek. ‖ (mec.) Vasıta-i tetkik ve intihab.

Boa [imz.] (*bo-a*) En büyük zehirsiz yılan, boa. ◆ Kadınların boyunlarına sardıkları kürkten yılan şeklinde sargı.

Boar-hound [imz.] (*bôr-haound*) Yabani domuz avlamaya mahsus köpek.

Bobèche [ims.] Mumun aşağıya akmasını men için şamdanın üzerine konulan ortası delik cam veya maden tabak. ◆ Şamdanın bu tabak şeklinde olan kısm-ı fevkanîsi, başı.

Bobêche [imz.] Maskara, soytarı. ◆ Ahmak, alık.

Bobinage [imz.] İpliğin makaraya sarılması.

Bobine [ims.] İpliğin makarası, yumak. ◆ Hayat. ◆ Gülünç bir çehre. ‖ (ht.) Veşîa.

Bobiner [ft.] Yumağa iplik sarmak.

Bobinette [ims.] Eski vakitlerde kapıların arkasına sürülen ağaç sürme.

Bobineuse [ims.] İplikleri yumağa saran kadın. ◆ Bu işte müsta'mel makine.

Bobinoir [imz.] Yumağa iplik sarmaya mahsus çark.

Bobliner [ft.] (Çorap hakkında) Yamamak. (Eski kelime.)

Bobo [imz.] (Ufak çocuklar lisanında) Acı, yara, ağrı, uf.

Boc [imz.] (*c* okunur) Mahall-i sefâhat. ◆ Umumhâne.

Bocage [imz.] Küçük orman, koru.

Bocager,ère [s.] Ormanlarda ve korularda yaşayan veya gezen (peri vesâire). ◆ Ormanlarla mestur. ◆ Sahravî.

Bocal [imz.] Ağzı geniş ve boynu kısa şişe, bokal. ◆ Ziyayı bir noktaya cem etmeye mahsus su ile dolu yuvarlak şişe. ◆ Boru vesâire ağzı.

Bocard [imz.] Filizat-ı madeniyenin dövülmesine mahsus makine, maden dibeği. ◆ Mahall-i sefâhat.

Bocardage [imz.] Filizât-ı madeniyenin makineden geçirilip dövülmesi.

Bocardé,e [s.] Makineden geçirilip dövülmüş (maden).

Bocarder [ft.] Filizât-ı madeniyeyi makine ile dövmek.

Boccard [imz.] Mahall-i sefâhat, umumhâne.

Bock [imz.] Takriben çeyrek litre miktarında bira. ‖ **Un – de bière** Çeyrek litre istîab

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

eden bir bardak bira. ◆ Şırınga, hukne, ihtikan aleti.

Bodruche (mr. Baudruche)

Boé yahut **Bohé** yahut **Bohéa** [i. – s.] Çin'in siyah bir nevi çayı.

Bœuf [imz.] (Cem'inde *f* okunmaz. – gras suretinde dahi *f* okunmaz) Sığır, öküz. ◆ Sığır eti. || (mec.) Ağır ve ahmak adam, öküz. || – **gras** Fransa'da perhize başlanılacağı günlerde bir âyin-i mahsusla sokaklarda gezdirilen öküz. (cm. des *bœufs-gras*). || – **de Lucanie** Romalılar tarafından file verilen isim. || (mec.) **C'est la pièce de** – Esaslı madde budur. || **Être le** – Diğerleri için zahmete, zarara, masrafa her vakit katlanmak, tahammül etmek. || – **musqué** Misk öküzü. || **œil de** – Sığır gözü şeklinde beyzî veya müdevver tepe camı. (cm. : des *œils de bœufs*)

Bog [imz.] (*g* okunur) Bir nevi kâğıt oyunu.

Boghéi [imz.] (*boghé*) Üstü açık iki tekerlekli araba.

Bogue [imz.] Cep saati. || **Faire** – Bir cep saati çalmak.

Bogue [ims.] Kestanenin dikenli dış kabuğu.

Boguer [ft.] (zra.) Saman üzerinde kemâle erdirmek.

Bohé [i. – s.] (zra.) (mr. Boé).

Bohème [ihs.] (*è-me*) Çek memleketi, Çekistan, Bohemya.

Bohême [ims.] (*è-me*) Şen, lâkayt, âlâm-ı hayatı fütursuzlukla telakki eden adam. ◆ Çingenelerin hayat-ı serseriyânelerine kıyasen, Paris'te mahsul-i zekâ ve irfanları olarak günü gününe kazandıkları para ile tayyüş eden bir sınıf-ı üdebâ ve sanatkârân; bunlara mahsus tarz-ı hayat.

Bohémien,ne [s.] (*è*) Bohemya veya sekenesine ait. = [i.] Bohemyalı. ◆ Çingene. ◆ Mahir ve hilekâr adam.

Boïard (mr. Boyard)

Boïasse [ims.] Hizmetçi veya işçi kadın.

Boire [ft.] (Tasrifi: *Je bois*, *tu bois*, *il boit*, *nous buvons*, *vous buvez*, *ils boivent*; *je buvais*; *je bus*; *je boirai*; *je boirais*; *bois*; *buvons*, *buvez*; *que je boive*, *que nous buvions*; *que je busse*; *buvant*, *bu*,*e*) İçmek, şürb etmek, nûş etmek. ◆ İşret etmek. ◆ İşret iptilâsı olmak. ◆ Çekmek, cezp ve bel' etmek. ◆ Bitirmek, mahvetmek. || (mec.) Yutmak, iktisab etmek. ◆ Kemâl-i aşk ve muhabbet ile temâşâ etmek. ◆ Bir şeyin tesir-i latifine terk-i nefs eylemek. ◆ Tahammül etmek, katlanmak. || – **le calice**, – **le calice jusqu'à la lie** Bir felaket ve mahcubiyet-i tâmmeye, bir keder-i azime duçar olmak. || – **un fleuve** Bir nehrin kenarında sâkin olmak. || – **une rasade** Dolu bir kadeh şarap içmek. || **Donner à** – Meyhâne açmak. || – **au Styx, à l'Achéron** Ölmek. || – **la source d'Hippocrène** Şiir ile uğraşmak. || – **sec** Kadehte hiçbir damla bırakmayacak surette üst üste içmek. || – **son soûl** İfrat ile içmek. || **à** – **!** İçki getir!, İçecek bir şey ver! || – **à la santé de quelqu'un** Birinin sıhhatine, aşkına bâde-nûş olmak. || **Le pour** – Bahşiş. = [fl.] Tavlanmak, ısılanmak. || **Se** – İçilmek.

Boire [imz.] İçilecek şey, meşrubat. ◆ İçme, şürb. || **Après** – İçtikten sonra, yemekten sonra.

Bois [imz.] Ağaç, haşeb. ◆ Tahtadan yapılmış şey. ◆ Odun, hatab. ◆ Kereste. ◆ Meşcere, koru. ◆ Gemi teknesi. ◆ Mızrak vesâire sapı. ◆ Dayak. ◆ Geyik boynuzu. || – **de fusil** Tüfek kundağı. || **Trouver visage de** – Kapıyı kapalı bulmak, kimse bulamamak. || **Tirer en plein** – Geminin tahtaları üzerine ateş etmek. || **Le** – Paris'te Bulonya[69] ormanı. || **On verra de quel** – **je me chauffe** Benim ne yapabileceğimi, neye kadir olabileceğimi görürler. || – **bénit** Şimşir. || – **de charpente** Doğrama. || – **en grume** Yonulmamış ağaç. || – **nerveux** Budaklı ağaç. || – **mort** Kurumuş ağaç. || – **blanc** Özsüz, kaba ağaç. || – **de campêche** Bakkam ağacı.

69 fr.: *Boulogne*.

Boisage [imz.] Kaplama kerestesi.

Boisé,e [s.] Eşcarla mestur, ormanlık. ◆ Tahta ile kaplanmış.

Boisement [imz.] Gars-i eşcar. ◆ Bir mahallin ormana tahvili, orman teşkili.

Boiser [ft.] Tahta ile kaplamak. ◆ Geminin tahta ve keresteye müteallik cihetini yapmak. ◆ Ağaç dikmek, ormana tahvil etmek.

Boiserie [ims.] Yapının tahtaya müteallik cihetleri, doğrama, ahşap. ◆ Tahta kaplama.

Boiseux,se [s.] (nb.) Ağaç hâl ve tabiatında olan, haşebî. (*Ligneux* daha müsta'meldir.)

Boisseau [imz.] On iki buçuk litreden ibaret ölçek, kile kutusu. || **Mettre la lampe sous le** – Ketm-i hakikat etmek.

Boisselage [imz.] Kuru maddelerin ölçülmesi.

Boisselée [ims.] *boisseau* denilen ölçeğin istîab ettiği miktar. || – **de terre** Bir ölçek tohum ekilecek arazi miktarı.

Boisselier [imz.] Ölçek vesâir tahtaya müteallik mevad yapan ve satan adam, kasnakçı.

Boissellerie [ims.] Kilecilik. ◆ Kasnakçılık.

Boissière [ims.] Şimşirlik. (Eski kelime.)

Boisson [ims.] İçilecek şey, meşrub, meşrubat. ◆ İçki, işret. || **Être pris de** – Sarhoş bulunmak. || **Droits sur les** – **s** Müskirat resmi.

Boite [ims.] Şarabın kemâle ermesi, içilecek hâlde bulunması.

Boîte [ims.] Kutu, mahfaza. ◆ Sandıkçe, çekmece. ◆ Bir kutunun istîab ettiği miktar. ◆ Afyon tabakası. ◆ Hapishane. ◆ Gayet dar araba yahut ikametgâh. || – **aux lettres** Posta kutusu. || – **de Pandore** Memba-ı mesâib. || – **à outils** Avadanlık kutusu. || (as.) – **à mitraille** Peşrev kutusu. ◆ – **à boulets** Gülle kutusu. ◆ – **à chargeur** İmlâ kutusu, paket kutu. ◆ – **d'amorce** Yemleme kutusu. ◆ – **de culasse** Mekanizma mahfazası. ◆ – **à balles** Kurşun kutusu. ◆ – **à caf-fûts** Kesme (kurşun) kutusu. || – **à graisse** Yağ kutusu. || – **de roue** Tekerlek poyrası. || **Être élevé dans une** – Gayet dikkat ve ihtimam ile büyümüş olmak.

Boitement [imz.] Topallama, aksama.

Boiter [fl.] Topallamak, aksamak.

Boiterie [ims.] Topallık, aksama (beygire mahsus).

Boiteux,se [i. – s.] Topal, aksak. ◆ Bir ayağı kısa yahut eksik (masa vesâire). ◆ Eksik, nâkıs, nâ-tamam. || (mec.) Terakki cihetinde, bir iş görmek hususunda batî. ◆ Gayr-ı mütenâsip.

Boîtier [imz.] Cerrahların âlât ve edevatını koydukları kutu, cerrah tablası. ◆ Saat mahfazası.

Boit-tout [imz.] Ayyaş, bütün kazandığını işrete veren adam.

Bol yahut **Bolus** [imz.] Yutulmak üzere küçük top şeklinde macun vesâire. ◆ Bel', gil, kil. ◆ Çiğnenmiş lokma.

Bol [imz.] Büyük fincan, çay ve süt fincanı. ◆ Bir büyük fincan dolusu.

Bolade [imz.] Topuz şeklinde bir nevi silah.

Bolaire [s.] (t.) Gile (kile) müteallik, bel'î.

Bolas [imz.] Üç kollu sapan. (Taş atmak için Cenubî Amerika ahalisi kullanır.)

Bolasse [ims.] Vasat, âdi derecede münbit arazi.

Boléro [imz.] İspanyolların pek süratli bir nevi raksı. ◆ O raks ile çalınan hava.

Bolet [imz.] (nb.) Altı delikli bir nevi yenir mantar, futr-ı ünbûbî.

Bolide [imz.] Alevlenmiş hacer-i semâî, hacerü'l-cev.

Bolus [imz.] (*s* okunur) (mr. Bol)

Bombance [ims.] Me'kûlat ve meşrubat bolluğu, çok yiyip içme.

Bombacées [ims. – cm.] Baobabiye fasîlesi.

Bombarde [ims.] (as.) Taş gülle topu, bombard. (Mancınığa halef olarak büyük çaplı taş gülle endahtına mahsus idi.) || – **à main** El bombardı, ilk tüfek. ◆ Bombard denilen taş gülle toplarını hâvi bir nevi gemi, bombarda.

Bombardé,e [s.] Topa tutulmuş.

Bombardement [imz.] Top atışı, bombardıman.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bombarder [ft.] Top atışına tutmak, bombardıman icra etmek. ◆ Rahatsız etmek. ◆ Şiddetle ve bilâ-fasıla hücum etmek.

Bombardier [imz.] Bombardcı asâkir. (Havan ve obüs topları endaht ederler idi.)

Bombe [ims.] Humbara. ◆ Gülle. ◆ Yuvarlak şişe. ◆ Bir nevi peynir kilesi. || (mec.) Nâgeh-zuhur musibet, kaza. || Tomber comme une – Ansızın gelmek. || – à feu (as.) Yangın güllesi.

Bombé,e [s.] Kubbeli, muhaddeb, balıksırtı. ◆ Kabarık, şişkin.

Bombement [imz.] Kubbeli ve balıksırtı olma, tahaddüb.

Bomber [ft.] Kabartmak, kubbeli ve muhaddeb etmek. = [fl.] yahut Se – Kabarmak, kubbeli ve muhaddeb olmak.

Bomberie [ims.] Humbarahâne.

Bombeur [imz.] Yuvarlak şişeler yapan ve satan adam.

Bombyx [imz.] (tt.) İpek böceği kelebeği.

Bon,ne [s.] İyi, hoş, ceyyid. ◆ Sâlih, fâzıl, mükemmel. ◆ Ehil, muktedir. ◆ Müstahak, şâyan, sezâ. ◆ Merhametli, muhsin. ◆ Namuslu, faziletkârâne. ◆ Ahlaka, hakkaniyete muvâfik. ◆ Kârlı, faideli. ◆ İyi, münasip, muvâfik. ◆ Tuhaf. ◆ Asıl. ◆ Yumuşak, halim. ◆ Müfid, nâfi. ◆ Münasip, yarar. ◆ Büyük, kuvvetli. ◆ Zaîfü'l-akl, sade-dil. ◆ Said, mesut. ◆ Güzel, nükteli. ◆ Tam. || J'ai fait quatre – nes lieues Tam dört saat yürüdüm. || – ami, – ne amie Âşık, metres. || – ne fortune Talih. ◆ Münasebet-i âşıkane. || – ne chère Bol ve âlâ yemek. || – ne fin Akıbet-i hayr. || – bout İyi taraf. || – ne grâce Nezaket, lütuf, teveccüh. || – ne bouche Bir şey yendikten, içildikten sonra ağızda kalan iyi lezzet. || – motif Niyet-i tezevvüc. || Une – ne fois Nihayet, katiyen. || à – escient Bahse vukuf ile. || Trouver – Tasvip ve müsaade etmek. || Faire – Kefil olmak. ◆ Teyit ve tasdik etmek. || Avoir la – ne Sövmek, âşık olmak. || Être de la – ne Mesut, bahtiyar olmak. || Sentir – Güzel kokmak. || Le – sens Akl-ı selim, fark ve temyiz-i cibillî. || – mot Latife, nükte. || – ne aventure Fal. || – ne foi Sade-dillik. || De – ne grâce Maa'l-memnuniye. || De – ne heure Erkenden. || à – marché Ucuz, ehven. || à quoi – ? Neye yarar? || C'est – Peki, öyle olsun. || – apôtre Hilekâr adam. || – homme Babalık. || – Dieu Hakk Teâlâ. || – garçon Geçinilir adam, haluk. || Le – temps Geçmiş zaman. ◆ Boş vakit. || Se donner du – temps Vaktini hoş geçirmek. || Avoir – pied, – œil etc. Çok yürümek, çok görmek ilh. || Être sur un – pied İyi bir hâl ve mevkide bulunmak. || – ne année Bereketli sene. || – an, mal an Bereketli ve bereketsiz senelere birbiri üzerine hesap olunarak, senede vasatî olarak. || Comme – vous semble Nasıl isterseniz, keyfinize. || – plaisir Keyif. ◆ Hüsn-i rıza. || – argent Sikke-i hâlise. || Mon –, ma – ne Güzelim. || La bailler, la donner – ne Aldatmak. || La garder – ne Kin tutmak. || En dire de – nes Tekdir etmek. || à la – ne heure Hay! Tamam! Vay! Elhamdülillah! Çok şükür!

Bon [imz.] İyilik. ◆ İyi şey. ◆ İyi adam. Kazanç : Avoir du – Tefevvuk etmek, kazanmak. || Le – de l'affaire İşin en tatlı yeri. || Des – s İyi adamlar.

Bon [h.] İyi, hoş. || Trouver – Münasip görmek, kabul etmek. || Tenir – Şiddetle mukavemet etmek. || Coûter – Pahalı düşmek. || Il fait – İyidir, iyi gelir; Il fait – se promener Gezinmek iyidir. || Il fait – ici Burası pek iyi. || Tout de –, pour de – Cidden, hakikaten. || Bon! İyi!

Bon [imz.] Senet, tahvil, bono. || – s du Trésor Hazine tahvilatı. || – de délégation Havalenâme. || – à écrire Yazıla. || – à payer Verile. || – à tirer Tab' oluna. || Mettre son – à tout Her şeye muvâfakat etmek.

Bonace [ims.] Sütliman, sükûnet-i hava. || (mec.) İstirahat, sükûn.

Bona fide [h.] (*dé*) Hüsn-i niyetle, saffetle.

Bonasse [s.] Sade-dil, saf, bön.

Bonasserie [ims.] Sade-dillik, saflık.

Bonbec [ims.] Geveze ve boşboğaz karı.

Bonbon [imz.] Şekerleme.

Bonbonne [ims.] Bir nevi damacana. ◆ Zeytinyağı tenekesi.

Bonbonnière [ims.] Şekerleme kutusu, küçük ve kutu gibi mazbut ve muntazam ev.

Bon-chrétien [imz.] Bir nevi büyük armut (cm. des *bons-chrétiens*).

Bond [imz.] Sıçrama, atlama. ◆ Sekme. ‖ (mec.) Süratle geçiş. ‖ **D'un** – Bir atlayışta. ‖ **Du premier** – Derhal, ansızın. ‖ **Faire faux – à ses promesses** Vaadinde durmamak. ‖ **Prendre la belle au** – Fırsatı elden kaçırmamak. ‖ **Entre – et volée** Kısa bir zaman zarfında, göz ile kaş arasında. ‖ **De – ou de volée** Bir tarz ile yahut tarz-ı âhar ile, nasıl olursa. ‖ (as.) – **s successifs** Teâkubî atlamalar.

Bonde [ims.] Havuz deliği, havuz seddi. ◆ Fıçının ağzı makamında olan delik. ◆ Fıçı tapası, tıkaç. ‖ **Lâcher la – à ses larmes, à sa colère** Ziyade ağlamak, ziyade kızmak.

Bondé,e [s.] Lebaleb dolu. ◆ Kâmilen yükletilmiş.

Bonder [ft.] Lebaleb doldurmak. ‖ (bhr.) Bir sefineye alabildiği kadar tahmil etmek.

Bondir [fl.] Sıçramak. ◆ Koşmak, atılmak. ◆ Kabartmak. ‖ **Cela fait – le cœur** Bu yürek bulandırır, istifrağa sebep olur.

Bondissant,e [s.] Sıçrayan, sıçrayıcı. ◆ Halecanlı.

Bondissement [imz.] Sıçrama, sıçrayış. ‖ **– de cœur** Yürek bulanması.

Bondon [imz.] Fıçı tapası. ◆ Ruen[70] şehri kurbunda bir kasabada yapılan peynir.

Bondonner [ft.] Tapa ile tıkamak.

Bondrée [ims.] Sarı tırnak çaylak.

Bone Deus [hd.] (*bo-né-dé-uss*) Aman Yarabbi! Vay!

Bon-henri [imz.] (*bo-nan-ri*) Yabani ıspanak. (cm. des *bons-henris*)

Bonheur [imz.] Saadet, mesudiyet, bahtiyarlık. ◆ Muvaffakiyet. ◆ Yaverî-i baht u talih, uğur. ‖ **Au petit** – Bahtına! ‖ **Porter** – Uğurlu ve meymenetli olmak. ‖ **Par** – Bereket versin. ‖ – **éternal** Saadet-i ebediye, uhreviye. ‖ **Être en** – (Kumarda) Talihi olmak. ‖ **Mettre son – à** Bir şeyden pek mütelezziz olmak. ‖ **Tenir à** – Saadet-bahş bir vaka gibi telakki etmek. ‖ **Petit** – Haz, iyi tesadüf.

Bonheur-du-jour [imz.] Ehemmiyet verilen evrakın veya sâir küçük eşyanın hıfzına mahsus gözlü çekmece, dolap.

Bonhomie [ims.] Sadelik, sade-dillik, saf-dillik.

Bonhomme [imz.] Sade-dil, saf-dil, babalık. ◆ İhtiyar adam. ◆ Fena resim. ‖ **Petit** – Çocuk (cm. des *bonshommes*). ‖ **Aller son petit – de chemin** Batî fakat daimi bir muvaffakiyet ile kendi işleriyle gürültüsüzce, sessizce meşgul olmak. ‖ **Le** – Lafonten'e[71] verilen lakap. ‖ **Tenir son** – (Tiyatro ıstılahında) Sahnede hâli irâe ve tasvir olunacak şahs-ı vakanın tabâyi' ve ahlakını iyice anlayıp bunu bi-hakkın eda etmek. = [s.] Sade-dilâne.

Boni [imz.] Fazla-i vâridat. ◆ Emniyet sandığına terhin edilen mal –deynin adem-i te'diyesine mebnî– sandık tarafından satılıp içinden miktar-ı deyn tefrik edildikten sonra rehin sahibine kalan meblağ. Kâr, temettü. ◆ Sarfiyattan tasarruf.

Boniface [imz.] Saf-dil, halim, selim. ◆ Biraz ahmak adam.

Bonification [ims.] Islah, ikmâl. ◆ Tenzil-i fiyat.

Bonifié,e [s.] Islah ve ikmâl olunmuş.

Bonifier [ft.] Islah ve ikmâl etmek. ◆ İtmam etmek. ◆ Açığı kapatmak. ‖ **Se** – Islah olmak. ‖ (mec.) Salâh-ı hâl kesbetmek.

Boniment [imz.] Şarlatanların mübalağalı ve mutantan ilanı. ◆ Şarlatanlık.

70 fr.: *Rouen*.

71 *La Fontaine*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bonite [ims.] İstavrit azmanı, orkinos.

Bonjour [imz.] Sabahlar hayr ola, vakitler hayr ola; **Je vous souhaite le** – Sabah-ı şerifiniz hayr ola. || **Dire** – Selamlamak. || **Le – vient du dehors** Gelenler iptidâ selam vermeye mecburdur. || **Vol au** – Birkaç kere kapıya vurup içeride kimse olmadığını anladıktan sonra duhul ile icra olunan sirkat.

Bonne [ims.] Hizmetçi kız, kadın. ◆ Daye, dadı. ◆ Besleme. || – **à tout faire** Bir hânenin tekmil işini gören hizmetçi kadın. || **Contes de** – Tıflâne ve gayr-ı muhtemel hikâyeler, rivayetler, masallar.

Bonneau [imz.] Münasebat-ı gayr-ı meşruada vasıtalık eden adam. ◆ Ahmak, aptal, ebleh.

Bonne-dame [ims.] Kara pazı, sermak.

Bonne-espérance (Cap de) [ih.] Ümit Burnu.

Bonne-foi [ims.] Safvet-i kalp, hüsn-i niyet.

Bonnemain [ims.] Bahşiş.

Bonne-maman [ims.] (Çocuk lisanında) Büyükanne, kadınnine (cm. des *bonnes-mamans*).

Bonnement [h.] Sade-dilâne. ◆ Halisâne. ◆ Düzcesi.

Bonnet [imz.] Takke, külah. ◆ Kadın takkesi, hotoz. ◆ Hotozlu kadın. ◆ Kuş tepeliği. ◆ Bazı makam ve mesnetlerden kinâye : – **de docteur** Tabâbet. || – **de coton** Mahdut, dar fikirli adam. || **Gros** – Büyük mesnedde bulunan adam. || **Prendre sous son** – Esassız ve gayr-ı muhtemel bir şeyi bilâ-delil ileriye sürmek. || **Avoir la tête près du** – Çabuk kızmak, hadîdü'l-mizac olmak. || **Deux têtes dans un** – Hemfikir olan iki kişi. || – **chinois** Amerika'nın bir nevi maymunu ve bir nevi çalgı. || – **vert** Müebbet kürek mahkûmlarına giydirilen yeşil külah. || **Opiner du** – Diğerlerinin fikrine iştirak edildiğini göstermek üzere serpuşunu çıkarmak. || **Jeter son** – Bir müşkili halledemeyeceğini itiraf etmek, hüsn-i neticeye isâlinden ümit keserek bir teşebbüsten vazgeçmek. || **Mettre son – de travers** Daralmaya başlamak. || **Perdre son** – Azîm ziyana uğramak. || – **de Turquie** Sarığı burma denilen hamur tatlısı. || – **de prêtre** (as.) Külah tabya. || (tt.) Hayvanat-ı müctirre ikinci midesi, cirriye. || – **d'Hippocrate** Bir nevi sargı, kalensüve-i Bukrat.

Bonnetade [ims.] Takkeyi çıkararak selam verme, selam.

Bonneteau [imz.] Üç kâğıdın içinde sineğin birlisini bulmaktan ibaret yankesici oyunu, papaz (birli) oyunu.

Bonneter [ft.] Dalkavukluk, temelluk etmek. ◆ Kavuk sallamak. (Bugün gayr-ı müsta'meldir.)

Bonneterie [ims.] Takkecilik. ◆ Çorapçılık.

Bonneteur [imz.] Hulûs çakıcı, dalkavuk. (Bu mânâda eskidir.) ◆ Papaz veya birli oyununa müşâbih bir oyunla yankesicilik eden adam. ◆ Kumarda hilekârlıkla para çalan herif.

Bonnetier,ère [i.] Takkeci. ◆ Çorapçı.

Bonnette [ims.] Kadın ve çocuklara mahsus küçük takke. ◆ Baş. || (bhr.) Büyük yelkenlere ilaveten açılan yaprak yelken. || – **de hune** Iskopamar. = (cm.) (as.) Siper üstünden ateş eden efradın başlarını muhafazaya mahsus çıkıntılar, siper üstü çıkıntıları, bonetler.

Bon sens [imz.] Hiss ü zevk-i selim. || **En dépit du** – Kavâid-i basîtiye-i akl u zevke mugayir ve muhalif olarak.

Bonsoir [imz.] Akşamlar hayr olsun; **Je vous souhaite le** – Akşam-ı şerifler hayr ola. || (mec.) Geçmiş ola, artık geçti, bitti.

Bonté [ims.] İyilik. ◆ Hilm. ◆ Kuvvet, sıhhat, hakikat. ◆ Lütuf, kerem, ihsan; **Ayez la – de me dire** Lütfen bana söyleyiniz. ◆ Sade-dillik. = [cm.] Eltaf ve inâyat. || **Je me recommande à vos – s** Eltaf ve inâyatınızı, teveccühatınızı niyaz ederim.

Bonze [imz.] Çin ve Japonya'da Buda, Budi mezhebi rahibi.

Bonzerie [ims.] Çin ve Japonya'da Buda, Budi ruhban manastırı.

Boo [imz.] (*bou*) Japonya'nın şekerkamışı.

Boqueteau [imz.] Küçük meşcere.

Boquetier [imz.] Yabani elma ağacı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Boquillon [imz.] Oduncu. (Eski kelime; *Bûcheron* dahi denilir.)

Bora [ims.] Bora, şimal rüzgârı.

Boracique [ims.] (mr. Borique)

Boracite [ims.] (mad.) Tengârlı manyezi.

Borate [imz.] (k.) Borat. || – **de soude** Tengâr.

Boraté,e [s.] (k.) Hâmız-ı boru hâvi.

Borax [imz.] (k.) Borat-ı sûd, tengâr.

Borborygme yahut **Borborisme** [imz.] (t.) Batn-ı esfelde mahfuz gazlardan hâsıl olan gürleme, kays, karâkir-i em'â.

Bord [imz.] Kenar, uç, leb. ◆ Sahil, kıyı. ◆ Yol kenarı. ◆ Gemi, vapur. ◆ Şerit, zıh. ◆ Pervaz. || (bhr.) Gemi bordası, küpeşte. ◆ Volta. || **Journal de** – Geminin yevmiye defteri. || – **à** – Rampa, yan yan. || **Courir sur** – Gemi volta vurmak. || **Papiers de** – Geminin evrak-ı müruriyesi. || (tca.) **Franco à** – Gemide meccânen teslim edilmek üzere. || (as.) Kılıcın namlu yüzü kenarı. || (mec.) Taraf, fikir. = [cm.] Havali, civar; **Les sombres** – **s** Cehennem. || **Les** – **s du chapeau** Şapkanın kenarı, siperi, ve o şekilde bulunan şey. || **Être du** – **de quelqu'un** Birinin reyinde bulunmak. || **Rouge** – Lebaleb şarap bardağı. || **Avoir un mot sur le** – **des lèvres** Hemen ifşa ediverecek, ters bir cevabı hemen itâ ediverecek olmak, dilinin ucuna gelmek. || **à pleins** – **s** Tamamen dolacak surette, lebaleb.

Bordage [imz.] Kenar dikişi. ◆ Kenara dikilen şey, şerit. || (bhr.) Gemi kaplaması, borda, pala kaplaması. || **Franc** – Geminin dış kaplaması. || – **s à clin** Birbirine bindirme olan kaplamalar.

Bordaille [ims.] (bhr.) Geminin borda kaplama tahtası.

Bordant [imz.] (bhr.) Yelken yakası, ipi, yelken ablisi.

Bordé [imz.] Şerit, harç. || (as.) Ecnebi askerlerinde şapka şeridi.

Bordé,e [s.] Kenarlı, kenarı şeritli veya harçlı. ◆ Çevrilmiş, muhat.

Bordeaux [imz.] Bordo şarabı.

Bordée [ims.] (bhr.) Geminin bir tarafında bulunan topların mecmûu. ◆ Geminin bir tarafındaki topların hep birden atılması, borda yaylım ateşi. ◆ Geminin nöbetçi neferleri. ◆ Geminin volta vurması. || **Courir des** – **s** Gemi volta vurmak. || (mec.) **Une** – **d'injures** Ziyade sövüp sayma.

Bordel [imz.] Umumhâne.

Bordelais,e [i. – s.] Bordo[72] şehrinden olan, Bordolu.

Bordelaise [ims.] 225 litre istîab eder fıçı.

Bordelière [ims.] Sermaye karı, âlüfte.

Bordement [imz.] Kenar çekme, bir libas vesâirenin kenarını çevirme yahut kenarına şerit çekme.

Border [fl.] Bir şeye kenar çekmek, etrafını çevirmek. ◆ Kenarını şeritle donatmak. ◆ Boyuna dizmek, sıralamak. || (mec.) İhâta etmek. || (bhr.) Geminin kenarlarına tahta kaplamak. ◆ Sahil sıra gitmek. || – **les rames** Kürekleri kaldırmak. || (as.) – **un retranchement** yahut – **un parapet** Bir siperin, bir istihkâmın piyade kademesine bir veya iki sıra asker dizmek. || – **la haie** Bir hükümdarın veya vâcibü't-ta'zim diğer bir zâtın güzergâhına bir sıra asker dizmek. (Bu mânâda daha ziyade ve daha doğru olarak *Former la haie* terkibi kullanılır.) || [fl.] yahut **Se** – Boyuna uzatmak, boyunca gitmek.

Bordereau [imz.] Müfredat defteri, hesap pusulası, bordro. ◆ Fezleke. ◆ Cep defteri. || – **de caisse** Sandık müfredat pusulası. || – **de compte** Muvâzene cetveli. || (as.) – **d'appointements** Maaş defteri.

Bordeyer [fl.] (bhr.) Volta vurmak.

Bordier,ère [imz. – s.] Ağırlıktan dolayı bir yana yatmak (gemi).

Bordigue yahut **Bourdigue** [ims.] Dalyan, balık karmığı.

Bordoyer [fl.] Etrafını çevirmek.

72 fr.: *Bordeaux*.

TÜBA TÜRK DİL KURUMU TARİHİ SÖZLÜKLER ARŞİVİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Bordure [ims.] Kenar, daire, hudut. ◆ Orman kenarı, hududu. ◆ Şerit, saçak. ◆ Pervaz, çerçeve, kornize.

Bore [imz.] (k.) Bor.

Boréal,e [s.] Şimalî. || **Aurore** – Fecr-i şimalî. Ve (mec.) Cevval fakat çabuk zâil bir şule-i akl u zekâ. (cm. Boréaux)

Borée [imz.] (İnde'ş-şuarâ) Şimal rüzgârı, poyraz.

Borghot yahut **Borgo** [imz.] Nisvan-ı İslamiyenin yüzlerine setrettikleri örtü, yaşmak, peçe.

Borgne [i. – s.] Bir gözü kör, yek-çeşm, a'ver. ◆ Gösterişsiz, karanlık, sönük. ◆ Tertipsiz, hüsn-i idareden mahrum.

Borgnesse Yek-çeşm kadın veya kız.

Borgo [imz.] (mr. Borghot)

Borique [i. – s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı bor.

Bornage [imz.] (hk.) Tayin-i hudut, tahdid-i hudut, tahcir. || **Action en** – Tayin-i hudut davası.

Borne [ims.] Sınır, had, hudut. ◆ Sokak, meydan. ◆ Sınır taşı. ◆ Hâne köşelerini, duvarlarını bir şey çarpmasından muhafaza için dikilen kazık. || (mec.) Faaliyetten mahrum, terakkiye düşman adam. = [cm.] Her şeyin daire-i mahsusası, had. || **Sans** – Hadsiz, çok. || **Au delà des – s** Hadd-i marufu mütecaviz.

Borné,e [s.] Mahdut, mahsur. ◆ Dar. ◆ Az, nâkıs, eksik. ◆ Akıl ve dirayeti mahdut.

Borner [ft.] Sınır koymak yahut bir şeyin sınırı olmak, tahdid etmek. ◆ Hasretmek. ◆ Muttasıl olmak. ◆ Nihayet vermek. ◆ Tadil etmek, azaltmak. || (mec.) Kesmek, bırakmak. || **Se** – İktifa etmek, kanaat etmek. ◆ Yek-diğere hudut hizmeti görmek.

Bornoyer [ft.] Gözün birini kapayıp biriyle bakmak, tek göz ile bakmak. ◆ Yere nişanlar koymak suretiyle bir hatt-ı müstakim çizmek, sıra ile kazık dikmek, sınır koymak.

Borraginées [ims. – cm.] (nb.) Sığır dili cinsi, fasîle-i sencâriye, fasîle-i sevriye.

Bosan [imz.] (Türkçeden me'huz) Boza.

Boscot,te [i.] Cılız, kambur, biçimsiz adam.

Bosel [imz.] (m.) Sütunun kürsü taşı.

Bosnie [ihs.] Bosna.

Bosniaque yahut **Bosnien,ne** [i. – s.] Bosnalı, Boşnak.

Bosphore [imz.] Dar boğaz; **Le – de Thrace** yahut yalnız **Le** – İstanbul Boğazı, Boğaziçi.

Bosphorain,e yahut **Bosphorien,ne** [s.] Boğaziçi'nde oturan. ◆ Boğaziçi'ne, etrafındaki havaliye müteallik.

Bosquet [imz.] Küçük orman, koruluk, ağaçlık.

Bossage [imz.] (m.) Duvarın sathında süs için bırakılan çıkıntı, tesnim, kabartma.

Bosse [ims.] Kambur, hörgüç, hadebe. ◆ Şiş. ◆ Kafanın bazı taraflarında bazı ahlak ve hasletlere delâlet eden çıkıntı. ◆ Ziyafet. ◆ Eğlence, zevk u tarab. || **Rouler sa** – Seyahat etmek, yola çıkmak. || **Donner dans la** – Aldatmak. || (m.) Müsennem, kabartma; – **ronde** Müsennem-i âlâ. || **Demi** – Müsennem-i ednâ, müsennem-i muhaddeb. (Buna *Bas-relief* dahi denilir.) || (bhr.) Demir zincirini tutan halat.

Bosselage [imz.] Madenlerin üzerindeki kabartma nakışlar, kakma, kabara.

Bosselé,e [s.] Kabartmalı. ◆ Yamru yumru. ◆ İnişli çıkışlı.

Bosseler [ft.] Madenlerin üzerine kabartma nakışlar yapmak. ◆ Kakma, kabara yapmak. ◆ Yamru yumru edip bozmak. ◆ İnişli çıkışlı etmek. || **Se** – Yamru yumru olup bozulmak.

Bosseleur [imz.] Kabartmacı, kakmacı.

Bossellement [imz.] (arz.) Kabarma, teneddüb: – **de la croûte terrestre** Kışr-ı arzın teneddübü, kabarması.

Bosselure [ims.] Kabartma çiçekler, kakmalı, kabaralı nakışlar. ◆ Yamru yumru olmaklık. ◆ İniş çıkış.

Bosser [ft.] (bhr.) Kısa iplerle bağlamak, iliştirmek.

Bossette [ims.] Gem ağızlığının iki yanında düğüm şeklindeki ziynet. ◆ Ester boncuğu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bossier [imz.] Memlehalarda tuzu fıçıya koyan adam. ◆ Kabaracı.

Bossoir [imz.] (bhr.) Gemi demirinin asıldığı ağaç, griva mataforası, griva. || **Avoir l'œil sur le** – Kemâl-i dikkatle nezâret etmek, gayet dikkatli olmak. || **Avoir de beaux – s d'argent** (Bir kadın hakkında) Gayet güzel ve gösterişli gerdana, göğüse mâlik olmak. || **Ancre de** – Geminin göz demiri.

Bossu,e [i. – s.] Kambur, arkası yahut göğsü çıkık. ◆ Hörgüçlü, yumrulu. ◆ Gayr-ı müstevi (arazi). || **Faire les cimetières – s** Birçok kişinin bâis-i mevti olmak. (Eski tabir.) || **Il y a des – s** Bir tiyatro oyununun temâşâgeran tarafından ıslıkla tezyif edildiğini anlatmak için kullanılır. || **Rire comme un** – Kahkahalarla, cân u dilden gülmek.

Bossué,e [s.] Eğrilmiş, yamru yumru (gümüş evâni vesâire).

Bossuer [ft.] Gümüş evâni vesâireyi kazara eğriltmek, yamru yumru etmek. ◆ İniş çıkış teşkil etmek.

Bossuétien,ne [i.] (*ti*) Meşâhir-i üdebâdan Bosüe'nin[73] taraftarı, takdirkârı.

Bossuétique [s.] Bosüe'ye[74] layık.

Bostelle [ims.] (as.) İsveç'te zâbitan-ı askerîye verilen süknâ, mesken.

Boston [imz.] Bir nevi kâğıt oyunu.

Bostonner [fl.] Boston denilen kâğıt oyunu oynamak.

Bot [s.] **Pied** – Gayet kısa ve gayet enli ayak. ◆ Böyle ayaklı adam.

Botanique [ims.] İlm-i nebatat. = [s.] İlm-i nebatata müteallik, nebatî; **Jardin** – Nebatat bahçesi; **Géographie** – Coğrafya-yı nebatî.

Botaniser [fl.] Mütalaa ve tetkik maksadıyla nebatat cem ve taharri etmek.

Botaniste [imz.] İlm-i nebatat âlim ve müellifi, nebatiyûndan adam.

Botanographie [ims.] Mebhas-ı tavsif-i nebatat.

Botanologie [ims.] Mebhas-ı nebatat. (Gayr-ı müsta'mel gibidir.)

Botanomancie [ims.] Şimşir yaprak ve dallarına bakarak tefeül.

Botanophage [i. – s.] (hyv.) Âkilü'n-nebat.

Bothrops [imz.] (hyv.) Bozyürük yahut babaköş denilen yılan.

Botrys [imz.] (nb.) Kurbağa otu.

Botrytis [imz.] (nb.) İpek böceğine tufeyl suretinde ârız olan mantar.

Botte [ims.] Demet, deste.

Botte [ims.] Çizme. ◆ Ayağa yapışan çamur, kar. || **Avoir du foin dans ses – s** Zengin olmak. || **Prendre ses – s de sept lieues** Yürümeye, süratle seyahat etmeye hazırlanmak. (Fikrin süratini ifade için mecazen de kullanılır.) || **à propos de – s** Sebepsiz ve münasebetsiz. || **Graisser ses – s** Gitmeye hazırlanmak, tabanları yağlamak. ◆ Ölüm hâlinde bulunmak. || **Haut comme ma** – Kısa boylu bir adam, bir çocuk hakkında söylenir. || **Coup de** – Tekme. || **Où va la** – Nereye gidiyorsunuz? || **Y laisser ses – s** Ölmek. || – **à l'écuyère** (as.) Ahır çizmesi. || **Aller à la** – Dokunaklı sözler söylemek. ◆ (Beygir hakkında) Süvarisini ısırmak.

Botte [ims.] (as.) Dürtme (kılıç vesâir âlât-ı harbiye-i nâfize ile). || (mec.) Şiddetli ve nâgehanî hücum (bilhassa söz ile).

Botte [ims.] Bir nevi fıçı.

Botté,e [s.] Çizmesini giymiş, çizmeli. || **Un singe** – Kısa boylu ve kıyafetsiz adam.

Bottelage [imz.] Demet yapma, demet bağlama.

Bottelé,e [s.] Demetlenmiş, destelenmiş.

Botteler [ft.] Demet bağlamak, deste etmek. (Sagır e'den evvel / tekerrür eder.)

Bottelette [ims.] Küçük demet.

Botteleur [imz.] Demetçi. (Yaş ve kuru ot demetlerini bağlayan adam.)

73 *Bossuet.*

74 *Bossuet.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Botter [ft.] Birine çizme giydirmek yahut yapmak veya satmak. ◆ (Çizme hakkında) Ayağa, bacağa uymak. ‖ (mec.) Münasip gelmek, işine uymak. ‖ **Se** – Çizme giymek. ◆ Yürürken ayakla çamur kaldırmak. ◆ Azîmete hazırlanmak.

Botterie [ims.] Çizmecilik. ◆ Çizmeci dükkânı.

Bottier [imz.] Çizmeci, kunduracı.

Bottillon [imz.] Küçük ot yahut sebze demeti.

Bottine [ims.] Potin.

Boubouler [fl.] Baykuş gibi haykırmak.

Bouc [imz.] (c okunur) Erkek keçi, teke, erkeç. ◆ Keçi derisinden tulum. ‖ (mec.) Menfur ve murdar adam. ◆ Boynuzlu, vasıtalık eden herif. ‖ – **émissaire** Her kabahat kendisine isnat olunan adam. ‖ **Barbe de** – Yalnız çenenin altında bırakılan sakal. ◆ Böyle sakallı adam.

Boucage [imz.] (nb.) Fasîle-i anîsûniye (abdest bozan cinsi).

Boucan [imz.] Amerika ahali-i asliyesinden Karayiplerin etleri ateş dumanıyla kurutukları mahal. ◆ Bu işte müsta'mel ızgara. ◆ Kârhâne. ◆ Gürültü.

Boucanade [ims.] Bir vakayı bilip görüp de ifşa etmesinden korkulan adamın, şahidin para ile sükûtunu temin etme.

Boucanage [imz.] Dumanda kurutma, tütünleme, tütün verme, tecfif bi'd-duhan.

Boucané,e [s.] Dumanda kurutulmuş (et, balık).

Boucaner [ft.] Dumanda et veyahut balık kurutmak. ◆ Yakmak, esmerleştirmek. = [fl.] Yabani sığır avına gitmek. ◆ Sefâhat mahallerine devam etmek.

Boucanier [imz.] Yabani sığır avcısı. ◆ Bu avda müsta'mel uzun ve kalın tüfek. ◆ Amerika'da avcılık ve korsanlıkla yaşayan serseri. ◆ Sefâhat mahallerine devam eden adam, sefih.

Boucardier [imz.] Dükkânlarda geceleyin hırsızlık eden adam.

Boucaro [imz.] İspanya ve Portekiz'de suyu serin tutan testileri yaptıkları kırmızıca bir toprak.

Boucassin [imz.] Bir nevi astarlık bez.

Boucant [imz.] Kuru ve kaba eşya vaz'ına mahsus büyük fıçı (şeker fıçısı gibi). ‖ (bhr.) Bir limanın medhali.

Bouchage [imz.] Tıkaç. ◆ Tıkama.

Boucharde [ims.] Taşçı tokmağı.

Boucharder Taşçı tokmağı ile işlemek.

Bouche [ims.] Ağız, fem, dehan. ◆ Obur yahut boğazına düşkün. ‖ **Faire la petite** – Pek az yemek, yemek beğenmemek. ◆ Ağzını küçük göstermek için dudaklarını büzmek. ‖ **La déesse aux cent – s** Şöhret. ‖ **Faire venir l'eau à la** – Ağzın suyunu akıtmak. ‖ **Bonne** – Lezzet. ‖ **Faire la – en cœur** Nazlanmak. ‖ **Dépense de** – Yemek masrafı. ‖ – **d'or** Gayet fasih ve beliğ adam. ‖ **Prendre sur sa** – Yemek masrafından tasarruf etmek. ‖ **Dans la – de** Söyleyişine nazaran. ‖ **Assurer la – d'un cheval** Bir hayvanın ağzını geme alıştırmak. ‖ **De** – Şifâhen. ‖ **Avoir le cœur sur la** – Fikriyle sözü bir olmak. ‖ **à pleine** – Açıktan açığa. ‖ – **à** – Ağız ağza. ‖ **Parler – à** – Yüz yüze konuşmak. ‖ – **d'incendie** Yangın musluğu. ‖ **Être sur sa** – Pisboğaz olmak. ‖ (mec.) Beslenecek adam: **J'ai dix – s à nourrir** Beslenecek on kişim vardır. ‖ (as.) – **à feu** Fem-i nârî, alet-i nâriye. (Top, obüs, havan efvah-ı nâriyeyi teşkil ederler.) ‖ – **à feu de campagne** Sahra efvah-ı nâriyesi. ‖ – **à feu de siège** Muhasara efvah-ı nâriyesi. ‖ – **à feu de place** Kale efvah-ı nâriyesi. ‖ – **à feu de côte** Sahil (gemi) efvah-ı nâriyesi. ‖ **Les – s inutiles** Muhasara altında bulunan bir kasabada harbe yaramayanlar. ‖ (hyv.) Fevha. = [cm.] Nehir mansabı.

Bouché,e [s.] Zekâdan âri, gabî.

Bouchée [ims.] Lokma. ‖ (mec.) Az.

Boucher [ft.] Tıkamak, kapamak. ‖ **Se** – Tıkanmak, kapanmak. ‖ **Se – les oreilles** Kulaklarını tıkamak, işitmemek. ‖ **Se – les yeux** Gözlerini kapamak, görmemezliğe

gelmek. || – un trou Borç vermek, delik kapamak. || – la bouteille, – son vin Şarap içtikten sonra kokusunu belli etmemek için bir parça ekmek veya meyve yemek.

Boucher [imz.] Kasap. || (mec.) Merhametsiz adam, hûn-rîz. ◆ Cahil ve maharetsiz cerrah.

Bouchère [ims.] Kasap karısı yahut kasaplık eden kadın.

Boucherie [ims.] Kasaphâne, kasap dükkânı. ◆ Koyunların kesildiği yer, selhhâne. ◆ Kasaplık. ◆ Kasap esnafı. || Katl, kılıçtan geçirme, itlaf. || (mec.) Pek çok adam telef olan mevki yahut vaka, melhame. || Viande de – Sığır, dana, koyun, kuzu etleri ve emsali gibi kasap dükkânlarında satılan etler.

Bouche-trou [imz.] Tıkaç. || (mec.) Ehil bulunamayan bir mevki ve mansıba muvakkaten tayin olunan nâ-ehil adam.

Bouchette [ims.] Güzel ve küçük ağız.

Bouchoir [imz.] Fırının sac kapısı.

Bouchon [imz.] Tapa, tıkaç, mantar. ◆ Demet, tutam (ot). ◆ İçeride içki satıldığına alâmet olmak üzere kapının üzerine ta'lik olunan yeşillik. ◆ Meyhâne. ◆ Çamaşır bohçası. || Goût de – Eski mantarların şişedeki şaraplara verdikleri fena lezzet. || à – Yüz üstü. || Être torché comme un – Fena giyinmiş, esvabları karmakarışık olmak. || (as.) Sıkı: – de charge Top veya tüfek sıkısı.

Bouchonné,e [s.] Bohça olmuş (çamaşır). ◆ Ot demetiyle ovulmuş, temizlenmiş (beygir).

Bouchonnement [imz.] Beygiri ot demeti ve bir fırça ile temizleme, ovma.

Bouchonner [ft.] Çamaşır vesâireyi bohça etmek. ◆ Beygirin terini yahut çamurunu bir ot demetiyle temizlemek ve beygiri bu suretle ovmak. ◆ Okşamak. (Bu üçüncü mânâ ile isti'mali eskidir.)

Bouchonnier [imz.] Tapa yapan ve satan adam, tapacı.

Bouchot [imz.] Midye ve buna mümâsil hayvanat yetiştirmek için mahall-i mahsus.

Bouchure [ims.] Çalı ve ağaç dallarından çit.

Boucle [ims.] Toka. (Pantolon ve tüfek, kılıç, kayış tokası gibi.) ◆ Düğüm. ◆ Kıvırcık saç halkası, turra. ◆ Mapa. || – d'oreilles Küpe.

Bouclé,e [s.] Tokalı. ◆ Kıvırcık, halkalı.

Boucler [ft.] Tokalamak. ◆ (Saç hakkında) Kıvırcık. ◆ (Mahbûsîn hakkında) Kapamak. ◆ (Hayvan hakkında) Yerinden çıkarmak, kaldırmak. = [fl.] Kıvrılmak. ◆ (Duvar bölmesi hakkında) Ayrılmak, oynamak. || Se – Tokalanmak. ◆ Kapanmak.

Bouclerie [ims.] Toka ve halka imal ve ticareti.

Bouclette [ims.] Küçük toka. ◆ Küçük halka.

Bouclier [imz.] Kalkan. || (mec.) Müdafaa, siper.

Bouddhique [s.] (*bou-di*) Hind ve Çin'deki Buda dinine müteallik.

Bouddhisme [imz.] (*bou-diss*) Buda tarafından icat olunan Hind ve Çin'de mer'î bulunan bir din.

Bouddhiste [imz.] (*bou-di*) Buda'nın dininde bulunan adam.

Bouder [ft-fl.] Yüz buruşturmak, somurmak. ◆ Memnun olmamak, dil-gîr olmak, küsmek. || Ne pas – Yiğit ve her vakit mukabeleye hazır olmak, korkmamak. || (Bahçıvanlıkta) Gelişememek. || Se – Birbirine karşı surat asmak, dargın olmak.

Bouderie [ims.] Yüz buruşturma, somurtma. ◆ Dargınlık, küsme.

Boudeur,se [i. – s.] Yüz ekşiten, abus. ◆ Dargın, küsmüş. ◆ Abusâne.

Boudeuse [ims.] Arka arkaya oturulacak surette kanepe.

Boudin [imz.] Bir nevi sucuk. ◆ Çilingirlikte müsta'mel zemberek. ◆ Örme saç. ◆ Direğin alt kuşağı, sümut. ◆ Uzun fitil yahut tapa. (Maden ocaklarına ateş vermek için kullanılır. Bu mânâda *saucisson* dahi denir.) ◆ Terki çantası. || S'en aller en eau de – Mahvolmak, hiç olmak. || Faire du – Kan dökmek. || Faire un – Asil bir adam ile zengin fakat asil olmayan bir kızı evlendirmek. (Eski tabir.) || Souffleur de – Yanakları şiş adam. || – de tabac Küçük bir Frenk sigarası.

Boudinage [imz.] Keten ipliği bükmesi.

Boudine [ims.] Camdan bir şeyin sathında yine camdan göbek gibi kabartma.

Boudiner [ft.] Keten bükmek.

Boudinière [ims.] (bhr.) Palamar sargısı, façuna.

Boudjou [imz.] Cezayir'in sekiz kuruşa karib kıymetinde bir sikkesi.

Boudoir [imz.] Kadınlara mahsus müzeyyen ve küçük halvet odası. ◆ Gayet zarif bir surette tezyin ve telvin edilmiş oda.

Boue [ims.] Çamur, tıyn. ◆ Tortu. || (mec.) Hakaret, alçaklık, mezellet. ◆ Sefalet. || **Traîner dans les – s** Bed-nâm etmek. = (cm.) Maden sularının civarlarında bulunup bazı illetlerin muâlecesi için içlerine girilen çamurlar, vahal. || **– minérale** Vahal-i madenî.

Boue [ims.] Bir çift öküzün bir günde sürdüğü mahal.

Bouée [ims.] Şamandıra, sâbih varil. ◆ Az yürüyen vapur. || **– de sauvetage** Cankurtaran simidi. || (as.) Demir şamandırası. (Köprü ameliyatında müsta'meldir.) || **Droits de –** Şamandıra rüsumu.

Boueur,se [i.] Sokakların çamurunu toplayıp kaldıran tenzifat arabacısı.

Boueux,se [s.] Çamurlu. || (tba.) Mürekkebi yayılan, gölgeli (tab'). || (mec.) Mülevves.

Bouffant,e [s.] Kabarmış, şişkin (kol, fistan vesâire). = [imz.] Kabarmış kol.

Bouffarder [fl.] Tütün içmek. (Az müsta'meldir.)

Bouffe [s.] Mudhik, güldürücü. || **Chanteur –** Mudhik muganni, soytarı. || **Opéra –** Mudhik opera. = [i.] Tiyatronun mudhik şahsı. ◆ Tüyü uzun ince ve kıvırcık bir nevi köpek. = [imz. – cm.] Paris'te İtalyan tiyatrosuna verilen isim.

Bouffée [ims.] Birdenbire zuhur edip geçen hava ve duman veya diğer bir gaz miktarı. ◆ Geğirme. ◆ Birdenbire gelme, yakalama. || (t.) Devam etmeksizin gelip geçen bir hâl, hecme; **– d'humeur** Devam etmeyen hiddet; **– de fièvre** Sıtma hecmesi; **– de chaleur** Muhâceme-i hararet, ateş basma. || **N'agir que par – s** Aralık aralık ve gayr-ı muttarid olarak hareket ve tesir etmek.

Bouffer [fl.] Şişmek, kabarmak. ◆ Kabarık durmak. ◆ (Meyve hakkında) Bir tarafı diğer tarafına nispetle daha ziyade büyümek, kabarmak. || (mec.) Hiddet etmek, kabarmak. = [ft.] Üfleyip şişirmek. ◆ Hırs ile yemek.

Bouffette [ims.] Püskül. ◆ Fiyonk.

Bouffi,e [s.] Şişkin, kabarık. || **Style –** Tumturaklı üslub-ı ifade.

Bouffir [fl.] Şişmek. = [ft.] Şişirmek. || **Se –** Şişmek ve (mec.) müftehir olmak, kabarmak.

Bouffissure [ims.] Şişkinlik, şişme, rehle. || (mec.) Kibir, gurur. || **– de style** Tumturak-ı elfaz ve üslub-ı ifade.

Bouffon [i.] Tiyatronun mudhik şahsı. ◆ Şakacı, dalkavuk, soytarı. = [imz.] Tuhaf, kahkahaya bâis olan şey.

Bouffon,ne [s.] Eğlenceli, mudhik, gülünç.

Bouffonner [fl.] Tuhaflık ve soytarılık etmek, latife söylemek.

Boufonnerie [ims.] Şaka, latife, soytarılık.

Bouflée [ims.] Hafif ve geçici rüzgâr.

Bouflette [ims.] (as.) Şerit püskül. (Akdemleri bazı zâbitanın üniformaları aksamından idi.) || (bhr.) Grandi babafingo yelkeni.

Bouge [imz.] Yatak odası. ◆ Karanlık ve pis oda. ◆ Fıçı karnı. || (as.) Topuz. (Mukaddemâ mecrûhîni telef etmek için Fransa'da müsta'mel idi. Başı birçok kurşunları hâvi bulunmakla *Plombée* [kurşunlu] nâmıyla dahi yâd olunur idi.) || **– projectile** Remy topuzu. (El ile kullanılacak yerde düşman üzerine endaht olunur idi. Her iki mânâda *Boulge* dahi denir.)

Bougeoir [imz.] El şamdanı.

Bouger [ft.] Kımıldanmak, yerinden oynamak, hareket etmek. ◆ Terakki etmek. (Bu mânâda nefy suretinde kullanılır.)

Bougette [ims.] Yolcu çantası ki içine alelâde para konurdu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bougie [ims.] Mum, şem' ; **Pain de** – Balmumu şem'ası, şem'a. ‖ (crh.) Deliksiz sonda, şem', buji. ‖ **Aux – s ou à la** – Mum aydınlığında ve (mec.) ca'lî bir ilham tahtında.

Bougié,e [s.] Kenarına balmumu sürülmüş (kumaş).

Bougier [ft.] Dikilecek kumaşın kenarlarına balmumu sürmek.

Bougon,ne [i. – s.] Kendi kendine söylenip mırıldanan adam.

Bougonner [fl.] Mırıldanmak, homurdanmak. ◆ Tekdir etmek.

Bougran [imz.] Bukran.

Bougre,sse [i.] Çapkın, haylaz.

Boui-boui yahut **Bouig-bouig** [imz.] Açıkta kurulan tiyatro, cambaz barakası. ◆ Pek aşağı derecede tiyatro.

Bouillabaisse yahut **Bouille-abaisse** [ims.] Kaya balığı ile yapılan bir nevi çorba yahut tirit.

Bouillasion [ims.] Elma şarabının tahammuru.

Bouillard [imz.] (bhr.) Yağmur bulutu.

Bouillant,e [s.] Kaynar, kaynayan, galeyan eden. ◆ Gayet sıcak. ‖ (mec.) Galeyanlı, kızgın.

Bouille [ims.] Suyu karıştırıp balıkları ağa doğru sürmeye mahsus uzun sırık, puntal.

Bouiller [ft.] Balıkları ağa doğru sürmek için suyu puntal ile karıştırmak.

Bouilleur [imz.] İmbikten rakı çeken adam. ◆ Makine kazanı.

Bouilli [imz.] Et haşlaması, söğüş.

Bouilli,e [s.] Kaynamış, haşlanmış. ‖ **Visage de cuir** – Esmer ve meşin gibi sert ve haşin çehre.

Bouillie [ims.] Bulamaç, lapa. ◆ Kâğıt hamuru. ‖ **Être comme de la** – Lapa gibi olmak, kuvvet ve cesaretten tamamıyla mahrum bulunmak, lapacı olmak. ‖ **Faire de la – pour les chats** Vaktini kaybetmek. ‖ **S'en aller en** – Çok pişmiş ve yumuşamış et hakkında söylenir.

Bouillir [fl.] (Tasrifi: *Je bous*, *tu bous*, *il bout*, *nous bouillons*, *vous bouillez*, *ils bouillent*; *je bouillais*, *nous bouillions*; *je bouillis*, *nous bouillîmes*; *je bouillirai*, *nous bouillirons*; *je bouillirais*, *nous bouillirions*; *bous*, *bouillons*, *bouillez*, *que je bouille*, *que nous bouillions*; *que je bouillisse*, *que nous bouillissions*; *bouillant*, *bouilli*,e). Kaynamak, suda pişmek, haşlanmak. ◆ Tahammur etmek. ◆ Yanmak, kızgın olmak, gayet sıcak olmak. ◆ Cûşa gelmek. ‖ (mec.) Hiddet etmek, hiddetten köpürmek. ◆ Sabırsızlık göstermek. ‖ **Faire – le pot ou la marmite** İaşesine yardım etmek. ‖ **– du lait à quelqu'un** Birinin hoşuna gidecek bir şey yapmak. ◆ Birine çocuk muamelesi etmek.

Bouilloire [ims.] Su kaynatmaya mahsus güğüm.

Bouillon [imz.] Et suyu. ◆ Kaynayan mâiden kalkan kabarcık, habâb. ◆ Telâtum, dalgalanma. ◆ Galeyan, cûş u hurûş. ◆ Esvabda kumaşın kabarık kıvrımları. ◆ Çok yağmur, çok su. ‖ **Boire un** – İşte adem-i muvaffakiyete, zarara uğramak. ‖ **– pointu** Şırınga. ‖ **– concentré** Donmuş et suyu, et suyu donması, dondurması.

Bouillon-blanc [imz.] (nb.) Sığır kuyruğu. ‖ **– de constantinople** Rub'iye çiçeği. (cm.: des *bouillons-blancs*).

Bouillonnant,e [s.] Kaynayan. ◆ Dalgalanan. ◆ Cûş u hurûşa gelen.

Bouillonnement [imz.] Kaynama. ◆ Galeyan, cûş u hurûş.

Bouillonner [fl.] Kaynamak. ◆ Galeyana, cûş u hurûşa gelmek. = [ft.] Bir kumaşı dalgalatmak.

Bouillotte [ims.] Küçük güğüm. ◆ Bir nevi kâğıt oyunu.

Bouillotter [ims.] Yavaş yavaş kaynamak.

Bouinote [ims.] Tavan arası katına aydınlık veren pencere.

Boujaron [imz.] (bhr.) Tayfalara mâyiatın taksimine yarayan bir ölçü.

Boulage [imz.] Çamaşırcıların kaynatmak için bir defada kazana koydukları çamaşır.

Boulaie [ims.] Huş ağaçlarını hâvi koruluk.

Boulanger [fl.] Ekmek yapıp pişirmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Boulanger,ère [i.] Ekmek yapan ve satan adam, fırıncı, ekmekçi. ◆ Şeytan, iblis.

Boulangère [ims.] Bir nevi raks.

Boulangerie [ims.] Ekmekçilik. ◆ Ekmekçi dükkânı yahut fırını. ◆ Ekmekçi esnafı. || (as.) Ekmekhâne, ekmek fırını. || – **de campagne** Mevki-i muharebe ekmekhânesi.

Boule [ims.] Yuvarlak, top. || (as.) Kurşun gülle. ◆ Kura masurası. ◆ Yay ve sapan ile atılan bir nevi kurşun mermi. ◆ Küre, top. || **Jeu de** – Top oyunu. ◆ Akıl, baş. ◆ İntihab için sandığa atılan yuvarlak; – **blanche** Kabulü beyan eden beyaz yuvarlak; – **noire** Reddi beyan eden siyah yuvarlak; – **rouge** İmtihanlarda âlâ ile ednâ arasında bir dereceye alâmet olan kırmızı yuvarlak. || **La** –, **cette** –, **noire** – Küre-i arz. || – **de neige** Kartopu (çiçek) ve yuvarlanan kartopu gibi gittikçe büyüyen şeyler.

Boule [imz.] Sedef veya kakma işlemeli mamulat. (Bir sâni-i meşhurun ismiyle müsemmâdır.)

Bouleau [imz.] Huş ağacı, kayın ağacı.

Bouledogue [imz.] Alt çenesi ileriye doğru uzanmış eğri dişli bir nevi köpek, buldok. ◆ Haşin ve vahşi tabiatlı adam.

Boulée [ims.] İçyağı kıkırdağı.

Bouler [fl.] Yuvarlanmak. ◆ (Ekmek hakkında) Kabarmak. ◆ Yalan söylemek mânâsına da gelmiştir. = [fl.] Evirmek.

Boulereau-noir [imz.] (hyv.) Kara kaya balığı.

Boulet [imz.] (as.) Gülle; – **de rupture** Kesr güllesi; – **à branche** Kollu gülle; – **à chaîne** Zincirli gülle; – **à deux têtes** İki başlı gülle; – **à feu** Ateş güllesi; – **à percussion** Müsâdeme güllesi; – **creux** Mücef gülle; – **ramé** yahut **barré** Merbut gülle. (Bir demir kol ile bazen bir zincir ile birbirine merbut iki nısf-ı küreden müteşekkil bir nevi mermi olup akdemleri sefâin-i harbiye direk, halat ve yelkenlerini kesr ve tahrip hususunda isti'mal olunur idi); – **de coulevrine** Kulevrin güllesi; – **de caronade** Karonad güllesi ki bir nevi hafif bahriye kaval topu ile endaht olunur idi; – **de condamné** yahut – **de déserteur** Mahkûm yahut firari güllesi ki zincir ile bağlı bir gülleyi sürüklemekten ibaret bir mücâzat-ı zecriye idi; – **ensaboté** Ayaklı gülle; – **incendiaire** Harik, yangın güllesi; – **rouge** Kızgın veya kırmızı gülle. (Gerek bu, gerek yukarıki gülle ika-yı harik için düşman beldelerine endaht olunur idi. Fî zamanında bunların yerine derûnları her nevi harik terkibatı ile memlû mücef mermiler kaim olunmuştur); – **massif** yahut – **plein** Som yahut yekpâre ve dolgun gülle; – **massager** Nâme-ber gülle (Buna uçar veya tâir posta demek olan *Courrier volant* nâmı dahi verilir idi); – **projectile** Mermi gülle; – **roulant** Ayaksız veyahut yuvarlanıcı gülle; – **sourd** Sessiz gülle. ◆ Bir zincirle bağlı bir gülleyi sürüklemekten ibaret mücâzat-ı zecriye. ◆ Bukağılık. || (mec.) Serbestî-i harekete mani olan şey.

Bouleté,e [s.] Topuğu çıkık (beygir).

Boulette [ims.] Küçük top. ◆ Muzır hayvanları itlafa mahsus zehirli bir şeyden yapılmış hap. ◆ Köfte, dolma. || (as.) Ufak gülle, güllecik. || (mec.) Hata. ◆ Alıklık.

Bouleur,se [i.] Lakırdı söyler iken isti'cal edip vazifesini bir ayak evvel bitirmek isteyen tiyatro oyuncusu.

Bouleux [imz.] Yük beygiri. || (mec.) Çalışkan ve mihnetkeş adam.

Boulevard yahut **Boulevart** [imz.] Kale meydanı. ◆ Bir kıtayı hücum-ı hariciye karşı muhafaza eden kale, memleketin kilidi. || (mec.) Müdafaa, himaye. ◆ Şehir haricinde eşcarla muhat mesire. ◆ İki tarafı ağaçlı geniş sokak. || – **du Crime** Paris'te Tanpl[75] Caddesi'ne verilen isim.

Boulevari [imz.] Gürültü, şamata.

Bouleversant,e [s.] Yıkan, alt üst eden.

Bouleversé,e [s.] Alt üst olmuş.

75 fr.: *Temple*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bouleversement [imz.] Karışıklık, alt üst oluş. ◆ Harabiyet, izmihlal. ◆ Tahavvül-i azîm. ◆ Büyük telaş.

Bouleverser [ft.] Karıştırmak, alt üst etmek. ◆ Yıkmak, tahrip etmek. ◆ Büyük bir tahavvüle uğratmak. ◆ Büyük bir telaşa düşürmek.

Boulevue (à yahut **à la** –) [h.] Alelacele.

Boulier [imz.] Dalyanların ağzına konulan ağ. ◆ Ufak çocuklara sade bazı hesap ve kaideleri öğretmeye mahsus tespih gibi taneleri olan hesap aleti, çörkü.

Boulimie [ims.] (t.) Cû'ü'l-kelb, bulimus. ◆ Ziyade açlık.

Boulin [imz.] Güvercinlik deliği, gözü, güvercin yuvası. ◆ Duvarda iskele deliği. ◆ İskele direği, payandası.

Bouline [ims.] (bhr.) Borina denilen yelken ablisi. || **Vent de** – Borina rüzgârı. || **Aller à la** – Gemi borina gitmek.

Bouliner [ft.] (bhr.) Borina iplerini germek. = [fl.] Gemi borina gitmek, orsa gitmek. ◆ Tepinerek yürümek.

Boulinette [ims.] (bhr.) Babafingo yaka ipi, ince borina, borinata.

Boulingrin [imz.] Çimenlik.

Boulingue [ims.] (bhr.) Kontra babafingo yelkeni.

Boulinier [imz.] Orsa, borina giden gemi.

Bouloir [imz.] Kireci karıştırmaya mahsus çapa.

Boulon [imz.] Somunlu vida. ◆ İri başlı çivi, çalgeçir. ◆ Makara çivisi. ◆ Çivi. || – **rivé** Perçin çivisi. || – **de loquet** Mandal çivisi. || – **de levier poignée** Manivela (manivelalı) kabza çivisi. || – **d'assemblage** Ekleme çivisi. || – **de limon** Cıvata. || **Clef à** – Vida (somunu) anahtarı.

Boulonner [ft.] Somunlu vida geçirmek.

Boulot,e [i. – s.] Kısa boylu şişman adam.

Boulotter [i. – s.] Kendi hâlinde yaşamak, geçinmek. ◆ İyi, yavaş yavaş müterakki bir hâlde bulunmak, gitmek.

Boulure [ims.] (nb.) Sürgün, filiz.

Bouque [ims.] (bhr.) Darboğaz, ağız. (Eski kelime.)

Bouquer [ft.] Zorla öpmek. || **Faire** – Öpmeye mecbur etmek ve (mec.) hoşa gitmeyecek bir şeyi yapmaya mecbur eylemek.

Bouquet [imz.] Orman parçası, ağaçlık. ◆ Çiçek vesâire destesi, demeti, tûde. ◆ Birine yevm-i mahsusunda takdim olunan hediye. ◆ Bazı şarapların kokusu. || (mec.) Hâtime. || (byt.) Kelebek denilen koyun hastalığı, kûbâ'-ı zavâin. || (nb.) Huzme. || – **de mariée** Gelinlerin taşıdıkları portakal çiçeği demeti. || **Donner, rendre le** – Bir ziyafet davetine gitmek, icabet etmek. || **Avoir le** – **sur l'oreille** Satılık olmak. (Kocaya verilecek kızlar hakkında latife tarzında söylenir.) || **Faire porter le** – **à son mari** Zevcine hıyanet etmek. || – **d'artifices** Salkım fişek.

Bouquetier [imz.] Çiçek saksısı, çiçeklik. ◆ Suni çiçekler yapan ve satan adam, çiçekçi.

Bouquetière [ims.] Çiçekçi kız.

Bouquetin [imz.] Yabani teke, yabani keçinin erkeği.

Bouquin [imz.] İhtiyar teke. ◆ İhtiyar erkek tavşan. ◆ İhtiyar çapkın. ◆ Çalgı ağızlığı. ◆ Sigara ağızlığı. ◆ Çubuk imamesi. || **Corne à** – Ekseriya keçinin boynuzundan yapılan bir nevi boru.

Bouquin [imz.] Eski kitap. ◆ Kıymet ve itibarı az eski kitap.

Bouquinage [imz.] Âdi tavşan ile ada tavşanının kızma vakitleri.

Bouquiner [fl.] Eski kitaplar aramak. ◆ Eski kitaplar mütalaa etmek.

Bouquinerie [ims.] Eski kitaplar mecmûu. ◆ Eski kitaplar ticareti.

Bouquineur [imz.] Eski kitaplar meraklısı.

Bouquiniste [imz.] Eski kitaplar satan sahaf, kitapçı, kitap eskicisi.

Bouracan [imz.] Kaba suf.

Bourbe [ims.] Bataklık çamuru, balçık, vahal. || (mec.) Levs. || **La** – Fransa'da nisâ tevlidhânesine vaktiyle bu ismi verirler idi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bourbeux,se [s.] Çamurlu, bataklık. ◆ Çamurda, balçıkta yaşayan. || (mec.) Mülevves.

Bourbier [imz.] Çamurlu çukur. || (mec.) Girdap, müşkil ve muhâtaralı mahal. ◆ Namussuzluk, denâet.

Bourbillon [imz.] (t.) Çıban özü, ümmü'l-kayh.

Bourcer yahut **Bourser** [ft.] (bhr.) Yelkeni az açmak (*Carguer*).

Bourcette [ims.] Bir nevi kedi otu.

Bourdaine yahut **Bourgène** [ims.] Yabani akdiken.

Bourdalou [imz.] Şapka şeridi, kurdelesi.

Bourde [ims.] İtizar için söylenilen yalan, bahane.

Bourder [fl.] Makam-ı itizarda yalan söylemek, bahane etmek. (Az kullanılır.)

Bourdeur [imz.] Makam-ı itizarda yalan söyleyen adam, bahaneci. (Az kullanılır.)

Bourdifaille [ims.] Süratle yiyip sömürme.

Bourdigue [ims.] Balık tutmaya mahsus kamıştan bir nevi ağ.

Bourdillon [imz.] Fıçı tahtası.

Bourdir [fl.] Yorgunluk hasebiyle durmak, tevakkuf etmek.

Bourdon [imz.] Topuz başlı uzun asa. ◆ Yaban arısı. ◆ Büyük çan. || (tba.) Tertipte birkaç kelime, satır unutma, atlama. || (as.) Uzun mızrak veya kargı. || (ms.) Zemzeme, dem. ◆ Eşek arısı. || **Faux** – Erkek arı. || **Planter son** – Yerleşmek.

Bourdonnant,e [s.] Vızıltı eden, vızıldayan. || (mec.) İştika eden.

Bourdonnante [ims.] (as.) Yaygara topu.

Bourdonnasse [ims.] (as.) Mücef ve cesim kabzalı bir nevi mızrak. (Kabzası armut şeklinde yapılır idi.)

Bourdonnement [imz.] Vızıltı, tanin.

Bourdonner [fl.] Vızıltı etmek, vızıldamak, vızlamak. ◆ Çan çalmak. = [ft.] Yavaş ve kendi kendine şarkı söylemek. ◆ Her dakika tekrar etmek. || (tba.) Tertipte harf, kelime veya cümle atlamak.

Bourdonnet [imz.] (crh.) Bir yaranın içine idhal olunan müdevver tiftik fitili, küre-i nüsâle.

Bourdonneur,se [i. - s.] Vızıldayan (böcek vesâire).

Bourg[76] [imz.] (*g* okunmaz) Çarşısı bulunan büyük köy, küçük kasaba.

Bourgade [ims.] Evleri seyrek köy.

Bourgène (mr. Bourdaine)

Bourgeois,e [i.] Şehrî. ◆ Orta hâl ve mevkide yani zâdegân ile ahalinin pespaye takımı arasında bulunan adam ki havassın zıddı olarak isti'mal ettiğimiz avam tabakasından demektir, avam. ◆ Bir işçinin efendisi veya hanımı. ◆ Zâdegândan olmadığı gibi askerîden dahi olmayan âdi şehrî, başıbozuk veya esnaf. ◆ Bir balık kayığı sahibi. || **En** – Sivil kıyafette. || (mec.) Kaba adam.

Bourgeois,e [s.] Zâdegân ve askerî sınıfının gayrına müteallik, avama dair ve mensup. ◆ Adi, fürû-mâye. ◆ Âmiyâne, bayağı. = [imz.] Âdilik, bayağılık, fürû-mâyelik.

Bourgeoise [ims.] (as.) Büyük bir nevi top. || (nb.) Gayet kırmızı bir lâle.

Bourgeoisement [h.] Zâdegân ve askerî sınıfına mensup olmayan şehrîler tavrınca, sadece.

Bourgeoisie [ims.] Şehrîlik, zâdegân ve askerînin gayrı olan muteberan-ı avam tabakasından bulunma. ◆ Zâdegân ile ahalinin pespaye takımı arasındaki sınıf, muteberan takımı, tabakası. ◆ Bunlara mahsus âdât ve zevk.

Bourgeon [imz.] (nb.) Tomurcuk, zer. || – **terminal** Tepe tomurcuğu, zer-i re'sî. || – **latéral** Yan tomurcuğu, zer-i cânibî. || – **adventif** Ârızî tomurcuk, zer-i munzam. || (t.) İnsanın yüzünde çıkan bazı sivilceler, ezrar-ı lahmiye.

Bourgeonné,e [s.] (t.) Yüzünde veya derisinde ezrar yani sivilceler bulunan (adam), müzer.

76 Orijinal metinde *Boug* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bourgeonnement [imz.] (nb.) Tomurcuklanma, tekevvün-i ezrar. || (t.) İnsanın yüzünde veya derisinde sivilce zuhuru, tekevvün-i ezrar, inzirar.

Bourgeonner [fl.] (nb.) Tomurcuklanmak. ◆ Filizlenmek. || (t.) Sivilce çıkarmak. || (mec.) İnkişaf etmek.

Bourgeron [imz.] Ameleye mahsus bir ceket. || (as.) Angarya ve hıdemat-ı dâhiliye esnasında neferatın giydikleri beyaz ketenden mamul ufak manto. ◆ Bir nevi asker yağmurluğu.

Bourgmestre [ims.] Almanya ile İsviçre ve Belçika ve Felemenk'te bir kasaba memuru ki Fransa'da nahiye müdürlerine muadildir.

Bourgogne [imz.] Fransa'nın Burgonya eyaletinde çıkan şarap.

Bourguignotte [ims.] (as.) Burgonya miğferi, süvari baş zırhı.

Bourie [ims.] Aldatma, iğfal, oyun.

Bourier [imz.] Süprüntülük. ◆ Süprüntü.

Bourjassotte [ims.] Patlıcan inciri.

Bourlette [ims.] (as.) Birçok sivri demirler ile mücehhez topuz. (Âlât-ı harbiye-i kadîmedendir.)

Bourlinguer [fl.] (Fırtınaya karşı uğraşan sefine hakkında) Yormak. ◆ Gemicilik etmek.

Bournous yahut **Burnous** [imz.] Bornoz. || (as.) Kukuletalı asker bornozu.

Bourrache [imz.] (nb.) Hodan.

Bourrade [ims.] Köpeğin ava vurup bir yerinin kıllarını düşürmesi. ◆ Zağarın tavşanı yakalaması. || (as.) Dipçik darbesi. ◆ Şiddetle vuruş. || (mec.) Şiddetli redd ü cerh.

Bourras [imz.] Kenevir kanaviçesi.

Bourrasque [ims.] Bora, kasırga. || (mec.) Çabuk gelip geçen hiddet, tehevvür. ◆ Az süren gürültü. ◆ Çok devam etmeyen nikbet ve musibet.

Bourre [ims.] Az tüylü hayvanların tüyleri. || – **de soie** İpek kırığı, kamçıbaşı. ◆ Tüfek ve tabanca sıkısı. ◆ Ağaç tomurcuklarının ince ve yumuşak tüyü. || – **de laine** Yünün kabası.

Bourré,e [s.] Doldurulmuş (silah). ◆ Tıkılmış. || – **de coups** Madrub. || (mec.) Lebaleb.

Bourreau [imz.] Cellat. ◆ Katil. ◆ Merhametsiz, gaddar adam. ◆ Hasm-ı can. ◆ İktidarsız tabip ki hastalarının vefatına bâis olur. || (mec.) Vasıta-i tahrip ve ta'zib. || – **d'argent** Pek müsrif adam. || – **de cœurs** (Ekseriya müstehziyâne) Kadınlar indinde gayet muvaffakiyete mâlik erkek.

Bourre-coquin [imz.] Fasulye.

Bourrée [ims.] İnce ve kuru çalılar demeti. ◆ Overniyelilere[77] mahsus bir nevi raks ve onun havası.

Bourrelé,e [s.] Ta'zib olunmuş, muazzeb.

Bourrèlement [imz.] Cismanî azap ve ıztırap. ◆ Derûnî azap ve ıztırap; **Le – de la concience** Vicdan rahatsızlığı.

Bourreler [ft.] Muazzeb etmek, ıztırap vermek.

Bourrelet yahut **Bourlet** [imz.] Tabla başlığı, simit. ◆ Düştüklerinde başlarını vurmamak için küçük çocuklara giydirilen etrafı yastıklı takke. ◆ Rüzgâr girmemek için kapı ve pencerenin etrafına mıhlanan ince yastık. || (as.) Kovan dip tablası dirseği. ◆ Top ağzı kabartısı. ◆ Fişek kovanı kaidesinin kenarı. ◆ Kabartı. || (t.) Kaytan, haviye. || (bhr.) Seren façunası, direk dibi bileziği. || (m.) Haricî kabartma. || (mec.) Himaye, nezâret.

Bourrelier [imz.] Hayvan koşumlarını yapan saraç. ◆ Semerci. || (as.) Süvari beygirlerinin veya mekârî hayvanlarının koşumlarını yapan amele, koşumcu.

Bourrelle [ims.] Cellat zevcesi. (Bu mânâda eskidir.) || (mec.) Vesile-i ta'zib.

Bourrer [ft.] Doldurmak (silahı). ◆ Sıkıyı sokmak (topa, tüfeğe). ◆ (Tazı hakkında) Tavşana vurup bir tarafının tüyünü düşürmek. || (mec.) Dövmek, tekdir ve sû-i muamele etmek. ◆

77 fr.: *Auvergne*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Çok yedirmek, tıkmak. || Se – Çok yemek, tıkınmak. ◆ Dövüşmek yahut sövüşmek.

Bourrez (as.) Sıkıştır! (Atımı, sıkıyı namlu dâhilinde iyice yerleştir kumandasıdır.)

Bourriche [ims.] Av çantası. ◆ Tutulan balıkların vaz' ve nakline mahsus uzunca sepet.

Bourrier [imz.] Samanlı buğday, tınaz. || (mec.) Ehemmiyetsiz, kıymetsiz, dayanaksız şey. (Bu mânâda eskidir ve kullanılmaz.)

Bourrique [ims.] Dişi merkep. ◆ Zayıf eşek. ◆ Cahil ve ahmak adam.

Bourriquet [imz.] Boyu ufak eşek. ◆ Yukarıya toprak ve moloz çıkarmak için çıkrık, toprak ihracı aleti. ◆ Madenci sepeti. ◆ Çifte amut.

Bourriquier [imz.] Eşekçi.

Bourroir [imz.] Yün vesâire doldurmaya mahsus sopa. ◆ Mil. ◆ Harbi.

Bourru,e [s.] Düğümlü ve gayr-ı müsâvi (iplik vesâire). ◆ Kaba. ◆ Olmamış, ham (şarap). || Moine – Cadı, karakoncolos ve (mec.) kaba ve tünd-hû adam. || Vin – Şıra. = [i.] Sert ve ekşi çehreli adam, titiz.

Boursal,e [s.] Borsaya müteallik. (Az müsta'meldir.)

Bourse [ims.] Para kesesi, çantası. ◆ Saat kesesi. (Bu mânâda eskidir.) ◆ Kese akçe. ◆ Sandık, kasa, vezne. ◆ Bir şirket veya cemiyet akçesi. ◆ Hükûmet tarafından te'diye olunan mektep ücreti. ◆ Esham-ı umumiye vesâir muamelat-ı sarrafiyenin icra olunduğu mahall-i mahsus, borsa. ◆ Borsaya devam eden tüccar. ◆ (Memâlik-i Osmaniye'de) Kese akçe. || (tt.) Kis, safen, torba. || Sans – déliée Masrafsız. || Loger le diable dans sa – Büsbütün parasız olmak. || Faire – commune Birlikte masraf etmek. || Coupeur de – s Yankesici, hırsız. || – plate Parasızlık. || Faire quelque chose la – à la main Bir şeyi para kuvvetiyle yapmak. || Malmener la – de quelqu'un Birisini ifrat ile masrafa mecbur etmek, birisinin parasından alabildiğine harc etmek. || Ami jusqu'à la – Dostluğu nakden fedakârlık etmek derecesine varamayan adam. || Cours de la – yahut sadece – Piyasa. || Jouer à la – Hava oynamak. || Faire bon marché de sa – Bir şeyi hakiki kıymetinden dûn iştirâ etmek ile iftihar eylemek.

Bourser (mr. Bourcer)

Bourset [imz.] Büyük ağın bir ucunu çekmeye yarayan cism-i sâbih, şamandıra, ağ şamandırası.

Boursette [ims.] Küçük kese.

Boursicaut [imz.] Küçük kese. (Eskidir.) ◆ Kemâl-i idare ve tasarrufla biriktirilmiş küçük meblağ.

Boursicoter [fl.] Az miktarda akçe biriktirmek. ◆ Bir parçacık para biriktirmek için tasarruf etmek. ◆ Ufak tefek borsa muamelatında bulunmak.

Boursicotier [imz.] Ufak tefek borsa muamelatında bulunan adam. (Makam-ı tezyifte müsta'meldir.)

Boursier,ère [i.] Dâhilî bir mektebe meccânen kabul olunan şâkirt, ücretsiz şâkirt. ◆ Konsolitçi, hava oyuncusu, borsacı. ◆ Kesedar, sandık emini. ◆ Kese yapan ve satan adam, keseci. (Bu mânâda az müsta'meldir.)

Boursiller [fl.] Ârifâne masraf etmek. ◆ Kesesini boşatmak.

Bourson [imz.] Gizli cep, yan cebi. (Bugün bu mânâda *Gousset* müsta'meldir.)

Boursouflage [imz.] (Makam-ı zemmde) İbare tumturağı. ◆ Şişme, kabarma.

Boursouflé,e [s.] (Makam-ı zemmde) Tumturaklı (ibare). ◆ Şişkin, kabarmış (çehre vesâire). = [imz.] (Makam-ı zemmde) Tumturak-ı elfaz.

Boursouflement [imz.] Kabarma, şişkinlik. ◆ (Makam-ı zemmde) Tumturak-ı elfaz.

Boursoufler [ft.] Şişirmek, kabartmak. ◆ İbareyi tumturak-ı elfaza boğmak. || Se – Şişmek, kabarmak. ◆ Kirlenmek.

Boursouflure [ims.] (t.) Şişme, kabarma, intifah. ◆ (Makam-ı zemmde) Tumturak-ı elfaz. || (k.) İntifah, rehle.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bousculade [ims.] Devirme, alt üst etme.

Bousculer [ft.] Çekip itmek, sallayıp devirmek. ◆ Alt üst etmek. ◆ Hakkından gelmek. ◆ Taciz etmek, rahatsız etmek. || **Se** – İtişmek.

Bouse [ims.] Sığır gübresi, tezek, mayıs.

Bouser [fl.] Telvis etmek.

Bousier [imz.] Gübre böceği. ◆ Gübre makamında kullanılacak hayvan gübrelerini toplayan çocuk.

Bousillage [imz.] Toprak ve anız ile mahlut çit duvar çamuru; kerpiç. ◆ Fena yapılmış duvar yahut bina.

Bousillé,e [s.] Çit çamuruyla; kerpiç ile yapılmış (duvar vesâire).

Bousiller [fl.] Çit çamuruyla; kerpiç ile bina yapmak. = [ft.] Dikkatsiz ve fena iş yapmak.

Bousilleur,se [i.] Çit çamuruyla duvar yapan duvarcı. ◆ Fena ve dikkatsiz iş işleyen adam.

Bousin [imz.] Bazı taşların üzerindeki yumuşak tabaka, taş kabası. ◆ (Fena meyhâne ve mahaller hakkında) Gürültü, patırtı. ◆ Sefâhat mahalleri.

Bousingot [imz.] Cilâlı meşinden küçük gemici şapkası. ◆ Sefâhat mahallerine müdavim adam.

Bousserade yahut **Bousserole** [ims.] (mr. Bousserole)

Boussole [ims.] Pusula. || – **à éclimètre** Eklimetre pusulası. || (mec.) Rehber, kılavuz. ◆ Sebeb-i aslî. ◆ Baş, dimağ.

Boustrophédon [imz.] yahut **Boustrophe** [ims.] Satırları sağdan sola ve soldan sağa giden eski hatt-ı Yunanî ve böyle yazılan her bir hat.

Bousure [ims.] Meskûkâtın tasfiyesinde müsta'mel mahlut.

Bout [imz.] Son, nihayet, âhir, müntehâ. ◆ Uç. ◆ Kenar, yan. ◆ Baş. ◆ Parça. ◆ Az miktar. ◆ Meme başı. || (bhr.) Geminin başı. || – **à** – Uç uca. || **De** – **en** – yahut **D'un** – **à l'autre** Bir yandan bir yana, bir uçtan bir uca. || **Venir à** – **de** Başa çıkarmak. ◆ Bitirmek. ◆ İtmam ve ikmâl etmek. ◆ Mağlup etmek. || **Pousser à** – Mübalağa etmek, pek ilerisine varmak. || – **d'homme** Gayet kısa boylu adam ve (mec.) liyakatsiz, iktidarsız adam. || **Haut** – Bir ziyafette, bir mecliste en şerefli, itibarlı mevki ve (mec.) hüküm ve nüfuz. || **Jusqu'au** – **des doigts, des ongles** Tamamen, büsbütün. || **Montrer le** – **de l'oreille** İstemeyerek bir şeyi meydana vurmak, ifşa etmek. || **Brûler la chandelle par les deux** – **s** Servetini gayet israf ile bitirmek. || **Au** – **le** – Kabil olabildiği kadar devam edecek. || **à tout** – **de champ** Her dakikada, her vesile ile, her hususta. || **à** – **de** Tarafından. || **Au** – **du corapte** Hülâsa, netice-i emirde. || **Être à** – Son dereceye gelmek, takati tükenmek. || **Mettre à** – Mağlup etmek, hakkından gelmek. ◆ Sabrını tüketmek, kızdırmak. || **Avoir un mot sur le** – **de la langue** Bir kelimeyi söylemek üzere iken unutmak. || **Savoir sur le** – **des doigts** Pek iyi bilmek. || **Le bon** – Bir şeyin oradan tutulması ve başlanılması lâzım gelen cihet ve tarafı. || **Au** – **du compte** Nihayetü'l-emr. || **Rester au** – **de la plume** Unutulmak, icrasız kalmak. || **Prendre quelqu'un par tous les** – **s** Birini kandırmak için çalışmak, her dereden su getirmek. || – **s rimés** Hazır kafiyeler. || **Tirer à** – **portant** (as.) Gayet yakından yani tüfek namlusunun ucu hedefe hemen mülâsık denecek derecede yakın tutulduğu hâlde ateş etmek, endaht icra etmek.

Boutade [ims.] Tehevvür, gazap. ◆ Bambaşka tavır, keyfine hareket. ◆ Eğlenceli hicviye.

Boutanche [ims.] Dükkân.

Boutant [smz.] (Yalnız *arc* ve *pilier* kelimeleriyle beraber müsta'meldir): **Arc** – Kemerli payanda **Pilier** – Payanda.

Boutargue [ims.] Balık yumurtası turşusu.

Bout-dehors yahut **Boute-dehors** [imz.] (bhr.) Kontra baston. (cm. des *bouts-dehors*, des *boute-dehors*)

Bouté,e [s.] Koyulanmış, tatlılanmış (şarap).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Boute-charge [ims.] (as.) Yükletme borusu, (eşya-yı askeriyeyi beygirlere, arabalara) tahmil borusu.

Boute-en-train [imz.] Dişileri kızdırmak ve çiftleşmeye müheyyâ bir hâle getirmek için civarlarına bağlanan erkek. (Bilhassa haralarda aygır hakkında kullanılır.) ◆ Diğer kuşları öttürmeye yarayan küçük kuş. ◆ Nekre-gû, meclis-ârâ. ◆ İlk sebep, ilk müessir. (cm. des *boute-en-trains*).

Boute-feu [imz.] (as.) Ateş, fitil sırığı. ◆ Yangın ika eden. (Bu mânâda az müsta'meldir.) ◆ Fitne-engîz, münafik. || (mec.) Heves-engîz. (cm. des *boute-feux*).

Boute-hors [imz.] Köşe kapmaca oyunu. || (bhr.) (mr. Boute-dehors)

Bouteille [ims.] Sürahi, şişe. ◆ Bir şişe içindeki mâyi. ◆ Bir şişe şarap. ◆ Şişelerde saklanan şarabın hâli. ◆ Ufak habbe, habâb. (Bu mânâda eskimiştir.) || **Aimer la** – İşreti sevmek. || **La** – **à l'encre** Anlaşılmaz, muğlak, vuzuhtan mahrum şey. || **Laisser la raison au fond d'une** – Sarhoş olmak. || **Porter les** – **s** Pek yavaş yürümek. || **Être dans la** – Sırra vâkıf bulunmak. || **Maison de** – yahut **Vide** – Yol üstünde küçük meyhâne. || **Payer** – Birisine meyhânede içki parasını vermek. || **Moule à** – İçine şişe üfledikleri kalıp. || (ht.) – **de Leyde** Elektrik hâsıl etmeye mahsus orak-ı madeniyeyi hâvi şişe, leyd şişesi. || – **en tôle** (as.) Sac şişe. (Lağımlara ateş vermekte müsta'meldir.) = [cm.] (bhr.) Gemi abdesthânesi.

Bouteiller [imz.] Bir kralın sofra şaraplarına bakan memur.

Bouteillerie [ims.] Şaraphâne. ◆ Şişe fabrikası. ◆ Şişecilik.

Bouter [ft.] Koymak, vaz' etmek. (Bu mânâ ile isti'mali eskimiştir.) ◆ Kâğıt üzerine toplu iğneleri sıralamak. || (mec.) Terk-i nefs etmek: **Tu ne dois pas te** – **en colère** Hiddette terk-i nefs etmemelisin. || – **un cuir** Derinin üzerinde kalmış etleri kazımak. || (bhr.) – **à l'eau** Gemiyi limandan çıkarmak. || – **au large** Engine açılmak. = [fl.] (Şarap hakkında) Koyulaşmak, tatlılaşmak.

Bouterolle [ims.] (as.) Kın çamurluğu, çamurluk. ◆ Anahtar dişi.

Boute-selle [ims.] Eyer vurmak borusu, eyer kapatma borusu. ◆ Azîmet işareti. ◆ Harp işareti. (cm. des *boute-selles*)

Boutillier (mr. Bouteiller)

Boutique [ims.] Dükkân. ◆ Bir dükkânda satılan eşya. ◆ Dükkândaki adamlar. ◆ Kârhâne, amelgâh. ◆ Bir sanatçının âlât ve edevatı ve hatta amelesi. ◆ Balıkların diri muhafazasına mahsus sandal yahut sandık. ◆ Nizamsız ve tertipsiz ev. || (mec.) Para, kazanç. || **Garder la** – Satılmayan, dükkânda kalan eşya hakkında söylenir. || – **d'honneur** Umumhâne. || **La grande** – Adliye yahut zaptiye nezâreti.

Boutiquier,ère [i.] Dükkâncı.

Boutis [imz.] Yabani domuzun eşelemiş olduğu çamur.

Boutisse [ims.] (m.) Yontma köşe taşı.

Boutoir [imz.] Süm-tıraş (suntıraç) ki beygire nal vurmadan evvel tırnağının üst katını kesmekte kullanılan malum nalbant aletidir. ◆ Debbağ bıçağı. ◆ Yaban domuzunun burnu. || **Coup de** – Sert ve şiddetli muamele, acı ve dokunaklı söz.

Bouton [imz.] Gonca. ◆ Tomurcuk. ◆ Meme. ◆ Yirmi franklık sikke. ◆ Çıban, sivilce, kum'ûle. ◆ Düğme. ◆ Düğme ve düğüm şeklinde olan her bir şey. || (as.) – **à attribut** Alâmet-i fârika düğmesi. || – **à culot** Dip tablalı, parçalı düğme. || – **d'épaulette** Apolet düğmesi. || – **d'équipement** Cihaz, teçhizat düğmesi. || – **de ganse de chapeau** Milel-i Hıristiyaniye askerlerinde şapka kaytanı düğmesi. || – **à la hussarde** Husar-kârî düğme. || – **à moule** Dökme düğme (dökme dûma). || – **d'armement** Silah düğmesi. || – **d'attache de banderole** Palaska kayışı rapt düğmesi. || – **de banderole de giberne** Fişek cebi (cibi) düğmesi. || – **de fleuret** Meç düğmesi. || – **de guêtre** Tozluk, çamurluk

düğmesi. || – massif Yekpâre düğme. || – de revers Ters taraf, iç taraf düğmesi. || – de levier de manœvre Manivela (sürgü kolu) düğmesi. || – rose (Şairâne) Meme. || – de porte Kapı tokmağı. || Presser, serrer le – à quelqu'un Bir kimseyi bir şeyi yapmaya gerek cebren gerek hile ile mecbur edecek surette tazyik ve takip etmek. || Mettre le – haut Bir şeyi müşkil kılmak.

Bouton-d'argent [imz.] (nb.) Düğün çiçeği. (cm. des *boutons-d'argent*)

Bouton-d'or [imz.] (nb.) Sarı amber, ada çiçeği. (cm. des *boutons-d'or*).

Boutonnant,e [s.] Düğme ile iliklenen.

Boutonné,e [s.] İliklenmiş, düğmeli. ◆ Goncalı, tomurcuklu. ◆ Sivilceli. || (mec.) Fikri ve maksadı kolay anlaşılmaz (adam).

Boutonner [fl.] (Eşcar ve nebatat hakkında) Gonca yahut tomurcuk vermek. ◆ Sivilce peyda olmak. ◆ (Esvab hakkında) İliklenmek, düğmelenmek. = [ft.] İliklemek, düğmelemek. || (Eskrim) Ucu düğmeli malum meç (kılıcı) ile vurmak. || Se – İliklenmek, elbisesini iliklemek, önünü, elbisesini kavuşturmak.

Boutonnerie [ims.] Düğme fabrikası. ◆ Düğmecilik.

Boutonnet [imz.] Küçük düğme.

Boutonnier [imz.] Düğmeci.

Boutonnière [ims.] Düğme deliği, ilik. ◆ Bıçak veya meç yarası.

Bouts-rimés [imz. – cm.] Eş'ar nazmı için hazırlanmış, tayin ve irâe edilmiş kafiyeler. = [imz.] Teklif olunmuş hazır kafiyeler üzerine nazmedilmiş şiir. ◆ Kafiyelerinden başka bir değeri olmayan şiir.

Bouturage [imz.] Köksüz dal garsı, çelikleme, dal çeliği garsı.

Bouture [imz.] Gars olunmak üzere kesilmiş dal, çelik. ◆ Fışkın, sürgün. || (mec.) Taklit, bir şeye müşâbih şey.

Bouturer [fl.] (Ağaç hakkında) Kökünden fışkın sürmek. = [ft.] Ağaçtan dal kesip dikmek, dal çeliği dikmek.

Bouvard [imz.] Makine icadından evvel meskûkâtı dövmeye mahsus çekiç.

Bouverie [ims.] ve **Bouverin** [imz.] Sığır ahırı, öküz damı.

Bouvet [imz.] Tahtaların kenarına çizgiler yapmaya mahsus köşe küsteresi, erkek pervaz avadanlığı.

Bouvier,ère [i.] Sığır çobanı, sığırtmaç. || (mec.) Cahil, maharetsiz, kaba adam. = [imz.] (hy.) Bakkar cümle-i kevkebiyesi. = [s.] Une charrette – ère Öküz arabası.

Bouvillon [imz.] Tosun.

Bouvreuil [imz.] Şakrak kuşu.

Bouyole [ims.] Yanıktan kabarmış deri.

Bouza yahut **Bouzac** [imz.] Boza.

Bovidés [imz. – cm.] (hyv.) Çatal tırnaklı hayvanat, zevâtü'z-zılf.

Bovine [imz.] Bêtes – s Hayvanat-ı sevriye. || Race – Cins-i sevr, yani öküz, inek, dana, buzağı.

Box [imz.] (İngilizceden me'huz) Bir beygir istîab eder ahır veya vagon bölmesi. || (as.) Kapalı stal[78] ki at bağlı olmayarak derûnuna salıverilir. (Cem'i *Boxes* yahut *Box* suretinde olabilir.)

Boxe [ims.] İngilizlerin yumruk kavgası, muştzenlik, boks.

Boxer [fl.] yahut Se – İngiliz usulünce yumruk kavgası etmek, muştzenlik etmek, boks yapmak.

Boxeur [imz.] İngiliz usulünce yumruk kavgası eden adam, muştzen.

Boxon [imz.] Umumhâne.

Boyard yahut **Boïard** [imz.] Rus yahut Ulah asilzadesi.

78 fr.: *stalle.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Boyau [imz.] (*bo-io* yahut *boi-io*) (tşr.) Bağırsak, em'â. ◆ Kiriş. ◆ Dolaşıklı dar yol, sıçan yolu. ◆ Dar mahal. ◆ Bumbar. ‖ (byt.) Beygir karnı. ‖ **Rendre tripes et** – **x** Birçok zahmetle istifrağ etmek. ‖ **Racler le** – Kirişli bir alet-i musikiyeyi gayet fena çalmak. ‖ (as.) – **de tranchée** Muvâzileri birbirine vasl ve rapteden hendek (sıçan) yolu. ‖ – **de communication** Muvâsala (sıçan) yolu.

Boyauderie [ims.] Kursak tathir ve imal olunduğu mahal, kirişhâne. ◆ Kursakçılık, kirişçilik.

Boyaudier [imz.] Kursakçı, kirişçi.

Boye [imz.] Arkadaşlarını darba memur olan kürek mahkûmu.

Brabançons [imz. – cm.] (as.) Almanya ve Flandr[79] asâkir-i gayr-ı muntazaması.

Brabançonne [ims.] (as.) Belçika askerî havası, askerî şarkısı.

Brac [imz.] (*c* okunur) **De bric ou de** – Ne suretle olursa olsun. (Bu tabirden maada *Bric-à* – tabirinde müsta'meldir. Buna mr.)

Bracelet [imz.] Bilezik. ‖ (as.) Kın bileziği. ◆ Yaver kordonu. ◆ Asker bileziği. (Romalılar tarafından mükâfat-ı askeriye makamında itâ olunur idi.)

Bracer [ft.] Dövmek, ezmek. ◆ Hazırlamak. (Eski kelime.)

Brach yahut daha iyisi **Break** [imz.] (*brèk*) Beygirleri alıştırmak için talim arabası.

Brachial,e [s.] (*kial*) (tşr.) Kola müteallik, adudî; **Artère** – **e** Şiryan-ı adudî. (cm. *brachiaux*)

Brachiopodes [imz. – cm.] (*ki*) (tt.) Hayvanat-ı nâimenin ayak yerine ikişer kolu olan fasîlesi, hayvanat-ı adud-ı ricliye.

Brachycéphale [s.] (*ki*) Basık başlı insan cinsi, kasîrü'r-re's (Zıddı: *Dolichocéphale*.)

Brachygraphie [ims.] (*ki*) Terhimat ile, muhtasaran yazmak usulü.

Brachylogie [ims.] (ed.) Sanâyi-i bedîiyeden îcâz.

Braconnage [imz.] Ruhsatsız ve tezkeresiz av.

Braconner [fl.] Ruhsatsız av avlamak. ◆ Memnû yerlerde, memnû suretlerde av avlamak. ◆ Diğerlerine ait olan şeylerden istifade etmek.

Braconnier [imz.] Ruhsatsız av avlayan adam. ◆ Lüzumsuz yere avlayıp kuşları telef eden adam. ◆ Başkalarına ait olan şeylerden istifade eden adam.

Braconnière [ims.] (as.) Bel altı zırhı.

Bractée [ims.] (nb.) Goncayı örten yaprakçık, varak zırhı.

Bractéole [ims.] (nb.) Küçük gonca yaprağı, vüreyk zırhı.

Brade-métier [imz.] Sa'yinden, malından değeri derecesinde istifade etmeyen adam.

Brader [ft.] Beyhûde şeylere para harc ile israf etmek. ◆ Pek aşağı fiyatla satarak istifade edememek. ‖ **Se** – Küfvü olmayan biriyle tezevvüc etmek.

Bradypepsie [ims.] (t.) Betâet-i hazm.

Bradyurie [ims.] (t.) Betâet-i tebevvül.

Brague [ims.] (as.) Köstek (topun geri tepmesini tahdide hizmet eder bir halattır), top palangası. ◆ Kale kapısı önü varoşu.

Braguer [fl.] Eğlenmek, zevke koyulmak. (Eski kelime.)

Braguette [ims.] (as.) Önlük. (Âlât-ı tenâsüliye zırhı.) ◆ Pantolon ve don önü yırtmacı. (mr. Brayette)

Brahmane (*bra-ma*) yahut **Brame** yahut **Bramin** veya **Bramine** [imz.] Brahma dininde rahip, brahman.

Brahmanique [s.] (*bra-ma*) Brahma dinine müteallik, Brahmanî.

Brahmanisme [imz.] (*bra-ma*) Hind'deki Brahma mezhebi.

Brahme yahut **Brame** [imz.] Brahman. ◆ Elsine ve esâtir-i Hindiye'ye gayet vâkıf zât. ‖ – **de la création** Fil.

79 fr.: *Flandre*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Brai [imz.] Karasakız. ‖ – **liquide** Çam katranı, zift. ‖ – **gras** Araba tekerleklerine sürülen katran.

Brai yahut **Bry** [imz.] Bira imali için hazırlanmış arpa.

Braie [ims.] Çocuk bezi. (Eskimiştir.) = [cm.] Eski vakitlerde giyilen bir nevi potur. ‖ (bhr.) Gemi direğinin kaidesi etrafına sarılan katranlı kalın bez. ‖ (as.) Kale kapısı önü varoşu. (Bu mânâda *Bray* suretinde dahi yazılır.)

Braillard,e [i. – s.] Çok bağıran, yaygaracı, yaygara mutadı olan.

Braillement [imz.] Bazı hayvanların kerih sütü. ◆ Bağırma, yaygara.

Brailler [fl.] Çok bağırmak, bağırararak söylemek, yaygara etmek. ◆ Fena sesle şarkı söylemek. = [imz.] Yaygara.

Braillerie [ims.] Bağırarak söyleyiş, yaygara.

Brailleur [i. – s.] Çok bağıran, yaygaracı.

Braime [ims.] Küçük, genç inek.

Braiment [imz.] Anırma, zırlama, nehk.

Braire [fl.] (Hemen yalnız âtideki sîgalarla tasrif olunur: *Il brait*, *ils braient*, *il braira*, *ils brairont*; *il brairait*, *ils brairaient*). (Eşek hakkında) Anırmak, zırlamak. ‖ (mec.) Çirkin bir sesle şarkı söylemek yahut bağırıp şikâyet etmek. = [imz.] Anırma.

Braise [ims.] Ateş koru. ◆ Ekmekçilerin fırından çıkardıkları yanmış kömür ki sonra ateş yakmak için kullanılır. ◆ Muhrik şey. ◆ Para. ◆ Şule-i hâr-ı nigâh. ‖ (mec.) Mizacın, tab'ın âteşînliği. ‖ **Être chaud, ardent comme** – Ziyadesiyle âşık olmak. ‖ **Donner quelque chose chaud comme** – Fena bir haberi bir adama en iptidâ tebliğden mahzuz olmak. ‖ **Rendre quelque chose chaud comme** – Derhal ve şiddetli bir surette intikam almak. ‖ **Tomber de la poêle dans la** – Yağmurdan kaçar iken doluya tutulmak. ‖ **Être sur la** – Büyük sıkıntıda bulunmak, bir şey söylemek veya yapmak için gayet sabırsız bulunmak.

Braisé,e [s.] Korda pişmiş.

Braiser [ft.] Korda, yavaş ateşte pişirmek.

Braisier [imz.] Fırıncıların sönmüş korları koydukları kap.

Braisière [imz.] Korun üzerinde yemek pişirmeye mahsus tencere.

Brame (mr. Brahmane)

Brame [ims.] (cğ.) Nil Nehri'nin şuabatı.

Bramement [imz.] Geyiğin yahut ceylanın bağırması.

Bramer [fl.] (Geyik ve emsali hayvanat hakkında) Bağırmak. ◆ Gülünç bir surette ve müştekiyâne teganni etmek. ◆ Geyik ve emsali hayvanlar gibi bağırmak.

Bramin (mr. Brahmane)

Bramine (mr. Brahmane)

Bran [imz.] Kaba kepek. ◆ Necaset. ◆ (Fena makamda) Cins, soy, nevi. ‖ – **de Judas** Çehrenin kırmızıya mâil sarı lekeleri. ‖ – **de scie** Bıçkı talaşı. ‖ – **de lui** Bırak şu pisi!

Branc yahut **Brand** [imz.] (as.) Bir ağızlı bir nevi kılıç. (Kurun-ı Vustâ şövalyeleri harp baltası makamında kullanırlar idi.)

Brancard [imz.] Hastaların ve kırılabilen şeylerin nakline mahsus teskere. ◆ Arabanın çifte okları. ‖ (as.) Yaralı veya hasta teskeresi.

Brancardier [imz.] (as.) Teskereci, dest-gireci nefer; – **s d'ambulance** Seyyar hastane teskerecileri.

Branchage [imz.] Ağaç dallarının mecmûu. ◆ Geyik boynuzları. (Bu mânâda eskidir.)

Branche [ims.] Dal, budak, gusn. ◆ Kol, fer'. ◆ Kısım, fasıl. ◆ Şube. ◆ Asıldan müteferri' nesil şubelerinin beheri. ‖ (mec.) Tesir, netice-i tabiiye. ‖ **S'accrocher à toutes les – s** Her nevi vesâite müracaat etmek. ‖ **Sauter de – en** – (mec.) Bir bahisten bir bahse geçmek. ‖ **Se prendre, s'attacher aux – s** Esas maddeyi bırakıp füruatla uğraşmak. ‖ **Être comme l'oiseau sur la** – Meşkûk ve müteredditbir hâlde bulunmak. ‖ (as.) Kısım, kol, parça. ◆ Gem kolu. ◆ Esliha, istihkâm, fenn-i harp ve emsalinin bir kısmı. ‖ – **ascendante de la trajectoire** Mahrek kısm-ı

suudîsi, mahrekin suud kolu. || – **descendante de la trajectoire** Mahrek kısm-ı sukutîsi, mahrekin sukut kolu. || – **du chemin couvert** Râh-ı mestur kısm-ı atveli. || – **d'ouvrage de fortification** İstihkâm parçası, nüsha-i istihkâmiye kısm-ı müstakimi. = (cm.) Katranlı kuru ağaç veya çalı demeti ki düşman harp makinelerine ateş ilka etmek için o tarafa endaht olunur idi.

Branché,e [s.] Bir dal üzerine konmuş, tünemiş. ◆ Asılmış, maslub.

Branchement [imz.] Su yolu ve gaz borularının mahallata ve evlere giden kısım ve şubeleri.

Brancher [ft.] Kollara ve şubelere taksim etmek, dallandırmak. || (as.) Mukaddemâ ecnebi asâkirince ağaç dalına asmak cezası ki ordu hâkimlerinin bilâ-muhakeme idamına karar verdikleri biçareyi ilk tesadüf olunan ağaç dalına salb etmekten ibaret idi. = [fl.] yahut **Se** – Ağaç dalına konmak, tünemek.

Branchette [ims.] Küçük dal, budak.

Branche-ursine yahut **Branc-ursine** [ims.] (nb.) Kenger otu (*Acanthe*).

Branchial,e [s.] (tt.) Suda yaşayan hayvanatın âlât-ı teneffüsiyesine müteallik, galsamî.

Branchier [s.] Tamamıyla havaya kalkmaya henüz kuvveti olmayıp daldan dala uçan (kuş yavrusu).

Branchies [ims. – cm.] (tt.) Suda yaşayan hayvanların âlât-ı teneffüsiyesi, galsama.

Branchu,e [s.] Dallı, budaklı. || (mec.) İki neticeli. (El-yevm gayr-ı müsta'meldir.)

Brand yahut **Bran** [imz.] İki el ile kullanılan eski bir nevi ağır kılıç, gürz.

Brandade [ims.] Morina balığının yağı ve maydanoz, sarımsak ile yapılan ezmesi.

Brande [ims.] Çorak arazide biten çalı, funda. ◆ Çalılık, fundalık yer, çorak arazi.

Brandebourg [imz.] Şerit harç. = [ims.] Eski bir nevi harçlı ve uzun kollu sako. ◆ Bahçe içinde bir nevi çardak.

Brandevin [imz.] Şaraptan çıkarılan rakı. (Eskimiştir.)

Brandevinier [imz.] Köylerde hâneden hâneye imbikle dolaşıp rakı tathir eden adam. = [i.] Vaktiyle Avrupa askerî kışlalarında, ordugâhlarda müskirat satan erkek, kadın. (Bugün *Cantinier* müsta'meldir.)

Brandi,e [s.] Kaldırılmış, sallanmış. || **Tout** – Hep birden, bir defada. ◆ Olduğu gibi. (Bu tabirler eskimiştir.)

Brandif,ve [s.] Şen, şâtır. || **Tout** – Büsbütün, kâmilen. (Eskimiştir.)

Brandillement [imz.] Sallanma.

Brandiller [ft.] Sallamak, tahrik etmek. = [fl.] yahut **Se** – Sallanmak.

Brandilloire [ims.] Salıncak. ◆ İki tekerlekli saban arabası, kağnı.

Brandir [ft.] Bir silah veya değneği el ile sallamak. ◆ Havada sallamak. ◆ İki tahtayı ağaç çivi ile raptetmek.

Brandon [imz.] Saman saplarını sararak yapılan meşale. ◆ Yangından sıçrayan alevli tahta parçası. ◆ Bir arazi mahsulatının haczedilmiş olduğuna delâlet etmek üzere bir sırığın ucuna bağlanarak dikilen saman demeti. || (mec.) Sebeb-i nifak ve nizâ. || – **de discorde** Nâire-i nifak. || **Dimanche de** – Perhizin ilk pazar günü. || **Saisie** – Ağaç üzerinde olan esmarın haczi.

Brandonné,e [s.] Mahsulü haczolunmuş (tarla veya ağaç).

Brandonner [ft.] Mahsulatı haczedilmiş arazide uçlarında saman bağlanmış sırıklar dikmek.

Brandy [imz.] Brendi denilen içki.

Branlant,e [s.] Sallanan. ◆ Metanetsiz ve haraba mâil. ◆ Mütezelzil. || (mec.) Metanetsiz, gayr-ı muhakkak. || **Château** – Dayanıksız, mütezelzil şey. = [ims.] Diş.

Branle [imz.] Sallanma, hareket. ◆ Harekete mübâşeret. ◆ Bir nevi raks. || **Être, se mettre en** – Teşebbüs etmek. || (mec.) **Mener le** – Bir işte ön ayak olmak. || **Donner le** – (Hakiki ve mecazî mânâlarıyla) Hareket etmek, tahrik etmek. || (bhr.) Tayfa yatağı. ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

En – Harekette. ◆ Faaliyette. ◆ Bir iş yapmak üzere. || **Sonner en** – Çanları mümkün olduğu derecede süratle çalmak.

Branlé,e [s.] Sallanan, müteharrik.

Branle-bas [imz.] (as.) Muharebeye hazırlanma. Bilhassa muharebat-ı bahriye hakkında müsta'meldir. (Bu mânâda – *de combat* dahi denir.) || (mec.) Alt üst olma, karmakarışıklık, adem-i intizam. (cm. des *branle-bas*)

Branlement [imz.] Sallama, sallanma, hareket.

Branler [ft.] Sallamak, tahrik etmek. || – **la tête** Tereddütte bulunmak. (Bu tabir eskimiştir.) || – **le menton** Yemek. ◆ Yaşamak. = [fl.] Sallanmak, hareket etmek. ◆ Karışıklık teşebbüsünde bulunmak. || – **dans la manche** Hâl ve mevkiinde sabit olmamak. || **N'oser** – Korkudan kımıldayamamak.

Branloire [ims.] Tartı salıncağı, tahterevalli. (*Balançoire* kelimesi daha müsta'meldir.) ◆ Demir körüğü kolu.

Braque [imz.] Tüyü kısa bir nevi zağar. = [i. – s.] Şaşkın, sersem.

Braquemart [imz.] Ehl-i Salib zamanında müsta'mel iki ağızlı ve enli bir nevi kılıç, kama. (El-yevm yalnız latife makamında kullanılır.)

Braquement [imz.] Çevirme, tevcih. ◆ Dikme.

Braquer [ft.] (Top ve dürbün gibi şeyleri) Hedefe, matlub olan noktaya tevcih etmek. ◆ (Nigâh hakkında) Dikmek, nasbetmek.

Bras [imz.] Kol, pazu. ◆ Kucak. ◆ Kuvvet, hüküm, nüfuz. ◆ Yardım, müzâheret, himaye. ◆ Nehir, deniz kolu. ◆ Kol şeklinde kulp ve sap vesâire. ◆ Duvara takılır şamdan. || (mec.) Kol ile çalışan adam, işçi. ◆ Çalışma, sa'y. || – **de mer** Boğaz. || **à** – ve **à force de** – El ile, makinesiz ve (mec.) cebren. || **à tour de** – Var kuvvetiyle. || **à** – **le corps** Ortasından, belinden. || **Recevoir à** – **ouverts** Hüsn-i kabul etmek. || – **dessus** – **dessous** Kol kola. || **Prendre le** – Kolundan tutmak. || **Avoir le** – **long** (Mecazi mânâsıyla) Kolu uzun olmak. || **Avoir sur les** – **s** Müşkil, can sıkıcı bir şey insanın başında olmak. ◆ Bir şeyle uğraşmaya, kendisini ona karşı müdafaaya mecbur olmak. || **Offrir, donner le** – Kolunu vermek. || **Les** – **s m'en tombent** Hayretim derece-i nihâyededir. || **Demeurer les** – **s croisés** Kolları bağlı durmak, hiçbir iş görmemek. || **Faire les beaux** – **s** Sahte etvar-ı azamet-kârânede bulunmak. ◆ Birtakım ca'lî ve gülünç nezaketlerle celb-i muhabbete çalışmak. || **Faire les grands** – **s** Nüfuz ve kuvvet iddiasında bulunmak. || **Tendre le** – Yardım etmek. || **Retenir, arrêter le** – Mani olmak. || **Les** – **de Morphée** Uyku. || **Les** – **du Seigneur** Sulehânın ölümü. || **Vivre de ses** – Sa'y-i destî ile geçinmek. || **à** – **raccourci** Gayet şiddetle, hiç merhamet etmeksizin. || **Avoir de bons** – (Tiyatro ıstılahında) Kollarını rahatça, serbestçe tahrik edebilen rakkas ve rakkaseler hakkında söylenir. || (as.) **Avoir une armée entière sur le** – Muharebe etmek için tamam bir orduya mâlik olmak. = [cm.] Kucak, âguş. || (mec.) Aşk, muhabbet. ◆ İzdivaç.

Brasé,e [s.] Lehimlenmiş, lehimli.

Brasement yahut **Brasage** [imz.] Lehimleme, lehim.

Braser [ft.] Lehimlemek. ◆ Yanmak, ısıtmak. (Bu mânâda eskidir.) = [fl.] (Ateş hakkında) Çıtlamak.

Brasero [imz.] (*zé*) (İspanyolcadan me'huz) Mangal.

Brasier [imz.] Yanmış ve kızgın kömür. ◆ Mangal. || (mec.) Pek hararetli, kızgın şey.

Brasillé,e [s.] Kızgın ateşte, korda pişmiş.

Brasillement [imz.] Denize akseden güneş ve ay ziyası. ◆ Denizde kayık ve küreğin hareketinden veya sâir bir cismin temasından hâsıl olan ziya-yı fosforî, yakamoz.

Brasiller [ft.] Kor ateşin üzerinde ızgarada pişirmek. = [fl.] (Deniz hakkında) Ayın yahut bir kevkebin ziyası aksiyle parlamak. ◆ Yakamoz etmek.

Bras-nu [imz.] Avam halktan adam. (cm. des *bras-nus*)

Brasque [ims.] Dökmeci kalıp kumu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Brasquer [ft.] Dökmeci kalıbına kum vaz' etmek.

Brassadelle [ims.] (as.) Tüfeğin baştan birinci bileziği.

Brassage [imz.] Biracılık.

Brassard [imz.] Kol zırhı, pazubent.

Brasse [ims.] Kulaç. ◆ Beş kadem tûlunda ölçü. ◆ İki kolu açarak yüzme. ◆ Sa'y-i dest, mahsul-i sa'y-i dest. || **Être sur les – s** Dibe dokunmak.

Brassé,e [s.] Biraya tahvil olunmuş. || (mec.) Hazırlanmış, kurulmuş. || (bhr.) Brasya olmuş.

Brassée [ims.] Bir kucak, bir kucak dolusu. || **à la** – Kollarıyla belinden yakalayarak.

Brassement [imz.] İhtilât, imtizac.

Brasser [ft.] Arpa suyu yapmak. ◆ Mâyiatı karıştırmak. ◆ Alelacele ve çok miktarda yapmak. || (bhr.) Serenleri yelkenin istikametine doğrultmak, brasya etmek.

Brasserie [ims.] Arpa suyu, bira fabrikası. ◆ Birahâne.

Brasserole [ims.] Kadın bileziği. (Eski kelime.)

Brasseur,se [i.] Arpa suyu, bira yapan ve satan adam, biracı. || (mec.) Entrikacı, bir şey tertip eden, kuran adam.

Brassiage [imz.] Kulaçla ölçme.

Brassicaire [s.] Lahanaya müteallik. = [imz.] Lahana tırtılı.

Brassière [ims.] Göğsü sıkı tutmak için kadınların giydikleri ve ufak çocuklara giydirilen dar ve kısa yelek. || **Donner à quelqu'un des – s de Sainte Catherine** Birisine mahrum olduğu cazibe ve letafet-i şebabı iade etmek. || **Être en** – İstenilen şeyi yapmaya imkân bırakmayan bir sıkıda, tazyikte bulunmak. = [cm.] Çanta kayışları.

Brassin [imz.] Arpa suyu fıçısı. ◆ Onun istîab ettiği miktar. ◆ Bir defada kaynatılan sabun.

Brasure [ims.] Lehimleme. ◆ Lehim yeri, kaynak.

Bravache [imz.] Yalandan kendini cesur göstermek isteyen adam, kabadayı.

Bravacherie [ims.] Yalandan cesaret iddiası, kabadayılık.

Bravade [ims.] Başkasını korkutmak için yiğitlikten dem vuruş, tehdit-âmiz fiil ve kavl.

Brave [s.] Yiğit, cesur, şecî, yarar. ◆ İyi, namuslu, mert. ◆ Büyük, külliyetli, câlib-i dikkat. ◆ Dikkatle ve güzel giyinmiş. || **Un – homme** Sade halli, safdil, mahdud bir adam. || **Un homme** – Cesur bir adam. || – **comme une noce, comme un jour de Pâques** En güzel bayramlık, yabanlık esvablarıyla süslenmiş. = [imz.] Yiğit adam. || **Faire le** – Cesurluk taslamak. ◆ Bî-lüzum âsâr-ı cesaret izhar etmek. || – **à trois poils** Cesareti mücerreb adam. (Ekseriya müstehziyâne kullanılır.) || **Le – des – s** Birinci Napolyon tarafından Mareşal Ney'e verilen lakap.

Bravement [h.] Yiğitlikle, yiğitçe. ◆ Maharetle, mahirâne. ◆ Cesurâne, şecîâne. ◆ Kuvvetle, iyi bir surette.

Braver [ft.] İstihfaf ve tahkir etmek, korkmamak, bir şahıs veya şeye karşı cesur davranmak. || (mec.) Meydan okumak. || **Se** – Birbirine meydan okumak.

Braverie [ims.] Süs, güzel elbise. ◆ Ca'lî cesaret.

Bravissimo [hd.] (mr. Bravo)

Bravo [hd.] (İtalyancadan me'huz) Aferin! = [imz.] Tahsin, takdir, aferin. (Sîga-i mübalağası olan *Bravissimo* dahi müsta'meldir.)

Bravo [imz.] Para mukabilinde diğerlerini tahkir etmeyi, onlara tecavüz ve taarruz eylemeyi taahhüt eden adam (cm. des *bra-vi*)

Bravoure [ims.] Yiğitlik, cesaret, şecaat. = [cm.] (Müstehziyâne) Cesaret iddiaları.

Brayé,e [s.] Katran sürülmüş. ◆ Mayasız ekmek.

Brayer [ft.] (bhr.) Katran sürmek, katranla kalafat etmek.

Brayer [imz.] Çan tokmağının bağlı bulunduğu kayış. ◆ Sancak kayışı. || (crh.) Kasık bağı, lifâfe-i fıtık.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Brayette [ims.] Don ve pantolonun önündeki yırtmaç.

Brayeux,se [s.] Çamurlu, murdar. (Eski kelime.)

Brayon [imz.] Tilki ve sansar kapanı.

Bread-pudding [imz.] (İngilizceden me'huz) (*brèd-pou-dingh*) Ekmek içi, süt, şeker ve kuru üzümden yapılmış bir tatlı.

Bread-sauce [imz.] (*brèd-sô-ce*) (İngilizceden me'huz) Ekmek içinden, sütten, et suyundan, tereyağından yapılıp tuz ve karabiberle karıştırılmış salça.

Break yahut **Brek** [imz.] (*brèk*) (İngilizceden me'huz) Arka ciheti iki sıralı bir nevi açık araba, brik.

Breant (mr. Bruant)

Brebis [ims.] Dişi koyun, marya. ◆ Gayet sâmimi kadın, gayet masum kız, çocuk. || (mec.) Bir reis-i rûhânînin taht-ı idaresinde bulunan Hıristiyan reaya. || – **galeuse** (mec.) İctinab olunacak adam. || **Faire un repas de** – Bir şey içmeksizin taam etmek. || **C'est la** – **du bon Dieu** Sade ve zavallı bir adamdır. || – **comptées, le loup les mange** Sakınan göze çöp düşer.

Brèche [ims.] (as.) Gedik. ◆ Rahne. ◆ Yol. ◆ Bıçak ve kılıç vesâirenin kırık mahalli. || (mec.) Sekte, rahne, zarar ve ziyan. || (m.) Muhtelif renkte taşlardan mütehaccir kaya, küsâre; – **s osseuses** Küsârat-ı azmiye. || **Mourir sur la** – Saff-ı harpte vurulup ölmek. || **Battre en** – Topa tutmak. ◆ Şedîden cerh ü red etmek. || **Faire** – Top darbesiyle rahne açmak ve (mec.) îras-ı zarar ve halel etmek. || **Être toujours sur la** – Daimi bir mücadele ve cehdde bulunmak.

Brèche-dent [s.] Ön dişlerinin bir veya birkaçı düşük, sınık dişli, gedik. (cm. des *brèche-dents*)

Brechet [imz.] (tşr.) Hayvanatın kuyruksokumu kemiği, paldım kemiği. [?] ◆ Mide.

Bredi-breda [h.] Acele ile ve karmakarışık olarak: **Raconter une chose** – Bir şeyi acele ile ve karmakarışık nakletmek.

Bredidin [imz.] (bhr.) Birkaç makaralı palanga.

Bredissure [ims.] (t.) Diş etlerinin avurtlar ile yapışık olması, telâsuk-ı fekkeyn.

Bredouillage [imz.] Pek çabuk ve sözleri belli ettirmeyecek surette söyleyiş.

Bredouille [ims.] (Tavla oyununda) Mars. ◆ Avcının dolaşıp av vuramaması. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Birkaç cümleden ibaret vazife. || **Dire à quelqu'un deux mots et une** – Birisine karşı içindekileri boşaltmak. (Az müsta'meldir.) = [s.] Mars olmuş. || (mec.) Tehî-dest, mahrum, gayr-ı muvaffak. || **Se coucher** – Aç yatmak. ◆ Sarhoş yatmak.

Bredouillement [imz.] Çabuk ve anlaşılmaz surette söyleyiş. || (t.) Sagsaga.

Bredouiller [fl-ft.] Çabuk ve anlaşılmaz surette söylemek.

Bredouilleur,se [i.] Çabuk ve anlaşılmaz surette söyleyen adam.

Breeder [imz.] (*brîdeur*) (İngilizceden me'huz) Beygir yetiştiren adam, cambaz.

Bref [imz.] Papanın emirnâmesi. ◆ İcra-yı âyin esnasında okunacak ed'iyeyi hâvi risale. || (bhr.) Kadîmen seyr-i sefâin ruhsatnâmesi.

Bref,ève [s.] Kısa, muhtasar. ◆ Maksadını muhtasaran ifade eden. ◆ Az süren, çabuk biten. ◆ Kısa ve âmirâne. ◆ Maksur (sadâ yahut hece). || **En** – Hülâsaten. || **Être** – Muhtasar söylemek, uzatmamak. = [h.] Hâsılı, hülâsa-i kelâm. ◆ Hülâsaten. || **Parler** – Muhtasar ve âmirâne bir surette ve huşûnetle söylemek. = [ims.] Maksur hece.

Brégin [imz.] Bir nevi sık ağ. (*Brégier* ve *Brége* dahi denilir.)

Bregma [imz.] (tşr.) Farak, kımme-i re's.

Bréguet [imz.] Brege tarafından imal olunan cep saati. = [s.] Brege fabrikasından çıkmış yahut o tarzda, o biçimde.

Bréhaigne [i. – s.] (*bré-è*) Kısır (hayvan). ◆ (Latife tarzında) Kısır kadın.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Brelage [imz.] Bağlama, rapt, bent. ◆ İp düğümü.

Brelan [imz.] Bir nevi kâğıt oyunu ve bu oyun ile daha bazı sâir oyunlarda mesela üç birli, üç ikili gibi birbirine benzeyen üç kâğıdın oyuncunun elinde toplanması. ◆ Kumarhâne. ‖ (mec.) Birbirine müşâbih üç şeyin içtimâı. ◆ Eser-i tesadüf, tesadüfe bağlı şey.

Brelander [fl.] Kâğıt oyununun müptelâsı olmak, kumarbazlık etmek.

Brelandier,ère [i. – s.] Kâğıt oyunu müptelâsı, kumarbaz.

Brelandinier,ère [i.] Sokak satıcısı. (Eski kelimedir.) ◆ Batî adam.

Brelique-breloque [h.] Nizamsız, karmakarışık.

Brelle [ims.] Küçük kereste salı.

Breloque [ims.] Az değerli ziynet, cici bici. ◆ Saat kordonunun ucuna takılan madalyon vesâire.

Breleque (mr. Berloque)

Breluche [ims.] Pamukla karışık yünden bir nevi kumaş.

Brème [imz.] Sazan, çapak balığı. ‖ – **de mer** (mr. Canthère)

Brèmes [ims. – cm.] Oyun kâğıdı.

Brèmier [imz.] Oyun kâğıdı imal eden adam.

Breneux,se [s.] Pis, murdar. ‖ (mec.) Mülevves, mugayir-i ahlak.

Brenne [imz.] Reis, baş.

Brequin [imz.] Mıskab dili.

Bresce [ims.] Peteğinden ayrılmamış bal. (Eski kelime.)

Brésil [imz.] Brezilya'nın kırmızı boya için müsta'mel bir nevi ağacı, bakkam. ◆ İste kurutulmuş sığır eti.

Brésillé,e [s.] Bakkam ile boyanmış. ◆ Ufak ufak doğranmış, kırılmış. ◆ Toz olmuş.

Brésiller [ft.] Bakkam ile boyamak. ◆ Ufak ufak kırmak. ◆ Doğramak. ◆ Toza tahvil etmek.

Brésillet [imz.] Bakkamın âdisi, haşeb-i Brezilya.

Bresseaux [imz. – cm.] Çapari denilen olta.

Breste [ims.] Ökse ile kuş tutma.

Bretaille [fl.] Sık sık ve bilâ-sebep kılıç çekmek. ◆ Silah talimine gitmek. ◆ Sık sık düello etmek.

Brétailleur [imz.] Sık sık ve bilâ-sebep kılıç çeken, ikide birde sell-i seyf eden adam.

Bretauder [ft.] Pek derin ve intizamsız kırpmak. ◆ İğdiş etmek. ◆ Hayvanın kulak veya kuyruğunu kesmek.

Bretèche yahut **Bretesche** [ims.] Kurun-ı Vustâ'da kale bedenlerinde düşman tarafından açılan rahneler kurbunda yapılan ahşap istihkâm ki buradan vuku bulacak hücuma müdafaa maksadıyla inşa edilir idi, bir kalenin etrafını müdafaaya mahsus ahşap istihkâm.

Bretelle [ims.] Tüfek vesâire askı kayışı. ◆ Pantolon askısı. ‖ **Il en a jusqu'aux – s, pardessus les – s** Birtakım fena işlere girişmiştir. ◆ Gayet sarhoş bir adam hakkında ıtlak olunur.

Bretellerie [ims.] Askı, kemer, kayış, bağ gibi şeylerin yapmasına mahsus fabrika ve bu sanat.

Bretesser [ft.] (as.) Tahkim etmek. ◆ Müdafaa ve himaye eylemek. (Eskidir.)

Breton,ne [i. – s.] Britanyalı. ◆ Kurun-ı Vustâ'da düello şahidi. ◆ Britanya dukalarının sikkesi.

Bretonnant,e [s.] Eski lisan, âdât ve ahlakı muhafaza etmiş olan Britanya taraflarına ve ahalisine ıtlak olunur.

Brette [ims.] Uzun ve namlusu ensiz bir nevi kılıç. (Fi'l-asl Britanya'ya mahsus olmakla bu nam verilmiştir.)

Brettelé,e [s.] Dişli keserle yontulmuş, taranmış. ◆ Tırtıllı.

Bretteler [ft.] Dişli keserle yontmak, taramak. ◆ Kuyumculuğa dair bir şeyin etrafını dişli, tırtıllı yapmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bretter [fl.] Kavga ve mübârezeyi sevmek, pek sık ve sebepli sebepsiz kavgaya girişmek.

Bretteur [imz.] Kavgayı çok seven adam, kavgacı. ◆ *Brette* denilen kılıç ile müsellah düellocu. ◆ Düello silahı.

Breuil [imz.] Çitle muhat orman yahut fundalık.

Breuvacher [fl.] Meyhâneden meyhâneye dolaşıp içki içmekle vaktini geçirmek.

Breuvage [imz.] İçilecek şey, meşrub. ◆ İçilecek ilaç, şerbet. ◆ Mâyiat-ı ilacî.

Brève [ims.] (sr-ar.) Maksur, sâit harf veya hece. || **Observer les longues et les** – **s** Gayet merasim-perest, teşrifat-perest olmak.

Brevet [imz.] Berat, nişan ve rütbe fermanı. ◆ Buyruldu. ◆ İmtiyaz. || – **de capacité** Ehliyetnâme. || – **d'invention** İhtirâ beratı. || – **d'état** – **major** Erkân-ı Harp buyruldusu. || – **d'amélioration** İkmâl imtiyaznâmesi.

Brevetable [s.] Hakkında ihtirâ beratı istihsal edilebilir.

Breveté,e [i.] Bir berat veya buyrulduyu hâmil, hâiz. ◆ Sahib-i imtiyaz. || **Officier** – Buyruldulu zâbit (bizde binbaşının mâdunu).

Breveter [ft.] Berat veya ferman vermek. ◆ İmtiyaz vermek. || (mec.) … diye tanımak.

Bréveux [imz.] Çağanoz ve ıstakoz tutmaya mahsus zıpkın.

Bréviaire [imz.] Mabedde her gün okunan ed'iye vesâire. ◆ Bu duaları hâvi kitap. || (mec.) Çok okunan kitap. || **Homme de** – Kiliseye mensup adam. || **Matière à** – Dine ait mevzu.

Brévier [ft.] İhtisar etmek. (Eskidir.)

Brévipennes [imz. – cm.] (tt.) Seğirtici kuşlar cinsi, tuyur-ı âfire fırkası.

Brévité [ims.] (sr.) Bir harf-i sâit veya hecenin yavaş ve az telaffuz olunması, meddin zıddı, kasr.

Bréviuscule [s.] Kısaca. (Pek kısa olan bir şey hakkında müstehziyâne isti'mal olunur.)

Bribe [ims.] Büyük ekmek parçası. ◆ Az miktarda bir şey. = [cm.] Yemek artığı. || (mec.) Bir kitaptan alınıp sırasız zapt ve telif olunan ibareler veya tabirler.

Bric-à-brac [imz.] Satılan her nevi çerçi. ◆ Gayet muhtelif esas-ı beytiyenin bir yerde bulunuşu. || **Marchand de** – Çerçici (bugün bunun yerine ihtisâren *Un B à B* kullanılmak taammüm ediyor).

Bricabracomanie [ims.] Tuhaf, nadide şeyleri satın alıp koleksiyon yapmak, toplamak iptilâsı, merakı.

Bric et de broc (de) [h.] Şöyle böyle, şundan bundan, dereden tepeden.

Brick [imz.] İki direkli yelken gemisi, brik.

Bricole [ims.] Koşum göğüslüğü. ◆ Bir güllenin, bir merminin bir yere çarptıktan sonra geri dönmesi, sıçraması. ◆ Bilardonun kenarına çarptıktan sonra bir bilanın diğer bila ile karambol etmesi. ◆ Bir şey kaldırmak için omuzlara geçirilen arkalık, omuzluk kayışı. ◆ Geyik ve ona müşâbih hayvanları tutmaya mahsus kement. || (mec.) Hile, hud'a, dolambaç tarik. ◆ Uzun bir tecrübe, sa'y sayesinde kesbedilen maharet. || **De** – yahut **Par** – Doğrudan doğruya olmayarak, dolayısıyla. || (as.) – **de canonnier** Topçu neferi koşum göğüslüğü. || – **balistique** veya **Tire de** – Sektirme, sektirme endahtı. || – **offensive** (as.) Bir nevi katapult. ◆ Bir nevi sapan. (Kurun-ı Vustâ'ya mahsus olup zeytin, palamut şeklinde kurşun endaht eder idi.)

Bricoler [fl.] Topu duvara vurup sektirerek veyahut bilardoda bilaya ters falso vererek oynamak. ◆ Vurduktan sonra sıçramak, dönmek. ◆ Muayyen bir mesleği olmayıp her işi tutmak. || (mec.) Gizli vesâit isti'mal etmek, hile etmek, aldatmak. || – **le chemin** Sarhoş bir adam gibi iki tarafa sapa sapa gitmek.

Bricolier [imz.] Her türlü sanat ile meşgul olan, güç bela para bulup geçinen adam.

Bridage [imz.] Gem vurma.

Bride [ims.] Gem, licam, başlık takımı. ◆ Harçlı düğme iliği. ◆ Takke bağı. ◆ Oluk vesâire çemberi, kuşağı. || (mec.) Zapt, idare, zimam-ı idare, zimam-ı umur. ◆

Mümânaat. ‖ Tourner – Geri dönmek ve (mec.) birdenbire tebdil-i hareket etmek. ‖ Aller à – abattue, à toute – Doludizgin gitmek. ◆ Gayet süratle gitmek. ‖ Tenir en – Dizginini toplamak, zapt ve idare altında tutmak. ‖ Lâcher la – Dizginini koyuvermek, serbest bırakmak. ‖ Mors de – Gem ağızlığı. ‖ – de rechange Yedek suluk zinciri. ‖ Rênes de – Gem dizginleri. ‖ – de filet Kantarma dizginleri. ‖ – de bassinet Tava burunu (çakmaklı tüfeklere mahsus). ‖ – d'épaulette Apolet rapt kaytanı. ‖ Aller – en main İhtiyatla ve mutabassırâne hareket etmek. ‖ – à veaux Nâ-makul esbab ve delâil. ◆ Gülünç hikâye, ahmaklık, budalalık. ‖ La – sur le cou Bilâ-mani, serbestçe. ‖ Se tenir à la cinquième – Hayvanın saçlarına sarılıp tutmak ve (mec.) son vesâite müracaat etmek. ‖ Main de la – Sol el. ‖ Goûter la – Dizgine, geme alışmak. = [cm.] (crh.) Licamat.

Bridé,e [s.] Gemli, gemi geçirilmiş. ‖ (mec.) Zapt altında bulunan. ‖ La bécasse est – e O budala tuzağımıza düştü.

Brider [ft.] Takmak, başlık vurmak. ◆ Pek sıkmak, serbestçe harekete mani olmak. ‖ (mec.) Zapt altında tutmak. ◆ Bağlamak. ‖ – son cheval, son âne par la queue İşe ters başlamak. ‖ Kapamak: – la lourde Kapıyı kapamak. ‖ – une forteresse Bir kalenin bir veya birkaç mahrecini seddetmek.

Brid'oison [imz.] Ahmak adam.

Bridon [imz.] Hafif gem.

Brie [ims.] Fransa'nın nefis bir nevi peyniri.

Brie [ims.] Hamuru dövmeye mahsus ekmekçi tokmağı.

Brief,ève [s.] Az süren, kısa, muhtasar. (Elyevm gayr-ı müsta'mel gibidir.) ‖ En – Çok geçmeden, yakında.

Brier [ft.] Hamuru ekmekçi tokmağıyla dövmek.

Brièvement [h.] Kısaca, muhtasaran.

Brièveté [ims.] Kısalık, az sürme. ◆ İhtisar.

Brifaud yahut Brifaut [imz.] Obur adam. ◆ Terbiyesiz çocuk. ◆ Av köpeği.

Brife [ims.] Kocaman ekmek parçası. ◆ Dehşetli bir iştihâ.

Brigade [ims.] (as.) Liva. ◆ Jandarma onbaşı takımı. ◆ Limanda işler amele veya tayfa takımı. ◆ Général de – Mirlivâ.

Brigadier [imz.] Süvari, topçu veya jandarma onbaşısı. ◆ Mukaddemâ küçük bir zâbit. ◆ Amele başı, iş başı.

Brigand [imz.] Haydut, şakî. ‖ (mec.) Mürtekib ve gaddar adam. ◆ Yırtıcı hayvan. ◆ Müntahil.

Brigandage [imz.] Haydutluk, şekavet, eşkıyalık. ◆ Yağma, yağmagerlik. ‖ – habituel Şekavet-i müstemirre. ‖ (mec.) İrtikâb. ◆ Gadr, cebr.

Brigandeau [imz.] Küçük mikyasta haydut. ◆ Çapkın.

Brigander [fl.] Haydutluk etmek. ◆ Haydutça harekette bulunmak.

Brigandine [ims.] Bir nevi göğüs zırhı.

Brigandinier [imz.] Haylaz, çapkın.

Brigantin [imz.] (bhr.) Küçük brik, çektirme.

Brigantine [ims.] (bhr.) Randa yelkeni.

Brignole [ims.] Fransa'nın Brinyol[80] eyaletinde çıkan bir eriğin kurusu.

Brigue [ims.] Hile, desise, dolap. ◆ Bir desise kuran adamların heyeti. ◆ Rüşvet ve iğfal ile bir iş yaptırış. ◆ Teşebbüs-i âşıkane. (Bu mânâda el-yevm gayr-ı müsta'meldir.)

Briguer [ft.] Bir şeyi desise veya rüşvetle ele geçirmeye çalışmak. ◆ Şiddetli talep ve iddiada bulunmak. ◆ Hileler, dolaplar kurmak.

Brigueur,se [i.] Desisekâr, dessas.

Brillamment [h.] Parlak bir suretle. ‖ (mec.) Şan ve şöhretle, şerefle.

Brillant,e [s.] Parlayan, parlak, revnaklı. ‖ (mec.) Şanlı, şaşaalı. ◆ Âlâ, mükemmel. ◆

80 fr.: *Brignoles*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hayal-firib. ◆ Mesut, bahtiyar. = [imz.] Parlaklık, revnak, şaşaa. ◆ Pırlanta. ◆ Pırlanta gibi parlayan şey. ◆ Kupa altılısı. || Faux – Yalancı elmas.

Brillanté,e [s.] Parlak hâle konmuş, aldatıcı bir şaşaa verilmiş. ◆ Pırlanta suretinde tıraş olmuş (elmas). = [imz.] Pamuktan mamul bir nevi pike.

Brillanter [ft.] Parlatmak, parlak etmek, muğfil bir şaşaa vermek. ◆ Elması tıraş etmek, pırlanta hâle koymak. || (mec.) – le style İbareyi tezyin etmek, münasebetsiz tezyinata boğmak.

Brillantine [ims.] Kolalı ve parlak astar bezi. ◆ Saç ve sakalı parlatmaya mahsus kokulu bir yağ, briyantin.

Briller [fl.] Parlamak. ◆ Zâhir olmak. || (mec.) Şanlı ve revnaklı olmak. ◆ Tefevvuk etmek. || Faire – Vasıta-i celp veya teşvik gibi göstermek ve (mec.) şaşaa-bahş, revnak-bahş olmak. || – par son absence Gaybûbeti gayr-ı mahsus geçmeyen kayıp bir şey veya bir adam hakkında müstehziyâne bir surette söylenir.

Briller [fl.] (Köpek hakkında) İyi avlamak. ◆ Meşalelerle avlamak.

Brimade [ims.] Avrupa'ca mekâtib-i askeriyede şâkirdanın eskileri tarafından yenilerine tahmil olunan vezâif ve hizmetler, şâkirdanın veya acemi efradın hasr ve tazyiki. (El-yevm memnûdur.)

Brimard [imz.] Cellat.

Brimbale yahut **Bringuebale** [ims.] Tulumba kolu, manivelası.

Brimbalement [imz.] Sallama, tahrik.

Brimbaler [fl.] Bir çanı veya gürültü eden diğer bir şeyi muttasıl tahrik etmek. = [fl.] Sallanıp durmak.

Brimber [fl.] Öteye beriye gidip gelmek. (Eskidir.)

Brimborion [imz.] Küçük ve değersiz şey. ◆ Nüfuzsuz, hükümsüz, iktidarsız adam.

Brime [ims.] Köpük.

Brimer [ft.] (Mekâtib-i askeriyede eski şâkirdan hakkında) Yeni şâkirdana vazife verip çalıştırmak, şâkirdanı, acemi efradı hasr ve tazyik etmek. || Faire – Köpürmek. ◆ Değerli göstermek.

Brin [imz.] (nb.) Fışkın, sürgün, filiz. ◆ Dal ve budakları olmayıp fidan gibi olan ağaç veya çalı. || (bhr.) Halatın katları. ◆ İnce sap. || (mec.) Değersiz, ehemmiyetsiz, az şey. || Un – de Biraz, bir parça. || Un beau – d'homme, de fille Fidan gibi adam, kız. || Pas un – Hiç, zerre kadar. || – à – Azar azar.

Brinde [ims.] Birinin sıhhatine içilen bâde. ◆ Şişe. || Être dans les – s Sarhoş olmak.

Brin-d'estoc [imz.] (as.) Kısa saplı harbi. ◆ Nîm mızrak. ◆ Demirli uzun değnek. (Eskidir.)

Brindille [ims.] İnce dal.

Brindisi [imz.] Taam ve işret esnasında çalınan hava ve söylenen şarkı. ◆ Aşkına, sıhhatine bâde-nûş olma.

Bringue [ims.] Fena, gösterişsiz beygir. ◆ Uzun boylu, zayıf, biçimsiz kadın. || En – İntizamsız, parça parça ve (mec.) fena hâlde.

Bringuebale [ims.] (mr. Brimbale)

Brio [imz.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Parlaklık. ◆ Germî, hararet, hayat.

Briolette [ims.] Armut şeklinde yontulmuş elmas, armudî elmas, peru.

Brioche [ims.] Yumurtalı ve yağlı francala, briyoş. || Faire une – Musikide bir hata yapmak. ◆ Beceriksizlik, hata etmek.

Brion [imz.] (mr. Bryon)

Brique [ims.] Tuğla. ◆ Tuğla şeklinde olan şey. || (mec.) Binaya teşbih edilen bir küllün kısmı, cüzü. || – crue Çiğ tuğla. ◆ Kerpiç. || – réfractaire Erimez, kırılmaz tuğla, inat tuğlası. (Bilhassa fırın inşaatında kullanılır.) || – de savon Sabun kalıbı. || Farine de – Horasan. || – pilée Yağlı tuğla tozu (silah üzerindeki pasları çıkarır).

Briquet [imz.] Çakmak. ◆ Her ne suretle olursa olsun ateş çıkaran alet. ◆ Bir nevi kısa piyade kılıcı. ◆ Tilki ve porsuk avı için kulla-

nılan köpek. || Battre le – Çakmak çakmak. ◆ Yürürken topuklarını birbirine çarpmak.

Briquetage [imz.] Tuğla bina. ◆ Tuğladan. ◆ Tuğla renginde. ◆ Tuğla taklidinde sıva.

Briqueté,e [s.] Tuğla renginde. ◆ Tuğla taklidinde (sıva).

Briqueter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Tuğla rengini vermek. ◆ Tuğla taklidinde sıvamak. ◆ Tuğla döşemek.

Briqueterie [ims.] Tuğla fabrikası.

Briquetier [imz.] Tuğlacı.

Briqueton [imz.] Tuğla parçası. ◆ Tuğla biçiminde kalıplarla yapılan bir İngiliz peyniri.

Briquette [ims.] İhrak kerpici. (Maden kömürü tozu ile yağlı topraktan imal olunup mahrûkat yerine kullanılır.)

Bris [imz.] Zorla kırma, şikest. ◆ Yıkma, delme. ◆ Kırık. ◆ Fekk. ◆ Kırılmış bir şeyin parçaları. ◆ Kazazede sefine parçası. || – des scellés Fekk-i mühür. || – de prison Mahbesten zor ile firar veya firar teşebbüsü.

Brisant [imz.] Deniz dalgalarının sathına çıkmış kaya ki sular buna çarparak kırılır. ◆ Dalgaların şiddetle savletini kırmak için denize dökülmüş taş, kaya gibi şeyler, döküntü.

Brisant,e [s.] Sert (barut).

Brisaque [imz.] Her şeyi kıran adam.

Briscambille [ims.] Bir nevi iskambil oyunu.

Brise [ims.] Hafif ve serin rüzgâr, meltem. || – carabinée Gayet şiddetle esen rüzgâr.

Brisé,e [s.] Kırılmış, kırık. ◆ Katlanan, açılıp kapanan. ◆ Yorgun. ◆ Mükedder, meftur. ◆ Kesik kesik. ◆ Şikeste, meksur. ◆ Mahvolmuş, bitmiş. || (as.) Münâvebeten zevâyâ-yı hariciye ve dâhiliye teşkil eden hutut-ı müstakimeden müteşekkil istihkâm-ı musattahî. || Marchandises – es Çalınmış eşya ve emtia.

Brise-cou [imz.] Kolayca düşülen merdiven, yer. ◆ At cambazı. (cm. des *brise-cou*)

Brisées [ims. – cm.] Avcının av yerini tanımak için kesip bıraktığı dallar. ◆ İz, eser. || Suivre les – de quelqu'un Birinin gittiği yola gitmek, birine peyrev olmak. || Aller, courir, marcher sur les – de quelqu'un Birine rekabet etmek. || Reprendre ses –, revenir sur ses – Fasıla verilen, bırakılan bir işe, bir teşebbüse, bir tarz-ı hayata tekrar mübâşeret etmek.

Brise-glace [imz.] Köprü ayaklarının nehrin geldiği tarafa doğru olan mahmuzu, köprü ayağı siperi. ◆ Sâbih buz parçalarını dağıtmak üzere bir sefinenin burnundaki mahmuz.

Brise-lame [imz.] Bir limanın önünde dalgaların şiddetini kesen rıhtım, dalgakıran (seddi). (cm. des *brise-lames*)

Brisement [imz.] Kırma, kırılma, kesir. ◆ Dalganın bir kayaya vurup çatlaması, deniz döküntüsü. || – de cœur Şiddetli gam, keder; inkisar-ı kalp.

Brise-mottes [imz.] Tarlada sabandan çıkan iri toprak parçalarını kırmaya mahsus üstüvâne, kesek tokmağı. (cm. des *brise-mottes*)

Brisemur [imz.] (as.) Duvar yıkan (doğru endahtlı bir fem-i nârî).

Brisemuraille [ims.] (mr. Brisemur)

Brise-pierre [imz.] (crh.) Mesanede hâsıl olan taşı kırmaya mahsus alet, kâsir-i hacer.

Briser [ft.] Kırmak. ◆ Paralamak, hurdahaş etmek. || (mec.) Yormak, taciz ve rahatsız etmek. ◆ Birdenbire kesmek. ◆ Duçar-ı felaket etmek. ◆ Fütur getirmek. ◆ İmha etmek. || – le cœur Gönül kırmak. || – ses fers Esaretten kurtulmak. || – un discours Bir sözü kesmek. = [fl.] (Dalga hakkında) Kayaya veya birbirine çarpıp çatlamak, telâtum etmek. || (mec.) Adem-i muvaffakiyete duçar olmak. || – sa canne Firar etmek. || – la laine Yünü ayıklayıp bükülecek hâle getirmek. || – avec quelqu'un Birisiyle kat'-ı ülfet etmek, artık görüşmez olmak. || Brisons là Söze hitam verelim. || Se – Kırılmak. ◆ (Dalga hakkında) Çatlamak. ◆ (Kapak ve kanat hakkında) İkiye katlanmak. || (ht.) (Ziya vesâire hakkında) Münkesir olmak.

Brise-raison [imz.] Nâ-makul sözler söyleyen adam. (cm. des *brise-raison*)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Brise-scellé [imz.] Mühürlü olan bir şeyi hırsızlık niyetiyle açan, fekk-i mühür eden adam. ◆ Mühr-i resmîyi fekkeden kimse. (cm. des *brise-scellés*)

Brise-tout [imz.] Eline geçen her şeyi kıran adam, ziyankâr. (cm. des *brise-tout*)

Briseur [imz.] Kıran. || – **d'images** Büt-şiken, kâsir-i asnam.

Brise-vent [imz.] Rüzgâr siperi. (cm. des *brise-vent*).

Brise-verrous [imz.] Müteaddit firarlarıyla meşhur mahpus, mahkûm. (cm. des *brise-verrous*)

Brisis [imz.] (m.) Çatı makaslaması köşesi, çatı mâhîsi.

Briska [imz.] (Rusçadan me'huz) Açık ve hafif bir araba, briçka.

Brisoir [imz.] Keten tokmağı, filariz.

Brisque [ims.] Bir nevi kâğıt oyunu. ◆ Bu oyunun kozu. ◆ Bezik oyununda kâğıdın birli ve onlusu.

Bristol [imz.] Bristol kâğıdı.

Brisure [ims.] Kırık. ◆ Bir şeyin katlandığı ve büküldüğü yeri. ◆ Gemi direğinin birkaç parçadan mürekkep olması, eklemeleri. ◆ İptidâ edilen alışverişlerin bedelini tamamen verip sonra külliyetli bir şey iştirâ ile bedelini vermemekten ibaret dolandırıcılık. || (as.) Kisre-i istihkâmiye, kisre.

Britannique [s.] İngiltere'ye mensup ve müteallik.

Brize [ims.] (nb.) Bir nevi sarıyonca.

Broc [imz.] (*c* okunmaz) Alelâde şarap yahut diğer bir mâyi vaz'ına mahsus kulplu kap, ufak güğüm. ◆ Bu kabın istîab ettiği miktar.

Broc [imz.] (*c* okunur) **De – en bouche** Şişten ağza, yani pek çabuk, derhal. (Bu tabirde *broc* kelimesi *broche* yerine müsta'mel olup şiş demektir.)

Brocantage [imz.] Köhne şeyler alıp satma, koltukçuluk. ◆ Madrabazlık.

Brocante [ims.] Amelenin iş saatlerinden hariç vakitlerde kendi hesapları için yaptıkları ufak tefek şeyler. ◆ Ehemmiyetsiz alışveriş. ◆ Köhne şeyler alışverişi.

Brocanté,e [s.] Birkaç kere alınıp satılmış, müsta'mel.

Brocanter [ft-fl.] Köhne şeyler almak, satmak, koltukçuluk etmek.

Brocanteur,se [i.] Köhne şeyler alıp satan veya mübâdele eden adam, koltukçu.

Brocard [imz.] Dokunaklı ve acı istihzâ. (mr. Broquart)

Brocard [imz.] Maden külçelerinin kırıldığı mahal, kırmahâne.

Brocarder [ft.] Acı istihzâlarla dokunmak. || **Se** – Yekdiğeriyle istihzâ etmek.

Brocardeur,se [i.] Acı istihzâlarla dokunan adam.

Brocart [imz.] Dîbâ denilen ipek kumaşı.

Brocatelle [ims.] Hafif dîbâ kumaşı. || (m.) İspanya'nın somaki mermeri.

Brochage [imz.] Kitabın eczasını kâğıt kap ile teclid, kâğıt ile kaplama.

Brochant [smz.] Nakış gibi üstten yapılan. ◆ Şişte kebap eden. ◆ Alelacele yapan. || – **sur le tout** Bundan fazla.

Broche [ims.] Kebap şişi. ◆ İğ. ◆ Mekik. ◆ Çorap iğnesi. ◆ Tıkaç. ◆ Kilit dili. ◆ Broş; kadınların tuvalet için kullandıkları büyük iğne. ◆ Kıymetleri yüz franktan dûn olan tahvilat-ı ticariye (poliçe ve emsali). || (as.) Bir köprü sehpası aksam-ı muhtelifesini birbirine rapt için kullanılan sivri demir kol; – **de sûreté** Emniyet mili; – **à expansion** İnbisat, imtidad mili. = [cm.] Domuzun ağzından dışarı çıkan dişleri.

Broché,e [s.] Dokunuşta sırma veya ipek ile tezyin olunmuş (kumaş). ◆ Ciltsiz olarak kâğıt kap dikilmiş (kitap), ecza. ◆ Çabuk ve dikkatsiz yapılmış, çırpıştırılmış.

Brochée [ims.] Bir şişlik kebap.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Brocher [ft.] Esna-yı nescde sırma veya ipekle kumaş tezyin etmek. ◆ Örmek. ◆ Beygirin ayağına nal mıhlamak. ◆ Öküzü, koyunu zebh ettikten sonra şişirmek için derisine delik açmak. ◆ Bir kitabın eczasını dikip kâğıtla kaplamak. ◆ Aceleten yapmak, çırpıştırmak. || – **sur le tout** Zâid olmak, beyhûde şeylere lüzumsuz yere ilave edilmek.

Brochet [imz.] Turna balığı.

Brocheter [ft.] Büyük iğne ile iliştirmek. ◆ Şişte kebap etmek.

Brocheton [imz.] Küçük turna balığı.

Brochette [ims.] Küçük şiş. ◆ Kuş yavrularına yem vermeye mahsus şişçik. || **élever quelqu'un à la** – Birini naz ve nimetle büyütmek.

Brocheur,se [i.] Kitapların eczasını toplayıp diken işçi.

Brochoir [imz.] Nalbant çekici.

Brochure [ims.] Kitapların eczasını toplayıp dikme ve bu dikicilik sanatı. ◆ Ciltsiz ve kâğıt kaplı ufak kitap, risale. ◆ Kumaşın esna-yı nescde sırma veya ipekle yapılmış nakışları.

Brochurier [imz.] (Fena makamda) Küçük risaleler kaleme alan kimse.

Brocoli [imz.] İtalya karnabaharı, kara lahana.

Brodé,e [s.] İşlenmiş, nakışlı. || (mec.) Tevsi' edilmiş. ◆ Müterâfik, müzeyyen.

Brodequin [imz.] Eski mudhike oyuncularının giydikleri bir nevi mest. ◆ Önü açık, bağlı (kopçalı) ve uzun konçlu potin, ki ayağa iyice olmak ve kolay giyilip çıkarılmak gibi muhsinatı câmi olduktan başka çamurluk, tozluk isti'maline de hâcet bırakmaz. ◆ Sıcak bir ayak banyosundan sonra ayakta hâsıl olan kırmızılık. || (mec.) Mudhike. || **Chausser le** – Mudhike oyununda oynamak yahut böyle bir eser yazmak.

Broder [ft.] Gergefte nakış, sırma işlemek, gergef işlemek. ◆ Nakışa benzemek. || (mec.) Bir nakil ve rivayeti tafsil ve tezyin etmek. ◆ Tezyin etmek, güzelletmek. || **Se** – Nakış işlenmek. ◆ Nakışlı gibi olmak. || (mec.) Süslenmek, tefâhur etmek. || **Se – sur toutes les coutures** Süslenmek, tefâhur etmek. || **Métier à** – Gergef.

Broderie [ims.] İşleme, gedme, nakış. ◆ Sırma işleme. ◆ Karışık şey. || – **fine** Oya, sûzenî. || (mec.) Bir nakil ve rivayetin tezyin ve tafsili.

Brodeur,se [i.] Gergefte nakış işleyen, nakışçı.

Brodoir [imz.] Nakış işlemeye yarayan ipek yumağı veya ibrişim makarası. ◆ Şerit tezgâhı.

Brogues [ims. – cm.] İskoçya köylülerinin giydikleri çarık.

Broi [imz.] Tuzak. (Eski kelime.)

Broie [ims.] Keten ve kenevir saplarını ezmeye mahsus tokmak.

Broiement yahut **Broyement** yahut **Broîment** [imz.] Ezme, dövme, ufalama, teftit.

Broil [imz.] Çalılık, koru. (Eskidir.)

Broisser [fl.] Çalılar, ormanlar arasından koşmak; rastgele koşmak. (Eskidir.)

Broker [imz.] (*keur* – İngilizceden) Rehin ile para ikraz eden, köhne şeyler alıp satan, müsta'mel eşya-yı tuhafiye füruht eden adam.

Bromate [imz.] (k.) Hâmız-ı brom ile bir esastan mürekkep milh, bromit.

Bromatologie [ims.] Mebhas-i et'ime.

Brome [imz.] (k.) Brom.

Bromé,e [s.] Bromlu, bromu hâvi.

Bromhydrique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı brom-ı mâ.

Bromique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı brom.

Bromifique [s.] Bromlu, bromu hâvi.

Bromographie [imz.] Tavsif-i ağdiye. ◆ Tavsif-i ağdiyeden bâhis kitap.

Bromure [ims.] (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i brom.

Bronchade [ims.] Beygirin sürçmesi, kapanması, düşmesi, tırnak kakması. ◆ Sürçme, kapanma, düşme.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bronche [ims.] (tşr.) Akciğer borusu, kasaba-i rie.

Bronchement [imz.] Sürçüş, kapanış, düşüş. || (mec.) Hata. (El-yevm gayr-ı müsta'meldir.)

Broncher [fl.] (Beygir hakkında) Tırnak kakmak. ◆ Sürçmek, kapanmak. ◆ Kımıldamak, kıpırdamak, harekete gelmek. ◆ (Kadın hakkında) Tarik-i namustan nasılsa inhiraf etmek.

Bronchies [ims. – cm.] (mr. Branchies)

Bronchique [s.] (tşr.) Akciğer borusuna müteallik, kasabî.

Bronchite [ims.] (t.) Akciğer borusunun iltihabı, iltihab-ı kasabat, bronşit.

Bronchotomie [ims.] (*ko*) (crh.) Akciğer borusunun kesilmesi ameliyatı, haz'-ı kasabat.

Bronzage [imz.] Tunçlama, tunçla kaplama. ◆ Tunç rengini verme, tunç rengini alma. ◆ Esmerlik.

Bronze [imz.] Tunç. ◆ Tunçtan mamul heykel, meskûkât vesâire. ◆ Sertliği tunca müşâbih madde. || (mec.) Sert ve merhametsiz. ◆ (Şiirde) Top ve her türlü esliha-i nâriye. || **Coulé en** – Fena-pezir olmaz gibi telakki edilen bir şey hakkında kullanılır. = [s.] Tunç renginde. = [i.] Tunç rengi.

Bronze-acier [imz.] Çelik-tunç.

Bronzé,e [s.] Tunç renginde olan. ◆ Esmer, güneşten yanmış. ◆ Utanmaz, yüzü pek. || (t.) **Maladie – e** Benzi değiştiren hastalık, dâ-i tuncî.

Bronzer [ft.] Tunç rengini vermek. ◆ Esmerletmek, yakmak. || **Se** – Esmerlenmek, güneşten yanmak. || (mec.) Sertleşmek, katılaşmak.

Bronzerie [imz.] Tunçtan âsâr-ı sanatkârâne yapmak hüneri. ◆ Tunçtan mamul eşyanın heyet-i umumiyesi, tunç eşya.

Bronzier [imz.] Tunççu.

Bronzite [ims.] (mad.) Pirinç taşı.

Broquart [imz.] Bir yaşında geyik yahut karaca.

Broquer [ft.] (Küçük bir balık hakkında) Yem olmak üzere oltaya takmak.

Broquette [ims.] Tablalı küçük çivi.

Broquille [ims.] Dakika. || **Vol à la** – Bir cevahirci dükkânına girip zî-kıymet şeyler yerine yalancı şeyler bırakmaktan ibaret olan tarz-ı sirkat.

Brossage [imz.] Fırçalama.

Brosse [ims.] Fırça. ◆ Boya fırçası. || (rs.) Fırça ile olan iş, resim. ◆ İtinasız, dikkatsiz yapılmış resim. || (mec.) Tetkik-i tenkitkârâne. || (rs.) **Passer la** – Silmek. || – **à dent** Diş fırçası. || – **à habit** Elbise fırçası. || – **double** Sık fırça. || – **à reluire** Perdaht fırçası (ayakkaplarına mahsus). || – **ordinaire** Âdi fırça (elbise için). || – **à patience** Cilâ fırçası (düğmeleri parlatmak için). || – **à graisse** Yağ fırçası (eslihayı ve emsalini yağlamak için). || – **en chiendent** Ot fırça. || – **en crin** Kıl fırça. = [cm.] Çalılık yer, fundalık. (Bu mânâ eskidir.)

Brossé,e [s.] Fırçalanmış. ◆ Fırça ile resmedilmiş. || (mec.) Mağlup edilmiş.

Brossée [ims.] Fırçalama. || (mec.) Dayak. ◆ Hezimet.

Brosser [ft.] Fırçalamak, fırça ile süpürmek yahut parlatmak. || (mec.) Dövmek. ◆ Mağlup etmek. ◆ Oyunda yenmek. || – **son habit** Tekdir işitmek için âmirinin huzuruna çağrılmak. || **Se** – Fırçalanmak. || **Se – le ventre** Yemekten mahrum kalmak. ◆ Bir şeyden mahrum olup buna ehemmiyet vermemek.

Brosserie [ims.] Fırçacılık, fırça imal ve füruhtu. ◆ Fırça fabrika veya mağazası.

Brosseur [imz.] Esvabı fırçalamaya, süpürmeye memur hizmetçi. ◆ Bizde tahta silicisi mukabili olmak üzere odaların parkelerini ovan, temizleyen işçi. || (rs.) Fırça ile resim yapan sanatkâr.

Brossier [imz.] Fırça yapan ve satan adam, fırçacı.

Brou [imz.] Ceviz ve badem gibi yemişlerin yeşil kabuğu, kışr-ı ahdar. || – **de noix** Yeşil ce-

TÜBA TÜRK DİL KURUMU TARİH KURUMU TÜRK TARİH KURUMU TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ENSTİTÜSÜ TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

viz kabuklarının ispirtoya batırılmasıyla istihsal olunan bir müskir. || (byt.) Sığır sancısı denilen hayvan hastalığı.

Brouailles [ims. – cm.] Balık bağırsakları.

Brouée [ims.] Yağmur serpintisi, çiskin. ◆ Sis.

Brouer [ft.] Bitirmek, sarf etmek. (Eski kelime.) = [fl.] Kaynamak. (Eski kelime.)

Brouet [imz.] Sütlü çorba. || (mec.) Fena yemek. || – **noir** Eski Ispartalıların pek âdi ve kaba yemeği. || **S'en aller en – d'andouilles** Hiçbir şeye müncer olmamak.

Brouette [ims.] El arabası, el ile sürülür iki tekerlekli araba. || **Être condamné à la** – Iztırap-bahş işleri görmeye mecbur kalmak.

Brouettée [ims.] Bir el arabası dolusu.

Brouetter [ft.] El arabasıyla taşımak.

Brouetteur ve:

Brouettier [imz.] El arabasıyla taş, toprak vesâire taşıyan adam.

Brouhaha [imz.] (*a-a*) Gürültü, patırtı. ◆ Aferin yahut yuha sadâları gibi şamatalar.

Broui,e [s.] Güneşten yanmış (yaprak vesâire).

Brouillamini [imz.] Beygirlere mahsus bir merhem. ◆ Nizamsızlık, karışıklık, teşevvüş.

Brouillard [imz.] Sis, pusu, duman, zabab. ◆ Karanlık. || **N'y voir que du** – Anlayamamak. || **Voir à travers un** – İyi görememek, dumanlı görmek. || **Esprit plein de** – Efkârı müşevveş adam. || (mec.) Muzlimiyet, adem-i vuzuh. ◆ Hüzün, keder.

Brouillard [imz.] El defteri, müsvedde defteri, yevmiye. || **Papier** – yahut **Papier buvard** Sünger kâğıdı.

Brouillasse [ims.] (bhr.) Hafif sis.

Brouille [ims.] Nifak, nizâ, muâraza.

Brouillé,e [s.] Karışık, karmakarışık. ◆ Bulanık, gayr-ı sâfi. ◆ Bozuk. ◆ Müşevveş. ◆ Bozuşmuş, arası açık. || **Être – avec** Kolayca unutmak, zihninde hıfzetmekte güçlük çekmek. || **Être – avec la justice** İrtikâb edilen bir cürümden dolayı takip ve muhakeme edilmekte bulunmak. || **Cartes – es** Karışıklık, adem-i imtizac. || **œufs – s** Çalkanmış yumurta ve (mec.) intizamsız, karmakarışık şey, hâl.

Brouillement [imz.] Karışıklık. ◆ Bozukluk. ◆ Bulanıklık. ◆ Bozuşma.

Brouiller [ft.] Karıştırmak, karmakarışık etmek. ◆ Teşviş etmek. ◆ Bulandırmak. ◆ Buruşturmak. ◆ Bozuşturmak. ◆ Çalkamak. || – **les cartes** Kâğıtları karıştırmak ve (mec.) nifak düşürmek. || – **le teint** Rengini soldurmak. || – **du papier** Nafile yere kâğıt karalamak. || **Se** – Karışmak, karmakarış olmak. ◆ Bulanmak. ◆ Bozuşmak. ◆ Müşevveş bir hâle girmek, teşviş olunmak. ◆ (Hava ve semâ hakkında) Kararmak. || **Se – la cervelle** Aklını şaşırmak.

Brouillerie [ims.] Bozuşma. ◆ Nifak, adem-i ittifak.

Brouillon [imz.] Müsvedde. ◆ Müsveddelik kâğıt. ◆ El defteri.

Brouillon,ne [i. – s.] Karıştırıcı, münafik, müfsid.

Brouillonner [ft.] Tesvid etmek, müsvedde olarak yazmak.

Brouir [ft.] (zra.) (Güneş hakkında) Mezrûat ve nebatatı kurutmak, yakmak.

Brouissure [ims.] (zra.) Nebatatın güneşten yanması. ◆ Mezrûata ârız olan yanık hastalığı. ◆ Buğday hastalığı, san.

Broussaille [ims.] Çalı, çalılık. (Başlıca cem'i müsta'meldir.) || (mec.) Müşkilat. ◆ Menfur şey. || **S'échapper par les – s** Müşkil bir hâlden kurtulma yolunu bulmak.

Broussien [imz.] Fena budamadan dolayı bazı ağaçlarda hâsıl olan ur, ağaç uru.

Broussonétie [ims.] Kâğıt ağacı, dutu.

Brout [imz.] Taze ağaç sürgünü.

Broutant,e [s.] Ağaçların taze sürgünlerini yiyen (hayvan). ◆ Bir şey yiyebilmeye başladıktan sonra kesilen hayvan. (Bilhassa keçi yavrusu hakkında müsta'meldir.)

Brouté,e [s.] Taze sürgünleri hayvanat tarafından yenmiş (ağaç).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Broutement [imz.] Ağaçların taze sürgünlerini yeme. (Az müsta'meldir.)

Brouter [ft.] Ağaçların taze sürgünlerini ve yapraklarını yahut çayırın otunu yemek, otlamak. ◆ Yemek, otlamak. ◆ (Âlât ve edevat hakkında) İyi işlememek, bir yere iliş-mek, çarpmak.

Broutille [ims.] Bazı hayvanların yediği taze filiz, ince dal, budanma dal ve filiz. ◆ Evrak yığını. ‖ (mec.) Ufak tefek ve ehemmiyetsiz şey, iş.

Broyage yahut **Broyement** [imz.] Ezme, dövme, sahk. ‖ (mec.) Karıştırma, mezc.

Broyé,e [s.] Ezilmiş, dövülmüş, sahk edilmiş. ◆ Son derecede yorulmuş, bitmiş. ‖ (mec.) Azalmış, mahvolmuş.

Broyer [ft.] Ezmek, dövmek, sahk etmek. ◆ Son derecede yormak, bitirmek. ◆ Mahvetmek. ‖ – **du noir** Müellim efkâra dalmak.

Broyeur [imz.] Ezici, dövücü.

Broyon [imz.] Matbaalarda mürekkep ezmeye mahsus tokmak veya yuvarlak taş.

Bru [ims.] Gelin, oğul zevcesi. (*belle-fille* dahi denilir.)

Bruant yahut **Bréant** [imz.] Sarı asma (kuşu).

Brucelles [ims. – cm.] Saatçi ve kuyumcu cımbızı, çift.

Bruche [ims.] Bakla kurdu.

Brugnon [imz.] Durakı denilen tüysüz şeftali.

Bruine [ims.] Yavaş yağan ince yağmur, çise yağmur, ahmakıslatan.

Bruiné [smz.] Yenirce illetinden bozulan buğdaya ıtlak olunur.

Bruiner [fl.] İnce yağmur yağmak, yağmur çiselemek. (Yalnız müfred gâib sîgaları vardır.)

Bruineux,se [s.] İnce ve çiseleyen yağmura müteallik.

Bruir [ft.] Kumaşı yumuşatmak için buhardan geçirmek.

Bruire [fl.] Gürlemek, gürültü etmek, gümlemek. ‖ (mec.) Mûcib-i bahs ve makal olup nazar-ı dikkati celbetmek. ‖ **Faire** – Sadâ çıkarmak ve (mec.) bir şeye parlaklık vermek = [ft.] Tesbih etmek: **Les insectes bruissent les louanges de Dieu** Haşerat, eltaf-ı samedâniyeyi tesbih ederler.

Bruissant,e [s.] Gürleyen, gümleyen, velvele-endaz olan.

Bruissement [imz.] Gürleme, gümleme, gürültü, velvele.

Bruit [imz.] Gürültü, velvele, şamata, patırtı. ◆ Şayia, haber. ◆ Kıyl ü kal. ◆ Nizâ. ◆ Şöhret. ‖ (t.) Zeir, gamgame. ‖ **à grand** – Gürültü ile, şaşaa ile. ‖ **à petit** – Sessizce. ‖ **Sans** – Yavaş, gürültüsüz. ‖ **Selon le** – **qui court** Deveran eden şayiaya göre. ‖ – **de bourse** Borsa şayiası, fondoları terakki veya tedenni ettirmek maksadıyla hava oyuncuları tarafından doğru veya yanlış fakat ekseriya muhayyel olarak işâa edilen haber. ‖ **Faire grand** – **de** Pek ziyade ehemmiyet vermek ve bunu izhar eylemek. ‖ – **public** Haber-i mütevâtir.

Brûlable[81] [s.] Yanabilen. ◆ Yanmaya şâyan.

Brûlage [imz.] Kuru çalıların ve otların ihrakla imhası.

Brûlant,e [s.] Yanan. ◆ Yakıcı. ◆ Hararetli, kızgın. ‖ (mec.) Ateşli, ruhlu. ◆ Yanık, sûznâk. ◆ Nazik. ‖ **Plantes** – **es** İnsanın elini dalayan nebatat.

Brûlé,e [s.] Yanmış, yanık. ◆ İs kokan. ◆ Güneşten yanmış, esmer. ◆ Güneşten kurumuş. ‖ (mec.) Âteşîn. ‖ **Vin** – Şekerli ve karanfilli sıcak şarap. ‖ **Carte** – **e** Battal oyun kâğıdı. ‖ **Cerveau** – Coşkun adam.

Brûlé [imz.] Yanık kokusu, is. ‖ **Sentir le** – İs kokmak ve (mec.) bozulmak, fena renk ve suret kesbetmek.

Brûle-bout [imz.] (mr. Brûle-tout)

Brûlée [ims.] İpek böceklerine ârız olan bir hastalık. ‖ **Donner une** – **à quelqu'un** Birine şiddetle dayak atmak.

81 Orijinal metinde *Blûlable* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Brûle-gueule [imz.] Kısa çubuk, pipo. (cm. des *brûle-gueule*).

Brûle-maison [imz.] Sebeb-i fetret ve nifak.

Brûlement [imz.] Yakma, muhrikiyet. ◆ Yanıklık, mahrûkiyet. ◆ Yangın. (Bu mânâda az müsta'meldir.)

Brûle-parfum [imz.] Buhurdan. (cm. des *brûle-parfum*)

Brûle-pourpoint (à) [h.] Yakından. ‖ **Tirer à** – Birine tüfeğin ağzı kendisine ilişecek kadar yakından ateş etmek ve (mec.) yüzüne karşı dokunaklı ve sert sözler söylemek. ‖ **Argumenter à** – Cevaba sıra ve mecal bırakmaksızın îrad-ı edille etmek.

Brûler [ft.] Yakmak, tutuşturmak, ihrak etmek. ◆ Çok ısıtmak. ◆ Kurutmak. ◆ Tabanca veya tüfek ile telef etmek. ◆ (Göz hakkında ziyanın çokluğundan yahut sa'yin temâdisinden dolayı) Yormak, tahriş etmek. ◆ Esmerletmek. ◆ Şiddetle arzu etmek. ◆ Âşık olmak. ◆ Çok konulduğu için kumarda kaybetmek. ‖ – **le pavé** Kaldırımdan ateş çıkarmak, pek süratle yürümek. ‖ – **la cervelle à quelqu'un** Birini tüfek veya tabanca ile başından vurup öldürmek. ‖ – **l'amorce d'un fusil etc.** Ateş etmek. ‖ – **ses vaisseaux** Geri dönemeyecek bir işe girişmek. ‖ **Sans** – **une amorce** Bir el silah atmadan. ‖ – **ses livres** Her nevi vesâite teşebbüs etmek, ümitsizlik alâimi izhar eylemek. ‖ – **du café** Kahve kavurmak. ‖ – **la politesse** Birdenbire çekilip bırakmak, vazgeçmek. ‖ – **une étape, un gîte, un endroit** Durmamak, tevakkuf etmemek. ‖ **Graissez les bottes à un vilain, il dira qu'on les lui brûle** "Dilenciye hıyar vermişler, eğri diye beğenmemiş" mukabilinde müsta'meldir. ‖ – **les planches** (Tiyatro ıstılahında) Kemâl-i germî ve gayretle oynamak. ‖ – **une poule** Bir tavuğu ütülemek. ‖ – **à petit feu** Gayet sabırsızlıkla bekleyip muzdarip olmak. ‖ **Les mains lui brûlent** Bir iş görmek için sabırsızlanıyor. ‖ **Le tapis brûle** Kumarda ortaya konulacak paranın unutulmuş olduğunu ihtar makamında söylenir. ‖ – **une carte** Bir oyun kâğıdını bir tarafa bırakmak. ‖ – **du vin** Konyak çıkarmak için şarabı taktir etmek. = [fl.] Yanmak, tutuşmak. ◆ Pek sıcak, pek hararetli olmak. ◆ (Oyunda) Kaybetmek, yanmak. ‖ (mec.) Çok arzu etmek, sabırsız olmak, çatlamak. ‖ **Les pieds lui brûlent** Hareket etmeyi arzu edip duramıyor. ‖ **Se** – Yanmak (gerek hakiki gerek mecazi mânâsıyla). ◆ (Tiyatro ıstılahında) Oyun esnasında coşup sahnenin önündeki gazların ta yanına kadar ilerleyivermek. ‖ **Se** – **la main** Elini yakmak. ‖ **Se** – **à la chandelle** Cazibedar bir şeye kapılarak bir tehlikeli hâle düşmek. ‖ **Se** – **les ailes** Hoş, latif fakat tehlikeli bir şeye meczup olmak.

Brûlerie [ims.] Yakma, ihrak. (Bu mânâda az müsta'meldir.) ◆ Konyak çıkarmak için şarabı taktir ettikleri mahal.

Brûle-tout [imz.] Mumların kalan son parçalarını yakmaya mahsus şamdan başı. (cm. des *brûle-tout*)

Brûleur,se [i.] Harik ika eden, kundakçı. ◆ Yakan adam. ◆ Şaraptan konyak çıkaran, konyak fabrikacısı. ‖ **Être fait comme un** – **de maison** Gayet fena bir hâlde, bir kıyafette olmak.

Brûlis [imz.] Ormanın yanmış kısmı. ◆ Araziyi gübreletmek için üzerindeki ot vesâirenin ihrakı.

Brûloir [imz.] Kahve kavurmaya mahsus dolap, kahve dolabı veya tavası.

Brûlot [imz.] (as.) Harik mermisi. ‖ (bhr.) Yangın gemisi, harik salı, harrâka, burlota. ◆ Bir tarafı son dereceye kadar iltizam eden adam, taraftar. ◆ Şekerle karıştırılıp yanmış konyak. ◆ Gayet kısa çubuk, pipo.

Brûlottier [imz.] (bhr.) Yangın gemisi tayfası, burlotacı.

Brûlure [ims.] Yanık, yanmaktan hâsıl olan yara ve yara eseri, hurkat. ◆ Nebatatın güneşten, dondan veya rüzgârdan yanması. ◆ Harik. ‖ – **des moutons** Göz kızartısı denilen koyun hastalığı.

Brumaille [imz.] Sisli hava.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Brumal,e [s.] Kışa müteallik, kışlık, kışın hâsıl olan, şitevî. (Az müsta'meldir.)

Brumasser [fl.] Azıcık sis yapmak. (Yalnız müfred gâibden sîgaları vardır.)

Brume [ims.] Sis, pus, duman. (bilhassa denizde). ‖ – **sèche** Buharı suya münkalib olmayan, ıslatmayan sis, kuru sis. ‖ (mec.) Zulmet, adem-i katiyet, hüzün, keder.

Brumer [fl.] Sis yapmak. (Yalnız müfred gâibden sîgaları vardır.)

Brumeux,se [s.] Sisli, puslu, dumanlı.

Brun,e [i. – s.] Esmer, koyu. ◆ Siyah veya kestane saçlı kimse. ‖ (mec.) Gam-nâk, mahzun. = [imz.] Esmer ve koyu renk, esmerlik. ‖ **Faire** – Akşam olmak. = [ims.] Alaca karanlık. ‖ **à la – e, Sur la – e** Alaca karanlıkta.

Brunâtre [s.] Esmerce, esmerimsi. = [imz.] Esmerimsi renk.

Brunelle yahut **Prunelle** [ims.] Yaban eriği.

Brunet,te [s.] Esmerce. = [i.] Siyah saçlı küçük oğlan yahut kız.

Bruni,e [s.] Esmerlenmiş. ◆ Perdahtlı, mücellâ. = [imz.] Altın veya gümüş mamulatın parlak ve mücellâ tarafı veya kısmı.

Bruni,e [s.] Cilâlı, perdahtlı.

Brunir [ft.] Esmerletmek, karartmak. ◆ Koyu boya ile boyamak. ◆ Saykal, cilâ vermek, parlatmak. = [fl.] yahut **Se** – Esmerlenmek, kararmak. ◆ Cilâlanmak.

Brunissage [imz.] Cilâ verme, saykal verme, mıskala etme. (Kelimenin asıl mânâsı esmerletme demektir. Bundan maksat esliha-i katıa, esliha-i nâriye ve esliha-i nâfize ve emsali demir veya çelik şeylere donuk bir renk vermektir.)

Brunissant,e [s.] Esmerleşen, koyulaşan, kararan.

Brunisseur [i.] Cilâcı.

Brunissoir [imz.] Mıskala, mühre.

Brunissure [ims.] Cilâcılık. ◆ Cilâ verme. ◆ Cilâ, perdaht.

Brusque [s.] Şiddetli, sert. ◆ Kaba ve nezaketsiz. ◆ Me'mûl olunduğu hâlde birdenbire vuku veya zuhur eden, ansız, nâgeh-zuhur.

Brusqué,e [s.] Ansızın ve cebir ve şiddetle yapılmış. ◆ Ters ve şiddetle muamele edilmiş.

Brusquembile [ims.] Bir nevi iskambil oyunu.

Brusquement [h.] Sert ve nezaketsiz bir suretle, unf ve şiddetle. ◆ Ansızın ve birdenbire.

Brusquer [ft.] Birine sert ve nezaketsiz muamele etmek, unf ve şiddet göstermek. ◆ Bir şeyi ansızın yapmak. ◆ Ta'cil, tesrî etmek. ‖ – **la fortune** Emin olmayan birtakım vesâitle iktisab-ı servete çalışmak. ‖ (as.) – **une place de guerre** Bir mevki-i harbe ansızın hücum etmek. ‖ – **un poste** Doğrudan doğruya bir karakolu basmak. ‖ – **Un siège** Doğrudan doğruya bir muhasara icra etmek. ‖ – **une affaire** Bir işte isti'cal göstermek.

Brusquerie [ims.] Sert ve nezaketsiz muamele, unf ve şiddet.

Brusquet,te [s.] Biraz sert ve nezaketsiz. ◆ Küçük köpeklere de bu isim verilir. ‖ **Il est aussi chanceux que le chien à** – Zerre kadar talihi yoktur.

Brut,e [s.] (*brutt*) İşlenmemiş, ham, taslak. ◆ Gayr-ı sâfi. ◆ Kaba, biçimsiz; **Sucre** – Ham şeker; **Terrain** – Ham toprak. ‖ **Corps – s** Cemâdat. ‖ **Revenus – s** Masârifi tenzil olunmamış vâridat, hâsılat-ı gayr-ı sâfiye. ‖ **Produits – s** Ham eşya, ham mahsulat. ‖ **Exédent** – Fazla-i gayr-ı sâfiye. ‖ (bhr.) **Patente – e** Bulaşık patenta. ‖ (mec.) Terbiyesiz, nezaketsiz, kaba. ◆ Hayvani, akıl ve iz'anın dahl ve tesiri olmaksızın, mihânikî. = [h.] (Tartılan şeyler hakkında) Kabıyla veya çuvalıyla beraber, darası çıkarılmamış, gayr-ı sâfi, maa-dara.

Brutal,e [s.] Hayvani. ‖ (mec.) Kaba, sert, vahşiyâne. = [i.] Kaba ve nezaketsiz adam. ◆ Top. (cm. *brutaux*)

Brutalement [h.] Sert ve kaba bir suretle, hayvancasına, vahşiyâne, anîfâne.

Brutalisé,e [s.] Kaba, sert ve ters bir muameleye duçar.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Brutaliser [ft.] Birine sert, ters ve kaba muamele etmek. ◆ Hayvanlaştırmak.

Brutalité [ims.] Hayvaniyet. ◆ Kabalık, nezaketsizlik, hayvanlık. ◆ Şehvet-i hayvaniye. ◆ Sert ve kaba söz ve muamele.

Brute [ims.] İdraksiz hayvan, behîme. ‖ (mec.) Akılsız insan. = [s.] **Bête** – Hayvan-ı lâyâkıl. ◆ Ahmak, budala insan.

Brutifier [ft.] Hayvanlaştırmak.

Bruxelles [ims.] (sè) Vaktiyle Brüksel şehrinde yapılan halı. ‖ **Point ou dentelle de** – Brüksel'de yapılan tentene.

Bruyamment [h.] Büyük bir gürültü ile.

Bruyant,e [s.] Gürültülü, gürültü eden, gürültücü, gürültü olunan (mahal).

Bruyère [ims.] Süpürge otu, funda. ◆ Fundalık (mahal). ‖ **Terre de** – Funda toprağı, türab-ı nebatî. ‖ **Coq de** – Yaban horozu, çalı horozu, bednus.

Bryologie [ims.] İlm-i nebatatın yosunlardan bahseden kısmı, mebhas-i üşne.

Bryon yahut **Bry** [imz.] Ağaçların kabuğunda hâsıl olan yosun.

Bryone [ims.] (nb.) Ak asma, fâşerâ.

Bu,e [s.] İçilmiş. ‖ **Santé – e** Birinin sıhhatine içilen kadeh. ‖ **Il a toute honte – e** Bir şeyden utanmaz. = [imz.] İçilmiş olan şey. ‖ **Trop** – Eski müskirat resmi.

Buanderie [ims.] Çamaşırhâne. ◆ Çamaşır makinesi.

Buandier,ère [i.] Fabrikada yeni kumaşları yıkayan amele. = [ims.] Çamaşırcı kadın.

Buanthropie [ims.] İnsanın kendisini öküze tahavvül etmiş zannettiği bir hastalık.

Bubal [imz.] Afrika öküzü, âhû-yu berberî.

Bube [ims.] Kabarcık, sivilce.

Bubon [imz.] Hıyarcık, hıyarcıl. ◆ Frenk maydanozu. ‖ – **pestilentiel** Veba hıyarcığı.

Bubonique [s.] (t.) Hıyarcığa müteallik. ‖ **Peste** – Hıyarcıklı veba, asıl veba.

Bubonocèle [ims.] (crh.) Fıtık-i hıyarcılî.

Bubuler [fl.] (Baykuş hakkında) Haykırmak.

Bucaro [imz.] Kırmızı, mesammatlı, kokulu bir Amerika toprağından yapılan testi ki su soğutmak için kullanılır.

Buccal,e [s.] (tşr.) Ağza müteallik, femî; **Muscle** – Adalat-ı femiye. ‖ (sr.) Dudakla telaffuz olunan (harf), harf-i şefe.

Buccale [ims.] Dudaktan telaffuz olunan harf.

Buccomancie [ims.] (t.) Ağzının şekil ve alâmetinden hastanın hâlini anlamak.

Buccin [imz.] Asdaf-ı bahriyeden helezonî kabuklu şeytan külahı. ‖ (as.) Bir nevi cesim boru. (Mukaddemâ isti'mal olunur idi.)

Buccinateur [imz.] (tşr.) Yanak adalesi, mübevvik, vâfid. ‖ (as.) Aşağıki lugatte beyan olunan büksin boru-zeni. ‖ = [s.] **Muscle** – Yanak adalesi.

Buccine [ims.] (as.) Kadim Roma lejyonlarında bir nevi işaret veya kumanda borusu ki C harfi şeklinde yapılır idi, büksin. ‖ – **marine** Helezonî kabuklu deniz böceği, şeytan külahı.

Buccule [ims.] (t.) Çene altı, gabgab.

Bucentaure [imz.] Venediklilerin bazı alaylara mahsus bir nevi kadırgaları.

Bucéphale [imz.] İskender-i Kebir'in atı. ◆ Muharebe ve alay atı. ◆ (İstihzâ tarikiyle) İhtiyar, lâgar, miskin beygir.

Bucéphal,e [s.] Başı öküz kafasına benzeyen.

Bûche [ims.] Kesilmiş odun, hatab. ‖ – **de chêne** Meşe odunu. ‖ (mec.) Kaba ve ahmak adam, meşe odunu. ◆ Âdi, muhakkar şey.

Bûchement [imz.] (Taş hakkında) Yontma. ◆ (Odun hakkında) Yarma, kesme.

Bûcher [imz.] Odunluk. ◆ Odun yığını. ◆ Usul-i kadime üzere bazı milletlerce cenazeleri veyahut ihrak bi'n-narla mahkûm müttehemleri yakmaya mahsus odun yığını. ‖ Vasıta-i mahv ve tahrip. ‖ **Être condamné au** – İhrak bi'n-narla mahkûm olmak.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES

Bûcher [ft.] Bir odun veya taşı yontmak. ◆ Vurmak, dövmek. = [fl.] Mütemadiyen ve dinlenmeksizin çalışmak. || **Se** – Dövüşmek, mudârebe etmek.

Bûcheron [imz.] Oduncu.

Bûchette [ims.] Kuru ve ince odun. ◆ Odun parçaları, yonga.

Bûcheur [imz.] Çalışkan adam.

Bucoliaste [imz.] Çobanlar usulünce yahut onların lisanından eş'ar nazmeden şair.

Bucolique [s.] Çobanlara yahut çobanlığa müteallik (şiir vesâire). ◆ Çobanların ömür ve ahvâline dair nazm-ı eş'ar eden (şair). = [ims. – cm.] Çoban eş'arı, eş'ar-ı riâiye. || (mec.) Değersiz şeyler mecmuası.

Budget [imz.] Vâridat ve masârifat muvâzenesi, bütçe; – **général** Muvâzene-i umumiye; – **ordinaire** Muvâzene-i âdiye; – **des recettes** Vâridat bütçesi; – **des dépenses** Masârifat bütçesi; **Projet de** – Bütçe layihası; **Loi du** – Bütçe nizamnâmesi; **Dresser le** – Muvâzene-i maliyeyi, bütçeyi tanzim etmek. || Bir şahıs veya ailenin muvâzene-i zâtiyesi, hususiyesi.

Budgétaire [s.] Vâridat ve masârifat muvâzenesine müteallik, bütçeye müteallik, ait. || **Prévisions – s** Bütçe vâridat ve masârifat-ı muhammenesi.

Buée [ims.] Buğu, buhar. ◆ Pişerken ekmekten çıkan buhar. ◆ Küllü su.

Buerie [ims.] Sarhoşluk. (Eski kelime.)

Buffer [ft.] Tokat atmak.

Buffet [imz.] Sofra takımlarına mahsus dolap veya kiler. ◆ Büyük dairelerde ve lokanta vesâirede yemek ve içkiye dair şeylerin konduğu masa, büfe. ◆ Tabak vesâire takımları. ◆ Seyyahlar için bilhassa şimendifer istasyonlarında kurulmuş, hazırlanmış sofra ve bunun bulunduğu oda. ◆ Vapur kahve ocağı, büfe.

Buffeter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Fıçıyı delip şarabı içmek, çalmak.

Buffle [imz.] Manda, câmus. ◆ Manda derisi. ◆ Manda derisinden libas. || (mec.) Mahdudü'l-fikr adam. = [ims.] Dişi manda, dombay. (Az müsta'meldir.)

Bufflesse [ims.] Dişi manda, dombay.

Buffleterie [ims.] Asker eşyasının manda derisinden olanları.

Buffletin yahut **Bufflon** [imz.] Manda yavrusu, malak, potuk. ◆ Malak derisi.

Bufflonne [ims.] Dişi manda, dombay yavrusu.

Buggy [imz.] (*beugh-gi*) Gayet hafif, iki tekerlekli bir araba.

Bugle [ims.] (as.) Anahtarlı boru, büglü.

Buglose yahut **Buglosse** [ims.] (nb.) Sığırdili, lisan-ı sevr. || – **des teinturiers** Eşek marulu.

Bugrane [ims.] (nb.) Kayışkıran (Lisan-ı avamda *arrêtebœuf* denilir.)

Buhot [imz.] (*bu-o*) Atkı ipliği.

Buire [ims.] Müskirat vaz'ına mahsus küçük ve kulplu şişe, sürahi.

Buis [imz.] Şimşir, çimşir, şimşad. ◆ Şimşir ağacı. ◆ Şimşirden yapılmış şey. ◆ Şimşir dalı. || **Donner le** – İyi bir suret, bir hâl vermek.

Buissale [ims.] Şimşirlik.

Buisse [ims.] Terzilerin ütü tahtası, riga.

Buisson [imz.] Çalı, funda. ◆ Fundalık, çalılık. ◆ Gayet ufak koru. ◆ Bazı bahçe ağaçlarına verilen şekl-i mahsus. ◆ Tabakta kubbe şeklini almış yemek. || **Battre les – s** Arayıp pek az şey bulmak. || – **ardent** Çalı muşmulası, kuş alıcı. || **Se sauver à travers les – s** Kaçamak yollarına saparak bir mübâhaseden, bir müşkilden kurtulmak. || **Il n'est si petit – qui ne porte son ombre** En küçük bir düşman, en cüz'i bir rekabet bile zarar verebilir.

Buissonneux,se [s.] Çalı ile mestur, çalılık.

Buissonnier,ère [s.] Çalılarda duran ve yaşayan. || **Faire l'école – ère** Mektebe yahut kaleme gidecek yerde oynamaya, gezmeye

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

gitmek ve (mec.) maksatsız, gayesiz bir tarz-ı hayat.

Bulbe [ims.] (nb.) Çiçek soğanı, basala, lübb. = [imz.] (tşr.) Dişlerin ve kılların köklerindeki şiş, basala.

Bulbeux,se [s.] (nb. ve tşr.) Kökünde soğanı bulunan nebat, basalası bulunan diş vesâire, basalî.

Bulbifère [s.] (nb.) Kökünde soğanları olan, hâmil-i basala.

Bulbiforme [s.] (nb.) Çiçek soğanı şeklinde olan, basaliyü'ş-şekl.

Bulbille [ims.] (nb.) Çiçek soğancığı, buseyle.

Bulbule [ims.] Soğan yavrusu. ◆ Ufak yumru.

Bulgare [i. – s.] Bulgar. ◆ Bulgarca. ◆ Bulgarlara ve Bulgaristan'a ait.

Bull [imz.] (*boull* – İngilizceden me'huz) Rabıtasız lakırdı, saçma.

(John) Bul (*Djon-boull*) İngiliz kavmine verilen lakap.

Bullaire [imz.] Papa evâmiri mecmuası.

Bulle [ims.] Su kabarcığı, habab. ◆ Deride hâsıl olan kabarcık, fukkaa. ◆ Eski Roma zâdegânının on yedi yaşlarına kadar boyunlarına taktıkları düğme. || – **d'air** Hava kabarcığı. || – **de savon** Sabun şişiriği ve (mec.) devamsız, ehemmiyetsiz şey.

Bulle [ims.] Mühür, hâtem. ◆ Papanın mührüyle mahtum emirnâme. ◆ Almanya'nın bazı eski kavânîn-i esasiyesi. || **Papier** – Kaba kâğıt. = [cm.] Bazı makamat-ı rûhâniyenin aidatı. = [s.] **Chiffon** – Kaba kâğıt imal edilen paçavra.

Bullé,e [s.] Mühürlü, mahtum. ◆ Papanın evâmirini hâmil. || (nb.) (Varak) Menkut.

Buller [ft.] Tahtim etmek.

Bulletin [imz.] İntihab pusulası. ◆ Layiha, jurnal. ◆ İlan-ı resmî. ◆ İcmâl. ◆ Cetvel. ◆ Zübde-i havâdis. ◆ Zübde-i mesai, fihrist-i mesai. ◆ Bir ordunun harekât-ı askeriyesi hakkında tebligat-ı resmiye, yevmiye jurnali. ◆ Gündelik ilan. || – **politique** Cümle-i siyasiye, icmâl-i ahvâl. || – **de médecin** Tabip raporu. || – **de la bourse** Borsa fiyat cetveli. || – **de bagage** Yolcu eşya pusulası. || – **de recommandation** Posta taahhüt senedi. || –**des lois** Kavânîn ve nizâmat mecmuası, düstur. || (as.) – **administratif** İdare jurnali. || – **des combats** Vukuat-ı harbiye ilanı, muharebe vukuatı yevmiye jurnali. || – **de l'armée** Ordu vukuatı yevmiye jurnali, ilanı. || – **officiel du Ministère de la guerre** Harbiye Nezâreti mecmua-i resmiyesi.

Bulleux,se [s.] (t.) Kabarcıklı, fukkaî.

Bunias [imz.] (s okunur) Yabani şalgam.

Buphtalme [imz.] (nb.) Sığırgözü fidanı, aynü'l-bakar.

Buphtalmées [ims. – cm.] (nb.) Aynü'l-bakariye fasilesi.

Buphtalmie [imz.] (t.) Göz şişkinliği, aynü'l-bakar.

Buplèvre [ims.] (nb.) Tavşankulağı denilen nebat.

Bupreste [imz.] Öküz sineği, hunfes.

Buque [ims.] Çöp, toz.

Buraliste [imz.] Pul, tütün ve emsali bey'iye şubelerinin müdür veya müdiresi.

Burat [imz.] Bir nevi hafif yünlü.

Buratin [imz.] yahut:

Buratine [ims.] Yün ve ipekle karışık bir kumaş.

Bure [ims.] Abâ. ◆ Fakir. ◆ Derin maden kuyusu. ◆ Demirhâne fırınının, ocağının üst tarafı.

Bureau [imz.] Kalın ve kaba abâ. ◆ Masa örtüsü.

Bureau [imz.] Yazı masası, yazıhâne, büro. ◆ Yazı ve idare-i umur odası; kalem, idarehâne. ◆ Kalem kâtipleri ve idarehâne memurları. ◆ Bazı meclislerde reis ve reis-i sâni ile kâtiplerden mürekkep heyet. ◆ Meclis şubesi. ◆ Esnaf loncası. || – **de placement** Hizmetkârân idarehânesi. || – **de charité, de bienfaisance** İâne idarehânesi. || **Payer à – ouvert** İrâesinde, bilâ-tecil

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

te'diye etmek. || Chef de – Kalem müdürü. || Prendre l'air du – Bir işe memur olan zevâtın fikirlerini yoklamak, istimzac etmek ve (bir kalem efendisi hakkında) kalemde pek az oturup gitmek. || Mettre une affaire sur le – Bir iş ile iştigale başlamak. || – d'adresse (Latife tarzında) Birçok havâdisler duyulan bir hâne ve adam. || – d'affaires Takip ve teshil-i masâlih idaresi. || – de recrutement (as.) Kura veya ahz-ı asker dairesi. || Garçon de – Odacı. || Fournitures de – Kırtasiye (kalemlerde). || – de la correspondance Tahrirat veya mektubî kalemi. || – de l'administration İdare-i merkeziye. || – des archives Evrak odası, kuyud odası. || – de la maîtrise des cérémonies Teşrifat kalemi. || – des référendaires Âmedî-i Divan-ı Hümâyun kalemi. || – du personnel Sicill-i ahvâl kalemi. || – des cultes Mezâhib odası. || – de poste Postahâne, postahâne şubesi. || – restant Postahâneden alınmak üzere. (Bu mânâda *Poste restante* daha ziyade müsta'meldir.)

Bureaucrate [imz.] Muamelat-ı kalemiyeye ifratla riayet eden kâtip veya memur. ◆ Kalemde nüfuzlu memur. = [cm.] Ketebe-i aklâm, hulefâ-yı aklâm, memurîn-i aklâm.

Bureaucratie [ims.] (*si*) Aklâm memurîn ve rüesâsının tahakküm ve nüfuzu. ◆ Aklâm heyetinin umur-ı idare üzerindeki hüküm ve nüfuz ve tesiri.

Bureaucratique [ims.] Memurîn-i aklâmın nüfuzuna müteallik. ◆ Kalem kâtiplerine ve bunların ahvâl ve âdâtına ait, müteallik.

Burette [ims.] Sofra için sirke veya zeytinyağı vaz'ına mahsus kulplu şişe veya kap. ◆ Hıristiyanların esna-yı âyinde kullandıkları şarap ve suyun vaz'ına mahsus şişe. ◆ (Latife-gûyâne) Şişe. || – s de l'abbè Maury Tabanca.

Burgau [imz.] Sedef midyesi.

Burgaudine [ims.] Halis ve en âlâ cins sedef ki arûsek tabir olunur. = [s.] Nacre – Halis sedef.

Burgrave [imz.] Kurun-ı Vustâ'da Almanya'da bir şehrin hâkim ve kumandanına verilen unvandır.

Burgraviat [imz.] Kurun-ı Vustâ'da Almanya'da bir şehrin hâkimlik ve kumandanlığı.

Burin [imz.] Maden üzerine hakk için müsta'mel çelik kalem, hakkâk kalemi, çapla kalem, arda, minkaş, mil. ◆ Küskü. ◆ Dişçi iğnesi. ◆ Maden hakkâklığı. || (mec.) Üslub-ı metin. ◆ Payidar kalacak âsâr. ◆ Vasıta-i tespit.

Buriner [fl.] Çelik kalemle işlemek, kazmak, hakketmek. ◆ Genç göstermek için beygirin dişlerini çizmek. || (mec.) Şiddetli, metin ve vâzıh bir üslup ile yazmak. ◆ Hatırasını te'dib etmek.

Burler (se) [fv.] İstihzâ etmek, eğlenmek.

Burlesque [s.] Hezl-âmiz, maskara, gülünç. = [imz.] Hezliyat, eş'ar-ı hezliye.

Burlesquement [h.] Hezl-âmiz bir suretle, maskaralıkla.

Burnous (mr. Bournous)

Buron [imz.] Küçük kulübe. (Eskidir.)

Bursal,e [s.] Fevkalâde bir vergiye müteallik. ◆ Borsa umuruna, borsadaki işlere müteallik, ait.

Burséracées [ims. – cm.] (nb.) Terementiye fasîlesinden günlük ağacı nevi.

Bursicule [imz.] Küçük kese. || (tşr.) Küveyse.

Busard [imz.] Su kuşlarıyla ve balıkla beslenen bir nevi şahin.

Bus [imz.] (s okunur) Beden-i insanî, gövde.

Busaigle [imz.] (hyv.) Paçalı doğan, çakır doğan.

Busard [imz.] (hyv.) Tepeli doğan, sakr.

Busc [imz.] (*busk*) Korse balinası. || (as.) Kundak köprüsü.

Buse [ims.] Ala doğan. || (mec.) Budala, ahmak kimse.

Buse [ims.] Değirmen suyu harkı. ◆ Körük zıvanası.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Buser [fl.] (Av köpeği hakkında) Aynı mevkide durup kalmak, tembel tembel ulumak.

Buson [imz.] (hyv.) Uzun gagalı ala doğan.

Busque [ims.] (as.) Dipçik gövdesi.

Busqué,e [s.] (At hakkında) Koyun başlı. (Başı koç başı şeklinde olan beygir ki pek koşamaz.) ◆ Kemerli. ◆ Balina takılmış (korse). || **Porte** – **e** İki kanadı bir zaviye teşkil eden kapı.

Busquer [ft.] Korseye balina takmak. ◆ Kemerli yapmak. ◆ (Esvabı) Önden kısaltmak. || **Se** – Korse kullanmak.

Busquière [ims.] Korse balinası deliği.

Bussard [imz.] 268 litreden ibaret eski bir mâyiat ölçüsü.

Busserole [ims.] Koca yemişi, kutlub.

Buste [imz.] Vücud-ı insanın belden yukarı kısmını irâe eden heykel, nîm-heykel. ◆ Bu suretle yapılmış tasvir, peyker. ◆ Bedenin kısm-ı âlâsı, kıta-i ulyâsı. ◆ Göğüs zırhı.

But [imz.] (*t* okunmaz) Hedef, nişangâh, nişan. ◆ Maksat, meram. ◆ Netice, gaye. || **De** – **en blanc** Bilâ-teemmül, nâgehan. || – **à** – Her iki taraftan istifade olunmaksızın, kârsız. || – **idéal** Maksad-ı hayalperestâne, maksad-ı mevhum. || **Toucher, frapper au** – Hedefe isabet etmek, muvaffak olmak. || **Aller au** – , **aller droit au** – Bir işe doğrudan doğruya mübâşeret etmek. || **Atteindre le** – Muvaffak olmak, maksuda nâil olmak. || **Manquer son** – Muvaffak olamamak. || (as.) – **en blanc** Yatık nişangâh hedefi, hedef-i ufkî. || – **animé** Zîruh hedef. || – **auxiliaire** Muavin hedef. || – **découvert** Açık hedef, mer'î hedef. || – **fixe** Sabit hedef. || – **mobile** Müteharrik hedef. || – **invisible** Gayr-ı mer'î hedef.

Butant,e[82] [s.] (m.) Bir kemeri tutan; **Arc** – (mr. Arc-boutant)

Bute [ims.] Nalbant suntıracı.

Buté,e [s.] Bir şeye denilmiş, hasrolunmuş. ◆ Bir şeye musırrâne karar vermiş. ◆ Şiddetle muhalif.

Butée yahut **Buttée** [ims.] Taş köprülerin iki tarafında yapılan mürtefi kaldırım.

Buter [fl.] Hedefe isabet ettirmek, nişana vurmak. (Bu mânâda eskidir.) || (mec.) Kasıt ve meram etmek. ◆ Maksada doğru yürümek. ◆ Bed muamele etmek. ◆ Dayanmak. ◆ Vurmak, öldürmek. ◆ Sürçmek. || (m.) Bir duvarı veya bir kubbeyi bir istinat duvarı ile tutturmak. || **Se** – Israr ve taannüt etmek. ◆ Kemâl-i ısrar ve taannütle yekdiğere muhalefette bulunmak.

Butière [ims.] Nişan vurmaya mahsus eski bir nevi tüfek.

Butin [imz.] Yağma, garet, talan, plaçka. ◆ Ganimet. ◆ Avda vurulan, tutulan şey. ◆ Kâr, temettü. ◆ Arıların çiçeklerden topladıkları tatlı mâyi, madde-i aseliye. ◆ Sa'y ve tetkik neticesinde kesbedilen, öğrenilen şey. ◆ Keşfiyat-ı fenniye. || **Partage du** – Tevzi'-i ganâim.

Butiner [ft.] Yağma etmek, soymak. ◆ Bir şey tedarik etmek için öteden beriden toplamak. ◆ Taharriyatta, tetkikat-ı ilmiye ve edebiyede bulunmak.

Butineur,se [s.] Yağma-ger.

Butoir [imz.] Debbağ bıçağı.

Butome [imz.] Hasır otu. ◆ Çiçek hezâreni.

Butor [imz.] Balaban kuşu. || (mec.) Ahmak ve kaba adam.

Butorde [ims.] Kaba, ahmak, beceriksiz kadın.

Butorderie [ims.] Hamâkat, kabalık.

Buttage [imz.] Fidan diplerini doldurma, küme yapma. ◆ İkinci çapa.

Butte [ims.] Küçük tepe. || (as.) Nişan (toprak) tepesi. (Nişan tahtalarını istinat ettirmeye mahsus olup kurşunlar mezkûr tepeye nüfuz ile kaybolur.) || **Être en** – Hedef olmak, maruz bulunmak.

Buttière [ims.] Bir nevi tüfek.

82 Orijinal metinde *Buant,e* şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Buttoir [imz.] Fidan diplerini toprakla doldurmaya, küme yapmaya mahsus saban.

Buttoir d'auget [imz.] (as.) Gerdel sürmesi.

Butture [ims.] Bir nevi uzun tüfek.

Butté,e [s.] Dibi doldurulmuş (fidan).

Butter [ft.] (zra.) Fidanın dibini toprakla doldurmak, küme yapmak.

Butyracé,e [s.] Tereyağı kesâfetinde ve onun hassalarını câmi, zübdî.

Butyrate [imz.] (k.) Zübdî.

Butyreux,se [s.] Sadeyağ hassalarını câmi, zübdî.

Butyrine [ims.] (k.) Zübdin.

Butyrique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı zübd.

Buvable [s.] İçilebilen, kabil-i şürb.

Buvant,e [s.] İçen, şârib. || **Être bien – et bien mangeant** Sıhhat-i tâmme üzere bulunmak.

Buvard [imz.] Sünger kâğıdı destesi, defteri. = [s.] **Papier** – Sünger kâğıdı.

Buveau [imz.] (m.) Mikyas-ı zevâyâ.

Buveter [fl.] (mr. Buffeter)

Buvetier [imz.] Bir daire veya merkeze merbut lokantacı, büfeci.

Buvette [imz.] Devâire veya istasyona merbut küçük lokanta veya bakkal dükkânı. ◆ İşret. ◆ Teneffüshâne. ◆ Kaplıcalarda su içtikleri mahal.

Buveur,se [s.] İçmeyi seven, içici. ◆ Çok maden suyu içen. ◆ İşret eden, mey-hâr, bâde-nûş: **Un grand** – Ayyaş, bekrî.

Buvoter [fl.] Sık sık ve azar azar içmek.

Buxine [ims.] (k.) Şimşâdin.

Byronien,ne [s.] İngiliz meşâhir-i şuarasından Lord Bayron'un[83] üslubuna, şiirine, tarz-ı tefekkür-i mağmumânesine benzeyen ve bu tarza taraftar olan.

Bysse yahut **Byssus** [imz.] Eski zamanlarda en nefis kumaşların imaline yarayan has yapağı veya ipek. || (tt.) Denizde sedefleri kayalara merbut tutan bent, ribat.

Byzantin,e [i. – s.] İstanbul'un nâm-ı kadimi. ◆ Bizans denilen eski Kostantiniye Rum İmparatorluğu'na müteallik. || **Empire** – Bizans Devleti. || (m.) **Style** – Bizans tarz-ı mimarisi, sanatkârîsi.

83 *Byron.*

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

C

C [imz.] Elifbâ-yı Fransevî'nin üçüncü harfi ve huruf-ı gayr-ı sadâiyesinin ikincisi. *e* ve *i* ve *y* harflerinden evvel olduğu yahut altında "sedil" denilen işaret-i mahsusası (ç) bulunduğu vakit (س), *u*'dan evvel (ك) ve sâir takdirlerde (ق) gibi telaffuz olunur; yalnız *second* kelimesiyle müştakkatında sert (غ) gibi okunur. ◆ Kelimenin âhirinde ekseriya okunmaz, okunduğu takdirde daima (ق) sadâsını muhafaza eder. (*c*) ile müntehî olan kelimelerden sonra sâit ile yahut telaffuz edilmeyen (*h*) ile başlayan bir kelime gelecek olursa (*c*) vasl edilmez; yalnız pek müsta'mel birkaç tabir bundan müstesnadır. ◆ *Donc* kelimesinin nihayetindeki (*c*) telaffuz edilmez. Fakat cümle bu kelime ile başlayacak olursa (*c*)'yi ale'l-usul (ق) gibi telaffuz etmelidir. ◆ *h* ile beraber (*ch*) (ش) gibi okunup yalnız bazı kelimat-ı Yunaniye'de (ق) yahut (ك) gibi telaffuz olunur. ◆ Rakam gibi kullanıldığı vakit yüz adedine delâlet eder. ◆ *C. A. D.* harfleri *C'est-à-dire* kelimelerinden muhaffef olarak yani makamında kullanılır. ◆ Muamelat-ı ticariyede *c* hesap, santim, santimetre kelimelerinin yerini tutar: $^{c}/_{c}$ hesab-ı cârî, $^{c}/_{o}$ hesab-ı küşâde; $^{m}/_{c}$ benim hesabım; $^{t}/_{c}$ senin hesabın, ilh. ◆ C^{e} işareti *Compagnie* kelimesinin murahhamı olup kumpanyası, şürekâsı mânâsının yerini tutar; *année C*^{te}, *mois C*^{t} şehr-i cârî, sene-i câriye. ◆ *c* Fransız elifbâsının üçüncü harfi olduğu cihetle bizim (ebced)'in (ج)'ine muadil olarak üçüncü işaretinin de yerini tutar. ◆ Fransız sikkeleri üzerinde Saint-Lô şehrine, daha sonraları Cæn şehrine alâmet olmuştur. || (ms.) Notaların iptidâsında bulunduğu hâlde mezkûr notada anahtardan bed' ile havanın nihayetine kadar olan batutaların cümlesi dört dörtlük miktarında olduğunu iş'ar eyler ki bizim musikide ağır düyek ve düyek usulleri buna muadildir. ◆ Fa miftahı, basso anahtarı. || (k.) Fahm demek olan karbon lafzının murahhamıdır. Ve daha bir hayli elfazın bu savtla terhimatı vardır. || **Faire un – dans un tarte** Isırmak.

Ça [i. – s.] (*cela*dan muhaffef olup tekemmülde müsta'meldir) Bu, şu (bunu, şunu): **Donnez-moi**– Şunu bana verin; **Comme**– Böyle, şöyle. ◆ Demek. || **De**– O vakitten, bu vakitten beri. || **Je ne veux pas de**– Bunu istemem. || **C'est**– Tamam, âlâ! || **Avec**–**que**… Sanki. || –**étant** Böyle olduğu için.

Çà [zm.] Burada, buraya: **Viens**– Buraya gel. || **Qui**–? Kim o? O kim? || –**et là** Şurada, burada, ötede beride. || **En**– Şimdiye kadar. || **Depuis quinze ans en**– On beş seneden beri. = [hd.] Haydi, haydi imdi. || **Or**– Şimdi! Ey şimdi! || **Ah**– Ya! Vay!

Ca [k.] Kalsiyum kelimesinin muhaffefi olup bunun yerini tutar.

Caaba Kâbe-i Şerif.

Cab [imz.] Arabacının oturacak mahalli arkasında bulunan bir nevi İngiliz arabası.

Cabacet [imz.] (mr. Cabasset)

Cabacle [imz.] Kadim Yunanîlerin elbise-i askeriyesi.

Cabajoutis [imz.] Eski bir bina ki müteakiben inşa olunmuş ve yekdiğere uymamış aksamdan müteşekkildir.

Cabalant,e [s.] Hilekâr, fitnekâr.

Cabal [imz.] Sermaye. ◆ Bir şirkette emtia hissesi. (Eskidir.)

Cabale [ims.] İsrailîlerde Tevrat'ın mânâ-yı bâtınî ile tefsiri. ◆ Yine İsrailîlerin iddia ettikleri bir ilm-i mevhum ki güya insana âlem-i lâhutla münasebat peyda ettirir, ilm-i ledün. ◆ Bir oyunu alkışlamak veya takbih etmek maksadıyla tiyatroya gidenler. ◆ Bir meslek-i edebî veya ilmî tarafdarını. ◆ Hiyel ve desâyiste, tesvilatta bulunan adamlar.

Cabaler [fl.] Hile ve desiseler kurmak.

Cabaleur,se [i.] Dessas, hilekâr. ◆ Bir tiyatro oyununu yahut oyuncuları mahsus alkışlayan yahut tezyif eden adam.

Cabaliste [s.] İsrailîler indinde Tevrat'ı mânâ-yı bâtınîsiyle tefsirde âlim adam. ◆ Âlem-i lâhut, âlem-i ervah ile güya münasebette bulunan, bulunmak ile uğraşan adam.

Cabalistique [s.] İsrailîlerde Tevrat'ın mânâ-yı bâtınîsiyle tefsirine müteallik. ◆ Sihr-âmiz. ◆ Ledünnî, esrar-âlûd.

Caban [imz.] Kukuletalı bir nevi asker yağmurluğu, avniye, kaban.

Cabane [ims.] Kulübe (külbe), baraka, salaş. ◆ Küçük ve fakirâne ev yahut oda. ◆ (Vapurda) Kamara. ◆ İpek böceği askısı.

Cabaner [fl.] Kulübeye çekilmek, kulübe veya baraka yapıp içine girmek. ◆ İpek böcekleri için askılar hazırlamak. ◆ (Merâkib-i bahriye hakkında) Alt üst olmak.

Cabanon [imz.] Küçük kulübe. ◆ Hapishânede bazı mücrimleri ve tımarhânede azgın divâneleri kapadıkları küçük ve dar mahal, bodrum.

Cabarer [ft.] Bir fıçıdan diğer fıçıya dökmek, nakletmek.

Cabaret [imz.] Meyhâne, meygede. ◆ Misafirhâne, muvakkat ikametgâh. ◆ Fena lokanta. ◆ Kumarda fişlerin vaz'ına mahsus tabak vesâire. ◆ Fincan, kadeh, bardak ve sürahi vaz'ına mahsus tepsi, tabla yahut masa. ‖ **Pilier de** – Gece gündüz meyhâneden çıkmayan ayyaş. ‖ – **borgne** Serseri ve ayyaşların müdavim oldukları fena, âdi meyhâne. ‖ (nb.) Asaron, çoban düdüğü. (Lisan-ı fende *Asaret* denilir.)

Cabareter [fl.] Meyhânelere müdavim bulunmak, sık sık devam etmek.

Cabaretier,ère [i.] Meyhâneci, meyhâneci karı, meyhâneci karısı.

Cabarre [ims.] (bhr.) Cankurtaran sandalı, tahlîsiye sandalı.

Cabas [imz.] Çanta şeklinde zembil. ◆ Bir nevi eski ve büyük sepet araba. ◆ Birkaç kişinin birden yattıkları büyük ve fena karyola. ◆ Biçimsiz, geniş bir şapka. ◆ Kadın şapkası. ◆ (Latife tarzında) Fena, eski bir araba. ‖ (as.) Bir nevi büyük kalkan.

Cabasset [imz.] Bir nevi küçük şapka. ‖ (as.) Açık miğfer.

Cabasseur [imz.] Hilekâr, hırsız. (Eski kelime.)

Cabel [imz.] Saç, sakal. ◆ Buğday sapı. (Eski kelime.)

Cabestan [imz.] Bocurgat. ‖ – **ordinaire** Çıkrık, ırgat.

Cabillaud yahut **Cabliau** [imz.] Morina balığı.

Cabillot [imz.] Fransa'da bahriye askerlerinin asâkir-i berriyeye latife tarzında verdikleri isim.

Cabine [ims.] (bhr.) Kamara. ◆ Deniz hamamı locası.

Cabinet [imz.] Hususi oda, halvet odası. ◆ Yazı yazmaya, hesap görmeye vesâir işlere

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mahsus oda, kalem. ◆ Meclis-i vükelâ. ◆ Heyet-i vükelâ. ◆ Devlet, hükûmet. ◆ Bir hükümdarın maiyetinde bulunan meclis; – militaire Hükümdarların maiyetindeki meclis ve kalem-i askerî (Devlet-i Aliyye-i Osmâniye'de maiyet-i seniyye-i cenab-ı mülûkâne erkân-ı harbiye kalemi gibi.) ◆ Fünûna dair kütüb ve âlât ve edevatı câmi oda veya daire. ◆ Kameriye. || – d'étude Mütalaa-hâne. || – de lecture Kıraathâne. || Homme de – Çalışmaya mahsus odası bulunmasını icap eder bir işle meşgul adam. || – d'aisance Yahut yalnız – Ayak yolu. || – de travail Hücre-i iştigal. || – s particuliers Lokanta ve birahânelerde yalnız kalmak isteyenler için hususi odalar. || – noir Avrupa postahânelerinde bazı lüzum üzerine teşkil edilen bir kalem heyeti ki şüpheli mektupları açıp tetkik ederler. || Lettre de– Nâme-i mahsus-ı hükümdârî. || – de Saint-James İngiltere kabinetosu. || – d'anatomie Teşrihhâne. || – d'eau Su hazinesi.

Câble [imz.] (bhr.) Halat, palamar, üçleme halat, gumena.[84] ◆ Tahte'l-bahr telgraf hattı, kablo, kablo teli. ◆ Gemi demiri zinciri. || Filer du – Demir halatını vira etmek, kaloma vermek ve (mec.) vakit kazanmak.

Câblé [imz.] Levha kordonu. ◆ Perde kolu.

Câblé,e [s.] Birlikte bükülmüş (ipler), üçleme halat. ◆ Kordondan müteşekkil veya kordonla müzeyyen. || (bhr.) Zincirli demir.

Câbleau yahut **Cablot** [imz.] İnce halat, çıma, permeçe, yedek halatı, ince.

Câble-chaîne [imz.] Gemi demiri zinciri.

Câbler [ft.] Birkaç ipi birlikte bükerek halat, palamar yapmak. ◆ Tahte'l-bahr telgraf hattıyla muhabere etmek.

Cabliau [imz.] (mr. Cabillaud)

Câblot (mr. Câbleau)

Cabo [imz.] (as.) İspanyol onbaşısı.

Cabochard [imz.] İnatçı adam, muannit.

Caboche [ims.] Büyük baş, koca kafa. ◆ Başlı nal veya çizme çivisi. || (mec.) Muannit, musırr adam. ◆ Zekâvet, hafıza. || Bonne – İyi efkârlı adam.

Cabochon [i. – s.] Tıraşsız cilâlı ham elmas vesâir zî-kıymet taş. || Clou à – Başlı çivi. = [s.] Rubis – Tıraş olmamış halis zümrüt. || (m.) Saksı heyeti.

Cabotage [imz.] Sahillerde seyr-i sefâin, seyahat-i sahiliye ve bunun için lâzım olan malumat. ◆ (Gümrük umurunda) Memâlik-i ecnebiye ile olmayıp mensup bulunulan hükûmet limanları beyninde vukua gelen seyr-i sefâin. || Petit – Az mesafe beyninde ve sevâhil gözden dûr olmaksızın vuku bulan seyr-i sefâin, seyahat-i sahiliye-i kasîre. || Grand – Uzak mahaller beynindeki seyr-i sefâin, seyahat-i sahiliye-i medîde.

Caboter [fl.] Sevâhilde gemi ile seyr ü sefer ve nakliyat icra etmek.

Caboteur [imz.] Sevâhil-i karîbede seyahat eden gemi ve gemici.

Cabotin,e [i.] Seyyar tiyatro oyuncusu. ◆ Âdi ve maharetsiz tiyatro oyuncusu. ◆ Tiyatro oyuncusu.

Cabotinage [imz.] Seyyar tiyatroculuk. ◆ Âdi tiyatroculuk. ◆ Tiyatroculuk. ◆ Sahnede ca'lî, gayritabii ve gülünç bir surette oyun oynama. ◆ Fena yazılmış tiyatro kitabı. || (mec.) Riyakârâne ve ahmakça bir entrika, dolap.

Cabotiner [fl.] Seyyar tiyatroculuk etmek. ◆ Âdi tiyatrocu olmak. ◆ Âdi tiyatro oyuncularıyla sık sık ülfet etmek, bunların açıkça âdâtıyla tahalluk etmek.

Cabre [ims.] Eskal kaldırmaya mahsus ve iki üç keresteden müteşekkil bir nevi ırgat. (*Chèvre* dahi denilir.)

Cabré,e [s.] Şahlanmış (at). ◆ Kızmış, teheyyüc etmiş.

84 Orijinal metinde dizgi hatası: غومته şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında غومنه olması gerektiği anlaşılmaktadır. Nitekim müellifin Türkçeden Fransızcaya *Kâmûs-ı Fransevî*'sinde غومنه için verilen karşılığın "*câble ou chaîne de l'ancre*" olduğu görülmektedir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cabrer (**se**) [fv.] (Beygir hakkında) Şaha kalkmak, şahlanmak. ◆ (Şairâne) Yükselmek, teâlî etmek. ‖ (mec.) Hiddet etmek, teheyyüc etmek, parlamak. = [ft.] (mec.) Dokunmak, müteessir etmek, kızdırmak. = [i.] Atın şaha kalkması.

Cabri [imz.] Keçi oğlağı, erkeç.

Cabrillon [imz.] Keçi sütünden yapılan peynir.

Cabriole [ims.] Sıçrayış, fırlayış. ◆ Beygirin dört ayakla sıçraması, atlaması, fırlaması. ◆ Düşme. ‖ **Faire la** – İzhar-ı neşat etmek. ◆ Çok zarar etmek.

Cabrioler [fl.] Sıçramak, fırlamak.

Cabriolet [imz.] İki tekerlekli ve tek beygirli hafif araba. ◆ Küçük koltuk sandalyesi. ‖ (mec.) Vasıta-i terakki, tefeyyüz.

Cabrioleur,se [i.] Sıçrayan, fırlayan. = [s.] Sıçrayıp oynamayı seven.

Cabron [imz.] Oğlak derisi.

Cabule [ims.] (as.) Bir nevi koçbaşı.

Cobus [smz.] **Chou** – Top lahana.

Cacaber [fl.] (Keklik hakkında) Bağırmak, keklik gibi bağırmak.

Cacade [ims.] Adem-i ehliyetten dolayı nâil olamama. ◆ Adem-i muvaffakiyet. ◆ Ric'at-i kahkarî.

Cacao [imz.] (*ka-o*) Hind bademi, levz-i hindî, kakao.

Cacaoyer (*ka-o-i- é*) veya **Cacaotier** [imz.] Hind bademi ağacı, kakao ağacı.

Cacaoyère yahut **Cacaotière** [ims.] Hind bademi ağaçlığı.

Cacarder [fl.] (Ördek hakkında) Bağırmak. ◆ Ördek gibi bağırmak.

Cacatois [imz.] Cezâir-i bahr-i muhit papağanı. ‖ (bhr.) Kontra babafingo. ‖ **Mât de** – Kontra babafingo sereni.

Cachalot [imz.] Amber balığı, kaşalo.

Cache [ims.] Bir şey saklamaya yahut saklanmaya mahsus gizli mahal, kemîn-gâh. ‖ (tba.) Matbu sayfalar arasına konulan beyaz kâğıt.

Caché,e [s.] Gizli, mahfi, sır. ◆ Meçhul, müphem. ‖ **Esprit** – Fikir ve mütalaasını mektum tutan adam. ‖ **Vie** – **e** Tenha ve münzeviyâne yaşayış.

Cache-cache [imz.] Saklambaç oyunu. ‖ (mec.) **Jouer à** – Hile ile hareket etmek.

Cachectique [s.] (t.) Kaşeksiya veya sû-i kınye denilen illete müptelâ. ◆ Bu illete müteallik.

Cache-cou [imz.] Boyun sargısı.

Cache-entrée [ims.] Kilit kapağı.

Cache-lumière [imz.] (as.) Falya kapağı.

Cache-maîtresse [imz.] Bir takım münasebat-ı âşıkaneyi ve bu münasebattaki hâlleri nazardan ketm ü ihfâ için kendisine dostâne ve samimâne müdâvemet ve mülâzemette bulunuluyor gibi tanıttırılan kadın.

Cachement [imz.] İhfâ.

Cachemire [imz.] Keşmir kumaşı yahut şalı. ◆ Bunun taklidi olup kaşmir, kaşmer denilen kumaş.

Cache-nez [imz.] Boyun şalı, boyun atkısı. (cm. des *cache-nez*)

Cache-peigne [imz.] Kadınların başa koydukları tarağı örten saç bükümü. ◆ Başın arka tarafına takılan kurdele veya çiçek veya inci. (cm. *des cache-peigne* yahut *des cache-peignes*)

Cache-pot [imz.] Mukavva saksı. ◆ Kaba saksı kılıfı. ‖ **à** – Kaçırma tarikiyle, hafiyen. (cm. *des cache-pot* yahut *des cache-pots*)

Cache-sottise [ims.] Hataları, budalalıkları setre yarayan şey.

Cacher [ft.] Saklamak, gizlemek, ihfâ etmek. ◆ Ketm etmek, göstermemek. ◆ Örtmek, setretmek. ◆ Tutmak, görünmesine mani olmak. ‖ – **le vent** Yelkenleri boşaltmak, arya etmek. ‖ **Se** – Saklanmak, gizlenmek, meydana çıkmamak. ◆ Fikir ve maksadını ketm etmek.

Cachet [imz.] Mühür, hâtem. ◆ Mühürle basılmış mühür mumu vesâire. ◆ Mührün kâğıdın üzerindeki eseri, basılmış mühür. ◆ Bilet. ◆ Alâmet-i fârika, nişâne-i temyiz. ‖ **Lettre de** – Emirnâme-i hükümdarî. ◆ Ha-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

pis ve tevkif emri. ‖ (mec.) Kendisine mahsus tabiat, hâl. ‖ Courir le – Hususi ders vermek. ‖ – volant Mektup zarfının üst kapağı üzerine vaz' olunan mühür ki bu hâlde zarf açık bulunur.

Cache-tampon [imz.] Gizletilmiş bir tıpayı aramaktan ibaret bir nevi çocuk oyunu.

Cacheté,e [s.] Mühürlenmiş, mahtum. = [imz.] Şişe içinde saklanmış eski şarap.

Cacheter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Tahtim etmek, mühürlemek, mühür basmak. ‖ Cire à – Mühür mumu.

Cache-tête [imz.] (as.) Hayvan baş örtüsü. (Malûliyeti sabit olmasına mebnî kesilmesi lâzım gelen beygirlerin gözlerini setr için kullanılır.)

Cachette [ims.] Bir şey gizleyecek veya saklanacak küçük ve dar mahal. ‖ (mec.) Sır. ‖ En – Gizlice, hafiyen.

Cacheur [imz.] Gizleyici, saklayıcı.

Cachexie [ims.] (t.) Sû-i kınye, kaşeksiya.

Cachot [imz.] Karanlık ve dar hapishane odası, locası, bodrum. ◆ Dar ve karanlık mesken. ◆ (Şairâne) Muzlim ve hazin mahal, hapishane.

Cachotter [ft.] Gizlenmeyecek ehemmiyetsiz şeyleri gizlemek, nâ-be-mahal sır tutmak. (Az müsta'meldir.)

Cachotterie [ims.] Saklanmayacak ve ehemmiyetsiz sır tutma.

Cachottier,ère [i. – s.] Saklanmayacak ve ehemmiyetsiz şeyleri sır tutan, nâ-be-mahal ketum.

Cachou [imz.] (t.) Sent ağacından müstahrec kabız bir madde, kâd-ı Hindî.

Cachoucha [ims.] (*tchou-tcha*) İspanyolların bir nevi rakısı.

Cacique [imz.] Meksika vesâir Amerika tarafları ahali-i kadîmesinin reis ve hükümdarlarına verilen unvandır.

Caco Lisan-ı Yunanîden me'huz bazı kelimat-ı mürekkebenin başında bulunup "fena" mânâsını ifade eder.

Cacocholie [ims.] (t.) Fesad-ı safra.

Cacochylie [ims.] (t.) Fesad-ı kilüs.

Cacochyme [i. – s.] (t.) Seyyi'l-mizac, fasid-i ahlât. ◆ Bed-huy.

Cacochymie [ims.] (t.) Sûi'l-mizac, fesad-ı ahlât. ◆ Zaaf-ı bünye. ◆ Bed-huyluk. ◆ Garip tabiat.

Cacœthe [s.] (t.) Redîü't-tabîa.

Cacogénèse [ims.] (t.) Tekevvün-i gayr-ı mutad.

Cacographie [ims.] İmlâsız yazı. ◆ Şâkirdan tarafından tashih olunmak üzere kasten imlâsız basılmış kitap.

Cacographique [s.] İmlâsızlığa veya kasten imlâsız yazılmış kitaba müteallik: Exercices – s Böyle kitapla imlâ talimi.

Cacolet [imz.] (as.) Oturmaya muktedir olan mecruhîn-i askeriyeyi irkâb ve nakletmek için kullanılan ve ester semerlerinin iki yanına rapt olunan arkalıklı kürsü.

Cacologie [ims.] Nâ-be-mahal ve yanlış vaz' olunmuş kelimelerle tertip olunmuş kelâm, sû-i tabir, sû-i lisan.

Cacologique [s.] Nâ-be-mahal ve yanlış vaz' olunmuş kelimelerden mürekkep kelâma, sû-i tabire müteallik.

Cacomane [i.] Fenalığa meyyal olan, fenalığa merakı bulunan erkek veya kadın.

Cacophage [s.] Zâikası duçar-ı halel olarak insan için ekle gayr-ı sâlih olan şeyleri yiyen (adam).

Cacophile [i.] Fena şeyleri seven erkek veya kadın.

Cacophonie [s.] (sr.) Tenâfür-i huruf. ◆ Teazzür-i lisan, sıklet-i lisan. ◆ Birbirine uymayan fikirlerin bir yere cem'i. ‖ (ms.) Tenâfür-i asvat, gulgul.

Cacophonique [s.] Tenâfür-i huruf veya tenâfür-i asvata müteallik.

Cacophraste [imz.] Kavâid-i lisana muhalif bir surette ifade-i fikr eden adam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cacopragie [ims.] (t.) Tagayyür-i ef'al-i iğtidaiye.

Cacositie [ims.] (t.) İstikrah-ı et'ime.

Cacostome [s.] (t.) Nefesi kokan, kerîhü'n-nefes.

Cacotrophie [ims.] (t.) Fesad-ı iğtidâ.

Cactées [ims. – cm.] (nb.) Frenk incirine müşâbih nebatat, fasîle-i sabbâriye.

Cactier [imz.] yahut:

Cactus [imz.] (nb.) (*tuss*) Yemen, firavun, frenk inciri ağacı, şecerü's-sabbar.

Cadastral,e [s.] Tahrir-i emlâke müteallik. || **Valeur – e** Tahrir-i emlâkte takdir olunan kıymet, kıymet-i muhammene. (cmz. *cadastraux*)

Cadastre [imz.] Vergi verecek arazi ve emlâkin vüs'at ve kıymeti. ◆ Bunların mukayyed bulundukları defter, emlâk defteri. ◆ Tahrir-i emlâk, kadastro. || **Dresser le** – Emlâki tahrir etmek. ◆ Tahrir-i emlâk defteri tanzim etmek.

Cadastré,e [s.] Tahrir olunmuş (emlâk), tahrir-i emlâk defterine kaydolunmuş.

Cadastrer [ft.] Tahrir-i emlâk muamelatını icra etmek.

Cadavéreux,se [s.] Meyyite müşâbih, meyyitî: **Teint** – Ölü rengi, levn-i meyyitî. ◆ Lâşe hâlinde bulunan.

Cadavérin,e [s.] (hyv.) Lâşeler üzerinde yaşayan.

Cadavérique [s.] (tşr.) Meyyite müteallik, meyyitî. ◆ Lâşeye müteallik.

Cadavre [imz.] Meyyit, cesed-i bî-ruh. ◆ Kadavra. ◆ Lâşe, cîfe. || (mec.) Gayet zayıf ve hasta adam. || **Sentir le** – Hâlet-i ihtizarda bulunmak. (El-yevm gayr-ı müsta'meldir.)

Caddor [imz.] (as.) Bir nevi sipahi meçi.

Cade [imz.] Dikenli ardıç ağacı, senderus, ar'ar. || **Huile de** – Ardıç katranı.

Cadeau [imz.] Hediye, bahşiş, tuhfe. ◆ (Hüsn-i hatta) Çiçekli harf. ◆ Yazı aralarına yapılan çiçek ve nakışlar.

Cadéir [fl.] Düşmek. (Eski kelime.)

Cadenas [imz.] (*s* okunmaz) Asma kilit. ◆ Kadîmen kral ve zevcelerinin kaşık, çatal kutusu. || **– à combinaison** Yazılı veya zemberekli asma kilidi ki zemberek matlub olan yazının üzerine getirilmedikçe açılmaz.

Cadenassé,e [s.] Asma kilitle kilitlenmiş.

Cadenasser [ft.] Asma kilitle kilitlemek. ◆ Hapse tıkmak. ◆ Sıkmak. || (mec.) Tezahürüne, tevessü'üne mani olmak.

Cadence [ims.] (Şiirde) Vezin. ◆ (Nesirde) Selâset. || (ms.) Âhenk, usul. ◆ Raks edenin havaya göre ayak atması. || (as.) Vezn-i hatve. (Hatvenin tûl ve süratini ölçmekte müsta'meldir. Buna – *du pas* dahi denir.)

Cadencé,e [s.] Mevzun. ◆ Selis. ◆ Âhenkli. ◆ Âhenge uygun (adım atış). || (as.) Vezinli, mevzun (hatve).

Cadencer [ft.] Şiire vezin ve nesre selâset vermek. ◆ Hava ve âhenge göre ayak atarak raks etmek veya yürümek. || (as.) Mevzun hatve ile yürümek.

Cadène [ims.] Kürek zinciri. || (as.) Pıranga zinciri. || (bhr.) Gemide zincir kilidi. || (tca.) Uşak halısı.

Cadenette [ims.] Örme saç.

Cadet,te [s.] Kardeşlerin veya bir familyanın en küçüğü. = [imz.] Kıdemce yahut yaşça diğerinden dûn bulunan adam. || **C'est le – de mes soucis** En az endişe ettiğim budur. || **C'est un – qui ne boude pas** Ciddiyet sahibi bir adam hakkında söylenir. || (as.) Zâdegân gönüllü askeri.

Cadette [ims.] Geniş kaldırım taşı.

Cadetter [fl.] Geniş taşlarla kaldırım döşemek.

Cadi [imz.] (Arapçadan me'huz) Kadı.

Cadis [imz.] Bir nevi yün kumaş, şayak.

Cadmie [ims.] (k.) Maden ısâga ve izâbe olunduğu sırada ocak bacasının etrafına yapışan humz-ı tûtiyâ, tûtiyâ çiçeği, ak tûtiyâ, kadmi.

Cadmium [imz.] (*mi-omm*) (k.) Kadmiyum.

Cadmus [imz.] (*s* okunur) Lisana dair bir keşifte bulunan adam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cadogan [imz.] (mr. Catogan)

Cadole [ims.] Sürme, mandal, zemberek.

Cadran [imz.] Saat minesi. ◆ Üzerinde taksimat bulunan herhangi bir daire. || (mec.) İşaret, alâmet. || (hy.) İrtifa aleti, alet-i basîta; – **solaire** Basîta-i şemsiye. || **Faire le tour du** – On iki saat meşgul olmak, bir çok devirden sonra tekrar nokta-i harekete avdet eylemek.

Cadrat [imz.] (*t* okunmaz) (tba.) Harflerin arasına konulan ve iki üç harf yerini tutan boş kurşun, kadrat.

Cadratin [imz.] (tba.) İki harf kalınlığında küçük kadrat. || **Demi** – Bir harf kalınlığında küçük kadrat.

Cadrature [ims.] Saatin akrep ve yelkovan çarkları.

Cadre [imz.] Levha ve resim çerçevesi. ◆ Çerçeve. ◆ Çerçeve gibi bir şey içinde ihâta edilmiş mahal. ◆ Hudut. ◆ Bir telif vesâirenin tertibi, planı. ◆ Bir daire-i memurîninin heyet-i mecmuası, umumiyesi. || (m.) Taştan veya sıvadan oymalı pervaz. || (as.) Bir alay veya tabur ve bölüğün veya bataryanın ümerâ ve zâbitan ve küçük zâbitan takımı, tertip, kadro. || – **de réserves** Sınıf-ı redif defteri, esası, tertibi. || – **de mine** Lağım çerçevesi. (Askeri lağım kuyularının inşasında kullanılır.) || – **de mine à oreilles** Kulaklı lağım çerçevesi. || – **de mine uni** Düz lağım çerçevesi. || – **de mine coffront** Elvahı lağım çerçevesi. || (bhr.) Kamara yatağı.

Cadrer [fl.] Tevâfuk etmek, uygun gelmek. || – **à** (Bundan sonra masdar gelmek şartıyla) Yardım etmek, muâvenette bulunmak, sahâbet etmek. ◆ İtilâf hâsıl eylemek.

Caduc,que [s.] (*c* okunur) Eski, köhne. ◆ Kadim, atik. ◆ Harap, viran. ◆ Pek ihtiyar, fertut, pirifâni. || (mec.) Kabil-i fena, muvakkat. || (nb.) Düşen (yaprak), sâkıt, heremî. || (hk.) Hükümsüz, bâtıl: **Donation** – **que** Hibe-i bâtıla. || **Age** – Herem, kötürüm. || (t.) **Mal** – Sara. = [ims.] (tşr.) Rahimde cenini ihâta eden zar, gışâ-yı sâkıt.

Caducéateur [imz.] Eski Romalılarda harp münâdisi.

Caducée [ims.] Ticaret ilâhı zu'm olunan Merkür'ün yılan sarılmış bir asadan ibaret alâmet-i mahsusası ki sulh nişânesi addolunur. ◆ Tüccarlık.

Caducité [ims.] Viranlık, haraplık. ◆ İhtiyarlık, kötürümlük, herem. || (nb.) Yaprak vesâirenin düşmesi, sukut. || (hk.) Hükümsüzlük, butlân.

Cæcographe [ims.] (*sé-ko*) Âmâlara talim-i hat.

Cæcal,e [s.] (*sé-cal*) (tşr.) A'verî.

Cæcum [imz.] (*sé-comm*) (tşr.) Kalın bağırsağın cihet-i süflîsi, a'ver. || (mec.) Dolambaç, muzlim cihet.

Cafard,e [i. – s.] Mürâî, riyakâr. ◆ Sahte sofu. ◆ Kamer. ◆ Arkadaşlarına nemmamlık eden şâkirt. || (hyv.) Hamam böceği.

Cafard [imz.] (mr. Blatte)

Cafarder [fl.] Mürâîlik etmek.

Cafarderie [ims.] Riya, mürâîlik.

Cafardise [ims.] Riya.

Café [imz.] Kahve. ◆ Kahvehâne. ◆ Ba'de't-taam kahve içmek zamanı. ◆ Kahverengi. = [s.] Kahve renginde. || – **au lait** Sütlü kahve. ◆ Sütlü kahve rengi. || – **brûlé** Kavrulmuş kahve. || – **moulu** Dövülmüş, çekilmiş kahve. || – **falsifié** Cavcav. || – **chantant** Çalgılı gazino. || **Prendre son** – Kendisine bâdî-i mahzûziyet olmak. || **C'est un peu fort de** – Bu garip, işitilmemiş, gayr-ı muhtemel bir şeydir.

Caféier [imz.] (mr. Cafier)

Caféière [ims.] Kahve ağaçlığı.

Caféine [ims.] (k.) Kahve cevheri, kafein.

Cafetan yahut **Caftan** [imz.] (Türkçeden me'huz) Kaftan, haftan.

Cafetier [imz.] Kahveci.

Cafetière [ims.] Kahve cezvesi, kahve ibriği.

Cafier yahut **Caféier** [imz.] Kahve ağacı.

Caffila [ims.] (Arapçadan me'huz) Kafile.

Cafiot [imz.] Hafif pişmiş kahve.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Cage [ims.] Kuş vesâir hayvanat kafesi. || (mec.) Mahbes; **Mettre en** – Hapsetmek. || (m.) Binanın dört duvarı, kafes. || – **d'escalier** Binada merdiven mahalli.

Cagée [ims.] Bir kafeslik (kuş, tavuk vesâire). ◆ İçinde mahpuslar bulunan hapishane, yahut araba.

Cageois [imz.] Köylü, kaba adam.

Cagerotte [ims.] Peynirin suyunu süzmeye mahsus sepet.

Cagette [ims.] Küçük kafes. ◆ Bir nevi kuş tuzağı.

Cagnard,e [i. – s.] Tembel, haylaz. ◆ Korkak, cebin.

Cagnarder [fl.] Haylazlık etmek, haylazlıkla yaşamak.

Cagnardise [ims.] Haylazlık.

Cagneux,se [i. – s.] Diz kapakları birbirine bitişik denecek surette içeriye dönmüş olduğu hâlde ayakları açık duran, bu suretle basan adam, ahnef. ◆ Bükülmüş, düğümlü.

Cagoler [ft.] Gemiyi akıntıya salıvermek.

Cagot,e [i.] Mutaassıp.

Cagoterie [ims.] Taassup.

Cagotisme [imz.] Mutaassıplık.

Cagoule [ims.] Papazlara mahsus kolsuz geniş kaput. ◆ Ruhban, ruhban takımı.

Cague [ims.] Flemenklerin kanallara mahsus altı düz bir nevi kayığı.

Cahier [imz.] (*ka-ié*) Yazı defteri, cüz. ◆ Lâyiha, muhtıra. ◆ Kitabın bir forması. ◆ Mezat kaymesi. || – **des charges** Şartnâme. || – **de frais** Masârif pusulası. || (as.) – **d'une compagnie** Bölük tablası.

Cahin-caha [h.] (*ka-ain-ka-a*) Şöyle, böyle, ne iyi ne fena.

Cahot [imz.] (*ka-o*) Arabanın sarsması. ◆ Sarsma, sarsılma. ◆ Kaldırımın bozuk mahalli. || (mec.) Nâgeh-zuhur mani, müşkilat.

Cahotage [imz.] (*ka-o*) Arabanın sarsarak gitmesi. || (mec.) Sık sık ta'zib, taciz.

Cahotant,e [s.] (*ka-o*) Sarsan (araba). ◆ Mütezelzil. || (mec.) Maniler ve müşkillerle dolu.

Cahoté,e [s.] (*ka-o*) Sarsılmış. || (mec.) Ta'zib edilmiş.

Cahotement [imz.] Sarsma, sarsılma.

Cahoter [fl.] (*ka-o*) Sarsmak. || (mec.) Sallandırmak, müterediddit kılmak. ◆ Rahatsız etmek.

Cahute [ims.] (*ka-u-te*) Küçük kulübe (külbe). ◆ Dar ve sefilâne mesken. || (as.) Fena tahkim olunmuş kale.

Caïc yahut **Caïque** [imz.] (Türkçeden me'huz) Kayık.

Caïd [imz.] Fas'ta eyalet valisi. ◆ Lâ-ekall beş yüz askere kumanda eden zâbit.

Caière [ims.] (*ka-iè-re*) Kürsü.

Caïeu [imz.] (nb.) Çiçek soğanının küçüğü, buseyle.

Caigne [ims.] Dişi köpek. ◆ Âlüfte (Eskidir.)

Caille [ims.] Bıldırcın. || – **coiffée** Münasebat-ı âşıkanede bulunan kadın. (Bu tabir eskimiştir.) || **Chaude comme une** – Gayet sıcak.

Caillé Koyulaşmış (süt). ◆ Pıhtılanmış (kan), mütehassir. = [imz.] Koyu süt. || **Lait** – Yoğurt.

Caillebotte [ims.] Koyulaşmış süt parçası, keşk.

Caillobetté,e [s.] Koyulaşmış, pıhtılanmış.

Caillebotter [ft.] Koyulaştırmak, pıhtılandırmak.

Caille-lait [imz.] Yoğurt otu, galyun.

Caillement [imz.] Koyulaşma, pıhtılanma, tahassür.

Cailler [ft.] Koyulaştırmak, pıhtılatmak, tahassür ettirmek. || **Se** – Koyulaşmak, pıhtılanmak, tahassür etmek.

Cailler [imz.] Bıldırcın çığırtkanı.

Cailletage [imz.] Zevzeklik, gevezelik, herze.

Cailleteau [imz.] Bıldırcın yavrusu.

Caillette [imz. – s.] Zevzek, geveze, hafifmeşrep, münasebat-ı âşıkanede bulunan (erkek

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

yahut kadın). ‖ (tşr.) Kırkbayır bağırsağı, kıtne, şirden. ◆ Peynir mayası.

Caillot [imz.] Pıhtı, alaka.

Caillot-rossat [imz.] Bir nevi kokulu armut, gül armudu.

Caillou [imz.] Çakıl taşı. ◆ Çakmak taşı. ◆ Umumiyetle kıymetsiz şey. ‖ (mec.) Büyük keder, elim endişe. ◆ Müşkilat, mani, mahzur.

Cailloutage [imz.] Çakıl döşeli mahal. ◆ Çakıl döşeme. ◆ Çakıl taşından yapılmış şey. ◆ Çakıl taşı yığını. ◆ Çakıllık. ◆ Çakıl döşeme ameliyatı.

Caillouté,e [s.] Çakıl döşeli.

Caillouter [ft.] Çakıl döşemek.

Caillouteur [imz.] Çakıl döşeyici.

Caillouteux,se [s.] Çakıllı, çakıllık.

Cailloutis [imz.] Yolun üzerine döşenilen çakıl.

Caïm [imz.] (Arabîden me'huz) Kayyim.

Caïman [imz.] Bir nevi timsah. ‖ (mec.) Ters, kaba, vahşi, gaddar adam.

Caïn [ihz.] Kabil (bin Âdem as.)

Caïque [imz.] (mr. Caïc)

Caire (le) [ihz.] Kahire. = [imz.] Hind bademi kabuğu.

Caisse [ims.] Sandık, kasa, mal sandığı. ◆ Bir sandığın aldığı miktar. ◆ Para çekmecesi, sandık. ◆ Sandık odası, vezne. ◆ Araba sandığı. ◆ Davul. ◆ Bazı nazik yemekleri pişirdikleri kenarları kalkık kâğıt. ‖ – **d'épargne** Tasarruf, idare, Menâfi sandığı. (Bizde emniyet sandığı da denilir.) ‖ – **d'amortissement** Re'sü'l-mâl sandığı, te'diye sandığı. ‖ – **de retraite** Tekaüd sandığı. ‖ **Battre la grosse** – İlan hizmetini görmek, herkesçe duyulmak için dağdağa yapmak. ‖ (tşr.) – **du tympan** Sanduka-i tabl. ‖ (as.) – **à tambour** Trampete üstüvânesi. ‖ **Grosse** – Büyük davul. ‖ (m.) – **de lavage** Tasfiye teknesi. ‖ (bhr.) – **à eau** Tatlı su fıçısı.

Caissier,ère [i.] Sandık-kâr, sandık emini, veznedar.

Caisson [imz.] (as.) – **à munitions** Cephane sandığı, kapaklı.

Caissote [ims.] Tencere. (Eskidir.)

Cajeput [imz.] Kayeput. ‖ **Huile de** – Kayeput yağı.

Cajeux [imz.] (as.) **Pont** – Ateş salı.

Cajolé,e [s.] Müdâhenekârâne sözlerle iğfal olunmuş. ◆ Sevilmiş, okşanmış.

Cajoler [ft.] Müdâhene ve temellukla iğfal etmek, yüzüne gülerek aldatmak. ◆ İhtimamat-ı âşıkanede bulunmak, tatlı, güzel sözlerle celbetmek. ◆ Okşamak.

Cajolerie [ims.] Müdâhene ile iğfal, yüze gülme. ◆ Âşıkane, tatlı söz.

Cajoleur,se [i.] Müdâhene ile iğfal eden, tatlı sözler söyleyerek celbeyleyen adam.

Cajute [ims.] (bhr.) Kamara.

Cake [imz.] (*kè-ke*) İngiltere'de tereyağı, süt, şeker ve kuru üzüm ile yapılan bir kurabiye.

Cal [imz.] Nasır. ‖ (crh.) Kırık kemik eseri, nedeb-i azm.

Calaba [ims.] (nb.) Meryem pelesengi denilen ağaç.

Calade [ims.] Beygirlerin alıştırılmasına mahsus iniş.

Calage [imz.] Bir şeyin altına ufak, bir veya birkaç tahta veya diğer bir şey koyup sağlamlaştırma, durdurma.

Calaison [ims.] (bhr.) Yüklü geminin su içindeki kısmı, mâimahreç: **Ce navire a vingt pieds de**– Bu sefinenin yirmi kadem mâimahreci vardır.

Calambac [imz.] (nb.) Meksika öd ağacı, kalambek.

Calambour yahut **Calambourg** [imz.] Bir nevi öd ağacı.

Calame [imz.] Yazı kalemi, kalem.

Calament [imz.] Yabani oğul otu.

Calamine [ims.] (mad.) Tûtiyâ taşı, hacer-i tûtiyâ.

Calamistré,e [s.] Kıvrılmış (saç). ◆ Parlatılmış.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Calamistrer [ft.] (Saçı) Kıvırmak, lüle lüle yapmak. (Eskidir.)

Calamistrum [imz.] (*romm*) Ezmine-i kadîmede saç maşası.

Calamite [ims.] Kamıştan çıkan bir nevi zamk, âdi günlük. ◆ Mıknatıs. (Bu mânâ ile isti'mal eskimiştir.) || – **blanche** Beyaz kil.

Calamité [ims.] Musibet, afet, felaket, idbar.

Calamiteusement [h.] Musibet ve afetle.

Calamiteux,se [s.] Musibetli, masâyible dolu. ◆ Bir çok musibet ve felaketlere duçar olan.

Calamule [ims.] Kamıştan yahut tüyden küçük yazı kalemi.

Calandrage [imz.] Kumaşları silindirden geçirerek perdahlama, cilâ verme.

Calandre [ims.] Kumaşlara cilâ vermeye mahsus silindir, mengene. ◆ Çayır kuşu envâından boğmaklı. ◆ Buğday kehlesi.

Calandré,e [s.] Silindirden geçirilerek perdah olmuş (kumaş).

Calandrer [ft.] Kumaşları silindirden geçirerek cilâlatmak, perdah etmek.

Calandreur [imz.] Silindirle kumaşlara cilâ veren sanatkâr, perdahçı.

Calangage [imz.] Münâzaa, münakaşa.

Calatrava [imz.] Kadîmen Endülüs Araplarına karşı İspanya'nın Kalatrava şehrinde teşkil etmiş olduğu bir asker sınıf-ı mahsusu.

Calcable [s.] Kabil-i mürur.

Calcaire [s.] (k.) Kireç tabiatında veya kireci hâvi, kilsî. = [imz.] Fahmiyet-i kilsten ibaret toprak yahut taş, kireç taşı; **Terrain** – Arazi-i kilsiye; – **compact** Kils-i kesif.

Calcan [imz.] (Türkçeden me'huz) Kalkan.

Calcanéum [imz.] (*né-omm*) Ökçe kemiği, azm-i akab.

Calcar [imz.] (as.) Süvari mehmizi/mahmuzu. (Eskidir.)

Calcédoine [ims.] Balgamî taş, alaca akik.

Calcédoineux,se [s.] Beyaz lekeli, balgamî (zî-kıymet taş).

Calcéolaire [ims.] (nb.) Çanta çiçeği.

Calcifère [s.] (k.) Hâmil-i kils.

Calcifié,e [s.] (k.) Fahmiyet-i kils yani kireç hâline geçmiş, mütekellis.

Calcigène [s.] Fahmiyet-i kils üzerinde yetişen.

Calcinable [s.] (k.) Kireç hâline geçebilen, kabil-i teklis.

Calcination [ims.] (k.) Kireç hâline geçme, teklis.

Calciné,e [s.] Kireç hâline geçmiş, kireç olmuş, mütekellis. ◆ Şiddet-i hararete maruz kalarak kurumuş, yanmış. ◆ Çok tabh edilmiş, yanmış. || (mec.) Bî-his bir hâle gelmiş.

Calciner [ft.] (k.) Kirece tahvil etmek, teklis etmek. ◆ Kurutmak. ◆ (Kebap ve emsali hakkında) Yakmak, çok pişirmek. ◆ Pek ziyade ısıtmak. || **Se** – Kireçlenmek, tekellüs etmek.

Calcium [imz.] (*si-omm*) (k.) Kalsiyum.

Calcul [imz.] Hesap, sayış. || **De** – **fait** İnde'l-hesab. || – **integral** Hesab-ı tamamî. || – **différentiel** Hesab-ı tefâzulî. || – **de probabilité** Hesab-ı ihtimalî. || – **mental** Hesab-ı zihnî. || (mec.) Tertip, niyet, hesap. || (t.) Mesane ve böbrek vesâire taşı, hasât.

Calculable [s.] Sayılabilen, kabil-i hesap.

Calculateur,trice [i.] İyi hesap bilen, muhasip. || (mec.) Müdebbir. ◆ Parasını hüsn-i isti'malde mahir adam. || –**mécanique** Muhasip denilen hesap makinesi.

Calculatoire [s.] Hesaba müteallik. ◆ Hesap etmeye yarayan.

Calculé,e [s.] Hesap olunmuş. || (mec.) Düşünülmüş, hesaplanmış.

Calculer [ft.] Saymak, hesap etmek. ◆ Hesap ile bulmak. || (mec.) Teemmül etmek, düşünmek. || – **quelqu'un** Birisinin ne kadar serveti olduğunu hesap etmek. || – **de tête** Zihnen hesap etmek, yazmaksızın hesap etmek. || **Se** – Hesap olunmak, niyet ve tasavvur olunmak. ◆ Tanzim edilmek. ◆ Mütenâsip bulunmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Calculeux,se [i. – s.] (t.) Mesane ve böbrek vesâirede hâsıl olan taşa mensup yahut bu illete müptelâ, hasâtî, muhsî.

Calculifrage [s.] (t.) Mesanedeki taşları dağıtan, müfettit-i hasât.

Cale [ims.] Gemi sintinesi, geminin alt ambarı, gemi dibi. ◆ Sintinenin taksimatı. ◆ Gemilerin inşa veya tamiriyle denize indirilmesine mahsus mahal. ◆ Gemi kızağı. ◆ Gemi ızgarası, kızak altında tezgâh. ◆ Gemiye hamûle irkâb veya ihracını teshil için rıhtımın mâil mahalli. ◆ Kadîmen bazı Avrupa memâlikinde müttehemi geminin üstünden suya sarkıtıp çıkarmaktan ibaret mücâzat. ◆ İki burun veya kaya arasında vaki koy. ‖ **à fond de** – Sintinenin altı ve (mec.) son derece zaruret ve sefalet.

Cale [ims.] Destek, dayak, tesviye için bir şeyin altına konulan parça.

Cale [ims.] Eski bir nevi erkek ve kadın takyesi. ◆ Küçük köylü, hizmetçi kadın.

Calé,e [s.] Destekle tesviye olunmuş. ◆ Rahatça yerleşmiş, oturmuş. ◆ Sahib-i refah. ‖ (bhr.) Mayna edilmiş, indirilmiş. = [i.] Zengin adam.

Calebasse [ims.] Su kabağı nevinden bir cins kabak, kunâiye, kunye. ◆ Baobab ağacının meyvesi. ◆ İnsan başı.

Calebassier [imz.] Amerika'nın bir ağacı ki su kabağı yerine müsta'mel bir kabak verir.

Calèche [imz.] Önü açık hafif araba, kaleska. ◆ Eski bir nevi kadın şapkası.

Caleçon [imz.] İç donu, don. ‖ – **de bain** Deniz hamamı donu.

Caléfacteur [imz.] Kömürle yemek pişirmeye mahsus mangal, maltız.

Caléfaction [imz.] Isıtma, teshin.

Caleie [ims.] (as.) Endaht topuzu.

Calem [ims.] (*lèmm*) (Arapçadan me'huz) Kalem.

Calembour [imz.] Cinas, tecnis, mazmun.

Calembouriste [imz.] Cinas söyleyen, mazmun sarf eden adam.

Calembredaine [ims.] Boş lakırdı, saçma sapan.

Calencar [imz.] Hind basması.

Calender [imz.] (dèr) (Fârisîden me'huz) Derviş, kalender.

Calendes [ims. – cm.] (Eski Romalılar indinde) Her ayın ilk günü. ‖ **–greques** "Balık kavağa çıktığı zaman" tabirimize mukabil olarak müsta'meldir. ‖ **Renvoyer aux – grecques** Sonu gelmez vade ve mühletlerde bulunmak.

Calendrier [imz.] Takvim-i sâl, takvim. ‖ – **Julien** yahut **vieux** – Takvim-i Rumi. ‖ – **grégorien** yahut **nouveau** – Takvim-i Efrencî. ‖ – **perpétuel** Takvim-i daimi. ‖ **Réformer le** – İyi bir şeyi değiştirmeye teşebbüs etmek.

Calenture [ims.] (t.) Ekalim-i hârrede gemicilerin uğradıkları hezeyanlı bir nevi sıtma, sevdâ-yı bahr.

Calepin [imz.] Bir adamın kendi maslahatı için kayd ü zaptettiği kelimeler veya maddeler. ◆ Ambroaz Kalpin[85] tarafından telif edilmiş lugat kitabı. ‖ **Mettez cela dans votre** – Bunu iyice hatırlayın. ‖ **Cela n'était pas dans son** – Buna hiç muntazır değildi. ‖ (as.) Kurşun kâğıt zarfı (madeni zarfı hâvi olmayan tüfek kurşunlarının üstüvânî kısmına sarılan kâğıttan ibarettir).

Caler [ft.] (bhr.) Direk ve yelkeni indirmek, mayna etmek. ◆ Suya batırmak. ‖ (mec.) – **la voile** Müddeayatı tenzil etmek, yelkenleri suya indirmek, razı olmak. = [fl.] (Gemi hakkında) Suyun içine girmek.

Caler [ft.] Destek ve dayakla durdurmak. ◆ Altını besleyerek tesviye etmek.

Caler [fl.] Geri çekilmek, korkmak. ◆ (Müretipler hakkında) Müsveddenin fikdanından nâşî işsiz durmak.

Caleur,se [s.] Korkan, geri çekilen. ◆ Tembel, haylaz.

85 *Ambrosio Calepino.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Calfat [imz.] Kalafatçı.

Calfatage [imz.] Kalafat, kalafatlama.

Calfaté,e [s.] Kalafat olmuş, kalafatlı.

Calfater [ft.] Kalafat etmek.

Calfeutrage [imz.] Kapı ve pencere aralıklarının tıkatılması veya kâğıtlanması.

Calfeutrer [ft.] Kapı ve pencerelerin aralıklarını tıkamak. ◆ Sıkıca kapamak. || (mec.) Haricî bir tesirden masun bulundurmak. || **Se** – Kapı ve pencere aralıkları tıkanmak. ◆ İnzivaya çekilmek, mahfice yaşamak.

Caliborgne [i. – s.] Fena gören, ters gören.

Calibrage [imz.] (as.) Çap tayini, mesâhası, tahkiki, itâsı.

Calibre [imz.] (as.) Esliha-i nâriye çapı, çap mümsihası. ◆ Üstüvânenin kutru. ◆ Gülle ve kurşun cesâmeti. ◆ Çap mikyası. || (mec.) Cins, ayar. ◆ Mahiyet, kıymet.

Caibré,e [s.] (as.) Çapı verilmiş.

Calibrement [imz.] (as.) Çap ölçme, çap verme.

Calibrer [ft.] Esliha-i nâriyenin çapını ölçmek, çap vermek. ◆ Esliha-i nâriye çapını ölçmek. || (mec.) Mütenâsip bulundurmak, mütenâsip yapmak.

Calice [imz.] Hıristiyanların icra-yı âyin esnasında şarabı koydukları kadeh. || (mec.) Şiddetli keder, merâret-i şedîde. || (mec.) **Boire le – jusq'à la lie** Bir acı ve musibeti tahammül etmek.

Calice [ims.] (nb.) Ke's. || (mec.) Kemâl-i zevk ve haz ile hissedilen, sevilen şey.

Calicé,e [s.] (nb.) Harici kabuğu bulunan (çiçek), zü'l-ke's.

Calicot [imz.] Hassa denilen pamuk bez, kalikot. ◆ Manifaturacı çırağı.

Calicule [imz.] (nb.) Ke's-i sagir, küeys.

Califat [imz.] (Arabîden me'huz) Hilâfet-i muazzama-i İslâmiye.

Calife [imz.] yahut **Khalife** yahut **Khaliphe** (Arabîden me'huz) Halife-i müslimîn.

Califourchon [imz.] Beygire binmiş bir adamın vaziyeti. ◆ İptilâ, merak. || **à** – Beygire biner gibi bacakları açarak. || **Être à – sur** Vazgeçmemek, saplanıp kalmak.

Califournien,ne [i. – s.] Kaliforniyalı. ◆ Kaliforniya'ya veya sekenesine müteallik, ait. ◆ Zengin, mutantan, kârlı.

Caliga [ims.] Çarık. (Roma asâkirine mahsus ayakkabı.)

Calin [imz.] Malaka kalayı.

Câlin,e [s.] Nazlı, mülâyim, gevşek. ◆ Tembel, ahmak. ◆ Müdâhin, mutabasbıs.

Câliner [ft.] Okşamak. || **Se** – Nazlanmak.

Câlinerie [ims.] Okşayış. ◆ Tatlı muamele. ◆ Nazlanma.

Calla [ims.] (as.) Şapka kısm-ı fevkanîsi (bilhassa *Képi* denilen Fransız asker şapkasının kısm-ı ulyâsı).

Calleux,se [s.] Nasırlı, sefenî. || (mec.) Bî-his.

Calligraphe [ims.] (*kal-li*) Hüsn-i hat sahibi, hattat. ◆ Hüsn-i hat muallimi.

Calligraphie [ims.] (*kal-li*) Hüsn-i hat, hattatlık.

Calligraphier [fl.] (*kal-li*) Hüsn-i hat sahibi olmak. ◆ Hüsn-i hat ile yazmak.

Calligraphique [s.] (*kal-li*) Hüsn-i hatta veya hattatlığa müteallik.

Callosité [ims.] Nasırlanma, nasır bağlama. || (mec.) Saht-dillik.

Callot [imz.] Taştan iri bila.

Calmande [ims.] Yünden bir tarafı parlak bir nevi kumaş.

Calmant,e [i. – s.] (t.) Veca'ı teskin eden ilaç, müsekkin, mülattif. || (mec.) Teskin eden, müsekkin.

Calmar [imz.] Kalem kılıfı, divit. ◆ Mürekkep balığı.

Calme [s.] Sakin. ◆ Durgun. || (mec.) Müsterih, asayişte bulunan, rahat. ◆ İtidal-i dem sahibi. = [imz.] Sükûnet, rahat, asayiş. ◆ Huzur-ı kalp. || – **plat** (bhr.) Sütlimanlık ve (mec.) hiç hareketsizlik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Calmé,e [s.] Kesb-i sükûnet etmiş.

Calmer [ft.] Teskin etmek, durdurmak. ◆ Tadil ve tehvin etmek. || (mec.) Şiddetini tenkis etmek, tahfif ve teskin eylemek. = [fl.] Kesb-i sükûnet etmek, durmak (rüzgâr ve deniz hakkında). || **Se** – Kesb-i sükûnet etmek.

Calomel yahut **Calomélas** [imz.] Zîbak-ı hulv, tatlı sülümen.

Calomniateur,trice [i. – s.] Müfterî, bühtancı.

Calomnie [ims.] İftira, bühtan. ◆ Müfterîler zümresi.

Calomnier [ft.] İftira etmek, bühtan atmak. || – **à dire d'expert** Bilâ-tereddüt, kemâl-i katiyetle iftira atmak.

Calomnieusement [h.] İftira ve bühtanla, müfteriyâne.

Calomnieux,se [s.] İftiralı, iftirayı hâvi, iftirakârâne.

Caloricité [ims.] Hararet-i garîziye.

Calorie [ims.] Miktar-ı harareti ölçmek için kabul edilmiş mikyas, vâhid-i kıyasî ki bir kilogram suyun hararetini bir santigrat tezyid eder, vâhid-i kıyasî-i hararet, vâhid-i nârî.

Calorifère [s.] Hâmil, nâkil-i hararet. = [imz.] Bir evin içine borular vasıtasıyla neşr-i hararet eden soba, kalorifer.

Calorification [ims.] Husûl-i hararet.

Calofirique [s.] Hararet hâsıl eden, ısıtan, müsahhin.

Calorimètre [imz] (ht.) Mikyas-ı hararet, mizanü'n-nâr.

Calorimétrie [ims.] (ht.) Mukayesetü'l-harâre.

Calorique [imz.] (ht.) Hararetin asıl ve esası addolunan madde-i mütemevvice, harur. || – **libre** Hararet-i mahsuse. || – **spécifique** Hararet-i meblûa. || – **latent** Hararet-i hafiye.

Calotin yahut **Callottin** [imz.] (Makam-ı zemmde) Tarik-i ruhbana mensup adam. ◆ Ruhbâniyet taraftarı.

Calotte [ims.] Başın yalnız tepesini örten takye. ◆ Kardinallik. ◆ Rahip, kardinal. || (mec.) Başa vurulan sille. ◆ Taife-i ruhban. || – **des cieux** Kubbe-i semâ, kâinat. || (m.) Kubbenin merkezindeki küçük kubbe. || (hy.) – **sphérique** Takye-i küreviye || (tşr.) – **du crâne** Takye-i kıhf. || (as.) Şubara, serpuş, takye. (Ekseriya kırmızı çuhadan imal olunup ahır hizmeti ve angarya esnasında efradın giydikleri dilimli takye, takkedir.) || – **d'écurie** Ahır fesi (bizim askerde). || – **de coton** Pamuk takye, gecelik takyesi.

Calotter [ft.] Birisinin başına sille vurmak.

Caloyer,ère [i.] (*lo-iè*) Aya Vasil tarik-i ruhbanîsine mensup Rum keşişi.

Calque [imz.] Saman kâğıdıyla alınmış resim nüshası, kopya. ◆ İğneleme. || (mec.) Taklit.

Calquer [fl.] Bir resmin saman kâğıdıyla nüshasını almak, kopya etmek. ◆ Taklit etmek. || **Papier à** – Saman kâğıdı.

Calumet [imz.] Amerika-yı şimalî vahşilerinin çubuğu ki sulh alâmeti makamında hasımlarına gönderirler. ◆ Ale'l-ıtlak çubuk, pipo.

Calus [imz.] (*s* okunur) Nasır, sefen. || (mec.) Yürek katılığı, saht-dillik.

Calvaire [imz.] İtikad-ı Nasârâ'ya göre Hazret-i İsa'nın salibi kast olunduğu tepe, Golgota Tepesi. ◆ Üzerine haç dikili tepe. ◆ İtikad-ı Nasârâ'ya göre Hazret-i İsa'nın mezkûr tepede çektiği azap ve ıztırap. || (mec.) Teâkub-ı âlâm ve ekdar. || **Rester au** – Acı ve musibete kemâl-i tevekkülle teslim olarak tahammül etmek.

Calville [imz.] Bir nevi elma. (*Pomme de* – dahi denilir.)

Calvinisme [imz.] Kalven[86] tarafından icat olunmuş bir Protestan mezhebi. ◆ Bu mezhep tarafdaranı.

Calviniste [imz.] Kalven[87] mezhebinde bulunan Protestan.

86 *Calvin.*

87 *Calvin.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Calvitie [ims.] Saçın dökülmesi, sal'. ‖ – **des paupières** Kirpiklerin dökülmesi. ◆ Havın, tüyün dökülmesi hâli.

Camaïeu [imz.] Alaca akik. ◆ Kabartma oyuk taş. ◆ Elvanı bir tek boyanın koyusuyla sulusundan mürekkep resim. ◆ (Makam-ı zemmde) Yeknesak ve tatsız resim. ◆ Yeknesak ve tatsız bir üslup ile yazılmış eser-i edebî.

Camail [imz.] (as.) Zırh gömleği başlığı. (*Cotte de mailles* denilen zırh gömleğin kukuleta gibi baş üzerine yıkılan kısm-ı fevkanîsi ki bir nevi takyeden ibaret olan *Cap de mailles* tabirinin muhaffefidir.) ◆ Papazların giydikleri kukuleta gibi başlıklı kısa kaput.

Camaldule [i.] Sent Romuald[88] tarafından İtalya'nın Kamaldoli[89] şehrinde icat olunmuş bir tarik-i mahsusa mensup rahip ve rahibe.

Camarade [i.] Arkadaş, refik. ◆ Yoldaş. ◆ Kapı yoldaşı. ◆ Dost, muhip. ‖ (as.) – **de lit** Yatak arkadaşı. ‖ – **de chambrée** Koğuş arkadaşı.

Camaraderie [ims.] Arkadaşlık, refakat. ◆ Dostluk. ◆ Teklifsizlik, laubalilik. ◆ (Makam-ı zemmde) Birbirlerini medh ve himaye ederek ve birtakım hileler eyleyerek nâil-i iştihar olan muharrirler güruhu.

Camard,e [i. – s.] Yassı ve basık burunlu adam. ‖ [s.] **Nez** – Yassı ve basık burun. = [ims.] **La – e** Ölüm.

Cambio [imz.] (İtalyancadan me'huz) Kambiyo.

Cambiste [imz.] Sarraf. (Eskidir.) ◆ Kambiyo dellalı.

Cambium [imz.] (nb.) Nebatatın içinde bulunan ve onların neşvünemâsına yarayan mâyi, öz, mıntıka-i müvellide, kambiyum.

Cambouis [imz.] Siyah tekerlek yahut makine yağı.

88 *Saint Romuald.*

89 it.: *Camaldoli.*

Cambral [imz.] Makine ile yapılmış dantela, taklit dantela.

Cambré,e [s.] Arkadan beli içeriye doğru bükülmüş (kamet).

Cambrement [imz.] Bükülme, kemerli olma.

Cambrer [ft.] Az eğriltmek, kemerli etmek. ◆ Göğsünü ileriye çıkarmak. ‖ **Se** – Eğilmek. ◆ Göğsünü ileriye çıkarmak. ‖ (mec.) Razı olmak, itaat ve muvâfakat etmek.

Cambreur [imz.] Potinlerin altına konulan köseleyi eğrilten kunduracı çırağı.

Cambrioleur,se [i.] Odalardan irtikâb-ı sirkat eden hırsız.

Cambrure [ims.] Eğrilme, takavvüs, kavsiyet. ◆ Az bükülmüş ve kemerli olma. ‖ (mec.) Gösteriş için yapılmış, ca'lî tavır ve vaziyet. ‖ (as.) Askerî ayakkabılarında topuk önünden ayak tarağına doğru giden eğrilik, kamburluk.

Cambuse [ims.] Gemi kileri, kumanya ambarı.

Cambusier [imz.] Gemi kilercisi, kumanya memuru, müvezzii.

Came [ims.] (mha.) (Bir makine aksamında) Tahvil-i hareket kolu dişi, kama. ‖ (as.) Kezâ.

Camée [ims.] Kabartmalı, yonma taş veya sedef ki üzerine resimler hakkolunur, müsennem işli akik. ◆ Böyle taşın üzerine hakkolunmuş resim.

Caméléon [imz.] Bukalemun. ‖ (mec.) Mütelevvin ve mesleksiz adam. ‖ – **minéral** Hirbâ'[90] madeni, bukalemun madeni.

Caméléonesque [s.] Bukalemun rengi gibi mütehavvil, mütegayyir.

Caméléoniens [imz. – cm.] (tt.) Şube-i bukalemuniye.

Caméléopard [imz.] Zürafanın eski ismidir.

90 Orijinal metinde dizgi hatası: خرباء [=*harbâ*': kulak memesinin yarık olması veya kulağı böyle olan keçi] şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında حرباء [=*hirbâ*': bukalemun] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Camélia [imz.] Kamelya ağacı. ◆ Kamelya çiçeği. || **Dame aux – s** yahut sadece – Hâli yolunda âlüfte.

Cameline [ims.] (nb.) Ketencik.

Camellia [imz.] (mr. Camélia)

Camelot [imz.] Suf, şâlî. ◆ Ufak tefek ve âdi şeyler satıcısı. || **Il est comme le –, il a pris son pli** Ahlakı gayr-ı kabil-i tashihtir.

Camelote [ims.] Âdi eşya-yı ticariye. ◆ Fena yapılmış eser, iş. ◆ Dolap, desise. = [s.] Kıymetsiz, fena cinsten.

Caméra-lucida [ims.] (ht.) Hücre-i muzîe. (*chambre claire* dahi denir.) (cm. des *camara-lucida*)

Camérier [imz.] Papanın ve kardinallerin hâdim-i hâssı. ◆ Oda uşağı.

Camérière [ims.] Oda hizmetçisi kadın.

Caméristе [ims.] Kraliçe vesâir büyük kadınların hizmet-i hâssasında bulunan musâhibe.

Camion [imz.] Ufak toplu iğne. ◆ El ile çekilen ufak tekerlekli ve gayet alçak yük arabası.

Camionnage [imz.] Gayet ufak tekerlekli alçak el arabasıyla nakl-i eşya. ◆ Bu nakil için verilen ücret.

Camionner [ft.] Gayet ufak tekerlekli alçak el arabasıyla nakl-i eşya etmek.

Camionneur [imz.] Gayet ufak tekerlekli alçak el arabasıyla nakl-i eşya eden hamal.

Camisade [ims.] (as.) Gece baskını, hücum-ı leylî, şebhun. (Bu kelime Arapça "kamîs" lafzından me'huzdur. On altıncı - on yedinci asırlarda kılâ' ve mevâki'-i müstahkemeye icra olunan hücum ve baskın esnasında muhâcimîn birbirlerini fark ve temyiz edebilmek için gömleklerini zırhlarının üzerine giydikleri için bu nevi hücum ve baskınlar lafz-ı mezkûrun muharrefi ile tevsim edilmiştir.)

Camisard [imz.] Avrupa'ca muharebat-ı mezhebiye zamanında Protestanlara ıtlak olunurdu. || – **s blancs** Katolikler.

Camisole [ims.] Mintan (nîmten). || – **de force** yahut yalnız – Cani ve muhtelü'ş-şuur olanlara giydirilen gömlek ki kollarını serbest tahrik etmelerine mani olur, kamîs-i cebr.

Camomille [ims.] Papatya çiçeği, bâbûnec.

Camos,e [s.] Mineli. (Eski kelime.)

Camoufle [ims.] Yağ mumu.

Camoufflet [imz.] Birinin yüzüne üflenen hava veya duman, buhar-ı nefhî. || (mec.) Gayet şiddetli tahkir ve tezyif. || (as.) Hunisiz lağım fırını. || – **contrepuis** Mukabil kuyu hunisiz fırını.

Camont [smz.] Yeni sağılmış (süt).

Camp [imz.] (as.) Ordugâh, leşkergâh, muasker, mesaff; – **d'instruction** yahut – **de manœuvre** Talim yahut manevra içtimâı; – **de rassemblement** Ordu içtimâgâhı; – **retranché** Müstahkem ordugâh; – **volant** Seyyar ordugâh; – **fortifié** Müstahkem, mahsun ordugâh (bu tabir eskidir); – **ouvert** Açık ordugâh, gayr-ı müstahkem ordugâh; – **baraqué** Barakalı ordugâh; **Aide de** – Yâver-i harp. || (mec.) Taraf, fırka. || **Lever le** – Hareket etmek. || **Être – en volant** Katiyen yerleşmiş olmamak. || **Lit de** – Yolcu karyolası. || **Prendre le –, lever le –, ficher le –,** Def olmak, gitmek, çekilmek. = [cm.] Harp, sefer.

Campagnard,e [i. - s.] Köylü, kır adamı. ◆ Kaba, nezaketsiz adam.

Campagne [ims.] Kır, ova, sahra. ◆ Tarla, çiftlik. ◆ Köy, karye. || (as.) Sefer, muharebe. ◆ Müddet-i harp. ◆ Mevsim-i sefer. || – **de terre** Sefer-i berrî, harb-i berrî, kara seferi. || – **de mer** Sefer-i derya, harb-i bahrî, deniz seferi. || **Pièce de** – Sahra topu. || **Entrer en** – İcra etmek, fiilen icraya başlamak. || **Battre la** – Araziyi keşfetmek ve (mec.) sayıklamak. ◆ Maksattan uzaklaşmak, ayrılmak. || **Faire ses premières – s** İlk defa muharebeye gitmek, ilk tecrübesini etmek. || **Tenir la** – Düşmana tahassunsuz mukavemet etmek. || **Être maître de la** – Mâlik ve galip olmak. || **En** – Harekette || **Prendre la**– Kırlara gitmek. (Bu tabir eskimiştir.) ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rase – Düşmanın hücumuna karşı siper olacak mevâni'-i tabiiyeden mahrum, düz, açık sahra. || En rase – Açıktan açığa. || La – des airs Semâ. || (bhr.) Deniz seyahati, sefer.

Campagnol [imz.] Yer sıçanı, tarla faresi.

Campon [imz.] Yeşil damarlı somaki mermer.

Campanaire [s.] Çanlara müteallik, ceresî.

Campane [ims.] Püskül, saçak püskülü. ◆ Çan, ceres. (Bu mânâ eskimiştir.) || (t.) Verem-i ceresî. || (nb.) Yabani fulya. || (m.) Tezyinat-ı ceresiye.

Campaniforme [s.] (nb.) Çan şeklinde olan, ceresiyü'ş-şekl.

Campanile [imz.] yahut Campanille [ims.] Çan kulesi.

Campanulacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i ceresiye.

Campanule [ims.] Çan çiçeği, boru çiçeği.

Campanulé,e [s.] (nb.) Çan şeklinde olan, ceresî.

Campé,e [s.] Konmuş, yerleşmiş. || Bien – Sağlam, sabit. ◆ Servet ve itibarı yerinde.

Campêche [imz.] Bakam ağacı.

Campement [imz.] (as.) Çadırlı ordugâha yerleşme. ◆ Çadırlı ordugâh. ◆ Çadırlı ordugâh âlâtı ve âlât ve edevatı tedarik eden heyet. ◆ Konakçılar. ◆ Bir ordugâhtan kalkıp diğer ordugâha varıncaya kadar katedilen mesafe, merhale.

Camper [fl.] Konmak, konak etmek. Muvakkaten ikamet etmek. ◆ Pek sık göç etmek. Bir yerde durmamak. || (mec.) Bulunmak, mevcut olmak. || (as.) Ordugâha yahut çadırlı ordugâha yerleşmek. ◆ Muvakkaten ikamet etmek. = [ft.] Kondurmak, yerleştirmek, ordu kurmak. ◆ Koymak, vaz' etmek. ◆ Vermek, aşk etmek: – un soufflet Bir tokat aşk etmek. || – sur le dos de Atıf ve isnat etmek. || – là quelqu'un Birini bir yerde unf ve şiddetle bırakıvermek. || Se – Konmak. ◆ Yerleşmek. ◆ Az çok küstahâne bir vaziyet almak, dikilmek.

Campestre [imz.] (as.) Kısa meşin önlük. (Roma ve Yunan-ı kadim askerlerine mahsus idi.)

Camphogène [imz.] (k.) Müvellid-i kâfur.

Camphou [imz.] Çin çayının bir nevi.

Camphre [imz.] Kâfur. ◆ Rakı.

Camphré,e [s.] Kâfurlu, mükevfer.

Camphrée [ims.] (nb.) Haşîşetü'l-kâfur.

Camphrer [ft.] Kâfur karıştırmak, kâfur kokusunu vermek, kâfurlatmak.

Camphrier [imz.] Kâfur ağacı.

Campiducteur [ims.] (as.) Ordugâh talim muallimi veya müdürü.

Campine [ims.] Semiz piliç yahut palaz.

Campis [s.] Terbiyesiz, kaba. (Eski kelime.)

Campos [imz.] Mektep şâkirdanına verilen ruhsat. ◆ Müstesna olarak izin ve ruhsat. ◆ İstirahat, teneffüs.

Campo-santo [İtalyanca] Mezarlık.

Campylomètre [imz.] Mükemmil (mikyaslı) mikyasü'l-münhaniyat. (Harita üzerindeki münhanileri ölçmeğe mahsustur.)

Camus,e [s.] Kısa ve yassı (burun). ◆ Kısa ve yassı burunlu. || (mec.) Mütehayyir. ◆ Karışık. || – en chien d'Artois, ou comme un chien d'Artois ou de Bologne Son derecede mahcup mütehayyir. = [i.] Kısa ve yassı burunlu adam.

Canaille [ims.] Edânî, esâfil, hazele. ◆ (Mânâ-yı tahkiri mutazammın olmaksızın) Avam-ı halk. ◆ Geveze çocuk, külhani. ◆ Fürû-mâye, = [s.] Denî, alçak, külhani.

Canaillerie [ims.] Alçaklık, denâet, külhanilik.

Canal [imz.] Su yolu, arık, hark. ◆ Oluk, künk. ◆ Cetvel, kanal, kanât. ◆ Nehir yatağı, mecra. || (mec.) Vasıta, tarik. || (nb. ve tşr.) Kanın ve nebatatın usaresinin cereyan ettiği damar, kanât. || – émissaire Kanât-ı müfriga. || – de verge Mecra-yı bevl. || (cğ.) Boğaz. || (as.) – de baguette Harbi yatağı. || – de lumière Falya deliği.

Canalicule [imz.] Küçük kanal, küçük mecra. || (m.) Pervaz vesâire yivleri.

Canalisable [s.] Cetvele tahvili mümkün, kanal açılması kolay (arazi).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Canalisation [ims.] Cetvel küşadı, kanal açma. ◆ Boru vaz' ve tefrişi.

Canalisé,e [s.] Cetvel hâlinde açılmış. ◆ Seyr-i sefâine sâlih olacak hâle konmuş (nehir). ◆ Boru vaz' ve tefriş olunmuş.

Canaliser [ft.] Cetvel açmak. ◆ Bir nehri seyr-i sefâine sâlih olacak hâle koymak. ◆ Boru vaz' ve tefriş etmek.

Canamalle yahut **Cannamalle** [ims.] Şeker kamışı.

Canapé [imz.] Kanape, pike, minder, sedir (sadır).

Canard [imz.] Ördek. ◆ Sadık zevc. ◆ Kahveye yahut bir müskire batırılmış şeker parçası. || (mec.) Erâcif. ◆ Yanlış ve kerih musiki savtı. ◆ Gazete. || **Plonger comme un** – Gayet mahirâne dalmak ve (mec.) kemâl-i maharetle sıvışmak, kaçmak. = [s.] Ziyade baş vuran (sefine, sandal). || **Chien** – Vurulan ördekleri sudan çıkaran uzun ve kıvırcık tüylü zağar.

Canardeau [imz.] Ördek palazı.

Canarder [ft.] (as.) Gelişi güzel endaht etmek. (Mestur bir mahalde bulunulup ale'l-immiyâ icra edilen endaht.) = [fl.] Yanlış ve fena çalgı çalmak veya şarkı söylemek. ◆ Erâcif neşretmek. || (bhr.) (Merâkib-i bahriye hakkında) Baş vurmak.

Canarderie [ims.] Ördek kümesi.

Canardier [imz.] Yabani ördek avcısı. ◆ Erâcif nâşiri.

Canardière [ims.] Ördekler için yapılmış havuz. ◆ Yabani ördek şikâr-gâhı, küme. ◆ Uzun tüfek. ◆ Pusu, kemîn-gâh. || (as.) Bir nevi nöbetçi kulübesi. (Kadim müstahkem kalelerin "şatoların" çıkıntı mahallerinin teşkil ettiği kârgir veya ahşap nöbetçi kulübesidir ki derûnundan düşman üzerine pek uzaktan ve kemâl-i emniyet ile ateş icra edilir idi.)

Canari [imz.] Kanarya kuşu.

Canarine [ims.] Kanarya çiçeği.

Canasse [ims.] Çay veya tütün naklolunan kutu.

Cancan [imz.] Kal ü kıyl, dedikodu, güft ü gû, fasl u mezemmet. ◆ Gayet ser-bâzâne etvar ile raks. = [cm.] Boşboğazlık, zevzeklik.

Cancaner [fl.] Güft ü gûda bulunmak, zevzeklik etmek. ◆ Gayet ser-bâzâne bir surette raks etmek.

Cancanier,ère [i. – s.] Güft ü gûyu seven, dedikoducu.

Canceller [ft.] Çizmek, hazf etmek. ◆ Lağv ve feshetmek.

Cancer [imz.] (sèr) (t.) Seretan. || (hy.) **Tropique du** – Medar-ı Seretan.

Cancéreux,se [s.] (t.) Seretanî. = [i.] Seretan illetine müptelâ adam.

Cancre[91] [imz.] Yengeç, çağanoz. ◆ Hasis, pinti. ◆ Çalışmayan, haylaz mektep şâkirdi. ◆ Sefil adam.

Candélabre [imz.] Kollu şamdan.

Candeur [ims.] Safvet-i derûn, saflık, hulûs-ı kalp. || – **de cygne** Kuğu beyazlığı ve (mec.) son derecede safvet ve saflık.

Candi [smz.] **Sucre** – Nebat şekeri, kand. ◆ Şekerlenmiş (yemiş), şekerleme.

Candidat [imz.] Namzet, mülâzım.

Candidature [ims.] Namzetlik, mülâzemet.

Candide [s.] Hulûs-ı kalp ve safvet-i derûnu hâvi, halis, sâfi, saf. ◆ Beyaz. (Bu mânâ eskidir.)

Candidement [h.] Safvet-i derûnla, halisâne. ◆ Beyaz olarak. (Bu mânâ eskidir.)

Candir [fl.] Şekeri eritip billur hâline koymak. ◆ Meyveleri şekerletmek, buzlu etmek. (Yalnız *Faire* fiiliyle beraber kullanılır.) = [fl.] yahut; **Se** – (Şeker hakkında) Billurlanmak. ◆ (Meyve hakkında) Şekerlenmek.

Candisation [ims.] (k.) Şekerleşme, istiknad.

Candijar [imz.] Hançer.

Cane [ims.] Dişi ördek. ◆ Diş. (Bu mânâda eskidir.) || **Faire la** – Korkak olmak, cebânet gös-

91 Orijinal metinde *Canore* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

termek. ‖ Il n'y a que le bec à ourler, et c'est une – Taahhüt ettikleri işi gayet sürat ve maharetle ifâ eden adamlar hakkında söylenir.

Canéficier [imz.] Hiyar-şenber ağacı.

Canepetière [ims.] Toy kuşunun bir nevi.

Canéphore [ims.] Yunan-ı kadim âyinlerinde bir sepetle mabede hediyeler götüren kız. ◆ Başında bir çiçek sepeti bulunan heykel.

Canepin [imz.] İnce kuzu ve oğlak derisi.

Caner [fl.] Korkaklık, cebânet göstermek.

Caneton [imz.] Ördek palazı.

Canette [ims.] Dişi ördek palazı. ◆ Arpa suyu şişesi ve bunun istîab ettiği miktar. ◆ Mekik masurası. ◆ Kış bıldırcını.

Canevas [imz.] Kaneviçe bezi. ◆ Kaneviçe. ◆ Yelken bezi. ◆ (Resim, kitap ve emsali hakkında) Taslak, tertip, plan. ‖ (mec.) Esas, plan, zübde. ‖ Broder le – Bir hikâyeyi güzel tasvir ve tezyin etmek.

Canezou yahut Canesou [imz.] Kolsuz fistan, dekolte.

Cange [ims.] Nil nehri üzerinde müsta'mel hafif bir kayık.

Cangrène (mr. Gangrène)

Cangue [ims.] Çin'de işkence için müsta'mel bir nevi lâle ve bununla icra edilen işkence.

Cani [smz.] (Odun hakkında) Çürümeye başlamış.

Caniche [i. – s.] Tüylü fino köpeği.

Canicide [imz.] Köpek itlafı.

Caniculaire [s.] Kelb-i ekber denilen cümle-i kevkebiyeye müteallik. ◆ Bâhura müteallik, bâhurî. ◆ Gayet sıcak. ‖ Jours – s Eyyam-ı bâhur. ‖ Chaleur – Eyyam-ı bâhur harareti.

Canicule [ims.] (hy.) Kelb-i ekber. ◆ Eyyam-ı bâhur, şi'râ-yı yamânî.

Canif [imz.] Çakı, kalemtıraş. ‖ Donner un coup de – dans le contrat Zevc ve zevce adem-i sadakat göstermek suretiyle taahhüdat-ı zevciyeyi ihlal etmek.

Canin,e [s.] Köpeğe müteallik, kelbî; Race – e Köpek cinsi. ‖ Faim – Cû'u'l-kelb. ◆ Şiddetli açlık. ‖ Dent – e Köpek dişi, sinn-i kelbî. ‖ Lettre – e Bazı defa *R* harfine verilen isim. ‖ Ris – Hande-i istihzâ. = [imz.] Köpek cinsi. = [i.] Köpek.

Canitie [ims.] (*sî*) Saçların aklığı.

Caniveau [imz.] Suyun cereyanı için ortasından oyulmuş taş, taş oluk.

Canivore [s.] Âkilü'l-kelb.

Cannage [imz.] *Canne* denilen 2 metre 25 santimetre uzunluğunda bir ölçü ile kumaş ölçme.

Cannaie [ims.] Şeker kamışlığı.

Canne [ims.] Kamış, kasab. ‖ – à sucre Şeker kamışı. ◆ Baston. ◆ 2 metre ve 25 santimetre uzunluğunda kumaş ölçmek. ‖ Vivre la – à la main Çalışmaya mecbur olmadan yaşamak.

Cannelas [imz.] Tarçın şekeri.

Cannelé,e [s.] Yivli.

Canneler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Yiv açmak, yiv yapmak.

Cannelier [imz.] Tarçın ağacı.

Cannelle [ims.] Tarçın. ‖ Mettre, être en – Küçük parçalara ayırmak, ayrılmak. ◆ Harap etmek. ◆ Ta'rizat-ı şedîde ile fena hırpalamak.

Cannelle yahut Cannette [ims.] Fıçı vesâire musluğu.

Cannelure [ims.] Şeşhâne oluğu, yiv.

Cannetille [ims.] Sırma tırtıl.

Cannette [ims.] (mr. Cannelle)

Cannibale [imz.] Yamyam, merdüm-hor.

Cannibalisme [imz.] Yamyamlık. ◆ Vahşilik.

Cannier,ère [i.] Sandalyeci.

Canon [imz.] Top; – de campagne Sahra topu; – de montagne Dağ (cebel) topu; – de siège Muhasara topu; – de place Kale topu; – de côte Sahil topu; – automatique maxim Kendinden işler (müteharrik, âmil bi'z-zât) maksim topu; – à tir rapide Seri ateşli, seri atılır (serîü'r-remy) top; – à balles Kur-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

şunlu top; – **à fils d'acier** Çelik tel topu; – **démontable** Parçalı (sökülür) top; – **pneumatique** Hava topu; – **revolver** Rövolver topu; – **chambré** Hazneli top. ◆ Namlu. ◆ Kuru incik, beygir inciği. ◆ Dantelalı diz bağı. ‖ (mec.) Vasita-i kaviye. ‖ **Chair à** – Asâkir. ‖ **Tirer le** – **à quelqu'un** Makam-ı ihtiramda birisi için top endaht etmek. ‖ **Crever comme un** – **de vieux mousquet** Ölmek. ◆ Muvaffakiyetsizliğe duçar olmak.

Canon [imz.] Mâyiat için bir litrenin sekizde birinden ibaret bir küçük ölçü.

Canon [imz.] Umur-ı mezhebiyeye dair bir meclis-i rûhânî tarafından kararlaştırılmış kavâid ve ahkâm. ◆ Eizze-i nasârânın ve kütüb-i mukaddesenin esâmîsi defteri. ◆ Ed'iye mecmuası. ◆ Meşhur ve büyük muharrirlerin esâmîsi. ◆ (Dikiş ıstılahında) Kırma, kanon. ‖ (tba.) Bir nevi kalın hurufat; **Gros** –, **double** –, **triple** – Bu hurufun üç boyu. ‖ – **pascale** Mütebeddil yortuların birkaç senelik takvimi. = [s.] **Droit** – Kavânîn-i mezhebiye.

Canonial,e [s.] Kavânîn-i rûhâniye ile mukarrer. ◆ Bir rûhâniye ait veya şâyan. ‖ **Heures** – **es** Ed'iye ve evrad saatleri.

Canonialement [h.] Rûhânîce.

Canonicat [imz.] Aidat-ı vakfiyesi bulunan rûhânîlik. ‖ (mec.) Meşgalesiz durmakla alınan maaş ve muayyenat.

Canonicité [ims.] Kavânîn-i rûhâniyeye mutabakat.

Canonique [s.] Kavânîn-i rûhâniyeye mutabık. ◆ Münasip, muvâfık.

Canoniquement [h.] Kavânîn-i rûhâniyeye mutabık olarak. ◆ Münasip, muvâfık surette.

Canonisable [s.] Papa tarafından azizler defterine idhal olunmaya şâyan.

Canonisation [ims.] Papanın bir müteveffâyı azizler sırasına geçirmeye mahsus emri. ◆ Bu hususun resm-i âyini. ‖ (mec.) Tebcil ve takdis.

Canonisé,e [s.] Eizze sırasına çekilmiş.

Canoniser [ft.] Azizler sıra ve defterine geçirmek. ‖ (mec.) Ziyadesiyle medh ü senâ etmek. ‖ **Se** – Eizze-i nasârâ sırasına geçmek. ◆ Müfritâne bir surette yekdiğerini medh ü senâ etmek.

Canoniste [imz.] Kavânîn ve ahkâm-ı mezhebiyede âlim adam.

Canonnade [ims.] Top ateşi.

Canonnage [imz.] Topçuluk.

Canonné,e [s.] Topa tutulmuş.

Canonner [ft.] Topa tutmak. ◆ Birdenbire ve şiddetle hücum etmek. ‖ **Se** – Topa tutuşmak.

Canonnerie [ims.] Topların ısâga olundukları mahal, dökümhâne, tophâne.

Canonnier [imz.] Topçu neferi. (*Artilleur* daha ziyade müsta'meldir.) = [s.] (as.) – **conducteur** Arabacı neferi (At üzerine binen topçu neferi). ‖ – **servant** Numara neferi (yaya topçu neferi). ‖ – **garde-côte** Sahil muhafızı topçu neferi. ‖ (bhr.) **Maître** – Harp sefinesinde topçu kumandanı.

Canonnière [ims.] Çadır. ◆ Top mazgalı. (Bu mânâda eskidir.) ◆ Topçeker (sefine). ◆ Çocuklara mahsus hava ile boşanır tıpalı tüfek, patlangıç. ◆ Çerge.

Canope yahut **Canopus** [imz.] (*s* okunur) Süheyl denilen necm-i sabit.

Canot [imz.] Sandal, fuluka (filike).

Canotage [imz.] Sandal ile gezme. ◆ Bu tenezzühe meraklı olan zevât. ◆ Sandalın sevk ve idaresi.

Canoter [fl.] Sandal tenezzüh ve eğlencelerine meraklı olmak, bu eğlencelerle meşgul olmak.

Canotier [imz.] Sandalcı. ◆ Eğlenmek için sandal ile dolaşan adam. ◆ Sandalcı nefer.

Cant [imz.] Bir şeyin en dar tarafı.

Cant [imz.] (*t* okunur) Sufiyâne bir iffet-furuşlukla malumat-furuşluğun imtizacı.

Cantabile [imz.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Kolay ve hoş bir âhenk.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cantal [imz.] Fransa'nın Overniye[92] memleketinde çıkan peynir. (cm. *des cantals*)

Cantaloup [imz.] Vodina kavununa müşâbih leziz bir kavun.

Cantar [imz.] Kantar (sıklet mikyası).

Cantate [ims.] Bestelenmek üzere tertip olunmuş nazım. ◆ Bir nazma mahsus musiki, beste.

Cantatille [imz.] Bestelenmek üzere tertip olunmuş küçük nazım.

Cantatrice [ims.] Hânende kız yahut kadın, muganniye.

Cantharide [ims.] Kuduz böceği. = [s.] **Mouche** – Kezâ.

Cantilène [ims.] (ms.) Yavaş ve hazin şarkı.

Cantine [ims.] Hapishane ve fabrikalarda me'kûlat ve meşrubat satmaya mahsus bakkal dükkânı. || (as.) Kışla bakkal dükkânı. || – **à vivres** Zâbitana mahsus me'kûlat sandığı. || – **médicale** Âlât-ı tıbbiye sandığı. || – **vétérinaire** Âlât-ı baytariye sandığı.

Cantinier,ère [i.] Hapishane ve fabrikalarda me'kûlat ve meşrubat satan erkek yahut kadın. || (as.) Kışla bakkalı.

Cantique [imz.] İlahi, zemzeme, temcid, münacaat. || – **des** – Hazret-i Süleyman'ın gazeliyat-ı sufiyânesi. || **Chanter un beau** – İlan-ı memnuniyet ve şâdımânî etmek.

Canton [imz.] Nahiye. ◆ Semt, cihet. ◆ İsviçre memâlik-i müttefikasının beheri.

Cantonade [ims.] Tiyatroda tasvir olunan ve tecessüm ettirilen mahallerin ötesinde farz olunan mahal. || **Parler à la** – Sahnede mevcut olmayıp ötede vücudu farz olunan birine söylemek.

Cantonal,e [s.] Nahiyeye müteallik, nahiyevî. (cmz. *Cantonaux*).

Cantonné,e [s.] Konaklara yerleşmiş (asker). ◆ Bir tarafa çekilmiş.

Cantonnement [imz.] (as.) Askeri konaklara yerleştirme. ◆ Konak mahalli, konak. ◆ Konaktaki asâkir. ◆ Konakçılar; **Zone de** – Konak mıntıkası; – **large** Geniş konak. (Düşman uzakta bulunduğu zaman); – **resserré** Yanaşık konak; – **d'alarme** Toplu konak; – **actif** Konakçılar; – **s de fin de campagne** Nihayet-i sefer konakları; – **d'entrée en campagne** Bidâyet-i sefer konakları. || – **de pêche** Nehrin balığı iltizama verilmiş kısmı. || **forestier** – Ormanın baltalık olmak üzere ahaliye terk edilmiş kısmı.

Cantonner [ft.] (as.) Askeri konaklara yerleştirmek. ◆ Tecrit etmek, ayrı yerlere koymak. || (mec.) Münferit aksam ve fırkalara taksim etmek. = [fl.] (Asker hakkında) Konaklara yerleşmek. || **Se** – Konulan yeri tahkim ile meşgul olmak, konakta yerleşmek. ◆ Bir tarafa çekilmek. || (mec.) Tecerrüd etmek, ayrılmak.

Cantonnier [imz.] Bir yolun muhafaza ve tamirine memur adam, yol bekçisi.

Cantonnière [ims.] Karyola etekliği. ◆ Farbala, galerin. (Pencere perdelerinin üst tarafına geçirilen oymalı kısa perde.)

Canule [ims.] Şırınganın ucundaki enbûbe/ünbûbe, masura. ◆ Boru, enbûbe/ünbûbe, emzik. ◆ Fıçı musluğu. || (crh.) – **de trocart** Enbûbe/Ünbûbe-i müselleke.

Canulé,e [s.] Masura şeklinde olan.

Canuler [ft.] Musallat olmak, taciz ve tasdi' etmek.

Canut [imz.] Liyon[93] İpek Fabrikaları amelesine ıtlak olunur.

Caolin (mr. Kaolin)

Caouk [imz.] (Türkçeden me'huz) Kavuk.

Caoutchouc [imz.] (*ka-ou-tchou*) Lastik, kauçuk. ◆ Ayağımıza giydiğimiz lastik.

Caoutchouter [fl.] (*ka-ou*) Lastiklemek, erimiş lastiğe batırmak.

92 fr.: *Auvergne*.

93 fr.: *Lyon*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cap [imz.] Baş, reis, âmir (İtalyanca *Capo* kelimesinden me'huz olup ekseriya şöyle bazı tabiratta müsta'meldir **Armé de pied en** – Tepeden tırnağa kadar müsellah, pür-silah ve (mec.) tamamıyla tepeden tırnağa kadar); **Cheval – de more** Baş ve ayakları siyah, demir kırı beygir. ‖ (as.) – **de mailles** Zırh gömleği başlığı, kukuletası. ‖ – **d'escouade** Manga başı. (Şimdiki onbaşıya muadil kadim bir tabirdir.) ‖ (cğ.) Burun, re's. ‖ (bhr.) Geminin ön tarafı, baş. ‖ **Doubler un** – Bir burnu dolaşmak. ‖ **Doubler le** – (Latife tarzında) Şâyan-ı ehemmiyet bir şeyi, bir noktayı geçmek, atlamak.

Capable [s.] İstîab eden, vâsi'. (Bu mânâda eskidir.) ◆ Muktedir, kadir, ehil, sâlih. ◆ Ehliyetli, dirayetli. ◆ Müstaid, reşit. ‖ (hk.) Sâlih, müstehak. ‖ **Faire le** – Dirayet satmak, ehil ve muktedir gözükmek.

Capablement [h.] Dirayet ve iktidarla. (Eskidir.)

Capace [s.] Geniş, vâsi'.

Capacité [ims.] İstîab; **Mesures de** – Ekyâl. ◆ İktidar, kudret, kuvvet. ◆ Daire-i idrak ve ıttıla'. ◆ Ehliyet, dirayet. ◆ Kabiliyet. ◆ İstihkak, rüşt. ◆ Salâhiyet-i kanuniye. ◆ Sinn-i rüşde vasıl adamlar zümresi. ‖ (bhr.) Hacm-i istîabî, derece-i istîab, bir geminin miktar-ı tahammülü. ‖ (k.) Sia. = [cm.] Erbab-ı ehliyet ve iktidar.

Capal [imz.] (as.) Küçük zırh kaputu.

Caparaçon [imz.] Beygir haşası (gaşiye). ◆ Beygir zırh örtüsü, raht.

Caparaçonner [ft.] Beygiri haşa ile yahut zırh örtüsü ile örtmek. ‖ **Se** – (Tezyif ve tahkir ile) Gülünç bir surette giyinmek, telebbüs etmek.

Cape [ims.] Kukuletalı yağmurluk, kaput. ‖ (as.) Zırhlı şövalye kaputu, mantosu. ◆ Kadınlara mahsus bir nevi kukuleta. ‖ (bhr.) Mayistra yelkeni. ‖ **Sous** – Gizlice. ‖ **N'avoir que la – et l'épée** Fakir lakin asil olmak. ◆ Zahirî bir gösterişten başka bir hassası olmamak. ‖ **Quitter la – pour l'épée** Hizmet-i askeriyeye girmek üzere memuriyet-i mülkiyeden vazgeçmek. ‖ **Rire sous** – Bıyık altından gülmek. ‖ (bhr.) **Mettre en** – Yelkeni faça etmek.

Capelan [imz.] Âdi, sefil rahip. ◆ Rahip. ◆ Kozasını yapmadan evvel ölen ipek böceği.

Capelet [imz.] Beygirlerde hâsıl olan cerahatli bir şiş, atın ayak uru.

Capelline yahut **Capeline** [ims.] (as.) Bir nevi piyade miğferi. (Buna bazen *Capel*, *Capeau* dahi denilir.) ‖ **Homme de** – Kuvvetli ve faal bir asker demektir. ‖ Kadınların vaktiyle av esvabıyla giydikleri bir şapka. ◆ Kadın yahut çocuk başlığı. ‖ (crh.) Baş sargısı, kalensüve.

Capendu [imz.] Kırmızı ve gayet tatlı bir nevi elma, ferik elması. (*Pomme de* – dahi denilir.)

Caperon [imz.] (mr. Capron)

Capétien,ne [s.] Fransa krallarından Hüg Kape'ye[94] yahut bunun silsilesine müteallik, ait. = [imz. – cm.] Kape silsilesinden gelen Fransız kralları.

Capharnaüm [imz.] (*omm*) Karmakarışık bir hâlde mevadd ve eşya-yı muhtelifeyi hâvi dükkân veya mahal.

Capillaire [s.] Saça veya kıllara müteallik yahut müşâbih, şa'rî. ‖ **Artistes – s** Bazı perukarların kendi ehemmiyetlerini i'zam ederek takındıkları isim. = [imz.] (nb.) Küzbere-tü'l-kanat, baldırı kara. ‖ (tşr.) **Les – s** yahut **Vaisseaux – s** Ev'iye-i şa'riye. ‖ (ht.) **Phénomènes – s** Âsâr-ı şa'riye, alâim-i şa'riye.

Capillarité [ims.] Saç ve kıl şeklinde olma. ‖ (ht.) Mâyiatın kıl şeklinde olan borulara nüfuzu, âsâr-ı şa'riye.

Capilotade [ims.] Kavurma yemeği. ‖ (mec.) Karmakarışık şey. ‖ **Mettre en** – Parça parça etmek. ◆ Fena bir hâle getirmek. ‖ **Se mettre en** – Bir hayli uğraşmak, zahmet çekmek, yorulmak.

Capitaine [imz.] (as.) Yüzbaşı. ◆ Bir piyade, süvari ve topçu bölük veya bataryasına

94 *Hugh Capet.*

kumanda eden zâbit. || – de distribution Tevzi' yüzbaşısı. || – de semaine Hafta yüzbaşısı, hafta nöbetçisi yüzbaşı. || – commandant Evvel yüzbaşı (süvaride). || – en second Sânî, vekil yüzbaşı (süvaride). || – d'habillement Esvab emini yüzbaşı, debboy bölüğü yüzbaşısı (süvaride). || – trésorier Sandık emini yüzbaşı. || – de piquet Nöbet yüzbaşısı. || – d'état-major Erkân-ı harp yüzbaşısı. || Umumiyetle, büyük zâbit, büyük cengâver. || Vapur kaptanı, süvarisi, kumandanı. || Reis, baş, ser-gerde. || – de port Liman reisi. || – des chasses Sayd mahalli olan bir nahiyenin zâbit ve müdürü. || – général İspanya'da vali. || (bhr.) – de vaisseau Miralay. || – de frégate Kaymakam. || – de corvette Binbaşı. || – au long cours Uzun seyr-i sefâin için lâzım gelen iktidarı hâiz olduğu musaddak bulunan kaptan. || – au cabotage Sevâhilde yahut muayyen noktalar beyninde seyahate me'zun kaptan.

Capitainerie [ims.] Saydgâh bir nahiyenin zâbitlik ve müdürlüğü. ◆ Bu zâbit yahut müdürün merkez ve mahall-i ikameti, daire-i memuriyeti. || – générale İspanya'da eyalet.

Capital,e [s.] Başlı, başlıca, en mühim. ◆ Ceza-yı idamı müstelzim. || Peine – e İdam cezası. || Crime – İdam cezasını müstelzim cinayet. || Lettres – es Fasıl veya ibare başlarının ve esâmî-i hâssanın ilk harflerini teşkil eden büyük huruf, majüskül. || (t.) Başa tesir eden. (cmz. *capitaux*)

Capital [imz.] En mühim başlıca şey, esas ve ruh-ı madde. ◆ Sermaye. ◆ Re'sü'l-mâl. ◆ Servet. || – fixe Sabit sermaye. || – circulant Mütedâvil sermaye. || Capitaux de jouissance Sermaye-i mahzûzat. || – incorporel Sermaye-i manevi. || (tca.) – social Sermaye-i şirket. = [cm.] Nukud. (cm. *des capitaux*)

Capitale [ims.] Bir devletin veya bir eyaletin en başlı şehri, merkez, payitaht, makarr-ı hükûmet. ◆ Büyük harf, majüskül. ◆ Merkez, en mühim yer. || (as.) Hatt-ı aslî ki bir burcun veya herhangi bir istihkâmın cephe hatları beyninde teşekkül eden zaviye-i haricenin hatt-ı nâsıfıdır.

Capitalement [h.] Başlıca. ◆ Nihayet derecede, fevkalâde.

Capitalisable [s.] Sermaye ittihaz olunabilen. ◆ Re'sü'l-mâle zam veya tahvil olunabilen.

Capitalisation [ims.] Sermaye edinme. ◆ Re'sü'l-mâle zam veya tahvil.

Capitalisé,e [s.] Sermaye ittihaz olunan. ◆ Re'sü'l-mâle zam veya tahvil olunmuş.

Capitaliser [ft.] Sermaye ittihaz etmek. ◆ Re'sü'l-mâle zam etmek. ◆ Nakde tahvil etmek. ◆ Sermaye edinmek.

Capitaliste [imz.] Sermaye sahibi, sermayedar. = [s.] Sermayedarana müteallik.

Capitan [imz.] Tiyatroda yiğitlik satan oyuncu. ◆ Yiğitlik iddiasında bulunan adam, kabadayı.

Capitane [imz. – s.] Vaktiyle bir filo kumandanının rükûbuna mahsus gemiye ıtlak olunurdu.

Capitan-pacha [imz.] Osmanlı Bahriye Nâzırı, Kaptan Paşa. ◆ Kaptan Paşaların râkib oldukları sefine.

Capitation [ims.] Nüfus başına alınan şahsi vergi, teklif-i şahsi.

Capité,e [s.] Baş şeklinde. ◆ Başlı. = [ims.] (nb.) Başlı nebat, kımmî.

Capiteux,se [s.] Başa vuran (müskirat).

Capitiluve [imz.] Baş yıkama, gaslü'r-re's.

Capitole [imz.] Eski Roma şehrinde Jüpiter'in mabedini hâvi bulunmuş olan kale. ◆ Bazı şehirlerde belediye dairesi. ◆ Amerika'da memâlik-i müctemia meclis dairesi. || (Şiirde) Roma, Romalıların kuvvet ve mikneti.

Capitolin,e [s.] Roma şehrinin merkezinde olan kale ve mabede mensup. || Jupiter – Mabed-i mezkûrda âyini icra olunan Jüpiter.

Capiton [imz.] İpek hurdası, kaba ipek, kamçı. ◆ Kanepe arkasının kırmalarına mıhlanan düğme.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Capitonné,e [s.] Pamuk ve emsali yumuşak bir şeyle doldurulup araları çukur çukur düğme ile mıhlanmış (kanepe), kapitone.

Capitonner [ft.] Kanepe ve bazı minder ve emsalini pamuk ve emsali yumuşak bir şeyle doldurup ara yerde çukur çukur düğmeler mıhlamak, kapitone yapmak.

Capitoul [imz.] Eski Tuluz[95] belediye hâkimlerine verilen unvandır.

Capitoulat [imz.] Tuluz[96] belediye hâkimliği.

Capitulaire [s.] Bir riyâset veya cemiyet-i rûhâniyeye müteallik. || **Lettres – s** Fasıl başına konulan büyük huruf. = [imz. – cm.] Eski hükümdarlar evâmiri.

Capitulairement [h.] Bir meclis-i rûhânî kararıyla.

Capitulant,e [s.] Bir meclis-i rûhânîde âzâsı bulunan mahal veya reyi bulunan adam.

Capitulation [ims.] (as.) Bir kaleyi terk ve teslim. ◆ Terk ve teslim-i silah. ◆ İstîman şartnâmesi. ◆ Vire senedi. || Uzlaşma. ◆ Bi'zzarûre bir şeyden nükûl. = [ims. – mc.] Muâhedat-ı atîka, uhud-ı atîka, kapitülasyon.

Capitule [ims.] Bazı âyinlerin sonunda kıraat ve tekrar olunan kısa dua. || (nb.) Deste şekil ve suretinde olan çiçek, kımme.

Capitulé,e [z.] (nb.) Goncalı, zû-kımme. ◆ Fransa hizmet-i askeriyesinde bulunan İsviçrelilere ıtlak olunurdu.

Capituler [fl.] (as.) Bir kaleyi düşmana teslim etmek. ◆ Terk ve teslim-i silah etmek. ◆ Uzlaşmak üzere müzakerata girişmek.

Capnofuge [s.] Dumandan muhafaza eden.

Capnomancie [ims.] Eski zamanlarda mabedin dumanıyla olunan tefeül.

Capoc [imz.] (c okunur) Hind pamuğu.

Capon,ne [imz.] Müdâhin, yüze gülücü adam. ◆ Hilekâr kumarbaz. ◆ Münafik, korkak. ◆ Arkadaşlarının kabahatini haber veren mektep şâkirdi. || (bhr.) Demir kaldırmaya mahsus bir makara ve bir çengel ile bir zincirden ibaret alet, üç tekerlekli makara, kapon. ◆ Kapon çengeli, kancası.

Caponner [fl.] Müdâhene etmek, yüze gülmek. ◆ Münafiklık ve korkaklık göstermek. ◆ Hilekârlık etmek. ◆ (Mektep talebesi lisanında) Arkadaşlarının kabahatini haber vermek. || (bhr.) Gemi demirini kapon zincirine almak.

Caponnière [ims.] (as.) Kaponyer denilen siper ki şimdiki isti'maline göre istihkâm fennince ya hendeklerde tesis-i muvâsalaya hizmet eder üstü açık bir binadan veya istihkâmat-ı cesîme hendeklerini yan müdafaasına almaya mahsus kazamat şeklinde bir binadan ibarettir. || – **double** İki taraflı endaht darbelerinden setr ve muhafaza eden kaponyer. || – **simple** Yalnız bir cihetten barındıran kaponyer, tek kaponyer.

Caporal [imz.] (as.) Onbaşı. || – **de chambrée** Koğuş onbaşısı. || – **d'ordinaire** Hizmet onbaşısı. || – **de semaine** Hafta onbaşısı. || – **de poste** Karakol onbaşısı. || – **armurier** Tüfekçi onbaşısı. || – **clairon** Borazan onbaşısı. || – **d'infirmerie** Hastane onbaşısı. || – **moniteur d'escrime** Eskrim onbaşısı. || – (**auvier**) **tailleur** Terzi onbaşısı. || – (**auvier**) **cordonnier** Kunduracı onbaşısı. || – **sapeur** Baltacı onbaşısı. || – **secrétaire** Kalem onbaşısı, kâtip onbaşısı. || – **tambour** Borazan onbaşısı. || – **de corvée** Angarya onbaşısı. || – **de garde** Nöbetçi onbaşısı. || – **d'ordonnance** Emir onbaşısı. || – **musicien** Mızıka onbaşısı. || **Petit** – Birinci Napolyon. || **Quatre homme et un** – Kuvve-i müsellaha. ◆ Pek az asker.

Capot [smz.] Kâğıt oyununda hiçbir sayı alamayan, kapot. || (mec.) Mebhut, mütehayyir. || **Faire** – Tamamen, katiyen mağlup etmek. ◆ (bhr.) Devrilmek. = [imz.] Kâğıt oyununda hiçbir sayı alamama, kapot.

Capote [ims.] Yağmurluk, aba, kapot. ◆ Kadın mantosu. ◆ Bir nevi kadın şapkası. ◆

95 fr.: *Toulouse*.

96 fr.: *Toulouse*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fayton, araba körüğü. ◆ Kâğıt oyununda kapot. || – sans manches Tabut.

Capoter [fl.] (bhr.) (Sandal ve kayık hakkında) Devrilmek, altüst olmak, alabora olmak.

Capparidées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i kübbâriye.

Capre [imz.] Bir nevi korsan gemisi. ◆ Yalnız ganimete iştirak şartıyla korsan sefinesine dâhil olan gemici.

Câpre [ims.] (nb.) Şefellah yahut gebre denilen ağacın goncası ki turşusu olur, kapari.

Capréolaire [s.] Vaisseaux – s Ev'iye-i meneviye.

Capricant,e (mr. Caprisant)

Caprice [ims.] Keyif, irâdet, arzu, heves. ◆ Çabuk gelip geçen fikir ve arzu, nev-heveslik, maymun iştahlılık. ◆ Tuhaflık, garabet. ◆ Merak. ◆ Adem-i sebat, televvün-i mizaç.

Capricieusement [h.] Keyif ve hevese göre. ◆ Nev-heveslikle. ◆ Merakla. ◆ Tuhaf bir surette.

Capricieux,se [i. – s.] Meraklı. ◆ Tuhaf tabiatlı. ◆ Nev-heves, maymun iştahlı. ◆ Sebatsız, mütelevvin, garip.

Capricorne [imz.] (hy.) Burc-ı cedy. || Le tropique du – Medar-ı cedy. || (tt.) Bir nevi böcek.

Câprier [imz.] (nb.) Gebre ağacı, şecer-i şefellah, kabar ağacı.

Caprification [ims.] İncir ağacına yabani incir tanelerini asmakla incirlerin olmasını tesri' ediş, dişi incir ağacına erkek incir, baba incir asma.

Caprifoliacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i beylesâniye.

Caprin,e [s.] Keçi cinsine benzeyen, ait olan.

Capripède [s.] Keçi ayaklı.

Caprisant,e yahut **Capricant** [s.] (t.) Pouls – s İntizamsız nabız, nabz-ı mütenattit.

Capron yahut **Caperon** [imz.] Frenk çileği.

Caperone [ims.] Bazı kuşların başındaki tüy, sorguç.

Capronier [imz.] Frenk çileği fidanı.

Capsulaire [s.] Ulbe denilen küçük zarf şeklinde olan veya böyle bir zarfa müteallik bulunan, ulbî, mahfazî.

Capsule [ims.] (as.) Esliha-i nâriye kapsülü; – détonnateur Musâdeme kapsülü. || (nb.) Hububat vesâireyi ihâta eden küçük mahfaza, ulbe. || (tşr.) Mafsalları ihâta eden zar, ulbe. || (k.) Tebhir için müsta'mel yuvarlak kap, tebhir fotası. || (syd.) İçilmesi zor bir ilacı hâvi olarak yutulacak hap, kapsül, hap, habbe. ◆ Şişelerin ağzındaki mantar üzerine sarılan ince madeni levha.

Capsuler [fl.] Yalnız kapsülü patlamak.

Capsulerie [ims.] Kapsül fabrikası.

Captage [imz.] Maden sularının setlerle bent edilmesi.

Captal [imz.] Reis. (Kurun-ı Vustâ'da müsta'mel idi.) || (as.) Kadîmen kale kumandanı. ◆ Hudut kumandanı.

Capter [ft.] Hile ile kazanmak. ◆ Maden suyunu setlerle kapamak.

Capteur [imz.] Kaçak mal veya düşmandan ganimet zapteden gemi. || (as.) Esir tutan. = [s.] Vaisseau – Kezâ.

Captieusement [h.] *(sî)* İğfal ederek veya iğfal olunarak, muğfilâne.

Captieux,se [s.] *(sî)* Muğfil.

Captif,ve [i. – s.] (as.) Esir-i harp, esir. (Elyevm bu mânâda *Prisonnier de guerre* yani mevkuf-i harp, mahpus-i harp tabiri kullanılmaktadır.) ◆ Mahpus. || (mec.) Tâbi. ◆ Mecbur. ◆ Meftun olmuş, bent olmuş. || Ballon – Bir iple zemine merbut balon.

Captivant,e [s.] Esir eden. ◆ Zapteden, hükmü altında tutan. ◆ Mecbur eden. ◆ Bent ve meftun eden.

Captivé,e [s.] Tutulmuş, esir olmuş. ◆ Zaptolunmuş, mazbut. ◆ Mahkûm, mecbur. ◆ Meftun.

Captiver [ft.] Esir etmek. ◆ Zaptetmek. ◆ İşgal etmek. ◆ Celbetmek. ◆ Bent ve meftun etmek. || Se – Tâbi ve mahkûm olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Captivité [ims.] Esaret. ◆ Mahbusiyet, mevkufiyet. ◆ Tâbiiyet. ◆ Meşguliyet, gaile. ◆ Huzûzat ve hevesat-ı nefsâniyeye mağlup olma.

Capture [ims.] Tevkif. ◆ Ahz ü girift. ◆ Ganimet, iğtinam. ◆ Kaçak mal müsâderesi. ◆ Düşman gemisinin zaptı. || (mec.) Yardak.

Capturé,e [s.] Mevkuf, ahz ü girift olunmuş. ◆ Müsâdere olunmuş.

Capturer [ft.] Tevkif, ahz ü girift etmek. ◆ İğtinam etmek. ◆ Kaçak mal zapt ve müsâdere etmek. || (mec.) Bulmak, ele geçirmek.

Capuce [ims.] Bazı rahiplerin giydikleri sivri başlık.

Capuche [ims.] Bir nevi kadın başlığı.

Capuchon [imz.] Kukuleta, serpuş. || **Collet à** – Kukuletalı yaka. || **Prendre le** – Sınıf-ı ruhbana dâhil olmak. || (nb.) Bazı nebatatın kukuleta şeklinde mahfazası, miğfer.

Capuchonné,e [s.] (nb.) Kukuleta şeklinde olan, miğferiyü'ş-şekl. ◆ Kukuleta şeklinde mahfazası bulunan, zû-miğfer.

Capucin,e [i.] Sen Fransuva[97] tariklerinin birine mensup rahip ve rahibe. ◆ İfrat derecede sufi adam. || **En capucin** yahut **à la capucine** Sufiyâne, kemâl-i diyanetle. = [imz.] Gayet mütedeyyin ve sufi adam. || – **de carte** Çocukların kırarak yere diktikleri iskambil kâğıtları ki biri düşürülünce hepsi düşer. || **Barbe de** – Bir nevi roka salatası.

Capucinade [ims.] Mutaassıbâne, müfritâne mev'ize. ◆ Âmiyâne bir mev'ize-i ahlakiye. ◆ Mürâîlik.

Capucine [ims.] Frenk teresi, latin çiçeği. ◆ Bu çiçeğin rengi, koyu turuncu, koyu âteşî. ◆ Tüfek bileziği. || **Câpres** – **s** Frenk teresi turşusu.

Capucinière [ims.] Kapusin rahiplerine mahsus manastır. ◆ İfrat derecede taassup ibraz eden adamların devam ettikleri mahal.

Capule [ims.] Kadim Romalılarda tabut.

Capulet [imz.] Pirene taraflarında müsta'mel bir kadın şapkası.

Caput mortuum [imz.] (*ka putt mor-tu-om*) (k.) Rüsub. (Bu mânâca eskidir.) || (mec.) Hükümsüz netice, hülâsa.

Caquage [imz.] Ringa balığının fıçının içinde istif edilmesi, salamuraya yatırılması.

Caque [ims.] Ringa balığı fıçısı. || **La – sent toujours le hareng** İnsan eski âdetlerini, eski hâlini kâmilen terk edemez. || (as.) – **de poudre** Barut varili.

Caqué,e [s.] Salamuraya konmuş (ringa balığı).

Caquedenier [imz.] Para biriktiren hasis.

Caquer [ft.] Ringa balığı tuzlamak, salamuraya yatırmak. ◆ Salamuraya yatırmak için ringa balıklarını hazırlamak.

Caquesangue [ims.] (t.) Kanlı basur, dizanteri.

Caquet [imz.] Tavuğun yumurtlarken bağırması, gıtgıdak etmesi. ◆ Kuşların bağırması. ◆ Laklakiyat, çan çan. || – **bon bec** Saksağan kuşu. ◆ Çok söyleyen, geveze insan.

Caquetage [imz.] Gevezelik etme, laklakiyat, çan çan.

Caquète [ims.] Balıkçı teknesi.

Caqueté,e [s.] Latife veyahut gevezelik edilirken söylenmiş. || **Les morceaux – s se digèrent plus aisément** Zevk-i musâhabe med'uvvînin iştihâlarını tezyid eder.

Caqueter [fl.] (Tavuk hakkında) Bağırmak, gıtgıdak etmek. || (mec.) Gevezelik, çan çan, laklakiyat etmek.

Caqueterie [imz.] Çan çan, laklakiyat.

Caqueteur,se [i.] Çan çan eden, geveze, zevzek, lafazan.

Caquetoire yahut **Caqueteuse** [ims.] Geniş ve rahat sandalye.

Caqueur,se [i.] Ringa balığı salamuracısı.

Caqueux,se [i.] Fransa'nın Britanya hıttasında esâfil-i nâstan adam.

97 *Saint François.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Car [hr.] Zira, çünkü, = [imz.] İtiraz, izah, tahdid. || **Des si et des** – Esbab-ı vâhiye, bahane, taallül.

Carabas [imz.] Aslı meşkûk olduğu hâlde asalet iddiasıyla müftehir adam. ◆ Bir nevi eski büyük araba.

Carabé [imz.] Kehrübâ, kârem-i asfer.

Carabin [imz.] Fenn-i tıp şâkirdi. ◆ (Eskiden) Cerrah çırağı. ◆ Vaktiyle karabinalı süvari neferi. ◆ Ehemmiyetsiz, kıymetsiz adam. ◆ Korkarak oynayan, mühim partilere girişmeyen kumarbaz. ◆ Yalnız oynamayan Lanskene[98] oyuncusu.

Carabine [ims.] Karabina, kısa tüfek.

Carabiné,e [s.] Karabina gibi yivli, şeşhâneli. || **Brise – e** (bhr.) Birdenbire çıkan şiddetli rüzgar.

Carabiner [fl.] Karabina ile muharebe etmek. ◆ Tüfeğin namlusunu şeşhâneli yapmak, yiv açmak. ◆ Kumarda korkarak, büyük partilere iştirak edemeyerek oynamak.

Carabinier [imz.] Karabinalı, karabina (kısa tüfek) ile müsellah ağır süvari askeri. ◆ İtalya'da jandarma. ◆ Zırhlı süvari.

Caraco [imz.] Dar bir nevi kadın libası.

Caracole [ims.] (as.) Beygire icra ettirilen çark. ◆ Helezonlu burgu. || **Escalier en** – Dönme merdiven, yılankavi merdiven.

Caracoler [fl.] (Süvari hakkında) Beygire bir veya yarım çark icra ettirmek. ◆ (Beygir hakkında) Bir veya yarım çark icra edecek surette dönmek. || (mec.) Sağa sola dönmek. || – **sur son dada, sur son cheval de bataille** Hoşlanılan, sevilen bir mevzu hakkında kemâl-i sühûlet ve mebzûliyetle söz söylemek.

Caractère [imz.] Hat, yazı. ◆ Harf. ◆ Rakam. ◆ Nişan, alâmet. ◆ Dökme hurufat. ◆ Hassa, tabiat. ◆ Hulk, huy, haslet, şîme, seciye. ◆ Sıfat, unvan. ◆ Suret, hâl, tavır. ◆ Metanet, sebat. ◆ Meslek. || **Homme de** – Meslek sahibi adam. || **Homme sans** – Mesleksiz adam. || – **s de civilité** El yazısına benzeyen tab' hurufu. || – **essentiel** Tabiat-ı esasiye. || **Montrer du** – İbraz-ı metanet etmek. || = **Roman de** Eşhas-ı vekayi'in diğer adamlardan ne gibi evsaf ve tabâyi' ile ayrıldığı gösterilen, bu tabâyi'i tasvir edilen roman. || **Comédie de** – Vakadan ziyade eşhas-ı vekayi'in yahut bunlardan birinin tabâyi' ve hayatı tetkik edilmek maksadıyla telif edilmiş tiyatro kitabı. || – **représentatif** Sıfat-ı sefâret. || – **impétueux** Hiddet-i tab'.|| – **officiel** Mahiyet-i resmiye, resmiyet. || – **public** Sıfat-ı resmiye, sıfat-ı umumiye. || **Avoir le** – Sıfatını kesb ve ihraz etmek. || **Prendre le** – Rengini kesbetmek. || (k.) Ecsam-ı kimyeviyeye alâmet ittihaz olunan huruf-ı mukattaa, rumuzat-ı kimyeviye.

Caractériel,le [s.] Tabâyi'e müteallik.

Caractérisant,e [s.] Tavsif ve tefrik ve temyiz eden, alâmet-i fârika ve mümeyyize yerini tutan. (Az kullanılır.)

Caractérisé,e [s.] Alâmetli, farklı, ayan.

Caractériser [ft.] Tavsif etmek. ◆ Evsaf ve alâmet-i mahsusa ile tefrik ve temyiz etmek. || **Se** – Evsaf-ı tabiiyesiyle görünmek, temeyyüz etmek.

Caractérisme [imz.] (nb.) Nebatatın cism-i beşerin bazı âzâsıyla müşâbeheti, müşâbehet-i uzviye. (Eskidir.)

Caractéristique [s.] Mümeyyiz, fârik. || **Signe** – Alâmet-i fârika, alâmet-i mümeyyize. || **Lettre** – (sr.) Huruf-ı mümeyyize (Fransızca'da *Futur* sîgalarının edat-ı mümeyyizesi "*r*" harfi olduğu gibi.) || **Traits – s** Ahlak ve evsaf-ı mümeyyize. = [ims.] Bir sîganın alâmet ve edevat-ı mahsusası. || – **universelle** (fls.) Alman feylesoflarından Laybnits[99] tarafından tasavvur olunan lisan-ı umumi-i felsefi. || (r.) Logaritmanın aded-i sahihi,

98 fr.: *lansquenet*.

99 *Gottfried Leibniz*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

merfu'. || (sr.) Levâhık-ı fârika. (Müennes yapılan kelimelerin âhirine ilave olunan "e" harfi bu kabildendir.) || – causative Edat-ı ta'diye. || – passive Edat-ı meçhul.

Carafe [ims.] Sürahi. ◆ Bir sürahi dolusu. || – d'orgeat Sebatsız, metanetsiz adam.

Carafon [ims.] Küçük sürahi.

Caragne [ims.] Kolombiya reçinesi. = [s.] Gomme – Kezâ.

Caraïbe [imz.] Amerika'nın keşfinde Antil adalarında bulunan ahali-i asliyenin ismi. ◆ Bunların lisanı. = [s.] Kavm-i mezkûra müteallik.

Caraïte [imz.] Tevrat-ı Şerif'in ahkâmından ayrılmayan museviler, Karaî/Karay.

Carambolage [imz.] (Bilardoda) Karambol yapma. ◆ Karambol.

Carambole [ims.] Bilardonun kırmızı bilası. ◆ Karambol oyunu, karambol.

Caramboler [fl.] (Bilardoda) Karambol yapmak. || (mec.) Bir taş ile iki kuş vurmak.

Caramboleur [imz.] (Bilardoda) Karambolde mahir adam.

Caramel [imz.] (Arabîden me'huz) Akide şekeri, akidelenmiş şeker. ◆ Mâ-i mütebellir, tebhir edilmiş ve tabiatı kısmen tağyir olunmuş şeker, karamel.

Caramélisation [ims.] Şekerin akidelenmesi, karamel hâline gelmesi.

Caramélisé,e [s.] Akidelenmiş, yanmış (şeker).

Caraméliser [ft.] Şekeri akideletmek. ◆ Karamel karıştırmak.

Carapace [ims.] Kaplumbağa ve ona müşâbih hayvanatın kabuğu, zebl, bağa. || (mec.) Dar ve muzıyk/muzîk muhit.

Caraque [ims.] Eski vakitlerde kullanılan bir nevi cesim gemi. || Porcelaine – Gayet zarif bir nevi porselen.

Carat [imz.] Kırat. ◆ Altın ayarı. ◆ Küçük elmas taşı. ◆ Tartı ile satılan küçük elmas taşları. || Sot à vingt quatre – s Pek ahmak adam. || à trente-six – s İmkânın haricinde.

Caratch yahut Carach [imz.] (Türkçeden me'huz) Haraç.

Carauder [fl.] Sevinmek, memnun ve şâdan olmak. (Eskidir.)

Caravane [ims.] (Fârisîden me'huz) Kârban, kervan, kafile. || (mec.) Birçok refikler ile birlikte edilen seyr ve seyahat. || Faire ses – s Serseriyâne ömür geçirmek. || (bhr.) Şark iskelelerinde seyr-i sefâin.

Caravanier [imz.] Kervancı, katırcı.

Caravansérail yahut Caravanséraï [imz.] (Fârisîden me'huz) Kârbansaray, kervansaray. ◆ Muhtelif milletlerden birçok ecnebilerin bulundukları mahal. || (mec.) Hiçbir şeyi sabit kalmayan, hep değişici şeylerle memlû bulunan yer; cihan-ı fani.

Caravelle Büyük Osmanlı harp sefinesi, karavela. ◆ Küçük Portekiz gemisi. ◆ Ringa balığı sayd eden Fransız gemisi. ◆ Bir nevi büyük çivi.

Carbatine [ims.] Taze hayvan derisi. ◆ (Ezmine-i kadîmede) Çarık.

Carbet [imz.] Antil adalarında birkaç vahşi ailesi için büyük kulübe. ◆ Müşterek büyük mesken.

Carbonate [imz.] (k.) Fahmiyet. || – de chaux Fahmiyet-i kils.

Carbonaté,e [s.] (k.) Hâmız-ı fahm ile işba' olunmuş, mufahham. ◆ Fahmı hâvi.

Carbonater [ft.] (k.) Hâmız-ı fahmla işba' etmek, tefhim.

Carbone [imz.] (k.) Fahm, karbon.

Carboné,e [s.] (k.) Fahmı hâvi, mufahham.

Carboneux [smz.] (k.) Acide – Hâmız-ı fahmî.

Carbonifère [s.] (arz.) Maden kömürü bulunan arazi, hâmil-i fahm, fahmî; Terrains – s Arazi-i fahmiye.

Carbonique [s.] (k.) Acide – Hâmız-ı fahm.

Carbonisation [ims.] (k.) Fahma tahavvül, tefahhum. ◆ Kebabın, külbastı ve emsalinin çok pişmesi, yanması.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Carbonisé,e [s.] (k.) Fahma tahavvül etmiş, mütefahhim. ◆ Çok kızartılmış, yanmış.

Carboniser [ft.] (k.) Fahma tahvil, tefhim etmek. ◆ Çok kızartmak, yakmak. ‖ **Se** – Fahma tahavvül, tefahhum etmek. ◆ Çok kızarmak, yanmak.

Carbonnade [ims.] Külbastı. ◆ Külbastı pişirme.

Carbure [imz.] (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i fahm. ‖ **de fer** – Fahm-ı sânî-i hadid.

Carburé,e [s.] (k.) Fahm ile terekküb etmiş, mufahham.

Carcailler [fl.] (Bıldırcın hakkında) Ötmek. ◆ Bıldırcın gibi bağırmak.

Carcamousse yahut **Carcamuse** [ims.] (as.) Bir nevi koçbaşı ki mukaddemâ duvarları hedm için kullanılır idi.

Carcan [imz.] Boyna geçirilen demir halka, lâle. ◆ Mücevheratlı gerdanlık. ◆ Kazaen ölmüş ihtiyar beygir. ‖ **Peine de** – Teşhir cezası.

Carcas [imz.] (as.) Bir nevi ok kılıfı (Kurun-ı Vustâ'da müsta'mel idi).

Carcasse [ims.] İskelet, kafes, kadid. ◆ Gemi veya bina iskeleti, enkazı. ◆ (Bir eser-i edebî hakkında) Esas, taslak. ◆ Kumaşı geçirilmemiş ve yalnız tellerden ibaret şemsiye, kadın şapkası vesâire, taslak. ‖ Bir nevi humbara. ◆ Humbara kafesi. ‖ (m.) Kafes-i bina. ‖ (mec.) Pek zayıf insan yahut hayvan.

Carcel [ims.] Karsel lambası (mucidinin ismiyle müsemmâdır.)

Carcere duro [imz.] (*ker-tché re-dou-ro*) Vaktiyle İtalya'da Avusturya hapishanesi. ◆ Gayet şiddetli bir idare altında bulunan hapishane.

Carcinomateux,se [s.] (t.) Seretan denilen yaraya müteallik, seretanî.

Carcinome [imz.] (t.) Seretan. (*Cancer*).

Cardage [imz.] Keten ve yapağının taraklanması, pamuğun atılması.

Cardamine [ims.] Yaban teresi. (*Cresson des prés* dahi denilir.)

Cardamome [imz.] (t.) Kakule.

Carde [ims.] Yapağı ve keten tarağı. ◆ Hallaç yayı, micazz. ◆ Çukaları taramaya mahsus makine. ◆ Enginar ve deve dikeni ve buna müşâbih nebatatın koçanı.

Cardé,e [s.] Taranmış (yapağı, keten). ◆ Atılmış (pamuk). ◆ Parçalanmış. ◆ Küçük küçük pamuk yığınları hâline gelmiş.

Cardée [ms.] Taraktan bir defada çekilebilen yapağı yahut keten miktarı.

Carder [ft.] (Yapağı ve keteni) Taramak. ◆ (Pamuğu) Atmak. ◆ Küçük küçük pamuk yığınları hâline getirmek.

Cardère [ims.] Deve dikeni, söke, firça otu, fes tarağı.

Carderie [ims.] Yapağı ve keten vesâire tarakhânesi. ◆ Hallaç dükkânı.

Cardeur,se [i.] Yapağı ve keten vesâire tarakçısı. ◆ Hallaç.

Cardia [imz.] (tşr.) Fem-i mide.

Cardiaectasie [ims.] (t.) Hacm-i kalbin gayritabii olarak büyümesi.

Cardiagraphie [ims.] Tavsif-i kalp.

Cardiaire [s.] (tşr.) Kalbe ait, kalpte bulunan.

Cardialgie [ims.] (t.) Elem-i mide. ◆ Elem-i asabî-i kalp.

Cardiaque [s.] (tşr.) Yüreğe müteallik, kalbî. ‖ (t.) Yüreği takviye eden (ilaç), kalbî. ◆ Kalp illetine müptelâ. ‖ (nb.) Arslan kuyruğu, ferasyun. = [i.] Kalp illetine müptelâ adam. ◆ Kalbe kuvvet veren ilaç. (Bu mânâ eskidir.)

Cardinal [imz.] Katoliklerde Papa'dan sonra en büyük rütbeyi hâiz rûhânî, kardinal. ‖ (tt.) Başlarında kırmızı tüyleri bulunan kuş ve kelebek envâı. = [s.] Kardinale, kardinallere ait.

Cardinal,e [s.] Esaslı, aslî; **Les quatre points – aux** Cihât-ı erbaa-i asliye (şark, garp, şimal, cenup); **Les quatre vertus – es** Fezâil-i erbaa-i esasiye (hakkaniyet, tedbir, itidal, kuvvet). ‖ (hs. – sr.) **Nombres – aux** A'dad-ı asliye. (cmz. *Cardinaux*)

Cardinalat [imz.] Katoliklerde papalıktan sonra en büyük rütbe-i rûhâniye, kardinallik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cardinale [ims.] Şeftalinin bir nevi. ◆ Çiçeklerinin rengi kırmızı bazı ezhar. ◆ (nb.) Lobeli, lobeliya, frengi otu.

Cardinalice [s.] Kardinale yahut kardinalliğe ait.

Cardinaliser [ft.] Birini kardinal etmek. ◆ Kırmızıya boyamak. (Bu mânâda az kullanılır.)

Cardiogme [imz.] Halecan-ı kalp.

Cardiologie [ims.] Kalpten bâhis kitap.

Cardiopalmie [ims.] Kalbin gayritabii bir surette darabanı.

Cardiotomie [ims.] (tşr.) Teşrih-i kalp.

Cardite [ims.] (t.) İltihab-ı kalp.

Cardon [imz.] Deve dikeni, kara yandak.

Cardonnette (mr. Chardonnette)

Care [ims.] Et. ◆ Çehre. (Eski kelime.) || **Vol à la** – Paranın üstünü isteyerek satıcının bu esnadaki meşguliyetinden bi'l-istifade irtikâb edilen sirkat.

Carême [imz.] Büyük Perhiz. ◆ Perhiz. ◆ Perhiz günlerinde icra olunan âyin. || **La mi** – Büyük Perhiz'in ortasındaki yevm-i mahsus. || (mec.) Zayıf ve sararmış adam. || **Saint de** – Hıristiyanlarca tûl-i müddet perhiz tutmaktan zayıflamış adam. || **Amoureux de** – Gayet mahçup, utangaç âşık. || **Tous les trente-six** – s Gayet nâdir olarak. || **Arriver comme mars en** – Mutlak vuku bulmak, gelmek. || **Arriver comme marée en** – Tam vaktinde, zamanında gelmek, yetişmek. || **Mettre le bien haut** – Gayet sert bir kaide-i ahlakiye tavsiye ve nasihat etmek. ◆ Vaat eylemek.

Carême-prenant [imz.] Perhiz'in ilk haftasının son üç günü. ◆ Karnaval şenliklerinde sokaklarda gezen maskeli adam, maskara. ◆ Tuhaf ve maskara kıyafetli adam. (cm. *des carême-prenant*)

Carénage [imz.] (bhr.) Sefâinin karina edildiği mahal, kalafat yeri. ◆ Sefâinin karina edilmesi.

Carence [imz.] (hk.) Bir müteveffâ veya medyunun emval-i menkulesi olmadığının tebeyyünü, nefy-i mâl; **Procès-verbal de** – Bunu tasdik eden ilâm.

Carène [ims.] (bhr.) Omurga, karina. ◆ (Şairâne) Sefine. || **Donner – à un vaisseau** Gemiyi tamir ve kalafat etmek üzere karina etmek. || (nb.) Yaprağın çıkıntılı damarı, zevrak.

Caréné,e [s.] (bhr.) Karina olmuş (gemi). || (nb.) Çıkıntılı (yaprak), zû-zevrak.

Caréner [ft.] (Gemiyi) Karina etmek.

Caressant,e [s.] Okşayan, nevâzişkâr, okşayıcı. ◆ Latif. ◆ Nazlı. ◆ Hafif, hoş, tatlı.

Caresse [ims.] Okşama, okşayış, nevâziş. = [cm.] Leziz.

Caressé,e [s.] Okşanan. ◆ Latif. ◆ (Müstehziyâne) Sille, tokat. ◆ Bir dikkat-i mûşikâfâne ile yazılmış yahut yapılmış. || (mec.) Kemâl-i şevk ve muhabbetle çoktan beri beslenmiş, terbiye edilmiş.

Caresser [ft.] Okşamak, nevâziş etmek. ◆ Müdâhene etmek. ◆ Arzu ve hâhişle yapmak. ◆ (Müstehziyâne) Şiddetle vurmak. || – **une idée** yahut – **un espoir** Tatlı bir fikir veya ümitte bulunmak. || – **la bouteille** Kemâl-i zevk ve iştihâ ile içmek.

Caresseur,se [i.] Nevâzişkâr, nevâzişi seven. || (mec.) Müdâhin.

Caret [imz.] Deniz kaplumbağası. ◆ İp örmeye mahsus çıkrık. || **Fil de** – Gemi halatı imaline mahsus ip, ispavli.

Cargaison [ims.] Gemi hamûlesi, emval-i mahmûle, hamûle. ◆ Geminin hamûle alma müddeti.

Cargue [ims.] (bhr.) İstinga ipi. || – **s fonds** Kargafonda.

Carguer [ft.] (*ghé*) (bhr.) Yelkenleri toplamak, karga, istinga etmek. ◆ (Gemi hakkında) Bir yanı üzerine yatarak gitmek.

Cariatide [ims.] (m.) Saçak altına direk makamında vaz' olunan kadın heykeli.

Caribou [imz.] Amerika-yı Şimali'nin bir nevi geyiği.

Caricature [ims.] Eğlence ve güldürmek için yapılan tuhaf resim, karikatür. ◆ Fena ve kaba resim. || (mec.) Kıyafet ve tavrı gülünç adam.

TÜRK DİL KURUMU TÜRK DİLİ ARAŞTIRMALARI YILLIĞI TÜRK DİLİ ARAŞTIRMALARI YILLIĞI TÜRK DİLİ ARAŞTIRMALARI YILLIĞI

Caricaturer [ft.] Eğlence için tuhaf ve mudhik bir suretle tasvir etmek, karikatür yapmak. ◆ Âdi, kaba bir surette taklit etmek.

Caricaturiste [imz.] Mudhik resim yapan ressam, karikatürcü.

Carie [ims.] (t.) Kemiğin çürümesi, rimm. ‖ (mec.) Vasıta-i imha ve tahrip. ‖ (nb.) Ağaç ve ekinlere ârız olan yenirce illeti.

Carié,e [s.] (t.) Çürümüş, rimm illetine uğramış (kemik).

Carier [ft.] (t. ve tt.) Kemiği veyahut ağaç ve ekini çürütmek, rimm yahut yenirce illetine uğratmak, termim etmek. = [fl.] yahut **Se** – Rimm yahut yenirce illetine uğramak, teremmüm etmek.

Carieux,se [s.] (t.) Kemik çürümesi illetine müptelâ, rimmî.

Carillon [imz.] Makamlı çan sadâsı. ◆ Çan sadâsıyla icra olunan âhenk. ◆ Saat mızıkası. ◆ Çalgılı saat. ‖ (mec.) Gürültü, patırtı. ‖ **Double, triple** – Gayet büyük gürültü.

Carillonné,e [s.] Çanla icra olunan (âyin). ‖ **Fête – e** Büyük âyin ve şenlik.

Carillonnement [imz.] Makamla çan çalma. ◆ Büyük gürültü.

Carillonner [ft.] Makamla çan çalmak. ◆ Çok gürültü etmek. ◆ Birlikte çalmak. ◆ Bir çıngırağı şiddetle çalmak.

Carillonneur [imz.] Makamla çalan çancı. ◆ Gürültücü.

Carine [ims.] Eski zamanda ücretle ölülere ağlayan kadın, nâyiha.

Carique [ims.] Yaban inciri.

Caristade [ims.] Sadaka. (Eskidir.)

Carle [imz.] Sikke, para.

Carlin [imz.] İtalya'nın eski bir nevi altın ve gümüş sikkesi.

Carlin [imz.] Basık ve siyah burunlu bir cins tüysüz köpek.

Carlingue [ims.] Geminin iç omurgası, direk tabanı.

Carlos [imz.] (s okunur) Lâzımlı.

Carlovingien,ne [s.] Fransa krallarından Şarlman'a[100] veya sülalesine ait. ◆ Şarlman zamanında zuhur etmiş olan.

Carmagnole[101] [ims.] Bir nevi ceket. ◆ Bir raks ve şarkı.

Carme [imz.] Şiir. (Bu mânâda eskidir.) Bir tarik-i mahsusa mensup rahip. ‖ **Eau des – s** Melisa otu ruhu.

Carme [imz.] (Tavla oyununda) Dört çehar.

Carmeline [ims.] Peru'da bulunan vigonya yapağısı.

Carmélite [ims.] Karmel tarikine mensup rahibe. = [imz.] Karmelit rahiplerinin esvabı rengi olan soluk sincâbî. = [s.] Karmel tarikine, bu tarike mensup rahiplerin esvabı rengine ait, müteallik.

Carmin [imz.] La'l; **Lèvre de** – Leb-i la'l. = [s.] Pek kırmızı, la'lî.

Carminatif,ve [i. – s.] (t.) Yeli defeden ilaç, dâfi'u'r-rîh.

Carminé,e [s.] La'l renginde.

Carnage [imz.] Mücadele, cidal. ◆ Avda vurulmuş kuşlar ve hayvanlar. ◆ Yırtıcı hayvanların etle beslenmesi. ◆ Et yemesi. (Bu mânâ eskimiştir.)

Carnal [imz.] (bhr.) Direk başı, şapka.

Carnaler [ft.] Etini yemek için öldürmek. (Eskidir.)

Carnassier,ère [s.] Çiğ et yiyen, âkilü'l-lahm (hayvan). ◆ Çok et yiyen ve eti çok seven (adam). = [imz. – cm.] (tt.) Âkilü'l-lahm hayvanat.

Carnassière [ims.] Avcı çantası.

Carnation [ims.] Ten rengi, çehre rengi. ◆ Resmin çıplak aksamı.

Carnauba [imz.] Brezilya hurması.

Carnaval [imz.] Hıristiyanların Büyük Perhiz'den evvel icra ettikleri şenlikler. ◆ Et

100 *Charlemagne*.

101 Orijinal metinde *Cermagnole* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

kesimi, Apukurya, karnaval. ◆ Sefâhat-ı müfrite. || Kaba cihet, nokta. || Jeûner en – Gayet fakir olmak, büyük mahrumiyetlere mecbur bulunmak. (cm. *des carnavals*)

Carnavalesque [s.] Büyük Perhiz şenliklerine, karnavala müteallik. ◆ Garip şekil ve kıyafette.

Carne [ims.] Bir taş veya masanın haricî köşesi. ◆ Pek fena cins et. ◆ Bir kadına karşı kaba ve muhakkirâne bir hitap olarak da kullanılır.

Carné,e [s.] Ten renginde olan.

Carnèle [ims.] Meskûkâtın etrafındaki tırtıl.

Carneler [ft.] Meskûkâtın etrafına tırtıl çekmek.

Carner (se) [ft.] Ten rengini almak.

Carnet [imz.] Cep defteri, cüzdan. || (as.) – des malades Hastegân defteri. || – des blessés Mecruhîn cetveli, yaralı defteri. || – des accidents de tir Endaht-ı vekayi' cetveli. || – de munitions Mühimmat defteri. || – des opérations journalières Vukuat-ı yevmiye defteri, jurnali.

Carnier [imz.] Avcı çantası.

Carnification [ims.] (t.) Bazı nesclerin nesc-i adalî şeklini alması, telahhum.

Carnifié,e [s.] (t.) Telahhum etmiş.

Carnifier (se) [ft.] Nesc-i adaliyü'ş-şekl suretini almak, telahhum etmek.

Carnivore [i. – s.] (tt.) Et yiyen, et ile beslenen hayvan, âkilü'l-lahm.

Carnivorité [ims.] Et ile beslenen hayvanın hâli, âkiliyetü'l-lahm.

Carobaliste [imz.] (as.) Bir nevi mancınık yahut koçbaşı.

Carobotane [ims.] (as.) Taş topu, bombard.

Carogne [ims.] Acuz, kocakarı.

Carolin,e [s.] Şarlman'a[102] yahut Şarlken'e[103] ait, müteallik.

Caron [ims.] İç yağı parçası.

Caron yahut Charon [imz.] Hasis, tamahkâr ihtiyar.

Caronade [ims.] (as.) Bir nevi hafif bahriye kaval topu.

Caroncule [ims.] (tşr.) Etli şiş, lahmiye.

Carotide [ims.] (tşr.) Kanı başa sevkeden iki büyük damardan beheri, sübatî. || (mec.) Damar. = [s.] Artère – Kezâ.

Carotidien,ne [s.] (tşr.) Kanı başa götüren büyük damarlara müteallik, sübatî.

Carotique [s.] (t.) Baygınlğa müteallik, sübat-ı seherî.

Carottage [imz.] Hile, iğfal.

Carotte [ims.] Havuç, cezer. ◆ Hile, dolandırma, aldatma. || – de tabac Frenk sigarası. || Jouer la – Pek az para ile oynamak. || Tirer une à quelqu'un – Birini dolandırmak, aldatarak parasını almak. || Vivre de – s Gayet tasarrufla yaşamak. || Avoir une – dans le plomb Nefesi kokmak ve (tiyatro ıstılahında) Teganni ederken falso yapmak. = [s.] Havuç renginde.

Carotter [fl.] Pek az para ile oynamak. = [ft.] Dolandırmak. || – l'exisence Zaruret ve sefalet içinde yaşamak.

Carotteur,se yahut:

Carottier,ère [i.] Az para ile kumar oynayan. ◆ Dolandırıcı.

Caroube yahut Carouge [imz. yahut ims.] Keçi boynuzu, harnup.

Caroubier [imz.] Harnup ağacı.

Carouble [ims.] Sahte anahtar.

Carpe [ims.] Sazan balığı. || (mec.) Ahmak, cahil, budala adam. || Bâiller comme une – Ağzını alabildiğine açarak esnemek. || Faire l'œil de – Göz süzmek. || Faire la pâmée – Temâruz etmek.

Carpe [ims.] Bilek, rusgu'l-yed.

Carpeau [imz.] Sazan balığı yavrusu. ◆ Sazan balığının bir nevi.

Carpette [ims.] Sazan balığı yavrusu.

Carpette [ims.] Bir nevi çubuklu halı.

102 *Charlemagne*.

103 *Charles Quint*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Carpillon [imz.] Pek küçük sazan balığı.

Carpolithe [imz.] Tahaccür etmiş meyve.

Carpologie [ims.] (nb.) Mebhasü'l-esmar.

Carpomanie [ims.] Eşcar-ı müsmirenin gayet müfrit bir surette meyve vermeleri.

Carpophage [s.] Âkilü'l-esmar.

Carpophile [s.] Meyve üzerinde yaşayan, yetişen.

Carpous [imz.] (s okunur) Karpuz.

Carquois [imz.] Ok kılıfı (gılâfı), ok kını. (Bir bent iânesiyle omuzda taşınır idi.) || = **Vider son** Fassallık etmek, mezemmetlerin, fenalıkların hepsini döküp boşaltmak.

Carrable [s.] Murabbaa tahvil olunabilir, kabil-i terbi'.

Carrare [imz.] İtalya'nın Karara[104] şehrinde çıkan beyaz mermer.

Carre [ims.] Bir şeyin murabba ucu, mesela kunduranın burnu. ◆ Köşe, dört yol ağzı. ◆ Kametin cihet-i bâlâsı; **Avoir une bonne** – Omuzları vâsi' olmak. || (as.) Namlu yüzü. (Kılıç, meç ve süngü namlularının yan satıhlarına yüz denir.)

Carré,e [s.] Dört köşeli. ◆ Omuzları geniş kuvvetli (adam). || (he.) Murabba, terbiî; **Mètre** – Murabba metre, terbiî metre. || (hs.) **Nombre** – Kendi misliyle darp olunmuş adet, murabba; **Racine** – **e** Cezr-i murabba. || (mec.) **Tête** – **e** Doğru düşünür adam. ◆ Muannid. || **Un homme** – Mert, azim-gîr bir adam. || Kat'î, açık: **Une réponse** – **e** Kat'i bir cevap. || **Partie** – **e** İki erkek ve iki kadından ibaret oyun ve eğlence meclisi. || (as.) Kale nizamı. || **Bataillon** – Kale nizamında teşkil olunmuş tabur.

Carré [imz.] Murabba. ◆ Murabbau'ş-şekl şey. || – **long** Mustatil. || Fidan yastığı. || – **de papier** Kâğıt yaprağı, yarım tabakası. || (as.) Kale nizamı. || (bhr.) Kamara salonu. || – **de mouton** Koyunun böğründen çıkarılan et parçası.

Carreau [imz.] Döşemelik tuğla, malta veya mermer. ◆ Tuğla veya malta veyahut mermerle döşenmiş mahal, taşlık. ◆ Pencere veya çerçeve camı. ◆ Terzi ütüsü. ◆ İskambil kâğıtlarında orya. ◆ Dört köşe yastık veya şilte. ◆ Diplarya balığı. ◆ Bir nevi ağ. ◆ Dört köşeli benek. || (t.) Dâü's-süded. || **Demeurer sur le** – Meyyiten veya mecrûhen yere düşmek. || **Jeter, coucher, laisser quelqu'un sur le** – Birisini meyyit yahut tehlikeli surette mecruh bir hâlde yere sermek, yerde bırakmak. || **Valet de** – Muhakkar, şâyan-ı tahkir adam. || **Mettre le cœur sur le** – İstifrağ etmek. || **Se garder à** – Tedâbir-i ihtiyatiye ittihaz etmek. || **–x barbouillés** – Umumhâne. = [cm.] (Şiirde) Sâika.

Carrefour [imz.] Dört yol ağzı. ◆ Halk, kalabalık, avam. || **Langage des** – **s** Sokak lakırdıları.

Carrelage [imz.] Tuğla veya mermer döşeme. ◆ Döşeme ücreti.

Carrelé,e [s.] Tuğla veya mermer döşemeli.

Carreler [ft.] Tuğla veya mermer döşemek. ◆ Üzerine murabbalar çizmek.

Carrelet [imz.] Ucu üç köşeli saraç iğnesi. ◆ Dört köşeli ve satıhları birbirine müsâvi cetvel tahtası. ◆ Diplarya balığı. ◆ Bir nevi ağ. || (as.) Namlusu gayet ince ve mensur müsellesî şeklinde bir nevi meç.

Carrelette [ims.] Yassı eğe.

Carreleur [imz.] Tuğla yahut mermer döşeyen usta, döşemeci. ◆ Kundura yamacısı, eskici.

Carrelier [imz.] Döşeme tuğlası yapan tuğlacı.

Carrelure [imz.] Kundura yaması. ◆ İyi bir taam.

Carrément [h.] Murabba olarak, terbîan. ◆ Müspet ve müberhen bir suretle, açıktan açığa. || (mec.) Hiç sıkılmaksızın, vâzıhan.

Carrer [ft.] Murabba şeklini vermek, terbi'.|| (hs.) Bir adedi terbi' etmek, ikinci kuvvete ref' etmek. || (as.) Kale nizamı teşkil etmek. || **Se** –

104 it.: *Carrara.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Kurulmak, tefahhur etmek. ◆ Saklanmak. || Se – de la débine Sefaletten kurtulmak.

Carrick [imz.] Birbiri üstünde bir kaç yakası olan bir redingot ki kibarların arabacıları lâbis olur. ◆ Araba.

Carrier [imz.] Taş ocağı sahibi ve amelesi, taşçı.

Carrière [ims.] At ve araba koşumu için etrafı tahdid edilmiş meydan, koşu meydanı. ◆ Atın bir defadaki koşması, dizgin. ◆ Tarik, meslek, silk. ◆ Kevâkibin hareketi. || Donner – libre Serbest bırakmak. || Passer – Bazı şerâit kabul etmek. || Se donner – Meydan bulmak. || Se donner – aux dépens de quelqu'un Birisiyle eğlenmek, istihzâ etmek. || Ouvrir la – Bed' ve mübâşeret eylemek. || Ouvrir une – Bir çığır açmak. || – militaire Silk-i askerî.

Carrière [ims.] Taş veya mermer vesâire ocağı. ◆ (Vaktiyle mücrimîn taş ocaklarında işlettirildiği münasebetle) Mücâzat yeri.

Carriole [ims.] Üstü kapalı, iki tekerlekli küçük araba, briçka. ◆ Fena araba.

Carrossable [s.] Araba işleyebilir (yol); || Route – Araba yolu.

Carrosse [ims.] Yaylı araba, karose. || (mec.) Cheval de – Kaba adam. || Rouler, faire rouler, aller en – Servet ve refah içinde yaşamak.

Carrosé,e [ims.] Bir arabalık adamlar.

Carrosser [ft.] Araba ile gezdirmek, götürmek.

Carrosserie [ims.] Arabacılık. ◆ Arabacılar esnafi.

Carrossier [imz.] Araba yapan, arabacı ustası, saraç. ◆ Araba beygiri.

Carrousse [ims.] (as.) Sancak arabası. (Kurun-ı Vustâ'da asker sancağı tahmil olunur idi.)

Carroussel [ims.] (as.) Asker şenliği, sûr-ı askerî. ◆ Harp oyunu, cündîlik. ◆ Cündî meydanı.

Carrure [ims.] Omuzların vüs'ati, omuz genişliği. ◆ Geniş şekil. || (mec.) Büyüklük, vüs'at. ◆ Vuzuh.

Cart [imz.] (*t* okunur) İki tekerlekli İngiliz-kârî bir araba.

Cartage [imz.] Bir kütüphanedeki kitapların ismini pusulalar üzerine yazma.

Cartaudier [imz.] Tâbi'.

Carte [ims.] Kâğıt; – blanche Yazısız kâğıt, ve (mec.) me'zuniyet-i tâmme, ruhsat-ı kâmile. ◆ Mukavva. ◆ İskambil kâğıdı. ◆ Duhûliye bileti. ◆ Yemek listesi. ◆ Hesap pusulası. ◆ Kartvizit. ◆ Bir daire veya ailenin ahvâl ve merasimi. ◆ Harita; – hydrographique, marine Deniz haritası; – céleste Harita-i semâ; – coloriée Boyalı, renkli harita; – universelle Küre-i musattaha; – topographique Topoğrafya haritası; – d'état-major Erkân-ı harbiye haritası. || – généalogique Silsilenâme, şecere. || – de visite Kartvizit. || – de restaurant yahut sedece – Lokanta listesi. || à la – Yemek listesinde muharrer fiyatla vuku bulacak intihaba göre. || – de circulation Şimendiferle meccânen dolaşmak için idare tarafından verilen kâğıt, paso. || Pointer la – Geminin mevkiini harita üzerinde tayin etmek, tayin-i mevki etmek. || Prendre les – s Bir işin idaresini deruhde etmek. || Échanger sa – Düelloya davet etmek. || Le dessous des – s İşin iç yüzü. || Prendre des – s Elden geleni yapmak. || Brouiller les – s Oyun kâğıtlarını karıştırmak ve (mec.) iş karıştırmak, iş bozmak. || Jouer – sur table Açık ve hilesiz harekette bulunmak. || Tirer les – s Oyun kâğıdıyla fal açmak. || Femme en – Avrupa'da zabıtadan ruhsatnâme istihsal etmiş âlüfte. || Perdre la – Pusulayı şaşırmak. || (mec.) Ahvâl-i hususiye, hususiyat. ◆ Üzerine ümit bina edilen, kendisine istinat olunan adam, hâmi, penâh.

Cartel [imz.] (as.) Mukavelenâme. ◆ Üserâ gemisi. || – de guerre Harp mukavelenâmesi. || – de rançon Fidye-i necat mukavelesi. || – d'échange Mübâdele-i üserâ mukavelesi. || – d'extradition Firari iadesi mukavelenâmesi. || – provocatif yahut – de défi Harbe, mübârezeye davet tezkeresi, harp davetnâmesi. ◆ Mübâdele edilecek üserâyı hâmil sefine. || Duvar saati. ◆ Duvar saati mahfazası.

Cartero [imz.] Küçük evrak cüzdanı.

Carteron [imz.] (mr. Quarteron)

Cartésianisme [imz.] Hakîm-i meşhur Dekart'ın usul-i felsefesi.

Cartésien,ne [s.] Hakîm-i meşhur Dekart'ın usul-i felsefesine müteallik. = [i.] Dekart'ın tarik-i felsefesine tâbi adam.

Carthagionois,e [i. – s.] Kartacalı. ◆ Kartaca şehrine veya sekenesine ait, müteallik. || **Foi – e** (Kadim Romalılar lisanında) Alçaklık, hilekârlık. = [imz.] Kartaca lisanı.

Carthame [imz.] (nb.) Aspur, za'ferân-ı kâzib, yabani za'ferân.

Cartier [imz.] Oyun kâğıtları yapan ve satan adam.

Cartilage [imz.] (tşr.) Kıkırdak, gudruf.

Cartilagineux,se (s.) (tşr.) Kıkırdağa müteallik, gudrufî.

Cartisane [ims.] Altı mukavva parçalarıyla beslenmiş kabartma nakış.

Cartographie [ims.] Harita tersimi, harita imali fenni; – **militaire** Askerî haritası tersimi fenni.

Cartomancie [ims.] Oyun kâğıtlarıyla tefeül.

Cartomancien,ne [i.] Oyun kâğıtlarıyla tefeül eden adam yahut kadın.

Carton [imz.] Mukavva, karton. ◆ Mukavva kutu. ◆ Büyük resim cüzdanı. ◆ Resim meşki, numûne. || (tba.) Bir tashih veya ilave için yeniden basılan kâğıt. || **Personnage de** – Gösterişli boş adam. || **Battre, manier, graisser le** – Kâğıt oynamak. || **Objet de** – Hafif ve dayanıksız şey. || **Rester dans le** – Unutulmuş kalmak.

Cartonnage [imz.] Kitabın sade mukavva ile ve meşinsiz cildi. ◆ Mukavvadan mamul şeyler.

Cartonné,e [s.] Sade mukavva ile meşinsiz ciltlenmiş (kitap).

Cartonner [ft.] Mukavva ile ve meşinsiz kitap teclid etmek.

Cartonnerie [ims.] Mukavva imali, mukavvacılık. ◆ Mukavva fabrikası.

Cartonneur,se [i.] Yalnız mukavva ile kitap ciltleyen mücellit.

Cartonnier [imz.] Mukavva veya mukavvadan mamul şeyler yapan ve satan adam, mukavvacı. ◆ Evrak vaz'ına mahsus mukavvadan gizli çekmece. ◆ Maharetsiz, acemi.

Carton-pierre [imz.] Yazılı ve resimli taşların kalıbını almaya mahsus mukavva hamuru.

Cartouche [ims.] (as.) Fişek, hartuç. ◆ Neferlere verilen ruhsat tezkeresi; – **à étui combustible** Kabil-i ihtirak kovanlı fişek; – **à étui metallique** Madenî kovanlı fişek; – **à percussion périphérique** Muhitî müsâdemeli fişek; – **à percussion centrale** Merkezî müsâdemeli fişek yahut kapsülü merkezden iş'al olunan fişek; – **de tir réduit** Yüksek kavis endahtı fişeği; – **avec fausse balle** Sahte kurşunlu fişek; – **de canon à balles** Kurşunlu top fişeği; – **d'exercice** yahut – **à poudre** Talim yahut barut fişeği; – **incendiaire** Yangın, harik fişeği; – **à mousqueton** Topçu fişeği, musketon fişeği; – **à mitraille** Misket fişeği; – **lumineuse** Tenvir fişeği. || – **de fusée** Havayi fişek. || – **jaune** Efrad-ı askeriyeye verilen tenzil-i rütbe veya terkin-i kayd ü tard tezkeresi. || **Tirer la** – **sur quelqu'un** Birinin aleyhinde idare-i lisan etmek.

Cartouche [imz.] Taşa mahkûk tarih vesâir hututun etrafına çerçeve teşkil eden oyma çiçekler. ◆ Harita unvanını ihâta eden çiçekler.

Cartoucherie [ims.] Fişekhâne.

Cartouchier [imz.] Fişek kutusu.

Cartouchière [ims.] Fişek palaskası, fişeklik.

Cartulaire [imz.] Bir kilise veya manastırın imtiyazat ve evkafî şerâit ve beratlarını hâvi defter.

Carus [imz.] (s okunur) (t.) Hastalara hissiyatlarını kaybettiren baygınlık, humur, karus.

Carvi [imz.] (nb.) Karaman kimyonu, kimyon-ı berrî.

Caryophyllées [ims. – cm.] (nb.) Karanfil çiçeğinin dâhil bulunduğu nebatat envâı, fasîle-i karanfiliye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cas [imz.] Hâl, keyfiyet. ◆ Takdir. ◆ Vaka, vukuat. ◆ Bâis-i hayret. ◆ Tesadüf. (Bu mânâda el-yevm gayr-ı müsta'meldir.) || **Faire – de** Riayet etmek, nazar-ı itibara almak, saymak. || **– fortuit** Kazâ. || **En – de** Vukuunda, vukuu takdirinde. || **Poser un –** Farz etmek. || **Faire son –** Def-i hâcet etmek. || **En –** İlave, ihtiyaç görülmek mütalaasına mebnî hazırlanmış. (Bilhassa yemek hakkında müsta'meldir.) || **Se faire un – de conscience** İnce birtakım mülâhazat-ı vicdaniyeye dalarak fena bir hareket icra edememek. || **Le – échéant** İcabı takdirinde. || **Dans le –** Hâlde, iktidarda: **Il n'était pas dans le – de se tenir debout** Ayakta duracak hâlde değildi. || **En ce –** Takdirde, bu hâlde. || **En tout –** Her hâlde. || **Au – que** yahut **En – que** Olduğu hâlde, olursa. || (sr.) Fiil sîgası. ◆ Ahvâl-i ismin her biri. || (hk.) Fiil, cürüm. || (t.) Musab, vukuat. = [imz.] İhtiyat, yedek. = [imz. – cm.] (sr.) Ahvâl-i isim.

Cas,se [s.] Kırık veya çatlak sesini çıkaran. (Eskidir.)

Casanier,ère [i. – s.] Evde durmayı seven adam. ◆ Bir gazino ve emsali yerlere gayet sık müdavim bulunan adam. ◆ Evde durmayı sevenlere müteallik, ait. || **Vie – ère** Evin içinde geçirilen ömür.

Casaque [ims.] (as.) Zırh yağmurluğu. ◆ Bir nevi kadın sakosu. || **Tourner –** Tabiat ve meslek değiştirmek. || **Grande –** (Tiyatro ıstılahında) Uşak vazifeleri arasında en birinci vazife.

Casaquin [imz.] Bir nevi kadın yeleği. ◆ Eski vakitlerde müsta'mel kısa kaput. ◆ Beden-i insan. || **Donner sur le – à quelqu'un, lui sauter, lui tomber sur le –** Birisini dövmek, üzerine atılıp şiddetle darp etmek. || **Donner sur le –** Başa vurmak. || **Avoir quelque chose dans le –** Rahatsız veya hasta olmak.

Casbah [ims.] (*h* okunmaz) (Arabîden me'huz: kasabe) Bilâd-ı Mağrib'de şehrin içindeki kale veya hâkimin oturduğu konak.

Cascade [ims.] Çağlayan, şelale, selsebil. Ağızdan ağıza dolaşarak. ◆ Raptsız, münasebetsiz (söz). ◆ Sözünde durmama, (mec.) **Par –** Tesadüfat-ı müteakibe ile. **Prendre un rôle à la –** (Tiyatro ıstılahında) Bir vazifeyi ifrata vardırarak tağyir etmek, muharririn maksadı haricine tecavüz etmek.

Cascader [fl.] Şelale hâlinde dökülmek. ◆ Divanece eğlenmek, kaba şakalar etmek.

Cascadeur,se [i.] (Tiyatro ıstılahında) Mudhik rolleri muharririn maksadı haricinde olarak şiddetlendirerek oynayan oyuncu. ◆ Sözünde durmamayı itiyat edinmiş adam. ◆ Hafif meşrep, rast gelenin takdirat ve temayülat-ı âşıkanesini hüsn-i telakkiye müheyyâ, yılışık kadın.

Cascarille [ims.] Amber kabuğu.

Cascatelle [ims.] Küçük çağlayan. || Meyl-i ta'riz.

Case [ims.] Kulübe (külbe). ◆ Ufak ve fakirâne ev. ◆ Sandık ve çekmece ve kutu gözü, bölme. ◆ Göçebe urban çadırı. ◆ Dama ve tavla hânesi. || **Patron de la –** Sahib-i hâne.

Casé,e [s.] Yerleşmiş. || **Bien –** Vakt ü hâli hoş.

Caséate [imz.] (k.) Peynirlenme, cübniyet.

Caséation [ims.] Sütün peynire tahavvülü.

Caséeux,se [s.] (k.) Peynir tabiatında olan, cübnî.

Caséine [ims.] yahut **Caséum** [imz.] (k.) Sütün peynire tahavvül eden maddesi, cübn.

Caséique [s.] (k.) **Acide –** Hâmız-ı cübn.

Casemate [ims.] (İspanyolcadan me'huz) (as.) Kazamat, kale bodrumu, izbe, mahzen. (Kazamatlar topçu ateşinden mahfuz olmak üzere insanlar için ikametgâh, cephane ve mühimmat için mağaza, mahzen makamına kaim olur); **– d'habitation** Beytûtet kazamatı; **– de munitions** Mühimmat kazamatı; **– de flanquement** Koltuk kazamatı; **– d'escarpe** Astar kazamatı; **– de contrescarpe** yahut **– de revers** Astar mukabili kazamatı yahut mukabil kazamat; **– à la Haxo** Hakso kazamatı; **– à tir indirect** Hâilli ateş kazamatı; **– en décharge** Deşarj kazamatı; **– de rempart** Beden kazamatı. || Zindan.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TÜRK AKADEMİ OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Casematé,e [s.] (as.) Kazamatlı. ◆ Kazamat şeklinde. ◆ Kazamat içinde veya altında.

Casemater [ft.] (as.) Kazamatla teçhiz etmek, kazamatlamak.

Casement [imz.] İnsanın kendi hânesi, yuvası, âşiyânı.

Caser [ft.] Yerleştirmek, tanzim etmek. ◆ Kayırmak. = [fl.] (Tavla oyununda) Kapı yapmak. || Se – Yerleşmek. ◆ Kayrılmak.

Caserne [ims.] (as.) Kışla. ◆ Bir kışlada ikamet eden asker. ◆ Taksimatı fena, karışık, intizamsız hâne.

Caserné,e [s.] Kışlaya yerleşmiş (asker). ◆ Bir mektebe dâhilî yazılmış (şâkirt).

Casernement [imz.] (as.) Askerin kışlada iskânı, usul-i iskânı. ◆ Kışlaya girme. ◆ Kışla. ◆ Ebniye-i askeriye. ◆ Dâhilî mektebe şâkirdan idhali.

Caserner [ft.] Kışlaya yerleştirmek. ◆ Bir mektebe dâhilî şâkirt yazdırmak. = [fl.] Kışlada ikamet etmek.

Casernier [imz.] (as.) Kışla kapıcısı, bekçisi.

Caséum (mr. Caséine)

Casier [imz.] Evrak, kitap vaz'ına mahsus gözlü çekmece, dolap. ◆ Müteaddid gözlü ve kabil-i nakil raf. || (hk.) – judiciaire Her şahsın maskat-ı re'sindeki mahkeme kalemi nezdinde o şahıs bir mahkeme tarafından mahkûm edilmişse bu mahkûmiyet ilâm veya ilâmlarının mahfuz suretleri, sicill-i adlî. || Avoir un – judiciaire Sabıkalı olmak.

Casilleux [smz.] Elmasla kesilecek yerde kırılan cama ıtlak olunur.

Casimir [imz.] Kazmir. İnce çuha. ◆ Yelek.

Casin [imz.] Umumi eğlence mahalli. (Ale'l-ekser *Casino* kullanılır.)

Casino [imz.] Okumak, konuşmak ve oynamak için olan mahal, gazino. (cm. des *casino*)

Casoar [imz.] (*zo-ar*) Cezâir-i bahr-i muhitte bulunur tepeli deve kuşu.

Caspien,ne [i. – s.] Bahr-i Hazar sevâhilinde sâkin. ◆ Bu havaliye veya sekenesine ait, müteallik. || Mer – ne Bahr-i Harezm, Bahr-i Hazar.

Casque [imz.] (as.) Baş zırhı, miğfer. ◆ Silk-i askerî. ◆ – à pointe Tepelikli miğfer (Almanya'ya mahsustur); – ouvert yahut – à vue coupée Açık, şems-sipersiz miğfer; – de tournoi Oyun miğferi, harp oyunu miğferi; – fermé yahut – à masque veya – complet Kapalı yahut maskeli veya mükemmel miğfer. || Serpuş. ◆ Şaraptan dolayı başa gelen ağırlık. || Il manque un clou à son – Bizim birkaç tahtası noksandır tabirimize mukabil olarak müsta'meldir. || S'en donner dans le – Sarhoş olmak. || (nb.) Fleur en – Miğfer şeklinde çiçek. || (tt.) Kuş tepeliği, tepesi, ibik.

Casqué,e [s.] Başında miğferi bulunan (adam). ◆ Ucunda miğferi bulunan (nebat). ◆ Tepeli (kuş).

Casquer [fl.] Para vermek. ◆ Bir tuzağa düşmek. ◆ Aldanmak, bir hayale kapılmak. = [ft.] (as.) Miğfer giydirmek.

Casquet [imz.] (as.) Açık, şems-sipersiz miğfer.

Casquette [ims.] Meşinden veya çukadan yalnız önünde bir ufak şems-siperi bulunan Fransız askeri şapkası. (Buna *Képi* dahi ıtlak olunur.) ◆ Kadın şapkası, = [s.] Şarap başına vurmuş, sarhoş.

Cassable [s.] Kırılabilir, kolay kırılır, gevrek. || (mec.) (hk.) Kabil-i nakz.

Cassade [ims.] İtizar için uydurulan yalan, bahane, taallül, vesile.

Cassage [imz.] Kırma, kesr, şikest.

Cassandre [ims.] Fikri takip edilmek istenilmeyen, sözlerine, tahminlerine inanılmayan adam.

Cassant,e [s.] Kırılabilen, kolay kırılır, gevrek. || (mec.) Ters, hatır gözetmeyen. = [imz.] Kabiliyet-i inkisar. || (mec.) Terslik. = [ims.] Diş.

Cassation [ims.] (hk.) Temyiz. ◆ Nakz-ı dava. || Cour de – Mahkeme-i temyiz, divan-ı

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

temyiz. || (as.) Red, nakz-ı terfi (onbaşılar ile küçük zâbitan hakkında).

Cassave [ims.] Manyoka unundan mamul galete.

Casse [ims.] Kırma, kesr, şikest. || (as.) Redd-i terfi. ◆ Cephane, mermi sandığı. || **Donner la** – Azletmek.

Casse [ims.] (nb.) Kışâ'-ı hindî.

Casse [ims.] (tba.) Kasa.

Casse [ims.] Maden dökümhânesi, kurnası.

Cassé,e [s.] Kırılmış, kırık, meksur. ◆ Geçkin, ihtiyar. ◆ Titrek, zayıflamış, mütehezziz (ses). || (mec.) Nakz edilmiş. ◆ Rütbesi ref' olunmuş. || **Payer les pots – s** Cerîmesini çekmek. || **Avoir le nez** – Başa çıkamamak, muvaffak olamamak. || **Être – aux gages** Cezaen maaşından mahrum bırakılmak.

Casseau [imz.] (tba.) Fazla veya lüzumsuz dökme hurufatın vaz'ına mahsus küçük kasa.

Casse-bras [imz.] Nikbet, insanın kolunu kanadını kıran müşkilat.

Casse-cou [imz.] Uçurum. ◆ Sık sık kaza vuku bulan mahal. ◆ Düşünmeksizin tehlikeye atılan adam. ◆ Fikirsiz, düşüncesiz adam. ◆ Acemi ve azgın atlara binip alıştıran cambaz. (cm. : *des casse-cou* yahut *des casse-cous*)

Casse-croûte [imz.] Dişleri olmayanların ekmek kabuklarını kırmalarına mahsus alet (cm. *des casse-croûte*).

Casse-cul [imz.] Kıç üstü sukut (cm. *des casse-cul*).

Casse-fil [imz.] Nesc olunacak ipliklerin kuvvetini denemeye mahsus alet. (cm. *des casse-fil*).

Casse-gueule [imz.] Beyne'l-avam baharlı ve daha sâir müskirata verilen isim (cm. *des casse-gueule*).

Cassement [imz.] Kırma, kesr. (Gayr-ı müsta'meldir.) || **– de tête** Baş ağrısı, sudâ', fütur.

Casse-mottes [imz.] Bahçe ve tarlanın iri topraklarını kırmaya mahsus tokmak. (cm. *des casse-mottes*)

Casse-museau [imz.] Çehreye vurulan yumruk. (cm. *des casse-museau*)

Casse-noisette [imz.] Fındık kıracak. || **Menton en** – İleriye uzanmış çene (cm. *des casse-noisette*)

Casse-noix [imz.] Ceviz kıracak. (cm. *des casse-noix*)

Casse-pierre [imz.] Taş kırmaya mahsus alet, taş tokmağı. (cm. *des casse-pierre*) yahut (*des casse-pierres*)

Casse-poitrine [imz.] Baharlı ve gayet sert müskirat. (cm. *des casse-poitrine*)

Casser [ft.] Kırmak, kesr, şikest etmek. ◆ Zayıflatmak, sıhhate dokunmak, çökertmek. ◆ Azletmek. || (hk.) Nakz etmek. || (as.) Ref'-i rütbe etmek. || **– la tête à** Başına vurup öldürmek ve (mec.) baş ağrıtmak. ◆ (Şarap hakkında) Başa vurmak. || **– les vitres** Etrafını hiç gözetmemek, hatıra riayet etmeksizin ters söz söylemek, çam devirmek. || **– quelqu'un aux gages** Birisini maaş ve memuriyetinden mahrum etmek. || **– le cou à une bouteille** Şişenin içindekini içmek. || **– les bras, les jambes** Birisinin cesaretini kırmak. ◆ Birisinin eserini tağyir ve tahrif etmek. || **– une croûte** Bir şey yemek. || **N'en – que d'un dent** Cebren vazgeçirmek. || **– sa pipe** Ölmek. || **– sa canne** Uyumak; ölmek. || **– ses œufs** Iskat-ı cenine bâis olacak bir kazaya uğramak. || **– sa cruche, son sabot** Masumiyeti kaybetmek. || **– sa ficelle** Kaçmak. || **– sa marmite** Harap olmak, idare-i beytiyeden aciz hâle gelmek. || **à tout** – Hadsiz, pâyansız, önüne geçmesi gayr-ı kabil. || **– du grain** Kâffe-i mutâlebatı reddetmek. || **– la gueule à son porteur d'eau** Âdet görmek, âdet üzerinde bulunmak. || **– du sucre** Dedikodu etmek. || **Se** – Kırılmak. ◆ Gevşemek, kuvvetten düşmek. || **Se – la tête** Bir meşguliyet-i zihniye ile çok yorulmak. || **Se – la tête contre le murs** Ümidi kesmek. || **Se – le nez** Yüzükoyun düşmek ve (mec.) muvaffak olamamak, başa çıkamamak. || **Se la** – Uzaklaşmak, kaçmak. || **Se – le nez à la porte de quelqu'un** Birine gidip evinde bulamamak,

kapıyı kapalı bulmak. = [fl.] Kırılmak. ◆ Harap olmak. || – du bec Ağzı kokmak.

Casserole [ims.] Kulplu tencere. ◆ Büyük cep saati. ◆ Emraz-ı zühreviye hastanesi. || Faire un tour de – Emraz-ı zühreviye hakkındaki tedaviye uğramak.

Casserolée [ims.] Bir tencerelik, bir tencere dolusu.

Casseroler [ft.] Birisiyle eğlenmek.

Casse-tête [imz.] Vahşilerin silah makamında kullandıkları çomak, topuz. || (as.) Kurşunlu sopa, cop, baş kıracak. (Pek sert ağaçtan veyahut taştan mamul küçük bir topuzdur ki en kadim zamanlardan beri isti'mal olunur idi. El-yevm muharebe için yalnız bazı akvam-ı vahşiye tarafından isti'mal edilmektedir. Kabil-i inhinâ, bir ucu kurşunlu, kısa, ufak ve kalın bir değnektir.) || (mec.) Baş ağrısı veren meşguliyet yahut söz, çok düşünmeye muhtaç oyun. ◆ Başa vuran şarap (cm. *des casse-tête*)

Cassetin [imz.] (tba.) Hurufat kasasının gözü.

Cassette [ims.] Küçük sandık, çekmece. || Biens de la – Emlâk-i hâssa.

Casseur,se [s.] Çok kıran. || – d'assiettes Kavgacı, gürültücü. || Un grand – de raquettes Güçlü kuvvetli adam. || – de porte Öteyi beriyi kırarak hırsızlık eden sârik.

Cassier [imz.] Hıyarşenbe ağacı.

Cassine [ims.] Şehrin haricinde tahassuna elverişli münferid hâne. ◆ Küçük köşk, sayfiye. ◆ Küçük ve fakirâne ev. || (as.) Ehemmiyetsiz kale. ◆ Gayr-ı kabil-i müdafaa şehir veya karakolhâne.

Cassiopée [ims.] (hy.) Zâtü'l-kürsî denilen cümle-i kevkebiye.

Cassis yahut **Cacis** [imz.] (*s* okunur) Siyah ve kokulu Frenk üzümü. ◆ Bu nevi Frenk üzümünün fidanı. ◆ Siyah Frenk üzümünden çıkarılan müskir.

Cassis [imz.] (*s* okunmaz) Sokaklardaki lağım bacaları ki üzerinde demirden parmaklıklı kapak vardır. ◆ Bir yolun bir tarafındaki suların diğer tarafa geçmesi için arzanî olarak açılmış derin çukur, mecra.

Cassolette [ims.] Buhurdan. ◆ Buhurdandan çıkan rayiha. ◆ (Şairâne) Itır, muanber. ◆ (Müstehziyâne) Lazımlı, pis koku. || Plomber de la – Ağzı pek fena kokmak. || (m.) Üstünden alevler çıkar bir saksı tasvir eden kabartma resim.

Casson [imz.] Şeker parçası.

Cassonnade [ims.] Ham şeker.

Cassotte [ims.] Kulplu su maşrabası.

Cassure [ims.] Kırık, bir şeyin kırık yeri. ◆ Pasta kırıntıları. || (arz.) Mükesser; – droite Mükesser-i mustakim; – conchoïde Mükesser-i sedefî.

Castagnettes [ims. – cm.] Parmaklara geçirilerek çalınan fil dişinden yahut ağaçtan küçük zil, çâr-pâre. || Jouer des – s Çarpışmak.

Caste [ims.] Hind'de dereceleri ayrı olan sunuf-ı ahalinin her biri. ◆ Zâdegânlık ve merâtibe çok riayet olunan yerlerde sunuf-ı ahali.

Castel [imz.] (as.) Müstahkem ve mazgallı cesim kale, kastel. ◆ Bir nevi müteharrik kale. ◆ Hisar, kasr. (Eş'ar-ı kadimde *château* yerine müsta'meldir.)

Castelan yahut:

Castelain [imz.] (as.) Kastel[105] denilen kadim müstahkem ve cesim kale kumandanı veya hâkimi. (El-yevm gayr-ı müsta'meldir.)

Casticher [ft.] İnşa, bina etmek. (Eski kelime.)

Castillan,e [i. – s.] İspanya'nın Kastilya yahut Kaştale memleketine mensup.

Castille [ims.] Kavga, münâzaa, ehemmiyetsiz ihtilaf. || (as.) Kale hücum taklidi. ◆ Bir nevi hücum oyunu. (El-yevm gayr-ı müsta'meldir.)

Castine [ims.] Demirin erimesini teshil için katılan bir nevi hacer-i kilsî.

• • • • • • • • • • •

105 fr.: *castel.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Castoiement [imz.] İhtar, tevbih, nasihat. (Eski kelime.)

Castor [imz.] Kunduz, kuzâa.[106] ◆ Kunduz kılından mamul şapka ve çuha. || **Demi** – Kunduz kılıyla sâir kıl ve yünden mamul kumaş. || – **de mer** Deniz su samuru.

Castoréum [imz.] (t.) Kunduz hayası, husyü'l-kuzâa.[107]

Castorine [ims.] Yumuşak ve ince bir nevi kastor (kumaş).

Castramétation [ims.] (as.) Ordugâh tesisi, tahdidi fenni (bilhassa akvam-ı kadîme indinde).

Castrat [imz.] Sesin inceliğini muhafaza için hadım olmuş adam. ◆ Hadım.

Castration [ims.] İğdiş etme. ◆ Hadım etme. || (mec.) Diyanete, ahlaka, adaba dokunabilecek şeyleri imha, bunlardan tathir.

Castuc [imz.] (c okunur) Hapishane.

Castula [ims.] Roma kadınlarının giydiği yumuşak korse, iç yeleği.

Casualisme [imz.] (fls.) Tesadüfe kani meslek.

Casualité [ims.] Tesadüfe kani olma.

Casuel,le [s.] Tesadüfi, zuhurata tâbi. ◆ Muhtemel. || **Parties** – **les** Vaktiyle Avrupa'da memuriyetlerin pederden evlada intikalinde ahz olunan resm. || **Emplois** – **s** Memuriyet-i muvakkate. = [imz.] Mukannen olmayıp değişebilen maaş, aidat.

Casuellement [h.] Tesadüfata, zuhurata tâbi olarak. (Az kullanılır.)

Casuiste [imz.] Umur-ı maneviyede vicdan ve kalbe taalluk eden mesâil ve müşkilatı delâil-i akliye ve nakliye ile fasl u tesviye eden akaid âlimi.

Casuistique [ims.] Akaidin umur-ı maneviyede vicdan ve kalbe taalluk eden mesâil ve müşkilatını delâil-i akliye ve nakliye ile fasl u tesviye eden kısmı.

Casus belli [imz.] *(ka-zu-sbèl-li)* (hk.) Harbi icap edecek sebep, sebeb-i harp, muharebeyi müstelzim keyfiyet, hareket.

Catachrèse [ims.] (ed.) Mecaz-ı mürsel. ◆ İstiâre: *Une feuille de papier* Bir yaprak kâğıt demek olan bu terkipteki (yaprak) lafzının isti'mali gibi.

Cataclysme [imz.] Tufan. ◆ Musibet. ◆ Zıyâ, mahrumiyet. || (t.) Hukne.

Catacombes [imz. – cm.] Eskilerin cenazeleri vaz' ettikleri tahte'z-zemin vâsi' mağaralar, zîr-i zemindeki makbereler.

Catacoustique [ims.] (ht.) Mebhas-i in'ikâs-ı sadâ. = [s.] İn'ikâs-ı sadâya müteallik.

Catadioptrique [ims.] (ht.) İn'ikâs ve inkisar-ı ziya bahsi. = [s.] Ziyanın in'ikâs ve inkisarıyla gören, aynalı (dürbün).

Catadrome [imz.] Ezmine-i kadîme tiyatrolarında üzerinde raks edilen mâil ve gerilmiş ip.

Catafalque [imz.] Kilisenin ortasında tabut vaz'ı için tehyie olunan mahal. ◆ Tabut üzerine vaz' edilen askı vesâire, sürâdik.

Cataglosse [imz.] (tşr.) Mubassitu'l-lisan.

Catagmatique [i. – s.] (tşr.) Kırık kemikleri tahkime yarayan, muhkim.

Cataire [ims.] Yaban sümbülü, fu.

Catalan,e [i. – s.] Katalonyalı. ◆ Katalonya'da işlenmiş demir.

Catalectes [imz. – cm.] Gayr-ı muntazam mecmua-i müntahabat.

Catalectique [s.] Yunan-ı Kadim ve Latin lisanlarının eksik beyitlerine ıtlak olunur.

Catalepsie [ims.] (t.) His ve hareketi iptal eden illet, dâü'l-cümud, dâü's-sebat.

Cataleptique [i. – s.] (t.) His ve hareketi iptal eden dâü'l-cümuda musab veya müteallik, mesbut.

106 Orijinal metinde dizgi hatası: فضاعه şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığı takdirde قضاعه [=kuzâa: bir çeşit kunduz] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

107 Bkz. Bir önceki dipnot.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Catalogue [ims.] Defter, defter-i esâmî, fihrist. ◆ Kitap isimlerini hâvi defter, esâmî-i kütüb defteri. || **Rayez cela de votre** – Buna inanmayınız, itimat etmeyiniz. || **Inscrivez cela à votre** – Bunu unutmayınız, gözden dûr tutmayınız.

Catalogué,e [s.] Defter edilmiş, deftere geçirilmiş.

Cataloguement [imz.] Defter ediş, kayd-ı esâmî ile defter tertibi.

Cataloguer [ft.] Defter etmek, esâmîsini sıra ile kaydetmek. ◆ Tertip ve tanzim etmek.

Catalogueur [imz.] Defter yapan, kayd-ı esâmî eden adam, mukayyid.

Catalpa [nb.] Kurtyemez ağacı, katalpa.

Catalyse [ims.] (k.) Tahlil-i temas.

Catalytique [s.] (k.) Tesir-i temas.

Cataménial [s.] (t.) Aybaşı âdetine müteallik, tamsî.

Cataphracta [imz.] (as.) Katafrakt askeri denilen kadim Asya ve Yunan askeri zırhı.

Cataphractaire yahut:

Cataphracte [ims.] (as.) Katafrakt askeri. ◆ Bu askerin zırhı. (Bir nevi Kadim Yunan ve Asya askeridir.)

Catapeltique [ims.] (as.) Katapult endahtı fenni.

Cataplasme [imz.] (t.) Lapa, zımad. || (mec.) Rahatlık veren, bâdî-i haz olan şey. || – **de Venise** Şamar, tokat. || – **au gras** Ispanak yemeği.

Cataplexie [ims.] (t.) Sekte-i sâika.

Cataptose [ims.] (t.) Habt.

Catapultaire [imz.] (as.) Katapultçu asker.

Catapulte [ims.] (as.) Eski vakitlerde ok ve bilhassa taş endaht eden mancınık nevinden bir harp makinesidir. || (mec.) Vasıta-i taarruz.

Cataracte [ims.] Şelale, cendel, çağlayan. ◆ (Eskiden) Şehir kapısı parmaklığı. ◆ Şiddetli yağmur. || (t.) Göz perdesi, mâ-i ebyaz, aksu, sâd. = [cm.] Gölde yağmur sularını tutmak üzere farz olunan mevhum bentler. || **Lâcher les** – **s** Hiddeti zaptedememek.

Cataracté,e [s.] (t.) Perdeli, aksu illetine müptelâ (göz). = [i.] Gözü perdeli.

Cataracter (**Se**) [ft.] (t.) (Göz hakkında) Perde bağlamak, perdelenmek, tesevvüd etmek.

Catarrhal,e [s.] (*h* okunmaz) (t.) Nezleye müteallik veya nezle kabîlinden olan, nezlî. (cm. *catarrhaux*)

Catarrhe [imz.] (*ta-re*) (t.) Nezle, zükâm.

Catarrheux,se [s.] (*h* okunmaz) Nezleye müteallik, nezlî. ◆ Nezleye müptelâ, zükâmlı.

Cartartisme [imz.] (tşr.) Çıkık kemiğin yerine konması.

Catastatique [s.] (t.) Mevsime yahut havanın hâline tâbi.

Catastrophe [ims.] Musibet, felaket, dâhiye. || (tca.) Rahne, sekte. || (Tiyatro ıstılahında) Bir dramın son vakası.

Caté [imz.] Kâd, kâğıd-ı Hindî.

Catéchèse [ims.] Akaid-i mezhebiye.

Catéchisation [ims.] Akaid-i diniye talim ve telkini.

Catéchiser [ft.] Akaid ve şerâit-i mezhebiyeyi talim ve telkin etmek. ◆ Talimat vermek. ◆ Tekdir etmek.

Catéchisme[108] [imz.] Şerâit ve akaid-i mezhebiye. ◆ Bunları hâvi kitap, ilm-i mezhep. ◆ Bir ilim ve fennin muhtasar medhali. || (mec.) Bir mesleğin esas-ı kavâidi. ◆ Tekdir.

Catéchiste [i. – s.] Hıristiyan çocuklarına akaid ve şerâit-i mezhebiyeyi öğreten muallim yahut rahip, Hıristiyan akaidi muallimi.

Catéchistique [s.] Akaid-i mezhebiyeye müteallik ve onun gibi sual ve cevaplı olan.

Catéchuménat [imz.] (*ku*) Ezmine-i kadîmede hıristiyanlığa girenin talimi müddeti.

Catéchumène [imz.] (*ku*) Ezmine-i kadîmede yeni hıristiyan olmak üzere talim olunan adam.

108 Orijinal metinde *Catéchime* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Catégorie [ims.] Tabaka, sınıf. ◆ Kısım, takım. ◆ Cins, nevi, makule. ‖ (fls.) Kant'ın meslek-i felsefisinde efkârın kesbedeceği eşkâlin beheri. ‖ **Mettre tout en même** – Hepsini bir cins addetmek, hiç fark gözetmemek.

Catégorique [s.] Münasip, muvâfık. ◆ Kat'i, vâzıh, vâfi, müekked. ‖ (fls.) **Impératif** – Kant meslek-i felsefisinde ef'al ve harekât-ı beşeriyenin esbab ve vasıtası.

Catégoriquement [h.] Tamamiyle, katiyen. ◆ Açık ve vâzıh bir suretle.

Catégoriser [ft.] Sunuf ve tabakata taksim etmek.

Caténation [ims.] İrtibat, iştirak.

Caténiforme [s.] Zincir şeklinde.

Catéra [imz.] yahut:

Catère [ims.] (as.) Cer harbisi. (Atıldıktan sonra bir ip iânesiyle tekrar geriye çekilen bir nevi harbidir ki Goluva[109]lılar ile Cermanlar tarafından kullanılır idi.)

Caterve [imz.] (as.) Goluva[110] piyade alayı, taburu.

Catharsie [ims.] (t.) İfrağ, tenkıye.

Cathartique [i. – s.] (t.) Hafif müshil, munakkî.

Cathédrale [ims.] Baş kilise. = [s.] **Église** – Kezâ.

Cathédrant [imz.] Mesâil-i mezhebiye yahut felsefiye halli için müteşekkil meclis reisi.

Cathémérin,e [s.] (t.) Yevmî.

Cathérétique [s.] (t.) Muhrik-i hafif.

Cathéter [imz.] (*r* okunur) (crh.) Sonda, katatir.

Cathétériser [ft.] (tşr.) Sonda isti'mal etmek.

Cathétérisme [imz.] (crh.) Sonda isti'mali.

Cathétomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı amûdî.

Catholicisme [imz.] Katoliklik, Katolik mezhebi.

Catholicité [ims.] Katolik mezhebine tâbiiyet ve tevâfuk. ◆ Katoliklik âlemi.

Catholicon [imz.] (syd.) Eskilerin her illete deva zannettikleri bir macun. Macun-ı müştehir, katolikon, katalikom.

Catholique [s.] Umumi, külli, küll: **Remèdes – s** Deva-yı küll. ◆ Katolik mezhebine müteallik. ◆ Vazifeye, akla, kaideye, ahlaka muvâfık. ◆ Hilesiz, iyi. ◆ (Şarap hakkında) Su ile karışık. ‖ **Sa Majesté** – İspanya kral-larına verilen unvandır. ‖ **S. M. Très** – Fransa'da krallara verilmiş olan unvandır. ‖ (t.) Her illete deva zu'm edilmiş olan bazı ilaçlara ıtlak olunur. = [i.] Katolik mezhebinde bulunan adam, katolik. ‖ – **à gros grains** Umur-ı mezhebiyeye pek riayetkâr olmayan katolik.

Catholiquement [h.] Katolik mezhebi usul ve kavâidine tatbikan.

Cati [imz.] Çuha ve kumaşlara verilen perdaht ve cilâ.

Cati,e [s.] Perdaht olmuş (çuha ve kumaş).

Catiche [ims.] (tt.) Kunduz vesâire gibi zü'l-maâşeyn hayvanların yuvası, ini.

Catilac [imz.] yahut:

Catillard [imz.] Bir nevi kış armudu ki külde pişirilerek yenir.

Catimini (en) [h.] Gizlice, hafiyen.

Catin [imz.] (k.) Maden havuzu, müzab maden havuzu. = [ims.] Âlüfte.

Catir [ft.] Perdaht etmek, cilâ vermek.

Catissage [imz.] Kumaş perdahtı.

Catisseur,se [i.] Kumaş perdahtçısı, cilâcı.

Catoche [ims.] (t.) Derin baygınlık, sübat-ı şedid.

Catogan yahut **Cadogan** [imz.] Eski usul üzere bağlanan saçın dökümü. ◆ Saç lülesi, ca'd.

Caton [imz.] (Kadim Roma meşâhirinden birinin ismi) Katon gibi âdil ve hüsn-i ahlak sahibi olan adam.

Catoprique [ims.] (ht.) Mebhas-i in'ikâs-ı ziya = [s.] İn'ikâs-ı ziyaya müteallik.

109 fr.: *Gaulois*.

110 fr.: *Gaulois*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Catoptromancie [ims.] Ezmine-i kadîmede ayna ile tefeül.

Catorchite [imz.] İncir şarabı.

Cattivo-occhio [imz.] (*okio*) Nazar değme, nazar, isabet-i ayn.

Cattus [imz.] (as.) Bir nevi müteharrik, seyyar mestur mahal.

Caucasien,ne [i. – s.] Kafkasyalı, Kafkasya'ya mensup.

Caucasique [s.] Kafkasya'ya mensup, **Race** – Nev-i beşerin ecnas-ı hamsesinden Kafkas cinsi.

Cauchemar [imz.] Uykuda basan ağırlık, kâbus. ◆ Korkunç rüya. || (mec.) Ziyade can sıkan şey. ◆ Muacciz adam. || **Donner le** – Ziyade can sıkmak.

Cauchemardant,e [s.] Can sıkıcı, muacciz, yorucu.

Caudal,e [s.] Kuyruğa müteallik, zenebî.

Caudataire [imz.] Papaların, kardinallerin, büyük rahiplerin esna-yı âyinde üzerlerine aldıkları uzun cübbenin arkadan eteğini kaldırıp elde tutan adam.

Caudation [ims.] (t.) İstitâle-i nazar.

Caudé,e [s.] (tt.) Kuyruklu, zü'z-zeneb.

Caudebec [imz.] Yün şapka.

Caudifère [s.] (tt.) Kuyruklu, zü'z-zeneb, dümdâr.

Caudiman [s.] (tt.) Kuyruğuyla el gibi tutabilen (hayvan). Düm-dest (maymun ve şebek gibi).

Caulescent,e [s.] (nb.) Dallı, zü's-sâk.

Caulinaire [s.] (nb.) Dal üzerinde hâsıl olan, sâkî.

Caulocarpien,ne [s.] (nb.) Yediveren, müsmir-i mükerrer.

Cault,e [s.] (*kô*) Kurnaz. (Eski kelime.)

Cauris yahut **Curis** [imz.] (*s* okunur) Asya ve Afrika'nın bazı taraflarında sikke makamında müsta'mel boncuk, katır boncuğu, vedga.

Caurre [ims.] Hararet. (Eski kelime.)

Causal,e [s.] Sebebe müteallik, sebebî. ◆ Sebep ve illet beyan eder (edat).

Causaliser [fl.] (fls.) Âsârdan müessire ve müessirden âsâra intikal etmek.

Causalité [ims.] (fls.) Sebebiyet.

Causant,e [s.] Konuşmayı seven, lafazan. ◆ Müsebbib.

Causatif,ve [s.] (sr.) Sebep ve illet beyan eden, ta'lilî. || (sr.) **Particule** – **ve** Edat-ı ta'lilî (*Vu que*, *parce que*, *car* ve emsali edevat bu kabildendir). || **Voix** – **ve** Ef'al-i tasyîriye, sayrûret beyan eden filler. (*Faire* fiiliyle tasrif edilen ef'al hakkında müsta'meldir.) || **Puissance** – **ve** Sayrûret.

Causativement [h.] Sebebiyet vererek, müsebbib olarak.

Cause [ims.] Asıl, mebde. ◆ Sebep, illet, mûcip. ◆ Hak, dava, maslahat. ◆ Hisse, nef'.|| Cihet: **–d'un billet** Bir senedin ciheti. || – **finale** İllet-i gaiye, maksad-ı asli, sebeb-i vücud. || – **première** Sebeb-i evvel, en iptidâki sebep. || – **légale** Kanunen makbul sebep, sebeb-i kanuni, sebeb-i meşru.|| **à** – **de** ve **à** – **que** -den dolayı. || **En tout état de** – Her hâlde. || **Cela est hors de** – Ona diyecek yok, onda şüphe yoktur. || **Avoir, donner gain de** – Hak kazanmak, hak vermek. || **Mettre en** – Dâhil-i dava etmek. || **La bonne** – Maksad-ı hayr. || **Plaider la** – **de quelqu'un** Birini müdafaa etmek. || **Prendre fait et** – **pour quelqu'un** Birini müdafaa ve iltizam etmek. || **Parler, agir en connaissance de** – Ne yapıldığını, ne söylediğini bilerek söylemek, yapmak. || **Et pour** – Söylemesi faydasız olacak ciddi esbab için. || (fls.) – **et effet** Lâzım u melzum, illet ve sebep.

Causé,e [s.] Sebebiyet verilmiş, icap ettirilmiş. || Ciheti izah olunmuş.

Causer [ft.] Sebep olmak, icap ettirmek, sebebiyet vermek.

Causer [fl.] Konuşmak, sohbet etmek. ◆ Fasl etmek, güft ü gûda bulunmak. ◆ Bahsetmek. || – **littérature** Edebiyattan bahsetmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Causerie [ims.] Konuşma, sohbet, musâhabe, mükâleme, müşâfehe. ◆ Güft ü gû.

Causette [ims.] Ehemmiyetsiz musâhabe, sohbetceğiz.

Causeur,se [i. – s.] Konuşmayı seven, lakırdıcı. ◆ Kavval. ◆ Geveze. ◆ Sır saklayamayan, boşboğaz. ◆ Bir mecmua veyahut gazetede musâhabe yazan muharrir.

Causeuse [ims.] İki kişi oturup konuşmaya mahsus kanepe.

Causimo-mancie [ims.] Tefeül bi'n-nâr.

Causticité [ims.] (t.) Ecsam-ı uzviyeyi hallettmek hassasını hâiz olan ecsam-ı muhrikanın hâl ve hassası, yakıcılık, hurkat, kâviyet. || (mec.) Kelâm veya ibarenin dokunaklı ve istihzâlı ciheti.

Caustique [i. – s.] (t.) Ecsam-ı uzviyeyi hall ve ihrak etmek hassasını hâiz olan, yakıcı, muhrik, kâvî. || (mec.) İstihzâlı, dokunaklı. || (ht.) Bir sath-ı mahsus vasıtasıyla in'ikâs ettirilen şuâların içtimâ ettiği nokta, mihrak.

Caustiquement [h.] Muhrikiyet ve kâviyetle. ◆ Dokunaklı surette.

Causus [imz.] (t.) Hummâ-yı muhrika.

Cautèle [ims.] Hile ile karışık tedbir ve ihtiyat, kurnazlık.

Cauteleusement [h.] Hile ile karışık tedbir ve ihtiyatla, kurnazlıkla.

Cauteleux,se [s.] Hile ile karışık tedbir ve ihtiyatla davranan, kurnaz.

Cautère [imz.] (t.) Dağ, keyy. ◆ Nohut yakısı, yakı. ◆ Yakı yarası. || C'est un – sur une jambe de bois Hiçbir fayda olamayacak ilaç hakkında müsta'meldir.

Cautérisation [ims.] (t.) Dağlama, yakma, iktivâ. ◆ Yakı açma. ◆ Netice-i ihtirak.

Cautérisé,e [s.] Yakılmış, dağlanmış. ◆ Yakı açılmış. || Conscience – e Hayır ve şerre karşı bî-his, lâkayt kalan vicdan.

Cautériser [ft.] Dağlamak, keyy etmek. ◆ Yakı açmak. ◆ Sertleştirmek, bî-his bırakmak.

Caution [ims.] Kefalet. ◆ Taahhüt. ◆ Şahâdet, ispat. ◆ Kefil, zâmin. ◆ Müteahhit. ◆ Şahit, delil, kefil. || – personnelle Kefalet-i şahsiye, şahsa kefil. || – en espèces Kefalet-i nakdiye, mâlen kefil. || Fournir – Kefil irâe etmek. || Admettre, recevoir une – Kefalete raptetmek.

Cautionnaire [s.] Kefalete müteallik. ◆ Kefil, zâmin. (Az kullanılır.)

Cautionné,e [s.] Kefil olmuş, mütekeffil. ◆ Kefalete rapt olunmuş.

Cautionné,e[111] [s.] (hk.) Kefaleti hâvi. || Créancier – Mekfûlün-leh.

Cautionnement [ims.] Teminat akçesi, kefalet akçesi. ◆ Zıman. ◆ Rehin. ◆ Kefalet, tekeffül. ◆ Kefaletnâme.

Cautionner [ft.] Kefil olmak, tekeffül etmek. ◆ Taahhüt ve temin etmek.

Cavalcade [ims.] (as.) Süvari yürüyüşü (bilhassa debdebeli süvari yürüyüşü). ◆ Süvari askeri (debdebe ile yürüyen süvari). ◆ Atlılar cemaati, alay. ◆ Birkaç kişi birlikte atla tenezzüh. ◆ Münasebet-i âşıkane. || Avoir vu de nombreuses – s Âşıkları olmuş olmak.

Cavalcader [fl.] (as.) Süvari asâkiri debdebe ile yürümek. ◆ Alay ile ve atlı olarak gezip teferrüc etmek.

Cavalcadour [smz.] Avrupa'da prenslerin atlarına ve eşyasına nezâret eden baş seyis. ◆ Bir kadına refakat eden süvari erkek.

Cavale [ims.] Kısrak. ◆ İri ve biçimsiz kadın.

Cavaler yahut **Cavaller** [fl.] Beygirle gitmek. ◆ Kaçmak, savuşmak. (Bu mânâda se – daha çok müsta'meldir.)

Cavalerie [ims.] (as.) Süvari. ◆ Süvari sınıfı. ◆ Süvari askeri, atlı asker. ◆ Süvarilik fenni. || – légère Hafif süvari; – lourde yahut – grave veya – grosse Ağır süvari; – de bataille Harp süvarisi; – cuirassée Zırhlı

111 Orijinal metinde alfabetik sıralaması hatalı olan bu kelime doğru yere alınmıştır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

süvari; – d'élite Müntahab süvari; – privilégiée Mümtaz süvari; – de ligne Saf süvarisi; – indépendante Müstakil süvari.

Cavalette [ims.] Çekirge.

Cavalier [imz.] (as.) Atlı, süvari. ◆ Kavalyer (kavalyerler muhit-i asliye hâkim bulunan istihkâmlardan ibarettir); – saillant Zâviye-i harice kavalyerleri; – central Merkezî kavalyer; – de tranchée İç hendek kavalyeri. ◆ Binici, fâris. ◆ Süvari neferi. ◆ Balolarda vesâir mahallerde bir kadına refakat eden erkek. ◆ Zarif ve asilâne tavır ve âdetli erkek. ◆ Satranç oyununda feres. ◆ Bir kıta-i mahsusası olan kâğıt. || Le – servant Bir kadına daima refakat edip tekmil evâmir ve hevesatına itaat eden erkek. || (is.) Topların vaz'ı için terfi edilmiş toprak, üstü düz tepecik.

Cavalier,ére [s.] Levend, cüst ü çâlâk. ◆ Tünd-hû, sert ve mütekebbir.

Cavalière [ims.] Atlı kadın. ◆ Binici kadın. (Az kullanılır.) || à la – Açık, serbest, serbâzâne bir surette.

Cavalièrement [h.] Cüst ü çâlâk ve serbest bir tavırla. ◆ Mütekebbirâne.

Cavalot [imz.] (as.) Bir nevi beden tüfeği.

Cavaline [ims.] (ms.) Hava.

Cave [ims.] Bodrum, yer altı, mahzen. ◆ Şarap mahzeni. ◆ Kiler. ◆ Şarap vesâir müskirat. ◆ Şişe ve kadehler vaz'ına mahsus gözlü sepet sandık. ◆ Arabaların arka sandığı. ◆ Kumarcıların önlerine koydukları akçe. || Aller du grenier à la –, de la – au grenier Sırasız ve münasebetsiz söylemek. ◆ Karmakarışık satırlar ile yazı yazmak. ◆ İtidal gözetmeyip ifrattan tefrite düşmek. || Rat de – Şem'a. || – à mortier Havan.

Cave [s.] Oyuk, çukur. || (tşr.) Veine – Kanı yüreğe döken damar, verid-i ecvef. || (hy.) Lune –, mois – Yirmi dokuz günlük ay, selh. || Année – Sene-i kameriye.

Cavé,e [s.] Oyulmuş, çukur olmuş. ◆ Kumarda paraya konmuş. || (mec.) Takdir ve tahmin olunmuş, paha biçilmiş. = [imz.] Alık, aldatılmış adam.

Cavéat [imz.] (*vé-at*) Suret-i mahsusada olunan tavsiye ve nasihat.

Caveau [imz.] Küçük mahzen, bodrum. ◆ Küçük kiler. ◆ Bir kahvehânenin üdebâ veya mugannilere mahsus odası. ◆ Karanlık ve kubbeli salon. ◆ Defn-i emvata mahsus mahzen.

Cavecé,e [s.] Siyah başlı (beygir).

Caveçon [imz.] Yavaşa (huysuz beygirleri zapt ve idare etmeye mahsus bir nevi başlık takımından ibarettir). || Donner un coup de – Tekdir ve tavbih etmek. || Avoir besoin de – Zapt olunmak için bir sıkıya lüzum göstermek. || Coup de – Mutâlebat-ı müfriteyi men eden darbe.

Cavée [ims.] Çukur yol. ◆ Kilise.

Caver [ft.] Hafr etmek, hufre açmak, çukurlatmak. || (mec.) Tahribe uğraşmak. ◆ Ta'mik etmek, künhüne varmak. || Se – Kazılmak, çukurlanmak. = [fl.] Binâ-yı efkâr ve mütalaat etmek. || – au plus fort En çok para koyan adam kadar para koyarak kumar oynamak ve (mec.) ihtiyat ve teemmül etmek, düşünüp hesap etmek, nazar-ı itibara almak.

Cavernaire [s.] (tt.) Mağarada yaşayan, kehfî, garî.

Caverne [ims.] Mağara, gar, kehf, in. ◆ Hırsız yatağı. || (mec.) Gizli turuk ve vesâit. || (t.) Sill-i rieye müptelâ adamın ciğerlerindeki oyuk, kehf.

Caverneux,se [s.] Mağaralı, mağarası çok (mahal). ◆ Mağaraya benzer, oyuk. || (tt.) Sünger gibi oyukları olan, kehfî. || Voix – se Derinden, mağaradan geliyor gibi sert ve kısık ses.

Cavernosité [ims.] Bir cismin oyuk oyuk olması.

Cavernuleux,se [s.] (tşr.) Küçük oyukları olan, küheyfî.

Cavessine [ims.] Küçük yavaşa.

Cavet [imz.] (m.) Rub'-ı daire şeklinde oyma, cevf, oyuk.

Caviar [imz.] Havyar.

Cavicole [s.] (tt.) Mağaralarda yaşayan, kehfnişîn, kühûf-nişîn.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cavillation [ims.] Safsata, mugalata. ◆ İstihzâ.

Cavin [imz.] Çukur yol. ‖ (as.) Su hufresi, tabii çukurluk, tarik-i mahfûr.

Cavirostre [s.] (tt.) Gagası oyuk (kuş), kehfiyü'l-minkar.

Cavité [ims.] Oyukluk, çukurluk, cevf. ‖ (tşr.) – **medullaire** Cevf-i mahfî.

Cavas [imz.] (*s* okunur) Kavas.

Cayenne [ims.] Sâbih kışla hizmetini gören köhne sefine. ◆ Paris haricinde fabrika, tezgâh.

CC. [tic.] *Compt courant* yani hesab-ı cârî kelimelerinin yerine kullanılır.

Ce [s.] O, bu (mebhûsun-anh olan şahıs veya şeye ait olup müzekker ve müennes ve müfred ve cem'i birdir): **C'est juste** Doğrudur; **C'est votre ami** Dostunuzdur; **Ce sont mes enfants** Çocuklarımdır; **Ce que vous dites** Dediğiniz şey; **Qu'est-ce que la pauvreté?** Fakr dediğimiz şey nedir? ‖ **Ce que c'est que la pauvreté** Fakr demek ne demek olduğu. ‖ **C'est à vous de** yahut **C'est à vous à** Size aittir, sizin vazifenizdir. ‖ **C'en est fait de moi** Artık benden hayır yok, benim işim bitti. ‖ **C'est pourquoi** İşte bunun için. ‖ **C'est-à-dire** Yani. ‖ **Depuis** – İşte bu vakitten beri. ‖ **Sur** – Artık, bunun üzerine. ‖ **Quand** – **vient** Vakti gelince. ‖ – **m'est** Bu benim için …dir. ‖ –**'est mon avis** … fikrindeyim.

Ce (ve harf-i sadâ ile sağır *h*'den evvel: **cet**, müennesi: **cette**, cem'i: **ces**) [iş.] Bu, şu: **ce cavalier** Bu süvari; **cet homme** Bu adam; **cette chose** Bu şey; **ces hommes** Bu adamlar; **ces femmes** Bu kadınlar. ◆ Müşârün-ileyh olan isimden sonra *ci* kelimesi ilave olunursa işaret karibe, ve *là* kelimesi ilave olundukta baide ihtisas eder: **cet homme-ci** Bu adam; **ces hommes-là** O adamlar.

Cé [imz.] (Hırsız lisanında) Para.

Ceans [zm.] (*s* okunmaz) Bura, içeri, burada, bu hânede: **Sortez de** – Buradan çıkın. (İsti'mal olunmamağa başlamıştır.)

Ceci [iş.] (Eşya hakkında karibe işaret için müsta'meldir.) Bu, şu, beriki.

Cécité [ims.] Körlük, amâ, a'mâ. ◆ (şâirâne) A'mâ, nâ-bînâ.

Cédant,e [s.] (hk.) Terk eden, fâriğ. = [i.] – **d'une créance** Bir alacağı diğerine terk ve havale eden, muhil. ‖ – **d'une traite** Poliçe ciro eden.

Cédé,e [s.] Terk ve teslim olunmuş. ◆ (tca.) Havale edilmiş.

Céder [ft.] Terk etmek, vazgeçmek. ‖ – **le terrain** Düşmanın önünde gerilemek ve (mec.) müsaade etmek. ‖ – **le pas** Birisinin öne geçmesine meydan vermek ve (mec.) birisinin tefevvukunu teslim eylemek. ‖ – **le pavé, le haut du pavé** Yaya kaldırımından inip birinin oradan geçmesine yol vermek ve (mec.) tefevvukuna meydan vermek. = [fl.] Mukavemet etmemek, teslim olmak. ◆ Tâbi olmak, ser-fürû etmek. ◆ Rıza vermek. ◆ Geri kalmak; **Il ne le cède à personne** Kimseden geri kalmaz. ◆ (Veca' vesâire hakkında) Geçmek, hafifleşmek, durmak. ◆ Bir tazyike karşı dayanamamak, açılmak, yıkılmak.

Cédille [ims.] (sr.) *a* ve *o* ve *u*'dan evvel *s* gibi okunması lâzım gelen *c*'nin altına konulan işaret (ç).

Cédrat [imz.] Ağaç kavunu. ◆ Ağaç kavunu ağacı.

Cédratier [imz.] Ağaç kavunu ağacı.

Cèdre [imz.] Erz, şerbin, sedir (ağaç). ◆ (Lisan-ı şiirde) Timsal-i azamet ve haşmet ve kuvvet. ‖ – **du Liban** Sedr-i Lübnan. (Şecer-i süleyman dahi denir.)

Cédrie [ims.] Erz denilen ağaçtan akan zamk.

Cedrirète [imz.] Gürgen katranı suyu.

Cédule [ims.] Bir meblağın te'diyesini müteahhit senet. (Eski tabir olup, bugün *billet* denilir.)

Ceindre [ft.] (Tasrifi: *Je ceins*, *tu ceins*, *il ceint*, *nous ceignons*, *vous ceignez*, *ils ceignent*, *je ceignais*, *nous ceignions*; *je ceignis*, *nous ceignîmes*;

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

je ceindrai, *nous ceindrons*; *je ceindrais*, *nous ceindrions*; *ceins*, *ceignons*, *ceignez*; *que je ceigne*, *que nous ceignions*; *que je ceignisse*, *que nous ceignissions*; *ceignant*; *ceint*,e.) İhâta etmek, çevirmek. ◆ Kuşatmak. ◆ Sarmak, bağlamak. || (as.) – une ville Bir şehrin etrafını bentler ile ihâta etmek. || – un camp de retranchements, de fossés Bir ordugâhın etrafını istihkâmat ile, hendekler ile ihâta etmek. || – l'épée Kılıç takmak. || – la tiare Papa olmak. || – son front de lauriers Büyük muzafferiyet, şan ve şöhret iktisab etmek. || – ses reins Büyük yorgunluklara, mesaiye hazır bulunmak. || Se – Kuşanmak, bağlamak, sıkmak. || Se – le front d'un diadème Tetevvüc etmek.

Ceint,e [s.] Kuşanmak. ◆ İhâta olunmuş, muhat.

Ceintrage [imz.] (bhr.) Açılmak tehlikesinde bulunan gemiyi bağlamaya yarayan ipler ve urganlar takımı.

Ceintrer [ft.] (bhr.) Açılmak tehlikesinde bulunan bir gemiyi veya geminin bir tarafını urganlarla bağlamak.

Ceinture [ims.] Kuşak. ◆ Kemer. ◆ Bel, miyan. ◆ Pantolon ve eteklik gibi şeylerin kemer yeri, kemerî. ◆ Bir şehri ihâta eden sur. || (crh.) Kuşak, nitak. || – de Vénus Bi'l-cümle letafetleri câmi bir memba timsali. || Ne pas aller à la – de quelqu'un Birisinin beline kadar boyu olmamak ve (mec.) birisinin kâ'bına varamamak. || – d'Iris Kavs-ı kuzah, tirâje. || (as.) Kılıç bel kayışı. ◆ Bel kemeri. || – de forts Tabyalar hattı.

Ceinturé,e [s.] Kuşanmış.

Ceinturer [ft.] Kuşatmak. || Se – Kuşanmak.

Ceinturier [imz.] Kuşak ve kayış yapan ve satan adam, kuşakçı.

Ceinturon [imz.] Kılıç kayışı. ◆ Silah kayışı. ◆ Efrad-ı askeriye fişeklik kayışı.

Cela [iş.] (Baid olan eşyaya işaret için) O, şu. || C'est – Öyle, pek iyi, tamam, işte bu. || Comme – Demek ki. || Après – Mamafih, ihtimal ki. || Pour – Bu noktada, buna gelince. || Il ne manquait plus que – Yalnız bu eksik idi. || (Tekellümde eşhas ve hususiyle çocuklar hakkında dahi zamir makamında müsta'meldir: – est heureux Bu bahtiyardır.)

Céladon [imz.] (Bir ism-i hasdan me'huzdur) İhtisas-perest âşık. ◆ Açık yeşil rengi. = [s.] İhtisas-perestâne, âşıkane. ◆ Açık yeşil.

Célation [ims.] Ketm, ihfâ. || – de grossesse Ketm-i haml.

Célérable [s.] İcra-yı âyini kabil.

Célébrant [imz. – s.] İcra-yı âyinde duayı okuyan rahip.

Célébration [ims.] İcra-yı âyinde duanın okunması. ◆ İcra-yı âyin. || – d'un mariage Akd-i izdivaç, akd-i nikâh.

Célèbre [s.] Meşhur, nâmdâr, şöhret-şiâr, şanlı.

Célébré,e [s.] Âyini icra olunmuş, temcid olunmuş, ibcâl edilmiş. ◆ Medh ü ıtrâ edilmiş.

Célébrer [ft.] Ta'zim, temcid, ibcal etmek. ◆ Resm-i âyini icra etmek. ◆ Ziyade medh ü senâ etmek, ayyuka çıkarmak. ◆ Şenlik etmek. || Se – İştihar etmek, nâm kazanmak. ◆ (Resm ve âyin hakkında) İcra olunmak. (Tasrifi *accélérer* gibi.)

Célébrité [ims.] Şöhret, iştihar. ◆ Meşhur ve şanlı adam. ◆ Debdebe, tantana. (Bu mânâda eskidir.)

Celé,e [s.] Ketm ü ihfâ olunmuş, mektum, mahfî.

Celer [ft.] Ketm, ihfâ etmek. || Ne pas – İtiraf, ikrar etmek, teslim eylemek. || Se – Saklanmak, ihfâ etmek. || Se faire – Evde olup da yoktur dedirmek.

Céleri [imz.] Kereviz, kerefs.

Célérigrades [imz. – cm.] (tt.) Çabuk yürüyen geyik ve yabani keçi envâı, fasîle-i gazâliye.

Céléripède [s.] (tt.) Serî'ü'l-hareke, tûz-rev (hayvan).

Célérité [ims.] Sürat, çabukluk.

Céleste [s.] Göğe mensup, semâî, âsumanî. ◆ Lâhûtî. ◆ Cennete müteallik. || Voûte – Kubbe-i semâ. || Corps – s Ecram-ı semâ-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

viye. || Cenab-ı Hakk'tan sâdır, ilâhî: Bonté – Lutf-ı ilâhî; Courroux – Gazab-ı ilâhî. || Esprits – s Ervah-ı latife. || Patrie – Makarr-ı suadâ, cennet. || – Empire Çin devleti. = [imz. – cm.] Çinliler.

Célestin [imz.] Selesten tarik-i ruhbanîsine mensup rahip. || Voilà un plaisant – İşte pek eğlenceli bir adam.

Céliaque [s.] (tşr.) Batn-ı esfelin bir veridine ıtlak olunur, zelaki, mide-i batnî.

Célibat [imz.] Bekârlık, ergenlik, azûbet, uzbe. || (mec.) Her türlü şefkat ve muhabbetten mahrumiyet.

Célibataire [imz.] Bekâr, ergen, azeb. = [s.] Bekâra müteallik; vie – Bekârlık ömrü, bekârlık âlemi.

Celle [s.] (mr. Celui)

Cellérier,ère [i.] Bir manastırda yahut diğer bir dairede me'kûlata dair masârife memur, vekilharç, kilerci.

Cellier [imz.] Kiler.

Cellulaire [s.] (tşr.) Küçük hücreleri olan, hücrevî. || Voiture – Bölmeli mahpus arabası. || Système – Mahpusları ayrı ayrı hücrelerde tutmak usulü, haps-i münferid.

Cellule [ims.] Küçük oda, hücre. ◆ Manastırda rahip ve rahibelere mahsus küçük hücre. ◆ Mahbeste bir mücrimin hapsine mahsus mahal, hapishane locası, polis. ◆ Gömeç deliği, gözü. || (tşr.) Sünger şeklinde olan uzuvların delikleri, hücre, hüceyre. || (nb.) Tohum, çekirdek mahfazası, hücre.

Celluleux,se [s.] (tşr. ve nb.) Küçük gözleri olan (uzuv yahut nebat), hücrevî.

Celluliforme [s.] Hücreviyü'ş-şekl.

Cellulose [ims.] (nb.) Nebatatın kısm-ı sulbîsini teşkil eden madde. ◆ Hüceyrat-ı nebatiye, selüloz.

Celt [imz.] (as.) Bir nevi harp baltası (Goluva-[112]lılara mahsus idi).

112 fr.: *Gaulois*.

Celte [i.] Fransa'nın ahali-i kadîmesi bulunmuş olan kavim, selt. = [imz.] Selt lisanı.

Celtique [s.] Selt kavmine müteallik. = [imz.] Selt lisanı.

Celtomanie [ims.] Avrupa lisanlarından birçoklarının ve bilhassa Fransız lisanının aslı, hatta bütün elsine-i mevcudenin masdar ve müvellidi Selt lisanı olduğu iddiası (ki bazı ulemâca bir merak, bir illet derecesine varmıştır).

Celui,celle [z. – iş.] O, bu, şu. || – qui Her kim ki. || – de … -ninki: – de ton père Pederininki. || *ci* kelimesinin ilavesi işaret-i karibe, ve *là* kelimesinin ilavesi baide tahsis eder: celui-ci Bu; celui-là O. (cmz. *ceux*)

Cément [imz.] (k.) Bazı maâdinde imtizac veya tahlil-i kimyevî vukuu için birlikte teshin edilen her nevi madde. ◆ Diş pası.

Cémentation [ims.] (k.) Bazı maâdinde bir imtizac veya tahlil-i kimyevî vukuu maksadıyla bir madde ile birlikte teshin ameliyatı.

Cémentatoire [s.] (k.) Maâdinin bir madde ile teshin edilip bir imtizac veya tahlil-i kimyevî vukua getirilmesi ameliyatına müteallik.

Cémenter [ft.] (k.) Bazı maâdini imtizac veya tahlil-i kimyevî vukua getirmek maksadıyla bir madde ile birlikte teshin etmek.

Cémenteux,se [s.] (k.) Bazı maâdin ile birlikte teshin olununca bir imtizac veya tahlil-i kimyevî vukua gelmesine yarayan.

Cénacle [imz.] Taam odası. || (mec.) Ulûm ve fünûn mesâilinde aynı fikirde, aynı mütalaatta bulunan üdebâ ve mütefenninler zümresi.

Cénaire [s.] Taama müteallik.

Cenchrite [imz.] İri elmas taşı.

Cendal [imz.] Bir nevi ipek kumaş, sandal.

Cendre [ims.] Kül, remad. ◆ Enkaz. ◆ Bir müteveffâ veya müteveffiyenin hatırası. || – de plomb Av saçması.

Cendré,e [s.] Kül renginde. ◆ Kül ile karışık, küllü. || (hy.) Lumière – e Ayın ilk günlerinde münevver olmayan taraflarının görünmesine

yarayan hafif ziya ki küre-i arzdan mün'akistir, ziya-yı remadî. = [imz.] Kül rengi.

Cendrée [ims.] Kurşun köpüğü, humz-ı rasas. ◆ Küçük av saçması, kum saçması.

Cendrer [ft.] Kül rengini vermek. ◆ Küle bulaştırmak, külletmek.

Cendreux,se [s.] Küllü, küle bulanmış. Kül renginde.

Cendrier [imz.] Kül kabı, küllük. ◆ Kül satan adam, külcü.

Cendrure [imz.] Çelik karıncası.

Cène [ims.] Hazret-i İsa'nın havariyûnla ettiği son taam. ◆ Bu taam sofrasını tasvir eden resim. ◆ On üç fukaranın ayaklarını yıkamak ve karınlarını doyurmaktan ibaret bir Hıristiyan âyini.

Cenelle [ims.] Ekşi muşmula.

Cénesthésie [ims.] (t.) Hiss-i vücud.

Cénobite [imz.] Ancak tarikdaşlarıyla yaşayan keşiş. ◆ Münzevi, kûşe-nişîn.

Cénobitique [s.] Tarikdaşlarıyla yaşayan keşişlere müteallik.

Cénotaphe [imz.] Cenazesi bulunamayan bir adamın nâmına yapılan boş mezar, lahit veya kitâbe.

Cens [ims.] (*sanss*) Romalılarda her beş senede bir icra olunan tahrir-i nüfus. ◆ Nüfus ve emlâk vergisi, tekâlif. ◆ Avrupa'da intihab edebilmeğe ve namzed olmağa salâhiyetdar bulunabilmek için verilmekte olması lâ-büd bulunan vergi miktarı.

Censé,e [s.] Zannolunan, itibar olunan, ma'dud.

Censément [h.] İtibarî olarak, faraza.

Censeur [imz.] Eski Roma'da tahrir-i nüfus ve emlâk memuru ve ahlak-ı umumiye nâzırı. ◆ Münekkit. ◆ Müfettiş. ◆ Kitap ve gazete ve tiyatro risalelerinin teftiş ve muayene memuru. || – **des études** Mektep mubassırı.

Censier [imz. – smz.] Mukaddemâ Avrupa'da ahaliden vergi alan sahib-i tımar. ◆ Bir sahib-i tımara vergi veren. ◆ Nüfus ve emlâk defteri.

Censiste [imz.] Bir sahib-i tımara vergi veren adam.

Censitaire [imz.] Bir sahib-i tımara cizyedar adam. = [s.] **Électeur** – İntihab resmini veren müntehib.

Censive [ims.] Bir sahib-i tımarın cizyesi altında bulunan arazi, tımar. ◆ Tımarın senevî vergisi.

Censivement [h.] Tımar vergisiyle.

Censorial,e [s.] Eski Roma tahrir-i nüfus ve emlâkine müteallik. ◆ Teftiş ve muayeneye müteallik. (cmz. *censoriaux*)

Censuel,le [s.] Tımar vergisine ve sahib-i tımar hukukuna müteallik.

Censurable [s.] Teftiş ve muayene olunmaya şâyan.

Censure [ims.] Teftiş, muayene, hükûmet tarafından gazete ve kütüb vesâirenin neşirden evvel veya sonra teftişi. ◆ Teftiş ve muayene heyeti. ◆ (Eski Romalılarda) Zaptiye nezâretine muadil bir makam. ◆ İtiraz, muâheze. ◆ Rüesâ-yı rûhâniye tarafından olunan mücâzat. ◆ Bir meclis tarafından âzâdan birine verilen mücâzat.

Censurer [ft.] Muayene ve teftiş etmek. ◆ İtiraz, muâheze etmek. ◆ (Rüesâ-yı rûhâniye hakkında) Mücâzat etmek. ◆ (Bir cemiyet hakkında) Kaide-i müttehaze hilâfında hareket eden âzâdan birine mücâzat vermek.

Cent [i. – s.] Yüz: – **ans** Yüz sene; **Deux – s hommes** İkiyüz kişi; – **œufs** Yüz yumurta; **Dix pour** – Yüzde on. || Çok, hesapsız: – **fois** Yüz defa, defaatle. || Yüzüncü: **L'an mil huit** – Bin sekiz yüzüncü sene; **Page deux** – İki yüzüncü sahife. || **Numéro** – Ayak yolu. || **Être au – coups** Nereye baş vuracağını bilememek. || **Faire les – coups** Her türlü vesâite müracaat etmek. || **Des mille et des – s** Gayet büyük bir servet. || **De – en quatre** Gayet nâdir olarak. || (ma.) **Pour** – Yüzde, faiz-i cüz'i. (Üzerine diğer bir adet geldiği vakit *cent* kelimesine alâmet-i cem' olarak *s* ilave

olunur: *deux cents* gibi yalnız altında aşerat ve âhad bulunursa *s* ilave olunmaz: *troix cent dix* gibi. Yüzüncü mânâsını ifade ettiği zaman hiçbir vakit alâmet-i cem' almaz.)

Centaine [ims.] Yüz kadar, yüzlük: **Une – d'années** Yüz sene kadar, bir yüz senelik. ◆ Yüz senelik ömür. || (as.) Kurun-ı Vustâ'da milis askeri bölüğü ki yüz kişiden ibaret olur idi. || **Par – s** Yüzlerce. || **En – s** Yüzer yüzer.

Centaine yahut **Sentène** [ims.] Püskül bağı. || **Perdre la** – Pusulayı kaybetmek, şaşırmak.

Centarque [imz.] (as.) Kurun-ı Vustâ'da milis askeri yüzbaşısı.

Centaure [imz.] Esâtirin insan başlı beygir şeklinde bir hayvan-ı mevhumu. ◆ (Latife tarzında) Daima at üzerinde bulunan adam. || (hy.) Semânın cihet-i cenubiyesinde bir cümle-i kevkebiye, kanturus.

Centaurée [ims.] (nb.) Kantaryon, haşîşetü'l-kantâriyûn.

Centenaire [s.] Yüz senelik. ◆ Yüz yaşında. ◆ Her yüz senede bir kere gelen, bir şeyin yüzüncü senesi. = [i.] Yüz yaşında, yüzlük adam. ◆ Gayet ihtiyar adam.

Centenier [imz.] Yüz nefere kumanda eden zâbit, yüzbaşı. (Romalılar indinde, Fransa'da on altıncı asr-ı miladide asâkir-i muâvine yüzbaşılarına ıtlak olunurdu.)

Centésimal,e [s.] (hs.) Yüz kısma taksim olunan, aşîrî. || **Division** – Taksim-i aşîrî. (cmz. *centésimaux*)

Centésimo [h.] Yüzüncü olarak. (100º suretinde de yazılır.)

Cents-gardes [imz. – cm.] (as.) Birinci Napolyon'un maiyet-i asâkir-i müntahabesi bölüğü.

Centi [d.] Evzan ve makayise dair kelimelerin evveline girip yüzde bir mânâsını beyan eder. Mesela: *Centigramme*; gramın yüz kısmında bir kısmı.

Centiare [imz.] Bir murabba-metreden ibaret arazi ölçüsü.

Centième [s.] Yüzüncü. = [imz.] Yüzde bir.

Centigrade [s.] Yüz dereceye münkasim, santigrad. || **Thermomètre** – Yüz dereceye kadar münkasim mikyasü'l-harâre.

Centigramme [imz.] Gramın yüz kısmında bir kısmı, santigram.

Centilitre [imz.] Litrenin (rıtlın) yüz kısmında bir kısmı.

Centime [imz.] Frankın yüz kısmında bir kısmı, santim. || (as.) – **s de poche** Fransız asâkirinde efrad cep harçlığı.

Centimètre [imz.] Metrenin yüz kısmında bir kısmı, santimetre.

Centinode [ims.] (nb.) Çoban düdüğü, usyur-râî.

Centistère [imz.] Yeni çekinin yüz kısmında bir kısmı.

Centon [imz.] Şiir müntahabatı, eş'ar-ı müntahabe mecmuası, muktatafat. ◆ Öteden beriden toplanmış, taklit ile vücuda getirilmiş münderecattan ibaret telif. ◆ Parçalı esvab, parçalardan mamul ve müteşekkil elbise.

Centrage [ims.] (as.) Tayin-i mihver, ortalatma, merkezletme.

Central,e [s.] Merkeze mensup, merkezde bulunan, merkezî. || (mec.) Esaslı, mühim. || **Point** – Nokta-i merkeziye. || **Feu** – Küre-i arzın merkezinde farz olunan hararet, hararet-i merkeziye. || Ortada bulunan, vustâ; **Asie – e** Asya-yı vustâ. || **Bureau** – Merkez idarehânesi. || (cr.) **Force – e** Kuvve-i merkeziye. (cmz. *Centraux*)

Centralisateur,trice [s.] Tevhid eden, bir merkeze cem' ve rapteden.

Centralisation [ims.] Bir merkeze cem'. ◆ Mülhakatın doğrudan doğruya merkezden idaresi, merkeziyet-i idare.

Centralisé,e [s.] Bir merkeze cem' olunmuş. ◆ Doğrudan doğruya merkezden idare olunur (memâlik).

Centraliser [ft.] Bir merkeze cem' etmek. ◆ (Memâliki) Doğrudan doğruya merkezden idare etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Centre [imz.] Merkez. ◆ Orta, vasat. ◆ Pâyitaht. ◆ Merkez, makarr-ı hükûmet. ◆ Merkez fırkası. || (he.) Bir daire yahut kürenin ortasındaki nokta, merkez. || (mec.) Bir şeyin memba ve mebdei veyahut her taraftan cem' olunduğu mahal: **Rome**, – **des arts** Sanâyi'in merkezi olan Roma şehri. || – **d'attraction** yahut – **de gravitation** Ecram-ı semâviyenin cezp ve celbolundukları nokta-i merkeziye. || – **d'inertie** Merkez-i atâlet. || – **dynamique** Merkez-i hareket. || – **d'oscillation** Merkez-i raksî. || – **optique** Merkez-i basarî. || – **de poussée** Merkez-i def'.|| – **de pression** Merkez-i tazyik. || (ht.) – **de gravite** Merkez-i sıklet. (Buna bazen – *de poids* dahi denir.) || (as.) – **d'armée** Ordu merkezi. || – **tactique** Ta'biye merkezi. || – **de champ de bataille** Muharebe meydanı merkezi. || – **de camp** Ordugâh merkezi. || – **d'attaque** Hücum merkezi. || – **de bastion** Burç merkezi. || – **de bataillon** Tabur merkezi. || (tşr.) – **nerveux** Merkez-i asabî.

Centrer [ft.] Mihver-i aslîsini tayin etmek.

Centrier [imz.] (Makam-ı zemmde) Merkez fırkasına mensup mebus.

Centrifuge [s.] (ht.) Merkezden teb'id eden, müba'id-ani'l-merkez; **Force** – Kuvve-i mukarrebe-ile'l-merkez.

Centripète [s.] (ht.) Merkeze takrib eden, mukarrib ile'l-merkez; **Force** – Kuvve-i mukarribe ile'l-merkez.

Cent-suisse [imz.] Eski Fransa krallarının maiyetinde bulunan yüz İsviçreliden ibaret bölüğün beher neferi. (cm. *des Cent-suisses*)

Centumvir [imz.] (*sain-tomm*) Eski Romalılarda yüz âzâdan mürekkep mahkeme. ◆ Bu mahkeme âzâsının beheri.

Centumviral,e [s.] (*sain-tomm*) Yüz âzâdan mürekkep olan Eski Roma mahkemesine müteallik. (cmz. *Centumviraux*)

Centumvirat [imz.] (*sain-tomm*) Eski Roma'da yüz âzâdan mürekkep mahkeme âzâlığı.

Centuple [i. – s.] Yüz kat, yüz o kadar. || **Au** – Yüz misli.

Centuplé,e [s.] Yüz misline iblâğ olunmuş, yüz adediyle darp edilmiş.

Centupler [ft.] Yüz kat etmek, yüz adediyle darp etmek. ◆ Çoğaltmak, taz'if etmek. || **Se** – Yüz kat olmak, yüz adediyle darp olunmak.

Centurie [ims.] Eski Roma ahalisi sunufunun beheri. ◆ Yüz senelik müddet. ◆ Asır, asra münkasim tarih kitabı. || (as.) Roma piyade bölüğü.

Centurion [imz.] (as.) Eski Romalılarda yüzbaşı. (Roma lejyonlarını teşkil eden santuri nâm bölüğün kumandanı.)

Cep [imz.] (*p* yalnız huruf-ı sâiteden evvel okunur) Asma çubuğu. ◆ Bağ, zincir. (İkinci mânâ ile isti'mali eskimiştir.)

Cépacé,e [s.] (nb.) Soğana müteallik veya müşâbih, basalî.

Cépage [imz.] Asma çubuklarının cinsi.

Cèpe yahut **Ceps** [imz.] Pek makbul bir nevi mantar.

Cépée [ims.] Ağaç sürgünü, fışkın.

Cependant [h.] O arada, o aralıkta, o sırada, bu esnada. = [hr.] Bununla beraber, hâl böyle iken, mamafih. ◆ Hâlbuki || – **que** şiirde *pendant que* yerine müsta'meldir. (mr. Pendant)

Céper [ft.] Yıkmak, devirmek. (Eski kelime.)

Céphalagre [imz.] (t.) Sudâ-ı nıkrisî.

Céphalalgie [ims.] (t.) Baş ağrısı, sudâ.

Céphalalgique [s.] (t.) Baş ağrısına müteallik, sudâî.

Céphalée [ims.] (t.) Şiddetli ve devamlı baş ağrısı, sudâ-ı muannid.

Céphalique [s.] (t. – tşr.) Başa müteallik, re'sî. ◆ Baş ağrısını tahfife hâdim.

Céphalité [ims.] (t.) İltihab-ı re's.

Céphalographie [ims.] (tşr.) Tavsif-i re's.

Céphaloïde [ims. – s.] (nb.) Baş şeklinde olan, re'siyü'ş-şekl.

Céphalolagie [ims.] (tşr.) Mebhas-i re's.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Céphalomètre [imz.] Yeni doğmuş çocuğun başını ölçmeye mahsus alet.

Céphalomètrie [ims.] Yeni doğmuş çocuğun başını alet-i mahsusa ile ölçme.

Céphalomancie [ims.] Himarın başı üzerinde icra olunan merasim vasıtasıyla Avrupa'da vaktiyle vuku bulan tefeül.

Céphalopodes [imz. – cm.] (tt.) Ayakları başlarında bulunan hayvanat, mercûlü'r-re's.

Céphée [ims.] (hy.) Semânın cihet-i şimaliyesinde bir cümle-i kevkebiye, kifâvus.

Céracé,e [s.] Bal mumu kabîlinden, bal mumuna benzer.

Céramique [ims.] Porselen ve çini imal sanatı, = [s.] Bu sanata veya bu masnûata müteallik.

Céramiste [imz.] Çini ve porselen imal eden adam.

Céramite [ims.] Çini ve porselen çamuru, hamuru.

Céramographie [ims.] Evânî-i türâbiye imali sanatına, çömlekçiliğe müteallik âsâr-ı atîka ilmi.

Céramographique [s.] Çömlekçiliğe müteallik âsâr-ı atîka ilmine mensup.

Céraste [imz.] Afrika'nın ve bilhassa Mısır'ın boynuzlu ve zehirli bir yılanı.

Cérat [imz.] (t.) Zeytin yağıyla bal mumundan mürekkep merhem, zeyt-i muşamma'.

Céraunia yahut:

Ceraunite [ims.] Hacer-i sâika, yıldırım taşı.

Cerbère [imz.] Esâtirde cehennemin kapısını muhafaza eden üç başlı mevhum bir hayvan. || (mec.) Merhametsiz gardiyan. ◆ Sert muameleli kapıcı. || (hy.) Seg-sâr denilen cümle-i kevkebiye.

Cerceau [imz.] Fıçı çemberi. ◆ Çocukların çevirdikleri çember. ◆ Daire ve halka yahut kavs şeklinde mevadd-ı muhtelifeye ıtlak olunur. ◆ Kuş ağı. || On ne connait pas plus l'homme au chapeau que le vin au – Zevâhir-i hâle bakıp kapılmamalıdır.

Cerche [ims.] Elek, kalbur gibi şeylere kasnak yapmaya yarayan ince tahta.

Cerclage [imz.] Fıçıya çember geçirme, çemberleme.

Cercle [imz.] (hy.) Daire. ◆ Muhit-i daire. ◆ Müdâvemet suretiyle teşekkül etmiş bir kulüp âzâsının toplandığı mahal, serkl. ◆ Çember, halka. ◆ Sikke. ◆ Heyet, daire, mahfil; – littéraire Mahfil-i edebî; – s politiques Mehâfil-i siyasiye. || (as.) – militaire Zâbitan-ı askerî heyeti. || – d'appel Yoklama dairesi. || – d'ordre Emir, evâmir dairesi. (Evâmir kıraati için askerin teşkil ettiği daire.) || – d'ordre particulier Hususi evâmir dairesi, evâmir-i hususiye dairesi. || – tactique Ta'biye dairesi. || – goudronné Katranlı daire. (Mazgallar derûnunda yakılan ve tedâfüî muhasaralarda tenvir hususunda kullanılan bir nevi dairedir.) || Aire de – Daire, sath-ı daire. || Bir hüküm veya memuriyetin cârî olduğu mahal, daire. ◆ Hudut, daire: Les – s des connaissances Daire-i malumat. ◆ Taksimat-ı idarenin beheri, daire; –municipal Daire-i belediye. || – vicieux Devir ve teselsül, kıyas-ı bâtıl. || – d'arpenteur Mastaralı daire. || La quadrature du – Terbî-i daire ve (mec.) Halli nâ-kabil mesele. || – s officiels Mahâfil-i resmiye. || (r.) – répétiteur Daire-i mükerrere. || Demi – Nısf-ı daire. || (tşr.) Daire-i zılf. || (fls.) Küreyve. || Vin en – Fıçıda şarap. || Faire un demi – sur ses talons Birisinden yahut bir şeyden kaçınmak için arkasını dönmek, şiddetle gerilemek.

Cerclé,e [s.] Çemberli, çember geçirilmiş. ◆ Muhat. || (mec.) Mücehhez, müstahkem. = [imz.] Fıçı.

Cercler [ft.] Çember geçirmek, çemberle bağlamak. ◆ İhâta etmek, etrafında mevzû' bulunmak. || (mec.) Tahdid ve tevkif etmek.

Cercueil [imz.] Tabut. || (mec.) Ölüm, vefat. ◆ Sır saklamaktaki sebata timsal olarak da müsta'meldir.

Céréale [ims.] Hububat, zahîre. [sms.] Hububata müteallik, hububat kabîlinden olan:

Graines – s || Lois – s Hububat ticaretine dair nizamnâme.

Cérébelleux,se [s.] (tşr.) Dimağçe denilen beynin arka tarafına müteallik.

Cérébellite [ims.] (t.) İltihab-ı dimağçe.

Cérébrique [s.] Acide – Dimağda bulunmuş bir hâmız, hâmız-ı dimağî.

Cérébrite [ims.] (t.) İltihab-ı dimağ.

Cérébro-spinal [smz.] Dimağa ve murdar iliğe ait, müteallik.

Cérébral,e [s.] (t. – tşr.) Beyne müteallik, dimağî.

Cérémonial [imz.] Teşrifat, resm, alay, de'b, deydene. ◆ Teşrifat ve merasimi hâvi kitap. || – militaire Merasim-i askeriye. || Service de – Kezâ. || Être fort sur le – Usul-i teşrifata pek ziyade riayet etmek. (Cem'i yoktur.)

Cérémonial,e [s.] Teşrifat ve resm ve alaya müteallik.

Cérémonialisme [imz.] Merasim-i mezhebiyeye veya teşrifata ziyade riayet, teşrifat ve merasim-perestlik.

Cérémonie [ims.] Mezhep âyini, âyin. ◆ Teşrifat, resm, alay. ◆ Âdât. ◆ Debdebe, tekellüfat. ◆ Tekellüfat-ı resmiye. ◆ Teklif, resmî muamele. || Sans – Teklifsizce. ◆ Sadece. ◆ Bilâ-teahhur. || – s d'usage Merasim-i mutâde. || Grand maître des – s Teşrifat-ı umumiye nâzırı. || Maître des – s Teşrifatî, teşrifatçı. || Habit de – Elbise-i resmiye, alay esvabı, (askerde) Selamlık elbisesi. || (as.) – de réception du drapeau Sancak kabulü alayı, sancak resm-i tesellümü. || En – Alayla.

Cérémonieux,se [s.] Teşrifat kaidesine mutabık, resmî. ◆ Teşrifata çok riayet eden, teşrifat-perest. ◆ Ca'lî, gösteriş. ◆ Mükerrem.

Cérès [ims.] (rèss) Esâtirde ekinler perisi. ◆ Ekin, mezrûat. ◆ Buğday ekmeği. ◆ Vakt-i hasat, sayf. || La blonde – Sararmış başaklar. || Dons, présents, trésors de – Buğday, hububat, hasat. || (hy.) Merih ile Müşteri arasında olup Seres yahut Kirus denilen küçük seyyâre.

Cerf [imz.] (sèr yahut sèrff) Geyik, zaby.[113] || (mec.) Serî'ü'l-hareke, cüst ü çâlâk adam. || Mal de – Dâü'z-zaby[114], küzaz. || (as.) Romalılar nezdinde bir nevi ağaç gövdesi.

Cerfeuil [imz.] Frenk maydanozu, küzbere-i hadrâ.

Cerf-volant [imz.] (f okunmaz) Osurgan böceği. ◆ Uçurtma. ◆ Yolda tenha bir mahalde dadıların, ebeveynin azıcık gaybûbetinden bi'l-istifade küçük çocukları soyan kadın hırsız. (cm. des cerfs-volants)

Cérine [ims.] (mr. Cérotique)

Cerisaie [ims.] Kiraz ağaçlarını hâvi mahal, kirazlık.

Cerise [ims.] Kiraz. || – griotte Vişne. = [imz.] Vişne rengi. = [s.] Kiraz, vişne renginde, al.

Cerisette [ims.] Kuru kiraz. ◆ Kiraz renginde küçük erik.

Cerisier [imz.] Kiraz ağacı. ◆ Küçük yük beygiri. || – de Virginie Virjini taflan ağacı.

Cerium [imz.] (omm) (k.) Seryum.

Cerne [imz.] Halka, daire. (Bu umumi mânâda eskidir.) ◆ Bir yaranın veya gözün etrafındaki mor daire. = [cm.] (nb.) Ufkî kesilmiş bir ağacın maktaında görünen daireler ki adetleri ağacın yaşını gösterir, devâir-i seneviye-i haşebiye.

Cerné,e [s.] Kuşatılmış, etrafı tamamen sarılmış, ihâta edilmiş. || Yeux – s Mor bir daire ile ihâta olunmuş gözler.

Cerneau [imz.] Taze ceviz içinin nısfı. ◆ Sinn-i kemâle gelmesine daha çok vakit bulunan genç kız.

113 Orijinal metinde dizgi hatası: ظب şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında ظبی [=zaby: geyik] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

114 Bkz. bir önceki dipnot.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cernement [imz.] İhâta, etrafını alma, kuşatma. (Bu mânâda az kullanılır.) ◆ Bir ağacın kabuğunu ihâta etme.

Cerner [ft.] Bir daire içine almak. ◆ Daire suretinde çizmek. ◆ Çemberini çıkarmak. ◆ Kuşatmak, etrafını almak, ihâta etmek. ◆ Sıkıştırmak. || (as.) – une troupe Bir askerin etrafını ihâta etmek, mahreçsiz bir mahalle sıkıştırmak, kuşatmak. || – une place Bir kaleyi ihâta etmek. || – des noix Ceviz soymak. || – un arbre Ağacın dibini açmak. ◆ Nusgun suudunu men için ağacın kabuğundan halkavî bir daire çıkarmak. || Se – İhâta olunmak, bir daire hâsıl etmek.

Céromancie [ims.] Bizde kurşun döktükleri gibi kadîmen Avrupa'da balmumunu eritip soğuk suya dökerek hâsıl eylediği eşkâlden vuku bulan tefeül.

Céromel [imz.] (syd.) Şem'-i muassel.

Cérotique [s.] (k.) Acide – Hâmız-ı şem'.

Certain,e [s.] Şüphesiz, sahih, muhakkak. ◆ Gayr-ı kabil-i ictinab. ◆ Âşikâr, celî. ◆ Muayyen. ◆ Sağlam, sâlim. ◆ Mukarrer, müspet. ◆ Mevsuk surette bilen, emin. (Bu dört mânâya geldiği vakit mevsuftan sonra, ve âtideki mânâlara geldiğinde mevsuftan evvel vaz' olunur.) ◆ Biri, bazı: – auteur Müellifin biri; – es choses Bazı şeyler. ◆ Oldukça: Cet homme jouit d'une – e réputation Bu adamın oldukça şöhreti vardır; Il a un – mérite Oldukça değeri vardır. ◆ Bir ism-i hasdan evvel tezyif ve tahkir beyan eder: Un – Paul Pol isminde herifin biri. || Un – quidam Bir şahs-ı meçhul. = [imz.] Sağlam ve şüphesiz olan şey. || Pour – Şüphesiz. || (ma.) Kıymeti sabit olan bir para için verilen sarrafiye ücreti.

Certainement [h.] Muhakkak surette, mevsûkan. ◆ Şüphesiz. ◆ Bilâ-tereddüt.

Certes [h.] Muhakkak olarak, elbette, şüphesiz.

Certificat [imz.] Şahâdetnâme, tasdiknâme. ◆ İlmühaber. || (mec.) Teminat, delil. || – de bonne vie et mœurs Hüsn-i hâl şahâdetnâmesi. || – authentique Resmî şahâdetnâme. || – de libération Itıknâme. || (as.) – d'acceptation Kabul şahâdetnâmesi. || – d'envoi İstibdal tezkeresi. || – d'aptitude Askerliğe iktidar şahâdetnâmesi. || – d'examen Tabip muayene ilmühaberi. || – d'incurabilité Adem-i kabiliyet-i tedavi şahâdetnâmesi. || – d'origine de blessure Asl-ı mecrûhiyet, sebeb-i cerîha şahâdetnâmesi. || – d'origine d'infirmité Sebeb-i mâlûliyet şahâdetnâmesi. || – de contrevisite Muayene-i sabite raporu, şahâdetnâmesi. || – de présence sous les drapeaux Sancak altında (tabur merkezinde) mevcudiyet şahâdetnâmesi. || – de vie Hayat şahâdetnâmesi, ber-hayat olduğuna dair ilmühaber. || – de vérification Tahkik, tetkik şahâdetnâmesi. (Tabip raporunu tetkik.) || – de visite Muayene şahâdetnâmesi. || – d'activité de service Muvazzaflık şahâdetnâmesi. || – de remplaçant Bedel (bedel-i şahsî) şahâdetnâmesi. || – de mariage d'officiers Zâbitan tehhül şahâdetnâmesi.

Certificateur [imz.] Tasdik eden, musaddık. ◆ İlmühaber veren mukavelat muharriri.

Certificatif,ve [s.] Tasdike yarayan, musaddık.

Certification [ims.] Tasdik.

Certifié,e [s.] Tasdik olunmuş, musaddak; Copie – e Nüsha-i musaddaka.

Certifier [ft.] Tasdik etmek. ◆ Sıhhatini temin etmek.

Certitude [ims.] Sıhhat, vüsuk, mevsûkiyet. ◆ İtmînan. ◆ Sebat, payidarlık. || (fls.) Yakîn. || De – Muhakkak surette, mevsûkan. || – physique (fls.) Havassın tebligat ve şahâdetine müstenid katiyet, emniyet, katiyet-i hissiye. || – mathématique Katiyet-i riyâziye. || – morale Vicdanın şahâdeti üzerine müesses-i yakîn, katiyet-i vicdaniye. || – empirique Katiyet-i tecrübiye. || – mixte Tecrübe ve muhakeme üzerine müesses emniyet ve katiyet.

Cérulé,e [s.] Mâi yahut mâimsi.

Céruléen,ne [s.] Mâi yahut mâimsi.

Cérumen [imz.] Kulak kiri, samlâh.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Cérumineux,se [s.] Kulak kirine müteallik, samlâhî.

Céruse [ims.] Üstübeç, isfîdac. ◆ Üstübeç rengi.

Cervasion [ims.] Geyiklerin semiz ve avlamaya şâyeste bulundukları mevsim.

Cerveau [imz.] Beyin, dimağ, mağz. ◆ Akıl, feraset, zekâvet. || **Être pris du** – Nezleye müptelâ olmak. || **Se creuser le** – Ta'mik-i fikr etmek. || **S'alambiquer le** – Beyhûde şeylerle it'ab-ı zihin etmek. || – **timbré, fêlé** İdraksiz adam. || – **brûlé** Coşkun, âteşîn adam. || – **creux** Hayâlata tabi adam.

Cervelas [imz.] Baharlı sucuk.

Cervelet [imz.] (tşr.) Dimağçe.

Cervelière [ims.] (as.) Açık, şems-sipersiz şapka. (Bazı Avrupa hükûmetlerince pek kadim bir nevi piyade askeri şapkasıdır ki *Coiffe de fer* nâmıyla dahi yâd olunur idi.)

Cervelle [ims.] Beyin, dimağ. || (mec.) Akıl, idrak. ◆ Kuvve-i hafıza. || **Su brûler la** – Bir alet-i nâriye ile itlaf-ı nefs etmek. || **Mettre, tenir en** – Endişeye bâis olmak. (Bu tabir eskimiştir.) || **Trotter la** – Zihninden ayrılmamak, meşgul etmek. || – **de palmier** Hurma ağacının iliği ki tatlı bir maddedir. || **Faire bouillir la** – (Şiddetli hararet hakkında) İnsanın beynini kaynatmak ve (mec.) pek ziyade canı sıkmak, sabırsızlandırmak.

Cervical,e [s.] (tşr.) Boyna müteallik, unkî, rakabî. || (as.) Beygir boyunduruğu, boyun zırhı. (cmz. *cervicaux*)

Cervico-branchial [s.] (tşr.) Rakabî-i adudî.

Cervicorne [s.] (tt.) Geyik boynuzu gibi boynuzları olan.

Cervier (mr. Loup-cervier)

Cervin,e [s.] Geyiğe müşâbih, geyik cinsinden olan. = [imz. – cm.] Geyik envâı.

Cervoise [ims.] Akvam-ı kadîmenin buğday ve arpadan yaptıkları bira. ◆ (Lisan-ı şiirde) Bira.

Ces (*ce*) kinâyesinin cem'idir. (Bu kelimeye müracaat ediniz.)

César [imz.] Roma imparatoru, kayser. ◆ Almanya imparatorlarının da unvanıdır. ◆ Hükümdar, imparator. ◆ Cihangir. ◆ Ziyadesiyle şecî ve cesur adam.

Césaréwitch [imz.] Rusya hükümdarlarının en büyük oğulları, çareviç.

Césarien,ne [s.] Kaysere müteallik. || (crh.) **Opération – en** Vaz'-ı haml edemeyen kadının karnını yararak çocuğunu almak ameliyatı, ameliyat-ı kayseriye.

Césarisme [imz.] Hükûmet-i müstakile suretiyle idare-i memleket usulü. ◆ Hükûmet-i mutlaka-i askeriye.

Cessant,e [s.] Durmuş, kesilmiş, munkatı'. (Yalnız âtîdekiler gibi tabirlerde müsta'meldir:) **Toute affaire – e** Herşeyi ber-taraf ederek, herşeyden evvel; **Tous empêchements – s** Her türlü mevânie galebe ederek, müşkilata bakmayarak.

Cessation [ims.] Kesilme, inkıtâ. ◆ Terk, tatil. || (as.) – **d'hostilités** Terk-i muhâsamat. || – **de poursuite** Terk-i takibat. || – **de feu** Ateş kesme. || – **de punition** Terk-i mücâzat. || (as.) – **de service** Terk-i hizmet. || (tca.) – **de payement** Tatil-i te'diyat.

Cesse [ims.] Kesme, hitam. ◆ Tatil, istirahat. || **Sans** – Durmaksızın, lâ- yenkatı', bilâ-fâsıla.

Cessé,e [s.] Hitam bulmuş. ◆ Munkatı' olmuş.

Cesser [ft.] Kesmek, durdurmak, tatil etmek, hitam vermek. = [fl.] Kesilmek, durmak, hitam bulmak. ◆ Sarf-ı nazar etmek, vazgeçmek. ◆ Geri durmak. ◆ Munkatı' olmak. ◆ Nihayet vermek. || **Faire** – Hitam vermek, durdurmak. || (as.) – **le feu** Ateş kesmek. (Fi'l-i iâne olarak *avoir* ve *être* ile imtizac eder.)

Cessibilité [ims.] (hk.) Kabiliyet-i intikal.

Cessible [s.] (hk.) Kabil-i terk, kabil-i intikal.

Cession [ims.] Terk, kasr-ı yed. ◆ Tevdî, havale. || – **de dette** Havale-i deyn.

Cessionnaire [i. – s.] Mefrûğun-leh, muhâlün-leh. || –**d'une traite** Poliçe hâmili.

C'est-à-dire [hr.] Yani, demek ister ki.

Ceste [imz.] Eski muştzen pehlivanların ellerine taktıkları kurşunlu kayış eldiven. ◆ Bu elde olduğu hâlde icra edilen musâraa. ◆ Ezmine-i kadîmede zevcin ilk leyle-i zifafında zevcesine verdiği kuşak, nitak. || – **de Vénus** Venüs'ün kuşağı ki güzellik nüshası, tılsımı yerini tutar zu'm olunurdu.

Cestoïde [s.] Kemer ve kurdele şeklinde olan. || [tt.] **Ver** – Dûd-ı şerit.

Cestre [imz.] (as.) Bir nevi kargı.

Césure [ims.] (ar.) (Yunan-ı kadim ve Latin eş'arında) Bir mısraın birinci kısmından ikinci kısmına bir harf geçmesi. ◆ (Fransız eş'arında) Bir mısraın dördüncü veya altıncı hecesinden sonraki hâlet-i vakf, makta'.

Cet,te (mr. Ce)

Cétacé,e [s.] Balık şeklinde olan hayvanat-ı zâtü's-sedâyâya, fasîle-i kaytasiyeye müteallik. = [imz. – cm.] (tt.) Balık şeklinde hayvanat-ı zâtü's-sedâyâ, fasîle-i kaytasiye.

Cétérac [imz.] (nb.) Talak otu, haşîşetü'z-zeheb.

Cétine [ims.] (k.) Balık nefsi.

Cétoine [ims.] (hyv.) Setuvan denilen böcek, zina.

Cétologie [ims.] (tt.) Mebhasü'l- kıyâtis.

Cette (mr. Ce)

Cettui [iş.] *ce* yerine müsta'mel eski tabirdir.

Ceux [iş.] Celui kelimesinin cem'idir. (mr. Celui)

Cévadille [ims.] (nb.) Kündüs, bit otu.

Cevechel [imz.] Yüz yastığı. (Eski kelime.)

Cex [imz.] Âmâ. (Eski kelime.)

Cha [imz.] Çin'de nesc edilen hafif bir ipekli kumaş. ◆ Hurma şarabı.

Chabannais [imz.] Şiddetli tekdir ve kötek ile karışık tevbih.

Chable [imz.] Makara halatı, kalın halat.

Chabler [ft.] (bhr.) Makara halatı ile bağlamak yahut kaldırmak. || – **des cordes** İpleri tek bir halat hâline getirmek için bükmek. || – **les noyers** Sırıkla ceviz silkmek.

Chablis [imz.] (s okunmaz) Ormanda rüzgardan devrilmiş ağaç. ◆ Kırılmış ağaç dalları. ◆ Fransa'nın bu isim ile müsemmâ şehrinden çıkan şarap.

Chabot [imz.] Dere kaya balığı.

Chabraque (mr. Schabraque)

Chabrillou [imz.] Keçi peyniri.

Chacal [imz.] Çakal. (c.: *des chacals*)

Chaconne [ims.] Vaktiyle operaya hitam veren bir nevi raks ve onunla çalınan hava.

Chacra [ims.] Amerika'da sayfiye, köşk.

Chacun,e [kn.] Herkes, herşey, beheri, her biri. || – **pour soi, Dieu pour tous** "Herkes kendisine baksın, cümleyi düşünen ise ancak Cenab-ı Hakk'tır." ◆ Birlikte edilen bir masraftan herkes hissesini vermek, herkes kendi masrafını kendi görmek üzere. || **Un** – Herkes. (Eski tabirdir.)

Chadouf [imz.] (Arapçadan me'huz) Tarlaları iskaya mahsus çıkrıklı kuyu, şaduf.

Chafaud [imz.] (bhr.) Ot ambarı. ◆ Kalafatçı iskelesi.

Chafouin,e [i.] Kısa boylu adam. = [s.] **Mine** – **e** Hilekâr çehresi.

Chafourer [ft.] Karalamak, yazmak.

Chafrioler [fl.] Gayet memnun, mahzuz, şâtır gözükmek.

Chagrin [imz.] Hüzün, keder, elem, kasâvet, gussa, tasa. ◆ Teessüf. ◆ Küsme, infial, inkisar.

Chagrin yahut **Chagrain** [imz.] Ekseriya merkep ve ester derisinden yapılan kumlu sahtiyan, telatin, şagren. || **Avoir un peau de** – Derisi gayet sert olmak.

Chagrin,e [s.] Mahzun, mükedder. ◆ Müteessif. ◆ Neşesiz.

Chagrinant,e [s.] Müellim, hüzün ve keder veren bâis-i teessüf.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Chagriné,e [s.] Şagren[115] denilen sahtiyan gibi kumlu.

Chagriné,e [s.] Kederli, mükedder, mahzun.

Chagriner [ft.] Keder vermek, mahzun etmek. ◆ Rahatsız etmek. || (as.) Düşmanı iz'ac etmek, teşebbüsatını ta'kid ve işkâl etmek. || Se – Mükedder ve mahzun olmak.

Chagriner [ft.] Bir deriyi dibâgat edip şagren[116] denilen kumlu meşin hâline getirmek, kumlu sahtiyan yapmak.

Chagrinier [imz.] Şagren[117] denilen kumlu sahtiyan yapan adam, şagrenci.

Chah yahut Shah [imz.] Şah, İran şahı.

Chahuter [fl.] Gürültü, patırtı etmek. ◆ Gayet serbâzâne bir surette raks eylemek.

Chal yahut Chais [imz.] Müskirata mahsus kiler.

Chaînage [imz.] Mesâha zinciriyle ölçme, mesâha etme. || (m.) Ağaç veya demir hatıl.

Chaîne [ims.] Zincir, silsile. ◆ Mesâha zinciri. ◆ Saat kösteği. ◆ Pıranga, mahpus zinciri. ◆ Pıranga cezası. ◆ Sıra, silsile. ◆ Teselsül. Raks dairesi. ◆ Kumaşın argacı, arış, târ. || (mec.) İrtibat-ı kavi, merbûtiyet-i tâmme. || – de montagnes Silsile-i cibal, sıradağlar. || – de mors Gem suluğu, suluk. || Être rivé à sa – Merbut bulunmak. || Bénir sa – Mahkûmiyetinden memnun olmak. || Huissier à la – yahut de la – Eski şövalye meclislerinin çavuşları. || – de sûreté Anahtarları kaybetmemek için takılan zincir, anahtar zinciri. ◆ Şimendiferlerde emniyet zinciri ki vagonlardaki koşum demirleri kırılacak olur ise vagonların birbiriyle irtibatlarını ibka ve temin etmek üzere vagon harici tomruklarıyla tespit edilmiş ve uçları birbirine geçirilmiş iki zincirden ibarettir. || – d'arpenteur Mesâha zinciri. || (as.) – de tirailleurs Avcı zincir (hattı). || – des sentinelles Nöbetçi zinciri. || (m.) Köşe taşı.

Chaîné,e [s.] Zincir suretinde olan, silsilevî.

Chaîner [ft.] Mesâha zinciriyle ölçmek, mesâha etmek.

Chaînetier [imz.] Kopça ve küçük zincirler yapan işçi, zincirci.

Chaînette [ims.] Küçük zincir. || (as.) Zincircik, zincir kordon. (İtfaiyelilerin setrelerinin sağ taraf ilerisine taktıkları zincir kordon gibi, yahut rövolver horozunu büyük yaya rapteden zincircik gibi.) || (he.) Münhani-i hubeylî. ◆ Zincir şeklinde dikiş, hıristo teyel.

Chaîneur [imz.] Mesâhacı, messah.

Chaînon [imz.] Zincir halkası. ◆ Küçük silsile-i cibal. || (mec.) Merbûtiyet-i kaviye.

Chair [ims.] Et, lahm. ◆ Koyun, dana ve kuş eti. ◆ Cismâniyet. ◆ Nefs ve şehvet. ◆ Ten. ◆ Ten rengi. ◆ Yemişin yenen yeri, eti. || Avoir la – de poule Soğuktan ürpermek, ikşi'rar etmek. || En – et en os Bizzat. || Entre – cuir et Kendi kendine. || Être en – Mülahham olmak. || Une masse de – Mülahham ve akılsız adam. || – à canon Harpte yanlışlıkla ve lüzumsuz yere kırdırılan asker. || C'est la – de sa – Can ve ciğeridir. || Il n'est ni – ni poison Müteredditve kararsız bir adamdır. || Être de – et d'os Hasbe'l-beşeriye zaafa mâlik olmak. ◆ Bir vücud-ı cismâniye, hakikiye mâlik olmak. || Entre la – et chemise Kalbinde, gizli. || Avoir mauvaise – Eti azgın olmak (ki açılan bir yaranın çabuk kapanmasına mani olur). || Il n'y a point de belle – près des os Zayıf adam güzel olmaz. || Couleur de – Ten rengi.

Chaire [ims.] Kürsü, minber. || (mec.) Vâizler zümresi. ◆ Muallimlik. ◆ Sınıfta muallime mahsus mahal, kürsi-i tedris. || La – apostolique yahut la – de Saint Pierre Papalık makamı.

Chais (mr. Chai)

Chaise [ims.] Sandalye. || – à porteur Sedye. || – de poste Posta arabası. || – percée Kaza-yı hâcet etmeye mahsus delikli iskemle. || – curule Eski Roma hâkimlerinin kuuduna mahsus fildişi sandalye, kürsü. || – longue

115 fr.: *chagrin*.

116 fr.: *chagrin*.

117 fr.: *chagrin*.

Yalnız bir ucunda arkası bulunan uzun kanepe, uzun sandalye.

Chaisier [imz.] Sandalyeci.

Chaland [imz.] Düz mavna, salapurya.

Chalande [i.] Müşteri. ◆ Talip. ◆ Refik. ◆ Zevkine mecbur adam. = [s.] || **Pain** – Kalın ve beyaz bir nevi ekmek.

Chalandise [ims.] Müşterilerin kesreti, revaç. ◆ Talip.

Chalasie [ims.] (*ka*) (crh.) İnfisal-i karniye.

Chalaze [ims.] (*ka*) (nb.) Büzurun gıdayı cezbetmelerine yarayan göbekler. ◆ Yumurtanın sarısını kabuğuna merbut tutan rabıtaların beheri, sürre-i bâtıne.

Chalazion[118] [imz.] (*ka*) (t.) Göz kapaklarında zuhur eden kabarcık, bered, verem-i sağir.

Chalcographe [imz.] (*kal*) Maden üzerine hakkeden, hakkâk.

Chalcographie [ims.] (*kal*) Maden üzerine hakkâklık. ◆ Maden üzerine hakkolunmuş resimler.

Chalcographique [s.] (*kal*) Maden üzerine hakke müteallik.

Chaldaïque [s.] (*kal*) Keldani kavmine müteallik. = [imz.] Keldani lisanı.

Chaldée [ihs.] (*kal*) Irak'ın ism-i kadimidir, Babilistan.

Chaldéen,ne [i. – s.] Keldani. = [imz.] Keldani lisanı.

Châle [imz.] (Fârisîden me'huz) Şal. ◆ Kadınların omuzlarına attıkları örtü, şal.

Chalef [imz.] (Arabîden me'huz) (nb.) Halef ağacı.

Chalet [imz.] İsviçre'nin peynir imaline mahsus köylü kulübesi. ◆ Böyle kulübe şeklinde köşk. ◆ Zarif köşk, şale.[119]

Chaleur [imz.] Sıcaklık, hararet. ◆ Müsâraat, isti'cal. ◆ Germî, gayret. ◆ Kızgınlık (hayvanat hakkında). ◆ Arzû-yı şehevânî. || – **animale** Hararet-i hayvaniye, garîziye. || – **spécifique** Hararet-i izafiye. || – **latente** Hararet-i hafiye. || – **centrale** Hararet-i merkeziye. || –**de foie, de sang** Çabuk gelip geçen hiddet. || – **de style** Heyecanlı ifade. || (ht.) – **rayonnante** Hararet-i müntakile ki bazı ecsam arasından bi'l-mürur ecsam-ı sâireyi ısıtır. = [cm.] Sıcaklar mevsimi.

Chaleureusement [h.] Germî ile. ◆ Kızgınlıkla. ◆ Büyük bir arzu ve hâhişle.

Chaleureux,se [s.] Hararet-i tabiiyesi çok olan, hararetli. (Bu mânâda az müsta'meldir.) || (mec.) Âteşîn. ◆ Pek arzulu, hâhişli.

Châlier [imz.] Şal yapan fabrikacı. ◆ Şal satan adam. ◆ Bir mağazada şal şubesinde füruhta memur adam.

Châlit [imz.] Karyola tahtası, kerevet.

Chaloir [fl.] (Hemen yalnız şu tabirlerde müsta'meldir:) **Peu il m'en chaut** yahut **il ne m'en chaut** Vazifem değildir, vazife etmem, bana ne?

Chalon [imz.] Nehirlerde balık avlamaya mahsus ağ.

Chaloupe [ims.] Büyük ve az su çeker sandal, şalopa, varka. ◆ Tuvaleti gösterişli fakat zevk-i selime ve adap ve ahlaka pek o kadar muvâfık olmayan kadın. || – **canonnière** İçinde bir veya birkaç küçük top bulunan şalopa, top çeker duba. || – **orageuse** Son derecede açık ve serbâzâne bir raks. ◆ Böyle bir raksı eden kadın.

Chaloupier [imz.] Bir şalopada bulunan gemici, tayfa.

Chalumeau [imz.] Saman ve kamış vesâire sapı. ◆ Kuyumcu kandili borusu, himlâc, minfah-ı sâig. ◆ Boğumsuz ve dalsız fidan. ◆ Çoban kavalı ve emsali düdükler. || **Enfler ses – x** Çobanlığa dair eş'ar söylemek.

Chalumet [imz.] Çubuk ağızlığı, imâme. (Az müsta'meldir.)

Chalybé,e [s.] (*ka*) (syd.) Çelikli, hadidî.

118 Metinde *Chalation* şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

119 fr.: *chalet*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Chamade [ims.] (as.) Mahsurînin istîmanı, vire, teslim işareti. || **Battre** – İstîman etmek, teslim olmak.

Chamailler [fl.] yahut **se** – Münâzaa, kavga etmek. ◆ Gürültü ile mübâhase etmek. || – **quelqu'un** Birini darp etmek, biriyle münâzaa etmek.

Chamaillerie [ims.] Kavga, münâzaa, gürültü.

Chamaillis [imz.] (s okunur) Münâzaa, kavga. ◆ Gürültülü mübâhase.

Chaman [imz.] Asya aktar-ı şimaliyesi putperestlerinin rahibi.

Chamanisme [imz.] Asya aktar-ı şimaliyesi putperestlerinin mezhebi.

Chamarré,e [s.] Rengârenk ve garip esvablar giymiş. ◆ Çizilmiş, karalanmış. ◆ Ötesine berisine serpilmiş. || (mec.) Dopdolu, lebâleb. || **Style** – Tumturaklı elfaz-ı garibeye boğulmuş ibare.

Chamarrer [ft.] Rengârenk basmalarla sırma, şerit, gaytan gibi şeylerle garip bir surete koymak. ◆ Karalamak, garip resimlerle ve renklerle boyamak. ◆ (İbareyi) Tumturak-ı elfazla kelimat-ı garibeye boğmak. || – **quelqu'un** Birini eğlenceye almak, maskaraya çevirmek. || **Se** – Rengârenk ve garip kıyafete girmek.

Chamurrure [ims.] Garip ve birbirine uymaz renklerle tezeyyün. || **Premier** – Baş mâbeynci, ser-kurenâ.

Chambellaine [ims.] Mâbeyncilik, kurenâlık.

Chambarder [ft.] Şiddetle silkmek, sarsmak, yıkmak, devirmek.

Chambertin [imz.] Pek makbul bir nevi Burgonya[120] şarabı.

Chambolle [imz.] Burgonya[121] şarabı.

Chambourin [imz.] Cam imaline yarayan çakıl taşı. ◆ Âdi cam.

Chambranie [imz.] (m.) Söve (söğe) pervazı.

120 fr.: *Bourgogne*.

121 fr.: *Bourgogne*.

Chambre [ims.] Oda, hücre. ◆ Kamara, meclis. ◆ Kamara heyeti. ◆ Mahkeme şubesi, daire. ◆ Müzakere odası. ◆ Dövülmüş madenlerdeki oyuk. ◆ Envâ-ı âlâtın boş mahalli, hâne, hazne. ◆ Esnaf loncası. || – **de commerce** Ticaret odası. || – **de parade** Bir hânenin en müzeyyen odası, misafir odası. || (as.) Oda, koğuş. ◆ Fem-i nârî haznesi, atım yatağı, imlâ mahalli. || – **de mortier** Havan haznesi. || – **d'officiers de garde** Nöbetçi zâbitan odası. || – **de soldats** Efrad koğuşu. || – **à poudre** Barut haznesi, hartuç yatağı, ağız otu haznesi. || – **de chargement** İmlâ haznesi. || (bhr.) Gemi kamarası. || – **haute** yahut – **des pairs** Meclis-i âyan. || – **basse** yahut – **des communes** Avam kamarası. || – **des lords** Lordlar kamarası. || – **criminelle de la cour de cassation** Mahkeme-i temyiz ceza dairesi. || – **civile de la cour de cassation** Mahkeme-i temyiz hukuk dairesi. || – **des mises en accusation** Heyet-i ithamiye. || – **de requête** İstid'â dairesi. || **Valet de** – ve **Femme de** – Yatak odası hizmetine mahsus erkek veya kadın hizmetçi. || (as.) – **d'une mine** Lağım haznesi. || **Garder la** – Keyifsiz bulunmak, hasta olmak. || (bsr.) – **noire** yahut – **obscure** Hücre-i muzlime. || – **garnie, ou meublée** Mefruş olarak kiraya verilen oda. || **Robe de** – Yatak odasında giyilen sade bir libas. || **Mettre à la** – Süpürmek, mefruşatı düzeltmek gibi yukarı işlerinde kullanılmak üzere bir kimseyi oda hizmetçisi yapmak. || **Mettre, tenir quelqu'un en** – Birisine kumar oynaması için musallat olmak ve onu kumarda aldatmak. || **Il y a bien des** – **s à louer dans sa tête** Aklı biraz yerinde olmayan adam hakkında kullanılır. || – **ardente** Cenaze alayının icrasından mukaddem mevtayı vaz' ettikleri bir oda ki duvarlarına siyahlar gerilerek içinde meşaleler ikad olunur.

Chambré,e [s.] (as.) Hazneli (efvah-ı nâriye hakkında); **Canon** – Hazneli top. ◆ Oyuklu, karıncalı top. ◆ Bir odada kapatılmış. ◆ Odada kalmış.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Chambrée [ims.] Bir oda dolusu. ◆ Koğuş. ◆ Bir oda veya koğuşta yatan asker, bir koğuş efradı. ◆ Tiyatronun istîab ettiği halk. ◆ Tiyatro oyununun hâsılatı.

Chambrelan [imz.] Oda içinde işleyen işçi. ◆ Yalnız bir oda tutan kiracı. (Az kullanılır.)

Chambrer [fl.] Başkalarıyla bir odada ikamet etmek. ◆ (Geyik hakkında) Gündüzün yatmak. = [ft.] Odanın içinde kapamak. ◆ Kandırmak, iğfal etmek. (Bu mânâların kâffesi eskimiştir.) || **Se** – (Top hakkında) Oyuklar peyda etmek, karıncalanmak.

Chambrette [ims.] Odacık.

Chambrier [imz.] Manastırlarda vekilharçlık eden rahip. ◆ Bir odada ikamet eden şâkirdanın beheri. ◆ (Latife tarzında) Kamara âzâsı. || **Grand** – Daire müdürü.

Chambrière [ims.] Yukarı hizmetini gören hizmetçi kadın, hizmetçi. (*Femme de chambre* tabiri daha müsta'meldir.) ◆ Uzun süvari kırbacı. ◆ İki tekerlekli yük arabasını hayvanlar koşulmadan tutturacak ağaç.

Chameau [imz.] Erkek deve, cemel. ◆ Deve kılı, tüyü. ◆ Dessas, kurnaz adam. || – **léopard** Zürafa. || – **du Pérou** Lama. || – **à deux bosses** İki hörgüçlü deve.

Chamelée [ims.] Bir deve yükü.

Chamelier [imz.] Deveci, şütür-bân.

Chamelle [ims.] Dişi deve, nâka.

Chamelon [imz.] Deve yavrusu, potuk.

Chamélon [imz.] Erkek deve yavrusu.

Chameros [imz.] Bodur hurma ağacı.

Chamois [imz.] Dağ keçisi. ◆ Dağ keçisi derisi, güderi. = [s.] Açık sarı renkli.

Chamoiser [ft.] Dağ keçisi derisini dibâgat etmek, güderi yapmak.

Chamoiserie [ims.] Güderi mamulatı. ◆ Güderi debbağhânesi.

Chamoiseur [imz.] Dağ keçisi derilerinin debbağı, güderi yapan debbağ.

Champ [imz.] (*chan*) Meydan. ◆ Tarla. ◆ Kır, sahra. ◆ Ova. ◆ Kıta. ◆ Saha. ◆ Yol. ◆ Meydan-ı cidal. ◆ Zemin. || **Mars, – de Bellone – s Élysées** (Lisan-ı şiirde) Meydan-ı vega, meydan-ı ma'reke. || Eski putperestlerin güya cenneti. ◆ Paris'te bir cadde (Şanzelize). || – **de foire** Pazar mahalli, pazar yeri. || – **de course** At meydanı, at koşusu mahalli. || – **du repos** Mezarlık. || **Prendre du** – Meydan almak. || (as.) – **de bataille** Meydan-ı ma'reke, muharebe meydanı, mevki-i muharebe. ◆ Galebe, zafer. || – **de feu** Ateş meydanı. || – **de Mars** yahut – **de Mai** Talim meydanı, talimhâne. ◆ Frank muharebe meclisi, âmirler heyeti. || – **de manœuvre** Manevra meydanı. || – **de tir** Endaht meydanı. || – **de tir de l'artilleri** Topçu endaht meydanı (Bu mânâda elyevm *Polygone* tabiri daha müsta'meldir.) || – **libre** Serbestî-i kol ve hareket. || – **d'oignon** Mezarlık. || **Avoir du – devant soi** Lâzım olan vakit ve vesâite mâlik olmak, meydanı olmak. || **Être à bout de** – Çaresiz ve dermansız kalmak. || **En plein** – Allah'ın kırında. = [cm.] Kır, sahra. || **La clef des – s** Gitmek, savuşmak me'zuniyeti. || **à travers – s** Tarik-i âmmın haricinde, kırlar içinden. || **Courir les – s** Kırlarda serseriyâne dolaşmak. || **Être aux – s** Hiddetli ve müşkilat içinde bulunmak. || **Sur le** – Derhal, ânîde. ◆ İrticalen. || **à tout bout de** – Her vakit, herhâlde. || **Les – s de Neptune** Deniz.

Champ [imz.] (*chan*) Tahta ve tuğla vesâirenin en dar vechi. || **De** – Kılıcına, tûlen, tûlânî olarak.

Champagne [ims.] Şampanya'da yapılan şarap, şampanya. || – **frappée** Şişesinin etrafına buz konulup gayet soğutulmuş, hatta bir dereceye kadar dondurulmuş şampanya. || **Tisane de** – Âdi şampanya şarabından daha hafif şampanya. || **Fine** – İyi cins konyak.

Champart [imz.] Ashab-ı tımarın meyvelerden aldıkları hisse.

Champarter [ft.] Meyve mahsulatından ashab-ı tımar aidatını tahsil etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Champarteur [imz.] Meyve mahsulatından sahib-i tımarın hissesini alan tahsildar.

Champeaux [imz. – cm.] Çayırlar. (Eskidir.)

Champêtre [s.] Kırlara ve köylere müteallik: Vie – Kır ömrü. || Garde – Korucu, bekçi.

Champêtererie [ims.] (ed.) Hayat-ı dihkanî tasviratı. (Ancak latife tarzında müsta'meldir.)

Champis,se [i.] Kırlarda bulunmuş çocuk. ◆ Tıfl-ı metruk. ◆ Piç.

Champignon [imz.] Mantar. ◆ Şapka vesâir esvabın asılmasına mahsus başı mantara müşâbih ağaç. ◆ Mantar gibi birdenbire zuhur eden, neşvünemâ bulan. ◆ Yüksek bir mevkie pek çabuk vasıl olan kimse, sonradan görme. || Blanc de – Mantar tohumu. = [cm.] (t.) Futriye.

Champignonnière [ims.] Mantar yetiştirmek için hazırlanmış gübreli mahal, mantarlık.

Champigonniste [imz.] Mantarcı, mantar yetiştiren adam.

Champion [imz.] Güreşçi, mübâriz, pehlivan. ◆ Cengâver. ◆ Yardımcı, müdâfi, nâsır, hâmî. ◆ Hasım, mübâriz.

Champlé,e [s.] Tomurcukları donmuş (asma).

Champlever [ft.] Bir madenin üzerine basılmak üzere çelik damga hakketmek.

Champlure [ims.] Asma tomurcuklarının donması.

Chançard [smz.] Talihli.

Chance [ims.] Baht, talih kısmet, kader. ◆ İhtimal. ◆ Tesadüf, rast. || Pousser sa – Sebat etmek. || Rompre une – Muttasıl kazanan bir kumarcıya talihini çevirmek, döndürmek için karşı çıkmak. || Conter sa – Sergüzeştini nakletmek. || Bonne – Talih-i yaver. || Bonne – İşiniz rast gele! Allah muvaffak etsin! || (hs.) Théorie des – s Hesab-ı ihtimalat.

Chancelant,e [s.] Sallanan, sağlam olmayan. ◆ Mütezelzil. ◆ Bî-karar, mütereddit. || Santé – e İyi gitmeyen sıhhat. || Fortune – e Mütereddit talih.

Chanceler [fl.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Sallanmak, sağlam olmamak. || (mec.) Mütezelzil olmak. || (as.) Sarsılmak, sebat edememek. (Bilhassa bir muharebede zayıflanan asâkir hakkında îrad olunur.) ◆ Mütereddit olmak, karar verememek.

Chancelier [imz.] Başvekil. ◆ Mühürdar, divan efendisi. ◆ Beylikçi. ◆ Konsolos kâtibi, kançılar. || – de l'académie française Fransa encümen-i dânişinin reis ve müdir-i sânîsi. || – de l'Échiquier İngiltere'de divan-ı muhasebat âzâsından; Grand – de l'Échiquier İngiltere'de maliye nâzırı. || (as.) – d'armée Ordu şansölyesi. (Fransa'da bir zaman erkân-ı harbiye reisi ve ordu muhasebecisi vazifelerini ifâ eden memurlara bu nâm verilirdi.)

Chancelière [ims.] Başvekil zevcesi. ◆ Mühürdar zevcesi. ◆ Kançılar zevcesi. ◆ Ayakları sıcak tutmaya mahsus tandır, tennur, ayak tennuru.

Chancellement [imz.] Sallanma. ◆ Tereddüt.

Chancellerie [ims.] Mühürdarlık. ◆ Kançılarlık. ◆ Mühürdar yahut kançılar kalem ve dairesi. || Grande – Beylikçi-i divan-ı hümâyun dairesi. || Frais de – Kalemiye, kalem harcı.

Chanceux,se [s.] Talihli, bahtlı. ◆ Talihe bağlı, mütereddit. ◆ (İstihzâ tarikiyle) Talihsiz. || Mieux vaut jouer contre un pipeux que contre un – Hilekâr bir adam ile kumar oynamak talihi yaver bir adam ile kumar oynamaktan evlâdır.

Chanci,e [s.] Küflenmiş, küflü. = [imz.] Mantar tohumu peyda etmiş gübre.

Chancir [fl.] Küflenmek. || Se – Kezâ.

Chancissure [ims.] Küflenme, küf.

Chancre [imz.] (crh.) Frengi yarası, cürha-i efrenciye. || (mec.) Gittikçe tevessü' eden vahim illet. || Manger comme un – Aç gözlülükle ve çok yemek.

Chancreux,se [s.] Frengi kabîlinden olan, efrencî.

Chandeleur [ims.] Hazret-i İsa'nın mabede teslimi ile Hazret-i Meryem'in tebriyesini

tasvir eden resm ve âyin ki şubatın ikinci günü icra edilir.

Chandelier [imz.] Mum yapan ve satan, mumcu. ◆ Şamdan. ◆ Asıl âşıkın, dostun meydana çıkması için zevcin kendisine nazar-ı dikkat ve hiddeti celbedilen diğer bir adam. || (mec.) Mansıb-ı âlî. || **Mettre au** – Kâğıt paralarını vesâir kumar masârifini tesviye için para koymak.

Chandelle [ims.] Yağ mumu. || **La – brûle** İş müsta'celdir. || **Brûler la – par les deux bouts** Beyhûde yere israf etmek. || **Tenir la** – Birtakım muamelat-ı namus-şikenâneye vesâtet etmek. || **Le jeu n'en vaut pas la** – Zahmeti değmez. || **Se brûler à la** – Görünür kazaya düşmek. || **à – éteinte** Bir mum yanıp bitinceye kadar. || **Moucher la** – Mumun fitilini kesmek. || **à la** – Mum ziyasında. || **Souffler sa** – Vefat etmek. || **Moucher une – à vingts-six pas** Gayet güzel nişan atmak. || **Être réduit à la – bénite** Hâlet-i ihtizara gelmek. ◆ Son dereceye gelmek.

Chandellerie [ims.] Yağ mumu fabrikası, mumhâne. ◆ Yağ mumcu dükkânı.

Chanfrein [imz.] Beygir başının gözden burun deliğine kadar olan ciheti, beygir alnı. ◆ At başının bu cihetini setr ve muhafaza eden zırh, at alnı zırhı. ◆ Rahtın oraya mahsus püskülleri. || (m.) Taştan veya ağaçtan beygir burnu şeklinde çıkıntı yahut köşe.

Chanfreiné,e [s.] (m.) Beygir burnu şeklinde.

Chanfreiner [ft.] (m.) Bir köşeyi beygir burnu şeklinde kesmek. ◆ Beygir burnu şeklinde bir çıkıntı yapmak.

Change [imz.] Değişme, tebdil, tebeddül. ◆ Mübâdele, trampa. ◆ Diğer bir şeye karşı verilen şey, misl. ◆ Eş. ◆ Sarraflık, akçe bozma. ◆ Sarraf hakkı, sarrafiye, kambiyo. ◆ Sarraf dükkânı. ◆ Poliçe ticareti. || **Cours du** – Kıymet-i itibariye ile kıymet-i câriye beynindeki fark. || **Billet de** – (Vaktiyle) Kavâim-i nakdiye, havale. || **Agent de** – Borsa komiseri. || **Lettre de** – Poliçe. || **Payer comme au** – Derhal te'diye etmek.

Change [imz.] Köpekler tarafından takip edilen hayvanın kendisini kurtarmak için diğer bir hayvan kaldırıp onu köpeklerin takibine maruz bulundurması. || **Donner le** – Diğer bir hayvan kaldırmak ve (mec.) aldatmak. || **Prendre le** – Aldatmak, şaşırtmak. || (as.) Düşmanı iğfal etmek yani sahte harekât-ı askeriye ile düşmanı aldatmak.

Changé,e [s.] Değişmiş, tebdil olmuş. ◆ Bozulmuş. ◆ Tebdil-i fikr ü meslek etmiş. || **Il faut qu'il ait été – en nourrice** Anasına babasına hiç benzemeyen bir çocuk hakkında söylenir.

Changeable [s.] Değişebilen, kabil-i tebdil.

Changeant,e [s.] Çabuk değişen, mütehavvil, mütelevvin, serî'ü't-tahavvül. ◆ Benzeyen, çalan, andıran. = [imz.] Yanar döner kumaş.

Changement [imz.] Değişme, tebeddül, tebdil. ◆ Tahavvül. || **– de directon** Tebdil-i istikamet. || **– de direction à pivot fixe** Sabit mihverle tebdil-i istikamet. || **– de direction à pivot mobile** Müteharrik mihverle tebdil-i istikamet. || **–de front** Tebdil-i cephe. || **–de voie** Tebdil-i hat takımı. (Bir yolu diğer bir veya iki yol ile birleştirmeğe yarayan bir alet.) || **– de corps** Nakil, tebdil-i kıta. (Bir bölük, tabur veya alay ve ordudan diğerine nakletmek.) || **– mutationnaire** Becayiş. || **– tactique** Ta'biyece tebdil, tebdil-i ta'biyevî. || **– d'arme** Tebdil-i sınıf. || **– de position d'artillerie** Topçu mevziinin tebdili. || **– de dimension** Tebdil-i vüs'at. || **– de pente** Tebdil-i meyl. || **– de garnison** Asâkir-i muhâfızanın tebdili. || **– de sape** Tebdil-i hafr, tebdil-i hafriyat (Bir usul ve kaide üzere hafriyat icra edilir iken daha nâfi bir usule geçip o vechile hafriyat icra etmek.)

Changer [ft.] Değiştirmek, tebdil etmek. ◆ Mübâdele, trampa etmek. ◆ Tagayyür etmek. ◆ Akçe bozmak. ◆ Çamaşır veya esvab değiştirmek. ◆ Tahvil ve tebdil etmek. || **– ses olives d'eau** Tebevvül etmek. = [fl.] Değişmek tebeddül, tagayyür etmek. ◆ Bozulmak, mütegayyir olmak. ◆ Çamaşır ya elbise değişmek. || **– de visage** Rengi atmak,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

bozulmak. || – d'air Tebdil-i hava etmek. || – de note Tarz-ı hareketini, ittihaz edilmiş olan lisanı tebdil etmek. || (as.) Changez de pas! Ayak değiştir! kumandası. || Se – Tebdil ve tağyir olunmak, değiştirilmek. ◆ Çamaşır değiştirmek. (İcabına göre *être* ve *avoir* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.)

Changeur,se [i.] Sarraf, kadın sarraf, sarraf karısı. ◆ Hırsızların nezdinde tebdil-i kıyafet ettikleri şerik-i cürümleri.

Chanoine [imz.] Bir piskoposun heyet-i müşâveresine dâhil rahip. ◆ Şişman, kırmızı çehreli adam. ◆ İradcı. || – de Mont-à-regret İdama mahkûm olan cani. || Vie de – Rahat-ı ömr. || Mine de – Sıhhati yerinde ve şen çehre.

Chanoinesse [ims.] Bir kız manastırında reise bulunan rahibe. ◆ İradcı kadın.

Chanoinie [ims.] Bir piskoposun heyet-i müşâveresine dâhil rahip aidatı.

Chanson [ims.] Şarkı, türkü. ◆ Nağme, elhan. || N'avoir qu'une – Daima bir şeyden bahsetmek. || Voilà bien une autre – Bu da başka bir nağme, zâde fi't-tanburi nağmetün uhra. || Pour des – s Boş şeyler için. || – à boire, – bachique Şarap destanı. || – s des geste Şövalye seferini ilan maksadıyla kadîmen Fransa'da nazm edilen şarkılar. || Mettre en – Şarkılarla gülünç bir hâle getirmek. || L'air ne fait pas – Suret-i zahiriye hakikat değildir. || – militaire Asker şarkısı türküsü. (Buna *chant militaire* dahi denir.) || – de combat Muharebe şarkısı. = [cm.] Eş'ar. || (mec.) Türrehat, saçma.

Chansonner [ft.] Şarkılarla hicvetmek.

Chansonnette [ims.] Eğlenceli ve hafif-meşrebâne şarkı.

Chansonneur [imz.] Şarkılarla hicveden adam.

Chansonnier,ère [i.] Şarkılar tanzim eden, şarkıcı, bestekâr. = [imz.] Şarkı mecmuası.

Chant [imz.] Nağme-i âhenk, terennüm. ◆ Ötme. ◆ Şarkı, türkü. ◆ Şive. ◆ Manzume faslı. || – de sirène Muğfil bir lisan. || – du cygne İtikad-ı kudemâya göre kuğuların ölecekleri zaman izhar ettikleri latif nağme ve (mec.) bir şairin, bir musikişinasın kable'l-vefat en son yazmış, tertip etmiş olduğu eser-i nefis. || (as.) – guerrier Harp yahut muharebe şarkısı. || – du départ Azîmet şarkısı (bizim "Ey Gaziler" gibi). || – de victoire Zafer, muzafferiyet şarkısı. || – du sacrifice Muharebede fedakârlık şarkısı. = [cm.] Nazm, eş'ar.

Chantable [s.] Terennüm olunabilen, makamla söylenilebilen. ◆ Silk-i nazma çekilmeye şâyan.

Chantage [imz.] İfşa-yı esrar ve uyubla tehdit ederek parasını alma, tehdit ile dolandırıcılık. ◆ Para almak için tehdit.

Chantant,e [s.] Terennüm eden, makamla söyleyen, terennümkâr. ◆ Öten. ◆ Makamla söylenilen. || (mec.) Şairâne ve âhenkdâr. || Café – Çalgılı gazino, kahve.

Chanteau [imz.] İri ekmek dilimi. ◆ Kumaş örneği. ◆ Hisse, kısım, pay.

Chantepleure [ims.] Süzgeçli huni, uzun boylu huni ki eczacılar kullanır. ◆ Su akmasına mahsus duvar deliği. ◆ Fıçı musluğu. ◆ Bahçe sulanan kova. ◆ Bir çaya muttasıl sulama havuzu.

Chanter [ft. – fl.] Türkü söylemek, şarkı çağırmak. ◆ Terennüm, teganni etmek. ◆ İlham-ı nagamat etmek, terennüme bâdî olmak. ◆ Teganni eder gibi tekellüm ve telaffuz etmek. ◆ Bir sırrı ifşa etmek. ◆ Ötmek. ◆ Nazm etmek, silk-i nazma çekmek. ◆ Medh ü senâ etmek. ◆ Makam ve nağme ile okumak. ◆ (İstihzâ tarikiyle) Söylemek: Qu'est-ce qu'il chante Ne söylenip duruyor? Ne dırlanıyor? || (mec.) Arz-ı çehre-i ibtisâm etmek. || (Çalgı hakkında) Çalmak. || Faire – quelqu'un Birini sırrını ifşa ile tehdit ederek dolandırmak. ◆ Birisini döverek bağırtmak. ◆ Bir iş görmeye mecbur etmek. || – plus haut Daha yüksek bir fiyat vermek. || C'est comme si l'on chantait Güya türkü söyleniyormuş gibi söz hiç tesir etmiyor. || Tel chante qui ne rit pas İnsan memnun ve şâdıman göründüğü hâlde

ekseriya mağmum ve mükedder olabilir. || – victorie Bir muvaffakiyet ile iftihar ederek bunu her yerde ilan etmek. || – à quelqu'un sa gamme Birisini şiddetle tevbih etmek. || – la palinodie Tebdil-i ifade ve makale etmek, evvelce söylediğinin aksini söylemek. || Se – (Şarkı hakkında) Söylenmek.

Chanterelle [ims.] Kollu bir alet. Alet-i musikide en ince ses çıkaran tel, zîr, tiz perde. ◆ Çığırtkan kuş. ◆ Enli leziz bir nevi mantar, horoz mantarı. Üflenmekle ses çıkaran dar şişe.

Chanteur,se [i.] Hânende, muganni, muganniye. ◆ Herkesin uyub ve esrarını ifşa tehdidiyle dolandırmayı sanat ittihaz eden hırsız. || (as.) Şarkıcı asker. (Bunlar vaktiyle istihdam olunur idi. El-yevm metrûktur. Mahâzâ Rusya'da hâlâ mevcuttur.) = [s.] (tt.) Öten, güzel sesli (kuş).

Chantier [ims.] Satılık odun ve kereste ve taş vesâirenin istif olunduğu mahal. ◆ Ağaç ve taşların küme ile bulunduğu mahal. ◆ Fıçılar vaz'ına mahsus kerevet. ◆ İmalathâne. || (bhr.) İnşa yahut tamir olunan gemi kızağı, felenk, kızak, tezgâh. || Mettre, avoir sur le – Mevki-i inşaya koymak. ◆ Şürû' ve ibtidar etmek. ◆ (Doğacak çocuk hakkında) Yolda bulunmak, doğmak üzere olmak. || – d'écarrissage Selhhâne.

Chantignole [ims.] Çatı mahyasını tutan lataların beheri, kama. ◆ İnce tuğla.

Chantonné,e [s.] Nîm-sadâ ile kendi kendine terennüm olunan (şarkı vesâire.)

Chantonner [ft. – fl.] Nîm sadâ ile kendi kendine şarkı söylemek.

Chantournage [imz.] Mermer ve tahta ve maden levhası üzerine oyma veya kabartma tezyinat imali.

Chantourné [imz.] Karyola yastığının arkasına konulan oymalı tahta. ◆ Karyolanın baş tarafında bulunan oymalı ve müzeyyen kısmı.

Chantourné,e [s.] Oymalı ve kabartmalı.

Chantournement [imz.] Mermer ve tahta ve maden levhasının oyma ve kabartmalarla tezyini.

Chantourner [ft.] Mermer ve tahta ve maden levhasını oyma ve kabartmalarla tezyin etmek. ◆ Bir resmi bazı kısımları çıkıntılı görünecek surette tersim etmek.

Chantre [imz.] Mabedde mezâmiri yüksek sesle okuyan adam, kilise hânendesi. ◆ Bir kahramanın ahvâl ve vekayiini nazma çeken şair, destancı. ◆ Medîha-gû. ◆ Öten kuş. || Le – des marais Kurbağa. || Le – des bois Bülbül. || Le – de Roland Aristo'ya verilen unvandır.

Chantrerie [ims.] Kilisede mezâmiri okuyanın vazifesi.

Chanvre [imz.] Kenevir, kınneb. ◆ Kenevirden mamul ip, kınnab. ◆ Kenevir bezi. || – Indien Kınnab-ı Hindî. || Cravate de – Asmakta müsta'mel ip. ◆ Ceza-yı salb.

Chanvreux,se [s.] Kenevir kabîlinden olan.

Chanvrier,ère [i.] Kenevir işleyen işçi, kenevirci, kınnabcı.

Chaomancie [ims.] (*ka-o*) Eski simyagerlerin hava ile ettikleri tefeül.

Chaos [imz.] (*ka-o*) Hilkat-i âlemden evvelki teşevvüş-i umumi. ◆ Karışıklık. || (mec.) Adem-i vuzuh ve âhenk, karışıklık. ◆ Heyûlâ.

Chapardeur [imz.] Afrika yağmacı askeri, plaçkacı.

Chape [ims.] Papazların esna-yı âyinde giydikleri kaftan. ◆ Bazı kuşların arkasında sâir taraflarının rengine muhalif renkte bulunan tüyleri. ◆ Kapak, örtü, mahfaza. ◆ Kın üstü tezyinatı. ◆ Makara evi. ◆ Toka halkası. || Sous – Gizlice. (Eskidir.) || – de boucle Toka halkası. || – de fourreau de sabre Kılıç kını evi. || – de fourreau d'épée Meç kını evi. || (m.) – de voûte Çimento sıvası.

Chapé,e [s.] Kaftanlı (papaz). ◆ Örtülü, kapaklı, mahfazalı.

Chapeau [imz.] Şapka; – bicorne İki köşeli şapka; ; – tricorne Üç köşeli şapka; – galonné Şeritli şapka; – à plume Tüylü şapka. ◆ Gelinin başına konulan çiçek. ◆ Küçük çocukların başında hâsıl olan kabuk, uy-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

kuluk. ◆ (Sanâyide) Şapka yapılan kumaş, madde. || (m.) Direk başı. || (mec.) Erkek. || (nb.) İklil-i futr, mantar tepesi. || Coup de – Selam, âşinâlık. ◆ Nezaket. || Enfoncer son – Azim ve gayretle bir işe girişmek. || Mettre son – de travers Tehdit-âmiz bir tavır almak. || Mettre – bas, ôter, tirer son – Şapkayı çıkararak selam vermek. ◆ Alâmet-i ihtiram izhar etmek. || – de mérite yahut yalnız – Hamûleyi mahalline sağlam îsal eden kaptana verilen ikramiye, kupa. ◆ Bahşiş, ikramiye. || – chinois Asker mızıkasında felek denilen alet. || – de cardinal Kardinal şapkası. ◆ Kardinal rütbe ve makamı. || Porter, mettre la main au – Hafif surette bir selam vermek. || Être comme saint Roch en – Bir şeye tamamıyla mâlik olmak. || Elle s'est donné un mauvais – Şöhretini lekedar eden bir kadın hakkında söylenir.

Chape-chute [ims.] Başkasının ziyan ve musibetinden veya dikkatsizliğinden olunan istifade. (Eskidir.)

Chapelain [imz.] Bir kilisenin idaresi uhdesine müfevvaz bulunan papaz. ◆ Bir zât veya cemaate mahsus papaz.

Chapelé,e [s.] Kabuğu kazınmış (ekmek).

Chapeler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Ekmeğin kabuğunu kazımak. ◆ Doğramak. ◆ Yara etmek, kesmek.

Chapelet [imz.] Tespih, sübha. ◆ Tespihle okunan dua, vird. ◆ Âveng. ◆ Bostan dolabı. ◆ Bazı kornişlerde vesâir marangozluğa müteallik mamulatta bir sıra teşkil eden füruş. ◆ Beygirin yarası olan mahallerini ısırmamak için oraya konulan değnekli bir sargı. || (t.) Engorgement en – İnsidad-ı sübhî || (nb.) Arbre à – Tespih ağacı. || Défiler son – Bilinen şeyin hepsini söylemek, sayıp dökmek. ◆ Papağan gibi anlamadan söylemek. ◆ Birinin yüzüne karşı kabahatlerini saymak.

Chapelier,ère [i.] Şapkacı.

Chapelle [ims.] Küçük kilise. ◆ Bir sefârethâne, şato veya daireye mahsus kilise. ◆ Bir kral veya imparatora mahsus kilise heyet-i rûhâniyesi. ◆ Bir büyük kilisenin içinde ayrıca mihrabı bulunan daire. ◆ Kilisede terennüm eden muganniler heyeti. || Maître de – Bu muganniler başı, ser-mutrıb. ◆ Kilise şamdanlarıyla sâir levâzımı. ◆ Meyhâne. ◆ İmbik veya imbik kapağı. || Tenir – Papa ile Avusturya ve İspanya hükümdarları hakkında denilir ki bunlar icra-yı âyin esnasında elbise-i resmiye-i mahsusa giyerler. || – ardente Cenazenin etrafında yanan mumlar. ◆ Kable'd-defn cenazeyi vaz' ettikleri oda ki duvarlarına hep siyahlar gerilerek içinde mumlar yakılır. || Jouer à la – Mâlâyâni şeyler ile bir suret-i ciddiyede uğraşmak. || – blanche Yatak.

Chapellenie [ims.] Küçük ya hususi kilise papazlığı ve bunun âdât ve vezâifi.

Chapellerie [ims.] Şapkacılık. ◆ Şapkacı dükkânı. Şapka fabrikası.

Chapèllure [ims.] Ekmek kabuğu kazıntısı, üst kabuğu ufağı.

Chaperon [imz.] Eski bir nevi miğfer, takye, serpuş. ◆ Atmaca tepesi, başlığı. ◆ Kuburluk kapağı. ◆ Bir genç kız veya kadına refakat eden geçkin erkek veya kadın. || (m.) Çatı biçiminde sivri duvar tepesi.

Chaperonner [ft.] Atmaca başını meşin külahla örtmek. ◆ Duvarın üzerini yağmurdan bozulmaması için çatı biçiminde sivri yapmak. ◆ Bir genç kız veya kadına refakat ile onu himaye etmek, sû-i şöhretten vikaye eylemek.

Chapier [imz.] Papaz kaftanını giyen. ◆ Bu kaftanı yapan, kaftancı. ◆ Papaz kaftanının vaz'ına mahsus sandık.

Chapiteau [imz.] Direk başlığı. ◆ İmbik kapağı. ◆ Çatma tepelik. ◆ Dolap vesâire kornici. ◆ Yel değirmeninin müteharrik çatısı.

Chapitral,e [s.] Rûhânîler cemiyetine müteallik.

Chapitre [imz.] Bâb, fasıl, mebhas. ◆ Madde, husus, bahs. ◆ Saded, husus. ◆ Bir büyük kilise veya manastır rûhânîlerinin meclisi. ◆ Bu rûhânîlerin heyet-i mecmuası. ◆ (La-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tife tarzında) Meclis, cemiyet, encümen. || Avoir voix au – Bir işten bahsetmek, bir işe karışmak için salâhiyet, itibar ve nüfuza mâlik olmak.

Chapitré,e [s.] Şiddetle tekdir ve tevbih olunmuş.

Chapitrer [ft.] Şiddetle tekdir ve tevbih etmek.

Chapon [imz.] Besili horoz, ımlık. ◆ Taratorlara giren sarımsaklı ekmek içi. ◆ Sarımsak dişi. || (mec.) Kusursuz büyük keçi derisi. || Le vol du – Bir hânenin havalisi, civarı. || – de Limousin Kestane. || – de Gascogne Sarımsak dişi. || Se coucher en – İyi bir yemek yedikten sonra yatmak. || Avoir les mains faites en – rôti Parmakları eğri ve (mec.) sirkatte hâiz-i maharet bir adam hakkında söylenir.

Chaponné,e [s.] Kesilmek için besilenmiş (piliç).

Chaponneau [imz.] Besilenmiş küçük piliç.

Chaponner [ft.] Bir pilici besili hâle getirmek, ımlık etmek.

Chaponnière [ims.] Beslenmiş piliç pişirmeye mahsus tencere, kuşhâne.

Chapoter [ft.] Rendelemek.

Chapotin [imz.] Rende.

Chaptaliser [ft.] (zra.) (Şarap hakkında) Şeker katmak.

Chaque [kn. – s.] Her, beher: – homme Her adam; – chose Her şey; – jour Her gün. || – fois que Her defa ki, her bâr ki: – fois que je le vois Kendisini gördükçe. (Daima mevsufundan önce gelir ve cins ve adedi yoktur.)

Char [imz.] Mütekaddimînin harp, oyun, alay ve yarışa mahsus iki tekerlekli ve arkası açık arabaları, şar[122] (arabası). ◆ Ale'l-ıtlak araba. ◆ Yük arabası. ◆ Süslü alay arabası. || (mec.) Hüküm, hâkimiyet. || – du soleil Kurs-ı şems; – de la lune Kurs-ı kamer. || – funèbre Cenaze arabası. || – à banc İki tarafında oturmaya mahsus pikeleri bulunan iki veya dört tekerlekli araba. || – numérote (Latife tarzında) Kira arabası. || Atteler, attacher, enchaîner quelqu'un à son – Birisini mecbur-i inkıyad, mağlup etmek, birisine hüküm ve nüfuzunu tamamiyle cârî kılıp münkad eylemek. || (as.) – de guerre Akvam-ı sâlifenin harp arabası (Buna – *équestre* veyahut – *Covin* dahi tabir edilir idi.) || – à faux Oraklı şar[123] (arabası). || – incendiaire Yangın şarı.[124]

Charabia [imz.] Fransa'nın Overniye[125] eyaletinde söylenilen galat lisan. ◆ Ale'l-ıtlak galat ve anlaşılmaz lisan.

Charade [ims.] Muamma, lugaz.

Charançon [imz.] Zahîre kurdu, buğday biti, hevamm-ı mihfere.

Charançonné,e [s.] Böcek tarafından yenmiş (zahîre), bitli dâne.

Charbon [imz.] Kömür, fahm. ◆ Ateş kurdu. || (mec.) Kıymetsiz, âdi, hakir şey. || – ardent Şedid azap ve ıztırabın sebebi. ◆ Ateş-feşan gözler. || – de terre, de pierre, minéral Maden kömürü. (*houille* dahi denilir.) || – de bois Âdi kömür, odun, ağaç kömürü. || – animal Fahm-ı hayvani, kemik kömürü. || – incombustible Bazı defa antrasite bu nâm verilir. || (zra.) Zahâire ârız olan hastalıklar (yanık, kölçer, san gibi). || (byt.) Yanıkara, cemre gibi beygir hastalıkları. || Être sur les – s Sabırsız ve merakta bulunmak. ◆ Gayet mükedder ve muztarip bulunmak.

Charbonnage [imz.] Maden kömürünün ihracı. ◆ Maden kömürü ocağı.

Charbonné,e [s.] Cemre illetine uğramış (hububat), kölçerli buğday. ◆ Yanmış, kömür olmuş, çok pişmiş. ◆ Kömür ile resmedilmiş, karartılmış. ◆ (tt.) Siyah renkli, siyah benekli.

Charbonnée [ims.] Külbastı. ◆ Kömürle çizilmiş kaba resim.

122 fr.: *char*.

123 fr.: *char*.

124 fr.: *char*.

125 fr.: *Auvergne*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Charbonner [ft.] Kömür hâline koymak, kömürleştirmek. || Kömürle siyahlatmak, kömürle yazmak. || (mec.) Fena resim yapmak, karalamak. = [fl.] yahut **se** – Kömür hâline geçmek, kömürleşmek. ◆ Kömürle karalanmak. ◆ Parlamayıp tütmek.

Charbonnerie [ims.] Kömür mahzeni, kömürlük. ◆ Kömür mağazası. ◆ Kömürcü dükkânı.

Charbonneux,se [s.] Kömür hâl ve tabiatında olan, fahmî. || (t.) Cemre denilen siyah çıban iltihabına müteallik, cemrî.

Charbonnier,ère [i.] Kömürcü. = [imz.] Kömürlük. ◆ Kömür kayığı.

Charbonnière [ims.] Ormanlarda kömür yapılan mahal, torluk, kömür ocağı.

Charbouillé,e [s.] Kölçerden bozulmuş (buğday).

Charbouiller [ft.] Ekinleri kölçer vurmak, bozmak.

Charbucle [ims.] Kölçer. (*nielle* dahi denilir.)

Charcuté,e [s.] Kesilmiş, kıyılmış, parça parça edilmiş (et). ◆ Fena icra edilmiş ameliyat-ı cerrahiye.

Charcuter [ft.] Sofrada eti kesmek. ◆ Maharetsizlikle et kesmek. ◆ Maharetsizlikle ameliyat-ı cerrahiye icra etmek. ◆ Tıraş olurken ustura ile yüzünü kesmek.

Charcuterie [ims.] Domuz kasaplığı. ◆ Domuz kasabı dükkânı. ◆ Domuz eti ve sucuk vesâiresi.

Charcutier,ère [i.] Domuz kasabı. = [s.] **Garçon** – Domuz kasabı çırağı.

Chardon [imz.] Deve dikeni, şevke; – **bénit** Şevketü'l-mübareke. ◆ Duvarlardan, parmaklıklardan geçilmesini men için üzerlerine konulan sivri ve keskin uçlu demir parmaklık. || (mec.) Müşkilat, mezâhim.

Chardonneret [imz.] Saka kuşu.

Chardonnette yahut **Cardonnette** [ims.] Yabani enginar, deve dikeni.

Chardonnière [ims.] Deve dikeniyle memlû mahal, dikenlik.

Charge [ims.] Yük, bâr, haml. ◆ Gemi yükü, hamûle. ◆ Ağırlık, sıklet. ◆ Gayr-ı sahih hikâye, uydurma. ◆ Vazife, vecibe-i zimmet. ◆ Memuriyet, mansıb. ◆ Bâr, sıklet ve sıkıntı veren şey. ◆ Masraf. ◆ Mecburiyet. ◆ Vergi, mükâfat. ◆ İtham, bir müttehemin aleyhindeki edille. ◆ Şart, şerâit. ◆ Emir, sipariş, havale. || (as.) İmlâ, doldurma. ◆ Atım, barut hakkı. ◆ Hücum borusu. ◆ Hücum, hücum-ı nâgehanî. ◆ Silah doldurma. ◆ Memuriyet-i fahriye-i askeriye. || – **à quatre temps** Dört nizamla silah doldurma. || – **célestique** İşaretle hücum. (Boru, trampet vesâire işaretiyle icra olunan hücum.) || – **d'armes à feu** Silah-ı nârîyi doldurma, silah-ı nârî imlâsı. || – **de fusil** Tüfek doldurma. || – **de cavalerie** Süvari hücumu. || – **en ordre de bataille** Saff-ı harp nizamında hücum. || – **en ordre oblique** Mâilî nizamında hücum. || – **en échelons** Kademelerle hücum. || – **en fourrageurs** Tek sıra ile hücum. || – **en colonne serrée** Yanaşık kol nizamıyla hücum. || – **en ordre compact** Toplu nizamda hücum. || – **en ordre dispersé** Dağınık nizamda hücum. || – **d'éclatement** Paralama barutu. || – **de poudre** Barut hakkı. || – **de soldat** Nefer yükü. || – **de voiture** Araba hamûlesi. || – **tactique** Ta'biye hücumu. || (ht.) Elektrik terâkümü. || (rs.) Mübalağalı ve kaba taklit, karikatür. || **Femme de** – Çamaşır ve bulaşık yıkayan hizmetçi kadın. || **à la** – **de** yahut **à la** – **que** Şu şartla ki. || **à la** – **d'autant** ve **à** – **de revanche** Karşılıklı olmak şartıyla. || **Cahier des** – **s** Şartnâme, imtiyaz mukavelenâmesi. || **Revenir, retourner à la** – Israr etmek. || **Bêtes de** – Yük hayvanları. || **Être à** – Bir vesile-i zahmet ve müşkilat olmak, tahammülü müşkil olmak. || **Être à la** – **de quelqu'un** Birisinin üzerine bâr olmak. ◆ Birisine mevdu' olmak, birisinin daire-i salâhiyetinde bulunmak. || **Être en** – Memuriyette bulunmak. || **Faire l'acquit de sa** – Vazifesini kemâl-i dikkatle hüsn-i ifâ etmek. || (ma.) – **s réelles** İn-

sanlardan değil, eşyadan alınan vergi. || – s personnelles Teklif-i şahsi, hizmet-i askeriye ve onun gibi insanlara mahmûl olan vergi, tekâlif-i zâtiye. || – d'âme Ahlak-ı umumiyenin ıslah ve muhafazasına çalışmak mecburiyeti. || Témoins à – Maznûnun-aleyhin cürmünü ispat için müddeî-i umumi tarafından ikame edilen şühud. || – d'eau Bir nokta-i muayyenenin fevkinde suyun irtifa-ı şâkulîsi. || – d'essai Madenî bir köprünün metanetini tecrübe için umum sathı üzerine müsteviyen tevzi' edilen gayet ağır yük. || Ligne de – Bir sefinenin en son derece-i istîâbiyesine kadar yüklendiğini göstermek üzere karinasına çizilen hat.

Chargé [imz.] – d'affaires Maslahat-güzar, sefir vekili. || – de cours Muallim muavini.

Chargé,e [s.] Yüklü. ◆ Yüklenmiş, mahmûl. ◆ Mazhar, nâil: – d'honneurs İzzet ü ikrama mazhar. ◆ Memlû, müstağrak: Discours – de citations Nakliyatla memlû kelâm; – de dettes Düyuna müstağrak. ◆ Hücuma duçar olmuş. ◆ İtham edilmiş. ◆ Pek bulanık; Vin – Bulanık ve tortulu şarap. ◆ Bir sipariş ve memuriyetle mükellef. ◆ Mübalağalı. || Couleur –e Pek koyu renk. || Temps – Bulutlu hava. || Lettre –e Taahhütlü mektup. || – de vin Sarhoş. || Langue –e Paslı dil. || Yeux – s Şişkin ve mahmur gözler. || – de fer (Lisan-ı şiirde) Pıranga-bend. || Être – de cuisine Gayet şişman olmak. || (as.) Dolu, dolmuş (silah).

Chargement [imz.] Yükletme. ◆ Gemi hamûlesi. ◆ Araba yükü. ◆ Mektup vesâireyi postaca taahhütlü yaptırma. || (as.) İmlâ, doldurma. || – par la bouche Ağırdan doldurma, ağırdan imlâ. || – par la culasse Kuyruktan doldurma. || – continu Top sırasıyla doldurma. || – par section Takım sırasıyla doldurma. || – par bordée Bölük sırasıyla doldurma.

Chargeoir [imz.] Top doldurmaya mahsus alet.

Charger [ft.] Yükletmek, tahmil etmek. ◆ Doldurmak. ◆ Ağırlık vermek. ◆ Duçar etmek. ◆ Bulandırmak. ◆ Uhdesine ihale ve tefviz etmek. Mecbur etmek, bir şey havale etmek. ◆ Vergi tarh etmek, teklifat vaz' etmek. ◆ Bir müttehemin aleyhinde şahâdet etmek, bir töhmeti ispat etmek. ◆ Üzerine atılmak. ◆ Çok meyve vermek. ◆ Mübalağa etmek. ◆ Bulaştırmak. || (as.) Doldurmak, imlâ etmek (silahı). ◆ Hücum etmek. ◆ Yükletmek, tahmil etmek. || – l'estomac Mideyi şişirmek. || – un mot Bir kelimeyi bozmaksızın üzerine diğer bir kelime yazmak. || (ht.) Elektrik cem etmek, doldurmak. || (tca.) İlave etmek, kaydetmek. || – de bidet (Tavla oyununda) Bir kapıya çok pul yığmak. || Se – Yüklenmek. ◆ Deruhde etmek, üstüne almak, dolmak. ◆ (Hava hakkında) Bulanmak. ◆ (Dil hakkında) Paslanmak. ◆ (Esliha-i nâriye hakkında) Dolmak. ◆ Birbirine hücum etmek.

Chargeur [imz.] Yükletici. ◆ Gemi hamûlesinin sahibi. ◆ Gemiyi istîcar eden tüccar. = [s.] Commissionnaire – Gemi ile emval-i tüccariye gönderen komisyoncu.

Chargez! [e.] (as.) Hücum! (süvaride). || Silah doldur! (sunuf-ı sâire hakkında).

Chariot [imz.] Dört tekerlekli yük arabası. ◆ El ile sürülen vagon. ◆ Ufak çocukları yürümeye alıştırmaya mahsus taytay arabası. || (hy.) Grand – Dübb-i ekber; Petit – Dübb-i asgar. (Bunlara *Ours* dahi denir.) || (ht.) – électrique Acele-i elektrikiye. || (as.) Dört tekerlekli araba. (Ordu nakliye katarı aksamından olup bilhassa ağır ve hacimli yükleri taşımaya mahsustur.) || – de batterie Batarya arabası. || – fourrager de batterie Batarya yem (ot) arabası. || – de parc Park arabası. (Muharebe parkları nezdindeki bataryalara cephane ve mühimmat taşır.) || – porte-corps Nâkil-i ecsam araba. (Havan, obüs gibi mermiyat-ı cismiye nakline mahsustur.) || – à canon Top arabası.

Charitable [s.] Merhametli, mürüvvetli. ◆ Sadaka veren, fukaraya bakan, fukara-perver. ◆ Rahîmâne, merhametkârâne. = [i.] Merhametli adam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Charitablement [h.] Merhametle, mürüvvet-kârâne. ◆ Sadaka vererek.

Charité [ims.] İnsaniyet-perverlik, fukara-perverlik. ◆ Merhamet, rikkat. ◆ Sadaka, tasadduk. ◆ Lütuf, inâyet. || **Bureau de** – Fukaraya iâne dağıtmaya mahsus daire. || **Dames de** – Fukaraya iâneler toplayan kibar kadınlar. || **Atelier de** – İşsiz kalan fukarayı çalıştırdıkları fabrika. || **Prêter des – s à quelqu'un** Birine bühtan ve iftira etmek. || **Sœurs de** – yahut sadece – Fukaraya ve hastalara bakmaya hasr-ı nefs eden rahibeler. || **Établissements de** – Müessesat-ı hayriye.

Charivari [imz.] Tahkir-âmiz gürültü, yuha sadâları. ◆ Âhenksiz musiki. ◆ Gürültülü mübâhase ve münâzaa. || **Journal** – Mizah gazetesi, mudhik gazete, şarivari.[126]

Charivarique [s.] Birini tahkir için ref' edilen yuha sadâları vesâire gibi gürültülere müteallik. ◆ Gürültülü. || (mec.) Gürültüyü seven.

Charivariser [ft.] Birini tahkir için "yuha" vesâire gibi gürültü etmek.

Charivariseur yahut **Charivariste** [imz.] Birini tahkir için patırtı eden.

Charlatan,ne [i.] Meydanda ve sokaklarda halka ilaçlar vererek cahil olduğu hâlde tabâbet iddiasında bulunan adam, mütetabbib. ◆ Kendinde olmayan fezâil iddiasıyla ve sözler ve gösterişlerle halkı aldatan adam, şaklaban, lafazan, şarlatan, çaçaron.

Charlataner [ft.] Çok sözler ve gösterişlerle halkı aldatmak, şaklabanlık etmek. ◆ Şaklabanlıkla aldatmak. (Az kullanılır.)

Charlatanerie [ims.] Çok sözler ve gösterişlerle halkı aldatış, şaklabanlık, şarlatanlık.

Charaltanesque [s.] Şarlatanlıkla icra olunan, şaklabanlara mahsus.

Charlatanisme [imz.] İddialar ve gösterişlerle halkı aldatanın hâl ve sıfatı, şarlatanlık.

126 fr. *charivari*.

Charlemagne (**Faire**) Kumarda kazandıktan sonra oyundan kalkmak. || **Autant que – en Espagne** Tûl-i müddet ve hiçbir şey için.

Charlotte [ims.] Elma ile kavrulmuş ekmek parçalarından mürekkep bir tatlı. || **– russe** Bu yemeğin Ruslara mahsus bir nevi.

Charmant,e [s.] Latif, dilber, dilrübâ. ◆ Garip, tuhaf. = [i.] Hoşa giden cihet, şey.

Charme [imz.] Hüsn ü letafet, dilberlik, şive, cazibe. ◆ (Lisan-ı şiirde) İlaç, medar-ı tahfif ve ifâkat. || **Rompre le** – Bir tatlı hayali bozmak. = [cm.] Cazibe-i cismâniye.

Charme [imz.] Gürgen (gülgen) ağacı. ◆ Gürgen odunu.

Charmé,e [s.] Mütelezziz, memnun. ◆ Meftun.

Charmer [ft.] Gam ve kederi dağıtmak, eğlendirmek. ◆ Hoş göstermek, hoşluk, letafet vermek. ◆ Memnun, mahzuz, meftun etmek. ◆ Hoşa gitmek, latif olmak. ◆ Sihir yapmak. || **– un arbre** Bir ağacın dibini ya sukutunu yahut kurumasını dâî olacak surette rahnelemek. || **– la douleur** Def-i gam etmek.

Charmeur,se [i.] Sehhar, sihirbaz. ◆ Hüsn ü letafetiyle hayran bırakan, güzel, dilber, cazibeli. (Müennesi *charmeresse* dahi olur.)

Charmille [ims.] Gürgen fidanı. ◆ İki tarafı gürgen ağaçlarıyla muhat yol yahut etrafı bunlar ile muhat meydan.

Charmole [ims.] Başlıca gürgen ağaçlarını hâvi orman, gürgenlik.

Charnage [imz.] Hıristiyanların et yedikleri günler, perhizin gayrı. (Eskimiştir.)

Charnel,le [s.] Zevk ve şehvete müteallik, nefsî, cismanî. ◆ Kaba, yalnız maddi ve cismanî şeyleri anlayan, bunlardan zevk alan. || **Copulation –le** Cimâ.

Charnellement [h.] Nefs ve şehvet ve cismâniyetle. ◆ Maddiyet-perestâne.

Charneux,se [s.] (t.) Başlıca etten ibaret, lahmî.

Charnier [imz.] Tuzlu etlerin hıfzolunduğu mahal. ◆ Kapalı mezaristan. ◆ Mevtâ kemikleri mahzeni. || (bhr.) Su fıçısı.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES

Charnière [ims.] Menteşe, reze. ◆ Midye vesâire kabuklarının bitişik oldukları mahal, mafsal. || (tşr.) Mafsal.

Charnon [imz.] Menteşe, reze çivisi.

Charnu,e [s.] Etli, semiz, mülahham. (Yaprak ve meyve hakkında dahî müsta'meldir.) || (mec.) Fikir ve mütalaa cihetinden zengin. ◆ Ruh için gıdayı hâiz.

Charnure [ims.] İnsan ve hayvan bedeninin etli tarafları.

Charogne [ims.] Kokmuş hayvan lâşesi, cîfe. || (mec.) Fena et.

Charpente [ims.] Kereste, doğrama. ◆ Çatı. || – **du corps** Bedeni terkip eden kemikler mecmûu, insanın çatısı. || (mec.) Bir telifin tertip ve planı. ◆ Esas, temel. || **Bois de** – Kereste.

Charpenté,e [s.] (Kereste hakkında) Yontulup temizlenmiş. ◆ Kaba bir surette kesilmiş, doğranmış. ◆ Yapılmış, yaratılmış. ◆ Telif ve terkip olunmuş. || **Bien** – Güzel tertip olunmuş. || **Un homme vigoureusement** – Mütenâsibü'l-âzâ ve iri kemikli adam.

Charpenter [ft.] (Kereste hakkında) Yontmak, rendelemek, temizlemek, kabil-i isti'mal hâle getirmek. ◆ Fena ve maharetsizlikle kesmek. || (mec.) Bir telifin tertibini kurmak.

Charpenterie [ims.] Keresteye müteallik ağaçlar. ◆ Doğrama, kereste. ◆ Dülgerlik, doğramacılık. ◆ İskelede kereste vaz'ına mahsus mahal.

Charpentier [imz.] Dülger, doğramacı. || (Eserinin planını tertip etmek, sahneleri tanzim eylemek nokta-i nazarından) Tiyatro muharriri.

Charpie [ims.] Yaraya konan tiftik, nesâle. ◆ Eskiyip lime lime olmuş şey, pelâs. || (mec.) **En** – Çok pişip elyaf hâline girmiş (et).

Charrée [ims.] Çamaşır için hazırlanan kül suyunun tortusu, suyun dibinde kalan kül.

Charretée [ims.] Araba dolusu, araba yükü. ◆ Külliyetli miktarda. || **Une** – **d'injuries** Şetm ve tahkirin envâı.

Charretier,ère [i.] Yük arabacısı. ◆ Kaba adam. = [s.] **Garçon** – Arabacı çırağı. ◆ Bir yük arabasının geçmesine müsait (yol yahut kapı).

Charretin [imz.] Kenarsız yük arabası.

Charreton yahut **Charton** [imz.] Yük arabacısı. (Eskidir.)

Charette [imz.] İki tekerlekli açık yük arabası. ◆ Süprüntü arabası. ◆ Beden-i insani. ◆ Umur, masâlih. || – **à bras** Teskere, destgîre. || **Avaleur de** – **s ferrées** Lafazan, çaçaron.

Charriable [s.] Yük arabasıyla naklolunabilen.

Charriage [imz.] Yük arabasıyla nakletme. ◆ Nakliye ücreti. ◆ Birisini aldatarak soymaktan ibaret olan sirkat.

Charrié,e [s.] Yük arabasıyla naklolunmuş. ◆ Sürüklenmiş, sürülüp getirilmiş.

Charrier [imz.] Çamaşır küfesinde kül lapasıyla çamaşırın arasına konulan kaba bez.

Charrier [ft.] Yük arabasıyla nakletmek. ◆ (Nehir hakkında) Cereyanında alıp götürmek, sürüklemek. ◆ Nakletmek, neşretmek. = [fl.] (Nehir hakkında) Buz parçaları indirmek. || – **droit** Doğru yoldan ayrılmamak, hüsn-i hareket etmek.

Charrière [ims.] Yük arabası geçecek kır yolu.

Charroi [imz.] Yük arabasıyla nakl-i eşya. ◆ Yük arabasıyla nakliye ücreti. = [cm.] Mühimmat götürmeye memur asker. ◆ Mekkâre bölüğü, nakliye bölüğü.

Charron [imz.] Yük arabası ve tekerlek vesâire yapan arabacı ustası. = [s.] **Apprenti** – Arabacı çırağı.

Charronnage [imz.] Yük arabalarını yapmak sanatı, arabacılık. ◆ Buna müteallik kereste ve âlât.

Charronnerie [imz.] Yük arabası imali sanatı, arabacılık.

Charroyé,e [s.] Yük arabasıyla naklolunmuş.

Charroyer [ft.] (*broyer* gibi tasrif olunur) Yük arabalarıyla nakletmek.

Charroyeur [imz.] Yük arabasıyla nakl-i eşya eden arabacı.

Charrue [ims.] Saban. ◆ Bir saban ile işlenebilecek arazi miktarı. || – **fouilleuse** Pulluk.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

‖ – à avant train Tekerlekli saban, kotan. ‖ (mec.) Ziraat. ‖ Tirer la – Çok zahmet çekmek. ‖ Mettre la – devant les bœufs İşe tersinden başlamak. ‖ Cheval de – Ahmak ve gayet kaba adam.

Charte yahut Chartre [imz.] Avrupaca bazı prens ve hânedanlara mahsus istisna ve imtiyaz. ◆ İmtiyaz. ◆ Berat, ferman. ‖ – partie Nevl mukavelenâmesi. ‖ (mec.) Kanun, kaide-i esasiye.

Chartil [imz.] (*l* okunmaz) Yük arabasının teknesi. ◆ Yük arabalarına mahsus sundurma, arabalık. ‖ (zra.) Büyük ot arabası.

Chartographe (*kar*) yahut Cartographe [imz.] Haritalar tertip eden adam, haritacı, harita-nüvis. ◆ Berat ve fermanları tahrir eden, tevkîî.

Chartographie (*kar*) yahut Cartographie [ims.] Harita tertibi. Haritacılık, harita-nüvislik. ◆ Berat ve fermanları tahrir etme, tevkîî vazife ve işi.

Charton [imz.] (mr. Charreton)

Chartre [ims.] Mahbes. (Eskidir.) ‖ – privée Eski vakitlerde Avrupa'da zâdegânın hükûmetin izni olmaksızın adam hapsettikleri mahbes-i mahsus. ‖ (t.) Dâü's-süded. (mr. Charte)

Chartré,e [s] Bir imtiyaz-ı mahsusa nâil, mümtaz.

Chartreuse [ims.] Sen Bruno[127] tarik-i ruhbanîsine mensup rahibe. ◆ Sen Bruno[128] tarik-i ruhbanîsine mensup ruhban manastırı. ◆ Bu rahiplerin yaptıkları bir nevi içki, şartröz. ◆ Sayfiye, köşk. ◆ Türlü (yemek). ◆ Lâlenin bir nevi.

Chartreux [imz.] Sen Bruno[129] tarikine mensup rahip. ‖ Poudre des – Madenî kırmız. = [s.] Chat – Koyu tekir kedi.

127 *Saint Bruno*.

128 *Saint Bruno*.

129 *Saint Bruno*.

Charybde [imz.] (*ka*) Sicilya Boğazı'nda İskila Kayası'nın karşısında bulunan bir girdabın ism-i kadimidir. ‖ Tomber de – en Scylla Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak.

Chas [imz.] (s okunur) İğne deliği. ◆ Şâkul tahtası. ◆ Göz.

Chasse [ims.] Av, sayd, şikâr. ◆ Av mahalli, saydgâh. ◆ Avda tutulmuş veya vurulmuş hayvan. ◆ Avcılarla av köpekleri vesâir levâzım-ı saydiye mecmûu. ◆ Sayd ve şikâra ait bir sahneyi musavvir levha. ◆ Gayet şiddetli tekdir. ◆ Kadim Roma'da insanların, yahut hayvanların musâraasından ibaret olan temâşâ. ◆ Bir harkı temizlemek için birdenbire koyuverilen su; Écluse de – Bu maksada mebnî su bendi. ‖ (tba.) Bir sayfaya sığdırılan fazla satırlar. ‖ (as.) Def, sevk. ‖ – d'eau Su sevki, def-i mâ. (Kilitli bir suyu birden ihraç ve icra etmek için bir su bendi kapısının birdenbire açılması ki bu suretle çıkan su önüne gelen herşeyi süpürüp götürür, bu usul muhâsırînin hendekleri mürur vesâit ve ameliyatını men ve tahrip etmek için kılâ'-ı müstahkemede sulu hendeklerce tatbik olunur.) ‖ Donner la – Kovalamak, takip etmek. ‖ Prendre – Takip olunarak kaçmak. ‖ Pays de – Avı gayet mebzul olan memleket. ‖ – morte (Top oyununda) Sayılmayan el ve (mec.) itmam olunmayan iş. ‖ Permis de – Av tezkeresi. ‖ (bhr.) Soutenir la – Takip eden sefinenin süratine müsâvi bir suretle firar etmek. ‖ Marquer une – (Top oyununda) Topun nerede durduğuna işaret koymak ve (mec.) bir söze nişan koymak, onu bellemek.

Châsse [ims.] Azizlerin elbise vesâir yâdigârlarının veya kaditlerinin vaz' ve hıfz olunduğu sandık. ◆ Çerçeve, kenar.

Chassé [imz.] Raksta bir nevi ayak atma.

Chassé,e [s.] Kovalanan, takip olunan. ◆ Kovulmuş, matrud. ◆ Avlanmış. ‖ (mec.) İzâle edilmiş.

Chasse-avant [imz.] Büyük bir fabrika veya dârü's-sınâada ameleye nezâret eden mubas-

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

sır. || (mec.) Sebeb-i gayret, şevk. (cm. *des chasse-avant*)

Chasse-cousin [imz.] Fena şarap. (cm. *des chasse-cousin*)

Chassé-croisé [imz.] Bir nevi raks. || (mec.) Sık sık tebdil-i memuriyet eden adam. (cm. *des chassés-croisés*)

Chasselas [imz.] (s okunmaz) Bir nevi makbul üzüm.

Chasse-marée [imz.] Deniz balığı nakline mahsus araba ve arabacı. ◆ Hafif ve süratle gider iki direkli bir nevi gemi. (cm. *des chasse-marée*)

Chasse-mouches [imz.] Sineklik. ◆ Beygirleri sineklerden muhafaza etmeye mahsus örtü. (cm. *des chasse-mouches*)

Chasse-noble [imz.] Jandarma.

Chasse-noix [ims.] (as.) Bir nevi biz ki esliha-i nâriye-i hafifeyi söküp dağıtmakta müsta'mel ve ucu kördür.

Chasse-pierres [imz.] Demir yolu lokomotifinin önünde hâil ve mevânii def etmeye mahsus siper. (cm. *des chasse-pierres*)

Chassepot [imz.] Şaspo tüfeği. (Mucidinin ismiyle müsemmâdır.)

Chasser [ft.] Kovalamak, takip etmek. ◆ Kovmak, tard etmek, izin vermek. ◆ Def, izâle etmek. ◆ Avlamak, avın arkasına düşmek. ◆ Alıp götürmek, sürüklemek. ◆ İleri itmek. ◆ Dışarı çıkarmak. ◆ Zorla sokmak, mıhlamak. ◆ Dağıtmak, izâle etmek. || – **des reluits** Ağlamak. || **Un clou chasse l'autre** Çivi çiviyi söker. || – **un navire** (bhr.) Bir sefineyi takip etmek. || – **la terre** (bhr.) Ahvâlini anlamak için sahile yanaşmak. = [fl.] Avcılık etmek, avcı olmak. ◆ Kaçmak, firar etmek. ◆ İlerlemek, yürümek. ◆ *chassé* denilen raksı oynamak. || – **au poil, à la plume** Tüylü hayvanları, kuşları avlamak. || – **au plat** Av eti yemek. ◆ Kâselislik etmek. || (bhr.) Demir tutamamak, demir taramak. || (tba.) Az yazı ile sahife doldurmak. ◆ (Hurufat hakkında) Çok yer zaptetmek. || – **sur les terres d'autrui** Başkasının hakkını gasp etmek. || **Se** – Birbirini kovmak. ◆ Avlanmak. ◆ Kovulmak.

Chasseresse [ims.] (Şairâne) Avcı kadın.

Chasseur,se [i.] Avcı, sayyad. = [imz.] Arabanın arkasına binen avcı kıyafetinde ispir. || (as.) Talîa, nişancı askeri. ◆ Avcı askeri. || – **s à pied** Piyade nişancı (talîa) askeri. || – **s forestiers** Orman nişancı asâkiri. || – **à cheval** Şasör süvarisi, atlı şasör. || – **de ligne** Şasör süvarisi. || – **carabinier** Karabinalı şasör. || – **d'infanterie légère** Hafif piyade nişancısı. || – **d'orient** Şark şasörü, süvarisi. = [ims.] Ağ kurmaksızın avını kovalayarak tutan bir nevi örümcek.

Chassez-huit [imz.] Sekiz kişi tarafından icra olunan bir nevi raks.

Chassie [ims.] Göz çapağı, ramas.

Chassieux,se [s.] Çapaklı. ◆ Gözleri çapaklı. = [i.] Gözü çapaklı adam, çapaklı göz.

Châssis [imz.] Çerçeve, kornize. ◆ Camekân. ◆ Göz. Bir nevi tuzak. || (Tiyatro ıstılahında) Bir tiyatronun adamları. ◆ Kulis. || (as.) Top çerçevesi, sehpası. || – **d'affût de place** Kale kundağı sehpası, çerçevesi. || – **de fermeture** Kama çerçevesi.

Chassoir [imz.] Fıçı çemberlerini sıkıştırmaya mahsus alet.

Chassue [ims.] Dikiş iğnesi.

Chaste [s.] Afif, afife, ismetli, pâk-dâmen. ◆ Afifâne. ◆ Mahçup, mahcube, edepli. ◆ Namuskârâne, edep ve iffete muvâfık. ◆ Fasih, kaide-i lisana mutabık.

Chastement [h.] İffet ve ismetle. ◆ Mahcubiyet ve edeple.

Chasteté [ims.] İffet, ismet. ◆ Huzûzat-ı muhabbetten ictinab-ı tam. ◆ Mahcubiyet, edep. ◆ Fesâhat. (Bu mânâda az kullanılır.)

Chasuble [ims.] Papazların esna-yı âyinde önlerini ve arkalarını örten büyük çelîpâlı bir libasın üzerine vaz' ettikleri ziynet.

Chasublerie [ims.] Kilise ve papazlara müteallik ziynetler.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Chasublier [imz.] Kiliseye ve papazlara müteallik ziynetleri yapan ve satan adam.

Chat,te [i.] Kedi. ◆ Bekçi, muhafız. || **Il n'ya pas un** – Kimse yoktur. || **Avoir un** – **à la gorge** Birdenbire boğazı tutulup söyleyememek. || **Appeler un** – **un** – Herşeyi isim ve cismiyle söylemek. || **Emporter le** – Habersiz evden çıkıp gitmek. ◆ Kimseye veda etmeksizin çıkıp gitmek. || **Jeter le** – **aux jambes** Müşkilat çıkarmak. || **Bailler le** – **par les pattes** Bir işin en müşkil cihetini göstermek. || – **sauvage** Yabani kedi, yaban kedisi. || – **d'Angora** Ankara kedisi, Van kedisi. || – **tigre** Benekli tekir kedi. || – **à neufs queues** Bir nevi kamçı, kırbaç. || – **musqué** Misk kedisi. || – **grillé** Cılız, büyüyemeyen küçük çocuk. || **Laisser aller** – **au fromage** İffetini iyi muhafaza etmeyen kadın hakkında söylenir. || **Mettre une chose dans l'oreille d'un** – Bir şeyi unutmak, hiç akla getirmemek. || **Aller voir pêcher les** – **s** Pek kolaylıkla razı oluvermek. || **Jeter sa langue au** – Bir şeyi keşfedemeyeceğini itiraf etmek. || **Acheter, vendre** – **en poche** Alınan yahut satılan bir şeyi görmeksizin, göstermeksizin almak, satmak. || **Œil-de-chat** Akik nevinden bir taş, ayn-ı hirre.

Chat,te [s.] Nevâzişkâr, teklifsiz, halîm, biraz mürâî.

Châtaigne [ims.] Kestane. ◆ Tokat, şamar.

Châtaigneraie [ims.] Kestanelik.

Châtaignier [imz.] Kestane ağacı. || **Pomme de** – yahut yalnız – Dışı kırmızı ve içi beyaz bir nevi elma.

Châtain [smz.] Kestane renginde olan. ◆ Kestane dorusu (at); – **clair** Açık kestane rengi veya dorusu. (Bu gibi terkibatta müzekker ile müennesi birdir.) = [imz.] Kestane saçlı adam. ◆ Kestane rengi. ◆ Kestane dorusu.

Chataire (mr. Cataire)

Château [imz.] Kale. ◆ Derebeylerine mahsus hisar, şato. ◆ Köşk, kasr, şato. ◆ Paris'te eski Tüvileri[130] sarayı. ◆ Büyük ve mükemmel sayfiye. ◆ Çiftlik kulesi. || (bhr.) – **d'avant, d'arrière** Geminin baş, kıç locası. || – **en Espagne** Kuruntu, mâlihulyâ. || – **de cartes** Metanetsiz köşk ve (mec.) esassız ümit. || – **d'eau** Büyük su haznesi. || – **ailé** (Lisan-ı şiirde) Sefine. || – **d'Europe** Rumeli Hisarı. || – **d'Asie** Anadolu Hisarı, Güzelhisar. || – **fort** yahut – **féodal** Müstahkem hisar, kale. (Mukaddemâ derebeyi meskeni idi.)

Châtel [imz.] Küçük müstahkem hisar, kale. || (as.) Bir nevi müteharrik kule.

Châtelain,e [i.] Müstahkem hisar beyi, kumandanı ve sahibi ve bunun zevcesi. ◆ Şato nâmı verilen büyük ve mükemmel bir sayfiyeye mâlik olup orada ikamet eden kimse. = [s.] || **Seigneur, dame** – Kezâ. = [ims.] Kadınların kemerlerine taktıkları mücevherat. ◆ Kadınların kemerlerine taktıkları zincir ki ucuna anahtar vesâire asarlar.

Châtelé,e [s.] Kale şekillerini hâvi (arma).

Châtelet [imz.] Küçük kale. ◆ Küçük şato. ◆ Küçük derebeyi meskeni. ◆ Paris'te bir mahkeme ve (**grand** –) bir hapishane (**petit** –) Kezâ.

Chatellenie [ims.] Kale ve müstahkem hisar sahibi olan derebeyinin hâl ve sıfatı. ◆ Böyle bir derebeyinin daire-i hükmü.

Chat-huant [imz.] Baykuş, kukumav. || (mec.) Çirkin adam yahut mütevahhiş tabiatli adam. (cm. des *chats-huants*)

Châtiable [s.] (*ti*) Tekdir-i mücâzata müstehak. ◆ Tekdir ve mücâzatı mümkün.

Châtié,e [s.] Tekdir ve mücâzata duçar. ◆ Fasih, kaide-i lisana mutabık, düzgün (ibare).

Châtier [ft.] Mücâzat vermek, terbiye etmek. ◆ Tekdir ve tevbih etmek. ◆ Levm, zemm ve takbih etmek. ◆ (İbare hakkında) Tashih ve ıslah etmek.

• • • • • • • • • • •

130 fr.: *Tuileries*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Chatière [ims.] Kapı kanadının kedilerin girip çıkmasına mahsus deliği, kapı gediği. ◆ Havuzun fazla suyunun akmasına mahsus deliği. ◆ Gizli yol. ◆ Kedi kapanı.

Châtieur [imz.] Mücâzat veren, terbiye eden.

Châtiment [imz.] Mücâzat, terbiye.

Chatoiement yahut **Chatoyement** [imz.] Parlaklık, şaşaa, akis, lemeân.

Chaton [imz.] Kedi yavrusu.

Chaton [imz.] Yüzüğün taş takılmasına mahsus mahalli, yüzük taşı, taş evi.

Chaton [imz.] (nb.) Söğüt ve ceviz, fındık ve emsali ağaçların çiçeği mesâbesinde olan tırtıl şeklinde başak, sebel-i müzekker.

Chatonner [ft.] Yüzüğe zî-kıymet taş takmak.

Chatouillant,e [s.] Gıdıklayan. ◆ Gıcıklayan. ◆ Hoşa giden.

Chatouillement [imz.] Gıdıklama, gıdıklanma. ‖ (mec.) Hoşlanma.

Chatouiller [ft.] Gıdıklamak. ‖ (mec.) Müdâhene etmek, hoşa gidecek sözler söylemek. ◆ Lezzetlendirmek. ‖ – **le cheval de l'éperon** Hayvana mahmuzları dokundurmak. ‖ **Se** – Gıdıklanmak. ◆ Gıdıklaşmak. ‖ (mec.) Bâdî-i haz olmak.

Chatouilleux,se [s.] Gıdıklanan. ◆ Çabuk kızan. ◆ Nazik (iş, mesele). ◆ Huylanan, şaha kalkan, ürken (beygir).

Chatoyant,e [s.] Parlayan, şaşaa-pâş. ‖ **Substances** – **es** Mevadd-ı lâmia. ‖ (mec.) Safahat. ‖ **Style** – Tumturak-ı elfaz ile parlak ibare. = [ims.] Akikin bir nevi.

Chatoyer [fl.] Parlamak, şaşaalar aksettirmek. ◆ (İbare hakkında) Tumturak-ı elfaza boğulmuş olmak. ‖ (mec.) Müessir bir cazibeye mâlik olmak.

Chat-pard (mr. Serval)

Châtré,e [s.] Hayaları çıkarılmış, ihsâ edilmiş (hayvan), iğdiş. ◆ Fazla dal ve çiçekleri koparılmış (kavun fidanı vesâire). ◆ Mühim bir kısmetten mahrum edilmiş. = (mec.) Cebr-i nefs eden kimse.

Châtrer [ft.] Hayvanın hayalarını çıkarmak, ihsâ, iğdiş etmek. ◆ Bir kadının beyzatını çıkarmak. ◆ Taklil, tenkis etmek. ◆ Mühim bir kısmetten mahrum bırakmak. ‖ – **un livre** Bir kitabın ahlak ve edyan veya menâfi-i hükûmete mugayir olan ibarelerini tayy etmek, çıkarmak. ‖ – **des melons etc.** Kavun fidanı vesâirenin fazla dal ve çiçeklerini koparmak. ‖ – **une ruche** Kovanın balını almak.

Châtreur [imz.] Hayvanların hayalarını çıkaran, iğdiş eden adam. ‖ (mec.) Bir eserden bazı şeyleri çıkaran, tayy eden adam.

Chatte [ims.] Dişi kedi. ◆ Beş franklık sikke.

Chattée [ims.] Kedinin bir defada doğurduğu yavrular.

Chattement [h.] Kedicesine, kediler gibi sokulganlık, işvebazlık, dil-firiblik ile.

Chattemite [ims.] Kedi gibi mülâyimâne ve mutabasbısâne muamele eden adam.

Chatter [fl.] (Kedi hakkında) Doğurmak.

Chatterie [ims.] Naz, nazlanma. ◆ Tabasbus, temelluk. ◆ Şekerleme, tatlı. ◆ Tatlı ve şekerlemelere düşkünlük.

Chat-tigre [imz.] Bir nevi yabani kedi.

Chaud,e [s.] Sıcak, hararetli, hâr. ◆ Sıcak tutan. ◆ Hararet veren, insanın içindeki hararet artıran. ◆ Taze, yeni. ◆ Kızgın, germ. ◆ Gayretli. ◆ Çabuk hiddetlenen. ◆ Parlak, revnaklı. ‖ (mec.) Tehlikeli, muhâtaralı, nazik. ◆ Pek pahalı, tuzlu. ◆ Kurnaz, mahir. ‖ **Avoir les pieds** – **s** Vakti hoş olmak. ‖ **Pleurer à** – **es larmes** Acı acı ağlamak. ‖ **L'avoir** – **e** Bir şeyden kurtulmak. ‖ **Froides mains,** – **es amours** Ellerin soğukluğu muaşakanın hararetine delâlet eder. ‖ **L'avoir** – Kendi fayda ve menâfiini takdir etmek. = [imz.] Sıcaklık, hararet. ‖ **Il fera** – Balık kavağa çıktığı vakit, hayal. = [h.] Sıcak sıcak. ‖ **Tout** – Sıcağı sıcağına, çabuk.

Chaude [ims.] Kızgın ateş. ◆ Cam hamuru hararetinin derece-i kıvamı. ◆ Demirin işlenmek üzere ateşte erimesi, kızarma tavı. ‖ **à**

la – Tavında, derhal, serîan. || Bonne – Demirin beyaz derece-i harareti.

Chaudeau [imz.] Vaktiyle Avrupa'da zifafın ertesi günü güvey ve geline verilen sıcak et suyu (bizdeki paça âdeti gibi). ◆ Ale'l-ıtlak sıcak meşrub.

Chaudement [h.] Sıcak olarak, sıcak sıcak, sıcacık. ◆ Kemâl-i germî ve gayretle. ◆ Sıcağı sıcağına, der-akab.

Chauder [ft.] (zra.) Kireç ile ıslah etmek.

Chaudière [ims.] Kazan (kazgan). ◆ Bir kazan dolusu, bir kazanlık. ◆ Vapur veya diğer buhar makinesi kazanı. || (bhr.) Faire la – Sefinede yemeğin pişmesine nezâret etmek.

Chaudron [imz.] Küçük kazan, büyük tencere. || (mec.) Fena çalgı. || Le – mâchure la poêle Kendilerinin hüsn-i hâli malum olan adamlar diğerleri hakkında daha ziyade hüsn-i zanda bulunurlar.

Chaudronnée [ims.] Bir tencere dolusu, bir tencerelik.

Chaudronnerie [ims.] Kazancılık.

Chaudronnier,ère [i.] Kazancı, bakırcı. = [s.] Maître, garçon – Kazancı ustası, çırağı.

Chauffage [imz.] Hâne ve odanın ısıtılması, teshin. ◆ Mahrukat. ◆ Vapur vesâir makine kazanının teshini. || – à la vapeur Buharla teshin.

Chauffe [ims.] Madenin teshini. ◆ Maden ocağı, fırını. ◆ Dökümhâne fırını. ◆ Taktir ameliyatı. ◆ Bir aletin teshini için iktizâ eden müddet. || Surface de – Bir aletin teshin olunacak yeri, teshin sathı.

Chauffé,e [s.] Isıtılmış, teshin olunmuş. ◆ (Tiyatro ıstılahında) El çırpmaya memur adamlar tarafından alkışlanmış. || – à blanc Beyaz hâle gelinceye kadar teshin edilmiş demir. ◆ Pek ziyade sıcak.

Chauffe-assiettes [imz.] Tabakları ısıtmaya mahsus mangal. (cm. des *chauffe-assiettes*)

Chauffe-chemise yahut Chauffe-linge [imz.] Çamaşır kafesi. (cm. des *chauffe-chemise*, des *chauffe-linge*)

Chauffe-cire [imz.] Bazı büyük kalemlerde vaktiyle mühür mumunu yakmaya mahsus memur. (cm. des *chauffe-cire*)

Chauffe-lit [imz.] (mr. Bassinoire)

Chauffe-linge [imz.] (mr. Chauffe-chemise)

Chauffe-pieds [imz.] Ayakları ısıtmaya mahsus mangal, ayak tandırı. (cm. des *chauffe-pieds*)

Chauffer [ft.] Isıtmak, teshin etmek. ◆ Kızdırmak. ◆ Yakmak. ◆ Germî vermek, gayrete getirmek, tesri' etmek. || (as.) Kızdırmak, kızıştırmak. (Bilhassa muharebe hakkında kullanılır.) || – une ville assiégée Mahsur bir şehri kızdırmak. (Bundan maksat taarruzî muharebe bataryalarının almaya başladıkları şiddeti, muhâsırîn ateşlerinin terakkiyatını, harik vesâire ve mermiyatının îka ettikleri tahribatı beyandan ibarettir.) || – un poste Bir mevkii şiddetle topa tutmak. || – une femme Bir kadına gayet şiddetli mülâzemet-i âşıkanede bulunmak. = [fl.] Isınmak. ◆ Kızmak. ◆ (İş hakkında) Kızışmak, ehemmiyet kesbetmek. ◆ (Vapur ve lokomotif) İstim getirmek. || Cela chauffe İş müsta'celdir, durmaya gelmez. || Se – Isınmak.

Chaufferette [ims.] Ayakları ısıtmaya mahsus küçük ve kapaklı mangal, ayak tandırı. ◆ Yemekleri sıcak tutmak için sofranın üzerine konulan küçük mangal.

Chaufferie [ims.] Demirci ocağı. ◆ Vapur ocağı. ◆ Tuğla fırını.

Chauffeur [imz.] Ateşçi. ◆ Ateşli adam. ◆ Neşeli, şetâretli adam. ◆ Ele geçirdiği adamlara ayaklarını ziyade ısıtmak, yakmak işkencesini icra eden haydut, şakî.

Chauffeuse [ims.] Sobanın yanında oturup ısınmaya mahsus alçak sandalye.

Chauffoir [imz.] Bir manastır ve hastanenin ısınmaya mahsus odası. ◆ Şiddetli kışlarda fukaranın ısınmasına mahsus umumi oda. ◆ Hastalar için müsta'mel sıcak bezler, müsahhine.

Chauffure [ims.] Demir ve çeliğin ziyade kızmaktan çatlaması.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Chaufour [imz.] Kireç fırını.

Chaufournerie [ims.] Kireç imali.

Chaufounier [imz.] Kireççi.

Chaulage [imz] (zra.) Tohum ve fidanları ekmezden ve dikmezden evvel kireç suyundan geçirme. || (k.) Toprağa kireç karıştırma, teklis. ◆ Bu ameliyatta kullanılan kireç.

Chaulé,e [s.] Kireç suyundan geçirilmiş (tohum, fidan). ◆ Kireç karıştırılmış (toprak).

Chauler [ft.] Tohum ve fidanları ekmezden ve dikmezden evvel kireç suyundan geçirmek. ◆ Toprağa kireç suyu karıştırmak, teklis etmek.

Chaumage [imz.] Saman köklerinin sökülmesi, anız biçimi. ◆ Bunun mevsim-i mahsusu.

Chaume [imz.] Saman dibi, anız. ◆ Saman sapı. ◆ Anızı sökülmemiş tarla, anızlık. ◆ Çalılık yer, kır. ◆ Köylü kulübelerini örten saman. ◆ (nb.) Başak sapı, kasabe. || (mec.) Samanla örtülü köylü kulübesi.

Chaumé,e [s.] Saman kökleri sökülmüş, anızlanmış (tarla).

Chaumer [ft.] Saman köklerini sökmek, anızlamak. || – **les arbres** Ağaçları telef için köklerine kasten ateş koymak.

Chaumière [ims.] Samanla örtülü kulübe. ◆ Köylü hânesi, kulübe.

Chaumine [ims.] Küçük ve gayet fakirâne köylü kulübesi.

Chaumir [ft.] Kaybetmek.

Chaussant,e [s.] Çabuk ve kolay giyilir (çorap yahut kundura).

Chausse [ims.] Fransa'da dârü'l-fünûn me'zunlarının omuzları üzerine taktıkları kumaş parçası, apolet. ◆ Yünlü torbadan ibaret süzgeç, Bukrat[131] süzgeci, mirşah-ı Bukrat. || – **d'asiance** Kubur. || **Faire dans ses – s** (Gerek mecazi gerek hakiki mânâsıyla) Donuna kaçırmak.

131 *Hipokrat.*

Chaussé,e [s.] Ayakkabılı, ayakkabı veya çorap giymiş. ◆ Mestur, sıvanmış. ◆ Meclub, meftun, mağrur. || **Femme bien – e** Elbisesinin, kılığının zarafetiyle nazar-ı dikkati celbeden kadın. || **S'enfuire un pied chaussé et l'autre nu** Çabuk kaçmak, kundurayı ters giymek.

Chaussée [ims.] Tarik, yol, şose. ◆ Sokağın iki tarafındaki yaya kaldırımı arasında olup araba ve atlıların hareketine muhtas olan kısm-ı merkezîden ibaret yol, şose. ◆ Havuz ve nehir seddi. || **Rez de** – Zemin katı. || **Ponts et – s** Umur-ı nâfia nezâretinin turuk ve maabir dairesi. || **École des ponts et – s** Turuk ve maabir mektebi.

Chausse-pied [imz.] Çekecek. (mec.) Alet, vasıta-i muvaffakiyet. (cm. des *chausse-pieds*)

Chausser [ft.] Çorap yahut kundura giymek. ◆ Birine çorap yahut kundura giydirmek. ◆ Birine çorap yahut çizme yapmak. ◆ Giymek. ◆ Ağacın dibini doldurmak. || (mec.) Benimseyerek gururlanmak. ◆ Tatbik, tevfik etmek. || – **le cothurne** Hâileler yazmak, veya tiyatroda icra etmek. ◆ Ciddi ve vakur olmak. ◆ Üslub-ı ifadeyi kabartmak. || – **le bordequin** Mudhikeler yazmak ve tiyatroda icra etmek. ◆ Mudhik ve eğlenceli olmak. || **N'être pas aisé à** – Ayağına kolay ayakkabı bulamamak ve (mec.) hiçbir şeyle memnun olamamak. || – **sa tête** Zihnine bir şeyi yerleştirmek. || – **à même point** Bir tabiatta olmak. = [fl.] (Çorap ve kundura vesâire hakkında) Ayağa iyi gelmek. || – **à tant de point** Şu kadar numaralı kundura giymek. || **Se** – Kundurayı giymek. || **Se – d'une opinion** Bir fikre dalıp ısrar etmek.

Chausses [ims.] Eski bir nevi tozluklu potur; **Haut de** – Bu poturun kendisi; **Bas de** – Tozluğu. || **Tirer ses – s** Çabuk kaçmak. || **N'avoir pas de** – Pek fakir olmak. || **Faire dans ses** – Çok korkmak.

Chaussetier [imz.] Çorap ve müteallik şeyler yapan ve satan, çorapçı.

Chausse-trappe [ims.] Kurt kapanı. || (mec.) Tuzak. || (as.) Ayak oltaları (esbab-ı müda-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

faa-i fer'iyedendir). || (nb.) Demir dikeni. || (cm. des *chausse-trappes*)

Chaussette [ims.] Kısa konçlu çorap. ◆ Erkek çorabı.

Chausson [imz.] Aba terlik, kalçın. ◆ Baloya mahsus hafif kundura. ◆ Bir nevi pasta. ◆ Başlıca ayak oyunundan ibaret mübâreze. ◆ Refik. ◆ Sefâhetten yıpranmış kadın. || (mec.) Pek ehemmiyetsiz ve değersiz şey, cüz'i servet.

Chaussonner [ft.] Tekme ile vurmak.

Chaussure [ims.] Ayakkabı. ◆ Ayakkabı masârifi. || **Trouver – à son point à son pied** Bir işi matluba muvâfık bulmak, aradığını bulmak. || **– à tous pieds** Bayağı şey, harc-ı âmm.

Chauve [i. – s.] Saçı düşük yahut pek seyrek, asla', başı saçsız, çıplak. ◆ (Latife tarzında) İçinde kıl bulunmayan. || **L'occasion est** – Fırsattan istifade edebilmek müşkil bir şeydir.

Chauve-souris [ims.] Yarasa, şebpere, huffaş. ◆ Geceleyin dışarı çıkan adam.

Chauveté [ims.] (mr. Calvitie)

Chauvin [imz.] Gülünç bir derece-i müfritede sahib-i meslek olmak iddiasında bulunan adam.

Chauvinisme [imz.] Bir meslekte fart-ı taassub.

Chauvir [fl.] (Beygir ve ester ve merkep hakkında) **– de l'oreille** Kulaklarını dikmek.

Chaux [ims.] Kireç, kils. || (k.) Humz-ı evvel-i kalsiyum. || **– vive** Sönmemiş kireç. || **– hydratée** Sönmüş kireç. || **Pierre à** – Kireç taşı. || **– hydrolique** Su kireci, frenk kireci. || **Lait, blanc de** – Kireç şerbeti, badana. || **Eau de** – Kireç suyu.

Chaviré,e [s.] Devrilmiş (gemi).

Chavirement [imz.] Geminin alt üst olması, devrilmesi.

Chavirer [fl.] (Merâkib-i bahriye hakkında) Devrilmek, altüst olmak. ◆ Baş aşağı çevirmek. || (mec.) Beceremmemek, muvaffak olamamak. ◆ Udul etmek.

Chebec yahut **Chebek** [imz.] Akdeniz'in yelken veya kürekle giden ve şebek tabir olunan uzun kayığı, gemisi.

Chef [imz.] Baş, re's. (Bu mânâda el-yevm *Tête* kullanılır.) ◆ Birinci, reis, baş. ◆ Âmir, mâfevk. ◆ Müessis. ◆ Maiyetinde yamakları bulunan aşçıbaşı. || (Hayvanat hakkında) Re's: **50 – s de moutons** Elli re's ağnam gibi. || (crh.) Sargı başı, re's-i lifâfe. || (hk.) Cihet, nokta, madde. || **– s d'accusations** Mevadd-ı müştekâ-bihâ, ithama esas olan cerâim. || **De ce** – Bu cihetten dolayı, bu yüzden. || (as.) Baş, ser, reis. ◆ Kumandan, zâbit, âmir. ◆ Usta. || **– d'attaque** Hücum zâbiti. || **– de régiment** Alay âmiri, kumandanı. (Miralay demektir.) || **– de corps** Kıta âmiri, kumandanı yahut heyet reisi. (Rütbesi miralay, kaymakam ve hattâ binbaşı bulunsun bir kıta-i askeriyeye kumanda eden âmirdir.) || **– d'état-major** Erkân-ı harp reisi. || **– d'état-major de l'armée** Ordu erkân-ı harp reisi. || **– d'état-major général** Erkân-ı harbiye-i umumiye reisi. || **– de chambrée** Koğuşbaşı. (Bizzat koğuş onbaşısıdır.) || **– de convoi** yahut **d'escorte** Kafile yahut muhafız askeri kumandanı, reisi. || **– de détachement** Müfreze kumandanı, reisi. || **– de file** Dizibaşı. (Gerek piyade gerek süvari olsun bir diziyi teşkil eden ve birbiri arkasında bulunan iki askerden birincisi yani ilerideki nefer.) || **– de musique** Mızıka zâbiti. || **– de peleton** Nısf-ı bölük (piyadede), takım (süvaride) zâbiti. || **– de section** Takım zâbiti. (Talimlerde takımı sevk ve idare eder.) || **– de pièce** Top zâbiti (bir küçük zâbittir). || **– de poste** Karakol zâbiti, âmiri. || **– de patrouille** Tecessüs kolu zâbiti. || **– d'escouade** Manga başı (onbaşıdır). || **– armurier** Tüfekçi ustası. || **– ouvrier** Amele başı. || **– d'escadron** Süvari ve topçu ve nakliye binbaşısı. || **– de bataillon** Binbaşı, tabur kumandanı, âmiri. || **– de poste** Mevki kumandanı. || **– d'escadre** Bahriye mirlivâsı (*contre-amiral*). || **– d'atelier** İşbaşı. || **– d'office, de cuisine** Aşçıbaşı. || **De son** – Kendi başına, hod-be-hod. || **En** – Baş, ser:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

commandant en – Baş kumandan; Rédacteur en – Ser muharrir. || Venir, mettre à – Başa çıkmak. || De ce – Bu cihetten. || – de cabinet Reis-i vükelâ. || Du – de … hak ile, … hakkın intikali ile.

Chef-d'œuvres [imz.] (*chè*) Vaktiyle sanatkârların usta unvanını almak için imtihan makamında yaptıkları dikkatli iş. ◆ Bir sâni' veya muharririn en güzel eseri, cinsinin en âlâsı olan eser, eser-i nefis, enfes-i âsâr. (cm. des *chefs-d'œuvres*)

Cheferie [ims.] (as.) Bir istihkâm zâbitinin ifâ-yı vezâif ettiği daire.

Chef-lieu [imz.] Vilayet veya sancak vesâire merkezi. ◆ Merkez-i esasi. (cm. des *chefs-lieux*)

Cheïk yahut **Scheïk** yahut **Cheikh** [imz.] (Arabîden me'huz) Arab kabilesi reisi, şeyh.

Cheiroptères [imz. – cm.] (*ké*) (tt.) Yarasa cinsi, fırka-i huffaşiye.

Chelem [imz.] Bazı kâğıt oyunlarında bütün kâğıtların oyunculardan birinin eline geçmesi. = [s.] Être – Bazı kâğıt oyunlarında hiç kazanamamak.

Chélidoine [ims.] (*ké*) (nb.) Kırlangıç otu, halîduniyûn. ◆ Kırlangıç taşı.

Chelinguer [fl.] Kokmak.

Chéloïde [ims.] (*ké*) (t.) Milkat-ı seretan[132], yengeç kıskacı.

Chéloniens [imz. – cm.] (*ké*) (tt.) Kaplumbağa envâı, fasîle-i sülahfiye.

Chemiatrie [ims.] Tıbb-ı kimyevî. (*Chimiatrie* suretinde dahi yazılır.)

Chemin [imz.] Yol, tarik, râh. ◆ Güzergâh. ◆ Vasıta, tarik. ◆ Buud, mesafe. ◆ Yol halısı. || Grand – Cadde, tarik-i âmm. || – de fer Demir yolu, şimendifer. || – vicical Köy yolu. || Bon – Doğru yol. || (as.) – creux Çukur, mücef yol. || – couvert Râh-ı mestur. || – de ronde Devriye (karakol) yolu. || Par voie et par – Her tarikle, vesâit-i mümkine ile. || Se mettre en – Yola çıkmak, yola koyulmak. || Tenir; prendre le – du Birinin yolunu tutmak, bir yere doğrulmak. || Aller son petit bon homme de – Kendi yoluna gitmek, kendi işine bakmak. || Faire du – Yol almak. || – faisant Yolda, esna-yı râhta. || Faire son – İşini yola koymak. || – de velours Eshel tarik. || Le – de Saint Jacques Samanuğrusu, Kehkeşan. || – battu İşlek yol ve (mec.) görenek tariki. || – des écoliers En uzun yol. || – du paradis Yalnız bir kişi geçebilecek kadar dar ve sarp yol. || Passer son – Yoluna devam etmek, tevakkuf etmemek. || Croiser le – Mani olmak. || Tromper le – Yolda giderken tahassul eden can sıkıntısını her ne vasıtasıyla olursa olsun def etmek, avunmak. || En – de Olmak üzere, yolunda.

Chemineau [imz.] İş aramak üzere yollarda dolaşan amele, rençber. ◆ Serseri, hâne-berduş.

Cheminée [ims.] Ocak, şömine. ◆ Baca. ◆ Kapsüllü silah memesi. || – à la prussienne Sac ocak, şömine. || Sous la – Hafiyen. || – Se chauffer à la – du roi René Güneşte ısınmak. || – d'aérage Maden ocaklarına hava vermek için açılan kuyular, tecdid-i hava bacası.

Cheminement [imz.] (as.) Yol alma (hücum-ı müretteb ameliyatında). ◆ İlerleme (ameliyat-ı hafriye). ◆ Kat'-ı mesafe usulü (turuk-ı takarrübiye). || Méthode de – Topografyaca haritası alınmak maksud olan bir kesîrü'l-adlâ'ın adlâ'-ı muhtelifesini malum bir mikyas ile bir zâviyeden onun ittisalindekine geçmek şartıyla plançete üzerine nakletmekten ibarettir. || – de siège offensif Muhasara-i taarruziye turuk-ı takarrübiyesi. || Commencer le – Hücum-ı müretteb icra etmek. || – tactique Ta'biyece (kat'-ı) mesafe, yol yürüme. || – équestre Süvari yürüyüşünün usul-i mesâhası. || – pédestre Piyade yürüyüşünün usul-i mesâhası.

Cheminer [fl.] Yola girmek, yol almak. ◆ Gitmek, yürümek, ilerlemek, maksada nâil ol-

132 Orijinal metinde dizgi hatası: سرطاف şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında سرطان [=seretan: yengeç] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKÇE BİLİMLER ARŞİVİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

mak. || L'affaire chemine – İş iyi gidiyor. || (as.) Turuk-ı takarrübiye ile yol almak, ilerlemek.

Chemise [ims.] Gömlek, kamis, pîrâhen. ◆ Zarf, kap. ◆ Kaplama, örtü. || – de nuit Gecelik gömlek. || – ardente Mukaddemâ Avrupa'da ihrak bi'n-nâr cezasıyla mahkûm adamlara giydirilen kükürtlü gömlek. || Entre la peau et la – Gizlice. || – s de conseiller Mesruk çamaşır. || Pomme de terre en – Kabuğu soyulmaksızın pişirilmiş patates. || (as.) Zarf, kurşun zarfı. ◆ Kamis, gömlek. || – de fortification Toprak istihkâm muhiti. ◆ Kale bedeni. || – à feu Ateş gömleği. (Kabil-i iştial mevad ile mutallâ olan bu gömlek ateş kesilmiş olduğu hâlde bir gedikten, bir bedenden veya bir gemiden düşman üzerine endaht edilir idi.) || – de batterie Batarya gömleği. (Bir sahrâ bataryasının çalı, sepet, çim, toprak torbası gibi şeylerden imal olunan örtüsünden ibarettir.)

Chemiserie [ims.] Gömlekçilik. ◆ Gömlekçi dükkânı.

Chemisette [ims.] Yakalık ve göğüslükten ibaret gömlek. ◆ Yakası açık kadın yeleği.

Chemisier,ère [i.] Gömlekçi.

Chênaie [ims.] Meşe ağaçlığı, meşelik.

Chenal [imz.] Değirmen suyunun yolu. ◆ Bir gemi geçebilecek kadar dar cetvel. ◆ Geçit, boğaz. ◆ Oluk, çatı deresi.

Chenapan [imz.] Haydut.

Chêne [imz.] Meşe ağacı, şecer-i belût. ◆ Meşe odunu. ◆ Meşe ağacından tahta ve kereste. ◆ (mec.) Kuvvetli, cesur, metin adam, insan. || Faire suer le – Katl ü telef etmek. || – pédonculé ve – commun Ak meşe. || – rouvre Kara meşe. || – yeuse Yeşil meşe. || – liège Mantar meşesi. || – chevelu Saçlı meşe. || Pomme de – Palamut.

Chêneau [imz.] Küçük meşe ağacı.

Chéneau [imz.] Çatının oluğu.

Chenet [imz.] Ocak ızgarası. || Avoir les pieds sur le – Rahat yaşamak, hiçbir işle meşgul olmamak.

Chêneteau [imz.] Meşe fidanı.

Chènevière [ims.] Kenevir tarlası, kenevirlik. || Épouvantail à – Bostan korkuluğu ve (mec.) pek çirkin ve mahuf.

Chènevis [imz.] Kenevir tohumu, çetene.

Chènevotte [ims.] Kabuğu ayıklanmış kenevir, kenevir ipliği.

Chènevotter [fl.] (Asma vesâir nebatat hakkında) Pek ince filizler, fişkınlar vermek, sürmek.

Chenil [imz.] (*l* okunmaz) Av köpeklerinin yatırıldığı mahal. ◆ Av takımlarıyla hademesine mahsus daire. || (mec.) Pis ev yahut oda.

Chenille [imz.] Tırtıl. ◆ Miskin ve muzır adam. ◆ Muacciz ve yapışkan, son derecede çirkin adam. ◆ Tırtıl şeklinde kadifeden küçük saçak. || (mec.) Azap ve ıztırab-ı şedid.

Chenillère [ims.] Tırtıl yuvası. ◆ Tırtılı çok mahal.

Chenilette [ims.] Tırtıl otu.

Chenique [i.] Bir nevi müskir.

Chénopode [imz.] (*ké*) (nb.) Kaz ayağı, kurbağa otu.

Chénopodées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i isfenâhiye.

Chenu,e [s.] İhtiyarlıktan ağarmış. ◆ (Lisan-ı şiirde) Beyaz, ak. ◆ İhtiyar. || (mec.) Köhne, hâyîde. ◆ Âlâ, mükemmel, tam. || Vieillard – Saçı sakalı ağarmış ihtiyar. || Arbre – Tepesinin yaprakları dökülmüş ağaç. || Mont – Tepesi kar ile mestur dağ. || Vin – Eski şarap. = [imz.] Âlâ, mükemmel şey.

Cheptel [imz.] Hâsılatının bir kısmı mukabilinde birine hıfzettirilen hayvanat mukavelesi. ◆ Bu suretle emanet bırakılan hayvanat.

Chèque [ims.] Havalenâme, çek.

Cher,ère [s.] Sevgili, aziz; Mon – ami Sevgili dostum, muhibb-i azizim; Mon – Azizim. ◆ Zî-kıymet, kıymetdar. ◆ Pahalı, galî. ◆ Pek pahalı satan. || Une – e année Bir kaht u galâ senesi, hâsılatın az olduğu sene. = [h.] Pahalı, yüksek fiyatla; Vendre – Pahalı sat-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mak; Coûter – Pahalı düşmek, gelmek. || C'est – épice Fiyatı gayet pahalı bir şey hakkında söylenir. || (mec.) Büyük bir fedakârlık veya ziyan mukabilinde.

Cherche [ims.] Arama, cüst ü cû; Être en – de Cüst ü cûsunda olmak.

Cherché,e [s.] Aranmış, aranılan. ◆ Tekellüflü; Rien de – dans son style İbaresinde asla tekellüf yoktur.

Chercher [ft.] Aramak, araştırmak, taharri etmek. ◆ Bir şeyi hatıra getirmek için düşünmek. ◆ İstemek, talep etmek. ◆ Karşısına çıkmak. ◆ Çalışmak, sa'y etmek: – à oublier Unutmaya çalışmak. || – son pain Teseül etmek, dilenmek. || – femme (Bir erkek hakkında) Evlenmek üzere kadın aramak. || – midi à quatorze heures Bilâ-lüzum ehemmiyetsiz maniler ihdas etmek. || Le bien cherche le bien "Para parayı çeker" meselimize mukabil olarak müsta'meldir. || Se – Birbirini aramak. ◆ Kendini anlamaya çalışmak. || Se faire – Kolayca bulunmamak, keşfi müşkil olmak.

Chercheur,se [i.] Arayan, arayıcı, mütefahhıs. ◆ Bir büyük dürbüne ilave olunan küçük dürbün. || – de pain Dilenci (kullanılmaz). || – de franches lippées Kâselis, tufeylî.

Chère [ims.] Hüsn-i kabul. ◆ Taam, ziyafet. || Faire bonne, grande – İyi yiyip içmek, iyi beslenmek. || Faire maigre, petite – İyi yiyememek, fena beslenmek. || Faire – lie Zevk u safâ ile imrar-ı hayat etmek. || – d'homme fait vertu Bir işi hüsn-i idare için onda doğrudan doğruya alâkadar olan adamın hazır bulunması kadar kıymetdar bir şey yoktur.

Chèrement [h.] Muhabbet ve şefkatle. ◆ Pahalı olarak.

Chéri,e [s.] Şefkatle sevilen, sevgili. = [i.] Mahbub, mahbube. ◆ Sevgili, metres.

Chérif [imz.] (Arabîden me'huz) Şerif. ◆ Hâkim. || Grand – Emir-i Mekke.

Chérifat [imz.] (Arabîden me'huz) Şerâfet. ◆ Emâret-i Mekke.

Chérir [ft.] Ziyadesiyle sevmek, aşk ve şefkatle sevmek. || Se – Aşk ve şefkatle sevilmek. ◆ Birbirine muhib, müşfik olmak. ◆ Kendi nefsini çok sevmek.

Chérissable [s.] Ziyadesiyle sevilmeye şâyan ve müstehak.

Chersonèse [ims.] (Eski coğrafya ıstılahında) Şibh-i cezîre.

Cherté [ims.] Pahalılık, galâ. || – foisonne Bir şeyin fiyatı ne kadar pahalı olursa esnaf ondan satmayı o kadar ziyade isterler.

Chérubin [imz.] Kerrûbiyûn sınıfından melek. ◆ Kanatlı çocuk resminde melek tasviri. || (mec.) Gayet güzel çocuk yahut pek genç delikanlı.

Chervis yahut Chervi [imz.] Yabani havuç, sisarun.

Chester [imz.] (*tchès-teur*) İngiltere'nin bu isimle müsemmâ şehrinde çıkan meşhur peynir.

Chétif,ve [s.] Zayıf, cılız, çelimsiz. ◆ Hakir, miskin. ◆ Değersiz, ehemmiyetsiz. ◆ Fakir, fakirâne. || – mine Hastalıklı ve miskince çehre.

Chétivement [h.] Miskince. ◆ Fakirâne. ◆ Ehemmiyetsiz ve değersiz bir surette.

Chevage [imz.] Cam hamurunun kalıba ısâgası.

Cheval [imz.] At, beygir, feres, esb. || – de bataille Bir süvarinin, bir cündînin her zaman bindiği beygir ve (mec.) en ziyade istinat olunacak delil. ◆ Daima takip olunan tarz-ı hareket. || – de course Koşu, yarış beygiri. || – de carosse Araba beygiri ve (mec.) kaba ve cahil adam. || – de bât Yük beygiri ve (mec.) bütün işler kendisine yüklenen adam. || – de retour Mükerrer, bir cürmü tekrar ale't-tekrar işleyen mücrim. || Dans le pas d'un – Kolay, rastgele. || Fièvre de – Pek şiddetli sıtma. || Médecine de – Pek kuvvetli ilaç. || Homme de – Süvari, atlı. || – marin Su aygırı. || Monter sur ses grands – aux Hüsn-i niyet ile başlamak. || à – Atlı olarak. ◆ İki tarafında, her iki cihetinde. ◆ Şiddetli tabirat ile. || à – ! At başına! ◆ Bin kumandası.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

|| Être mal à – İşi iyi gitmemek. || Cheval vapeur – yahut sadece – Buhar makineleri kuvvetinin vâhid-i kıyasîsi, beygir kuvveti. || – fondu Çocukların oynadıkları uzun eşek oyunu. || (as.) – de devant Çengel beygiri (en ileride bulunandır). || – de milieu Şıvgar beygiri (ortada bulunandır). || – de derrière Dip beygiri (en geride bulunandır). || – de trait léger Binek (hafif ok) atı (topçu, istihkâm ve nakliye askerlerine mahsustur). || – de gros trait Araba (ağır ok) atı. || – de selle Binek (eğer) atı (süvariye mahsus). || – de tête Zâbitan binek atı. || – de bois Ahşap talim atı, tahta at. ◆ Fransa'da mukaddemâ müsta'mel mücâzat atı. || – blanc Beyaz, – alezon Al, – noir Yağız, – bai Doru, – isabelle Kula, – souris Sincâbî, – gris Kır, – aubère Boz, – louvet Kurt kulası, – rouan Mercan kırı, ecrah, – pie Alaca dondaki atlar. || – chatré İğdiş beygir. || – sans verge Yedek beygir. || – de frise Kirpi, hücum kazığı (esbab ve vesâit-i müdafaa-i fer'iyedendir). || – de frise roulant Cer kirpisi. || – bardé Zırhlı at (bilhassa göğsü zırhlı at demektir). – caparaçonné Haşalı (gaşiyeli) at. || – d'attelage Koşum atı. || – de bât Mekârî (semer) atı. || – de monture Binek atı. || – de prise Ganimet atı. || – houssé Örtülü at. || – de poste Posta, tatar, menzilhâne beygiri. || – de train Koşum beygiri. = [cm.] Süvari askeri, atlı. (cm. des *chevaux*)

Chevalement [imz.] (m.) Tamir olunacak binanın kazıklar üzerine alınması.

Chevaler [fl.] Bir iş için gidip gelmek; teşebbüsatta bulunmak. (Eskidir.) = [ft.] Tamir olunacak duvarı kazıklar üzerine almak. ◆ İskele kurmak, iskeleye almak.

Chevaleresque [s.] *chevalier* denilen cengâver bir zâdegân sınıfına müteallik, kahramanâne.

Chevaleresquement [h.] Bir tavr-ı kahramanâne ile.

Chevalerie [ims.] Cengâver bir zâdegân sınıfı, şövalyelik. ◆ Ale'l-ıtlak zâdegânlık. ◆ Zâdegân sınıfı. || – errante Rast gelen vukuatta kahramanlık göstermek üzere serseri gezen zâdegân sınıfı.

Chevalet [imz.] Tezgâh. ◆ Sehpa, masa. ◆ Tamir olunacak binanın altına konulan kazıklar. ◆ İskele. ◆ Avrupa'da eski bir işkence aleti. ◆ Keman köprüsü. || Tableau de – Orta boyda levha. || Pont de – Kazıklar üzerine kurulmuş köprü. || – de peintre Ressam sehpası. || (as.) – de Bigaro Bigaro sehpası. (Avusturya ordusunda müsta'meldir.) || – d'armes Tüfek (esliha) sehpası. || – de corps de garde Karakolhâne sehpası. (Odun biçmeye mahsustur.) || – de pont Köprü sehpası. || – de pont-volant Seyyar köprü sehpası. || – de coulevrine Kulevrin sehpası. || – de piquet Pike (tüfeği) sehpası. || – de fusée Fişek (tapa) sehpası.

Chevalier [imz.] Zâdegân sınıfının en aşağısında ve barondan dûn bulunan adam, şövalye, sipahi. ◆ Kurun-ı Vustâ'da mezhep uğruna harp etmek üzere müteşekkil bir zâdegân sınıfı. ◆ Bir nişanın en küçük rütbesini hâiz adam. || (mec.) Müdâfi, taraftar. || – errant Şövalye sınıfının hâne-berduş takımından olan. ◆ Daima gezen, yolda bulunan adam. || Se faire le de quelqu'un – Birini müdafaa ve muhafaza etmek. || – d'une dame Bir kadına refakat ve hürmet ve riayet eden adam. || – d'honneur Bir kraliçe veya prensesin maiyetinde bulunan asil adam. || – d'industrie Dolandırıcı. || – du mètre Mensûcat satan dükkâncı. || Armer quelqu'un – Birisini mutad olan merasimin icrasıyla şövalyelik mesleğine kabul etmek. ◆ – de l'enfer Şeytan.

Chevalière [ims.] Şövalye zevcesi. || Éperon à la – Kayışlı mahmuz.

Chevaline [sms.] Beygire müteallik; Race – Cins-i feres, ırk-ı feres.

Chevance [ims.] Mâmelek. (Eskidir.)

Chevauchant,e [s.] Birbirine girmiş, mündemiç, girift.

Chevauchée [ims.] [ims.] Beygir ile gezme, beygirle teferrüc. ◆ At koşusu. ◆ Hizmet. ◆ Bir

yük hayvanının bir vakt-i muayyende kat ettiği mesafe. ◆ Düşmanın toprağına duhul, ılgar. (Bu mânâ eskidir.)

Chevauchement [imz.] Beygirle gitme. || (nb.) Yaprakların birbirine geçmesi, indimac. || (tşr.) Kemiklerin birbirine geçmesi, mürâkebe-i azm.

Chevaucher [fl.] At ile koşmak, beygir ile gezmek. ◆ Beygire biner gibi binmek. ◆ Birbirine geçmek, karışmak. || (mec.) Duhul ve nüfuz etmek. İlerlemek. ◆ Gözükmek, zuhur etmek.

Chevaucheur [imz.] Atla gezen adam.

Chevauchure [imz.] Birbirine geçme, indimac.

Chevau-léger [imz.] Vaktiyle Avrupaca bir hükümdarın maiyetinde bulunan zâdegândan müntahab süvari bölüğü efradından beheri. || (as.) Hafif süvari.

Chevecier [imz.] Kilisede mumları yakan hizmetçi, kayyım.

Chevelu,e [s.] Saçlı, müşa'ar. ◆ Uzun saçlı. || (nb.) Kıl gibi ince kökleri olan, eş'ar, ehleb. || (tşr.) **Cuir** – Cildin kılların kökleri üstünde bulunan tabakası, cild-i müşa'ar. || (hy.) **Comète** – **e** Necm-i gîsû-dâr. = [imz.] Köklerin en ince uçlarının mecmûu.

Chevelure [ims.] Bir adamın saçlarının heyet-i mecmuası. (Kesret mânâsını ihtivâ eder.) || (hy.) Necm-i gîsû-dârın zülfü. || – **de Bérénice** Bir cümle-i kevkebiye, hen'a.

Chever [ft.] Yüzük taşının altını oymak.

Chevet [imz.] Yatağın baş tarafı, başucu. ◆ Yüz yastığı. ◆ Daire-i mahremiyet ve samimiyet. ◆ Top dayağı. || (mec.) Vasıta-i istirahat. ◆ Alelâde birlikte yaşanılan ve daima kullanılan şey. || **Épée de** – Gece başucunda muallak bulunan seyf. ◆ Gece yanından hiç ayrılmayan şey. ◆ Dönüp dolaşıp daima sevilen, istenen, yapılan şey. ◆ Birinden hiç ayrılmayan refik. || **Être brouillé avec son** – Uyuyamamak. || (m.) Kilisenin baş tarafı.

Chévetain [imz.] Yüzbaşı. ◆ Miralay. (Kadîmen Fransız milis asâkirine mahsus idi.)

Chevêtre [imz.] Yular. ◆ Döşeme kirişi. || (crh.) Çene sargısı, lifâfe-i lihye

Cheveu [imz.] Saç, baş kılı. ◆ (Nebatatta) Püskül. || (mec.) Ramak. ◆ Müşkilat, mevâni. ◆ Muhabbet, arzu: **Avoir un – pour une femme** Bir kadın için muhabbet perverde etmek. || **Faux – x** ve **Tour de – x** Takma saç. || **Se prendre aux – x** Dövüşmek, saç saça gelmek. || **Faire dresser les – x** Tüyleri ürpertmek. || **S'arracher les – x** Kederden, me'yusiyetten saçlarını yolmak. || **Tiré par les – x** Gayritabii, nâ-mâkul. || – **de mer** Deniz yosunu. || – **Vénus** Şam çörek otu. || **En** – Başı açık olarak, serpuş olmadığı hâlde. || **Fendre un – en quatre** "Kılı kırk yarmak" meseline mukabil olarak müsta'meldir.

Chevillage [imz.] Çivi yahut kama ve takoz kakma. ◆ Çivi ve kama ya takozla yapılan iş.

Cheville [ims.] Cıvata, kama, takoz. ◆ Bir şey asmak için duvara mıhlanan çivi. ◆ Keman kulağı, gûş. || (tşr.) Topuk kemiği, kâ'b. || (ed.) Mahzâ kafiye veya seci için îrad olunmuş fazla kelime, haşv. || – **ouvrière** Büyük demir cıvata (Arabanın ön düzenini art düzene raptetmeye mahsustur.) || (mec.) Bir şeyin esaslı cüzü, direği. || **Il ne lui va pas à la** – Onun kâ'bında değildir. || **Vente à la** – Kasapların toptan et satması. = [cm.] Geyik ve buna mümâsil hayvanat boynuzları.

Chevillé,e [s.] Çivilenmiş gibi sağlam. ◆ Çivi şeklinde. ◆ Haşviyatı çok (ibare). || **Tête – e** Boynuzları çok geyik başı.

Cheviller [ft.] Çivilemek. ◆ Köşelerini çivileyerek sermek. ◆ İbareye haşviyat karıştırmak.

Chevillette [ims.] Anahtarlı çivi. ◆ Tahta anahtar.

Chèvre [ims.] Dişi keçi. ◆ Maçuna. ◆ Vinç. ◆ Ayyuk (necm-i sabit). || **Prendre la** – Daralmak. || **Pied de** – Ucu keçi ayağı şeklinde demir manivela. || **Ménager la – et le chou** Suya sabuna dokunmamak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Chevreau [imz.] Keçi yavrusu, oğlak. ◆ Sepilenmiş keçi yavrusu derisi. ◆ Âteşîn, cevvâl delikanlı.

Chevrefeuille [imz.] (nb.) Hanımeli.

Chèvre-pieds [smz.] (Esâtirde) Keçi ayaklı. = [imz. – cm.] Ayakları keçi ayağına müşâbih periler. ◆ Gayet biçimsiz, sakil adam.

Chevreter [fl.] (Keçi hakkında) Doğurmak.

Chevrette [ims.] Küçük dişi keçi. ◆ Dişi karaca. ◆ Teke, karides. ◆ Gayda. ◆ Ocak demiri.

Chevreuil [imz.] Karaca.

Chevrier,ère [i.] Keçi çobanı.

Chevrillard [imz.] Karaca yavrusu.

Chevron [imz.] Çatı kirişi, merteği. ◆ Dört köşe ve cesâmeti vasat derecede odun veya demir parçası. ‖ (as.) Şerit; – de livrée Alâmet-i fârika şeridi. (Onbaşı, bölük emini ve çavuşların kollarına taktıkları şerit.) ‖ – d'ancienneté Kadem şeriti. (Bu mânâda *galon* lafzı da müsta'meldir.) ‖ – d'habillement Elbise kol şeridi.

Chevronnage [imz.] Çatı kirişinin vaz'ı, kirişleme.

Chevronné,e [s.] Kirişler vaz' olunmuş, kirişli. ◆ Küreğe yahut hapse girip çıkmış herif, mükerrir.

Chevronner [ft.] Çatı kirişlerini koymak.

Chevrotain [imz.] Misk keçisi, âhû-yı Çin.

Chevrotant,e [s.] Keçi sesine müşâbih, ma'zî. ‖ Voix – e Keçi sesi gibi titrer ses, savt-ı ma'zî. ‖ (mec.) Zayıf, âciz, ismâa gayr-ı kadir.

Chevrotement [imz.] Sesin keçi sesi gibi titremesi.

Chevroter [fl.] (Keçi hakkında) Yavrulamak. ◆ Keçi gibi bağırmak, sesini keçi gibi titretmek.

Chevrotin [imz.] Debbağlanmış oğlak derisi. ◆ Kolayca darılıp hiddetlenen adam. (mr. Chevrotain)

Chevrotine [ims.] Karaca saçması, iri saçma, küçük kurşun.

Chez [hc.] Evinde: – moi Evimde, bende; – vous Evinizde, sizde. ◆ İndinde, nezdinde, yanında; – les anciens Mütekaddimîn indinde; Servir – un prince Bir prensin yanında hizmet etmek. ◆ Zâtında, şahsında, kendisinde; C'est – lui une habitude Bu kendisinde bir âdettir, âdetidir. ◆ Memleketinde; – les Anglais İngilizlerin memleketinde, İngiltere'de. ‖ De – Par – Evinden: ‖ qui sort de – moi? Evimden kim çıkıyor? passer par – nous Bize, bizim evimize uğramak. ‖ Près – nous, loin de – nous Bize, bizim evimize yakın, bizden, evimizden uzak. = [i.] Le – soi Herkesin kendi evi.

Chiaoux [imz.] (Türkçeden me'huz) Çavuş.

Chiasse [ims.] Maden köpüğü. ◆ Böcek, sinek tersi. ‖ (mec.) Hakir ve nâçiz, nefret-bahş şey. ◆ Metres.

Chibouque [ims.] yahut Chibouk [imz.] (Türkçeden me'huz) Çubuk.

Chic [imz.] (*c* okunur) Sanâyide ve bilhassa resimde maharet. ◆ Ressamın ellerindeki mahareti, âdeta maharet-i maddiyesi ki bunda his ve fikrin dahli yoktur. ◆ Zarafet, şıklık. ◆ Bir şeye mahsus hâl-i mümtaz.

Chican [imz.] Çekiç.

Chicane [ims.] Tezviratlı dava, hiyel-i kanuniye, müzevvirlik. ◆ Nizâ, mücadele. ‖ (as.) Taciz, karakol kavgası. ‖ Guerre de – Düşmanı taciz için ehemmiyetsiz karakol ve ileri karakol muharebesi. ‖ Pays de – s Avârız ve mevâni-i tabiiyesi hasebiyle mukavemeti tezyid eden memleket. ‖ Hérisser de – s un camp retranché Bir müstahkem ordugâhı mevâni-i suniye ile teçhiz etmek. ‖ Théâtre de – s Dârü'l-mevâni ‖ – du fossé Hendek mevâni-i suniyesi. ‖ – de défense Vesâit-i müdafaa. ‖ Voler à la – Kalabalıkta ellerini arkasına bağlayıp bir adamın önüne geçerek saatini, parasını çalmak.

Chicaner [fl.] Müzevvirlik etmek, tezviratlı davalara girişmek. ◆ Sebepsiz nizâ etmek. = [ft.] Eziyet vermek, muazzeb etmek. ◆ Sebepsiz muhakemeye davet etmek. ◆ Nâ-be-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mahal itiraz etmek. || (as.) Kadem kadem müdafaa etmek.

Chicanerie [ims.] Dava tezviratı, müzevvirlik. ◆ Kasden îka edilen müşkilat.

Chicaneur,se [i. – s.] Tezviratlı davaları ve nizâı seven, tezviratçı, müzevvir.

Chicanier,ère [i. – s.] Sebepsiz ve yok yere münâzaa etmeyi seven, münâzaacı.

Chicard yahut **Chicart** [s.] Zarif, şık. = [imz.] Balolara bilhassa karnaval balolarına çok müdavim adam.

Chiche [s.] Hasis, nâ-kes. ◆ Bol olmayan, kıt. ◆ Âdi.

Chiche [imz.] Nohut. (Eski olup şimdi *pois-chiche* denilir.)

Chichement [h.] Hissetle, tamahkârâne. ◆ Kıtlıkla, miskinâne.

Chichotter [fl.] En ufak bir masrafı bile hesap etmek, ondan çekinmek.

Chicon [imz.] Uzun yapraklı marul.

Chicoracées [ims. – cm.] (nb.) Hindibâya müşâbih nebatat, fasîle-i hindebiye.

Chicorée [ims.] Hindibâ. || – **sauvage** Yaban hindibâsı, hindibâ-yı berrî. || **Café de** – yahut sadece – Kavrulmuş ve kahve gibi pişmiş hindibâ.

Chicot [imz.] Kırılmış yahut kesilmiş ağacın toprakta kalan kütüğü. ◆ Kırık diş kökü, nakz-ı sin. ◆ Parça, kırıntı.

Chicoter [fl.] Değersiz ve ehemmiyetsiz şeyler için nizâ etmek. = [ft.] Ağızda diş yokmuş gibi yavaş yavaş yemek.

Chicotin [imz.] Sabır otundan ve ebûcehil karpuzundan çıkarılan acı madde, mirar. || (mec.) Gayet nâhoş şey.

Chie-en-lit [imz.] Karnaval günlerinde sokaklarda gezen maskaralara çocuklar ve avam tarafından verilen isim. (cm. des *chie-en-lit*)

Chien,ne [i.] Köpek, kelb; – **de berger** Çoban köpeği; – **de chasse** Av köpeği, zağar; – **de manchon** Fino köpeği; – **savant** Talimli köpek. || Tabanca ve tüfek horozu; – **de sûreté** Emniyet horozu. || – **de fusil à silex** Çakmaklı tüfek horozu. || (mec.) Zelil, hakir, alçak, denî. ◆ Merhametsiz ve fena adam. ◆ Alaka, tutkunluk. || (hy.) İki cümle-i kevkebiyenin ismi: **Grand** – Kelb-i ekber, **Petit** – Kelb-i asgar. || **De** – ve – **de** Pis, murdar, berbat: **Un** – **d'homme** Pis, murdar bir herif; **Un temps de** – Pek pis hava. || – **marin** ve – **de mer** Deniz köpeği. || **Comme un** – Pek ziyade, son derecede. || **Sacré** – Gayet sert müskir. || – **traître** Havlamaksızın ısıran köpek. || **Échorcher son** – **pour en avoi le peau** Meyvesini almak için ağacı kesmek tabirinin mukabilidir. || **Avoir été mordu par un** – **enragé** Havadan nem kapan bir tabiatta olmak. || **Entre** – **et loup** Alacakaranlıkta. || **Bon** – **chasse de race** El-veledü sırrı ebîhi. **Saint Roch et son** – Birbirinden ayrılmaz iki kişi.

Chiendent [imz.] Ayrık otu, ırk-ı necil. ◆ Müşkil nokta.

Chien-loup [imz.] Kurt cinsiyle karışık köpek. (cm. des *chiens-loups*)

Chienne [ims.] Dişi köpek.

Chiennée [ims.] Dişi köpeğin bir defada doğurduğu yavrular.

Chienner [fl.] (Dişi köpek hakkında) Doğurmak, eniklemek, kunnamak.

Chier [fl. – ft.] Def-i tabii etmek, tegavvut. || – **de yeux** Ağlamak.

Chieur,se [s.] Def-i tabii eden. (Pek fena bir kelimedir.)

Chiffe [ims.] Kâğıt imalinde müsta'mel paçavra. ◆ Âdi kumaş, çul. ◆ Gevşek adam.

Chiffon [imz.] Eski bez parçası, paçavra. ◆ Yazılı ve yazısız yırtılmış, atılmış kâğıt parçaları. ◆ Ehemmiyetsiz kitap. ◆ Kadınların fazla ve yalnız süse dair elbise parçaları. ◆ Eski püskü giyinmiş adam, pelâs-pûş. || **Un** – **d'enfant** Bir ufak kız. || – **de pain** Ekmek parçası. || – **rouge** Dil. || **Balancer le** – **rouge** Lakırdı söylemek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Chiffonage [imz.] Buruşturma. ◆ Paçavraya dönmüş elbise vesâire. ◆ Eski paçavraları karıştırma.

Chiffonne [imz.] Zayıf ve lüzumsuz dal.

Chiffonné,e [s.] Buruşmuş, buruşuk. || (mec.) Muztarip, muazzeb, canı sıkılmış. || **Mine – e** Âzâsı güzel olmadığı hâlde latif çehre.

Chiffonner [ft.] Buruşturmak, paçavraya çevirmek. ◆ Sürat ile ve hafif bir zarafetle vücuda getirmek. ◆ Sıkmak, eziyet vermek. || **– une femme** Bir kadını sıkıştırmak. = [fl.] Eski püskü şeyler yahut kadın esvabı biçip dikmek. ◆ Sokaktan paçavra toplamak.

Chiffonnier,ère [i.] Paçavracı. ◆ Havâdisçi. || **– du Parnasse** Müntahil şair.

Chiffonnier [imz.] yahut **Chiffonnière** [ims.] Kadınların dikiş çekmecesi.

Chiffrage [imz.] Şifre ile tahrir.

Chiffre [imz.] (Arabîden me'huz: cifr) Rakam; **– s arabes** Erkam-ı Arabiye, erkam-ı âdiye; **– s romains** Erkam-ı Rumiye. ◆ Nümero. ◆ Meblağ, miktar; **– rond** Küsursuz miktar, para, meblağ. (Bazı kimseler Fransızcanın tercümesi olmak üzere bu mânâda toparlak rakam?! diyorlar ise de bu ifadenin selîkamıza muvâfik olmadığı derkârdır.) ◆ Fiyat işareti. ◆ İşaret. ◆ Cifre, şifre; **Clef du** – Şifre miftahı; **Bureau du** – Şifre kalemi. ◆ Rumuz, işaret. ◆ Bir isme işaret olunmak üzere yazılan bir veya iki harf, marka. || **Un zero en** – Solda sıfır.

Chiffré,e [s.] Nümerolu, murakkam. ◆ Şifreli. ◆ Takdir olunmuş.

Chiffrer [fl.] Hesap etmek, hesap yapmak. || (mec.) Düşünmek, hesap etmek. = [ft.] Nümero atmak. || (mec.) Hesap etmek, rakam ile takdir ve tahmin etmek. ◆ Şifre ile yazmak.

Chiffreur [imz.] İyi hesap bilen, muhâsib.

Chignon [imz.] Ense. ◆ Arkada toplanmış saç, saç topuzu.

Chilalgie [ims.] (t.) Elem-i şefe, dudak ağrısı.

Chiliarchie [ims.] (as.) Şiliyarşi, kiliyarşi. (Eski Yunanîler nezdinde şimdiki tabura muadil bir kıta-i askeriyedir.)

Chiliarquo [imz.] (as.) Yunan-ı kadim asâkirinde şiliyarşi[133] kumandanı. (Şimdiki binbaşıya muadil bir zâbittir.) ◆ Filo kumandanı (Romalılar nezdinde).

Chilon [imz.] Dudak çatlaması, intifah-ı şefeteyn.

Chimère [ims.] Esâtirin bir hayvan-ı mevhumu, ejderha. ◆ Hayâlat, kuruntu. ◆ Beynlerinde irtibat bulunmayan bir takım şeyler. || **– antarctique** Fil balığı.

Chimérique [s.] Hayâlat ve kuruntuya müteallik, esassız, mevhum.

Chimériquement [h.] Hayâlat ve kuruntu ile.

Chimie [ims.] Kimya. ◆ Ecsamın terekküb ve tahallül-i tabiisi. || **– minéral ou inorganique** Kimya-yı madenî. || **– organique** Kimya-yı uzvî. || **– industrielle** Kimya-yı sınâî. || **– analitique** Kimya-yı tahlilî.

Chimique [s.] Kimyaya müteallik, kimyevî. || **Productions – s** Ecza-yı kimyeviye. || **Allumettes – s** Uçlarında fosfor bulunarak delk ile ateş alan kibritler. || **Abréviations – s** Rumuzat-ı kimyeviye.

Chimiquement [h.] Kimya kavâidine tatbikan, fenn-i kimya vasıtasıyla, bi'l-kimya.

Chimisme [imz.] Simya, sû-i isti'mal-i kimya.

Chimiste [imz.] Fenn-i kimya âlimi, kimyager. || [mec.] Müşerrih, tahlilkâr.

Chimpanzé yahut **Chimpanzée** yahut **Chimpansé** [imz.] Şempanze denilen maymun (Afrika'da bulunur).

Chinage [imz.] Dokunacak kumaşa nakışlar yapmak üzere ipeklerin telvin ve istihzarı, iplik boyacılığı.

Chinchilla [imz.] Şili ve Peru'nun bir nevi kedisi ki postu zî-kıymet bir kürktür, şinşil kedisi. ◆ Hayvan-ı mezkûrun postu ve bunun rengi.

133 fr.: *chiliarchie*.

Chiné,e [s.] Çiçekli veya çizikli (çorap vesâire).

Chiner [ft.] Dokunacak kumaşa nakışlar yapmak üzere ipeklerini boyayarak istihzar etmek. = [fl.] Tekrar satmak üzere ufak tefek tuhafiyeler, müsta'mel nadide eşya satın almak.

Chinois,e [i. – s.] Çinli. ◆ Çin'e veya sekenesine müteallik, ait. ‖ (nb.) Çin turuncu. ‖ **Ombres – es** İki el ve parmaklar vasıtasıyla ve gece aydınlığın iânesiyle duvar veya sâir beyaz bir cisim üzerine aksettirilen gölge resimleri ki pek güzel bir eğlence teşkil eder, hayal, zıll. ‖ **à la – e** Çin usulünce, Çinkârî. = [imz.] (makam-ı zemmde) Garip adam. ◆ Çin lisanı.

Chinoiser [ft.] Çinlileştirmek, Çin ahlak ve âdâtını vermek.

Chinoiserie [ims.] Çin masnûatı, Çinkârî mamulat. ◆ Bunların taklidi. ‖ (mec.) Oyuncak kabîlinden şeyler. ◆ Garip, münasebetsiz şeyler.

Chinure [ims.] Kumaş nakışı, basma çiçeği.

Chio [ihs.] Sakız adası.

Chiourme [ims.] Hıdemat-ı şâkkada müstahdem mücrimîn güruhu.

Chiper [ft.] Dibâgat etmek, sepilemek. ◆ Değersiz bir şey çalmak, aşırmak (bilhassa çocuklar hakkında müsta'meldir.)

Chipeur,se [i.] Değersiz şeyler hırsızı.

Chipie [ims.] Bir şey beğenmeyen, ismet-füruşluk eden çirkin kadın yahut kız.

Chipolata [ims.] Soğanlı ve sarmısaklı bir yemek.

Chipoter [fl.] Teenni ve ihmal ile bir iş yapmak, angarya gibi işlemek. ◆ Bahane bulmak. ◆ Uzun uzadıya pazarlık etmek.

Chipotier,ère [i.] Teenni ve ihmal ile çalışan. ◆ Bahaneci. ◆ Uzun uzadıya pazarlık etmeyi, çekişmeyi seven adam.

Chippe [ims.] Kırıntı.

Chique [ims.] Ağız tütünü, ağızda tutulan tütün, muzga. ◆ Camdan ufak oyun yuvarlağı, bila. ◆ Böceği olmuş ipek kozası. ◆ Bu kozanın ipeği. ◆ Kilise. ◆ Çakırkeyif hâli. ◆ Mutad olmuş titizlik, huysuzluk. ‖ (nb.) Amerika piresi, et kenesi, şik. ‖ **Poser sa –** Susmak.

Chiquenaude [ims.] Fiske. ‖ (mec.) Can sıkacak bir şey, hakaret.

Chiquer [ft. – fl.] Ağzında tütün çiğnemek. ◆ Kemâl-i maharetle yapmak. ‖ (mec.) Büyük bir iştihâ ile yemek. ◆ Darp etmek.

Chiquet [imz.] Parça, miktar, cüz. ‖ **– à –** Parça parça, azar azar, ceste ceste: ‖ **Payer – à –** Ceste ceste te'diye etmek.

Chiqueter [ft.] Ufak ufak parçalamak.

Chiqueur [imz.] Ağzında tütün (muzga) çiğneyen. ◆ Büyük bir iştihâ ile yiyen adam, obur.

Chir ve **Chiro** Lisan-ı Yunanîden me'huz kelimat-ı mürekkebe başında bulunup (el, yed) mânâsını ifade eder.

Chiragre [ims.] *(ki)* Ele ârız sızı, nikris-i yed. = [s.] Bu illete müptelâ.

Chirobaliste [imz.] *(ki)* Bir nevi kazzaf, Tatar oku (Roma milis askeri nezdinde müsta'mel idi.)

Chirognonomie [ims.] *(ki)* İnsanın ellerinden tabiatını istihrac etme hüneri.

Chirographaire [s.] *(ki)* (hk.) **Créance –** Âdi alacak. (Rehinsiz ya gayr-ı musaddak senetle olan matlubat.) **Créancier –** Âdi ve gayr-ı musaddak senetli dâyin. ‖ **Dette –** Âdi (rehinsiz veya gayr-ı musaddak senetli) deyn.

Chirologie [ims.] *(ki)* Parmakla işaret ederek ifham-ı meram fenni, tekellüm bi'l-yed.

Chirologique [s.] *(ki)* Tekellüm bi'l-yed ilmine müteallik.

Chiromancie [ims.] *(ki)* Avuçtaki hatlara bakarak tefeül, ilm-i keff, ilm-i esârir.

Chiromancien,ne [i.] *(ki)* Avuca bakarak fal açan.

Chironome [imz.] Büyük sivrisinek.

Chironomie [imz.] Evzâ' ile ifham-ı meram fenni.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Chirophaste [imz.] (*ki*) (ms.) Piyanoda ellerin talimine mahsus alet, mürebbî-i yed.

Chiroptère [imz.] (*ki*) (tt.) Yarasa gibi elleri arasında kanat yerini tutar bir zar bulunan hayvan, cenahiyü'l-yed.

Chirurgical,e [s.] Fenn-i cerrahiye müteallik, cerrahi; **Opération – e** Ameliyat-ı cerahiye. (cm. *chirurgicaux*).

Chirurgie [ims.] Fenn-i cerrahi, cerrahlık.

Chirurgien [imz.] Cerrah. || (mec.) Müşerrih, tahlilkâr. || – **en vieux** Eskici. || (as.) – **en chef** Ser-cerrah, cerrahbaşı. || – **de garde** Nöbetçi cerrahı. || – **major** Alay ser-cerrahı.

Chirurgique [s.] (mr. Chirurgical)

Chiste (*ki*) (mr. Kyste)

Chiure [ims.] Sinek ve böcek tersi, pislik, zerk.

Chiyte [imz.] (Arabîden me'huz) Şii.

Chlamyde [ims.] (*kla*) Eski Yunanlı ve Romalıların asker kaputu, yağmurluğu.

Chloasma [imz.] (*klo*) (t.) Şelel-i ahdar (cilt hastalıklarından).

Chloral [imz.] (*klo*) (k.) Kloral.

Chlorate [imz.] (*klo*) (k.) Hâmız-ı klorun bir esasla imtizacından hâsıl milh, klorit.

Chlorazotique [s.] (k.) (*klo*) **Acide** – Hâmız-ı klorazot.

Chlore [imz.] (*klo*) (k.) Klor.

Chloré,e [s.] (*klo*) (k.) Kloru hâvi, hâmil-i klor.

Chlorée [ims.] (*klo*) (nb.) Bir nevi kızıl çiğdem.

Chloreux [smz.] (*klo*) (k.) **Acide** – Hâmız-ı klorî.

Chlorhydrate [imz.] (*klo*) (k.) Klor-mâiyet. || – **d'ammoniaque** Klor-mâiyet amonyak, nişadır.

Chlorhydrique [s.] (*klo*) (k.) **Acide** – Hâmız-ı klor-mâ', tuz ruhu.

Chlorique [s.] (*klo*) (k.) **Acide** – Hâmız-ı klor.

Chlorite [imz.] (*klo*) (k.) Hâmız-ı klorînin bir esasla imtizacından hâsıl milh, klorit. = [ims.] Yeşil toprak.

Chloroforme [imz.] (*klo*) Klor-neml, kloroform.

Chloroformer yahut **Chloroformiser** [ft.] (*klo*) Klor-neml koklatmak. || (mec.) Bî-his kılmak.

Chloroformique [s.] (*klo*) (k.) Klor-nemle müteallik.

Chloroformisation [ims.] (*klo*) Klor-neml koklatma, isti'mal-i klor-neml.

Chloroïdes [imz. – cm.] (*klo*) (k.) Şibh-i kloriyat.

Chloromètre [imz.] (*klo*) (k.) Mikyas-ı klor.

Chlorophylle [ims.] (*klo*) (nb.) Yapraklarda bulunan madde-i hadrâ.

Chlorose [ims.] (*klo*) (t.) Solgunluk, fakr-ı dem, hıloros.

Chlorotique [s.] (*klo*) Fakr-ı dem illetine müteallik, hılorosî.[134] = [i. – s.] Fakr-ı dem illetine müptelâ.

Chlorure [ims.] (*klo*) (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i klor. || – **de chaux** Kireç kaymağı. || – **de soidum** Âdi tuz.

Chlorurer [ft.] (*klo*) (k.) Klorla mezc etmek. ◆ Klora kalb eylemek.

Choc [imz.] (*c* okunur) Çarpma, sadme, tesâdüm. ◆ İhtilaf, zıddiyet, mübâyenet, müsâdeme, tesâdüm; – **des idées** Tesâdüm-i efkâr, mübâyenet-i efkâr. || (as.) Çarpışma, müsâdeme. || – **de cavalerie** Süvari müsâdemesi. || – **d'infanterie** Piyade müsâdemesi. || – **latéral** Müsâdeme-i cenahiye. || (ht.) Sadme; – **droit** Sadme-i müstakime; – **oblique** Sadme-i mâile.

Chocolat [imz.] Çukulata. ◆ Çukulata rengi. = [s.] Çukulata renginde olan. (Müzekker ile müennesi birdir.)

Chocolatier [imz.] Çukulatacı.

Chocolatière [ims.] Çukulata cezvesi, ibriği.

Chœur [imz.] (*keur*) (Eski facialarda) Raks ederek beyitler ve şarkılar söyleyen oyuncular zümresi. ◆ Bu oyuncular tarafından söylen-

134 fr.: *chlorose*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mek üzere tertip olunmuş manzumeler. ◆ Birlikte icra-yı âhenk eden adamlar, koro. ◆ Kilise hânendeleri. ◆ Kilisede hânendelere mahsus mahal. ◆ Birkaç kişi tarafından birden söylenilen şarkı, fasıl. ◆ Sunuf-ı melâikenin beheri. || (mec.) Birçok kişinin hep birden tahsin etmeleri. ◆ Bir şeyde itilâf hâsıl edenler. || En – Birlikte, hep birden, yek-âvâz olarak.

Choir [fl.] Düşmek. (Yalnız hâl sîgası: *je chois*, *tu chois*, *il choit* ve ism-i mef'ûlü: *chu*, *chue* müsta'meldir. *être* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.)

Choisi,e [s.] Seçilmiş, müntahab, güzide. = [imz.] Güzide.

Choisir [ft.] Seçmek, intihab etmek. ◆ Beğenmek, ihtiyar etmek. ◆ Ziyade beğenmek, tercih ve tafdil etmek. || – de l'œil Gördükten sonra tercih ve intihab etmek. || Se – Kendi için seçmek.

Choix [imz.] İntihab. ◆ Beğenme, ihtiyar. ◆ Tercih, tafdil. ◆ Müntahab. ◆ Hakk-ı tercih ve ihtiyar. || à son – Beğendiğine. || à – Seçip almak üzere. || Sans – Bilâ-fark.

Cholagogue [s.] (*kol*) (t.) Müfriğ-i safra, öd sürücü.

Cholécyste [ims.] (*kol*) (t.) Öd kabı, merâre.

Cholédoque [s.] (*ko*) (tşr.) Canal, conduit – Mecra-yı safra. = [ims.] Kezâ.

Cholépyre [ims.] (t.) Hummâ-yı safraviye.

Choléra yahut **Choléra-morbus** [imz.] (*ko*) (t.) Kolera, heyza; – endémique Heyza-i belediye; – épidémique, – asiatique Hüveyza-i müstevliye, müstevlî kolera, Asya kolerası; – sporadique Münferid kolera.

Cholérine [ims.] (*ko*) (t.) Kolera zuhur ettiği zaman kesret üzere vâki olan ishal, heyza, kolerin.

Cholérique [i. – s.] (*ko*) (t.) Safraya müteallik, safravî. ◆ Kolera illetine uğramış, koleradan musab, muhaz. ◆ Koleraya müteallik, heyzî. = [i.] Koleraya musab adam.

Cholorrhée [ims.] (*kol*) İshal-i safra.

Chômable [s.] İşlenmeyecek, tatilî. || Fête – Tatil edilecek, çalışılmayacak yortu. || Jours – s Eyyam-ı tatiliye.

Chômage [imz.] İşin fikdanından dolayı boş durma. ◆ Tatil vakti. ◆ Bir fabrika vesâirenin battal durması. || (mec.) İşsizlik.

Chômé,e [s.] Tatil etmiş, işlemez; Jour, fête – e Tatil günü, yortu.

Chômer [fl.] İşin fikdanına mebnî boşta, açıkta kalmak, işlememek. ◆ (Arazi, değirmen vesâire hakkında) İşlenmemek, işlememek, muattal kalmak. || (mec.) Durmak, bitmek. || – de Fıkdanına uğramak. = [ft.] Bir azize hürmeten yortu tutmak. || C'est un Saint qu'on ne chôme plus İtibardan düşmüş olan. || Il ne faut point – les fêtes avant qu'elles soient venues Bizim "Çayı görmeden paçaları sıvamamalıdır" meselimize mukabil olarak müsta'meldir.

Chondrite [ims.] (*ko*) (t.) İltihab-ı gudruf.

Chondrologie [ims.] (*ko*) (tşr.) Mebhas-i gadârif.

Chope [ims.] Arpa suyu kadehi. ◆ Bir kadeh arpa suyu. (Bugün bu kelime yerine ale'l-umûm *Bock* müsta'meldir.)

Chopine [ims.] Mâyiata mahsus yarım kiloya karib bir ölçü. || Mettre pinte sur – Ziyade ıyş u nûş etmek.

Chopiner [fl.] Sık sık şarap içmek, çok şarap içmek.

Choppement [imz.] Sürçme, tökezleme. (Gayr-ı müsta'mel gibidir.)

Chopper [fl.] Ayak ilişmek, sürçmek, tökezlemek. ◆ Aldanmak, büyük hata etmek. (Bu mânâ eskimiştir.)

Choquant,e [s.] Dokunan, dokunaklı. ◆ Tab'a hoş gelmeyen, bed, sakil, münasebetsiz.

Choquard [imz.] Alaca karga.

Choque [imz.] Şapka kalıbı.

Choqué,e [s.] Çarpmış. || (mec.) Kırılmış, fenasına gitmiş, nâhoş bir tesir almış.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Choquer [ft.] Çarpmak, vurmak, dokunmak. ◆ Dokunmak, incinmek. ◆ Muhalefet etmek, karşı koymak. ◆ Kadehleri toka etmek. ◆ Çakmak, içmek. ◆ Nâhoş bir tesir vermek, fenasına gitmek. ‖ – **l'oreille** Kulağa fena çarpmak, hoş gelmemek. ‖ **Se** – Çarpışmak, vuruşmak, müsâdeme etmek. ◆ İncinmek. ◆ Tevâfuk etmemek.

Choral,e [s.] (*ko*) Hânende takımına mensup ve müteallik; **Société** – **e** Böyle bir âhenk icra etmek için meclis, cemiyet. = [imz.] Kilise zemzemesi. ◆ Zemzemehânlar takımı, kilise muganniler. (cm. des *chorals*)

Chorée [ims.] (*ko*) Bir memdud ve maksur heceden ibaret mısra-ı cüz'i.

Chorée [ims.] (*ko*) (t.) Dâü'r-raks, hora. (Lisan-ı avâmda *Danse de Saint Guy* denilir.)

Chorége [imz.] (*ko*) Eski Yunanîlerde tiyatro müdürü. ◆ Tiyatroda raks edenlerin başı.

Chorégraphe [imz.] (*ko*) Rakslar, baletler tertip eden adam.

Chorégraphie [ims.] (*ko*) Rakslar, baletler tertibi. ◆ Marifet-i raks.

Chorégraphique [s.] (*ko*) Rakslar tertibine veya raks marifetine müteallik.

Choriambe [imz.] (*ko*) İki memdud arasında iki maksurdan ibaret mısra-ı cüz'i.

Chorion [imz.] (tşr.) (*ko*) Mahfaza-i hariciye-i cenin, koryon.

Chorise [ims.] (*ko*) (nb.) Tezâuf.

Choriste [imz.] (*ko*) Bir raks veya âhenk heyeti efradından beheri, hânende. ◆ Tiyatroda korist.

Chorographe [imz.] (*ko*) Bir memleketin ahvâl-i arziye ve coğrafyasını yazan muharrir.

Chorographie [ims.] (*ko*) Bir memleketin ahvâl-i arziye ve coğrafyasının tahrir ve tavsifi, tavsif-i memâlik.

Chorographique [s.] (*ko*) Bir memleketin ahvâl-i arziye ve coğrafyasının tahrir ve tavsifine müteallik, tavsif-i memâlike müteallik.

Choroïde [ims.] (*ko*) (tşr.) Gözün altında bulunan ince zar, meşîmiye. = [s.] **Membrane** – Kezâ.

Choroïdien,ne [s.] (tşr.) (*ko*) Meşîmî.

Choroïdite [ims.] (*ko*) (t.) İltihab-ı meşîmiye.

Chorus [imz.] (*koruss*) Birinin söylediği şarkıyı bir ağızdan tekrar eden takım, hânendeler. ◆ Takım, güruh. ◆ Hep birden, birlikte (yapılan). ‖ **Faire** – Birinin söylediği şarkıyı heyet ve âhenkle tekrar etmek ve (mec.) başkasının söylediğini tamamıyla kabul ve tasdik etmek.

Chose [ims.] Şey. ◆ İş, fiil, kâr. ◆ Emir, husus, madde. ◆ Mal, eşya. ◆ Vukuat, hâl. ◆ Küstahlık, cüret. ◆ Hubb-ı nefs. ‖ Gayr-ı zîruh, şey. ‖ **La** – **publique** Menâfi-i devlet, menfaat-i âmme. ‖ – **anormale** Hilâf-ı mutad olan şey. ‖ – **dont il s'agit** Mevzubahis olan şey. ‖ – **en question** Kezâ. ◆ Emval-i umumiye. ‖ **État de** – Hâl. ‖ Medar-ı kelâm olarak ismi hatıra gelmeyen bir şahıs yerine dahi kullanılır, ve o hâlde kasdolunan şahıs müzekker ise *chose* kelimesi de müzekker itibar olunur: **Dites à chose … qu'il vienne** Şeye söyleyin… gelsin. ‖ **Quelque** – Tabirine "bir şey" mânâsı verildiği vakit müzekker ve "her ne" mânâsı verildiği hâlde müennes itibar olunur: **Y a-t-il quelque** – **de mauvais** Fena bir şey var mıdır? **Quelque** – **que je lui aie dite** Kendisine her ne söyledimse. ‖ **C'est quelque** – İyi bir iştir. ‖ **Il y a quelque** – **comme** Takriben … vardır. ‖ **Faire quelque** – Bir iş görmek. ‖ **C'est autre** – O başka. ‖ **Peu de** – Ehemmiyetsiz şey. ‖ **Grand** – Büyük bir şey. ‖ **Être un peu** – Biraz sâde-dil, saf-derûn olmak. ‖ **Sur toute** – Herşeyden evvel. ‖ **Toute cessante** – Derhal, o dakikada, herşeyi terk ederek. ‖ **Aller au fond des** – **s** Herşeyin künhüne varmak. ‖ **Dire le mot et la** – İfadeyi mülâyimleştirmeye lüzum görmeden doğruca, açıkça söyleyivermek. ‖ (hk.) – **jugée** Kaziye-i mahkûmun bihâ, faslolunmuş dava. ‖ – **s illicites** Muharremat. ‖ – **s prohibées** Mahzurat,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

memnûat. || (bhr.) – de flot, ou de la mer Denizin sahile attığı şeyler.

Chou [imz.] Lahana. ◆ Kumaştan veya kurdeleden yapılmış gül. ◆ Lahana şeklinde bir nevi pasta. || – de Bruxelles, de Brabant Ceviz büyüklüğünde lahana, frenk lahanası. || – pommé Top lahana. || – blanc Boş netice, muvaffakiyetsizlik. || Aller planter ses – x Bir köye çekilip yaşamak. || Aller à travers – x Divânece hareket etmek. || S'entendre à une chose comme à ramer des – x Bir şeyden bî-haber ve vukufsuz olmak. || Tête de – Baş lahana ve (mec.) boş kafa. || Envoyer quelqu'un planter ses – x Birisini azletmek, memuriyetinden çıkarmak. || Être dans les – x Müşkilat içinde bulunmak. || Tonner sur les – x Mazarrattan, zarardan ziyade gürültü yapmak, yaygara koparmak. || Manger les – x par le trognon Ölmüş ve defn edilmiş olmak. || – pour – Tamamı tamamına, müsâvi olarak. || Faites-en des – x, des raves Bildiğiniz gibi yapın. || Faire ses – x gras, en engraisser ses – x İstifade etmek. || Faire ses – x gras Muvaffak olmak, yoluna koymak. || Ménager la chèvre et le – Suya sabuna dokunmamak. || Çocukları okşamakta dahi kullanılır: Mon petit – . (cm. des *choux*) || – frisé Kıvırcık lahana. || – de chine Yer fesleğeni. || – cabus Top salata. || – marin Yabani lahana, yaban lahanası. || – crambe Yabani bağ lahanası.

Choucas [imz.] (s okunmaz) Alakarga.

Chouchement [imz.] Baykuş ötüşü.

Choucroute [ims.] Lahana turşusu. || Tête de – , manguer de – Alman.

Choucrouter [fl.] Lahana turşusu yemek. ◆ Almanca söylemek. ◆ Almanlarla yaşamak. ◆ Almanların maişetini taklit etmek.

Chouette [ims.] Baykuş, bûm. || Faire la – İki kişiye karşı oynamak. || Être – Zabıta tarafından yakalanmış olmak.

Chou-fleur [imz.] Karnabahar, karnabit. (cm. des *choux-fleurs*)

Chouk [imz.] (nb.) Dikenli kuşkonmaz.

Choumara [imz.] (as.) Şumara fırını. (Me'kûlat-ı askeriyenin tabhı için mucidinin ismine nispetle ve hususi bir sistemde fırındır.)

Chou-navet [imz.] Yer lahanası, tarla şalgamı. (cm. des *choux-navets*)

Chouquet [imz.] (bhr.) İki direği birbiri üzerine rapteden demir bilezik, destemora.

Chou-rave [imz.] Lahana turpu, alabaş. (cm. *choux-raves*)

Chousset [imz.] Tarhana.

Choyé,e [s.] Dikkatle gözetilmiş, hüsn-i muhafaza olunmuş.

Choyer [ft.] Dikkat ve itina ile bakmak, gözetmek. ◆ Hüsn-i muhafaza etmek. || Se – Kendine iyi bakmak. || Se – de quelque chose Bir şeyi yapıp yahut yiyip ondan mahzuz olmak.

Chrématistique [s.] (*kré*) İstihsal-i servete müteallik. = [ims.] İlm-i iktisadın istihsal-i servetten bâhis kısmı.

Chrême [imz.] (*krém*) Hıristiyanların icra-yı âyinine mahsus zeytin yağı. || Être du bon – Gayet saf-derûn, bir şeye pek çabuk inanır olmak.

Chrêmeau [imz.] (*krê*) Vaftiz âyininden sonra çocukların başına giydirilen takye.

Chrestomathie [ims.] (*kré-sto*) Âsâr-ı müntahabe mecmuası.

Chrétien,ne [i. – s.] (*kré*) Hıristiyan, İsevî, Nasrânî. ◆ Hıristiyanlığa layık, İncil'e mutabık. ◆ (Hayvan mukabili olarak) İnsan. ◆ Namuskârâne. ◆ (İçki hakkında) Su karışık. || Le roi Très – Fransa krallarının unvanı. || Parler – Açıkça, vâzıh bir surette söylemek. || La religion – ne Din-i İsa. || Ère – ne Tarih-i miladi.

Chrétiennement [h.] (*kré*) Hıristiyanlığa layık bir suretle, Hıristiyanca.

Chrétienté [ims.] (*kré*) Ümem ve memâlik-i İseviye, Hıristiyanlık âlemi. || Marcher sur la – Ayakkabı delik olmak.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Chrie [ims.] (*krî*) Kurun-ı Vustâ usul-i tedrisinde bir kelime veya madde hakkında şâkirdandan istenilen tafsilat-ı muknia.

Christ [imz.] (*krist*. Fakat *Jésus* kelimesinden sonra gelirse *kri* okunur.) Mesih; **Jésus Christ** İsa-yı Mesih. ◆ Hazret-i İsa'nın bir salibe merbut heykeli.

Christe-marine [ims.] Deniz kıyılarında yetişen bazı nebatata beyne'l-avam verilen isimdir.

Chriastianié,e [s.] (*kri*) Hıristiyanlığa tatbik ve tevfik olunmuş. ◆ Hıristiyan edilmiş.

Christianiser [ft.] (*kri*) Hıristiyan etmek, yapmak. ◆ Hukemâ-yı mütekaddimînin efkârını Hıristiyanlığa tatbik etmek.

Christianisme [imz.] (*kri*) Hıristiyanlık, Nasrâniyet.

Christmas [imz.] (*kri*) (*s* okunur) İngiltere'de Mevlid-i İsa (asm.) günlerinde icra olunan şenlik.

Christologie [ims.] (*kri*) Hazret-i İsa (asm.) yahut din-i İsa'dan bâhis kitap.

Chromate [imz.] (*kro*) (k.) Hâmız-ı krom ile bir esastan mürekkep milh, kromit.

Chromatique [s.] (*kro*) Renklere mütealik, levnî. ◆ Birkaç renkle telvin edilmiş. || **Cercle** – Daire-i mütelevvine. || (ms.) Nîm-sadâlar ile icra olunan (âhenk) = [imz.] Böyle âhenk.

Chromatiquement [h.] (*kro*) (ms.) Nîm-sadâlarla.

Chromatogène [s.] (*kro*) (tşr.) Müvellid-i levn.

Chromaturie [ims.] (*kro*) (t.) İnbisak-ı bevl-i mülevven.

Chrome [imz.] (*kro*) (k.) Krom denilen maden.

Chromide [imz.] (*kro*) (k.) Krom kabîlinden ecsam-ı basîte, fasîle-i kromiye.

Chromidrose [ims.] (*kro*) (t.) Irk-ı mülevven.

Chromifère [s.] (*kro*) (mad.) Ârız bir surette kromu hâvi olan.

Chromique [s.] (*kro*) (k.) **Acide** – Hâmız-ı krom.

Chromisme [imz.] (*kro*) (t.) İfrat-ı levn.

Chromolithographie [ims.] (*kro*) Taş basmasıyla elvanlı şeyler tab'ı, renkli taş basması. ◆ Bu suretle basılmış resim vesâire. (İhtisâren *chromo* dahi denilir.)

Chromolithographique [s.] (*kro*) Elvanlı taş basmasına müteallik.

Chromotypographie [ims.] (*kro*) Tipografi ile renkli tab'.

Chronicité [ims.] (*kro*) (t.) Müzminlik, izman, müzminiyet, hastalığın eskimesi.

Chronique [ims.] (*kro*) Zaman itibarıyla yani her devir ve asrı bir fasl-ı mahsusta olarak yazılmış tarih, vekayi-i tarihiye. ◆ Havâdis, şuûnat. || – **locale** Şuûnat-ı mahalliye. || – **scandaleuse** Fasl, birinin namusunu muhill havâdis. || – **politique** Havâdis-i siyasiye; – **théatrale**, **musicale** Tiyatroya, musikiye dair havâdis.

Chronique [s.] (*kro*) (t.) Eskimiş, müzmin (hastalık).

Chroniquement [h.] (*kro*) Müzmin olarak.

Chroniqueur [imz.] (*kro*) Asır ve devir itibarıyla tarih yazan müverrih. ◆ Vakanüvis. ◆ Bir gazetenin şuûnat-ı yevmiye muharriri. ◆ Havâdisler, şâyialar çıkaran adam.

Chronogramme [imz.] (*kro*) Avrupa lisanlarında rakam itibar edilen hurufun hâsıl-ı cem'inden tarih çıkan mısra veya ibare, tarih. Mesela *Victoire* lafzının rakam itibar edilen V, I, C, I harflerinin mecmûu (107) adedine müsâvi olduğu gibi lisanımızda da huruf-ı ebcediyesinden bir tarih çıkan mısra veya ibare bir kronogram addolunabilir.

Chronographe [imz.] (*kro*) Kronograf. (En küçük zaman fâsılalarını takdir ve tayin hususunda müsta'mel müfid bir alettir. Askerlikte ve bilhassa topçulukta bir merminin sürat-i iptidâiyesini tayin için kullanılır.)

Chronologie [ims.] (*kro*) Vekayi-i tarihiyenin vukuları zamanı itibarıyla tasnifi. Vekayi-i tarihiyeyi sırasıyla tanzim ve tasnif fenni, tarih-i umumi. || – **mathématique** Tarih-i

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

riyâzî. || – **médicale** Tarih-i tıp. || – **moderne** Tarih-i Kurun-ı Cedîde.

Chronologique [s.] (*kro*) Vekayi-i tarihiyenin vukuları zamanı itibarıyla tasnifi ilmine müteallik.

Chronologiquement [h.] (*kro*) Vekayi-i tarihiyenin zaman-ı vukuları itibarıyla taksimi vechiyle.

Chronologiste veya **Chronologue** [imz.] (*kro*) Zaman-ı vukuları itibarıyla vekayi-i tarihiyeyi zapt ve tahrir eden müverrih ve bu ilmi bilen ya tedris eden adam.

Chronomètre [imz.] (*kro*) Zamanı takdir ve tayine mahsus alet, muvakkit, tûl saati, kronometre. ◆ Ayar için ve erbab-ı fen ve bilhassa bahriyeliler tarafından isti'mal olunan kronometre saat ki makinesi tebeddülat-ı havaiye ve tesirat-ı hariciyeden asla müteessir olmaz.

Chronomètrie [ims.] (*kro*) (ht.) Zamanın ölçülmesi bahsi, mebhas-i takdir-i ezmine, fenn-i mesâha-i vakt.

Chronomètrique [s.] (*kro*) (ht.) Takdir-i ezmine mebhasine müteallik.

Chronoscope [imz.] (*kro*) (ht.) Mikyas-ı ezmine, mikyas-ı müddet.

Chrysalide [ims.] (*kri*) (tt.) Kelebek hâline geçmezden evvel kozası içine sarılmış böcek, kurt, dûd-ı hadis.

Chrysanthème [imz.] (*kri*) Kasım çiçeği, kasımpatı.

Chrysséléphantin,e [s.] (*kri*) Heykel imalinde hem altın hem fildişi isti'mali.

Chrysocale [imz.] (*kri*) Altın taklidi, tombak, hilâlî. || (mec.) Parlak fakat kıymetsiz şey, adam.

Chrysocolle [ims.] (*kri*) Altın lehimi, lezûku'z-zeheb, tenkâr. (Boraksın ism-i kadimidir.)

Chrysocome [imz.] (*kri*) Altın otu.

Chrysographie [ims.] (*kri*) Huruf-ı zerrin ile yazmak sanatı, sanat-ı tezhib.

Chrysoithe [imz.] (*kri*) Zeberced, sarı yakut.

Chrysomèle [ims.] (*kri*) Bir nevi kunduz böceği.

Chrysoprase [ims.] (*kri*) Sarılı ve yeşilli zümürrüd, göz boncuğu. || – **d'orient** Bir nevi sarıca yakut.

Chu,e [s.] Düşmüş. (*Choir* fiilinin ism-i mef'ûlüdür; kullanılmaz.)

Chucheter [fl.] (*jeter* gibi tasrif olunur.) (Kuş hakkında) Ötmek.

Chucoté,e [s.] Yavaş söylenilen, fısıldanan.

Chucotement [imz.] Pek yavaş söyleyiş, fısıldama.

Chuchoter [fl. – ft.] Pek yavaş lakırdı etmek, fısıldamak. ◆ İnhişaş etmek. ◆ Hafifçe ötmek.

Chuchoterie [ims.] Pek yavaş lakırdı, fısıltı. ◆ Birisi hakkında gıyaben zemm ve kadhde bulunma, çekiştirme.

Chuchoteur [i.] Yavaş lakırdı eden, fısıltıcı. ◆ Ötekini berikini çekiştiren.

Chuintant,e [s.] (sr.) **Lettres – es** Islık sesine müşâbih bir sesle okunan harfler, huruf-ı safire (ş, j harfleri).

Chulairose [ims.] (k.) Âdi şekerin tebellür etmemiş kısmı, sükker-i nebatî.

Chulo [imz.] (*tchou-lo* – İspanyolca'dan) Boğa döğüşlerinde boğaları tahrik ve iğzaba memur pehlivan.

Churi [imz.] (hyv.) Amerika devekuşu, nandu.[135]

Chut [hd.] (*t* okunur) Sus! = [imz.] Sus! kelimesi, Sus! deme. (cm. des *chut*)

Chute [ims.] Düşme, sukut. ◆ Şelale. ◆ İniş, inme, nüzul, hübut. ◆ Fiyatça düşme, tenezzül. ◆ Nikbet, idbar. ◆ Makbule geçmiş. ◆ Günah-ı aşk, tarik-i iffetten udul, sukut. ◆ İnfisal. ◆ Son, hâtime. ◆ (Şiirde) Makta.|| – **des feuilles** Yaprak dökümü, hazan. || – **du jour** Akşam. || – **d'eau** Çağlayan. || – **des**

135 fr.: *nandou*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

reines Arkanın alt tarafı, belden aşağısı. || – de rideau (Tiyatro ıstılahında) Perdenin inmesi, kapanması. || (t.) Saçın dökülmesi, sukut. || – du rectum Huruc-ı mak'ad. ◆ Bedenin bir kısmının mevki-i tabiisinden aşağı düşmesi, insidal-i müstakim.

Chuter [fl.] (Tiyatro oyunları hakkında) Makbule geçmemek, muvaffakiyet kazanmamak.

Chuter [ft.] Sus! diye bağırmak, sükûta davet etmek.

Chyle [imz.] (t.) Kilüs. || (mec.) Bir şeyin en hâlisi, lübbü.

Chyleux,se [s.] (t.) Kilüse müteallik, kilüsî.

Chylifère [s.] (t.) Kilüsü kana sevk eden; Vaisseaux – s Ev'iye-i kilüsiye.

Chylification [ims.] (t.) Ağdiyeden kilüs husulü, tekeylüs.

Chylifier [ft.] (t.) Kilüse tahvil etmek. || (mec.) Kemâl-i dikkatle ve uzun uzadıya zevkine varmak. || Se – Kilüse tahavvül, tekeylüs etmek.

Chylurie [ims.] Tebevvül-i kilüs.

Chyme [imz.] (t.) Kimüs.

Chymification [ims.] (t.) Ağdiyenin kimüs hâline geçmesi, tekeymüs.

Chypre [ihs.] Kıbrıs adası.

Chypriot,e [i. - s.] (*chi*) Kıbrıslı. ◆ Kıbrıs'a veya sekenesine ait.

Ci [zm.] Burada, buraya: Venez-ci Buraya gelin; Qu'est-ce-ci? Burada ne var? Ci-git Burada bulunuyor, burada yatıyor (mezar taşı kitâbesi). ◆ Kurbiyet beyan etmek üzere isim ve kinâyelere ilhak ve bazı kelimelere idhal olunur: Cet homme-ci Bu adam; Celui-ci Bu, beriki; Ci-inclus Melfûf, leffen; Ci-entours Şu civarda; Ci-joint Merbut, merbûtan; Ci-dessus Şu yukarıda, bâlâda; Ci-dessous ve Ci-après Zîrde, âtide; Ci-contre Arkada, zahrında; Ci-devant Sâbıkan, ânifen. ◆ Eski asil. || Par-ci, par-là – Şuradan, buradan, ötede beride, arada sırada. || Fiyat ceminde kullanılır: 2 mètres de drap à 25 fr. ci 50 fr. İki metre çuha yirmi beşer franktan elli frank. || Entre – et là Zaman-ı hâl ile istikbalde muayyen bir zaman beynindeki müddet için kullanılır. = [s.] Ci-devant Sâbık.

Ci [iş.] Bu. (Karib için.) || Comme – comme-ça Şöyle böyle, ne iyi ne fena.

Cibation [ims.] (k.) Tağliz.

Cibaudière [ims.] Iğrıb denilen büyük ağ.

Cible [ims.] (as.) Nişan tahtası; – rectangulaire Mustatil nişan tahtası; – horizontal Ufkî nişan tahtası; – diagonal Kutrânî nişan tahtası; – pour tir rapide Yüksek kavs endahtı nişan tahtası. || (mec.) – à coups de pied Kıç.

Ciboire [imz.] Hıristiyanların âyinde kullandıkları ekmek parçaları hıfzına mahsus kapağıyla beraber küre şeklinde kap, kudas kabı. ◆ Kadim Yunanîlerde su vesâire içmeye mahsus bir kap.

Ciboule [imz.] Taze ve yeşil soğan, basal-ı tariy.

Ciboulette [ims.] Bir nevi küçük ve yeşil sarımsak. ◆ Zebad.

Cicatrice [ims.] Yara nişanı, nedbe. ◆ Harp ve emsali bir felaketin bıraktığı eser. ◆ Bir sû-i muamele veya acı sözün tesiri.

Cicatriciel,le [s.] (t.) İyi olduğu hâlde eseri kalmış (yara), mülteim, mültehim; Tissu – Nesc-i mülteim, nesc-i mültehim.

Cicatricule [ims.] (t.) Küçük yara nişanı, nüdeybe. ◆ Yumurtanın sarısı üzerinde bulunan beyaz nişâne ki tohmudur.

Cicatrisable [s.] (t.) İyileşebilen (yara), kabil-i iltiyam.

Cicatrisant,e [s.] (t.) Yarayı iyi eden (ilaç vesâire), mündib, mülteim.

Cicatrisatif,ve [s.] (t.) Yaranın iltiyamına yarayan (ilaç vesâire), nedbî.

Cicatrisation [ims.] (t.) Yaranın kesb-i iltiyam etmesi, iltiyam, iltiham.

Cicatrisé,e [s.] İyileşmiş, iltiyam bulmuş (yara). ◆ Yara nişanı bulunan; Front – Yara nişanı bulunan alın. || (mec.) Azap ve ıztırapdan

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

kurtulmuş, manevi bir cerîhadan iltiyam bulmuş.

Cicatriser [ft.] (Yarayı) iyileştirmek, indab etmek. ◆ Yara nişanlarını bırakmak. || (mec.) Teskin etmek, şifâyâb etmek. || Se – İltiyam bulmak, iltiyam-pezîr olmak. || (mec.) Sükûnet bulmak.

Cicca [ims.] (nb.) Ada kirazı denilen Hindistan ağacı cinsi.

Cicéro [imz.] (tba.) On bir puntoluk hurufat, yelpaze.

Cicérole [ims.] Nohut, humus.

Cicéron [imz.] Nâtıka-perdâz, hatip. ◆ Talâkat-ı lisaniyeye mâlik olan zât.

Cicérone [imz.] (*né*) Bir şehirde ecnebileri gezdirip temâşâya şâyan şeyleri seyrettiren adam, mihmandar, rehber. (Bu kelime akademinin fikrine göre cem'inde s almaz.)

Cicéronien,ne [s.] Latin hatib-i meşhuru Çiçero'nun usul ve fesâhatine mutabık ve müşâbih olan. = [imz.] Meşhur Çiçero'nun senâ-kârı ve üslubunun mukallidi.

Cicindèle [ims.] Uyuz sineği.

Ciconeau [imz.] Leylek yavrusu.

Ci-contre [zm.] (mr. Ci)

Cicutaire [ims.] Su baldıranı, şevkeran-ı mâ.

Cid [imz.] (Arabîden me'huz: Seyyid) Seyyid, hâkim.

Ci-dessous [zm.] ve

Ci-dessus [zm.] ve

Ci-devant [zm.] (mr. Ci)

Cidre [imz.] Elma şarabı. ◆ Tahammur ettirilmiş sâir meyvelerden yapılan şaraplara da ıtlak olunur. || Gros – İçine su karıştırılmamış olan elma şarabı. || Petit – İçine su karıştırılmış elma şarabı.

Ciel [imz.] Gök, semâ, âsuman, felek. ◆ Cevv-i hava, fezâ. ◆ Cennet, suadânın ahirette makarrı. || (mec.) Cenab-ı Allah. ◆ Kader, kaza. ◆ İklim, memleket. ◆ Hava: – clair Açık hava; – gros Kapalı hava; – d'airain Pek kurak hava, ve (mec.) Cenab-ı Kahhar. || ô – !, juste – !, – ! Aman yâ Rabbi! İlâhî! || Au nom du – Allah aşkına! Allah için! || Grâce au – Elhamdülillah! Şükürler olsun! || Bleu de – Gök mavi. || Sous le – Yeryüzünde. || Enlever jusqu'au – Çok medhetmek, ayyuka çıkarmak. || Le fils du – Çin hükümdarı. || – inférieur Çinlilerin kendi memleketlerine verdikleri isim. || Tomber du – Gökten düşer gibi intizar olunmaksızın, husul bulmak, zuhur etmek. || Être ravi au troisième, au septième – Sevinçten yerlere sığmamak. || Les influences du – Ahkâm-ı nücum-ı kâzibe. || Le feu du – Yıldırım, sâika. || Remuer – et terre Çok aramak. (Bizim "filan yer kazan ben kepçe oldum" tabirimize muadil bir tabirdir.) || Voir les cieux overts – Ziyade sevinmek. (Bu mânâlarca cem'i *cieux* gelir.) || Karyola kubbesi. ◆ Resmin havayı ve gökyüzünü tasvir eden kısmı. ◆ Bir memlekete mahsus gökyüzü manzarası. ◆ Taş ve maden ocağının üstü. (Bu son dört mânâ ile cem'i *ciels* gelir.) || (as.) Üst; à – ouvert Üstü açık.

Ci-entour [zm.] (mr. Ci)

Cierge [imz.] Maâbide mahsus balmumundan mamul büyük mum. ◆ Şem'a. ◆ Frenk incir ağacı, şecer-i sabbar. ◆ Elbise-i resmiyesini lâbis belediye çavuşu.

Cierger [ft.] Kesilecek bir kumaşın kenarlarına tiftiklenmesini men için balmumu sürmek.

Ciergier [imz.] Maâbide mahsus balmumundan büyük mumlar yapan ve satan mumcu.

Cigale [ims.] Ağustos böceği, evrak böceği, cırcır böceği, sarsar. || (mec.) Fena şair. ◆ İbareleri mutantan olduğu hâlde içinde fikir olmayan muharrir. ◆ Altın sikke. || (bhr.) Lenger halkası.

Cigare [imz.] Frenk sigarası, yaprak sigara. ◆ Küba Adası'nda çıkan tütün.

Cigarette [ims.] Sigara. || – de camphre Kâfur sigarası.

Cigarière [ims.] Yaprak sigaraları yapılan yer. ◆ Bu işte istihdam edilen kadın.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cigogne [ims.] Leylek, laklak. ◆ Valide. ◆ Uzun boylu zayıf kadın. ◆ Adliye dairesi, zaptiye dairesi. || **Dab de la** – Müddeî-i umumi.

Ciguë [ims.] Baldıran, şevkeran. ◆ Bu nebattan çıkan zehir. || – **aquatique** Su baldıranı.

Ci-joint,e [zm.] (mr. Ci)

Cil [imz.] Kirpik, müjgân, hüdüb. || – **s vibratiles** Ehdâb-i mütehezzize. || (nb.) Nebatatın kirpik gibi ince tüyleri, hüdüb.

Ciliaire [s.] (tşr.) Kirpiğe müteallik, hüdübî.

Cilice [ims.] Hıristiyanların ezâ-yı nefs için çıplak tenleri üzerine kuşandıkları kıldan mamul sert kuşak, zünnar. || (as.) Silisya kumaşı. (Mukaddemâ Silisya yani Adana vilayetinde nesc olunan bir nevi kıldan kalın kumaş, evvela muhâcimîn harp makinelerini ve mahsurîn duvarları muhafaza için birtakım maskeler yahut minderler imal ederler idi.) || (mec.) Sebeb-i ıztırap.

Cilié,e [s.] (nb.) Kirpik gibi ince tüyleri olan, müheddeb.

Cillé,e [s.] Kirpikli, müheddeb. ◆ Kapalı (göz).

Cillement [imz.] Göz kırpma, ihtilâc-ı ecfan.

Ciller [ft.] Göz kırpmak. ◆ Fena bir şey görmemek için gözlerini kapamak. || – **l'oiseau** Aydınlık görmesini men ile çırpınmaması için kuşun göz kapaklarını dikmek. = [fl.] Cüz'i kımıldanmak, hareket etmek, oynamak. ◆ Kirpiklerine ak düşmek.

Cillose [ims.] (t.) İhtizaz-ı cefn, tezâzül-i cefn.

Cimaise yahut **Cymaize** [ims.] Korniçin üst tarafındaki çıkıntılı çizgi, çerçeve başlığı.

Cimbex [imz.] (hyv.) Kayın ağacı böceği.

Cime [ims.] Sivri tepe, evc. ◆ Dağ tepesi, zirve, şâhika. || (mec.) Evc-i bâlâ. || **Les nymphes de la double** – Yunan esâtirine göre sanâyi-i nefise perileri. || (nb.) Kımme. (mr. Cyme)

Ciment [imz.] Çimento. || (mec.) Râbıta-i kaviye. || **à chaux et à** – Pek sağlam ve muhkem olarak. || – **hydraulique** Su çimentosu.

Cimenté,e [s.] Çimento ile yapılmış. || (mec.) Kavî, muhkem.

Cimenter [ft.] Çimento ile işlemek veya sıvamak. || (mec.) Tahkim ve takviye etmek.

Cimeterre [imz.] (Fârisî şemşîrden me'huz) Pala, bir nevi kılıç ki kabzasında siperliği, köprülüğü yoktur, uç tarafı daha geniş ve kesik olan iki ağızlı bir namluyu muhtevidir.

Cimetière [imz.] Mezarlık, mezaristan, makbere. || (mec.) Havası vahim mahal.

Cimicaire [ims.] Tahta kurusu otu.

Cimicide [s.] Tahta kurularını telef eden.

Cimier [imz.] (as.) Tepelik, miğfer tepeliği, sorgucu. ◆ Öküz hörgücü. ◆ Bazı hayvanat tepeliği.

Cimolé,e [s.] Killi.

Cimolithe [ims.] Leke çıkarmak için müsta'mel kil.

Cinabre [imz.] Zincifre. ◆ Kırmızı renk.

Cinara [ims.] Enginar cinsinin ism-i fennîsidir.

Cinarocéphales [ims. – cm.] (nb.) Enginar cinsinden olan nebatat, harşûfiyetü'r-re's.

Cincenelle [ims.] (bhr.) Yedek halatı, panya.

Cinchonifère [s.] Kına-kınayı hâvi.

Cinéfier [ft.] Kül hâline getirmek.

Cinématique [ims.] Mebhasi'l-harekât.

Cinématographe [imz.] Fotoğraf ile alınan elvah-ı müteâkibe-i hayat ve tabiatin adeseler ve elektrik ziyası ile aksettirilerek o levhaları göz önünde vuku buluyor gibi irâe etme, sinematograf.

Cinémique [ims.] (ht.) Mebhas-i harekât.

Cinéraire [s.] İhrak olunmuş meyyitin külünü hâvi. = [imz.] Ezmine-i kadîmede kadınların saç kıvıracakları maşayı teshin eden hizmetkâr.

Cinéraire [imz.] Fasîle-i huzmiyeden Ümit Burnu'na mahsus bir çiçek, kandiye otu.

Cinération [ims.] Küle tahvil, termid.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cinglais,e [i. – s.] Seylan Adası sekenesinden. = [imz.] Cezîre-i mezkûrede tekellüm olunan lisan.

Cinglage [imz.] (bhr.) Geminin yirmi dört saatte aldığı yol. (Eskidir.)

Cinglant,e [s.] Kamçılayan. ‖ (mec.) Sert, şedid.

Cinglement [imz.] (Gemi hakkında) Yol alma. ◆ Kırbaçlama.

Cingler [fl.] (Gemi hakkında) Yelken açıp yol almak. ◆ Yüzmek, su üzerinde ilerlemek. ◆ Kırbaç veya diğer yumuşak bir şeyle vurmak. ◆ (Rüzgâr ve yağmur hakkında) çarpmak, vurmak. ‖ (mec.) Yürümek, terakki etmek.

Cinglon [imz.] Kırbaç darbesi. ‖ (mec.) Şiddetli tenkit.

Cinnamique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı kırfe.

Cinnamome yahut **Cinname** [imz.] Dârû-yı Çin, kırfe.

Cinq (Huruf-ı sâiteden ve telaffuz olunmayan *h*'den evvel yahut kelimeden sonra bir vakf bulunursa *q* okunur, sâir hâllerde okunmaz.) Beş, hamse. ◆ Beşinci, hâmis. = [imz.] **Le – pour mois** Ayın beşi, ayın beşinci günü; **Le – pour cent** Yüzde beş faiz. ◆ Beş adet ve rakamı. ◆ Zar veya oyun kâğıdının beşlisi, penc.

Cinquain [imz.] (as.) Beşli muharebe nizamı. (Kadîmen müsta'mel bir tabir-i askerîdir.)

Cinquantaine [ims.] Elli kadar, bir ellilik. ◆ Elli yaşı. ◆ Bir vilâdet veya teehhülün veya diğer bir resm ve âyinin ellinci senesi. ‖ (as.) Ellilik bölük. (Eski bir tabir-i askerîdir.)

Cinquante Elli, hamsîn. ◆ Ellinci: **Page** – Ellinci sahife. = [imz.] Elli adet ve rakamı. Elli numaralı hâne. ‖ – **et un** Elli bir; – **deux** Elli iki ilh…

Cinquantenaire [imz.] Elli yaşında adam, ellilik. ◆ Bir resm ve âyinin ellinci senesi.

Cinquantenier [imz.] (as.) Ellibaşı. (Kadîmen müsta'mel bir tabir-i askerîdir.)

Cinquantième Ellinci. = [imz.] Ellide bir.

Cinquenelle [ims.] (as.) Bir nevi köprü halatı.

Cinquième [s.] Beşinci, hâmis. = [imz.] Beşte bir, hums. ◆ Ayın beşi, beşinci günü. ◆ Bir mektebin beşinci sınıfı şâkirdi. ◆ Evin beşinci katı.= [ims.] Bir mektebin beşinci sınıfı.

Cinquièmement [h.] Beşinci olarak, beşinci derecede, beşinci, hâmisen.

Cintre [imz.] (m.) Kemer, kantara. ◆ Kubbe. ◆ Kemer kalıbı, kemer önü. ‖ **Plein** – Daire şeklinde kemer, tam kemer. ‖ **Loges du** – Tiyatronun en üst locaları. ‖ (as.) Top lâlesi.

Cintré,e [s.] Kemerli, mukantar. ◆ Kubbe şeklinde.

Cintrer [ft.] Kemer veya kubbe yapmak, kemer veya kubbe şeklini vermek. ‖ – **en pogne** yahut sadece – Yakalamak.

Cipaye yahut **Cipaï** [imz.] (*pâ-ie*) (Fârisîden me'huz: sipahi) İngiltere'nin Hind'de yerliden teşkil etmiş olduğu asker, Hindli asker, sipahi.

Cipolin yahut **Cipollin** [imz.] Beyaz damarlı yeşil mermer. = [s.] **Marbre** – Kezâ.

Cippe [imz.] Başlıksız yarım sütun. ◆ Başlıksız küçük sütun.

Cirage [imz.] Parlatmak, lostra. ◆ Kunduranın boyatılması, parlatılması, lostra. ◆ Kundura boyası, boya balmumu. ◆ Balmumuna batırma, muşamma' yapma.

Circassie [ihs.] Çerkesistan.

Circassien,ne [i. – s.] Çerkesistan'a müteallik ve mensup olan. ◆ Çerkes. = [imz.] Çerkes lisanı.

Circassienne [ims.] Yün veya pamuktan mamul bir nevi ince kumaş.

Circée [ims.] Kankurutan otu, ışrık, mermahur.

Circinal,e yahut

Circiné,e [s.] (nb.) Kavs şekil ve suretinde, kavsî.

Circom yahut **Circon** ve **Circum** Latinceden me'huz kelimat-ı mürekkebe başında bulunup "etrafında" mânâsını beyan eder.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Circompolaire [s.] Küre-i arzın kutupları civarında bulunan. ◆ Kutuplara mensup, kutbî.

Circoncire [ft.] (Tasrif: *Je circoncis*, *nous circoncisons*; *je circoncisais*; *je circoncis*; *je circoncirai*; *je circoncirais*; *circoncis*, *circoncisons*, *circoncisez*; *que je circoncise*; *que je circoncisse*; *circoncisant*; *circoncis*,e.) Sünnet etmek, hatn.

Circoncis,e [s.] Sünnet olmuş, mahtun. || (mec.) Sâfî, hâlis. = [i.] Müslüman.

Circoncision [ims.] Sünnet, hitan. ◆ Nefs-i emmârenin kırılması. ◆ Hazret-i İsa'nın yevm-i hitanına müsâdif olan gün ki Hıristiyanların bir yortusudur. || – **du cœur** Meyliyat-ı nefsâniyenin zaptı. || – **de lèvres** Dilin zaptı, kötü sözlerden perhiz.

Circonférence [ims.] Daire, etraf, civar, mülhakat. ◆ Cesâmet-i beden. || (he.) Muhit-i daire. || (t.) Bedenin sath-ı haricîsi. || (mec.) Sathî. ◆ Hudut, gaye.

Circonflexe [s.] Eğri büğrü, çarpık. ◆ Med işaretine (^) ve bu işareti hâmil olan harf-i sâite ıtlak olunur; **Accent** – Med işareti; **un** *â* – Med işaretli bir *â* harfi. || (he.) Muhit-i mün'akis. = [imz.] (^) Med işareti.

Circonlocution [ims.] Doğrudan doğruya ifadesi muvâfık-ı de'b-i edeb olmayan bir şeyi âhar tabirat ve ifâdat ile beyan etme.

Circonscription [ims.] Mahdûdiyet. ◆ Bir cisim veya mesafenin hududunu tahdid eden daire. ◆ Hudut, müntehâ. ◆ Taksimat-ı mülkiye ve askeriye ve rûhâniyenin beheri, daire. || – **d'un tribunal** Bir mahkemenin daire-i hükmü. || – **d'une province** Dâhil-i daire-i vilayet. || (he.) Haricen tahtit. || (as.) Devâir-i muhtelife-i askeriyeden beheri. (Mesela: Ahz-ı asker muamelatı için memâlik-i mahrûse-i Osmâniye altı Ordu-yı Hümâyûn dairesine ve her Ordu-yı Hümâyûn dairesi dört fırka dairesine ve ilâ âhire inkısam eder ki bunların her biri birer askerî dairesi teşkil eder.)

Circonscrire [ft.] (*écrire* gibi tasrif olunur) Tahdid etmek, hudut tayin etmek. || (he.) Haricen tahtit etmek. || **Se** – Mahdud olmak, tahdid olunmak.

Circonscrit,e [s.] Mahdud, hududu muayyen. ◆ Az, mahdud. || (t.) Dairesi mahdud çıban yahut şiş, mahdud. || (he.) Haricî.

Circonspect,e [s.] (*spè* yahut *spèk* yahut *spèkt* okunmak da câizdir) İhtiyatlı, mutabassır, mütenebbih. ◆ Temkinli ve esrarı ketm eden. ◆ İhtiyatkârâne, mutabassırâne.

Circonspection [ims.] İhtiyat, basiret, intibah. ◆ Temkin ve ketm-i esrar.

Circonstance [ims.] Hâl, keyfiyet. ◆ Fırsat, tesadüf. ◆ Vakt ü hâl, ahvâl. || (hk.) Esbab; – **s aggravantes** Esbab-ı müşeddide; – **s atténuantes** Esbab-ı muhaffife. || **Les** – **s de la cause** Karâin-i hâliye. || – **s et dépendances** Levâhık u tevâbi'.|| **Loi de** – Vakt ü hâle göre tanzim olunmuş muvakkat nizam. || **Pièce de** – Tevellüd, teehhül yahut muzafferiyet gibi bir vaka üzerine söylenen şiir yahut yazılan tiyatro. || – **accessories** Ahvâl-i müteferria. || **Dans la** – **Actuelle** Bu bâbdaki. || **En cette** – Bu sırada, bu mevkide. || (as.) – **s de guerre** Ahvâl-i harp, ahvâl ve vekayi-i harbiye.

Circonstancié,e [s.] Ahvâl ve esbabıyla beraber mufassal (nakil ve ifade).

Circonstanciel,le [s.] Vakt ü hâle veya tesadüf ve fırsata tâbi. || (sr.) Cümlenin mütemmimatından olan hâl ve zarf vesâire: **Complément** – Bir cümlede vakit ve hâl beyan eden kelime ki hazfı takdirde cümlenin mânâsına halel gelmez.

Circonstancier [ft.] Bir şeyin ahvâl ve esbabını beyan etmek, tafsilat ve izahat-i lâzımesiyle anlatmak.

Circonvallation [ims.] (as.) Taht-ı muhâsarada bulunan bir mevkiin hariçle turuk-ı ihtilâtını kesme. || **Ligne de** – Muhit-i mukabil. || – **fortifiée** Müstahkem muhit-i mukabil. || – **continue** Muttasıl, mütemadî muhit-i mukabil.

Circonvaller [ft.] (as.) Muhit-i mukabil ile ihâta etmek, çevirmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Circonvenir [ft.] (*venir* gibi tasrif olunur.) İhâta etmek, etrafını almak. ◆ İğfalat ve tezviratla aldatmak, celbeylemek.

Circonvention [ims.] Dolap kurma, tezvirat.

Circonvenu,e [s.] İhâta olunmuş. ◆ İğfal olunmuş.

Circonvoisin,e [s.] Hem-civar, mütecâvir; **Les peuples – s** Akvam-ı mütecâvire.

Circonvolution [ims.] Bir merkez-i müşterekin etrafında müteaddid devirler mecmûu, devrat-ı mütetâbia. || (tşr.) Teâric, devrat-ı mütetâbia; **– s cérébrales** Teâric-i dimağiye; **– s intestinales** Teâric-i miâiye. || (m.) Helezonî sütunun devreleri.

Circuit [imz.] Daire, devr, devre, havl, havza, çevre. ◆ Havâli. ◆ Dolaşma, devr. || **– de paroles** Mukaddemat ve temhidat-ı iradî, sözü dolaştırma.

Circulaire [s.] Daire şeklinde, dairevî, müdevver, müstedir. ◆ Daire teşkil eden. ◆ Elden ele geçen, tedavül eden. || (mec.) Müteâkiben tekrar eden. || **Argument** – Devr ve teselsülü müntic delil. = [ims.] yahut **Lettre** – Tahrirat-ı umumiye, tamîmen yazılan beyannâme, emirnâme vesâire. = [imz.] (crh.) Lifâfenin bir devri. || (as.) **– de tir** Endaht müstediri. || (r.) **Nombres – s** A'dâd-ı müdevvere. || (hy.) Müstedir: **Mouvement –** Hareket-i müstedire.

Circulairement [h.] Daire suretinde olarak, devrederek, müstediren.

Circulant,e [s.] Deveran eden, cevelân eden. ◆ Mütedâvil, münteşir.

Circulation [ims.] Deveran, cevelân. ◆ Tedavül. ◆ İntişar, şuyû. ◆ İştihar, marufiyet. ◆ Gidip gelme, âmed ü şüd , mürur u ubur. || **– du sang** yahut yalnız – Deveran-ı dem. || **Billet de** – Demir yolu üzerinde âmed ü şüde salâhiyet veren bilet, paso. || **Mettre en** – Meydan-ı tedavüle ihraç etmek. || (ma.) **Droit de** – Müskirat-ı mürüriye resmi.

Circulatoire [s.] (tşr.) Deveran-ı deme müteallik, deveranî. || (cr.) **Mouvement** – Hareket-i devriye.

Circuler [fl.] Dönmek, devretmek. ◆ Mürur u ubur etmek. ◆ Gidip gelmek, dolaşmak, cevelân etmek. ◆ Yaşamak, imrar-ı hayat etmek. ◆ Elden ele gezmek, tedavül etmek, mütedâvil olmak. ◆ İntişar etmek, şuyû bulmak. ◆ (Hava hakkında) Değişmek, cereyan etmek.

Circumduction [ims.] (*kon*) (tşr.) Hareket-i mahrûtiye.

Circumnavigateur [imz.] (*kon-na*) Gemi ile bir yeri veya küre-i arzı devreden gemici.

Circumnavigation yahut **Circonnavigation** [ims.] Bir yeri veyahut küre-i arzı gemi ile devretme, devr-i bahrî. || (mec.) Hayat, vücud, reviş-i dâimî.

Cire [ims.] Balmumu. ◆ Mum, şem'. ◆ Kulak kiri. || **– à cacheter** yahut **– d'Espagne** yahut sadece – Mühür mumu. || **– vierge** Erimemiş balmumu. || **– végétale** Bazı nebatattan çıkan muma müşâbih bir madde, şem'-i nebatî. || (hyv.) Gışâ-yı şem'î. || **De** – Tamamıyla uygun (esvab vesâire). || **– mole** Pek yumuşak tabiat. ◆ Mesleksiz ve mütelevvin adam. || **Comme de** – Tam münasip vaktinde. || **Ailes de** – İtimat edilmeyecek şey.

Ciré,e [s.] Mumlanmış. ◆ Parlatılmış, boyanmış (ayakkabı). || **Toile – e** Muşamma'.|| **Cela glisse ou coule comme sur toile – e** Bu hiçbir tesir hâsıl etmiyor.

Cirer [ft.] Balmumu sürmek yahut balmumuna batırmak, mumlamak. ◆ Lostralamak. || **– la botte à quelqu'un** Birisine temelluk etmek, müdâhene eylemek.

Cireur [imz.] Kundura boyacısı.

Cirier [imz.] Balmumcu. ◆ Mumcu. || (tt.) Mum ağacı, şecerü'ş-şem'.

Ciroène [imz.] Şarap ile balmumundan mürekkep bir merhem.

Ciron [imz.] Peynirde ve unda bulunan küçük böcekler, kurtlar. || (mec.) İktidarsız, âciz adam.

Cirque [imz.] At cambazı ve cambazhâne. ◆ At cambazlığı vesâir oyunlar icrasına mah-

sus müdevver meydan. ◆ Koşu meydanı, müdevver meydan. ◆ Dağlarla muhat ova.

Cirre yahut **Cirrhe** [imz.] (nb.) Asma filizi, bıyığı, sülük. (*vrille* dahi denilir.)

Cirheux,se [s.] (nb.) Asma filizi, bıyığı gibi sarılır telli olan veyahut o şekilde bulunan, şibh-i sülük, sülükiyü'ş-şekl, zâtü's-sülük.

Cirripède [imz.] (tt.) Zâtü'r-riclü's-sülükiye.

Cirrus [imz.] (*s* okunur) Hafif tüyler şeklinde görünen bulut, zenebü'l-hirre.

Cirure [ims.] Balmumundan yapılmış cilâ.

Cis [d.] Bazı kelimelerin başına girip "beri taraf" mânâsını beyan eder.

Cisaillé,e [s.] Demirci makası ile firzil ile kesilmiş (kalp akçe vesâire).

Cisailler [ft.] Kalp ve eksik meskûkât vesâireyi kesmek, kırpmak.

Cisailles [ims. – cm.] Demirci makası, firzil.

Cisalpin,e [s.] Roma şehrine nispeten Alp silsilesinin berisinde bulunan.

Ciseau [imz.] Ağaç, taş, maden vesâire oymaya mahsus kalem, minkaş. ◆ Kalemle işlenen sanat. ◆ Böyle bir sanattaki maharet. ◆ Heykeltıraşlık. ‖ – **à froid** Oyma kalemi, mil, keski.

Ciseaux [imz. – cm.] Makas, mıkraz.

Ciselage [imz.] Kalemle oyma, işleme.

Ciselé,e [s.] Kalemle işlenmiş, oyulmuş. ◆ Nezaket ve rikkat tasviri ile gayet ince yapılmış bir resme benzeyen. ◆ Gayet dikkat ve maharetle işlenmiş, üzerinde çalışılmış.

Ciseler [ft.] Kalemle işlemek, oymak. ◆ Vâzıh ve muayyen bir şekil vermek. ◆ Kemâl-i vuzuh, nezaket ve rikkat ile çalışıp meydana getirmek.

Ciselet [imz.] Hakkâk, kuyumcu, tüfenkçi kalemi, oyma kalemi.

Ciseleur [imz.] Maden hakkâki, oymacı, kalemkâr. ‖ Tafsilattaki vuzuh, sıhhat ve rikkat ile temayüz eden muharrir.

Ciselure [ims.] Oymacılık, maden üzerine nakş. ◆ Oyma işi mamulatı. ◆ Tam, vâzıh, güzel bir şekil. ◆ Tafsilatta vuzuh, nezaket ve rikkat.

Cisoire [ims.] Ayaklı makas.

Ciste [imz.] Lâden otu, çiçeği.

Ciste [ims.] (Âsâr-ı atîkada) Sepet. ◆ Zembil.

Cistées yahut **Cistacées** veyahut **Cistoïdes** [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i lâdeniye.

Cistophore [ims.] Yunan-ı kadimde yortu günlerinde bir sepet götüren kız. = [imz.] İçinden bir yılan çıkan sepet tasvirini hâvi kadim Yunan sikke yahut madalyası.

Cistre [imz.] Kadim bir nevi mızıka aleti ki lavtaya benzer.

Citadelle [ims.] İç kale. ◆ Hisar, hısn. ◆ Merkez-i esasî. ‖ (mec.) Müdafaa yahut hücum edilen şey.

Citadin,e [i.] Şehrî, ehl-i belde, yerli ahali. ◆ İtalya'da sâdegân sınıfına mensup olmayan adam. = [s.] Şehrîlere mahsus.

Citateur [imz.] Nâkil, râvi. ◆ Rivâyat ve nakliyyat mecmuası.

Citation [ims.] Nakil, rivayet, kitaplarda istişhad için sâir kitaplardan alınan fıkra. ◆ Mahkemeye davet, ihzar. ◆ İhzar, celp, davet. ◆ Davetnâme, celp tezkeresi.

Cité [ims.] Zaman-ı kadimde kendi kavânîniyle idare olunan memleket, beled. ◆ Başlıca kasaba, şehir, medîne, belde. ◆ (Lisan-ı şiirde) Memleket. ◆ Bir büyük şehrin en eski ve iptidâi kısmı, merkezi. ◆ Bir şehir ahalisinin heyeti, ehl-i belde. ◆ Sokağa bir müşterek kapıları olarak bir dairenin içinde bulunan evler, dükkânlar mecmûu, çarşı. ‖ **Droit de** – Hukuk-ı medîne. ‖ **La – sainte, céleste** Semâvat, arş u kürsî. ‖ **La sainte** – Kudüs. ‖ **La – future** Cennet, âhiret. ‖ **La grande** – Pâyitaht.

Citer [ft.] Bir müddeânın ispatı için meşâhirin efkâr ve akvâlini nakil ve îrad etmek, istişhad etmek. ◆ Fikir veya kavli naklolunan muharrir veya kitabın ismini zikretmek. ◆ Şâyan-ı ehemmiyet bir şey veya şahsı zikir, beyan etmek, parmakla göstermek. ‖ (hk.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Mahkemeye şahit getirmek. || – **son auteur** Bir haberi, malumatı kimden istihsal ettiğini söylemek. || **Se** – Kendi fazâilinden bahsetmek, kendini numûne-i imtisal makamında göstermek.

Citérieur,e [s.] Beriki, beri taraftaki, bize daha yakındaki.

Citerne [ims.] Sarnıç, su haznesi.

Citerneau [imz.] Yağmur sularının sarnıca girmezden evvel geçip süzülmesine mahsus küçük sarnıç, tasfiye haznesi.

Cithare [ims.] Eski Yunanların bir nevi rebabı, kitara. ◆ Rebab.

Citigrade [s.] (tt.) Pek çabuk yürüyen, serî'ü'l-meşy.

Citoyen,ne [i.] Bir şehrin ahalisinden, şehrî. ◆ Hukuk-ı medîneye nâil ahalinin beheri. ◆ Hemşehri. || **Bon** – Kavânîne mutî adam. || **Grand** – Devlet ve memlekete sadık, hamiyet ve gayret-i vataniye sahibi. || **Garde** – Vaktiyle *Garde nationale* yerine milis asâkiri mânâsıyla müsta'mel idi. || – **de Genève** Muasırları tarafından Jan Jak Ruso'ya[136] verilen lakap. = [s.] Sadık-ı mülk ve devlet, hamiyetli.

Citrate [imz.] (k.) Hâmız-ı limon ile bir esastan mürekkep milh, limoniyet. || – **de magnésie** Limon tuzu.

Citrin,e [s.] Limon renginde, limonî. = [imz.] Limonî renk.

Citrine [ims.] Limon yağı.

Citrique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı limon.

Citron [imz.] Limon. = [s.] Limon renginde, limonî. (Müzekker ile müennesi birdir.)

Citronné,e [s.] Limonlu.

Citronelle [ims.] (nb.) Oğul otu.

Citronner [ft.] Limon sıkmak, limon suyu ilave etmek.

Citronnier [imz.] Limon ağacı.

136 *Jean-Jacques Rousseau.*

Citrouille [ims.] Helvacı kabağı, yaktin. || (mec.) Ahmak, balkabağı.

Civadière [ims.] (bhr.) Cıvadra yelkeni.

Cive yahut **Civette** [ims.] Bir nevi sarımsak. (*Cibouilette* dahi denilir.)

Civet [imz.] Soğanlı tavşan vesâire yahnisi.

Civette [ims.] (Arabî zebad'dan me'huz) Misk kedisi, zebad. ◆ Bu hayvandan çıkan misk, zebad miski.

Civette [ims.] (mr. Cive)

Civière [s.] Yük veya hasta nakline mahsus el teskeresi, yük teskeresi.

Civil,e [s.] Şehrî, beledî, medenî. ◆ Askerî ve rûhânînin gayrı, mülkî, sivil. || (mec.) Nazik, zarif, terbiyeli. || **État** – Ahvâl-i medeniye, herkesin mensup bulunduğu sınıf ve taallukatı, sicill-i ahvâl. || **Officier de l'état** – Sicill-i ahvâl müdürü. || **Droits** – **s** Hukuk-ı medeniye, efrad-ı ahaliden birinin müstehak olduğu hukuk. || **Partie** – **e** Hukuk-ı şahsiye davacısı, müddeî-i şahsî. || **Tribunal** – Hukuk mahkemesi. || **Services** – **s** Hıdemat-ı mülkiye. || **Intérêts** – **s** Mahkûm tarafından müddeî-i şahsîye verilen tazminat, diyet. || **Mort** – **e** Müebbed hukuk-ı medeniyeden mahrumiyet. || **Droit, code** – Kanun-ı medenî. (Bizde: Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye.) || **Actes** – **s** Sicill-i ahvâl muamelatı. || **Emploi** – Memuriyet-i mülkiye. || **Autorités** – **es** Memurîn-i mülkiye. || **Mariage** – Avrupa'da nikâh-ı medenî ki memurîn-i rûhâniyeye müracaat edilmeksizin yalnız belediyece muamelatı bi'l-icra akdedilir. || **Liste** – **e** Hazîne-i hâssa. = [imz.] Hukuk (cinâyat mukabili). ◆ Askerînin gayrı, başıbozuk, sivil.

Civilement [h.] Medenî veya mülkî olarak, başıbozukça, sivil gibi. ◆ Hukuk kanununa tevfikan. ◆ Hukuk-ı medeniyeyi hâiz olarak. || (mec.) Zarafetle, nazikâne. || **Être responsable** Mes'ul bi'l-mâl olmak.

Civilisable [s.] Kabil-i temdin ve temeddün. ◆ İnsana alıştırılması mümkün, kabil-i te'nis.

Civilisateur,trice [s.] Medeniyete îsal eden, medeniyet-bahş, mümeddin.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Civilisation [ims.] Medeniyete îsal, temdin. ◆ Medeniyet, hadariyet, temeddün.

Civilisé,e [i. – s.] Medeniyet ve hadariyete nâil, mütemeddin. ◆ Talim ve terbiye görmüş.

Civiliser [ft.] Medeniyete îsal etmek, temdin etmek. ◆ Nazikleştirmek, kabalığını gidermek. ◆ Dövmek, te'dib etmek. ◆ (Bir davayı) Hukuktan addetmek. ‖ Se – Hadariyete nâil olmak, temeddün etmek. ◆ (Müstehziyâne) Akvam-ı mütemeddinenin fazâyihine münhemik olmak. ◆ Kesb-i zarafet etmek, nazikleşmek. ◆ Hukuktan addolunmak, cinayetten hukuka tahvil olunmak ve (mec.) uzlaşmak.

Civiliste [imz.] Kanunun hukuk kısmıyla mütevaggıl bulunan âlim.

Civilité [ims.] Naziklik, zarafet. ‖ – puérile, et honnête (Çocuklara nazikâne muamelatı ve merasim-i zarafeti öğretmeye mahsus eski bir kitaba telmihen) Nezaket. ◆ Zarafet: Il n'a pas lu la – puérile et honnête Zarafetten ve nazikâne muamelattan haberi yoktur. = [cm.] Zarifâne muamelat, iltifat, ikram.

Civique [s.] Medenî. ◆ Beledî, memlekete mensup-müteallik; Droits – s Hukuk-ı medeniye. ◆ Vatan-perverâne, hamiyet-mendâne; Vertus – s Fazâil-i hamiyet-mendâne. ‖ Couronne – Eski Romalılarda can kurtarana verilmesi mutad bulunmuş olan tâc-ı iftihar. ‖ Garde – Milis asâkiri.

Civisme [imz.] Hubb-ı mülk ve devlet, hamiyet-i vataniye.

Clabaud [imz.] Sarkık kulaklı ve avda vakitsiz havlar zağar. ‖ (mec.) Bilâ-sebep iştikâ eden, birini tevbih eden adam.

Clabaudage [imz.] Zağarın avda havlayışı. ◆ Sebepsiz bağırıp çağırma, hırlama.

Clabauder [fl.] (Zağar hakkında) Avda vakitsiz ve sebepsiz havlamak. ◆ Hırlamak, herkesle bilâ-sebep nizâ etmek.

Clabauderie [ims.] Sebepsiz bağırıp çağırma, hırlama, yaygara.

Clabaudeur,se [i.] Avda mahalsiz havlayan zağar, sebepsiz bağırıp çağıran adam, kavgacı, gürültücü.

Claie [ims.] Toprak kalburu; Passer à la – (Toprağı) böyle bir kalburdan geçirmek. ◆ Küfe, sepet. ◆ Kafes. ◆ Çit. ‖ (as.) Çit örgüsü. ‖ Traîner sur la – (mec.) Tahkir ve terzil etmek.

Claim [imz.] Altın madeni damarlarını hâvi arazi.

Clair,e [s.] Aydınlık, münevver, ziyadar. ◆ Parlak, cilâlı, perdahtlı. ◆ Açık, koyu olmayan; Vert – Açık yeşil; Brun – Açık kestane renginde, buğdayî. ◆ Şeffaf. ◆ Berrak, bulanık olmayan. ◆ Sâfi, temiz. ◆ Açık, berrak (hava). ◆ Seyrek. ◆ Yumuşak, gevşek. ◆ Vâzıh, açık, âşikâr. ‖ (ms.) İnce (ses). Çabuk fark ve temeyyüz eden, açık (zihin). ‖ Œuf – Tohumsuz yumurta. ‖ Eau – e İçine şarap yahut sâir bir mâyi karışmamış sâfi su. ‖ Ne faire que de l'eau – e Muvaffak olmamak. ‖ Feu – Harlı ateş, harbî ateş. = [imz.] Aydınlık, ziya. ◆ Açık renk. ◆ Resmin ziyalı ve aydınlık kısmı. ◆ Ormanın seyrek yeri. ◆ Bir kumaşın üzülüp de incelmiş yeri. ‖ – de lune Mehtap. ‖ Faire – Aydınlık, gündüz olmak. ‖ Tirer un liquide au – Bir mâyii durdurarak süzmek. ‖ Tirer une affaire au – Bir işi etrafıyla tahkik ve tetkik ve istîzah etmek. ‖ Mettre le sabre au – Kılıç çekmek. ‖ – et net Her masraf çıktıktan sonra. ◆ Hiç saklamaksızın, doğruca, açıktan açığa. ‖ [h.] Açık olarak, âşikâr. ◆ Seyrek.

Claire [ims.] Şeker vesâire tasfiyesinde müsta'mel kül ve yanmış kemik, remad-ı magsûl. ◆ Şeker tasfiye kazanı. ◆ Temiz ve berrak olan durgun su.

Clairement [h.] Açıktan açığa, âşikâre, muvazzahan.

Clairet [imz. – s.] Açık al renginde (şarap). = [imz.] Şekerli şaraba katılan kokulu nebatat suyu. ◆ Açık renkte kıymetli taş.

Clairette [ims.] Fransa'nın cenubunda çıkan bir nevi beyaz şarap. ◆ Beyaz üzüm. ◆ İpek

böceklerine ârız olup şeffaf olmalarını mûcip bir hastalık. ◆ Frenk salatası nevi.

Claire-voie [ims.] Parmaklıkla veya hendekle mesdud kapı, geçit. ◆ Kafeskârî parmaklık. ◆ Seyrek dokunmuş (cm. des *claires-voies*). || **à** – Açık ve seyrek olarak.

Clairière [ims.] Ormanın ağaçsız, açık veya ağaçları seyrek mahalli, ferve. ◆ Mensûcatın seyrek yeri.

Clair-obscur [imz.] Resimde ziya ve gölge yani karanlık veya aydınlık verme usulü, bunların şiddetli olarak gösterilmesi, muzlim ve mûzî. ◆ Bu vechile tersim olunmuş resim. || (mec.) Müphem, gayr-ı muayyen hâl. (cm. des *clairs-obscurs*)

Clairon [imz.] Boru. ◆ Boru-zen, borazan. ◆ Surna, zurna. ◆ Zurnacı. || (mec.) Tahrik eden. ◆ Cidâl-cû.

Clairsemé,e [s.] Seyrek, tek tük bulunan. ◆ Nâdir.

Clairvoyance [ims.] Basiret, ferâset, kiyâset.

Clairvoyant,e [s.] İyi ve açık gören (Bu mânâda eskidir.) || (mec.) Anlayışlı, ferâsetli, ehl-i basiret, mutabassır.

Clameur [ims.] Şikâyet, gürültü, velvele, feryat.

Clampin,e [s.] Tembel, haylaz. ◆ Topal.

Clan [imz.] İskoçya ile İrlanda vesâir bazı memlekette zâdegândan birinin riyâseti tahtında bulunan kabile. ◆ Aynı sınıf ve mesleğe mensup adamlar heyet-i mecmuası.

Clandestin,e [s.] Gizli, saklı, hafî, mahfî.

Clandestine [ims.] (nb.) Toprağın içinde ve ağaç köklerinde veya nem-nâk mahallerde neşvünemâ bulan mavi ayrık. (*herbe-cachée* dahi denilir.)

Clandestinement [h.] Gizlice, hafiyen.

Clandestinité [ims.] Mahfilik. ◆ Mektumluk. ◆ (hk.) Hafâ.

Clapet [imz.] Nefesle çalınan çalgı sübabı. ◆ Zemberekli tapa. || – **de pompe** Tulumba sübabı.

Clapi,e [s.] Bir deliğe sokulup saklanmış.

Clapier [imz.] Ada tavşanı deliği, ini, yuvası. ◆ Ada tavşanı beslemek için yapılmış yer. || (crh.) Cerahat haznesi, hazne-i kayh.

Clapir [fl.] (Ada tavşanı hakkında) Bağırmak. ◆ Ada tavşanı gibi bağırmak. || **Se** – (Ada tavşanı hakkında) Deliğine sokulmak. ◆ Bir deliğe sokulup saklanmak.

Clapotage yahut **Clapotis** [imz.] Dalgalanma, çalkantı. ◆ Dalga veya akıntı gürültüsü. ◆ Buna müşâbih gürültü.

Clapotant,e [s.] Dalgalanan, çalkanan.

Clapoter [fl.] (Deniz ve göl hakkında) Çalkanmak, çalkantı etmek, dalgalanmak.

Clapoteux,se [s.] Çalkantılı, dalgalı.

Clapotis [imz.] (mr. Clapotage)

Clappement veya **Clapement** [imz.] Dili damağa takarak ses çıkarmak, dil çatlatmak. ◆ Dudaklar birbirinden ayrılıp açılırken çıkan ses.

Claquade [ims.] Birbirini müteakip silleler, şamarlar.

Claque [ims.] Sille, şamar, tokat. ◆ El çırpma. ◆ Tiyatroda el çırpmak için ücretli adamlar. ◆ Na'leyn. || **Prendre ses cliques et ses – s** Derhal, süratle gitmek. || (as.) Şakırdak. (kırbaç şakırtısına müşâbih bir ses veren bir musiki aleti.)

Claque [imz.] Basılıp açılan bir nevi şapka.

Claqué,e [s.] Tokat yemiş. ◆ Alkışlanmış. || **Souliers – s** Alt kenarları sahtiyanla kaplanmış kadın kundurası.

Claquedent [imz.] Fakir, sefil ve sergerdân. ◆ Lafazan, çalçene.

Claquement [imz.] Şakırtı, takırtı. ◆ Şakırdatma. || – **des dents** Dişlerin soğuktan veya korkudan birbirine çarpması, tasfif-i esnan. || – **des mains** El çırpması.

Claquemuré,e [s.] Hapsolmuş, tıkılmış. ◆ Mahsur, münhasır.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Claquemurer [ft.] Kapamak, dar bir mahalde hapsetmek. || **Se** – Kapanmak. ◆ Hasrolunmak, münhasır kalmak.

Claquer [fl.] Şakırdamak, şaklamak. ◆ Çakırdamak, takırdamak. ◆ El çırparak tahsin etmek, el çırparak alkışlamak. ◆ Satmak, sille vurmak. ◆ Yemek yemek. ◆ Ölmek. || **Faire – son fouet** Azamet takınmak, azamet satmak. = [ft.] **Faire** – Şakırdatmak.

Claquet yahut **Cliquet** [imz.] Değirmen çakıldağı. || **Aller comme le – d'un moulin** Lâ-yenkatı' gevezelik etmek.

Claqueter [fl.] (*jeter* gibi tasrif olunur) (Leylek hakkında) Lak lak etmek, gagasını takırdatmak. ◆ (Tavuk hakkında) Gıdaklamak.

Claquette [ims.] Müteharrik değneklerden müteşekkil bir alet ki birbirine çarpıldığı vakit ses çıkartır, şakşak. ◆ Buna benzer çocuk oyuncağı, cırcır. ◆ Kapandıkça ses çıkarır ve çocukların dikkatini celp için mükâtebede müsta'mel iki tahta parçasından ibaret cüz kabı. ◆ Kartvizit vaz'ı için cüzdan. || (mec.) Pek ziyade geveze adam.

Claqueur [imz.] Tiyatro ve emsali oyunlarda ücretli alkışlayıcı, el çırpıcı. || (mec.) Herşeyi beğenip tahsin eden şahıs.

Claret [imz.] Koyu renkli kırmızı şarap. ◆ İngilizlerin Bordo[137] şarabına verdikleri isimdir.

Clarette [ims.] Beyaz bir şarap.

Clarière [ims.] (bhr.) Kum tabakalarıyla büyük buz parçaları arasındaki geçit.

Clarification [ims.] Mâyiin durdurularak süzülmesi, tervik, tasfiye.

Clarifié,e [s.] Süzülmüş, tervik olunmuş.

Clarifier [ft.] Bulanık bir mâyii berrak hâline getirmek, süzmek, tervik etmek. ◆ Tasfiye etmek, temizlemek.

Clarine [ims.] Hayvanların boynuna takılan çan, çıngırak.

Clarinette [ims.] Klarnete, kıraneta. ◆ Klarnete çalan çalgıcı, klarneteci. || (as.) Kıranetacı nefer.

Clarisse [ims.] Sent Kler[138] tarik-i ruhbanîsine mensup rahibe.

Clarissime [imz.] Mukaddemâ Rum İmparatorluğu'nda büyük zevâta verilen unvandır.

Clarté [ims.] Aydınlık, ziya, ışık, nur. ◆ Berraklık, şeffaflık. ◆ Açıklık, safvet, vuzuh. ◆ Parlaklık, cilâ, perdaht. ◆ Meşale. || (ed.) Vuzuh, selâset. ◆ (Lisan-ı şiirde) Semâ, fezâ. || (mec.) Şöhret. ◆ Zekâ, irfan. || **La – du jour** yahut sadece – Hayat.

Clas (mr. Glas)

Classe [ims.] Sınıf, sıra. ◆ Takım, zümre. ◆ Mertebe, rütbe. ◆ Nişan rütbesi. ◆ Sunuf-ı ahalinin beheri, esnaf. ◆ Bir senenin esnanı, bir senenin kura efradı. ◆ Mektep sınıfı. ◆ Bir sınıf şâkirdanı. ◆ Dershâne. ◆ Koğuş. ◆ Yevmî ders. ◆ **Faire ses – s** Derslerine çalışmak. || (tt.) Sınıf, fasıl. || (as.) Sinn-i mükellefiyete dâhil olan efrad; – **de recrutement** Askere ahz olunan efrad, kura efradı; – **de natation** Sibâhat sınıfı; – **s tactiques** Ta'biye sınıfları; – **d'école de soldats** Nefer talimi sınıfı, nefer talimi gören efrad; –**d'école de peloton** Takım talimi sınıfı, takım talimi yapan askerler; – **d'école de bataillon** Tabur talimi sınıfı, tabur talimi icra edenler; – **hiérarchique** Sınıf rütebi. (Bu makamda – *d'officiers*: Zâbitan sınıfı dahi denir.) || **Rentrée des – s** Bir tatilden sonra şâkirdanın tekrar mektebe devama başlamaları. ◆ Sene-i tedrisiye iptidâları.

Classé,e [s.] Sınıflara münkasim, tasnif ve tertip olunmuş. ◆ (Makam-ı zemmde) Bir hükm-i kat'i peydâ olmuş.

Classement [imz.] Sınıflara taksim, tasnif, tanzim, tertip, sıralama.

Classer [ft.] Sınıflara taksim etmek, tasnif ve tanzim, tertip etmek. ◆ Add ü itibar etmek.

137 Fr.: *Bordeaux*.

138 *Sainte Claire*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

◆ Ahz-ı mevki ettirmek. ◆ Kaydetmek. || Se – Sunufa taksim olunmak. ◆ Add ü itibar olunmak. ◆ Teâlî etmek. ◆ Ahz-ı mevki eylemek.

Classeur [imz.] Evrak vaz'ına mahsus göz, kâğıt rafı.

Classificateur [imz.] Sınıflara taksim eden, musannif, nâzım.

Classification [ims.] Sınıflara taksim, bir şeyin sınıf itibariyle taksim ve tanzimi, tasnif. || (as.) Tasnif; – des marches Yürüyüşlerin tasnifi.

Classifier [ft.] Sınıflara taksim etmek, sınıf itibariyle tanzim ve tertip etmek.

Classique [s.] Mektep sınıflarına müteallik; Livres – Kütüb-i tedrisiye. ◆ Edebiyatta dersle okunan ve numûne ittihaz olunan (kitap). ◆ Müsteşhidattan ma'dud olacak derecede meşhur kitap. ◆ Böyle kitaplar sahibi olan (muharrir). ◆ Böyle kitapları bulunan (lisan). ◆ Gerek zevk, gerek safvet itibariyle nokta-i mükemmeliyete vâsıl olmuş lisan, sanat, devre-i edebî hakkında söylenir. ◆ Yunan-ı Kadim ile Romalıların âsâr-ı edebiyesini on yedinci asır muharrirlerinin yaptıkları gibi taklit esası üzerine müesses (edebiyat). ◆ Kaideye, usule, âdete muvâfik, mutabık. || Langues – s Fransızca'ya nispetle Latin ve Yunan lisanları. || Auteurs – s Âsârıyla istişhad olunan müellifin. || Œuvres – s Musannefat-ı edebiye-i kadîme. ◆ Eskiden beri müsta'mel olan: Mets – s Et'ime-i marufe. || Terre – Edebiyat-ı atîka yeri olan Yunan ve Roma. = [imz.] Edebiyatta numûne ittihaz olunacak kitap ve böyle kitaplar muharriri. ◆ Fransa'da edebiyat-ı atîka tarzına yani on yedinci asır muharrirlerinin yaptıkları gibi Roma ve Yunan âsâr-ı kadîmesini taklit fikrine tâbi muharrir. ◆ Edebiyatta usul-i kadîme taraftarı. (Zıddı: *Romantique*)

Clatir [fl.] (Avını takip eden zağar hakkında) Birbirini müteakip havlamak.

Claude [imz. – s.] Budala, ebleh.

Claudication [ims.] Aksama, aksayış, topallama, arec.

Clause [ims.] Şart, madde, bent, fıkra. || – s d'un traité Bir muâhedenin ahkâm ve şerâiti.

Claustral,e [s.] Manastıra müteallik veya şâyan (cm. *claustraux*)

Claustration [ims.] Bir manastıra veya dar ve muhafazalı bir mahalle kapayış, hapis.

Clavé,e [s.] Çivi şeklinde.

Claveau [imz.] yahut **Clavelée** [ims.] Koyunların sakağı illeti, cederî-i ağnam.

Claveau [imz.] (m.) Kemer veya köşe taşı, kapak taşı.

Clavecin [imz.] Bugün yerine piyano kaim olan eski bir nevi çalgı, klavsen. || (mec.) Alet, vasıta-i icra .

Claveciniste [imz.] Klavsen denilen eski bir çalgıyı çalan kimse.

Clavelé,e [s.] Cederî-i ağnam illetine uğramış (koyun vesâire).

Clavelée (mr. Claveau)

Claveliser [ft.] Cederî-i ağnam illetinden hayvanatı vikaye için telkih etmek.

Clavette [ims.] Ucu delikli bir büyük çiviye geçirilmeye mahsus demir kama, kama çivi.

Clavicorde [imz.] Kanuna müşâbih eski bir çalgı.

Claviculaire [s.] (tşr.) Köprücük kemiğine müteallik, terkovî.

Clavicule [ims.] (tşr.) Köprücük kemiği, terkova.

Clavier [imz.] Anahtar halkası, zinciri. ◆ Piyano ve ona müşâbih çalgıların parmak dokunan dişi, dili. || Présenter quelqu'un au – Birisine ilk piyano veya erganun dersi vermek.

Clayère [ims.] (*klè-iè re*) İstiridyeleri diri hıfzetmeye mahsus havuz, istiridye havuzu, livarı.

Claymore [ims.] (*klé-mo*) İskoçyalılara mahsus büyük meç.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Clayon [imz.] Peynir süzmeye ve yemişleri yıkadıktan sonra koymaya mahsus sepet. ◆ Çitten kapı. ◆ Dal, ağaç dalı. ◆ Çit. ◆ Kafes.

Clayonnage [imz.] Toprağın çökmesine mani olmak üzere kazık ve ağaç dallarından yapılan çit.

Clef yahut **Clé** [ims.] (*f* okunmaz) Anahtar, miftah. || – **déchiffrante** Şifre miftahı. || (mec.) Bir memleketin kilidi makamında olan mühim ve müstahkem mevki.|| (cr.) Makine anahtarı. ◆ Mengene burgusu. || **Fausse** – Hırsız anahtarı, uydurma anahtar. || – **anglaise** İngiliz anahtarı. || **Mettre la** – **sous la porte** Hâne kirasını veya sâir borçları vermeksizin gizlice taşınmak. || **Prendre la** – **des champs** Firar etmek. || **Donner la** – **des champs** Gitmeye ruhsat vermek, serbest olmak. || **Avoir la** – **des champs** Oturup gitmeye me'zun olmak. || **Sous** – Kilitli. ◆ Mahpus. ◆ Gizli, mektum. || – **d'or** Servet, para. || – **du chiffre** Şifre miftahı. || (m.) – **de voûte** Kemer veya kubbe anahtar taşı, ve (mec.) esas, rükn. || – **des chambellan** Kurenâlık makamı. || **Les** – **des saint Pierre** Papalık mesnedi. || (as.) – **d'arbalète** Tatar oku, kazzaf anahtarı. || – **tactique** Miftah-ı ta'biye, ta'biye kilidi. || – **de la position** Mevzi miftahı, kilidi. || (ms.) Notaların iptidâsında görülen işaret, miftah: – **de fa** Fa miftahı.

Clématite [ims.] (nb.) Filbahar çiçeği. || – **blanche** Yabani filbahar çiçeği.

Clémence [ims.] Rahmet, gufran. ◆ Esirgeme, acıma, rahm, merhamet, şefkat.

Clément,e [s.] Rahman, rahim, gafur. ◆ Merhametli, esirgeyici, lutfu çok. || **Un ciel** – Latif hava, iklim ve (mec.) talih-i yâver.

Clémentines [ims. – cm.] Papa Beşinci Klemen'in ahkâm-ı mezhebiyeye müteallik evâmiri mecmuası. ◆ Kulaklara kadar inen ipek takye.

Clenche (mr. Clinche)

Clephte [imz.] Yunan haydudu. ◆ Yunan taraflarında serbest ve kendi başlarında yaşayan dağlı, palikarya. ◆ Hırsız, yan kesici.

Clepsydre [ims.] Su saati.

Clerc [imz.] (*c* okunmaz) Rahip olmak üzere ulûm-ı diniyeyi tahsil eden şâkirt. ◆ Yeni rahip olmuş adam, rahip çırağı. ◆ Uhrevî adam, kilise adamı. (Bu mânâda "*laïque*: dünyevî adam" kelimesinin zıddıdır.) ◆ Noter ve dava vekili ve mukavelat muharriri, yazıcısı. ◆ ("Âlim" mânâsıyla isti'mali eskidir.) || **Faire un pas de** – Cehl ve acemilikle aldanmak.

Clergé [imz.] Ruhban sınıfı, rûhânîler zümresi, ehl-i kenâis. ◆ Riyâset-i rûhâniye, ruhbâniyet.

Clérial,e [s.] Ruhban ve rûhânîlere müteallik, rûhânî, ruhbanî. ◆ Ruhbâniyet taraftarı. = [imz.] (Makam-ı zemmde) Ruhban taraftarı. (cmz. *cléricaux*)

Cléricalement [h.] Rûhânîce, ruhban zümresi usulünce.

Cléricalisme [imz.] Ruhban takımının menâfiine muvâfık fikir ve meslek.

Cléricature [ims.] Ruhbâniyet, rûhâniyet. ◆ Noter ve dava vekili yazıcılığı.

Cléromancie [ims.] Baklalarla, küçük kemik ve zarlarla fal bakma.

Clic-clac [imz.] Çatırtı, şaklama.

Clichage [imz.] (tba.) Dizilmiş bir sahifenin kalıbını almak sanatı. ◆ Dizilmiş sahife kalıbı.

Cliché [imz.] (tba.) Dizilmiş sahife kalıbı. ◆ Basmakalıp tabir. ◆ Klişe. ◆ Fotoğraf camı ve çerçevesi.

Clicher [ft.] (tba.) Dizilmiş sahifenin kalıbını almak.

Clicherie [ims.] (tba.) Dizilmiş sahifeler kalıplarının çıkartıldığı mahal. ◆ Dizilmiş sahifelerin kalıbını almak sanatı.

Clicheur [imz.] (tba.) Dizilmiş sahifelerin kalıbını çıkaran sanatçı, klişeci.

TÜRK DİL VE EDEBİYATI ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Clide [imz.] Kadim bir alet-i harp ki muhâsırîn üzerine taş endaht eder idi.

Clidomancie [ims.] Tefeül bi'l-miftah.

Client,e [i.] Müşteri. ◆ Müvekkil, dava vekili tutan kimse. ◆ Bir tabip tarafından tedavi olunmakta bulunan adam, tabip müşterisi. || (mec.) Muhip, taraftar.

Client,e [imz.] (Eski Romalılar indinde) Zâdegândan birinin himayesi altında bulunan adam. ◆ (Ale'l-ıtlak) Himaye altında bulunan, mahmî. || (as.) Derebeylik milis askeri.

Clientèle [ims.] Mukavelat muharriri ya dava vekili veya tabip müşterilerinin mecmûu, müvekkiller, müşteriler. ◆ Bir tüccar veya dükkânın müşterileri. ◆ Bir derebeyinin taht-ı himayesinde bulunan mahmîler.

Clifoir [ims.] Fıskiye, fışkırık.

Clignement [imz.] Göz kıpma, lemha, gamze. ◆ Gözün yarı açık olması.

Cligne-musette [ims.] Saklambaç oyunu. = [imz.] Bu oyunda ebe olan çocuk.

Cligner [fl.] Göz kıpmak. ◆ Gözleri yarı kapayarak bakmak. ◆ Gözle işaret etmek.

Clignotant,e [s.] (t.) Sık sık ve bilâ-ihtiyar göz kıpan, gamız. || (tşr.) **Membrane – e** Kedi ve kuşlarla sâir bazı hayvanların ziyanın kesretini tadil için gözleri üzerinde bulunan ince zar, gışâ-yı gamız.

Clignotement [imz.] (t.) Gayriihtiyari ve pek sık göz kıpma, ihtilâc-i ecfan. (*– des yeux* dahi denilir.)

Clignoter [fl.] Gayriihtiyari olarak pek sık göz kıpmak.

Climat [imz.] (cğ.) İklim. ◆ Memleket, diyar, hıtta. ◆ Hava, âb u hava. || **– s tempérés** Ekalim-i mutedile. || **– s chauds** Ekalim-i hârre. || **– s froids** Ekalim-i bâride.

Climatérique [s.] İklimî. || **L'an –** İhtiyarlığın mebdei.

Climatologie [ims.] İklimlerin ahvâlinden bahseden ilim, mebhasü'l-ekalim.

Climatologique [s.] Mebhasü'l-ekalime müteallik, iklimî. || **Influences – s** Tesirat-ı iklimiye.

Climature [ims.] İklimin tabiati. ◆ Bir mahallin hava nokta-i nazarından mevkii.

Clin [imz.] İndirme. (Gayr-ı müsta'meldir.) || **– d'œil** Göz kırpması, tarfetü'l-ayn, lemhatü'l-basar. ◆ Gözle işaret. || **En un – d'œil** Göz açıp kapayıncaya kadar bir lahzada, tarfetü'l-aynda, ân-ı vâhidde. || **C'est l'affaire d'un – d'œil** Bir lahzalık iştir. || **D'un – d'œil** Zahmetsiz, kolayca. ◆ Gayet süratle, bir an içinde. (cm. des *clins d'œil*)

Clinauthe [ims.] (nb.) Serîr-i ezhar.

Clincaille (mr. Quincaille)

Clinche yahut **Clenche** [ims.] Kapı mandalının kertiği.

Clinicien [imz.] (t.) Serîriyata devam eden tabip, serîrî. = [s.] **Médecin** – Kezâ.

Clinique [s.] Hastahanede ve hastaların yatağı yanında cereyan eden veya icra olunan, serîrî. || **Leçon** – Dürûs-ı serîriye. || **Médecine** – Tıbb-ı serîrî, tabâbet-i serîriye. = [ims.] Hastahanede talim olunan ameliyat-ı tıbbiye, serîriyat. ◆ Mekteb-i tıbbî şâkirdanının tatbikat görmesine mahsus hastahane, serîriyat. || **– interne** Serîriyat-ı dâhiliye. || **– externe** Serîriyat-ı hariciye.

Clinopode [imz.] (nb.) Yaban fesleğeni, reyhan-ı berrî.

Clinquant [imz.] Elbise vesâire tezyinatında kullanılan gümüş ya altın veyahut bakır pul. ◆ Varak. ◆ Revnak-ı kâzib. ◆ Foya. ◆ Parlak lakin kaba süs, cicili bicili şey. || (mec.) Parlak şey.

Clipper yahut **Klipper** [imz.] (*peur*) Hafif yelkenli tenezzüh sandalı.

Cliquart [imz.] Pek makbul bir nevi kapı taşı.

Clique [ims.] Dolandırıcılar güruhu. ◆ Muhakkar, şâyan-ı tahkir.

Cliquet [imz.] (cr.) Dişli çark mandalı. ◆ Değirmen çakıldağı. (İkinci mânâ ile *claquet* dahi denilir.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cliqueter [fl.] Takırdamak, şakırdamak.

Cliquetis [imz.] Takırtı, şakırtı. || (as.) Silah şakırtısı. || (mec.) – de mots Elfazı çok ve şaşaalı, fakat mealden hâli kelâm.

Cliquette [ims.] Çalpâre (çâr-pâre).

Clise [ims.] (as.) Yarım çark hareketi. (Kadîmen müsta'mel idi.)

Cliséomètre [imz.] (crh.) Mikyas-ı temayül-i havsala.

Clisse [ims.] Peynir süzmeye mahsus küçük sepet. ◆ Şişelerin üzerine kırılmamaları için örülen hasır. || (crh.) Kırık tahtası, cebîre.

Clissé [s.] Hasırlı (şişe).

Clisser [ft.] (Şişeyi) Hasırla sarmak. Örmek. || (crh.) Kırılmış bir uzvu tahta ile sarmak, cebîre kullanmak.

Clivable [s.] İnşikak-ı tabiiyesine göre yarılabilen (cism-i mütebellir).

Clivage [imz.] Tebellür etmiş bir cismin inşikak-ı tabiiyesine göre yani aksam ve tabakat-ı tabiiyesine göre kırılması, yarılması. ◆ İnşikak-ı tabii, mütebellir bir cismin kırıldığı zaman irâe ettiği aksam ve tabakat-ı tabiiyesi.

Clivé,e [s.] İnşikak-ı tabiiyesine göre yarılmış (elmas vesâir cism-i mütebellir).

Cliver [ft.] Mütebellir bir cismi inşikak-ı tabiiyesine göre yani aksam ve tabakat-ı tabiiyesi vechile kırmak, yarmak.

Cloaque [imz.] Lağım kuyusu, keriz. ◆ Çirkef (çirkâb) çukuru, bulaşık lağımı. || (mec.) Pis ve murdar yer, çirkef. ◆ Ahlakı çirkin. || (tt.) Bazı hayvanların kaba bağırsaklarının en alt tarafı, makzere. || (tşr.) Kâriz, makzere.

Cloche [ims.] Çan, nâkus, ceres. ◆ Camdan yemek ve peynirlik kapağı. ◆ Tenekeden yemek tabağı kapağı. ◆ Çiçekleri örtmeye mahsus camdan kapak. ◆ Kabarcık, habâbe. || – de plongeur Suyun altında teneffüs etmeye mahsus çan şeklinde baş mahfazası, dalgıç çanı. || Faire sonner la grosse – En nüfuzlu adamı hâmi addetmek. || Fondre la – Hüsn-i tedbire teşebbüs etmek. || On ne peut sonner les – s et aller à la procession "İki karpuz bir koltuğa sığmaz" meselinin mukabilidir. || (as.) – à ban Tebliğ, ilan çanı. || – d'alarme Silah başına çanı. (Yani "silah başına" işaretini vermeye mahsus çan.) || – de beffroi Befruva kalesi çanı. || – d'ouverture Fetih çanı. (Bu çanın sadâsı kale kapılarının küşâd olunacağını iş'ar eder idi.) || – de forteresse Kale çanı. (Zapt ve teshir edilen bir şehrin çanları tophâne nâzırına terk ve teslim edilmek mukaddemâ Avrupaca âdet olduğundan Emporter la – "Çanı zaptetmek" tabiri muzaffer olmak mânâsında isti'mal edilmiştir.) || – instrumentale Muzıka çanı. (Askeriye muzıkası aletlerinden biri idi.)

Clochement [imz.] Aksama, topallama.

Cloche-pied (à) [h.] Bir ayak üzere. || Sauter à – Bir ayak üzere sekmek.

Clocher [imz.] Çan kulesi. ◆ Çan. || (mec.) Vatan, maskat-ı re's, herkesin kendi köyü veya nahiye ve vilayeti. ◆ Mahalle. || Cours au – Kırlarda hayvanla dolaşma. || N'avoir vu que son – Bir yer görmemiş, köyünden çıkmamış olmak. || Tirer du – Ahsen-i tedâbir ve vesâitini isti'mal etmek. || Intérêts de – Menâfi-i mülk ve vatan.

Clocher [fl.] Aksamak, topallamak. ◆ Nâkıs ve nâ-tamam yahut sakat olmak. = [ft.] Çiçekleri cam kapak vesâire gibi bir siper ile örtmek.

Clocheton [imz.] Küçük çan kulesi. || (m.) Küçük çan kulesi taklidinde bina ziyneti.

Clochette [ims.] Küçük çan, büyük çıngırak. ◆ Çadır çiçeği. || (m.) Çan şeklinde oyma.

Cloison [imz.] Bölme, bölme duvar, aralık. ◆ Çit, tahta perde. || (mec.) Cüz'i fark. ◆ Az mesafe. || (nb.) Meyvenin dilimleri veya habbeleri arasındaki zar, hâciz, hicap. || (as.) Set. (Yivli efvah-ı nâriyede birbirine mücâvir iki yivi tefrik eden dolgun fâsıladan ibarettir.) || – du barillet Rövolver kurşun varili aralığı. || – de cartouchière Fişeklik aralığı. || – de giberne Fişek kutusu gözü aralığı. ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– de havresac Çanta gözü aralığı, bölmesi. || – de sac de campagne Sefer çantası bölmesi. || (tşr.) Bir uzvu ikiye bölen zar, hâciz; – du nez Burnun iki deliği arasındaki cidar, burun bölmesi, vetîre.

Cloisonnage [imz.] Bölme duvar. ◆ Tahta perde, havâle.

Cloisonné,e [s.] (nb.) Bölmeli, zü'l-hâciz.

Cloisonnement [imz.] (nb.) Tahaccüz, tahaccüb.

Cloisonner [ft.] Bölme ile tefrik etmek.

Cloître [imz.] Manastırın kapalı sofa veya dehlizi. ◆ Manastır. ◆ Bir büyük kiliseye mensup ruhbanın hücrelerini hâvi havlu. ◆ Manastır yaşayışı, keşiş ömrü.

Cloîtré,e [s.] Manastıra idhal olunmuş, keşiş olmuş. ◆ Tahta perde veya çit ile ihâta olunmuş (bostan).

Cloîtrer [ft.] Manastıra kapamak, ruhban sınıfına sokmak. ◆ Hapsetmek, kapamak. || Se – Manastıra girmek. ◆ Bir fikre saplanıp kalmak.

Cloîtrier [imz.] Münzevi keşiş.

Clonique [h.] (t.) İrticacî; Spasme – Teşennüc-i irticacî.

Clopin-clopant [h.] Düşe kalka, topallaya topallaya.

Clopiner [fl.] Zahmetle ve biraz topallayarak yürümek.

Cloporte [imz.] Tespih böceği, kanfese. ◆ Kapıcı.

Cloque [ims.] Derinin kabarması, şişmesi. || (nb.) Şeftali ağacıyla sâir bazı ağaç yapraklarının sararıp kıvrılmasını mûcip hastalık, kızıllık.

Cloqué [s.] (nb.) Kızıllık hastalığına müptelâ (ağaç).

Clore [ft.] (Yalnız âtîdeki sîgalarda müsta'meldir: *Je clos*, *tu clos*, *il clôt*; cem'i yoktur *je clorai*, *etc.* ; *je clorais*, *etc.* ; *que je close*, *etc.* ; *clos,e* ve sıyag-ı mürekkebenin cümlesinde) Kapamak, seddetmek. ◆ İhâta etmek, sarmak. ◆ Bitirmek, hitam vermek, paydos etmek, merasim-i ahîreyi icra etmek. = [fl.] Kapanmak: Cette fenêtre ne clôt pas bien Bu pencere iyi kapanmıyor. || – l'œil, la paupière Uyumak. || – le pas Yürüyenlerin en arkasından gelmek. || – une ville de murailles Bir şehrin etrafını surlar, bedenler ile ihâta etmek. ◆ Hitam bulmak.

Clos [imz.] Etrafı duvar veya çitle muhat mezru' tarla veya bostan vesâire.

Clos,e [s.] Kapalı. ◆ İhâta olunmuş, çevrilmiş, muhat. ◆ Bitmiş, hitam bulmuş. || Lettres – es Sır, mektum. || Nuit – e Gecenin büsbütün karanlık vakti. || Se tenir – et couvert Münzeviyâne yaşamak. || Les yeux – Gözleri kapalı olarak, kör körüne. || Avoir les yeux – Ölmüş yahut uyumuş olmak. || Champ – Mevki, mahall-i mücadele, münâzaa. || – et coi Rahatça hânesine, meskenine çekilmiş. || Avoir la bouche – e Sükût etmek. || Bouche – e! Sükût! || (hk.) à huis – Kapılar kapalı olduğu hâlde, hafiyen. || Audience à huis – Muhakeme-i gayr-ı aleniye. || (as.) Champ – Kapalı meydan (muharebe meydanı). || Camp – Kapalı ordugâh. = [imz.] Les huis – Muhakeme-i gayr-ı aleniye.

Closeau [imz.] yahut **Closerie** [ims.] Etrafı duvar yahut çitle muhat küçük tarla yahut bostan vesâire.

Closing-stake [imz.] (*klô-zinngh-stè-ke*) At yarışlarında en son müsabakada kazanılan mükâfat.

Clossement (mr. Gloussement)

Closser (mr. Glousser)

Clôture [ims.] Bir bostanı ve emsalini ihâta eden duvar yahut çit. ◆ Bölme, tahta perde. ◆ Bir manastıra kapanma, keşiş olma. ◆ İnziva. ◆ Hitam, bir müzakerenin sonu. ◆ Bir meclisin son içtimâı. ◆ Bir hesabın katiyen rüyeti. ◆ Son karar. || (as.) İhâta duvarı, beden. ◆ Çit, şarampol kazığı vesâire perdesi, muhiti; – en bois Ahşap ihâta duvarı, ahşap beden.

Clôturer [ft.] Kapamak, ihâta etmek, etrafını çevirmek. ◆ Bölmek. ◆ (Defter ve cetvel ve

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

hesap hakkında) Kapamak. ◆ (Müzakerat hakkında) Hitam vermek.

Clou [imz.] Çivi, ekser, mıh. ◆ En ufak şey, en ehemmiyetsiz tafsilat. ◆ Emniyet sandığı. ◆ Hapishane, polis merkezi. ◆ Bazı çiçeklerin goncası. || – **de girofle** Karanfil tanesi. || (t.) Çıban, dümel. || (mec.) Bir şeyin en mühim noktası. || – **d'épingle** Uzun toplu iğne. || – **à glace** Buz çivisi. (Atların buz üzerinde serbestçe hareket edebilmeleri için bir nevi nal çivisidir.) || – **de rue** Sokak çivisi. (Esna-yı meşy ve harekette atın ayağına nüfuz ile bir çıban husulüne veya hiç olmaz ise bir tevakkuf vukuuna sebebiyet verebilen çivi, cam parçası vesâire.) || – **à vis** Vidalı çivi. || – **rivé** Perçinli çivi. || (as.) – **de chien** Horoz çivisi ki çakmaklı tüfeklerde horozu çakmak takımına raptetmeye yarar. || **Planter son** – Oturmak, mıhlanmak kalmak. || **Mettre une chose au** – Bir şeyi kullanmamak, bir tarafa bırakmak. ◆ Terhin etmek. || **Mettre un** – **à** Tevakkuf etmek. ◆ Islah-ı hâl ve hareket etmek. ◆ Tebdil-i hareket ve muamele eylemek.

Clouage [imz.] Mıhlama, çivileme.

Cloué,e [s.] Çivilenmiş, mıhlanmış. || (mec.) Mıhlanmış gibi bir yerde oturan, sabit, gayr-ı müteharrik.

Clouement [imz.] Çivileme, mıhlama. ◆ Haça germe.

Clouer [ft.] Mıhlamak, çivilemek. ◆ Çivi ile durdurmak. || (mec.) Dikmek, yapıştırmak. ◆ Bir yerden mufârakatine mani olmak. ◆ Atâlete, adem-i harekete mahkûm eylemek. ◆ İdhâl, ilhak, ilave eylemek. ◆ Tutmak, tevakkuf ettirmek. ◆ Tespit etmek.

Cloutage [imz.] Başlı sarı çivilerle tezyin, kabara yapma.

Clouté,e [s.] Başlı sarı çivilerle müzeyyen, kabaralı.

Clouter [ft.] Başlı sarı çivilerle donatmak, kabara yapmak.

Clouterie [ims.] Çivicilik, eksercilik. ◆ Ekserci dükkân veyahut fabrikası.

Cloutier [imz.] Ekserci, çivici.

Cloutière [ims.] Çivi vaz'ına mahsus gözlü çekmece.

Clowm [imz.] (*klâoun*) (İngilizceden me'huz) İngilizlerin tiyatro komiği. ◆ Cambaz mukallidi.

Cloyère [ims.] İstiridye vaz'ına mahsus sepet. ◆ Böyle bir sepetin istîab ettiği istiridye miktarı. ◆ Balık sepeti.

Club [imz.] (*b* okunur) (İngilizceden me'huz) Konuşmak ve oynamak için mukannen ve hususi eğlence. ◆ Bu eğlencelerin vâki oldukları mahal, kulüp.

Clubiste [imz.] Kulüp müdavimlerinden beheri.

Clupes yahut **Clupéacés** [imz. – cm.] (tt.) Tarhun balığı envâı, fasîle-i rengiye.

Clype yahut **Clypeus** [imz.] Kadîmen müsta'mel bir nevi cesim kalkan.

Clysoir [imz.] Hukne marpucu.

Clysopompe [imz.] Hukne tulumbası, tenkıye aleti.

Clystère [imz.] Huknenin içine konulan ilaç, tenkıye.

Clystériser [ft.] İhtikan etmek.

Cnémide [ims.] Eski Yunanların giydikleri bir nevi çarık çizme.

Co yahut **Col** yahut **Com** veyahut **Con** [d.] Kelimelerin başına girip iştirak beyan eder: – **intéressé** Müşterekü'l-menfaa.

C.O (tca.) *Compte ouvert* yani "açık hesap" tabirinin terhimi.

Coaccusé,e [i.] Diğeriyle beraber itham olunan, şerik-i töhmet, müttehem-i diger.

Coacquéreur [imz.] Diğeriyle beraber kazanan, kazançta müşterek adam, hem-kesb. ◆ Birlikte bir şey satın alan adam.

Coacquisition [ims.] Diğeriyle beraber olunan kazanç, iktisab-ı müşterek. ◆ Birlikte iştirâ.

Coactif,ve [s.] (hk.) Cebre hakkı veya iktidarı bulunan; **pouvoir** – İcbar hak ve salâhiyeti.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Coaction [ims.] İcbar, cebr.

Coactivité [ims.] Mücbiriyet, kuvve-i mücbire.

Coadjuteur [ims.] Piskopos muavini ki halefi olmak hakkını da hâizdir. || (mec.) Muin, mümid. ◆ Âşık, dost.

Coadjutorerie [ims.] Piskopos muavinliği.

Coadjutrice [ims.] Başrahibe muavinesi. ◆ Birisine yardım eden, onunla birlikte çalışan kadın.

Coagulable [s.] Pıhtılanabilen, kabil-i tahassür.

Coagulant,e [i. – s.] Pıhtılanan, mütehassir.

Coagulateur,trice [s.] (k.) Pıhtılandıran, muhassir.

Coagulation [ims.] Pıhtılanma, tahassür.

Coagulé,e [s.] Pıhtılanmış, mütehassir.

Coaguler [ft.] Pıhtılatmak, tahsir etmek. || **Se** – Pıhtılanmak, tahassür etmek.

Coagulum [imz.] (*lom*) Pıhtı, alaka. ◆ Bir mâyii pıhtılatan şey, mâye.

Coalescence [ims.] (t.) Zâten ayrı olan iki cüzün yekdiğeriyle birleşmesi, ittihad-ı infisal. || (sr.) Bir kelime teşkil etmek üzere iki veya daha ziyade kelimelerin birleşmesi, terekküb; *aujourd'hui* lafzı gibi ki *à*, *le*, *jour*, *de*, *hui* kelimelerinden terekküb eylemiştir.

Coalisé,e [s.] Müttehid, müttefik. || (as.) **Troupes – es** Asâkir-i müttehide. (Bir menfaat-i müştereke veya sevk-i ihtiyaç ve zaruretle müttefik bulunan devletlerin asâkirine verilen nâmdır.) = [imz. – cm.] Düvel-i müttefika.

Coaliser [ft.] İttifaka mecbur etmek, ittihat ettirmek. || **Se** – İttihat ve ittifak etmek. ◆ Birleşmek, tevhid-i mesai eylemek.

Coalition [ims.] İttihat, ittifak-ı düvelî. ◆ İştirak. || [t. – ht.] Ecsam ve ecza-yı müteferrikanın birleşmesi, ittihad-ı infisal.

Coaltar [imz.] Maden kömürünün taktirinden çıkar bir nevi reçineli verniktir ki mağaza ve debboylardaki âlât ve edevat-ı madeniyeyi rutubet tesirinden muhafaza için kullanılır.

Coaltarer [ft.] Üzerine reçineli vernik sürmek.

Coaptation [ims.] (crh.) Kırık kemiklerin yapıştırılması veya çıkmış bir kemiğin yerine vaz'ı, temzic.

Coarctation [ims.] (t.) Daralma, tazayyuk.

Coassant,e [s.] (Kurbağa hakkında) Bağıran. || **Le peuple** – Kurbağalar.

Coassement [imz.] Kurbağa sesi, nakaka.

Coasser [fl.] (Kurbağa hakkında) Bağırmak. ◆ Gülünç bir surette telaffuz etmek yahut yazmak.

Coassocié,e [i.] Ortak, şerik, müşârik, maan şerik.

Coati [imz.] Amerika'nın ayıya müşâbih ve kedi büyüklüğünde bir hayvanı, koati.

Coauteur [imz.] Birlikte bir eser tahririne çalışan muharrir, muharrir-i müşterek. || (hk.) Fâil-i müşterek, hem-fiil. || – **d'un délit** Şerik-i cünha.

Cobæa [imz.] yahut **cobéa** veya **cobée** [ims.] Amerika'dan gelme ocak sarmaşığı.

Cobalt [imz.] (*t* okunur) Kobalt, zırnık taşı. ◆ Mâi renk.

Cobaltiser [ft.] Zırnık taşı ile kaplamak.

Cobaye yahut **Cobaie** [imz.] Hind domuzu.

Cobéa ve:

Cobée [ims.] (mr. Cobæa)

Cobourgeois [imz.] Bir tüccar sefinesinde hisse-i iştiraki bulunan adam. ◆ Bir tüccar sefinesinde diğerleriyle beraber bir menfaat-i müşterekesi bulunan tacir.

Coca [ims.] (nb.) Narcil, koka. (Peru'nun bir küçük ağacı ki meyvesi tütün ve kahve yerine kullanılıp yapraklarının suyu da mugaddîdir.)

Cocagne [ims.] Bolluk; **Pays de** – Kolay ve hoş bir suretle geçinmek kabil bereketli memleket. || **Mât de** – Kaygan ve yağlı bir direk ki ucuna çıkabilenler tarafından alınmak üzere birtakım kıymetli şeyler bağlanılır, yağlı direk.

Cocalon [imz.] Cinsi ikinci derecede bulunan ipek kozası.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cocarde [ims.] Avrupa'da resmî adamların ve zâbitanın şapkalarına taktıkları alâmet-i fârika. ◆ Meslek, taraf. ◆ Kadınların şapkalarındaki fiyonga. ◆ **Prendre la** – Asker olmak.

Cocasse [s.] Garip, tuhaf, gülünç.

Coccine [ims.] Madde-i mülevvene-i hevamm, koksin.

Coccinelle [ims.] (tt.) Hanım böceği, zü'n-nikatü'l-hamrâ. (Lisan-ı avâmda *Bête à bon Dieu* denilir.)

Coccycéphale [s.] (t.) Başı kuyruksokumu kemiğine müşâbih olan, zâtü'r-re's-i ma'su'sî. (acâibattan)

Coccygien,ne [s.] (t.) Kuyruksokumu kemiğine müteallik, us'usî.

Coccyx [imz.] (*ko-ksiss*) (tşr.) Kuyruksokumu kemiği, us'us.

Coche [imz.] Koçu. ◆ Bir koçuya râkib yolcular. || **Manquer le** – Fırsatı fevt etmek. || – yahut || – **d'eau** Ateş kayığı, Pazar kayığı. || **Débarqué par le** – Parasız olarak bir yerden vâsıl olan adam.

Coche [ims.] Çetele, kertik. ◆ Yarık, yatak. ◆ Kerte, gez. || **Choir en** – Bir tuzağa düşmek. || – **de flêche** Ok yatağı, ok gezi. ◆ – **d'arbalète** Tatar oku kertesi.

Coche [ims.] Dişi domuz.

Cochelet [imz.] Küçük horoz.

Cochenillage [imz.] Kırmız boyası ve onunla boyama.

Cochenille [ims.] Kırmız böceği, hevammü'l-kırmız. ◆ Bu böcekten çıkarılan boya, kırmız. = [s.] Kırmızı.

Cochenillé,e [s.] Kırmız boyasına batırılmış, kırmızıya boyanmış.

Cocheniller [ft.] Kırmız boyasına batırmak, kırmızıya boyamak.

Cocher [imz.] Arabacı. || (hy.) Mümsikü'l-einne, mâsikü'l-inan, kaid (cümle-i kevkebiye).

Cocher [ft.] Çetele yapmak, kertmek. ◆ (Horoz vesâir kuşlar hakkında) Dişisine aşmak. ◆ Oku yatağına koymak.

Cochère [smz.] ve **Porte** – : Araba kapısı (araba girecek kapı, büyük sokak kapısı).

Cochet [imz.] Küçük horoz, erkek piliç.

Cochevis [imz.] Tepeli çayır kuşu.

Cochléaire [s.] Helezonî. || (tşr.) Revzene-i müdevvere.

Cochléaria [imz.] (*co-klé*) Kaşık otu; haşîşetü'l-maâlik.

Cochlée [ims.] (tşr.) Kulağın içindeki helezon.

Cochon [imz.] Domuz, hınzır; canavar. ◆ Domuz eti. ◆ Maden hurufu. || (mec.) Pis ve murdar adam. ◆ Edebe mugayir söz söyleyen ve işler yapan adam. || **Yeux de** – Gayet küçük göz.

Cochon,ne [s.] Pis, murdar. ◆ Edebe mugayir söz söyleyen ve işler yapan.

Cochonnaille [ims.] Domuz eti ve sucuğu vesâiresi.

Cochonné,e [s.] Murdarcasına, pis yapılmış.

Cochonnée [ims.] Dişi domuzun bir defada doğurduğu yavrular.

Cochonner [fl.] (Dişi domuz hakkında) Doğurmak. = [ft.] Pis bir surette yapmak.

Cochonnerie [ims.] Pislik, murdarlık. ◆ Domuz eti. ◆ Kıymetsiz, değersiz şey. ◆ Edebe mugayir söz veya fiil ve hareket.

Cochonnet [imz.] Domuz yavrusu. ◆ On iki vecihli zar. ◆ Kaydırak oyununda piko.

Cochyle [ims.] (hyv.) Asmanın sarı kelebeği nevi. (Harşefiyü'l-cenah fasîlesinden.)

Cockney [imz.] (*kné* İngilizceden) İşsiz güçsüz adam, serseri.

Coco [imz.] Hindistan cevizi, cevz-i bevvâ. ◆ Hindistan cevizi kabuğundan mamul şey. ◆ Garip tabiatlı veya çehreli yahut can sıkıcı adam. ◆ Râkî. ◆ Baş, gırtlak, mide.

Coco [imz.] Boyan kökü şerbeti.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Cocon [imz.] İpek kozası vesâir tırtılların yaptıkları koza.

Coconnière [ims.] İpek böceklerinin beslenmesine mahsus mahal, kozahâne.

Cocorli [imz.] Deniz çulluğu.

Cocote yahut **Cocotte** [ims.] (Ufak çocuk lisanında) Tavuk. ◆ Tavuk şeklinde bükülmüş kâğıt. ◆ (Tahbib makamında) Küçük kız. ◆ Derin tava, kulplu tencere. || (t.) Gözde hâsıl olan arpacık, iltihab-ı hafif-i cefn. ◆ Dostlarını etrafına toplayarak kahve ve gazinolarda dolaşan âşüfte karı, âlüfte.

Cocotier [imz.] Hindistan cevizi ağacı, şecer-i cevz-i bevvâ.

Cocquard [imz.] (hyv.) Sülün ile tavuktan hâsıl olan melez hayvan.

Coction [ims.] Haşlama, pişirme, tabh. || (mna.) Hazm-ı ağdiye.

Cocyte [imz.] Eski Yunan ve Roma itikadınca cehennemi ihâta eden nehir. ◆ Cehennem. ◆ Karanlık ve çamurlu yer.

Coda [imz.] (ms.) Bir âhengin son faslı, ara nağmesi, koda.

Code [imz.] Mecmua-i kavânîn, düstur, kanunnâme. || – **pénal** Ceza kanunnâmesi. || – **d'instruction criminelle** Usul-i muhakemat-ı cezaiye kanunu. || – **de procédure civile** Usul-i muhakemat-ı hukukiye kanunu. || – **civil** Kanun-ı medenî. (Bizde: Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye.) || – **de commerce** Ticaret kanunnâmesi. || – **rural** Arazi kanunnâmesi. || – **forestier** Orman kanunnâmesi. || – **de commerce maritime** Ticaret-i bahriye kanunnâmesi. || – **de justice militaire** Askerî ceza kanunnâmesi. || – **de militaire** Düstur-ı askerî. || – Bir maddenin usul ve kavaid-i esasiyesi ve bunları câmi kitap. ◆ Hatt-ı hareket kavâidi. || (syd.) (mr. Codex)

Codébiteur,trice [i.] Şerik-i din, medyun-ı müşârik.

Codécimateur [imz.] (hk.) Aşar mültezimi şeriki, şerik-i ta'şir.

Codéine [ims.] (k.) Afyonda bulunan şibh-i kalevî, kodein.

Codemandeur [imz.] (hk.) Şerik-i istid'â, müsted'î-i müşârik.

Codétenteur [imz.] (hk.) İştirak vechile mâlik olanlardan beheri, sahib-i müşârik.

Codétenu,e [s.] Diğer biriyle beraber mevkuf bulunan adam, mahbes arkadaşı.

Codex (*dékss*) yahut **Code** [imz] (syd.) Edviyenin terkip ve imâli tarifatını câmi kitap, düstur-ı edviye, kodeks.

Codicillaire [s.] Bir vasiyetnâmeye zeylen ilave olunmuş, müzeyyel veya bu zeyle müteallik.

Codicille [imz.] Vasiyetnâme zeyli, zamîme-i vasiyetnâme.

Codificateur [imz.] Düstur tedvin eden, kavânîn câmii.

Codification [ims.] Taknin, kavânîn cem'i, düstur tedvini.

Codifié,e [s.] Cem' ve tedvin olunmuş (kavânîn). ◆ Kanun hâlinde toplanmış.

Codifier [ft.] Kavânîn cem' ve tedvin etmek.

Codirecteur [imz.] Müdir-i müşterek, müdir-i müşârik.

Codonataire [s.] Başkasıyla müştereken bir hibeye nâil olan, mevhûbun-ileyh müşârik, müşârik ile'l-hibe.

Cœcal,e [s.] (mr. Cæcal)

Cœcum [imz.] Kör bağırsak, a'ver. (mr. Cæcum)

Coéducation [ims.] Birlikte terbiye, terbiye-i müştereke.

Coefficient [imz.] (c.) Emsal; – **angulaire** Emsal-i zaviye; – **numérique** emsal rakamı. || (ht.) – **de dilatation** Vahdet-i inbisat. || (mec.) Kıymet-bahş. ◆ İfade eden.

Cœliaque [s.] (*sé*) (tşr.) Bağırsaklara müteallik, zelakî.

Coemption [ims.] (*ko-an-psi-on*) (Roma kanununda) Mübâdele, iştirâ bi'l-misl.

Coerbilité [ims.] (ht.) Kabiliyet-i tahdid.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Coercible [s.] (ht.) Zar ve emsali mahfazalar arasında hıfzı kabil olabilen (buhar gibi).

Coercitif,ve [s.] (hk.) Cebrî, zecrî. || **Mesures – ves** Tedâbir-i zecriye.

Coercition [imz.] (*si-si*) Cebr, zecr.

Cœur [imz.] Yürek, kalp, dil. ◆ Gönül, fuad, iç, derûn. ◆ Hatır. ◆ Göğüs, sîne, sadr. ◆ Mide. ◆ İskambil kâğıdında kupa. || (mec.) Bir şeyin merkezi, kalp, göbek. ◆ Hissiyat, ahlak, tabiat, yürek. ◆ Vicdan. ◆ Muhabbet, aşk. ◆ Cesaret, şecaat, yürek. ◆ Arzu, hâhiş. ◆ Semâhat, uluvv-i cenab. ◆ Bir şeyin en mühim kısmı, ruhu. || **Par –** Ezber. || **Prendre une chose à –** Bir şeyi hâhişle yapmak. || **Être tout –** Pek sadık ve hayırhah olmak. || **Ouvrir son –** Kalbinde her ne var ise söylemek, iyice açılmak. || **Avoir le – gros** Pek mahzun ve mükedder olmak. || **à – ouvert** Safvet-i kalp ile, açık. || **à contre –** İstemeyerek, kerhen. || **De bon –** Arzu ile, tav'an. || **De tout –** Arzu ve gayretle. || **Faire la bouche en –** Ca'lî bir tavırda bulunmak, nazlanmak. || **Se ronger le –** Mükedder olmak, içini yemek. || **Vouloir en avoir le – net** Bir şeyin aslını anlamayı arzu etmek. || **Presser contre son –** Bağrına basmak. || **Parler, aller au –** Ziyade tesir etmek. || **De – Kalbî, samimi.** ◆ Kalben, an-samîmi'l-kalb. || **De gaieté de –** Keyif için. || **Sans –** Hissiz. ◆ Gayretsiz, gevşek. || **Avoir un – d'homme** Merdâne bir kalbe mâlik olmak. || **Affaire de –** Muâşaka. || **– d'or** İyi yürek, hayırhahlık. || **Selon le – de** Gönlünce. || **Un joli –** Kıyafetine dikkatli, yapma, kadın tavırlı delikanlı. || **Faire le joli –** Nazlanmak. || **Tenir au –** Fikir ve kalbinden ayrılmak. ◆ Yüreğe dert olmak. || **Prendre son – à deux mains** Cesaret etmek. || **Mettre le – au ventre à** Gayret vermek. || **Un grand –** Âlî-cenab ve hayırhah adam. || **Allumer le –** Âşık etmek. || **Reprendre –** İktisab-ı kuvvet ve kudret etmek. || **Avoir le – noyé, noyé d'eau** Çok su içmekten rahatsız olmak. || **En avoir le – net** Ne yapılacağını anlayabilmek, takdir etmek. || **Presser sur le –** Mahzuniyet ve infiali mûcip olmak. || **Au – de l'hiver** Kış ortasında, en şiddetli zamanında. || **Mal de –** Yürek bulantısı. || **Avoir le – bon** İştihâsı olmak. || **Si le – vous en dit** İştihânız, arzunuz var ise. || (hy.) **– de Lion** Burc-ı Esed'de bir kevkeb'in ismidir, kalbü'l-esed; **– de Scorpion** Kalbü'l-akreb. || (nb.) Bazı meyve ve salataların göbeği. || (tşr.) **– double** Kalb-i muzâaf.

Coexistant,e [s.] Bir diğeriyle beraber mevcut olan, hem-vücud. ◆ Muâsır, hem-asr.

Coexistence [ims.] İki veya ziyade şeyin birlikte mevcut olması, hem-hestî.

Coexister [fl.] Diğeriyle beraber mevcut olmak. ◆ Muasır olmak.

Coffin [imz.] (as.) Barut hakkı ölçeği, ölçüsü.

Coffiner [ft.] Eğmek, kubbe gibi müdevver yapmak.

Coffrage [imz.] Tahta kaplama. || (as.) Lağım ve kuyu yan tahtası. || **– des puits** Kuyuların tahta ile kaplanması.

Coffre [imz.] Sandık, çekmece. ◆ Sandık, hazine, kasa. || (tşr.) Göğsün içindeki cevf, cevf-i sadr. ◆ Arabanın oturulacak yeri, peykesi. ◆ Piyanonun tahta kısmı, sandukası. || (as.) Kaponyer.[139] ◆ Sandık. || **– de fortification** İstihkâm kaponyeri.[140] || **– de fossé** Hendek kaponyeri.[141] || **– à munitions** Cephane sandığı. || **– d'avant-train** Toparlak sandığı. || **– d'avant-train du caisson** Kapaklı ön düzen sandığı. || **– d'arrière-train** Art düzen sandığı. || **– détaché** Munfasıl kaponyer.[142] || **– dossé** Müstenit, muttasıl kaponyer.[143] || **– plein** Memlû kaponyer.[144] || **– flanquant** Koltuk kaponyeri. || (hyv.) Sandık balığı, deve balığı. || **Les – s de l'État**

139 fr.: *caponnière*.
140 fr.: *caponnière*.
141 fr.: *caponnière*.
142 fr.: *caponnière*.
143 fr.: *caponnière*.
144 fr.: *caponnière*.

Hazine-i devlet. || **Être belle au** – (Bir kız hakkında) Külliyetli çeyizi olmak. || **Mourir sur un** – Gayet sefilâne bir hâlde terk-i hayat etmek.

Coffré,e [s.] Mahpus.

Coffre-fort [imz.] Demir kasa. || (mec.) Akçe, mal, servet. || **Gentilhomme du** – yahut sadece – Gayet zengin ve servetine meftun adam. (cm. des *coffres-forts*)

Coffrer [ft.] Hapsetmek.

Coffret [imz.] Sandıkçe, çekmece, kutu. || (as.) – **de fusée** Tapa çekmecesi. || – **de giberne** Fişek kutusu. || – **de cartouchière** Fişeklik kutusu. || – **de flêche** Kundak çekmecesi.

Coffretier [imz.] Sandıkçı.

Cofidéjusseur [imz.] (hk.) Müştereken kefil, kefil-i müşârik.

Cogent,e [s.] (fls.) Mücber.

Cogito, ergo sum [Latince] [fls.] Düşünüyorum, demek ki varım.

Cognac [imz.] Fransa'nın bu isim ile müsemmâ şehrinde çıkan bir müskir, konyak.

Cognasse [imz.] Yaban ayvası.

Cognassier [imz.] Ayva ağacı, sefercele.

Cognat [imz.] (*cog-na*) Kadın tarafından, anadan akraba olan adam, zevi'l-erhâm.

Cognation [ims.] (*cog-na*) Kadın ve ana tarafından olan karâbet, tevassul.

Cogne [imz.] Jandarma.

Cogné,e [s.] Kakılmış, çakılmış, kakma. ◆ Madrub. ◆ Cebren idhal edilmiş.

Cognée [ims.] İri balta. ◆ Marangoz ve yarıcı baltası. || **Jeter le manche après la** – Fütur ve rehavete duçar olup bir işten vazgeçmek. || **Mettre la** – **au pied d'un arbre** Bir işe teşebbüs etmek. || **Aller au bois sans** – Mütevakkıf-ı aleyhini tedarik etmeksizin bir işe girişmek.

Cogne-fétu [imz.] Boşuna yorulan, beyhûde çalışan. (cm. des *cogne fétu* yahut des *cogne fétus*)

Cogner [ft.] Kakmak, çakmak. ◆ Çarpmak. ◆ Vurmak, dövmek, darp etmek. || – **dans la tête** İkna etmek. = [fl.] Çarpmak, çatmak. || **Se** – Çarpışmak, vuruşmak, dövüşmek. || **Se** – **la tête contre le mur** Başını duvara vurmak (nedâmet).

Cognitif,ve [s.] (fls.) İdrake müteallik, idrake kadir.

Cognoissant [imz.] Bildik. (Eski kelime.)

Cognonisme [imz.] (*kogh-no*) Lakap takma.

Cogosch [imz.] (Türkçeden me'huz) Koğuş.

Cohabitation [ims.] (*ko-a*) Birlikte oturma, bir yerde ikamet. ◆ Birlikte yaşama, muâşeret. || (hk.) İttihad-ı muâşeret. || Muâşeret-i zevceyn. || Duhul, halvet.

Cohabiter [fl.] (*ko-a*) Birlikte oturmak, bir yerde ikamet etmek. ◆ Birlikte yaşamak, muâşeret etmek. ◆ (Zevceyn hakkında) Duhul etmek. || (mn.) İrtibat-ı kelâm. || (mec.) Daima birlikte bulunmak.

Cohérence [ims.] (*ko-é*) İltisak, irtibat. || (mec.) İki fikir, iki vaka arasında rabıta, münasebet.

Cohérent,e [s.] (*ko-é*) Bitişik, mültasık. ◆ Raptlı (kelâm).

Cohériter [fl.] (*ko-é*) Müştereken varis olmak.

Cohéritier,ère [i.] (*ko-é*) Müştereken varis, varis-i müşârik.

Cohésion [ims.] (*ko-é*) (ht.) Bir cismi terkip eden eczanın birbirini tutması, temâsük, kuvve-i mâsike. || (mec.) İrtibat, ittihat, adem-i infikâk.

Cohobation [ims.] (*ko-o*) (syd.) Taktir-i mükerrer.

Cohobé,e [s.] (*ko-o*) (syd.) Mükerreren taktir olunmuş, mukattar-ı mükerrer.

Cohober [ft.] (*ko-o*) (syd.) Birkaç defa imbikten çekmek, mükerreren taktir etmek. || (mec.) Cem' etmek.

Cohorte [ims.] (*ko-or*) (as.) Eski Romalılarda piyade taburu. ◆ Asker. ◆ Güruh, zümre. ◆ Mukaddemâ Fransa'da 420 kişiden mürekkep olarak lejyon-donörlerden teşkil kılınan

TÜBA TÜRK DİL BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

piyade askeri kıtası, kohort; – équestre Atlı, süvari kohortu; – pédestre Yayan, piyade kohortu; – sacré Mümtaz kohort.

Cohue [ims.] (*ko-û*) İntizamsız kalabalık. ◆ Karmakarışık ve muhtelif şeyler.

Coi,te [s.] Sakin, sâkit, rahat, asude hâl. || Se tenir – Müsterih olmak. = [imz.] Sükûnet, sükût. = [h.] Derhal, ânide. (Eskidir.)

Coiffe [ims.] Kadın takkesi. ◆ Şapkanın iç yüzü. (Eskidir.) || (tşr.) Çocukların doğarken bazı defa başlarını ihâta eden zar, kalensüve. = [cm.] Avrupa'da vaktiyle kadınların giydikleri takke ve başörtüsü. ◆ Şapka örtüsü. || – de képi Asker şapkası örtüsü. ◆ Şapka astarı. || – de collier Hamut başlığı.

Coiffé,e [s.] Başına bir şey giyen; – d'un chapeau Başı şapkalı. ◆ Mestur. ◆ Zevcesi tarafından iğfal edilmiş. ◆ Âşık olmuş, tutulmuş. ◆ Takkeli. ◆ Saçını düzeltmiş. ◆ Sapmış, dalmış. || Bien – Saçını güzel düzeltmiş. || Chavel bien – Kalem kulaklı at. || Être né – Bahtiyar ve mesut olmak. || Chat – Gayet çirkin adam. || Chèvre – e Gayet biçimsiz kadın.

Coiffer [ft.] Baş örtmek veya bağlamak, başına bir şey giymek. ◆ Saç düzeltmek. ◆ Başına bir şey dökmek. ◆ Şişenin ağzını kalay vesâire ile örtmek. ◆ Üzerine koymak. ◆ Zevcini iğfal etmek. ◆ Sarhoş etmek. || (mec.) Aşka giriftar etmek. || (Avcılıkta köpek hakkında) Yabani domuzu kulaklarından tutmak. || Se laisser – de chimères et de visions Hayâlata dalmak. = [fl.] (Gemi hakkında) Rüzgâra karşı gitmek. || Se – Kendi saçını düzeltmek. ◆ Sarhoş olmak. ◆ (Yelken hakkında) Direğe yapışmak. ◆ Meftun olmak. || Se – d'une opinion Bir fikre dalmak.

Coiffeur,se [i.] Saç kesen, berber, perukâr. = [ims.] Meşşâta.

Coiffure [ims.] Başa giyilen şey, serpuş; – militaire Askerî baş libası (fes veya kalpak gibi). ◆ Saçın düzeltilmesi, tanzimi. ◆ Perukârlık sanatı.

Coin [imz.] (*koain*) Köşe, bucak. ◆ Küçük arazi kıtası. ◆ Köşe masası. ◆ Başın yan taraflarına takılan yapma saç. ◆ Oduncu kaması. ◆ Sikke kalıbı, damga. ◆ Gümüş vesâir madenlerden evâniye basılan damga. ◆ Tenha ve uzak yer, köşe. || (mec.) Alâmet, eser. ◆ Taraf, yol. || Marqué au bon – İyi cinsten. || à fleur de – Damgası aşınmamış (sikke ve madalya), çil. || Les quatre – s Dört köşe, her taraf. || Jeu des quatre – s Köşe kapmaca. || Le – de la rue Köşe başı. || Le – du feu Ocak başı. || Mourir au – d'un bois Sefalette ve bî-kes olmak. || Tenir bien son – Haysiyet ve nüfuzunu muhafaza etmek. || Le – de la bouche, de l'œil Ağzın, gözün kenarı, ucu, gamze. || – de feu Oda içinde giymeye mahsus hafif bir libas. ◆ Köşe sandalyesi. || (as.) Kama, top kaması. ◆ Köşe. || – simple Tek kama. || – rond Müdevver kama. || – double Çifte kama. || – d'arrêt Tevkif kaması. || – d'airain Tunç kama. || – de mire Nişan köşesi. || – tactique Köşe nizamı, tabya köşesi. || – de cavalerie Süvari köşe nizamı.

Coincer yahut **Coinser** [ft.] Rapt ve tespit etmek. || (mec.) Sakin bir hâle getirmek.

Coïncidence [ims.] Tesadüf, intibak, bir zamanda zuhur. || (he.) Şeklen ve cesâmeten birbirinin aynı olma, müsâvat. || (r.) Tekatu'; Point de – Nokta-i tekatu'.

Coïncident,e [s.] Mütesâdif, bir zamanda zuhur eden. || (he.) Muntabık: Figures – es Eşkâl-i muntabıka.

Coïncider [fl.] Birlikte tesadüf etmek, bir zamanda zuhur etmek. || (he.) Muntabık olmak.

Coïndicant,e [s.] (t.) Bir illetin vücuduna delâlet eden alâmata munzam olan, müş'ir.

Coïndication [ims.] (t.) Bir illetin vücuduna delâlet eden alâmatın birbirini takviye edişi, iş'ar.

Coing [imz.] (g okunmaz) Ayva.

Coïntéressé,e [s.] Müşterekü'l-menfaa, alakadar.

Coïntéresser [ft.] Bir menfaat, bir alaka-yı müştereke vermek. (Az kullanılır.)

Coite [ims.] Yün yatak.

Cojok [imz.] Kucak.

Cojouissance [ims.] İstifade-i müştereke, hisse-i şayia, müşa'.

Coke [imz.] (İngilizceden me'huz) Maden kömüründen çıkarılan kok kömürü.

Col [d.] (mr. Co)

Col [imz.] Boyun, gerdan, boğaz, unk. (Bu mânâ ile *cou* isti'mali ahsendir.) ◆ Yaka; **Faux** – Takma, eğreti yakalık. ◆ Boyunbağı. ◆ Boyun mendili. ◆ Şişe vesâire boğazı, ağzı. ◆ Dağlar arasındaki boğaz, derbent, geçit. ‖ (tşr.) Ağız, masâle. ‖ – **de montagne** Dağ boyunu, boğazı, geçidi, derbent. ‖ – **de chemise** Gömlek yakası.

Colarin [imz.] (m.) Sütun başı oymaları.

Colas [imz.] Ahmak adam. ◆ Boyun.

Colasse [i.] Büsbütün ahmak, ebleh adam.

Colature [ims.] (syd.) Süzme, terşih. ◆ Süzülmüş mâyi, müreşşah.

Colback yahut **Colbak** ya **Colbach** [imz.] (Türkçeden me'huz) Kalpak, süvari kalpağı. ◆ Acemi nefer.

Colchicacées [ims. – cm.] (nb.) Acı çiğdem envâı, fasîle-i lahlâhiye, vahvâhiye.

Colchique [ims.] (nb.) Acı çiğdem, lahlâh, hânık-ı kelb. (Lisan-ı avamda *Tue-chien* denilir.)

Colcotar yahut **Colcothar** [imz.] (k.) Kibritiyet-i hadidin ateşte kızartılmasından hâsıl olan kırmızı bir humz-ı hadid ki demir pasından ibaret cilâ tozudur, kolkotar.

Cold-cream [imz.] (*koldkrêmm*) Yüze sürülen bir pomada, kold-krem.

Colégataire [s.] (hk.) Vasiyetli bir mirasa hissedar olan, mûsâ-leh-i müşterek.

Coléocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı mehbilî.

Coléoptère [imz. – s.] (tt.) Dört kanatları olup üsttekileri sert ve alttakilerini örtmeye mahsus olan böcek envâı, mugtiyü'l-cenah.

Colère [ims.] Öfke, hiddet, gazap, hışım. ◆ (Hayvanat hakkında) Azgınlık. ◆ (Gayr-i zî-ruh hakkında) Şiddet. = [s.] Hiddetli, gazap-nâk, çabuk kızan.

Colérer (**se**) [fl.] Hiddetlenmek.

Colérique [s.] Hadîdü'l-mizac, gazub. ◆ Hiddetten neşet etmiş.

Coliart [imz.] Ak kayabalığı.

Colibri [imz.] Sinekkuşu.

Colichemarde [imz.] Bir nevi eskrim meçi.

Colicitant,e [i. – s.] Müştereken mezada mal veren.

Colifichet [imz.] Kâğıt ve mukavvadan tahta veya kadife üzerine yapıştırılmaya mahsus oyma. ◆ Süse müteallik değersiz ve tatsız şeyler. ◆ İbarenin içindeki tatsız elfaz tezyinatı. ◆ Kuşlara mahsus hafif peksimet.

Colimaçon [imz.] Kabuklu sümüklüböcek, salyangoz, helezon. ◆ Helezonlu, dönemeçli merdiven. ◆ Alçak kadim bir nevi araba. ‖ **En** – Helezon şeklinde.

Colin [imz.] Kaliforniya kekliği. ◆ (Tiyatro lisanında) Genç çoban, çoban çocuğu.

Colin-maillard [imz.] Körebe oyunu. ◆ Bu oyunda ebe olan şahıs. ‖ **En** – Kör körüne. (cm. des *colin-maillards*)

Colique [ims.] Karın ağrısı, sancı, veca'-ı batn; – **hépatique** Karaciğer sancısı; – **d'estomac** Mide sancısı; – **néphrétique** Böbrek sancısı. ‖ (mec.) **Avoir la** – Ziyade korkmak.

Colis [imz.] Eşya ve emtia-i ticariye sandığı, denk, eşya balyası. ‖ – **postal** Posta dengi, paketi, koli postal.

Colisée [imz.] Roma'nın eski bir tiyatrosu. ◆ (Ale'l-ıtlak) Eski tiyatro.

Collabescence [ims.] Zaaf-ı şedid.

Collaborateur,trice [i.] Birlikte çalışan, birlikte işleyen, iş arkadaşı. ◆ Birlikte yazan, muharrir-i müşterek, şerik-i telif ve tahrir, heyet-i tahririyeden biri. ‖ (mec.) Bir işte yardım eden.

Collaboration [ims.] Birlikte çalışma, işte arkadaşlık. ◆ İştirak-i telif ve tahrir.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Collaborer [fl.] Birlikte çalışmak, bir işte diğerine arkadaşlık ve yardım etmek. ◆ Müştereken tahrir ve telif etmek.

Collage [imz.] Yapıştırma, kâğıt kaplama. ◆ Kolalama, kola sürme. ◆ Yapışmış şey. ◆ Tutkalla tahta yapıştırma. ◆ Kola veya yumurta akıyla şarap süzme.

Collant,e [s.] Yapışık, yapışkan. ◆ (Elbise hakkında) Dar, sıkı.

Collapsus [imz.] (*s* okunur) (t.) Zaaf-ı azîm, humud.

Collataire [imz.] (hk.) Mütevelli.

Collatéral,e [i. – s.] Yanından giden, murâfik, müvâzî. || (hk.) Doğrudan doğruya olmayan (karâbet) (amcalık, yeğenlik vesâire gibi), an-kelâle. || (cğ.) Cihât-ı erbaanın ikisi arasında olan, (şark-ı şimalî, garb-ı cenubî gibi), cânibî; Points – aux Cihât-ı cânibiye, cihât-ı fer'iye, nikat-ı cânibiye. || (t.) Cânibî (cmz.: *collatéraux*).

Collatéralement [h.] (Akrabalık hakkında) Doğrudan doğruya olmayarak, an-kelâle.

Collateur [imz.] Bir vakfı tevcih eden, sahib-i vakf, sahib-i tevcih.

Collatif,ve [s.] Tevcih olunan (vakıf).

Collation [ims.] Vakıf tevcihi. ◆ Rütbe ve unvan vesâire tevcihi. ◆ Tatbik, mukabele.

Collation [ims.] Kahvaltı. ◆ Sahur.

Collationné,e [s.] Tatbik ve mukabele olunmuş.

Collationnement [imz.] Tatbik, mukabele.

Collationner [ft.] Tatbik ve mukabele etmek.

Collationner [fl.] Kahvaltı etmek. ◆ Sahur yemek.

Colle [ims.] Zamk, kola, çiriş. || – forte Tutkal. || – liquide Sulu, mâyi zamk. || – de poisson Balık tutkalı, girâ-yı semek. || (Beyne'l-avam mec.) Yalan, atıp tutma. ◆ A'zar-ı vâhiye. = [cm.] İmtihanda güç, şaşırtıcı es'ile.

Collé,e [s.] Yapıştırılmış, yapışık. ◆ Gayr-ı müteharrik. ◆ (Enzar hakkında) Merkûz. ◆ Kolalı. ◆ (Mektepliler ıstılahında) Cevaptan âciz kalmış, şaşırmış. ◆ Sınıftan dönmüş. || Être – à une femme Bir kadının zevci olmak yahut zevci gibi birlikte yaşamak.

Collecte [ims.] Vergi tahsili, tahsilat. (Bu mânâ ile isti'mali eskidir). ◆ Bir emr-i hayır için cem' olunan iâne, sadaka.

Collecter [fl.] İâne toplamak.

Collecteur [imz.] Tahsildar. (Bu mânâ ile isti'mali eskidir.) ◆ İâne akçesini veya ârifâne verilen bir masraf hisselerini cem' ve tahsil eden adam. ◆ Tahsildar, câbî. ◆ Koleksiyon yapan adam. || (tşr.) Câmi; Poils – s Eş'ar-ı câmia. || [s.] Égout – yahut isim olarak – Ana lağımı.

Collectif,ve [s.] Câmi, mecmû. || D'une manière – ve Suret-i mecmuada, heyet-i mecmuasıyla. ◆ Müşterek, müttehidü'l-meal. || Démarches – ves Teklifat ve teşebbüsat-ı müştereke. || Note – ve Müttehidü'l-meal takrir. || (sr.) Nom – Müfred olduğu hâlde cem' mânâsını ifade eden isim, ism-i câmi. || (tca.) Société en nom – yahut La société – ve Kolektif şirket. = [imz.] (sr.) İsm-i câmi.

Collection [ims.] Bir cinsten şeyler cem'i, mecmua, takım, koleksiyon. ◆ Fünûna müteallik numûneler takımı. || (as.) – d'effets de pansage Hayvan tımar eşyası, takımı. || (t.) Ecvaf-ı bedende mâyi tahassulu, tecemmu'-ı mâyi.

Collectionner [ft.] Bir cinsten şeyler ve fünûna müteallik numûneler cem'iyle mecmua veya takım teşkil etmek, koleksiyon yapmak.

Collectionneur,se [i.] Bir cinsten şeyler ve fünûna müteallik numûneler cem' eden, mecmua ve takım yapan, koleksiyon tertip eden adam.

Collectivement [h.] Birlikte, müştereken. || (sr.) İsm-i cins olarak.

Collectivité [ims.] Suret-i mecmua, câmiiyet.

Collège [imz.] Hem-sınıf adamlar mecmûu, heyet, zümre. ◆ Meclis, encümen. ◆ İkinci derece tedrisatına mahsus mektep. ◆ Mektep. ◆ Nehârî mektep şâkirdanı, müteallimîn: Le – est en vacance Şâkirdan tatil zamanındadır, şâkirdanın tatilleri vardır. ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– **de Pantin** Paris hapishanesi. || – **de France** Paris'te meşhur bir mektep ki Birinci Fransuva[145] tarafından tesis edilmiş ve meccânen şâkirt kabul edilip ulûm ve fünûn-ı âliyenin kâffesi tedris edilmekte bulunmuştur.

Collégial,e [i. – s.] Piskopos olmayan yerlerdeki ruhban cemiyetine mensup kiliseye ıtlak olunur. ◆ Mektebe müteallik, ait.

Collégien [imz.] Mekteb-i rüşdî şâkirdi, şâkirt. = [s.] Mektebe müteallik.

Collègue [imz.] Hem-sınıf, hem-sanat, hem-meslek, arkadaş, refik. ◆ Sebakdaş.

Collement [imz.] Yapışma, iltisak.

Coller [ft.] Yapıştırmak. ◆ Kola sürmek, kolalamak. ◆ Çirişlemek. ◆ Dikmek. ◆ Koymak, vaz' etmek. ◆ (Şarap hakkında) Yumurta akıyla veya diğer bir kola ile tasfiye etmek. ◆ Zor bir sual iradıyla cevaptan âciz bırakmak. || – **un pain** Bir tokat yapıştırmak. = [fl.] ve **Se** – Yapışmak. ◆ Yapışmış gibi durmak.

Collerette [imz.] Geniş kadın yakalığı. || (nb.) Lifâfe-i kebîre, lifâfe-i külliye.

Collet [imz.] Yaka, girîbân. ◆ Boğaz. ◆ Kuş ve tavşan tutmaya mahsus ağ. ◆ Koyun ve dana boynu. || (nb.) Boyuncuk, uneyk. || – **de fer de hache** Balta demiri boğazı (sap geçirilecek delik). || – **de fourreau de baïonnette** Süngü kını boğazı. || – **d'habillement** Elbise yakası. || – **droit** Düz yaka. || – **montant** Dik yaka. || – **renversé** yahut – **tombant** Düşük, devrik yaka. || – **échancré** Mukavves yaka. || – **monté** Eski bir nevi kadın yakalığı, ve (mec.) Sahte vakar. || **Petit** – Papazlık, ruhbâniyet. ◆ Papaz, rahip. || **Prendre au** – Yakasından tutmak, yakalamak. || **Mettre la main sur le** – **à quelqu'un** Tevkif etmek. || **Prêter le** – **à quelqu'un** Biriyle kavga etmek, dövüşmek.

Colleté,e [s.] Yakalanmış, tutulmuş.

Colleter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Yakasından tutmak, yakalamak, boğazına sarılmak. ◆ Kucaklamak. ◆ Şiddetle ta'riz ve hücum eylemek. = [fl.] Kuş vesâire tutmak için ağ germek. || **Se** – Birbirinin yakasına sarılmak, boğaz boğaza gelmek. ◆ Yekdiğerine şiddetle ta'riz ve lisan ile tecavüz etmek.

Colleteur [imz.] Ağla kuş vesâire tutan avcı.

Colleur [imz.] Oda duvarına kâğıt yapıştıran adam, kâğıtçı. ◆ Tiyatro ilancısı. ◆ Asılsız hikâyeler nakleden, yalancı. ◆ Şâkirdanı imtihan eder iken güç ve şaşırtma sualler soran mümeyyiz.

Collier [imz.] Gerdanlık, kılâde, ıkd. ◆ Boyun halkası, tasma. ◆ Halka, toka, hamut. ◆ Boğum, boğmak. ◆ Sığır boynunun üst tarafı. || (m.) Sütun bileziği. || – **de force** Zağarları alıştırmak için müsta'mel içi çivili boyun halkası. || **Cheval de** – Koşum beygiri. || **Cheval franc de** – Kuvvetli koşum beygiri ve (mec.) Kuvvet ve faaliyetine itimat edilebilir olan. || (as.) – **de tambour** Trampete boyun (askı) kayışı. || – **de chevalier** yahut – **d'or** Şövalye kordonu yahut altın kordon. (Bazı rütbe ashabından bulunan şövalyelerin boyunlarına taktıkları altın zincirdir ki üzerine rütbenin alâmet-i fârikası ta'lik olunur.) || – **de l'ordre de la Toison d'or** *Toison d'or* nişanı kordonu. || **Donner un coup de** – Muavenet etmek, yardıma yetişmek. || **Donner à plein** – Kemâl-i gayretle teşebbüs etmek. || – **de misère** Meşakkatli iş, sefaletle yaşayış.

Colliger [ft.] Maâdin ve nebatat ve hayvanat vesâire cem'iyle takım tertip etmek. (Az kullanılır.)

Colline [ims.] Tepe, tell. || **La double** – Esâtir-i Yunanîyeye göre sanâyi-i nefise perileriyle Apollon'a makarr olan dağ. || – **isolée** (as.) Münferit tepe.

Colliquatif,ve [s.] (*koua*) (t.) Hastaları pek çabuk zayıflatan, eriten, müzib, müzill.

Colliquation [ims.] (*koua*) (t.) Beden-i insanın mevadd-ı sulbesinin erimesiyle insanın

145 *François*.

birdenbire zayıflaması, kuvvetten düşme, erime, imtihâk, zevb.

Collisalla [imz.] Kolizaya kınakınası.

Collision [ims.] Çarpışma, müsâdeme. ◆ Zıddiyet, tezat. ‖ (hk.) Tezad-ı kanunî.

Collocation [ims.] Ashab-ı matlubun sırasıyla kayıt ve tahriri. ‖ – **utile** Medyunun malı dâyinlerin alacaklarına kifayet ettiği takdirdeki kayıt. ‖ **Bordereau de** – Alacaklılar defteri.

Collodion [imz.] (k.) Kolodyon. (Fotoğraf levhalarına sürülür bir ecza.)

Collodionné,e [s.] (k.) Kolodyona batırılmış (fotoğraf safhası).

Collodionner [ft.] (k.) Kolodyona batırmak, kolodyon sürmek.

Colloque [ims.] Mükâleme, müzakere. = [cm.] Mükâleme suretinde telif.

Colloquer [ft.] Yerleştirmek. ◆ Baştan savmak için yerine göndermek. ◆ Vermek. ◆ Vurmak. ‖ (hk.) Ashab-ı matlubun esâmîsini sıra ile deftere kaydetmek. ‖ **Se** – Yerleşmek.

Colluder [fl.] Bir şahs-ı sâlisi aldatmak için bir davada hasım tarafı ile uyuşmak, birleşmek, sanîa etmek.

Collusion [ims.] Bir şahs-ı sâlisi aldatmak için bir davada tarafeyn-i muhâsımîn arasındaki sanîa, söz birliği.

Collusoire [s.] Bir şahs-ı sâlisi aldatmak için bir davada iki hasım arasındaki sanîaya müteallik veya böyle bir sanîa ile hâsıl olan.

Collusoirement [h.] Bir şahs-ı sâlisin aleyhinde bir davada iki hasım beyninde vâki sanîa ile, söz birliği ile.

Collutoire [imz.] Mazmaza.

Collyre [imz.] (t.) Göze konulan her nevi haricî ilaç, kühl, katre.

Colmatage [imz.] (zra.) Batak mahalleri doldurma ameliyatı.

Colmater [ft.] (zra.) Alçak ve bataklık bir yeri mecrasından çevrilen nehir kum ve çamuruyla imlâ veya tenbit etmek.

Colobome [imz.] (crh.) Kesik göz, ayn-ı mücedda'.

Cologne (**Eau de**) [ims.] Kolonya suyu, kolonya.

Colombage [imz.] Duvar bölmelerini dolma olarak yapma. ◆ Sundurma kazık sırası. ◆ Bağdâdî duvar derûnundaki hatıllar.

Colombaire [imz.] Kadim Latinlerde kabir. ‖ (mec.) Bî-faide bir yığın.

Colombe [ims.] Dişi güvercin. ‖ (Şiirde) Ale'l-ıtlak güvercin. ‖ (mec.) Genç, güzel ve pâk-dâmen kız. ◆ Ale'l-ıtlak kadın veya kız. ‖ (hy.) Hamâme-i Nuh (cümle-i kevkebiye).

Colombier [imz.] Güvercinlik. ◆ Tiyatronun en yüksek yeri. ◆ Battal tabakalı matbaa kâğıdı. ◆ Âşiyan-ı peder, mahall-i ikamet.

Colombin,e [s.] Güvercin boynu renginde, güvercine müteallik. = [ims.] Güvercin gübresi. ◆ Resimde müsta'mel bir nevi vernik. = [imz.] Safdil ve masum tavırlı delikanlı.

Colombium [imz.] (*omm*) (k.) Kolombiyum.

Colombo [imz.] Güvercin otu kökü, cezrü'l-hamâme.

Colon [imz.] Muhâceretle iskân olunmuş bir mahal ahalisinden beheri, muhacir. ◆ Müstemlekâtta oturan adam. ◆ Müstemlekâtta doğmuş adam. ◆ Bir araziyi kendi hesabına işleyen adam; – **partiain** İşlediği arazi mahsulatının bir kısmını ve ekseriya nısfını arazi sahibine veren çiftçi, ortakçı, yarıcı (yarımcı).

Côlon [imz.] (tşr.) Göden bağırsağı, kolon.

Colonel [imz.] Miralay; – **d'état major** Erkân-ı harp miralayı; – **du génie** İstihkâm miralayı; – **surnuméraire** yahut – **à la suite** Gayr-ı muvazzaf miralay; – **de piquet** Karakol (nöbetçi) miralayı; – **de ronde** Devriye miralayı; – **de tranchée** İç hendek miralayı; – **titulaire** Unvanı, elkabı miralay. (Yani doğrudan doğruya bir alayın miralayı olmayıp yalnız mezkûr alayın unvan-ı resmîsini hâiz olan zâttır. Alayın asıl miralayı ayrıca mevcuttur. Fahri miralay yine başka-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

dır.); – honoraire Fahri miralay; – général Bazı Avrupa asâkirinde kolonel general ki miralaylığın fevkinde mühim bir rütbedir. || Lieutenant – Kaymakam.

Colonellat [imz.] Miralaylık ve bunun vazifesi.

Colonelle [sms.] Compagnie – veyahut isim olarak La – Vaktiyle piyade alayının doğrudan doğruya bir miralayın kumandası altında bulunan birinci bölüğü. = [ims.] Miralay zevcesi.

Colonial,e [s.] Müsta'merat ve müstemlekâta müteallik, müstemlekâttan gelen, çıkan. || Denrées – es Çay, şeker, kahve, biber ve emsali gibi ale'l-ekser müstemlekâtta çıkan mahsulat, zahâir-i müstemlekâtiye, bakkaliye (malları). (cmz. *coloniaux*)

Colonie [ims.] Bir memlekette iskân ile arazisini işlemek üzere cemaatle hicret eden halk, muhacirîn, heyet-i muhacire. ◆ Böyle bir muhaceretle iskân olunmuş memleket, mehcer. ◆ Avrupa devletlerinin küre-i arzın kıtaat-ı sâiresindeki memleketleri, müstemlekât, müsta'merat. ◆ Bir memleket-i ecnebiyede bulunan bir vatan evladı veya bir kavim efradı, tebaa-yı ecnebiye.

Colonisable [s.] Muhacerete elverişli, muhaceretle iskânı mümkün (memleket).

Colonisateur [imz.] Bir memlekete ahali hicret ettirip iskân ettiren adam, nâkil-i muhacirîn, müsta'merat ve müstemlekât müessisi.

Colonisateur,trice [s.] Ahali hicret ve iskân ettiren, nâkil-i muhacirîn, müstemleke teşkil eden; Système – Usul-i nakl ve iskân, iskân-ı muhacirîn usulü.

Colonisation [ims.] Bir memleketi diğer bir yerden hicret eden veya ettirilen ahali ile iskân etme, nakil ve iskân-ı muhacirîn, tesis-i müsta'merat.

Colonisé,e [s.] Diğer bir yerden menkul muhacirînle iskân olunmuş (yer).

Coloniser [ft.] Bir memleketi diğer bir yerden hicret eden veya ettirilen ahali ile iskân etmek. ◆ Müsta'mere tesis etmek. ◆ Müsta'merata sevk ile orada ikame etmek. || (mec.) Elde bulunan şeylerden istifade etmek. || Se – Muhacirlerle iskân olunmak.

Colonnade [ims.] Tezyinat-ı amûdiye. ◆ Sütun gibi dik ve sıra ile mevzu' şeyler.

Colonne [ims.] Sütun, amud, rükn, direk. ◆ Bir fetih ve zafere veya diğer bir hatıraya alâmet olmak üzere rekz olunmuş sütun, dikilitaş. ◆ Sahife sütunu. || (mec.) Eser, alâmet, nişâne-i muvaffakiyet. || (ht.) Sütun şeklinde mâyi veya gaz hâlinde bir cisim, amud. || (as.) Kol, kol nizamı. || – d'attaque Hücum kolu. || – d'infanterie Piyade kolu, kol nizamı. || – de compagnie Bölük kolu. || – à distance entière Buud-ı tâmlı kol. || – à demi-distance Nısıf buudlu kol. || – de route Yol kolu. || – de bataillon en masse İçtimâ tabur kolu. || – par peloton (Süvaride) Takım kolu. || – échelonnée par pelotons Kademeli takımla kol, kademe kolu. || – par trois Üçer kolu, üçer ile kol. || – par pièce (Topçu) Tek kol, bölük kolu. || – par section Takımla kol. || – serrée Yanaşık kol. || – couplée Çift kol. || – brisée Münkesir kol. || – combinée Mürekkep, müctemi' kol. (Orduların miktarı tezâyüd etmesi üzerine zayıf ve müteaddit kollardan sarf-ı nazarla kolların cümlesini bi't-terkib teşkil edilen koldur.) || – épagogique Tûlanî kol. || – fermée Kapalı kol. || – indirecte Gayr-ı müstakim kol. || – , halte! Kol, dur! (kumandadır). || – renversée Ma'kûs kol (sol başı ileride olan). || – par le flanc Yan taraflı kol. || – de flanqueurs Cânibdar kolu. || – volante Seyyar kol. || (tşr.) – vertébrale Yol üzerinde mesafe ve merhale miktarını tayin için merkûz sütun. || – du lit Karyola cibinliğinin direği. || – de chiffres Birbiri altına sıra ile yazılmış rakamlar hânesi (Âhad, aşerat hâneleri gibi). = [cm.] Erkân; Les – s de l'État Erkân-ı devlet. || Les – s d'Hercule Cebelitarık Boğazı'nın iki cihetindeki dağlar. || – d'eau Denizde kasırga, tulumba.

Colonnette [ims.] Küçük sütun.

Colophane [ims.] Karasakız, reçine.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Coloquinte [imz.] Hanzal, ebûcehil karpuzu. ◆ Kafa, zihin, beyin. || **Fausse** – Kavata.

Colorant,e [s.] Boyayan, mülevvin.

Coloration [ims.] Boyanma, televvün. ◆ Boyalılık, mülevveniyet.

Coloré,e [s.] Renkli, boyalı, mülevven. || (nb.) Yeşilin gayrı bir renkte olan (nebat veya meyve). || (mec.) Aldatan, göz boyayan. ◆ Müşa'şa, parlak. || **Style** – Müzeyyen ibare.

Colorer [ft.] Renk vermek, boyamak, telvin etmek. || (mec.) Tezyin etmek, çirkin bir şeyi güzel göstermek. ◆ Müşa'şa-bahş olmak. || **Se** – Renk hâsıl etmek, boyanmak, televvün etmek. || (mec.) Hayat bulmak.

Coloriage [imz.] Renklerle nakş ve tezyin, telvin.

Colorié,e [s.] Renkli, boyalı, mülevven. || (mec.) Pek müfrit bir renk ve şaşaaya mâlik.

Colorier [ft.] Renklerle nakş ve tezyin etmek, boyamak, telvin etmek. || (mec.) Müfrit bir surette tezyin etmek, şaşaa vermek.

Colorifique [s.] Mülevven: **Propriétés – s** Havass-ı mülevvene.

Colorimètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı kuvve-i levniye.

Coloris [imz.] Ressamlığın her şeye yakışan rengi vermekten ibaret olan kısmı. ◆ Resimlerin ve nebatatın rengi, nakış, elvan. || (mec.) İbare ziyneti. ◆ Aldatıcı suret-i zâhire.

Coloriste [imz.] Renkleri güzel imtizac ettirerek bu suretle tesir hâsıl etmekte mahir ressam. ◆ Müzeyyen ibareler yazan muharrir. = [i.] Basılmış resim ve harita vesâireyi boyayan işçi.

Colossal,e [s.] Gayet büyük, cesim. || (mec.) Vâsi', azîm. (Cem'-i müzekkeri gayr-ı müsta'meldir.)

Colosse [imz.] Gayet cesim heykel. ◆ Son derecede iri insan yahut hayvan. ◆ Kuvvet ve nüfuzu pek büyük devlet ve hükümdar, kaviyü'ş-şekîme.

Colostrum [imz.] *(romm)* Yeni doğurmuş kadın yahut dişi hayvan sütü, ağız, leba'.

Colportage [imz.] Sokaklarda eşya satışı, ayak satıcılığı, çerçilik. ◆ Havâdisçilik. ◆ Tevzi'-i matbuat.

Colporter [ft.] Sokaklarda eşya satmak, çerçilik etmek. || Yaymak[146], neşretmek: – **une fausse nouvelle** Yalan bir havâdis neşretmek.

Colporteur [imz.] Ayak satıcısı, çerçi. ◆ Sokaklarda gazete satan adam, gazeteci, müvezzi'. ◆ Neşr-i havâdis eden adam, havâdisçi.

Colpose [imz.] (t.) İltihab-ı mehbil.

Columbaire *(lon)* yahut **Columbarium** [imz.] *(lon-ba-ri-omm)* Eski Romalılarda yaktıkları meyyitlerin küllerini hâvi testilerin vaz'ına mahsus bina.

Columelle [ims.] Küçük sütun. || (nb.) Bazı meyvelerin içindeki mihver. || (tşr.) Mihver-i helezon-ı üzn. || (hyv.) Mihver-i kışr.

Columellé,e [s.] (nb.) Mihveri olan (meyve), zü'l-mihver.

Colure [ims.] (hy.) Daire-i mütekatıa, istikrareyn ve itidaleyn daireleri; – **des équinoxes** Daire-i tesâviye-i itidaliye; – **des solstices** Daire-i tesâviye-i istikrariye.

Colza [imz.] Tohumundan elverişli bir yağ çıkan bir nevi yabani lahana, selcem, lift, kolza, selcem yağı.

Com [d.] (mr. Co)

Coma [imz.] (t.) Derin baygınlık, sübat-ı amîk, koma.

Comateux,se [s.] (t.) Derin baygınlığa müteallik, sübatî-i amîk.

Combat [imz.] Muharebe, kavga, cenk, cidal, mukatele. ◆ Dövüşme, mudârebe. ◆ Muhalefet, münâzaa, münakaşa. ◆ Müsabakat, rekabet. ◆ Meyliyat-ı nefsâniye ve rûhâniyenin ihtilafatı, ızdırab-ı derûn. ◆ Güreşme, müsâdeme. || – **naval** Muharebe-i bahriye. || – **rapproché** Yakından muharebe, muharebe-i mütekaribe. || – **décisif** Muharebe-i

146 Orijinal metinde bu kelime "yapmak" olarak yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında "yaymak" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

kat'iye. || – éloigné Uzaktan muharebe, muharebe-i mütebâide. || – en ordre serré Yanaşık nizamda muharebe. || – en ordre dispersé Dağınık nizamda muharebe. || – de tirailleurs Avcı muharebesi. || – de surprise Baskın muharebesi. || – de localités Mevâki muharebesi. || Foyers des – s Muharebatın merkezleri (ocakları). || – des hauteurs et des pressions Mürtefi' ve münhat mahaller (irtifaat ve inhitatat) muharebesi. || – de colline Tepe muharebesi. || – des couverts du terrain Arazi setreleri muharebesi. || – de bois Orman muharebesi. || – de ravins Dere muharebesi. || – des défilés Geçit, derbent muharebesi. || – des lignes d'eau Hutut-ı miyâhiye muharebesi. || – traînant Sürekli muharebe. (Bir mevkide düşmanı uzun uzadıya işgal ile diğer taraftan netice-i katiyenin istihsali matlub olduğu zamanlar icra olunan imtidatlı muharebe.) || – partiel Kısmî muharebe. || – de rencontre Tesadüf muharebesi, tesadüfi muharebe. (İki kıta-i askeriyenin ansızın beynlerinde vukua gelen bir müsâdeme-i gayr-ı muntazaradır.) || – démonstratif İğfalî muharebe, iğfal, nümâyiş muharebesi. || – à pied (Süvaride) Ayakta cenk, yaya muharebe. || – individuel Münferiden muharebe. || – collectif yahut – d'ensemble Müctemian muharebe. || – à la barrière Muharebe oyunu. (Kurun-ı Vustâ'da şövalyelerin esliha-i nazike ile icra ettikleri askerî oyunu.) || – chevaleresque Muharebe-i dilîrâne. || – à outrance İfrat muharebesi, ölüm düellosu. (Bu nevi düello kadim olup şahseyn ve bazen altışardan on iki kişi arasında vuku bulur idi. Buna *Duel à mort* ölüm düellosu dahi denilir.) || – à la foule Vakit geçirmek için veya yortu günlerinde şövalyelerin hep birlikte icra ettikleri muharebe oyunudur ki reisin asasını yere atması işaretiyle nihayet bulur idi. Bu nevi şövalye muharebe oyunlarında vefeyat vuku bulduğu dahi olur idi. || – singulier yahut – particulier Mübâreze-i şahsiye, hususi muharebe. (Kadîmen Avrupa'ca icra edilmiş olan bu nevi mübârezat-ı şahsiye memâlik-i mezkûrede el-yevm ara sıra icra edilmekte bulunan düello usul ve âdet-i menfûresinin sebeb-i zuhuru olmuştur.) || – de guerre yahut – strateumatique Harp muharebesi, muharebe-i ciddiye. (Yukarıdaki eğlence muharebesinin zıddıdır.) || – de champ clos Kapalı ordugâh muharebesi. || Mettre hors de – Yaralayıp harbe iktidar bırakmamak, saff-ı harpten hariç bırakmak. ◆ Cevap veremeyecek, bir şey yapamayacak hâle getirmek.

Combattant [imz.] Muharip, cenkçi. ◆ Muharebe için hazırlanmış, seferber, muharebeye iştirak eden asker. ◆ Müdâfi, mücahit. ◆ Dövüşen, mudârib. ◆ Eski zamanlarda güreşen pehlivan, mübâriz, musâri'.

Combattif,ve yahut **Combatif,ve** [s.] Cidal ve münakaşayı seven.

Combattivité yahut **Combativité** [ims.] İnsanı cidal ve harbe, münakaşaya sevk eden meyl-i tabii.

Combattre [ft-fl.] (*battre* gibi tasrif olunur) Kavga, muharebe, cenk etmek. ◆ Mukavemet etmek, dayanmak. || (mec.) Çürütmeye çalışmak, cerh etmek. || (t.) (Hastalığın) Önünü almaya çalışmak, def etmek, kuvvetini izâle etmek. ◆ Müsabakata girişmek. || Se – Tezatta bulunmak.

Combattu,e [s.] Harp edilen. ◆ Mümânaat gösterilen. ◆ Galebe edilmek istenilen. ◆ Mağlup.

Combe [ims.] Küçük bayır. ◆ Vadicik, küçük vadi. || (as.) İstihkâm meydanı.

Combien [kn.] Kaç? Ne kadar? ◆ Kaç! Ne kadar! Çok! Kaça! ◆ Ne derece. || – que Her ne kadar, her kaç. = [imz.] Kemiyet, miktar.

Combinable [s.] Terkip olunabilen, kabil-i terkip.

Combinaison [ims.] Takım takım tertip etme. ◆ Birleşme, terekküb. ◆ Cem' ve telif. || (k.) İki veya ziyade cismin zerratının imtizacıyla hâsıl olan birleşmeleri, imtizac. || (r.) Terkip; Théorie des – s Terâkib nazariyatı. || (as.) Terkip, cem'; – des armes Terkib-i sunuf-ı askeriye; – temporaire des armes Terkib-i

muvakkat-i sunuf. || (mec.) Tedâbir, teşebbüsat, tasavvurat.

Combinateur,trice [i. – s.] Cem' ve terkip eden. ◆ Tedâbir ve teşebbüsatta bulunan. ◆ Tasavvurlar kuran.

Combiné,e [s.] Cem' ve terkip olunmuş. ◆ Teşrik ve tevhit edilmiş. ◆ Müttehid, mürekkep. || (mec.) Tertip ve tanzim, tasavvur olunmuş. || **Armée, flotte** – **e** Muhtelit, müttehid ordu veya filo, düvel-i muhtelife asker veya gemilerinden mürekkep (ordu yahut donanma). || (k.) Mümtezic. = [imz.] (k.) İmtizac neticesi olarak hâsıl olmuş madde.

Combiner [ft.] Takım takım tertip etmek. ◆ Birleştirmek, karıştırmak, cem' ve telif etmek. || (k.) İki cismi imtizac ettirmek. || (mec.) Tedbirler kurmak, teşebbüsata girişmek, tasavvuratta bulunmak. || **Se** – Terekküb etmek, birleşmek. || (k.) İmtizac etmek.

Comble [imz.] Doruklama. || (mec.) En yüksek derece, uç, bâlâ. ◆ Son derekesi. || **Pour** – **de malheur** Bedbahtlığın son derekesi olmak üzere.

Comble [s.] Lebâleb dolu, doruklama. || (mec.) Bir şeyin son derecesi, derece-i nihâyesi.

Comble [imz.] Tavan arası, çatı makaslaması. || **De fond en** – Kâmilen, büsbütün, külliyen.

Combleau [imz.] Halat. ◆ Araba koşum ipi. || (as.) Top koşum halatı.

Comblé,e [s.] Doruklanmış, lebâleb, imlâ edilmiş. ◆ Nâil, mazhar, müstağrak. ◆ Hoşnut, memnun.

Comblement [imz.] Doruklama, lebâleb etme. ◆ Doldurma, imlâ.

Combler [ft.] Doruklamak, lebâleb etmek. ◆ Doldurmak, imlâ etmek. || (mec.) İzâle etmek, kaldırmak. ◆ İtmam ve ikmâl etmek, eksiğini doldurmak. || – **la mesure** Haddi tecavüz etmek, taşırmak. || – **les veux, les désirs de quelqu'un** Birinin âmal ve arzularını yerine getirmek, hoşnut etmek. || – **de** Nâil ve müstağrak etmek, çok vermek. ◆ Bi'l-vech memnun ve müteşekkir etmek. || – **de bienfaits** Dil-sîr-i niam etmek. || – **quelqu'un de politesse** Birini envâ-ı tekrimat ve ta'zimata mazhar etmek. || **Se** – Dolmak. || (mec.) İs'af edilmek.

Comblète yahut **Comblette** [ims.] Geyik tırnağının çatlağı.

Combrière [ims.] Büyük balıklar tutmaya mahsus ağ, dalyan ağı.

Combugé,e [s.] Suya konup şişirilmiş (fıçı).

Combuger [ft.] Fıçıyı kullanmazdan evvel su ile doldurup şişirmek.

Comburant,e [s.] (k.) Bir cisim ile imtizac ederken ihtiraka bâis olan. = [imz.] Madde-i muhrika.

Combustibilité [ims.] (k.) Kabiliyet-i ihtirak, muhterikiyet.

Combustible [s.] (k.) Yanabilen, kabil-i ihtirak, muhterik. || (mec.) Hadîdü'l-mizac. = [imz.] Mahrûkat.

Combustion [ims.] Yakma, ihrak. ◆ Yanma, ihtirak. ◆ Yangın, harik. || (ht.) İştial, müştaîlat. || (t.) – **spontannée** İhtirak-ı zâtî.

Comédie [ims.] Gülünç ve eğlenceli tiyatro oyunu, komedya, mudhike. ◆ Mudhike icrasına mahsus tiyatrohâne. ◆ Mudhike icra eden tiyatrocular takımı. ◆ Mudhike tertip ve tahriri. || (mec.) Gülünç şey, rezalet. ◆ Taklit, yapma, müraîlik. || **Personnage de** – Sahte vakarlı adam. || **Haute** – Teşrih-i tabâyi' ve tetkik-i ahlak ve âdât maksadıyla yazılmış tiyatro oyunu. || **Jouer la** – Tiyatro oynamak ve (mec.) Yapma, gösteriş yapmak. || **Donner la** – Tiyatro oyunları oynamak ve (mec.) Bâis-i hande ve istihzâ olmak.

Comédien,ne [i.] Mudhikelerde oynayan tiyatrocu. ◆ Ale'l-ıtlak tiyatro oyuncusu; – **s de campagne, ambulants** Seyyar tiyatrocular. || (mec.) Mukallit, riyakâr. = [s.] Yapma, riyakârâne.

Comesteur [imz.] Obur. ◆ Müsrif.

Comestible [imz.] Yenebilen şey, me'kûlat (yalnız insanların tagaddîsine yarayan). = [s.]

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Kabil-i ekl. || Denrées – s Me'kûlata müteallik zahâir.

Cométaire [s.] Nücum-ı gîsû-dâra müteallik.

Comète [ims.] Necm-i zû-zeneb, düm-dâr, necm-i zû-züâbe, gîsû-dâr. ◆ Ensiz kurdele.

Cométographie [ims.] Mebhas-i kevâkib-i zâtü'z-zeneb.

Comice [imz.] – agricole Ziraatın ıslahı için zürrâ ve ashab-ı arazi encümeni, meclis, ziraat heyetleri.

Cominge [ims.] (as.) Büyük mermi.

Comique [s.] Mudhikeye müteallik. || Genre – Tiyatronun mudhike nevi. ◆ Tuhaf, gülünç, mudhik. = [imz.] Tiyatro oyunlarının mudhik nevi, mudhikât. ◆ Mudhike yazan muharrir, mudhike-nüvis. ◆ Tiyatro oyununun mudhik şahsını taklit eden oyuncu, mudhik, komik. ◆ Gülünç tavır ve hâl. ◆ Mukallit, soytarı.

Comiquement [h.] Tuhaf ve gülünç bir suretle, eğlence tarikiyle.

Comitat [imz.] Macaristan'da bir kontun zîr-i idaresinde bulunan sancak.

Comite [imz.] Tersanede işlettirilen mücrimlere nezâret eden zâbit.

Comité [imz.] Meclis şubesi. ◆ Encümen, heyet.

Comma [imz.] (tba.) Noktateyn işareti (:). || (Sarf-ı Yunanî'de) Fasıla, virgül (,). || (ms.) Kısa fasıla. (cm. des *comma*).

Command [imz.] (hk.) Nâm-ı müstearla temellük eden. || Déclaration de – Muvâzaa senedi.

Commandant [imz.] Âmir, hâkim, reis. || (as.) Kumandan. ◆ Binbaşı; – en chef Başkumandan; – d'armée Ordu kumandanı; – de corps d'armée Kolordu kumandanı; – division Fırka kumandanı; – de brigade Livâ kumandanı; – de régiment Alay kumandanı; – de bataillon Tabur kumandanı; – de compagnie Bölük kumandanı; – par intérim Kumandan vekili; – d'armes Kale kumandanı, hâkimi; – de citadelle İç kale kumandanı; – de corps Kıta kumandanı; – territorial Mahalli kumandan, mevki kumandanı; – d'étape Menzil kumandanı. || (bhr.) Süvari, kaptan.

Commandant,e [s.] Kumanda eden. ◆ Âmirâne, hâkimâne.

Commandante [ims.] Kumandan zevcesi. ◆ Binbaşı zevcesi. ◆ Vapur süvarisi zevcesi.

Commande [ims.] Sipariş. || Ouvrage de – Ismarlama iş. || De – Ismarlama. ◆ Mecburi. ◆ Sahte, yalandan, mahsusî. || Maladie de – Temâruz. ◆ İp, halat.

Commandement [imz.] Emir, hüküm. ◆ İrade, ferman. ◆ Kumanda. ◆ Âmiriyet, hâkimiyet, riyâset. ◆ Daire-i hüküm ve nüfuz. ◆ Ahkâm, evâmir, kanun. ◆ Bir mevki-i mürtefi'in diğer bir mevki üzerine olan nezâreti, hâkimiyeti. ◆ Celp, ihzar. ◆ Evâmir, sipariş. || Secrétaire des – s Avrupa'da bir hükümdarın başkâtibi. || Bâton de – Âmiriyet sıfatı. || Avoir une chose à son – Bir şeyi keyfe-mâ-yeşâ kullanmak. || Avoir une chose à – Ismarlama gibi matluba muvâfik bir şeye mâlik olmak. || (as.) Kumandanlık. ◆ Kumanda. ◆ Hâkimiyet. ◆ Emir, hüküm. || – préparatoire İhzar kumandası ("hazır ol" gibi). || – d'avertissement İhbar kumandası. || – d'exécution İcra kumandası. (Bu kumanda umumen bir heceli kelimattan ibaret olur. "Marş", "arş" gibi.) || – absolu Hâkimiyet-i mutlaka (bir istihkâmın diğer bir istihkâm üzerine olan hâkimiyeti). || – offensif Hâkimiyet-i taarruziye (bir arada bulunan birçok istihkâmattan birinin sırtının diğerlerinin sırtlarından mürtefi' olması). || – d'armée Ordu kumandanlığı. || – acoustique Sem'î kumanda. || – instrumental Aletle kumanda (boru vasıtasıyla kumanda). || – vocal Sadâî, savtî kumanda (insan savt ve sadâsıyla verilen kumanda). || – oral yahut – verbal Şifâhî kumanda (bu da sadâî kumanda demektir). || – dominant Hâkimiyet-i galibe. || – de front Cephe hâkimiyeti. || – de revers Arka (mâil-i arka) hâkimiyeti. || – d'enfilade Anfilat (yan) hâkimiyeti, hâkimiyet-i mütevâziye. || – tactique

Ta'biye kumandası. || – visuel Nazarî, basarî kumanda. || – observatoire Rasadî kumanda. || – phlégmatique Savtî kumanda. || – simple Tek, sade, basit kumanda ("marş!" gibi). || – mixte Mürekkep, muhtelit kumanda. || – hiérarchique Silsile, merâtib kumandası, nüfuzî, hükmî. (Her âmir ve zâbitin kendi mâdûnu üzerine nizamen hâiz olduğu hüküm ve kumanda.) || (bhr.) Süvarisi bulunulan sefine.

Commander [ft.] Emir, hüküm etmek. ◆ Kumanda etmek. ◆ Ismarlamak, sipariş etmek. ◆ Bir mevkide hâkim olmak. ◆ İcap ettirmek. ◆ İdare etmek. ◆ Nüfuzu altına almak. || – le feu Ateş kumandası vermek. || – à la baguette Şiddetle emir ve hüküm etmek. = [fl.] Âmir ve hâkim olmak, riyâset etmek. ◆ Bir mevkie hâkim bulunmak. ◆ Söylemek, emretmek. || – à ses passoins Meyliyat-ı nefsânîsini zaptetmek. || – à cuire Darağacına yollamak. || Se – Kendi kendini zapt ve idare etmek. ◆ Ismarlanmak, sipariş olunmak. ◆ (Odalar hakkında) Birbirine açılmak, ara yerde kapıları bulunmak.

Commandeur [imz.] – des croyants Emîrü'l-müminîn, halife-i müslimîn olan zât-ı şevket-simat-ı hazret-i hilâfet-penâhî.

Commanderie [ims.] Zeâmet, mâlikâne.

Commanditaire [imz.] Bir şirkete akçe ikraz edip şirketin kâr ve zararına ve işine karışmayan hissedar. || (mec.) Para tedarik eden.

Commandite [ims.] Hissedarânı akçe verip kâr ve zararına ve işine karışmayan şirket; Société en – Kezâ. ◆ Böyle bir şirkete bu vechile verilmiş akçe.

Commanditer [ft.] Bir şirkete veya bir fabrikacı ve tüccara akçe ikraz edip kâr ve zararına ve işine karışmamak. ◆ Tevdî etmek, itimat göstermek.

Comme [hc.] Gibi: Hardi – un lion Arslan gibi şecî; – cela Bunun gibi, böyle, şöyle böyle; – quoi Ne gibi? = [hr.] Çünkü, mademki, için: – vous êtes son ami Dostu olduğunuz için. ◆ Ne vakit ki, iken: – je venais Gelirken, geldiğim vakit. ◆ Gibi, misillü. = [h.] Ne kadar! Nasıl!: – il est bon Ne kadar eder!; – il me traite Bana nasıl muamele ediyor! ◆ Sıfatıyla, unvanıyla: – ami Dost sıfatıyla; – président Reis unvanıyla. || – si Sanki …… imiş gibi: – s'il était mon ami Ahbabımdan imiş gibi. || (Tekellümde) – tout Pek ziyade: Il est riche – tout Pek ziyade zengindir. || Tout – Farksız. || – il faut Layıklı, münasip, kusursuz. ◆ Hâl ve tavrı iyi. || – quoi Ne vechile, ne suretle. || – qui dirait Takriben.

Commémoraison [ims.] Bir azizin yevm-i mahsusunda kilisede diğer bir azizin dahi zikir ve ta'zimi.

Commémoratif,ve [s.] Bir şeyi yâd ve hatıra getiren, bir şeyin yâdıyla olan: Jour – d'une victoire Bir galibiyeti yâd ettiren gün, bir galibiyet gününe müsâdif gün. ◆ Bir hatırayı yâda vesile olmaya mahsus.

Commémoration [ims.] Muzafferiyet, galebe gibi ahvâlin yâd ve şerefine icra olunan şenlik ve resm-i âyin, yevm-i mahsus âyini. ◆ Yâd ve tezkâr. || – des morts Hıristiyanların teşrinisâninin ikisinde ölüler için mabetlerinde icra ettikleri resm-i dua.

Commémoré,e [s.] Şerefen hatıra getirilmiş, yâd edilmiş.

Commémorer [ft.] Şerefen hatıra getirmek, yâd ettirmek, yevm-i mahsus âyini icra etmek.

Commençant,e [i.] Yeni başlayan, müptedî.

Commencé,e [s.] Başlanmış. ◆ Malumat-ı iptidâiyeyi almış.

Commencement [imz.] Başlangıç, iptidâ, baş. ◆ Mebde, asıl. ◆ İptidâ-yı zuhur. || Evvel, iptidâ. || Au – En evvel, iptidâ, iptidâ-yı hilkatte. = (cm.) Mebâdî, medhal, Mukaddemat. ◆ Evâil.

Commencer [ft.] Başlamak, şüru', bed', âgaz etmek. ◆ Bir şeyin başında, başlangıcında bulunmak: – l'année Sene başında olmak. ◆ Başlatmak; – un élève Bir şâkirdi derse başlatmak. || Na pas fait qui commence Bir şeye başlanılmış olmakla neticeye dest-res olunacağı tahakkuk etmez. = [fl.] Bir meb-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

dee mâlik olmak. ◆ (Eşhas hakkında) Yeni başlamak. ◆ (Eşya hakkında) Başlanmak, girmek, hulûl etmek.

Commencez [e.] (as.) Başla! (kumandası). || – **le feu** Başla ateş! (kumandası).

Commendataire [ims.] Aidat ve zeâmet sahibi olan rûhânî.

Commende [ims.] Bir rûhânîye ait tahsisat-ı vâridat, zeâmet.

Commender [ft.] Zeâmet olarak tahsis etmek.

Commensal,e [i. – s.] Hem-sofra, taam arkadaşı. ◆ Misafir. || **Être – d'une maison** Bir evde taam etmeye me'luf olmak (cmz. *commensaux*).

Commensalité [ims.] Hem-sofralık, taam arkadaşlığı. ◆ Avrupalılarda hükümdar sofrasına kabul olunmak şeref ve istihkakı.

Commensurabilité [ims.] (r.) Hâssa-yı iştirâkü'l-mizan.

Commensurable [s.] (r.) Kabil-i teşrikü'l-mizan. || (mec.) Kabil-i kıyas.

Comment [h.] Nasıl, nice, ne suretle. ◆ Neden, niçin. ◆ Nasıl! Ne demek! ◆ Ne kadar, ne derecede. || **Tout je ne sais –** Gayr-ı kabil-i tarif bir hâlde. = [imz.] Keyfiyet.

Commentaire [imz.] Şerh, tefsir. ◆ Tenkit. ◆ Hâşiye. ◆ Mânâ, bir söze müstehziyâne verilen mânâlar, sû-i tefsir, sû-i mânâ. || (hk.) – **du code pénal** Şerh-i kanun-ı ceza. = [cm.] Bir adamın başlıca kendi ahvâlini câmi olarak yazdığı vekayi, sergüzeşt.

Commentateur,trice [i.] Şârih, müfessir. ◆ Bir söze müstehziyâne mânâlar veren, sû-i tefsir eden. ◆ Münekkit.

Commenté,e [s.] Şerh ve tefsir olunmuş. ◆ Tenkit edilmiş.

Commenter [ft.] Şerh ve tefsir etmek. ◆ Sû-i tefsir etmek, kulp takmak. ◆ Tenkit etmek.

Commérage [imz.] Dedikodu, lafazanlık.

Commerçable [s.] Rayiç, geçer, muteber: **Effet, billet** – Ticarette muteber poliçe, senet, bono.

Commerçant,e [s.] Ticaretle meşgul (adam). ◆ Ticaret icra olunan (mahal), ticaretgâh; **Ville – e** Ticaretgâh şehir. = [imz.] Tacir.

Commerce [imz.] Ticaret. ◆ Alışveriş, ahz u itâ. ◆ Tüccar sınıfı. ◆ İhtilât, ülfet, muâşeret. ◆ Münasebat. ◆ Sohbet. ◆ Gizli münasebet, münasebet-i âşıkane. || **Chambre de** – Ticaret odası. || **Traité de** – Ticaret muâhedenâmesi. || **Code de** – Ticaret kanunu. || **Liberté de** – Serbestî-i ticaret. || – **maritime** Ticaret-i bahriye. || – **en détail** Perakende satış. || – **par troc** Mübâdele ticareti, trampa. || **Livres de** – Defâtir-i ticariye. || **Actes de** – Muamelat-ı ticariye, ukud-ı ticariye. || (hk.) **Chose dans le** – Mâl-i mütekavvim, mâl-i muhrez. || **Ministère de** – Ticaret nezâreti. || **Tribunal de** – Mahkeme-i ticaret. || – **des lettres** Muhabere, mükâtebe. || **Jeu de** – Üç veya ziyade kişi beyninde oynanılan oyun. || (mec.) Münasebat, ünsiyet, muâşeret, revâbıt.

Commercer [fl.] Ticaret etmek. || (mec.) Münasebatta bulunmak, ülfet etmek.

Commercial,e [s.] Ticarete mensup, ticarî. || **Droit** – Hukuk-ı ticariye. || **Industrie – e** Sanâyi-i ticariye. (cmz. *commerciaux*).

Commercialement [h.] Tüccarca, tüccar usulünce. ◆ Ticarette, ticaret nokta-i nazarında.

Commère [ims.] Sağdıç kadın. ◆ Geveze ve dedikoducu kadın. (Bu mânâ ile bazı defa erkek hakkında dahi müsta'meldir.) ◆ Kurnaz, şeytan kadın. || **Compères et – s** Konu komşu, her vakit görüşülen eşhas.

Commérer [fl.] Gevezelik ve dedikoduculuk etmek. (Az kullanılır.)

Commettage [imz.] (bhr.) Halat bükme.

Commettant [imz.] Tevkil eden adam, müvekkil. ◆ Sipariş veren, siparişçi.

Commettre [ft.] (*mettre* gibi tasrif olunur) (Bir kabahat hakkında) Yapmak, irtikâb etmek. ◆ İhale ve tefviz etmek. ◆ Tayin, memur etmek. ◆ Emanet bırakmak. ◆ Tehlikeye düşürmek, ihlal etmek. ◆ Bozuşturmak. || (bhr.) Kalın bir halat yapmak için birkaç ipi

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

birlikte bükmek. || Se – İrtikâb olunmak. ◆ Tehlikeye düşmek. ◆ Karışmak. || (bhr.) İp veya halat bükmek.

Commination [ims.] İhâfe, itab. = [imz.] İnzar, itab-ı münzir.

Comminatoire [s.] (hk.) Mücâzat tehdidini hâvi, münzir, inzarı mutazammın; Clause – Şart-ı münzir.

Comminuer [ft.] (crh.) Parça parça kırmak, teftit etmek.

Comminutif,ve [s.] (crh.) Fracture – ve Kesr-i mütefettit, kesr-i tefettütî.

Comminution [ims.] (crh.) Tefettüt-i azm.

Commis [imz.] Bir tüccar ve sarraf vesâire memuru, yazıcı, kâtip, tüccar kâtibi; – voyageur Bir tüccar veya sarrafın seyyar memuru. ◆ Müskirat muhammini. || – dans un bureau Bir kalem ketebesinden olan, kâtip. || Premier – Başkâtip, ser-halife.

Commis,e [s.] İrtikâb olunmuş. ◆ Muhavvel, müfevvaz. ◆ Tehlikeye ilka olunmuş. || Huissier – Bir işe memur muhzır.

Commise [ims.] Bozuşma, münâzaa. ◆ Tâbi olduğu derebeyine veya sipahiye aidatını veremeyenin arazisinin zaptı. (Eskidir.)

Commisération [ims.] Acıma, terahhum, şefkat.

Commissaire [imz.] Memur-ı mahsus, komiser. ◆ Fevkalâde memur, murahhas. ◆ Bir komisyon âzâsından beheri. || (bhr.) – de marine Bahriye komiseri, levâzım memuru. || (as.) – de guerre Harp komiseri. (Mukaddemâ ordunun umur-ı idare ve muhasebesiyle muvazzaf bir memur idi.) || – de marche Yürüyüş komiseri. || – de police Polis komiseri. || Juge – Mümeyyiz, nâip, müvellâ, jüj-komiser. || – priseur Müzayede muhammini. || Juge – de la faillite İflas muamelesinde cânib-i mahkemeden nasbolunan memur, jüj-komiser.

Commissariat [imz.] Memuriyet-i mahsusa, komiserlik. ◆ Komiserlik müddeti. ◆ Komiserlik idarehâne ve kalemi. || – de police Polis komiserliği, polis merkezi.

Commission [ims.] Sipariş. ◆ İhale, tefviz. ◆ Meclis şubesi, komisyon, encümen. ◆ Suret-i mahsusada teşkil olunmuş meclis, komisyon. ◆ Memuriyet veya rütbe tevcihini mutazammın emirnâme, emir. ◆ Berat. ◆ Suret-i mahsusada teşkil olunmuş mahkeme. ◆ Ticaret tavassutu, dellâllık, komisyonculuk. ◆ Ticaret tavassutu ücreti, dellâliye, komisyon, komisyonculuk hakkı. ◆ Bir hizmetçi veya hamala havale olunan iş ve bunun için verilen ücret. || İrtikâb. || – d'enquête Tahkikat komisyonu. || – technique Fen komisyonu. || – des constructions Ebniye ve inşaat komisyonu. || – d'inspection Heyet-i teftişiye. || Pourvu de – Me'zun olan. || Péché de – Amden irtikâb olunan günah. || (hk.) – rogatoire Kitâbe bi'l-kaza, istinâbe. || (as.) – d'abatage Zebh komisyonu. || – d'achat Mubâyaa komisyonu. || – de défense Müdafaa komisyonu. || – de classement des chevaux Devab, fürûs komisyonu. || – d'armes Sunuf-ı askeriye komisyonu. || – des ordinaires Muayyenat-ı âdiye komisyonu. || – de réseau Şebeke, demiryol şebekesi komisyonu. || – d'échange Mübâdele-i üserâ komisyonu. || – de revision Muayene komisyonu. || – de conscriptif Kura muayene komisyonu.

Commissionnaire [imz.] Komisyoncu, sipariş-kâr tacir, dellâl. ◆ Eşya naklini taahhüt eden adam, emanetçi. ◆ Âmil. ◆ Ufak tefek hamalı, bohça hamalı.

Commissionné,e [s.] Sipariş ve ihale olunmuş. ◆ Uhdesine sipariş tevdî edilmiş. || (as.) Beratlı.

Commissionner [ft.] Ismarlamak, sipariş etmek. ◆ İş havale etmek. ◆ Me'zuniyet vermek. || (as.) Berat vermek.

Commissoire [s.] (hk.) Clause – Şart-ı fâsid. || Pacte – Müddet-i muayyene zarfında deynin adem-i te'diyesi hâlinde merhunatın dâyine ait olması şartı.

Commissure [ims.] (tşr.) İki veyahut ziyade cüzün birleştiği mahal, mevsil, mülteka. || La – des lèvres Dudak kenarı, mültekayü'ş-şe-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE AKADEMİ OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

feteyn. || – antérieure Mülteka-yı kuddamî. || (m.) Taşların mahall-i iltisakı.

Commixtion [ims.] Eşya-yı muhtelifenin terekküb ve ihtilâtı.

Commodant,e [s.] (hk.) Âriyet veren, muir.

Commodat [imz.] (hk.) Âriyet verme, iâre.

Commodataire [imz.] (hk.) Âriyet alan, müstair.

Commode [s.] Kullanılması kolay ve rahat olan, kullanışlı, sühûletli. ◆ Rahat. ◆ Elverişli, müsait. ◆ Uygun, münasip, muvâfık. ◆ Geçimli, uygun. ◆ Merhametli, mülâyim. ◆ Gayet müsaadeli. = [imz.] Rahat, sühûlet, uygunluk.

Commode [ims.] Üstü masa yerini tutar çekmeceli elbise, çamaşır dolabı, konsol. ◆ Ocak.

Commodément [h.] Kolaylıkla, sühûletle. ◆ Münasip ve muvâfık bir suretle. ◆ Rahat.

Commodité [ims.] Kullanışlılık. ◆ Canın istediği surette. ◆ Sühûlet, kolaylık, rahat. ◆ Boş vakit. ◆ Münasip vakit ve hâl. ◆ Mülâyim tabiat. ◆ Nakil ve irsal vasıtası. = [cm.] Esbab-ı sühûlet ve istirahat. ◆ Ayakyolu.

Commodo [Latince tabir] (hk.) Enquête de – et incommodo İstimlâk, iştirâ vesâire gibi muamelatın icrasından mukaddem bunun menâfi' ve mazarratını anlamak için hükûmetçe icra edilen tahkikat. = [h.] (ms.) Ne çabuk ne yavaş, orta, acelesiz, âheste.

Commodore [imz.] (İngilizceden me'huz) İngiltere ile Amerika'da miralayla mirlivâ arasında bir rütbe-i mahsusayı hâiz bahriye zâbiti, komodor. ◆ Felemenk'te filo kumandanı.

Commotion [ims.] Sarsılma, tezelzül, sadme. || (t.) Bir uzvun hâl ve hareketine büyük bir tagayyür getiren sarsılma, recefan. || (ht.) – éléctrique Recfe-i elektrikî.

Commuable [s.] (hk.) Kabil-i tahfif (ceza).

Commué,e [s.] (hk.) Tahfif olunmuş (ceza).

Commuer [ft.] (hk.) Tahfif, tadil, tahvil etmek.

Commun,e [s.] Müşterek, ortaklaşa. ◆ Umumi, âmm; Chemin – Tarik-i âmm; Maison – e Belediye dairesi; Droit – Hukuk-ı müştereke. ◆ Hukuk-ı âdiye; Choses – es Umuma ait olan şeyler, eşya-yı müştereke. ◆ Mutad, müsta'mel. ◆ Âdi, bayağı, müptezel, âmiyâne. ◆ Bol, mübah, mebzul. ◆ Kesîrü'l-vuku. ◆ Aşağı, değersiz; Langue – e Beyne'l-avam müsta'mel olan lisan, lisan-ı âmiyâne. || Terres – es Hususi bir sahibi bulunmayan arazi-i müştereke. || Epoux – s Mâmeleklerini tevhit etmiş zevceyn. || Faire bourse – e, vie – e Müştereken masraf etmek. || Avoir quelque chose de – avec Biriyle münasebeti olmak. || D'un – accord Müttefikan, elbirliğiyle. || D'une – voix Müttehiden, yek-dil ve yek-cihet olarak. || Sens – Akl-ı selim. ◆ Makuliyet. || Faire cause – e Teşrik-i menâfi' ederek aynı maksadı istihsal uğrunda birlikte çalışmak. || Être expédié en forme – e Bir muvaffakiyetsizliğe, bir felakete duçar olmak. || Lieux – s Âdi, herkesçe söylenmiş malum fikirler. || Année – e Senede vasatî olarak. ◆ 365 günden ibaret sene. || (sr.) Nom – İsm-i âmm. || (hs.) Diviseur – Kasım-ı müşterek; Le plus grand diviseur – Kasım-ı müşterek-i âzam; Le plus petit diviseur – Kasım-ı müşterek-i asgar. || Dénominateur – Mahrec-i müşterek. || (ht.) Résorvoir – Arz. = [imz.] Mâl-i müşterek. ◆ Şirket. ◆ Cemaat. ◆ Ekseriyet, umumiyet. ◆ Avam, nâs. ◆ Âdilik, âmiyânelik. = [ims.] Acyo farkı. || – e renommée Tevâtür, tevâtüren. || En – Müştereken. ◆ Cemaatle. || Le – des martyrs İsimleri belli olmayan eizze nâmına icra olunan âyin. || (mec.) Le commun des mortels Avam-ı nâs. = [imz. – cm.] Büyük konaklarda mutfak ve ahır vesâire, müştemilat. ◆ Ayakyolu.

Communal,e [s.] Bir nahiye ahalisine müteallik; Conseil – Nahiye meclisi. || Biens – aux Kurrâ ve kasabat ahalisine tahsis edilmiş arazi, arazi-i metruke. = [imz. – cm.] Kezâ. (cmz. *communaux*).

Communauté [ims.] İştirak, müşareket. ◆ Müşâbehet. ◆ Şirket. ◆ Hisse-i şâyia. ◆

Zevceyn beyninde müşareket-i emval. ◆ Umum. ◆ Cemaat. ◆ Taife, güruh, heyet. || – **israélite** Musevi cemaati. || – **religieuse** Heyet-i ruhbâniye, cemaat-i rûhâniye. || – **de biens** Müşareket-i emval. || – **de mariage** Zevceynin müşareket-i emvali.

Commune [ims.] Nahiye. ◆ Nahiye ahalisi. ◆ Eski zamanda idare-i mümtâzeye nâil şehir ve kasaba ahalisi. ◆ Belediye dairesi. ◆ İhtiyaran meclisi. = [cm.] Ahali-i kurrâ. ◆ Vaktiyle zâdegânın gayrı, avam. || **Chambre des – s** İngiltere'de avam kamarası.

Communément [h.] Âdeta, alelâde. ◆ Umumiyet üzere, ale'l-umum. ◆ Beyne'l-avam.

Communiant,e [s.] Hıristiyan âyininde kurban tenâvül eden veya tenâvül etmek üzere mabede giden.

Communicable [s.] İrtibatı mümkün. ◆ Kabil-i ihtilât. ◆ Neşr ve işâa olunabilen. ◆ Kabil-i tebliğ. ◆ Kabil-i taksim. ◆ Kabil-i intikal. || (hk.) **Causes – s** Müddeî-i umuminin müdahalesini mûcip deâvî.

Communicant,e [s.] İrtibat ve ihtilâtı olan, mültekî, müşterek. || (tşr.) **Artères – s** Şerâyîn-i müştereke.

Communicateur,trice [s.] Rapteden, râbıt. ◆ Nâkil.

Communicatif,ve [s.] Müntakil, sârî, nâşir. ◆ Efkâr ve hissiyatını izhar etmeyi seven.

Communication [ims.] İhtilât, irtibat. ◆ Muvâsala, mürâsele, muvâsalat. ◆ İttisalat. ◆ Münasebet. ◆ İntikal, sirayet. ◆ İhbar, tebliğ, inhâ. ◆ Muhabere. ◆ Muvârede, mürâsele. ◆ Teâtî. ◆ Haber, malumat. ◆ Varaka, tahrirat. || – **s officielles** Tebligat-ı resmiye. || **Voie de – s** Turuk ve vesâit-i ihtilâtiye, turuk-ı müvârede ve mürâsele. || (hk.) – **des pièces, des registres** Evrak ve defâtir-i ticariyenin mahkemeye teslimi. || (ed.) Müşâkele denilen sanat-ı edebiye. || (as.) Muvâsalat, ittisalat. ◆ Muvârede, mürâsele. ◆ Muhabere, muhaberat. || – **à ciel ouvert** Üstü açık muvâsalat. (İstihkâmat-ı cesîme dâhilindeki muvâsala yolları.) || – **s verbales** Muhaberat-ı şifahiye. || – **par pigeons** Güvercin vasıtasıyla muhabere. || – **s de forteresses** Turuk-ı muvâsala-yı kıla', muvâsalat-ı kıla'. || – **s d'eaux** Muvâsalat-ı miyah. || – **de ligne** Hat muvâsalası.

Communié,e [s.] Hıristiyanlarca tenâvül-i kurban âyini icra olunmuş.

Communier [fl.] Hıristiyanlarca kurban tenâvülü âyini icra olunmak. || (mec.) Münasebatta, efkârca iştirakte bulunmak. = [ft.] (Papaz hakkında) Kurban tenâvülü âyinini icra etmek.

Communion [ims.] Bir din ve mezhepte bulunan adamlar, cemaat. ◆ İştirak. ◆ Hıristiyanlarca kurban tenâvülü âyini.

Communiqué,e [s.] Menkul. ◆ Neşir veya tebliğ ve ihbar olunmuş. = [imz.] İhtar, tembih, ilan-ı resmî; – **officiel** Tebligat-ı resmiye (gazetelerdeki).

Communiquer [ft.] Nakil, îsal etmek. ◆ Neşretmek. ◆ Tebliğ, ihbar etmek, malumat vermek. ◆ Sirayet ettirmek. = [fl.] İhtilât ve irtibatta bulunmak. || **Se –** İhtilât, ünsiyet etmek. || **Se – ses pensées** Teâtî-i efkâr ve mülâhazat etmek.

Commutateur [imz.] (ht.) Mübeddil-i yesâr denilen alet.

Commutatif,ve [s.] Mübâdeleye müteallik. || (hk.) Muâvaza, mükâfat bi'l-misl; **Contrat –** Akd-i muâvaza.

Commutation [ims.] (hk.) Muâvaza. ◆ Bir şeyin yerine diğer birinin ikamesi. || – **de peine** Tahfif-i mücâzat, tadil-i ceza.

Compacité [ims.] Sıklık, katılık, kesâfet, gılzet.

Compacte [s.] Sık, katı, tok, kesif, galiz. || (mec.) Kalabalıklı, kesretli, müzdahim. ◆ Kavî.

Compagne [ims.] Muhibbe, refika, arkadaş. ◆ Zevce, refika. ◆ Bir çift hayvanın dişisi, dişi hayvan. || (mec.) Diğer bir şeyin levâzım veya netâyic-i gayr-i münfekkesinden olan şey, refik.

Compagnie [ims.] Refakat. ◆ Takım, zümre. ◆ Cemaat. ◆ Tarik. ◆ Sohbet, musâhabe. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Şirket, kumpanya. ◆ Heyet-i şürekâ; Un tel et – ve ihtisâren Cie Filan ve şürekâsı. || (as.) Bölük; – d'infanterie Piyade bölüğü; – annexe Mülhak bölük; – de vétérans Emekdaran bölüğü; – du génie İstihkâm bölüğü; – de pontonniers Köprücü bölüğü; – d'élite Seçme bölüğü, asâkir-i müntahabe bölüğü; – d'aventuriers Toplama, toplanma, devşirme asâkiri bölüğü; – de remonte Römont bölüğü (Süvari atlarını büyütmek, beslemek, talim ve terbiye etmek ile mükellef olan asâkir); – de discipline yahut – de correction Terbiye-i askeriye bölüğü. (Kabil-i terbiye olmayan efrad-ı askeriye bu bölüklere gönderilir.) || – de pionniers Kazmacı bölüğü. || – de sapeurs Hafriye askeri bölüğü. || – de sapeurs-pompiers İtfaiye bölüğü. || – du guet Teyakkuz bölüğü. || – hors-rang Saftan hariç bölük. || Dame de – yahut Demoiselle de – Bir büyük kadının nedimesi. || De – Beraber, birlikte. || Tenir, faire – Arkadaşlık, musâhabet etmek ve (mec.) Can sıkıntısını izâleye, vakti hoş geçirmeye yaramak. || En bonne, en grande – Maiyet-i kesîre ile. || Fausser – Çekilip gitmek, gelmemek. || Jouer à la fausse – Kendi rüfekasına, hem-mesleklerine hıyanet etmek. || Être de bonne – Nazik ve meclis-ârâ olmak. || Bêtes de – Sürü ile gezen hayvanlar. || (hs.) Règle de – Şirket kâr ve zararının beyne'ş-şürekâ taksimi kaidesi.

Compagnon [imz.] Arkadaş, refik, kafadar, musahip. ◆ Şerik, ortak. ◆ Hem-sınıf, refik. ◆ Müsâvi, akran. ◆ (Kadîmen) İşçi, amele. ◆ Hadid ve ateşli adam. || – d'armes Silah arkadaşı. || Bon – İyi yiyip içen adam. || Faire le – Mahir gözükmek, maharet taslamak. || – du devoir Aynı mesleğe mensup marangozlar, doğramacılar, çilingirler, ekmekçiler ve ilh. || Petit – Fakir ve fürû-mâye adam. || Traiter de pair à – Akranca muamele etmek. || Travailler à dépêche – Acele ve dikkatsizlikle çalışmak, çırpıştırmak. || Se battre à dépêche – Son dereceye kadar muharebe etmek.

Compagnonnage [imz.] Amele veya esnaf şirketi. ◆ Kadîmen bir işçinin kendi başına icra-yı sanat etmeye me'zun oluncaya kadar ustasının yanında imrara mecbur olduğu müddet, çıraklık müddeti. ◆ Ahbap ve arkadaşlar zümresi.

Compagnonne [ims.] Bir erkek ile beraber yaşayan kadın, refika. ◆ Cesur, kuvvetli kadın.

Comparable [s.] Kabil-i mukayese, muadil, müşâbih, makîs. (Altındaki ismin üzerine *à* yahut *avec* harf-i cerri konur.)

Comparaison [ims.] Mukayese, kıyas. ◆ Nispet. ◆ Müşâbehet. || (bey.) Teşbih. || (sr.) Sıfatla ism-i tafdil ve mübalağa beynindeki nispet. || (hk.) Mühür ve imza ve hat tatbiki; Pièces de – Tetkik-i hat ve hâtem için tatbik ve esas ittihaz olunan evrak. || En – ve Par – Nispeten, kıyasen, nispetle. || Sans – Nispet kabul etmez suret ve derecede. || Terme de – Vâhid-i kıyasî. || Une – Faraza, bi'l-farz. || Toute – cloche Mukayese edilen iki şey beyninde hiçbir vakit müşâbehet-i tâmme yoktur.

Comparaître [fl.] (*Paraître* gibi tasrif olunur) Büyük bir zâtın huzuruna çıkmak. ◆ Beraber görünmek, birlikte zuhur etmek. || (hk.) – par devant le tribunal Huzur-ı mahkemeye gelmek. || Faire – İhzar etmek. || Faire – les parties Teşkil-i tarafeyn etmek.

Comparant,e [i. – s.] Mahkeme huzuruna çıkan, hâzır bi'l-meclis. ◆ Mukavelat muharririne müracaat eden.

Comparateur [imz.] (ht.) Alet-i mukayese.

Comparatif,ve [s.] Kıyas ve tatbike müteallik, mukayeseyi hâvi, tatbikî, kıyasî, teşbihî. || (sr.) Adjectif – Mukayese ve mufâzala beyan eden sıfat. = [imz.] (sr.) İsm-i tafdil.

Comparativement [h.] Kıyasen, nispeten, bi'n-nisbe.

Comparé,e [s.] Mukayese ve tatbik olunmuş. || (tşr.) Anatomie – e Teşrih-i tatbikî.

Comparer [ft.] Mukayese etmek. ◆ Bir tutmak. ◆ Tatbik etmek. ◆ Kıyas etmek, makîs tutmak.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Comparoir [fl.] (Yalnız masdarı, o da nâdiren müsta'meldir.) Huzur-ı mahkemeye çıkmak.

Comparse [i.] (Tiyatro ıstılahında) Bir oyun için ücretle tutulan adam ki vazifesi yalnız sahnede arz-ı endam etmekten ibarettir. ◆ Kalabalık bir mecliste lakırdı söylemeyen adam. ‖ (as.) Bir nevi şövalye askeri. ‖ **Retourner un** – Nasıl vaziyet ve tavır alınacağını katiyen kararlaştırmak.

Compartiment [imz.] Bir çekmece ve sandığın veya bir kutunun münkasim olduğu gözlerin beheri, göz, hâne, hücre. ◆ Bölme. ◆ Satranç ve dama hânesi ve buna müşâbih şekil, satranç-vârî, satranç. ◆ Vagon bölmesi, kısmı. ◆ Tavan döşeme resimleri. ‖ (mec.) Sınıf, şube, kısım.

Comparution [ims.] (hk.) Mahkeme huzuruna çıkma, ispat-ı vücut etme; **En cas de non** – Mahkemeye gelmeden temerrüd takdirinde. ‖ **Mandat de** – Celp müzekkeresi. ‖ (mec.) **Faire acte de** – Bir görünüp gitmek.

Compas [imz.] Pergâr, pergel; – **de réduction** İhtişar pergârı; – **de proportion** Tenâsüp pergârı; – **d'épaisseur de calibre** Çap pergârı, ay pergâr; – **à quatre pointes** Taksim pergârı; – **à verge** Düz, çubuklu pergâr; – **à jauge** Kavis pergârı; – **à vis** Vidalı pergâr; – **en fer** Marangoz pergârı; – **à dessin** Resim pergârı; – **à pointes sèches** Buud pergârı; – **à balustre** Kollu pergâr; – **à quart de cercle** Dereceli (rub'-ı daireli) pergâr; – **maître-à-danser** Kutr-ı dâhilî pergârı. ◆ Ölçü. ‖ (bhr.) Pusula. ‖ (mec.) Kaide, kıyas. ◆ Ulûm-ı riyâziye, ulûm-ı katiye. ◆ Bacak. ‖ – **de route** Pusula. ‖ **Avoir le** – **dans l'œil** Bir bakmakla mesafe veya hacim ve miktarı anlamak. ‖ **Au** –, **par** – Bir dikkat ve sıhhat-i mû-şikâfâne ile. ‖ (tba.) Mürettip kumpası.

Compassé,e [s.] Pergârla çizilmiş. ◆ Pergâr ile ölçülmüş, mesâha olunmuş. ‖ (mec.) Muntazam, tertipli. ◆ Temkinli, dûr-endîş.

Compassement [imz.] Pergârla ölçme, mesâha etme, pergârlama. ‖ (mec.) İntizam, tertip. ◆ Temkin, dûr-endîşlik. ‖ (as.) – **des feux** Ateşin taksimi.

Compasser [ft.] Pergârla ölçmek, mesâha etmek, pergârlamak. ‖ (mec.) Tanzim ve tertip etmek. ◆ Söyleyeceğini ve yapacağını iyi düşünmek, hesap etmek. ‖ (bhr.) – **la carte** Sefinenin mevki-i hâzırını işaret etmek. ‖ (as.) – **les feux** Ateşleri tanzim ve tertip etmek. ‖ (tba.) Kumpaslamak.

Compassion [ims.] Acıma, terahhum, teessür, şefkat. ‖ **Faire** – Acınacak hâlde bulunmak.

Compatibilité [ims.] İmtizac, tevâfuk, uygunluk, kabiliyet-i telif ve tevfik.

Compatible [s.] Uygun, muvâfik, imtizaclı, hüsn-i imtizac mümkün olan: **Caractère** – Ünsiyet ve imtizac mümkün olan tabiat. ◆ Kabil-i telif ve tevfik: **Cela n'est pas** – **avec les intérêts du gouvernement** Bu, hükûmetin menâfiiyle kabil-i telif ve tevfik değildir.

Compatir [fl.] Acımak, terahhum etmek. ◆ Af ve merhamet etmek. ◆ İmtizac etmek. ◆ Kabil-i telif ve tevfik olmak.

Compatissance [ims.] Acıma, terahhum.

Compatissant,e [s.] Acıyan, merhametli, şefkatli. ◆ Merhametten ileri gelen, rahîmâne: **Soins** – **s** Takayyüdat-ı şefkatkârâne.

Compatriote [i. – s.] Hemşehri, memleketli, vatandaş.

Compellatif,ve [s.] (sr.) Hitaba delâlet eden, hitabî; **Particule** – **ve** Edat-ı hitap, harf-i nidâ; **Proposition phrase** – **ve** Cümle-i hitabiye, ibare-i hitabiye.

Compendieusement [h.] Muhtasaran, mücmelen. (Galat olarak mufassalan mânâsıyla dahi kullanılır.)

Compendieux,se [s.] Muhtasar, mücmel, mûcez.

Compendium [imz.] (*kon-pain-diomm*) Muhtasar kitap, mûcez. ‖ (mec.) Muhtasar, mûcez bir numûne; – **chirurgical** Muhtasar fenn-i cerrahi. (cm. des *compendium*)

Compénétration [ims.] Ta'mik, tetkik etme, künhüne varma, istiknah.

Compénétrer [ft.] Ta'mik, tetkik etmek, künhüne varmak, istiknah etmek.

Compensable [s.] İvaz ve tazmini mümkün.

Compensant,e [s.] İvaz ve bedel yerini tutan. ◆ Tazmin, telafi-i mâfat eden. (Az kullanılır.)

Compensateur,trice [s.] Muvâzeneyi tutan, telafi-i mâfat eden. ‖ (ht.) **Pendule – trice** Rakkas-ı muaddil. = [imz.] Rakkas-ı muaddil.

Compensation [ims.] Taviz, tekabül. ◆ Tazmin. ◆ Telafi-i mâfat. ◆ Mükâfat. ◆ Mahsup etme, takas. ◆ Bedel, adl. ‖ (hk.) – **des dépens** Masârif-i muhakemenin tarafeynden müştereken istîfâsı. ‖ – **de perte** Tazmin-i zarar. ‖ **Sans** – Bilâ-ivaz.

Compensatoire [s.] Tazmin, telafi-i mâfat eden.

Compensé,e [s.] Taviz veya tazmin olunmuş. ◆ Mahsup, takas olunmuş.

Compenser [ft.] İki şey arasında muâdele ve muvâzene hâsıl ettirmek. ◆ Tazmin etmek. ◆ Telafi-i mâfat etmek. ◆ Mahsup, takas etmek. ◆ Taviz etmek, bedelini vermek. ◆ Mükâfat etmek. ‖ (hk.) – **les dépens** Masârif-i muhakemeyi tarafeynden müştereken istîfâ etmek. ‖ **Se** – Tazmin ve taviz olunmak.

Compérage [imz.] Sağdıç ile vaftiz ettiği çocuğun ebeveyni ve erkek ile kadın sağdıçlar arasındaki münasebet ve karâbet. ‖ (mec.) Hile ve desisede arkadaşlık, kafadarlık.

Compère [imz.] Erkek sağdıç. ‖ (mec.) Arkadaş. ◆ Peyrev. ◆ Hilekâr adam. ◆ Şen adam. ◆ Dolandırıcı veya hokkabaz refiki, yardağı. ‖ **Être – et compagnon** Birbirinden hiç ayrılmaz gibi olmak, tamamıyla uymak, itilâf etmek.

Compère-loriot [imz.] Florya kuşu (mr. *loriot*) ◆ Arpacık ki göz kapağında hâsıl olur. (mr. *orgelet*) (cm. des *compères-loriots*).

Compétemment [imz.] Vukuf-ı tâm ile, malumat ve maharet-i kâmile ile. ◆ Hak ve salâhiyet ve vazifesi dairesi dâhilinde. (Az kullanılır.)

Compétence [ims.] Hak, salâhiyet, vazife dairesi. ◆ Mahkeme-i âide. ◆ Merciiyet, âidiyet. ◆ Bir adamın bir işteki vukuf ve maharet ve malumatı. ◆ Rekabet. ‖ (hk.) Hudut. ‖ **Conflit de** – İki mahkemenin vazife ve salâhiyet meselesinde ihtilafları. ‖ **Juger la** – Tayin-i merci etmek.

Compétent,e [s.] Salâhiyetdar, vazifedar. ◆ Kanunî, kanunen muayyen. ◆ Ehil. ◆ Âidün ileyh, merci. ◆ Ait, râci. ◆ Bir işte vukuf ve malumat ve maharet-i tâmme sahibi, ehil. ‖ **Age** – Sinn-i rüşd, sinn-i büluğ. ‖ **Part – e** Bir mirasta veresenin beherine ait hisse, hisse-i âide. ‖ **Tribunal** – Mahkeme-i âide, vazifedar olan mahkeme. ‖ **Partie – e** Davaya hak ve salâhiyeti olan taraf. ‖ **Autorité – e** Merci (olan daire). ‖ **Officier** – Memur-ı âid ve mahsusu. ‖ **Portion – e** Hisse-i şâyia.

Compéter [fl.] Ait ve râci olmak. ◆ Birinin vukuf ve malumatı veya salâhiyet ve vazifesi dairesi dâhilinde bulunmak.

Compétiteur,trice [i.] Huzur-ı mahkemede talep ve dava edilen bir şeyde iddia-yı hukuk eden kimse, rakip.

Compétition [ims.] Mutabık.

Compilateur [imz.] Öteden beriden yazılmış şeyler cem' eden, mültekıt. ◆ Kendiliğinden bir şey yazmayan musannif.

Compilation [imz.] Öteden beriden yazılmış şeyler cem'iyle mecmua tertibi, iktitaf. ◆ Bu suretle tertip olunmuş mecmua, derme çatma eser, mültekatat. ◆ Karmakarışık yığın.

Compilé,e [s.] Öteden beriden cem' ve telkit olunmuş.

Compiler [ft.] Yazılmış makale ve manzumeler toplayıp mecmua yapmak, telkit etmek. ◆ Öteden beriden toplayıp bir yere getirmek.

Compitales [ims. – cm.] Eski Romalıların güya âlihe-i beytiye nâmıyla mâruf olan mevhum mâbudları nâmına icra ettikleri şenlikler.

Compitum [ims.] (*tomm*) Birkaç yolun tekatu' ettiği nokta, dört yol ağzı. ◆ Böyle bir mahalde bina edilmiş mâbed.

Complaignant,e [i. – s.] Müddeî, müştekî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Complainte [ims.] Dava, şikâyet. ◆ Fâci' bir vakayı hâkî şarkı, kaside-i sûz-nâk, mersiye. || (hk.) **Action en** – Tasarrufa men'-i müdahale davası. = [cm.] Münâcat ve tazarruat.

Complaire [fl.] (*plaire* gibi tasrif olunur) Hatır yapmak, cemîle göstermek, hoş görünmek. || **Se** – Memnun ve mahzuz olmak. ◆ Telezzüz-yâb olmak. ◆ Kendi kendisini takdir etmek, alkışlamak. ◆ Birbirinin hoşuna gitmek.

Complaisamment [h.] Hatır yaparak, lütuf ve mülâyemetle. ◆ Bâdî-i mahzûziyet olmak için.

Complaisance [ims.] Gönül yapma, hatırşinaslık. ◆ Lütuf ve mülâyemet. ◆ Cemîle, hoş görünme. ◆ Kendi hâl ve hareketinden memnun oluş. ◆ Haz ve beşâşet, memnuniyet. || **Par** – Cemîle olmak üzere.

Complaisant,e [s.] Hatırşinas. ◆ Mültefit, nazik. ◆ Kendi hâlinden memnun. ◆ Müdâhin, dalkavuk. ◆ Münasebat-ı âşıkane entrikalarına muâvenet eden.

Complant [imz.] Fidanlık. (Az kullanılır.)

Complément [imz.] Tetimme, tekmîle. || (he.) Mütemmem, tamam. || – **arithmétique** Tamam-ı adedî. || – **d'un angle** Bir zaviyenin mütemmimi. || (sr.) Müteallikat fiilin beheri; – **direct** Mef'ûlün sarih; – **indirect** Mef'ûlün gayr-ı sarih; – **absolu** Mef'ûlü mutlak; – **objectif** Mef'ûlün-bih; – **direct déterminé** Mef'ûlün-bih sarih; – **direct indéterminé** Mef'ûlün-bih gayr-ı sarih; **Rapport de** – İzâfet; – **de l'adjectif** İsm-i mevsuf, mütemmim sıfat; – **spécificatif** Temyiz. || (hk.) – **de preuve** İspat-ı mütemmim, tetimme-i ispat.

Complémentaire [s.] Bir noksanı ikmâl eden, mütemmim. || **Jours** – **s** Fransa sene-i resmiyesinin eyyam-ı kebîsesi. || (he.) **Angles** – **s** Zevâyâ-yı tamamiye. || (ht.) **Couleurs** – **s** Kırmızı ile yeşil, turuncu ile mavi gibi terekküb edince beyaz rengini veren elvan, elvan-ı mütemmime.

Complet,ète [s.] Tam, bütün. ◆ Noksandan âri, mükemmel. ◆ Dolu. || **Œuvres** – **ètes** Külliyat-ı âsâr. || **Année** – **ète** Sene-i kâmile. = [imz.] Bir şeyin tam ve mükemmel olması için muayyen olan miktar ve adet. || **Régiment au** – Efradca eksiği olmayan, tam alay.

Complété,e [s.] İtmam ve ikmâl olunmuş.

Complétement [h.] Tamamıyla, büsbütün, kâmilen.

Complétement [imz.] İtmam, ikmâl, tamamlama. (Az kullanılır.)

Compléter [ft.] Tamamlamak, itmam ve ikmâl etmek. || **Se** – Mükemmel olmak, tekemmül etmek, tamamlamak. ◆ Elde bulunup da bir noksanı olan şeyi tamamlamak.

Complétif,ve [s.] (sr.) Mütemmim; **Mots** – **s** Kelimat-ı mütemmime, mütemmimat.

Complexe [s.] Muhtelit, mahlut, karışık, mürekkep, gayr-ı basit. || (sr.) **Proposition** – Mütemmimatı olan (cümle), cümle-i mürekkebe. || (ht.) Zû-hudud-ı kesîre; **Propositions** – İfade-i cebriye-i mürekkebe. || (hs.) **Nombre** – Aded-i mürekkep.

Complexion [ims.] Terekküb. ◆ Bünye, mizaç. ◆ Tabiat, haslet.

Complexionné,e [s.] (t.) Bünyeli, mizaçlı; **Bien** – İyi bünyeli, iyi mizaçlı.

Complexionner [ft.] Tabiat ve mizacı teşkil etmek.

Complexité [ims.] Terekküb, ihtilât.

Complicatif,ve [s.] Bâdî-i teşviş.

Complication [ims.] Teşevvüş. || (t.) İki illetin karışması, ihtilât. || (hk.) Teşettüt.

Complice [i. – s.] Şerik-i cürm, muin, fâil-i müşterek. ◆ Zî-medhal. ◆ Yardak, muavin.

Complicité [ims.] İştirak-i cürm. || (mec.) İştirak-i tesir.

Complies [ims. – cm.] İkindi üstü okunan dua.

Compliment [imz.] Hamd ü senâ ve teşekkür makamında îrad olunan tabirat-ı resmiye. ◆ Selam ve senâlar, dualar. ◆ Medh ü sitâyiş. ◆ Tebrik, tehniye. ◆ Tesliyet. = [cm.] Resmî sözler, iltifatlı ve ta'zimli muameleler; – **d'usage** Kelimat-ı resmiye-i mutâde; **Faire**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ses – s Tebrik etmek, beyan-ı mahzûziyet etmek. (İstihzâ tarikiyle dahi isti'mal olunur.) || Sans – Medh ü sitâyiş için olmayarak, doğruca, samimiyet ve safvetle. || Rengaîner son – İcra edilmek üzere bulunan bir şeyden vazgeçmek, noksan kalmış bir şeyi itmam etmemek.

Complimenter [ft.] Nazikâne ve resmî muameleler etmek ve sözler söylemek. ◆ Tebrik etmek. ◆ Medh ü senâ etmek.

Complimenteur,se [s.] Resmî ve nazikâne muameleleri yapan ve çok seven, tekellüfî.

Compliqué,e [s.] Karışık, pek dolaşık, müşevveş, muğlak. || (t.) Birkaç marazın alâmetini ibraz eden (hastalık), muhtelit.

Compliquer [ft.] Karıştırmak, dolaştırmak, teşviş ve iğlak etmek. || Se – Muğlak ve müşevveş olmak. ◆ Yeni bir tabiat kesbetmek, bununla me'luf olmak, karışmak.

Componction [ims.] Günahtan sonraki nedâmet ve hüzün ve keder. ◆ Teessüf, nedâmet.

Comportement [imz.] Hareket, muamele. (Eski kelime.)

Comporter [ft.] Müsait olmak, mütehammil olmak, götürmek, tahammülü olmak. || Se – Hareket etmek, muamelede bulunmak. ◆ İşlemek. || (hk.) Se – Bir hâlde bulunmak; Tel qu'il se comporte Hâlihazırında, heyet-i hâliyesiyle.

Composant,e [s.] Terkip eden, mürekkep. = [imz. – s.] (k.) Bir cism-i mürekkebin ecza-yı mürekkebesinin beheri, mürekkep. || (cr.) Forces – es Kuvâ-yı mürekkebe. = [ims.] (cr.) Kuvve-i mürekkebe.

Composé [imz.] Birkaç şeyden terkip olunmuş, mürekkep. || (k.) Birkaç cism-i basitin terekküb-i kimyevîsinden hâsıl olmuş cisim, mürekkep. || (sr.) Kelime-i mürekkebe, mürekkeb-i mezcî.

Composé,e [s.] Terkip olunmuş, mürekkep. ◆ Yapılmış, tertip edilmiş. ◆ Basit ve sade olmayan, müşevveş. || (k.) Mürekkep. || (sr.) Mürekkep, terkibî; Verbes – s Ef'al-i mürekkebe. || (m.) Chapeau, colonne – Birkaç usulün eşkâlinden mürekkep sütun ve sütun başlığı. || Raison – e, rapport – (hs.) Tenâsüb-i mürekkep. || (mec.) Ca'lî harekette bulunan.

Composées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i mürekkebe.

Composer [ft.] Terkip etmek. ◆ Düzeltmek, düzen vermek. ◆ Cem' ve telif etmek. ◆ Tertip ve tanzim etmek. ◆ Tahrir ve tesvid etmek, kaleme almak. ◆ Tashih, ıslah, tanzim etmek. || (ms.) Bestelemek. || (tba.) Dizmek, tertip etmek. = [fl.] İmtihan makamında muallim tarafından teklif olunan maddeyi kaleme almak. ◆ Uyuşmak, uzlaşmak. ◆ Teslim olmak. || Se – Mürekkep olmak, terekküb etmek, müteşekkil olmak.

Composite [imz. – s.] (m.) Yunan-ı Kadim'in İyonya ile Korinta usullerinden mürekkep bir tarz-ı mahsusta bulunan sütun ve kaide vesâire, tarz-ı mimari-i mürekkep. || (mec.) Muhtelif anâsırdan, esaslardan terekküb etmiş, muhtelit.

Compositeur [imz.] (tba.) Hurufat dizicisi, mürettip. || (ms.) Bestekâr, müellif, nâzım. || Amiable – Meyancı, uzlaştırıcı.

Composition [ims.] Terkip, terekküb. ◆ Tertip, tanzim. ◆ Aksam, ecza. ◆ Anâsır. ◆ Terkip, ecza-yı müterekkibe. ◆ Telif, inşâ. ◆ Beste tertibi. ◆ Şâkirdanın muallime takdim etmek üzere kaleme aldıkları şey. ◆ Ecza veya maâdin-i muhtelifenin karışmasından hâsıl olan madde, terkip. ◆ Gümüş taklidinde maâdin halîtası. ◆ Cam hamurunu yapmaya yarayan mevadd. || (hk.) Uzlaşma, ıslah-ı beyn. ◆ Teslim, vire. ◆ Diyet. || (fls.) Terkip. || (tba.) Hurufat dizmesi, tertip. || (as.) – d'armes Ordu aksamı, eczası. || – des trains Katarların terkibi. || – des mouvements Terkib-i harekât. || – de bataillon Tabur aksamı. || – de batterie Bataryanın teşkili. || (sr.) Terkib-i kelâm. || Entrer en – İtilâfa, uzlaşmaya hazırlanmak.

Compost [imz.] (*t* okunur – zra.) Toprakla karışık gübre, kuvvetli gübre.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Composteur [imz.] (tba.) Kumpas denilen mürettip aleti.

Compote [ims.] Reçel, komposto. ‖ **En** – (Yemek hakkında) Çok pişmiş, ezik. ◆ (İnsan hakkında) Pek yorgun, ezilmiş. ◆ Berelenmiş, morarmış.

Compotier [imz.] Yemişlik, komposto tabağı, reçel kâsesi.

Compréhensible [s.] (*an-si*) Anlaşılabilir, fehm ve idraki mümkün.

Compréhensif,ve [s.] (*an-sif*) Câmi, şâmil. ◆ Fehm ve idrake mâlik, müdrik.

Compréhension [ims.] (*an-sion*) Anlayış, fehm, idrak. ◆ Vukuf-ı tâm, yakîn. ‖ (mn. ve sr.) Bir ismin mutazammın olduğu maânî.

Comprendre [ft.] (*prendre* gibi tasrif olunur) İhâta etmek, şâmil ve câmi olmak. ◆ İthal etmek. ◆ Akıl erdirmek. ◆ Anlamak, fehm, derk etmek. ‖ – **quelqu'un** Birinin sözünü, dilini yahut emrini anlamak. ‖ **Faire** – Anlatmak, tefhim etmek. ‖ **Se** – Birbirinin maksadını anlamak, anlaşılmak. ◆ Kendi kendini bilmek. ◆ Dâhil ve muhtevi bulunmak. ◆ Anlaşmak, uyuşmak.

Compresse [ims.] (crh.) Baskı, rifâde.

Compresseur [imz. – s.] (crh.) Âsab vesâireyi sıkmaya mahsus alet, dâgıt. ◆ Tazyik icra eden (makine ve alet).

Compressibilité [ims.] (ht.) Ecsamın tazyik ile toplanıp küçülmek hâssası, indıgat.

Compressible [s.] (ht.) Tazyik ile hacmi küçülebilen (cisim), mundagıt, kabil-i dagt.

Compressif,ve [s.] (crh.) Tazyik eden, sıkan, dâgıt. ‖ (mec.) Sıkı.

Compression [ims.] (ht.) Sıkma, tazyik, dagt. ‖ (mec.) Sıkı, tazyik. ‖ (as.) Yanaşıklık, yanaştırma, yanaşık sıralı; – **de colonne** Kolu yanaştırma, kolun yanaşık sıralı bulunması; – **de rang** Sıraları yanaştırma, sıraların yanaşık bulunması.

Comprimable [s.] (ht.) Tazyik ile sıkılabilen, mundagıt, kabil-i dagt.

Comprimant,e [s.] (ht.) Tazyik eden, dâgıt; **Force** – **e** Kuvve-i dâgıta.

Comprimé,e [s.] (ht.) Tazyik olunmuş, madgut. ‖ (tt.) Kenarları basık (alın vesâire), münbasit. ◆ Tazyik edilmiş. ◆ Sıkıntı içinde kalmış. ‖ **Air** – Tazyik ile hacmi küçülmüş hava, hava-yı munkabız.

Comprimer [ft.] Sıkmak, tazyik etmek. ◆ Tazyik ile hacmini küçültmek. ‖ (mec.) Bastırmak, durdurmak, kesmek. ◆ Zaptetmek.

Compris,e [s.] Anlaşılmış. ◆ Dâhil, meşmul: **Y** – Dâhil olduğu hâlde, maan, müştemilen; **Non** – Dâhil olmadığı hâlde, maada, hariç. (Mevsuftan evvel olduğu vakit mutabakat lâzım gelmeyip daima müfred-i müzekker kullanılır.)

Compromettant,e [s.] Dâi-i mesuliyet. ◆ Mûcib-i tehlike, muhâtaralı. ◆ Muzır.

Compromettre [ft.] (*mettre* gibi tasrif olunur) Mesuliyete yahut tehlikeye sokmak. ◆ Müdahaleye mecbur etmek, işin içine sokmak. ◆ Bulaştırmak, lekedar etmek. = [fl.] Bir işin hakeme ihalesine, hakem tayinine razı olmak. ‖ **Se** – Tehlikeli veya namusa dokunur bir şeye duçar olmak, lekedar olmak, kendini mesul ettirmek.

Compromis [imz.] Hakem mukavelenâmesi. ◆ Tahkimnâme. ◆ Uyuşma, uzlaşma. ‖ **En** – Hakemlere ihale olunmuş. ◆ Münâzaada, ihtilafta, münâzaun-fih. ‖ **Mettre en** – Hakeme, mümeyyizlere havale etmek.

Compromis,e [s.] Tehlikeye ilka olunmuş. ◆ Mesul, mesuliyet tahtında bulunan. ◆ Lekedar.

Compromission [ims.] Tehlike ve mesuliyete girme. ◆ Lekeleme, lekelenme.

Compromissionnaire [s.] Hakem mukavelesine müteallik.

Compromissoire [s.] Hakem mukavelesinden münbais, ona ait. ‖ **Peine** – Hakem heyeti tarafından karar verilen ceza. ‖ **Clause** – Hall-i meselenin hakemlere ihalesini mutazammın şart.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Comptabilaire [ims.] (*kon-ta*) Usul-i defterîden münbais, ona müteallik.

Comptabilité [ims.] (*kon-ta*) Usul-i defterî. ◆ Defterlerde, hesâbatın heyet-i umumiyesi. ◆ Muhasebe, muhasebe dairesi, muhasebe kalemi. ◆ Muhasebe memurîn ve ketebesi. || – **en partie simple** Usul-i muvahhade defteri. || – **en partie double** Usul-i muzâafe defteri. || **Chef de la** – Muhasebeci.

Comptable [smz.] (*kon-ta*) Hesap tutmaya ve vermeye mecbur (memur). ◆ Muhasebe ve mesuliyeti olan (memuriyet). ◆ Mesul. || **Quittance** – Muteber senet. = [imz.] Muhasebeci, muhasebe memuru.

Comptant [smz.] (*kon-tan*) **Argent** – Nakit akçe, peşin. || (mec.) Sağlam mal. || **Prendre une chose pour argent** – Söze güvenip aldanmak. = [imz.] Nakit akçe, peşin para. = [h.] yahut **Au** – Nakden, peşin olarak ve (mec.) Derhal. || (mec.) **Payer en** – Bir iyilik veya kemliğe aynıyla mukabele etmek.

Compte [imz.] (*kon-te*) Sayı, hesap. ◆ Miktar, adet. ◆ Muhasebe. ◆ Deyn, hesap. ◆ Mesuliyet, isticvab. ◆ Zan, tahmin. ◆ İtibar, riayet. ◆ Menfaat, fayda, zevk ve haz. || **Cour des** – **s** Divan-ı muhasebat. || **à** – Mahsuben, ale'l-hesab. || **L'à** – Ale'l-hesab alınan yahut verilen akçe. || **à bon** – Ucuz. || **Faire bon** – Ucuz satmak. || **à ce** – Bu mütâlaaya, bu muhakemeye göre. || **Au** – **de** ….'nın fikrine göre. || **Sur le** – **de** Hakkında. || **Mettre sur le** – **de** Birisine isnat ve atıf eylemek. || **C'est pour son** – Bu falanın bileceği şeydir. || **Par** – Lüzum hissedildikçe. || **Au bout du** – Herhâlde, nihayet. || **En fin de** – Nihayetü'l-emr. || – **rendu** Lâyiha, ilâm. ◆ Meclis zabıtları. ◆ Tafsilat, malumat, izahat. ◆ Şerh ve tahlil. ◆ Zabıtnâme. ◆ Bir şey hakkında mücmelen verilen malumat ve izahat, rapor. || (as.) – **en matière** Muayyenat ve tayinat hesabı. || – **rendu de la reconnaissance** İstikşaf lâyihası. || **Par** – Tedricen. || **De** – **fait** Lede'l-hesab, inde'l-hesab. || **Pour le** – **de** Hesabına. || **Donner son** – **à** Hesabını görmek, izin vermek. ◆ Miktarını anlatmak, tekdir etmek. || **Regler ses** – **s** Hesabını görmek. || **Rendre ses** – **s** Hesap vermek. || **Passer en** – Hesaba geçirmek. || **Passer sur le** – **de** İsnat olunmak. || **Tenir compte à … de …** Mesul tutmak. || **Faire son** – **de** Niyet etmek. || **Avoir son** – Arzu ettiğine mâlik olmak. ◆ Sû-i muameleye duçar olmak. ◆ Sarhoş olmak. || **Entendre, savoir bien son** – Menfaatini iyi bilmek. || **Être loin de** – Hesapta veya zan ve tahminde yanılmak, hesap çıkmamak. || **Faire, tenir** – **de** Nazar-ı itibara almak, riayet etmek. || **Se rendre** – **de** Künhüne varmak. || **Rendre** – **de** Tahlil ve teşrih etmek. ◆ Nakil ve hikâye etmek. || – **de retour** Poliçenin iade hesabı. || – **courant** Hesab-ı cârî. || **Ligne de** – Hesap zinciri. || – **rond** Küsursuz hesap. || – **borgne** Küsurlu rakam, buçuklu sayı, fena yapılmış hesap. || – **d'apothicaire** Fena yazılmış hesap, masraf pusulası.

Compté,e [s.] (*kon-té*) Hesap olunmuş, sayılmış, mahdud. ◆ Mer'î, muteber. || **Marcher à pas** – Gayet yavaş yürümek. || **Tout** – Her şey düşünüldükten sonra, bi'l-mülâhaza.

Compte-fils [imz.] Kumaşın argaç ve atkı ipliklerini muayeneye mahsus pertavsız. (cm. des *comptes-fils*)

Compte-gouttes [imz.] İlaç damlatmaya mahsus alet, damlalık. (cm. des *compte-gouttes*)

Compte-pas [imz.] Üstünde bulunduğu adamın kaç adım attığını gösterir alet, mikyasü'l-kadem. (*Octomètre* dahi denilir ve lisan-ı fende bu kelime yukarıki tabirden ziyade kullanılır.) (cm. des *compte-pas*)

Compter [ft.] (*kon-té*) Saymak, hesap etmek. ◆ Sayarak vermek. ◆ Hesaba dâhil etmek. ◆ Addetmek, saymak. ◆ Hesap görmek. ◆ Vermek, bahşetmek. ◆ Vâsıl olmak. || – **de** Falan tarihinden beri mevcut hesap etmek. || – **dix années de services** On sene hizmet etmiş olmak. || – **cent années d'existence** Yüz senelik olmak. || – **quarante années** Kırk yaşında olmak. || – **ses pas** Yavaş yürümek. ◆ Çok mülâhaza ile hareket etmek.

|| – **sans** Hesaba katmamak, nazar-ı ehemmiyet ve itibara almamak. || **Sans** – Âlicenabâne, bol bol. || – **avec** Hesaba koymak, atf-ı ehemmiyet etmek. || (Tiyatro ıstılahında) – **des pauses** Uyumak. || (Gemiciler ıstılahında) – **ses chemises** İstifrağ etmek. = [fl.] Hesap bilmek, hesap yapmak. ◆ Muhakkak addetmek, niyet etmek. || – **que** Zannetmek, farz etmek. || – **sur** Güvenmek, emniyet etmek. || **à** – **de** -den itibaren.

Compteur,se [i.] (*kon-teur*) Hesapçı, muhasip. = [imz.] Zaman veya sürati ölçmeye mahsus alet envâı. || – **à eau** Su saati (sarfiyatı gösterir). || – **à gaz** Hava gazı saati (sarfiyatı gösterir). || – **à secondes** Saniyeli saat. || – **pour voiture** Arabalarda müsta'mel mesafe saati.

Comptoir [imz.] (*kon-toir*) Dükkâncı tezgâhı, peştahta. ◆ Mağaza, dükkân, dükkâncılık. ◆ Hazine, sandık odası. ◆ Hind ve Afrika'da müteessis Avrupalı ticaret şirketi. ◆ Banka şubesi. ◆ İdâne sandığı. || – **d'escompte** İskonto bankası.

Comptonie [ims.] (nb.) Amber-i sâyil, kompotoniya denilen tezyinat ağacı.

Compulser [ft.] Evrak ve defâtir veya kitaplar içinde bir şey aramak. || (hk.) Taharri-i kuyud, tetkik-i defâtir ve evrak etmek.

Compulseur [imz.] (as.) Muharebe müşevviki. (Mukaddemâ asâkiri muharebeye sevk ve teşvik eden memurîn-i askeriye.)

Compulsif,ve [s.] Sâik, mücbir.

Compulsoire [imz.] (hk.) İbraz-ı kuyud hükmü, emri. ◆ Defâtir-i ticariyenin tetkiki.

Comput [imz.] (*t* okunur) Yortular takvimi, takvim-i rûhânî, takvim-i hesabî.

Computiste [imz.] Yortular takvimini tertip eden adam.

Comtat [imz.] Kontluk.

Comte [imz.] Marki[147] ile baron arasında bir asalet unvanını hâiz adam, kont. ◆ Eski zamanlarda asker kumandanı, sipahi zâbiti. ◆ Vali. || – **du canton** Gardiyan, muhafız.

Comté [imz.] Kontluk, bir kontun idare ve tasarrufu altında bulunan arazi ve emlâk.

Comtesse [ims.] Kontluğa mahsus arazi sahibesi, kontes. ◆ Kont zevcesi, kontes.

Con [d.] (mr. Co)

Concassage [imz.] İri dövme, kırma, ufalama.

Concassé,e [s.] İri dövülmüş, ufalanmış.

Concasser [ft.] İri dövmek, ufalamak, kırmak.

Concasseur [imz.] Hayvanata yedirilen hububatı ufalamaya, kırmaya mahsus değirmen.

Concaténation [ims.] (ed.) Silsile-i kelâm, rabıta-i ibare. ◆ Rabıta, silsile.

Concave [s.] Ortası çukur (satıh), muka'ar, mücevver. = [imz.] Muka'ariyet.

Concavité [ims.] Bir sathın ortası çukur olması, bir cismin muka'ar ciheti, muka'ariyet, tecevvür.

Concavo-Concave [s.] (ht.) İki tarafı muka'ar, muka'arü't-tarafeyn, muka'ar-ı muzâaf.

Concavo-convexe [s.] (ht.) Bir tarafı muka'ar ve bir tarafı muhaddeb, muka'ar-muhaddeb.

Concédé,e [s.] İmtiyazı verilmiş, ihale olunmuş. || **Revenus** – **s** Vâridat-ı muhassasa.

Concéder [ft.] İmtiyazını vermek, ihale etmek. ◆ Teslim etmek, razı olmak, kabul etmek. ◆ Ruhsat, müsaade vermek.

Concedo [fl.] Kabul, tasdik, itiraf ederim mânâsına İtalyanca bir tabirdir.

Concentration [ims.] (as.) Bir merkeze cem' etme yahut olunma, cem' ve tahşid-i asâkir. ◆ İdare-i memâlik umurunun merkeze cem'i, temerküz. ◆ Tahşid, tahaşşüd. || – **stratégique** Tecemmu'-ı sevkü'l-ceyşî; – **du tir** Endahtın bir noktaya cem' ve tevcihi, hep bir noktaya endaht etme; – **des faux** Ateşin cem' ve tevcihi. || (ht.) Tecemmu'. || (k.) Teksif. || (t.) – **du pouls** Nabızların hareketinin az hissolunması, tedâhül-i nabz.

Concentré,e [s.] Tecemmu' etmiş, müctemi'. ◆ Mütehaşşid (asker). ◆ Kesif, mütekessif..

147 fr.: *marquis*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

‖ (t.) Pouls – Nabz-ı mütedâhil. ‖ (mec.) Efkârı mahdud ve maksur olan.

Concentrer [ft.] (as.) Bir merkeze cem' etmek. ◆ Bir yere toplamak, asâkiri cem' ve tahşid etmek. ‖ (k.) Bir hâmız veya mâyinin suyunu azaltmak, teksif etmek. ‖ (mec.) – ses affections Muhabbetini bir şeye hasretmek. ‖ Se – Tecemmu' etmek, tahaşşüd etmek. ◆ Hissiyatını ketm etmek.

Concentrique [s.] (he.) Müşterekü'l-merkez, müttehidü'l-merkez.

Concentriquement [s.] (he.) İştirak-i merkezle, müşterekü'l-merkez olarak.

Concept [imz.] (*sèptt*) (fls.) Fikir, suret-i zihniye, sâniha.

Conceptibilité [ims.] Zapt ve fehm olunmak kabiliyeti, kabiliyet-i fehmiye.

Conceptible [s.] Kabil-i zapt ve fehm.

Conception [ims.] Zapt ve fehm, idrak. ◆ Gebe kalma, habel; Fête de la – Habel-i Meryem Yortusu. ‖ (mec.) Aklın tevlid ettiği keşif ve ihtirâ, eser-i zekâ, sünûhat-ı kalbiye.

Concernant [hc.] Dair, müteallik, hakkında: Loi – la chasse Sayd hakkında kanun.

Concerner [ft.] (Yalnız gaip sîgaları müsta'meldir.) Müteallik olmak, taalluk etmek, taalluku olmak: Cela concerne vos intérêts Bu sizin menâfiinize taalluk eder; Cela ne me concerne pas Bunun bana taalluku yoktur. ‖ En ce qui concerne Filan cihete gelince, filan şey hakkında.

Concert [imz.] Âhenk, musiki cemiyeti, çalgı takımı. ◆ Müsamere-i musikiye. ◆ Heyet; – européen Avrupa heyet-i düveliyesi, Avrupa ittihadı; içtimâat-ı düveliye. ‖ Café – Çalgılı kahve. = [cm.] Eş'ar. ◆ Elhan ve nagamat-ı tuyur. ‖ De – Birlikte.

Concertant,e [i.] İcra-yı âhenk eden bir çalgı takımını terkip edenlerin beheri, konser hânendesi. = [s.] Nöbetle çalınan veya okunan (makam, şarkı).

Concerté,e [s.] Mukarrer, musammem. ◆ Bi'l-müzakere tanzim olunmuş. ◆ Dûr-endîş, âkıbet-bîn. ◆ Sahte, yapma.

Concerter [ft.] Bi'l-müzakere tanzim ve tertip etmek. ◆ Tehyie etmek. ◆ Bir musiki âhengi icra etmek. ‖ Se – İtilâf etmek.

Concerto [imz.] Yalnız bir çalgı için yapılıp diğerlerinin ona peyrevlik etmesiyle çalınan makam, konçerto.

Concessible [s.] İmtiyaz suretiyle kabil-i itâ. ◆ Kabil-i ihale.

Concession [ims.] İmtiyaz, hukuk-ı imtiyaziye. ◆ Müsaade, ruhsat. ◆ İlzam, ihale. ◆ İhsan, terk. ‖ (mn.) Teslim, ilzam. ‖ – de chemin de fer Şimendifer imtiyazı. ‖ – à perpétuité İmtiyaz-ı daimi ile verilen arazi. ‖ Durée de la – Müddet-i imtiyaziye. ‖ Acte de la – İmtiyaznâme, ihale senedi.

Concessionnaire [s.] İmtiyazlı, mümtaz. = [imz.] Sahib-i imtiyaz. ◆ Mültezim, müteahhit.

Concetti [imz. – cm.] (İtalyancadan me'huz) (ed.) Letafetsiz ve kaba nükte ve böyle kelâm. (Galat olarak müfred yerine dahi kullanılır.)

Concevable [s.] Fehm ve idraki mümkün ve kolay olan. ◆ Akıl erdirilmesi kabil olan şey.

Concevoir [ft.] (*recevoir* gibi tasrif olunur) Gebe kalmak, ihtibal. ◆ Anlamak, derk etmek. ◆ Bir şeyin künhüne vasıl olabilmek, bir şeye akıl erdirebilmek. ◆ Tasavvur, tahayyül etmek. ◆ İcat etmek, kurmak. ◆ İfade ve ityan etmek, kaleme almak. ◆ Kesb-i yakîn etmek, zihinde tecessüm ettirmek. ‖ – le projet Tasavvurunda bulunmak. ‖ Se – Anlaşılmak. ◆ Tasavvur olunmak. ◆ İfade edilmek.

Conchier [ft.] (mec.) Murdar etmek, kirletmek.

Conchite [ims.] (*ki*) Salyangoz şeklinde müstehâse. ‖ (t.) İltihab-ı sayvânü'l-üzn.

Conchoïdal,aux [s.] (*ko*) Sedefî, münhani-i sedefiye mensup.

Conchoïde [s.] (*ko*) Salyangoza müşâbih, helezoniyü'ş-şekl, sedef ve boru şeklinde olan. = [ims.] (r.) Münhani-i sedefî, hatt-ı sedefî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Conchylien,ne [s.] (*kı*) (arz.) Asdafı hâvi, sedefî; **Terrains – s** Arazi-i sedefiye. || **Étage –** Tabaka-i sedefiye, kavkıiye.

Conchyliologie [ims.] (*kı*) Tarih-i tabiînin sedeflerden bahseden ciheti, mebhasü'l-asdaf.

Conchyliologiste [imz.] (*kı*) Mebhasü'l-asdaf âlimi.

Concierge [imz.] Konak bekçisi. ◆ Kapıcı. || (mec.) Muhafız.

Conciergerie [ims.] Konak bekçiliği. ◆ Zindancılık. ◆ Kapıcılık. ◆ Kapıcı veya bekçi odası. ◆ Paris'te Adliye Dairesi'ne muttasıl bir hapishane.

Concile [imz.] Mesâil-i mezhebiyeye karar vermeye mahsus rûhânîler meclisi. ◆ Böyle bir meclisin kararı. ◆ Meclis, içtimâ.

Conciliable [s.] Kabil-i tevfik, kabil-i telif.

Conciliabule [imz.] Kaide-i mezhebiye hilâfında teşkil olunmuş rûhânîler meclisi.

Conciliant,e [s.] Islah-ı beyn eden veya etmeye yarayan, muslih.

Conciliateur,trice [i. – s.] Islah-ı beyn eden veya etmeyi seven, muslih. ◆ Sulhen tesviye-i maslahat eden hâkim. || (mec.) Vasıta-i telif.

Conciliation [ims.] Islah-ı beyn, uzlaşma. ◆ Tevfik, tatbik. || (hk.) – **préalable** Mahkeme-i sulhiyeye müracaat. || **Mesures de –** Tedâbir-i muslihâne.

Conciliatoire [s.] Islah-ı beyne müteallik.

Concilier [ft.] Uzlaştırmak, arasını bulmak, ıslah-ı beyn etmek. ◆ Muhalif görünen şeyi tevfik ve tatbik etmek. ◆ Lehine çevirmek, kazandırmak. ◆ Celbetmek. || **Se –** Uzlaşmak. ◆ Kazanmak, kendi lehine çevirmek. ◆ Uymak, tevâfuk etmek. ◆ İtilâf etmek. ◆ Celbeylemek. || **Se – les bonnes grâces de quelqu'un** Birinin hüsn-i teveccühüne mazhar olmak.

Concis,e [s.] Mûcez, muhtasar. || **Auteur –** Mûcez ve muhtasar yazan muharrir.

Concision [ims.] Îcaz, ihtisar.

Concitoyen,ne [i.] Hemşehri, vatandaş, memleketli.

Conclave [imz.] Papa intihabı için mün'akid kardinaller meclisi. ◆ Bu meclisin içtimâ ettiği mahal.

Conclaviste [imz.] Papa intihabı için akd-i meclis etmiş kardinallerden birinin maiyetinde olup meclis-i mezkûra dâhil olan rahip.

Conclu,e [s.] Mukarrer, karar-gîr, mün'akid.

Concluant,e [s.] İspatlı netice veren, mukni', kanaat-bahş. || **Arguments – s** Delâil-i muknia.

Conclure [ft.] (Tasrifi: *Je conclus*, *tu conclus*, *il conclut*, *nous concluons*, *vous concluez*, *ils concluent*; *je concluais*; *je conclus*; *je conclurai*; *je conclurais*, *conclus*; *que je conclue*; *que je conclusse*; *concluant*; *conclu,e*) Hitam vermek. ◆ Kararlaştırmak, akdetmek. ◆ Netice çıkarmak, istintac etmek. ◆ İspat etmek. ◆ Netice vermek. ◆ İntac etmek. ◆ Geçmek, nakl-i kelâm etmek. || **– à …** lehinde beyan-ı fikir etmek, karar vermek. || **– à** Bir şeye sevk etmek, müntic olmak. = [fl.] Söze netice vererek bir şey beyan etmek. ◆ Beyan-ı rey etmek, karar vermek, hükmetmek. ◆ Netice çıkarmak, hülâsa etmek. ◆ Mukni' olmak. || **Se –** Kararlaştırmak, mün'akid olmak. ◆ İstintac olunmak.

Conclusif,ve [s.] Netice veren, müntic. || (sr.) **Conjonction – ve** Edat-ı fezleke. (*Ainsi*, *Donc* edatları bu kabildendir.)

Conclusion [ims.] Netice, hülâsa. ◆ Takarrür, akit, in'ikad. ◆ Hitam, son. ◆ Rey, hüküm, karar. = [cm.] (hk.) Müsted'ayat. = [h.] Netice-i kelâm, elhâsıl. || **Présenter ses – s** Müsted'ayatını beyan etmek. || **Tirer des – s** İstidlal ve istintac etmek. || **– s des parties** Tarafeynin müsted'ayatı. || **– d'un traité** Bir muâhedenin akdi.

Conclusum [imz.] (*zomm*) Müzakerat ve mukarreratı telhisen hâvi bulunan müzekkere. ◆ Herhangi bir meclisin mukarreratı.

Concocteur,trice [s.] Hazma müsait.

Concoction [ims.] Ağdiyenin midede hazmı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Concolore [s.] Yek-renk, mümâsilü'l-elvan.

Concombre [imz.] Hıyar, salatalık. ◆ Bir nevi yılan. ‖ (nb.) – **d'âne** Merkep hıyarı, kissâ'ü'l-himar.

Concomitance [ims.] Murâfakat, birlikte bulunuş. ◆ Maiyet. ◆ İki şeyin aynı zamanda ve birlikte mevcudiyeti.

Concomitant,e [s.] Birlikte bulunan, murâfik. ‖ (t.) Bir marazın alâim-i mahsusasıyla birlikte zuhur eden, murâfik. ‖ **Sons – s** Asvat-ı asliyeye murâfik bulunan asvat-ı tâliye.

Concordance [ims.] Muvâfakat, mutabakat, uygunluk. ‖ (sr.) Mutabakat. ‖ (as.) Tevfik, tevâfuk, uygunluk; – **des charges** Barut haklarının tevfiki. ‖ (ed.) – **des phrases** Seci-i kelâm, tesci'-i kelâm.

Concordant,e [s.] Muvâfik, mutabık, uygun. ◆ Mütenâsip. ‖ (ed.) Müsecca', mutabık.

Concordat [imz.] Papa ile bir hükümdar arasında umur-ı diniyeye müteallik mün'akid muâhede. ◆ Bir müflis ile dâyinleri arasındaki uyuşma, konkordato. ◆ Muvâfakatnâme. ‖ – **par abandon** Emval-i mevcudenin dâyinlere terkiyle konkordato.

Concordataire [s.] Dâyinler ile uyuşmuş (müflis), konkordato akdetmiş. ◆ Papa ile bir devlet arasında umur-ı mezhebiye hakkında mün'akid muâhedeye müteallik.

Concorde [ims.] Vifâk, hüsn-i münasebat. ◆ Sulh, salâh.

Concorder [fl.] Mütenâsip olmak, tevâfuk etmek, itilâf etmek.

Concourir [fl.] (*courir* gibi tasrif olunur) Aynı neticeye sâî, müteveccih bulunmak. ◆ Rekabet etmek. ◆ Müsabakata girişmek. ◆ Birlikte tesadüf etmek. ‖ (hk.) Bir derecede hukuka mâlik olmak.

Concours [imz.] Teâvün, yardım. ◆ Birlikte tesadüf. ◆ Rekabet, müsabakat. ◆ Müsabakat imtihanı. ◆ İzdiham, tehâcüm. ‖ – **collectifs** Muâvenet-i müştereke. ‖ – **de l'État** İâne-i devlet, iâne-i emîriye. ‖ (he.) – **de deux lignes** Hatteynin fasl-ı müştereki. ‖ (hk.) – **des créanciers** Ashab-ı matlubun, taksim-i guremâya dâhil olması. ‖ (as.) – **de tir** Endaht müsabakası.

Concréfier [ft.] Teksif etmek.

Concret,ète [s.] Kesif. ◆ Gayr-ı basit, mürekkep. ◆ Maddi. (Zıddı: *abstrait*; manevi.) ◆ Câmid, sulb. (Bu mânâ eskidir.) ‖ (k.) Koyu, mütehassir, câmid, sulb; **Substances – ètes** Mevadd-ı câmide, sulbe. ‖ (sr.) Vasfî. ‖ (hs.) Mütecânis; **Nombres – s** Âdâd-ı mütecânise; **Grandeurs – ètes** Makadir-i mütecânise.

Concrétion [ims.] Koyulaşma, tahassür. ◆ Tasallüb, tecemmüd. ‖ (mec.) Tezahür, ifade-i maddiye.

Concrétionner (se) [fv.] Koyulaşmak, tahassür etmek. ◆ Sulblaşmak, tecemmüd etmek.

Conçu,e [s.] Mutasavver. ◆ Teşekkül etmiş, vücud-pezîr olmuş. ◆ İfade ve beyan edilmiş, kaleme alınmış. ◆ Rahme düşmüş (cenin).

Concubinage [imz.] İstifrâş.

Concubine [ims.] Müstefreşe.

Concurremment [h.] Rekabet ve müsabakat tarikiyle. ◆ Teâvünle, elbirliğiyle. ‖ (hk.) Tesâvî-i hukukla.

Concurrence [ims.] Birkaç adamın talip olması, rekabet, müsabakat etmesi. ‖ (hk.) Tesâvî-i hukuk. ‖ **Être, entrer en** – Rekabet, istirkab etmek, müsabakata girişmek. ‖ – **déloyale** Rekabet-i gayr-ı meşrua. ‖ **Libre** – Serbestî-i rekabet. ‖ – **vitale** Rekabet-i hayatiye. ‖ **Jusqu'à** – **de** Filan miktara bâliğ oluncaya kadar. ‖ (sr.) – **de deux lettres quiescentes** İctimâ'-ı sâkinîn. ‖ – **de deux lettres d'un même organ** Kurb-ı mahrec.

Concurrencer [ft.] Rekabet etmek, müsabakata girişmek, çıkışmak.

Concurrent,e [i.] Rakip, müsabakat davasında bulunan adam, başkasına karşı rekabet eden. ‖ (hy.) **Jours – s** Sene-i basîtede senenin hâvi olduğu elli iki haftadan fazla bulunan bir ve sene-i kebîsede kezâlik elli iki haftadan fazla olan iki gün.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
tuba.gov.tr

Concussion [ims.] Emval-i emîriye tahsilinde suistimal, matlub-ı mîrîden fazla tahsil, irtikâb, ihtilâs.

Concussionnaire [imz. – s.] Emval-i emîriye tahsilinde suistimal eden, matlub-ı mîrîden fazla tahsil ve irtikâb eden memur, mürtekip, muhtelis.

Condamnable [s.] (*da-na*) Mücâzata, tevbih ve ta'yibe şâyan ve müstahak. ◆ Merdûd, mekruh.

Condamnation [ims.] (*da-na*) Mücâzat hükmü. ◆ Ceza. ◆ Mahkûmiyet. ◆ Merdûdiyet, mekrûhiyet. ◆ Takbih, ta'yib. ‖ (hk.) **Passer** – Hasmın lehine hükmolunmasına rıza vermek ve (mec.) Bir işte kendi haksızlığını itiraf etmek yahut müdafaa-yı nefsten vazgeçmek. ‖ – **par défaut**, – **par contumace** Gıyaben mahkûmiyet. = Te'diyesi hükmolunan masârif-i muhâkeme.

Condamné,e [s.] (*da-né*) Mücâzata uğramış. ◆ Ret ve takbih edilmiş. ◆ Sıhhatinden kat'-ı ümid olunmuş. ◆ Seddedilmiş. ◆ Mahkûmun-bih, mahkûmun-aleyh, mahkûm edilmiş. ◆ Mekruh, merdûd. = [i.] Mahkûm.

Condamner [ft.] Hükmetmek, mücâzat vermek. ◆ Mücâzatına sebep olmak, bâis-i mahkûmiyeti olmak. ◆ (Küttâb hakkında) Men etmek. ‖ (mec.) İcbar, mecbur etmek. ◆ Reddetmek, kabul etmemek. ◆ Merdûd ve mekruh nazarıyla bakmak. ◆ (Hasta hakkında) Ümitsiz bir hâlde olduğunu beyan etmek. ◆ (Pencere ve kapı hakkında) Set ve bent etmek. ‖ (bhr.) (Bir sefine hakkında) İşe yaramaz bir hâle geldiğini beyan eylemek. ‖ **Se** – Mahkûm olmak. ◆ Mahkemece aleyhine medar-ı hüküm olacak ef'al ve harekâtta bulunmak. ◆ Mecbur olmak. ◆ Kendi kendisini takbih eylemek.

Condensabilité [ims.] (ht.) Kabiliyet-i teksif.

Condensable [s.] (ht.) Kabil-i teksif.

Condensateur [imz.] (ht., cr.) Elektriği, buharı veya bir gazı biriktirip teksif etmeye mahsus alet, mükessif, tekâsüf haznesi. ‖ – **parlant** Telefonda mükessif-i nâtıkî. ‖ – **des forces** Mükessif-i kuvâ. ‖ – **d'électricité** Elektrik mükessifi.

Condensatif,ve [s.] (ht.) Gaz vesâireyi biriktirip teksif eden veya etmeye yarayan, teksifî.

Condensation [ims.] (ht., cr.) Bir gaz vesâirenin biriktirilip kesif hâline vaz'ı, tekâsüf, teksif. ‖ (as.) Yanaşık. ‖ (mec.) Vuzuh ve îcâz.

Condensé,e [s.] Teksif olunmuş, mütekessif. ‖ (mec.) Mûcez.

Condenser [ft.] (ht.) Buhar ve elektrik vesâireyi sıklaştırıp kuvvetini arttırmak, teksif etmek. ◆ Hacmini küçültmek. ‖ (mec.) Az sözle ifade etmek, muhtasaran, îcâzen beyan etmek. ‖ (as.) Yanaştırmak; – **une colonne** Bir kolu yanaşık kol nizamına koymak. ‖ **Se** – Sıklaşmak, hacmen küçülmek. ◆ Yanaşık kol hâline girmek. ‖ (k.) Toplanmak, birikmek.

Condenseur [imz.] Bazı makinelerin buharını suya tahvil etmeye mahsus alet, buhar makinesi mükessifi.

Condescendance [ims.] Muvâfakat, rıza.

Condescendant,e [s.] Muvâfakat eden, razı olan.

Condescendre [fl.] (*descendre* gibi tasrif olunur.) Muvâfakat etmek, rıza göstermek. ◆ Müsaade etmek, mümânaat etmemek.

Condiment [imz.] Baharat ve tuz ve sarımsak gibi yemeğe ilave olunan şey. ‖ (mec.) Cazibe, lezzet veren şey.

Condimentaire [s.] yahut:

Condimenteux,se [s.] Baharata müteallik (biber, tuz, sarımsak vesâire gibi).

Condisciple [imz.] Ders arkadaşı, hem-sebak, sebakdaş.

Condit yahut **Confit** [imz.] Şekerleme.

Condition [ims.] Hâl, şan, mevki, sıfat. ◆ İtibar, haysiyet. ◆ Hâl, keyfiyet. ◆ Asıl, esas. ◆ Asalet, zâdegânlık. ◆ Hizmet, hizmetçilik. ◆ Rükn. ◆ Şart, şerâit, ahkâm. ‖ **à** – Şartıyla, şart tahtında. ‖ **à** – **de** …. şartıyla. ‖ **à** – **que** Şu şartla ki …. ‖ **Faire ses** – **s**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Şerâitini evvelce dermeyan etmek. || Vendre sous – Muhayyer olarak satmak. || – sine quâ non Şart-ı lâzım, şart-ı gayr-ı mufârık. || Dicter ses – s Şerâitini kabul ettirmek. || à – Muhayyer olarak.

Conditionné,e [s.] İyi yahut fena bir hâlde bulunan; Bien – İyi hâlde; Mal – Fena hâlde bulunan. ◆ Matluba muvâfık, şerâit-i matlûbeyi hâvi. ◆ Şerâite bağlı, meşrût, mütevakkıf. ◆ Sarhoş. || (hk.) Vente – e Bey' bi'şşart, bey'-i mevkuf.

Conditionnel,le [s.] Şartla bağlı, meşrût. || (sr.) Mode – Sîga-i şartiye, istikbal-i mazi. = [imz.] Sîga-i şartiye.

Conditionnellement [h.] Meşrûtan, şerâitle.

Conditionnement [imz.] Matluba muvâfık surette imal. ◆ Ham ipeğin kurutulması.

Conditionner [ft.] Matluba muvâfık surette imal etmek, güzel bir hâle koymak. ◆ Ham ipeği kurutmak. || Se – Matluba muvâfık surette imal olunmak. ◆ (Ham ipek hakkında) Kurutulmak.

Condoléance [ims.] Taziye; Lettre de – Taziyetnâme.

Condominium [imz.] (*iomm*) Bir malın idare-i müşterekesi.

Condor [imz.] Amerika-yı Cenubî'de yaşar akbaba kuşu, ruh.

Condottiere [imz.] (İtalyancadan me'huz) Maaşa karşı ecnebiler için harp eden asker zâbiti, ücretli asker yüzbaşısı. ◆ Devşirme askeri. ◆ Bir kaideye tabiiyet etmeksizin hareket eden adam. (cm. des *condottieri*).

Condouloir (se) [ft.] Beyan-ı teessüf etmek, kedere iştirak göstermek. (Yalnız masdarı müsta'meldir.)

Conducteur,trice [i.] Yol gösterici, kılavuz, rehber, delil. = [imz.] Sürücü. ◆ Tramvay, şimendifer gibi umumi araba kondüktörü. ◆ Müdür, nâzır. ◆ Yapılarda iş başı. ◆ Yolları gösteren kitap, reh-nümâ. || (as.) Kılavuz neferi. ◆ Arabacı neferi. || – d'aile Cenah kılavuzu. || – d'artillerie Topçu arabacı neferi. (Ata binen topçu neferi.) || – du convoi Kafile kılavuzu. || – du train Katar kılavuzu. || – en chef Baş kılavuz. || – du devant Çengel arabacısı. (Bir topu çeken üç çift hayvandan en ileridekilerin sol tarafındaki ata râkib olan arabacı neferidir.) || – de milieu Şivgar arabacısı. (Bir topu çeken üç çift hayvandan ortadakilerin solunda bulunan ata binen arabacı neferi.) || – de derrière Dip arabacısı. (Geride bulunan hayvanların solundaki hayvana râkib olur.) || – maître Baş nâkil, ana nâkil. || – secondaire Sânî nâkil. = [i. – s.] (ht.) Elektrik veya harareti nakleden, nâkil.

Conductibilité [ims.] (ht.) Ecsamın elektrik ve harareti nakletmek hâssası, nâkiliyet.

Conductible [s.] (ht.) Elektrik yahut harareti nakletmek hâssasını hâiz, nâkil-i hararet.

Conduction [ims.] (ht.) Elektrik ve hararetin ecsama sirayeti, intikal. || (Roma kanununda) İsticâre.

Conduire [ft.] Sürmek. ◆ Götürmek, sevketmek. ◆ Taşımak, nakletmek. ◆ Araba ve kayık vesâireyi yürütmek. ◆ Kılavuzluk etmek, delâlet etmek. ◆ Yol göstermek. ◆ Gütmek. ◆ Ta'zim ve tekrim için arkadaşlık ederek beraber gitmek. ◆ İdare, nezâret etmek. ◆ Yürütmek, temşiye etmek. ◆ (Yol hakkında) Çıkmak, sevk ve îsal etmek. ◆ Tertip, tanzim etmek. ◆ (Suyu) Akıtmak, isâle ve taksim etmek. ◆ (Ağacı) Suret-i matlûbede budamak. || (mec.) – la barque İdare-i umur etmek, iş başında bulunmak. || Bien – sa barque İşini yoluna koymak. || – une femme à l'autel Bir kadın ile tezevvüc etmek. || – à sa fin İtmam ve ikmâl etmek. || – l'étoffe bois à bois Bir kumaşı ölçerek germeksizin açmak. || (as.) Sevk, tevcih, nakil, îsal etmek. ◆ Kumanda, idare etmek. ◆ Kılavuzluk etmek. || – un convoi Bir kafile sevk, idare etmek. || – une armée Bir orduya kumanda etmek. || (he.) – une ligne Bir hattı muhtelif noktalardan geçirmek. = [fl.] (Yol hakkında) Çıkmak. || Se – Bir yere doğru

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

teveccüh etmek. ◆ Bir hareket ve muamelede bulunmak.

Conduit [imz.] Bir mâyinin akmasına mahsus yol yahut boru, mecra, kanat, ark, oluk, su yolu.

Conduite [ims.] Sürme, sevk. ◆ Gütme. ◆ Murâfakat, birinin maiyetinde gidiş. ◆ İdare, nezâret. ◆ Yürütme, temşiye. ◆ Tanzim ve tertip. ◆ Hareket, muamele. ◆ Tevfik. ◆ Rehber, kılavuz. ◆ Su yolu, mecra. ◆ Hatt-ı hareket. ◆ Âkilâne hareket, ihtiyat. || (as.) Nakil, îsal. ◆ Kumanda, idare; – **des travaux de siège** Ameliyat-ı muhasaranın idaresi. || – **de la guerre** İdare-i harp. ◆ Cereyan-ı harp. || – **hostile** Hareket-i hasmâne. || – **des armées** Orduların idaresi. || – **des troupes** Asâkirin idaresi. || – **de combat** Muharebenin idaresi. ◆ Cereyan-ı muharebe. || – **du feu** Ateşin idaresi. || – **du drapeau** Sancak nakli, sancağın îsali.

Condyle [imz.] (tşr.) Kemiklerin mafsallardaki düğümü, lokma.

Condylome [imz.] Verem-i lokmevî.

Cône [imz.] Mahrut; – **régulier** Mahrut-ı tâm; – **tronqué** Mahrut-ı nâkıs; – **droit** Mahrut-ı kaim; – **oblique** Mahrut-ı mâil; – **circulaire droit** Mahrut-ı devrî-i kaim; – **de raccordement** İttisal-i mahrutî; – **d'ombre** Zıll-i mahrutî; – **de lumière** Mahrut-ı ziya; – **de dispersion** Mahrut-ı intişarî. || (tt.) Mahrutiyü'ş-şekl bir sedef. || (nb.) Kozalak (çam, fıstık ve emsali ağaçların meyvesi).

Confabulation [ims.] Teklifsiz sohbet ve muhâvere. (Eski kelime.)

Confabuler [fl.] Teklifsizce konuşmak. (Eski kelime.)

Confection [ims.] Tesviye, inşa. ◆ Tertip. ◆ İkmâl, itmam. ◆ Hazır elbise imali, hazırcılık. ◆ Hazır elbise. || (syd.) Toz eczadan mürekkep edviye, mürebbâ. || (as.) – **d'effets de petit équipement** Echize-i sagîre takımlarının imali (askerin çamaşır, fırça, ayakkabı gibi levâzımı). || – **d'effets de grand équipement** Echize-i kebîre takımlarının imal ve istihzarı (kayışlar, palaskalar, fişeklikler, esliha ve emsali gibi).

Confectionné,e [s.] İmal ve inşâ olunmuş. ◆ Hazır, yapılmış.

Confectionner [ft.] Yapmak, imal ve inşa etmek. ◆ Bitirmek, ikmâl ve itmam etmek. ◆ Hazır esvab yapmak. || **Se** – Yapılmak, imal ve inşa olunmak.

Confectionneur,se [i.] Hazırcı, hazır satmak üzere esvab yapan adam.

Confédératif,ve [s.] Hükûmat-ı müttehide heyetine müteallik, bu nevi hükûmat usulüne muvâfık.

Confédération [ims.] Hükûmat-ı müttehide. ◆ İttihad-ı düvel.

Confédéré,e [s.] Hükûmat-ı müttehide heyetine dâhil (hükûmet). ◆ Bir menfaat-i müşterekeye dâhil olan. = [imz.] Hükûmat-ı müttehidenin beheri.

Confédérer [ft.] (Hükûmat hakkında) Hükûmat-ı müttehide teşkil etmek. || (mec.) Bir menfaat-i müşterekede müttehid olmak.

Conférence [ims.] Mukabele, tatbik. ◆ Müzakere. ◆ Konferans. ◆ Şâkirdan müzakeresi. ◆ Ders-i umumi, konferans. ◆ Akaid mesâiline dair mübâhase.

Conférencier [imz.] Bir madde hakkında sâmiîne itâ-yı malumat etmek üzere nutuk îrad eden hatip. ◆ Konferans veren zât.

Conférer [fl.] Müzakere ve mübâhase etmek. = [ft.] İtâ ve ihsan etmek, tevcih etmek. ◆ Mukabele ve tatbik etmek.

Conferve [ims.] Su yosunu, ketencik.

Confès,se [s.] Hristiyanlarca günah çıkarmış. (Eskidir.)

Confesse [ims.] Hristiyanlarca günah çıkarma. (Yalnız *être* ve *aller* ve *retourner* gibi fiillerle ve *à* yahut *de* harf-i cerriyle müsta'mel olup sâir takdirlerde *confession* kelimesi müsta'meldir.)

Confesser [ft.] Hıristiyanlarca itiraf ve ikrar etmek. ◆ (Rahip hakkında) Günah çıkarmak. ◆ Mezhep ve itikadını ikrar etmek. ◆

İlan etmek. || (mec.) Tetkik etmek, künhüne varmaya çalışmak. || – **quelqu'un** Birisinin ağzından söz almak, birisine itiraf-ı ahvâl ettirmek. || – **la dette** İtiraf-ı hata ve kusur etmek. || **Se** – Günah çıkarmak. ◆ İtiraf-ı cürm ve hata etmek. || **Se – au renard** Suistimal edebilecek adama tevdî-i esrar etmek.

Confesseur [imz.] Günah çıkaran papaz. ◆ Din-i İsa'nın iptidâ-yı zuhurunda bu dinin kabulü için ta'zib olunmuş adam. ◆ Sırdaş.

Confession [ims.] İkrar ve itiraf. ◆ Bir dinin kabulü. ◆ Hıristiyanların tevbe âyini, günah çıkartma. ◆ İtirafnâme. ◆ İtirafat. || **Confier sous le seau de la** – Pek mahremâne söylemek.

Confessionnal [imz.] Kilisede papazın günah çıkaracağı vakit oturmasına mahsus dolap şeklinde kürsü. ◆ Hastalar için büyük koltuklu sandalye. (cm. des *confessionnaux*)

Confetti [imz. – cm.] Karnaval zamanında eğlence için ötekine berikine serpilen ufak ufak, rengârenk kâğıt parçaları.

Confiance [ims.] Emniyet, itimat. ◆ Ümit. ◆ Vüsuk, itminan. ◆ Mutemet ve emin adam. ◆ Emniyet-i umumiye, asayiş. ◆ Kendine güvenme. ◆ Kibir ve gurur. || **De, en, en toute** – Emniyetle, kemâl-i emniyet ve itimatla.

Confiant,e [i. – s.] Emniyet ve itimat eden. ◆ Sır saklamayan, her şeyi söyleyen. ◆ Kendini beğenmiş, hod-bîn.

Confidemment [h.] Emniyet ve itimatla, mahremâne.

Confidence [ims.] Mahremâne bir sırrın söylenmesi, mahremiyet. ◆ Gizli şey, sır. ◆ İtimat ve emniyet-i kâmile. || **En** – Mahremâne. || **Fausse** – İğfal için gösterilen ca'lî mahremiyet.

Confident,e [i. – s.] Mahrem-i esrar, emin ve mutemet. ◆ (Tiyatroda) Mevki-i temâşâya konmayan ahvâl ve vukuatı nakleden oyuncu, sırdaş vazifesini ifâ eden ikinci derecede oyuncu. || (mec.) Gizlice izah eden, anlatan.

Confidentiaire [imz.] (hk.) Diğerine verilmek üzere kendisine bir şey teslim edilen adam, müstevda'.

Confidentiel,le [s.] Mahrem, mahremâne. ◆ Hususi.

Confidentiellement [h.] Mahremâne, mahremiyetle. ◆ Hususi olarak.

Confié,e [s.] Tevdî olunmuş, mevdu'. ◆ Mahrem olarak söylenmiş.

Confier [ft.] (*fier* gibi tasrif olunur) Emanet bırakmak, teslim, tevdî etmek. ◆ Koymak, vaz' ve ilka etmek. ◆ Açmak, mahremâne söylemek. || – **au papier** Yazmak. || **Se** – Teslim olunmak, emanet bırakılmak. ◆ Kalbini açmak, açılmak, esrarını tevdî etmek. ◆ Emniyet ve itimat etmek.

Configuration [ims.] Şekl-i haricî, suret-i umumiye, heyet.

Configurer [ft.] Suret vermek, bir şeyin şekl-i haricîsini tasvir etmek.

Confinement [imz.] Hem-hudutluk. ◆ Komşuluk. ◆ Hem-civarlık.

Confiner [fl.] Hem-hudut olmak. || (mec.) Gayet yakın, hemen hemen aynı olmak. = [ft.] Hapsetmek. ◆ Hasr ve tahdid etmek. ◆ Bitirmek. (Bu mânâ eskidir.) || **Se** – İnzivaya çekilmek.

Confins [imz. – cm.] Sınır, hudut. ◆ Gaye, son had. || (mec.) İki şey beyninde nokta-i mutavassıta, vasıta-i ittisal ve iştirak. || **Aux – de la terre** Dünyanın bir ucunda, küre-i arzın müntehâsında.

Confire [ft.] (Tasrifi: *Je confis*, *nous confisons*; *je confisais*; *je confis*; *je confirai*; *je confirais*; *confis*, *confisons*, *confisez*; *que je confise*; *que je confisse*; *confissant*; *confit,e*) (Yemişi) Şekerlemek. ◆ (Sebzeyi) Turşu kurmak. ◆ Bir şeyi kullanmayıp tûl-i müddet saklamak, turşusunu kurmak.

Confirmatif,ve [s.] Tasdik ve te'kidi hâvi, musaddak, müekked.

Confirmation [ims.] Takviye, tahkim. ◆ Tasdik, te'kid. ◆ Vaftizin sonunda papazın icra

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ettiği bir resm-i mahsus. || (mn.) Delil, bürhan.

Confirmé,e [s.] Musaddak, muhakkak.

Confirmer [ft.] Kuvvetlendirmek, takviye, tahkim etmek. ◆ Tasdik, te'kid etmek. ◆ Vaftiz sonunda resm-i mahsusu icra etmek. || (mec.) Tokat atmak. || – **un cheval** Beygirin terbiyesini itmam etmek. || **Se** – Takviye ve tahkim olunmak. ◆ Kuvvet bulmak. ◆ Tasdik olunmak, tahakkuk etmek.

Confiscable [s.] Müsâdere ve zaptolunabilen, müsâdereye müstahak.

Confiscant,e [s.] Müsâdere ve zapteden.

Confiscation [ims.] Müsâdere, zapt. ◆ Müsâdere olunmuş emval ve emlâk.

Confiserie [ims.] Şekercilik. ◆ Şekerci dükkânı.

Confiseur,e [i.] Şekerci, şekerlemeci, reçelci.

Confisqué,e [s.] Müsâdere ve zaptolunmuş.

Confisquer [ft.] Müsâdere etmek, memnû veya kaçırma bir malı zaptetmek. ◆ Çalmak, aşırmak.

Confit,e [s.] Şekerlenmiş, reçele tahvil olunmuş (meyve). ◆ Bir mâyi içinde hıfzedilmiş. || **Fruit – sur l'arbre** Çok olmuş meyve. || (mec.) Memlû, meşhun, müstağrak. = [imz.] Dibâgat için eczalı ve boyalı su ki çalaça tabir olunur.

Confiteor [imz.] Vaftizden evvel okunan bir dua. || **Dire son** – İtiraf-ı kabahat, beyan-ı nedâmet etmek. (cm. des *confiteor*)

Confiture [ims.] Reçel, şekerleme. (En ziyade cem'i müsta'meldir.)

Confiturier,ère [i.] Reçelci.

Conflagration [ims.] Tutuşma, iştial, alevlenme. || (hy.) **La – d'une planète** Bir seyyârenin teeccücü. || (mec.) Müşevveş olma.

Conflit [imz.] Çarpışma, müsâdeme, muhâsama, muharebe. ◆ Münâzaa, ihtilaf, muâraza. || – **politique** Politika ihtilafı. || (hk.) İki mahkeme arasında aidiyet ve vazife hakkında ihtilaf ve muâraza.

Confluent [imz.] İki nehrin birleştiği mahal, mecma'-ı nehreyn, mülteka, kavşak. || (tşr.) İki veridin birleştiği mahal, mecma'.

Confluent,e [s.] (t.) Çıbanları sık ve çok olan çiçek hastalığına ıtlak olunur; müctemi'. || (nb.) Sık ve çok olan yapraklara ıtlak olunur, müctemi'.

Confluer [fl.] (İki nehir hakkında) Birleşmek, kavuşmak. ◆ Muharebede asker aynı noktaya yürümek. ◆ Aynı gayeye teveccüh etmek.

Confondre [ft.] Karıştırmak, halt etmek. ◆ Bozmak, tahrip etmek. ◆ Karmakarışık etmek, teşviş etmek. ◆ Fark edememek, iltibas ettirmek. ◆ Yanılmak. ◆ Birleştirmek, cem' etmek. ◆ Teşrik etmek. ◆ Şaşırtmak. ◆ Bozmak, tahrip etmek. ◆ Taaccüb ve hayrette bırakmak. ◆ İskat ve ilzam etmek. ◆ Mahcup etmek. || **Il y a de quoi** – Şaşacak şey. || **Se** – Karışmak, mezc olmak. ◆ Şaşırmak. ◆ Birbirinden fark olunamamak. ◆ || **Se – en excuses, en respects** Beyan-ı itizarda mübalağa etmek, fevkalâde hürmet ve ta'zim etmek.

Conformation [ims.] Teşekkül, terekküb. || (t.) **Vice de** – Bünyece sû-i teşekkül, sakatlık.

Conforme [s.] Şekli müşâbih, müteşâkil, mütemâsil. ◆ Mutabık, muvâfık, uygun. || **Pour copie** – Aslına mutabıktır.

Conformé,e [s.] Teşekkül etmiş, müteşekkil.

Conformément [h.] Mutabık ve muvâfık olarak, tatbikan, tevfikan. ◆ Tebaiyeten, mûcebince.

Conformer [ft.] Şekil ve suret vermek, teşkil etmek. ◆ Tatbik ve tevfik etmek. || **Se** – Tevâfuk etmek, uymak, mutabık gelmek. ◆ Tâbi olmak, imtisal etmek.

Conformiste [i.] İngiltere'de mezheb-i resmî olan Anglikan Protestanlığına tâbi adam.

Conformité [ims.] Tevâfuk, tetâbuk, müşâbehet. ◆ Tebaiyet, imtisal. || **En – de** Tatbikan, muktezâsınca. || – **du vue** Mutabakat-ı efkâr. ◆ İngiltere'de mezheb-i resmîye tâbiyet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Confort yahut **Comfort** [imz.] Yardım, iâne. ◆ Rahat, refah.

Confortable [s.] Rahat, sühûletli. ◆ Refah ve rahat içinde bulunan. = [imz.] Rahat, sühûlet, refah. ◆ Üstü döşeli koltuklu sandalye. ◆ Arkası yüksek kürklü, fanilalı terlik.

Confortablement [h.] Refah ve rahatla.

Confortant,e [s.] ve:

Confortatif,ve [s.] (t.) Kuvvet veren, mukavvî. = [imz.] Mukavvî ilaç.

Confortation [ims.] (t.) Kuvvet verme, takviye. ◆ Bir binayı tahkim için yapılan tamir.

Conforter [ft.] (t.) Kuvvet vermek, takviye etmek. || (mec.) Teselli etmek, gayret vermek. || **Se** – Kuvvet ve gayret almak. ◆ Kuvvetlenmek.

Confraternel,le [s.] Arkadaşlık ve sınıfdaşlığa müteallik veya şâyan.

Confraternité [ims.] Muâhat, arkadaşlık hakkı. ◆ Arkadaşlık, meslektaşlık.

Confrère [imz.] Arkadaş, hem-sınıf, hem-sanat, meslektaş. || – **de la lune** İğfal edilmiş zevc.

Confrérie [ims.] Umur-ı mezhebiyeye müteallik heyet. ◆ Müteehhil adamlar.

Confrication [ims.] Delk ile toz hâline getirme.

Confrontation [ims.] Yüzleştirme, muvâcehe. ◆ Karşılaştırma, mukabele, tatbik.

Confronté,e [s.] Yüzleştirilmiş, muvâcehe olunmuş. ◆ Karşılaştırılmış, mukabele edilmiş.

Confronter [ft.] Yüzleştirmek, rû-be-rû etmek, muvâcehe etmek. ◆ Karşılaştırmak, tatbik ve mukayese etmek. = [fl.] (hk.) Mülâsık ve hem-hudut olmak. (Bu mânâda eskidir.)

Confus,e [s.] Karışmış, memzuc. ◆ Karışık, müşevveş. ◆ Anlaşılmaz, muğlak. ◆ Mahcup. ◆ Müphem. = [imz.] Karışık ve intizamsız şey; intizamsızlık, karışıklık.

Confusément [h.] Karışık ve müşevveş bir suretle. ◆ Muğlak olarak. ◆ Mahcubiyetle. ◆ Meşkûk ve müphem bir surette.

Confusion [ims.] Mezc, halt. ◆ Teşviş, teşevvüş. ◆ İki şeyin bir birinden fark olunamaması, iltibas. ◆ İntizamsızlık. ◆ Meşkûkiyet, müphemiyet. ◆ Mahcubiyet, hacâlet. ◆ Kalabalık, izdiham. || **En** – Karışık bir hâlde, karmakarışık. ◆ Mahcubiyet altında.

Confusionner [ft.] Mahcup etmek.

Confutation [ims.] (mr. Réfutation)

Conge [imz.] Eski Yunanlı ve Romalıların üç litre istîabında mâyiat ölçüsü. ◆ Maden külçelerini ölçmeye mahsus ölçek. ◆ Çayın bir nevi.

Congé [imz.] İzin, me'zuniyet, ruhsat. ◆ İzinnâme, ruhsat tezkeresi. ◆ Bir hizmetten ihraç, azil, af, izin verme, yol verme. ◆ Bırakma, çekilip gitme. ◆ Mektep tatili. ◆ Gümrük tezkeresi. ◆ Muafiyet, istisna. ◆ Veda, vedalaşma. ◆ İcâre inkızâsı. || (as.) Sıla, sıla ruhsatı. || (m.) Kaval şeklinde kakuliye. || **Prendre** – İzin almak, vedalaşmak, katiyen vazgeçmek. || **Donner** – İzin vermek, kovmak. || (as.) – **à titre de soutien de famille** Muavin-i aile nâmıyla ruhsat. || – **de convalescence** Nekahet ruhsatı. || – **de réforme** Açığa ihraç ruhsatı. || – **absolu** Ruhsat-ı gayr-ı mahdude, ruhsat-ı mutlaka. || – **limité** Ruhsat-ı muayyene, mahdude. || – **avec solde** Maaşlı ruhsat. || – **d'ancienneté** İstibdal. ◆ Kıdemen ruhsat. || – **de faveur** Müsaadeten ruhsat. || – **de passe** Tebdil-i sınıf (geçme) ruhsatı. || – **de renvoi** İade ruhsatı yahut – **définitif** Ruhsat-ı katiye. || – **de libération** İstibdal yahut – **libératif** İstibdal. || – **outrepassé** yahut – **dépassé** Müddetini tecavüz etmiş ruhsat. || – **par remplacement** Bedel-i şahsî takdimiyle ruhsat. || – **de grâce** Bedel-i nakdî usulüyle ruhsat. || – **falsifié** Sahte ruhsat.

Congéable [s.] İzin alabilen, ruhsata müstahak. ◆ Ruhsatla sılada bulunan, izinli. || (hk.) Bilâ-müddet icâreye verilip sahibi tarafından her vakit kiracısı çıkarılabilen (mülk).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Congédié,e [s.] (as.) Ruhsatlı, izinli, me'zun. ◆ İstibdal olmuş, müstebdel. || (as.) Terhis edilmiş. ◆ İstibdal edilmiş.

Congédiement [imz.] (as.) Terhis. ◆ İstibdal.

Congédier [ft.] İzin, ruhsat vermek. ◆ Asâkiri terhis etmek. ◆ Azîmet edecek bir adamla vedalaşmak. ◆ Bir misafire gitmesi lüzumunu anlatarak resm-i vedaını icra etmek. ◆ Kovmak, izin vermek. || (mec.) İzâle etmek, kaldırmak.

Congelable [s.] Donabilen, kabil-i incimad.

Congélateur [imz.] Mâyiatı dondurmaya mahsus makine, buz makinesi.

Congélatif,ve [s.] Donmayı mûcip, incimadî.

Congélation [ims.] Donma, incimad. ◆ Pıhtılanma, tahassür. ◆ Soğuktan büzülme. ◆ Miyah-ı kilsiyeden tahassul eden mevadd-ı kilsiye. || (m.) Mermerden buz şeklinde oymalar, mermer üzerine elmastıraş tezyinatı. || (mec.) Atâlet, rehavet veren şey.

Congelé,e [s.] Donmuş, müncemid. ◆ Pıhtılanmış, mütehassir.

Congeler [ft.] Dondurmak. ◆ Pıhtılatmak. || **Se** – Donmak, incimad etmek. ◆ Pıhtılanmak, tahassür etmek.

Congénère [s.] (tt.) Hemcins, mütecânis. || (tşr.) Aynı hizmeti ifâ eden, mütecânis.

Congénial,e [s.] Birinin tabiat ve hâline muvâfık, mutabık. (cmz. *congéniaux*)

Congénital,e [ims.] Bazı insanın doğduğundan beri hâiz olduğu (illet vesâire), hılkî, vilâdî, mâder-zâd.

Congestion [ims.] (t.) Bir uzvun hüceratı içine kanın dolup birikmesi, terâküm-i dem, ihtikan.

Congestionner [ft.] (t.) Terâküm-i demi mûcip olmak. || **Se** – (Uzuv hakkında) Kan toplamak, terâküm-i deme uğramak.

Congiaire [imz.] Roma imparatorlarının ahaliye dağıttıkları iâne, atıye.

Conglobation [ims.] Birçok şeylerin cem' ve terâkümü. || (mn.) Taaddüd-i edille.

Conglobé,e [s.] (tşr.) **Glandes – s** Guded-i lenfaviye, guded-i küreviye.

Conglober [ft.] Yığmak, biriktirmek.

Conglomérat [imz.] Birikiş, muhtelif tabiatta şeylerin mecmûu. || (arz.) Müktesebat.

Conglomération [imz.] Muhtelif tabiatta şeylerin bir kütle hâlinde birikmesi. ◆ Bi'nnisbe dar bir mahalde birçok kişinin beytûtet, terâküm etmesi, bulunması.

Conglomére,e [s.] Karmakarışık bir hâlde, balık istifi gibi birikmiş. || (tşr.) **Glandes – s** Guded-i müterâkime, kevkebe.

Conglomérer [ft.] Biriktirmek, karmakarışık balık istifi gibi bir yere toplamak, yığmak. || **Se** – Birikmek, yığılmak.

Conglutinant,e [s.] ve:

Conglutinatif,ve [s.] (t.) Yaraya yapışkan bir mâyi hâsıl ettirerek kapanmasını mûcip olan, lâzık, mukattıb.

Conglutination [ims.] Lüzûcetli bir mâyiyle yapıştırma. || (t.) Yaranın yapışkan bir mâyi hâsıl etmesiyle kapanmaya başlaması, lüzûcet, telezzüc.

Conglutiné,e [s.] Lüzûcetli bir mâyi yapışmış.

Conglutiner [ft.] Lüzûcetli bir mâyiyle yapışmış hâline getirmek, telzîc etmek. || **Se** – Telezzüc etmek.

Conglutineux,se [s.] (t.) Lüzûcetli.

Congratulateur,trice [i.] Tebrik ve tehniye eden adam. = [s.] Tebrik-âmiz, tehniyeti mutazammın.

Congratulation [ims.] Tebrik, tehniye. (Eskidir.)

Congratulatoire [s.] Tebrik ve tehniyeti hâvi.

Congratulé,e [s.] Tebrik ve tehniye olunmuş.

Congratuler [ft.] Tebrik ve tehniye etmek. (Eski olup el-yevm makam-ı istihzâda müsta'meldir.)

Congre [imz.] Mığra denilen büyük yılanbalığı.

Congréganiste [imz.] Umur-ı mezhebiyenin tezekkürü için içtimâ eden meclis-i rûhânî

âzâsının beheri. = [s.] école – Rahipler veya rahibeler tarafından idare olunur mektep.

Congrégation [ims.] Umur-ı mezhebiyenin tezekkürü için içtimâ etmiş meclis-i rûhânî. ◆ Ruhban taifesi. ◆ Meclis, içtimâ. || – des fidèles Katolik mezhebi efradı.

Congrès [imz.] Mesâil-i düveliyenin tesviyesi için mün'akid ve devletler murahhaslarından mürekkep meclis, kongre, mü'temer. ◆ Amerika hükûmat-ı müttefikesinde vesâir bazı düvelde âyan ve kamara âzâsı. ◆ Masâlih-i umumiyeye veya ulûm ve maarif ve sanâyiye müteallik müzakerat için mün'akid encümen[e] mahsus kongre, mü'temer. || Le – des orientalistes Müsteşrikîn kongresi.

Congrève [ims.] (as.) Kongrev tapası. || Fusée à la – yahut Fusée de – Mucidinin ismine nispetle tesmiye edilmiş olan muharebe tapaları, kongrev tapası.

Congru,e [s.] Kâfi, vâfi, münasip. ◆ Vaktiyle papaz tahsisatı. || Réponse – e Cevab-ı münasip. ◆ Şerâit ve evsaf-ı matlûbeyi hâiz. ◆ Ehil, sâlih, kadir. || Portion – e Maişete ancak kifayet eder îrad. || (r.) Sâib; Nombres – s Âdâd-ı sâibe.

Congruence [ims.] (r.) Savab. || Signe de la – Savab (≡) işareti.

Congruent,e [s.] Münasip, muvâfik, uygun. (Eski kelime.)

Congruité [ims.] (fls.) İrâdetullahın irade-i cüz'iye ile tevâfuku. ◆ Tevâfuk, münasebet. (Bu mânâda az kullanılır.)

Congrûment [h.] Münasip ve muvâfık bir suretle, mütenâsiben. ◆ Vâkıfâne.

Conicime [ims.] (k.) Şevkeranin.

Conicité [ims.] Mahrutiyet.

Conifère [s.] (nb.) Meyve veya çiçeği sanavberî ve mahrutiyü'ş-şekl olan ağaç veya nebat, mahrutî. = [ims. – cm.] Fasîle-i sanavberiye.

Coniforme [s.] Mahrutiyü'ş-şekl, sanavberiyü'ş-şekl.

Conigine [s.] (nb.) Toz hâsıl eden.

Conique [s.] (he.) Mahrutî, mahrutiyü'ş-şekl. || Sections – s Kutu'-ı mahrutiye. || (as.) Mahrutî (tüfek hazinesi). || Chambre – Mahrutî hazine. || Projectile – Mahrutî mermi. || (k.) Acide – Hâmız-ı şevkeran.

Cônir [fl.] Ölmek.

Conirostrés [imz. – cm.] (tt.) Gagaları mahrutî kuş envâı, mahrutiyetü'l-minkâr.

Conise yahut **Conyse** [ims.] (nb.) Pirekapan denilen nebat.

Conivalve [s.] (tt.) Kabukları mahrutiyü'ş-şekl, mahrutiyü'l-kavkaa (sedef).

Conjectural,e [s.] Zannî, tahminî.

Conjecturalement [h.] Tahminen, zan ve karine ile.

Conjecture [ims.] Zan, tahmin, ihtimal. = [imz. – cm.] Zanniyat, faraziyat.

Conjecturé,e [s.] Zan ve tahmin olunmuş.

Conjecturer [ft.] Zannetmek, tahmin etmek.

Conjoindre [ft.] Birleştirmek. (Az kullanılır.) ◆ Evlendirmek, tezvic etmek. || Se – Birleşmek. ◆ Evlenmek, tezevvüc etmek.

Conjoint,e [s.] Birleşmiş, birine merbut. ◆ Müttehid. ◆ Birbiriyle evlenmiş. || (hs.) Règle – e Terkip ve tadil kaidesi, taksim-i müşterek, mütenâsip. || (nb.) Mültesık. = [i.] Zevceynin beheri, karı, koca. || Les deux – s Zevceyn.

Conjointement [h.] Beraber, birlikte, maan, müttehiden.

Conjonctif,ve [s.] Kavuşturan, rapteden. || (sr.) Sıla, rapt; Pronom – İsm-i mevsul; Locution – ve Edat-ı rapt, edat-ı atf. || (tşr.) Tissu – Bir şeyin üzerine çekilen zar, nesc-i munzam. = [imz.] (sr.) Harf-i atf, harf-i rapt. = [imz. – cm.] Mevsulat.

Conjonction [ims.] Kavuşma, İltisak. ◆ Birleşme. ◆ Münasebet-i gayr-ı meşrua. || (sr.) Harf-i rapt (Huruf-ı atfiye ve şartiye vesâireyi câmidir); – copulative Atf-ı beyan; – alternative Edat-ı terdid; – adversative Edat-ı teşrik. || (hy.) İktiran, kıran, içtimâ. || – de la lune Kıran-ı kamer (mahak).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Conjonctive [ims.] (tşr.) Göz küresinin altındaki lüzûcetli tabaka; tabakat-ı mültehime, tabaka-i munzama.

Conjonctivite [ims.] (t.) İltihab-ı tabaka-i munzama.

Conjoncture [ims.] Hâl, hâlet. ◆ Tesadüf, takdir. || – **présente** Hâlihazır.

Conjouir (se) [ft.] Birine vâki olan iyilikten onunla beraber sevinmek. (Eskidir.)

Conjouissance [ims.] Başkasının iyiliğine sevinme.

Conjugable [s.] (sr.) Kabil-i tasrif, munsarif.

Conjugaison [ims.] (sr.) Tasrif, tasrif-i ef'al. ◆ Tasrif-i ef'al cetveli. ◆ Fiil bâbı. || – **régulière** Tasrif-i kıyasî. || – **irrégulière** Tasrif-i gayr-ı kıyasî. || (tşr.) İttisal ve müzâvece.

Conjugal,e [s.] İzdivaca müteallik, zevcî: **Lien** – Rabıta-i zevciyet. (cmz. *conjugaux*)

Conjugalement [h.] Zevciyet hâliyle, karı koca gibi.

Conjugalité [ims.] Zevciyet.

Conjugué,e [s.] (nb.) **Feuilles – es** Evrak-ı müzdevice. || (tşr.) **Nerfs – s** Asab-ı müzdevice. || (ht.) **Foyers – s** Mahârik-i müzdevice. || (k.) **Acide** – Hâmız-ı müzdevic. || **Diamètre** – Kutr-ı müzdevic. || (sr.) Tasrif olunur (fiil), munsarif.

Conjuguer [ft.] Birleştirmek. (Nâdirü'l-isti'maldir.) || (sr.) (Ef'ali) Tasrif etmek, tasrif-i ef'al etmek. ◆ Bir fiilin delâlet ettiği hâli yapmak. || **Se** – Tasrif olunmak. || **Se – sur** … göre tasrif olunmak.

Conjungo [imz.] İzdivaç. ◆ İzdivaç istidadı. ◆ Alâmat-ı tenkitiyesiz yazı. || **Faire un** – Ayrı yazılması lâzım gelen kelimeleri birlikte yazmak.

Conjurateur [imz.] Sehhar.

Conjuration [ims.] Sihir. ◆ Dua, rica, tazarru.

Conjurer [fl.] Önünü almak, def, men etmek. ◆ Tazarru, niyaz etmek. ◆ İbtihal etmek.

Connaissable [s.] Anlaşılabilen, teşhisi mümkün. ◆ Tanılabilen.

Connaissance [ims.] Bilme, marifet, malumat, vukuf. ◆ İdrak, izan. ◆ Tanıma, muârefe, âşinâlık. ◆ Anlayış, duygu, his. ◆ Tanılan adam, bildik, âşinâ. ◆ İz, eser. ◆ Âşık yahut âşıka. || – **s théoriques** Malumat-ı nazariye. || – **s pratiques** Malumat-ı ameliye. || (as.) – **du terrain** Araziyi tanıma. || – **du cheval** Atı, beygiri tanıma. || **à ma** – Malumatımla. || **Avoir, prendre, donner** – Malumatı olmak, malumat almak, vermek. || **Age de** – Sinn-i rüşd. || – **de soi-même** Marifet-i nefs. || **En** – **de cause** Yaptığını bilerek, malum sebepler ile. || **Donner** – Haber vermek, malumat vermek. || **Prendre** – Tetkik etmek. || **Avoir** – **de** Görmek, seçmek, fark etmek. || **Faire** – **avec** Kesb-i muârefe etmek. || **De** – Bildik. = [cm.] İlim, irfan, hüner.

Connaissant,e [s.] Bilen, tanıyan, anlayan. || **L'être sensible et** – İnsan, beşer.

Connaissement [imz.] (bhr.) Geminin içindeki eşya-yı ticariyenin cins ve miktar ve sahiplerini mübeyyin defter, konşimento, irsaliye kaimesi. ◆ Gemi kaptanıyla eşya yükleten tüccar beynindeki mukavele, hamûle senedi.

Connaisseur,se [i. – s.] Bir işte vukuf ve mahareti olan, kâr-âşinâ, ehl-i vukuf, erbap.

Connaître [ft.] Bilmek, vâkıf olmak. ◆ Tanımak. ◆ Anlamak, fark etmek. ◆ Tefrik ve temyiz etmek. ◆ Malumatı olmak. ◆ Duymak, hissetmek. ◆ Bellemek, öğrenmek. ◆ Kabul etmek, tanımak. ◆ Takdir etmek. ◆ Bir şeyi isti'mal etmeyi bilmek: **Il connaît très bien le violon** Keman çalmasını pekâlâ bilir. || – **son monde** Münasebette bulunulan adamların künh ve mahiyetini bilmek. || – **quelqu'un de vue** Birisini şahsen tanımak. || **Ne plus** – **quelqu'un** Birisini reddetmek, artık tanımamak. ◆ Tanınmayacak derecede değişmiş bulmak. || – **le numéro** Mahir, tecrübe-dîde olmak. || – **le numéro de quelqu'un** Birisinin âdetine, tabiatına, değerine vâkıf olmak. = [fl.] – **de** (Mahkeme) Vazifedar olmak. || **Faire** – Bildirmek, anlatmak. || **Se** – Birbirini tanımak. ◆ Kendini bilmek, kendi mahiyetinden haberdar

olmak. ◆ Kendinde olmak, kendini bilmek. ◆ Bilinmek, fark olunmak. ‖ Se – à yahut Se – en Bir şey hakkında vukuf ve maharete mâlik olmak. ‖ Se Faire – Kendini bildirmek, tanıtmak. = [imz.] Vukuf, ilim.

Conné,e [s.] (Bir hastalık hakkında) Doğuştan mevcut, hılkî, vilâdî: Maladies – es Emraz-ı vilâdiye. ‖ (nb.) Muttasıl: Feuille – e Varak-ı muttasıl.

Connecter [ft.] Birleştirmek.

Connectif,ve [s.] Raptetmeye, birleştirmeye yarayan.

Connétable [imz.] Istabl-ı âmire müdürü, mirâhur. ‖ (*Comte de l'étable* terkibinden muharreftir). ‖ (as.) Serdar. = [ims.] Mirâhur veya kumandan zevcesi.

Connétablie [ims.] Eski zamanda Fransa'da umum kumandanlık. ◆ Bu umum kumandanın taht-ı riyâsetindeki meclis.

Connexe [s.] Muttasıl, merbut. ‖ (hk.) Délits – e Cerâim-i murtabıta. ‖ (nb.) Feuilles – s Evrak-ı muttasıla.

Connexion [ims.] Münasebet-i tâmme, ittisal, irtibat. ‖ (nb.) İttisal.

Connexité [ims.] Münasebet, irtibat. ‖ (hk.) Taalluk, iştirak, irtibat.

Connil yahut **Conil** [imz.] Ada tavşanına eskiden verilen nâm. ‖ (mec.) Entrika. ◆ Müşkilat.

Connivence [ims.] İhmal, müsamaha, iğmaz. ‖ (hk.) Medhal; Être de – Zî-medhal olmak.

Connivent,e [s.] Takarrüb etmekte olan. ‖ (tşr.) Nâkıs; Valvules – s Disâmat-ı nâkısa. ‖ (nb.) Uçları ittisale mâil, nâkıs.

Conniver [fl.] Müsamaha ve iğmaz etmek. ◆ Zî-medhal olmak.

Connu,e [s.] Malum. ◆ Tanınmış. ◆ Maruf, müteârif, meşhur. ‖ Être – comme le loup blanc Tamamıyla maruf ve malum olmak. = [imz.] Malum olan şey. = [ims.] (r.) Malum miktar.

Conobrer [ft.] Tanımak.

Conoïde [i. – s.] (he.) Şibh-i mahrut. ‖ (tt.) Mahrutiyü'ş-şekl.

Conque [ims.] Büyük helezonî sedef, mühre boncuğu, kavkaa. ◆ Esâtir-i kadîme cinlerinin boru makamında kullandıkları mütevatir olan helezonî bir büyük sedef. ◆ Bu şekilde şey. ‖ (tşr.) Kulağın dış cevfi, sedefetü'l-üzn.

Conquérant,e [i.] Fatih, cihangir, kişver-küşâ, gîtî-sitân. ‖ (mec.) Dilber, dilrübâ. ‖ Le – de Constantinople İstanbul'un fatih-i sahip-kırânı olan cennet-mekân Sultan Mehmed Hân-ı Sânî Hazretleri. = [s.] Fatihâne, cihangirâne. ◆ Dilîrâne.

Conquérir [ft.] (*acquérir* gibi tasrif olunur) Fetih ve zaptetmek, teshir etmek. ‖ (mec.) Kazanmak, celbetmek. ◆ Kalbini teshir etmek. ‖ Se – Fetholunmak. ◆ Kazanılmak.

Conquêt [imz.] Kazanç, sa'y ve amelle kazanılan şey, mâl-i mükteseb. (Yalnız *Acquêt* kelimesiyle birlikte kullanılır.) ‖ (hk.) Kadîmen zevceynin iştirak-i emvalleri esnasında kazanılan ve müşterek olan servet.

Conquête [ims.] Fetih, zapt, teshir; – de Constantinople Feth-i Kostantiniyye, İstanbul'un fethi; – de Damas Şam'ın fethi, fütûhu'ş-Şam. ◆ Fetholunmuş memleket vesâire, musahhar. ◆ Celb-i kulûb. ◆ Kalbi celbedilmiş kadın veya erkek. ‖ Air de – (bilhassa muaşakada) Galibâne, mutaazzımâne tavır.

Conquêter [ft.] Zapt ve teshir etmek. (Eski kelime.)

Conquis,e [s.] Fetih ve zaptolunmuş. ◆ Celp ve teshir edilmiş. = [imz. – cm.] Akvam-ı mağlûbe.

Conquisiteur [imz.] (as.) Romalılar nezdinde kura memuru zâbit.

Consacrant [imz. – s.] Bir diğer piskoposun piskoposluk resm ve âyinini icra eden piskopos.

Consacré,e [s.] Takdis olunmuş, duası okunmuş; Terre – e Mezaristan. ◆ Nâmına tahsis ve inşa edilmiş. ◆ Tayin ve tahsis olun-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

muş. ◆ İsti'mali, cevaz-ı isti'mali umumen kabul ve teslim edilmiş (tabir vesâire).

Consacrer [ft.] Vakf, teberru etmek. ◆ Takdis etmek, duasını okumak. ◆ Hasr ve tahsis etmek. ◆ Vaz' ve tayin etmek. ◆ Sarf ve isti'mal etmek. ◆ Andırmak. ◆ İtibar kazandırmak, mer'î ve muteber etmek. || **Se** – Vakfolunmak. ◆ Hasrolunmak. ◆ Kendisine ayırmak. ◆ Tahsis etmek.

Consanguin,e [i. – s.] (hk.) Baba cihetinden, li-eb; **Frère** – Ah li-eb, baba bir kardeş; **Sœur** – **e** Uht li-eb, baba bir kız kardeş (zıddı yani bir ana ve ayrı babadan kardeş olanların tabiri *Utérin*'dir).

Consanguinité [ims.] Yalnız babadan akrabalık, li-eb karâbet. || (mec.) Uhuvvet.

Conscience [ims.] Vicdan. ◆ Akide, itikat; **Liberté de** – Serbestî-i mezhep. ◆ İnsaf. ◆ İç, derûn, bâtın, zamîr. ◆ Hiss-i nefs, şuur. ◆ Dikkat ve ihtimam-ı mû-şikâfâne. ◆ Mide. || **En** – yahut **En bonne** – Hâlisâne, sıdk ve hulûsla. ◆ Kemâl-i dikkatle. || **Cas de** – Helal-haram meselesi. || **Se faire un cas de** – **de** Çok ehemmiyet vermek. || **La main sur la** – Hulûs-ı kalple. || (tba.) **En** – ve **à la** – Gündelikle. || **Par acquit de** – Baştan savma, ihmalkârâne. || **Avoir la** – **large** İçi geniş olmak. || **Décharger sa** – Doğrusunu söylemek. || **Avoir sur la** – Bir kabahati, bir cürmü bulunmak. || **Mettre sur la** – Mesul tutmak.

Consciencieusement [h.] Vicdanla, sıdk ve hulûsla, insafkârâne. ◆ Kemâl-i dikkat ve ihtimam ile, mû-şikâfâne.

Consciencieux,se [s.] (Eşhas hakkında) Vicdan sahibi, munsif. ◆ (Eşya hakkında) Vicdan ve insafla icra olunan, insaflı. ◆ Kemâl-i dikkat ve ihtimamla, mû-şikâfâne bir suretle yapılmış.

Conscient,e [s.] Kendinden haberi olan, kendini hisseden, bir şeyden haberi olan.

Conscriptible [imz.] (as.) Kuraya dâhil olabilen efrad-ı ahali, mükellefîn.

Conscriptif,ve [s.] (as.) Kuraya müteallik.

Conscription [ims.] Tahrir-i nüfus-ı askeriye. ◆ Kura keşidesi, kura usulü. || **Tomber à la** – İsmine kura isabet etmek. || – **forcée** Hizmet-i mecburiye ve şahsiye usulü. || – **des chevaux** Tahrir-i hayvanat.

Conscrire [fl.] Kura çekmek.

Conscrit [imz.] Esnana dâhil delikanlı. ◆ Kura neferi, acemi nefer; **Les** – **s** Efrad-ı cedîde, acemi neferat; – **forcé** Yeni kura neferi. (Mecburi asker kaydı yahut kura usulü ile ismine kura isabet eden acemi nefer.) || (mec.) Acemi ve tecrübesiz genç. = [s.] **Père** – Eski Roma meclis-i âyanı âzâsından olan.

Consécrateur (mr. Consacrant)

Consécration [ims.] Takdis. ◆ Papazın ekmek ve şarabı takdis etmek resm ve âyin-i mezhebîsi. ◆ Hasr, tahsis, vakf. ◆ Tasdik, kabul.

Consécutif,ve [s.] Birbiri arkasında olan, müteakip, mütevâlî, mütetâbi', bir sıraya. ◆ Diğer bir şeyin neticesi hükmünde olan. || (t.) Mütevâlî.

Consécution [ims.] Sebebiyet, müsebbibiyet. || (hy.) Devr-i kamer.

Consécutivement [h.] Müteakiben, mütevâlîyen, pey-â-pey.

Conseil [imz.] Nasihat, pend, öğüt. ◆ Nâsıh, müşavir. ◆ İhtar ve nasihati talep olunan dava vekili vesâir adam, müsteşar. ◆ Mülâhaza, tefekkür. ◆ Karar, tasmim, niyet. ◆ Meclis-i mahallî. ◆ Meclis, divan, şûrâ; – **des ministres** Meclis-i vükelâ; **Président du** – Reis-i vükelâ; – **de guerre** Divan-ı harp; – **de discipline** yahut – **disciplinaire** Terbiye meclisi; – **d'enquête** Teftiş meclisi, tahkikat meclisi; – **d'honneur** Meclis-i şeref yahut terbiye teftiş meclisi; – **de revision** Mahkeme-i temyiz-i askerî; – **de revision conscriptif** Kura muayene meclisi; – **supérieur de guerre** Meclis-i âlî-i harp; – **de dépôt** Depo meclisi; – **d'économie** Tasarruf meclisi; – **gérant** Vekil-i meclis; – **de recrutement** Ahz-ı asker meclisi. || – **d'État** Şûrâ-yı devlet. ◆ Hakem komisyonu vesâir meclisler. || **Tenir** – Akd-i meclis etmek. || **Chambre du**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– Mahkemelerde müzakere odası. || – judiciaire Sefih velisi. || (hk.) Bir maznunun müdafii, vekili, avukatı. || (bhr.) Les vents sont au – Deniz gayet râkid ve durgundur. = [cm.] İrâdat, ahkâm; Les – s de Dieu İrâdat-ı ilahiye; Les – s de la Providence Ahkâm-ı kader, mukadderat-ı ezeliye.

Conseillé,e [s.] Nasihat almış, nush ve pend olunmuş.

Conseiller [ft.] Nasihat vermek, nush ve pend etmek, öğüt vermek. || Se – Kendi kendine nush ve pend etmek, kendinden nasihat almak. ◆ Nush ve ihtar olunmak. || Se – à yahut Se – avec Danışmak, istişare etmek.

Conseiller,ère [i.] Nasihatçi, nâsıh. = [imz.] Müşavir, müsteşar. ◆ Bir meclis veya mahkeme âzâsından olan. || – d'État Şûrâ-yı Devlet âzâsından. || – d'ambassade Sefaret müsteşarı. || – aulique Müşavir-i hâs. || – légiste Hukuk müşaviri. = [ims.] Bir meclis veya mahkeme âzâsından birinin zevcesi.

Conseilleur [imz.] Nasihatçi, nâsıh. (Hemen yalnız şu darb-ı meselde müsta'meldir.) Les – s ne sont pas les payeurs Nasihatçiler verdikleri nasihatten terettüb edebilecek ziyanı tazmin etmezler.

Consensuel,le [s.] Rıza-yı tarafeynle, bi't-terâzî, icap ve kabul ile mün'akid. || Contrat – Bu vechle mün'akid mukavele.

Consentant,e [s.] Razı, rıza veren.

Consentement [imz.] Rıza, muvâfakat. ◆ İttifak-ârâ. || – verbal Muvâfakat-ı şifâhiye. || – par écrit Tahriren muvâfakat.

Consenti,e [s.] Tarafeynin muvâfakatiyle mukarrer. ◆ Kabul edilmiş, rıza gösterilmiş.

Consentir [ft.] (*sentir* gibi tasrif olunur) Rıza vermek, razı olmak, muvâfakat etmek. ◆ İnanmak, itimat etmek. || (bhr.) (Direk vesâire hakkında) Kırılmak, eğrilmek, rüzgâra karşı dayanamamak. || Qui ne dit mot consent Sükût ikrar sayılır. = [ft.] Emretmek, hükmetmek. ◆ Müsaade etmek.

Conséquemment [h.] Tatbiken, ona göre, muktezâsınca, mûcebince; Agir – Mûcebince hareket etmek. ◆ Binaenaleyh, binâberin.

Conséquence [ims.] İstihraç edilen netice. ◆ Fikr-i istintac, kudret-i istintâciye. ◆ Akıbet, avâkıb-ı umur. ◆ Ehemmiyet. || En – Mûcebince, muktezâsınca. ◆ Binaenaleyh. || De – (Eşhas hakkında) Ehemmiyetli. ◆ (Eşya hakkında) Netâyice müncer. || Sans – Ehemmiyetsiz. ◆ Bir gûne netâyice müncer olmaksızın. || Tirer à – Vahamet ve mesuliyeti hâiz, dâî bulunmak. || Homme de – Ehemmiyetli, itibarlı adam.

Conséquent,e [s.] Rabıtalı. ◆ İcab-ı hâle göre hareket eden. ◆ Devamlı, mâbadlı. ◆ Bi'l-muhakeme akıl ve mantığa göre hareket eden. || – à yahut – avec ….ya müteallik, muvâfık. || – de ….nın neticesi.

Conséquent [imz.] (r. – mn.) Bir muâdele veya kaziyenin ikinci haddi, tâlî, lâzım, muahhar. || (sr.) Muzâfun-ileyh. || Par – Binaenaleyh.

Conservateur,trice [i. – s.] Muhafaza eden, hâfız, muhafız, bekçi. ◆ (Siyasiyatta) Muhafazakâr, konservatör. ◆ Kütüphane ve müze vesâire müdürü. ◆ Orman seyyar müfettişi.

Conservatif,ve [i. – s.] Muhafaza eden, muhafazaya hâdim. (Eskidir.) = [imz.] İngilizler "Tory" denilen muhafazakârân fırkasına bazen bu ismi verirler.

Conservation [ims.] Hıfz, muhafaza, vikaye. ◆ Vikaye ve tahaffuz hakkı. ◆ Mahfûziyet. ◆ Hâfızlık, muhafızlık. ◆ Hâlihazırı muhafaza. || (as.) – de la vitesse Muhafaza-yı sürat (mermi hakkında).

Conservatoire [s.] Hıfzî, muhafaza ve vikayeye sebep, alet olan.

Conservatoire [imz.] Sanâyi ve fünûna müteallik alet ve edevat vesâir numûne olacak şeylerin muhafaza olunduğu daire-i mahsusa. ◆ Meccânen musiki talimine mahsus mektep, musiki talimhânesi. ◆ Paris'in merkez emniyet sandığı.

Conserve [ims.] Şekerleme. ◆ Kapalı kutu veya şişe içinde mahfuz me'kûlat, sebze, konserve, salamura. || (bhr.) Hîn-i hâcette

müdafaa ve muhafaza için bir sefineye refakat eden sefine, muhafız gemi. ◆ Bir limanda depo hizmetini gören sefine, depo gemisi. || De – Birlikte, beraber. = [cm.] Renkli gözlük.

Conserver [ft.] Saklamak, gözetmek, hıfz ve vikaye, sıyânet etmek. ◆ Bozulmaktan, çürümekten muhafaza etmek. ◆ Güzelliğini, tarâvetini muhafaza eylemek. ◆ Korumak, elden çıkarmamak. ◆ Ber-devam tutmak, kesmemek. || (bhr.) Diğer bir gemiyi gözden kaybetmeyerek denizde seyahat etmek. || – sa tête İtidal-i demini, sekînetini muhafaza etmek. || (as.) – les distances Mesafeleri muhafaza etmek (Esna-yı meşy ve harekette kıtaat-ı askeriyenin beynlerindeki mesâfat-ı muayyeneyi muhafaza demektir.) || Se – Muhafaza olunmak, kendi hayat ve sıhhatine dikkat etmek. ◆ Devam etmek, bâki olmak. ◆ Hatırda tutulmak, unutulmamak. ◆ Kendisi için ayırmak, saklamak.

Considérable [s.] Hatırı sayılır, haysiyet ve nüfuz sahibi, muteber. ◆ Külliyetli, kesretli. ◆ Ehemmiyetli, mûtenâ. ◆ Büyük, cesim, azim.

Considérablement [s.] Pek çok, külliyetli, ziyadesiyle.

Considérant [imz.] Bir hükm-i kanuninin esbab-ı mûcibesi. ◆ Esbab-ı mütalaat.

Considération [ims.] Mülâhaza, mütalaa, tefekkür. ◆ Dikkat, ihtimam. ◆ Riayet, hürmet. ◆ İtibar, haysiyet. ◆ Sebep, illet. || – s distinguées (İnşâda) İhtiramat-ı fâika. || Prendre en – Nazar-ı itibara almak. || En – de ve à la – de Nazaran. || à votre – Hatırınız için, size riayeten. || (as.) – s stratégiques Sevkü'l-ceyş mülâhazatı. || – s tactiques Ta'biye mülâhazatı.

Considéré,e [s.] Muteber. ◆ Hürmete mazhar. ◆ Nazar-ı mülâhazaya alınmış. ◆ Dikkatle bakılmış. ◆ Addolunmuş, ma'dud. ◆ Mütefekkir.

Considérément [h.] Mülâhaza ve dikkatle. (Az kullanılır.)

Considérer [ft.] Dikkatle bakmak. ◆ Mülâhaza ve tefekkür etmek. ◆ Takdir etmek, nazar-ı itibara almak. ◆ Addetmek, itibar etmek, bir türlü nazarla bakmak. ◆ Hürmet etmek, ehemmiyet vermek. ◆ Taalluk etmek, ait ve dair olmak. || – comme … diye, gibi telakki etmek, add ve itibar eylemek. || Se – Nazar-ı mülâhazaya alınmak, hakkında hüküm verilmek, fikir beyan edilmek. ◆ Kendi kendisine dikkatle bakmak. ◆ Kendisini ehemmiyetli görmek. ◆ Birbirine hürmet ve riayet etmek.

Consignataire [imz.] Kendisine bir emanet teslim olunan adam, emanetçi. ◆ Mürselün-ileyh, mütesellim.

Consignateur [imz.] Bir tacir ve mağazaya satılmak üzere eşya gönderen adam, mürsil, müsellim.

Consignation [ims.] Emanet, vedîa, depozito. ◆ Bir tacir veya komisyoncuya gönderilen eşya. || (hk.) – judiciaire Bir meblağın mahkeme sandığına emaneten vaz'ı, vedîa.

Consigne [ims.] (as.) Emir, talimat, tembih. ◆ Göz hapsi. ◆ Tevkif, izinsizlik. ◆ Şâkirdanın izinsiz cezası. ◆ İstasyonlarda vakit gelinceye kadar tevakkuf. ◆ Yolcuların eşyalarını koydukları mahal. ◆ Ocak karıştıracak. || (as.) Manger la – Parolayı unutmak. ◆ Bir tembihi der-hatır edememek. || – des sentinelles Nöbetçi tembihatı. || – s correctionnelles Tevkifat-ı te'dibiye. || – à la caserne Kışlada tevkif, kışla-bendlik. || – des vedettes Süvari nöbetçileri tembihatı. || – de guérite Kulübe tembihi. (Nöbetçi kulübesine ta'lik edilen tahrirî tembih.) || – s de grand'garde Büyük karakol tembihatı. || – de guerre Sefer tembihi. || – de poste Posta, karakol tembihi. || – de poste de police Zapturapt karakolu, karakolhânesi tembihi. || – de sentinelle de drapeau Sancak nöbetçisi tembihi. || – de sentinelle de glacis Şiv-i sahra nöbetçisi tembihi. || – de sentinelle en campagne Sefer nöbetçisi tembihi. || – d'enjonction Emir, tekdir tembihi. || –

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

écrite Tahrirî tembih. || – changée Mütebeddil, değişmiş tembih.

Consigne [ims.] yahut Portier – Kışla vesâir emâkin-i askeriye kapıcısı.

Consigné,e [s.] Emaneten bırakılmış, mevdu', depozito. ◆ Merhun. ◆ Hikâye ve nakil edilmiş. || (as.) Tembihli, emirli. ◆ Mahpus, mevkuf, izinsiz. || – à la caserne Kışlada mevkuf, kışla-bend.

Consigner [ft.] Emaneten bırakmak, tevdî etmek, depozito etmek. ◆ Terhin etmek, rehin bırakmak. ◆ Bir tacir veya komisyoncuya eşya göndermek. ◆ Naklolunacak eşyayı nâkile teslim ve defterine kayıt etmek. ◆ Kayıt, tahrir, işaret etmek. ◆ Kapıdan kovmak, içeriye almamak. ◆ (Şâkirdan hakkında) İzinsiz bırakmak. ◆ Zikir ve îrad etmek. || (bhr.) – un navire Bir sefineyi içine yük tahmil edecek adamın emrine müheyyâ bulundurmak. || – quelqu'un à la porte Birisinin içeri girmesini men etmek, birisine karşı kapıyı kapamak. || (as.) Evâmir, tembihat, talimat vermek. ◆ Göz hapsine koymak. ◆ Hapis, tevkif etmek, izinsiz bırakmak.

Consistance [ims.] Kıvam, tasallüb. || (mec.) Sebat, metanet, karar. ◆ Sübut, istikrar. ◆ İtibar, haysiyet. ◆ Sıhhat, vüsuk. ◆ Bir şeyin neden ibaret olduğu: Un bois d'une – de cent hectares Yüz hektardan ibaret bir koru.

Consistant,e [s.] Kıvamlı, sulb. ◆ Muhtemel, esaslı. ◆ Sebatlı, metin. ◆ Mürekkep, ibaret: Biens – s en terres Araziden ibaret mülk.

Consister [fl.] Kaim olmak, devam etmek. ◆ Mütevakkıf olmak, menut ve vâbeste olmak. ◆ İbaret olmak. || Faire – İbaret addetmek.

Consistoire [imz.] Papa'nın taht-ı riyâsetinde mün'akid kardinaller meclisi. ◆ Protestan ve İsrailîlerin meclis-i mezhebîsi. ◆ Meclis.

Consistorial,e [s.] Kardinaller yahut Protestan veya İsrailî meclis-i mezhebîsine müteallik. (cmz. *consistauriaux*)

Consistorialement [s.] Kardinaller veyahut Protestan veya İsrailî meclis-i mezhebîsi hüküm ve kararıyla veya bu meclis usulünce.

Consœur [ims.] Bir manastırda yaşayan, bir tarik-i rûhânîye mensup rahibe.

Consolable [s.] Kabil-i teselli.

Consolant,e [s.] Teselli veren, tesliyet-âmiz, tesliyet-bahş.

Consolateur,trice [i. – s.] Teselli verici, tesliyet-bahş. || L'esprit – Ruh-ı Kudüs.

Consolatif,ve [ims.] Teselli vermek hâssasını hâiz, bâis-i teselli.

Consolation [ims.] Teselli, tesliyet, teselli-i hatır. ◆ Teselli-âmiz söz. ◆ Teselliyi bâis olan şey veya şahıs, medar-ı teselli. ◆ Hoşnutluk, memnuniyet.

Consolatoire [s.] Medar-ı teselli olan.

Console [ims.] (m.) Dirsek, ferş. ◆ Konsol. ◆ Raf. || (as.) Kafes konsolu. (Bir rövolver kafesinin namlusunu idhal ve tespite mahsus olan mahal.)

Consolé,e [s.] Müteselli.

Consoler [ft.] Teselli etmek, teselli vermek. ◆ Tehvin ve tahfif etmek. || Se – Teselli bulmak, müteselli olmak. ◆ Yekdiğerini tesliyet etmek. ◆ Kabil-i teselli olmak.

Consolidable [s.] Kabil-i takviye ve tahkim. ◆ Düyun-ı daimeye tahvili mümkün (deyn). || (crh.) Kabil-i cebir.

Consolidant,e [s.] Takviye ve tahkim eden. || (crh.) Mukavvim, musallib, mücebbir.

Consolidation [ims.] Takviye, tahkim. || (crh.) Cebir. || – de la dette publique Düyun-ı umumiyenin düyun-ı daimeye tahvili.

Consolidé,e [s.] Takviye ve tahkim olunmuş. ◆ Sabit, metin bir hâle getirilmiş. || Dettes – es Düyun-ı daime. = [imz. – cm.] Esham-ı umumiye, konsolit.

Consolidement [imz.] Tahkim, takviye. ◆ Düyun-ı umumiye karşılığı, teminat.

Consolider [ft.] Takviye ve tahkim etmek. ◆ Teyit ve te'kid etmek. ◆ Bir deyn-i umumi-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

nin faizini te'diye için vâridat tahsis etmek, teminat göstermek. ◆ Bir vakt-i muayyene kadar kabil-i te'diye olan bir deyni daimi faizli bir deyn hâline ifrağ etmek. || (crh.) Bir kırık veya yarığı yapıştırmak, cebir etmek.

Consommable [s.] Kabil-i sarf ve istihlâk.

Consommateur [imz.] İkmâl ve itmam edici. ◆ Sarf ve istihlâk eden, müstehlik. ◆ Lokanta ve kahve ve meyhâne vesâire müdavimi, müşterisi. || Bir şeyi nokta-i mükemmeliyetine îsal eden.

Consommation [ims.] Sarf ve istihlâk. ◆ Bir lokanta ve kahvehânede yenip içilen şey. ◆ İtmam, ikmâl. ◆ Hitam, son. || – **du mariage** Nikâhın icrasından sonra mukarenet, duhul. || **La – des siècles** Âhir zaman. || **Droit de** – Müskirat resmi. || – **extérieure** Sarfiyat ve istihlâkât-ı hariciye. || – **locale** İstihlâkât-ı mahalliye. || – **productive** İstihlâkât-ı müsmire. || (hk.) **Prêt à** – Umur-ı zâtiyeye sarf ve istihlâk olunmak üzere olunan ikraz. (Mukabili *Prêt à usage*'dır.) || (ma.) – **de décompte** Hesap, muhasebe bakiyesinin ikmâli. || – **de compte** İkmâl-i hesap. || (as.) – **d'armes** Esliha sarfiyatı. || – **d'effets** Eşya sarf ve istihlâki. || – **par versement** Teslim tarikiyle sarf. || – **par remise** Tevdî tarikiyle sarf. || – **par vétusté** Eskilik hasebiyle sarf.

Consommé [imz.] Pek kuvvetli et suyu, meraka-yı mugaddiye.

Consommé,e [s.] Kemâle ermiş, mükemmel. ◆ Sarf ve istihlâk olunmuş. ◆ İkmâl ve itmam olunmuş. ◆ Çok kaynamış (çorba, et suyu).

Consommer [ft.] Sarf ve istihlâk etmek. ◆ İtmam ve ikmâl etmek. ◆ İrtikâb ve icra etmek. ◆ Nihayet dereceye götürmek, evc-i bâlâya îsal etmek. ◆ İsraf etmek, yiyip bitirmek. ◆ (Yemek, reçel vesâire hakkında) Yemek, istemek, mütevakkıf ve muhtaç olmak: **Ces confitures consomment beaucoup de sucre** Bu reçeller çok şeker yer. || – **le mariage** (Zevceyn hakkında) Mukarenet etmek. = [fl.] ve **Se** – (Et hakkında) Kuvvetli bir et suyu verecek surette suda hallolunmak, çok pişmek. ◆ İkmâl ve itmam ve icra edilmek. ◆ Sarf ve isti'mal edilmek.

Consomptif,ve [s.] (t.) Çürümüş etleri yakıp düşüren, muharrib. = [imz.] İlac-ı muharrib.

Consomption [ims.] Telef, mahv, itlaf, imha. || (t.) Hastalıktan bedenin tedricen kuvvetini zayi edip zayıf ve nahif olması, erime, üzüntü, sill, inkıhâl. || – **raccourcie** yahut – İpek böceklerine ârız olur kısalık hastalığı.

Consonnance [ims.] Tevâfuk-ı asvat, âhenk. ◆ Seci, kafiye. (Zıddı: *disconsonnance*)

Consonnant,e [s.] Tevâfuk eden, âhenk teşkil eden (asvat), seci, müsecca', mukaffâ.

Consonne [ims.] Harekesiz okunamayan harf, sâit, harf-i sâit. = [s.] **Lettre** – Kezâ.

Consonner [fl.] (Sesler hakkında) Birlikte güzel bir âhenk çıkarmak, tevâfuk etmek. || (mec.) Uymak, âhenkdar olmak.

Consorts [imz. – cm.] Rüfeka, şürekâ. (Yalnız zemm ve kadh makamında müsta'meldir.)

Consoude [ims.] (nb.) Karakafes, merkep kulağı, üznü'l-himar.

Conspect [imz.] (*kon-spè* yahut *kon-spèkt*) Nazar, enzar.

Conspirant,e [s.] **Force** – **e** (mha.) Kuvve-i müşâreke.

Conspué,e [s.] Alenen tahkir ve terzil olunmuş.

Conspuer [ft.] Alenen tahkir ve terzil etmek. ◆ Terzil için nidâ etmek.

Constable [imz.] İngiltere'de polis zâbiti.

Constamment [h.] Sebat ve metanetle. ◆ Ale'd-devam. ◆ Mevsûkan. (Bu mânâ eskimiştir.)

Constance [ims.] Sebat, metanet. ◆ Devam, ikdam. ◆ Sabır. ◆ Vefa, hakikat.

Constant,e [s.] Sebatlı, metanetli, sabit-kadem. ◆ Sahih, muhakkak, müspet. ◆ Daimi, devamlı. ◆ Mukdim. ◆ Vefadar, hakikatli. ◆ Vefadarâne, sadıkane. || (bhr.) **Vents** – **s** İstikameti değişmeyen rüzgârlar.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Constantinople [ih.] İstanbul, Kostantiniyye.

Constantinopolitain,e [i. – s.] İstanbullu. ◆ İstanbul'a ait.

Constatation [ims.] İspat, zâhire ihraç. ◆ Tahakkuk, tebeyyün ettirme; – **des délits** Cünhaların zâhire ihracı. = [ims. – cm.] Tahkikat-ı vâkıa.

Constaté,e [s.] Muhakkak, müspet, mütebeyyin: **Légalement** – Nizamen müspet, mütebeyyin.

Constater [ft.] İspat etmek, zâhire ihraç etmek, tebeyyün ettirmek. ◆ Tasdik etmek. || – **de visu** Reyü'l-ayn müşahede etmek.

Constellation [ims.] (hy.) Cümle-i kevkebiye, burç. || (mec.) Talih. ◆ Zevât-ı meşhure. ◆ Az bir yere serpilmiş, dağılmış şeyler. || – **s australes** Cümel-i kevkebiye-i cenubiye.

Constellé,e [s.] Mükevkeb. ◆ Serpilmiş, dağılmış. ◆ Kevkeb şeklinde.

Conster [fl.] Tahakkuk etmek. (Yalnız gaib sîgalarında tasrif olunup hukuk işlerinde müsta'meldir.)

Consternation [ims.] Ye's, fütur.

Consterné,e [s.] Ye's ve fütura duçar.

Consterner [s.] Hayret îras etmek. ◆ Ye's ve fütura duçar etmek.

Constipant,e [s.] İnkıbaz veren, kabız.

Constipation [ims.] Kabz, inkıbaz, peklik, hasr.

Constipé,e [s.] Kabzolmuş, inkıbaza uğramış, munkabız. ◆ Endişe-nâk.

Constiper [ft.] Kabzetmek, inkıbaz vermek. || **Se** – Kabzolmak, inkıbaza uğramak.

Constituant,e [s.] Teşkil ve terkip eden. || (k.) Mükevvin. || (hk.) Müvekkil. ◆ İrad getiren veya tahsis eden.

Constitué,e [s.] Teşkil ve terkip olunmuş; **Corps bien** – Güzel endam; **Corps mal** – Çirkin, biçimsiz endam. ◆ (Hükûmet ve ahkâm-ı kavânîn hakkında) Müesses, mer'î. || (mec.) Yaratılmış, vücut bulmuş. || **Rente** – **e** Tahsis olunmuş vâridat.

Constituer [ft.] Teşkil ve terkip etmek. ◆ Bir cismin cüz-i aslî ve esasîsi olmak. ◆ Tanzim ve tensik etmek. ◆ Tesis etmek, teşkil etmek. ◆ Tahsis ve tayin etmek. ◆ Nasb etmek. ◆ Havale ve tevkil etmek. ◆ Koymak, ilka etmek; – **quelqu'un prisonnier** Birini hapse koymak. || – **une nation** Bir kavmin kavânîn ve nizâmatını tertip ve tesis etmek. || **Se** – Terekküb ve teşekkül etmek. ◆ Kendi kendini addetmek. || **Se – prisonnier** Harpte (esir gibi) teslim olmak. ◆ Kuvve-i zabıtaya gidip arz-ı teslimiyet etmek.

Constitutif,ve [s.] Bir şeyin terkibine dâhil olan, bir şeyi terkip ve teşkil eden ecza-yı asliyeden olan. || (k.) Mükevvin. || (hk.) **Titre** – **de propiété** Tasarruf senedi.

Constitution [ims.] Terekküb, teşekkül. ◆ Bünye, cibillet: – **médicale** Cibillet-i tıbbiye. ◆ Usul-i hükûmet. ◆ Vekâlet, vekâletnâme. ◆ Tahsis, muhassasat. ◆ Vaz'. ◆ Nasb, tayin. ◆ Tertip, tedarik: – **de dot** Tertib-i cihaz. ◆ Drahoma tertip ve tedariki. || (as.) Tensik; – **militaire** Tensikat-ı askeriye. || – **des corps** Teşkil, tensik-ı kıtaat. || – **des côtes** Teşkilat-ı sevâhil. || – **des lignes d'opérations** Hututü'l-harekâtın teşekkülü. || (ht.) – **atmosphérique** Cibillet-i hava.

Constitutionnalité [ims.] Meşrutiyete tevâfuk.

Constitutionnel,le [s.] Meşrutiyete mensup veya mutabık. || (t.) Bünyevî.

Constitutionnellement [h.] Meşrutiyet ile.

Constricteur [imz. – s.] Sarıp sıkan, sıkıcı; **Boa** – Sardığı hayvanı sıkıp itlaf eden boa yılanı. || (tşr.) Sıkan adale, muassir, mazîk.

Constriction [ims.] Sarıp sıkma, ta'sir.

Constringent,e [s.] (t.) Sarıp sıkan, muassir, muzîk.

Constructeur [imz.] Yapan, bina ve inşa eden, bânî. ◆ Mimar.

Construction [ims.] Yapı, bina. ◆ Mimarlık, kalfalık. ◆ Ebniye inşası, inşa. ◆ Terkip ve teşkil. ◆ Tertip, tanzim. || (he.) Tersim. || (cğ.) Harita tanzimi. || (c.) – **d'une équation** Bir muâdeleyi şekl-i hendesî ile tersim. || – **s**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

navales İnşaat-ı bahriye. || – s militaires Ebniye-i askeriye. || Entrepreneur de – s İnşaat müteahhidi. || (nh.) Terkib-i kelâm, inşâ.

Construire [ft.] Yapmak, bina, inşa etmek. ◆ Tertip ve tanzim etmek. ◆ Vücuda getirmek. ◆ Terkip ve teşkil etmek. ◆ Eşkâl-i hendesiye tersim etmek, çizmek. ◆ Rapt-ı kelâm etmek, kaleme almak. || Se – Yapılmak. ◆ Kendi için yapmak.

Construit,e [s.] Bina ve inşa olunmuş. ◆ Yapılmış, teşkil edilmiş. ◆ Tanzim ve tertip olunmuş.

Consubstantialité [ims.] (*si*) Bir cevherden olma. (Hıristiyanların itikadınca ekanîm-i selâsenin hâli.)

Consubstantiel,le [s.] (*si*) Bir cevherden, hem-cevher. (Hıristiyanların itikadınca ekanîm-i selâsenin beherine ıtlak olunur.)

Consubstantiellement [h.] (*si*) Hem-cevher olarak.

Consul [imz.] Eski Roma hükûmeti reislerinden biri, konsül. ◆ Konsolos, şehbender; – général Baş-şehbender, ceneral konsolos; Vice – Şehbender vekili, viskonsolos; Elève – Konsolos mülâzımı. ◆ Vaktiyle umur-ı ticariyede istişare için mahkemeye memur tacir. (*Juge* – dahi denilir.)

Consulaire [s.] Eski Roma'da konsül unvanını hâiz reise müteallik. ◆ Bu makamda bulunmuş olan. || Juridiction – Ticaret mahkemesi hükmü. || Tribunal – Konsoloshâne mahkemesi. ◆ Ticaret mahkemesi. || Provinces – s Eski Roma devletinin konsül mâzulleri tarafından idare olunan eyaleti.

Consulairement [h.] Ticaret mahkemesince. ◆ Konsoloshâne mahkemesi marifetiyle.

Consulat [imz.] Konsolosluk, şehbenderlik. ◆ Konsoloshâne, şehbenderhâne. ◆ Eski Roma'da bir konsülün sıfat ve müddet-i hükûmeti.

Consultant,e [i. – s.] Kendisiyle istişare olunan (tabip veya davavekili), müşavir. ◆ Rey talep eden, istişare eden.

Consultatif,ve [s.] Müşâvere ve istişareye müteallik, istişare için tesis olunmuş. || Voix – ve İhtar makamında olup hükme medârı olmayan rey.

Consultation [ims.] İstişare, müşâvere. ◆ Tabiplerin bir hastaya bakmak için vâki içtimâ ve istişareleri, konsülto. ◆ Hâkimlerin müzakere için içtimâları. ◆ Bir tabip veya avukattan talep olunan rey. || Salle de – Muayenehâne.

Consulte [ims.] İtalya ve İsviçre'de meclis, meclis-i idare. || – sacrée Papalık makamının bir meclis-i mahsusu. ◆ İstişare, danışma.

Consulter [ft.] Danışmak, istişare etmek, reyini almak. ◆ Müracaat etmek. ◆ Muayene ve tecrübe etmek, yoklamak. ◆ Tefeül, istihare etmek. ◆ Konsülte etmek. || – le miroir Aynaya bakmak. || – l'oracle Hâtiften istiknah etmek. = [fl.] Akd-i müşâvere ve müzakere etmek. || Se – İstişare ve tezekkür olunmak. ◆ Kendi kendine bir işi tezekkür etmek, etrafıyla düşünmek.

Consulteur,trice [i.] Reyine müracaat ve istişare olunan adam. ◆ Danışan, birinin rey ve fikrine müracaat eden adam. ◆ Dine müteallik müşkilatı hall için Papa tarafından tayin olunmuş memur-ı rûhânî.

Consumable [s.] Sarf, istihlâk, israf veya ihrak olunabilen.

Consumant,e [s.] Sarf, istihlâk, israf veya ihrak eden.

Consumé,e [s.] Sarf ve istihlâk olunmuş. ◆ Mahvolmuş, çürümüş, muhterik olmuş. || (mec.) (Vakit ve zaman hakkında) Tahsis edilmiş, isti'mal olunmuş.

Consumer [ft.] İstihlâk, sarf etmek. ◆ Mahv, telef etmek. ◆ Yakmak, ihrak etmek. ◆ İsraf etmek, yiyip bitirmek. ◆ İzâa etmek. ◆ Bitirmek, çürütmek. ◆ (Vakit ve zaman hakkında) Hasr ve tahsis etmek. || Se – Mahv ve telef olmak. ◆ İsraf olunmak. ◆ Eriyip bitmek. ◆ Bitmek, çürümek. ◆ Beyhûde yorulmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Consumptibilité [ims.] (*son-pti*) Mahv ve telef olmak, yanıp bitmek, eriyip gitmek kabiliyeti.

Contact [imz.] (*t* okunur) Temas, ittisal. ◆ Münasebet, irtibat. ‖ (ht.) Temas, mülâmese. ‖ (t.) Delk. ‖ **Point de** – Nokta-i temas ve (mec.) Vasıta-i münasebet olan iştirak-i fikir ve akıl. ‖ (mna.) Lems, temas.

Contagieux,se [s.] Sirayet eden, sârî. ◆ Sirayet ettiren. ‖ (mec.) Efkâr ve hissiyatını diğerlerine söylemeyi seven. ‖ (t.) Sârî, advâ (hastalık).

Contagion [ims.] (t.) Sirayet. ◆ Sû-i ahlak sirayeti. ◆ İntişar, taammüm. ◆ İllet-i sâriye ve hususiyle veba.

Contagiosité [ims.] Kabiliyet-i sirayet.

Contamination [ims.] Murdarlık, pislik, levs. ◆ Bulaşıklık.

Contaminé,e [s.] Murdar, mülevves. ‖ (t.) Bulaşık.

Contaminer [ft.] Telvis etmek. ◆ Mukaddes bir şey hakkında hürmetsizlikte bulunmak. ◆ Bulaştırmak.

Conte [ims.] Hikâye, kıssa, mesel, masal. ‖ (mec.) Asıl ve esası olmayan söz veya rivayet, masal. ‖ – **gras** Açık hikâye. ‖ – **s blues** Cin ve peri hikâyeleri, kocakarı masalları ve (mec.) gülünç, inanılmayacak rivayetler, sözler.

Contemplateur,trice [s.] Seyir ve temâşâ eden, bir şeye ve ale'l-husus manzara-i tabiata veya saha-i semâya hayran bakarak derin tefekkürata dalan, murâkıb, mütehayyirâne nigeran olan.

Contemplatif,ve [s.] Seyir ve temâşâ ederek tefekkürata ve tahayyülata dalmayı seven ve bu tabiatta bulunan. ◆ Bu hâle müteallik. ◆ Hayalî, manevi.

Contemplation [ims.] Seyir ve temâşâ ederek derin tefekkürat ve tahayyülata dalma. ◆ Murâkabe, istiğrak. ◆ Sülûk. ◆ Mülâhaza, teemmül.

Contemplativement [h.] Seyir ve temâşâ etmekle beraber derin tefekkürat ve tahayyülata dalarak, murâkabe ve istiğrakla.

Contempler [ft.] Derin derin düşünerek bakmak. ◆ Aşk ve hayretle bakıp seyretmek. ◆ Murâkabe ve istiğraka dalmak. ◆ Dikkatle seyir ve temâşâ etmek.

Contemporain,e [s.] Muasır, hem-asır. ◆ Asr-ı hâzıra mensup, hâzır. ‖ **Histoire – e** Karn-ı hâzır tarihi, kurun-ı ahîre, müteahhire tarihi. ‖ **Historien** – Kendi asrının tarihini yazan müverrih. = [imz.] Muasır, muasırîn.

Contemporanéité [ims.] Muasırlık, hem-asır olma, muâsarat.

Contempteur,trice [i.] Tahkir ve tezyif edici. ◆ Muhakkir, hor ve zelil gören.

Contemptible [s.] Tahkir ve tezyife şâyan.

Contenance [ims.] İstiâb, sığma. ◆ Genişlik, vüs'at. ◆ Duruş, vaziyet. ◆ Tavır, hâl. ‖ **Faire bonne** – Karar ve sebat göstermek, müşkil veya nazik bir mevkide gayret veya maharet göstermek. ‖ **Prendre** – Birdenbire şaşırıp kalmak. ◆ İtidal-i demini kaybetmek. ‖ **Par** – Tavrını bozmamak, nasıl duracağını şaşırmamak için. ‖ **Servir de** – Bir adamın duracağını, hareket edeceğini şaşırmamak için işe yarayan baston, şemsiye, mendil vesâire gibi şeyler hakkında müsta'meldir.

Contenant,e [s.] İstiâb eden, hâvi, şâmil. = [imz.] Zarf. ‖ **Le – et le contenu** Zarf ve mazruf.

Contendant,e [s.] Rekabet ve müsabakatta bulunan, rakip. ◆ Kavga, münâzaa eden.

Contenir [ft.] (*tenir* gibi tasrif olunur) İstiâb etmek. ◆ Cem' ve ihâta etmek. ◆ Hâvi ve şâmil olmak. ◆ Tutmak, zapt ve idare etmek. ◆ İlerlemesine, yayılmasına mani olmak. ‖ (as.) – **l'ennemi** Düşmanın harekâtını men ve tevkif etmek. ‖ **Se** – Kendini zaptetmek, sakınmak. ◆ İmsak ve perhiz etmek.

Content,e [s.] Hoşnut. ◆ Memnun. ◆ Razı, kani. = [imz.] Arzu olunan şey. ‖ **Avoir**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

son – Arzu ettiğine nâil olmak ve (müstehziyâne) aradığını bulmak.

Contentement [imz.] Hoşnutluk, memnuniyet. ◆ Rıza, kanaat.

Contenter [ft.] Hoşnut etmek, memnun etmek. ◆ İrzâ, ikna etmek. ◆ Borcunu ödemek. ◆ (bir meyil ve arzu) İcra etmek. || **Se** – Hoşnut ve memnun olmak. ◆ Kanaat etmek, razı olmak. ◆ İktifa etmek.

Contentieusement [h.] (*si*) Münâzaa, münakaşa ile. ◆ Münâzaun-fih olarak.

Contentieux,se [s.] (*si*) Münâzaa ve münakaşayı seven. ◆ Münâzaalı, münâzaun-fih. = [imz.] Münâzaalı işler, ihtilâfat. || – **administratif** Meclis-i idareye ait deâvî. || **Bureau de** – Umur-ı deâviye kalemi. ◆ (Hariciye Nezâreti'nde) Umur-ı hukukiye-i muhtelite kalemi.

Contentif,ve [s.] (crh.) Bir aleti yahut kırık kemikleri veya yaranın eczasını bir hâlde durdurmaya mahsus (bağ ve sargı vesâire), mümsik.

Contention [ims.] İt'âb-ı zihn. ◆ Bir şey yapmak. ◆ Münâzaa, ihtilaf, münakaşa. ◆ Münâzaa ve mübâhasede germî. || (crh.) Bir yarık veya kırık eczasının yerli yerinde durdurulması, imsâk.

Contenu [imz.] Bir zarfın içinde bulunan şey, muhteva, mazruf. ◆ Mazmun, münderecat, muhteviyat.

Contenu,e [s.] Kendini zapteden, hâzım, mutedil. ◆ Hakikat-i hâlde mevcut. ◆ Zapt ve teskin edilmiş.

Conter [ft.] Nakletmek, hikâye etmek. ◆ Masal söylemek. ◆ Ezber okumak. || **En** – yahut **En – de belles** Saçmasapan ve gülünç şeyler söylemek. || **En – à une femme, lui – fleurette** Mülâzemet-i âşıkanede bulunmak.

Contestable [s.] Kabil-i itiraz ve ihtilaf, münâzaun-fih. ◆ Meşkûk, şüpheli.

Contestant,e [s.] Muteriz, muhalif, muhâsım, muârız. ◆ Münâzaacı. = [imz. – cm.] Müddeî ile müddeâ-aleyh, tarafeyn, muhâsımlar.

Contestation [ims.] Münâzaa, itiraz. ◆ İhtilaf. ◆ İddia. ◆ Münakaşa. || **Mettre en** – İtiraz etmek, kabul ve tasdik etmek. || **Sans** – Bilâ-hilâf, hiç şüphesiz.

Conteste [ims.] Hilâf, ihtilaf, münâzaa. ◆ Dava. (El-yevm yalnız *Sans* – ve *En* – gibi bir iki tabirde müsta'meldir.) || **Sans** – Bilâ-hilâf.

Contesté,e [s.] Muârazalı, muhtelefün-fih. ◆ Münâzaun-fih. ◆ İnkâr olunmuş, gayr-ı musaddak.

Contester [ft.] İtiraz etmek. ◆ Muhalefet etmek. ◆ İnkâr etmek, kabul etmemek. = [fl.] İhtilafta bulunmak, münâzaa etmek. || **Se** – İnkâr olunmak. ◆ Birbirinin hakkını ret ve inkâr etmek.

Conteur,se [i. – s.] Hikâyeler nakleden adam, kıssahan, masalcı. ◆ Hikâyât ve kısas yazan, hikâye-nüvis. ◆ Saçmasapan şeyler söyleyen, herze-gû. || – **de fleurettes** yahut sadece – Mülâzemet-i âşıkanede bulunan adam.

Contexte [imz.] İbarenin metni, suret-i ibare, siyak ve sibak. ◆ Tarz-ı ifade. ◆ Mündericat.

Contexture [ims.] İrtibat, intisac. ◆ Örgü. ◆ Tertip, tanzim.

Contigu,ë [s.] Bitişik, muttasıl. ◆ Peyveste. ◆ Münasebeti olan, mütenâsip. || (mec.) Pek yakın, müşâbih. || (he.) **Angles – s** Zevâyâ-yı mütecâvire.

Contiguïté [ims.] Bitişiklik, ittisal. ◆ Tecâvür, mücâveret. ◆ Câr-ı mülâsık.

Continence [ims.] Lezâiz-i nefsâniyede perhiz, perhizkârlık, riyazet, imsâk, tahabbüs.

Continent [imz.] Kara, berr, küre-i arzın kıtaat-ı hamsesinden beheri, adaların gayrı, kıta-i arz. || **Ancien** – Berr-i atik (Avrupa, Asya, Afrika); **Nouveau** – Berr-i cedid (Amerika).

Continent,e [s.] Perhizkâr, lezâiz-i dünyeviye ve nefsâniyeden fârığ. || **Fièvre – e** Hummâ-yı müdavim.

Continental,e [s.] Karaya mensup, berrî. || **Puissances – es** (İngiltere mukabili olarak)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Avrupa-yı Vustâ devletleri. = [imz. – cm.] Avrupalılar.

Continentaliser [ft.] Avrupa kıtasının medeniyetine tevfik etmek.

Contingence [ims.] Siyak-ı ahvâl. ◆ İhtimal, imkân. ◆ Tesadüf. ‖ (he.) **Angle de** – Zâviye-i mütemekkine.

Contingent,e [s.] Mümkünü'l-husûl, muhtemel. ◆ Herkesin hissesine isabet eden; **Portion – e** Hisse-i musîbe, şâyia. = [imz.] Hisse, pay. ◆ Bir nahiye veya sancağın hissesine düşen vergi yahut kura efradı.

Continu,e [s.] Muttasıl, bitişik. ◆ Mütemadî, müstemir, gayr-ı munkatı'. ‖ (t.) Müdavim. ‖ (r.) **Proportions – es** Tenâsübât-ı dâime; **Fractions – es** Küsurat-ı dâime. ‖ (hk.) **Servitudes – es** Hukuk-ı istimrariye (hakk-ı müsil vesâire gibi). = [imz.] İstimrar, müstemir şey. ◆ Kabil-i taksim olan şey.

Continuateur,trice [i.] Nâ-tamam bırakılmış bir şeye devam eden. ◆ Bir kitaba zeyl yazan, müzeyyil. ◆ Nâ-tamam bir eserin mâbadını yazan.

Continuation [imz.] Devam, müdâvemet, nâ-tamam bir şeyi takip ve itmam. ◆ İmtidat, uzanma. ◆ Uzatma, temdit. ◆ Zeyl, ilave. ◆ Alt taraf, mâbad.

Continue [ims.] **à la** – Gittikçe, giderek, git gide. (Eskidir.)

Continué,e [s.] Temdid olunmuş, mümted. ◆ Devam edilmiş. ◆ Devamlı. ◆ İlaveli, müzeyyel. ◆ Memuriyetinde idâme olunmuş.

Continuel,le [s.] Arası kesilmeyen, mütemadi, daimi, sürekli, gayr-ı munkatı'.

Continuellement [h.] Mütemadiyen, lâ-yenkatı', müstemirren.

Continuer [ft.] Devam ettirmek. ◆ Uzatmak, temdid etmek. ◆ Kesmemek, ber-devam tutmak, bırakmamak. ◆ Zeyl yazmak, tezyîl etmek. ◆ Memuriyetinde, vazifesinde idame, ibka etmek. = [fl.] Devam etmek, durmamak, kesilmemek, sürmek. ◆ Ara vermeksizin söylemek veya yürümek. ◆ Uzatmak, mümted olmak, imtidad etmek.

Continuité [ims.] İttisal. ◆ Devam, müdâvemet. ◆ Uzanma, imtidad. ◆ Sebat ve devam. ‖ **Solution de** – Teferruk-ı ittisal, fasıla. ‖ (ed.) Rabıta-i kelâm.

Continûment veya **Continuement** [h.] Ale'd-devam, mütemâdiyen, lâ-yenkatı', muttasılan.

Contondant,e [s.] (crh.) Kesmeksizin bere hâsıl eden, razzî. ‖ **Instruments – s** Âlât-ı razziye. ‖ **Armes – es** Esliha-i razziye.

Contorniate [smz.] Etrafında bir veya iki dairesi bulunan madalyalara ıtlak olunur.

Contorsion [ims.] Burma. ◆ Burkulma. ◆ Âsab ve adalatın gayriihtiyari burulması veya çekilmesi, televvî. ◆ Yüz buruşturma. ‖ (mec.) Gayritabii tavır. ‖ **Donner une – à la vérité** Doğruyu tağyir etmek.

Contorsionner [ft.] Burmak.

Contorsionniste [imz.] Vücudunu, âzâlarını burarak, gererek marifetler yapan oyuncu, cambaz.

Contour [imz.] Daire, kenar, çevre, muhit. ◆ Meme. ‖ – **de gland de drapeau** Sancak püskülü kenarı; – **d'épaulette** Apolet kenarı. ‖ (r.) – **apprant** Muhit-i mer'î. = Etraf, civar, havali.

Contournable [s.] Çevrilebilir, döndürülebilir.

Contourné,e [s.] Gayritabii yapılmış. ◆ Muhat. ◆ Biçimsiz, çarpık.

Contournement [imz.] Çevirme, bükme. ◆ Bir şeyin etrafını alma. ◆ Resmin etrafını çizme, tasarlama. ◆ Bir resim veya ibareye gayritabii bir suret verme.

Contourner [ft.] İhâta etmek, etrafını almak. ◆ Çevirmek, döndürmek, bükmek. ◆ Yuvarlamak, tedvir etmek. ◆ Resmin etrafını çizmek, tasarlamak. ◆ Bir resim veya ibareye gayritabii bir suret vermek. ◆ Çarpıtmak, biçimden çıkarmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Contractant,e [i. – s.] Mukavele vesâire akdeden, âkid. || **Les parties – es** Tarafeyn-i âkideyn.

Contraction[148] [ims.] Akit, in'ikad. (Az kullanılır.)

Contracté,e [s.] Mün'akid. ◆ Kazanılmış, alınmış (illet, âdet vesâire). || (sr.) Müdgam, mürekkep. || **Article** – Harf-i tarif-i müdgam, mürekkep.

Contracter [ft.] Akit, akd-i mukavele etmek, taahhüt etmek. ◆ Kazanmak, mürur-ı zamanla hâsıl etmek, peydâ etmek. || (ht., tşr.) Toplamak, sıkmak, hacmini küçültmek, taklis etmek. || (t.) – **une maladie** Bir hastalığa müptelâ olmak, bir hastalık yakalamak. || (sr.) İdgam etmek. || **Se** – Takallüs etmek. ◆ İn'ikad etmek. ◆ (Âdet, illet vesâire hakkında) Alınmak, peydâ edilmek. ◆ Çekilmek, toplamak.

Contractif,ve [s.] (ht., tşr.) Ecsamı toplayıp hacimlerini küçültmek hassasını hâiz, takallüsî. || **Force – ve** Kuvve-i takallüsiye.

Contractile [s.] (tşr.) Çekilip toplanabilmek hassasını hâiz, kabil-i takallüs.

Contractilité [s.] (tşr.) Çekilip toplanabilmek hassası, kabiliyet-i takallüs.

Contractoin [ims.] (tşr.) Âsab ve adalatın çekilip toplanması, takallüs. || (mec.) Zapt-ı nefs. || (sr.) İdgam.

Contractuel,le [s.] Mukaveleye müstenit, mukaveleye mübtenî olan.

Contractuellement [h.] Mukavele ile.

Contracture [ims.] (t.) Âsab ve adalatın çekilip toplanması, takallüs. || (m.) Sütun tepesinin mahrutiyeti.

Contracturer [ft.] (t.) Âsab ve adalatın çekilmesini, takallüsünü mûcip olmak. || (m.) Sütunun tepesini mahrutî etmek.

Contradicteur [imz.] Muarız, muteriz, hilâfgîr. || (hk.) Hasım, tarafeynin beheri. || **Acte sans – s** Muvâcehesiz, gıyabi yani tarafeyn celbedilmeksizin verilen hüküm.

Contradiction [ims.] Muâraza, itiraz. ◆ Mübâyenet, tenâkuz. ◆ Hilâf, muhalefet. ◆ Muvâcehe. ◆ Mani, müşkil. || **Esprit de** – Fikr-i itiraz, itiraz merakı. || **Sans** – Bilâ-mümânaat.

Contradictoire [s.] Mütebâyin, mütenâkız, mütezad. || (hk.) Vicâhî: **Jugement** – Hükm-i vicâhî. = [ims.] (mn.) Kaziye-i nakziye. = [imz.] İçtimâ-yı zıddeyn.

Contradictoirement [h.] Tebâyün ve tenâkuzla. || (hk.) Vicâhen, bi'l-muvâcehe.

Contraignable [s.] (hk.) Kanunen icbar olunabilen. || – **par corps** Din için hapsi caiz olan.

Contraignant,e [s.] Mecbur eden, sıkıştıran, zorlayan, mücbir. ◆ Sıkan, ta'zib eden.

Contraindre [ft.] (*craindre* gibi tasrif olunur) Mecbur etmek, sıkıştırmak. ◆ Sıkmak, muazzeb etmek. ◆ (Esvab ve emsali hakkında) Sıkmak, dar gelmek. || **La nécessité contraint la loi** Ez-zarurât tubihu'l-mahzurât. || (hk.) Nizamen cebretmek. || – **par corps** Deyn için hapsetmek.

Contraint,e [s.] Mecbur, mecburi. ◆ Sıkılmış, muazzeb.

Contrainte [ims.] Zorlama, icbar, tazyik. ◆ (Elbise ve emsali hakkında) Sıkma. ◆ Sıkıntı, azap. ◆ Edep, teeddüp. || (hk.) – **par corps** Deyn için hapis. || – **morale** Cebr-i manevi. || – **administrative** Mîrîye borcu olanlara karşı verilen ilâm.

Contraire [s.] Zıt, muhalif, mugayir. ◆ Mübâyin, mütenâkız. ◆ Muzır, dokunan. ◆ Aleyhinde bulunan, gayr-ı müsait. ◆ Mukabil. || (bhr.) Muhalif (rüzgâr). || (mn.) **Proposition** – Kaziye-i nakziye. || **Être – à soi-même** Kendi menfaati hilâfına hareket etmek, bir yaptığı diğerini nakzeylemek. = [imz.] Zıt, hilâf, aks. || **Au – de** Aksine, zıddına, hilâfına. || **Au –, bien au –** ve **tout au** – Bilakis, büsbütün aksi olarak.

Contrairement [h.] Aksine, hilâfına olarak, mugayir bir suretle.

148 Orijinal metinde *Contractoin* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Contralto [imz.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Kadın sesine tevâfuk eden sadâların en yükseği, kalını, müsennâ[?]. ◆ Böyle bir sese mâlik olan adam. (cm. des *contralto*). (*contralte* dahi denilir. cm. des *contraltes*).

Contrapontiste [imz.] (ms.) Bir usul-i mahsusa üzere bestekâr.

Contrariant,e [s.] Daima muhalefet ve itiraz etmeyi seven veya itiyat eden, muteriz, itirazcı. ◆ Zıdda giden.

Contrarier [ft.] Muhalefet etmek, karşı durmak, zıddına gitmek. ◆ Sıkmak, muazzeb etmek. ◆ Mani olmak. || **Se** – Kendi sözlerinde veya işlerinde tebâyün ve tenâkuz bulundurmak. ◆ Muazzeb olmak. ◆ Mevâni'e uğramak.

Contrariété [ims.] Muhalefet, zıddiyet. ◆ Mübâyenet, tenâkuz. ◆ Mevâni', engel. ◆ İnadına muhalefet, muannidlik. ◆ Sıkıntı, gaile, ıztırap.

Contrastant,e [s.] Birbirini tutmaz, birbirine uymaz, münasebetsiz.

Contraste [imz.] İhtilaf, zıddiyet, adem-i tevâfuk, tezat. || (rs.) – **des couleurs** Renklerin birbirini tutmaması, renk uygunsuzluğu, tezad-ı elvan.

Contraster [fl.] İhtilaf ve zıddiyette bulunmak, uymamak, tevâfuk etmemek. = (rs.) Birbirini tutmaz renklerle boyamak.

Contrat [imz.] Mukavele. ◆ Mukavelenâme, şartnâme, mukavele senedi, kontrat. || – **de mariage** Nikâh mukavelenâmesi, akitnâme. || – **pignoratif** Bey' bi'l-istiğlâl. || – **de location** İcar mukavelenâmesi.

Contravention [ims.] Kanun veya mukavele hilâfında hareket. ◆ Kabahat, cürüm. = [cm.] Cerâim.

Contre [hc.] Karşı. ◆ Üzerine. ◆ -e, -ye. ◆ Aleyhine, aleyhinde. ◆ Hilâfında, hilâfına. ◆ Yanında, civarında. ◆ Mukabil, mukabilinde: **Marcher** – **l'ennemi** Düşmana karşı, düşmanın üzerine yürümek; **Se heurter** – **le mur** Duvara çarpmak; – **moi** Benim aleyhimde; – **la loi** Kanunun hilâfında. || **Sa maison est** – **la mienne** Onun evi benimkinin civarındadır. || – **vent et marée** Rüzgâr ve med ve cezire karşı, ve (mec.) Her nevi mevâni'e galebe çalarak. || **Envers et** – **tous** Cümlesinin muhalefetiyle beraber. || **Tenir** – Karşı koymak, mukavemet etmek. || **Avoir** – **soi** Mani, hâil, engel olarak bulunmak. = [h.] Karşı, mukabil, karşıda. ◆ Karşı, hilâfına ve zıddına. || **Tout** – Ta karşıda, ta yanında. || **Porte tout** – Nîm-aralık kapı. || **Ci** – Arkada, zahrında. || **Là** – Buna karşı. = [imz.] Aleyhte olan şeyler, hilâf, zıt: **Le pour et le** – Leh ve aleyh. ◆ (Oyunda) Kontra. || (bhr.) **Courir à** – Muhalif yol takip etmek. || **Par** – Mukabilinde, buna mukabil. (*contre* kelimesinin e'si hiçbir vakit hazf olunmaz).

Contre [d.] Bazı kelimat-ı mürekkebenin başında bulunarak başlıca hilâf, aleyh veya karşı mânâsını beyan eder.

Contre-accusation [ims.] İthama ithamla mukabele (cm. des *contre-accusations*).

Contre-à-contre [h.] (bhr.) Yan yana fakat birbirine dokunmaksızın.

Contre-allée [ims.] Bir hıyâbana mütevaziyen uzanan ağaçlı yol. (cm. des *contre-allée*).

Contre-amiral [imz.] Bahriye mirlivâsı, riyâle, kontr-amiral. ◆ Bir bahriye mirlivâsının rükûbuna mahsus gemi. (cm. des *contre-amiraux*).

Contre-appel [imz.] İkinci yoklama, muayene-i sâniye. (cm. des *contre-appels*).

Contre-approches [ims. – cm.] (as.) Mukabil ameliyat-ı takarrübiye, mukabil turuk-ı takarrübiye, mukabil istihkâm.

Contre-attaques [ims. – cm.] (as.) Mukabil hücum ameliyatı (muhasaranın takarrüb etmesi üzerine muhasara hendek veya bataryalarını yan ve arka ateşine alabilmek için kalenin mesafe-i malumesinde mahsurîn tarafından evvelce icra olunan ameliyat).

Contre-aveu [imz.] İkrar-ı evveli iptal eden ikinci ikrar. (cm. des *contre-aveux*).

Contre-avis [imz.] Rey-i evveli çürüten rey-i sâni, muhalif rey. (cm. des *contre-avis*).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Contre-balancé,e [s.] Muvâzeneli, denk.

Contre-balancer [ft.] Muvâzene hâsıl etmek, denk gelmek. || (mec.) Müsâvi olmak, tekabül etmek. || **Se** – Denk olmak, müsâvi gelmek, birbirini korumak.

Contrebande [ims.] Kaçakçılık. ◆ Kaçırma, kaçak mal. || (mec.) Bir şeyin gizlice ithali. || **Faire la** – Mal kaçırmak, kaçakçılık etmek. || – **de guerre** Harp kaçakçılığı, eşya-yı harbiye-i memnûa. || **Être de** – İthali memnû olmak. || **De** – Memnû, gayrımeşru.

Contrebandier,ère [i.] Mal kaçıran, kaçakçı. = [ims.] Kaçakçı gemisi.

Contre-bas [imz.] Aşağıda, alçakta, çukurda.

Contrebasse [ims.] (ms.) Basso kemanı, kontra-basso . ◆ Bu kemanı çalan çalgıcı, kontra-bassocu. ◆ Kalın erkek sesi.

Contrebassier [imz.] ve:

Contrebassiste [imz.] Kontra-basso kemanı çalan çalgıcı, kontra-bassocu.

Contre-batterie [ims.] (is.) Mukabil batarya. || (mec.) Bir hile ve hud'ayı men için tertip. (cm. des *contre-batteries*).

Contre-battre [ft.] (as.) Mukabil batarya yapmak. ◆ Mukabil ateş etmek.

Contre-biais [h.] **à** – Tersine, muhalif cihete, zıddına.

Contre-bordée [ims.] (bhr.) Diğer bir oltanın aksine icra olunan olta. (cm. des *contre-bordées*).

Contre-boutant [imz.] (m.) Duvar dayağı, dirsek. (cm. des *contre-boutants*).

Contre-bouté,e [s.] (m.) Dirseğe dayanmış (duvar).

Contre-bouter [ft.] Duvara dirsek koymak, duvarı dayakla tutmak.

Contre-calquer [ft.] Bir resim kalıbını tersine çevirmekle nüshasını çıkarmak.

Contrecarrer [ft.] Karşı durmak, karşı koymak, mukabele, muhalefet etmek. ◆ Mani olmak. || **Se** – Birbirine mani olmak, müşkilat ihdas etmek.

Contre-changement [imz.] (as.) Aksi, mukabil. ◆ Tebdil.

Contre-changer [ft.] Değişmek, mübâdele etmek. (Eskidir.)

Contre-châssis [imz.] (m.) Mukabil çerçeve, çerçeve kaplaması, astarı (Bir çerçeveye mukabil olarak vaz' edilen ikinci çerçeve). (cm. des *contre-châssis*).

Contre-clef [imz.] (m.) Kemer anahtarının yan taşı. (Kemer zirvesine vaz' olunan anahtar taşının sağ ve soluna konan ilk taşlar.)

Contre-cœur [imz.] Ocak altı. (cm. des *contre-cœur* yahut des *contre-cœurs*).

Contre-cœur (à) [h.] Kerhen, maa'l-kerâhe, istemeyerek.

Contrecommander [ft.] (as.) Aksi kumanda vermek. (Evvelce verilen bir emir ve kumandanın adem-i icrası için ikinci bir emir ve kumanda vermek.)

Contre-coup [imz.] Aksi darbe. ◆ Geri tepme, sadme-i mün'akise. || (crh.) Bedenin bir tarafındaki yaranın öbür tarafa vâki'-i tesiri, sadme-i mukabele, sadme-i mün'akise. || (mec.) Bir felaketin tesirinden hâsıl ikinci felaket. || **Par** – Bunun tesiri, neticesi olarak. (cm. des contre-coups).

Contre-courant [imz.] Bir akıntının aksine olan diğer bir akıntı, anafor. (cm. des *contre-courants*).

Contredanse [ims.] Karşılıklı takımlarla icra olunan bir nevi raks. ◆ Bu raks ile çalınan hava.

Contre-dater [ft.] Evvelce konulan bir tarihin yerine diğer bir tarih koymak.

Contre-déclaration [ims.] Evvelki bir ilanı iptal eden ikinci ilan. (cm. des *contre-déclarations*).

Contre-digue [ims.] Mukabil set. ◆ Rıhtım astarı, rıhtım dirseği. (cm. des *contre-digues*).

Contredire [ft.] (*dire* gibi tasrif olunur; yalnız hâl sîgasıyla emrin cem'-i muhatabı: *vous contredisez* ve *contredisez* olur) Aksini söylemek, muhalefet, itiraz etmek. ◆ Cevap ver-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mek. ◆ Mübâyin olmak, tevâfuk etmemek. ◆ Nakzetmek. = [fl.] Muhalefette bulunmak. || **Se** – Kendi sözleri arasında tenâkuz bulundurmak. ◆ Beynlerinde ihtilaf etmek. ◆ Mübâyin ve münâkız bulunmak.

Contredisant,e [s.] Muteriz, itirazcı.

Contredit [imz.] İtiraz, cevap. || **Sans** – Bilâhilâf, muhakkak.

Contredit,e [s.] İtiraza uğramış.

Contrée [ims.] Hıtta, kıta, buk'a, nahiye, kutr (aktar). ◆ Semt, taraf, cihet. ◆ Köye ait mera.

Contre-échange [imz.] Mübâdele, trampa. || **En** – Buna mukabil, mukabilinde. (cm. des *contre-échanges*).

Contre-enquête [ims.] (hk.) Tahkikat-ı evveliye hakkında tahkikat, tahkikat-ı sâniye. (cm. des *contre-enquête*).

Contre-épaulette [ims.] (as.) Saçaksız apolet, zâbitan apoleti.

Contre-épreuve [ims.] Henüz mürekkebi kurumamış bir resim vesâire provasının üzerinden alınan ikinci prova, taklit. || (mec.) Taklit. ◆ Bir mecliste zaten kabul olunmuş bir maddenin lehinde diğer bir suretle verilen ârâ. (cm. des *contre-épreuves*).

Contre-espalier [imz.] Bir ağaç sırasının karşısında bulunan diğer bir ağaç sırası. (cm. des *contre-espaliers*).

Contre-expertise [ims.] Keşf-i evvel aleyhinde diğer bir keşif, keşf-i sâni.

Contrefaçon [ims.] Taklit, sahte. ◆ Sahtekârlık. ◆ Nümayiş, riyakârlık. || (mec.) Acemice bir taklit.

Contrefacteur [imz.] Sahtekâr.

Contrefaction [ims.] Taklit, sahtekârlık.

Contrefaire [ft.] (*faire* gibi tasrif olunur) Taklit etmek. ◆ Yalandan yapmak. ◆ Sahtekârlık etmek. ◆ Birisinin taklidini yapmak. ◆ Bozmak. || – **son écriture** Yazısını belli olmayacak surette değiştirmek.

Contrefaiseur,se [i.] Taklitçi, mukallit.

Contrefait,e [s.] Yapma, sahte, yalandan. ◆ Taklit, sahte. ◆ Şekli bozuk. ◆ Taklidi yapılmış.

Contre-fiche [ims.] (m.) Direk dirseği, makas. (cm. des *contre-fiches*).

Contre-fil [imz.] Mecra-yı tabiinin tersi. || **à** – Tersine.

Contre-finesse [ims.] Kurnazlığa karşı tertip edilen, yapılan kurnazlık. (cm. des *contre-finesses*).

Contre-force [ims.] Bir kuvvete mukabil bulundurulan diğer bir kuvvet.

Contrefort [imz.] İstinat duvarı. ◆ Dağ kolu. ◆ Kundura ökçesinin takviye meşini. (cm. des *contre-forts*).

Contre-fossé [imz.] (as.) İleri hendek, mukabil hendek. (cm. des *contre-fossés*).

Contre-fracture [ims.] Kesr-i mün'akis.

Contre-garde [ims.] (is.) Muhafaza sütresi. (cm. des *contre-gardes*).

Contre-garder [ft.] Kemâl-i dikkatle muhafaza etmek. (Eskidir.)

Contre-griffer [ft.] (Tayin emirnâmeleri vesâire hakkında) İmzalamak.

Contre-haché,e [s.] (hkk.) Aksine taranmış, mukabil taramalı.

Contre-hacher [ft.] (*re-a*) (hkk.) Aksine taramak, mukabil tarama yapmak.

Contre-hachure [ims.] (hkk.) Aksine tarama. (cm. des *contre-hachures*).

Contre-hâtier [imz.] Çengelli ve zincirli büyük ocak ızgarası. (cm. des *contre-hâtiers*).

Contre-haute (en) [zm.] Yüksekte, yukarıda.

Contre-indication [ims.] (t.) Hastada görünen bazı alâim-i emrazın icap edeceği tedaviye muhalif bir tarz-ı tedavi ittihazına lüzum gösteren diğer alâim, muzâdd-ı tedbir. (cm. des *contre-indications*).

Contre-indiquer [ft.] (t.) Teşhis edilmiş olan marazın yanlış teşhis edilmiş olduğunu gösterecek surette alâim zuhur etmek.

Contre-jour [imz.] Bir şeye bakılan tarafın karşısından gelen yahut bakılan şeyin arkasından gelen ziya ki doğrudan doğruya nâzırın gözüne isabet edeceği cihetle bakılan şey iyi görülmez. || **à** – Aydınlığa karşı olmayarak. ◆ (Resim levhası hakkında) Levhadaki ziyanın istikametine olmayan bir ziyaya karşı. (cm. des *contre-jours*)

Contre-latte [ims.] Çatı kirişlerinin altına amûden konulan lata, lata astarı. (cm. des *contre-lattes*)

Contre-latter [ft.] Çatı kirişlerinin altına amûden lata koymak, lata astarı yapmak.

Contre-lettre [ims.] Muvâzaa senedini iptal eden gizli senet.

Contre-louer [ft.] Bi'l-mukabele medh ü sitâyiş etmek.

Contre-maître [imz.] İş başı, ırgat başı. || (bhr.) Lostromo. (cm. des *contre-maîtres*).

Contre-mandat [imz.] Emr-i evveli iptal eden emr-i sânî. ◆ İkinci sipariş. (cm. des *contre-mandats*).

Contremandement [imz.] Evvelce verilmiş bir emir ve siparişi iptal edecek bir ikinci emir ve sipariş verme.

Contremander [ft.] Evvelce verilmiş bir emir ve siparişi fesih ve iptal ile diğer bir emir vermek.

Contre-manœuvre [imz.] (as.) Aksi manevra.

Contremarche [ims.] Saçma. || (as.) Aksi yürüyüş. (Bir ordunun evvelce teveccüh ettiği semt ve istikametin aksi veya mukabili cihete icra ettiği yürüyüştür.) ◆ Merdiven basamağı. ◆ Basamak altı, eteklik.

Contre-marée [ims.] (bhr.) Muhalif-i med. (cm. des *contre-marées*)

Contremarque [ims.] Bir dengin veya gümüş ve altından mamul bir şeyin üzerine vaz' olunan ikinci marka veya damga. ◆ Sahte işaret. ◆ Tiyatrolarda fasıl arasında çıkanlara tekrar girebilmek için verilen marka, ikinci duhûliye bileti. ◆ Cambazların atların dişlerine çizdikleri çizgi.

Contremarqué,e [s.] Bir ikinci marka veya damga ile işaret olunmuş. ◆ Sahte damgalı, işaretli.

Contremarquer [fl.] Bir denge veya altın ve gümüşten bir şeye bir ikinci marka veya damga vaz' etmek. || – **un cheval** Genç görünmek için beygirin dişini çizmek.

Contre-mine [ims.] (as.) Mukabil lağım. (Muhâcimîn lağımlarının tesirine mukabele etmek maksadıyla şiv-i sahraları altına tertip edilen lağım ameliyatından ibarettir.) || (mec.) Hiyel ve desâise karşı tedbir. (cm. des *contre-mines*).

Contre-miner [ft.] (as.) Mukabil lağım yapmak. || (mec.) Hiyel ve desâisi men ve boşa çıkarmak için tedbirler kurmak.

Contre-mineur [imz.] (as.) Mukabil lağımcı. (cm. des *contre-mineurs*).

Contre-mont (à) [zm.] Yukarıya doğru, nehrin akıntısı hilâfında olarak. || (mec.) Tersine.

Contre-mot [imz.] (as.) İkinci parola. ◆ Parolanın cevabı. (*mot de ralliement*: kelâm-ı içtimâ dahi denir.)

Contre-moulage [imz.] Heykeltıraşlığa müteallik mamulat-ı taklidî. (cm. des *contre-moulages*).

Contre-mouler [ft.] Heykeltıraşlığa müteallik mamulatı taklit etmek.

Contre-mur [imz.] Mukabil duvar, duvar dirseği, payandası. || (as.) Kale dış duvarı, kale duvar-ı haricîsi. (cm. des *contre-murs*).

Contre-murer [ft.] Bir duvarı dirsek ve payanda ile takviye etmek. ◆ İkinci bir beden çevirmek. || (as.) Kale dış duvarı yapmak.

Contre-note [ims.] Evvelki bir notaya, bir takrire muhalif ve onun hükmünü iptal edecek surette yazılan nota, takrir.

Contre-opposition [ims.] (hk.) Lâyiha-i cevabiye, itirazat-ı cevabiye. (cm. des *contre-oppositions*).

Contre-ordre [imz.] Verilmiş bir emrin geri alınması, birinci emri fesheden ikinci emir, aksi emir. (cm. des *contre-ordres*).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Contre-partie [ims.] Kontrol defteri. ‖ (mec.) Muhalif rey. ◆ Aksi, zıt şey. ‖ (ms.) Nağme-i cevabiye. (cm. des *contre-parties*).

Contre-pas [imz.] (as.) Aksi hatve (ayak değiştirmek için atılan yarım hatvedir).

Contre-penser [ft.] Tebdil-i fikir etmek. ◆ Evvelkinden başka türlü düşünmek.

Contre-pente [ims.] Mâil-i arz. ◆ Suların durmasına meydan vermemek için yolların kenarlarına yapılan şiv. ◆ Bir dağın, bir silsile-i cibalin en dik ve sarp sath-ı mâili.

Contre-pesé,e [s.] Muvâzeneli, denk.

Contre-peser [ft.] Muvâzeneyi tutmak, denk gelmek. (Yalnız mecazen müsta'meldir.)

Contre-pied [imz.] Ayak izinin aksi. ‖ (mec.) İşin tamam zıddı, aksi, tersi. ‖ **à** – Tersine. (Cem'i yoktur.)

Contre-planter [ft.] (zra.) Yavaş yavaş değiştirmek, diğer bir nebatın yanına dikmek.

Contre-platine [ims.] Çakmak takımı mukabili, karşılığı. (Esliha-i nâriye-yi hafifiyede çakmak takımına karşı düşen yani onun mukabiline gelen madenî kıtadır. Buna *Porte-vis* vida hâmili dahi tesmiye olunur.) (cm. des *contre-platines*).

Contrepoids [imz.] Cambaz terazisi. ◆ Muvâzene, denk. ‖ (mec.) Muvâzene için vasıta. (cm. des *contre-poids*).

Contre-poil [imz.] Tüyün vaziyet ve istikametinin aksi. ‖ **à** – Tüyün vaziyeti aksine olarak, aşağıdan yukarıya doğru. ‖ (mec.) **à** – Dokunacak veya kızdıracak surette. ◆ Lüzumunun aksi surette, tersine. (Cem'i yoktur.)

Contre-point [imz.] Birkaç parçadan mürekkep musiki tertibi. ◆ Bu suretle tertip olunmuş musiki. (cm. des *contre-points*).

Contre-pointe [ims.] Kılıç ucunun keskin olan sırt kısmı, uç arkası. ◆ Bir nevi süvari eskrim (kılıç) talimi. (cm. des *contre-pointes*).

Contre-pointée [s.] Yüz yüze dikilmiş (kumaş).

Contre-pointer [ft.] Kumaşı yüz yüze dikmek. ◆ Bir batarya topa karşı bir batarya dizmek. ‖ (mec.) Birisinin aksine gidecek harekette bulunmak, ona mani olmak. (Nâdir kullanılır.)

Contrepoison [imz.] Pâdzehr, muzâdd-ı semm. ◆ İlaç. ‖ (mec.) Bir şeyin sû-i tesirini mahveden şey.

Contre-police [ims.] Zabıtanın ahvâl ve harekâtını teftiş etmeye mahsus zabıta-yı hafiye heyeti.

Contre-porte [ims.] Kapının iç tarafına yapılan tahta veya camekânlı kapı. ‖ (as.) İstihkâmın ikinci kapısı. (cm. des *contre-portes*).

Contre-poser [ft.] Fena vaz' etmek. ‖ (tca.) Deftere yanlış nakletmek, yazmak.

Contre-projet [imz.] Tasavvur-ı diğer, tasavvur-ı mütekabil. ◆ Lâyiha-i sâniye, lâyiha-i mütekabile. (cm. des *contre-projets*).

Contre-propos [imz.] (Bir söze) Mukabele, cevap.

Contre-puits [imz.] (as.) Mukabil kuyu.

Contre-proposition [ims.] Bir teklife karşı serdedilen diğer bir teklif, teklif-i mukabil. (cm. des *contre-propositions*).

Contre-raison [ims.] Bir delile muhalif diğer bir delil.

Contre-ronde [imz.] (as.) İkinci devir, devr-i sâni.

Contre-ruse [ims.] Bir hileye karşı yapılan hile. (cm. des *contre-ruses*).

Contre-saison [ims.] Turfanda yetişmiş sebze, meyve vesâire.

Contre-salut [imz.] (bhr.) Bir sefinenin selamına mukabil verilen selam, iade-i selam. (cm. des *contre-saluts*).

Contre-sanglon [imz.] Kolan rapt kayışı. ◆ Delikli kayış ucu, kayışın delikli ucu. (Toka dilinin girmesine mahsustur.) (cm. des *contre-sanglons*).

Contrescarpe [ims.] (is.) Hendeğin dış tarafındaki mâil duvar. ◆ Kapalı ve muhafazalı yol.

Contre-scel [imz.] Mühr-i resmî yanına basılan mühr-i zatî. ◆ Mührün mühür mu-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

muna basılmaya mahsus ve bir resmi hâvi arka yüzü. (cm. des *contre-scels*).

Contre-scellé,e [s.] Mühr-i resmî yanına basılmış mühr-i zatîyi hâvi (evrak).

Contre-sceller [ft.] Mühr-i resmî yanına mühr-i zatîyi basmak.

Contre-seing [imz.] Bir memurun mâ-fevkinin imzası altına veya onun namına vaz' ettiği imza, müteakip imza. ◆ Bir suretin aynına mutabakatı tasdik için vaz' olunan imza veya mühür. ◆ Evrak-ı resmiyenin posta ücretinden müstesna olmak için zarfları üzerine basılan mühür. (cm. des *contre-seings*).

Contresens [imz.] Maksada mugayir ifade ve tabir. ◆ Mânâ-yı hakikiye mugayir tefsir, yanlış mânâ. ◆ Nâ-makul, mânâsız söz. ◆ Bir şeyin istikametine muhalif istikamet. ‖ **à** – Aksine, tersine. ◆ Nâ-makul bir suretle.

Contre-signal [imz.] (as.) Mukabil işaret.

Contre-signer[149] [ft.] Mâ-fevkin imzası tahtına veya onun nâmına imza etmek. ◆ Bir suretin aslına mutabakatını tasdik etmek. ◆ Posta ücreti vermemek için evrak-ı resmiye zarfı üzerine mühür basmak.

Contre-sommer [ft.] (hk.) Rücû etmek.

Contre-sortie [ims.] (as.) Mukabil huruc.

Contre-stimulant,e [s.] (t.) Muzâdd-ı münebbih, muzâdd-ı mûkız.

Contre-taille [ims.] Hakkâkların çizdikleri satrançvâri hututun mecmûu.

Contre-temps [imz.] Münasebetsiz vakit, hava. ◆ Nâ-be-mevsim zuhur eden mani. ‖ (as.) Vakfe-i gayr-ı muntazama. ◆ Nâgehanî, fücâî atâlet. (Hareketten birdenbire tevakkuf ve atâlete geçmekten ibaret olan manej ıstılahıdır.) ‖ **à** – Vakitsiz, gayr-ı münasip vakitte. (cm. des *contre-temps*).

149 Orijinal metinde *Contre-signar* şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

Contre-tenir [ft.] Bir şeye çekiç veya sâire ile vurulurken arkasından diğer bir şey dayayarak tutmak.

Contre-terrasse [ims.] Daha yüksek bir taraçaya dayanmış taraça. (cm. des *contre-terrasses*).

Contre-tête [ims.] Muhalefet, mümânaat.

Contre-tirer [ft.] (tba.) Yeni basılmış bir provanın ikinci nüshasını çıkarmak.

Contreval (**à**) [zm.] Suyun akıntısına tâbian. (Eski tabirdir.)

Contre-valeur [ims.] (tca.) Ahz edilen emtia ve mahsulata mukabil verilen emtia ve mahsulat. ‖ (ma.) Karşılık, bedel, misil.

Contrevallation [ims.] (as.) Muhasara altında bulunan kalenin etrafında muhasırlar tarafından yapılan hendek, mukabil hendek. ‖ **Ligne de** – Muhit-i ma'kûs.

Contrevenant,e [i.] Bir emir veyahut memnûiyete veyahut nizama muhalif hareket eden adam.

Contrevenir [fl.] (*venir* gibi tasrif olunur) Bir emir veya memnûiyete veya nizama muhalif hareket etmek, hilâf-ı tembih harekette bulunmak, muhalefet etmek.

Contrevent [imz.] Tahtadan pencere kepengi.

Contre-vérité [ims.] Aksi bir mânâya delâlet etmek üzere söylenilen kinâyeli söz. ◆ Müstehziyâne hiciv. ◆ Hilâf-ı hakikat. (cm. des *contre-vérités*).

Contre-visite [ims.] Birinci teftişi tetkik için ikinci teftiş, tetkik muayenesi.

Contre-volte [imz.] (as.) Birinci çarkın aksi tarafına icra olunmak üzere ikinci çark (hareketi).

Contribuable [s.] Vergi ve resme müteallik. = [i.] Vergi veren, mükellef. = [imz. – cm.] Ahali-yi mükellefe, efrad-ı mükellefe.

Contribuant [imz.] Devletçe bir masraf-ı umumi veya vergiye hissedar adam.

Contribuer [fl.] Devletçe umumi bir masraf veya verginin hissesini vermek. ◆ Garâme-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ten hisse vermek, garâmeye dâhil olmak. ◆ Fidye vermek. ◆ Bir işin husûl-pezîr olmasına yardım ve hizmet etmek, medar olmak.

Contributaire [s.] Vergi veren, cizye-güzâr. ◆ Vergiye ait, müteallik.

Contribution [ims.] Resm, vergi, tekâlif. || – **s directes** Emlâk ve aşar ve şahsi vergi gibi bilâ-vasıta tekâlif. || – **s indirectes** Rüsum, bi'l-vasıta tekâlif. || **Ministère des – s indirectes** Rüsumat emaneti. || – **foncière** Emlâk vergisi. || (as.) – **s de guerre** Tekâlif-i harbiye. || – **s en nature** Tekâlif-i ayniye, tekâlif-i harbiye-i ayniye. || **Demande en** – Garâmeten tesviye talebi, istid'âsı. || **Mettre à** – Tecrim etmek. || Cizye, haraç. ◆ Medar olma. ◆ Devletçe umumi bir masrafın herkese düşen hissesi. || **Mettre à** – Vergi alma, vergiye bağlama, para istikraz etme ve (mec.) Tecrim etmek. || **Mettre une chose à** – Bir şeyden istifade etmek.

Contristé,e [s.] Pek mahzun, mükedder.

Contrister [ft.] Pek mahzun ve mükedder etmek.

Contrit,e [s.] Kendi günah ve kabahatlerinden nâdim ve mahzun olan.

Contrition [ims.] Kendi günah ve kabahatlerinden nâdim olarak mahzun olma. ◆ Nedâmetle karışık mahzuniyet. ◆ Nedâmet.

Contrôlage [imz.] Teftiş, muayene, tatbik, kontrol etme. ◆ Damgalama.

Contrôle [imz.] Mukabele defteri, kontrol defteri. ◆ Kayıt resmi, kaydiye. ◆ Teftiş, muayene. ◆ Mukabele. ◆ Hükûmet tarafından bir memur veya dairenin ahvâl ve harekâtı hakkında icra olunan teftiş, murâkabe, kontrol. ◆ Kontrol memurluğu. ◆ Yoklama. ◆ Gümüş ve altın mamulatı üzerine basılan damga, sah. || **Établir un** – Murâkabe tahtında bulundurmak. || – **international** Beyne'd-düvel murâkabe, devletler murahhaslarından mürekkep murâkabe, kontrol icrası. || (as.) Mukabele defteri; – **des hommes** Eşhas mukabele defteri; – **de compagnie** Bölük mukabele defteri; – **de signalements** Eşkâl-i mahsusa mukabele defteri; – **marticule** Mukabele sicili, defteri; **Bureau du** – Yoklama kalemi. || (mec.) Muâheze, itiraz.

Contrôlé,e [s.] Kontrol ve murâkabe olunmuş. ◆ Yoklaması icra olunmuş.

Contrôlement [ims.] Kontrol ve murâkabe icrası. || (as.) Yoklama, teftiş; – **d'armes** Esliha yoklaması.

Contrôler [ft.] Mukabele defterine kaydetmek. ◆ Kontrol ve murâkabeden geçirmek. ◆ Yoklama etmek. ◆ Muayene ve teftiş etmek. ◆ Gümüş ve altın mamulatı üzerine damga basmak. || (as.) Yoklama, mukabele, teftiş etmek. || (mec.) Muâheze ve itiraz etmek.

Contrôleur,se [i.] Mukabele defterini tutan memur. ◆ Murâkabeci, kontrol memuru. ◆ Yoklamacı. ◆ Müfettiş. ◆ Bir tiyatroda ve tramvay ve emsalinde biletleri, markaları toplayan memur. || (as.) Müfettiş, yoklamacı. ◆ Heyet-i teftişiye âzâsından; – **d'armes** Esliha müfettişi; – **de guerre** Harp müfettişi. || (mec.) İtirazcı, muteriz.

Controuvé,e [s.] Masnû', mevzû', gayr-ı sahih.

Controuver [ft.] Tasnî', ihtirâ' etmek.

Controversable [s.] Şâyan-ı münazara ve mübâhase.

Controverse [ims.] Mübâhase, münazara, iddia, cedel. (Ale'l-husus mesâil-i diniye ve felsefiyede müsta'meldir.)

Controversé,e [s.] Mübâhase ve münazara altından geçmiş. ◆ Meşkûk, münâzaun-fih.

Controverser [ft-fl.] Bir mesele-i mezhebiye veya felsefiye hakkında mübâhase ve münazara etmek.

Controversiste [imz.] Mesâil-i mezhebiye veya felsefiyede mübâhase ve münazara eden adam.

Contumace [ims.] (hk.) Mehkemeye gelmekten imtina, gıyab. || **Condamner par** – Gıyaben hükmetmek, hükm-i gıyabî vermek. || **Procéder par** – Gıyaben muhakeme etmek. || **Purger sa** – İspat-ı vücut edip hükm-i gıyabîyi feshetmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Contumace yahut **Contumax** [imz. – s.] (hk.) Müttehem-i gaip, mahkemeye gelmekten imtina eden; **Déserteur** – Mahkemeye gelmeyen firari.

Contumacer [ft.] (hk.) Gıyaben hükmetmek.

Contumacial,e [s.] **Observation** – **e** Muayene-i sahiha (karantinaca).

Contumax (mr. Contumace)

Contus,e [s.] (crh.) Berelenmiş, bereli, merzuz.

Contusion [ims.] (crh.) Bere, ezilme, raz. ‖ (syd.) Ezme, dövme.

Contusionné,e [s.] Berelenmiş, bereli, ezilmiş.

Contusionner [ft.] Berelemek, ezmek. ‖ **Se** – Berelenmek, ezilmek. ◆ Birbirlerini berelemek.

Convaincant,e [s.] İkna ve ilzam eden, muknî. ◆ İtminan-bahş.

Convaincre [ft.] (*vaincre* gibi tasrif olunur) Kandırmak, ikna etmek, itminan vermek. ‖ – **de** İtham ve müttehimliğini ispat etmek. ‖ **Se** – Kanmak, kani olmak, itminan hâsıl etmek. ◆ Yekdiğerini ikna etmek.

Convaincu,e [s.] Kanmış, kani, mutmain. ◆ Kabahati tebeyyün etmiş. ‖ (hk.) **Atteint et** – Mücrimiyetine hükmolunmuş.

Convalescence [ims.] Hastalıktan yeni kalkma, nekahet. ◆ Zabıtanın nazar-ı dikkati altında bulunma. ‖ (as.) **Congé de** – Nekahet ruhsatı. ◆ Hâl ve tavrı muvâfik-ı edep.

Convalescent,e [i. - s.] Hastalıktan yeni kalkan, nekahette bulunan, nakîh, nukha. ◆ (Lisan-ı şiirde) İktisab-ı kuvvet eden. ‖ (as.) Nakîh; – **absent** Kayıp, nâ-mevcut nakîh; – **de corps** Kıta-i askeriye nakîhi. (Yolda hareket etmekte olan bir kıta-i askeriye nezdindeki nakîh yahut yürüyüş kollarına terfik edilen nukha demektir.)

Convection [ims.] (ht.) İntikal-i hararet.

Convenable [s.] Layık, münasip, uygun. ◆ Nispetli, mütenâsip. ◆ Gereği gibi, rabıtalı. ◆ Hâl ve tavrı muvâfik-ı edep. = [i.] Layık ve münasip şey. ◆ Liyakat, münasebet.

Convenablement [h.] Layıkıyla, suret-i münasibede, gereği gibi. ‖ – **à** Tevfikan, tatbikan.

Convenance [ims.] Liyakat, münasebet, yakışık. ◆ Suret-i münasibe. ◆ Uygunluk, tevâfuk. ‖ **Mariage de** – Cihaz ve menâfi' için akdolunan izdivaç. = [cm.] Terbiye muktezâyatı, adap. ‖ – **s oratoires** Adab-ı kelâm.

Convenant,e [s.] Münasip, layık, şâyeste. ◆ Uygun, mütenasip, muvâfik.

Convenir [fl.] (*venir* gibi tasrif olunur) Aynı fikirde bulunmak, uzlaşmak. ◆ Müttefikan karar vermek. ◆ İtiraf ve tasdik ve teslim etmek. ◆ Muvâfık-ı adap olmak. ◆ Muvâfık olmak, tevâfuk etmek, uymak. ◆ Yakışmak, gerekmek, layık olmak. ◆ İşine gelmek; **Cela ne me convient pas** Bu benim işime gelmez. ◆ Beğenilmek, makbule geçmek. ‖ – **de, sur** İtilâf etmek. ‖ – **de, que** Birlikte kararlaştırmak. ‖ **Se** – Birbirini beğenmek.

Conventicule [imz.] Küçük meclis.

Convention [ims.] Uzlaşma, itilâf. ◆ Mukavele, mukavelenâme. ◆ Müttefikan karar verme. ◆ Mevzûiyet, itibar. ◆ Münasebet. ‖ – **transitoire** Mukavele-i mevkute. ‖ **Valeur de** – Kıymet-i mevzûa. ‖ **De** – Mevzû, itibarî. = [cm.] Şerâit-i mukavele.

Conventionnel,le [s.] Mukaveleye müteallik. ◆ Müttefekun-aleyh. ◆ İtibarî, mevzû. ‖ **Obligations** – **les** Taahhüdat-ı kavliye.

Conventionnellement [h.] Mukavele ile. ◆ İtibarî olarak.

Conventualiser [fl.] Manastırlar tesis etmek.

Conventualité [ims.] Bir tarike mensup rahip ve rahibeler cemaati.

Conventuelle [s.] Manastıra mensup. = [i. – s.] Bir manastırda ikamet eden rahip ve rahibe.

Conventuellement [h.] Manastır usulünce.

Convenu,e [s.] Mukaveleli. ◆ Kararlaştırılmış. ◆ Müttefekun-aleyh, mukarrer. ◆ İtibarî. = [imz.] Kararlaştırılan şey.

Convergence [ims.] (hy., ht.) Hutut ve şuâların merkeze müteveccih olmaları, tekarüb, temayül. ◆ Hep bir gayeye teveccüh.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Convergent,e [s.] (hy., ht.) Bir merkeze içtimâ eden (hutut ve eşi'a), mütekarib, mütemâyil. (Zıddı: *divergent*; gayr-ı mütekarib). || (mec.) Muvâfik, uygun. ◆ Bir netice-i müştereke hâsıl eden. ◆ Hep bir gayeye müteveccih. || (as.) **Feux – s** Mütekarib ateşler.

Converger [fl.] (Hutut ve eşi'a hakkında) Bir noktaya tekarüb etmek, mütekarib olmak. || (mec.) Hep bir gayeye müteveccih olmak.

Convers,e [s.] Bir tarike mensup olmadığı hâlde bir manastıra hizmet eden erkek yahut kadın.

Conversation [ims.] Musâhabe, mükâleme, muhâvere, müşâfehe, konuşma. ◆ Söz, lakırdı. || **Changer la** – Cereyan-ı muhâvereyi tebdil etmek. || **Être à la** – Lakırdıyı dinlemek, söylediğine dikkat etmek.

Converse [s.] (mn.) **Proposition** – Kaziye-i mün'akise. = [ims.] Kezâ.

Converser [fl.] Konuşmak, musâhabet etmek. ◆ Görüşmek, ülfet, muâşeret etmek. || – **avec soi-même** Tenha bir hâlde kalbiyle konuşmak.

Conversible [s.] (mr. Convertible)

Conversion [ims.] Dönme, devir. ◆ Değiştirme, tahvil. ◆ Tahvil-i düyun. ◆ Tebdil-i mezhep, İslamiyet'i kabul ederse ihtida. || (mec.) Islah-ı hâl. || (mn.) Akis. || (r.) Tahvil: – **des fractions ordinaires en fractions décimales** Küsurat-ı âdiyenin küsurat-ı âşâriyeye tahvili. || (as.) Çark. (Bir askeri cenahlarından birisi üzerinde çevirttirerek ona cephe istikametini tebdil ettirmekten ibarettir.) || – **à pivot fixe** Sabit mihverle çark. || – **à pivot mouvant** yahut – **à pivot mobile** Müteharrik mihverle çark. || – **à droite** Sağa çark. || – **à pivot au centre** Merkezî mihverli çark. || – **en marchant** Yürür iken çark. || – **à reculons** yahut – **en arrière** Geriye çark. || – **de formation en bataille** Saff-ı harp nizamında çark. || – **de formation en colonne** Kol nizamında çark. || – **de pied ferme** Dururken çark. || – **de subdivision** Kısım çarkı. || – **du côté opposé au guide** Kılavuzun aksi cihete çark. || – **en bataille** Saff-ı harple çark. || – **embataillante** Saff-ı harbe giriş çarkı yahut girmek üzere çark. || – **épagogique** Tûlânî çark. || – **par file** Dizi ile çark. || – **parataxique** Saff-ı harbe çark. || – **rompante** Bozulma, kola bozulma çarkı, kol nizamına girmek üzere çark. || – **simple** Basit çark. || – **par homme** Tek neferle çark. || – **tactique** Ta'biye çarkı.

Converti,e [s.] Tahvil ve tebdil olunmuş. ◆ Tebdil-i mezhep etmiş, şeref-i İslam'la müşerref olduğu hâlde mühtedi. ◆ Islah-ı hâl eylemiş. = [i.] Dönme, mühtedi.

Convertibilité [ims.] Kabiliyet-i tahvil.

Convertible [s.] Kabil-i tahvil. ◆ (nakde) Kabil-i tahvil, tebdil. || (mn.) Aksi dahi sadık olabilen kaziye.

Convertir [ft.] Tahvil etmek. ◆ Kalb etmek. ◆ Tahvil-i düyun etmek. ◆ Din ve mezhep değiştirmek. ◆ Bir fikir ve mesleğe sevk etmek. || (hk.) Tebdil-i ceza etmek. || **Se** – Tahavvül etmek. ◆ İhtida etmek. || (mn.) Diğer bir kaziyenin aksi olmak.

Convertissable [s.] Kabil-i tahvil ve tebdil ve kalb. ◆ İhtidası mümkün.

Convertissement [imz.] Esham vesâirenin nakde tahvili.

Convertisseur [imz.] Başkalarını tebdil-i mezhebe davet eden. ◆ Günahkâr ve ahlaksız adamları ıslah eden. ◆ Esham ve tahvilatı nakde tahvil eden.

Convexe [s.] (hy.) Çıkıntısı harice doğru olan kubbeli bir satıh veya hatt-ı mâil, muhaddeb; **Face** – Muhaddeb cephe; **Courtine** – Muhaddeb perde hattı. || (as.) **Ordre** – Muhaddeb nizam. (Zıddı: *concave*; muka'ardır).

Convexité [ims.] (hy.) Muhaddebiyet, muhaddeblik, tahaddüb, inhidab.

Convexo-convexe [s.] Her iki tarafı da muhaddeb, muhaddebü't-tarafeyn.

Convict [imz.] (*t* okunur) İngilizlerin mahkûm canilere verdikleri isim.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Conviction [ims.] İtminan, kanaat-i vicdaniye, ilme'l-yakîn. ◆ Sübut, ispat. || **Pièce de** – Sübut-ı cürme medar olan delâil-i maddiye-i kat'iye.

Convictionnel,le [s.] İtminana müteallik. ◆ Kanaat-i vicdaniye, itminan hâsıl eden.

Convié,e [i. – s.] Ziyafete davet olunmuş, davetli, med'uv. ◆ Sevk edilmiş.

Convier [ft.] Ziyafete davet etmek. ◆ Sevk ve teşvik etmek.

Convive [i.] Bir ziyafette başkalarıyla beraber mevcut bulunan, med'uv. || **Bon** – Esna-yı taamda meclis-ârâlık eden adam.

Convial,e [s.] Ziyafetlere müteallik.

Conviat [imz.] Med'uvluk hâli.

Convocateur [imz.] Celp ve davet edici. ◆ Davetçi.

Convocation [ims.] Celp ve davet. ◆ Davetnâme. ◆ Meclis akdine davet. || (as.) Celp, cem, davet.

Convoi [imz.] Kafile, katar. ◆ Vagonla eşya-yı ticariye ve yolcu nakli. ◆ Bir harp gemisinin taht-ı muhafazasında seyrüsefer eden sefâin-i ticariye. || (as.) Bir kafilenin refakatinde bulunan muhafızlar takımı. || – **par eau** (as.) Miyah-ı câriye kafilesi (nehren sevk olunan kafile). || – **funèbre** Cenaze alayı.

Convoitable [s.] Hırsla arzu olunmaya şâyan.

Convoité,e [s.] Hırsla arzu olunan.

Convoiter [ft.] Hırsla arzu etmek, göz dikmek. || – **des yeux** Gözle yiyecek gibi bakmak.

Convoiteur,se [i.] Bir şeyi hırsla arzu eden, haris.

Convoiteux,se [i. – s.] Tamahkâr, haris.

Convoitise [ims.] Hırs, tamah, şiddetli arzu. || **œil de** – Nazar-ı harisâne.

Convoler [fl.] Yeniden evlenmek; – **en seconde, en troisième noces** İkinci, üçüncü defa evlenmek. ◆ Taahhüdat-ı sâbıka hilâfında yeni taahhüdata girişmek.

Convoluté,e [s.] (nb.) İç tarafa doğru bükülmüş, sûrî.

Convolvulacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i ulleykiye.[150]

Convolvulus [imz.] (*s* okunur) (nb.) Kahkaha cinsinden öksüz urganı, ulleyk.

Convoqué,e [s.] Celp ve davet olunmuş. ◆ Akdolunmuş, mün'akid (meclis).

Convoquer [ft.] Celp, davet, cem' etmek. ◆ Meclis vesâire akdetmek.

Convoyé,e [s.] Bir katar veya kafilenin refakat ve muhafazasına memur (asker yahut harp sefinesi).

Convoyer [ft.] Gemi veya asker ile bir kafile ve kataın refakat ve muhafazasına gitmek. ◆ Refakat etmek. || (as.) Muhafaza, müdafaa etmek. ◆ Bir kafilenin muhafızlığını yapmak.

Convoyeur [imz.] (bhr.) Erzak ve mühimmatı hâmil gemilerin sevk ve muhafazasına tayin olunmuş harp sefinesi. = [s.] **Vaisseau** – Kezâ. ◆ Himaye maksadıyla refakat eden.

Convulsé,e [s.] (t.) Adalatın hareket-i gayriihtiyariyesi illetine müptelâ, muhtelic.

Convulser [ft.] İhtilâca uğratmak.

Convulsibilité [ims.] Kabiliyet-i ihtilâc.

Convulsif,ve [s.] (t.) Adalatın gayriihtiyari hareketini mûcip yahut bundan münbais, ihtilâcî.

Convulsion [ims.] (t.) Adalatın bilâ-ihtiyar hareketi, ihtilâc. || (mec.) Tezelzül, müfritâne tavır. = [cm.] Cezbe, istiğrak. || – **s des enfants** Çocukların havale illeti.

Convulsionnaire [i. – s.] Adalatın bilâ-ihtiyar hareketinden ibaret olan ihtilâc illetine müptelâ. (Nâdirü'l-isti'maldir.) ◆ Cezbe hâlinde olan, meczup. = [cm.] On sekizinci asırda gayet mutaassıp bir tarik-i ruhban sâlikîni ki nefislerine türlü ezalar ettikleri hâlde hiçbir acı duymadıklarını iddia ederlerdi.

150 Orijinal metinde dizgi hatası: علقيه şeklinde yazılan kelime, bir sonraki *Convolvulus* maddesine bakıldığı takdirde anlaşılacağı üzere عليقيه olmalıdır. Ayrıca bkz. *Cuscute* maddesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Convulsionner [ft.] İhtilâc ve tezelzül vermek. ◆ Tahavvülat peydâ etmek.

Convulsivement [h.] İhtilâcî bir suretle.

Coobligation [ims.] Taahhüdat-ı mütekabile veya müştereke ve müteselsile, maan taahhüt.

Coobligé,e [s.] Taahhüdat-ı mütekabile veya müteselsilede bulunmuş.

Coolie yahut **Coolis** [imz.] *(kouli)* Avrupa devletleri müsta'merelerinde müstahdem Hindli ve Çinli amele.

Coopérateur,trice [i.] Muin, muavin. ◆ Birlikte çalışan (ticaret ortağı).

Coopératif,ve [s.] **Société – ve** (tca.) Ticarette şirket-i teâvüniye.

Coopération [ims.] Birlikte çalışma, teâvün, tenâsur. || (as.) – **des trois armes** Muharebede sunuf-ı selâse-i askeriyenin birlikte hareketi, teâvün-i sunuf-ı selâse.

Coopérer [ft.] Birlikte çalışmak. ◆ Muâvenet etmek. ◆ Medar ve bâdî olmak.

Cooptation [ims.] Birinin müsaade ve istisna tarikiyle bir meclis veya heyete kabulü.

Coopté,e [s.] Müsaade ve istisna tarikiyle bir meclis veya heyete kabul olunmuş.

Coopter [ft.] Birini müsaade ve istisna tariki ile bir meclis veya heyete kabul etmek. (Az kullanılır.)

Coordonnation [ims.] İntizam, tanzim, nesak.

Coordonnable [s.] Kabil-i tanzim.

Coordonnant,e [s.] İntizam veren, tanzim eden.

Coordonnateur,trice [i. – s.] Tanzim eden, sıraya koyan.

Coordonné,e [s.] Sıralanmış, muntazam. = [ims. – cm.] (he.) Kemiyet-i vaz'iye. || (sr.) **Propositions – es** Cümel-i müteselsile. || – **bipolaires** Kemiyat-ı vaz'iye-yi zi'l-kutbeyn. || – **obliques** Kemiyat-ı vaz'iye-yi mâile.

Coordonner [ft.] Bir nizam ve tertip üzere sıralamak, tanzim ve tertip etmek.

Copahu [imz.] *(pa-u)* (t.) Amerika pelesengi. || **Baume de** – Kezâ.

Copaïer yahut **Copayer** [imz.] Brezilya'nın pelesenk ağacı.

Copain veya **Copin** [imz.] Diğerlerine tercih edilen mektep refiki, en aziz mektep arkadaşı. ◆ Dost, refik, hem-meslek.

Copal [imz.] Brezilya'nın bir ağacından çıkarılan reçine, râtînec-i Brezilya.

Copartage [imz.] Birkaç kişi beyninde taksim, mukaseme, mukaseme-i müştereke.

Copartageant,e [i. – s.] Bir mukasemede hissesi olan adam, mukasım, şerik-i mukaseme.

Copartager [ft.] Başkalarıyla mukaseme etmek, bi'l-iştirak taksim etmek.

Copayer (mr. Copaïer)

Copeau [imz.] Yonga, talaş. || **S'enlever un** – Derisinin bir yerini koparmak.

Copeck yahut **Copek** yahut **Kopeck** yahut **Kopek** [imz.] Rusya'nın takriben sekiz para kıymetinde bir küçük sikkesi, kapik.

Copermutant [imz.] Becayiş olunan (aidat ve vezâif-i rûhâniye hakkında).

Copermutation [ims.] Aidat ve vezâif-i rûhâniyenin becayişi.

Copermuter [ft.] Aidat ve vezâif-i rûhâniyeyi becayiş etmek.

Copernicien,ne [i. – s.] İlm-i heyette Kopernik mesleğine taraftar.

Cophin [imz.] Barut hakkı ölçeği.

Cophose [ims.] Tam yahut gayr-ı tam sağırlık.

Cophte (mr. Copte)

Copie [ims.] Nüsha-i sâniye, suret. ◆ Resim. ◆ Taklit. ◆ Bir adamın ahvâl ve harekâtını taklit eden veya birine çok benzeyen adam. ◆ Şâkirdanın ba'de't-tebyiz muallime verdikleri vazife. || (tba.) Dizilmek için mürettibin eline verilen müsvedde veya matbu kâğıt, tertip müsveddesi. || **Original sans** – Pek garip ve tuhaf. || **Corner sa** – (Gazeteciler ıstılahında) Vaat ettiği makaleyi, yazıyı getirme-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mek. || Pisser la – Uzun veya çok yazmak. || Pisseur de – Gayet çok yazan muharrir.

Copié,e [s.] Sureti çıkarılmış, istinsah olunmuş. ◆ Taklit edilmiş.

Copier [fl.] Suret çıkarmak, istinsah etmek. ◆ Tebyiz etmek. ◆ Taklit etmek. || Se – Bir şeyi eserlerinde tekrar tekrar yazmak. ◆ Taklit olunmak. ◆ Yekdiğerinin ef'al ve harekâtını, muharerratını taklit eylemek.

Copieusement [h.] Çoklukla, bol bol.

Copieux,se [s.] Bol, çok, mebzul.

Copiste [s.] Suret çıkarıcı, müstensih. ◆ Tebyiz edici, mübeyyiz. ◆ Taklitçi, mukallit.

Coporistique [s.] Ayaktaki nasırları iyi eden. = [imz.] Nasırları iyi etmek için kullanılan nebatî ilaç.

Coposséder [ft.] Müştereken tasarruf etmek.

Copossession [ims.] Müştereken tasarruf etme.

Copreneur [imz.] Müşârik-i istîcar.

Coprocrasie [ims.] (t.) Tegavvut-ı gayriihtiyari.

Copropriétaire [i.] Müştereken mâlik, mutasarrıf-ı müşârik.

Copropriété [ims.] Müşterek mâlik, şirket-i mülk. || – par indivis Müfâvaza, şüyû.

Coprostasie [ims.] (t.) Kabız, ihtibas, gait.

Copte yahut Cophte [imz.] Kıpti, Kıftî. ◆ Lisan-ı Kıpti. = [s.] Kıpti kavmine müteallik, Kıpti.

Copter [ft.] Tokmakla çan çalmak.

Coptographie [ims.] Duvara aksettirilecek gölgeleri birtakım eşkâl ve tasâvir irâe edecek yolda kâğıt ve mukavvaları kesip oymak marifeti.

Copulatif,ve [s.] (nh.) Âtıf, atfî. = [ims.] – yahut Conjonctions – ves Huruf-ı âtıfe.

Copulation [ims.] Çiftleşme. || (nb.) İlkah.

Copule [ims.] (mn.) İsnat, edat-ı isnat, müsnedün-bih.

Coq [imz.] (*q* okunur; yalnız – *d'Inde* tabirinde telaffuz edilmez) Horoz, dîk. ◆ Sâir bazı tuyurun erkeği. || (mec.) Bir mahallin en nüfuzlu ve en muteber adamı. || – de bruyère Yaban horozu. || – d'Inde Erkek hindi ve (mec.) Ahmak, ebleh adam. || (nb.) – des jardins Tarhun. || Au chant du – Seher vakti, erkenden. || – gaulois yahut sadece – Mukaddemâ Fransa'nın nişâne-i mahsusu olan horoz işareti.

Coq [imz.] (*q* okunur) Gemi, vapur aşçısı.

Coq-à-l'âne [imz.] Sırasız saçma sapan söz, herze. (cm. des *coq-à-l'âne*)

Coq-héron [imz.] Balıkçıl denilen kuşun erkeği.

Coquard [imz.] Sülün ile tavuk melezi. ◆ (Çocuk lisanında) Rafadan yumurta. ◆ Ahmak.

Coquarde [ims.] Şapka fiyongu (mr. Cocarde)

Coque [ims.] Yumurta kabuğu; œuf à la – Rafadan yumurta. ◆ Ceviz ve badem gibi meyvelerin kabuğu, kışrü's-semer. ◆ İpekböceği vesâir bazı böceklerin kozası. ◆ Boğum, düğüm. ◆ Gemi teknesi. ◆ İki ucu birleştirilip kurdeleden yapılan Frenk bağı. ◆ Bu biçimde bağlanmış, kaldırılmış saç. || – du Levant Balık otu, semmü'l-hût.

Coquecigrue [ims.] Mevhum bir hayvan, Anka. ◆ Saçma sapan lakırdı. ◆ Böyle lakırdılar söyleyen adam, ahmak, alık, aptal.

Coquelicot [imz.] Gelincik çiçeği, haşhaş-ı berrî.

Coqueliner [fl.] (Horoz hakkında) Ötmek. ◆ Kadınların yanında horozlanmak.

Coquelourde [ims.] (nb.) Şakayık (numâniye).

Coqueluche [ims.] Bir nevi kadın başlığı. ◆ Bir mahal veya cemaatte en makbul ve muteber, herkesin gözbebeği olan zât. || (t.) Boğmaca öksürüğü, suâl-i dîkî.

Coqueluchon [imz.] Kukuleta.

Coquemar [imz.] Kulplu güğüm, ibrik.

Coquereau [imz.] Küçük gemi.

Coqueret [imz.] yahut:

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Coquerelle [ims.] (nb.) Güveyi (güvey) feneri, kâkenc. (Arabîden me'huz olarak *alkékenge* dahi denilir.)

Coquerico [imz.] Horozun ötmesi, kukuriku demesi.

Coqueriquer [fl.] (Horoz hakkında) Ötmek.

Coquet [imz.] Bir nevi nehir kayığı.

Coquet,te [i. – s.] Kendini beğendirmeye çalışan, şuh-edâ, cilvekâr, yosma. ◆ Güzel giyinmiş, zarif, müzeyyen, sevimli. ◆ Tiyatroda böyle bir kadın taklidini yapan oyuncu kız. ◆ (Eşya hakkında) Nazik, zarif. || – **te de Huy** Patatesin bir nevi.

Coqueter [fl.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Kendini beğendirmeye çalışmak, şuhluk etmek. ◆ (Horoz hakkında) Aşmak. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Kemâl-i rikkat ve zarafet ile oynamak.

Coquetier [imz.] Yumurtacı. ◆ Tavukçu. ◆ Rafadan yumurta yemeye mahsus zarf, yumurtalık.

Coquetière [ims.] Rafadan yumurta pişirmeye mahsus kap.

Coquettement [h.] Kendini beğendirmeye çalışarak, şuh-meşrebâne, zarifâne.

Coquetterie [ims.] Kendini beğendirmeye çalışma. ◆ Güzel giyinmek ve süslenmek merakı. ◆ Şuh-meşreplik, işvekârlık, naz. ◆ Zarafet, yosmalık. || **Être en – avec quelqu'un** Birisini şuhluk ile, temelluk ile celbetmeye çalışmak.

Coquillage [imz.] Kabuk içinde yaşayan hayvan-ı bahrî, kavkaa. ◆ Bu hayvanın kabuğu, sedef. ◆ Kordon püskülü ve bunun topu. || **Raisonner comme un –** Saçmalamak. = [imz. – cm.] Asdaf-ı bahriye, kavâkı'.

Coquillard [imz.] (as.) Zırhlı. (Zırhlı askerine verilen bir lakaptır.)

Coquillart [imz.] Asdafi hâvi hacer-i kilsî.

Coquille [ims.] Midye ve ona mümâsil hayvanatın kabuğu, kavkı, sedef. ◆ Yumurta, ceviz, badem vesâire kabuğu. ◆ Hâne, ev. ◆ Kebap pişirmeye mahsus mangal. ◆ Bir sedef resmini hâvi bir nevi kâğıt. || (tba.) Tertip sehvi. ◆ İstinsah ve tahrir ederken tertip sehvi gibi yapılan hata. || (as.) Kovan, mızrak dipçiği. || **à qui vendez-vous vos – s** Onları kime satıyorsunuz? || **Porter vos – s ailleurs** Onları başkalarına satın. || **Bien vendre, faire valoir, ne pas donner ses – s** Mükâfat ümit etmek. || **Ne faire que sortir de la –** Acemi ve tecrübesiz olmak. || **Rentrer dans sa –** Haksız bir iddiadan vazgeçip teslim olmak. || **En –** Kavkı, sedef biçiminde. || **– de noix** Gayet ufak bir vapur veya bir sandal. || **– d'escalier** Yılankavî merdiven.

Coquilleux,se [s.] Sedefli, asdafi çok, sedefî.

Coquiller [imz.] Asdaf-ı mütenevvia numûnelerinden ibaret mecmua veya takım. ◆ Asdafi hâvi mahal.

Coquillier,ère [s.] Asdafi hâvi, sedefli, sedefî.

Coquin,e [i. – s.] Alçak, namussuz, külhani. ◆ Hilekâr, dolandırıcı. ◆ Tembel, haylaz, çapkın. ◆ Zahmetsiz ve çalışmaksızın kazanılan (şey) ve geçirilen (ömür). || **Heureux –** Bir muvaffakiyet-i âşıkaneye nâil olmuş, talihli adam. = [ims.] Âlüfte.

Coquiner [fl.] Sefalet ve sefahat içinde imrar-ı ömr etmek, dilenmek.

Coquinerie [ims.] Alçaklık, çapkınlık, külhanilik. ◆ Dolandırıcılık. ◆ Tembellik, haylazlık.

Cor [imz.] Nasır, sefen.

Cor [imz.] (as.) Boru, kor. ◆ Korzen (kor nâmındaki boruyu çalan askerdir). || **– d'harmonie** Âhenk koru. || **– Anglais** İngiliz koru. || **– des Alpes** Alp koru (bir nevi çoban borusudur). || **– à trous** Delikli kor. (Âhenk korunun mükemmilidir.) || **– à haut bruit** Yüksek sesli (gürültülü) kor. ◆ Bunu çalan çalgıcı. || **à – et à cri** Büyük bir gürültü ile, şiddetle. || **– de mer** Hokkabazların öttürdükleri düdük. || **– de chasse** Av borusu, av koru.

Corace [imz.] (mr. Corasse)

Cor [d.] (mr. Co)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Coraces [imz. – cm.] (hyv.) Fasîle-i gurâbiye.[151]

Corail [imz.] Mercan. ‖ – **noir** Tespih yapılan siyah mercan ki yüsrü tabir olunur. (cm. des *coraux*)

Coraillère [ims.] Mercan sedefi gemisi.

Corailleur [imz.] Mercancı, mercan dalgıcı, sayyadı. ‖ [s.] **Navire** – Mercancı gemisi.

Corailleux,se [s.] Mercandan yapılmış, mercanı hâvi.

Corallaire[152] [s.] Mercana müşâbih. ‖ (nb.) Mercan şekil ve renginde.

Corallin,e [s.] Mercan gibi kırmızı.

Coralline [ims.] Kaya yosunu, deniz pençesi.

Coram populo [d.] Alâ-melei'n-nâs, alenen.

Coran [imz.] Kur'an-ı Kerim.

Corasse [imz.] (as.) Zırh. ◆ Zırhlı asker. (*Cuirasse* kelimesi bundan ahz ve iktibas olunmuştur.)

Corbeau [imz.] Karga, kuzgun, gurab. ◆ Vebadan ölenlerin cenazelerini kaldırmaya memur mezarcı. ◆ Ale'l-ıtlak cenaze kaldıran rahip. ‖ (m.) Kemer tabanı. ‖ (hy.) Burcü'l-gurab. ‖ – **de mer** Deniz kargası. ‖ (as.) Kanca. (Mukaddeminin muhasara ve muharebe esnasında pek çok isti'mal ettikleri demir pençeli büyük kanca şeklinde bir alet-i harptir.) ‖ – **à griffe** Pençeli kanca. ‖ – **à tenaille** Kıskaçlı kanca. ‖ – **double** Çifte kanca. ‖ – **démolisseur** Tahrip kancası. ‖ – **naval** Bahrî kanca yahut deylos kancası ki bahriyelilere mahsus bir alet-i harptir. ‖ – **à cage** Kafesli, siperli kanca.

Corbeille [ims.] Sepet. ◆ Geline güveyi tarafından müzeyyen bir sepet derûnunda gönderilen hediyeler. ◆ Çiçek ekilmiş beyzî bahçe tarlası. ‖ – **à papier** Kâğıt sepeti. ‖ – **à fruits** Yemiş sepeti. ‖ – **à bonbons** Şekerleme sepeti. ‖ (nb.) – **d'or** Cırcır otu, alisyum. ‖ (as.) Sepet. (Mahrut-ı nâkıs şeklinde ve akdemce isti'mal olunan küçük bir nevi istihkâm siperi sepetidir.) ‖ (m.) Sepet şeklinde tezyinat-ı mimariye.

Corbeillée [ims.] Bir sepet dolusu.

Corbillard [imz.] Cenaze arabası.

Corbillat [imz.] Karga yavrusu.

Corbillon [imz.] Küçük sepet. ◆ *Qu'y met on?* Ne koyarlar? sualine *on* kafiyeli cevaplar vermekten ibaret bir çocuk oyunu.

Corbin [imz.] Karganın eski ismidir.

Corbleu [hd.] Sebb ü şetm makamında kullanılır tabirdir.

Corcelet [imz.] (mr: Corselet).

Cordage [imz.] Geminin halatlarıyla sâir ipler mecmûu. ◆ Halat. ◆ Odunun iple ölçülmesi. ‖ (as.) Halat (topçu echizesi makamında müsta'mel kalın bir iptir). ‖ – **à fourrage** Çayır ipi. (Çayır otu demetleri bağlanır.) ‖ – **de caisse** Trampet kasnağı ipi.

Cordat [imz.] Denklere sarılan kalın keten.

Corde [ims.] İp, habl. ◆ Çalgı teli, kiriş. ◆ Yün kumaşların mensuc bulundukları iplikler. ◆ Eski bir odun ölçüsü. ◆ Darağacı. ‖ (he.) Veter. ‖ (mec.) Rabıta. ◆ Vasıta-i ef'al. ‖ **Mettre une chose en** – Bir şeyi bükmek, ip hâline getirmek. ‖ **Toucher la grosse** – Bir işin en ehemmiyetli cihetinden bahsetmek. ‖ **Tirer sur la même** – Birlikte çalışmak. ‖ **Avoir deux, plusieurs, plus d'une** – **à son arc** Birkaç tezgâhta bezi olmak. ‖ **La** – **au cou** Mütevekkil. ‖ **Un homme de sac et de** – İpten kazıktan kurtulmuş adam. ‖ **Usé jusqu'à la** – Pek müsta'mel, pek eski (esvab). ‖ **Montrer la** – Sefalet ve zaruretini izhar etmek. ‖ **Sous** – Henüz açılmamış (denk). ‖ **Échelle de** – İp merdiven. ‖ **Bois de** – Okka ile satılmayıp ip ile ölçülerek satılan kereste, odun. ‖ (as.) İp. ◆ Veter. ‖ – **d'arbalète** Tatar oku ipi. ‖ – **de baliste** Mancınık ipi. ‖ – **d'arc** Yay ipi. ‖ – **d'arme névrobalistique**

151 Orijinal metinde dizgi hatası: قرابيه şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığı takdirde غرابيه [=gurâbiye: karga cinsinden olan, bu türe müteallik] olması gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bkz. *Corbeau* maddesi.

152 Orijinal metinde *Coralliaire* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Remy silahı ipi. || – **de caisse** Trampete kasnağı ipi. || – **s de gymnase** Jimnastikhane ipleri. || – **à nœuds** Düğümlü ip. || – **lisse** Düz ip. || – **à étriers** Üzengili ip. || – **de timbre** Aks-i sadâ ipi. (Bir trampete kasnağı ipidir ki husûle getirdiği in'ikâsat hasebiyle sadâyı daha parlak eder.)

Cordé,e [s.] İp gibi uzanmış veya bükülmüş. || (nb.) İp gibi örülebilen lifleri hâvi, hablî.

Cordeau [imz.] Kement. || (m.) Çırpı, perese, mitmar. || (bhr.) Gemi çekmeye mahsus halat, çıma. || (as.) İp. ◆ Fitil. || – **à exercise** Talim ipi. || – **Bickford** Bikfor fitili. || – **de campement** Çadırlı ordugâh ipi. || – **de front** Cephe ipi. || – **de perpendiculaire** Şâkul ipi. || – **de piquet** Kazık ipi. || – **de profondeur** Umk ipi. || – **de tirage** Gergi ipi (çadırlar için). || – **métrique** Mesâha ipi.

Cordelé,e [s.] Örülmüş, bükülmüş.

Cordeler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Örmek, bükmek.

Cordelette [ims.] İnce ip, kınneb, sicim.

Cordelier,ère [i.] Sen Fransuva Dassiz[153] tarikine tâbi olup alâmet-i fârika olarak bele ip kuşanan rahip ve rahibe. || **Aller sur la mule des** – **s** Elde bir değnek olduğu hâlde yayan seyahat etmek. || **Être gris comme un** – Ziyade sarhoş olmak.

Cordelière [ims.] Bazı rahiplerin kuşandıkları düğümlü ip. ◆ Gecelik esvabı kuşağı. || – **de chemise** Gömlek yakasına bağlanan kaytan. || (m.) İp şeklinde tezyinat-ı mimariye, çıta. || (tba.) Bir sahifenin etrafına çekilen çiçekler sırası, çerçeve. || (as.) Apolet saçağının üst tarafı.

Cordelle [ims.] Yedek ipi, resen.

Corder [ft.] Örmek, bükmek. ◆ İple bağlamak. ◆ İp ile ölçmek. || **Se** – Örülmek, bükülmek. ◆ (Nebatat hakkında) Sertleşmek, katılanmak.

153 *Saint François d'Assise.*

Corder [fl.] Uyuşmak, uzlaşmak, iyi geçinmek.

Corderie [ims.] İpçilik. ◆ İp fabrikası.

Cordial,e [s.] (t.) Tezyid-i kuvvet ve tefrih-i kalbe mahsus (ilaç vesâire), müferrihu'l-kalb. || (mec.) Kalbî, halis, sadık, samimi. = [imz.] Müferrihu'l-kalb ilaç, kordiyal. || (mec.) Memba-ı kuvvet, faaliyet (cm. *cordiaux*).

Cordialement [h.] Kalben, halisâne, sadıkane, an-samîmi'l-kalb.

Cordialité [ims.] Kalbî muhabbet, sıdk ve hulûs.

Cordier [imz.] İpçi, halatçı, urgancı.

Cordiforme [s.] (nb.) Yürek şeklinde olan, kalbiyü'ş-şekl.

Cordite [ims.] (as.) İp barutu. (Bir nevi dumansız baruttur.)

Cordon [imz.] İnce ip, sicim. ◆ Kaytan, kordon. ◆ Bağ, kundura ve kese vesâire bağı. ◆ Bir kordonu hâmil olan adam. ◆ Şerit şeklinde çimen. ◆ Bir sıra üzere dizilmiş ağaçlar. ◆ Sikke kenarı. ◆ Kapı ipi. || (m.) Çıkıntılı taş oyması, şişe. || (tşr.) Habl; – **ombilical** Habl-i sürrevî. || – **sanitaire** Sıhhiye kordonu, kordon. || **Grand** – Bir nişanın birinci rütbesi. || **Tenir les** – **s de la bourse** Para elinde olmak, idare etmek. || **Délier, desserrer, dénouer les** – **s de la bourse** Harc etmek, masraf etmek. || – **bleu** Bir meslekte temeyyüz etmiş zât. ◆ Mahir aşçı. || (as.) Kordon, hat. ◆ Şerit, kaytan, kurdele; – **de coiffure** Baş libası şeridi, kaytanı; – **d'attache** Rapt kaytanı, kurdelesi; – **de clairon** Boru kaytanı; – **de drapeau** Sancak kordonu, şeridi; – **de sabre** Kılıç kaytanı, kordonu (kılıcı boyna asmaya mahsustur); – **de trompette** Boru kaytanı; – **d'avant-poste** İleri karakol kordonu; – **de postes** Karakol (karakollar) hattı, kordonu; – **de fortification** İstihkâm kordonu; – **des sentinelles** Nöbetçi kordonu, hattı.

Cordonné,e [s.] Kaytan gibi bükülmüş.

Cordonner [ft.] Örmek, bükmek. ◆ Kaytanla bağlamak.

Cordonnerie [ims.] Kunduracılık. ◆ Kunduracı dükkânı. ◆ (Mektep, kışla ve emsali mahallerde) Ayakkaplarının hıfz olunduğu mahal, pabuçluk.

Cordonnet [imz.] İnce kaytan, şerit. ◆ Kılaptan. ◆ Sikke kenarı ve oradaki tırtıl veya çiçek. || (as.) Ufak kordon, şerit (bazı elbisenin dikiş yerlerini örtmekte müsta'mel şerittir); – **de colback** Kalpak kordonu, şeridi; – **de pompon** Püskül, sorguç şeridi.

Cordonnier [i.] Kunduracı, pabuççu, haffaf.

Cordonnière [ims.] Kunduracı karısı.

Cordouan [i. – s.] Kurtubalı. = [imz.] Vaktiyle Kurtuba sahtiyanı. ◆ El-yevm, Kurtuba'da sahtiyan gibi imal edilen kösele.

Corectasie [ims.] (t.) Tevessü'-i hadeka.

Corée [ims.] (mr. Chorée)

Coreligionnaire [i.] Dindaş, hem-mezhep. ◆ Hem-meslek.

Corette [ims.] (nb.) Mulûhiye.

Coriace [s.] Sahtiyan gibi sert, katı. || (mec.) Hasis. ◆ Muannid.

Coriacé,e [s.] Meşin gibi sertleşmiş, köseleye dönmüş.

Coriacité [ims.] Meşin gibi katılık, sertlik.

Coriambe [ims.] (mr. Choriambe)

Coriandre [ims.] Kişniş fidanı. ◆ Kişniş tohumu.

Coriariées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i semûkıye.

Corindon [imz.] Zümrüt ve yakut ve emsali zî-kıymet taşlara ıtlak olunur.

Corinthe [imz.] Zante'de çıkan malum kuşüzümü. || **Raisin de** – Kezâ.

Corinthien,ne [i. – s.] Mora ile nefs-i Yunan arasındaki berzaha muttasıl Korinte eyaletinden olan. ◆ Eski Korinte binalarının taklidi esası üzerine mebnî usul-i mimariye.

Coris (mr. Cauris)

Corise [ims.] Su tahtakurusu.

Corme yahut **Sorbe** [ims.] Üvez, gubeyrâ.

Cormier yahut **Sorbier** [imz.] Üvez ağacı, şecer-i gubeyrâ.

Cormoran [imz.] Karabatak. ◆ Daimi surette denizde yaşadıklarından dolayı gemicilere, balıkçılara dahi bu isim verilir.

Cornac [imz.] Filci, pil-bân. || (mec.) Rehberlik eden adam.

Cornage [imz.] (byt.) Beygirin soluması. ◆ Beygirin soluğan hastalığı.

Cornaline [ims.] Kırmızı veya süleymânî akik.

Cornard,e [s.] Soluğan (beygir). ◆ Boynuzlu. ◆ Zevcesi hıyanet eden erkek.

Corne [ims.] Boynuz, karn. ◆ Beygir vesâir bazı hayvanların tırnağı. ◆ (Ayakkabı giymek için) Çekecek. ◆ Boru, nefir. ◆ Bir sahifenin kıvrılarak bükülmüş köşesi. ◆ Boynuzdan mamul veya boynuz şeklinde envâ-ı âlât. ◆ Sivri uç, köşe. ◆ Ay şeklinde tereyağlı francala. || – **d'Ammon** Boynuz şeklinde bir nevi sedef müstehâsesi. || – **d'abondance** Bolluk. || (as.) Tabya boynuzu. ◆ Yan, cenah. ◆ Köşe. || **Ouvrage à – s** Boynuz tabya. || – **à double flancs** İki yanlı köşe. (Bir nevi istihkâm köşesidir.) || – **d'amorce** Ağızotu barutu boynuzu. || – **d'arc** Yay boynuzu. || – **d'armée** Ordu cenahı. || – **de casque** Miğfer köşesi. || – **de chapeau** Şapka köşesi. || – **de fortification** İstihkâm köşesi. || – **latérale** Yan köşe, cânibî köşe. || – **tactique** Ta'biye köşesi. || – **à poudre** Barut boynuzu, boynuz barutluk. || – **de croissant** Hilal ucu. || **Montrer les – s** Mukavemet etmek. || **Montrer, faire les – s à** Boynuz işareti ederek biriyle eğlenmek. || **Chapeau à trois – s** Üç köşeli şapka. || – **d'or** Haliç-i Kostantiniye, Kâğıthane köyü. || **Diable et ses – s** Müşkil ve çok iş. || **Les – s lui en sont venues à la tête** Bir kimsenin pek büyük bir hayrete duçar olduğunu göstermek için söylenir.

Corné,e [s.] Boynuz şekil ve hâlinde, karnî. || **Pierre – e** Yeşim nevinden taş.

Cornée [ims.] (tşr.) Gözün haricî tabakası, karniye, karniye-i lâmia.

Corneille [ims.] Küçük bir nevi karga, kuzgun. ‖ (nb.) Su nergisi. ‖ **Bayer aux – s** Ağız açık bir hâlde alık alık öteye beriye bakınarak vakit geçirmek.

Cornelien,ne [s.] Fransa meşâhir-i muharrirîninden Korney'e[154] ait, bu şairin üslubuna müşâbih. ◆ Korney'in eserlerindeki eşhas-ı vekayi gibi hareket eden.

Cornement [imz.] Kulak uğultusu, çınlaması, tanin.

Cornemusage [imz.] Gayda çalma.

Cornemuse [ims.] Tulumlu flavta, iki veya üç flavtadan mürekkep bir nevi gayda. (Âdi gaydaya *Musette* tesmiye olunur.) ◆ Mide.

Corner [fl.] Boru, nefir çalmak. ◆ Bir sağıra veya uzakta bulunan bir adama işittirmek için boru ile söylemek. ◆ (Kulak hakkında) Uğuldamak, çınlamak. ◆ Fena kokmak. = [ft.] Neşr ve işâa etmek. ◆ Bir şeyi lâ-yenkatı' ve mükerreren söylemek, baş ağrısı vermek. ◆ Bir sahifenin kenarını kırmak, bükmek. ◆ Boynuzla vurmak, tos vurmak. ‖ – **les chiens** Avda boru çalarak köpekleri çağırmak. ‖ – **requête** Avda köpekleri tahrik ve teşvik için boru çalmak. ‖ **Se** – Boynuzla vuruşmak. ◆ Boynuz gibi sertleşmek, katılaşmak.

Cornet [imz.] Köylülerin çaldıkları bir nevi küçük boru. ◆ Şeker vesâire için mahrut şeklinde bükülmüş kâğıt, külah. ◆ Tûlânî cep hokkası. ◆ Kâğıt boru. ◆ Zarları çalkalayarak atmaya mahsus boynuz veya boynuz şeklinde meşinden zarf. ◆ Mide. ◆ Çiçeklik. ‖ (tşr.) Karın. ‖ (bhr.) Iskaça. ‖ – **acoustique** İstimâ' borusu, sağır borusu, sûr-ı sem'î. ‖ – **à tabac** Sigara zıvanası. ‖ (as.) Korne borusu. ◆ Korne-zen. ◆ Kura kutusu. ‖ – **à bouquin** Boynuz boru. ‖ – **d'amorce** Ağızotu barutu mahfazası, yemleme kutusu. ‖ – **de voltigeurs** Voltijci[155] asâkir borusu. ‖ – **à pistons** Pistonlu boru, pistonlu korne.

Cornette [ims.] Bir nevi kadın serpuşu. ◆ Kadın. ◆ Zevci kendisine hıyanet eden kadın. ‖ **Laver la – à une femme** Bir kadını tekdir ve tevbih etmek. ‖ (bhr.) Çifte flama bayrak. ‖ (as.) – **agrégative** Kornet alayı, bölüğü. ‖ – **blanche** Beyaz kornet. (Beyaz kornet Fransa'da ya bir câbitin başına yani miğferine taktığı bir beyaz kumaş parçası veya böyle kumaştan mamul bayrak veya süvari asâkiri heyeti demektir.) ‖ – **de France** Fransa beyaz korneti. ‖ – **de casque** Miğfer korneti. (Miğfer üzerine takılan kumaş veya örtü ki bazen işlemeler ile tezyin edilir idi.) ‖ – **de cavalerie** Süvari korneti. (Bayrak veya süvari bölüğü veyahut süvari mülâzım-ı sânisi demektir.) ‖ – **de colonel-général** Kolonel-ceneral korneti (beyaz bir nevi süvari bayrağı). ‖ – **de dragon** Dragon korneti (bir nevi dragon süvarisi bayrağı). ‖ – **d'infanterie** Piyade mülâzım-ı sânisi. ‖ – **idioplique** Süvari mülâzım-ı sânisi. ◆ Süvari bayraktar mülâzımı. = [ims.] Bayraktarlık.

Corneur [imz.] Boru çalan, boru-zen. ‖ (mec.) Çok ağlayan, ağlamış. ◆ Muacciz, tasdi' eden adam.

Corneur,se [s.] Soluğan (beygir vesâire).

Corniche [ims.] Korniş, saçak, pervaz. ◆ Bir dağın sath-ı mâilinden geçen yol.

Cornichon [imz.] Küçük boynuz. ◆ Turşuluk küçük hıyar. ◆ Kadın tarafından iğfal edilen erkek. ◆ Ahmak, ebleh adam. ◆ Dana.

Corniculaire [imz.] (as.) Roma milis askeri. ◆ Kadîmen Roma'da askerî mahkemesi müddeî-i umumi muavini. ◆ Tuğlu asker.

Cornicule [ims.] (as.) Tuğlu miğfer. ◆ Romalıların bir nevi tuğu.

Cornier,ère [s.] Bir şeyin ucunda veya başının köşesinde bulunan. = [ims.] Çatının mâil ki-

154 *Corneille*.

155 fr.: *voltige*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

remitleri sırası. ◆ Sandık vesâire köşelerine mıhlanan demir köşe. ◆ Ahır.

Cornigère [s.] (t.) Boynuzlu, zü'l-karn. || (nb.) Boynuza müşâbih çıkıntıları olan.

Cornillas [imz.] Karga yavrusu.

Cornique [imz.] Eski Kelt lisanından kalma olarak vaktiyle İngiltere'nin Cornouailles eyaletinde söylenilen bir lisan.

Corniste [imz.] Boru çalan, boru-zen.

Cornistite [ims.] (as.) Cenah. ◆ Cenah muhafızı. ◆ Cenah muhâcimi.

Corn-laws [imz. – cm.] (*corn-lôss*) Hububat ticareti hakkında İngiliz kavânîni.

Cornouille [ims.] Kızılcık.

Cornouiller [imz.] Kızılcık ağacı.

Cornu [imz.] Sağrısı düşük beygir. || (as.) Miğferin ziynetli kısmı.

Cornu,e [s.] Boynuzlu. ◆ Köşe ve uçları yahut kemikleri pek çıkıntılı ve sivri olan. || (mec.) Pek garip, nâ-makul. || **Vision** – **e** Fikr-i bâtıl. || **Blé** – Karamuklu buğday.

Cornue [ims.] (t.) Boynuzlu imbik, muavvece, karnî. (Taktir hususunda müsta'mel kimyager aleti.)

Corollaire [imz.] (mn.) İspat olunmuş veyahut zaten bedihiyattan olan bir kaziyenin teyidi için ilave olunan delil. ◆ Kaziye-i bedihiyenin neticesi. ◆ Netice-i zaruriye ve tabiiye.

Corollaire [s.] (nb.) Tüveyc kabîlinden veya buna mensup olan, tüveycî.

Corolle [ims.] (nb.) Çiçeğin ikinci sıra yaprakları, tüveyc.

Corollifère [s.] (nb.) Hâmil-i tüveyc.

Corollique [s.] (nb.) Tüveyce ait.

Coronaire [s.] (tşr.) Kanı yüreğe götüren iki büyük şiryana ıtlak olunur, iklilî. || **Or** – Eski Romalıların galip serdarlara verdikleri iklil-i iftihar.

Coronal,e [s.] (tşr.) Alına müteallik, cebhî: **Os** – Azm-ı cebhî.

Coroner [imz.] (*ko-rô-neur*) (İngilizceden me'huz) İngiltere'de cinayet vukuatının tahkikine memur adliye zâbiti.

Coronille [ims.] Senâ-yi kâzib. ◆ Yirmi, yirmi beş kuruş kıymetinde İspanya'nın bir gümüş sikkesi.

Coronoïde [s.] (tşr.) Gaga şeklinde olan, minkarî.

Corporal [imz.] Papazların kilisede mukaddes addettikleri bazı mevaddın vaz'ına mahsus bezden örtü. (cm. *corporaux*)

Corporalité [ims.] Cismaniyet.

Corporatif,ve [s.] Esnafa veya bir cemaate müteallik.

Corporation [ims.] Sınıf, esnaf. ◆ Eskiden esnaf heyetleri. ◆ Cemaat.

Corporiété [ims.] Cismaniyet.

Corporel,le [s.] Cismanî, maddi. ◆ Bedene ait, bedenî; **Peines** – **les** Mücâzat-ı bedeniye, cismaniye.

Corporellement [h.] Cismaniyetle, cismanî ve maddi olarak. ◆ Bedene ait olarak, bedenen: **Punir** – Bedenen mücâzat vermek.

Corporification [ims.] Kimya-yı kadime göre bir mâyinin sulb hâline getirilmesi.

Corporifié,e [s.] Tasallub etmek.

Corporifier [ft.] Kimya-yı kadime göre tasallub ettirmek. ◆ Cisim, beden isnat etmek.

Corps [imz.] (*kor*) Cisim, madde, şey. ◆ Beden, gövde, ten, ceset, cüsse. ◆ Şahıs, zât. ◆ Sıhhat, hayat. ◆ Semizlik, mülahhamlık. ◆ Bedenin ve esvabın belden yukarı ve kollardan maada kısmı. ◆ Korse. ◆ Araba ve gemi vesâire teknesi. ◆ Mecmua. ◆ Kalınlık, sihan. ◆ Metanet, kesafet. ◆ Cemaat, heyet. ◆ Esnaf. ◆ Güruh, takım. || – **diplomatique** Heyet-i süferâ. || – **mort** yahut sadece – Meyyit, cenaze. ◆ Şamandıra. || – **sans âme** Mebhut. || **Pauvre** – Âciz. || – **saint** Bir azizin cesedi. || **Enlever quelqu'un comme un** – **saint** Müdafaaya vakit bırakmaksızın birini kaldırıp götürmek, dağa götürmek, kaldırmak. || **Tomber sur le** – **à**

quelqu'un Birisinin aleyhinde bulunmak, birisine pek fena muamele etmek. || Faire – Muttasıl veya yek-vücut olmak. || (hk.) – de délit Cürmün vukuunu ispat eden delil-i maddi, zât-ı cürm. || – de preuves Delâil-i müctemia. || – d'harmonie Mızıka takımı. || – de logis Binanın heyet-i mecmuası veya başlıca kısmı. || (bhr.) – de voile Geminin en büyük yelkeni. || – de voilure Yelkenlerin heyet-i mecmuası. || – morts de la rade Morina balığı avlayan sefinelerden alınan resm. || (k.) – s simples Ecsam-ı basîte. || – s composés Ecsam-ı mürekkebe. || (t.) – étranger Cism-i ecnebi. || – s célestes Ecram-ı semâviye. || En – Heyetiyle, takımıyla, birlikte, hep beraber. || à bras le – Kollarını geçirerek, kucaklayarak, belinden sararak. ◆ Şiddetli bir surette. || Haut-le – Sıçrama. || à mi – Belinden. || à – perdu Kendini gözetmeksizin. || à son – défendant Mukavemet ve mümânaat ederek, istemeyerek. || – et âme yahut De – d'âme et Tamamıyla, büsbütün. || Périr – et biens Gemi hamûlesiyle beraber batmak. || Esprit de – İtilâf, hem-fikir olma. || (as.) Sınıf-ı asâkir, asâkir, kıta, kıta-i askeriye, kol, takım; – à cheval Atlı sınıfı, atlı askeri; – à – Göğüs göğse: Combattre à – Göğüs göğüse muharebe etmek; – à pied Yaya sınıfı, yaya askeri. (Yaya asâkir tabiri atlı asâkir tabirinin zıddıdır. Piyade asâkiri tabiri ise başka bir ıstılahtır. Bunların birbirinden tefriki lâzım gelir. Çünkü piyade asâkiri yalnız piyade sınıfına alem olmuş ve yaya asâkiri tabiri ise umum piyadeler ile piyade topçularına ve zaptiyeler ile (piyade jandarması) idare heyetine alem-i mahsus olmuştur. Yani bunların biri – à pied diğeri – d'infanterie demektir); – administratif İdare heyeti; – à priviolèges Asâkir-i mümtâze, kıtaat-ı mümtâze; – armé Kıta-i müsellaha; – campé Ordugâha (çadırlı ordugâha) yerleşmiş kıta-i askeriye, mukim kıta-i askeriye; – colonial Müstemleke, müsta'mere kıta-i askeriyesi; – d'archers Okçu askeri kıtası; – d'armée Kolordu; – d'armée en marche Hareket kolordusu; – d'artillerie Topçu heyeti, topçu sınıfı; – de baguette de fusil Tüfek harbisi gövdesi; – de baguette de tambour Trampet değneği gövdesi; – de bataille Muharebe kıtası, kıta-i muharebe; – de boîte de giberne Fişek kutusu gövdesi; – de cadets Avrupa'da mukaddemâ zâdegân gönüllü asâkiri, kade[156] heyeti; – de capote Kaput bedeni, gövdesi; – de cavalerie Süvari heyeti, sınıfı, kıtası: – de centre Merkez kıtası; – de chasseurs Avcı asâkiri; – de chasseurs à pied Talîa, nişancı asâkiri; – de chien de fusil Tüfek horozu gövdesi; – de détente Tetik gövdesi; – de discipline Terbiye-i askeriye heyeti; – de fourreau de sabre ve de baïonnette Kılıç ve süngü kını gövdesi; – de garde Karakolhâne, karakol; – de génie İstihkâm sınıfı, asâkiri; – de grenadiers Humbaracı sınıfı, asâkiri; – de lanciers Mızraklı asâkiri; – de ligne Saff-ı asâkirî. (Ekseriya mümtaz askerleri tabirinin zıddı olarak kullanılır); – de mécanisme Mekanizma gövdesi; – de place Kale bedeni; – de platine Çakmaklı takımı gövdesi; – de pompiers İtfaiye asâkiri; – de pontonniers Köprücü asâkiri; – de remontes Römont heyeti (beygirlerin terbiyesiyle mükellef); – de sapeurs Baltacı asâkiri; – de support Ecsam-ı istinadiye, ayak (askerî köprülerinde); – de support fixe Sabit ayak; – d'effets d'armement Esliha takımları gövdeleri; – d'effets de coiffure Baş libasları gövdeleri; – d'effets de distinction Alâmat-ı fârika gövdeleri (apolet, tuğ gövdeleri gibi); – d'effets d'équipement Echize takımları gövdeleri (çanta, fişeklik gövdeleri); – de non-combattants Asâkir-i gayr-ı muhâribe (doktorlar, cerrahlar, baytarlar ve emsali); – détaché Kıta-i müfreze; – d'état-major Erkân-ı harbiye heyeti; – d'intendance Levâzım heyeti, levâzım dairesi memurîni; – francs Kıtaat-ı mümtaze (kadîmen Fransa'da müstahdem idi); – hors ligne Saftan hariç asâkir (sunuf-ı erbaa-yı asliyeden hariç asâkir:

156 fr.: *cadet*.

erkân-ı harpler, etibbâ ve emsali); – mort Kıta-i meyyite (bir mâ-i cârînin azîmet-i sahili üzerine köprü kurulması matlub olan noktaya vaz' edilen bir kirişten ibarettir); – par excellence Fevkalâde asâkir (piyade); – projectiles Remy ecsamı; – sans troupes Efradsız kıta (efradı henüz cem' ve tahrir edilmemiş ve fakat heyet-i zâbitanı hazır ve mevcut olan kıta-i askeriye); – strateumatique Kıta-i cesîme-i harbiye.

Corpulence [ims.] Bedenin cesâmeti, cüsse.

Corpulent,e [s.] Cüsseli, şişman, vücutlu, mülahham.

Corpusculaire [s.] Zerrata müteallik, cüseymî. || Philosophie – Hâdisatı zerratın hareket ve sükûnu, keyfiyet-i tertip ve tanzimiyle izah eden meslek-i felsefi.

Corpuscule [imz.] Zerre, cüz-i ferd, cüseym; – s aériens Havada uçan zerrat.

Correct,e [s.] (*kor-rèktt*) Sahih, doğru, sehivsiz. ◆ Lüzum ve kaidesine muvâfık. ◆ Sehivsiz ve doğru yazan. ◆ Etvarı müstakim, ahlakı düzgün. ◆ Muvâfik-ı usul ve adap.

Correctement [h.] Sahih olarak, sehivsiz, kaideye muvâfik surette. ◆ Usul ve adaba muvâfık bir surette.

Correcteur [imz.] Terbiyeci. || (tba.) Tertip sehivleri tashih eden, musahhih. || – des classes Mektep kalfası.

Correctif [imz.] Tashih ve tadil eden şey. ◆ İfadedeki şiddeti tadil eden tabir. ◆ İlacın acılığını tadil eden madde, muslih.

Correctif,ve [s.] Terbiyeye müteallik.

Correction [ims.] Tashih. ◆ Islah, tadil. ◆ Terbiye. ◆ Kaide ve şiveye muvâfakat. || (tba.) Tertip sehivlerinin tashihi. || (hk.) Te'dib, mücâzat. || (hy.) Tashih-i zaman. || (syd.) Islah, tadil. || (ed.) Sanat-ı rücû. || Maison de – Mektep hapishanesi. ◆ Islahhâne. || Recevoir une pièce à – (Tiyatro ıstılahında) Muharririn bazı tadilat icra etmesi şartıyla bir oyunu kabul etmek. || (as.) – de l'angle de site Türab zaviyesinin tashihi. || – de l'inclinaison des tourillons Muylu mihveri meylinin tashihi. || – des écarts en direction İstikameten inhirafatın tashihi. || – du vent Rüzgârın tashihi. || – du tir Tashih-i endaht. || – en direction İstikameten tashih. || – en hauteur İrtifaan tashih. || – s du pointage Nişan tashihatı.

Correctionnalité [ims.] (hk.) Cünhadan ma'dûdiyet.

Correctionnel,le [s.] (hk.) Cünhaya müteallik. || Peines – les Mücâzat-ı te'dibiye. || Tribunal – Mahkeme-i ceza.

Correctionnellement [h.] Mücâzat-ı te'dibiye ile, te'diben.

Corrégidor [imz.] İspanya'da bir memleket zabıtasının en büyük âmiri.

Corrélatif,ve [s.] Mütenâsip, mütekabil. ◆ Müteallik, merbut, mütevakkıf. || (nh.) Proposition – ve Cümle-i cevabiye. || (hk.) Obligation – ve Diğer bir taahhütle meşrut taahhüt, taahhüd-i meşrut, taahhüd-i mütekabil. = [ims.] Cümle-i cevabiye. ◆ Şart ve cevap edatı.

Corrélation [ims.] İki şey arasındaki münasebet, tenâsüp, tekabül. ◆ Taalluk, tevakkuf, merbûtiyet. || (nh.) Kelâmın şart ve cevap suretiyle raptı.

Corrélativement [h.] Mütenâsiben, mütekabilen. || (nh.) Şart ve cevap tarikiyle.

Correspondance [ims.] Muhabere, mürâsele, mektuplaşma. ◆ İki kişi arasında teati olunan mekâtip, resâil, muhaberat. ◆ Gazetelere uzak bir memleketten muhabirleri tarafından verilen havâdis ve malumat, mektup. ◆ Ayrı ayrı mahallerde bulunan tüccar beynindeki münasebat-ı ticariye. ◆ Turuk ve vesâit-i muhabere, muvâredat ve mürâselat, turuk-ı muvârede ve mürâsele. ◆ Münasebet, tevâfuk. ◆ Tenâsüp. ◆ Muvâfakat-ı efkâr. || Voiture de – Demiryolla gelen yolcuları mevkıftan nakleden kira arabası. || Bureau de la – Mektûbî kalemi, tahrirat kalemi. || Chef du bureau de la – Mektûbî kalemi müdürü, tahrirat müdürü.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Correspondant [imz.] Kendisiyle muhabere olunan adam, muhabir. ◆ Gazete muhabiri. ◆ Kendisiyle uzaktan muamelat-ı ticariye icra olunan adam, vekil, ortak. ◆ Ecnebi bir memlekette tahsilde bulunan bir şâkirt veya diğer bir delikanlıya nezâret etmekle mükellef adam. ◆ Diğer bir mahalde bulunduğu hâlde bir cemiyet-i ilmiye ve fenniye âzâsından olan adam, âzâ-yı muhabere(den). ◆ Doğrudan doğruya muhabere edilen telgraf merkezi. ◆ Bu merkezde memur.

Correspondant,e [s.] Mütenâsip. ◆ Mütekabil, mütenâzır. ‖ **Angles – s** Zevâyâ-yı mütenâzıra.

Correspondre [fl.] Muhabere etmek, mektuplaşmak. ◆ Muadil olmak. ◆ Tekabül etmek. ◆ Tevâfuk etmek, uymak. ◆ Mukabele bi'l-misl etmek. ◆ İhtilât ve irtibatta bulunmak. ‖ (mec.) Mukabele göstermek, tatbik-i hareket etmek. ‖ **Se** – Beynlerinde ihtilât ve muvâredat bulunmak.

Corridor [imz.] Odaların arasında ve ortası açık bir dairenin etrafındaki dar ve uzun sofa, divanhâne, koridor. ‖ (as.) Rah-ı mestur. ◆ Kışla vesâir ebniye-i askeriye koğuş ve odaları pişgâhında bulunan dar ve uzun yol, divanhâne, koridor; – **de caserne** Kışla koridoru; – **de forteresse** Kale rah-ı mesturu.

Corrigé,e [s.] Tashih olunmuş, musahhah. ◆ Tadil edilmiş. ◆ Tekdir olunmuş, dövülmüş. ◆ Zemm ve takbih edilmiş. = [imz.] Nüsha-i musahhaha.

Corrigeant,e [s.] Tashih eden, etmeyi seven, tashihçi.

Corriger [ft.] Islah etmek, iyileştirmek, düzeltmek. ◆ İzâle etmek. ◆ Te'dib ve terbiye etmek. ◆ Mücâzat-ı te'dibiye vermek. ◆ Dövmek. ◆ Tashih etmek. ◆ Tadil etmek. ◆ Telafi-i mâfât etmek. ‖ (tba.) Tertip sehivlerini tashih etmek. ‖ – **la fortune** Kaybettiği paraları çıkarmak için hile eden bir kumarbaz hakkında söylenir. ‖ **Se** – Uslanmak, ıslah-ı hâl etmek. ◆ Birbirini düzeltmek, ıslah etmek.

Corrigible [s.] Kabil-i ıslah. ◆ Kabil-i terbiye. ◆ Kabil-i tashih.

Corripiant,e [s.] (t.) Birdenbire tutan, yakalayan.

Corroborant,e [s.] Takviye ve te'kid eden. = [imz. – s.] (t.) Mukavvî-i müstemir.

Corroboratif,ve [s.] Takviye ve te'kide yarayan. ‖ (t.) Mukavvî-i müstemir. ‖ (nh.) Te'kid beyan eden, müekkid; **Adjectifs – s** Sıfat-ı müekkide. = [imz.] (t.) Mukavvî-i müstemir.

Corroboration [ims.] Takviye, te'kid, tasdik. ‖ (t.) Mukavviyet-i müstemirre.

Corroboré,e [s.] Takviye ve te'kid olunmuş, müekked.

Corroborer [ft.] Takviye ve te'kid etmek. ‖ (t.) Azar azar ve müstemiren kuvvet vermek.

Corrodant,e [i. – s.] Aşındırıcı.

Corrodé,e [s.] Aşınmış. ‖ (mec.) Tahrip edilmiş, tabiatı tağyir olunmuş şey.

Corroder [ft.] Aşındırmak. ‖ (mec.) Harâp ve berbat etmek. ‖ **Se** – Aşınmak.

Corroi [imz.] Sepileme, dibâgat. ◆ Harç ile sıvama.

Corroirie [ims.] Dibâgat, debbağlık. ◆ Debbağhâne.

Corrompre [ft.] (*rompre* gibi tasrif olunur) Bozmak. ◆ Ahlakını bozmak. ◆ İmha ve ifnâ etmek. ◆ Çürütmek. ◆ Baştan çıkarmak. ‖ **Se** – Çürümek. ◆ Ahlakı bozulmak. ◆ İrtikâba alışmak.

Corrompu,e [s.] Çürük, müteaffin. ◆ Bozulmuş, bozuk. ◆ Mesâvî-i ahlak sahibi. ◆ Mürtekip, mürteşî.

Corrosif,ve [s.] Aşındıran, aşındırıcı, ekkâl. ‖ (mec.) Pek dokunaklı ve muzır. ◆ Berbat ve harap edici şey.

Corrosion [ims.] Aşındırma, aşınma.

Corroyage [imz.] (*ro-ia* yahut *roi-ia*) Dibâgat, sepileme. ◆ Debbağlık. ◆ Demiri teshin ile dövme.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Corroyé,e [s.] (*ro-ié* yahut *roi-ié*) Sepilenmiş, dibâgat olmuş. ◆ Teshin edilerek dövülmüş demir.

Corroyer [ft.] (*ro-ié* yahut *roi-ié*) (*ployer* gibi tasrif olunur) Dibâgat etmek, sepilemek. ◆ (Demiri) Kızdırıp dövmek. ◆ (Ağacı) Yontmak, temizlemek. ◆ Harç yapmak, (harcı) karıştırmak. ◆ Harç veya çamur sürmek, sıvamak. ◆ Maâdini mezcetmek, karıştırmak.

Corroyeur [imz.] (*ro-ieur* yahut *roi-ieur*) Debbağ, sepici.

Corrude [ims.] Yabani kuşkonmaz.

Corrugateur [imz.] (tşr.) Buruşturan adale, mukattıb. = [s.] **Muscle** – Adale-i mukattıbe.

Corrupteur,trice [i. – s.] Bozan. ◆ Mesâvî-i ahlakı mûcip. ◆ Râşî.

Corruptibilité [ims.] Mesâvî-i ahlak istidadı. ◆ Çürüme istidadı. ◆ İrtikâba meyil ve istidat.

Corrubtible [s.] Bozulabilen. ◆ Çürüyebilen. ◆ İrtikâba veya baştan çıkarılmaya mâil veya müstaid.

Corruptif,ve [s.] Mesâvî-i ahlaka duçar edebilen, baştan çıkarmak hassasını hâiz. ◆ Çürüten.

Corruption [ims.] Bozulma. ◆ Tagayyür. ◆ Bozulmuş, taaffün etmiş, çürümüş şey. ◆ Mesâvî-i ahlak. ◆ Galat; **Par** – Galat olarak. ◆ Tahrif. ◆ Çürüme, taaffün. ◆ İrtişâ, irtikâb. ◆ Baştan çıkma.

Cors [imz. – cm.] Geyik boynuzunun budakları. (*andouillers* dahi denilir.)

Corsage [imz.] Beden-i insanın kısm-ı ulyâsı, gövde. (Bu mânâ eskidir.) ◆ Libasın bedenin kısm-ı mezkûrunu örten ciheti, elbise bedeni.

Corsaire [imz.] Korsan. ◆ Korsan gemisi. ◆ Korsan gemisi reisi. ◆ Deniz haydudu. ◆ Haydut gemisi. ‖ (mec.) Gaddar ve merhametsiz adam. = [s.] **Capitaine** – Korsan gemisi reisi.

Corsé,e [s.] Kalın, kaba. ◆ Kuvvetli, dayanıklı. ◆ Koyu, kesif. ◆ Tamam, noksansız.

Corsecque [ims.] Lâle çiçeği şeklinde üç dişli bir nevi harbi. (Mukaddemâ Korsika ve İtalya milis askerleri tarafından isti'mal olunur idi.)

Corselet [imz.] (as.) Göğüs zırhı. ◆ Kargılı, harbili asker. ◆ Küçük kadın ceketi. ‖ (tt.) Böcek göğsü.

Corser (**se**) [tt.] Kalınlaşmak. ◆ Koyulanmak. ◆ Koyulaşmak. ◆ Korse giymek. (Az kullanılır.)

Corses [imz.] Papa askeri. (El-yevm bu nevi asker mülgadır.)

Corset [imz.] Korse, sadriye. ‖ (mec.) Sıkıntı veren bir sebep.

Corseter [ft.] Korse giydirmek.

Corsetier,ère [imz.] Korseci. = [s.] **Apprenti** – Korseci çırağı.

Corso [imz.] Tenezzüh; birlikte, alayla dolaşma.

Cort [imz.] (as.) Perde hattı.

Cortége [imz.] Alay, mevkib. ‖ (mec.) Güruh, cemaat. ◆ Tevâbi', maiyet. ◆ Netâyic-i tabiiye.

Cortès [imz.] (s okunur) İspanya ve Portekiz'de meclis-i mebusan ve âyan.

Cortical,e [s.] (nb.) Kabuğa müteallik, kışrî; **Couches – les** Tabakat-ı kışriye. ‖ (tşr.) **Substance – e du cerveau** Beyni ihâta eden mâimsi tabaka, tabaka-i kışriye-i dimağ. (cmz. *corticaux*).

Corticicole [s.] (tt.) Kabuklar üzerinde yaşayan yahut yetişen.

Corticifère [s.] (tt.) Kabuklu, yahut kabuğa müşâbih bir zarfı hâvi.

Cortiqueux,se [s.] (nb.) Mukaşşer, kabuklu; **Fruits – s** Esmar-ı mukaşşere.

Cortuse [ims.] (nb.) Ayıkulağı denilen nebat ki fasîle-i bahâriyedendir.

Coruscation [ims.] Şule, lem'a, parlama.

Corvéable [i. – s.] Angarya çeken, angaryada çalıştırılan adam. ◆ Angarya ile mükellef adam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Corvée [ims.] Angarya. ◆ Amele-i mükellefenin çalıştırılması. ◆ Bir işçinin tam bir gündelik doldurmayan işi. || (as.) Angarya. ◆ Angarya neferi, angaryacı. || – **active** yahut – **idioptique** Angarya neferi (şahsî angarya). || – **armée** Müsellah angarya. (Vakt-i seferde ordugâh haricinde görülecek angarya hizmetlerine tayin olunan efrad-ı askeriye müsellah olarak sevk edilir.) || – **céleustique** Angarya borusu. || (mec.) Zahmetli ve temettüsüz iş, angarya.

Corvéteur [imz.] Angaryacı.

Corvette [ims.] (bhr.) Korvet.

Corvin,e [s.] Kargaya benzeyen.

Corybante [imz.] Esâtir-i Yunanî'de arz ilâhesi zu'm olunan Kübele âyin-i rûhânîsi rahibi.

Corymbe [imz.] (*rain*) (nb.) Ağacın muhtelif mahallerinden çıktıkları hâlde uçları müsâvi gelen dallardan ibaret ve şemsiye şeklinde ağaç yahut çiçek, huzme.

Corymbé,e [s.] (*rain*) ve:

Corymbeux,se [s.] (*rain*) (nb.) Huzme şekil ve suretinde olan, huzemî.

Corymbifère [s.] (*rain*) (nb.) Huzmeleri hâvi, hâmil-i huzme. = [ims. – cm.] Fasîle-i huzmiye.

Corymbiforme [s.] (*rain*) (nb.) Huzmiyü'ş-şekl.

Coryphée [imz.] Tiyatrolarda raks heyetinin reisi, rakkasbaşı. || (mec.) Bir fen ve sanatta akranına fâik ve mümtaz adam, kıdve.

Coryza [imz.] (t., byt.) Nezle, zükâm.

Cosaque [imz.] Kazak. || (mec.) Vahşi ve merhametsiz adam. = [cm.] Kazak süvari alayı. = [ims.] Kazak raksı.

Cosécante [ims.] (he.) Tamam-ı katı'.

Coseigneur [imz.] Bir tımara, zeâmete müştereken sahip olan sipahi.

Cosignataire [imz.] Beraberce vaz'-ı imza eden.

Cosinus [imz.] (s okunur) (he.) Tamam-ı ceyb.

Cosmète [imz.] Yunan-ı kadimde gençlerin ahlakına nezârete memur olan hâkim. ◆ Kadim Roma'da efendisinin veya hanımının elbiselerini muhafazaya memur hizmetkâr.

Cosmétique [s.] İnsan cildinin yumuşaklığını ve tarâvetini muhafazaya yarayan bazı tertiplere ıtlak olunur, mülattıf-ı beşere, mücelliyat, kozmetik. = [ims.] Fenn-i sıhhatin bundan bahseden kısmı, mebhas-i mülattıfat-ı beşere. = [imz.] Cilt ve bıyık ve diş için kullanılan ıtriyat, kozmetik.

Cosmétologie [ims.] Hıfzı's-sıhhanın mülattıfat-ı beşereden bâhis kısmı, mebhas-i mülattıfat-ı beşere.

Cosmique [s.] Kâinata müteallik, âlemî. || (hy.) Güneşin tulû ve gurûbuyla müterâdif olan, beraber vuku bulan.

Cosmogénie [ims.] Teşekkül-i kâinat, tekevvün-i âlem.

Cosmogonie [ims.] Kâinatın ve ecram-ı semâviyenin suret-i hilkat ve teşekkülü hakkındaki faraziyat, usul-i tekvin-i âlem.

Cosmogonique [s.] Âlemin suret-i tekvinine müteallik, tekvinî.

Cosmographe [imz.] Kozmografya âlimi. ◆ Kozmografyaya dair kitap musannifi.

Cosmographie [ims.] Kozmografya.

Cosmographique [s.] Kozmografyaya mensup ve müteallik.

Cosmologie [ims.] Kâinatı idare eden kavâid ve vekayi-i tabiiyeden bahseden ilim, ilm-i tekevvün-i kâinat, mebhasü'l-kâinat.

Cosmologique [s.] Mebhasü'l-kâinat ilmine müteallik.

Cosmologiste [imz.] Mebhas-ı kâinat ilminde âlim ve müellif adam.

Cosmopolite [imz. – s.] Kâinatı kendisine memleket addeden adam, cihanî. ◆ Seyahatle ömür geçiren adam, cihan-gerd, seyyah.

Cosmopolitisme [ims.] Kâinatı kendine memleket ve nev-i beşeri hemşehri addetmek fikir ve mesleği. ◆ Seyahatte ömür geçiriş, cihan-gerdlik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cosmorama [imz.] Dünyanın birtakım mevâki ve bilâdını tasvir eden resimler takımı, cihannümâ. ◆ Böyle resimlerin seyrine mahsus mahal.

Cosse [ims.] (nb.) Bakla, fasulye ve bunlara mümâsil nebatat kabuğu, sinf, kışr-ı hadarî. ◆ Bazı çalıların meyvesi.

Cosser [fl.] (Koçlar hakkında) Tos vurmak, tokuşmak. ‖ (mec.) Uğraşmak.

Cosson [imz.] Bakla kurdu. ◆ Ağaçların kabuğu altında hâsıl olan kurt. ◆ Budanmış asmanın taze sürgünü.

Cossu,e [s.] Baklası çok (bakla fidanı). ◆ Kalın kabuklu bakla vesâire. ‖ (mec.) Zengin. ◆ Mükellef. ‖ **En conter des – es** İnanılmayacak, tuhaf hikâyeler nakletmek.

Cossûment [h.] Müdebdeb ve mutantan bir suretle.

Costal,e [s.] (tşr.) Kaburgaya müteallik, dıl'î. (cmz. *costaux*)

Costo-abdominal,aux [s.] (tşr.) Dıl'î, batnî.

Costume [imz.] Kıyafet, kisve, ziy, kılık. ◆ Tarz-ı telebbüs. ◆ Tebdil elbisesi. ◆ Bir çeşit kumaştan tekmil esvab takımı, kostüm, takım. ◆ Bir müverrih ya şair veya ressamın zaman ve mekânın âdât ve ahlakını ve müsta'mel kıyafet ve mefruşat vesâireyi alâ-vechi's-sıhha ve kemâl-i muvaffakiyet ile tasvir ve irâe edişi. ‖ (as.) **– de guerre** Harp kıyafeti. ‖ **– de fer** Demir elbise. ‖ **– de mailles** Zırh elbisesi, demir örgü elbisesi.

Costumé,e [s.] Giyinmiş, mülebbis. ‖ **Bal –** Tebdil-i kıyafetle icra olunan balo.

Costumer [ft.] Giydirmek, ilbas, iksâ etmek. ◆ Bir kıyafete sokmak. ◆ Tasvir veya taklidi arzu olunan adamı hâl ve iktizâsına göre giydirmek. ‖ **Se –** Bu suretle giyinmek, bir kıyafet-i mahsusaya girmek.

Costumier [imz.] Tiyatro ve baloya veya tebdil-i kıyafete mahsus elbise takımı yapan ve satan yahut kiralayan adam. (Müennesi: *costumière* dahi müsta'meldir.) ◆ Tiyatroda oyuna mahsus esvab takımlarının muhafızı.

Cotable [s.] Borsa piyasasına idhali kabil. ‖ (mec.) Hesaba idhali kabil.

Cotangente [ims.] (he.) Tamam-ı mümâs.

Cote [ims.] Vergiden ve devletçe sâir tekâliften her mükellefe düşen hisse, hisse-i musîbe. ◆ Evrak vesâirenin sıra numarasını müş'ir rakam veya harf. ◆ Akçe fiyatı ve esham ve faizin piyasasını mübeyyin pusula: **– de la bourse** Tahvilat-ı fiyat cetveli, borsa cetveli. ‖ (r.) Râkım, bir noktanın hatt-ı aslîden irtifaı; **– de hauteur** İrtifâ-ı râkımî; **– géologique** Tabakatü'l-arz râkımı; **– maritime** Râkım-ı bahrî. ‖ (top.) İrtifâ-ı tefâzulî. ‖ **– officielle** Kayıt resmi. ‖ **– mal taillée** Tahminî ve takribî tevzi'-i tekâlif.

Côte [ims.] Eğe kemiği, kaburga kemiği , dıl'. ◆ Dilim. ◆ Bayır, yokuş, dağ ve tepe eteği. ◆ Sahil, kıyı. ‖ (bhr.) Gemi kaburgası. ‖ **Faire –** (Gemi hakkında) Oturmak. ‖ (tşr.) **– s sternales** yahut **vraies – s** Adlâ'-ı kassiye, hakikiye; **– s asternales** yahut **Fausses – s** Adlâ'-ı ma'dûmetü'l-kass, kâzibe. ‖ (nb.) Yaprağın orta damarı, useyb-i mutavassıt. ‖ **Rire à s'en tenir les – s** Gülmeden katılmak, katılıncaya kadar gülmek. ‖ **Rompre, tricoter, mesurer les – s à quelqu'un** Birini ziyadesiyle dövmek. ‖ **– de bœuf** Piyade askerlerinin hançeri, kılıcı. ‖ **Avoir les – s en long** Garip, kimseye benzemez olmak. ◆ Tembel, bir zahmete katlanamaz olmak. ‖ **Envoyer quelqu'un à la –** Birini baştan savmak. ‖ **– rouge** Flemenk peynirinin sert bir nevi. ‖ **– blanche** Flemenk peynirinin yumuşak bir nevi. ‖ **Serrer les – s à** Sıkıştırmak, takip etmek. ‖ **– à – Yan yana,** birlikte, birbirinden hiç ayrılmaksızın. ‖ **– à – de** Yanında ve (mec.) Müsâvi. ‖ **à mi –** Dağ eteğinin, bayırın ortalarında. = [cm.] Sahile karib yerler, sevâhil.

Côté [imz.] Bedenin yan tarafı, cenb. ◆ Taraf, cihet. ◆ Kenar, yan. ◆ Yüz. ◆ Uç, baş. ◆ İstikamet, cihet. ‖ (mec.) Şekil, suret, heyet. ◆ Taraf, meslek. ◆ Cenah. ‖ (he.) Dıl'. ‖ **Donner à –** Muvaffak olamamak. ‖ **Mettre de –** Saklamak, hıfzetmek. ‖ **Laisser de –** Terketmek, bir tarafa bırakmak. ‖ **Passer à**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– Yan çizmek. || Regarder de – Yan bakmak. || – faible İnsanın çok sevdiği, mukavemet edemediği şey, zayıf noktası. || Être sur le – Hasta yatmak. || Mettre, jeter sur le – Yatırmak, düşürmek. || Se marier du – gauche Nikâhsız yaşamak. || – de l'épée Sol taraf. || Se mettre les rieurs de son – Bir münakaşa ve mübâhasede hasmını gülünç bir hâle getirerek herkesin nazar-ı istihzâsını ona celbetmek. || Tirer de son – Ayrılmak, infikâk etmek. || Point de – Eğe kemiğinde şiddetli sancı. || à – Yanında, yanına. || De – Yandan. ◆ Bir tarafa, bir yana. ◆ Ayrıca, bir tarafa çekerek. ◆ Kendi kendine. ◆ Geçerken ehemmiyet vermeyerek. || Du – de Tarafında, lehinde. ◆ Tarafından, cihetinden; Du – de père Peder tarafından, li-eb. || D'un – Bir taraftan, bir cihetten. || D'autre – Diğer taraftan. || De ce – Bu cihetten, bu taraftan. || De – et d'autre ve De tout – Her taraftan. || De l'autre – Öbür taraftan, öbür tarafta, öbür tarafa. || (as.) – antivisuel Aks-i istikamet cihet. || – de dessous de porte-baïonnette Süngü askısı (askı kayışı) alt cihet. || – de fortification İstihkâm dıl'ı. || – de lame Namlu yüzü. || – de guide Kılavuz cihet. || – opposé au guide Kılavuza mukabil cihet. || – tactique Cihet-i ta'biye.

Coté,e [s.] Numaralı, mukayyed.

Coteau [imz.] Tepe meyli, bayır. ◆ Küçük tepe. ◆ (Lisan-ı şiirde) Bağ.

Côtelé,e [s.] Dilimli.

Cotelette [imz.] Kaburga kemiklerinden çıkarılan külbastılık, külbastı, pirzola, kotlet. ◆ Yan sakalı. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Alkış.

Coter [ft.] Rakam veya işaret vaz' etmek, numara atmak. ◆ Kaydetmek. ◆ Fiyat tayin etmek. ◆ Su vesâirenin hiza ve irtifaını işaret etmek. || – à la bourse Borsa defterlerine kayıt ve idhal etmek, borsada piyasaya kabul ve idhal etmek.

Cotereaux [imz. – cm.] Mukaddemâ Fransa'da müstahdem bir nevi asâkir-i gayr-ı muntazama, bıçaklı asker.

Coterel [imz.] (as.) Mukaddemâ Fransa'da isti'mal olunmuş bir nevi harp bıçağı.

Coterie [ims.] Heyet, encümen. ◆ Ehibbâ meclisi, bezm-i yârân. ◆ Takım, zümre. || – littéraire Cemiyet-i edebiye.

Côte-rôtie [imz.] Pek makbul bir nevi Fransız şarabı.

Cothurne [imz.] Yunan-ı kadim tiyatro oyuncularına mahsus bir ayakkabı. ◆ (Lisan-ı şiirde) Hâile tarz ve üslubu. || Chausser le – Bir hâile oyununu icra etmek. ◆ Tumturaklı yazmak.

Coti,e [s.] Vurgun, ezik (meyve).

Côtier,ère [s.] Sahilî, sevâhile mensup. ◆ Sevâhil ahalisinden olan. ◆ Sevâhili iyi bilen (gemici). ◆ Bir havzanın kenarında akan (nehir). = [imz.] Sevâhil kılavuzu.

Côtière [ims.] (bhr.) Sahil boyu.

Cotignac [imz.] (c okunmaz) Ayva tatlısı, ayva reçeli veya mürabbâsı. || – de Bacchus Peynir.

Cotillon [imz.] Eteklik, miso, iç fistanı. ◆ Köylü kadın fistanı. ◆ Kadın. ◆ Boşboğaz adam. ◆ Balonun sonunda oynanılan bir nevi raks ve onunla çalınan hava, kotiyon.

Cotir [ft.] (Yemişi) Ezmek.

Cotisation [ims.] Ârifâne verilecek masrafın veya verginin tarh ve tevzi'i. ◆ Vergi veya masraf hissesi, tarh ve tevzi'i.

Cotiser [ft.] Ârifâne bir masrafı veya vergiyi tarh ve tevzi' etmek. ◆ Herkesin hissesini tayin etmek. || Se – Ârifâne bir masrafın veya verginin hissesini vermek. ◆ Bir iâne defterine yazılmak. || (mec.) Birlikte çalışmak.

Cotisure [ims.] Meyvenin ezikliği, vurgunluğu.

Coton [imz.] (Arabîden me'huz) Pamuk, kutn, penbe. ◆ Bazı yaprak ve meyvelerin üzerindeki ince tüy. ◆ Hav. ◆ Ayva tüyü, hatt-ı sebz. ◆ Müşkilat, sıkıntı. ◆ Mudârebe. || Tissus de – Mensucat-ı kutniye, pamuk dokumalar. || Graine de – Pamuk çekirdeği, çiğit. || – poudre yahut fulmi – poudre Pamuk barutu. || Jeter sen – Havlanmak, kabarmak, tüylenmek. || Jeter un vilain – ve

TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Filer un mauvais – Servet ve itibarca veya sıhhatçe iyi gitmemek.

Cotonnade [ims.] Pamuk mamulatı, mamulat-ı kutniye.

Cotonner [fl.] ve Se – (Kumaş ve yaprak ile meyve ve yanak hakkında) Hav veya ince tüy ile kaplanmak, havlanmak, tüylenmek. ◆ Yumuşak ve sünger gibi olmak.

Cotonnerie [ims.] Pamuk zer'i. ◆ Pamuk tarlası.

Cotonneux,se [s.] İnce tüy ile mestur, tüylü. ◆ Yumuşak ve sünger gibi. ◆ Atılmış pamuk hâlinde, biçiminde. || (mec.) Yumuşak, kuvvetsiz.

Cotonnier [imz.] Pamuk fidanı.

Cotonnier,ère [s.] Pamuğa müteallik, kutnî. = [imz.] Pamuktan bez vesâir mensucat yapan adam.

Cotonnine [ims.] Pamuk ile ketenden mamul yelken bezi.

Côtoyer [ft.] (*ployer* gibi tasrif olunur) Kıyı sıra gitmek, sahili takip etmek. ◆ Yan yana yürümek. ◆ Yanaşmak, takarrüb etmek. || (as.) – une armée Bir ordunun cenahında, yanı sıra gitmek. || Se – Yan yana yürüyerek beraber gitmek.

Cotre [imz.] (İngilizceden me'huz) Kotra.

Cotret [imz.] Çalı demeti, çubuğu. ◆ Zayıf, kuru adam. ◆ Tahta ayak veya bacak. || Huile de – Değnek darbı, dayak.

Cottage [imz.] Köy kulübesine müşâbih küçük sayfiye, küçük kır köşkü.

Cotte [ims.] Köylü kadın fistanı. ◆ Ale'l-ıtlak kadın fistanı. || (as.) Gömlek, harp gömleği. (Mukaddemâ muharibîn iktisâ ederler idi.) || – annelée Halkalı gömlek (demir halkalardan mamul zırh gömleği). || – bandée Bağlı gömlek. || – d'armes Zırh yağmurluğu, kaputu. || – armoriée Armalı gömlek. || – Tornicle Harp oyunu zırh yağmurluğu. || – sarrasine Ehl-i Salib muharebatı zamanında iktisâ edilen Arap zırh yağmurluğu. || – de malles Zırh gömleği, demir tel zırhı. || – écaillée Pullu gömlek. || – maillée Örgülü gömlek. || – rustrée Kaba gömlek. || – saladine Zırh gömleği (Ehl-i Salib muharebatı zamanında). || – tégulée Kiremit tarzında tertip edilmiş gömlek. || – treillicée Kafesli gömlek.

Cotuteur,trice [i.] Diğeriyle beraber vasi veya vasiye olan, vasi-i sâni, vasiye-yi sâniye, vasi-i müşterek.

Cotue [ims.] Harp topuzu.

Cotyle [ims.] (tşr.) Oynak yerlerinde diğer bir kemiğin başını ihâta eden kemik oyuğu, hokka, vakb.

Cotyle [ims.] Mütekaddimînin mâyiat ve hububat veznine mahsus bir nevi ölçüsü.

Cotylédon [imz.] (nb.) Bazı nebatların tohumlarını ihâta eden kalın kabuk, filka.

Cotylédoné,e [s.] Tohumu kalın kabukla mestur (nebat), zâtü'l-filka.

Cotyloïde [s.] (tşr.) Hokka şeklinde olan (kemik oyuğu): Cavité – Cevf-i hokkî.

Cou yahut Col [imz.] Boyun, gerdan, unk, rikab. ◆ Şişe ve emsali şeylerin boğazı. || Se jeter au – de Boynuna sarılmak. || Mettre le pied sur le – Zorlamak. || Tendre le – Mukavemet etmemek, gerden-dâde-i inkıyad olmak. || Se rompre, se casser le – Boynunu kırmak. || Jusqu'au – Boynuna, boğazına kadar ve (mec.) Tamamıyla. || Être toujours pendu au – de quelqu'un Birisini daimi surette der-âguş etmek. || Prendre les pieds au – Çabuk kaçmak, ayakkaplarını ters giymek. || – de chemise (mr. Col) (*col* suretinde yalnız şiirde ve dağ geçidi ve yaka mânâsıyla müsta'meldir.)

Couagga [imz.] Afrika-yı Cenubî'de vaktiyle yaşamış olan bir nevi yaban merkebi.

Couard,e [i. – s.] Korkak, cebin. ◆ Alçak.

Couardement [h.] Cebânetle. ◆ Alçakçasına.

Couardise [ims.] Cebânet. ◆ Alçaklık.

Couchage [imz.] Yatma. ◆ Yatakta geceyi imrar etme. ◆ Yatak takımı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Couchant,e [s.] Yatan; **Chien** – Avı gözetirken yatan köpek ve (mec.) Mutabasbıs, müdâhin. || **Soleil** – Gurûb etmek üzere bulunan güneş, şems-i garib ve (mec.) Son şule-i hayat. || **Faire le chien** – Temelluk etmek.

Couchant [imz.] Garp, mağrip, batı. ◆ Şems-i garib. ◆ Hitam. ◆ İhtiyarlık.

Couche [ims.] Yatak, döşek. ◆ Kerevet, karyola. ◆ Evlenme, izdivaç, teehhül. ◆ Çocuk kundağı. ◆ Vaz'-ı haml. ◆ Lohusalık. ◆ Sıra, kat, tabaka. ◆ Sıva. ◆ Oyuna konulan akçe. || (as.) Dipçik meyli, yatıklığı. ◆ Nişan alma. ◆ Yatak. || – **de fusil** Tüfek dipçiği. ◆ Dipçik meyli. || – **de soldat** Nefer yatağı. || (bhç.) Yastık. || (arz.) Tabakatü'l-arzın beheri. || **Se donner une** –**, une belle** – Çakırkeyif olmak. || **Fausse** – Çocuk düşürme, ıskat-ı cenin.

Couché,e [s.] Yatmış, uzanmış. ◆ Mâil. ◆ Kaydedilmiş, mukayyed. ◆ (nb.) Dalları yere yatarak uzanan, muztacı'. || **à soleil** – Güneş battıktan sonra, ba'de'l-gurûb.

Couchée [ims.] Yolda yatılacak mahal, menzil, konak. ◆ Misafirhânede akşam yemeği ve yatak ücreti.

Couchepoint [ims.] Potinin ökçesine raptedilen meşin parçalarından birisi, yatak meşini.

Coucher [ft.] Yatırmak. ◆ Yere sermek, uzatmak, yatmak. ◆ Devirmek. ◆ Meylettirmek. ◆ İndirmek, yatırmak. ◆ Kat kat açmak. ◆ Yazmak, kayıt, idhal-i defter etmek. ◆ (Kumarda) Para konmak. || (bhç.) Yatırmak, daldırmak. || (as.) – **en joue** Nişan almak, tüfek ile nişan almak. || – **la lance** Mızrağı eğmek, yatırmak. || – **une arme** Bir silahı yatırmak, yıkmak. || – **quelqu'un sur le carreau, par terre** Birini öldürmek veya ağır surette yaralamak, yere sermek. || – **le poil à** Müdâhene etmek. || – **par écrit** yahut sadece – Yazmak, kaydetmek, kâğıda kaldırmak. || – **des couleurs** Boyaları karıştırmadan evvel paletin üzerine yan yana koymak. || – **de** Kaybetmek. ◆ Rastgele atılmak. = [fl.] Yatmak. ◆ Geceyi geçirmek, beytûtet etmek. || – **à la belle étoile** Açıkta, meydanda, dışarıda yatmak. || – **sur le champ de bataille** Galip gelmek, muharebeyi kazanmak. || **Se** – Yatağa yatmak. ◆ Uzanmak. ◆ Gurûb etmek, batmak.

Coucher [imz.] Yatma, yatış. ◆ Uzanma. ◆ Yatak takımı. ◆ Gurûb, batma. ◆ Gurûb vakti. ◆ Güneşin gurûbunu musavver resim. ◆ Menzil, konak mahalli.

Couchette [ims.] Karyola tahtası, kerevet. ◆ Küçük karyola, yatak.

Coucheur,se [i.] Birlikte yatan. || **Mauvais** – Ünsiyetsiz adam.

Couchis [imz.] (m.) Ağaç köprünün kaldırımı altına serilen toprak ve kum. ◆ Döşeme kirişi.

Couci-couci [h.] Şöyle böyle, ne iyi ne fena. ◆ Hemen hemen.

Coucou [imz.] Kuku kuşu, guguk. ◆ Guguklu çalar saat. ◆ Münebbihli asma saat. ◆ Vaktiyle Paris civarlarında işleyen bir nevi kira arabası.

Coude [imz.] Dirsek, mirfak. ◆ Elbise kolunun dirsek yeri. ◆ Yol ve duvar vesâirenin haricî köşesi, dirsek. ◆ Birdenbire tebdil-i istikametle dirsek teşkil etme. || – **à** – Dirsek dirseğe. || **Hausser, lever le** – İşret etmek. || **Parler du** – Dirsek ile dürtmek. || **Jouer des** – **s** Kalabalık arasında dirsek ile yol açmak ve (mec.) Yol açmak. || (as.) – **de baïonnette** Süngü dirseği. || – **de chien** Horoz dirseği.

Coudée [ims.] Dirsekten parmak ucuna kadar yani yarım metreden ibaret eski ölçü. ◆ Epeyce, çok bir miktar veya tûl. || Âtideki gibi bazı tabirlerde dirsek mânâsına gelir: **Avoir ses** – **s franches** Hareketinde serbest ve müstakil olmak.

Cou-de-pied [imz.] Topuk, kâ'b. ◆ Topuğun üstü, baldırın kısm-ı esfeli. (cmz. des *cous-de-pied*).

Couder [ft.] Dirsek suretinde kırmak, bükmek. || **Se** – Dirsek suretinde kırılmak, bükülmek. ◆ Dirsek teşkil etmek.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Coudoiement [imz.] Dirsekle vuruş, dirsekle itiş. ‖ (mec.) Temas.

Coudoir [imz.] Bir koltuk sandalyesinde kol dayanacak yer.

Coudoyer [ft.] (*ployer* gibi tasrif olunur) Dirsekle vurmak yahut itmek. ◆ Pek kurbünde bulunmak, karışmak. ‖ (mec.) Temasta, münasebette bulunmak, pek karib bulunmak.

Coudraie [ims.] Fındık ağaçlarını hâvi mahal, fındıklık.

Coudronner [ft.] Katranlamak, katran sürmek.

Coudre [imz.] (mr. Coudrier)

Coudre [ft.] (Tasrifi: *Je couds*, *nous cousons*; *je cousais*, *nous cousions*; *je cousis*, *nous cousîmes*; *je coudrai*, *nous coudrons*; *je coudrais*, *nous coudrions*; *cous*, *cousons*, *cousez*; *que je couse*, *que nous cousions*; *que je cousisse*, *que nous cousissions*; *cousant*; *cousu*,e). (Dikiş) Dikmek. ◆ Raptetmek, bağlamak. ◆ Münasebetsiz bir şey ilave etmek, yapıştırmak. ‖ **Machine à** – Dikiş makinesi. ‖ **Ne savoir quelle pièce y** – Ne çare edileceğini bilememek. ‖ **Se** – Dikilmek. ‖ (mec.) Birleşmek.

Coudrette [ims.] Fındık ağacı ormanı, fındıklık.

Coudrier yahut **Coudre** [imz.] Fındık ağacı. (*noisetier* dahi denilir.)

Couenne [ims.] (*koua-ne*) Tüyü çıkarılmış bazı hayvanat derisi. ◆ Ahmak, alık, ebleh. ◆ Sarkık yanak. ‖ (tşr.) Pıhtılanmış kanın bağladığı zar, gımâme. ◆ (t.) Derinin üzerinde hâsıl olan leke, tılâ'.

Couenneux,se [s.] (t.) Tılâ' denilen lekeyi hâvi, mutallâ. ‖ (tşr.) Pıhtılanıp üzerine zar bağlamış (kan), zü'l-gımâme.

Couette [ims.] İnce tüyle doldurulmuş döşek. ◆ Küçük kuyruk.

Couffe [imz.] Küfe.

Coufique [ims.] Kûfî; **Caractères** – **s** Hatt-ı kûfî.

Couguar yahut **Cougouar** [imz.] Amerika-yı Cenubî'nin kedi cinsinden gayet vahşi ve yırtıcı bir nevi hayvanı.

Couillard [imz.] (as.) Taş katapultu.

Couin [imz.] (as.) Harp şarı[157] (şar arabası).

Couinement [imz.] Av köpekleri tarafından yakalandıkları sırada tavşanların çıkardıkları ses.

Coulage [imz.] Akma, sızma. ◆ Telef, zayi. ◆ Fire. ◆ Dökme, ısâga. ‖ (mec.) İsraf, itlaf.

Coulamment [h.] (Söylemek ve yazmak vesâire hakkında) Akar gibi bir sürat ve sühûletle, selâsetle. (Az kullanılır.)

Coulant [imz.] Akçe kesesini kapayıp açmak için müsta'mel müteharrik halka, sürme halka. ◆ (as.) Sürgü halkası, sürme halka, müteharrik halka. (Kılıç bel kayışının tokaya takıldıktan sonra hariçte kalan ucunu kayışa mülâsık tutmak için mezkûr ucu idhale mahsus ve kayış üzerine takılmış serbestçe aşağı yukarı hareket edecek kadar geniş bir halkadan ibarettir ki bazen madenden, bazen de kayıştan imal olunur.) ◆ Bazı köstek ve zincirlerin üzerinde inip çıkacak surette bir halkaya takılmış kıymetli taş. ◆ Maşanın iki ucunu sıkmaya mahsus sürme halka. ‖ – **de cordon de cravate** Kravat, boyunbağı şeridi sürgü halkası.

Coulant,e [s.] Akan, cârî. ◆ Akıtan, çok hâsıl eden. ‖ (mec.) Sehil, selis. ◆ Uyar tabiatlı, munis (adam). ‖ **Vin** – Hafif ve leziz şarap. ‖ **Nœud** – Çözülmeksizin sıkılıp gevşer düğüm, ilmek, kement.

Coule [ims.] (as.) Kaydırma, sürtme. (Eskrimde kılıcının namlusunu hasım kılıcının namlusu boyunca kaydırmaktan ibaret bir harekettir.)

Coulé [imz.] Kalıba dökülmüş maden, dökme. ‖ (ms.) Tegannide bir makamdan diğer bir makama intikal ve bu intikal esnasında çıkarılan nağme. ‖ (Bilardo oyununda) Bir bilanın diğeriyle yan yana yuvarlanması, kule yapılması ki böyle karambol sayılmaz.

157 fr.: *char*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Coulé,e [s.] Dökülmüş, ısâga edilmiş. ◆ Akmış. ◆ Batmış, mahv ve nâ-bedîd olmuş. ◆ İtmam olunmuş, bitmiş. ◆ Meyve tutmayan, dökülen çiçek.

Coulée [ims.] Akış, cereyan. ◆ Dökme, ısâga. ◆ Erimiş hâlinde maden yahut cam vesâire hamuru. ◆ Harfleri meyilli ve bitişik yazılan bir nevi yazı. ◆ Orman ve dağlarda hayvanat yolu, keçiyolu. ◆ Sahte hayvan izi.

Coulement [imz.] Akma, cereyan. || (as.) Kaydırma, sürtme. (mr. Coule)

Couler [fl.] Akmak, cereyan etmek. ◆ (Kan vesâire hakkında) Cevelân etmek. ◆ (Kap hakkında) Akmak, sızmak, damlamak. ◆ Nüfuz etmek, karışmak. ◆ Bir şeyin boyuna uzanmak yahut inmek. ◆ (Zaman ve eyyam hakkında) Geçmek, mürur ve cereyan etmek. ◆ (Eşcar hakkında) Çiçek veya meyvelerini dökmek. ◆ Kaymak. ◆ Boyuna uzanmak. ◆ Usulle geçmek, sıvışmak. ◆ (Gemi hakkında) Gark olmak, batmak. ◆ (İbare hakkında) Selis olmak. || (mec.) Münbais olmak, bir şeyden tevellüt ve tahassul etmek. || – **sur quelque chose** Anmak, söz arasında lakırdısını edip geçmek. || **Faire** – Dökmek, sefk etmek. || (bhr.) – **bas** İçine su dolup batmak. = [ft.] Akıtmak, dökmek. ◆ Süzmek. ◆ Usulle vermek yahut bırakmak. ◆ Yavaşça sokmak. ◆ Eritip kalıba dökmek, ısâga etmek. ◆ (Gemiyi) Batırmak, gark etmek. ◆ (Vakti) Geçirmek. || – **à fond** Etrafıyla ve layıkıyla tahkik veya tezekkür etmek. || **En** – Garip şeyler söylemek. || **Se** – Usulle sokulmak, kaymak. ◆ Usulle bir kalabalığın arasına sokulmak, karışmak. ◆ Batmak, gark olmak.

Couleur [ims.] Renk, levn. ◆ Çehre rengi, beniz. ◆ Boya. ◆ Sancak renkleri. ◆ Sancak. ◆ Yalan. ◆ (Esvab vesâirede) Beyaz ve siyahın gayrı olan renk. ◆ Et ve ekmek gibi şeylerin kızarması. || (mec.) Suret, renk. ◆ Taraf, meslek, fikir. ◆ Revnak. ◆ Tabir. ◆ Bahane. || **Mettre en** – Boyamak. || **Être haut en** – Kızarmak. || **Reprendre** – Benzi yerine gelmek, ve (mec.) iade-i teveccüh ve ikbal etmek. || **Les pâles** – **s** Fakrü'd-dem, hıloros[158] ve (mec.) Renksizlik, şaşaasızlık. || **Prendre** – (İş) Yoluna girmek. || **Changer de** – Sararmak, benzi uçmak. || – **changeante** Yanar döner renk. || **Haut en** – Kırmızı yüzlü ve (mec.) Kuvvet cihetinden müfrit. || – **s simples** Sarı ve kırmızı ve emsali elvan-ı basîte. || – **s composées** Yeşil ve emsali elvan-ı mürekkebe. || – **s complémentaires** Birleşimleri beyaz renk tevlid eden boyalar, elvan-ı mütemmime. || **Homme de** – Zenci, Habeşî. [Bu kelime – *de rose* (külrengi) ve – *de chair* (ten rengi) gibi tabiratta müzekker isti'mal olunur]. = [s.] Renginde. || **Voir** – **de rose** Güzel, iyi görmek. || (as.) – **s nationales** Sancak, bayrak. (Mesela devletlerce sancak, bayrak ve emsali alâmatta kullanılan renkler o devletin bayrağı mânâsını ifade eder.)

Couleuvre [ims.] Karayılan (zehirsizdir). || (mec.) Kurnaz, hilekâr adam. ◆ Dokunaklı, müstehziyâne ve hicv-âmiz fıkra. ◆ Kasvet, can sıkıntısı. ◆ Gebe kadın. || (as.) Kadim piyade talim manevrası. || **Avaler des** – **s** Çok zahmetlere ve acılara duçar olmak.

Couleuvreau [imz.] Karayılan yavrusu.

Couleuvrée [ims.] (mr: Bryone).

Couleuvrine [ims.] Eski usulde uzun demir top, kulövrin (topu). || – **à main** El kulövrini. || – **de siège** Muhasara kulövrini.

Couleuvrinier [imz.] (as.) Kulövrinli asker, kulövrinci asker.

Coulis [imz.] Et ve sebzeyi çok pişirmekle istihsal olunan hülâsa veya ezme. ◆ Yarıkları tıkamaya mahsus macun.

Coulis [s.] Bir yarık veya delikten giren rüzgâra ıtlak olunur. || **Vent** – Esfelden zuhur eden rîh.

Coulisse [ims.] Pencere yivi, oluğu, sürme yeri. ◆ Makara. ◆ Tiyatroda sahnenin yan perdeleri ve bunların beynindeki aralık. ◆ Fâsıla. ◆ Uçkurluk. ◆ Borsa haricinde muamele mahalli. || (mec.) Tiyatro. ◆ İşin en sonra

158 fr.: *chlorose*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

kalan ehemmiyetsiz ciheti. || Faire les yeux en – yahut Regarder en – Yan göz ile bakmak. ◆ Göz ile işaret etmek. || (as.) Sürgülü parmak kapı oluğu. (Mesela bir kalede bir kapıyı yahut diğer bir memerri seddetmeye mahsus demir parmaklıktan mamul kapıyı derûnunda kaydırmak ve yürütmek için kale duvarlarının sihan-ı imtidadınca terk ve küşad olunan tûlânî çukurluk ve yuva.)

Coulissé,e [s.] Yivli (pencere). ◆ Makaralı (kapı kanadı).

Coulisseau [imz.] Karyola makarası. ◆ Çekmece yeri.

Coulissier [imz.] Borsa haricinde veya borsa kapandıktan sonra hilâf-ı nizam muamelat eden sarraf.

Couloir [imz.] Bir odadan diğerine geçilecek dar geçit, kapı. ◆ Devâir odalarının haricindeki sofa. || Chelinguer du – Ağzı kokmak. || (tşr.) – de la bile Mecra-yı safra.

Couloir [ims.] Süzgeç, mifrağ.

Coulpe [ims.] Günah lekesi. || Dire sa – İzhâr-ı nedâmet etmek. || Battre sa – Hıristiyanlarca işlenmiş bir günahtan tövbe için mahsus duayı okuyarak göğüs dövmek.

Coulure [ims.] Akma, dökülme. ◆ Çiçek ve meyvelerin dökülmesi. ◆ Isâga olunan bir madenin kalıbın yarıklarından akan kısmı.

Coup [imz.] Vurma, darp, darbe. ◆ Dirsek hareketi, çarpma. ◆ Sadme. ◆ Yara, bere, ceriha. ◆ Esliha-i nâriyenin boşatılması, atım, atma, boşaltma, esliha-i nâriye namlusu. ◆ Gök gürlemesi ve yıldırım gibi şeylerin gürültüsü. ◆ Bir defada içilen şey. ◆ Çan ve çekiç gibi şeylerin vurması, sesi. ◆ Birden yapılan hareket, bir el, bir çekme. ◆ Çarpma, dokunma. ◆ Hareket, muamele. ◆ Defa. ◆ Sıra, fırsat. ◆ Oyunda maharet ve talih. ◆ İş, madde. || Enlever d'un – de main Sürat ve şiddetle kapmak. || Donner un – de main, d'épaule Muvakkat ve cüz'i bir imdatta bulunmak. || – d'air Cereyan-ı havadan hâsıl olan hastalık veya sancı. || – d'après Çorbadan sonra Frenklerin alelâde içtikleri yarım kadeh sâfi şarap. || – d'avant Sofraya oturmadan evvel Frenklerin iştihâyı tezyid için içtikleri müskir. || – de butor Kaba ve mütecavizâne bir söz. || – de canif Vezâif-i zevciyeye adem-i riayet. || – de chien Alçaklık, hıyanet. || – de dent Yeme, ekl etme. || – de pied Tekme. || – de casserole İhbar. || – de rifle Sarhoşluk. || – de torchon Buse. ◆ Yumruk yumruğa dövüşme. || – de lapin Bir mudârebede kancıklıkla hasmının boğazından, nazik bir uzvundan yakalama. || – d'arrosoir Tezgâh başında içilen şarap. || – de pistolet Borsa fiyatı üzerine tesirsiz kalan münferit bir muamele-i maliye. || – de soleil Güneşin şiddet-i hararetinden hâsıl olan hastalık. || – de ciel İyi ve fevkalâde bir tesadüf, baht. || – d'œil Bir şeyin üzerine süratle geçirilen nazar, darbe-i nazar; Jeter un – d'œil Atf-ı nazar etmek. ◆ Suret, manzara. ◆ Anlamak, liyakat ve istidadı hüküm ve takdir etmek. || – d'essai Tecrübe makamında yapılan şey. || – de maître Usta işi, maharetle yapılan iş. || – de théâtre Tiyatroda bir manzaranın değişmesi. || – de langue, – de bec, de dent, de patte Fasıl, çekiştirme. || – de grâce Bir hasta ve mecruhu büsbütün öldüren darbe, hareket ve (mec.) Birisini bütün bütün mahv ve harap eden hâl. || – de chapeau Âşinâlık. || Le – de pied de l'âne Zebân-dırâzlık, itâle-i lisan. || – de sang Beyin nüzulü. || – de poing Fıçıları delmeye mahsus burgu. ◆ Bir nevi küçük tabanca. ◆ Parmaklara geçirilen halkalı bir demir ki mudârebede kullanılır. || Faire le – de poing Yumrukla vuruşmak. || Faire d'une pierre deux – s Bir taşla iki kuş vurmak. || Frapper les grands – s Son tedbire müracaat etmek. || Frapper des – s en l'air Beyhûde yorulmak, akıntıya kürek çekmek. || – dans l'eau Boşuna yorgunluk. || Avoir un – de hache, de marteau à la tête Şuurunda halel bulunmak. || – de fouet Kamçı darbesi. ◆ Fevkalâde cehd ve gayret. ◆ Şiddetli hareketten baldırın ince adalatından birinin kopması. ◆ Az sürekli ve şiddetli rüzgâr. || – de temps Çabuk ge-

çer fırsat. || Prendre – (Duvar hakkında) Şâkulünde olmamak. || – de feu Ateşin parlatılması. ◆ Esliha-i nâriye yarası. ◆ Maden ocaklarında gaz patlaması ve (mec.) Acele vakit. ◆ Sarhoşluk. || – de la mort Mühlik ceriha. || Tenir – Mukavemet etmek, karşı koymak. || – de lumière Ziyadan göz kamaşma. || Donner un – de ile vurmak (mesela tekme ile). || – d'éclat Muharebede şan ve şöhret kazandıran hareket-i dilîrâne. || Monter le – Bir bahane ile aldatmak. || Porter – Büyük bir tesiri mûcip olmak. ◆ Dokunmak, ızrâr etmek. ◆ Menzil-i maksuda vâsıl olmak. || Mettre quelqu'un au cent – s Sefalete, ye'se, ümitsizliğe, fena bir mevkie düşürmek. || Sans – férir İsti'mal-i silah etmeksizin. ◆ Bilâ-müşkilat. || Casser le nez à quelqu'un à – d'encensoir Birisini yüzüne karşı pek müfrit bir surette methetmek. || – d'autorité Nüfuz-ı hükûmetin isti'mali. || – de l'étrier Azîmet için ata binerken içilen kadeh, üzengilik. || – de dés Zar atma ve (mec.) Talih işi. || Rompre le – Zarın serbest hareketine ve (mec.) Bir hilenin muvaffakiyet-pezîr olmasına mani olmak. || – de bourse Çok temettüü mûcip borsa muamelesi. || Manquer son – Muvaffak olamamak, beceremmemek, başa çıkamamak. || à – sûr Sağlam olarak, emniyet-i tâmme ile. || Après – İş işten geçtikten sonra. || Sur le – Der-akab. || à tous – s Her defa, her bâr. || Tout à – Derhal, ânide, çabuk. || Tout d'un – Birdenbire. || – sur – Birbiri üstüne, aralık vermeksizin. || Pour le – , à ce – Bu defa. || Sous le – de Tahakküm, tesir, nüfuz altında. || (as.) – à bout-portant yahut – à brûle-pourpoint Gayet yakın darbe, darbe-i mukarrebe. || – à droit Sağa darbe. || – à toute volée Menzil-i kâmil darbesi. || – à volonté İstediğin gibi vuruş. || – s composés Çift vuruşlar, mürekkep darbeler. || – s comptés Sayılı darbeler. || – d'arc Yay darbesi. || – d'arme Silah ateşi, darbesi. || – d'arme à feu yahut – pyrobolique Silah-ı nâri, ateş silahı darbesi. || – de ricochet Sektirme darbesi. || – de plein fouet Düz kavis darbesi. || – de baguette Değnek darbesi, darp cezası. || – de baguette de fusil Harbi darbesi. || – de baïonnette Süngü darbesi. || – de canon Top darbesi, ateşi. ◆ Top ateşi, atım. || – de fusil Tüfek darbesi, ateşi. . || – de côte Yan vuruşu, yana vuruş, yan darbesi (hasmın yan taraflarına tevcih edilen kılıç darbesi). || – de crosse Dipçik darbesi. || – de feu Ateş darbesi. || – de fronde Sapan darbesi. || – de fusée Tapa, fişek darbesi. || – de hallebarde Kargı darbesi. || – de jarnac Darbe-i nâgehanî, darbe-i gayr-ı muntazara. || – court Kısa darbe, darbe-i kasîre. || – en avant İleri darbe, ileri vuruş. || – en avant vers la droite Sağa ileri vuruş. || – en direction İstikameten darbe. || – fusant Saniyeli darbe (mermilerin tapası saniyelidir). || – de main Darbe-i gayr-ı muntazara. ◆ Hücum-ı nâgehanî. || – de massue Çomak darbesi. || – de mitrailles Misket darbesi. || – de mousquet Muske (tüfeği) darbesi, ateşi. || – de pique Kargı darbesi. || – de pistolet Tabanca darbesi, ateşi. || – de plat de sabre Kılıç yan (yüz) darbesi (te'dib için). || – de poing Yumruk. || – de pointe Uç darbesi, dürtme, dürtüş. || – de poudre Kurusıkı darbesi, ateşi, endahtı. || – de retraite Ricat borusu. || – de revers Kılıç sırtı darbesi, kılıç tersi ile vuruş, sırt darbesi. ◆ Mâil-i arka darbesi, ateşi. || – de riposte Kılıç ile dürtme. || – de sabre Kılıç darbesi, kılıç vurma (hareketi). || – de taille Ağır (katı') darbesi. || – d'écharpe Mâil, eğri darbe. || – d'estoc Uç (sivri uç) darbesi. || – des armes de jet Remy eslihası darbesi. || – de bélier porteur Hâmil-i koçbaşı darbesi (koçbaşı denilen alet-i harbiyeyi sevk ve idare edenleri nakleden aletin darbesi.) || – perdu Boşa gitmiş darbe (hedefe isabet etmeyen darbe demektir).

Coupable [i. – s.] Müttehem, töhmetli, kabahatli. ◆ Töhmetten ma'dud, töhmetkârâne.

Coupablement [imz.] Müttehem suretiyle, müttehemâne.

Coupage [imz.] Kesme. ◆ Şarap vesâir müskiratın su ile veya daha hafif bir müskir ile karıştırılması.

Coupant,e [s.] Kesici, keskin, katı'. || (he.) Katı'. = [imz.] Esliha-i cârihanın keskin tarafı.

Coupe [ims.] Kesme, kesilme, kat', kesim: – **d'arbre** Ağaç kesme; – **de cheveux** Saç kesme. ◆ Kırpma. ◆ Biçme, biçim: – **d'habit** Elbise biçmesi. ◆ Kumaş vesâirenin kesik yeri. ◆ Kesilmek için tahsis olunmuş orman kıtası. ◆ İbarede durak yeri. ◆ Bir telifin taksim ve tertibi. ◆ Oyun kâğıtlarının ikiye taksimi, kesme. ◆ Suyu yararak icra olunan bir nevi yüzme. || (m.) Makta': – **architecturial** Makta'-ı mimariye. ◆ Taşların kesilmesi sanatı. || – **sombre** Ormanın sık mahallerinde kat'ına ruhsat verilen eşcar. || **Mettre quelqu'un en** – **réglée** Birini muayyen cerîme ve tazminata duçar etmek. || **à la** – Kesmek şartıyla, kesmece.

Coupe [ims.] Bardak, kadeh, kupa, ke's. ◆ Çeşme tası. ◆ Sefalet. || (hy.) Ke's-i bâtıh. || **Boire la** – **jusqu'à la lie** Kederin son derecesine uğramak. || (ht.) – **de Tantale** Tantal kadehi.

Coupé [imz.] Yalnız bir tarafında oturacak yeri olan kapalı araba, kupa. ◆ Büyük kira arabasının önündeki bölmesi. ◆ Demiryol vagonunun yalnız bir tarafında oturacak yeri bulunan bölmesi. ◆ Raksta bir nevi ayak atma.

Coupé,e [s.] Kesik, maktû'. ◆ Biçilmiş. ◆ İkiye tefrik edilmiş. ◆ Burulmuş, iğdiş edilmiş. || **Pays** – Nehirler veya dağ silsilelerinin geçtiği memleket. || **Style** – Kısa kısa cümlelerden mürekkep ibare, kesik ibare. || **Vin, lait** – İçine su katılmış şarap, süt vesâire. || (m.) **Pan** – Köşe sathı.

Coupeau [imz.] Dağ tepesi, şâhika, zirve.

Coupe-bourgeons [imz.] Ağaçların tomurcuklarını kesen bir nevi böcek. (cm. des *coupe-bourgeons*).

Coupe-cercle [imz.] Kâğıt ve mukavvayı müdevver olarak kesmeye mahsus zımbalı pergel. (cm. des *coupe-cercle* yahut des *coupe-cercles*).

Coupe-choux [imz.] Manastırda hıdemat-ı âdiyede müstahdem papaz. ◆ (Makam-ı istihzâda) Kasatura. ◆ Ehemmiyetsiz, itibarsız adam. || (as.) Bir nevi piyade kılıcı.

Coupe-cigares [imz.] Yaprak sigaralarının uçlarını kesmeye mahsus alet.

Coupe-gorge [imz.] Muhâtaralı mahal yahut geçit, derbent, hırsız yatağı. ◆ Batakhâne. ◆ İdbar, musibet ve felaket. (cm. des *coupe-gorge*).

Coupe-jarret [imz.] Haydut, maksadına vusul için hiçbir gûne şekavetten içtinap etmeyen kutta'-ı tarik. (cm. des *coupe-jarrets*).

Coupelard [imz.] Bıçak.

Coupellation [ims.] (k.) Kal, kaly.

Coupelle [ims.] (k.) Kal potası, mıklâ. || (mec.) Tecrübe, mihekk-i temyiz. || **Passer à la** – Pek sıkı bir imtihan vermek.

Coupellé,e [s.] Kal olmuş.

Coupeller [ft.] Kal etmek.

Coupement [imz.] Testere ile kesme.

Coupe-paille [imz.] Saman doğramaya mahsus alet. (cm. des *coupe-paille*).

Coupe-papier [imz.] Kâğıt kesmeye mahsus tahtadan yahut kemik veyahut fildişinden bıçak. (cm. des *coupe-papier*).

Coupe-pâte [imz.] Fırında ekmek hamurlarını kesip tefrik etmeye, işçilerin ellerine bulaşanı temizlemeye mahsus bıçak. (cm. des *coupe-pâte*).

Coupe-queue [ims.] At kuyruğu keskisi.

Couper [ft.] Kesmek, kat' etmek. ◆ Biçmek. ◆ Parça kesmek, ayırmak. ◆ Burmak, iğdiş etmek. ◆ Yarmak. ◆ Doğramak. ◆ Şarap, süt vesâireye su yahut diğer bir mâyi katmak. ◆ Kesmek, kat' ve seddetmek. ◆ Fesh, men veya lağv etmek, kaldırmak. ◆ Önünü almak, önünü kesmek. ◆ Çatlat-

mak. ◆ Üstünden geçmek, kat' etmek. ◆ İbareyi kısa cümlelerden terkip etmek. ◆ (Kâğıt oyununda) Koz ile hasmın kâğıdını almak, koz kırmak. ◆ Oyun kâğıtlarını kesmek. || – court Kısa kesmek. ◆ Hitam vermek. ◆ Bir cevab-ı müskitle susturmak. || – la bourse à qu. q. Parasını çalmak. || – la gorge à qu. q. Öldürmek. || – le sifflet à qu. q. Dilini kesmek, susturmak. || – pied à un abus Bir suistimalin önünü almak. || – bras et jambes à qu. q. Kolunu kanadını kırmak, haddini bildirmek. || – à sa racine Kökünden kesmek, istîsal etmek. || – dans le vif Yarayı sağlam yerinden kesmek, ve (mec.) Bir fenalığın katiyen önünü almak. || – la gorge à quelqu'un Birisinin boğazını kesmek ve (mec.) Birisini telafisi gayr-ı kabil bir zarara uğratmak. || – le sifflet à quelqu'un Birisinin boğazını kesmek, öldürmek ve (mec.) Birisini cevap vermeyecek, söz söyleyemeyecek hâle getirmek. || – les ongles Bizim "dişlerini sökmek" tabirimizin mukabilidir. || – l'herbe sous le pied à quelqu'un Birisinin ayağının altına karpuz kabuğu koymak tabirinin mukabilidir. || à – au couteau, par tranches Gayet kalın, kesif. || – un cheveu en quatre "Kılı kırk yarmak" meselinin mukabilidir. = [fl.] Keskin olmak, kesmek. ◆ Kestirme yoldan gitmek. ◆ Oyun kâğıtlarını kesmek. ◆ (İki) sefinenin arasından geçmek. || Se – Kendi cisminin bir tarafını kesmek, kesilmek. ◆ (Kumaş hakkında) İplikler birbirinin üstünden geçmek, satrançvâri olmak. ◆ Kesilmek, yarılmak. ◆ Mübâyenette bulunmak. ◆ Tekatu' etmek.

Coupe-racines [imz.] Patates ve şalgam gibi kökleri kesmeye, yarmaya mahsus alet. (cm. des *coupe-racines*).

Couperet [imz.] Satır.

Couperose [ims.] Maâdin-i muhtelife esaslarıyla mürekkep kibritiyetlerin beyne'l-avam müsta'mel ism-i umumisidir; – verte Kibritiyet-i hadid, zâc-ı Kıbrıs; – bleu Göz taşı, kibritiyet-i nuhas; – blanche Kibritiyet-i tûtiyâ, tûtiyâ tozu. || (t.) Yüzde birtakım sivilcelerin çıkmasını mûcip olan bezlerin şişmesi illeti, gudde.

Couperosé,e [s.] (t.) Bezlerin şişmesiyle beraber yüzde sivilceler çıkmasını icap eden gudde illetine müptelâ.

Couperoser [ft.] Gudde illetine uğratmak. || Se – Gudde illetine uğramak.

Coupe-sifflet [imz.] Canilerin insan kesmek için kullandıkları bıçak.

Coupe-tête [imz.] Cellat. ◆ Aralarında biraz mesafe bulunmak üzere eğilerek duran oyuncuların üzerinden müteakiben atlamaktan ibaret bir oyun, uzun eşek.

Coupeur,se [i.] Terzi makastarı. ◆ Bağda üzümleri toplayan adam. ◆ (Lanskene[159] oyununda) Oyuncu. || – de bourses Yankesici. || – d'oreilles Kavgacı adam.

Couple [ims.] Çift. ◆ İki hayvanı birlikte bağlayacak bağ, çifte tasma. = [imz.] İki refik, iki şerik. ◆ Zevceyn, karı koca. || (bhr.) Kaburga latası. || (cr.) Manivela dirseği. || (ht.) – électrique Elektrik çifti.

Couplé,e [s.] Çift bağlanmış (zağar vesâire). || Roues – es Demiryol arabalarının çifte tekerleği.

Coupler [ft.] (Zağar vesâireyi) Çift çift yapmak, ikişer bağlamak. ◆ Bir dairede iskân etmek, misafir eylemek.

Couplet [imz.] Kıta, şarkı kıtası. ◆ Reze ile merbut iki demir kol. || (as.) Parçalı tüfek. = [cm.] Şarkılar.

Coupleter [ft.] Destan, şarkı gibi şeyler tanzim etmek, hicvetmek. (Eskidir.)

Coupoir [imz.] Maden safhalarını kesmeye mahsus makas, sındı.

Coupole [ims.] Kubbenin iç tarafı. ◆ Ale'l-ıtlak kubbe, kümbet. || – du ciel Kubbe-i semâ. || (as.) Kupol, kubbe. || – à affût cuirassé Zırhlı kundaklı kupol. || – à un canon Tek, bir toplu kupol. || – oscillante Titrek,

159 fr.: *lansquenet*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

irticaclı kupol. || – **à éclipse** Küsûfî kupol. || – **isolée** Münferit kupol. || – **pour mortier rayé** Yivli havan kupolü.

Coupon [imz.] (Kumaş, tentene gibi şeyler için) Toptan kalan parça. ◆ Eshamın ve tahvilatın her taksitin te'diyesinde kesilip bırakılan parçası, kupon. || – **de loge** Loca bileti.

Coupure [ims.] Kesik, yara. ◆ Şişman adamların derilerinde hâsıl olan çatlak. ◆ Bir eser-i edebîden, musiki parçasından ve bilhassa bir tiyatro kitabından çıkarılan ibareler. ◆ Gazete ve risalelerden saklanmak arzu edilip de kesilmiş makale ve fikralar, maktûa, maktûat. ◆ Su cetveli. ◆ Meskûkât vâhid-i kıyasîsinin küsuru, ufaklık akçe. ◆ Bin franktan dûn banknot. ◆ Ayrı ayrı kabil-i iştirâ olan bir tahvilin aksamı. || (as.) Mani, siper-i müstakim, kupür. ◆ Hendek, metris, mahreç, barikat.

Cour [ims.] Hükümdar sarayı, hükümdar dairesi. ◆ Saray heyet ve erkânı. ◆ Saray-ı hükümdârî âdât ve merasimi. ◆ Saray halkı. ◆ Devlet. ◆ (mec.) Ta'zimat, tekrimat.

Cour [ims.] Avlu. ◆ İki taraflarında kapı bulunan sokak. ◆ Divan, mahkeme-i âliye. || **Faire la** – **à** Arkasına düşmek, bir kadına mülâzemet-i âşıkanede bulunmak. || – **d'assises** Mahkeme-i cinayet. || – **d'appel** Mahkeme-i istînaf. || – **de cassation** Mahkeme-i temyiz. || – **de comptes** Divan-ı muhasebat. || – **martiale** Divan-ı harp. || **Hors de** – İstimâa şâyan olmayan (dava); **Mettre hors de** – , **prononcer un hors de** – Adem-i istimâına karar vermek.

Courage [imz.] Cesaret, şecaat, besâlet, yiğitlik. ◆ Gayret.

Courageusement [h.] Cesaret ve şecaatle, cesurâne. ◆ Gayretle, gayret-mendâne.

Courageux,se [s.] Yiğit, cesur, şecî. ◆ Gayretli, gayret-mend, gayûr. ◆ Cesurâne, gayret-mendâne.

Courailler [fl.] Öte beriye koşuşmak. ◆ Sık sık tebdil-i münasebat-ı âşıkane etmek.

Couramment [h.] Sürat ve sühûletle, selâsetle (okumak ve yazmak).

Courant,e [s.] Koşan, pûyân, serî. ◆ Akan, cârî. ◆ Rayiç, mütedâvil. ◆ Âdi, mutad, sehil. ◆ (Makayis hakkında) İrtifaı nazar-ı itibara alınmayarak yalnız tûl itibariyle. || **Mois** – Mâh-ı cârî, mâh-ı hâl. || **Monnaie** – **e** Nakd-i rayiç. || **Compte** – Hesab-ı cârî. || **Chien** – Avı takip eden zağar. || **Tout** – Bilâ-tereddüt, hiç tevakkuf etmeksizin, sürat ve sühûletle. ◆ Alelacele, koşa koşa. = [imz.] Akıntı, cereyan. ◆ Seyyâle, cereyan. ◆ Mâh-ı cârî, mâh-ı hâl. ◆ Ahvâl-i cihanın suret-i güzerân ve cereyanı. ◆ İşlemekte olan faiz, maaş, taksit vesâire. ◆ Rayiç. ◆ Bir işin içindeki desise, hile. || – **d'air** Cereyan-ı hava. || – **atmosphérique** Mevsim rüzgârı, meltem. || – **électrique** Seyyâle-i elektrikiye, cereyan-ı elektrikiye. || – **par induction** Cereyan bi't-tesir. || – **des affaires** Ahvâl ve umurun suret-i cereyanı; **Être au** – **des affaires** Muamelat-ı ticariyenin, piyasanın suret-i cereyanından haberdar olmak, malumat almak. || **Être au** – Tedâhülat ve bakayası olmamak. || **Au** – **de** Zarfında, hılâlinde. ◆ Bir şey hakkında hâiz-i vukuf. || **Monter le** – **à quelqu'un** Birisine hile etmek. || **Mettre une pièce au** – **du répertoire** (Tiyatro ıstılahında) Bir oyunu daima oynanan oyunlar meyânına idhal etmek.

Courante [ims.] Eski bir nevi raks ve bununla çalınan hava.

Courante [ims.] (Beyne'l-avam) İshal, lînet.

Courante [ims.] Mâil bir nevi hat, yazı.

Courbatu,e [s.] Yorgun, kırık, kesik.

Courbature [ims.] Yorgunluk, kırıklık, kesiklik. || **Vieille** – Beygirlerde verem hastalığı.

Courbaturé,e [s.] Pek yorgun. (Ale'l-ekser beygirler hakkında kullanılır.)

Courbaturer [ft.] Kırıklığı bâis olmak, yormak. || **Se** – Kırıklığa uğramak.

Courbe [s.] Eğri, bükülmüş, muavvec, mukavves, münhani. || (he.) **Ligne** – Hatt-ı münhani. = [ims.] Münhani. || – **de niveau**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tesviye münhanisi. || – **s horizontales** Münhaniyat-ı ufkiye. || – **s équidistantes** Mütesâviyü'l-eb'ad, münhaniyat-ı ufkiye. ◆ Kavis şeklinde kesilmiş tahta. ◆ Atın bacağında hâsıl olan kemik şişi. ◆ Omuz.

Courbé,e [s.] Eğilmiş, bükülmüş. || (mec.) Harap olmuş, ezilmiş.

Courbement [imz.] Eğrilik, i'vicâc. ◆ Bükme, eğme, inhinâ.

Courber [ft.] Eğmek, indirmek. ◆ Bükmek, eğriltmek. || (mec.) Hor ve zelil etmek, münkad etmek. = [fl.] Eğilmek, inmek. || **Se** – Bükülmek, eğilmek. ◆ Mutî olmak, ser-fürû etmek. ◆ Bükülmek, eğrilenmek.

Courbet [imz.] Eyer karpuzu, semer tahtası. ◆ Tırpan.

Courbette [ims.] (Manej ıstılahatında) Atın iki ön ayağını birden atarak sekmesi, sekme, sıçrama. || (mec.) Tabasbus, temelluk. || **Faire aller quelqu'un à** – Sahip ve hâiz-i hüküm ve nüfuz olmak.

Courbure [ims.] Eğiliş, eğrilik, i'vicac, inhinâ.

Courcaillet [imz.] Bıldırcının ötmesi. ◆ Bıldırcın düdüğü.

Courchot [imz.] Hasta ipek böceği.

Courcive [ims.] (mr. Coursive)

Courée [ims.] yahut **Courai** [imz.] Kalafatçı sakızı.

Courette [ims.] Küçük avlu.

Coureur,se [i.] Koşucu, ayağı çabuk, serî'ü'l-meşy. ◆ Araba veya beygirin yanından yaya giden uşak. ◆ Sâî, kasıd. ◆ Çabuk gitmeye ve ava mahsus eyer beygiri. ◆ Çapkınlıkta gezen, hovarda, vefasız adam. || – **de bals, de spectacles** Balolarda, tiyatrolarda gezen, buralara müdâvemet eden sefih. || (as.) Kadim keşşaf süvarisi. ◆ Hafif süvari. || (tt.) Tavşan gibi seğirtici hayvanlar. ◆ Uçmayıp yürüyerek kaçan av kuşları. = [s.] Koşan, serî'ü'l-hareke. = [ims.] Yazı kalemi.

Courge [ims.] Kabak. || – **de barbarie** Sakız kabağı. || – **longue** Asma kabağı.

Courir [fl.] (Tasrifi: *Je cours*, *nous courons*; *je courais*; *je courus*; *je courrai*; *je courrais*; *cours*, *courons*, *courez*; *que je coure*; *que je courusse*; *courant*, *couru*,e). Koşmak, koşarak yürümek. ◆ Müsâraat etmek. ◆ Süratle yol almak. ◆ Öteye beriye koşmak, dolaşmak. ◆ Seyahat etmek. ◆ Serseriyâne, intizamsız bir hayat imrar etmek. ◆ Bir şeyi alelacele yapmak. ◆ Kaymak. ◆ (Moda hakkında) O esnada makbul olmak, geçmek. ◆ Akmak, cereyan etmek. ◆ Deveran etmek, şüyû bulmak. ◆ (Maaş vesâire hakkında) İşlemek. ◆ (Hastalık hakkında) İntişar, sirayet etmek. ◆ Uzanmak, mümted olmak. ◆ (Zaman hakkında) Geçmek, mürur etmek. ◆ (Gemi hakkında) Yürümek, yol almak. ◆ Yarış etmek. || – **ses, sur** Üste varmak, üzerine hücum etmek. ◆ Kovalamak, takip etmek. || – **à** Bir şeye doğru koşmak. ◆ Tutmaya koşmak: **Courez à ce voleur** Şu hırsızı tutun. || – **à sa perte** Sefalet yolunu tutmak. || – **au plus pressé** Ehemmi mühimme tercih etmek. || – **après quelqu'un** Birini aramaya gitmek. || – **après l'esprit** Akıl satmak. || – **après son argent** Kumarda kaybedilen parayı kurtarmaya çalışmak. || – **après l'argent** Para kazanmaya çalışmak. || – **après** Arkasından koşmak. || **Faire** – Koşturmak. ◆ Yarış ettirmek. ◆ Beyhûde yormak. ◆ Celbetmek. || – **su à** Tutmaya, tevkif etmeye koşmak ve (mec.) ta'riz ve hücum etmek. || – **sur l'ouvrage** Çabuk ve dikkatsiz çalışmak. || – **sur la place** (Senedat-ı ticariye hakkında) Ehemmiyetten, itibardan düşmek. || (as.) – **la bague** Yüzük koşusu icra etmek. (Şövalye zamanlarında at üzerinde mahirâne mızrak oynayarak hayvan dörtnal koşar iken bir direğin başına hafifçe vaz' olunan bir halkayı mızrak veya meç ucuna takıp alıvermekten ibaret bir oyun ve talim idi.) || – **la mer** Korsanlık etmek. || – **le risque** Muhâtaraya girmek. = [ft.] Takip etmek, kovalamak. ◆ Büyük arzu ile aramak, arkasına düşmek. ◆ Düşman toprağını basıp geçmek, ılgar etmek. ◆ Dolaşıp gezmek. ◆ Çok gitmek. ◆ Devam etmek. ◆ Ömrün filanıncı senesinde

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

bulunmak: Je cours ma quarantième Kırk yaşındayım. ◆ (Bir meslek ve sanat hakkında) Tutmak, sülûk etmek. ◆ Söylenmek, şayi olmak: – les salons Salonlarda söylenmek; – les rues Herkesçe malum olmak. || – le cachet Hususi ders vermek. (Daima *avoir* fiil-i iânesiyle imtizac eder.)

Courlis yahut Courlieu [imz.] Kürlü kuşu.

Couroir [imz.] Geminin kamaraları arasındaki dar yol.

Couronnade [ims.] (as.) İhâta, çevirme.

Couronne [ims.] Taç, iklil, efser, dîhim. ◆ İngiltere'nin beş şilinlik gümüş sikkesi. ◆ İklil resmini hâvi bir nevi kâğıt. ◆ Çember-i kemilî. || (mec.) Mükâfat. ◆ Şöhret ve şan. ◆ İmparatorluk, krallık. ◆ Hıristiyanlarca azizlerin başları etrafına tersim olunan ziya dairesi. || (is.) Taç tabya. || – de fortification İstihkâm tacı. || (tşr.) Dişlerin kısm-ı haricîsi, iklil-i esnan. || Discours de la – Kamaranın küşadında kral tarafından îrad olunan nutuk. || – d'armoirie Arma süsü, ziyneti. || – de casque Miğfer ziyneti, tepeliği. || – triomphale Tâc-ı zafer. || Le domaine de la – Emlâk imparatoru, kralı. || – impériale Eğrice otu. || – cléricale Katolik papazlarının tıraş olmuş tepesi. || (hy.) – boréale İklil-i şimalî; – australe İklil-i cenubî.

Couronné,e [s.] Taçlı, mütetevvic. || (mec.) İkmâl olunmuş, mükemmel. ◆ Müzeyyen. || Tête – e Re's-i mütetevvic (imparator, kral demektir). || Rime – e (ed.) Müstezat.

Couronnement [imz.] Tetvic, tetevvüc. ◆ İkmâl, itmam, tekmile, tetimme. ◆ Bir binanın veya masnû' bir şeyin üst ciheti, tepesi, başı. ◆ Ağacın artık büyümemeye başlaması. ◆ Atın dizinde hâsıl olan sıyrılma. || (as.) Sırt ameli, muharebede bir tepeyi askerle işgal. || – du chemin couvert Râh-ı mestur sırt ameli.

Couronner [ft.] Tetvic etmek. ◆ Ta'zim ve tebcil etmek. ◆ Mükâfat ve nişâne-i iftihar vermek. ◆ Hüsn-i hitam vermek. ◆ Tezyinatını ikmâl ve itmam etmek. ◆ Şeref-bahş olmak, tezyin etmek. ◆ Bir şey veya mevkiin üstünde taç şeklini ibraz etmek. || (as.) Hâkim bir mevkie asker yerleştirmek. || Se – Taç giymek, tetevvüc etmek. ◆ Kesb-i iştihar etmek. ◆ (Ağaç hakkında) Tepesi kartlaşıp artık büyümez olmak. ◆ (Beygir hakkında) Dizini sıyrıltmak.

Courre [fl.] (*courir* fiilinin eski masdarıdır) Avı kovalamak. || Chasse à – Tazı ile ve hayvanla icra olunan av. || Laisser – [imz.] Av köpeklerinin bağlı olarak durduğu mahal. ◆ Bu köpekleri koyuverir iken çalınan boru. = [ft.] Avı takip etmek. ◆ Atı koşturmak. ◆ Takip etmek.

Courre [imz.] Avda tazıların durdukları mahal.

Courrier [imz.] Tatar, ulak, berid, postacı. ◆ Posta arabası. ◆ Posta ile gönderilen veya alınan mekâtib, posta. ◆ Menzil ile seyahat eden yolcu. || Voyager en – Menzil ile gitmek. || (bhr.) Mücehhez küçük gemi. || (as.) Posta, posta neferi. (Bazı evrak-ı askeriye ve muharrerat-ı resmiyeyi mahalline nakil ve isâle memur nefer.) || – muet Ebkem (muhaberât-ı şifahiye) posta neferi. || – volant Nâme-ber gülle. (Buna *Boulet messager* dahi ıtlak olunur ki Türkçe tabirin aynıdır.)

Courrière [ims.] Önden giden. (Şiirde müsta'meldir) : La – du jour Şafak; La nocturne – yahut L'inégale – Ay, kamer; La prompte – Şöhret.

Courrièriste [imz.] Gazetelerde filan yer postası vesâire gibi serlevhalarla posta yazan muharrir.

Courroie [ims.] Kayış, bağ. || (mec.) Allonger, étendre la – İradını idare ile sarf etmek. ◆ Vazife-i memuriyeti haricine çıkmak. || Serrer la – à quelqu'un Birinin dizginini toplamak, birisine verilen parayı kısmak. || Lacher la – Dizginini koyuvermek. || (as.) – de bavette Göğüslük kayışı. (Baltacı neferatının önlüklerini rapta yarar.) || – d'armure Zırh kayışı. || – à capote Kaput kayışı. || – de bretelle de fusil Tüfek kayışı. || – de bretelle porte-caisse Trampet üstüvânesi

askı kayışı. || – de charge Yük kayışı. || – de harnachement Koşum takımı kayışı. || – de havresac Çanta kayışı. || – de timon Ok başı tartı kayışı. || – latérale Yan kayışı (çantaya arzı imtidadınca tesbit[160] edilen kayıştır). || – longue Uzun kayış (çantaya tûlu imtidadınca tesbit edilen kayıştır).

Courroucé,e [s.] Öfkeli, gazab-nâk.

Courroucer [ft.] Gazaba getirmek, iğzab etmek, öfkelendirmek. || Se – Gazaba gelmek, öfkelenmek.

Courroux [imz.] Gazap, hışım, öfke.

Cours [imz.] Akma, cereyan, akıntı. ◆ Yürüyüş, seyir, hareket. ◆ Nehrin tûlu, mecra. ◆ Uzanma, teselsül: Le – d'une chaîne de montagnes Bir silsile-i cibalin imtidadı. ◆ Cevelân: Le – du sang Cevelân-ı dem. ◆ Teâkub, mürur, cereyan: Le – des saisons Teâkub-ı mevâsim. ◆ Devam. ◆ Müddet-i muayyene, devir. ◆ Hastalık devri. ◆ Bir fenn-i mahsusa müteallik ders. ◆ Bir fenn-i mahsusa dair kitap, mebhas. ◆ Darülfünûn tahsili. ◆ Tedavül, revaç. ◆ İtibar, revaç, geçme. ◆ Rayiç. ◆ Teferrüce mahsus meydan, tenezzühgâh. || – d'eau Mâ-i cârî, akarsu, çay. || – du change İskonto, kambiyo fiyatı. || – de la place Piyasa rayici, fiyatı. || – de ventre İshal, lînet. || Voyage de long – Uzun seyahat-i bahriye. || Donner – à Akıtmak. ◆ İbraz ve izhar etmek. ◆ Revaç ve itibarını artırmak, tervic etmek. ◆ Neşr ve işâa etmek. || Prendre son – (Nehir hakkında) Nebean etmek.

Course [ims.] Koşuş, koşu. ◆ Süratli yürüyüş. ◆ Yarış, koşu müsabakası. ◆ Cereyan, güzerân-ı serî. ◆ Gidip gelme, dolaşma. ◆ Taharriyat için olunan devir ve hareket. ◆ Mesafe, yol, ara. ◆ Ecram-ı semâviyenin hareketi. ◆ Enhârın cereyanı. ◆ Araba ve at vesâire seferi ve beher seferin ücreti. ◆ Akıncılık, ılgar. ◆ Korsanlık. ◆ Kilit dilinin veya mekiğin hareketi. ◆ Seyahat, tenezzüh. ◆ Bir iş için çarşıya gitme, dışarı çıkma. ◆ Birisine mubâyaası sipariş olunan eşya için verilen ücret. || Être en – Bir iş için sokağa çıkmak, çarşıya gitmek. || Prendre sa – Koşmaya başlamak. || (as.) Pas de – Süratli yürüyüş. || – de chevaux At koşusu. || – de bague Yüzük koşusu (mr. Courir la bague) || Champ de – Koşu meydanı. || – de faquin Tahta heykel koşusu. (Mızrak talimine mahsus olup ağaçtan yahut samandan imal olunan bir insan heykeli üzerinde icra edilir idi.) || – de quintaine Nişan sırığı koşusu. (Yüzük yahut tahta heykel koşularına müşâbih olup askerî şenliklerinde ve harp oyunları esnasında icra edilir idi.) || – strateumatique Amelî, tatbikî, ciddi koşu, yürüyüş.

Coursier [imz.] Büyük ve güzel at, rahş, semend. ◆ (Şiirde) Muharebe, harp, sefer atı. ◆ Değirmen oluğu. || (mec.) Sebeb-i terakki. || (bhr.) Geminin önüne mevzu' top. || – aux grandes oreilles Eşek.

Coursive [ims.] (bhr.) Tekmili güverte ile mestur olmayan gemilerin başında ve kıçındaki güverte kısmı. ◆ Geminin tûlunca uzanan geçit.

Courson [imz.] Kısa budanmış meyvedar ağaç dalı. ◆ Asma kütüğü.

Court,e [s.] Kısa, kasîr, kûtah. ◆ Muhtasar, kısa. ◆ Pek kadim değil, cedid. ◆ Mahsur, mahdud. ◆ Az, nâkıs, gayr-ı kâfi. ◆ Az sulu, koyu. || Tenir de – Hareketinde serbest bırakmamak, sıkı nizam altında tutmak. || Avoir l'épée, les bras – Kudreti yetmemek. || Être – de…. Filan şeyce noksanı olmak. || Avoir l'haleine – e Kısa kısa nefes almak. || Être – Kısa kesmek, uzatmamak. || – honte Bozuma düşme. || Monnaie – e Vezn-i nizamîsinde olmayan sikke, kem-ayar. || Faire la – e échelle à quelqu'un Birisinin yüksek bir yere yetişmesi için omzuna, arkasına çıkarmak ve (mec.) Muâvenet etmek. = [imz.] En kısası. ◆ En kısa yol. ◆ Kısa boylu adam.

160 Orijinal metinde dizgi hatası: تثبيث şeklinde hatalı yazılan kelimenin "sabitleme" anlamında تثبيت olması gerektiği düşünülmektedir.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

‖ Avoir la vue – e Uzaktan görememek. = [h.] Kısa, açıktan, az sözle ve doğrudan doğruya. ‖ Rester – Söyleyeceğini şaşırmak, unutmak. ‖ Se trouver – Becerememek, âciz kalmak. ‖ Couper – Kısa kesmek. ‖ Tourner – Birdenbire çevirmek, tebdil-i istikamet etmek ve (mec.) Birdenbire hatt-ı hareketini tebdil etmek, usulle hareket etmek. ‖ Vêtu – Kısa elbise giymek. ‖ Tout – Derhal, birdenbire. ◆ Kısaca. ‖ Couper – à quelqu'un Birisini birdenbire terk etmek, yanından ayrılmak.

Courtage [imz.] Simsarlık, dellâllık. ‖ Droit de – yahut sadece – Simsarlık hakkı, dellâliye.

Courtaud,e [i. – s.] Kısa boylu ve tıknaz adam. ◆ Yol, yedek atı. (Kavi, sağlam ve endamı mutavassıt bir at ki Kurun-ı Vustâ şövalyelerinin yedek beygiri yahut yollarda binek hayvanı hizmetini görür idi. Koşu atının zıddı olup ekseriya eşkin yürütülür idi. Kuyruğu çok defa kısa veya kesik olur idi). ◆ Kuyruk ve kulakları kesik köpek. ‖ – boutique yahut sadece – Dükkâncı çırağı.

Courtaudé,e [s.] Kulak ve kuyruğu kesilmiş (hayvan).

Courtauder [ft.] Bir köpek veya beygirin kuyruk ve kulaklarını kesmek. ◆ Sû-i muamele etmek.

Court-bouillon [imz.] Balık haşlamaya mahsus sirke vesâire ile mahlut su. ◆ Bunda pişirilmiş yemek (cm. des *courts-bouillons*).

Courte-botte [imz.] Kısa boylu adam, bodur. (cm. des *courtes-bottes*).

Courte-épée [ims.] (as.) Kısa meç.

Courte-haleine [imz.] Nefes, soluk darlığı. ◆ Soluğan.

Courtement [h.] Kısaca, muhtasaran.

Courte-pointe [ims.] Müzeyyen karyola örtüsü. (cm. des *courtes-pointes*).

Courte-queue [ims.] Kısa saplı bir nevi kiraz. (cm. des *courtes-queues*).

Courtier [imz.] Dellâl, simsar.

Courtil [imz.] (*l* okunmaz) Köy evine muttasıl küçük bahçe.

Courtilière yahut Taupe-grillon [ims.] Kök kurdu, halkalı.

Courtine [ims.] Karyola perdesi. (Yalnız şiirde müsta'mel gibidir.) ◆ Perdeye müşâbih şey. ‖ (is.) Perde hattı. ‖ – à angle saillant Zaviye-i hariciyeli perde hattı. ‖ – à ressaut Çıkıntılı, münkesir perde hattı. ‖ – à tenaille Makas tabyalı perde hattı. ‖ – de château Hisar perde hattı.

Courtisan,e [i.] Nedim. ◆ Yâr-ı cân.

Courtisane [ims.] Açık meşrepli ve şuh kadın. ◆ Mümtaz âlûfte.

Courtisanerie [ims.] Nedimlik.

Courtisanesque [s.] Nedimlere müteallik, tabasbuskârâne.

Courtiser [fl.] Nedimlik etmek. ◆ Müdâhene ve temelluk etmek. ◆ Mülâzemet-i âşıkanede bulunmak.

Court-jointé,e [s.] Çolpa (at).

Court-monté,e [s.] Beli alçak (at).

Courtois,e [s.] Nezaketli, mültefit. ◆ Nazikâne, iltifatkârâne. ‖ Armes – es Kesmez ve yalnız süs için takılan esliha-i nâzike.

Courtoisement [h.] Nezaket ve iltifatla.

Courtoisie [ims.] Nezaketli muamele ve söz, iltifat.

Court-pendu [imz.] Kısa saplı bir nevi elma.

Court-vêtu,e [s.] Kısa esvab giymiş.

Couru,e [s.] Muteber, mergub, modaya muvâfik. ◆ (Av hakkında) Kovalanmış. ◆ Kazanılması için müsabaka gösterilmiş. ◆ Her ciheti gezilmiş.

Cous (*s* okunur) yahut Coyer [imz.] Bileği taşı.

Couscous [imz.] (*s* okunur) (Arabîden me'huz) Kuskus.

Couseuse [ims.] Dikişçi kadın, terzi kadın. ◆ Kitap eczasını diken işçi karı. ◆ Dikiş makinesi. (Bu mânâda az kullanılır.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cousin [imz.] Sivrisinek sınıfından baûza. ‖ **Chasser les – s** Karâbeti vesile ederek kâselislikte bulunanları def etmek.

Cousin,e [i.] Amcazâde, halazâde, teyzezâde, dayızâde (bu vechle birinci derece akraba olanları ikinci ve üçüncü derecedekilerden tefrik için *– s germains* dahi derler ki iki kardeşin erkek evlatları mânâsını ifade eder. ‖ **– es germaines** İki kardeş kızları. ‖ **– s issus de germains** İki kardeş ve amca vesâire ahfâdı. ‖ (mec.) Birbirine gayet benzeyen şeyler. ◆ Hısım, akraba. = [cm.] (mec.) Ahbap, samimi dost.

Cousinage [imz.] Amcazâdelik, halazâdelik, teyzezâdelik. ◆ Hısım ve akraba. ‖ (mec.) Müşâbehet.

Cousinaille [ims.] Kesîr ve can sıkıcı birtakım hısım ve akraba.

Cousiner [ft.] Birine akraba muamelesi etmek veya akraba çağırmak. = [fl.] Akrabalık bahanesiyle kâselislik etmek. ◆ Teklifsizce hareket etmek, samimi bir surette yaşamak. ‖ **Ne pas – ensemble** Geçinememek, zıt ve muhalif tabiatta bulunmak.

Cousinière [ims.] Hısım ve akraba dolu mahal. ◆ Cibinlik. (*moustiquaire* dahi denilir.)

Cousoir [imz.] (*zo-ar*) Mücellitlerin dikiş tezgâhı, cilde.

Coussin [imz.] Yastık. ◆ Yüz yastığı. ‖ (as.) Yastık ki topun kuyruğunu dayamaya mahsus olup kundağın arka tarafına vaz' olunan ahşap kıtadan ibarettir. ◆ (bhr.) Gemilerin bordasına asılan örme yastık.

Coussiner [ft.] Yastık koymak.

Coussinet [imz.] Küçük yastık, koltuk yastığı. ‖ (as.) Muylu yatağı. ◆ Eyer yahut zırh yastığı. ‖ **– à mousquetaire** Muskeli[161] yastığı. ‖ **– de selle** Eyer yastığı. ‖ **– de chevalet** Sehpa yastığı. ‖ (m.) Bir kemeri teşkil eden anahtarlardan temel makamında bulunan.

161 fr.: *mousquet*.

Coustillade [ims.] Bıçak yarası.

Coustille [ims.] Bir nevi bıçak, hançer.

Coustillier [imz.] (as.) Kustilli asker. (Kustil denilen bıçak ile müsellah asker.)

Cousu,e [s.] Dikilmiş. ◆ Gayr-ı kabil-i iftirak bir surette yerleşmiş, merbut. ◆ Pek ziyade zayıf. ◆ Muhtelif renkte parçalardan yapılmış esvab gibi alacalı. ‖ **Des finesses – es à fil blanc, à gros fil** Kaba ve kolay anlaşılır hiyel ve desâis. ‖ **Bouche – e** Sükût. ‖ **Avoir les joues, les flancs – s** Pek zayıf ve nahif olmak. ‖ **Être tout – de** Bir şeyle memlû olmak. ‖ **Être tout – d'or** Sırmalı esvab giymek, ve (mec.) Pek zengin olmak. ‖ **Avoir le visage – de petite vérole** Çiçekbozuğu, çopur olmak.

Coût [imz.] Paha. ◆ Masraf, harç: **– d'un contrat** Bir kontratın harcı, masârif-i nizamiyesi.

Coutal [imz.] (as.) Bir nevi kılıç. (Kasatura makamında olup karabinalara takılır idi.)

Coûtant [smz.] **Prix –** Bir şeyin hakiki değeri, sermayesi, alındığı fiyat.

Coutarde [imz.] Süt, bal ve yumurtadan yapılan bir tatlı.

Couteau [imz.] Bıçak, sikkin. ◆ Kama, hançer. ‖ **– de chasse** Av bıçağı, kılıcı (düz ve kısa bir nevi kılıç). ‖ **– à papier** Kâğıt bıçağı. ‖ (as.) **– d'arme** Silah bıçağı (silah makamında isti'mal olunan kadim bıçaklar). ‖ **– de brèche** Gedik bıçağı. (Mısır'da kadim Teb şehrinde kullanılır idi.) ‖ **Être sous le –, avoir le – sur la gorge** Mecbur olmak. ‖ **Visage en lame de –** Yanak tarafları gayet yassı olduğundan yandan bakılınca âdeta kesik gibi görünen çehre. ‖ **Le pain et le –** Lâzım olan her şey, arzu edilen esbab-ı sühûletin kâffesi. ‖ **Aller en Flandre sans –** Lâzım olan şeylere mâlik olmaksızın yola çıkmak.

Coutelas [imz.] Pala. ◆ Kulaklı bıçak. ◆ Bir nevi kılıç (kısa ve enli ve bir ağızlı idi). ◆ Mutfak bıçağı, büyük bıçak. ◆ (Lisan-ı şiirde) Süngü.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Coutelier,ère [i.] Bıçakçı. = [s.] **Maître, apprenti** – Bıçakçı ustası, çırağı.

Coutelière [ims.] Yemek bıçakları kutusu. (Şimdi *Boîte à couteaux* denilir.)

Coutellerie [ims.] Bıçakçılık. ◆ Bıçakçı dükkânı, bıçak fabrikası. ◆ Bıçak ve emsali âlât-ı câriha.

Coûter [fl.] Değmek, filan kıymette olmak. ◆ Çıkmak, gelmek, durmak, mâl olmak. ◆ Pahalı olmak. ◆ Masrafa mütevakkıf olmak. ◆ Bir ziyan veya gaile ve zahmeti bâis olmak. || – **bon, cher** Pahalı olmak. || – **la vie** Hayatı pahasına gelmek, bâis-i mevti olmak. || **Tout lui coûte** Her işi zahmetli, meşakkatli buluyor. || – **des larmes** Ağlatmak, bâis-i girye olmak. || **Rien ne lui coûte** Hiçbir şey esirgemez. || **Il coûte peu à** Pek kolaydır. || **Coûte que coûte** Her kaça olursa, her maniye karşı. || – **les yeux de la tête** Gayet azim masrafa bâdî olmak, gayet pahalıya oturmak. = [ft.] İcap etmek, bâis olmak.

Coûteusement [h.] Çok masrafla, pahalı olarak.

Coûteux,se [s.] Çok masraflı, çok masrafa mütevakkıf, pahalı.

Coutier [imz.] Ketenden sık ve parlak kumaş, tok bez imal eden adam.

Coutil [imz.] (*l* okunmaz) Bir nevi keten bezi, tok bez. (Askeriyede zâbitana mahsus beyaz pantolon ve çadır imalinde kullanılır.)

Coutillade [ims.] Kılıç ve bıçak yarası.

Coutille [ims.] Bir nevi kılıç.

Coutillier [imz.] (as.) Kutil denilen kılıç ile müsellah, kutilli asker.

Coutre [imz.] Sapan bıçağı, kılıcı.

Coutrier [imz.] Bir nevi sapan.

Coutume [ims.] Âdet, mutad. ◆ Âdet-i belde. ◆ De'b, âyin, resm. ◆ Örf, teamül. ◆ Bac, resm. || **De** – Ber-mutad. || **Us et** – Örf ve âdet.

Coutumier [imz.] Bir memleketin âdât ve kavânîn-i örfiyesi mecmuası.

Coutumier,ère [s.] Âdet edinmiş, me'luf. ◆ Âdet olmuş, mutad. ◆ Teamülî, örfi. || – **de fait** Bir şeyin icrasını âdet edinmiş.

Coutumièrement [h.] Örfen, âdet-i belde üzere.

Couture [ims.] Dikiş. ◆ Dikiş yeri, hıyâte. ◆ Dikimhâne. ◆ Yara eseri, yeri. || **à plate** – Dikilen şeyin kenarlarını çevirerek ve (mec.) tamamıyla. || – **simple** Düz dikiş. || **Battre à plate** – Muharebede mağlup etmek. || (bhr.) – **d'un bateau** Tombaz kalafatı. || – **du bordage** Armuz, üstüpü tıkanılan aralık.

Couturé,e [s.] Yara eserlerini hâvi. ◆ Ötesinde berisinde iz, nişâne bulunan.

Couturer [ft.] Yara eserlerini mûcip olmak. ◆ Ötede beride iz, nişâne, eser bırakmak.

Couturier [imz.] Dikişçi, hayyât, terzi. (Eskidir.) ◆ Kadın esvabı biçen terzi. ◆ İyi dikiş diken adam.

Couturière [ims.] Dikişçi karı, terzi kadın, hayyâte, modistra.

Couvain [imz.] Arı, karınca ve bunlara mümâsil böceklerin yumurta yığını, peteği. ◆ Arı gömeci.

Couvaison [ims.] Kuluçka mevsimi, zaman-ı tefrih.

Couvé,e [s.] Kuluçka olmuş (tavuk). ◆ İstihzar ve tehyie edilmiş.

Couvée [ims.] Kuluçka, tefrih. ◆ Kuluçkaların altındaki yumurtaların mecmûu. ◆ Bir kuluçka piliçlerinin mecmûu. || (mec.) Nesil, soy. ◆ Hazırlanan, tehyie edilen şey.

Couvent [imz.] Manastır. ◆ Bir manastırda yaşayan rahip veya rahibelerin heyet-i mecmuası. ◆ Rahibeler tarafından idare edilen kız mektebi.

Couver [fl.] (Tavuk vesâir tuyur hakkında) Kuluçkaya yatmak. ◆ Alâimi henüz meydana çıkmamış bir illete duçar olmak. || – **des yeux** Büyük bir dikkat ve ihtiras ile bakmak.

Couvercle [imz.] Kapak.

Couvert [imz.] Havanın hararet ve bürûdetinden muhafazaya mahsus mahal, sığınacak yer, ev. ◆ Gölgelik, sâyeban. ◆ Mektup zarfı. ◆ Zarfın üzerine yazılan nâm ve evsaf. || (mec.) Suret-i kâzibe: **Sous le** – **d'ami-**

tié Dostluk suret-i kâzibesiyle. || à – Taht-ı emniyette. || à – de Mahfuz olarak ve (mec.) taht-ı emniyette. || Sous le – de Filan şey bahanesiyle. || Être à – Temin edilmiş olmak. || (as.) Sütre, siper.

Couvert [imz.] Sofra takımı. ◆ Sofrada herkesin önündeki takım yani tabak, kaşık, bıçak, bardak vesâire. ◆ Çatal bıçak. || Grand – Resmî ziyafet. || Petit – Gayriresmî ve hususi ziyafet. || Avoir le – mis chez quelqu'un Bir evde her vakit yemeğe kabul olunmak, teklifsiz olmak. || Un dîner de dix – s On kişilik bir ziyafet.

Couvert,e [s.] Örtülü, kapalı, mestur. ◆ Eşcarla mestur, gölgelik, gölge. ◆ Giyinmiş. ◆ Başı örtülü. ◆ Şapkalı. ◆ Muhafazalı. ◆ Gizli, hafî. ◆ Mülevves, mülemma'. ◆ (Masârif hakkında) Kapatılmış, kapanmış. || Mot – Mazmunlu, kinâyeli söz. || Vin – Pek koyu şarap. || Drap – Tüylü, havlı çuha. || Temps – Bulutlu hava. || Clos et – Üstü örtülü, üstü kapalı, muhafazalı. || à – Gizli olarak. || Pays – Ormanlı memleket. || Servir quelqu'un à plat couvert Birisine, ekseriya aldatmak maksadıyla tevdî-i esrarda bulunur gibi olmak. || Créancier – Alacağının te'diye edileceğine dair kendisine teminat itâ olunmuş dâyin.

Couverte [ims.] Çini ve çanak çömlek sırrı. ◆ Örtü, yorgan.

Couvertement [h.] Örtülü olarak, gizlice.

Couverture [ims.] Örtü, yorgan. ◆ Makat (mak'ad). ◆ Kitap kabı; kitap cildi; kitap cildinin üzerine geçirilen kâğıttan yahut sâir bir şeyden kap. || (m.) Çatı kaplaması. || (ma.) Muamelat-ı ticariye ve sarrafiyede kaparo. ◆ Teminat, rehin. || (mec.) Bahane, vesile. || – à deux places İki kişilik yorgan, örtü. || – de harnachement Koşum takımı örtüsü. || – de cheval At bellemesi, çulu.

Couverturier [imz.] Yorgancı.

Couvet [imz.] Tandır mangalı.

Couveuse [ims.] Kuluçka. ◆ Kuluçka makinesi.

Couvi [smz.] Bozuk, cılk (yumurta).

Couvoir [imz.] Kuluçka makinesi.

Couvre-amorce [imz.] (as.) Ağızotu (yemleme) kapağı.

Couvre-bouche [imz.] (as.) Ağız kapağı (topun ağzını kapamaya mahsus meşin kapak).

Couvre-chef [imz.] Başa giyilen şey, serpuş. || (crh.) Lifâfe-i re's. (cm. des *couvre-chefs*).

Couvre-colback [imz.] (as.) Kalpak örtüsü.

Couvre-cuisse [imz.] (as.) Uyluk örtüsü, zırhı.

Couvre-culasse [imz.] (as.) Kama (kuyruk) kılıfı.

Couvre-danille [imz.] (as.) Kovan (süngü kovanı) kılıfı.

Couvre-face [imz.] (as.) Yüz perdesi, örtüsü (istihkâm cephesini muhafazaya mahsus).

Couvre-feu [imz.] Ateşi örtmeye mahsus kapak, mangal kapağı. ◆ Herkesin evine çekilip ateş ve mamullerini söndürmeye tembih ve ihtar için kadîmen çalınan çan. || Sonner le – Aşk ve hevâ çağını geçmek ve (mec.) Haylûlet ve mümânaat etmek. || (as.) "Ateş söndür!" işareti. (Esna-yı harpte kale kapılarının kapanmasını bildirmek yahut ahaliye mum ve ışık yakmayı men etmek için.) (cm. des *couvre-feu*).

Couvre-lit [imz.] Karyola, yatak örtüsü (cm. des *couvre-lits*).

Couvre-giberne [imz.] (as.) Fişek kutusu kılıfı.

Couvre-lumière [imz.] (as.) Falya deliği kapağı.

Couvre-nuque [imz.] (as.) Ense örtüsü (miğferin arka tarafına tesbit edilir).

Couvre-pied [imz.] Ayak örtüsü. ◆ Müzeyyen karyola örtüsü (cm. des *couvre-pieds*).

Couvre-plat [imz.] Sahan ve lenger kapağı. (cm. des *couvre-plat*).

Couvre-platine [imz.] (as.) Çakmak takımı örtüsü, kılıfı.

Couvreur [imz.] Çatı kiremitlerini döşeyen dülger.

Couvrir [ft.] (*Ouvrir* gibi tasrif olunur) Örtmek, setretmek. ◆ İksâ ve ilbâs etmek. ◆ Çatısını

örtmek. ◆ Kapamak, kapağını koymak. ◆ Kaplamak. ◆ Kap geçirmek. || (mec.) Müdafaa ve muhafaza etmek. ◆ Gizlemek, saklamak. ◆ Müstağrak etmek. ◆ Üzerine yayılmak, kaplamak. ◆ Görünmesine mani olmak, önünü tutmak, hâil olmak. ◆ Galebe etmek, üste çıkmak. ◆ Mukabele etmek, karşılık olmak, korumak. ◆ (Kâğıt oyununda) Üzerine para yahut diğer bir kâğıt konmak. ◆ (Müzayedede) Artırmak. ◆ (Münâkasada) İndirmek. ◆ (Erkek hayvan hakkında) Çiftleşmek, aşmak. ◆ (Ses ve gürültü hakkında) Diğerlerinin fevkine çıkmak. ◆ (Kabahat hakkında) Örtmek, setr ve affetmek. ◆ Mazur göstermek. || – le jeu Oyun kâğıtlarını, taşlarını gizlemek ve (mec.) Niyetini ketm etmek. || – sa marche Hatt-ı hareketi düşmana belli ettirmemek. || – la joue, la face, le visage de quelqu'un Birisine tokat atmak. || – d'or Gayet pahalı iştirâ etmek. || – des toiles Resim yapmak. || – une dame (Tavla oyununda) Açığı kapamak. || (as.) Muhafaza etmek; – la retraite d'une armée Bir ordunun ricatını muhafaza etmek; – un camp Bir ordugâhı muhafaza etmek; – un bois Bir ormanı muhafaza, müdafaa etmek, taht-ı temine almak; – un pays Bir memleketi muhafaza, müdafaa etmek; – une place Bir kaleyi muhafaza, müdafaa etmek. || Se – Örtünmek, giyinmek. ◆ Şapkayı başa koymak. ◆ Müstağrak olmak. ◆ (Gök hakkında) Kızarmak, bulutlanmak. ◆ Dolmak, memlû olmak. ◆ Siper almak. ◆ Muhafaza olunmak, müdafaa etmek. || Se – de lauriers Parlak galibiyetlere nâil olmak. || Se – du sang de Öldürmek, kanına girmek. || Se – d'un sac mouilli Kabahatten büyük bir özür beyan etmek.

Covendeur,se [i.] Müştereken satan adam, bâyi-i müşterek.

Covin [imz.] (as.) Oraklı harp şarı[162] (şar arabası.)

Cowpox [imz.] (*kaou-pokss*) (İngilizceden me'huz) (t.) İneğin memesinde hâsıl olan çıban ki aşı ondan alınır, cederî-i bakarî.

Coxal,e [s.] (tşr.) Kınak kemiğine müteallik, harkafî.

Coxalgie [ims.] (t.) Kınak kemiğinin ağrıması, kalça ağrısı, elem-i harkafe.

Coy [imz.] Şili tavşanı.

Coyoté [imz.] Filipin'de yetişen pamuğun bir nevi. ◆ Bu pamuktan dokunan bez.

Coypou yahut Coypu [imz.] (*koï-pou*) Amerika'nın iri faresi.

Cp. Mebânî-i muharrerat-ı kadîmede *Constantinople* kelimesi yerine kullanılmıştır.

Cr [k.] *Chrome* kelimesinin muhaffefidir.

Crabe [imz.] Yengeç, çağanoz, seretân.

Crabier [imz.] Amerika balıkçılı.

Crabosser [ft.] Eğriltmek, kamburlatmak.

Crac (*c* okunur) Kırılan sert ve kuru bir şeyin çıkardığı kuru sesi tasvir eder, çat.) = [hd.] Derhal, ânide, hop!

Crachat [imz.] Tükürük, balgam. ◆ Kaş', nuha'a. ◆ Bir nevi şövalye nişanı.

Craché,e [s.] Tükürülmüş. ◆ Ağızdan gelmiş. || Tout – yahut sadece – (Peder veya validesine pek çok benzeyen çocuk hakkında) Hık demiş burnundan düşmüş.

Crachement [imz.] Tükürme, tükürüş, tekaşşu'. ◆ Esliha-i nâriyenin falyasından çıkan ateş ve duman.

Cracher [fl-ft.] Tükürmek. ◆ Harç etmek. ◆ Münasebetsiz olarak söylemek. ◆ (Esliha-i nâriye hakkında) Falyadan ateş ve duman çıkarmak, barut kıvılcım püskürmek. ◆ (Kalem hakkında) Mürekkebi sıçratmak. || – au nez de… Yüzüne tükürmek. || – en l'air Kendine râci olacak bir ta'nda bulunmak. || – du latin Söze Latince karıştırmak. || – des injures Sövüp saymak. || – du coton, des pièces de dix sous, – blanc Susamış olmak. || – au bassin, au bassinet İstemeyerek vermek. || – sur les quinquets (Tiyatro ıstı-

162 fr.: *char*.

lahında) Vazifesini oynamak için gayet gayret eden zayıf yahut iktidarsız oyuncu hakkında söylenir.

Cracheur,se [i.] Çok tüküren.

Crachoir [imz.] Tükürük hokkası. ◆ Söyleme, telaffuz etme. ‖ **Jouer du** – Söylemek.

Crachotement [imz.] Pek sık ve azar azar tükürme, tebezzuk.[163]

Crachoter [fl.] Pek sık ve azar azar tükürmek.

Cracoviak [ims.] Leh raksı. ◆ Bu raks için yapılmış hava.

Cracque [ims.] Bir maden ocağında hâsıl olan yarık.

Craie [ims.] Tebeşir.

Craindre [ft.] (Tasrifi: *Je crains*, *nous craignons*; *je craignais*; *je craignis*; *je craindrai*; *je craindrais*; *crains*, *craignons*, *craignez*; *que je craigne*; *que je craignisse*; *craignant*; *craint*,e). Korkmak, havf etmek: – **la mort** Ölümden korkmak. ◆ (Gayr-i zîruh hakkında) Gelememek, dayanamamak: – **la gelée** Dona dayanamamak. = [fl.] Korkmak. ◆ Cesaret edememek. ‖ **Se faire** – Kendini saydırmak. ‖ **Être à** – Korku vermek. ‖ **Se** – Kendi kendisinden korkmak (hasta hakkında).

Craint,e [s.] Korkulan, bâis-i havf.

Crainte [ims.] Korku, havf. ‖ **Dans la** – **de** ve **Dans la** – **que** Korkusuyla, havfen. ‖ – **de** yahut – **que** Korkusuyla, korkusundan.

Craintif,ve [s.] Korkak, hâif. ◆ Korkulu, mahuf.

Craintivement [h.] Korku ile, korkarak, hâifâne.

Crambé [imz.] Deniz lahanası.

Cramoisi [imz.] Koyu kırmızı rengi, koyu kırmızı boya. ‖ (mec.) **Sot en** – Nihayet derecede budala; **Laid en** – Nihayet derecede çirkin.

Cramoisi,e [s.] Koyu kırmızı. ‖ **Devenir tout** – Kıpkırmızı olmak, pancar kesilmek.

Crampe [ims.] (t.) Bazı adalatın ve bilhassa bacaklardaki sinirlerin pek veca'lı çekilmesi, meas. ◆ At dizinin katılaşması. ◆ Tabanca kuburluğu. ‖ (mec.) **Tirer sa** – Savuşmak. ‖ **Avoir la** – Batî ve ihmalci olmak.

Crampon [imz.] Kenet, perçin çivisi. ◆ Nal kayarı. ◆ Demir kanca. ‖ (nb.) Sarmaşık, minşeb. ‖ (as.) – **d'assaut** Hücum kancası. (Vaktiyle süvariler hücum esnasında mahmuz yerine ayakkaplarına takarlar idi.) ‖ (mec.) Yapışkan ve muacciz adam.

Cramponné,e [s.] Kenetlenmiş, kenetli. ◆ Perçin edilmiş. ◆ Takılmış, ilişmiş. ◆ Sarılmış.

Cramponner [ft.] Kenetlemek. ◆ Perçin etmek. ◆ Takmak, iliştirmek. ◆ (beygiri) Nallamak, kayar etmek. = [fl.] Sarılmak, takılmak. ‖ **Se** – Takılmak, ilişmek. ◆ Sarılmak. ‖ (mec.) Yapışmak, ayrılmamak, arkasını bırakmamak.

Cramponnet [imz.] Küçük perçin, kenet çivisi. ◆ Kilit sürmesinin yuvası.

Cran [imz.] Kertik, çentik. ‖ (mec.) Derece, itibar. ‖ **Lâcher d'un** – Bırakıp savuşmak. ‖ (bhr.) **Mettre un vaisseau en** – Bir sefineyi karina etmek. ‖ (tba.) Dökme harflerin bir tarafındaki kertik. ‖ (as.) Gez, kerte. ‖ – **de bandé** Kurma, gergi kertesi. ‖ – **de départ** yahut – **de sûreté** Emniyet kertesi. ‖ – **de flèche** Ok kertesi. ‖ – **de l'abattu** Sukut gezi, kertesi. ‖ – **de mire** Nişan gezi, kertesi. ‖ – **de noix** Vida kertesi. ‖ – **de repos** Rahat, sükûn, tevakkuf kertesi.

Cran [imz.] (nb.) Kaşıkotu, haşebü'l-maâlik.

Crâne [imz.] Kafatası, kıhf, cümcüme. ‖ (mec.) Zekâ.

Crâne [imz.] Şamatacı, yaygaracı adam. ◆ Mağrur ve mütekebbir adam. ◆ Mahir adam. = [s.] Küstah ve şamatacı. ◆ Fevkalâde.

Crânement [h.] Yaygara ve şamata ile. ◆ Çok, pek ziyade.

163 Orijinal metinde dizgi hatası: تنزق şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığı takdirde تبزق [=tebezzuk: tükürmek] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Cranequin [imz.] (as.) Kurgu aleti, makinesi (bazı âlât-ı harbiyeyi kurmaya yarar küçük bir maniveladır).

Cranequinier [imz.] Hafif kazzafçı askeri.

Crânerie [ims.] Şamata. ◆ Cesaret, cüret.

Crânien,ne [s.] (tşr.) Kafatasına müteallik, kıhfî.

Crâniologie yahut **Crânologie** [ims.] İstidad-ı fikriye ve sevâik-i tabiiyesi nokta-i nazarından kıhf-ı beşeri tetkik ilmi, mebhasü'l-kıhf.

Crâniologique yahut **Crânologique** [ims.] Mebhasü'l-kıhfa müteallik.

Crâniologiste yahut **Crânologiste** [imz.] ve:

Crâniologue yahut **Crânologue** [imz.] Kafataslarına bakarak insanların istidad-ı fikriye ve sevâik-i tabiiyelerini anlayan adam; mebhasü'l-kıhf âlimi.

Crânomancie [ims.] Kıhf-ı beşeri tetkik ile güya insanların zekâ ve ahlaklarını bilmek hüneri.

Crâniométrie [ims.] Kıhf-ı beşerin ölçülmesi.

Crapaud [imz.] Karakurbağa, dıfda', ödlü-bağa. ◆ Alçak koltuk sandalye. || (mec.) Çirkin adam. ◆ Garazkârâne ve acı ta'riz. ◆ Asma kilit. || (byt.) Bıcılgan. || (as.) Top kundağı. ◆ Saç kesesi. || – **de mortier** Havan kundağı. || – **de pierrier** Taş topu kundağı. || – **de chevelure** Saç kesesi. (On yedinci asır âdâtından olarak Avrupa'da bazı sınıf askerler saçlarının kısm-ı mukaddemini kese içine koyarlar idi.) || **Avaler un** – Kerhen bir şey yapmak. ◆ Hiss-i husumetle yazılmış garazkârâne ve acı bir ta'rizi okumak.

Crapaud,e [s.] Çirkin, karakurbağa gibi müstekreh.

Crapaudière [ims.] Karakurbağası çok mahal. ◆ Rutubetli ve pis yer. ◆ Pis, müstekreh, menfur adamların bulunduğu mahal.

Crapaudine [ims.] Kurbağaotu. ◆ Kurbağa taşı. || Havuz ve su hazinesi borusunun ızgarası. ◆ Zıvana. ◆ Bir nevi güvercin yemeği. || (byt.) Bıcılgan.

Crapelet [imz.] Karakurbağa yavrusu.

Crapoussin,e [i.] Bodur ve şişman adam.

Crapule [ims.] Ayyaşlık, sefahat, ayş u nûş. ◆ Ayyaşîn ve süfehâ zümresi. || (mec.) Menfur ve denaetkârâne ihtirasat.

Crapuler [fl.] Ayyaşlık, sefahat etmek.

Crapuleusement [h.] Ayyaşlıkla, ayyaşâne, sefihâne.

Crapuleux,se [s.] Bekrî, ayyaş, ayş u nûşu seven, sefih. ◆ Ayyaşâne, sefihâne.

Craque [ims.] Mübalağa tarikiyle ve kendini medh için söylenilen yalan, atıp tutma.

Craquelage [imz.] Çiniye çatlak ve çizikli bir sır verme.

Craquelé,e [s.] Sırrı çatlak ve çizgili (çini). = [imz.] Bu hâlde olan çini.

Craquelin [imz.] Gevrek.

Craqueler [ft.] Çiniye çatlak ve çizikli bir sır vermek.

Craquelure [ims.] Sır veya boyanın çatlak ve çizgili olması.

Craquement [imz.] Çatırtı, gıcırtı. ◆ Tehezzüm. || – **dos doigts** Parmakların çıtlaması, ferkaa.

Craquer [fl.] Çatırdamak, gıcırdamak. || (mec.) Müşrif-i harap olmak, yıkılmak derecesine gelmek. ◆ Başa çıkamamak. || – **dans les mains à quelqu'un** Birisine verilen sözde durmamak. || – **les doigts** Parmakları çıtlatmak.

Craquer [fl.] Tefahhur için yalan söylemek, atıp tutmak.

Craquerie [ims.] (mr. Craque)

Craquètement [imz.] Çatırdama, gıcırdama. ◆ Leyleğin gagasını çatırdatması.

Craqueter [fl.] (*Jeter* gibi tasrif olunur) Çatırdamak, gıcırdamak. ◆ Leylek vesâir bazı kuşların gagalarının sesi hakkında dahi müsta'meldir.

Craqueur,se [i.] Yalancı, mübalağacı, atıp tutması çok adam.

Crase [ims.] (sr.) Yan yana gelen iki kelime harflerinin birleşmesiyle diğer bir harfin

husûlünden ibaret i'lâl, *de le* tabirinden *du* kelimesi olduğu gibi. || (t.) Tevâzün-i ahlât.

Crasiologie [ims.] (t.) Mebhas-i tevâzünü'l-ahlât.

Crassane yahut **Cresane** [ims.] Kış armudu.

Crasse [ims.] Kir, pislik, murdarlık. ◆ Hisset, tamahkârlık. ◆ Fenalık, fürû-mâyelik. ◆ Kaba bir cehalet, ahmaklık, belâhat. ◆ Kabalık. ◆ Maden pisliği, cürûf. ◆ Çekiç ile dövülen madenlerden sıçrayan parçalar. || (as.) Barut çamuru.

Crasse [sms.] Kalın, kaba. ◆ Koyu. || (mec.) **Ignorance** – Koyu cehalet.

Crassement [imz.] (as.) Kirlenme, çamurlanma (esliha-i nâriye namlu müceflerinin barut çamuruyla kirlenip çamurlanması).

Crasser [ft.] (as.) Kirletmek, çamurlatmak. || **Se** – Kirlenmek, çamurlanmak (esliha-i nâriye namlu müceflerini barut çamuru kirletmek ve bu çamur ile kirlenmek mânâsını ifade eder).

Crasseux,se [s.] Kirli, paslı. ◆ (as.) Kirli, çamurlu (barut çamuruyla). ◆ Pek hasis, tamahkâr. || (mec.) Mülevves. ◆ Echel. = [imz.] Kirli ve murdar adam.

Crate [ims.] (as.) Romalıların istihkâmlar önüne inşa ettikleri çit kulübe.

Cratère [imz.] Eski zaman şarap bardağı, ke's, sâgar. ◆ Yanardağ ağzı, menfez-i bürkân, krater.

Cratériforme [s.] (arz.) Krater şeklinde, müdevver, havzî. || (nb.) İnâiyü'ş-şekl.

Craticulation [ims.] (rs.) Bir resmi sühûletle istinsah için aksam-ı muhtelifeye taksim etme.

Craticuler [ft.] (mr. Graticuler)

Crauler [fl.] Yıkılmak, sallanmak. (Eski kelime.)

Cravache [ims.] (Türkçe kırbaçtan me'huz) Kırbaç, tâziyâne. ◆ Kırbaç yerini tutan şey.

Cravacher [ft.] Kırbaç ile vurmak, kırbaçlamak.

Cravan [imz.] Gemilerin altına yapışan bir nevi küçük midye.

Cravate [imz.] Hırvatistan cinsine mensup beygir. ◆ Hafif süvari askeri.

Cravate [ims.] Boyunbağı. ◆ Sancakların ucuna ve perdelere bağlanan fiyonk. ◆ Tuyur-ı muhtelifenin ismi. || (crh.) Lifâfe-i müsellese. || – **de chanvre** Darağacının ipi. || – **en couleur** Alâim-i semâ, tîrâje.

Cravater [ft.] Birine boyunbağı bağlamak. ◆ Bir şeye fiyonk yapmak. || **Se** – Boyunbağını bağlamak.

Crayeux,se [s.] Tebeşir nevinden olan, tebeşir şekil ve suret ve hassalarını hâiz olan, tebâşirî. || **Terrains** – Arazi-i tebâşiriye.

Crayon [imz.] Kurşun kalemi. ◆ Resim yapmaya ve çizmeye mahsus tebeşir ve kömür veya maden vesâire parçası. ◆ Ressamlık, resim. ◆ Resmin kurşun kalemiyle çizilen ilk tertibi, taslak. ◆ Ressam. || (mec.) Üslup, tarz-ı ifade. ◆ Kalem.

Crayonnage [imz.] Kurşun kalem ile yapılan resim.

Crayonner [ft.] Kurşun kalemi ile resim yapmak, çizmek. ◆ Bir şeyin aceleten tertib-i iptidâisini çizmek, karalamak, taslağını yapmak. || (mec.) Tasvir etmek.

Crayonneur [imz.] Âdi ve fena ressam.

Crayonneux,se [s.] Kurşun kalemi cinsinden ve kabîlinden olan.

Créance [ims.] İtimat, emniyet, itibar, vüsuk. ◆ İcat, ihdas. || **Lettre de** – İtimatnâme ve (mec.) itibar mektubu, itibarnâme. ◆ İtikat, iman. || **Accorder** – İman, itikat etmek. ◆ Alacak, matlub. || **Droit de** – Hakk-ı mutâlebe. ◆ İdâne, ikraz; – **hypotécaire** Rehin veya bey' bi'l-vefa ile olan matlub. || **Hors de** – Gayr-ı muhtemel. || **Donner** – İnanmak, itimat etmek. ◆ İnandırmak. || (bhr.) İhtiyat demiri; **Mouiller en** – Sandal ile ihtiyat demiri attırmak.

Créancier,ère [i.] Dâyin, mukriz, alacaklı. || – **gagiste** Mürtehin. || – **de la faillite** Garim. || – **chirographaire** Rehinsiz dâyin.

Créat [imz.] Süvari mektebinde ve talimhânesinde fenn-i fürûsiyet muallimi muavini.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Créateur [imz.] Yaratan, Hâlık, Hallâk (Esmâ-yı Allah'tandır).

Créateur,trice [s.] Yaratan, Hâlık. ◆ İcat eden, mucit, müessis. ◆ Halk ve icada mensup ve müteallik. = [i.] İlk numûne. ◆ Memba, menşe. ◆ Ressam.

Création [ims.] Yaratış, yaradılış, hilkat. ◆ Halk, mahlûkat, kâinat. ◆ İcat, tesis. ◆ İcat veya telif ve tertip olunan şey, bedîa. ◆ Bir tiyatro oyununun bir vazifesini ilk defa olarak oynama. ◆ Bir tiyatro oyununun ilk defa oynanması. || **Dogme de la** – Akide-i hilkat. || **Époque de la** – Tarih-i hilkat.

Créature [ims.] Mahlûk. ◆ Adam, beşer. || **Une sale** – Âlüfte. ◆ Hakir adam, namussuz herif.

Crécelle [ims.] Kilisede bazı eyyam-ı mahsusada çan yerine çalınan cırcır denilen tahta alet. ◆ Kaynana zırıltısı (oyuncak). ◆ Bunun sesi. ◆ Mânâsız lakırdılar söyleyen adam.

Crécer [imz.] Ala sığırcık, ardıç kuşu.

Crécerelle [ims.] Kerkenez, muymul denilen kuş.

Crèche [ims.] Yemlik, ıstabl, ma'lef. ◆ İki yaşından aşağı olan fukara çocuklarının gündüzün ilticasına mahsus hayrathâne. ◆ (Lisan-ı şiirde) Mehd, beşik. || **Sainte** – Hazret-i İsa'nın doğduğu mahal.

Crécy [ims.] Bu isim ile müsemmâ bir memleketten çıkan bir nevi iyi havuç.

Crédence [ims.] Yemek odasında yemek ve tabak ve bardak vesâirenin vaz'ına mahsus masa; kiler rafı. ◆ Kilisede esna-yı âyinde lâzım bazı şeyler vaz'ına mahsus küçük masa. ◆ Mektep kileri.

Crédencier [imz.] Umumi bir dairede me'kûlat tevzîine memur adam, kilerci, ambar memuru. ◆ Mektep kilercisi.

Crédibilité[164] [ims.] Emniyet, itimat. ◆ Bâis-i emniyet ve itimat olan şey.

Crédit [imz.] İtibar-ı mâlî. ◆ İtimat, emniyet; – **public** İtibar-ı umumi. ◆ Mühlet, mehil, vade. ◆ Veresiye alışveriş; **Ouvrir un – à quelqu'un** Birini kendisi ile veresiye alışveriş olunmak üzere bir tacire tavsiye etmek. ◆ Kredi küşad etmek. ◆ Nüfuz, itibar, haysiyet. || **Porter au – de** Filanın hesabına matlub kaydetmek. || – **foncier** Arazi ve emlâk karşılığıyla akçe ikraz eden sandık, idâne sandığı, ziraat sandığı. || – **mobilier** Senedat, tahvilat ve esham-ı sâireyi rehin alarak akçe ikraz eden sandık. || **Lettre de** – Havalenâme. || – **et débit** Matlubat ve düyun. || – **s du budget** Bütçe muhassasatı. || **Demander un** – Tahsisat talep etmek. || – **supplémentaire** Tahsisat-ı munzama. || – **ordinaire** Tahsisat-ı âdiye. || – **extraordinaire** Tahsisat-ı fevkalâde. || **Faire** – Veresiye satmak. || **Faire – de** Sarf-ı nazar ettirmek. ◆ Affetmek, mazur tutmak. ◆ Bahşetmek, atfetmek. || **Faire – de la main à la bourse** Peşin satmak. || **Mettre en** – Revacını temin etmek. || **à** – Veresiye. || (mec.) Beyhûde yere. ◆ Bilâ-delil. || **Faire un enfant à** – Teehhül etmeden evvel bir çocuk peyda etmek. || **Prendre à – un pain sur la fournée** Kezâ.

Créditer [ft.] Bir adamın verecek veya alacağını deftere kaydetmek. || **Être crédité** İtibar-ı mâlîsi olmak. || – **un compte** Bir hesabın matlubat kısmına kaydetmek.

Créditeur [imz.] Bir bankanın itibar ve emniyet defterine kaydolunmuş adam. || [s.] **Compte** – Birinin nâmına olarak deftere kaydolunan alacak hesabı, matlubat hesabı.

Credo [imz.] (*cré*) (Latinceden me'huz) Şahâdet, iman. ◆ Akide, meslek. || **Apprendre son** – Din ve mezhebinin mebâdîsini öğrenmek (cm. des *credo*).

Crédule [i. – s.] Serîü'l-itimat, sâdedil.

Crédulement [h.] Sürat-i itimatla, sâdedilâne.

Créduliser [ft.] Sâdedil, safdil, serîü'l-itimat etmek.

164 Orijinal metinde *Crédilité* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Crédulité [ims.] Sürat-i itimat, her şeye inanan adamın hâli, sâdedillik, safdillik. || (hk.) **Serment de** – Adem-i ilme yemin.

Créé,e [s.] Yaratılmış, mahlûk. ◆ İhtirâ edilmiş. ◆ Tesis ve ihdas olunmuş. ◆ Sebebiyet verilmiş. ◆ (Tiyatro oyunu hakkında) İlk defa oynanmış. = [imz.] Mahlûkat.

Créer [ft.] Yaratmak, halk etmek. ◆ İcat ve ihtirâ etmek. ◆ Tesis ve ihdas etmek. ◆ (Tiyatro ıstılahında) İlk defa oynamak. || – **des actions** Tahvilat ihraç etmek.

Crémaillère [ims.] Ocak çengeli. || **Pendre la** – Yeni bir meskene duhul münasebetiyle ahbaba ziyafet vermek. || (cr.) Dişli kol, kremayer. || – **articulée** Mafsallı kremayer. || (as.) Minşârî; **Ligne à** – Hatt-ı minşârî; **Tracé à** – Minşârî-i musattah; – **de fortification** İstihkâm minşârı, hatt-ı minşârîsi, hatt-ı minşârî-i istihkâmî.

Crémaillon [imz.] Küçük dişli kol, küçük kremayer.[165]

Crémation [ims.] Ecsadı ihrak bi'n-nâr etmek, termid.

Crème [ims.] Kaymak. ◆ Süt ile yumurtadan mamul salça. ◆ Bazı nebatattan çıkarılan mâyi hülâsası. || (mec.) En iyi ve en makbul olan. || (syd.) – **de tartre** Krem tartar. || – **de riz** Pirinç unu muhallebisi. || – **fouettée** Çalkanıp köpürtülmüş kaymak ve (mec.) parlak fakat metanetsiz, değersiz şey. || – **de chaux** Kireç kaymağı.

Crément [imz.] (sr.) Elsine-i atîkada isimlere ilave olunan hece veya harften ibaret alâmet, edat.

Crémer [fl.] (Süt hakkında) Kaymak bağlamak, kaymaklanmak.

Crémerie [ims.] Kaymakçı kârhânesi.

Crémeux,se [s.] Kaymak bağlamış.

Crémier,ère [i.] Kaymakçı.

Crémomètre [imz.] Sütün hâvi olduğu kaymağın miktarını ölçmeye mahsus alet.

165 fr.: *crémaillère*.

Crémone [ims.] Pencere sürgüsü, ispanyoleti.

Crénage [imz.] Dökme hurufata kertik imali.

Créné,e [s.] Fazlası kesilmiş (dökme hurufat). ◆ Sap tarafına kertik imal olunmuş (dökme hurufat ve filet[166]). || (tt.) Minşârî.

Créneau [imz.] (as.) Mazgal. ◆ Saff-ı harp nizamınca müteaddit cüz-i tamlar arasında terk olunan mesafe, aralık; – **à flèche** Ok mazgalı; – **de forteresse** Kale mazgalı; – **de tour** Kule mazgalı; – **droit** Doğru, müstakim mazgal; – **à machicoulis** Maşikul mazgalı yahut – **de pied** Ayak mazgalı ki her iki tabir de aynı mazgalı ifade eder.

Crénelage [imz.] Meskûkâtın etrafındaki tırtıllar ve bunların imali. ◆ Kale ve istihkâm mazgallarının heyet-i mecmuası.

Crénelé,e [s.] Mazgallı, mazgallar ile mücehhez. ◆ Dişli. ◆ Tırtıllı. || (tt.) Minşârî.

Créneler [ft.] Mazgal ile teçhiz etmek, mazgal açmak. ◆ Diş açmak, dişlemek, dişli yapmak. || – **un mur** Bir sürü mazgal ile teçhiz etmek, bir duvara mazgal açmak. || – **une roue** Bir çarkın etrafına diş açmak, diş yapmak. ◆ (Meskûkât hakkında) Etrafına tırtıl yapmak.

Crénelure [ims.] Dantela ve emsali ile tezyinat-ı haşebiye kenarlarının diş gibi oymalara taksimi, tırtıllı yapılması.

Créner [ft.] Dökme hurufatın fazlasını kesmek. ◆ Dökme hurufat ve filet[167] sap taraflarına kertik imal etmek.

Créographie [ims.] Tavsifü'l-adalat.

Créole [i.] Avrupalı ebeveyn sulbünden Amerika veya bir müsta'merede mütevellit şahıs. = [s.] O misillü ebeveynden müsta'meratta tevellüt etmiş. ◆ Amerika'da tevellüt etmiş zenciler hakkında da bazen söylenilir. ◆ Müsta'merelerden, müstemlekelerden gelen.

Créoliser [ft.] Müstemleke ve müsta'merelerin iklimine, itiyadatına alıştırmak.

166 fr.: *filet*.

167 fr.: *filet*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Créosote [ims.] Katran ruhu.

Crépage [imz.] Krep denilen bürümcük nevine perdaht, kıvrımlık veriş.

Crépaut [imz.] (as.) Kadîmen müsta'mel bir nevi fem-i nârî.

Crêpe [imz.] Krep denilen bürümcük. ◆ Örgülü ve uçları kıvrımlı saç. || (mec.) Zulmet, karanlık. ◆ Hüzün, keder.

Crêpe [ims.] Gözlemeye benzer bir nevi tatlı.

Crêpé,e [s.] Krep gibi kıvırcık. ◆ Kıvırcık saç demeti.

Crêper [ft.] Kıvırtmak. ◆ Bürümcük gibi kıvrımlı bir surete koymak. || **Se** – Saçını kıvırmak. ◆ Kıvırcık olmak. || **Se – le chignon** Saç saça gelmek, dövüşmek.

Crépi [s.] Sıva.

Crépi,e [s.] Sıvanmış. ◆ Mücellâ.

Crépida [imz.] (as.) Bir nevi çarık. (Yunan asâkiri nezdinde umumiyetle müsta'meldir.)

Crépin [imz.] Kunduracı edevatı, takımı. || **Saint** – Bu edevatın vaz'ına mahsus zembil, çanta. || (mec.) Eşya ve mâmelek. || **Prison de saint** – Dar ayakkabı. || **Avoir saint** – Nakit parası olmak.

Crépine [ims.] Püskül, saçak. ◆ Kuzunun içyağı. ◆ Para kesesi.

Crépir [ft.] Sıvamak. ◆ Sahtiyana cilâ vermek. ◆ Derinin tüyünü çıkarmak.

Crépissage yahut **Crépissement** [imz.] Sıvama. ◆ Sahtiyanın cilâlandırılması. ◆ Deriden tüylerin çıkarılması.

Crépissure [ims.] Duvar sıvası. ◆ Sıvanmış duvar.

Crépitant,e [s.] Çatırdayan, çıtırdayan. || (mec.) Şerâre-pâş zekâ ve zarafet. || (t.) Ferkaî.

Crépitation [ims.] Çatırtı. || (t.) Ferkaa, ka'kaa.

Crépitement [imz.] Çatırtı, patırtı.

Crépiter [fl.] Çatırdamak, çıtırdamak.

Crépon [imz.] Bir nevi ince yün dokumu. ◆ Buna benzer ipekli kumaş. ◆ Yüze düzgün sürmek için isti'mal olunan bez parçası.

Crépu,e [s.] Kıvırcık. || (tt.) Müca'ad.

Crépure [ims.] Kıvırcık olma, kıvırcıklık.

Crépusculaire [s.] Sabah veya akşamın alacakaranlığına müteallik, fecrî. || (mec.) Muzlim, meçhul. || (nb.) Fasîle-i fecriye.

Crépuscule [ims.] Sabah veya akşamın alacakaranlığı, fecir, şafak. || (mec.) İlk şule, ilk zuhur.

Crèque [ims.] Yaban eriği.

Créquier [imz.] Yabani erik ağacı.

Cresane [ims.] (mr. Crassane)

Crescendo [imz.] (ms.) Sesin gittikçe çıkması veya kalınlaşması. || (mec.) Tezâyüd eden, artan şey. = [h.] Ses bi't-tedric yükselerek. ◆ Gittikçe artarak, tezâyüd ederek. (Bu kelime *Cré-ssin-do* diye okunur ve cem' hâlinde *s* almaz.)

Cresson [imz.] Tere. || – **de Para** Su teresi. || – **sauvage** Yaban teresi.

Cressonnière [ims.] Terenin bittiği sulak yer.

Crésus [imz.] (*s* okunur) Fevkalâde zengin adam, Karun.

Crétacé,e [s.] (tt.) Tebeşir cinsinden, zü't-tebâşir.

Crête [ims.] İbik. ◆ Tepelik. ◆ İbik şeklinde ziynet. ◆ Nokta-i re's, zirve. || (as.) Sırt; – **de brèche** Gedik sırtı; **Combat de** – Sırt muharebesi; – **de colline** Tepe sırtı; – **de contre-fort** İstinat duvarı sırtı; – **de glacis** Şiv-i sahra sırtı; – **s de parapet** Siper sırtları; – **de rempart** Kale bedeni sırtı. || **Lever la** – Küstahlık etmek. || **Baisser la** – Enf-i istikbarı kırmak, yelkenleri suya indirmek. || **Rabaisser la** – **à quelqu'un, lui donner sur sa** – Birisinin kibrini kırmak, birisini mahçup etmek.

Crêté,e [s.] İbikli. ◆ Tepelikli. || (mec.) Mağrur, mütekebbir.

Crête-de-coq [ims.] (nb.) Horoz ibiği yahut arfu'd-dîk denilen çiçek. ◆ Horoz ibiği şeklinde bir nevi sedef.

Crétin [imz.] Ebleh, ahmak adam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Crétiniser [ft.] Ebleh ve ahmak hâline koymak.

Crétinisme [imz.] Belâhat, humk.

Crétonne [ims.] Kreton denilen beyaz ve dayanıklı bir nevi patiska. ◆ Kreton basması.

Crétons [imz. – cm.] İçyağı dokusu, kıkırdağı, suhâre.

Creusage [imz.] Kazış, hafr. ◆ Oyma, hakk.

Creusé,e [s.] Kazılmış, hafr olunmuş. ◆ Çukur. ◆ Oyulmuş, mahkûk. || (mec.) Kemâl-i itina ile tetkik edilmiş, ta'mik olunmuş.

Creusement [imz.] Hafr. ◆ Oyma, hakk.

Creuser [ft.] Kazmak, hafr etmek. ◆ Oymak, hakketmek. ◆ Çukurlatmak, oymak, tecvîf etmek. ◆ Derinleştirmek, ta'mik etmek. || (mec.) Tetkik ve ta'mik etmek, künhüne varmak. ◆ Boşluk açmak. ◆ Acıktırmak, iştihâ vermek. || Se – le cerveau Bir şeyi anlamak için it'ab-ı zihn etmek.

Creuset [imz.] Pota, müzab. || (mec.) Tecrübe, imtihan.

Creuseur [imz.] Kazıcı, hâfir.

Creux [imz.] Hufre. ◆ Hufre yolu. ◆ Boş mahal, boşluk. ◆ Hâne, mesken, ikametgâh. || (t.) Nukre; – de la nuque Nukre-i kafa.

Creux,se [s.] Oyuk, mücevvef, mücef. ◆ Derin, amîk. ◆ Zayıflıktan çukurlaşmış. ◆ Çukur. ◆ Boş, kof; Tête – se Boş kafa. ◆ Zayıf, arık, lâgar. || Viande – se Beslemeyen, az besleyen et ve (mec.) şey. || Songer, rêver – Tahayyül etmek.

Crevaison[168] [ims.] (Tabir-i âmiyâne) Mevt, vefat.

Crevasse [ims.] Çatlak, yarık. || (t.) Sel', sulû'.

Crevassé,e [s.] Çatlamış, yarılmış.

Crevasser [ft.] Çatlatmak. = [fl.] yahut Se – Çatlamak.

Crevé [imz.] Bazı elbisenin kol yırtmacı. || Un gros – Gayet şişman bir adam. = [s.] Çatlamış, patlamış. ◆ Ölmüş.

Crève-cœur [imz.] İnkisar-ı kalp.

Crever [ft.] Çatlatmak, patlatmak, yarmak. || (mec.) Ziyade yormak veya yedirmek. ◆ Çıkarmak. || Cela crève les yeux Göze batacak surette bedîhî ve ayandır. = [fl.] Çatlamak, patlamak. ◆ Zahir olmak, meydana çıkmak. ◆ Tüfek ve tabanca ve emsali esliha-i nâriye yarılıp şakk olmak. ◆ (Bulut hakkında) Yağmura munkalip olmak. ◆ Ölmek. || (mec.) – dans sa peau Pek ziyade semen peyda etmek. || à – Çatlayacak derecede. || (fv.) Se – Çok yiyip içmekten patlamak; Se – de travail İfrat derecesinde çalışmak. || Le nuage creva Bulut yağmura tahavvül etti.

Crevette [ims.] Teke, karides. ◆ Hafifmeşrep zarif kadın.

Crevettière [ims.] Teke süzmeye mahsus kepçe.

Crève-vessie [imz.] (*vé-sî*) (ht.) Sıklet-i havayı ispat etmeye mahsus bir alet.

Cri [imz.] Çağırma, bağırma, haykırma, nidâ, nâra, sadâ, sayha, avaz, avaze. ◆ Figan, nâle, feryat. ◆ Her hayvanın sadâ-yı mahsusu. || à cor et à – Büyük bir gürültü ile. || à grands – s Gayet hızlı bağırmak ve (mec.) Gayet ısrar ile. || (as.) – d'alerte Silah başı nidâsı. || İmdada çağırma. || – d'arme Harp nidâsı. || – de prise Silah başına nidâsı. || – de défi Cenge davet nidâsı, meydan okuma. || – d'exhortation Harbe teşvik nidâsı. || – de guerre Muharebe nidâsı, nidâ-yı nusret (Bizde Allah! Allah! sadâ-yı nusret-intimâsı gibi). || – d'invocation Nidâ-yı istimdâd. || – de sentinelle Nöbetçi nidâsı.

Criailler [fl.] Sık, sık ve bed bed bağırıp çağırmak.

Criaillerie [ims.] Sık, sık ve bed bed bağırış.

Criailleur,se [i.] Sık, sık ve bed bed bağırıp çağıran adam, şamatacı, yaygaracı.

Criant,e [s.] Çağıran, bağıran. ◆ Âşikâr, açık, sarih, delil ve ispattan müstağni.

Criard,e [i.] Bağırıcı, şamatacı, yaygaracı. ◆ Daima ve bilâ-sebep şikâyet eden ve sövüp sayan adam. || (mec.) (Renk hakkında) Bir-

168 Orijinal metinde *Crevainson* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

birini tutmayan, parlak. || Voix – e Keskin ve acı ses. || Dettes – es Perakende borçlar, çingene borcu.

Criblage [imz.] Kalburlama, kalburdan geçirme. ◆ Madenlerin tasfiyesi.

Crible [imz.] Kalbur, gırbal.

Criblé,e [s.] Kalburlanmış, kalburdan geçirilmiş. || (mec.) Être – de dettes, de coups Borca, yaralara gark olmak.

Cribler [ft.] Kalburlamak, kalburdan geçirmek. ◆ Madenleri tasfiye etmek. || (mec.) İntihap etmek, seçmek. ◆ Bağırmak.

Cribleur,se [i.] Kalburcu, kalburdan geçiren. || (tt.) Gırbalî. = [imz.] Kalbur makinesi.

Criblure [ims.] Kalbur altı, kalbur çalkantısı, elenti.

Cribration [ims.] (syd.) Tegarbül.

Cribriforme [s.] (tt.) Gırbaliyü'ş-şekl.

Cric [imz.] (*kri*) Terfi makinesi. ◆ Kama, Hind kaması. || – à double engrenage Çifte mihverli terfi makinesi. || – à simple engrenage Tek mihverli terfi makinesi.

Cric-crac [imz.] Çatırtı, cayırtı.

Cricket [imz.] (*kètt*) İngilizlerin bir nevi top oyunu, kriket.

Cricoïde [s.] (tşr.) Halkavî.[169]

Cri-cri [imz.] Cırlak denilen böcek. (*grillon* dahi denilir.)

Crid [imz.] (mr. Criss)

Criée [ims.] Münâdî marifetiyle ilan. ◆ Haraç, mezat.

Crier [fl.] Bağırmak, çağırmak, nara atmak. ◆ Yüksek sesle söylemek. ◆ Âmirâne söylemek. ◆ Şikâyet etmek. ◆ Şiddetli sözler söylemek. ◆ Gürültü etmek. || [ft.] Bağırarak söylemek. || – après quelqu'un Birini tevbih ve tekdir etmek. ◆ İştikâ etmek. ◆ Talep etmek.

169 Orijinal metinde dizgi hatası: حلفوی şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığı takdirde حلقوی olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Crierie [ims.] Bağırıp çağırma, şamata.

Crieur,se [i.] Bağıran. ◆ Sokaklarda bağıran satıcı. || – public Dellâl, münâdi. || – de nuit Fransa'nın ve bilhassa İspanya'nın bazı memleketlerinde geceleri saat kaç olduğunu bildirmek için sokaklarda bağıran adamlar.

Crime [imz.] Cinayet. ◆ Cürüm. ◆ Günah, ism, zenb.

Criméenne [ims.] Kukuletalı bir nevi asker yakalığı, Kırım yakalığı. (Sivastopol muhasarası esnasında asker kaputlarına raptedilmiş idi.)

Crimée yahut Krimée [ims.] Kırım.

Criminalisable [s.] Cinayet suretiyle veya cinayet mahkemesinde rüyet olunabilen.

Criminalisé,e [s.] Cinayet suretiyle, kanunuyla muhakemesi caiz görülmüş.

Criminaliser [ft.] Mahkeme-i cinayete havale veya cinayet kanunuyla fasl etmek, cinayet davasına tahvil etmek.

Criminaliste [imz.] Cinayet ve kanun-ı cezaya dair ihtisası veya telifatı olan adam, cezaiyûndan olan adam.

Criminalité [ims.] Cinayet ile mevsufiyet, cinayet hâli, cinayet, mücrimiyet. ◆ Memnûiyet.

Criminel,le [s.] Cinaî, cinayetkârâne. ◆ Kavânîn-i mevzûa ve tabiiyeye muhalif olan. || Droit – Hukuk-ı cezaiye. || Matière – le Mevadd-ı cinaiye. || Affaire – le Cinayet davası. || Code d'instruction – le Usul-i muhakemat-ı cezaiye. || En matière – le Cinayet veyahut cezaya müteallik mevaddce. || Procès – Cinayet davası. || Tribunal – Cinayet mahkemesi. = [imz.] Cani, mücrim.

Criminellement [h.] Cinayetkârâne. ◆ Şiddetle. (Az kullanılır.) ◆ Cinayet mahkemesi vasıtasıyla, mahkeme-i cinayet huzurunda.

Crin [imz.] Kıl, hülb. ◆ Saç, perçem. ◆ Şuâ, eşi'a. || – de Florence Misina ki balık oltasına konulur. || – végétal Deniz sazı. || Se prendre aux – Birbirinin saçını tutup dövüşmek, saçını yolmak. || à tous – Tam, kusursuz, noksansız. ◆ Saçları uzun ve karmakarışık

olan adam hakkında isti'mal olunur. ‖ Être comme un – Daima tasdîatta bulunmak.

Crinerin [imz.] Fena keman. ◆ Fena kemancı, âdi kemanî.

Crinier [imz.] Çulha, (cülâh), mutaf, (muytab).

Crinière [ims.] At, aslan vesâir hayvanların yelesi, perçemi. ◆ Bazı miğferlere, şapkalara takılan beygir kılından püskül, miğfer kılı. ◆ Uzun perçem, saç. ◆ Dalgaların köpüğü, rîşe-i mevecat.

Crinole [imz.] (nb.) Fasîle-i nergisiyeden zerrin çiçeği, Amerika nergisi.

Crinoline [ims.] Kıldan mensuc kumaş. ◆ Böyle kumaştan mamul kadın etekliği, miso. ‖ (as.) Affût à – Bir nevi kundak.

Crinon [imz.] Derinin altındaki hâsıl olan kıl gibi ince bir kurt, deri kurdu.

Crique [ims.] (cğ.) Küçük körfez, koy. ◆ Âdi cins müskirat. ◆ Sel çukuru. ‖ (as.) – d'armurie Top yarığı, şakkı. ‖ – de fortification Hendek, kanal.

Criquet [imz.] Cırtlak denilen ufak çekirge, çayır çekirgesi. ◆ Âdi ve küçük beygir. ◆ Kısa boylu ve cılız adam.

Crise [ims.] (t.) Buhran: – nerveuse Buhran-ı asabî. ‖ (mec.) – ministérielle Buhran-ı vükelâ; – financière Buhran-ı malî; – commerciale Buhran-ı ticari.

Crispation [ims.] Büzülme, buruşma. ‖ (t.) İktizaz. ‖ (mec.) Sabırsızlık, ıztırap.

Crisper [ft.] Büzmek, buruşturmak. ‖ (t.) İktizazı bâis olmak. ‖ (mec.) Sabırsızlık ve ıztırap vermek. ‖ (t.) Se – Büzülmek, buruşmak.

Crispin [imz.] Kukuletalı kısa manto. ◆ Meç talimlerinde bileği muhafaza için eldiven ilave edilen kalın meşin kolluk. ◆ Mudhikelerde uşak vazifesini icra eden oyuncu. ◆ Dalkavuk.

Criss [imz.] Bahr-i muhit adaları ahalisinin kullandıkları eğri hançer veya kama. (Buna *Crid* dahi denir.)

Crissement [imz.] Diş gıcırtısı, salkıma.

Crisser [fl.] (Diş hakkında) Gıcırdamak.

Cristal [imz.] Billur, elmastıraş, kristal. ◆ Billurdan yapılmış şey. ◆ Suların sath-ı râkid ve şeffafı. ◆ Donmuş su habbesi, buz. ‖ (mad.) Tebellür etmiş maden. ‖ – de roche Necef taşı, billur haceri. ‖ – de Vénus Halliyet-i nuhas. ‖ (mec.) Berraklık, şeffaflık.

Cristallerie [ims.] Billurculuk, billura müteallik şeyler yapmak sanatı. ◆ Billur fabrikası.

Cristallifère [s.] (mad.) Hâmil-i billur.

Cristallin,e [s.] (mad.) Billurî. ◆ Billura müşâbih. = [imz.] (tşr.) Gözdeki tabaka-i zücâciye.

Cristalline [ims.] (k.) Nezâfet-i şefâfe, suni anilin.

Cristallisabilité [ims.] (k.) Kabiliyet-i tebellür.

Cristallisable [s.] (k.) Kabil-i tebellür.

Cristallisant,e [s.] (k.) Mübellir. ◆ Mütebellir. ‖ Propriétés – es Havass-ı mübellire. ‖ Corps – s Ecsam-ı mütebellire.

Cristallisation [ims.] (k.) Tebellür. ◆ Billurattan müteşekkil cisim. ◆ İncimad, donma. ‖ (mec.) Sevdiği şeyi veya kimseyi düşüne düşüne, temâşâ ede ede ondaki mükemmeliyetleri gaye-i hayali derecesine vardıran hâlet-i ruhiye.

Cristalliser [ft.] (k.) Tebellür ettirmek. = [fl.] Tebellür etmek.

Cristallogénie [ims.] Mebhas-ı tekevvün-i billurat.

Cristallographe [imz.] Tavsif-i billurat âlimi, müellifi.

Cristallographie [ims.] Tavsif-i billurat.

Cristallographique [s.] Tavsif-i billurata mensup ve müteallik.

Cristalloïde [s.] (k.) Şibh-i billur. ‖ (tşr.) Mahfaza-i billuriye.

Cristallomancie [ims.] Ayna ile yahut bir billur parçası ile tefeül.

Cristallonomie [ims.] (mad.) Kavânîn-i tekevvün-i billurat ilmi.

Critérium [imz.] (*omm*) Bir şeyin hakikatini ispat eden edille ve emârat. ◆ Mehek-i temyiz.

Crithe [ims.] (crh.) Arpacık, şaîre, âbile-i çeşm.

Critiquable [s.] Kabil-i intikad, şâyan-ı itiraz ve muâheze.

Critique [s.] İntikad ve itiraza mensup ve müteallik olan. ◆ Müşkil, vahim, buhranlı. || (t.) Buhranî.

Critique [imz.] (ed.) Muteriz, muâhiz, münekkit, ehl-i intikad. ◆ Âsâr-ı edebiye ve ilmiyenin teftiş ve muayenesiyle mükellef adam, müfettiş.

Critique [ims.] Muâheze, itiraz. ◆ Âsâr-ı ilmiye ve fenniye hakkında mübâhase ve münakaşa, tenkit, intikad. ◆ Zemm ve takbih. ◆ Müntekidîn, tenkitçiler. || (fls.) Kant'ın meslek-i felsefisi.

Critiquer [ft.] Tenkit ve itiraz etmek. ◆ Muâheze etmek. ◆ Zemm ve takbih etmek.

Critiqueur [imz.] Tenkit ve itiraz merakında bulunan, her şeye itiraz eden adam.

Croassant,e [s.] (Karga hakkında) Bağıran. ◆ Karga gibi bağıran, âhenksiz asvat izhar eden. || **Le peuple** – Kargalar, zümre-i gurab.

Croassement [imz.] Karganın bağırması, sesi, na'b. || (mec.) Fena şairlerin âsârı. ◆ Garazkârâne tenkit.

Croasser [fl.] (Karga hakkında) Bağırmak, ötmek. || (mec.) Zemm etmek, çekiştirmek.

Croate [i. – s.] Hırvat. = [imz.] Hırvat lisanı. || (as.) Hırvat süvarisi. (Mukaddemâ ücretle her hükûmetin hizmet-i askeriyesine giren hafif Hırvat süvarisi.)

Croc [imz.] (*kro*) Çengel. ◆ Kanca. || (as.) Kanca; – **à main** El kancası. ◆ Burulmuş ve uçları kıvrılmış bıyık. ◆ Diş. || **Faire un** – Ödenilmeyecek bir borç etmek. || **Mettre au** – **, pendre au** – Terk etmek, vazgeçmek. || [cm.] Bazı hayvanların uzun ve sivri dişleri. || (mec.) **Mettre un procès au** – Bir davanın takibinden sarf-ı nazar etmek.

Croc [imz.] (*krok*) Diş veya ayakla kırılan bir şeyin çıkardığı sesi tasvir eder kelimedir: **Cela fait** – **sous la dent** Bu şey dişin tazyiki altında çatırdar.

Croc-en-jambe [imz.] Çelme, ayak çelmesi. (cm. des *crocs-en-jambes*).

Croche [s.] Çengel gibi eğri olan, muavvec. || **Avoir les mains** – **s** Haris ve tamahkâr tabiatlı olmak.

Croche [ims.] (ms.) Çengel şeklinde nota işareti; **Double** – Bunun iki çengellisi, notanın on altılığı; **Triple** – Üç çengellisi, notanın otuz ikiliği; **Quadruple** – Dört çengellisi olup notanın altmış dörtlüğü. || **Doubles** – **s** Musiki heves ve merak-ı şedidi.

Crocher [ft.] Kol ile tutmak. ◆ Maymuncuk ile açmak. || (bhr.) Kanca ile tutmak.

Croches [ims. – cm.] Demirci kıskacı.

Crochet [imz.] Çengel, küçük kanca. ◆ Maymuncuk. ◆ Çengelli iğne, çorap şişi. ◆ Kopça. ◆ Alnın üzerinde çengel şeklinde saç, ca'd. || **Faire un** – Birdenbire tebdil-i istikamet etmek. ◆ Hamal semeri, arkalık. ◆ Ayakları yangaboç beygir. ◆ Tebdil-i istikamet. ◆ Koltuk. || – **de cheminée** Ocak çengeli. || (as.) – **à bascule** Köprülük kancası. || – **d'armement** Silah kancası. || – **d'armure** Zırh kancası. || – **de baliste** Mancınık kancası. || – **de fortification** İstihkâm koltuğu, koltuk. || – **de gadre de sabre** Kılıç siperliği kancası. || – **de tranchée** yahut – **de retour** Hendek dirseği. || – **tactique** Ta'biye dirseği. || – **défensif** Tedâfüî koltuk. || – **offensif** Taarruzî koltuk. = [cm.] Hayvan azı dişi. || (tba.) Köşeli mûtarıza: [ ].

Crochetable [s.] Maymuncuk ile açılabilen.

Crochetage [imz.] Bir kilidin maymuncuk ile açılması.

Crocheter [ft.] (*Jeter* gibi tasrif olunur) Bir kilidi maymuncuk ile açmak. ◆ Çengel ile, kanca ile tutmak. || (mec.) Maharetle sırrını öğrenmek.

Crocheteur [imz.] Çengel ile yük kaldıran hamal. ◆ Ale'l-ıtlak hamal. ◆ Maymuncuk ile kapı açan hırsız. || (mec.) Kaba ve terbiyesiz adam. || **Métier de** – Zahmetli sanat.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Crocheton [imz.] Hamal çengeli, kancası.

Crochu,e [s.] Çengel, kanca gibi eğri. || **Avoir les mains – es** Sirkate mâil olmak. || **Cheval** – Dizleri birbirine pek yaklaşan beygir.

Crocinon [imz.] (syd.) Za'feran merhemi.

Crocodile [imz.] Timsah. ◆ Timsah derisinden yapılmış şey. || (mec.) Mürâî, riyakâr. || **Larmes de** – Riyakârâne dökülen gözyaşı.

Crocotte [ims.] Benekli sırtlan. ◆ Kelb ile kurttan hâsıl olan melez hayvan. ◆ Ezmine-i kadîmede za'feran renginden hafif bir libas.

Crocus [imz.] (s okunur) Za'feran. (*safran* dahi denilir.)

Croire [ft.] (Tasrifi: *Je crois*, *tu crois*, *il croit*, *nous croyons*, *vous croyez*, *ils croient*, *je croyais*; *je crus*; *je croirai*; *je croirais*; *crois*, *croyons*, *croyez*; *que je croie*, *que nous croyions*; *que je crusse*, *que nous crussions*; *croyant*, *cru*,e). İnanmak, doğruluğunu kabul etmek. ◆ Zannetmek, sanmak. ◆ Takdir etmek, tahayyül etmek. || – **à** Bir şeye bir adama inanmak: **Ne pas – aux astrologues** Müneccimlere inanmamak. || – **à** Birisinde bir şeyin mevcut olabileceğini teslim etmek, buna inanmak: **Je lui crois de fidélité** Ben onda sadakat var olduğunu teslim ederim. || **C'est à n'y pas** – İnanılmayacak şey. || – **en** Mevcudiyetine inanmak, iman etmek: – **en Dieu** Allah'ın mevcudiyetine inanmak. || **En** – Muayyen bir şeye inanmak. || **à l'en** – Eğer itimat edilmek lâzım gelir ise. || **Se** – [fv.] Kendini zannetmek. ◆ Kendine itimat etmek. ◆ İnanılmak.

Croire [imz.] İnanma, itikat.

Croisade [ims.] Ehl-i Salib, Salîbiyûn Muharebesi. ◆ Şiddetli tenkit ve itiraz.

Croisé [imz.] Ehl-i Salib efradının beheri. ◆ Satrançlı dokunmuş kumaş.

Croisé,e [s.] Çapraz. ◆ Birleşmiş, tekatu' etmiş. || **Étoffe – e** Pek sık dokunmuş satrançlı kumaş. || **Feux – s** (as.) Mıkrâzî ateş ve (mec.) Muharebede hücum. || **Rimes – es** Mısraların mesela birincisi üçüncüsüyle ve ikincisi dördüncüsüyle tevâfuk eden kafiye, çapraz kafiye. || **Vers – s** Kafiyeleri bu surette beyitler. || **Rester les bras – s** Kolları bağlayıp bir iş görmeksizin âtıl durmak.

Croisée [ims.] Pencere, baca. ◆ Camlı pencere çerçevesi. ◆ Dört yol ağzı. ◆ İki şeyin tekatu' ettiği, karşılaştığı nokta.

Croisement [imz.] İki şeyin karşılaşması, birleşmesi, telâkî, tekatu'. ◆ İki şimendifer katarının yekdiğeriyle mülâkî olması ve mülâkî oldukları istasyondaki hat ve makas. ◆ Ayrı cinslere mensup iki hayvanın çiftleştirilmesi, tesâlüb-i ırk. ◆ Satrançvârî nesc. || (as.) Süngü davranma, silah davranma.

Croiser [ft.] Çapraz etmek, çaprazvârî kavuşturmak. ◆ Bir haç şekliyle işaret veya hazf etmek. ◆ İki muhtelif cins hayvanı çiftleştirerek evsat bir cins çıkarmak. ◆ Yolda karşılaşmak. ◆ Kılıç ile düello etmek. = [fl.] Esvabın bir tarafı bir tarafının üzerine geçmek, çaprazvârî olmak. || (bhr.) Bir sahilde toplaşıp kol gezmek. || **Se** – Hat ve yollar birbirinin üzerinden amûden geçmek, tekatu' etmek. ◆ Hep birden kesretle ve muhtelif suret ve cihetlerde hâsıl olmak. ◆ Kavuşturmak. ◆ Ehl-i Salib güruhuna dâhil olmak. ◆ Din uğrunda harbe gitmek. || (mec.) Bir menfaat-i müşterekenin müdafaası için itilâf etmek. || **Se – les bras** Hiçbir iş yapmamak.

Croisette [ims.] Küçük salib veya bu şekilde olan şey. || (nb.) Haşîşetü's-salîb. || (bhr.) Çanaklığın kurçete ağaçları.

Croiseur [imz.] Kol gezen harp sefinesi, kruvazör. ◆ Böyle bir geminin kaptanı, süvarisi. ◆ Deniz kırlangıcı. = [s.] **Bâtiment** – Kol gezen sefine.

Croisière [ims.] (bhr.) Sefinenin kol gezmesi. ◆ Bir geminin kol gezdiği sahil. ◆ Kol gezen gemiler filosu. || Tekatu' eden iki demiryolunun hâli.

Croisillon [imz.] Haçvârî tekatu' eden pervazların beheri, çerçeve pervazı, bölmeli çerçeve.

Croissance [ims.] Büyüme, neşvünemâ, intişâ, nümüvv, tenemmî.

Croissant [imz.] Hilal, mehçe, yeni ay. ◆ Râyet-i zafer-ayet-i Osmanî, Devlet-i Aliyye

sancağı. ‖ (mec.) Devlet-i Aliyye-i Osmaniye. ‖ Hilal şekil ve suretinden olan şeyler.

Croissant,e [s.] Büyüyen, neşvünemâ bulan.

Croissement [imz.] Nümüvv, intişâ, neşvünemâ bulma.

Croisure [ims.] İki veya ziyade hat ve iplik vesâirenin birbirleriyle tekatuu. ‖ (bhr.) Gemi serenlerinin direk ile haçvâri tekatuu, cunda.

Croît [imz.] Mevâşî ve ağnamın her seneki tevellüt ile çoğalması. ‖ **Bail à** – Bu suretle tekessür eden mevâşî ve ağnam hâsılatının müştereken taksimi için tanzim olunan icâre mukavelenâmesi, icâre-i mevâşî.

Croître [fl.] (Tasrifi: *Je croîs*, *tu croîs*, *il croît*, *nous croissons*, *vous croissez*, *ils croissent*; *je croissais*, *nous croissions*; *je crûs*, *nous crûmes*; *je croîtrai*, *nous croîtrons*; *je croîtrais*, *nous croîtrions*; *croîs*, *croissons*, *croissez*; *que je croisse*, *que nous croissions*; *que je crusse*, *que nous crussions*; *croissant*; *crû*,e). Artmak, büyümek, neşvünemâ bulmak, yükselmek. ◆ Çoğalmak. ◆ Uzalmak. ◆ Tekessür etmek. ◆ Yetişmek. ‖ **Ne faire que – et embellir** Az bir zamanda boy atmak ve güzellenmek ve (mec.) Bol olmak, artmak. ‖ **L'herbe y croît** Filan yer hâlîdir, uğrak bir yer değildir ve (mec.) Unutulmuş, ihmal edilmiş bir şeydir. ‖ (mec.) **Il est crû comme un champignon, tout en une nuit.** Mantar gibi bir gecede büyüdü ve (mec.) Habbe-i vâhidesi yok iken az zaman zarfında iktisab-ı servet ve sâman eden kimse hakkında kullanılır.

Croix [ims.] Vaktiyle milel-i Nasârâda idamla mahkûm olanların mıhlanmasına mahsus haç şeklinde ağaç salib, şecer-i salib. ◆ Haç, çelîpâ. ◆ Din-i İsevî. ◆ Haç şeklinde şey. ◆ Avrupa devletlerinden ekserisinin salib nişanı. ‖ **Grand' – de la Légion d'honneur** Lejyon-donör nişanının birinci rütbesi. ‖ (m.) – **de Saint-André** Çaprazlama, çapraz. ‖ – **grecque** Dört kolu müsâvi olan haç ve haçvâri. ‖ – **latine** Dört kolunun biri diğer üçünden uzun olan haç ve haçvâri şekil. ‖ – **ou pile** Yazı mı tura mı oyunu. ‖ **Le signe de la** – İstavroz çıkarma. ‖ **La – rouge** Salib-i Ahmer. ‖ **Faire une** – Bir şeye nihayet vermek, bir şeyin bittiğini yahut bitmesi lâzım geleceğini işaret etmek, bir şeyden vazgeçmek.

Cromleck yahut **Cromlex** [imz.] (*lèk*) Fransa'nın en eski ahalisinin âsârından olarak bir büyük taşın etrafına dizilmiş taşlardan ibaret daire.

Cromorne [imz.] Bir nevi boru (çalgı).

Cromper [ft.] Kurtarmak.

Crompier [ims.] Patates.

Crône [imz.] Bocurgat.

Croquant [imz.] Değersiz ve bir işe yaramayan adam, entipüften adam.

Croquant,e [s.] Ağızda kıtır kıtır eden, kıtırdak, gevrek.

Croquante [imz.] İtibarsız, haysiyetsiz, ehemmiyetsiz adam.

Croquante [ims.] Badem kurabiyesi.

Croqué,e [s.] Yenmiş. ◆ Tutulmuş, yakalanmış. ‖ (mec.) Nâ-tamam, nâkıs, kusurlu.

Croque-au-sel (**à la**) [h.] Sade tuz ile, başka bir gûne terbiye konmaksızın. ‖ **Manger quelqu'un à la** – Birisine müreccah, fâik olmak.

Croque-lardon [imz.] Kâselis.

Croquenbouche [imz.] Gevrek ve kurabiyenin envâı ve ale'l-husus bazı pastaların üzerini tezyin için vaz' olunan envai şekerler.

Croquement [imz.] Diş arasında kıtır kıtır ediş.

Croque-mitaine [ims.] Umacı, gulyabani. ◆ Korkuluk (bostan için). (cm. des *croque-mitaines*).

Croque-mort [imz.] Mezarcı. (cm. des *croque-morts*).

Croqueneau [imz.] Ayakkabı.

Croque-note [imz.] Maharetle fakat ruhsuz, hissiz çalan musikişinas. (cm. des *croque-notes*).

Croquer [fl.] (Yenen şeyler hakkında) Ağızda kıtır kıtır etmek. = [fl.] Gevrek şeyler yemek. ◆ Kabataslak resim çizmek, karalamak. ◆ Tutmak, yakalamak. || (ms.) Notanın bazı yerlerini geçmek. || – **le marmot** İntizarda kalmak. || **à** – Âlâ, güzel, şâyan-ı perestiş. || **N'en – que d'une dent** Arzu ettiğine nâil olamamak.

Croquet [imz.] Badem kurabiyesi. ◆ İngilizlerin tahta bilaları bir tokmak vasıtasıyla çelerek oynadıkları oyun. ◆ Çabuk kızan, parlayan adam. || **Être comme un** – Sabırsız olmak.

Croquette [ims.] Köfte. ◆ Çiğ yenecek ince çikolata safhası.

Croqueur,se [i.] Kıtır kıtır yiyen, âkil. || – **de poulets** Tilki.

Croquignole [ims.] Bir nevi gevrek. ◆ Buruna veya başa vurulan fiske. || (mec.) Tahkir, muâheze, şetm.

Croquis [imz.] Resim, harita taslağı, müsveddesi, kroki, nireng. ◆ Bir telifin ilk tertibi, planı.

Crosse [ims.] Piskopos asası. ◆ Başı kancalı asa, çevgen, çevgân, çomak. ◆ Müddeî-i umumi. || (as.) Dipçik. || – **de l'affût** Top kundağı kuyruğu. || (tşr.) Kavis.

Crossé,e [s.] Asa taşımak hak ve salâhiyetini hâiz olan (reis-i rûhânî).

Crosser [fl.] Cirit oynamak, çevgân ile oynamak. = [ft.] – **une balle** Topu yahut taşı çevgân ile sürmek.

Crossette [ims.] Genç asmadan veya ağaçtan kesilen dal. ◆ Sütun başlığı geçme yeri.

Crosseur [imz.] Cirit oynayan, çevgân, çomak oynayan. ◆ Şiddetli ve tahkir-âmiz muamele eden. ◆ Müddeî-i umumi.

Crossillon [imz.] Asanın eğri kısmı.

Crotale [imz.] (tt.) Çıngıraklı yılan, ef'î-i mücelcel (Bu lafz-ı mezkûr hayvanın lisan-ı ulûmdaki ismi olup lisan-ı âmiyânede *Serpent à sonnettes* denir.)

Croton [imz.] (nb.) Haşîşetü'l-mülûk. || – **tiglium** Habbü'l-mülûk. || **Huile de** – Zeyt-i habbü'l-mülûk.

Crotte [ims.] Koyun vesâir bazı hayvanların tezeği. ◆ Sokak çamuru. || (mec.) Mevt ve sefalet. || **Les chiens ont mangé la** – Don sokakları kuruttu. || – **d'ermite** Pişmiş armut.

Crotté,e [s.] Pis, murdar, çamurlu. ◆ Miskin, fakir, biçare. || **Il fait** – Sokaklarda çamur var, sokaklar çamurlu.

Crotter [ft.] Çamurlamak.

Crottin [imz.] Kuru tezek, gübre.

Crotu,e [i. – s.] Çil bozuğu, çiçek bozuğu, çopur.

Croulement [imz.] Yıkılma, çökme, inhidam.

Crouler [fl.] Yıkılmak, çökmek, münhedim olmak. ◆ Sallanmak. || (mec.) İptal olunmak. = [ft.] Sallamak. || (bhr.) Denize indirmek.

Croulier,ère [s.] Çökmeye mâil (arazi), çürük toprak, oynak toprak.

Croup [imz.] (*p* okunur) (t.) Kuşpalazı, zibha-i hânıka.

Croupade [ims.] Beygirin ön ayaklarını toplayıp sıçraması, atlaması.

Croupal,e [s.] (t.) Kuşpalazına mensup ve müteallik, zibhavî.

Croupe [ims.] Hayvanın sağrısı, kefel. ◆ Kıç. ◆ Dağ veya tepe sırtı, farakü'l-cebel. || **En** – Hayvana râkib bir adamın arkasında hayvanın kıçına binilmiş olduğu hâlde, terkide ve (mec.) birlikte.

Croupé,e [s.] **Bien** – Sağrısı güzel (beygir vesâire); **Mal** – Sağrısı çirkin olan.

Croupetons (à) [h.] Büzülmüş ve çömelmiş bir hâlde.

Croupier [imz.] Bir kumarbaza rekabet eden adam. ◆ Kumarda bankayı idare edenin refiki.

Croupière [ims.] Kuskun. || **Tailler des – s** Müşkilat çıkarmak.

Croupion [imz.] (tşr.) Kuyruksokumu kemiği, us'us. ◆ Tavuğun ve kuşların gerisi, paldım.

Croupir [fl.] Suyun içinde çürümek. ◆ (Su hakkında) Râkid kalıp taaffün etmek. ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

(mec.) Muhakkar bir hâlde, sefilâne yaşamak.

Croupissant,e [s.] Suyun içinde çürümekte olan, çürük. ◆ Râkid ve müteaffin olan. || (mec.) Ticarette semere-bahş olacak bir surette kullanılmayıp âtıl ve bî-sûd kalıp çürüyen (sermaye).

Croupissement [imz.] Çürüme, taaffün.

Croupon [imz.] Sığır köselesi.

Croustillant,e [s.] Gevrek, kıtırdak. || **Femme – e** Latif ve cazibeli kadın.

Croustille [ims.] Ekmek kabuğu parçası. || (mec.) Kahvaltı.

Croustiller [fl.] Yemekten sonra ekmek kabuğu parçaları yemek. = [ft.] Yemekten kalan parçaları yemek.

Croustilleusement [h.] Teklifsiz, laubaliyâne ve latife suretiyle.

Croustilleux,se [s.] Teklifsiz, laubali ve latif ve şirin.

Croûte [ims.] Ekmek kabuğu. ◆ Yemeklerin içine konulan yağda kavrulmuş ekmek parçaları. ◆ Bazı yemeklerde eti ihâta eden yufka. ◆ Ale'l-ıtlak kuruyan ve pişen şeylerin bağladıkları kabuk. || **– terrestre** Kışr-ı arz. ◆ Eski ve fena resim. ◆ İşinde mahareti olmayan sanatkâr. || **Casser une – avec quelqu'un** Birlikte hafif bir taam etmek. || (t.) **– des plaies** Cülbe.

Croûter [ft.] Bir kabukla setretmek.

Croûtelette [ims.] Ekmek kabukçuğu.

Croûtier [imz.] Âdi ve fena resim.

Croûton [imz.] Ekmek kenarı. ◆ Yağda kavrulmuş ekmek parçası. ◆ Âdi resim levhası. ◆ Âdi ressam.

Crown-glass [imz.] (*kraounn-glâs*) Gayet makbul ve beyaz cam, has sırça, billur. (Gözlük ve ayna için kullanılır.)

Croyable [s.] İnanılmaya şâyan. (Ekseriya cümle-i menfiyede kullanılır.) = [imz.] İnanılabilir şey.

Croyance [ims.] İnanma, itikat. ◆ Zan, fikir. ◆ İman, akide.

Croyant,e [s.] İnanan, iman getiren, mümin. = [imz.] Müslüman. || **Fidèle** – Ehl-i iman, ehl-i İslam. || **Pères des – s** Hazret-i İbrahim (asm.)

Cru [imz.] Bir şeyin neşvünemâsı miktarı. ◆ Mahsul. ◆ Bir mahsulün yetişmesine mahsus arazi; **Raisin du** – Sahibinin kendi bağında yetiştirdiği üzüm. ◆ Bir memleketin adamları veya şeyleri. || (mec.) **De son** – Kendi ihtirâı.

Cru,e [s.] Pişmemiş, çiğ. ◆ Açık, serbâzâne. ◆ Batîü'l-hazm. ◆ İşlenmemiş, ham. ◆ Kaba, dokunaklı. || **à** – Çıplak. || **Monter à** – Eyersiz beygire binmek. || (m.) Temel üzerine mebnî olmayıp esası toprak üzerinde bulunan inşaat. = [imz.] Çiğ şey.

Cruauté [ims.] Gaddarlık, merhametsizlik, taaddî, itisaf. ◆ Cevr, cefa. ◆ Şiddet, sertlik, katılık.

Cruche [ims.] Testi, ibrik. || (mec.) Budala, cahil, ahmak adam.

Cruchée [ims.] Bir testi dolusu.

Cruchette [ims.] Küçük testi.

Cruchon [imz.] Küçük testi. ◆ Bir küçük testi dolusu. || (mec.) Ahmak, budala adam.

Crucial,e [s.] (crh.) Haçvâri, salibî; **Incision – e** Şakk-ı salibî.

Crucianelle [ims.] (nb.) Haşîşetü's-salîb denilen nebat ki yoğurt otuna benzer.

Crucifère [s.] (m.) Üzerine bir salib konmaya mahsus. || (nb.) Salîbî. = [ims. – cm.] Fasîle-i salîbiye.

Crucifié,e [s.] Haça gerilerek salb olunmuş. || [imz.] **Le** – yahut **Le divin** – Hıristiyanların itikadınca Hazret-i İsa (asm.)

Crucifiement yahut **Crucifîment** [imz.] Haça gererek salb ve idam etme. || (mec.) Mücâhede-i nefs, riyazet.

Crucifier [ft.] Haça gererek salb ve idam etmek. || (mec.) Son derecede ve manen muzdarip etmek.

Crucifix [imz.] (*x* okunmaz) Haç. ‖ **Faire le demi** – Sadaka istemek. ‖ – **à ressort** Tabanca. ◆ Hançer.

Cruciforme [s.] (tt.) Salîbiyü'ş-şekl, haçvârî.

Crudité [ims.] Çiğlik, hamlık. ‖ (t.) Fecâcet. ‖ (mec.) Soğuk ve dokunaklı söz. ‖ Açık tabir, lakırdı. = [cm.] Ham meyveler.

Crue [ims.] Artma, izdiyad, tezâyüd. ◆ (cğ.) Bahrin kabarması, taşması, feyezân-ı miyah.

Cruel,le [s.] Gaddar, merhametsiz. ◆ Cefakâr. ◆ Pek müellim veya veca'lı. ◆ Şiddetli, sert.

Cruellement [h.] Gaddarâne, merhametsizce. ◆ Cevr ü cefa ile. ◆ Elem ve veca'la. ◆ Sertlikle, şiddetle.

Crûment [h.] Açıktan açığa, açık ve kaba bir suretle.

Cruor [imz.] (tşr.) Kan pıhtısı, alaka.

Crural,e [s.] (tşr.) Uyluğa mensup ve müteallik, fahzî.

Crustacé,e [i. – s.] (tt.) Kışrî. = [imz. – cm.] Hayvanat-ı kışriye.

Cruzade [ims.] Portekiz'in takriben on dört kuruş kıymetinde bir sikkesi.

Cryolithe [ims.] (arz.) Amerika'da Grönland memleketinin bir nevi toprağı.

Cryophore [imz.] (ht.) Bürûdet istihsal eden alet, müberrid.

Crypsorhis [imz.] (hyv.) Husyesi gizli olan hayvanat kısmı, zû-husye-yi muhtefiye.

Crypte [ims.] Vaktiyle kiliselerin altında cenazelerin defnine mahsus mezar, lahit. ◆ Yer altında mabet. ◆ Zîr-i zeminde mağara. ◆ Demirin enine, arzânî çatlaması. ‖ (tşr.) Cerab.

Cryptocéphale [imz.] (tşr.) Başı gizli olan, zü'r-re's-i hafî (acâibattan).

Cryptodidyme [imz.] (tşr.) Cenin-i mütedâhil (acâibattan).

Cryptogame [i. – s.] (nb.) Nebatat-ı zâtü'l-ilkahü'l-hafiye.

Cryptogamie [ims.] (nb.) Nebatatın zâtü'l-ilkahü'l-hafiye sınıfından olması.

Cryptogamique [s.] (nb.) Nebatat-ı zâtü'l-ilkahü'l-hafiyeye dair. ‖ (mec.) Gizli, hafî.

Cryptographie [ims.] Hatt-ı hafî, mermûzat, cifre, şifre.

Cryptonyme [imz.] Eseri üzerine ismini yazmayan veya müstear bir isim yazan muharrir. ◆ Böyle bir muharririn eserine yazdığı nâm-ı müstear.

Cténoïdes [imz. – cm.] (tt.) Tarak gibi harşefleri olan ve pullarının kenarları dişli bulunan balıklar nevi, şibh-i muştî esmâk sınıfı.

Cubage [imz.] yahut:

Cubature [ims.] Bir şeyin mik'ab ölçü ile ölçülmesi, tek'ib, tek'iben usul-i mesâha-i ecsam. ◆ Mik'ab ölçünün müfredi ve mikyası. ◆ Bir cism-i malumun hâvi olduğu vâhid-i kıyasîler miktarı, mesâha-i hacmiye.

Cube [imz.] Mik'ab. ◆ İri, ağır insan veya şey. ‖ (hs.) Bir adedin üçüncü kuvvete ref'inden hâsıl olan adet, aded-i mik'ab. = [s.] **Mètre** – Metre mik'abı, zirâ'-ı mik'ab.

Cubèbe [imz.] (nb.) Kebâbe.

Cuber [ft.] (he.) Bir hacmi mik'ab ölçü ile ölçmek, tek'iben mesâha etmek. ‖ (hs.) Bir adedi üçüncü kuvvete ref' etmek, tek'ib etmek. = [fl.] Şu kadar mik'ab zirâ' hacminde olmak veyahut şu kadar mik'ab zirâ' şey istîab etmek.

Cubilot [imz.] Dökme demir tasfiye fırını.

Cubique [s.] Mik'abî. ‖ **Racine** – Cezr-i mik'ab. ‖ (mec.) (bir insan veyahut kütleden bahsederken) Ağır, azîm, iri. ◆ Metin, esaslı.

Cubital [imz.] Dirsekleri dayamaya mahsus masa. ◆ Koltuk iskemle.

Cubital,e [i. – s.] (tşr.) Zendî, dirseğe mensup ve müteallik. ‖ (ed.) **Écriture – e** Hatt-ı tavil (cmz. des *cubitaux*).

Cubitière [ims.] Zırhın dirseğe gelen kısmı, mirfakiye.

Cubitus [imz.] (*s* okunur) (tşr.) Azm-ı zendî, bilek kemiği.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cuboïde [i. – s.] Mik'ab şeklinde. || (tşr.) Nerdî, topuk kemiği. || (r.) Şibh-i mik'ab.

Cuculliforme [s.] (tt.) Kukuleta şeklinde, tartûrî.

Cucurbitacé,e [i. – s.] (nb.) Kissâî. = [imz.] Ahmak, budala. = [ims. – cm.] Fasîle-i kissâiye (hıyar, kabak, kavun ve emsali nebatat).

Cucurbitain [imz.] Kabak tohumu şeklinde bir nevi yassı kurt.

Cucurbité [ims.] (k.) İnbik kazanı, kar'a.

Cueillage [imz.] ve:

Cueillaison [ims.] Yemiş veyahut çiçek toplama, iktitaf, katf. ◆ Bunun zamanı.

Cueille [ims.] Meyve koparma, yemiş toplama. || (bhr.) Yelken yaprağı. ◆ Toplanmış halatın her kangalı, korza. (Bu mânâda *Glène* dahi derler.)

Cueille-fleurs [imz.] Çiçek koparmaya, kesmeye mahsus makas.

Cueillette [ims.] Meyvelerin koparılması. ◆ Meyvelerin koparılması mevsimi, devşirme zamanı, mevsimi. ◆ İâne cem'i. (Bu mânâ eskidir.) ◆ Cem', toplama. ◆ Kâğıt yapmak için paçavra toplama. || (bhr.) **Charger à** – Sefineyi kırkambar olarak tahmil etmek. || **Frêter un navire en** – Bir sefineyi kırkambar olarak istîcar etmek.

Cueilleur,se [i.] Meyve yahut çiçek koparan, toplayan, muktatıf.

Cueillir [ft.] (Tasrifi: *Je cueille*, *nous cueillons*; *je cueillais*; *je cueillis*; *je cueillerai*; *je cueillerais*; *cueille*, *cueillons*; *cueillez*; *que je cueille*; *que je cueillisse*; *cueillant*; *cueilli,e*). Meyve veya çiçek koparmak, devşirmek, toplamak, iktitaf etmek. ◆ Cem' etmek, toplamak. || (mec.) Telakki etmek, istihsal etmek, almak. || – **des palmes, des lauriers** Mazhar-ı galebe olmak, kesb-i iştihar etmek. || – **un baiser** Buse-çîn olmak.

Cueilloir [imz.] Yemiş toplamaya mahsus sepet yahut küfe. ◆ Yemiş koparmak için lâle.

Cui bono [Latince] "Bu neye iyi?" mânâsında bir tabirdir.

Cuiller (*r* okunur) yahut **Cuillère** [ims.] Kaşık, mil'aka. ◆ Kaşığa müşâbih olarak sanâyide müsta'mel bazı âlât, kepçe. || – **à café** Kahve kaşığı. || – **à bouche** Yemek kaşığı. || **Biscuit à la** – İnce ve hafif gevrek, pasta.

Cuillerée [imz.] Bir kaşık dolusu.

Cuilleron [imz.] Kaşığın oyuk mahalli, içi. || (as.) Gülle kızdırılan kepçe, top posu.

Cuir [imz.] Deri, cilt. ◆ Sahtiyan, meşin, kösele. || – **à rasoir** Ustura kayışı. || – **chevelu** Saçla mestur baş derisi, cild-i müşa'ar. || – **de Russie** Telatin. || – **des îles** Bilhassa Buenos Ayires'ten gelen deriler. || (mec.) Galat-ı telaffuz, sehv-i lisan. (Bu lafız kelimatın âhirindeki (*i*) harfini (*s*) veya (*s*) harfini (*i*) sadâsıyla mâbadındaki sadâlı harfe vurarak vuku bulan galat-ı telaffuz hakkında îrad edilir. Mesela *Il est sorti hier* ibaresini *Il est sorti zhier* diye yanlış telaffuz etmek gibi: **Faire un** – yahut **Faire des** – **s** Vech-i meşruh üzere galat-ı telaffuz etmek. || – **vernis** Lustrin denilen meşin. || (mec.) **Entre** – **et chair** Et ile deri arasına ve (mec.) İçinden, kalbinden. || **Orfèvre en vieux** – Eskici. || **Tanner le** – **à quelqu'un** Birisini dövmek.

Cuirasse [ims.] Zırh, cebe, cevşen. || **Endosser, prendre la** – Silk-i askerîye dâhil olmak. || (mec.) **Défaut de la** – Bir adamın veya bir telifin zayıf tarafı.

Cuirassé,e [s.] Zırhlı. || (mec.) Âlâm ve şedâide karşı dayanabilen, katı yürekli. || **Vaisseaux** – **s** Zırhlı sefâin-i (harbiye). = [imz. – cm.] Kezâ.

Cuirasser [ft.] Zırh kaplamak. || **Se** – (mec.) Katı yürekli olmak.

Cuirassier [imz.] (as.) Zırhlı asker, cebeci, cevşen-pûş.

Cuire [ft.] Pişirmek, tabh etmek. ◆ Ekmek pişirmek. ◆ (Kiremit ve tuğla vesâire hakkında) Pişirmek. || – **au même four** Birlikte yaşamak. = [fl.] Pişmek. || (mec.) Veca' vermek, yakmak.

Cuisant,e [s.] Çabuk pişen. ◆ Yakan, vecayı mûcip olan, muhrik.

TÜBA TÜRK AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cuiseur [imz.] Tuğla ve emsali fırınların ateşçisi, ocakçı. ◆ Fena aşçı.

Cuisine [ims.] Mutfak. ◆ Aşçılık sanatı, tıbâhat. ◆ Yemek. ‖ (mec.) Hile, dolap: **La – littériaire** Hiyel ve desâis-i edebiye.

Cuisiner [fl.] Aşçılık etmek, yemek pişirmek. ◆ Hazırlamak, tertip ve tehyie etmek.

Cuisinier,ère [i.] Aşçı, tabbah, aşçı kadın. ◆ Avukat.

Cuisinière [ims.] Şiş kebabı pişirmeye mahsus mutfak tandırı. ◆ Mutfak sobası.

Cuissard [imz.] Zırhlı pantolon, butluk denilen zırh. ◆ Yapma ayak, ricl-i suni.

Cuisse [ims.] Uyluk, fahz, kalça, but.

Cuisseau [imz.] Kesilen hayvanın kuyruk altından böbrek mahalline parçası, eğe kisi.

Cuisse-madame [ims.] Bir nevi uzun armut. (cm. des *cuisse-madame*).

Cuissière [ims.] Davulcunun meşin önlüğü.

Cuisson [ims.] Pişme, pişirme, tabh. ◆ Yanma, yakma, hurkat.

Cuissot [imz.] Karaca ve dağ keçisi vesâir av hayvanlarının uyluğu, butu.

Cuistre [imz.] Mektep kalfası yahut hizmetçisi. ◆ Cahil ve budala adam. ◆ Malumatfüruş ve ca'lî bir vakar sahibi adam.

Cuistrie [ims.] Ca'lî bir vakar ile malumatfüruşluk.

Cuit,e [s.] Pişmiş, puhte. ◆ Berbat olmuş. ◆ Hâlet-i nez'de, hâl-i ihtizarda bulunan. ‖ – **à point** Tam pişmiş. ‖ (mec.) **Avoir du pain** – Her türlü meşgaleden vâreste kılacak surette emin bir servete mâlik olmak. ‖ **Être** – Mahkûm olmak.

Cuite [ims.] Pişirmek (tuğla ve kiremit hakkında).

Cuit-œufs [imz.] Rafadan yumurtaları tam münasip bir surette pişirmeye mahsus kap.

Cuivrage [imz.] Bakır kaplama.

Cuivre [imz.] Bakır, nuhas. ◆ Bakır akçe, meskûkât-ı nuhâsiye. ◆ Bakır üzerine hakkolunmuş resim. ‖ – **jaune** Pirinç. = [cm.] Madenden mamul çalgılar.

Cuivré,e [s.] Bakır renginde olan. ◆ Bakır kaplı. ‖ **Teint** – Buğday rengi, levn-i nuhasî. ‖ **Voix** – **e** Maden gibi tanin-endaz olan ses.

Cuivrer [ft.] Bakır kaplamak.

Cuivrette [ims.] Nefes ile çalınan âlât-ı musikiyenin madenî pâresi, maden düdük ağzı.

Cuivreux,se [s.] Bakırlı, nuhasî.

Cuivrique [s.] (k.) Nuhasî. ‖ **Oxyde** – Humz-ı nuhasî, bakır pası.

Cuivrot [imz.] İğ arşağı (ağırşak). ◆ Mıskab kemanı yayının sarıldığı pirinç tekerlek.

Cul [imz.] (*l* okunmaz) Makat, şerc. ◆ Dip. ◆ Kıç, geri taraf. ‖ **Être à** – Ne yapacağını şaşırıp kalmak. ‖ – **par dessus tête** Baş aşağı, ayaklar yukarı olan vaziyet, takla. ‖ **Avoir le – rompu** Yürürken ayaklarını sürümek. ‖ **En avoir dans le** – Mağlup olmak.

Culasse [ims.] Esliha-i nâriye kuyruğu : – **mobile** Müteharrik kuyruk. ◆ Kıç.

Cul-blanc [imz.] Su çulluğu.

Culbutant,e [s.] Takla kılarak uçan bazı güvercinlere ıtlak olunur.

Culbute [ims.] Takla, perende. ◆ Düşme. ◆ İflas. ◆ Pantolon. ‖ (mec.) İdbar.

Culbuter [ft.] Bir şeyi devirmek, tepetakla etmek. ‖ (mec.) Mağlup ve perişan etmek. = [fl.] Düşmek, yıkılmak, perişan olmak.

Culbutis [imz.] Devrilip yıkılmış şeyler yığını, yıkıntı.

Cul-de-basse-fosse [imz.] Yer altında mahbes, bodrum. (cm. des *culs-de-basse-fosse*).

Cul-de-jatte [imz.] Kötürüm, mefluç. (cm. des *culs-de-jatte*).

Cul-de-lampe [imz.] (m.) Tavan göbeği (tezyinatı). ‖ (tba.) Fasılların âhirinde basılan çiçek. (cm. des *culs-de-lampe*).

Cul-de-poule [imz.] (byt.) Beygirlere ârız olur [?] illeti.

Cul-de-sac [imz.] Çıkmaz sokak. ‖ (mec.) Ebter. (cm. des *culs-de-sac*).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Culée [ims.] (m.) Köprü ayağı. || (bhr.) Geminin kuma, sığa ilişmesi, sürünmesi.

Culer [fl.] (bhr.) Siya etmek.

Culeron [imz.] Kuskun eteği, pardumu, halkası.

Culicivore [s.] (hyv.) Âkilü'l-haşerat.

Culière [ims.] Paldım (pardum) kayışı.

Culinaire [s.] Aşçılığa, tıbâhata mensup ve müteallik olan. || **Art** – Fenn-i tıbâhat.

Culinifère [s.] (nb.) Hâmil-i kasaba.

Culminant,e [s.] (hy.) **Point** – Seyyârat medarının nokta-i evci. ◆ Bir dağ silsilesinin veya diğer bir şeyin en yüksek noktası, evc, bâlâ. || (mec.) Müntehâ-yı merâtib.

Culmination [ims.] (hy.) Seyyâratın medarın nokta-i evcinden mürurı. || (mec.) Evc-i ulyâ, aksâ-yı merâtib, gaye-i irtika.

Culminer [fl.] (hy.) (Seyyârat hakkında) Nokta-i evce vasıl olmak. ◆ Nokta-i evcden mürur etmek.

Culot [imz.] Kandil dibi. ◆ Potanın dibinde kalan maden tortusu, rüsub. ◆ Sapanın taş koymaya mahsus mahalli. ◆ Tütün zifiri. ◆ Piliçlerin en sonra yumurtadan çıkanı, son yavru, nıkf-ı âhir. ◆ En son, en küçük evlat. || (as.) Fişek kalıbının dibi.

Culottage [imz.] Lülenin zifirden, tütünden siyahlanması.

Culotte [ims.] Kısa potur, kısa pantolon, şalvar, don. ◆ Pantolon. ◆ Sığır butu. ◆ Erkek. ◆ Çok yiyip içme.

Culotté,e [s.] Kısa pantolonlu. ◆ Siyahlanmış (sigara ağızlığı). ◆ Alışmış, bî-his kalmış.

Culotter [fl.] Birine potur veya şalvar veya pantolon giydirmek. ◆ Pantolon yapmak, dikmek. ◆ Sigaralığı, çubuğu kesret-i isti'mal ile siyahlatmak. = [ft.] Kısa potur yapmak. || **Se** – Poturunu giymek.

Culottier,ère [i.] Potur, şalvar veya pantolon yapan ve satan.

Culottin [imz.] Yeni kısa pantolon giydirilmiş çocuk.

Culpabilité [ims.] (hk.) Mücrimiyet, müttehemlik. ◆ Derece-i töhmet ve mücrimiyet.

Culte [imz.] İbadet. ◆ Mezhep. || (mec.) Fevkalâde hürmet ve itaat. || **Ministère de la justice et des – s** Adliye ve mezâhib nezâreti. || **Bureau des – s** Mezâhib odası. || **Liberté des – s** Serbestî-i edyân, serbestî-i mezâhib.

Cultivable [s.] Kabil-i ziraat veya kabil-i imar.

Cultivateur,trice [i. – s.] Çiftçi, harras, ehl-i ziraat, zürrâdan biri, ekinci.

Cultivation [ims.] Ziraat, harâset, imar-ı arazi.

Cultivé,e [s.] İşlenmiş, imar ve ziraat olunmuş, âbâdan. || (mec.) Terbiye ve tahsil görmüş. ◆ Dikkat ve ihtimam gösterilmiş, üzerine çalışılmış, harâset edilmiş.

Cultiver [ft.] Araziyi işlemek, imar etmek, harâset, ziraat etmek. ◆ Meşgul olmak, bir şeye hizmet etmek. || (mec.) Terbiye etmek, yetiştirmek. ◆ Bir şeye kemâl-i sadakatle merbut bulunmak. ◆ Sık, sâdıkane surette münasebatta bulunmak. || – **les bonnes relations** Tahkim-i münasebat-ı dostî ve muvâlat etmek. || **C'est un homme qu'il faut** – yahut **C'est une connaisance à** – Tevecühü muhafaza edilmek lâzım gelen bir zattır, ehibbâdan biridir.

Cultrirostres [imz. – cm.] (nb.) Gagası bıçak gibi olan kuşlar sınıfı, tuyur-ı sikkîniyü'l-minkar fasîlesi.

Culture [ims.] Ziraat, harâset, felâhat. ◆ Terbiye, yetiştirme. || (mec.) Ulûm ve fünûna olunan hizmet. ◆ Tahsil. || **Être mis en** – Ziraat olunmak. || – **maraîchère** Sebze yetiştirmek fenni, bostancılık. || – **extensive** Vüs'at üzere icra olunan ziraat. || **La grande et la petite** – Büyük ve küçük çiftçilik. || – **alterne** Ziraat-i mütenâvibe.

Cumin [imz.] Kimyon, kemmûn. || – **noir** Çörekotu, çöreotu. (*Nigelle* dahi denir.)

Cuminées [ims. – cm.] (nb.) Kemmûniye fasîlesi.

Cuminique [s.] (k.) Kimyonî. || **Acide** – Hâmız-ı kimyon.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cuminol [imz.] (syd.) Kimyon ıtırı, ıtr-ı kemmûn.

Cumul [imz.] İnzımam, terâküm. ◆ Birkaç memuriyetin birden icrası ve hepsinden ayrı ayrı maaş ahzı. ◆ Birkaç vazifenin, işin bir adamda içtimâı. || (hk.) – **des peines** İçtimâ-yı mücâzat. || (tca.) – **du change** Kambiyoların terâkümü.

Cumulard [imz.] Birkaç memuriyet icra eden ve birkaç yerden maaş alan adam.

Cumulatif,ve [s.] (hk.) Birkaç şeyi bir yere cem' eden veya birkaç şeyin bir yere cem'iyle hâsıl olan, inzımamî.

Cumulation [imz.] Cem' ve tevhit, birkaç şeyin bir yere cem'i.

Cumulativement [h.] (hk.) Birkaç şeyin bir yere cem'iyle. || (hk.) Müştereken: **Prononcer les peines** – Mücâzatı müştereken hükmetmek.

Cumuler [ft.] Birkaç memuriyeti birden icra etmek ve birkaç taraftan maaş almak. || (hk.) Birkaç şeyi bir yere cem' etmek.

Cumulo-stratus [imz.] (s okunur) Üst tabakaları yuvarlak ve altı sıra sıra olan bulut, sabîrü's-semâhik.

Cumulus [imz.] (s okunur) Bilhassa mevsim-i sayfta görülen beyaz bulut ki bazı mahalleri atılmış pamuk gibi ufak ufak olur, sabîr.

Cunéiforme [s.] (tt.) İsfînîyü'ş-şekl, mahrutiyü'ş-şekl. || **Écriture** – Hatt-ı mismârî, hatt-ı isfînî, mıh yazısı.

Cunette [ims.] İstihkâm hendeklerinde açılan su kanalı, künet.

Cunile [ims.] Fasîle-i fûyeden bir nevi nebat.

Cupide [s.] Tamahkâr, haris.

Cupidement [h.] Hırs ve tamahla, harisâne.

Cupidité [imz.] Hırs, tamah.

Cupidon [ihz.] Yunan-ı Kadim ve Roma esâtirince aşk ilahı. ◆ Gayet güzel çocuk, genç. || – **à carquois d'osier** Paçavracı.

Cuprides [imz. – cm.] Suhur-ı nuhâsiye.

Cuprifère [s.] (m.) Hâmil-i nuhas.

Cuprique [s.] (k.) Nuhasî. || **Acide** – Hâmız-ı nuhas.

Cupule [ims.] (nb.) Palamut, fındık ve bunlara mümâsil meyvelerin kabuğu altına bitişik zarf, palamut yüksüğü, kudeyh-i belût.

Cupulé,e [s.] (nb.) Zü'l-kudeyh.

Cupulifère [s.] (nb.) Hâmil-i kudeyh-i belût. = [ims. – cm.] Fasîle-i belûtiye.

Cupuliforme [s.] (nb.) Kudeyhiyü'ş-şekl.

Curabilité [ims.] (t.) Kabiliyet-i ber', kabiliyet-i şifa.

Curable [s.] (t.) Kabil-i ber', mümkünü'ş-şifa.

Curaçao [imz.] (*ras-so*) Küraso denilen içki.

Curage [imz.] Ayıklama, temizleme, tathir. (Başlıca kuyu, liman ve emsali hakkında müsta'meldir.) ◆ Ayıklama, tathir masârifi. = [cm.] Ayıklanan bir kuyu vesâireden çıkarılan şeyler.

Curare [imz.] Bazı akvam-ı vahşiyenin oklarına sürdükleri bir nebat, kürar.

Curatelle [ims.] (hk.) Velayet, vesayet-i mahcûrîn. || **Être en** – Velayet, vesayet tahtında bulunmak.

Curateur,trice [i.] (hk.) Veli, vasi-yi mahcûr.

Curatif,ve [s.] (t.) Şâfi, şifa-bahş.

Curation [ims.] (t.) Bir hastalığın defi, tedâbiri, istişfâ. (Az kullanılır.) ◆ Şifa.

Curcuma [imz.] Hind za'feranı, kürküm, zerdeçûb, zerdeçâv.

Cure [ims.] Dikkat, gaile, takayyüd. (Bu mânâ ile isti'mali eskimiştir.) ◆ İdare-i rûhâniye. ◆ Mahalle papazının ikametgâhı. || (t.) Bir hastalığın tedâbir-i şifaiyesi, tedavi-i tıbbî. ◆ İsti'mal-i tıbbî.

Curé [imz.] Mahalle veya köy papazı.

Cure-dent [imz.] Dişe kaçmış bir şeyi çıkarmak için kullanılan çöp vesâire, diş hılâli. (cm. des *cure-dents*).

Curée [ims.] Avın tazılara atılan kısmı, tazı payı. || (mec.) Kâr, ganimet. || **Être âpre à la** – Menfaate, câh ve mala haris olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Curement [imz.] Ayıklama, temizleme, tathir. (Az kullanılır.)

Cure-môle [imz.] Limanları ayıklamaya mahsus makine, tarak dubası.

Cure-oreille [imz.] Kulak hılâli. (cm. des *cure-oreilles*).

Cure-pied [imz.] Beygir tırnak bıçağı. (cm. des *cure-pieds*).

Curer [ft.] Ayıklamak, temizlemek, tathir etmek. (Kuyu, mecra, liman vesâire hakkında müsta'meldir.) || (mec.) Tathir etmek.

Curette [ims.] Esliha-i nâriye silgi aleti, silgisi. ◆ Lağım gelberisi. || (crh.) Yaradan ecsam-ı ecnebiyeyi ayıklamaya mahsus cerrah aleti, mil'aka.

Cureur [imz.] Ayıklayan adam. || – **de puits** Kuyucu. || – **d'égouts** Lağımcı.

Curial,e [s.] Köy veya mahalle papazlığına mensup ve müteallik. (cmz. *curiaux*).

Curiale [imz.] Roma İmparatorluğu zamanında büyük mansıplara geçebilen sınıfa mensup adam.

Curie [ims.] Eski Romalıların beher kabilesi. ◆ Papazlık. ◆ Eski Romalıların meclis-i âyanı toplandığı mahal. || **La – romaine** Papalığın heyet-i idaresi.

Curieusement [h.] Pek büyük bir merak ve tecessüsle. ◆ Dikkat ve ihtimamla. ◆ Tuhaf ve garip bir suretle. ◆ Kemâl-i maharetle. ◆ Yapma, iddia-perestâne bir surette.

Curieux,se [s.] Bir şey öğrenmeyi ziyadesiyle merak eden. ◆ Mütecessis. ◆ Hâhiş-ger, meraklı. ◆ Dikkatli, ihtimamlı. ◆ Tuhaf, garip, acîb. = [imz.] Garip cihet, garip şey.

Curion [imz.] Eski Romalılarda her mahallede icra olunan âyinlere ve kesilen kurbanlara nezâret eden rahip.

Curiosité [ims.] Bir şey öğrenmeyi ziyadesiyle merak ediş. ◆ Tecessüs merakı, merak. || **Par** – Merak ederek, merak üzerine. ◆ Garip, nâdir, merakı dâî olduğu için. = [cm.] Acâibat, garâib, nevâdir.

Curle [ims.] İpçi çıkrığı.

Curmi [imz.] Kudemânın arpasuyuna müşâbih bir nevi içkisi.

Curoir [imz.] Gelberi, yebrem. ◆ Ucu demirli üvendire, muçik.[170]

Currente calamo [h.] (Latinceden me'huzdur) Sürat-i kalem ile ve bilâ-teemmül kalemden nasıl çıkmış ise öyle: **Écrire** – Bi'l-irtiçâl ve kalemden nasıl çıkmış ise öyle mektup yazmak.

Curseur [imz.] (r.) Müteharrik mastara.

Cursif,ve [i. – s.] Süratle yazılan yazı ve hurufa ıtlak olunur. || **Écriture – ve** Mesela bizde süratle yazılabilen rik'a ve emsali hutut.

Curule [s.] Eski Roma hâkimlerinin oturdukları fildişinden mamul sandalyeye ve o sandalyeye oturan hâkimlere ıtlak olunur.

Curure [i-cm.] Ayıklanan bir kuyu veya hendekten çıkarılan çamur, yapışkan çamur, kazıntı.

Curvateur [imz. – s.] (tşr.) Münhani: **Muscle** – Adale-i münhaniye.

Curvatif,ve [s.] (nb.) **Feuilles – ves** Evrak-ı münhaniye-i hafife.

Curvigraphe [imz.] (he.) Münhaniler resmetmeye yarayan alet.

Curvigraphie [ims.] (he.) Tersimü'l-münhaniyat.

Curviligne [s.] (he.) Hatt-ı münhani veya hutut-ı münhaniyeden müteşekkil şekle ıtlak olunur, münhani, kürevî. || **Figure** – Şekl-i münhaniyü'l-adlâ'. || **Trigonomètrie** – Müsellesat-ı küreviye.

Curvimètre [imz.] Mikyas-ı münhaniyat , kürvimetro.

Curvinervié,e [s.] (nb.) **Feuilles – es** Evrak-ı münhaniye-i hafife.

170 Orijinal metinde dizgi hatası: موجك biçiminde yazılan kelimenin, müellifin Türkçeden Fransızcaya *Kâmûs-ı Fransevî*'sine başvurulduğunda da (bkz. موجك maddesi) görüleceği gibi "saban demirini temizlemekte kullanılan bir çeşit kesici demir çubuk" (*petit bâton terminé tranchant pour nettoyer le soc*) şeklinde tarif edilen موجك olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Curvirostres [imz.] (tt.) Tuyur-ı müdevverü'l-minkar fasîlesi.

Cusconine yahut **Aricine** [ims.] (nb.) Ariçin.

Cuscute [ims.] Fasîle-i ulleykiyeden bir ot ki ekseriya yoncalarda biter, yaban keteni, keşûs,[171] keşûsa,[172] küsküt, eftimon. (Buna *Cheveu du diable* şeytansaçı dahi tabir olunur.)

Cuspidé,e [s.] (nb.) Ucu sivri (nebat), müennef.

Cusson yahut **Cosson** [imz.] Kabuk kurdu. ◆ (nb.) Budanmış asmanın sürdüğü taze filiz.

Cussoné,e [s.] Kabuk kurdu tarafından yenmiş ağaca ıtlak olunur.

Cutanbule [s.] (tt.) Tufeyle-i seyyâre-i cildiye.

Cutané,e [s.] (tşr.) Cildî. ‖ **Tissu** – Nesc-i cildî. ‖ **Maladies** – **es** Emraz-ı cildiye. ‖ **Sous** – Tahte'l-cild. = [imz.] Asab-ı cildî.

Cuticule [ims.] (tşr.) Derinin bir ince tabakası, beşere.

Cutisation yahut **Cutite** [ims.] (t.) İltihab-ı cild.

Cutter [imz.] (*kotre* yahut *ku-tèr*) (İngilizceden me'huz) Kotra. ◆ Bir direkli gayet hafif ve seri harp sefinesi.

Cuvage [imz.] Şıranın tahammur etmesi. ◆ Şıranın durulması. ◆ Fıçıların konduğu mahal.

Cuve [ims.] Büyük fıçı, şıra fıçısı, kados [kaduz/kadız]. ◆ Tekne. ◆ Punç kâsesi. ‖ – **de bain** Hamam kurnası. ‖ **Dîner à fond de** – Güzel, bol bir yemek yemek. ‖ (ht.) – **hydro-pneumatique** Havza-i mâ.

Cuvé,e [s.] Büyük fıçıda tahammur etmiş. ◆ (Müskirat hakkında) Hazm olunmuş. ‖ (mec.) Sükûnet bulmuş, teskin edilmiş.

Cuveau [imz.] Küçük fıçı. ◆ Küçük tekne veya kurna.

Cuvée [ims.] Bir yahut birkaç fıçıda bir defada yapılan şarap miktarı. ‖ (mec.) Cins, nevi, soy. ◆ Zaman, devre. ◆ Sarhoş bir adamın içtiği şarap.

Cuvelage [imz.] Bir maden kuyusunun yıkılmamak için dâhilen kaplanması ve bu kaplamaya yarayan kereste, lağım ve kuyu dayakları.

Cuveler [ft.] Bir maden kuyusunu dâhilen dayaklar ile kaplamak. ◆ (Artezyen kuyusu hakkında) Bütün irtifaınca madenî bir boru koymak.

Cuver [fl.] (Şarap hakkında) Fıçıda tahammur etmek. ◆ Birkaç cins şarabı karıştırmak. ◆ (Sarhoşluk hakkında) Dağılmak, geçmek. = [ft.] (mec.) – **son vin** Uyuyarak yahut istirahat ederek sarhoşluğunu izâle etmek ve (mec.) Sükûnet bulmak. ‖ – **sa colère** Hiddeti teskin etmek.

Cuvette [ims.] Leğen. ◆ Oluk hazinesi. ◆ İska-yı arazi için açılmış cetvel yatağı. ◆ Mizanü'l-hava ve mizanü'l-hararelerin cıva mahfazası, cıva kabı.

Cuvier [imz.] Tekne.

Cyanate [imz.] (k.) Kiyanüsiyet.

Cyana yahut **Cyanogène** [imz.] (k.) Kiyanus.

Cyanéphidrose [ims.] (t.) Irk-ı ezrak.

Cyaneux yahut **Cyanique** [s.] Kiyanusî. ‖ **Acide** – Hâmız-ı kiyanus.

Cyanhydrique [s.] (k.) Hâmız-ı kiyanus.

Cyanite [imz.] (k.) Kiyanüsiyet.

Cyanochloride [imz.] (*klo*) (k.) Klor-ı kiyanus.

Cyanoferre yahut:

Cyanoferrure [ims.] (k.) Kiyanus-ı hadid.

Cyanogène (mr. Cyane)

Cyanoïle [imz.] (k.) Kiyanoil.

Cyanomètre [imz.] (k.) Mikyas-ı kiyanus.

Cyanopathie yahut:

Cyanose [ims.] (t.) Zürka, burkan-ı ezrak.

Cyanure [imz.] (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i kiyanus.

171 Orijinal metinde dizgi hatası: Botanik literatüründe adı *cuscuta europaea* olarak geçen bu bitki [cuscute] Arapça'da keşûs [كشوث], keşûsa [كشوثى] ve ukşûs [اكشوث] olarak geçmektedir. Bu sebeple كشوف ve كشوته şeklinde yazılan kelimelerin كشوث ve كشوثى olmaları gerekmektedir.

172 Bkz. bir önceki dipnot.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cyanurine [ims.] (k.) Bevlin-i ezrak.

Cyanurique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı kiyanus-ı bevl.

Cyathéacées [ims. – cm.] (nb.) Serhasiye[173] fasîlesinden kadehiye kabilesi.

Cyathe [imz.] Eski Yunanlı ve Romalıların şarabı kadehlere dökmek için kullanmış oldukları bir nevi kepçe.

Cyathée [imz.] (nb.) Serhasiye[174] fasîlesinden kadehiye kabilesinin numûnesi olan bir nevi ağaç.

Cyathiforme[175] [s.] (tt.) Kadehiyü'ş-şekl.

Cybèle [ims.] Merih ile Müşteri arasındaki seyyârat-ı sagîrenin biri.

Cycladées [ims. – cm.] (nb.) Bir nevi eğreltiotu.

Cyclame yahut:

Cyclamen [imz.] (nb.) Tavşankulağı denilen nebat. || – **d'Europe** Buhurumeryem yahut hubzü'l-hınzır.

Cycle [imz.] (hy.) Bazı alâim-i semâiyenin tekerrür-i zuhuru arasında geçen müddet, devir. ◆ Aynı tarza ait, yahut aynı devrede neşrolunan âsâr-ı edebiye ve fenniye vesâire silsilesi. || – **solaire** 28 seneden ibaret devr-i şems. || – **lunaire** 18 seneden ibaret devr-i kamer.

Cyclique [s.] (hy.) Devrî. = [imz.] **Poètes** – **s** yahut [imz. – cm.] **Les** – **s** Yunan-ı Kadim'in masal kabîlinden olan hurâfat ve esâtirini silk-i nazma çeken şuarâ-yı kadime. = [imz. – cm.] (hyv.) Haşerat-ı mugtiyü'l-cenah sınıfından daireviye kısmı.

Cyclite [ims.] (t.) İltihab-ı daire-i hüdübiye.

Cyclocéphale [imz.] Zü'l-ayneyni'l-muttasıleyn, tepegöz (acaibâttandır).

Cycloïde [ims.] (he.) Şibh-i daire-i halâî, sikloid münhanisi. || (hyv.) Değirmi balıklar nevi, esmâk-ı daireviye sınıfı.

Cyclométopes [imz. – cm.] (hyv.) Alınları müdevver olan hayvanat sınıfı, zü'l-cebhe-yi müstedîre sınıfı.

Cyclométrie [ims.] (he.) Mesâha-i daire fenni.

Cyclone [imz.] Kasırga, hortum, deniz tulumbası.

Cyclope [imz.] Esâtir-i Yunaniye'de alnında bir gözle tasvir olunan cin veya dev, tepegöz. ◆ (lisan-ı şiirde) Demirci, çilingir. ◆ Yek-çeşm.

Cyclopéen,ne [s.] Cesim taşlardan mamul gayet eski bazı âsâr-ı mimariye. ◆ Ezmine-i kadîmeden kalma heyâkil-i azîme. (Vech-i tesmiye bu âsârın kiklop denilen bir gözlü devlere isnat olunmasıdır.) ◆ Dumanı çıkan. || (mec.) Gayet azîm. ◆ Gayet metin, mukavim, devamlı.

Cycloptère [imz.] (tt.) Karnının altındaki misbahları müdevver balık envâı, esmâk-i zü'l-mesâbîhi'l-müdevvere.

Cyclostomes [imz. – cm.] (tt.) Ağızları yuvarlak balık envâı, zü'l-femi'l-müstedîr.

Cycnus [imz.] (s okunur) (lisan-ı şiirde) Kuğu kuşu.

Cyésiologie [ims.] (t.) Mebhasü'l-haml. ◆ Hamlden bâhis kitap.

Cygne [imz.] Kaz nevinden kuğu. || (mec.) Büyük şair yahut muharrir. || **Chant du** – Bir muharririn, bir musikişinasın âhir-i ömründe vücuda getirdiği eser-i nefis. || (hy.) Erc denilen cümle-i kevkebiye.

Cylindracé,e [s.] (nb.) Üstüvânî.

Cylindrage [imz.] Üstüvâneden, silindirden geçirme, geçme.

Cylindre [imz.] Üstüvâne. ◆ Şoseleri ve bahçe yollarını düzeltmeye mahsus tekerlek gibi döner ağır demir veya taş üstüvâne, loğ. ◆ Buhar makinelerinde buharın icra-yı kuvvet ettiği boru, silindir. ◆ Üstüvâne şeklinde sedef. ◆ Oklava. ◆ Bir dağın üstüvâne şeklinde tepesi. || – **droit** Üstüvâne-i kaime. ||

173 Orijinal metinde dizgi hatası: سرخيه şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında سرخسيه [=serhasiye] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

174 Bkz. bir önceki dipnot.

175 Orijinal metinde *Cyatiforme* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– **oblique** Üstüvâne-i mâile. || **Sirconscrit** – Üstüvâne-i mürteseme. || – **projetant** Üstüvâne-i râsime. || – **primitif** Üstüvâne-i asliye.

Cylindrer [ft.] Üstüvâne altından geçirmek. ◆ Üstüvânî şekle koymak.

Cylindrique [s.] Üstüvâne, silindir şeklinde olan, üstüvânî. || **Projection** – İrtisam-ı üstüvânî.

Cylindriquement [h.] Üstüvâne şeklinde olarak.

Cylindrite [ims.] (tt.) Üstüvâne şeklindeki asdâf müstehâsesi.

Cylindroïde [i. – s.] (r.) Şibh-i üstüvânî. || (tşr.) **Protubérances** – **s** Hadebât-ı şibh-i üstüvâniye.

Cylindrose [ims.] (tşr.) Derz-i üstüvânî.

Cymaise [ims.] Çerçeve başlığı, pervazın nısfı muka'ar ve nısfı muhaddeb olup dalga biçiminde bulunan zıhı (zırhı). (mr. Cimaise)

Cymbale [ims.] (*sain-ba*) Zil. || (mec.) Şamata, gürültü.

Cymbalier yahut **Cymbaliste** [imz.] (*sain-ba*) Zil çalan çalgıcı.

Cyme yahut **Cime** [ims.] (nb.) Kütüğün bir noktasından ayrılan dal ve budakların ayrı ayrı teveccüh ve vaziyet almaları, mûcibe-i unkudiye. || – **bipare** Mûcibe-i unkud-ı zü'l-cânibeyn. || – **unipare** Mûcibe-i unkud-ı vahîdü'l-cânib.

Cyminidis [imz.] (s okunur) (tt.) Tuyur-ı câriha sınıfından Brezilya kartalı.

Cymodocée [ims.] (tt.) Hayvanat-ı mukaşşereden küreviye fasîlesine karib olan deniz tespihböceği nevi.

Cymophane [imz.] (mad.) Alüminiyet-i humz-ı glüsinyum-ı hılkî || – **chrysolithe** yahut **Topaze orientale** Sarı yakut nevi.

Cymophane [ims.] (mad.) Mavi yakut.

Cymrique (mr. Kymrique)

Cynanche [ims.] (*nan-ke*) (nb.) Altınyaprak otu.

Cynanchie [ims.] (*nan-ki*) (t.) Hunnâk-ı kelbî.

Cynanthropie [ims.] (t.) Tecâsüm-i kelbî hastalığı, sayıklaması.

Cynanpine [ims.] (k.) Hardalin.

Cynarées yahut **Cynarocéphales** [ims. – cm.] (nb.) Başları enginara müşâbih nebatat, fasîle-i harşefiye.

Cynégétique [s.] Saydî. = [ims.] Fenn-i sayd.

Cynips yahut **Cinips** [imz.] (s okunur) Mazıböceği, küleybe.

Cynique [imz. – s.] Niam-ı dünyeviyeden müberrâ hükemâ-yı kadime, kelbiyyûn. ◆ Arsız, hayâsız. || (t.) **Spasme** – Teşennüc-i kelbî.

Cyniquement [h.] Kelbiyyûn meslek ve tavrınca. ◆ Arsızlık ve hayâsızlıkla, bî-edebâne.

Cynisme [imz.] Kelbiyyûnun[176] felsefesi ve mezhep ve meslekleri. ◆ Arsızlık, hayâsızlık, hilâf-ı edeb ve hareket.

Cynocéphale [imz.] (tt.) Nesnâsiye fasîlesinden başı köpek başına benzer bir nevi maymun, berr-i atîk kelbiyü'r-re's maymunu.

Cynoglosse [ims.] (nb.) Lisanü'l-kelb denilen nebat.

Cynorexie [ims.] (t.) Pek şiddetli açlık, cû'ü'l-kelb, cû'-ı kelbî (illeti).

Cynorrhodon [imz.] (nb.) Yabani gülburnu, kuşburnu denilen yabani bir meyve.

Cynosure [ims.] (nb.) Necîliye fasîlesinden bir nevi ayrıkotu.

Cypéracées yahut **Cypéroïdes** [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i kulkasiye.

Cyphelle [ims.] (tşr.) Cüveyf. || (nb.) Ağaç kütüklerinde neşvünemâ bulan mantarlar nevi.

Cyphose [ims.] (tşr.) Arka kemiğinin kemerliliği, inhinâ-yı halfî.

Cypre yahut **Chypre** [ih.] Kıbrıs cezîresi.

Cyprès [imz.] Serv ağacı, servi. || (mec.) Matem, keder. || – **fastigié** yahut – **pyramidal** Ehrâm şeklindeki servi, ehrâmî servi. || – **étalé** Âzâd servi.

176 Orijinal metinde dizgi hatası: كليون şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında كلبيون olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cyprière [ims.] Servi ağacı tahtası. ◆ Servilik.

Cyprin [imz.] Sazan nevinden çopurina balığı.

Cyprine yahut **Cypris** [s.] Esâtir-i Yunaniye'de mevhum hüsn ilâhesi Venüs'e ıtlak olunurdu. || (tt.) Adîmü'r-re's hayvanat-ı nâime sınıfından bir nevi tarak.

Cyprinidés yahut:

Cyprinoïdes [imz. – cm.] (tt.) Esmâk-i murahhivü'l-misbah sınıfından sazan nevi.

Cypripède [imz.] (nb.) Sahlebiye fasîlesinden Amerika-yı Şimalî'nin bir nevi çiçekli ok peykânı fidanı.

Cypripédiées [ims. – cm.] (nb.) Amerika sahlebiye fasîlesinden bir nevi nebat.

Cypris [ims.] (mr. Cyprine)

Cyprillien,ne yahut **Cyrillique** [s.] **Alphabet** – İslav lisanının elifbâsı.

Cyrtandracées [ims. – cm.] (nb.) Hindistan şibh-i şecîrelerinden bir nevi nebat numûnesi, sirtandr envâı.

Cyrtanthe [imz.] (nb.) Fasîle-i nergisiyeden bir nebat.

Cyrtomètre [imz.] (tşr.) Mikyas-ı inhinâ-yı sadr.

Cyrtométrie [ims.] (t.) Mesâha-i sadr.

Cyrtosie [ims.] (nb.) Bir nevi çiğdem.

Cystalgie [ims.] (t.) Elem-i mesane.

Cystectasie [ims.] (t.) Unk-ı mesaneyi tevsi'.

Cystipathie [ims.] (t.) Dâ'ü'l-mesane.

Cystique [s.] (t.) Öd mahfazasına mensup ve müteallik, merârî. ◆ Mesaneye müteallik. || **Artère** – Şiryan-ı merârî. || **Veines** – **s** Evride-i merâriye.

Cystirrhagie [ims.] (t.) Nezf-i mesane.

Cystirrhée [ims.] (t.) Nezle-i mesane.

Cystite [ims.] (t.) Zâtü'l-mesane, iltihab-ı mesane.

Cystocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı mesane.

Cystodynie [ims.] (t.) Resye-i mesane.

Cystohémie [ims.] (t.) Terâküm-i dem-i mesane.

Cystoïde [s.] (tşr.) Küreviyat-ı ebyaz.

Cystoplastie [ims.] (crh.) Tasnî'-i mesane.

Cystoplégie [ims.] (t.) Felc-i mesane.

Cystoptose [ims.] (t.) Sukut-ı mesane.

Cystotome [imz.] (crh.) Mesaneden taş çıkarmak için icra olunan ameliyatta kullanılan bir âlet-i câriha, mihza'-ı mesane.

Cystotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı mesane ameliyatı.

Cythérée [ims.] Esatir-i Yunaniye'de hüsn ilâhe-i mevhumesi Venüs'ün isimlerindendir.

Cytise [ims.] Sarısalkım, kıtîs.

Cytoblaste [imz.] (tt.) Madde-i merkeziye-i hücreviye, sitoblast.

Cytoblastème [imz.] (tt.) Kabil-i taazzuv-ı madde.

Cytoblastion [ims.] (tt.) Erkân-ı tekviniye.

Cytogénétique [s.] (tt.) Mükevvinü'l-hücerat.

Cytoïde [imz.] (tşr.) Küreyvat-ı ebyaz.

Cyzicène [imz.] Eski Yunanîlerin vâsi yemek odası.

Czapsca [imz.] Lehistan'da mızraklı askerlerin giydikleri şapka.

Czar yahut **Tzar** [imz.] Rusya imparatoru, çar.

Czarien,ne [sms.] Rusya imparatoruna, çara mensup ve müteallik.

Czarine [ims.] Rusya imparatoriçesi.

Czarowitz [imz.] Rusya imparatorunun büyük oğlu veya bu makamda bulunan, çareviç.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

D

D [imz.] Fransız elifbâsının dördüncü harfi, "د" gibi telaffuz olunur; esmâ-yı hâssada kelimenin âhirinde okunur; fakat kendisinden evvel "r" harfi gelecek olur ise esmâ-yı hâssada dahi okunmaz. ◆ Rakam işareti gibi kullanıldığı vakit beş yüz adedine delâlet eder. ◆ Sikkeler üzerinde Lion[177] şehrine alâmettir. || (ms.) Notada 'Re' notasına işarettir. || .C. – Bir notada tekrar beyan etmek için âtide gelecek olan **Da capo** terkibinin terhimi olarak müsta'meldir. || (t.) – Doktor.

Da [hd.] Ya, hay hay; **Oui** – Evet ya; **Nenni** – Yok ya.

Dabœcia [ims.] (nb.) Dabesya, fasîle-i halenciyeden bir nevi nebat.

D'abord (mr. Abord)

Dab [imz.] Usta, efendi.

Dabot [ed.] Fransa'da zaptiye nâzırı.

Dabouis [imz.] Hind'in bir nevi pamuk kumaşı.

Da capo [h.] (İtalyancadan me'huz – ms.) Çalgı veya şarkının notada tekrar edilmesi lâzım gelen mahalline konulan bir işarettir. Ekseriya muhtasar olarak d.c. suretinde yazılır.

Dace [i. – s.] Dakya denilen eski Romanya ahalisinden olan.

Dache [imz.] Şeytan, iblis.

Dacryadénite [ims.] (t.) İltihab-ı gudde-i dem'iye.

Dacryome [imz.] (t.) Seyelân-ı dümu'.

Dacryopé,e [s.] Müdemmi'.

Dacryocystite [ims.] (t.) İltihab-ı kese-i dem'iye.

Dacryohémorrhagie [ims.] (t.) Mecârî-i dem'iyenin nezfi.

Dacryoïde [s.] (nb.) Şibh-i dem.

Dacryoline [ims.] (k.) Dem'in.

Dacryolithe [imz.] (t.) Hasat-ı dem'iye.

Dacryome [imz.] (t.) Seyelân-ı dem'.

Dactyle [imz.] (ed.) Eski Yunan ve Latin beyitlerinde biri mahdud ve ikisi maksur olarak üç heceden mürekkep tef'ile ki "fasıla-i suğrâ"ya mukabildir. || Eski Yunanlılar'ın bir nevi raksı. || (nb.) Fasîle-i necîliyeden domuz ayrığı denilen nebat, izhir.

Dactyliologie [ims.] Âsâr-ı atîkadan yüzük ve ona mümâsil şeylerin üzerindeki mahkûkâtı tavsif etmek fenni.

Dactyliomancïe [ims.] Vaktiyle yüzükler ile edilen tefeül.

Dactylïon [imz.] Sühûletle çalınmak için piyanoya ilave olunan dişler. || (tşr.) Parmakların bitişik olması, iltisak-ı esâbi'.

177 fr.: *Lyon*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dactylique [s.] (ed.) Mısranın *dactyle* denilen mahsus cüzlerine mensup ve müteallik.

Dactylographe [imz.] Dilsiz veya âmâlara ifham ve istifham-ı meram için müsta'mel ve bunu teshil eden alet.

Dactylologïe [ims.] Parmaklarla işaret ederek tefhim-i meram usulü ki dilsiz ve sağırların vasıta-i tekellüm ve kıraatleridir. (*dactylolalie* dahi denilir.)

Dactylonomie [ims.] Parmakların el üzerindeki vaziyeti ile bir takım a'dad ifade etmek hüneri.

Dactyloptère [imz.] (tt.) Kırlangıç balığı nevi.

Dacus [imz.] (tt.) Zeytin ağaçlarına ârız olan böcek.

Dada [imz.] Deh-deh ki çocukların lisanında beygir demektir.

Dadaïs [imz.] Ahmak, alık.

Dadyle [imz.] (k.) Müvellid-i kâfur, dadil.

Daf [imz.] Def.

Dagorne [ims.] Tek boynuzlu inek. ◆ Çirkin yüzü gülmez ihtiyar kadın. (Bu mânâda eskidir.)

Dague [ims.] Eski bir nevi geniş kama. Pala. ◆ Bir nevi mücellit bıçağı. || **Les – sdu cerf** İki yaşındaki geyik boynuzları, nev-şâh-ı gazal. || **Fin comme une – de plomb** Zarafet-i fikr iddiasında bulunan ahmak adam.

Daguer [ft.] Geniş kama veya pala ile vurmak. ◆ (Keçi hakkında) Boynuz ile vurmak.

Daguerréotypage [imz.] Fotoğrafla resim alıp ziya vasıtasıyla bir maden safha üzerine geçirme.

Daguerréotype [imz.] Fotoğrafla resim alıp bir maden safhanın üzerine geçirmek sanatı, dager usulü. ◆ Bu işte kullanılan makine, dager makinesi. || (mec.) Aslına gayet mutabık numûne.

Daguerréotyper [ims.] Fotoğrafla resim alıp bir maden safhanın üzerine geçirmek, dager usulüyle resim almak. || (mec.) Bir şeyin kemâl-i dikkat ve muvaffakıyetle örneği.

Daguerréotypeur [imz.] Dager usulünce fotoğrafla resim alıp maden safhasına geçirmek sanatını bilen ve icra eden adam.

Daguerréotypie [ims.] Dager usulünce fotoğrafla resim alıp maden safhanın üzerine geçirmek sanatı.

Daguerrien,ne [s.] Dager usulünce icra olunan (fotoğrafya).

Dagues [ims. - cm.] Domuzun ağzından dışarı bulunan büyük dişleri.

Daguet [imz.] Bir ve bir buçuk yaşında geyik yavrusu.

Dahlia [imz.] (*h* okunmaz) Dalya çiçeği.

Dahline [i.] (*h* okunmaz) (k.) Dalya çiçeğinden çıkarılan bir madde, dahlin.

Daigner [fl.] Tenezzül etmek, kabul etmek, lutfen icra etmek. (Altında daima bir masdar bulunur.)

D'ailleurs (mr. Ailleurs)

Daim [imz.] Ala geyik, sığın. || (mec.) Âlüftelerle imrar-ı vakte hâhiş-ger olan genç, sefih, şık, delikanlı.

Daine [ims.] Dişi sığın.

Dais [ims.] Taht-ı sâyebanî, sayvan, eyvan, tâk. ◆ Karyolanın cibinlik takılmasına mahsus çardağı, kubbesi. ◆ Kilisede mukaddes addolunan bazı şeylerin ve papazların oturdukları mahallerin üzerindeki sâyeban. ◆ Kubbe, sâyeban.

Dalbergie [ims.] (nb.) Sarı pelesenk ağacı.

Daléchampie [ims.] (nb.) Amerika sarmaşığı.

Dalée [ims.] (nb.) Dale denilen çiçek fidanı nevi.

Dalème [ims.] Şömine yani sobalarda müsta'mel ve dumanın odaya yayılmasını men'e mahsus bir alet.

Dallage [imz.] Düz ve yassı taşlarla kaldırım döşeme, kapak taşlarıyla döşeme. ◆ Bu yolla yapılmış kaldırım.

Dalle [ims.] Düz ve yassı döşeme taşı, malta, kapak taşı. ◆ Boğaz, gırtlak. ◆ Beş Franklık sikke. || (bhr.) Gemi güvertesinin iki yanında bulunan oluklu tahta.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

Daller [ft.] Düz ve yassı kapak taşlarıyla döşemek.

Dalmate [i. – s.] Dalmaçya memleketi ahalisinden veya Dalmaçya'ya mensup olan.

Dalmatique [ims.] Esna-yı âyinde papazın maiyetinde bulunan diyakosların giydikleri bir nevi libas.

Dalot [imz.] Yollardaki suların akmasına mahsus taş döşeli küçük mecra. ‖ (bhr.) Güverte sularının akıp dökülmesine mahsus delik, lomboz deliği.

Daltonisme [imz.] (t.) Galat-ı rü'yet-i elvan.

Dam [imz.] Ziyan, hasar, zarar. (Eski kelime.) ‖ Günahkârların ahirette Cemâlullah'ı rü'yetten mahrumiyetleri. ‖ (mec.) Ahiret azabı, cehennem.

Daman [imz.] (Arabî ganemden muharreftir) Yaban faresi, zebâbe.

Damas [imz.] Fi'l-asl Şam'da yapılan bir nevi çiçekli ipek kumaş, damasko. ◆ Şam'da yapılan gayet makbul taban kılıç, Dımaşkî. ◆ Cevherli olan demir, taban demiri. ◆ Şam'dan çıkmış bir nevi erik, mürdüm eriği. = [ih.] Dımaşk, Şam şehri.

Damasquin,e [i. - s.] Şamlı, Şam'a yahut Şamlılar'a ait.

Damasquinage [imz.] Demir veya diğer bir maden üzerine altın ve gümüş teller kakarak çiçekler nakş etme, telkârî.

Damasquine [ims.] Altın ve gümüş teller kakılmakla tezyin olunmuş demir vesâire, zernişan.

Damasquiner [ft.] Demir veya diğer bir madene altın ve gümüş teller kakarak tezyin etmek.

Damasquinerie [ims.] Demir vesâire madenlerin üzerine altın ve gümüş teller kakarak tezyin etmek sanatı, zerkârî.

Damasquineur [imz.] Demir vesâir madenlerin üzerine altın ve gümüş teller kakmak sanatını icra eden adam, altın kakmacı.

Damasquinure [ims.] Altın ve gümüş kakmalı iş, zerkârî, zernişan.

Damassé,e [s.] Damasko gibi nesc olunmuş ince beze ıtlak olunur. = [imz.] Pike.

Damasser [ft.] Damasko nesc veyahut pike imal etmek.

Damasserie [ims.] Damasko ve pike imal olunan fabrika.

Damasseur [imz.] Damasko ve pike yapan adam.

Damassure [ims.] Damasko ve pike gibi işlenmiş bez veya tülbentin nakışları, menevişleri.

Dame [ims.] Hanım, kadın, hatun. ◆ Evin hanımı. ◆ (Oyun kâğıtlarında) Kız. ◆ Dama oyunu ◆ Dama ve tavla taşı. ◆ Dama oyununda dama çıkan taş. ◆ Satrançta ferz. ◆ Hafr olunan mahallerin irâesine mahsus terk olunan tümsek. ‖ **Notre** – Hazreti Meryem (asm.) ‖ (as.) Amudî tokmak. ‖ (nb.) **Belle** – Hüsnü'l-mer'e. ‖ – **d'honneur** İmparatoriçe, kraliçe veya prenses maiyetine memur kadın, nedîme, dam donör.[178] ‖ – **de France** Fransa krallarının kerîmelerine verilen lakap. ‖ (bhr.) Çifte ıskarmoz.

Dame [hd.] Subhanallah! ◆ İlahi!

Dame-jeanne [ims.] (Arabîden me'huz) Büyük hasırlı şişe, damacana. (cm. des *dames-jeannes*).

Damer [ft.] Bir kızı kadın etmek. ◆ (Dama oyununda) Dama çıkmak. ‖ – **le pion** Galip gelmek.

Dameret [imz.] Kadınlara yakışacak bir ihtimam-ı tezeyyün ile süslenen adam, şık.

Damier [imz.] Dama tahtası. ◆ Tavla. ◆ Satrançlı şey.

Dammar [imz.] (syd.) Râtinec-i damar.

Dammara [imz.] (nb.) Fasîle-i tennûbiyeden damara.

Dammarine [ims.] (k.) Damarin.

Damnable [s.] (*da-na*) Cehenneme müstehak. ‖ (mec.) Mekruh, merdud.

178 fr.: *dame d'honneur*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Damnablement [h.] (*da-na*) Cehennem azabına müstehak veyahut mekruh ve merdud olarak.

Damnation [ims.] (*da-na*) Cehennem azabına giriftar olma veya etme, lanet. ◆ Azap, ıztırap.

Damné,e [s.] (*da-né*) Azab-ı cehenneme giriftar olan. ◆ Cehennemî, ehl-i cehennem. ◆ Lain, mel'un, merdud. ◆ Menhus. ◆ Şeytan gibi adam. ‖ **Souffrir comme un** – Pek büyük cefada, ıztırapta bulunmak. ‖ **Être l'âme** – **e de** Son derecede sadık olmak.

Damner [ft.] (*da-né*) Cehennem azabına uğratmak, lanet etmek. ‖ **Faire** –Ziyade cefa vermek. ‖ **Se** – Azab-ı cehenneme müstehak olmak.

Damoiseau yahut **Damoisel** [imz.] Zâdegândan henüz şövalye sınıfına girmemiş delikanlı. ◆ Kendini güzel gösterip kadınlara beğendirmek takayyüdünde bulunan delikanlı, şık.

Damoiselle [ims.] Vaktiyle zâdegân kızları hakkında müsta'mel bir unvandır. ◆ Elyevm mahakim evrakında 'kız' mânâsına kullanılır.

Danaïde [ims.] (nb.) Fûye fasîlesinden bir nevi sarmaşık. ‖ (crh.) Bir suyun hareket-i müsteviyesini hareket-i devrâniyeye tahvil eden su çarkı.

Danaïdes yahut **Danaïtes** [ims. – cm.] (tt.) Renkli kelebekler nevi.

Dandin [imz.] Ahmak. ◆ Sallanarak alık gibi gezen adam.

Dandinant,e [s.] Sallanarak alık alık gezen.

Dandinement [imz.] Sallanarak alık alık gezip dolaşma.

Dandiner [fl.] Sallanarak alık alık gezip dolaşmak. = (ft.) Sallamak, tahrik etmek. ‖ **Se** – Sallanmak.

Dandy [imz.] (İngilizceden me'huz) Modaya ziyadesiyle riayet ederek süslü giyinmiş adam. (cm. *Dandys* yahut *Dandies* olur).

Dandysme [imz.] Modaya lüzumundan ziyade riayet ile süslü giyinme, şıklık.

Danger [imz.] Tehlike, muhâtara. ◆ Mahzur.

Dangereusement [h.] Muhâtara ve tehlikeli surette.

Dangereux,se [s.] Muhâtaralı, tehlikeli, hatar-nâk, korkulu.

Danien [s.]: (arz.) **Étage** – Teşekkülat-ı tebâşiriyeyi müteakip ve teşekkülat-ı sâliseden evvel olan tabaka-i daniye.

Danois [imz.] Kısa tüylü bir nevi av köpeği ki Danimarka'dan çıkmıştır.

Danois,e [i. – s.] Danimarka'ya mensup, Danimarkalı. = [imz.] Danimarka lisanı. = [ims.] Bir nevi şekerli gevrek.

Dans [hc.] -de, -ye içinde, içine, zarfında: **Il était** – **la chambre-** Odada, odanın içinde idi; **Il entra** – **le jardin** Bahçeye, bahçenin içine girdi; – **quarante ans** Kırk seneye kadar. ◆ İle: – **l'intention de** Niyet ve maksadıyla. ◆ Göre: – **les principes d'Aristote** Aristo'nun usulünce. ‖ – **un sens favorable** Müsait bir surette.

Dansailler [fl.] Fena, acemi bir surette dans etmek.

Dansant,e [s.] Raks eden, hora tepen. ◆ Raksa mensup veya raksı mûcep olan. ‖ **Soirée** – **e** Rakslı müsamere-i leyliye, raks cemiyet-i şebânesi, müsamere-i raksiye.

Danse [ims.] Raks, oyun, hora. ◆ Raks havası, hora şarkı ve çalgısı. ‖ (mec.) Eğlence, zevk ve sefa. ◆ Terbiye, te'dib, darp. ‖ **Avoir le cœur à la** – Neşeli olmak. ‖ (t.) – **de Saint-Guy** Hora illeti (mr. Chorée).

Danser [fl.] Raks etmek, oynamak, hora tepmek. ◆ Sallanmak; ihtizaz etmek. ◆ Pis kokmak. ‖ (mec.) – **sur rien,** – **en l'air** Asılmak, salb edilmek. = [fl.] Bir raks icra etmek. ‖ **La** – Dayak yemek. ‖ **Faire** – **un branle de sortie** Kovmak, def etmek. ‖ (mec.) **Faire** – Dövmek. ◆ Bir işi sürüp götürmek. ◆ Hokkabazlık edip avuç içinde kaybetmek. ◆ Yemek, iç etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Danseur,se [i.] Raks eden, hora tepen, köçek rakkas, rakkase. ◆ Hora tepmeyi seven adam. ◆ Hindî. || – **de corde** İp cambazı. (Buna *Funambule* dahi denir.)

Dansomanie [ims.] Raks ve hora tepmek merakı. (Az kullanılır.)

Dantesque [s.] İtalya şair-i meşhuru Dante'nin tavır ve usulüne mutabık olan, ağır ve ciddi.

Danube [i.] Tuna nehri.

Danubien,ne [s.] Tuna'ya mensup, Tuna'ya civar.

Dapèche [ims.] (mad.) (mr. Elatérite).

Daphnacées [ims. – cm.] (nb.) (mr. Daphnoïdées).

Daphné [imz.] Yaban defnesi, bir nevi taflan. || – **mezerun** Mazeryun.

Daphnéine yahut **Daphnine** [ims.] (syd.) Defnin.

Daphnie [ims.] (t.) Deniz biti denilen huveynat nevi.

Daphnoïdées yahud **Daphnacées** [ims. – cm.] (nb.) (mr. Thymélées)

Dapifer [imz.] (*r* okunur) Eski Almanya imparatorlarıyla Fransa krallarının sofracı başısı.

Dard [imz.] Kargı, cirit. ◆ Arı vesâir bazı böceklerin dikeni, nîş, ibre-i hevam. ◆ Yılan dili. || (nb.) Isırgan dikeni, şevke-i vâhize. || (mec.) Acı söz, müessir-i kelâm.

Dardanelles [ihs. – cm.] Çanakkale Boğazı, Kale-i Sultâniye.

Darder [ft.] Kargı ile vurmak. ◆ Şiddet ve kuvvetle atmak, kargı gibi atmak veya uzatmak. ◆ (Arı ve emsali hakkında) Sokup sancıtmak. ◆ Atf-ı nigâh etmek, neşr-i şuâ etmek. ◆ Şiddetle canını acıtmak.

Dardille [ims.] Karanfil fidanı.

Dardiller [ft.] (Çiçek hakkında) Fidan çıkarmak. ◆ Sokmak, tecavüz etmek.

Dardillon [imz.] Olta iğnesinin ucu, zoka ucu.

Dariole [ims.] Kaymaklı kurabiye.

Dariolette [ims.] Bazı eski hikâye kitaplarında âşıka veya mâşukanın mahrem-i esrarı olan hizmetçi kadın.

Darique [ims.] Dârâ nâmına madrup sikke.

Darne [ims.]: Balık dilimi. ◆ (Beden-i insan hakkında) Parça, kısım.

Darse [ims.] (bhr.) İç liman, iç havuz, mendirek.

Dartoïde [s.] (tşr.) Şibh-i tabaka-i lifiye.

Dartos [imz.] (tşr.) Dartos, tabaka-i lifiye.

Dartre [ims.] (t.) Tuzlu balgam, kubâ. || – **sèche** Kubâ-yı yâbise. || – **humide** Kubâ-yı ratîbe. || – **rongeante** Kubâ-yı âkile, kurdeşen.

Dartreux,se [s.] (t.) Tuzlu balgam nevinden olan, metkub, kubâî.

Darwinisme [imz.] (tt.) (*dar-oui-ni*) İngiliz meşâhir-i hükemâsından Charles Darwin tarafından tesis olunan meslek-i felsefî, Darwin mesleği.

Dasymètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı kesâfet-i hava.

Dasype [imz.] (hyv.) (mr. Tatou)

Dasypode [imz.] (tt.) Hâmilü'l-asel fasîlesinden kesifü'r-ricl nevi.

Dasypoyon [imz.] (hyv.) Vâsiü'l-fem fasîlesinden zü'l-lihyeti'l-kesife nevi.

Dasyure [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı kisiye fasîlesinin üçüncü kısmı, dasyür kısmı, kabilesi.

Data [imz. – cm.] Malumat-ı evveliye, iptidâiye.

Dataire [imz.] Papalık makamından çıkan evrakın tarihini vaz' ve kayd eden bir memur.

Date [ims.] Bir şeyin zaman-ı vukuu, tarih. ◆ Mekâtîb vesâir evrağa konulan tarih. || (hk. – tca.) **Traite à trois mois de** – Üç mah vadeli poliçe. || **Par ordre de** – Tarih itibariyle. || **Donner – certaine à un titre** Müsbit olmak için bir senedin tarihini kaydetmek. || **Sans** – Tarihsiz. ◆ Eski, kadim. || **De longue** – Tûl-i müddetten beri. || **De fraîche, de nouvelle** – Yeni. || **Porter telle** – Filan tarihle müverrah olmak.

Dater [ft.] Tarih koymak, tarihini yazmak. = [fl.] Bir tarihten başlamak, itibar etmek: **Da-**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tons du premier de ce mois pour mes appointements. Maaşımı bu ayın iptidâsından itibar edelim. ◆ Bir vakitten beri mevcut olmak: Cela date de loin. Bu eskiden beri mevcuttur, bunun tarihi eskidir. || ...à – de... -den itibaren.

Daterie [ims.]: Papalık makamının evrak odası.

Datif [imz.] (sr.) Mef'ûlün-ileyh.

Datif,ve [s.] (hk.) Bir mahkeme kararıyla veya bir vasiyetle mansub. || Tuteur – Vasî-i mansub.

Dation [ims.] (hk.) Bir şeyin karar-ı mahkeme ile itâsı. || – en payement Bir deynin havaleten yahut bir ayn-ı muayyen itâsıyla tesviyesi.

Datisme [imz.] Lüzumsuz yere kelimat-ı müterâdife tetâbuu, sû-i mürâdefe. ◆ Telaffuz yahut lisan hatası.

Datte [ims.] Hurma, temr. || Noix de la – Hurma çekirdeği.

Dattier [imz.] Hurma ağacı, nahle. || – cultivé Nahle-i mezrûa. || – nain Bodur hurma ağacı.

Datura [imz.] (nb.) Cevz-i mâil, tatula. || – stramoine Bengilik otu, deve elması.

Daturine [ims.] (k.) Tatulin.

Daube [ims.] Kavurma, tas kebabı, kızartma.

Daubentonia [imz.] (nb.) Firaşiye fasîlesinden dobantonya çiçeği.

Dauber [ft.] Yumrukla vurmak, dövmek. ◆ Zemm ve fasl yahut istihzâ etmek. ◆ Kavurmak, kavurma, pişirmek.

Daubeure [imz.] Müstehzi, fassal.

Daubière [ims.] Kavurma pişirmeye mahsus tencere, kebaba mahsus tandır.

Dauciforme [s.] (nb.) Cezeriyü'ş-şekl.

Daucinée [ims. – cm.] (nb.) Sayvâniye fasîlesinden kabile-i cezeriye.

Daucus [imz.] (nb.) Cezer. || – de Crète Girit havucu.

Dauphin [imz.] Yunus balığı. Dolfin, duhas. || (hy.) Semânın kutb-ı şimalîsinde bulunan bir cümle-i kevkebiye, burc-ı dolfin.

Dauphin [imz.] Vaktiyle Fransa hükümdarlarının birinci oğluna verilen unvandır. || Grand – On dördüncü Lui'nin[179] büyük oğlu.

Dauphine [ims.] Eski Fransa hükümdarlarının birinci oğullarının zevcesine verilen unvandır. ◆ Bir nevi ipekli kumaş.

Dauphinelle [ims.] (nb.) Fasîle-i şakikıyeden hezar-renk yahut hezaran denilen çiçek.

Daurade [ims.]: Dülger balığı.

D'autant (mr. Autant)

Dauw [imz.] (hyv.) Afrika-yı Cenubî'de yaşar at nevinden merkep büyüklüğünde bir hayvan, dav. (Bu hayvana *Onaga* dahi denir.)

Davantage [h.] Daha, daha ziyade, artık, bundan ziyade, bundan başka, bundan fazla, evvelkinden fazla.

Davéridon [imz.]: Engerek yağı.

David [ihz.] Hazreti Davud (asm.)

Davier [imz.] Dişçi kerpeteni, miklaa. ◆ Kısaç envâı.

Davone [ims.]: Erik

De [hc.]: -den: Je viens – Paris Paris'den geliyorum; Partir – nuit Geceden (geceleyin) hareket etmek; Table – noyer Ceviz ağacından masa. ◆ İzafet edatı: Charbon – terre Maden kömürü; La porte – La maison Evin kapısı. ◆ Mâlikiyet edatı: Homme – génie Zekâ sahibi adam, dâhi. ◆ İle; Saluer – la main El ile selam vermek. ◆ Dair, -den: Paroles – cette dette Filan borca dair sözler. ◆ Tarafından: Aimé – tous Herkes tarafından sevilen. ◆ -lık, -lik: Une propriété de 20.000 fr. Yirmi bin Franklık bir mülk. ◆ (Avrupaca zâdegân isimlerinin evveline konulur.) || – plus Fazla olarak, bundan başka. || – rien Bir şey değil, estağfirullah. ◆ Münasebette bulunmayan.

179 *Louis.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

De yahut **Dé** veyahut **Dés** [d.] Dâhil olduğu kelimenin mefhumuna tecerrüt ve nefy mealini zammeder.

Dé [imz.]: Yüksük. ◆ Zar. ◆ (Domino oyununda) Taş. || (m.) Mik'ab şekilde taş ayak. || **Avancer un** – (Domino oyununda) Bir taşı konmak, oynamak. || **Rompre les – s** Zarı kesmek ve (mec.) hâil, mani olmak. || – **à emboutir** Hiştek, heştek. || (bhr.) – **d'une poulie** Makara dilinin burançine denilen pirinç zebânesi.

Déalbation [ims.] (k.) Ateş vasıtasıyla siyah bir şeyin tebyizi, tebyiz bi'n-nâr. ◆ Beyazlaşma. || (tşr.) Ameliyat icrası için kemiklerin meydana çıkarılması, tebyiz-i izam.

Déambulation [ims.] Seyr ve hareket, meşy.

Déambulatoire [s.] Tenezzühe müteallik, dair.

Déambuler [fl.] Gezinmek, yürümek.

Débâcher [fl.] (Araba vesâire hakkında) Örtüsünü kaldırmak.

Débâclage [imz.] Açma. ◆ Boşatma, tahliye. (Hususiyle liman ağzı ve liman hakkında müsta'meldir.)

Débâcle [ims.] Buzların çözülmesi. ◆ Boş gemilerin limandan çıkarılması. || Servetin ansızın kaybolması. ◆ Hezimet, teşevvüş.

Débâclement [imz.] Limanın boş gemilerden tahliyesi. ◆ Nehir buzlarının çözülmesi vakti.

Débâcler [ft.] Açmak. ◆ Boşatmak, tahliye etmek. (Hususiyle limanın boş gemilerden tahliyesi hakkında müsta'meldir.) = [fl.] (Nehir hakkında) Buzları çözülmek, erimek.

Débâcleur [imz.] Liman tahliye memuru.

Débagouler [fl.] Kay etmek. = [ft.] (mec.) – **des injures** Sövmek, sebb ve şetm etmek.

Débagouleur [imz.] Çok söven, küfürbaz.

Débaillonner [ft.] Bir adamın ağzına takılmış bir şeyi veya bir hayvanın ağzına bağlanmış zincirli torbayı çıkarmak. ◆ Ağzındaki bağı çözmek.

Déballage [imz.] Sandık veya denklerin açılıp hâvi oldukları eşyanın çıkarılması. ◆ Sandık veya denklerden çıkarılmış eşya-yı ticariye. || (mec.) İtiraf, tevdî-i esrar.

Déballer [ft.] Bir sandık veya dengi açıp içindeki eşyayı çıkarmak. ◆ Tevdî-i esrar etmek, itiraf eylemek.

Débandade [imz.] Dağılma, darmadağınık oluş. || **à la** – Karmakarışık bir surette, gayr-ı muntazam olarak.

Débandement [imz.] (as.) Askerin dağılması, bozulması.

Débander [ft.] Bir sargıyı çıkarmak, çözmek. ◆ Gevşetmek. ◆ Dağıtmak. || **Se** – Dağılmak. || **Se – l'esprit** Zihin yorgunluğunu gidermek için istirahat etmek.

Débanquer [ft.] Kumarda kasanın tekmil akçesini kazanmak.

Débaptiser [ft.] (*ba-ti*) Birinin, unvanını, ismini değiştirmek, başka isim koymak. || **Se** – Kendi ismini değiştirmek, başka isim almak.

Débarbariser [ft.] Barbar hâlinden kurtarmak. || (mec.) Kaba itiyadatından vazgeçirmek.

Débarbouillage [imz.] Yüzün yıkanması, temizlenmesi.

Débarbouiller [ft.] Yıkamak, temizlemek. || (mec.) Birini müşkilattan kurtarmak. ◆ İzah ve tenvir etmek. || **Se** – Kendi yüzünü yıkamak. || Müşkilattan kurtulmak. ◆ Alıklıktan kurtulmak. ◆ Açılmak.

Débarbouilloir [imz.] yahut

Débarbouilloire [ims.] Yüz havlusu, yüz silmeye mahsus peçete, mahrama.

Débarcadère ve Embarcadère [imz.] (bhr.) İskele, mevki. ◆ Demir yolu katarlarının mahall-i vusul ve hareketi, demir yolu rıhtımı ki yolcular oradan vagonlara binerler ve çıkarlar, rükûb ve huruc mevkıfı.

Débarcadour [imz.] (bhr.) Demir yeri, mersâ.

Débardage [imz.] Gemi, sal veyahut vagondan odun ihracı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Débarder [ft.] Gemi, sal veya vagondan odun çıkarmak. ◆ Ale'l-ıtlak hamûleyi boşatmak. ◆ Eski bir gemiyi bozup kerestesini almak.

Débardeur [imz.] Gemi veyahut vagondan odun çıkaran adam. ◆ Karnavalda bu kılığa girmiş adam. ◆ Bu kılık için esvab.

Débarqué,e [s.] Vapur veya vagon ve arabadan yeni çıkmış, diyar-ı âhardan yeni gelmiş adam.

Débarquement [imz.] Vapur veyahut gemiden eşya ve yolcular ve asker ihracı. ◆ (bhr.) Karaya çıkarma, karaya çıkma.

Débarquer [ft.] Gemi veya gemiden eşya ve yolcular veya asker çıkarmak. = [fl.] Karaya çıkmak, vâsıl olmak.

Débarquer [imz.] Vapur veya gemiden çıkmak veya eşya çıkarmak zamanı. (Bu kelime **Au** – suretinde kullanılıyor ki tam karaya çıkarıldığı sırada, esna-yı muvâsalatta demektir.)

Débarras [imz.] Kurtulma, halâs, rehâ. ◆ Meydanda durması rahatsızlık verecek eşyanın konulduğu oda, mahal.

Débarrassement [imz.] Halâs bulma.

Débarrasser [ft.] Kurtarmak, müşkilattan çıkarmak, halâs etmek, âzâde kılmak. || **Se** – Kurtulmak, halâs olmak.

Débarrer [ft.] Sürmesini kaldırmak, açmak. || – **quelqu'un** Hasmının, rakibinin fikrine gelmek.

Débarricader [ft.] Bir set veya istihkâm-ı muvakkati yıkmak yahut kaldırmak.

Débat [imz.] Münâzaa, muâraza. ◆ Mübâhese, umur-ı siyasiyeye müteallik bahis. || **Ouvrir les – s** Müzakerata veya muhakemeye mübâşeret etmek. || **Clore les – s** Müzakerata veya muhakemeye hitam vermek. || (hk.) Muhakemede tarafeyn ile şahitler vesâir halk hazır olduğu hâlde vâki olan sual ve cevaplar. (Ekseriya cemi müsta'meldir.) || **Publicité des – s** Muhakematın aleniyeti. || **Diriger les – s** Emr-i muhakemeyi idare etmek.

Débateler [ft.] Sandaldan, sefineden çıkarmak.

Débâter [ft.] Hayvanın semerini çıkarmak, almak.

Débâtir [ft.] Teyellerini sökmek. ◆ Yıkmak, devirmek.

Débattre [ft.] (*battre* gibi tasrif olunur) Mübâhase ve müzakere etmek. ◆ Tetkik ve tezekkür etmek. || **Se** – Çabalamak, çırpınmak.

Débauche [ims.] Sefâhet, ayş ü işret. ◆ Fısk u fücur. ◆ Mebzûliyet. || **Exciter à la** – Fuhşiyata sevk ve tahrik etmek.

Débauché,e [ft.] Sefih, ayyaş. ◆ Boğazına düşkün. ◆ Fısk u fücur sahibi.

Débaucher [ft.] İsraf ve sefâhete alıştırmak. ◆ Baştan çıkarmak. ◆ Ayartmak. || **Se** – Sefâhete vurmak. || **Se – de** Bırakmak, vazgeçmek, yüz üstü terk etmek.

Débaucheur, se [i.] Birini sefâhete sevk ve tahrik eden.

Débet [imz.] Hesap görüldükten sonra kalan borç, düyun-ı mütebâkiye. (cm. des *débets*) || (hk.) **Acte enrégistré en** – İleride haksız çıkan taraftan alınmak üzere meccânen kaydolunan ilâm ve ona mümâsil evrak.

Débiffé,e [s.] Zaaf ve dermansızlığa uğramış olan.

Débiffer [ft.] Zaaf ve dermansızlığa uğramak. || – **le visage** Çehresini soldurmak, tağyir etmek.

Débile [s.] Dermansız, vâhin.

Débilement [h.] Dermansızlıkla.

Débilitant,e [s.] (t.) Zaaf getirmek için kullanılan (perhiz ve kan alma gibi tedâbir), mûhin.

Débilitation [ims.] İlaçlar vesâir tedâbirle zaaf îrası, îhan.

Débilité [ims.] (t.) Büyük zaaf ve dermansızlık, vehn. || (mec.) İktidarsızlık, liyakatsizlik, adem-i faaliyet.

Débiliter [ft.] Zaaf ve dermansızlık getirmek.

Débillardement [imz.] Bir ağacı kutruna mâilen kat' etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Débillarder [ft.] Ağacı kutruna mâilen yontup düzeltmek.

Débiller [ims.] Bir nehir ve akıntıda yedek çeken beygirleri koşumdan çıkarmak.

Débine [ims.] Zaruret ve sefalet.

Débiner [ft.] Zaruret ve sefalete duçar etmek. ◆ Fasl ve mezemmet etmek.

Débit [imz.] Sürüm, revaç. ◆ Perakende satış ve böyle satışa mahsus dükkân. ◆ Hükûmet tarafından taht-ı inhisarda bulunan tütün, tenbâkû gibi bazı şeyleri satmak için verilen ruhsat ve böyle şeyler satılan dükkân. ◆ Kat'-ı eşcar, kerestecilik. (Bu mânâ ile *Débitage* dahi denilir.) ◆ Bir çeşmeden bir vakt-i muayyende akan su miktarı. ‖ (mec.) Tarz ve suret-i ifade. ‖ (hs.) Zimmet, bir hesabın zimmet sahifesi. ‖ **Porter au – de…** Birinin hesabına kayıt ve idhal etmek.

Débitage [imz.] Bir ağacın kat'ıyla ayrı ayrı işlere yarayacak aksamın tefriki.

Débitant,e [i.] Perakende satan dükkâncı, tütüncü ve meyhâneci gibi esnaf.

Débiter [ft.] Sürmek, çabuk ve revaçla satmak. ◆ Perakende satmak. ◆ Ağaç kesip muhtelif işlere yarayacak aksamını ayrı ayrı satmak. ◆ Kesilmiş koyun ve sığırı paralamak. ◆ Nakil ve rivayet etmek, söylemek. ‖ **– ses marchandises** Muvaffak olmak. ‖ (mec.) **débite bien sa marchandise** Sözünü tesir ettirir. ‖ **– de l'ouvrage** Çok iş vücuda getirmek. ‖ (hs.) **– quelqu'un de la somme de** Bir kimsenin hesabına şu kadar meblağ zimmet kaydetmek.

Débiteur,se [i.] Nâkil, râvi.

Débiteur,trice [i. – s.] Medyun, borçlu. ‖ **– de l'État** Zimmet-i emiriyesi olan şahıs. ‖ **Compte –** Bir defterin zimmet sahifesi. ‖ **Solde –** Deyn-i mütebâki. ‖ (hk.) Râhin.

Deblai [imz.] Arazinin tesviyesi için toprağın hafr edilmesi. ◆ Bu maksatla hafr olunan toprak. ‖ (mec.) Muacciz bir kimse veya şeyden halâs bulma: **Voilà ces ennuyeux partis, c'est un beau –** Şu muaccizler gitti, ne güzel kurtuluş.

Déblaiement yahut **Déblayement** [imz.] Toprağın hafrıyla icra olunan tesviye-i arazi.

Déblanchir [ft.] Bir maden erir iken sathında hâsıl olan kaymağı almak.

Déblatération [ims.] Şiddetli lisan kullanış ve tehevvürle söyleyiş.

Déblatérer [fl.] Şiddetli lisan kullanmak ve tehevvürle söylemek.

Déblaver [ft.] Buğday biçmek.

Déblayement (mr. Déblaiement)

Déblayer [ft.] (*Ployer* gibi tasrif olunur) Toprağı hafr ederek tesviye-i arazi etmek. ◆ Temizlemek, âzâde etmek. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Sözlerde neticeye ehemmiyet vermek, ehemmiyetçe ikinci derecede kalan cümleleri ihmal ederek asıl şâyan-ı dikkat olan kelâmı itina ile söylemek. ‖ (mec.) **– le terrain** Ref'-i müşkilat etmek.

Déblocage [imz.] (as.) Ref'-i muhasara, ablukanın kaldırılması. ‖ (tba.) Muvakkaten tersine konmuş bir harfin ref'iyle yerine iktizâ eden harfin vaz'ı.

Déblocus [imz.] (*s* okunur) Ref'-i muhasara, ablukanın kaldırılması.

Débloquement [imz.] (as.) Muhasaranın ref'i, bir mevkinin muhasaradan kurtulması.

Débloquer [ft.] Düşmanı, muhasarayı ref'e mecbur etmek, bir mevkiyi muhasaradan kurtarmak. ◆ Hapisten çıkarmak. ‖ [tba.] Muvakkaten tersine konmuş bir harfi kaldırıp yerine iktizâ eden harfi koymak.

Déboire [imz.] İçilen bir şeyin ağızda bıraktığı acılık ve tatsızlık. ◆ Keder, acı, esef.

Déboire [fl.] İçilmiş bir şeyi istifrağ etmek.

Déboisement [imz.] Bir ormanın ağaçlarının kat'ıyla tarla ve bağ veya çayır hâline konulması, kökleme ameliyatı, orman açma.

Déboiser [fl.] Bir ormanı ağaçlarının kat'ıyla tarla ya bağ veya çayır hâline vaz' etmek, orman açmak. ◆ Bir arazinin ağaç ve ormanlarını kesmek, kökleme ameliyatı icra etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Déboîtement [imz.] Bir kemiğin yerinden oynaması, çıkması. ◆ Fekk, infikâk.

Déboîter [ft.] Bir kemiği yerinden oynatmak, çıkarmak. ◆ Ayırmak, fekk etmek. ◆ Birbirine geçmiş boruları ayırmak.

Débonder [ft.] Tıpasını, kapağını açmak. ◆ Fışkırtmak. ‖ (mec.) Kalbini açmak, teskin etmek. = [fl.] Fışkırmak, kesretle dökülmek, şiddetle akmak. ◆ Bir uzun inkıbazdan sonra lînet olmak, ishale uğramak (âmiyâne). ‖ (mec.) Taşmak, içine sığamamak.

Débondonnement [imz.] Fıçının tıpasının çıkarılması.

Débondonner [t.] Bir fıçının tıpasını çıkarmak.

Débonnaire [s.] Lüzumundan ziyade ve zaaf-ı kalp derecesinde halim ve yumuşak.

Débonnairement [h.] Lüzumundan ziyade hilm ve yumuşaklıkla, gevşeklikle.

Débonnaireté [ims.] İfrat-ı hilm, lüzumundan ziyade hilm.

Débord [imz.] Kaldırım kenarı. ◆ Sikke kenarı. ◆ Çuka vesâir kumaş kenarı. ◆ Taşkınlık (hususuyla safra vesâir ahlât taşkınlığı).

Débordé,e [s.] Taşmış. ◆ Ahlaksız, fâsit. ◆ Kenarları sökülmüş, kenarları yenmiş. ◆ Geçilmiş, ilerlenmiş.

Débordement [imz.] Nehir taşması, feyezan-ı miyah. ◆ Kenarlarını sökme. ◆ Safra vesâir ahlâtın taşması. ◆ Sefâhet, israf.

Débordément [h.] Taşkınlıkla.

Déborder [fl.] Taşmak, feyezan etmek. ◆ Çok miktarda akmak. ◆ Kay' etmek. ◆ Su etrafındaki şeylerin fevkine çıkmak, tecavüz etmek. ‖ (bhr.) Gemi limandan ya sahilden veya diğer bir gemiden uzaklaşıp açılmak. = [ft.] Bir şeyin kenarını ref' ve izâle etmek. ◆ Ötesine geçmek, atlamak. ◆ Taşırmak, artırmak. ‖ (mec.) İstila etmek. ◆ Geçmek, tecavüz etmek. (Mahalline göre *avoir* ve *être* fiil-i iâneleriyle imtizac eder.)

Débordoir [imz.] Bir nevi fıçıcı ve kurşuncu raspası.

Débosseler [ft.] (*Appeler* gibi tasrif olunur) Kanburluğu def etmek. ◆ Yamru yumru olmuş bir şeyi düzeltmek.

Débotté,e [s.] Çizmelerini çıkartmış. = [imz.] Çizmelerin çıkarılması vakti.

Débotter [ft.] Birinin çizmelerini çıkarmak ve çekmek.

Débotter [imz.] Çizmelerin çıkarılması vakti. ◆ Vakt-i vusul.

Débouché [imz.] Bir uzun boğaz veya derenin ağzı, derbent. ◆ Ağız, mansap. ◆ Eşya-yı ticariyenin idhal ve sarf olunduğu memleket, mahreç, pazar-ı istihlâk, sürüm mahalli, revaçgâh. ◆ Yol, meydan. ‖ (mec.) Yol, çare.

Débouchement [imz.] Bir şeyin ağzını açma, tıpayı çıkarma, açma. (Bu mânâda *Débouchage* dahi denilir.) ◆ Dar bir boğazdan vâsi bir yere huruc. ◆ Boğaz, derbent ağzı. ‖ (mec.) Mahreç.

Déboucher [ft.] Bir şeyin ağzını açmak, tıpasını çıkarmak. ◆ Kapanmış bir şeyi, bir yeri açmak. ◆ Pekliği izâle etmek. ‖ (mec.) Ref'-i müşkilat etmek. ◆ Zihnini açmak. = [fl.] Bir boğazdan veya diğer dar bir mahalden bi'nnisbe geniş bir mahale çıkmak. ◆ (Nehir) Munsab olmak, dökülmek.

Débouclер [ft.] Bir şeyin tokasını, kopçasını çözmek, açmak. ◆ Kıvrılmış bir şeyi çözmek ve düzeltmek. ◆ Sökmek. ◆ Hapisten çıkarmak. ‖ – **sa ceinture** Para vermeğe hazırlanmak. ‖ (bhr.) – **un port, un rade** Bir limanın, bir mersânın medhalini ayıklamak.

Débouilli yahut **Débouillissage** [imz.] Bir kumaşın rengi veya boyası solup solmadığını anlamak veya boyasını çıkarmak için kaynar suyun içine batırılması.

Débouillir [ft.] Rengini çıkarmak veya rengi atıp atmadığını anlamak için bir kumaşı kaynar suyun içine batırmak.

Débouler [fl.] (Tavşan hakkında) Birden bire çıkmak, kalkmak. ◆ Birden bire ve süratle azîmet etmek. ◆ Vuku bulmak. ◆ Düşmek, yuvarlanmak.

Débouquement [imz.] (bhr.) Adalar arasındaki dar boğaz. ◆ Dar boğaz ve emsali çaparızlardan kurtulup engine açılma, çaparızdan kurtulma.

Débouquer [fl.] (bhr.) Bir dar boğazdan çıkıp engine açılmak.

Débourber [ft.] Çamurunu temizlemek. ◆ Çamurdan, bataktan çıkarmak. ◆ Balığı yıkayarak bataklık kokusundan tasfiye etmek. ◆ Ba'de't-tahammur şarabı süzmek. ‖ (mec.) Müşkil bir hâl ve mevkiden halâs etmek, fakr ve sefaletten kurtarmak. ‖ **Se** – Bataktan çıkmak. ◆ (Balık) Batak kokusunu kaybetmek. ‖ (mec.) Müşkil bir mevkiden kurtulmak.

Débourgeoiser [ft.] Birini âhad-i nâsa mahsus etvardan kurtarıp zâdegân tavır ve hâline sokmak.

Débourrage [imz.] Derileri tüylerinden ayırmak için bir müddet kireçli suya vaz' etmek ameliyatı.

Débourrer [ft.] Tüfek ve tabancadan sıkıyı çıkarmak. ◆ Çubuktan yanmış tütünün külünü çıkarmak, tütünü lüleden boşaltmak.

Débours [imz.] Başkasının hesabına vuku bulan te'diyat, sarfiyat-ı vâkıa, teslimat.

Déboursé [imz.] Masârif, masraf. ◆ sarfiyat-ı vâkıa, te'diyat-ı vâkıa.

Déboursés [imz. – cm.] Poliçe harcı, poliçe ücreti.

Déboursement [imz.] Bir meblağın te'diyesi için kese veya sandıktan akçe ihracı, te'diyat, medfuat.

Débourser [ft.] Bir meblağın te'diyesi için keseden veya sandıktan akçe çıkarmak, te'diye etmek, para vermek.

Debout [s.] Ayak üzere olan, ayakta duran, kaim. ◆ Sıhhatte, hayatta. ◆ Pâyidar. ◆ Dik, amûden, dikili. ‖ (bhr.) Rüzgârın baştan esmesi, muhalif-i rüzgâr. = [hd.] Ayakta, kaimen. ‖ (mec.) **Être** – Müteyakkız bulunmak. ‖ **Tomber** – (Mânâ-yı mecaziyesiyle) Ayak üzeri düşmek.

Débouté [imz.] (hk.) Bir istid'â veya davanın reddi.

Déboutement [ed.] (hk.) Bir davanın karar-ı mahkeme ile reddolunması.

Débouter [ft.] (hk.) Bir davayı karar-ı mahkeme ile red ve iptal etmek. ◆ Reddetmek, kabul etmemek.

Déboutonné,e [s.] Düğmeleri çözülmüş. ◆ Esvabı iliklenmemiş. ◆ Kılığı itinasız. ‖ **à ventre** – İfrat ile, karnı şişinceye kadar. ‖ **à cœur** – Bir şey ketm etmeksizin, safvet-i kalp ile.

Déboutonner [ft.] Düğmelerini çözmek. ◆ Düğmelerini çıkarmak. ◆ Ağacın tomurcuğunu koparmak. ‖ **Se** – Elbisesinin düğmelerini çözmek. ‖ (mec.) Kalbindekini söylemek, açılmak.

Débraillé,e [s.] Düzensiz, perişan, gelişigüzel. = [imz.] Perişan kıyafet, göğsü bağrı açık.

Débrailler [ft.] Açmak, çözmek. ‖ **Se** – [fv.] Göğsünü bağrını açık tutarak perişan bir kıyafette bulunmak. ‖ (mec.) Perişan bir hâl kesbetmek.

Débrancher [ft.] Bir kuşu tünemiş olduğu daldan indirmek.

Débredouïller [ft.] (Tavla oyununda) Marstan kurtarmak. ‖ – **quelqu'un** Birinin fena giden işini yoluna ve nizamına koymak.

Débridé,e [s.] Dizgini, yuları çıkarılmış. ‖ (mec.) Başıboş, alabildiğine, kayıttan âzâde.

Débridement [imz.] Hayvanın dizginini çıkarma. ‖ (crh.) Bir yarayı sıkıştıran etlerin kesilmesi, kat'-ı licam, tevsi', tefrih[180].

Débrider [ft.] Hayvanın dizginini çıkarmak. ◆ Kemâl-i isti'cal ile yapmak. ◆ Kemâl-i iştihâ ile yemek. ‖ (mec.) Kesmek, fasıla vermek. ◆ Açmak. ‖ – **sa chance à** Müsaade-i talihten istifade etmek. ‖ **Sans** – Bilâ-fâsıla, mütemâdiyen, lâ-yenkatı. ‖ **Se** – Dizgini

180 Orijinal metinde bu kelime "tefric" olarak yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında "tefrih" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

çıkmak. ◆ Rahat etmek. ‖ (crh.) Bir yarayı sıkıştıran etleri kesmek, kat'-ı licam etmek.

Débridoir [imz.] Anahtar.

Débris [imz.] Kırıntı, yıkıntı, parça, döküntü, enkaz. ◆ (Muharebede) Bakıyetü's-süyuf. ◆ Harabe, virane. ◆ Yemek bakıyesi. ‖ (mec.) Cenaze. (Ekseriya cemi müsta'meldir.) ‖ (t.) – **cadavriques** Fazalat-ı lâşe, fazalat-ı naaş, fazalat-ı ceset.

Débrocher [ft.] Kebabı şişten çıkarmak. ◆ Bir kitabı yaprak yaprak etmek.

Débrouillement [imz.] Bir şeyin nizama konması. ◆ Hal ve tesviye. ◆ İstîzah, istimzac.

Débrouiller [ft.] Karışmış bir şeyi ayırmak, nizama koymak, hall ve tesviye etmek. ‖ (mec.) İzah etmek. ◆ Tefrik ve temyiz etmek. ◆ Keşif ve istihrac etmek. ‖ **Se** – Hall veya izah olunmak. ◆ Muzahraf bir işten kendini çekmek. ◆ Tahsil-i ilim ve terbiye etmek. ◆ (Hava) Açılmak, küşâyiş bulmak.

Débrutaliser [ft.] Birinin galizatını, kabalığını izâle etmek.

Débrutir [ft.] Bir şeyin kabalığını ve sertliğini gidermek, perdaht etmek. ‖ (mec.) Tehzib etmek.

Débrutissement [imz.] Perdahtlama, perdaht, cilâ.

Débucher [fl.] (Av hayvanları hakkında) İninden, ormandan veya çalılıktan çıkmak. ‖ (mec.) Meydana çıkmak, âlem içine çıkmak. = [ft.] Av hayvanını ininden, ormandan veya çalılıktan çıkarmak.

Débucher yahut **Débuché** [imz.] Av hayvanının ininden, ormandan veya çalılıktan çıkması ve çıkmasının vakti. ◆ Bu hayvanları ininden, ormandan ve çalılıktan çıkarmak için çalınan boru.

Débusquement [imz.] Düşmanın iyi bir mevkiden çıkarılması. ◆ Bir adamın memuriyetten azledilmesi. ◆ Av hayvanının ininden, ormandan ve çalılıktan çıkarılması.

Débusquer [ft.] Düşmanı iyi bir mevkiden çıkarmak. ◆ Bir adamı bulunduğu memuriyetten azl ve kendini onun yerine nasb ettirmek, memuriyetini elinden almak. ◆ Av hayvanını ininden, orman veya çalılıktan çıkarmak. ‖ (mec.) Tard ve def etmek, çıkarmak.

Début [imz.] Bilardo vesâir bazı oyunlarda ilk başlayış, iptidâ, şürû, başlangıç. ◆ Bir şeyin bidâyeti, başlangıç. ◆ Bir işte ilk tecrübe. ◆ Bir silke duhul. ◆ Bir nutuk veya şarkıya şürû ve mübâşeret. ◆ İlk eser.

Débutant,e [i. – s.] Bir silke giren veya bir şeye teşebbüs eden, tecrübede bulunan, evvel başlayan. (Ale'l-husus tiyatro oyuncuları hakkında müsta'meldir.) ◆ Tecrübesiz, acemi adam.

Débuter [fl.] Oyunda birinci olarak oynamak. ◆ İlk tecrübe ve mübâşerette bulunmak, bed'en ve şürû etmek, başlamak. ◆ Bir tiyatroda birinci defa olarak veyahut kendini denetmek için oynamak. ◆ İlk eserini neşretmek. = [ft.] Hedeften, nişandan uzaklaştırmak.

Déca [d.] On mânâsına bir kelime-i Yunaniye olup evzan ve ekyal esâmisinin evveline dâhil olarak isti'mal edilir ve vâhid-i kıyasînin on mislini iş'ar eder.

Deçà [zm.] Beri, beri taraf. (Karib için müsta'mel olup baîd için *Delà* öte taraf kelimesi kullanılır.) ‖ – **et delà** Öte beri. ‖ **Par** – Beriden. ‖ **En** – Beriye, beride.

Décabocher [ft.] Faraziyat ve tahminatından ayırmak, bunları değiştirmek.

Décachetable [s.] Mühürü fekk olunabilen.

Décachetage [imz.] ve

Décachètement [imz.] Fekk-i mühr.

Décacheté,e [s.] Mührü açılmış. ‖ (mec.) Âşikâr, gayr-ı mektum.

Décacheter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Mührünü açmak, fekk-i mühr etmek, mektubun zarfını açmak. ‖ (mec.) Fikrini, niyetini anlamak.

Décachorde [imz.] (ms.) On telli eski zaman udu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Décadaire [s.] On kısıma münkasim olan, muaşşer. ◆ On kısıma münkasim bir şeye veya aşereye mensup ve müteallik olan.

Décade [ims.] Onluk, aşere. ◆ On fasıl veya baptan mürekkep kitabın beher fasıl ve babı.

Décadenasser [ft.] Asma kilidi çıkarmak, kaldırmak.

Décadence [ims.] İnhitat.

Décadi [imz.] Fransa takviminde on günden ibaret olan zaman mikyasının onuncu günü.

Décaèdre [imz. – s.] (he.) On vecihli cisim, zû-aşereti'l-vücuh.

Décafide [s.] (nb.) Ona yarılmış (nebat). Uşâriyü'ş-şukuk; **Calice** – Kis-i uşâriyü'ş-şukuk; **corolle** – Tüveyc-i uşâriyü'ş-şukuk.

Décagé,e [s.] Kafesten bırakılmış. ◆ Hapisten çıkmış.

Décagonal,e [s.] (he.) Zü'l-adlâ'-ı âşârî.

Décagone [imz. – s.] (he.) Zû-aşereti'l-adlâ', muaşşer. || – **régulier** Muaşşer-i muntazam. || – **régulier étoilé** Muaşşer-i necmî-i muntazam.

Décagramme [imz.] Evzan-ı cedîdeden on gramlık vezin, dekagram.

Décagyne [s.] (nb.) On âzâ-yı te'nisi olan (nebat), uşârî-i âzâi't-te'nis.

Décagynie [ims.] (nb.) Uşârî-i âzâi't-te'nisiyet.

Décailler [ft.] (Yoğurt ve emsali pıhtılaşmış şeyleri) Sulandırmak, mâyi hâline getirmek.

Décaissage [s.] Sandıktan çıkarma.

Décaisser [ft.] Sandıktan çıkarmak.

Décaler [ft.] Nasırları kesmek, çıkarmak.

Décalitre [imz.] Evzan-ı cedîdeden on litrelik mâyiat ölçüsü, şinik, dekalitre.

Décalobé,e [s.] (nb.) On fası olan, on faslı (nebat), âşâriyü'l-fusûs.

Décalogue [imz.] Hazreti Musa'ya Tur-ı Sina'da min-tarafillah tebliğ olunan vesâya-yı aşere, elvâh-ı aşere.

Décalotter [ft.] Bir şeyin üstünü açmak.

Décalque [imz.] Bir resmi, bir tabloyu diğer kâğıt veya bakır levha üzerine nakletme, istinsah. ◆ Bir resmin o suretle alınan kalıbı. ◆ Bir resimden istinsah olan diğer resim.

Décalquer [ft.] Bir resmi, bir tabloyu diğer kâğıt veya bakır levha üzerine nakl ederek kalıbını çıkarmak, istinsah etmek.

Décalvation [ims.] Mahkûmların saçlarını tıraş etmekten ibaret kadim bir ceza.

Décamérider [ft.] On kısıma ayırmak. (Az kullanılır.)

Décaméron [imz.] On günlük. ◆ Bokas[181] nâm müellifin bu nâmdaki kitabında tasvir olunan maâşir.

Décamètre [imz.] Evzan-ı cedîdede on metreden ibaret tûl ölçüsü, dekametre.

Décampement [imz.] (as.) Ordunun bir mahalden kalkması, ordugâhı kaldırma, terk ve tebdil etme.

Décamper [fl.] (as.) Ordugâhı kaldırmak, tebdil etmek. (İcabına göre *être* ve *avoir* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.)

Décan [imz.] (hy.) Mıntıka-i burucun on derecelik kavisi yani bir burcun sülüs-i kavisi. ◆ Eski Yunanîlerde onbaşı.

Décandre [s.] (nb.) On âzâ-yı tezkiri olan (nebat), uşârî-i âzâi't-tezkir.

Décandrie [ims.] (nb.) Nebatatın on âzâ-yı tezkiri olması, uşârî-i âzâi't-tezkiriyet.

Décaniller [fl.] Gitmek.

Décanoniser [ft.] Azizler defterinden ismini hazf ve tay etmek.

Décantage [imz.] ve:

Décantation [ims.] Durmuş ve teressüp etmiş bir mâyinin karıştırılmaksızın usulle diğer bir kaba nakli, tasfiye, nezâfet.

Décanter [ft.] Durmuş ve teressüp etmiş bir mâyiyi karıştırmaksızın usulle diğer bir kaba nakletmek.

181 fr.: *Boccace*. İtalyan yazar Giovanni Boccacio.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Décanteur [imz.] Durmuş ve teressüp etmiş mâyileri karıştırmaksızın usulle diğer bir kaba dökmeğe mahsus kap.

Décapage [imz.] Cilâü'l-maden, sakl.

Décaper [ft.] Bir madeni sakl etmek. ◆ Kabuğunu kaldırmak. (Az kullanılır.) = [fl.] (bhr.) Engine açılmak.

Décapétale [s.] ve:

Décapétalé,e [s.] (nb.) On vüreyka-i tüveyciyesi olan (nebat), uşâriyü'l-vüreykatü't-tüveyciye.

Décaphylle [s.] (nb.) On yaprak veya yaprakçıkları olan (nebat), uşâriyü'l-erzak, uşâriyü'l-vüreykat.

Décapitaliser [ft.] Bir şeyin sermaye olmak kıymetini izâle etmek.

Décapitation [ims.] Mahkûmun boynunu vurma, bu suretle ceza-yı idam, kat'-ı re's, darb-ı unk.

Décapiter [ft.] Mahkûmu boynunu vurmakla idam etmek. ◆ Ucunu başını kesmek. ◆ (Şişe hakkında) Açmak.

Décapode [s.] (tt.) On ayaklı (hayvan), uşâriyü'r-ricl. || – **s brachyures** Altında kısa kuyrukları da bulunan uşâriyü'r-ricl böcekler fasîlesi ki ıstakoz bu kabildendir.

Décapuchonner [ft.] Birinin serpuş ve kukuletasını veyahut bir nebatın miğferini çıkarmak. || – **Se** Kukuletayı çıkarmak.

Décarbonaté [s.] (k.) Hâmız-ı karbonu çıkarılmış.

Décarbonater [ft.] (k.) Bir fahmiyet teşkil eden maddenin mümtezic bulunduğu hâmız-ı fahmı çıkarmak.

Décarboniser [ft.] (k.) Bir maddenin hâvi olduğu fahmı çıkarmak.

Décarburation [ims.] (k.) İzâle-i fahm.

Décarburer [ft.] (k.) Bir madde derûnunda diğer cisimlerle mümtezic olarak mevcut olan fahmı çıkarmak.

Décarcasser (Se) [fv.] Çırpınıp bağırmak.

Décarrêmer (Se) [fv.] Perhizden sonra et yemek, perhizi bozmak. ◆ Perhiz zamanında mahrum olunan yemeklerin acısını çıkarmak için onlardan bol bol yemek.

Décarrelage [imz.] Döşeme veyahut kaldırım taş ve tuğlalarının çıkarılması.

Décarreler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Döşeme veyahut kaldırımın taş ve tuğlalarını çıkarmak, sökmek.

Décaser [ft.] Bir şeyi kutu ve muhafazasından çıkarmak.

Décastère [imz.] On metre-mik'abdan ibaret odun vesâire ölçüsü.

Décastyle [imz.] (m.) On sütunlu bina, unvanı on adet sütunla müzeyyen bina.

Décasyllabe [s.] Ve:

Décasyllabique [s.] (imz.) On heceli mısra. ◆ (sr.) Uşâriyü'l-hecâ.

Décatir [ft.] Kumaşın kola ve cilâsını gidermek, perdahını çıkarmak. || (mec.) Tarâvetinden, güzelliğinden mahrum etmek. ◆ Safvetini, safdilliğini izâle eylemek.

Décatissage [imz.] Kumaşın kola ve cilâsını kaybetmesi ve bunları çıkarmak ameliyatı.

Décatisseur [imz.] Kumaşın kola ve perdahını izâle işinde kullanılan işçi.

Décauville [imz.] Mucidinin ismine nispet edilen dar hatlı bir şimendifer, dekovil usulünde şimendifer.

Décaver [ft.] Bazı kumarda oyuncunun önüne koduğu akçenin hepsini kazanmak. ◆ Mahv ve harap etmek, servetini, mevkisini kaybeylemek.

Décédé [i.] Müteveffâ, merhum.

Décéder [fl.] Ölmek, vefat etmek. (Yalnız insan hakkında müsta'meldir. *Avoir* ve *être* fi'l-i iâneleriyle imtizac eder.)

Déceindre [ft.] Kuşağını çözmek. ◆ Belinden kuşağından çıkarmak.

Décèlement [imz.] İfşa, işâa.

Déceler [ft.] Meydana çıkarmak, ifşa etmek. ◆ İhbar eylemek. ◆ İrâe etmek, bir şeye de-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

lil ve alâmet, işaret olmak. || Se – İstemeyerek meydana çıkmak veya maksadını belli etmek. ◆ Yekdiğerinin maksadını anlamak.

Déceleur [imz.] Bir şeyi meydana çıkaran, ifşa eden.

Décembre [imz.] Kânun-ı evvel. ◆ (Lisan-ı şiirde) Kış mevsimi.

Décemment [h.] Muvâfik ve münasip bir suretle, hasen suretle, suret-i hasenede.

Décence [ims.] Edep, terbiye, edibâne ve namuskârâne hareket.

Décennaire [s.] (*sènn*) Onar vaki olan, aşerî.

Décennal,e [s.] (*sènn-na*) On sene süren yahut her on senede bir gelen, on senelik. (cmz. *Décennaux*)

Décent,e [s.] Edib, namuslu ve terbiyeli. ◆ Muvâfik-ı edep ve ahlak.

Décentralisation [ims.] Adem-i merkeziyet. ◆ Tevsi'-i me'zuniyet.

Décentraliser [ft.] Tevsi'-i me'zuniyet etmek.

Déceptif [s.] (hk.) Muğfil: Moyens – s Edille-i muğfile. ◆ Hilekârâne.

Déception [ims.] Aldatma, hud'a, hile, iğfal. ◆ Hata, yanlış zehap, aldanma, gaflet.

Décercler [ft.] Bir şeyin halka, çember veya dairelerini çıkarmak.

Décernement [imz.] Mükâfat veya mücâzat tertip olunması. (Az kullanılır.)

Décerner [ft.] Mükâfat ve mücâzat tertip etmek. ◆ Kanunen hüküm etmek. ◆ Tevdî etmek. || – un mandat d'arrêt Tevkif müzekkeresi itâ etmek.

Décès [imz.] Vefat, rihlet, mevt. (Yalnız insan hakkında müsta'meldir.) || Acte de – Vefat ilmühaberi. || Vérification des – s İsbat-ı emvat.

Décevable [s.] İğfal olunabilen.

Décevant,e [s.] Aldatıcı, muğfil.

Décevoir [ft.] (*devoir* gibi tasrif olunur.) Aldatmak, iğfal etmek.

Déchaîné,e [s.] Zincirlerinden, bağlarından kurtulmuş. || (mec.) Başıboş, kendi heva ve hevesine kalmış. || Diable – Gayet yaramaz çocuk. ◆ Fena adam.

Déchaînement [imz.] Şiddet, şiddetli ve hiddetli söz, şiddetli hücum veya mukavemet. ◆ Zincirlerinden, bağlarından çıkarma.

Déchaîner [ft.] Zincirden, bağdan çıkarmak. || (mec.) Tahrik ve teşdid etmek. || Se – Zincirinden, bağından çözülmek, kurtulmak. ◆ Daralmak, pür-hiddet olmak. ◆ Kesb-i şiddet etmek.

Déchalasser [ft.] Asma hereklerini çıkarmak.

Déchaler [fl.] (bhr.) (Deniz hakkında) Alçalmak, inmek.

Déchanter [fl.] Şarkı veya çalgıda makam değiştirmek. ◆ Mutâlebatı tenkis, tenzil etmek. ◆ Hüsn-i zannı azaltmak.

Déchapellement [imz.] (crh.) Kal'-ı iklilü'l-esnan.

Déchaperonner [ft.] Atmacanın göz bağını çıkarmak. ◆ Bir duvarın saçağını yıkmak.

Décharge [ims.] Yükün indirilmesi, hamûlenin çıkarılması, yükün tahfif edilmesi. ◆ Bir mesuliyetten veya mecburiyetten kurtuluş. ◆ Su vesâir mâyiatın boşanmasına mahsus yol veya mahal. || (ht.) – électrique Sadme-i elektirikiye. ◆ (as.) Yaylım ateş, saparta. || (hk.) Tebriye-i zimmet. ◆ İbra senedi. || Donner – İbra etmek. || Acte de – İbranâme, makbuz senedi. || Déclaration de – Beraat-ı zimmet mazbatası. || Témoins *à* Bir maznunun lehinde olan şühud. || (tca.) Payer *à* la – de quelqu'un Birinin hesabına mahsuben te'diye etmek. || Porter une somme en – Bir meblağın mahsubunu icra etmek.

Déchargement [imz.] Hamûlenin çıkarılması. (Bilhassa sefâin ve yük arabaları hakkında müsta'meldir.)

Déchargeoir [imz.] Suyun boşanmasına mahsus musluk ve oluk. ◆ Tezgâhta dokunmuş kumaşın sarılmasına mahsus üstüvâne.

Décharger [ft.] Yükü indirmek, hamûleyi çıkarmak. || (mec.) Tahfif ve tenzil etmek. ◆ Sarf-ı nazar ettirmek. ◆ Bir vazife veya tekliften muaf ve müstesna tutmak. ◆ Silah bo-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

şatmak. ◆ (İnat ve hiddet vesâire hakkında) Çıkarmak. || Se – Bir iş veya kabahati üstünden atmak. ◆ (Kumaş vesâire) Rengini atmak, perdahını kaybetmek. ◆ (Nehir) Dökülmek, munsab olmak. ◆ (hk.) İbra etmek, makbuz senedi vermek. || – un accusé Maznunun lehinde şahâdet etmek. || (ma) – un compte Bir hesabın te'diye olunduğunu işaret etmek, şerh vermek. || – un régistre Bir defterden makbuzatı terkin etmek. || – le cerveau Zihni dinlendirmek, teskin etmek. || – le plancher Evden çıkmak, odadan, daireden çekilmek. = [fl.] Leke etmek.

Déchargeur [imz.] Eşya-yı ticariyeyi gemiden, arabadan çıkaran, hamûleyi ihraç eden adam. || (ht.) Elektiriğin tecemmuunu men için telgraf direklerine mıhlanan alet.

Décharmer [ft.] Zevk, lezzet ve sevinci gidermek, izâle etmek.

Décharné,e [s.] Pek nahif, zebun ve etsiz. ◆ Gayet zayıf. ◆ (Lisan-ı şiirde) Çıplak. || (mec.) Style – Letafetten âri üslup, letafetsiz tarz-ı inşâ. || Sol – Gayr-ı münbit toprak. || Arbre – Pek kısa, pek çok budanmış ağaç.

Décharnement [imz.] Nehâfet, etsizlik, zebunluk.

Décharner [ft.] Kemikten etleri çıkarıp ayırmak. ◆ Zayıflatmak. || (mec.) Yeknesak etmek. ◆ Letafetsiz, tatsız etmek.

Décharpir [ft.] Zorla yırtmak. ◆ (mec.) Mudârebe eden adamları zorla ayırmak.

Déchasser [ft.] Kovmak, teb'id etmek. || Bir çiviyi zorla çıkarmak. (Az kullanılır.) = [fl.] Raksta sağa doğru bir iki adım attıktan sonra tekrar sola dönmek.

Déchaumer [ft.] Ekin biçildikten sonra yerde kalan saman saplarını sopa veya kazma ile gömmek. || (zra.) İşlenmemiş araziyi açmak, anız sürmek, anız sökmek.

Déchaussage [imz.] ve:

Déchaussement [imz.] Birinin ayakkabılarını çıkarma. ◆ Bir şeyin kökünü veya temelini kazıp açma. || (crh.) İn'irâ-yı asl. || (nb.) İn'irâ-yı cezr.

Déchausser [ft.] Birinin ayakkabılarını çıkarmak. ◆ Nebatat ve eşcarın kökünü ve binanın temelini kazıp açmak veya ayıklamak. ◆ Köküne kadar göstermek. || N'être pas digne de – quelqu'un Birinin ayakkabılarını çıkarmağa bile layık olmamak yani dirayet ve marifetçe onun pek ziyade mâdununda bulunmak. || – Bertrand Çok içmek, müskirat isti'malinde derece-i ifrata varmak. || Se – Kendi ayakkabılarını çıkarmak.

Déchaussoir [imz.] (crh.) Diş etlerini ayıklamağa mahsus alet, muarriye.

Déchaux [s.] Çorapsız çarık veya nalın giyen kişilere ıtlak olunur.

Dèche [ims.] Sefalet.

Déchéance [ims.] Bir imtiyaz veya teveccühün zevali. || (hk.) Iskat-ı hak. ◆ Davaya adem-i salâhiyet.

Déchet [imz.] Tenzil-i kıymet. ◆ Zayiat, fire. ◆ Tortu, bir şeyden kalan miktar.

Déchevelé,e [s.] Saçları dağınık. ◆ Saç gibi dağınık, karışık. = [i.] Faire la – e Gayet büyük bir kederi var görünmek.

Décheveler [ft.] Birinin saçını perişan ve karışık bir hâle getirmek. || Se – Kendi saçını perişan ve karışık bir hâle koymak.

Déchevêtrer [ft.] Beygirin yularını çıkarmak. || Se – Yularını çıkarmak. ◆ Müşkilden halâs olmak.

Décheviller [ft.] Bir kaç tahtayı rapteden çivileri çıkarıp sökmek.

Déchiffrable [s.] Hall olunabilen, okunabilen.

Déchiffrant,e [s.] Şifre hall eden, açan.

Déchiffrement [imz.] Şifreyi hall etme, okuma. ◆ Hall, okunma. ◆ Şifresi hall olunmuş yazı. || (ms.) Notayı okuma.

Déchiffrer [ft.] Şifre veya işaretle yazılmış bir şeyi hall etmek, okumak. ◆ Fena yazılmış bir ibareyi okumak, sökmek, çıkarmak. || (ms.) Bir notayı yek nazarda okumak. || (mec.) Hall-i müşkil etmek. ◆ Zamirini anlamak, istihrac etmek. || – quelqu'un Birisinin tabiatını, niyet ve maksadını anlamak.

Déchiffreur [imz.] Şifreyi hall eden memur, şifre memuru. ◆ Fena yazılmış ve okunamaz yazıları veya notaları sühûletle okuyan adam.

Déchiqueté,e [s.] Parça parça doğranmış. ◆ Çok girintili çıkıntılı. Kısa ve yekdiğerine fikren pek merbut olmayan. ‖ (nb.) Müşerzem.

Déchiqueter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Doğramak, ufak ufak kesmek, parçalamak. ‖ (mec.) Çekiştirmek. ◆ Tâzip etmek. ‖ – **un bateau, une voiture** Bir sefinenin, bir arabanın aksamını ayırmak.

Déchiqueture [ims.] Bir kumaşın kesik yerleri, yırtmacı. ◆ Kesik, girintili çıkıntılı yer.

Déchirage [imz.] Yırtma, sökme, dağıtma.

Déchirant,e [s.] Gayet müellim, dil-hıraş. ◆ Sâmia-hıraş.

Déchiré,e [s.] Yırtık elbiseli. ◆ Yırtık, perde-i haya ve namusu yırtılmış. ◆ Yırtık gibi görünen araziye de ıtlak olunur. ‖ **N'être pas trop, si** – Tarâvetini, güzelliğini oldukça muhafaza etmiş bir kadın hakkında söylenir.

Déchirement [imz.] Yırtma, yırtık. ‖ (crh.) Çok gülmeden hâsıl olan yırtık, mezk. ‖ (t.) Sancı, veca'. ‖ – **d'entrailles** Pek şiddetli karın sancısı. ‖ (mec.) – **de cœur** Pek şiddetli hüzün ve keder. = [cm.] İhtilaf, nifak.

Déchirer [ft.] Yırtmak, şakk etmek, paralamak. ◆ Esvabını, üstünü yırtmak. ◆ Koparmak (diş ile). ‖ (mec.) Keder ve elem vermek. ◆ Namusa dokunmak, hetk-i ırz etmek. ◆ Tefrika düşürmek. ‖ (t.) Şiddetli veca' ve sancı vermek. ‖ – **quelqu'un à belles dents** Birini muhakkirâne bir surette zemm ve fasl etmek. ‖ – **son tablier** Ölmek.

Déchirure [ims.] Yırtma, yırtık, şakk. ◆ Yarık ‖ (crh.) Mezka.

Déchoir [fl.] (tasrifi: *Je déchois*, *tu déchois*, *il déchoit*, *nous déchoyons*, *vous déchoyez*[182], *ils déchoint*; *je déchoyais*, *nous déchoyions*; *je déchus*, *nous déchûmes*, *je décherrai*, *nous décherrons*; *je décherrais*, *nous décherrions*; *que je déchoie*, *que nous déchoyions*; *que je dechusse*, *que nous déchussions*); (ism-i fâili yoktur) (**déchu,e**). ◆ İhtiyarlık sebebiyle kuvvetten düşmek: **Commencer à** – : İhtiyarlanmak. (Fi'l-i iâne olarak *avoir* ve *être* ile imtizac eder.)

Déchouer [fl.] Oturmuş bir gemiyi kurtarıp yüzdürmek.

Déchu,e [s.] Düşmüş, düşkün. ‖ **Homme** – Hazreti Adem (asm.) ve cennetten çıkarılmış olması itibariyle insan. ‖ **Anges** – **s** Şeyâtin.

Déci [d.] Evzan ve ekyal-i cedîdenin evveline dâhil olur bir edattır ki vâhid-i kıyasînin onda birini beyan eder.

Déciare [imz.] Evzan-ı cedîdede tûl ve arzı on arşından ibaret olan evlekin öşrü.

Décidé [s.] Mukarrer. ◆ Sabit. ◆ Belli, âyân, aşikâr.

Décidément [h.] Mukarrer olarak. ◆ Elbette, behemehal.

Décider [ft.] Karar vermek, kararlaştırmak. ◆ Hüküm ve fasl-ı dava etmek. ◆ Kandırmak, razı etmek, karar ve rey verdirmek. ◆ Bâis olmak, sebebiyet vermek. ‖ **En** – Hall ve fasl etmek.‖ **Se** – Kararlaşmak. ◆ Kendi kendine karar vermek. ‖ **Se** – **pour** Lehinde rey ve karar vermek.

Décidu,e [s.] (nb.) Düşen yapraklara ıtlak olunur, sâkıt, sâkıte: **Feuilles** – **es** Evrak-ı sâkıte.

Désigramme [imz.] Gramın onda bir kısmı, öşr-i dirhem, yeni denk, desigram.

Décilitre [imz.] Evzan-ı cedîdede mâyiat ölçüsü olan ölçeğin onda bir kısmı, kavtı, yeni zarf, desilitre.

Déciller (mr. Dessiller)

Décimable [s.] Öşrü alınan, öşür veren, öşre tabi (mahsulat ve arazi).

Décimaire [s.] Âşârî (hesap). (Bundan sonraki kelime daha müsta'meldir.)

Décimal,e [s.] (r.) Âşârî. ‖ **Système** – Usul-i âşâriye. ‖ **Fraction** – **e** Kesr-i âşârî. ‖ **Fraction** – **e périodique** Kesr-i âşârî-yi devrî.

182 Orijinal metinde bu kelime *déchogez* olarak hatalı yazılmıştır.

Numération – e parlée Âdâd-ı âşârînin kıraatı. || Numération – e écrite Âdâd-ı âşârînin tahriri. || Conversion d'une fraction ordinaire en fraction – e Bir kesr-i âdinin kesr-i âşârîye tahvili. (cmz. *décimaux*)

Décimale [ims.] Onda bir, öşr.

Décimateur [imz.] Öşrü alan veya tahsil eden, muaşşir.

Décimation [ims.] Onda birini itlaf.

Décime [imz.] Frankın onda biri, on santimlik sikke. || – de guerre İâne-i harbiyeden mâdud olan vergi öşrü.

Décime [imz.] Rûhânîlerin tahsil ettikleri vergiden öşür.

Décimer [ft.] Onda birini itlaf etmek, onda birinin telefini mûcip olmak. ◆ Telefatı mûcip olmak, telef etmek.

Décimètre [imz.] Metrenin (yani evzan-ı cedîdede arşının) onda biri, öşr-i zirâ', yeni girah, desimetre. || – carré Öşr-i zirâ'-ı murabba.

Décimilligramme [imz.] Evzan-ı cedîdeden öşr-i mi'şar-ı dirhem, yeni habbe, desimiligram.

Décimillimètre [imz.] Evzan-ı cedîdeden öşr-i mi'şar-ı zirâ', nokta, desimilimetre.

Décimo [h.] (Latinceden me'huz) Onuncu olarak, âşiren.

Décintrage [imz.] ve:

Décintrement [imz.] Bir kemer veya kubbenin inşası için kullanılan kalıbın çıkarılması.

Décintrer [ft.] Bir kemer veya kubbenin inşası için kullanılan tahta kalıbı çıkarmak.

Décipium [imz.] (mad.) Desipyum denilen ve yeni keşfolunan bir maden.

Décirconcision [ims.] İrtidat. ◆ Din-i Musa'yı terk.

Décirer [ft.] Bir muşammanın balmumunu çıkarmak. ◆ Kunduranın lostrasını bozmak.

Décisif,ve [s.] Karar veren, hall ve fasl eden, kat'i, mukarrer: Jugement – Hükm-i kat'i.

Décision [ims.] Karar, tasmim, cezm. || Prendre une – Karar vermek.

Décisivement [h.] Karar-ı kat'i ile, meczum ve musammem olarak, katiyen. ◆ Cesaret ve metanetle.

Décisoire [s.] (hk.) Bir nizâı katiyen hall ve fasl eden; Serment – Davayı katiyen fasla medar olan yemin.

Décistère [imz.] Evzan-ı cedîdeden on mik'ab-metreden ibaret çekinin onda biri, yeni kantar.

Décius [imz.] (s okunur) Sadakat, eser-i irtibat gösteren.

Déciviliser [ft.] Medeniyetini mahv etmek.

Déclamateur [imz.] Umumun huzurunda bir şey nakl eden, hatip, mütekellim. ◆ Mübalağacı, ispatsız şeyler nakl eden adam, safsata-perdaz.

Déclamation [ims.] Hitabet, tekellüm, bir fesahat-ı mahsusa ile nutuk irâdı, hüsn-i beyan, inşad. || (mec.) Şikâyet ve müdafaa veya medhde mübalağa. ◆ Istılah-perdazlık, nâbemahal mutantan sözler söyleme, elfaz-ı tumturakiye isti'mali.

Déclamatoire [s.] Hitabet ve tekellüme ve nutuk-perdazlığa mensup ve müteallik. ◆ Mübalağa veya mutantan ve esassız sözlerden ibaret.

Déclamer [ft.] Yüksek sesle ve bir tavır ve fesahat-ı mahsusa ile söylemek, inşad etmek. ◆ Bir red ve müdafaada şiddet ve mübalağa göstermek. ◆ Mutaazzımâne bir tavırla mutantan sözler söylemek.

Déclaratif,ve [s.] Beyan ve ilan eden veya buna mensup olan, mübeyyin, müş'ir.

Déclaration [ims.] Beyan ve ilan. ◆ Tüccar tarafından vuku bulan beyanat ve ifâdat, takrir. ◆ Beyannâme, ihbarnâme ◆ Müfredat defteri. || – de faillite İlan-ı iflas. || – de guerre İlan-ı harp. || Ta'dad: – de biens Ta'dad-ı emval ve emlâk. || – de douane Resm ile mükellef olan eşya hakkında güm-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

rükte edilen ifade ve takrir. || – d'amour Yahut sadece – İlan-ı aşk.

Déclaratoire [s.] Kanunen beyan ve ilan eden, hükm-i kanunu mübeyyin, ilâmı hâvi.

Déclarer [ft.] Bildirmek, beyan ve ilan etmek. ◆ Resmen ilan etmek. ◆ Şürekâ-yı töhmetin isimlerini söylemek, haber vermek. || – la guerre İlan-ı harp etmek. || Se – (fv.) Beyan-ı efkâr etmek, izhar-ı kelâm eylemek. ◆ Meydana çıkmak, zuhur etmek. || Se – pour Birini, bir şeyi tesâhup etmek, iltizam eylemek. || Ne se – Masun olmak.

Déclassé,e [s.] Sınıf ve mevkiinden, sırasından çıkmış.

Déclassement [imz.] Birinin kendi sınıfından ihracı, tard, terkin-i kayd. || (bhr.) Askerlikten tard.

Déclasser [ft.] Bir şeyi bulunduğu sınıftan, sıradan çıkarmak, sınıfını, sırasını tebdil etmek. || (bhr.) Askerlikten tard, kaydını terkin etmek.

Déclic [imz.] (*c* okunur) (cr.) Bir çarkın dişleri arasına ilişerek çarkın geriye hareketini menedeen demir mandal, çark mandalı, tetik.

Déclimater [ft.] Bir nebat veya hayvanı mensup bulunduğu iklimin gayrı bir iklim ve havaya alıştırmak.

Déclin [imz.] İnhitat: – de l'âge İnhitat-ı sinn. ◆ İnhiraf; tenâkus. ◆ Düşme.

Déclinabilité [ims.] (sr.) Bir kelimenin ahvâl-i isim vechile munsarif olabilmesi.

Déclinable [s.] Ahvâl-i isim vechile insirafı kabul eden kelime.

Déclinaison [ims.] (sr.) Ahvâl-i isim. || (hy.) Bir kevkebin hatt-ı istivâ-yı semâîden derece-i buudu, meyelân, inhiraf. || Ligne de – Hatt-ı meyl. || (ht.) Pusula ibresinin meyl ve inhirafı.

Déclinant,e [s.] Mâil, münharif.

Déclinateur [imz.] Mikyas-ı inhiraf.

Déclinatoire [imz.] (hk.) Salâhiyet davası. ◆ Dolambaç, vesile, bahane. || (r.) Plançeteyi cihetine vaz' etmek için isti'mal olunan deklinatuvar aleti. || – d'un compétence Bir mahkemenin vazifedar olmadığına dair istid'â. = [s.] Redd-i vazifeye, adem-i salâhiyet davasına dair olan.

Décliner [fl.] Aşağıya meyl ve inhiraf etmek. || (hy.) Hatt-ı istivâ-yı semâînin bir tarafına meyl ve bu hattan tebâüd etmek, ufka yaklaşmak. ◆ (Pusula ibresi) Bir tarafa meyl ve inhiraf etmek. = [ft.] (sr.) Ahvâl-i isim vech ile munsarif kılmak. || (hk.) Redd-i vazife, adem-i salâhiyet davası etmek. || – son nom İsmini söylemek. || Se – Kabul edilmemek, reddolunmak.

Décliquer [ft.] (cr.) Bir çarkın geri dönmesine mani olan mandalı oynatarak makinenin hareketini serbest bırakmak.

Déclive [s.] İnişli, mâil, şiv, münhadir (satıh veya arazi).

Décliver [fl.] Eğilmek, inhiraf etmek.

Déclivité [ims.] İniş, derece-i meyelân, inhidar, şivlik. ◆ Mâil yer.

Décloître [ft.] Bir rahip veya rahibeyi manastırdan çıkarmak. || Se – Manastırdan çıkmak.

Déclore [ft.] (*Clore* gibi tasrif olunur) Bir bahçe veya çayırın etrafındaki çitini ve tahta perdesini kaldırıp açık bırakmak. ◆ Açmak.

Déclos [s.] Açık, duvarsız, çitsiz.

Déclouer [ft.] Sökmek, çivilerini çıkarmak. ◆ (Rehini) Emniyet sandığından çıkarmak. ◆ Sebilini tahliye etmek.

Décoaguler [ft.] Tahassür etmiş, pıhtılanmış bir şeyi mâyi hâline getirmek.

Décochement [imz.] Ok atma. || (mec.) Ta'riz.

Décocher [ft.] Ok veya oka müşâbih sivri bir şey atmak. || (mec.) Dokunmak, ta'riz etmek.

Décoconner [fl.] İpek böceklerinin yaptıkları kozayı çıkarmak, kurtarmak.

Décocté [i. – s.] (syd.) Matbuh.

Décoction [ims.] (syd.) Tabh. ◆ Matbuh.

Décognoir [imz.] (tba.) Makinede formayı sıkıştırmağa mahsus tahta kama.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Décoiffer [ft.] Baş örtüsünü çıkarmak. ◆ Saçın düzenini bozmak. ◆ Kapağını, mantarını çıkarmak. ‖ (mec.) Bir fikir ve mülâhazadan, bir alaka ve ihtirastan kurtarmak. ‖ – **un navire** Bir sefineyi yelkenlerine rüzgâr gelecek surette çevirmek.

Décollation [ims.] Kat'-ı re's. (Başlıca Hazreti Yahya'yı tasvir eden resim hakkında müsta'meldir.) ‖ (crh.) Nahr-ı cenin.

Décollement [imz.] (crh.) Bitişik, yapışık bir şeyin ayrılması, infisal.

Décoller [ft.] Bitişik bir şeyi ayırmak ve sökmek, fasl etmek.

Décoller [ft.] Boynunu vurmak, başını kesmek.

Décolletage [imz.] Bir libasın yaka ve göğsün üst tarafını açık bırakacak surette olması veya bu surette biçilmesi, dekolte yapılması.

Décolleter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Boyun ve gerdanı ve göğsün üst tarafıyla omuz başlarını açmak veya açık bırakmak. = [fl.] (Libas hakkında) Boynu ve göğsün üst tarafını açık bırakacak biçimde olmak, dekolte yapmak. ‖ **Se** – Boynunu, göğsünü açmak. ◆ Serbazâne bir renk ve suret kesbetmek.

Décolorant,e [s.] Bir şeyin rengini solduran.

Décoloration [ims.] Rengin çıkması, insilâb-ı levn, solma. ◆ Kumaş vesâireden rengin çıkarılması ameliyatı. ‖ (mec.) (Üslup hakkında) Renksizlik.

Décoloré,e Rengi çıkmış, rengini atmış solmuş. ‖ (mec.) **Style** – Ruhsuz ve kuvvetsiz üslub-ı ifade, tarz-ı inşâ.

Décolorer [ft.] Rengini çıkarmak, soldurmak. ‖ (mec.) Lezzetini, tadını, zevkini, letafetini kaçırmak.

Décolorimètre [imz.] Mikyas-ı insilâb-ı levn.

Décombant,e [s.] (nb.) Biraz uzandıktan sonra aşağıya eğilen (dal ve budak), mütemâil.

Décombler [ft.] Dolu bir şeyi ayıklamak.

Décombrer [ft.] Yıkılmış bir binanın enkazını, molozunu kaldırmak.

Décombres [imz. – cm.] Bina enkazı, moloz. ‖ (mec.) Enkaz.

Décombustion [imz.] (ht.) Nez'-i müvellidü'l-humûza.

Décommander [ft.] Bir emri geri almak, evvelce verilmiş bir emrin hükmünü iptal edecek bir ikinci emir vermek.

Décompléter [ft.] Noksan îras etmek, tenkis etmek. ‖ (mec.) Esaslı bir şeyden mahrum bırakmak.

Décomposable [s.] (k.) Kabil-i inhilâl.

Décomposant,e [s.] (k.) Muhallil.

Décomposé,e [s.] Sökülmüş, çözülmüş. ‖ (mec.) Mütegayyir. ‖ (k.) Mütehallil. ‖ (nb.) Evrak-ı mürekebbe-i muzâafe.

Décomposer [ft.] Mürekkep bir şeyin ecza-yı terkibiyesini ayırmak, sökmek, dağıtmak. ◆ Tetkik ve tahlil etmek. ◆ Çürütmek, bozmak, taaffün ettirmek. ‖ (k.) Tahlil etmek.

Décomposition [ims.] Dağıtma, dağılma, sökme, sökülme, hall, inhilâl. ◆ Bozulma, çürüme, taaffün, infisah, tagayyür. ‖ (r.) – **des nombres en fracteurs premiers** Âdâdın madrub-ı aslîlerine ifrazı. ‖ (k.) Tahlil, inhilâl; – **des forces** Kuvve-i muhassalanın kuvâ-yı iptidâiyeye tahlili.

Décompression [imz.] (ht.) Adem-i dagt.

Décompte [imz.] Tenzili lâzım gelen meblağ. ◆ Mühlik-i ceriha. ‖ **Faire le** – Tenzili lâzım gelen meblağı tarh ve tenzil etmek ve (mec.) Bir şeyin menâfiini ve mahâzirini düşünmek, göz ününde bulundurmak.

Décompter [ft.] Bir deyn veya hesaptan tenzil etmek. ‖ (mec.) Ümitlerini, niyet ve fikirlerini değiştirmek. = [fl.] Bir şahıs veya bir şey hakkındaki emniyet ve hüsn-i zan ve teveccühü azaltmak.

Déconcert [imz.] Adem-i itilâf ve imtizac.

Déconcertement [imz.] Âhengin bozulması, âhenksizlik.

Déconcerter [ft.] Âhengi bozmak, âhenge halel getirmek. ‖ (mec.) Boşa çıkarmak. ◆ Teşviş etmek. ‖ **Se** – (fv.) Mütehayyir kalmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Déconfès,se [i. – s.] (*s* okunur) Günah çıkarmamış. ◆ Ölürken kiliseye bir şey bırakmamış Hıristiyan.

Déconfire [ft.] (*Confire* gibi tasrif olunur) Mağlup ve perişan etmek, bozmak. ◆ Mahcup edecek bir söz söylemek, bozmak. ◆ Şaşırtmak.

Déconfit,e [s.] Dokunaklı bir söz ile bozulan, mahcup kalan. ◆ Perişan olmuş.

Déconfiture [ims.] Bozgunluk, hezimet. ◆ Kıran, telef ve israf. || (hk.) Edâ-yı deynden acz, iflas. (Tüccarın gayrı hakkında müsta'meldir.) || **Mourir en état de** – Müflis olarak vefat etmek.

Déconfort [imz.] Fütur, hüzün ve ıztırap.

Déconforter [ft.] Birinin şevk ve hevesini kırmak, fütur îras etmek. || **Se** – Şevk ve hevesi kaybetmek, fütur getirmek.

Déconseiller [ft.] Vazgeçirmek, men' etmek.

Déconsidération [ims.] İtibar ve haysiyetin insilâbı, itibarsızlık.

Déconsidéré,e [s.] İtibar ve haysiyetten düşmüş, itibarsız, haysiyetsiz.

Déconsidérer [ft.] İtibar ve haysiyetten düşürmek. || **Se** – İtibardan düşmek, haysiyeti kaybetmek.

Déconsolider [ft.] Metanetini izâle etmek.

Déconstruction [ims.] Yapılmış bir bina ve emsalinin bozulması. || (nhv.) Kelâmın cümlelere taksimi.

Déconstruire [ft.] Yapılmış bir bina ve emsalini bozmak. || – **de vers** Nazmı nesre tahvil etmek. || (nh.) Bir kelâmı cümlelere taksim ve hall etmek.

Décontenencement [imz.] Şaşırtma, bozma. ◆ Şaşkınlık, bozgunluk.

Décontenancer [ft.] Şaşırtmak, bozmak.

Déconvenu,e [s.] Gayr-ı muvâfik, münasip değil.

Déconvenue [ims.] Talihsizlik.

Décor [imz.] Oda ve ev tezyinine yarayan şey. ◆ Donatma, tezyinat. = [cm.] Tiyatro müzeyyenatı.

Décorateur [imz.] Ev veya tiyatro müzeyyenatını yapan veya tefriş ve nakş eden adam, nakkaş. || (mec.) Tezyin eden, güzelleştiren.

Décoratif,ve [s.] Ev veya tiyatro tezyinatına mensup ve müteallik olan. ◆ Tezyinata yarayan, tezyinata dair. ◆ Güzelleştiren. || **Arts – s** Sanâyi-i tezyiniye, tefrişiye.

Décoration [ims.] Ziynet, tezyin, müzeyyenat. ◆ Tiyatro sahnesinin oynanacak oyunun mahallini tasvir edecek surette tertip ve tezyini. ◆ Bazı zâdegân sınıflarının alâmet-i mahsusası. ◆ Nişan; – **de tel ordre** Filan rütbeden nişan. || **Port de** – Nişan tâliki.

Décorder [ft.] İpi çözmek, bozmak. ◆ İpini çözmek.

Décoré [imz. - s.] Bir nişanı hâmil ve hâiz olan adam. || (mec.) – **de** Nâmı altında. || **Être – d'une croix de bois** Ölmek (Hristiyanlar hakkında söylenebilir.)

Décorer [ft.] Tezyin etmek. ◆ Nişan vermek. ◆ Rütbe ve zâdegânlık unvanını vermek.

Décorner [ft.] Boynuzlarını çıkarmak. ◆ Kitap yapraklarının kırılmış köşelerini düzeltmek.

Décortication [ims.] (nb.) Ağaç ve kök veya meyve kabuğunun soyulması ve sıyrılması, cefl.

Décortiquer [ft.] Bir ağaç veya kök veya meyvenin kabuğunu soymak, sıyırmak.

Décortiqueur [imz.] Pamuk çekirdeklerini soyup ayıklamağa mahsus alet.

Décorum [imz.] (romm) (Latinceden me'huz) Edep, erkân, resm, münasebet. (Cem'i gayr-ı müsta'meldir.)

Décoter [fl.] Durmak, vazgeçmek, nihayet vermek.

Découcher [fl.] Kendi evinin ve yatağının gayrı bir yerde yatmak. || – **d'avec** Birlikte yatmaktan vazgeçmek. = [ft.] Başkasını yatırmak için birinin yatağını zaptetmek. (Az kullanılır.)

Découdre [ft.] (*Coudre* gibi tasrif olunur) Dikilmiş bir şeyi sökmek, açmak. || (mec.) Yavaş yavaş ayırmak. = [fl.] **En** –Dövüşmek,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE AKADEMİ OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

kavga etmek. ◆ Savaşmak. || – les lèvres Şakk-ı şefe etmek.

Découlant,e [s.] Azar azar akan, sızan.

Découlement [imz.] Azar azar akma, sızma, damlama.

Découler [ft.] Azar azar akmak, sızmak. || (mec.) Sâdır olmak, tahassul, neş'et, tevellüt etmek.

Découpage [imz.] Oymacılık. || (tba.) Bir resmin gölgeli ve gölgesiz yerleri iyi gösterilmek için makinede mizantren[183] yapma, mizantren ameliyatı.

Découpé,e [s.] (crh.) Kırpılmış, maksus, kırkık. ◆ Resim ve tasvir edilmiş.

Découper [ft.] Bir şeyi kesip aksama tefrik etmek, parçalamak: – un poulet Bir pilici parçalamak, etlerini çıkarıp parçalara tefrik etmek. || (mec.) Taksim etmek. ◆ Kesmek: – du carton Mukavva kesmek. ◆ Bir şeyin işaret ve çizgilerini takip ederek kesmek, oymak: – des images Resim oymak, resimli kâğıtları oymak. ◆ Tersim, tasvir etmek. || (tba.) Bir resmin gölgeli ve gölgesiz yerleri iyi gösterilmek için makinede mizantren[184] yapmak.

Découpeur,se [i.] Oymacı. ◆ Kumaş vesâirenin pürüzlü kenarlarını kırpan işçi, kırkıcı, kırpıcı.

Découple yahut **Découpler** veya **Découplé** [imz.] Tazıların çözülüp avın arkasına koşturulması.

Découplé,e [s.] Bırakılmış, salıverilmiş, saldırılmış. || (mec.) Kameti mevzun, endamı güzel. = (mr. Découple)

Découpler [ft.] İkişer ikişer bağlı bulunan tazıları çözmek. || (mec.) Birisini takibe saldırmak. = [imz.] (mr. Découple)

Découpoir [imz.] Oyma, kırpma makası, makinesi, tezgâhı.

Découpure [ims.] Oyma, kırpma. ◆ Kırpıntı. ◆ Girinti çıkıntı. ◆ Kısım, şube.

Décourageant,e [s.] Gayreti kesr eden, fütur veren, gayret-şiken.

Découragement [imz.] Gayretin, cesaret ve itimadın kesri, yeis, fütur, gayretsizlik.

Décourager [ft.] Birinin gayretini cesaret ve itimadını kesr etmek, fütura duçar etmek.

Décourber [ft.] Eğri bir şeyi doğrultmak.

Découronner [ft.] (as.) Bir mevkiye hâkim olan noktaları zaptetmek, havalisini almak. || (nb.) Bir ağacın yukarıki dallarını kesmek.

Décours [imz.] İnhitat. || (hy.) Kamerin bedir hâlinden sonra eksilmesi, naks-ı kamer, imtihak-ı kamer, ay eksilmesi. || (t.) Bir hastalığın indifâ'a yüz tutması.

Décousu,e [s.] Sökülmüş. || (mec.) Raptsız. || Vie – e İntizamsız hayat. = [imz.] Raptsızlık.

Décousure [ims.] Bir şeyin sökülmüş veya raptsız yeri, sökük, raptsızlık. ◆ Domuzun dişiyle av köpeğine açtığı yara.

Découvert [imz.] (ma.) Borsada oynayan bir adamın rehin makamında vermiş olduğu meblağın mâfevkinde olarak kaybettiği meblağ. ◆ Açık. ◆ Hâli, boş arazi.

Découvert,e [s.] Açık, örtüsüz, çıplak. || à – Sipersiz ve (mec.) âşikâre, müdafaasız. (ist.) Mekşuf. || Pays – Az ağaçlık memleket. || Crédit à – Teminatsız, karşılıksız ikraz. || Être à – (Matlubatın) Teminatı, karşılığı olmamak. || Vente à – (Tahvilat hakkında) Havasını satış. || Jouer à – Hava oynamak, alaverecilik etmek. || Payer à – Açıktan ödemek. || – s du trésor Karşılıksız masraf. || (bhr.) Bateau – Küpeştesiz gemi.

Découverte [ims.] Keşif, icat, ihtirâ. ◆ Keşif ve icat olunan şey, keşfiyat. || – s scientifiques Keşfiyat-ı ilmiye, ihtirâat-ı fenniye.

Découvreur [imz.] Kâşif, mucit, muhteri'.

Découvrir [ft.] Açmak, bir şeyin örtüsünü kaldırmak. ◆ Keşfetmek, meydana çıkarmak, bulmak. ◆ İcat ve ihtirâ etmek. ◆ Bir mahalde mukim askeri kaldırmak, bir mahalli

183 fr.: *mise en train.*

184 fr.: *mise en train.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

askersiz bırakmak. ◆ Uzaktan görüp fark etmek. || (mec.) Bir sırrı fâş etmek. ◆ Bildirmek, ilâm ve ihbar etmek. || – le pot aux rose Hile ve entrikaları keşfetmek. || Se – İhtiram için şapkayı çıkarmak. ◆ Açılmak, zamirini izhar etmek. ◆ Meydana çıkmak. ◆ Keşfedilmek. ◆ Uzaktan görülüp fark olunmak. ◆ Tanıtmak, bildirmek. ◆ Hasıma meydan vermek.

Décramponner [ft.] Bir yere ilişmiş olan bir şeyi oradan kurtarmak, çözmek.

Décrassement [imz.] Kirin çıkarılması, tathir. || (mec.) Terbiye.

Décrasser [ft.] Kirini çıkarmak, temizlemek. || (mec.) Terbiye etmek. ◆ Mülevves, pis hâlden kurtarmak, tathir etmek.

Décréditement [imz.] Kesr-i itibar, itibarsızlık.

Décréditer [ft.] Birinin namus ve itibarını bozmak, itibardan düşürmek. || (mec.) Nüfuz ve itibardan düşürmek. ◆ Kıymetten düşürmek.

Décrépir [ft.] Sıvayı düşürmek.

Décrépissage [imz.] Sıvanın düşmesi düşürülmesi.

Décrépit,e [i. – s.] Pek ihtiyar ve kuvvetten düşmüş adam, herem, kahûm, ma'tuh. || Age – Sinn-i herem. || (mec.) Zayıflamış, kuvvet ve metanetten düşmüş.

Décrépitation [ims.] (k.) Bazı emlâhın ateşte çıkardıkları çıtırtı, ketit.

Décrépiter [ft.] (Tuz gibi şeyler hakkında) Ateşte çıtırdamak.

Décrépitude [ims.] İhtiyarlığın son derecesi, herem, kahûmet, kocalık. || (mec.) Kuvâ-yı maneviyenin zayıflaması.

Décrescendo [imz.] (İtalyanca'dan me'huz) (*kré-chain*) (ms.) Şarkı ve çalgıda sesin gittikçe inmesi, pes işareti. = [h.] Sesi gittikçe indirerek, pes perdeden (şarkı söylemek veya çalgı çalmak). (cm. des *décrescendo*)

Décret [imz.] İrade, hüküm, emir, buyruldu. ◆ Karar, emirnâme. ◆ Kararnâme. || – viziriel Emirnâme-i sâmî, irâde-i aliyye.

Décrétale [ims.] Papaların emir veya kararnâmeleri.

Décréter [ft.] İrade etmek. ◆ Kararlaştırmak, ittihaz etmek. ◆ Buyruldu ısdar etmek.

Décreusage [imz.] (İpek hakkında) Tel temizleme ameliyatı.

Décreuser [ft.] (Kabil-i nesc mevaddı) Temizlemek.

Décri [imz.] Eşya-yı ticariye ve meskûkâtın kıymet ve itibardan düşmesi ve bunların kıymetinin tenzili için dellal vasıtasıyla olunan ilan. || (mec.) Şöhret ve itibarın, nüfuz ve iktidarın zevali.

Décrié,e [s.] İtibar ve hüsn-i sıytini kaybetmiş (adam), rüsvâ-yı âlem, rezil.

Décrier [ft.] Meskûkâtın veya eşya-yı ticariyenin kıymetini indirmek veya tedavülünü men etmek. || (mec.) Bir adamı rüsvâ ve bed-nâm etmek.

Décrire [ft.] Vasıf ve tarif etmek. || (Eşkâl-i hendesiye hakkında) Çizmek, resmetmek. ◆ ... şeklinde, resminde bulunmak.

Décrochement [imz.] Çengele takılmış veya bir yere ilişmiş bir şeyin oradan çıkarılması.

Décrocher [ft.] Çengele takılmış veya bir yere ilişmiş bir şeyi oradan çıkarmak. ◆ Emniyet sandığından kurtarmak, çıkarmak. ◆ Yıkmak, devirmek, kurşunla yere sermek.

Décrochez-moi-ça [imz.] Eskici dükkânı. ◆ Müsta'mel kadın şapkası.

Décroire [fl.] (*croire*[185] gibi tasrif olunur) İnanmamak.

Décroisement [imz.] Haç veya satranç şeklinde mevzu' ve mamul olan, kavuşturulmuş bulunan bir şeyin bu şekil ve suretten çıkarılması.

185 Orijinal metinde bu fiil *croirs* şeklinde hatalı yazılmıştır. Bağlama bakıldığında *croire* olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences

Décroiser [ft.] Haç veya satranç şekil ve suretinde bulunan, kavuşturulmuş olan bir şeyin bu şekil ve suretini bozmak.

Décroissance [ims.] Eksiklik. Noksan. ◆ Tenâkus.

Décroissant,e [s.] Eksilen, tenâkus eden.

Décroissement [imz.] Eksilme, tenâkus.

Décroît [imz.] (Kamer hakkında) Eksilme, azalma.

Décroître [fl.] (*croître* gibi tasrif olunur) Eksilmek, tenâkus etmek. ◆ Hafiflemek, zayıflamak. (Fi'l-i iânenin ikisiyle de[186] imtizac eder.)

Décrottage [imz.] Çamurun silinmesi, çamurdan tathir.

Décrotter [ft.] Çamurunu silmek, çamurdan tathir etmek. || – **quelqu'un** Birinin ayakkabılarındaki yahut esvablarındaki çamuru silmek, temizlemek. || (mec.) Terbiye etmek. ◆ (Yenilen etler hakkında) Kemiğine kadar soyup çıkarmak.

Décrotteur [s.] Kunduraları temizleyip boyayan adam, kundura boyacısı, lostracı. ◆ Para mukabilinde birinin yazılarını tashih eden adam.

Décrottoir [imz.] Kunduranın çamurunu temizlemek için kapının haricinde yere ve ekseriya taş merdivenin birinci kademesine dikilen demir.

Décrottoire yahut **Décrotteuse** [ims.] Kundura fırçası.

Décrue [ims.] Nehir suyunun azalması, tenâkusu. ◆ Bir nehirden eksilen su miktarı.

Décruer [ft.] İpek ve pamuk ipliğini boyaya batırmadan evvel kül suyuyla yıkayıp temizlemek, tel temizlemek.

Décrûment [imz.] İpliğin boyanmadan evvel kül suyuyla yıkanması.

Décrusage [imz.] yahut

Décrusement [imz.] İpeğin sühûletle çıkarılması için kozaların kaynar suya vaz'ı, ipeğin telini temizleme ameliyatı.

Décruser [ft.] İpeği sühûletle çıkarmak için kozaları kaynar suyun içine koymak.

Déçu,e [s.] Aldanmış. ◆ Sahih çıkmayan, yalan, yanlış.

Décubitus [imz.] (*s* okunur) (t.) İstilka. || – **latéral** İnzıcâ!. || – **dorsal** Iztıcâ'.

Découirasser [ft.] Zırhını çıkarmak.

Découire [ft.] Çok kaynamakla ziyade koyulaşmış bir şuruba su vesâire katarak ta'dil etmek.

Déculotter [ft.] Birinin pantolonunu veya kısa poturunu çıkarmak. ◆ Pantolonun düğmelerini çözmek. || **Se** – Kendi pantolon veya poturunu çıkarmak.

Décumaire [ims.] (nb.) Amerika-yı Şimalî'nin ak sarmaşığı.

Décupeller [ft.] Bir mâyinin üzerine çıkan diğer bir mâyiyi usulle diğer bir kaba döküp ayırmak. (Eski kimya tabiridir.)

Décuple [imz.] Bir şeyin on misli, bir kemiyetin muaşşeri. = [s.] Diğer şeyin on misli nispetinde olan.

Décuplement [imz.] Bir şeyin on kat olması, bir rakamın on adediyle darbı.

Décupler [ft.] Bir şeyi on misli derecesine îsal etmek, on kat etmek, bir rakamı on adediyle darp etmek. ◆ Külliyetli surette tezyid etmek. || **Se** – (Mahsul) Çok miktarda artmak. ◆ Bir çok feyiz ve berekete yetişmek için gayret göstermek.

Décurie [ims.] Eski Roma askerinin bir onbaşı takımı. ◆ Eski Roma ahalisinin münkasim bulunduğu sunuf u aksamdan biri.

Décurion [imz.] Eski Roma askerinde onbaşı. ◆ Eski Roma ahalisinin münkasim bulunduğu aksamdan birinin reisi.

Décurrence [ims.] (nb.) Yaprakların kenarları dalların üzerine düşme, ricat, irtica.

186 Fransızcadaki yardımcı fiiller *avoir* ve *être* kastedilmekte.

TÜBA TÜRK DİLİ BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Décurrent,e [s.] (nb.) Kenarları dalların üzerine düşen yapraklara ıtlak olunur, mürteci. || **Pédoncule** – Zeneb-i mürteci.

Décursif,ve [s.] (nb.) Dalın boyuna ve aşağıya doğru uzanan yapraklara ıtlak olunur, âid.

Décurtation [ims.] Taze fidanların uçlarının ve eşcar tepesinin kurumasını mûcip olan illet, teceffüf illeti. (Bu hastalığa *couronnement* dahi tabir olunur.)

Décussation [ims.] (he. – bsr.) Hutut veya eşi'anın birleşmesi, tesâlüp. ◆ Bunların birleştiği mahal, nokta-i tesâlüp. || **Point de** – Mihrak. || (tşr.) – **des nerfs optiques** Asab-ı basariyenin tesâlübü.

Décuvage [imz.] ve :

Décuvaison [ims.] Şarabı kadizlerden fıçılara çekme.

Décuver [ft.] Şarabı kadizlerden fıçılara çekmek.

Dédaigner [ft.] Nazar-ı hakaretle bakmak, tahkir-âmiz muamele etmek, hor ve hakir görmek. ◆ İstihfaf etmek, ehemmiyet vermemek. ◆ Kabul etmemek, tenezzül etmemek. ◆ İstiğna göstermek.

Dédaigneusement [h.] Tahkir-âmiz ve mütekebbirâne bir tavırla, istihfaf ve adem-i tenezzülle. ◆ Müstağniyâne.

Dédaigneux,se [s.] Tahkir ve istihfaf eden, mütekebbir. ◆ Kabule tenezzül etmeyen, müstağni. ◆ Tahkir-âmiz, istihfaf ve adem-i tenezzüle delâlet eden. || **Faire le** – Ca'lî olarak adem-i tenezzül, istihkar, istiğna tavrı göstermek. || (tşr.) **Muscle** – Adele-i müstakime-i vahşiye-i ayn.

Dédain [imz.] Tahkir-âmiz tavır ve muamele, istihfaf, adem-i tenezzül, tekebbür. ◆ İstiğna, adem-i iltifat.

Dédale [imz.] Pek dolaşıklı mahal (orman ve emsali yerler hakkında). ◆ Keşf ve halli müşkil şey, muamma.

Dédaller [ft.] Bir avlu veya kaldırımın döşeme taşlarını çıkarmak, sökmek.

Dédans [zm.] İçeri, içeride, içeriye. || **Mettre** – Hapis etmek ve (mec.) aldatmak, mağlup etmek. || **Donner** – Tuzağa düşmek, aldanmak. || **Être** – Sarhoş bulunmak. = [imz.] Bir şeyin iç tarafı, dâhili. || (mec.) İnsanın kalp ve fikri, derûnu.

Dédicace [ims.] Bir kilisenin bir azizin nâmına tahsisi ve buna müsâdif olan gün. ◆ Müellifi tarafından bir kitabın, bir eserin teberrüken bir zât nâmına ihdası, birinin nâmına kitap yazma, ithaf.

Dédicatoire [s.] Bir kitabı müellifi tarafından bir zâtın ismine tahsis eden (mukaddime vesâire).

Dédier [ft.] Tahsis ve vakfetmek. ◆ Hasr ve tahsis eylemek. ◆ Bir kitabı, bir eseri teberrüken bir zâtın nâmına yazmak, ithaf etmek.

Dédire [ft.] (*dire* gibi tasrif olunur; Yalnız hâl sîgasının cem'-i muhatabı *dédisez* gelir) Başkası tarafından söylenmiş sözleri red ve cerh etmek. || **Se** – Sözünden dönmek, nükûl etmek.

Dédit [imz.] Nükûl, sözünde durmayış, cayma, rücu. || (hk.) Sözünde durmayanın bir mukavele-i mahsusa ile edasına mecbur olduğu cerime, bedel-i nükûl, hakk-ı nükûl. ◆ Bedel-i nükûl te'diye edileceğine dair akdolunan mukavele. || **Avoir son dit et son** – Sözünden nükûl etmeye hakkı olmak yahut böyle bir itiyatta bulunmak.

Dédolation [imz.] (crh.) Sahl, teshil.

Dédommagement [imz.] Zarar ve ziyan bedeli, tazmin, telafi.

Dédommager [ft.] Bir zarar ve ziyanın bedelini vermek, tazmin etmek, telafi etmek. || **Se** – (fv.) Telafi-i mâfat etmek.

Dédorer [ft.] Bir şeyin yaldızını gidermek, silmek. || **Se** – Yaldızı silinmek, yaldızı gitmek.

Dédotaliser [ft.] Cihazdan ma'dûdiyet vasfından, hâlinden çıkarmak.

Dédoublé,e [s.] Yalınkat, tek bırakılmış. || (mec.) İki nokta-i nazardan pîş-i tetkik ve mütalaaya alınmış. = [imz.] Küûlü ikiye bölerek istihsal edilen müskir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dédoublement [imz.] İki kat olan bir şeyin yalınkat bırakılması. ◆ Astarın sökülmesi. ◆ Bir şeyin ikiye bölünmesi, tefriki. || (mec.) Aynı şeyi iki nokta-i nazardan pîş-i tetkik ve mülâhazaya alma.

Dédoubler [ft.] İki kat olan bir şeyi yalınkat bırakmak. ◆ Astarı söküp çıkarmak. ◆ Bir şeyi ikiye bölmek. || (mec.) Bir küllün ya hakiki ya hayali iki cüzünü ayrı ayrı nazar-ı mülâhaza ve tetkike almak.

Déductif,ve [s.] Bir meblağdan bir miktarın tenziline dair ve müteallik. || (fls.) İstidlâlî.

Déduction [ims.] Tenzil, aşağıya varma, tarh. ◆ Tafsil. ◆ Netice, hülâsa. || – **faite de** Filan şey tenzil olunduktan sonra, lede't-tenzil. || (fls.) İstidlâl, karîne.

Déduire [ft.] Tenzil etmek, bir meblağ veya hesaptan bir miktar indirmek. ◆ Bir netice çıkarmak, istidlâl etmek. ◆ Ta'dad ve tafsil etmek.

Déduit [imz.] Eğlence, eğlence kabîlinden iş.

Déesse [ims.] Mevhum âlihe, mâbude, peri. || – **aux cent voix** İştihar. || – **du matin** Şafak. || (mec.) Gayet güzel kadın, sanem, büt-i rânâ.

Défâcher [ft.] Teskin etmek, dargınlığı def etmek. = [fl.] Dargınlıktan vazgeçmek, sükûnet bulmak. (Yalnız şu tabirde müsta'meldir:) **Il ne défâche pas** Daima dargın durur. || **Se** – Dargınlıktan vazgeçmek, dargınlıktan sonra sükûnet bulmak, barışmak, ref'-i bürûdet etmek.

De facto [h.] (Latinceden me'huzdur) Bilfiil.

Défaillance [ims.] Eksiklik, noksan, fıkdan. ◆ Zaaf, gevşeklik. || (t.) Bayılma, sa'ka. || (hk.) Bir senet veya mukavele hükmünün vaktinde icra olunmaması.

Défaillant,e [s.] Nâkıs, eksik, mefkud. ◆ Zaaf ve gevşekliğe duçar olan, dermansız, nâtüvan. || (hk.) Murâfaaya çıkmaktan imtina eden, mütemerrid.

Défaillir[187] [fl.] (Tasrifi: *Je défaus*, *tu défaus*, *il défaut*, *nous défaillons*, *vous défaillez*, *ils défaillent*; *je défaillais*; *je défaillis*; *je défaudrai*; *je défaudrais*; *que je défaille*; *que je défaillisse*; *défaillant*, *défailli*,e) Eksik ve mefkud olmak. ◆ Zaaf ve dermansızlığa duçar olmak. ◆ Bayılmak, yıkılıp düşmek. ◆ Udul etmek, nâdim olmak. || (mec.) Kuvâ-yı akliyesini, metanet-i ahlakiyesini kaybetmek.

Défaire [ft.] (*Faire* gibi tasrif olunur) Yapılmış bir şeyi bozmak, feshetmek. ◆ Zayıflık, nehâfet vermek. ◆ Hutut-ı vechiyesini tağyir etmek. ◆ Güzellikte, liyakatta diğerlerine tefevvuk etmek. ◆ Öldürmek. ◆ Bozmak, mağlup etmek. ◆ Kurtarmak. || **Se** – Birini baştan savmak. ◆ Islah olunmak. ◆ Vazgeçmek. ◆ Bozulmak. ◆ Şifayâb olmak. ◆ Kendini mahrum etmek. ◆ İntihar etmek.

Défait,e [s.] Bozulmuş, sararmış, zayıflamış.

Défaite [ims.] Bozgunluk, hezimet. ◆ Sürüm, revaç: **Il est de bonne** – Sürümü çoktur, revaçlıdır; **Il est hors de** – Sürümü yoktur, güç satılır. ◆ Bahane, vesile. || **Fille de** – Evlendirilmesi kolay kız.

Défalcation [ims.] Tenzil, tarh. || – **faite de** Filan miktar lede't-tenzil.

Défalquer [ft.] Bir meblağ veya hesaptan bir miktar tenzil etmek.

Défanatiser [ft.] Taassubunu izâle etmek.

Défarder [ft.] Düzgününü çıkarmak. || (mec.) Ca'liyetini izâle etmek.

Défausser [ft.] Eğri bir şeyi doğrultmak, düzeltmek. || **Se** – İskambil oyununda boş kâğıt atmak.

Défaut [imz.] Eksiklik, noksan, hata, kusur, ayıp. ◆ Adem, fıkdan. ◆ Hitam, bitkin yeri, nihayeti. || **Sa bonté ne nous a pas fait – un seul instant** Lütfu bir lahza mefkud olmamıştır yani her an mebzul olmuştur. || **Faire** – Eksik olmak. ◆ İcra etmemek. || **Être en** – Aldan-

187 Orijinal metinde *Défaililr* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mak, hata etmek. || Mettre en – Aldatmak, hata ettirmek. || (hk.) Huzur-ı mahkemeye çıkmaktan imtina, temerrüt: Faire – Temerrüt etmek. || Demander – Hükm-i gıyabî talep etmek. || Jugement par – Hükm-i gıyabî. || (tşr.) Le – des côtes Boş böğür. || – caché Ayıb-ı kadim (satılan hayvanat hakkında). || à – de Olmadığı hâlde, gaybûbet ve fikdanı takdirinde. || Au – de Yerine.

Défaveur [ims.] Nazardan düşme, teveccühü kaybetme. ◆ İtibarsızlık. || Le mohair est en – Tiftik itibardan düşmüştür (ticaret piyasasında).

Défavorable [s.] Gayr-ı müsait. ◆ Muzır, muhalif. ◆ Hasım.

Défavorablement [h.] Gayr-ı müsait bir suretle.

Défécation [ims.] (k.) Ağdiyeyi posasından ayırma, teberrüz, tegavvut.

Défectible [s.] Nâkıs, kusurlu, gayr-ı mükemmel.

Défectif,ve yahut **Défectueux,se** [s.] (sr.) Hep sîgaları tasrif olunmayan fiillere ve ismin tekmil ahvâlinden gelmeyen kelimelere ıtlak olunur, gayr-ı munsarif. || Verbes – s Ef'al-i nâkısa.

Défection [ims.] Terk-i meslek, terk-i sınıf. ◆ Terk etme, çekilme.

Défectionner [fl.] Terk edip savuşmak.

Défectueusement [s.] Nâ-tamam, kusur, ayıp ve noksanla, mükemmel olmayarak.

Défectueux,se [s.] Nâkıs, nâ-tamam, kusurlu, gayr-ı mükemmel. || (sr.) (mr. Défectif)

Défectuosité [s.] Noksan, kusur, ayıp.

Déféminiser [ft.] Kadın itiyadat ve etvarından, tabiatından kurtarmak, değiştirmek.

Défendable [s.] Kabil-i müdafaa, müdafaaya sâlih ve müsait.

Défendeur,eresse [i.] (hk.) Müddeâ-aleyh, müdafaa (zıttı: *Demandeur*: müddeî).

Défendre [ft.] Müdafaa etmek. ◆ Himaye, tesâhup etmek. ◆ Hıfz ve vikaye etmek. ◆ Men, yasak etmek. ◆ Haram etmek, tahrim etmek. || – sa porte, son seuil Kimseyi içeriye sokmamak için emir vermek. ◆ Filana karşı kapısını kapamak. || – sa queue Bir hücuma karşı mukabele, müdafaa etmek. || (hk.) – à un procès Bir davada müddeâ-aleyh sıfatında bulunmak; En demandant et en défendant Müddeî ve müddeâ-aleyh sıfatıyla. || Se – Bir tecavüz ve taarruza karşı durmak, dayanmak, mukavemet, tedâfü etmek. ◆ Karşı durmak, mümânaat etmek. ◆ İnkârda ısrar etmek. || Se – du prix Kendi âsârından daha mükemmeli yapılamamak için çabalamak.

Défens yahut Défends [imz.] Bir ormandan ağaç kesmek yahut bir ormanda hayvanat ra'y etmek memnûiyeti. || Bois en – Ağaç kesimi ve hayvan ra'yı memnû orman kıtası. (Bu mânâda *Terrains défensables* tabiri de kullanılır.)

Défense [ims.] Müdafaa; Droit de – Hakk-ı müdafaa; – légitime Müdafaa-i meşrûa. ◆ Himaye, tesâhup. ◆ Hıfz, vikaye: Mesures de – Tedâbir-i tahaffuziye. ◆ Memnûiyet, yasak. ◆ Haram, tahrim. ◆ Mukavemet, tedâfü, mümânaat. ◆ İnkâr. || (as.) Ligne de – Hatt-ı müdafaa. || (hk.) Müdafaa vekili; La – et l'accusation Müddeî-i umumi ve müdafaa vekili. || (nb.) Bazı nebatattaki dikenler. (Az kullanılır.) || (bhr.) Bir sandal veya sefine bir yere yanaştığı zaman zarar-dîde olmamak için ara yere konulan sırık, takoz, balon vesâire. = [cm.] (tt.) Fil ve domuzun ağzından dışarı olan dişleri, esnan-ı müsellaha, alet-i müdafaa.

Défenseur [imz.] Müdâfi, hâmi, sahip. ◆ Bir müttehemin müdafaa vekili, avukatı. (Bu kelimenin müennesi yoktur, kadın için de aynı suretle kullanılır.)

Défensif,ve [s.] Müdafaa ve mukavemete mensup ve müteallik, tedâfüî. = [ims.] (as.) Tedâfüî hareket, hâlet-i tedâfü ve mukavemet: Être, rester sur la – ve Hâlet-i tedâfüîde bulunmak. || Frontière – ve Hudud-ı müdafaa. Alliance offensive et – ve Taarruzî ve tedâfüî ittifak. || (tşr.) Hâfiz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Défensivement [h.] Tedâfü ve mukavemetle, tedâfüî hareketle.

Déféquer [ft.] (k.) Bir mâyiyi taktirle temizlemek, posasından ayırmak, tebriz etmek.

Déférant,e [s.] Hatır yapan, hatır-şinas, dil-nevaz, riayetkâr. ◆ Her şeye kolay rıza veren. (Az kullanılır.)

Déférence [ims.] Hatır-şinaslık, dil-nevazlık, riayet, hürmet. ◆ Herşeye kolay rıza veriş. ◆ **Par** – Riayeten, eser-i riayetkârî olarak.

Déférent,e [s.] Nakl eden, nâkil. ‖ [tşr.] **Canal, conduit** – Nâkiletü'l-meni. ‖ Heyet-i atîka ıstılahatından olup ecramın medarları olan devâir ani'l-merkeziyelere denir idi.

Déférentiel,le [s.] (k.) (*ciel*) Nâkil-i meni: **Artère** – Şiryan-ı nâkil-i meni.

Déférer [ft.] Vermek, itâ ve ihsan etmek. ◆ İsnat etmek. ◆ Tevcih etmek. ◆ İhbar etmek. ‖ (hk.) – **le serment** Yemin teklif etmek. ‖ – **à un tribunal** Bir işi mahkemeye havale etmek. ‖ [fl.] Hatıra riayet etmek, hatıra riayeten rıza vermek. ‖ – **au désir de quelqu'un** Birinin hatırına mümâşat etmek.

Déferlage [imz.] (bhr.) Yelkenlerin açılması, fora edilmesi. ◆ Dalgaların çatlaması.

Déferler [ft.] (bhr.) Yelkenleri açmak, fora etmek. = [fl.] (Dalga) Çatlamak.

Défermer [ft.] Açmak.

Déferrage [imz.] (mr. Déferrement)

Déferre [ims.] Eski nal. ◆ Yağma. (Bu mânâ eskidir.)

Déferrement [ims.] Bir şeydeki demirlerin veya hayvan ayağından nalın çıkarılması, sökülmesi.

Déferrer [ft.] Bir şeydeki demirleri veya hayvan ayağından nalı çıkarmak, sökmek. ◆ Prangalarını çıkarmak. ‖ (mec.) İskât etmek. ◆ Şaşırtmak.

Défertiliser [ft.] Kuvve-i inbatiyeyi izâle etmek.

Défet [imz.] Bir kitabın dağınık yaprak ve formaları ki hepsi bir yere gelince tam bir nüsha teşkil edemez. (Bu kelimenin alelekser cem'i müsta'meldir.)

Défeuillaison [ims.] Yaprakların düşmesi. ◆ Yaprakların düştüğü mevsim, yaprak dökümü.

Défeuiller [ft.] Ağaçların yapraklarını düşürmek, koparmak.

Défi [imz.] Cenge veya mübârezeye davet, meydan okuma.

Défiance [ims.] Emniyetsizlik, itimatsızlık.

Défiant,e [s.] Emniyet ve itimat etmeyen.

Déficeller [ft.] Bir şeyin bağlı olduğu sicimi çözmek, açmak.

Déficient,e [s.] (r.) Nâkıs; **Nombre** – Aded-i nâkıs. ‖ **Hyperbole** – **e** Yalnız bir adet hatt-ı mücânib-i müstevîsi bulunup üçüncü dereceden olan kat'-ı zâid-i nâkıs.

Déficit [imz.] (*t* okunur) Bir hesapta veya bütçe ve vâridattaki noksan, açık. ◆ Sermayeden ziyan, ziyan. ‖ – **budgétaire** Muvâzene noksanı, bütçe açığı. ‖ – **de la caisse** Sandık açığı. ‖ **Empêcher le** – Muvâzene-i maliye noksanının çaresini bulmak. ‖ **Combler le** – Açığı kapamak, veya karşılık bulmak.

Défier [ft.] Cenge veya mübârezeye davet etmek, meydan okumak. ◆ Müsabakaya girişmek. ◆ Tahkir ve istihfaf etmek, saymamak. ‖ **Se** – Emniyet ve itimat etmemek, şüphe etmek.

Défiger [ft.] Mâyi hâline getirmek. ‖ (mec.) Isıtmak.

Défiguré,e [i.] (t.) Çarpık yüzlü, yüzü çarpık, lakve.

Défigurer [ft.] Şekil ve suret veya çehresini değiştirmek, bozmak, çirkinletmek. ◆ Tebdil ve tağyir ve tahrif etmek.

Défilade [imz.] Bir şeyin ipliğinin çıkarılması. ◆ Birbirinin arkasına dizilerek, sıravârî geçme. ◆ Birbirini müteâkip vefeyat-ı kesire.

Défilé [imz.] (cğ.) Dar boğaz, dar geçit, derbent. ‖ (as.) Resm-i geçit.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Défilement [imz.] Askerin birbiri arkasına dizilerek geçmesi, geçit. ◆ Düşmanın mermiyatından muhafaza eden istihkâm havalesi, siper-i havale. ‖ – **de revue** Resm-i geçit.

Défiler [ft.] Bir şeye geçirilmiş ipliği çıkarmak. ◆ Dizilmiş bir şeyin dizisini bozmak. = [fl.] Birbiri arkasına dizilip gitmek. ◆ Ölmek, vefat etmek. ‖ (as.) Geçit resmi icra etmek.

Défini,e [s.] Muayyen, muarref, mahdut, sarih. ‖ (sr.) **Passé** – yahut **Prétérit** – Mazi-i şühudî, mazi-i muayyen sîgası. ‖ **Article** – Harf-i tarif-i muayyen.

Définir [ft.] Tayin ve tahdit etmek. ◆ Tarif ve tasrih etmek. ◆ Karar vermek.

Définissable [s.] Tarif ve tayin olunabilen.

Définitif,ve [s.] Kat'i, katı', son hüküm ve karara mensup ve müteallik. ‖ **Jugement** – Hükm-i kat'i, karar-ı kat'i. ‖ **En** – **ve** Katiyen, son karar olarak. ◆ Nihayetü'l-emr. ◆ Velhâsıl. ◆ Mesele hülâsa edilecek olur ise.

Définition [ims.] Tarif, tayin, tasrih ve beyan. ‖ (fls.) Tarif: – **réelle** Tarif-i hakiki. ‖ – **universelle et propre** Tarif-i hakiki kısmından hadd-ı tâm cinsi. ‖ – **nominale** Tarif-i lafzî. ‖ – **réciproque** Tarif-i devrî.

Définitivement [h.] Kat'i bir suretle, katiyen. ◆ Nihâyetü'l-emr.

Déflagrateur [imz.] (ht.) Pil ve voltanın bir nevi.

Déflagration [ims.] (k.) Alevlenme, inşial, telehhüb.

Déflagrer [fl.] İnşial etmek.

Défléchi,e [s.] (tşr.) Mün'atıf.

Défléchir [fl.] yahut **Se** – Sapmak, dönmek, in'itaf etmek.

Déflegmation [ims.] (k.) Bir maddeden aksam-ı mâyienin taktir ve ihracı, tasfiye.

Déflegmer [ft.] (k.) Bir maddeden aksam-ı mâyieyi taktir ve ihraç etmek, tasfiye etmek.

Défleurasion yahut **Déflorasion** [ims.] (nb.) Çiçeklerin düşmesi, sukut-ı ezhar. ◆ Çiçeklerin düşmesi mevsimi.

Défleurir [fl.] (nb.) Çiçekleri düşmek, çiçeklerini kaybetmek. ‖ (mec.) Letafet ve cazibesini kaybetmek. = [ft.] Bir nebatın çiçeklerini düşürmek. ‖ (mec.) Letafetini, tarâvetini, safvetini izâle etmek. ‖ – **la picoure** Çit üzerine gerilmiş, asılmış çamaşırları çalmak.

Déflexion [ims.] Tebdil-i istikamet. ‖ (ht.) Şuâların yol değiştirmesi, kırılması, in'itaf-ı şuâat, inhiraf. ‖ (cğ.) İnhiraf-ı riyah.

Défloration [t.] İzâle-i bikr, iftirâ'. ‖ (mec.) Bir şeyin tazelik ve tarâvetini kaybetmesi.

Déflorer [ft.] İzâle-i bikr etmek. ‖ (mec.) Bir şeyin tazeliğini, safvet ve ismetini bozmak, revnak ve tarâvetini gidermek.

Défluer [hy.] Tebâüd etmek.

Défonçage [imz.] ve:

Défoncement [imz.] Bir şeyin altının sökülmesi. ◆ Yolun veya toprağın derinleştirilmesi, pek derin kazılması. ‖ (zra.) Kirizme.

Défoncer [ft.] Bir şeyin altını sökmek, dibini çıkarmak. ◆ Derinleştirmek, pek derin kazmak. ◆ Bozmak. ◆ Yıkmak, çökertmek. ‖ (zra.) Kirizme etmek.

Défonceuse [ims.] (zra.) Kirizme sabanı, pulluk.

Déformation [ims.] (tt.) Tagayyür-i şekl, udul-i şekl, indiras.

Déformer [ft.] (tt.) Şekl-i aslîsini bozmak, değiştirmek. ‖ (mec.) Çirkinleştirmek.

Défortifier [ft.] Bir şehir ve mevkiin kale ve istihkâmını bozmak ve yıkmak.

Défouir [ft.] (Toprağa gömülmüş bir şey hakkında) Çıkarmak.

Défourner [ft.] Fırından çıkarmak.

Défraîchir [ft.] Tazeliği, yeniliği gidermek, bayatlatmak. ‖ (mec.) Revnak ve tarâvetini, safvetini gidermek, soldurmak.

Défrayement [imz.] Bir kimsenin ettiği harç ve masârifinin te'diyesi. ◆ Ahbabı eğlendirme veya ahbabın eğlencesi olma.

TÜBA TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Défrayer [ft.] Bir kimsenin harç ve masrafını te'diye etmek. ◆ Te'diye etmek, ödemek. ◆ Ahbabı eğlendirmek veya ahbabın eğlencesi olmak. ◆ Bir muhâverenin zeminini teşkil etmek ve bir muhâverede esaslı olarak söz söyleyenlerden olmak.

Défrichage [imz.] ve:

Défrichement [imz.] İşlenmemiş arazinin açılması, sürülmesi, tarla açma, kökleme.

Défricher [ft.] İşlenmemiş araziyi açmak, sürmek, tarla açmak. ‖ (mec.) İlk defa olarak açmak, ayıklamak.

Défricheur [imz.] İşlenmemiş araziyi sürüp tarla hâline ifrağ eden adam. ‖ (mec.) İlk defa olarak bir müşkili hall ve izah eden adam.

Défrimousser [ft.] Çehresinden yaralamak.

Défriser [ft.] Saç vesâirenin kıvırcıklığını açmak. ◆ Can sıkmak.

Défroncement [imz.] Buruşmuş bir şeyin düzeltilmesi.

Défroncer [ft.] Bir şeyin buruşukluğunu gidermek, buruşuk bir şeyi düzeltmek.

Défroque [ims.] Vefat eden bir rahibin bıraktığı eşya. ◆ Vefat eden bir adamın elbise ve emsali kıymetsiz eşyası, tereke, eşya-yı metruke. ◆ Eski elbise.

Défroqué,e [s.] Silk-i ruhbâniyetten çıkmış. ◆ Mahrum.

Défroquer [ft.] Birini rahiplikten çıkarmak, silk-i ruhbâniyeti terk ettirmek. ‖ **Se** – Kıyafet-i rûhâniyeyi terk edip rahiplikten çıkmak. (Tebdil-i mezhep etmek mânâsına da gelmiştir.)

Défructu [imz.] Sofradan artan yemekler.

Défruiter [ft.] Ağacın meyvelerini toplamak veya düşürmek.

Défrusquer yahut **Défrusquiner** [ft.] Soymak, elbisesini çıkarmak.

Défunt,e [i. – s.] Müteveffâ, merhum. ◆ Zâil olmuş.

Dégagé,e [s.] Serbest, açık, âzâde. ◆ Berî, hâlis. ◆ Mücerret, ayrı, farklı. ◆ Rehinden kurtarılmış. = [imz.] ◆ Mesuliyetten kurtulma, halâs.

Dégagement [imz.] Halâs, tahlis. ◆ Rehinden kurtarma. ‖ (k.) Gaz ve buharın tayerânı, suud. ‖ (m.) İki oda veya daire arasındaki kapı veya merdiven ve geçit. ‖ (mec.) – **de parole** İncaz-ı vaat.

Dégager [ft.] Bir rehin veya emaneti kurtarmak. ◆ Çekmek, kurtarmak, tahlis etmek. ◆ Tefrik, temyiz, tecrit etmek. ◆ Hizmet-i askeriyeden kurtarmak. ◆ Müdafaadan âzâde kılmak. ◆ Göstermek, meydana çıkarmak: **Cet habit dégage bien la taille** Bu esvab insanın boyunu pek güzel meydana çıkarıyor, gösteriyor. ‖ (k.) Bir buhar veya gaz tebahhur, tayerân, tasa'ud etmek. ◆ Tefrik, tecrit etmek. ‖ **Se** – Kurtulmak, çıkmak, neşrolunmak. ◆ Verilmiş bir sözü geri almak, bir mukavele veya taahhüdü feshetmek. ◆ Mevâniden kurtulmak. ◆ Meydana çıkmak.

Dégaine [ims.] Tuhaf ve gülünç tavır ve hareket ve yürüyüş. ‖ (mec.) Tarz ve hareket.

Dégainer [ft.] Kılıç veya bıçağı kınından çıkarmak, sıyırmak. ◆ Meydana çıkarmak. = [fl.] Harp ve mübârezeye girişmek üzere sell-i seyf etmek.

Dégainer [imz.] Sell-i seyf. ◆ Vaat ve taahhütten nükûl.

Dégalonner [ft.] Şeritlerini sökmek.

Déganter [ft.] Eldivenleri çıkarmak. ‖ **Se** – Kendi eldivenini çıkarmak.

Dégarnir [ft.] Bir şeyin döşeme ve takımlarını veya ziynetlerini kaldırmak, soymak, tecrit etmek. ◆ (Mevâki-i askeriye hakkında) Muhafazasında bulunan asker ve esliha ve mühimmatın bir miktarını kaldırmak, tahliye etmek, boşaltmak. ‖ **Se** – (Ağaç ve orman hakkında) Yaprakları düşmek. ◆ (Oda ve ev hakkında) İçindeki kalabalık boşalmak. ◆ (Baş hakkında) Saçı dökülmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dégarnissement [imz.] Bir şeyin mefruşat ve ziynetlerini kaldırma. ◆ (Mevâki-i askeriye hakkında) Tahliye, boşaltma. ◆ (Ağaç hakkında) Fazla dallarını kesme, budama.

Dégât [imz.] Hasar, zarar, ziyan, telef. || **du** –, **Faire le** – Tahribatta bulunmak.

Dégauchir [ft.] Yontmak, düzeltmek. || (mec.) Terbiye etmek, işe ve hüsn-i harekete alıştırmak.

Dégauchissage [imz.] ve:

Dégauchissement [imz.] Yontma, düzeltme. ◆ Bir kereste veya taşı yontma, taslak etme. || (mec.) Terbiyeye alıştırma. || (as.) Profillerin tatbik ve tashihi.

Dégel [imz.] Buz ve karın erimesi, çözülmesi. ◆ Havanın yumuşaması.

Dégelée [ims.] Dayak, kötek: **Il a reçu une bonne** – Bir iyi dayak yedi. (Tabir-i âmiyânedir.)

Dégeler [ft.] (Buz, kar, donmuş zeytinyağı ve emsali hakkında) Eritmek. ◆ Isıtmak. || (mec.) Hararet, germî, hayat vermek. = [fl.] Buz ve kar erimek, çözülmek. || (mec.) Tavr-ı bâridânesini kaybetmek, açılmak, yumuşamak. || **Il dégèle** Buzlar çözülüyor, hava yumuşuyor.

Dégénération [ims.] Nesil ve aslın bozulması, tagayyür-i asl, istihâle-i redîe, istihâle-i seyyie.

Dégénérer [fl.] Nesli bozulmak, tagayyür etmek, hüzale uğramak.

Dégénérescence [ims.] Tagayyür-i nesl, hüzal.

Dégénérescent,e [s.] Asıl ve neslini tebdile müstaid ve sâik olan.

Dégigandé,e [s.] Meşy ve hareketinde ve tarzında sağlam ve sabit olmayan, sönük, titrek.

Dégigander [ft.] Sallanır ve titrer bir hâle koymak. || (mec.) İhtimamsız, ihmalkârâne bir surette yapıvermek. || **Se** – Meşy ve hareket ve tavrında sabit olmayıp sallanmak ve titremek.

Déglander [ft.] (crh.) İstîsal-i gudde etmek.

Dégluber [ft.] Kabuğunu soymak, çıkarmak.

Dégluer [ft.] Ökseyi çıkarmak, kuşu ökseden ayırmak. || **Se** – Ökseden kurtulmak.

Déglutiner [ft.] Yapışmış bir şeyi ayırmak.

Déglutir [ft.] (mna.) Yutmak.

Déglutition [t.] Yutma, bel', ibtila', izdirad.

Dégobilier [ft. – fl.] Çok yemekten kay ve istifrağ etmek. ◆ Kemâl-i talâkatle söylemek. (Bu son mânâ âmiyânedir.)

Dégobillis [imz.] Kay, istifrağ. ◆ Sebb ve şetm, pis lakırdılar.

Dégoisement [imz.] (Kuş hakkında) Ötme, ötüş. ◆ Çok söyleyiş, zevzeklenme.

Dégoiser [ft. – fl.] (Kuşlar hakkında) Ötmek. ◆ Söylenmeyecek şeyleri söylemek, zevzeklenmek. || **Se** – Ahvâl ve muamelat-ı âleme alışmak.

Dégommage [imz.] Bir şeyden zamkın çıkarılması. ◆ Bir adamın memuriyetten azil ve infisali.

Dégommer [ft.] Bir şeyin zamkını, çirişini çıkarmak. ◆ Birini memuriyetten azil ve ihraç etmek. ◆ Ümidini mahvetmek. ◆ Telef etmek, öldürmek. (Hususiyle ism-i mef'ûlü müsta'meldir.)

Dégonder [ft.] Bir kapı veya pencere kanadını rezelerinden çıkarmak. || **Se** – Rezelerinden çıkmak ve (mec.) kendi evinde bulunmamak.

Dégonflement [imz.] Şişin inmesi, şişkinliğin indifâ'ı. || (mec.) Sükûnet bulma.

Dégonfler [ft.] Şişi indirmek, şişkinliği def etmek. || (mec.) Sükûnet vermek. || – **la rate** Hiddeti geçirmek.

Dégorgement [imz.] Su ve çirkâbın birden bire boşanması, akması, taşması. ◆ İstifrağ etme. ◆ Yapağı ve ipek vesâirenin temizlenmesi. || (t.) Safra vesâirenin boşanması, infitah.

Dégorgeoir [imz.] Havuz ve su hazinesinin fazla sularının döküldüğü mahal. ◆ Kumaşları yıkamaya mahsus makine. || (as.) Falya iğnesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dégorger [ft.] Terakki etmek. ◆ (Balık hakkında) Bataklık kokusunu izâle etmek için berrak ve akarsu içinde bulundurmak. ◆ Tıkanmış bir deliği veya kapanmış bir mecrayı açmak. ◆ Boşaltmak, dökmek. ◆ Yapağı ve ipek vesâireyi yıkayıp temizlemek. ‖ **Faire – les viandes** Etlerin kanını ve temiz olmayan sâir bazı şeylerini izâle için soğuk suya batırmak. = [fl.] Taşmak, dökülmek, boşalmak.

Dégoter yahut **Dégotter** [ft.] Hedef olarak konan bir şeyi taş veya top ve emsali şeyler atıp düşürmek. ◆ Yenmek, hakkından gelmek. ◆ Birine tefevvuk etmek.

Dégoudronner [ft.] Katranını çıkarmak. ◆ Katran kokusunu izâle etmek.

Dégoudronnoir [imz.] (*no-ar*) Şişelerin ağzındaki katranını yahut mühür mumunu çıkarmaya mahsus alet.

Dégouliner Damla damla akmak.

Dégourdi,e [i. – s.] Aldanması güç, kurnaz, gözü açık, uyanık, çâlâk.

Dégourdir [ft.] Uyuşukluğu def etmek, canlandırmak. ◆ Soğuk suyu ılıklatmak. ‖ (mec.) Birinin humkunu veya mahcubiyetini gidermek, gözünü açmak.

Dégourdissement [imz.] Uyuşukluğun defi. ◆ Su ılıklanma. ◆ Göz açılma.

Dégoût [imz.] İştahsızlık, tatsızlık. ‖ (t.) İstikrah, iğrenme, tiksinme, ıyâfet. ‖ (mec.) Nefret, istikrah.

Dégoûtamment [h.] Yürek bulandıracak ve istikrah olunacak bir suretle, tatsızlıkla.

Dégoûtant,e [s.] Yürek bulandıran, tatsız. ◆ Müstekreh, mekruh, menfur. ◆ Usanç veren.

Dégoûté,e [s.] Bir şey beğenmeyen veya beğenmez gibi göstermek isteyen, kibarlık satan.

Dégoûter [ft.] İştihâyı gidermek, tatsızlığı mûcip olmak. ◆ İğrendirmek. ◆ Tenfir etmek. ◆ Usandırmak.

Dégouttant,e [s.] Damlayan.

Dégouttement [imz.] Damlama.

Dégoutter [fl.] Damlamak. ‖ (mec.) Harice belli etmek, sezdirmek.

Dégradant,e [s.] Tenzil-i kadr ve rütbe eden.

Dégradateur [imz.] Fotoğrafların zeminindeki gölge tedricen azalacak surette kâğıda çıkmak için kullanılan levha, degradatör.

Dégradation [ims.] Ref'-i rütbe, tard. ◆ Tenzil-i kadr ve kıymet, tedennî. ◆ Tahrip. ◆ Resim boyalarının, gölgelerinin, ziyalarının mürur-ı zamanla tedricen bozulması. ‖ (hk.) – **des monuments** Ebniye ve âsâr-ı mevzûa ve makbûlenin hedm ve tahribi. ‖ (t.) İnhitat, tedennî, tenezzül. ‖ (mec.) Hakaret, mezellet.

Dégrader [ft.] Ref'-i rütbe etmek. ◆ Kadir ve kıymetini indirmek. ◆ Zarar-dîde etmek. ◆ Resmin etrafındaki gölgeleri tedricen azalır bir hâlde yapmak. ‖ (mec.) Tahkir ve tezlil etmek. ◆ Tahrip eylemek.

Dégrafer [ft.] Düğme ve kopçayı çözmek.

Dégraissage [imz.] ve:

Dégraissement [imz.] Leke çıkarma. ◆ Yağ lekelerinin çıkarılması. ◆ Tiftik, deri ve emsalinden yağ fazlalarını çıkarma ameliyatı. ◆ Etten veya etli yemekten yağ fazlalarının çıkarılması.

Dégraisser [ft.] Etten veya etli yemekten yağın fazlasını çıkarmak. ◆ Yağ lekelerini çıkarmak. ◆ Bir şeyin yağını almak. ◆ Bi'n-nisbe zayıflatmak. ‖ (mec.) Bir zenginin servetinin bir miktarını selb etmek. ◆ Tashihat ve tadilat ile güzelleştirmek, ikmâl etmek.

Dégraisseur,se [i. – s.] Elbise ve kumaşlardan yağ lekelerini çıkaran, lekeci. ‖ (mec.) Fidye-i necâta bağlayan.

Dégraissoir [imz.] Yapağıyı yıkarken çevirip sıkmaya mahsus alet.

Dégras [imz.] Debbağların kullandıkları hâmız-ı limonla karışık balık yağı.

Dégraveler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Suyolu borularının içinde teressüp eden mevaddı temizlemek.

Dégravoiement ya **Dégravoîment** [imz.] Akan suyun bir duvar veya köprü ayağı dibini

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

aşındırıp temelini meydana çıkarması, su akıntısının duvar diplerini oyması.

Dégravoyer [ft.] Su akıntısı bir duvarın dibini kazıp temelini meydana çıkarmak.

Degré [imz.] Merdiven basamağı, kademe. ◆ Merdiven. (Bu mânâda eskidir.) ‖ (mec.) Derece. ◆ Rütbe, mertebe, pâye, sınıf. ‖ **Par** – Derece derece, bi't-tedric, tedricen. ‖ (r.) – **de puissance d'un nombre** Bir adedin derece-i kuvveti. ‖ **Équation du premier, du second, du troisième** – Birinci, ikinci, üçüncü kuvvetten muâdele. ‖ – **d'une équation** Bir muâdelenin derecesi. ‖ (hk.) – **de juridiction** Derecat-ı mahâkim. ‖ – **de culpabilité** Derece-i töhmet, derece-i kabahat. ‖ (cğ.) – **de l'altitude** Derece-i arz. ‖ – **de longitude** Derece-i tûl. ‖ (ms.) – **diatonique** Sadâlar ve nîm-sadâlar, muttasıl sadâların derecesi. = [imz. – cm.] (ht.) Mizanü'l-hava ve mizanü'l-harâre ve emsalinin münkasim bulundukları derecat ve taksimat.

Dégréement [imz.] Gemi armasının yani yelken vesâiresinin çıkarılması, arma soyulması.

Dégréer [ft.] Geminin armasını yani yelken vesâiresini çıkarmak, arma soymak.

Dégrèvement [imz.] (ma.) Tahfif. ◆ Affolunan vergi miktarı. ‖ – **des impôts** Vergilerin tahfifi. ‖ **Damande en** – Kıymet-i hakikiyesinden fazla tahmin olunan verginin tahfifine dair istid'â.

Dégrever [ft.] (ma.) Kıymet-i hakikiyesinden fazla takdir olunan vergiyi tahfif etmek. ◆ Bir vergiyi, resmi tahfif veya ilga etmek. ‖ (mec.) Halâs etmek, kurtarmak.

Dégringolade [ims.] Aşağıya doğru yuvarlanma, tekerlenme. ‖ (mec.) Tedennî.

Dégringoler [fl.] Yukarıdan aşağı yuvarlanmak, tekerlenmek, düşmek. ‖ (mec.) Tedennî etmek. = [ft.] – **un escalier** Merdivenden teker meker düşmek, yuvarlanmak.

Dégrisement [imz.] Sarhoşluktan ayılma, ayıltma, def-i humar.

Dégriser [ft.] Sarhoşluktan ayıltmak, def-i humar ettirmek.

Dégrossage [imz.] Sırmaya tahvil olunacak altın ve gümüş safhasının inceltilmesi.

Dégrosser [ft.] Sırmaya tahvil olunacak altın ve gümüş safhasını inceltmek.

Dégrossi [imz.] Heykele tahvil olunacak bir mermerin ilk yontulması, kabası alınması.

Dégrossir [ft.] Yontmak, kabasını almak. ‖ (mec.) Kabalığını gidermek, kesb-i nezaket ettirmek, terbiye etmek.

Dégrossissage [imz.] ve:

Dégrossissement [imz.] Kabasını alma, yontma. ◆ Terbiye.

Déguenillé,e [s.] Elbisesi pek yırtık olan.

Déguenniller [ft.] Elbiseyi yırtmak, parça parça etmek. ◆ Duçar-ı sefalet etmek. ◆ Tekdir etmek, sû-i muamele eylemek.

Déguerpir [fl.] Bir mala tasarruftan vazgeçmek, keff-i yed etmek. ‖ (hk.) Tahliye-i akar etmek.

Déguerpissement [imz.] Tasarruftan vazgeçme, keff-i yed, terk. ‖ (hk.) Tahliye-i akar. ‖ **Action en** – Tahliye-i akar davası.

Dégueuler [fl.] İstifrağ, kay etmek. ‖ (mec.) – **des injures** Sövüp saymak, ağzına geleni söylemek.

Déguignonner [ft.] Talihsizlikten ve adem-i muvaffakiyetten kurtarmak (bilhassa kumar hakkında söylenir).

Déguisement [imz.] (*ghi-ze*) Tebdil-i heyet, tebdil-i kıyafet, suret-i mütenekkire. ◆ Bir adamın tanınmayacak surette tebeddülüne yarayan şeyler. ‖ (mec.) Remiz ve kinâye ile söyleyiş.

Déguiser [ft.] (*ghi-zé*) Tebdil-i kıyafet ettirmek. ◆ Başka bir suret altına gizlemek. ◆ Ketm için değiştirmek. ◆ Remiz ve kinâye ve ihamla bildirmemek. ◆ Sahte bir isimle ortaya çıkmak. ‖ **Se** – **en cerf** Kemâl-i isti'cal ile koşmak.

Dégustateur [imz.] Çaşnici. ◆ Müskiratın cins ve kıymetini tahmin ve tayin eden memur, istimatör. ‖ (mec.) Takdir ve tayin eden. ‖ – **assermenté** Çaşnicibaşı.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
tuba.gov.tr

Dégustation [ims.] Çaşniye bakış, tatma. ◆ Müskirat cins ve kıymetinin tayini. || (mec.) Tayin ve takdir.

Déguster [ft.] Şarap veyahut yemeğin çaşnisine bakmak, tatmak. || (mec.) Tayin ve takdir etmek. ◆ Tadına bakmak.

Déhaler (**se**) [fv.] (*dé-a*) Zahmetle, güçlükle yürümek. ◆ Müşkilattan, fena bir mevkiden kurtulmak.

Déhâler [ft.] (*dé-â*) Güneşin tesirinden hâsıl olan yanma ve esmerliği gidermek.

Déhanché,e [i. – s.] (*dé-an*) Kaynak kemikleri kırık veyahut çıkık olan, beli kırık. || (mec.) Kuvvetten, rabıtadan mahrum.

Déhanchement [imz.] (*dé-an*) Kaynak kemiklerinin kırılması. ◆ Belini kırarak ve sallanarak yürüyüş. || (mec.) Betâet, teennî, gevşeklik.

Déhancher [ft.] (*dé-an*) Kaynak kemiklerini kırmak. (Gayr-ı müsta'meldir.) || **Se** – Sallanarak ve belini kırarak yürümek. || (mec.) Kolaylıkla görülebilecek bir işi betâet ve gevşeklikle görmek. ◆ Rabıtasını, irtibatını izâle etmek.

Déharder [ft.] (*dé-ar*) Takım takım bağlanmış tazıları koyuvermek, av köpeklerini salıvermek.

Déharnachement [imz.] (*dé-ar*) Beygirin eğer ve koşum vesâir takımının çıkarılması.

Déharnacher [ft.] (*dé-ar*) Beygirin eğer ve koşum vesâir takımlarını çıkarmak. || (mec.) Ağır ve rahatsız bir esvabı çıkarmak. ◆ Esvablarını bozmak, üstünü başını karmakarışık etmek.

Déhérite [imz.] (*dé-é*) Dehriyûn meslek-i felsefisine tâbi zât, dehrî.

Déhiscence [ims.] (nb.) Hububat vesâire gılâflarının kendiliklerinden açılması, inficar. || – **septicide** İnficar-ı hâcizî. || – **loculicidée** İnficar-ı meskenî. || – **septifrage** İnficar-ı inkisarî. || – **pyxidaire** İnficar-ı savtî. || – **paricide** İnficar-ı mesâhî. || – **denticide** İnficar-ı sinnî.

Déhiscent,e [s.] (*dé-is-san*) (nb.) Kendiliğinden açılan hububat vesâire ğılafına ıtlak olunur, münfecir.

Déhonté,e [s.] (*dé-on*) Arsız, hayasız, utanmaz, namussuz.

Déhonter [ft.] (*dé-on*) Namusunu ihlal etmek.

Dehors [zm.] (*de-or*) Dışarı, hariç, dışarıda, dışarıya. ◆ Engine, enginde, açıkta. || **Au** – Dışarıda, dışarıya. || **Du** – Dışarıdan, hariçten. || **En** Dışarıda, dışarıdan, haricen. || **Par** – Dışarıdan, haricen. || **Au** – **de** -den başka. || **Mettre, jeter quelqu'un** Birisini kovmak, izin vermek. || (tca.) **Mettre** – **un billet** Bir senedi emre muharrer olarak yazıp meydan-ı tedavüle vaz' etmek. = [imz.] Dışarısı, dış tarafı. ◆ Hariç, memâlik-i ecnebiye. ◆ Haricî istihkâmlar. = [cm.] Görünüş, gösteriş, suret-i zâhire.

Déicide [imz.] İtikad-ı Nasârâya göre Hazret-i İsa'nın katli, katl-i Mesih ve katledenlerin beheri, katil-i Mesih.

Déification [ims.] Bir şahıs veya şeyin itikadat-ı bâtıla-i kadîmeye tevfikan âlihe sırasına geçirilmesi, te'lih.

Déifier [ft.] Bir şahıs veyahut şeyi itikadat-ı bâtıla-i kadîmeye tevfikan âlihe sırasına geçirmek, te'lih etmek.

Dei gratia [Latince] Unvan-ı Bârî ile.

Déisme [imz.] Cenab-ı Hakk'ın vücut ve vahdâniyetine inanmak itikadı. (*théisme*'den farkı vardır.)

Déiste [imz.] Cenab-ı Hakk'ın vücut ve vahdâniyetine inanan adam.

Déité [ims.] Müşriklerin itikat ettikleri âlihenin beheri. ◆ Hurâfat-ı kadîmede âlihe-i mevhûme ittihaz olunanların beheri.

Déjà [zm.] O vakitte, o vakitten. ◆ Şimdi, şimdiden, daha şimdiden. ◆ Evvelden, ondan evvel, evvelce. ◆ Henüz, hemen.

Déjauger [fl.] (bhr.) (Karaya oturmuş bir sefine hakkında) Su gemisi hattından yukarıya kalkmak.

Déjection [ims.] Amel, def-i tabiî, teberrüz, tegavvut. ◆ Necâset.

Déjeter (**se**) [fv.] (*Jeter* gibi tasrif olunur) Eğilmek, bükülmek, serilmek.

Déjeuner [fl.] Sabah yemeğini veya kahvaltısını yemek.

Déjeuner yahut **Déjeuné** [imz.] Sabah yemeği, sabah kahvaltısı, kuşluk yemeği. ◆ Kahvaltı tepsisi. || – **à la fourchette** Et yenilen, meşrubat içilen kahvaltı ki yalnız kahve, çay veya çikolata ile edilen kahvaltıya mukabil olarak kullanılır.

Déjoindre [ft.] (*joain-dre*) Ayırmak, tefrik, fekk etmek.

Déjouer [ft.] Desise, hud'a, hilenin önünü almak, başa çıkmasına mani olmak. ◆ Şaşırtmak, izini kaybetmek. = [fl.] Fena oynamak. || (bhr.) Sancak rüzgâra tâbi olarak oynamak, tahrik olunmak.

Déjucher [fl.] (Tavuk hakkında) Tünekten aşağıya inmek. || (mec.) Rahatını bulmuş olduğu bir mahalden çıkmak, yataktan kalkmak. = [fl.] Tavuğu tünekten aşağı indirmek.

Déjuger [ft.] Bir davayı ilk rü'yetine muhalif surette rü'yet etmek, evvelce verilmiş olan hükmü feshedecek bir karar vermek. || **Se** – Evvelce vermiş olduğu reye muhâlif rey vermek; ilk kararından, fikrinden dönmek, nükûl etmek.

Dejure [h.] (Latinceden me'huzdur) Hukuk-ı sarîhası icabınca, bihakkın.

Delà [zm.] Öte; **au** – ve **en** – Ötede, öteye, ötesinde, ötesine; **par** – ve **en** – ve **de** – Öteden, ötesinden. ◆ Aşırı, ziyade. || **Deçà et** – Öteye beriye, öteden beriden, öteberi. (Ayrı olarak *de là* ve *de çà* yazılırsa oradan ve buradan yahut ondan ve bundan mânâsını ifade eder.)

Délabre [imz.] (Bina hakkında): **en** – Harap.

Délabré,e [s.] Bozuk, yıkık, harap hâlde bulunan bina.

Délabrement [imz.] Harabiyet. ◆ Sefalet.

Délabrer [ft.] Bozmak, tahrip etmek.

Délacer [ft.] Çözmek, gevşetmek, açmak. ◆ Esvabını çözmek.

Délai [imz.] Mühlet, mehil, vade, ecel, müddet. ◆ Tehir. || **Expiration de** – İnkızâ-yı müddet. || **Prorogation de** – Temdid-i müddet. || **Donner terme et** – Mehil vermek, vade vermek, imhal etmek. || – **d'appel** İstînaf müddeti. || – **de cassation** Temyiz müddeti. || – **d'opposition** İtiraz müddeti. || – **de grâce** Te'diye-i deyn için mahkeme cânibinden verilen mehil. || – **légal** Müddet-i kanuniye. || **Dans le plus bref** – Müddet-i kalîle-i mümkine zarfında. || **Dans un – plus ou moins prolongé** Er geç. || **à** – Acil. || **Sans** – Bilâ-mehil.

Délaiement [imz.] Hall, eritme. ◆ Tafsil ve teşrih.

Délaissement [imz.] Bırakma, terk. ◆ Metrukiyet, imdatsız kalma. || (hk.) Kasr-ı yed, terk-i eşya.

Délaisser [ft.] İmdatsız ve metrukiyet hâlinde bırakmak. ◆ Vazgeçmek, terk etmek, Kasr-ı yed etmek.

Délaitage yahut **Délaitement** [imz.] Yoğurdun ayranını çıkarmak ameliyatı.

Délaiter [ft.] Yoğurdun ayranını çıkarmak.

Délardement [imz.] Bir taş veya odunun yontulup tesviye olunması.

Délarder [ft.] Bir taş veya odunu yontup tesviye etmek.

Délassant,e [s.] Yorgunluğu def eden, dinlendiren.

Délassement [imz.] Yorgunluk alma; yorgunluğun def'i, dinlenme. ◆ Cismî veya fikrî yorgunluğu def'e medar olan eğlence kabîlinden iş.

Délasser [ft.] Yorgunluğu def etmek, dinlendirmek. || **Se** – Yorgunluk almak, dinlenmek.

Délateur,trice [i.] Münafik, nemmam, gammaz.

Délation [ims.] Münafıklık, gammazlık. || (hk.) – **de serment** Yemin teklifi.

Délatter [ft.] Lataları çıkarmak, sökmek.

Délavage [imz.] Boyanın su ile çıkarılması veya açılması. ◆ Solukluk.

Délavé,e [s.] Su ile açılmış, hafifletilmiş. ◆ Soluk, solgun. ◆ Çok sulu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Délaver [ft.] Boyayı su ile çıkarmak veya açmak. ◆ Islatmak. || (mec.) Zayıflatmak, gevşetmek. || (zra.) Ot biçme mevsiminde otu yağmurda bırakıp çürütmek. || **Se** – Solmak.

Délayage yahut **Délayement** [imz.] (mr. Délaiement)

Délayant,e [s.] (t.) Ahlâtı sulandıran, muhallil-i ahlât, muraffik-ı ahlât. = [imz. - cm.] Muhallilat.

Délayer [ft.] (*payer* gibi tasrif olunur) Suyun içinde hall etmek. ◆ Sulandırmak. || (mec.) Mufassalan ve karışık bir surette ifade etmek.

Deleatur [imz.] (*délé*) (Latinceden me'huz) (tba.) Tashihte kaldır işareti. (cm. des *deleatur*).

Délébile [s.] Çıkarılabilen, çabuk zâil olan, uçan. ◆ Solan.

Délectable [s.] Gayet leziz ve latif, dilgüşâ, safâ-bahşâ.

Délectation [ims.] Lezzet, haz, safâ.

Délecter [ft.] Hazzettirmek, safâ-bahş etmek, lezzet vermek. || **Se** – Hazzetmek, mütelezziz olmak.

Délégant,e [i.] Müvekkil. || (hk.) Havale eden medyun, muhil.

Délégataire [i.] Vekil, murahhas. || (hk.) Bir havaleyi kabul eden, muhâlün-leh.

Délégation [ims.] (hk.) Vekâlet, tevkil. ◆ Murahhaslık, memuriyet-i mahsusa. ◆ Avusturya ve Macaristan hükûmetinin encümen-i daimileri, delegasyon meclisleri. || (ma.) Havalenâme, havale. || – **imparfaite** Bir kimsenin deyninin edasını diğer bir kimseye emri.

Délégatoire [s.] (hk.) Vekâleti mutazammın.

Délégué,e [imz.] Vekil, murahhas, bir memuriyet-i mahsusayı hâiz adam. || **Les – s des porteurs étrangers au Conseil d'Administration de la Dette Publique Ottomane** Düyun-ı Umumiye-i Osmaniye idare meclisinde ecnebi dâyinleri vekilleri. = [s.] (hk.) **Juge** – Nâip. || **Débiteur** – Muhâlün-aleyh. || **Chose** – **e** Muhâlün-bih.

Déléguer [ft.] Tevkil etmek, bir murahhas veya memur-ı mahsus tayin etmek. ◆ Havale etmek. || (ma.) Te'diyata karşılık göstermek. || – **des garanties** Bir şeyin icrası için teminat göstermek.

Délesseria [imz.] (nb.) Kızıl deniz sazı.

Délestage [imz.] Gemi veya balon saburasının (safrasının) boşatılması.

Délester [ft.] Geminin veya balonun saburasını (safrasını) boşaltmak. ◆ Yükünü tahfif etmek. ◆ Soymak, harap etmek.

Délesteur [imz.] Limandaki gemilerin saburasını (safrası) boşaltmaya memur adam, saburacı. ◆ Gemilerin saburasını çıkarmaya mahsus mavna, sabura mavnası.

Délétère [s.] (t.) Mühlik, mütlif.

Délibérant,e [s.] Müşavir, müzakereye mahsus, sahib-i rey. ◆ Müzakere eden.

Délibératif,ve [s.] Müzakereye mensup ve müteallik. || **Voix** – **ve** (Mecliste) Rey vermek hakkı; **Avoir la voix** – **ve** (Mecliste) Sahib-i rey olmak, itâ-yı reye hakkı olmak.

Délibération [ims.] Müzakere. ◆ Karar. || (mec.) Mülâhaza, mütalaa, muhakeme. || **Mettre en** – Mevki-i müzakereye vaz' etmek. || **Les secrets des** – **s** Mahâkimce hafâ-yı müzakerat.

Délibéré [imz.] Mahkeme heyetinin odaya çekilerek ettiği müzakere. ◆ Böyle bir müzakere üzerine verilen hüküm ve karar.

Délibéré,e [s.] Kararlaşmış, mukarrer. ◆ Müzakere olunmuş. ◆ Serbest, açık, kolay. || **De propos** – Mahsus olarak, kasten. = [imz.] İtâ-yı hükümden evvel bir mahkemede âzâ ve reis beyninde müzakere.

Délibérément [h.] Mukarrer bir suretle, karar-ı kat'i ile.

Délibérer [fl.] Müzakere etmek. ◆ Tezekkür ve tefekkür etmek. ◆ Kararlaştırmak, tasmim etmek. ◆ Fasl ve rü'yet etmek.

Délicat,e [s.] Leziz, nefis. ◆ Zarif, nazik. ◆ Nazlı. ◆ İnce, dakik, rakik. ◆ Nükteli, mazmunlu. ◆ Mühim, nazik. ◆ Muhik, munsif.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

‖ (mec.) Nahif, zayıf, narin. ‖ **Avoir le sommeil** – Uykusu hafif olmak. = [imz.] Nahif ve zarif adam.

Délicatement [h.] Zarafet ve nezaketle. ◆ İnceden inceden. ◆ Naz ve naîm içinde. ◆ Namuskârâne.

Délicater [ft.] Zarafet ve nezakete ve rahata alıştırmak. ‖ **Se** – Nezaket satmak.

Délicatesse [ims.] Lezzet, nefâset. ◆ Zarafet, nezaket, naz. ◆ Nükte, mazmun. ◆ Ehemmiyet, nezaket. ◆ Hak ve insafa ziyadesiyle riayet. ◆ Nehâfet, zaaf, narinlik. ‖ **Être en – avec quelqu'un** Birisiyle arası şekerrenk olmak.

Délice [imz.] Lezzet, zevk, safâ, haz. = [imz. – cm.] Zevk ve lezzet, eğlence, safâ. ◆ Refah ve saadet, niam. (Müfredi müzekker ve cem'i müennes olup ekseriya cem'i müsta'meldir.)

Délicieusement [h.] Zevk ve safâ ile, lezzetle. ◆ Kemâl-i haz ile.

Délicieux,se [s.] Gayet leziz ve latif. ◆ Eğlenceli, huzûzat-bahş. ◆ Tuhaf, garip, fevkalâde.

Délicoter [ft.] Hayvanın yularını çıkarmak. ‖ **Se** – (Hayvan) Yuları çıkarmak.

Délictueux,se [s.] (hk.) Cürüm kabîlinden olan, kanunun mesağı haricinde olan, cürmî: **Faits** – Ef'al-i cürmiye, ef'al-i memnûa.

Délié,e[188] [s.] Çözülmüş, rehâ-yâb. ◆ İnce, narin. ◆ Hafif. ◆ Müdekkik, ince fikirli. = [imz.] Hüsn-i hat kaidesince harflerin ince kısmı ki kalın kısmına mukabildir. Mesela "O" harfinin iki ince ve iki kalın kısmı vardır.

Déliement [imz.] Çözme.

Délier [ft.] Çözmek. ‖ (mec.) Bir taahhüt ve mecburiyetten kurtarmak. ‖ (mec.) Bir mecburiyetten, bir taahhütten kurtulmak.

Déligation [ims.] (crh.) Sargıların fenne tatbiken bağlanması, vaz'-ı lifâfe.

188 Orijinal metinde *Delisé,e* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Délimitation [ims.] Tayin ve tahdit, tahtit: – **des frontières** Tayin ve tahdid-i hudut.

Délimiter [ft.] Hudut tayin etmek, tahdit etmek. ◆ Söz kesmek. ‖ (mec.) Vâzıh bir surete tefrik etmek, evsaf-ı hususiyesiyle temyiz etmek.

Délinéation [ims.] Resim çizme, fenn-i tahtit, resim hattı. ◆ Çizgilerle tersim olunmuş resim.

Délinéer [ft.] Yalnız çizgi ile muhitini resmetmek.

Délinquant,e [i.] Mücrim, mütecâsir, mürtekip.

Délinquer [fl.] Bir töhmet veya kabahat işlemek, mücrim olmak. (Eski kelime.)

Déliquescence [ims.] (*kuèss-san*) (k.) Bazı ecsamın havanın rutubetini celble hall olunmak hassası, muyûat, kabiliyet-i muyû'.

Déliquescent,e [s.] (*kuèss-san*) (k.) Havanın rutubetini celble hall olunmak hassasını hâiz olan, kabil-i muyû'.

Déliquium [imz.] (*kui-omm*) (Latinceden me'huz) (k.) Havanın rutubetini cezble hallolunmuş olan cismin hâli, hâlet-i muyûat. ◆ Bu hâle gelmiş madde. ‖ (mec.) Mülevves ve fena ahlak sahibi olan.

Délirant,e [s.] Sayıklayan, hezeyan söyleyen, hâcir. ◆ Sayıklamaya mensup ve müteallik olan, hezeyanî. ‖ (mec.) Huzûzat-bahş, mestî-âver.

Délire [imz.] Sayıklama, hicr, hezeyan. ‖ – **alcoolique** Hicr-i küûlî. ‖ (mec.) Hayâlat, mâlihulyâ. ◆ Meftûniyet.

Délirer [fl.] Sayıklamak. ‖ (mec.) Muzır bir ihtiras pençesinde bulunmak. ◆ Hezeyan etmek, saçma sapan söylemek.

Delirium tremens [imz.] (*ri-om-tré-mains*) (Latinceden me'huz) (t.) Ekseriya şürb-i müskiratı suistimal edenlerin müptelâ oldukları bir nevi sayıklama ki âzâ-yı bedenin titremesiyle beraber gelir, hezeyan-ı mürtaiş.

Délissea [ims.] (nb.) Yaban fesleğeni.

Délissées [ims. – cm.] Fusûsiye fasîlesinden yaban fesleğeni nevi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Délisser [ft.] Bir şeyin parlaklığını, cilâsını gidermek.

Délit [imz.] Cürüm. ‖ (mec.) Hata. ‖ – **s connexes** Cerâim-i mütedâhile, cerâim-i mütelâhika, müştereke. ‖ – **s complexes** Cerâim-i muhtelite. ‖ – **s de droit commun** Cerâim-i âdiye. ‖ – **consommé** Cürm-i tâm. ‖ – **réfléchi ou prémédité** Taammüden cürüm. ‖ – **s de presse** Matbuat cerâimi. ‖ **Le corps du** – Cürmü teşkil eden şey, zât-ı cürüm, cism-i cürüm. ‖ **En flagrant** – Cürm-i meşhud: **Être pris en flagrant** – Cürm-i meşhud üzerinde derdest edilmek.

Délit [imz.] Taşın ters tarafı.

Déliter [ft.] Taşı ters vaz' etmek. ◆ Taşı tabaka tabaka yarmak. ◆ Yatakları boşaltmak. ‖ **Se** – (Taş hakkında) Tabakalara yarılmış olmak.

Délitescence [ims.] (t.) Bir şiş veya iltihabın birden bire kaybolması, gaybûbeti. ‖ (k.) Bir billurun hâvi olduğu suyu kaybetmesiyle yaralanması veya bir cismin su cezbederek toza tahavvül etmesi, tezehhür.

Délivrance [ims.] Kurtuluş, kurtarış, halâs, tahlis, necat. ◆ Teslim, tesellüm. ◆ İhlâ-yı sebil. ◆ Vaz'-ı haml. ‖ **Lieu de la** – Mahall-i teslim. ‖ – **de la chose vendue** Mebî'in teslimi. ‖ (t.) Kurtulma, tahallüs.

Délivre [imz.] (Kadınlarda) Son.

Délivrer [ft.] Kurtarmak, tahlis etmek. ◆ Teslim etmek. ◆ Doğurtmak. ◆ Vurmak, darp etmek, yapıştırmak. ‖ (hk.) Sebilini ihlâ, tahliye etmek.

Délivreur,se [i.] Halâskâr.

Délogement [imz.] İkametgâh ve mevkiden huruç ve ihraç, tebdil-i ikametgâh, tebdil-i mekân. ‖ (as.) Düşmanı püskürtme. ◆ Vefat. (Bu mânâ eskidir.)

Déloger [fl.] İkametgâh veya mevkiden çıkmak, göç etmek, nakletmek. ◆ Gitmek. ◆ Ölmek. = [ft.] İkametgâh ve mevkiden çıkarmak. ‖ (mec.) İzâle ve imha etmek. ‖ (as.) Düşmanı püskürtmek.

Déloqueté,e [s.] Üstü başı yırtık, parça parça.

Délot [imz.] (bhr.) Üzerinden halat geçirilir oluklu halka, çember.

Déloyal,e [s.] Namuskârâne hareket etmeyen, doğru olmayan, hilekâr. ◆ Halis ve sadık olmayan, vefasız. (cmz. *déloyaux*)

Déloyalement [h.] Vefasızlık ile, hilekârâne.

Déloyauté [ims.] Adem-i hulûs ve sadakat, vefasızlık, hıyanet.

Delphinaptère [imz.] (tt.) Adîmü'l-misbah yunus balığı nevi.

Delphine [ims.] (k.) Delfin.

Delphinidés yahut:

Delphiniens [imz. – cm.] (tt.) Yunus balığı fasîlesi.

Délphinorhynque [imz.] (tt.) Şimal denizlerinde bulunur yunus balığı nevinden büyük bir balık.

Delta [imz.] Mansabına yakın yerde çatallanan bir nehir şubelerinin teşkil ettikleri müsellesü'ş-şekl dil ki ekseriya denizin içine uzanmış bulunur, delta, dalya; – **du Nil** Nil'in dalyası. ◆ Müsellesü'ş-şekl şey. (Bu gibi deltalar alfabe-i Yunanînin bu şekilde olan dördüncü harfinin ismiyle müsemmâdır: Δ)

Déltoïde [s.] (tşr.) Δ harf-i Yunanîsinin şeklinde olan adalelere ıtlak olunur, dalya. = [imz.] Bu şekilde olan adaleler ki kolun muharrikidir, adale-i dalya. ‖ (tt.) Bir nevi gece pervanesi. (Bu hayvana *herminie* dahi denir.)

Déltoïdien,ne [s.] (tşr.) Dâlî.

Déluge [imz.] Tufan. ◆ Kesretli su tuğyanı, sel, yağmur. ◆ Kesret, vefret.

Déluré,e [s.] Açık gözlü, uyanık.

Délurer [ft.] Kabalığını, ahmaklığını, safdilliğini izâle etmek.

Délustrer [ft.] Cilâ ve perdahtı izâle etmek. ‖ (mec.) Parlaklığını mahvetmek. ‖ **Se** – Cilâ ve perdahtını kaybetmek.

Déluter [ft.] (k.) Ameliyat-ı kimyeviye icrası için kullanılan kapların üzerini örtmekte müsta'mel tıyn-ı hikmet denilen macunu kaldırmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Démaigrir [fl.] Bi'n-nisbe semirmek. = [ft.] Semirtmek. ◆ Bir taş veya ağaç parçasını inceltmek, yontmak.

Démaigrissement [imz.] Bir taş veya ağacın inceltilmesi, yontulması.

Démailler [ft.] Örülmüş bir şeyi sökmek. || (bhr.) Yelkenin ilave olunmuş parçasını çıkarmak.

Démailloter [ft.] Çocuğu kundaktan çıkarmak.

Demain [zz.] Yarın, ferdâ. = [imz.] Yarınki gün. || **Aujourd'hui pour** – Bu andan itibaren, nerede ise, birazdan, çok geçmeden.

Démanché [imz.] (ms.) Keman ve tanbura gibi saplı çalgılarda parmakların yukarıdan aşağıya kadar indirilmesiyle çıkarılan sadâ ve âhenk.

Démanché,e [s.] Tavır ve hareket ve kıyafeti garip, şapşal. ◆ Yolunda olmayan, bozuk.

Démanchement [imz.] Bir şeyin sapını çıkarmak. || (ms.) Saplı çalgılarda parmakların yukarıdan aşağıya indirilmesi ve bundan çıkan âhenk. ◆ Sazda el değiştirme, perdenin tebdili.

Démancher [ft.] Bir şeyin sapını çıkarmak, sapsız bırakmak. || (mec.) Dağıtmak, bozmak. = [fl.] (ms.) Saplı çalgılarda parmakları yukarıdan aşağıya kadar gezdirerek bir nağme-i mahsus çıkarmak. ◆ Sazda el değiştirmek. || **Se** – Sapından ayrılmak, sapsız kalmak. ◆ Sökülmek, dağılmak. ◆ Kendi kendisine zahmet, meşakkat vermek.

Demande [ims.] İsteme, talep. ◆ Matlub. ◆ Sorma, sual. ◆ Ismarlama, sipariş. ◆ Mesele, madde. || (isv.) Rağbet-i nâs, rağbet-i talep. || (hk.) İstid'â, arzuhal, talep, dava; **Former une** – İkame-i dava etmek. || – **introductive d'instance** Mebde-i dava istid'âsı, dava arzuhali. || – **principale** Dava-yı asliye. || – **incidente** Dava-yı hadise. || – **en nullité** Mefsûhiyet davası. || – **en garantie** Taahhüt ve kefalet davası. || **Faire la** – İnhâ etmek.

Demander [ft.] İstemek, talep etmek. ◆ Sormak, sual etmek. ◆ Beklemek. ◆ İstid'â, dava etmek. ◆ Muhtaç olmak, istemek. ◆ İnhâ, tavsiye etmek. || **Je ne demande pas mieux que** Herhâlde arzu ederim, niam-ı matlub. || **Demandant** Talebini hâvi: – **l'envoi d'une somme** Bir meblağ irsali talebini hâvi. || **Je vous demande mille pardons** Aff-ı âlînizi talep ve istirham ederim. || **Se** – [fv.] Mülâhaza etmek, kendi kendine sual etmek, anlayamamak. ◆ Birbirine sormak. || **On se demande** Suali vârid-i hatır olur.

Demanderesse [ims.] (hk.) Müddeiye. = [sms.] **Partie** – Müddeî tarafı.

Demandeur,se [i.] Çok ve her vakit isteyen, sâil, muacciz.

Demandeur [i.] (hk.) Müddeî. (Zıddı: *défendeur*; müddeâ-aleyh.)

Démangeaison [ims.] Kaşınma, hikke, gicişme. || (mec.) Heves, arzu.

Démanger [fl.] Kaşınmak, gicişmek. || **La langue lui démange** Sevilmeyi çok arzu ediyor, sevilmeden duramıyor.

Démantèlement [imz.] Bir şehrin surlarını veya kale ve istihkâmatını yıkma. ◆ Yıkılmış sur ve istihkâm.

Démanteler [ft.] Bir şehrin surunu veya kale ve istihkâmatını yıkmak. || (mec.) Kaldırmak, bitirmek, mahv ve harap etmek.

Démantibuler [ft.] Çeneyi kırmak. ◆ Bir makine vesâireyi kırıp paralamak, dağıtmak, işe yaramayacak bir hâle getirmek.

Démarcatif,ve [s.] Tefrik ve tayin-i hududa mensup ve müteallik olan.

Démarcation [ims.] Tefrik, tayin-i hudut, tahdid. || **Ligne de** – Hatt-ı hudut, serhat, hatt-ı fasl. || (mec.) İki şahıs veya heyetin hukuk-ı vezâifini ayıran şeyler.

Démarche [ims.] Yürüyüş, gidiş, reftar. ◆ Hareket, teşebbüs. ◆ Tebliğ, teşebbüs. ◆ Kademe. || – **hative** Teşebbüsat-ı müsta'cele. || – **s collectives** Tebligat, teşebbüsat-ı müştereke. || – **s officielles** Tebligat, teşebbüsat-ı resmiye. || – **identique** Tebligat, teşebbüsat-ı müttehide. || – **analogues** Tebligat, teşebbüsat-ı muttaride.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TÜRK AKADEMİ BİLİMLER
www.tuba.gov.tr

Démarier [ft.] Karı-kocayı ayırmak, boşatmak, fesh-i nikâh etmek.

Démarquer [ft.] Bir nişan ve alâmet ve işareti kaldırmak, bozmak. ◆ İsmini çizmek, kaldırmak. = [fl.] (Beygir hakkında) Sinni gösteren diş alâmetine mâlik olmamak, pek ihtiyar olmak.

Démarrage [imz.] (bhr.) Geminin palamar ve halatlarını mola ederek limandan çıkması.

Démarrer [ft.] Palamar ve halatları mola ederek gemiyi limandan çıkartmak. || (mec.) Ayırmak, fekk etmek, koparmak. = [fl.] Limandan çıkmak, mola etmek, ve (mec.) ayırmak.

Démasclage [imz.] Mantar meşesinin kışrını tathir ameliyatı.

Démasquer [ft.] Birinin yüzünden nikabı çıkarmak. ◆ Hail olan perde ve duvar vesâireyi kaldırmak. || (mec.) Sahte suver-i zahireyi kaldırıp bir şeyi olduğu gibi göstermek, ref'-i nikabla vech-i hakikati göstermek.

Démastiquer [ft.] İki şeyi rapteden macunu kaldırmak, kazımak. ◆ Macunla bitişik olan iki şeyi ayırmak, sökmek.

Démâtage [imz.] Gemi direklerinin indirilmesi veya kırılması.

Démâter [ft.] Geminin yelken direklerini indirmek, kırmak. ◆ Şaşırtmak. = [fl.] (Gemi hakkında) Yelken direkleri kırılmak.

Dématérialiser [ft.] Maddeden tefrik etmek. ◆ Maddiyûn mesleğinden kurtarmak.

Dème [imz.] Yunan-ı kadimin Attika eyaletinin münkasim bulunmuş olduğu nahiyelerin beheri.

Démêlage [imz.] Karışık bir şeyin çözülüp açılması, ale'l-husus yapağının tarakla açılıp didilmesi.

Démêlé [imz.] Nizâ, kavga, ihtilaf.

Démêlement [imz.] Karışık bir şeyin çözülmesi. ◆ Müşevveş bir mesele ve ihtilafın hall ve faslı. ◆ Netice, hâtime.

Démêler [ft.] Karışık bir şeyi çözüp ayırmak. || (mec.) Hall ve fasl etmek. ◆ Düzeltmek, yoluna koymak. ◆ Tefrik ve temyiz etmek. ◆ Anlamak, farkına varmak. ◆ Münâzaa ve ihtilaf etmek. ◆ İzah etmek. || – **quelqu'un** Birisinin tabiatını tanımak, niyyat ve maksadını anlamak.

Démêloir [imz.] Saçı ayırmaya mahsus iri dişli büyük tarak. ◆ Yapağı açmaya mahsus makine veyahut yapağı tarağı.

Démembrement [imz.] Taksim. ◆ Tefrik-i âzâ.

Démembrer [ft.] Bir cismin âzâsını koparıp ayırmak. || (mec.) Taksim etmek.

Déménagement [imz.] Göç, nakl-i hâne. ◆ Azîmet.

Déménager [ft.] Göç etmek, nakl-i hâne etmek. || – **son dîner** yahut sadece – kay etmek. = [fl.] Mevki değiştirmek. ◆ Ölmek. || (mec.) **Sa raison déménage** Sevildiğini bilmez, akıl ve fikri müşevveştir. || – **par la cheminée** Eşyalarını yakmak.

Déménageur [imz.] Göç, nakl-i hâne işlerinde müstahdem adam.

Démence [ims.] (t.) Bunaklık, ateh.

Démener (**se**) [fv.] Telaş etmek, telaşlı harekette bulunmak.

Dément,e [s.] (t.) Ma'tûh, bunak.

Démenti [imz.] Tekzip: – **éclatant** Tekzib-i alenî; – **formel** Katiyen tekzip. ◆ Yalana çıkma.

Démentir [ft.] Tekzip etmek. ◆ İnkâr etmek, tasdik etmemek. || (mec.) Bir hâlin hilâfında hareket etmek.

Démérite [imz.] Ta'yib ve mezemmeti bâis hâl ve hareket, hüsnüzan ve teveccühü kaybettirecek taksirat, adem-i istihkak.

Déméríter [fl.] Hüsnüzan ve teveccühü ve şöhret ve itibarı kaybettirecek bir kusurda veya nâ-sezâ bir harekette bulunmak, teveccühten düşmek.

Démesuré,e [s.] Mizan, mikyas ve ölçüden ziyade olan. || (mec.) Hadsiz, hesapsız, vâfir, itidalsiz, müfrit.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Démesurément [h.] Hadsiz ve hesapsız olarak, pek çok, ifratla.

Démettre [ft.] Kemiği yerinden oynatmak, çıkarmak. ◆ Birini memuriyetten azletmek. || (hk.) Reddine karar vermek. || **Se** – Yerinden oynamak. ◆ İstifa etmek, işten el çekmek.

Démeublement [imz.] Bir ev veya dairenin esas-ı beytiyeden tecridi.

Démeubler [ft.] Bir ev veya daireyi mefruşat vesâir esas-ı beytiyeden tecrid etmek, boşaltmak, tahliye etmek. || **Se** – Boşalmak. ◆ Dişlerini kaybetmek.

Demeurant [imz.] Baki, kalan kısım, bakiye. (Nâdirü'l-isti'maldir.) ◆ Mukim. || **Au** – Mamafih; ne ise.

Demeurant,e [s.] Mukim, sâkin, mütemekkin.

Demeure [ims.] İkametgâh, mesken. ◆ Müddet-i meks ve ikamet. ◆ Tehir, teehhür. ◆ Müsamaha, mürur-ı mühlet. || **Mettre en** – Bir vadenin hulûlünü ihtar etmek. ◆ Mecbur etmek. || – **mortelle** Dünya. || – **de l'âme** Beden-i insan. || **Faire sa** – İkamet etmek. || **Être en** – **envers quelqu'un** Birinin minnettarı bulunmak. || **Se mettre en** – **de** Nefsini bir şeye mecbur etmek. || **à** – Yerinde kaim ve sabit olarak, suret-i dâimede. || (mn.) Bir delil üzerinde ısrar.

Demeurer [fl.] Oturmak, sâkin ve mukim olmak. ◆ Durmak, kalmak, meks etmek. ◆ Gecikmek. || – **fidèle à ses engagements** Taahhüdatında sadık olmak. || – **convaincu d'une chose** Bir şeyi ilme'l-yakin bilmek. || – **sur son appétit** Pek doyuncaya kadar yememek. || – **sur le cœur, sur l'estomac** Midede oturmak. || – **sur la place** Ölmek, telef olmak. (İcabına göre *avoir* ve *être* fiil-i iânesiyle imtizac eder.)

Demi,e [s.] Yarım, yarı, buçuk, nısıf, nîm. || **En diable et** – İfrat ile, pek çok. || **à** – Yarı yarıya, nâkıs, nâ-tamam. || **à** – **mot** Kapalı kelimelerle. = [imz.] Bir adedin nısfı, nısıf. = [ims.] Yarım saat. (Mevsufundan evvel geldiği vakit daima müzekker gibi kullanılıp, mevsufundan sonra gelirse icabına göre müzekker ve müennes olur, lakin cem' sîgasında asla kullanılmaz): **Une demi-heure** Yarım saat; **Une heure et demie** Bir buçuk saat.

Demi-amplexicaule [s.] (tşr.) Nîm-muhît-i sâk.

Demi-aponévrotique [s.] (tşr.) Nısf-ı veter-i arîz.

Demi-aune [ims.] Yarım arşın, arşının nısfı. ◆ Kol. || **Tendre la** – Avuç açmak, dilenmek. (cm. des *demi-aunes*)

Demi-azigos Nîm-verîd-i ferd.

Demi-bain [imz.] Bele kadar girilerek olunan istihmam, nîm-abzen. ◆ Bele kadar istihmam için kullanılan banyo, tekne. (cm. des *demi-bains*).

Demi-barbare [s.] Nîm-vahşi, tamamıyla mütemeddin olmayan, yarı bedevi. (cm. des *demi-barbares*)

Demi-bau [imz.] (bhr.) Nısf-ı kemere, ekli kemere.

Demi-bec [imz.] (tt.) Bir nevi turna balığı.

Demi-brigade [ims.] Fransa'da evvelce alay mânâsıyla *régiment* yerine müsta'mel idi, yarım liva. (cm. des *demi-brigades*)

Demi-cercle [imz.] (he.) Nısf-ı daire. || **Faire un** – Dönmek, tebdil-i istikamet etmek. || **Attrapper quelqu'un au** – Birisine gayr-ı muntazar bir tefevvuk ızhar etmek. (cm. des *demi-cercles*)

Demi-circulaire [s.] (he.) Nısf-ı dairevî. (cm. *demi-circulaires*).

Demi-couronne [ims.] Üç franga karib kıymeti olan İngiliz sikkesi. (cm. des *demi-couronnes*)

Demi-croche [ims.] Musikide yarım durak işareti. (cm. des *demi-croches*)

Demi-cylindrique [s.] (r.) Nısf-ı üstüvânî. (cm. des *demi-cylindriques*)

Demi-deuil [imz.] Hıristiyanlarca matem müddetinin nısf-ı ahîri. ◆ Bu zaman zarfında giyilen yarı siyah ve yarı beyaz yahut mor ve koyu renkli matem elbisesi. (cm. des *demi-deuils*)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Demi-diamètre [imz.] (he.) Nısf-ı kutr. (*rayon* dahi denilir.) (cm. des *demi-diamètres*).

Demi-dieu [imz.] Yunan-ı kadim esâtir ve âdâtınca âlihe sırasına geçirilmiş kahramanlara ıtlak olunur, ki, hâşâ, yarı insan ve yarı ilah zu'm ve itibar olunurlardı. ◆ Dehası, ef'al-i hayriyesi, şöhret ve şanı ile fevkalâde temeyyüz etmiş adam. (cm. des *demi-dieux*)

Démieller [ft.] Balını çıkarmak.

Demi-épineux,se [s.] (nb.) Dikenleri seyrek olan, nîm-şevkî. (cm. *demi-épineux,ses*)

Demi-fin,e [i. – s.] Altın veya gümüş kaplama bakırdan ziynet mevaddına ve sırma vesâireye ıtlak olunur. ◆ Âdi yazıdan daha kalınca bir nevi yazı. || (tt.) Gagaları ne pek yassı ne de pek ince ve sivri olan tuyura ıtlak olunur, evsatü'l-minkar (cm. des *demi-fins,es*).

Demi-fleuron [imz.] (nb.) Züheyre-i nâkısa.

Demi-fleuronné,e yahut:

Demi-flosculeux,se [s.] (nb.) Züheyrat-ı nâkısası olan nebat, zât-ı züheyrat-ı nâkısa.

Demi-fortune [ims.] Bir beygirli, dört tekerlekli bir nevi araba. (cm. des *demi-fortunes*)

Demi-futale [ims.] Tohumdan yetişip eşcarı kırktan altmışa kadar olan ormana ıtlak olunur, nısf-ı gabe.

Demi-globe [imz.] Bir kürenin nısfı. ◆ Kadının göğsü.

Demi-gros [imz.] (tca.) Hem toptan hem perakende: **Vendre en** – Hem toptan hem perakende olarak satmak.

Demi-jour [imz.] Şafaktan evvelki gibi pek zayıf aydınlık, alacakaranlık. (cm. des *demi-jours*)

Demi-lune [ims.] (as.) Ay tabya. ◆ Bazı büyük binaların önünde ve bahçelerde yapılan daire veya nısf-ı daire şeklinde meydanlık. (cm. des *demi-lunes*)

Demi-mesure [ims.] Nâkıs ölçü ve kuvvetsiz şey. || (ms.) Bir nevi zayıf sadâ. (cm. des *demi-mesures*)

Demi-métal [imz.] Madene müşâbih olup ancak maâdinin kâffe-i hasâisini câmi olmayan cisim, nısf-ı madenî. (cm. des *demi-métaux*)

Demi-membraneux,se [s.] (tşr.) Nısf-ı gışâî: **Muscle** – Adale-i nısf-ı gışâiye.

Demi-monde [imz.] Avrupa'da kibar âlüftegân takımı.

Demi-mort,e [s.] Yarı ölmüş, ölü gibi. (cm. des *demi-morts,es*)

Demi-mot (à) [h.] Nâkıs bir ifade ile, bir işaretle. ◆ Kapalı kelimelerle.

Demi-orbiculaire [i. – s.] (tşr.) Nısf-ı müstedir.

Demi-palmé,e [s.] (tt.) Nîm-keffî, nısf-ı keffî: **Pieds** – **s** Ercâl-i nısf-ı keffiye.

Demi-pause [ims.] (ms.) Nîm-vakf, yarım durak ve buna mahsus işaret. (cm. des *demi-pauses*)

Demi-pension [ims.] Yalnız yemeği yiyip lakin yatmamak üzere şâkirt kabul eden nîm-dâhilî mektep. ◆ Bu şartla kabul olunmuş şâkirdanın verdikleri ücret. (cm. des *demi-pensions*)

Demi-pensionnaire [i.] Bir mektebin nîm-dâhilî şâkirdi. (cm. des *demi-pensionnaires*)

Demi-pétaloïde [s.] (nb.) Nısf-ı vüreyk-i tüveycî.

Demi-pont [imz.] (bhr.) Mezo-güverte.

Demi-portée [ims.] (as.) Nısf-ı menzil.

Demi-reliure [ims.] Yalnız arkası meşin, üzeri kâğıt yahut bez olmak üzere yapılan cilt.

Demi-rond [imz.] Saraç bıçağı, biçki.

Demi-savant [imz.] Az ilmi olan adam, âlim-i nâkıs. (cm. des *demi-savants*).

Demi-savoir [imz.] Nâkıs ve sathi ilim ve malumat.

Demi-solde [ims.] Askerî mütekaidlerine verilen nısf-ı maaş. (cm. des *demi-soldes*)

Demi-soupir [imz.] (ms.) Yarım nefes alacak kadar durak ve bunun işaret-i mahsusası (cm. des *demi-soupirs*)

Démis,e [s.] Çıkmış. ◆ Memuriyetten ma'zul, munfasıl.

Démission [ims.] İstifa. ◆ İstifanâme. || **Donner sa** – İstifa etmek. || **Retirer sa** – İstifasını geri almak. || (hk.) – **de biens** Nefy-i mülk.

Démissionnaire [i. – s.] İstifa eden, istifanâmesini vermiş olan memur, müstafi.

Demi-tasse [ims.] Küçük kahve fincanı ve onun istîab ettiği miktar. (cm. des *demi-tasses*)

Demi-teinte [ims.] Resmin ne gölgede ne aydınlık bulunan kısmı. ◆ Sünbülî hava rengi. (cm. des *demi-teintes*)

Demi-tendineux,se [i. – s.] (tşr.) Nısf-ı veterî: **Muscle** – Adale-i nısf-ı veteriye.

Demi-terme [imz.] Nısf-ı kira. ◆ Nısf-ı kira vakti. ◆ Müddet-i hamlin nısfı.

Demi-tierce [s.] (t.) Nısf-ı hummâ-yı gıbb.

Demi-ton [imz.] (ms.) Nısf-ı sadâ. (cm. des *demi-tons*)

Demi-tour [imz.] (as.) Yarım sağ hareketi. (cm. des *demi-tours*). || – **à droite** Sağdan geri. || – **à gauche** Soldan geri.

Demi-varangue [ims.] (bhr.) Yarım döşek.

Demi-varlope [ims.] Kısa ağaç rendesi, varlop.

Demi-vertu [ims.] Avrupalılarca müteehhil olmadığı hâlde bir erkek ile yaşayarak onun ismini taşıyan kadın.

Démobiliser [ft.] Tahşid edilmiş asâkiri dağıtmak.

Démoder [ft.] Bir şeyi modalıktan çıkarmak, modasını iptal etmek. || **Se** – Modası geçmek, eskimek.

Démodex [imz.] (hyv.) Ağaç kurdu, demodeks.

Démogérontes [imz. – cm.] İhtiyar meclisi âzâsı.

Démogérontie [ims.] İhtiyar meclisi.

Démographie [ims.] Milel-i muhtelife istatistiki.

Demoiselle [ims.] Kibar kızlarına ve hürmet için ale'l-ıtlak kızlara ve evlenmemiş nisâya ıtlak olunur, hanım kız. ◆ Dört kanatlı bir böcek, kız böceği, yusufçuk. ◆ Leylek cinsinden bir nevi Afrika kuşu. ◆ Kaldırımcı tokmağı, şahmerdan. ◆ Geline sağdıçlık eden genç kız. ◆ Şişe. ◆ Eldivenin parmaklarını açmak için kullanılan alet, eldiven maşası. || – **du Pont-Neuf** Âlüfte. || – **d'honneur** Kraliçe ve imparatoriçelerin maiyetinde müstahdem kibar kızı.

Démolir [ft.] Yıkmak, hedm etmek, bozmak. ◆ İzâle eylemek. ◆ Yere sermek.

Démolisseur [imz.] Yıkan, hedm eden adam (hususiyle yıkıp kerestelerini satmak için eski ebniye satın alan adama denilir), enkazcı.

Démolition [ims.] Yıkma, hedm. ◆ Yıkılan binanın enkazı.

Démon [imz.] Dev, cin, ifrit, şeytan. || (mec.) Fena adam. ◆ Yaramaz çocuk. || **Faire le** – Gürültü patırtı etmek. || **Faire le petit** – Muannidâne bir mukavemette bulunmak.

Démonétisation [ims.] Meskûkât ve kaimelerin kıymet-i itibariyelerinin ref' ve tenzili, meskûkâttan addetmeme. || (mec.) Kıymet ve haysiyet ve itibardan düşme. || – **des papiers monnaies** Kavâim-i nakdiyenin ilgası.

Démonétiser [ft.] Meskûkât ve kaimelerin kıymet-i itibariyesini ref' ve tenzil etmek, meskûkâttan addetmemek. || (mec.) İtibar ve haysiyetini ihlal ve izâle etmek.

Démoniaque [i. – s.] Güya cinler tarafından zapt olunmuş adam. ◆ Şeytan, kurnaz.

Démonicole [s.] (hâşâ) Şeytana tapan.

Démoniste [s.] Şeytanın vücuduna inanan.

Démonographe veya **Démonologue** [imz.] Cinler ve devlere müteallik kitap yazan muharrir, mebhas-i şeyâtin muharriri.

Démonographie veya **Démonologie** [ims.] Cinlere ve devlere dair bahis ve telif, mebhas-i şeyâtin.

Démonolâtrie [ims.] (hâşâ) Cin ve ifritlere ibadet, dev-perestlik.

Démonomane [i.] Manya-yı şeytanî hastalığına müptelâ olan.

Démonomanie [ims.] Manya-yı şeytanî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Démonstrateur [imz.] Ameliyat-ı fenniye muallimi. ◆ İspat eden zât.

Démonstratif,ve [s.] İzhar ve beyan ve isabete mensup ve müteallik, mübin, ispatlı. ◆ Gösterişli, nümâyişli. || **Méthode** – **ve** Usul-i ispat. || (bey.) Medh ve zemme müteallik. || **Adjectif** – Sıfat-ı işaret, sıfat-ı işâriye.

Démonstration [ims.] İspat, beyan. ◆ Nümayiş, gösteriş. ◆ Delil, bürhan. ◆ Talim ve tedris. || – **navale** Nümayiş-i bahrî. || – **d'un théorème** Bir davanın ispatı.

Démonstrativement [h.] Delil ve ispatla, müberhen olarak. ◆ Nümayişkârâne.

Démontage [imz.] Hayvandan indirme. ◆ Bir makine ve emsalini dağıtma, bozma, sökme. ◆ Hall ve fasletme. || (mec.) Şaşırtma.

Démonter [ft.] Birini hayvandan indirmek, hayvandan aşağı atmak. ◆ Bir sefine süvarisini, kaptanını memuriyetten azletmek. ◆ Makine ve emsali bir cism-i mürekkebi dağıtıp sökmek. || (mec.) Şaşırtmak. ◆ Hiddetlendirmek. || – **un oiseau** Kuşun bir kanadını kırmak. || **Se** – Sökülmek, parça parça ayrılmak. ◆ Bozulmak, dağılmak.

Démontrable [s.] İspat olunabilen.

Démontrer [ft.] İspat etmek. ◆ Göstermek, izhar etmek, delâlet etmek. ◆ İrâe ve ispat tarikiyle tedris eylemek. || **Il n'est pas besoin de** – Muhtac-ı izah değildir. **L'expérience démontre** Bittecrübe sabittir ki.

Démoralisant,e [s.] ve:

Démoralisateur,trice [i. – s.] Ahlakı bozan, fesad-ı ahlakı mûcip. ◆ Yeis ve fütur getiren.

Démoralisation [ims.] Ahlakın bozulması, fesad-ı ahlak. ◆ Muharebede askerin gözü yılıp yeis ve fütura ve intizamsız bir hâle düşmesi. ◆ Tahdiş, tağlit.

Démoraliser [ft.] Ahlakı bozmak, fesad-ı ahlakı mûcip olmak. ◆ Yeis ve fütura ve intizamsız bir hâle düşürmek, cesaretini kırmak.

Démordre [ft.] Isırılmakta olan bir şeyi ağızdan bırakmak. (Az kullanılır.) || (mec.) Vazgeçmek.

Démotique [s.] Avama mensup ve müteallik, âmmî: **Langue** – Lisan-ı avam. || **Écriture** – Hatt-ı Raşi. = [imz.] Hatt-ı Raşi.

Démoucheter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Talime mahsus olan ucu düğmeli meç kılıcının düğmesini çıkarıp ucunu sivriltmek.

Démoulage [imz.] Kalıptan çıkarma.

Démouler [ft.] Kalıptan çıkarmak.

Démouvoir [ft.] (Yalnız masdarı müsta'meldir.) Birini davadan vazgeçmeye mecbur etmek, caydırmak.

Démunir [ft.] Erzak ve mühimmattan tecrit etmek. ◆ Soymak. || **Se** – Bir şeyi elden çıkarmak.

Démurer [ft.] Duvarla seddolunmuş bir kapı ve pencere vesâireyi açmak.

Démuseler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Isırmamak ve yememek için hayvanların başına geçirilen tasma veya yuları çıkarmak. || (mec.) Mutlaku'l-inan bırakmak.

Dénaire [s.] On adedine mensup olan, uşârî, aşerî.

Dénantir [ft.] Rehini istirdad etmek, rehinsiz bırakmak. || **Se** – Rehin ve teminatı elden çıkarmak, terk etmek.

Dénationaliser [ft.] Birine ahlak ve âdât ve ahvâl-i milliyesini kaybettirmek, tebdil-i millet ettirmek. ◆ Tebdil-i tâbiiyet ettirmek. || – **une marchandise** Gümrükte eşya ve emtianın mahrecini yanlış haber vermek.

Dénatter [ft.] Örülmüş bir şeyi bozmak, örgüyü sökmek.

Dénaturalisation [ft.] Iskat-ı tâbiiyet, tâbiiyetten mahrum etme. ◆ Tebdil-i tâbiiyet.

Dénaturaliser [ft.] Birini tâbiiyetten ıskat ve mahrum etmek.

Dénaturation [ims.] Bir şeyin hâlet-i asliye ve tabiiyesini değiştirmesi, tağyir ve ifsat. ◆ İcab-ı tabiata mugayeret.

Dénaturé,e [s.] Hâlet-i asliye ve tabiiyesinden çıkmış. ◆ Ahvâl ve hissiyat-ı tabiiyeye mugayir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dénaturer [ft.] Evsaf ve tabâyi'ini tağyir etmek. ◆ Bir şeyin hâl-i tabiisini değiştirmek, tebdil ve tağyir etmek, başka bir kalıba ifrağ etmek, başka renk ve surette göstermek. ◆ İhlal etmek, bozmak. || (ma.) – une créance Bir deyn veya matlubun cihetini tahvil etmek.

Denchik [imz.] (*dain*) Rusya'da hizmetçi asker.

Dendrite [ims.] (*dain*) (mad.) Bazı taşların içinde veya satıhlarında bulunan nebat şekil ve eseri, hacer-i şecerî.

Dendritique [s.] (*dain*) (mad.) Hacer-i şecerîye mensup ve müteallik.

Dendrobates [imz. – cm.] (hyv.) Amerika'nın karakurbağa fasîlesi.

Dendrobions [imz.] (nb.) Bir nevi sarmaşık ki tezyinat için hânelerde saksı ile tavanlara ta'lik olunur.

Dendroites [ims. – cm.] (*dain*) (tt.) Ağaç dalı şeklinde olan müstehâsat, müstehâsat-ı şeceriye.

Dendrolithe [ims.] (*dain*) (tt.) Tahaccür etmiş ağaç, şecer-i müstahcer, şecer-i müstehas.

Dendrologie [ims.] (*dain*) Mebhas-i eşcar.

Dendromètre [imz.] (*dain*) Mikyas-ı eşcar.

Dendrophage [s.] (hyv.) Âkilü'ş-şecer fasîlesine mensup olan hayvan, ağaç yiyen hayvanat kısmı.

Dendrophide [imz.] (hyv.) Afrika'nın ağaç üzerinde yaşayan karayılanı nevi.

Dénégateur [imz.] (hk.) İnkâr eden, münkir.

Dénégation [imz.] Red ve inkâr (Hususiyle huzur-ı mahkemedeki inkâr). || – d'écriture İnkâr-ı hat ve hâtem. || Opposer une – Tekzip etmek.

Dénéral [imz.] Sikkezenlerin ölçü makamında kullandıkları taş, ana kalıbı.

Dengue [ims.] (Arabîden me'huz – t.) Ebu'r-rikâb, dang hastalığı.

Déni [imz.] Bir borcun inkârı. || – de justice İhkak-ı haktan imtina. || – de renvoi Mercine adem-i havale. || – d'aliments İtâ-yı nafakadan imtina.

Déniaisé,e [i. – s.] Gözü açık ve hilekâr adam, müteyakkız.

Déniaisement [imz.] Gözünü açtırma, ikaz. ◆ Göz açıklığı, hilekârlık.

Déniaiser [ft.] Gözünü açtırmak, birinin sadedilliğini gidermek, ikaz etmek. || Se – Gözü açılmak, sadedillikten kurtulmak, müteyakkız olmak.

Dénicher [ft.] Yuvadan çıkarmak, yuvadan almak. || (mec.) Bir şakînin ve emsalinin tahassungâhını bulmak. = [fl.] Yuvayı terk etmek. ◆ Tebdil-i mahal ve ikamet eylemek.

Dénicheur,se [imz.] Kuş yavrularını yuvalarından çıkaran çocuk veya adam. || (mec.) Bir hırsızı ve emsalini bulmakta mahir adam, bulup çıkaran adam. || Un – de fauvette Zengin bir kadın yakalayan fakir delikanlı.

Dénier [ft.] İnkâr etmek. ◆ Diriğ etmek. ◆ Nehy etmek.

Denier [imz.] Eski Romalıların bir nevi sikkesi, dinar. ◆ Fransa'nın eski bir nevi küçük sikkesi, akçe, pul. ◆ Meblağ, para. ◆ Faiz. = [cm.] Les – s publics Vâridat-ı devlet, emval-i emîriye. || – de Saint-Pierre Katoliklerin Papa hazinesine ettikleri iâne. || – à Dieu Kira ile tutulacak bir ev sahibine veya alınacak hizmetçiye verilen pey. || Au – dix, vingt Onda bir, yirmide bir faiz. || – de fin Gümüş ayarı. || Intérêts fort – Fahiş faiz.

Dénigrant,e [s.] Fassal, zemmam.

Dénigrement [imz.] Fasl ve mezemmet, gıybet.

Dénigrer [ft.] Fasl ve mezemmet etmek, dile düşürmek, gıybet etmek. ◆ Kıymet ve ehemmiyetini tenzil etmek.

Dénigreur [imz.] Fassal, zemmam.

Dénombrement [imz.] Ta'dad, sayma, tahrir, muâyene. ◆ Kayd-ı müfredat. || – de la population Tahrir-i nüfus. || – de terres Tahrir-i emlâk.

Dénombrer [ft.] Saymak, ta'dad etmek. ◆ Tahrir-i nüfus veya kayd-ı müfredat etmek.

Dénominateur [imz.] (r.) Bir adedin kaça münkasim olduğunu gösteren rakam, mahreç,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mahrec-i kesir. || – commun Mahrec-i müşterek. || Réduire au même – Tevhid-i mahreç etmek, mahreçlerini müsâvi kılmak.

Dénominatif,ve [s.] Tesmiyeye mensup ve müteallik olan.

Dénomination [ims.] Tesmiye; On comprend sous cette – Bu nâm verilir. || (as.) Nasp: – de capitaine Yüzbaşının resmen nasbı.

Dénommé,e [s.] İsme muharrer, müsemmâ. ◆ Merkum, mümâ-ileyh. ◆ Sâlifü'l-beyân, sâlifü'z-zikr. || Titre à personne – e Bir şahs-ı mahsusun ismine muharrer senet.

Dénommer [ft.] Tesmiye etmek. ◆ Muhakemeye müteallik evrakta bir adamın ismini zikir ve tasrih etmek.

Dénoncer [ft.] Bildirmek, ilan etmek. ◆ Delâlet ve işaret etmek. ◆ İhbar etmek. ◆ Mefsûhiyetini ilan etmek. || – un traité Bir muâhedenin inkızâsını, mefsûhiyetini ilan ve ihbar etmek.

Dénonciateur,trice [i.] Muhbir.

Dénonciation [ims.] İhbar. ◆ İş'ar. ◆ Bildirme, ilâm, ilan. || Acte de – İhbarnâme. || – d'un traité de commerce Bir ticaret ahitnâmesinin ilan-ı mefsûhiyeti.

Dénotation [ims.] Bir şeyin işaretle kayıt ve tahriri.

Dénoter [ft.] İşaretle kaydetmek, işaret koymak. ◆ Delâlet etmek.

Dénouement yahut Dénoûment [imz.] Hall, fasl. ◆ Netice, akıbet. ◆ Bir facianın sonu, neticesi.

Dénouer [ft.] Çözmek. ◆ Çevik, tetik etmek. ◆ Bozmak. ◆ Hall ü fasl etmek. ◆ Neticeye erdirmek, intac etmek. || – la langue Söyletmek.

Dénoûment [imz.] (mr. Dénoûment)

Denrée [ims.] Erzak, zahâir, me'kûlat. ◆ Emtia, eşya-yı ticariye. || – s coloniales Alelâde müstemlekâtta yetişen kahve, biber, çay, şeker ve emsali mahsulat, zahâir-i müstemlekâtiye.

Dense [ims.] Sık, kesif.

Densimètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı kesâfet.

Densité [ims.] Sıklık, kesâfet. || (ht.) Ecsamın sıkletiyle hacimleri arasındaki münasebet, sıklet-i izâfiye.

Dent [ims.] Diş, sin, dendan. ◆ Tarak ve testere gibi şeylerin dişlerine dahi ıtlak olunur. || – s de lait ou de première dentition Çocukların süt dişleri. || – s de sagesse Yirmi ile otuz yaşları arasında çıkan kenar dişleri. || – s molairs Azı dişleri, adras. || – s incisives ou cunéiformes Ön dişleri, esnan-ı katıa, senâya. || – s canines Köpek dişleri. || – s machelières Arka dişleri, tâhine. || Faire ses – s (Çocuklar hakkında) Diş çıkarmak. || Prendre le mors aux – s Hayvan gemi azıya almak. || Grincer des – s Dişlerini gıcırdatmak, gayet şiddetli bir hiddet alâimi izhar etmek. || (mec.) Mal de – Şiddetli aşk. || (nb.) – de chien Alp lâlesi denilen çiçek. || (mec.) Coup de – Fasl, gıybet. || Être sur les – s Ziyadesiyle yorgun olmak. || Déchirer à belles – s Aleyhte söz söylemek. || Avoir une – contre quelqu'un Birine darılmak. || – s barrées Müteşa'ibü'l-cezr esnan, kökleri dallı budaklı gibi yayık olan dişler. || – s claviformes Debbûsiyü'ş-şekl esnan. || – s claviformes intermaxilliaires Esnan-ı debbûsiyü'ş-şekl beyne'l-fekkeyn. || – de Narval Som. || – de lion Yabani hindibâ (buna *pissenlit* dahi tesmiye olunur) || Ne pas desserrer les – s Şakk-ı şefe etmemek, harf-i vâhit söylememek. || Rester sur les – s Mahrum olmak. || Prendre la lune avec les – s Tenemmî-i mahal etmek. || Avoir les – longues Pek acıkmış olmak, müddet-i medîde bir şey yemeksizin durmak. || Malgré les – s des Rağmen. || Fausses – s, – s artificielles Yapma, suni, takma dişler. || Mal aux – s Diş ağrısı.

Dentaire [s.] Dişlere mensup ve müteallik, sinnî: Maladie – Diş hastalığı.

Dentaire [ims.] Fasîle-i haşîşiyeden kökleri dişe müşâbih bir nevi nebat.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Dental,e [ims. – s.] Dişle telaffuz olunan harflere ıtlak olunur, harf-i sinnî (d, t harfleri gibi). = [ims. – cm.] Huruf-ı sinniye.

Dent-de-loup [ims.] Bir nevi kurabiye. ◆ Fayton körüğünü durdurmaya mahsus çivi. ◆ Kâğıdı parlatmaya mahsus kemikten alet, mühre. (cm. des *dent-de-loup*).

Denté,e [s.] Dişli, müsennen, zû-esnan.

Dentée [ims.] Diş yarası, ısırma eseri.

Dentelaire [ims.] (nb.) Çiterg-i[189] Hindî, sirkele, şîtarac. = [cm.] Fasîle-i şîtaraciye.

Dentelé,e [s.] Diş diş, müsennen.

Denteler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Diş diş kesmek.

Dentelle [ims.] Tentene, dantela. ‖ (tba.) Sahife etrafına, kitap başlarına ziynet makamında kullanılan çiçek. ‖ – **de mer** Deniz dantelası denilen ve süngere benzeyen taş.

Dentellerie [ims.] Tentene imali ve ticareti.

Dentellière [ims.] Tentene yapan kadın, dantelacı.

Dentelure [ims.] Diş şeklinde tezyinat-ı mimariye. ‖ (tt.) Süneyne.

Dentex [imz.] Bir nevi istavrit azmanı, sinarit, dişli balık.

Denticule [ims.] Dişceğiz, süneyne. = [cm.] Küçük diş şeklinde tezyinat-ı mimariye.

Denticulé,e [s.] (nb.) Pek küçük dişli, zü's-süneynat.

Dentier [imz.] Bir sıra yapma diş, saffü'l-esnan, esnan-ı masnûa.

Dentiforme [s.] Diş şeklinde, sinniyü'ş-şekl.

Dentifrice [imz. – s.] Dişleri temizleyip beyazlatmaya mahsus toz, su vesâire.

Dentirostres [imz. – cm.] (tt.) Gagaları dişli olan tuyur envâı, fasîle-i zevâtü'l-minkarü'l-müsennen.

Dentiste [imz.] Dişçi, diş tabibi.

Dentition [ims.] Diş çıkarma, diş sürmesi, dişlerin bitmesi, tesennün.

Denture [ims.] Diş dizisi, sırası, saffü'l-esnan.

Dénudation [ims.] (crh.) Etlerin dökülmesi veya çekilmesiyle diş kemiklerinin meydana çıkması, ta'riye.

Dénudées [ims. – cm.] (nb.) Çiçekleri ke'ssiz olan nebatat envâı, fasîle-i ma'dûmetü'l-ke's.

Dénuder [ft.] Ağacın kabuğunu veya kemiğin etlerini çıkarmak, soymak, ta'riye etmek. ‖ – **un homme** Birinin esvabını soymak, çıkarmak. ‖ – **un animal** Bir hayvanın derisini yüzmek. ‖ – **un arbre** Bir ağacın kabuğunu soymak.

Dénué,e [s.] Münselib, ârî, mahrum. ◆ Fakir, muhtaç. ‖ – **de fondement** Bî-asl ve esas, hilye-i hakikatten ârî.

Dénuement yahut **Dénûment** [imz.] Mahrumiyet, fikdan, yokluk, eksiklik.

Dénuer [ft.] Mahrum bırakmak, ta'riye, tecrit etmek. ◆ İstinkâf etmek.

Dénûment [imz.] (mr. Dénuement)

Déontologie [ims.] İlm-i vezâifü'l-beşer. ◆ Vezâif-i beşere müteallik kitap.

Dépailler [ft.] Samanını çıkarmak, samandan tecrit etmek.

Dépaissance [imz.] Otlatma, ra'y etme. ◆ Otlak, mera.

Dépallissage [imz.] Çitin içine geçmiş ağaç dallarının oradan çıkarılması. ◆ Ağaçların ispalyadan çözülerek serbest bırakılması.

Dépallisser [ft.] Çitin içine geçmiş ağaç dallarını oradan kurtarmak. ◆ Ağaçları ispalyadan çözerek serbest bırakmak.

Dépaqueter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Bohça veya paketi açmak.

Déparager [ft.] Küfüvvü olmayan birine tezvic etmek.

Dépareillé,e [s.] Emsalsiz, bî-nazîr, yektâ. ◆ Eşini kaybetmiş.

189 Orijinal metinde bu kelime بوچترك şeklinde yazılmış ancak doğrusu چترك olmalıdır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dépareiller [ft.] Çift ve birbirine müşâbih şeyleri ayırmak; çift bir şeyin yahut birbirine benzeyen birçok şeylerin birini alıp yerine bir şey koymamak, yahut örneği olmayan birini koymak. ◆ Birbirine merbut olan şeyleri ayırmak.

Déparer [ft.] Ziyneti kaldırmak veya azaltmak. ◆ Hüsn ve letafetine halel getirmek.

Déparier [ft.] Çift olan iki şeyi veya iki hayvanı ayırmak, çifti bozmak.

Déparler [fl.] Sözü kesmek, susmak. (Yalnız menfi cümlelerde ve beyne'l-avam müsta'meldir.)

Déparquer [ft.] Koyunları ağıldan, mandıradan çıkarmak.

Départ [imz.] Azîmet, hareket. || **Point de** – Mebde-i hareket, nokta-i azîmet. || (k.) Bazı madenlerin ecsam-ı sâire-i madeniyeden tefriki için icra olunan ameliyat, tefrik bi'l-kimya.

Départager [ft.] (*nager* gibi tasrif olunur) Bir müzakere ve kararı tesâvî-i ârâdan kurtarmak için rey vermek. || **Se** – Tesâvî-i ârâ vâki olmak.

Département [imz.] İdare-i devletin münkasim bulunduğu devâir ve nezâretlerin beheri. ◆ Eyalet, vilayet. || **Chef lieu de** – Merkez vilayet. || **Les – s officiels** Devâir-i resmiye. || **– de la justice** Daire-i adliye. || **– ministériel** Nezâret. || **– de la gendarmerie** Jandarma dairesi. || **– de l'état major général** Erkân-ı harbiye-i umumiye dairesi. = [cm.] Taşralar, vilâyat.

Départemental,e [s.] Vilayetlere mensup ve müteallik. ◆ Taşralı. (cm. *départementaux*)

Départie [ims.] Azîmet, hareket. (İsti'mali metruk hükmündedir.)

Départir [ft.] Tevzi' ve taksim etmek. ◆ Bahş, itâ etmek. || (mec.) Kurtarmak. || **Se** – Vazgeçmek, udul, rücû etmek.

Dépassement [imz.] Öteye geçme, tecavüz. ◆ İfrat, fazla.

Dépasser [ft.] Ötesine geçmek, tecavüz etmek, ileri gitmek. ◆ Diğerlerini geçmek. ◆ Sıradan ileri çıkmak. ◆ Şaşırtmak, bâis-i hayret olmak. || **– la mesure** Haddi tecavüz etmek. ◆ İfrat etmek.

Dépatrouiller [ft.] Ayıltmak, humarı, sarhoşluğu izâle etmek.

Dépavage [imz.] Kaldırımın sökülmesi.

Dépaver [ft.] Kaldırımı sökmek.

Dépaysé,e [i. – s.] Yerini kaybetmiş, memleketinden çıkmış, muhacir, meskensiz. ◆ Etvar ve âdâtını şaşırmış, şaşkın.

Dépaysement [ims.] Birinin yerinden ve memleketinden çıkarılması. ◆ Şaşkınlık, şaşırma.

Dépayser [ft.] Birini yerinden ve memleketinden çıkarmak, yer değiştirtmek. ◆ Bir adamı bulunduğu, alıştığı muhitten çıkarmak. ◆ Şaşırtmak. || **– de** Bir âdetten vazgeçirmek.

Dépècement [imz.] Paralama, parçalama.

Dépecer [ft.] Paralamak, parçalamak. ◆ Kemâl-i dikkatle ve nekayis-cûyâne tetkik ve tahlil eylemek.

Dépeceur [imz.] Paralayıp kerestelerini almak için eski gemiler satın alan adam, gemi enkazcısı.

Dépêche [ims.] Mesâlih-i umumiye ve umur-ı siyasiyeye dair tahrirat. ◆ İlan, ihtar, tebliğ. || **– télégraphique** Telgrafnâme. || **– collective** Müttehidü'l-meal tahrirat. = [cm.] Muhaberat-ı ticariye.

Dépêche [ims.] Sürat. (Gayr-ı müsta'meldir.) || **à la** – Serîan, çabuk.

Dépêche compagnon (à) [h.] Çabuk ve dikkatsizlikle.

Dépêcher [ft.] Serîan yollamak. ◆ Çabuk yapmak, çırpıştırmak. ◆ Tebliğ etmek. ◆ İhtar, ilan etmek. ◆ İcra etmek. ◆ Hitam vermek. ◆ Baştan savmak. || **Se** – Acele etmek. || **dépêchez-vous** Çabuk olun, isti'cal edin.

Dépeindre [ft.] (*peindre* gibi tasrif olunur) Tarif, tavsif, tasvir etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dépenaillé,e [s.] Yırtık elbiseli, palaspuş. ◆ Mütegayyir, bozuk.

Dépenaillement [imz.] Yırtık elbiselilik, palaspuş olma, yamalı kıyafet. ◆ Bozuk ve mütegayyir olma.

Dépendamment [h.] Bi't-tab'iye, tâbi olarak. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Dépendance [ims.] Tâbiiyet, merbûtiyet, emir altında bulunma. = [cm.] Mensubat, mülhakat, müştemilat. || – **du verbe** Müteallikat-ı fiil.

Dépendant,e [s.] Tâbi, merbut, mülhak. ◆ Menut, vâbeste, muallak, mütevakkıf olan.

Dépendre [ft.] Asılı bir şeyi indirmek, askıdan indirmek.

Dépendre [fl.] Tâbi, merbut, mülhak olmak, birinin emri altında bulunmak. ◆ Vâbeste, menut, bağlı olmak. ◆ Neşet etmek, münbais olmak. || **Il dépend de vous de…** Falan şey sizin elinizdedir, yed-i iktidarınızdadır.

Dépens [imz. – cm.] Masraf, harç, sarfiyat, mebâliğ-i masrufe. ◆ Zarar ve ziyan. || (hk.) Masârif-i muhakeme. || – **compensés** Tarafeyne nısfiyet üzere hükmolunan masârif-i muhakeme. || **Aux de** – Filanın masârifiyle, filan şeyin ilga veya tenkisiyle, ve (mec.) filan şeyin zarar ve ziyanına olarak. || **Rire aux – de quelqu'un** Biriyle istihzâ etmek, maytaba almak.

Dépense [ims.] Sarf, masraf, masârif. ◆ Telef, istihlâk. ◆ İsti'mal. ◆ Kiler. ◆ Vekilharç yahut kilercinin oturduğu mahal. || **Faire de la** – Çok para sarfetmek. || – **s voluptuaires** Müzeyyenat, tezyinat masârifi. || (hk.) – **annuelle du mineur** Sagîrin nafaka-i seneviyesi.

Dépenser [ft.] Sarf etmek, harcetmek. ◆ İhlâk etmek. || **Autant dépense chiche que large** Nekes ile cömerdin harcı birdir.

Dépensier,ère [i. – s.] Çok sarf eden, müsrif. ◆ Vekilharç, kilerci.

Déperdition [ims.] Zıyâ, ifnâ, eksilme, tenâkus. ◆ Zayıflama. || (k. – t.) – **de substance** İzmihlâl-i cevher.

Dépérir [fl.] Zayıflamak, bozulmak, solmak. ◆ Haraba yüz tutmak. ◆ Noksan bulmak. ◆ İnhitata uğramak.

Dépérissement [imz.] Zayıflama, bozulma, vücuttan düşme. ◆ İnhitat. ◆ Sarf, istihlâk. || **Sujet de** – Müstaid-i fena, telef ve istihlâke istidadı olan. || (hk.) – **des preuves** Esbab-ı sübûtiyenin zâil olması. || (t.) Sekam.

Dépersuader [ft.] Bir adamı kanmış olduğu fikirden çevirmek.

Dépêtrer [ft.] Ayak bağını çözmek, birinin ayaklarını bentten kurtarmak. || (mec.) Tahlis etmek, müşkilattan kurtarmak. || **Se** – Müşkil bir hâl ve işten kurtulmak.

Dépeuplement [imz.] Bir memleket ahalisinin azalması, tenâkus-ı nüfus, tedennî-i nüfus; ıssızlık. || – **des forêts** Ormanlarda itlaf-ı vuhuş || – **d'un étang** Bir gölün balıklarını mahv ve telef etme.

Dépeupler [ft.] Bir memleketin ahalisini azaltmak, tenkis-i nüfus etmek. ◆ Bir gölün balıklarını veya bir ormanın av hayvanlarını kırıp bitirmek, itlaf etmek.

Déphlogistique [s.] (k.) Gayr-ı iltihabî.

Déphlogistiqué,e [s.] (k.) Gayr-ı muhammaz; **Corps** – **s** Ecsam-ı gayr-ı muhammaza. (El-yevm bu tabirin yerine "*Oxydes*: humuzat" tabiri daha ziyade kullanılır); **Air** – Müvellidü'l-humûza. (El-yevm *Oxygène* denir.)

Dépièçement [imz.] Paralanma, paralama, parça parça etme.

Dépiécer [ft.] Paralamak, parça parça etmek.

Dépilatif,ve [s.] (t.) Kılları döken, veya kılların dökülmesine mensup ve müteallik olan, müntif, tentifî.

Dépilation [ims.] (t.) Kıl dökme, ıskat-ı şa'r, tentif.

Dépilatoire [imz. – s.] (t.) Kılları dökmek için tertip olunmuş ilaca ıtlak olunur, muskıt-ı şa'r, müntif.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dépiler [ft.] Kılları dökmek. ◆ Saçı düşürmek, dökmek.

Dépingler [ft.] Toplu iğnelerini çıkarmak.

Dépiquage ve **Dépicage** yahut **Dépiquaison** [imz.] Harman dövme.

Dépiquer [ft.] Harman dövmek.

Dépiquer [ft.] Bir kumaşın nakışlarını bozmak. ‖ (mec.) İnfial ve sû-i tesiri def etmek (Az kullanılır.)

Dépister [ft.] Şikârın izini bulmak, izi takip etmek. ◆ İzini kaybettirmek. ‖ (mec.) Gizli, saklanmış bir hırsızı ve emsalini keşfedip meydana çıkarmak. ◆ İzi kaybettirmek.

Dépit [imz.] İnkisar, infial, küsme. ‖ **En – de** Hilâfına, aksine, inadına, rağmen. ‖ **Avec –** Maa'l-kerâhe.

Dépiter [ft.] Gücendirmek, küstürmek. ‖ **Se –** Gücenmek, küsmek, münkesir olmak.

Déplacé,e [s.] Nâbemahal, münasebetsiz.

Déplacement [imz.] Yer değiştirme, yer değiştirtme, tebdil-i mekân. ◆ Azîmet. ◆ Memurînin icra-yı azil ve naspları. ‖ **Frais de –** Harcırah. ‖ (t.) Tahvil, intikal. ‖ (bhr.) Mâimahreç. ‖ **– des bornes** Hudut nişanlarının yerini değiştirme.

Déplacer [ft.] Yer değiştirmek, tebdil-i mekân etmek. ◆ Bir şeyi yerinden kaldırmak. ◆ Mansıbından azletmek. ‖ **– des marchandises** Başka yerde daha pahalı satmak üzere emtiayı nakletmek.

Déplaire [fl.] (*plaire* gibi tasrif olunur) Beğenilmemek, hoşa gitmemek, nâ-makul, gayr-ı mergup olmak, güce gitmek. ◆ Bâis-i teessüf olmak, keder vermek, infiali mûcip olmak. ‖ **N'en déplaise à** Hatırı kalmasın. ‖ **Se –** Sıkılmak, bir şeyden hoşlanmamak, hazzetmemek.

Déplaisamment [h.] Beğenilmeyecek ve güce gidecek bir suretle, münfailâne.

Déplaisance [ims.] Hazzetmeyiş, adem-i mahzûziyet.

Déplaisant,e [s.] Hoşa gitmeyen, hazzolunmayan, nâ-makul, gayr-ı mergup.

Déplaisir [imz.] Memnuniyetsizlik. ◆ Hüzün ve keder, can sıkıntısı.

Déplancher [ft.] Tahtalarını sökmek.

De plano [h.] (*dé-pla*) (Latinceden me'huz) Bilâ-müşkilat, bi's-sühûle. ‖ (hk.) Doğrudan doğruya, re'sen.

Déplantage [i.] ve:

Déplantation [ims.] Eşcar ve nebatatın veya fidelerin bir yerden çıkarılıp diğer bir yere dikilmesi, tebdil-i gars.

Déplanter [ft.] Eşcar ve nebatı veya fideleri bir yerden çıkarıp diğer bir yere dikmek, tebdil-i gars etmek. ◆ Ağaçlarını, çiçeklerini sökmek, çıkarmak.

Déplantoir [imz.] Eşcar veya fidelerin mahall-i âhara gars edilmek üzere yerlerinden çıkarılmasında, sökülmesinde müsta'mel ağaç kama veya kürek, kök beli.

Déplâtrer [ft.] Sıvayı düşürmek, çıkarmak. ‖ (mec.) Meydan-ı aleniyete çıkarmak. (Az kullanılır.)

Déplétif,ve [s.] (t.) Vücuttan mâyiatın tedricen tenkisine yarayan ilaç, muhallî.

Déplétion [ims.] (t.) Vücudun mâyiatın tedricen tenkisi hakkında tedbir-i tıbbi, muhall.

Déplier [ft.] Katlanmış bir şeyi açmak, yapmak. ‖ (mec.) Bir sözü açmak (Nâdir kullanılır.)

Déplissage [imz.] Katlanmaktan hâsıl olan buruşukları açma, düzlenme.

Déplisser [ft.] Katlanmaktan hâsıl olan buruşukları açmak, düzeltmek.

Déploiement [imz.] ve:

Déploîment [imz.] Yayma, yayılma, inbisat. ‖ (as.) **– de colonne** Kol nizamından saff-ı harp nizamına açılma. ‖ (mec.) İbraz, izhar, irâe.

Déplombage [imz.] Emtia-i ticariye denkleri veya vagonlar üzerine gümrükten konulan kurşunlu mührün fekki.

Déplomber [ft.] Emtia-i ticariye denkleri veya vagonlar üzerine gümrükten konulan kurşunlu mührü fekk etmek.

Déplorable [s.] Bâis-i teessüf, şâyan-ı merhamet, acınacak hâlde olan.

Déplorablement [h.] Acınacak hâlde, bâis-i teessüf veya şâyan-ı merhamet olacak surette.

Déplorer [ft.] Acımak, teessüf etmek. ◆ Fena hâlde görmek, beğenmemek.

Déployé,e [s.] Yayılmış, münbasit. ‖ **Rire à gorge** – **e** Kahkaha ile gülmek.

Déployer [ft.] Açmak, yaymak, sermek. ◆ İbraz, izhar etmek. ‖ – **les jambes** Koşmak, kaçmak.

Déplumer [ft.] Kuşun tüylerini yolmak. ‖ (mec.) Hile ile birinin akçesini almak, soymak, dolandırmak.

Dépocher [ft.] Cebinden yahut keseden çıkarmak.

Dépoétiser [ft.] Şâirâne hâlini ref' ve izâle etmek.

Dépolarisation [ims.] (ht.) Adem-i istiktab.

Dépoli [imz.] Cilâsızlık, perdahsızlık.

Dépolir [ft.] Cilâ ve perdahı gidermek, zımpara kâğıdıyla donuklatmak.

Dépolissage [imz.] Cilâ ve perdahın giderilmesi, zımpara kâğıdıyla donuklatma.

Déponent [smz.] (sr.) Latin lisanında lafzen meçhul ve mânen mâlum olan ef'ale ıtlak olunur.

Dépopularisation [ims.] İştihar ve marufiyetin, teveccüh ve muhabbetin zıyâı.

Dépopulariser [ft.] İştihar ve marufiyetten ve itibar ve teveccühten düşürmek.

Dépopulation [ims.] Bir memleketin ahalisiz kalması veya ahalisi azalmakta olması. ◆ Tenâkus-ı nüfus.

Déport [imz.] (hk.) Mahkeme âzâsından birinin bir davaya karışmak istememesi. ◆ Bir hakem veya mümeyyizin esbab-ı meşrûaya mebnî imtinâı. ‖ – **d'arbitre ou d'expert** Hakem veyahut mümeyyizin istifası. ‖ (Borsada) Oyuncunun kiraladığı esham için verdiği ücret, depor. ‖ **Sans** – İfâte-i vakit etmeksizin, derhal.

Déportation [ims.] Memleketin haricine, diyar-ı baîde nefy ve tergib, iclâ. ◆ İnzivagâh. ‖ – **dans une enceinte fortifiée** Kalebentlik cezası.

Déporté [imz.] Menfî.

Déportements [imz. – cm.] Sû-i hareket, sû-i ahlak.

Déporter [ft.] Memleketin haricine, diyar-ı baîde nefy ve iclâ etmek, nefy etmek. ‖ **Se** – Bir mahkemenin hükmüne rıza vermemek, itiraz etmek. ◆ Fâriğ olmak. ‖ **Se** – **de la poursuite d'un procès** Bir davayı takipten fâriğ olmak.

Déposant,e [i. – s.] (hk.) Huzur-ı mahkemede şahâdet eden, ifade veren adam, şahit. ◆ Bir idare sandığına akçe bırakan adam, mûdi.

Déposé,e [s.] (hk.) Mevdû, emaneten bırakılmış, tevdî, idâ olunmuş, depozito edilmiş.

Dépose [ims.] Bir şeyin sökülüp çıkarılması.

Déposer [ft.] Yere bırakmak, koymak. ◆ Üstündeki bir şeyi çıkarmak. ◆ Bırakmak, istifa etmek. ◆ Rehin bırakmak, terhin etmek, emanet bırakmak, tevdî, idâ etmek. ◆ Durulmak, teressüb etmek. ‖ (mec.) Azletmek, çıkarmak. ‖ – **son bilan** İflas etmek. ‖ – **les armes** Terk-i silah etmek. = [fl.] Edâ-yı şahâdet etmek. ◆ Bir delil ve alâmet teşkil eylemek. ◆ Kazâ-yı hâcet etmek. (Pek âmiyâne.)

Déposition [ims.] Azil. ◆ Bu azli mübeyyin tahrirat veya tezkere. ◆ Huzur-ı mahkemede olunan şahâdet, edâ-yı şahâdet, şahidin ifadesi. ‖ – **écrite** İfade-i mazbuta. ‖ – **s des témoins** Şuhûdun ifâdatı. ‖ **Recevoir une** – İfadeyi zaptetmek. ‖ **Se couper dans sa** – İfadede, edâ-yı şahâdette tenakuz etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Déposséder [ft.] Tasarruftan mahrum etmek, mutasarrıf olduğu bir malı elinden almak. ◆ Mahrum etmek.

Dépossession [ims.] Bir mala tasarruftan mahrum bırakılmak.

Déposter [ft.] (as.) Düşmanı mevkiinden ihraç etmek.

Dépôt [imz.] Emanet, vedîa, depozito. ◆ Bırakma, koyma, vaz'. ◆ Emanet bırakma, tevdî. ◆ Tortu, posa, çöküntü, rüsub. ◆ Mahzen, mağaza, ambar, depo, debboy. ‖ (as.) Ordugâhta meydan-ı harbe çıkmayan askerin ikametine mahsus mahal. ‖ (t.) Şiş, cerahat terâkümü, verem, çıban. ‖ (hk.) – **volontaire** İcap ve kabul ile idâ, idâ-yı ihtiyarî. ‖ – **nécessaire** İdâ-yı ıztırârî. ‖ – **judiciaire** Mahkemenin emriyle depozito, idâ-yı kazâî. ‖ **Abuser d'un** – Emanete hıyanet etmek. ‖ **Mandat de** – Muvakkat tevkif müzekkeresi. ‖ – **de police** Tevkifhâne. ‖ – **de poudre** Baruthâne. ‖ – **s de la douane** Gümrük ambarları. ‖ – **des archives** Evrak mahzeni, hazîne-i evrak. ‖ – **de mendicité** Dilenci ve serseri tevkifhânesi. ‖ (as.) **Compagnie de** – Debboy bölüğü. ‖ – **de remonte** Remont tavîlesi. ‖ (arz.) – **s des cavarnes** Rüsubat-ı kühûf. ‖ – **s calcaires** Rüsubat-ı kilsiye.

Dépotage [imz.] ve:

Dépotement [imz.] Kap değiştirme. ◆ Saksıdan çıkarma.

Dépoter [ft.] Bir mâyii bir kaptan diğer bir kaba dökmek. ◆ Bir nebatı bir saksıdan diğer bir saksıya nakletmek.

Dépotoir [imz.] Süprüntü dökülmesine mahsus hendek.

Dépoudrer [ft.] Tozunu çıkarmak, silkmek. ◆ Pudrasını çıkarmak.

Dépouille [ims.] Yılanların ve bazı böceklerin soyulan derisi, kabı, yılan gömleği, hirşâ'. ◆ Takım elbise. ◆ Hayvanın çıkarılmış derisi. ◆ Ölen adamın bıraktığı şeyler, tereke, metrûkât. ‖ – **mortelle** Cenaze. = [cm.] Ganâyim.

Dépouillement [imz.] Soyma, soyulma, taarrî. ◆ Deri yüzme. ‖ (mec.) Ferâgat. ◆ Emval ve emlâkini kaybeden adamın hâli. ‖ – **des votes** Ta'dad-ı ârâ. ‖ – **d'un compte** Fezleke-i hesap, tetkik-i hesap, icmal, hülâsa.

Dépouiller [ft.] Hayvanın derisini çıkarmak, yüzmek, soymak. ◆ Bir hesabı tetkik edip hülâsa ve icmalini çıkarmak. ◆ Tetkik etmek. ◆ Mahrum bırakmak, tecrit etmek. ◆ Terk etmek. ◆ Nehb ve garet etmek. ◆ Mahsulatı toplamak. ◆ Ârâyı ta'dad eylemek.

Dépourvoir [ft.] (*pourvoir* gibi tasrif olunur) Havâyic-i zaruriyeden mahrum ve tedarik-siz bırakmak.

Dépourvu,e [s.] Mahrum, bî-behre, tedariksiz. ‖ **Au** – Ansızın, bağteten, hazırlıksız.

Dépravant,e [s.] Değiştiren, bozan, ifsat eden.

Dépravateur,trice [i. – s.] Bozan, dokunan, ifsat eden.

Dépravation [ims.] Bozulma, tagayyür, ifsat. ‖ (hk.) – **des mœurs** Âdât ve ahlakın ifsadı.

Dépravé,e [s.] Bozulmuş, mütegayyir, fâsid.

Dépraver [ft.] Bozmak, dokunmak, ifsat etmek.

Déprécatif,ve [s.] Dua suretinde olan.

Déprécation [ims.] Yalvarma, tazarru. ‖ (ed.) Duayı mutazammın kelâm, terecci.

Dépréciateur,trice [i. – s.] Tenzil-i kadir ve kıymet veya tedennî-i revac eden.

Dépréciation [ims.] Tenzil-i kadir ve kıymet, tedennî-i revac. ◆ Kadir ve kıymetin tenzili. ‖ – **du prix** Tedennî-i fiyat.

Déprécier [ft.] Bir şeyin veya bir adamın kadirini tenzil etmek, kadir ve kıymetten düşürmek. ◆ Kıymetten aşağı takdir ve tahmin etmek.

Déprédateur,trice [i.] Yağmacı, yağmager, ziyankâr.

Déprédatif,ve [s.] Yağmaya ve ziyankârlığa mensup ve müteallik olan.

Déprédation [ims.] Yağma, ziyankârlık, garet. ◆ Sirkat, ihtilâs.

TÜRK DİL KURUMU TÜRK TARİH KURUMU TÜRK DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMLARI AKADEMİSİ
TÜRKEŞ AKADEMİ ÖĞRENCİLİĞİ
www.tuba.gov.tr

Dépréder [ft.] Hasar îrasıyla beraber yağma etmek. ◆ Sirkat, ihtilâs etmek.

Déprendre [ft.] (*prendre* gibi tasrif olunur) (yapışmış bir şeyi) Ayırmak, hall etmek. ◆ Kavga edenleri ayırmak. ‖ (mec.) Bir şeye muhabbeti bitirmek, bundan ayırmak.

Dépréoccuper [ft.] Zihnen meşgul olan bir adamı bu meşguliyetten kurtarmak.

Dépresser [ft.] Makineden çıkarmak. ◆ Kumaşların makinede aldıkları cilâyı gidermek.

Dépressif,ve [s.] Tazyik eden, tazyikkârâne.

Dépressimètre yahut:

Dépressiomètre [imz.] (hy.) Mikyas-ı zâviye-i ufkiye.

Dépression [ims.] (k.) Tazyik ile basılma, inme, hafz. ‖ (crh.) Çukurlanma, teka'ur. ‖ (hy.) Ufk-ı mer'î ile ufk-ı hakiki beynindeki zâviye-i inhitat. ‖ – **de l'horizon** İnhitat-ı ufuk. ‖ (mec.) Tahakkur, tezellül. ◆ Takbih, tezlil.

Dépressoir [imz.] (tşr.) İndirici, muhaffiz.

Déprier [ft.] (*prier* gibi tasrif olunur) Daveti geri almak.

Déprimé,e [s.] Basık, alçak, inmiş, ezilmiş. ‖ (t.) **Pouls** – Hâl-i tabiisinden aşağı vuran nabız, nabz-ı hâbıt. ‖ (nb.) Musattah.

Déprimer [ft.] Basmak, ezmek, alçaltmak. ‖ (zra.) Baharın ilk çiğ ve donlarından yanmış olan çayırdaki otların ucunu mevâşîye yedirmek. ‖ (mec.) Tahkir ve tezlil etmek.

Dépriser [ft.] Kıymet ve itibarını kesretmek. ◆ Ehemmiyet vermemek.

Déprisonner [ft.] Mahbesten çıkarmak.

De profundis [imz.] (*dé-profondiss*) (Latince tabir) Ölüler için okunan dua. ◆ Musibet. ‖ **Gai comme un** – Pek mükedder.

Déprohiber [ft.] Memnûiyeti ref' etmek.

Déprohibition [ims.] Ref'-i memnûiyet.

Dépromettre [ft.] Vaatten nükûl etmek.

Déprovincialiser [ft.] Taşralı hâlini izâle etmek.

Dépuceler [ft.] İzâle-i bikr etmek. ‖

Dépuceleur [imz.] İzâle-i bikr eden. – **de nourrice** Atıp tutan, yapmadığı şeyleri yapmış gibi gözüküp tefâhur eden adam.

Dépulpeur [imz.] Nebatat köklerini kırmaya, yarmaya, ufaltmaya mahsus makine.

Depuis [hc.] -den, -dan beri: – **le Rhin jusqu'à l'Océan** Ren nehrinden Bahr-i Muhit'e kadar; – **la création** Hilkatten beri; – **un temps immémorial** Öteden beri, minelkadim; – **le premier jusqu'au dernier** Evvelinden âhirine kadar. (Bu edat bir şahıs ismine veya zamâir-i şahsiyeden birine lâhık olur ise muahharan, sonra mânâsını ifade eder. **Il est venu – moi** Benden sonra geldi.) ‖ – **peu** Biraz evvel. = [zm.] O vakitten beri ki: – **Je ne l'ai pas vu** – O vakitten beri kendisini görmedim. ‖ – **que** O vakitten beri ki: – **que je vous connais** Sizi tanıdığımdan beri, sizi tanıyalı.

Dépuratif,ve [imz. – s.] (t.) Kanı vesâir ahlâtı tasfiye ve ıslah eden, musaffî, muslih. ◆ Sızdıran, tasfiye eden.

Dépuration [ims.] (t.) Kanın vesâir ahlâtın tasfiye ve ıslahı. ◆ Sızdırma, tasfiye.

Dépuratoire [s.] (t.) Kan vesâir ahlâtın tasfiyesine yarayan (ilaç vesâire), musaffî, muslih; **Maladies** – **s** Emraz-ı musliha.

Dépurer [ft.] Temizlemek, tasfiye etmek.

Députation [ims.] Murahhaslar tayin ve irsali. ◆ Murahhaslık. ◆ Murahhaslar heyeti, heyet-i mebuse, heyet-i murahhasa.

Député [imz.] Murahhas. ◆ Bir meclis-i müntahab âzâsının beheri.

Députer [ft.] Murahhas tayin ve irsal etmek.

Déqualifier [ft.] Evsaf ve unvanından mahrum etmek.

Déquiller [ft.] Bacağını, ayağını kırmak.

Déracinable [s.] (Nebat ve eşcar hakkında) Kökünden sökülebilen, çıkarılabilen, kabil-i kal' ve istîsal.

Déracinement [imz.] Bir nebatı kökünden sökme, kal', istîsal. ◆ Çıkarma.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Déraciner [ft.] Bir nebatı kökünden çıkarmak, sökmek. ◆ Çıkarmak. ◆ Uzaklaştırmak. || (mec.) İmha ve izâle etmek.

Déradelphe [imz.] (tşr.) Baş ve boyunları bitişik olan iki beden, mültesiku'l-unkayn. (acâibât-ı hilkatten)

Déradelphie [ims.] (tşr.) İki bedenin baş ve boyunlarından iltisakı, iltisaku'l-unkayn. (acâibattan)

Déradelphien,ne [s.] (tşr.) Bedeni iki ve boynu bir olan acîbe-i hilkat, mültesiku'l-unkayn (acâibattan).

Dérader [fl.] (bhr.) Limanı terk etmek. ◆ Şiddetli bir rüzgâr yahut akıntı ile liman ve mirsattan uzağa sevk edilmek.

Dérager [fl.] Hiddeti geçmek.

Déraidir yahut **Déroidir** [ft.] Bir şeyin dikliğini ve donukluğunu izâle etmek.

Déraillement [imz.] (Demir yolu katarı ve emsali hakkında) Yoldan çıkma.

Dérailler [fl.] (Şimendifer katarı ve emsali hakkında) Yoldan çıkmak. || (mec.) Doğru yoldan udul etmek.

Déraison [imz.] Akılsızlık, kec-endîşlik, belâhet.

Déraisonable [s.] Akla mugayir, nâ-makul. ◆ Mugayir-i akıl, nâ-makul şeyler yapan. ◆ Nâ-hak, bâtıl.

Déraisonnablement [h.] Akla mugayir olarak, nâ-makul bir suretle. ◆ Nâ-hak yere.

Déraisonnement [imz.] Nâ-makul sözler îradı. ◆ Mugayir-i akıl ve mantık muhakemede bulunma.

Déraisonner [fl.] Nâ-makul sözler söylemek.

Déralinguer [fl.] Zedelemek, berelemek, bir şeye zarar vermek. = [fl.] Ölmek.

Déramer [ft.] (İpek kozaları hakkında) Daldan almak.

Dérangement [ims.] İntizamsızlık, perişanlık. ◆ Rahatsızlık, taciz.

Déranger [ft.] Nizam ve intizamı bozmak. ◆ Bozmak. ◆ Yerinden çıkarmak. ◆ Rahatsız etmek, taciz etmek. ◆ İshal vermek. || (mec.) Baştan çıkarmak.

Déraper [fl.] (bhr.) Gemi demiri dibi kavramamak, demiri fonda edememek.

Déraser [ft.] Seviyesini, irtifaını indirmek, alçaltmak.

Dératé,e [s.] Dalağı çıkarılmış, dalaksız. || (mec.) **Courir comme un** – Pek çok koşmak.

Dérater [ft.] Birinin dalağını çıkarmak.

Dérayer [ft.] (zra.) Saban ile tarlada hendek açmak.

Dérayure [imz.] (zra.) İki tarla arasında açılan hendek, sürülmüş tarla kenarına açılan hendek.

Derby [imz.] (*deur-bè* dahi okunur) İngiltere'de üç yaşındaki hayvanlara mahsus olarak icra olunan büyük at yarışı. (Müessisinin ismi ile müsemmâdır.) ◆ Yaya koşuları esnasında ayağa giyilen ökçesiz potin. ◆ Dört tekerlekli hafif araba. || – **français** Fransa'da Şantilli'de[190] icra olunan at yarışı.

Derechef [h.] Yeniden, baştan, tekrar.

Déréglé,e [s.] Nizamsız, gayr-ı muntazam. ◆ Sefih, hovarda.

Déréglement [imz.] İntizamsızlık. ◆ Hovardalık.

Déréglément [h.] İntizamsızlıkla. ◆ Hovardaca.

Dérégler [ft.] Nizam ve intizamını bozmak. || (mec.) Baştan çıkarmak.

Dérencéphale [imz. – s.] (tşr.) Zü'l-unk-ı müdemmağ. (acâibattan)

Dérider [ft.] Bir boşluğu gidermek. ◆ Yüz ekşiliğini def etmek, güldürmek. || **Se** – Açılmak, gülmek, sevinmek.

Dérision [ims.] İstihzâ.

Dérisoire [s.] İstihzâlı, istihzâ-âmiz.

Dérisoirement [h.] İstihzâ tarikiyle, müstehziyâne.

Dérivatif,ve [s.] (t.) Bir iltihabı bedenin tehlikeli bir mahallinden defedip diğer bir mahalle nakletmeye yarayan (edviye vesâire) musrif. || (sr.) İştikakî: **Formes – ves** Sıyag-ı iştikakiye.

190 fr.: *Chantilly*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dérivation [ims.] Akan bir mâyiin mecrasından sapması ve dönmesi, tahvil-i mecra. || (mec.) Diğer bir membadan çıkan şey. || (t.) İltihabın bedenin tehlikeli bir mahallinden defiyle diğer bir mahalle nakli, insiraf. || (sr.) İştikak. || (as.) – **du projectile** İnhiraf-ı mermi.

Dérive [ims.] (bhr.) Geminin rüzgârdan veya akıntıdan dolayı tahvil-i seyir etmesi, düşmesi, kıçın kıçın gitmesi.

Dérivé,e [s.] Müştak: **Verbes – s** Ef'al-i müştakka.

Dérivé [imz.] Kelime-i müştakka. = [cm.] Müştakkat. || (k.) Müştakkat: – **s maliques** Müştakkat-ı tuffâhiye.

Dériver [fl.] (bhr.) Sahilden uzaklaşmak. ◆ Cereyanı tahvil edilmek. ◆ Rüzgâr veya akıntı sebebiyle gemi yoldan çıkmak, kıçın kıçın gitmek. || (mec.) Neşet etmek. || (sr.) Müştak olmak. || (as.) Mermi inhiraf etmek.

Dériver [ft.] Çekmek, getirmek. || (t.) Bir iltihabı tehlikeli bir yerden diğer bir mahalle nakil ve sarf etmek. || (sr.) Bir kelimeden diğer bir kelime çıkarmak, iştikak ettirmek.

Dérivoir [imz.] Saatçi mili.

Dérivomètre [imz.] (bhr.) Geminin düşme zaviyesini ölçmeye mahsus alet, mikyas-ı inhiraf-ı sefine.

Derkos [imz.] Terkos kasabası.

Derle [imz.] (mad.) Çini toprağı.

Dermalaxie [ims.] (t.) Rehavet-i cilt.

Dermangioleucite [ims.] (t.) İltihab-ı ev'iye-i lenfâviye-i cildiye.

Dermanysse [imz.] (hyv.) Kızıl örümcek ki kuş kanı emer.

Dermaptères [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı zü'l-cenah-ı mücelled fırkası.

Dermatalgie [ims.] (t.) Elem-i cilt.

Dermataneurie [ims.] (t.) Teşennüc-i cilt.

Dermathémie [ims.] (t.) Terâküm-i dem fi'l-cilt.

Dermatite [ims.] (t.) İltihab-ı cilt.

Dermatochélys [imz.] (hyv.) Kendisi gayet büyük ve üstü gayet ince bir nevi deniz kaplumbağası. (Bu hayvana *Tortue lyre* dahi ıtlak olunur.)

Dermatodynie [ims.] (t.) Rîh-i cilt, resye-i cildiye.

Dermatographie [ims.] (tşr.) Tavsif-i ahvâl-i cilt.

Dermatoïde [s.] (tşr.) Cildî.

Dermatologie [ims.] (t.) İlm-i emraz-ı cildiye.

Dermatarragie [ims.] (t.) Nezf-i cilt.

Dermatarrhie [ims.] (t.) Tasallub-ı cilt.

Dermatose [ims.] (t.) İllet-i cildiye.

Dermatotomie [ims.] (tşr.) Haz'-ı cilt.

Derme [imz.] (tşr.) İç deri, edme.

Dermelcie [ims.] (t.) Takarruh-ı cilt.

Dermémie [ims.] (t.) Terâküm-i dem fi'l-cilt.

Dermeste [imz.] (hyv.) Güğe, güve (elbise ve kürke ârız olur).

Dermique [s.] (tşr.) İç deriye mensup ve müteallik, edmî.

Dermite [ims.] (t.) İltihab-ı edme.

Dermocarcinie [ims.] (t.) Seretân-ı cilt.

Dermocyme [imz.] (tşr.) Cenin-i mütedâhil.

Dermologie [imz.] (mr. Dermatologie)

Dernier,ère [s.] Son, sonki, âhir, ahîr. ◆ Geçen: **l'année – ère** Geçen sene. (Şurasına dikkat etmelidir ki bu kelime geçen, sâbık mânâsını müfid olduğu zaman mevsufundan sonra îrad olunur. Mevsuftan mukaddem gelir ise mutlaka son, sonki mânâsını ifade eder: **la – année** Son sene.) ◆ En aşağı, en alçak, en âdi, en fena. || (hk.) **En – ressort** Derece-i ahîrede. || **– maladie** Maraz-ı mevt. || **En – lieu** Son defa.

Dernièrement [zz.] Geçende, geçenlerde, bu yakında, ahîren.

Dernier-né [imz.] Bir ailenin en küçük erkek evlâdı.

Dérobé,e [s.] Gizli, mestur, mahfî. ◆ Mesruk. ◆ Derisi veya kabuğu soyulmuş. || (zra.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Cultures – es Mezrûat-ı sayfiye. || à la – Gizlice, hafiyen.

Dérober [ft.] Çalmak, sirkat etmek, aşırmak, hafiyen almak. ◆ İntihal etmek. ◆ Kurtarmak, savuşturmak. ◆ Gizlemek, saklamak. ◆ Derisini veya kabuğunu soymak. || – un baiser Ansızın bir bûse almak. || Se – Sevişmek, sarılmak, gözden kaybolmak. ◆ Kuvveti kaybetmek, dayanamaz olmak.

Dérochage [imz.] Altın ve gümüş ve bakırın tasfiyesi, tîzabla (kezzapla) temizlenmesi ameliyatı.

Dérocher [ft.] Altın ve gümüş ve bakırı tasfiye etmek.

Dérodyme [imz.] (tşr.) Zâtü'l-fikareyn (acâibattan).

Dérogation [ims.] Ahkâm-ı kanuna veya şürut ve mukaveleye muhalefet, nesih. || – tacite İlga-yı zımnî. || – expresse İlga-yı sarih.

Dérogatoire [s.] Ahkâm-ı kanuna veya şart ve mukaveleye muhalif olan, nâsih, neshi mutazammın. || Clause – Vasiyetten rücû edildiğine dair olan şerh.

Dérogeance [ims.] Mertebe ve şereften sukut ve mahrumiyeti mûcip hâl ve hareket. ◆ İras-ı halel.

Dérogeant,e [s.] Ahkâm-ı kanuna veya şart ve mukaveleye muhalif olan, nâsih.

Déroger [fl.] Ahkâm-ı kanuna veya şart ve mukaveleye muhalif olmak, neshetmek. ◆ Mertebe ve şereften mahrumiyeti bâis olacak bir hâl ve harekette bulunmak. ◆ Bir şeye muhalif olarak hareket etmek. ◆ İtibar ve haysiyeti paymal etmek || – aux traités Muâhedat hilâfına hareket etmek. || – aux dispositions d'une loi Bir kanun ahkâmına mugayir olarak hareket etmek.

Déroidir [ft.] (mr. Déraidir)

Dérougir [ft.] Kırmızılığı gidermek. = [fl.] Kızarmaktan kurtulmak, kırmızılık zâil olmak.

Dérouillement [imz.] Pasın temizlenmesi.

Dérouiller [ft.] Pasını temizlemek. || (mec.) Nezaket kesbettirmek, terbiye etmek.

Déroulement [imz.] Devşirilmiş veya sarılmış bir şeyin, bir tomarın açılması.

Dérouler [ft.] Devşirilmiş veya sarılmış bir şeyi, bir tomarı açmak, yaymak. ◆ (Şairâne) Arzetmek, yaymak, sermek. || (mec.) Bast ve hikâye etmek: Il déroula devant nous le tableau de ses chagrins Levha-i ekdarını bize bast ve hikâye eyledi. || Se – Yayılmak, açılmak. || (mec.) Arz-ı endam etmek: Un tableau magnifique se déroula à nos yeux Pîş-i enzarımızda bir levha-i latife açıldı, bir levha-i mükemmele enzarımızda arz-ı endam-ı letafet etti.

Déroute [ims.] Askerin münhezimen firarı. Bozgunluk, inhizam, hezimet. || (mec.) Perişanlık, şaşırma.

Dérouter [ft.] Birini yolundan çevirmek, yolunu kaybettirmek, şaşırtmak.

Derrière [hc.] Gerisinde, gerisine, arkasında, arkasına. ◆ Ardında, ardına, arkası sıra. = [zm.] Geride, geriye, arkada, arkaya. || Sens devant – Tersine, önü arkada ve arkası önde olarak. = [imz.] Geri taraf, arka taraf, gerisi. ◆ Bedenin alt tarafı, kıç. = [imz. – cm.] Bir şehrin en uzak, en tenha tarafları. ◆ Dümdar fırkası. || Porte de – Art kapı.

Derviche [imz.] yahut:

Dervis [imz.] (s okunur) (Fârisîden me'huz) Derviş.

Des [hf.] Cem'-i müzekker ve müennes isimlerin muzâfun-ileyhlerine lâhık olup De les kelimelerinden mürekkeptir. Bazen mef'ûlün-anh alâmeti dahi olur: Les maximes – philosophes Emsal ve akvâl-i hükemâ. || Birkaç, birtakım, bazı mânâlarını mutazammın cem' için harf-i tenkir dahi olur: – hommes Bazı adamlar, birtakım adamlar, birkaç adam.

Dès [hc.] -den, -den beri, -den itibaren: – sa source Menbâdan itibaren; – son enfance Çocukluğundan beri; – demain Yarından itibaren. || – lors O vakitten beri. ◆ Bu hâlde. || – que O andaki: – qu'il sera ici Buraya geldiği anda, gelir gelmez. ◆ Ma-

demki: – que vous le voulez Mademki istiyorsunuz. || – avant -den evvel.

Dés [ims.] (mr. Dé)

Désabonnement [imz.] Aboneliğin hitam bulması. ◆ Abone olmaktan vazgeçiş.

Désabonner [ft.] Aboneliğe hitam vermek. || Se – Abone olmaktan vazgeçmek.

Désabusement [imz.] Sehiv ve hatanın tefhimi, aldanmaktan tahlis, dalâletten ikaz, irşat.

Désabuser [ft.] Sehiv ve hatadan kurtarmak, aldanmasına mani olmak, irşat etmek.

Désacclimater [ft.] İklimini değiştirmek, iklime mahsus itiyadatını tebdil eylemek.

Désaccointance [ims.] Bir sebeple kat'-ı münasebet ve ülfet. || (mec.) Münasebette bulunmama, uzak olma.

Désaccord [imz.] Adem-i itilâf, adem-i vifak, nifak, adem-i imtizac. ◆ Düzensizlik, âhenksizlik.

Désaccorder [ft.] İtilâf ve vifakı bozmak. ◆ Düzen ve âhengi bozmak.

Désaccoupler [ft.] Çift olan şeyleri ayırmak.

Désaccoutumance [ims.] Terk-i âdet etme.

Désaccoutumer [ft.] Birine âdetini değiştirtmek, terk ettirmek, mutadından vazgeçirmek. || Se – Bir âdetten vazgeçmek, terk-i itiyat etmek.

Désachalandage [imz.] Müşterilerin kaybedilmesi, kaçırılması.

Désachalander [ft.] Müşterileri kaybettirmek, müşteri bırakmamak, müşterilerini kaçırtmak. || Se – Müşterilerini kaybetmek, kaçırmak.

Désacidifier [ft.] (k.) Bir cismin hâmızıyetini kaybettirmek.

Désaciérer [ft.] Çeliğin suyunu kaçırmak.

Désaffamer [ft.] Şiddetli açlığını def' ve teskin etmek.

Désaffection [ims.] Teveccühten, muhabbetten düşme, insilâb-ı teveccüh.

Désaffectionner [ft.] Teveccühü, hüsn-i nazarı, muhabbeti selb ettirmek, teveccühten, hüsn-i nazardan, muhabbetten düşürmek.

Désaffleurer [fl.] (m.) Birbirinden çıkıntılı olmak.

Désaffourcher [fl.] (bhr.) Geminin ikinci olarak attığı demir veya bağladığı halatı kaldırmak veya çözmek.

Désaffubler [ft.] Kıyafetin gülünç cihetini ref' etmek.

Désagencer [ft.] Bir şeyin terkibini bozmak.

Désagréable [s.] Hoşa gitmeyen, nâhoş, nâ-makul, tatsız.

Désagréablement [h.] Hoşa gitmeyecek bir suretle, tatsızlıkla.

Désagréer [fl.] (*créer* gibi tasrif olunur) Hoşa gitmemek, beğenilmemek, nâhoş olmak. = [fl.] Hüsn-i kabul etmemek. || (bhr.) Geminin armalarını indirmek, takımını soymak.

Désagrégation [ims.] (ht.) Bir cismi terkip eden aksam yahut zerratın dağılması, tecezzi, tefettüt. ◆ Teferruk, dağılma.

Désagrégeant,e [s.] (ht.) Bir cismi ecza ve zerrata taksim eden veya bu suretle taksim ve tefrikine sebep olan, mücezzi.

Désagréger [ft.] Bir cismi mürekkep olduğu ecza ve zerrata taksim ve tefrik etmek.

Désagrément [imz.] Beğenilmeyecek hâl, ahvâl-i gayr-ı marziye, kusur, ayıp. ◆ Keder, gaile.

Désaimanter [ft.] Bir şeyin havâss-ı mıknatısiyesini bozmak, bir ibrenin mıknatısiyetini kaybettirmek.

Désaimer [ft.] Sevmekten vazgeçmek.

Désajustement [imz.] Makine ve emsalinin bozulması, dağılması.

Désajuster [ft.] Makine ve emsalini bozmak, dağıtmak.

Désalignement [imz.] Safların, sıraların bozulması.

Désaligner [ft.] Bir şeyin saflarını, sırasını bozmak.

Désaliter [ft.] Taht-ı tedavide bulunan bir hastaya yatağı terk ettirmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Désallaiter [ft.] Sütten kesmek.

Désaltérant,e [s.] Susamayı gideren, def'-i atş eden, hararet söndüren.

Désaltérer [ft.] Susamayı gidermek, def'-i atş etmek, hararet söndürmek. ◆ İska etmek. ‖ (mec.) Teskin etmek.

Désamarrer [ft.] (bhr.) Palamarı çözmek, mola etmek.

Désamorçage ve:

Désamorcement [imz.] Esliha-i nâriyenin ağız otunu çıkarma.

Désamorcer [ft.] Esliha-i nâriyenin ağız otunu çıkarmak.

Désancrer [fl.] (bhr.) Gemi demir almak, fekk-i lenger etmek.

Désappareillage [imz.] (bhr.) Geminin hareket ve azîmet tedarikinin bozulması.

Désappareiller [fl.] (bhr.) Hareket ve azîmet için gemice olunan tedârikâtı bozmak. = [ft.] (mr. Dépareiller)

Désapparier [ft.] Çift olan şeyleri birbirinden ayırmak.

Désappauvrir [ft.] Hâl-i fakrdan tahlis etmek, kurtarmak. ‖ (mec.) Zenginletmek.

Désappointement [imz.] Ümitsizlik, me'yusiyet.

Désappointer [ft.] Ucunu kırmak, sivriliğini izâle etmek. ‖ (mec.) Meyus etmek.

Désapprendre [ft.] (*apprendre* gibi tasrif olunur) Öğrendiğini unutmak. ‖ (mec.) Ayrılmak, tebâüd etmek.

Désapprobateur,trice [i. – s.] Bir şeyi beğenmeyen, takdir etmeyen, ret ve takbih eden.

Désapprobation [ims.] Beğenmeyiş, adem-i takdir, adem-i tasvip, kadh, takbih.

Désappropriation [ims.] Tasarruftan feragat, bir mal ve akarın terki.

Désapproprier [fv.] Tasarruftan feragat ettirmek, bir mal ve akarı terk ettirmek.

Désapprouver [ft.] Takdir ve tensip etmemek, takbih etmek.

Désarborer [ft.] Bir direğe çekilmiş olan bayrağı indirmek.

Désarçonner [ft.] Eğerden indirmek, attan düşürmek. ‖ (mec.) Mebâhiste şaşırtmak. ◆ Bir kimseyi memuriyetinden azletmek.

Désargenter [ft.] Gümüşünü, gümüş yaldızını soymak, çıkarmak. ◆ Nakit parasından mahrum bırakmak.

Désarmé,e [s.] Silahsız, gayr-ı müsellah. ‖ (mec.) Hiddeti teskin olunmuş.

Désarmement [imz.] (as.) Kuvve-i askeriyenin hâl-i hadarîye vaz'ı, terk-i silah. ◆ Muharebeden sonra askerin dağıtılması. ‖ (bhr.) Sefinenin teçhizat ve levâzım-ı harbiyeden tahliyesi.

Désarmer [ft.] Birinin zırhlarını çıkarmak. ◆ Elinden silahını almak. ◆ Silahı boşaltmak. ◆ Silahları toplamak, terk-i silah ettirmek. ◆ Gemiyi teçhizattan tahliye etmek. ‖ (mec.) Teskin etmek, düşmanı vasıta-i mukabele ve müdafaadan mahrum bırakmak. = [fl.] Terk-i silah etmek, harbe hitam vermek. ‖ (bhr.) Sefâin-i harbiyenin mürettebat ve mühimmatını karaya çıkarmak.

Désarrimer [ft.] Gemi ambarındaki hamûlenin istifini bozmak.

Désarroi [imz.] İntizamsızlık, teşevvüş.

Désarrondir [ft.] Bir şeyin yuvarlaklığını bozmak.

Désarticulation [ims.] Mafsalın tefriki. ‖ (crh.) Bir uzvun oynak yerinden kesilmesi, tesmim.

Désarticuler [ft.] (crh.) Mafsaldan kesmek. ‖ (tşr.) Bir iskeletin kemiklerini yekdiğerinden ayırmak.

Désassemblage [imz.] ve:

Désassemblement [imz.] Mimarlığa ve doğramacılığa dair olarak toplu veya mültesik bir hâlde bulunan kerestelerin ayrılıp dağıtılması.

Désassembler [ft.] Mimarlığa ve doğramacılığa dair olarak bir heyet-i mecmua hâlinde bulunan keresteleri ayırıp dağıtmak, parçalamak.

Désassimilateur [imz.] (t.) Muzâdd-ı mümessil.

Désassimilation [imz.] (t.) Muzâdd-ı temsîl.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Désassociation [ims.] Ortaklığın, şirketin feshi. ◆ Ortaklıktan çıkma.

Désassocier [ft.] Bir ortaklığı, şirketi feshetmek. ◆ Tefrik etmek, ayırmak.

Désassortiment [imz.] Takımdan, çeşitten ayırma veya ayrılma.

Désassortir [ft.] Bir şeyi takımdan ayırmak, takımını, çeşidini bozmak.

Désassurer [ft.] Vüsuk ve itimadını izâle etmek, emniyetten düşürmek. ◆ Bir mal veya akarı sigortadan çıkarmak.

Désastre [imz.] Musibet, afet, felaket.

Désastreusement [h.] Musibet ve afet ve felaketle. ◆ Pek fena bir surette.

Désastreux,se [s.] Musibetli, afet-engiz. ◆ Şâyan-ı teessüf.

Désattrister [ft.] Hüzün ve kederi gidermek, hazin suret ve manzarayı latif ve müferrihe kalb etmek.

Désavantage [imz.] İnsilâb-ı fâide, zevâl-i menfaat, mazarrat, mahzur. ◆ Zarar, ziyan. ◆ Diğerinden geri ve aşağı bulunmak hâli, mağlubiyet: **Avoir du – au jeu** Kumarda mağlup olmak, diğerlerinden aşağı kalmak.

Désavantager [ft.] (*nager* gibi tasrif olunur) Birinin galip ve fâik olmasını men etmek, diğerinden geri ve aşağı bırakmak. ◆ Zarar ve ziyanını mûcip olmak. || – **des marchandises** Emtiaya rağbet celbederek sühûletle satılmalarını temin eden şeyleri izâle etmek, kaldırmak.

Désavantageusement [h.] Diğerinden geri ve aşağı olarak. ◆ Zarar ve ziyanla.

Désavantageux,se [s.] Diğerinden geri ve aşağı bulunmayı icap ve intac eden. ◆ Selb-i fâideyi mûcip olan, muzır.

Désaveu [imz.] İnkâr. ◆ Adem-i kabul, adem-i tasdik, ret. || (hk.) İkrardan nükûl. || – **de paternité** Redd-i veled. || – **d'écriture** Hat ve hatemi inkâr. || – **de mandat** Bir vekil muamelatının müvekkil tarafından adem-i kabulü.

Désaveugler [ft.] Çeşm-i intibah ve basiretini açıp hata ve gafletten kurtarmak, ikaz etmek.

Désavouable [s.] (hk.) İnkâr olunabilen. ◆ Vâcibü'r-red, adem-i tasdike layık.

Désavouer [ft.] (hk.) İnkâr etmek. ◆ Bir şeyin kendine nispetini kabul etmemek, tasdik etmemek, tanımamak. ◆ Tezatta bulunmak, itilâf etmemek. || (mec.) Tecviz etmemek, men ve tahrim etmek.

Descellement [imz.] Mührün fekki veya yapışık diğer bir şeyin koparılması, sökülmesi.

Desceller [ft.] Mührü fekk etmek veya yapışık diğer bir şeyi koparmak, sökmek. || – **une glace** Bir aynayı tamamıyla müstevî oluncaya kadar yontmak, tesviye etmek.

Descemet [imz.] (t.) **Membrane de** – Gışâ-yı desmit.

Descemétite [ims.] (t.) Zâtü't-desme.

Descendance [ims.] Nesil, zürriyet. ◆ Ahfad.

Descendant,e [s.] İnen, nâzil. ◆ Bir nesil ve zürriyete mensup olan. || **Ligne – e** Nesil, zürriyet. || **Chemin** – İniş. = [imz.] (hk.) Fer'. = [cm.] Evlat ve ahfad, ahlâf.

Descendre [fl.] İnmek, nüzul etmek, alçalmak. ◆ Aşağıya doğru veya aşağıya kadar uzanmak, sarkmak. ◆ İnmek, nâzil olmak. ◆ Düşman memleketine tecavüz ve istila etmek. ◆ Bir nesle mensup olmak, birinin neslinden olmak. || (mec.) Tenezzül etmek. ◆ Hilâf-ı namus ve ahlak bir şeyi irtikâb edecek dereceye düşmek. = [ft.] İndirmek, daha aşağıya almak. ◆ Karaya çıkarmak.

Descension [ims.] (hy.) Kevâkibin derece-i gurûbu, mağrib. || – **droite** Mağrib-i istivâî. || – **oblique** Mağrib-i mâil.

Descente [ims.] İnme, nüzul, sukut. ◆ İniş. ◆ Oluk. || – **de police** yahut – **de justice** Zabıta tarafından vuku bulan baskın, taharri ve teftiş için bir evin veya bir mahallin basılması. || (hk.) – **sur les lieux** Keşif ve muayene-i mahalliye. || (as.) Karaya asker ihracı. || – **de la garde** Karakol değişmesi. || – **de lit** Karyolanın önüne ferş olunan küçük kaliçe.

Descripteur [imz.] Tarif ve tavsif eden, vassaf.

Descriptible [s.] Kabil-i tarif ve tavsif.

Descriptif,ve [s.] Tarif ve tavsife mensup ve müteallik olan, tavsifî, tersimî, resmî, vasfî. ◆ Tarifat-ı mükemmeleyi hâvi. || **Anatomie – ve** Teşrih-i tavsifî. || **Géomètre – ve** Hendese-i resmiye.

Description [ims.] Tarif ve tavsif. ◆ Tarifnâme. || (as.) **Procès verbal de** – İcmal defteri.

Déséchafauder [ft.] Bir binanın iskelelerini sökmek, almak, çıkarmak.

Déséchouer [ft.] Oturmuş gemiyi yüzdürmek.

Désemballage [imz.] Eşya-yı ticariyenin sandık veya denkten çıkarılması.

Désemballer [ft.] Eşya-yı ticariyeyi sandık ve denkten çıkarmak.

Désembarquoment [imz.] Gemiden ihraç.

Désembarquer [ft.] Mahall-i maksuda muvâsalat etmeksizin yolda gemiden çıkarmak, gemide tutmamak. || **Se** – Sefineye bindikten sonra sefine hareket etmeden yahut mahall-i maksuda muvâsalat eylemeden evvel dışarı çıkmak.

Désembellir [ft.] Güzelliğini mahv veya tenkis etmek.

Désembourber [ft.] Çamurdan çıkarmak.

Désemmancher [ft.] Kalıp veya sapını çıkarmak. || **Se** – Kalıp veya sapı çıkmak.

Désemparement [imz.] Geminin arması indirilerek battal bırakılması.

Désemparer [fl.] Tutulmuş yeri terk etmek. || (hk.) **Sans** – Bilâ-fâsıla. ◆ Yerinden kımıldamaksızın. || **Délibérer sans** – Bilâ-fâsıla müzakere etmek. = [ft.] Bir geminin armasını indirip battal bırakmak veyahut direk ve armalarını kesmek ve yelkenlerini yırtmak.

Désempeser [ft.] Kumaşın kolasını veya cilâsını çıkarmak.

Désemplir [ft.] Kısmen boşaltmak. = [fl.] Büsbütün dolu olmamak. (Hemen daima cümle-i menfîde bulunur.)

Désemplumer [ft.] Tüylerini yolmak.

Désenamourer [ft.] Aşkı izâle etmek.

Désencapuchonner [ft.] Manastır, keşişlik hayatından çıkarmak.

Désempoissonner [ft.] Bir gölü balıktan tahliye etmek.

Désemprisonner [ft.] Mahbesten çıkarmak.

Désenchaîner [ft.] Zinciri çıkarmak, zincirden kurtarmak.

Désenchantement [imz.] Sevincin defi. ◆ Sihrin bozulması.

Désenchanter [ft.] Birinin sevincini izâle etmek. ◆ Sihri bozmak.

Désenchanteur,se [i. – s.] Sevinci izâle eden. ◆ Sihri bozan.

Désenclouage [imz.] Çivilenmiş bir toptan çiviyi sökmek, çıkarmak ameliyatı.

Désenclouer [ft.] Çivilenmiş bir topun çivisini sökmek, çıkarmak. ◆ Hayvanın tırnağından mıhı çıkarmak.

Désencombrement [imz.] Yol üzerindeki mevâni ve izdihamın def edilmesiyle yolun açılması.

Désencombrer [ft.] İzdiham vesâir mevânii kaldırıp yolu açmak.

Désencroûter [ft.] (mec.) Cehli ve itikadat-ı bâtılayı def etmek.

Désenfiler [ft.] Dizilmiş şeylerin dizisini bozmak.

Désenflammer [ft.] Alevini söndürmek. || (mec.) Aşk ve ihtirası izâle etmek.

Désenfler [ft.] Şişi indirmek. ◆ Kabarcık ve şiş gibi bir şeyi söndürmek. (Bu mânâda *Dégonfler* daha müsta'meldir.) = [fl.] (Şiş hakkında) İnmek.

Désenflure [ims.] Şişin inmesi.

Désenfourner [ft.] Fırından çıkarmak.

Désenfumer [ft.] Dumanı çıkarmak. ◆ Duman kokusundan kurtarmak. || **– un tableau** Bir levhanın üzerine birikip renkleri layıkıyla göstermeyen tozları, dumanları temizlemek.

Désengager [ft.] Birini bir mecburiyetten çıkarmak. ◆ Bir daveti feshetmek. ◆ Kura-i askeriyeden af ve istisna etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Désengorger [ft.] Tıkanmış bir şeyi ayıklamak, temizlemek.

Désengrener [ft.] Birbirine ilişmiş tekerlekleri kurtarmak.

Désenivrer [ft.] Sarhoşluğu, humarı def etmek, ayıltmak. || (mec.) Bir hayal ve ümidi izâle etmek. = [fl.] yahut Se – Ayılmak.

Désennuyer [fl.] Can sıkıntısından kurtarmak, eğlendirmek: La lecture désennuie Mütalaa can sıkıntısını def eder. = [fl.] Can sıkıntısı ve melâl def olmak, eğlenmek.

Désenrayer [ft.] (*payer* gibi tasrif olunur) Bir tekerleği bağlı bulunduğu zincir veya kayıştan kurtarmak.

Désenrhumer [ft.] Nezleden kurtarmak. = [fl.] Nezleden kurtulmak.

Désenrôler [ft.] Asker yazmaktan vazgeçmek.

Désenrouer [ft.] Sesin kısıklığını def etmek. = [fl.] Kısıklıktan kurtulmak.

Désensabler [ft.] Kumdan çıkarmak. || (bhr.) Kuma oturmuş bir gemiyi kumdan kurtarmak.

Désensevelir [ft.] Cenazeyi kefenden çıkarmak, mezardan çıkarmak. ◆ Topraktan çıkarmak.

Désensorceler [ft.] Sihirden kurtarmak. ◆ Talihsizliğe hitam vermek.

Désensorcellement [imz.] Sihrin bozulması.

Désentêter [ft.] Israr ve taannüdden vazgeçirmek.

Désentortiller [ft.] Kavuşmuş ve birbirine geçmiş bir şeyi çözüp halletmek.

Désentraver [ft.] Yay bendini, kösteğini çıkarmak.

Désenvenimer [ft.] Bir şeyin semini izâle etmek.

Désert,e [s.] Gayr-ı meskûn, hâlî, tenha, ıssız.

Désert [imz.] (cğ.) Çöl, berriye, beyâban, sahra.

Déserter [ft.] Bir mahalli hâlî ve ıssız hâlde bırakmak. ◆ Askerden firar etmek. ◆ Bir yeri, bir bezmi terk etmek. || (mec.) İhmal etmek, unutmak.

Déserteur [imz.] Asker firarisi, kaçağı. ◆ Bir bezmi terk eden, yahut tûl-i müddet oraya devam etmemiş olan adam.

Désertion [ims.] Hizmet-i askeriyeden firar, kaçma. ◆ Bir fikirden diğerine rücû. ◆ Terk-i hizmet.

Désespérance [imz.] Me'yusiyet, ümitsizlik.

Désespérant,e [s.] Bâis-i ye's olan, fütur veren, kat'-ı ümit ettiren. ◆ Pek müellim.

Désespéré,e [s.] Kat'-ı ümit etmiş, meyus, nevmid.

Désespérément [h.] Meyusâne, nevmidâne.

Désespérer [fl.] Ümidi kesmek, meyus olmak. = [ft.] Meyus etmek. ◆ Nihayet derecede zahmet ve eziyet vermek. = Se – Me'yusiyete vurmak, ye's getirmek. Nevmid olmak.

Désespoir [imz.] Ümitsizlik, nevmidî, ye's. ◆ Keder ve musibet.

Déshabillé [imz.] Kadınların ev içinde giydikleri âdi elbise, gecelik.

Déshabiller [ft.] Elbisesini çıkarmak, soymak. ◆ Göğüs ve gerdanını açık bırakmak. || Se – Soyunmak.

Déshabituer [ft.] Âdeti bozmak. || Se – Âdetten vazgeçmek.

Désharmoniser [ft.] Âhengi bozmak.

Désherber [ft.] Çayırın fena otlarını kesmek, fena otları çıkarmak için çapalamak.

Déshérence [ims.] (hk.) Mahlûliyet, mahlûl kalma. || Biens tombés en – Emlâk-i mahlûle. || Succession en – Beytülmale ait tereke. || Bureau des – s Mahlûlat kalemi.

Déshérité,e [i. – s.] Verasetten ve mirastan mahrum olan. || (mec.) Mahrum.

Déshériter [ft.] Verasetten ıskat etmek, mirastan mahrum bırakmak. || (mec.) Mahrum bırakmak.

Désheurer [ft.] Meşâgil-i mutâde saatlerini değiştirmek. = [fl.] (Saat hakkında) Yelkovan ve akrebin gösterdiği vakit ve saate mugayir çalmak.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Déshonnête [s.] Edep ve namusa mugayir olan, galiz.

Déshonnêtement [h.] Edep ve namusa mugayir bir suretle, arsızca, bî-edebâne.

Déshonnêteté [ims.] Namussuzluk, arsızlık, edepsizlik.

Déshonneur [imz.] Namussuzluk, edepsizlik. ◆ Ayıp, ar ve ırz ve edebe mugayir bir hâl.

Déshonorable [s.] Namussuz, ırzsız. ◆ Haysiyet-şiken, namus-şiken.

Déshonorant,e [s.] Irza dokunan, muhill-i namus.

Déshonorer [ft.] Hetk-i ırz etmek, namusunu paymal etmek, bed-nâm etmek. ◆ Çirkinletmek, bozmak.

Déshydrater [ft.] (k.) Sudan mahrum etmek.

Déshydrogénation [ims.] (k.) Tarh-ı müvellidü'l-mâ.

Déshydrogéné,e [s.] (k.) Müvellidü'l-mâsı matruh olan.

Désidératif,ve [s.] (sr.) Talebi, matlubu hâvi: **Verbe** – Fiil-i talebî.

Desideratum [imz.] (*dé-zi-dé-ra-tomm* Latinceden me'huz) Nevâkıs. (cm. *désidérata*).

Désignatif,ve [s.] Tayin ve tahdit veya irâe ve işaret eden veya etmeye yarayan.

Désignation [ims.] Tayin ve tahsis. ◆ İşaret, irâe. ◆ Vasıf, alâmet.

Désigner [ft.] Tayin etmek. ◆ İşaret ve irâe etmek. ◆ Delâlet etmek, göstermek.

Désincorporer [ft.] Diğer bir cisimle birleşmiş bir cismi ayırmak.

Désinence [ims.] (sr.) Kelimelerin sonu. ◆ Edat-ı fiil. || – **des verbes** Zamâir-i fiiliye. || – **s primaires** Zamâir-i evveliye. || – **s secondaires** Zamâir-i tâliye. || – **s casuelles** Levâhık-ı hâliye.

Désinfatuer [ft.] Hayret ve meftûniyetten kurtarmak.

Désinfectant,e [s.] Ufuneti def eden, muzâdd-ı taaffün.

Désinfecter [ft.] Ufuneti def etmek, ufunetten tathir etmek, tebhir etmek, dezenfekte etmek.

Désinfecteur [s.] Taaffünü izâleye, tebhire yarayan. = [imz.] Tebhir makinesi.

Désinfection [ims.] Ufunetin def ve izâlesi, ufunetten tathir, tebhir, dezenfeksiyon.

Désintéressé,e [s.] Bir şeyden garaz ve menfaat-i şahsiyesi olmayan, garaz ve menfaate mebnî hareket etmeyen. || **Culture** – **e** Bir ivaz tahtında olmaksızın mücerret tevsi'-i malumat için vuku bulan tahsil.

Désintéressement [imz.] Menfaat-i şahsiyeden tecerrüd, garazsızlık.

Désintéressément [h.] Menfaat-i şahsiyeye bakmayarak, bî-garazâne, halisâne, hasbî.

Désintéresser [ft.] Birinin alacağını tesviye veya tazmin ile nef' veya ticareti olduğu şeyden alakasını kat' etmek. || **Se** – Garaz ve menfaati terk etmek.

Désintérêt [imz.] Lâkaytlık.

Désinvestir [ft.] (as.) Muhasarayı ref' etmek. ◆ Vekâlet ve murahhasiyet sıfatından tecrit etmek.

Désinvestissement [imz.] (as.) Ref' etmek. ◆ Bir vekil ve murahhasın vekâlet ve murahhasiyetten çıkarılması.

Désinviter [ft.] Daveti geri almak.

Désinvolture [ims.] Şûhâne ve açık tavır. || (mec.) Sühûlet, selâset.

Désir [imz.] Arzu, emel, heves. ◆ Şevk ve garam. || **Le plus grand** – Aksâ-yı âmâl.

Désirable [s.] Arzu olunan, arzu olunmaya şâyan. || **Il seriat** – **que** Arzu olunur mevaddandır ki.

Désirer [ft.] Arzu etmek, ümit ve emel etmek. || **Se faire** – Bekletmek. || **Laisser à** – Kusuru, noksanı olmak.

Désireux,se [s.] Çok arzu eden, heveskâr, müştak.

Désistement [imz.] Feragat, sarf-ı nazar, vazgeçme, rücû.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Désister (**Se**) [fv.] Feragat, sarf-ı nazar, rücû etmek. || – **d'une demande** Bir davadan fâriğ olmak.

Desman [imz.] Misk faresi.

Desmanthe [imz.] (nb.) Cenubî Amerika'ya mahsus birkaç nevi eğrelti otuna denir.

Desmectasie [ims.] (t.) İnbisat-ı ribat.

Desmeux [s.] (tşr.) Ribatî.

Desmite [ims.] (t.) İltihab-ı erbite.

Desmode [imz.] (hyv.) Amerika yarasası.

Desmographie [imz.] (tşr.) Tavsif-i erbite.

Desmologie [ims.] (tşr.) Mebhas-i erbite.

Desmopathie [ims.] (t.) Emraz-ı erbite.

Desmophlogose [ims.] (t.) İltihab-ı erbite.

Desmonhexie [ims.] (t.) Mezk-ı erbite.

Desmotomie [ims.] (t.) Haz'-ı erbite.

Désobéir [fl.] İtaat etmemek, serkeşlik etmek.

Désobéissance [ims.] Adem-i itaat, serkeşlik.

Désobéissant,e [i. – s.] İtaat etmeyen, serkeş.

Désobligeamment [h.] Kaba ve zarafetsiz bir tavırla, hatır kırarak.

Désobliger [ims.] Hatır-şikenlik. ◆ Kaba ve zarafetsiz tavır ve muamele.

Désobstruant,e [s.] Hatır-şiken, hatır kıran. ◆ Kaba ve zarafetsiz tavır ve muamelede bulunan.

Désobligeante [ims.] İki kişilik dar kapı araba.

Dèsobliger [ft.] Hatır kırmak, kaba tavır ve muamele ile gücendirmek.

Désobstruant,e [s.] ve:

Désobstructif,ve [s.] (t.) Ahlât mecralarının kapanması illetini def eden, müfettih.

Désobstruction [ims.] (t.) Kapanan ahlât mecralarının açılması, teftih.

Désobstruer [ft.] Bir liman ve dere ağzını veya bir mecrayı seddeden şeyleri kaldırıp ayıklamak.

Désoccupation [ims.] Meşguliyetsizlik, işsizlik, boş gezme.

Désoccupé,e [s.] İşsiz, bir şeyle meşgul olmayan.

Désoccuper [ft.] Meşguliyetten kurtarmak. ◆ İşinden alıkoyup meşgul etmemek.

Désœvré,e [i. – s.] İşsiz güçsüz, boş gezen, aylak, avâre, serseri.

Désœuvrement [imz.] İşsizlik, boş gezme, aylaklık, avârelik.

Désœvrer [ft.] İşsiz bırakmak, avâre etmek. || **Se** – İşsiz kalmak, avâre olmak.

Désolant,e [s.] Mûris-i harâbî. ◆ Pek büyük hüzün ve kederi mûcip olan. ◆ Ziyadesiyle yoran, fütur veren, can sıkan.

Désolateur,trice [i. – s.] Yıkan, tahrip eden, muharrib.

Désolation [ims.] Harabiyet, perişanlık. ◆ Pek büyük hüzün ve keder, me'yusiyet, can sıkısı.

Désolé,e [s.] Harap, viran. ◆ Ziyadesiyle mağmum ve mükedder, meyus. ◆ Pek müteessif.

Désoler [ft.] Harap etmek. ◆ Pek büyük hüzün ve kederi mûcip olmak, meyus etmek. ◆ Pek müteessif etmek.

Désopilatif,ve [s.] (t.) (mr. Désobstruant)

Désopilation [ims.] (t.) Mecârî-i ahlât insidadının iyi olması, bür-i insidad.

Désopiler [ft.] (t.) Mecârî-i ahlâtın insidadını iyi etmek. || (mec.) – **la rate** yahut sadece – Çok güldürmek. || **Se** – Sevinmek, şen olmak.

Désorbiter (**se**) [fv.] Huruc etmek, çıkmak.

Désordonné,e [s.] Nizamsız tertipsiz. ◆ Hadsiz, mübalağalı, ifratlı. ◆ Zaptı müşkil, azgın.

Désordonnément [h.] Nizamsız, tertipsiz olarak. ◆ Hadsiz, ifrat derecede. ◆ Azgınlıkla.

Désordonner [ft.] İntizamı ihlal etmek.

Désordre [imz.] Tertipsizlik. ◆ Gürültü, kavga. ◆ Yağma, hasar. ◆ Nifak, ihtilaf. ◆ Fesad-ı ahlak, sefâhet.

Désorganisateur,trice [s.] İntizamı ihlal eden. || (t.) Ecsam-ı uzviyeyi çürüten, fâsih-i uzuv.

Désorganisation [ims.] İntizamsızlık. || (t.) Ecsam-ı uzviyenin çürümesi, infisah.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Désorganiser [ft.] İntizamsızlığı mûcip olmak, nizam ve intizamı ihlal etmek. ‖ (t.) Ecsam-ı uzviyeyi çürütmek, feshetmek.

Désorienter [ft.] Matla'-ı şemse müteveccih olması lâzım gelen bir şeyi o noktadan çevirmek, döndürmek. ◆ Yolu şaşırtmak. ◆ İstikameti kaybettirmek. ‖ (mec.) Şaşırtmak, pusulayı kaybettirmek.

Désormais [zz.] Bundan böyle, ba'dezin, minba'd, ba'demâ, fimâba'd.

Désossement [imz.] Kemiklerin etten çıkarılması.

Désosser [ft.] Kemikleri etten çıkarmak. ◆ Kılçıklarını çıkarmak. ‖ (mec.) Tetkik ve teşrih etmek.

Désourdir [ft.] Çözmek, sökmek, bozmak.

Désoxydation [ims.] (k.) Bir cisimden müvellidü'l-humûzanın çıkarılması, tarh-ı müvellidü'l-humûza.

Désoxyder [ft.] yahut:

Désoxygéner [ft.] (k.) Bir cisimden müvellidü'l-humûzayı tarh ve ihraç etmek.

Despoblado [imz.] Çöl, tenhaî, ekseriya İspanya'da tesadüf olunan hemen de gayr-ı meskûn havali-i vesîa.

Despote [imz.] Kadim Roma imparatorlarına ve muahharan ailelerine verilen nâm. ‖ (mec.) Âmir-i mutlak.

Despotique [s.] Âmir-i mutlaka şâyan, müteallik, ait.

Despotiquement [h.] Âmirâne.

Despotisme [imz.] Âmiriyet-i mutlaka.

Despumation [ims.] (k.) Kaynamakta olan bir mâyiin üstüne çıkan köpük vesâirenin ayrılması, ref'-i zübd, izâle-i kef.

Despumer [ft.] Köpüğünü almak.

Desquamation [ims.] (*dè-skoua*) (t.) Derinin üst tabakasının pul pul suretinde düşmesi, tefellüs. ◆ Köklerin kabuğunu soyma, hal'-ı füls.

Dessabler [ft.] Bir şeyin kumunu izâle etmek.

Dessaboté,e [s.] (byt.) **Cheval** – Tırnağı düşük beygir.

Dessaisir (se) [fv.] Terk etmek, keff-i yed etmek.

Dessaisissement [imz.] Terk, keff-i yed.

Dessaisonner [ft.] (zra.) Tertib-i ziraati değiştirmek. ◆ Vakitsiz meyve yetiştirmek.

Dessalaison [ims.] Deniz suyunu tuzundan tefrik ameliyatı.

Dessalé,e [s.] Tuzu çıkarılmış, tuzsuz. ‖ (mec.) Hilekâr.

Dessalement [imz.] Bir şeyden tuzun ihraç ve izâlesi.

Dessaler [ft.] Bir şeyin tuzunu çıkarmak. ‖ **Se** – İçmek.

Dessangler [ft.] Beygirin kolanını çözmek veya gevşetmek. ◆ Düğmelerini çözmek.

Dessaquer [ft.] Torbadan çıkarmak.

Desséchant,e [s.] Kurutan, kurutucu; **Vent** – Kurutucu rüzgâr, rîh-i müceffif.

Desséchement [imz.] Kurutma, kuruma, teybis, tecfif, teceffüf. ‖ (mec.) Yübûset-i kalp ve ruh. ‖ – **des marais** Bataklıkların kurutulması, tathiri.

Dessécher [ft.] Kurutmak. ◆ Ziyadesiyle zayıflatmak. ‖ (mec.) Bitirmek, kurutmak. ◆ Hassasiyetini izâle etmek, yâbis kılmak.

Dessein [imz.] Niyet, kasıt, meram. ‖ (mec.) Takdir: = [imz. – cm.] Mukadderat. ‖ **à** – Kasten, an-kasdin, taammüden, amden. ‖ **à** – **de** yahut **à** – **que** Kastıyla, niyetiyle.

Desseller [ft.] Eğerini çıkarmak.

Dessemeler [ft.] Kunduranın ökçelerini çıkarmak.

Desserre [ims.] Gevşetme, çözme. (Başlıca akçe kesesinin çözülmesi hakkında müsta'mel olup yalnız şu tâbirde kullanılır gibidir:) **Être dur à la** – Pek hasis olmak.

Desserrer [ft.] Gevşetmek, sıkılmış bir şeyi çözmek. ◆ (Yumruk tokat ve emsali hakkında) İyice vurmak, yerleştirmek. ‖ – **le cœur** Tahfif etmek, bir endişeyi izâle eylemek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dessert [imz.] Taamın sonunda yenen meyve veya tatlı vesâire. ◆ Taamın sonu.

Desserte [ims.] Sofra artığı. || **Chemin de** – Bir çiftlik ile tarik-i âm arasındaki hususi yol. ◆ Kilisede papaza vekâlet eden kimsenin hizmeti.

Dessertir [ft.] Mücevherli bir şeyin elmaslarını veya sâir zî-kıymet taşlarını çıkarmak, sökmek, bozmak.

Desservant [imz.] Köy yahut mahalle papazına vekâleten icra-yı âyin eden papaz. || (mec.) Sanâyi-i nefiseden birine mensup olup da onun intişar ve idâme ve muhafazasına çalışan adam.

Desservir [ft.] Sofrayı kaldırmak. ◆ Demir yol katarı iki mevkıf arasında işlemek. ◆ Vazifesini, hizmetini görmek. ◆ (Papaz hakkında) Bir kilisede asâleten veya vekâleten icra-yı âyin etmek. || (mec.) Dokunmak, ızrar etmek.

Dessicateur [imz.] Kuruyacak çuhaların konulduğu mahal (Bu mânâda **Séchoir** daha ziyade müsta'meldir.) || (k.) Tecfife mahsus alet.

Dessicatif,ve [s.] Kurutan, kurutmaya yarayan, müceffif.

Dessiccation [ims.] Kurutma, kuruma, tecfif, teceffüf. ◆ Son derecede zayıflık.

Dessiller [ft.] Göz kapaklarını açmak, çevirmek. || – **les yeux à quelqu'un** İrşat ve ikaz etmek.

Dessin [imz.] Resim, tasvir. ◆ Fenn-i resim, ressamlık. ◆ İnşa olunacak binanın resim ve tertibi. ◆ Kumaş nakşı. || – **au crayon** Kara kalem resim. || – **ombré** Gölgeli resim. || – **à jour** Oyma resim. || – **à la plume** İnce yazı kalemi vasıtasıyla ve mürekkep ile yapılan resim. || **à** – **l'estampe** Basma resim, ıstampa ile yapılan resim. || – **au trait** Gölgesiz resim, çizgi resmi. || – **linéaire à vue** El ile yapılan kara kalem resim hattı. || – **linéaire graphique** Alet vasıtasıyla yapılan resm-i hattî. || – **lavé** Çin mürekkebi ile yahut sulu boyalarla yapılmış resim.

Dessinateur,trice [imz.] Ressam, musavvir. || – **graveur** Hakkâk, ressam-ı hakkâk. || – **de fabrique** Fabrikada kalıpçı. || – **pour ameublement** Tapiser.

Dessiner [ft.] Resim ve tasvir etmek. ◆ Mücessem surette göstermek, belli ettirmek. || **Se** – Belli olmak, görünmek. ◆ Neticeye takarrüb etmek.

Dessolement [imz.] Mezrûat sırasının tağyiri, tebdil-i mezrûat.

Dessoler [ft.] Mezrûatın sırasını değiştirmek. ◆ Beygir vesâirenin tırnağını kesmek.

Dessolure [ims.] Mezrûat sırasının tağyiri. ◆ Beygir tırnağının kat'ı veyahut çıkarılması ameliyatı.

Dessoude (en.) [h.] Bağteten, ansızın.

Dessouder [ft.] Lehimi çıkarmak, sökmek.

Dessoudure [ims.] Lehimin çıkarılması, maden kapların sökülmesi.

Dessouiller [ft.] Tathir etmek.

Dessoûler [ft.] Sarhoşluktan ayıltmak. = [fl.] Sarhoşluktan ayılmak.

Dessous [zm. hc.] Altta, alta, altında, altına. || **De** – Altından. || **Au** – Altta, aşağıda. || **Par** – Alttan. || **Là** – Tahtında. || **Ci** – Zîrde. || **Mettre** – Yere düşürmek ve (mec.) mağlup etmek. = [imz.] Alt taraf, bir şeyin tersi, aşağı, zîr, mâdun. ◆ İç çamaşırı. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Sahnenin altında kâin katların beheri. || **Être enfoncé dans le troisième** – Gayet süfli bir hâle düşmek. || – **des cartes** Oyun kâğıtlarının resimli tarafı. || – **de plat** Sahanın, tabağın altına, sofranın üzerine konulan nihâle.

Dessuintage [imz.] Yapağının ilk yıkanması.

Dessus [zm. – hc.] Üstünde, üstüne, üstte, üste, üzere, üzerinde, üzerine. || **En** – ve **Par** – Üstünden. || **Là** – Bu bapta, bunun üzerine. || **Ci** – Bâlâda. || **Par** – **le marché** Mukaveleden fazla olarak. ◆ Fazla olarak, bundan başka. || **Passer, sauter par** – İhmal etmek. || **Par** – **l'épaule** Hiçbir vechile. || **Mettre** – Şapkasını, serpuşunu giymek. || **Mettre**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

la main – Yakalamak. || Mettre le doigt – Doğru keşif ve istihrac etmek. || Sens – dessous Altüst, karmakarışık. || Par – tout Her şeyden evvel, hepsinden mukaddem. ◆ Ale'l-husus. = [imz.] Üst taraf, mâfevk. ◆ Örtü. ◆ Üst kat. ◆ Bir şeyin yüz tarafı, yüzü. || Le – et le doussous d'une étoffe Bir kumaşın yüzü ve tersi. || Le – du panier En iyisi, en güzidesi. || (ms.) Tiz, ince ses. || Avoir le – Üstte olmak, fâik olmak, galip gelmek.

Destin [imz.] Kader, kaza, takdir. ◆ Baht, talih, kısmet.

Destinataire [imz.] Kendisine bir şey irsal olunan adam, mürselün-ileyh.

Destinateur,trice [i.] Bir şey irsal eden adam. (Az kullanılır. *Expéditeur* denilir.)

Destination [ims.] Sebeb-i vücud, gaye-i vücud. ◆ Tayin, tahsis, irsal. ◆ Bir adama mahsus iş. ◆ Mahall-i memuriyet. ◆ Savb-ı maksud, mevrid. || Arriver à – Savb-ı maksuda vâsıl olmak. ◆ Vazife. || (hk.) Immeuble par – Hükmen gayr-ı menkul olan, demirbaş eşya. || (tca.) Lieu de – et de vente Emtianın gönderilip satılacağı mahal.

Destinée [ims.] Mukadder, kader, takdir-i ezelî, talih. ◆ Hayat, ömür.

Destiner [ft.] Tayin ve tahsis etmek. ◆ Birisi için saklamak. ◆ Göndermek, irsal etmek. = [fl.] Mahsus olmak. ◆ Niyet etmek.

Destituable [s.] Azlolunabilir.

Destitué,e [s.] Ma'zul. ◆ Ârî, bî-behre. || – de crédit Ticarette, muamele-i dâd u sitadda itibardan sâkıt.

Destituer [ft.] Azletmek, memuriyetinden çıkarmak. || Se – Ârî olmak, tecrit edilmek, mahrum edilmek.

Destitution [ims.] Azil.

Destrier [imz.] Muharebe atı, halbe.

Destructeur,trice [i. – s.] Yıkan, hedm eden.

Destructibilité [ims.] Hedm olunabilme, haraba kabiliyet ve istidat.

Destructible [s.] Hedm ve tahrip olunabilen, harap edilmeye müstaid.

Destructif,ve [s.] Harabı bâis olan şey.

Destruction [ims.] Hedm, tahrip. ◆ Telef, istihlâk. ◆ İtlaf, ihlâk. ◆ İmha.

Destructivité [ims.] Tahribiyet.

Désudation [ims.] (t.) Pis çocuklarda çıkan küçük çıbanların patlaması, inbisar-ı câversiye.

Désuétude [ims.] Kanun veya âdetin mürur-ı zamanla hükümden sâkıt olması, metrukiyet, bâtıllık, mensî. || Tomber en – Mensî hükmüne girmek, muattal kalmak.

Désulfurer [ft.] (k.) Kükürdünü çıkarmak.

Désunion [ims.] Ayırma, ayrılma, iftirak.

Désunir [ft.] Ayırmak.

Détachage [imz.] Lekelerin çıkarılması.

Détaché,e [s.] (imz.) Müfrez: Phrases – es İbârat, fikarat-ı müfreze.

Détaché [imz.] (ms.) Koşma, mani gibi bestesiz teganni olunan hava, makam.

Détachement [ed.] Ayırma, ayrılma, kesilme. || (as.) Müfreze, fie. || – de cavalerie Süvari müfrezesi.

Détacher [ft.] Çözmek, koyuvermek, açmak. ◆ Ayırmak, ifraz, fekk etmek. ◆ Ara sıra telaffuz etmek. ◆ (Yumruk, tokat, tekme hakkında) Yerleştirmek, yapıştırmak. ◆ Göstermek, bir resmi mücessem imiş gibi belli etmek. ◆ (as.) Bir fırka veya alaydan bir kol ayırmak. || – le bouchon Bir saatin kösteğini kesip çarpmak.

Détacher [ft.] Lekelerini çıkarmak.

Détail [imz.] (tca.) Perakende satış, perakendecilik, hurde-füruşluk. ◆ Tafsil, izah. ◆ Bir eserin ehemmiyetçe ikinci derecede bulunan aksamı. || En – Mufassalan, muvazzahan, an'anesiyle, etrafıyla, müfredat vechiyle. || Faire le – Perakendecilik etmek. || Vente en – Perakende satış. || – des dépenses Masârifin müfredatı. = [cm.] Teferruat, tafsilat.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Détaillant,e [i.] yahut **Détailleur** [imz.] Perakende satan tacir, perakendeci, hurde-füruş.

Détaillé,e [s.] Perakende. ◆ Perakende satılan.

Détailler [ft.] Parça parça kesmek, paralamak. ◆ Perakende satmak. ◆ Etraf ve teferruatıyla ve mufassalan nakil ve beyan etmek.

Détailleur [imz.] (mr. Détaillant)

Détailliste [imz.] Ehemmiyetçe ikinci derecede kalan resim ve manzaraları tasvir ve tersimde hâiz-i iktidar muharrir veya sanatkâr.

Détalage [imz.] Dükkânda, camekânda görünmek üzere serilmiş olan eşya ve emtianın toplanması. ◆ Yaymacıların sergilerini toplaması.

Détaler [ft.] Dükkânda, camekânda görünmek üzere serilmiş eşya ve emtiayı toplamak. ◆ Yaymacılar sergilerini toplamak. = [fl.] Gitmek, pılıyı pırtıyı toplamak. ◆ Gayet hızlı gitmek. ◆ (Beygir hakkında) Hafif ve çabuk koşmak.

Détalinguer [ft.] (bhr.) Zinciri veya gumenayı[191] lengerden sökmek.

Détaper [ft.] Top vesâirenin tapasını çıkarmak.

Détasser [ft.] Yığın ve istif hâlinde bulunan şeyleri bozmak.

Détaxe [ims.] Bir resm ve verginin af ve tehiri veya tenzili.

Détaxer [ft.] Bir resm ve vergiyi af ve tehir veya tenzil etmek.

Détecteur [imz.] Kömür madenlerinde grizu denilen gazın bulunup bulunmadığını anlamaya mahsus alet.

Détective [imz.] İngiltere'de polis memuru. ◆ Elde taşınan fotoğraf makinesi.

Déteindre [ft.] (*feindre* gibi tasrif olunur) Rengini ve boyasını çıkarmak, soldurmak. = [fl.] Solmak. ‖ (mec.) Eser bırakmak, devamlı bir tesir hâsıl etmek. ◆ Zevâhirini kaybeylemek. ‖ **Se** – Solmak.

191 Orijinal metinde dizgi hatası: غومه şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında غومنه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Déteint,e [s.] Solmuş, solgun. ‖ (mec.) Kıymetsiz, muhakkar. ◆ Solgun.

Dételage [imz.] Hayvanların koşumdan veya boyunduruktan çıkarılması.

Dételer [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Hayvanları koşumdan veya boyunduruktan çıkarmak. ‖ (mec.) Takip edilmekte olan davada tevakkuf etmek.

Détendage [imz.] Serilmiş bir şeyin toplanması.

Détendre [ft.] Serilmiş bir şeyi toplamak. ◆ Gerilmiş bir şeyi gevşetmek. ◆ Perdeleri, duvara gerili şeyleri kaldırmak, toplamak. ‖ (mec.) Rahatlandırmak, teskin etmek, irhâ etmek. ‖ **Se** – Gevşemek. ‖ (Hava hakkında) Mülâyimleşmek.

Détenir [ft.] (*tenir* gibi tasrif olunur) Bir malı, bir akçeyi fuzuli zapt ve tevkif etmek. ◆ Mahpus tutmak.

Détente [ims.] Tüfek ve tabanca tetiği. ◆ Gazın bir menfezden şiddetle hurucu. ‖ (mec.) Sükûnet, gevşeklik. ‖ **Être dur à la** – Pek hasis olmak.

Détenteur,trice [i. – s.] Bir mal ve mülkün mutasarrıfı, sahibi, zilyet, vâzıu'l-yed. ‖ – **s des fonds italiens** İtalya tahvilatı hâmilleri veya sahipleri.

Détention [ims.] (hk.) Tasarruf, zilyetlik. ◆ Mahpusiyet, hapis ve tevkif. ◆ Kalebentlik. ‖ – **à temps** Muvakkaten kalebentlik. ‖ – **préventive** Kable'l-muhakeme olunan tevkif, haps-i ihtiyatî. ‖ **Maison de** – Tevkifhâne.

Détenu,e [s.] Mahpus, mevkuf. ◆ Taht-ı tasarrufta bulundurulan.

Détergent,e [s.] (t.) Yara vesâireyi tathir eden (ilaç), munakkıh, mutahhir, munazzif. (*détersif* dahi denilir.)

Déterger [ft.] (t.) Yara vesâireyi tathir ve tenkih etmek.

Détériorant,e [s.] Yiyecek veya içeçek bir şeyi veya sıhhat ve afiyeti fenalaştıran, bozan.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Détérioration [ims.] Fenalaşma, infisad, bozulma, nehar. ◆ Fenalık, bozukluk. || – **par vice propre** Bir şeyin kendi tabiatıyla ekşimesi, kokması, bozulması.

Détériorer [fl.] Fenalaştırmak, bozmak.

Déterminant,e [s.] Tahdit ve tayin eden, kat'i, katı'. ◆ Muarrif, mübeyyin. || **Motif** – İllet-i gaiye.

Déterminatif,ve [s.] Tahdit ve tayin veya tarif ve beyan eden veya etmeye sebep ve medar olan, beyânî, tarifî. || (sr.) **Adjectif** – Sıfat-ı tayiniye ki ism-i işaret makamında kullanılır.

Détermination [ims.] Tayin, tarif, tahdit. || (fls.) Cezm. ◆ Meyl. || (sr.) Mânâ: **Diverses** – **s** Meânî-i muhtelife. = [ims. - cm.] Mukarrerat.

Déterminé,e [s.] Muayyen, mahdut, mukarrer. ◆ Tevlid ve intac edilmiş. ◆ Müptelâ, düşkün. || **En une qualité mal** – **e** Sıfat-ı resmiyeyi hâiz olmadığı hâlde.

Déterminément [h.] Muayyen ve mahdut olarak. ◆ Vâzıh, kat'i surette.

Déterminer [ft.] Tayin ve tahdit veyahut tarif etmek. ◆ Kandırmak, karar verdirmek. ◆ Mânâ-yı hakikisini vermek. ◆ İntac, tevlid etmek. ◆ Bâis-i icra olmak.

Déterminisme [imz.] Esbabın tesirine kani bir tarik-i felsefe, determinizm.

Déterministe [imz.] Determinizm meslek-i felsefisi sâliki.

Déterré,e [imz.] Mezardan çıkarılmış adam. || (mec.) Pek sararmış ve benzi bozuk.

Déterrer [fl.] Yerden, topraktan, mezardan çıkarmak. ◆ Bulmak, keşfetmek.

Déterreur [imz.] Yer altında mudahhar nâdir şeyleri bulup çıkarmakta mahir olan. ◆ İngiltere'de cerrahlara satmak üzere mezardan naaşları çıkaran adam.

Détersif,ve [s.] (mr. Détergent)

Détersion [ims.] (t.) Bir yaranın tathiri, tenkih.

Détestable [s.] Mekruh, menfur, şâyan-ı ikrah ve nefret. ◆ Pek fena.

Détestablement [h.] Mekruh ve menfur bir suretle. ◆ Gayet fena bir surette.

Détestation [ims.] İkrah, nefret, istikrah.

Détester [ft.] İkrah ve nefret etmek. ◆ Sevmemek, hazzetmemek.

Détirer [ft.] Germek, çekmek, uzatmak.

Détiser [ft.] Eğsi denilen yarı yanmış odunları ayırarak ateşi söndürmek.

Détisser [ft.] Dokunmuş bir nesci bozmak.

Détitrer [ft.] Unvanından mahrum etmek. ◆ Nâmını değiştirmek.

Détonation [ims.] Patlama, sadme, tehezzüm, talka, terâk.

Détoner [fl.] Patlamak. || (mec.) İhtirasat-ı şedîde tevlid etmek.

Détonneler [ft.] Fıçıdan çıkarmak, diğer bir kaba nakletmek.

Détonner [fl.] (ms.) Âhenkten çıkmak, perdeyi şaşırmak. ◆ Bir çalgıyı fena çalmak. ◆ Nâhoş bir tezat irâe etmek.

Détordre [ft.] Bükülmüş bir şeyi çözmek, açmak.

Détorquer [ft.] Mânâsını çevirmek, mânâsını tahrif etmek. (Az kullanılır.)

Détors,e [s.] Bükülmemiş.

Détorse [ims.] (mr. Entorse)

Détortiller [ft.] Bükülüp karışmış bir şeyi açmak, örgüyü çözmek, ayırmak.

Détoucher [ft.] (bhr.) Yüzdürmek.

Détouper [ft.] Tapayı çıkarmak, açmak. || (zra.) Tarlanın dikenlerini yolmak, sökmek. || – **ses oreilles** Kemâl-i dikkatle dinlemeye hazırlanmak.

Détour [imz.] Dönme, sapma, dolaşma, dolaşık. ◆ Dönüm yer. ◆ Sapma yol. ◆ İhamlı ve kinâyeli söz. ◆ Hile, desise, oyun. || **Sans** – Kemâl-i safvetle.

Détourné,e [s.] Sapa, dolaşıklı (yol). ◆ Tenha (sokak). ◆ Kinâyeli, iham ve tevriyeli.

Détournement [imz.] Sapma, saptırma, dolaşma. || (hk.) İhtilâs, zimmete geçirme, sir-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

kat, irtikâb. || – des mineurs İğfal-i sıbyan. || – de l'actif Emval-i mevcudenin ketm ve ihfâsı. || – de pièces Evrak sirkati. || – de deniers publics Emval-i emiriyenin ihtilâsı.

Détourner [ft.] Saptırmak, çevirmek. ◆ Karıştırarak bulmak. ◆ İstikametini değiştirmek. ◆ Mânâsını tağyir etmek. ◆ İğfal etmek. || (mec.) Başka cihete tahvil etmek. ◆ Men etmek. ◆ Dolandırmak. ◆ Savuşturmak. ◆ Vazgeçirmek. || (hk.) – des fonds Emvali sirkat etmek, ihtilâs etmek. = [fl.] Dönmek, sapmak. || Se – Sapıp dolaşmak. ◆ Dönmek. ◆ Yolundan ayrılmak. || (mec.) Se – de Terk etmek, vazgeçmek. ◆ Yüz çevirmek.

Détracter [ft.] Gıybet, levm ve mezemmet etmek.

Détracteur [imz.] Gıybet ve levm ve mezemmet eden, levvam, zemmam.

Détraction [ims.] Gıybet, levm ve mezemmet.

Détrancher [ft.] Dilim dilim kesmek.

Détranger [ft.] Ziraate muzır hayvanları ihlâk etmek.

Détransposer [ft.] (tba.) Yerinden oynamış sahifeleri yerine getirmek.

Détransposition [ims.] (tba.) Yerinden oynamış sahifenin yerine getirilmesi.

Détraquement [imz.] Bozulma, yerinden oynama.

Détraquer [ft.] Bozmak. ◆ Karıştırmak, teşviş etmek, nizamını bozmak.

Détrempe [ims.] Sulu veya zamklı boya. ◆ Böyle bir boya ile yapılmış resim veya nakış. || Mariage à la – Muvakkat nikâh, muta. || Personne en – Pek az değerli adam. || Peindre en – Devamsız olmak.

Détremper [ft.] Suda hall etmek, ezmek. ◆ Çeliği ateşte kızdırmakla suyunu gidermek. || (mec.) Kederini, merâretini tahfif etmek. ◆ Kuvvet ve faaliyetini izâle etmek, gevşetmek.

Détresse [ims.] Sıkıntı, darlık, müzâyaka. || (bhr.) Signal de – , Canon de – Bir sefineden istimdat için atılan top, istimdat işareti.

Détresser [ft.] Örgüyü bozmak, çözmek.

Détret [imz.] Küçük şeyleri tutmak için el kıskacı, mengenesi.

Détrichage [imz.] Yün ve yapağıyı boy etme ameliyatı.

Détricher [ims.] Yapağıyı yıkamazdan evvel boy etmek.

Détriment [imz.] Zarar, ziyan; Au – de Ziyanına. || (tt.) Ecsam-ı uzviyenin kırılıp veya çürüyüp düşen kısmı, kırıntı.

Détripler [ft.] (as.) Harpte üç saf üzerine dizilmiş askerin bir safını kaldırmak.

Détriter [ft.] Yağını çıkarmak üzere zeytin vesâireyi ezmek.

Détritiques [s. cm.] (arz.) Terrains – Arazi-i fazliye. || Dépôts – Rüsubat-ı fazliye.

Détritoir [imz.] Yağlarını çıkarmadan evvel zeytinleri ezmeye mahsus cendere veyahut baskı.

Détritus [imz.] (s okunur) (tt.) Bozulan ve çürüyen ecsam-ı uzviyenin kalan kırıntısı, fazalat, bakiye. || (arz.) Rüsub-ı fazlî.

Détroit [imz.] (cğ.) Boğaz, dar geçit, derbent (berrî ve bahrî). ◆ Manş boğazı. || (tşr.) Muzıyk; – abdominal Muzıyk-ı batnî.

Détromper [ft.] Sehiv ve hatadan kurtarmak, ikaz ve irşat etmek.

Détroussement [imz.] Sığanmış veya kaldırılmış bir libasın indirilmesi. ◆ Çalma, soyma.

Détrousser [ft.] Sığanmış veya kaldırılmış libası indirmek. ◆ Yolda eşya vesâiresini soymak.

Détrousseur [imz.] Haydut, kutta'-ı tarik.

Détruire [ft.] Bozmak. ◆ Hedm etmek, yıkmak. ◆ İmha ve izâle etmek. || Se – Harap, berbat olmak.

Dette [ims.] Borç, deyn. || (mec.) Vazife, vecibe-i zimmet, mütehattim-i zimmet. || – échue Vakt-i te'diyesi hulûl etmiş deyn. || – s civiles Düyun-ı âdiye. || – caduque Mürur-ı zaman vâki olan deyn. || (ma.) publique – Düyun-ı umumiye (ve idaresi). || – flottante Düyun-ı gayr-ı muntazama. || – consolidée Düyun-ı dâime. || – unifiée Düyun-ı mu-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

vahhide. || – privilégiée Düyun-ı mümtâze. || – s converties Düyun-ı mübeddele. || – criardes Ufak tefek borç. || – véreuse Şüpheli olan borç. || – d'honneur Kumar borcu, te'diyesi bilhassa namusa bağlı olan deyn. || Avoir la – , confesser la – Haksız olduğunu itiraf etmek. || Payer sa – à la patrie Hizmet-i askeriyeyi ifâ etmek. ◆ Evlenmek, çoluk çocuk sahibi olmak. || Payer sa – à la nature Ölmek. || Faire sa – de quelque chose, prendre la – sur soi Birine kefil olmak, mesuliyeti üzerine almak. || – s actives Alacak. || – s passives Verecek.

Detumescence [ims.] (t.) Bir şiş veya çıbanın inmesi, geçmesi, inhilâl-i verem.

Deuil [imz.] Matem. ◆ Matem elbisesi, matem rengi. ◆ Hıristiyanlarca yasın sürdüğü müddet, matem zamanı. || (mec.) Hüzün ve keder. ◆ (Lisan-ı şiirde) Zalâm-ı leyl. || Grand – Hıristiyanlarca yakın akrabadan birinin vefatını takip eden ilk zamanlarda giyilen matem elbisesi takımı. || Petit – Uzak akrabadan birinin vefatını takip eden zamanlarda giyilen matem libası. || Demi – Matem müddetinin nısfı mürur ettikten sonra giyilen matem libası. ◆ Matem müddetinin nısf-ı ahîri. || Porter le – de sa blanchisseuse Kirli çamaşır giymek.

Deutérie [ims.] (t.) Ârıza-i meşîme.

Deutérologie [ims.] (t.) Mebhas-i meşîme.

Deutéronome [imz.] Tevrat'ın esfar-ı hamsesinden beşinci sifr, sifr-i ahîr. || (mec.) Te'kid.

Deutéropathie [ims.] (t.) Diğer bir hastalığın tesiriyle hâsıl olan hastalık, emraz-ı tâliye.

Deutéropathique [s.] (t.) Emraz-ı tâliyeye müteallik veya onu mûcip olan.

Deutéroscopie [ims.] (t.) Hayâlat.

Deuto [imz.] Kimya ve tıp ıstılahatında dâhil olduğu kelime mefhumunun ikinci derecede olduğuna delâlet eder, sânî, tâli.

Deutoméningite [ims.] (t.) İltihab-ı sehâyâ-yı tâliye.

Deutosulfure [imz.] (k.) Sânî-kibritiyet-i müsennâ.

Deutoxyde [imz.] (k.) Humz-ı sânî. || – de mercure Humz-ı sânî-i zibak. || – de plomb Humz-ı sânî-i rasas.

Deux [i. – s.] İki: – hommes İki adam. ◆ İkinci. ◆ İki rakamı. ◆ Oyun kâğıtlarının ikilisi. ◆ (Zarda ve domino taşında) Dü. || Le – de mois Ayın ikisi, ikinci günü. || Amener le double – Dubara atmak. || – à – İkişer ikişer, iki ikiye. || En – İkiye. || N'en pas faire à – fois Tereddüt etmemek, derhal karar vermek. || Donner, piquer des – Hayvana mahmuzun ikisiyle birden vurmak. ◆ İsti'cal etmek.

Deuxième [s.] İkinci, sânî. = [i.] İkincisi. ◆ Evin ikinci katı.

Deuxièmement [h.] İkinci derecede, sâniyen.

Deux-mâts [imz.] (bhr.) İki direkli gemi. = [s.] Bâtiment à – Kezâ.

Deux-points [imz. – cm.] İbarede kullanılan nokteyn işareti (:).

Deux-quatre [imz.] Musikide sadânın bir taksimi ve bunun alâmet-i mahsusası.

Dev [imz.] (Fârisîden me'huz) Dev.

Dévaler [ft.] Aşağıya nakletmek. = [fl.] İnmek, alçalmak.

Dévaliser [ft.] Birinin eşyasını ve akçesini çalmak, soymak. ◆ Çalmak.

Dévaliseur,se [i.] Soyucu, gasıp, hırsız.

Devancement [imz.] Takaddüm, sebkat.

Devancer [ft.] Takaddüm, sebkat etmek. ◆ Geçmek, fâik olmak.

Devancier,ère [i.] Mütekaddim, selef. = [cm.] Âbâ ve ecdad, eslâf.

Devant [hc.] Önüne, önünde, karşısına, karşısında. = [zm.] İleri. = [zz.] Evvel: Comme – Evvelki gibi. || Ci –Ânifen. = [imz.] Ön taraf, ilerisi. || Au – de İstikbale. || Par – Önden, ileriden. || Bâtir sur le – Şişmanlamak, karnı büyümek.

Devantier [imz.] Kadın önlüğü.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Devantière [ims.] Kadınların hayvana binmelerine mahsus arkası yarık uzun bir nevi fistan, amazon fistanı.

Devanture [ims.] Dükkânın veya evin ön tarafı, cephesi, yüzü.

Dévaser [ft.] Çamurunu, balçığını ayıklamak.

Dévastateur,trice [i. – s.] Yıkıcı.

Dévastation [ims.] Yıkma, tahrip.

Dévasté,e [s.] Harap olmuş, yıkılmış. || (mec.) Yorgun, bîtab, meftur.

Dévaster [ft.] Yıkıp harap etmek. ◆ Yağmagerlikle harâbezâra çevirmek (Eşkıya hakkında kullanılır.)

Développable [s.] Kabil-i tevsi' ve tafsil. || (r.); **Surfaces – s** Kabil-i inkişaf-ı sutuh.

Développante [ims.] (r.) Münkeşif: – **du cercle** Dairenin münkeşifi.

Développée [ims.] (r.) Mekşuf: – **d'une courbe** Bir münhaninin mekşufu.

Développement [imz.] Bir şeyin mahfaza ve kılıfından çıkıp zahir olması. ◆ İnkişaf. ◆ Tevessü', yayılma, açılma, intişar, inbisat. ◆ Tafsil ve izah. ◆ Manevra. || (r.) İnkişaf: – **conique** İnkişaf-ı mahrutî. || – **sphérique** İnkişaf-ı kürevî. || (tt.) Neşvünemâ, teşekkül, tecessüm, nümuvv, büyüme. = [imz. – cm.] Terakkiyat, ıslahat.

Développer [ft.] Kılıf ve mahfazasını açmak, zahire çıkarmak, açmak. ◆ Yaymak, uzatmak. ◆ Takviye etmek, neşvünemâ bulmasını mûcip olmak. ◆ (Mesafe hakkında) Katetmek. || (mec.) Mufassalan takrir etmek. ◆ Tevsi' ve tezyid etmek. ◆ Zahire çıkarmak. || **Se** – Teşekkül ve tecessüm etmek, neşvünemâ bulmak. || **Se – en lui même** Muhtac-ı izah olmamak.

Devenir [fl.] (*venir* gibi tasrif olunur) Olmak: **Qu'est-il devenu?** Ne oldu? || – **à rien** Pek ziyade zayıflamak. ◆ Pek ziyade azalmak, tenâkus etmek, nakîsa bulmak. = [imz.] Eşyanın vücut bulması, tekvin, tekevvün.

Déventer [ft.] (bhr.) Yelkenleri rüzgâr almayacak bir surette açmak. ◆ Arkadan rüzgârı kesmek, rüzgâra hâil olmak.

Déverdir [ft.] Yeşilliğini kaybetmek.

Dévergondage [imz.] Arsızca, utanmazca sefâhet. ◆ İnhiraf, yolunu şaşırma.

Dévergondé,e [s.] Arsızcasına, utanmazcasına, sefih. = [imz.] Arsız ve hayasız kimse.

Dévergonder (se) [fv.] Hayat-ı sefihâneye dalmak. (Eski kelime.)

Déverguer [ft.] Yelkeni serenden çıkarmak, indirmek.

Dévernir [ft.] Cilâsını çıkarmak.

Déverrouiller [ft.] Kapının sürmesini açmak, kaldırmak.

Devers [zm. – hc.] Cihetinde, cihetine doğru: **Aller – Lyon** Lyon cihetine, Lyon'a doğru gitmek. || **Par** – Yanında, indinde. ◆ Yed-i tasarrufunda. || **Par – le juge** Hâkimin huzurunda, huzur-ı mahkemede.

Dévers,e [s.] Eğri, muvâzeneyi kaybetmiş. = [imz.] Eğrilik, muvâzenesizlik. ◆ Mâil-i kenar. ◆ Demir yolu münhanilerinde demir çubuklardan birinin diğerinden yüksek olması.

Déversement [imz.] Bir cetvel suyunun akıtılması, kıvrılması, icra-yı miyah.

Déverser [fl.] Eğrilenmek, muvâzeneyi kaybedip meyletmek. = [ft.] Akıtmak, suyu kıvırmak. || (mec.) Neşretmek, sıçratmak. ◆ Tahfif ve teskin etmek.

Déversoir [imz.] Değirmen ve havuz suyu fazlasının döküldüğü ve aktığı mahal, savak.

Dévêtir [ft.] (*vétir* gibi tasrif olunur) Elbisesini çıkarmak, soymak. || **Se** – Soyunmak ve (mec.) bir malı elden çıkarmak.

Dévêtissement [imz.] Bir malın elden çıkarılması.

Déviation [ims.] Sapma, inhiraf. || (t.) Bazı âzânın gayritabii istikameti, temayül. || – **de la**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

colonne vertébrale Amûd-ı fikarînin temayülü. || (ht.) İnhiraf. || (hy.) Udul.

Dévidage [imz.] İpliğin tura ve çile hâline konması, çıkrıktan geçirilmesi.

Dévider [ft.] İpliği tura ve çile yapmak, ipliği çıkrıktan geçirmek. ◆ Konuşmak. || – son échaveau Saçma sapan söylemek. || à l'estorgue Yalan söylemek.

Dévideur,se [i.] İpliği tura ve çile yapan, çileci, çıkrıktan geçiren.

Dévidoir [imz.] İplik çıkrığı, cehre, elemya. ◆ Balık oltalarının sarılı bulunduğu çıkrık, yumak.

Dévier [fl.] Sapmak, dönmek, udul ve inhiraf etmek. = [ft.] Saptırmak, çevirmek.

Devin,devineresse [i.] Falcı, remmal, kâhin, bakıcı. (Müennesi *devine* dahi olur.) = [imz.] Boa yılanının beyne'l-avam ismidir.

Devinable [s.] İstihrac olunabilen, anlaşılabilen, kabil-i hall.

Deviner [ft.] Keşif ve tahmin etmek. ◆ Anlamak, fehmetmek. ◆ Hall ve istihrac etmek. ◆ Fal açmak.

Devineur,se [i.] Falcı. ◆ Halleden (Müennesi *devineresse* dahi olur.)

Déviriliser [ft.] Zaaf vermek, kuvveti izâle etmek. (Az kullanılır.)

Devis [imz.] Ebniye ve inşaat müfredat defteri. ◆ Keşif defteri, keşifnâme. ◆ Sohbet. || – estimatif Tahminî müfredat defteri. || – approximatif Takribî müfredat defteri. || – descriptif Tarifî keşif defteri.

Dévisager [ft.] Birinin yüzünü tırmalamak, yırtmak. ◆ Fena, tekdir-âmiz söz söylemek. ◆ Dik dik bakmak.

Devise [ims.] Bir şeyin alâmet-i mahsusası olan şekil ve suret veya ibare, remiz. = [imz.] Hikemiyat. || – de bonbons Manzum veya mensur bir sözü hâvi olup içine şekerleme sarılan kâğıt.

Déviser [fl.] Konuşmak, sohbet etmek.

Dévissage [imz.] ve:

Dévissement [imz.] Vidalarını sökmek.

Dévisser [ft.] Vidalarını çıkararak sökmek. || – son billard Ölmek.

De visu [h.] (Latinceden me'huz) Reyü'l-ayn meşhud olan: Parler d'une chose – Reyü'l-ayn meşhud olan bir şeyden bahsetmek.

Dévoiement yahut **Dévoîment** [imz.] İshal. || (m. - bhr.) Hatt-ı müstakimden udul, sapma, inhiraf.

Dévoilement [imz.] Nikabı açma. ◆ Açılma, izhar.

Dévoiler [ft.] Nikabı açmak, izhar etmek. ◆ Göstermek. ◆ Keşf-i nikap etmek.

Dévoîment [imz.] (mr. Dévoiement)

Devoir [ft.] (Tasrifi: *Je dois*, *tu dois*, *il doit*, *nous devons*, *vous devez*, *ils doivent*; *je devais*; *je dus*; *je devrai*; *je devrais*; *dois*, *devons*, *devez*; *que je doive*; *que je dusse*; *devant*; *dû*, *due*) Borçlu olmak. ◆ Mecbur olmak. || – tribut Münkad olmak. || – du retour Bir mübâdeleden sonra üste biraz borçlu kalmak ve (mec.) minnettar, medyun-ı şükran kalmak. || N'en – rien, guère Aşağı kalmamak. || Akîbinde bir masdar bulunduğu vakit lüzum, niyet, ihtimal beyan eder: Il doit vous accompagner Size refakat etmek niyetindedir, size refakat edecektir. || Il a dû croire İtikadında bulunmuş olmalıdır ki. || Il doit être appliqué aujourd'hui Bugün çalışkan olması lâzım gelir, çalışkan olsa gerektir. || Croire – Vazifeden addetmek.

Devoir [imz.] Vazife, vecibe-i zimmet. ◆ Muallim tarafından şâkirdana yazılması emrolunan ders, vazife. = [cm.] Vecâib, ferâiz, vezâif. || (mec.) İhtiramat-ı lâzıme. || Les derniers – s Cenaze alayı merasimi. || Renger quelqu'un à son – İfâ-yı vazifeye mecbur etmek. || En – de Müheyyâ, müteheyyi. || Se mettre en – de Başlamak.

Dévole [ims.] Kâğıt oyununda kâğıtları dağıtanın hiç kâğıt kaldırmaması.

Dévolu,e [s.] Nizamen birine ait olan. || Objet – Madde-i muhavvele. = Jeter son – Bir iddiada

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

bulunmak. || **Jeter son – sur quelque chose** Bir şey hakkında mutâlebede bulunmak.

Dévolutif,ve [s.] Müntakil, nâkil. || (hk.) **Appel** – İstînaf-ı nâkil yani daha büyük mahkemede rü'yet olunmak üzere nakl-i dava istid'âsı.

Dévolution [ims.] Bir tasarrufun intikali, nakl-i mülkiyet.

Devon [imz.] İngiltere'de Devonşayr'da[192] yetişen bir cins öküz.

Dévonien,ne [s.] (arz.) Numûnesi Avrupa'da Devon eyaletinde bulunan bir nevi arazi-i müteressibe, arazi-i devoniye.[193] || **Étage** – Tabaka-i devoniye.

Dévorant,e [s.] (Hayvan hakkında) Dişleriyle yırtarak yiyen, yırtıcı, müfteris. || (mec.) Pek şiddetli. ◆ Mühlik. ◆ Gayet haris.

Dévorateur,trice [s.] Yırtıcı, büyük bir iştihâ veya hırs ile paralayıp yiyen, kemirerek hırsla yiyen (hayvan).

Dévorer [ft.] (Hayvan hakkında) Dişleriyle yırtarak ve hırsla kemirerek yemek, iftiras etmek ◆ Büyük bir iştihâ ile yemek. ◆ Ziyade zayıflatmak. ◆ İhlâk etmek. ◆ (Lisan-ı şiirde) (Toprak vesâire hakkında) İçmek, çekmek. || (mec.) – **un livre** Bir kitabı büyük bir hırs ve hâhişle okumak. || – **des yeux** Gözlerini açıp sıkı sıkı bakmak, gözleriyle yercesine bakmak, nazar-ı hırs ile bakmak. || – **l'espace** Kemâl-i süratle koşmak.

Dévoreur,re [i.] Yırtıcı, müfteris (hayvan). ◆ (mec.) Büyük bir hırs ve iştihâ ile yiyen, okuyan yahut bakan adam.

Dévot,e [i. – s.] Zahit, âbit, sufi. ◆ Züht ve takvaya mensup ve mütallik. || – **de place** Riyakâr sufi, mürâî.

Dévotement [h.] ve:

Dévotieusement [h.] Zahidâne, sufice, müttakiyâne.

Dévotieux,se [s.] Sufi, zahit. ◆ Kemâl-i hürmetle.

Dévotion [ims.] Sufilik, züht, takva. ◆ İbadet. ◆ Hulûs, ubûdiyet, sadakat. || (mec.) **Avoir – à** Gayet sadık, merbut bulunmak. || **Faire ses – s à toute les chapelles** Her meyhâneye uğrayıp içmek.

Dévotisme [imz.] Ham sufilik.

Dévoué,e [s.] Sadık, hakikatli, muhlis. || **Tout – veya Votre très – serviteur** Muharrerat nihayetlerinde ve imzânın üstünde isti'mal olunur ki kitâbet-i Türkîde kemterleri, çâkerleri, bende-i has ve sadıkları gibi tabirata muadildir.

Dévouement yahut **Dévoûment** [imz.] Sadakat, ihlas. ◆ Vakf-ı nefs, teslimiyet. || **Recevez l'assurance de mon entier** – İhlas ve ubûdiyet-i kâmile-i acizânemin kabul-i teminatı mütemennâdır (Bu ibare mektupların sonunda yazılması lâzım gelen cümle-i ihtirâmiyeden ibarettir.)

Dévouer [ft.] Hasr ve tahsis etmek. ◆ Feda etmek. || **Se** – Feda olmak, sadakatle teslimiyet göstermek, vakf-ı nefs etmek.

Dévoûment [imz.] (mr. Dévouement)

Dévoyer [ft.] (*ployer* gibi tasrif olunur) Yoldan saptırmak, yolunu kaybettirmek. ◆ İshal vermek.

Dextérité [ims.] Eldeki çabukluk ve hafiflik, çâbük-destî. || Maharet, hazâkat.

Dextre [ims.] Sağ el. = [s.] Sağ, yemîn: **Côté** – Sağ taraf. (Her iki mânâda nâdirü'l-isti'maldir.)

Dextrement [h.] El çabukluğuyla, maharetle.

Dextrine [ims.] Dekstrin zamkı.

Dextroglucose [ims.] (k.) Üzüm şekeri, sükkerü'l-ineb.

Dextrogyre [s.] (ht. – k.) Muharrif-i yemînî, mümeyyil-i yemînî.

Dextrovolubile [s.] (nb.) **Tiges – s** Sağdan sola mütehâfit saklara ıtlak olunur.

192 en.: *Devonshire*.

193 fr.: *dévonien*.

Dey [imz.] (*dè*) (Türkçeden me'huz) Dayı, evvelce Cezayir dayılarına verilen unvandır. (Bey dahi denilir.)

Dhak [imz.] Hind'de müsta'mel büyük bir darbuka.

Dhaw [imz.] Bahr-i Muhit-i Hindî'de müsta'mel Arap sandalı.

Dia [hd.] Arabacıların hayvanları sola çevirmek istedikleri vakit çıkardıkları sadâdır. (Zıddı *huhau*dur.) || **N'entendre ni huhau ni** – Söz anlamamak.

Diabase [ims.] (mad.) Suhur-ı madeniyeden diyabas denilen sahre.

Diabète [imz.] (t.) İdrarın sık ve kesretli ve tatlı bir maddeyi hâvi olarak gelmesini mûcip bir illet, diyabetis. || – **sucré** Şeker illeti, diyabetis-i sükkerî.

Diabétique [s.] (t.) Şeker illetine mensup ve müteallik, veya bu illete müptelâ olan, diyabetisî.

Diabétomètre [imz.] (t.) Hastaların idrarında şeker bulunup bulunmadığını anlamaya mahsus alet, mikyas-ı diyabetis.

Diable [imz.] Şeytan, iblis. ◆ Ağır yükleri çekmeye mahsus ufak tekerlekli el arabası. ◆ Topların dâhilini tetkik için müsta'mel âlet. ◆ Beygirleri alıştırmaya mahsus talim arabası. ◆ Pamuk, yün ve emsali tarağı. || (mec.) Pek zeki, şeytan. || (t.) **Bruit de** – Zeir, dızdız. || (hyv.) – **s des bois** Bazı nevi maymunlara denir. || **Petit** – yahut **Diablotin** Bir nevi Amerika martısı. || – **des savanes** Amerika kukumavı. || **Pauvre** – Miskin, zavallı adam. || **Bon** – İyi çocuk. || – **à quatre** Gürültücü adam. || **Grand** – Uzun boylu adam. ◆ Gayet uzun şey. || **Faire le** – **à quatre** Çok gürültü etmek. || **Avoir le** – **au corps** Pek faal olmak. || **Tirer le** – **par la queue** Güç yaşamak, havâyic-i zaruriyesini pek güçlük ile tedarik etmek. || **Envoyer au** – Hiddetle red ve def etmek. || **Loger le** – **dans sa bourse** Pek züğürt olmak. = [hd.] – **!** Vay! Eyvah! Hay Allah cezasını versin! Acayip! || **En** – Ziyadesiyle, mübalağa ile, şiddetle. || **à la** – Rastgele. || **Au** – Cehenneme kadar! ◆ Hay kör şeytan! || Adem-i takdir makamında dahi kullanılır: **Que** – **avez-vous fait?** Ne yaptınız? Ne halt ettiniz? || **Crever l'œil au** – Hasûdana rağmen terakki etmek, ilerlemek. || **Se donner au** – Pek çok zahmete girmek. || **Une** – **d'affaire** Can sıkıcı bir iş. || **C'est un bon** – Teklifsiz ve laubali bir adamdır. || **Faire quelque chose à la** – Bir işi pek fena yapmak. || **L'avocat du** – Fenalığın ve habâisin lehinde söz söyleyen kimse, meddah-ı habâis. || **Le** – **bat sa femme et marie sa fille** Güneş olmakla beraber yağmur da yağıyor mânâsını müfiddir. || **Faire l'aumône au** – Kendinden zengine tasadduk etmek. || **Être fait à la** – Fena esvab giymek, gayr-ı muntazam kıyafette olmak. || – **de** Tuhaf, garip.

Diablement [h.] Ziyadesiyle, hadden efzun, begayet.

Diablerie [ims.] Şeytanlık. ◆ Sihirbazlık, efsun. ◆ On beşinci ve on altıncı asırlarda oynanan şeytanlarla karışık tiyatro oyunu.

Diablesse [ims.] Şeytan karı, fena karı. || **Une pauvre** – Zavallı, acınacak, sefil bir kadın.

Diablotin [imz.] Küçük şeytan, şeytancık. ◆ Bir nevi şekerleme. ◆ Kunduz karsı. ◆ Bir nevi Amerika martısı. || (bhr.) Kontra miçana babafingosunun istralyası. || (mec.) Pek zeki ve yaramaz çocuk.

Diablon [imz.] (bhr.) Büyük sefinelerde kontra miçananın gabya yelkeni üzerine konulan istralya.

Diabolique [s.] Şeytanî, ibliskârâne. ◆ Pek güç.

Diaboliquement [h.] Şeytanca, iblisâne, melanetkârâne.

Diabotanum [imz.] (*nom*) (syd.) Devâ-i haşîşiye.

Diabrose [ims.] (crh.) İ'tikâl.

Diabrotique [s.] (crh.) Mü'tekil.

Diacanthe [s.] (nb.) Zâtü'ş-şevkeyn.

Diacaryon [imz.] (syd.) Asel-i ceviz.

Diacatholicon [imz.] (syd.) Macun-ı müshil.

Diacausie [ims.] (t.) Hararet-i müfrite.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Diacaustique [i. – s.] (ht.) Muhrik-i inkisarî. = [cm.] Ecsam-ı kâviye bi'l-inkisar.

Diachaine [imz.] (nb.) Semâreyn-i fakîreyn.

Diachalasie [ims.] (t.) İnfikâk-ı durûz.

Diachylon yahut **Diachylum** [imz.] (t.) Talyon yakısı, diyaşlon.

Diacode [s.] (syd.) **Sirop** – Ak haşhaş şurubu.

Diacolocyntidos [imz.] (syd.) Macun-ı hanzal.

Diaconal,e [s.] Diyakosa veya diyakosluğa mensup ve müteallik, şemmâsî. (cmz. *diaconaux*)

Diaconat [imz.] Diyakosluk (ruhbâniyetin bir rütbe-i mahsusası), vazife-i şemmâsî.

Diaconesse [ims.] Hıristiyanlığın evâilinde kilisenin bazı hıdematında müstahdem dul karı yahut kız, şemmâse.

Diaconie [ims.] Bir diyakosun icra-yı âyin ettiği kilise.

Diacope [imz.] İspari (balığı), battü'l-kıhf.

Diacoustique[194] [ims.] (ht.) Mebhas-i inkisar-ı savt.

Diacre [imz.] Diyakos, şemmas.

Diacritique [s.] (t.) **Signes – s** Alâmet-i fârika.

Diacydonium [imz.] (*ni-omm*) (syd.) Macun-ı sefercelî, ayvalı macun.

Diadelphe [s.] (nb.) İki deste suretinde olan nebatat âzâ-yı tezkirine ıtlak olunur, sünâiyü'l-ihve, sünâiyü'l-ah. || **Étamine** – Tüveyc-i sünâiyü'l-ah.

Diadelphie [ims.] Âzâ-yı tezkiriyesi iki deste suretinde olan nebatat, fasîle-i sünâiyetü'l-ihve.

Diadelphique [s.] (nb.) Zû-sünâiyi'l-ihve.

Diadème [imz.] Tâc-ı hükümdârî, efser, dihim. || (mec.) Hükümdarlık.

Diadexie yahut:

Diadoche [ims.] (t.) Maraz-ı müteakip.

194 Orijinal metinde *Diaconstique* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Diagnose [ims.] (*di-a-ghno*) (t.) Teşhis. || (tt.) Bir neviden olan nebatatın tavsifi.

Diagnostic [imz.] (*di-a-ghno-stik*) (t.) Teşhis-i emraz.

Diagnostique [s.] (*di-a-ghno*) Marazın teşhisine yarayan alâmete ıtlak olunur, teşhisî. || **Signes – s** Teşhis-i emraz alâmatı, alâmat-ı teşhis-i maraziye.

Diagnostiquer [ft.] (*di-a-ghno*) (t.) Teşhis-i maraz etmek.

Diagomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı nâkiliyetü'l-elektrik.

Diagonal,e [s.] (he.) **Ligne – e** Hatt-ı zâviyeteyn. = [ims.] (he.) Kutr-ı zû-kesîri'l-adlâ'.

Diagonalement [h.] (he.) Bir zaviyeden bir zaviyeye, kutran.

Diagramme [imz.] (he.) Eşkâl-i hendesiye vasıtasıyla olunan ispat. || (ms.) Mebhas-i asvat. || (bhr.) İnhiraf-ı ârızî münhanisini resmetmek için müsta'mel diyagram aleti. || (hyv.) Bahr-i Muhit-i Atlasî'de bulunur bir nevi sapan balığı.

Diagraphe [imz.] Resim ve eşkâl yapmaya mahsus alet, kalıp, musaggirü'l-eşkâl (resim aleti).

Diagrède [ims.] (syd.) Ayva suyu ile yapılan bir nevi macun.

Diah yahut **Diat** [imz.] (*di-a*) (Arapçadan me'huz) Diyet.

Diaire [s.] (t.) Yalnız bir gün devam eden (nöbet), yevmî.

Diakène [imz.] (mr. Diachaine)

Dialecte [imz.] Bir lisanın bir memlekete veya bir vilayet ve şehre mahsus surette tekellümü, luga, lehçe.

Dialecticien,ne [i.] Cedel, âdab, fenn-i münazara erbabından. ◆ Cedele, âdaba, fenn-i münazaraya tatbiken söz söyleyen adam.

Dialectique [ims.] Fenn-i münazara, ilmü'l-cedel, âdab, mantık.

Dialectique [s.] Cedel, âdab ve fenn-i münazaraya mensup veya mutabık olan. ◆ Lisan şu-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

besine, lehçeye mensup ve müteallik. ◆ Muhtemel: Arguments – s Delâil-i muhtemele.

Dialectiquement [h.] Cedel ve âdaba ve fenn-i münazaraya tatbiken.

Dialegmatique [s.] Telmihî.

Diallage [imz.] (mad.) Kaba akik, diyalaj.

Diallipyre [ims.] (t.) Hummâ-yı nâibe, hummâ-yı mukattaa.

Diallogite [ims.] (mad.) Manganez-i mufahham-ı hılkî.

Dialogique [s.] Mükâleme ve muhâvere suretinde olan.

Dialogisme [ims.] Fenn-i muhâvere, mükâleme.

Dialogiste [imz.] Muhâvere suretinde kitap veya mükâlemenâme muharriri.

Dialogue [imz.] Mükâleme, muhâvere. ◆ Muhâvere suretinde telif olunmuş eser, mükâleme kitabı.

Dialoguer [fl.] Mükâleme ve muhâvere etmek. ◆ Muhâvere suretinde söz yahut şarkı söylemek veya kitap yazmak. = [ft.] Muhâvere ettirmek.

Dialogueur [imz.] Muhâvere suretinde kitap yazan muharrir.

Dialycarpelle [s.] (nb.) Zû-sümeyrat-ı munfasıla.

Dialypétale [ı. – s.] (nb.) Munfasılü'l-vüreykat. || Corolle – Tüveyc-i munfasılü'l- vüreykat.

Dialyse [ims.] (k.) Tahlil, hall.

Dialysépale [s.] (nb.) Calice – Ke's-i munfasılü'l- vüreykat.

Dialyseur [imz.] (k.) Tahlil-i elekî, kalburî, muhallil.

Dialystaminé,e [s.] (nb.) Âzâ-yı tezkiriyesi munfasıl olan (nebatat).

Dialytique [s.] (k.) Teferruk-ı ittisalî.

Diamagnétique [s.] (ht.) Mündefi' bi'l-mıknatıs; Corps – s Ecsam-ı mündefi'a bi'l-mıknatıs.

Diamagnétisme [imz.] (ht.) İndifa'-ı mıknatısî.

Diamant [imz.] Cevher, elmas. ◆ Camcıların cam kestikleri elmaslı kalem. || (mec.) Parlak fikir. ◆ Sert, bî-his şey. || – brillant Pırlanta. || – rosette yahut – rosé Roze. || – faux Yalancı elmas. || – brut Ham elmas. || (bhr.) – d'un ancre Gemi lengerinin iki ucunun birleştikleri mahal. || Édition – Gayet küçük lakin okunaklı ve açık hurufatla kitap tab'ı.

Diamantaire [imz.] Elmas traş eden ve satan adam, cevahirci. = [s.] Parlaklığı ile elmasa yaklaşan.

Diamanter [ft.] Elmas gibi parlatmak.

Diamantifère [s.] Elması hâvi: Terrains – s Hâmil-i cevahir arazi.

Diamantin,e [s.] Elmas gibi sert veya parlak olan.

Diamétral,e [s.] (he.) Kutrî. || Ligne – e Hatt-ı kutrî, kutur. || Plan – Sath-ı kutrî.

Diamétralement [h.] Kutran. || (mec.) – opposé Taban tabana zıt.

Diamètre [imz.] (he.) Kutur. ◆ Daire şeklinde olan şeylerin derece-i vüs'ati. || (mec.) Derece-i vüs'at. || – s conjugués Müzdeviç kutrlar, aktar-ı müzdevice. || – sphérique Kutr-ı küre. || (hy.) – apparent Kutr-ı zahir.

Diamorum [imz.] (*romm*) (syd.) Dut şurubunun eski ismi.

Diandre yahut Diandrique [s.] (nb.) İki âzâ-yı tezkiri bulunan nebatata ıtlak olunur, sünâiyü't-tezkir.

Diandrie [ims.] (nb.) İki âzâ-yı tezkiri bulunan nebatat fasîlesi, fasîle-i sünâiyetü't-tezkir.

Diandrique [s.] (nb.) (mr. Diandre)

Diane [ims.] (as.) Sabahleyin çalınan kapı borusu. ◆ Bir nevi kelebek. || (tt.) Bir nevi maymun. || (mec.) İşaret, ihtar. || (inde'ş-şuarâ) Ay, kamer. || (Eski kimyagerler indinde) Gümüş, fidda. || Arbre de – Teşeccür-i madenî, şecer-i diyan. = [ihs.] Kamerden kinâye olan ormanlar ve mevhum sayd ilâhesi.

Dianelle [ims.] (nb.) Zambakiye fasîlesinden mâi çiçekli bir nebat ki bahçelerde bulunur.

Dianthe yahut:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dianthus [imz.] (nb.) Karanfil çiçeği (*œuillet*'nin müterâdifidir).

Dianthées [ims. – cm.] (nb.) Karanfiliye fasîlesi.

Diapalme [imz.] (syd.) Lask, diyapalme.

Diapasme [imz.] (syd.) Mesâhik-ı akakir, diyapazme.

Diantre [imz.] Şeytanın ismini telaffuz etmemek için o mânâ ile müsta'mel bir isimdir: **Au – !** Cehennem ol!

Diapason [imz.] (ms.) Bir çalgının en incesinden en kalınına kadar çıkardığı sadâların âhenk miyarı, diyapazon. ◆ İki kollu bir boru, diyapazon. ‖ **Hausser, baisser le –** Sesini yükseltmek, alçaltmak.

Diapédèse [ims.] (t.) Tereşşuh-ı dem.

Diapère [imz.] (hyv.) Mantarlara ârız olur böcek, mantar böceği.

Diaphane [s.] Nîm-şeffaf, berrak.

Diaphanéité [ims.] Nîm-şeffaflık, nîm-şefâfet, berraklık.

Diaphanomètre [imz.] (ht.) Mikyasü'ş-şefâfe.

Diaphénie yahut:

Diaphœnix [imz.] (*fé-niks*) (syd.) Hurma macunu, macunu't-temr.

Diaphonie [ims.] (ms.) Âhenksiz makam.

Diaphorèse [ims.] (t.) Terleme, taarruk.

Diaphorétique [imz.] (t.) Terletici (ilaç), muarrık.

Diaphragmatique [s.] (tşr.) Hicâbıhâciz nâm zara mensup ve müteallik, hâcizî.

Diaphragmite yahut **Diagraphmatite** [ims.] (t.) İltihab-ı hicâbıhâciz.

Diaphragme [imz.] (tşr.) Hicâbıhâciz, canevi. ◆ Burnun iki deliği arasındaki cidar. ◆ Fotoğraf adeselerinin önlerine geçirilen ortası delikli hicap. ‖ (nb.) Birkaç habbe veya lebi hâvi kabuğun hâneleri arasındaki zar, hicap. ‖ Bir gaz veya mâyiin icabında cereyanına mani olan fâsıla.

Diaphragmite (mr. Diaphragmatite)

Diaphyse [ims.] (tşr.) Cism-i azm.

Diapnogène [s.] (t.) Müvellid-i arak.

Diapnoïque [s.] (t.) Hafif surette terleten (ilaç), muarrık-ı latif.

Diaprée [ims.] Bir nevi alaca mürdüm eriği.

Diaprer [ft.] Alacalı etmek, boyaların envâıyla telvin ve nakşetmek. ◆ Tezyin etmek. ◆ Kumaşları telvin etmek.

Diaprun [imz.] (syd.) Menekşe vesâireden yapılan macun.

Diaprure [ims.] Alacalık.

Diaptose [ims.] (ms.) Vakf-ı sagîr, musikide az tevakkuf.

Diapyèse [ims.] (t.) Takayyüh.

Diapyétique [s.] (syd.) Mukayyih, munzıc.

Diarrhée [ims.] (*dia-ré*) (t.) İshal, lînet.

Diarrhétique [s.] (*dia-ré*) (t.) İshalî, ishale mensup ve müteallik.

Diarthrodial,e [s.] (tşr.) Mafsal-ı müteharrike dair veya ona mensup.

Diarthrose [ims.] (tşr.) Mafsal-ı müteharrik.

Diascordium [imz.] (*di-omm*) (t.) Sarımsak macunu.

Diasébesti [imz.] (syd.) Erik macunu.

Diasostique [imz.] (t.) Hastalığın önünü almak ve sıhhati hıfzetmek için isti'mal olunan muâlecat, ilac-ı tehâfuzî, tedbir-i tehâfuzî.

Diaspore [imz.] (mad.) Alüminyum ve suddan ibaret mâden.

Diasporomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı intisar.

Diastaltique [s.] (tşr.): **Mouvement –** Hareket-i inbisatiye-i kalp.

Diastase [ims.] (crh.) Mafsal kemiklerinin kazaen ayrılması. ‖ (k.) Buğday vesâireden çıkarılan sübye.

Diastématochélie [ims.] (t.) İnşikak-ı şefeteyn.

Diastématocranie [ims.] (t.) İnşikak-ı kıhf.

Diastématocystie [ims.] (t.) İnşikak-ı mesane.

Diastématogastrie [ims.] (t.) İnşikak-ı batn.

Diastématoglossie[ims.] (t.) İnşikak-ı lisan.

Diastématognathie [ims.] (t.) İnşikak-ı fekkeyn.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Diastématométrie [ims.] (t.) İnşikak-ı rahim.

Diastématopyélice [ims.] (t.) İnşikak-ı havsala.

Diastématorrhachie [ims.] (t.) İnşikak-ı amûd-ı şevkî.

Diastématarrhimie [ims.] (t.) İnşikak-ı enf.

Diastème [imz.] (tşr.) Mulahham. ‖ (ms.) Fâsıla-i basîte.

Diastémentérie [ims.] (t.) İnşikak-ı em'â.

Diastimomètre [imz.] (r.) Mesâfat mesâhasına mahsus bir nevi teodolit (aleti), diyastimometro.

Diastole [ims.] (tşr.) İnbisat-ı kalp.

Diastyle [imz.] (m.) Sütunları birbirlerinden kuturlarının üç misli mesafede bulunan bina.

Diathermane [s.] (ht.) Memerr-i hararet.

Diathermanéité [ims.] (ht.) İmrar-ı hararet.

Diathermansie [ims.] (ht.) İstimrar-ı hararet.

Diathermique [s.] (ht.) **Pouvoir** – Kuvve-i mümeyyize-i hararet.

Diathésation [ims.] (t.) İnfisad-ı bünye.

Diathèse [ims.] (t.) Fesad-ı bünye, diyates: – **cancéreuse** Diyates-i seretânî.

Diathésique [s.] (t.) Mefsûdü'l-bünye, diyatesî.

Diatome [ims.] (nb.) Yeşil deniz sazı.

Diatonique [s.] (ms.) Sadânın kademat-ı tabiiyesine muvâfik olan.

Diatoniquement [h.] (ms.) Sadânın kademat-ı tabiiyesine muvâfik bir suretle.

Diatribe [ims.] Hiciv, tenkid-i hicvî. ◆ Fasl, mezemmet.

Diatriber [ft.] Hiciv yazmak.

Diaule [ims.] Ezmine-i kadîmede müsta'mel çifte flavta.

Dicée yahut **Dicœum** [imz.] (*sé-om*) Hind ve Malezya taraflarında bulunan bir nevi küçük kuşlar fırkası.

Dicerate [s.] (hyv.) İki boynuzlu.

Dichorée [ims.] (*ko*) Yunan ve Latin lisanlarında iki kısımdan mürekkep mısra.

Dichotomal,e [s.] (*ko*) (nb.) İki dalın mahall-i iltisakı olan zaviyeden çıkan (budak vesâire).

Dichotome [s.] (*ko*) (nb.) Çatal, zâtü'ş-şu'beteyn. ‖ (hy.) Yedi sekiz günlük ay, terbi'-i evvel.

Dichotomie [ims.] (*ko*) Ağaç veya nebatın ikişer dal üzerine çatallanması. ◆ Mebhas-i zâtü'ş-şu'beteyn. ‖ (he.) Kamerin yedi sekiz günlük olması, terbi'-i evvel hâlinde bulunması.

Dichotomiser [ft.] (*ko*) Çatal gibi ikiye ayırmak. (Az kullanılır.)

Dichroïsme [imz.] (*kro*) (ht.) Bazı mevaddın ahvâl-i muhtelifeye göre muhtelif renkler arzedebilmek hassası, bukalemuniyet.

Dicible [s.] Kabil-i ifade ve beyan.

Dicline [s.] (nb.) Âzâ-yı tenâsüliyeleri ayrı ayrı çiçeklerde bulunan nebatata ıtlak olunur; zü's-serîreyn, zü'l-firâşeyn, zü'l-mehireyn.

Diclisie [ims.] (nb.) Zâtü'l-gılâfeyn.

Dicône [ims.] (r.) Zû-mahruteyn.

Dicoque [s.] (nb.) Zâtü'l-kırfeteyn yani taneleri bitişik meyve.

Dicorde yahut **Diacorde** [imz.] Akvam-ı kadîme ve bilhassa Mısrîler nezdinde müsta'mel iki telli bir çalgı.

Dicotylédone [s.] yahut:

Dicotylédoné,e [s.] Filka denilen kalın kabuğu çift olan semere, zâtü'l-filkateyn.

Dicotylédones [ims. – cm.] Filkaları yani semerelerinin kalın kabukları çift olan nebatat fasîlesi, fasîle-i zâtü'l-filkateyn.

Dicrane yahut **Dicranum** [imz.] (*nom*) (nb.) Toprak yosunu.

Dicranées [ims. – cm.] (nb.) Zâtü'l-kımme sınıfından zü'r-re'seyn cinsi.

Dicranure [imz.] (hyv.) Söğüt ve kavak ağaçlarına ârız olur böcek.

Dicrocéros [imz.] (arz.) Geyik müstehâsesi.

Dicrote [s.] (t.) **Pouls** – Her vuruşta iki defa vurur gibi görünen nabza ıtlak olunur, nabz-ı kar'ayn, nabz-ı muzâaf.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tubaarsiv.gov.tr

Dictame yahut **Dictamne** [imz.] Pek ıtırnâk bir nebat, Girit otu, baklatü'l-gazâl. ‖ (mec.) Teselli, ilaç.

Dictamen [imz.] (*menn*) Hiss-i derûnî: **Le – de la conscience** Şahâdet-i kalp.

Dictateur [imz.] Âmir-i müstakil.

Dictatorial,e [s.] Âmir-i müstakile müteallik (cmz. *dictatoriaux*)

Dictature [ims.] Bi'l-istiklâl âmirlik.

Dictée [ims.] Söyleyip başkasına yazdırma, imlâ. ◆ İmlâ edilen şey. ‖ (mec.) Telkin, ilka.

Dicter [ft.] Söyleyerek yazdırmak, imlâ ettirmek. ‖ (mec.) Talim ve telkin etmek. ◆ Vaz' ve tayin etmek. ◆ İfade ve ityan etmek.

Diction [ims.] Kelimatın hüsn-i intihab ve tanzimi. ◆ Söz, kelâm, ifade. (Bu mânâ eskimiştir.)

Dictionnaire [imz.] Lugat kitabı, lehçe, lugat. ◆ Huruf-ı hecâ tertibiyle mevadd-ı mütenevviayı hâvi kitap. ‖ **Un – vivant** Ayaklı kütüphane. ‖ **– français-turc** Fransızcadan Türkçeye lugat kitabı.

Dictionnariser [ft.] Huruf-ı hecâ sırasıyla tertip ve tanzim etmek.

Dictionnariste [imz.] Lugat kitabı muharriri.

Dicton [imz.] Mesel, darbımesel. ◆ İstihzâlı ve dokunaklı söz, nükte, mazmun, tevriye, iham.

Dictume [imz.] (*ktum*) Hüküm, karar.

Didactique [s.] Malumat kesbettiren, talimî, tedrisî. ◆ Malumat-ı esasiye-i ilmiye ve fenniye öğretmek için yazılmış manzum veya mensur eser. ◆ Mantık ve âdab vesâir ulûm-ı âliyeye mensup ve müteallik. = [imz.] Ulûm-ı âliye. = [ims.] Sanat-ı tedris.

Didactiquement [h.] Talimî ve müfid bir suretle.

Didascalie [ims.] (fls.) Sanat-ı tedris.

Dideau [imz.] Balıkları durdurmak için nehre vaz' olunan ızgara, ağ.

Didelphe [imz.] İki rahimli hayvan nevi.

Didymalgie [ims.] (t.) Elem-i husye.

Didymite [ims.] (t.) İltihab-ı husye.

Didyname [s.] (nb.) Âzâ-yı tenâsüliyesi iki büyük ve iki küçükten ibaret nebatata ıtlak olunur, sünâiyü'l-kuvve.

Didynamie [ims.] (nb.) Fasîle-i sünâiyetü'l-kuvve.

Dièdre [imz. – s.] (he.) **Angle** – Zâviye-i zü'l-vecheyn, zâviye-i müsteviye, zâviye-i müceseseme.

Diérèse [s.] Bir sadâ çıkaran iki harf-i sâitin ayrı ayrı sadâ çıkaracak surette tefriki. ◆ Bu tefrike delâlet etmek üzere harfeynin ikincisi üzerine vaz' olunan iki nokta işareti.

Dièse [imz.] (ms.) Notada sadânın yarım perde yükseleceğini müş'ir işaret. ‖ **Double** – Bu işaretin çiftesi.

Diéser [ft.] (ms.) Notada sadânın yarım perde yükseleceğini alâmet-i mahsusa ile işaret etmek.

Diète [ims.] Perhiz, himye. ◆ Yemek vesâirede hıfz-ı sıhhate tevfik-i hareket. ◆ Ağdiyeden mahrumiyet. ◆ Mahrumiyet.

Diète [ims.] Avusturya vesâir bazı memâlikte eyâlâta mahsus diyet meclisi.

Diétine [ims.] Küçük diyet meclisi.

Diététique[195] [s.] Perhizî, himyevî. = [ims.] Mebhas-i kavâid-i sıhhiye.

Diététiste [i.] (t.) Himyeviyyûndan olan, perhiz taraftarı.

Dieu [imz.] Allah, Tanrı. ◆ İlah, mâbud. ◆ Müşriklerin âlihe-i bâtılası kast olundukta müennesi *déesse* olur. ‖ (mec.) En ziyade sevilen ve riayet olunan şey. = [hd.] **Mon – !** ve **Bon – !** ve **Grand – !** ve **Juste – !** Rabbim! Allahım! Ya Rabbi! Sübhanallah! Aziz Allah! ‖ **S'il plait à** – İnşallah. ‖ **Grâce à** – Allah'a şükür! Elhamdülillah, hamdolsun. ‖ **De** – Kıymetdar, muazzez, sevgili. ‖ **Homme de** – Allah adamı, muttaki. ‖ **Homme du bon**

195 Orijinal metinde *Diétique* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– Halim, selim, safdil adam. || Pour l'amour de – Allah aşkına. || Comme pour l'amour de – Baştan savma olarak, istemeyerek. || – bat ses matelas Kar yağıyor. || Être devant – Dâr-ı bekaya irtihal etmek. || Devoir à – et à diable Çok kimseye borçlu olmak. || Une personne toute en – Fevkalâde züht ve takva sahibi adam.

Dieudonné [imz.] Nimet-i ilahiye, mevhibe-i ilahiye, dâd-ı Hüdâ.

Diffamant,e [s.] Muhill-i namus.

Diffamateur,trice [i.] Namus-şiken, muhill-i namus.

Diflamation [ims.] İhlal ve kesr-i namus. ◆ Kadh. || (hk.) – verbale Muhill-i namus sözler.

Diffamatoire [s.] Muhill-i namus, kadhi mutazammın.

Diffamer [ft.] Irz ve namusu kesr ve ihlal etmek. ◆ Kadh etmek.

Différé,e [s.] Tâlik, tehir edilmiş.

Différemment [h.] Farklı olarak, diğer bir suretle.

Différence [ims.] Fark. ◆ İhtilaf. || (r.) Tefâvüt, tefâzul. || – de bourse Borsa farkı. || – des hauteurs Tefâzul-i irtifa. || – en moins Noksan. || – en plus Fazla. || – de niveau Sath-ı bahirden itibaren olan tefâvüt. || (mn.) – spécifique Fasl-ı karib. || (bhr.) Bir geminin başı ile kıçı beynindeki mâimahreç tefâzulu. || à la – de Farklı olarak.

Différencier [ft.] Fark, tefrik, temyiz etmek.

Différenciomètre [imz.] (bhr.) Mikyas-ı mâimahreç.

Différend [imz.] İhtilaf, nizâ. ◆ Pazarlıkta istenilen fiyatla verilen fiyat arasındaki fark. || Porter un – devant quelqu'un Bir ihtilafın halli için birini hakem tayin etmek. || Apaiser un – Nizâ ve ihtilafı teskin, bertaraf etmek. || Partager le – Bir hadd-i itidal bularak tarafeyni telif etmek.

Différent,e [s.] Farklı, muhtelif, başka türlü. = [cm.] Envâ; – es personnes Eşhas-ı mütenevvia.

Différentiel,le [s.] (r.) Calcul – Hesab-ı tefâzulî. || Équation – le Muâdele-i tefâzuliye. || (cr.) Mouvement – Hareket-i tefâzuliye. || (ma.) Droit – Emtianın mahall-i vürudlarına göre değişen gümrük resmi.

Différentielle [ims.] (r.) – d'une fonction Devr-i tâbiin tefâzulü.

Différentier yahut Différencier [ft.] (r.) Fazlını tayin etmek.

Différer [ft.] Tehir, ta'vik, tâlik etmek. = [fl.] Farklı olmak, tehallüf etmek. ◆ Muhalefet etmek. || – du blanc au noir, du tout au tout Pek farklı, muhtelif olmak.

Difficile [s.] Güç, zor, sa'b, düşvar, müşkil. || (mec.) Müşkilpesent. || Temps – Dar vakit. = [i.] Faire le – Mukavemet etmek, nihayet-i muvâfakat eylemek. = [imz.] Müşkil şey.

Difficilement [h.] Güçlükle, güç hâl ile, zor.

Difficulté [ims.] Güçlük, suûbet, mani, engel, müşkilat. ◆ Münâzaa, ihtilaf. || Nœud de la – Ukde-i müşkilat. || Trancher la – Müşkilatı izâle etmek. || Souffrir, éprouver des – s Müşkilata uğramak. || Faire –Müşkilat çıkarmak. || Être le père des – s Müşkilat çıkarmak, birtakım mehâzir görmek.

Difficuliste [imz.] Müşkilat arayıp çıkaran.

Difficultueusement [h.] Çok güçlükle, müşkilatla.

Difficultueux,se [s.] Her işte müşkilat gösteren. ◆ Pek çok müşkilatı hâvi.

Diffluent,e [s.] Yayılan, dağılan.

Diffluer [fl.] Yayılmak, dağılmak.

Difforme [s.] Biçimsiz, çirkin, bed-şekil.

Difformer [ft.] Bir şeyin şekil ve suretini tağyir etmek. (Başlıca meskûkât hakkında müsta'meldir.)

Difformité [ims.] Şekil ve suretteki noksan, çirkinlik. || – s congéniales Doğuştaki nakîsa-i uzuv, biçimsizlik, şenâat-i vilâdiye. || – s ac-

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

cidentelles Kazaen ve ârızî olarak husul bulan nakîsa-i uzuv, şenâat-i ârıziye.

Diffractif,ve [s.] (k.) Mümeyyil-i ziya.

Diffraction [ims.] (ht. ve bsr.) İnkıtâ-yı ziya, meyelân-ı ziya.

Diffringent,e [s.] (ht.) Munkatı'-ı ziya.

Diffus,e [s.] Çok sözlü, ıtnaplı. ◆ Çok söyleyen, sözü çok uzatan, mutnıp. ◆ Gayr-ı muntazam bir surette açılıp münteşir olan. || (ht.) Lumière – e Her tarafa münteşir olan ziya, ziya-yı münteşir. || (t.) Bir noktaya münhasır bulunmayan, münteşir: Phlegmon – Flegmon-ı münteşir.

Diffusément [h.] Sözü uzatarak, ıtnap ile.

Diffusible [s.] (syd.) Münteşir, kabil-i intişar. = [imz. – cm.] Edviye-i münteşire.

Diffusif,ve [s.] (ht.) Pouvoir – Hararet veya ziyanın kuvve-i münteşiresi.

Diffusiomètre [imz.] (ht.) Gazâtın kuvve-i intişâriyelerini ölçmeye mahsus alet.

Diffusion [ims.] Dağılma, yayılma, intişar. ◆ Sözün uzatılması, ıtnap.

Digastrique [s.] (tşr.) Zâtü'l-batneyn.

Digérer [ft.] Hazmetmek. || (mec.) Yutmak. ◆ Tahammül etmek. ◆ Kemâl-i dikkatle mütalaa ve mülâhazada bulunmak, hazmetmek.

Digeste [imz.] Roma mecmua-i kavânini.

Digesteur [imz.] (syd.) Hâzım. || (ht.) Suyu kaynatarak pek yüksek bir derece-i hararete çıkarmak için müsta'mel Papen[196] tenceresi.

Digestibilité [ims.] Kabiliyet-i hazmiye.

Digestible [s.] Hazmolunabilen, hazmı kolay.

Digestif,ve [i. – s.] Hazmı teshil eden. ◆ Hazmın hâsıl olduğu âzâ-yı dâhiliye. || Tube – Enbûbe-i hazmiye. || Appareil – Cihâz-ı hazm. || [cm.] Mevadd-ı hazmiye.

Digestion [ims.] *(jè-sti-on)* Hazım, kuvve-i hazmiye. || Visite de – Bir ziyafette bulunduktan bir iki gün sonra sahib-i ziyafete karşı ifâsı adaptan bulunan ziyaret.

Digital,e [s.] (tşr.) Parmaklara mensup ve müteallik, ısbıî. (cmz. *digitaux*)

Digitale [ims.] (nb.) Yüksük otu, dicital.

Digitaline [ims.] (k.) Dicitalin.

Digitalique [s.] (k.) Acide – Hâmız-ı dicital.

Digitation [ims.] (nb.) Parmak şeklinde kesilme, tasabbu'.

Digité,e [s.] (nb.) Parmak şeklinde kesilmiş, musabba'. || Feuilles – es Evrak-ı musabbaa, parmak şeklinde olan yapraklar. || Epi – Sünbüle-i musabbaa, parmak şeklinde olan başak.

Digitigrades [ims. – cm.] (tt.) Parmakların uçlarına basarak yürüyen kedi ve köpek gibi hayvanlar, hayvanat-ı mâşiyetü'l-esâbi'.

Digitinervié,e [s.] (nb.) Zâtü'l-useyb, musabba'.

Digitipenné,e [s.] (nb.) Feuilles – es Evrak-ı ısbıiye-i rîşiye.

Digitoléine [ims.] (k.) Dicitolein.

Digne [s.] Müstehak, şâyan, şâyeste, sezâ. ◆ Müteazzımâne. ◆ İyi, namuslu, sahib-i haysiyet. || Un homme – Ehliyetli ve şâyan-ı hürmet bir adam.

Dignement [h.] Layıkı vechile. ◆ İstihkakına ve haysiyetine göre. ◆ Vak' ve haysiyetini muhafaza ederek.

Dignitaire [imz.] Büyük bir mansıp veya rütbe sahibi. || Les – s de l'État Ashab-ı rüteb ve menâsıb, rical-i devlet.

Dignité [ims.] Rütbe ve mansıp. ◆ Mesnet, makam. ◆ Büyüklük, asalet, kibarlık. ◆ Haysiyet, şan. ◆ Ehliyet, istihkak. || Parler avec – Şanına layık surette, kemâl-i vak' ve vakar ile lisan kullanmak. || Sauvegarder sa – Şan ve haysiyetini vikaye etmek. || Porter atteinte à la – Şan ve haysiyete dokunmak.

Digron [imz.] Balıkçıların isti'mal ettikleri çatal zıpkın.

196 fr.: *papin*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Digramme [imz.] (sr.) Avrupa lisanlarının bazısında iki harf ile yazılan bir sadâ: f = Ph gibi.

Digresser [fl.] İstitrat yapmak.

Digresseur [imz.] Çok istitrat yapan, istitrat yapmayı seven adam.

Digressif,ve [s.] İstitradî.

Digression [ims.] Bir nutuk veya ibarenin içinde bulunan mevzubahisle münasebeti olmayan kelâm, sadedden hariç kelâm, istitrat. || (hy.) Seyyârenin güneşten tebâüd-i sûrîsi.

Digressivement [h.] İstitrat suretiyle.

Digue [ims.] Su seddi, su bendi. || (mec.) Mümânaat, set.

Digue-digne [ims.] Sara nöbeti.

Diguer [ft.] Set yapmak. ◆ Mahmuz ile beygire vurmak.

Digyne [s.] (nb.) Âzâ-yı te'nisi iki olan nebat, sünâiyü't-te'nis.

Digynie [ims.] (nb.) Âzâ-yı te'nisi iki olmaklık, fasîle-i sünâiyetü't-te'nisiye.

Dilacération [ims.] (crh.) Yırtılma, paralanma, inmizak.

Dilacérer [ft.] Parçalamak, yırtmak. ◆ (crh.) Yırtmak, paralamak, mezk etmek.

Dilapidateur,trice [i. – s.] İsraf ve itlaf eden, müsrif. ◆ Muhtelis, mürtekip.

Dilapidation [ims.] İsraf ve itlaf. ◆ İhtilas ve sirkat.

Dilapider [ft.] İsraf ve itlaf etmek. ◆ İhtilas ve sirkat etmek.

Dilatabilité [ims.] (ht.) Kabiliyet-i inbisat.

Dilatable [s.] (ht.) Kabil-i inbisat.

Dilatant,e [s.] (ht.) İnbisatı mûcip olan, münbasit. = [imz.] (crh.) Bir şakk ve cürhü veya ağzı açık durdurmak için kullanılan alet, mibsat.

Dilatateur [i. – s.] (tşr.) Bazı ağız ve deliklerin açılmasına yarayan adalata ıtlak olunur, bâsit. = [imz.] (crh.) Bir yara veya ağzı açmak için kullanılan alet, bâsit.

Dilatation [ims.] (ht.) Hacmin büyümesi, tevessü', inbisat. || (crh.) Açılma, tevessü', inbisat. || – **des solides** Ecsam-ı sulbenin inbisatı. || **Coefficient de – des gaz** Gazâtın vahdet-i inbisatiyesi. || – **de l'estomac** Tevessü'-i mide.

Dilater [ft.] Bir cismin tabiat ve terkibini değiştirmeksizin hacmini büyütmek. ◆ Açmak, genişletmek, bast etmek. ◆ Tezyid etmek (fena makamda).

Dilatoire [s.] (hk.) Bir davayı uzatmaya veya tehir etmeye sebep olan (madde), tehiri müstelzim. || **Moyens, exceptions – s** Davanın tehirini müstelzim tedâbir, itirazat.

Dilatoirement [h.] (hk.) Tehir ve temhil icap edecek surette.

Dilection [ims.] Şefkat, muhabbet.

Dilemme [imz.] (mn.) İki maddeyi hâvi olup birinin tasdiki hasmı ilzama kâfi olan bürhan, kıyas-ı mukassem. ◆ Birbirine zıt iki neticeyi hâvi olan kaziye, zû-şücun.

Dilettante [s.] (*té*) (İtalyancadan me'huz) Musıki heveskâr ve meraklısı. ◆ Sanâyi-i nefiseden; ulûm ve fünûndan birine, birkaçına, hepsine heves ve merak eden adam. ◆ Erbab-ı meraktan adam (cm. des *dilettanti*)

Dilettantisme [imz.] Musiki heves ve merakı. ◆ Sanâyi-i nefiseye, ulûm ve fünûna, ve emsaline akıl erdirmek, anlamak merakı.

Diligemment [h.] Çabuk, süratle.

Diligence [ims.] Çabukluk, sürat. ◆ Seyahat için umumi ve omnibüs suretinde araba, posta, menzil arabası. ◆ Sa'y ve gayret. || **Faire** – Birşeyi acele ile yapmak, isti'cal etmek. || **Faire ses – s contre quelqu'un** Birisinin aleyhinde usul ve nizamına muvâfik olarak takibat-ı kanuniyede bulunmak. || **à la – de** Talebi üzerine. || – **de Rome** Dil, zeban.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Diligent,e [s.] Eli çabuk, seri, cüst ü çâlâk. ◆ Çalışkan, faal, mukdim. ‖ (hk.) **La partie la plus – e** Ta'cil eden taraf, müddeî-i evvel.

Diligenter [ft.] Tesri' ve ta'cil etmek, teşvik etmek. ‖ **Se –** Acele etmek.

Dilléniacées [ims. – cm.] (nb.) Dileniyase fasîlesi.

Dillénie [ims.] (nb.) Dileniya denilen Afrika ağacı.

Dilléniées [ims.] (nb.) Dileniya denilen Afrika ağacı kabilesi.

Diluer [ft.] Bir mâyiin içinde hall etmek, ezmek.

Dilution [ims.] Bir mâyiin içinde olunan hall, ezme, su vasıtasıyla sahk. ◆ Bir mâyiin içindeki mahlul, ezme.

Diluvial,e [s.] ve:

Diluvien,ne [s.] (arz.) Tufana mensup ve müteallik, tufanî. ‖ **Terrains – s** Arazi-i tufaniye. ‖ **Pluie – ne** Pek şiddetli yağmur.

Diluvium [imz.] (*vi-omm*) (arz.) Ovalarda ve dağ eteklerinde sudan indirilmiş gibi görünen arazi, rüsubat-ı tufaniye. ‖ **– gris** Rüsubat-ı tufaniye-i sincâbiye.

Dimanche [imz.] Pazar günü, yevmü'l-ehad. ◆ Pazar günü istirahat, tatil. ◆ Hıristiyanlarca yevm-i tatil. ◆ Ressamların boş bıraktıkları yer. ‖ **Habit du –** Pazarlık esvab, temiz, bi'nnisbe yeni elbise ki Hıristiyanlar eyyam-ı tatiliye ve resmiyede giyerler. ‖ **– après la grand'messe** Asla, hiçbir vakit. ‖ **Être mis comme un –** Yeni esvablarını giymek.

Dimanchier,ère [i.] Pazarları tatil eden adam. (Az kullanılır.)

Dîme [ims.] Öşür, âşar. ‖ **Revenu de la –** Vâridat-ı öşriye. ‖ **Perception de la – en nature ou en espèce** Âşarın aynen veya bedelen tahsili.

Dimension [ims.] Bu'd, mesâha, çap. ‖ **Les trois –** Eb'ad-ı selâse (tûl, arz, umk). ‖ **Prendre ses – s** Vesâil ve tedâbir-i lâzımeye teşebbüs etmek. ‖ **Géométrie à deux – s** Hendese-i musattaha.

Dîmer [ft.] Öşür tarh etmek, ta'şir etmek. ◆ Üzerinden bir miktar almak. = [fl.] Öşrü tahsil edilmek.

Dîmerie [ims.] Öşür veren yer, arazi-i öşriye.

Dimètre [s.] Yunan-ı kadim ve Latin lisanlarında dört kısımdan mürekkep mısra.

Dîmeur yahut **Dîmier** [imz.] Muaşşir, âşar memur ve mültezimi.

Diminuendo [imz.] (İtalyancadan me'huz – ms.) Sadânın tedricen tenkisini müş'ir işarettir (>) ki *crescendo*nun aksidir. = [h.] Sadâ gittikçe pes olarak.

Diminuer [ft.] Azaltmak, eksiltmek, kısaltmak, tenkis etmek. ‖ (mec.) Küçültmek. ◆ Kısmen tashih etmek. ◆ Küçük göstermek. ◆ Teskin ve tadil etmek. = [fl.] Azalmak, eksilmek. ◆ Zayıflamak. (İcabına göre *être* ve *avoir* fiil-i iânesiyle imtizac eder.)

Diminutif,ve [s.] (sr.) Tasgir beyan eden. = [imz.] İsm-i tasgir, musaggar.

Diminution [ims.] Azalma, azaltma, noksan, taklil, tezlil. ◆ Kısaltma. ◆ İnme, tenezzül. ◆ Kırma, iskonto. ‖ (sr.) Kelimeden bir harfin tayyedilmesi, hazf, sukut. ‖ (t.) Naks: **– des forces** Kuvâ-yı bedeniyenin naksı. ‖ (ed.) Tabiratı hafif kullanmakla beraber maksattaki kuvvet ve şiddeti kaybetmemek sanatı. (Namussuz bir serseri hakkında "pek namuslu değildir" ve namussuz bir âlûfte hakkında "hatt-ı hareketi numûne-i imtisal olamayacak bir kadın" demek gibi.)

Dimissoire [imz.] Bir piskoposun kendi yerine icra-yı âyin etmek üzere diğer bir piskoposa verdiği müsaade ve bu müsaadeyi hâvi tahrirat.

Dimissorial,e [s.] Bir piskoposun âyin icrası için diğer bir piskoposu tevkil etmesine müteallik olan; **Lettre – e** Bu tevkili hâvi tahrirat.

Dimorphe [imz.] (mad.) Zü'ş-şekleyn.

Dimorphisme [imz.] (mad.) Zü'ş-şekleyn olma.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dimyaires [imz. – cm.] (hyv.) Hayvanat-ı nâime-i zâtü's-sedefeyn şubesinden iki tane âsâr-ı adaliyesi bulunan sınıf.

Dinanderie [ims.] Pirinçten mamul evâni. Bu evâniyi imal sanatı, pirinç dökme çeliği.

Dinandier [imz.] Pirinçten evâni âmil ve bâyii, pirinç dökmecisi.

Dinar [imz.] (Arapça kelime ki onlar da Latinlerden *Denier* kelimesini tahrifen bu şekle koymuşlardır) Meskûkât-ı kadîme-i şarkiyeden dinar.

Dînatoire [s.] Öğlen veya akşam taamına mensup ve müteallik ve o taamın yerini tutan; **Déjeuner** – Öğlen taamı yerini tutan kahvaltı.

Dinde [ims.] Dişi hindi. || (mec.) Ahmak kadın. || **Plumer la** – Birinin paralarını yolmak.

Dindon [imz.] Erkek hindi, baba hindi. ◆ Ale'l-ıtlak hindi. || (mec.) Ahmak adam. || **Aller garder les – s** Sahraya, köylere, sayfiyeye çekilmek. || **Père** – (Tiyatro ıstılahında) Vaktiyle tiyatro oyunlarında oğulları tarafından aldatılan pederlere ıtlak olunurdu.

Dindonneau [imz.] Hindi palazı.

Dindonner [ft.] Aldatmak.

Dindonnier,ère [i.] Hindileri güden, = [ims.] Kırda, köyde oturan kadın veya kız, köylü kadın.

Dîné [imz.] (mr. Dîner)

Dînée [ims.] Sefer ve seyahat esnasında yemeğin yendiği mahal ve bu yemek. ◆ Yemek vakti. ◆ Yemek ücreti.

Dîner yahut **Dîné** [imz.] Öğlenden sonra veya akşam yenen yemek. ◆ Ziyafet.

Dîner [fl.] Öğlen veya akşam yemeğini yemek, taam etmek. ◆ Hayatın ezvak ve huzûzatından müstefid olmak. || **Donner à** – Ziyafet vermek. || – **en ville** Hânesinin gayrı mahalde taam etmek. || – **sur le pouce** Ayakta ve alelacele taam etmek. || – **par cœur** Her ne sebebe mebnî ise yemekten mahrum kalmak.

Dînette [ims.] Taamcık. ◆ Çocukların yaptıkları taam taklidi oyun. ◆ Küçük huzûzat-ı tıflâne.

Dîneur,se [i.] Bir taamda hazır veya med'uv bulunan. || **Grand** – (mec.) Çok yiyen, ekûl, şikemperver.

Dinga [ims.] Malabar sevâhilinde kadîmen müsta'mel sandal.

Dingo [imz.] Avustralya yaban köpeği.

Dinguer [fl.] Boş gezmek, dolaşmak. || **Envoyer** – Def etmek

Dinoruis [imz. – cm.] (hyv.) Flemenk-i cedide mahsus tuyur-ı mukabkaba fırkasından kasîrü'l-ecniha cesim kuşlar müstehâseleri.

Dinothérium [imz.] (*ri-omme*) Müstehâse hâlinde bulunan cinsi münkariz bir nevi hayvan ki dinoteryum denilip filden büyük idi.

Diocésain,e [i. – s.] Bir piskoposun idare-i rûhâniyesi dairesinde olan.

Diocèse [imz.] Bir piskoposun idare-i rûhâniyesi dairesi.

Dioctrie [ims.] (hyv.) Büyük ağızlı kara böcek.

Diodie [ims.] (nb.) Diyodi, Amerika fidanı.

Diodon [imz.] (tt.) Semek-i kürevî sınıfından bir balık.

Diodoncéphale[197] [s.] (tşr.) Zü'l-fekkeyn-i muzâaf (acâibattan).

Dicœcie [ims.] (*dié*) (nb.) Erkek çiçekleri dişilerinden büsbütün ayrı bulunan nebatat fasîlesi, sünâiyetü'l-mesken.

Diogéniser [fl.] İhtiyarî bir hâlet-i fakr ve sefalet içinde yaşamak, Diyojen gibi yaşamak.

Dioïque [s.] (nb.) Erkek çiçekleri dişilerinden büsbütün ayrı olan çiçeklere ıtlak olunur, zû-sünâiyi'l-mesken.

Dionée [ims.] (nb.) Şecerü'l-haşerât, sinekkapan.

197 Orijinal metinde *Diodoncéphals* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dionysiaques [imz. – cm.] Eski Yunanîlerin mevhum şarap ilahı zu'm ettikleri Baküs nâmına icra ettikleri şenlikler.

Diopside [ims.] (mad.) Hacer-i harir nevi, diyopsid.

Diopsis [imz.] (hyv.) Zü'l-cenaheyn sınıfından gözlüklü sinek.

Dioptase [ims.] (mad.) Nuhas-ı silisî-i hılkî.

Diopthalme [imz.] (tşr.) Lifâfe-i ayneyn.

Dioptre [imz.] (tşr.) Mir'at-ı rahim.

Dioptrique [ims.] (ht.) Mebhas-i inkisar-ı ziya.

Diorama [imz.] Müteharrik ve mütelevvin ziya vasıtasıyla tenvir ettirilerek camdan seyrettirilen resimler, o surette mevzu' büyük bir levha ki karanlık bir mevkide duran hâzirûnun gözlerinde tesirat-ı muhtelife ve müteakibe hâsıl etmek için ziyanın şiddet ve istikameti kolayca tebdil olunabilir, eşkâlnümâ, diyorama.

Diorite [imz.] (mad.) Diyorit denilen bir cins taş.

Diorthose [ims.] (crh.) Çıkık bir uzvun tecbiri.

Dioscorées [ims. – cm.] (nb.) Zâtü'l-filka sınıfından iğnam denilen nebat fasîlesi.

Diosma [imz.] (nb.) Sedefe benzer bir nevi Afrika çiçeği, diyozma.

Diosmées [ims. – cm.] (nb.) Diyozma fasîlesi.

Diospyre [imz.] Trabzon hurması.

Diota [imz.] Ezmine-i kadîmede şarap koydukları iki kollu küçük testi.

Dipérianthé,e [s.] (nb.) Zü'l-gılâfeyn.

Dipétale [s.] (nb.) İki yaprakçığı olan, zü'l-vüreykayn-ı zehrî.

Diphiodontes [imz. – cm.] (tt.) Müddet-i ömürlerinde dişleri iki defa zuhur eden hayvanat, zü'l-esnan-ı muzâafa.

Diphthère [ims.] Kâğıdın imalinden evvel yazı yazmak için kullandıkları deri. ◆ Yunan-ı kadimde üserânın giydikleri esvab.

Diphthérie yahut **Diphthérite** [ims.] (t.) Maraz-ı gışâ-yı kâzib, kuşpalazı, difteri.

Diphthongue [ims.] Bir sadâ çıkaran veya birden okunan iki harf-i sâitin terkibi.

Diphye [ims.] (hyv.) Hayvanat-ı nâime fırkasından adîmü'r-re's bir nevi deniz ferci.

Diphylle [s.] (nb.) İki yapraklı, zü'l-vüreykayn.

Dihpyllide [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî sınıfından zü'l-vüreykat nevi.

Diplacus [imz.] (nb.) Kaliforniya fidanı, diplaküs.

Dipladénia [ims.] (nb.) Difliye fasîlesinden güzel çiçekli bir ağaç, dipladenya.

Diplautidienne [ims.] (ht.) İki adeseli bir nevi dürbün, zû-adeseteyn-i mer'iteyn.

Diplocéphalie [imz.] (tşr.) Bir vücut üzerine iki kafaya mâlik olan mahluk, zü'r-re'seyn. (acâibattan)

Diploé [imz.] (tşr.) İsfenc-i beyne'l-levhayn.

Diplogénése [ims.] (tşr.) Müvelledeyn-i mülâsıkayn, birbirine yapışık oldukları hâlde doğmuş iki velet. (acâibattan)

Diploïs [imz.] (*s* okunur) Yunan-ı kadimde kadın libasının bir nevi.

Diplomate [imz.] Umur-ı siyasiye ve hariciye ile mükellef adam. ◆ Umur-ı siyasiye ve hariciyede yed-i tûlâ sahibi adam, münasebat-ı düveliye mütefennini, siyasi, diplomat. ◆ Kurnaz, şeytan.

Diplomatie [ims.] (*sî*) Devletler beynindeki menâfi-i mütekabile ve münasebat ilmi, fenn-i münasebat-ı düveliye, fenn-i siyasi, politika, diplomatlık. ◆ Umur-ı siyasiyeyi çeviren büyük memurlar, siyasiyyûn.

Diplomatique [s.] Umur-ı siyasiye ve politikaya mensup ve müteallik. || **Doyen du corps** – Süferânın en kıdemlisi. || **Dîner** – Süferâya verilen ziyafet. || **Postes** – **s** Hıdemat-ı hariciye. || **Corps** – Bir memleketteki heyet-i süferâ. || **Agent** – Sefir, elçi.

Diplomatique [ims.] Şahâdetnâme ve imtiyaznâmeleri ve uhûd ve kavânin-i atîka ve berat ve emsalini hall etmek fenni. ◆ Fenn-i siyasetin hukuk-ı eşhastan bahseden kısmı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Diplomatiquement [h.] Fenn-i siyasîye tatbikan, politikaca. ◆ Basiret ve kurnazlık ile.

Diplôme [imz.] Şahâdetnâme. ◆ İmtiyaz, berat. ◆ Diploma. || – **d'investiture** Piskopos beratı. || – **de licence** İcazetnâme.

Diplômé [imz.] Şahâdetnâmeli. ◆ İmtiyazlı.

Diplopie [ims.] (t.) Eşyayı çift görmekten ibaret göz illeti, basar-ı muzâaf.

Diplopodes [imz. – cm.] (hyv.) Hezar-pâ kısmının zü'l-akdâm-ı muzâafa sınıfı.

Diploptère [s.] (tt.) Gışâiyü'l-cenah sınıfından zü'l-ecnihati'l-muzâafa.

Diplosomie [ims.] (tşr.) Şahseyn-i mülâsıkayn. (acâibattan)

Diplotèye [s.] (nb.) (Esmar) Zü's-sekafeyn.

Dipode [s.] (tt.) İki ayaklı, zü'r-ricleyn. || **Poissons** – **s** Esmâk-i zü'l-misbaheyn.

Dipsacées [ims. – cm.] (nb.) Yaprakları su ve çiğ muhafaza edecek bir surette olan nebatat, fasîle-i muştiye.

Dipsacus [imz.] (s okunur) (nb.) Çoban tırnağı, fesçi dikeni, muştü'r-râi.

Dipsas (s okunur) yahut **Dipsade** [imz.] (hyv.) Siyahımsı, ve gayet zehirli bir yılan ki ısırması insanı şiddetli bir ateşe duçar eder.

Dipsétique [s.] (t.) Susatan ilaçlara ıtlak olunur, muattiş.

Dipsomanie[ims.] (t.) Atş-ı şedid.

Diptère [i. – s.] (tt.) İki çift kanadı olan böceklere ıtlak olunur, zü'l-cenaheyn. = [imz.] (m.) İki sıra sütunlu veya iki kola ayrılmış bina.

Diptérygien,ne [s.] (tt.) Arkasında iki misbahı olan balıklara ıtlak olunur, esmâk-ı zevi'l-misbaheyn sınıfı.

Diptote [s. – imz.] (sr.) Ahvâl-i isimden yalnız ikisine mâlik olan.

Diptyque [imz.] Eski Yunanlı ve Romalıların başlıca hükkâm ve memurînin künyelerini yazdıkları iki yapraktan ibaret defter. ◆ Bir yerde eskiden beri tayin edilmiş piskoposların cetveli.

Dire [ft.] (Tasrifi: *Je dis*, *tu dis*, *il dit*, *nous disons*, *vous dites*, *ils disent*; *je disais*; *je dis*; *je dirai*; *je dirais*; *dis*, *disons*, *dites*, *que je dise*; *que je disse*; *disant*; *dit*,e) Demek, söylemek. ◆ Nakletmek. ◆ Beyan etmek, bir mânâya gelmek. ◆ Tavsiye etmek. ◆ Teganni etmek. ◆ Haber vermek. ◆ İş'ar etmek. || – **la messe** Hıristiyanlarca duayı icra etmek, okumak. || **En** – **, en** – **de belles, en** – **de toutes les couleurs** Birçok şeyler, garip şeyler söylemek. || **Vouloir** – Demek istemek. ◆ İfade etmek. || – **son mot** Fikir ve mütalaasını söylemek. ◆ Sırrını söylemek, fikrini bildirmek. || – **un mot, un petit mot** Azıcık konuşmak. || – **son fait, ses vérités à quelqu'un** Birine sû-i muamele etmek. || – **la bonne aventure** Fal bakmak. || – **d'or** Gayet mevkiinde ve gayet muvâfik söylemek. || – **d'un, puis d'un autre** Şimdi böyle, şimdi şöyle söylemek, mütelevvin lisan isti'mal etmek. || **Aller sans** – Tabii bulunmak, söylemeye, izaha lüzum olmamak. || **Si le cœur vous en dit** Eğer canınız istiyorsa. || **Si le sort en dit** Talih yardım ederse. || **Avoir beau** Beyhûde söylemek, yorulmak. || **Cela vous plait à** – Bunu ciddi söylemiyorsunuz. || **On dit est un sot** Erâcif kabîlinden sözler ekseriya bi-mânâdır. || **Qui ne dit mot consent** Sükût ikrardan gelir. || **C'est à** – Yâni. || **C'es à** – **que** Demek ki, demek oluyor ki. || **Ce n'est pas à** – **que** Demek değil. || **On dit que** Mervîdir ki. || **On dirait que** Denilebilir ki, denilebilir. || **Dit-on** Deniliyor, söyleniyor, söylendiğine nazaran. || **Pour mieux** – Daha doğrusu, daha iyisi. || **à vrai** – **, à** – **vrai** Doğrusu aranılırsa. || **Pour ainsi** – Bir suretle, bir dereceye kadar. || **Disons-le** İtiraf edelim. || **Qui dirait, qui aurâit dit** Kim derdi, kim zannederdi ki. || **Qu'en dîtes vous** Bu bâbda siz ne dersiniz? Fikriniz nedir? || **à** – Noksan: **Il n'y eut pas un cheval de perdu, ni un soldat à** – Muharebede ne zayi olmuş bir beygir, ne de noksan bir nefer vardı. || **Se le faire** – Tereddüt etmek. || **Ne pas se le faire** – Müsâraat etmek. || **C'est tout dit** İlave olunacak bir söz yoktur. || **Ce qui est dit est dit** Söz ağızdan çıkar; her hâlde incaz

vaat olunacaktır. || Voilà qui est dit İşte itilâf hâsıl oldu; söz kesildi. || Comme qui dirait Sanki, nev'ummâ: C'était comme qui dirait un chapeau Sanki bir şapka, nev'ummâ bir şapka idi. = [fl.] Hoşa gitmek. || Cela ne me dit pas Bundan hoşlanmadım. || Se mettre sur son bien – Kemâl-i fesâhat ve talâkatle söylemek. || On dit Şâyia. || Se – Denmek, söylenmek. ◆ (Bir tabir veya sâire hakkında) İsti'mal olunmak. ◆ Kendisini göstermek, kendisinin olduğunu iddia etmek, kendi kendine bir sıfat ve unvan vermek. ◆ Kendi kendine demek, içinden söylemek. ◆ Kendi kendisini levm ve tevbih etmek. ◆ Bir karar vermek. ◆ Yekdiğerine söylemek.

Dire [imz.] Deme, söz, kavil. || Au – de Filanın söylediğine nazaran, söylediğine bakılırsa. || (hk.) Le – des témoins Şuhudun ifâdatı. || à – d'experts Ehl-i hibrenin beyanatı ile, beyanatı üzerine.

Direct,e [s.] (*ct* müzekkerinde dahi okunur) Doğru, müstakim. ◆ Doğrudan doğruya ve bilâvasıta olan. || (mec.) Mutlak, tamam, tam. || Contributions – es Bilâvasıta tekâlif (vergi ve âşar gibi). || (hs.) Raison – e Mebsûtan mütenâsip.

Directement [h.] Doğru olarak, doğruca, müstakimen. ◆ Doğrudan doğruya, bilâvasıta. || (mec.) Tamamı tamamına, taban tabana. ◆ Tabii ve zaruri olarak.

Directeur,trice [i.] Müdür, müdire, nâzır, nâzıra. || – des contributions indirectes Rüsumat emini. || – des postes et des télégraphes Posta ve telgraf nâzırı. || – général Müdür-i umumi. || – adjoint Müdür muavini. || Sous – Müdür-i sânî. || – des archives Evrak müdürü. || – de la correspondance Tahrirat müdürü. || – du recencement Nüfus nâzırı, memuru. || Nâsıh ittihaz olunan rahip. (Bu mânâda – *de conscience* dahi denir.) || (he.) Müveccih: Plan – Sath-ı müveccih.

Directif,ve [s.] Hatt-ı hareketi tanzim etmeye yarayan.

Direction [ims.] Veche, cihet, teveccüh, istikamet. ◆ İdare, nezâret, emanet. || – des contributions indirectes Rüsumat emaneti. || – des postes et des télégraphes Posta ve telgraf nezâreti. || – de l'enseignement supérieur Mekâtib-i âliye müdüriyeti. || – de la presse Matbuat müdüriyeti. || – de la pêcherie Balıkhâne müdüriyeti. || – générale du cadastre Defter-i hakanî nezâreti. || – du bureau des titres à la – générale du cadastre Defter-i hakanî nezâreti senedat-ı umumiye müdüriyeti. || – générale du cadastre et de l'impôt foncier Maa tahrir vergi idare-i umumiyesi. || – du contentieux au ministère des finances Maliye nezâreti hukuk müşavirliği. || – des successions vacantes Beytülmal müdüriyeti. || – de l'expédition des pièces au dèpartement du ministre de la guerre Makam-ı seraskerî (dairesi) havale şubesi || – générale des revenus concédés à l'administration de la Dette publique Düyun-ı umumiye vâridat-ı mahsus idaresi. || – de la presse étrangère Matbuat-ı ecnebiye müdüriyeti. || (r.) İstikamet. || (tca.) Biens en – İflas sandıkları tarafından idare olunan emval. || (nb.) – des axes Mahâvir-i nebatiyenin teveccühü. || (cr.) – d'un mouvement Bir hareketin istikameti. || Prendre une – Bir istikamet ahzetmek.

Directoire [imz.] Ezmine-i kadîmede Fransa'da teşekkül etmiş direktör idaresi.

Director [imz.] (bhr.) Yivli sonda.

Directorat [imz.] Müdüriyet ve bunun müddeti.

Directorial,e [s.] Müdüriyete mensup ve müteallik veya ondan sâdır olan (cmz. *directoriaux*).

Directrice [ims.] Müdür zevcesi veya bizzat müdire. ◆ (r.) Müveccih: – d'une conique Bir mahrutun müveccihi.

Dirigeant,e [s.] İdare eden, bir idarenin başında bulunan.

Diriger [f.] Sevk, tevcih etmek, bir cihete doğru irsal ve izam etmek. ◆ Araba ve hayvan ve emsalini sevketmek. ◆ İdare etmek, nezâret etmek, bakmak. || (hk.) – les débats

Muhakemeyi sevk ve idare etmek. ◆ Müzakeratı idare etmek. || Se – Teveccüh ve azîmet etmek. ◆ Mâil olmak.

Dirimant,e [s.] (hk.) Bir mukavele veya nikâhı fesh ve ilga eden; Empêchements – s Fesh-i nikâhı mûcip esbab-ı mânia.

Dirimer [ft.] Bir mukaveleyi fesh ve iptal etmek.

Dis [d.] (s okunur) Lisan-ı Yunanîden me'huz olup dâhil olduğu kelimeler mefhumuna nefy ve tecerrüd ve iftirak mânâsını zammeder; bazen *di* ve *dif* dahi olur ("*Proportion*: tenâsüp; *disproportion*: adem-i tenâsüp" lafızlarında olduğu gibi.)

Disant,e [s.] Söyleyen, ifade eden. (Eski kelime.) || Bien – Fesâhatle ifade-i meram eden. ◆ Nazikâne ve edibâne tabirat isti'mal eden. || Soit – Sözde, güya.

Discale [ims.] Emtianın kurumasından hâsıl olan fire, noksan, hâsıl-ı tecfif.

Discaler [fl.] (Emtia hakkında) Kuruyup fire göstermek.

Disceptation [ims.] (mn.) Münazara, mantıkça mübâhase.

Discernable [s.] Tefrik ve temyiz olunabilen.

Discernement [imz.] Tefrik, temyiz. ◆ Kuvve-i mümeyyize. || Age de – Sinn-i rüşd, sinn-i temyiz.

Discerner [ft.] Fark ve temyiz etmek.

Dischidie [ims.] (nb.) Kuduz otu.

Disciple [imz.] Şâkirt, tilmiz, mürit. || (mec.) Sâlik. || – d'Apollon Şair. || – d'Esculape Tabip. = [cm.] Ashap. || – s de Jésus-Christ Havariyyûn. ◆ İlk Hıristiyanlar.

Disciplinable [s.] Talim ve terbiye ve itaate müstaid, kabil-i terbiye.

Disciplinaire [s.] Talim ve terbiye ve itaate mensup ve müteallik olan. ◆ İnzibatî. || Mesures – s Tedâbir-i inzibatiye. || Peines – s Mücâzat-ı inzibatiye, mücâzat-ı te'dibiye, mücâzat-ı intibahiye. || Pouvoir – Kuvve-i inzibatiye. ◆ İtaat ve inzibat. || Infractions, fautes – s Cerâim, taksirat-ı intibahiye.

Disciplinairement [h.] Kavâid-i inzibatiyeye tevfikan, temin-i inzibat için, itaat ve inzibat üzere.

Discipline [ims.] Talim ve terbiye. ◆ İtaat. ◆ Zapturapt, inzibat, mazbutiyet. ◆ Yol, erkân, nizâmat, usul, te'dib, mücâzat-ı te'dibiye. || – militaire Terbiye ve itaat-i askeriye, nizam ve intizam-ı askerî, zapturapt-ı askerî. || – judiciaire Âdâb-ı kuzat. || – des tribunaux İnzibat-ı mahâkim.

Discipliner [ft.] Talim ve terbiye etmek. ◆ Nizama koymak, zapturaptını yoluna koymak. ◆ Mücâzat-ı te'dibiye vermek. ◆ Taht-ı hüküm ve tesire almak. ◆ Nizama koymak. || (mec.) Münkad kılmak, tâbi etmek.

Discobole [imz.] (nb.) Kursiyü'ş-şekl balık fasîlesi.

Discoïde [s.] (tt.) Kursa müşâbih olan, şibh-i kurs.

Discontinu,e [s.] Mütemadî olmayan, münkatı', fâsılalı.

Discontinuation [ims.] Adem-i temâdi, inkıtâ, fâsılalı olma.

Discontinuer [ft.] Kat' etmek, fâsıla vermek. = [fl.] Münkatı' olmak, durmak.

Discontinuité [ims.] İnkıtâ, adem-i temâdi.

Disconvenance [ims.] Uygunsuzluk, adem-i muvâfakat, adem-i tevâfuk. ◆ İhtilaf, fark.

Disconvenant,e [s.] Uygunsuz, gayr-ı muvâfık.

Disconvenir [fl.] Muvâfakat etmemek, uymamak. ◆ Muhalefet etmek. ◆ Teslim ve kabul etmemek.

Discord [imz.] Adem-i ittifak, tefrika, ihtilaf. (Nâdirü'l-isti'maldir.) = [smz.] Âhenge uygun olmayan çalgı, âhenksiz, bozuk.

Discordance [ims.] Uygunsuzluk, adem-i tevâfuk. ◆ Âhenksizlik. || (arz.) – de stratification Tatabbuk-ı gayr-ı mütevazi.

Discordant,e [s.] Uygunsuz, gayr-ı muvâfık. ◆ Âhenkleri birbirine uymayan. ◆ Âhenge muhalif.

Discorde [ims.] Adem-i itilâf, ihtilaf, tezat. ◆ Nizâ, şûriş. ◆ Esâtirde nifak ilahı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Discorder [ft.] (Çalgı hakkında) Uygun olmamak, âhenge muhalif olmak. || (mec.) Uyuşamamak, itilâf edememek.

Discoureur,se [i.] Çok söyleyen, kavval, lafazan.

Discourir [fl.] (*courir* gibi tasrif olunur) Uzun uzadıya söz söylemek, tafsilata girişmek. ◆ Bast-ı kelâm etmek. ◆ Konuşmak.

Discours [imz.] Söz, kelâm, nutuk. ◆ Hutbe, nutuk. ◆ Sohbet, muhâvere. ◆ Boş lakırdı, laf. ◆ İzahat, cevap. || **C'est un autre** – Bu başka bahis. || **C'est bon pour le** – Bunu söylemek kolaydır. || (sr.) **Parties du** – Aksam-ı kelâm. || **– de la couronne** Avrupa'nın bazı memâlikinde hükümdar nâmına parlamentoda kıraat edilen nutuk.

Discourtois,e [s.] Zarafet ve nezaket adabına riayet etmeyen.

Discourtoisement [h.] Zarafet ve nezaket adabına riayet etmeyerek, hürmetsizlikle.

Discourtoisie [ims.] Zarafet ve nezaket adabına riayetsizlik, hürmetsizlik.

Discrase [ims.] (mad.) Antimonlu gümüş, fidda-i antimoniye.

Discrédit [imz.] İtibarsızlık. || **Tomber en** – İtibardan düşmek.

Discréditer [ft.] Birinin, bir şeyin itibarını, namus ve haysiyetini ihlal etmek.

Discret,ète [s.] Mutabassır, ihtiyatlı, mülâhazalı. ◆ Sır saklayan, ketum. ◆ Mûtemed, mahrem. || **Une beauté – ète** Bir hüsn-i nazar-giriz. = [i – s.] Bir reis-i rûhâniyenin meclisinde hazır bulunan rahip ve rahibe. || (t.) Münferit: **Variole – ète** Cederî-i münferit. || (r.) Münkatı': **Quautité – ète** Miktar-ı münkatı'.

Discrètement [h.] Sır saklayarak, mahremâne. ◆ İhtiyatla, ihtirazla.

Discrétion [ims.] Hazm ve ihtiyat. ◆ Sır saklama, ketumluk. ◆ İhtiyatkârlık. ◆ Saygı. || **à** – Arzu olunan kadar. || **Pain à** – Lokantalarda listelerin üzerine yazılıp istenildiği kadar ekmek meccânen ekl olunabilir mânâsı kastedilir. || **Vivre à** – Arzu olunduğu kadar yiyip içmek. ◆ İstedikleri her şeyi ve havâyic-i zaruriye ve malzemelerini ahali-i mahalliyeden meccânen alarak geçinmek. || (as.) Bilâ-kayd u şart: **Se rendre à** – Bilâ-kayd u şart teslim olmak. || **Être, se mettre à la – de quelqu'un** Bir kimsenin yed-i ihtiyarında olmak, yed-i ihtiyarına teslim olmak. || **S'en remettre à la – de quelqu'un** İşini bir kimsenin rey ve himmetine havale etmek.

Discrétionnaire [s.] İhtiyar ve insafa muhavvel. || **Pouvoir** – Kuvvet ve salâhiyet-i kâmile. || **Pouvoir – du juge** Sarâhat-i kanuniyenin fıkdanı hâlinde hâkimin dilediği gibi hareket ve hükmetmek salâhiyeti.

Discrétoire [imz.] Rüesâ-yı rûhâniyenin maiyetleriyle teşkil ettikleri meclis.

Discrimen [imz.] (*ménn*) (crh.) Alın sargısı, lifâfe-i kasıme.

Disculpation [ims.] Bir töhmetten tebriye-i zimmet.

Disculper [ft.] Bir töhmetten tebriye ettirmek. ◆ Mazur göstermek. || **Se** – Bir töhmetten tebriye-i zimmet etmek.

Discursif,ve [s.] (mn.) Müntic, intac eden. || (fls.) **Opération – ve** Mukayese-i akliye, mütalaa. || **Méthode – ve** Usul-i istidlâl.

Discussif,ve [i. – s.] (t.) Ahlât ve cerahati dağıtan (ilaç), müzehhib[?].

Discussion [i.] Müzakere, mübâhase. ◆ Münâzaa, muâraza, münakaşa. ◆ Muâheze. ◆ Tarz-ı muâheze ve mübâhase. || **Mettre en** – Mevki-i müzakere ve mübâhaseye vaz' etmek. || **Sujet en** – Mevzubahis olan madde. || **Guider la** – Mübâhase ve müzakeratı sevk ve idare etmek. || **Avoir une – avec les pavés** Yere düşerek yüzü cerîhadar olmak. || (hk.) **– des biens d'un débiteur** Medyun malının bi't-taharri füruhtu. || **Sans division ni** – Yekdiğerine zaman ve tekeffül suretiyle. || **Garantie sans bénéfice de** – Kefâlet-i gayr-ı meşrûta, kefalet-i münceze. || **Bénéfice de** – Asilin emvali taharri olunmadıkça kendisi

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

muâheze olunamayacağı hakkında kefilin alacaklıya karşı itirazı.

Discutable [s.] Mübâhese ve müzakereye şâyan ve muhtaç.

Discuter [ft.] Taht-ı müzakere ve mübâhaseye almak. || (hk.) – **les biens d'un débiteur,** – **un débiteur** Bir medyunun malı olup olmadığını –mahkeme marifetiyle sattırmak üzere – taharri etmek.

Discuteur [imz.] Mübâhase ve münazara meraklısı.

Disépale [s.] (nb.) Zü'l-vüreykayn.

Disert,e [s.] Sühûletle ve güzel söz söyleyen, natuk, talâkat-i lisan sahibi. ◆ Kolay bir zarafetle söyleyen.

Disertement [h.] Talâkat-i lisanla, sühûletle.

Disette [ims.] Kaht, kıtlık. || (mec.) Fıkdan, kıllet.

Disette [ims.] İftiraya, fasl ve gıybete, zemme dair söz.

Disetteux,se [s.] Kahta uğramış, kahtzede. ◆ Havâyic-i zaruriyeden mahrum olan.

Diseur,se [i.] Söyleyici, söyleyen. ◆ Ravi, hâkî, nâkil. ◆ Yalancı, atıcı. || **Beau** – Güzel söz söylemek takayyüdünde bulunan adam, ıstılah-perdâz. || – **de riens** Herze-gû. || – **de bonne aventure** Falcı.

Disgrâce [ims.] Nazardan düşme, teveccühü kaybetme. ◆ Musibet, keder. ◆ Letafetsizlik, nezaketsizlik. || **En courir la** – Teveccühten mahrum olmak, nazardan düşmek.

Disgracié,e [s.] Teveccühten, nazardan düşmüş. ◆ Talihsiz, bedbaht.

Disgracier [ft.] Nazar ve teveccühten düşürmek.

Disgracieusement [h.] Letafetsiz ve soğuk bir tavır ve suretle.

Disgracieux,se [s.] Letafetsiz, tatsız, soğuk, can sıkıcı.

Disgrégation [ims.] (ht.) İntişar-ı basar.

Disjoindre [ft.] Bitişik şeyleri ayırmak, tefrik etmek. || (hk.) Davaları ayrı ayrı fasl ve rü'yet etmek üzere yekdiğerinden tefrik etmek.

Disjoint,e [i. – s.] (ms.) Sadâların sırasınca gitmeyip atlayarak hâsıl olan âhenk. || (sr.) Munfasıl: **Lettres** – **es** Huruf-ı munfasıla.

Disjonctif,ve [s.] (sr.) Terdid beyan eden huruf-ı atfa ıtlak olunur. || (ms.) **Intervalle** – **ve** Makta'-ı kebir, fâsıla-i kebire. || **Proposition** – **ve** Cümle-i atfiye

Disjonction [ims.] Muttasıl bulunan iki şeyin ayrılması, tefriki. ◆ Ayrılma. || (hk.) – **de causes** Evvelce birlikte rü'yet olunan iki davanın tefriki, başkaca fasl ve rü'yeti, tefrik-i deâvî.

Dislocation [ims.] Bir küllün eczasının dağılması. ◆ Birbiri içinde yahut birbirine merbut ve muttasıl olan şeylerin tefriki. || (crh.) Bir kemiğin yerinden oynaması, çıkık. || (arz.) İrtifâat. || (mec.) Taksim.

Disloquer [ft.] Dağıtmak, bozmak. ◆ (Kemikleri) Çıkarmak.

Dismose [imz.] (mad.) Sincâbî nikel.

Disome [s. – i.] (tşr.) Zâtü'l-cismeyn. (acâibattan)

Dispache [ims.] (hk.) Hasarat-ı bahriye gurâması, garâmesi. ◆ Sigorta edenle ettiren beyninde zuhur eden bir ihtilaf ki nihayet işi hakeme tevdî etmeye karar verirler.

Dispacheur [imz.] (hk.) Hasarat-ı bahriye garâmesi memuru, hakemi.

Disparaître [fl.] (*Paraître* gibi tasrif olunur) Görünmez olmak, gözden kayıp ve nâ-bedid olmak. ◆ Zayi olmak. || (mec.) Zâil olmak.

Disparate[198] [ims.] Nispetsizlik, uygunsuzluk. = [s.] Nispetsiz, uygunsuz, birbirine uymayan.

Disparité [ims.] İki şey arasındaki nispetsizlik, adem-i tenâsüp, tefâvüt, tezat.

Disparition [ims.] Kayıp ve nâ-bedid olma, gaybûbet. ◆ Zayi olma, zıyâ, zâil, fevt olma.

Dispendieusement [h.] Çok harç ve masrafla.

Dispendieux,se [s.] Çok harçlı, çok masraflı.

198 Orijinal metinde *Disparte* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dispensaire [imz.] (t.) Edviyenin suret-i tehyiesi ve bundan bahseden kitap, mühimme. ◆ Edviyenin tehyiesine mahsus mahal. ◆ Meccânen fakir hastalarına bakmaya mahsus muayenehâne-i tıbbî.

Dispensateur,trice [i.] Taksim ve tevzi' eden. ◆ Nizam ve intizam vaz' eden, nazzâm.

Dispensation [ims.] Taksim ve tevzi'. ◆ Edviyenin tehyiesi. ◆ Tertip ve tanzim.

Dispense [ims.] Muafiyet, istisna. ◆ Müsaade-i mahsusa, ruhsat.

Dispenser [ft.] Af ve istisna etmek, muaf ve müstesna tutmak. ◆ Bir şeyin olmamasına muvâfakat ve müsaade etmek. ◆ Tevzi' ve taksim etmek. || Se – de Kendisini bir şeyden muaf bilmek, mazur addetmek.

Disperme[199] [s.] (nb.) İki habbe ve bezri[200] hâmil olan nebatata ıtlak olunur, zü'l-bezreyn.[201]

Disperser [ft.] Dağıtmak, saçmak, neşretmek. || Se – Dağılmak.

Dispersif [s.] (ht.) İntişarî. || Pouvoir – Kuvve-i intişâriye.

Dispersion [ims.] Dağıtma, dağılma, perişanlık. ◆ Neşr, intişar. || (ht.) – de la lumière İntişar-ı ziya. ◆ Beyaz ziyanın elvan-ı muhtelifeye inkısamı. || (as.) İnhizam, perişanî.

Disponibilité [imz.] Muvakkaten işsiz bulunma. ◆ Ma'zûliyet, açıkta kalma. || Officier en – Açıkta bulunan zâbit. || – d'une somme Bir akçenin ihtiyaten mevcut ve hazır olması. || – des biens Mahlûliyet. || Traitement de – Ma'zûliyet maaşı. = [cm.] (ma.) Mebâliğ-i mevcude, mevcut akçe. || (hk.) Malını keyfe-mâ-yeşâ tasarruf.

Disponible [s.] Hîn-i hâcette kullanılmak üzere muvakkaten işsiz veya ma'zul bulunan, yedek, açıkta olan, elde bulunan, ihtiyat. || (ma.) Somme – Derhal sarf ve isti'mal edilebilmek üzere elde olan akçe, mevcut akçe, hazır para. || Biens – s Sarf ve isti'mali caiz emval ve eşya. || (hk.) Quotité – Nisab-ı teberru'. = [imz.] (tca.) Le – Eşya ve emtia-i mevcude, piyasada veya bir tacirde bulunan eşya ve emtia-i ticariye, eşya mevcudu.

Dispos [smz.] Cüst ü çâlâk, tetik, çevik. ◆ Sıhhat ve kuvveti yerinde.

Disposé,e [s.] Tertip edilmiş, sıralanmış. ◆ Hazırlanmış, müteheyyi: – à partir Müteheyyi-i azîmet. ◆ Niyetli, kasıd. ◆ Meyyal, müstaid: Il est – aux mathématiques Ulûm-ı riyâziyeye meyil ve istidadı vardır. || Bien – Keyifli, mülâyim, bir kimse hakkındaki nazar ve hissiyatı iyi. || Mal – Nâ-mülâyim, bir kimse hakkındaki nazar ve hissiyatı fena.

Disposer [ft.] Sıralamak, nizama koymak, tertip etmek. ◆ Bir şey için hazırlamak, tehyie etmek. ◆ Mâlik olmak, tasarruf etmek, taht-ı idaresinde tutmak. ◆ Tayin, tahsis etmek. || – de Ber-vefk-ı dilhah kullanmak. || – de ses biens Malını keyfe-mâ-yeşâ tasarruf etmek. || (tca.) Poliçe keşide etmek. (*Faire traite* tabiriyle müterâdiftir.) || Se – Hazırlanmak, hazır bulunmak. ◆ Fikrinde, niyetinde olmak.

Dispositif [imz.] (hk.) – d'un jugement Fıkra-i hükmiye, hüküm yeri. || – d'une loi Bir kanunun ahkâmı.

Dispositif,ve [s.] (t.) Tehyie-i edviyeye mensup.

Disposition [ims.] Tanzim ve tertip ve taksim. ◆ Mizaç, keyif. ◆ Meyl, istidat, kabiliyet. ◆ Tasarruf, yed-i iktidar, iradet. ◆ Hâl, suret. ◆ Niyet, fikir. || (mn.) Tertib-i kelâm. = [cm.] Tedarikât, hazırlık. ◆ Ehliyet, iktidar. ◆ Birinin hakkındaki nazar, temayülat, hüsniniyet, hissiyat. || Témoigner de favorables – s İbraz-ı müsaade etmek ve hüsn-i niyyata meyyal bulunduğunu anlatmak. || (hk.) Avoir la – de l'action Hakk-ı davaya mâlik olmak. || – d'une loi Bir kanunun ahkâmı. || – caduque Vefat veya esbab-ı sâire haylûletiyle icrası kabil olmayan hüküm ve karar.

199 Orijinal metinde *Disporme* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

200 Orijinal metinde dizgi hatası: برز şeklinde yazılan ve anlamları bağlama uymayan kelimenin doğrusunun, *disperme*'in anlamı dikkate alındığında بزر [=bezr: tohum] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

201 Bkz. önceki dipnot.

|| – s onéreuses Muâvaza, muâvaza-i maliye. || – transitoire Madde-i muvakkate. || Prononcer par voie de – générale Muktezâ tarikiyle hükmetmek. || – s d'ordre public İntizam-ı âmmeye taalluk eden ahkâm-ı kanuniye. || Sonder les – s de quelqu'un Bir kimsenin niyet ve efkârını istimzac etmek. || Bonnes – s Niyyat-ı hayırhahâne.

Disproportion [ims.] Adem-i tenâsüp, nispetsizlik, adem-i tesâvi.

Disproportionné,e [s.] Tenâsüpsüz, nispetsiz, gayr-ı müsâvi.

Disproportionnément [h.] Tenâsüpsüz ve nispetsiz bir suretle, gayr-ı müsâvi olarak.

Disproportionner [ft.] Nispet ve tenâsübünü bozmak, gayr-ı mütenâsip bir hâle koymak.

Disputable [s.] Hakkında mübâhase ve mücadele olunabilen, mübâhase ve mücadeleye değer, mübâhase götürür.

Disputaillerie [ims.] Boş ve uzun uzadıya mübâhase ve mücadele.

Disputailler [fl.] Ehemmiyetsiz şeyler için uzun uzadıya mübâhase ve mücadele etmek.

Disputailleur,se [i.] Ehemmiyetsiz şeyler için mübâhase ve mücadele eden, nizâcı.

Dispute [ims.] Mübâhase, mücadele, münâzaa.

Disputer [fl.] Mübâhase ve münâzaa etmek. ◆ Rekabet ve müsabakata girişmek. || – sur la pointe d'une aiguille Ehemmiyetsiz bir şey hakkında uzun bir mübâhase kapısı açmak. = [fl.] Mücadele ve mübâreze ile elde etmek. || – le terrain Hatve-be-hatve müdafaa etmek, musırrâne karşı durmak ve (mec.) reyinde ısrar etmek. || – la victoire Muharebede dilirâne mukavemet etmek, merdâne karşı durmak. || – quelqu'un Birisini tekdir ve tevbih etmek. || La – à, ou avec Müsabakat, rekabet etmek.

Disputeur,se [i.] Muhalefet ve münâzaa etmeyi seven, nizâcı, mücadeleci.

Disqualifier [ft.] Koşudan, müsabakadan harice çıkarmak, koşamayacak bir hâlde bulunduğunu beyan etmek.

Disque [imz.] Eski vakitlerde cimnastikte attıkları bir nevi ağır ve dairevî kaydırak. ◆ Daire. ◆ Çalpâre, çarpâre. ◆ Sini. ◆ Şimendiferlerde yol kenarlarında renkli işaret dairesi ki yolun açık veya kapalı olduğunu ifham eder. || (hy.) Kurs: – du soleil Kurs-ı şems; – de la lune Kurs-ı kamer. || – de la boussole Müş'ir. || (syd.) Daire şeklinde olan mevadd-ı mütenevvia, kurs.

Disquisition [ims.] Tetkik, tahkik.

Dissecteur [imz.] Teşrihi icra eden, müşerrih. ◆ Teşrih bıçağı, mişrah.

Dissection [ims.] (tşr. – crh.) Teşrih, takti'. || (mec.) Tetkikat ve tahlilat-ı mû-şikâfâne.

Dissemblable [s.] Benzemeyen, farklı, gayr-ı müşâbih, gayr-ı mümâsil.

Dissemblablement [h.] Farklı bir surette.

Dissemblance [ims.] Benzemezlik, adem-i müşâbehet.

Dissemblant [s.] Farklı, muhtelif, ayrı.

Dissembler [fl.] Farklı olmak, birbirine benzememek. (Az kullanılır.)

Dissémination [ims.] (nb.) Hububatın kendiliklerinden dökülmesi, intişar-ı burûz. || (mec.) Bes, intişar.

Disséminer [ft.] Tohum saçmak, neşretmek. ◆ Muhtelif mahallere dağıtmak.

Dissension [ims.] Adem-i itilâf, ihtilaf.

Dissentiment [imz.] Mübâyenet ve tezat-ı efkâr ve hissiyat.

Dissentir [fl.] Muvâfakat etmemek. (Eski kelime.)

Disséquer [ft.] Bir hayvanın bedenini veya bir nebatı muayene için yarıp açmak, teşrih etmek. ◆ Tahlil etmek. || (mec.) Hall ve şerh etmek.

Disséqueur [imz.] Teşrih eden adam. (Dissecteur dahi müsta'meldir.)

Dissertateur [imz.] İlim ve fen mesâiline dair mübâhase eden, mübâhis, münâzır.

Dissertatif,ve [s.] Mesâil-i ilmiye ve fenniye mübâhasesine mensup ve müteallik.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dissertation [ims.] Mesâil-i ilmiye ve fenniyeye müteallik olarak fenn-i münazaraya tevfikan olunan mübâhase. ◆ Bir mes'ele-i muayyene hakkında tetkikat-ı mufassala ve tenkitkârâne. ◆ Felsefe talebesine tertibi emir ve teklif olunan mes'ele, tavsif.

Disserter [fl.] Mesâil-i ilmiye ve fenniyeye dair mübâhase ve münazara etmek, tetkikatta bulunmak.

Disserteur,se [i.] Bir fikri iltizam ve müdafaa eden adam.

Dissidence [imz.] İhtilaf-ı efkâr, tezad-ı hissiyat, ihtilaf-ı ârâ, muhalefet.

Dissident,e [s.] Muhalif, muteriz. = [i.] Anglikan mezhebinde olmayan İngiliz.

Dissimilaire [s.] Cins ve tabiatı muhtelif. || (tşr.) Gayr-ı müşâbih.

Dissimilitude [ims.] Cins ve tabiat ihtilafı. || (r.) Adem-i müşâbehet.

Dissimulateur,trice [i.] Mürâî, iki yüzlü.

Dissimulation [ims.] Mürâîlik, riya. ◆ Tecâhül. ◆ Ketm-i hissiyat. || (hk.) Muvâzaa: Par – Muvâzaaten, muvâzaa tarikiyle.

Dissimulé,e [i. – s.] Hissiyatını saklayan adam. || (t.) Mektum: Maladie – e İllet-i mektume, maraz-ı mektum.

Dissimuler [ft.] Hissiyatını saklamak. ◆ Gizli tutmak, ketmetmek. ◆ Tahfif etmek.

Dissipateur,trice [i.] Müsrif, eli açık. ◆ Sebeb-i israf.

Dissipation [ims.] Telef, zıyâ. ◆ Dağılma, indifâ'. ◆ İsraf. ◆ Zevk ü safâ, eğlence.

Dissipé,e [s.] Sefih, müsrif, zevk ve eğlencesiyle meşgul olan.

Dissiper [ft.] Dağıtmak, def etmek, izâle etmek. ◆ Eğlendirmek. ◆ İtlaf etmek. ◆ İsraf etmek. = [fl.] Eğlenmek, zevk ü safâya müptelâ olmak.

Dissociable [s.] Ünsiyet edemeyen, imtizacı kabil olmayan.

Dissociation [ims.] Dağıtma. || (k.) Bir cismin zerratından dağılması.

Dissocier [ft.] Dağıtmak. (Eski kelimedir.) || (k.) Bir cismin zerratını dağıtmak.

Dissolu,e [s.] Ahlaksız, sefih, hovarda.

Dissolubilité [ims.] Kabiliyet-i inhilâl.

Dissoluble [s.] (k.) Hallolunabilen, kabil-i inhilâl. || Fesih ve ilga olunabilen.

Dissolument [h.] Sefâhet ve hovardalıkla.

Dissolutif,ve [s.] (k. - t.) Halletmek kuvvet ve hassasını hâiz olan, muhallil.

Dissolution [ims.] (k.) Bir cismin diğer bir cismin kuvvet ve nüfuzuyla dağılması, terkibinin bozulması, inhilâl. || İntizamsızlık, ahlaksızlık, hovardalık, fesad-ı ahlak. || (hk.) Fesih, lağv: – de mariage Fesh-i nikâh.

Dissolvant,e [i. – s.] (k.) Muhallil.

Dissonance[202] [ims.] (ms.) Tenâfür-i asvat. || (sr.) Tenâfür-i huruf. || (ed.) Üslup ve efkârda fikdan-ı tevâfuk. || (rs.) Tenâfüri'l-elvan.

Dissonant,e [s.] (ms.) Âhenge tevâfuk etmeyen (savt), mütenâfir.

Dissoner [fl.] (ms.) (Savt hakkında) Âhenge uymamak, mütenâfir olmak. ◆ Tahallüf etmek, uymamak.

Dissoudre [ft.] Dağıtmak, eritmek, halletmek. || (mec.) Fesih ve ilga etmek. ◆ Def etmek. || Se – Erimek, hallolmak. || (mec.) Kuvvet ve şiddetini kaybetmek, gevşemek. ◆ Dağılmak, münfesih olmak. ◆ Zâil olmak. ◆ Sefâhete dalmak.

Dissous,oute [s.] Dağılmış, erimiş, mahlûl. || (mec.) Mefsuh, mülga. ◆ Zâil olmuş, mündefi'.

Dissuader [ft.] Vazgeçirmek, caydırmak, sarf-ı nazar ettirmek.

Dissuasif,ve [s.] Vazgeçirmeye, sarf-ı nazar ettirmeye mahsus olan, yarayan.

Dissuasion [ims.] Vazgeçirme, vazgeçmeye ikna.

202 Orijinal metinde *Dissonace* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRK BİLİMLER ARAŞTIRMA KURUMU TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dissyllabe [imz. – s.] İki heceli kelime, sünâiyü'l-hecâ.

Dissyllabique [s.] İki heceli. || **Vers** – İki heceli kelimelerden mürekkep mısra.

Distance [ims.] Aralık, uzaklık, mesafe, buud. ◆ Müddet, vakit, zaman. ◆ Fark, tefâvüt. || **De** – **en** – Yer yer. ◆ Zaman zaman. || **à** – Uzaktan. || **Tenir quelqu'un à** – Birisini yanına yaklaştırmamak, yüz vermemek. ◆ Teklifsizliği intac edecek sebep ve vesile ihzar etmemek. || (hy.) – **moyenne** Buud-ı mutavassıt. || – **focale** Mesafe-i ihtirakiye, buud-ı ihtirak. || (he.) – **angulaires** Buud-ı zâviyevî, mesafe-i zâtü'z-zâviye. || (hk.) – **s légales** Nizamen tayin olunan eb'ad, mesâfat-ı kanuniye.

Distancer [ft.] (Koşu beygiri hakkında) Diğerlerini geçmek. ◆ Bir beygiri yarışa iştirak etmemiş gibi addetmek. || (mec.) Geçmek, takaddüm.

Distant,e [s.] Uzak, mesafeli.

Distendre [ft.] (t.) Ziyade germek, tevtir etmek. || (mec.) Gevşetmek.

Distention [imz.] (t.) Ziyade germe, gerilme, tevettür.

Disthène [imz.] (tt.) İki suretle kabilü'l-elektrik olan madde-i madeniye, zü'l-kuvveteyn.

Distichiase [ims.] (*kia*) ve:

Distichiasis [imz.] (*kia-ziss*) (t.) İki sıra kirpik çıkıp bir sırası gözün içine batmaktan ibaret göz hastalığı, ehdâb-ı muzâafa.

Distillable [s.] (k.) Kabil-i taktir.

Distillateur [imz.] İspirtoları ve çiçek sularını vesâir mâiyatı imbikten çekip taktir eden adam, mukattir. ◆ Müskirat-ı fabrika cinsi.

Distillation [ims.] İmbikten çekme, taktir.

Distillatoire [s.] Taktirî.

Distiller [ft.] İmbikten çekmek, taktir etmek. ◆ İfraz etmek. || (mec.) Dökmek, neşretmek. ◆ Kâmilen bitirmek. || – **un coup aux échecs, aux cartes, au billard** Satranç, kâğıt, bilardo oyunlarını kemâl-i maharetle oynamak. = [fl.] Damlamak. ◆ İfraz olunmak. || **Se** – İmbikten çekilmek. || **Se** – **le cerveau** Üzülmek.

Distillerie [ims.] İmbik fabrikası, taktirhâne. ◆ Taktir sanatı.

Distinct,e [s.] (*ct* müzekkerinde okunmaz) Farklı, büsbütün başka veya ayrı, munfasıl. ◆ Sarih, vâzıh, zâhir.

Distinctement [h.] Farkolunacak surette, zâhiren, vâzıhan, sarîhan.

Distinctif,ve [s.] Bir şeyin fark ve temyiz olunmasına yarayan; **Marques** – **ves** Alâmet-i fârika.

Distinction [ims.] Fark ve temyiz, imtiyaz. ◆ Ayrılma. ◆ Tehâlüf, mübâyenet. ◆ İtibar, hürmet, riayet. ◆ Ehliyet, iktidar, ser-efrazlık. ◆ Pâye, rütbe, unvan. ◆ Hüsn-i terbiyeye, asalete delâlet edecek tavır ve hâl. || **De** – Hâiz-i iktidar veya hürmet ve itibar. || **Sans** – Bilâ-fark, bilâ-tefrik. || **Sans** – **de culte ni religion** Bilâ-tefrik-i din ü mezhep.

Distingué,e [s.] Mümtaz, ser-efraz, ehil ve muktedir. ◆ Zarif, kibar.

Distinguer [ft.] Fark ve teşhis ve temyiz etmek. ◆ Tefrik etmek, ayırmak. ◆ Bir sıfat-ı mahsusa ile mümtaz etmek. || **Se** – Beyne'l-akran mümtaz ve ser-efraz olmak.

Distique [imz.] Bir kelâm-ı tâm teşkil eden iki mısradan ibaret beyit. = [s.] (nb.) = Zü'l-mısrâeyn.

Distome [imz.] (hyv.) Zâtü'l-fûheyn.

Distordre [ft.] Bükmek, çevirmek.

Distorsion [ims.] (t.) Bazı uzuv ve sinirlerin sar'avî bükülmesi, iltivâ.

Distraction [ims.] Tefrik, ifraz. ◆ Dikkatsizlik, zühul, dalgınlık. ◆ Eğlence, tenezzüh. || (hk.) – **d'une somme** Bir meblağın mahalline sarf olunması. || **Demande en** – Mahcuz eşyadan bazısına iddia-yı istihkak. || – **des dépens** Masârif-i muhakemenin muamele vekiline tahsisi. || – **d'objets saisis** Emval ve eşya-yı mahcuzeden bir kısmının ifrazı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Distraire [ft.] (*traire* gibi tasrif olunur) Tefrik ve ifraz etmek. ◆ Kendi menfaatine çevirmek. ◆ Terk, sarf-ı nazar ettirmek, alıkoymak. ◆ Zihni bir meşguliyetten kurtarmak. ◆ Eğlendirmek. ◆ Tenezzüh ettirmek. ◆ **Opposition à fin de** – Mahcuz emvalden bazının iadesi talebini hâvi istid'â ve itiraznâme.

Distrait,e [s.] Dikkatsiz, dalgın, zihni meşgul.

Distraitement [s.] Dalgın bir surette.

Distrayant,e [s.] Eğlendiren, eğlenceli.

Distribuable [s.] Kabil-i taksim ve tevzi'.

Distribuer [ft.] Taksim, tevzi' etmek. ◆ Bir bina vesâirenin taksimatını tertip etmek. ◆ Tertip ve tanzim etmek.

Distributeur,trice [i.] Taksim ve tevzi' eden adam, müvezzi.

Distributeur [imz.] Tevzi' makinesi. || – **s automatiques** Deliğine para atınca çukulata, şekerleme, sabun vesâire gibi şeyler çıkaran eğlenceli makineler.

Distributif,ve [s.] Taksim ve tevzi'e mensup veya dâll. ◆ Taksim ve tevzi' eden.

Distribution [ims.] Taksim, tevzi'. ◆ Tasnif. ◆ Bina vesâirenin taksimat ve tertibi. || (tba.) Yazı dağıtma. || – **des prix** Tevzi'-i mükâfat. || – **du travail** Taksim-i amel, taksim-i mesai. || (hk.) – **par contribution** Garâmeten tevzi'.

Distributivemeut [h.] Taksimle, ayrı ayrı, münkasimen.

District [imz.] (*strik*) Kaza, sancak. || **Cela n'est pas de mon** – Bu benim daire-i salâhiyetim dâhilinde değildir.

Distyle [s.] (nb.) Zü'l-ibreteyn. || (m.) İki sütunlu sahn.

Dit,e [s.] Mezkûr, merkum, mumâileyh. ◆ Müttefekun-aleyh. ◆ Müsemmâ, mülakkab. || **Proprement** – Asıl mânâsıyla, tam mânâsıyla. || **Autrement** – Tabir-i diğerle, tabir-i âharla. || **Tout est** – Hepsi söylendi.

Dit [imz.] Söz, kavil. ◆ Mesel, darbımesel. ◆ Vaat. (Bu mânâ eskidir.) || **On** – Rivayet-i erâcif.

Dithyrambe [imz.] Mütekaddimînin mevhum şarap ilahı Bakûs'ün nâmına okudukları gazeller. ◆ Müstezat gibi mısraları gayr-ı müsâvi ve tarab ve heyecânı mûcip bir nevi gazel. ◆ Medh ve ıtrâ.

Dithyrambique [s.] *dithyrambe* denilen gazeliyata mensup veyahut bu gazeliyat nevinden olan.

Dito [imz.] (İtalyancadan me'huz) Mezkûr. ◆ (Defterlerde) Kezâ, kezâlik, defa.

Diton [imz.] (ms.) Beş perde yerini tutan iki perde, sadâ, makam aralığı.

Ditrope [s.] (nb.) Münhani.

Diurèse [ims.] (t.) Kesret-i tebevvül.

Diurétique [i. – s.] (t.) İdrar veren, mübevvil.

Diurnal [imz.] Hergün okunacak dualar mecmuası.

Diurnal,e [s.] Yevmî.

Diurne [s.] Bir günde vaki olan, yevmî. ◆ Gece kapanıp gündüz açılan (çiçek), nehârî. || **Plantes – s** Nebatat-ı nehâriye. || (hy.) **Mouvement – de la terre** Hareket-i yevmiye-i arz. = [imz. – cm.] (tt.) Gündüzün uçan kelebekler, fasîle-i nehâriye. || (tşr.) **Œil** Yalnız gündüz gören göz.

Diva [sms.] Meşhur bir nağmekâr kadına, kantocuya bazen verilen isim. ◆ Takdir edilen, hayran kalınan kadın için de söylenir.

Divagateur,trice [s.] Sadedden çıkan, sadedin haricinde söz söyleyen.

Divagation [ims.] – **d'animaux** Hayvanların başıboş gezmesi, salma. || (mec.) Sadedin haricine çıkma.

Divaguer [fl.] Hayvanlar başıboş ve salma gezmek. || (mec.) Sadedin haricine çıkmak.

Divan [imz.] Divan-ı Hümâyun, Babıâlî, Meclis-i Hâs.

Divan [imz.] (Fârisîden me'huz) Mecmua-i eş'ar-ı şarkiye, divan. ◆ Kanepe, minder, sedir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Divariqué,e [s.] (nb.) Dalları birbirinden pek açık ve yaygın olan nebata ıtlak olunur, münteşir.

Divariquer [ft.] Ayırmak, açıp genişletmek.

Dive [imz.] (Fârisîden me'huz) Dev, peri.

Divergence [ims.] (he. - bsr.) İki hat yahut şuâın gittikçe birbirinden uzaklaşması, tebâüd. || (mec.) İhtilaf, tebâyün-i efkâr ve hissiyat.

Divergent,e [s.] (he. - bsr. - nb.) Gittikçe birbirlerinden uzaklaşan hatlara ve şuâlara ve dallara ıtlak olunur, gayr-ı mütekarib, mütebâid: **Lignes – es** Hutut-ı mütebâide. || **Série – e** Silsile-i mütebâide. || **Côtés – s d'un angle** Bir zaviyenin adlâ'-ı mütebâidesi.

Diverger [ft.] (Hatlar ve şuâlar ve dallar hakkında) Gittikçe uzaklaşmak, tebâüd etmek. || (mec.) Tehâlüf ve tebâyün etmek. ◆ Neşretmek, yaymak.

Divers,e [s.] Muhtelif, mütenevvi. ◆ Mütehavvil. = [cm.] Birkaç, hayli, nice.

Diversement [h.] Birkaç suretle, suver-i mütenevviada, türlü türlü, başka türlü.

Diversifiable [s.] Kabil-i tenevvü' ve tagayyür.

Diversification [ims.] Tagayyür.

Diversifier [fl.] (*prier* gibi tasrif olunur) Tağyir etmek, tenvi' etmek.

Diversiflore [s.] (nb.) Çiçekleri muhtelif olan, muhtelifü'l-ezhar.

Diversion [ims.] Sapma, saptırma, imâle. || (as.) Düşmanı şaşırtmak ve yol değiştirtmek için suret-i ca'liyede olunan taarruz ve hücum, taarruz-ı ca'lî, tağlit taarruzu. || **Faire – à** Bir şeyle meşgul etmek.

Diversité [ims.] Tenevvü', tehallüf. ◆ İhtilaf.

Diverticule [imz.] Kör, sapa yol.

Divertir [ft.] Eğlendirmek. ◆ Meşguliyetten geri bırakmak, işgal etmek. ◆ Çalmak, ketm etmek, ihtilas etmek. || **Se –** Eğlenmek, tenezzüh etmek. || **Se – de** Birisiyle, bir şeyle eğlenmek.

Divertissant,e [s.] Eğlendiren, eğlenceli, nüzhet-âver.

Divertissement [imz.] Eğlence, tenezzüh. ◆ Perde aralarında temâşâgeranı eğlendirmeye mahsus şarkılar ve rakslar. || (hk.) Sirkat, ketm, ihtilas. (Bu mânâda eskidir.) || **Procès de –** Mektumat davası. || **– des biens d'une succession** Tereke mektumatı, tereke emvalinin ketmi.

Dividente [imz.] Bir ticaret şirket veya sandığının ashab-ı senedata isabet eden hisse-i temettüü, temettü. || (tca.) İflasta hisse-i garâme, garâmet. || (ma.) İstikrazat-ı umumiye güzeştesi. || (hs.) Maksum.

Divin,e [s.] Cenab-ı Hakk'a mensup veya ait olan, rabbânî, rahmânî. || (mec.) Gayet güzel ve mükemmel. ◆ Lâhûtî. || **Il fait –** Son derecede, gayet müstesna bir surette hava güzeldir. || **Personne – e** İtikad-ı Nasârâya göre ekanim-i selâsenin beheri. || **Verbe –** İtikad-ı Nasârâya göre ekanim-i selâseyi terkip edenlerin ikincisi.

Divinateur,trice [i. – s.] Falcı, kâhin.

Divination [ims.] Falcılık, kehânet, tefeül.

Divinatoire [s.] Fal ve kehânete mensup ve müteallik.

Divinement [h.] Min-tarafillah. ◆ Gayet güzel ve mükemmel olarak.

Divinisation [ims.] Bir şeyin Cenab-ı Hakk'a mensup addolunması. ◆ Putperestlerin bir şahıs veya şeye hâşâ ulûhiyet isnat etmeleri, te'lih.

Diviniser [ft.] Bir şeyi Cenab-ı Hakk'a mensup addetmek. ◆ Putperestlerce bir şahsa veya şeye hâşâ ulûhiyet isnat etmek, te'lih etmek.

Divinité [ims.] Tanrılık, ulûhiyet. ◆ Allah, Tanrı. ◆ Müşriklerin mâbudlarından beheri, ilah-ı mevhum. || (mec.) Pek ziyade sevilen kadın, sevgili.

Divis [imz.] (hk.) Taksim. = [s.] Münkasim. (Az kullanılır.)

Divisé,e [s.] (nb.) Yekpâre olduğu hâlde yarık veya çizgilerle aksama münkasim olan, münkasim.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Diviser [ft.] Ayırmak, taksim ve tefrik etmek. ◆ Ayrı ayrı tetkik ve mütalaa etmek. || (hs.) A'mâl-i erbaadan taksim amelini icra etmek. || (mec.) Tefrika düşürmek.

Diviseur [imz.] (hs.) Maksumun-aleyh, kasım. || – **commun** Kasım-ı müşterek. || **Le plus grand – commun** Kasım-ı müşterek-i âzam.

Divisibilité [ims.] Taksim olunabilme, kabiliyet-i inkısam, kabiliyet-i tecezzî.

Divisible [s.] Taksim olunabilen, kabil-i inkısam, kabil-i tecezzî.

Division [ims.] Ayırma, taksim, tefrik, ifraz. ◆ Cüz, fer', kıta. || (mec.) Şikak ve tefrika. || (hs.) A'mâl-i erbaadan taksim. || – **des nombres entiers** A'dâd-ı sahîhanın taksimi. || (as.) Fırka. || **Général de** – Ferik. || İdare-i mülkiyece birkaç kalemden mürekkep daire: **Chef de** – Daire reisi. || (bhr.) – **navale** Donanma fırkası, filo. || (hk.) – **des dettes** Düyun-ı müşterekeden hısas-ı musîbe ifrazı. || **Bénéfice de** – Ma'an kefalet eden küfelânın deynden hissesiyle mütenâsiben metâlib olmak hakkı. || **Garantie sans** – Kefalet-i müteselsile, yekdiğeri zimmetine kefalet. || **Sans – ni discussion** Kefalet-i müteselsile ile. || – **des pouvoirs** İnkısam-ı kuvâ. || **Scrutin par** – Münferiden rey toplanması, rey itâsı. || – **du travail** Taksim-i a'mâl.

Divisionnaire [s.] Bir fırka ya daire veya kıtaya mensup ve müteallik. || (bhr.) **Capitaine** – Bahriye feriki. || (ma.) **Monnaie** – Aksam-ı meskûkât, küsürat.

Divorce [ims.] Nikâhın feshi, talak, tatlik. || (mec.) Tav'an olan mufârakat ve in'izâl. ◆ Dargınlık, kat'-ı münasebet.

Divorcé,e [i. – s.] Zevcesini boşamış erkek veya zevcinden boşanmış karı, mutallik, mutallaka.

Divorcer [fl.] Tatlik etmek, nikâhı feshetmek. || (mec.) Darılmak, kat'-ı münasebet etmek. ◆ Vazgeçmek. ◆ Mahrum olmak.

Divulgateur,trice [i. – s.] İşâa eden, nâşir.

Divulgation [ims.] İşâa, ifşa, neşir, şuyû, tevâtür.

Divulguer [ft.] İfşa ve neşir ve işâa etmek.

Divulser [ft.] Şiddetle koparmak, yırtmak. (Az kullanılır.)

Divulsion [ims.] (crh.) Bir uzvun kırılması veya yarılması, mezk, inmizak.

Dix [i. – s.] (Huruf-ı sâiteden yahut okunmaz *h*'den evvel gelirse *diz*, aksi takdirde *di*) On. ◆ Onuncu. ◆ On rakamı. ◆ Oyun kâğıtlarında onlu. || **Le – du mois** Ayın onu, onuncu günü.

Dix-huit [i. – s.] On sekiz. ◆ On sekizinci. ◆ Ayın on sekizinci günü.

Dix-huitième [i. – s.] On sezikinci. ◆ On sekizde bir.

Dix-huitièmement [h.] On sekizinci derecede.

Dixi [Latince: J'ai di] Birtakım delâil ve tafsilat serd ve ityan edilip sözün bitirilmiş olduğu anlatılmak için nihayet-i cümlede müsta'meldir.

Dixième [i. – s.] Onuncu, âşir. = [imz.] Onda bir, öşr.

Dixièmement [h.] Onuncu derecede, âşiren.

Dix-neuf [i. – s.] (Huruf-ı sâmiteden ve telaffuz olunur *h*'den evvel *di-sneuf*, aksi takdirde *di-zneuv*) On dokuz. ◆ On dokuzuncu. ◆ Ayın on dokuzuncu günü. || **Nous sommes le** – Ayın on dokuzundayız.

Dix-neuvième [i.– s.] On dokuzuncu, tâsi'-aşer. ◆ On dokuzda bir.

Dix-neuvièmement [h.] On dokuzuncu derecede.

Dix-sept [i. – s.] (Huruf-ı sâiteden yahut okunmaz *h*'den evvel olur ise *diss-sètt*, aksi takdirde *diss-sè*) On yedi. ◆ On yedinci. ◆ Ayın on yedinci günü. || **Nous sommes le** – Ayın on yedisindeyiz.

Dix-septième [i. – s.] (*diss-sè-ti*) On yedinci, sâbi'-aşer. ◆ On yedide bir.

Dix-septièmement [h.] On yedinci derecede.

Dizain [imz.] On şeyden ibaret takım. ◆ On desteden mürekkep oyun kâğıdı. ◆ On ta-

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

neden mürekkep tesbih. ◆ On beyitten ibaret kıta.

Dizaine [ims.] On veya on kadar şey veya şahıstan ibaret mecmû, onluk, aşere. = [cm.] (hs.) Aşerat.

Dizainier yahut **Dizenier** [imz.] Vaktiyle mahalle zabıta müdürü.

Dizeau [imz.] On demet hububat veya ottan mürekkep yığın.

Dizeinier [imz.] (mr. Dizainier)

Djerme [ims.] (bhr.) Nil nehri üzerinde ve civar sahillerde işleyen sandal.

Djiaricha [ims.] Japonya'da ve Çin'de müsta'mel ve insanlar tarafından çekilir hafif bir araba.

Djinn [imz.] (Arabîden me'huz) Cin.

Do [imz.] (ms.) Birinci notanın ismi, do, çargâh. || – **dièse** Hicaz. || – **dièse majeur** Kaba hicaz.

Docile [s.] Mutî, mülâyim, yavaş.

Docilement [h.] İtaatle, mutîâne.

Dociliser [ft.] Mutî, mülâyim kılmak.

Docilité [ims.] İtaat, mutîlik.

Docimasie [ims.] (k.) Tecrübe-i madeniye, dosimazi. || (t.) – **pulmonaire** Cenin-i meyyitin, anasının karnında mı yoksa doğduktan sonra mı ölmüş olduğunu anlamak için ciğerinin muayenesi, tecrübe-i rieviye.

Docimastique [s.] Tecrübe-i madeniyeye mensup ve müteallik, dosimandiye. || (t.) Tecrübe-i rievî. = [ims.] (k.) Mebhas-i ticaret-i madeniye.

Dock [imz.] (İngilizceden me'huz) Gümrük ambarı, dok. || (bhr.) Kalafat yeri, sefâin tamirhanesi. ◆ Havuz, tersane havuzu. || – **flottant** Tamir tombazı, sâbih havuz.

Docte [i. – s.] Âlim, allâme, nihrir. ◆ Âlimâne. || – **s veilles** Mesai-i şairâne.

Doctement [h.] Âlimâne, mahirâne. ◆ Malumatfüruşâne.

Docteur [imz.] Bir ilim ve fende me'zun olan. ◆ Doktor, tabip. || – **en droit** İlm-i hukuktan me'zun. || – **en médecine** yahut yalnız – Tabip, doktor. || – **en théologie** İlm-i akaid âlimi. || – **ès lettres** Edebiyattan me'zun. || – **ès sciences** Ulûm ve fünûndan me'zun. || **Faire le** – Âlimâne tavırlar takınmak. || – **en soupe salée** Cahil. || – **d'Asnière** Cahil.

Doctoral,e [s.] Bir ilim ve fenden me'zun olana mensup ve müteallik veya şâyan, tabibâne. || (mec.) Malumatfüruşâne bir vakar sahibi olan. (cm. *doctoraux*)

Doctoralement [h.] Müderrisâne, fakihâne veya tabibâne, bunlara layık bir tarz ve suretle. ◆ Kat'i bir surette.

Doctorat [imz.] Bir ilim ve fende alınan me'zuniyet ve müntehîlik şahâdetnâmesi. ◆ Tabiplik, doktorluk. || **Examen de** – Müntehîlik, me'zuniyet, doktora imtihanı.

Doctorerie [ims.] İlm-i akaidde me'zuniyet almak için takdim olunan mes'ele.

Doctoresse [ims.] Âlim gözükmek isteyen kadın. ◆ Tabibe.

Doctrinaire [imz.] Fukara çocuklarının talim ve terbiyesini meslek ve esas ittihaz eden tarik-i mahsusa mensup rahip. || (ed.) Alman romantizm meslek-i edebîsi taraftarı. || (mec.) Mânâdan ziyade lafız ve kalıba mensup, tatsız edebiyat.

Doctrinal,e [s.] Bir tarik veya usul-i mahsusanın nazariyatına mensup ve müteallik, talimî, ilmî. ◆ Akaide veya mezhebe dair, müteallik. || **Avis** – Akaide dair bir ilmin ihtar ve tenbihi. (cm. *doctrinaux*)

Doctrine [ims.] Bir mezhebin veya tarik-i felsefi ve siyasinin esas itikad ve mesleği, meslek, mezhep, usul. ◆ Fikir. ◆ İlim, malumat. || – **chrétienne** Fukara çocuklarını talim ve terbiye etmeyi esas vezâif ittihaz eden bir ruhban tariki.

Document [imz.] Delil, hüccet, bürhan, senet. ◆ Evrak, varaka, vesika. || **Avec les** – **s y relatifs** Evrak-ı müteferriasıyla beraber. || – **s politiques** Vesâik-i siyasiye. || Ders: **Profitez des bons** – **s qu'on vous donne** Verilen güzel derslerden istifade ediniz. (Bu mânâda

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

isti'mal nâdirdir.) || – s humains Vesâik-i beşeriye. || – s littéraires Vesâik-i edebiye.

Documentaire [s.] Evrak-ı teminiyeyi hâvi, vesâiki hâvi. || (tca.) Traite – Evrak-ı teminiyeyi hâvi poliçe.

Documenté,e [s.] (tca.) Traite – Evrak-ı teminiyeli poliçe.

Dodécade [ims.] Düzine, on iki adedi mürekkep bir küll, bir mecmua.

Dodécaèdre [imz. – s.] (he.) On iki vechi olan şekl-i mücessem, zû-isnâ-aşereti'l-vücuh. || (he.) – romboïdale Zû-isnâ-aşereti'l-vücuh-ı şibh-i mainî. || – à traingles isocèles Müsellesat-ı mütesâviyetü's-sakeynli zû-isnâ aşereti'l-vücuh.

Dodécagone [imz.] (he.) On iki dıl' ve zaviyesi olan şekil, zû-isnâ-aşereti'l-adlâ'. || – inscrit Zû-isnâ-aşereti'l-adlâ'-ı dâhilî.

Dodécagyne [s.] (nb.) On iki âzâ-yı te'nisi olan nebat, zû-isnâ-aşereti'l-âzâi't-te'nis.

Dodécagynie [ims.] (nb.) Sünâiyetü'l-aşeri'l-âzâi't-te'nis.

Dodécandre yahut:

Dodécandrique [s.] (nb.) Zû-isnâ-aşereti'l-âzâ-ı tezkir.

Dodécandrie [ims.] (nb.) Sünâiyetü'l-aşer-i âzâ-yı tezkir.

Dodécapétalé,e [s.] (nb.) Zâtü'l-vüreykat-ı sünâiyetü'l-aşer.

Dodécapharmacum [imz.] (syd.) (On iki) Havariyûn merhemi.

Dodécastyle [s.] (m.) On iki sütunlu (bina).

Dodeliner [ft.] Çocuğu uyutmak için beşiği yavaşça ve az sallamak. ◆ Hafifçe sallamak. || – la tête Uyuklar gibi yavaşça başını sallamak.

Dodinage [imz.] (zra.) Savurma, kepeği hububattan ayırma ameliyatı. || (sna.) Çivi ve bakır eşya vesâireyi parlatmak için kepek dolu çuvalda sallama ameliyatı.

Dodine [ims.] Vaktiyle ördek etinin üzerine dökmek için kullanılan bir salça.

Dodiner [ft.] Sallamak. = [fl.] Tembellik etmek, sallanmak. || Se – Sallanmak.

Dodo [imz.] (Çocuk lisanında) Uyku, ninni. ◆ Yatak. || Faire – Uyumak, ninni etmek.

Dodu,e [s.] Semiz, etli, tombul. ◆ Dolu, şiş.

Dodonée [ims.] (nb.) Tennûbiye fasîlesinden bir cins ağaç.

Dogaresse yahut **Dogesse** [ims.] Eski Venedik ve Ceneviz hükûmetleri reisinin zevcesi.

Dogat [imz.] Eski Venedik ve Ceneviz hükûmetlerinin riyâseti. ◆ Bu müddet-i riyâset.

Dog-cart [imz.] (*do-gkârt*) İki tekerlekli, hafif yüksek bir araba.

Doge [imz.] Eski Venedik ve Ceneviz hükûmetlerinin reisi.

Dogesse [ims.] (mr. Dogaresse)

Doglan [imz.] Buldog köpeğine müşâbih bir nevi köpek.

Dogmatique [s.] İtikadat ve ahkâm-ı mezhebiyeye mensup ve müteallik. ◆ Bir hükm-i kat'i suretinde olan. = [imz.] Hükm-i kat'i suretinde ve muhtasar ibare. = [imz. – cm.] Teşhis-i marazda hakikate vâsıl olmak iddiasında bulunan etibbâ-yı müstedille.

Dogmatiquement [h.] Hükm-i kat'i ile.

Dogmatiser [ft.] Bir itikat ve meslek telkin etmek. ◆ Hükm-i kat'i ile söylemek. || (mec.) Bazı mesâlik-i itikadatı teyit ve tevhit etmek.

Dogmatiseur [imz.] Katiyen hükmeden.

Dogmatisme [imz.] (fls.) Reyb ve tereddüt aleyhinde bulunup katiyet ve itminan-ı tâm kabul eden bir meslek-i felsefi, hükemâ-yı müstedille. ◆ İnanmaya, tasdik ve teyide olan meyl ve istidat. ◆ Hükm-i kat'i suretinde söz. ◆ Tecrübe ve müşâhede-i fenniyeden sarf-ı nazarla sırf aklî ve indî bir tarik-i tabâbet takip eden etibbânın mesleği.

Dogmatiste [imz.] Hükemâ-yı müstedille mesleğine tâbi adam.

Dogme [imz.] Bir meslek veya mezhebin nokta-i esasiyesi, akide. ◆ Bir katiyet-i mutla-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

kaya mâlik olmak üzere gösterilen fikir ve meslek. || – de la religion Akaid-i diniye.

Dogre [imz.] Şimal denizi taraflarında bir nevi balıkçı gemisi.

Dogue [imz.] Başı iri ve yüzü yassı samson köpeği cinsi. ◆ Kapıcı. || (bhr.) Palamar gözü, loça. || – d'amure Mapa.

Doguin,e [i.] Samson köpeğinin yavrusu. = [imz.] Samson köpeği ile diğer bir cins köpeğin çiftleştirilmesinden hâsıl olan kelb.

Doguer (se) [fv.] (Koyun ve keçi hakkında) Tos vurmak.

Doigt [imz.] (*doi*) Parmak, ısbı', engüşt. || – annulaire Hâtem[203] parmağı, bınsır. || – auriculaire Serçe parmağı, hınsır. || (hy.) Şems ve kamerin kutr-ı zahirîsinin on ikide biri. || Montrer au – Parmak ile göstermek. ◆ Alenen istihzâ etmek. || Mettre le – dessus Keşfetmek, anlamak. || Savoir sur le bout du – Pek iyi bilmek. || S'en mordre les – s Nâdim olmak. || Le – de Dieu İradetullah, hükm-i rabbânî. || à deux – s de Gayet karib. || Donner sur les – à Parmaklarına vurmak. || Avoir sur les – s Ceza görmek. ◆ Mahçup edilmek. || Mettre son – à feu Kemâl-i itminan ve katiyet ile temin etmek. || Toucher du – Gayet yakında olmak. || Aller en – et à l'œil (Saat hakkında) Gayet fena gitmek. || Avoir une ressource au bout de ses – s Sa'y ve ameliyle bir şey kazanabilmek. || Avoir de l'esprit au bout des – s Ellerinde gayet maharet bulunmak. || Être les deux – s de la main – Gayet samimi bir surette merbut olmak. || Y mettre les quatre – s et le pouce Bir yemeği her tarafına bulaştırarak yemek. ◆ Kaba ve nezaketsiz bir surette hareket etmek.

Doigté [imz.] yahut:

Doigter [imz.] (*doi-té*) (ms.) Piyano ve keman vesâir saz üzerinde parmakları gezdirme usulü. ◆ Bir sanatta adeta mihanikî, maddi bir maharet.

Doigter [fl.] (*doi-té*) (ms.) Bir çalgının üzerinde parmakları gezdirmek.

Doigtier [imz.] (*doi-tié*) Hasta ve yaralı parmağın idhâline mahsus parmak eldiveni, parmak kalıbı, gılâfü'l-ısbı'.

Doit [imz.] (tca.) Defterin verecek kısmı, zimmet sahifesi. ◆ Bir tüccarın zimmeti. || – et avoir Alacak-verecek, îrad ve masraf, zimmet ve matlub.

Dol [imz.] (hk.) Dolandırma, aldatma, hile, hud'a. || – autorisé Malını sürmek için tacirin medh ü senâ yolundaki ifâdatı, satıcı ağzı.

Dolabelle [imz.] (hyv.) Bir nevi deniz salyangozu.

Dolabre [ims.] Kadim Romalıların baltası.

Dolabriforme [s.] (nb.) Esası üstüvânî ve bir tarafı keskin (yaprak), mishalî: Feuilles – s Evrak-ı mishaliye.

Dolage [imz.] Keser ile yontma.

Dolce [h.] (*tché*) (İtalyancadan me'huz – ms.) Tatlı ve latif bir suretle.

Doléances [ims. – cm.] Teşekkî, hüzün.

Dolemment [h.] Şikâyet-âmiz ve hazin bir tarz ve suretle.

Dolent,e [s.] Hazin, şikâyet-âmiz, şâkî. || Être ma commère – e Daima hazin ve şikâyet-âmiz olmak.

Doler [ft.] Keser ile yontmak.

Dolérite [ims.] (mad.) Suhur-ı bürkâniyeden bir nevi siyah taş, dolerit.

Dolfin [imz.] (hyv.) Dülger balığı nevi.

Dolic [imz.] (*c* okunur) (nb.) Hind fasulyesi.

Dolichocéphale [s. – imz.] (*ko*) (tşr.) Mustatîlü'r-re's, beyziyü'r-re's.

Dolichopodes [imz. – cm.] (*ko*) (tt.) Vâsiü'l-fem fasîlesinden tavîlü'r-ricl sınıfı.

Dolichotis [imz.] (*ko-tiss*) Afrika-yı cenubî tavşanı.

203 Orijinal metinde bu kelime "hanım" şeklinde yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında "hâtem" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Doliman [imz.] (Türkçeden me'huz) Dolama denilen önü yırtmaçlı entari.

Dollar [imz.] Amerika memâlik-i müctemiasında meskûkât vâhid-i kıyasîsi, dolar. (Sim bir sikke olup, kıymeti takriben yirmi beş kuruştur.)

Dolium [imz.] (*omm*) Eski Romalıların taze şarapları vaz' ettikleri küp.

Dolman [imz.] (Macarcadan me'huz) Bir nevi süvari libası. || **En** – Esvabının kolları sallanarak.

Dolmen [imz.] (*main*) Eski Kelt kavminden kalma bazı âsâr ki amûdî dikilmiş iki taşın üzerine mevzu' ufkî bir büyük taştan ibarettir.

Dolmon [imz.] İki kanatlı kapağı bulunan iki tekerlekli bir yük arabası.

Doloire [ims.] Fıçıcı keseri. ◆ Kum ve kireç karıştırmak için dülger çapası. || (crh.) Bir nevi sargı, lifâfe-i mishaliye. || (nb.) Esasları üstüvânî ve bir tarafları keskin yapraklara ıtlak olunur, mishal.

Dolomède [imz.] (hyv.) Anâkib-i sayyâdeden su örümceği cinsi.

Dolomie [ims.] ve:

Dolomite [ims.] (mad.) Fahmiyet-i kils ve magnezyumdan ibaret olan sahre, dolomi.

Dolosif,ve [s.] (hk.) Hileli, tağrire müteallik.

Dom [imz.] Vaktiyle bazı rûhânîlere ve el-hâletü-hâzihi Portekiz zâdegânına verilen unvan, dom.

Domaine [imz.] Mülk, emlâk ve akar, mâlikâne. ◆ Bir ilim ve fennin daire-i şümûl ve ihâtası dâhilinde bulunan mevadd ve malumat. ◆ Daire-i salâhiyet. ◆ Hüküm, nüfuz. || – **de l'État** Emlâk ve arazi-i emîriye, arazi-i metruke (yol, tarik-i âm vesâire gibi). || – **agricole** Arazi-i mezrûa. || (mec.) Daire-i kuvvet ve iktidar. || **Tomber dans le – public** Mâl-ı mîrî hükmüne girmek ve ale'l-husus âsâr-ı edebiye ve sanâiyeden olup kanunen müellif ve mucidinin bir gûne hakk-ı tasarrufu kalmayan ve varislerine dahi intikal etmeyen şeylerin hâsılatı mâl-i mîrîden addolunmak.

Domanial,e [s.] Emlâk-i emîriyeye mensup ve müteallik olan. (cmz. *domaniaux*)

Domanialiser [ft.] Emval veya arazi-i emîriyeye idhal etmek.

Dombéya [imz.] (nb.) Dombeye fasîlesinden bir fidan, dombeya.

Dombéyées [ims. – cm.] (nb.) Bitezyase[?] fasîlesinden dombeye nevi.

Dôme [imz.] Büyük kubbe, kümbet. ◆ Semâ, kubbe-i semâ. ◆ Buhurdan kapağı.

Domestication [ims.] Hayvanat-ı vahşiyenin alıştırılması, te'nis, te'hil-i hayvanat.

Domesticité [ims.] Hizmetçilik, bir ev hizmetlilerinin heyet-i mecmuası, hizmetçi takımı. ◆ Hayvanat-ı ehliyenin hâli, me'nûsiyet.

Domestique [s.] Eve ve aileye mensup veya dair olan, beytî. ◆ Evde durmaya alışmış, me'nûs, ehlî. ◆ Bir hükûmetin dâhiline münhasır, dâhilî. || **Animaux – s** Hayvanat-ı ehliye, beytiye. || **Économie** – Tedbir-i menzil, idare-i umur-ı beytiye usulü. || **Éducation** – Evde alınan terbiye. || **Dieux – s** Hâne. = [i.] Erkek yahut kadın hizmetçi. = [imz.] Bir ev halkının veya hizmetçilerinin heyet-i mecmuası.

Domestiquement [h.] Hizmetçi sıfatıyla. (Az kullanılır.) ◆ Evce, familyaca, teklifsizce. (Eskimiştir.)

Domestiquer [fl.] Bir hayvanı eve alıştırmak, te'nis etmek.

Domicile [imz.] Mesken, me'vâ, ikametgâh. || **Violation du** – Tecavüz-i mesken. || **Élection du** – Ahz-ı tebligat zımnında bir ikametgâhın tayin ve irâesi. || **Élire** – Bir yerde ikamet etmek, ikametgâh intihab etmek ve tesis etmek. || **à** – İkametgâhında, hânesinde. || – **d'origine** Maskat-ı re's, mevlid, ebeveyn ikametgâhı. || **Changement de** – Tebdil-i ikametgâh.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Domiciliaire [s.] Mesken ve ikametgâha mensup ve müteallik. || **Visite** – Hükûmetin emriyle taharri-i mesken.

Domicilaitaire [imz.] (hk.) Poliçenin te'diyesiyle mükellef olan şahs-ı sâlis.

Domicilié,e [i. – s.] Sâkin, mukim. || (hk.) **Traite** – Te'diyesi bir şahs-ı sâlis ikametgâhında meşrut olan poliçe.

Domicilier (se) [fv.] İkamet etmek, sâkin olmak.

Domifier [ft.] (Semâ hakkında) On iki kısma tefrik etmek.

Dominant,e [s.] Galip, hâkim. ◆ Başlıca. || (as.) **Points** – **s** Nukat-ı hâkime. || **Religion** – **e** Bir memlekette ekseriyet-i nüfusa mahsus mezhep, mezheb-i resmî.

Dominante [ims.] (ms.) Notanın bir işaret-i mahsusası.

Dominateur,trice [i. – s.] Galip, hâkim. || **Peubles** – **s** Ümem-i hâkime.

Domination [ims.] Hüküm, nüfuz, zapt, galebe. ◆ Galebe ve nüfuz. = [cm.] Melâike-i mukarrebînin bir sınıf-ı mahsusası.

Dominer [fl.] Hükmetmek, hüküm sürmek. ◆ Galip olmak, nüfuz veyahut miktarca takaddüm etmek. ◆ Hâkim olmak. = [fl.] Zaptetmek, zapt ve idare altında tutmak. || (as.) Hâkim olmak.

Dominicain,e [i.] Sen Dominik[204] tarik-i ruhbâniyesine mensup rahip ve rahibe.

Dominical,e [s.] Cenab-ı Hakk'a mensup, rabbânî. ◆ Pazar gününe mensup ve müteallik. = [ims.] Pazar günü okunan dua ve icra olunan âyin.

Domino [imz.] Baloya mahsus kukuletalı bir libas. ◆ Bu libası giymiş adam, domino. ◆ Domino oyunu ve onun beher taşı. ◆ Diş. || **Faire** – Domino demek. || **Jouer des** – **s** Yemek.

204 *Saint Dominique.*

Dominoterie [ims.] Bazı oyunlarda müsta'mel boyalı kâğıt. ◆ Bu kâğıtların imal ve füruhtu, ticareti.

Dominotier [imz.] Oyuna yarayan boyalı kâğıtları yapan ve satan adam. ◆ Vaktiyle şimşir üzerine hakkeden hakkâklara bu isim verilir idi.

Domite [imz.] (mad.) Suhur-ı bürkâniyeden bir nevi, domit.

Dommage [imz.] Zarar, ziyan, hasar. ◆ İka'-ı hasar. ◆ Yazık: **C'est** – Yazık. = [cm.] (hk.) – **s intérêts** Zarar ve ziyan.

Dommageable [s.] Zarar ve ziyanı mûcip, muzır, zararlı.

Domptable [s.] *(don-ta)* Zaptolunabilen, taht-ı itaate alınması mümkün.

Dompter [ft.] *(don-té)* Zaptetmek, taht-ı itaate almak, râm etmek.

Dompteur [imz.] *(donteur)* Zapt ve râm eden, taht-ı itaate alan. || – **des animaux** Vahşi veya yırtıcı hayvanları terbiye ve râm edip ekseriya bir mahall-i mahsusta halka duhûliye ile bu hayvanları ve oyunlarını gösteren adam.

Dompte-venin [imz.] Kahir-i sümûm yahut altın yaprak otu denilen nebat ki mütekaddimîn indinde panzehir nazarıyla bakılırdı.

Don [imz.] Vergi, ihsan, atıye, hediye, mevhibe. || – **du ciel** Mevhibe-i ilahiye. || (mec.) İktidar, istidat: **Avoir le** – **de la parole** Güzel söz söylemeye muktedir olmak. || **Pur** – Meccânen, hediye olarak. || – **de pleurer** Ağlamak sühûleti. || – **de la fortune** Servet, zenginlik. || – **de soi** Bezl-i vücut. || **Faire** – **de son cœur, de sa foi** Muvâfakat-ı aşıkanede bulunmak. || – **s de Flore** Ezhar. || – **s de Pomone** Esmar. || – **s de Bacchus** Şarap. || – **s de Cérès** Hububat. || – **céleste** Eski kimyagerlerce iksir-i âzam, hacer-i felsefî. || – **mutuel** Zevceynden birinin vefatında emval-i müşterekesinin gallesi diğerine kalmasına dair mukavele.

Don [imz.] İspanya'da câdegâna verilen unvandır, don. (Müennesi: *dona*)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Donacie [ims.] Kamışların üzerinde gezen parlak bir böcek.

Donacille [ims.] (hyv.) Nâime-i adîmü'r-re's sınıfından bir nevi istiridye.

Donataire [i.] (hk.) Evrak ve muamelat-ı resmiye ile kendisine bir şey bahşolunan kimse, mevhûbun-leh, mevhûbun-lehâ.

Donateur,trice [i.] (hk.) Evrak ve muamelat-ı resmiye ile birine bir şey bahşeden kimse, vâhib, vâhibe.

Donation [ims.] Evrak ve muamelat-ı resmiye ile olunan hibe, teberru. ◆ Hibe hücceti, hibe senedi. || – **contractuelle** Nikâh mukavelenâmesine dâhil olan hibe. || – **onéreuse** Şart ile hibe. || – **manuelle** Bilâ-senet elden ele edilen hibe, teberru.

Donatiste [imz.] Dona'nın felsefe mesleğine tâbi.

Donc [hr.] (Harf-i sâitten evvel ve bir cümlenin iptidâsı ile intihâsında *c* okunur, diğer yerlerde okunmaz.) İmdi, bu hâlde, demek ki. ◆ Hususat-ı meşruhaya mebnî, binâberin. ◆ (Cümel-i istifhâmiyede) Ey? Şimdi?

Dondon [ims.] Semiz ve etine dolgun kadın yahut kız, tombul.

Donillage [imz.] (sna.) Fabrikalarda kumaşlar için aşağı soy yün isti'mali. (Buna *Douillage* dahi ıtlak olunur.)

Donjon [imz.] (as.) Kale burcu. ◆ Evâilde münferit yahut bir kale ve sura bitişik büyük kule. ◆ Bir hânenin harabesi üzerine bina edilmiş küçük bir mesken.

Donjonné,e [s.] (as.) Burçlar ile mücehhez, burçlu.

Donjuaniser [fl.] Kadınların kalplerini celp ve teshir etmek.

Donnant,e [s.] Cömert, muhsin.

Donne [ims.] Oyun kâğıtlarının taksimi, kâğıt verme. ◆ Verilen kâğıtlar. || **Fausse ou mal** – Oyunun usul ve kaidesine göre verilmeyen kâğıt.

Donné,e [s.] Verilmiş. ◆ Gayet ucuz satılmış, bağışlanmış. ◆ Hasr ve tahsis edilmiş. ◆ Vukua gelmiş. || **à cheval – on ne regarde pas à la dent** Bahşiş atın dişine bakılmaz. || **Dans un temps** – Bir vakt-i muayyende.

Donnée [ims.] Bir davanın bina olunduğu kaziye ki müspet ve müsellem itibar olunur. ◆ Bir telifin asıl mebnî-aleyhi, fikr-i esasîsi. ◆ İstinat edilen istihbarat ve vesâik. ◆ Esbab ve vesâil. = [cm.] (r.) Bir meçhulün bulunmasına yarayan miktar-ı malum: **Déterminer les quantités inconnues au moyen des – s** Makadir-i malume vasıtasıyla meçhulü istihrac ve tayin etmek. || Malumat: **Des – s positives** Malumat-ı mevsûka, malumat-ı sahîha.

Donne-jour [imz.] Aydınlık vermeye mahsus küçük pencere.

Donner [ft.] Vermek, itâ etmek. ◆ Bahşetmek, bağışlamak. ◆ İcap etmek, getirmek. ◆ Haml ve isnat etmek. ◆ Göstermek. ◆ Sarf etmek. ◆ Feda etmek. ◆ Tayin ve tahsis etmek. ◆ Tekeffül etmek, temin etmek. ◆ İras etmek. ◆ Bir satıh üzerine yaymak. ◆ (Kitap hakkında) Neşretmek. ◆ (Tiyatro oyunu hakkında) Sahne-i temâşâya vaz' ettirmek. ◆ Vesile ihzar etmek. ◆ Numûne-i imtisal olmak. ◆ Anlatmak, izah etmek. ◆ Kapılmak, düşmek. ◆ Atıf ve isnat eylemek. || – **sur les oreilles, sur les doigts** Dövmek ve (mec.) te'dib etmek, ceza-dîde eylemek. || – **un coup de rabot à** Bir şey ilavesiyle ikmâl etmek. || **En – du long et du large** Şiddetle darp etmek. ◆ Şiddetle istihzâ etmek. || – **jour à** Tarik-i muvaffakiyete îsal etmek. || **La – belle, la – bonne** Gayet garip bir şey söylemek. || **En –, en – à garder, – une baie ou des baies** Yalan yahut bî-mânâ bir şeye inandırmak. || **En – à quelqu'un** Bir kadın ile gayrımeşru münasebette bulunmak. || – **à entendre** Anlatmak, işrab etmek. || – **le pas** İleriye, öne geçirmek. || – **prise** Rakip ve hasmına bir vesile, bir tutamak vermek. || – **atteinte** İras-ı halel etmek. || – **lieu à** Sebebiyet vermek, vesile ihzar eylemek. || – **son reste à quelqu'un** Birini bir mübâhasede mağlup etmek. || İcra etmek: – **un**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

assaut Bir hücum icra etmek. || – un spectacle Bir tiyatro oyununu icra etmek. || – adhésion Muvâfakat etmek. || Atmak, vurmak: – un soufflet Bir sille vurmak. || – un festin Bir ziyafet vermek. || – un baiser Bir bûse vaz' etmek. || – la vie Ölümden kurtarmak yahut doğurmak. || – la mort Öldürmek. || – la main à (Kadın hakkında) Kocaya varmak. ◆ Refakat etmek. ◆ Akd-i rabıta-i dostî eylemek. ◆ Rakip olmak. || – les mains Yardım ve iştirak etmek. || – la chasse Takip etmek. || – un coup d'épaule İmdat ve iâne etmek. || (hk.) – à l'essai yahut – à l'épreuve Muhayyer olarak satmak. || assignation İhzar etmek. = [fl.] Düşmek, müptelâ olmak, kendini vermek. ◆ Muharebe etmek. ◆ Hâsılat vermek. ◆ Düşmek. ◆ Nâzır olmak, bakmak, nezâreti olmak. ◆ Zemmetmek. ◆ Vurmak. ◆ Neşr-i şuâ etmek. || – au but Muvaffak olmak. || – sur un plat Bir yemekten birkaç defa almak. || – tête baissée Şiddetle hücum etmek, üstüne çökmek. || – du cor Boru çalmak. || – du cor savoir où – de la tête Ne yapacağını şaşırmak. || Il n'est pas donné à tout le monde de Herkese vergi değildir, herkese nasip olmaz. || Se – garde İçtinap etmek. || Se – des airs Sahte etvar ve harekâtta bulunmak. || Se – la peine Zahmet etmek. || Se – en spectacle Kendi üzerine nazar-ı dikkati celbetmek. || Se – la main Birbirinin elinden tutmak. ◆ Barışmak. ◆ Yekdiğerine muâvenette bulunmak. || Se – du bon temps Kedersiz, gamsız bir hayat sürmek. || S'en – à cœur, s'en – joie Çok eğlenmek. ◆ Birisiyle istihzâ etmek. || S'en – les gants de Bir şeyle iftihar etmek. || Se – du talon dans le derrière Sevincinden sıçramak. ◆ Hiçbir şey düşünmeksizin yaşamak.

Donneur,se [i. – s.] Veren, verici. || (tca.) – d'ordre Ciro eden, sipariş ve emir veren. || – d'aval Aval tarikiyle kefalet eden. || – à la grosse Bir sefineyi veya hamûlesini sigorta eden adam.

Don Quichotte [imz.] Cesaret iddiasında olup zuafâyı himayeye kalkışan gülünç etvarlı kabadayı. ◆ Boyu pek uzun ve kendi pek zayıf olan. (Meşhur bir hikâye kitabının kahramanı olan bir şahs-ı mevhûmun isminden kinâye tarikiyle me'huzdur.) (cm. des *Don Quichotte*).

Don Quichotisme [imz.] Cesaret iddiasıyla zuafâyı himayeye kalkışanın gülünç etvarı, Don Kişotluk.

Dont [iv.] Ki onun, ki ondan: Ce – je parle Söylediğim şey; La famille – je descends Mensup olduğum aile. ◆ Bunların içinde, bu meyanda.

Donzelle [ims.] Gülünç ve namusu meşkûk kadın yahut kız. ◆ Küçük yılan balığı nevi.

Dorade [ims.] Dülger balığı. || – de la Chine Havuzlarda kullanılan gayet güzel ve pulları yaldızlı gibi sarı bir balık (Buna *Cyprin doré* dahi tabir olunur.)

Doradille [ims.] (nb.) Dalak otu, haşîşetü't-tuhal.

Dorage [imz.] Yaldızlama. ◆ Çörek ve böreklerin üzerine sürülen yumurtanın sarısı.

Doré,e [s.] Yaldızlı, yaldızlanmış, müzehheb. ◆ Yaldız renginde. || (mec.) Parlak, güzel, şaşaalı. || – au feu Devamlı, sürekli. || – Avoir la langue –e Riyakârâne söz söyleyebilmek.

Dorée [ims.] (tt.) Lipari denilen balık.

Dorême yahut Doréma [imz.] (nb.) Çadıruşağı otu.

Dorénavant [zz.] Bundan böyle, fi-mâbad, ba'dezin.

Dorer [ft.] Yaldızlamak, tezhip etmek. ◆ Çörek veya böreğin üzerine yumurtanın sarısını sürmek. || (mec.) Güzelletmek. ◆ Parlak bir suret-i zâhire altında ketm etmek, yaldızlamak. || – la pilule (mec.) Mûcib-i keder bir haberi güzel ve münasip sözlerle anlatmak.

Doreur,se [i.] Yaldızcı.

Dorien,ne [i. – s.] Eski Dorya (yani Muğla ve Meğri civarı) ahalisinden olan veya bu memlekete mensup ve müteallik bulunan. =

TÜRK DİL BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

[imz.] Yunanî-i kadim lisanının envâ-ı erbaasından biri ki Doryalılara mahsus idi.

Dorine [ims.] Eski tiyatrolarda hizmetçi kadın. ◆ Hilekâr, entrikacı kadın. || (nb.) Bataklık şakayıkı (*Hépatique dorée* dahi denir.)

Doris [imz.] (*s* okunur) Morina balıkçılarının kullandıkları küçük sandal.

Dorique [imz. – s.] Usul-i hamse-i mimarinin ikincisi ki en sade ve sağlamıdır, tarz-ı mimari-i dorî.

Doris [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı nâime-i zâtü'r-ricl sınıfından ekle sâlih bir küçük deniz kavkaası.

Dorloté,e [s.] Nazlı alıştırılmış, yüz verilmiş, şımarık.

Dorloter [ft.] Nazlı alıştırmak. = **Se** – Nazlı alışmak.

Dormant,e [s.] Uyuyan, nâim. ◆ Gayr-ı müteharrik, sabit. || (m.) Sabit doğrama, çarçûbe sandığı. || **Eau – e** Akıntısı belli olmayan su. ◆ Sinsi. || **Pont** – Sabit köprü, köprünün sabit kıtası. || **Ligne –e** Denizin dibine indirilip uzatılan çok iğneli balık oltası, parakata.

Dormeur,se [i.] Çok uyuyan, uykuyu çok seven.

Dormeuse [ims.] İçinde yatılabilen bir nevi seyahat arabası. ◆ Tek taş küpe. ◆ Uzanmalığa mahsus bir nevi uzun kanepe.

Dormir [fl.] (Tasrifi: *Je dors*, *nous dormons*; *je dormais*, *nous dormions*; *je dormis*, *nous dormîms*; *je dormirai*, *nous dormirons*, *je dormirais*, *nous dormirions*; *dors*, *dormons*, *dormez*; *que je dorme*, *que nous dormions*; *que je dormisse*, *que nous dormissions*; *domrant*, *dormi*,e.) Uyumak. || (mec.) Sâkin ve hareketsiz olmak. ◆ Âtıl ve işsiz durmak, uyumak. || **Laisser** – Terk ve ihmal etmek. || – **debout, tout debout** Pek ziyade uykusu gelmek. || **Faire des contes à – debout** İnsanı uyutacak masallar, budalaca şeyler söylemek. = [ft.] – **une somme** Bir meblağı işletmemek, faizsiz bırakmak.

Dormir [imz.] Uyku, nevm.

Dormitif,ve [i. – s.] Uyutan, uykuyu davet eden şey, münevvim.

Doroir [imz.] Çörek ve böreklerin üzerine yumurtanın sarısını sürmeye mahsus fırça.

Doronic [imz.] (nb.) Kanarya yemi fasîlesinden temr otu, derûnec denilen nebat.

Dorsal,e [s.] (tşr.) Arkaya mensup ve müteallik, zahrî. || **Épine – e** Arka kemiği, amûd-ı fıkarî, şevk-i zahrî. || **Nageoire – e** Balıkların sırtında olan misbah-ı zahrî. || **Muscle grand** – Adale-i kebîre-i zahriye. || **Muscle long** – Adale-i tavîle-i zahriye. (cm. *dorsaux*)

Dorsay [imz.] (*sè*) Erkek için bir nevi kışlık esvab. ◆ Bir nevi İngiliz arabası.

Dorsibranches [imz. – cm.] (hyv.) Hayvanat-ı harâtîniyenin hâmil-i harîr sınıfından zü'l-galsamati'z-zahriye sınıfı.

Dorso [s.] (tşr.) (Latinceden me'huz) Adale. || – **costal** (Adale) Zahrî-i dıl'î. || – **occipital** (Adale) Zahrî-i kafavî. || – **s capulaire** (Adale) Zahrî-i ketfî. || – **sus-acromien** (Adale) Zahrî-i fevka'l-ahremî. || – **trachélien** (Adale) Zahrî-i rakabî.

Dorsténie [ims.] (nb.) Nebatat-ı adîmü's-saktan panzehir otu.

Dorthésie [ims.] (hyv.) Mazı böceği nevi.

Dortoir [imz.] Yatak koğuşu, yatakhane.

Dorure [ims.] Yaldızlama. ◆ Yaldız. ◆ Yaldızcılık. ◆ Börek ve çöreklerin üzerine sürülmek üzere hazırlanmış yumurtanın sarısı. || – **galvanique** Galvanizm yaldızı. || – **au trempé** yahut – **par immersion** Su yaldızı.

Doryphora [imz.] yahut:

Doryphore [imz.] Patates tarlalarına çok hasarı dokunan bir nevi böcek ki Amerika'dan çıkmıştır.

Dos [imz.] Arka, sırt, zahr. ◆ Elin ve ayağın arka tarafı. ◆ Koltuk ve kitap vesâirenin arka tarafı, zahr. ◆ Bir şeyin muhaddeb tarafı. || **Mettre – à** – Tarafeynden hiçbirinin ziyanını mûcip olmamak. || **Bête à** – Yük beygiri. || **Faire le gros** – (Kedi hakkında) Kabarmak ve (mec.) azametli bir tavır ta-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

kınmak. || Scier le – Yormak, taciz etmek, son derecede canı sıkmak. || à – de Sırtında. || De – Sırtından, arka tarafından. || (m.) – d'âne İki tarafı mâil sırt, balıksırtı. || Pont en – d'âne İki mâil satıhtan mürekkep köprü.

Dosage [imz.] Bir terkip icrasının miktar-ı münâsibede tehyie ve tedariki, takdir. || (as.) Barutun eczası beynindeki nispet.

Dose [ims.] (syd.) Bir devayı terkip eden eczadan beherinin miktar-ı muayyeni. ◆ Birden alınan ilaç miktarı, miktar. || – infinitésimale Miktar-ı nâmütenâhî. || (mec.) Ale'l-ıtlak miktar.

Doser [ft.] (syd.) Bir terkibe girecek eczayı makadir-i lâzımeleriyle tertip etmek, takdir etmek.

Dosimètrie [ims.] (syd.) Mukayese-i makadir.

Dosimétrique [s.] (syd.) Miktarî, mukayese-i makadire dair veya mensup || Médecine – Tababet-i miktariye. || Médicament – Deva-i miktarî.

Dosse [ims.] Bir tarafı mukavves ve diğer tarafı biçilmiş kereste, kapak, yarım biçme. ◆ Kalın kereste.

Dosseret [imz.] (m.) Kemer ve pencere ve emsali sövesi. ◆ Eğe kısacı.

Dossier [imz.] Sandalye ve kanepe vesâirenin arkalığı. ◆ Evrak destesi. ◆ Bir madde hakkındaki evrak, dosya.

Dossière [ims.] Göğüs veya sırt kolanı. ◆ Âdi âlüfte.

Dot [ims.] (*t* okunur) Cihaz, drahoma. ◆ Düğün hediyesi. ◆ Mehir, kâbin. || Épouser un – Birisiyle cihazı için teehhül etmek.

Dotal,e [s.] Cihaza mensup ve müteallik. || Régime – Zevceyn emvalinin adem-i iştiraki usulü. (cmz. *dotaux*)

Dotation [ims.] Hayrattan bir bina veya idarenin vâridat ve muhassasatı. ◆ Vakfetme, vakıf. || (mec.) Hisse.

Doter [ft.] Cihaz vermek. ◆ Hayrattan bir bina veya daireye vâridat tahsis etmek, vakfetmek. || (mec.) Bir nimet ve ihsan-ı mahsusa nâil etmek.

Dothiénentérite [ims.] (t.) Tebessür-i em'â, hummâ-yı tifoidî. (*Fièvre typhoïde'in* müterâdifidir.)

Douaire [imz.] (hk.) Bazı Avrupa memâliki kavânini mûcebince zevcin ancak kendi vefatından sonra tasarruf eylemek şartıyla zevcesine terk eylediği miktar veya hisse-i emval.

Douairière [ims. – s.] Müteveffâ zevci tarafından terk ve tahsis edilmiş emval ve emlâke mâlik kibar dul kadın. ◆ İhtiyar kadın. ◆ Kart tavuk, hindi vesâire.

Douane [ims.] Gümrük, rüsumat. ◆ Gümrük resmi. ◆ Rüsumat dairesi. || – s intérieures Dâhilî gümrükleri, kara gümrükleri. || – du littoral Sahil gümrükleri. || Droit de – Gümrük resmi. || Directeur de – Gümrük nâzırı. || Acquit de – Gümrük tezkeresi. || Préposé de – Gümrük kolcusu, mubassırı.

Douaner [ft.] Eşya-yı ticariyeyi gümrükte mühürlemek, gümrükten geçirmek, gümrüklemek.

Douanier [imz.] Gümrük memuru, gümrükçü, arayıcı.

Douanier,ère [s.] Gümrüğe mensup ve müteallik. || Ligne – e Gümrük kordonu.

Douar [imz.] (Arabîden me'huz: edvâr) Haymelerini sokaklar teşkil edecek surette sıralayarak Arapların yaptıkları muvakkat köy.

Doublage [imz.] Kaplama. || (bhr.) Gemi karinasının dış kaplaması ki ekseriya bakırdan olur.

Double [s.] İki kat, muzâaf. ◆ İki katlı, katmerli. || (mec.) İki yüzlü, mürâî. || – emploi Bî-lüzum bir tekrar. ◆ Bir kalem şeyi sehven iki defa kaydetme. || (ma.) Partie – Usul-i muzâafa. || (hk.) – lien Li-ebeveyn yani hem baba hem ana tarafından karâbet. || (nb.) Calice – Ke's-i muzâaf. || Fleur – Katmerli çiçek, zehre-i muzâafa. || Périanthe – Mahfaza-i muzâafa-i zehre. || (ht.) – refraction İnkisar-ı mükerrer. || (t.) Fièvre – quarte

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hummâ-yı rub'-ı muzâaf. ‖ Fièvre – quotidienne Hummâ-yı gıbb-ı muzâaf. ‖ (r.) – courbure İnhinâ-yı muzâaf. = [imz.] Bir o kadar, bir misli. ◆ Nüsha, suret. ◆ Bir manii olan oyuncunun vazifesini görmeye memur tiyatro oyuncusu. ◆ (Kitap hakkında) Nüshateyn. ‖ (tca.) Bir kalem şeyin deftere iki defa geçirilmesi, tekerrür. ‖ Faire quelque chose en – Bir şeyi kemâl-i isti'cal ile yapmak. ‖ (mec.) Mettre les morceaux en – Acele yemek, ale'l-isti'cal taam etmek. = [h.] Çift; Voir – Çift görmek. ‖ Au – Ziyadesiyle, maa-ziyadetin, iki misli.

Doublé [imz.] Altın ve gümüş kaplama, plaka, plake, kaplama. (*Plaqué* dahi kullanılır.)

Doubleau [imz.] (m.) Tavan kirişlemesi. ‖ Arc – Destek.

Double-bec [imz.] Balmumunu kalıba dökmek için müsta'mel iki ağızlı kepçe.

Double-dé [imz.] (Domino oyununda) Çift.

Double-main [ims.] (ms.) Erganun tezgâhı.

Doublement [h.] İki suretle, iki kat olarak. = [imz.] (as.) Harp meydanında asker saflarının taz'ifi.

Double-pesée [ims.] (ht.) Vezn-i mükerrer: Méthode de la – Vezn-i mükerrer usulü.

Doubler [ft.] İki kat etmek, taz'if etmek. ◆ Tezyid ve teksir etmek. ◆ Kaplamak. ‖ – le pas Daha çabuk yürümek, isti'cal etmek. ‖ – un acteur Manii olan bir aktörün yerine oynamak. ‖ (bhr.) – un cap Bir burnu dolaşmak.

Doublet [imz.] İçi kaya billuruyla boyalı camdan masnû' ziynet taşı, boyalı billur taşı. ◆ Tavla oyununda çift zar. ◆ Bilardo oyununda bilyanın ispuntoya vurup dönüşünde diğer bilya ile karambol yapması, duble.

Doubleur,se [i.] İpliği büküp iki kat etmek işinde müstahdem işçi. = [imz.] (ht.) Muayenü'l-miktar bir havanın hâlini ve elektrik suretini göstermeye mahsus bir nevi alet.

Doublier [imz.] İki taraflı yemlik.

Doublis [imz.] (m.) En alta konulup oluk yerini tutan kiremit sıralarının beherine denir.

Doublon [imz.] İspanya'nın bir nevi altın sikkesi, dublin (26 frank). ‖ (tba.) Bir ibare veya kelimenin sehven iki defa dizilmesi.

Doublure [ims.] Astar. ◆ Kaplama. ◆ Baş aktörün yerine oynayan ihtiyat aktörü.

Douc [imz.] (hyv.) Hind-i Çînî'de mevcut bir nevi maymun.

Douce-amère [ims.] Yaban yasmini, dulkamare.[205] (cm.: des *douce-amères*)

Douceâtre [s.] Tatlımsı. ‖ (mec.) Halâvetli.

Doucement [ht.] Tatlılıkla, iyilikle. ◆ Yavaş, usulle, âheste âheste. ◆ Bağırmayarak, yavaş bir sesle. ◆ Teennî ile, yavaş yavaş. = [hd.] – ! Yavaş!

Doucerette [ims.] Sahte bir yavaşlık tavrı gösteren kadın yahut kız.

Doucereusement [h.] Kuvve-i zâikaya nâhoş gelen bir tatlılıkla.

Doucereux,ee [s.] Zâikaya nâhoş gelen bir suretle tatlı. ◆ Soğuk ve tatsız birtakım ca'lî etvar ve nezaketlerle kendini beğendirmeye çalışan erkek veya kadın.

Doucet,te [s.] Halim, selim, tatlı. ◆ Mürâî. ◆ (hyv.) Ganos [hanos?] balığı.

Doucette [ims.] Bir nevi salata (nebat). (*mâche* dahi denilir.)

Doucettement [h.] Yavaşçacık. ◆ Azar azar. ◆ Sinsi sinsi, mürâîyâne.

Douceur [ims.] Tatlılık, halâvet. ◆ Letafet, şirinlik. ◆ Mülâyemet, lütuf. ◆ Hazz-ı maddi. ◆ Bahşiş. ◆ Satış fiyatından tenzilat. = [cm.] Tatlılar, hulviyat, şekerlemeler. ‖ = (mec.) Âşıkane sözler ve medh ve sitâyişler. ‖ En – Yavaş yavaş, usulle. ◆ Darılmaksızın.

Douche [ims.] (t.) Hasta bir adam veya uzvun üzerine bir irtifadan su döküş, teşelşül, duş. ◆ Te'dib.

205 lat.: *dulcamara*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Doucher [fl.] Duş yapmak.

Doucheur,se [i.] Duşçu, müşelşil.

Douchi yahut:

Douci [imz.] Aynanın cilâdan evvel perdaht edilmesi.

Doucin [imz.] Deniz suyuyla tatlı su mahlûtu. ◆ Daldırma yapılan bir nevi yabani elma ağacı.

Doucine [ims.] Dişili erkekli zıh. ◆ Pervaz ve kornize için zıh yapmaya mahsus dişli rende, zıh avadanlığı.

Doucir [ft.] Aynaya yahut madenî bir safhaya cilâ vermek.

Doué,e [s.] Maddi veya manevi bir nimete nâil olan. ◆ Muttasıf. || **Heureusement** – Evsaf-ı memdûha ile muttasıf.

Douelle [ims.] Kubbenin veya kemerin sath-ı haricî veya dâhilîsi. || – **intérieure** yahut **intrados** Bir kemer veya kubbenin sath-ı dâhilîsi – **extérieure** yahut – **extrados** Bir kemerin veya kubbenin sath-ı haricîsi.

Douer [ft.] Mütena'im etmek, bir fazl ve hünerle mümtaz ve bir sıfat-ı memdûha ile muttasıf kılmak. || (hk.) Zevcesine dulluk zamanı için bir şey terk ve tahsis etmek.

Douillage [imz.] (sna.) Yün kumaşlara fena ve âdi yün katma. ◆ Bu vechile âdi yün katılmış buruşuk kumaşlar.

Doillard,e [s.] Zengin.

Douille [ims.] Demir âlâtın sap geçmeye mahsus deliği, sap deliği, kovan. ◆ Para. ◆ Saç. || (as.) – **de lance** Mızrak oluğu.

Douillet,te [s.] Yumuşak, kaba. ◆ Nazik. || (mec.) Nazik, rahata alışmış. ◆ Serîü't-tesir, serîü'l-infial.

Douillette [ims.] İçi pamuklu ipek palto veya hırka. ◆ Kenarlı bir koltuk sandalyesi.

Douillettement [h.] Yumuşacık, nazikâne.

Douilletter [ft.] Naz ve naîme alıştırmak.

Douilleux,se [s.] (sna.) Eni düz ve müsâvi olmayan buruşuk yün kumaşlar.

Douleur [ims.] Acı, ağrı, sızı, veca'. || (t.) – **d'enfantement** Vaz'-ı haml ağrısı. || – **tensive** Elem-i mûtir. || – **gravative** Veca'-ı sakîl. || – **lancinante** Veca'-ı vâhız. || (mec.) Elem, keder, hüzün, ıztırap.

Douloir (**se**) [fv.] Acı ve ağrı hissetmek: **On l'entend se** – Ağrıdan şikâyet ettiği işitiliyor. (Yalnız masdarı müsta'meldir.)

Douloureusement [h.] Acı ve ağrı ile. ◆ Kederle, müteellimâne.

Douloureux,se [s.] Acıyan, acıtan, acı ve ağrıya delâlet eden. || (mec.) Müellim, elem-nâk.

Doum [imz.] Mısır ve Arabistan hurma ağacı. (Buna *Cucifère* dahi denir.)

Doupplon [imz.] (tca.) Çifte ipeği.

Doura yahut **Dourah** [imz.] Hind darısı.

Douro [imz.] İspanya'nın bir nevi gümüş sikkesi (5 frank 21 santim).

Doute [imz.] Şüphe, şek. ◆ Tereddüt. ◆ (fls.) Reybiye denilen tarik-i felsefe. || **Sans** – Şüphesiz, elbette.

Douter [fl.] Şek ve şüphe etmek. ◆ Tereddüt etmek. || **Se** – Zannetmek, ummak, hissetmek.

Douteur [smz.] Şüphe eden, müteredditt.

Douteusement [h.] Şek ve şüphe ve tereddütle.

Douteux,se [s.] Şüpheli, gayr-ı muhakkak. ◆ Müteredditt. ◆ (Ziya hakkında) Zayıf, müphem.

Douvain [imz.] Fıçı kerestesi.

Douve [ims.] Fıçı tahtası. ◆ At yarışlarında kullanılan geniş ve içi su dolu hendek. || (nb.) Bataklarda biten bir nevi nebat, düğün çiçeği, sütlüce otu. || (tt.) Koyun vesâirenin akciğerinde hâsıl olan kelebek, dûdü'l-kebed. || (as.) Kale hendeği.

Douvelle [ims.] (sna.) Küçük fıçı tahtası. || (m.) Bir kemer veya kubbenin derece-i inhinâsı.

Doux,ce [s.] Tatlı, hulv. ◆ Tuzu az, tuzsuz. ◆ Lezzetli, leziz, mutedil. ◆ Pek dik ve sarp olmayan. || (mec.) Latif, şirin, hoş. ◆ Yavaş, yumuşak. ◆ Halim, mülâyim, sakin. || **Eau** –

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ce Tatlı su. || Les eaux – ces d'Europe Kâğıthâne. || Les eaux – ces d'Asie Göksu. || Faire – Hava gayet iyi ve mutedil olmak. = [h.] Yavaş, usulle. || Filer – Münkad olmak. Tout! Yavaş!. = [imz.] Yavaş ve tatlı olan şey. ◆ Tatlı iksir.

Douzaine [ims.] On iki şeyden ibaret takım, deste, düzine. ◆ On iki istiridye. ◆ Gayr-ı muayyen fakat on ikiye karib bir miktar ve adet. || Une – de chaises On iki kadar sandalye. || (mec.) à la – Âdi, bayağı, değersiz: Un poéte à la – Âdi şâir.

Douze [i. – s.] On iki. ◆ On ikinci. ◆ Ayın on ikinci günü.

Douzième [s.] On ikinci, sânî-aşer. = [imz.] On ikide biri.

Douzièmement [h.] On ikinci derecede.

Douzil [imz.] Fıçı tıpası, ağaç tıkaç.

Doyen [imz.] Bir sınıf ve mesleğin en ihtiyar ve kıdemlisi. ◆ Daha yaşlı, daha müsin adam. (Bu mânâda ekseriya – *d'âge* tabiri kullanılır.) ◆ Dârulfünûnda vesâir müessesat-ı ilmiyede müdürlük pâyesini ihraz etmiş adam. ◆ Rûhânîlerin bir pâye-i mahsusunu hâiz olan rahip. || – de l'école de droit Mekteb-i hukuk müdürü. || – de l'école de médecine Mekteb-i tıbbiye müdürü. || – du corps diplomatique Heyet-i süferânın en kıdemlisi.

Doyonné [imz.] Rûhânîlerin bir pâye-i mahsusu. ◆ Bir nevi armut.

Drachme [ims.] (*kme*) Yunanistan'ın drahmi denilen akçesi (kıymeti bir franktır). ◆ Evzân-ı kadîme-i Yunaniyenin müfredi, dirhem, direm. ◆ Az miktar.

Dracique [s.] (k.) Acide – yahut – anisique Hâmız-ı anisûn.

Dracocéphale [imz.] (nb.) Şefeviye fasîlesinden zû-tinnini'r-re's. || – moldavique Boğdan melisa çiçeği.

Draconien,ne [s.] Her bir kabahate karşı idam cezasını tayin eden eski Atina vâzı'-ı kanunu Drakon'a mensup. ◆ Şiddetli. || Lois – nes Kavânin-i şedîde.

Draconte [imz.] (nb.) Yılan otu.

Dracontisome [imz.] (tşr.) Cesed-i ejderî. (acâibattan)

Dracousaurus [imz.] (arz.) Zıbâb-ı tinninî denilen bir nevi hayvanat-ı bahriye müstehâsesi.

Dracuncule [imz.] (nb.) Kulkasiye fasîlesinden buzağı burnu nevinden bir fidan.

Drag [imz.] (*g* okunur) Bir nevi sürek avı ki kadınlar da arabalara râkiben buna iştirak ederler.

Dragage yahut Draguage [imz.] Deniz veya nehrin tarak dubasıyla ayıklanması.

Dragée [ims.] Badem yahut sâir meyve şekeri. ◆ Av saçması. ◆ Az kıymetli şey. || Donner une – attrape à quelqu'un Aldatmak, yakalamak. || Tenir la – haute à quelqu'un Vaat olunan bir şeyi tûl-i müddet yapmayıp bekletmek.

Drageoir [imz.] Badem veya sâir meyve şekeri koymaya mahsus kap, kâse.

Drageon [imz.] (nb.) Ağacın dibinden çıkan fidan, dip sürgünü, şah, şitâ', ferah.

Drageonner [fl.] (Ağaç hakkında) Dibinden fidanlar çıkarmak.

Dragon [imz.] Ejderha denilen hayvan-ı mevhûme, ejder, tinnin. || (mec.) Pek sert ve gürültücü çocuk ve kadın. ◆ Keder. || (byt.) Hayvanın gözünde hâsıl olan perde, gışâve. || (tt.) Hind kertenkelesi. || (hy.) Tinnin cümle-i kevkebiyesi. || (hyv.) Zıbâbiye fırkasından zü'l-âzâ-yı hafiye fasîlesinden bir nevi ejder, tinnin.

Dragon [imz.] Dragon askeri.

Dragonnades [ims. – cm.] On yedinci[206] asırda Fransa'nın cihât-ı cenubiyesinde Protestanların aleyhine ilan olunan husumet ve icra olunan taaddiyat.

206 Orijinal metinde bu tarih "yedinci asır" olarak yazılmıştır ancak bahsedilen hadise on yedinci asırda vuku bulduğundan burada gerekli düzeltme yapılmıştır.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Dragonne [ims.] (as.) Kılıç püskülü.

Dragonne (**à la**) [h.] Küstahâne. ◆ Teklifsizce, bî-pervâ.

Dragonneau [imz.] (hyv.) Didân-ı miâiye-i haytiyeden dûd-ı yemânî.

Dragonnier [imz.] (nb.) Hilyevniye fasîlesinden, zambakiye sınıfından şecer-i andem.

Drague [ims.] Kuyu veya nehir, liman vesâirenin dibine çöken çamuru ayıklamaya mahsus tarak, gelberi, tırmık. ◆ Tarak, deniz veya duba tarağı, tarak dubası. ◆ Suyun altında balıkları toplamaya mahsus tel ağ. ◆ Bira imali için kaynatılmış arpa vesâire.

Draguer [ft.] Bir nehir ya kuyu veya limanın dibini ayıklamak, taramak. || – **le fond** Demir taramak.

Dragueur [imz.] Nehir vesâirenin dibine çöken çamur ve kumları ayıklayan adam, tarayıcı. || **Bateau** – Tarak dubası.

Drain [imz.] (zra.) Bataklık arazinin kurutulması için açılan lağım, ark, eğrek. ◆ Geng, künk. || (crh.) Mifcer.

Drainable [s.] Mecra küşadıyla kurutulabilen (bataklık arazi).

Drainage [imz.] Tarla ve bataklık arazinin kurutulması için suyunu akıtmak ameliyatı, tefcir. || (crh.) – **chirurgical** Tefcir-i cerrahi.

Draine Sarı asma (kuşu).

Drainer [ft.] Bataklık araziyi mecra küşadıyla kurutmak, tefcir etmek.

Draineur [imz.] Bataklık araziyi kurutan adam, müfeccir.

Draisienne [ims.] Velospitlere müşâbih bir araba.

Drake [imz.] (nb.) Yalancı panzehir otu.

Dramatique [s.] Tiyatro oyununa mensup ve müteallik, tiyatroda oynamak üzere yazılmış (kitap vesâire). ◆ Müessir, feci. = [imz.] Tiyatro oyunlarının facia kısmı. ◆ Tiyatro oyunları yazan muharrir. || **Art** – Facia-nüvislik sanatı. || **Genre** – Eş'ar-ı facia tanzimi usulü.

Dramatiquement [h.] Tiyatroya mahsus veya şâyeste bir suretle. ◆ Feci olarak, feciâne.

Dramatiser [ft.] Facia suretine koymak. ◆ Müessir bir suretle nakletmek.

Dramaturge [imz.] Facialar yazan muharrir, facia-nüvis.

Drame [imz.] Tiyatroda oynanan oyun cinslerinden biri ki esasen feci olduğu hâlde bazı eğlenceli sözler ve hareketlerle karışık ve mensur olur, facia, dram. || – **lyrique** Şarkılı ve facialı tiyatro oyunu, büyük opera. || (mec.) Fecia, facia.

Dramomanie [ims.] Dram yazmak iptilâsı.

Drap [imz.] (*p* okunmaz) Çuha ve her türlü yün kumaş. ◆ Yatak çarşafı. ◆ Örtü. ◆ Kefen; – **s unis** yahut – **s lisses** Düz kumaşlar; – **s croisés** Kazmir ve kastor kumaşları; – **quadrillé** Satrançlı kumaş. || (hyv.) – **d'or** yahut – **d'argent** Bir nevi deniz helezonu. || – **mortuaire** Bengâle karayılanı. || (nb.) – **d'or** Altın sarısı renginde birkaç nevi elma ve armuda ıtlak olunur. || **Faire dans ses – s** Bizim donuna becermek dediğimiz mânâda kullanılır ki korkmak demektir. || **Tailler en plein** – Bir şeyi mebzûliyetiyle kullanmak.

Drapeau [imz.] Bayrak, sancak, alem, râyet. || (as.) – **beffroi** İşaret sancağı. ◆ Kâğıt imaline mahsus paçavra. || (t.) Kuş kanadı denilen hastalık. || (as.) **Être sous les – x** Hizmet-i muvazzafada olmak. || **Porte** – Sancaktar. || **Appeler sous les – x** Mükellefîn-i askeriyeyi sancak altına cem' ve davet etmek. || – **signal** Şimendiferlerde işaret bayrağı. = [cm.] Bir devletin orduları, asâkiri.

Draper [ft.] Örtü ile örtmek. (Hususiyle matem alâmeti olan örtü hakkında.) ◆ Bir resim veya heykelde esvabın kıvrımlarını çizmek. || (mec.) İstihzâ ile zemm ve fasl etmek. || **Se** – Bir şeyi örtünmek. || **Se – dans** Kurulmak, tefâhur etmek.

Draperie [ims.] Yün kumaşların envâı. ◆ Çuha fabrikası. ◆ Çuhacılık, akmişe ticareti. ◆ Çuhadan kırmalı mefruşat. || (Resim ve nakrda) Elbisenin tasvir ve tecsimi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Drapier [imz.] Çuha yapan yahut satan, çuhacı.

Drapière [ims.] Kalın ve kısa toplu iğne.

Drasse [imz.] Kaya örümceği.

Drastique [i. – s.] Şiddetli müshil.

Drawback [imz.] (*drô*) (İngilizceden me'huz) Bir memlekete idhal olunan ham eşya imal olunup da tekrar ihraç edildiği hâlde evvelce alınmış olan gümrük resminin iadesi, redd-i rüsum, iade-i rüsum.

Drave [ims.] (nb.) Salîbiye fasîlesinden beyaz çiçekli çırçır denilen fidan. (Buna *Erophile* dahi denir.)

Drawing-room [draou-ingroumm – İngilizce] Kabul salonu.

Drayer [ft.] Yüzülen hayvanın derisine yapışık kalmış etleri çıkarmak, gönün yüzünü kazımak, ibşar etmek.

Drayoire [ims.] Deriye yapışık kalmış et parçalarını çıkarmaya mahsus bıçak, deri kazağısı.

Drayure [ims.] Deri kazıntısı.

Drêche [ims.] Arpa suyu imali için tahmir olunmuş arpa, arpa küspesi, arpa posası, üzüm posası.

Drée [ims.] (m.) Tezyinat-ı mimariyeden acip şekle ıtlak olunur.

Drège [ims.] Kalkan ve kılıç gibi büyük balıkları tutmaya mahsus ağ. ◆ Keten tohumunu ipliğinden ayırmaya mahsus demir tarak.

Dréger [ft.] Ketenin tohumunu tarakla ipliğinden ayırmak.

Dreissène [ims.] (hyv.) Tatlısu midyesi nevi.

Drelin [imz.] Çıngırak sadâsı yahut buna müşâbih sadâ.

Drémothérium [imz.] (arz.) Bir nevi keçi müstehâsesi.

Drenne yahut:

Dresne [ims.] (hyv.) Ardıç kuşu (mr. Grive)

Dressage [imz.] Kaldırma, ref'. ◆ (Hayvanat hakkında) Talim, terbiye: – **du cheval** At kısmının terbiyesi. ◆ Tanzim, tertip.

Dresse [ims.] Kundura tabanına kullanılan dolma ki kösele parçalarından ibarettir.

Dressé,e [s.] (nb.) Bulunduğu dalın istikametine nispeten kaim vaziyetinde bulunan budak, kaim; **Tige – e** Sâk-ı kaim. ◆ Kurulmuş, rekz edilmiş, dikilmiş. ◆ Dik, ürpermiş. || (mec.) Terbiye edilmiş.

Dresser [ft.] Kaldırmak, ref' etmek, dikmek. ◆ Kurmak, rekz ve nasp etmek, tertip etmek. ◆ Yazmak, kaleme almak. ◆ Talim ve terbiye etmek, yetiştirmek. ◆ Tesviye etmek. || – **l'oreille** Kulak kabartmak. || – **un contrat, un acte** Bir kontrat, bir senet tanzim ve tahrir etmek, kaleme almak. || **Se –** Dik durmak, ürpermek. ◆ Ayağa kalkmak, kıyam etmek.

Dresseur [imz.] Hayvan yetiştiren ve terbiye eden adam.

Dressoir [imz.] Sofra takımlarının vaz'ına mahsus masa veya asma raf.

Driff [imz.] (syd.) Kadîmen müsta'mel bir nevi panzehir.

Drile [imz.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah sınıfından bir böcek.

Drill [imz.] (hyv.) Akrâd-ı kelbiyü'r-re's nevinden fare yüzlü bir maymun.

Drille [imz.] Askerlik âleminde yaşamış adam. (Eski kelime.) || **Bon** – İyi arkadaş. || **Vieux** – Askerlikte ihtiyarlamış adam. || Sefih ve hilekâr ihtiyar. || (sna.) Beş köşe mengenesi.

Drilles [ims. – cm.] Kâğıt imali için paçavra.

Drimyde [ims.] (nb.) Manyolasiye[207] fasîlesinden güzel kokulu ve yeşil yapraklı Amerika ağacı.

Drimyrrhizées [ims. – cm.] (nb.) Zencebîliye fasîlesinden dirimirize nevi.

207 fr.: *magnoliacées*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Drisse [ims.] (bhr.) Sancak veya yelkeni açmaya mahsus ip, yaka ipi, kandelisa.

Drogman [imz.] (Arabîden me'huz) Tercüman. (Şarktaki sefir ve konsolos tercümanlarına ıtlak olunur.) ◆ Vasıta, tercüman.

Drogmanat [imz.] Tercüman hizmeti, tercüman memuriyeti, tercümanlık. ◆ Tercümanlar dairesi. || Bureau du – Tercüman kalemi.

Drogue [ims.] Ecza-yı tıbbiye ve ispençiyâriye ve kimyeviye ile boyacılığa mahsus eşya. ◆ Bir nevi kâğıt oyunu. || (mec.) Fena ve âdi şey.

Droguer [ft.] Bir hastaya çok ilaçlar yedirmek. ◆ Bozmak, tahlit ve tağşiş etmek. = [fl.] İzâa-i vakt ederek ve can sıkılarak beklemek.

Droguerie [ims.] Ecza-yı tıbbiye ve kimyeviye ile boyacılığa mahsus eşya mağazası. ◆ Bunların ticareti. ◆ Zahâirin tağşişi. || (mec.) Beyhûde, bî-sûd, boş şeyler.

Droguet [imz.] Pamuk ve yünden mamul ve bazen ipekle dahi karışık bir nevi kumaş.

Drogueur [imz.] Çok ilaçlar vermeyi seven tabip. ◆ Zahâiri tağşiş eden adam.

Droguier [imz.] Ecza ve baharat vaz'ına mahsus kutu ve çekmece. ◆ Tıp ve sanâyiye elverişli mevadd-ı nebatiye ve hayvaniye.

Droguiste [imz.] Eczacı ve boyacılara yarayacak ecza vesâire taciri, ecza tüccarı, ecza-yı tıbbiye taciri.

Droit [imz.] Hak, istihkak. || – s souverains Hukuk-ı hükümdar. ◆ Kanun, nizam. ◆ Fıkıh. ◆ Resm, vergi. ◆ Hakkaniyet, adalet. || De plein –, De – Kanunen, nizamen. || De quel – Ne hak ile? Ne sebep ile? || à qui de – Lâzım gelenlere, merci-i aidine. || Par qui de – Merci-i aidinden || Faire – İs'af etmek, ihkak-ı hak etmek. || – de préséance Hakk-ı takaddüm. || à bon – Bihakkın. || – s acquis Hukuk-ı müktesebe. || – s de la guerre Hukuk-ı harp. || – s civils Hukuk-ı medeniye. || – de visite Hakk-ı taharri. || – naturel Hukuk-ı tabiiye. || – positif Hukuk-ı mevzûa. || – commun Hukuk-ı âdiye, hukuk-ı müştereke. || – écrit yahut – coutumier Teamül-i kadim hakkı, hukuk-ı teamüliye, hukuk-ı örfiye, hukuk-ı müteârife. || – privé Hukuk-ı hususiye, şahsiye. || – public Hukuk-ı umumiye. || – des gens Hukuk-ı milel. || – international Hukuk-ı düvel. || – maritime Hukuk-ı ticaret-i bahriye. || Question de – yahut Point de – Mes'ele-i kanuniye. || Question de – et question de fait Mes'ele-i kanuniye ve mes'ele-i maddiye. || – de grâce Hakk-ı af ve ıtlak. || – divin İrade-i ilahiye, kanun-ı ilahi. || – romain Eski Roma kanunnâmesi. || – de préemption yahut – de rachat Hakk-ı şüf'a. || – de succession Hakk-ı veraset. || – de conquête Hakk-ı fütûhat, hakk-ı fetih kaidesi. || – de mort et de vie Hakk-ı kısas. || – rural Kanun-ı arazi. || – canonique Hukuk-ı mezhebiye, kavâid-i diniye. || – fixe Resm-i maktû'. || – proportionnel Resm-i nisbî. || – s d'auteur Hakk-ı tahrir. || – des pauvres Bazı yerlerde fukara için tiyatroların hâsılatından alınan bir miktar resm. = [h.] à tort et à – Haklı veya haksız olduğunu tetkik etmeksizin.

Droit,e [s.] Doğru, müstakim. ◆ Halis, sadık, hakkaniyetli. ◆ Sağ, yemîn. || – e voie, voie – e, – chemin Tarik-i namus ve fazilet. = [h.] Doğru, istikametle. ◆ Sıdk ve hulûs ve hakkaniyetle. = [ims.] Sağ taraf, sağ cenah, sağ kol, sağ el. || (he.) Hatt-ı müstakim. || – s concourantes Hatteyn-i mütelâkiyeyn. || Donner la – à quelqu'un Birisini i'zaz için sağ tarafına almak. = [h.] à – Sağ el ile. || à – et à gauche Sağa sola, her tarafa.

Droitement [h.] Doğru olarak, sıdk ve hulûs ve hakkaniyetle.

Droitier,ère [i. – s.] Sağ eliyle çalışan, solak olmayan adam.

Droiture [ims.] Doğruluk, istikamet, adl ve hakkaniyet. || En – Doğrudan doğruya bilâ-vasıta. (Bu tabir eskimiştir.)

Drolatique [s.] Tuhaf, güldürücü, mudhik, mashara.

Drolatiquement [h.] Tuhaf ve mudhik bir suretle.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Drôle [s.] Tuhaf, garip, eğlenceli ve mudhik. = [imz.] Rezil, mashara, yaramaz, çapkın.

Drôlement [h.] Garip ve tuhaf bir suretle. ◆ Masharaca, rezilâne.

Drôlerie [ims.] Tuhaflık, mudhiklik.

Drôlesse [ims.] Namussuz ve fena karı, postal.

Dromadaire [imz.] Hecin devesi. ◆ Uzun boylu, biçimsiz kadın veya erkek.

Drome [ims.] (bhr.) Kereste salı. ◆ Limana yığılmış kayık ve mavnalar mecmûu. || (hyv.) Hindistan balıkçın kuşu.

Dromée [imz.] (hyv.) Avustralya'nın sorguçlu devekuşu. (Bu hayvana *Emou* dahi ıtlak olunur.)

Dromie [ims.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere sınıfından serîü'l-meşy bir nevi deniz kavkaası.

Dromiens [imz. – cm.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere sınıfından serîü'l-meşy kabilesi.

Dromomètre [imz.] Bir demir yol treninin iki nokta-i muayyene beynindeki süratini ölçmeye mahsus alet.

Drongo [imz.] (hyv.) Hindistan kara tavuğu.

Dronte [imz.] (hyv.) Ukabîn fasîlesine mensup kadim bir nevi zürafa kuşu.

Dropax [imz.] (*pakss*) (syd.) Kılları dökmeye mahsus bir nevi macun, laska-i nâsile.

Drops [imz.] Gemi tahmiline mahsus ve İngiltere'de müsta'mel bir nevi vinç.

Droschki [imz.] Bir nevi Rus arabası.

Droséracées [ims. – cm.] (nb.) Zü'l-filkateyn-i munfasılati'l-vüreykat sınıfından mestur bi't-tal fasîlesi.

Drosère [imz.] (nb.) Mestur bi't-tal fasîlesinden âkiletü'l-luhûm nevinden beyaz çiçekli bir fidan, drosera.

Drosomètre [ims.] (ht.) Hergün teşekkül eden jalenin miktarını tayine mahsus alet, mikyas-ı tall.

Drosophile [ims.] (hyv.) Sirke sineği yahut muhibb-i tall denilen bir nevi sinek.

Drosse [ims.] (bhr.) Dümen zinciri, halatı.

Drosser [fl.] (bhr.) Gemi karaya doğru sürüklenmek.

Drouine [ims.] Köylerde dolaşan kalaycının bakırları koyduğu çuval.

Droussette [ims.] Yün tarağı.

Dru,e [s.] Kuvvetli, tendürüst, şen. ◆ Sık. = [h.] Çok ve sık olarak.

Drude [ims.] İtalya'da bir şakî ile birlikte ömür geçiren kadın.

Druide,esse [i.] Eski Kelt ve Goluva[208] kavimlerinin rahip ve rahibesi.

Druidique [s.] Eski Kelt ve Goluva[209] kavimlerinin rahiplerine ve mezheplerine mensup ve müteallik olan.

Druidisme [imz.] Eski Kelt ve Goluva[210] kavimlerinin mezhebi ki hâşâ tabiata ibadet etmekten ibaret idi, druidler mezhebi.

Drupacées [ims. – cm.] Erik ve vişne gibi bir çekirdekli meyveler sınıfı, fasîle-i utmiye.

Drupe [imz.] (nb.) Erik ve şeftali gibi bir çekirdekli meyve, utme.

Drupéole [ims.] (nb.) Uteym.

Drupéolé,e [s.] (nb.) Uteymî.

Druse [i.] Dürzî.

Druse [ims.] (mad.) Tahaccür-i guddevî.

Dryade [ims.] (nb.) İtburnu ağacı, ulleyk.

Dryadées [ims. – cm.] (nb.) Verdiye fasîlesinden ulleykiye sınıfı.

Dryandra [imz.] (nb.) Ferbiyûniye fasîlesinden şecer-i zeyt, yağ ağacı. (Buna *Eléococca* dahi denir.)

Drymiphile [imz.] (hyv.) Avusturya serçesi.

Drypte [imz.] (hyv.) Yeşil halkalı böcek nevi.

Du [hf.] İsimlerin muzâfun-ileyhlerine ve mef'ûlün-anhlarına girer; *de le*'den mübeddeldir: **Les fleurs – jardin** Bahçenin çiçek-

208 fr.: *Gaulois*.
209 fr.: *Gaulois*.
210 fr.: *Gaulois*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

leri; Je viens – jardin Bahçeden geliyorum. ◆ De: – temps des croisades Ehl-i salibin muhârebatı zamanında.

Dû,ue [s.] Verecek, borç olan. ◆ Münbais, bir şeyden ileri gelmiş. ◆ İcap eden, lâzım gelen. || (hk.) En bonne et – ue forme Usulü dairesinde, usulüne tevfikan. = [imz.] Borç, matlup, deyn.

Dualisme [imz.] İki esas kabul eden felsefe ve mezhep, isneviyet, mezhebü'l-isneyn.

Dualisme [imz.] (fls.) Felsefede iki esas kabul etmek mesleği, sünâiye, mezhebü's-sünâiyûn.

Dualiste [imz. – s.] İki esas kabul eden filozof. ◆ Sünâiye tariki sâliki. ◆ İki esas kabul eden felsefe ve mezhebe mensup ve müteallik, isneviyet mezhebi sâliki, sünâî. ◆ Yekdiğerine muhalif iki esas ve unsuru hâvi.

Dualistique [s.] (k.) Elektrik kimyası nazariyatı.

Dualité [ims.] İki şeyden mürekkep olmaklık, sünâiyet, isneyniyet.

Dubitatif,ve [s.] Şek ve şüpheye delâlet eden. || (sr.) Şartî, müphem; Proposition – ve Cümle-i şartiye.

Dubitation [ims.] Münazara ve murafaada ispat edilmek istenilen şey hakkında şüpheli davranarak bu suretle birtakım sual-i mukadderlere cevap vere vere ispat-ı müddeâ etme.

Dubitativement [h.] Şek ve şüphe ile, iham tarikiyle.

Duc [imz.] (*c* okunur) Dükalık hükûmeti reisi. ◆ Prenslikten sonra gelen zâdegânlık rütbesini hâiz adam, düka, dük. || Grand – Granddüklük[211] denilen bir hükûmetin reisi, granddük. ◆ Rusya imparatorlarının oğullarına da bu unvan verilir. || Grand – des chandelles Güneş.

Duc [imz.] (tt.) Tuyur-ı câriha fırkasından puhu kuşu. || Grand – Büyük puhu. || Moyen – Âdi baykuş. || Petit – Kukumav.

211 fr.: *grand-duc*.

Duc [imz.] Arkasında hizmetkâr için ayrı yer bulunan bir nevi fayton, dük. || Petit – Önünde sâyis yeri bulunmayıp arkasında hizmetkâra mahsus mahal bulunan bir nevi fayton, pöti-dük.[212]

Ducal,e [s.] Bir dükaya mensup ve müteallik olan. (cm. *ducaux*)

Ducat[213] [imz.] Mensup olduğu memlekete göre kıymeti on ile on iki frank arasında tahallüf eden bir nevi altın sikke, düka.

Ducaton [imz.] Bir nevi gümüş sikke ki İspanya'da kıymeti beş franktır, gümüş düka.

Duché [imz.] Bir dükanın taht-ı idare veya tasarrufunda bulunan memleket, dükalık.

Duchesse [ims.] Bir dükalığın sahibesi veyahut bir dükanın zevcesi bulunan kadın. ◆ Arkalı ve kenarlı kanepe. ◆ Güz mevsimi armudu. ◆ Kadim bir nevi raks. ◆ Kadınların vaktiyle alınlarına yaptıkları Frenk bağı.

Ducroire [imz.] Büyük tüccar ve fabrikacıların komisyoncularına verdikleri ikramiye, komisyoncu ikramiyesi. ◆ Komisyoncu. || (tca.) Être – Sipariş olunan eşya ve emtianın satış fiyatına kefil olmak.

Ductile [s.] (ht.) Dövüldüğü hâlde kırılmaksızın açılıp uzanabilen (cisim), kabil-i intırak. || (mec.) Nerm, ele avuca sığar.

Ductilité [ims.] (ht.) Dövülmekle açılıp uzanabilmek hassası, kabiliyet-i intırak. || (mec.) Sühûlet-i isti'mal, nermî.

Dudaïmo [imz.] (nb.) İt hıyarı. (Buna *Concombre chatré* dahi derler.)

Duègne [ims.] Bilhassa İspanya'da dadı, dâye. ◆ Aksi, titiz, ters ihtiyar kadın. ◆ İhtiyar kadının vazifesini ifâ eden oyuncu kadın.

Duel [imz.] İki kişi arasında vuku bulan mübâreze, düello. || – judiciaire Avrupa'da bazı ahvâlde vaktiyle kanunun tarafeyn

212 fr.: *petit duc*.

213 Orijinal metinde *Ducal* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

beyninde vukuuna lüzum gösterdiği düello, mübâreze-i kanunî. || (sr.) Tesniye.

Duelliste [imz.] Mübâreze eden, mübâriz. ◆ Sebepli sebepsiz düelloya girişen adam.

Duetto [imz.] İki çalgı ile çalınan yahut iki kişi tarafından söylenen musiki, şarkı.

Dufrénite [ims.] (mad.) Hadid-i fosforî-i hılkî.

Dugong [imz.] (hyv.) Ayı balığı.

Duire [fl.] Beğenilmek, hoşa gitmek. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Dulcification [ims.] (k.) Taklil-i kuvve-i hâmıza, ihlâ'.

Dulcifier [ft.] Bir hâmızın kuvvetini taklil etmek, ihlâ' etmek.

Dulcinée [ims.] Gülünç bir suretle seven âşıkın mâşukası, mahbûbe. (Meşhur Don Kişot hikâyesinde Don Kişot'un mâşukası isminden kinâye tarikiyle me'huzdur.)

Dulcite [ims.] (k.) Madde-i sükkeriye-i mütesâviyü't-terkib-i menin, dülsit.

Dulie [ims.] **Culte de** – Eizze ve evliyaya olunan hürmet ve ta'zim. (Zıddı: *culte de latrie*'dir ki ancak Cenab-ı Hakk'a olan ibadet demektir.)

Dûment [h.] Usul ve nizamına tevfikan.

Dune [ims.] Rüzgârın deniz kıyılarına biriktirip gittikçe ileriye sürdüğü kum tepesi, kumsal, rigistan, eksibetü's-sevâhil, dün.[214]

Dunette [ims.] (bhr.) Geminin kıç güvertesi, kıç üstü kasarası. ◆ Vapurun birinci kamarası.

Dunkerque [imz.] Tuhaf ve nadide şeylerin vaz'ına mahsus raf.

Duo [imz.] (ms.) İki kişi tarafından söylenecek veya iki çalgı ile çalınacak makam veya âhenk. || (mec.) Aynı zamanda iki kişi tarafından birden söylenen sözler. ◆ Birbirine karışan iki gürültünün birleşmesi. (cm. des *duos*)

214 fr.: *dune*.

Duodécimal,e [s.] (r.) **Système** – Aded-i sahihin on iki cüze taksimiyle olan ta'dad ve terkim.

Duodécimo [h.] On ikinci olarak, on ikincisi, on ikinci derecede.

Duodénal,e [s.] (tşr.) Sammâ denilen kırkbayır bağırsağına mensup ve müteallik, sammâî, isnâ-aşerî.

Duodénite [ims.] (t.) İltihab-ı isnâ-aşer, iltihab-ı sammâ.

Duodénum [imz.] (*nomm*) (tşr.) Midenin alt yanında bulunan bağırsak, kırkbayır bağırsağı, sammâ, miâ-i isnâ-aşer.

Duodi[215] [imz.] Kadîmen Fransa takviminin onar günden ibaret olan haftalarının ikinci günü.

Dupe [ims.] Oyuncak, eğlence. = [s.] Muğfel, aldanmış. ◆ Budala, ahmak.

Duper [ft.] Aldatmak.

Duperie [ims.] Aldatma, iğfal, dubara. ◆ Hamâkat, budalalık.

Dupeur [imz.] Aldatan, muğfil. || – Üslubu sem'e hoş gelerek bu suretle esasın boşluğu pek fark edilmeyen muharrir, şair.

Duplicata [imz.] Muharrerattan bir şeyin nüsha-i sâniyesi. || **En, par** – Nüshateyn olarak.

Duplicateur [imz.] (tşr.) Muza'if.

Duplicatif,ve [s.] Bir şeyi iki kat eden, muza'if.

Duplication [ims.] Bir şeyin iki kat edilmesi, taz'if. || (r.) – **du cube** Taz'if-i mik'ab.

Duplicité [ims.] İki katlılık. ◆ İki yüzlülük, adem-i hulûs. = [ims. – cm.] (tşr.) Acâibat-ı mütedâhile.

Duquel [iv.] (*lequel*'in muzâfun-ileyhidir) Ki onun. ◆ Ki ondan (cm. *desquels*)

Dur,e [s.] Katı, sert, pek, sulb. ◆ Merhametsiz. ◆ Hissiz. ◆ Meşakkatli, güç, zahmetli. ◆ Sert, acı. ◆ Ağır, kalın, kolay işitmez. ||

215 Orijinal metinde *Duodu* şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Temps – Gayet soğuk hava. || Vin – Keskin şarap. || Tête – e Kalın kafa, ahmak. = [ims.] Kuru yer, kuru toprak. = [zr.] Sert bir surette, sert bir şeyin üzerine. ◆ Şiddetle, faaliyetle. ◆ Derin derin.

Durable [s.] Müstemir, pâyidar, bâki. ◆ Dayanıklı.

Durablement [h.] Müstemirâne, pâyidar olarak.

Duracine [ims.] Eti sertçe bir nevi şeftali.

Duramen [imz.] (nb.) Haşeb-i sâdık.

Durandal [ims.] Kılıç.

Durant [hc.] İmtidadınca, zarfında, müddetinde: – ma vie Müddet-i ömrümde; – l'hiver Kış esnasında.

Durbec [ims.] (*bèk*) (tt.) İskataron kuşu.

Durcir [ft.] Sertleştirmek, katılaştırmak. || [fl.] Yahut Se – Sertleşmek.

Durcissement [imz.] Sertleşme, sertlik, tasallüp.

Durée [ims.] Müddet: – fixée Müddet-i muayyene. ◆ Devam, imtidat.

Durement [h.] Sertlikle, şiddetle, unf ile. ◆ Güçlükle.

Dure-mère [ims.] (tşr.) Kafa kemiğinin dâhilî evc zarının en harici ve kalını, ümm-i sulb.

Durer [fl.] Devam ve imtidat etmek, bâki olmak, dayanmak, pâyidar olmak. || Ne pouvoir – de, à Dayanamamak, tahammül edememek.

Duret,te [s.] Sertçe.

Dureté [ims.] Sertlik, katılık. || – d'oreille Nîm-sağırlık. = [cm.] Acı ve dokunaklı sözler.

Durham [imz.] İngiltere'nin bu isim ile müsemmâ memleketinden çıkmış sığır nevi ki eti gayet lezizdir.

Durillon [imz.] Yaya gezmekten veya çok işlemekten ayakta ve elde hâsıl olan yassı nasır, sefen.

Durillonner (se) [fv.] Ayakta ve elde yassı nasırlar peyda olmak. ◆ Sert olmak. (Az kullanılır.)

Duriuscule [s.] Sertçe. ◆ Kulağı biraz ağır işiten.

Dusil yahut Dusi [imz.] Küçük fıçı tıpası.

Duumvir [imz.] (*duo*) Eski Romalılarda bir arkadaşla beraber ifâ-yı vazife eden memur.

Duumvirat [imz.] (*duo*) Eski Romalılarda bir arkadaşla beraber memuriyet ifâ eden adamın sıfat ve memuriyeti ve memuriyetinin müddet-i imtidadı.

Duvet [imz.] Tuyurun karınlarındaki yumuşak tüy. ◆ Kuş yavrularının ilk çıkardıkları tüy. ◆ Gençlerin yanaklarında çıkan ince tüy, hat. ◆ Ayva vesâir meyvelerin havı, tüyü. || (mec.) Nazik, saf hayat.

Duveté,e [s.] İnce bir hav ve tüy ile örtülü (nebat), havlı, tüylü.

Duveteux,se [s.] İnce tüyü çok olan, çok havlı, çok tüylü. ◆ Kesirü'l-hatt. ◆ Hava benzeyen.

Dyke [imz.] (mad.) Cidâriyü'ş-şekl filon[216], dik.

Dynamie [ims.] (k.) Fart-ı kuvve, kuvve. || (mha.) Vâhid-i kıyasî-i kuvvet.

Dynamique [ims.] Fenn-i mihanikînin kuvvetlerin hareket ve hesabından bahseden kısmı, mebhasü'l-harekât.

Dynamysme [imz.] (fls.) Mezheb-i kuvâiyyûn.

Dynamyste [imz.] Felâsifenin kuvâiyyûn mezhebi taraftarı.

Dynamomètre [imz.] İnsan ve hayvan ve makinelerin kuvvetini ölçmeye mahsus alet, mikyas-ı kuvvet.

Dynamométrie [ims.] Mikyas-ı kuvvet vasıtasıyla kuvvetleri mukayase etme, mukayese-i kuva.

Dynamométrique [s.] Mikyasü'l-kuvveye veya mukayese-i kuvveye mensup ve müteallik.

Dynamoscope [imz.] (t.) Kuvveti gösteren alet, tâb-nümâ.

Dynamoscopie [ims.] (t.) Usul-i ısga ki mebhas-i tâb-nümâ ıtlak olunur.

Dynaste [imz.] Zaman-ı kadimde bir büyük hükümdara tâbi küçük hükümdar, tâbi.

• • • • • • • • • • •

216 fr.: *filon*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dynastie [ims.] Hanedan-ı hükümdarî sülalesi. || – **ottomane** Hanedan-ı celilü'l-unvan-ı Osmanî.

Dynastique [s.] Hanedan ve sülale-i hükümdarîye mensup ve müteallik.

Discatabrose [ims.] (t.) Usret-i bel'.

Dyschromateux,se [s.] (t.) Tagayyür-i levn-i cild.

Dyschromatopsie [ims.] (t.) Galat-ı rü'yetü'l-levn.

Dyscœlie [ims.] (t.) Usret-i tegavvut, usret-i teberrüz.[217]

Dyscole [s.] Bed huy.

Dyscrasie [ims.] (t.) Sû-i ahlât, dizkrazya (hastalığı).

Dyscynésie [ims.] (t.) Kolay kımıldanamamaktan ibaret illet, yahut atâlet veya betâet-i hareket-i irâdiye.

Dysdère [ims.] (hyv.) Anâkib-i ünbûbiye-i muhtemişe sınıfından bir örümcek.

Dysécée [ims.] (t.) Zaaf-ı sem'.

Dysenterie [ims.] (t.) Kanlı basur, düsantarya, ufûnet-i em'â.

Dysentérique [s.] (t.) Düsantarya, basur illetine mensup ve müteallik olan. ◆ Bu illete müptelâ olan.

Dysesthésie [ims.] (t.) Atâlet-i havâs.

Dyshémorrhée [ims.] (t.) İnkıtâ-yı nezf-i basur.

Dyslalie [ims.] (t.) Telahlah-ı kelâm.

Dyslochie [ims.] (t.) İnkıtâ-yı nifas, usret-i nifas.

Dysménie [ims.] (t.) Usret-i tams.

Dysménorrhée [ims.] (t.) Usret-i hayız.

Dysmnésie [ims.] (t.) Zaaf-ı kuvve-i hafıza.

Dysodie [ims.] (t.) Müfrezat-ı müntine, ifraz-ı müntin.

Dysodyle [imz.] (mad.) Bir nevi ziftli türap.

Dysopie [ims.] (t.) Zaaf-ı basar.

Dysorexie [ims.] (t.) Betâet-i iştihâ.

Dysosmie [ims.] (t.) Zaaf-ı şemm.

Dyspepsie [ims.] (t.) Usret-i hazm, vehûme. || – **gastrique** Vehûme-i mideviye. || – **intestinale** Vehûme-i miâiye. || – **flatulante** Vehûme-i merîha.

Dyspeptique [s.] (t.) Hazım güçlüğüne mensup ve müteallik ve buna müptelâ olan kimse.

Dysphagie [ims.] (t.) Usret-i ekl, usret-i bel'.

Dysphonie [ims.] (t.) Dil tutukluğu, usret-i savt, ucme.

Dyspnée [ims.] (t.) Teneffüste hissolunan güçlük, usret-i teneffüs.

Dyssenterie [ims.] (t.) Kanlı basur, düsantarya.

Dysspermatisme yahut:

Dysspermasie [ims.] (t.) Usret-i def'-i meni.

Dysthanatasie [ims.] (t.) Mevt-i asîr.

Dysthimie [ims.] (t.) Teezzî-i ruh.

Dystocie [ims.] (t.) Tevlid-i asîr.

Dysurie [ims.] (t.) İdrarda güçlük ve veca' hissinden ibaret maraz, usret-i bevl.

Dytique [imz.] (hyv.) Hanâfıs-ı mâiye fasîlesinden bataklık domuzlan böceği. = [cm.] Tuyur-ı gavvâsanın her nevine alem olmuştur.

Dytrémaria [imz.] (arz.) Arz-ı jürasîde bulunur zü'l-galsamati'l-muştî müstehâsesi.

Dziggetay [imz.] (hyv.) Tataristan atı nevi.

Dzos [imz.] (hyv.) Hörgüçlü öküz melezi.

217 Orijinal metinde dizgi hatası: تبزر şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında ve ayrıca *Lugat-ı Tıbbiye*'ye (1290/1873) başvurulduğunda تبرز [=teberrüz: hacet giderme, dışkılama] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

E

E [imz.] Fransız elifbâsının beşinci harfi ve huruf-ı sadâiyesinin ikincisi. Umumiyet üzere telaffuzu fetha gibi olup, üç nevi vardır: 1- Sağır *e* ki pek az telaffuz olunur ve bazen hiç telaffuz olunmaz; 2- Kapalı *é* ki hemen kapalı ağızla telaffuz olunur: 3- Açık *è* ki açık ağızla telaffuz olunur. ◆ *nt*'den evvel ve gunne ile telaffuz olunan ve kelimenin âhirinde olmayan *m* ve *n*'den evvel *a* gibi okunur. ◆ *ee* harfleri ale'l-ekser İngilizceden Fransızca'ya alınan kelimelerde bulunduğundan İngilizce gibi *i* telaffuz olunur. ◆ Coğrafyada şark mânâsına olan *Est* kelimesinden kinâyedir. ◆ Musiki işâratından olarak notada mi'ye delâlet eder. || Elkab-ı resmiyede "Excellence" kelimesi yerine isti'mal olunur. || Fransa'nın kadim sikkelerinde Tur[218] şehrinde darp edildiklerine alâmettir. || (k.) – yahut **Erb.** Erbiyum.

E [d.] Dâhil bulunduğu kelimelerin mefhumuna nefy ve tecrit mânâsını zam ve ilave eder, ve icabına göre *é* ve *ef* ve *es* ve *ec* ve *ex* suretlerini dahi alır.

Eau [ims.] Su, mâ, ab. ◆ Deniz, çay, göl. ◆ Parislilerce Sen[219] nehri. ◆ Yağmur. ◆ Kaplıca; kaplıcalar bulunan mahal. ◆ Gözyaşı. ◆ Salya. ◆ Ter. ◆ İdrar. ◆ Su alınan yer, çeşme, kaynak. ◆ Elmas ve incinin parlaklığı, suyu. ◆ Envâ-ı nebatattan çıkarılan mâyiler. || (bhr.) **Faire** – Gemi su etmek, delinip su almak. || – **potable** Kabil-i şürb su. || – **courante** Mâ-i cârî. || – **douce** Tatlı su || – **versée** Bir kaptan bir kaba dökülerek savrulmuş su. || **S'en aller, tourner en** – **de boudin** Bir neticeye müncer olmamak. || **Porteur d'** – Saka. || **Voie d'** – Hacimleri malum ve muayyen iki kovanın istîab ettiği su. || **Sentir l'** – Su gibi tatsız, yavan olmak. || **Montrer de son** – İktidar ve liyakatini göstermek. || **Revenir sur l'** – Tekrar mevzubahis olmak. ◆ İşlerini, sıhhatini yoluna koymak. || **Faire de l'** – Geminin su havâyicini tedarik etmek, gemiye su getirmek, su almak. || **Haute** – Suyu yükselmiş, taşmış nehir vesâire. || **Basse** – Suyu inmiş, azalmış nehir vesâire. || **à fleur d'** – Deniz hizasınca, sath-ı bahirle beraber. || **Nager en grande** – Servet ve sâmânın derece-i gayesine mâlik olmak. || **Être en grande** – Mebzûliyet içinde bulunmak. || **Tomber dans l'** – Semeresiz kalmak. || **Nager entre deux – x** Hüsn-i idare etmek. **Prendre les – x** Kaplıcaya girmek. || **Faire venir l'** – **au moulin** – Eve para celbetmek; mahsulat-ı sanaiye ve ticariye için mahreç tedarik edip para celbetmek. || **L'** – **m'en vient à la bouche** Ağzımın suyu aktı. || – **salée** Tuzlu su, mâ-i mümellah. || – **x thermales** Miyah-ı tabiiye-i hârre, ılıca, kaplıca suları. || – **x minèrales** Maden suları. ||

218 fr.: *Tours*.

219 fr.: *Seine*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES

– x dures yahut – x crues Miyah-ı haşine, acı sular, kuyu suları. || – tiède Ilık su, mâ-i fâtir. || (syd.) – camphrée Arak-ı kâfurî. || – distillée Mâ-i mukattar. || – sédative Mâ-i müsekkin. || – éthérée Mâ-i müetter. || – de rose Gül suyu. || – de fleurs Çiçek suyu. || – d'ange Mersin suyu. || – blanche Mâ-i nebatî-i madenî. || – de Rabel Küül-i kibritî. || – x mères Ana sular. || – règale Mâ-i zerrin. || – x jaillissantes Miyah-ı fevvâre. || – x plates Göl suları. || – vive Pınar suyu, gümrah su. || Cours d' – Nehir, mecra, ırmak. || – de cristallisation Mâ-i billurî. || – x chlorurées Miyah-ı kloriye. || – x alcalines Miyah-ı zü'l-kaleviye. || – x sulfatées Miyah-ı mükebrete. || – x gazeuses Miyah-ı gaziye. || – x gazeuses acidules Miyah-ı gaziye-i hâmıza. || – x ferrugineuses Miyah-ı hadidiye. || – x sulfureuses Miyah-ı kibritiye. || – de Seltz Selç suyu. || – x artificielles Miyah-ı suniye. || Cours d' – x navigables Seyr-i sefâine sâlih olan nehirler. || – Cours d' – x flottables Sal yüzdürmesi kabil olan nehirler. || – stagnante Râkid su. || – croupissante Mâ-i müteaffin, bataklık suyu. || – dormante Ağır akan su, kara su. || – fluviale Çay suyu. || – pluviale Yağmur suyu. || Masse d' – Göl, havuz. || Jet d' – Fıskiye. || Pièce d' – Havuz. || Amas d' – Göl. || Porte d' – Lağım deliği, keriz deliği. || – de roche Kaya suyu, sızak. || Source d' – Memba, pınar, kaynak. || à vaut-l' – Suyun akıntı cihetine. || (bhr.) Voie d' – Gemi delinip su etmesi, gemi deliği. ◆ Su sızıntısı. || – x ménagères Keriz suları. || (byt.) – x aux jambes At vesâire hayvanatın dizlerine inen su.

Eau-de-javelle [ims.] (k.) Suda hall olunmuş kloriyet-i potas.

Eau-de-vie [ims.] Rakı, arak. (cm. des *eaux-de-vie*).

Eau-forte [ims.] Hâmız-ı azotun ticaretteki ismidir, tîz-âb, kezzap. ◆ Kezzap vasıtasıyla hakkedilmiş resim kalıbı. ◆ Böyle bir kalıp ile basılmış resim. (cm. des *eaux-fortes*)

Eau-et-forêts [ims. – cm.] Enhar ve ormanlar nezâreti.

Ébahi,e [s.] (*ba-i*) Mütehayyir, şaşakalmış, bîhuş.

Ébahir (s') [fv.] (*ba-i*) Şaşmak, şaşa kalmak, mütehayyir kalmak.

Ébahissement [imz.] (*ba-i*) Şaşma, hayret.

Ébanoyer (s') [ft.] Eğlenmek, neşelenmek. (Eski kelime.)

Ébarbage [imz.] ve:

Ébarbement [imz.] Pürüzlü kenarların kesilip düzeltilmesi.

Ébarber [ft.] Bir şeyin pürüzlü kenarlarını kesip düzeltmek.

Ébarboir [imz.] Maâdinin pürüzlü kenarlarını kesip düzeltmeye mahsus alet.

Ébarbure [ims.] Kesilen pürüzlü kenarların kırpıntıları.

Ébarouir [ft.] (bhr.) (Güneş hakkında) Kurutmak ve dağıtmak.

Ébarouissage [imz.] (bhr.) Güneşten kuruyup dağılma.

Ébasir [ft.] Katletmek, öldürmek.

Ébats [imz. – cm.] Cümbüş, oyun, eğlence. ◆ Huzûzat-ı aşk. || Prendre ses – s Eğlenmek, cümbüş etmek.

Ébattement [imz.] Hareket, cümbüş. ◆ Eğlence, zevk.

Ébattre (s') [fv.] (*battre* gibi tasrif olunur) Eğlenmek, cümbüş etmek. ◆ Huzûzat-ı aşka dalmak. || (mec.) Dalmak, koyulmak.

Ébaubi,e [s.] Şaşmış, mütehayyir.

Ébauchage yahut: Ébauchement [imz.] Bir şeyin taslağını yapma.

Ébauche [ims.] Bir şeyin kabataslağı, heyûlâ. ◆ Alâmet ve delâil-i iptidâiye.

Ébaucher [ft.] Yapılacak veya yazılacak bir şeyin ilk suretini tesvid etmek, karalamak, kabasını, taslağını yapmak. ◆ Nâ-tamam ve gayr-ı mükemmel bir surette yapmak. ◆ Başlamak, kısmen yapmak. ◆ Hafif bir su-

rette irâe etmek. || – du chanvre Keneviri ilk defa taraktan geçirmek.

Ébauchoir [imz.] Heykeltıraşların model kalemi, oyma mıkrası, boşatma kalemi. ◆ Kenevir tarağı.

Ébaudir (s') [fv.] Sevinmek, sevinçten sıçramak. || S' – la rate, les esprits Kezâ.

Ébaudissement [imz.] Meserret, sevinç, sevinç izharı. (Az kullanılır.)

Ébénacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i abnûsiye.

Ébène [ims.] Abnus, sâsem. ◆ Abnustan yapılmış şey. || (mad.) – fossile Sâsem-i müstehas.

Ébéner [ft.] Ağaca abnus rengi vermek, abnus renginde boyamak.

Ébénier [imz.] Abnus ağacı. || Faux – Bahçelerde yetiştirilen sâsem-i kâzib. (Buna *Cytise des Alpes* dahi denir.)

Ébéniste [imz.] Abnus vesâire zî-kıymet ağaçlardan şeyler imal eden marangoz, sedefçi.

Ébénisterie [ims.] Abnusçuluk, ince marangozluk, sedefçilik sanatı. ◆ Abnusa vesâir zî-kıymet ağaçlara müteallik mamulat.

Ébénus [imz.] (*s* okunur) Abnus ağacının nâm-ı ilmîsi.

Éberner [ft.] Üzerinde necaset bulunan bir çocuk veya adamı temizlemek.

Ébénoxyle [imz.] Hind-i Çînî abnus ağacı.

Ebet [imz.] (*t* okunur) (t.) Dişlerin hassasiyet-i marîzânesi.

Ébeurrer [ft.] Tereyağını çıkarmak.

Ébiber [fl.] Emmek, massetmek, çekmek.

Éblouir [ft.] Kamaştırmak. ◆ Pek parlak şeyler irâesiyle hayrette bırakmak. ◆ Hıyre-bahş olmak. ◆ Aldatmak. || (mec.) Tenvir-i uyûn, iftihar ve mesar etmek.

Éblouissant,e [s.] Kamaştırıcı, kamaştıran, hıyre-bahş, cazip.

Éblouissement [imz.] Göz kamaşması, ihtitaf. || (mec.) Hayret.

Éborgnage [imz.] ve:

Éborgnement [imz.] Bir gözünü kör etme veya kör olma. || (Bahçe) Kışın asma vesâire ağaçların fazla tomurcuklarının kat'ı, haz'-ı ezrar.

Éborgner [ft.] Bir gözünü kör etmek. ◆ Gözünü pek ağrıtmak. ◆ Kısmen kırmak, ziyasının bir kısmından mahrum etmek, ışığını azaltmak. || (Bahçe) Asma vesâir ağaçların fazla tomurcuklarını kesmek.

Ébotter [ft.] Bir ağacı kuvvetlendirmek için alt dallarını kesmek, ağacı kökünden budamak. ◆ Çivi veya toplu iğnenin başını kesmek.

Ébouer [ft.] Çamurunu kaldırmak.

Éboueur [imz.] Çamurları kaldırmak için müsta'mel makine.

Ébouillanter [ft.] Sıcak suya sokmak. ◆ Haşlamak. ◆ İpek kozalarını kaynar suya batırmak.

Ébouillir [ft.] Kaynamakla eksilip azalmak.

Éboulement [imz.] Yıkılma, çökme. ◆ Yar yıkıntısı, çöküntü, hâviye.

Ébouler [fl.] yahut s' – Yıkılmak, çökmek.

Éboulis [imz.] Yıkılmış şeyler yığını, yıkıntı. || (arz.) Rüsubat, tabakat-ı sathiye teşkil edecek yerde ekseriya dağ şivlerini ve bazen filonlarını[220] terkip eder ki buna ebuli ıtlak olunur.

Ébouqueuse[221] [ims.] Yün kumaşların dökümlerini vesâir pürüzlerini cımbızla çıkaran kadın.

Ébourgeonnement [imz.] Meyve ağaçlarının ilkbaharda fazla tomurcuklarının kat'ı, tathir-i ezrar.

Ébourgeonner [ft.] Meyve ağaçlarının fazla tomurcuklarını kesmek, tathir-i ezrar etmek. ◆ Derinin kulak etrafında, kuyruk üzerinde bulunan fena cins yapağısını ayırmak.

Ébourgeonnoir [imz.] Meyve ağaçlarının fazla tomurcuklarını kesmeye mahsus bıçak, mutahhir-i ezrar.

220 fr.: *filon*.

221 Orijinal metinde *Ébouqueues* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ébouriffant,e [s.] Bâis-i taaccüb, hayret-engiz, garip, fevkalâde.

Ébouriffé,e [s.] Saçları perişan ve karışık olan. ‖ (mec.) Şaşkın. ◆ Pek garip.

Ébouriffer [ft.] Saçları karmakarışık, perişan etmek, düzenini bozmak. ◆ Dikmek, dik koymak. ‖ (mec.) Hayret ve taaccübde bırakmak.

Ébouriffoir [imz.] Boya, badana astarı fırçası.

Ébourrer [ft.] (dba.) Derinin kıllarını çıkarmak.

Ébousiner yahut **Ébouziner** [ft.] Taşın yumuşak ve toprağımsı olan üst kışrını çıkarmak, yer üzerinden kesme denilen toprağı kaldırmak.

Ébouter [ft.] Cinsini anlamak için bir derinin ucundan kesmek.

Ebranchage yahut:

Ébranchement [imz.] Ağaç dallarını budama ameliyatı, azd, ictiram.

Ébrancher [ft.] Ağaç dallarını budamak. ‖ (mec.) Azaltmak, tahfif ve tasgir etmek. ◆ Kullanıp istifade etmek.

Ébranchoir [imz.] Ağaç dallarını kesmeye mahsus bıçak, çekme.

Ébranlement [imz.] Sarsma, sarsılma, tezelzül, zilzal. ‖ (mec.) Zıyâ, kayıp. ◆ Me'yusiyet, fütur.

Ébranler [ft.] Sarsmak, titretmek. ◆ Sallamak. ‖ (mec.) Zayıflatmak. ‖ **S'** – Sarsılmak. ◆ Hareket etmek.

Ébrasement[222] [imz.] (m.) Bir kapı veya pencerenin cihet-i hariciyesi dar olup dâhilen gittikçe genişlemesi yani duvarlarda bulunan pencere ve emsali deliklerin dışarıdan içeriye doğru olan genişliği.

Ébraser [ft.] (m.) Duvarlardaki bir kapı veyahut pencerenin dışarı tarafından dar olan deliğinin dâhilî cihetini açıp tevsi' etmek.

222 Orijinal metinde *Ébrassement* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzelmiştir.

Ébréchement [imz.] (Bıçak ve emsali hakkında) Köreltme, bozma, çentleme, gedikleme, diş yapma.

Ébrécher [ft.] Bir tarafını kırmak, köreltmek, bozmak. ◆ (Bıçak, çakı ve emsali hakkında) Diş diş yapmak, çentmek. ‖ **S'** – Körelmek, dişlenmek. ‖ (mec.) Tesiri azalmak.

Ébrener [ft.] Yeni doğmuş çocuğun göbeğini kesmek vesâir mevadd-ı rahmiyesini temizlemek. ◆ Çocuğun pisliğini temizlemek.

Ébriété [ims.] Hafif mestlik, keyif.

Ébroudage [imz.] Teli haddeden çekip inceltme ameliyatı.

Ébroudeur [imz.] Haddeci.

Ébroudir [ft.] Teli haddeden çekip inceltmek.

Ébrouement [imz.] Hayvanat-ı beytiyenin aksırması, küdas. ◆ Beygirin ürküp soluması.

Ébrouer [ft.] Yeni fabrikadan çıkmış kumaşları sudan geçirmek. ‖ **S'** – (Beygir hakkında) Ürküp solumak, aksırmak.

Ébruitement [imz.] Neşir, tevâtür, şüyû.

Ébrouter [ft.] Dut yapraklarını ayıklamak.

Ébruiter [ft.] Neşir ve işâa etmek. ◆ İştihar ettirmek. (Kullanılmaz.)

Ébuard [imz.] Kütükleri yarmaya mahsus ağaç kama, yarıcı kaması.

Ébullioscope [imz.] (ht.) Huruş-bîn.

Ébullition [ims.] (ht.) Kaynama, galeyan. ‖ (t.) Vücudun hafifçe dışarı vermesi, indifâ'-ı hafif.

Éburnation [ims.] (tşr.) Taaccüc (fildişilenme). ‖ – **des cartilages** Taaccüc-i gadârif.

Éburne [ims.] Fildişi.

Éburné,e [s.] Fildişilenmiş, müteaccic.

Éburnéen,ne [s.] Fildişi manzarasında.

Éburnification [ims.] (tşr.) (mr. Eburnation)

Écachement [imz.] Ezme, kırma. ◆ Açma, yayma.

Écacher [ft.] Ezmek, kırmak. ◆ Ziyade sıkmak. ◆ Açmak, yaymak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Écaillage [imz.] Kabukların çıkması veya çıkarılması. ◆ İstiridyelerin açılması.

Écaille [ims.] Bağa ◆ Balıkların vesâir bazı hayvanların pullu derisi, balık pulu, harşef. ◆ Kelebeklerin kanatları üzerindeki gayet hafif toz. ◆ İstiridye ve emsali hayvanların kabuğu. || – **fondue** Suni bağa. ◆ Sedef, kabuk. || (nb.) Fels, harşef, sefat.

Écaillé,e [s.] (tt.) Kabuklu, pullu (hayvan), harşefî.

Écaillé,e [s.] Pulları ayıklanmış. ◆ Kabukları açılmış. ◆ Ayrılmış, yarılmış.

Écaillement [imz.] Deri pullanıp dökülme, tefellüs.

Écailler,ère [i.] İstiridye satan. ◆ İstiridye açan.

Écailler [ft.] Balığın pullarını ayıklamak, istiridyenin kabuklarını açmak. ◆ Parça parça düşürmek. ◆ Bağa rengini vermek. || **S'** – Soyulmak, kabuğu veya derisi pul pul düşmek. || (mec.) Açılıp meydana çıkmak.

Écailleux,se [s.] Kabukları veya pulları olan, harşefî, sefatî, felsî. ◆ Pul pul ayrılıp düşen.

Écaillère [ims.] İstiridye açmaya mahsus bıçak.

Écaillure [ims.] Kazımakla çıkarılan kurşun rîzeleri, celid-i rasas.

Écale [ims.] Ceviz ve bakla gibi meyve ve sebzelerin dış kabuğu, soymaltı, gımd.

Écaler [ft.] Ceviz, bakla ve emsalinin dış kabuğunu çıkarmak, soymak.

Écang [imz.] Keteni dövmeye mahsus tokmak, kendir, keten tokmağı, filariz.

Écanguer [ft.] Keten, kendir vesâireyi tokmakla dövmek, filariz ile tokmaklamak.

Écangueur [imz.] Keten, kendir tokmaklayıcısı.

Écarbouiller [ft.] Dövmek, ezmek. || – **la tête à quelqu'un** Birisini şiddetle tekdir etmek.

Écarlate [ims.] Kızıl boya, erguvan. ◆ Bu renkteki kumaş. || **Être rouge comme l'** – Gayet mahçup veya müteessir olmak. = [s.] Kızıl, kırmızı, erguvan.

Écarlatin [imz.] Kırmızı yün kumaş.

Écarquillement [imz.] Açma, apışma, feşc.

Écarquiller [ft.] Ziyade açmak (ağız ve göz hakkında). ◆ Açmak, apışmak (bacaklar hakkında).

Écarrir [ft.] (mr. Équarrir)

Écarrissage [imz.] ve:

Écarrissement [imz.] (mr. Équarrissage)

Écarrisseur [imz.] (mr. Équarrisseur)

Écart [imz.] Sapma, udul, yoldan çıkma. ◆ Sapıklık, sehiv, hata. ◆ Sadedden çıkma. ◆ Bacakların çok açılması ve bundan hâsıl olan yarılma. ◆ Mühür veya armanın dörtte bir kısmı. ◆ (Kâğıt oyununda) Iskarta. || (byt.) Atın ön ayağının tutukluğu; **Faux** – Hafif tutukluk. || **Grand** – Bacaklarını kâmilen ayırarak yere oturma. || **à l'** – Bir tarafa, bir tarafta, tenhada. || **Se jeter à l'** – Sadedden harice çıkmak. || – **à l' de** Uzakta.

Écartable [s.] Iskarta edilebilen (oyun kâğıdı).

Écarté [imz.] Ekarte denilen kâğıt oyunu.

Écarté,e [s.] Sapa, uzak, münferit, tenha. ◆ İzâle edilmiş. ◆ Önü alınmış.

Écartèlement [imz.] Kadîmen Avrupa'da idama mahkûm bir mücrimin dört beygire bağlanarak vücudunun dörde bölünmesi, ceza-yı iftiras.

Écarteler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Kadîmen idamla mahkûm bir mücrimi dört beygire bağlayarak dörde yarmak, ceza-yı iftirasa duçar etmek. ◆ Âzâsını koparmak.

Écartement [imz.] Ayırma, ayrılma. ◆ Yarılma, yarık. ◆ Açma, açılma. ◆ Sapma, saptırma. ◆ Teb'id, tebâüd, uzaklık. ◆ Vüs'at, genişlik, açıklık. ◆ Tenhalık, infirad. ◆ Def. || – **d'un mètre** Bir metre vüs'ati, genişliği, açıklığı. || **Petit** – Vüs'at-i sagîre.

Écarter [ft.] Ayırmak. ◆ Açmak, dağıtmak. ◆ Saptırmak. ◆ Uzaklaştırmak, teb'id etmek. ◆ Tenha ve münferid bırakmak. ◆ Def etmek. ◆ Ekarte oyununda diğerlerini almak için birkaç kâğıdı bırakmak. || (mec.) Sapıtmak, udul ettirmek. || – **une question** Bir meseleyi ortadan kaldırmak, bir tarafa bırakmak. || – **du fusil** Söylerken ağzından

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

çok salya akıtmak. || S' – İnhiraf etmek, tebâüd etmek.

Écarteur [imz.] Boğa dövüşlerinde hayvanı kızdırarak kendisine celbeden adam.

Écatir [ft.] Kumaşları, çuhaları tazyik ederek cilâ ve perdaht vermek.

Écatissage [imz.] Kumaşlara, çuhalara tazyik ile cilâ ve perdaht verme ameliyatı.

Ecaudé,e [s.] (tt.) Adîmu'z-zeneb, kasîrü'z-zeneb.

Écaveçade [ims.] Dizginiyle beygirin başını şiddetle sarsma, dizgin tartma. (Eski kelime.)

Ecbolique [i. – s.] (syd.) Muskıt.

Eccathartique [i. – s.] (t.) Hafif surette müshil-i edviyeye ıtlak olunur, münakkî.

Ecce homo [imz.] (*èk-sé-o-mo*) (Latinceden me'huz) Hazret-i İsa'nın çehresini gümüş dikenlerle muhat olarak tasvir eden resim. || (ht.) İşte adam yani işte ben! İşte ben geldim! (Bu mânâ-yı ahîr vüruduna intizar olunan bir kimse mev'id-i telâkîye, hâneye geldiği zaman kendi tarafından: "İşte ben geldim!" makamında îrad olunan sözden ibarettir. Eğer bu cümle-i nidâiye intizarda bulunan med'uvvînin biri tarafından söylenmiş ise: "İşte geldi!" mânâsı müfiddir.) (cm. *des ecce homo*)

Ecchymose [ims.] (*èk-ki*) (t.) Bere, kedme.

Éccymoser [ft.] (*èk-ki*) Berelemek.

Ecclésiaste [imz.] Tevrat'ın bir sifri.

Ecclésiastique [s.] Kiliseye, mezhebe mensup ve müteallik olan. || Divisions – s Bir memleketin taksimat-ı mezhebiyesi. = [imz.] Rûhânî, rahip. ◆ Tevrat'ın bir sifri.

Ecclésiastiquement [h.] Rûhânîce, ruhbanca. ◆ Kilisenin usul ve kavâidi nokta-i nazarından.

Ecclésiophobe [s.] Katolik kavâid-i mezhebiyesi ve ruhban heyeti aleyhinde bulunan.

Ecclésiophobie [ims.] Katolik heyeti, ruhban heyeti aleyhinde nefret veya onlardan havf.

Eccoprotique [i. – s.] (t.) Hafif, müshil, mürhiye.

Eccrémocarpe [ims.] (nb.) Bignoniyase[223] fasîlesinden Peru sarmaşığı.

Eccrémocarpées [ims. – cm.] (nb.) Peru sarmaşığı nevi.

Ecdémique [s.] (t.) Esbabı ahvâl-i sıhhiyeye bîgâne olan bir hastalık, haricî hastalık, münferit hastalık.

Écervelé,e [s.] Beyinsiz, akılsız, havâî. = [imz.] Beyinsiz adam.

Échafaud [imz.] Dülger ve nakkaşların kurdukları yapı iskelesi. ◆ Üzerine seyirciler oturmak için yapılan kerevet. ◆ Darağacı.

Échafaudage [imz.] Dülger ve nakkaş iskelesi imali. ◆ Yığın. || (mec.) Edille-i bâtıla. || Tesis ve takviyeye yarayan şey. || – d'assemblage Tahta perde gibi yekpâre iskele. || – s volants Tamiratta kullanılan muallak iskeleler.

Échafauder [fl.] Yapı iskelesi kurmak. = [ft.] Birtakım şeyleri birbiri üzerine durdurmak. ◆ Üst üste yığmak. || S' – Yapılmak, bina olunmak. || (mec.) İstinat etmek.

Échalas [imz.] Fasulye ve asma gibi nebatatın sarılması için yere dikilen sırık, herek. || (mec.) Uzun boylu ve zayıf adam. ◆ Bacak ve bilhassa ince ve uzun bacak.

Échalassement [imz.] Bir nebatın sarılması için sırık dikilmesi, herekleme ameliyatı.

Échalasser [ft.] Bir nebatın sarılması için sırık dikmek, hereklemek.

Échaller [imz.] Bir yeri hayvanların girmesinden muhafaza eden ağaç dallarından, direklerden yapılan hâil, çit veya set. ◆ Bir çitin üzerinden geçebilmek için konulan küçük merdiven, yahut büyücek taş veya kütük.

Échalote [ims.] Taze yabani sarımsak, sûm.

Échampir [ft.] Tasvir olunan resmin zemininden mürtefi görünmesi için lâzım olan ameliyatı icra etmek.

• • • • • • • • • • •

223 fr.: *bignoniacées*.

Échancrer [ft.] Bir şeyi dâhilen kavis ve hilal şeklinde kesmek, takvis etmek.

Échancrure [ims.] Bir şeyin dâhilen kesilip kavis veya hilal şekline konması, takvis, takavvüs, maktû-ı hilalî.

Echandole [ims.] Çatı padavrası.

Echanfriné,e [s.] (m.) Üzeri eşkâl-i mahrutiyeyi muhtevi. || **Ordre – e** Tarz-ı mimarî-i mahrutî.

Échange [imz.] Mübâdele, trampa, istibdal. ◆ Verip alma, teâti. ◆ Birbirine mukabeleten icra olunan şey. || – **de vues** Teâti-i efkâr. || Mukayaza, bey'-i mukayaza. || **Fait d'** – Muamele-i mübâdele. || **Libre** – Serbestî-i mübâdele, serbestî-i ticaret. || **Valeur en** – Kıymet-i mübâdele. || **Commerce d'** – Trampa suretiyle ticaret. || (sya.) – **de notes** Teâti-i muharrerat-ı resmiye. || – **de pouvoirs** Ruhsatnâmelerin mübâdelesi. || (as.) – **des prisonniers** Mübâdele-i üserâ. || **En** – Mukabeleten, bilmukabele.

Échangeable [s.] Mübâdele olunabilen, kabil-i teâti.

Échanger [ft.] Mübâdele, trampa etmek. ◆ Alıp vermek, teâti etmek. ◆ Birbirine mübâdele etmek. || (mec.) Değişmek. || – **des prisonniers de guerre** Üserâ-yı harbiyeyi mübâdele etmek.

Échangeur [imz.] ve:

Échangiste [imz.] Trampacı, mübâdeleci. || (tca.) – **Libre** Ticarette serbestî-i mübâdele taraftarı.

Échanson [imz.] Şerbetdar. ◆ Sâki.

Échansonnerie [ims.] Sâkiler, şerbetdarlar takımı. ◆ İşret kilârı.

Échantillon [imz.] Numûne, örnek, mostralık parça. || **Conforme à l'** – Numûnesine mutabık, mostra mûcebince. = [cm.] (m.) Kereste, tuğla ve emsali levâzımat-ı inşâiye numûneleri.

Échantillonner [ft.] Evzan ve ekyali veya kumaşları numûnesiyle tatbik etmek. ◆ Bir kumaştan numûnelik olmak üzere bir parça kesmek. || – **les peaux** Derilerin kuyruklarını, memelerini kesmek.

Échanvrer [ft.] Keten ve keneviri çöpünden arıtmak, taramak.

Échanvroir [imz.] Keten tarağı.

Échappade [ims.] Bıçak veya milin kaymasıyla hâsıl olan eser. || (mec.) Dikkatsizlikten mütevellit sehiv ve hata.

Échappatoire [ims.] Fürce: **Trouver une** – Fürceyâb olmak. ◆ Kaçamak yol. ◆ Kaçamak yollu sözler.

Échappée [ims.] Kaçma. ◆ Memnû olan meraya yayılmış hayvanat ve mevâşinin koşup kaçması. ◆ Yolsuzluk, acemilik. ◆ Arabaların havluya, arabalığa girdikleri zaman dönmelerini teshil için bırakılan meydan, mesafe. ◆ Ziyanın birtakım ecsam arasından nüfuzla diğer bir cismi tenvir etmesi. || **Par** – Arasını keserek, fâsıla ile. || **à l'** – Gizlice.

Échappement [imz.] Kaçış. ◆ Saat maşası. || – **à cylindre** Dolaplı saat. || – **à ancre** Maşalı saat.

Échapper [fl.] Kaçmak. ◆ Düşmek. ◆ Görülememek. ◆ (Söz hakkında) Hatırdan çıkmak, yahut istemeyerek ağızdan çıkmak, ağızdan kaçmak. ◆ (Fırsat hakkında) Elden gitmek. ◆ Kurtulmak. ◆ Sökülmek, kurtulmak. ◆ Nazara ilişmemek. || **L'** – **belle** Kazadan sâlimen kurtulmak. || – **s'** Bir aralıktan çıkmak. ◆ Kaybolmak. ◆ Söyleyeceğini bilmemek. || **S'** – **à soi-même** Ölmek.

Écharbot [imz.] Su kestanesi.

Écharde [ims.] Diken, kıymık, yonga.

Échardonnage [imz.] Tarlanın dikenden tathiri.

Échardonner [ft.] Tarlanın dikenlerini koparıp tathir etmek.

Écharner [ft.] Derinin iç tarafına yapışmış et parçalarını çıkarmak.

Écharnoir [imz.] Deriye yapışık et parçalarını çıkarmaya mahsus debbağ bıçağı.

Écharnure [ims.] Dibâgatta deriden çıkarılmış et parçası. ◆ Bu etlerin çıkarılması ameliyatı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Écharpe [ims.] Bazı memuriyet vesâireye mahsus olarak çaprazvari takılan yahut bele bağlanan kumaş, hamâil. ◆ Polis ve belediye çavuşu gibi hademenin taşıdıkları kayış, askı. ◆ Omuz atkısı. ◆ Boyun bağının bir nevi. || (crh.) Mecruhun kolunu asılı tutmaya mahsus askı. || Muallaka, muallaka-i müsellese. || (m.) Destek. ◆ Diğerlerini tutmak için mâilen vaz' olunan direk. || **En** – Bir askı ile asılmış. ◆ Mâil. || **Changer d'** – Tebdil-i meslek etmek. || **- d'Iris** Alâim-i semâ, kavs-i kuzah. || **Avoir l'esprit en** – Dalgın, meşgul olmak.

Écharper [ft.] Paralamak. ◆ Yaralamak, cerîhadar etmek. || (as.) Mâil bir hat üzerinden yürümek, ilerlemek.

Écharpiller [ft.] Ufak ufak paralamak, doğramak.

Échars,e [s.] Hasis. || **Monnaie – e** Eksik akçe, kem-ayar sikke.

Échasse [ims.] Ayaklara bağlanarak yüksek yürümeye mahsus uzun sırık, ayaklık, cambaz ayaklığı, makkak. || (mec.) Vasıta-i teâli. ◆ Uzun ve zayıf bacak. || (m.) İskele direk desteği. ◆ Marangoz arşını.

Échassiers [imz. – cm.] Leylek gibi ayakları pek uzun tuyura ıtlak olunur, tuyur-ı mukabkaba, şâtıiye sınıfı. = [imz.] Uzun ve zayıf bacaklı adam.

Échauboulé,e [s.] (t.) Bedeninde sıcaktan hâsıl olan kırmızı kabarcıkları, isilikleri bulunan.

Échauboulure [ims.] (t.) Sıcaktan mütehassıl kabarcıklar, ısılık, isilik. || (byt.) Kurdeş ki ekseriya atlarda hâsıl olur serpme kan çıbanından ibarettir.

Échaudage [imz.] Haşlama. ◆ Badana. ◆ Badana etme.

Échaudé [imz.] Yumurtalı ve şekerli gayet hafif çörek.

Échaudé,e [s.] Zarar görmüş, hasar-dîde olmuş.

Échauder [ft.] Haşlamak, sıcak bir mâyi ile yakmak. ◆ Hafifçe ve gayet çabuk ısıtmak. ◆ Badana astarı vurmak. ◆ Zarara uğratmak, canını yakmak. || **S'** – Sıcak bir mâyi ile bir tarafı yanmak, haşlanmak. || (mec.) Fena bir işe girişmek.

Échaudeur [imz.] Badanacı.

Échaudoir [imz.] Selhhânenin kesilmiş koyunların tehyiesine mahsus mahalli. ◆ Haşlamaya mahsus kap.

Échaudure [ims.] Sıcak bir mâyi ile haşlanıp yanmaktan hâsıl olan yara.

Échauffaison [ims.] Hararet-i cildiye, herad.

Échauffant,e [s.] Isıtan, hararet veren, musahhin.

Échauffé,e [s.] Tahammur etmeye, ekşimeye başlamak. ◆ Kırmızı lekeli (renk). ◆ Teshin edilmiş, ısıtılmış.

Échauffé [imz.] Tahammurdan hâsıl olan ekşilik, ekşi koku.

Échauffement [imz.] Isınma, ısıtma, hararet, teshin: – **sous l'action des rayons solaire** Şuâat-ı şemsiye tesiri ile teshin. ◆ Tahammur, ekşime.

Échauffer [ft.] Isıtmak, teshin etmek, kızdırmak. ◆ İnkıbaz vermek. ◆ Tahammur etmeye başlamak. ◆ Germî ve hararet vermek, tehyic etmek. || – **le sang, la tête, la bile, les oreilles de quelqu'un ou à quelqu'un** Birisinin canını sıkmak, hiddetlendirmek. || – **une étoffe** Bir kumaşı çok örseleyerek buruşturmak. || **S'** – Kızmak, kesb-i iştidad etmek. ◆ Tahammur etmek, ekşimeye başlamak. || (mec.) Galeyan etmek, tehyic eylemek.

Échauffourée [ims.] (as.) Harpte ansızın vuku bulan muharebe, müsâdeme. ◆ Hareket ve teşebbüs-i nâ-makul.

Échauffure [ims.] Cild-i insanîde hararetten mütehassıl kızıllık. || (ht.) Isınan cisimlerden hâsıl olan tagayyür.

Échauguette (as.) Bekçi kulübesi, nokta kulübesi.

Échauler [ft.] (mr. Chauler)

TÜRK DİL VE EDEBİYATI ENSTİTÜSÜ
TURKISH ACADEMY OF LETTERS
www.tuba.gov.tr

Échaumer [ft.] (zra.) Ekin biçildikten sonra yerde kalan saman diplerini çıkarmak, tarladaki anızları yolmak.

Échaux [imz. – cm.] Tarla ve çayır iska eden suların birikmesine mahsus hendek.

Échéance [ims.] Poliçe vesâire vadesinin hulûlü, hitam müddeti, inkızâ. ◆ Vade. || **à l'** – Vadesi hulûlünde. || **à longue** – Uzun vadeli. || **Bon à** – **fixe** Vadeli bono. || (r.) – **commune** Vade-i müştereke hesabı. [cm.] Tekasit-i mukarrere. ◆ Vadesi hulûl etmiş veya edecek (senet ve emsali). ◆ Te'diye edilecek senedat.

Échéancier [imz.] Tüccarın senedat ve emsalini hangi vadelerde te'diye edeceklerini kaydettikleri defter.

Échéant,e [s.] Vadesi hulûl eden poliçe ve senet. || **Terme** – Vadesi hulûl etmiş bir taksit. || **Le cas** – İcabı takdirinde, hîn-i lüzumunda, lede'l-hâce.

Échec [imz.] (*é-chèk*) Adem-i muvaffakiyet. ◆ Bozgunluk, inhizam. || **Réparer un** – Cebr-i noksan etmek, telafi-i taksir etmek.

Échecs [imz. – cm.] (*é-ché*) Satranç oyunu, satranç paytakları. = [imz.] (Satranç oyununda) Kiş. || – **et mat** Mat. || **Mettre, tenir quelqu'un en** – Hareketten aciz bırakmak. || **Donner, faire** – **et mat à quelqu'un** Mağlup ve münkad etmek. || **Donner l'** – **et mat à quelque chose** Bir şeyden hiç eser bırakmamak, hiç bırakmamak.

Échée [ims.] Çıkrığa birden geçirilen iplik turası, çile.

Écheler [ft.] Üzerinden atmak, geçmek. ◆ Bir merdiven üzerine bırakmak, koymak.

Échelet [imz.] (hyv.) Avustralya ağaçkakan kuşu.

Échelette [imz.] Küçük eğreti merdiven. ◆ Yükü tutmak için bazı semerlerin iki tarafındaki çengel. ◆ Yük arabasının merdiven suretinde olan yan ağaçları. || (hyv.) Benekli ağaçkakan.

Échelier [imz.] Basamakları eğri çivilerden ve kendisi bir direkten ibaret merdiven ki onun vasıtasıyla maden ve taş ocaklarına inilir.

Échelle [ims.] Müteharrik el merdiveni. ◆ Harita mikyası, mikyas, derece. ◆ Sahilde bulunan kasaba, iskele. || – **de réduction** Mikyas-ı tasgir. || – **de proportion** Mikyas-ı nisbî. || – **du plan** Mikyas-ı adedî. || (ms.) Sadâ derecatının tertip ve sırası, musiki mikyası. || – **diatonique** Nota mikyası, ıskala. || (bhr.) Geminin mâimahreç tonilatosunu göstermek üzere kıç ve baş tarafındaki rakamlar, emsal rakamları. ◆ Limanda suyun derinliğini göstermeye mahsus taksimatlı mikyas. || **Faire** – (Gemi hakkında) Bir limana uğramak, bir limanda tevakkuf etmek. (Bu mânâda *Faire escale* tabiri de kullanılır.) || – **de corde** İp merdiven ki üzgeç denilir. || – **s du Levant** Memâlik-i şarkiye iskeleleri. || (mec.) **Tenir l'** – Bir kimsenin terakki ve îlâsına muâvenet etmek. || **Sur une grande, large, vaste** – Büyük mikyasta, külliyet üzre. || **Faire la courte** – Birisini yüksek bir yere çıkarmak için üst üste binip omuz vermek. || (mec.) **Faire la courte** – **à quelqu'un** – Birisine yardım veya muâvenet etmek. || – **Tirer l' après quelque chose** Bir şeyin diğerlerine kıyas ve kabul etmeyecek derecede olduğunu teslim etmek. || **Monter à l'** – Latifeyi ciddi telakki etmek.

Échelon [imz.] Merdiven basamağı, kademe. ◆ Rütbe, derece, pâye. ◆ (as.) Kademe nizamı.

Échelonné,e [s.] (ma.) Mukassaten, taksit ile: **Payements** – **s** Mukassaten te'diyat.

Échelonnement [imz.] (as.) Askerin kademe nizamı üzre saf tertibi.

Échelonner [ft.] Yekdiğerinden fâsılalı zamanlar için tanzim etmek. || (as.) Askerî kademe nizamı vechile tertib-i saf etmek.

Échenal ya **Écheneau** veya **Échenet** [imz.] Ağaç oluk. || (sna.) Kalıp derecesinin ağzında bulunan huni.

Échène [ims.] (hyv.) Engel balığı. || – **naucrate** Fener balığı.

Échenillage [imz.] Tırtılların ayıklanması, itlafı.

Écheniller [ft.] Tırtılları ayıklamak, itlaf etmek. ◆ Tathir etmek.

Échenilleur [imz.] Tırtılları toplayan veya itlaf eden işçi. ◆ Tırtıl yiyen Hindistan kara tavuğu.

Échenilloir [imz.] Ağaçların tırtıllarını ayıklamaya mahsus makas, tırtıl makası.

Écheoir [fl.] (mr. Échoir)

Écheveau [imz.] Tura, deste, çile, yumak. ◆ Girift, muğlak, karışık şey.

Échevelé,e [s.] Saçları dağınık ve karışık olan. || (mec.) Vuzuhtan, intizamdan âri. ◆ Karışık, müzebzeb. ◆ Fransa'da romantizm mesleğine mensup edip.

Écheveler [ft.] Saçları perişan ve karışık bir hâle koymak veya böyle bir hâlde bulundurmak.

Échevette [imz.] Küçük yumak.

Échevin [imz.] Asr-ı sâbıkta Fransa'da beher mahallenin zabıtasını idare ve mahallenin işlerini tesviye etmekle muvazzaf belediye memuru. ◆ Köy kâhyası, kocabaşı.

Échevinage [imz.] *échevin* denilen belediye memurunun memuriyeti ve bu memuriyetin müddet-i imtidadı.

Échidné [imz.] (*ki*) Vahîdü's-sukbe nevinden Avustralya kirpisi.

Échif,ve [s.] Obur, çok yiyen, aç gözlü. (Hayvanat hakkında müsta'meldir.)

Échiffre [imz.] Yerli merdivenin dayandığı duvar, merdiven tabanı.

Échignole [ims.] Sarmaşık makarası.

Échillon [imz.] Tulumba gibi denize kadar uzanır bir kuyruğu olan kara bulut.

Echimys [imz.] Kazıme sınıfından Amerika-yı cenubî faresi.

Echinauthus [imz.] (hyv.) Şibh-i cild-i müşevvek sınıfından kanâfiz-i zehriye nevi.

Échine [ims.] Şevkü'z-zahr denilen sırt kemiğinin beyne'l-avam müsta'mel ismidir. || **Crotté jusqu'à l'** – Gayet pis, murdar. || **Frotter, ajuster l'** – **à quelqu'un** Birisinin sırtına vurarak dövmek. || **Avoir l'** – **souple, flexible** Mutabasbıs, mütemellik, müdâhin olmak.

Échiner [ft.] Belkemiğini kırmak. ◆ Öldürmek. ◆ Ziyade dövmek, darp etmek. ◆ Pek ziyade yormak. || **S'** – Ziyade yorulmak.

Echinidées [ims. - cm.] (hyv.) Şibh-i cild-i müşevvek sınıfından şibh-i zebîb nevi.

Echinite [ims.] (arz.) Deniz kestanesi müstehâsesi.

Echinocacte [ims.] (nb.) Sabbariye fasîlesinden firavun inciri.

Echinocoque [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı tufeyliye-i bâtıneden dûd-ı şerîtîler nevzadlarına ıtlak olunur.

Echinoderme [imz. – cm.] (*ki*) (nb.) Kevkeb şeklinde ve etrafları dikenli hayvanat-ı bahriye, mukanfezü'l-cild.

Echinoïdées [ims. – cm.] (hyv.) Nâime-i mukanfezü'l-cild sınıfından şibh-i cild-i müşevvek nevi.

Echinolampas [imz.] (hyv.) Şibh-i cild-i müşevvek sınıfından nüveytiyü'ş-şekl nevi.

Echinomyle [ims.] (*ki*) Sert kıllarla muhat bir nevi sinek, zübâbiye sınıfından ezebbe-i mukanfeze nevi.

Echinophore [s.] (*ki*) (nb) Yaprak ve meyveleri dikenli bazı nebatat, zâtü'ş-şevk, yaban maydanozu.

Echinophthalmie [ims.] (*ki*) (t.) Kirpiklerin diken gibi dik durmasını mûcip bir nevi göz kapağı iltihabı, remed-i müşevvek.

Echinops [imz.] (nb.) Harşefiye kabilesinden kutb-ı şimalîye mahsus mukanfezü'ş-şekl nebat nevi.

Echinopsio [imz.] (nb.) Sabbariye fasîlesinden bir nevi firavun inciri.

Echinorhynque [imz.] (*ki*) (tt.) Bağırsak kurdu nevi, dûd-ı artalî.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Échiquier [imz.] Satranç tahtası. ◆ Nat'. ◆ Satrançlı satıh. ◆ Murabba bir nevi balık ağı. ‖ (mec.) Hazine, gencîne. ‖ **Case de l'** – Satranç hânesi. ‖ (as.) **Ordre en** – Aşûrî nizamı. ‖ **Lord de l'** – İngiltere'de maliye nâzırı. ‖ **Cours de l'** – İngiltere'de divan-ı muhasebat. ‖ **Chambre de l'** – İngiltere mahâkiminden biri. ‖ (ma.) **Billets de l'** – Hazine tahvilatı.

Echis [imz.] (hyv.) Hıtta-i Mısriyeye mahsus zehirli bir yılan nevi.

Echite [imz.] (nb.) Difliye fasîlesinden Amerika zakkumu.

Echitées [ims. – cm.] (nb.) Difliye fasîlesinden ref'iye kabilesi.

Echiure [ims.] (hyv.) Harâtiniye sınıfından bir nevi deniz kurdu.

Echo [imz.] (*ko*) Aks-i sadâ. ◆ Sadânın akis ettiği mahal, mâkes. ◆ Başkasının söylediğini bi-aynihi tekrar eden. ◆ Mânâsız, boş şey. ◆ Havâdis. ‖ **Se faire l'** – **de** Neşretmek. ‖ – **double** Sadâ-yı mün'akis-i mükerrer. = [ihs.] Esâtirde bir perinin adı.

Echoir yahut **Écheoir** [fl.] (Hemen yalnız gaib sîgaları müsta'meldir: *Il échoit*, *ils échoient*; *il échéait*, *ils échéaient*; *il échut*, *ils échurent*; *il écherra*, *ils écherront*; *il écherrait*, *ils écherraient*; *qu'il échée*, *qu'ils échéent*; *qu'il échût*, *qu'ils échussent*; *échéant*; *échu*,e) Rast gelmek, tesadüf etmek, ele geçmek. ◆ İsabet etmek, düşmek. ◆ (Vade ve mühlet hakkında) Münkazî olmak, hulûl etmek.

Echoiseler [ft.] Kışın bağı kazmak, nadas etmek.

Echome yahut **Tolet** [imz.] (bhr.) Iskarmoz.

Echomètre [imz.] (*ko*) (ht.) Sadâların devam ve kuvvetini ve beynlerindeki münasebeti ölçmeye mahsus alet, mikyas-ı aksi's-sadâ.

Echométrie [ims.] (*ko*) (ht.) Sadâların mukayesesi. ‖ (m.) Sadâyı aksettirecek surette bi'l-hesab ebniye ve hususiyle kubbeler inşa etmek sanat-ı mimarîsi.

Échoppe [ims.] Yamacı dükkânı. ◆ Baraka, kulübe. ◆ Tîzabla hakketmeye mahsus çelik kalem, çapla kalemi.

Échopper [ft.] Tîzabla ve çelik kalemle hakketmek. ◆ Erimiş bir madeni makasla temizlemek.

Échoppier,ère [i.] Yaymacı, sergici.

Échorter [fl.] (Hayvanat dişileri hakkında) Yavru düşürmek. ‖ (mec.) Muvaffak olmamak, vuku bulmamak.

Échouage [imz.] (bhr.) Bir geminin oturması, karaya düşmesi. ◆ Limanda sığ mahal.

Échouement [imz.] (bhr.) Karaya oturma. ‖ (mec.) Adem-i muvaffakiyet. ‖ – **simple** Şikest olmaksızın karaya oturma. ‖ – **avec bris** Şikest ile karaya uğrama.

Échouer [fl.] (Gemi hakkında) Oturmak, karaya düşmek. ◆ Sahile vurmak. ‖ (mec.) Muvaffak olamamak, başa çıkamamak: – **dans un procès** Bir davada muvaffak olamamak, davayı kaybetmek. = [ft.] Gemiyi oturtmak, karaya düşürmek.

Échu,e [s.] (Poliçe ve senet emsali hakkında) Vadesi hulûl eden, münkazî olan, muaccel. ◆ İsabet, tesadüf etmiş. ‖ = **Terme** Vakt-i te'diyesi hulûl etmiş taksit. ‖ **Terme non** – Vadesi henüz gelmemiş taksit.

Echymis [imz.] (hyv.) Bir nevi büyük fare.

Écimage [imz.] Ağaçların uçlarının kat'ı. ‖ (zra.) Tarlada açılan hendekleri doldurarak tarlayı sürmek usul ve ameliyatı.

Écimer [ft.] Ağaçların uçlarını kesmek. ◆ Tepesini kesmek, yıkmak. ‖ (mec.) Tasgir ve tenzil etmek.

Ecklonie [ims.] (nb.) Üşniye-i bahriyeden deniz sazı.

Éclaboussement [imz.] Çamur sıçratma, zifos atma.

Éclabousser [ft.] Çamur sıçratmak, zifos atmak. ‖ (mec.) Ziynet ve tantanada geri bırakmak, geçmek. ◆ Muhakkirâne ve müzeyyifâne muamele etmek.

Éclaboussure [ims.] Zifos. ◆ Parça. || (mec.) Bâis-i hicap hareket.

Écladouère [ims.] Karlı zamanda kuş tutmaya mahsus ağ.

Éclair [imz.] Şimşek, berk. ◆ Parlama, birden bire zuhur edip geçen ışık. ◆ Bir nevi pasta. || – **s de chaleur** Yaz geceleri şiddet-i hararetten bazen gürleyen lemhât-ı hârre. || **Voir mille – s** Mütehayyir kalmış olmak.

Éclairage [imz.] Işık, tenvir. ◆ Îkad-ı kanâdil. ◆ Masârif-i tenviriye. ◆ – **au gaz** Hava gazı ile tenvir. || – **électrique** Elektrikle tenvir. || (bhr.) – **des côtes** Sevâhilde fenerler inşası.

Éclaircie [ims.] Bulutlu havanın açık mahalli, berrak kısmı. ◆ Ormanın ağaçtan hâlî yeri. ◆ Nezâreti setreden şeyler arasında açık bulunan yer. || (mec.) Müsait, muvâfık. || – **s périodiques** Ormanlarda icra olunan kutû'-u afsâliye-i mevkute. || – **forte** Kat'-ı afsâlî-i küllî. || – **faible** Kat'-ı afsâlî-i cüz'i.

Éclaircir [ft.] (Renk ve hava vesâire hakkında) Açmak, daha açık etmek. ◆ (Mâyiat hakkında) Daha sulu etmek, berraklaştırmak. ◆ (Ağaçlar vesâire hakkında) Seyrekleştirmek. || (mec.) Açmak, izah etmek. ◆ Seyrekleştirmek. ◆ Tenvir etmek. || – **les esprits** Tenvir-i efkâr etmek. || **S'** – Açılmak. ◆ Sulanmak, berraklaşmak. ◆ Azalmak. || (mec.) Kesb-i vuzuh etmek. ◆ İktisab-ı malumat etmek.

Éclaircissement [imz.] İzah, izahat. || **Demander des – s** İzahat talep etmek.

Éclaire [ims.] (mr. Chelidoin)

Éclairé,e [s.] Münevver, ruşen. ◆ Malumat sahibi. ◆ Aleni, aşikâr. || (mec.) **Esprit** – Fikr-i selim, fikir ve rey-i sâib, rey-i zerrin sahibi. || **Les hommes – s** Ukul-i selime, efkâr-ı sâibe ashabı. || **Classe – e** Malumat ashabı. || **Jugement** – Muhakeme-i müdekkikâne, fikr-i dakik.

Éclairer [ft.] Aydınlık vermek, ışık göstermek, tenvir etmek. ◆ Malumat kesbettirmek. ◆ Tenvir-i efkâr etmek. ◆ Rehberlik etmek, yol göstermek. ◆ Tecessüs etmek. ◆ Germî ve hayat-bahş olmak. || – **le tapis** yahut sadece – Kumarda oyuna konulacak parayı ortaya çıkmak. = [fl.] Parlamak. ◆ Aydınlık almak. ◆ Meydana çıkmak. ◆ Tenvir etmek.

Éclairer [fl.] Şimşek çakmak.

Éclaireur [imz.] (as.) Keşşaf, pişdar. || (bhr.) **Bâtiment** – Keşşaf gemisi, karakol gemisi.

Éclamé [smz.] Bir kanadı veya bir ayağı kırık kuşa ıtlak olunur.

Éclampsie [ims.] (t.) Çocuklara ârız olan havale (illeti).

Éclamptique [s.] Havale illetine mensup ve müteallik.

Éclanche [ims.] Kesilmiş koyunun dış kapağı, mehle.

Éclat [imz.] Ağaç ve taş vesâire sert bir şeyden kopup ayrılmış parça, pâre. ◆ Parlama, şaşaa, lemean, parıltı, lem'a. ◆ Gürleme, patlama, tanin. ◆ Ziya, ışık, nur, revnak. ◆ Kopuntu, fizaz/fuzaz. ◆ Şan, şöhret, şaşaa, debdebe, nâm. ◆ Güft ü gû, kıyl ü kal, şüyû. || **Rire aux – s** Kahkaha ile gülmek. || – **de rire** Kahkaha. || **Faire** – Akis-endaz-ı iştihar olmak. || **D'** – Parlak, câlib-i dikkat. || – **de-Jersey** Bir nevi bileği taşı.

Éclatant,e [s.] Parlak, şaşaalı. ◆ Şöhretli, şanlı. ◆ Gürleyen, patlayan, gürültülü. ◆ Gür (sadâ). ◆ Tanin-endaz, akis-endaz. ◆ Zâhir, ayân, vâzıh. || **Preuves – es** Delâil-i vâzıha ve sarîha. || **Victoire – e** Şanlı muzafferiyet. || **Marques – es** Âsâr-ı zâhire. || **Mérite** – Liyakat-i müselleme. || **Récompense – e** Mükâfat-ı bâhire. || **Refus** – Bir suret-i kat'iye ve aleniyede vuku bulan cevab-ı red. || **Le roi – du jour** Şems-i tâban.

Éclatement [imz.] Çatlayarak kırılma.

Éclater [fl.] Çatlamak, yarılmak. ◆ Gürlemek. ◆ Parlamak. || (mec.) İzhar-ı hiddet etmek. ◆ Zâhir olmak, görünmek, serzede-i zuhur olmak. || – **de rire** yahut sadece – Kahkaha ile gülmek.

Éclectique [i. – s.] (fls.) Kendine mahsus mezheb-i felsefesi olmayıp sâir hükemânın akvâlinden bi'l-intihab muhtelit bir felsefe teş-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

kil eden filozofa ıtlak olunur, mütenekkid. = [s.] Bu felsefeye mensup ve müteallik.

Éclectisme [imz.] Bir filozofun mezheb-i mahsusası olmayıp bütün hükemânın efkârından intihabla hâsıl olmuş felsefe, meslek-i mütenekkidîn.

Éclimètre [imz.] Birşeyin semtü'r-re'sinden olan mesafesini tayine mahsus alet.

Éclipse [ims.] (hy.) Güneş ve ay ve seyyârelerin tutulması. || – **de soleil** Küsuf. || – **de lune** Husuf. || – **totale de la lune** Husuf-ı küllî. || – **partielle du soleil** Küsuf-ı cüz'i. || – **annulaire du soleil** Küsuf-ı halkavî. || (mec.) Muvakkat bir fıkdan ve gaybûbet.

Éclipser [ft.] Küsuf veya husufa uğratmak. ◆ Setretmek, görünmez etmek. || (mec.) Geçmek, geride ve sözü olmayacak bir hâlde bırakmak, fâik olmak. ◆ Def ve izâle etmek.

Écliptique [ims.] (hy.) Medar-ı şemsî, daire-i inkılâb. || **Axe de l'** – Medar-ı şemsî mihveri, daire-i inkılâb mihveri. || **Obliquité de l'** – Daire-i inkılâbın inhirafı. = [s.] Küsufî, husufî.

Éclisse [ims.] (crh.) Kırık kemikleri oynatmamaya mahsus ağaç veya mukavva sargı tahtası, cebîre. ◆ Kutu ve davul ve elek kenarları gibi şeylerin imaline mahsus ince kasnak ve kutucu çemberi. ◆ Demir yol çubuklarının yastığı. ◆ Peyniri süzmeye mahsus küçük sepet. ◆ Kamış süzgeç. || Keman ve emsali âlât-ı musikiyenin yanlarına konulan kasnak.

Éclisser [ft.] Kırık bir uzvu cebîre ile bağlamak, kırığı sarmak. || – **l'oiseau** Parmaklarla kuşa birkaç damla su atmak.

Éclopé,e [s.] Güç yürüyebilen, topal, aksak.

Écloper [ft.] Topal etmek, sakatlatmak, aksatmak.

Éclogite [imz.] (m.) Suhur-ı madeniyeden diyalaj[224] ve la'lden mürekkep bir nevi yeşil sahre.

224 fr.: *diallage*.

Éclore [ft.] Yalnız âtideki sîgalarda tasrif olunur ve onların da hemen ancak birinci ve ikinci şahıslarında kullanılır: *j'éclos*, *tu éclos*, *il éclôt*, *nous éclosons*, *vous éclosez*, *ils éclosent*; *j'éclosais*, *nous éclosions*, *j'éclôrai*, *nous éclôrons*; *j'éclôrais*, *nous éclôrions*; *que j'éclôse*; *éclos,e*) (Piliç hakkında) Yumurtadan çıkmak. ◆ (Çiçek ve yumurta hakkında) Açılmak. || (mec.) Açılmak, görünmek, zuhur etmek. || **Faire** – Yumurtadan çıkarmak. ◆ Tevlid etmek. || – **un moulin** Değirmenin suyunu tevkif etmek.

Éclosion [ims.] Pilicin yumurtadan çıkması, tefrih. ◆ Çiçek açılması, tezehhür. ◆ Açılma, zuhur. || **Appareil de** – Alet-i tefrih.

Écluse [ims.] Nehir ve cetvel sularını icabında durdurmaya mahsus kapılı set, cetvel kapısı. ◆ Su arkı, bent. || – **de moulin** Değirmen cendeli. || – **de chasse** Savaklı veya kapalı havuz. || (mec.) Durduran, mani olan şey. || **Lâcher les** – **s** Tebevvül etmek.

Éclusée [ims.] Nehrin kapılı setler arasındaki kısmının istîab ettiği su miktarı.

Écluser [ft.] Bir nehir veya cetvele kapılı setler yapmak. ◆ Tebevvül etmek.

Éclusier [imz.] Bir nehir setlerini idare eden adam, set ve bent memuru.

Écobuage [imz.] (zra.) Arazinin otlarını yakıp küllerini üzerine ekmek ameliyatı.

Écobue [ims.] Arazinin otlarını çıkarmaya mahsus bahçe çapası.

Écobuer [ft.] (zra.) Arazinin otlarını yakıp küllerini üzerine ekmek.

Écœurer [ft.] Yürek bulandırmak. || (mec.) İstikrah vermek.

Écofrai yahut **Écofroi** [imz.] Saraç ve emsali bazı sanatkârların kullandıkları kalın ve kaba tezgâh.

Écoinçon [imz.] yahut: **Écoinson** [imz.] Odanın köşesine mahsus raf, dolap, masa, kanepe vesâire, köşe tezyinatı. || (m.) İki kemer arasındaki zaviye taşı. ◆ Zaviye tezyinatı.

TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Écolage [imz.] Şâkirdanın mektebe verdikleri ücret. ◆ Şâkirtlik, mekteplilik, şâkirtlik müddeti, zamanı. (Eskimiştir.)

Écolâtre [imz.] Bir büyük kilisenin ilm-i akaid muallimi. ◆ Bir piskoposun daire-i rûhâniyesi mekteplerini teftişe memur rahip, müfettiş.

École [ims.] Mektep, medrese, dâru't-talim, (hususiyle) mekteb-i iptidâî. ◆ Bir mektep şâkirdanının mecmûu, cümlesi. ◆ Yanlış, hata. || (mec.) Felsefe ve ilim ve fen tarik ve mesleği, mezhep. ◆ Ressamlık usulü. || (as.) Topçu merkezi. || **Faire** – Edebiyatta veya sanâyi-i nefîsede, yeni bir şive, usul ittihaz edip başkaları tarafından taklit olunmak, çığır açmak. || – **s chrétiennes** Rahip veya rahibeler tarafından idare edilen mekâtib. || – **laïque** İdare ve tedrisatına ruhban karışmayan mektep. || – **des beaux-arts** Sanâyi-i nefîse mektebi. || – **de droit** Mekteb-i hukuk. || – **civile impériale** Mekteb-i mülkiye-i şâhâne. || – **de médecine** Mekteb-i tıbbiye. || – **des mines** Maâdin mektebi. || – **normale** Dâru'l-muallimîn. || – **navale** Mekteb-i bahriye. || **Vaisseau** – Mektep sefinesi, talim sefinesi. || – **militaire** Mekteb-i harbiye. || – **de commerce** Ticaret mektebi. || – **régimentaire** Nefer mektebi. || – **de sériculture** Harîr dâru't-talimi. || – **d'agriculture** Ziraat mektebi. || – **s supérieures** Mekâtib-i âliye. || – **préparatoire militaire** Mekteb-i idâdi-i askerî. || – **s privées** Mekâtib-i hususiye. || – **forestière** Orman mektebi. || – **des arts et métiers** Mekteb-i sanâyi. || – **d'artillerie** Topçu mektebi. || – **des filles** İnâs mektebi. || – **des garçons** Zükûr mektebi. || – **du génie civil** Hendese-i mülkiye mektebi. || – **du génie militaire** Mühendishâne-i berrî-i hümâyun. || – **du génie naval** Mühendishâne-i bahrî-i hümâyun. || **Maître d'** – Mekteb-i iptidâî muallimi. || **Prendre le chemin de l'** – Uzun ve sapa bir yol intihab etmek. || **Haute** – At üzerinde perende atma. || – **buissonière** Mektepten kaçma. ◆ Kaçamak.

Écolier,ère [i.] Şâkirt, talebe, mektepli. || (mec.) Acemi, maharetsiz. || **Chemin des** – **s** En uzun ve dolaşık yol.

Écolleter yahut **Écoleter** [ft.] Bir madeni kuyumcu örsünün üzerinde dövüp açmak.

Éconduire [ft.] Usulle baştan savmak, nezaketle def etmek, istiskal etmek.

Éconduiseur [imz.] İstiskal eden kimse.

Économat [imz.] Vekilharçlık, konak kethüdâlığı. ◆ Vekilharç odası veya dairesi.

Économe [imz.] Vekilharç, idare memuru, müdir-i umur, kethüdâ. = [s.] İdare-i beytiye usulünü bilen, idareli, muktesid.

Économie [ims.] İdare-i beytiye, tasarruf, adem-i israf, iktisat. = [cm.] İdare ve tasarrufla biriktirilmiş akçe. || – **politique** İlm-i iktisat. || – **sociale** İktisad-ı içtimâî. || – **domestique** İktisad-ı beytî. || – **rurale** İktisad-ı ziraî. || – **industrielle** İktisad-ı sınaî. || (mec.) Bir küllün eczası arasındaki münasebet ve âhenk. || – **animale** İdare-i bedeniye.

Économique [s.] İlm-i iktisada mensup ve müteallik. ◆ Az masrafla hâsıl olan, idareli, ucuz, elverişli.

Économiquement [ht.] İdare ve tasarrufla, ucuz, kaide-i tasarrufa tatbiken. ◆ İlm-i iktisada göre.

Économiser [ft.] İdare ve tasarrufla kullanmak.

Économiste [imz.] İlm-i iktisada dair kitap yazan muharrir. ◆ Bu ilmi iyi bilen âlim, ilm-i iktisat erbabından; **Un savant** – Esâtize-i ilm-i iktisattan biri.

Écope yahut **Escope** [ims.] (bhr.) Derin ve kulplu ağaç çamçak, lavata.

Écoper [ft.] Çamçak ile suyunu boşaltmak.

Écoperche [ims.] Maçuna ve bocurgat direği. || (as.) İstihkâm hendeğinden toprak çıkarmaya mahsus alet, amud.

Écorçage [imz.] Ağaç vesâire kabuklarının çıkarılması, ikşar.

TÜRK DİL KURUMU AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Écorce [ims.] Kabuk, kışr. || (mec.) Suret-i zâhire, kışr. || – **des jésuites, du Pérou, du Kin** Kınakınanın eski ismi. || – **de Panama** Panama kışrı. || (hyv.) – **d'orange** Bir nevi deniz helezonu.

Écorcement [imz.] (mr: **Ecorçage**)

Écorcer [ft.] Kabuğunu çıkarmak, soymak, ikşar etmek.

Écorché [imz.] (tşr.) Damar ve adale ve mafsalları görünmek üzere derisi bozulmuş naaş, kadavra, müsahhac. ◆ Bu yolda yapılmış, resm-i müsahhac. || **Étude de l'** – Resm-i müsahhac-ı fennî. || (hyv.) – Bir nevi güzel deniz helezonu. (Buna *Cônes tritês* dahi denilir.)

Écorche-cul (*à*) [ht.] Kıç üstü kayarak. || (mec.) İstemeyerek, kerhen.

Écorchement [imz.] Soyulma, yüzülme, sahc.

Écorcher [ft.] Soymak, derisini yüzmek. ◆ Yırtmak. ◆ Pek ziyade sû-i muamele etmek. || (mec.) Fena bir tesir etmek. ◆ Bir şeyi pahalı satmak, müşterinin çok parasını almak, soymak. ◆ Bir lisanı fena söylemek ve fena telaffuz etmek. || – **le renard** İstifrağ etmek. || – **l'anguille par la queue** Bir işe en müşkil cihetinden başlamak.

Écorcherie [ims.] Kesilmiş hayvanların yüzüldüğü mahal, selhhâne. || (mec.) Müşterilerden çok para alan mağaza vesâire. ◆ Batakhâne, soygun yeri.

Écorcheur [imz.] Hayvanların derisini yüzen adam. || (mec.) Müşterilerinden çok para alan tacir, soyucu.

Écorchure [ims.] Derinin azıcık sıyırılmasıyla hâsıl olan bere, yara, sahc. || (mec.) Can sıkıcı şey.

Écore [ims.] (bhr.) Gemi tezgâhta iken yanlarına konulan destek, dayak.

Écorer [ft.] Bir balık sefinesinin hesabatını tutmak.

Écorner [ft.] Hayvanın boynuzlarını veya bir şeyin köşelerini kırmak. || (mec.) Servet ve sâmanın bir miktarını elden çıkarmak. ◆ Kırpmak, eksiltmek. || – **les boucards** Dükkân kapılarını şikest etmek.

Écornifler [ft.] Başkasının malından yemek, otlakçılık etmek. || (mec.) Şuradan buradan toplamak.

Écorniflerie [ims.] Başkasının malından yeme, otlakçılık.

Écornifleur,se [i.] Başkasının malından yiyen, otlakçı. ◆ Müntahil.

Écornure [ims.] Bir taşın veya esas-ı beytiyeden bir şeyin köşesinden kırılmış parçası.

Écossais,e [i. – s.] İskoçya'ya mensup, İskoçyalı. || **Étoffes** – **es** Satrançlı olan kumaşlar.

Écosse [imz.] İskoçya.

Écosser [ft.] Bakla gibi şeylerin kabuğunu soymak.

Écosseur,se [i.] Bakla gibi şeylerin kabuğunu soyan işçi.

Écot [imz.] Ârifâne ziyafet ve bunun masrafından herkese düşen hisse veyahut bu hisselerin mecmûu. ◆ Bir masraftan isabet eden hisse. ◆ Bir sofrada bulunan zevât ve rüfeka. || (mec.) Hisse; **Être de tous** – **s** Karışmak, müdahale etmek. || **Parlez à votre** – Musahabetimize karışmayın, arkadaşınız ile konuşun.

Écot [imz.] Küçük dalları ve budakları ince kesilmiş ağaç kütüğü veya dal. ◆ Bu şekilde olan arma.

Écôtage [imz.] Tütün yaprakları kenarlarının kat'ı. ◆ Demir telin ikinci defa haddeden geçirilmesi.

Écôter [ft.] Tütün yapraklarının kenarlarını kesmek. ◆ Demir teli ikinci defa haddeden geçirmek.

Écouailles [ims. – cm.] Yapağının aşağı cinsi ki kuyruk altından ve uyluktan alınır.

Écouane [ims.] Bir nevi yassı eğe, piyata eğe.

Écouaner [ft.] Piyata eğe ile eğelemek.

Écouer [ft.] Hayvanın kuyruğunu kesmek. (Az kullanılır.)

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Écoufle yahut Écouffle [imz.] Çaylağın beyne'n-nâs ismidir.

Écoulement [imz.] Akma, cereyan, seyelân: Vitesse de l' – Cereyanın sürati. ◆ İhracat ticareti, revaç, tedavül. || – des marchandises Eşya ve emtia-i ticariyenin sürüm ve revacı. || (mec.) Netice-i tabiiye. || Tezahür. || (t.) Akıntı, cereyan, seyelân.

Écouler (s') [fv.] Akmak, dökülmek. ◆ Yavaş yavaş azalmak, bitmek. ◆ (Zaman hakkında) Geçmek, cereyan etmek. ◆ (Mahsulat hakkında) İhraç olunmak, revaç bulmak. = [ft.] (Mahsulatı) İhraç etmek, satmak.

Écourgée [ims.] Bir nevi kamçı. || (mec.) Mücâzat-ı bedeniye.

Écourgeon [imz.] (mr. Escourgeon)

Écourté,e [s.] Elbisesi kısa olan veya saçı kısa kesilmiş olan (adam). ◆ Boyu lüzumundan kısa (şey).

Écourter [ft.] Pek kısa kesmek veya kırpmak. ◆ Kuyruğunu kesmek.

Écoutant,e [s.] Dinleyen, müstemi', sâmi'.

Écoute [ims.] Être aux – s Dinlemek, göz kulak olmak.

Écoute [ims.] (bhr.) Gemilerde büyük yelkenlerin ablisi, iskot; Grande – Mayistra iskotu; Fausse – Mayistranın kontra iskotu; Border une – Kasa iskot etmek; – de revers Büyük yelkenlerin iskotu.

Écouter [ft.] Dinlemek, istima' etmek, kulak asmak, ehemmiyet vermek. ◆ İs'af etmek. || (mec.) Bir şeye mağlup olmak, bir şeye tabi olmak. || S' – Kendi muhafaza-i sıhhatine çok dikkat etmek. ◆ Söylediği söze dikkat etmek.

Écoute-s'il-pleut [imz.] Suyu set ile biriktirilen değirmen. ◆ Şüpheli, meşkûk veya caiz olmayan şey. (cm. *des écoutes'il-pleut*)

Écouteur,se [i.] Dinleyen, dinleyici.

Écouteux [smz.] Ürkek (beygir).

Écoutille [ims.] (bhr.) Ambar kapağı, ağzı. || Grand – Büyük ambar ağzı. || – de devant Baş ambar ağzı. || – de derrière Kıç ambar ağzı.

Écoutoir [imz.] Sağırların işitebilmesi için kullanılan kulak borusu. (Gayr-ı müsta'meldir. Bunun yerine *Cornet acoustique* kullanılır.)

Écoutillon [imz.] (bhr.) Lombar ağzı.

Écouvillon [imz.] Oyuk ve üstüvânî şeylerin içini temizlemeye mahsus ucu paçavralı sırık veya uzun saplı fırça, fırın silgisi. || (as.) Tomar. || (tşr.) Miftah-ı şiryan-ı şuzun.

Écouvillonner [ft.] Oyuk veya üstüvânî bir şeyin içini paçavra veya fırça ile silmek. ◆ Fırını silgi ile temizlemek. ◆ Topun içini tomar ile silmek.

Écpiesme [ims.] (crh.) Kafa kemiğinin kırılıp içeriye çökmesi, kesr-i dâgıd-ı[225] dimağ.

Écran [imz.] Ateşin kesret-i hararetinden muhafaza için elde tutulan veya ocağın önüne konulan siper, safha ve bu işi gören şey. ◆ Tadil-i ziya için ressamların kullandıkları beyaz bezli çerçeve. ◆ Resim ahzında müsta'mel beyaz safha. ◆ Fena ressam. ◆ Diğer birisini mesuliyetten vikaye eden şey, siper.

Écrasant,e [s.] Ezen, yoran, tâkat-fersâ, şaşırtan.

Écrasement [imz.] Ezme, yorma, şaşırtma. || (t.) Cerş. || (crh.) – linéaire Cerş-i hattî.

Écraser [ft.] Ezmek. ◆ Ezip kırmak. ◆ Gayet alçak göstermek. || (mec.) Mağlup etmek. ◆ Yormak, takat bırakmamak. ◆ Diğer birinin mâdûniyetini meydana çıkarmak, belli etmek. ◆ Müstağrak-ı beht ve hayret etmek. || – un grain Bir kadeh içki içmek.

Écraseur [s.] (crh.) Micreş: – linéaire Micreş-i hattî.

Écrémage [imz.] Sütün üstünden kaymağını alma.

• • • • • • • • • •

225 Orijinal metinde dizgi hatası: صاغد şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında ضاغد olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bkz. *Lugat-ı Tıbbiye*, 1290/1873.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Écrémer [ft.] Sütün üstünden kaymağını almak. || (mec.) Bir şeyin en iyi kısmını toplayıp almak.

Écrémoire [ims.] Kaymakçı kaşığı.

Écrénage [ft.] Dökme hurufatın altlarının kat'ı.

Écréner [ft.] Dökme hurufatın altlarını kesmek.

Écrénoir [imz.] Dökme hurufatın altlarını kesmeye mahsus alet.

Écrêtement [imz.] (as.) Bir duvar veya tabya tepesinin gülle ile düşürülmesi. ◆ Alçaltma. || (zra.) Hendekleri tevsi' ve tesviye etmek ameliyatı.

Écrêter [ft.] (as.) Bir duvar veya tabyanın tepesini gülle ile düşürmek. ◆ Horozun ibiğini kesmek. ◆ Alçaltmak.

Écrevisse [ims.] Teke nevinden istakozun küçüğü ki ekseriya tatlı suda bulunur. || **Eplucher des – s** Beyhûde şeylerle vakit kaybetmek. || (hy.) Burc-ı seretan. (*cancer* dahi denilir.)

Écrier (s') (fv.) Bağırmak, haykırmak, feryat etmek.

Écrille [ims.] Suyun içinde balıkları diri saklamaya mahsus livarın parmaklıklı kapısı.

Écrin [imz.] Mücevherat mahfazası. ◆ Mücevherat.

Écrire [ft.] (Tasrifi: *J'écris*, *nous écrivons*; *j'écrivais*, *nous écrivions*; *j'écrivis*, *nous écrivîmes*; *j'écrirai*, *nous écrirons*; *j'écrirais*, *nous écririons*; *écris*, *écrivons*, *écrivez*; *que j'écrive*, *que nous écrivions*; *que j'écrivisse*, *que nous écrivissions*, *écrivant*, *écrit*,e) Yazmak, tahrir etmek. ◆ İnşa etmek, kaleme almak, tasnif etmek. ◆ Mektup yazmak, mükâtebe etmek. ◆ İş'ar etmek. || – **comme un chat** Gayet fena yazısı olmak. || – **à la diable** Gayet fena ve garip bir üslup ile kitap ve muharrerat-ı sâire yazmak.

Écrit [imz.] Evrak, muharrerat. ◆ Senet, temessük. || **Par** – Tahriren. || **Coucher par** – Yazmak. = [cm.] Telifat, âsâr. ◆ Evrak, senedat. || – **s sous seing privé** Senedat-ı âdiye. || – **s authentiques** Senedat-ı resmiye. || **Preuve par** – Tahriren ispat, beyyinat-ı tahririye. || (hk.) **Instruction par** – Evrak üzerine fasl-ı dava.

Écrit,e [s.] Yazılı. ◆ Nişanlı, belli, zâhir. || (hk.) **Droit** – Hukuk-ı mektûbe. || **Langue** – **e** Lisan-ı edebî, lisan-ı tahrir.

Écriteau [imz.] (hk.) Hükm-i mazbatanın hülâsası. ◆ İlannâme. || **Mettre un** – **à une femme** Bir kadını dile düşürmek.

Écritoire [ims.] Divit (devat), yazı kalemi, hokka. || (mec.) Muharrirlik mesleği.

Écriture [ims.] Yazı, hat, kitâbet. ◆ Sanat-ı tahrir, üslup. || – **sainte** Kütüb-i mukaddese. || – **alphabétique**, – **phonétique** Hatt-ı harfî, hatt-ı savtî. || – **syllabique** Hatt-ı hecâî. || – **idéographique** Hatt-ı tersimî. = [cm.] Tüccar hesâbatı, ticaret ve hesaba müteallik muhâberat ve defâtir. || **Tenir l'** – Defter tutmak. || – **s privées** Senedat-ı âdiye, hususiye. || **Entendre les** – **s** Mahir ve zeki olmak. || – **cunéiforme** Hatt-ı mismârî. || – **hiéroglyphique** Hatt-ı Mısrî, hiyeroglif yazısı. || – **hiératique** Hatt-ı Mısrî-i muhtasar. || – **démotique** Gayet muhtasar bir nevi hiyeroglif hattı. || – **phénicienne** Hatt-ı Fenikî. || – **rabbinique** Hatt-ı Râşi. || – **himiarite** Hatt-ı Himyerî. || – **courante** (bizde) Rik'a hattı. || – **barbaresque** Hatt-ı mağribî. || (hk.) **Vérification d'** – Tetkik-i hat ve hâtem.

Écrivailler [ft.] Çok ve fakat fena eserler yazmak, karalamak.

Écrivaillerie [ims.] Çok ve fakat fena eserler yazma, yazmak merakı.

Écrivailleur [imz.] Çok ve lakin fena eserler yazan muharrir.

Écrivain [imz.] Muharrir, müellif, musannif. (Kadın olduğu vakit de yine müzekker itibar olunur.) ◆ Yazıcı, kâtip. || – **public** Arzuhalci, yazıcı.

Écrivassier [imz.] Çok kitaplar yazıp da iyi yazmayan muharrir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Écrou [imz.] Cıvata somunu. || (hk.) Mahbusînin isimlerini ve sebeb-i hapislerini hâvi hapishane defteri, mahbes kaydı. || **Registre d'** – Mahbusîn defteri. || (mec.) Zapt ve terbiye eden şey. || **Lever l'** – **de quelqu'un** Birinin sebilini tahliye etmek.

Écrouelles [ims. – cm.] (t.) Sıraca, dâu'l-hanâzir. (Etibbâca umumiyetle *Scrofules* kelimesi kullanılır.)

Écrouelleux,se [s.] (t.) Sıracaya mensup ve müteallik. ◆ Sıracaya müptelâ, sıracalı. (Daha ziyade *Scrofuleux* lafzı kullanılır.)

Écrouer [ft.] Hapsetmek. ◆ Hapishane defterine kaydetmek.

Écrouir [ft.] Madeni soğuk hâlinde dövmek.

Écrouissage yahut:

Écrouissement [imz.] Madenin soğuk olduğu hâlde dövülmesi ameliyatı.

Écroulement [imz.] Yıkılma, çökme, inhidam.

Écrouler (s') [fv.] Yıkılmak, çökmek. ◆ Harap olmak.

Écroûter [ft.] Kabuğunu, kışrını soymak. || (zra.) Toprağın sathını sürmek.

Écru,e [s.] Ham, çiğ, işlenmemiş. || **Soie** – **e** Sıcak suyla haşlanmış ham ipek. || **Fil** – Yıkanmamış iplik, tire.

Écrues [ims. - cm.] Genç fidan ormanı. || **Nouvelles** – Genç fidanlar.

Écsarcome [imz.] (t.) Lahm-ı zâid.

Éctasie [imz.] (t.) İttisa'.

Écthyma [ims.] (t.) Ektima hastalığı: – **aigu** Ektima-i şedid; – **chronique** Ektima-i müzmin.

Éctillotique [s.] (syd.) Kıl dökücü, nâsil. (*Epilatoire* lafzının mürâdifidir.)

Éctocarpe [imz.] (nb.) Üşniye[226] şubesinden bir nevi su yosunu.

Éctopage [imz.] (tşr.) Cenîneyn-i muttasıleyn (acâibattan).

Éctopie [ims.] (t.) İntikal (maraz).

Éctopocystique [s.] (t.) İntikal-i mesane.

Éctosperme [imz.] (nb.) Üşniye şubesinden bir nevi esmer saz.

Éctozoaire [imz.] (hyv.) Hevamm-ı haricî.

Éctrodactylie [ims.] (tşr.) Parmaksızlık, adem-i ısbı'.

Éctromèle [ims.] (tt.) Ma'dûmü'l-etraf (hayvanat).

Éctromélien,ne [i. – s.] (tt.) Fasîle-i ma'dûmetü'l-etraf.

Éctropion [imz.] (t.) Göz kapağının dışarıya çevrilmiş olması, şeter-i haricî.

Éctrotique [i. – s.] (t.) Muskıt/maskat: **Methode** – Usul-i muskıtî (*Abortif* lafzının mürâdifidir.)

Éctylotique [s.] (t.) Nasırı def eden, ekkâl-i nasır.

Éctype [ims.] Bir mühür ve madalyanın mum vesâire ile alınmış kalıbı.

Écu [imz.] Kadim bir nevi gümüş sikke ki kıymeti memâlike göre değişir idi. || Elyevm üç Franktan ibaret bir vâhid-i kıyasî. ◆ Para, servet. ◆ Bir nevi kalkan. ◆ Kalkan şeklinde olarak asalet alâmetlerini hâvi levha, arma levhası. || (hy.) – **de Sobieski** Kavs-ı zobiski denilen cümle-i kevkebiye.

Écuanteur [imz.] Tekerlek ispitlerinin harice doğru meyli, tekerlek hunisi.

Écubier [imz.] (bhr.) Geminin iki tarafındaki demir deliği, loçası, gumena mazgalı.

Écueil [imz.] Denizde suyun hizasıyla beraber kaya, kayalık. || (mec.) Ahlak ve namus için ictinab olunacak şey.

Écuelle [ims.] Tas, çanak, çamçak, kâse, kap. || (nb.) – **d'eau** Uyuz otu. || **Prendre l'** – **aux dents** Yemeğe başlamak, sofraya oturmak.

Écuellée Bir tas veya çanak dolusu.

Écuisser [ft.] Ağacın kütüğünü kesmek, yarmak.

226 Orijinal metinde dizgi hatası: وشنيه şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında su yosunu cinsinin genel adı olan اشنيه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Éculer [ft.] Ayakkabının ökçesine basmak, ökçesini eskitmek. || – **la cire** Bal mumu dökmek.

Écumage [imz.] Köpürme.

Écumant,e [s.] Köpüren, köpüklü. || (mec.) Pek hiddetli.

Écume [ims.] Köpük, kef, ragve. ◆ Bir kavim ve cemaatin esâfil ve erâzil güruhu, eclâf, evbaş takımı. || – **de mer** Deniz köpüğü. ◆ Lüle taşı.

Écumer [fl.] Köpürmek. ◆ Hiddetlenmek, köpürmek. = [ft.] Köpüğünü almak. ◆ Hûşe-çîn olmak. || (mec.) Tathir ve tahlis etmek. || Öteden beriden toplamak. || – **les mers, les flots, les côtes** Korsanlık etmek. || – **les marmites** Kâselislik etmek.

Écumeur [i.] Köpürücü. (Yalnız mecazen müsta'meldir;) – **de mer** Korsan. || – **de marmite** Yemek için ev ev dolaşan kâselis. || – **de littérature** Başkalarının âsârını kendine isnat eden, müntahil.

Écumeux,se [s.] Köpüklü, köpüklenmiş.

Écumoire [ims.] Kevgir, delikli kepçe.

Écurage [imz.] Temizleme, tathir.

Écurer [ft.] Temizlemek, tathir etmek, parlatmak.

Écureuil [imz.] Sincap, teyyün. ◆ Anahtar deliğinin pirinç ağızlığı. || – **de Sibérie** Rusya nâfesi ve onun kürkü. || – **commun** Kızıl teyyün, harman faresi. || – **volant** Kaba kuyruklu bir nevi teyyün.

Écureur,se [i.] Temizleyici, mutahhir. ◆ Parlatan.

Écurie [ims.] Ahır, ıstabl, tavîle. || (as.) – **s flottantes** Süvari nakliye vapuru. || **Entrer quelque part comme dans une** – Bir yere selam vermeksizin girmek.

Écusson [imz.] Arma levhası. || (mec.) Şöhret, şeref. || (nb.) Kalem aşı; **Greffer en** – Kalem aşı yapmak. || – **à œil dormant** Sonbahar aşısı. || – **à œil poussant** İlkbahar aşısı.

Écussonner [ft.] Ağaç aşılamak, aşı yapmak.

Écussonnoir [imz.] Aşı bıçağı.

Écuyer [imz.] Bir şövalyenin maiyetinde yaver sıfatıyla bulunan zâdegân adam, zırhdar, silahdar. ◆ Istabl müdürü, mîr-i âhur. ◆ Hayvana binmek talim ve usulünün muallimi. ◆ Binici, fâris. ◆ Beygirle oyunlar icra eden cambaz, at cambazı. ◆ İngiltere'de bir zâdegân sınıfı. || (nb.) Şah-ı zâid, filiz.

Écuyère [ims.] Binici kadın. ◆ Beygirle cambazlık eden kadın. || **Bottes à l'** – Uzun süvari çizmesi.

Éczéma [imz.] (t.) Bir nevi hararetli illet, kubâ-yı asfer, egzama.

Édelfarse [ims.] (mad.) Kils-i zû-silisit-i hılkîden ibaret bir maden, edelfors.

Éden [imz.] (*dèn*) Yeryüzünde cennet, adn. || (mec.) Pek müferrih mahal.

Édénique [s.] Cennete müteallik, adnî.

Édentés [imz. – cm.] (tt.) Dişleri olmayan veya pek nâkıs olan hayvanat, fasîle-i nâkısatü'l-esnan.

Édenté,e [s.] Dişleri dökülmüş, dişsiz.

Édenter [ft.] Tarak ve testere vesâirenin dişlerini kırmak. ◆ Bir adamın dişlerini çıkarmak.

Édicter [ft.] Emir ve tembih suretiyle neşir ve ilan etmek. ◆ Kanunen muayyen olmak. ◆ İttihaz etmek.

Édifiant,e [s.] Tehzib-i ahlakı mûcip olan.

Édificateur [imz.] Bina yapan veya yaptıran, bâni. (Gayr-ı müsta'meldir.)

Édification [ims.] Bir büyük bina inşası, tatrih, tarh, aksam. ◆ Tehzib-i ahlak, ahlaka numûne olacak fiil ve hareket.

Édifice [imz.] Bina, büyük bina. ◆ Beden-i insan. || – **s publics** Ebniye-i emiriye. || (mec.) Usul, esas.

Édifié,e [s.] Müteessir. ◆ İstihsal-i malumat etmiş, haber almış.

Édifier [ft.] Yapmak, bina etmek. ◆ Talimat vermek, itâ-yı vesâyâ etmek. ◆ Kurmak, tanzim ve tesis etmek. ◆ Nasihat ve hüsn-i misal ile tehzib-i ahlak ettirmek. ◆ Malu-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mat-ı sahiha vermek, bir şeyin hakikatini beyan ve izah etmek.

Édile [imz.] Eski Romalılarda ebniye-i mîriye ve köprü vesâireye nezâret eden memur, ebniye-i emiriye inşaat müfettişi. ◆ Meclis-i beledî âzâsı. ◆ Belediye memuru.

Édilité [ims.] Ebniye-i mîriye nezâreti ve bu memuriyetin müddet-i imtidadı. || Meclis-i beledî, belediye.

Edingtonite [ims.] (mad.) İskoçya'da bulunur bir silisit-i kilî ve alüminyum bi'l-mâ-i hılkîden ibaret maden, edingtonit.

Edinite [ims.] (mad.) Edinburg civarındaki bazaltlarda bulunur bir nevi silisit-i kilî-i sodyum-ı hılkî.

Édit [imz.] Emir, tembih, emirnâme. || – **de tolérance** Müsaadeyi hâvi emirnâme, ruhsatnâme. || – **royal** Emirnâme-i kralî.

Éditer [ft.] Bir kitabı kendi masrafıyla tab' ve neşretmek. || (hk.) Neşretmek: – **une loi** Bir kanun neşretmek.

Éditeur [imz.] Kendi masrafıyla kitap tab' ettirip neşreden, nâşir, tâbi'. || – **responsable** Müdür ve nâşir-i mesul. || **Libraire** – Bir muharririn kitap ve âsârını tab' ve neşreden kitapçı, tâbi' ve nâşir.

Édition [ims.] Bir kitabın tab' ve temsil ve neşri. ◆ Bir kitabın birden basılan nüshaları, bir basılış, tab'a. || (mec.) Tekerrür. || **Première** – Birinci tab', temsil-i evvel, tab'a-i evvelî. || **De nouvelle** Yeni (kitap).

Edmi [imz.] (hyv.) Afrika-yı şimalîde bulunan gazal.

Édredon [imz.] Şimalde bulunan bir nevi ördeğin gayet yumuşak olan karın tüyü, zegab, pupla. ◆ Bu tüyden yapılmış ayak örtüsü.

Édriophtalmaires [imz. - cm.] (hyv.) Zü'l-uyûnı't-tergiye fasîlesi.

Éducabilité [ims.] Kabiliyet-i terbiye.

Éducable [s.] Kabil-i terbiye.

Éducateur,trice [i.] Terbiye eden, mürebbi.

Éducatif,ve [s.] Terbiyeye mensup ve müteallik.

Éducation [ims.] Terbiye, talim. ◆ Yetiştirme, besleme, istînas. ◆ Edep. ◆ Tahsil. || – **physique** Terbiye-i cismâniye. || – **intellectuelle** Terbiye-i zihniye, talim ve tedris. || – **morale** Terbiye-i ahlakiye, tehzib-i ahlak. || – **maternelle** Ana terbiyesi, terbiye-i mâder. || – **des enfants** Terbiye-i etfal.

Édulcoration [ims.] (syd.) Acı bir ilacın şeker veya diğer bir tatlı madde ile karıştırılması, tahliye.

Édulcorer [ft.] (syd.) Acı bir ilacı şeker veya diğer bir tatlı madde ile karıştırmak, tahliye etmek. || (mec.) Tahfif, tadil etmek.

Édule [s.] (tt.) Kabil-i ekl.

Éduquer [ft.] Terbiye etmek, beslemek, büyütmek, yetiştirmek.

Édwarsite [ims.] (mad.) Ural dağları granitlerinde bulunur bir fosforit ve silisit-i alüminyum ve zirkonyum-ı hılkî.

Éfaufiler [ft.] Kumaşın ipliklerini çıkarmak.

Effaçable [s.] Silinebilen, hazfı mümkün. ◆ Unutturulabilen.

Effaçage [imz.] Hazf. ◆ Bozma.

Effacement [imz.] Hazf etme veyahut silme, bozma.

Effacer [ft.] Silmek, hazf etmek, çizmek, bozmak. || (mec.) Unutturmak. ◆ Geçmek, geride bırakmak. ◆ Hükümden ıskat etmek. || **S'** – Silinmek. ◆ Yana çekilmek, bir tarafa durmak.

Effaçure [ims.] Mahzuf, çizik, hakk.

Effanage [imz.] (zra.) Tepe ve yaprakların koparılması. ◆ Ekini çiğneme ameliyatı.

Effaner [ft.] (zra.) Yapraklarını koparmak. ◆ Ekini çiğnemek.

Effanure [ims.] (zra.) Koparılan nebat tepesi.

Effarde [ims.] Telaş.

Effaré,e [s.] Telaşa duçar olan, telaşlı.

Effarement [imz.] Telaşa duçar olma.

Effarer [ft.] Telaşa duçar etmek. || **S'** – Telaşa duçar olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Effarouchant,e [s.] Korkutup ürküten, tevhiş eden.

Effarouché,e [s.] Korkup ürkmüş, mütevahhiş.

Effarouchement [imz.] Korkup ürkme veya korkutup ürkütme, tevahhuş, tevhiş.

Effaroucher [ft.] Korkutup ürkütmek, tevhiş etmek. ◆ Sirkat etmek.

Effarvatte [ims.] Çalı bülbülü. (Buna *Fauvette des roseaux* dahi derler.)

Effaucheter [ft.] (zra.) Biçilmiş çayır veya ekini çapalamak.

Effautage [imz.] İşe yaramaz kalas kerestesi.

Effectif [imz.] (as.) Mevcut, miktar-ı hakiki; – **d'armée** Ordu mevcudu. || (mal) Nakit; **Somme** – Nakit akçe, mevcut.

Effectif,ve [s.] Hakiki, mevcut, fiilî. ◆ Dediğini yapan, vaadini tutan.

Effectivement [h.] Hakikaten, fiilen, bilfiil.

Effectuer [ft.] Mevki-i fiil ve icraya koymak, kuvveden fiile getirmek.

Effémination [ims.] Kadın gibi nazik ve zarif ve gevşek olma; te'nis.

Efféminé,e [s.] Kadın gibi nazik ve zarif ve gevşek alışmış olan.

Efféminer [ft.] Kadın gibi nazik ve zarif ve gevşek alıştırmak, inceltmek, te'nis etmek.

Effendi [imz.] (Türkçe kelime) Efendi. (Yalnız Osmanlılar hakkında müsta'meldir.)

Efférent,e [s.] (tşr.) Mûsil: **Vaisseaux** – **s** Ev'i-ye-i mûsile.

Effervescence [ims.] Kaynayış, galeyan, feveran. ◆ Cûş u hurûş.

Effervescent,e [s.] Kaynayan. ◆ Cûş u hurûşa gelen.

Effet [imz.] Netice. ◆ Tesir. ◆ Fiil, icra. || (tca.) Evrak, senedat-ı ticariye. = [cm.] Eşya, mevad, esas, elbise, emval. || – **s publics** Esham-ı umumiye. || – **au porteur** Açık bono, hâmiline ait bono. || – **à recevoir** Matlub senedatı. || – **à payer** Deyn senedatı. || (hk.) – **rétroactif** Mâkable şümûlü olan hüküm. || **La loi n'a pas d' – rétroactif** Bir kanun veya hükmün mâkabline şümûlü olmaz. || – **s de succession** Muhtelifat. || **Produire son** – Tesir-bahş olmak, müntic olmak. || **à l' – de** Maksadıyla, olmak üzere, ecelden. || **à cet –, pour cet** – Bu babda, bu husus için. || **à quel** – Ne maksatla, ne için? || **Faire l' – de** Göz değmek, benzemek. || **Mettre un tableau à l'** – Bir levhayı güzel ziya alacak bir mevkiye koymak. || (ht.) Tesir: – **acoustique** Tesir-i sem'î. || – **colorifique** Tesirat-ı müsahhine. || **En** – Gerçekten, hakikaten, filhakika.

Effeuillage [imz.] Bir ağaç veya nebatın yapraktan tecridi, yaprakların koparılması.

Effeuillaison [ims.] Yaprakların bi't-tab' sukutu ve mevsim-i sukut-ı evrak.

Effeuillement [imz.] Yaprakların sukutu. ◆ Yaprakları düşmüş ağaçların hâli.

Effeuiller [ft.] Yapraklarını düşürmek, yolmak, koparmak. || İzâle etmek.

Efficace [s.] Netice veren, müessir, şâfî.

Efficace [ims.] Tesir, amel. (Gayr-ı müsta'mel gibidir.)

Efficacement [h.] Müessir ve netice-pezîr olacak bir suretle, cidden.

Efficacité [ims.] Tesir, amel, şifa. ◆ Kuvvet.

Efficient,e [s.] Mûcip, müessir, müsebbib, fâil.

Effigie [ims.] Suret, insan çehresinin resmi. ◆ Meskûkât üzerindeki tasvir. || (mec.) Tuhaf, nişâne. ◆ Müşâbehet. ◆ Taklit. || (hk.) **Exécution par** – Ahkâm-ı cinâiyenin gıyaben suret-i teşhiriyede icrası.

Effigier [ft.] Suretini yapmak, çehresinin resmini çıkarmak. ◆ Ezmine-i kadîmede Avrupaca gıyaben idama mahkûm olunan bir kimsenin kabataslak resmini yapıp darağacına veya bir direğe ta'lik ile teşhir etmek ki lisan-ı hukukta ahkâm-ı cinâiyeyi gıyaben suret-i teşhiriyede icra etmek denilir.

Effilage [imz.] Bir kumaşın bozulup tiftiklenmesi.

Effilé [imz.] Kumaşın kenarında ipliklerin tiftik hâlinde kalmasından ibaret olan saçak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Effilé,e [s.] İnce ve uzun.

Effiler [ft.] Bir kumaşı söküp tiftik tiftik etmek.

Effilochage [imz.] Kumaşı tiftikleme ameliyatı, tarazlama ameliyatı. ◆ Kâğıt imaline mahsus paçavraları tiftikleme.

Effiloche yahut **Effiloque** [ims.] İnce ham ipek, bükülmüş ipek.

Effilocher yahut **Effiloquer** [ft.] Bir ipek kumaşı söküp tiftik etmek, tel tel etmek, tarazlamak.

Effilocheur,se [i.] Kâğıt imaline mahsus paçavraları tiftik eden işçi. = [ims.] Bu işi gören demir tarak.

Effiloques [ims. – cm.] İnce ham ipek, bükülmüş ipek.

Effilure [ims.] Sökülen bir kumaştan çıkan tel tel iplik, tiftik.

Efflanqué,e [s.] Böğürleri pek oyuk ve etsiz olan, lâgar (köpek veya beygir).

Efflanquer [ft.] Zayıflatmak, lâgar etmek. (Ekseriya hayvanat hakkında kullanılır.)

Effleurage [imz.] ve:

Effleurement [imz.] Çiçeklerin ıskat ve izâlesi. ◆ Deri veya sathın kesilmesi veya soyulması. Cüz'i dokunma, ilişme, temas-ı hafif.

Effleurer [ft.] Çiçeklerini düşürmek. ◆ Yalnız derisini veya sathını kesmek veya soymak. ◆ Cüz'i dokunmak, ilişmek, sıyırmak, yanından geçmek.

Effleurir [fl.] (k.) yahut **S'** – Tozla örtünmek yahut toza tahavvül etmek, tekerrüc etmek.

Efflorescence [ims.] (k.) Emlahın derunlarındaki suyu kaybederek toz hâline giren bir maddeye tahavvül etmeleri, bu suretle kesbettikleri hâl, tekerrüc. ◆ Tezahür-i haricî. ‖ (nb.) Nebatatın çiçek açması ve bunun mevsimi, tezehhür. ‖ (t.) Bir nevi cilt hastalığı, tezehhür.

Efflorescent,e [s.] (k.) Toz hâline tahavvül etmiş veyahut etmek hassasını hâiz olan, mütekerric. ‖ (nb.) Çiçek açan, mütezehhir.

Efflotter [ft.] Filodan, muhafaza sefinesinden ayırmak.

Effluence [ims.] Suyun tebahhur ve tasa'ud etmesi.

Effluent,e [s.] Tebahhur ve tasa'udla çekilip kaybolan (su), mütebahhir, mütesâid.

Effluves [ims. - cm.] (t.) Tasa'udat. ‖ – **paludéennes** Tasa'udat-ı merzagiye.

Effluxion [ims.] (t.) İnkızaf-ı alak.

Effondrement [imz.] Toprağın pek derin kazılması. ◆ Dağın veyahut emsalinin uçması, inhidam. ◆ Kırma, şikest etme. ◆ Yıkılma, harap olma.

Effondrer [ft.] Toprağı gübre karıştırarak pek derin kazmak. ◆ Kırmak, paralamak. ‖ **S'** – Batmak, yerin içine geçmek, çökmek.

Effondrilles [ims. – cm.] Rüsub, tortu, çöküntü.

Efforcer (s') [fv.] Çalışmak, çabalamak, cehd, gayret, ikdam, sa'y, ihtimam etmek.

Effort [imz.] Çalışma, çabalama, cehd, sa'y, himmet, gayret. ‖ (t.) Adalatın veca'ını mûcip olan fevkalâde bir hareket ki ekseriya ağır birşey kaldırmaktan olur, hareket-i anîfe. ‖ **Faire ses** – **s** Sarf-ı makderet etmek, cehd etmek. ‖ **Faire un** – **sur soi-même, se faire** – Cebr-i nefs etmek. ‖ **Sans** – Bilâ-müşkilat, kolayca. ‖ (mha.) Kuvvet. (Bu mânâda *Force* lafzıyla müterâdiftir.)

Effraction [ims.] Kesr ü şikest. ◆ Zor, cebir, şiddet. ‖ **Vol avec** – Kesr ü şikestle sirkat, duvar yıkarak ya delerek veya merdiven ile aşarak veya kapı kırarak yahut zor ile kilit açarak îka edilen sirkat.

Effracture [ims.] (crh.) Kafa kemiğinin yarılması.

Effraie [ims.] Alaca baykuş.

Effranger [ft.] Kenarlarını tiftik tiftik etmek.

Effrayant,e [s.] Korkunç, hevl-nâk, mahuf. ◆ Çok, müfrit.

Effrayer [ft.] (*payer* gibi tasrif olunur) Korkutmak, tevhiş etmek, cüretini kesr etmek. ‖ **S'** – Korkmak.

Effréné,e [s.] Dizginsiz ve eğersiz (beygir). ◆ (mec.) Zapt olunamaz, serkeş.

Effrénement [imz.] Dizginsizlik. ◆ Serkeşlik. ◆ Zapt-ı nefs edilmeksizin.

Effritement [imz.] Arazinin kuvve-i inbâtiyesinin tüketilmesi, kısırlık, toprağın zayıflaması.

Effriter [ft.] Arazinin kuvve-i inbâtiyesini tüketmek, kısırlatmak, toprağı zayıflatmak. (*effruiter* dahi denilir.) || **S'** – Kuvve-i inbâtiyesi bitmek, zayıflamak. ◆ (Taşlar hakkında) Toz hâline girmek.

Effroi [imz.] Korku, haşyet, hevl.

Effronté,e [s.] Arsız, edepsiz, hayasız, küstah. ◆ Bî-edebâne, küstahâne.

Effrontément [h.] Arsızlıkla, edebe mugayir bir suretle, küstahâne.

Effronterie [ims.] Arsızlık, küstahlık, edepsizlik.

Effroyable [s.] Korkunç, mahuf. ◆ Pek çok, dehhaş. ◆ Pek çirkin.

Effroyablement [h.] Korkunç bir suretle. ◆ Pek çok, fevka'l-had, fevka'l-gaye.

Effruiter [ft.] Ağacın meyvelerini düşürmek, toplamak. (Eski kelime.) (mr. Effriter)

Effumer [ft.] (rs.) Bir şeyi açık görünmeyip duman içinde görünecek surette tersim ve tasvir etmek, tedhin.

Effusion [ims.] Dökme, dökülme. ◆ Hissiyatın izhar ve ibrazı. || – **de l'âme** Kemâl-i hulûs-i kalp ile edilen dua.

Éfourceau [imz.] Ağır yükler nakline mahsus iki tekerlekli araba.

Égagre [ims.] (hyv.) Yaban keçisi, ma'z-ı berrî.

Égagropile [ims.] Geviş getiren hayvanatın midesinde nebat kırıntılarıyla zerrat-ı kilsiyeden ve kıllardan mürekkep olarak teşekkül eden top, küre-i ıhn. || – **de mer** Balıkların midesinde hâsıl olup ağızdan çıkarmaya mecbur oldukları küre-i ıhn-ı bahriye.

Égalable [s.] Mümkinü't-tesâvi, müsâvi edilebilen.

Égal,e [s.] Müsâvi. ◆ Mümâsil veyahut müşâbih ve siyyan olan. ◆ Muadil, mümâsil. ◆ Düz, müstevi. ◆ Farksız, hep bir. || **Cela m'est** – Bence hep bir. || **Faire tout** – Gayet bî-taraflık göstermek. ◆ Aynı hatt-ı hareketi ihtiyar eylemek. || **à l'** – **de** O derecede, derecesinde. || **Sans** – Emsalsiz. = [imz.] Akran, emsal, hem-sınıf (cmz. *égaux*)

Également [h.] Müsâvi olarak, mütesâviyen, ale's-seviye, seyyânen. ◆ O kadar. ◆ Kezâlik.

Égaler [ft.] Müsâvi olmak, kâ'bında olmak. ◆ Müsâvi ve mümâsil etmek.

Égalisation [ims.] Tesâvi, müsâvi kılma. ◆ Tesviye, tadil.

Égaliser [ft.] Müsâvi ve mümâsil etmek. ◆ Düz etmek, tesviye etmek.

Égalitaire [s.] Müsâvat ve hakkaniyet kaidesine riayet eden.

Égalité [ims.] Müsâvat, tesâvi. ◆ Düzgünlük, istivâ. ◆ Müşâbehet. ◆ (r.) Muâdele. || – **devant la loi** Kanun nazarında müsâvat. || **à l'** – **de** Müsâvi bir miktarda mâil-i farz olunduğu takdirde. || – **civile** Müsâvat-ı medeniye, hukuk-ı medeniyede müsâvat. || – **religieuse** Müsâvat-ı mezhebiye.

Égard [imz.] Hürmet, riayet, itibar, vazife-i ihtiramkârî. ◆ Cihet, nokta. || **Par** – **à** Riayeten. || **En** – **à** Nazaran, itibarıyla. ◆ -ye hürmeten. || **à l'** – **de** Hakkında. ◆ Nazaran. || **à tous** – Her hâlde, ez her cihet. || **à certains** – **s** Bazı cihetlerine nazaran. || **à cet** – Bu babda, bu hususta. || **Avoir** – Nazar-ı itibara almak. = (cm.) İhtiramat.

Égaré,e [s.] Yolu kaybetmiş, dâll, sapık, gümrah. ◆ Serseri. ◆ Şaşkın, dalgın. || **Brebis** – **e** Tarik-i müstakim ve faziletten udul etmiş insan.

Égarement [imz.] Yolu kaybediş, gümrahlık, dalalet. ◆ Şaşkınlık, dalgınlık. ◆ Ahlaksızlık, terbiyesizlik.

Égarer [ft.] Doğru yoldan çıkarmak, gümrah etmek, ıdlâl etmek. ◆ Ötede beride dolaşmak, dolaştırmak. ◆ Muhtelif şeylerle meşgul etmek. ◆ Kaybetmek, zayi etmek. || **S'** – Gümrah olmak, dalalette kalmak. ◆ Kaybolmak. ◆ Öteye beriye dolaşmak, dolaştır-

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

mak. ◆ Rişte-i kelâmı kaybetmek, sözünü unutmak.

Égayement [imz.] Sevindirme, şenlendirme, keyiflendirme, neşelendirme.

Égayer [ft.] Sevindirmek, şenlendirmek, mahzuz etmek, keyiflendirmek. ◆ Tezyin etmek. ◆ Aydınlık, ziya vermek. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Islıkla tezyif etmek. || **S'** – Keyiflenmek, eğlenmek, istihzâ etmek, eğlenmek.

Egide [ims.] Esâtir-i Yunaniyede "Pallas" nâm perinin kalkanı. || (mec.) Himaye, sâye; **Sous l'** – **de** Sayesinde, himaye ve sahâbetiyle.

Egilope[227] [imz.] (nb.) Necîliye fasîlesinden bir nevi arpa.

Églander [ft.] (crh.) İstîsal-i guded.

Églantier [imz.] Yabani gül ağacı. || – **odoriférant** Gül-i nesrin.

Églantine [ims.] Yabani gül.

Église [ims.] Hıristiyanların mabedi, kilise. ◆ Hıristiyanlar cemaati, Hıristiyanlığın beher mezhebi. ◆ Rüesâ-yı rûhâniye, rûhânîler heyeti. || – **pontificale** Papa'nın kilisesi (Sen Piyer[228]). || **En face de l'** – Memurîn-i rûhâniye muvâcehesinde. || **Balayer l'** – Kiliseden en sonra çıkmak.

Églogue [ims.] Çobanlığa ve kır ahvâline müteallik şiir, eş'ar-ı riâiye, çoban şarkısı. ◆ Mecmua-i âsâr-ı müntahabe. ◆ Hayat-ı sahrâiyenin haz ve letafeti.

Égohine yahut **Égoïne** [ims.] Küçük el testeresi.

Égoïser [ft.] Enaniyet etmek, benlik davasında bulunmak, hodpesendlik etmek.

Égoïsme [imz.] Enaniyet, hodbinlik.

Égoïste [i. – s.] Hodbin, hodpesend.

227 Orijinal metinde bu kelime *Egilops* [Egilops: bir tür ülser] şeklinde yazılmıştır ancak verilen karşılığa bakıldığında doğrusunun *Egilope* [Egilope: graminées (necîliye) familyasından bir bitki] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

228 *Saint Pierre*.

Égophonie [ims.] (t.) Keçi sesi, sadâ-yı ma'z[229] denilen hastalık.

Égopode [ims.] (nb.) Sayvâniye fasîlesinden ve anisuniye nevinden küçük melek otu.

Égorgement [imz.] Kesme, zebh.

Égorgeoir [imz.] Mezbaha, selhhâne.

Égorger [ft.] Kesmek, zebh etmek. ◆ Öldürmek. ◆ Soymak, batırmak. ◆ Son derecede ta'zib etmek.

Égorgeur [imz.] Zebh eden, kesen.

Égosiller (**s'**) [ft.] Boğazını yırtarcasına bağırmak, çok söylemek, çok ötmek.

Égotisme [imz.] Daima kendinden bahis ile tefâhur etmek âdeti ve îrad eylediği nutuklarda ben zamir-i mütekellimine bir ehemmiyet-i mahsusa veren adamın hâli, fart-ı tefahhur, fart-ı enaniyet. (İngilizceden iktibas edilmiş olan bu kelimenin zımnında *égoïsme* lafzının ihtiva ettiği mezmûmiyet mânâsı yoktur. Yalnız garabet tasavvur olunabilir.)

Égotiste [i. – s.] Daima kendinden bahis ile tefâhur eden adam, fart-ı tefahhur sahibi olan kimse ve bu tabiata mensup ve müteallik olan şey.

Égout [imz.] Suyun damlaması veya sızması. ◆ Keriz (kâriz), lağım. || **Regards d'** – Lağım bacaları. || – **collecteur** Ana lağım. || (m.) Damlamak. || – **s des toits** Çatı yağmur suları. || (hk.) **Servitude d'** – Hakk-ı mesil.

Égoutier [imz.] Lağımcı, kerizci.

Égouttage [imz.] ve:

Égouttement [imz.] Süzme, bir şeyin sıkılmakla suyunun ihracı, damlatma.

Égoutter [ft.] Süzmek, damlatmak, sıkarak suyunu çıkarmak.

Égouttoir [ims.] Süzgeç, süzgü. ◆ Fotoğraf camlarının suları süzülmek için camların konulacağı alet.

229 Orijinal metinde dizgi hatası: مغز şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında معز [=ma'z: keçi] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Égoutture [ims.] Damlama, süzüntü.

Égrain [imz.] ve:

Égrin [imz.] Aşılanmak üzere çekirdekten yetişmiş elma veya armut fidanı.

Égrainer [ft.] (mr. Égrener)

Égrapper [ft.] Salkımın tanelerini koparmak.

Égrappoir [imz.] Üzüm salkımının tanelerini koparmaya mahsus olup bağcı çekmesi denilen bıçak. || (mad.) Demir madenini kumdan ayırmaya mahsus su teknesi.

Égratigner [ft.] Tırmalamak, tırnakla veya iğne vesâire ile yırtmak. || (mec.) Hafif surette dokunmak. || İras-ı halel eylemek. ◆ Dokunaklı sözlerle cerîhadar etmek. ◆ Bir cerîha-i âşıkane açmak.

Égratigneur,se [i.] Tırmalayıcı.

Égratignure [ims.] Tırmalama, tırnak yarası ve eseri, tırmık. ◆ [?] nefese açılmış hafif cerîha.

Égravillonner [ft.] Tekrar dikilmek üzere yerden çıkarılmış ağacın kökleri arasındaki toprağı tathir etmek.

Égrefin [imz.] (hyv.) Üzeri çizgili bir nevi morina balığı.

Égrenage [imz.] Arpa ve buğday misilli hububatı taneleme ameliyatı. ◆ Keten ve kenevir gibi şeylerin tohumlarını, çekirdeklerini ayırmak ameliyatı.

Égrener [ft.] Hububatı başağından veya üzüm dallarını salkımından koparmak, tanelemek. ◆ Tespih çekmek, ağır ağır ve sıra ile telaffuz etmek. ◆ Birer birer ve sıra ile göstermek.

Égreneuse [ims.] Mısır tanelemek, pamuk, kenevir gibi mevaddı ayırmak için müsta'mel makine.

Égrillard,e [s.] Uyanık, açık gözlü, cerbezeli, şen.

Égrisage [imz.] Elmasların vesâir zî-kıymet taşların birbirine sürtülerek, vurularak aşındırılıp cilâlandırılması. ◆ Mermerin perdahtı.

Égrisée [ims.] Elmas tozu.

Égriser [ft.] Elmasları vesâir zî-kıymet taşları birbirine sürterek ve vurarak aşındırıp cilâlandırmak. ◆ Mermeri perdaht etmek.

Égrisoir [imz.] Elmas tozu tablası.

Égrugeoir [imz.] Kükürt gibi tozları veya boya vesâireyi ezmeye mahsus muşta ve havan eli gibi aletlere denir, deste.

Égruger [ft.] Havanda veya dibekte dövmek. ◆ Havan ile ezmek.

Égueulement [imz.] Topun ağzının aşınması. ◆ Bir kabın ağzının eğrilmesi.

Égueuler [ft.] Topun ağzını aşındırmak. ◆ Bir kabın ağzını kırmak, eğritmek. || **S'** – (Adam hakkında) Bağırmaktan boğaz ağrısına duçar olmak, boğazı tıkanmak.

Égypte [ih.] Mısır.

Égyptiac [imz.] (*ciak* okunur) (syd.) yahut – **Onguent** Merhem-i Mısrî.

Égyptiaque [s.] Mısırlı, Mısrî.

Égyptien,ne [i. – s.] Mısırlı, Mısrî, Mısır'a müteallik.

Égyptologie [ims.] Mısr-ı kadime ait âsâr ve ahvâlin tetkik ve tetebbuu ilmi, ilm-i ahvâl-i Mısr-ı kadim.

Égyptologique [s.] İlm-i ahvâl-i Mısr-ı kadime mensup ve müteallik.

Égyptologue [imz.] Mısr-ı kadim âsâr ve ahvâl-i tarihiyesinde ihtisası olan adam, âsâr ve ahvâl-i Mısr-ı kadim âlimi.

Eh [hd.] Taaccüb ve istiğrab makamında kullanılır: Vay! Ya! Ha! Ey!

Éhanché,e [s.] (*é-an*) Kaynak kemiklerinin biri diğerinden alçak olan beygire ıtlak olunur, çolpaz, bir yanı salkı hayvan.

Éherber [ft.] (*é-èr*) Tarla veya bahçenin muzır otlarını çıkarmak. (Bunun yerine *sarcler* kelimesinin isti'mali ekserdir.)

Éhonté,e [s.] (*é-on*) Utanmaz, ayıp bilmez, hayasız.

Éhouper [ft.] Ağacın tepesini kesmek.

Eider [imz.] (*é-i-dèr*) Kutb-ı şimalî cihetlerinde bulunur bir nevi kaz ki karnının pupla deni-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

len tüyü meşhur ve muteberdir, pupla kazı, eider.

Eifelkalk [imz.] (mad.) Hacer-i hububî nevinden Almanya'da kesret üzere bulunur bir nevi kils.

Éilamides [ims. - cm.] (tşr.) Ağşiye-i dimağ, sehâyâ.

Eisspath [imz.] (mad.) Zücâcî espat.

Éjaculateur [s.] (tşr.) Nutfeyi dışarı çıkaran, mündefik, dâfik.

Éjaculation [ims.] (tşr.) Nutfeyi dışarı çıkarma, temniye, imnâ', indifak. ◆ İndifa'.

Éjaculatoire [s.] (tşr.) Nutfeyi dışarı çıkarmaya mahsus, dâfik.

Éjaculer [ft.] İmnâ, temniye etmek. ◆ Şiddetle ifrağ ve ifraz etmek.

Éjection [ims.] Def, boşatma.

Éjointer [ft.] Kanatlarının ucunu kesmek.

Éjouir (S') [fv.] Pek ziyade memnun ve mahzuz olmak.

Éjulation [ims.] Nâle, şehka.

Élaboration [ims.] Bir şeyin tadil ve ıslah olunması. ◆ (tt.) Kuvve-i mümessile ve tağdiye misli hıdemat-ı hayatiyenin tekevvünü, terbiye: – **de la sève** Nusgun tekevvün ve terbiyesi. || (sya.) Tanzim, tesviye.

Élaborer [ft.] Bir şeyi tadil ve ıslah etmek. ◆ Hazırlamak, tesviye ve tanzim etmek.

Élæagnées yahut:

Éléagnées [ims. – cm.] (nb.) Zü'l-filkateyn-i tüveyc-i munfasılı'l-vüreykat sınıfından elaniyasiye fasîlesi.

Élæagnus [imz.] (nb.) Elaniyasiye fasîlesinin numûnesi olan nebat.

Élæocarpées [ims. – cm.] (nb.) Zü'l-filkateyn-i tüveyc-i munfasılı'l-vüreykat sınıfından ve fasîle-i zeyrefûniyeden zü't-temr-i mezit nevi, Hindistan zeytini kabîlesi.

Élæocarpus [imz.] (nb.) Fasîle-i zeyrefûniyeden zü't-temr-i mezit nevinin numûnesi olan Hindistan zeytin ağacı.

Élæococca [ims.] (nb.) Ferbiyûniye fasîlesinden bir nevi şecer-i zeyt, yağ ağacı.

Élæodendrées [ims. – cm.] Eşcar-ı mezîte fasîlesi, yağ ağaçları nevi.

Élæodique [s.] (*lé-o*) (k.) **Acide** – Hâmız-ı zeyt.

Élæomètre [imz.] (k. ve syd.) Mikyas-ı züyut. (Buna *Oléomètre* dahi denir.)

Élæosélinées [ims.] (nb.) Sayvâniye fasîlesinden kerefs-i mezit nevi.

Élagage [imz.] (zra.) Ağaç budama, teşzib. ◆ Budanmış kuru dallar yığını. ◆ Dalları, budakları budama ameliyatı. || – **complet** Teşzib-i küllî, tekmil budama. || – **en cône** Teşzib-i mahrutî, sivri budama. || – **progressif** yahut – **en tête** Teşzib-i re'sî, tepe budaması.

Élaguer [ft.] Budamak. ◆ İbarenin fazla tabirlerini çıkararak tashih etmek, tayy ve tashih etmek, budamak.

Élagueur [imz.] Budayıcı, mişzeb. ◆ Budama bıçağı.

Élaïdine [imz.] (k.) Elaydin.

Élaïdique [s.] (k.) **Acide** – (mr. Elæodique)

Elaïne [ims.] (k.) Zeytin, olein. (Buna *Oléïne* dahi denir.)

Élaïs [ims.] (nb.) Maya ağacı. (*Eléide* dahi ıtlak olunur.)

Élan [imz.] Hızlı hareket, sıçrayış, hamle, savlet. ◆ Temayül-i şedid. ◆ Hararet-i ifade.

Élan [imz.] (tt.) Zaby-ı[230] şimalî denilen geyik, sığın.

Élancé,e [s.] İnce ve uzun. || **Taille – e** İnce ve uzun boy, fidan gibi boy. ◆ Hızlı koşan (geyik).

Élancement [imz.] Atılma, can atma, savlet, hücum. ◆ İçini çekme, tahassür. || (t.) Birden bire hissolunan şiddetli sancı, vahz. (Bu mânâda *Douleur lancinante* terkibiyle müterâdiftir.)

230 Orijinal metinde dizgi hatası: ظب şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında ظبی [=zaby: geyik] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Élancer [fl.] (t.) (Yalnız gaib sîgası müsta'meldir.) Sancı etmek, şiddetli bir sancı ile ağrımak.

Élancer [ft.] Atmak, fırlatmak. ◆ İzhar etmek. ◆ Sevk etmek, alıp götürmek. || **S'** – Atılmak, fırlamak. ◆ İnce kalıp uzanmak, boy atmak.

Élanion [imz.] (hyv.) Çakır atmaca denilen çaylak.

Élaphre [imz.] (hyv.) Âkilü'l-luhûm fasîlesinden bir nevi küçük sinek.

Élaps [imz.] (hyv.) Katır yılanı denilen zehirli yılan.

Élargir [ft.] Genişletmek, tevsi' etmek. || (hk.) Hapisten çıkarmak, tahliye-i sebil etmek. || – **la plaie** Kederini, acısını tezyid etmek. || **S'** – Genişlemek. || (mec.) Tevessü' etmek. || **Sa face s'élargit** Yüzü gülüyor.

Élargissement [imz.] Tevessü', tevsi'. || (hk.) Tahliye-i sebil.

Élargissure [ims.] Bir şeyin tevsi'i için eklenen ve ilave olunan parça, ek.

Élasmose [ims.] (mad.) Bir nevi billur madeni, elasmoz.

Élasmothérium [imz.] (arz.) Bir nevi gergedan müstehâsesi.

Élasticité [ims.] (ht.) Elastikiyet. ◆ Nerm ve metin olma.

Élastique [s.] (ht.) Elastik, esnek. || (mec.) Mütehavvil. ◆ Seriü't-tesir. ◆ Geniş, bol. ◆ Suver-i muhtelifede tefsire müsait, lastikli. || **Gome** – Mevadd-ı muhtelife-i sanâiyeye giren malum lastik. = Zemberek. ◆ Lastik. || **Filets** – **s** (nb.) Huyut-ı elastikiye. || **Tissus** – **s** (tşr.) Nüsuc-ı elastikiye. || **Fluides** – **s** Seyâlat-ı elastikiye.

Élater [imz.] (hyv.) Elater, domuzlan böceği.

Élatère [ims.] (nb.) İnficar-ı elastikî.

Élatérides [imz. – cm.] (hyv.) Ekine ârız olur böcekler nevi.

Élatérie [ims.] (nb.) Sütleğen yemişine mümâsil olan meyveler, semer-i inficarî.

Élatérine [ims.] (k.) Madde-i müessire-i kissâtü'l-himar, elatrin.

Élatérite [ims.] (mad.) Elastik madeni.

Élatérium [imz.] Müshil-i kissâtü'l-himar, elateriyum.

Élatéromètre [imz.] (ht.) Mikyasu'l-elastikiyet-i buhar, mikyasu'l-inficar.

Élatine [ims.] (nb.) Su biberi nevi, köknariye nevi.

Élatinées [ims. – cm.] (nb.) Su biberi fasîlesi, köknariye fasîlesi.

Elbeuf [imz.] Fransa'da bu isim ile müsemmâ şehirde yapılan bir nevi çuka.

Elcose [ims.] (t.) Takarruh.

Eldorado [imz.] Refah ve istirahatle taayyüş olunduğu tahayyül olunan bağ-ı irem, yalancı cennet.

Eléagnées [ims. – cm.] (nb.) (mr. Elæagnées)

Éléatique [i.] Hakîm-i Elea'nın mezheb-i felsefesine mensup ve müteallik olan.

Électeur [imz.] Müntahib.

Éléctif,ve [s.] İntihabî, müntahab. || (k.) ve **Affinité** – Bir cism-i mürekkebin basit ile imtizacına bâis olan kuvvet.

Élection [ims.] İntihab. || (hk.) – **de domicile** İkametgâh intihabı, tayin-i ikametgâh.

Électionner [ft.] İntihab icra etmek.

Électivité [ims.] Kabiliyet-i intihab.

Électoral,e [s.] İntihaba mensup ve müteallik (cmz. *électoraux*).

Électricien [imz.] Elektrik hakkında tetkikatta bulunan âlim. ◆ Elektriğin sanâyiye tatbiki ile iştigal eden zât.

Électricité [ims.] (ht.) Elektrik. || – **positive** Elektrik-i müspet. || – **négative** Elektrik-i menfî. || – **vitrée** Elektrik-i zücâcî. || – **animale** Elektrik-i hayvanî. || – **résineuse** Elektrik-i râtînecî. || – **statique** Elektrik-i gayr-ı müteharrik. || – **condensée** Elektrik-i mükessif. || – **par induction** yahut – **par influence** Elektrik-i bi't-tesir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Électrique [s.] Elektrik. || **Étincelle** – Şerâre-i elektrikiye. || **Courant** – Cereyan-ı elektrikî. || **Batteries** – **s** yahut **Condensateurs** – **s** Elektrik bataryaları yahut elektrik-i mükessif. || **Pile** – Pil-i elektrik, pil. || **Machine** – Elektrik makinesi.

Électrisable [s.] (ht.) Elektriklenebilir, kabil-i elektrikiyet.

Électrisant,e [s.] Elektriklendiren. || (mec.) Gayrete getiren.

Électrisation [ims.] Elektriklenme, elektriklendirme, elektrikiyet.

Électriser [ft.] Elektriklendirmek. || (mec.) Gayrete getirmek.

Électriseur [imz.] Elektrikle tedavi eden tabip.

Électro-aimant [imz.] (ht.) Elektrik mıknatısı.

Électro-biologique [s.] Elektrik-i hayatî, hayvanî.

Électro-chimie [ims.] (ht.) Elektrik-i kimyevî.

Électro-chimique [s.] (ht.) Elektrik-i kimyevîye mensup ve müteallik olan.

Electrode [imz.] (ht.) Elektriğin bir cisme girdiği menfez, memerr-i elektrikî, kutb-ı elektrik.

Électro-dynamie [ims.] (ht.) Elektrik cereyanı kuvvetlerinden bahseden fen, elektrik-i kuvâ.

Électro-dynamique [s.] Elektrik-i kuvâya mensup ve müteallik. = [ims.] Elektrik-i kuvâ bahsi.

Électro-galvanique [s.] (k.) Elektrik-i galvanî.

Électrogène [s.] (ht.) Müvellidü'l-elektrik, muhassılu'l-elektrik.

Électrogénèse [ims.] (ht.) Tekevvün-i elektrik.

Électrographie [ims.] Elektrik hakkında kitap.

Électrolyse [ims.] (k.) Elektrik ile tahlil.

Électroliser [ft.] (k.) Elektrik ile tahlil etmek.

Électrolyte [s.] (k.) Elektrik ile tahlil edilmiş.

Électro-magnétique [s.] (ht.) Elektrik-i mıknatısî.

Électro-magnétisme [imz.] (ht.) Elektrikiyet-i mıknatısiye.

Électro-métallurgie [ims.] (k.) (mr. Galvanoplastie)

Électromètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı elektrik. || – **à cadran** Basîtalı mikyas-ı elektrik.

Électrométrie [ims.] (ht.) Mukayese-i elektrik.

Électromoteur,trice [s.] Elektrik hâsıl eden. = [imz.] Elektrik makinesi.

Électro-négatif,ve [s.] Elektrik-i menfiye mensup ve müteallik.

Électrophore [imz.] Elektrik cezp ve cem'ine mahsus alet, hâmil-i elektrik.

Électrophysiologie [ims.] (tt.) Elektrik-i hayatî.

Électro-polaire [s.] (ht.) Elektrik-i istiktâbî.

Électro-positif,ve [s.] Elektrik-i müspete mensup ve müteallik.

Électroponcture [ims.] (t.) Te'bîrü'l-elektrikî veya galvanî.

Électroscope [imz.] Ecsamın içindeki elektriğin vücudunu ve nevini tayin etmeye mahsus alet, elektrik-bîn, elektrik-nümâ.

Électroteint [imz.] (ht.) Elektrik ile telvin etme.

Électrothérapie [ims.] (t.) Elektrikle tedavi etme.

Électrothérapique [s.] (t.) Tedavi-i elektrikî. || **Établissement** – Tedavi-i elektrikî müdâvathânesi.

Électrothermie [ims.] (ht.) Elektrik ile keyy ameliyatı icra etme, keyy-i elektrikî, keyy-i galvanî.

Électrotypie [ims.] (ht.) (mr. Galvanoplastie)

Électro-vital,e [s.] (ht.) (mr. Électro biologique)

Électro-vitalisme [imz.] Elektrik-i hayatî usulü.

Électuaire [imz.] (syd.) Macun. (Eczacılar buna *Opiat*, *Confection* nâmlarını da verirler.)

Élédone [ims.] (hyv.) Küçük ahtapot.

Élégamment [h.] Zarafet ve letafetle, hüsn ve nefâsetle, nazikâne.

Élégance [ims.] Zarafet, nezaket, hüsn, nefâset.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Élégant,e [s.] Zarif, latif, nazik, nefis, mergub.

Élégiaque [s.] Matem-âmiz eş'ara müteallik, böyle eş'ar yazan. || (mec.) Hüzün-âmiz, hazin, keder-âgin. = [imz.] Matem-engiz, hüzün-âmiz şiirler yazan şair.

Élégie [ims.] (ed.) Hazin mevzulu şiir. || – **funèbre** Mersiye.

Élégir [ft.] İnceltmek, hafifletmek.

Éléide [ims.] (nb.) (mr. Elaïs)

Élément [imz.] Cism-i basit, madde, unsur. ◆ Bir fen ve sanatın esası, usulü. || (mec.) Bir hayvan veya nebatın içinde yaşadığı ortalık, madde-i hayvaniye, mâbihi'l-hayat. ◆ Bir küllün terkibine giren ecza-yı asliyenin beheri. || **Les quatre – s** Anâsır-ı Erbaa. || **– s contradictoires** Anâsır-ı mütezadde. || (ht.) Pil çifti. || (hy.) **– d'une planète** Bir seyyârenin vaziyetini tayin için lâzım gelen erkam, malumat. || (sr.) **– matériel** Unsur-ı maddi. || **– formel** Unsur-ı iştikakî. = [cm.] Bir ilim ve fennin mebâdisi. || (hk.) Cürmün ahvâl-i fer'iyesi. || (mec.) **Être dans son –** Malumat-ı kâmilesi bulunan bir bahsin münakaşasında en ziyade mahzuz olunan mebhasi mevzu-ı mevki-i münâkaşa etmek.

Élémentaire [s.] Ecsam-ı basîte ve anâsıra mensup ve müteallik, unsurî. ◆ Bir ilim ve fennin mebâdi ve usulünü hâvi. ◆ İptidâi, muhtasar, anlaşılması kolay: **Cours – s** Ders-i iptidâiye.

Élémi [imz.] (syd.) Râtînec-i lâmi'.

Élémosinaire [s.] Sadakaya, tasadduka müteallik.

Élenctique [ims.] İlm-i akaidin münazara kısmı.

Éléocérati yahut:

Éléocératé [imz.] (syd.) Zeyt-i müşemma.

Éléococca [imz.] (nb.) Şecer-i zeyt, yağ ağacı. || **– vernicia** yahut **arbre au vernis** Çing-i cilâ, vernik ağacı.

Éléolaté [imz.] (syd.) Devâ-yı tayyar, zeyt-i tayyar ile yapılan devâ.

Éléolé,e [s.] (syd.) Mezit, yağlı. || **Médicaments – s** Edviye-i mezîte.

Éléolique [s.] (syd.) Zeytî.

Éléolithe [ims.] (mad.) Neflin nevinden bir silisit-i mükerrer-i alüminyum-ı hılkîdir, elolit.

Éléoptène [ims.] (syd.) Cüz-i sâyil-i ıtriyat.

Eléo-saccharum [imz.] (syd.) Sükker-i muattar.

Éléphant [imz.] Fil. || **Faire d'une mouche un –** Habbeyi kubbe etmek. || **– marin** Bir nevi deniz aygırı, pil-i bahrî.

Éléphantiasis [ims.] (t.) (s okunur) Cildin fil derisi gibi sertleşip buruşmasını mûcip bir nevi illet, dâü'l-fil. || **– des Arabes** Cüzzam illetinin bir nevi ki ayak ve bacakları şişirerek biçimden çıkarır. || **– des Grecs** Miskin illeti.

Éléphantin,e [s.] File benzeyen, fil kadar cesim olan. ◆ Azîm, cesim. (Az kullanılır.)

Éléphantique [s.] File müteallik. || (t.) Müptelâ-i dâü'l-fil, cüzzamlı, miskin.

Élettarie [imz.] (nb.) Kakule-i sagîre.

Éleusine [ims.] Hind pirinci.

Éleuthérates [imz. – cm.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah hayvanat sınıfı.

Éleuthérodactyles [imz. – cm.] (hyv.) Hayvanat-ı mükeyyese kısmından zü'l-esâbi'-i munfasıla nevi.

Éleuthérogyne [s.] (nb.) Zü'l-mebîzi'l munfasıl.

Élevage [imz.] Hayvan yetiştirme, nesl-i hayvanın ıslah ve teksiri.

Élévateur [imz. – s.] (tşr.) Râfi'. || **Muscle –** Adale-i râfia. || **L' – de l'œil** Râfiü'l-ayn.

Élévation [ims.] Yükseklik, irtifa. ◆ Yükseltme. ◆ Mürtefi mahal. ◆ Ulüvv, sümüvv, büyüklük. ◆ Çıkma, çoğalma. || **– d'un bâtimen** (m.) Bir binanın irtifâı. || **– à une puissance** (r.) Bir kota ref'.

Élévatoir [imz.] = [s.] Yukarı kaldırmaya yarayan. || (crh.) Mirfa'.

Élève [imz.] Şâkirt, tilmiz, çırak, müteallim. || **– consul** Konsül mülâzımı, muâvini || **– de marine** Bahriye mülâzımı. = [ims.] Ye-

tiştirme, terbiye. ◆ Bir mahalde yetiştirilen hayvanlar veya ağaçlar mecmûu.

Élevé,e [s.] Yüksek, mürtefi. ◆ Âlî, bülend mertebe. ◆ Bina, inşa edilmiş. ◆ Rekz edilmiş. ◆ Tesis olunmuş. ◆ Serd ve ityan edilmiş. ◆ Nasb ve terfi kılınmış. ◆ Yetiştirilmiş, terbiye olunmuş. || (imz.) **Style** – Üslub-ı âlî, sebk-i âlî.

Élèvement [imz.] Kaldırma, ref': –**des mains** ref'-i eyâdî.

Élever [ft.] Yükseltmek, yukarıya kaldırmak. ◆ Bina ve tesis etmek. ◆ Kadir ve rütbesini yükseltmek. ◆ Rekz etmek. ◆ Serd etmek. ◆ İrtifa etmek. ◆ Beslemek, yetiştirmek. ◆ Talim ve terbiye etmek. ◆ Artırmak, çoğaltmak, çıkarmak. ◆ Dermeyan etmek. || (mec.) Teâli ettirmek. ◆ Mağrur ve müftehir etmek. || – **des prétentions** Birtakım mutâlebat dermeyan etmek. || – **la voix** Alenen müdafaa ve iltizam etmek. || – **la prière** Dua etmek. || – **jusqu'aux nues** Göklere çıkarmak. || **S'** – Yükselmek. ◆ Bina ve inşa edilmek. ◆ Kendisi için bina ve inşa etmek. ◆ Zuhur etmek.

Éleveur [imz.] Hayvanat veya arı vesâire yetiştiren veya besleyen adam. ◆ Suni kuluçkadan çıkan piliçleri büyütmeye mahsus alet, mürebbî.

Élevure [ims.] (t.) Cilt üzerinde hâsıl olan kabartı, kabarcık, tezehhür-i cildî.

Elfe [imz.] Kurun-ı Vustâ esâtirinden peri.

Élider [ft.] (sr.) Hazf etmek.

Éligibilité [ims.] Bir memuriyete intihab olunabilmek.

Éligible [s.] Şerâit-i intihâbiyeyi câmi.

Élimer (**S'**) (fv.) Eskimek (elbise ve emsali). = [ft.] Zayıflaştırmak. ◆ Köhneleştirmek. || (mec.) Azaltmak.

Élimination [ims.] İhraç, ifnâ. || – **d'une inconnue** Cebirde bir meçhulün ifnâsı. || (t.) Itrah.

Éliminer [ft.] İhraç etmek. || – **une inconnue** Bir muâdele-i cebiriyenin meçhulünü kaldırıp yerine bir malum koymak. || (t.) Itrah.

Élingue [ims.] (bhr.) Bocurgat halatı.

Élire [ft.] (*lire* gibi tasrif olunur) Seçmek, intihab ve ihtiyar etmek. ◆ Bir memuriyete intihabla nasb ve tayin etmek.

Élision [ims.] (sr.) Bir harf-i sadâ ile başlayan kelimelerden evvel tesadüf eden kelimelerin âhirindeki huruf-ı sadâiyenin hazfi, terhim.

Élite [ims.] Müntahab, güzide, seçme, mümtaz, âlâ; **Troupes d'** – Güzide, mümtaz asker, asâkir-i mümtâze. || **Compagnies d'** – Mümtaz bölükler.

Élixation [ims.] (syd.) Tabh.

Élixir [imz.] (Arabîden me'huz) İksir. || – **antiodontalgique** İksir-i muzadd-ı elem-i esnan, diş ağrılarını dâfi' iksir. || – **antilaiteux** İksir-i katı'-ı leben.

Elle [z.] (Müennes gaibe mahsus) O, bu. (Arabîde hiye gibi).

Ellébore [imz.] Tıpta müshil gibi kullanılan bir nevi nebat, çöpleme, harbak, marulcuk, şakikiye.

Ellébborées [ims. – cm.] (nb.) Şakikiye fasîlesinden harbakiye nevi.

Elléborine [ims.] (nb.) Sayvâniye fasîlesinden harbak-ı kâzib denilen nebat.

Elléborisé,e [s.] Çöpleme denilen nebatla karışık. || **Remède** – Çöpleme ilacı, devâ-i harbakî.

Ellipse [ims.] (he.) Kat'-ı nâkıs. || (sr.) Bir kelimenin mahzuf ve mukadder olması, takdir-i hazf. || **Centre d'une** – Bir kat'-ı nâkısın merkezi. || **Foyers d'une** – Bir kat'-ı nâkısın mihrakları.

Ellipsoïde [s.] (he.) Kat'-ı nâkıs-ı mücessem, şibh-i kat'-ı nâkıs.

Ellipticité [ims.] (he.) Beyzeviyet, takavvüs, tefâzul-i mihveriyet, tefâzul-i kutreyn, tefâzul-i mihvereyn. || (sr.) Takdir, mukadderiyet.

Elliptique [s.] (he.) Kat'-ı nâkıs şeklinde olan. || (sr.) Mahzuf ve mukadder kelimeleri hâvi olan.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Elliptiquement [h.] (he.) Kat'-ı nâkıs şeklinde olarak. || (sr.) Hazf ve takdir ile.

Elme (Feu Saint) [imz.] (bhr.) Geceleyin ve hususiyle fırtınadan evvel geminin direk ve serenleri üzerinde bazen müşahede olunan şerâre, alevli buhar, nûru'd-dekal.

Élocer [ft.] Yerinden koparmak, devirmek.

Élocution [ims.] Nutuk, takrir, ifade, üslup. ◆ İlm-i beyanın suret-i ifade ve inşâdan bahseden kısmı, ilm-i belâgat. ◆ Tarz-ı beyan.

Elodites [ims.] (hyv.) (mr. Emydes)

Éloge [imz.] Medh, sitâyiş, vasf. ◆ Medh ve sitâyişi mutazammın nutuk, medhiye, takriz.

Élogieux,se [s.] Sitâyiş-âmiz (kelâm).

Éloigné,e [s.] Uzak, baid. ◆ Önü alınmış. ◆ Uzak bir zamana ait. || **Être – s de compte** İtilâftan baid bulunmak.

Éloignement [imz.] Uzaklık, buud. ◆ Uzaklarda. ◆ Uzaklaşma, uzaklaştırma, teba'üd. || (mec.) Nefret, istikrah. || **En – Uzaklarda.**

Éloigner [ft.] Tard ve teb'id etmek. ◆ Uzakta tutmak. ◆ Uzaklaştırmak. ◆ Uzak göstermek. ◆ Def etmek. ◆ İctinab ettirmek, vazgeçirmek.

Élongation [ims.] (hy.) Bir seyyârenin şemsten ve peykin seyyâresinden olan buud-ı mer'îsi. || (crh.) Çıkık kemiğin yerine yerleşmesi, tetâvul.

Élonger [ft.] Uzunluğuna çekmek. ◆ Yan tarafından yaklaşmak, yanından gitmek. ◆ Mülâzemet-i âşıkanede bulunmak.

Élope [ims.] Bir nevi hamsi balığı.

Éloquemment [h.] Fesâhat ve belâgatla, fasihâne, beliğâne.

Éloquence [ims.] Fesâhat, belâgat. ◆ Talâkat-i lisan.

Éloquent,e [s.] Fasih, beliğ. ◆ Fesâhatli, belâgatli, selis. ◆ Talâkat-i lisan sahibi veya talâkat-i lisanla söylenilen. ◆ Müessir. ◆ Ağzı kokan (âmiyâne).

Élu [imz.] Müntahab, intihab olunmuş. ◆ Saadet-i uhreviyeye nâil adam, süedâdan, af ile mübeşşer. || (mec.) Perestîde-i kalp.

Élucidation [ims.] İzah, teşrih.

Élucider [ft.] Açmak, izah etmek.

Élucubration [ims.] Pek büyük sa'y ve himmet ile hatta uykuyu terk etmekle vücut-pezîr olan umur veya telif vesâir eserler. ◆ Bu suretle çalışma.

Élucubrer [ims.] Pek büyük sa'y ve himmetle ve hatta uykuyu terk ederek vücuda getirmek.

Éludable [s.] Baştan savılması, içinden çıkılması mümkün.

Éluder [ft.] Baştan savmak, def etmek. ◆ Maharetle kurtulmak, sıyrılmak.

Élyme [imz.] (nb.) Kumda biter bir nevi çalı.

Élysée [imz.] Yunan-ı kadim esâtirince eizze ervahının makarrı, cennet, behişt. || (mec.) Latif, dilgüşâ mevki. ◆ Umumi eğlence yeri. || **Champs – s** Putperestlerce cennet. ◆ Paris'in meşhur bir tenezzühgâhı.

Élyséen,ne [s.] Yunan-ı kadim esâtirince cennete mensup ve müteallik olan, behiştî. (*élysien* ve cem'inde *élysées* dahi denilir.)

Élytre [imz.] (tt.) İki kanatlı sineklerin dış kanadı, cenah-ı gımdî.

Élytremphraxie [ims.] (t.) İnsidad-ı mehbil.

Élythrémie [ims.] (t.) İhtikan-ı mehbil.

Élytro-caustique [s.] (k.) **Pince – Kâvî-i mehbil.**

Élytrocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı mehbil.

Élytroclacie [ims.] (t.) Temezzuk-ı mehbil.

Élytroïde [s.] (tt.) **Membrane – Gışâ-yı gılâfî.**

Élytroïte [ims.] (t.) İltihab-ı mehbil. (*Élytrite* suretinde dahi yazılır. *Vaginite* lafzıyla müterâdiftir.)

Élytroplastie [ims.] (crh.) Tasni'-i mehbil.

Élytroptose [ims.] (t.) Tagayyür-i mehbil.

Élytrorrhagie [ims.] (t.) Nezf-i mehbil.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Élytrorrhaphie[231] [ims.] (tşr.) Hıyâte-i mehbil.

Élytrorrhée [ims.] (t.) Seyelân-ı mehbil.

Élytrosténie yahut:

Élytrosténosie [ims.] (t.) Tazyik-i mehbil.

Élytrotraumie yahut:

Élytrotraumatie [ims.] (t.) Cürha-i mehbil.

Élytrotrypie [ims.] (crh.) Teskib-i mehbil.

Élzévir [imz.] Tâbi'-i meşhur Elzevir tarafından basılmış kitap. ◆ Elzevir hurufatı.

Élzévirien,ne [s.] Tâbi'-i meşhur Elzevir'in usul-i tab'ına muvâfık olan.

Émaciation [ims.] (zr.) Ziyade zayıflama, nihayet derecede zaaf, nehal.

Émacié,e [s.] Ziyade zayıf, pek nahif.

Émail [imz.] Mînâ. ◆ Mînâlı kâse vesâire. ◆ Mînâ üzerine yapılmış resim. ◆ Mînâkârî. ◆ Dişleri ihâta eden beyaz ve sert zar, mînâ. || (mec.) Gûna-gûn renkler ve çiçekler mecmûu. || – **de basse-taille** Toz mînâ. || – **en taille d'épargne** Dövme mînâ. || – **champ-levé** Gömme mînâ. || – **de niellure** Mînâkârî savat.

Émaillé,e [s.] Mînâlı, mînâkârî. || **Terres** – **es** Üzeri mînâ işli toprak evânî.

Émailler [ft.] Mînâlamak, mînâ yapmak. || (mec.) Tezyin etmek, ötesine berisine saçmak.

Émaillerie [ims.] Mînâcılık sanatı. || **Procédé d'** – Mînâ işleme usulü.

Émailleur [imz.] Mînâ işleyen, mînâcı, savatçı.

Émailleux,se [s.] Mînâlı, mînâdan.

Émaillure [ims.] Mînâkârî iş, işlenmiş mine, mînâ işi.

Émanation [ims.] (ht.) Tasa'ud ve tebahhur. ◆ Tasa'ud ve tebahhur eden gaz ve buhar vesâire. || Sünuh, sudur, tecelli.

Émancipateur,trice [s.] Fekk-i hacir eden, adem-i mahcuriyete yarayan.

Émancipation [ims.] (hk.) İzin, me'zuniyet, fekk-i hacir. ◆ İ'tak. ◆ Ref', izâle. || – **des esclaves** İ'tak-ı üserâ.

Émanciper [ft.] Fekk-i hacir etmek, izin vermek. ◆ Azad, i'tak, ıtlak etmek. ◆ Tahlis etmek. || **S'** – Hacirden çıkmak. ◆ Kavâid-i edeb ve terbiye ve nezaket haricine çıkmak.

Émaner [fl.] Sudûr ve sünûh etmek. ◆ Çıkmak, neş'et etmek. ◆ Sızmak, tereşşüh etmek.

Émargement [imz.] Derkenar, derkenar etme, tahşiye, hâmiş.

Émarger [ft.] Sahifenin kenarlarını kesmek. ◆ Derkenar ile ibrâ etmek, te'diye eylediğini işaret eylemek. ◆ Derkenar ile kaldırmak, çizmek. ◆ Derkenar etmek, tahşiye etmek. ◆ Aylık almak.

Émarginature [ims.] (crh.) Tak'ir-i sathî.

Émarginé,e [s.] (nb. – hyv.) Maktu', muhaddeb. || **Organe** – **s** Âzâ-yı maktua-i muhaddebe.

Émarginule [ims.] (hyv.) Bir nevi deniz helezonu.

Émasculation [ims.] İğdiş etme, ihsâ, tatviş.

Émasculer [ft.] İğdiş, ihsâ etmek. || (mec.) Zayıflatmak, köreltmek.

Embabouiner [ft.] İstihsal-i meram etmek.

Emballage [imz.] Denk bağlama, eşyanın sandığa vaz'ı. || **Frais d'** – Bendiye masrafı.

Emballer [ft.] Eşyayı sandığa koymak, denk yapmak. ◆Arabaya koymak, arabaya kadar teşyi' etmek. || (mec.) Müdâhene ve temelluk ile, yüzüne gülerek iğfal etmek.

Emballeur [imz.] Denk bağlayıcı, balyacı. ◆ Yalancı, atıcı.

Embarbouiller [ft.] Çok bulaştırmak. || (mec.) Teşviş etmek, şaşırtmak, zihin karıştırmak. || **S'** – Şaşırmak, zihni karışmak.

Embarcadère [imz.] Gemilere girilmeye mahsus mahal, iskele. ◆ Demir yolu mevkii. (Çıkması meram olunduğu vakit *débarcadère* denilir.)

231 Orijinal metinde *Elytrarrhaphie* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Embarcation [ims.] Sandal, kayık, varka, filika gibi güvertesiz ve kürekle gider merâkib-i bahriyenin beheri.

Embardée [ims.] (bhr.) Geminin baş vurması. ◆ Geminin orsa boca gitmesi.

Embargo [imz.] (İspanyolcadan me'huz) (bhr.) Geminin limanda tevkifi, limandan çıkmasının men'i, tevkif-i sefâin, ambargo. || **Frapper d'** – Sefâini limanda tevkif etmek, ambargo ilan etmek.

Embarquement [imz.] Gemiye rükûb veya irkâb, gemiye hamûle ve eşya idhali, tahmil. ◆ Bahren nakliye masrafı. || **Troupes d'** – Bahren bir yere nakledilerek orada harp ettirilmek üzere gemiye irkâb olunan asâkir.

Embarquer [ft.] Gemiye bindirmek veya yükletmek. ◆ Sefinenin üzerinden aşarak gelen su sefineye girmek. || (mec.) Uğratmak, bulaştırmak. ◆ Sevk ve idare etmek. ◆ Beraber taşımak, götürmek. = [fl.] Gemiye binmek. ◆ Geminin üzerinden aşmak. || **S'** – Sefineye râkib olmak. || (mec.) Girişmek, başlamak.

Embarras [imz.] Mani, engel. ◆ Güçlük, müşkilat. ◆ Kalabalık, harekete mâni eşya yığını. ◆ Tereddüt, kararsızlık. ◆ Sıkıntı, zaruret, müzâyaka. || (t.) Teşviş; – **gastrique** Telebbük-i mide, tuhme. || – **intestinal** Teşviş-i miâî. || **Mettre une fille dans l'** – Bir kızı gebe bırakmak.

Embarrassant,e [s.] Müşkilatı mûcip olan. ◆ Sıkıntı veren. ◆ Mani olan.

Embarrassé,e [s.] Müşkilat içinde bulunan. ◆ Muztar kalan. ◆ Sıkıntılı. ◆ Tutuk. ◆ Gayritabii. ◆ Gebe.

Embarrasser [ft.] Mani olmak. ◆ Müşkilata duçar etmek. ◆ Sıkmak, sıkıntı vermek. ◆ Şaşırtmak. || (mec.) Karıştırmak, teşviş etmek.

Embarrer [ft.] Ağır bir şeyi kaldırmak veyahut çevirmek için manivela koymak. || **S'** – (Beygir hakkında) Ayakları ahır direğine dolaşmak.

Embarrure [ims.] Beygirin ayaklarının ahır direğine dolaşmasından zedelenmesi, atın ayağı[nın] beresi, şaziye-i hâile.

Embase [ims.] Bıçak ve emsali âlâtın pırazvanası. || (as.) Topun muylu yatağına sıkıştırılan maden parçası.

Embasement [imz.] (m.) Binanın temel yeri. ◆ Binalarda tezyinatsız olan taş sırası. ◆ Kereste ve doğrama vesâirenin çıkıntısı.

Embastillement [imz.] Hapis, mahbese ilka. ◆ Bir şehrin surla ihâtası.

Embastiller [ft.] Hapse koymak. ◆ Bir şehri surla ihâta etmek. || (cm.) Tazyik etmek.

Embâtage [imz.] Semer koyma.

Embatailler [ft.] Saff-ı harp üzre dizmek.

Embâter [ft.] Hayvana semer vurmak. || (mec.) Sıkmak, bâr olmak.

Embatoir [imz.] Araba tekerlekleri çemberlendiği zaman tekerleklerin vaz' olunduğu çukur.

Embatre [ft.] Tekerleğe demir çember geçirmek.

Ebauchage [imz.] ve:

Embauchement [imz.] Amele istihdamı. ◆ Bir fabrikada müstahdem amelenin diğer bir fabrikacı tarafından ayartılması. || (as.) Ayartma, iğfal.

Embaucher [ft.] Amele istihdam etmek, ameleye iş vermek. ◆ Bir fabrikada müstahdem ameleyi ayartıp kaçırmak.

Embaucheur [imz.] Amele istihdam eden. ◆ Bir fabrika amelesini ayartıp kaçıran. ◆ Ayartan, kandıran.

Embauchoir [imz.] Çizme, potin kalıbı ki haval yahut kaval tabir olunur.

Embaumement[232] [imz.] İyi kokularla doldurma, ta'tir. ◆ Tûl-i müddet çürümemek

• • • • • • • • • • •

232 Orijinal metinde bu kelime *embauchement* şeklinde yazılmıştır ancak verilen karşılıklara bakıldığında doğrusunun *embaumement* [embaumer: mumyalamak, tahnit etmek] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

üzere meyyitin birtakım baharatla doldurulması, mumya yapma, tahnit. ◆ Şekilleri bozulmaksızın kuş ve bazı hayvanat ölülerini muhafaza için lâşelerini balsame etme, tahnit, tebhir, doldurma. || Procédé d' – Tebhir, balsame etme usulü.

Embaumer [ft.] Güzel kokular ile doldurmak, ta'tir etmek. ◆ Meyyiti veya kuş ve bazı hayvanat cesetlerini müddet-i medîde çürümemek üzere birtakım baharatlarla doldurmak, tahnit etmek, mumyalamak. || (mec.) Saklamak, müebbed kılmak, hatırasını teyit etmek.

Embaumeur [imz.] Meyyitleri baharatla doldurup tahnit eden, muhannit.

Embecquer [ft.] Kuşa yem vermek. ◆ Yiyeceğe alıştırmak, yiyecek vermek.

Embéguiner [ft.] Takke giydirmek. ◆ Başını bir şeyle sarmak. || (mec.) İkna etmek, kandırmak.

Embelle [ims.] (bhr.) Düz güverte, kasâra üstü.

Embellie [ims.] (bhr.) İyi hava, küşâyiş hava, bonaça. ◆ İki dalga arası müddeti. || (mec.) Münasip fırsat, iyi vesile. = [cm.] Mefâsıl-ı emvac.

Embellir [ft.] Güzelletmek, tezyin etmek. = [fl.] yahut S' – Güzelleşmek.

Embellissant,e [s.] Güzelleştiren, tezyin eden.

Embellissement [imz.] Güzelleşme, güzelleştirme, tezyin, zîb, ziynet. || – de la ville Tezyinat-ı belediye. || Travaux d' – Ameliyat veya tamirat-ı tezyiniye.

Embérize yahut:

Embérizoïde [imz.] Amerika'nın yelve kuşu.

Emberlificoter [ft.] Müşkilata duçar etmek, şaşırtmak. ◆ Bir tuzağa düşürmek.

Emberlucoquer (S') [ft.] Yanlış bir fikir ve zehaba sapmak, hataya zâhib olmak. ◆ Taannüt etmek.

Embesogné,e [s.] Meşgul, meşgalesi çok.

Embesogner [ft.] İş vermek, iş tedarik etmek. (Eski kelime.) || – une femme Bir kadının iltifat ve teveccühünden müstefid olmak.

Embêtant,e [s.] Sıkıntılı, can sıkan.

Embêter [ft.] Can sıkmak, baş ağrıtmak, son derecede taciz etmek.

Emblaison [ims.] (zra.) Mevsim-i zer'.

Emblavage [imz.] (zra.) Buğday ekme, zer'-i hınta.

Emblaver [ft.] Buğday ekmek, hınta zer' etmek. ◆ Ale'l-ıtlak zer' etmek.

Emblavure [ims.] (zra.) Ziraat.

Emblée (d') (h.) İlk hamlede, birden bire, defaten.

Emblématique [s.] Bir işaret ve alâmet-i mahsusa yerini tutan.

Emblématiquement [h.] İşaret ve alâmet-i mahsusa olarak.

Emblème [imz.] Tasvir ve şekl-i timsalî. ◆ İşaret ve alâmet-i mahsusa. ◆ Hile, hud'a.

Embobeliner ve:

Embobiner [ft.] Kandırmak, iğfal etmek.

Embodinure [ims.] (bhr.) Sargı ipi, isparçene.

Emboire [ft.] (*boire* gibi tasrif olunur) Alçı heykeline yağ veya bal mumu sürmek. || S' (Resim hakkında) Boyaları solmak. ◆ (Boyalar hakkında) Birbirine karışmak.

Emboîtement [imz.] İki şeyin birbirine girmesi, indimac. || (as.) – de rangs Dört veya beş sıra üzere ateş etme nizamı. || (t.) İndimac, taaşşuk, muâşaka; – réciproque İndimac-ı ezelî, muâşaka-i müştereke.

Emboîter [ft.] – des tuyaux İki şeyi birbirine geçirmek, eklemek: boruları birbirine geçirip eklemek. || (mec.) Mahdud bırakmak. || (as.) Sınıfları teşkil eden neferat gayet sık adım ile hareket etmek. || S' – Birbirine geçmek. ◆ Sarılmak. ◆ Kutuya girer gibi dar bir yerde kalmak. || (mec.) İmtizac, itilâf etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Emboîture [ims.] İki şeyin birbirine geçtiği yer, ek yeri. ‖ (t.) İndimac-ı izâm. ‖ (mec.) Rabıta, irtibat.

Embole [ims.] (tşr.) Sımam.

Embolie [ims.] (t.) Bir büyük şiryanda hâsıl olup cevelân-ı dem vasıtasıyla küçüğüne intikal eden düğüm, sımâme.

Embolique [s.] (tşr.) Sımâmî.

Embolisme [imz.] (hy.) Senenin doldurulması için kadim Yunanîler tarafından zam olunan ay, kebîse. ‖ (tşr.) Sımâmet.

Embolismique [s.] Kadim Yunanîlerce şehr-i kebîsi hâvi sene. ◆ Kadim Romalılarca Şubat ayına bazen ilave olunan günler, kebis. ◆ Kadim Romalılarca sene-i kebîse.

Embonpoint [imz.] Semizlik, semen, dolgunluk. ‖ (mec.) Bolluk, ziyadelik, mebzûliyet.

Embordurer [ft.] Resme kenar veya çerçeve yapmak.

Embossage [imz.] (bhr.) Gemilerin baştan ve kıçtan demir atıp yan durması. ◆ Gemiyi baştan ve kıçtan bent etme.

Embosser [ft.] (bhr.) Gemileri baştan ve kıçtan bağlayıp sabit bulundurmak.

Embossure [ims.] (bhr.) Geminin baş veya kıç palamarı.

Embouché,e [s.] **Mal** – Ağzına geleni söyleyen, ağzı pis.

Emboucher [ft.] Düdük ve boru vesâireyi ağıza almak. ◆ Beygirin ağzına gem takmak. ◆ Birine söyleyeceğini öğretmek. ‖ – **la trompette** Bir şeyi işâa etmek ‖ (Şairler hakkında müstehziyâne) Âlî bir üslup ittihaz etmek. ‖ **S'** – (Nehir hakkında) Munsab olmak.

Embouchoir [imz.] Düdük vesâir nefesle çalınan çalgıların ağızlığı. ‖ (as.) Tüfeğin alt bileziği. ◆ Çizme ve potin kalıbı.

Embouchure [ims.] (cğ.) Nehrin denize veya diğer bir nehre döküldüğü mahal, mansab, ağız, fem. ◆ Medhal, mahreç, menfez. ‖ Gemin beygirin ağzına giren kısmı, ağızlık, kantarma. ◆ Nefesle çalınan çalgıların ağızlığı. ◆ Böyle çalgıların çalınması sureti.

Embouer [ft.] Çamurlatmak, çamur ile telvis etmek. ◆ Çamur sıvamak.

Embouquement [imz.] (bhr.) Dar boğazın medhali. ◆ Gemi dar boğaz ve emsalindeki çaparızlara uğrama.

Embouquer [fl.] (bhr.) Dar bir boğazdan geçmek, dar boğaza girmek. ◆ Gemi çaparıza uğramak.

Embouquiner [ft.] Eski kitaplar doldurmak.

Embourber [ft.] Çamura batırmak, bataklığa sokmak. ‖ (mec.) Fena veya müşkil işe bulaştırmak.

Embourgeoiser [ft.] Âdileştirmek, bayağılaştırmak.

Embourrer [ft.] Katıkla doldurmak.

Embourrure [ims.] Katıkla doldurma. ◆ Kanepecilerin katığın üzerine çektikleri kaba astar.

Embourser [ft.] Akçeyi bir keseye veya kendi kesesine koymak, der-ceyb etmek. ◆ (Tokat ve emsali hakkında) Yemek.

Embout [imz.] Baston uçlarına geçirilen yüksük, diplik, pırazvana, kaplama.

Embouteiller [ft.] Şişelere koymak.

Embouter [ft.] Bastonun ucunu madenle kaplamak veya bastonun ucuna yüksük geçirmek.

Emboutir [ft.] Bir maden parçasının bir tarafını muhaddeb ve diğer tarafını muka'ar etmek, eğriltmek. ◆ Bakır vesâireyi dövmek. ◆ Ağaçtan mamul bir şeyi muhafaza için kurşunla kaplamak, kaplama yapmak. ‖ **Banc à** – Malafa denilen alet.

Emboutissage [imz.] Bakır ve maâdin dövme ameliyatı.

Emboutissoir [imz.] Bakırcı örsü.

Embranchement [imz.] Yolun ve hususiyle demir yolunun teşa'ubu ve teşa'ub ettiği mahal, çatallanma, makas. ◆ Demir yolu veya âdi yol şubesi, kolu. ◆ Su, gaz vesâire maksemi. ◆ Fer', şube. ◆ Şuabat-ı fünûn.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Embrancher [ft.] Birkaç yol ve boruyu cem' ve raptetmek.

Embraquer [ft.] (bhr.) İpi ziyade germek. ◆ Bitirmek, ikmâl etmek.

Embrasement [imz.] Büyük yangın. ◆ Gayet parlak aydınlık.

Embraser [ft.] Yakmak, tutuşturmak. ‖ (mec.) Harap etmek.

Embrassade [ims.] Kucaklaşma, muânaka, der-âguş, musâfaha. ◆ Öpüşme.

Embrasse [ims.] Perde bağı.

Embrassement [imz.] Kucaklama, kucaklaşma, muânaka, musâfaha. ◆ Öpme, öpüşme, bûse. ◆ İhâta, şümul. ◆ Kabul. = [imz. – cm.] Mukarenet, cima.

Embrasser [ft.] Kucaklamak, sarılmak, der-âguş etmek. ◆ Öpmek. ◆ Sıkmak, bağlamak. ◆ Kuşatmak. ◆ İhâta etmek, şâmil olmak. ◆ Kabul etmek. ◆ İstifade etmek.

Embrasseur,se [s.] Kucaklayıp öpmeyi seven veya âdet edinen.

Embrassoires [ims. – cm.] Camcı potalarını fırından çıkarmakta kullanılan kıskaç, kerpeten.

Embrasure [ims.] (as.) Top siperinden açılan mazgal. ‖ (bhr.) Lombar deliği. ‖ (m.) Kapı ve pencere için duvarda açılan delik. ◆ Kapı yahut pencere aralığı.

Embrayage [imz.] Tahrik makinesi ile irtibat peyda ettirmeye mahsus kovan, vasıta çarkı.

Embrayer [ft.] Tahrik makinesi ile irtibat peyda ettirmek.

Embrener [ft.] Murdarlamak, pisletmek, telvis etmek. ‖ (mec.) İhlal etmek.

Embrèvement [imz.] Bir keresteyi diğerine ekleme ve onun ek mahalli, teverrük.

Embrever [ft.] Marangozlukta bir keresteyi diğer bir kerestenin içine geçirmek, eklemek.

Embrigadement [imz.] Asker cem' ve tahşidiyle liva teşkili.

Embrigader [ft.] Asker tahşidiyle livalar teşkil etmek.

Embrocation [ims.] (t.) Hasta bir uzvun üzerine mâyi bir ilacın azar azar dökülmesi, natl, netûl.

Embrochement [imz.] Kebabı ve emsalini şişe geçirme.

Embrocher [ft.] Kebabı ve emsalini şişlemek, şişe geçirmek. ◆ Kılıç ucu veya süngü ile saplamak.

Embrouillamini [imz.] (mr. Brouillamini)

Embrouillement [imz.] Teşevvüş, teşviş.

Embrouiller [ft.] Teşviş etmek. ◆ Şaşırtmak. ◆ **S'** – Şaşırmak, zihni teşviş olunmak. ◆ Sarhoşluğun ilk alâimini hissetmek. ◆ (Hava hakkında) Bulanmak.

Embrouilleur,se [i.] Teşviş eden.

Embruger [ft.] İpek böceklerinin yanına üzerlerine çıkmaları için dallar koymak.

Embruiné,e [s.] Kırağıdan yanmış.

Embrumé,e [s.] Sisli, dumanlı, puslu.

Embrumer [ft.] Sislendirmek, sisle ihâta etmek. ‖ (mec.) Mükedder ve mahzun etmek. ‖ **S'** – Sislenmek.

Embrun [imz.] (bhr.) Sisle muhat semâ. ◆ Deniz serpintisi, serpinti, dalga savruntusu.

Embrunir [ft.] Karartmak. ◆ Pek koyu renkte boyamak. ‖ (mec.) Mükedder ve mahzun etmek.

Embryoctomie [ims.] (crh.) İtlaf-ı cenin.

Embryogénie [ims.] (tt.) Hayvanat ve nebatatın ilk suretlerinin husul ve tekevvününden bahseden ilim, mebhas-i tekvinü'r-rüşeym, mevlid-i rüşeym.[233]

Embryographie [ims.] (tşr. ve tt.) Tavsif-i cenin. ◆ Tavsif-i rüşeym.

Embryologie [ims.] (tşr.) Rahimde teşekkül eden çocuğun ahvâlinden bahseden ilim, mebhasü'l-cenin.

233 Orijinal metinde dizgi hatası: شيم şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında رشيم [rüşeym: embriyo] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Embryon [imz.] (tt.) Henüz teşekkül etmeye başlamış hayvan veya nebat, cenin-i nâmiye, rüşeym. ◆ Pek kısa ve ufak adam, bodur, cüce.

Embryonnaire [s.] (tt. ve nb.) Henüz teşekkül etmeye başlamış hayvan veya nebata mensup ve müteallik, ceninî, rüşeymî. ‖ (mec.) Henüz hâl-i iptidâide bulunan. ‖ **Corps** – Cism-i rüşeymî. ‖ **Sac** – Kîse-i meşîmiye, kîse-i rüşeymiye.

Embryonné,e [s.] (tt.) Zü'r-rüşeym.

Embryoplastique [s.] (mna.) Teşekkül-i rüşeyme müteallik.

Embryopéritonie [ims.] (t.) Haml-i sıfakî.

Embryoplastique [s.] (crh.) Müşekkel-i cenin.

Embryosac [imz.] (nb.) Mebîz-i nebatî.

Embryotège [imz.] (nb.) Gaşiye-i rüşeym.

Embryothlaste [imz.] (crh.) Ölmüş cenini rahmin içinde parçalamaya mahsus alet, mükessir-i cenin.

Embryotocie [ims.] (tşr.) İndimâciyet-i cenin.

Embryotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı cenin.

Embryotrophe [imz.] (tt.) Gışâ-yı rüşeym.

Embryulce [imz.] (crh.) Rahimde ölmüş cenini çıkarmak için isti'mal olunan çengel, küllâb-ı cenin.

Embryulcie [ims.] (crh.) İstihrac-ı cenin.

Embryule [imz.] (tt.) Rüşeym-i sagir.

Embu,e [s.] Renkleri karışık ve farksız, soluk olan (resim). = [imz.] Yağlı boya ile yapılan resimde boyanın yayılması, resim lekesi.

Embûche [ims.] Tuzak, pusu. ◆ Hile, hud'a.

Embûcher [ft.] Ormanı kesmeye başlamak. ◆ Pusuya koymak. (Eski kelime.) ‖ **S'** – (Geyik hakkında) Ormana girmek.

Embuffler [ft.] Sevk ve idare etmek. ◆ Aldatmak, iğfal eylemek.

Embuscade [ims.] Pusu, kemin. ◆ Pusuda bekleyen asker.

Embusquer [ft.] Pusu koymak, pusu kurmak. ‖ **S'** – Pusuya durmak, pusu tutmak.

Émender [ft.] (hk.) Islah ve tadil etmek.

Émeraude [ims.] Zümrüt. ‖ (mec.) Yeşil renk. ‖ **Ile d'** – İrlanda adası.

Émergence [ims.] Nokta-i zuhur ve suud. ◆ Takdir, tahmin. (Az kullanılır.)

Émergent,e [s.] (ht.) Bir cismin içinden geçip öte tarafına çıkan şuâya ıtlak olunur, mâr, müteneffiz. ‖ **Rayons – s** Eşi'a-i mâre, şuâat-ı müteneffize. ‖ (hy.) **L'an** – Bir tarihe mebde ittihaz edilen sene, sene-i iptidâiye.

Emerger [fl.] Sudan harice çıkmak. ◆ Bir muhitten diğer bir muhite geçmek. ‖ (mec.) Hâsıl olmak, zuhur etmek.

Émeri [imz.] Madenleri cilâlandırmakta müsta'mel bir nevi toz, zımpara tozu, sünbâdec, sünbâde. ‖ **Flacon bouché à l'** – İhtimamla kapanmış şişe. ‖ **Bouchon à l'** – Şişenin ağzını sıkıca kapatacak mantar, kapak.

Émerillon [imz.] Bozdoğan denilen en küçük doğan. ◆ Bir nevi büyük olta ki köpek balığı vesâir büyük balıklar saydında müsta'meldir. ‖ (bhr.) Makara çengeli. ‖ (as.) Küçük bir nevi top.

Émerillonné,e [s.] Gözü açık, parlak, neşeli. (Eski kelime.)

Émerisé,e [s.] Sunparalı. ‖ **Toile – e** yahut **Papier** Zımpara kâğıdı.

Émeritat [imz.] Bir sıfat veya memuriyetin unvanını hürmeten sonra dahi muhafaza etme.

Émérite [s.] Bir sıfat ve memuriyetin ve hususiyle muallimlik sıfatının unvanını hürmeten sonra dahi muhafaza eden adam. ◆ Emektar, kıdemli, mesbûku'l-hıdme, mütehayyiz. ‖ (mec.) Bir işte ihtiyarlamış adam, kâr-âzmûde.

Émersion [ims.] Bir cismin içinde bulunduğu mâyiden kısmen dışarı çıkması, mâyiin yüzüne çıkması. ‖ (hy.) Ecram-ı semâviyeden birinin küsuf veya husuftan sonra zuhur ve inkişafı. ‖ **Scrupule d'** – Kamerin husuf hitamına kadar resmedildiği kavis.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Émerveiller [ft.] Takdir ile memzuc bir hayret ve taaccübde bırakmak, bâis-i hayret ve taaccüb olmak.

Éméticité [ims.] (t.) Mukayyîlik, ikae, kayy verme.

Émétine [ims.] (k.) Mukayyin.

Émétique [imz.] (t.) Mukayyî.

Émétiser [ft.] (t.) Bir ilaca mukayyî karıştırmak. ◆ Kayy ettirmek, mukayyî ilaç vermek.

Éméto-cathartique [s.] (t.) Hem kayy hem ishal veren (ilaç), mukayyî müshil, münakkî.

Émétographie [ims.] Mebhas-i mukayyiat.

Émétologie [ims.] (t.) Mebhas-i mukayyiat.

Émettre [ft.] (*mettre* gibi tasrif olunur) Tebliğ ve irsal etmek. ◆ Neşretmek, ihraç etmek. ◆ İfade ve beyan etmek, dermeyan ve ityan etmek. ‖ (ma.) Meydan-ı tedavüle ihraç etmek. ‖ (hk.) – **appel** İstînaf-ı dava etmek.

Émeu yahut **Émeut** [imz.] Yırtıcı kuşların gübresi. ◆ (hyv.) Hindistan'ın tepeli devekuşu.

Émeute [ims.] Kargaşalık. ◆ Gürültü, patırtı.

Émier [ft.] Ufak ufak kırmak, el ile ovalayarak ufalamak.

Émiettement [imz.] Ekmek vesâirenin ufalanması, ufak ufak doğranması. ‖ (mec.) Aksama ayırma.

Émietter [ft.] Ekmek vesâireyi ufalamak, ufak ufak doğramak. ‖ (mec.) Aksama ayırmak.

Émigrant,e [ims.] Hicret eden, muhacir. = [imz.] Muhacir, mülteci.

Émigration [ims.] Hicret, muhâceret. ◆ Muhacirîn. ◆ Bazı tuyurun mevsimlerin tebeddülüyle tebdil-i mahal ve mekân etmesi, muhâceret-i tuyur.

Émigré,e [i. – s.] Hicret etmiş, muhacir.

Émigrer [fl.] Hicret etmek. ◆ Tebdil-i ikamet eylemek. ‖ (mec.) İntikal etmek.

Émincé [imz.] Ufak dilimlerle doğranmış et yemeği.

Émincer [ft.] Ufak parçalarla kesmek, ince dilimlerle doğramak.

Éminemment [h.] Ziyadesiyle. ◆ Başlıca, en ziyade, bâliğan-mâ-belağ.

Éminence [ims.] Yükseklik, arazi irtifaı. ◆ Mürtefi mahal, tepe. ◆ Şahika. ‖ (mec.) Rif'at, bülend mertebe. ◆ Elkab-ı resmiyeden kardinallerin lakabı. ‖ **Son** – Rütbetlü. ‖ (tşr.) Şâmiha; – **s portes** Şevâmih-i kebed.

Éminent,e [s.] Yüksek, mürtefi. ‖ (mec.) Âlî, bülend, mümtaz, refi'. ◆ Pek mühim, pek büyük, en başlı. ‖ **Hommes** – **s** Zevât-ı mümtâze, zevât-ı âliye.

Éminentissime [s.] Rütbet-meab (kadınlara verilen unvandır).

Émir [imz.] (Arabîden me'huz) Emir.

Émissaire [imz.] Bir memuriyet ile gönderilmiş murahhas. = [s.] **Bouc** – Kabahat kendisine tahmil olunan kimse.

Émissif,ve [s.] (ht.) Nâşir. ‖ **Pouvoir** – Kuvve-i nâşire.

Émission [ims.] Tebliğ, irsal. ◆ Neşir, meydan-ı tedavüle vaz' ve ihraç. ◆ İfade. ‖ (mec.) Tezahür. ‖ (ht.) Neşir, sudur, huruc; – **de la chaleur** Hararetin suduru. ‖ – **de voix** Maharic-i hurufa müstenid olarak bir ses ihracı. ‖ – **d'action** Hisse senedatı ihracı. ‖ – **de fausse monnaie** Kalp akçe sürme. ‖ **Banque d'** – Tahvilat ihracına me'zun banka. ‖ **Prix d'** – İhraç fiyatı ‖ **Système de l'** – (ht.) Usul-i sudur.

Émissionnaire [i.] Mevki-i tedavüle senedat-ı ticariye ve nukud ihraç eden adam.

Émissule [ims.] (hyv.) Fener balığı denilen köpek balığı nevi.

Emmagasinage [imz.] ve:

Emmagasinement [imz.] Eşya-yı ticariyenin mağazaya idhali, der-ambar etme. ‖ (mec.) Terâküm ettirme, biriktirme. ‖ **Droit d'** – Ardiye, ambar ücreti.

Emmagasiner [ft.] Eşya-yı ticariyeyi der-ambar etmek. ◆ Toplayıp biriktirmek. ‖ (mec.) Hatırat ve malumatı müteakiben ve mütevâliyen biriktirip hıfzetmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Emmaigrir [ft.] Zayıflatmak. = [fl.] yahut **S'** – Zayıflamak.

Emmaigrissement [imz.] Zayıflama.

Emmaillottement [imz.] Çocuğun kundaklanması.

Emmailloter [ft.] Çocuğu kundaklamak. ◆ (Esvab hakkında) Sıkı sıkı sarılmak. ‖ (mec.) Tahdit etmek.

Emmanchement [imz.] Âlât ve edevata sap takma. ‖ (mec.) Bir işin tesviyesi.

Emmancher [ft.] Kalıp veya sap takmak. ‖ (mec.) Başlamak. ◆ Yoluna koymak. ‖ **S'** – Sapa uymak. ‖ (mec.) Hüsn-i tesviye olunmak.

Emmancheur [ims.] Envâ-ı âlât ve edevata kulp veya sap takan adam, sapçı.

Emmanchure [ims.] Elbisenin kol deliği.

Emmannequiner [ft.] Ağaç veya çiçek fidanlarını köklerinin etrafındaki toprakla beraber küfe veya sepetle yerleştirmek.

Emmantelé,e [s.] Manto ve harmani veya yağmurluğa sarılmış. ◆ Alaca tüylü.

Emmanteler [ft.] Mantoya, harmaniye sarmak.

Emmarchement [imz.] Merdiven basamaklarının tertip ve vaz'ı.

Emmariner [ft.] Gemiyi teçhiz ve sefere tehyie etmek, tayfa ve levâzımını tedarik etmek. ◆ Denize alıştırmak.

Emmêlement [imz.] Tahlit, karıştırma.

Emmêler [ft.] Tahlit etmek, karıştırmak.

Emménagement [imz.] Esas-ı beytiyenin nakliyle yerli yerine vaz' ve tertibi, yerleşme, döşetme. = [cm.] (bhr.) Geminin içindeki daire ve bölmeler, kamara bölmesi, taksimat-ı dâhiliye.

Emménager [ft.] (*nager* gibi tasrif olunur) Esas-ı beytiyeyi nakil ve yerli yerine vaz' etmek, nakl-i eşya eylemek. ◆ Geminin taksimat-ı dâhiliyesini tertip etmek.

Emménagogue [i. – s.] (t.) Mutahhis.

Emmener [ft.] Götürmek, beraber almak, sevk etmek.

Emménologie [ims.] (t.) Mebhas-i tahs.

Emmenotter [ft.] Kelepçe veya bukağı takmak.

Emmeubler [ft.] Evi döşemek, tefriş etmek.

Emmeulage [imz.] Ot ve emsalinin yığın edilmesi.

Emmeuler [ft.] Otu ve emsalini yığın etmek.

Emmiellement [imz.] Ballama, bal ile karıştırma veya bala batırma.

Emmiellé,e [s.] Ballanmış, bal ile karıştırılmış veya bala batırılmış, ballı, muassel. ‖ (mec.) Müdâhenekârâne.

Emmieller [ft.] Ballamak, bal ile karıştırmak veya bala batırmak. ‖ (mec.) Tatlı bir surette göstermek.

Emmiellure [ims.] (t.) Ballı merhem, merhem-i muassel.

Emmitonner [ft.] Sıcak ve yumuşak bir kumaşa sarmak. ‖ (mec.) Tatlı sözlerle aldatmak.

Emmitoufler [ft.] Sıcak ve yumuşak esvab giydirmek, böyle kumaşlarla sarmak. ‖ (mec.) Ketm etmek, tahfif eylemek.

Emmortaiser [ft.] Bir odun veya ağaç parçasının ucunu bir delik veya kertiğe yerleştirmek.

Emmotté,e [s.] Kökü toprakla mestur ve muhat olan (ağaç veya çiçek).

Emmuseler [ft.] Isırıcı hayvana burunluk veya ağızlık takmak. ◆ Koyun ve keçi gibi hayvanlara tasma takmak.

Emmusquer [ft.] Misk ile ta'tir eylemek.

Émoeller [ft.] (*é-moi-lé*) İliğini çekmek, çıkarmak.

Émoeller [ft.] Kemikten iliği çıkarmak, tekavvuh etmek.

Émoi [imz.] Telaş, heyecan ve halecan.

Émollient,e [s.] Yumuşatan, müleyyin. = [imz.] Devâ-yı müleyyin.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Émolument [imz.] İstifade, temettü, kâr. || (hk.) Hisse-i musîbe. = [cm.] Muhassasat, maaş, âidat.

Émonctoire [imz.] (tşr.) Ahlâtın hurucuna yarayan yol, kanat-ı mufriğe. || (mec.) Çare-i teskin.

Émondage [imz.] ve:

Émondement [imz.] Ağaç budama, tathir-i ağsan.

Émonde [ims.] Doğan ve yırtıcı kuş gübresi. = [cm.] Budanan ağaçlardan kesilen dallar.

Émonder [ft.] Ağaç budamak. ◆ Ağacın yan dallarını kesip yalnız ortasını bırakmak. ◆ Hububatın kabuklarını soyup ayıklamak, temizlemek.

Émondeur [imz.] Ağaç budayıcı.

Émotion [ims.] Teessür, rikkat. ◆ Telaş. ◆ Heyecan-ı kalp. || – **morale** Teessür-i derûn, hareket-i nefsâniye.

Émotionner [ft.] Tesir etmek, rikkate getirmek. ◆ Tehyic etmek, müteheyyic eylemek.

Émottage [imz.] Tarlanın kesiklerini kırmak ameliyatı.

Émotter [ft.] Tarlanın kesiklerini kırmak.

Émoucher [ft.] Sinekleri kovmak. || – **les épaules de quelqu'un** Birisini dövmek.

Émouchet [imz.] Çakır, cura denilen küçük şahin. ◆ Şahinin dişisi.

Émoucheter [ft.] Sivri bir aletin ucunu kırmak veya köreltmek.

Émouchette [ims.] Sineklerden muhafaza için beygirlerin üstüne atılan püsküllü bir örtü.

Émouchoir [imz.] Sineklik.

Émoudre [ft.] (*moudre* gibi tasrif olunur) Bilemek.

Émouleur [imz.] Bileyici.

Émoulu,e [s.] Bilenmiş. || **Être frais** – Bir şeyi henüz öğrenmiş veya bir yerden henüz çıkmış ve tecrübesiz olmak.

Émousser [ft.] Köreltmek, keskinliğini gidermek. || (mec.) Gevşetmek, tahfif etmek.

Émousser [ft.] Ağaçların yosununu çıkarmak.

Émoussoir [imz.] Ağaçların dalları üzerinde biten yosunları çıkarmaya mahsus alet. || (mec.) Tahfif ve tadil eden şey.

Émoustiller [ft.] Şenlendirmek, ferahlandırmak.

Émouvant,e [s.] Müessir. ◆ Muharrik.

Émouvoir [ft.] (*mouvoir* gibi tasrif olunur) Kımıldatmak, tahrik etmek. ◆ Tesir etmek, rikkate getirmek. || (mec.) – **la bile** Hiddeti teşdid ve tahrik etmek. || **S'** – Harekete gelmek. ◆ Kızmak.

Empaillage [imz.] ve:

Empaillement [imz.] Kuş vesâire naaşını samanlama, samanla doldurma, balsamalama. ◆ Yemiş ağaçlarını samanla sarma.

Empailler [ft.] Samanla doldurmak veya samanla sarmak; – **les arbres** Ağaçları soğuktan muhafaza için etraflarına saman sarmak.

Empailleur,se [i.] Sandalye ve kuşlar ile sâirenin içine saman dolduran adam.

Empalement [imz.] Kazık çakma, tevtîd. ◆ Eski vakitlerde kazık cezası, tevtîd.

Empaler [ft.] Kazık çakmak. ◆ Kazıklamak.

Empan [imz.] Karış, sere.

Empanacher [ft.] Tüy takmak, tüyle tezyin etmek. || Meydana çıkarmak, kıymetini tanıttırmak.

Empanner [ft.] (bhr.) Geminin yelkenlerini açmak, yelkenleri faça etmek.

Empannon [imz.] (m.) Köşelerde bulunan çatı makası.

Empaquetage [imz.] Bohça ve paket bağlamaklık.

Empaqueter [ft.] Bohça veya paket bağlamak, bohça koymak, bohçalamak. ◆ Sarmak, bağlamak. ◆ Bir arabaya sıkıştırmak.

Emparadiser [ft.] Cennete ve mecazen gayet iyi ve huzûzat-bahş bir yere idhal etmek.

Emparenter (s') [fv.] Sıhriyet kesbetmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Emparer (s') [fv.] Zaptetmek, almak. ◆ Kapmak, yakalamak.

Emparquer [ft.] Hapsetmek. ‖ (mec.) İğfal etmek, aldatmak.

Empâté,e [s.] Hamurlu. ◆ Hamur hâl ve suretinde olan. ◆ Semirmiş.

Empâtement [imz.] Hamur hâline koyma, tahmir. ◆ Semirtme. ‖ (t.) Bir nevi şiş, taaccün.

Empâter [ft.] Hamura bulaştırmak. ◆ Hamur hâline koymak. ◆ Hamur bulaşmış gibi yapmak. ◆ Tavuk ve kaz vesâireyi besleyip semirtmek. ‖ **S'** – Hamurlu yemeklerle beslenmek.

Empattement [imz.] Maçunanın vaz' olunduğu tezgâh. ‖ (m.) Temel duvarının çıkıntısı, kaidesi.

Empaume [imz.] (m.) Direk kürsüsünün kulpu.

Empaumer [ft.] Top çelmek, top oynamak. ‖ (mec.) İyi tutmak, yakalamak. ◆ Fikrini çevirmek, aldatmak.

Empaumure [ims.] Eldiven ayası, eldivenin avucu örten kısmı. ◆ Geyik başının tepesi ki boynuzları orada çatallanmaya başlar.

Empave [ims.] Dört yol ağzı. ◆ Yatak çarşafı.

Empéché,e [s.] Mümânaata, müşkilata duçar olmuş. ◆ Meşgul, mütevaggıl. ‖ **Être – de sa personne** Nasıl duracağını, ne vaziyet alacağını bilememek, salak olmak.

Empêchement [imz.] Mümânaat, mânia, özür, mazeret, set, engel, güçlük. ‖ **– légitime** Özr-i şer'î, mazeret-i makbule. ‖ **– s dirimants** Akd-i nikâhın esbab-ı feshiyesi.

Empêcher [ft.] Mani olmak, mümânaat etmek, bırakmamak. ◆ Duçar-ı müşkilat etmek. ‖ **S'** – İctinab etmek, kendini zapt ve men etmek.

Empeigne [ims.] Kundura üstü, yüzü.

Empenné,e [s.] Tüy ile mücehhez, yelekli. ‖ **Flèche – e** Yelekli ok.

Empenner [ft.] Oku tüy ile donatmak, oka yelek takmak. ‖ (mec.) Bâlâ-pervazâne tezyinat ile donatmak.

Empenoir [imz.] Eğri çilingir kalemi.

Empereur [imz.] İmparator (müennesi: *Impératrice*'dir).

Empereur [imz.] Çalı kuşu (*Roitelet* lafzının müterâdifidir).

Emperler [ft.] İnci ile donatmak. ◆ İnciye benzeyen damlalarla örtmek. ‖ (mec.) Tezyin etmek, güzelletmek.

Empesage [imz.] Kolalama. ‖ (mec.) Letafetten ârî, nâhoş.

Empesé,e [s.] Kolalı. ‖ (mec.) Yapma etvarlı. ◆ Sahte. ◆ Bâlâ-pervazâne.

Empeser [ft.] Kolalamak, kolaya batırmak. ‖ (mec.) Ca'liyet, gayritabiiyet vermek.

Empeseur,se [i.] Kolacı.

Empester [ft.] Vebayı neşretmek, sirâyet ettirmek. ◆ Bir illet-i sâriye neşretmek, bulaştırmak. ◆ Taaffün ettirmek. ◆ Kokusunun fenalığıyla rahatsız etmek. ‖ (mec.) Efkâr ve itikadat-ı bâtılaya saptırmak, ıdlâl etmek.

Empétracées [ims.] (nb.) Zü'l-vüreykat-ı tüveyciye sınıfından mebtûnü'l-kavâim fasîlesi.

Empêtré,e [s.] Tutuk, eli birşey tutmaz. ‖ (mec.) Yakalanmış. ‖ (nb.) Mebtûnü'l-kavâim (nebat).

Empêtrer [ft.] Çayıra ve otlağa çıkarılan beygirin ayaklarını kösteklemek. ◆ Ayak iliştirmek. ‖ (mec.) Bulaştırmak, karıştırmak.

Empetrum [imz.] (neb.) Mebtûnü'l-kavâim fasîlesinden sıtma ağacı.

Emphase [ims.] (imz.) Tarz-ı ifade ve beyanda elfaz-ı tumturakiye isti'mali, tumturak. ◆ Teşbihte mübalağa, ifrat.

Emphatique [s.] (ed.) Gösterişli, yapma tavır ve şiveli, tumturaklı.

Emphatiquement [h.] (ed.) Yapma ve gösterişli tavır ve şive ile, elfaz-ı tumturakiye isti'maliyle.

Emphractique [s.] (t.) Cildin mesammatını kapayan, sadde-i mesammat.

Emphraxie [ims.] (t.) İnsidad.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
www.tuba.gov.tr

Emphysémateux,se [s.] (t.) Derinin içine hava veya bir gazın hulûlünden hâsıl olan şişe müteallik veya onu mûcip, intifahî.

Emphysème [imz.] (t.) Derinin içine hava veya bir gazın hulûlünden hâsıl olan şiş, intifah.

Emphytéose [ims.] (hk.) Bir akarın pek uzun bir müddetle veya müebbeden îcar ve iltizama verilmesi, icâre-i medîde, tavîle. ◆ İcâreteyn ile tasarruf.

Emphytéote [imz.] (hk.) Bir mülkün pek uzun bir müddetle veya müebbeden müste'cir veya mültezimi bulunan adam. ◆ İcâreteyn suretiyle müste'cir.

Emphytéotique [s.] (hk.) Bir akarın pek uzun bir müddetle veya müebbeden îcar veya iltizamına mensup ve müteallik olan. || **Bail** – İcâre-i tavîle.

Empide [imz.] İki kanatlı, büyük ağızlı bir küçük sinek.

Empiéger [ft.] Tuzak ile tutmak. ◆ Duçar-ı müşkilat etme. || (mec.) Aldatmak, yakalamak.

Empierrement [imz.] Yolun çakıl taşıyla döşetilmesi. ◆ Taş döşemek ameliyatı. || **Système d'** – Kaldırımlara taş döşeme usulü.

Empierrer [ft.] Yola çakıl taşı döşetmek, çakıl ile tefriş etmek.

Empiétant,e [s.] Gasıp, zorba. ◆ Arma resimlerinde pençesinde birşey tutan yırtıcı kuş.

Empiétement [imz.] Gasp, tecavüz, taaddi, taarruz. ◆ Yayılma.

Empiéter [ft.] Gasp etmek, tecavüz ve taaddî etmek. ◆ Pençesiyle tutmak. = [fl.] Yayılmak, ilerlemek.

Empiffrer [ft.] Çok yedirmek. ◆ Semirtmek, şişirtmek. || **S'** – Çok yemek.

Empilage [imz.] İstif ameliyatı.

Empile [ims.] Misina ki olta bedeni yapılır. ◆ Olta bedeni.

Empilement [imz.] Yığma, istif.

Empiler [ft.] Yığmak, istif etmek.

Empire [imz.] Bir imparatorun hükmü altında bulunan memâlik, imparatorluk. ◆ Fransa'da Birinci Napolyon devri. ◆ Hükûmet, devlet. ◆ Hâkimiyet, galibiyet, icra-yı hüküm. ◆ Tesir, nüfuz. || **L' – de l'homme sur les animaux** İnsanın hayvanat üzerine tahakkümü. || **Prendre l' – sur quelqu'un** Bir kimse üzerinde tesir ve nüfuzu olmak. || **L' – de la mer** Denizlere hükmetme. || **L' – de Neptune, l' – maritime, l' – des eaux** Bahr. || **L' – de Borée** Rüzgârı çok memleket. || **L' – des morts** Akvam-ı kadîme-i Nasrâniyece emvatın ikamet ettikleri farz ve tahmin edilmiş tahte'l-arz meskenler, yer altında mesakin-i emvat. || **Sous l' –** Tesiri altında. || **Céleste –** Çin devleti. || **– céleste** Cennet, âlem-i âhiret. || **Bas –** Kostantiniye Rum İmparatorluğu, Bizans devleti.

Empirement [imz.] Fenalaşma, fenalaştırma, bozulma. (Az kullanılır.)

Empirer [ft.] Fenalaştırmak. = [fl.] fenalaşmak, bozulmak.

Empirique [s.] Yalnız amel ve tecrübe ile ve tahsilsiz olan. = [imz.] Tahsilsiz ve yalnız tecrübe ve amel ile hareket eden filozof. ◆ Tahsil etmediği hâlde yalandan icra-yı tabâbet eden mütetabbib, doktorluk satan şarlatan.

Empiriquement [h.] Yalnız amel ve tecrübe ile, tahsilsiz olarak.

Empirisme [imz.] Amel ve tecrübeye tabi olup ilme ve nazariyeye riayet ve itibar etmemezlik. ◆ Tahsilsiz ve yalandan icra-yı tabâbet, tetabbub.

Empiriste [imz.] İlme itibar etmeyip yalnız amel ve tecrübe taraftarı olan filozof. ◆ Cahil tabip, mütetabbib.

Empissement [imz.] Hayvanat memelerinin ve bilhassa inek memesinin sütten şişmesi.

Emplacement [imz.] Mahal, yer, mevki. ◆ Arsa, zemin. ◆ Vaz'.

Emplastique [s.] (syd.) Laskî, lazkî, yakı gibi tesir eden. || **Onguents – s** Laskî merhemler.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Emplâtre [imz.] (t.) Yakı, lazk, lask. || – **de cire** Lask-ı müşemma, müşemma yakı. || (mec.) Amel-mande adam. ◆ İlaç, çare. ◆ Sahte anahtar yapmak için hırsızların bal mumu vesâire ile aldıkları kilit kalıbı.

Emplâtrer [ft.] Yakı yakmak, yakı yapıştırmak. ◆ Müşkilat, sıkıntı vermek.

Emplette [ims.] Mubâyaa, iştirâ. ◆ Mubâyaa olunmuş eşya, mubâyaat. || **Faire ses – s** Ufak tefek mubâyaa etmek. || **Être de bonne** – Çok kıymeti bulunmak.

Emplir [ft.] Doldurmak, imlâ etmek. = [fl.] (bhr.) Rahneden sefineye su girip irtifaı yavaş yavaş artmak. || **S'** – Dolmak.

Emploi [imz.] Kullanma, isti'mal. ◆ Sarf. ◆ Memuriyet, mansıp. ◆ Meşguliyet, iş. || **Double** – Bî-lüzum tekrar. || (hk.) – **de deniers** İrbah-ı nukud. || (ma.) **Faux** – **s** Sarfiyat-ı kâzibe. || – **de capitaux** Sermaye vaz' ve isti'mali.

Employé [imz.] Memur, müstahdem.

Employer [ft.] (*ployer* gibi tasrif olunur) Kullanmak, isti'mal etmek. ◆ Hizmete koymak, istihdam etmek. ◆ Sarf etmek. || (tca.) Hesaba kaydetmek. || **S'** – Kullanılmak. ◆ Başkasının hesabına çalışmak.

Emplumer [ft.] Tüyle tezyin etmek.

Empocher [ft.] Cebe koymak, der-ceyb etmek. ◆ Ahz ü kabz etmek. || (mec.) Dinlemeye mecbur olmak.

Empoigner [ft.] Pençesine alıp sıkmak, tutmak, yakalamak. ◆ El ile tutmak. ◆ Tevkif etmek, derdest etmek. ◆ Şiddetle tenkit etmek. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Islıkla tezyif eylemek. || **S'** – Tutuşmak, dövüşmek.

Empointure [ims.] (bhr.) Yelkenin üst köşesi.

Empois [imz.] İhzar edilmiş kola.

Empoisonnant,e [s.] Müsemmim, zehir-nâk.

Empoisonnement [imz.] Tesmim veya tesemmüm.

Empoisonner [ft.] Tesmim etmek. || (mec.) Hüzün ve kedere daldırmak. ◆ Ahlakını bozmak. ◆ Kıymetten düşürerek fena göstermek. = [fl.] Fena kokmak.

Empoisonneur,se [i.] Müsemmim. || (mec.) Efkâr veya ahlakı bozan.

Empoisser [ft.] Ziftlemek. ◆ Yapışkan bir madde ile bulaştırmak.

Empoissonnement [imz.] Bir göl veya havuza balık vaz'ıyla hayvanat-ı mezkûreyi yetiştirme usulü, teksir ve ıslah-ı nesl-i esmâk.

Empoissonner [ft.] Bir göl veya havuza balık vaz'ıyla yetiştirmek.

Emporté,e [s.] Hiddetli, mütehevvir. ◆ Acul.

Emportement [imz.] Hiddet, tehevvür. ◆ Düşünmeksizin hareket, acullük.

Emporte-pièce [imz.] Keski. ◆ Mıskab, zımba. || (mec.) İstihzâlı, dokunaklı. || **à l'** – Açık, vâzıh bir surette. (cm. des *emporte-pièces*).

Emporter [ft.] Kaldırmak. ◆ Alıp götürmek. ◆ Hıfzetmek. ◆ Almak, zaptetmek. ◆ Koparmak. ◆ Öldürmek. ◆ İntac ve icap eylemek. ◆ Takaddüm etmek.|| **L'** – Galebe çalmak, üst gelmek. || – **une ville d'emblée** Bir şehri ilk hücumda zaptetmek. || **L'** – **sur quelqu'un** Bir kimseye tefevvuk etmek. || – **de haute lutte** Süratle ve kâffe-i müşkilata rağmen nâil olmak, istihsal etmek. || – **la pièce** Gayet müessir ve dokunaklı olmak. || – **ses cliques et ses claques** Herşeyi alıp götürmek. ◆ Ölmek. ◆ **S'** – Hiddetlenmek, serkeşlik etmek.

Empotage [imz.] Çiçekleri saksıya vaz' ediş, çiçekleri saksılama ameliyatı.

Empoter [ft.] Çiçekleri saksıya koymak.

Empouper [imz.] (bhr.) Gemi pupa (yelken) gitmek.

Empourprer [ft.] Pek kırmızı bir renk vermek. ◆ Kırmızıya boyamak.

Empreindre [ft.] (*feindre* gibi tasrif olunur) Basmak, iz bırakmak.

Empreinte [ims.] Eser, iz, alâmet, nişâne. ◆ Basma, darp, damga. || – **de l'état** Devletin resmî damgası. || (tşr.) İntibâ, nişâne. || (arz.) Eser, alâmet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Empressé,e [s.] Aceleli, seri. ◆ İşi müsta'cel olan. ◆ Bir işe hâhişger olan. ◆ Müsâraatkâr. ◆ Dikkatli. || **Soins – s** İhtimamat-ı müsâraatkârâne.

Empressement [imz.] Acele, müsâraat. ◆ İhtimam. ◆ Arzu, hâhiş, inhimâk.

Empresser (s') [fv.] Müsâraat, isti'cal etmek. ◆ Hâhiş ve inhimâk göstermek.

Eprisonnement [imz.] Hapis, tevkif. ◆ Mahpusiyet, mevkufiyet. || – **préventif** Haps-i ihtiyatî ki kable'l-hüküm icra olunur. || – **cellulaire** Mahkûmu yalnız başına hapsetmek, haps-i münferit.

Emprisonner [ft.] Hapis, tevkif etmek, mahbese koymak.

Emprosthotonos [imz.] (t.) Küzaz-ı kuddâmî.

Emprunt [imz.] İstikraz, istidâne, ödünç, karz, deyn, borç. || (imz.) İktibas. || **D'** – Gayritabii, suni, âriyetî (eyreti), müstear. || – **à la grosse** İstikraz-ı bahrî.

Emprunté,e [s.] Âriyetî, müstear. ◆ Suni, eyreti (âriyetî). ◆ Serbest olmayan, tutuk.

Emprunter [ft.] Borç almak, istikraz etmek. ◆ Başkasından almak, istiâre etmek. ◆ (Müstehziyâne) Çalmak. ◆ Bir eserden naklet-mek veya bir eseri taklit eylemek. || – **un pain sur la fournée** Bir kadın ile tezevvüc etmeden evvel ondan çocuk sahibi olmak.

Emprunteur,se [i.] Müstakriz, müstair. || – **de gage** Râhin-i müstair.

Empuantir [ft.] Fena kokutmak, ta'fin etmek. || (mec.) Telvis etmek.

Empuantissement [imz.] Fena kokma, râyiha-i kerîhe neşri.

Empuse [ims.] (hyv.) Seriü'l-meşy bir nevi çekirge.

Empyème [imz.] (t.) Bezl, tebzil-i sadr, ampiyem.

Empyèse [ims.] (t.) Ampiyemin teşekkülü.

Empyocèle [imz.] (t.) Fıtık-ı takayyühî, ampiyosel.

Empyomphale [imz.] (t.) Hurac-ı sürre.

Empyrée [imz.] Mütekaddimînin fikrince tabakat-ı semânın en yükseği, arş-ı âlâ. ◆ (Lisan-ı şiirde) Semâ, fezâ. ◆ Esâtir-i kadîmece âlihenin meskeni. ◆ Cennet.

Empyreumatique [s.] (k.) Yanık kokulu, şiyatî.

Empyreume [imz.] (k.) Yanık kokusu, şiyat.

Ému,e [s.] Müteessir. ◆ Mütehayyir, müteaccib. ◆ Müteheyyic. ◆ Çakırkeyf (âmiyâne).

Émulateur,trice [i.] Gıpta eden, gıpta-keş. ◆ Birini yahut bir şeyi taklit etmeye çalışan adam.

Émulation [ims.] Gıpta. ◆ Gayret. ◆ Arzu-yı takaddüm.

Émule [i. – s.] Rakip, müsabakat, takaddüm iddiasında bulunan adam. || (mec.) Mükemmeliyette diğer bir şeye müsâvi olan şey.

Émulgent,e [s.] (tşr.) Kanı yüreklere nakleden şiryanlara ıtlak olunur, kilyevî. || **Vaisseaux – s** Ev'iye-i kilyeviye.

Émulsif,ve [s.] Yağ ve süt gibi bir maddeyi, sübyeyi hâvi nebatata ıtlak olunur, istihlâbî.

Émulsine [ims.] (k.) Levzin.

Émulsion [ims.] Yağı hâvi bazı nebatat veya meyvelerden çıkarılan mâyi, müstahleb, sübye, levziye. || – **Vraie** Bademsübyesi, müstahleb-i levzî. || – **s fausses** Bademin gayrından yapılan sübyeler, müstahlebat-ı kâzibe.

Émulsionner [ft.] Sübyeye katmak.

Émydes [ims. - cm.] (hyv.) Tatlı su ve çorak kaplubağaları nevi. (Buna *Élodites* dahi denir.)

Émydosauriens [imz. - cm.] (hyv.) Zevâhif kısmından timsahiye nevi. (Buna *Crocodilliens* dahi ıtlak olunur.)

Émysaure [ims.] (hyv.) Amerika-yı Şimalî kaplubağası nevi.

En [hc.] De: – **un jour** Bir günde; – **ville** Kasabada, şehirde mukim, sayfiyeye veya sâir yere gitmemiş. ◆ İle, üzerinde: –**colère** Hiddetle, hiddet üzerinde; **Voyager – voiture** Araba ile seyahat etmek. ◆ Gibi: – **bon fils** İyi evlat gibi. ◆ -ye, -e: **De village – village** Köyden köye; **De mieux – mieux** İyiden

iyiye. ◆ -den. – argent Gümüşten; gümüş. ◆ Esnasında: – hiver Kış esnasında, kışın. ◆ İzafet dahi beyan eder: Étudiant – droit Hukuk talebesinden. ◆ iken: – venant Gelirken. || – tant que Göre. || – tant que besoin sera Lüzum ve ihtiyaca göre. ◆ Olmak haysiyetiyle, itibariyle: – tant que père Peder olmak haysiyetiyle, itibariyle. || – avant! İleri! || – bas Aşağıda, aşağıya. || – haut Yukarıya, yukarıda, yukarı.

En [s.] Ondan, onun, bundan, bunun. ◆ Oradan. || – être pour Kaybetmek. || J' – suis pour mon argent Paramı kaybettim, paramdan oldum. || à qui – avez-vous? Kime hiddet ve infial ettiniz?

Énadelphie [ims.] (tt.) Tev'em-i müttehid.

Énallage [ims.] (sr.) Fiilin bir sîgası yerine diğerinin mesela mazi yerine muzârinin isti'mali.

Enamourer (S') [fv.] Alaka etmek, âşık olmak, taaşşuk etmek.

Énantiopathie [ims.] (t.) Tedavi bi'z-zıd.

Énantiopathique [h.] (t.) Tedavi bi'z-zıdda müteallik.

Énantiose [ims.] (t.) Usul ve tedavi bi'z-zıd.

Énarthrose [ims.] (tşr.) Mafsal-ı müteharrik, enartroz.

Encâblure [ims.] (bhr.) Yüz yirmi kulaç yâni ikiyüz metreden ibaret ölçü, bir palamar boyu.

Encadastrer [ft.] Tahrir-i emlâke dâhil etmek. ◆ Tahrir-i emlâk icra etmek.

Encadenasser [ft.] Dikkatle kapamak.

Encadrement [imz.] Resmin çerçeve içine alınması. ◆ Çerçeve içine alınmış resim veya levha. ◆ Kapı, ayna ve pencere ve emsali çerçevesi. || (mec.) Muhit.

Encadrer [ft.] Bir resim veya levhayı çerçeve içine almak. ◆ İdhal etmek. || Tête à – Gayet çirkin baş.

Encadreur [imz.] Resim vesâire çerçevelerini yapan ve takan adam.

Encager [ft.] Kafese koymak. || (mec.) Hapsetmek.

Encaisse [ims.] Sandıkta mevcut meblağ, kıymet, mevcud-ı sandık. || – métallique Nakit yahut külçe hâlinde mevcud-ı sandık.

Encaissé,e [s.] Sandığın içine konmuş. ◆ Dar bir yere sıkıştırılmış. ◆ Duvara muttasıl, gömülmüş. || (mec.) Ahz ü kabz edilmiş. || Rivière – e Mecrası derin nehir.

Encaissement [imz.] Akçenin sandığa vaz'ı. ◆ Ahz ü kabz, tahsil, der-sandık etme. ◆ Nehir yatağının derinliği. || – d'une traite Bir poliçe bedelinin tahsili.

Encaisser [ft.] Akçe ve senedatı sandığa koymak. ◆ Ahz ü kabz veya tahsil etmek. ◆ İki taraftan tahdit etmek. ◆ (Çiçek ve fidan hakkında) Sandığa dikmek. || – une route Bir yolun yerini açmak, kazmak. || – un terrain Bellenmemiş toprağa başka toprak yahut taş getirmek için geniş bir çukur açmak.

Encaisseur [imz.] Ahz ü kabz eden tüccar. ◆ Tahsildar.

Encalypte [ims.] (nb.) Memâlik-i harreye mahsus büyük nevi yosun.

Encan [imz.] Müzayede, mezat. || Mettre à l' – Haraçlamak, müzayedeye çıkarmak. (*Enchère* lafzıyla müterâdiftir.)

Encanailler [ft.] Hazele takımıyla karıştırmak. || (mec.) Muhakkar kılmak.

Encanthis [imz.] (*s* okunur) (t.) Teverrüm-i lahmî. || – bénin Teverrüm-i lahmî-i selim. || – malin Teverrüm-i lahmî-i redî.

Encapuchonner (s') [fv.] Başını kukuleta ile örtmek, serpuş giymek. || (mec.) Tarik-i ruhbana sülûk ve duhul etmek.

Encaquement [imz.] Sardalya vesâir balığı tuzlayıp fıçıya basma, istif etme ameliyatı.

Encaquer [ft.] Sardalya vesâir balığı fıçıda tuzlayıp istif etmek. || (mec.) Balık istifi gibi dar bir yere sıkıştırmak.

Encaqueur,se [imz.] Sardalya vesâir balığı tuzlayıp fıçıda istif eden adam, tuzlayıcı.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Encarpe [imz.] (m.) Çiçek, yaprak veya meyvelerden mürekkep tezyinat.

Encarter [ft.] Mücellitlikte yaprakların arasına mukavva koymak.

En cas, Enca, En-cas [imz.] İhtiyata riayeten hıfzolunan şey, ihtiyat. ◆ İhtimal. ◆ Bir nevi araba. ◆ Yağmur şemsiyesi.

Encastage [imz.] Çömlekçilerin yaş çömlekleri kalıplama ameliyatı.

Encasteler (s') [fv.] (Beygir hakkında) Tırnağı sıkışmak, çekilmek.

Encastelure [ims.] Beygir tırnağının sıkışması, bozulması, çekilmesi.

Encastillage [imz.] (bhr.) Geminin önünde ve kıçında kuleler inşası. ◆ Geminin suyun haricindeki kısmı.

Encastrement [imz.] (m.) Geçme, takma, lamba. || (as.) Topun muylu yatağı. || – **par entaille** Yivli geçme. || – **par feuillure** Boğmaklı geçme. || – **par crampon** Kenetleme.

Encastrer [ft.] Takmak, geçirmek, dizmek.

Encaume [imz.] (t.) Karha-i âkile-i karniye.

Encaustique [ims.] Bal mumlu boya veya vernik, cilâ-yı müşemma. || **Peinture à l'** – Eski zamanda bal mumlu boya ile yapılan resim ve nakış.

Encaustiquer [ft.] Bal mumlu boya veya vernik ile boyamak veya parlatmak.

Encavement [imz.] Şarap vesâirenin mahzene vaz'ı.

Encaver [ft.] (Şarap vesâire hakkında) Mahzene koymak veya mahzenin içinde sıralamak. ◆ Mahzene hapsetmek.

Encaveur [imz.] Şarabı mahzenin içine yerleştiren adam.

Encavure [ims.] (t.) Karha-i karniye-i sathiye.

Enceindre [ft.] (*feindre* gibi tasrif olunur) Sur ile kuşatmak. ◆ İhâta etmek, etrafını çevirmek.

Enceinte [ims.] Sur ve duvar. ◆ Sur ve duvar veya hendekle ihâta olunmuş mahal. ◆ Vâsi' divanhâne. ◆ Dairevî meydan. || (as.) İstihkâm cidarı, duvarlar, hâit. || – **de camp** Ordunun muhiti. || **Mur d'** – yahut – **circulaire** Sur. || – **à pan** Musattah bedenli sur. || – **continue** Muhitî bedenli istihkâm sırası.

Enceinte [sms.] Gebe, hâmil.

Encelade [imz.] (hyv.) Amerika'ya mahsus makaslı böcek nevi.

Encélite [ims.] (t.) İltihab-ı em'a'.

Encelluler [ft.] Hücrelere koymak. ◆ Polis denilen ayırıcı bir dar odaya hapsetmek.

Encens [imz.] (*s* okunmaz) Günlük, buhur, lüban. || – **de l'Afrique** Kara günlük. || – **mâle** Erkek günlük. || – **femelle** Dişi günlük. || (mec.) Müdâhene, dalkavukluk.

Encensement [imz.] Buhurdan vasıtasıyla tebhir, günlük yakma, tütsüleme. || (mec.) Müdâhene, dalkavukluk.

Encenser [ft.] Buhurdan vasıtasıyla tebhir etmek, günlük yakmak, tütsülemek. || (mec.) Ta'zim ve hürmet etmek. ◆ Müdâhene etmek.

Encenseur [imz.] Müdâheneci, dalkavuk.

Encensier [imz.] (nb.) Biberiye. (*Romarin* lafzının müterâdifidir.)

Encensoir [imz.] Buhurdan, micmere. || **Prendre l'** – Fevka'l-had medh ü senâ etmek. || **Donner de l'** – **par le nez** Yüze karşı müfrit sitâyişler ile müdâhene etmek. || **Toucher à l'** Heyet-i ruhbanın nüfuz ve iktidarına taarruz etmek.

Encéphalartos [imz.] Afrika-yı cenubî kestane ağacı.

Encéphale [imz.] (tşr.) Beyin, dimağ. ◆ Arka kemiğinin içindeki ilik, muh.

Encéphalique [s.] (tşr.) Beyne veya iliğe mensup ve müteallik, dimağî, muhî.

Encéphalite [ims.] (t.) Beynin ve iliğin iltihabı, iltihab-ı dimağ, iltihab-ı muh.

Encéphalithe [ims.] Beyin suretinde tabii bir nevi musavver taş ki maâdin ıstılahında hacer-i dimağî denilir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Encéphalocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı dimağ, fıtık-ı muh.

Encéphaloïde [imz.] (t.) Şibh-i dimağ. = [s.] Şibh-i dimağî: Cancer – Seretan-ı şibh-i dimâğî.

Encéphalolithe [ims.] (t.) Hasat-ı dimağ, hasat-ı muh.

Encéphalopathie [ims.] (t.) Emraz-ı dimağiye.

Encercler [ft.] Çember gibi ihâta etmek. ◆ Etrafına geçirmek, çevirmek.

Enchagriner [ft.] Mükedder ve me'yus etmek.

Enchaînement [imz.] Zincirle bağlama. ◆ İrtibat. ◆ Münasebet. ◆ Teâkub, teselsül.

Enchaîner [ft.] Zincirle bağlamak, zincire koymak. ◆ Bir makine veya çarkı durdurmak, hareketine mani olmak. || (mec.) Münkad etmek. ◆ Rapt ve bent etmek. ◆ Teselsül ettirmek.

Enchaînure [ims.] Makine âlât ve eczasının irtibatı, zincirleme.

Enchanté,e [s.] Sihirli. ◆ Müsahhar. ◆ Fevkalâde, gayet güzel. ◆ Ziyadesiyle memnun, mesrur ve mahzuz.

Enchanteler [ft.] İmalathâne ve tezgâh gibi mahallerde kereste vaz' ve ihzar etmek. ◆ Şarap fıçısını topraktan kaldırmak için iki odun veya sırık üzerine vaz' etmek. || (bhr.) Kayık veya gemiyi tezgâh üzerine koymak.

Enchantement [imz.] Sihir, efsun. ◆ Sihirbazlık. ◆ Garip ve acîb şey. ◆ Fevkalâde memnuniyet ve mahzûziyet. || Par –, comme par – Seri ve hayret-bahş bir surette.

Enchanter [ft.] Sihir yapmak. ◆ Müsahhar kılmak. ◆ Ziyadesiyle memnun ve mahzuz etmek, müstağrak-ı meserret etmek.

Enchanteur,resse [s.] Ziyadesiyle memnun ve mahzuz eden. ◆ Dilber, dilruba, müferrih. = [i.] Sihirbaz, sehhar, göz bağcı. ◆ Mekkâr, aldatıcı.

Enchaper [ft.] (Şarap vesâire hakkında) Çifte fıçının içine koymak.

Enchaperonner [ft.] Atmaca veya doğana başlık geçirmek, başlık ile gözlerini örtmek. ◆ Başlık giydirmek.

Enchâsser [ft.] Yontulmuş keresteyi bibirine geçirmek, idmac etmek, lamba etmek. ◆ Vaz' ve ta'lik etmek. ◆ Etrafını çevirmek. || (mec.) Derc ve idmac etmek. ◆ Hürmet ve ihtiram göstermek.

Enchâssure [ims.] Yontulmuş keresteyi geçirme, lamba etme. ◆ Vaz' ve ta'lik etme. || (mec.) Bir şeyin kıymet ve itibarını meydana çıkarmaya hâdim vasıta.

Enchâtonnement [imz.] (tt.) İndimac.

Enchâtonner [ft.] Yüzük taşını mıhlamak, kakmak.

Enchaussener [ft.] Derileri kireç suyuna, şerbetine batırmak.

Enchaux [imz.] Kireç suyu, şerbeti.

Enchélide [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı nak'iyeden ibreviyü'ş-şekl olan.

Enchausser [ft.] Sebzeyi beyazlatmak veya dondan muhafaza etmek için gübre veya samanla örtmek.

Enchère [ims.] Müzayedede artırma, ziyadeye talep, müzayede. || Vendre aux – s Bi'z-ziyade füruht etmek. || Folle – Müzayedede vaz' olunan şeyi galî derecede artırıp bilahare bedel-i müzayedeyi itâ ve tesviyeden izhar-ı acz ve imtina etme ki bu suretle pey sürülen ve artırılan şey yeniden müzayedeye vaz' olunur ve evvelki bedel-i müzayede ile ikinci bedel-i müzayedenin farkı ve masârifi ziyade pey sürüp de bedelini tesviye edemeyen talipten istihsal kılınır. (İşbu izahata nazaran tabir-i mezkûrun "müzayede-i kat'iye" diye tercümesi yanlış olduğu derkârdır.) || Mettre aux – s Müzayedeye vaz' etmek. || Couvrir une – Zammetmek, ziyade pey sürmek, müzayede bedelini artırmak. || Vente par voie des – s publiques Müzayede-i aleniye ile satılmış, bi'l-müzayede füruht. || – au rabais Münâkasa. (Bu mânâda *Soumission* daha ziyade kullanılır.) || Payer la folle – Bir küstahlığın veya belâ-

het ve sersemliğin netice-i tabiiyesine duçar olmak. || à l' – Müzayede ile.

Enchérir [ft.] Müzayededе artırmak, pey sürmek. ◆ Daha galî bir fiyat ile füruht etmek. ◆ Müzayedeye vaz' etmek. = [fl.] Pahaca çıkmak, pahalanmak. || (mec.) Başkasından iyi yapmak, başkasını geçmek.

Enchérissement [imz.] Pahalanma, terakki-i es'ar, galâ, terakki-i fiyat.

Enchérisseur [imz.] Müzayededе artıran, pey süren, talip, râgıb. || Vendre au plus offrant et dernier – En ziyade pey sürene satmak.

Enchevalement [imz.] Alt tarafı tamir olunacak binanın payanda ile eğretiye alınması, binayı askıya, çatıya alma.

Enchevaucher [ft.] (m.) Üst üste bindirmek.

Enchevauchure [ims.] Kiremit veya kereste vesâireyi çatı kiremitleri gibi birbirinin üzerine bindirme, kiremit gibi dizme, sıralama.

Enchevêtrement [imz.] Yular takma. || (mec.) İliştirme, dolaştırma.

Enchevêtrer [ft.] Yular takmak. ◆ İliştirmek, dolaştırmak. ◆ Çok ve karışık iplerle bağlamak. || (mec.) Karışık bir surette vaz' etmek, teşviş eylemek. || S' – (Beygir hakkında) Ayakları yular ipine dolaşmak. ◆ Dolaşmak. || (mec.) Zihni karışmak, şaşırmak.

Enchevêtrure [ims.] (m.) Ocak veya baca için döşeme kirişleri arasında bırakılan boş mahal. ◆ Yular yarası yahut ayakları yular ipine dolaşmaktan zedelenen beygirin yarası.

Enchifrènement [imz.] Nezleden burnun tıkanması, zükâm.

Enchifrener [ft.] Zükâmı davet etmek. || S' – Zükâm olmak.

Enchondrome [imz.] (*kon*) (t.) Teverrüm-i gudrufî.

Enchymose [ims.] (*ki*) (t.) Kanın birden bire damarlara hücumu, inkidam, ihmirar.

Encirer [ft.] Bal mumu ile sıvamak, bal mumu sürmek.

Enclave [ims.] Diğer bir arazinin dâhilinde bulunan arazi, kıta-i mahdude. || (mec.) (hk.) Dâhil-i daire-i salâhiyet. = [cm.] (mha.) Büyük savakların yivleri.

Enclavement [imz.] Bir arazinin diğer bir arazi ile ihâta edilmesi, idhal, inzımam, ihtiva, iştimal. || (t.) Tesemmür.

Enclaver [ft.] Bir araziyi diğer bir arazi ile ihâta etmek, derc ve leff etmek.

Enclin,e [s.] Mâil, münhani. ◆ Meyyal, müstaid.

Encliquetage [imz.] Bir çarkın bir tarafa dönmesine müsait ve diğer tarafa dönmesine mani olan alet, fener çarkı mandalını tutan alet.

Encliqueter [ft.] Bir çarkın geri dönmesini men için mandal ile iliştirmek.

Enclitique [ims.] (sr.) İmlâda üstündeki kelimeye muttasıl gibi yazılan ve nev'ummâ kelime-i vâhide teşkil eden lafza ıtlak olunur. *Sais-je* Terkibinde vâki *je* lafzı gibi.

Encloître [ft.] Manastıra kapamak.

Enclore [ft.] (*clore* gibi tasrif olunur) Duvar veya çitle ihâta etmek, etrafını çevirmek. ◆ İlave ve idhal etmek. ◆ İhtiva etmek.

Enclos [imz.] Duvar veya çitle muhat arsa.

Enclouage [imz.] (as.) Topu çivileme.

Enclouer [ft.] Hayvanın nalını takarken çiviyi etine kadar işletip yaralamak. ◆ Çivilemek, çivi ile raptetmek. || (as.) Topu çivilemek. || (mec.) Men etmek, durdurmak.

Enclouure [ims.] Nal çivisi yarası, çivi beresi. || (mec.) Ukde-i müşkilat.

Enclume [ims.] Örs, sendân. || (tşr.) Azm-i sendânî. || Table de l' – Örs tezgâhı. || Les bigornes de l' – Örsün iki uçları. || Billot d' – Örs kütüğü. || Remettre un ouvrage sur l' – Tadil etmek.

Enclumeau [imz.] yahut:

Enclumette [ims.] Küçük örs, kuyumcu örsü.

Encoche [imz.] Kertik. ◆ Kilit persisi üzerindeki kertik. ◆ Yemenici tezgâhı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Encocher [ft.] Yayın ipini okun kertiğine iliştirmek. ◆ Kertik yapmak.

Encoffrer [ft.] Sandığın içine kapamak, saklamak. ◆ Benimsemek, kendisine mal etmek. ◆ Hapse koymak.

Encognure [ims.] yahut:

Encoignure [ims.] Köşe, bucak. ◆ Köşeye mahsus minder veya raf vesâire.

Encollage [imz.] Yapıştırma, çirişleme, zamklama. ◆ Kola, çiriş, zamk ve emsali yapıştırıcı şeyler.

Encoller [ft.] Yapıştırmak, çirişlemek, kola ile yapıştırmak, zamklamak.

Encolpide [ims.] (t.) İltihab-ı mehbil.

Encolure [ims.] Beygir boynu, gerdanı. ◆ İnsan gerdanının alt tarafı. ‖ (bhr.) Döşek ortası. ‖ – **rouée** Uzun boyunlu (at). ‖ (mec.) Tavır, çehre, görünüş.

Encombrant,e [s.] Yolu seddeden, yolun üzerinde yığılan. ◆ Vezin ve sıkleti hafif olduğu hâlde araba ve vagon gibi şeylerin içinde çok yer istîab eden, havâleli.

Encombre [imz.] Mevâni, müşkilat.

Encombrement [imz.] Bir geçidin kapanması, bir geçidin üzerine mürura mani şeyler yığılması. ◆ Geçmeye mani olan şeyler yığını, mani-i mürur. ◆ İzdiham, kalabalık. ◆ Emtia-i ticariyenin satılabilecek miktardan fazla kesreti, yığılıp kalması. ‖ **Tonneau d'** – Havâleli şeylerin sefine ile naklinde ücret hesap etmek için kabul edilen vâhid-i kıyasî ki takriben bir buçuk metre-mik'aba müsâvidir.

Encombrer [ft.] Bir geçidin üzerine mürura mani şeyler yığmak, yolu seddetmek. ◆ Mürura mani olmak.

Encommissionner [ft.] Bir komisyona havale etmek.

Encontre (**à l'**) [h.] Hilâfına, zıddına, aksine. ‖ **Aller à l'** – Muhalif etmek, aksini iltizam etmek.

Encope [ims.] (t.) Cerîha, esliha-i câriha veya nâriye yarası.

Encorbellement [imz.] (m.) Çıkıntı, sepetlik. ‖ (mec.) Esassız şey.

Encore [zz.] Daha, hâlâ, henüz. ◆ Hatta. ◆ Her hâlde. ◆ Bir daha, yeniden. ◆ Hiç olmazsa, bari. ‖ **Courir** – Kemâl-i isti'cal ile koşmak. ‖ – **que** Her ne kadar. ‖ **D'en** – Daha uzak giderek, dahadan dahaya. ‖ **Pas** – Daha hayır, daha yok, daha değil. (Bu tabir "Mesela geldi mi?", "İtmam ettiniz mi?" gibi cümel-i istifhâmiyeye cevap olarak "Daha gelmedi", "Henüz itmam etmedim" makamında daha hayır, daha yok diye muhtasaran îrad olunur.) ‖ (Şiirde *encor* yazılır.)

Encorné,e [s.] Boynuzlu. ◆ Boynuzla vurulmuş, yaralanmış.

Encorner [ft.] Boynuz vermek, boynuz koymak. ◆ Boynuzla çarpmak, delmek, yaralamak.

Encornet [imz.] (syd.) Büyük nevi mürekkep balığı.

Encorneter [ft.] Külaha koymak. ◆ Kadın, kız esvabı giydirmek.

Encotillonner [ft.] Tâife-i nisânın rüçhanı altında bulundurmak.

Encotonner [ft.] Tüy, hav ile setretmek.

Encoubert [imz.] (hyv.) Zâtü's-sedâyâ-yı adîmü'l-esnan sınıfından Amerika'nın bir nevi tatusu.

Encourageant,e [s.] Cesaret veren, cesareti artıran. ◆ Teşvik ve tergib eden, müşevvik, bâdî-i şevk ve gayret. ◆ Hâmi.

Encouragement [imz.] Cesaret verme, teşci'. ◆ Teşvik, tergib, şevk ve gayreti artırma. ◆ Himaye.

Encourager [ft.] Cesaret vermek, teşci' etmek. ◆ Teşvik ve tergib etmek, şevk ve gayretini artırmak. ◆ Himaye etmek.

Encourir [ft.] (*courir* gibi tasrif olunur) Uğramak, düşmek, duçar ve giriftar yahut mazhar ve müstahak olmak. ‖ – **la disgrâce** Hüsn-i nazardan, teveccühten düşmek. ‖ – **une peine** Bir cezaya müstahak olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Encouru,e [s.] (hk.) Terettüb eden, müterettib: Peines – es Mücâzat-ı müterettibe.

Encrasser [ft.] Kirletmek, lekeletmek. ◆ Tortu, kül bırakarak (ızgara vesâireyi) tıkamak. ‖ S' – Kirlenmek. ‖ (mec.) Fena adamlarla ülfet ederek onların tabiatını almak. ◆ Hayvanlaşmak.

Encre [ims.] Mürekkep, midad. ‖ – de Chine Çin mürekkebi. ‖ – indélébile Bozulmaz mürekkep. ‖ – sympathique Görünmez mürekkep. ‖ – de couleur Renkli mürekkep. ‖ Boue d' – Mürekkep posası veya çöküntüsü. ‖ – de transport yahut – de copie veya – autographique Kopya mürekkebi, yağlı mürekkep. ‖ – à marquer le ligne Marka mürekkebi. ‖ – d'imprimerie Matbaa mürekkebi. ‖ Écrire de la bonne – à quelqu'un Bir kimsenin ihmal etmekte olduğu bir vazifenin tavsiye ve ihtarı zımnında kendisine şiddetli elfaz isti'maliyle beraber isti'cali hâvi mektup yazmak. ‖ Bouteille à l' – Karışık, muğlak iş.

Encrer [ft.] (tba.) Mürekkeplemek, mürekkep sürmek. = [fl.] Mürekkep almak, mürekkeple siyahlanmak.

Encrier [imz.] Mürekkep hokkası. ‖ (tba.) Mürekkep ezmeye mahsus taş. ‖ – à pompe Tulumbalı hokka. ‖ – siphoïde Bir delikli ve kapalı hokka.

Encrine [ims.] (hyv.) Arz-ı silürîde[234] bulunan hayvanat-ı nâimeden bir nevi.

Encrivore [s.] Mürekkep çıkaran.

Encroué,e [s.] Yıkılırken diğer bir ağacın dallarına ilişip muallak kalan ağaca ıtlak olunur.

Encroûté,e [s.] Kabuklu. ◆ Sıvalı. ‖ (mec.) Cehli, fikri, âdâtı içinde kalmış. ‖ – de préjugés Efkâr ve itikadat-ı bâtılaya ve taassuba tabi.

234 fr.: *silurien*.

Encroûtement [imz.] Kabuk bağlama. ◆ Kabukluluk. ‖ (bhr.) Deniz suyunun tebahhurundan sonra kazanlarda kalan madde.

Encroûter [ft.] Sıvalamak. ◆ Bir tabaka, bir kabuk ile setretmek. ‖ S' – Kabuk bağlamak. ‖ (mec.) Humk ve belâhete duçar olmak. ◆ Humk ve belâhet içinde ısrar edip kalmak.

Encuirasser (s') [fv.] Zırh giymek. ◆ Kalın bir şeyle örtünmek. ◆ Kalın bir tabaka bağlamak. ‖ (mec.) Kabalaşmak, nezaket ve hassasiyetini kaybetmek.

Encuver [ft.] Tekne veya fıçıya koymak.

Encyclique [ims. – s.] Papa tarafından rüesâ-yı rûhâniyeye gönderilen tahrirat-ı umumiye.

Encyclopédie [ims.] Kâffe-i fünûn ve sanâyie müteallik mebâhisi câmi kitap ki ekseriya mevadd-ı mündericesi huruf-ı hecâ sırasıyla müretteb olur, külliyat-ı ulûm ve fünûn, kâmûsu'l-ulûm, muhîtü'l-maârif. ◆ Asr-ı sâbıkın evâhirinde Fransa'da meşâhir-i hükemâ tarafından neşrolunan böyle bir kitap. ‖ (mec.) Her ilim ve fenden malumatı olan adam, ayaklı kütüphane. ‖ – méthodique Mündericatı huruf-ı hecâ sırasıyla müretteb olmayıp kısım kısım ayrılmış bulunan muhîtü'l-maârif.

Encyclopédique [s.] Külliyat-ı ulûm ve fünûna müteallik. ‖ Dictionnaire – Kâmûs-ı fennî, kâmûsu'l-ulûm.

Encyclopédiste [imz.] Külliyat-ı ulûm ve fünûn muharriri. ◆ Asr-ı sâbıkın evâhirinde Fransa'da çıkan meşhur muhîtü'l-maârifi yazan hükemânın beheri.

Encyprotype [s.] Bakır üzerine mahkûk. (Eski kelime.)

Endanglium [imz.] (tşr.) Gışâ-yı dâhilî-i viâî.

Endécagone [imz.] (mr. Hendécagone)

Endécasyllabe [i. – s.] (mr. Hendécasyllabe)

Endémie [ims.] (t.) Bir memlekete mahsus hastalık, maraz-ı beledî, maraz-ı belde.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Endémique [s.] Bir memlekete mahsus olan, beledî (maraz hakkında). || **Maladies – s** Emraz-ı belediye.

Endenté,e [s.] Dişli. || **Gens bien – s** İştahları yerinde ve çok yiyen adamlar, zümre-i âkile.

Endentement [imz.] (m.) Doğramalara edilen kurt ağzı.

Endenter [ft.] Bir çarka veya diğer bir makine aletine diş yapmak. ◆ İki parçayı dişlerle birbirine tutturmak.

Endentures [ims. – cm.] Koçanlı defterin koçan kesildiği mahaldeki dişler, kertikler.

Endépiderme [imz.] (tşr.) Beşere-i dâhiliye, beşere-i muhatiye.

Endermique [s.] (tşr.) Dâhil-i beşere, zîr-i beşere. || **Méthode** – Usul-i tedavi-i zîr-i beşere.

Endetter [ft.] Borca giriftar etmek. || **S'** – Borca müstağrak olmak.

Endêvé,e [s.] Sabır ve tahammülü olmayan, serkeş.

Endêver [fl.] Kızmak, sıkılmak.

Endhyménine [ims.] (nb.) Gışâ-yı dâhil-i tal'.

Endiablé,e [i. – s.] Ziyadesiyle canı sıkılmış. ◆ Pek fena. ◆ Zarar-bahş. ◆ Bir iptilâ ve inhimakte musır ve muannid.

Endiabler [fl.] Ziyadesiyle canı sıkılmak.

Endigage [imz.] ve:

Endiguement [imz.] (m.) Deniz kenarına kazık kakma ameliyatı. ◆ Denize rıhtım atma. ◆ Bir nehre set veya bent inşası.

Endiguer [ft.] (m.) Deniz kenarına kazık kakmak. ◆ Denize rıhtım atmak. ◆ Bir nehre set veya bent inşa etmek, setlerle kapamak.

Endimancher [ft.] Birine Pazar gününe mahsus olan yortu elbisesini giydirmek. || **S'** – Pazar gününe mahsus yortu elbisesini giymek, süslenmek. || (mec.) Diğerlerine mütefevvik, parlak gözükmeye çalışmak.

Endive [ims.] (nb.) Hindibânın bir nevi. || – **marine** Hindibâ-i bahrî.

Endoblaste [imz.] (nb.) Nevat-ı dâhilî-i cürsum.

Endocarde [imz.] (tşr.) Kalbin dâhilî bir zarı, şegaf-ı dâhilî.

Endocardite [ims.] (t.) Kalbin dâhilî zarının iltihabı, iltihab-ı şegaf-ı dâhilî.

Endocarpe [imz.] (nb.) Meyvelerin dâhilî zarı, gılâf-ı dâhil-i semere, gılâf-ı dâhilî.

Endochorion [imz.] (tşr.) Dâhil-i horiyon.

Endochron [imz.] (tşr.) Dâhil-i hron.

Endocymien,ne [s.] (tşr.) **Fœtus** – Cenin-i mücennen.

Endogastrite [ims.] (t.) İltihab-ı gışâ-yı muhatî-i mide.

Endogènes [ims. – cm. – s.] (nb.) Mütenemmî-i dâhil. || (arz.) Merkez-i arza karib bulunan tabakat-ı amîkaya denir.

Endogénèse [ims.] (tt.) Tenemmüv-i dâhilî.

Endogone [imz.] (nb.) Kîse-i büzeyr.

Endolorir [ft.] Acıtmak, ağrıtmak. Veca' vermek. ◆ Elem ve keder vermek.

Endolymphe [ims.] (tşr.) Lenfâ-yı dâhilî.

Endommagement [imz.] Ziyan, zarar, hasar.

Endommager [ft.] Izrar etmek, zarar vermek. ◆ Ziyan ve hasara uğratmak.

Endomyque [s.] (hyv.) Kırmızı nevi mantar böceği.

Endonéphrite [ims.] (t.) İltihab-ı dâhil-i kilye.

Endoplévie [ims.] (tşr.) Dâhil-i cenb, dâhil-i hicab-ı sadr.

Endoptile [ims.] (nb.) Rîşe-i sağîre, rîş-i magluf.

Endormant,e [s.] Münevvim. || (mec.) Can sıkıp uykuyu davet eden.

Endormeur,se [i.] Uyutan, uykuda bırakan, müdâhin. ◆ Muacciz, can sıkan adam.

Endormi,e [s.] Uyumuş. ◆ (Şairâne) Medfun. ◆ Bir sükût-ı amîke müstağrak. ◆ Gevşek, tembel, batî. || **Faire l'** Uyur gibi olmak, yalandan uyumak.

Endormir [ft.] (*dormir* gibi tasrif olunur) Uyutmak. ◆ Oyalandırmak. ◆ Can sıkmak, uyku getirmek. ◆ Uykuda bırakmak. || (mec.) Teskin etmek, uyuşturmak. ◆ Def-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

netmek. || S' – Uyumak, uyuklamak. ◆ Ölmek. ◆ Gevşek davranmak. ◆ Sakin ve âsûde olmak.

Endorrhises [i. – s. – cm.] (nb.) Zât-ı cüzeyr-i dâhilî.

Endos [imz.] Ciro edilen bir senet veya poliçenin zahrına verilen şerh ve vaz' olunan imza, ciro, zahriye. || Mettre son – Zahriye etmek, ciro etmek.

Endoscope [ims.] (crh.) Derûn-bîn.

Endosmomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı hulûl-i dâhilî.

Endosmose [ims.] (ht.) Kesâfetleri muhtelif ve beynleri gayet ince bir zarla ayrılmış iki mâyiin arasında dışarıdan içeriye vâki olan seyelân, hulûl-i dâhilî.

Endosperme [imz.] (nb.) Hububatın içinde rüşeym denilen madde-i tohumiyeyi ihâta eden zar, süveydâ.

Endospermique [s.] (nb.) Zât-ı süveydâ.

Endospore [s.] (nb.) Hâmil-i büzeyr. = [imz.] (nb.) Gışâ-yı dâhilî-i büzeyr.

Endosse [ims.] Bâr, yük. ◆ Mesuliyet. ◆ Zahmet, sıklet.

Endossé,e [s.] Giyilmiş, arkaya alınmış. || (tca.) Ciro edilmiş, zahriye olunmuş; Billet – Ciro olunmuş senet.

Endossement [imz.] Ciro, zahriye. || – en blanc Açık ciro.

Endosser [ft.] Arkasına, sırtına almak, giymek, berduş etmek. ◆ Deruhte etmek. ◆ Mücellit ciltlenmiş bir kitabın arkasını yapmak. || (tca.) Ciro etmek, zahrına işaret etmek. || (mec.) Can sıkacak bir şeyi birine yükletmek. || – l'uniforme yahut – la cuirasse Silk-i askeriyeye dâhil olmak. || – le harnais Sanatına mahsus elbiseyi giymek. || – un enfant Bir çocuğun pederi olduğunu kabul ve ilan etmek.

Endosseur [imz.] (tca.) Ciro eden, ciranta, sahib-i havale, muhil. || Üzerine mesuliyet alan. ◆ Bir çocuğu evlat diye kabul eden adam.

Endostome [imz.] (tşr.) Fevhe-i bâtıne.

Endothèque [ims.] (nb.) Haşefe-i nebatın gışâ-yı dâhili, andotek.

Endroguer [fl.] Zengin olmaya çalışmak.

Endroit [imz.] Mahal, mevki, yer, cây, makam, mekân, zarf. ◆ Bir kitabın veya nutkun bir yeri, bir tarafı. ◆ Kumaşın yüzü. ◆ Köy, yaka, şehir. || (mec.) Bir şeyin güzel tarafı. || Se montrer par son bel – Evsaf-ı makbule ve memduhası ile görünmek. || Se montrer par son mauvais – Evsaf-ı mezmûme ve maâyibî ile görünmek. || Prendre quelqu'un par son faible – Bir kimseyi zayıf tarafından yakalamak. || à l' – de Hakkında.

Enduire [ft.] Sıvamak, sürmek, tılâ etmek. ◆ (Kuş hakkında) Eti hazmetmek.

Enduit [imz.] Sıva, tılâ. ◆ Bir cismin üzerine sürülen mâyi. || (mec.) Suret-i zâhire, cilâ. || (t.) Tılâ: – muqueux Tılâ-i muhatî; – fuligineux Tılâ-i sinâcî.

Endurable [s.] Sabır ve tahammül olunabilir.

Endurant,e [s.] Mütehammil, sabûr.

Endurcir [ft.] Sertleştirmek, taslib etmek, katılaştırmak. || (mec.) Hissiz ve merhametsiz etmek. || S' – Sertleşmek ve katılaşmak. ◆ Merhametsiz ve hissiz olmak. ◆ Zahmet ve meşakkate alışmak.

Endurcissement [imz.] Sertlik, katılık, tasallüb. || (t.) Tasallüb. || (mec.) Hissizlik, merhametsizlik, taannüd.

Endurer [ft.] Tahammül etmek, çekmek, katlanmak.

Énéateur [imz.] Kadim Roma'da borazan-ı askerî.

Énéorème [imz.] (t.) Sehab-ı muallak.

Énergie [ims.] Kuvvet, kudret. ◆ Tesir-i amel. ◆ Hareket, faaliyet. ◆ Gayret, himmet, hamiyet. || Agir avec – Sert davranmak, şiddet göstermek. || Parler avec – Sert söylemek, şiddetli lisan kullanmak, kati surette söylemek.

Énergique [s.] Kuvvetli, tesirli, müessir. ◆ Gayretli. || Mesures – s Tedâbir-i şedîde ve mü-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

essire. || Termes – s Elfaz-ı müessire, tabirat-ı ekîde ve kat'iye. || Homme – Sahib-i himmet ve gayret olan adam. || Conduite – Muamele-i müessire, hareket-i gayrı [?] ve faalâne. || Note – Şiddetli nota, şedîdü'l-meal takrir, şiddet-âmiz tahrirat.

Énergiquement[235] [h.] Kaviyen, ekîden, katiyen, şedîden. ◆ Gayûrâne, kemâl-i faaliyetle.

Énergiser [ft.] Şiddet ve tesir vermek.

Énergumène [i.] Meczup, kaçık. ◆ Ma'rud.

Énervant,e [s.] Gevşeklik ve rehâvet veren, kuvveti kesen.

Énervation [ims.] Zaaf, gevşeklik, kuvvetsizlik, dermansızlık. ◆ Beynine, kafa ile amûd-ı fikarînin ilk fikrası arasına bıçak saplayarak sığırı veya beygiri telef etme usulü.

Énervement [imz.] Zaafiyet, dermansızlık.

Énerver [fl.] Zaaf ve gevşeklik vermek, kuvveti kesmek, îras-ı fütur ve rehavet etmek. ◆ Sinire dokunmak, kızdırmak.

Éneyer [ft.] Kereste ve ağacın budaklarını ihraç etmek.

Enfaîteau [imz.] Eğri çatı, tepe kiremiti.

Enfaîtement [imz.] Kurşun ve kiremit vesâire ile çatının tepesini örtme. ◆ Tesnim.

Enfaîter [ft.] Kiremit, kurşun vesâire ile bir çatının tepesini örtmek.

Enfance [imz.] Çocukluk, tufûliyet, sabâvet. ◆ Çocuklar. || (mec.) Ateh, fertutluk, bunama. ◆ Bir şeyin evâil-i ahvâli, hâl-i iptidâîsi. || Faire des – s Çocukluk etmek, çocuk gibi hâl ve harekette bulunmak. || Seconde – Yedi yaşından sonraki sabâvet zamanı, tufûliyet-i sâniye.

Enfant [imz.] Çocuk, sabi, tıfıl. ◆ Evlat, oğul. || Petit – Hafid. || – légitime Veled-i meşru. || – légitimé Münasebet-i gayrımeşruadan hâsıl iken bilâhare meşruiyeti tasdik olunan evlat. || naturel –, d'amour – Piç, veled-i gayrımeşru, veled-i tabii. || – adultérin Veled-i zina. || – insectueux Şer'an izdivaçları caiz olmayan akrabanın izdivaçlarından hâsıl olan veled, maktî. || – adoptif Evlatlık, âhiret evladı. || – du premier lit İlk zevc veya zevceden olan evlat. || – abandonné Atılmış çocuk, lakîta. || – trouvé Sokakta bulunmuş çocuk, melkut. ◆ Böyle çocukların terbiye ve iâşesine mahsus yetimhâne. || – s d'Apollon, de la Muse Şuarâ. || L' – de Cythère, de Paphos, l' – allé Aşk. || – s de chœur Kilisede muganni çocuklar. || – gâté Şımarık çocuk, yüz verilmiş çocuk. || – s de troupe Kışlalarda büyütülen asker evladı. || Mal d' – Vaz'-ı haml. || – s perdus Hârikulade ve tehlikeli bir muharebede pîşdârlık hizmetini ifâ eden neferat-ı askeriye. || Les – s de Bellone Cengâveran, erbab-ı cenk ve cidal. || Bon – İyi çocuk, kalbi temiz ve ahlakı iyi adam, safderûn: C'est un bon – Bu bir iyi çocuktur yahut hüsn-i ahlak sahibi adamdır. || – de la balle Pederinin sanat ve mesleğinde bulunan adam. || Faire l' – Çocukça şeylerle eğlenmek. (Kız çocuk hakkında müsta'mel olduğu vakit müennes itibar olunur.)

Enfantement [imz.] Doğurma, tevlid. ◆ İcat, ihtirâ.

Enfanter [ft.] Doğurmak, tevlid etmek. ◆ İcat ve ihtirâ etmek.

Enfantillage [imz.] Çocukluk, çocukça kavil ve hareket.

Enfantin,e [s.] Çocukluğa ve çocuklara mensup ve müteallik veya şâyeste olan, çocukça, tıfılâne.

Enfariné,e [s.] Un ile veya una benzer bir şeyle mestur, unlu.

Enfariner [ft.] Un sürmek, un ile örtmek, unlamak. ◆ Toz veya sâire serpmek. || (mec.) Meclub, meftun eylemek.

Enfer [imz.] (*r* okunur) Cehennem, dûzah. ◆ Şeytan, iblis. || (mec.) Pek çok zahmet ve eziyet. ◆ Zahmet ve eziyet çekilen mahal. ◆

235 Orijinal metinde *Énergiquemeut* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Pek kızgın ateş. ◆ Londra'da kumarhâne ve fuhuşhâne. ◆ Bir kütüphane-i umumiyede kıraati ahlaken muzır olan kitapların bulunduğu mahal. ‖ (Esâtirde) Les – s Âhiret. ‖ C'est un métier d' – Bu pek ziyade taab ve meşakkatli bir sanattır. ‖ Porte d' –, tison d' – Fena adam, sû-i karin.

Enfermé [imz.] Hava almayan yerde ve mesela kapalı durmasından dolayı oda vesâir mahalde hâsıl olan fena koku, taaffün-i dâhilî.

Enfermés [imz. – cm.] (hyv.) Nâime-i adîmü'r-re's sınıfı.

Enfermer [ft.] Saklamak. ◆ Hapsetmek. ◆ Etrafını kuşatmak, ihâta etmek. ◆ Şâmil olmak. ◆ İhtiva etmek. ◆ Kapatmak, seddetmek.

Enferrer [ft.] Esliha-i câriha ile saplamak. ‖ S' – Hasmın kılıcı üzerine atılıp yaralanmak. ‖ (mec.) Kendi sözünü diğer bir söz ile tekzip etmek.

Enficeler [ft.] Sicim ile bağlamak.

Enfieller [ft.] Acılık vermek.

Enfiévrer [ft.] Sıtmalatmak, sıtmaya uğratmak.

Enfilade [ims.] Sıra, dizi. ‖ (as.) Yan ateşi.

Enfiler [ft.] Dizmek, iğne veya ipliğe geçirmek. ◆ Aldatmak, iğfal etmek. ‖ (mec.) – un chemin Yola girmek, yola revan olmak. ‖ – la venelle Alelacele gitmek. ‖ – des perles Beyhûde, abes şeylerle vaktini kaybetmek. ‖ (as.) Bir şeyin tûlüne top atma, tûlen topa tutmak. ‖ – une rue Sokağa sapmak.

Enfin [h.] Nihayet, elhâsıl, hülâsa-i kelâm, akıbet, bilahare. ◆ Hele şükür, hele nihayet.

Enflammé,e [s.] Alevli, ateşli. ◆ İltihabî. ◆ Hararetli.

Enflammer [ft.] Alevlendirmek, tutuşturmak, tes'ir etmek. ‖ (mec.) Canlandırmak, teşvik etmek. ‖ S' – Alevlenmek, telehhüb, iştial etmek.

Enflaquer [ft.] Hapse koymak.

Enflé,e [s.] Şişirilmiş, şişkin. ◆ Kabarmış, seviyesi yükselmiş. ‖ (mec.) Mağrur, azametli. ◆ Mutantan.

Enfle-bœuf [imz.] (hyv.) Üvez-i kandi denilen inek sineği. (Buna *Bupreste* dahi ıtlak olunur.)

Enfléchures [ims. – cm.] (bhr.) İp merdiven. ◆ Çarmıh iskelesi, çarmıhlıların basamak ipleri.

Enflement [imz.] (t.) Şişme, kabarma.

Enfler [ft.] Şişirmek, kabartmak, hacmini çoğaltmak. ‖ (mec.) Tevsi' etmek. ◆ Gururlatmak. ◆ İfrat eylemek. = [fl.] yahut S' – Şişmek, kabarmak.

Enflure [ims.] Şiş, kabartı, kabarma, nefha. ‖ – de style Tumturak-ı elfaz.

Enfoncé,e [s.] Derin, oyuk, çukur. ‖ Derince girmiş. ◆ Kırılmış. ◆ Mağlup olmuş. ◆ İğfal edilmiş. ‖ (mec.) Dalmış, müstağrak.

Enfoncement [imz.] Sokma, batırma, mıhlama, tenşib. ◆ Kapı vesâirenin kırılarak açılması. ◆ Derinlik, çukurluk. ◆ Duvar vesâirenin içeri girmişi, geri çekilmiş ciheti. ‖ (bhr.) Koy, haliç.

Enfoncer [ft.] Sokmak. ◆ Batırmak, mıhlamak. ◆ (Kapı vesâire hakkında) Kırmak. ◆ Mağlup etmek. ◆ Aldatmak. ‖ – un tonneau Bir fıçıya dip koymak. = [fl.] İlerlemek. ◆ (Gemi hakkında) Batmak, suyun dibine göçmek. ‖ S' – Batmak, ilerlemek. ◆ Yıkılmak. ◆ İmtidat etmek. ◆ Gömülmek. ◆ Kendine batırmak. ‖ (mec.) Zayi olmak. ◆ Bozulmak. ◆ Müstağrak olmak. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Muvaffak olamamak.

Enfonceur [imz.] (Heman yalnız şu tabirde müsta'meldir:) – de portes ou vertes Telaşlı, farfara.

Enfonçoir [imz.] Çekiç.

Enfonçure [imz.] Çukur, oyuk, çökük. ◆ Karyola kerestesi, fıçı dibi vesâire. ‖ (t.) İnhifaz, çökük.

Enforcir [ft.] Kuvvetlendirmek, takviye etmek. = [fl.] yahut S' – Kuvvetlenmek, daha kuvvetli olmak.

Enformer [ft.] Kalıba koymak, kalıplamak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Enfouir [ft.] Gömmek, defnetmek. ◆ Gizlemek. ‖ (mec.) Ketm etmek. ◆ İsti'mal etmeyip işe yaramaz bir hâlde bırakmak. ‖ **S'** – Gömülmek. ◆ Bozulmak.

Enfouissement [imz.] Gömme, defin, tedfin.

Enfouisseur [imz.] Gömen, defneden.

Enfourchement [imz.] (m.) İki kemer duvarının birleştiği mahal, kemer çatalı.

Enfourcher [ft.] Bacakların birini bir tarafa ve birini öbür tarafa atacak surette beygire binmek. ◆ Çatal, yaba ile delmek. ‖ (mec.) Saplanıp kalmak, bir şey üzerinde inat ve ısrar etmek: – **une idée** Bir mütalaa üzerinde saplanıp kalmak.

Enfourchure [ims.] Ağaç dallarının çatallandığı mahal, çatal. ◆ Pantolonun kavalosu. ‖ – **d'un cheval** Atın apış arası.

Enfournage [imz.] ve:

Enfournement [imz.] Fırının içine vaz' ve idhal.

Enfourner [ft.] Fırına koymak, fırına sokmak. ◆ Fırın gibi bir yere, bir şeye idhal etmek. ◆ Pûtelere koymak. ‖ **à l'** – İptidâsında, bidâyet-i emrde. ‖ **S'** – Fırına idhal etmek. ◆ Sokulmak, girmek. ◆ Bir işe girişmek.

Enfreindre [ft.] (*feindre* gibi tasrif olunur) Bozmak, nakzetmek, ihlal edilmek, hilâfında hareket etmek, nükûl etmek.

Enfreinte [ims.] Nakz, ihlal, hilâfında hareket.

Enfroquer [ft.] (Makam-ı zemmde) Rahip esvabı giydirmek, rahip etmek.

Enfuir (s') [fv.] Kaçmak. ◆ Akmak. ◆ Geçmek, cereyan etmek. ◆ İmtidat etmek. ‖ (mec.) Unutulmak.

Enfumé,e [s.] Mürur-ı zamanla tütsülenmiş gibi sararmış kararmış olan. ◆ Dumana maruz, duman ile rahatsız edilmiş. ◆ Duman renginde. ◆ Nîm-mest. ◆ Eski, kirli.

Enfumé [imz.] (hyv.) (mr. Amphisbène)

Enfumer [ft.] Tütsülemek, dumanlatmak. ◆ Karartmak, kirletmek. ‖ (mec.) Kirletmek. ‖ – **un tableau** Bir levhaya eski hâlini vermek için levhayı dumana maruz bulundurmak yahut üzerine sarımsı bir renk sürmek.

Enfumoir [imz.] Bal arılarına kovanda tütsü vermeye mahsus körük.

Engagé [imz.] (as.) Gönüllü asker.

Engagé,e [s.] Sıkışmış, tutulup kalmış. ◆ Merbut. ◆ Mecbur. ◆ Girişmiş. ◆ Aldanmış[236], kapılmış. ◆ Söz vermiş. ◆ Bir tiyatroya yahut diğer bir hizmete girmek üzere akd-i mukavele etmiş. ◆ Merhun: **Effets** – **s** Eşya-yı merhune. ◆ Tahsis olunmuş: **Capital** – Bir yere tahsis olunmuş sermaye ‖ **Navire** – Rüzgârın tesiriyle yana meyletmiş sefine. = [imz.] (as.) – **volontaire** Gönüllü asker.

Engageant,e [s.] Borçlu bırakan, mahcup eden, cazip, mükerrem. = [ims. – cm.] Vaktiyle kadınların yaptıkları uzun ve sarkık kollar.

Engagement [imz.] Mecburiyet, icbar. ◆ Vaat, taahhüt. ◆ Terhin. ◆ Tutma, istîcar etme. ‖ – **s d'immeubles** Emval-i gayr-ı menkulenin terhin ve istiğlâli, terhinat, istiğlâlat. ‖ (hk.) – **s sans convention** Taahhüdat-ı zımniye. ‖ (as.) Ufak müfrezeler veya karakollar arasındaki muharebe, müsâdeme. ‖ Gönüllülere verilen mükâfat. ◆ Münferit, küçük müsâdeme. ‖ – **volontaire** Gönüllü asker kayıt ve tahriri. ‖ **Prendre un** – Taahhüt etmek. ‖ **Faire honneur à ses – s** Taahhüdat vâkıasını icra ve ifâ etmek. ‖ – **tacite** Taahhüdat-ı zımnî. ‖ – **des gens de l'équipage** Tayfa tutulması, tayfa istîcarı.

Engager [ft.] Terhin etmek, rehin bırakmak. ◆ Davet etmek. ◆ Mecbur etmek, bağlı tutmak. ◆ Taahhüt etmek. ◆ (Hizmetçi vesâire için) Tutmak. ◆ Sevk etmek, sebep olmak. ◆ Arzu vermek. ◆ Giriştirmek. ◆ Başlamak. ◆ Tahsis etmek. ‖ (as.) – **des soldats** Asker yazmak, tahrir-i neferat etmek. ‖ – **les hostilités** Muhâsamata bed' etmek, muharebeye başlamak. ‖ – **une discussion** Mü-

236 Orijinal metinde bu kelime "aldatmış" şeklinde yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında "aldanmış" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

bâhaseye başlamak, müzakereye girişmek. || S' – Mecbur olmak. ◆ Asker yazılmak. ◆ Sokulmak, girmek. ◆ (Muharebe hakkında) Başlatmak. || S' – dans une entreprise Umur-ı nâfiadan bir iş iltizam etmek. || S' – sous les lois de l'hymen Teehhül eylemek.

Engagiste [imz.] Merhun bir mâlikâneye hakk-ı rehinden dolayı tasarruf eden adam.

Engaînant,e [s.] (nb.) Nebatatın sap ve kamışını ihâta eden, mugmid. || Feuilles – evrak-ı mugmide.

Engainer [ft.] Kına, kılıfa koymak. || (neb.) Sarmak, tagmid etmek.

Engallage [imz.] Kumaşları mazı suyundan, şerbetinden geçirme ameliyatı.

Engaller [ft.] Kumaşı mazı suyuna batırmak.

Enganter [ft.] (bhr.) Takip edilen bir sefineye pek yaklaşmak. ◆ İğfal etmek, aldatmak.

Engastrimysme [imz.] Karnından lakırdı söyler gibi olan hâlet, ab'âbiyet. (*Ventriloquie* lafzının müterâdifidir.)

Engastrimythe [imz.] Karnından lakırdı söyler gibi olan kimse, ab'âb. (*Ventriloque* kelimesinin müterâdifidir.)

Engaver [ft.] (Kuş hakkında) Yavrusuna gagasıyla yem vermek. ◆ Kümes hayvanatına ceviz gibi şeyler yutturarak semirtmek.

Engazonnement [imz.] Yeri çimen ile kaplama, yere çim döşeme ameliyatı, ta'şib.

Engazonner [ft.] Çimenle donatmak veya örtmek, çim döşemek.

Engeance [ims.] Hayvan cinsi.

Engeancer [ft.] Başına dolamak, duçar-ı müşkilat etmek. ◆ Tasdi' etmek.

Engeigner [ft.] Aldatmak, suistimal etmek, iğfal eylemek. (Eski kelime.)

Engelure [ims.] (t.) El ve ayakların soğuktan hâsıl olma iltihabı, nefha-i karye, soğuk ısırması. || – enflammée Nefha-i mültehibe. || – ulcérée Nefha-i mütekarrihe.

Engendrer [ft.] Doğurmak, tevlid etmek. || (r.) Tecsim etmek, tecessümünden hâsıl olmak. || (mec.) İntac etmek, bâis olmak.

Engendrer [ft.] Damat etmek, birini damat edinmek. || S' – Damat edinmek, bir damat bulmak.

Engeoler [ft.] (mr. Enjôler)

Enger [ft.] Ekseriya diyar-ı âhardan bir nebat getirip memlekette dikmek, yetiştirmek. ◆ Başa can sıkıcı bir şey dolamak.

Engerbage [imz.] Ekinleri demet bağlama ameliyatı, tahzim.

Engerber [ft.] Ekinleri demet bağlamak, tahzim etmek.

Engidites [ims. – cm.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah-ı humâsiyü'l-ersag nevinden engisiye[237] kabilesi.

Engin [imz.] Eski vakitlerde muharebede müsta'mel mancınık. ◆ Madencilerin tulumbası ve bocurgadı. ◆ İğneci haddesi. ◆ Alet ve edevat, makine. ◆ Ağ, olta vesâire gibi balıkçı takımı. || (as.) – de guerre Esliha ve âlât-ı harbiye. || – de moulin Değirmen şeytanı denilen alet ki oluk içinden buğdayı yukarı alır. || (mec.) Fen, hüner, hile.

Engis [imz.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah-ı humâsiyü'l-ersag sınıfından engisiye nevinden bir böcek.

Englober [ft.] Birçok şeyler toplayıp bir mecmû hâsıl etmek, toplamak, ihâta etmek.

Engloutir [ft.] Yutmak, iltikam etmek, bel' etmek. ◆ Gark etmek, batırmak. ◆ Berbat etmek. ◆ İsraf edip, yiyip bitirmek. || S' – Batmak, berbat olmak.

Engloutissement [imz.] Yutma, bel'. ◆ Batma, gark olma. ◆ Perişanlık. ◆ İsraf.

Engluement [imz.] Ağaç berelerine ağacın kurumasını men için sürülen madde.

Engluer [ft.] Değneğe ökse sürmek. || (mec.) Tatlı sözlerle aldatmak.

• • • • • • • • • • •

237 Bkz. *Engis* maddesi

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Engobage [imz.] Çini, fayans vesâir çanak ve çömlekler üzerine beyaz yahut renkli bir tabaka sürme, sırlama ameliyatı.

Engobe [imz.] Çanak, çömlek ve emsali şeylerin üzerine hamurlarının fenalığını, çirkinliğini setr için sürülen beyaz yahut renkli sır.

Engober [ft.] Çanak çömleklerin ve emsali şeylerin üzerine hamurlarının çirkinliğini setr için beyaz yahut renkli sır sürmek.

Engommer [ft.] Zamk sürmek, zamklamak.

Engoncement [imz.] Libasın boyunu örtecek ve boyun omuzların içine girmiş gibi gösterecek bir suret-i nâ-münâsibede durması.

Engoncer [ft.] (Libas hakkında) Boyun omuzlara gömülmüş gibi göstermek.

Engorgé,e [s.] (t.) Mümtelî, şiryan ve damarları tıkanmış. = [imz.] Atların bacağındaki şiş.

Engorgement [imz.] Tıkanma, kapanma. ‖ (tca.) Esham ve tahvilatın fikdan-ı tedavülünden nâşî ticarette tahaddüs eden durgunluk. ‖ (t.) Şiryan ve damarların tıkanması, imtilâ. ‖ – **inflammatoire** İmtilâ-i iltihabî.

Engorger [ft.] Tıkamak, kapamak. ◆ Lüzumundan ziyade doldurmak, şişirmek.

Engouement yahut **Engoûment** [imz.] (t.) Bir mecranın, boğazın tıkanması, insidad. ‖ – **des intestins** İnsidad-ı em'â. ‖ – **des bronches** İnsidad-ı kasabatü'r-rie. ‖ (mec.) Hadden ziyade medh ve sitâyişte bulunma.

Engouer [ft.] Tıkamak, kapamak. ◆ Boğazını tıkamak. ‖ (mec.) Bir şeyin hadden ziyade medh ve sitâyişinde bulunmak, ona ifrat-ı temayül etmek.

Engouffrer [ft.] Çukura düşürmek, batırmak. ◆ Silip süpürmek, yutmak. ‖ **S'** – Çukura düşmek, batmak. ‖ Harap olmak.

Engouler [ft.] Birden bire yutmak, bel' etmek.

Engoulevent [imz.] Çoban aldatan kuşu. ‖ – **d'Amérique** Amerika'nın yağmur kuşu (Buna *Oiseau-pluie* dahi denir.)

Engoûment [imz.] (mr. Engouement)

Engourdir [ft.] Uyuşturmak, ihdar etmek. ‖ (mec.) Kesel vermek.

Engourdissement [imz.] Uyuşukluk, hader. ‖ (mec.) Kesel.

Engrain [imz.] Kızıl buğday.

Engrainer [ft.] (mr. Engrener)

Engrais [imz.] Hayvanları semirtmek için verilen yem veyahut çayır, müsemmin. ◆ Toprağın kuvve-i inbâtiyesini tezyid için mevadd-ı uzviyeden mürekkep gübre, demal. ‖ – **animal** Demal-i hayvanî. ‖ – **végétal** Demal-i nebatî. ‖ – **mixte** Hayvan tersi, fışkı, demal-i mahlut. (Buna *Fumier* dahi denir.)

Engraissement [imz.] Hayvanların semirtilmesi, tesmin. ◆ Semizlik. ◆ Toprağın kuvve-i inbâtiyesini tezyid için gübre ile karıştırılması.

Engraisser [ft.] Semirtmek, tesmin etmek. ◆ Araziye gübre dökmek. ◆ Tezyid etmek. = [fl.] Semirmek. ‖ **S'** – Semirmek. ◆ Kuvve-i inbâtiyesi artmak ve (mec.) zengin olmak.

Engraisseur [imz.] Hayvanları semirtmeyi sanat ittihaz eden adam.

Engrangement [imz.] Ambara koyma, der-ambar etme, iddihar. ◆ Ambara konmuş şey.

Engranger [ft.] Ambara koymak, der-ambar etmek, iddihar etmek.

Engraulis [imz.] (s okunur) Hamsi balıklarının nâm-ı ilmîsi.

Engravée [ims.] (byt.) At ve sığıra ârız olur tırnak batma hastalığı.

Engravement [imz.] (bhr.) Geminin kuma oturması.

Engraver [ft.] (bhr.) Gemiyi kuma oturtmak.

Engraver [ft.] Bir şeyin üzerine hakketmek.

Engrêlé,e [s.] Kenarları dişli ve tırtıllı.

Engrêler [ft.] Bir sikke veya sâirenin etrafını dişli, tırtıllı yapmak.

Engrêlure [ims.] Dantela veya oya kenarı tırtılı.

Engrenage [imz.] Çark dişlerinin birbirine ilişmesi ve birbirini çevirmesi, çarkların harekât-ı muntazaması. ◆ Bir makine çark-

larının heyet-i mecmuası. ◆ Fener ve dişli çarkların tanzim ve tertibi. || – **cylindrique** Çarkların irtibat-ı üstüvânîsi. || – **conique** İrtibat-ı mahrutî yani köşe çarkı. (Buna *Roue d'angle* dahi tabir olunur.) || – **à lanterne** Değirmen çarkları gibi fener çarkı irtibatı.

Engrener yahut **Engrainer** [ft.] Değirmen taşının deliğine buğday koymak, değirmen çakıldağına buğday dökmek. ◆ Hububatla hayvan beslemek.

Engrener [ft.] Hazırlamak, tehyie etmek. || (mec.) Başlamak. || – **une pompe** Bir tulumbayı işleyecek hâle getirmek. = [fl.] Çark dişleri diğer çarklara ilişerek ve birbirlerini çevirerek dönmek, çark dişleri irtibat etmek.

Engrenure [ims.] İki dişli çarkın birbirini çevirecek vaziyette bulunması. || (tşr.) Tesânün.

Engri yahut **Engroi** [imz.] (tt.) Kongo memâlikinde bulunan pars, Kongo pelengi.

Engrosser [ft.] Gebe bırakmak.

Engrumeler (**s'**) [fv.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Pıhtılanmak (kan hakkında).

Engueniller [ft.] Eski püskü şeyler giydirmek. || **S'** – Eski püskü şeyler giymek, palaspûş olmak.

Engueuler [ft.] Kaba kaba sebbetmek.

Engueuser [ft.] Tatlı sözlerle iğfal etmek, aldatmak.

Enguichure [ims.] Avcı borusunun kayışları.

Enguirlander [ft.] Çiçek vesâireden bir iklil ile tetvic etmek. ◆ Aldatmak.

Engystoma yahut:

Engystome [imz.] Ümit Burnuna mahsus dilsiz ve kuyruksuz kurbağa.

Enhardir [ft.] (*an-ar*) Cesaret vermek, cesaretini artırmak, teşci' etmek.

Enhardissement [imz.] (*en-ar*) Teşci'. ◆ Kesb-i cesaret, ictisar.

Enharmonie [ims.] (*an-nar*) (ms.) Ses değişmeyip yalnız notanın tebdiliyle hâsıl olan âhenk.

Enharmonique [s.] (*an-nar*) (ms.) Ses değişmeyip yalnız notanın tebdiliyle hâsıl olan âhenge mensup ve müteallik: **Genre** – Bu suretle icra olunan usul-i âhenk.

Enharnaché,e [s.] (*en-ar*) Garip ve gülünç kıyafetli.

Enharnachement [imz.] (*en-ar*) Beygire eğer ve koşum vurulması. ◆ Eğer ve koşum takımı.

Enharnacher [ft.] (*en-ar*) Beygire eğer ve koşum vurmak. ◆ Garip ve gülünç bir kıyafete sokmak.

Enherber [ft.] (*en-ner*) Bir araziyi çayır hâlinde bırakmak veya çayıra tahvil etmek.

Enhydre [imz.] (hyv.) Deniz samuru. (Bu mânâda *Loutre de mer* dahi denir.) ◆ (mad.) Derûnunda su katresi bulunan billura ıtlak olunur.

Enicure yahut:

Enicurus [imz.] Java ve Sumatra adalarında bulunur bir nevi kuyruk kakan (kuşu).

Énigmatique [s.] Bilmece, muamma kabîlinden olan, muammalı, muğlak, müşkil. ◆ Lugazî. || **Images** – **s** Temâsil-i lugaziye.

Énigmatiquement [h.] Muamma kabîlinden, muğlak ve müşkil olarak.

Énigme [ims.] Muamma, bilmece, lugaz. || (mec.) Muğlak kelâm. || **Mot de l'** – Bilmecenin halli.

Enivrant,e [s.] (*an-ni*) Sarhoşluk veren, mest eden, müskir. ◆ Başa vuran. || (mec.) Cazip, teheyyüc-âver.

Enivrement [imz.] (*an-ni*) Sarhoşluk. || (mec.) Gurur, heyecan. ◆ Teheyyüc.

Enivrer [ft.] (*an-ni*) Sarhoş etmek, sekr vermek. ◆ Başa vurmak. || (mec.) Bâis-i gurur olmak. ◆ Tehyic etmek. || **S'** – Sarhoş olmak.

Enjabler [ft.] İp geçirmek.

Enjambé,e [s.] Bacaklı; **Haut** – Uzun bacaklı.

Enjambée [ims.] Adım, hatve. ◆ Adım atış, yürüyüş.

Enjambement [imz.] (ar.) Bir mısraın mânâsı tam olmak için lâzım olan kelimatın mısra-ı diğerde bulunması ki merhun tabir olunur.

Enjamber [ft.] Atlamak, geçmek. = [fl.] Bacakları açarak ve uzun adımlar atarak yürümek. || (mec.) Tecavüz etmek, el uzatmak, hatve-endaz olmak. ◆ Bir rütbe veya sınıf atlamak. || (ed.) Bir mısraın mânâsı alttaki mısra ile itmam olunmak. || (m.) (Direk hakkında) Diğer bir direğin üzerine dayanmak. ◆ Bir şeyin iki tarafında da bulunmak. || – **sur** İmtidat etmek ve (mec.) Tecavüz, taarruz eylemek.

Enjaveler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Ekini demet etmek, biçilmiş ekini dokurcun yapmak.

Enjeu [imz.] Her oyunda kumara konulan akçe, miza, dav. ◆ Kumar gibi gayrımeşru ve mezmum bir şeye sarf ve istihlâk olunan akçe.

Enjoindre [ft.] (*joindre* gibi tasrif olunur) Buyurmak, emir ve tembih etmek, ihbar ve ihtar etmek.

Enjoint,e [s.] Lâzım gelen, emrolunan. || **Formalités** – **es par la loi** Kanunen lâzım gelen muamelat.

Enjôlement [imz.] Müdâhenekârâne sözlerle iğfal.

Enjôler [ft.] Müdâhenekârâne sözlerle iğfal etmek, ayartmak.

Enjôleur,se [i.] Müdâhenekârâne sözlerle iğfal eden, müdâhin, muğfil.

Enjolivement [imz.] Süs, ziynet.

Enjoliver [ft.] Süslemek, tezyin etmek, güzelleştirmek. || (mec.) İhtirâat ve tasnîat-ı ilmiye ve fenniye ile ıslah etmek.

Enjoliveur [imz.] Tezyin etmeyi seven. ◆ Ziynete müteallik şeyler yapan ve satan adam.

Enjolivure [ims.] Az kıymetli şeylerin süsü, ufak tefek müzeyyenat.

Enjoué,e [s.] Şen, ferah, beşâşetli.

Enjouement yahut **Enjoûment** [imz.] Şenlik, ferahlık, beşâşet, sürur, şetâret.

Enjouer [ft.] Şenlendirmek, ferahlandırmak, beşâşet, şetâret vermek.

Enjuponner [ft.] Kadınlara âşık etmek.

Enkysté,e [s.] (tşr. ve nb.) Bir ke's içinde bulunan veya ke's şeklinde olan, mükeyyes.

Enkystement [imz.] (tşr. ve nb.) Ke's ile örtünme veya ke's hâlinde olma, tekeyyüs.

Enkyster (s') [fv.] (tşr.) Ke's ile örtünmek veya ke's suretine girmek, tekeyyüs etmek.

Enlacement [imz.] Sarma, sarılma, sarılış.

Enlacer [ft.] (*forcer* gibi tasrif olunur) Sarmak, birbirine geçirmek, sıkmak. ◆ Kucaklamak, der-âguş etmek.

Enlaçure [imz.] Tahta çivi kakmak üzere doğrama geçmelerine yapılan delik.

Enlaidir [ft.] Çirkinleştirmek. =[fl.] Çirkinleşmek.

Enlaidissement [imz.] Çirkinleşme, çirkinleştirme.

Enlevage [imz.] Basmaların üzerinde bazı yerlerin rengini klor ile izâle ederek çiçekler peyda etme tarzı. ◆ Kayık yarışında kürek çekenlerin tezyid-i gayret ve hareket etmeleri. ◆ Hokkabazların oyun kâğıtlarını göz önünden kaybetmeleri.

Enlèvement [imz.] Kaldırma. ◆ Kaldırıp götürme, kapma. ◆ Sirkat. ◆ Yağma. ◆ Kaçırma, dağa kaldırma. ◆ Zapt. || (hk.) – **de mineurs** Sabî ve mürâhik kaçırma. || **Délit d'** – Sabî kaçırma cürmü. || (orm.) – **des produits hors des forêts** Maktuatın ormanlardan nakli. || **Permis d'** – Nakliye ruhsatnâmesi.

Enlever [ft.] Kaldırmak, ref' etmek, mahrum etmek. ◆ Koparmak. ◆ Alıp götürmek. ◆ Tevkif etmek. ◆ Kurtarmak. ◆ Çabuk yapmak. ◆ Nâil olmak. || (mec.) Teshir etmek, numûne-i emsal olmak. ◆ Kapmak, kaçırmak. ◆ Tehyic etmek. ◆ Çalmak. ◆ Zaptetmek, almak. ◆ Zapt ve istila etmek. || – **le ballon** Kıça tekme vurmak. || **S'** – Kalkmak. ◆ Çıkmak, zâil olmak. ◆ Kolayca, çabukça satılmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Enleveur [i.] Kapıcı, gasıp, sârik, kaçırıcı.

Enlevure [ims.] Derinin yahut resim boyasının kabarması, çıkması.

Enliasser [ft.] Paket ve demet yapmak.

Enlier [ft.] Duvar inşaatında taş ve tuğlaları birbiri üzerine koyarak rapt ve ilave etmek.

Enlignement [imz.] Sıralama, dizme.

Enligner [ft.] Sıralamak, dizmek.

Enlizement [imz.] Kumun içine batma, kuma gark olma.

Enlizer ve **Enliser** [ft.] Kumun içine batırmak. = [fl.] Kumun içine batmak.

Enluminé,e [s.] Müskiratın kesret-i isti'malinden nâşî pek ziyade kızarmış çehre hakkında söylenilir. || **Teint** – Kırmızı levn.

Enluminer [ft.] Basma bir resme, haritaya renk vermek, telvin etmek, boyamak. ◆ Kızartmak, parlatmak. || (mec.) – **son style** Tarz-ı inşâ ve üslub-ı kitâbette tabii ve selis bir ifade isti'malinden ziyade sanâyi-i lafziye ve kelimât-ı tumturakiye iltizam ve isti'mal etmek. || **S'** – Kızıllık sürmek. ◆ Kızarmak.

Enlumineur,se [i.] Renk verici, boyayıcı, mülevvin.

Enluminure [ims.] Renk verme, telvin. ◆ Renkli resim ve harita vesâire. ◆ Kütüb ve emsalinde olan nukuş ve tezyinat. ◆ Üslub-ı ifadede iltizam olunan sahte tumturak. || – **des cartes à jouer** Oyun kâğıtlarının boyası.

Ennéacorde [imz.] (*ènn-né*) Asurîler tarafından icat olunan dokuz telli bir alet-i musiki.

Ennéadécaétéride [s.] (hy.): **Cycle** – On dokuz seneden ibaret olan devr-i kamer. (Buna *Cycle lunaire* dahi denir.)

Ennéades [ims. – cm.] (ed.) Kütüb-i tis'a. || **Les – de Plotin**[238] Plotin nâm filozofun dokuz ciltten ibaret olan elli altı kitabı.

Ennéagonal,e [s.] (*ènn-né-a*) (he.) Dokuz zâviyeli.

238 Orijinal metinde "Platin" şeklinde yanlış yazılan bu isim "Plotin" olarak düzeltilmiştir.

Ennéagone [imz.] (*ènn-né-a*) (he.) Dokuz zâviyeli şekil, zû-tis'ati'l-adlâ'.

Ennéagyne [s.] (nb.) Dokuz âzâ-yı te'nisi olan nebat, tüsâiyü'l-âzâ-i't-te'nis. || **Fleurs – s** Ezhar-ı tüsâiyü't-te'nis.

Ennéagynie [ims.] (nb.) Zû-tüsâiyi'l-âzâi't-te'nis.

Ennéandre [s.] (nb.) Dokuz âzâ-yı tezkiri olan nebat, tüsâiyi'l-âzâ-i't-tezkir.

Ennéandrie [ims.] (nb.) Zû-tüsâiyi'l-âzâ-i't-tezkir.

Ennemi,e [i. – s.] (*è-ne-mi*) Hasım, düşman, adüvv. || (mec.) Zıt, muhalif. || – **de Dieu** Mülhid, dinsiz. || **L' – du genre humain** Şeytan.

Ennoblir [ft.] (*an-no*) Şerefini artırmak, kadrini terfi etmek. ◆ Necâbet, taâli vermek. ◆ Parlatmak, revnak vermek.

Ennoblissement [imz.] (*an-no*) Kesb-i haysiyet, vakar ve necâbet etme.

Ennoématique [s.] (*èn-no-é*) (fls.) Fikre müteallik olan.

Ennui [imz.] (*an-nui*) Can sıkıntısı, usanç, melâl. = [cm.] Gavâil, âlâm.

Ennusure [ims.] (m.) Direk altına konulan kurşun parçası.

Ennuyant,e [s.] (*an-nui*) Can sıkan, bâis-i kelâl, müz'ic, usanç getiren, bıktıran.

Ennuyer [ft.] (*an-nui-ié*) (*ployer* gibi tasrif olunur) Can sıkmak, melâl vermek, usandırmak, keder vermek. || **S'** – Canı sıkılmak, usanmak.

Ennuyeusement [h.] (*an-nui*) Can sıkıntısıyla.

Ennuyeux,se [i. – s.] (*an-nui*) Can sıkan, usandırıcı, sakîlu'r-rûh adam.

Énode [s.] (nb.) Boğumsuz, ma'dûmü'l-ucur.

Énoncé [imz.] İfade, beyan. ◆ Metin, ibare. ◆ İfade ve beyan olunmuş şey. || **L' – d'un problème** Bir mesele-i ilmiye veya fenniyenin beyan ve ifadesi.

Énoncer [ft.] İfade ve beyan etmek, zikir, ihbar, inhâ, ityan etmek. || – **un faux** Hakikat-i hâlin hilâfında ifâdatta bulunmak. || **S' – dans un tel sens** Filan mealde idare-i

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

kelâm ve beyan-ı efkâr etmek, filan vadide lisan kullanmak.

Énonciatif,ve [s.] İfade ve beyana mensup ve müteallik, ifade ve beyan eden, haberî. || (sr.) İhbarî, haberî; Verbes – s Ef'al-i haberiye; Proposition – ves Cümel-i ihbariye.

Énonciation [ims.] İfade, beyan, takrir, ihbar, iş'ar.

Énoplie [ims.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah sınıfından bir nevi çiçek biti.

Énoplose [ims.] Avustralya izmariti.

Enorgueillir [ft.] (*an-nor*) Bâdî-i kibir ve gurur olmak, kibir ve gurur ettirmek. || S' – Kibir ve gurur etmek.

Énorme [s.] Pek büyük, pek iri, çenesi büyük, cesim. || (mec.) Külli, hadden efzun.

Énormément [h.] Pek çok, pek ziyade, külliyetle, fevka'l-had.

Énormissime [s.] Fevka'l-had azîm ve cesim.

Énormité [ims.] Büyüklük, irilik, cesâmet. ◆ Ağırlık. ◆ Vahamet, fenalık. ◆ Münasebetsiz ve abes şey, mûcib-i hiddet laf, kabahat. || Dire des – s Mûcib-i hiddet ve infial olacak münasebetsiz sözler söylemek.

Énormon [imz.] Kuvve-i hayatiye.

Énostose [ims.] (t.) Teverrüm-i dâhil-i azm.

Énouer [ft.] Çukanın üstündeki iplik dökümlerini ve pervazlarını cımbız ile yolup düzeltmek.

Enquérant,e [s.] Bir şeyi sorup araştıran.

Enquérir (s') [fv.] (*acquérir* gibi tasrif olunur) Bir şeyi sormak, araştırmak. ◆ İstihsal-i malumat etmek.

Enquête [ims.] Sual, teftiş, tefahhus. ◆ İstimzac, istifsar. || (hk.) Tahkikat. || – rigoureuse Tahkikat-ı mûşikâfâne, müdekkikane. || – préminaire Tahkikat-ı evveliye. || – judiciaire Tahkikat-ı adliye. || – verbale Tahkikat-ı şifahiye. || – directe Müddeînin lehine icra olunan tahkikat. || Contre – yahut – contraire Müddeâ-aleyhin lehine icra olunan tahkikat. || – par commune renommé Keyfiyetin şahitler marifetiyle tahkik ve tetkiki. || Procéder à une – Tahkikat icra etmek. || Ordonner une – Keyfiyetin tahkikini emir ve tembih etmek. || Procès verbal d' – Tahkikat mazbatası. || – littéraire İstimzac, istifsar-ı edebî. || (bhr.) – du pavillon Denizde tesadüf olunan bir sefinenin tâbiiyetini tetkik.

Enquêter (s') [fv.] Teftiş ve tahkik etmek, tahkikata girişmek. (Eskimiştir.)

Enquêteur [imz.] Tahkik, teftiş memuru.

Enquilleuse [ims.] Çaldığı şeyleri esvabının altına saklayan hırsız kadın.

Enquinauder [ft.] Baştan çıkarmak, iğfal etmek.

Enracinement [imz.] Kökleşme, kökleştirme.

Enraciner [ft.] Kökleştirmek, kök tutturmak, dikmek. || S' – Kökleşmek, kök tutmak. || (mec.) Yerleşmek, esas-gîr olmak, tesis etmek.

Enragé,e [s.] Dâü'l-kelbe müptelâ, kuduz. || Il a mangé de la vache – e Pek çok metâib ve meşakka ve fakr u sefalete duçar oldu. || Musique – e Âhenk ve letafetten ârî ve gürültü ve şamatadan ibaret çalgı.

Enrageant,e [s.] Kudurtan. ◆ Kızdıran.

Enrager [ft.] Kudurtmak. = [fl.] Kudurmak.

Enraiement [imz.] yahut:

Enrayement [imz.] Tekerleği bağlama, tekerleğe ispit takma. ◆ Sabanın ilk yürütülmesiyle tarlanın çizilmesi.

Enrayer [ft.] Tekerleği dönmemek üzere iple bağlamak, tekerleğe ispit takmak. ◆ Sabanı ilk defa yürütmekle tarlada hatlar çizmek. || (mec.) Durdurmak, zaptetmek.

Enrayure Tekerleği bağlamaya mahsus ip, ispit. ◆ Tarlada sabanın ilk yürütülmesiyle açılan seyrek hatlar.

Engrégimenter [ft.] (as.) Askerden alay teşkil etmek, alay suretine koymak. ◆ Bir alaya idhal ve tahrir etmek.

Enregistrable [s.] Kayıt ve tahrir olunmaya ve deftere geçirilmeye şâyan, kayıt ve tescili kabil. ◆ Tarihte mukayyed.

Enregistrement [imz.] Kayıt, tescil. ‖ **Bureau d'** – Kayıt odası. ‖ **Droit d'** – Kayıt resmi, kaydiye. ‖ **Formalité de l'** – Muamele-i kaydiye, deftere geçiriş.

Enregistrer [ft.] Kaydetmek, tescil etmek, sebt-i defter etmek. ◆ Kaydiyesini almak. ◆ Not almak.

Enregistreur [imz.] Mukayyid, kayıt memuru. ◆ Kayıt makinesi. ‖ (ht.) Mukayyid.

Enrêner [ft.] (Hayvanı) Durdurmak ve gemlerini takmak.

Enrhumer [ft.] Zükâma uğratmak. ‖ **S'** – Zükâma uğramak.

Enrhythure [s.] (imz.) Âhengi muntazam. ‖ (t.) **Pouls** – Muntazam vuran nabız.

Enrichi,e [s.] Zenginlemiş, yeni zengin olmuş. ◆ Sonradan görmüş, sonradan görme. ◆ Tezyin edilmiş.

Enrichir [ft.] Zengin etmek. ‖ (mec.) Tezyin veya ikmâl ve tevsi' etmek: – **la science de nouvelles découvertes** Keşfiyat ve ihtirâat-ı cedîde ile fünûnu zenginletmek, tevsi' etmek. ‖ – **une langue** Tabirat ve ıstılahat-ı cedîde ilavesi ile veya üslub-ı ifadeyi ıslah ve tadil suretiyle bir lisanı zenginletmek. ‖ **S'** – Zengin olmak. ‖ (mec.) **La mémoire s'enrichit par la lecture** Kuvve-i hafıza mütalaa ile zenginler, zihin mütalaa ile tekemmül eder.

Enrichissement [imz.] Zengin etme, zenginlik. ◆ Tezyin, ziynet.

Enrober [ft.] İki kat şey içine sarmak.

Enrochement [imz.] Su içinde yapılan temel rıhtımı. ◆ Su içinde büyük taştan yapılan bent. ◆ Suni kaya.

Enrôlé [imz.] Asker yazılmış adam, nefer.

Enrôlement [imz.] Ahz-ı asker, asker alma. ◆ Asker cem ve tahriri.

Enrôler [ft.] Asker cem ve tahrir etmek. ◆ İdhal etmek. ‖ **S'** – Asker yazılmak.

Enrôleur [imz.] Asker cem' ve tahrir eden adam, ahz-ı asker memuru.

Enroquer [ft.] Morina balıklarını kestikten sonra deniz suyunda yıkamak.

Enrouement [imz.] (t.) Sesin kısıklığı, boğukluğu, sahal, nahnaha.

Enrouer [ft.] Sesi kısıltmak. ‖ **S'** – Sesi kısılmak, ses kısıklığına uğramak.

Enrouillement [imz.] Paslanma, pas tutma.

Enrouiller [ft.] Paslandırmak. ‖ **S'** – Paslanmak, pas tutmak.

Enroulement [imz.] Dolaşma, dolaştırma, sarılma. ◆ Yılankavî şekil ve suret, helezoniyet. ‖ (m.) Helezonî tezyinat.

Enrouler [ft.] Dolaştırmak, sarmak. ‖ **S'** – Dolaşmak, sarılmak.

Enroulés [imz. – cm.] (syd.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî sınıfından matviye nevi.

Enroûment [imz.] (mr. Enrouement)

Enrubanner [ft.] Şerit dikmek, şerit ile tezyin eylemek. ‖ **S'** – Şeritle tezyin etmek. ‖ (mec.) Çok madalya ve kordonlar takmak.

Enrue [ims.] Saban izi.

Ens [imz.] (*ainss*) (fls.) Tesir, hüküm. ‖ – **dei** Cenab-ı Hakk'ın gaye-i ahkâmı. ‖ – **astrorum** Sa'd, kıran-ı sa'd-ı nişan.

Ensablement [imz.] Su akıntısının veya rüzgârın topladığı kum yığını.

Ensabler [ft.] Kumla örtmek veya tıkamak. ◆ (Gemiyi) Kumun üzerine oturtmak. ‖ – **un filet** Bir balık ağını kumun üzerine sermek. ‖ **S'** – Kum üzerine oturtmak (sefine hakkında).

Ensachement [imz.] Çuvala vaz' ameliyatı.

Ensacher [ft.] Çuvala koymak, çuvala doldurmak.

Ensafraner [ft.] Za'feran rengine boyamak.

Ensaisinement [imz.] Temlik, bir mülkün üzerine olan hakk-ı tasarrufun tasdiki.

Ensaisiner [ft.] Bir mülkün üzerine olan hakk-ı tasarrufu tanımak, temlik etmek.

TÜBA TÜRK DİLİMLER AKADEMİSİ TURKIC ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ensal,e [s.] (nb.) Yaprakları kılıç biçiminde olan nebat, seyfî.

Ensanglanter [ft.] Kan içinde bırakmak, kana mülemma etmek. || – **la scène** Tiyatro sahnesinde mukatele, muharebe temâşâları göstermek. || **S'** – Kana bulaşmak, kana boyanmak.

Ensauvager [ft.] Vahşet vermek, vahşi etmek.

Enseignable [s.] Talim ve tedris olunabilen.

Enseignant,e [s.] Talim ve tedris eden. || **Le corps** – Heyet-i muallimîn, heyet-i tedrisiye.

Enseigne [ims.] Alâmet, nişan. ◆ Dükkân, mağaza ve misafirhâne ve emsali mahallerin kapısı üzerinde muallak levha: – **de marchand de parapluies** Şemsiyeci dükkânı levhası. ◆ Bayrak. ◆ Mühür. || (mec.) Emir ve telkin. || (bhr.) Geminin büyük sancağı. = [imz.] Sancaktar. || – **de vaisseau** Bahriye mülâzımı. || – **de frégate** Fırkateyn mülâzımı. || – **de port** Liman memuru. || **à bonnes – s** Kemâl-i emn ü itimat ile. || **à telle –, à telle que** – Delili şu ki. || **Loger à l' – de la lune** Dışarıda, meydanda, açıkta yatmak.

Enseignement [imz.] Talim, tedris. ◆ Muallimlik, müderrislik. ◆ Talimat, tenbihat. || – **général** Tedrisat-ı umumiye. || – **public** Maarif-i umumiye. || **Établissement d' – et d'éducation** Mekâtib ve medâris. || – **supérieur, secondaire, primaire et spécial** Tedrisat-ı âliye, idâdiye, iptidâiye ve hususiye. || **Méthode d'** – Usul-i tedris. || – **individuel** Tedrisat-ı şahsiye, tedrisat-ı ferdiye ki şâkirdanı ale'l-infirad yani her şâkirdi ayrıca talim ve tedristen ibarettir. || – **simultané** Aynı vakit ve saatte bilumum şâkirdanı talim ve tedris usulü. || – **mutuel** Tedrisat-ı mütekabile, müdârese ki şâkirdanın daha müterakki olanları mâdunda bulunanları talim ve tedris etmekten ibarettir. || – **synthétique** Tedris-i telfikî. || – **analytique** Tedris-i tahlilî. || (hk.) **Titre et – s** Senedat ve evrak.

Enseigner [ft.] Talim ve tedris etmek. ◆ Öğretmek. ◆ Göstermek.

Ensellé,e [s.] **Cheval** – Beli çukur ayıplı at ki ıstılahat-ı baytariyede meles denir. || (bhr.) Önüyle kıçı yüksek olup da ortası alçak gemiye ıtlak olunur.

Ensemble [h.] Beraber, birlikte, maan. || **Tout** – Aynı zamanda, birlikte. || **Le tout** – Hepsi, heyet-i mecmuası. || **D'** – Birbirine uygun (renk ve emsali). = [imz.] Küll, mecmû. ◆ İtilâf, ittihat.

Ensemencement [imz.] Tohum saçma ameliyatı, hars, tebzir. || – **à la volée** El ile tohum saçma usulü. || – **au jet libre** Tohumu saçarak ekme usulü. || – **avec le semoir** Zer'iye denilen alet vasıtasıyla tohum saçma usulü. || – **au plantoir** Ocak usulüyle ve fide kazığıyla zer' usulü ki fidelik dahi denir. || Ormancılık ıstılahında usul-i mütebezzire; **Coupe d'** – Kat'-ı mütebezzir.

Ensemancer [ft.] Ekmek, tohum saçmak, zer' etmek.

Enserrer [ft.] Sıkmak. ◆ Hâvi ve şâmil olmak. ◆ İhâta etmek. ◆ Cem ve hülâsa etmek. ◆ Mahfuz bir yere kapamak, saklamak. ◆ (Çiçek ve fidanları) Sera denilen camlı mahal, soba içine almak.

Enseillement [imz.] (m.) Zeminden itibaren pencere istinatgâhının irtifâı.

Ensevelir [ft.] Tekfin etmek. ◆ Defnetmek, gömmek. ◆ Yutmak. || (mec.) Saklamak, setr ve ihfa etmek. || **S'** – Gömülmek, müstağrak olmak.

Ensevelissement [imz.] Defin, gömülme. ◆ Tekfin. ◆ Kabir, makbere.

Ensevelisseur,se [i.] Tekfin edici. ◆ Defnedici.

Ensiforme [s.] (**ain**) (tt.) Kılıçvâri, seyfiyü'ş-şekl. || **Feuille – s** Evrak-ı seyfiyü'ş-şekl.

Ensilage [imz.] (zra.) Hububatı veyahut kökleri sarpunlarda hıfzetme.

Ensoleiller [ft.] Güneş ziyasını vermek, parlatmak.

Ensommeillé,e [s.] Uykusu gelmiş. || (mec.) Uyuşmuş.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ensorcelant,e [s.] Sihr-âmiz, sehhar. ◆ Dilber, dilrubâ.

Ensorceler [ft.] Sihir yapmak. ◆ Meftun etmek.

Ensorceleur,se [i.] Sehhar. ‖ (mec.) Dilber, füsunkâr.

Ensorcellement [imz.] Sihir, sihirbazlık.

Ensoufrer [ft.] Kükürtlemek. ◆ Kükürt dumanına maruz bulundurmak.

Ensoufroir [imz.] Bazı kumaşların kükürt buharına vaz' olunmalarına mahsus mahal yahut makine.

Ensouple yahut **Ensuple** [ims.] Kumaşın sarılmasına mahsus tezgâh üstüvâne ağacı, çulha silindiri, köpriye.

Ensoyer [ft.] (Kunduracılıkta) İpliği biz deliğine, kâvsâleye [köseleye] geçirmek için ucuna bir domuz kılı iliştirmek.

Ensuite [zz.] Sonra, akîbinde. ◆ Ba'de, ondan sonra, müteakiben.

Ensuivant,e [s.] Bir şeyin arkası sıra gelen, müteakip. (Eski kelime.)

Ensuivre (s') [fv.] (*suivre* gibi tasrif olunur) Teakub etmek, arkası sıra gelmek, tetâbu etmek. ◆ Mütekarrib olmak. ◆ İntac olunmak, lâzım gelmek, hâsıl olmak, terettüb etmek. (Yalnız gaib sîgaları müsta'meldir.)

Entablement [imz.] (m.) Sütun tepelerine mevzu' taban, kitâbe ve pervazların heyet-i mecmuası. ◆ Saçak, pervaz, sakîfe. ‖ – **de couronnement** Oda duvarlarının tavan saçağı. ‖ – **recoupé** Bina direğinin üst pervazı. ‖ – **à consoles** Ferşli zar.

Entabler (s') [fv.] (Beygir hakkında) İnerken sırtının geri tarafı ön tarafından yüksek gelecek bir vaziyet almak.

Entacher [ft.] (Mânen) Leke sürmek. ◆ Namus ve itibarına halel getirmek.

Entaille [ims.] (m.) Kertik, çentik, geçme. ◆ Böyle geçme ve kertikleri yapmaya mahsus rende. ◆ Derin ve açık alet-i câriha yarası, cerîha.

Entailler [ft.] Kertik açmak, yarmak, çentmek.

Entaillure [ims.] Yarık, kertik. ◆ Cerîha, alet-i câriha eseri.

Entame [ims.] Ekmek vesâireden ilk kesilen dilim, parça. ◆ Mebde, iptidâ.

Entamer [ft.] Bir kısmını kesmek, koparmak, yıkmak, boşaltmak. ◆ Kesilmemiş bir ekmek vesâireden bir parça, bir dilim kesmek. ◆ İsti'mal ve sarfına başlanmamış bir şeye el koymak. ◆ Bir işe bed' ve mübâşeret etmek. ◆ Bir kertik, yarık açmak. ‖ (mec.) Îras-ı halel etmek. ◆ Red ve cerh etmek. ◆ Keşif ve istihrac etmek. ‖ – **une discussion** Bir mübâhaseye girişme. ‖ – **un procès** İkame-i dava etmek.

Entamure [ims.] Bir ekmek vesâireden ilk kesilmiş parça, dilim. ◆ Bu ilk parçanın kesilmesi.

Entassé,e [s.] Birikmiş. ◆ Yığılmış. ‖ **Homme** – Başı iki omuzunun arasına girmiş ve boynu kısa adam.

Entassement [imz.] Birikme, yığın, yığılma, kümeleme. ◆ Yığın, küme.

Entasser [ft.] Biriktirmek, yığmak, gayr-ı muntazam olarak toplamak, istif etmek.

Entasseur [imz.] Yığın biriktiren adam.

Ente [ims.] Ağaç aşısı, aşı kalemi, aşı gözü. ◆ Aşılanmış ağaç. ◆ Fırça sapı.

Enté,e [s.] Aşılanmış. ‖ (mec.) Müteehhil. ◆ Karâbet cihetiyle mensup. ‖ **Canne – e** İç içe giren parçalardan mürekkep baston, ekli baston, ekleme baston.

Entelle [imz.] Hindistan'da münteşir beyaz tüylü ve beyaz başlı bir nevi maymun ki Hindûlarca mukaddes addolunur.

Entement [imz.] Ağaç aşılama, telkih-i eşcar.

Entendement [imz.] İdrak, feraset. ◆ Akl-ı selim. ◆ Vifak. ‖ (fls.) Akıl ve idrak.

Entendeur [imz.] İdrak ve feraset sahibi, söz anlar.

Entendre [ft.] İşitmek, duymak. ◆ Dinlemek, istima' etmek. ◆ İfâ ve icra etmek, is'af eyle-

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ARŞİVİ
www.tuba.gov.tr

mek. ‖ (mec.) Anlamak, fehm etmek. ◆ İddia etmek, istemek. ◆ İyi bilme, malumat-ı tâmme sahibi olmak, anlamak, tefsir etmek. ◆ İstemek, düşünmek: Faites comme vous l'entendez İstediğiniz, aklınız erdiği gibi yapınız. ‖ Donner à – Meram anlatmak. ‖ Il est entendu que Şurası mukarrerdir ki. ‖ Fait-il – ? -mi demek istiyor? ‖ La cause est entendue Muhakeme hitam bulmuştur. ‖ Ne pas – la raillerie Şaka dinlememek, şakaya gelmemek. ‖ – raison Meram anlamak, lakırdı dinlemek. ‖ à – İtimat edilmek lâzım gelirse. ‖ Que je vous entende! Hele bir sesinizi işiteyim! ‖ – à Dinlemek, kulak vermek, dikkat etmek. ◆ Muvâfakat eylemek. ‖ S' – İşitilmek. ◆ Anlaşılmak. ◆ Tefsir edilmek. ◆ Muvâfakat etmek. ‖ S' – à Bir şeyde vukuf-ı maharet sahibi olmak. ‖ Il s'entand que Beyandan müstağnidir ki.

Entendu,e [s.] Anlayışlı, kulağı delik, ehil, dirayetli. ◆ Mahir. ◆ Müttefekun-aleyh, müsellem. ◆ Meczum. ‖ Bien – [h.] Şüphesiz, buna söz yok. ‖ Bien – que Şu şartla ki, şu kadar ki. = [imz.] Mal – Bir söz veya işin yanlış anlaşılması, yanlış mânâ verilmesi, sû-i tefehhüm. ‖ Faire l' – Dirayet ve iktidar iddiasında bulunmak.

Entente [ims.] Mânâ. ◆ Anlayış, maharet. ◆ İtilâf. ‖ Double – İki türlü tefsire müsait olma. ‖ – cordiale Muhâdenet-i kalbiye, muvâfakat-i samimiye. ‖ Bonne – Hüsn-i muhâdenet, hüsn-i vifak ve âmiziş. ‖ D' – Bi'l-müzakere, muvâfakat-i efkâr ile.

Enter [ft.] Fidan ve ağaç aşılamak. ◆ Eklemek. ‖ (mec.) – sur Tesis etmek, istinat ettirmek. ‖ S' – Aşılanmak, peydâ-yı sıhriyet etmek.

Entéradène [ims.] (tşr.) Guded-i lenfâiye-i miâiye.

Entéradénographie [ims.] (tşr.) Tavsif-i guded-i lenfâiye-i miâiye.

Entéradénologie [ims.] (tşr.) Mebhas-i guded-i lenfâiye-i miâiye.

Entéralgie [ims.] (t.) Elem-i miâî.

Entérangieemphraxie [ims.] (t.) İhtinak-ı em'â.

Entéraritie [ims.] (t.) Tazyik-i em'â.

Entéractasie [ims.] (t.) Tevessü'-i em'â.

Entérelcie yahut:

Entérelcosie [ims.] (t.) Takarruh-ı em'â.

Entérélésie [ims.] (t.) Tegallüf-i em'â.

Entérépiplocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ-i serbî.

Entérépiplomphalocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ ve serb-i servî.

Entérinement [imz.] (hk.) Resmen tasdik, tasdik-i resmî.

Entériner [ft.] (hk.) Resmen tasdik etmek, icrasını emretmek.

Entérique [s.] (tşr.) Miâî.

Entérischiocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı miâî-i verekî.

Entérite [ims.] (t.) İltihab-ı miâ.

Entérocarcinie [ims.] (t.) Seretan-ı miâ.

Entérocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ.

Entéro-colite [ims.] (t.) İltihab-ı miâ-i kolon.

Entéro-cystocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ-i meşane.

Entérodèles [imz. - cm.] (tşr.) Zâtü'l-butûn.

Entéro-dothihénie [ims.] (t.) Tebessür-i em'â.

Entérodynie [ims.] (t.) Resye-i em'â.

Entéro-épiplocèle [ims.] (t.) (mr. Entérépiplocèle)

Entérographie [ims.] (t.) Tavsifü'l-em'â.

Entérohémie [ims.] (t.) Terâküm-i dem-i miâî.

Entéro-hémorragie [imz.] (t.) Nezf-i miâî.

Entéro-hépathie [ims.] (t.) İltihab-ı miâ-i kebedî.

Entéro-hydrocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ ve kîle-i miâiye.

Entéro-hydromphale [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ ve masl-ı servî.

Entérolithe [imz.] (t.) Hasat-ı miâ.

Entérologie [imz.] (t.) Mebhasü'l-em'â.

Entéro-malaxie [ims.] (t.) İstirhâ-i miâ.

Entéro-mérocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ-i fahzî.

Entéro-mésentérite [ims.] (t.) İltihab-ı miâ ve masarik.

Entéromphale [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ-i servî.

TÜRK DİL KURUMU AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Entéromyas [imz.] (t.) Dâ-i miâ-i zebâbî.

Entéro-péristole [ims.] (t.) Tehannuk-ı em'â.

Entérophlogie [ims.] (t.) İltihab-ı em'â.

Entérophymie [ims.] (t.) Tederrün-i em'â.

Entéropneumatose [ims.] (t.) İntifâh-ı em'â.

Entéropyrie [ims.] (t.) Hummâ-yı em'â.

Entérorrhaphie [ims.] (crh.) Hıyâtet-i em'â.

Entérorrhée [ims.] (t.) Seyelân-ı em'â.

Entérorrhémie [imz.] (t.) Nezf-i em'â.

Entéro-sarcocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ maa seretan-ı husye.

Entéroses [ims. – cm.] (t.) Emraz-ı miâiye.

Entérosténose [ims.] (t.) Tazyik-i em'â.

Entérotome [imz.] (crh.) Mihza'-ı miâ denilen cerrah makası.

Entérotomie [ims.] Teşrih-i em'â, haz'-ı em'â.

Entérotrypie [ims.] (crh.) Tesakkub-ı miâî.

Entérozoaires [imz. – cm.] (hyv.) Dîdan-ı em'â.

Enterrement [imz.] Defin, gömme. ◆ Cenaze alayı. ◆ Cenaze masârifi. || – **civil** Merasim-i rûhâniye icra edilmeksizin vuku bulan defin, tedfin-i medenî.

Enterrer [ft.] Gömmek, defnetmek. ◆ Yer altında saklamak. ◆ Enkaz altında bırakmak, hazır bulunmak. || (mec.) Fâriğ olmak. || **S'** – Yere gömülmek, sokulmak. ◆ Enkaz altında kalmak.

En-tête [imz.] Bir mektup veya kitap ve levhanın bâlâsına yazılan veya basılan unvan, serlevha, bâlâ (cm. des *en-tête*).

Entêté,e [s.] Muannid, musır, inatçı. ◆ Mütemerrid. ◆ Meftun.

Entêtement [imz.] İnat, ısrar, muannidlik. ◆ Başa vurma. ◆ Temerrüd.

Entêter [ft.] Başa vurmak. ◆ Pek ziyade mütekebbir kılmak. || **S'** – Taannüd etmek.

Enthelmintes [ims. – cm.] (hyv.) Dîdan-ı miâiye sınıfından dîdan-ı dâhiliye nevi.

Enthalsie [ims.] (t.) Kesr-i inhifâzî-i kıhf.

Enthousiasme [imz.] Heyecan, şevk ve tehâlük, cûş u hurûş. ◆ Vecd ü hâl. ◆ Hayret. ◆ Pek büyük tahsin. || – **religieux** Gayret-i dîniye.

Enthousiasmer [ft.] Tahsin ve âferini mûcip olmak, hayrette bırakmak. ◆ Heyecana getirmek, tehyic etmek. || **S'** – Heyecana gelmek, tehyic etmek. ◆ Meftun ve müptelâ olmak.

Enthousiaste [i. – s.] Heyecanlı, müteheyyic. ◆ Pür-şevk ü hâhiş. ◆ Mütehayyir. ◆ Vecd ü hâl sahibi. ◆ Mütehâlik.

Enthymématique [s.] (mn.) Kıyas-ı matvîye müteallik.

Enthymème [imz.] (mn.) Bir mukaddime ile bir neticeden ibaret kıyas, kıyas-ı matvî.

Enthymémisme [imz.] (mn.) Ekyise-i matviye isti'maliyle icra olunan sanat-ı bediiye.

Entiché,e [s.] Bozuk, çürük. ◆ Müptelâ, meftun.

Entichement [imz.] Bozulma, çürüme. ◆ İptilâ.

Enticher [ft.] Saptırmak, baştan çıkarmak, ıdlâl etmek, meftun, müptelâ eylemek.

Entier,ère [s.] Bütün, tam, kâmil. ◆ Halelsiz, daima aynı hâlde. || **Tout** – Bütün, kâmilen, kâffeten. ◆ Kâffe-i evsafıyla birlikte, büsbütün. = [imz.] Heyet-i mecmua, mecmû, bütün. || (r.) Aded-i kâmil, aded-i sahih. || **Cheval** – Aygır. || **En** – Kâmilen, tamamen.

Entièrement [h.] Büsbütün, tamamıyla, bi'l-külliye.

Entime [imz.] (hyv.) Alaca güğe, alaca güve.

Entité [ims.] (fls.) Herşeyin kendinden ayrı addolunan cevher ve zâtı, mahiyet, masdariyet. || (t.) – **morbide** Zât-ı maraz.

Entoilage [imz.] Bir şeyin üzerine bez kaplama. ◆ Bez kaplanmış harita vesâire. ◆ Bir şeye yapıştırılmaya mahsus bez.

Entoiler [ft.] Harita vesâireye bez yapıştırmak, bez kaplamak.

Entoir [imz.] Ağaç aşılamaya mahsus bıçak, aşı bıçağı.

Entoisage [imz.] Yapı taşlarının ölçmek üzere murabba hâline vaz'ı.

Entoiser [ft.] Bir şeyi ölçebilecek surette tehyie etmek.

Entomographie [ims.] (tt.) Tavsif-i hevam ve haşerat.

Entomolithe [ims.] Tahaccür etmiş böcek, hevamm-ı müstehâse.

Entomologie [ims.] (tt.) Mebhasü'l-hevam.

Entomologique [s.] (tt.) Mebhasü'l-hevama mensup ve müteallik, hevamî.

Entomologiste [imz.] Böceklerden bahseden, mebhasü'l-hevam ilminde âlim ve muharrir adam, bu ilmin muallimi.

Entomophage [s.] (tt.) Böceklerle beslenen (hayvan), âkilü'l-hevam.

Entomostracés [imz. – cm.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere-i maktuu'l-kışr nevi.

Entomozoaires [imz. – cm.] (hyv.) Hevam ve dîdan fasîlesi.

Entonner [ft.] Fıçıya doldurmak. ◆ Ağzına akıtmak. = [fl.] Çok şarap içmek. || **S'** – (Karın hakkında) Şişmek. ◆ Fıçıya boşalmak. ◆ (Duman vesâire hakkında) Bir delikten çıkıp gitmek.

Entonner [ft.] Bir çalgı ya şarkı veya destana başlamak. ◆ Şiir inşad etmek.

Entonnoir [imz.] Huni. ◆ Huniye müşâbih alet ve âzâ-yı muhtelife, kam'. || (tşr.) Dimağ-ı buteyn-i mutavassıtanın kam'ı. || (nb.) **Fleur en** – Huni şeklinde çiçek, zehr-i kam'iyü'ş-şekl.

Entophyte [s.] (nb.) Tufeylî, nebatat-ı tufeyliye.

Entoptique [s.] (ht.) Rü'yet-i dâhiliye. || (t.) **Symptomes – s** Alâmet-i dâhiliye-i ayniye.

Entorse [ims.] Bazı âzânın burkulması, melah, vesy; – **du pied** Ayak burkulması, melahu'l-kadem. || (mec.) Sekte, halel, darbe. ◆ Yanlış ve fena tercüme, tefsir. ◆ Tağyir. || **Donner une** – Sekte ve halel îras etmek, tağyir eyleme.

Entortillage [imz.] Karışma, kıvrılma. ◆ Kıvrıklık. || (mec.) Muğlak ve karışık ibare, şey.

Entortillement [imz.] Karışma, kıvrılma. ◆ İbare karışıklığı.

Entortiller [ft.] Sarmak, burmak, kıvırmak, karıştırmak. || (mec.) Sözü karıştırmak, karışık bir suretle ifade etmek. ◆ Bulaştırmak. ◆ İğfal etmek. || **S'** – Yapışmak, sarılmak.

Entour [imz.] Daire, çevre. = [cm.] Civar, havali. || (mec.) Ekarib, hîşan, rüfeka. || **à l'** – (mr. Alentour)

Entourage [imz.] Bir şeyin etrafında bulunan ziynetler. ◆ Bir adamın her vakit görüşüp konuştuğu adamlar, rüfeka. ◆ Ekarib. ◆ Maiyet.

Entourer [ft.] Kuşatmak, etrafını çevirmek, ortaya almak, ihâta etmek. ◆ Daima birlikte yaşamak. || (mec.) İkram ve hürmet etmek.

Entournure [ims.] Elbisenin koltuk altına gelen yeri, koltuk altı şivi.

En-tout-cas [imz.] Yağmur için isti'mal olunan büyük şemsiye (cm. des *en-tout-cas*).

Entozoaires [imz. – cm.] Hayvanat-ı tufeyliye-i dâhiliye, dîdan-ı em'â.

Entr'accorder (**s'**) [fv.] İtilâf ve muvâfakat etmek, uyuşmak.

Entr'accuser (**s'**) [fv.] Birbirini itham etme.

Entr'acte [imz.] Tiyatro oyununun fasılları arasındaki teneffüs ve istirahat vakti, fasıl arası, perde arası. || (mec.) Fâsıla.

Entr'admirer (**s'**) [fv.] Birbirini medh ve tahsin etmek.

Entr'aider (**s'**) [fv.] Birbirine yardım etmek, teâvün. || (mec.) Yekdiğerine müfid olmak.

Entrailles [ims. – cm.] Bağırsak, em'â. ◆ Mide, batn. ◆ Rahim. ◆ Valide. || (mec.) Şefkat, peder ve valide muhabbeti. ◆ Esas, asıl. || (arz.) – **de la terre** Tabakat-ı batniye-i arz.

Entr'aimer (**s'**) [fv.] Sevişmek.

Entrain [imz.] Cerbeze. ◆ Cazibe. ◆ Neşe, şetâret.

Entraînant,e [s.] Cerbezeli. ◆ Cazibeli.

Entraînement [imz.] Sevk, ilcâ. ◆ Cezp, kuvve-i cazibe. ◆ İdman-ı beden. || (byt.) At

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

cambazlığı. ◆ Koşu beygirlerini talim ve terbiye usulü.

Entraîner [ft.] Sürüklemek, sevk etmek. ◆ Bir tarafa çekmek. ◆ Teshir etmek. ◆ Kandırmak. ◆ İcap ve intac etmek. ◆ (Beygir hakkında) Talim ve terbiye etmek. || **Se laisser** – Kapılmak. ◆ İttibâ etmek.

Entraîneur [imz.] Beygirleri talim ve terbiye eden adam, muallim-i feres.

Entrait [imz.] Çatı sereni, çatı kuşağı. ◆ Ok tabanı.

Entrant,e [s.] Giren, dâhil. ◆ Gayet teklifsiz.

Entr'appeler (s') [fv.] Çağrışmak, birbirini çağırmak.

Entrave [ims.] Paybend, köstek. ◆ Bukağı. || – **de chameau** Çağan. || (mec.) Mani, mania, hâil. (Ekseriya cem'i müsta'meldir.)

Entraver [ft.] Köstek koymak, paybend vurmak. || (mec.) İka-yı mevâni ve müşkilat etmek, tas'ib, men, sektedar eylemek.

Entr'avertir (s') [fv.] Birbirine haber vermek, haberleşmek.

Entre [hc. – zr.] Arada, arasında, araya, arasına, beyninde, beynine. ◆ Ortasında, ortasına. || Fiillere dâhil olduğu vakit iki kişi arasında müşâreketi ve bazen yarı tabirinin mazmununu ifade eder: **s'entre-visiter** Birbirini ziyaret etmek; **entr'ouvrir** Yarı açmak. || – **autre** Ez-an cümle, ez-cümle. || **D' – nous** Beynimizden, içimizden. || – **les mains de** Yed-i iktidarında. || – **les bras de** Taht-ı himayesine, taht-ı himayesinde. || – **deux eaux** Ka'rına dokunmaksızın tamamıyla suya batmış olan şeye ıtlak olunur. || – **quatre yeux** Dört göz arasında yani yalnız iki kişi beyninde, yanlarında kimse olmaksızın. || – **deux vins** Nîm-sarhoş.

Entre-bâillement [imz.] Yarı açık olma.

Entre-bâiller [ft.] Yarı açmak, az açmak, aralık etmek.

Entre-baiser (s') [fv.] Öpüşmek.

Entre-battre (s') [fv.] Dövüşmek.

Entrechat [imz.] Raksta fırlayıp ayakları yere koymazdan evvel birkaç defa birbirine dokundurmak hareketi.

Entre-choquer (s') [fv.] Tokuşmak, kapışmak, çarpışmak, birbirine çarpmak. || (mec.) Birbirine muhalefet etmek.

Entre-colonne [imz.] ve:

Entre-colonnement [imz.] (m.) İki sütun arasındaki mesafe.

Entre-côte [imz.] Koyunun döş tarafı.

Entrecoupée [s.] Arası kesilmiş, kesik.

Entrecouper [ft.] Arasını kesmek.

Entre-croisement [imz.] Geçme, çatma, birbiri içine geçme. ◆ Tesâlüb, musâlebe.

Entre-croiser (s') [fv.] Birbirinin içine geçmek, çatma olmak. ◆ Musâlebe etmek.

Entre-déchirer (s') [fv.] Diş veya tırnak ile yırtışmak, birbirini yırtmak, cerîhadâr etmek. ◆ Birbirinin gözlerini çıkarmak.

Entre-détruire (s') [fv.] Birbirini harap etmek.

Entre-deux [imz.] İki şey arası, aralık. ◆ İkisi ortası. ◆ Elbisenin dikiş yerlerine yapılan nakış veya dikilen harç. ◆ Ara tentesi. ◆ İki pencere arasına konmaya mahsus esas-ı beytiyeden bir şey (cm. des *entre deux*) = [h.] İkisi ortası, ne öyle ne böyle.

Entre-dévorer (s') [fv.] Birbirini yemek, birbirini paralamak (hayvanat hakkında).

Entre-donner (s') [fv.] Birbirine vermek, teâti etmek.

Entrée [ims.] Girme, duhul. ◆ Resm-i istikbal. ◆ Girilecek mahal, kapı, medhal. ◆ İptidâ, mübâşeret, bidâyet. ◆ Hakk-ı duhul. ◆ Kasaba kapısından girilirken verilen resm, bâc. ◆ Duhûliye. ◆ Duhûliye bileti. ◆ Sofraya ilk konulan yemek. || (mec.) Vesile, bahane. || (ma.) **Droit d' –** İthalat resmi. || **D' – de jeu** Oyunun, kumarın bidâyetinden beri ve (mec.) ilk evvel, iptidâ.

Entre-fâcher (s') [fv.] Birbirine darılmak, dargın olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Entrefaite [ims.] (Yalnız âtideki gibi tabirlerde müsta'meldir): **Dans cette** – yahut **Dans ces** – **s** ve **Sur cette** – yahut **Sur ces** – **s** Bu aralıkta, bu esnada.

Entre-fesson [imz.] (byt.) İhtiyar beygirin apış arasında ve sağrısında tüy dökülüp açılan yer ki kuş denilir.

Entrefilet [imz.] Gazetelerin bir iki satır yer tutan fikrası, iki file arasındaki fikra veya bent.

Entre-frapper (**s'**) [fv.] Birbirine vurmak, vuruşmak, dövüşmek.

Entregent [imz.] Merasim ve muamelat, adab-ı muâşeret. ◆ Maharet.

Entre-égorger (**s'**) [fv.] Birbirini boğazlamak.

Entre-greffer (**s'**) [fv.] Birbiri üzerine aşılanmak.

Entre-haïr (**s'**) [fv.] Münâferet etmek, seviş-memek.

Entre-heurter (**s'**) [fv.] Birbirine çarpmak, çarpışmak.

Entre-hiver [imz.] (zra.) Kış iptidâsında vuku bulan ziraat.

Entrelacement [imz.] Birbirine geçme, girift, müşebbek.

Entrelacé,e [s.] Girift, birbirine geçmiş, müşebbek, şebekeli, cifreli.

Entrelacer [ft.] Birbirine geçirmek, girift etmek, müşebbek yapmak.

Entrelacs [imz.] (*cs* okunmaz) Girift eşkâl ve çiçeklerden ibaret tezyinat, ezhar-ı tezyiniye-i mimariye. || – **d'appui** Merdivenlere parmaklık ve korkuluk makamında yapılan oymalar.

Entrelardé,e [s.] But ile iç yağısı karışık ete ıtlak olunur.

Entrelarder [ft.] Hıristiyanlarca etin aralarına domuz yağından parçalar sokmak.

Entre-large [s.] (tca.) Ne enli, ne ensiz.

Entre-ligne [ims.] İki satır arası. ◆ İki satır arasına ilaveten yazılan yazı (cm. des *entre-lignes*).

Entre-ligner [ft.] Satır arasına çıkmak, iki satır arasına yazmak.

Entreluire [fl.] Yarı parlamak, az parlamak.

Entre-manger (**s'**) [fv.] (*nager* gibi tasrif olunur) Birbirini yemek.

Entremêler [ft.] Birbirine karıştırmak, katmak.

Entremets [imz.] Izgarada pişmiş etler ve salata ile birlikte sofraya konulan yemek. ◆ Bu yemeğin sofraya geldiği vakit.

Entremetteur,se [i.] Araya giren, mutavassıt, meyancı. ◆ Kılavuz.

Entremettre (**s'**) [fv.] Araya girmek, tavassut etmek. ◆ Şefaat etmek. || **S'** – **de** Karışmak, müdahale etmek.

Entremise [ims.] Araya girme, tavassut, meyancılık, şefaat. || **Par l'** – **de** Vasıtasıyla.

Entre-nœud [imz.] (nb.) Kamış veya ağaç budağının iki boğum arasındaki kısmı, boğum kıtası, beyne'l-ukdeteyn.

Entre-nuire (**s'**) [fv.] Birbirini ızrar etmek.

Entrepas [imz.] Beygirin bir tarz yürüyüşü ki link denir.

Entre-percer (**s'**) [fv.] Birbirini saplamak (süngü ve emsali âlât-ı harbiye ile).

Entre-pont [imz.] (bhr.) İki güverte arası, güvertenin iki ucundan alçak olan orta ciheti, geminin palavra ambarı (cm. des *entre-ponts*).

Entreposer [ft.] Bir yere gidecek eşya-yı ticariyeyi muvakkaten ambara vaz' etmek, der-ambar etmek. || **S'** – Araya girmek, meyana girmek.

Entreposeur [imz.] Ambar memuru, ambar emini. ◆ Devletin yed-i inhisarında bulunan bazı mevaddın füruhtuna memur adam, mîrî mubâyaa memuru.

Entrepositaire [imz.] Ambara muvakkaten ve emaneten eşya bırakan tacir; gümrük ambarında malı bulunan tacir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Enrepôt[239] [imz.] Emaneten ve muvakkaten eşya-yı ticariye vaz'ına mahsus mağaza ve ambar, antrepo. ◆ Hükûmetin veya bir şirketin nâmına eşya satılan mağaza. || **Droit d'** – Ambar resmi, ardiye. || – **s réels** Mağazalar ki ya tekrar ihraç edilecek veya başka bir yere irsal olunacak emtia burada hıfzedilir. || – **s fictifs** Ambarda mahfuz diye ilan edilmiş emtianın hususi mağazalarda bulundurulması, hıfzedilmesi. || **Pays d'** – Ambar hükmünde olan şehir yahut memleket. || **Villes d'** – Emtianın savb-ı maksuda irsallerine değin hıfzedildikleri şehirler.

Entre-pousser (**s'**) [fv.] Birbirini itmek.

Entreprenant,e [s.] Cesur. ◆ Faal, gayretli. ◆ Kadınlara karşı muamelatında cür'etkâr.

Entreprendre [ft.] (*prendre* gibi tasrif olunur) Teşebbüs etmek. ◆ Taahhüt ve iltizam etmek. ◆ Sakatlamak. ◆ Çekiştirmek. ◆ Ta'riz, tezyif etmek. = [fl.] – **sur** Taarruz etmek.

Entrepreneur,se [i.] Müteşebbis. ◆ Müteahhit, mültezim; – **de travaux publics** İnşaat-ı nâfia müteahhidi.

Entreprise [ims.] Teşebbüs. ◆ Taahhüt, iltizam. ◆ Bir şirket veya idarenin merkezi, idarehâne. ◆ Gasp, taarruz. || – **industrielle** Sanâyie dair bir iltizam, teşebbüs-i sınaî. || **Donner à l'** – İhale tarikiyle işletmek. || **Faire une** – Bir işi iltizam ve taahhüt etmek. || **Avoir l'** – **d'une fourniture** Eşya ve levâzım itâsını iltizam, taahhüt etmek.

Entre-quereller (**s'**) [fv.] Birbiriyle kavga ve nizâ etmek, münâzaa etmek, tutuşmak.

Entrer [fl.] Girmek, sığmak, duhul etmek. || – **à table** Yemeğe başlamak üzere sofraya oturmak. || – **en scène** Vazifesini ifâ etmek üzere sahneye çıkmak. ◆ Bir memuriyet-i resmiyeye girmek. || – **en ménage** Teehhül etmek. || – **dans les ordres** Silk-i ruhbana dâhil olmak. || – **en religion** Rahip yahut rahibe olmak. || – **au service** Asker olmak. || – **en condition** Hizmetçi olmak. || – **dans une famille** Bir aile ile kesb-i karâbet etmek. || – **en matière** Bahse girmek, sadede girişmek. || – **dans la pensée de quelqu'un** Bir kimsenin rey ve fikrini takdir ve tasvip etmek. || – **dans les vues de quelqu'un** Bir kimsenin fikir veya nazariyatına izhar-ı muvâfakat etmek. || **Il ne nous est jamais entré en pensée** Hiç aklımıza gelmedi, asla mütebâdir-i hatırımız olmamıştır. || – **en ordre parmi d'autres créanciers** Alacaklı defterine sırasıyla idhal olunmak.

Entre-regarder [ft.] Bir göz atmak, gözüne ilişmek. || **S'** – Birbirine bakmak, bakışmak.

Entre-répondre (**s'**) [fv.] Birbirine cevap vermek, mücâvebe etmek.

Entre-sabords [imz. – cm.] (bhr.) Bir harp sefinesinin lombarlar arası dış kaplamaları.

Entre-secourir (**s'**) [fv.] Birbirine yardım etmek, birbirinin imdadına yetişmek.

Entre-sol [imz.] Evin bir katı irtifaın ikiye bölünmesiyle yapılmış fevkanî oda ki ekseriya en alt katta olur, binanın zemin katı ile birinci katı arasındaki mahal (cm. des *entre-sols*).

Entre-sourcils [imz.] İki kaş arası, belce.

Entre-suivre (**s'**) [fv.] Birbirinin arkası sıra gitmek, birbirini takip etmek.

Entretaille [ims.] Tarama.

Entre-tailler (**s'**) [fv.] (Beygir hakkında) Yürürken ayaklarını birbirine çarpmak, topuk çalmak (buna **s'entre-couper** tabir olunur).

Entretaillure [ims.] Beygirin yürürken ayaklarını birbirine çarpmaktan hâsıl yarası, topuk çalma yarası.

Entre-temps [imz.] İki şey arasındaki zaman (cm. des *entre-temps*).

Entreténement [imz.] Birine idaresi için verilen akçe, muhassasat, nafaka.

Entreteneur [imz.] Bir kapatmayı kendi masrafıyla idare eden sefih.

239 Orijinal metinde *Enrtepôt* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Entretenir [ft.] İdare etmek, kullanmak. ◆ Gözetmek, muhafaza etmek, bakmak. ◆ Masârifini vermek, muhassasat bağlamak, nafakasını vermek. ◆ Tamir etmek. ◆ İdâme etmek. || – **quelqu'un** Biriyle konuşmak. || – **des relations** Münasebatı câri olmak, münasebette bulunmak. || **S'** – Konuşmak, lakırdı etmek, musâhabet etmek.

Entretenu,e [s.] İyi bakılmış, muhafaza edilmiş. ◆ Levâzımı itâ ve tehyie kılınmış. ◆ Âşığı tarafından medar-ı taayyüşü verilmekte bulunan (kadın), kapatma.

Entretien [imz.] İdare, kullanma. ◆ Gözetme, muhafaza. ◆ Nafaka, muhassasat, infak, üst baş masrafı. ◆ Sohbet, muhâvere, musâhabet. || **Long** – Ariz ve amik mükâleme. || **Dans un** – Esna-yı musâhabette. || **Interrompre l'** – Muhâvere arasına girmek, sohbet arasına girmek. ◆ Lakırdıyı kesmek.

Entretoile [ims.] İki kumaş kırması arasına dikilen dantela vesâire tezyinat.

Enretoise [ims.] Birkaç sereni birbirine merbut tutan seren, iki keresteyi birleştiren kuşak.

Entre-tuer (**s'**) [fv.] Birbirini öldürmek, mukatele etmek.

Entre-visiter (**s'**) [fv.] Birbirini ziyaret etmek, bibirinin ziyaretine gitmek.

Entre-voie [ims.] Yekdiğerine muvâzi iki yol arasındaki buud ve mesafe. ◆ Demir yolu ferş edilecek yolun üzerine dökülen kum veya taş tabakası. (cm. des *entre-voies*).

Entrevoir [ft.] Yarı görmek, az görmek, görür gibi olmak. ◆ Sezmek, derk ve teyakkun etmek, evvelde hissetmek. || **Faire** – Ber-takrib anlatmak, ihsas etmek. || **S'** – Arasıra görüşmek.

Entrevous [imz.] Döşeme kirişlerinin aralığı.

Entrevue [ims.] Görüşme, mülâkat.

Entr'obliger (**s'**) [fv.] Birbirini mecbur etmek. ◆ Birbirini iltifat veya iyilikle mahcup etme.

Entropion [imz.] (tşr.) Şatr-ı dâhilî.

Entroque [imz.] (arz.) Arz-ı silüride[240] bulunan hayvanat-ı nâimenin sâklarına denir, antrok. || **Calcaire à** – **s** Antroklu kils.

Entr'ouïr [ft.] Az işitmek, yarı işitmek, işitir gibi olmak.

Entr'ouvert,e [s.] Yarı açık, aralık.

Entr'ourverture [ims.] Bir şeyin yarı açık olması, aralık, fürce. || (byt.) Atın ayak tutukluğu illeti.

Entr'ouvrir [ft.] (*ouvrir* gibi tasrif olunur) Yarı açma, az açmak, aralık etmek.

Entrure [ims.] Sapan demirinin açtığı yarık, iz, yol.

Enture [ims.] Aşı yarığı, aşı yeri.

Entypose [ims.] (t.) Ayak uyuşukluğu, nakre.

Enucléation [ims.] (crh.) Bir ameliyatta kemiği meydana çıkarma, ihrac-ı nevat.

Enucléer [ft.] (tşr.) Bir ameliyatta kemiği meydana çıkarmak, ihrac-ı nevat etmek. || (syd.) Meyvenin çekirdeğini çıkarmak. || (mec.) Hâl ve tesviye etmek.

Enumérateur,trice [i.] Sayıcı, ta'dad memuru.

Énumératif,ve [s.] Sayıya mensup ve müteallik, ta'dadî.

Énumération [ims.] Sayış, ta'dad, ihsâ. || (ed.) – **des parties** Leff ü neşr-i mürettep sanat-ı edebiyesi. || (mn.) Müşâgabe ki kazâyâ-yı kâzibeden müteşekkil olur. || **Faire une** – Birer birer beyan ve tasrih etmek, bent bent ta'dad ve beyan etmek.

Énumérer [ft.] Saymak, ta'dad etmek, zikir ve beyan etmek, birer birer zikir ve ta'dad etmek.

Énurésïe [ims.] İdrarı tutamamaktan ibaret bir mesane hastalığı, selisü'l-bevl, adem-i imsak-i bevl.

Envahir [ft.] Cebren almak, gasp etmek. ◆ Cebren girmek, istila ve teshir etmek. ◆ Basmak.

240 fr.: *silurien*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Envahissant,e [s.] Cebren alan, gasıp. ◆ Cebren giren, müstevlî. ‖ (mec.) Meşgul bulunan. ‖ **Armée – e** Asâkir-i müstevliye, asâkir-i mütecâvize.

Envahissement [imz.] (as.) İstila, fetih. (t.) İstila.

Envahisseur [imz.] Müstevlî, mütecâviz.

Envasement [s.] Sularla bir yere indirilip yığılan çamur ve topraklar.

Envaser [ft.] Çamur indirmek ve yığmak. ◆ Çamura, batağa batırmak. ‖ **S'** – Sulardan indirilmiş çamurun içine batmak.

Enveloppant,e [s.] İhâta eden, hâvi, şâmil, câmi.

Enveloppe [ims.] Bir şeyi saran, ihâta eden şey, zarf. ◆ Mektup zarfı. ‖ (mec.) Suret-i zâhire, kalıp, kışr. ‖ **Sous – Mazrufen.** ‖ **Écrire sous l' – de quelqu'un** Birinin tahriratına leffen mektup göndermek. ‖ (tşr.) Lifâfe, muhit; – **du fœtus** Döl yatağı, lifâfe-i cenin. ‖ (nb.) Mahfaza, zarf, lifâfe; – **florale** Mahfaza-i zehre. ‖ – **herbacée** Mahfaza-i aşebiye, tabaka-i hücreviye-i ahdariye. ‖ – **subéreuse** Mantar tabakası. ‖ – **séminale** Mahfaza-i bezr. ‖ (r.) **Courbes – s** Zuruf-ı münhaniyat. ‖ (as.) İstihkâm siperi.

Enveloppé,e [s.] Mazruf, matvî. ◆ Kapalı. ◆ Muğlak.

Enveloppement [imz.] Sarma, ihâta.

Envelopper [ft.] Sarmak, ihâta etmek. ‖ (mec.) Saklamak, ketm ve ihfa etmek. ◆ Dâhil etmek. ◆ İhâta etmek, muhtevi olmak.

Envenimer [ft.] Semmi sirâyet ettirmek. ◆ Kesb-i şiddet ve vahamet ettirmek. ‖ – **une querelle** Bir muârazayı, bir kavgayı şiddetlendirmek. ‖ **S'** – Kesb-i vahâmet etmek, müteşettit olmak.

Enverger [ft.] İnce dallar veya kamışlar koymak.

Enverguer [ft.] (bhr.) Yelkenleri serene takmak, bağlamak, gemi seren veya artenesine bağlamak.

Envergure [ims.] Kuş kanatlarının açık oldukları haldeki vüs'ati, yayılımı. ◆ Ek, araz. ‖ (bhr.) Rüzgâr ile dolmuş olan yelkenin yukarı tarafı, yelken haznesi.

Envers [hc.] Hakkında: – **sa fidélité** Sadakati hakkında. ◆ Ait: – **le pays** memlekete ait. ‖ – **et contre tous** Herşeye, herkese rağmen.

Envers [imz.] Kumaş vesâirenin ters tarafı, iç yüzü, iç tarafı. ‖ **à l'** – Tersine, aksine, arka üzerine. ◆ Nizamsız, karışık. ‖ **Etoffe à deux** – İki yüzlü kumaş.

Envi (à l') [h.] Rağmen, inadına.

Enviable [s.] Şâyan-ı gıpta, reşk-âver.

Envie [ims.] Gıpta, reşk. ◆ Arzu, heves, iştiyak. ◆ Ben, hâl, nişan. ◆ Şeytan tırnağı. ‖ (t.) Aşerme.

Envieillir [ft.] İhtiyar göstermek, ihtiyarlatmak. = [fl.] İhtiyarlamak.

Envier [ft.] Gıpta etmek. ◆ Arzu ve heves etmek. ◆ İmrenmek. ◆ Reddetmek, diriğ eylemek.

Envieux,se [s.] Gıpta eden. ◆ Arzûkeş.

Enviné,e [s.] (Kap hakkında) Şarap kokusunu almış.

Environ [hc.] Kurbunda, civarında. ◆ Ale't-tahmin, takriben. ◆ Sularında, raddelerinde.

Environnant,e [s.] Kurbunda, civarında bulunan, mütecâvir. ◆ İhâta eden, muhit.

Environnement [imz.] İhâta, kuşatma.

Environner [ft.] Kuşatmak, ihâta etmek. ◆ Her vakit birlikte yaşamak.

Environs [imz. – cm.] Civar, etraf ve kenar. ‖ **Aux – de** Takriben, kararlarında. ◆ Doğru: **Aux – de mai** Mayısa doğru.

Envisager [ft.] Yüzüne bakmak. ◆ Dönüp bakmak, teveccüh etmek. ‖ (mec.) Kabul etmek. ◆ Nazarıyla bakmak, addetmek, telakki etmek. ◆ Pîş-i nazara almak, mülâhaza etmek. ‖ – **quelque chose sous tel point de vue** Keyfiyeti filan nokta-i nazardan mülâhaza etmek. ‖ **Manière d' – quelque chose** Suret-i mülâhaza.

Envoi [imz.] İrsal. ◆ İrsal olunan şey. ‖ (hk.) – **en possession** Varis-i gaib veya mefkud

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

emvalinin temlik-i mirasî hücceti veya temlik-i miras için mahkemenin kararı. || (tca.) Lettre d' – İrsâlat kaimesi, faturaları hâvi mektup. = [imz.] Kaside veya gazelin son kıtası, beyti, makta.

Envolier (s') [fv.] Demire su verilir iken çarpılmak, eğrilmek.

Envoisiné,e [s.] Komşuları olan; bien – İyi komşuları olan; mal – Fena komşuları olan.

Envoler (s') [fv.] Uçmak, tayeran etmek. ◆ Kuş havalanmak. || (mec.) Çabuk geçmek.

Envoûtement [imz.] Mukaddemâ Avrupa'da bir adamın bal mumundan heykelini yapıp o heykele eza etmekle o adamın bu ezaların acısını hissetmesi iddia-yı bâtılından ibaret sihir.

Envoûter [ft.] Madde-i ânifede tarif olunan iddia-yı bâtıl vechile sihri icra etmek.

Envoyé [imz.] Gönderilmiş adam, mebus. ◆ Mürsel. ◆ Vekil, memur. ◆ Sâî, kasıd. ◆ Elçi, maslahatgüzar, murahhas. || (sya.) – extraordinaire Fevkalâde murahhas, memur-ı mahsus. ◆ Orta elçi. || – extraordinaire et ministre plénipotentiaire Fevkalâde murahhas elçi.

Envoyer [ft.] (*ployer* gibi tasrif olunur; yalnız müstakbel sîgaları: *j'enverrai* ve *j'enverrais* ilâ âhire gelir.) Göndermek, irsal etmek. ◆ İ'zam etmek. ◆ Sevk etmek. ◆ Atmak. || S' – Gönderilmek. ◆ Birbirine göndermek.

Envoyeur [imz.] Gönderen, mürsil.

Enzootie [imz.] (t.) Maraz-ı hayvani-i beledî, câyiha.

Enzootique [s.] Maraz-ı hayvani-i beledîye mensup ve müteallik, câyıhî.

Éocène [s.] (arz.) Arazi-i sâlise denilen tabakanın en eski sınıfına ıtlak olunur; Terrain – Arz-ı sâlis-i süflî, arazi-i eoseniye.

Éloide [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî sınıfından deniz sazları üzerinde bulunur küçük salyangoz.

Éolien,ne [s.] Eski Yunanîlerin Eolya'da (yani bugünkü Ayvalık ve Bergama taraflarında) sâkin bulunmuş olan bir şubesine mensup ve müteallik olan. || Mode – Yunan-ı kadim musikisinin bir nevi. || Dialecte – Yunan-ı kadim lisanının bir şubesi. || Harpe – Hava ile çalınır bir nevi erganun.

Éolipyle [imz.] (ht.) Mıdrag-ı buhar. || – à l'alcool Mıdrag-ı küul. || – à recul Bir ünbûbeli mıdrag.

Éolique [s.] Eski Yunanîlerden Eolyalılara ve onların lisan veya usulüne mensup ve müteallik olan.

Éolodicon yahut:

Éoline [ims.] Bir nevi borusuz erganun.

Éoud [imz.] Ud.

Éozoon [imz.] (arz.) Kanada'da bazı suhur-ı münhaniyede mekşuf zü's-sakbat nevi müstehâseye ıtlak olunur.

Épacmastique [s.] (t.) Müteşeddid: Maladies – s Emraz-ı müteşeddide.

Épacme [imz.] (t.) Gayr-ı müzmin bir hastalığın en son derece-i şiddeti.

Épacride [ims.] (nb.) Epakride fasîlesinden Avustralya'ya mahsus halenc ağacı.

Épacridées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i halenciyeden epakride nevi.

Épacte [ims.] (hy.) Sene-i şemsiye-i sahiha ile müsâvi olmak için sene-i kameriyeye ilave olunması lâzım gelen eyyamın miktarı, aşere-i müsteraka. ◆ Sene-i şemsiye iptidâsında kamerin kaç günlük olduğunu tayin eden adet.

Épagneul,e [i. – s.] İspanya'dan çıkma uzun tüylü ve sarkık kulaklı bir cins köpek, İspanyol köpeği masti.

Épagomènes [imz. – cm.] Eski Mısrîlerin 360 günden ibaret olan senelerine ilave olunan beş gün.

Épailler [ft.] Şeker kamışlarının alt taraflarındaki yaprakları cereyan-ı havayı temin için koparmak. || – l'or İzâbeden hâsıl olan çöküntü ve tortuyu altından ayırmak.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Épais,se [s.] Sık. ◆ Kalın. ◆ Koyu, kesif. ◆ Mebzul, kaba, kalın, ağır. || **Avoir la langue – se** Dili dolaşmak, dili ağırlaşmak. = [imz.] Kalınlık, sihan.

Épaisseur [ims.] Sıklık. ◆ Kalınlık, genişlik, sihan. ◆ Koyuluk, kesâfet, gılzet. || (mec.) Kabalık, ağırlık. || (as.) – **du parapet** Siper-i sihanî.

Épaissi,e [s.] Koyu, katılaşmış, mütekessif, mütegalliz.

Épaissir [ft.] Sıklaştırmak. ◆ Kalınlaştırmak. ◆ Koyulaştırmak, teksif etmek. = [fl.] yahut **S'** – Sıklaşmak, kalınlaşmak. ◆ Koyulaşmak, tekessüf etmek.

Épaississement [imz.] Sıklık. ◆ Koyuluk, kesâfet. ◆ Kalınlık, gılzet.

Épamprage [imz.] ve:

Épamprement [imz.] Üzüm salkımlarını meydana çıkarmak üzere asmaların fazla yapraklarını kat' etme ameliyatı.

Épamprer [ft.] Bağ ve asmaların fazla yapraklarını koparmak.

Épanadiplose [ims.] (ed.) Sanâyi-i lafziyeden isdar sanatı ki kelimeteyn-i müteşâbiheteynden birini fıkra-i ûlâya ve diğerini fıkra-i uhrâya götürmekten ibarettir.

Épanastrophe [ims.] (ed.) Sanâyi-i lafziyeden reddü'l-acüz ale's-sadr sanat-ı bediiyesi.

Épanchement [imz.] Dökme, irâka, dökülme, insıbab. || (t.) Safra vesâir ahlâtın dökülmesi, insıbab. || (mec.) Açılma, inşirah. ◆ Açılma, keşf-i râz.

Épancher [ft.] Dökmek, irâka etmek. ◆ Mebzûlen hâsıl etmek. || – **son cœur** Açılmak, keşf-i derûn etmek. || **S'** – Açılmak, keşf-i râz etmek. ◆ Dökülmek, inmek.

Épandage [imz.] Gübre vesâire serpilmesi.

Épandre [ft.] Saçmak, serpmek, yaymak, akıtmak. ◆ Hâsıl etmek, göstermek.

Épanneler [ft.] Yontmak.

Épanorthose [ims.] (ed.) Sanat-ı rücû. (Alelâde *Correction* kelimesi kullanılır.)

Épanouir [ft.] (Çiçekleri) Açtırmak. ◆ Açmak, sermek, pîş-i nazara arz etmek. || (mec.) İnşirah ve mesrûriyeti bâis olmak. || – **la rate** Keyif ve neşe vermek. || **S'** – (Çiçek) Açılmak.

Épanouissement [imz.] (nb.) Çiçek açılma, tezehhür. ◆ İnkişaf. || (mec.) İnşirah, ferah, meserret. || – **des fleurs** Tezehhür. (Buna *Authése* dahi derler).

Éparchie [ims.] Şimdiki Yunanistan taksimat-ı mülkiyesinden sancak, kaza, eparhiya.

Éparer (**s'**) [fv.] Hayvan çifte atmak, tekme atmak, tekme vurmak. (Bu mânâda *ruer* fiili daha ziyade kullanıldığından mevzubahis olan fiil metruk hükmündedir.)

Épargnant,e [s.] İdareli, idare ile kullanılan, esirgeyen, mümsik.

Épargne [ims.] Masrafda olunan idare, imsak, tasarruf. = [cm.] İdare ve tasarrufla biriktirilen akçe, tasarrufat. || **Caisse d'** – Emniyet sandığı, idare ve menâfi sandığı. || **Taille en** – Oymacılık.

Épargner [ft.] İdare ile kullanmak, tasarruf ve imsak etmek. ◆ Diriğ etmek, esirgemek. ◆ Müracaat etmek. ◆ Acımak, merhameten bırakmak. || **Ne pas** – Kusur etmemek, tecviz-i terâhî etmemek. || – **la peine** Zahmetten kurtarmak.

Éparpillement [imz.] Saçma, saçılma, neşr, intişar, dağıtma, dağılma. || (mec.) Perişanlık.

Éparpiller [ft.] Saçmak, dağıtmak, neşretmek. || (mec.) Perişan etmek.

Épars,e [s.] Dağınık, münteşir, müteferrik, müteşettit. ◆ Ayrılmış. § Perişan.

Épart [imz.] Araba girişi. || (nb.) Kovalık denilen tüylü saz, hasır otu. || (bhr.) Yedek serenleri.

Éparvin yahut **Épervin** [imz.] Beygir ve sığır kısmına ârız olur bacak uru ki su inme denir. || – **sec** Hayvanatın bacak tutukluğu.

Épatant [s.] Hayret-bahş, garip, bâis-i taaccüb.

Épaté,e [s.] Ayağı kırılmış. ◆ Düz, basık, kısa. ◆ Müteaccib, hayrette.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Épatement [imz.] Bir şeyin kısa ve kalın ve yassı olması. ◆ Taaccüb, hayret.

Épater [ft.] Bir şeyin, bir adamın ayağını kırmak. ◆ Yassılatmak. ◆ Yere sermek. ◆ Hayrette, taaccübde bırakmak. || **S'** – Birden bire yıkılıp boylu boyunca yere düşmek. ◆ Uzanmak, yatmak. ◆ Şaşırmak, hayrette kalmak.

Épaulard [imz.] Orkinos yahut istavrit azmanı denilen canavar balık.

Épaule [ims.] Omuz, ketf. || **Par dessus l'** – Omuzu üstünden. ◆ İhmal ile. ◆ Azamet ve istihkar ile. || **Donner un coup d'** – İmdat ve iâne etmek.

Épaulée [ims.] Omuz ile vuruş, itiş, omuzlama. || **Par** – İhmal ve dikkatsizlikle.

Épaulement [imz.] (as.) Toprak tabya, metris. ◆ Tabya siper koltuğu. || (bhr.) Gemi omuzluğu, dört bodoslama yeri.

Épauler [ft.] (Hayvan hakkında) Omuzunu kırmak. ◆ Nişan almak üzere tüfek dipçiğini omzuna dayamak. ◆ Siper altına almak. || (mec.) Yardım ve müzâheret etmek.

Épaulette [ims.] Esvabın omuz parçası. || (as.) Zabıtaların omuzlarına taktıkları apolet, aspolet. || **Contre** – Saçaksız apolet. || – **à graines d'épinard** Ümerâ-yı askeriyeye mahsus apolet.

Épaulière [ims.] Pantolon veya fistan atkısı, askısı.

Épave [ims.] Denizin sahile çıkardığı şeyler, gark malı, şikest malı. ◆ Sahipsiz mal, yava, lukata. || (mec.) Bakiye, enkaz, döküntü. || – **s d'abeilles** Kaybolmuş arı sürüsü. || – **foncière** yahut – **immobiliaire** Mutasarrıfı malum olmayan emlâk ve akar. || **Biens – s** Mutasarrıfı malum olmayan emval.

Épave [imz.] Kaybolmuş, mutasarrıfı meçhul.

Épautre [imz.] Kızılca buğday.

Épée [ims.] Kılıç, seyf. ◆ Meç taliminde mahir adam. ◆ Silk-i askerî. || (mec.) Harp, muharebe. ◆ Vasıta-i hücum ve taarruz. ◆ Kuvvet, iktidar. || **à la pointe de l'** – Seyf kuvvetiyle, birçok mesai ile. || **Tu as fait un beau coup d'** – Sen büyük bir budalalık ettin. || – **des philosophes** Eski kimyagerlerce ateş.

Épée-de-mer [ims.] yahut **Espadon** [imz.] Kılıç balığı.

Épeiche [imz.] Büyük nevi ağaçkakan (kuşu).

Épeichette [imz.] Küçük nevi ağaçkakan (kuşu).

Épeire [ims.] Anâkib-i rieviye sınıfından nâsice nevinden bahçe örümceği.

Épeler [ft.] (*appeler* gibi tasrif olunur) Hecelemek. ◆ Gayet müşkilat ile okumak.

Épellation [ims.] Heceleme, teheccî.

Épendyme [imz.] (tşr.) Gışâ-yı buteynatü'l-muh.

Épenthèse [ims.] (sr.) Bir kelimenin ortasındaki bir harf veya hecenin tekrarı, indirac, luhuk.

Épenthétique [s.] (sr.) Bir kelimenin içinde bulunan bir harf veya hecenin cinsinden olarak ilave edilmiş (harf veya hece), müctelib, indirac, münderic. || **Lettres – s** Levâhık-ı münderice, huruf-ı müctelibe.

Éperdu,e [s.] Şaşkın, çılgın, budala, sersem.

Éperdument [h.] Mübalağa ile, fevka'l-gaye, çıldırasıya.

Éperlan [imz.] İstrongilos denilen balık.

Éperon [imz.] Mahmuz. ◆ Horoz vesâir hayvanların arkadaki yüksek tırnağı, mahmuzu. ◆ Gemi mahmuzu, gemi talyamarı. ◆ Önü sivri tabya. ◆ Gözün kenarındaki buruşukluk. || (m.) Duvar payandası, dirsek. || (tşr.) Mihmaz-ı şiryan. || (nb.) Vüreyk-i tüveyc mihmazı. || **Garner ses – s** Mesai-i zâtiyesi, harekât-ı cemîlesi ile iktisab-ı şöhret eylemek.

Éperonné,e [s.] Mahmuzlu. ◆ Mahmuzlu örülmüş. ◆ Teşvik edilmiş. ◆ Gözlerinin kenarı buruşmuş.

Éperonnement [imz.] Mahmuzlama, mahmuzla vurma.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Éperonner [ft.] Mahmuz takmak. ◆ Teşvik eylemek.

Éperonnerie [ims.] Mahmuz, üzengi ve emsali şeyler ticareti.

Éperonnier [imz.] Mahmuz ve gem vesâire yapan ve satan, mahmuzcu. || (hyv.) Hindistan sülünü. (Buna *Faisan-paon* dahi denir.)

Épervier [imz.] Atmaca. ◆ Serpme denilen balık ağı.

Épervière [ims.] Fasîle-i mürekkebeden kenger otu, fare kulağı.

Épervin [imz.] (mr. Éparvin)

Éphèbe [imz.] Eski Yunanîlerde sinn-i rüşde vâsıl olmuş delikanlı. ◆ Genç çocuk, delikanlı.

Éphèdre [imz.] (nb.) Sanavberiye fasîlesinden deniz üzümü ağacı.

Éphélide [ims.] Güneşten veya hastalıktan insanın yüzünde çıkan kırmızımsı lekeler, ten lekesi, sâk, baras, ebras, abraş. || – **hépatique** Ebras-ı kebedî. || – **lentiformes** Çil.

Éphémère [s.] Bir günlük, yevmî. ◆ Bir gün yaşayan. ◆ Az dayanır. ◆ Fani. || (t.) **Fièvre** – Bir nevi sıtma, hummâyu'r-rûh. || (nb.) **Fleur** – Zehre-i yevmiye. = [ims.] (tt.) Yalnız bir gün yaşayan su sineği.

Éphémèrement [h.] Bir günlük olarak, muvakkat surette.

Éphémèrides [ims. – cm.] (hy.) Senenin beher gününde seyyârelerin seyir ve harekâtını mübeyyin ve musavvir cetvel, zîc, takvim. ◆ Her günkü vukuatın kaydolunduğu defter, mecmua-i vekayi-i yevmiye, ruznâme.

Éphémérines [ims. – cm.] (hyv.) Asabiyü'l-cenah sınıfından serîdu'l-karn fasîlesinden yevmiye nevi. (Bunlara *Mannes de poissons* dahi tabir olunur.)

Éphèse [i. h.] Kadim Ayaslug şehri.

Éphialte [ims.] (t.) Kâbus. (*cauchemar* dahi denilir.)

Éphidrose [ims.] (t.) Bedenin kısm-ı âlâsının terlemesi, taarruk-ı nâhiye-i ulyâ.

Éphippion [imz.] (tşr.) Serc-i Türkî (Buna *Selle-turcique* dahi tabir olunur.)

Éphippe yahut:

Éphippus [imz.] Saragus, sarıgöz balığı.

Éphod [imz.] (*d* okunur) Hahamların esna-yı âyinde üzerlerine aldıkları örtü, haham nitakı, ridâsı.

Éphore [imz.] Kilise mütevellisi. ◆ Mektep ve kilise heyeti âzâsının beheri.

Éphorie [ims.] Kilise heyeti. ◆ Mektep heyet-i idaresi.

Ephydatie [ims.] Tatlı su süngeri.

Épi [imz.] Başak, sünbüle. ◆ Başak şeklinde çiçek vesâire. ◆ Bir tutam saç, kıl. || (m.) Çatı tabanı. || – **de faît** Çatı tabanının tepeliği. || – **celtique** Sünbül-i rûmî. || – **de lait** Tükürük otu. || – **sauvage** Çoban düdüğü denilen nebat. || (hy.) – **de la Vierge** Sünbüle burcu.

Épiage [imz.] Ekinin başağa gelmesi, başaklanma.

Épiaire [ims.] Karabaş çiçeği.

Épiale [s.] (t.) **Fièvre** – Hummâ-yı dâime-i redîe.

Épian [imz.] (t.) Amerika'da çıkan çileğe müşâbih bir maraz-ı cildiyedir, epyan.

Épiblaste [imz.] (nb.) Zeyl-i kuddâmî-i cürsûm.

Épiblème yahut:

Épibléma [imz.] (nb.) Beşere-i cüzur.

Épicanthis [ims.] (tşr.) Zaviye-i aynda cildin gevşekliğinden hâsıl olan çıkıntı, epikantis.

Épicarpe [imz.] (nb.) Meyveyi örten kabuk, gılâfü's-semer.

Epicaute [s.] (nb.) Sâk üzerinde yetişen, yaşayan: **Parasite** – Tufeylî-i sâk.

Épicaume [imz.] (t.) Nokta-i karniye.

Épice [ims.] Yemeğe konulan baharat. || **Pain d'** – Çavdar unu ile bal veya baharattan yapılan ekmek, baharlı çörek ve bunun rengi.

Épicéa veya **Épicia** [imz.] (nb.) Tennub-ı kâzib, sendiyan yahut ladin ağacı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Épicène [s.] (sr.) Müzekker ve müennes için müşterek olan isimlere ıtlak olunur, müstevî: Noms – s Esmâ-yı müsteviye.

Épicéphale [imz.] (tşr.) Zü'r-re'si'l-lâhik (acâibattan).

Épicer [ft.] Baharat karıştırmak. || (mec.) Tuz, biber vermek.

Épicérastique [s.] (syd.) Remède – Edviye-i mülattıfe.

Épicerie [ims.] Baharatın envâıyla şeker ve kahve gibi şeyler, bakkaliye. ◆ Bu şeylerin ticareti, attarlık, bakkallık.

Épichérème [imz.] (*ké*) (mn.) Her kaziyesi deliliyle beraber olan kıyas, kıyas-ı temsil, kıyas-ı iktiranî-i mürekkep.

Épichérématique [s.] (*ké*) Kıyas-ı iktiranîye müteallik.

Épichorion [imz.] (tşr.) Gışâ-yı sâkıte.[241]

Épicier,ère [i.] Attar, bakkal, attarlık ve bakkallık eden erkek yahut kadın. ◆ Âdi, cahil adam. = [ims.] Kurun-ı Vustâ'da müsta'mel tatlı kâsesi.

Épicline [s.] (nb.) Mezher üzerinde, ale'l-mezher: Nectaire – Nekter ale'l-mezher.

Épicolique [s.] (tşr.) Région – Nâhiye-i kolon.

Épicondyle [imz.] (tşr.) Fevk-i lokma.

Épicondylo [s.] (tşr.) – cubital Fevk-i lokma-i zendî.

Épicope [imz.] Kadim Yunanîler zamanında müsta'mel kürekli bir sefine.

Épicorollie [ims.] (nb.) Tüveyc-i ale'l-mebîz.

Épicrâne [imz.] (tşr.) Kafanın üst kemikleri, fevka'l-kıhf.

Épicrase[242] [ims.] (syd.) Muslih-i ahlât.

Épicrate [imz.] Amerika-yı Cenubî ormanlarının ağaçları üzerinde yaşar bir nevi boa yılanı.

Épicrise [ims.] (t.) Bir hastalığın netice-i buhraniyesi. ◆ Bir hastalığın netice-i melhûzası hakkında verilen hüküm.

Épicurien,ne [i. – s.] Yunan-ı kadimin meşhur Epikür nâm filozofunun mezhep ve meslekine tâbi. ◆ Zevke mecbur. ◆ Nefsânî, şehevânî.

Épicurisme [imz.] Filozof Epikür'ün meslek ve mezhebi. ◆ Zevk, eğlence, şehvete mecburiyet.

Épicycle [imz.] Heyet-i kadîme ıstılahatından olup merkezi bir büyük daire muhitinin üzerinde bulunan küçük daireye ıtlak olunur.

Épicycloïde [ims.] Bir daire muhitinin nikatını merkez ittihaz ederek birbirlerine girift olarak nısıf daireler teşkil eden hatt-ı münhani, episikoloid münhanisi.

Épidémicité [ims.] (t.) Salgınlık, müstevlî olma.

Épidémie [ims.] Salgın hastalık, illet-i müstevliye, maraz-ı müstevlî.

Épidémiologie [ims.] (t.) Mebhas-i emraz-ı müstevliye.

Épidémique [s.] İllet-i müstevliyeye mensup ve müteallik, müstevlî. || Maladies – Emraz-ı müstevliye.

Épidémiquement [h.] İllet-i müstevliye, illet-i müstevliye gibi.

Épidendre [imz.] Sahlebiye fasîlesinden fevka'ş-şeceriye kısmından bir nevi tezyinat çiçeği, epidendr.

Épidendrées [imz.] (nb.) Sahlebiye fasîlesinden fevka'ş-şeceriye kısmı.

Épiderme [imz.] (tşr.) Derinin yarı şeffaf olan üst tabakası, beşere. ◆Tabaka-i hariciye, dış.

Épidermique [s.] (tşr.) Beşerî.

Épidermoïde [s.] (tt.) Şibh-i beşerî. = [imz.] Şibh-i beşere.

241 Orijinal metinde dizgi hatası: ساءط şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında ساقط [=sâkıt: düşük, düşmüş] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

242 Orijinal metinde *Épicâne* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Épidermose [ims.] (k.) Mevadd-ı hücreviye-i beşere.

Épidès [ims.] (crh.) İlsak-ı lifâfe, ribat.

Épididyme [imz.] (tşr.) Fevk-i husye, mevridin-i meni, berbah[243], epididim.

Épididymite [ims.] (t.) İltihab-ı mevridin-i meni, iltihab-ı berbah.

Épidote [imz.] (mad.) Silisit envâmdan bir yeşil maden, epidot.

Épidrome [ims.] (t.) Hücum-ı ahlât.

Épier [fl.] (Ekinler hakkında) Başağa gelmek, başaklanmak.

Épier [ft.] Gözlemek, tecessüs etmek, yolunu beklemek.

Épierrage [imz.] ve:

Épierrement [imz.] Bahçe yahut tarla taşlarının ayıklanması.

Épierrer [ft.] Bahçe veyahut tarlanın taşlarını ayıklamak.

Épierreur [imz.] yahut **Épierreuse** [ims.] Hububat içindeki taş veya sâir mevaddı ayıklamaya mahsus makine.

Épieu [imz.] Evâilde müsta'mel mızraklı kargı.

Épieu,se [i.] Gözleyen.

Épigastralgie [ims.] (tşr.) Elem-i mide, elem-i şersuf.

Épigastre [imz.] (tşr.) Can evi, şersuf.

Épigastrique [s.] (tşr.) Can evine mensup ve müteallik, şersufî. || **Artère** – Şiryan-ı şersufî.

Épigastrocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı şersufî.

Épigé,e [s.] (nb.) Fevka't-türab. || **Cotylédons** – **s** Filkat-ı fevka't-türab.

Épigénèse [ims.] yahut:

Épigénésie [ims.] (tt.) Hayvanat ve nebatatın tohumunda mevcut olmayan aksam-ı muhtelifelerinin yekdiğerine inzımam-ı mütevâlisiyle teşekkül etmiş olmaları fikir ve itikadı.

Épigénésique [s.] (tt.) Hayvanat ve nebatat hakkında yukarıki kelimede beyan olunan fikir ve itikada müteallik.

Épigénésistes [imz. – cm.] (tt.) Hayvanat ve nebatatın tohumunda mevcut olmayan aksam-ı muhtelifelerinin yekdiğerine inzımam-ı mütevâlisiyle teşekkül etmiş olmaları fikir ve itikadını kabul ve iltizam eden ulemâ-yı tabiiyyûn.

Épigénie [ims.] (mad.) Kışr-ı asdafın espata[244] tahavvülü; tahavvül-i terkip.

Épiginomène [imz.] (t.) Ârıza-i lâhika.

Épiglotte [ims.] (tşr.) Dilcik, lisan-ı mizmar.

Épiglottique [s.] (tşr.) Lisan-ı mizmara müteallik, lisan-ı mizmarî.

Épiglottite [ims.] (t.) İltihab-ı lisan-ı mizmar.

Épignathe [imz.] (tşr.) Zü'r-re'si'l-lâhikı'l-fekkî.

Épignatis [imz.] (tşr.) Diz kapağı kemiği, diz tası, rükbe, razafe.

Épigone [imz.] (nb.) Mahfaza-i ekîse-i büzeyr.

Épigrammatique [s.] Hicvî, ta'rizî.

Épigrammatiser [fl.] Hiciv yazmak.

Épigrammatiste [imz.] Hicviyat yazan şair, hâcî, hiciv-nüvis.

Épigramme [ims.] Ta'riz ve istihzâyı hâvi şiir, hicviye.

Épigraphe [ims.] Kitâbe. ◆ Bir kitabın, bir bâbın, bir eserin başına onun ruhunu hülâsa edecek surette yazılan veyahut bir yerden nakledilen cümle veya kısa ibare.

Épigraphie [ims.] Elvah ve hutut-ı atîkanın hall ve kıraati ilmi, elvah ve menkuşat-ı kadîmenin tetkik ve tetebbuu fenni.

Épigraphique [s.] Elvah ve hutut-ı atîkanın hall ve kıraati ilmine mensup ve müteallik olan.

Épigraphiste [imz.] Elvah ve hutut-ı atîkayı hall ve kıraat hususunda mahir olan adam.

243 Orijinal metinde dizgi hatası: برنج şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında بربخ [=berbah: erbezi] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

244 fr.: *eisspath*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Épigyne yahut:

Épigynique [s.] (nb.) Fevka'l-mebîz.

Épigyne [ims.] (nb.) Fevka'l-mebîziyet.

Épilaryngien,ne [s.] (tşr.) Fevka'l-hancerî.[245]

Épilation [ims.] Kıl yolma, netef, kal', iş'ar, nesl.

Épilatoire [s.] Kılları yolmaya ve dökmeye yarayan (alet veya macun vesâire), kıl dökücü, müntif, nâsil.

Épilepsie [ims.] (t.) Sara.

Épileptiforme [s.] (t.) Sar'ayü'ş-şekl.

Épileptique [s.] Saraya mensup ve müteallik, saravî. ◆ Saraya müptelâ, saralı.

Épileptoïde [s.] (t.) Şibh-i sara, şibh-i saravî.

Épiler [ft.] Kılları, saçları yolmak, dökmek.

Épilleur,se [i.] Kıl yolan.

Épillet [imz.] Bir büyük başağın mürekkep bulunduğu küçük başakların beheri, başakçık, sünbüle.

Epilobe [imz.] (nb.) Yakı otu.

Épilogisme [imz.] İstidlâl, tecrübe.

Épilogue [imz.] Hâtime, hâtime-i kitap, hâtime-i makal ◆ Beyt-i ahîr ki vaktiyle tiyatro muharrirleri bununla temâşâgerana teşekkür ederler idi.

Épiloguer [ft.] Bir şey hakkında söyleyecek bir söz bulmak, itiraz ve muâheze etmek.

Épilogueur,se [i.] Herşeye itiraz eden, her şey hakkında söyleyecek bir söz bulmaya çalışan adam, muteriz, muâhiz.

Épiloir [imz.] Cımbız.

Épimaque [imz.] Amerika çavuş kuşu.

Épimède [ims.] (nb.) Zirişkiye fasîlesinden kadıntuzluğu çiçeği.

Épinard [imz.] Ispanak. || – **des murailles** Yapışkan otu. (Buna *Pariétaire* dahi denir.) || – **fraise** Iştır otu. (Buna *Belette* dahi ıtlak olunur.)

Épincetage [imz.] Bez ve kumaş gibi şeyler tezgâhtan çıkarıldığı zaman üzerlerindeki döküm vesâireyi yani tarazları çıkarma ameliyatı, tarazlama.

Épincette [ims.] Kumaşları tarazlamaya mahsus cımbız. (Buna *Garcette* dahi derler.)

Épinçoir [imz.] Taşçı varyozu.

Épine [ims.] Diken, hâr, şevk. ◆ Çalı. (tt.) Balığın üst dikeni, şevk. || (tşr.) – **dorsale** Şevk-i zahrî, arka kemiği, amûd-ı fikarî. || – **nasale** Şevk-i enfî. || – **de l'omoplate** Şevk-i ketfî. || – **ischiatique** Şevk-i verekî. || – **palatine** Şevk-i hanekî. || (nb.) – **d'Afrique** Ak diken. (Buna *Lyciet* dahi derler.) || – **aigrette** Amberberis. || – **blanche** Ekşi muşmula, aluç. || – **aux cerises** Unnab ağacı. (*jujubier*'nin müterâdifidir.) || – **double** Frenk üzümünün büyük nevi. || – **noire** Çakal eriği. || – **au scorpion** Deve elması. || – **toujours verte** Çoban püskülü.

Épinette [ims.] Klavsenin icadından evvel müsta'mel bir çalgı ki klavsene benzerdi. ◆ Besi için tavuk kafesi. ◆ Yünlü denilen zoka. || (nb.) – **blanche** Amerika köknarı. || – **rouge** Kızıl melez ağacı.

Épineux,se [s.] Dikenli, müşevvek. || (mec.) Müşkil, suûbetli. || (hyv.) Kesken denilen fare nevi.

Épine-vinette [ims.] Karamuk ağacı, kadıntuzluğu, amberberis.

Épignard [imz.] (as.) Evâilde kullanılan balyemez topu.

Épingle [ims.] Toplu iğne. ◆ Boyun bağı iğnesi. || – **à la reine** Siyah başlı veya büyük ve uzun toplu iğne. || – **camion** En küçük nevi toplu iğne. || – **à cheveux** Firkete. || – **anglaise** Ucu kapanır iğne, çengelli iğne. || – **à friser** Saç kıvırmak için maşa. || – **à linge** Çamaşır mandalı. || – **de toilette** Elmas iğne, mücevherli iğne. || **Titré à quatre** – **s** Tuvaletine gayet dikkat eden bir adam hakkında söylenir. ◆ Yapma, ca'lî, tasannûlu, bir üslup,

245 Orijinal metinde dizgi hatası: حجر [=hacer: taş] şeklinde yazılan kelimenin, madde başı terimin anlamı göz önüne alındığında حنجر [=hancer: gırtlak, hançere] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

bir tabiat hakkında da müsta'meldir. = [cm.] Bir büyük alış veriş üzerine tacirin müşteriye meccânen verdiği şeyler, ikramiye. ◆ Bir kadına verilen bahşiş veya hediye.

Épinglé,e [s.] Ötesinde berisinde kadife gibi harlı yolları bulunan kumaşa ıtlak olunur. || **Velours** – Kemhâ, kısa tüylü kadife, tüysüz kadife.

Épingler [ft.] Toplu iğne iliştirmek.

Épinglerie [ims.] Toplu iğne imali ve fabrikası.

Épinglette [ims.] (as.) Falya iğnesi, hartuç iğnesi.

Épinglier,ère [i.] Toplu iğne yapan ve satan adam.

Épinière [sms.] (tşr.) Arka kemiğe mensup ve müteallik, şevkî. || **Mœlle** – Murdar ilik, nuhâ-ı şevkî.

Épiniers [imz. – cm.] Dikenlik.

Épinoche [ims.] Avrupa'nın şimal sularında bulunur bir nevi iskorpit balığı. ◆ Birinci nevi kahve.

Épinochette [ims.] Tatlı sularda bulunur bir nevi küçük trakonya balığı.

Épinyctide [ims.] (t.) Besre-i leyliye.

Épiornis ve **Aepiornis** [imz.] Madagaskar adasında yumurta ve kemikleri bulunmuş bir nevi büyük deve kuşu müstehâsesi.

Épipactis [imz.] (*tiss*) Sahlebiye fasîlesinden dana kıran otu.

Épipastique [s.] (syd.) **Papier** – Kırtas-ı müzerrah.

Épipétale [s.] (nb.) Zü'l-âzâ-yı't-tezkir-i fevka't-tüveycî.

Épipétalie [ims.] (nb.) Zât-ı âzâ-yı't-tezkir-i fevka't-tüveyc.

Épiphanie [ims.] Haçın suya atıldığı gün. (*Jour des rois* dahi denir.) || (t.) Heyet-i zâhire.

Épiphénomène [imz.] (t.) Maraz meydana çıktıktan sonra görünen alâim, âsâr-ı mülhaka.

Épiphléose [ims.] (nb.) Beşere-i nebat.

Épiphlogose [ims.] (t.) Bilâ-infitah hâsıl olan iltihap.

Épiphonème [imz.] (bey.) Bir nutuk veya makalenin sonunda îrad olunan kuvvetli ve heyecanlı kelâm, hüsn-i intihâ, tekmile-i sadr.

Épiphora [imz.] yahut:

Épiphore [ims.] (t.) Gözden daimi yaş akma, seyelân-ı dümu', yaşarık, dem'a.

Épiphragme [imz.] (nb.) Fevka'l-hâciz.

Épiphylle [imz.] Yaprak üzerinde hâsıl olan çiçeği kırmızı veya beyaz ve gayet güzel olan bir nevi nebat, zâtü'z-zehre-i fevka'l-varak, kadife çiçeği nevi.

Épiphylle [s.] (nb.) Fevka'l-varak.

Épiphyse [ims.] (tşr.) Tarf-i azm, nutû-ı/nutuvv-ı zâmın, nutû-ı/nutuvv-ı kâzib.

Épiphyte [s.] (nb.) Râkib: **plante** – Nebat-ı râkib.

Épiphityque [s.] (zra.) **Maladies – s** Emraz-ı tufeyliye-i nebat.

Épiplérose [ims.] (t.) Vefret-i imtilâ.

Épiplocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı serb.

Épiplo [s.] (t.) Bağırsakları ihâta eden iç yağı, serb: – **entérocèle** Fıtık-ı serbî ve miâî.

Épiploïque [s.] (tşr.) Bağırsakları ihâta eden iç yağına mensup ve müteallik, serbî.

Épiploïte [ims.] (t.) İltihabü's-serb.

Épiplomphale [ims.] (t.) Fıtık-ı serbî-i servî.

Épiploon [imz.] (*lo-on*) (tşr.) Bağırsakları ihâta eden iç yağı, serb.

Épique [s.] Hikâyât-ı sahîha veya mütehayyile nazm eden şairlere ve onların âsârına ve kendilerine veya eserlerine mensup ve müteallik olan şeylere, ef'al ve harekât-ı dilîrâneyi tasvir eden nazımlara ıtlak olunur, destanî. || **Poème** – Destan.

Épirote [i. – s.] İsm-i kadimi (Epir) olan Yanya vilayetine mensup ve müteallik olan, Toska.

Épirrhée [ims.] (*pir-ré*) (t.) Hücum-ı ahlât.

Épirrhize [s.] (nb.) Tufeyl-i cezr.

Épischèse [ims.] (*pi-skè*) (t.) İhtibas.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Épiscia [imz.] Amerika'nın tezyinat çiçeği, episya.

Épiscopal,e [s.] Piskoposa mensup ve müteallik olan (cm. *épiscopaux*).

Épiscopalement [h.] Piskopos tavır ve usulünce, piskoposvâri.

Épiscopat [imz.] Piskoposluk. ◆ Piskoposluk memuriyetinin müddet-i imtidadı. ◆ Piskoposlar heyet ve cemaati.

Épisémasie [ims.] (t.) Savlet-i maraz.

Épisiocèle [imz.] (crh.) Sukut-ı mehbil.

Épisiorraphie [ims.] (crh.) Derz-i mehbil.

Épisode [imz.] Bir manzume veya hikâyenin asıl mebnî-aleyhine merbûtiyeti olan ayrıca sergüzeşt, vaka-i istitrâdiye, lâhika. ◆ Menkıbe, vaka.

Épisodique [s.] İstitradî.

Épisodiquement [h.] Alâ-tariki'l-istitrad, istitrad kabîlinden olarak.

Épispadias [imz.] (tşr.) İhlîl-i fevkanî.

Épispase [ims.] (t.) Mündefiat-ı devâiye.

Épispasme [imz.] (t.) Zefir-i unfî, zefir-i şedid.

Épispastique [s.] (t.) Kabartıcı ilaç, pomata ve emsali, münfit.

Épisperme [imz.] (nb.) Tohumu ihâta eden zar veya kabuk, kışr-ı bezr.

Épispore [imz.] (nb.) Gışâ-yı haricî-i bezr.

Épisser [ft.] İki ipi uçlarından örerek bağlamak, eklemek.

Épissoir [imz.] İki ipi uçlarını örerek eklemeye mahsus alet, çelik.

Épissure [ims.] İki ipin ek yeri, derzi.

Épistaminie [ims.] (nb.) Âzâ-yı't-tezkir-i ale'l-mebîz.

Épistaphylin,e [i. – s.] (tşr.) Fevka'l-lehât.

Épistase [ims.] Bevlde karışık mevad.

Épistation [ims.] (hyv.) Temyi'-i eşribe.

Épistaxis [ims.] (*s* okunur) (t.) Burun kanaması, ruaf.

Épister [ft.] (syd.) Hamur hâline getirmek, yumuşak şeyleri havanda ezmek, temyi' etmek.

Épisthotonos [imz.] (t.) Küzaz-ı halfî.

Épistilbite [ims.] (mad.) Bir silisit-i mükerrer bi'l-mâ-i alüminyum-ı hılkîdir.

Épistolaire [s.] İnşâ ve daha doğrusu mükâtebe ve mürâseleye mensup ve müteallik. || **Style** – Usul-i mürâsele, fenn-i inşâ. || **Art** – Sanat-ı kitâbet.

Épistolier,ère [i.] Münşî veya resâil ve mükâtebat-ı meşhuresiyle şöhret-şiar muharrir.

Épistolographe [imz.] Münşî, inşâ küttabı ve mürâselât muharriri.

Épistome [imz.] Sedad.

Épistomium [imz.] (mha.) Piston ve sübaplara verilen isimdir.

Épistrophe [ims.] (ed.) Kelâmda bir veya birkaç lafzın tekerrürü sanatı.

Épistrophée [ims.] (nb.) Mihver.

Épistyle [imz.] (m.) Bina direkleri başlıkları üzerine mevzu' kitâbe, sütun teknesi. (mr. Architrave)

Épisynangine [ims.] (t.) Teşennüc-i bel'um.

Épisynthétique [s.] (t.) **Doctrine** – Meslek-i müteellifûn.

Épitaphe [ims.] Kitâbe-i seng-i mezar. || **Faire l' – du monde, du genre humain** Tûl-i müddet muammer olmak.

Épitase [ims.] Bir mısraın temdid olunan hecesi, med. ◆ Bir facia kitabının veya oyununun en ruhlu yeri.

Épite [ims.] (bhr.) Delik kapamaya mahsus tapa, kama çivi.

Épithalme [imz.] Bir düğün hakkında tanzim olunan şarkı veya kaside, arûsiye, velîme kasidesi. ◆ İzdivaç tebrikine mahsus manzume. ◆ Resm-i izdivacı musavvir tasvir. ◆ Aheng-i asvat-ı tabiiye.

Épithélial,e [s.] (tşr.) Beşerî-i muhatî.

Épithélisme [imz.] (tşr.) Verem-i beşerî-i muhatî.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Épithélium [imz.] (tşr.) Ensice-i beşerî-i muhatiye.

Épithème [imz.] (syd.) Mevzûa.

Épithète [ims.] Vasıf, sıfat. ◆ Lakap.

Épithétique [s.] Evsaf ve sıfatları çok olan.

Épitoge [ims.] Eski Romalıların bir nevi kaputu. ◆ Avrupa'da el-yevm muallimlerin taktıkları ipek kumaştan bir alâmet-i mahsusa.

Épitoir [ims.] Bir nevi marangoz kalemi.

Épitome yahut **Épitomé** [imz.] Bir kitabın ihtisar olunması, mûcezi, zübde, hülâsa. ◆ Telhis-i tarih.

Épître [ims.] Mektup, risale, nâme. ◆ Manzum mektup. ◆ Dua makamında okunan Tevrat'ın bir suresi. || – **dédicatoire** Bir kitabın muharriri tarafından bir zâtın nâmına tahsisini mübeyyin olarak kitabın başına derc edilen mektup, ithafnâme, takdime.

Épitrochlé [ims.] (tşr.) Fevka'l-bekre.

Épitrope [ims.] (bey.) İltizam olunan davayı ispat için kabil-i inkâr olan diğer bir kaziyenin tasdiki, mugalata-i maneviye.

Épizoaires [imz. – cm.] (tt.) Hevamm-ı tufeyliye-i cildiye.

Épizootie [ims.] (*zo-o-tî*) Hayvanat illet-i müstevliyesi, su'af.

Épizootique [s.] (*zo-o*) Hayvanat illet-i müstevliyesine mensup ve müteallik. || **Maladie** – İllet-i müstevliye-i hayvanat.

Éploré,e [s.] Gözyaşı döken, çok ağlayan.

Éployé,e [s.] Kanatları açılmış, gerilmiş olan (karakuş vesâire).

Épluchage [imz.] ve:

Épluchement [imz.] Pamuk, ipek, yün vesâirenin içindeki mevadd-ı sahîfeyi ve kırıntı ve çürük şeyleri ayıklama, temizleme. || (mec.) Tahkik, tetkik.

Éplucher [ft.] Ayıklamak, temizlemek. ◆ Fena otları yolmak. || (mec.) Tetkik ve tefahhus etmek. || – **des écrevisses** Ehemmiyetsiz şeyler hakkında şiddetli mübâhasat ve münakaşata girişmek. || **S'** – Bazı hayvanlar kıl ve tüylerini kendi kendilerine temizlemek.

Éplucheur,se [i.] Ayıklayıcı, temizleyici. || (mec.) Müdekkik, mümeyyiz. || **Batteur** – Pamuğu, yünü ayıklayıp temizlemeye mahsus makine.

Épluchoir [imz.] İpek, yün, pamuk gibi şeylerin içinde bulunabilen mevadd-ı sahîfeyi ayıklamaya mahsus küçük bıçak.

Épluchure [ims.] Ayıklanan bir şeyden çıkan süprüntü ve kırpıntı.

Épode [ims.] (ed.) Eski Yunan lisanında üç kısımdan mürekkep gazel veya kaside kıtasının üçüncü kısmı, müstezad-ı gazel.

Épointage [imz.] Sivri bir şeyin ucunu köreltme, kırma, iklâl.

Épointé,e [s.] Kaynak kemiği veya bacağı kırık veya çıkık olan (hayvan).

Épointement [imz.] Sivri bir şeyin ucunun köreltilmesi, kırılması.

Épointer [ft.] Sivri bir şeyin ucunu köreltmek, kırmak. || **S'** – Ucu kırılmak.

Épointiller [ft.] Çuhaların esna-yı imalinde içine karışmış olan mevadd-ı ecnebiyeyi çıkarmak.

Épointure [ims.] Köpeklere ârız olur aksak hastalığı.

Épois [imz. – cm.] Geyiğin tepesinde çıkan boynuzlar.

Épomide [ims.] (tşr.) Omuz üstü, fevk-i ketf.

Éponge [ims.] Sünger, isfenc. || – **cornée** Ticarette füruht olunan kaba sünger, isfenc-i rakik. || (mec.) **Boire comme une** – Çok içki içmek. || **Passer l'** – **sur quelque chose** Süngerle silip temizlemek ve (mec.) Bir hata ve kusuru af ve safh etmek. ◆ Tashih etmek. ◆ Ferâmuş etmek.

Éponger [ft.] Süngerle silmek, süngerle temizlemek, süngerle kurutmak. ◆ Silmek, kurutmak. ◆ Bazı çöreklere süngerle yumurta sarısı sürmek. || (mec.) Unutmak, nisyan etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Éponte [ims.] (mad.) Maden damarlarının geçtiği fürcenin cidarı.

Épontille [ims.] (bhr.) Gemi ambarlarını tutan desteklerin her biri.

Éponyme [imz. – s.] Eski Atina'nın dokuz reisinden biri ki bir sene kendisinin nâmına nispetle yâd olunurdu.

Épopée [ims.] Manzume, destan. ◆ Bu kabîlden olan manzumeler tarzı. || – **badine** Mudhik destan. (Buna *Héroï-comique* dahi tabir olunur.)

Époque [ims.] Tarih, zaman-ı vuku. ◆ Devir, asır, dehr. ◆ Vakit, zaman. || (hy.) Bir kevkebin mahall-i mutavassıtı. || (arz.) – **secondaire** Teşekkülat-ı sâniye, devr-i sânî; – **tertiaire** Teşekkülat-ı sâlise, devr-i sâlis; – **quaternaire** Teşekkülat-ı râbia, devr-i râbi'; – **s glaciaire** Edvar-ı müncemide; – **contemporaine** Teşekkülat-ı ahîre, devr-i ahîr. || (mec.) **Faire** – Ulûm ve fünûnda devrinin üstad-ı âzamı olmak. || **Brouiller les** – **s** Tarihleri birbirine karıştırmak. || **à pareille** – Yine bu zamanda.

Époudrer [ft.] Tozunu gidermek, silkmek, silmek.

Épouffé,e [s.] Koşmaktan soluğu kesilmiş olan. ◆ Yok yere hiddet ve telaş eden.

Épouffer (**s'**) [fv.] Soluğu tutulmak, kesilmek. || **S'** – **de rire** Kahkaha ile gülmek.

Épouiller [ft.] Bitlerini toplamak, bitlemek. || **S'** – Bitlenmek.

Époulardage [imz.] Tütünü topladıktan sonra yapraklarını seçme ameliyatı.

Époularder [ft.] Tütün yapraklarını seçip ayıklamak.

Époumoner [ft.] Akciğerini yormak, soluğunu kesmek. || **S'** – Çok söylemek veya bağırmaktan akciğeri yorulmak, nefesi tutulmak.

Épousailles [ims. – cm.] Resm-i izdivaç, nikâh, akd. ◆ Nişan, söz kesme.

Épouse [ims.] (mr. Époux)

Épousée [ims.] Gelin, arus. || **Marcher comme une** – Âheste âheste ve nazlı yürümek. || **Être parés comme une** – **de village** Köylü gelini gibi kaba ve çok süslenmek, çok ziynet takınmak. || **Voir l'** – Telaş ve heyecan hissetmek. (Eskimiştir.)

Épouser [ft.] Karı olmak, kocaya varmak, evlenmek, izdivaç etmek. || (mec.) Bir silk ve tarike intisap etmek.

Épouseur [imz.] Evlenmek üzere kız arayan adam. ◆ Vaad-i izdivaç ile kadınları aldatan adam.

Époussetage [imz.] Tozun silinmesi, alınması.

Épousseter [ft.] Tozunu almak, silkmek. || (mec.) Dövmek. ◆ Şiddetle tenkit ve muâheze etmek.|| **S'** – Kendi elbisesinin tozunu silkmek.

Époussetoir [imz.] Elmasları silmeye mahsus ince fırça.

Époussette [ims.] Tozu silmeye mahsus kıl vesâireden mamul kefe süpürgesi. ◆ Beygiri tımar ettikten sonra üstünü silmeye mahsus gebre, at gebresi.

Époutissage [imz.] Bez ve kumaşları temizleme ameliyatı.

Épouvantable [s.] Mahuf, hevl-nâk. ◆ Garip, azîm.

Épouvantablement [h.] Havf ve haşyeti mûcip olacak bir suretle. ◆ Pekçok, gayetle.

Épouvantail [imz.] Korkuluk. || (tt.) Bir nevi deniz kırlangıcı. || (mec.) Çirkin şahıs.

Épouvante [ims.] Ürkme, havf ve dehşet, ru'b.

Épouvantement [imz.] Korkma, ürkme, havf ve haşyet.

Épouvanter [ft.] Korkutmak, ürkütmek, havf ve haşyete duçar etmek. || **S'** – (fv.) Korkmak, ürkmek, irtiab etmek.

Époux,es [i.] Zevceynin beheri, zevc, zevce. = [cmz.] Zevceyn, karı, koca. || – **des vierges**, – **de l'Église**, – **céleste** Hazret-i İsa (asm.)

Épreindre [ft.] (*feindre* gibi tasrif olunur) Bir şeyi sıkıp suyunu çıkarmak, ta'sir etmek.

Épreinte [ims.] (t.) Sancı, buruntu. || (mec.) Sebeb-i veca' ve ıztırap.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Éprendre (s') [fv.] (*prendre* gibi tasrif olunur) (Ateş hakkında) Konmak, düşmek. || (mec.) Müptelâ, giriftar, meftun olmak.

Épreuve [ims.] Tecrübe, imtihan, prova. ◆ İnsanın sabır ve tahammülünü tecrübeye yarayan felaket. ◆ (tba.) Tashih kâğıdı, prova. || – négative Levha-i menfiye. || à l' – Tecrübe etmek şartıyla, tecrübede muhayyer olmak şartıyla. || à l' – de Masun bir hâlde. || Être à l' – Mukavemet edecek bir hâlde bulunmak. || Amitié à toute – Hiçbir vechile zeval-pezîr olmayan dostluk.

Épris,e [s.] Müptelâ, giriftar, meftun.

Éprouvé,e [s.] Mücerreb, sağlam. ◆ Musibet-dîde, felekzede.

Éprouver [ft.] Tecrübe etmek, denemek. ◆ Duymak, hissetmek. ◆ Uğramak, duçar olmak. ◆ Müteessir olmak. || – des pollutions nocturnes İhtilam olmak.

Éprouvette [ims.] Tecârib-i fenniye icrasına mahsus alet, mi'yar şişesi, fanus. || (ht.) Muhalliyetü'l-havanın mihberi.

Épucer [ft.] Pirelerini ayıklamak, pirelemek.

Épuisable [s.] Kullanılmakla tükenebilen, tükenir.

Épuisant [s.] Tükenen. ◆ Arzı gayr-ı münbit bir hâle getiren. ◆ Kuvveti taklil eden.

Épuisement [imz.] Tüketme, tükenme. ◆ Azalma, takallül. ◆ Zaaf, kuvvetten düşme. ◆ Müzâyaka, zaruret. ◆ Suyun boşanması veya çekilmesi. || (mha.) Suyu boşaltma ameliyatı, tahliye-i mâ. || (t.) İnfial (hastalık).

Épuisé,e [s.] Bitmiş, tükenmiş, nüsha-i mevcudesi kalmamış. ◆ Suyu boşaltılmış. ◆ Kuvvetten düşmüş, zayıf, bîtab.

Épuiser [ft.] Suyunu boşatmak, kurutmak. ◆ Su çekmek. ◆ Boşaltmak. ◆ Satmak. ◆ Kuvve-i inbâtiyeden mahrum bırakmak. || (mec.) Tüketmek, boş bırakmak, azaltmak. || S' – Tükenmek. ◆ Bîtab kalmak, yorulmak, bitmek. || Être épuisé Sarf olunmak, piyasada kalmamak.

Épuisette [ims.] Balıkçı kefçesi, kefçe ağ.

Épulide [ims.] yahut:

Épulie [ims.] (t.) Diş etlerinde çıkan bir nevi şiş, verem-i lise.

Épulon [imz.] Eski Romalılarda mukaddes addolunan ziyafetleri tehyie eden rahip.

Épulotique [s.] (t.) Yara kapamaya mahsus (ilaç), mündib, mülteim, nâdib.

Épuratif,ve [s.] Temizleyen, tathirî.

Épuration [ims.] Temizleme, tathir. ◆ Kal, tasfiye, sızdırma.

Épuratoire [s.] Temizlemeye ve tathire yarayan.

Épure [ims.] Bir bina vesâirenin şekil ve sureti, resim, resm-i hattî.

Épurement [imz.] Temizleme, tathir, tasfiye.

Épurer [ft.] Temizlemek, tathir etmek. ◆ Durultmak, tasfiye etmek. ◆ Islah ve tashih etmek.

Épurge [ims.] (nb.) Sütleğen otu. || Grande – Ağaç sütleğeni, şebrem. || Petite – Sarı sütleğen, lâiye.

Épyornis [imz.] (mr. Epiornis)

Épyrèle [imz.] (t.) Zîb-i şiyâtî.

Équarri,e [s.] Dört köşe şeklinde yontulmuş. (Kereste hakkında müsta'meldir.) || Bois – s Dört köşe keresteler.

Équarrir [ft.] (mr. Écarrir).

Équarrissage [imz.] (mr. Écarrissage)

Équarrissement[imz.] (mr. Écarrissement)

Équarrisseur [imz.] (mr. Écarrisseur)

Équarrissoir [imz.] (mr. Écarrissoir)

Équateur [imz.] (*koua*) (cğ.) Hatt-ı istivâ. || – céleste Daire-i muaddilü'n-nehar. || – magnétique İstivâ mıknatısı.

Équation [ims.] (*koua*) (r.) Muâdele; – algébrique Muâdele-i cebriye; – transcendante Muâdele-i gayr-ı cebriye veya müsellesiye; – entière Muâdele-i sahîha; – numérique Muâdele-i adediye; – littérale Muâdele-i harfiye; – différentielle Muâdele-i tefâzuliye; – rationnelle Muâdele-i cezriye; – du Ier degré

à une seule inconnue Birinci dereceden bir meçhulü hâvi muâdele. || (k.) – **chimique** Muâdele-i kimyeviye. || (hy.) – **du temps** Vakt-i vasatî ile vakt-i hakikinin tefâzulu, teâdül-i zaman. || – **de la longitude** Muâdele-i tûl. || – **annuelle de la lune** Deveran-ı senevî-i kamerin adem-i müsâvatı.

Équatorial,e [s.] (*koua*) Hatt-ı istivâya mensup ve müteallik, hatt-ı istivânın üzerinde bulunan. = [imz.] (hy.) Seyyârelerin hareket-i yevmiyesini tayine mahsus bir alet, hatt-ı istivâ aleti. (Buna *Machine parallactique* dahi ıtlak olunur.) (cm. *équatoriaux*)

Équerre [ims.] Gönye, cetvel. ◆ Marangoz gönyesi. || – **à onglet** Gönye burnu. || (r.) – **simple** Basit gönye. || **Double** – yahut "T" T denilen çifte gönye. || – **graphomètre** Dereceli gönye. || **En** –, **d'** – Zâviye-i kaime teşkil edecek surette. || **à fausse** – Zâviye-i hadde veya münferice teşkil edecek surette. || (hy.) **L'** – **et la Règle** Nısf-ı küre-i cenubîde vâki gönye ve mıstar cümle-i kevkebiyesi.

Équestre [s.] (*kuè-stre*) Beygire, beygir yetiştirmeye mahsus, mensup, müteallik. ◆ Beygir üzerinde tasvir edilmiş. || **Ordre** – Eski Romalıların bir süvari sınıfı.

Équiangle [s.] (*kui*) (he.) Zâviyeleri müsâvi olan, mütesâviyü'z-zâviye. || **Figures** – **s** Eşkâl-i mütesâviyetü'z-zevâyâ.

Équidés [imz. – cm.] (hyv.) Hayvanat-ı südeyyeden ve hayliye sınıfından feresiye sınıfı.

Équidifférence [ims.] (*kui*) (he.) İki fark ve nispet arasındaki müsâvat, tesâviyü'n-nispeteyn.

Équidifférent,e [s.] (*kui*) (he.) Farkı ve nispetleri müsâvi olan, mütesâviyü'n-nisbe.

Équidistance [ims.] (*kui*) (he.) Mesafe-i mütesâviye; – **graphique** Mesafe-i mütesâviye-i müresseme.

Équidistant,e [s.] (*kui*) (he.) Buud ve mesafesi diğerleriyle müsâvi olan, mütesâviyü'l-mesafe, mütesâviyu'l-favâsıl. || **Points** – **s** Nukat-ı mütesâviyetü'l-mesafe.

Équilatéral,e [s.] (*kui*) (he.) Dıl'ları müsâvi olan, mütesâviyü'l-adlâ'. || **Triangle** – Müselles-i mütesâviyü'l-adlâ'. (cm. *équilatéraux*).

Équilatère [s.] (*kui*) (he.) Dıl'ları diğer bir şeklin dıl'larıyla müsâvi olan, müteşâbihü'l-adlâ'.

Équilboquet [imz.] Doğrama geçmelerinin dişlerini ölçmeye mahsus gönye, şiv gönye.

Équilibre [imz.] Denk olma, tevâzün, muvâzene, muâdele, itidal: **Perdre l'** – Muvâzeneyi kaybedip düşmek. || (mha.) – **stable** Muvâzene-i gayr-ı mütehavvile, sâbite. || – **instable** Muvâzene-i mütehavvile, gayr-ı sâbite. || – **indifférent** Muvâzenet-i dâime. || **Lois de l'** – Kavânîn-i muvâzene. || – **des liquides** Muvâzene-i mâyiat. || (ht.) – **mobile de température** Muvâzene-i müteharrike-i hararet. || (sya.) – **européen** Avrupa muvâzene-i düveliyesi. || (ma.) – **du budget** Bütçenin tevâzünü. || **Établir l'** – Bütçede tevâzün husule getirmek.

Équilibrer [ft.] Denk etmek, muvâzeneye getirmek, tevâzün hâsıl ettirmek.

Équilibriste [i.] Kendini veya sâir ecsamı muvâzene üzere tutarak cambazlık veya hokkabazlık eden adam. ◆ Muvâzene-i düveliyeyi, muvâzene-i kuvâyı muhafazaya sâî diplomat.

Équille [ims.] Tuz posası. ◆ Bu posayı kırıp koparmak için kullanılan alet, posa kazağısı. ◆ Kum balığı denilen bir nevi kaya balığı.

Équimultiple [i. – s.] (*kui*) Müsâvi-i mislî. ◆ Mütesâviyü'l-ez'af.

Équin [s.] (*kuain*) (t.) Beygire ait. || **Pied** – Aksak, ayağı ucuna basan topal.

Équinoxe [imz.] Tesâvi-i leyl ü nehâr, itidal-i leyl ü nehâr (ki senede iki defa vâki olur); – **du printemps** İtidal-i rebîî; – **d'automne** İtidal-i harîfî. = [imz. – cm.] İtidaleyn noktaları.

Équinoxial,e [s.] Tesâvi-i leyl ü nehâra mensup ve müteallik. || **Ligne** – **e** Hatt-ı istivâ. || **Cadran** – İrtifa tahtası, basîta-i irtifaiye. || **Fleurs** – **es** Günde on iki saat açık, on iki

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

saat kapalı kalan çiçekler. || Points – aux İtidaleyn noktaları.

Équipage [imz.] Alay. ◆ Takım. ◆ Maiyet efradı. ◆ Araba ve bunun için beygir vesâire. ◆ Koşum beygirleri. ◆ Tarz-ı telebbüs. || Maître d' – Bahriyede lostroma (başı). || (mha.) – de pompe Tulumba âlât ve edevatı. || (as.) – de guerre Bir ordu arkasından giden cephane ve âlât ve edevat-ı harbiye vesâire kafileleri. || – s militaires Me'kûlat ve seyyar hastahane kafileleri. ◆ Eşya ve eskal. || (bhr.) Tayfa. ◆ Tayfa esâmî defteri. || Faire son – Geminin teçhizine mahsus olan adamları, tayfaları intihab ve tasnif etmek. || (as.) Mekkâre arabaları, araba takımı.

Équipe [ims.] Irgat ve amele takımı. ◆ Demir yolu amelesi. || (bhr.) Birbirine bağlı gemiler, kayık, mavna, işleb ve kelek katarı.

Équipée [ims.] Teemmülsüz ve âkıbeti vahim fiil ve hareket.

Équipement [imz.] Teçhizat, tedarikât. ◆ Elbise, tarz-ı telebbüs. ◆ Beygirin koşum takımı. || (bhr.) Gemi teçhizat ve levâzımı, arma takımı. || (as.) Levâzım-ı askeriye. || – s militaires Teçhizat-ı askeriye. || Grand – Askerin palaska takımı gibi eşya-yı sakîlesi. || Petit – Askerin çamaşır ve elbise takımı gibi eşya-yı hafifesi. || – de cheval Süvari askerinin hayvan takımı ve çizme gibi eşyası.

Équiper [ft.] Malzemesini ve hususiyle elbisesini tedarik etmek. ◆ Teçhiz etmek. ◆ Koşum takmak.

Équipeur-monteur [imz.] (as.) Silahçı, kundak ve tüfek yapan veya tamir eden kundakçı.

Équipollence [ims.] Tesâvi-i kıymet. || (mn.) İttihad-ı mânâ, tecânüs.

Équipollent,e [s.] Kıymeti müsâvi olan, mütesâviyü'l-kıymet. || (mn.) Mütecânis, müttehidü'l-mânâ, hem-mânâ.

Équipoller [ft.] İki şeyin değerini müsâvi etmek. ◆ Değeri bir olmak, diğer bir şeyle bir değerde bulunmak, muadil olmak. (Eski kelime.)

Équipondérance [ims.] (*ku-i*) (ht.) Ecsamın bir merkez-i müştereke olan tesâvi-i meyl ve incizabı, tesâvi-i sıklet.

Équisétacées [ims. – cm.] (nb.) Nebatat-ı nâkısatu'l-filkadan ifteri otu envâına ıtlak olunur.

Équisétique [s.] (k.) Acide – Hâmız-ı zenebü'l-hayl.

Équitable [s.] Hakkaniyetli, hak-şinas, âdil, munsif. ◆ Hakkaniyete muvâfık, muhikkane.

Équitablement [h.] Hakkaniyet üzere, muhikkane, munsifâne, adl ve insaf ile.

Équitant,e [s.] (*ku-i*) (nb.) Râkib; plante – e Nebat-ı râkib.

Équitation [ims.] (*ku-i*) Binicilik, fenn-i fürûsiyet, fürûset. || École d' – Süvari mektebi. || – aérienne yahut voltige At cambazlığı fenni.

Équité [ims.] Doğruluk, hakkaniyet, adl, nısfet/nasafet.

Équivalence [ims.] İki şeyin bir değerde olması, muâdele. || (r.) Müsâvat-ı eşkâl. || (ht.) – des forces Teâdül-i kuvâ.

Équivalent,e [s.] Muadil, değeri bir, bedel-i misil. || Figures – es Eşkâl-i muadile. || (k.) Vezn-i kimyevî. || – s chimiques des oxydes Humzatın evzan-ı kimyevîsi. || (mha.) – mécanique de la chaleur Hararetin vezn-i mihanikîsi, vâhid-i nârînin hâsıl ettiği ateş miktarını vezn eden adet.

Équivaloir [fl.] (*valoir* gibi tasrif olunur) Bir değerde olmak, muadil gelmek, muadil olmak.

Équivoque [s.] İki mânâlı, müphem. ◆ Şüpheli, meşkûk. = [ims.] İbham ve isdar denilen sanat-ı bediiye. ◆ Sû-i tefehhümden ileri gelen fikdan-ı itilâf.

Équivoquer [fl.] Müphem, cihât-ı muhtelifeye haml olunabilir mânâlı kelime kullanmak. || S' – Yanlışlıkla bir söz yerine diğer bir söz söylemek.

Équorée [ims.] Deniz ısırganı denilen bir nevi deniz ferci.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Érable [ims.] (nb.) İsfendan, akça ağaç. || – **noir** İsfendan-ı esved, kara akça ağaç. || – **à sucre** yahut – **de Canada** İsfendan-ı sükkerî yahut Kanada akça ağacı. || – **rouge** Kızıl çiçekli akça ağaç. || – **jaspé** Elvan akça ağaç.

Éradicatif [s.] (t.) Kalı'-ı maraz.

Éradication [ims.] Kökten çıkarma, kal', istîsal. || (t.) Bir hastalığın büsbütün def ve teşfiyesi, kal'.

Érafier [ft.] Bir deri veya kabuğu hafif surette soymak, sıyırmak, kazımak.

Éraflure [ims.] Sıyrılma, kazınma, derinin sıyrılmış yeri.

Éraillé,e [s.] Sökülmüş (kumaş). || Aklarında kırmızı çizgiler olan veya kapakları dışarıya çevrilmiş gibi görünen (göz). || Hafifçe sıyrılmış. || **Cordage** – Eskiyip tiftiklenmiş halat.

Éraillement [imz.] Bir kumaş argaçlarının sökülmesi, tarazlanması. || Göz kapaklarının dışarıya çevrilmiş olması, şeter-i haricî.

Érailler [ft.] Kumaşın argaçlarını sökmek, tarazlamak. || **S'** – (Göz hakkında) Kapakları dışarıya dönüp kırmızı görünmek.

Éraillure [ims.] Kumaş söküğü, taraz. ◆ Sıyrılma, sıyrık. ◆ Kumaş argaçlarının sökülmesi, tarazlanması.

Érater [ft.] Dalağını çıkarmak. || **S'** – Çok koşmaktan yorulmak.

Érato [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı nâime-i zâtü'rriclü'l-batnî sınıfından bir nevi aşivadis.

Érbium [imz.] (k.) Ahîren keşfolunmuş bir cism-i basit-i madenî, erbiyum.

Érbue [ims.] Demir filizatının hîn-i izâbesinde müsta'mel türab-ı tıynî.

Ércimite [ims.] Ak lâl taşı.

Ère [ims.] Ezminenin tayinine yarayan tarih; **l'** – **musulmane** Tarih-i hicrî; **l'** – **chrétienne** Tarih-i miladî. ◆ Devir, asır. ◆ Takvim.

Érèbe [imz.] Eski Yunanîler esâtirince cehennemin en karanlık mahalli. ◆ Cenehhem. || Büyük kelebek nevi.

Érecteur [imz.] (tşr.) Âzâyı uzatmaya yarayan adalata ıtlak olunur, adale-i nâize.

Érectile [s.] (tşr.) Kabil-i intiaz. || **Tissu** – Nesc-i kabil-i intiaz.

Érectilité [ims.] Rekz, bina, tesis. ◆ Teşkil. || (tşr.) Nüuz, intiaz.

Éreintement [imz.] Şiddetli tenkit. || (t.) Bel kırıklığı, yorgunluk, muhâsat.

Éreinter [ft.] Belini kırmak. (Az kullanılır.) ◆ İyice dövmek. ◆ Yormak. ◆ Mübâhasede mağlup etmek. ◆ Şiddetle ve hulûs-i niyetten ârî olarak tenkit ve muâheze eylemek.

Érémarausie [ims.] (t.) İhtirak-ı batî.

Érème [imz.] (nb.) Gılâf-ı sagir-i semere.

Érémitique [s.] Manastırda mukim kişiye müteallik.

Érèse [ims.] Anâkib-i nessâceden kehvel/kehul denilen ağaç örümceği.

Érésipèle [imz.] (mr. Érysipèle)

Éréthisme [imz.] (t.) Adalatın liflerinin çekilmesi, ihtidad.

Éréthizon [ims.] Amerika kirpisi.

Ergastule [imz.] Eski Romalılara mahsus tahte'l-arz zindan.

Érgeron [imz.] (mad.) Salsal-i süflî.

Ergo [h. r.] (Latinceden me'huz) Binaenaleyh, bu hâlde, imdi. = [imz.] Netice. ◆ Kazâyâ-yı mantıkiye ile tetkik ve muhakeme ediş.

Ergot [imz.] Bazı hayvanat-ı müctirre ayaklarının gerisinde bulunan mahmuz (tırnağı). ◆ Horoz misilli tuyur-ı hayvanatın mahmuzu, sîsâ. ◆ Çavdarın bir nevi hastalığı. ◆ Bozuk çavdar ekmeği yemekten ileri gelen bir nevi hastalık ve sersemlik. || – **de seigle** Çavdar mahmuzu hastalığı.

Ergotage [imz.] (mr. Ergotrie)

Ergoté,e [s.] Ayağının gerisinde mahmuzlu tırnağı bulunan (hayvan). ◆ Mahmuz denilen hastalığa uğramış çavdar, mahmuzlu çavdar.

Ergoter [fl.] Olmayacak şeyler için kavga etmek. ◆ Her şeye itiraz etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ergotrie [ims.] Müşkilpesentlik.

Ergoteur,se [i.] Müşkilpesent.

Ergotine [ims.] (k.) Mihmazin, ergotin.

Ergotisme [imz.] (t.) Dâ-i mihmaz.

Ergotisme [imz.] En küçük şeylere bile dikkat ve ihtimam ediş, en küçük şeyleri bile layıkıyla tetkik etme.

Érica [ims.] (nb.) Funda, ifteri.

Éricacées yahut **Éricinées** [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i halenciye.

Éridan [imz.] (hy.) Nısf-ı küre-i cenubîde vâki nehir denilen cümle-i kevkebiye. (Buna *Le Fleuve* dahi denir.)

Ériger [ft.] Dikmek, rekz etmek. ◆ Tesis ve teşkil etmek. ◆ İhdas eylemek. || – **en** Suretinde göstermek. ◆ Nâm ve unvanını vermek. ◆ Gibi göstermek, telakki ettirmek. || – **en titre d'office** Lâ-yen'azil yapmak, lâ-yen'azil sıfatını vermek.

Érigéron [imz.] Amerika'ya mahsus râziyâne fidanı.

Érigne [ims.] (crh.) yahut:

Érine [ims.] (crh.) Yarılan etleri tutmaya mahsus çengel gibi bir alet, mişbek-i küleybe.

Érigome [ims.] (hy.) Sünbüle cümle-i kevkebiyesinde vâki bir necmin ismidir, erigon.

Érinacéidés [imz. – cm.] (hyv.) Südeyye-i âkilü'l-haşerat sınıfından kanâfiz nevi.

Érine [ims.] (nb.) Hilyevn denilen çiçek nevi. (Buna *Mandeline* dahi denir.)

Érineum [imz.] Üzüm çubuklarına ârız olur bir nevi mantar hastalığı.

Ériocaulon [imz.] (nb.) Zü's-sak-ı sâif sınıfından Amerika'ya mahsus bir nevi fidan, eriyokolon.

Ériocaulonées [ims. – cm.] (nb.) Zü's-sak-ı sâif fasîlesi.

Ériode [imz.] Brezilya maymunu.

Ériodendron [imz.] (nb.) Amerika ile Asya-yı cenubîye mahsus erguvan ağacı.

Ériogonum [imz.] (nb.) Amerika-yı şimalîye mahsus beyaz râvend çiçeği.

Ériomètre [imz.] (ht.) Küreyvat-ı dem vesâire gibi gayet küçük şeylerin sihanını ölçmeye mahsus alet ki hikmet ıstılahında mikyas-ı şa'r tabir olunur.

Ériphia [imz.] Pagurya denilen büyük çağanoz.

Éristale [imz.] Çiçekler üzerinde uçuşur arıya benzer bir nevi sinek.

Éristhalis [imz.] Meşale ağacı.

Éristique [s.] (fls.) **École** – Cedeli esas ittihaz eden felâsife mezhebi.

Erminette yahut **Herminette** [ims.] Doğramacıların mukavves keseri ki aydemir denir. ◆ Fıçıcı bardası.

Ermitage [imz.] Keşiş zaviyesi, savmaa. || (mec.) Münferid ve tenha kır evi, uzletgâh.

Ermite [imz.] Keşiş. ◆ Münzevi. || **Bernard l'** – Bir nevi pagurya.

Éroder [ft.] Dişle bir şeyin kenarlarını kırpmak, aşındırmak.

Érodium [imz.] Bir nevi ıtır çiçeği.

Érosion [ims.] Aşınma, i'tikâl.

Érotématique [s.] (ed.) İstifhamî.

Érotique [s.] (ed.) Aşka mensup ve müteallik, âşıkane; **Poésies** – **s** Eş'ar-ı âşıkane.

Érotisme [imz.] Aşk-ı şehvanî.

Érotomanie [ims.] (t.) Aşktan ileri gelen hâl-i asabî, manya-yı aşkî.

Érotyle [imz.] Amerika'nın yalabık böceği nevi.

Erpétologie yahut **Herpétologie** Tarih-i tabiînin zevâhiften bahseden kısmı, mebhasü'z-zâhifat, mebhas-i zevâhif.

Érpéton [imz.] Papuazi[246] adasına mahsus bir metre tûlunda olan yılan.

Errant,e [s.] Gezici, seyyar. ◆ Serseri, âvâre. ◆ Meskensiz, göçebe. ◆ Sebatsız, duraksız. ◆

246 fr. *Papouasie.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Dalalette bulunan, dâll. ◆ (Bir cereyan-ı mâ hakkında) Muhtelif istikametler ahz etmek.

Errata [imz.] Kitabın hata sevap cetveli. (cm. *des errata*; yalnız bir hata olduğu vakit *erratum* dahi denilir.)

Erratique [s.] Muhitine yabancı, muhtelifü't-tabîa eşya meyanında ayrı, mücerret. || (t.) Gayr-ı mukannen, tayyar: **Fièvre** – Hummâ-yı tayyâre. || (arz.) Müteharrik, seyyar: **Blocs** – **s** Rızâm-ı seyyâre. || (hyv.) Hicret etmeyip yalnız tebdil-i mekân eden hayvanat: **Oiseaux** – **s** Bu suretle olan tuyur nevi. || (k.) **Acide** – Hâmız-ı mamiran.

Erratum [imz.] (*tom*) (mr. Errata)

Erre [ims.] Yürüyüş, meşy, reftar. ◆ Yol, tarik. ◆ İz, eser. (Yalnız birkaç tabirde müsta'meldir.) || **Aller à grand'** –, **à belle** – Gayet hızlı yürümek veya koşmak. ◆ (mec.) Çok masraf etmek. || **Aller sur les** – **s de quelqu'un, suivre les** – **s de quelqu'un** Birini taklit etmek. || **Prendre de l'** – Gitmek. || (bhr.) Geminin sürat-i seyri.

Errements [imz. – cm.] Gidiş, reviş, bir şeyin aldığı renk ve suret. ◆ Tarz-ı hareket. ◆ Usul-i müttehaze, teamül-i kadim.

Errer [fl.] Gezmek, dolaşmak, serseri ve âvâre olmak. || (mec.) Yanılmak, dâlalette bulunmak. || – **sur le parnasse, sur le Permesse, dans le sacré vallon** Şiir ile meşgul bulunmak.

Erreur [imz.] Hata, sehiv, yanlış. ◆ Dâlalet. || (tca.) – **de calcul** Sehv-i hesap. || (hk.) – **de droit** Kavânîn-i mevzuiyeyi bilmemek. || – **de fait** Zehab, bir şeyi yanlış bilme. || (as.) – **de tir** Nişan inhirafı. || – **de portée** İnhiraf-ı tûlânî. || **Sauf** – **ou omission** Hata ve nisyan müstesna olduğu hâlde.

Errhin,e [i. – s.] (t.) Buruna çekilen aksırtıcı ilaçlara ıtlak olunur, muattıs.

Erroné,e [s.] Hatîâtı hâvi, sehivli, hatalı. ◆ Dâlalet-âmiz. || **Conjectures** – **es** Yanlış ve bâtıl zan ve itikatlar.

Ers [imz.] (*s* okunmaz) Kara burçak nevi.

Erse [ims.] (bhr.) İp halka, halat halka. || – **du gouvernail** İpten yapılan dümen askısı, halkası.

Erse [s.] İskoçya'nın şimal tarafları ahalisine mensup (lisan, edebiyat vesâire).

Érubescent,e [s.] Kızaran, kırmızı olan.

Erucage yahut **Érucague** veyahut **Érucago** [ims.] Yabani roka denilen ot.

Éructation [ims.] Geğirme, teceşşü.

Éructer [fl.] Geğirmek.

Érudit,e [s.] Çok okumuş, allâme, nihrir, mütebahhir. ◆ Çok malumatı hâvi (kitap vesâire).

Érudition [ims.] Vâsi-i ilim ve malumat, tefennün, nihr.

Érugineux,se [s.] Yeşilimsi, yeşilimtırak, ahdar. || **Flègme** – Kaş'-ı ahdar, yeşilimsi balgam.

Éruptif,ve [s.] (arz.) Yanardağın ateş püskürmesi ile, indifa' ve feveran-ı bürkânî ile hâsıl olmuş, indifaî. || **Matières** – **ves** Yanardağdan çıkan mevadd-ı indifaiye. || **Roches** – **ves** Suhur-ı indifaiye. || (t.) Birden bire çıbanlar çıkıp yayılmasını veya ahlâtın sökülmesini mûcip olan, indifaî.

Éruption [ims.] Fışkırma, feveran, indifa'. || (t.) Sökülme, sivilce gibi kan hararetlerinin birden bire zuhur ve intişarı, indifa'. || – **des dents** Huruc-ı esnan. || – **s volcaniques** İndifaat-ı bürkâniye. || **Cratère d'** – Fetha-i indifa'.

Éryon [imz.] Bir nevi çağanoz.

Érysimon [imz.] Yabani tere otu, teberhun.[247]

Érysipélateur,se yahut **Érésipélateux,se** [s.] (t.) Yılancığa mensup ve müteallik, humrevî.

Érysipèle yahut **Érésipèle** [imz.] (t.) Derinin üst tabakasının iltihabı, yılancık, humre.

Érysiphe [ims.] Fidan ve yaprak üzerinde hâsıl olan beyaz mantar nevi.

247 Orijinal metinde bu kelime تیرخون şeklinde yazılmıştır ancak kaynaklarda bu isimde bir bitki tespit edilemedi. Bir dizgi hatasının söz konusu olduğu ve kelimenin doğrusunun تبرخون olması gerektiği düşünülmektedir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Érithème [imz.] (t.) İltihaplı kızarma, ihmirar.

Érythémoïde [imz.] (t.) Şibh-i ihmirar.

Érythrée [ims.] Sarı kantaron. ◆ Taş altında bulunur küçük kırmızı örümcek.

Érythrin [imz.] Memâlik-i hârre nehirlerinde bulunur bir nevi kızıl balık.

Érythrine [ims.] Hindistan'da bulunur mercan ağacı.

Érythrite [ims.] Gliserine müşâbih bir küul-i sülâsiyü'z-zerrattır, ertirit.

Érythroïde [s.] (tşr.) **Membrance** – Gışâ-yı hamrâ.

Érythrone [imz.] Zambakiye fasîlesinden tülbent lâlesi.

Érythroxyle [imz.] Amerika-yı cenubîye mahsus kızıl âbnus ağacı.

Érythroxylées [ims. – cm.] (nb.) Şecer-i ahmer fasîlesi.

Eryx [imz.] (hyv.) Ef'iye sınıfından boz yörük denilen kuyruksuz ve zehirsiz yılan nevi.

Ès [hc.] (*s* okunur) –de. (*en les*'den muharref olup yalnız âtidekiler gibi tabirlerde müsta'meldir:) **Maître** – **arts** Sanâyide usta; **Docteur** – **sciences** Fünûnda me'zun; **Bachelier** – **lettres** Edebiyatta me'zun.

Esbrouffer [ft.] Gürültülü, patırtılı tavır ve lakırdı ile hayrette bırakmak. ◆ Korkutmak. ◆ Kalabalıkta birisine çatarak bir şeyini çarpmak.

Escabeau [imz.] ve:

Escabelle [ims.] Ale'l-ekser üç ayaklı, kenarsız bir iskemle. ◆ Üzerine ayak dayayacak şey. ◆ Kerevet gibi merdiven.

Escache [ims.] Beyzî ağızlıklı kantarma.

Escadre [ims.] Donanmanın mürekkep olduğu üç sefâin bölüğünden beheri, filo; – **légère** İnce donanma; **Chef d'** – Donanma komodoru, filo kumandanı. (Bu tabir eski tensikat-ı bahriyede mevcut olup el-yevm bu makamda *Contre-amiral* müsta'meldir); – **d'évolution** Keşif donanması; – **d'observation** Tarassud filosu. ‖ (mha.) Köprü bendi; – **fixe** Sabit bent. ‖ – **flottante** Sâbih bent.

Escadrille [ims.] Hafif gemilerden mürekkep küçük filo.

Escadron [imz.] Süvari bölüğü. ◆ Asker. ◆ Takım, heyet. ‖ **Chef d'** – Topçu yahut süvari binbaşısı.

Escadronner [fl.] Süvari bölüğü vaziyetine girmek.

Escafignon [imz.] Ayak kokusu. ◆ Pis koku.

Escalade [ims.] Merdivenle çıkma. ◆ Atlama, aşma. ‖ (as.) Merdivenle hücum, hücumla kale ve istihkâm duvarlarını aşma. ‖ (hk.) Kuyudan gayrı mahallerden aşma suretiyle duhul, tecavüz, merdivenle duhul. ‖ **Vol avec** – Duvar vesâir hâiti aşarak irtikâb edilen sirkat.

Escalader [fl.] Merdivenle çıkmak. ◆ Atlamak, aşmak. ◆ Bir şeye kadar çıkmak, yükselmek.

Escaladou [imz.] İpek çıkrığı.

Escale [ims.] Gemilerin çekilip durdukları mahal. ◆ (Sevâhil-i şarkiyede) İskele. ‖ **Faire** – (Gemi hakkında) Bir limanda eğlenmek. ◆ Uğramak.

Escalier [imz.] Merdiven (nerdüban), mirkat. ‖ – **tournant** Dönemeçli, helezonlu merdiven. ‖ – **suspendu** Asma merdiven. ‖ **Palier de l'** – Merdiven sahanlığı.

Escalin [imz.] Avrupa şimal hükûmetlerinin kadim bir sikkeleri.

Escallonie [ims.] Amerika-yı Cenubî mersin ağacı, eskalonya.

Escalope [ims.] İnce dana eti dilimleriyle kızarılmış ekmekten mürekkep yemek, etli tirit.

Escamotage [imz.] El çabukluğuyla kapma, hokkabazlık, şa'bede-bâzî. ◆ Çalıp aşırma, yankesicilik. ‖ (mec.) Maharet ve hud'a.

Escamoter [ft.] El çabukluğuyla kapmak. ◆ Çalıp aşırmak, yankesicilik etmek. ◆ Hokkabazlık etmek. ‖ (mec.) Hile ve hud'a irtikâb etmek. ‖ – **le mot** (Tiyatro ıstılahında) Temâşâgeranın hoş görmeyeceği, ta'yib

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

edeceği bir kelimeyi pek belli olmayacak surette telaffuz edivermek.

Escamoteur [imz.] Hokkabaz, şa'bede-baz. ◆ Aşırıcı, yankesici.

Escamper [fl.] Savuşup acele ile kaçmak, sıvışmak.

Escampette [imz.] Savuşma. (Yalnız şu tabirde müsta'meldir:) **Prendre la poudre d'** – Savuşup acele ile kaçmak.

Escapade [imz.] İşten savuşup gezmeye gidiş, kaçamak, sıvışma.

Escape [ims.] Sütun tepesi.

Escarbeille [ims.] Filin küçük dişi.

Escarbille [ims.] Maden kömürünün tamamıyla yanmadan kül ile beraber dökülen ve yeniden yakılabilen kırıntıları, ince kok kömürü. ◆ Büyük fildişi.

Escarbot [imz.] Bok böceği, domuzlan böceği, hunfesâ.

Escarboucle [ims.] Şebçerağ tabir olunan kızıl yakut. ◆ Gayet parlak şey.

Escarcelle [ims.] Eski bir nevi büyük kese ki kuşağa asılırdı. ◆ Kese.

Escargot [imz.] Sümüklü böcek, salyangoz, helezon. (*limaçon* dahi denilir.) ◆ Alçak bir nevi araba.

Escarmouche [ims.] (as.) İki taraf askerinden ayrılmış müfreze ve bölükler arasında birkaç tüfek atmaktan ibaret hafif muharebe, karakol veya müfreze muharebesi. ◆ Ufak münâzaa.

Escarmoucher [fl.] Ufak karakol muharebeleri etmek. ◆ Hafif münâzaalarda bulunmak.

Escarmoucheur [imz.] Bir müfreze ile ufak tefek muharebeler etmek üzere fırkadan ayrılan zâbit.

Escarole yahut **Scarole** [ims.] Bostan hindibâsı.

Escarpe [ims.] Kale hendeğinin dâhilî astarı.

Escarpe [ims.] Sirkat için irtikâb-ı katl eden cani.

Escarpé,e [s.] Sarp, dik, uçurum, menî', güç.

Escarpement [imz.] Sarplık, diklik, menâat.

Escarper [ft.] (Hendek veya kaya veya dağı) Dikine kesmek.

Escarpin [imz.] İskarpin. ‖ **Jouer de l'** – Koşmak, savuşmak.

Escarpolette [ims.] Asma salıncak. ‖ (mec.) Tereddüt. ‖ **Mœurs à l'** – Hafifmeşreplik, iffetçe meşkûkiyet.

Escart [imz.] Halep gön ve köselesi.

Escaveçade [imz.] yahut:

Escavessade [ims.] Beygirin dizginini toplama.

Eschare yahut **Escare** [ims.] (*è-ska*) (t.) Yakıcı bir şeyden derinin üzerinde hâsıl olan bir nevi kabuk, huşk-rîşe.

Escharidées [ims. – cm.] Bir nevi ak mercan, eskaride fasîlesi.

Escharotique [s.] (*è-ska*) (t.) Yakıcı bir şeyden derinin üzerinde hâsıl kabuğa mensup ve müteallik, huşk-rîşî, kâvî-i mihaş-ger.

Escient [imz.] (*èss-si-an*) Biliş. (Yalnız şu tabirlerde müsta'meldir): **à bon** – yahut **à mon** – ve **à son** – ilh. Bilerek, farkında olarak.

Esclandre [imz.] Aleni kavga ve gürültü. (Bu mânâ eskimiştir.) ◆ Rezalet.

Esclavage [imz.] Kulluk, kölelik, memlukiyet. ◆ Zî-kıymet taşlarla müzeyyen bir nevi gerdanlık.

Esclavagiste [imz.] Esir ticareti mürevvici.

Esclave [i.] Esir, kul, köle. ◆ Hizmetkâr, garson. ‖ – **de sa parole** Sözünde duran, sözünün sahibi. = [s.] Esirliğe müteallik.

Esclavon,ne [i. – s.] Avusturya'nın Esklavonya eyaleti ahalisinden veya bu eyalete mensup ve müteallik olan.

Escobar [imz.] Hilekâr ve mürâî adam.

Escobarder [fl.] Hilekârlık ve mürâîlikle aldatmak.

Escobarderie [ims.] Hile ve yalan ve mürâîlikle aldatma.

Escoffier [ft.] Katletmek.

Escoffion [imz.] Eski bir nevi kadın serpuşu.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Éscogriffe [imz.] Sormaksızın ve istemeksizin başkasının malını kapan adam, yağmager. ◆ Uzun boylu ve çirkin adam, izbandut.

Escompte [imz.] Bir meblağın vadesinden evvel te'diyesinde tenzil olunan miktarı, iskonto, kırma. || **Taux de l'** – İskonto fiyatı. || (r.) Tarh-ı tenâsübî.

Escompter [ft.] Bir senet veya havaleyi kırmak, vadesinden evvel te'diye ile bir miktarını tenzil etmek, iskonto etmek. ◆ Bir senedin vakt-i hulûlünden evvel müstefid olmak. ◆ Kıymet-i hakikisi var gibi kabul etmek. || **Faire** – Kırdırmak, iskonto ettirmek.

Escompteur [imz.] Senet ve havale kıran, iskontocu.

Escopette [ims.] Evâilde müsta'mel bir nevi karabina.

Escorte [ims.] Muhafız, yasakçı. ◆ Maiyet askeri, refakat veya maiyette bulunan efrat ve eşhas. ◆ Eşya ve mühimmatı hâmil gemilerin muhafazasına mahsus sefâin-i harbiye. || (mec.) Teferruat. || **Sons** – Tahte'l-hıfz.

Escorter [ft.] Asker veya sefâin-i harbiye terfik etmek. ◆ Teşyi' etmek. || (mec.) Birlikte olmak, bulunmak.

Escot [imz.] Bir nevi yün kumaş.

Escouade [ims.] Onbaşı takımı, manga. || – **d'ouvriers** Amele takımı.

Escourgée [ims.] Müteaddid kayışlardan müteşekkil tura kamçı.

Escourgeon yahut **Écourgeon** [imz.] Kış arpası. ◆ Ömür otu.

Escourre [h.] (bhr.) Geriye doğru. || **Scier** – Siya etmek.

Escousse [ims.] Ziyade atlayabilmek için alınan hız.

Escrime [ims.] Meç ve kılıç talimi fenni, fenn-i müsâyefe, seyyâfe. || – **à la baïonnette** Süngü talimi. || **Être hors d'** – Delâili bitip tükenmek, nasıl müdafaa edeceğini bilememek.

Escrimer [fl.] Meç ve kılıç talimi etmek. ◆ Göğüs göğse kavga, harp etmek. || (mec.) Mücadele, münakaşa eylemek. || **S'** – Elden geleni diriğ etmeyip çalışmak. ◆ Kavga etmek.

Escrimeur [imz.] Silah isti'mali sanatını bilen adam, silah-baz, seyyaf.

Escroc [imz.] (c okunmaz) Hilekâr, dolandırıcı.

Escroquer [ft.] Dolandırmak. ◆ Ale'l-ıtlak çalmak. ◆ Hile ile yahut gafletten istifade ederek sirkat eylemek.

Escroquerie [ims.] Dolandırıcılık.

Escroqueur,se [i.] Dolandırıcı.

Escubac yahut **Scubac** [imz.] Za'feranlı bir nevi içki, eskübak.

Esculape [imz.] (Esâtir-i Yunaniyede tıp ilahından kinâyeten) Tabib-i hâzık. (İstihzâen dahi müsta'meldir.) ◆ Deva.

Esculine [ims.] (k.) Kestanin, eskülin. (At kestanesinde mevcut bir kalevîdir.)

Ésérine [ims.] (k.) Bakla-i Kalabar'dan[248] muhrec bir şibh-i kalevîdir ki kalabarin veya ezerin tabir olunur.

Ésoces yahut:

Ésocidées [imz. – cm.] Turna balığı envâı.

Ésherber [ft.] (zra.) Fena otları yahut ale'l-ıtlak yolmak.

Ésoche [ims.] (t.) Basur-ı dâhilî.

Ésoderme [imz.] (tt.) Edme-i hevam.

Ésope [imz.] Sakat ve biçimsiz adam.

Ésotérique [i. – s.] Eski Yunan hükemâsından bazısının yalnız müritlerine gösterdikleri tarik-i felsefe, felsefe-i bâtıne.

Espace [imz.] Mesafe, buud. ◆ Zaman aralığı, müddet. ◆ Saha, fezâ. || Buud-ı mücerret, fezâ. || (r.) Cevv-i nâmütenâhi, fezâ-yı nâmütenâhi. || (he.) **Géométrie dans l'** – Hendese-i mücesseme. = [ims.] (tba.) Kelimeleri ayırmak için aralarına konulan ince boş.

Espacement [imz.] İki cisim arasındaki buud, mesafe, aralık, ara.

248 fr.: *Calabar*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Espacer [ft.] Aralıklı dizmek, aralık bırakmak.

Espada [ims.] İspanya'da boğa dövüşlerinde boğayı öldüren pehlivan.

Espadon [imz.] İki el ile kullanılan ağır bir kılıç, gaddâre, mihfak. ◆ Kılıç balığı. (*Épée de mer* dahi denir.)

Espadonner [fl.] Espadon denilen kılıcı kullanmak ve bu kılıç ile vurmak. ‖ (mec.) Mücadele, münakaşa etmek.

Espadrille [ims.] Üstü bez kundura.

Espagne [i.] İspanya.

Espagnol,e [i. – s.] İspanya'ya mensup ve müteallik, İspanyalı, İspanyol. ‖ **Avoir le ventre à l' – e** Karnı boş olmak. = [imz.] İspanyolca.

Espagnolette [ims.] Demirden pencere sürmesi, espanyolet.

Espagnoliser [ft.] İspanyollaştırmak.

Espale [ims.] (bhr.) Eski kadırgaların kıç tarafı ki divan yeri denir idi.

Espalier [imz.] (zra.) Duvar veya çardak ve asmalık üzerine alınmış ağaçlar sırası. ◆ Eşcar-ı müsmireyi çardak veya duvar üzerine yatırma ameliyatı. ‖ **Faire** – (Biçâregân nisvan hakkında) Sokakta adam bekleyip çevirmek.

Espalme [imz.] (bhr.) Katran ve iç yağından mürekkep kalafat sakızı.

Espalmer [ft.] (bhr.) Gemiyi kalafat sakızı ile katranlamak.

Espar [imz.] Kaba işlerde müsta'mel manivela.[249] ◆ Uzun sırık.

Esparcette [ims.] (nb.) Fasîle-i bakliyeden olan yonca nevi.

Espatard [imz.] Buhar ile işleyen şahmerdan tokmağıyla örsüne denir. ◆ Demirleri boyuna kesmeye mahsus keski silindiri.

Espèce [ims.] Nevi, cins, türlü, makule, soy. ◆ Muhakkar, alçak. ‖ (tt.) Bir cinsin münkasim bulunduğu fürûun beheri, nevi, cins, fert. ‖ (mad.) Madeniyatın nevi. ‖ (hk.) Ayn: **En** – Aynen. ‖ – **de** Bir nevi. (Makam-ı tahkirde müsta'meldir.) ‖ **L' – humaine** Nev'-i benî beşer. ‖ **L' – femelle** Kadınlar. = [cm.] Nakit akçe, nukud; **En – s** Nakden. ‖ – **s sonnantes** Nakit.

Espérance [ims.] Ümit, emel, ümniye. ‖ (r.) – **mathématique** Hesapta ümniye-i riyâziye.

Espérer [ft.] Ümit ve me'mul etmek. = [fl.] – **en Dieu** Allah'a tevekkül etmek, lutf-ı ilahiden ümidi kesmemek. ‖ **Il y a tout bien d'** – Akvâ-yı me'muldür.

Espiègle [i. – s.] Uyanık, açıkgözlü, müteyakkız.

Espièglerie [ims.] Açıkgözlülük, uyanıklık.

Espingole [ims.] Ağzı boru şeklinde kısa ve kalın tüfek.

Espion,ne [i.] Casus. ◆ Pencere kenarına, dükkân camı önüne hariçtekileri görecek surette mâilen mevzu' ayna.

Espionnage [imz.] Casusluk.

Espionner [ft. – fl.] Casusluk etmek.

Esplanade [ims.] Bir büyük binanın önünde veya bir kale ile mahalle arasındaki açık meydan ki evâilde talimhâne ittihaz olunur idi. ◆ Kale-i zemin, top altı.

Espoir [imz.] Ümit, emel. ‖ **Dans l' – de, que** Ümidiyle. ‖ (as.) Evâilde gemilerde müsta'mel bir nevi küçük top.

Espolin yahut:

Espoulin [imz.] Mekik masurası.

Esponton [imz.] Vaktiyle piyade zâbitlerine mahsus kısa harbe, süngü.

Espoule [ims.] Atkı teli.

Espoulette [ims.] (as.) Falya hunisi, zıvanası.

Espoulinage [imz.] Atkı telini mekik masurasına sarma ameliyatı.

Espringale [ims.] Vaktiyle harpte müsta'mel bir nevi sapan ki felâhan denir imiş.

Esprit [imz.] Ruh. ◆ Ervah-ı latifenin beheri. ◆ Cin, peri. ◆ Akıl, zekâ, fehm, idrak, fikir. ◆

249 Orijinal metinde dizgi hatası: مناوله [münâvele] şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığı takdirde مانيوله olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tabiat, ahlak. ◆ Mânâ, mazmun, meal. ◆ Niyet, maksat. ◆ İstidat. || **Bel** – Akıl ve zekâ iddiasında bulunan. || **Saint** – Ruhu'l-kudüs. || **Unité d'** – İtilâf-ı efkâr.|| **Trait d'** – Mazmun, nükte. || **Homme d'** – Zarif ve nükte-perdaz adam. || **Avoir de l' – au bout des doigts** El işlerinde gayet mahir olmak. || – **de conciliation** Efkâr-ı müsâlemetkârâne, itilâf-cûyâne. || **De peu d'** – Sebük-mağz. || **La lettre et l'** – Mantuk ve mefhum, elfaz ve maâni ile makasıd ve mebâni. || **Terme et** – Tabirat ve tefsirat. || – **perspicace** Sürat-i intikal. || **Mettre en l'** – İşrab ve ihtar etmek. || (k.) Taktir ile çıkarılan mâyi, ruh, ispirto. || – **de vin** Küul, ispirto. || – **acides** Ervah-ı hâmıza. || (Sarf-ı Yunanîde) Kelime başında bulunan huruf-ı sadâiyenin üzerine konulan (·) *rude* – ve (') *doux* – alâmetidir.

Esprit-fort[imz.] Mesleksiz ve –hâşâ– münkir-i ulûhiyet, hakîm-i kâzib.

Esprot [imz.] Ançives denilen küçük nevi gümüş balığı ki tuzlanmışı gayet makbuldür.

Esquicher [fl.] Oyunda kâğıdın en küçüğünü atmak. = (mec.) Fikir ve reyini saklamak.

Esquif [imz.] Yelken ve kürekle yürütülen hafif bir kayık. || (mec.) Vasıta-i necat.

Esquille [ims.] (crh.) Kırık kemikten çıkan ince parça, kırılmış kemik pâresi, şaziyye.

Esquimaux [imz. – cm.] Amerika'da Kutb-ı Şimalî civarlarında sakin bulunan akvam-ı vahşiye, Eskimolar.

Esquinancie [ims.] (t.) Boyun bezlerinin ağrıması, iltihab-ı levze.

Esquine [ims.] Beygirin kaynak kemikleri, beygir beli. || (nb.) Çin saparnası ki çöp-i çînî dahi ıtlak olunur. (Bu mânâda *Squine* dahi derler.)

Esquinter [ft.] Pek ziyade yormak. ◆ Bitirmek, perişan etmek. ◆ Aldatmak, şaşırtmak. ◆ Dövmek.

Esquipot [imz.] Topraktan mamul para kumbarası.

Esquire [imz.] (*è-skouaï-re*) İngiltere ve Memâlik-i Müctemia-i Amerika'da zâdegândan olmayanlara "efendi" makamında verilen unvandır. (Tahfif suretiyle *Esq* dahi denilir.)

Esquisse [ims.] Bir resim ve heykelin ilk tertip ve taksimatı, tasarlama, taslak, nireng. ◆ Basmakalıp iş. ◆ Hakk veya tıraş olunacak şeylerin kabataslağı. || (ed.) Bir eser ve telifin tasvir-i iptidâisi.

Esquisser [ft.] Bir resim ve heykel veya telifin taslağını yapmak, tasarlamak.

Esquiver [ft.] Savmak, savuşturmak. ◆ Kurtulmak. || (mec.) İzâle etmek. || **S'** – Savuşmak.

Essade [ims.] Tarla çapası.

Essai [imz.] Tecrübe, deneme. ◆ Bir şeyin ilk isti'mali. ◆ Tecrübe-i kalem. ◆ Gümüş ve altını mihek vesâire ile ayarlama, ayarını tayin etme. = (tca.) Numûne, örnek; **à titre d'** – Numûne makamında. || **Donner à l'** – Tecrübe edilip beğenildiği hâlde bedeli verilmek üzere satmak.

Essaie [ims.] Hind'in bir nevi kök boyası.

Essaim [imz.] Doğdukları kovanı terk edip başka kovan yapmaya giden arı sürüsü, oğul arısı, sürüsü, taze kovan. ◆ Güruh, sürü, alay. || **Abeille de premier** – Oğul arısı.

Essaimage [imz.] Arı yavrularının doğdukları kovanı terk etmeleri mevsimi, oğul verme mevsimi.

Essaimement [imz.] Arı yavrularının doğdukları kovanı terk edip kendilerine mahsus kovan yapmaya gidişleri, oğul verme.

Essaimer [fl.] (Kovan hakkında) İçindeki arı yavruları çıkmak, oğul arıları kovanı terk etmek.

Essanger [ft.] Kirli çamaşırı kül suyuna koymadan evvel sudan geçirmek.

Essart [imz.] Ekilmek üzere açılıp hazırlanmış arazi. ◆ Ormanlarda henüz köklenip açılmış tarla. || **Bois d'** – **s** Köklenip ormanlardan ihraç olunan eşcar.

Essartage [imz.] ve:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Essartement [imz.] Tarla yapmak üzere ormanları kökleyip açmak ameliyatı.

Essarter [ft.] Tarla yapmak üzere ormanları kökleyip açmak.

Essaugue [ims.] Torbalı büyük ığrıp ağı.

Essayer [ft.] (*payer* gibi tasrif olunur) Tecrübe etmek, denemek. ◆ Yapmaya çalışmak, davranmak. ◆ Ayarını takdir ve tahmin etmek.

Essayeur [imz.] Birçok tecrübelerde bulunan adam. ◆ Meskûkâtın ayarını tayin eden ayarcı, çeşnici.

Esse [ims.] S harfi. ◆ Arabanın dingil çivisi. ‖ (ms.) Kemanın sinesinde S harfi şeklindeki delikler.

Esseau [imz.] Küçük ve eğri marangoz baltası. ◆ Çatı padavrası.

Esselier [imz.] İki keresteyi rapt için aralarına konulan dirsek kinet.

Essence [ims.] Zât, cevher, asıl, esas. ◆ Taktirle çıkarılan yağ, ıtır. ◆ Orman ağaçlarının envâi, ecnas-ı eşcar. ‖ (hk.) Ayn, rükn: – **du contrat** Rükn-i akit. ‖ **Par** – Haddizatında. ‖ – **d'amande amère** Acı badem yağı. ‖ – **de térébenthine** Zeyt-i tayyar-ı terementi. ‖ **Composition chimique des** – **s** Itriyatın terkibat-ı kimyeviyesi.

Essénien,ne [imz.] İsrailîlerin bir tarik-i felsefelerine mensup ve müteallik, bu tarike tâbi olan.

Essentiel,le [s.] Bir şeyin zât ve cevherine mensup ve müteallik olan, zâtî, aslî, esasî, fıtrî. ◆ Zaruri, lâzım-ı gayr-ı mufârık. ‖ (t.) Zâtî: **Maladies** – **les** Emraz-ı zâtiye. = [imz.] Bir şeyin başlıca kısım ve ciheti, en mühim noktası, zât-ı madde. ‖ (sr.) **Verbe pronominal** – Haddizatında iki zamir ile tasrif olunan fiil.

Essentiellement [h.] Zâten, fıtraten, haddizatında. ◆ Başlıca, en ziyade.

Essera yahut:

Essère [imz.] (t.) Enceriye-i[250] hafife.

Esseret [imz.] Uzun burgu.

Essette [imz.] Kaldırımcı kazması.

Esseulement [imz.] Hâl-i tecerrüdde yaşama, tecerrüd, uzlet.

Essieu [imz.] Dingil. ◆ (Lisan-ı şiirde) Mihver. ‖ **Corps de l'** – Tekerlek oku. ‖ – **droit** Düz tekerlek oku. ‖ – **coudé** Dirsekli tekerlek oku.

Essor [imz.] Kuşun havaya kalkması, havalanması, uçması. (Gayr-ı müsta'meldir.) ◆ Azîmet. ‖ (mec.) Teşebbüs, tasaddi. ◆ Terakki. ◆ İntişar.

Essorage [imz.] Alet-i mahsusa vasıtasıyla yaş çamaşır sıkma ameliyatı.

Essorant,e [s.] Uçacak gibi görünen kuş resimlerine ıtlak olunur.

Essorer [ft.] Kurumak için sermek. ◆ Ütülemek üzere yaş çamaşırı kuru çamaşır içine sarmak.

Essoreuse [ims.] Yaş çamaşırı sıkmaya mahsus alet ki miybas tabir olunur.

Essorillement [imz.] Evâilde Avrupalılarca kulak kesmek cezası. ◆ Kedi ve köpek misilli hayvanların kulaklarını kesme.

Essoriller [ft.] Evâilde Avrupalılarca cezaen kulaklarını kesmek. ◆ Kedi ve köpek misilli hayvanların kulaklarını kesmek. ‖ Saçlarını pek kısa kesmek.

Essorisser [ft.] (byt.) At kişnememek için boynundaki kakırdağı kesmek.

Essoufflement [imz.] Soluğun kesilmesi, daralması, tebehhür.

Essouffler [ft.] Soluğunu kestirmek, boğulacak dereceye getirmek.

Essui [imz.] Kurumak için serecek yer.

250 Orijinal metinde dizgi hatası: افجريه şeklinde yazılan kelimenin, müellifin Türkçeden Fransızcaya *Kâmûs-ı Fransevî*'sine başvurulduğunda da görüleceği gibi انجريه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Essuie-main [imz.] Havlu, peşkir (cm. des *essuie-mains*).

Essuie-plume [imz.] Kalem silecek.

Essuyage [imz.] Silme. ◆ Kurutma, tenşif.

Essuyer [ft.] Silmek, kurulamak. ◆ Kurutmak. || (mec.) Duçar ve hedef olmak. || – **les larmes** Teselli etmek. || – **les plâtres** Yeni bir evde en evvel ikamet etmek. || (as.) – **le feu de l'ennemie** Düşmanın top ve tüfekleri atışına hedef olmak. || (mec.) – **le premier feu** Tekdir ve tevbihine en evvel hedef olmak.

Est [imz.] (*èstt*) Şark, gün doğusu. ◆ Gün doğusu yeli. || **Faire de l'** – Geminin başı şarka müteveccih olmak. || **Nord** – Gün doğrusu poyrazı. || – **Quart-Nord** – Gün doğrusu kerte poyrazı. || **Quart-Sud** – Gün doğrusu kerte keşişleme. || – **Sud** – Gün doğrusu keşişleme.

Estacade [ims.] Nehirlerde kazıklar ile yapılan set. ◆ Gemilerin duhulünü men için liman ağızlarına gerilen zincir. ◆ Gemi postaları beynindeki dolmalar ve bent vesâire gibi mani.

Estache [ims.] Köprü direği. ◆ Bent vesâirede toprağa çakılan kazık.

Estafette [ims.] Posta çantası veya bir emri bir mevkiden bir mevkiye îsal eden tatar, ulak, sâî, posta çantacısı.

Estafier [imz.] Hizmetçi, yasakçı. ◆ (İstihzâ tarikiyle) İri boylu hizmetçi.

Estafilade [ims.] Bedende ve hususiyle yüzde büyük cerîha eseri. ◆ Kılıç yarası, kılıçla sepetleme vurma. || (mec.) Halel, mazarrat, sekte.

Estafilader [ft.] Bir büyük cerîha açmak. ◆ Kılıçla sepetleme vurup kesmek.

Estagnon [imz.] Çiçek suyu vesâire vaz'ına mahsus kap. ◆ Bakırdan mamul süt güğümü.

Estains [imz. – cm.] (bhr.) Geminin kıç omuzluğu keresteleri ki şimdiki gemilerde mevcut değildir.

Estame [ims.] Yün iplik; **Bas d'** – Yün çorap.

Estamet [imz.] Âdi yün kumaş, sûf.

Estaminet [imz.] Tütün içmeye mahsus kahvehâne salonu, kahvehâne, teneffüshâne.

Estampage [imz.] Basma, kalıba basma. ◆ Kalıp oymacılığı. ◆ Çarpma denilen bir nevi kakma ameliyatı.

Estampe [ims.] Kalıba hakkolunarak basılmış resim vesâire, basmakalıp resmi, ıstampa. ◆ Kalıp hakkine mahsus zımba, kalıp zımbası. (Bu son mânâda *Étampe* dahi denir.)

Estamper [ft.] Mahkûk kalıpla basmak, ıstampalamak. ◆ İsmini tab' etmek.

Estampeur [imz.] Mahkûk kalıplar ile resim vesâire basan basmacı, ıstampacı.

Estampillage [imz.] Gümrük vesâirede emtianın üzerine kurşun damga veya marka vurma, mühür vurma, damgalama.

Estampille [ims.] Damga, mühür, marka.

Estampiller [ft.] Kurşun damga vurmak, damgalamak, marka vurmak. ◆ Kıymetini, fiyatını kayıt ve işaret etmek.

Estarie [ims.] (tca.) **Jours d'** – Emtianın istarya günleri, eyyam-ı tevakkuf.

Ester [fl.] Muhakemede bulunmak, dava etmek veya bir davaya mukabele etmek (– **en justice** tabiriyle yalnız masdarı müsta'meldir.)

Estère [ims.] Kaba hasır.

Esterlin [imz.] Yirmi sekiz buçuk buğday sıkleti. ◆ Eski bir sikke.

Esthétique [ims.] Hikmet-i bedâyi. ◆ Eserde güzelliği temin için takip edilen kaide. = [s.] Hissiyata ve hususiyle hissiyat-ı bediiyeye mensup ve müteallik.

Esthiomène [s.] (t.) Bedenin bir tarafını yiyen (yara). Âkil; **Ulcère** – Karha-i âkile.

Estimable [s.] Şâyan-ı itibar, muteber. ◆ Kıymetdar.

Estimateur [imz.] Kıymet takdir eden, muhammin, estimatör. ◆ Kadirşinas.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Estimatif,ve[251] [s.] Kıymet takdir ve tahminine müteallik olan, tahminî. ‖ **État** – Keşif ve tahmin defteri.

Estimation[252] [ims.] Takdir-i kıymet, tahmin-i fiyat. ‖ **Prix d'** – Kıymet-i muhammene. ‖ (orm.) – **à vue d'œil et par pied d'arbres** Eşcar-ı kaimeyi birer birer ve reyü'l-ayn muayene ve tahmin etme. ‖ – **en matière des bois sur pied** Eşcar-ı kaimenin hâsılat-ı maddiyesinin tahmin ve takdiri. ‖ – **par le comptage et le cubage individuels des arbres sur pied** Eşcar-ı kaimeyi birer birer ta'dad ve hacimlerini mesâha ederek icra olunan tahmin ve muayene.

Estime [imz.] İtibar, hürmet. ◆ Hüsnizan. ◆ Hüsninazar. ‖ (bhr.) Deryâda sefinenin mevkiini tayin-i takrib. (Bu mânâda *Point* – yani bir sefinenin puntesini tayin tabiri dahi kullanılır.) ‖ **Succès d'** – (Tiyatro ıstılahında) Nîm-muvaffakiyet (temâşâgeran tarafından hüsn-i suretle kabul edilmekle beraber şiddetli alkışlara nâil olamayan eser hakkında söylenir).

Estimer [ft.] İtibar ve hürmet etmek. ◆ Takdir, tahmin-i kıymet etmek. ◆ Add-i itibar eylemek. ◆ İtibar ve kıymet vermek. ‖ (bhr.) Bir sefinenin mevkiini takribî surette hesap ve tayin etmek.

Estivage [imz.] Hayvanatın dağda geçirdikleri yaz mevsimi. ‖ (bhr.) Bir sefinenin hamûlesi, yük tahmili.

Estival,e [s.] (t. ve nb.) Yazın vâki olan veya yazın yetişen, yazlık, sayfî. ‖ **Plantes – es** Nebatat-ı sayfiye.

Estivation [ims.] (hyv.) Bazı hayvanatın gayet şedid hararet hükümfermâ olduğu mevsimlerde uyuşup kalmaları, hader. ‖ (nb.) Mukaddem tezehhür, tasayyuf. (Bu mânâda *Préfloraison* dahi kullanılır.)

Estive [ims.] (bhr.) Geminin yün ve pamuk gibi havâleli eşya ve emtia hamûlesi.

Estiver [ft.] Hayvanatı yaz mevsimini geçirmek üzere meraya nakletmek, yaylaya çıkarmak. = [fl.] Yaylaya çıkmak.

Estoc [imz.] (c okunur) Eski bir nevi uzun ve ensiz kılıç, kamçı kılıç. ◆ Kılıç ucu, nevk. ◆ Ağaç kütüğü. ‖ **D'** – **et de taille** (mec.) Rastgele, yalan yanlış. ‖ **Couper à blanc** – Ağacı yerle beraber kesmek. ‖ **Faire l'** – Oyunda hile niyetiyle üstteki kâğıdı alta geçirmek.

Estocade [ims.] Dalkılıç etme, kılıcın ucunu saplama, tenşib.

Estocader [fl.] Kılıcın ucuyla saplamak. ‖ (mec.) Lisan ile cerîhadar etmek, hatırını kırmak.

Estomac [imz.] (c okunur) Mide. ◆ Gerdan, göğüs. ‖ **Parois de l'** – Cidaran-ı mide. ‖ **Glandes de l'** – Guded-i mide. ‖ **Le creux de l'** – Canevi.

Estomaquer (s') [fv.] Gücenmek, hatır-mande olmak, çok söylemek veya bağırmaktan yorulmak.

Estompe [ims.] Deri veya mukavvadan mamul ressam kalemi, estomp.

Estomper [ft.] Deri veya mukavvadan mamul ressam kalemiyle resim yapmak. ◆ Esmer bir renk vermek. ‖ (mec.) Tahfif ve tadil eylemek.

Estouffade [ims.] Ustufato[253] denilen tencere kebabı.

Estrade [ims.] Yol, tarik. (Bugün bu mânâ ile yalnız şu tabirde müsta'meldir:) **Battre l'** – Kırda dolaşmak, kırda taharri etmek. ◆ Peyke, set, kerevet. ‖ (mec.) Yüksek mevki.

Estradiot [imz.] An-asl Yunanîlere mahsus hafif bir süvari askeri.

251 Orijinal metinde *Estiamatif* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

252 Orijinal metinde *Estiamation* şeklinde yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

253 Orijinal metinde dizgi hatası: استقا şeklinde yazılan kelimenin, *Kâmûs-ı Fransevî*'nin ikinci baskısına (1898) başvurulduğunda görüleceği üzere استقاتو olması gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bkz. *Étouffé* maddesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Estragon [imz.] Fasîle-i mürekkebeden tarhun otu denilen kokulu nebat, ru'lûl.

Estramaçon [imz.] Eski bir nevi düz ve iki tarafı keser yassı kılıç, pala. || **Coup d'** – (mec.) Şiddetli ta'riz.

Estramaçonner [ft.] Madde-i ânifede tarif olunan kılıçla vurmak.

Estrapade [ims.] Mahkûmu yüksek bir direğin ucuna bağlayıp oradan yere değmeyecek surette defaatle aşağıya atmaktan ibaret ve Avrupalılarca eski bir nevi işkence ve mücâzat. ◆ Bu mücâzata yarayan direk.

Estrapader [ft.] Madde-i ânifede tarif olunan işkence ve mücâzatı icra etmek, bu mücâzata uğratmak.

Estrapasser [ft.] Beygiri çok koşturup yormak.

Estrilda [imz.] Al kanarya. (Buna *Astrild* dahi denilir.)

Estrope [imz.] (bhr.) Iskarmoz ipi veya kayışı. ◆ İstropaça denilen makara kösteği ve ilmeği, marsipet kösteği.

Estropié,e [s.] Sakat, alil. ◆ Nâ-tamam. ◆ Fena telaffuz veya ifade edilmiş.

Estropier [ft.] Sakatlamak, sakat etmek. || (mec.) Bozmak, noksan bırakmak. ◆ Fena telaffuz veya ifade eylemek.

Estuaire [imz.] Yalnız denizin hâlet-i meddinde su ile mestur olan sahil kısmı. ◆ Nehir mansabındaki körfezcik, dar ve uzun koy, haliç.

Esturgeon [imz.] Mersin balığı.

Ésule [ims.] Sarı sütleğen veya balık sütleğeni, lâiye.

Esurite [ims.] (t.) Karha-i mide.

Et [hr.] Ve, hem, ile. || – **de** terkibi bir masdardan evvel îrad olunduğu hâlde bazen bir menkıbe ve kıssanın veya bir nakil ve rivayetin nihayetine getirilir, ve o hâlde nakledilen hikâye masdarın beyan eylediği fiil ile neticeye-pezir olduğunu bildirir: **Ainsi parla-t-il; et chacun de rire** ibaresinde vâki bulunduğu gibi ki böyle söyledi ve hikâye herkesin gülmesiyle nihayet buldu mânâsını ifade ve tazammun eder.

Etc [h.] (*et cætra*'dan muhaffef) İlh (ilâ âhirihi), ve gayrihi, ve kıs aleyhi'l-bevâki.

Établage [imz.] Ahır ücreti, ahır kirası.

Étable [ims.] Sığır ve inek ahırı. ◆ Ağıl. || – **d'Augias** Bâis-i ar ve hicap bir ahlaksızlık.

Établer [ft.] Ahıra koymak, ahırda tutmak.

Établi [imz.] Tezgâh, piştahta.

Établir [ft.] Yerleştirmek, oturtmak, koymak. ◆ Kararlaştırmak, tayin ve tahsis etmek. ◆ Teşkil ve tesis etmek, ihdas etmek. ◆ Emin bir hâle koymak, yerleştirmek. ◆ İspat etmek. || – **les fondements d'une maison** Bir hânenin temellerini atmak, vaz' etmek. || – **l'équilibre du budget** Bütçede tevâzün hâsıl etmek. || – **un compte** Bir hesabı tanzim etmek. || – **une balance** Vâridat ve masârifatı müsâvi kılmak. || – **l'ordre** Temin-i intizam ve inzibat eylemek. || – **des impositions** Tarh teklif etmek. || **S'** – Yerleşmek, tavattun etmek, mesken ittihaz etmek. ◆ Teessüs ve teşekkül etmek. ◆ Teehhül etmek. || (tca.) Bir işe, bir ticarete başlamak, muamelat-ı ticariyeye girişmek.

Établissement [imz.] Yerleşme, yerleştirme. ◆ Teşkil ve tesis, ihdas, teşekkül ve teessüs. ◆ Dükkân, mağaza. ◆ Bir adamın hâl ve vakti. || (bhr.) – **du port** Bir limanda medd-i kâmilin vukuu zamanıyla saat-i nazarî beynindeki tefâvüt ki teahhur-ı daimiden ibarettir. || (tca.) – **du bilan** Muvâzene defterinin tanzimi. || – **commercial** Müessese-i ticariye, ticaretgâh. = [imz. – cm.] Müessesat, tesisat; – **s publics** Müessesat-ı umumiye; – **s industriels** Müessesat-ı sanaiye; – **s d'utilité publique** Müessesat-ı nâfia; – **s de bienfaisance** Müessesat-ı hayriye; – **s financiers** Müessesat-ı maliye, bankalar; – **s insalubres** Muzırru's-sıhha olan mahaller. || – **hydrothérapique** Tedavi bi'l-mâ müdâvathânesi.

Étage [imz.] Bina katı, kat. || (mec.) Cins, nevi, soy. || – **carré** Tavanı ufkî olan kat. || –**en**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

galetas Tavanı mâil olan kat, çatı arası. || – souterrain Yer katı (*sous-sol*) (bu mânâda *mansarde* dahi müsta'meldir.) || (arz.) Tabaka: – bathonien Tabaka-i süflî; – oxfordien Tabaka-i oksfordiye; – porthlandien Tabaka-i ulyâ yahut portlandiye; – sénonien Tabaka-i senoniye; – carbonifère Tabaka-i hâmil-i fahm, tabaka-i hâmil-i karbon; – suessonien Tabaka-i süyesoniye; – bajocien Tabaka-i bajosiye.

Étager [ft.] Kat kat yapmak, dizmek.

Étagère [ims.] Raf, raflı dolap.

Étague [ims.] (bhr.) Palanka ve makara ipi.

Étai [imz.] Bir duvar veya binayı tutan ağaçtan dayak, destek, payanda. ◆ Gemi direğini tutan istralya halat ve yelkeni. (mec.) İstinatgâh.

Étaim [imz.] Tiftik, yapağı. || Bas d' – Yün, yapağı çorap.

Étain [imz.] Kalay, rasas. ◆ Kalaydan yapılmış kap.

Étal [imz.] Kasap tezgâhı. ◆ Kasap dükkânı.

Étalage [imz.] Satılacak eşyanın açılıp serilmesi, yayma, teşhir, sergi. ◆ Bir yere dağılmış, serilmiş şeylerin mecmûu. ◆ Gayet müdebdeb ve mutantan süs, ziynet, tezyin. || (mec.) Gösterme, izhar, ibraz.

Étalagiste [imz.] Eşyasını meydanda açıp satan adam, sergici, yaymacı, pazarcı.

Étale [s.] (bhr.) Mer – Cezr ile med beyninde denizin hâl-i sükûneti.

Étaler [ft.] Açmak, sermek, yaymak, teşhir etmek. ◆ Bir satıh üzerine yaymak, sermek. ◆ Yere atmak, yere sermek. || (mec.) Göstermek, izhar ve ibraz etmek. ◆ Gösteriş yapmak. || (bhr.) Galebe etmek, mukavemet eylemek. || – un navire Diğer bir sefine ile aynı sürati hâiz olmak, diğer bir sefineye kendisini geçirtmemek. || – son jeu Bütün kâğıtlarını göstermek. || S' – Uzanmak, düşmek. ◆ Yayılmak, serilmek, vaz' edilmek, teşhir olunmak. ◆ Arîz ve amîk tafsilata girişmek.

Étalier [imz.] Seyyar kasap. ◆ Kasap tezgâhtarı, çırağı.

Étalières [ims. – cm.] Kazık üzerine yayılan dalyan ağı.

Étalingue [ims.] (bhr.) Gumenanın lenger halkasına bağlanılan ucu ki kavilya denilir.

Étalinguer [ft.] Gemi demirini halatla bağlamak.

Étalingure [ims.] Kavilya bağı veya ilmeği.

Étalon [ims.] Aygır, damızlık, döl, fahl.

Étalon [imz.] Evzan ve makayis ayarı, numûnesi, vâhid-i kıyasî, çap, ölçü. || – monétaire Meskûkât vâhid-i kıyasîsi. || – d'or Mikyas-ı zer. || – d'argent Mikyas-ı sim.

Étalonnage [imz.] ve:

Étalonnement [imz.] Evzan ve ölçülerin ayar edilmesiyle damgalanması.

Étalonner [ft.] Evzan ve ölçüleri ayar edip damgalamak. ◆ (Aygır hakkında) Kısrağa aşmak.

Étalonneur [imz.] Evzan ve ölçülerin ayarına memur adam, ayar memuru.

Étamage [imz.] Kalaylama, tekasdur. || – polychrone İki kat kalaylama, tekasdur-ı medid. || – des glaces Aynaları sırlama.

Étambot [imz.] (bhr.) Geminin kıç bodoslaması, paraçol. || Courbe d' – Akrep paraçol ki yatırma paraçol dahi denir. || Contre – Kıç bodoslaması astarı.

Étambrai [imz.] (bhr.) Gemi direği ve tulumba vesâirenin localarına ıtlak olunur.

Étamer [ft.] Kalaylamak, kalay sürmek. ◆ Kalay makamında bir şey sürmek. || – une glace Ayna camının arkasına sır sürmek.

Étameur [imz.] Kalaycı.

Étamine [ims.] İnce ve seyrek sakangur bezi. ◆ Kaba sof. ◆ Elek, munhul. || (nb.) Nebatatın uzv-ı tezkiri. || Passer à l' – Pek sıkı, şiddetli bir imtihandan geçirmek.

Étaminer [imz.] Elek imaline yarayan ince ve seyrek bez yapan adam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Étampe [ims.] Zımba, mıskab. ◆ Kalıp dişisi, kalıp anası.

Étamper [ft.] Zımbalamak. ‖ – **un fer à cheval** Hayvan nalına malum olan sekiz deliği açmak.

Étampure [ims.] Zımba ile açılan delik, kovan.

Étamure [ims.] Kalaylama.

Étanche [s.] Bir mâyiin akmasına mani olan şeylere ıtlak olunur. ‖ (bhr.) Su sızmayan, su etmeyen: **Navire** – Su etmeyen gemi.

Étanchement [imz.] Dindirme, durdurma, cereyanın kat'ı.

Étancher [ft.] Dindirmek, durdurmak, akışı kesmek. ◆ Tıkamak. ‖ (mec.) Teskin, tahfif etmek. ‖ – **la soif** Harareti kesmek. ‖ – **un navire** Sefinenin dâhilinde bulunan suyu çıkarmak.

Étanchoir [imz.] Fıçıcının üstüpü kalemi.

Étançon [imz.] Payanda, destek.

Étançonner [ft.] Payanda ve destek koymak. ‖ (bhr.) Gemi kemerleri altına konulan muvakkat destek. ‖ (mec.) Müdafaa ve muhafaza etmek.

Étanfiche [ims.] Taş madenlerinin tabakatı.

Étang [imz.] Havuz, göl, gadîr, sücre. ‖ – **s naturels** Hıyaz-ı tabiiye. ‖ – **s artificiels** Hıyaz-ı suniye.

Étant [imz.] **Arbre en** – Dikili, kaim, kesilmemiş, ağaç.

Étape [ims.] Askerin yolda konduğu mahal, konak, menzil, merhale. ◆ İki konak arası. ◆ Beher menzilde askere verilen tayinat. ◆ Konak, merhale. ‖ **Brûler l'** – Bir yerde durmaksızın acele ile gitmek.

Étapier [imz.] Eski vakitlerde beher menzilde askere tayinat vermekle ve konak tedarik etmekle muvazzaf memur, konak mahallerinde muayyenat-ı askeriye memuru, konakçı.

Étaple [ims.] Nalbur ve çivici örsü.

Étarquer [ft.] (bhr.) Geminin yelkenlerini fora etmek.

État [imz.] Hâl, keyfiyet. ◆ Devlet, hükûmet. ◆ Mevki. ◆ Silk, sınıf, sanat. ◆ Tarz-ı maişet. ◆ Defter, sicil, cetvel. ◆ Hesap, pusula. ‖ – **civile** Sicill-i nüfus. ‖ **Raison d'** – Hikmet-i hükûmet, menâfi-i devlet. ‖ **Hommes d'** – Rical-i devlet. ‖ **Affaires d'** – Masâlih-i mühimme-i devlet. ‖ – **de siège** İdare-i örfiye. ‖ – **de guerre** Hâl-i harp, vakt-i harp. ‖ – **de paix** Hâl-i sulh, vakt-i huzur. ‖ **Les – s amis** Düvel-i mütehabbe. ‖ – **neutre** Bî-taraf devlet. ‖ **Religion d'** – Bir devletin mezheb-i resmîsi. ‖ (hk.) – **d'accusation** Hâl-i ittiham. ‖ – **de prévention** Maznûniyet hâli.‖ – **de collocation** Alacaklıların sırasıyla kayıt defteri. ‖ **Possession d'** – Marufiyet, şöhret-i şâyia. ‖ **Réclamation d'** – Nesep davası. ‖ **Suppression d'** – Ketm-i nesep. ‖ **Faire – de** Hürmet ve riayet etmek. ‖ **Faire – que** Zannetmek. ‖ Emin ve mutmain olmak. ‖ **En** – Münasip, muvâfik bir hâle, bir hâlde. ‖ **Tenir en** – Metin ve dayanıklı bir surette durdurmak, sabit kılmak.

État-major [imz.] Erkân-ı harp, erkân-ı harbiye heyet ve idaresi. ‖ (bhr.) – **du bord** Bir sefine zâbitanının heyet-i mecmuası, erkân-ı sefine (cm. des *états-majors*).

États-unis [imz. – cm.] Memâlik-i müctemia. (Başlıca Amerika-yı şimalînin hükûmat-ı müttehidesi.)

Étau [imz.] Mengene. ‖ – **à main** El mengenesi. ‖ – **à pied** Ayaklı tezgâh mengenesi.

Étryage [imz.] ve:

Étayement [imz.] Bir bina veya duvara payanda vurma, destekleme.

Étayer [ft.] Bir bina veya duvara payanda vurmak. ‖ (mec.) Muâvenet ve müzâheret eylemek.

Étcætera [imz. – h.] (*è-tsé-té-ra*) Ve gayrihi, ilâ âhirihi, ve kıs aleyhi'l-bevâki. ‖ – **de notaire** Bir varaka-i resmiyede vuku bulan yanlış. (Muhaffef olarak *etc.* yazılır.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Été [imz.] Yaz, sayf. ◆ Kadril[254] raksının bir kısmı. || **Cœur de l'** – Yazın en sıcak zamanı. || **Grand** – Ağustos ayındaki sıcaklar. || **Petit** – Teşrin-i Sânîde olan sıcaklar (pastırma yazı). || **Se mettre en** – Yazlık esvabları giymek.

Éteignoir [imz.] Mumu söndürmeye mahsus külah. ◆ Mahrutu'ş-şekl şey.

Éteindre [ft.] (*feindre* gibi tasrif olunur) Söndürmek, itfâ etmek. ◆ (Elvan ve ziya hakkında) Çıkarmak, izâle etmek. ◆ Teskin etmek, bastırmak. ◆ Eser bırakmamak. || (rs.) Renklerin kuvvetini gidermek, soldurmak. || – **une dette** Bir borcu te'diye etmek, itfâ ve imha-yı düyun etmek. || – **son brûle-gueule** Ölmek. || – **de la chaux** Kireç söndürmek. || **S'** – Sönmek. ◆ Ölmek.

Éteint,e [s.] Sönük, kuvvetsiz. ◆ Bitmiş, perişan olmuş.

Étendage [imz.] Bir şey sürüp kurutmak üzere ufkî bağlanmış ipler ve bu iplerin bağlandığı mahal. ◆ Çamaşır serme, asma.

Étendard [imz.] Sancak, liva, bayrak, alem, râyet. (Bilhassa süvari asâkirine mahsus bayraklar hakkında kullanılır.) || (nb.) Alem.

Étendelle [ims.] Mengenede ezilecek şeyleri koymaya mahsus çul torba.

Étendoir [imz.] Çamaşır vesâire serilen yer. ◆ Matbu formaları ipe sermeye mahsus sırık.

Étendre [ft.] Açmak, sermek. ◆ Serpmek. ◆ Sürmek, yaymak. ◆ Su karıştırarak kuvvetini azaltmak. ◆ Yaymak. ◆ Uzatmak. || (mec.) Tevsi' etmek. || (k.) – **de l'alcool** İspirtoya su ilavesiyle kuvvetini azaltmak. (Bu mânâda – **du vin avec de l'eau** denir ki şaraba su katarak kuvvetini tahfif demek olur.) || **S'** – [fv.] Uzanmak, mümted olmak. ◆ Sürmek, imtidad etmek. ◆ Kesb-i vüs'at eylemek. || **S'** – **sur quelque sujet** Bir bahis üzerine tafsilata girişmek, etraflı îrad-ı kelâm etmek.

254 fr.: *quadrille*.

Étendu,e [s.] Vâsi, geniş. ◆ Serilmiş, yayılmış. ◆ (Çamaşır hakkında) Asılmış. ◆ Tabaka hâlinde serilmiş. ◆ Uzatılmış. ◆ Uzanıp yatmış. || (mec.) Mütenevvi ve kesir. ◆ Vâsi, şümullü. ◆ Tevsi', teşmil ve tatbik edilmiş. || (k.) Su ile karışık, su katılmış.

Étendue [ims.] Vüs'at, genişlik, meydan. ◆ İmtidad, buud, mesafe. ◆ Kuvvet, büyüklük. ◆ Hız. ◆ Fezâ. || – **de la vue** Medd-i basar, medâ-yı basar. || – **réelle** Buud-ı hakiki. || – **idéale** Buud-ı aklî, fezâ-yı nâmütenâhi. || – **abstraite** Buud-ı mücerret. || (ms.) Tiz ile pes arasındaki perdelerin mecmûu.

Éternel,le [s.] İptidâ ve intihâsı olmayan, ezeli ve ebedi, daim. ◆ Müebbet. || **Feu** – Azab-ı daimi-i cehennem. || **Ville** – **le** Roma şehri. = [imz.] Ezeli ve ebedi olan Cenab-ı Hakk, Cenab-ı lem-yezel.

Éternelle [ims.] (mr. Immortelle)

Éternellement [h.] Ezelden ebede, ezeli ve ebedi olarak. ◆ Müebbeden, ilâ gayri'n-nihâye, ilelebet.

Éterniser [ft.] Bir şeyi veya bir şey ve şahsın nâmını ebede kadar pâyidar etmek, te'bid etmek. || (mec.) Çok sürdürmek, idame etmek. || **S'** – İbka-yı nâm etmek.

Éternité [ims.] Ezeliyet ve ebediyet. ◆ Âhiret. || (mec.) Pek uzun müddet.

Éternuement yahut **Éternûment** [imz.] Aksırma, ats.

Éternuer [fl.] Aksırmak.

Éternueur,se [i.] Çok aksıran adam.

Éternûment [imz.] (mr. Éternuement)

Étésien [smz.] Akdenizin kırk gün kadar devam eden mevsim rüzgârı, meltem. || **Vents** – **s** Riyah-ı mevkute.

Étêtage [imz.] ve:

Étêtement [imz.] Balık, ağaç ya çivi veya toplu iğne başının veya emsali şeyler başının kat'ı.

Étêter [ft.] Balığın, ağacın veya çivi ve toplu iğnenin veya bu gibi şeylerin başını kesmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Éteuf [imz.] Oyun topu. || **Courir après son** – Çalışmak, uğraşmak.

Éteule yahut **Esteuble** [ims.] Ekin biçildikten sonra tarlada kalan saman dibi, ekin anızı.

Éthal [imz.] (k.) Hâmız-ı setil [setin] denilen bir nevi ispirto.

Éther [imz.] (*r* okunur) (ht.) Saha-i kâinatı doldurup kâffe-i ecsama duhul eylediği farz [edilen] ve ziya ve hararet ve elektrik gibi seyyâlelerin vasıta-i nakli addolunan gayr-ı müspet bir cism-i latif, esîr. ◆ Felâsife-i kadîmeden bazılarına göre ruh-ı kâinat. ◆ (Şairâne) Hava, cevv-i hava. || (k.) Uçmaya ziyadesiyle mâil bir mâyi, eter, ruh; – **sulfurique** Lokman ruhu, eter-i kibrit; – **nitrique** Eter-i azotî.

Éthérat [imz.] Eter-i muattar.

Éthéré,e [s.] Esîre mensup veya esîr kabîlinden olan. ◆ (Şairâne) Gayet nazik, rakik. ◆ Gayet saf, ulvi, necip. || (k.) Eter denilen mâyie ait, müteallik. || **La voûte – e** Kubbe-i semâ.

Éthérification [ims.] (k.) Teettür. || **Théorie de l' –** Teettür nazariyatı.

Éthérine [ims.] (k.) Eterin.

Éthérique [s.] (k.) **Acide –** Hâmız-ı misbâhî.

Éthérisation [ims.] (k.) Eter denilen tayerana gayet mâil bir mâyi ile karıştırma. || (t.) Eter vasıtasıyla havassın uyuşturulması, istinşak-ı eter.

Éthériser [ft.] (k.) Eter ile karıştırmak. || (t.) Eter teneffüs ettirmek.

Éthérisme [imz.] (t.) Eteriyet.

Éthérolat [imz.] (hyv.) Eter-i muattar.

Éthérolature [ims.] (hyv.) Müetterat.

Éthérolé [imz.] (hyv.) Dârû-yı müetter.

Éthéronalique [imz.] (k.) Hâmız-ı hamriyet.

Éthiopien,ne [i. – s.] Zenci, zenciye, Habeşî.

Éthiopique [s.] Karalar memleketine ve akvam-ı zenciyeye veya Habeş'e mensup ve müteallik.

Éthiops [imz.] (k.) Zenci, etyops. || – **martial** Demirin siyah pası, humz-ı sânî-i hadid. || – **minéral** Kibritiyet-i süveydâ-yı zîbak. || – **végétal** Deniz yosununun ihrakından hâsıl olan bir nevi kömür.

Éthique [s.] Ahlaka mensup ve müteallik. = [ims.] İlm-i ahlak.

Ethmocarcinie [ims.] (t.) Seretan-ı nesc-i hacerî.

Ethmocardite [ims.] (t.) İltihab-ı nesc-i hücrevî-i kalp.

Ethmocéphale [imz.] (tşr.) Gırbâliyü'r-re's, re's-i gırbâlî. (acâibattan)

Ethmodermite [ims.] (t.) İltihab-ı nesc-i hücrevî-i cild.

Ethmoïdal,e [s.] (tşr.) Kafa kemiğinin burnun altına gelen ve gırbal denilen kısmına mensup ve müteallik, gırbâlî.

Ethmoïde [ims.] (tşr.) Kafa kemiğinin burnun altına gelen delikli kısmı, azm-ı gırbâlî, mısfat.

Ethmoïte [ims.] (t.) İltihab-ı nesc-i hücrevî.

Ethmoliposie [ims.] (t.) Verem-i şahmî-i nesc-i hücrevî.

Ethmopathie [ims.] (t.) Dâ-i nesc-i hücrevî.

Ethmophymie [ims.] (t.) Deren-i nesc-i hücrevî.

Ethmorrhemie [ims.] (t.) Nezf-i nesc-i hücrevî.

Ethmose [ims.] (tşr.) Nesc-i hücrevî.

Ethnarchie [ims.] (Eski Romalılarda) Vilayet. ◆ Valilik.

Ethnarque [imz.] (Eski Romalılarda) Bir vilayet idare eden vali.

Ethnique [s.] (Eski kütüb-i diniye-i Nasrâniyede) Mecusi, dinsiz. || (sr.) Bir memlekete nispet beyan eden sıfat. = [imz.] Bir kavmin nâm ve unvanı.

Ethnographe [imz.] Ümem ve akvamın taksimatını ve her birinin nerelerde sâkin bulunduğu ve tabâyi-i mümeyyizelerinin nelerden ibaret olduğunu yazan ve bu ilimle iştigal eden muharrir, ilm-i tavsif-i tavâif-i beşer muallimi, muharriri.

Ethnographie [ims.] Ümem ve akvamın taksimatından ve her birinin nerelerde sâkin bu-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

lunduğundan ve tabâyi-i mümeyyizelerinin nelerden ibaret olduğundan bahseden ilim, mebhas-i tavsif-i tavâif-i beşer.

Ethnographique [s.] Mebhas-i tavâif-i beşere mensup ve müteallik. ‖ **Géographie, carte** – Ahalinin kavmiyet ve cinsiyeti itibariyle yazılmış coğrafya ve harita.

Ethnologie [ims.] Nev-i beşerin ümem ve akvama suret-i inkısamını ve beher kavim ve ümmetin ahvâlini beyan eden ilim, fenn-i menşe-i akvam, mebhasü'l-ümem.

Ethnologique [s.] Ümem ve akvamın ahvâl ve ensabından bahseden mebhasü'l-ümem ilmine, fenn-i menşe-i akvama müteallik ve mensup.

Éthnologie [ims.] Ahlak ve âdâttan bahseden ilim, mebhas-i ahlak ve âdât, ilm-i âdât-ı eslâf.

Éthopée [ims.] İnsanların ahlak ve âdât ve ihtirasatının tarif ve tasviri.

Éthrioscope [imz.] (ht.) Mikyas-ı teşa'şu, ruşen-bin.

Éthylamine [imz.] (k.) Etilamin.

Éthylcarbylamine [ims.] (k.) Etilkarbilamin.

Éthyle [imz.] (k.) Etil.

Éthylène [imz.] (k.) Mükerrer fahm-ı sânî-i müvellidü'l-mâ, etilen.

Éthylénique [s.] (k.) Etilenik.

Éthylidène [imz.] (k.) Etilenik-i cezr-i zûtesâvî-i terkibî, etiliden.

Éthylique [s.] (k.) (mr: Ether).

Éthylsulfurique [s.] (k.) Kibrit-i hamrî.

Étiage [imz.] Nehir sularının kurak mevsimdeki miktarı, derinliği.

Étier [imz.] Denizden memlehalara su almaya mahsus hendek, memleha arkı. ◆ Bir şehri bir nehire veya denize rapteden cetvel.

Étincelant,e [s.] Kıvılcım saçan, parlayan, lâmi', şerâre-paş.

Étinceler [fl.] Kıvılcım saçmak, parlamak, şerâre-paş, şaşaa-paş olmak.

Étincelle [ims.] Kıvılcım, şerâre.

Étincellement [imz.] Kıvılcımlar neşri, parlama, teşa'şu.

Étiolé,e [s.] (nb.) Ziyasızlıktan solmuş, zâbil.

Étiolement [imz.] Nebatatın güneş görmemek ve hava almamaktan hâsıl olan solması. ‖ (t.) Kâfi ziya görememekten hâsıl hastalık, benizsizlik, zebl. ‖ (mec.) Zaaf, zıyâ.

Étioler [ft.] (nb. ve t.) Hava ve ziyadan mahrum bırakıp soldurmak veyahut sıhhatini bozmak, tezbil etmek, benzini soldurmak. ‖ (mec.) Duçar-ı zaaf etmek.

Étiologie [ims.] (t.) Esbab-ı emraz. ‖ (fls.) İlmü'l-esbab.

Étique yahut **Hectique** [s.] Gayet zayıf ve kuru, arık, lâgar. ‖ (t.) **Fièvre** – İnsanı ziyadesiyle kurutup zayıflatan mukannen sıtma, hummâ-yı dıkkî.

Étiquet [imz.] Ayakla hareket ettirilen çark.

Étiqueter [ft.] Bir denk veyahut kutu ve şişe vesâirenin üzerine yafta, etiket yapıştırmak. ‖ (mec.) Kayıt ve tarif etmek. ◆ Kemâl-i ihtimam ve sıhhat ile dizmek, yerleştirmek, tasnif etmek.

Étiquette [ims.] Denk ve kutu ve şişe vesâirenin üzerine yapıştırılan yafta, marka, etiket. ◆ Teşrifat, merasim ve usul-i teşrifat, merasim-i mutade. ‖ **Juger sur l'** – Zahir-i hâle nazaran beyan-ı rey ve mütalaa eylemek.

Étirage [imz.] Haddeden çekme, uzatma. ◆ Yassılatma. ‖ **Banc-à-** – Hadde tezgâhı.

Étire [ims.] Sahtiyan bıçağı.

Étirer [ft.] Haddeden çekmek. ◆ Uzatmak.

Étisie [ims.] (t.) Adamı zayıflatıp kurutan hastalık, sil. ◆ Böyle bir hastalıktan gelen zayıflık, inkıhal.[255] ‖ (mec.) Sebeb-i zaaf ve nâtüvânî.

255 Orijinal metinde dizgi hatası: انفهال şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında انقهال [=inkıhal: zayıflama, takatten düşme] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Étoc [imz.] (*c* okunur) Ağaç kütüğü. ‖ **Couper à blanc** – Ormanlarda eşcar-ı ihtiyâtiye bırakmaksızın kat'-ı eşcar. ‖ **Ravaler les** – **s** Ağaç kütüklerini toprak hizasından kesmek. ‖ (bhr.) Deniz alçaldığı vakit meydana çıkan sivri kaya tepesi.

Étoffe [ims.] Kumaş, dokuma, her türlü mensucat. ‖ (mec.) İstidat, ehliyet, değer. ‖ **Tailler en pleine** – Hiç ihtiyata tâbi ve basiret üzere olmayarak hareket etmek. = [cm.] Matbaacının tertip ve tab' ücretinden başka masârif-i umumiyesine karşılık olmak üzere müşteriden fazla aldığı akçe. ◆ Matbaanın huruf ve mürekkep ve merdâne gibi levâzımı.

Étoffé,e [s.] Giyinmiş; **Bien** – İyi giyinmiş. ◆ Etine dolgun. ◆ İstidatlı, ehliyetli.

Étoffer [ft.] Kumaşla kaplamak, döşemek, tefriş etmek.

Étoile [ims.] Necm, kevkeb, sitâre. ‖ – **s fixes** Sevâbit. ‖ – **s errantes** Seyyârat. ‖ – **filante** Şihab. ‖ (mec.) Talih, baht. ◆ Nişan. ◆ Atın alnındaki akıtma, gurre. ◆ Yazı arasında basılan necme (*) işareti. ‖ (hyv.) – **de mer** Beşparmak.

Étoilé,e [s.] Mükevkeb veya kevkeb şeklinde pullarla donatılmış. ‖ **La voûte** – **e** Kubbe-i semâ, kâinat.

Étoilement [imz.] Kevkeb şeklinde pullarla donatma.

Étole [ims.] Papazların esna-yı âyinde boyunlarına attıkları bir nevi atkı.

Étolien,ne [i. – s.] Yunan-ı kadimin Etolya eyaletine mensup ve müteallik, Etolyalı.

Étonnamment [h.] Bâis-i taaccüb ve hayret olacak bir suretle.

Étonnant,e [s.] Bâis-i taaccüb ve hayret, garip. ◆ Fevkalâde.

Étonné,e [s.] Mütehayyir, müteaccib, şaşakalmış. ◆ Oynamış ve çatlak (bina, kemer, kubbe).

Étonnement [imz.] Taaccüb, hayret, veleh, istiğrab. ‖ (m.) Şiddetli bir sarsıntı neticesi olarak oynama, çatlama.

Étonner [ft.] Hayret ve taaccübde bırakmak. ‖ (m.) Oynatmak, çatlatmak. ‖ – **un diamant** İşlerken elması çatlatmak.

Étouffade [ims.] (mr. Étouffée)

Étouffant,e [s.] Nefesi tutan, nefes aldırmayan.

Étouffé,e [s.] Boğuk, boğuk bir surette işitilen (ses, gülme).

Étouffée [ims.] Ağzı gayet iyi kapalı tencerede yavaş yavaş pişmiş et yemeği, tandır kebabı, ustufato. (*estouffade* ve *étouffade* dahi denilir.)

Étouffement [imz.] Boğulma, teneffüs güçlüğü, bunalma. ‖ (mec.) Tazyik, tenkil, izâle.

Étouffer [ft.] Boğmak, nefes aldırmamak, bunaltmak. ◆ Söndürmek, bastırmak. ◆ Zaptetmek, tutmak. ◆ Kesmek, bitirmek. ◆ Tamamen içmek. ‖ – **un perroquet, un chardonneret** Bir kadeh apsent. = [fl.] Mahnûkan ölmek. ◆ Boğulmak, nefes alamamak.

Étouffoir [imz.] Kömürü söndürüp muhafaza etmeye mahsus maden kap. ◆ Piyano tellerinin ihtizazını durdurmaya mahsus kenarı çukalı tahtadan alet, piyano yastığı. ◆ Havası az yer, mahal.

Étoupage [imz.] Kıtık ile tıkama.

Étoupe [ims.] Kıtık, üstüpü.

Étouper [ft.] Kıtık ile tıkamak.

Étoupille [ims.] (as.) Topun ve taş lağımının yemleme fitili.

Étoupiller [ft.] Topa veya taş lağımına yemleme fitili koymak.

Étoupillon [imz.] (as.) Barutu rutubetten muhafaza için topun deliğine tıkılan yağlı fitil.

Étourdeau [imz.] Anaç horoz, genç ıblık.

Étourderie [ims.] Teemmülsüz hareket, hoppalık. ◆ Gaflet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Étourdi,e [s.] Teemmülsüz hareket eden, hoppa. ◆ Gafil. ◆ Mütehayyir, mebhut. ◆ Çakırkeyf.

Étourdiment [h.] Teemmülsüz, hoppalıkla. ◆ Gafilâne.

Étourdir [ft.] Şaşırtmak, sersemletmek. ◆ Baş ağrıtmak, tasdi' etmek. ◆ Çakırkeyf etmek. ◆ Yarı pişirmek. ‖ (mec.) Beht ve hayrete müstağrak etmek. ‖ – **la grosse faim** Biraz şey yiyerek şiddet-i cûu tahfif ve teskin eylemek. ‖ – **la douleur** Ağrıyı izâle etmeksizin biraz tahfif etmek, uyuşturmak. ‖ **S'** – Def-i gam etmek. ◆ Çakırkeyf olmak. ◆ Meşgul olmak.

Étourdissant,e [s.] Şaşırtan, baş ağrıtan. ◆ Mûcib-i veleh ve hayret.

Étourdissement [imz.] Baş dönmesi, sersemlik. ◆ Gurur, gaflet. ◆ Beht ve hayret.

Étourneau [imz.] Sığırcık kuşu. ‖ Hoppa, savruk delikanlı.

Étrange [s.] Garip, tuhaf, acîb. ◆ Hilâf-ı mutad. = [imz.] Garip, acîb, tuhaf şey.

Étrangement [h.] Garip ve tuhaf bir suretle.

Étranger [ft.] Uzaklaştırmak. (Yalnız avcı ıstılahı olarak müsta'meldir.)

Étranger,ère [i. – s.] Yabancı, ecnebi, garip. ◆ Bir şeyde malumat ve münasebeti olmayan, bigâne bulunan. ‖ **Ministère des affaires** – **es** Hariciye Nezâreti. ‖ **Corps** – **s** Ecsam-ı ecnebiye. = [imz.] Memâlik ve akvam-ı ecnebiye.

Étrangeté [ims.] Garabet, tuhaflık.

Étranglé,e [s.] Dıyk, dar. ◆ Boğulmuş.

Étranglement [imz.] Boğulma, ihtinak. ◆ Sıkılma, tazyik. ‖ (nb.) Boğum yeri, boğmak.

Etrangler [ft.] İhnak etmek. ◆ Sıkmak. = [fl.] Boğulmak, nefesi tutulmak. ‖ – **une affaire** Bir işi sathice ve ale'l-isti'cal görmek, kapatmak. ‖ –**un sujet** Bir sözü, bir bahsi pek muhtasar geçmek.

Étranguilion [imz.] Beygir ve sığır kısmına ârız olan hunnak, hunnak-ı sevr. ‖ **Poir d'** – Ahlat armudu, gelinboğan denilen kekre armut.

Étrape [ims.] Saman diplerini kesmeğe mahsus küçük orak, el orağı, dehre/dahre.

Étraper [ft.] Küçük orakla saman diplerini kesmek, el orağıyla biçmek.

Étrave [ims.] Geminin pervanesini teşkil eden kereste, serçke. ‖ **Élancement de l'** – Serçke başı.

Être [fl.] (Tasrifi: *Je suis*, *tu es*, *il est*, *nous sommes*, *vous êtes*, *ils sont*; *j'étais*; *je fus*; *je serai*; *je serais*; *sois*, *soyons*, *soyez*; *que je sois*, *que tu sois*, *qu'il soit*, *que nous soyons*, *que vous soyez*, *qu'ils soient*[256]; *que je fusse*; *étant*; *été*.) (Fiil-i isnat yerini tutar): **Cet objet est à moi** Bu şey benimdir. ◆ Bulunmak, var olmak: **Il est des cerises qui** Kiraz var ki. ‖ **N'** – **plus** Vefat etmek. ‖ **Où en êtes-vous dans votre livre?** Kitabın neresine geldiniz? ‖ – **sur le point de** Üzre bulunmak. ‖ – **sur le qui-vive** Müteyakkız bulunmak. ‖ – **à** Ait olmak. ◆ Hasr-ı nefs, çalışmak. ◆ Vaktini bir şeye tahsis etmek. ‖ **y** – Hânesinde bulunmak. ◆ Nezdinde kabul etmek. ◆ Anlamak. ‖ **Comme si de rien n'était** Hiçbir şey olmamış gibi. ‖ **Si j'était de vous** Sizin yerinizde olsa idim. ‖ **Avoir été** Gitmiş, bulunmuş olmak: **Avez-vous été à Smyrne** İzmir'e gittiniz mi? (Ef'al-i meçhuleyi ve ef'al-i lâzımenin sıyag-ı mürekkebesini teşkil etmek için fiil-i iâne gibi dahi müsta'meldir.)

Être [imz.] Mevcut, zât, şey. ◆ Vücut, varlık, hestî. ‖ **L'** – **suprême** Cenab-ı Hakk. = [cm.] Bir evin taksimat ve yolları. ‖ – **s abstraits** Mücerredat, umur-ı maneviye, besâit. ‖ – **s concrets** Maddiyat, mürekkebat, umur-ı maddiye. ‖ – **s réels** Hakayık. ‖ – **s raisonnables** Zevi'l-ukul. ‖ (tt.) – **s aérobies** Havaî mikroplar.

Étrécir [ft.] Darlatmak, tazyik etmek.

256 Orijinal metinde bu kelime *soint* şeklinde yazılmıştır ancak ilgili fiilin subjonctif présent kipindeki üçüncü çoğul şahıs çekimi *soient* olmalıdır.

Étrécissement [imz.] Darlatma, tazyik. ◆ Darlık.

Étreindre [ft.] (*feindre* gibi tasrif olunur) Sıkmak, sıkı bağlamak, sıkı kucaklamak, sarmak. ‖ (mec.) Sahip ve hâkim olmak.

Étreinte [ims.] Sıkma, sıkı sıkı kucaklama. ‖ Rabıta, irtibat.

Étrenne [ims.] Satıcıların günde ilk alışverişleri, istiftah (siftah). ◆ Bir şeyin ilk isti'mali. = [cm.] Yılbaşı hediyesi. ◆ Ale'l-ıtlak hediye.

Étrenner [ft.] Siftah (istiftah) ettirmek. ◆ Bir şeyi ilk defa olarak kullanmak. ◆ Yılbaşında hediye vermek. ◆ Bahşetmek. ◆ Muttasıf kılmak.

Étrépage [imz.] Dinlendirmek üzere bırakılan tarlalardaki çalı çırpının bir miktarını kaldırıp tarlanın kısm-ı mütebâkîsini tezbil etmek ameliyatı.

Étrèpe [imz.] Tarla çapası.

Étrésillon [imz.] Destek, payanda.

Étrésillonner [ft.] Payanda, destek vurmak.

Étrier [imz.] Üzengi, rikâb. ‖ **Avoir le pied à l'** – Mütteheyyi-i azîmet olmak. ‖ **Courrir à franc** Hayvanı gidebildiği kadar koşturmak. ‖ **Perdre les – s** Ayakları üzengiden çıkmak, (mec.) Şaşırmak. ‖ **Le coup de l'** – Ata binileceği zaman içilen son kadeh, üzengilik. ‖ (tşr.) Azm-ı rikâbî, (bhr.) Köstek demir.

Étrière [ims.] Beygirin istirahatı zamanında üzengileri eğere bağlı tutmaya mahsus kayış.

Étrille [ims.] Kaşağı. ◆ Bir nevi çağanos. ◆ Meşrubatı pahalı meyhâne.

Étriller [ft.] Kaşağılamak. ‖ (mec.) Dövmek. ◆ Şiddetle tenkit ve muâheze etmek. ◆ Çok pahalı satmak, soymak.

Étriper [ft.] İşkembesini çıkarmak. ‖ **à étripe-cheval** Hayvanı alabildiğine, çatlayacak derecede koşturmak.

Étriqué,e [s.] Dar, dıyk. ‖ (mec.) Pek muhtasar, nâkıs.

Étriquer [ft.] Darlatmak. ‖ (mec.) Kısa kesmek, izah etmemek.

Étrive [ims.] (bhr.) Halatın çaparız gelmesi, istromaça. ◆ Gemi halatının bazı yerlerde teşkil ettiği korza.

Étrivière [ims.] Üzengi kayışı, zahme. ‖ **Donner les – s** Hayvana üzengiler ile vurmak ve (mec.) hakaret-âmiz muamelede bulunmak, bed muamele etmek. ‖ **Allonger l'** – Müşkilat çıkarmak, teahhura uğratmak.

Étroit,e [s.] Dar, dıyk. ‖ (mec.) Kısa, mahdud. ◆ Sıkı, samimi. ‖ **A l'** – Dar bir mahalde. ◆ Mudâyaka ile, darlıkda. ◆ **Sens à l'** Harfiyen mânâ.

Étroitement [h.] Dar darına, darlıkla ◆ Mudâyaka ile. ◆ Pek sıkı. ◆ Tamamı tamamına, kemâl-i dikkatle.

Étroitesse [ims.] Darlık, dıyk. ◆ Kısalık, mahdudiyet.

Étron [imz.] Necis. (Beyne'l-avam müsta'meldir.)

Étronçonner [ft.] Ağacın yalnız gövdesini bırakacak surette tekmil dallarını budamak.

Étruffé,e [s.] Bacağı yaralanmış, topal (köpek).

Étruffure [ims.] Köpek bacağına ârız olur tutukluk illeti.

Étrusque [i. – s.] İtalya'nın eski zamanda Etrürya ve bugün Toskana denilen eyaletine mensup ve müteallik veya eyalet-i mezkûre ahalisinden olan. ‖ (m.) **Style** – Etrüsk tarz-ı mimarisi.

Étude [ims.] Tahsil, taallüm. ◆ Mütalaa, ta'mik ve tetkik. ◆ Tekellüf, tasannû, gösteriş. ◆ Bir mevzu-ı hususi hakkında tetkikatı hâvi eser. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Bir tiyatro oyunu alenen sahne-i temâşâya vaz' edilmeden evvel icra olunan provalar. ◆ (Sanâyi-i nefîsede) Tam bir çehreyi, şekli hâvi olmayarak resim tahsil ve tedrisinde kullanılan meşk ve numûne. ◆ Mütalaahâne, müzakere koğuşu. ◆ Dava vekili yazıhânesi, odası. ◆ Mukavelat muharriri odası. ‖ **Maître d'** – Müzakere muallimi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Étudiant [imz.] Şâkirt, mektepli. || – **en droit** Mekteb-i hukuk talebesinden. || – **en médecine** Mekteb-i tıbbiye talebesinden.

Étudiante [ims.] Bir gencin metresi.

Étudié,e [s.] Tetkik ve mütalaa olunmuş. ◆ Tasavvur edilmiş, tasarlanmış. ◆ Yapma, sahte, mahsusî.

Étudier [fl.] Tahsil-i ilim ve fen etmek, tahsilde bulunmak. = [fl.] Okumak, mütalaa etmek. ◆ Öğrenmek, ezberlemek. ◆ Tetebbu etmek. ◆ Tasarlamak, tasavvur etmek. ◆ Dikkatle muayene ve teftiş etmek. || **S'** – Tevaggul ve iştigal etmek.

Étudiole [ims.] Masa ve yazıhânenin üzerine konulan müteaddid gözlü çekmece.

Étui [imz.] Zarf, mahfaza, kılıf (gılâf). ◆ Kın, kap. || – **à éguilles** İğnedan. || – **de mathématique** Pergâr takımı. || (nb.) Gılâf: – **médullaire** Gılâf-ı muhye. || (tşr.) Gılâf: – **épidermique** Gılâf-ı beşerî. || (as.) – **d'amorce** Yemleme kutusu.

Étuve [ims.] Kadîmen su buharıyla ısıtılan hamam. ◆ Mevadd-ı muhtelife kurutmaya mahsus fırın, tennur, tabhâne. ◆ Emraz-ı sâriye musâbîninin eşya ve melbûsatını tebhir ve tathir için kullanılan makine, tebhir makinesi. = [cm.] Şark üslubunca hamam.

Étuvée [ims.] Fırın veya tandır kebabı.

Étuvement [imz.] Buharla ısıtılmış hamam veya fırının içinde ısıtma veya kurutma. ◆ (t.) Cerîha vesâireyi sıcak su ile yıkama ameliyatı, sıcak su banyosu.

Étuver [ft.] Buharla ısıtılmış hamam veya fırının içinde ısıtmak veya kurutmak. || (t.) Sıcak su ile yıkamak, banyo etmek.

Étuviste [imz.] Buharla ısıtılır bir hamamı idare eden hamamcı. ◆ Tathir ve tebhir memuru.

Étymologie [ims.] İştikak. ◆ İlm-i iştikak.

Étymologique [s.] İştikak ilmine mensup ve müteallik.

Étymologiquement [h.] İştikak ilmine tatbikan, kaide-i iştikaka tevfikan.

Étymologiser [ft.] İştikaklarını tayin etmek. (Az kullanılır.)

Étymologiste [imz.] İştikak ilmiyle uğraşan, bu ilmin âlimi.

Eubage [imz.] Fransa'nın ahâli-i kadîmesi olan Goluaların[257] müneccim ve efsuncu rahibi.

Eucalypte [imz.] yahut:

Eucalyptus [imz.] (*s* okunur) Avustralya'nın gayet cesim bir nevi ağacı, okaliptüs.

Euchairite [ims.] (mad.) Bir nuhas-ı selenyumî-i hılkîdir.

Eucharistie [ims.] (*ka*) Hıristiyanların Hazret-i İsa'nın lahm ve demine temsilen takdis edip mabedde yedikleri şaraba batırılmış ekmek, kudas, aşâ.[258]

Eucharistique [s.] (*ka*) Hıristiyanların mabedde takdisen yedikleri şaraplı ekmeğe mensup ve müteallik.

Euchroïte [ims.] (mad.) Bir nuhas-ı zû-arseniyet-i hılkîdir.

Euclase [ims.] (mad.) Glüsin ve alümini hâvi bir silisit-i mükerrer-i hılkîdir.

Eucologe [imz.] Hıristiyanlarda Pazar ve yortu günleri okunacak duaları hâvi kitap.

Eucomis [imz.] (nb.) Afrika sümbülü.

Eucrasie [ims.] (t.) Bünye sağlamlığı, bünye-i ceyyide.

Eudialyte [ims.] (mad.) Bir silisit-i zirkonyum-ı hılkîdir.

Eudiomètre [imz.] (ht.) Havanın ve daha sâir bazı halîta-i gazatın tahliline mahsus alet, mikyas-ı safvet-i hava, odyometre.

Eudiométrie [ims.] (ht.) Gazatın derece-i safvetinin tayini, fenn-i tahlil-i gazat.

257 fr. *Gaulois*.

258 Orijinal metinde dizgi hatası: غشا [=gışa: zar, koruyucu örtü] şeklinde yazılan kelimenin, "son akşam yemeği" yani "aşâ-i rabbanî"ye atıfla عشا [=aşâ: akşam yemeği] olması gerekmektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Eudiométrique [s.] (ht.) Havanın derece-i safvetinin mukayese ve tayinine ve fenn-i tahlil-i gazata mensup ve müteallik.

Eufraise [ims.] (nb.) Göz otu, haşîşetü'l-ayn.

Eugénie [ims.] (nb.) Âsiye fasîlesinden Kayen memâliki kiraz nevi, öjenya ağacı.

Euglène [imz.] (hyv.) Miyah-ı râkidede bulunur huveynat-ı nak'iyeye ıtlak olunur.

Euh! [d.] Vay! Ya! Of!

Eulime [imz.] (hyv.) Ehrâmiye fasîlesinden bir nevi deniz salyangozu.

Eulogles [ims. – cm.] Rum kilisesinde mukaddes addolunan ekmek vesâire kırıntıları.

Eulophe [imz.] (hyv.) Hindistan tavusu. ◆ Kelebek kurdu.

Eumène [ims.] (hyv.) Zenbûriye nevinden alaca göğem nevi.

Euménides [ims. – cm.] Esâtir-i Yunaniyece cinler, periler.

Eumérodés [imz. – cm.] (hyv.) Zü'l-lisaneyn zıbâbiye nevine verilen isimdir.

Eumople [imz.] (hyv.) Bağ ve asma çubuklarına ârız olur kara bit nevi, asma biti.

Eunice [ims.] (hyv.) Deniz kırkayağı.

Eunicée [ims.] (hyv.) Kesîretü'r-ricliye-i mercâniyeden siyah poliplerin nâmıdır.

Eunuque [imz.] Hadım, tavâşî.

Eupatoire [ims.] (nb.) Kasık otu.

Eupepsie [ims.] (t.) Sühûletli hazım, hazm-ı ceyyid.

Euphémique [s.] Hüsn-i tabire mensup ve müteallik, hüsn-i tabirle ifade olunan.

Euphémiquement [h.] Hüsn-i tabirle.

Euphémisme [imz.] (ed.) Hüsn-i tabir.

Euphone [imz.] (ms.) Bir nevi armonik, öfon.

Euphonie [ims.] Asvat ve hurufun imtizac ve tevâfuku, aheng-i huruf ve harekât, adem-i tenâfür. ◆ Letafet-i telaffuz. ‖ (ms.) Suret-i melih.

Euphonique [s.] Tenâfür-i hurufun zıddı olan aheng-i huruf ve asvata mensup ve müteallik, selis.

Euphoniquement [h.] Bilâ-tenâfür-i huruf, selâsetle.

Euphorbe [ims.] (nb.) Fasîle-i ferbiyûniyenin esası olan sütleğen envâı, ferbiyun, yetû'/yettû'.

Euphorbiacées [s.] (nb.) Fasîle-i ferbiyûniye.

Euphorbique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı ferbiyun.

Euphoria [ims.] Çin hurması ağacı.

Euphotide [ims.] (mad.) Labrodorit[259] ve diyalajdan[260] ibaret bir nevi Korsika sahresi.

Euphraise [ims.] (nb.) (mr. Eufraise)

Euphrate [i.] Fırat nehri.

Euphylle [imz.] (nb.) Uzv-ı lâhık-ı nebat.

Eupione [ims.] (k.) Maden kömürü katranından çıkarılan madde-i deseme, öpyon.

Euplastique [s.] (t.) Hüsn-i hılt.

Euplœa [ims.] (hyv.) Harşefiyü'l-cenah-ı nehâriye nevinden büyük kelebek.

Euplocome [imz.] (hyv.) Decâciye sınıfından asya sülünü nevi.

Eupodes [imz. - cm.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah-ı rubâiyu'l-ersag sınıfından hüsnü'r-rical nevi.

Eurasien [imz.] Hindistan'da bir Avrupalı ile bir Hindli kadından tevellüd edenlere bu isim verilir.

Eurêka "Buldum" mânâsına bir kelime-i Yunaniye olup uzun müddet sarf-ı zihin edildikten sonra ulûm ve fünûnca yeni bir şey keşif ve istihrac edildiği zaman kullanılır.

Eurite [ims.] (arz.) Suhur-ı feldispatiyeden bir çakmak taşı.

Europe [i.] Kıtaat-ı hamseden Avrupa.

• • • • • • • • • • •

259 fr.: *labradorite*.

260 fr.: *diallage*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Européaniser [ft.] Avrupa âdât ve ahlakına alıştırmak, bu âdât ve ahlaka göre yetiştirmek.

Européen,ne [i. – s.] Avrupa'ya mensup ve müteallik, Avrupalı, Frenk.

Eurus [imz.] (*s* okunur) Şarktan esen rüzgâr. (Yalnız şiirde müsta'meldir.)

Euryale [ims.] (hyv.) Bir nevi deniz ferci. ‖ (nb.) Nilüfer fasîlesinden bir nevi çadır çiçeği.

Eurygnathe [s.] Zenci nesline mensup.

Eurylaime [imz.] (hyv.) Sond[261] adasına mahsus boğmaklı serçe (kuşu).

Eurynome [imz.] (hyv.) Manş denizi çağanosu.

Eurypga [imz.] Uzun boyunlu Amerika-yı Cenubî kekliği.

Eurypharynx [imz.] (hyv.) – **pélécanoïde** Marakeş denizlerinde henüz keşfolunmuş bir nevi uzun yılan balığı.

Eurythmie [ims.] Fenn-i mimari, resim ve musiki eserlerinin hüsn-i tenâsübü. ‖ (tşr.) Nazm-ı hüsn, nazm-ı müstahsen.

Eustache [imz.] Ağaç saplı kaba bıçak ve çakı.

Eutaxie [ims.] (t.) Tenâsüb-i âzâ.

Euthésie [ims.] (t.) Bünye-i sâlime.

Euthymie [ims.] (t.) Ferâğ-ı bâl.

Eutrapélie [ims.] Eski Yunanîlerde zarafetli latife.

Eutrophie [ims.] (t.) İyi beslenme, hüsn-i iğtidâ. ◆ Semen.

Eutychéen,ne [i. – s.] Hıristiyanlığın Ötikyus[262] tarafından icat olunmuş bir mezheb-i mahsusuna mensup ve müteallik veya tâbi olan.

Eux [zmz. - cm.] Onlar. ‖ – **même** Kendi kendileri, kendi kendiliklerinden (müfredi *lui*'dir).

Euxénite [ims.] (mad.) Öksenit denilen bî-şekl maden.

261 fr.: *Sonde*.

262 fr.: *Eutychius*

Euzoodynamie [ims.] (t.) Sıhhat-i tâmme.

Évacuant,e [s.] ve:

Évacuatif,ve [s.] (t.) Ahlâtı boşaltan, müfriğ.

Évacuation [ims.] Ahlât-ı mütenevvianın boşaltılması, ifrağ. ◆ İfrağ olunan ahlât-ı mütenevvia, ifrağat. ‖ (as.) Bir şehir ve mevkiin asker ve mevadd-ı harbiyeden tahliyesi, tahliye.

Évacuer [ft.] Boşaltmak, tahliye etmek. ‖ (t.) Cismin içindeki hararet vesâir ahlâtı çıkarmak, ifrağ etmek.

Évadé,e [s.] Hapishaneden firar etmiş. = [imz.] Hapishaneden kaçan mahkûm.

Évader (s') [fv.] Hapishaneden kaçmak, savuşmak. ‖ (mec.) İşin içinden çekilmek. ◆ Zâil olmak.

Évagation [ims.] Zihnin mâsivâ ile iştigali. ◆ Zihin perişanlığı.

Évaluable [s.] Tahmin ve takdir olunabilen, kabil-i tahmin.

Évaluateur [imz.] Tahmin ve takdire hizmet eden alet, mikyas.

Évaluation [ims.] Tahmin, takdir-i kıymet, paha kesme. ‖ – **des recettes** Hâsılatın tahmin ve takdiri. ‖ – **des sommes historiques** Eşyanın ezmine ve memâlik-i muhtelifedeki kıyem-i nisbiyelerini takdir ve tahmin etme. ‖ (r.) Tahmin.

Évaluer [ft.] Tahmin ve takdir etmek.

Évanescent,e [s.] (nb.) Fani: **Plante – es** Nebatat-ı faniye.

Évangéliaire [imz.] Senenin eyyam-ı muhtelifesinde okunacak duaları hâvi kitap.

Évangélique [s.] İncil'e mensup veya mutabık olan, İncilî. ‖ **Église** – Protestanlığın bir mezheb-i mahsusu.

Évangéliquement [h.] İncil'e mutabık bir suretle, nesâyih-i İnciliyeye tevfikan.

Évangéliser [ft.] İncil'den vaaz etmek.

Évangéliste [imz.] İncil yazan dört havarinin beheri. ◆ İncil'den vaaz eden rahip.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Évangile [ims.] İncil-i Şerif. ◆ İncil'in esna-yı âyinde okunan suresi.

Évanie [ims.] Bir nevi eşek arısı.

Évanouir (s') [fv.] Bayılmak. || (mec.) Nâ-bedid olmak, gözden kaybolmak.

Évanouissement [imz.] Bayılma, baygınlık, gamâ'.

Évaporable [s.] Kabil-i tebahhur.

Évaporateur [imz.] (ht.) Alet-i tebahhur.

Évaporation [ims.] (s.) Tebahhur, buğulanma; – **à l'air libre** Açık mahalde olan tebahhur. || (mec.) Hiffet-i akıl, hiffet-i meşreb.

Évaporé,e [s.] Tebahhur etmiş, mütebahhir. || (mec.) Hafifü'l-akl.

Évaporer [ft.] Tebahhur ettirmek, buharda kalb etmek. || (mec.) Dağıtmak. || – **son chagrin** Def-i âlâm etmek. || **S'** – Tebahhur etmek. ◆ Dağılmak. ◆ Süratle zayıflamak. || (mec.) Uçup gitmek, zâil olmak. ◆ Hafif-meşreb olmak.

Évasé,e [s.] Geniş, açık.

Évasement [imz.] Genişlik, açıklık. ◆ Tevessü'. || – **de bois** Dingil yağdanlığı. || – **d'un tuyau** Suyolu borusunun ağzı.

Évaser [ft.] Ağız tarafını genişletmek, açmak.

Évasif,ve [s.] Baştan savmaya yarayan, leyte-lealle kabîlinden, müphem, kaçamak yollu; **Réponse – ve** Leyte-lealle kabîlinden cevap, taallülkârâne, müphem cevap.

Évasion [ims.] Mahbesten kaçma, hapishaneden firar etme.

Évasivement [h.] Baştan savarak, taallülkârâne.

Évasure [ims.] Kap vesâire ağzı, açıklığı.

Ève [ihs.] Hazret-i Havva, ümmü'l-beşer.

Évêché [imz.] Piskoposluk, metropolitlik. ◆ Bir piskoposun daire-i rûhâniyesi. ◆ Piskopos konağı, metropolithâne.

Évêchesse [ims.] Piskopos zevcesi.

Évection [ims.] (hy.) Kamerin kısm-ı muzîsinin tebdil-i cesâmet ve vüs'at-i sûrîsi, udul-i kamer, i'vicâc-ı medar-ı kamer.

Éveil [imz.] İhtar, ikaz, tembih. || **Être en** – Müteyakkız bulunmak.

Éveillé,e [s.] Uyanık, mütenebbih, müteyakkız. ◆ Şen, şetâretli, keyifli.

Évéiller [ft.] Uykudan uyandırmak, ikaz etmek. || (mec.) Tevlid etmek, mûcip olmak. || **S'** – [fv.] Uyanmak.

Éveillure [ims.] (cr.) – **d'une meule** Değirmen taşı deliğinin boğazı.

Événement [imz.] Vaka, hadise, şe'n. ◆ Kaza, felaket. || (hk.) – **d'une condition** Bir şartın sübut ve tahakkuku. || (bhr.) – **de mer** Kaza-yı bahrî. || **à tout** – Her hâlde. = [imz. – cm.] Ahvâl.

Évent [imz.] Fire, eksilme payı. ◆ Açık hava. ◆ Çok müddet açık havada durmakla me'kûlat ve meşrubata gelen bozukluk. || (as.) Hava payı, nefes payı. || (cr.) Fabrika fırınları bacalarına veya dökme kalıplarına açılan nefeslik. || **Tête à l'** – Hiffet-i meşreb. ◆ Hafif-meşreb. || (tt.) Bazı hayvanat-ı kaytasiyenin menfesi, mecra-yı havası, menhar-ı bâliyat.

Éventail [imz.] Yelpaze. || **En** – Yelpaze şeklinde, mirvahî. || (tt.) Bir nevi mercan balığı. || – **de mer** Bir nevi deniz ferci.

Éventaillerie [ims.] Yelpazecilik.

Éventaillier [imz.] Yelpaze satan adam.

Éventailliste [imz.] Yelpaze yapan işçi.

Éventaire [imz.] Çiçekçi ve yemişçi sepeti, yassı sepet, işporta.

Éventé,e [s.] Bozuk, ekşimiş. ◆ Hava gibi hafif. ◆ Yelpaze ile hava verilmiş. || (mec.) Şâyi olmuş. ◆ Teemmülsüz, zevzek.

Éventer [ft.] Hava aldırmak, yelpaze ile hava vermek. ◆ Hava almak üzere açmak. ◆ Tesir-i hava ile bozmak. || (bhr.) Yelken doldurmak. || (mec.) İfşa etmek. ◆ Keşfetmek. = [fl.] (Beygir) Burnunu çok kaldırmak, yukarı dikmek. || **S'** – Hava almaktan bozulmak, ekşimek.

Éventoir [imz.] Mutfak yelpazesi.

Éventration [ims.] (t.) Huruc-ı batn.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Éventrer [ft.] Karnını yarmak, kesip açmak.

Éventualité [ims.] İhtimal, tesadüf, ârıza. || **Dans cette** – Şu takdirde. = [ims. – cm.] Zuhurat. ◆ İhtimalat.

Éventuel,le [s.] Tesadüfe bağlı, zuhurata tâbi, ittifakî, tesadüfi, ârızî. **Profits** – **s** Menâfi-i muhtemele. = [imz.] Bir memurun maaş-ı muayyeninden başka hâsılattan veya bazı ahvâlde aldığı akçe, zuhurat.

Éventuellement [h.] Tesadüf ve zuhurata bağlı olarak, tesadüfen, bi't-tesadüf.

Évêque [imz.] Piskopos, metropolit, despot, murahhasa; – **titulaire** Muvazzaf piskopos; – **in partibus** Fahrî piskopos.

Éversif,ve [s.] Hedm eden.

Éversion [ims.] Yıkılma, inhidam.

Évertuer (s') [fl.] Çalışmak, çabalamak, cehd ve gayret etmek.

Éviction [ims.] (hk.) Bir mahkemenin kararına müstenid olarak bi'l-istihkak zapt ve tasarruf.

Évigade [imz.] Oyma, tak'ir.

Évidement [imz.] Oyulmuş olma, muka'ariyet, taka'ur.

Évidemment [h.] Zâhiren, bedâheten, göz göre, aşikâr. ◆ Zann-ı galibe göre, galiba.

Évidence [ims.] Bedâhet, zâhir olma. ◆ Vuzuh, sarâhat. || (fls.) Yakin, tasdik. || **Mettre en** – Meydan-ı bedâhete vaz' etmek. || **Se rendre à l'** – Bedîhî, sarih, müspet bulunan bir şeyi tasdik etmek.

Évident,e [s.] Bedîhî, zâhir, belli, bedîdar, nümâyan, derkâr; **Il est** – **que** Umur-ı bedîhiyedendir ki, tarif ve beyandan müstağnidir ki.

Évider [ft.] Oymak, içini boşaltmak, kafes gibi oymak.

Évidoir [imz.] Oymaya mahsus oluklu burgu. ◆ Oluklu kalem, boşatma kalemi.

Évier [imz.] Musluk altındaki taş tekne. ◆ Bulaşık sularının akmasına mahsus oluk. ◆ Mutfak kurnası.

Évilasse [imz.] Madagaskar adasına mahsus âbnus ağacı.

Évincer [ft.] (ht.) Mahkemenin hükmüyle birinin malını zapt ve ahz etmek. ◆ Ayrı tutmak. ◆ Reddetmek, teb'id eylemek.

Éviration [ims.] (t.) İnkıtâ-yı recüliyet.

Évirer [ft.] Hadım etmek.

Évitable [s.] Def ve ictinabı mümkün.

Évitage [imz.] ve:

Évitée [ims.] (bhr.) Akıntı, cezir ve med vesâireden dolayı geminin atmış olduğu demir üzerinde cihât-ı erbaaya dönmesi, salma. ◆ Geminin bu suretle dönmesine müsait mahal, mesafe.

Évitement [imz.] Savma. ◆ Çekinme, ictinab. || **Gare d'** – Demiryolunun bir kataın diğer bir katara yol vermek üzere çekilmesine mahsus mevkıfı, ictinab mevkıfı. || **Voie d'** – İctinab hattı.

Éviter [ft.] Savmak, def etmek. ◆ İctinab etmek, sakınmak, çekinmek, yanaşmamak. = [fl.] (bhr.) Akıntı, cezir ve med vesâireden dolayı gemi atmış olduğu demir üzerinde cihât-ı erbaaya dönmek, lenger üzerinde dönmek, salmak.

Évocable [s.] Davet ve ihzar olunabilen. || (hk.) Kabil-i nakil (dava).

Évocation [ims.] Davet, ihzar. ◆ Göz önünde tecessüm ettirme. || (hk.) Nakl-i dava. || – **d'une cause** İstînafen nakl-i dava. || – **de principal** Dava-yı asliyenin istînafen fasıl ve rü'yeti istid'âsı.

Évocatoire [s.] Nakl-i davayı mûcip olan.

Évolage [imz.] (zra.) Bazı göl ve çorak mahallerde suların çekildikleri esnada icra olunan ziraat.

Évoluer [ft.] Askeri veya donanmayı talim etmek. ◆ Tekâmül etmek. ◆ Döndürmek, çevirmek.

Évolutif,ve [s.] Tekâmüle müstaid, tekâmüle sâik.

Évolution [ims.] (tt.) Neşvünemâ, tekâmül. ◆ Harekât. || – **organique** Tekâmül-i uzvî. || (as.) Talim, manevra; – **d'armée** Ordu ta-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

limi; – de ligne Hat talimi. || (bhr.) – s navales Bahriye talim ve manevraları.

Évolvulu [imz.] (nb.) (mr. Liserolle)

Évonyme [imz.] (nb.) (mr. Fusain)

Évonymées [ims. – cm.] (nb.) Selastrine[263] fasîlesinden evonim nevi.

Évoquer [ft.] Çağırmak, davet ve ihzar etmek. ◆ Der-hatır etmek. ◆ Göz önünde tecessüm ettirmek. || (hk.) Nakl-i dava etmek.

Évulsif,ve [s.] (crh.) Çekip çıkaran veya bu fiile mahsus ve müteallik olan.

Évulsion [ims.] (crh.) Bir şeyin çekilip çıkarılması.

Ex [d.] Bazı isim ve sıfatlarla terekküb ederek "sâbık" mânâsını beyan eder: Ex-gouverneur Vali-i sâbık. || Basit hükmüne geçmiş kelimelerin başında dahi bulunarak tecerrüd ve huruc beyan eder.

Éx abrupto (mr. Abrupto)

Exacerbation [ims.] (t.) İştidad.

Exact,e [s.] (*é-gzaktt,tte*) Tam, hâlis. ◆ Aslına mutabık, doğru. ◆ Sözünde duran, vaadini icra eden. ◆ Şâyan-ı vüsuk ve itimat, mevsuk, sika. ◆ Dikkatle yapılmış. || Les sciences – es Ulûm-ı riyâziye.

Exactement [h.] Tam, tamamıyla. ◆ Tamamı tamamına. ◆ Kemâl-i dikkatle.

Exacteur [imz.] Nizamın haricinde veya hadd-ı nizamîsinden ziyade vergi toplayan memur.

Exaction [ims.] Bir memurun nizamın haricinde veya hadd-i nizamîsinden ziyade vergi toplaması, tecrim. || Commettre des – s Tecrim etmek.

Exactitude [ims.] Tamamiyet. ◆ Aslına mutabakat. ◆ Doğruluk. ◆ Vefa-yı aht. ◆ Mevsûkiyet. ◆ Dikkat, itina.

Ex Æquo [h.] (*è-gzé-ko*) Aynı derecede. (Bilhassa tevzi-i mükâfatlarda kullanılır.)

263 fr.: *Célastrinées*.

Exagérateur,trice [i.] Mübalağa, îzam eden, mübalağacı, müfrit.

Exagératif,ve [s.] Mübalağalı, ifratlı.

Exagération [ims.] Mübalağa. ◆ İfrat. ◆ Mübalağalı söz. || (hk.) – du passif Müflis düyunatının hakikatten fazla gösterilmesi.

Exagéré,e [s.] Mübalağalı, ifratlı. ◆ Müfrit. = [i.] Mübalağacı kimse.

Exagérément [h.] Mübalağa ile, derece-i ifratta.

Exagérer [ft.] Mübalağa etmek, ifrat derecesine çıkarmak, îzam etmek. ◆ Ziyade ehemmiyet vermek.

Exaltation [ims.] Tehyic, teheyyüc. ◆ İfrat. ◆ Papalık mesnedine ik'ad ve kuud. ◆ Hıristiyanların bir yortusu. || (mec.) İ'lâ. || (t.) İhtidad.

Exalté,e [i. – s.] Müfrit, ifratperest.

Exalter [ft.] İfratla medh, ıtrâ etmek. ◆ Tehyic etmek. ◆ Terfi, irka etmek.

Examen [imz.] (*è-gza-main*) (hk.) Tahkik, muayene, tetkik, teftiş; – d'une cause Bir davanın tetkik ve muhakemesi. ◆ İmtihan. || – d'admission Duhul imtihanı. || à l' – Li-ecli't-tetkik. || Sans – Bilâ-tetkik, ale'l-immiyâ.

Examinateur,trice [i.] İmtihan memuru, mümeyyiz.

Examiner [ft.] Tahkik, tetkik, muayene etmek. ◆ İmtihan etmek. ◆ Dikkatle bakmak, medd-i nazar etmek. ◆ Teemmül etmek. ◆ Tenkit etmek. || – de près Yakından tetkik etmek. || – à fond Arîz ve amîk tahkik ve tetkik etmek, istiksâ etmek.

Exangie [ims.] (t.) Mezk-ı ev'iye.

Exanie [ims.] (t.) Huruc-ı makat.

Exanthalose [ims.] (mad.) Vezüv yanardağında bulunur humz-ı sodyum-ı mükebret-i hılkîdir.

Exanthémateux,se [s.] yahut:

Exanthématique [s.] (t.) Cildin üzerinde çıkan çıban ve sivilcelere mensup ve müteallik, tefeccürî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Exanthème [imz.] (t.) Cildin üzerinde çıbanlar ve sivilceler zuhuru, tefeccür.

Exanthèse [imz.] (t.) Tezehhür.

Exarchat [imz.] (*è-gzar-ka*) Vaktiyle Romalıların garp imparatorluğu hududu içinde şark imparatorunun nâmına bir memleket idare eden âmirin sıfatı ve daire-i hükûmeti. ◆ Birtakım imtiyazlarla patriğe tâbi olan başpiskoposun sıfatı ve daire-i hükûmet-i rûhâniyesi, eksarhlık.

Exarque [imz.] Bulgar kilisesinin reis-i rûhânîsi, eksarh.

Exarthrème [imz.] (t.) Nez'-i mafsal.

Exaspération [ims.] Öfke, hiddet. ‖ (t.) İştidad.

Exaspérer [ft.] Öfkelendirmek, iğzab etmek. ◆ Teşdid etmek.

Exaucement [imz.] İs'af, icâbet, kabul.

Exaucer [ft.] İs'af ve kabul ve icâbet etmek.

Excæcaria [ims.] (nb.) Ferbiyûniye fasîlesinden sütleğen ağacı nevi.

Excarnation [imz.] (tşr.) Selh-i luhum.

Excarner [ft.] (tşr.) Selh-i luhum etmek.

Excavateur [imz.] (crh.) Külünklü makine, kazma makinesi, mihfar.

Excavation [ims.] Kazış, hafr, hafriyat. ◆ Hufre, çukur. ◆ Temel hendeği.

Excaver [ft.] Kazma, hafr etmek, çukurlatmak.

Excédent,e [s.] Artan, fazla, baki. ‖ (mec.) Çok yoran, bıktıran.

Excédant yahut **Excédent** [imz.] Bakiye, fazla; – **des revenus** Fazla-i vâridat. ‖ (r.) Tefâvüt, tefâzul.

Excéder [fl.] Artmak, fazla gelmek. ◆ Diğerlerinin fevkine çıkmak. ◆ Geçmek, tecavüz etmek. ‖ – **les pouvoirs** Daire-i salâhiyet ve me'zuniyeti tecavüz etmek. ‖ (mec.) Yormak, bıktırmak.

Excellement [h.] Âlâ, mükemmel surette.

Excellence [ims.] Fazl, imtiyaz, âlâlık. ◆ Büyük rütbe ve mesnet ashabına verilen unvan. ‖ **Son** – Devletlû, atûfetlû, saâdetlû hazretleri. ‖ **Votre** – Zât-ı devletleri, zât-ı asilâneleri, zât-ı atûfileri. (Bu mânâda gerek zamirin, gerek ismin ilk harfleri büyük harf olmalıdır.) ‖ **Par** – Başlıca, en ziyade, derece-i ûlâda. ◆ Bilhassa.

Excellent,e [s.] Âlâ, enfes, mükemmel. ◆ Mahir. ◆ Garip, tuhaf.

Excellentissime [s.] Pekâlâ, nihayet derecede nefis ve mükemmel, aliyülâlâ, ekmel.

Exceller [fl.] Sâirlerinden efdal olmak, tefevvuk etmek.

Excentricité [ims.] Merkezinin haricinde olan şey. ‖ (he.) Tebâüd ani'l-merkez, tehallüfü'l-merkez. ‖ (hy.) Mihrakayn beynindeki mesafe, buud-ı ihtirak. ‖ (mec.) Ahlak ve âdât-ı umumiyeye muhalif hareket ve tabiat.

Excentrique [s.] Merkezinden baîd olan. ◆ Köşe ve kenarda bulunan. ‖ (he.) Birbirinin içinde oldukları hâlde merkezleri bir olmayan dairelere ıtlak olunur, devâir-i mütedâhile-i mütehâlifetü'l-merkez, mütebâid ani'l-merkez. ‖ (mec.) Ahlak ve âdâtı umuma benzemeyen. = [imz.] (cr.) Bir hareket-i daimeden bir hareket-i münkatıa-i mukannene çıkarmaya alet olan çark vesâire.

Excentriquement [h.] Merkezinin haricinde olarak. ‖ (mec.) Âdât ve adab-ı umumiyeye muhalif olarak, bambaşka, garip bir surette.

Excepté [hc.] -den başka, -den gayrı, müstesna olarak. = [hr.] – **que** Şöyle dursun. ‖ – **si** İllaki, meğerki. = [s.] Müstesna.

Excepter [ims.] İstisna etmek, ayırmak.

Exception [ims.] İstisna, şüzuz. ◆ Müstesna, şâz. ‖ (hk.) Def-i dava, itiraz, itirazat, müdafaat. ‖ – **s déclinatoires** Adem-i salâhiyet itirazatı. ‖ – **s dilatoires** İtirazat-ı müteahhire. ‖ **à l'** – **de** -den başka, istisna edildiği hâlde. ‖ **Faire** – İstisna teşkil etmek.

Exceptionnel,le [s.] İstisnaya mensup ve müteallik, istisnaî. ◆ Müstesna, şâz, hilâf-ı kıyas. ◆ Fevkalâde.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Exceptionnellement [h.] Müstesna olarak, bi'l-istisna.

Excès [imz.] Mübalağa, ifrat. ◆ Taaddi, tecavüz. ‖ **Pour – de pouvoir** Vazife-i muayyene-i kanuniyeyi tecavüz etmiş olmasından dolayı. ‖ (r.) Fazl, fazla. = [cm.] Muamele-i şiddet ve tahkir. ‖ **à l' –** Fevkalâde, mübalağa ile, ifrat derecede.

Excessif,ve [s.] Fevkalâde, hadden efzun. ◆ Mübalağacı, müfrit.

Excessivement [h.] Mübalağa ile, derece-i ifratta, fevkalâde, pek ziyade.

Exciper [fl.] (hk.) Bir itiraz dermeyan etmek, istisna talep etmek. ‖ **– de la chose jugée** Kaziye-i mahkûmiyeye dair itirazını dermeyan etmek. (Daima *de* ile isti'mal olunur.)

Excipient [imz.] (syd.) Bazı edviyenin hall ve terkibine yarayan madde, süva'.

Excise [ims.] İngiltere dâhilinde yapılan müskirattan alınan bir resm.

Exciser [ft.] (crh.) Kesmek, koparmak, istîsal etmek.

Excision [ims.] (crh.) Kat', istîsal.

Excitabilité [ims.] (t.) Ecsamın bir tesir-i haricî ile harekete gelmek, bir amelde bulunmak kabiliyeti, kabiliyet-i intibah.

Excitable [s.] (t.) Bir tesir-i haricî ile harekete gelen, bir amelde bulunan (cisim), kabil-i intibah.

Excitant,e [s.] (t.) Tenbih eden, kuvveti artıran (ilaç vesâire), münebbih. = [imz.] Deva-yı münebbih.

Excitateur,trice [i. – s.] Muharrik, müşevvik. ‖ (t.) Kuvvet ve intibahı artıran ilaç vesâire, muharrik. ‖ (ht.) Elektrik izhar ettiren alet, mûkız.

Excitatif,ve [s.] (t.) Kuvvet ve intibahı artırmaya yarayan, münebbih.

Excitation [ims.] Teşvik, tahrik. ‖ **– à la débauche** Fuhşiyata tahrik. ‖ (t.) Kuvvet ve intibahın tezâyüdü, teyakkuz, intibah.

Exciter [ft.] Teşvik, tahrik ve tahris etmek. ‖ İcap ve tevlid ve davet etmek. ‖ (t.) Teyakkuz ve intibaha getirmek.

Excito-moteur,trice [z.] (ht.) Münebbih-muharrik.

Exclamatif,ve [s.] (sr.) Taaccüb ve istiğrab beyan eden. ◆ Nâra ve nidâya mensup, nidâî. ‖ **Particule – ve** Harf-i nidâ.

Exclamation [ims.] Taaccüb ve istiğrab veya sevinç ve teessüf gibi bir hâlden ileri gelen nâra, nidâ. ‖ (sr.) **Point d' –** Taaccüb işareti (!).

Exclamer (s') [fv.] Bağırmak. ◆ Nâra atmak.

Exclure [ft.] (*conclure* gibi tasrif olunur) Hariç bırakmak, dâhil etmemek, istisna etmek. ◆ İmtizac etmemek. ‖ **S' –** Hariçte kalmak. ◆ Birbiriyle imtizac etmemek.

Exclusif,ve [s.] Hariç bırakan, kabul etmeyen, reddeden. ◆ Münhasır.

Exclusion [ims.] Ret, ihraç, hariç bırakma. ◆ Men, yasak. ‖ **à l' – de** Filan şey hariç olduğu hâlde.

Exclusivement [h.] Dâhil olmayarak, dâhil olmadığı hâlde. ◆ Mücerret, yalnız, ancak. ◆ Münhasıran.

Excommunication [ims.] Bir Hıristiyanın kilise ve âyine adem-i kabulü mücâzat-ı rûhâniyesi, tard, aforoz.

Excommunié,e [i. – s.] Riyâset-i rûhâniye tarafından kilise ve âyinden tard olunmuş adam, matrud, aforozlu. ◆ Üstü başı, kılığı, hâli pek fena adam. ◆ Hıristiyanlarca dinsiz, imansız adam.

Excommunier [ft.] Bir Hıristiyanı mabed ve âyinden tard ve aforoz etmek, lanet etmek.

Excoriation [ims.] (tşr.) Derinin yalnız üst tabakasının sıyrılması, sahc.

Excorier[264] [ft.] (tşr.) Derinin yalnız üst tabakasını sıyırmak.

264 Orijinal metinde *Excorie* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Excortication [ims.] Nebat kabuğunun çıkarılması.

Excortiquer [ft.] Nebatın kabuğunu çıkarmak.

Excrément [imz.] Fazalat, necâset, necis, gait, süfl.

Excrémentieux,se [s.] ve:

Excrémentiel,le [s.] yahut:

Excrémentitiel,le [s.] (t.) Fazalat nevinden veya fazalata mensup ve müteallik, süflî. || **Matières** – **les** Mevadd-ı süfliye, mevadd-ı gaita.

Excréter [ft.] Def ve ifrağ etmek.

Excrémento-récrémentiel,le [s.] (t.) İstitradî-i istirdadî.

Excréta [imz.] (t.) Müstetirat.

Excréteur,trice [s.] (tşr.) Def ve ifrağa yarayan âzâya ıtlak olunur, müstefriğ, dâfi; **Conduits** – **s** Mecârî-i müstefriğa.

Excrétine [ims.] (k.) Süflin.

Excrétion [ims.] Def ve ifrağ.

Excrétoire [s.] (mr. Excréteur)

Excroissance [ims.] (t.) Bazı hayvanların cisimlerinin bir cihetinde hâsıl olan lahm-ı zâid. || (nb.) Verem-i nebat. || Çıkıntı.

Excru,e [s.] Orman hududunun haricinde biten ağaçlara ıtlak olunur.

Excursion [ims.] Dolaşma, gezinti, devir, tenezzüh, seyr ü temâşâ, seyahat. ◆ Harpte akın, hücum. || (cm.) İstitrad. || (crh.) Makinelerde hareket-i mütenâvibe.

Excursionniste [imz.] Akıncı. ◆ Tenezzühcü.

Excusabilité [imz.] (hk.) Mazuriyet. || **Être en état d'** – Mücâzat-ı kanuniyenin tatbikinde mazuriyeti nazar-ı itibara alınmak.

Excusable [s.] Affolunabilir, mazur, kabil-i i'tizar, ma'füv. || **Délit** – Kanunen cezadan ma'füv cürüm.

Excusation [ims.] (hk.) Bir vasîlik veya diğer bir vazifeden muafiyeti icap edecek mazeret.

Excuse [ims.] Özür, mazeret, i'tizar. ◆ Bahane, taallül. ◆ İstifa-yı kusur, tarziye. **Faire des** – **s** Tarziye vermek. || **Exiger des** – **s** Tarziye talep etmek. || **Faire ses** – **s** Beyan-ı mazeret etmek. || **Recevoir les** – **s de quelqu'un** Bir kimsenin dermeyan ettiği mazereti kabul etmek. || – **proprement dite** Asıl mazuriyet, mazuriyet-i muhikka. || – **péremptoire** Mazuriyet-i tâmme.

Excuser [ft.] Mazur tutmak, özrünü kabul etmek. ◆ Affetmek, kusura bakmamak[265]. ◆ Affa medar olmak.

Exeat [imz.] (*è-gzé-at*) Piskopos tarafından dairesinden ayrılmak üzere rahibe verilen ruhsat. ◆ Mektep şâkirdine veya hastahanede bulunan bir hastaya çıkmak üzere verilen izin. (cm. *des exat*).

Exécrable[s.] Mekrûhe, bâis-i istikrah. ◆ Pek fena.

Exécrablement [h.] İstikrah olunacak surette, menfuren. ◆ Pek fena bir surette.

Exécration [ims.] İstikrah. ◆ Nefret. ◆ Lanet. ◆ Şetm.

Exécrer [ft.] İstikrah etmek. ◆ Nefret ve lanet etmek.

Exécutable [s.] İcra olunabilen, kabil-i icra.

Exécutant,e [i.] (ms.) Bir musiki takımı içinde ayrıca bir fasıl icra eden çalgıcı, nağme-ger.

Exécuter [ft.] İcra etmek, mevki-i fiil ve icraya vaz' etmek, yapmak. ◆ (Çalgı hakkında) Çalmak. ◆ (Mahkûm hakkında) İdam etmek. || (ma.) Borsada fark itâsına muktedir olmayanın esham ve tahvilatını satmak. || (hk.) – **un débiteur** Medyunun eşyasını satmak. || **S'** – İcra edilmek.

Exécuteur,trice [i.] (hk) İcra eden, icra memuru. || – **testamentaire** Vasî, mütevelli, bir vasiyetnâmenin icra-yı ahkâmına memur olan kimse. || – **des hautes œuvres** Ya-

265 Orijinal metinde bu kelime "bakmak" olarak yazılmıştır ancak hem bağlam dikkate alındığında hem de *Kamus-ı Fransevî*'nin üçüncü (1901) baskısına başvurulduğunda "bakmamak" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

hut yalnız L' – İdam ilâmlarının icrasına memur olan, cellat.

Exécutif,ve [s.] İcra eden veya icraya mahsus, kavânînin icrasına memur. || Pouvoir – Kuvve-i icraiye. || Bureau – İcra dairesi. = [imz.] Kavânînin kuvve-i icraiyesi.

Exécution [ims.] İcra, infaz, tenfiz. ◆ Hükm-i kanunla zapt veya füruht. ◆ Ceza-yı idam, idam. (Bu mânâda – capitale tabir-i kanunîsi dahi müsta'meldir.) || Mettre à – Mevki-i icraya koymak. || (hk.) provisoire İcra-yı muvakkat. || Actes d' – Umur-ı icraiye. || (ms.) Terennüm, icra-yı âhenk. || à – Fiilen.

Exécutoire [s.] (hk.) İcraya hak ve salâhiyet veren, vâcibü'l-icra. ◆ Nâfizü'l-hükm, hükm-i cârî. || Être – İcraya vaz' olunmak. || Acte – Hâkimin hükmü lâhık olmaksızın icrası caiz olan senet. || Formule – Vâcibü'l-icra şerhi. || Saisie – Hacz-i icraî. = [imz.] Hükm-i icra.

Exécutoirement [h.] Mevki-i icraya konulacak surette, icraca.

Exèdre [imz.] Mütekaddimîn indinde mahfil-i ulemâ ve fuzalâ.

Exégèse [ims.] Kitap şerhi, metinlerin, kitapların şerh ve tefsir-i sarfîsi. ◆ Kütüb-i Mukaddese tefsiri. || (r.) Hall. || – numérique Muâdelat-ı cebriye cezrlerinin rakamla halli, hall-i adedî. || – linéaire Muâdelat-ı cebriye hadlerinin hendeseyle halli, hall-i hattî.

Exégète [imz.] Şârih, müfessir.

Exégétique [s.] Şerh ve tefsire müteallik.

Exemplaire [s.] Numûne ittihaz olunabilen, imtisale şâyan. ◆ İbret için icra olunan, ibreten li's-sâirîn.

Exemplaire [imz.] Suret, nüsha.

Exemplairement [h.] Şâyan-ı imtisal ve bâis-i ibret olacak bir suretle.

Exemple [imz.] Numûne, örnek. ◆ Meşk. ◆ Mesel. ◆ İbret. || Par – Mesela; Tuhaf şey! || Sans – İşitilmemiş, görülmemiş, misalsiz. || D' – Misal ile, misal göstererek. || à l' – de İmtisalen. || (fls.) Kıyas-ı temsil. || – à pari Müşâbehet suretiyle icra olunan kıyas-ı temsil. || – à fortiori Evleviyet suretiyle icra olunan kıyas-ı temsil. || – à contrario Muhalefet tarikiyle icra olunan kıyas-ı temsil. || Donner l' – Numûne-i imtisal olmak. || Servir l' – de İmtisalen. || Nouvel – Lâhika.

Exempt [imz.] (*è-gzan*) Vaktiyle polis zâbiti. ◆ Piskoposun idaresi altında olmayan rahip.

Exempt,e [s.] (*è-gzan,te*) Muaf, müstesna. ◆ Berî, masun, sâlim.

Exempter [ft.] (*è-gzan*) Af ve istisna etmek. ◆ Berî ve sâlim etmek.

Exemption [ims.] (*è-gzan-psî*) Muafiyet, istisna. ◆ Hizmet-i askeriyeden muafiyet. ◆ Mekteplerde şâkirdana verilen ve kendilerini bir mücâzattan kurtarabilen varaka-i tahsiniye.

Exencéphale [imz.] (tşr.) Hariciyü'd-dimağ. (acâibattan)

Exencéphaliens [imz. – cm.] (tşr.) Hariciyü'd-dimağ kabilesi. (acâibattan)

Exentérite [ims.] (t.) İltihab-ı haricî-i em'â.

Exéquatur [imz.] (*è-gze-koua*) Bir varaka-i hükmiye üzerine çekilen "mûcebince" işareti. ◆ Varaka-i hükmiyenin tescil ve tasdiki. ◆ Bir konsolosun tasdik memuriyetini mutazammın hükûmet tarafından verilen berat, konsolos beratı.

Exercer [ft.] Talim ve terbiye etmek, öğretmek, alıştırmak. ◆ Yapmak, işlemek. ◆ Temrin etmek. ◆ Kullanmak. ◆ İfâ, icra etmek. || (tca.) İcra-yı sanat etmek. || (hk.) – un droit İsti'mal-i hukuk etmek. || – une action İkame-i dava etmek. || S' – Alışmak için işlemek ve çalışmak. ◆ Hareketle kesb-i kuvvet etmek.

Exercise [imz.] Talim, temrin. ◆ Amel, fiil, sa'y. ◆ Hareket, bedeni veya aklı alıştırmak için olunan amel ve hareket ve gezinti. ◆ Zahmet, meşakkat. ◆ Şâkirdana verilen vazife, temrin. ◆ Vezâif-i diniyenin ifâsı. ◆ İcra, ifâ. ◆ Münâvebeten ifâ edilen vazife-i memuriyet. || (as.) Taallüm; – à feu Ateş talimi; – manuel Acemi tüfek talimi; – de peloton Yarım bölük talimi. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

(hk.) – des droits İsti'mal-i hukuk. ‖ Libre – des cultes Edyan ve mezâhibin serbestî-i icrası. ‖ Êtres dans l' – de ses fonctions İcra-yı memuriyet hâlinde bulunmak. ‖ (ma.) Sene-i maliye, sene-i hesabiye. ◆ Vâridat-ı umumiyenin bütçe dairesinde kabz ve sarfı. ◆ Rüsumat memurlarının müskirat mağazalarını muayene ve teftişleri. ‖ à l' – İcrasınca. ‖ En – Memuriyet, memuriyette. ◆ İfâ-yı vazife hâline, hâlinde. = [cm.] İcraat, harekât, tecârib.

Exérèse [ims.] (crh.) Bedenden fazla ve muzır şeylerin ref'i, ref'-i zevâid.

Exergue [imz.] Madalya kalıbının tarih veya diğer bir yazı vaz'ına mahsus açık mahalli. ◆ Sikke üzerindeki tarih ve yazı ve bunların mahalli.

Exfœtation [ims.] (tşr.) Cenin-i haricî.

Exfoliatif,ve [i. – s.] (syd.) Kemiklerden birtakım kabukları ayıran, müs'if.

Exfoliation [ims.] (t.) Kemiklerden birtakım kabukların ayrılması, insiaf. ‖ (tt.) Bir cismin kuru kabuklar çıkarıp dağılması. ‖ (nb.) Bir nebatın yaprak yaprak olup açılması. ‖ (mec.) Zıyâ.

Exfolier (s') [fv.] Kabuk veya yaprak hâlinde açılıp dağılmak veya soyulmak. ‖ (mec.) Zâyi olmak.

Exfumer [ft.] (rs.) Resmin bir tarafının parlaklığını izâle ve tadil etmek.

Exhalaison [ims.] (*è-gza-lè*) Bir cisimden tebhir ve tayeran ile kalkan zerrat, buhar veya koku, sütu'.

Exhalant,e [i. – s.] (*è-gza*) (tşr.) Buhar, râyiha neşreden veya bir mâyi döken ev'iyeye ıtlak olunur, münfezic. ‖ (mec.) Meydana çıkan, tezahür eden.

Exhalation [ims.] (*è-gza*) (t.) Buhar, râyiha neşri, infizac.

Exhaler [ft.] (*è-gza*) Buhar veya râyiha neşretmek. ‖ (mec.) Çıkarmak, vermek. ◆ İzhar etmek.

Exhaussement [imz.] (*è-gzô-se-man*) Terfi, irtifa, yükselme.

Exhausser [ft.] (*è-gzô*) Yükseltmek, terfi etmek.

Exhaustion [ims.] (*è-gzô*) (r.) Ahz, istifa. ‖ Méthode d' – Mefruzat kaidesi.

Exhérédation [ims.] (*è-gzé*) (hk.) Mirastan mahrum kılma, ret.

Exhéréder [ft.] (*è-gzé*) Mirastan mahrum bırakmak, reddetmek. ◆ Birtakım menâfiden mahrum eylemek.

Exhiber [ft.] (*è-gzi*) Arz ve ibraz etmek, irâe etmek.

Exhibition [ims.] (*è-gzi*) Arz, ibraz. ◆ Gösteriş. ◆ (İngiltere'de) Sergi.

Exhortation [ims.] (*è-gzor*) İyiliğe teşvik. ◆ Nasihat, mev'ize.

Exhorter [ft.] (*è-gzor*) İyiliğe teşvik etmek.

Exhumation [ims.] (*è-gzu*) (hk.) Meyyitin mezardan çıkarılması, ihrac-ı meyyit, nebş. ◆ Meydana çıkarma, ihraç etme.

Exhumer [ft.] (*è-gzu*) Meyyiti mezardan çıkarmak, ihrac-ı meyyit etmek. ◆ Meydana çıkarmak, nisyandan kurtarmak.

Exhyménine [ims.] (nb.) Gışâ-yı haricî-i tal'.

Exigeant,e [s.] Müşkilpesent.

Exigence [ims.] Çok şeyler veya çok ihtimam ve dikkatler talep ve iddiası. ‖ (mec.) İhtiyaç, zaruret, icap. = [cm.] İlcâat, mutâlebat, ihtiyacat, icabat; – locales İhtiyacat-ı mahalliye; Les – s d'une position İlcâat-ı mevkiiye.

Exiger [ft.] İstemek, talep ve iddia etmek. ◆ İcap etmek, muhtaç ve mütevakkıf olmak.

Exigibilité [ims.] (hk.) Kabiliyet-i talep, husul-i matlab. ◆ Lüzum-ı te'diye. ◆ Senet ve emsalinin hulûl-i vadesi.

Exigible [s.] İstenilebilir. ‖ (hk.) Vâcibü'l-edâ, te'diyesi lâzım gelen.

Exigu,ë [s.] Pek küçük, dar, pek az, gayr-ı kâfi.

Exiguïté [ims.] Küçüklük, azlık, kıllet, cüz'iyet, darlık, adem-i kifayet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Exil [imz.] Nefy, iclâ. ◆ Menfâ. ◆ Gurbet.

Exilé,e [s.] Menfâ. ◆ Baid.

Exiler [ft.] Nefy ve iclâ etmek. || (mec.) Teb'id etmek, yanaştırmak. ◆ Unutmak, ferâmuş etmek.

Exinaition [ims.] (t.) Haddinden ziyade zebunluk, zayıflık, mahmasa-i[266] müfrite.

Existant,e [s.] Mevcut, kâin, ber-hayat.

Existence [ims.] Vücut, mevcudiyet. ◆ Hayat, ömür, beka. ◆ Esbab-ı maişet, geçinme. || (tca.) Mal-i mevcut, emtia-i mevcude.

Exister [ft.] Var olmak, mevcut olmak. ◆ Yaşamak, ber-hayat olmak.

Exitèle [ims.] (mad.) Bir antimon-ı muhammaz-ı hılkîdir, eksitel.

Exocardite [ims.] (t.) Kalbin iltihab-ı haricîsi.

Exocet [imz.] (tt.) Esmâk-ı tâire fasîlesinden uçar kefal, elmiç.

Exocidés [imz. – cm.] (hyv.) Esmâk-ı tâire fasîlesi.

Exocyste [ims.] (t.) Bir nevi mesane illeti.

Exode [ims.] Tevrat'ın ikinci sifri ki Benî-İsrail'in Mısır'dan hurucunu hâkîdir, Kitab-ı Huruc.

Exode [imz.] Büyük bir tiyatro oyunundan sonra oynanan küçük komedya. ◆ Yemek sonunda teganni edilen şarkı.

Exogastrite [ims.] (t.) İltihab-ı haricî-i mide.

Exogène [i. – s.] (nb.) Nümüvv-i haricî. = [ims. – cm.] Zü'l-filkateyn. (Bu mânâda *Dicotylédones* lafzıyla müterâdiftir.)

Exogyne [ims.] (nb.) Zü'l-ibre-i bârize.

Exogyre [imz.] (arz.) Arazi-i jürasiyede[267] bulunur bir nevi istiridye müstehâsesi.

Exoine [ims.] Mazeret şahâdetnâmesi.

Exomètre [imz.] (t.) Bir nevi rahim hastalığı.

Exomphale [ims.] (t.) Göbek düşmesi, fıtık-ı sürrî. (Buna *Hernie ombilicale* dahi denir.)

Exomphalocèle [ims.] (mr. Exomphale)

Exonération [ims.] Muafiyet, istisna. || – **militaire** Bedel-i nakdî vererek hizmet-i askeriyeden muafiyet.

Exonérer [ft.] Muaf ve müstesna tutmak, kurtarmak. || **S'** – (as.) Bedel-i askerî itâsıyla hizmet-i askeriyeden muafiyet istihsal etmek. || **S'** – **d'une dette** İfâ-yı deyn etmek.

Exonirose [ims.] (t.) İhtilam.

Exophthalmie [ims.] (t.) Gözün göz hânesinden dışarı çıkması, huruc-ı ayn, cuhuz-ı ayn.

Exorable [s.] Rica ve niyaza dayanamayan, çabuk merhamete gelen, merhametli, şefkatli, rahîm, şefik, rikkat-i kalp sahibi.

Exorbitamment [h.] İfrat ile, fevka'l-had.

Exorbitant,e [s.] Müfrit, hadden efzun.

Exorciser [ft.] Güya bir marîzin üzerinden cinleri def için dua ve efsun okumak, istiâze etmek.

Exorciseur [imz.] Güya marîzlerin üzerinden cinleri def için dua ve efsun okuyan adam, efsuncu, üfürükçü.

Exorcisme [imz.] Güya marîzlerin üzerinden cinlerin def'i için okunan dua ve icra olunan efsun. ◆ Efsun, üfürükçülük.

Exorciste [imz.] Efsuncu, sihirbaz.

Exorde [imz.] Nutuk ve hutbenin ilk kısmı, fâtiha-yı kelâm, mukaddime. || (ed.) İptidâ, hüsn-i iptidâ.

Exorhizes [ims. - cm.] (nb.) Zâtü'l-cüzeyr-i haricî.

Exosmomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı hulûl-i haricî.

Exosmose [ims.] (ht.) Hulûl-i haricî.

Exostemme [imz.] (nb.) Amerika kınakınası ağacı.

Exostose [ims.] (crh.) Kemiğin üzerinde hâsıl olan şiş, verem-i azm.

266 Orijinal metinde dizgi hatası: مخمضه şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında مخمصه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

267 fr.: *jurassien*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Exotérique [s.] Hükemâ-yı kadîmenin zâhiren, herkesin anlayabilecekleri surette beyan ettikleri felsefeye ıtlak olunur, felsefe-i zâhiriye.

Exotique [s.] Bir iklimin mahsulat-ı tabiiyesinden olmayıp diğer iklimden naklolunmuş nebatat ve hayvanata ıtlak olunur, berrânî, meclub, ecnebi. ◆ Memâlik-i ecnebiyeye ait, mahsus. || **Plantes** – **s** Nebatat-ı ecnebiye. || **Bois** – Boya ağacı. || (mec.) Gayr-ı me'nus, âdât ve ahlak-ı memlekete mugayir.

Expansibilité [ims.] (ht.) Kabiliyet-i inbisat. || – **des corps gazeux** Ecsam-ı gaziyenin kabiliyet-i inbisatı.

Expansible [s.] (ht.) Kabil-i inbisat.

Expansif,ve [s.] (ht.) Münbasit. || (mec.) Tevdî-i zamir ve hissiyat etmeyi seven, açık, hissiyatı zâhir.

Expansion [ims.] (ht.) İnbisat. ◆ İntişar, yayılma. = [cm.] (hyv.) İstitâlat. || – **s céphaliques** İstitâlat-ı re'siye.

Expatriation [ims.] Memleketini terk etme, ihtiyar-ı gurbet.

Expatrier [ft.] Tağrib etmek. || **S'** – İhtiyar-ı gurbet etmek.

Expectant,e [s.] Muntazır, müterakkıb. ◆ Bir memuriyet almak üzere bekleyen, mülâzım. || **Médecine** – Tedaviye başlamazdan evvel tesirat-ı tabiiyeyi beklemekten ibaret olan tıp, tıbb-ı müterakkıb.

Expectantisme [imz.] (t.) Tedaviye başlamazdan evvel tesirat-ı tabiiyeyi beklemekten ibaret usul-i tıp, usul-i intizar, usul-i terakkub.

Expectatif,ve [s.] İfâsı taahhüt edilen bir vaadi hâvi. ◆ Me'mul.

Expectation [ims.] (t.) Müdâvattan evvel hastalığın âsâr-ı tabiiyesini beklemek usulü, usul-i terakkub.

Expectative [ims.] Bir vaat yahut taahhüt üzerine mebnî intizar. || **Être dans l'** – Ümid-i intizarda bulunmak. || **Droit d'** – yahut sadece – Hakk-ı takaddüm.

Expectorant,e [s.] (t.) Tükürmeyi teshil eden, balgam çıkartan, mukaşşi', munahhim.

Expectoration [ims.] (t.) Tükürme, balgam çıkarma, takaşşu', nuhâme. ◆ İrad-ı kelâm.

Expectorer [ft.] Tükürmek, balgam çıkarmak, takaşşu' etmek. ◆ İrad etmek.

Expédiée [ims.] Bir nevi süratli yazı.

Expédient [imz.] Çare, tedbir. || (hk.) Sulh, uzlaşma; **Jugement d'** – Tarafeynin sulhünü tescilden ibaret olan ilâm ve karar.

Expédient,e [s.] Zaruri, elzem, vacip. ◆ Münasip, uygun.

Expédier [ft.] İrsal ve i'zam etmek, yola koymak. ◆ Becermek, süratle yapıp bitirmek. ◆ Sarf ve istihlâk etmek. ◆ Başından def etmek. || (hk.) Bir senet veya mukavelenin suretini çıkarıp tasdik ettirmek. || – **les affaires** Tesviye-i umur etmek.

Expéditeur [imz.] Eşya-yı ticariye yollayan, mürsil, sâik. ◆ Emanetçi. **Bureau de poste** – Mahreç postahânesi.

Expéditif,ve [s.] İşi çabuk yapıp bitiren, kârgüzâr. ◆ Çabuk yapılıp biten iş.

Expédition [ims.] Sevk, irsal, i'zam. ◆ Sevk ve irsal edilen şey. ◆ İcra, ikmâl. ◆ Seyahat. || – **des affaires** Tesviye-i umur. || (tca.) Eşya ve emtia-i ticariye nakil ve irsali. || **Commerce d'** – Emanetçilik. || – **s d'un bâtiment** Evrak-ı mürüriye. || (bhr.) – **s maritimes** Keşfiyat-ı bahriye seyahatleri. || – **navale** Muharebe-i bahriye, sefer-i bahrî. || (as.) Sefer, fırka-i seferiye. || – **des troupes** Sevk-i asker, ordu sevki. || (hk.) Bir mukavele veya senedin suret-i musaddakası. || **Droit d'** – Suret harcı. = [cm.] Senedat, evrak ve muharrerat.

Expéditionnaire [imz.] Evrak-ı resmiye ve ticariyenin suretlerini çıkarmaya memur kâtip, mübeyyiz. ◆ Başkasının hesabına eşya-yı ticariye gönderen adam, mürsil. = [s.] **Armée** – Bir mahall-i baîde sefer etmeye memur asker. || **Corps** – Fırka-i seferiye.

Expéditivement [h.] Serîan, ale'l-isti'cal.

Expérience [ims.] Tecrübe. ◆ Vukuf, kâr-azmâlık. ‖ (fls.) Yakiniyat-ı bedîhiyeden mücerrebat.

Expérimental,e [s.] Tecrübe ve ameliyat üzerine müesses, amelî, tecrübî, tecâribe müstenid. ‖ (fls.) **Méthode** – Medar-ı istintac olan aks-i kazâyâ kaide ve usulü, usul-i tecrübî.

Expérimentalement [h.] Ameliyat ve tecrübe ile, ameliyat ve tecrübe üzerine.

Expérimentalisme [imz.] Tecrübe üzerine müesses meslek-i felsefi.

Expérimentateur [imz.] Bir fende tecârib ve ameliyat icra eden adam, ehl-i tecrübe, mücerrib.

Expérimentation [ims.] Bir fende tecârib ve ameliyat icrası. ‖ (fls.) Mi'yar-ı ulûm olan usul-i tecrübe.

Expérimenté,e [s.] Tecrübe görmüş, kârâzmûde.

Expérimenter [ft.] Tecrübe etmek, tecrübesini icra etmek.

Expert [imz.] Bir şeyin tahkik ve keşfine mahkeme tarafından veyahut tarafeynden tayin olunmuş adam, keşif memuru, mümeyyiz. ‖ (hk.) Ehl-i hibre, erbab-ı vukuftan olan.

Expert,e [s.] Tecrübesi çok, hâzık, mahir, usta. ◆ Vâkıf.

Expertement [h.] Hazâkat ve maharetle, ustaca.

Expertise [ims.] Keşif ve tahkik memurunun icra ettiği tahkikat ve istintak veya muayene. ‖ (hk.) Erbab-ı hibre marifetiyle icra olunan keşif. ◆ Keşifnâme.

Expertiser [ft.] Tahkik ve muayene etmek, keşfetmek.

Expiable [s.] Kefareti mümkün, kabil-i kefaret.

Expiateur,trice [s.] Kefarete mahsus ve müteallik, bir günahı affettirebilen.

Expiation [ims.] Kefaret, bir günahın affi için olunan tevbe ve zecr-i nefis ve sadaka ve mesûbat.

Expiatoire [s.] Kefarete müteallik, kefaret için icra olunan.

Expier [ft.] Kefaret etmek, bir günahı tevbe vesâir a'mâl ile affettirmeye çalışmak. ◆ Cezasını çekmek.

Expirant,e [s.] Hâlet-i nez'de bulunan, hâl-i ihtizarda bulunan, muhtazır.

Expirateur [smz.] (tşr.) Teneffüste nefesi dışarıya çıkarmak üzere göğsü sıkan adalata ıtlak olunur, muzeffir. ‖ **Muscles – s** Adalat-ı muzeffire.

Expiration [ims.] (t.) Teneffüs olunan havanın çıkarılması, zefir. ◆ (hk.) İnkıza, hitam. ‖ **– d'un délai** İnkızâ-yı müddet. ‖ (mec.) Ecel.

Expirer [fl.] Vefat etmek. ◆ Sönmek. ◆ Zâil olmak. ‖ (hk.) Hitam bulmak, munkazî olmak. = [ft.] Nefes vermek. (Ölmek mânâsına geldiği vakit daima *avoir* ile, vesâir ahvâlde fiil-i iânenin ikisiyle de imtizac eder.)

Explétif,ve [s.] (ed.) Mefhumu te'kid ile kelâma ziyade ruh vermek için îrad olunan mükerrer kelime veya cümle, kelimat-ı zâide, zâid. ‖ **Particule – ve** Lâhika, edat-ı zâide, harf-i zâid.

Explétivement [h.] Te'kiden, mükerreren.

Explicable [s.] Tefsiri, izahı, teşrihi mümkün, anlaşılabilir, sehlü'l-fehm.

Explicateur [imz.] Enzar-ı temâşâya vaz' ve teşhir olunan tuhaf bir şey veya hayvan hakkında umuma malumat ve tafsilat veren adam. = [s.] İzah eden, izahatı hâvi olan.

Explicatif,ve [s.] Şerh ve tafsili mutazammın, mübeyyin. ‖ (nh.) **Proposition – ve** Cümle-i beyâniye.

Explication [ims.] Şerh, izah, tafsil. ◆ Beyan, ifade. ◆ Şifâhen tercüme. = [cm.] İzahat, tafsilat. ◆ Esbab. ‖ **Demander des – s** İzahat talep etmek.

Explicite [s.] Açık, vâzıh, sarih.

Explicitement [h.] Açıktan, muvazzahan, sarâhaten.

Expliquer [ft.] Halletmek, şerh ve izah etmek. ◆ İfade ve beyan, takrir etmek. ◆ Mânâ

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

vermek, şifâhen tercüme etmek. ◆ Sebep ve lüzum göstermek. ‖ S' – İfade-i meram, beyan-ı hâl etmek. ◆ Anlaşılmak, zâhir olmak.

Expliqueur,se [i.] Hall ve şerh eden. ‖ – de songes Muabbir.

Exploit [imz.] Gaza, fütûhat, muharebe ve emsali şeyler. ‖ (hk.) İhzar varakası, ihzâriye.

Exploitable [s.] İşlenilebilir. ◆ Kabil-i imar. ‖ (hk.) Hükm-i kanunî ile zaptı mümkün.

Exploitabilité [ims.] Teşebbüsat-ı sanaiye veya ticariyeden birinin işletilmeye olan kabiliyeti. ◆ Kabiliyet-i imar. ‖ (orm.) Kat'-ı eşcar. ‖ – absolue Kat'-ı eşcar zamanı.

Éxploitant [imz.] Bir arazi ve maden ve orman vesâireyi açan, işleten, imar eden adam, müsta'mir, müntefi'. ◆ Müteahhit. ‖ (hk.) Muhzır, mübâşir.

Exploitateur [imz.] Fütûhat sahibi. (Yalnız mecazen müsta'meldir.)

Exploitation [ims.] Arazinin açılması, bir madenin veya demiryolu vesâirenin işletilmesi. ◆ İşletme; Compagnie d' – İşletici kumpanya, işletme kumpanyası. ◆ Birinin safderûnluğundan, itimadından istifade etme. ◆ Diğerinin müsaadesinden edilen gayrımeşru istifade. ‖ (orm.) – des bois Ormanlardan kat'-ı eşcar. ‖ Séries d' – Eşcarın kat'-ı esnâfı, aksamı. ‖ (zra.) – agricole, rurale İmar-ı arazi.

Exploiter [ft.] Bir araziyi açmak, bir maden vesâireyi, teşebbüsat-ı sanaiye veya ticariyeden birini işletmek, imar-ı arazi etmek, ziraat etmek. ‖ (mec.) Cerr-i menfaat etmek.

Exploiter [fl.] İhzâriye varakası tastir eylemek.

Exploiteur [imz.] Bir araziyi imar eden veya maden vesâireyi işleten adam. ◆ Başkasının sa'yinden gayrımeşru surette cerr-i menfaat eden adam.

Explorateur [imz.] Müsta'mir, müstekşif, seyyah, keşşaf. ‖ Corps d' – s Heyet-i istikşâfiye.

Exploration [ims.] Keşif, istikşaf. ◆ Teftiş, taharri, tefahhus.

Explorer [ft.] Keşif ve taharri etmek, keşfine gitmek. ‖ (mec.) Tetkik ve ta'mik etmek. ◆ Tefahhus etmek.

Exploseur [imz.] (as.) Fünye, fitile ateş veren (delik).

Explosible [s.] Kabil-i feveran. ◆ Kabil-i iştial, nârî. ‖ Matières – s Mevadd-ı nâriye.

Explosif,ve [s.] Kabil-i iştial, kabil-i feveran. ‖ (ht.) Distance – ve Mesafe-i şerâre-i elektrikiye.

Explosion [ims.] İştial, feveran, infizaz. ‖ (t.) Hastalığın zuhur-ı nâgehanîsi.

Exponentiel,le [s.] (r.) Üs rakamını hâvi hesâbata müteallik; Équation – le Muâdele-i üssiye; Courbes – les Münhaniyat-ı üssiye.

Exportateur [imz.] İhracat taciri.

Exportation [ims.] İhracat, ihracat emtiası. ‖ Commerce d' – İhracat ticareti. ‖ – des graines Hububat, zahire ihracatı.

Exporter [ft.] İhracat ticareti icra etmek, harice nakil ve ihraç etmek. ‖ – des marchandises Eşya ve emtia-i ticariye ihraç etmek.

Exporteur [imz.] (mr. Exportateur)

Exposant,e [i.] Sahib-i istid'â, sahib-i takrir. ◆ Bir sergiye mahsulat ve mamulatını kabul ettiren adam, sergiye mal koyan. = [imz.] (c.) Üs, kuvve-i kemiyet; – numérique Kuvvet-i rakamî; – fractionnaire Üss-i kesrî. = [cm.] (sr.) Levâhık-ı mümeyyize. ‖ – du nombre Edat-ı cem', alâmet-i cem'.

Exposé [imz.] Takrir, arz ve inhâ. ◆ Lâyiha, muhtıra. ◆ Hesap. ‖ (hk.) Esbab-ı mûcibe; – des motifs Esbab-ı mûcibe lâyihası.

Exposé,e [s.] Teşhir edilmiş. ◆ Sokağa yahut sâir bir yere bırakılmış (çocuk). ◆ Maruz. ◆ Müteveccih. ◆ Beyan ve izah edilmiş. ◆ Anlaşılması kolay.

Exposer [ft.] Meydana koymak. ◆ Sergiye vaz' etmek, teşhir eylemek. ◆ Çıkarmak, göstermek. ◆ Bir tarafa doğru çevirmek, tevcih etmek, müteveccih kılmak. ◆ Maruz bulundurmak. ◆ Arz ve inhâ ve takrir etmek. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bırakmak, terk etmek. ◆ Muhâtaraya koymak. || – un criminel Bir caniyi teşhir etmek. || – un enfant Bir çocuğu sokağa veya sâir bir yere terk etmek.

Exposition [ims.] Meydana vaz'. ◆ Arz, inhâ, nakil ve beyan. ◆ Sergi, meşher, ma'raz. ◆ Mevki, vaziyet. || (hk.) – publique Teşhir cezası. || (ed.) Arz-ı meram. || Ormancılık ve bahçıvanlık ıstılahatında orman kıtalarının veya bahçe tarhlarının nikat-ı erbaadan birine teveccüh ve temayül etmesi.

Exprès [imz.] Sâî, tatar. = [h.] Mahsusan, suret-i mahsusada.

Exprès,esse [s.] Kati, mutlak. ◆ Mahsus.

Express [imz. – s.] (İngilizceden me'huz) Pek süratli giden demiryol katarlarına ıtlak olunur, sürat katarı. || L'Orient – Şark sürat katarı.

Expressément [h.] Katiyen, sarâhaten. ◆ Mahsusan, bi'l-iltizam. (Bu son mânâ eskimiştir.)

Expressif,ve [s.] Mânâlı, bir şeye delâlet eden, dâl, manidar.

Expression [ims.] Sıkma, ta'sir. ◆ Tabir, ifade, beyan. ◆ Tavsif, vasıf. || (ed.) – substituée Kinâye. || (ht.) Tazyik, basma. || (t.) Sima, remiz. || (r.) Plus simple – En aşağı derece. || – algébrique İfade-i cebriye.

Expressivement [h.] Mânâlı bir suretle bir şeye delâlet ederek.

Exprimable [s.] İfade olunabilir, kabil-i ifade, tavsifi mümkün.

Exprimer [ft.] Sıkıp mâyiini çıkarmak, ta'sir etmek. ◆ Tavsif, tabir etmek. || – ses regrets Beyan-ı teessür ve teessüf etmek. || S' – Beyan-ı efkâr etmek. ◆ Söylemek, ifade-i meram etmek.

Ex professo [h.] (Latinceden me'huz) Bahsettiği maddeye vukuf-ı tâmmı olan adam tarzında, vukuf-ı tâm sahibi gibi, malumat-ı tâmmeye mâlik olarak; Il en parle – Ondan vukuf-ı tâm sahibi hâlinde bahsediyor; Traiter une matière – Bir maddeyi vukuf-ı tâm sahibi hâlinde mevki-i bahse koyup beyan ve izah etmek.

Expropriation [ims.] Mülkiyetten ıskat. ◆ Menâfi-i umumiye için istimlâk. || – forcée Deyn için emlâkin füruhtu.

Exproprier [ft.] Tasarruftan, mülkiyetten men etmek. ◆ İstimlâk etmek.

Expugnable [s.] Zapt olunabilen.

Expuition [ims.] (t.) Bezk.

Expulser [ft.] Teb'id, tard, def ve ihraç etmek. || (t.) Boşaltmak, dökmek.

Expulsif,ve [s.] Târid, dâfi, def ve ihraç kuvvetini hâiz olan.

Expulsion [ims.] Kovma, def ve ihraç, tard, teb'id. || – des lieux Tahliye-i akar.

Expurgation [ims.] Bir kitapta tashihat icra etme.

Expurgatoire [s.] Index – Bazı yerleri tashih ve tadil olununcaya kadar Roma'da neşri memnû kitapların defteri, kütüb-i memnûa fihristi.

Expurger [ft.] Bir kitabın bazı yerlerini çıkarıp tashih etmek.

Exquis,e [s.] Gayet güzel ve iyi, nefis, âlâ. || (mec.) Nazik, zarif. ◆ Hassasiyet-i rakika ve zarife sahibi.

Exsangue [s.] (t.) Kansız, menzuf. || (mec.) Kuvvetten ve hayattan mahrum.

Exsiccation [ims.] (k.) Kurutma, tecfif.

Éxsuccion [ims.] Emme, imtisas.

Exsudat [imz.] (k.) Sızıntı, netha, nütuh.

Exsudation [ims.] (t.) Sızma, tereşşuh, intinah.

Exsuder [fl.] Sızmak, tereşşuh, intinah etmek.

Extase [ims.] Veleh, hayret, beht. ◆ Vecd ve hâl. || (t.) İnzihal, beht.

Extasier (s') [fv.] Hayrette kalmak, mebhut olmak.

Extatique [s.] Beht ve hayrete müteallik, mebhut, mütehayyir. ◆ Gayet çok, amik. = [imz.] Vecd ve hâl sahibi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Extemporané,e [s.] (t.) Deva-yı müsta'cel. ‖ (hk.) Bilâ-tasmim, min gayri taammüd; **Délit** – Min gayri taammüd îka' olunan cürüm.

Extenseur [smz.] (tşr.) Âzâyı uzatmaya yarayan adalata ıtlak olunur, bâsıt.

Extensibilité [ims.] (ht.) Ecsamın uzanmaya olan istidatları, kabiliyet-i imtidad ve ittisâ.

Extensible [s.] (ht.) Uzanabilen cisim, kabil-i imtidad ve ittisâ.

Extensif,ve [s.] (ht.) Ecsamın kabiliyet-i imtidadına mensup ve müteallik. ‖ **Force** – **ve** Kuvve-i imtidadiye.

Extension [ims.] Uzatma, uzanma, germe, temdid, imtidad, daha uzağa götürme. ◆ Mesâha, mesafe. ‖ (hk.) Bir kanunun derece-i şumulünün tevsii, teşmili. ‖ (sr.) Bir kelime veya bir cümlenin mânâsını mecazen veya hakiki olarak tevsi' etmek; **par** – Müvessian, bi-hasebi'l istikrâ. ‖ (crh.) Temdid. ‖ (fls.) İlzam. ‖ (mec.) Tevessü', tezâyüd. ◆ Ta'mim.

Extenso (in) [h.] (*i-nèk-stain-so*) (Latinceden me'huz) Tamamıyla, harfiyen, aynıyla, bitamamiha, bi't-tamam.

Exténuation [ims.] Büyük zaaf ve dermansızlık, nuhul, tehezzül.

Exténuer [ft.] Ziyade yormak ve dermansız bırakmak, nahif kılmak.

Extérieur,e [s.] Haricî: **Affaires** – **es** Umur-ı hariciye. ◆ Ecnebi. ◆ İnsanın tabiatından hariç. = [imz.] Suret-i zâhire, görünüş.

Extérieurement [h.] Haricen, zâhiren.

Extériorer yahut **Extérioriser** [ft.] (mna.) Zâhiren beyan ve ifade etmek.

Exterminateur,trice [i.] Tenkil ve tedmir eden.

Extermination [ims.] Def, tedmir, tenkil, istîsal.

Exterminer [ft.] Def, istîsal ve tedmir etmek.

Externat [imz.] Yalnız gündüzlük şâkirdan kabul eden mektep, nehârî mektep.

Externe [s.] Zâhirde görünen veya hariçten gelen, zâhirî, haricî. = [i. – s.] Bir mektepte gece yatmayıp yalnız gündüzün devam eden şâkirt, nehârî şâkirt. ‖ (t.) **Maladies** – **s** Emraz-ı hariciye. ‖ (t.) **Angle** – Zaviye-i hariciye. ‖ (tşr.) – **Face du bras** Adudun vech-i haricîsi.

Exterritorialité [ims.] Siyasiyatta haric-ez-memleket addolunmak kaidesi.

Extincteur [imz.] Ateş söndürecek alet, mutfî.

Extinction [ims.] Söndürme, itfâ. ◆ Hissiyat ve kuvâ-yı tabiiyeden birinin fevti, zıyâı. ‖ (mec.) Lağv, ilga. ‖ (ma.) – **des dettes** İmha-yı düyun, itfâ-yı düyun. ‖ (hk.) Sukut; – **d'une peine** Cezanın sukutu. (Bu kelime bazen mevadd-ı cezaiyede mürur-ı zaman mânâsını ifade eder ise de bu suretle isti'mali metruk hükmündedir.)

Extirpateur [i.] İstîsal eden, kökünden çıkarıp bitiren. = [imz.] Muzır otları köklerinden koparmaya mahsus alet, makine, kökleme pulluğu.

Extirpation [ims.] (zra.) Muzır otların veya nebatın kökünden koparılması, yeri kökleme, kal'. ‖ (crh.) Takli'. ‖ (mec.) İstîsal, tenkil.

Extirper [ft.] Kökünden koparmak. ‖ (mec.) İstîsal, tenkil etmek.

Extorquer [ft.] Cebren almak, koparmak. ◆ İcbar etmek.

Extorqueur,se [i.] Zorba.

Extorsion [ims.] Zorbalık. ◆ Bir şeye icbar etme. ‖ – **de signature** Kerhen imza vaz' ettirme.

Extra [imz.] Fevkalâde. ◆ En nefis, âlâ (cins veya neviden). ◆ Mutadın mâfevkinde olarak sofraya konan yemek vesâire; **Faire un** – Bu suretle sofraya yemek koymak. ◆ Mutadın fevkinde masraf. = Edat makamında bazı kelimelere dâhil olup mefhumlarına mübalağa veya huruc mânâsı ilave eder.

Extra-conjugal,e [s.] Vezâif ve hukuk-ı zevciye haricinde.

Extracourant [imz.] Hikmet ıstılahında muvakkat cereyan-ı elektrikîye ıtlak olunur.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Extracteur [imz.] (crh.) Mihrace denilen cerrah aleti.

Extractif,ve [s.] (sr.) Huruc beyan eden. || (k.) Bir cism-i mürekkepden çıkarılan, tecrit ve istihrac edilen şey.

Extraction [ims.] Çıkarma, istihrac, istihsal. || (r.) – **des racines** Bir adedin cezrini istihrac, istihsal etme, teczir. || (mec.) Asıl, neseb, soy.

Extradition [ims.] İade-i mücrimîn, red ve teslim-i mücrimîn kaide-i düveliyesi. || **Traité d'** – İade-i mücrimîn muâhedesi.

Extrados [imz.] (*s* okunmaz) Bina kemerinin muhit ve sath-ı haricîsi. || – **d'une voûte** Kubbenin sath-ı müstedir-i haricîsi (zıddı: *entrados*'tur).

Extradossé,e [s.] Sath-ı haricîsi dahi müşekkel ve müdevver kubbe.

Extra-fin,e [s.] En âlâ cinsten olan, halis.

Extra-follacé,e [s.] (nb.) Yaprak haricinde.

Extra-folié,e [s.] (nb.) Yaprak haricinde olan (sâk-ı cezrî).

Extraire [ft.] (*traire* gibi tasrif olunur) İstihsal, istihrac etmek. ◆ Hülâsasını çıkarmak, hülâsa ve icmal etmek. ◆ İstinsah etmek. || (hk.) – **de la prison** Mahkemeye veya diğer bir hapishaneye götürmek üzere mahbesten çıkarmak. || (k.) Bir cism-i mürekkep içinden bir maddeyi tecrit etmek, çıkarmak.

Extrait [imz.] Bir şeyden ameliyat-ı kimyeviye ile çıkarılmış hülâsa. || – **de viande** Et hülâsası. ◆ Bir kitap vesâireden çıkarılmış bent veya makale. ◆ Hülâsa-i meal, mufassal bir yazının muhtasarı, fikra-i müstahrece, mülahhasa. || – **de naissance** Vilâdet ilmühaberi.

Extrajudiciaire [s.] (hk.) Derdest-i rü'yet olan bir dava ile münasebeti olmayan, muhakeme ve dava haricinde. ◆ Usul-i muhakemeye mugayir olarak, örfen. ◆ Dava haricinde olarak. || **Aveu** – Huzur-ı hâkimin gayrı mahalde vâki olan ikrar.

Extrajudiciairement [h.] Usul-i muhakemeye mugayir olarak, örfen. ◆ Dava haricinde olarak.

Extra-muros [imz.] (*s* okunur) (Hukuk ıstılahı olup Latinceden me'huz) Surun haricinde, haric-ez-sur.

Extranéité [ims.] Ecnebiyet sıfatı, ecnebilik.

Extraordinaire [s.] Fevkalâde, gayr-ı mutad, harikulâde. ◆ Garip, acîb, tuhaf. || **Envoyé** – Fevkalâde murahhas. || (ma.) **Fonds** – **s** Masârifat-ı fevkalâdeye mukabil olan ihtiyat akçesi. = [imz.] Mutadın hilâfında yapılan şey. ◆ Fevkalâde masraf. ◆ Bütçe haricinde masârif-i fevkalâde, zuhûrat: **L'** – **monte à tant** Masârif-i fevkalâde şu kadara bâliğ oluyor. || **D'** – Fazla olarak, me'mulün gayrı: **Vingt personnes d'** – **à table** Sofrada me'mulün gayrı ve fazla olarak yirmi kişi.

Extraordinairement [h.] Fevkalâde bir suretle, bir surette. ◆ Pek çok, ziyadesiyle. ◆ Bir suret-i acîbede.

Extra-tropical,e [s.] (cğ.) Mıntıka-i hârre haricinde.

Extra-utérin,e [s.] (t.) Rahim haricinde hâsıl olan. || **Grossesse** – **e** Rahim haricinde olan gebelik, haml.

Extravagamment [h.] Garip ve tuhaf bir suretle. ◆ Delicesine.

Extravagance [ims.] Garabet, tuhaflık. ◆ Delilik, tavr-ı mecnunâne.

Extravagant,e [s.] Tuhaf, garip, bambaşka. ◆ Zirzop.

Extravaguer [fl.] Tuhaf bir suretle ve delice harekette bulunmak veya söylemek, türrehat söylemek.

Extravasation yahut **Extravasion** [ims.] (t.) Kanın veya diğer bir mâyiin ev'iyenin haricine intişarı, ıstıbab.

Extravaser (s') [fv.] (t.) Kan vesâir mâyiat-ı bedeniye ev'iye-i mahsusasından çıkıp yayılmak, ıstıbab etmek. ◆ (Mâyiat hakkında) Bulundukları mecranın, kabın haricine çıkmak.

Extravertébré,e [s.] (tşr.) Zü's-sîsâ-i haricî.

Extraxillaire [s.] (nb.) Haric-i ıbt.

Extrême [s.] Son derecede, nihayet derecede olan, aksâ, gayet. ◆ Mübalağalı, ifratlı. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Şiddetli. ◆ Nâçar kullanılmış, isti'mal edilmiş. = [imz.] Zıt. ◆ Bir şeyin beher ucu. ◆ Mübalağa, ifrat. ‖ (cğ.) – Orient Aksâ-yı şarkî, aktar-ı baîde-i şarkiye.

Extrêmement [h.] Son derecede, nihayet derecede. ◆ Pek çok, fevkalâde, gayetle.

Extrême-onction [ims.] Hâlet-i nez'de bulunan bir Katoliğe icra olunan âyin.

Extremis (in) [zz.] (s okunur) Son nefeste, hâlet-i nez'de.

Extrémité [ims.] Uç, kenar, son. ◆ Nihayet, hudut. ◆ Son nefes. ◆ Zaruret ve sefaletin son derecesi. = [cm.] Münâzaanın son derecesi olan müşâteme, mudârebe gibi muamelat. ◆ El ve ayakların uçları. ‖ (mec.) İfrat ve tefrit.

Extrinsèque [s.] Haddizatında mevcut olmayıp hariçte bulunan veya hariçten gelen, haricî. ‖ (ma.) Valeur – Kıymet-i itibariye, kıymet-i mevzua.

Extrinsèquement [h.] Haricen, haricî olarak. ◆ İtibarî olarak.

Extrophie [ims.] (t.) İntikâs-i haricî.

Extropion [imz.] (t.) Sütre-i hariciye.

Extrorse [s.] (nb.) Meşkuk-ı vahşi.

Extroversion (mr. Extrophie)

Extumescence [ims.] (t.) İntifah.

Exubérance [ims.] Kesret, bolluk, taşma. ◆ Fazla kelimat ve tabirat isti'mali.

Exubérant,e [s.] Bol, fazla, taşkın, lebriz.

Exubère [s.] Sütten kesilmiş çocuk, meftum.

Exubérer [fl.] Bol olmak, fazla gelmek, taşmak.

Exulcératif,ve [s.] (t.) Sathî yara hâsıl eden.

Exulcération [ims.] (t.) Sathîce yaralanma, takarruh-ı sathî.

Exulcérer [ft.] Sathîce yaralamak. ‖ (mec.) Dağdar etmek. ◆ Müesser ve muğber kılmak.

Exultation [ims.] Memnuniyet ve meserret-i galibâne ve böyle bir meserretten dolayı titreme.

Exulter [fl.] Sevinçten titremek, ziyade sevinmek.

Exutoire [imz.] (t.) Kasten açtırılıp bir müddet işlettirilen yara, keyy-i medid, yerli yakı. ‖ (mec.) Çare, vasıta.

Exuviabilité [ims.] (t.) Yılanın gömlek değişmesi ve bazı hayvanatın tüy dökmesi, kabiliyet-i tebdil-i beşere.

Exuviable [s.] (t.) Tebdil-i beşeresi kabil.

Ex-voto [imz.] Bir vaat ve nezrin üzerine kiliseye asılan büt veya vakfedilen şey, nezire, adak. ◆ Fena yapılmış resim. ◆ Teşekkür, beyan-ı minnetdarî (cm. des *ex-voto*).

Eztéri [imz.] (mad.) Amerika'da çıkan bir nevi kan taşı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

F

F [imz.] Elifbâ-yı Fransevî'nin altıncı harfi ve huruf-ı sâmitesinin dördüncüsü; "ف" gibi telaffuz olunur; kelimenin evvelinde ve ortasında bu telaffuzunu muhafaza eder. Kelimelerin nihayetinde ekseriya okunmaz; bazen "و" gibi telaffuz edilir. Yalnız: *cerf*, *cerf-volant*, *chef-d'œuvre*, *chef*, *œuf frais* (*dur*), *nerf de bœuf*, *bœuf gros*, *œufs*, *bœufs*, *nerfs* kelimelerinde okunmaz; köle mânâsında olan *serf* kelimesinde okunur. || (ms.) Acem mukabili olan "fa" perdesi. || Bir notanın bâlâ veya zîrine yazıldığı hâlde sert çalınması lâzım geldiğini müfid "*forte*" kelimesinden ve FF suretiyle mükerrer vaz' olunduğu takdirde forteden daha sert çalınması lâzım geleceğini müfid olan "*fortissimo*" lafzından kinâye olur. || (k.) Hadid mânâsına olan *Fer* kelimesinden muhaffeftir. || (tca.) F yahut Fr frank yerine kullanılır. || Fl yahut Fs florinden muhaffeftir. || (tba.) Sahife mânâsına gelen *folio* kelimesinin muhaffefi olur.

Fa [imz.] (ms.) Asvat-ı esasiyenin dördüncüsü ve buna mahsus olan nota işareti, fa notası.

Fabagelle ve:

Fabago [imz.] (nb.) Gebre ağacı, kimyon-ı berrî.

Fable [ims.] Hikâye, mesel, kıssa. ◆ Esâtir-i kadîme. ◆ Masal, destan. || (mec.) Aslı olmayan şey, efsane. ◆ Bâis-i hande şey, gülünç.

Fabliau [imz.] Esâtir ve efsaneyi mutazammın manzume.

Fablier [imz.] Hikâyat ve emsal yazan muharrir, hikâye-nüvis. ◆ Hikâyât ve emsal mecmuası.

Fabricant [imz.] Fabrikacı, fabrika sahibi, fabrikatör.

Fabricateur,trice [i.] Yapıcı, düzücü. || – **de fausse monnaie** Kalpazan. || **Le – souverain** Cenab-ı Hallak.

Fabrication [ims.] Yapma, imal, tasni'. ◆ Fabrikacılık. || (hk.) – **d'un faux titre** Sahte senet yapma. || – **de fausses nouvelles** Tasni'-i erâcif. || **Droit de** – Hakk-ı imal.

Fabricien [imz.] ve:

Fabricier [imz.] Kilise mütevellisi.

Fabrique [ims.] Fabrika. ◆ Kilise idaresine mahsus îrad. ◆ Bu vâridatı idare eden meclis heyeti. ◆ Yapı, bina. ◆ Fabrika amelesi. || **Prix de** – Fabrikaların eşyayı sattıkları fiyat, fabrika fiyatı.

Fabriquer [ft.] Makineler ile yapmak, imal etmek. || (mec.) İcat ve ihtira etmek, düzmek.

Fabronie [ims.] (nb.) Ağaç diplerinde biten yosunlar nevi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fabuleusement [h.] Masal ve efsane tarikiyle, masalcasına. ◆ İnanılmayacak, fevka'l-had, bâis-i hayret olacak derecede.

Fabuleux,se [s.] Masal ve efsane kabîlinden, yalan. ◆ Masal gibi görünen, inanılmaz gibi görünen. ◆ Mevhum, usulsüz, hayalî. || **Temps** – Esâtir-i kadîme zamanı, pek eski zaman.

Fabuliste [imz.] Efsane ve hikâyat yazan muharrir, efsane-nüvis, masalcı.

Façade [ims.] Binanın ön tarafı, sath-ı haricîsi, cephe. || (as.) – **d'un fort** İstihkâmın cephe hattı.

Face [ims.] Yüz, vech, çehre. ◆ Şakak. ◆ Şakaklardaki saç ve bilhassa yapma saç. ◆ Meskûkâtın tuğralı veya resimli tarafı. || (mec.) Suret, hâl, nokta-i nazar. || **Faire** – Karşılık bulmak. ◆ Mukabele etmek, karşı durmak. || **En** – Karşısında, önünde, karşısından, önünden. ◆ Yüzüne karşı. || – **à** – Yüz yüze, rûberû. || **La** – **des affaires** Renk ve suret-i masâlih. || **Se placer en** – Karşı koymak. || **En** – **de l'Église** Kilise heyet-i rûhâniyesi muvâcehesinde ve kilise usul ve kavânînine tevfikan: **Se marier en** – **de l'Église** Usul-i mezkûra vecihle akd-i izdivaç etmek. || **Avoir deux** – **s** İkiyüzlü olmak. || (r.) **Les** – **s d'un cube** Bir cism-i mükâ'abın vücuhu, sutuhu. || **Les** – **s d'un angle solide** Bir zaviye-i mücessemenin zevâyâ-yı müsteviyesi. || (as.) – **flanquante** Mahfuz koltuk ile müdafaa olunan cephe. || – **en arrière** Yüz geriye kumandası.

Facé,e [s.] Çehreli; **Bien** – İyi çehreli.

Facétie [ims.] (*si*) Latife, hezel.

Facétieusement [h.] (*si-eu*) Latife tarikiyle, hezeliyat nevinden olarak.

Facétieux,se [i. – s.] (*si-eu*) Latifeci, şakacı.

Facette [ims.] Küçük safha, satıh. ◆ Elmas vesâire sathı, faseta.

Facetter [ft.] Elmas vesâireyi küçük safhalar ibraz edecek surette, fasetalı olarak kesmek.

Fâcher [ft.] Darıltmak, gücendirmek, incitmek. ◆ Keder vermek, elem-nâk etmek, dilgîr eylemek. || **Se** – Gücenmek, darılmak, küsmek. ◆ Teessüf etmek.

Fâcherie [ims.] Teessüf, keder. ◆ Gücenme, darılma, küsme, inkisar-ı kalp.

Fâcheusement [h.] Bâis-i teessüf olacak surette. ◆ Dargınlıkla.

Fâcheux,se [s.] Bâis-i teessüf, müellim. = [imz.] Sıkıntı verir, sakil ve muacciz adam. ◆ Can sıkacak, sıkıntı verecek şey.

Facial,e [s.] (tşr.) Yüze mensup ve müteallik, vechî. || **Angle** – Zaviye-i vechiye. || **Artère** – **e** Şiryan-ı vechî. || **Veine** – **e** Verid-i vechî. (cm. *faciaux*)

Faciende [ims.] Desise, hud'a.

Facies [imz.] (*èse*) Sima, çehre.

Facile [s.] Kolay, sehil, âsân. ◆ Anlaşılması kolay. ◆ Selis, tekellüfsüz. ◆ Gevşek, kolay kandırılır, hatır kırmaz.

Facilement [h.] Kolaylıkla, sühûletle.

Facilité [ims.] Kolaylık, sühûlet. ◆ Hatır kırmazlık. ◆ Laubalilik. = [cm.] Teshilat, müsaade.

Faciliter [ft.] Kolaylatmak, teshil etmek.

Façon [ims.] Tavır, üslup, minval. ◆ Tarz, suret. ◆ Yapılış. ◆ İşleme, imal. ◆ Duruş, gösteriş. ◆ İşçi ücreti, ücret-i imaliye. ◆ Elbise vesâire üzerine konulan harç ve tezyinat. ◆ Tekellüf, sahte tavır ve nezaket. || **Sans** – Tekellüfsüzce, laubaliyâne. || – **de vivre** Tarz-ı maişet. || **De la** – Bu suretle. || **En aucune** – Hiçbir vechile, asla. || **Payer la** – **de** Netâyici yüklenmek.

Faconde [ims.] Tatvil-i kelâm. || (ed.) Talâkat-ı lisan.

Façonné,e [s.] Üzeri birtakım eşkâl ibraz edecek surette dokunmuş kumaşlara ıtlak olunur. = [imz.] Bu suretle dokunmuş kumaş, fasone.

Façonnement [imz.] Düzeltmek, teşkil, tertip, tesviye. ◆ Talim ve terbiye, alıştırma.

TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Façonner [ft.] Düzeltmek, teşkil ve tertip ve tesviye etmek. ◆ Talim ve terbiye etmek, alıştırmak. ◆ İmal etmek. || (zra.) Tarlayı nadas etmek, toprağı tesviye etmek.

Façonnier,ère [i. – s.] Sahte etvarlı, tekellüfatı sever adam.

Fac-similaire [s.] Taklit suretiyle yapılmış.

Fac-simile [imz.] (*fak-si-mi-lé*) Bir yazı veya mührün ve resmin kopyası, nüshası. (cm. des *fac-simile*)

Factage [imz.] Eşya-yı ticariye ve posta mektuplarının ashabına tevzii. ◆ Müvezzilik. ◆ Emanetçilik. ◆ Tevzi ücreti, tevziye. ◆ Ücret-i nakliye, hamaliye.

Facteur [imz.] Âlât-ı musikiye yapan, âlât-ı musikiye âmili. ◆ Tacir vekili, sipariş-kâr, emanetçi. ◆ Posta müvezzii, müvezzi. || (r.) Madrub; – **premier** Madrub-ı aslî; – **s de conversion** Tahvil madrubları. || (orm.) – **d'empilage** İstif madrubu.

Factice [s.] Gayritabii, suni. ◆ Gayr-ı sahih, sahte, ca'lî.

Factieusement [h.] Fitnekârâne, müfsidâne.

Factieux,se [s.] Fitne-âmiz.

Faction [ims.] Nöbet, karakol. ◆ İntizar-ı medid. || **Être en** – Nöbet, karakol beklemek.

Factionnaire [imz.] Nöbet bekleyen veya karakol gezen nefer, nöbetçi. = [s.] Fitne-engiz.

Factorage [imz.] Tacir vekili veya müvezzi maaşı.

Factorerie yahut **Factorie** [ims.] Posta ve vapur vesâire şirketi müvezzilerinin oturdukları mahal. ◆ Memâlik-i ecnebiyede ticarethâne, mağaza.

Factoriel,le [s.] (r.) Cebirde tefâzul adedi üzere bulunan madrubların hâsıl-ı darblarına müteallik.

Factotum [imz.] (*tomm*) Kâhya, vekil-i umur.

Factrice [ims.] Müvezzilik eden kadın.

Factum [imz.] Davanın izahı için tarafeynden beherinin hâkime verdiği muhtıra, layiha. || (mec.) İtiraznâme, reddiye. ◆ Hicviye, hicivnâme.

Facture [ims.] Emtia kaimesi, fatura. ◆ Resim ve musiki ve edebiyata dair bir eserin tarz-ı tertip ve inşadı.

Facturer [ft.] Yapmak. ◆ Satılan eşyanın faturasını yapmak. ◆ Faturaya kaydetmek.

Facturier [imz.] (tca.) Fatura defteri.

Facule [ims.] (hy.) Kurs-ı şemsin üzerinde sâir noktalardan daha parlak olarak müşâhede olunan bazı noktalar.

Facultatif,ve [s.] İhtiyarî, gayr-ı mecburi.

Facultativement [h.] Bi'l-ihtiyar, mecburiyet tahtında olmayarak.

Faculté [ims.] Kuvvet, iktidar. ◆ Hassa, hâsiyet. ◆ Hak, salâhiyet. ◆ Kuvve, meleke, hasse. ◆ Darülfünûn müderrislerinin heyeti. ◆ Meclis-i etibbâ, cemiyet-i tıbbiye. = [cm.] Vesâit, servet. || – **s intellectuelles** Havas, melekât-ı akliye. || – **effective** Meleke-i nefsâniye. || – **de l'âme** Havas-ı bâtıne.

Fadaise [ims.] Budalalık, mânâsız söz, saçma, türrehat.

Fadasse [s.] Pek tatsız.

Fade [s.] Tatsız, lezzetsiz, yavan.

Fadement [h.] Tatsızca, lezzetsizce, yavan bir surette.

Fadeur [ims.] Tatsızlık, lezzetsizlik, yavanlık.

Fafio [imz.] Çocuk ayakkabısı.

Fagarier [imz.] Afrika'ya mahsus sarı bakkam ağacı.

Fagine [ims.] (k.) Kayın kozalağından istihrac olunur bir madde-i uzviyedir, fajin.

Fagonie [ims.] (nb.) Girit lâdeni nevi.

Fagot [imz.] Çalı ve odun demeti, huzme. ◆ Yığın. || (tca.) Devekuşu tüyü paketi. || (mec.) Beyhûde sözler, saçma sapan şeyler, yâve. || – **d'épines** Ters, aksi. || **Conter, débiter des** – **s** Saçma şeyler söylemek, masal anlatmak.

Fagotage [imz.] Çalıların demet bağlanması. || (mec.) Acele ve dikkatsiz yapılan iş.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fagoter [ft.] Çalı demeti bağlamak. || (mec.) Fena ve dikkatsiz düzeltmek veya giydirmek.

Fagoteur [imz.] Çalı demeti yapan adam, demetçi. ◆ Saçma şeyler söyleyen adam.

Fagotin [imz.] Küçük çalı demeti. ◆ Oynamak üzere adam gibi giydirilmiş maymun. || (mec.) Tatsız latifeler söyleyen adam. ◆ Maskara.

Fagoue [ims.] Sığır ve emsali hayvanatın boynundaki ur, bez ki özden tabir olunur.

Faguenas [imz.] Isıtılan bir şeyden çıkan fena koku. ◆ Hastane kokusu. (Eski kelime.)

Faham [imz.] (*fa-amm*) (nb.) Madagaskar çayı.

Fahlerz [imz.] (mad.) Hâmil-i fidda-i hılkî bir galendir, fahlerz.

Fahlunite [ims.] (mad.) Fahlunit.

Faible [s.] Kuvvetsiz, zayıf, nahif, arık, zebun. ◆ Gevşek, rehavetkâr. ◆ Aciz. ◆ Âdi. ◆ Nâkıs, sakat. ◆ Kıymetsiz, değersiz. = [imz.] Bir şeyin en zayıf tarafı. ◆ Bir adamın başlıca dayanamadığı, müptelâ olduğu şey. ◆ Zayıf ve aciz adam.

Faiblement [h.] Zayıf ve rehavetkârâne, acizâne, zebunâne. ◆ Hafifçe. ◆ Az iktidarla, iktidarsızca.

Faiblesse [ims.] Zaaf, kuvvetsizlik, dermansızlık. ◆ Gevşeklik. ◆ Acz. || (mec.) İptilâ, dayanamamazlık.

Faiblir [fl.] Zayıflamak. ◆ Gevşemek, fütur getirmek.

Faïence [ims.] Çini, fayans.

Faïencerie [ims.] Çini, fayans fabrikası. ◆ Çiniden kaplar. ◆ Çinicilik.

Faïencier,ère [ims.] Çinici.

Faille [ims.] (arz.) Maden tabakatında görülen çatlaklar, uhdud. || (tca.) İpekli parlak kumaş.

Failli,e [i. – s.] Müflis. ◆ Tembel gemici. || **Commerçant** – Tacir-i müflis.

Faillibilité [ims.] Yanılabilmek imkânı, kabiliyet-i hata.

Faillible [s.] Yanılabilir, muhtî.

Faillir [fl.] (Yalnız âtideki sîgalarıyla sıyag-ı mürekkebede müsta'meldir: Mazi-i şühudî: *Je faillis*, *nous faillîmes* Müstakbel: *je faudrai* Müstakbel-i mazi: *je faudrais*; İsm-i fâ'il *faillant*; İsm-i mef'ûl *failli*,e) Yanılmak, hata etmek. ◆ Kabahat etmek. ◆ İflas etmek. || Bu fiilden sonra bir masdar geldiği vakit "az kaldı" mânâsını ifade eder; **j'ai failli tomber** Az kaldı düşüyordum. || – **à** Hulf etmek.

Faillite [ims.] İflas. || (hk.) **État de** – Hâl-i iflas. || **Opératione de la** – Muamelat-ı iflasiye. || **Ouverture de la** – İflasın bed'i. || **Déclaration de la** – İlan-ı iflas. || **Créancier de la** – Sahib-i matlub, garim. || **Tomber en** – İzhar-ı iflas etmek.

Faim [ims.] Açlık, cû'. || (mec.) Hırs ve tamah. || **Avoir** – Acıkmak. || – **canine** Cû'ü'l-kelb, şiddetli açlık.

Faim-valle [ims.] Beygirlere açlıktan gelen baygınlık illeti. || (mec.) Pek şiddetli açlık.

Faîne [ims.] Kayın kozalağı, neb'.

Fainéant,e [i. – s.] İşsiz, meşguliyetsiz, tembel, boş gezmeyi seven, avare.

Fainéanter [fl.] İşsiz durmak, tembel alışmak, avare gezmek.

Fainéantise [ims.] İşsizlik, tembellik, avarelik.

Faînée [ims.] Toplanan kayın ağacı kozalakları.

Faire [ft.] Tasrifi: *Je fais*, *tu fais*, *il fait*, *nous faisons*, *vous faites*, *ils font*; *je faisais*; *je fis*; *je ferai*; *je ferais*; *fais*, *faisons*, *faîtes*; *que je fasse*; *que je fisse*; *faisant*; *fait*,e) Etmek, eylemek. ◆ Yapmak, imal etmek, işlemek. ◆ İcra etmek, fiile getirmek. ◆ Vücut vermek, yaratmak, hâsıl etmek. ◆ Bâis olmak. ◆ Alıştırmak. ◆ Söylemek, göstermek. ◆ Çalmak. ◆ Düzeltmek, tanzim ve tesviye etmek. ◆ Taklidini yapmak. ◆ Almak, tedarik etmek. || – **son chemin** İlerlemek, nâil olmak. || – **le savant** Kendini âlim gibi göstermeye çalışmak. || – **ses ongles** Tırnaklarını kesmek. || – **sa barbe** Sakalını kesmek. || – **le dimanche** Pazar günleri istirahat etmek. || – – Yaptır-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mak. || – savoir İlan etmek, bildirmek. || – de son mieux Elden geleni diriğ etmemek. || Avoir fort à – Büyük müşkilata uğramak. || – des vœux Arzu ve temenni etmek. || – droit Mesulünü is'af etmek, ihkak-ı hak etmek. || – fortune Kesb-i servet etmek. || (tca.) – les bois, les peaux, etc. Kereste, deri vesâire ticaretiyle meşgul olmak. || – la place Sipariş almak üzere piyasa tüccarını gezmek. || – tant Fiyatı şu kadar kuruş olmak. || Le consolidé a fait tant Konsolitin fiyatı şu kadar kuruş olmuştur. || (hk.) – valoir ses droits Hukukunu ispat etmek. || Ce qui fait que Sebebi bundan ibarettir ki. || à tant – que Bunu yapmak zahmeti, himmeti ihtiyar edildiği takdirde. || Il ne fait que crier Muttasıl bağırıyor, bağırmaktan başka işi yok. || Il ne fait que d'arriver Hemen şimdi geldi. || Il fait jour, nuit, chaud, froid, etc. Gündüzdür, gecedir, sıcaktır, soğuktur ilh. || Qu'est ce que cela fait? Ne zararı var, ne olur? || Qu'est ce que cela vous fait? Size ne? || Cela fait beaucoup Çok ehemmiyeti vardır. || Fasse le ciel! Allah versin! Keşke! = [fl.] (Renk hakkında) Uymak, tutmak, yakışmak. ◆ Bitirmek, ikmâl etmek. ◆ Demek. || – des siennes Çılgınlık, çapkınlık etmek. || Se – Olmak. ◆ Yetişmek, kemâle ermek. ◆ Alışmak. || Se – un devoir Cümle-i vezâiften addetmek. || S'en – Masraf etmek.

Faire [imz.] Usul-i tasvir vesâire, her bir ressam ve sanâyi-i nefise-i sâire sahibinin kendine mahsus tarz ve usulü. || (ed.) Tarz-ı inşâ.

Faire-le-faut [imz.] Zaruri olan şey.

Faisable [s.] Yapılabilir, kabil, mümkün.

Faisan [imz.] Sülün. || Poule – e Dişi sülün. || – argenté Gümüşî sülün. || – doré Sarı sülün. || – panaché Alaca sülün. || – blanc Ak sülün. || – paon (mr. Eperonnier) || – bâtard Sülün melezi ki sülün ile tavuktan hâsıl olur. || – de mer Kılkuyruk denilen yaban ördeği (Buna *Pilet* dahi denilir.)

Faisances [ims. – cm.] Çiftçinin sahib-i araziye kiradan başka vermeye mecbur olduğu şeyler, arazi icâresinden başka taahhüdat.

Faisande [ims.] (mr. Faisane)

Faisandeau [imz.] Sülün palazı.

Faisander [ft.] Eti ve hususiyle av etini birkaç gün durdurup ziyade bayatlatmak.

Faisanderie [ims.] Sülün yetiştirilen mahal, sülün kümesi.

Faisandier [imz.] Sülün besleyen, yetiştiren adam.

Faisane yahut **Faisande** [ims.] Dişi sülün.

Faisceau [imz.] Demet, deste, hevenk, (âveng), huzme. ◆ Eski Romalılar indinde kuvvete alâmet olan bir değnek demetiyle ortasında bir balta. || (as.) Silah çatma, silah çatısı. || (ht.) – optique Huzme-i ziyaiye.

Faiseur,se [i.] (*fe*) Yapıcı, yapan. ◆ Hilekâr.

Faisse [ims.] Küfe kuşağı, halkası.

Faisselle [ims.] Peynir imaline mahsus küçük sepet.

Faisserie [ims.] Sepet ve küfe misillü mamulat.

Faissier [imz.] Sepetçi, küfeci.

Fait [imz.] İş, amel, fiil. ◆ Vaka, hâl, macera. ◆ Madde, hakikaten ve maddeten mevcut olan şey. || Hauts – s Fütuhat, muvaffakiyet. || – accompli Emrivaki. || C'est un – Müspettir. || Au – Herhâlde. || Aller, venir au – Zât-ı maddeye dönmek. || Voies de – Muamele-i darb ve tahkir. || Possession de – Zilyetlik, fiilen tasarruf. || Interrogatoire sur – s et articles İnde'l-muhakeme tarafeynin yekdiğerine vaki olan sualleri. || Point de – Keyfiyet, vuku-ı hâl. || Prendre – et cause pour quelqu'un Bir kimseyi iltizam ve tesâhub etmek. || Erreur de – Esas maslahata dair vuku bulan hata. || Prendre sur le – Birini kabahat işlerken tutmak, üstüne varmak. || De – Fiilen, maddeten. (Zıddı: *de droit* Bi'l-istihkak). || Par le – ve Dans le – Hakikaten, filvâki. || Si – Evet, hayhay. || Tout à – Büsbütün || En – de Bahiste, hususunda.

Fait,e [s.] Olmuş, yapılmış. ◆ Kemâle ermiş. ◆ Terbiye görmüş. ◆ Giyinmiş. || Bien – Güzel, endam ve âzâsı yerinde. || Mal – Çirkin.

|| – à Alışkın. || – à peindre Gayet güzel, mütenâsip bir surette endam-ı vücuda mâlik. || – à plaisir İcat edilmiş, uydurulmuş. || à prix – Mukarrer bir fiyat ile. || Phrase – e, locution – e Basmakalıp tabir.

Faîtage [imz.] (m.) Çatının sırtı. ◆ Binanın çatı mahyası.

Faitardise [ims.] İşsizlik, tembellik.

Faîte [imz.] Çatı, dam. ◆ Tepe, zirve. || (mec.) Uç, bâlâ. || (cğ.) Ligne de – Hatt-ı taksim-i miyah.

Faîtière [ims.] Çatının eğri sırt kiremidi, mahya. ◆ Çatı aydınlığı, bacası.

Faix [imz.] Yük, bâr. || (mec.) Bâr-ı mesuliyet. || Le – des ans Bâr-ı şeyhûhet, ihtiyarlık.

Fakir [imz.] (mr. Faquir)

Falaise [ims.] Deniz kıyısındaki sert kaya ve yarlar, lihb-i sahil.

Falaiser [fl.] Dalga sahil kayalarına çarpıp çatlamak. (İsti'mali nâdir.)

Falarique [ims.] Ezmine-i kadîmede mancınıkla harpte atılan ateş kundağı.

Falbala [imz.] Kadın elbise ve eteğinin kenarına, perdelere dikilen kırmalar. (Yalnız makam-ı tezyifte müsta'mel olup alelâde *Volant* kelimesi kullanılır.)

Falciforme [s.] (tt.) Orak şeklinde, mişvelî, mişveliyü'ş-şekl.

Falcïnelle [ims.] (tt.) Uzun gagalı bir cins keklik.

Falconelle [ims.] (tt.) Örümcek kuşu.

Falconés yahut:

Falconidés [imz. – cm.] (hyv.) Tuyur-ı cârihа-i nehâriye sınıfından şevâhin fasîlesi.

Falère [ims.] (byt.) Koyunlara ârız olur kırgın hastalığı.

Falerne [imz.] İtalya'nın bu isim ile müsemmâ şehr-i kadimi civarında kadîmen çıkan şarap.

Fallace [ims.] Hile, hud'a.

Fallacieusement [h.] Hile ile, hilekârâne.

Fallacieux,se [s.] Hilekâr.

Falloir [fl.] (Yalnız müfred-i gâibden sîgaları vardır: *il faut*; *il fallait*; *il faudra*; *il faudrait*; *qu'il faille*; *qu'il fallût* İsm-i fâ'ili yoktur; *fallu*) Lâzım gelmek, iktizâ etmek. ◆ İhtiyacı olmak, iktizâsı görünmek. || S'en – Eksik olmak, daha lâzım olmak. || Peu s'en fallut que Az kaldı ki. || Il s'en faut de beaucoup Daha nerede! || Il s'en est fallu de peu Ramak kalmış idi. || Comme il faut Her suretle evsaf-ı matlûbeyi hâiz eşhas ve eşyayı tavsif için isti'mal olunur bir cümle-i senâiyedir: Un homme comme il faut Hüsn-i muâşeret ve zarafet ashabından bir adam.

Falltrank [imz.] (syd.) İsviçre çayı.

Falot [imz.] Büyük fener, fanus.

Falot,e [s.] Tuhaf, eğlenceli, garip, gülünç.

Falotement [h.] Gülünç ve tuhaf bir suretle.

Falourde [ims.] Odun demeti.

Falque yahut:

Falqué,e [s.] (nb.) Orak-vâri, mişvelî.

Falquer [ft.] Beygiri şah kaldırarak oynatmak.

Falques [ims. – cm.] (bhr.) (mr. Fargues)

Falsifiable [s.] Tağyiri, tağşişi veya taklidi kolay veya kabil.

Falsificateur,trice [i.] Sahtekâr, kalpazan, tağşiş eden.

Falsification [ims.] Sahtekârlık, kalpazanlık. ◆ Tağşiş. ◆ Tahrif. || – d'un acte Bir senedin sahtekârlık ile tağyir ve tahrifi. || – des faits Vuku-ı hâli hilâf-ı vâki olarak nakil ve hikâye etme, tahrif-i vâki olarak nakil ve hikâye etme, tahrif. || – des boissons Meşrubatın taklit ve tağşişi, mahlut ve bozuk meşrubat imali. || – des monnaies Kalpazanlık.

Falsifier [ft.] Sahte ve kalp etmek, taklidini yapmak, bozmak, tağşiş etmek.

Falsinervié,e [s.] (nb.) Useybe-i kâzibe fasîlesinden olan nebat.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Falun [imz.] (arz.) Toprağın içinde bulunan asdaf-ı muhtelife kırıntıları yığın ve tabakası, rüsubat-ı marniye-i kilsiye, falün.

Falunage [imz.] (zra.) Falün denilen asdaf-ı muhtelife kırıntılarından ibaret olan toprağı tarlalara saçmak ameliyatı.

Faluner [ft.] Asdaf-ı muhtelife kırıntılarını tarlaya saçarak toprağı ıslah etmek.

Falunien,ne [s.] (arz.) Falünî: **Étage** – Arz-ı miyosende bulunan rüsubat-ı marniye-yi kilsiyeden ibaret tabaka-i falüniye.

Falunière [ims.] (mad.) Asdaf-ı muhtelife kırıntılarından ibaret olup falün denilen toprağın ihraç olunduğu mahal.

Fame [ims.] Nam, şöhret.

Famé,e [s.] Meşhur, müştehir, maruf. || **Bien** – Hüsn-i sıyt sahibi, nîk-nâm.

Famélique [s.] Ekseriya aç kalan, fakir, züğürt. ◆ Açlıktan büzülmüş ve sararmış. ◆ Aç.

Fameusement [h.] Sıyt ve şöhretle. ◆ Pek ziyade, pekiyi. ◆ Pek çok.

Fameux,se [s.] Meşhur, nam-dâr, maruf. ◆ Büyük, azim. ◆ Gayet iyi, âlâ.

Familial,e [s.] Ehl-i beyt ve aileye mensup ve müteallik, beytî (cm. *familiaux*).

Familiariser [ft.] Teklifsiz etmek. ◆ Alıştırmak, te'nis etmek. || **Se** – Teklifsiz olmak. ◆ Alışmak, tanımak, ünsiyet peyda etmek.

Familiarité [ims.] Teklifsizlik, laubalilik, mahremiyet. ◆ Ülfet, ünsiyet. = [cm.] Teklifsizce muamelat.

Familier,ère [s.] Teklifsiz, laubali, ev adamı. ◆ Alışılan, ünsiyet peyda olunan (şey), me'luf. ◆ Has, mahsus. ◆ Aileye ait. = [imz.] Teklifsiz ahbap.

Familièrement [h.] Teklifsizce, laubaliyâne. ◆ Ünsiyetle, ülfetle.

Famille [ims.] Ehl-i beyt, aile, ıyal, familya. ◆ Evlat. ◆ Hanedan, sülale. ◆ Nesil, ırk, ocak. ◆ Takım, sınıf. ◆ Âl, âzâ. || **Soutien de** – Ailesine istinatgâh olan, ailesinin taayyüşü kendisine mütevakkıf bulunan evlat, muin. || **Fils, enfant de** – Zengin, kibar aile çocuğu. || **Air de** – Bir aile âzâları beyninde ekseriya görülen müşâbehet. ◆ Müşâbehet. || (tt.) Nebatat ve hayvanat ve maâdinin birbirine bazı cihetlerce münasebeti olan envai takımı, fasîle.

Famine [ims.] Kaht ü galâ, kıtlık. || **Crier** – Zaruretten şikâyet etmek.

Fanage [imz.] Çayır otlarını kesip kurutma ameliyatı, zübul, ot derme.

Fanaison [ims.] Yeni kesilmiş çayır otlarının kurutulması mevsimi, vakt-i zübul, ot derme mevsimi.

Fanal [imz.] (bhr.) Fener. ◆ Sahil feneri. (Bu mânâda *Phare* daha ziyade müsta'meldir.) ◆ Gemi feneri. || – **de poupe** Gemilerde işaret için kullanılan renkli fener, işkembe fener.

Fanatique [i. – s.] Mutaassıp. ◆ Muttassıbâne. ◆ Meczup.

Fanatiser [ft.] Mutaassıp etmek, taassuba düşürmek, taassubunu uyandırmak. ◆ İfrat derece müptelâ etmek.

Fanatiseur [imz.] Taassuba düşüren.

Fanatisme [imz.] Taassup. ◆ Gayret-i müfrite.

Fanchon [ims.] Kadınların başlarına atıp çenelerinin altından bağladıkları bir kurdele.

Fandango [imz.] Bir nevi İspanyol raksı ve bu raksla çalınan hava.

Fane [ims.] Dökülmüş kuru ağaç yaprakları, berg-i hazan. ◆ Patates ve pancar ve emsali nebatatın sapları.

Faner [ft.] Kesilmiş çayır otunu çevirip kurutmak. ◆ Soldurmak. || **Se** – Solmak. (Çiçek hakkında.)

Faneur,se [i.] Kesilmiş çayır otlarını kurutmak için çeviren adam.

Faneuse [ims.] (zra.) Ot kurutmaya mahsus makine, diren makinesi.

Fanfan [imz.] Küçük çocuk, bebek.

Fanfare [ims.] (ms.) Boru ile icra edilen bir âhenk. ◆ Bu havayı çalan musikişinas, mızıka. || (mec.) Âsâr-ı behçet ve sürur.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fanfaron,ne [i. – s.] Şecaat iddiasında bulunan, kendini mübalağa ile metheden adam, farfara; **Air** – Bu tabiatta olan adamın tavrı.

Fanfaronnade [ims.] Şecaat iddiasında olup, kendini mübalağa ile metheden adamın hâl ve tavrı, farfaralık.

Fanfaronnerie [ims.] Şecaat iddiası, kendini mübalağa ile methediş, farfaralık.

Fanfre [imz.] Kolyoz (balığı).

Fanfreluche [ims.] Âdi ve kıymeti az müzeyyenat ve huliyat.

Fange [ims.] Çamur, balçık, vahal. ‖ (mec.) Fürû-mâyelik. ◆ Sefahat, levs.

Fangeux,se [s.] Çamurlu, batak.

Fanion [imz.] Küçük bayrak, flama bayrak.

Fanon [imz.] Papazların sol kollarına bağladıkları pazubent. ◆ Piskopos serpuşunun iki tarafındaki sarkık uçlar. ‖ (tt.) Öküzün sarkık gerdanı. ◆ Beygirin ayağının gerisindeki kıllar. ◆ Balina balığının ağzındaki diş gibi sıralar, balina çubuğu. ◆ Balık bıyığı. ‖ (crh.) Seniyye, fanon.[268] ‖ (bhr.) Yelkenin serenlerden aşağı kalan kasıntıları. ‖ (as.) Askerî manevralarda işaret vermek üzere bir mızrak ucuna bağlanan açık ve parlak renkli kumaş.

Fanonier,ère [s.] (byt.) **Muscles – s** Adalat-ı seniyye.

Fantaisie [ims.] Gelip geçer heves. ◆ Hayal. ◆ Keyif, merak. ◆ Fantazya. ‖ **à votre** – Keyfinize göre, istediğiniz gibi. ‖ (ms.) Fantazya havası.

Fantaisiste [imz.] Kendi hayalini, hevesini tasvir ve tersim eden muharrir veya ressam.

Fantasia [ims.] Arapların şenliklerde nara atarak ve tüfeklerini boşaltarak hayvan koşturmaları. ‖ (mec.) İzhar-ı behçet ve sürur.

Fantasmagorie [ims.] Karanlık bir odanın içinde sihir sıracı ile hayaller gösterme sanatı, hayalcilik. ◆ Az çok dehşet-bahş sahnelerin, temâşâların tiyatroda ya rüyetiyle ya bir eserde kıraatiyle hâsıl olan tesir.

Fantasmagorique [s.] Karanlık bir yerde irâe olunan hayallere, resimlere mensup ve müteallik, hayali.

Fantasmascope [imz.] yahut:

Fantasmastoscope [imz.] Karanlık bir yerde hayaller göstermeye mahsus makine, hayâlat-nümâ, hayalci feneri.

Fantasque [s.] Hayaline, merakına, hevesine tabi. ◆ Garip, tuhaf.

Fantasquement [h.] Hayal ile. ◆ Garip bir surette.

Fantassin [imz.] Piyade neferi.

Fantastique [s.] Asıl ve cismi olmayıp hayal kabilinden olan, hayali. ◆ Cin ve perilere müteallik. ◆ Şâyan-ı hayret bir derecede, inanılmayacak bir mertebede.

Fantoccini [ims. – cm.] (*totchi*) (İtalyancadan me'huz) ve:

Fantoches [imz. – cm.] Büyükçe ve mükemmel kukla, kuklalar.

Fantôme [imz.] Hayal, gulyabani, peri, cin. ◆ Kalıp. ◆ Gayet zayıf ve kuvveti az adam. ‖ (tt.) Ağustosböceği.

Fanum [imz.] (*nomm*) Eski Romalıların prensleri ve kahramanları namına tesis ettikleri mabed.

Faon [imz.] (*fan*) Geyik ve karaca yavrusu.

Faonner [fl.] (*fa-ner*) (Dişi geyik ve karaca hakkında) Doğurmak, yavrulamak.

Faquin [imz.] (*kain*) Arsız adam, maskara. ◆ Mızrak talimine mahsus ağaç heykel.

Faquinerie [ims.] Arsızlık, maskaralık.

Faquir yahut **Fakir** [imz.] (Arabîden me'huz) Hind rahibi, fakir, kalender. ‖ **Herbe des – s** Haşhaş.

Faradisation [ims.] (ht.) Bi't-te'bir elektrik hâsıl etme.

Faradisme [imz.] (ht.) Faradey'in bi't-te'bir hâsıl olan elektrik usulü.

268 Orijinal metinde dizgi hatası: مانون [=manon] şeklinde hatalı yazılan kelime, *fanon* olmalıdır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Farandole [ims.] Bir nevi raks ki sirto denir. ◆ Bu raks ile çalınan hava.

Faraud,e [i.] Yabanlık esvabını giyinip güzel gözükmek isteyen kaba adam.

Farce [ims.] Bir fasıldan ibaret eğlenceli küçük ve kaba komedya. ◆ Maskaralık, mizah. ◆ Hafifmeşrebâne hareket. ◆ Latife, oyun, muziplik, tuhaf vaka. ◆ Et ve sebze kıyması. ◆ Dolma yapmak için harç, dolma içi. = [s.] Tuhaf, mudhik.

Farceur,se [i.] Eğlenceli ve kaba tiyatro oyunları icra eden tiyatrocu. ◆ Şakacı, latifeci, muzip. ◆ Hafifmeşrep, zevzek.

Farcin [imz.] Beygir ve ester ve merkeplere ârız olan sıraca, at sıracası, urre.

Farcineux,se [s.] Sıracalı (beygir vesâire). ◆ Beygir vesâire sıracasına mensup ve müteallik.

Farcir [ft.] Kıyma vesâire ile doldurmak. ◆ Tıkıştırmak. || **Se** – Karnını doldurmak, tıkınmak, çok yemek.

Fard [imz.] (syd.) Mücelliyat, cilâ. ◆ Düzgün, gumne. || (mec.) Sözün dolaştırılıp bir takrible söylenmesi. || – **rouge** Allık, gülgûne, humre, la'l. || **Parler sans** – Açıktan açığa söylemek.

Fardage [imz.] (bhr.) Emtiayı rutubetten muhafaza için sintineye konulan çalılar. ◆ Yer tutan havaleli şeyler.

Farde [ims.] Tüccar piyasasında Meha şehrinden gelen Yemen kahvesi dengine ıtlak olunur.

Fardeau [imz.] Yük, bâr, haml. ◆ Sıklet, ağırlık. ◆ Mükellefat, vergi. || – **des ans** Bâr-ı şeyhûhet.

Farder [ft.] Boyayı parlatmak, cilâ vermek. ◆ Düzgün sürmek. || (mec.) Düzen vermek, ayıbını örtmek.

Farder [fl.] Kendi ağırlığı tesiriyle düşmek, yıkılmak. || (bhr.) Yelken rüzgârla dolarak tulum gibi şişmek.

Fardeur [imz.] Sattığı eşyaya cilâ verip olduklarından ziyade güzel göstermeye çalışan tacir, göz boyayan tacir ve satıcı.

Fardier [imz.] Ağır yükler ve taşlar nakline mahsus alçak tekerlekli araba.

Farfadet [imz.] Peri, cadı, cin.

Farfouiller [ft.] Eşmek, eşelemek.

Fargues [ims. – cm.] (bhr.) Küçük gemi ve çekdirmelerin yanlarına konulan palastra keresteleri.

Faribole [ims.] Boş söz veya iş, abes, herze.

Farillon [imz.] Bazı balıkları celp için geceleri balıkçıların derûnunda ateş yaktıkları kap, ızgara.

Farinacé,e [s.] Un kabîlinden veya una müşâbih olan, dakîkî.

Farine [ims.] Un, dakîk. || – **brute** Kepekli un. || – **bise** Kaba kırma un. || – **entière** Halis un. || **Fleur de** – Gayet halis ve birinci cinsten un. || **Folle** – Gayet ince un. || **De la même** – Aynı cinsten, aynı mayadan. || – **fossile** Toz hâlinde bulunan bir nevi cass-ı mufahham-ı hılkîdir.

Fariner [ft.] Unlamak, un serpmek.

Farinet [imz.] Yalnız bir tarafı işaretli oyun zarı.

Farineux,se [s.] Un kabîlinden olan. ◆ Üzerine un gibi beyaz bir toz sürülmüş, unlu. ◆ Neşâî.

Farinier [imz.] Uncu, un satan tacir.

Farinière [ims.] Un ambarı. ◆ Uncu karısı.

Farlouse [ims.] (hyv.) İncir kuşu.

Farnienté [imz.] (*niainté*) (İtalyancadan me'huz) Hiçbir işle meşgul olmama, avarelik. ◆ Atâlet-i lezzet-bahş.

Faro [imz.] Brüksel civarında yapılan bir nevi bira.

Faros [imz.] (*s* okunur) (nb.) Ferik elması nevinden kızıl kış elması.

Farouche [s.] Alışmamış, vahşi, yabani. ◆ Mütevahhiş. ◆ Kimse ile ünsiyet etmez,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

merdümgiriz. ◆ Kaba. = [imz.] (nb.) Kızıl yonca, kızıl tirfil.

Farrago [imz.] Mahlut hububat, melez. || (mec.) Birbirine benzemeyen şeylerden mürekkep bir mahlut.

Fasce [ims.] (m.) Sütun teknesinin kitâbeleri. ◆ Asalet armasının orta şeridi.

Fascé,e [s.] Şeritli arma levhası.

Fascia [imz.] (tşr.) Lifâfe. || – **lata** Lifâfe-i arîze. || – **iliaca** Lifâfe-i harkafiye. || – **superficialis** Lifâfe-i sathiye. || – **transversalis** Lifâfe-i müsta'raza.

Fascial,e [s.] (tşr.) Lifâfî.

Fasciation [ims.] (nb.) Ağsân-ı nebatiyenin yassılanması, tasaffuh, arâda.

Fascicule [ims.] Kitap cüzü, nüsha. ◆ Koltukaltına sığabilecek ot vesâire miktarı. || (syd.) Huzeym.

Fasciculé,e [s.] (nb.) Tabii olarak demet şeklinde olan nebatat vesâireye ıtlak olunur, zül'l-huzeym. || **Épines** – **es** Demet şeklinde dikenler, eşvâk-i zü'l-huzeym. || **Racines** – **es** Cüzur-ı zâtü'l-huzeym.

Fascié,e [s.] (tt.) Uzun sıraları olan, çubuklu, arîz. || **Organe** – Uzv-ı arîz.

Fascinage [imz.] Çalı demetleriyle tesviye olunmuş yol veya doldurulmuş hendek ve metris. ◆ Çalı demetleriyle yolu tesviye etmek ve hendekleri doldurmak usulü.

Fascinateur,trice [s.] Gözbağcı, müsahhir, füsunkâr.

Fascination [ims.] Gözbağcılık, sihir etme, teshir. ◆ Füsun.

Fascine [ims.] Hendek doldurmaya mahsus çalı yığını. || (as.) Esna-yı harpte bazı hafif istihkâmatta kullanılan çalı demeti.

Fasciner [ft.] Gözbağcılık ile teshir etmek, sihirlemek. ◆ Fevka't-tabia bir tesir ile bir vecd ve hâl, bir istiğrak içine atmak. ◆ Meftun etmek, şaşırtmak.

Fasciolaire [ims.] (hyv.) Hind lâlesi denilen deniz mahluku.

Fasciole [ims.] (hyv.) Zâtü'l-fûheyn (hayvanlar).

Faséole[269] [ims.] Börülce. (Buna *Fasolet* yahut *Flageolet* dahi denir.)

Fashion [imz.] (*zi-on*) (İngilizceden me'huz) Moda. ◆ Kibar âlemi. ◆ Zarafet, terbiye.

Fashionable [i. – s.] (*zio-na*) Modaya ziyadesiyle riayet eden, şık. ◆ Modaya, kibar âlemi usul ve adabına muvâfık.

Fasier [fl.] (Yelken hakkında) Rüzgâr almayıp sönmek.

Faskook [imz.] (nb.) Yalancı çadıruşağı denilen nebat.

Faste [imz.] Debdebe, tantana. = [cm.] Eski Romalıların takvimi. ◆ Takvimlerde, salnâmelerdeki vakayi-i meşhure cetveli. ◆ Teyid-i hatıra için yapılmış bina. ◆ Hatıra.

Faste [s.] Mübarek. || **Jours** – **s** Eski Romalıların eyyam-ı mahsusaları.

Fastidieusement [h.] Bıktırarak, usandırarak.

Fastidieux,se [s.] Usanç veren, bıktıran.

Fastigiée [s.] (nb.) Sayvânî: **Plantes** – **es** Nebatat-ı sayvâniye.

Fastueusement [h.] Tantana ve debdebe ile.

Fastueux,se [s.] Tantanalı, debdebeli, muhteşem.

Fat [imz. – s.] (*t* okunur) Hodbin, mağrur.

Fatal,e [s.] Mukadder. ◆ Meşum. ◆ Mühlik. || **L'heure** – **e** Hâlet-i nez'. || **Délai** – Mehl-i kat'i. || **Terme** – Bir mehl-i kanuni veya mürur-ı zaman müddetinin son günü. (cmz. *fatals*).

Fatalement [h.] Mukadder olarak, hükm-i kaza ve kaderle, hasbelkader.

Fatalisme [imz.] Her şeyi kadere isnat etmek.

Fataliste [imz.] Her şeyi kadere atıf ve isnat eden.

Fatalité [ims.] Kader, takdir, kaza, ser-nüvişt. ◆ Şeamet, musibet, felaket.

269 Orijinal metinde *Facéole* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Fata-morgana [imz.] (hy.) İtalya'da ve hususiyle Sicilya Adası'nda müşâhede olunur bir nevi kavs-i kuzah.

Fathom [imz.] (tca.) İngiltere'de müsta'mel iki yardadan ibaret bir tûl ölçüsüdür.

Fatidique [s.] Kaderin ahkâmını güya keşfeden veya keşfetmeye yarayan.

Fatidiquement [h.] Hükm-i kadere göre.

Fatigable [s.] Yorulması kabil, yorulabilen.

Fatiguant,e [s.] Yoran, yorgunluk veren. ◆ Usanç getiren.

Fatigue [ims.] Yorgunluk, taab. ◆ Zahmet, meşakkat. ◆ Bâr, sıklet. || **Habit de** – İş esvabı.

Fatigué,e [s.] Yorgun. ◆ Yorgunluğa delâlet eden. ◆ Bıkmış, usanmış.

Fatiguer [ft.] Yormak, it'ab etmek. ◆ Tasdi' etmek. || – **la salade** Salatanın yağını vesâiresini koyduktan sonra iyice karıştırmak. = [fl.] yahut **Se** – Yorulmak.

Fatras [imz.] Lüzumsuz ve karmakarışık şeyler yığını.

Fatrasser [ft.] Abes şeylerle uğraşmak.

Fatrasserie [ims.] Lüzumsuz şeylerle uğraşmaklık. ◆ Lüzumsuz şeyler yığını.

Fatrasseur [imz.] yahut:

Fatrassier [imz.] Lüzumsuz şeylerle uğraşan. ◆ Lüzumsuz şeyler cem' ve hıfzeden kimse.

Fatuaire [imz.] Eski zamanlarda vecd-i hâl ile istikbalden haber vermek iddiasında bulunan meczup.

Fatuité [ims.] Bunaklık, ateh. ◆ Hamâkat. ◆ Hodbinlik.

Fatum [imz.] Kader, kaza.

Faubert [imz.] Gemilerde müsta'mel eski halattan ibaret süpürge, ip süpürge, usturpa, papaz.

Faubourg [imz.] Bir kasabanın kale ve sur haricindeki mahallesi, varoş. ◆ Sur kalkıp asıl şehir ile birleşen varoşlara dahi bazen bu nâm verilmektedir. ◆ Havali.

Faubourien,ne [i. – s.] Bir kasabanın kale ve sur haricindeki mahallesi sakinlerinden olan, varoşlu.

Faucet [ims.] (ms.) Genizden çıkarılan ses.

Fauchage [imz.] Orakla biçme, ot, ekin veya çayır biçme ameliyatı.

Fauchaison [ims.] Ekin, çayır ve ot biçme zamanı, orak mevsimi.

Fauchard [imz.] Uzun saplı bir nevi küçük orak. ◆ Kadîmen müsta'mel bir nevi süngülü mızrak.

Fauche [ims.] Ot biçme mevsimi.

Fauchée [ims.] Bir günde veyahut orağın bir tahrikinde biçilen ot miktarı.

Faucher [ims.] Ot, çayır, ekin biçmek, orak ile biçmek. = [fl.] (Beygir hakkında) Ön ayaklarından birini nîm-daire teşkil edecek surette atmak.

Fauchet [imz.] Biçilmiş çayırın otunu toplamaya mahsus yaba, tırmık. ◆ Gelberi. || (hyv.) Amerika'ya mahsus bir nevi deniz kargası.

Faucheur [imz.] Çayır otunu biçen, orakçı. || (tt.) Çayır örümceği (Buna *Faucheux* dahi denir.)

Faucheuse [ims.] Çayır otunu biçmeye mahsus makine.

Faucheux yahut **Faucheur** [imz.] Uzun ayaklı çayır örümceği.

Faucille [ims.] Tırpan, mihsad.

Faucillon [imz.] Küçük orak, tahra.

Faucon [imz.] Şahin, doğan. || – **sauvage** Delice doğan. || – **hagard** Muymul. || – **dressé** Bavlı. || – **commun** Adi doğan, bâz.

Fauconneau [imz.] Doğan yavrusu, çavlı. ◆ Kadîmen isti'mal olunan çakalos topu, balyemez.

Fauconner [fl.] Beygire sağ ayakla binmek.

Fauconnerie [ims.] Şahin vesâir av kuşlarının terbiyesi sanatı, şahincilik, doğancılık. ◆ Bu kuşların hıfz ve terbiyesine mahsus mahal.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fauconnier [imz.] Şahin vesâir av kuşlarını besleyip terbiye eden adam, doğancı, çakırcı.

Fauconnière [imz.] Av çantası.

Faucre [imz.] Evâilde cebecilerin zırhları yanına taktıkları mızrak askısı. (Buna *Faulcre* dahi tabir olunur.)

Fauder [ft.] Bir kumaşı katlayıp katlandığı yerlerini ibrişimle işaret etmek.

Faudeur [imz.] Bir fabrikada kumaşları devşirip katlayan işçi.

Faufile [imz.] Teyel, teyel ipliği.

Faufiler [ft.] Eğreti dikmek, çatmak, teyellemek. || (mec.) Gizlice, mahirâne ilave etmek. || **Se** – Usulla sokulmak.

Faufilure [ims.] Çatkı, teyel.

Faulde [ims.] Kömür kuyusu.

Faune [imz.] Eski Romalıların mevhum kır ilahı. = [ims.] Bir mahallin mecmû-ı hayvanatı. ◆ Bir mahallin hayvanat-ı mahsusasını mübeyyin mecmua-i hayvanat.

Faussaire [imz.] Sahtekâr. ◆ Kalpazan.

Faussement [hk.] Yalan, sahtekârâne.

Fausser [ft.] Bükmek, eğritmek. ◆ Bozmak. ◆ Nakzetmek, çevirmek. ◆ Kasten yanlış mânâ vermek, tevil ve tahrif etmek. || – **compagnie** Söz verilen bir yere gelmemek. ◆ Veda etmeksizin bir yerden ayrılmak. ◆ Sıvışmak, savuşmak.

Fausset [imz.] (ms.) Makamat-ı musikiyeden bir nevi ince sadâ.

Fausset [imz.] Fıçı deliğini kapamaya mahsus uzun tıpa, tapa.

Fausseté [ims.] Sahtelik. ◆ Sahte şey. ◆ İkiyüzlülük, mürâîlik.

Faute [ims.] Kusur, noksan, eksiklik. ◆ Kabahat, taksirat. ◆ Sehiv, hata. || – **de** Bulunmadığı için. || **à** – **de** Bulunmadığı hâlde. || **Sans** – Şüphesiz, elbette, mutlaka. || **Se faire** – Geri kalmak, bir şeyden nefsini mahrum etmek.

Fauteuil [ims.] Koltuk sandalye. || – **académique** Encümen-i Dâniş azalığı. || **Occuper le** – Bir meclise riyâset etmek.

Fauteur,trice [i.] Muharrik, sâî, havadar. (Yalnız fena işler hakkında müsta'meldir.)

Fautif,ve [s.] Hata edebilir. ◆ Sehiv ve hatası çok. ◆ Suçlu.

Fauve [s.] Kızıl renkte olan. ◆ Vahşi hâlinde yaşayan hayvanat: **Bêtes** – **s** Vuhuş. = [imz.] Vahşi hayvan, vuhuş.

Fauveau [imz.] (hyv.) Boz öküz.

Fauvette [ims.] Ötleğen kuşu, çalı bülbülü.

Faux [ims.] Orak, tırpan. || – **à râteau** yahut – **à ramassette** Taraklı orak. || (tt.) Tırpan balığı. || (tşr.) Mişvel. || – **du cerveau** Mişvel-i dimağ.

Faux,sse [s.] Yalan, kâzip, esassız. ◆ Yanlış. ◆ Yapma, sahte. ◆ Ca'lî. ◆ Eğreti (âriyetî), takma. ◆ Kalp. ◆ Boş, beyhûde, nafile. || (hk.) – **principal** Re'sen ikame olunan sahtekârlık davası. || – **incident civil** Hukuk davası rüyeti esnasında zuhur eden sahtekârlık davası. || **Pièce arguée de** – Sahteliği iddia olunan senet. || **S'inscrire en** – Kabul etmemek, ret ve tekzip etmek. || – **pas** Ayak kayması, sürçme. || – **sse couche** Çocuk düşürme. || – **sse clef** Uydurulmuş anahtar. || – **sse attaque** Düşmanı şaşırtmak için olunan sahte hücum. || **Jurer** – Yalan yere yemin etmek. || – **témoin** Yalancı şahit, şahid-i zûr. || – **bond** Vaatte hulf. ◆ Bir vazifeyi adem-i icra. || – **col** Yakalık. || – **pli** Esvabda hâsıl olan buruşukluk, kırıklık. || (hyv.) – **serpent** Amerika-yı Cenubî'ye mahsus gözsüz kurbağa. || (nb.) – **germe** Cürsum-ı kâzip. || – **fragon** yahut – **buis** Yabani kuşkonmaz, hilyevn-i kâzip. || – **chervis** Yaban havucu. || – **cumin** Karamuk. || – **sse poire** Armut kabağı. || (mad.) – **albâtre** Alabastrit[270] denilen su mermeri. || – **argent** yahut – **or** Mika[271] denilen maden. || – **rubis** Kızıl çakmaktaşı. || **Porter à** – Doğru, dik, iyi durmamak. || **à** – Yalandan. ◆ Bi-gayri

• • • • • • • • • • •

270 fr.: *alabastrite.*

271 fr.: *mica.*

hakkın. = [imz.] Kizb, yalan. ◆ Sahtekârlık, kalpazanlık.

Faux-bourdon [imz.] Kilisede okunan bir nevi ilahi. ◆ Yaban arısı.

Faux-fuyant [imz.] Gizli yol. ◆ Kaçamaklı söz, kaçamak.

Faux-monnayeur [imz.] Kalpazan.

Faveur [ims.] Lütuf, kerem, inayet. ◆ Hüsn-i nazar, teveccüh. ◆ Tarafgirlik, hatır. ◆ Bir nevi dar ipek şerit. || **En – de** Lehinde, hatır için. || **à la – de** Sayesinde. || (tca.) **Être en** – yahut **Prendre** – Emtia mazhar-ı rağbet olmak. || (ma.) **Crédit en** –Matlubat. || **Solde en ma** – Bakiye-i matlubum. || **Jour de** – (Senedat-ı ticariye hakkında) Eyyam-ı müsaade.

Faveux,se [s.] (t.) **Teigne – se** Sa'fe.

Favonie [ims.] (hyv.) Bahr-i muhitte bulunur bir nevi büyük denizanası, favonya.

Favorable [s.] Müsait, muayyen. ◆ Muvâfık, uygun. ◆ Nevâzişli, iltifatlı.

Favorablement [h.] Müsait ve muvâfık olacak bir surette. ◆ İltifat ve nevâzişle, bir suret-i müsaadekârâne.

Favori,ite [s.] En makbul, en ziyade hüsn-i nazarda olan, manzur. ◆ Hüsn-i teveccühe mazhar olan, mukarreb, nedim.

Favori [imz.] Çatal sakal.

Favorisé,e [s.] Mazhar-ı müsaade olmuş. || **Traitement de la nation la plus – e** En ziyade mazhar-ı müsaade olan devlet hakkında olunagelen muamele.

Favoriser [ft.] Tesâhub etmek, himaye etmek, sahip çıkmak. ◆ Tercih etmek. ◆ Müsait olmak, teshil etmek. || **– de** Lutfetmek.

Favoritisme [imz.] Hatıra ziyade riayet edilmiş, iltimas.

Favosite [ims.] (arz.) Arz-ı silûrîde[272] bir nevi hayvanat-ı nâime müstehâsesi, favozit.

Favouette [ims.] (nb.) (mr. Gesse)

272 fr.: *silurien.*

Favus [imz.] (t.) Silfe. (Buna *Favi* dahi denir.)

Faye [ims.] Gürgen ağacı ormanı.

Fayence ve **Fayencerie** ve **Fayencier** (mr. Faïence ilh.)

Féal,e [s.] Sadık, emin. (cm. féaux).

Fébricitant,e [i. – s.] Hummâlı, mahmum.

Febricule [ims.] (t.) Hummâ-yı hafife.

Fébrifuge [imz. – s.] (t.) Sıtmayı iyi eden ilaç vesâire, dâfi'-i hummâ.

Fébrile [s.] (t.) Sıtmaya mensup ve müteallik, humevî. || (mec.) Müteheyyic.

Fécal,e [s.] (t.) Necese mensup ve müteallik, gaitî, süflî: **Matières – es** Mevadd-ı süfliye.

Fèces [ims. – cm.] Tortu. ◆ Mevadd-ı süfliye, gait, necaset.

Féciale [imz.] Eski Romalılarda ilan-ı harp ve akd-i musâlaha işlerine karışan rahip.

Fécond,e [s.] Çok doğuran (kadın yahut dişi hayvan). ◆ Mahsuldar, münbit (arazi). ◆ Müsmir kılan. || (mec.) Bereketli, kesretli, bol.

Fécondant,e [s.] Bir tohuma teşekkül etmek kuvvetini veren, mülakkah.

Fécondation [ims.] Tohumun teşekküle getirilmesi, ilkah. ◆ Teksir. || **– artificielle** İlkah-ı suni.

Féconder [ft.] Bir tohuma teşekkülünü mûcip olacak maddeyi vermek, ilkah etmek. ◆ Bolluk ve bereket getirmek, müsmir ve mahsuldar etmek.

Fécondité [ims.] Çok doğurma, kesret-i tenâsül. ◆ Kabiliyet-i telkih, tebzir. ◆ Çok mahsul verme. ◆ Bereket, bolluk.

Fécule [ims.] Hububatta ve bazı köklerdeki madde-i dakîkiye, nişasta, fekül.

Féculence [ims.] Nişastayı hâvi olma, neşâiyet.

Féculent,e [s.] Bulanık, koyu, teressüb edecek bir maddeyi hâvi (mâyi). ◆ Tortu. ◆ Nişastayı hâvi.

Féculerie [ims.] Nişasta fabrikası, nişastahâne.

Féculeux,se [s.] Nişastayı hâvi, nişastalı.

Féculier [imz.] yahut:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Féculiste [imz.] Nişastacı.

Fédéral,e [s.] Küçük hükûmetlerin cem' ve tevhidiyle teşkil olunan büyük bir hükûmet-i müctemia heyetine mensup ve müteallik. (cmz. *fédéraux*).

Fédéraliser [ft.] Hükûmât-ı müctemia teşkil ve tesis etmek.

Fédéralisme [imz.] Hükûmât-ı müctemia usulü.

Fédératif,ve [s.] Hükûmât-ı müctemiaya mensup ve müteallik.

Fédération [ims.] Memâlik-i müctemia.

Fédéré,e [i. – s.] Memâlik-i müctemia idâdından olan (memleket).

Fédérer [ft.] Küçük hükûmetlerin cem' ve tevhidiyle büyük bir hükûmet-i müctemia teşkil etmek.

Fédia [ims.] (nb.) Kedi otu.

Fée [ims.] Peri. || (mec.) Güzel kadın, peri-peyker. || **Conte de** – Peri hikâyesi. || **Ouvrage de** – Gayet zarif ve nazik iş.

Féea [ims.] (nb.) Amerika eğrelti otu.

Feed-pump [imz.] (bhr. – İngilizceden me'huz) Bahriyede fid pamp denilen tulumba.

Féerie [ims.] (*fé-rî*) Peri kuvveti, sihir. ◆ Peri ve cin gösterir tiyatro oyunu. || (mec.) Manzara-i latife.

Féerique [s.] (*fé-rî*) Cin ve perilere mensup ve müteallik. || (mec.) Gayet latif.

Feindre [ft.] (Tasrifi: Je feins, *tu feins*, *il feint*, *nous feignons*, *vous feignez*, *ils feignent*; *je feignais*; *je feignis*, *je feindrai*; *je feindrais*, *feins*, *feignons*, *feignez*; *que je feigne*; *que je feignisse*; *feignant*; *feint*,e) Yalandan göstermek, muvâzaa etmek. = [fl.] Tecâhül ve tegafül etmek. ◆ Tereddüt etmek. || – **une maladie** Temâruz etmek. || **En feignant** Muvâzaaten.

Feint,e [s.] Yapma, taklit, masnu'.

Feinte [ims.] Sahte hareket, gösteriş. || (as.) Muharebede hasmın dikkatini bir tarafa celbedip diğer taraftan vurmak için olunan sahte hücum ve taarruz.

Feintise [ims.] Yalandan gösteriş, mukallitlik.

Felbol [imz.] (mad.) Bir silisit bi'l-mâ'-i hadid-i hılkîdir, felbol.

Féld-maréchal [imz.] (Almanya, Avusturya, Rusya ve İngiltere'de) Müşir. || – **lieutenant** (Memâlik-i mezkûrede) Ferik. (Fransa'da sade *maréchal* denilir.)

Féldspath [imz.] (*féld-spatt*) (arz. ve mad.) Ekser suhur-ı iptidâiyenin terkibinde bulunan bir madde ki silisit-i müsennâ-yı alümin ile bir kalevîden mürekkeptir, feldispat.

Feldspathique [s.] (arz. ve mad.) Feldispatı hâvi, feldispatî.

Fêle yahut **Felle** [ims.] Cam hamurunu kazandan alıp üflemeye mahsus demir çubuk, şişeci borusu.

Fêlé,e [s.] Çatlak, yarık. || (mec.) Çatlak, kaçık.

Fêler [ft.] Çatlatmak.

Félicitation [ims.] Tebrik, tehniye. || **Lettre de** – Tebriknâme.

Félicité [ims.] Bahtiyarlık, saadet, ikbal, mesudiyet.

Féliciter [ft.] Tebrik ve tehniye etmek. || **Se** – Kendi kendini tebrik etmek. ◆ Bahtiyar ve memnun olmak.

Félidés [imz. – cm.] (hyv.) Âkilü'l-luhûm sınıfından hirre fasîlesi.

Félin,e [s.] Kediye mensup ve müteallik, hirrî. ◆ Nerm, latif, halim. || **Race** – **e** Kediye müşâbih hayvanat nesli, nesl-i hirrî.

Fellah [imz.] (*h* okunmaz) Arabîden me'huz) Mısır çiftçisi, fellah.

Félon,ne [s.] Hain, kâfir-i nimet.

Félonie [ims.] Hıyanet, küfrân-ı nimet.

Felouque [ims.] Direkli büyük sandal, filika.

Félure [ims.] Çatlak, yarık.

Felsitporphyre [imz.] (mad.) Porfir-i ahmer, felsitporfir.

Femelle [ims.] Dişi hayvan. ◆ Kadın. || – **claire** Beyazı çok olmak üzere siyahlı beyazlı devekuşu tüyü. || – **obscure** Siyahı çok olmak

üzere beyazlı siyahlı devekuşu tüyü. || (nb.) Fleurs – s Ezhar-ı müennese. || (bhr.) Ferrures – s Dümenin iğnecik dişisi. (Buna *Fémelot* dahi denir.)

Fémelot [imz.] (mr. Femelle)

Féminin,e [s.] Kadına mensup ve müteallik, nisvanî. || Sexe – Taife-i nisa. || Rime – e Âhirinde sağır e bulunan kafiye. = [imz.] (sr.) Müennes.

Féminiser [ft.] (sr.) Bir ismi te'nis etmek. ◆ Kadın hâl ve tavrı vermek.

Féminisme [ims.] İsti'nas, feminizm.

Féministe [imz.] Nisvan mürevvici.

Femme [ims.] Karı, kadın, imreet. ◆ Evlenmiş kadın, zâtü'z-zevc. ◆ Seyyibe. || – de chambre Bir büyük kadının hizmet-i mahsusasını gören kadın, oda hizmetçisi. || – de charge Bir büyük evin çamaşır vesâir eşyasına bakan kadın, kethüda kadın, kalfa. || – publique yahut sadece – Fahişe. || – de mauvaise vie, – perdue Âlüfte. || Prendre – Teehhül etmek.

Femmelette [ims.] Kadıncık. ◆ Budala ve cahil kadın. || (mec.) Kadın tabiatlı ve gevşek adam.

Fémoral,e [s.] (tşr.) Uyluk kemiğine mensup ve müteallik, fahzî. (cmz. *fémoraux*).

Fémoro [s.] (tşr.) Fahzî.

Fémur [imz.] (tşr.) Uyluk kemiği, azm-ı fahz.

Fenaison [ims.] Otun biçilmesi. ◆ Ot biçme mevsimi.

Fendage [imz.] Odun yarma.

Fendant [imz.] Cesaret iddiasında bulunan adam, kabadayı. ◆ Kılıç ile yukarıdan aşağıya doğru vurulan darbe. || Faire le – Kabadayılık taslamak, babayiğitlik satmak.

Fenderie [ims.] Demirin, odunun yarılması. ◆ Demirin, odunun yarılmasına mahsus fabrika ve küskü makinesi.

Fendeur [imz.] Demir ve taş vesâire yaran işçi, yarıcı. || – de naseaux Kabadayı, kendine mağrur, farfara.

Fendillé,e [s.] Çatlak ve yarık yerleri bulunan.

Fendiller (se) [fv.] Çatlamak, yarılmak.

Fendis [imz.] (mad.) Kapak taşları gibi yarma kayalara ıtlak olunur.

Fendoir [imz.] Balta, yarıcı baltası. ◆ Sepetçi kaması. ◆ İpçi bıçağı. ◆ Bahçıvanların aşı çakısı.

Fendre [ft.] Yarmak, şakk etmek. ◆ Çatlatmak. ◆ Yol açmak, yarmak.

Fendu,e [s.] Yarılmış. ◆ (Göz ve ağız hakkında) Büyük. ◆ (Bacaklar hakkında) Uzun.

Fenestré,e [s.] Delikli.

Fenestrer [ft.] Pencere açmak.

Fenêtrage [imz.] Bir binanın pencerelerinin mecmûu ve hâl ve vaziyetleri.

Fenêtre [ims.] Pencere. || (m.) – en tribune Balkonlu pencere; – fuyante Eğri pencere; – à platebande Düz pencere; – à pleine-cintre Kemerli pencere; – en embrasure Yanları şivli pencere; – d'encoignure Tepe penceresi, yuvarlak pencere. || Jeter par la – İsraf etmek. || (tşr.) Revzen. || – vestibulaire Revzen dehlizi.

Fenêtré,e [s.] (tşr.) Revzenî: Bandes – es yahut Compresses – es Rifâdat-ı revzeniye.

Fenêtrer [ft.] Pencere açmak. ◆ Pencereye çerçeve takmak. ◆ Delik açmak.

Fenil [imz.] (*nil*) Ot ambarı, otluk, otlukhâne.

Fennec [imz.] (hyv.) Âkilü'l-luhûm sınıfından kelbiye fasîlesine mensup kursak.

Fenouil [imz.] (nb.) Fasîle-i sayvâniyeden râziyâne, rezene. || – bâtard Tere otu.

Fenouillet [imz.] yahut:

Fenouillette [ims.] Misket elması.

Fenouillette [ims.] Râziyâne rakısı.

Fente [ims.] Yarık, çatlak. || Bois de – Yarma kereste. || (tşr.) Şakk, fürce.

Fenton yahut Fanton [imz.] Çivici ve çilingirin isti'mal ettiği demir çubuk. || (bhr.) Kavalya yapmaya mahsus ağaç.

Fenugrec [imz.] (*grèk*) (nb.) Boy tohumu çiçeği, hulbe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Féodal,e [s.] Tımar ve sipahiliğe mensup ve müteallik. (cmz. *Féodaux*)

Féodalement [h.] Tımar ve sipahilikçe.

Féodalité [ims.] Sipahilik, tımar, zeâmet. ◆ Tımar usulü. ◆ Mukaddemâ derebeyliği zamanı.

Fer [imz.] Demir, hadid, âhen. ◆ Esliha ve âlât-ı mütenevvianın demir ucu. ◆ Nal. ◆ Ütü demiri. ◆ Zincir, kelepçe, pranga. ◆ Ütü. || **Corps de** – Kuvvetli adam. || **Tête de** – Muannit. || **Un cœur de** – Katı ve merhametsiz yürek. || **Chemin de** – Demiryolu. || **Avoir un bras de** – Pazusu gayet kuvvetli olmak, zûr-ı bâzûya mâlik olmak. || **L'âge de** – Devr-i Hadid. || **Un Siècle de** – Cenk ve cidal çok vuku bulan asır. || **Battre le** – Esliha imal etmek. || **Croiser le** – Düello etmek. || **Tomber les quatre** – **s en l'air** Beygirin dört ayağı birden kayarak sırtüstü düşüp dört nalı havaya gelmek veya bir adam sırtüstü düşmek. = [cm.] Zincir, pranga. || (mec.) Hıdemat-ı şâkka.

Féra [imz.] Bey balığı denilen alabalığı nevi.

Fer-blanc [imz.] Teneke. (cm. des *fers-blancs*).

Ferblanterie Tenekecilik. ◆ Tenekeden mamul eşya.

Ferblantier [imz.] Tenekeci.

Fer-chaud [imz.] (t.) Midede hissolunan pek şiddetli bir hararet. ◆ Mukaddemâ Avrupa'ca bazı mahkûmînin omuzlarına damga vurmak üzere ateşte kızdırılarak isti'mal olunan demir, hadid-i hâr, hadid-i mahmî.[273]

Féret [imz.] Kırmızı kan taşı.

Fériable [s.] Tatil edilmesi lâzım, tatili kabil (gün).

Férial,e [s.] Tatil gününe mensup ve müteallik.

Férie [ims.] (Eski Romalılar indinde) Tatil günü, yortu. ◆ (Katolikler indinde) Hafta günlerinin beheri.

Férié,e [s.] **Jours** – **s** Eyyam-ı tatiliye, yortu günleri.

Férin,e [s.] Hayvanat-ı vahşiyeye mahsus. || **Toux** – **e** (t.) Şiddetli bir nevi öksürük, suâl-i hadid.

Férir [ft.] (Yalnız masdarıyla ism-i mef'ûlü *féru,e* müsta'meldir.) Vurmak; **Sans coups** – Vuruşmaksızın, tüfek patlatmaksızın, muharebesiz ve (mec.) zahmetsizce.

Ferlage [imz.] (bhr.) Yelkenlerin istinga edilmesi. || **Rubans de** – Çamoka, yelkenlerin kasıntı bağları.

Ferier [ft.] (bhr.) Yelkeni serene sarıp bağlamak.

Ferlet [imz.] Kâğıt fabrikalarında kâğıtları koyup kaldırmaya mahsus (T) şeklinde bir alet.

Fermage [imz.] Çiftlik veya arazi bedel-i îcarı. ◆ Îcar olunan arazi veya çiftlik. ◆ Mukataa. ◆ Arazinin işletilmesinde îcar usulü.

Fermail [imz.] Küpe, toka vesâire. (cm. des *fermaux*).

Fermailler [imz.] Kordon, kopça, çıngırak, halka, yüksük vesâire imal eden adam.

Fermant,e [s.] Seddolunan, kapanır. || **à portes** – **es** (Kale) kapılarının kapanacağı vakit. || **Ajour** – Akşamüstü. = [imz.] Bir resmi yahut bir aynayı kapamaya mahsus kapak.

Ferme [ims.] İltizam, mukataa. ◆ Çiftlik, kira veya iltizama verilmiş arazi. ◆ Aşar ve rüsumun ihalesi. ◆ İltizam, mukataa. || – **modèle** yahut – **école** Numûne çiftliği. || **Donner à** – Maktûan ihale etmek. || **Prendre à** – İltizam, istîcar etmek.

Ferme [s.] Sabit, sağlam, metanetli, dayanaklı, kavi. ◆ Katı. ◆ Metin. ◆ Sık, pek sulb. || (tca.) Muayyen vade ile esham-ı umumiye füruhtu. || **Terre** – Kara, berr. || **Voix** – Rey-i rezîn. || **Prix** – Tutkun fiyat. || **Te-**

273 Bu maddenin orijinal metindeki dizgisi şu şekildedir: "Midede hissolunan pek şiddetli bir hararet, hadid-i hâr, hadid-i mahmî. ◆ Mukaddemâ Avrupa'ca bazı mahkûmînin omuzlarına damga vurmak üzere ateşte kızdırılarak isti'mal olunan demir." Ancak bağlama bakıldığında bir dizgi hatasının söz konusu olduğu, "*hadid-i hâr*" ve "*hadid-i mahmî*" terkiplerinin maddenin ikinci kısmında yer almaları gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

nir – Gayret ve metanet göstermek. = [h.] Gayret ve metanetle. ◆ Çok, cezil. || [mec.] Cesurâne, şiddetle. = [hd.] İkdam, gayret.

Ferme [ims.] (m.) Harpuşte, makaslı dam veya çatı. || – **en arbalète** Asma çatı.

Fermement [h.] Kuvvet ve metanetle, kaviyen. ◆ Sağlam olarak.

Fermente [imz.] Maya, hamir. || (mec.) Maya, tohum.

Fermentable [s.] Mayalanması mümkün, kabil-i ihtimar.

Fermentant,e [s.] Mayalanan, ihtimar eden, muhtemir.

Fermentatif,ve [s.] Bir şeyin mayalanmasına hizmet eden, muhammir.

Fermentation [ims.] Mayalanma, ihtimar, tahammur. || (mec.) Teheyyüc.

Fermenter [fl.] Mayalanmak, ihtimar etmek, tahammur etmek. || (mec.) Teheyyüc etmek.

Fermentescible [s.] Kabil-i ihtimar, kabil-i tahammur.

Ferme-porte [imz.] Kapının arkasına konulan yay ki kapı açılırken gerilerek sonra kendiliğinden kapıyı seddeder.

Fermer [ft.] Kapamak. ◆ Seddetmek. ◆ Bağlamak. ◆ Tıkamak. ◆ Hitam vermek. ◆ Tatil etmek. = [fl.] Kapı kapanmak. || – **sa porte** Kimsenin ziyaretini kabul etmemek. || – **ses portes** Düşmana mukavemeti tasmim etmiş olan bir şehir halkı kale ve sur kapılarını seddetmek. || – **boutique** Tüccarlığı terk etmek veya çalışmaktan ve emtia vesâire satmaktan fâriğ olmak. || – **les yeux** Uyumak. ◆ İrtihal-i dâr-ı beka etmek. ◆ Cehl içinde taassup edip kalmak. || – **les yeux sur quelque chose** Müsamaha ve iğmaz-ı ayn etmek, görmemezliğe gelmek. || – **la marche** En arkadan yürümek, gelmek.

Fermeté [ims.] Sebat, metanet. ◆ Sıklık, salâbet. ◆ Kuvvet. || (tca.) Piyasada emtianın, mahsulatın yüksek bir fiyat muhafaza etmesi.

Fermeture [ims.] Kapayış, kapama, mesdud olma. ◆ Kapamaya yarayan kilit ve mandal gibi şeyler. ◆ Kale kapılarının kapanması vakti.

Fermier,ére [i.] Çiftlik vesâire müsteciri. ◆ Çiftçi. ◆ Mültezim.

Fermoir [imz.] Bazı kitap ve cüzdanların maden tokası. ◆ Marangoz ve taşçı kalemi. ◆ Semercinin palandız taşı. || (as.) Damaklı yay.

Fernambouc [imz.] (*c* okunur) Kızıl denilen boya ağacı.

Féroce [s.] (Hayvan hakkında) Yırtıcı, vahşi, sibâ'. ◆ Merhametsiz. ◆ (İhtiramat ve hissiyat hakkında) Müfrit.

Férocité [ims.] Yırtıcılık, vahşet, sebuiyet.

Férole yahut:

Férolia [ims.] Amerika'nın Guyan memâlikine mahsus mermer ağacı.

Féronie [ims.] (hyv.) Âkilü'l-luhûm sınıfından hadidiye fasîlesinden bir böcek.

Féroniens [imz. – cm.] (hyv.) Âkilü'l-luhûm sınıfından hadidiye fasîlesi.

Ferrage [imz.] Bir şeyin demirle kaplanması veya demir pervazlar vesâire takılması. ◆ Beygir ve emsalinin nallanması. ◆ Mahkûmlara pranga takılması (Bu mânâda bugün *ferrement* kelimesi kullanılır.) ◆ Bir şeye takılmış, geçirilmiş olan demir.

Ferrailles [ims. – cm.] Eski ve paslanmış demir parçaları, hırdavat, demir hurdası, çerçi.

Ferrailler [fl.] Kılıçla vuruşmak. || (mec.) Münâzaa, münakaşa eylemek.

Ferrailleur [imz.] Eski demirler satan, hırdavatçı, hurda demirci, nalbur, çerçici. || (mec.) Münâzaacı, inatçı.

Ferrant [imz.] – **maréchal** Nalbant.

Ferré,e [s.] Demirli, çivili. || (mec.) Emin, mutmain. || **Chemin** –, **route** – **e** Kaldırımlı yol. || **Voie** – **e** Demiryol. || **Eau** – **e** Çelikli maden suyu. || **Être** – **sur une manière** Bir madde hakkında vukuf-ı tam sahibi olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

|| Avoir la bouche – e Muzdarip olmaksızın sıcak bir şey içebilmek.

Ferrein [imz.] (tşr.) Canal de – Kanat-ı ferren, ehram-ı ferren.

Ferrement [imz.] Demirden âlât ve edevat. ◆ Pranga takmak.

Ferrer [ft.] Demirle kaplamak, demir takmak. ◆ Nal vurmak. || (mec.) Sevk ve idare etmek, üzerine hüküm ve nüfuzu câri olmak. || (tca.) Gümrükte muayene edildiğini mübeyyin olarak eşyaya demir damga takmak.

Ferret [imz.] Kordon vesâire ucuna takılan kamçı. || (mad.) Bazı taşlarda bulunan budak.

Ferretier [imz.] Nalbant çekici.

Ferreur [imz.] Kordonların ucuna kamçı takan adam. ◆ Nalbant. ◆ Çilingir.

Ferreux,se [s.] Demiri hâvi.

Ferrides [imz. – cm.] (arz.) Suhur-ı hadidiye.

Ferrière [ims.] Nalbant ve çilingirin meşin torbası.

Ferrique [s.] (k.) Acide – Hadid-i kiyanus.

Ferro-cynogène [imz.] (k.) Kiyanus-ı hadid.

Ferro-cyanure [imz.] (k.) Kiyanus-ı müsennâ-yı hadid.

Ferronnerie [ims.] Demirden, bakırdan büyük şeyler imal olunduğu mahal, demirhâne. ◆ Demir yahut bakır mamulat-ı sagîresi.

Ferronnier,ère [i.] Yeni demir mamulatı satan adam.

Ferronnière [ims.] Ortasında bir madalyon veya kıymetli taş bulunan köstek.

Ferrugineux,se [s.] Demir kabîlinden veya demiri hâvi olan, demirli, hadidî. || Eaux – ses Çelikli maden suları, miyah-ı hadidiye.

Ferrure [ims.] Bir şeye takılan veya kaplanan demirler. ◆ Nal vurma. || – à la glace Buz üzerinde ayağı kaymamak için hayvana vurulan çengelli nal.

Fertile [s.] Münbit, mahsuldar. ◆ Bereketli. || (mec.) Esprit – Çok şeyler düşünebilir zihin; Sujet – Çok bahis getirir madde.

Fertilement [h.] Bollukla, bereketle.

Fertilisable [s.] Münbit ve mahsuldar hâline konabilir (arazi).

Fertilisant,e [s.] Araziyi münbit ve mahsuldar eden veya etmeye sebep olan.

Fertilisation [ims.] Arazinin münbit ve mahsuldar hâline konması, inbat, isti'mar.

Fertiliser [ft.] (Araziyi) Münbit ve mahsuldar etmek.

Fertilité [ims.] Münbitlik, mahsuldarlık, derece-i inbat ve tenebbüt, kabiliyet-i isti'mar. || La – de l'imagination Füshat-ı hayal.

Féru,e [s.] (*férir* fiilinin ism-i mef'ûlüdür) Yaralı (hayvan). ◆ Dargın, dil-gir. ◆ Dil-dâde, âşık, müptelâ.

Férule [ims.] Şâkirdanın eline vurmaya mahsus değnek. || (mec.) Te'dib, muâheze. || (nb.) Fasîle-i sayvâniyeden şecer-i haltiyet, şeytan tersi ağacı. || Donner la – Muamele-i şedide icra etmek.

Ferussina [ims.] Bir nevi salyangoz.

Fervent,e [s.] Gayretli, hamiyetli. ◆ Sûzişli.

Ferveur [ims.] Gayret, hamiyet, germî. ◆ Sûziş, şevk.

Fescennin,e [s.] Eski Romalıların Etruryalılardan almış oldukları bir nevi kaba şiire ıtlak olunur.

Fesse [ims.] Kaynak butları, sağrı, ilye, ilyeteyn. = [cm.] İlyetîn. || Donner sur les – s Kıçına kamçı vurmak. || N'y aller que d'une – Rehavetle hareket etmek. || Tu en as eu dans les – s Büyük zayiata uğradın.

Fessée [ims.] Kaynak butlarına veya sağrıya vurulan değnek ve tokat vesâire.

Fesse-mathieu [imz.] Murâbahacı. ◆ Gayet hasis adam. (cm. des *fesse-mathieux*).

Fesser [ft.] Kaynak butlarına değnek veya kırbaçla vurmak, te'dib etmek.

Fesseur,se [imz.] Kaynak butlarına değnek veya kırbaçla vuran adam.

Fessier [s.] (tşr.) Kaynak butlarına müteallik, ilyevî. = [imz. – cm.] Kaynak butları, ilyeteyn.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fessu,e [s.] Kaynak butları kaba olan, kaba kıçlı.

Festin [imz.] Ziyafet, sûr. ◆ Şenlik, cümbüş. || – **de noces** Velime cemiyeti.

Festiner [ft.] Ziyafet vermek. = [fl.] Cümbüş etmek.

Festival [imz.] Büyük ve çalgılı ziyafet, düğün, sûr.

Festoiement [imz.] İ'zaz ve ikramla istikbal.

Feston [imz.] Küçük dallarla yaprak ve çiçek destesi. || Bu şekilde nakış, oya ve dantela. ◆ Çiçekler ile yapılmış tezyinat-ı mimariye, oya ve dantela gibi şeyler, feston. ◆ Sarhoşun yürürken öteye beriye doğru sapıp gitmesi.

Festonner [ft.] Küçük dallarla, yaprak ve çiçekten desteler ile tezyin etmek. ◆ Oya ve dantelalarla nakışlar ve tezyinat yapmak.

Festoyer yahut **Fêtoyer** [fl.] İ'zaz ve ikram ile kabul ve istikbal etmek.

Festucacées [ims. – cm.] (nb.) Necîliye fasîlesinden hullebiye nevi.

Festucaire [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı tufeyliye-i dâhiliyeden bir nev.

Fête [ims.] Iyd, resmî gün, yortu, tatil günü. ◆ Şenlik, şehrâyin, donanma, şâdımânî. ◆ Yevm-i mahsus. || (mec.) Meserret, şetâret, zevk. || (hk.) – **légale** Hasbe'l-kanun yortu sayılan gün. || – **de palais** Mahâkimin tatil ettiği yevm-i mahsus, ıyd, yortu günü. || **Faire** – **à quelqu'un** Kemâl-i ikram ve i'zaz ile kabul etmek.

Fête-Dieu [ims.] Hıristiyanların bir yortusu. (cm. des *fêtes-Dieu*).

Fêter [fl.] Yortu tutmak, tatil etmek. ◆ Şenlik icra etmek. = [ft.] Yortusunu tutmak, icra etmek. ◆ Namına hürmeten şenlik ve şehrâyin etmek. ◆ Ziyafet vermek. || (mec.) Hüsn-i kabul etmek.

Fetfa [imz.] (Arabîden me'huz) Fetva.

Fétiche [imz.] Zencilerle sâir akvam-ı vahşiyenin ibadet ettikleri kaba sanem ve put.

Fétichisme [imz.] Bazı akvam-ı zenciye-i vahşiyenin âdâtları vechile gayet âdi ve kaba resim ve put ve sanemleri hâşâ mâbud ittihaz etme usul ve mezhebi, putperestlik. || (mec.) Perestiş, mübalağalı aşk ve muhabbet.

Fétichiste [i. – s.] Kaba ve âdi put ve sanemlere perestiş eden, putperest.

Fétide [s.] Fena kokulu, müteaffin, kerih, müntin.

Fétidier [imz.] Madagaskar ceviz ağacı.

Fétidité [ims.] Fena koku, taaffün.

Fêtoyer [ft.] (mr. Festoyer)

Fétu [imz.] Saman çöpü. || (mec.) Kıymetsiz, ehemmiyetsiz şey.

Fêtuque [ims.] (nb.) Batak sazı denilen bir nevi ayrıkotu. || – **élevée** Çayır otu, hulleb.

Feu [imz.] Ateş, nâr. ◆ Şule. ◆ Ocak, baca. ◆ Yangın, harik. ◆ Hâne, aile. ◆ Hararet. ◆ İltihap. ◆ Gayret, germî, faaliyet. ◆ Zekâvet, feraset. ◆ Harp. ◆ Aşk. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Vazifeden fazla bir iş zuhur ettiği zaman tiyatro müdürleri tarafından verilen bahşiş. || **Armes à** – Esliha-i nâriye. || **Bouche à** – Top, efvah-ı nâriye. || **Coup de** – Esliha-i nâriye atılması. || **Faire** – Silah boşatmak, ateş etmek. || **Culte du** – Ateşperestlik, Mecusilik. || (arz.) – **central** Nâr merkezi. || (as.) – **de file ou** – **de bataille** Nöbet ateşi. || – **de peloton ou de régiment** Yaylım ateş. || – **croisé** Makasvâri ateş, mıkrâzî ateş. || – **solitaire** Münferit ateş. || – **de tirailleurs** Avcı ateşi. || **Tir à** – Silah endahtı. || **Prendre** – Birdenbire kızmak, ateş almak. || – **du ciel** Yıldırım. || – **du rasoir** Usturanın yüzde bıraktığı ateş, ustura yanığı. || **Couleur de** – Âteşî. || **Voir le** –, **aller au** – Harbe girmek. || **Coup de** – Sarhoşluğun başlaması. || **Mettre en** – İhrak etmek. || – **grison** Kömür madenlerinde hâsıl olup bazen iştial eden gaz, grizu gazı. || – **Follet** Bazı bataklıklarda görülen alevli buhar ve (mec.) bir şule-i ânî. || (bhr.) – **St-Elme** Şiddetli fırtınalarda gemilerin direk ve serenleri üzerinde bazen müşâhede kılınan ateş ve kıvılcım,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

nûrü'd-dekal. || – St-Jean Hıristiyanların ateş gecesi. || (orm.) Bois de – İhtitaba sâlih eşcar. || à petit – Gayet yavaş ateş üzerinde ve (mec.) azar azar, yavaş yavaş. = [cm.] – x d'artifice Şehrâyinlerinde endaht olunan fişek vesâir il'ab-ı nâriye. || – x chinois Hayal feneri ile icra edilen lu'biyat-ı nâriye. || – sacré Yılancık, humre. (Buna *Érysipèle* dahi denir.) = [hd.] Au! – Yangın var!

Feu,e [s.] Müteveffâ, müteveffiye. (Mesela: *la – la reine* ve *– e reine* denilmesi caizdir; lakin şurasına dikkat etmelidir ki bir harf-i tarif veya bir sıfat-ı temlikiyeden sonra gelirse dâhil olduğu isim ile cinsen ve adeden mutabakat eder. Bu iki kelimeden evvel gelirse gayr-ı mütebeddildir.)

Feudataire [imz.] Tımar ve zeâmet sahibi, zâim.

Feudiste [imz.] Tımar ve zeâmet usulünü iyi bilir adam.

Feuillage [imz.] Ağaç yapraklarının heyet-i mecmuası. ◆ Kesilmiş yapraklı dallar. ◆ Yapraklar şeklinde resim ve hakk veya nakış.

Feuillaison [ims.] Yaprakların açılması. ◆ Ağaçların yaprak açması mevsimi, teverruk.

Feuillant [imz.] Sen-Bernar[274] tarik-i ruhbâniyesinin bir şubesine mensup rahip.

Feuillantin [ims.] Sen-Bernar[275] tarik-i ruhbâniyesinin bir şubesine mensup rahibe.

Feuillard [imz.] Fıçı çemberlerinin imaline yarayan kestane ağacı dalı. ◆ Kestane çıtası, biçmesi. ◆ Kışın hîn-i hâcette hayvanlara verilmek üzere kurutulan ağaç dalı.

Feuille [ims.] Yaprak, varak, berk. ◆ Kâğıt tabakası, yaprağı. ◆ Maden safhası. ◆ Gazete, varaka-yı havâdis. || – volante yahut – Bir deftere merbut olmayan, ayrı bir kâğıt. ◆ Ayrı kâğıda basılmış şey. || – de chou Fena tütün. ◆ Kıymetsiz, ehemmiyetsiz gazete. || – de présence Yoklama kâğıdı. || – d'amidon Güllaç. || – de route Yol tezkeresi. || – d'individualité Sicill-i ahvâl. || (hk.) – d'audience Zabıt varakası. || (orm.) Bois de trois – s Üç senelik ağaç.

Feuillé,e [s.] Yapraklı, müverrak. = [imz.] Yaprakların tasviri usul ve sanatı.

Feuillée [ims.] Ağaç dal ve yapraklarından yapılmış gölgelik, sâyeban. ◆ Bir veya birkaç ağacın yaprakları. ◆ Amerika'nın bir nevi balkabağı.

Feuille-morte [s.] Kuru yaprak renginde olan, samanî. = [imz.] Yaprak rengi, samanî renk.

Feuiller [fl.] Yapraklanmak, yaprak vermek. = [ft.] Yapraklar ile örtmek. ◆ Yaprakları tasvir ve tersim etmek.

Feuilleret [ims.] Yaprak şeklinde oymalar yapmaya mahsus pervaz avadanlığı.

Feuillet [imz.] Defter ve emsali şeylerin yaprağı. || (arz.) Beher tabakanın münkasim bulunduğu safhaların beheri, safha. || (tşr.) Hayvanat-ı müctirrenin üçüncü midesi, kırk bayır bağırsağı.

Feuilletage [imz.] Yufkalı börek. ◆ Yufka açma.

Feuilleter [ft.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Kitabın sahifelerini çevirmek, karıştırmak, tetebbu etmek. || – de la pâte Hamuru gayet ince tabakalar hâlinde kabaracak surette tereyağı ve soğuk su ile yoğurmak.

Feuilletis [imz.] Elmasın ve fasetalı taşın alt tablasının kenarı.

Feuilleton [imz.] Gazete tefrikası. || – des pétitions İstid'anâmelerin hülâsa kaydı.

Feuilletoniste [imz.] Gazete tefrikalarını yazan muharrir.

Feuillette [ims.] Ölçü makamında müsta'mel fıçı ki yüzden yüz kırk litreye kadar istîab eder.

Feuilliste [imz.] Yelpaze safihalarını boyayan ressam.

Feuillu,e [s.] Yaprakları çok (ağaç), müverrak, verik. || Bois – s Büyük yapraklı ağaçlar.

Feuillure [ims.] Pencere ve kapı vesâirenin kenar pervazı, lamba, çerçeve.

274 *Saint Bernard.*

275 *Saint Bernard.*

Feurre [imz.] Buğday vesâire samanı. ◆ İskemleci ve semerci sazı ki koğalık tabir olunur.

Feutier [imz.] Büyük dairelerde mahrûkat memuru.

Feutrage [imz.] Keçe imali, telbid.

Feutre [imz.] Keçe, lebed. ◆ Keçeden mamul külah, keçe şapka. ◆ Eyerlere doldurulan kırpıntı yapağı.

Feutrer [ft.] Keçe imal etmek. ◆ Kırpıntı yapağı doldurmak.

Feutrier [imz.] Keçeci.

Feutrière [ims.] Keçenin astar denilen seyrek bezi.

Fève [ims.] Bakla, ful. ◆ Bakla zer'i. || – **de cheval** (mr. Féverole) ◆ Beygirin ağzında çıkan küçük ur, bakla. (Buna *Lampas* dahi ıtlak olunur.)

Féverole [ims.] Küçük taneli ve fasulyeye müşâbih acı bakla, kıpt baklası, Yahudi baklası.

Février [imz.] (nb.) Müzdevicü'l-evrak fasîlesinden gebre ağacı.

Février [imz.] Şubat ayı.

Fez (Türkçeden me'huz) Fes.

Fi [hd.] Of! Poh! Adam sen de! || **Faire** – **de** Tahkir etmek.

Fi yahut **Fy** [imz.] Öküzlere ârız olan bir nevi cüzam illeti.

Fiacre [imz.] Kira arabası. ◆ Fena araba. ◆ Arabacı. || **Chanter comme un** – Fena teganni etmek.

Fiançailles [ims. – cm.] Nişan resmi, namzetlik.

Fiancé,e [s.] Nişanlı, namzet.

Fiancer [ft.] Nişanlamak, namzetlik resmini icra etmek.

Fiasco [imz.] (İtalyancadan me'huz) Adem-i muvaffakiyet. || **Faire** – Muvaffak olamamak. (cm. des *fiasco*).

Fiat [hd.] (*t* okunur – Latinceden me'huz) Olsun! Peki! = [imz.] Emniyet, itimat.

Fiatole [ims.] (hyv.) Karagöz balığı.

Fibre [ims.] (nb. ve tşr.) Etin ve meyve vesâirenin içindeki ince ipliklerin beheri, lif. || – **cellulaire** Lif-i hücrevî. || – **s fusiformes** Elyaf-ı migzeliye. || – **s spirales** Elyaf-ı helezoniye. || – **s ponctuées** Elyaf-ı menkuta. || (mec.) Hareket. ◆ İhtisâsat ve hissiyatın esbabı.

Fibreux,se [s.] Lifleri olan, lifî. || **Tissu** – Nesc elyafı.

Fibrillaire [s.] Lüveyfî.

Fibrille [ims.] İnce lif, lüveyf.

Fibrine [ims.] (k.) Kanın terkibine dâhil olan beyaz bir madde, madde-i lifiye, lifin.

Fibrinogène [imz.] (k.) Müvellid-i lifin.

Fibroïde [i. – s.] (tt.) Şibh-i lif.

Fibroïne [ims.] (k.) Şibh-i lifin.

Fibrolithe [ims.] (mad.) Hacer-i lifî.

Fibulaire [imz.] (hyv.) Kanâfiz-i bahriye fasîlesinden ufak deniz kestanesi.

Fibule [ims.] Ezmine-i kadîmede toka, çengel. ◆ Pehlivan kisvesi, kispet.

Fic [imz.] (*c* okunur) (t.) Basur memesi. ◆ Beygirin bacağında hâsıl olan ur, şiş.

Ficaire [ims.] (nb.) Haşîşetü'l-basur, kırlangıçotu.

Ficeler [ft.] Sicimle bağlamak. ◆ Giydirmek.

Ficelier [imz.] Sicim makarası.

Ficelle [ims.] Sicim, kınnap. || (mec.) Hile, hud'a. || (bhr.) Parakete çıması.

Fichant [s.] Bir kaleden bir kaleye atılan ateşe ıtlak olunur. || (mec.) Can sıkan.

Fiche [ims.] Zırh çivisi. ◆ Kumarda akçe makamında kullanılan kemik veya fildişinden marka. ◆ Borsada mubâyaacıların isti'mal ettikleri pusula, yafta. ◆ Kâğıt parçası. ◆ Veted. ◆ Kazığın toprağa saplanmış kısmı. || (r.) Mismar denilen alet.

Ficher [ft.] Kakmak, çakmak, sokmak. ◆ Atmak, koymak. ◆ (Tokat ve emsali hakkında) Yerleştirmek, yapıştırmak. || – **dedans** Aldatmak. || – **le camp** Savuşmak. || **Se** – Kakılmak, çakılmak. ◆ Eğlenmek. ◆ Koymak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

◆ Birbirine vurmak. || Se – de Ehemmiyet vermemek.

Fichet [imz.] Tarak dişi. ◆ Tavlada kazanılan partileri işaret için dikilen kemikten yahut fildişinden küçük değnek.

Fichoir [imz.] Çamaşır veya kâğıdı ipe serili tutmaya mahsus yaylı tahta, çamaşır kıskacı, çamaşır maşası.

Fichu [imz.] Kadınların boyunlarına sardıkları ipek mendil, ketfiye.

Fichu,e [s.] Fena yapılmış, fena, bayağı. ◆ Atılmış. ◆ Giyinmiş, mülebbis. ◆ Perişan olmuş, bir parasız kalmış. || – de Kadir, müstaid.

Ficoïdées [ims. – cm.] (nb.) Kalın yapraklı bazı nebatat envâı, fasîle-i sabbâriye.

Fictif,ve [s.] Zâtî olmayan, itibarî, mevzû. ◆ Sahte, ca'lî. || Valeur – ve Kıymet-i itibariye, mevzûa. || (Sarf-ı Arabî) Annexion – ve İzafet-i lafziye.

Fiction [ims.] Uydurma, asılsız şey, yalan, ürcûfe, efsane. || (hk.) – légale ou – de droit Farz-ı kanunî, bir şeyin kanun nazarında bir surette addolunması.

Fictivement [h.] Uydurma olarak, yalandan, ca'lî bir surette, emr-i itibarî olarak.

Fidéicommis [imz.] (hk.) İsmi ifşa edilmeyen bir diğerine itâ ve teslim olunmak üzere bir kimseye terk olunan emval, vasiyet-i meşrûta.

Fidéicommissaire [imz.] (hk.) Başkasının vesayet ve vesatetiyle bir mala sahip bulunan adam, vasî-i müstevda. = [s.] Vasiyet-i meşrûtaya mensup ve müteallik.

Fidéjusseur [imz.] (hk.) Kefil.

Fidéjussion [ims.] (hk.) Kefalet. ◆ Kefaletnâme.

Fidèle [s.] Sadakatli, sadık. ◆ Emin, mutemet. ◆ Doğru, tam, halis, sahih. ◆ İman eden, mümin. || Être – à ses engagements Taahhüdatını bi-tamamiha ifâ, ahde vefa etmek. || Très – Portekiz krallarının lakabı.

Fidèlement [h.] Sadıkane. ◆ Doğru ve halis olarak. ◆ Tağşiş ve tağyir etmeksizin.

Fidélité [ims.] Sadakat, vefa. ◆ Doğruluk, istikamet. ◆ Hulûs, hakikat, sıhhat.

Fidonie [ims.] Furfur denilen beyaz gece kelebeği.

Fiduciaire [imz.] Teslim-i terekeye memur vasî-i muhtar. = [s.] Emniyete, itibara müstenid. || Monnaie – Kaime-i nakdiye. || Circulation – Kavâim-i nakdiyenin tedavülü.

Fiducie [ims.] (hk.) Bey' bi'l-vefa.

Fief [imz.] Mâlikâne. || – militaire Tımar, zeâmet.

Fieffé,e [s.] Tımar sahibi. ◆ Tımar gibi tevcih olunmuş (emlâk). || (mec.) Nihayet derecede, sırf, mahz.

Fieffer [fl.] Tımar tevcih etmek.

Fiel [imz.] Öd, safra. || (mec.) Kin ve adâvet. || (nb.) – de terre Berrî şahtere.

Fiente [ims.] Tezek, gübre, hayvanat tersi.

Fienter [fl.] (İnek vesâire hakkında) Def-i tabiî etmek.

Fier [ft.] Emniyet edip bırakmak, emanet bırakmak, tevdî ve teslim etmek. || Se – Güvenmek, emniyet ve itimat etmek.

Fier,ère [s.] (Müzekkerinde dahi *r* okunur) Kibirli, mütekebbir, mutaazzım. ◆ Âlicenap. ◆ Şecî, levend. || (Eşya hakkında) Yüksek, zarif, güzel. || Être – Mübâhî, müftehir olmak. || Faire le – Azamet satmak.

Fier-à-bras [imz.] Şecaat iddiasında bulunan sahte kabadayı. (cm. des *fier-à-bras*).

Fièrement [h.] Kibir ve azametle, mütekebbirâne. ◆ Şecîâne, levendâne. ◆ Âlicenabâne. ◆ Zarafetle. ◆ Çok.

Fiérot [smz.] Gülünç bir surette mütekebbir ve mutaazzım, kendini beğenmiş.

Fierté [ims.] Kibir, azamet. ◆ Ulüvv-i cenab. ◆ Şecaat, levendlik. ◆ Zarafet.

Fièvre [ims.] Sıtma, hummâ, nöbet. || (mec.) Telaş, karışıklık, hummâ. ◆ Heves, merak, ihtiras. || – continue Hummâ-yı daime. || –

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

intermittente Hummâ-yı münkatıa, nöbetli sıtma. || – éruptive Hummâ-yı indifâiye. || – tierce Hummâ-yı gıbb. || – jaune Amerika'nın sarı sıtması, hummâ-yı asfer. || – larvée Gizli sıtma, hummâ-yı muhtefiye. || – symptomatique Hummâ-yı araziye. || – essentielle Hummâ-yı zâtiye. || – automnale Hummâ-yı harîfiye. || – quarte Hummâ-yı rub', dört günde bir gelen sıtma. || – hectique Hummâ-yı dıkkiye, hummâ-yı dıkk. || – erratique Hummâ-yı tayyâre. || – rémittente Hummâ-yı müterediddide. || – laiteuse Hummâ-yı lebeniye. || – paludéenne Hummâ-yı merzagıye. || – pernicieuse Hummâ-yı mühlik. || – typhoïde Hummâ-yı tifoidî. || Avoir la – de Saint-Vallier Korkudan ter dökmek.

Fiévreux,se [i. – s.] Sıtmalı, hummâvî. || (mec.) Şedid. ◆ Germî ve müsâraatle olan.

Fiévrotte [ims.] Hafif sıtma.

Fifre [imz.] Ufak dilsiz düdük, çığırtma. ◆ Düdük çalan, düdükçü. || Être neuf comme une – Bütün bütün acemi, tecrübesiz olmak.

Figement [imz.] Donma, koyulaşma, tecemmüd, incimad.

Figer [ft.] Dondurmak, koyulaştırmak, tecmid etmek.

Figite [ims.] Mazı böceğine benzer bir nevi kara böcek.

Fignoler [fl.] Kemâl-i dikkatle tertip ve tanzim etmek, düzeltmek. (Bilhassa elbise ve emsali hakkında müsta'meldir.)

Figue [ims.] İncir, tîn. || – de Barbarie Frenk inciri. || – fleur Çiçek inciri. || – blanche Lop incir. || – poire Patlıcan inciri. || Faire la – à Eğlenceye almak, istihzâ etmek. || Moitié raisin, moitié – Şöyle böyle, ne pek iyi ne pek fena.

Figuerie [ims.] İncir ağaçlarıyla memlû mahal, incirlik.

Figuier [imz.] İncir ağacı. || – d'Inde Frenk inciri ağacı. || – d'Adam Muz ağacı. || (tt.) Amerika'nın çalı bülbülü.

Figuline [ims.] Adi çömlekçi çamuru. ◆ Bir nevi saksı.

Figurant,e [i.] Bir tiyatroda balet rakkası. ◆ Ehemmiyetli bir rolü olmayıp mücerret kalabalık için tiyatro sahnesine çıkan oyuncu, dilsiz oyuncu.

Figuratif,ve [s.] Bir şeyin tasvir veya işaret-i mahsusası olan, remzî, tasvirî, temsilî. = [imz. – s.] (Sarf-ı Yunanî'de) Bazı sîgalara mahsus harflere ıtlak olunur. || Plan – Resm-i müşekkel. || Écritures – ves Hutut-ı tasviriye.

Figuration [ims.] Tersim, görünüş, huzûr. || (sr.) Kelimat ve hurufun suret-i intikaş ve irtisamı.

Figurativement [h.] Temsil ve remz ve işaret tarikiyle, mermûzen, mecazen.

Figure [ims.] Suret, şekil, heyet. ◆ Çehre, beniz, sima. ◆ Tavır, duruş. ◆ Temsil, remz, timsal. ◆ Raks hareket ve faslı. || (h.) Şekil. || – s géométriques Eşkâl-i hendesiye. || (ed.) Mecaz, istiâre. || (r.) – plane Şekl-i müstevî. || – s égales Eşkâl-i mütesâviye. || – s semblables Eşkâl-i müteşâbihe. || – s équivalentes Eşkâl-i muâdele. || – s symétriques Eşkâl-i mütenâzıra. || – inacrite Şekl-i mersûm, şekl-i muhît. || – curviligne Şekl-i kürevî. || – régulière Şekl-i muntazam. || (ed.) – s de rhétorique Sanâyi-i bediiye. || – s de mots Sanâyi-i lafziye. || – s de pensées Sanâyi-i maneviye.

Figuré,e [s.] Mecazî. = [imz.] Mânâ-yı mecazî. || Au – Mecazen. || (r.) Nombres – s Silsile-i tefâzuliye veya hendesiyenin hududu.

Figurément [h.] Mecazen, istiâre tarikiyle.

Figurer [ft.] Tasvir, tersim, teşkil etmek. ◆ Beyan ve irâe etmek. = [fl.] Bulunmak, görünmek, hazır olmak, dâhil olmak. || Se – Tasavvur ve tahayyül etmek, inanmak.

Figurine [ims.] Küçük sanem. ◆ Toprak vesâireden mamul küçük resim, şekil, tasvir.

Figurisme [imz.] Tevrat'a İncil'in hayali nazarıyla bakmak esası üzerine müesses bir tarik-i mahsus.

Figuriste [imz.] Alçıdan küçük heykeller yapan adam. ◆ Tevrat'a İncil'in hayali nazarıyla bakan tarike mensup adam.

Fil [imz.] İplik, hayt, rişte. ◆ Âlât-ı cârihanın keskin tarafı. || – **de laiton** Pirinç tel. || (mec.) Sıra, nazım, silk. ◆ Mecra, yol. || – **de la vierge** (mr. Filandres) || – **à-plombe** Şâkul. || – **de marbre** Mermer damarı. || – **de pieu** Kazık bendi. || – **d'archal** Çalgı teli, pirinç tel. || – **de chaînette** Bez tarağının ipliği. || – **de caret** Halat teli, filasa. || **Donner le** – Bilemek. || – **de l'eau** Cereyan-ı mâ, akıntı. || **Avoir le** – Mahareti olmak. || **Donner du** – **à retordre** Ta'zib etmek.

Filage [imz.] İplik, halat, ip, tel bükme ameliyat ve sanatı. || (nb.) Yabani pamuk fidanı.

Filagramme [imz.] (mr. Filigrance)

Filaire [ims.] İplik kurdu, dûd-ı yemeni, dûd-ı şa'rî.

Filament [imz.] Adalat ve nebatatın ince telleri, lif, hayt.

Filamenteux,se [s.] İnce lifleri olan adale veya nebat, haytî, lifî.

Filandière [ims.] İplik eğiren ve büken kadın.

Filandres [ims.] Etin içinde bulunan bazı sert ve uzun sinirler, damarlar, lahm-ı zâid. ◆ Baharın güzel günlerinde havada görünen uzun ve ince iplikler, luâbü'ş-şems, şeytan örümceği. (Beyne'l-avam ikinci mânâsı yerine *fil de Vierge* denilir.)

Filandreux,se [s.] Uzun ve sert sinirleri olan (et), haytî, mehît. || (mec.) Sühûlet ve selâsetten âri.

Filant,e [s.] Damla damla ayrılmaksızın sühûletle akan, cârî, revan. || **Étoile** – **e** Şihâb-ı sâkıb.

Filao [imz.] Hindistan hurma ağacı. (Buna *Casuarine* dahi denilir.)

Filardeau [imz.] Taze, ince ve uzun fidan.

Filardeau [imz.] Filandra balığı.

Filardeux,se [s.] Damarlı. (Taş ve mermer hakkında.)

Filaria [imz.] (nb.) Zeytûniye fasîlesinden şimşire benzer bir ağaç, filarya.

Filasse [ims.] Keten ve kenevir vesâireden çıkarılan elyaf. ◆ Üstüpü.

Filassier,ère [i.] Üstüpücü.

Filateur [imz.] İplik fabrikası müdürü, sahibi.

Filatrice [ims.] İplik kozaları üzerinde ipeği çıkaran işçi kadın. ◆ Satenin bir nevi.

Filature [ims.] İplik fabrikası, iplikhâne. ◆ İpek fabrikası.

File [ims.] Sıra, dizi, saf. || (as.) **Chef de** – Dizi başı, sıranın başında bulunan nefer. || (bhr.) **Chef de** – Donanma kılavuzu olan sefine. || **à la** – Sıra ile, birbiri arkasına.

Filé [imz.] Sırma teli.

Filement [imz.] Eğirme, bükme.

Filer [ft.] Eğirmek, iplik yapmak, iplik bükmek. || (bhr.) Halat ve palamarı gevşetmek, laçka etmek. || – **douze nœuds** Saatte on iki mil yol almak. || – **du câble** Kaloma vermek. || – **le loch** Parakete sicimini sağmak. || – **la ligne de sonde** İskandil çımasını atmak. || – **la carte** Kumarda oyun kâğıtlarının birini hile için saklamak. || – **une carte** Oyunda kâğıdını sürmek. = [fl.] Akmak. ◆ Sıra ile geçmek. ◆ Savuşmak, sıvışmak. ◆ Süratle gitmek. || – **doux** Halim, selim, münkad, mütevekkil olmak.

Filerie [ims.] Kenevirin eğirildiği mahal, iplik fabrikası.

Fileston [imz.] (mad.) Arz-ı devonî[276]-i süflî ki arz-ı silürî[277] üzerine mevzu'dur.

Filet [imz.] İnce iplik. ◆ Balık ve kuş ağı, şebeke. ◆ Yular. ◆ Koyun ve sığırın arka kemiğinin iki yanından çıkarılan uzun et parçası, fileto. || (mec.) Ağ, tuzak. || (tba.) Satırlar arasına konulan çizgi, filet. || (nb.) Rişte, hayt. || (tşr.) Ulleyk. || (m.) İki tezyinat-ı muka'are arasındaki zıh. || (bhr.)

276 fr.: *dévonien*.

277 fr.: *silurien*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sefâin-i harbiyeyi torpido muhâtarasından sıyânet için geminin etraf-ı erbaasına kuşatılan demir ağ, şebeke. || – **d'eau** İnce su sızıntısı, hıyat-ı mâiye. || – **de la langue** Ulleyk-ı lisan. || – **de mur** Duvar hâtılı. || **Un** – **de** Biraz, bir parça, bir miktar.

Fileter [ft.] Tel veya sırma dövmek, haddeden geçirmek.

Fileur,se [i.] İplik eğiren adam, iplikçi.

Fileuses [ims.] [sms-cm.] (hyv.) **Araignées** – Anâkib-i nessâce fasîlesine verilen isimdir.

Filial,e [s.] Evlada veya evlatlığa mensup veyahut münasip olan, benevî, ferzendâne. || **Amour** – Muhabbet-i ferzendâne, evlat muhabbeti (cmz. *filiaux*).

Filialement [h.] Evlatlığa yakışır bir suretle.

Filiation [ims.] Evlatlık, bünüvvet. ◆ Teselsül, zürriyet. ◆ İrtibat, teâkub.

Filicinées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i serhasiye.

Filière [ims.] Tel ve sırma dövmeye, çekmeye mahsus alet, hadde. || – **à étirer** Hadde tezgâhı. || – **à fileter** Vida haddesi. || – **de charnière** Menteşe haddesi. || (hyv.) Örümcek ve tırtıl misillü hayvanların mesâmmatı.

Filiforme [s.] (tt.) İplik şeklinde ince ve uzun, haytiyü'ş-şekl.

Filigrane yahut **Filigramme** [imz.] Altın veya gümüş tellerinden kafes şeklinde bir nevi kuyumculuk işi, telkâri, kuyumcuların çift işi. ◆ Kâğıdın içinde görünen hutut ve nukuş. || **Papier** – İpek kâğıdı, filigran, filigranlı kâğıt.

Filin [imz.] (bhr.) Üçleme halat.

Filipendule [ims.] (nb.) Fasîle-i verdiyeden bir nebat-ı tıbbî, kandil, erkeç sakalı.

Fille [ims.] Kız, bint, kerime. ◆ Kız, evlenmemiş kadın, bakir. ◆ Hizmetçi kız, besleme. || – **s de France** Vaktiyle Fransa krallarının kızlarına ıtlak olunurdu. || – **en Jésus-Christ** Vaktiyle Papa tarafından Fransa kraliçelerine verilen lakap. || **Jeune** – Genç kız, ufak kız. || **Petite** – Hafîde, kız torun. || **Belle** – Gelin, oğul zevcesi. || – **de joie**, – **publique**, – **perdue** yahut sadece – Fahişe. || – **d'artichaut** Enginar göbeği.

Fillette [ims.] Küçük kız, kızcağız.

Filleul,e [imz.] Bir adamın vaftiz etmiş olduğu oğlan ve kız, vaftiz evladı.

Filoche [ims.] Bir nevi örme ve kafesli kumaş. ◆ Şebeke, ağ.

Filon [imz.] Maden veya taş damarı, filon. || (mec.) Memba. || – **cristallin** Filon-ı billurî. || – **bréchiforme** Filon-ı küsârî.

Filoselle [ims.] Kamçıbaşı denilen kaba ipek.

Filot [imz.] (m.) Yuvarlak kabartma, yuvarlak zıh.

Filou [imz.] Yankesici, tarrar. ◆ Kumarda hile edip herkesi soyan adam. ◆ Hilebaz, ayyar.

Filou [imz.] Hind denizlerine mahsus taş balığı.

Filoutage [imz.] Yankesicilik.

Filouter [ft.] Yankesicilik etmek. ◆ Kumarda hile ile soymak.

Filouterie [ims.] Yankesicilik, sirkat. ◆ Kumarda hile.

Fils [imz.] (*fî* yahut *fiss* ve bazen bir harf-i sâit önünde *fiz*) Oğul, velet, ibn, ferzend. ◆ Ahfad. || **Petit** – Torun. || **Beau** – Damat. || – **adoptif** Evlatlık. || **De père en** – Eben-an-ceddin. || – **de France** Fransa krallarının erkek çocukları. || – **aîné de France** Vaktiyle Fransa krallarına verilen unvan. || – **adoptif** Ahiret evladı, can evladı, ferzend-i manevi. || **Les** – **de la lyre** Şuarâ. || **Les** – **du siècle** Muâsırîn. || **Les** – **d'Apollon** Şuarâ. || **Les** – **de Plutus** Ağniyâ. || **Les** – **de Mercure** Hırsızlar yahut tüccarlar.

Filtrage [imz.] Süzme, taktir, terşih.

Filtrant,e [s.] Süzmeye yarayan, süzgeç.

Filtration [ims.] Süzme, süzülme, taktir, terşih. ◆ Sızma.

Filtre [imz.] Süzgü, süzgeç, mirşaha, musaffî.

Filtrer [ft.] Süzmek, süzgeçten geçirmek, terşih, taktir etmek. = [fl.] Sızmak, damlamak.

Filtrie [ims.] Dikiş ipliği imali.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Filure [ims.] İplik eğirme, bükme.

Fimbriaria [ims.] (nb.) Kebediye fasîlesinden bir nevi funda.

Fimpi [imz.] (nb.) Fasîle-i gariyeden bir nebat, fempi.

Fin [ims.] Son, nihayet, akıbet. ◆ Âhir-i ömür, vefat. ◆ Maksat, meram, netice, niyet, illet-i gaiye, garaz. || **Aux – s de** Maksadıyla, onun için. || **Pour telles – s** Bu esbaba mebnî. || **à la** – Nihayet, nihayetü'l-emr. || **Mettre à –** İtmam ve ikmâl eylemek. || **En – de compte** Hâsılı, hülâsa. || (hk.) **Les – s de la demande** İstid'âda muharrer mutâlebat, müddeayat. || **Pour le – s de droits** İcab-ı kanunîsi icra olunmak üzere. || **– s de non-recevoir** Davanın mesmu' olmadığına dair itirazat. || **– s civiles** Hukuk-ı şahsiye davası. || **Renvoyer des – s de la plainte** Birinin adem-i mesuliyetine, berâet-i zimmetine karar vermek. || **Degré de –** Meskûkâtta mevcut altın veya gümüşün miktarı, derece-i ayarı. || **– courante** Şehr-i hâl gayesinde.

Fin,e [s.] İnce, rakik. ◆ Ufak ufak kesilmiş veya dövülmüş. ◆ Has, saf. || (mec.) Âlâ, halis. ◆ Nazik, zarif. ◆ Zeki, ince fikirli. || **Partie – e** Bezm-i nûş u tarab. || **– e mouche** Gayet kurnaz ve hilekâr kadın. || **– e fleure** Bir şeyin en güzide, en iyi kısmı. || **– fond** En nihayeti, en ucu, müntehâsı. || **– mot** Mânâ-yı zımnî.

Finage [imz.] Bir nahiye veya kaza dairesi.

Final,e [s.] Âhirde bulunan. || **Compte –** Hesâb-ı kat'i. || (fls.) **Cause – e** İllet-i gaiye. = [ims. – s.] Kelimenin son harf veya hecesi. (cmz. *finaux*).

Finale [ims.] (ms.) Bir faslın son nağmesi veya operanın son faslı.

Finalement [h.] Nihâyetü'l-emr, en sonra, velhâsıl.

Finalité [ims.] İllet-i gaiye ve esbab-ı hakikiye mezhep ve mesleği.

Finance [ims.] Akçe, nukud, kuvve-i maliye. ◆ Hazine-i devlet, maliye nezâreti. ◆ Umur-ı maliye ve sarrafiye. || **Ministère des – s** Maliye Nezâreti. || **La haute –** Müessesat-ı cesîme-i sarrafiye. ◆ Büyük sermayedârân.

Financer [ft.] Akçe vermek.

Financiel,le [s.] Umur-ı maliyeye müteallik, mali.

Financier,ère [s.] Umur-ı maliye ve sarrafiyeye mensup ve müteallik. = [imz.] Muamelat-ı maliye ve sarrafiyede bulunan veya bu fende vukuf sahibi olan adam. || **Groupe de – s** Sarrafân, bankerler heyeti, heyet-i maliye, sarrafiye. || **Système –** Usûl-i idare-i maliye. || **Sytuations – ères** Ahvâl-i maliye. || **Opérations – ères** Muamelat-ı maliye, sarrafiye. = [ims.] Bir nevi yazı. || **à la –** Yemeğin bir tarz-ı mahsus-ı tabhı.

Financièrement [h.] Umur-ı maliye ve sarrafiye usulünce.

Finasser [ft.] Kurnazlıklar, hileler etmek.

Finasserie [ims.] Hilekârlık.

Finasseur,se [i.] Hilekâr.

Finassier,ère [i.] Hileyi âdet etmiş olan.

Finaud,e [i. – s.] Safdil gözüktüğü hâlde kurnaz olan kimse.

Finement [h.] İnceden inceye, müdekkikâne. ◆ Hile ve hud'a ile, müdessisâne.

Fine-métal [imz.] Ak dökme demir.

Finerie [ims.] Demir dökümhânelerinde taşkömürü fırını.

Finesse [ims.] İncelik. ◆ Nezaket, zarafet. ◆ Zekâvet, feraset. ◆ Hile, desise. || **– de sens** Rikkat-i his. || **Faire –** Tecâhül etmek. || **Entendre, chercher – à** Tefsir etmek. || **– cousue de fil blanc** Kaba kurnazlık.

Finet,te [s.] Hilekâr.

Finette [ims.] Astarlık salaşpur, bez.

Fingard,e [i. – s.] Mahmuza bile karşı koyan serkeş beygire vasf olmuştur, câmih.

Fini,e [s.] Bitmiş, ikmâl ve itmam olunmuş. ◆ Mükemmel. ◆ Mahdud. ◆ Gayet mahir. || (fls.) Mahdud, mütenâhî. || (he.) **Nombres – s** Âdad-ı mütenâhiye. || **Grandeurs – es**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Makadir-i mütenâhiye. = [imz.] Mahdud, mütenâhî.

Finir [ft.] Bitirmek, itmam ve ikmâl etmek. ◆ Sözünü bitirmek. || **En** – Kati bir karar ittihaz etmek. = [fl.] Bitmek. ◆ Netice bulmak, akıbeti olmak. ◆ Ölmek. || – **par** Nihayet olmak: **il a fini par aimer** Nihayet sevdi.

Finisseur [imz.] Bazı masnuatın son ameliyatını icra eden işçi.

Finito [imz.] Hesap fezlekesi.

Finlandais,e [i. – s.] Finlandiyalı.

Finne [ims.] (mad.) Mevadd-ı ecnebiyeden müteşekkil maden damarı.

Finois,e [i. – s.] Rusya ile Asya'nın cihet-i şimaliyesinde sâkin bulunan bir kavme ve efradına ıtlak olunur, Finuva.

Fin-or [imz.] Akça armudu.

Finot [s.] Kurnaz, mahir.

Finte [ims.] Bir nevi büyük hamsi balığı.

Fiole [ims.] Küçük şişe, küçük sürahi. || (ht.) Musâye.

Fioritures [ims. – cm.] Musiki ve resim vesâirenin fazla tezyinatı.

Firmament [imz.] Gök, kubbe-i semâ, eflâk. ◆ Âlem, kâinat, feza.

Firman [imz.] (Fârisîden me'huz) Selâtîn-i izâm-ı Osmaniye hazerâtından şeref-sâdır olan ferman-ı hümâyun.

Firole [imz.] Deniz helezonu nevi.

Firolidées [ims. – cm.] (hyv.) Deniz helezonu nevi fasîlesi.

Fisc [imz.] (*fisk*) Hazine-i maliye. ◆ Hazine-i devlet, beytü'l-mâl. ◆ Maliye memurîni, tahsildarlar. || **Employés du** – Memurîn-i maliye.

Fiscal,e [s.] Hazine-i devlete veya beytü'l-mâle mensup ve müteallik. ◆ Tahsil-i emval-i emîriyeye dair. || **Loi – e** Tezyid-i vâridata dair maliye kanunu. (cmz. *fiscaux*).

Fiscalement [h.] Tahsil-i emval-i emîriye usul ve nizamınca.

Fiscalité [ims.] Vâridat-ı devlete dair kavânîn ve nizâmat. ◆ Usul-i maliye.

Fissiculation [ims.] (tt.) İnşikak, şakk.

Fissidactyles [ims. – cm.] (hyv.) Tuyur-ı meşkukü'l-esâbi'.

Fissiflores [ims. – cm.] (nb.) Ezhar-ı meşkukü't-tüveyc.

Fissile [s.] İnce safhalara taksimi kolay olan, kabil-i inşikak.

Fissinerues [imz. – cm.] (nb.) Evrak-ı meşkukü'l-useybat.

Fissipar [s.] (tt.) Kendi cisminin ince safhalara taksimiyle hâsıl olan, mütevellid bi'ş-şakk. || [ims. – cm.] Mütevellidîn bi'ş-şakk.

Fissiparie [ims.] Tevellüd bi'ş-şakk.

Fissipède [s.] (tt.) Ayağı birkaç parça veya parmağa münkasim olan (çâr-pâ), çatal tırnaklı, yarık tırnaklı (hayvanat), meşkukü'r-ricl, zevâtü'l-hâfir.

Fissipennes [imz. – cm.] Haşerat aksamından meşkukü'l-cenah kısmı.

Fissirostres [imz. – cm.] Asâfir nevinden mefkûkü'l-minkar fasîlesi ki huttâfiye fasîlesi dahi denir.

Fissure [ims.] Yarık, fürce, şakk. || (arz.) Uhdud.

Fissurelle [ims.] Deniz kayaları üzerinde bulunur bir nevi yassı midye.

Fissurellidées [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî şubesinden zü'l-fürce fasîlesi.

Fistulaire [imz.] Amerika'nın bir nevi palamut balığı. ◆ Bir nevi deniz ferci.

Fistulane [ims.] Mercan üzerinde bulunur bir nevi deniz böceği.

Fist-juri [imz.] (nb.) Japonya zambağı.

Fistule [ims.] (t.) Bir mecra-yı tabii ile ihtilâtı olan ârızî delik, fistül, nâsur.

Fistuleux,se [s.] Fistül kabîlinden olan. || (nb.) Ünbûbî; **Tige – se** Sâk-ı ünbûbî.

Fistuline [ims.] Meşe ağaçları dibinde bulunur kabil-i ekl bir nevi kızıl mantar.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fixage [imz.] Tespit etme. ◆ Fotoğraf camını açtıktan sonra hiposülfit banyosuna atıp üzerindeki hutut ve nukuşu tespit etme, fiksaj.

Fixatif,ve [s.] Tayin etmeye, kararlaştırmaya yarayan.

Fixation [ims.] Tayin. ◆ Sübut. ‖ (k.) Tebahhur ve tayerana istidadı olan bir cismin sulb hâlinde ibkası için icra olunan ameliyat, ispat, tespit.

Fixe [s.] Sabit, gayr-i müteharrik. ◆ Muayyen, mahdut. ◆ Maktu'. ‖ (k.) Tebahhur etmeyen ecsama ıtlak olunur, sabit. ‖ (hy.) **Étoiles – s** Kevâkib-i sâbite. ‖ (tca.) **Prix** – Fiyat-ı maktua. ‖ **Tarif** – Tarife-i mukannene. ‖ **Bon à échéance** – Muayyen vadeli senet. = [imz.] Maktu' maaş. = [hd.] Askere hareketsiz durmak için verilen kumanda, bak.

Fixé,e [s.] Mukannen, muayyen. ‖ (k.) Sulb hâlinde ifrağ olunmuş (gaz). = [imz.] (rs.) Bir camın arkasına yapıştırılmak üzere yağlıboya ile canfes üzerine tersim olunmuş küçük tasvir.

Fixement [h.] Sabit ve muayyen bir suretle. ◆ Gözlerini dikerek (bakmak).

Fixer [ft.] Sabit ve gayr-ı müteharrik etmek. ◆ Tayin ve tahdit etmek. ◆ Kararlaştırmak. ◆ Gözlerini dikmek.

Fixité [ims.] İspat, sübut, karar. ◆ Taayyün. ◆ Maktuiyet.

Fla [imz.] Bir nevi trampete vuruşu. (cm. des *fla*).

Flabellaire [ims.] Akdeniz'de bulunur yelpaze şeklinde bir nevi deniz sazı.

Flabellation [ims.] (t.) Tervic-i uzv.

Flabellé,e yahut:

Flabelliforme [s.] (tt.) Yelpaze şeklinde, mirvahiyü'ş-şekl.

Flabellipèdes [imz.] (mr. Palmipèdes)

Flaccidité [ims.] Gevşeklik, rehavet.

Flache [ims.] Kaldırımın bozuk ve çökük yeri. ◆ Eşcarın keresteye tahvilinde baki kalan kıtalar. ◆ Kerestelerin bazılarında olan çarpıklık.

Flacherie [ims.] İpekböceklerine ârız olan leş yahut sütleğen illeti.

Flacheux,se [s.] Bozuk ve çökük yerleri olan (kaldırım vesâire).

Flacon [imz.] Küçük şişe.

Flacourtia [ims.] Flakurtiya çiçeği.

Flacourtiacées [ims.] (nb.) Zü'l-filkateyn-i tüveyc-i munfasılı'l-vüreykat-ı tahte'l-mebîz sınıfından flakurtiya fasîlesi.

Flagellaire [ims.] Bir nevi Hind kamışı.

Flagellants [imz. – cm.] Eski zamanda alâ-melei'n-nâs darb-ı nefs ile riyâzet eden bir ruhban taifesi. ‖ (t.) Devga-i cildiye.

Flagellation [ims.] Değnek ve kırbaç cezası, temşik. ◆ Kendi nefsini darp etmekten ibaret riyâzet.

Flageller [ft.] Değnek veya kırbaç ile dövmek. ‖ (mec.) Alenen tahkir etmek.

Flageoler [fl.] (Bacaklar hakkında) Zaaftan veya yorgunluktan titremek.

Flageolet [imz.] Çığırtma denilen düdük. ◆ Uzun ve zayıf bacak. ◆ Fasulyenin bir nevi.

Flagorner [ft.] Kemâl-i müsâraatle methetmek.

Flagornerie [ims.] Kemâl-i müsâraatle olunan medh ü senâ.

Flagorneur,se [i.] Kemâl-i müsâraatle medh ü senâ eden.

Flagrance [ims.] Cürmün meşhuden icrası, cürm-i meşhud hâli.

Flagrant,e [s.] Meşhuden irtikâb olunmakta bulunan; **En – délit** Cürm-i meşhud üzerinde, hâlinde.

Flair [imz.] Kuvve-i şamme ve bilhassa köpeğin kuvve-i şammesi. ‖ (mec.) Feraset, his.

Flairer [ft.] İstişmam etmek, kokusundan anlamak. ◆ Kokmak, rayiha izhar etmek. ‖ (mec.) Hissetmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Flaireur [imz.] İstişmam eden, kokusundan anlayan.

Flamand,e [i. – s.] Flamandiya eyaletine mensup ve müteallik, Flamandiyalı. = [imz.] Flaman lisanı.

Flament yahut **Flammant** [imz.] Leylek cinsinden telliturna, yeşâruş[?].

Flambage [imz.] Bir şeyin alevin içinden geçirilmesi, alazlama, ütüleme. ◆ Alevlenme.

Flambant,e [s.] Alevli, alev çıkarır. ◆ Zengin, debdebeli.

Flambard [imz.] Kadîmen kırkmerdiven denilen bir nevi kılıç, müfakkar.

Flambart [imz.] Yarı yanmış kömür. || (ht.) Ebhire-i nâriye. || (bhr.) İki direkli sandal.

Flambe [ims.] (nb.) Mavi zambak, süsen, kılıç otu.

Flambé,e [s.] Alev renginde ve alev gibi mütemevvic. ◆ Alazlanmış, ütülenmiş. = [imz.] Bir nevi nakışlı kelebek ki hırtit denir.

Flambeau [imz.] Meşale. ◆ Mum, şem'. ◆ Şamdan. || (mec.) Nur, ziya. || **Le – du jour** Güneş. || **Le – de la nuit** Ay. || **Retraite aux – x** Gece meşaleler ile icra olunan şehrâyin.

Flambée [ims.] Çalı veya talaş ateşi.

Flamber [ft.] Alev içinden geçirmek, alazlamak, ütülemek. ◆ Kızartılan bir tavuk vesâire üzerine birkaç damla yağ damlatıp bunu parlatmak. = [fl.] Alev çıkarmak, alevlenmek. || (mec.) Yanıp tutuşmak, meftun olmak.

Flamberge [ims.] Uzun ve ağır bir kılıç ki arsaki tabir olunur. || **Mettre – au vent** Sell-i seyf etmek.

Flamboiement [imz.] Alev neşretme, alevlenme, parlama.

Flamboyant,e [s.] Alevler neşreden, parlayan, lem'a-pâş, dırahşân.

Flamboyer [fl.] Alevler neşretmek, alevlenmek. ◆ Alev gibi parlamak, lemeân etmek, neşr-i envar etmek.

Flambures [ims. – cm.] Kumaş boyalarında bazen müşâhede olunan lekeler.

Flamine [imz.] Eski Romalıların bir nevi rahibi. = [imz.] Kadim Romalılarda mevhum ilâhenin hizmetine tahsis kılınmış rahibe.

Flammant [imz.] (mr. Flamant)

Flamme [ims.] Alev, şule, lehib, yangın. ◆ Ateş, hararet, iltihap. || (as.) İnce ve uzun bandıra, flama bayrak. || (tşr.) Cerrah neşteri, mihza'-ı verid. || (nb.) Kızıl karanfil çiçeği. || (m.) Alev şeklinde tezyinat, tezyinat-ı lehibiye. || **Faire feu et –** Gayet hiddetlenmek, ateş püskürmek.

Flammèche [ims.] Ateşten fırlayan çivi vesâire, şerâre.

Flammerole [ims.] Bataklıklardan kalkıp havada tutuşan buhar, ebhire-i nâriye, şule-i tayyâre. || (bhr.) Küçük flama.

Flammette [ims.] Renkli düğün çiçeği.

Flammule [ims.] (nb.) Filbahar, filbahri, yaban asması nevinden fâşerâ.

Flan [imz.] Meskûkât darbı için maden safhası, sikke, madalya taslağı. ◆ Bir nevi çörek.

Flanc [imz.] Yan, böğür, cenb. ◆ Rahm-ı mâder. || (as.) Koltuk hattı. || **Se battre les – s** Çabalamak, cehd etmek. || **Être sur le –** Taht-ı tedavide bulunmak. || **Prêter le –** Hasmına yan tarafını çevirmek. ◆ Vesile, tutamak vermek.

Flancher [fl.] Israr etmemek.

Flandrin [imz.] Zayıf ve uzun boylu adam.

Flanelle [ims.] Fanila. ◆ Gayet nazik, kuvvet ve faaliyetten mahrum genç, zarif, şık adam.

Flâner [fl.] Boş gezmek, haylazlık etmek.

Flânerie [ims.] Boş gezme, haylazlık.

Flâneur,se [i.] Boş gezen, haylaz.

Flanquant,e [s.] (as.) **Ligne – e** Ateş eder koltuk hattı.

Flanquement [imz.] Bir istihkâmın yanlarında diğer istihkâmlar inşasıyla takviyesi.

Flanquer [ft.] (as.) Koltuk hattından ateş etmek ve bu hattı müdafaa etmek. || (m.) Köşele-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

rine bina edilmek. || Vurmak, tokat vurmak. ◆ Atmak, fırlatmak. ◆ Yanına koymak. ◆ Yanında sıralanmış, tanzim edilmiş. ◆ Birine refakat etmek. || – **à la porte** Kapıdan dışarı def etmek.

Flanqueur [imz.] (as.) Cambaz.

Flaque [ims.] Durgun su çukuru, bataklık.

Flaquée [ims.] Birden atılan veya sıçratılan mâyi miktarı.

Flaquer [ft.] Bir mâyiden atmak, sıçratmak, serpmek.

Flasque [s.] Gevşek, yumuşak. || (mec.) Metanetten mahrum.

Flasques [imz. – cm.] (as.) Top kundağının iki yan ağaçları, koğuşlar.

Flasquement [h.] Gevşek ve yumuşak bir suretle, sarkık bir hâlde, rehavetkârâne.

Flatir [ft.] Meskûkât darbı için maden safhasını dövüp tesviye etmek.

Flatoir [imz.] Meskûkât safhalarını dövmeye mahsus ucu yassı demir çekiç, martila.

Flâtrer [ft.] Hayvanın kudurmaktan muhafazası için diş yarasını kızgın bir demirle yakmak, keyy etmek.

Flatter [ft.] Müdâhene etmek, müdâhene tarikiyle medh ü sitâyiş etmek. ◆ Hoş görünmek. ◆ Okşamak. ◆ Tezyin etmek. ◆ Güzelliğini ifrat etmek, numûneden güzel tersim ve tasvir etmek. || (mec.) Teşci' etmek, okşamak. ◆ Tesliyet ve teskin etmek. ◆ Müsait bulunmak. || **Se** – İftihar etmek.

Flatterie [ims.] Müdâhene, tabasbus, temelluk.

Flatteur,se [i. – s.] Müdâhin. ◆ Müdâheneli. ◆ Hoş görünen, hoşa giden, dil-firib. ◆ Güzel gösteren. || **Manières – ses** Etvar-ı dil-firîbâne, evzâ'-ı mergûbe.

Flatteusement [h.] Müdâhene tarikiyle. ◆ Hoş görünecek surette.

Flatueux,se [s.] (t.) Karında yel toplayan, müvellidü'r-rîh.

Flatulance [ims.] (t.) Tecemmu'-ı rîh, yel toplanması.

Flatuosité [ims.] (t.) Bağırsakta toplanan yel, karın guruldaması, rîh-i batnî.

Flavescent,e [s.] Sararan.

Fléau [imz.] (zra.) Düven, harman düveni. ◆ Terazi kolu. ◆ Demirden kapı sürmesi. || (mec.) Afet, kaza, felaket. = [cm.] Masâib.

Flébile [s.] (ms.) Âhengin hazin surette icrası lüzumunu bildiren işaret.

Flèche [ims.] Ok, sehm, tîr. ◆ Araba oku. ◆ Çanın tepesi. ◆ Kule veya minare külahı, alem. ◆ Makine vesâire mili. ◆ Sapan oku. ◆ Tavla hânesi. || (bhr.) – **en l'air** Kontra babafingo çubuğu. || – **en l'air de cacatois de misaine** Kontra babafingo pruva çubuğu. || – **en cule** Kordalçin denilen yelken.

Fléchière [ims.] (nb.) Riclü'l-vezziye fasîlesinden haşîşetü's-sehm denilen nebat, sehmü'l-mâi. (Buna *Flèche d'eau* dahi tabir olunur.)

Fléchir [ft.] Bükmek, eğmek. || (mec.) Rikkate getirmek. ◆ Teskin etmek, yatıştırmak. = [fl.] Eğilmek. ◆ Ser-fürû etmek, mutî olmak. ◆ Fiyatı tedenni ve tenezzül etmek. ◆ Merhamete gelmek. ◆ Rıza ve muvâfakat göstermek.

Fléchissement [imz.] Eğme, eğilme, bükme, bükülme. ◆ Temayül, in'itaf.

Fléchisseur [i. – s.] (tşr.) Âzâyı büken adalata ıtlak olunur, kabız.

Flegmasie [ims.] (mr. Phlegmasie)

Flegmatique yahut **Phlegmatique** [s.] Balgamî, lenfâvî. || (mec.) Soğuk, bârid, batî.

Flegme [imz.] Balgam. ◆ Lenfavî mizaç. (Bu iki mânâ ile *Phlegmé* dahi yazılır.) || (mec.) Soğuk, gayr-ı hassas, batî tabiat.

Flegmon [imz.] (mr. Phlegmon)

Flegmoneux,se [s.] (mr. Phlegmoneux)

Fléole [ims.] Fasîle-i necîliyeden çayır otu.

Flet [imz.] Dilbalığı nevi.

Flétan [imz.] Büyük dilbalığı nevi.

Flétrir [ft.] Soldurmak. || (mec.) Bozmak, bitirmek. ◆ Şiddetini izâle etmek. ◆ Namu-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

sunu ihlal etmek, terzil etmek. ◆ Avrupa'da eski usul üzere mahkûmun omzuna kızgın demirle damga vurmak.

Flétrissant,e [s.] Solduran, güzelliği, taraveti izâle eden. ◆ Telef eden, mütlif. ◆ Muhill-i namus, namus ve itibarı lekelendiren, namus-şiken.

Flétrissure [ims.] Solup bozulma, zübûl. ◆ Avrupa'ca kadîmen mücrimin koluna veya omzuna kızgın demirle damga vurma cezası. ‖ (mec.) Namus lekesi.

Flette [ims.] Nehrin bir tarafından diğer yakasına geçmeye mahsus kelek tabir olunur kayık.

Fleur [ims.] Çiçek, zehr, şükûfe. ◆ Taze toplandıkları vakit bazı meyvelerin üzerindeki hafif duman. ◆ Bir şeyin en güzide ve müntahab kısmı ve en parlak ve kuvvetli zamanı. ◆ Gençlik, unfuvân-ı şebâb. ◆ Letafet-i levn ü sima. ◆ Kelâm tezyinatı, sanâyi-i bedîiye. ◆ Kükürt vesâire mevaddan çıkarılan hafif ve uçucu madde. ◆ İlk satış, siftah (istiftah). ‖ – **dorée** Kasım çiçeği. ‖ – **pleurétique** Gelincik. ‖ – **de tirinité** Hercai menekşe. ‖ – **artificielle** Yapma çiçek. ‖ – **de virginité** *yahut sadece* – Bekâret. ‖ **En** – Çiçek açmış. ◆ Çiçek açtığı zaman ve (mec.) bidâyetinde. ‖ – **de lis** Zambak. ◆ Eski Fransa hükümdarları armalarının alâmet-i mahsusası olan zambak çiçeği resmi. ‖ – **de farine** Has un; irmik. ‖ (k.) – **d'arsénic** Humz-ı sânî-i arsenik. ‖ – **de zinc** Humz-ı tûtiyâ. ‖ – **de cuir** Debbağ ıstılahatından olup derinin yüzüne yani kıllı tarafına denir. ‖ **Chemin de** – Tarik-i zevk ü safâ. = [cm.] Bozulan şarabın üzerine çıkan küf. ‖ **à** – **de** Hemen hizasıyla beraber, sathında. ‖ **à** – **de tête** Alın ve elmacık kemikleri hizasında.

Fleurage [imz.] Kumaş ve emsali şeyler üzerindeki çiçekler. ◆ Ekmek yapılacak hamur somunları üzerine konulan mısır buğdayı unu veya sâir emsali.

Fleuraison [ims.] Çiçeğin açma mevsimi, mevsim-i tezehhür, mevsim-i îşa'.

Fleurdeliser [ft.] Zambak vesâire çiçekler ile veyahut bunların resimleriyle tezyin etmek.

Fleurer [fl.] Çiçek gibi neşr-i rayiha etmek, kokmak. (Lisan-ı tahrirde kullanılmaz.)

Fleuret [imz.] Kesmez ve ucu düğmeli talim meçi. ◆ Kaba ipekten mamul şerit. ◆ Raks adımı.

Fleurette [ims.] Küçük çiçek, züheyre. ◆ Ehemmiyetsiz şey. = [cm.] Âşıkın maşukasına söylediği müdâheneli sözler, âşıkane sözler.

Fleuri,e [s.] Çiçek açmış, çiçekli. ◆ Çiçekle müzeyyen. ‖ (mec.) Müzeyyen, parlak, tarâvetli. ‖ **Le style** – Üslub-ı müzeyyen. ‖ **Barbe** – **e** Kır sakal. ‖ **Pâques** – **es** Hıristiyanların Iyd-ı Sina[?] yortusu.

Fleurir [fl.] Çiçek açmak, tezehhür etmek, çiçeğe gelmek. ◆ (Bedenin bir kısmı hakkında) Tüy veya kıl ile mestur olmak. ‖ (mec.) Terakki ve revaçta bulunmak. ◆ Yetişmek, vücut bulmak. = [ft.] Çiçekle tezyin etmek. (Mânâ-yı mecazisi kastolunduğu vakit hikâye-yi hâli: *il florissait*, *ils florissaient* ve sîga-i hâlinin cem'i: *ils florissent* ve ism-i fâili *florissant* gelir).

Fleurissant,e [s.] Çiçek açmış, çiçekli, zâhir. ◆ Çiçeklerle müzeyyen.

Fleuriste [i. – s.] Çiçekçi. ◆ Yapma çiçek yapıp satan.

Fleuron [imz.] Çiçek şeklinde başlık, müzeyyenat. ◆ Bir mülkün en münbit ve en güzel kısmı. ‖ (mec.) Gayet kıymetli şey veya adam. ‖ (nb.) Mürekkep bir çiçeği teşkil eden küçük çiçeklerin beheri, züheyr. ‖ (tba.) Fasılların nihayetine ve kitabın başına basılan çiçek.

Fleuronné,e [s.] Çiçeklerle müzeyyen.

Fleuve [imz.] Büyük nehir. ‖ (hy.) **Le** – (mr. Éridan)

Flexibilité [ims.] (ht.) Kolay bükülme, yumuşaklık, kabiliyet-i inhinâ, insinâ, eğilme. ‖ (mec.) Uysallık.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Flexible [s.] (ht.) Kolay bükülür, yumuşak, kabil-i inhinâ, kabil-i insinâ, eğilip bükülür olan. || (mec.) Uysal.

Flexion [ims.] (ht.) Eğiliş, bükülüş, inhinâ. || (sr.) Kelimatın tasrif veyahut iştikakında ârız olan tahavvülat-ı lafziye. || **Langue à** – Tasrif kabul eden elsine, elsine-i tasrifiye.

Flexueux,se [s.] (nb.) Yılankavi surette eğilip bükülen, müteavvic, mütearric.

Flexuosité [ims.] (nb.) Ağaç ve nebat sapının eğri büğrü olması, yılankavi surette eğilip bükülme, taavvüc.

Flibot [imz.] Kadîmen müsta'mel bir nevi tüccar gemisi.

Flibuster [fl.] Deniz haydutluğu etmek. = Çalmak, dolandırmak.

Flibusterie [ims.] Deniz haydutluğu. ◆ Hırsızlık, yankesicilik, dolandırıcılık.

Flibustier [imz.] Amerika deniz haydudu. ◆ Yankesici, dolandırıcı.

Flic-flac [imz.] Değnek ve tokat yahut kamçı sesi, çat çut, pat küt. (cm. des *flic-flacs*).

Flin [imz.] Kılıç demirlerine cilâ vermeye mahsus bir zımpara tozu.

Flint-glass [imz.] (*flintt-glass*) Has billur, filin.

Flirter [ft.] (Sadece muhibbâne ve âşıkane) Eğlenmek.

Floche [s.] Havlı, tüylü. || **Soie** – Bükülmemiş ipek, ham ipek.

Flocon [imz.] Yün yahut pamuk iplik ve ipek yumağı, top, çile. ◆ Püskül. || (k.) Hâlicî[278], nedf. || **Gros** – **s de neige** Kuşbaşı kar.

Floconneux,se [s.] Kuşbaşı şekil ve suretinde olan. || (k.) Hâlicî, nedfî.

Flonflon [imz.] Manzume-i mudhike nakaratı, nakarat. ◆ Gayet âmiyâne şey.

Floraison [ims.] (mr. Fleuraison)

278 Orijinal metinde dizgi hatası: جالج şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında "pamuk eğirme" anlamındaki حلج kökünden حالج olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Floral,e [s.] Çiçeğe mensup ve müteallik, zehrî. || **Bouton** – Gonca, kimm-i zehrî. || **Epine** – **e** Şevk-i zehrî. || **Feuille** – **e** Varak-ı zehrî. = [ims. – cm.] Eski Romalıların çiçekler ilâhesi Flora'nın namına icra ettikleri şenlikler. || **Académie des jeux** – **aux** Tuluz[279] şehri akademyası.

Flore [ims.] Bir memlekete veya diyara mahsus nebatat ve çiçeklerin heyet-i mecmuası. ◆ Bir memleket veya mahalle mahsus nebatat ve çiçekleri tarif ve tasvir eden kitap, mecmua-i nebatat. || (m.) – **ornementale** Ezhar-ı tezyiniye-i mimariye. = [ihs.] Eski Romalıların zu'munca çiçekler ilâhesi.

Florée [ims.] Çivit.

Florence [imz.] İptidâ Floransa'da imal olunmuş ince bir ipek kumaş.

Florentin,e [i. – s.] Floransalı.

Florès (*s* okunur) **Faire** – Şöhret ve şan kazanmak. ◆ Debdebe göstermek.

Floricole [s.] Çiçekler üzerinde yaşayan.

Floriculture [imz.] Çiçek yetiştirmek sanatı, çiçekçilik.

Floridées [ims. – cm.] (nb.) Üşniye-i hamrâ fasîlesi, fasîle-i floridiye.

Florifère [s.] (nb.) Çok çiçek veren, hâmil-i ezhar. || **Boutons** – **s** Çok çiçeği olan tomurcuk, kimâm-ı hâmil-i ezhar.

Florin [imz.] Avusturya vesâir memleketlerde müsta'mel bir sikke, florin ki kıymeti memleketlere göre gayet muhteliftir.

Floripade [s.] (nb.) Yalnız çiçek veren (nebat), vâlid-i zehr. || **Bourgeons** – **s** Çiçek veren goncalar, ezrar-ı vâlidetü'l-ezhar.

Florissant,e [s.] Mamur, âbâdan. ◆ Hüsn-i hâlde bulunan, parlak.

Floriste [imz.] Bir memleket veya mahalle mahsus çiçekleri tanıyan veya bu çiçeklere müteallik kitap yazan adam. ◆ Çiçek yetiştiren adam, çiçekçi bahçıvan.

279 fr.: *Toulouse*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Flosculaires [ims. – cm.] (hyv.) Hayvanat-ı zehriye nevinden miyah-ı râkidede bulunur bir nevi nakîa-ı râkide.

Flosculeux,se [s.] (nb.) Küçük çiçeklerden mürekkep çiçeklere ıtlak olunur, zâtü'z-züheyr. || **Capitule – se** Kımme-i zâtü'z-züheyr.

Flot [imz.] Dalga, mevc, mevce. ◆ Medd-i bahr. ◆ Yüzüş. ◆ Kereste salı. ◆ Su yüzünde duran şey. || Fes vesâire püskülü. || (mec.) Kalabalık, çokluk, izdiham. ◆ Tesir-i şedid. || **Mettre à** – Yüzdürmek. || **à grands – s** Sel gibi, bol bol. = [imz. – cm.] (Lisan-ı şiirde) Deniz.

Flottabilité [ims.] Suda yüzmek kabiliyeti, kabiliyet-i sibâhat.

Flottable [s.] Yüzebilen. ◆ Sal işletilmesine sâlih ve müsait (nehir). || **Bois – s** Nehren naklolunan kereste ve odunlar, çay kütükleri.

Flottage [imz.] Sal. ◆ Sal yüzdürüş. ◆ Sal ile odun ve kereste nakli. || – **des bois** Odun ve kerestenin nehren nakli veya bunların sal ile nakli. || – **à bûches perdues** Odun kütüklerinin gayr-ı merbut olarak seylâba veya nehir sularına verilmesi. || – **en trains ou en radeaux** Sal bağlanarak odun veya kereste nakli.

Flottaison [ims.] (bhr.) Geminin su kesimi, su hattı. || – **normale** Geminin yüklü su kesimi. || – **anormale** Geminin yüksüz su kesimi.

Flottant,e [s.] Yüzen, sâbih. ◆ Müteharrik, mütemevvic. || **Dette – e** Düyun-ı gayr-ı muntazama. || (bhr.) **Phare** – Fener dubası.

Flotte [ims.] Donanma, filo. ◆ Kuvve-i bahriye. ◆ Şamandıra. ◆ Balık ağı mantarı. ◆ Balık oltasının şamandırası. ◆ Araba dingili başlığının demir halkası.

Flottement [imz.] (as.) Yürümekte olan asker safında hâsıl olan temevvüc. || (mec.) Tereddüt.

Flotter [fl.] Yüzmek, suyun üzerinde durmak. ◆ Dalgalanmak, temevvüc etmek. || (as.) Safın intizamı bozulmak. || (mec.) Tereddütte bulunmak.

Flotteur [imz.] Sal yüzdüren adam, sal memuru. || (ht.) Alet-i sâbiha. || – **d'alarme** Makinelerde imdat-ı sâbihî.

Flottille [ims.] Küçük filo, ince donanma, kuvve-i bahriye.

Flottres [ims. – cm.] Kâğıt fabrikalarında kalıptan çıkarılan kâğıtların suyunu süzmeye mahsus astar bezi.

Flou [imz-s-h.] (rs.) Yağlıboya resimde fırça yerlerinin hafif ve latif olması. ◆ Bu suretle yapılan resim. ◆ Fotoğrafların vâzıh ve tamamıyla ayan çıkmayıp biraz dalgalı ve dumanlı olması.

Flouer [ft.] Dolandırmak, aldatmak, soymak.

Flouerie [ims.] Dolandırıcılık.

Flouette [ims.] Yelkovan.

Floueur,se [i.] Dolandırıcı.

Fluant [smz.] Kolasız kâğıda ıtlak olunur.

Fluctuant,e [s.] Çalkanan, temevvüc eden. ◆ Müteharrik. ◆ Tebeddül eden, kararsız olan fiyat.

Flouve [ims.] Kokulu yonca.

Fluatée [sms.] (k.) **Chaux** – Flüor-ı kils.

Fluates [ims. – cm.] (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i flüor.

Flucériue [ims.] (k.) Flüor-ı silisyum.

Fluctuation [ims.] Çalkanma, çalkantı, temevvüc. ◆ Fiyatın tebeddülü, kararsızlığı. || (mec.) Tehâlüf, tagayyür. || – **des fonds publics** Esham-ı umumiye fiyatının tebeddülatı, kararsızlığı.

Fluctueux,se [s.] Çalkanan, müteharrik, mütemevvic. ◆ Mütebeddil, kararsız.

Flue [ims.] Bir nevi kuş ağı.

Fluente [ims.] (r.) Hesab-ı tefâzulînin tamamı, mecmûu.

Fluer [fl.] Akmak, dökülmek, cereyan, seyelân etmek.

Fluet,te [s.] İnce, narin, nazik.

Fluide [imz. – s.] (k.) Mâyiat ve buhar gibi akıcı, seyyal, seyyale. ◆ Mâyi, sulu. || – **électrique**

(Hikmet-i tabiiyenin el-yevm metruk bir nazariyesine göre) Seyyale-i elektrikiye.

Fluidité [ims.] (k.) Mâyiât ve gazların halet-i seyelânı, süyûlet.

Fluorborhydrique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı flüor-ı bor-ı mâ.

Fluorborure [ims.] (k.) Flüor-ı bor.

Fluor [imz.] (k.) Ecsam-ı basîteden bir gaz, flüor. || (mad.) Bir nevi renkli taş.

Fluoressence [ims.] (ht.) Menekşe renginde parlaklık, ziya-yı flüorî. ◆ Bir hücre-i muzlime derûnunda bazı mevad üzerinde tayf-ı şemsin menekşe renkli şuâatı imrar olundukta mevadd-ı mezkûrenin mer'î olması keyfiyeti.

Fluorhydrique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı flüor-ı mâ.

Fluorique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı flüor.

Fluorure [ims.] (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i flüor.

Flûte [ims.] Flavta, düdük. ◆ Bunları çalan adam, flavtacı. ◆ Nakliye vapuru. ◆ Uzun ve ince bacak. ◆ Uzun ekmek. ◆ Tereyağlarını muayene için içi boş demir veya değnekten mamul alet. || (nb.) – **de berger** Çobandüdüğü denilen nebat. || (bhr.) **Vaisseau de guerre armé en** – Hamûle ahzına müsait surette teçhiz olunmuş harp sefinesi.

Flûté,e [s.] Flavta sesi gibi tatlı, latif (ses).

Flûteau [imz.] Çocuklara mahsus düdük.

Flûter [s.] Flavta, düdük çalmak. || (mec.) İçmek.

Flûteur,se [i.] Flavta çalan, flavtacı. (Bazı kuşlara dahi ıtlak olunur.) ◆ Ayyaş.

Flûtiste [imz.] Flütçü.

Fluvial,e [s.] Nehre mensup ve müteallik. || **Pêche – e** Sayd-ı mâhi-i nehrî. (cm. *fluviaux*).

Fluviatille [s.] (tt.) Nehirlerde ve ale'l-ıtlak tatlı suda yetişen nebatat ve asdafa ıtlak olunur, nehrî.

Fluviomètre [imz.] Seviye-yi enharın tenezzül ve tereffuunu ölçmeye mahsus alet.

Flux [imz.] (*x* okunur) Denizin karaya uzanması, med. ◆ Bolluk, kesret. || (t.) Akma, seyelân. || – **de ventre** İshal. || – **et reflux** Med ve cezir.

Fluxion [ims.] (t.) Bedenin bir tarafında ahlâtın toplanmasından hâsıl şiş, muhâceme-i ahlât. ◆ Akciğerin iltihabı, nezle. ◆ Yüz ve göz şişmesi. || (r.) Bir kemiyet-i mütehavvilenin tefâzulî üssü. || (byt.) Taylara ârız olur göz hastalığı.

Fluxionnaire [s.] Muhâceme-i ahlâta veya nezleye müptelâ veyahut mensup ve müteallik olan.

Foc [imz.] (*c* okunur) (bhr.) Flok yelkeni.

Focal,e [s.] (ht.) Mihrak; **Distance – e** Bu'd-ı ihtirak.

Focimétre [imz.] (ht.) Dürbün camlarının mihrak noktaları beyninde buudu ölçmeye mahsus mikyas, fosimetro.

Foène yahut **Foëne** [ims.] Zıpkın.

Fœtal,e [s.] (tşr.) Ceninî.

Fœtus [imz.] (*fé-tuss*) Rahimde veya yumurtanın içindeki küçük hayvan, cenin, döl, alûk.

Foi [imz.] İnanma, iman, itikat. ◆ Din, mezhep. ◆ İtimat, emniyet. ◆ Sıdk, sadakat, doğruluk, vefadarlık. ◆ Ahd. || (hk.) **Bonne** – Hüsn-i itikat. || **Possesseur de bonne** Hakk-ı şer'î ile mutasarrıf olan. || **Sur la – des traîtés** Ahkâm-ı ahdiyeye itimaden, ber-mûceb-i uhûd ü şürût. || **Bonne** – Hulûs-ı niyet, sıdk ve istikamet. || **Sur la – de** Sözü, şahâdeti üzerine. || **Profession de** – Teşrih ve beyan-ı meslek. || **Faire – en justice** İhticaca sâlih olmak, mevsuk ve muteber tutulmak. || **Mauvaise** – Hile, desise. || **En – de quoi** Tasdikan li'l-makal, li'l-meal. || **Ma – !** Dinim hakkı için! || – **de** Dinime yemin ederim ki.

Foie [imz.] Karaciğer, kebd. || **Le cœur lui devient** Cesaretini kaybediyor. || – **gras** Besilenmiş kaz karaciğeri.

Foin [imz.] Kuru ot. ◆ Enginarın tüyü.

Foin! Yazıklar olsun! Yuh olsun.

Foire [ims.] Pazar, panayır. ◆ Panayır vakitlerinde bazı yerlerde verilmesi mutat olan

hediye. || La – n'est pas sur le pont Acele bir şey yoktur. || – de respect Komisyonerlere vade ile sattıkları ve müşteriye kefil oldukları emvalin bedelini ödemek için verilen mühlet.

Foire [ims.] İshal. || Avoir la – Korkmak. (Kaba ve beyne'l-avam müsta'meldir.)

Foirer [fl.] İshale uğramak. || (mec.) Korkaklık, cebânet göstermek.

Foireux,se [i. – s.] İshale uğramış. || (mec.) Korkak, cebin.

Fois [ims.] Kere, defa, merre. || De – à autre Vakit vakit. || Une – Bir vakit, vaktiyle. || Par – Bazı defa, kâh kâh, ahyânen. || à la – Birden, def'aten. || Une – que Mademki, bir kere ki.

Foison [ims.] Kesret, bolluk. || à – Kesretle, bol bol.

Foisonnant,e [s.] Bol, kesretli, bereketli.

Foisonnement [imz.] Çoğalma, tekessür, tezâuf. ◆ Büyüme, artma, tevessü'. || (k.) Tecessüm.

Foisonner [fl.] Bol ve bereketli olmak. ◆ Çoğalmak, tezâuf etmek.

Fol,le [i. – s.] (mr. Fou)

Folâtre [s.] Şen, şetâretli, tarab-engiz, şakacı.

Folâtrer [fl.] Şen olmak, şaka etmek, gülüp oynamak.

Folâtrerie [ims.] Şenlik, şaka, latife, tarab, gülüp oynama.

Foliacé,e [s.] (nb.) Yaprak cinsinden veya yaprağa müşâbih olan, şibh-i varak. || Stipule – e Üzeyn-i şibh-i varak.

Foliaire [s.] (nb.) Yaprağa mensup ve müteallik, varakî.

Foliation [ims.] (nb.) Yaprakların dalın üzerindeki sıra ve vaziyeti ve suret ve zuhurları, vaziyet-i evrak, tevarruk.

Folichon,ne [s.] Latifeyi ve gülüp oynamayı seven, şen.

Foliconner [fl.] Şen olmak, gülüp oynamak.

Folie [ims.] Delilik, cinnet. ◆ Delice söz ve hareket. || Aimer à la – Çıldırasıya sevmek, şeydâsı olmak.

Follé,e [s.] (nb.) Nebatın yapraklı kısımlarına ıtlak olunur, muvarrak, zâtü'l-varak. || (syd.) Terre – e de tartre Halliyet-i potas.

Foliforme [s.] (nb.) Yaprak şeklinde olan, varakiyü'ş-şekl.

Folio [imz.] Sahife rakamı; – recto Yaprağın ilk sahifesi; – verso Yaprağın ikinci sahifesi. || Livre in-folio Formaları ikişer yapraktan ibaret büyük kıtada kitap.

Foliole [ims.] Mürekkep bir yaprağı teşkil eden yaprakçıkların beheri, yaprakcağız, vüreyk.

Folioter [ft.] Basılacak kitabın sahifelerine rakam koymak. ◆ Numara vaz' etmek.

Follement [h.] Delice, mecnunâne.

Follet,te [s.] Şakacı, latifeci. || Poil – Gençlerin yanaklarında çıkan ince tüy, hatt-ı sebz. || Esprit – Şakacı ve müstehzi. || Feu – Bazı bataklıklarda görülen alevli buhar.

Follicaire [ims.] (nb.) Cerâbe-i mefkûke.

Folliculaire [i. – s.] Bir gazete veya risale-i mevkute neşreden muharrir. (Ekseriya tahkir ve istihzâ tarikiyle müsta'meldir.)

Follicule [imz.] (nb.) Uzunca ve bir mağzlı meyve, semer-i cerâbî. || (tşr.) Kesecik şeklinde bez, cerâb.

Folliculite [ims.] (t.) İltihab-ı ecribe.

Fomalhaut [imz.] *(fo-ma-lô)* (Arabîden me'huz) (hy.) Femü'l-Hût necm-i kebiri.

Fomentateur,trice [s.] İlka ve idame eden.

Fomentation [ims.] (t.) Bedenin bir tarafına sıcak bir ilaç yapıştırılması, tekmid. || (mec.) İlka ve idame. ◆ Tahrik ve teşvik. ◆ Heyecan.

Fomenter [ft.] (t.) Bedenin bir tarafına sıcak bir ilaç yapıştırmak, tekmid etmek. || (mec.) İlka ve idame etmek, tahrik eylemek.

Foncé,e [s.] Koyu (renk).

Foncer [ft.] (Rengi) Koyulaştırmak, daha koyu etmek. ◆ (Fıçıya ve emsaline) Dip takmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

◆ Şâkulî istikamette kazmak, hafr etmek. = [fl.] Te'diye etmek, ödemek. || – sur l'ennemi Düşmana şiddetle hücum etmek.

Foncet [imz.] Kilit yeri.

Foncier,ère [s.] Araziye müteallik. ◆ Arazi sahibi. || Impôt – , contribution – e Arazi ve emlâk vergisi. || Propriété – e Emlâk, arazi, akar. || Crédit – Emlâk üzerine idâne şirketi.

Foncièrement [h.] Derin olarak, umkan, esasen, kâffe-i teferruat ve tafsilatıyla.

Fonçoir [imz.] Demirci varyosu.

Fonction [ims.] Amel, hareket. ◆ Hizmet, memuriyet, vazife, mansıp. || (r.) Bir kemiyetin tâbii. || (tt.) Vazife, kuvvet. || Faire – de Vekâleten ifâ-yı memuriyet etmek. ◆ Vazifesini görmek.

Fonctionnaire [imz.] Memur. || – s publics Memurîn-i devlet. || Hauts – s Ecille-i memurîn, memurîn-i kiram.

Fonctionnant,e [s.] Amel ve harekette bulunan, ifâ-yı vazife eden.

Fonctionnarisme [imz.] Çok memur ile idare-i umur etmek usulü.

Fonctionnel,le [s.] Âzâ-yı bedenin amel ve hareketine mensup ve müteallik, vazifevî. || (mha.) Balancement – Muvâzene-i muamele.

Fonctionnement [imz.] Bir uzuv veya aletin suret-i amel ve hareketi, işleme, ifâ-yı vazife etme.

Fonctionner [fl.] Amel ve harekette bulunmak, işlemek, ifâ-yı vazife etmek.

Fond [imz.] Dip, ka'r. ◆ Fıçı, şişe ve emsali bir kabın derûnunda kalan mâyi, cür'a. ◆ Bir mahallin en geri ve uzak tarafı. ◆ Kumaş ve resim zemini, zemin. ◆ Usul, esas, zât-ı madde. || (mec.) Zamir, muzmer. || Bas – Sığ mahal, sığ, sığlık. || (as.) – de fossé Hendek tabanı. || à – Tamamıyla, kâmilen. || De – en comble Altından üstüne kadar, esasen. || – de la question Esas mesele. || Article de – Bend-i mahsus, makale-i esasiye. || – de carosse yahut sadece – Arabanın arka tarafı, beygirlere karşı bulunan tarafı. || – de train Mümkün olduğu kadar sürat-i seyr ile. || Le – de la coupe, du calice Tahammülü gayet güç veca'. || Fin – En hücra, sapa, uzak yer. || Faire – sur İtimat etmek.

Fondamental,e [s.] Temele mensup ve müteallik, esasi. || Lois – es Kavânîn-i müessese. || (ms.) Accord – Esas perdesi, ser-perde. || (tşr.) Os – Azm-i acz. (cmz. *fondamentaux*).

Fondamentalement [h.] Temelden, esasen.

Fondant,e [s.] Ağızda erir, sulu. = [imz.] (k.) Ahlâtı eritip şişi def eden ilaç, muhallil, müzeyyib. ◆ Badem ezmesi vesâire gibi ağızda eriyen şekerler.

Fondateur,trice [i. – s.] Müessis, bâni, vâzı'.

Fondation [ims.] Temel vaz'ı, temel hafrı. || Temel, esas. || – s sur le sol Kesme üzerine atılan temeller. || – s hydraulique par enrochement Su derûnunda büyük ve döktürme taşlar ile yapılan temeller. ◆ Tesis. || – s pieuse Evkaf, müessesat-ı hayriye.

Fondé,e [s.] Me'zun, memur. ◆ Haklı. ◆ Müesses, mebnî. ◆ Mevsuk, esaslı, müstenid. || Mal – Bî-asl u esas, kâzib. || – de pouvoir Vekil, murahhas.

Fondement [imz.] Temel, esas. ◆ Erkân, mebânî. ◆ Sebep. ◆ Mak'ad.

Fonder [ft.] Temel atmak. ◆ Tesis ve bina etmek, kurmak. ◆ Vakf veya tahsis etmek. ◆ İstinat etmek. ◆ Salâhiyeti olmak. ◆ Esbab ve delâil îrad etmek. || – de procuration Tevkil etmek.

Fonderie [ims.] Madenlerin döküldüğü mahal, dökümhâne. ◆ Dökmecilik. || – de caractères d'imprimerie Hurufat dökümhânesi.

Fondeur [imz.] Maden döken işçi, dökmeci.

Fondigue [ims.] yahut:

Fondic [imz.] Emtia ambarı, mağaza.

Fondoir [imz.] İçyağının arıtıldığı mahal, mumhâne.

Fondre [ft.] Eritmek, izâbe etmek. ◆ Dökmek, ısâga etmek. ◆ Bir mâyide eritmek, halletmek. || (mec.) Birkaç şeyi birleştirip hamur etmek, mezcetmek. || (t.) Hall ve izâbe etmek. || – des actes Borsa ıstılahında hisse

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

senedatı satmak, bunları nakde tahvil etmek. || – des titres Eshamı biraz zararına satmak. = [fl.] Erimek. ◆ Zayıflamak. ◆ Üzerine yürümek, salmak, hücum etmek. || – en sueur Ziyade terlemek.

Fondrière [ims.] Toprağın içindeki çukur ve yıkık mahal, yar, uçurum. ◆ Çamurluk, bataklık, vahal.

Fondrilles [ims. – cm.] Tortu, rüsub.

Fonds [imz.] Toprak, arazi, zemin, yer. ◆ Arazinin rakabesi. ◆ Akçe, meblağ, nakit. ◆ Sermaye, re'sü'l-mal. ◆ Dükkân, mağaza ve içindeki demirbaş eşya veya mal. ◆ Mevzu, zemin. || – publics Esham-ı umumiye. || – perdus Kayd-ı hayat şartıyla îrad. || – de réserve İhtiyat akçesi. || Faire les – Bedelini, karşılığını irsal etmek. || – social Sermaye-i şirket. || Appel de – Akçe talebi, akçe tedariki için hissedarana müracaat. || Rendre dans ses – İstifa-yı matlub etmek. || Biens – Emlâk ve akar. || Mettre, placer son argent, ses biens à – perdu Emlâk ve nakdini kayd-ı hayat şartıyla istîfâ edilecek îrada tahvil etmek. || (mec.) Fazl ve hüner sermayesi, bidâa.

Fondu [imz.] Peynirle karışık yumurta yemeği.

Fondule [ims.] Amerika-yı Şimalî sazan balığı.

Fongible [s.] Ölçü veya tartı ile alınıp verilen. (Başlıca hububat hakkında müsta'meldir.) || (hk.) Choses – s Misliyat. || Choses non – s Kıyemiyat.

Fongicoles [imz. – cm.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah sınıfından sâkinü'l-futr fasîlesi.

Fongides [imz. – cm.] (hyv.) Kesîretü'r-ricliye sınıfından hayvanat-ı futriye nevinden mufattar kabilesi.

Fongie [ims.] Kesîretü'r-ricliye-i zehriye sınıfının numûnesi olan bir nevi ahtapot.

Fongieus [imz. – cm.] (hyv.) Kesîretü'r-ricliye-i zehriye sınıfından hayvanat-ı futriye fasîlesinden mufattar kabilesi.

Fongiforme [s.] Mantar şeklinde, mantarvâri, kem'eviyü'ş-şekl.

Fongine [ims.] Mantarların nescini teşkil eden madde-i asliye, futrin, fonjin.

Fongosité [ims.] (t.) Yaraların etrafında hâsıl olan mantar gibi bir şiş, telahhum-ı kem'evî.

Fongueux,se [s.] (t.) Yaraların etrafında hâsıl olan mantar gibi bir şişe mensup ve müteallik, kem'evî.

Fongus [imz.] (s okunur) (t.) Yaraların etrafında hâsıl olan mantar gibi bir şiş, kem'e.

Fontaine [ims.] Çeşme, pınar, kaynak. || Musluk. ◆ Su haznesi. ◆ Su testisi, küpü. ◆ Ayazma. ◆ Şadırvan, fevvâre. ◆ (mr. Fontanelle) || – de Jouvence Çeşme-i âb-ı hayat.

Fontainier [imz.] (mr. Fontenier)

Fontainier-plombier [imz.] Su tulumbası yapan ve satan.

Fontanelle [ims.] (tşr.) Başın tepesinde kafa kemiklerinin birleştiği mahal, bıngıldak, yâfûh. || (t.) Nohut yakısı, himmesa.

Fontange [ims.] Vaktiyle kadın başlığının önündeki fiyonk.

Fonte [ims.] Erime, eritme, zeveban. ◆ Dökme, ısâga. ◆ Dökmecilik. || (tba.) Cins ve puntosu bir hurufat takımı.

Fonte [ims.] Eyerde bulunan kuburluk.

Fontenier yahut **Fontainier** [imz.] Çeşmeler memuru. ◆ Çeşmeci, suyolcu. ◆ Muslukçu.

Fonticule [imz.] (t.) Nohut yakısı, himmesa.

Fontinale [ims.] Suyosunu nevi.

Fontis [imz.] (mad.) Bir madende toprak göçmesi, yar yıkıntısı, heyelan.

Fonts [imz. – cm.] Vaftiz kurnası.

For [imz.] – extérieur Rüesâ-yı rûhâniyenin rehâbîn üzerine olan hakk-ı hâkimiyetleri. || – intérieur Şahâdet-i kalbiye. ◆ İdare-i rûhâniye. ◆ Mahkeme-i vicdan.

Forage [imz.] Burgu ile delme, teskib. ◆ Eski vakitlerde şaraptan alınan vergi.

Forain,e [s.] Haricî, ecnebi. || Marchand – Panayırlara giden tacir, pazarcı, panayırcı. || Théâtre – Pazar ve panayır mahallinde açı-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

lan tiyatro. || Débiteur – Dâinin bulunduğu mahalde ikametgâhı olmayan medyun.

Foraminé,e [s.] (tt.) Meskub.

Foraminifères [imz. – cm.] (hyv.) Hayvanat-ı hurdebînîden zü's-sakbat nevi, foraminifer. || – fleuviatiles Zü's-sakbat-ı nehriye.

Forban [imz.] Korsan. || – littéraire Âsâr-ı edebiye sâriki, müntahil.

Forbicine [ims.] Kereste kurdu nevi ki ağaç kütüklerinde bulunur.

Forçage [imz.] Meskûkâtın hadd-ı nizamîsinden fazla sıkleti.

Forçat [imz.] Kürek cezasına, hidemat-ı şakkaya mahkûm mücrim, tersanede çalıştırılan mahkûm, pranga-bend.

Force [ims.] Kuvvet, takat. ◆ İktidar, kudret. ◆ Dayanıklık, metanet. ◆ Tesir, kuvvet. ◆ Cebir, zor. ◆ Muzafferiyet, muvaffakiyet. || (mec.) Maharet. ◆ Ruh. ◆ Hüküm, nüfuz. ◆ Cesaret, sebat. = [cm.] Kuvve-i askeriye. || Maison de – Hapishane. || – armée Kuvve-i askeriye. || – majeure Kuvve-i mücbire, esbab-ı mücbire, mâni-i kavî. || – du sang Kan çekmesi, kan kaynaması. || (ht.) – de cohésion Kuvve-i iltisakiye. || – s parallèles Kuvâ-yı mütevâziye. || (r.) – s composantes Kuvâ-yı müterekkibe. || à toute – Her ne suretle olursa, alâ-külli-hâl. || De vive – Cebren, zor ile. || à – de Kuvvetiyle. || à – Çok, pek ziyade. || – est de Zaruridir. || à – ouverte Hile isti'mal etmeksizin cebren, isti'mal-i kuvvet ile. = [h.] Çok.

Forcé,e [s.] Gayritabii, zor ve zahmetle yapılmış olduğu belli olan, cebrî, yapma, sahte şey. || Zaruri, mecburi. || Avoir la main – e Arzusu hilâfında bir şey yapmak. || Travaux – s (mr. Travail)

Forcement [imz.] İcbar, cebir isti'mali.

Forcément [h.] Zorla, cebren. ◆ Bi'z-zarure.

Forcené,e [i. – s.] Kendini zaptedemeyen, mütehevvir, hadid.

Forceps [imz.] (crh.) (*sèpss*) Suûbetli vaz'-ı hamllarda müsta'mel mengene, lavta, milkat-ı cenin.

Forcer [ft.] Zorla kırmak ve açmak. ◆ Cebren almak, fethetmek. ◆ Galebe etmek, atlamak. ◆ Zorlamak, icbar etmek. ◆ Sıkıştırmak. ◆ Mevsiminden evvel yetiştirmek (meyve vesâire hakkında). ◆ Derece-i mübalağaya vardırmak. ◆ İsti'cal etmek. ◆ Hilâfında hareket etmek. || – une femme Bir kadının ırzını hetk etmek. || – la main à quelqu'un Birini hoşlanmadığı bir şeyi yapmaya icbar etmek. || – le sens Hilâf-ı mânâ tevil etmek. || (bhr.) – de voiles Fazla yelkeni açmak. || Se – Gayret, sebat, ısrar etmek.

Forces [ims. – cm.] Terzi ve tenekeci makası.

Forclore [ft.] (*clore* gibi tasrif olunur) (hk.) Mehl-i nizamîsinin geçmesiyle dava ve ifadesini istimâ etmemek.

Forclusion [ims.] (hk.) Mehl-i nizamîsinin mürurundan nâşi davanın adem-i mesmuiyeti, hakkın sukutu.

Foré,e [s.] Delikli; Clef – e Dişi anahtar.

Foreing-office [imz.] (İngilizceden me'huz) İngiltere Hariciye Nezâreti.

Forer [ft.] Burgu ile delmek, sakb etmek.

Forestier,ère [s.] Ormana müteallik. = [imz.] Orman memuru. || Gardes – s Orman kolcuları, korucular. || Code – Orman nizamnâmesi. || École – e Orman mektebi. || Compas – Ormancı pergârı.

Foret [imz.] Mıskab, zımba, biz. ◆ Kuyumcuların beşköşe dedikleri alet.

Forêt [ims.] Orman, ormanlık, gabe, bîşe. || Bois et – s Orman ve koru. || – vierge Balta girmedik orman. || Aménagements des – s Ormanlarda eşcarı münâvebe ile kat' usulü. || – communales Baltalıklar.

Foreur [imz.] Burgu ile delen işçi, burgucu. || Tube – Su burgusu.

Forever [h.] (İngilizceden me'huz) Daimi, daima.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Forfaire [ft.] (*faire* gibi tasrif olunur) Vazife ve kanun ve namus hilâfına bir harekette bulunmak, irtikâb etmek.

Forfait [imz.] Büyük kabahat, cürüm.

Forfait [imz.] Götürü pazar, maktu' fiyat mukavelesi, mücâzefe, cüzaf. || **à** – Götürü olarak, maktuan, toptan. || **Achat et vente à** – Cüzâfen bey' ü şirâ. || **Prix de** – Suret-i maktuada deruhte edilen fiyat. || **Traiter à** – Maktuan uzlaşıp bitirmek.

Forfaiture [ims.] Vazife-i memuriyetin suistimali. ◆ Büyük bir kabahat.

Forfante [imz.] Kendini metheden ve cesaret iddiasında bulunan adam, şarlatan.

Forfanterie [ims.] Temeddüh, cesaret iddiası, şarlatanlık.

Forficule [ims.] Kulağakaçan denilen böceğin ism-i fennîsidir. (Beyne'l-avam *perceoreille* denilir.)

Forge [ims.] Demirci ocağı. ◆ Demirci fabrikası, demirhâne. ◆ Nalbant dükkânı. || – **maréchale** Nalbant, demirci, çilingir gibi sanat erbabının körük ve ocağı. || (bhr.) – **s et chantiers** Tersane fabrika ve tezgâhları. || – **portative** Eğreti ocak.

Forgeable [s.] Ateşte kızdırılmakla ve dövülmekle işlenebilir (demir vesâire maden).

Forgeage [imz.] Demir vesâir madenlerin ateşte kızdırılıp dövülmekle işlenmesi.

Forger [ft.] Demir vesâir madenleri ateşte kızdırıp dövmekle işlemek. || (mec.) İcat ve ihtirâ etmek. ◆ Yapmak, inşa etmek. || **Se** – Düşünmek, tasavvur etmek.

Forgeron [imz.] Demirci, haddâd, âhenger.

Forgeur [imz.] Demir vesâir madenleri döven adam. ◆ İcat ve imal eden. || – **de nouvelles** Erâcif mucidi.

Forheur [fl.] yahut:

Forhuir [fl.] Av köpeklerini celp için düdük ve boru veya ıslık çalmak.

Forjet [imz.] Sundurma, çıkıntı.

Forjeter [fl.] Sıradan, saftan dışarı çıkmak. ◆ Duvar kısmı bel vermek, tahaddüb etmek.

Forjeture [ims.] Bel verme, tahaddüb (duvar hakkında).

Forlancer [ft.] (Av hakkında) Yuvasından, yerinden çıkarmak.

Forligner [fl.] Asaleti, necâbeti ihlal edecek fiil ve harekette bulunmak. ◆ Cinsi, soyu bozulmak.

Forlonger [fl.] (Av hakkında) Meskenî dairesinden çıkmak, yuvasından uzaklaşmak. ◆ Pek uzağa gitmek. || **Se** – Kezâ.

Formaliser (**se**) [fv.] Gücenmek, münfail olmak.

Formalisme [imz.] (fls.) Eşyada vücud-ı hakikiyi inkâr ile yalnız bir şekl-i haricî bulunduğunu iddiadan ibaret bir meslek-i felsefi. ◆ Teşrifat ve resmî muamelata ziyade riayet ediş.

Formaliste [imz.] Teşrifat ve resmî muamelata ziyade riayet eden adam. ◆ Tekellüfata mâil. ◆ Eşyada vücud-ı hakikiyi inkâr ile yalnız bir şekl-i haricî bulunduğu felsefesine tâbi adam.

Formalité [ims.] Resm, usul, teşrifat, merasim. ◆ Mahâkime müteallik evrakın usul ve kaide-i nizamiyesi, sakk. || – **s légales** Muamelat-ı nizamiye, muamelat-ı kanuniye. || – **s d'usage** Muamelat-ı mutade. || **Sans aucune** – Her gûnâ resm ve tekellüften âri olarak. || – **s extrinsèques** Usul ve muamelat-ı mevzua. || – **s intrinsèques** Usul ve muamelat-ı esasiye, asliye. || – **s requises** Muamelat-ı mukteziye-i kanuniye. || – **d'enregistrement** Muamele-i kaydiye. || **Simple** – Merasim-i mutade kabîlinden olarak.

Format [imz.] Matbu kitabın kıtası ve beher cüzünün miktar-ı sahâyifi, forma, kıta. ◆ Cesâmet. || – **in-folio** Nısf-ı kıta, dört sahifelik forma. || – **in-plano** Tam kâğıda basılır kıta. || – **in-quarto** Sekiz sahifeden ibaret forma. || – **in-octavo** On altı sahifeden ibaret forma. || – **in-douze** Yirmi dört sahife-

den ibaret forma. || – **in-seize** Otuz iki sahifelik forma.

Formateur,trice [i. – s.] Yaratan, Hâlık. ◆ Teşkil ve tesis eden, müessis.

Formatif,ve [s.] (hr.) İştikakî. || **Suffixes** – **s** Levâhık-ı iştikakiye.

Formation [ims.] Teşkil, teşekkül, tesis, teessüs, tanzim. || (arz.) Tekevvün, tekvin, hilkat, teşekkül. || – **s par congélation** Teşekkülat-ı incimadiye. || (as.) – **en colonne** Kol nizamı.

Forme [ims.] Şekil, suret, heyet. ◆ Usul, kaide, minval, resm. ◆ Tavır, tarz. ◆ Kalıp. ◆ Sakk. ◆ Kilise kanepesi. || (tba.) Sahifelerin sıralanmasına mahsus demir çerçeve, forma. || (bhr.) Sefâini karaya çekmeye mahsus havuz, çekmece. || (sr.) Sîga, şekil. || (as.) Talim nizamı, nizam. || **Pour la** – Kaideye riayeten. || **En bonne et due** – Nizamı dairesinde, usulüne tevfikan, nizamı vechile. || **Dans la** – Vechile. || **En** – Nizamen, kaideten. || **En – de** Şeklinde. || **Par – de** Tarzında. = [ims. – cm.] Tarz-ı ifade ve hareket. ◆ Muamelat-ı nazikâne ve kibarâne.

Formé,e [s.] Teşekkül etmiş, yetişmiş, terbiye olunmuş.

Formées [ims. – cm.] Geyik tersi.

Formel,le [s.] Kat'i, sarih, musarrah. ◆ Resmî. || **Texte** – Sarâhat-ı kanuniye, nass. || **La loi est – le** Sarâhat-ı kanuniye vardır. || **Réalité – le** Hakikat-ı kat'iye, hakikat-ı sarîha.

Formellement [h.] Katiyen, sarâhaten, küllîyen, resmen.

Formène [ims.] (k.) Bataklıklarda bulunan çürük ağaçlardan zuhur eden gaz.

Former [ft.] Teşkil, tanzim, terkip etmek, yapmak. ◆ Şekil ve suret vermek. ◆ Tasavvur etmek, kurmak. ◆ Terbiye etmek. ◆ Bir şeyden ibaret bulundurmak. || **La bonté forme le fond de son caractère** Tabiatının esası lütuf ve keremden ibarettir. || (mec.) Tasavvur ve tasmim etmek. || **Se** – Teşekkül etmek, hâsıl olmak. ◆ Terbiye olunmak, alışmak.

Formiate [imz.] (k.) Nemliyet.

Formica,léo [imz.] (*léo*) (mr. Fourmillion)

Formicant [smz.] (t.) Pek zayıf ve sık vuran nabza ıtlak olunur, nabz-ı nemlî.

Formication [ims.] (t.) Derinin üzerinde karıncalar yürümüş gibi hissolunan kaşınma, gidişme, tenemmül.

Formidable [s.] Mehib, dehşetli, dehşet-nâk, pek kuvvetli.

Formier [imz.] Kalıpçı.

Formique [s.] (k.) **Acide** – Karıncadan çıkarılan hâmız, hâmız-ı neml.

Formobenzoïlique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı nemli hâvi.

Formulaire [imz.] Numûne ittihaz olunacak muharreratı ve tabirat-ı resmiye ve mutadeyi hâvi kitap, münşeat mecmuası. || (hk.) Sakk, sakk kitabı, münşeat-ı hukuk. || (syd.) Kitab-ı saydele.

Formule [ims.] Tabirat-ı malume-i resmiye, üslup. ◆ Usul-i sakk, terkip. ◆ Usul, kaide-i resm. ◆ Tertib-i deva. || (r.) Düstur. || (k.) Ecsamın sıklet-i cüz'-i ferdiyesini mübeyyin remiz, rümûzat. || (hk.) – **exécutoire** İcra emri.

Formuler [ft.] Usul ve kaidesine tevfikan ve tabirat-ı resmiye ve mutadesiyle bir şey kaleme almak, tertip ve tanzim etmek. ◆ Serd ve beyan ve talep dermeyan etmek. ◆ Isdar etmek. || (r.) Bir hesabın düsturunu vermek. || (t.) Tertib-i deva etmek. || **Se** – Vuku bulmak.

Formylique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı neml.

Fornicateur,trice [i.] (hk.) Zânî, zâniye.

Fornication [ims.] (hk.) Zina, fiil-i şeni'.

Forniquer [fl.] İrtikâb-ı zina etmek.

Forpaître [fl.] (Av hayvanatı hakkında) Uzak yerlere gidip otlamak.

Forquine [ims.] Evâilde müsta'mel fitilli tüfeği atmaya mahsus çatal demir.

Fors [ims.] (hc.) (s okunmaz) -den başka, -den gayrı, illâ.

Fort,e [s.] Kuvvetli, zorlu, tüvânâ, dinç. ◆ Müstahkem, kavî, muhkem. ◆ Metin. ◆ Sık. ◆ İri, büyük. ◆ Sağlam, dayanıklı. ◆ Suûbetli, güç. ◆ Şiddetli, sert. ◆ Ağır, dokunaklı. ◆ Yed-i tûla sahibi, usta, mahir. ◆ Fena, nahoş. || (mec.) Emin, mutmain. ◆ Mahir, tecrübe-dîde, liyakatli. || **Place – e** Mevki-i müstahkem. || **Se faire – de** Üstüne almak, taahhüt etmek. || **Se porter – pour** Birinin nâmına ve tarafından rıza vermek. || **– de** İtimaden, istinaden. || **Eau – e** Tîzab. || **– e tête** Muhakeme-i selime ve feraset sahibi adam. || **Tête – e** İçkiye dayanıklı adam. || **à plus – e raison** Evleviyetle.

Fort [h.] Çok, pek, gayetle, ziyade.

Fort [imz.] İstihkâm-ı münferit. ◆ Kuvvetli adam, kavi. ◆ Bir adamın en ziyade bildiği ve en iyi icra ettiği şey. || **Le plus** – En müşkil cihet. || **Le – et le faible** Muhalif nikat-ı nazar. || (as.) – **détaché** Münferit cephe.

Forte [imz.] (*té*) (İtalyancadan me'huz – ms.) Notada sadânın sert çalınmasını müşir işaret, forte.

Fortement [h.] Kavi ve muhkem surette, kaviyen, pek, sık sık.

Forte-piano [imz.] (*té*) (mr. Piano)

Forteresse [ims.] Kale, istihkâm, hisar, hısn.

Fortifiable [s.] İstihkâmla takviyesi mümkün.

Fortifiant,e [s.] Kuvvet verici, mukavvî. || (mec.) Gayret ve metanet bahşeden. = [imz.] Mukavvî ilaç.

Fortificateur [imz.] İstihkâm mühendisi.

Fortification [ims.] Takviye, metanet verme. ◆ İstihkâm inşası, bir mevkiin istihkâmla takviyesi. = [cm.] İstihkâmat. || **– s passagères** İstihkâmat-ı hafife. || **– s permanentes** İstihkâmat-ı cesîme ve daime.

Fortifier [ft.] İstihkâmla ihâta ve takviye etmek. ◆ Takviye, te'kid, teyit etmek. ◆ Metanet vermek. ◆ Kuvvet vermek. ◆ Tezyid, itmam etmek. || (mec.) Manen kuvvetli bulundurmak. ◆ Takviye etmek.

Fortin [imz.] Münferit ve küçük istihkâm, hisarcık, kalecik.

Fortiori (à) [h.] (*cio*) Delâilin gittikçe daha kavilerini îrad ederek, bâhusus, lâsiyyemâ.

Fortissimo [imz. – s.] (ms.) Notada sadânın pek sert çalınmasını müşir işaret, ikinci forte.

Fortitude [ims.] Metanet-i maneviye, cesaret.

Fortrait,e [s.] Ziyade yorgunluktan hastalanan beygir vesâireye ıtlak olunur, çalık.

Fortraiture [ims.] Beygirin ziyade yorulmaktan hâsıl hastalığı, çalıklık.

Fortuit,e [s.] Tesadüfî, ez-kaza zuhur eden. || **Par cas** – Kazaen.

Fortuitement [h.] Tesadüfen, kazara, ez-kaza.

Fortunal [imz.] (bhr.) Deniz fırtınası.

Fortune [imz.] Talih, baht, ikbal. ◆ Muvaffakiyet, müsait, muvâfık netice. || **Bonne** – Hüsn-i talih. ◆ Muvaffakiyat-ı âşıkane. || **Être en bonne** – Bir mev'id-i telâkî-i âşıkanede bulunmak. || **Biens de la** – Servet. || **Faire** – Kesb-i servet etmek. || **Tenter** – Muvaffakiyet en ziyade talihe, tesadüfe bağlı bir ticarete, bir teşebbüs-i sınaîye girişmek. ◆ Servet, mal. || **Officier de** – Neferden yetişme zâbit. || **– de l'État** Emval-i devlet. || **– de mer** Kaza-yı bahrî. || **De** – Tesadüfen. = [ihs.] Kısmet ilâhesi.

Fortuné,e [s.] Bahtiyar, mukbil. ◆ Bahtiyarlığı mûcip, saadet-bahş.

Forum [imz.] (*romm*) Eski Romalıların masâlih-i ammeyi rüyet ve müzakere ettikleri meydan.

Forure [ims.] Bir yerde açılmış delik, anahtar deliği. = [cm.] Burgu ve mıskab talaşı.

Fossane [ims.] Madagaskar Adası'nda bulunur misk kedisi.

Fosse [ims.] Hufre, çukur, kuyu, hendek. ◆ Mezar, kabir. || **– commune** Mezarlıklarda fukara cenazelerinin defnine mahsus umumi ve vâsi hendek. || **– d'aisance** yahut sadece – Keriz, lağım. || **Mettre les clefs sur la** – Bir mirastan vazgeçmek. || (bhr.) – **aux**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

câbles Sefâin-i harbiyede palamar ambarı. || (tşr.) – s nasales Hufrat-ı enfiye.

Fosse [imz.] Hendek, arık. || (mec.) Müşkilat. || Sauter le – Bir hayli müzakere ve tetkik ettikten sonra bir karar ittihaz etmek.

Fosset [imz.] (mr. Fausset)

Fossette [ims.] Çocukların oynamak için kazdıkları küçük çukur. || (tşr.) Hafîre; – des joues Yanaklardaki çukur; – du menton Çene çukuru, çâh-ı zenehdân.

Fossile [imz.] (arz.) Nevi munkatı' olup derûn-ı arzda taş ve kireç veya kömür hâlinde bulunan mevadd-ı hayvaniye ve nebatiye, müstehâse. ◆ Uzun müddet gaybûbet etmiş adam. ◆ Fikirce gayet geride kalmış adam. = [s.] Animal – Hayvan-ı müstehâs. || Plantes – s Nebatat-ı müstehâse.

Fossilisation [ims.] Müstehâse hâline geçiş, istihâse, tahaccür.

Fossoir [imz.] Bir nevi kazma.

Fossoyage [imz.] Mezar veya çukur hafrı. ◆ Hendek açma.

Fossoyer [ft.] Çukur kazmak. ◆ Hendekle ihâta etmek.

Fossoyeur [imz.] Mezar kazan, mezarcı. || (tt.) Cîfe-hâr bir böcek.

Fossoyeuse [ims.] (Lisan-ı şiirde) Mevt.

Fothergille [ims.] Amerika'ya mahsus amberberis fasîlesinden bir ağaç, foterjil.

Fou,fol,folle [i. – s.] (Huruf-ı sâiteden evvel müzekkeri *fol* olur) Deli, mecnun, divane. ◆ Mübalağalı, kesretli. ◆ Şen, latifeci, gülüp oynamayı sever. ◆ Muhalif-i akıl ve ihtiyat. ◆ Çılgınca. || [h.] – appel Bî-esas istînaf. || Payer la folle enchère de quelque chose Bir ihtiyatsızlığın, yapılan bir hatanın cezasını çekmek. || Herbes folles Yabani otlar. = [imz.] Soytarı. ◆ Satranç oyununda fil. ◆ Şimal denizlerinde bulunur bir nevi martı. || Folle du logis Muhayyile.

Fouace [ims.] Poğaça, börek.

Fouage [imz.] Vaktiyle ashab-ı tımarın beher aile başına aldıkları vergi, ocak vergisi.

Fouaille [ims.] Avlanan yaban domuzundan av köpeklerine ayrılan parça. (Geyik avında *curée* denilir.)

Fouailler [ims.] Kamçılamak. ◆ Serkeş çocuğu terbiye etmek. || (as.) Topla hedm etmek.

Fouarre [imz.] (mr. Foarre)

Foucault [imz.] (hyv.) Küçük nevi çulluk, bekaçyanın [bekasyanın] küçük bir nevi ki bekasin[280] denir. (Bu kuşun âmiyâne ismidir.)

Foudre [ims.] Yıldırım, saika. ◆ Şimşek, berk. ◆ (Lisan-ı şiirde) Top. || Coup de – Beklenmeksizin ve birdenbire zuhur eden kaza ve felaket. = [imz.] Un – d'éloquence Beliğ-i sihr-i beyan, fasih-i mûciz-edâ. || Un – de guerre Mahir cengâver, ceng-âzmûde. || – d'airain Top. = [ims. – cm.] Bir Katolikin papa tarafından tard ve aforoz olunması.

Foudre [imz.] Büyük fıçı, kaduz.

Foudroiement [imz.] yahut:

Foudroîment [imz.] Saika isabeti, yıldırım vurma.

Foudroyant,e [s.] Yıldırım gibi vuran veya nâgehan zuhur eden. || (mec.) Yıldırım gibi düşen, bâis-i havf ve dehşet olan.

Foudroyer [ft.] Yıldırımla vurmak. || (mec.) Topla dövmek, topa tutmak. ◆ Büyük bir havf ve dehşeti mûcip olmak, beht ve hayrete duçar etmek.

Fouée [ims.] Gece vakti ışıkla veya mehtapta icra olunan küçük kuşlar avı. ◆ Fırın ateşi. ◆ Çalı demeti.

Fouet [imz.] Kamçı, kırbaç, tâziyâne. ◆ Te'dib. ◆ Tura. ◆ Kuşun kanat ve kuyruk ucu. || Faire claquer son – Büyüklük taslamak. || (t.) Coup de – Darbe-i savt hastalığı.

Fouetté,e [s.] Kamçılanmış. ◆ Dövülmüş, çalkanmış. ◆ Dilim dilim olan (şeftali vesâire), yarma. || (mec.) Crême – e Ehemmiyetsiz şey.

• • • • • • • • • • •

280 fr.: *bécassine.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fouettement [imz.] Kamçılama, kırbaçla dövme.

Fouetter [ft.] Kamçılamak, kırbaçla dövmek. ◆ Çalkalamak. = [fl.] (Yağmur ve kar ve kurşun ve gülle hakkında) Dövmek, üzerine yağmak. || (mec.) Şiddetle muâheze ve tenkit etmek. || – **le sang** Deveran-ı demini tesri' etmek ve (mec.) hiddeti mûcip olmak. || **Il n'y a pas de quoi – un chat** Ehemmiyetsiz bir hatadır, hafif bir kusurdur.

Fouetteur,se [i.] Kamçı veya kırbaçla döven.

Fouette-queue [imz.] Uzun kuyruklu bir nevi kertenkele, keler.

Fougade [ims.] yahut:

Fougasse [ims.] – **pierrière** Taş ocağı lağımı.

Fouger [fl.] (Domuz hakkında) Burnuyla eşmek, eşelemek.

Fougaraie [ims.] Eğreltiotuyla memlû mahal, eğreltiotu dikilen mahal.

Fougère [ims.] (nb.) Eğreltiotu, serhasiye. ◆ (Lisan-ı şiirde) Sırça kadeh, piyale.

Fougon [ims.] Geminin ocak ve mutfağı.

Fougue [ims.] Sertlik, serkeşlik. ◆ Hiddet, tehevvür. ◆ Âteşîn-mizaçlık. || (bhr.) **Perroquet de** – Kontra mizananın gabya çubuğu.

Fougueusement [h.] Sertlik ve hiddet ve tehevvürle, kemâl-i teheyyücle.

Fougueux,se [s.] Sert, hiddetli, mütehevvir, serkeş, şedid, ateş-pâre, ateş. ◆ Harın (at).

Fouille [ims.] Bir şey tesis veya taharri etmek üzere toprağın kazılması, hafr, hafriyat.

Fouille-au-pot [imz.] Küçük aşçı yamağı. ◆ Fena aşçı. (cm. des *fouille-au-pôt*).

Fouiller [ft.] Toprağı kazıp araştırmak, hafriyat icra etmek. ◆ Ceplerini araştırmak, üstünü yoklamak. || (mec.) Tetkik ve istiknah etmek, ta'mik eylemek. = [fl.] Birtakım eşyayı karıştırıp bir şey aramakla meşgul olmak. || **Se** – Bir şeyden mahrum kalmak.

Fouilleuse [ims.] Pulluğun büyük nevi saban ki kotan tabir olunur.

Fouillis [imz.] İntizamsızlık, eşyanın karmakarışık olması, yığın.

Fouine [ims.] Sansar, delak. || (zra.) Ekin tokurcuklarını toplamaya mahsus çatal yaba.

Fouiner [fl.] Korkudan titremek, dermansızlık göstermek.

Fouir [ft.] Kazmak, hafr etmek.

Fouisseurs [imz. – cm.] (tt.) Toprağı delip içine sokulan hayvanlar, hayvanat-ı haffâre.

Foulage [imz.] Basma, ezme. ◆ Çırpıcılık ameliyatı. || (tba.) Basılan kâğıdın ters tarafında görülen çıkıntılı hurufat veya kalıp eseri.

Foulant,e [s.] Basan, ezen. || (cr.) **Pompe – e** Basmak kuvvetiyle suyu fışkırtan tulumba, baskılı tulumba, dâfi' tulumba.

Foulard [imz.] İpek mendil veya kumaş.

Foule [ims.] Basma, ezme. ◆ Kalabalık, izdiham, cemm-i gafir, halk. ◆ Takım, alay. ◆ Avam-ı nas. ◆ Birçok şey, bir yığın şey. || **En –** Kalabalıkla, izdihamla.

Foulée [ims.] Hayvanın ot ve yaprakların üzerine bıraktığı iz. ◆ Beygirin ayağı yere bastığı zaman geçen müddet.

Foulement [imz.] Basma, çiğneme, ezme.

Fouler [ft.] Basmak, çiğnemek, ezmek. ◆ Şiddetle ezip yara etmek, vurmak. ◆ Ayak altına almak, pâyimâl etmek. || (mec.) Kezâ. || – **aux pieds** Ayak altında ezmek. ◆ Muhakkar görmek, ehemmiyet vermeyip unutmak, bertaraf etmek. || (tca.) – **le vinaigre** Akan veya suret-i âharla zayi olan sirkenin yerine su doldurmak.

Foulerie [ims.] Çuka vesâirenin basıldığı mahal, basmahâne. ◆ Baskı, cendere, mengene.

Fouleur [imz.] Çuka vesâireyi basan işçi, çırpıcı.

Fouloir [imz.] Çuka vesâireyi basmaya mahsus alet, keçeci tokacı. || (as.) Pala, usturpa (tomar).

Foulon [imz.] Çuka vesâireyi basan ve boyayan adam, çırpıcı. || **Terre à** – Leke çıkarmaya

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mahsus toprak. || Machine à – Keçeci mengene veya cenderesi.

Foulonnier [imz.] Kumaşları basan veya bir kumaş basmahânesini idare eden adam.

Foulque [ims.] (tt.) Bir nevi su kuşu, angit, angıt.

Foulure [ims.] Ezinti, ezme yarası. ◆ Burkulma, zelka.[281]

Four [imz.] Fırın, ocak, tennur. || – aérotherme Cereyan-ı hava ile teshin olunan fırın, tennur-ı müsahhin bi'l-hava. || (k.) – à cristaux Kânun-ı billûrat. || – à chaux Kireç ocağı. || – continu Kahve kavuracak dolap gibi üstüvâniyü'ş-şekl fırın.

Fourbe [i. – s.] Hilekâr, dessas, müzevvir, mekkâr.

Fourbe [ims.] Hile ve desisekârlık, mekr ve tezvirat.

Fourber [ft.] Hile ile aldatmak.

Fourberie [ims.] Mekr, hile, desise.

Fourbir [ft.] Silmek, cilâ vermek.

Fourbisseur [imz.] Esliha-i câriha vesâireyi silip cilâlatan adam, cilâcı, kılıççı.

Fourbissure [ims.] Silme, cilâ.

Fourbu,e [s.] Ayakları tutkun (beygir vesâire).

Fourbure [ims.] Hayvanatın ayak ve sinir tutukluğu illeti.

Fourche [ims.] Çatal. ◆ Çatal yaba. ◆ Bir tarik veya ağacın çatallandığı yer. || Faire la – Çatallanmak, ikiye ayrılmak. || – s caudines Bâis-i ar ve hicap bir mecburiyet. || – s patibulaires Çatal ağaç, dü-şâh.

Fourché,e [s.] İkiye ayrılan, çatal, çatallaşmış, yarık.

Fourchée [ims.] Bir yaba ile kaldırılabilen ot ve saman vesâire miktarı.

Fourcher [fl.] Çatallaşmak. || (mec.) La langue lui a fourché Bir kelime yerine diğer bir kelime söyledi, dili kaydı.

Fourchet [imz.] Sığır ve koyunların ayağında hâsıl olan bir yara ve iltihap.

Fourchetée [ims.] Çatal ile birden alınabilen yemek miktarı.

Fourchette [ims.] Yemek çatalı, minşel. ◆ Beygir tırnağının iç tarafı. ◆ Yâdest kemiği. || (r.) Şâkullü gönye. || (crh.) Avkeşe-i sagîre. || (zra.) Dirgen. || (mec.) La – du père Adam Âdem Babamızın çatalı yani el.

Fourchon [imz.] Yaba ve çatal dişi. ◆ Ağacın dal yeri.

Fourchu,e [s.] Çatal şeklinde olan, çatallaşmış.

Fourchure [ims.] Bir şeyin çatallaştığı mahal.

Fourcroye [imz.] (nb.) Bir asırda bir kere çiçek verir Amerika nergis ağacı.

Fourgon [imz.] Askerin eşya ve mühimmat nakline mahsus arabası. ◆ Demiryol katarlarında yolcuların kendilerine mahsus hafif eşyasının vaz' olunduğu vagon, hamûle vagonu, furgon. ◆ Fırında ateşi karıştırmaya mahsus kanca, fırın küsküsü.

Fourgonner [fl.] Fırın ateşini küskü ile karıştırmak.

Fourmi [ims.] Karınca, mûr, neml. || – fauve Atlı karınca. || – termite Ak karınca. || – noire Karaiğne denilen karınca.

Fourmilier [imz.] Amerika'nın karınca ile beslenir kuşları nevi, âkilü'n-neml tuyur sınıfı. ◆ Kezâ kıta-i mezkûrede o suretle taayyüş eder hayvanat-ı adîmü'l-esnan fırkasından bir küçük hayvan.

Fourmillière [ims.] Karınca yuvası. ◆ Atın ayağında çıkan bir nevi bıcılgan illeti, dâü'n-neml. || (mec.) İnsan veya hayvan ve böcek cemaati, haşerat, izdiham, kalabalık.

Fourmi-lion yahut Fourmilion veya Formica-léo [imz.] Karınca ekl eder bir böcek, şîr-i mûrçe, bir nevi yusufçuk böceği ki asıl yusufçuk denilen kızböceğine benzer.

281 Orijinal metinde dizgi hatası: زلفه [=zülfe: saçak, püskül] şeklinde yazılan kelimenin, müellifin Türkçeden Fransızcaya *Kâmûs-ı Fransevî*'sinde "*foulure*" ile karşılanan زلقه olması gerekmektedir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fourmillement [imz.] Derinin üzerinde karıncalar yürür gibi bir hâlin hissi, karıncalanma, gicişme, gidişme.

Fourmiller [fl.] Çok karınca ve kurt vesâireyi hâvi olmak. ◆ Gicişmek, gidişmek, karıncalanmak. ◆ Çok olmak, kesretle bulunmak.

Fournage [imz.] Fırın ücreti, tabhiye.

Fournaise [ims.] Büyük fırın, fırın külhanı, sâur. ◆ Pek kızgın ateş. || (mec.) Sıcak oda vesâire.

Fournaliste [imz.] Külhancı.

Fourneau [imz.] Fırın, ocak, kânun, tennur. ◆ Külhan. ◆ Maden ocağı. ◆ Taşçı lağımı. ◆ Çubuk lülesi. || **Haut** – Maâdin izâbesine mahsus büyük fırın, kal ocağı. || – **potager** Mutfak ocağı. || – **économique** yahut – **belge** Sobalı fırın. || – **de forge** yahut – **de fusion** Körüklü ocak. || (k.) – **à réverbère** Ateşten devvârü'l-leheb, tennur-ı mün'akisü'l-leheb.

Fournée [ims.] Fırından bir defada çıkarılan ekmek, bir fırınlık, bir fırın dolusu. || (mec.) Birden ve bir nevi memuriyete tayin olunmuş memurîn takımı. || **Prendre, emprunter un pain sur la** – Evleneceği bir erkekten çocuk sahibi olan kadın hakkında, muahharan teehhül edecek olup da kable'l-izdivac münasebat-ı âşıkanede bulunan kadın ve erkek hakkında kullanılır.

Fournette [ims.] Mînâcı ocağı.

Fourni,e [s.] Sık, tüy veya yaprakları çok. ◆ Eşyası çok, dolu (mağaza vesâire). ◆ Tedarik ve itâ olunmuş.

Fournier,ère [i.] Fırıncı, fırıncı karı. ◆ Amerika-yı Cenubî'ye mahsus küçük kızıl kuş.

Fournil [imz.] (/ okunmaz) Fırının binası, hamurun yapıldığı mahal.

Fourniment [imz.] Neferin palaska vesâire gibi teçhizat-ı askeriyesi.

Fournir [ft.] Erzak ve mühimmat ve levâzım tedarik edip vermek. ◆ Hâsıl etmek. ◆ İstihzar ve takdim etmek. ◆ Dermeyan ve irâe ve ibraz etmek. ◆ Donatmak, teçhiz etmek. ◆ Yetişmek. ◆ (Mesafe ve emsali hakkında) Tamamıyla kat' etmek. || – **une armée** Orduya levâzım itâ etmek. || – **une traite sur quelqu'un** Birisi üzerine poliçe keşide etmek. || – **une dette** Bir deyni temin etmek. || – **une caution** Kefil irâe etmek. || – **ses pièces** Evrakını ibraz etmek. || – **ses griefs** İtirazatını, esbab-ı şikâyetini dermeyan etmek. = [fl.] Kifayet etmek. ◆ Hâsıl olmak.

Fournissement [imz.] Bir şirket-i ticariye âzâsından beherinin koyduğu sermaye, ortaklık sermayesi. ◆ Levâzım tedariki.

Fournisseur [imz.] Kendisinden eşya vesâire alınan tacir. ◆ Erzak ve eşya veren müteahhit, mültezim.

Fourniture [ims.] Bir tacirin veya bir müteahhidin verdiği eşya ve erzak ve levâzım. ◆ Levâzımat ve zahâir itâ ve taahhüdü. ◆ Elbise harcı. ◆ Salataya konulan tere otu vesâire.

Fourrage [imz.] Hayvanlara yedirilen ot ve saman vesâire. ◆ Süvari askerinin giyah tayınatı. || (bhr.) Halat sargısı ki halat telinden yapılıp palet veya salmastra tabir olunur. || – **vert** Yeşil ve taze çayır otu. || – **sec** Kuru ot.

Fourrager [fl.] Hayvanlara ot vesâire kesip toplamaya gitmek. ◆ Berbat etmek. ◆ Karmakarışık etmek. || (mec.) – **dans tous les livres** Kütüb-i muhtelifeden toplayıp kendine isnaden bir eser vücuda getirmek, intihal etmek. = [ft.] Garet ve yağma etmek.

Fourragère [sms.] Ot makamında hayvanlara yedirilmeye mahsus nebata ıtlak olunur.

Fourrageur [imz.] Vakt-i seferde hayvanat için ot ve yem tedarikine memur süvari neferi. || (mec.) Öteden beriden eser, fikir toplayan, müntahil.

Fourrageux,se [s.] Hayvanlara ot makamında yedirilebilen nebatata ve böyle nebatatı çok yere ıtlak olunur.

Fourré [imz.] Çalı ve diken yığını. ◆ Ormanın pek sık mahalli. ◆ Taze fidanlardan mürekkep orman.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Fourré,e [s.] Kürklü, kürk kaplı. ◆ Tüyleri sık. ◆ Sık. ◆ Batmış, girmiş. || **Langue – e** Deri içinde pişirilmiş hayvan dili. || **Coup –** İki hasmın birden birbirlerine vurdukları kılıç darbesi, darbe-i mütekabile. || **Médaille –** Kaplama madalya.

Fourreau [imz.] Kın, gılâf, kılıf. ◆ Çocuk elbisesi. || (byt.) Kınnap. || **Remettre l'épée dans le –** Akd-i sulh etmek. || **Tirer l'épée du –** || Muharebeye başlamak. || **Coucher dans son –** Soyunmaksızın yatmak.

Fourre-buisson [imz.] Çalıkuşu.

Fourrer [ft.] Sokmak, sokuşturmak. ◆ Çok yedirmek. ◆ Kürk kaplamak. || **Se –** Sokulmak. ◆ Saklanmak.

Fourreur [imz.] Kürkçü. ◆ Kürk taciri.

Fourrier [imz.] Neferlerin tayınlarını taksim eden ve esna-yı seferde konaklarını tedarik eden konakçı zâbit. || **Sergent –** Bölük emini.

Fourrière [ims.] Erzak ambarı. ◆ Odun ve kömür mağazası. ◆ Tevkif edilmiş hayvanatın ziyanları tazmin olununcaya kadar tevkif olundukları ahır.

Fourrure [ims.] Kürk, ferve. ◆ Kürklü libas. ◆ Hayvanatın tüyleri. || (m.) Doğramaların deliklerini kapamaya mahsus ağaç parçası.

Fourvoiement [imz.] Doğru yoldan çıkma, gümrahlık, dalâlet. ◆ Yanılma, hata.

Fourvoyer [ft.] Sapıtmak, ıdlal etmek. ◆ Yanıltmak, aldatmak. || **Se –** Yanılmak, aldanmak.

Fouteau [imz.] Kayın ağacı. (mr. Hêtre)

Foutelaie [ims.] Kayın ağaçlarını hâvi mahal.

Fovilla [ims.] (nb.) Mâyi-i mülakkah, fovilla.

Foyer [imz.] Ocak. ◆ Tiyatronun teneffüs salesi. ◆ Memba, merkez. ◆ Bir dürbün adesinin veya camının mihrakı. || (t.) Bir hastalığın makarrı, büur. || (r.) Nokta-i ihtirak. = [cm.] Mevlid, maskat-ı re's. || **Les – s d'une éclipse** Kat'-ı nâkısın iki merkezi.

Frac [imz.] (c okunur) Önü düğmeli ve yalnız arkadan etekleri bulunan setre, frak ki Avrupaca elbise-i resmiyeden ma'duddur.

Fracas [imz.] Çatırtı, tehezzüm. ◆ Gürültü, patırtı. || (mec.) Şaşaa. ◆ Velvele.

Fracasser [ft.] Çatırtı ile kırmak. ◆ Parçalamak.

Fraction [imz.] Kısım, bölük. ◆ Parça, kırılış, kesr. || (as.) Kıta-i askeriye. || (r.) Küsur, küsurat; – **ordinaire** Kesr-i âdi; – **décimale** Kesr-i âşârî; – **irréductible** Gayr-ı kabil-i ıslah kesir. **Simplification des – s** Küsuratın ihtisarı. **Réduction des – s** Küsuratın ıslahı.

Fractionnaire [s.] (r.) Küsura müteallik, küsurî. ◆ Küsuratı hâvi.

Fractionnement [imz.] Taksim. ◆ Küsura tahvil. || (t.) Tekessür, tecezzî.

Fractionner [ft.] Taksim etmek. ◆ Küsura tahvil etmek.

Fracture [ims.] Kırılış, kesr. || (crh.) Kırık, inhidad.

Fracturer [ft.] Kırmak, kesr etmek.

Fragile [s.] Kırılması kolay, kırılır şey, rakik, narin, nazik. ◆ Dayanmaz, zayıf.

Fragilité [ims.] Kolay kırılabilme, kabiliyet-i inkisar, naziklik. ◆ Dayanamayış, zayıflık. ◆ Devamsızlık, bekasızlık.

Fragment [imz.] Parça, kırıntı, cüz. || (ed.) Kaybolmuş bir kitap yahut âsâr-ı manzumeden mütebaki cüz, kısım. ◆ Henüz hitam bulmayan bir eser-i edebînin bir parçası. ◆ Bir kitap veya nutuktan çıkarılmış fıkra.

Fragmentaire [s.] Cüzlere münkasim. ◆ Fıkralardan mürekkep.

Fragmenter [ft.] Cüzlere taksim etmek.

Fragon [imz.] Fasîle-i hilyevniyeden yabani kuşkonmaz, hilyevn-i berrî.

Frai [imz.] Balıkların yumurtlaması. ◆ (Balık hakkında) Yumurta. ◆ Pek küçük balıklar.

Frai [imz.] Meskûkâtın aşınıp silinmesi ve bundan mütehassıl noksan vezin.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Fraîche [ims.] (bhr.) Karadan veya denizden sabah ve akşam vakitleri hem-anda bir suret-i mevkutede vezan olan hafif rüzgâr.

Fraîchement [h.] Serinlikle, serinlikte. ◆ Yeni, taze, müceddeden.

Fraîcheur [ims.] Serinlik. ◆ Revnak, tarâvet, tazelik.

Fraîchir [fl.] (Hava hakkında) Serinlenmek. ◆ (Rüzgâr hakkında) İştidad etmek.

Fraie [ims.] Balıkların yumurtlama mevsimi.

Frairie [ims.] Iyş u nûş, cümbüş, bezm-i işret.

Frais,aîche [s.] Serin. ◆ Soğuk. ◆ Serin tutan. ◆ Taze. ◆ Revnaklı, parlak. ◆ Yeni, eskimemiş. ◆ Kullanılmamış, yorulmamış. ‖ **Vent** – Şiddeti miktar-ı vasatîyi tecavüz eden rüzgâr. = [imz.] Serinlik. ◆ Serin mahal. ‖ **Mettre quelqu'un au** – Birini hapse koymak. [h.] Yeni, müceddeden.

Frais [imz. – cm.] Masraf, masârif. ◆ Harç. ◆ Ücret. ◆ İsti'mal, kullanma. ‖ – **de justice** Muhakeme masârifi. ‖ – **de bureau** Kırtasiye. ‖ – **de route** Harcırah. ‖ **Faux** – Mahkeme masârif-i resmiyesine dâhil olmayan dava masârifi, masârif-i müteferrika. ‖ **Se mettre en** – Fazla masârife girmek. ‖ **à peu de** – Masrafsızca, zahmetsizce. ‖ **à** – **communs** Bir masrafa mütesâviyen iştirak ederek, masârifi tevhit ederek. ‖ **Faire ses** – **s** Bir teşebbüs-i ticari veya sınaîden yalnız ettiği masârifi alıp kâr veyahut zarar etmeksizin çekilmek. ‖ **Ne pas faire ses** – **s** Masârifini çıkarmamak.

Fraise [ims.] Çilek, ulleyk. ◆ Kuzu ve buzağı gibi hayvanların bağırsakları. ◆ Çark imaline mahsus yuvarlak eğe, freze kalem, freze eğe. ◆ Vaktiyle takılan kırmalı yakalık. ◆ Hindinin gagasının altından sarkan kırmızı et. ‖ (as.) Hücum kazığı, şarampol. ‖ – **en grappe** Koca yemişi.

Fraiser [ft.] Libasın kenarını kuzu bağırsağı şeklinde kırmalı yapmak. ‖ (as.) Hücum kazıklarıyla çevirmek.

Fraisette [ims.] Küçük çilek. ◆ Kolluk.

Fraisier [imz.] Çilek fidanı, şecer-i ulleyk. ‖ – **capron** Frenk çileği fidanı. ‖ – **des bois** Yaban çileği fidanı.

Fraisière [ims.] Çilek tarlası, çileklik.

Fraisil [imz.] (*l* okunmaz) Maden kömürü külü, tozu.

Fraisoir [imz.] Yuva açmak için freze kalem.

Frambœsia [ims.] (t.) Verem-i tûtî.

Framboise [ims.] Ağaç çileği, ahududu.

Framboiser [ft.] Ağaç çileği suyuyla karıştırmak.

Framboisier [imz.] Ağaç çileği, ahududu fidanı.

Framée [ims.] Eski Frankların bir nevi mızrağı.

Franc [imz.] Fransa'nın takriben dört buçuk kuruş kıymetinde bir sikkesi, frank.

Franc,anche [s.] Serbest, kendine mâlik, âzâde, müstakil. ‖ (mec.) Hâlis, sadık, doğru, safvet-i kalp sahibi. ◆ Muaf, müstesna. ◆ Tam, tamam. = [h.] Açıktan açığa, doğrudan doğruya, safvet-i kalp ile. ‖ – **de port** Ücret-i nakliyesi verilmiş. ‖ **Port** – Serbest ve açık liman, transit mal için gümrük resminden muaf iskele. ‖ **Vent** – Pupa rüzgâr. ‖ **Arbre** – Tohumdan yetişme ağaç.

Franc,anque [i. – s.] Frank kavm-i kadimine mensup. ◆ (Şarkiyûn indinde) Avrupalı, Frenk. ‖ **Langue** – **que** Fransızca, İtalyanca, İspanyolca vesâir Avrupa lisanlarından mahlut olarak Şark iskelelerinde söylenen galat lisan, Frenkçe.

Français,e [s.] Fransa'ya mensup ve müteallik, Fransalı, Fransevî. = [i.] Fransız. ‖ **Parler** – Fransızca tekellüm etmek ve (mec.) vâzıh, sarih bir surette idare-i kelâm etmek. ‖ **En bon** – Açıkça, düzce, doğruca.

Franc-alleu [imz.] (mr. Alleu)

Francatu [imz.] Ferik elması.

Franc-bord [imz.] İskele yahut nehir kenarının ötesindeki hâlî meydan. ‖ (bhr.) Geminin alt borda kaplamaları. ‖ (as.) Kale siperinin şiv-i haricîsiyle astar beynindeki mesafe. (cm. des *franc-bords*).

Franc-comtois,e [i. – s.] Fransa'nın Franş-Konte[282] eyaletinden veya bu eyalete mensup ve müteallik olan.

Franc-étable *(de)* [h.] (bhr.) (İki gemi hakkında) Baş başa çatarak.

France [ihs.] Fransa.

Franchement [h.] Her ücret ve tekliften müstesna olarak. ◆ Açıktan açığa, âşikâre, hâlisâne, safvet-kârâne.

Franchipanier [imz.] Amerika-yı Cenubî zakkum ağacı.

Franchir [ft.] Atlamak, üstünden geçmek, aşmak, tecavüz ve mürur etmek. || (mec.) Galebe etmek, savuşturmak, atlatmak. || – **une voie d'eau** Bir yere hücum eden suyu tulumbalarla boşaltmaya muvaffak olabilmek.

Franchise [ims.] Serbestlik, muhtariyet. ◆ Muafiyet, istisna. ◆ Mümtaziyet. ◆ Sıdk, hulûs, safvet-i kalp. || **En** – Meccânen.

Franchissable [s.] Atlanılabilir, geçilebilir.

Francisation [ims.] Bir geminin Fransız tâbiyetini hâiz olduğunu müşir verilen şahâdetnâme, berat.

Franciscain [imz.] Sen Fransuva Dasiz[283] tarikine mensup rahip.

Franciser [ft.] Bir kelime-i ecnebiyeye Fransız şivesini vermek.

Francisque [ims.] Eski Frankların silah makamında kullandıkları iki yüzlü balta, teber.

Franc-maçon [imz.] Franmasonluk tarikine dâhil bulunan adam, farmason (cm. des *francs-maçons*).

Franc-maçonnerie [ims.] Farmasonluk.

Franco [h.] (İtalyancadan me'huz) Nakliye masârifinden âri olarak, ücretsiz, masrafsız, meccânen. || – **de port** Ücret-i nakliye verilmeksizin. || – **à bord** Bilâ-ücret sefinede teslim olunmak üzere.

Francolin [imz.] Çil denilen kuş, dürrac. || – **à collier rouge** Çil keklik.

Franc-parler [imz.] Fikrini ketm etmeksizin doğruca söyleme.

Franc-réal [imz.] Gayr-ı makbul bir cins armut.

Franc-tireur [imz.] Fransa'da bir nevi gönüllü asâkir-i muâvine neferi. (cm. des *francs-tireurs*).

Frange [ims.] Elbise ve perde vesâirenin kenarına dikilen saçak, sayvan, rîşe, hüdüb. = [cm.] (ht.) Alâim-i inkıtâ-yı ziya.

Franger [ft.] Saçak takmak, sayvanla donatmak. ◆ Saçak gibi tezyin etmek.

Franger,ère [i.] yahut:

Frangier,ère [i.] Saçak yapan, saçakçı.

Frangibilité [ims.] Kırılabilme, kabiliyet-i inkisar.

Frangible [s.] Kırılabilir, kabil-i inkisar.

Frangipane [ims.] Bir nevi kaymaklı ve bademli börek.

Frangipanier [ims.] Amerika'nın bir nevi ağu ağacı.

Frangulacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i unnâbiye.

Frangule [ims.] Unnap ağacı.

Frank,e [i.] (mr. Franc,que)

Frankéniacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i karanfiliyeye karib frankenyasya fasîlesi.

Frankénie [ims.] (nb.) Frankenyasya[284] fasîlesinin numûnesi ki deniz kenarlarında olur, yaban karanfili nevi.

Franklinite [ims.] (mad.) Hadid-i muhammaz-ı hılkî, franklinit.

Franquette [ims.] (Yalnız şu tabirde müsta'meldir:) **à la** –, **à la bonne** – Âşikâre, teklifsizce.

282 fr.: *Franche-Comté*.

283 *Saint François d'Assise*.

284 Bkz. *Frankéniacées* mad.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Frappant,e [s.] Ziyade tesirli. ◆ Göze çarpar. ◆ Çok benzer.

Frappe [ims.] Meskûkât darbı. ◆ Huruf kakma takımı.

Frappé,e [s.] Müteessir, mütehayyir. ◆ Duçar, müptelâ, giriftar, musab. ◆ Buz veya su ile aşlanmış, soğutulmuş. || **Vers bien** – Kuvvetli, ruhlu şiir. || **Ouvrage** – **au bon coin** Güzel eser. || **Du sirop** – Buz ile aşlama edilmiş şurup. || **On est** – Mûcib-i istiğrab olur.

Frappement [imz.] Vurma, vurulma, darp.

Frapper [ft.] Vurmak, dövmek, darp etmek. ◆ Basmak, darp etmek. ◆ Helak etmek. ◆ Aksettirmek. ◆ Tesir etmek. ◆ Üzerine düşmek, isabet etmek. ◆ Soğutmak için buzun içine sokmak, aşlama yapmak. ◆ Mûcib-i elem ve keder olmak. ◆ Resm, vergi tarh etmek. ◆ Mütehayyir bırakmak. || – **l'air** (Şamata, gürültü hakkında) Zahir olmak. || – **un coup** Kat'i bir tesir hâsıl etmek, nâfiz olmak. = [fl.] Çalmak, kakmak: – **à la porte** Kapıyı çalmak. || **Se** – **la poitrine** Dövünmek, telehhüf ve nedamet etmek.

Frappeur,se [i.] Vurucu, dövücü, dârib.

Frasage [imz.] Ekmek yapmadan evvel hamuru ikinci defa yoğurma ameliyatı.

Frase [ims.] Hamur teknesini kazımaya mahsus kazağı.

Frasère [ims.] (nb.) Centiyan otu nevi, frazera.

Frasque [imz.] Tuhaflık, hile, oyun.

Frater [imz.] (*r* okunur) Cahil papaz. ◆ Cerrah ve eczacı çırağı. ◆ Tabur veya gemi berberi.

Fraternel,le [s.] Kardeşliğe mahsus veya münasip, biraderâne, uhuvvetkârâne.

Fraternellement [h.] Kardeşçe, biraderâne.

Fraternisation [ims.] Kardeş gibi yaşama, muâhat. ◆ İtilâf, ittihat, imtizac.

Fraterniser [fl.] Kardeş gibi yaşamak. ◆ İtilâf ve imtizac etmek.

Fraternitaire [s.] Kardeşliğe muvâfik.

Fraternité [ims.] Kardeşlik, uhuvvet. || (mec.) İttihat ve imtizac ve muhabbet-i tâmme.

Fraude [ims.] Hile, mekr. ◆ Hırsızlık, sirkat. ◆ Gümrükten mal kaçırma, kaçakçılık, kaçak. ◆ Tağrir.

Frauder [ft.] Hile ile çalmak. = [fl.] Mal kaçırmak.

Fraudeur,se [i.] Gümrükten mal kaçıran, kaçakçı. ◆ Hilekâr.

Frauduleusement [h.] Hile ile. ◆ Kaçırma tarikiyle.

Frauduleux,se [s.] Hileli. ◆ Kaçak. || **Banqueroute** – **se** Hileli iflas. || **Commerce** – Eşya ve emsal-i memnûa ticareti, kaçak mal ticareti. || **Déclaration** – **se** (Gümrükte) İfade-i kâzibe, beyanat-ı kâzibe, muayene olunacak mal ve eşyanın cins ve miktarını doğru ifade etmemeklik.

Fraxinées [ims. – cm.] (nb.) Zeytûniye fasîlesinden idâiye nevi. || (orm.) Zeytûniye fasîlesi.

Fraxinelle [ims.] Fasîle-i yaseminiyeden dişbudağa müşâbih bakla-yı gazâl, beyaz Girit otu.

Fraxinine [ims.] (k.) İdâin, fraksinin.

Frayé,e [s.] Açık, işlek (yol).

Frayement [imz.] Yol açma.

Frayer [ft.] Yol açmak. = [fl.] (Balık hakkında) Çiftleşmek. || (mec.) Uymak, muvâfakat etmek. || **Se** – Kendine yol açmak, bir tarik ittihaz etmek.

Frayer [ft.] Dokundurmak, sürtmek. = [fl.] Silinmek, aşınmak. || (mec.) Birisiyle ülfet etmek.

Frayère [ims.] (tt.) Balığın yumurtladığı mahal, mefrah. || – **artificielle** Mefrah-ı suni.

Frayeur [ims.] Büyük korku, ru'b, hiras, haşyet.

Frayoir [imz.] Geyiğin boynuzlarını sürtmesinden ağaçlarda kalan eser.

Frayone [imz.] (mr. Freux)

Fredaine [ims.] Gençlik çılgınlıkları, sefâhat, cümbüş.

Fredon [imz.] (ms.) Sesin titremesi, terdid-i savt, terâne, zemzeme, ezgi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fredonnement [imz.] Sesini titreterek olunan terennüm, ezgi. ◆ Nîm-sesle şarkı söyleme.

Fredonner [ft-fl.] Sesini titreterek şarkı söylemek. ◆ Nîm-sesle terennüm etmek.

Fredonneur,se [i.] Sesini titreterek veya nîm-sesle şarkı söyleyen adam.

Frégate [ims.] (Arabîden me'huz) Fırkateyn. ◆ Ekalim-i hârrede bulunan seriü't-tayeran bir cins büyük saka kuşu, kotan kuşu. || – **cuirassée** Zırhlı fırkateyn. || **Capitaine de** – Bahriye kaymakamı, fırkateyn süvarisi.

Frein [imz.] Gem, dizgin, licam. ◆ Arabanın tekerlek pabucu. || (cr.) Bir çarkı durdurmaya yarayan alet, mandal. || (tşr.) Bir uzvu zapt ve idare eden adale, licam. || (mec.) Zapt, idare. || – **de Prony** Makinelerin kuvvetini ölçmeye mahsus alet, mikyasü'l-kuvâ. || **Garde** – Demiryolu katarında dümenci. || – **d'un moulin à vent** Yel değirmeninin kösteği.

Frelatage [imz.] ve:

Frelatement [imz.] Müskirata ve ağdiyeye hile katma.

Frelater [ft.] Müskirata ve ağdiyeye hile katmak.

Frelaterie [imz.] (mr. Frelatage)

Frelateur [imz.] Müskirata hile katan.

Frêle [s.] Zayıf, gevşek, narin, hüzal, zebun.

Frelon [imz.] Eşek arısının erkeği ki iğnesiz olur. ◆ Sirkat-ı âsâr eden muharrir.

Freluche [i.] İpekten küçük püskül. ◆ Yazın havada uçan bazı hafif nebat püskülleri. || (mec.) Ehemmiyetsiz şey.

Freluquet [imz.] Değersiz, cahil adam.

Frémir [fl.] Bir kuvvetin tahrikiyle bir gürültü, bir inilti, bir sadâ peyda olmak: **J'entends** – **les flots** Dalgaların inleyip gürlediğini işitiyorum; **Le feuillage frémit** Yapraklar ihtizaz edip hışıldıyor. || (mec.) Titremek, ürkmek, ürpermek, irtiaş, irtiac, irticac etmek. ◆ (Mâyiat hakkında) Kaynamaya başlarken bir ihtizaz peyda etmek.

Frémissant,e [s.] Bir gürültü, bir inilti, bir sadâ peyda eden. || (mec.) Titreyen, ürken, ürperen, mürtaiş.

Frémissement [imz.] İnilti, gürleme, gürültü, hışırtı, hışıltı. ◆ Mâyiatın galeyan hâline gelirken vuku bulan ihtizazı, fikırdama. ◆ Titreme, irtiac. || (mec.) Ürperme, ürkme, ra'şe.

Frênale [ims.] Dişbudak ormanı.

Frêne [imz.] Dişbudak ağacı.

Frénésie [ims.] (t.) İltihab-ı sehâyâ, frenitis. || (mec.) Tehâlük, iptilâ.

Frénétique [i. – s.] Frenitis illetine müptelâ. ◆ Tehâlükle yapılan.

Frénétiquement [h.] Kemâl-i tehâlükle.

Fréquemment [h.] Sık sık, çok defa, ikide birde.

Fréquence [ims.] Sık sık vuku, tekerrür, tevârüd. || (sr.) Teksir. || – **du pouls** Nabzın sık sık vurması. || – **de l'action** Hadesin teksiri.

Fréquent,e [s.] Sık sık gelen, kesîrü'l-vuku, mükerrer. || **Pouls** – Sık sık vuran nabız.

Fréquentatif,ve [s.] (sr.) Tekerrür ve kesret-i vukua delâlet eden kelimata ıtlak olunur.

Fréquentation[285] [ims.] Sık görüşme, ülfet, münasebet, muâşeret, devam.

Fréquenté,e [s.] İşlek, kalabalıklı.

Fréquenter [ft.] Pek sık gitmek, devam etmek. ◆ Çok görüşmek, ülfet ve münasebette bulunmak.

Frère [imz.] Kardeş, birader, ah. || – **de lait** Sütkardeşi. || – **germain** Li-ebeveyn birader, öz kardeş. || – **consanguin** Baba bir ana ayrı kardeş, ah-li-eb. || – **utérin** Ana bir baba ayrı kardeş, ah-li-ümm. || – **d'armes** Silah arkadaşı. ◆ Rahip, papaz.

Frésaie [ims.] Alaca baykuş.

285 Orijinal metinde *Faéquentation* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fresque [ims.] Sıva üzerine, duvara yapılan resim.

Fressure [ims.] Hayvanın yürek ve ciğerleri ile dalağı, ciğer takımı, takım ciğer.

Fret [imz.] Tüccar gemilerine eşya nakli için verilen ücret, navlu, nevl. ◆ Tüccar gemisinin ya tamamen veyahut kısmen istîcarı. ◆ Bir gemiye ücretle yüklettirilen eşya, hamûle.

Frétement [imz.] Gemi îcar ve istîcarı. ◆ Gemiye ücretle eşya tahmili.

Fréter [ft.] Gemiyi îcar ve istîcar etmek. (Bu son mânâda *Affréter* kelimesinin isti'mali daha muvâfıktır.) ◆ Gemiye ücretle eşya yükletmek. || – **cap et queue** Bütün sefineyi îcar veya istîcar etmek.

Fréteur [imz.] Bir gemi îcar veya istîcar eden.

Frétillant,e [s.] Pek müteharrik, depretici, tek durmaz, oynak.

Frétillement [imz.] Deprenme, hareket, ihtizaz. ◆ Cümbüş. || (t.) Seğirme.

Frétiller [fl.] Deprenmek, oynamak, sakin durmamak. || (t.) Seğirmek.

Frétillon [imz.] Deprenen, muttasıl hareket eden adam, oynak.

Frétin [imz.] Baki kalan mal, döküntü mal ve eşya. ◆ Ufak tefek balıklar, kıraça, acı çaça. || (mec.) Değersiz ve ehemmiyetsiz şey.

Frettage [imz.] Bir direk veya tekerleğin demir çemberlerle bağlanması.

Frette [ims.] Direk ve tekerleğe geçirilen demir çember. ◆ Kasnak, kuşak. ◆ Çalpara. || – **de roue** Tekerleğin dingil başlığı çemberi.

Fretter [ft.] Bir direk veya tekerleğe demir çember veya kuşak geçirmek.

Freux [imz.] Ekin veya tohum kargası denilen büyük siyah karga. (Buna *Frayone* dahi denir.)

Frèze [ims.] İpek böceğinin karınsa müddeti.

Friabilité [ims.] Kolay kırılıp toza tahvil olunabilme, gevreklik, heşâşet, kabiliyet-i rikakat.

Friable [s.] Kırılıp toza tahvili kolay olan, gevrek, heş, rakik.

Friand,e [s.] Taamı hoş, leziz, hafif, nefis. ◆ Lezzetli taamları seven ve tanıyan. ◆ Yemek meraklısı, obur, ekûl. || (mec.) Câlib-i iştihâ ve rağbet. || – **de** -ye hâhişger, mütemayil.

Friandise [ims.] Leziz ve nefis yemek merakı. = [cm.] Tatlı yemekler, hulviyat. ◆ Ezvak-ı şehvet-perestâne.

Friandeau [imz.] Dana kızartması.

Fricassée [ims.] Salçalı yemek. ◆ Karışık şey.

Fricasser [ft.] Salçalı yemek yapmak. || (mec.) Lüzumsuz yere ve pek çabuk sarf ve istihlâk etmek.

Fricasseur [imz.] Salçalı yemek yapan adam. ◆ Kendi servetini, ailesinin servetini zevk ve sefa yolunda israf eden adam.

Friche [ims.] (zra.) İşlenmemiş, hâlî arazi. ◆ Toprağı dinlendirmek için bir müddet terk edilmiş tarla, nadas. || **Terrain en** – Sürülmemiş tarla, kıraç.

Fricot [imz.] Et yemeği, kızartma.

Fricoter [ft.] Kızartma yapmak. || (mec.) Zevk ve sefa yolunda çok sarf etmek. = [fl.] İyi yiyip içmek.

Fricoteur,se [imz.] İyi yiyip içen.

Friction [ims.] Ovma, delk. || – **sèche** Delk-i yâbis. || – **humide** Delk-i ratib.

Frictionner [ft.] Ovmak, delk etmek.

Frigane [ims.] (mr. Phrygane)

Frigidarium [imz.] Hamam halveti.

Frigidité [ims.] Soğukluk. || (ht.) Anânet[286], inhilâl.

Frigorifique [s.] (ht.) Soğutan, müberrid.

Frileux,se [i. – s.] Soğuğu ziyade hisseden, çok üşüyen, soğuktan pek müteessir olan.

286 Orijinal metinde dizgi hatası: عنانه [=anâne: bulut] şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında عنانت [=anânet: cinsel iktidarsızlık] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Frimas [imz.] Kırağı, jale, celid. || **Avaleur de** – En şedid ve soğuk havalarda bile metâib-i seferiyeden korkmayan adam. = [cm.] Soğuk, kar, buz.

Frime [ims.] Yapma, gösteriş.

Frimousse [ims.] Çehre, surat. (Tabir-i âmiyâne.)

Fringale [ims.] Ansızın gelen şiddetli açlık ve iştihâ, dâü'l-cû'. (Buna *Faimvalle* dahi denir.)

Fringant,e [i. – s.] Pek oynak ve çevik ve şedid olan. ◆ Şuh, zarif, oynak.

Fringille [ims.] Filurcin kuşu.

Fringillidés [ims. – cm.] (hyv.) Asâfir-i mahrutiyü'l-minkar fasîlesinden şürşûriye nevi.

Fringuer [fl.] Sıçramak, oynamak (Beygir hakkında dahi kullanılır.)

Frion [imz.] (zra.) Saban bıçağı.

Fripe [ims.] Yenecek her şey.

Friper [ft.] Buruşturmak, örselemek, eskitmek. ◆ Kemâl-i hırs ve iştihâ ile yemek. ◆ Sefahat uğrunda sarf ve israf etmek.

Friperie [ims.] Eski elbise ve döşeme takımı. ◆ Eskicilik, koltukçuluk. ◆ Bit (bat) pazarı.

Fripe-sauce [imz.] Fena ve acemi aşçı (cm. des *fripe-sauce*).

Fripier,ère [i.] Bat pazarında eskici, koltukçu.

Fripon,ne [i. – s.] Hilekâr, aldatıcı, dolandırıcı. ◆ Desisekâr, şeytan. ◆ Şeytanetkârâne.

Friponneau [imz.] Küçük hilekâr, yaramaz, şeytan.

Friponner [ft.] Aldatmak, dolandırmak.

Friponnerie [ims.] Hilekârlık, dolandırıcılık.

Friquet [imz.] Çimçek denilen dağ serçesi.

Frire [ft.] (Tasrifi: *Je fris*, *tu fris*, *il frit* Cem'i yoktur; *je frirai*, *nous frirons*; *je frirais*, *nous fririons*; Emir: *fris* Cem'i yoktur; *frit,e* Sâir sîgaları *faire* fiilinin sîgaları ile *frire* masdarından mürekkep olarak teşkil olunur.) Tavada pişirmek, kızartmak. || **Il n'y a rien à – dans cette affaire** Bu işte kazanç yoktur. || **Avoir de quoi** – Geçinecek şeye mâlik olmak. = [fl.] Tavada pişmek, kızarmak.

Frise [ims.] (m.) Pervazın alt yanında bulunan kitâbe yeri. ◆ Saçak gibi kabartma tezyinat-ı mimariye. ◆ Tiyatronun yukarısına bir tavan yahut semâ resmi irâe etmek üzere takılan kısa perdeler. ◆ Çuha havı. ◆ Bir nevi kıvırcık çuha. || (as.) **Cheval de** – İstihkâmlarda mevâni-i suniyeden kirpi.

Frisé,e [s.] Kıvırcık, kıvrık, havlı. ◆ Üzerini sıyırıp geçmiş, sıyrılmış.

Friser [ft.] Kıvırtmak, kıvırcık yapmak. || (mec.) Sıyırmak, hafifçe dokunmak. ◆ Yanaşmak, yaklaşmak. || – **la quarantaine** Kırk yaşına takarrüb etmek. = [fl.] Kıvrılmak. || **Fer à** – Saç maşası.

Frisolée [ims.] Patatese ârız olur bir hastalık, frizole.

Frison [imz.] Kıvırcık saçın beher halkası, ca'd. = [cm.] (tca.) Kamçıbaşı dedikleri âdi ipek.

Frisotter [ft.] Çok ve ufak ufak halkalar üzerine kıvırtmak.

Frisquet,te [s.] Soğucak, soğukça. (Âmiyâne tabir.)

Frisquette [ims.] (tba.) El tezgâhının mukavvadan mamul çerçevesi.

Frisson [imz.] Titreme, ra'şe. ◆ Sıtma titremesi. ◆ Ürperme, ürkme.

Frissonnant,e [s.] Titreyen. ◆ Ürken, ürperen. || (t.) Seğiren.

Frissonnement [imz.] Hafif titreme ve ürperme. || (t.) Seğirme, ikşi'rar.

Frissonner [fl.] Titremek, ürpermek. || (t.) Seğirmek.

Frisure [ims.] Kıvırma, kıvırcıklık, tec'id. ◆ Kıvırcık saç.

Frit,e [s.] Tavada pişmiş, kızarmış. || (mec.) Bitkin, harap, züğürt.

Fritillaire [ims.] (nb.) Fasîle-i zambakiyeden tûğ-i şâhî denilen lâle.

Fritte [ims.] Cam mayası, mînâ kumu. ◆ Ham cam. ◆ Cam mayasının pişirilmesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Friture [ims.] Tavada kızartma, kızarma. ◆ Balık tavası. ◆ Kızartmaya yarayan yağ ve zeytinyağı ve içyağı.

Friturier,ère [i.] Tavada pişmiş şeyler satan. ◆ Tavada şeyler pişiren.

Frivole [s.] Vâhi, beyhûde, abes, batıl. ◆ Ehemmiyetsiz, faydasız. ◆ Abes şeylerle tazyi'-i evkat eden ve buna meclub olan.

Frivolement [h.] Vâhi ve abes bir suretle, hafifmeşrebâne.

Frivolité [ims.] Abes, butlan. ◆ Abes ve ehemmiyetsiz şeylere temayül, meclubiyet.

Froc [imz.] (c okunur) Papazların başlarına attıkları ve omuzlarını da örttükleri bir libas. ◆ Rahiplik, ruhbâniyet. || **Jeter le – aux orties** Meslek-i ruhbâniyeden vazgeçmek. ◆ Bir mecburiyetten kurtulmak. || **Vertu de –** Huzûzat-ı şehvâniye istidadı.

Frocard [imz.] Rahip. (İstihzâ ve tahkir tarikiyle müsta'meldir.)

Froid [imz.] Soğuk, berd. ◆ Üşüme. || (mec.) Soğuk tabiat ve hareket ve muamele. ◆ Soğukluk, bürûdet. || **Avoir –** Üşümek. || **Prendre –** Soğuk almak. || **à –** Soğuk olarak, ateşte ısıtmaksızın. ◆ Bilâ-teheyyüc, bilâ-ihtiras.

Froid,e [s.] Soğuk, bârid. ◆ Soğuk, serin tutan. || (mec.) Soğuk tabiatlı, teessürü az. ◆ Sakin, birdenbire parlamayan. ◆ Huzûzat-ı aşka maddeten gayr-ı sâlih erkek. || **Sang –** Adem-i teessür, itidal-i dem, kayıtsız tavır ve hareket. || **Battre – à** Soğuk bir muamele ile kabul etmek.

Froidement [h.] Üşüyecek surette. || (mec.) Soğuklukla, bürûdetle, bârid bir tavır ile. ◆ İtidal-i dem ile.

Froideur [ims.] Soğukluk, bürûdet. || (mec.) Soğuk muamele. ◆ Kayıtsızlık, bürûdet. || (t.) Adem-i iktidar.

Froidir [fl.] Soğumak. (Eski kelime.) = [ft.] Soğutmak.

Froidure [ims.] Havanın soğukluğu, bürûdet. ◆ Kış.

Froidureux,se [s.] Havayı soğutan, bürûdeti mûcip olan.

Froissement [imz.] Ezme, ovma, buruşturma, örseleme. || (mec.) Pâyimâl ediş. ◆ Kesr-i hatırı mûcip oluş. ◆ İhlal.

Froisser [ft.] Buruşturmak. ◆ Ovmak, ezmek, örselemek. || (mec.) Dokunmak, pâyimâl etmek. ◆ Kesr-i hatırı mûcip olmak, tebrid etmek. ◆ İras-ı darp etmek, ihlal eylemek.

Froissure [ims.] Eziliş. ◆ Buruşukluk.

Frôlement [imz.] Sıyırma, sıyrılma, bir şeyin geçerken azıcık dokunması, ihtikâk-ı hafif.

Frôler [ft.] Sıyırmak, geçerken azıcık dokunmak, sürünüp geçmek. ◆ Birbirine sürtünmek.

Fromage [imz.] Peynir, cübn. || **– blanc** Çayır peyniri. || **– gras** Lor peyniri. || **– s de chèvre** Kirli hanım ve emsali gibi keçi sütünden yapılan peynirler. || **Entre la poire et le –** Yemeğin sonlarına doğru, neşeler germâ-germ olduğu sırada. || (mec.) **Manger du –** Gayr-ı memnun olmak.

Fromager [imz.] (nb.) Baobabiye fasîlesinden peynir ağacı nevi.

Fromager,ère [i.] Peynir yapan ve satan, peynirci. = [imz.] Peynir süzgeci.

Fromagerie [ims.] Peynirin yapıldığı veya hıfz olunduğu yer, peynirhâne. ◆ Peynircilik, peynirci dükkânı.

Fromageux,se [s.] Peynir cinsinden veya peyniri hâvi olan, peynirli, cübnî.

Froment [imz.] Buğday, hınta. ◆ Buğday ekmeği. || **– de saison** Sonbaharda zer' edilen hınta. || **– des Indes** Mısır buğdayı, kokoroz.

Fromentacé,e [s.] Buğday cinsinden olan nebatat.

Fromental [imz.] Ekseriya ot makamında müsta'mel bir nevi alef, yulaf.

Fromentée [ims.] Bulgur.

Fromentier,ère [s.] Hınta hâsıl eden.

Fronce [ims.] Kâğıt veya kumaşın kırılması, katlanması.

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
TÜRKÇE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Froncemente [imz.] Buruşma, buruşturma. ◆ Yüz buruşturma, kaş çatma.

Froncer [ft.] (Yüz hakkında) Buruşturmak. ◆ (Kaş hakkında) Çatmak. ◆ (Elbise ve kumaş hakkında) Buruşturmak.

Froncis [imz.] Elbise vesâire kırma ve potları. ◆ Buruşuk.

Fronde [ims.] Taş atmaya mahsus ip, sapan, felâhan, mıkla', mihzafe. || (ht.) – **musicale** Mihzafe-i sadâiye. || (nb.) Nebatatın ince ve uzun yaprağı, hüdb. || (crh.) Lifâfe-i mıklaa, lifâfe-i kazzâfe.

Fronder [ft.] Sapanla taş atmak. || (mec.) İtiraz ve fasl etmek, taş atmak, muâheze eylemek.

Frondeur [imz.] Sapanla taş atan, sapancı, külûh. || (mec.) Muteriz.

Front [imz.] Alın, cephe, nâsiye. ◆ Yüz, vech. ◆ Baş. ◆ Bir şeyin ön tarafı, cephe. || (mec.) Cesaret, yüz. ◆ Zekâ, muhayyile. || **De** – Önden. ◆ Yan yana, birlikte, at başı beraber. ◆ Doğrudan doğruya. || (as.) – **de bataille** Cephe hattı. || – **de bannière** Ordugâh cephesi. || – **direct** Yüz ileri kumandası. || **Attaque de** – Cephe hücumu. || **Défense de** – Cephe müdafaası. || – **d'airain** Son derece hayasızlık. ◆ Hissizlik.

Frontal,e [s.] (tşr.) Alına mensup ve müteallik, cebhî. = [imz.] (crh.) Alın sargısı, ser-bend. (cmz. *frontaux*).

Fronteau [imz.] Rahibelerin alınlarına bağladıkları bez. ◆ Musevilerin alınlarına örttükleri bez. || (as.) Atın cephe zırhı. || – **de volée** Topun muylu yatağı.

Frontière [ims.] Sınır, serhad, hudut. = [s.] Hem-hudut, hudut üzerinde vâki: **Ville** – Hudut üzerinde bulunan veyahut hem-hudut olan şehir. || **Rayons** – **s** Gümrük hududu.

Frontignan [imz.] Fransa'nın bu isimle müsemmâ şehrinden çıkan şarap.

Frontispice [imz.] Binanın başlıca ciheti, cephesi. ◆ Kitap unvanı ve unvanın etrafına basılan çiçekler. ◆ Bir bâbın serlevhası, unvanı.

Fronto [s.] (tşr.) Cebhî. || – **éthmoïdal,e** Cebhî-i gırbalî. || – **sourcilier** Cebhî-yi hâcibî.

Fronton [imz.] (m.) Binanın ön tarafında yahut kapının üzerindeki saçak, dervâze. ◆ Binanın yüz duvarı, cephe. || – **de baie** Dervâzenin yüzü. || – **sans base** Kaidesiz dervâze.

Froquer [ft.] Rahip esvabı giydirmek, rahip etmek.

Frottade [ims.] Maddi veya manevi sû-i muamele.

Frottage [imz.] Ovma, ovuşturma.

Frottée [ims.] Dövüş, darp. = [s.] Ovuşturulmuş. ◆ Mağlup edilmiş.

Frottement [imz.] Sürtülme, ihtikâk. || (t.) Delk.

Frotter [ft.] Ovmak, delk etmek, ovuşturmak. ◆ Sürmek. ◆ Silmek. ◆ Lostra vermek. ◆ Dövmek, mağlup etmek, sû-i muamele eylemek. || (mec.) Temasta bulundurmak. || – **les oreilles à** Mücâzat etmek. || **Se** – **à** Ovuşturulmak. || **Se** – **les mains** Alâim-i memnuniyet izhar etmek. || **Se** – **à, ou avec** Temasta, münasebette, ülfette bulunmak.

Frotteur,se [i.] Tahta silen.

Frottis [imz.] İnce ve şeffaf boya tabakası.

Frottoir [imz.] Başı ve vücudu ovup silmeye mahsus bez, havlu, peşkir. ◆ Usturayı silmeye mahsus berber havlusu. ◆ Tahta silmeye mahsus firça, tahta bezi.

Frotture [ims.] Ağaçlara ârız olur illet [?].

Frouement [imz.] Kuşları celp için ıslık veya düdük çalma.

Frouer [ft.] Kuşları celp için ıslık veya düdük çalmak.

Frou-frou [imz.] Elbise ve yaprakların hışırtısı, hışıltı, farfara, refrefe, tahaşhuş. || **Faire** – İzhar-ı servet etmek.

Fructifère [s.] Yemiş veren, meyvedar, müsmir, berdar.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fructifiant,e [s.] Yemişi çok, çok mahsul veren, müsmir.

Fructification [ims.] (nb.) Meyvelerin suret-i husul ve teşekkülü, meyve verme, tesemmür. ◆ Bir nebatın[287] verdiği semerelerin heyet-i mecmuası. ‖ (mec.) Netâyic ve tesirat-ı hasene.

Fructifier [ft.] Yemiş vermek, mahsul vermek. ‖ (mec.) Müsmir olmak.

Fructiflore [s.] (nb.) Semer-i zehrî.

Fructiforme [s.] (nb.) Semeriyü'ş-şekl.

Fructueusement [h.] Semere vererek, müsmir ve müfid olacak surette.

Fructueux,se [s.] Yemiş veren, müsmir. ‖ (mec.) Müfid, müsmir.

Fructule [ims.] (nb.) Küçük meyve, sümeyre.

Frugal,e [s.] Az yemek yer, az ile idare olunur, kanaatkâr. ◆ (Yemek hakkında) Sade, âdi, yavan. (cmz. *frugaux*).

Frugalement [h.] Az yemek ve masrafla, idare ile, kanaatkârâne.

Frugalité [ims.] Az yemek ve masrafla idare olunma, azla kanaat. ◆ Yemeğin sadelik ve yavanlığı.

Frugivore [s.] (tt.) Meyve vesâir nebatla beslenen, âkilü'l-esmar.

Fruit [imz.] Yemiş, meyve, semere, fâkihe, bâr, ber. = [cm.] (hk.) Hâsılat, galle. ‖ – **s civils** Ücûrat ve güzeşte. ‖ (mec.) Fayda, temettü, kâr, semere. ◆ Netice. ‖ **Quatre – s rouges** Kiraz, Frenk üzümü, çilek, ağaç çileği. ‖ **Quatre – s jaunes** Portakal, limon, ağaç kavunu, turunç. ‖ **Quatre – s** Hurma, unnap, incir, üzüm. ‖ – **sec** Kuruyemiş ve (mec.) akim. ‖ – **monté** Üzeri yemiş dolu ve müzeyyen tabak ki sofranın üzerine konulur. ‖ – **défendu** İsti'mali mücaz, mubah olmayan şey. ‖ – **nouveau** Görülmemiş, yeni bir şey.

287 Orijinal metinde bu kelime "binanın" olarak yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında "nebatın" olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Fruiter [fl.] Meyve hâsıl etmek, vermek.

Fruiterie [ims.] Meyve kileri, dolabı, meyvelik. ◆ Yemişçilik, manavlık, manav dükkânı.

Fruitier [smz.] Yemiş veren, müsmir; **Arbres – s** Eşcar-ı müsmire.

Fruitier,ère [i.] Meyve ve sebze satan, yemişçi, manav, sebzeci. ◆ Meyve kileri.

Frusquin [imz.] Bir adamın varı yoğu, mal ve menali. (Saint – dahi denilir.)

Fruste [s.] Silinmiş ve aşınmış, fersûde (sikke vesâire).

Frustrateur [imz.] Mahrum bırakan.

Frustration [ims.] Mahrum bırakış, hırman, haybet.

Frustratoire [s.] Mahrum bırakmaya yarayan, mahrum bırakan, hırmânı mûcip.

Frustrer [ft.] Birini hakkından mahrum bırakmak, bâis-i hırmânı olmak. ◆ Boşa çıkarmak, mahrum bırakmak.

Frutescent,e [s.] (nb.) Çalı şekil ve hâlinde olan, şibh-i becle.

Frutillier [imz.] Şili memleketine mahsus çilek nevi.

Fucacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i üşniye, yosunlar.

Fuchsia [imz.] (*fu-ksi-a*) (nb.) Küpe çiçeği.

Fuchsine [ims.] (*fu-ksi-ne*) (k.) Garibaldi boyası.

Fucine [ims.] (nb.) Üşniyelerde bulunan madde-i luâbiye, üşnin.

Fucite [s.] (nb.) Üşnevî. = [imz. – cm.] (arz.) Müstehâsat-ı üşneviye.

Fucoïdées [imz. – cm.] (nb.) (mr. Fucacées)

Fucus [imz.] (*s* okunur) (nb.) Üşniye fasîlesinden Korsika su yosunu, bir nevi keten. (*varech* dahi denilir.)

Fugace [s.] Kalîlü'd-devam. ‖ (nb.) **Organe –** Nebatatın uzv-ı kalîlü'd-devamı.

Fugacité [ims.] Kıllet-i devam.

Fugitif,ve [s.] Kaçkın, firari. ◆ Asker kaçağı. ◆ Muhacir, mülteci. ◆ Fani. ‖ **Poésie – ve** Basit ve kısa eş'ar.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Fugitivement [h.] Kaçarak. ◆ Birden geçerek.

Fugue [ims.] (ms.) Şarkının tekrar eden kısmı, nakarat.

Fuie [ims.] Asma güvercinlik, direk tepesinde yapılan güvercinlik.

Fuir [ft.] Kaçınmak, ictinab etmek. = [fl.] Kaçmak. ◆ Geçmek, mürur etmek. ◆ Akmak, damlamak, uçmak. ◆ Birdenbire arkaya doğru mütemâyil bulunmak. ◆ Uzak göstermek.

Fuite [ims.] Firar. ◆ Akma, damlama, uçma, hava gazının uçması. || (mec.) Perişanlık.

Fulgère [imz.] Amerika ateş böceği.

Fulgoriens [imz. – cm.] (hyv.) Sarsariye fasilesinden bir berkıye nevi.

Fulgural,e [s.] Şimşeğe müteallik, berkî.

Fulgurant,e [s.] Şimşek çaktıran, berk-engîz.

Fulguration [ims.] Yaz akşamları şimşek gibi görünen parıltı, berk-ı kâzib. || (k.) Gümüş veya altının hîn-i tasfiyesinde şimşek gibi birdenbire parlaması.

Fulgurites [imz. – cm.] Sahra ve kumsal mahallerde yıldırım eseri olarak peyda olan cam çubukları.

Fuligineux,se [s.] İs renginde olan, isli, sinâcî.

Fuliginosité [ims.] (t.) İs rengi kesbetme, senc, keten; – **des dents** Senc-i esnan, dişlerin is rengini kesbetmesi.

Fuligokali [imz.] (syd.) Keten-i muklî.

Fulmicoton [imz.] (mr. Coton poudre)

Fulminal,e [s.] Yıldırıma müteallik.

Fulminant,e [s.] Yıldırım koparan. ◆ Gürültü ile iştial eden, mütesâdim. || (mec.) Ateşler neşreden, şerâre-pâş. ◆ Büyük bir hiddete delâlet eden, ateş püsküren.

Fulminate [imz.] (k.) Hâmız-ı fülmin ile bir esastan mürekkep milh, fülminit.

Fulmination [ims.] Patlama, tesâdüm. ◆ Papa tarafından verilen tard ve aforoz evâmirinin neşri.

Fulminatoire [s.] Papa tarafından neşrolunan tard ve aforoz evâmirine mensup ve müteallik.

Fulminer [fl.] Patlamak, tesâdüm etmek. || (mec.) Şerâre-pâş olmak, hiddetlenmek, ateş püskürmek. = [ft.] (Papa ve Vatikan hakkında) Tard ve aforoz emrini itâ ve tahrir etmek.

Fulminique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı fülmin.

Fulminogène [s.] (k.) Müvellid-i fülmin.

Fulton [imz.] (bhr.) Amerikalılar tarafından buharla müteharrik ve gayet kuvvetli bataryalara mâlik sahil muhafaza sallarına verilen isim.

Fumage [imz.] ve:

Fumagine [ims.] Sonbaharda bazı ağaç yaprakları üzerinde müşahede olunur siyah toz ki ağaç bitlerinin necasetinden ibarettir.

Fumaison [ims.] Tarlalara gübre saçma, gübreleme, tezbil. ◆ Et vesâireyi dumanda kurutmak için tütsüleme, tedhin. ◆ Gümüş ve altın rengini taklit için bazı madeniyatı tütsü ile yaldızlama ameliyatı.

Fumant,e [s.] Duman çıkaran, tüten.

Fumariacées [ims. – cm.] (nb.) Fasîle-i şahterîciye.

Fumé [imz.] Mahkûk bir resim vesâire kalıbının hakkâklarca mum isi ile alınmış ilk sureti, taslağı.

Fumée [ims.] Duman, duhan, is, tütün. ◆ Koku. || (mec.) Beyhûde şeyler. ◆ (Lisan-ı şiirde) Medh ü sitâyiş. || (cm.) Müskiratın beyne vuran buharı. ◆ Geyik ve emsali hayvanatın gübresi. || **Subsister de** – , **se repaître de** – Gayet sefilâne bir surette yaşamak ve (mec.) hayal-i hama dalmak.

Fumer [fl.] Duman çıkarmak, tütmek. ◆ Buhar çıkarmak. || (mec.) Sabredememek. ◆ İçinden hırslanmak. = [ft.] Dumana asıp kurutmak, tütsületmek. ◆ Tütün ve sigara içmek. ◆ Tarlaya gübre atmak. ◆ Bir yere defnedilmiş olmak. || – **un renard** Tilkinin yuvasına dışarı çıkarmak için tütsü vermek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

‖ – **ses terres** Zengin olduğu hâlde asil olmayan bir kız ile rahnedar olan servet-i zâtiyeyi tamir için teehhül etmek.

Fumerie [ims.] Sigara içmek itiyadı. ◆ Sigara içilen yer.

Fumerolle [ims.] Bürkânın bazı fethalarından çıkan indifâat-ı buhariye. ◆ İndifâat-ı mezkûrenin çıktığı çatlaklar.

Fumeron [imz.] Marsık. ◆ Bacak.

Fumet [imz.] Yemek vesâirenin güzel rayihası, neşve. ‖ (tt.) Hayvanatın, bilhassa köpek ve kedi gibi hayvanların aldıkları koku.

Fumeterre [ims.] (nb.) Şahtere.

Fumeur,se [i.] Tütün içen adam.

Fumeux,se [s.] Duman çıkaran, tüten, is veren. ‖ (mec.) Kafayı dumanlatan, keyif veren, başa vuran.

Fumiaire [s.] (nb.) Gübrede hâsıl olan (nebat), ziblî.

Fumier [imz.] Fışkı, gübre, tezek, ters, zibil. ‖ (mec.) Pis şey.

Fumifuge [s.] Dumanı dağıtan, dumanı dışarı verdirmeyen.

Fumigation [ims.] Tütsü, tedhin, tebhir.

Fumigatoire [s.] Tütsüye mensup ve müteallik, müdahhan, tebhirî. ‖ **Boîte** – Mağrûkîn ve mahnûkîn müdâvatına yarayan mevaddı hâvi kutu, tedhin kutusu.

Fumiger [ft.] Tütsülenmek.

Fumiste [imz.] Ocakçı, sobacı.

Fumisterie [ims.] Ocakçılık, sobacılık. ◆ Alaycılık, adem-i ciddiyet.

Fumivore [i. – s.] Ocak ve lamba dumanını toplayıp çeken alete ıtlak olunur, müzil-i duhan.

Fumoir [imz.] Tütün içmeye mahsus oda, teneffüs odası. ◆ Dumanda kurutulacak balıkları, etleri koydukları yer.

Fumure [ims.] Gübre. ◆ Arazinin gübrelenmesi.

Funaire [ims.] Âdi yosun.

Funambule [i.] İp cambazı.

Funèbre [s.] Cenaze ve defne ve mateme mensup ve müteallik. ‖ (mec.) Hazin, matemli. ‖ **Oraison** – Birinin vefatı münasebetiyle medâyihini hâvi olarak îrad edilen nutuk, mersiye, nüdbe. ‖ **Cérémonie** – Cenaze ve resm-i matemde icra edilen âyin-i rûhânî. ‖ **Pompe** – Cenaze alayı merasimi.

Funèbrement [h.] Matemli ve cenazeye müteallik olarak. ◆ Hazin bir surette.

Funérailles [ims. – cm.] Cenaze alayı. ‖ (mec.) Mevt.

Funéraire [s.] Cenaze resm ve alayına ve defne müteallik. ‖ **Frais** – s Masârif-i techiziye ve tekfiniye.

Funeste [s.] Meşum, menhus. ◆ Bedbaht. ◆ Elem-nâk, bâis-i ye's ve keder.

Funestement [h.] Meşumâne.

Fungine [ims.] (nb.) Kem'ein ki bir nevi selülozdan ibarettir.

Funiculaire [s.] (cr.) İpten mürekkep.

Funicule [ims.] (nb.) Habbeyi meşîmeye raptedən ince ip, hubeyl.

Funin yahut **Francfunin** [imz.] (bhr.) Katransız halat, beyaz halat.

Fur (Yalnız şu tabirde müsta'meldir:) **à (au)** – **et à mesure** Giderek, git gide, tedricî tedricî.

Furcellaire [ims.] Yeşilimtırak deniz sazı.

Furet [imz.] Dağ gelinciği denilen hayvan ki ada tavşanı avlamakta müsta'meldir.

Furetage [imz.] Dağ gelinciği ile ada tavşanı saydı.

Fureter [fl.] (*jeter* gibi tasrif olunur) Dağ gelinciği ile ada tavşanı avlamak. = [ft.] Karıştırmak, araştırmak.

Fureteur [imz.] Dağ gelinciği ile ada tavşanı avlayan adam.

Fureur [ims.] Gazap, gayz, tehevvür. ◆ Kesret-i iptilâ. ◆ Şiddet, sertlik. ‖ (t.) – **utérine** Hüyam-ı rahm. ‖ **Faire** – Gayet rağbette olmak.

Furfuracé,e [s.] (t.) Kepek şekil ve suretinde olan, nuhâlî.

Furfurol [imz.] (k.) Zeyt-i nuhâlî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

Furibond,e [s.] Pek kızgın, gazub, mütehevvir.

Furie [ims.] Şiddetli gazap, tehevvür, hiddet. ◆ Batş ve savlet. ‖ (mec.) Pek şirret ve fena tabiatlı karı. ‖ (t.) – **infernale** Hüyam-ı duzahî.

Furieusement [h.] Şiddet-i gazap ve tehevvürle. ◆ Pek çok, mübalağa ile.

Furieux,se [s.] Gazub, mütehevvir, pür-hiddet. ◆ Şiddetli. ◆ Mübalağalı, müfrit. ◆ Pek çok, şedid.

Furolles [ims. – cm.] Karada ve denizde zuhur eden bazı alevli buharlar.

Furoncle [imz.] Kan çıbanı, dümel.

Furtif,ve [s.] Gizli.

Furtivement [h.] Gizli olarak, hafiyen.

Fusain [imz.] Çitlerin yanında hâsıl olan yumuşak bir çalı, iğ ağacı, takyetü'-r-ruhban. ◆ İğ kömürü kalemi.

Fusarolle [ims.] Mimarlığa müteallik halkavî ufak oyma.

Fuseau [imz.] İğ, migzel. ‖ (he.) Küre dilimi. ‖ (tt.) Nâime-i zâtü'r-ricl fırkasından iğ şeklinde bir nevi katır böceği.

Fusée [ims.] İğe sarılan iplik. ◆ Nota işaretinden olup iki perdeyi birleştiren çizgi. ◆ Atın ayağına inen su, karakuş. ◆ Saat zincirinin sarıldığı dolap, saat lekendesi. ◆ Dingil başlığı. ‖ (mec.) Yeni zuhur eden latif, zarif şeyler. ‖ **Achever sa** – Ölmek. ‖ (as.) Topçu mâhitabı. ‖ (bhr.) Bocurgat dolabı. ‖ (crh.) Memerr-i kayh, meslek-i kayh. ‖ – **à baguette** Çubuklu havai fişek. ‖ – **de guerre** Obüs fişeği. ‖ – **de sûreté** Emniyet fitili. ‖ – **de sauvetage** Tahlis fişeği. ‖ – **volante** Hava fişeği.

Fuséen [imz.] Humbaracı nefer.

Fuselé,e [s.] İğ şeklinde kesilmiş (direk vesâire), migzel.

Fuseler [ft.] İğ şeklinde kesmek.

Fuser [fl.] Eriyip dağılmak, yayılmak. ◆ Erimek.

Fusibilité [ims.] Eriyebilme, kabiliyet-i zeveban.

Fusible [s.] Eriyebilen, kabil-i zeveban.

Fusidées [ims. – cm.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batn[288] sınıfından migzeliye fasîlesi.

Fusiforme [s.] (tt.) İğ şeklinde olan, migzeliyü'ş-şekl.

Fusil [imz.] (*l* okunmaz) Tüfek; – **à aiguille** İğneli tüfek; – **à silex** Çakmaklı tüfek; – **à vent** Hava tüfeği; – **à double canon** Çifte, çifte namlulu tüfek; – **à répétition** Mükerrer ateşli tüfek. ◆ Çakmak. ◆ Kasap masatı. ◆ Muharebe.

Fusilier [imz.] Tüfekle müsellah nefer, tüfekçi, tüfek-endaz.

Fusillade [ims.] (as.) Tekmil bir safın endahtı, yaylım ateş, tüfek boşaltma. ◆ Kurşuna dizme.

Fusiller [ft.] Kurşuna dizmek. ◆ Daimi surette hücum ile yormak. ‖ **Se** – Birbiriyle tüfek muharebesi etmek.

Fusion [ims.] Erime, zeveban. ‖ (mec.) Karışma, halt, birleşme, imtizac, tevhit, ittihat. ‖ (sr.) – **des deux voyelles** İki harf veya harekenin ittihat ve imtizacı.

Fusionnement [imz.] Karıştırma, birleştirme, mezc, halt, tevhit, yekdiğere kalb.

Fusionner [ft.] Karıştırmak, birleştirmek, mezc ve halt ve tevhit etmek.

Fust [imz.] (*t* okunur) Mücellit keskisi.

Fustereau [imz.] Çay geçitlerinde müsta'mel kayık.

Fustet [imz.] Sarı boya ağacı.

Fustigation [ims.] Mukaddemâ değnek ve kırbaç darbı cezası.

Fustiger [ft.] Değnek veya kırbaç ile dövmek. ‖ (mec.) Tekdir ve tevbih etmek.

Fût [imz.] (*t* okunmaz) Tüfek ve tabanca kundağı. ◆ Mızrak veya alet sapı. ◆ Direk gövdesi. ◆ Fıçı.

Futaie [ims.] Büyük ağaçlar ormanı, gabe, bîşe.

288 Orijinal metinde dizgi hatası: بطل şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığı takdirde بطن olması gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca bkz. *Fissurellidées* maddesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Futaille [ims.] Müskirat fıçısı. ◆ Fıçılar.

Futaine [ims.] Dimi bezine müşâbih Mısır kutnusu.

Futé,e [s.] Hilekâr, dessas.

Futée [ims.] Kerestenin deliklerini tıkamaya mahsus odun tutkalı.

Futile [s.] Değersiz, ehemmiyetsiz, bî-mânâ, beyhûde, abes.

Futilité [ims.] Değersizlik, ehemmiyetsizlik. ◆ Değersiz ve ehemmiyetsiz şey.

Futur,e [s.] Gelecek, âti, müstakbel. = [i.] Nişanlı. = [imz.] İstikbal. ‖ (sr.) Fiilin istikbal sîgası. ‖ (hk.) **épouser par paroles de** – Nişanlı bulunmak.

Futurition [ims.] Hâlet-i istikbal, âtilik, müstakbeliyet.

Fuyant,e [s.] Kaçan. ◆ Fani. ◆ Pek geride ve uzakta görünecek surette tasvir olunan (resim). ‖ **Front** – Basık ve arkaya mâil alın. [imz. – cm.] Resmin etrafı.

Fuyard,e [s.] Kaçak, kaçkın, firari. ◆ Gayr-ı me'nus (hayvan).

Fy yahut **Fi** [imz.] Hayvanat-ı ehliyeye ârız olur uyuz illeti, hayvan cüzzamı.

Fyeux,se [s.] Cüzzamlı (hayvanat-ı ehliye).

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

G

G [imz.] Elifbâ-yı Fransevî'nin yedinci harfi ve huruf-ı sâmitesinin beşincisi, *a* ile *o* harf-i sâitleriyle huruf-ı gayr-ı sâmiteden evvel "غ" , *u*'dan evvel kâf-ı fârisî, ve *e* ile *i*'den evvel "j" gibi telaffuz olunur. ◆ *gn* terkibinden sağır kâfın sadâ-yı aslisine karib bir sadâ çıkarır; yalnız lisan-ı Yunanîden me'huz bazı kelimelerde bu iki harf ayrı ayrı telaffuz olunur. ◆ Kelimenin âhirinde ekseriya okunmadığı gibi *vingt* ve *doigt* kelimeleriyle bazı esmâ-yı hâssada, kelimenin ortasında dahi okunmaz. ◆ Kelimenin âhirinde bulunup okunmayan *g* altına huruf-ı sadâiyenin biri veya bir sağır *h* geldiği vakit "ق" gibi telaffuz olunur. || Kimyada glusinyum kelimesinin muhaffefidir. || Notada "sol" işaretidir ki Osmanlı musikisinde rast ve gerdâniye mukabilidir. || Ticarette *Gros*, *Gramme* kelimelerinin muhaffefi olarak kullanılır. || Fransa'nın eski sikkelerinde Puvatya şehrinde darp olunduklarına alâmettir.

Gabare [ims.] Mauna, yük kayığı, salapurya. ◆ Iğrıp ağı.

Gabarer [ft.] Salapuryayı arkadan bir kürekle yürütmek.

Gabarier [imz.] Maunacı, salapuryacı.

Gabarit yahut **Gabari** [imz.] (m.) Kalıp, model. || (as.) – **plein** Dolma kalıp. || – **creux** Boş kalıp. || (bhr.) Gemi mimarının posta kalıbı.

Gabatine [ims.] İstihzâ ile söylenilen bir sözün doğruluğuna inandırma, aldatma.

Gabegie [ims.] Desise, hile, dolandırma. (Yalnız beyne'l-avam müsta'meldir.)

Gabelage [imz.] Tuzun satışa çıkarılmazdan evvel ambarda durdurulduğu müddet.

Gabeler [ft.] Tuzu kurutmak için ambara nakletmek.

Gabeleur [imz.] Tuz resmini almaya memur adam. ◆ Tuz kurutmakta istihdam olunan amele.

Gabelle [ims.] Tuz resmi. ◆ Tuzun satıldığı mahal, tuz ambarı. ◆ Her memlehanın daire-i ticareti.

Gaber [fl.] Gülmek, eğlenmek, istihzâ etmek.

Gabet [imz.] (bhr.) Gemi direğinin şapkasında ufak flama, pinil.

Gabie [ims.] (bhr.) Ufak gabya.

Gabier [imz.] (bhr.) Gabyacı nefer, yelkenci.

Gabion [imz.] (as.) Tabya ve metris sepeti. || – **roulant** Yuvarlak tabya sepeti. || **Pont de** – **s** Sepet köprü.

Gabionnade [ims.] (as.) Sepetten tabya, siper.

Gabionner [ft.] (as.) Sepetten siper ve tabyalar ile setretmek.

Gabord [imz.] (bhr.) Geminin dip kaplamasından bir sıra.

Gabot [imz.] Uçar kefal balığı.

Gabro [imz.] (mad.) (mr. Euphotide)

Gabronite [imz.] (mad.) Bir silisit-i mükerrer-i alüminyum ve sodyum-ı hılkîdır, gabronit.

Gaburon [ims.] (bhr.) Serenlere vurulan ağaç yama ki fişka denir. (Buna *Jumelle* dahi tabir olunur.)

Gâche [ims.] Kilit köprüsü. ◆ Sıvacı malası. ◆ Su oluklarını tutturmak üzere duvarlara çakılan kinet.

Gâcher [fl.] Harç ezmek, yoğurmak. ◆ (Çamaşır hakkında) Bol su ile yıkamak. ◆ İsraf etmek. ◆ Bir şeyi fena ve dikkatsizlikle yapmak.

Gâchette [ims.] Kilit dili, sustası. ◆ Tüfek tetiği.

Gâcheur [imz.] Harç ve çamur yapan rençber. ◆ Acemi amele. ◆ Dikkatsiz ve kaba iş yapan adam. ◆ Ucuzcu.

Gâcheux,se [s.] Çamurlu. ◆ Biraz çürük.

Gâchis [imz.] Kireç ve kum ve horasan ile yapılan harç. ◆ Çamur yığını. || (mec.) Müşevveş ve mülevves iş.

Gâchoir [imz.] Harç yapılan çukur.

Gade [imz.] Morina sınıfından çitari balığı.

Gade-lote [imz.] Nehir ve göllerde bulunur bir cins çitari balığı. (Buna *Barbote* dahi ıtlak olunur.)

Gadoïdes [imz. – cm.] (hyv.) Harşefiyü'l-edme sınıfından zü'r-re's-i muarrâ nevi

Gadouard [imz.] Lağımcı.

Gadoue [ims.] Çirkâb, pislik. ◆ Sokak çamuru. ◆ Gübre gibi kullanmak üzere sokaklardan toplanan muzahrafat. ◆ Sokak şırfıntısı, âlüfte.

Gaélique [i. – s.] Eski Kelt lisanının bir şubesi.

Gaertnère [ims.] Madagaskar Adası'na mahsus kahve ağacı.

Gaffe [ims.] Kayık kancası. ◆ Memlehalarda tuz taşımaya mahsus kap. || (mec.) Pot, kabalık, budalalık. || **Faire une** – Pot kırmak, sersemlik etmek. || **Avaler sa** – Ölmek.

Gaffer [ft.] Kayık kancasıyla tutmak, kancayı takmak.

Gage [imz.] (hk.) Rehin, zıman. ◆ Teminat. || (mec.) Nişâne, alâmet, eser; – **de l'amour** Çocuk, evlat. = [cm.] Ücret, hizmetçi maaşı. || **à – s** Ücretli. || – **emprunté** Rehn-i müstear. || **Prêt sur** – Merhunata mukabil ikraz. || **Mettre en** – Terhin etmek. || **Donner des – s** Zıman göstermek. || **Casser aux – s** Hizmetten çıkarmak.

Gagé,e [s.] (hk.) Rehinli. ◆ Ücretli, ücretle müstahdem olan.

Gager [ft.] (hk.) Rehin ile temin etmek. ◆ Bahis etmek, bahis koymak. ◆ Hizmetçilere maaş vermek, ücret vermek, ücretle tutmak.

Gagerie [ims.] (hk.) **Saisie** – Bedel-i îcarın temini için eşya haczi.

Gageur,se [imz.] Bahis ve iddia eden, bahis etmeyi seven.

Gageure [ims.] (*ga-jur*) Mübâhislerin, iddia edenlerin vaat ve taahhüt ettikleri şey. ◆ Bahis olunan şey.

Gagiste [imz.] Aylıklı, gündelikli. ◆ Asker olmaksızın askerî muzıkasında müstahdem çalgıcı. || (hk.) **Créancier** – Mürtehin, rehini olan alacaklı.

Gagnable [s.] Kazanılabilen.

Gagnage [imz.] Mera, otlak, çayır. ◆ Mezru' arazi.

Gagnant,e [s.] Kumarda veya piyangoda kazanan (adam yahut nümero).

Gagne,denier [imz.] Gündelikçi, rençber, ırgat, amele. (cm. des *gagne-deniers*).

Gagne-pain [imz.] Medar-ı maişet olan şey, ekmek yediren iş, kazanç, gündelik. ◆ Bir veya birkaç kişinin medar-ı maişetini temin eden adam (cm. des *gagne-pain*)

Gagne-petit [imz.] Bıçak bileyici. (cm. des *gagne-petit*)

Gagner [ft.] Kazanmak, iktisab etmek. ◆ Kesb-i istihkak etmek. ◆ Galip gelmek, yenmek, kazanmak. ◆ Celbetmek. ◆ Vâsıl olmak, nâil olmak. ◆ Almak, yakalamak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

◆ Uğramak, duçar olmak. ◆ Yol almak, kat'-ı mesafe etmek. ◆ Av hayvanatını otlatmak. ◆ Tevessü', sirayet etmek. || – gros Çok para kazanmak. || – du terrain İlerlemek ve (mec.) tevessü', terakki etmek. || – le dessus Galip gelmek. || – sur quelqu'un İrza, ikna etmek. || – sa vie Medar-ı maişetini istihsal etmek. || Jouer à qui perd gagne Oyunu kaybedenin kazanması mukavelesiyle kumar oynamak. || – la porte Savuşmak, dışarı çıkmak üzere kapıya kadar gitmek. || – le large, les champs Sıvışmak. || – les devants Müsabakat etmek. || (bhr.) – le vent Rüzgârın estiği taraf ile diğer bir geminin arasına girmek. || – au vent Rüzgârın estiği ufuk noktasına yaklaşmış. = [fl.] Islah olmak. ◆ Hürmet ve itibar bulmak. ◆ Daha iyi görünmek: Cet ouvrage gagne à la lecture Bu eser okundukça daha iyi görünüyor.

Gagneur [imz.] Kazanan, kâsib. ◆ Yenen, galip.

Gai,e [s.] Şen, ferah, yüzü güler, sevinçli, şâdan, keyifli, şâtır. ◆ Müferrih, hatır-küşâ. || Être un peu – Biraz çakırkeyif olmak. = [zr.] Şen bir surette, şâikane, şâtırâne.

Gaïac [imz.] Amerika'nın gayet sert bir nevi ağacı.

Gaiement yahut Gaîment [h.] Şenlik ve sevinçle, güle güle, keyif ve neşe ile, mesrurâne.

Gaieté yahut Gaîté [ims.] Sevinç, keyif, neşe, ferahlık, sürur, inbisat-ı kalp, beşâşet. ◆ Mukaddime-i mestî. || Être en – Keyif olmak, neşeli olmak (müskirat ile). || De – de cœur Kasden ve bilâ-sebep, keyfine. = [cm.] Eğlence, latife.

Gaillard [imz.] (bhr.) Gemi kasarası.

Gaillard,e [s.] Şen, şâdan. ◆ Sermest, neşeli. ◆ Dinç, tüvânâ, açık meşrepli, şûh, çapkın. ◆ Fevkalâde. (Bu mânâ eskimiştir.) ◆ (Rüzgâr hakkında) Serince.

Gaillarde [imz.] (tba.) Sekiz puntolu huruf. ◆ Eski nevi raks ile çalınan hava.

Gaillardement [h.] Şen ve şâdan olarak.

Gaillardie [ims.] (nb.) Kanarya otu cinsinden Amerika'ya mahsus tezyinat çiçeği, gayardi.

Gaillardise [ims.] Keyif, şenlik, neşe. ◆ Açıkça laflar.

Gaillet [imz.] Yoğurt otu.

Gaillette [ims.] (tca.) Vasat cesâmette ve kaya hâlinde maden kömürü parçası.

Gaiment [h.] (mr. Gaiement)

Gain [imz.] Kazanç, kesb, ribh. ◆ Kâr, nef'. ◆ Yenme, galibiyet. || (hk.) – de cause Davayı kazanma, hak kazanma. || Donner – de cause Hak vermek. || Avoir – de cause Nâil-i meram ve galip olmak.

Gaîne [ims.] Kın, gılâf, kılıf, niyam. || (tşr. ve tt.) Umde, gılâf. || (m.) Yarım heykellerin altına konulan ayaklık.

Gaînerie [ims.] Kın ve kılıfa müteallik şeyler. ◆ Kıncılık, kılıfçılık. ◆ Kın ve kılıf fabrikası.

Gaînier [imz.] Kıncı, kılıfçı. || (nb.) Hıyarşenberiye fasîlesinden kın ağacı nevi ki urgan ağacı dahi denir.

Gaité [ims.] (mr. Caietié)

Gal [imz.] Uskumru nevinden Hind istavridi.

Gala [imz.] Resmî gün. ◆ Şenlik, alay. ◆ Resmî, büyük ziyafet. || Habit de – Alay elbisesi, büyük forma. || Dîner de – Resmî ziyafet. || Voiture de – Istabl-ı âmire arabası, alay arabası.

Galactagoque [s.] (t.) Müsil-i leben.

Galactangioleucite [ims.] (t.) İltihab-ı ev'iye-i lenfaiye-i lebeniye.

Galactidrose [ims.] (t.) Arak-ı leben.

Galactie yahut Galactorrhée [ims.] Seyelân-ı leben.

Galactite [ims.] Yaban pamuğu nevi ki bir cins büyük deve dikenidir. || (m.) Yün yıkadıkları süt taşı.

Galactocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı leben.

Galactodendron [imz.] Amerika-yı cenubî süt ağacı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Galactomètre [imz.] (k.) Sütün derece-i sâfiyetini tayine mahsus alet, mikyasü'l-leben. (Buna *Lactomètre* dahi tabir olunur.)

Galactophage [i.] Süt ile beslenen (hayvan), âkilü'l-leben.

Galactophlébite [ims.] (t.) İltihab-ı evride-i lebeniye.

Galactophore [s.] (tşr.) Sütü memeye sevk eden ev'iyeye ıtlak olunur, ev'iye-i hâmiletü'l-leben, mecârî-i lebeniye. || (t.) Süt ifrazını teshil ve tezyid eden.

Galactophorite [ims.] (t.) İltihab-ı mecârî-i lebeniye.

Galactophtysie [ims.] (t.) Sill-i leben.

Galactoposie [ims.] Süt ile tedavi, tedavi bi'l-leben.

Galactorrhée [ims.] (mr. Galactie)

Galactoscope [imz.] (hyv.) Leben-bîn, şîr-bîn.

Galactose [ims.] Sütün husulü, infirâzü'l-leben.

Galacturie [ims.] (t.) Bevl-i leben.

Galamment [h.] Zarafet ve nezaketle. ◆ Maharetle. ◆ Âşıkane, zen-dostâne.

Galane [ims.] (nb.) Amerika-yı şimaliye mahsus tosbağa çiçeği.

Galanga [imz.] (nb.) Havlıcan.

Galant,e [s.] Kadınlara çok ikram ve iltifat eden, zen-dost. ◆ Zarif, nazik. ◆ Aşk entrikalarından hoşlanan. ◆ Aşka delâlet eden, âşıkane. ◆ Mahirâne, kurnazca. || – **homme** Hem-nevi ile münasebatında âlicenap, iyi kalpli insan. = [imz.] Âşık, dil-dâde. ◆ Kurdeleler ile yapılmış fiyonga.

Galanterie [ims.] Nezaket, zarafet. ◆ Kadınlara ziyade ikram ve iltifat ediş, zen-dostluk. ◆ Bir bezm-i muvânesete dâhil olanların teati ettikleri küçük hediyeler. ◆ Âlüftelerle muvâneset neticesi olarak kazanılan hastalık. || **Articles de** – Tuhafçılığa müteallik eşya ve emtia.

Galantin [imz.] Garip ve gülünç bir tavır ve hâlle âşık adam.

Galantine [ims.] Dana ve tavuk etleriyle baharattan yapılan elmâsiye, galantin.

Galantiser [ft.] Kadınlara müdâheneli sözler söylemek, takılmak, zen-dostluk etmek.

Galate [i. – s.] Eski Galatya yani Ankara eyaleti ahalisinden olan.

Galathée [ims.] Seylan adası nehirlerinde bulunur yeşil tarak. ◆ Akdeniz'de bulunur bir cins yengeç.

Galaxie [ims.] (hy.) Heyet-i kadîme ıstılahında kehkeşana ıtlak olunurdu.

Galbanum [imz.] (*nomm*) Bir nevi zamk, kasnı.

Galbe [imz.] (m.) Bir bina ya heykel veya cismin şekil ve suret ve heyeti, sutuh ve çevresi.

Galbule [ims.] (nb.) Servi ve emsali ağaçların kozalağı.

Gale [ims.] (t.) Uyuz, cereb. || (zra.) Nebatata ârız olan san illeti.

Galé [imz.] (nb.) Fülfül-i şâhî.

Galéace [ims.] (bhr.) Kalyon, çektirme.

Galéanthropie [ims.] (t.) Manya-yı sayrûret-i hirrî.

Galéasse [imz.] (mr. Galéace)

Galée [ims.] (tba.) Mürettibin dizdiği satırları koyduğu sahife tahtası, tekne.

Galéga [imz.] (nb.) Keçisedefi denilen nebat.

Galémie [ims.] Hummâ-yı leben.

Galène [ims.] Tabii hâlde kibritiyet-i rasas, kibrit-i üsrüb-i tabii, galen.

Galénique [s.] Tabib-i meşhur Câlînus'un usulüne mensup ve müteallik veya muvâfik olan, Câlînûsî.

Galénisme [imz.] Tabib-i meşhur Câlînus'un usul-i tıbbı.

Galéniste [imz.] Tabib-i meşhur Câlînus'un usul-i tıbbına tâbi tabip, Câlînusî.

Galéode [imz.] Zehirsiz büyük örümcek.

Galéopithèque [imz.] Hindistan adalarına mahsus büyük yarasa.

Galéopsis [imz.] (s okunur) (nb.) Isırgan otu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Galéote [imz.] Hindistan'a mahsus büyük keler.

Galer [ft.] Kaşımak. ◆ Dövmek. || **Se** – Kaşınmak.

Galère [ims.] Eski vakitlerde müsta'mel bir harp sefinesi, kadırga. = [cm.] (hk.) Kürek cezası. || (mec.) Pek meşakkatli iş.

Galerie [ims.] Üzeri mestur yol. ◆ Tenezzüh mahalli. ◆ Âsâr-ı sanat koleksiyonlarının vaz' olundukları salon, daire. ◆ Âsâr-ı sanat koleksiyonu. ◆ Eşya-yı ilmiye ve fenniye koleksiyonu. ◆ Silsile-i tesâvir-i edebiye. ◆ Uzun ve dar divanhâne, dehliz. ◆ Seyirciler, temâşâgeran, halk. ◆ Tiyatro locasının önündeki balkon. ◆ Lağım yolu. ◆ Raf, peyke. || (m.) – **inférieure** Tabaka-i süfli. || – **basse** Sanduka. || (bhr.) Kalerya, kalera.

Galérien [ims.] Vaktiyle bir kadırgada kürek çekmekle mahkûm mücrim. ◆ Kürek cezasıyla mahkûm adam. || **Vie de** – Pek meşakkatli ömür.

Galérite [ims.] Amerika'nın donuzlan böceği müstehâsesi.

Galéritidées [ims. – cm.] Nâime-i mukanfezü'l-cild nevinden zü'l-miğfer cinsi.

Galerne [ims.] Şimal ile garp arasında esen rüzgâr, karayel.

Galérucites [imz. – cm.] Deniz kestanesi nevi.

Galéruque [ims.] Karaağaç böceği.

Galet [imz.] Galte denilen büyük boy ve müdevver ve düz çakıl taşı ki deniz kenarında bulunur. ◆ Böyle çakıllarla mestur sahil. = (cr.) İki çark arasına konulan çalpara.

Galetas [imz.] (s okunmaz) Saçak altı, çatı dibi, şirvan. ◆ Pek fakirâne ve pis mesken, kulübe.

Galète [ims.] Hevammın feklerinde bulunan kıta-i mukosa.

Galette [ims.] Peksimet, galeta. ◆ Gevşek, aciz, değersiz adam.

Galeus [ims.] (mr. Milandre)

Galeux,se [i. – s.] Uyuza müptelâ, uyuz. || (mec.) **Brebis – se** Ahlaksız ve ünsiyeti muhâtaralı adam. ◆ Sû-i karîn, fena arkadaş.

Galgule [imz.] Su biti.

Galhauban [imz.] (*ga-lo*) (bhr.) Gabya ve babafingo çubuklarının çarmık halatı, patrise, petriçe.

Galicien,ne [i. – s.] Avusturya'nın Galiçya eyaleti ahalisinden olan.

Galiléen,ne [i. – s.] Filistin'in Galilya nahiyesinden olan. (Hazret-i İsa'ya dahi ıtlak olunur.)

Galimafrée [ims.] Et kırıntılarından yapılan bir nevi köfte. ◆ Fena yemek.

Galimatias [imz.] (s okunmaz) Karışık ve mealsiz söz, herze, yâve.

Galion [imz.] Eski vakitte İspanyolların Amerika'dan madenleri nakil etmekte isti'mal ettikleri bir nevi büyük gemi, kalyon.

Galionelle [ims.] (hyv.) Zü's-sakbat nevinden olan hayvanat.

Galiote [ims.] Eski bir harp gemisi, çekdirme, bombarda. ◆ Nehir ve cetvellerde müsta'mel üstü örtülü bir gemi.

Galipot [imz.] Çam sakızı.

Galium [imz.] (mr. Gaillet)

Gallate [imz.] (k.) Afsiyet: – **de fer** Afsiyet-i hadid.

Galle [ims.] Bazı ağaçlarda bir böceğin tesiriyle hâsıl olan ur. ◆ Mazı, afs. || **Noix de** – Âdi mazı, meşe mazısı.

Gallérie [ims.] Beyaz ve büyük bal kelebeği.

Gallérucites [ims. – cm.] (mr. Galérucites)

Galliambique [s.] (ed.) **Vers – s** Latin lisanında inşad olunan altı tef'ileli bir nevi manzum kelâm.

Gallican,e [s.] Fransızlara mahsus idare-i rûhâniyeye mensup ve müteallik. ◆ Fransız. = [i. – s.] Katolikler meyânında Fransız Kilisesi taraftarı. ◆ Fransız.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gallicanisme [imz.] Fransa'ya mahsus bir idare-i rûhâniye ittihazı tarik ve mesleki.

Gallicisme [imz.] Sarf kavâid-i umumiyesine mugayir bir surette Fransız lisanına mahsus tarz-ı ifade, şive-i müstesnâ. ◆ Ecnebi bir lisanda ihtiyar edilen Fransız şivesi.

Gallinace [imz.] Meksika'ya mahsus akbaba kuşu.

Gallinacés [imz. – cm.] Tavuk ve hindi ve sülün gibi hayvanat, taife-i decâciye.

Gallinogralles [imz. – cm.] Toy kuşu envâı.

Gallinsecte [imz.] (tt.) Yapraklara yapışan bir nevi böcek, hevamm-ı afsiye.

Gallinule [ims.] Su tavuğu. (Buna *Poule d'eau* dahi denir.)

Gallique [s.] Fransa'nın eski ahalisi olan Goluvalılara[289] mensup ve müteallik. ◆ Fransız. ‖ (k.) Mazıya mensup ve müteallik; **Acide** – Hâmız-ı afs.

Gallisme [imz.] İnsanların ahlak ve kuvâ-yı akliyesini kafalarının şekil ve heyetine göre taksim etmek iddiasında bulunmuş olan doktor Gal'ın fikir ve mesleki.

Galliste [imz.] İnsanların ahlak ve ukulünü kafalarının şekil ve heyetine merbut addeden doktor Gal'ın fikir ve meslekini kabul eden adam.

Gallium [imz.] (mad.) Yeni keşfolunmuş bir beyaz madendir, galliyum.

Gallon [imz.] İngiltere'nin bir nevi mâyiat ölçüsü, galon, binlik.

Gallo-romain,e [i. – s.] Fransa'nın eski ahalisi olan Goluvalılarla[290] Romalılara mensup ve müteallik.

Gallotannique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı afs-ı tanen.

Galoche [ims.] Ökçeleri tahtadan bir kundura veya takunya, galoş. ‖ **Menton de** – Uzun çene.

289 fr.: *Gaulois*.

290 fr.: *Gaulois*.

Galon [imz.] Şerit, gaytan. ◆ Rütbe şeridi, alâmet-i fârika.

Galonner [ft.] Şeritle tezyin etmek.

Galonnier [imz.] Şeritçi.

Galop [imz.] (*p* okunmaz) Atın dört nala koşması, dörtleme. ◆ Galop raksı. ◆ Şiddetli tekdir. ◆ Şiddetli sarhoşluk. ◆ Süratle, dört nala. ‖ **Faux** – Atın çapkın yürüyüşü. ‖ (t.) Rekz.

Galopade [ims.] Dörtleme ile yürüyüş, dört nala koşuş.

Galopant,e [s.] Pek süratle ilerleyen, râkiz. ‖ **Phtisie** – **e** Çabuk terakki eden verem illeti, sill-i râkiz.

Galoper [fl.] Beygir ve emsali dört nala koşmak. ◆ Çok koşmak, çok yorulmak. ‖ (t.) Süratle terakki etmek, sirayet etmek. ‖ – **après** Kemâl-i şiddet ve germî ile takip etmek. = [ft.] Beygiri dört nala koşturmak. ◆ Takip etmek. ‖ (mec.) Eziyet vermek.

Galopin [imz.] Ücretle öteye beriye gönderilen çocuk. ◆ Büyük konaklarda aşçı yamağı. ◆ Sokaklarda dolaşan fakir çocuk, külhanbeyi.

Galoubet [imz.] Eski bir nevi düdük.

Galuchat [imz.] Sigara kutusu ve kın gibi şeyler imali için hazırlanmış köpek balığı derisi.

Galvanique [s.] Galvanizme mensup ve müteallik, galvanî.

Galvanisation [ims.] Ameliyat-ı kimyeviye ile hâsıl olan elektriğin tasarrufu, tegalvün. ◆ Tesir-i elektrikî ile maâdinin üzerine gümüş, altın veya sâir maâdinin gayet ince bir tabakada kaplanması, galvanize yapma.

Galvaniser [ft.] Tegalvün ettirmek. ◆ Pil-i galvanî vasıtasıyla elektriklendirmek.

Galvanisme [imz.] (ht.) Muhtelifü'l-cins iki cismin temasından hâsıl olan elektrik. ◆ Adalat ve âsabın madenî nâkiller vasıtasıyla ihtilâta getirilmesiyle ecsam-ı hayvaniyede hâsıl olan elektrik, tegalvün.

Galvanocaustique [ims.] (crh.) Keyy-i galvanî.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Galvanographie [ims.] Galvano ile hakketme usulü.

Galvanographie[291] [ims.] Galvanizma hakkında kitap.

Galvano-magnétisme [imz.] (ht.) Galvaniyet ile mıknatisiyete müteallik ameliyat-i hikemiye, galvaniyet-i mıknatisiye.

Galvanomètre [imz.] (ht.) Tesirat-ı galvaniyeyi ölçmeye mahsus alet, mikyas-ı galvanî, galvanometro.

Galvanoplastie [ims.] (ht.) Bir madenin üzerine bir usul-i mahsusa ile diğer bir madenden bir kışr geçirmek tariki, temvih-i galvaniye, galvanoplasti, galvanizma ile yaldızlama sanatı.

Galvanoplastique [s.] (ht.) Bir madenin diğer bir madenden bir kışrla ihâtasından ibaret olan "temvih-i galvaniye" usulüne mensup ve müteallik.

Galvano-poncture [ims.] (crh.) Te'bir-i elektrikî, te'bir-i galvanî.

Galvanothérapie [ims.] Galvanizmanın usul-i tedaviye tatbiki.

Galvauder [ft.] Sövmek, namusuna dokunmak. ◆ Şiddetli tekdir ve tevbih etmek. ◆ Bozmak, karmakarışık etmek.

Gamache [ims.] Muşamma veya abâdan kalçın.

Gamay yahut **Gamet** [imz.] Bir nevi asma.

Gambade [ims.] Sıçrayış, sıçrama. ‖ (mec.) Nişâne-i meserret.

Gambader [fl.] Sıçramak. ‖ (mec.) Beyhûde ihtiyar-ı zahmet etmek, beyhûde yorulmak.

Gambaduer,se [i. – s.] Sıçrayan.

Gambette [ims.] Bir cins çulluk.

Gambiller [fl.] Bacaklarını sallamak. ◆ Sıçramak, raks etmek.

Gambit [imz.] (*t* okunmaz) Satranç oyununda bir nevi taş oynatma.

Gamelle [ims.] Asker karavanası.

Gamet [imz.] (mr. Gamay)

Gamin,e [i.] Sokaklarda oynayan çocuk, külhanbeyi, çapkın. ◆ Küçük çocuk.

Gaminer [fl.] Külhanbeyi gibi sokaklarda oynamak, külhanbeyliği etmek.

Gaminerie [ims.] Külhanbeyliği. ◆ Külhanbeylerine mahsus tavır ve zevzeklik.

Gammare [imz.] Deniz tekesi envâından bir cins.

Gamme [ims.] (ms.) Gam. ◆ Perdelerin tertibat-ı esasiyesini teşkil eden vasatî sadâlar. ‖ – **diatonique** Karar için muayyen olan yedi perdenin tertib-i esasîsi. ‖ – **chromatique** Karar için muayyen olan perdelerin haricinde karar perdesi. ‖ – **naturelle** Asvat-ı tabiiye. ‖ **Changer de** – Âvâz değiştirmek, tebdil-i savt etmek. ‖ **Passer la** – **de** Daire-i iktidarın haricine çıkmak. ‖ **Être hors de** – Şaşırmak.

Gamologie [ims.] İzdivaç hakkında kitap.

Gamomanie [ims.] Manya-yı tezevvüc.

Gamopétal,e [s.] (nb.) Zü'l-vüreykat-ı tüveyciye-i müttehide.

Gamophylle [s.] (nb.) Zü'l-lefâif-i müttehide.

Gamosépale [s.] (nb.) Zü'l-vüreykat-ı ke'siye-i müttehide.

Ganache [ims.] Beygirin alt çenesi. ◆ İnsan çenesi (âmiyâne). ‖ (bhr.) Tente bağlanan demirler, puntal. ‖ (mec.) Dirayetsiz ve akılsız adam.

Ganche [ims.] Eski vakitlerde bazı memâlikte mücâzat için müsta'mel kazık.

Gandasuli [imz.] Zencebil çiçeği, gandasuli.

Gandin [imz.] Kadın tavırlı genç, süslü adam.

Ganga [imz.] Çil keklik nevi.

Gangliforme [s.] (tşr.) Ukde denilen ve sinirlerin dolaşmasından mütehassıl bez şeklinde olan, ukdiyü'ş-şekl.

291 Bu maddenin orijinal metinde hatalı olan alfabetik sıralaması düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gangliocarcinie [ims.] (t.) Seretân-ı ukad-ı lenfaiye.

Ganglion [imz.] (tşr.) Sinirlerin dolaşmasından hâsıl olan bir nevi bez, ukde. || – **cardiaque** Ukde-i kalbiye.

Ganglionite [ims.] (t.) İltihab-ı ukde.

Ganglionnaire [s.] (t.) Ukde denilen bezlere mensup ve müteallik, ukdevî.

Gangliophymie [ims.] (t.) Tederrün-i ukad-ı lenfaiye.

Gangliostéie [ims.] (t.) Taazzum-ı ukad-ı lenfaiye.

Gangrène [ims.] (t.) Bir uzvun sâir taraflara dahi sirayet edebilir bir suretle çürümesi, teşennüc, gangren. || (mec.) Helak. ◆ Hayat-ı uzviyeyi tedricen mahv eden bir maraz. ◆ Bozulmuş. || **de** – Müptelâ.

Gangrené,e [s.] Gangrene müptelâ.

Gangrener [ft.] Gangrenlendirmek. || (mec.) İfsad etmek, telvis etmek, bozmak. || **Se** – Gangren olmak.

Gangreneux,se [s.] Gangren hâlinde olan, gangrenli, gangrenî.

Gangue [ims.] (mad.) Topraktan yeni çıkarılan madeni ihâta eden ve madenden ma'dud olmayan cisim, acîne.

Ganoïdes [imz. – cm.] Mersin balıkları fasîlesi.

Ganse [ims.] İpek veya sırmalı gaytan.

Gant [imz.] Eldiven, gant. || – **d'oiseau** Doğancı eldiveni, pehle. || **Jeter le** – Meydan okumak, mübârezeye, düelloya davet etmek. || **Prendre ses** – **s** Sokağa çıkmak üzere hazırlanmak. || **Relever, Ramasser le** – Mübâreze veya düello için eldiven atılarak vuku bulan daveti kabul etmek. || **Prendre des** – **s** Tedâbir-i ihtiyâtiye ittihaz etmek. || – **s fourrés** İçi kürklü eldiven. || – **jaune** Hoppa, şık. || **Aller comme un** – Gayet iyi uymak, muvâfık, mutabık gelmek. || **Avoir perdu ses** – **s** (Bir kızdan bahsederken) İffetini kaybetmiş olmak.

Gantelé,e [ims.] Küçük çadır çiçeği. (*Gant de Notre-Dame* dahi denir.)

Gantelet [imz.] Zırhlı eldiven.

Ganter [ft.] Eldiven giydirmek. ◆ Eldiven giymek. ◆ (Eldiven hakkında) Ele iyi uymak, iyi gelmek. || (mec.) Uymak, münasip, muvâfık gelmek.

Ganterie [ims.] Eldivencilik. ◆ Eldiven fabrika ve mağazası.

Gantier,ère [i.] Eldivenci.

Gantois,e [i. – s.] Belçika'nın (Gand) şehrinden olan.

Garage [imz.] Vapur nehrin bir kenarına ve demiryol vagonları mevkıfın kör yol denilen tarafına sevk edilip durması.

Garançage [imz.] Kök boya ile telvin.

Garance [ims.] Kök boya, kızıl kök, füvveh. = [s.] Kızıl, kök boya ile boyatılmış.

Garancer [ft.] Kök boya ile boyamak.

Garanclère [ims.] Kök boya ekilmiş tarla. ◆ Kumaşların kök boya ile boyatıldığı mahal.

Garancine [ims.] Kök boya hülâsası, füvvehin.

Garant,e [i.] (hk.) Kefil, zâmin, mesul. || – **solidaire** Kefalet-i müteselsile ile kefil ve zâmin olan. || – **solvable** Muteber kefil. || **Donner un** – Kefil irâe etmek. || **Se rendre** – **de quelqu'un** Bir kimseye kefil olmak, tekeffül etmek. || **Puissances** – **es** Düvel-i zâmine. || **Je suis** – **que** Temin ederim ki. || (bhr.) Köstek.

Garanti,e [s.] (hk.) Temin edilmiş, kefalete rapt olunmuş. || (mec.) Tasdik ve temin olunmuş. ◆ Müdafaa olunmuş. || **Le créancier** – Mekfûlün-leh. || **L'objet** – Mekfûlün-bih.

Garantie [ims.] Kefalet. ◆ Teminat, zıman. ◆ Tazmin. ◆ Karşılık. ◆ Zarar bedeli. || (tca.) Satışta muhayyer verme. || – **solidaire** Kefalet-i müteselsile, müştereke. || – **de droit** Kefalet-i kanuniye, zıman-ı kanunî. || – **de fait** Akd-i kefalet, şart edilen kefalet. || **Action en** – , **demande** – **en** Kefalet davası. || – **réciproque** Kefalet-i mütekabile. || – **des intérêts** Temin-i temettü.|| **Bureau de** – Altın ve gümüş şeylerin damga idaresi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Garantir [ft.] Kefil olmak, tekeffül etmek, temin etmek, zâmin olmak, ◆ Muhafaza etmek, korumak. || (tca.) Satılan bir şeyin evsaf-ı hasenesini temin edip aksi takdirde o şeyi geri alacağını temin etmek, muhayyer satmak.

Garbin [imz.] Batı lodosu.

Garbon [imz.] Erkek keklik, hacel.

Garbure [ims.] Lahanalı çorba.

Garce [ims.] Bâliğa. ◆ Kız. ◆ Âlüfte, kahpe.

Garcette [ims.] (bhr.) Yelkenlerin kasıntı bağı, çamoka.

Garciniées [ims. – cm.] (nb.) Râtîneciye-i nukatiye fasîlesi.

Garçon [imz.] Erkek çocuk, oğlan, delikanlı. ◆ Evlenmemiş adam, bekâr, ergen, azeb. ◆ Usta şâkirdi, çırak. ◆ Kahvehâne ve lokanta vesâire hizmetçisi, garson. || **Vie de** – Bekâr hayatı. || **Repas de** – Yalnız bekâr delikanlılardan mürekkep bir ziyafet.

Garçonnet [imz.] Oğlancık.

Garçonnière [ims.] Erkek çocuklarla oynayan kız.

Garde [ims.] Muhafaza, vikaye, müdafaa. ◆ Nöbet ve nöbetçilik, bekçilik. ◆ Karakol. ◆ Kılıç kabzasının siperi. ◆ Kılıçla müdafaa ve mukabele edebilecek hâl ve vaziyet. || **Être de bonne, de mauvaise** – İyi yahut fena muhafaza etmek, saklamak. ◆ Uzun müddet saklanmaya, hıfzedilmeye sâlih veya gayr-ı sâlih olmak. || **N'avoir – de** Asla niyeti olmamak, gayet baid bulunmak. || – **royale, impériale** Hassa ordusu. || – **nationale** Milis askeri. || – **à vue** Göz hapsi. || – **judiciaire** Emval-i mahcuzenin hıfzı. || **Prendre** – Dikkat etmek, sakınmak. = [cm.] Kilidin içinde her anahtar dönememek için yapılan diller. ◆ Kitabın evvel ve âhirindeki beyaz yapraklar.

Garde [imz.] Bir karakol efradından olan nefer, nöbetçi. ◆ Muhafız, nâzır, emin. || – **des sceaux** Fransa'da adliye nâzırı. || – **champêtres** Köy ve tarla bekçisi. || – **forestier** (mr. Garde-bois)

Garde-barrière [imz.] Demiryol geçitlerini muhafazaya memur bekçi. ◆ Dâhilî gümrük memuru. (cm. des *garde-barrières*).

Garde-bois yahut **Garde-forestier** [imz.] Orman bekçisi, korucu.

Garde-boutique [imz.] Çok vakit dükkânda kalıp satılamayan şey. (cm. des *garde-boutiques*).

Garde-cendre [imz.] Sobanın kül dökülmesine mahsus tabağı. ◆ Ocaktaki külü tutmaya mahsus alet. (cm. des *garde-cendres*).

Garde-chasse [ims.] Bir mahallin av hayvanatını muhafazaya memur adam, saydgâh bekçisi. (cm. des *garde-chasses*).

Garde-chiourme [imz.] Tersanede çalıştırılan mücrimlerin muhafazasına memur zâbit.

Garde-côte [imz.] Sevâhilin muhafazasına memur asker neferi. ◆ Sevâhilin muhafazasına memur harp sefinesi. (cm. des *garde-côtes*).

Garde-crotte [imz.] Araba tekerleklerinin üzerine çamurdan muhafaza için konulan siper, tekerlek çamurluğu.

Garde-feu [imz.] Sobanın etrafına konulan siper. (cm. des *garde-feux*).

Garde-fou [imz.] Köprü ve dam ve balkon vesâirenin etrafındaki parmaklık, korkuluk. (cm. des *garde-fous*).

Garde-frein [imz.] Demiryol vagonlarındaki sıkıştırma makinesinin memuru, gard-fren. (cm. des *garde-freins*).

Garde-magasin [imz.] Mağaza bekçisi. ◆ Çok satılamayan meta. (cm. des *garde-magasins*).

Garde-main [imz.] Yazar[ken] veya resim çizerken kâğıdı kirletmemek için elin altına konulan diğer kâğıt. (cm. des *garde-main*).

Garde-malade [i.] Hastalara hizmet eden veya yanlarında bekleyen adam, hastahane tımarcısı. (cm. des *gardes-malades*).

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Garde-manger [imz.] Yemekleri sineklerden muhafaza etmeye mahsus dolap, tel dolap. ◆ Kiler. (cm. des *garde-manger*)

Garde-meuble [imz.] Esas-ı beytiye mahzeni. (cm. des *garde-meubles*).

Garde-nappe [imz.] Nihâle. (cm. des *garde-nappe* yahut des *garde nappes*).

Garde-note [imz.] Not cüzdanı. ◆ Eski vakitte mukavelat muharririne verilen isimdir. (cm. des *garde-notes*).

Garde-pêche [imz.] Nehir ve göllerdeki balıkların muhafazasına memur adam.

Garder [ft.] Saklamak, hıfz u vikaye etmek. ◆ Gözetmek, bakmak, nezâret etmek. ◆ Sıyânet etmek. ◆ Gizlemek, saklamak. ◆ Tutmak, bırakmamak, ayrılmamak. ◆ Riayet etmek. ◆ Çıkarmamak, ihraç etmemek. ‖ – **une stricte neutralité** (Bir devlet) Tamamiyle hâl-i bî-tarafide bulunmak. ‖ **Dieu garde!** Allah saklasın! ‖ **Se** – Sakınmak, ictinab etmek, çekinmek.

Garderie [ims.] Bir korucunun muhafazasına memur olduğu daire.

Garde-robe [ims.] Elbise ve eşyanın hıfzına mahsus oda veya büyük dolap, esvab dolabı. ◆ Elbise, eşya. ◆ Oturağın konduğu oda. ‖ **Aller à la** – Ayak yoluna gitmek. (cm. des *garde-robes*).

Gardeur,se [i. – s.] Muhafız, bekçi, çoban.

Garde-vente [imz.] Odun tüccarının odunun muhafaza ve füruhtuna memur vekili. (cm. des *garde-ventes*).

Garde-vue [imz.] Gözleri ziyanın kesretinden muhafaza için alnın üzerine konulan siper. ◆ Lamba siperi. (cm. des *garde-vue*).

Gardien,ne [i.] Muhafız, bekçi. ◆ Gardiyan. ◆ Hâmi, hâris, müdafi.‖ (hk.) Mahkeme tarafından emval-i mahcuzenin hıfzına memur edilen kimse. ‖ – **de la Piax** Fransa'ya mahsus polis memuru. = [s.] **Ange** – Her adama müekkel olan iki meleğin beheri, melekü's-sıyâne.

Gardon [imz.] Tatlı sularda bulunur sazan nevinden çamça balığı.

Gare [ims.] Demir yol katarının hareket ve muvâsalat ettiği mahal, büyük mevkıf. (Demiryol hattının mebdeinde ve müntehâsında bulunan büyük mevkıflara *Gare* ve arada bulunan küçük mevkıflara *Station* denir.) ◆ Nehirde vapurların durmasına mahsus havuz, mendirek.

Gare! [hd.] Vardı ha! Destur! Savul! ◆ Sakın! Zinhar! Kimse dokunmasın!

Garenne [ims.] Ada tavşanlarının yabani bir hâlde yaşadıkları mahal. ‖ – **forcée, privée** Ada tavşanlarının teksir-i nesline mahsus ağıl.

Garennier [imz.] Ada tavşanları besleyen adam.

Garer [ft.] Bir mevkıfa sokmak, bir mevkıfta durdurmak. ◆ Hıfzetmek. ‖ **Se** – Mevkıfa sokulmak, mevkıfta durmak. ‖ (mec.) Sakınmak, ictinab etmek.

Gargantua [imz.] Pek çok yiyen adam, ekûl. (Rable'nin[292] bir eserindeki şahs-ı mevhumun isminden ahz olunmuştur.)

Gargariser (se) [f. – t.] Gargara ve mazmaza etmek.

Gargarisme [imz.] Mazmaza olunacak mâyi, gargara.

Gargotage [imz.] Fena yapılmış.

Gargote [ims.] Ucuz fiyatla yemek ve müskirat veren meyhâne, koltuk. ‖ (mec.) Fena yemek pişen ev veya lokanta.

Gargoter [fl.] Fena yemek pişen âdi lokantada taam etmek. ◆ Fena yiyip, içmek.

Gargotier,ère [i.] Âdi ve pis bir meyhâne idare eden. ◆ Pis aşçı.

Gargouille [ims.] Oluk ağzı. ‖ Olukların birleştiği hazne. ◆ Çeşme musluğu, çeşme burması.

292 *Rabelais.*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gargouillement [imz.] (t.) Su veya gazın boğaz veya karında çıkardığı gürültü, karın gurultusu, telakkum, tekabkub.

Gargouiller [fl.] Su veya çamurun içinde çalkanmak. ◆ Guruldamak. ◆ (Su hakkında) Çağlamak.

Gargouillis [imz.] Suyun bir oluk ağzından akar iken çıkardığı gürültü, çağıltı.

Gargousse [ims.] (as.) Fişek hartucu, kovan.

Gargoussier [imz.] ve:

Gargoussière [ims.] Fişeklik.

Garigue [ims.] İşlenmemiş hâlî yer.

Garnement [imz.] Çapkın, yaramaz.

Garni,e [s.] Kiraya vermek üzere döşetilmiş (ev, oda). ◆ Dolu, memlû. ◆ Bol, çeşidi çok. = [imz.] Döşenmiş kira evi, odası.

Garnir [ft.] Donatmak, tezyin etmek. ◆ Levâzım ve mühimmatını tedarik etmek, teçhiz etmek. ◆ Takviye etmek. ◆ Doldurmak. ◆ Mevzu' bulunmak. || Se – Dolmak.

Garnisaire [imz.] Avrupa'da bakayâ te'diye olununcaya kadar mükellefinin evlerinde oturtulan tahsil memuru.

Garnison [ims.] Bir mevkide ikamet eden asker; asâkir-i müstahfıza, fırka-i müstahfıza, bir mahallin kuvve-i mevcudesi. ◆ Müstahkem şehir, asâkirin ikamet ettiği şehir. ◆ Bit, kehle.

Garnissage [imz.] Donatma, tezyin. ◆ Teçhiz.

Garnisseur [imz.] Donanan. ◆ Teçhiz eden.

Garniture [ims.] Bir libas vesâireyi donatmaya, tezyine yarayan şeyler, kurdele, oya vesâire. ◆ Takım, tetimmat. ◆ Döşeme, tefriş. ◆ Külbastı ve biftek gibi et yemeklerinin yanına konulan sebze. || (tba.) Makinede sahifeleri birbirlerinden uzak tutmaya ve sıkıştırmaya mahsus demir ve kereste parçaları, kama, takoz, kranitür. || (m.) – d'un comble Çatı takımı. || (bhr.) – du baupré Cıvadra tetimmatı.

Garo [imz.] Ud ağacı çıkarılan Hindistan'ın garo ağacı.

Garou [imz.] Yaprakları daima yeşil duran bir nevi küçük ağaç, mazaryon, yakı ağacı.

Garoupe [ims.] (nb.) Kunarya fasîlesinden zeytûnü'l-add nevinden bir fidan, garup.

Garrot [imz.] Beygirin sırtı ortası. ◆ İp ilmeğini sıkıştırmaya mahsus ağaç parçası, toyaka. ◆ Mukaddemâ Avrupa'da böyle bir tazyik ile icra olunan işkence. ◆ Ak göt denilen yaban ördeği. || (crh.) Dâgıt, garo.

Garrottage [imz.] İplerle sıkı sıkı bağlama. ◆ Bukağı vuruş.

Garotte [ims.] Sıkı bağlamaktan ibaret bir nevi işkence, bukağı.

Garrotter [ft.] Sıkı bağlamak, bukağı vurmak.

Gars [imz.] (*gâ*) Oğlan. ◆ Şiddet-i azm ve metanet nokta-i nazarından mülâhaza edilen insan. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Garus [imz.] (*s* okunur) Midevî bir macun, garus iksiri.

Gascon,ne [i. – s.] Gaskonyalı. || (mec.) Kendini metheden ve cesaret iddiasında bulunan adam, tafra-füruş. ◆ Latifeci, müstehzî. || En – Maharetle. = [imz.] Gaskon lisanı.

Gasconisme [imz.] Gaskonyalılara mahsus şive ve suret-i ifade.

Gasconnade [ims.] Temâdüh, cesaret iddiası, tefâhur, tafra-füruşluk.

Gasconner [fl.] Gaskonyalı şivesiyle söylemek. || (mec.) Temâdüh ve tafra-füruşluk etmek.

Gaspillage [imz.] İsraf, beyhûde yere sarf ve ihlâk. ◆ Karmakarışık etme.

Gaspiller [ft.] Karmakarışık etmek: || – des papiers Kâğıtları karmakarışık, alt-üst etmek. ◆ İsraf etmek, beyhûde yere sarf ve itlaf etmek.

Gaspilleur,se [i.] Müsrif, beyhûde yere sarf ve ihlâk eden. ◆ Karmakarışık.

Gaster [imz.] (*r* okunur) Karın, batn. ◆ Mide. (Eski kelime.)

Gastérangemphraxie [ims.] (t.) İnsidad-ı bevvab.

Gastérase [ims.] (k.) Pepsin, hazmin.

Gastéromycètes [imz. – cm.] (nb.) Müdevverü'ş-şekl veya mi'diyü'ş-şekl futurlar.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gasteropodes [imz. – cm.] (tt.) Karınlarına sürünerek yürüyen hayvanlar, mercûlü'l-batn taifesi.

Gastornis [imz.] (arz.) Yeni keşfolunmuş bir cins büyük kuş müstehâsesi.

Gastralcie [ims.] (t.) Takarruh-ı mide.

Gastralgie [ims.] (t.) Midenin âsabî bir sancısı, elem-i mide.

Gastralgique [s.] (t.) Elem-i mideye müteallik.

Gastricisme [imz.] (t.) Emrazın mide fesadından mütevellid olduğuna kani olanların meslek-i tıbbîsi, mezheb-i mi'diyyûn.

Gastriloque [imz.] (mr. Ventriloque)

Gastrique [s.] (t.) Mideye mensup ve müteallik, midevî.

Gastrite [ims.] (t.) İltihab-ı mide.

Gastrobranche [imz.] Bahr-i şimalîde bulunur bir cins ok balığı.

Gastrobrasie [ims.] (crh.) Tesakkub-ı[293] mide.

Gastro-bronchite [ims.] (t.) İltihab-ı mide ve kasabat.

Gastrocèle [imz.] (t.) Fıtık-ı mide.

Gastrochène [imz.] Bir cins deniz kurdu.

Gastrocnémien,ne [i. – s.] (tşr.) Tev'em: Muscle – Adale-i tev'emiye.

Gastro-côlique [s.] (tşr.) Midevî-i kolonî.

Gastro-colite [ims.] (t.) İltihab-ı mide ve kolon.

Gastro-conjonctivite [ims.] (byt.) İltihab-ı mi'dî ve mültehimî.

Gastro-duodénite [ims.] (t.) İltihab-ı midevî-i isnâ-aşer.

Gastrodynie [ims.] (t.) Resye-i mide.

Gastro-entérite [ims.] (t.) Mide ve bağırsakların iltihabı.

Gastro-épiploïque [s.] (tşr.) Mi'dî-i serbî.

Gastro-hépatique [s.] (tşr.) Mi'dî-i kebedî.

Gastro-hépatitite [ims.] (t.) İltihab-ı mide ve kebed.

Gastro-humérien [imz.] (tşr.) Adale-i batnî, adudî.

Gastro-hystérotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı batn ve rahim.

Gastro-intestinal,e [s.] (tşr.) Mi'dî-i miâî.

Gastrologie [ims.] Sanat-ı tıbâhat.

Gastromalacie [ims.] (t.) İstirhâ-i mide.

Gastromanie [ims.] Nefis yemeklere son derece meyl ve iptilâ.

Gastromélie [ims.] Batn-ı müreccel. (acâibattan).

Gastromyciens [imz. – cm.] (nb.) Futur-ı batniye fasîlesi.

Gastronome [imz.] İyi yemek yemeyi seven adam, yemek meraklısı, şikemperver.

Gastronomie [imz.] Yemek merakı, iyi yiyip içmeye olunan dikkat. || (mec.) Bir merak ve iptilâya medar-ı iştigal bulma.

Gastronomique [s.] Yemek merakına mensup ve müteallik.

Gastrophymie [ims.] (t.) Derûn-ı mide.

Gastro-phylorique [s.] (tşr.) Mi'dî-i bevvâbî.

Gastrorragie [ims.] (t.) Nezf-i mide, kan kusma.

Gastrorrhaphie [ims.] (crh.) Tedriz-i batn.

Gastrorrhé [ims.] (t.) Seyelân-ı mide.

Gastrorrhémie [ims.] (mr. Gastrorragie)

Gastrose [ims.] (t.) Emraz-ı mide.

Gastro-splénique [s.] (teşr.) Mi'dî-i tıhâlî.

Gastrostenose [ims.] Tazayyuk-ı mide.

Gastrosphylidie [ims.] (t.) Dâ-i efrenc-i mide.

Gastro-thoracique [s.] (tşr.) Batnî-i sadrî.

Gastrotome [imz] (crh.) Mihza'-ı batn.

Gastrotomie [ims.] (crh.) Karın yarma ameliyatı, haz'-ı batn.

Gastrotrypie [ims.] (crh.) Teskib-i mide.

293 Orijinal metinde dizgi hatası: *Kâmûs-ı Fransevî*'nin ikinci baskısına (1898) başvurulduğunda da görüleceği üzere تثقب şeklinde yazılan kelimenin doğrusu تثقب olmalıdır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gat [imz.] (bhr.) İskeleye inmek üzere sahillerde yapılan merdiven.

Gâté,e [s.] Bozulmuş, bozuk. ◆ Çürümüş, çürük. || **Enfant** – Nazlı ve terbiyesiz alıştırılmış çocuk, şımarık çocuk. = [imz.] Bir şeyin bozuk ciheti, çürük.

Gâteau [imz] Çörek, bogaça. ◆ Bal gömeci. ◆ Potada erimeyip kalan maden külçesi. || (mec.) Kâr, temettü'.|| (crh.) Nüsâle-i mişvâriye. || (t.) – **fébril** Mişvâr-ı rahmî, fart-ı nümüvv-i tıhâlî.

Gâte-bois [imz.] Kereste kurtları envâına denir.

Gâte-enfant [i.] Çocukları nazlı ve terbiyesiz alıştırıp şımartan adam. (cm. des *gâte-enfants*).

Gâte-métier [imz.] Pek ucuz çalışan, sanatı kepaze eden adam. (cm. des *gâte-métiers*).

Gâte-papier [imz.] Fena muharrir. (cm. des *gâte-papier*).

Gâte-pâte [imz.] Fena ekmek pişiren ekmekçi. (cm. des *gâte-pâte*).

Gâter [ft.] Bozmak, telvis, berbat, ifsad etmek, çürütmek. ◆ Yıkmak, harap etmek. ◆ Kanını bozmak, pis bir hastalığı sirayet ettirmek. ◆ Şımartmak, bozdurmak. || – **un enfant** Bir çocuğu çok nazlı ve terbiyesiz alıştırmak, şımartmak. || – **le métier** Pek ucuz çalışmak, sanatı kepaze etmek. || – **du papier** Çok ve fena yazmak. || **Se** – Çürümek, bozulmak. ◆ Kıymet ve ehliyetini kaybetmek. || **Se** – **la main** Maharetini kaybeylemek.

Gâterie [ims.] Çocuğun çok nazlı alıştırılmasıyla ahlakının bozulması.

Gâte-sauce [imz.] Fena ve acemi aşçı. (cm. des *gâte-sauce*).

Gâteur,se [i.] Çocukları nazlı alıştırıp ahlaklarını bozan.

Gâteux,se [s.] Gayriihtiyari def'-i tabiî eden hasta ve kötürüm adam. ◆ Muhtelü'ş-şuur.

Gatte [ims.] (bhr.) Geminin başındaki küpeşte.

Gattiller [imz.] Yemen za'feranı ağacı, beşparmak ağacı.

Gattine [ims.] İpek böceklerine ârız olan karataban illeti.

Gauche [s.] Sol, yesar. ◆ Fena, iyi değil, mahirâne değil. || (mec.) Maharetsiz, elinden bir şey gelmez, salak. = [ims.] Sol taraf, sol el. || **Mariage de la main** – Küfüv olmayan kadın ve erkek beyninde teehhül. ◆ Gayrımeşru münasebet. || (he.) **Surface** – Sath-ı yesar. || **à** – Sola, solda, sol tarafta. || **Donner à** – Aldanmak, yanılmak. || **Passer l'arme à** – Ölmek.

Gauchement [h.] Maharetsiz, zarafetsiz, acemice.

Gaucher,ère [s.] Solak.

Gaucherie [ims.] Maharetsizlik, zarafetsizlik, acemilik, salaklık.

Gauchir [fl.] Eğrilmek, bozulmak, çarpılmak, şeklini kaybetmek. || (mec.) Tarik-i istikametten inhiraf etmek, hile ile iş görmek.

Gauchissement [imz.] Eğrilik[294], bozuluş, çarpılış.

Gaude [ims.] (nb.) Cehri. ◆ Mısır buğdayı ununda yapılan bir nevi çorba.

Gauder [ft.] Cehriye batırmak.

Gaudir (**se**) [fv.] Sevinmek. ◆ Eğlenmek, istihzâ etmek. (Eski ve nâdirü'l-isti'maldir.)

Gaudisserie [ims.] İstihzâ, eğlence.

Gaudriole [ims.] Eğlenceli ve hezl-âmiz söz, latife.

Gaufrage [imz.] Kumaş vesâire üzerine resim ve nakış basmak ameliyatı.

Gaufre [ft.] Bal gömeci, petek. ◆ Bir nevi yassı çörek. ◆ Oyma kalıp.

Gaufrer [ft.] Kumaş ve deri vesâire üzerine sıcak kalıp ile resim ve nakışlar basmak.

294 Orijinal metinde dizgi hatası: كريلك şeklinde yazılan kelimenin, *gauchissement*'ın anlamı göz önüne alındığında اكريلك olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gaufreur [imz.] Kumaş vesâire kalıp basmacısı.

Gaufrier [imz.] Bir nevi yassı çörek pişirmeğe mahsus demir tava.

Gaufrure [imz.] Kumaşların üzerine basılan eşkâl ve nukuş.

Gaulage [imz.] Sırıkla ağaçtan meyve düşürme.

Gaule [imz.] Ağaçlardan yemişler düşürmeğe mahsus uzun sırık.

Gauler [ft.] Sırıkla meyve düşürmek.

Gaulis [imz.] Ormanda kesilmiş ağacın yerde kalan kütüğünden çıkıp büyümek üzere bırakılan dallar.

Gaulois,e [i. – s.] Gol denilen eski Fransa ahalisinden olan. ◆ Eski Fransa'ya mensup ve müteallik. ◆ Kaba. ◆ Köhne, hâyîde. = [imz.] Eski Fransa ahalisinin lisanı, Gal lisanı. ◆ Biraz huşûnetle beraber, şen, zarif adam.

Gaulthérie [ims.] (nb.) Amerika-yı Cenubî erguvan ağacı.

Gaupe [ims.] Çirkin ve pis karı.

Gaure [imz.] (Fârisîden me'huz: gebr) Zerdüşt dininde olan İranî, ateşperest, gebr, mecusi. ◆ Bunların lisanı.

Gausse [ims.] İstihzâ, alay. ◆ Yalan.

Gausser (se) [fv.] Eğlenmek, istihzâ etmek.

Gausserie [ims.] İstihzâ, zevklenme.

Gausseur,se [i.] Müstehzî. ◆ Yalancı.

Gave [ims.] Pirene dağlarından inen yağmur suyu, sel.

Gaver [ft.] İyice yedirip içirmek. ◆ Tavuk ve güvercin vesâireye zorla ve çok yem yedirmek. || **Se** – Çok yemek.

Gavette [ims.] Haddeden çekmeye mahsus olarak hazırlanan altın vesâire sebîkesi.

Gavial [imz.] Hind timsahı, gâvyal.

Gavion [imz.] Boğaz, gırtlak. || **Se rincer le** – içmek. (Beyne'l-avam müsta'meldir.)

Gavotte [ims.] İki kişi ile icra olunur bir raks ve onunla çalınan hava.

Gayacan [imz.] (nb.) Bir cins ağaç.

Gay-lussite [ims.] (mad.) Bir fahmiyet-i mükerrer bi'l-mâ-i cass ve sud-ı hılkîdir.

Gaz [imz.] Hava suretinde olan cisim, gaz. ◆ Tenvir için müsta'mel müvellidü'l-mâ-i mufahham, gaz. ◆ Hava gazı kumpanyası. || – **d'éclairage** Hava gazı ki tenvirat için isti'mal olunur. || – **permanents** Derece-i hararet ve tazyik ne olursa olsun gaz hâlinde kalan gazlar.

Gaze [ims.] An-asl Suriye'nin Gazze şehrinden çıkan bir nevi ince ve hafif bürümcek, tül, gaz. || (mec.) Bir ifadede, bir üslupta biraz serbazâne olan kelâmı tahfife yarayan suret-i ifade.

Gazéifiable [s.] Gaz hâline geçmesi kabil olan, kabil-i tagazzî.

Gazéification [ims.] Bir cismin gaz hâline geçirilmesi, gazlanma.

Gazéifier [ft.] Bir cismi gaz hâline koymak, tagazzî.

Gazéiforme [s.] Gaz şekil ve suretinde olan, gaziyü'ş-şekl.

Gazéine [imz.] (k.) Benzin.

Gazéité [ims.] (k.) Gaziyet.

Gazelle [ims.] (Arabîden me'huz) Ceylan (ceyran), gazal.

Gazer [ft.] Bürümcek ile örtmek. || (mec.) Edebe mugayir veya pek serbest olan bir hikâyeyi biraz kapalı surette ifade etmek.

Gazetier [imz.] Gazete neşir, tahrir eden, gazeteci. || (mec.) Havâdisçi, havâdis dellâlı.

Gazetin [imz.] Küçük gazete.

Gazette [ims.] Gazete, cerîde. || (mec.) Her rivayeti nakil ve neşreden adam. || **Vieille** – Ehemmiyetini, câlib-i merak olmak hâlini kaybetmiş şey.

Gazeux,se [s.] Gaz kabîlinden veya gaz hâlinde olan, gazî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gazier [imz.] Gazları yakan adam, gazcı. ◆ Gaz fabrikası tesis eden adam.

Gazier,ère [i.] Tülbentçi, bürümcekçi.

Gazogène [imz.] Suni selc suyu yani gazoz yapmaya mahsus makine. ◆ Müvellid-i gaz.

Gazomètre [imz.] Hava gazı kazanı. ◆ Her hânede sarf olunan hava gazının miktarını tayin eden alet, gaz saati.

Gazon [imz.] Çimen, çim. ◆ Çemenzâr.

Gazonnant,e [imz.] [s.] Çimen teşkil eden otlara ıtlak olunur.

Gazonnement [imz.] Çimenle örtüp donatma, çim döşeme ameliyatı.

Gazonner [ft.] Çimenle örtüp kaplamak, çim döşemek.

Gazouillement [imz.] Kuşların cıvıltısı. ◆ Suyun ince çağıltısı, zemzeme.

Gazouiller [ft.] Kuşların cıvıltısı gibi ince ve latif bir mırıltı etmek. ‖ (mec.) Hissiyat-ı müşfikâne, muhibbâne ifade etmek.

Gazouillis [imz.] Cıvıltı, fısıltı.

Geai [imz.] Ala karga, gurâbü'l-beyn.

Géant,e [i.] Dev. ◆ İnsanın pek uzun ve iri boylu bir cins-i mevhumu, artal, kümâtir. ◆ Pek cesim ve mehib hayvan vesâire. ‖ (mec.) Dâhî: **Michel-ange est un** – Ressam-ı meşhur Mikelanj bir dahidir. ‖ **à pas de** – Dev hatvesiyle, pek çabuk.

Géantisme [imz.] Artaliyet.

Géantologie [imz.] Mebhas-i arâtil.

Gébie [ims.] Istakoz nevinden deniz böceği denilen hayvan.

Gécarcin [imz.] Amerika nehirlerinde bulunur bir nevi çağanos.

Gecko [imz.] Ekalim-i hârrede bulunan kertenkele cinsinden sakankur denilen hayvan.

Geckotiens [imz. – cm.] Zıbâbiye sınıfından jekotiye fasîlesi.

Gécome [imz.] Yer sarmaşığı.

Géhenne [ims.] (*jé-è-ne*) (İbraniceden me'huz) cehennem. ‖ (mec.) Azap, ıztırap.

Gehlénite [ims.] (mad.) Bir nevi feldispat, jehlenit.

Geignant,e [s.] İnleyen. ◆ Müteşekkî.

Geindre [fl.] İşlerken inlemek. ◆ Şikâyet etmek.

Géine [ims.] (mr. Mine)

Gel [imz.] Suların donması, incimad.

Gelable [s.] Dondurulabilen.

Gélasime [imz.] Amerika paguryası nevi.

Gélatine [ims.] Et ve kemiklerden kaynamakla çıkan ve donan madde, hülâm, celatin.

Gélatineux,se [s.] Celatin nevinden veya celatine müşâbih olan, hülâmî.

Gélatiniforme [s.] Hülâmiyü'ş-şekl.

Gelée [ims.] Don, incimad. ◆ Soğuduğunda pelte hâline geçen et veya meyve vesâire hülâsası, pelte. ‖ – **blanche** Donmuş çiy, kırağı.

Geléine [ims.] Madde-i hülâmiye.

Geler [ft.] Dondurmak, pelte hâline koymak. ◆ Üşütmek. ‖ (mec.) Gayet bâridâne bir muamele ile reddetmek. = [fl.] Donmak. ◆ Çok üşümek. ‖ **Il gèle** Don var, sular donuyor.

Gélif,ve [s.] Dondan çatlamış veya çatlayabilen ağaç ve taşlara ıtlak olunur, münşak. ‖ **Pierre – ve** Hacer-i münşak.

Geline [ims.] Tavuk. (Eskidir.)

Gelinotte [ims.] Semiz piliç. ‖ – **de bois** Dağ tavuğu, çil.

Gélivure [ims.] Ağaç ve taşların dondan boyuna çatlaması, inşikak afeti.

Gémeaux [imz. – cm.] (hy.) Cevzâ burcu.

Gémellaire [ims.] (hyv.) Nâime-i tıfliye-i üşneden bir cismin ismidir.

Géminé,e [s.] İkişer ve çift olan (ağaç dalları veya bina sütunları), tev'emiye.

Gémir [fl.] İnlemek, âh ü enin ü nâle etmek. ◆ İnleyişe benzer bir ses çıkarmak. ‖ (mec.) Duçar-ı mihnet ve meşakkat olmak.

Gémissant,e [s.] İnleyen, inleyişli, nâlân.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gémissement [imz.] İnleyiş, inleme, âh ü enin, nâle. ◆ İnilti, gürleme.

Gemmage [imz.] Ağaç aşılama, telkih-i eşcar.

Gemmation [ims.] (nb.) Ağaçların tomurcuk çıkarmaları ve bunun mevsimi, tezerrür. ◆ Bir ağacın tomurcukları mecmûu.

Gemme [ims.] (nb.) Tomurcuk, zerr. ◆ (mad.) Şeffaf billur, kıymetdar taş. || **Sel** – Kaya tuzu.

Gemmipare [s.] (tt.) Mükevvin-i zerr.

Gemmiparie [imz.] Tenâsül-i tezerrürî, tekevvün-i tezerrürî.

Gemmule [ims.] (nb.) Küçük tomurcuk, zerrin, cüzey'.

Gémonies [ims. – cm.] Eski Romalıların mahkûmları idam ettikleri maktel.

Génal,e [s.] (tşr.) Yanaklara mensup ve mütealik, vecnî. (cmz. *génaux*).

Génant,e [s.] Sıkan, sıkıntı veren, bıktıran.

Gencives [ims. – cm.] Diş etleri, lisat, umur.

Gencivite [ims.] Diş etlerinin iltihabı.

Gendarme [imz.] Candarma, zaptiye neferi. ◆ Göz lekesi. ◆ Uzun boylu, erkek tavırlı kadın. = [cmz.] Ateş kıvılcımı.

Gendarmer [ft.] Kızdırmak. || **Se** – Bilâ-sebep kızmak, birdenbire ateş almak.

Gendarmerie [ims.] Candarma neferatı. ◆ Candarma heyeti, memurîn-i zâbıta. ◆ Candarma kışlası. || **Commandant de la** – Alay beyi.

Gendre [imz.] Güvey, damat.

Gêne [ims.] Sıkıntı, zahmet, ıztırap. ◆ İşkence, eza, cefa. ◆ Zaruret, müzâyaka. || **Sans** – Laubaliyâne, diğerlerinin sözlerine, rahatsız olup olmayacaklarına bakmayarak.

Gêné,e [s.] Sıkılmış, sıkıntılı, muztarip. ◆ Zarûret ve müzâyakada bulunan.

Généagénèse [ims.] Tenâsül-i mütevâlî.

Généalogie [ims.] İlmü'l-ensab. ◆ Neseb, silsile-i ecdad, şecere.

Généalogique [s.] Nesebe veyahut ilmü'l-ensaba mensup. || **Arbre** – Şecere-i ensab. || **Tables** – **s** Cedâvil-i ensabiye, silsilenâme. || **Arbre** – **des sciences** Malumat-ı beşeriyenin Bakon[295] meslekine göre tasnifi.

Généalogiste [imz.] İlmü'l-ensab mütehassısı. ◆ Silsilenâme yapan adam, nesebiyûndan adam.

Génépi yahut **Génipi** [imz.] Alp dağlarında yetişen bir takım nebatat-ı ıtriye, Alp peliti.

Gêner [ft.] Sıkmak, sıkıntı vermek. ◆ Sıkıştırmak. ◆ Duçar-ı müşkilat etmek. ◆ İka-ı mevâni etmek. ◆ Taciz, rahatsız etmek. ◆ Paraca zarurete duçar etmek.

Général [imz.] Büyük asker kumandanı, asker paşası, ceneral. ◆ Bazı turuk-ı rûhâniyenin âmiri. || – **de brigade** Mirlivâ. || – **de division** Ferik. || – **en chef** Başkumandan.

Général,e [s.] Umumi, külli. ◆ Gayr-ı muayyen, mutlak. || **Principe** – Kaide-i umumiye. || (as.) **Quartier** – Ordugâh, ordu merkezi. || **Officiers** – **aux** Ümerâ-yı askeriye. || **Secrétaire** – Baş kâtip veya mektupçu. || **En** – Umumiyet üzere, ale'l-ıtlak, alelâde. (cmz. *Généraux*)

Généralat [imz.] Büyük kumandanlık, asker başlığı, cenerallik.

Générale [ims.] Ceneral zevcesi. || (as.) Yoklama trampetesi. ◆ Nefir-i âmm.

Généralement [h.] Umumen, ale'l-umum, umumiyet üzere.

Généralisateur,trice [s.] Tamim eden.

Généralisation [ims.] Neşr, tamim, taammüm.

Généraliser [ft.] Tamim etmek.

Généralissime [imz.] Serdar-ı ekrem.

Généralité [ims.] Umumiyet. = [cmz.] Umumiyet üzere söylenilen sözler, umumiyü'l-müfad kelâm.

• • • • • • • • • • •

295 *Bacon*. (Francis Bacon)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Générateur,trice [s.] Doğuran, müvellid. ‖ (mec.) Sebep, müessir, bâis-i vücud. = [imz.] (cr.) Makine kazanı.

Génératif,ve [s.] Tevlide mensup ve müteallik, tevlidî.

Génération [ims.] Doğuruş, doğuş, tevlid, tevellüd. ◆ Tenâsül. ◆ Nesl, cibil, batn, zürriyet. ‖ – **présente** Nesl-i hâzır, şimdiki insanlar, muasırîn, ebnâ-yı zaman. ‖ – **à venir** Ahlâf. ‖ – **spontanée** Gayr-ı zî-ruh maddede tevellüd edecek mevcudata müşâbih birtakım mahlukat-ı zî-hayatın dahli olmaksızın vukua gelen tevellüd ve tekevvün, tevellüd ve tekevvün bi'z-zât.

Générеusement [h.] Semâhatle, kerimâne, uluvv-i cenabla, fütüvvetkârâne. ◆ Yiğitlikle, dilîrâne.

Généreux,se [s.] Semâhatli, kerim, âlicenab, civanmert. ◆ Yiğit, mert, dilîr. ◆ (Şâirâne) Münbit.

Générique [s.] Cinsine mensup ve müteallik, cinsî. ‖ **Nom** – İsm-i cins.

Génériquement [h.] Cinse mensup ve müteallik olarak.

Générosite [ims.] Kerem, uluvv-i cenab, mürüvvet, fütüvvet. ◆ Semâhat, civanmertlik, cûd u sehâ.

Génèse [ims.] Tevrat'ın âlemin suret-i hilkat ve tekevvününden bahseden birinci sifri. ◆ Tekvin, hilkat-i âlem. ◆ Tevellüd, milad.

Génésiaque [s.] Hilkat-i âleme mensup ve müteallik, tekvinî.

Génestrale yahut:

Génestrolle [ims.] (nb.) Sarı katırtırnağı.

Genét [imz.] (nb.) Katırtırnağı, retm.

Genet [imz.] İspanya midillisi.

Genette [ims.] Asya'nın misk kedisi, rubah.

Genevois,e [i. – s.] Cenevreli.

Genévrier [imz.] Ardıç ağacı, ar'ar.

Genévrière [ims.] Ardıç ağaçlarını hâvi mahal.

Géniculé,e [s.] (nb.) Rükbî. ‖ **Organe** – Uzv-ı rükbî.

Génie [imz.] Esâtir-i kadîmeye göre her adamın talihine müvekkel melek. ◆ Cin, peri. ◆ Zekâvet, ferâset, istidad. ◆ Akl ü idrak-i beşerînin nâil olabileceği derecatın en âlâsı, dehâ. ◆ Sunûhat-ı fikriye, hasîsa-i zâtiye. ‖ **De** – Dâhiyâne. ‖ (as.) İstihkâm askeri sınıfı, istihkâm alayları; **Officiers du** – İstihkâm zâbitanı; **École du** – Mühendishâne; **École du – civil** Hendese-i mülkiye mektebi; **École du – maritime** Hendese-i bahriye mektebi. = [cmz.] Dihat.

Génien,ne [s.] (tşr.) Zekanî.

Genièvre [imz.] Ardıç. ◆ Ardıç suyu.

Geniévrerie [ims.] Ardıç suyu çıkarmaya mahsus fabrika.

Génio-glosse [i. – s.] (tşr.) Zekanî-i lisanî.

Génio-hyoïdien,ne [i. – s.] (tşr.) Zekanî-i lâmi'.

Génio-pharyngien,ne [i. – s.] (tşr.) Zekanî-i bel'umî.

Génipayer [imz.] Amerika-yı Cenubî'ye mahsus ak portakal ağacı.

Génisse [ims.] Henüz doğurmamış inek. ◆ İnek.

Génistées [ims. – cmz.] (nb.) Firâşiye fasîlesinden sûsiye nevi.

Génital,e [s.] (tşr.) Tenâsül; **Organes – aux** Azâ-yı tenâsüliye, âlât-ı tenâsüliye.

Génitif [imz.] (sr.) Muzâfun-ileyh.

Génito-crural,e [s.] (tşr.) Tenâsülî-i fahzî.

Génito-urinaire [s.] (tşr.) Tenâsülî-i bevlî.

Géniture [ims.] Çocuk, evlat, nesil, zürriyet.

Genois,e [imz.] Cenovalı, Ceneviz.

Génoplastie [ims.] (tşr.) Tasni'-i hadd.

Genou [imz.] Diz, rükbe, zânû. ‖ (cr.) Dirsek, alet rükbesi. ‖ (bhr.) Paraçol; – **de revers** Eğri paraçol. ‖ **à – x** Diz çökerek.

Genouillère [ims.] Zırhın dizi örten kısmı, zırh dizliği. ◆ Çizmenin dizi setreden kısmı. ◆ Bazı amelenin bağladıkları diz bağı.

Genre [imz.] Cins, nevi, taife; – **humain** Nev-i beşer. ◆ Türlü, usul, tarz. ◆ Gösteriş. ‖ (tt.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hayvanat ve nebatat vesâirenin birkaç nevini şâmil cins. || (sr.) Tezkir ve te'nis, cinsiyet. || (ed.) Tarz, şive. || Dans son – Kendi nevi arasında, kendi ihtisası, mesleği dairesinde.

Gens [i. – cm.] Adamlar, eşhas, nâs, halk, kesan. ◆ Hademe. ◆ Akvam ve ümem, tavâif. || – de robe Adliye memurları. || (as.) – de guerre Efrad-ı askeriye. || (bhr.) – de l'équipage Gemi tayfaları. || Droit des – Hukuk-ı düvel, hukuk-ı milel.

Gens [ims.] (*jainss*) Roma ırkı.

Gent [ims.] (*t* okunmaz) Nesil, soy. ◆ Kavim, ümmet, taife.

Gent,e [s.] Güzel, zarif. (Eskidir.)

Gentiane [ims.] (nb.) Centiyane denilen çiçek.

Gentianées [ims. – cmz.] (nb.) Fasîle-i centiyaniye.

Gentianelle [ims.] Centiyaniye fasîlesinden küçük kantaryon.

Gentianine [ims.] (k.) Centiyanin.

Gentil [imz.] (*l* okunmaz) Mecusi, müşrik.

Gentil,le [s.] (müzekkerinde *l* okunmaz, müennesinde *y* gibi okunur) Güzel, nazik, zarif, sevimli.

Gentilhomme [imz.] (*tiome*) Asil, necib, kibar adam. (cm. des *gentils hommes* telaffuzu: *tizomme*)

Gentilhommerie [ims.] (*ti-io*) Necâbet, asalet, kibarlık.

Gentilhommière [imz.] (*ti-io*) Kibar sayfiyesi.

Gentilité [ims.] Akvam-ı müşrike, müşrikîn âlemi, kefere.

Gentillatre [imz.] (*ti-ia*) Küçük ve itibarı az asil adam, asilzâde düşkünü.

Gentillesse [ims.] Güzellik, zarafet, nezaket. ◆ Tuhaf ve güzel sözler.

Gentillet,te [s.] Mini mini, nazik, zarif.

Gentiment [h.] Güzel, nazik ve zarif bir suretle.

Gentleman [imz.] (İngilizceden me'huz) Terbiyeli ve kibar adam, centilmen.

Gentry [ims.] (*djènn-trè*) İngiltere ahalisinin asaletten mahrum muteberân sınıfı.

Génuflexion [ims.] Diz çökme.

Géocentrique [ims.] (hy.) Merkez-i kürî; Lieu – Küre üzerinde vâki bir noktanın buud-ı merkezîsi.

Géocorises [ims. – cm.] (tt.) Zü'l-cenahiyeti'n-nısf-ı gayr-ı mütecâniseti'l-ecniha sınıfından füsâfis-i berriye cinsi.

Géocyclique [s.] (hy.) Machine – Kamerin şems etrafında vâki olan harekâtını irâe eder alet.

Géode [ims.] (mad.) Hacerü'n-nesr ve hacerü'l-beht denilen taşlar ki derûnunda oynar diğer bir madde bulunur.

Géodésie [ims.] Fenn-i mesâha-i arazi, taksim-i arazi fenni.

Géodésique [s.] Fenn-i mesâhaya mensup ve müteallik. || (r.) Aksar: Ligne – Hatt-ı aksar.

Géodésiquement [h.] Fenn-i mesâha vasıtasıyla, fenn-i mesâhaya tatbiken.

Géoffrées [ims. – cmz.] (nb.) Fasîle-i firâşiye.

Géogénie [ims.] Tekevvün-i arz, tevellüd-i arz.

Géognosie [ims.] (*jé-ogh-no*) Küre-i arzı terkip eden mevad ve maâdin-i muhtelifeden bahseden fen, marifet-i tekevvüni'l-maâdin.

Géognoste [imz.] (*jé-ogh-no*) Marifetü'l-maâdin fenninde âlim ve mahir veya müellif ve muallim adam.

Géognostique [s.] (*jé-ogh-no*) Marifetü'l-maâdine mensup ve müteallik.

Géographe [imz.] Coğrafya fenninde mahir veya muallim ve müellif adam, coğrafi, coğrafiyûndan adam.

Géographie [ims.] Küre-i arzın sathını ve ekalim ve memâlikini tarif eden ilim, coğrafya. ◆ Coğrafya kitabı; – physique Coğrafya-yı tabii; – mathématique Coğrafya-yı riyâzi. || – politique Coğrafya-yı siyasi.

Géographique [s.] Coğrafyaya mensup ve müteallik, coğrafi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Géographiquement [h.] Coğrafya vasıtasıyla. ◆ Coğrafya fennine tatbiken.

Géohydrographie [ims.] (jé-o-i) Tavsif-i miyâhü'l-arz.

Geôlage [imz.] *(jô)* Vaktiyle mahbusînin mahbese duhul ve huruclarında verdikleri resm, hapishane harcı.

Geôle [ims.] *(jô)* Mahbes, zindan. ◆ Zindancının oturduğu oda.

Geôlier [imz.] (jô) Zindancı, hapishane gardiyanı.

Geôlière [ims.] (jô) Zindancı karısı. ◆ Hapishanenin kadın gardiyanı.

Géologie [ims.] Küre-i arzın ahvâl-i dâhiliye ve terkibinden bahseden ilim, ilmü'l-arz.

Géologique [s.] İlmü'l-arza mensup ve müteallik, arzî.

Géologiquement [h.] İlmü'l-arz vasıtasıyla. ◆ İlmü'l-arza tatbiken.

Géologue [imz.] İlmü'l-arzı iyi bilen ve bu fende tecârib ve taharriyat sahibi olan adam, ilmü'l-arz erbabından.

Géomance [ims.] ve:

Géomancie yahut **Géomantie** [ims.] Fenn-i remil.

Géomancien,ne [i.] Remilci, remmal.

Géométral,e [s.] Hendeseye mutabık, hendesî. ◆ Tam, sahih. (cmz. *géométraux*).

Géométralement [h.] Hendeseye tatbiken, bi'l-hendese.

Géomètre [imz.] Mühendis, hendese fenni erbabından.

Géométrie [ims.] Hendese; hendese kitabı. ‖ – **sublime** Hendese-i âliye, ulyâ. ‖ – **plane** Hendese-i musattaha. ‖ – **dans l'espace** Hendese-i mücesseme. ‖ – **analytique** Hendese-i halliye. ‖ – **descriptive** Hendese-i resmiye. ‖ – **élémentaire** Hendese-i âdiye. ‖ – **souterraine** Hendese-i maâdin.

Géométrique [s.] Hendeseye mensup ve müteallik, hendesî. ‖ (mec.) Doğru, kat'i. ‖ **Figures** – **s** Eşkâl-i hendesiye. ‖ **Raison, rapport** – Nispet-i hendesiye.

Géométriquement [h.] Hendese vasıtasıyla, mühendisçe, bi'l-hendese.

Géonome [imz.] Amerika-yı Cenubî hurma ağacı.

Géophage [s.] Toprak yiyen.

Géophagie [ims.] Toprak yeme.

Géophile [s.] Berrî, toprak üzerinde yetişen, yaşayan. ‖ (hyv.) Kuyularda bulunur bir nevi kırkayak.

Géopithèques [imz. – cmz.] Amerika maymunlarından bir cinsinin ismidir.

Géoplastie [ims.] (as.) İstihkâmlarda tasni'-i turâbî.

Géoponie [ims.] Ameliyat-ı ziraiye-i fennî, fellâhat.

Géorama [imz.] Harita-i mücesseme, manzaratü'l-arz.

Géorgien,ne [i. – s.] Gürcü. = [imz.] Gürcü lisanı.

Géorgique [s.] (ed.) Ziraate ait ve müteallik. = [ims. – cmz.] Ziraate ve zürrâın ahvâline müteallik eş'ar ve kasâid.

Géosaure [imz.] Bir cins zıbâbiye müstehâsesi.

Géostatique [ims.] Fenn-i muvâzenetü'l-arz.

Géothermie [ims.] Ekalim-i hârre nebatatını Avrupa'da açık mahallerde yeraltına mevzu' sıcak su borularıyla teshin ederek yetiştirmek usulü.

Géotrupe [imz.] Yeşil böcek nevi.

Géphyriens [imz. – cmz.] Hayvanat-ı harâtiniye sınıfından jefiryen fasîlesi.

Gérance [ims.] Vekâlet, vekâlet idaresi, kaymakamlık. ◆ Müdür-i mesullük.

Géraniacées [ims. – cmz.] (nb.) Fasîle-i ebriye.

Géranium [imz.] (omm) Itır çiçeği, ebretü'r-râî.

Gérant,e [i.] Vekil, kaymakam. ◆ Müdür; – **responsable** (Bir gazetenin) müdür-i mesulü.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gerbe [ims.] Ekin demeti, dokurcın. ◆ Mine'l-kadim ekinden alınan öşür. || – **de fleurs** Büyük çiçek demeti. || – **d'eau** Birden kalkan su fıskıyeleri mecmûu. || – **de feu** Birden kalkan alevler, fişekler mecmûu, harpde müctemian endaht edilen taneler.

Gerbée [ims.] Saman demeti.

Gerber [ft.] Demet bağlamak. ◆ Şarap fıçılarını istif etmek. ◆ Tane ve kelleleri ehram şeklinde dizmek.

Gerbière [ims.] Demetlerin nakline mahsus araba.

Gerbille [ims.] Tarla sıçanı, kuvad.

Gerboise [ims.] Dağ faresi, yerbu'.

Gerce [ims.] Kumaş ve kâğıtları yiyen bir nevi güve. ◆ Kurumadan kerestede hâsıl olan yarık, çatlak. ◆ Derinin çatlaması. || **Avoir des – s aux mains** Elleri çatlamak.

Gercement [imz.] Çatlatma, yarma. ◆ Çatlak, yarık.

Gercer [ft.] Çatlatmak, yarmak. = [fl.] yahut **Se** – Çatlamak, yarılmak.

Gerçure [ims.] Soğuktan veya esbab-ı sâireden nâşi elde ve dudakta hâsıl olan çatlak, zela'.◆ Toprakta ve ağaç kabuklarında vuku bulan ince yarık, çatlak. ◆ Çatlak.

Gérer [ft.] İdare etmek, bakmak, nezâret etmek. ◆ Vekâleten idare-i umur etmek.

Gerfaut [imz.] Akdoğan, sungur.

Germain,e [s.] Li-ebeveyn, öz. : **Frères – s** Li-ebeveyn kardeş. (El-yevm yalnız ıstılahat-ı hukukiye ve kanuniyede müsta'meldir.) || **Cousins – s** İki kardeş oğulları; **Cousines – es** İki kardeş kızları, amcazâde, halazâde, dayızâde, teyzezâde. ◆ Müşâbih, karib, yakın.

Germain,e [i. – s.] Almanya'nın eski ahalisinden veya eski Almanya'ya mensup ve müteallik olan, Cermanyalı, Cermanî.

Germandrée [ims.] Yer palamutu. || – **scordium** Su sarmısağı.

Germanique [s.] Almanya'ya mensup, Cermanî.

Germaniser [ft.] Almanlaştırmak, Almanya'ya veya Alman cinsiyetine ilhak etmek.

Germanisme [imz.] Almanlık, Almanyalılık, Alman şivesi.

Germe [imz.] Tohum, tohumun özü, cürsûme. ◆ Yumurta tohumu. || – **s de fève** Beygirin ön dişlerinde olan nişanlar, arpalık. || (mec.) Bir şeyin esas ve membaı, bâdî, sebep.

Germer [fl.] Filiz sürmek, bitmek, çimlenmek.

Germinatif,ve [s.] Filiz sürdürmek kuvvet ve hâsiyetini hâiz olan; **Force – ve** Kuvve-i müntişe.

Germination [ims.] Filizlenme, çimlenme, intaş, ifrah.

Germoir [imz.] Bira imali için hububatın filizlendirilmesine mahsus mahal. ◆ Ağaçtan düşen tohumun hıfzına mahsus kap.

Germon [imz.] Orkinos balığı.

Géromé [imz.] Fransa'nın bir nevi peyniri.

Gérondif [imz.] (sr.) Latin lisanına mahsus muzâfun-ileyh, sîga-i raptiye.

Gérousse [ims.] (nb.) Bir cins burçak.

Gerre [ims.] Pabuç izmaridi.

Gerrhonote [ims.] Amerika'ya mahsus bir cins kertenkele, keler.

Gerrhosaure [imz.] Ümit Burnu keleri.

Gerris [imz.] Su örümceği.

Gerseau [imz.] (bhr.) Makara fişkası.

Gervillie [ims.] (arz.) Tabaka-i sünûniyede bulunur bir nevi nâime-i adîmü'r-re's müstehâsesi.

Gerzeau [imz.] Mayısta ekinlerin içinde biten fena ot, karamuk.

Gésier [imz.] Hububatla beslenen kuşların üçüncü midesi, konsa.

Gésine [ims.] Lohusalık, vaz'-ı haml. (Eskimiştir.)

Gésir yahut **Gir** [fl.] (Tasrifi: *Il gît*, *nous gisons*, *voas gisez*, *il gisent*; *je gisais etc*. *gisant*. Sâir

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tubaarsiv.gov.tr

sîgalarda yoktur.) Yatmak, yere uzanmış olmak. ◆ Bulunmak. ◆ İbaret olmak. || **Ci-gît** Mezar taşlarında kitâbenin üst tarafına yazılması mutad olan bir tabirdir ki "Burada medfundur" mânâsını ifade eder.

Gesnériacées [ims. – cmz.] (nb.) Cesterya fasîlesi.

Gesnérie [ims.] (nb.) Cesterya fasîlesinin numûnesi olan jesterya fidanı.

Gesse [ims.] Burçak. || – **colonneuse** Ak burçak.

Gestation [ims.] Gebelik vakti, müddet-i haml, haml, habl.

Geste [ims.] Esna-yı ifadede veya şarkı söylerken el ve kol vesâir âzâ ile olunan hareket. ◆ İşaret, gamze.

Gestes [imz. – cmz.] Harekât-ı şecîâne. = [ims.] Cemaat, kavim. || **Chanson de** – Bir kavmin veya bir prensin vekayi-i kahramanânesini musavvir olarak yazılan manzume, dâsitân.

Gesticulateur [imz.] Söylerken çok hareketler ve işaretler eden adam.

Gesticulation [ims.] Söylerken çok hareketler ve işaretler ediş.

Gesticuler [fl.] Söylerken çok hareketler ve işaretler etmek.

Gestion [ims.] *(jé-sti)* İdare, rü'yet, temşiyet, nezâret, memuriyet. ◆ Müddet-i idare. || (hk.) – **d'affaires** Rü'yet-i mesalih.

Geyser yahut **Geiser** [imz.] *(ghé-i-zèr)* Kaynar su membaı, fevvâresi, kaynarca.

Giarole [ims.] Deniz kekliği.

Gibbar [imz.] Bir cins balina veya ada balığı.

Gibbeux,se [s.] Kambur, örgüçlü, ahdeb.

Gibbie [ims.] Kızıl pire.

Gibbon [imz.] (tt.) Hind adalarına mahsus bir cins büyük şebek.

Gibbosité [ims.] Kamburluk, hadeb.

Gibecière [ims.] Avcı çantası, dağarcık. || **Tour de** – Hokkabazlık, el çabukluğu. || (tt.) İstiridye nevinden büyük deniz tarağı.

Gibèle [imz.] Bıyıksız bir nevi sazan balığı.

Gibelet [imz.] Küçük burgu.

Gibelotte [ims.] Ada tavşanı yahnisi.

Giberne [ims.] Fişeklik, palaska.

Gibet [imz.] Darağacı, maktel.

Gibier [imz.] Av hayvanı, sayd mahsulü, şikâr, av. || **Gros** – Geyik, karaca, yaban domuzu gibi büyük çâr-pâlar. || **Menu** – Keklik, çil, tavşan gibi küçük hayvan ve kuşlar. || – **de potence** Serseri, sabıkalı, ipten kazıktan kurtulmuş.

Giboulée [ims.] Birden başlayıp az süren şiddetli yağmur, sağanak. || (mec.) Birdenbire ve çok miktarda olan şey.

Giboyer [fl.] Avlamak, sayd ü şikâr etmek. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Giboyeur [imz.] Ava çok hevesi olan, av meraklısı.

Giboyeux,se [s.] Avı çok (mahal), saydgâh.

Giclet [imz.] Zembelek[?] otu.

Giésékite [imz.] (mad.) Suhur-ı porfiriyede[296] bulunur yeşil bir maddedir.

Gifle yahut **Giffle** [ims.] Yanağa vurulan sille ve tokat.

Gifler yahut **Giffler** [ft.] Yanağa sille vurmak, tokat atmak.

Gifole [ims.] Her dem taze denilen fidan.

Gig [ims.] (g okunur) Gig, narin sandal.

Gigantesque [s.] Devlere mensup ve müteallik. || (mec.) Gayet cesim. ◆ Bâis-i veleh ve hayret.

Gigantesquement [h.] Devlere layık bir suretle, pek cesim olarak.

Gigautolithe [ims.] (m.) Suhur-ı granitiyede bulunur bir madde-i madeniyedir.

Gigantomachie [ims.] (ki) Esâtir-i kadîmeye göre devlerin âliheye karşı muharebeleri,

296 fr.: *porphyre*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

dev muharebesi. ◆ Bu muharebeleri tasvir eden manzume.

Gigogne (La mère) [ims.] Çok evladı olan valide. (Bir tiyatro kitabından kinâye tarikiyle me'huzdur.)

Gigot [ims.] Koyun vesâire budu, bacağı. ◆ Geniş esvab kolu. = [cmz.] Beygirin art ayakları. ◆ İnsanın bacakları. || **Etendre ses – s** Bacaklarını uzatmak, yatmak.

Gigotté,e [s.] Âzâsı pek kuvvetli (beygir ve köpek).

Gigotter [fl.] Bacaklarını sallamak, tepinmek. ◆ Tavşan vesâir bir hayvan ölür iken bacaklarını depretmek. ◆ Fena raks etmek.

Gigue [ims.] But. ◆ Jig denilen raks ve onunla çalınan hava. ◆ Bacak. ◆ Bacakları uzun genç kız.

Gilet [imz.] Yelek.

Giletier,ère [i.] Yelek yapan, yelekçi. = [ims.] Kalın ve kısa saat kordonu.

Gilie [ims.] Amerika'ya mahsus nakıl çiçeği.

Gille [imz.] Ufak komedya ve pandomimalarda ahmak rolünü icra eden oyuncu. || (mec.) Budala ve sâde-dil adam, avanak.

Gimbemat [imz.] (tşr.) **Ligument de** – Ribat-ı jembema.

Gimblette [ims.] Halka şeklinde kuru ve sert bir nevi gevrek.

Gin [imz.] (*djinn*) Ardıç rakısı, cin.

Gindre [imz.] Hamuru karıştıran, yoğuran ekmekçi çırağı, hamurkâr.

Gingas [imz.] Döşeklik bez, dokuma.

Gingembre [imz.] Zencefil.

Gingival,e [s.] (tşr.) Dişetlerine müteallik, lisevî.

Gingivite yahut **Gencivite** [ims.] (t.) Dişetlerinin iltihabı, iltihab-ı lise.

Ginglyme [imz.] (tşr.) Mafsal-ı rezzî.

Ginglymoïdal,e [s.] (tşr.) Rezzî.

Ginkgo [imz.] Japonya'nın bir cins ceviz ağacı.

Ginseng [imz.] Jinsen denilen tezyinat fidanı.

Ginguet,te [s.] Kuvvetsiz, zayıf, fena.

Giorno (à) (İtalyanca tabir) Gündüz gibi aydınlık olarak.

Gipsy [i.] İngiltere'de çingenelere verilen isimdir. (cm. *gipsies*).

Gir [fl.] (mr. Gésir)

Girafe [ims.] Zürafa. || (hy.) Zürafa cümle-i kevkebiyesi.

Girande [ims.] Fıskiye, şadırvan. ◆ Çarkıfelek fişeği.

Girandole [ims.] Çok kollu şamdan. = [cmz.] Elmaslı küpe.

Girasol [imz.] (m.) Aynü'ş-şems denilen kıymetli taş. ◆ Ayçiçeği. ◆ Âlâ Hind pirinci.

Giratoire [s.] Bir daire teşkil edecek surette dönen.

Giraumont yahut **Giraumon** [imz.] Helvacı kabağı. || (bhr.) Kaba, ağır sefine.

Girelle [ims.] İstrongilo[s] balığı.

Girie [ims.] Sahte ve gülünç şikâyet.

Giro [imz.] Sardunya Adası'nın şarabı.

Girofle yahut **Gérofle** [ims.] Kuru karanfil tanesi. (*Cloude* – dahi denir.)

Giroflée [ims.] Şebboy (çiçeği). || – **à cinq feuille** Tokat, şamar.

Giroflier [imz.] Karanfil fidanı.

Girolle [ims.] Yenir mantar nevi.

Giron [imz.] Kucak, diz. ◆ Yılankavî merdiven basamağı. || (mec.) Derûn, muhit.

Gironné,e [s.] Yılankavî.

Girouette [ims.] Yelkovan, fırıldak. || (bhr.) Flama bayrak, yelkovan. || (mec.) Mütelevvin.

Gisant,e [s.] Yatmış, uzanmış. ◆ Mevcut, kâin.

Gisement [imz.] Tabakat-ı arziye ve maâdinin toprağın içindeki hâl ve vaziyeti. ◆ Sahillerin hâl ve sureti, havza.

Gît (*gésir* fiilinin hâl sîgasının müfred gâibi).

Gitano,na [i.] İspanya'da çingenelere verilen isimdir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gite [imz.] Mesken, menzil, konak. ◆ Tavşan yuvası. || (as.) Ricatgâh. || – **d'un moulin** Değirmenin alt taşı. || – **métallique** Maden filizi. || – **de plancher** Döşeme tabanı.

Gîter [fl.] Yatmak, konmak, beytûtet etmek. || (bhr.) İçi su dolmuş ve karaya oturmuş bir sefine hakkında da söylenir.

Givre [imz.] Ağaç ve otlara yapışan bir nevi buz veya kırağı.

Givre yahut **Guivre** [imz.] Arma vesâire üzerindeki yılan resmi.

Givrogne [ims.] Hatmü'l-esved denilen koyun hastalığı.

Glabelle [ims.] İki kaş arası, belce.

Glabre [s.] Tüysüz, kılsız.

Glabréité [ims.] Tüysüzlük, cürd, kılsızlık.

Glabrescent,e [s.] Şibh-i cerdâ.

Glabrisme [imz.] Ağacın tüyü dökülme, tecerrüd-i ârızî, cürd-i ârızî.

Glaçage [imz.] Kâğıt vesâireye kola ve cilâ veriş.

Glaçant,e [s.] Donduran. || (mec.) Bârid.

Glace [ims.] Buz, don, cemd. ◆ Cam, ayna. ◆ Araba penceresi. ◆ Dondurma. || (mec.) **De** – Hissiz, soğuk. || **Ferré à** – Maharet sahibi. || **Rompre la** – Teklif ve tekellüfü izâle etmek.

Glacé,e [s.] Donmuş, donuk, müncemid. ◆ Soğuk, kayıtsız. ◆ Parlak, cilâlı, perdahlı. || **Fruits** – **s** Şekerleme. || **Marrons** – **s** Kestâne şekeri.

Glacée [imz.] (syd.) Kurs-ı mezit.

Glacer [ft.] Dondurmak. ◆ Çok üşütmek. ◆ Şeker şerbetine batırmak, şekerleme yapmak. ◆ Parlatmak, cilâ vermek. ◆ Buz ile karıştırmak, soğutmak. || (mec.) Korkutmak, ürkütmek.

Glacerie [ims.] Dondurmacılık. ◆ Cam ve ayna fabrikası.

Glaceur [imz.] Kumaş veya kâğıda kola ve cilâ veren işçi.

Glaceux,se [s.] Lekeleri bulunan zî-kıymet taşlara ıtlak olunur. ◆ Buzlu, lekeli.

Glaciaire [s.] (arz.) Kayaların üzerinde hâsıl olan buz kütlelerine mensup ve müteallik.

Glacial,e [s.] Pek soğuk, müncemid. ◆ Bârid. || **Mer** – **e** Bahr-i müncemid. = [ims.] Buz çiçeği.

Glaciale [ims.] Amerika semizotu.

Glacier [imz.] Cümûdiye. ◆ Dondurmacı.

Glacière [ims.] Yazın buzun muhafazasına mahsus mahal, karhâne. ◆ Buz makinesi.

Glacis [imz.] Az mâil bayır. ◆ Resimde boyanın üzerine çekilen cilâ. || (as.) Şiv-i sahrâ.

Glaçon [imz.] Buz parçası. ◆ Lâkaytlık. || (mec.) Pek soğuk adam.

Glaçure [ims.] Saksı sırı.

Gladiateur [imz.] Eski Romalılarda diğer bir pehlivanla veya kuvvetli hayvanlarla güreşen pehlivan, musâri, cambaz.

Gladié,e [s.] (nb.) Seyfiyü'ş-şekl.

Glaïadine [ims.] (k.) Beyaz şarapta hâsıl olan küf, glayadin.

Glaïeul [imz.] (nb.) Uzun ve sivri yapraklı bir nebat, seyfü'l-gurab, kuzgun kılıcı.

Glaire [ims.] Çiy yumurta akı. || (tşr.) Bir nevi salya, muhat-ı zülâlî.

Glaireux,se [s.] Yumurtanın akına benzeyen, zülâlî.

Glairine [ims.] (k.) Gleyrin.

Glaise [ims.] Balçık, tıyn, lüleci çamuru, özlü toprak.

Glaiser [ft.] Balçıkla döşetmek veya sıvamak.

Glaiseux,se [s.] Balçık nevinden olan, tıynî.

Glaisière [ims.] Lüleci çamurunun çıkarıldığı mahal.

Glaive [ims.] Keskin kılıç, seyf-i sârim. || (mec.) Timsal-i harp.

Glanage [imz.] (zra.) Başak toplama.

Gland [imz.] Palamut tanesi, pelit, belut. ◆ Palamut tanesi şeklinde püskülcük. || (tşr.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Zeker başı, haşefe, kemere. || Rossignol à – Domuz.

Glandage [imz.] (byt.) Teverrüm-i ukad-ı fekkiye.

Glande [ims.] Gerdanda bulunan ve bedenin vesâir taraflarında çıkan ur, sil'a. || (tşr.) Bez, gudde. || (nb.) Gudde.

Glandé,e [s.] Bezleri olan, bezli, mugadded.

Glandée [ims.] Palamutun toplanması. ◆ Domuzların yedikleri palamut tanesi, pelit. ◆ Domuzların ormanda palamut yemesi.

Glandifère [s.] (nb.) Palamut tanelerini hâmil, zü'l-belut.

Glandiforme [s.] Gudediyü'ş-şekl.

Glandulaire yahut Glanduleux,se [s.] (tşr.) Bez şeklinde veya bez kabîlinden olan, gudedî.

Glandule [ims.] Küçük ur. || (tşr.) Küçük beze, gudde-i sağîre, gudeyd.

Glanduleux,se [s.] (mr. Glandulaire)

Glandulifère [s.] (tt.) Zü'l-gudeyde.

Glane [ims.] Yerde toplanan başak demeti, hûşe. ◆ Dizi, hevenk (âvenk).

Glanée [ims.] Ördek vesâir su kuşlarını tutmaya mahsus alet.

Glaner [ft.] Yerde kalan başakları toplamak. || (mec.) Sunûhat-ı fikriye ve âsâr-ı kalemiyeyi iktitaf etmek, hûşe-çinlik etmek.

Glaneur,se [i.] Biçilmiş tarlaların yerde kalan başaklarını toplayan adam, hûşe-çin.

Glanis [imz.] Som balığı.

Glanure [ims.] Ekin biçildikten sonra yerde toplanan başaklar. || (mec.) Muktetafat.

Glapir [fl.] (Köpek yavrusu ve tilki hakkında) Bağırmak, ince bir sesle havlamak. ◆ Keskin bir sesle söz, şarkı söylemek, bağırmak.

Glapissant,e [s.] Köpek yavrusu ve tilki gibi ince bir sesle havlayan. || .Voix – e Bu havlayışa müşâbih ses.

Glapissement [imz.] Köpek yavrusuyla tilkinin havlaması.

Glaréole [ims.] (mr. Giarole)

Glas [imz.] Hıristiyanlarca bir adamın vefatını ilan için kilisede çalınan çan sesi.

Glauber [imz.] (*r* okunur) Sulfate de – Müshil gibi kullanılan kibritiyet-i humz-ı sodyum.

Glaubérite [ims.] (m.) Globerit denilen maden.

Glaucescence [ims.] (nb.) Ahdariyet, zerakî.

Glaucescent,e [s.] (nb.) Ahdar, sincâbî.

Glaucienne ve :

Glaucie [ims.] (nb.) Katmerli haşhaş.

Glaucique [s.] (k.) Acide – Hâmız-ı ahdar.

Glaucimateux,se [z.] (t.) Dâ-i zerkaya müteallik ve ona müptelâ olan.

Glaucomateux,se [s.] (t.) Zerakî.

Glaucome [imz.] (t.) Tabaka-i zücâciyenin gayr-ı şeffaf bir hâl peydâ etmesinden ibaret bir göz hastalığı, dâ-i zerka.

Glauconie [ims.] (m.) Mavi madenî tebeşir.

Glaucope [imz.] Hindistan kargası nevi.

Glauque [s.] Maviye mâil yeşil renginde, deniz renginde, ahdar-ı zerakî.

Glèbe [ims.] Toprak, arazi, çiftlik; Serf de la – Bazı Avrupa ve Amerika memâlikinde memlûk gibi çiftlikle beraber satılan çiftçi. ◆ Toprak kerpiç.

Glécome [imz.] Yer sarmaşığı.

Gleichenie [ims.] Asya eğrelti otu.

Glène [ims.] (tşr.) Oynak yerlerindeki kemiklerin oyuğu, cevf-i unab. || (bhr.) Halat kangalı. ◆ Balık koymağa mahsus livar. ◆ Kaba telden mamul çavalye.

Glénoïdale [s.] Yahut:

Glénoïde [s.] (tşr.) Diğer bir kemiğin başını ihâta eden kemik oyuklarına ıtlak olunur, unâbî.

Glette [ims.] Mürdeseng, humz-ı rasas.

Gleucomètre [imz.] Şîre ve şarabın kuvvet ve hassasını tayin etmeye mahsus alet, mikyas-ı sekr-i hamr.

Gline [ims.] Balıkçı sepeti, çavalye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Glissade [ims.] Kayma. ◆ Çocukların üzerinde kaydıkları buz. ◆ Bir nevi raks. || (mec.) Mahremâne hareket.

Glissage [imz.] Dağdan odun ve kerestenin kaydırılarak indirilmesi.

Glissant,e [s.] Üzerinde kayılabilen, kayar, kaygan.

Glissé [imz.] Raksda bir nevi adım atış.

Glissement [imz.] Kayma. || (ht.) İhtikâk.

Glisser [fl.] Kaymak. ◆ Gürültüsüzce yürümek. ◆ Sühûletle geçmek veya girmek. || (mec.) Hemen hiçbir tesir hâsıl etmemek. ◆ Kaymak. = [fl.] Kaydırmak. ◆ Koymak, sokmak. || Se – Usulle girmek, sokulmak, hulûl etmek.

Glisseur [imz.] Buz üzerinde kayan adam. ◆ Silindirik kılavuz kızağı.

Glissoire [ims.] Buz üstünde kaydıkları yer, kayak.

Globbée [ims.] Hindistan'a mahsus zencefil fidanı.

Globe [ims.] Yuvarlak cisim, top, küre. ◆ Küre-i arz. ◆ Lamba karpuzu. || – terrestre Küre-i arzı tasvir eden müdevver harita, küre-i arz. || – céleste Küre-i semâ. || (as.) – de compression Küre-i mütezayyıka. || – à feu Mücef küre.

Globeaux,se [s.] (nb.) Yuvarlak, kürevî.

Globiceps yahut:

Globicéphale [imz.] Yunus balığı fasîlesinden bir nevi donuz balığı.

Globicouque [ims.] (arz.) Ehramiye fasîlesinden bir nevi müstehâse.

Globo (in) [t.] (*inn-glo bo*) Heyet-i umumiyesiyle, tafsilat ve teferruatına girişmeksizin.

Globulaire [s.] (nb.) Yuvarlak şekilde, küreviyü'ş-şekl.

Globulariées [ims. – cmz.] (nb.) Küreviye fasîlesi.

Globule [ims.] Küçük küre, küreyve. || (tşr.) – s du sang Küreyvat-ı demeviye.

Globuleux,se [s.] Küçük küre şeklinde veya küçük küreleri hâvi olan, zü'l-küreyvat.

Globuline [ims.] (k.) Küreyviye.

Gloire [ims.] Şan, şöhret, mecd ü şeref. ◆ Hamd, şükür; – à Dieu Elhamdülillah, azze şânühu. ◆ Fahr, iftihar, mefharet. ◆ Tantana, debdebe. ◆ Kibir, azamet-i nefs. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Oyunda gökten iniyor veya göğe çıkıyor gibi görünen oyuncuların bindikleri ve etrafı bulut resimleriyle muhat makine. || (ht.) Hâle-i mütekabile.

Gloméride [imz.] Tesbih böceği.

Glomérule [ims.] (nb.) Deste, demet.

Gloria [imz.] Konyaklı kahve, konyaklı çay. ◆ Alelâde kullanılan fincandan küçük bir fincan.

Gloriette [ims.] Bağ ve bahçe içindeki köşk.

Glorieusement [h.] Şan ve şöhretle, fahr ve şeref ile. ◆ Tantana ve debdebe ile. ◆ İftihar olunacak surette.

Glorieux,se [s.] Şanlı, şöhretli, nâmdar, celîlü'ş-şan. ◆ Bâis-i iftihar, şan ve şöhret kazandıran. = [i. – s.] Mağrur, mütekebbir, mütefahhir.

Glorification [ims.] Tahmid, temcid, tebcil. ◆ Pek büyük bir şöhret ve şana nâiliyet. ◆ Medh ü senâ.

Glorifier [ft.] Temcid ve tebcil, ta'zim ve tekrim etmek. ◆ Medh ü senâ etmek. ◆ Saadet-i ebediyeye mazhar etmek. || Se – Şöhret ve şana nâil olmak. ◆ Tefahhur etmek.

Gloriole [ims.] Ufak şeylerden tefahhur ve mağruriyet, gurur.

Glose [ims.] Anlaşılmayan bazı kelimatı izah. ◆ Şerh, hâşiye. ◆ Muâheze. || (ed.) Tazmin.

Gloser [ft.] Şerh etmek, hâşiye yazmak. = [fl.] Sû-i tefsir ile istihzâ veya muâheze etmek.

Gloseur,se [i.] Muteriz, ayb-cû.

Glossaire [imz.] Bir lisanın eskimiş ve anlaşılmaz kelimelerini yine o lisanın malum ve müsta'mel kelimeleriyle tefsir eden lugat kitabı, lugatçe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Glossalgie [ims.] (t.) Elem-i lisan.

Glossanthrax [imz.] (t.) Cemre-i lisan.

Glossateur [imz.] Şârih, müfessir, muhaşşî.

Glossien,ne [s.] (tşr.) Dile müteallik, lisanî.

Glossite [ims.] (t.) İltihabü'l-lisan.

Glossocatoche [imz.] (crh.) Muhfiz-i lisan.

Glossocèle [imz.] (crh.) Verem-i lisan, tahaccüm-i lisan.

Glossocome [imz.] (crh.) Muzîk-ı mismar.

Glosso-épiglotique [s.] (tşr.) Lisanî, lisan-ı mizmarî.

Glossographie [ims.] Teşrihin lisandan bahseden kısmı, tavsifü'l-lisan, mebhasü'l-lisan.

Glossoïde [s.] Lisan şeklinde olan, lisaniyü'ş-şekl.

Glossologie [ims.] Lisandan bahseden ilim, mebhasü'l-lisan.

Glosso-palatin,e [s.] (tşr.) Lisan-ı hanekî.[297]

Glossopètre [imz.] (arz.) Bazı hayvanat dişlerinin dil şeklinde olan müstehâsesi.

Glossophage [imz.] Amerika-yı Cenubî'ye mahsus büyük yarasa.

Glosso-pharyngien,ne [s.] (tşr.) Lisanî-i bel'umî.

Glossotomie [ims.] (crh.) Dilde icra olunan ameliyat, haz'ü'l-lisan.

Glotte [ims.] (tşr.) Boğazın nefes ve sesin çıkmasına mahsus yolu, mizmar.

Glottique [s.] (tşr.) Mizmarî.

Glougloter yahut **Glouglouter** [fl.] (Erkek hindi hakkında) Bağırmak, gulu gulu etmek.

Glouglou [imz.] Bir mâyiin şişeden dökülürken çıkardığı ses, gulgul, gırgır.

Gloussement [imz.] Kuluçka tavuğun sesi, gurk gurk, kayka', kavkat.

297 Orijinal metinde dizgi hatası: خنك şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığı takdirde حنك [=hanek: damak] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Glousser [fl.] (Kuluçka yatmak isteyen ve yavrularını çağıran kuluçka tavuk hakkında) Bağırmak, gurk gurk etmek.

Glouteron [imz.] (mr. Bardane)

Glouton,ne [i. – s.] Ekûl, açgözlü, obur. ◆ Âkilü'l-luhûm fırkasından Rusya'ya mahsus bir cins porsuk.

Gloutonnement [h.] Açgözlülükle, oburca, ekûlâne.

Gloutonnerie [ims.] Açgözlülük, oburluk.

Glu [ims.] Ökse, zamk. ‖ (mec.) Cezp ve celbeden şey. ‖ – **marine** Kalafat için kullanılan kara sakız.

Gluant,e [s.] Yapışkan, ökseli. ‖ (mec.) Muannid, musırr.

Gluau [imz.] Ökse çubuğu, çubuk ökse.

Glucine [ims.] (k.) Glusin.

Glucinium [imz.] (*omm*) (k.) Glusin derûnunda bulunur bir cism-i basit, glusinyum.

Glucomètre [imz.] Mikyas-ı mıstar.

Glucose yahut **Glycose** [ims.] Üzüm ve nişastadan çıkarılan tatlı bir madde, üzüm şükkeri.

Glycosurie [ims.] (t.) Bevl-i şükkerî.

Gluer [fl.] Ökselemek. ◆ Yapışkan bir şey sürmek.

Glui [ims.] Kulübe çatılarını örtmeye mahsus uzun çavdar samanı.

Glumacé,e [s.] (nb.) Husâlî.

Glume [ims.] (nb.) Nebatat-ı necîliyenin çiçeklerini ihâta eden kılıf, husâle.

Glumé,e [s.] (nb.) Zü'l-husâle.

Glumelle [ims.] (nb.) Huseyle.

Gluten [imz.] (ténn) Buğday vesâirenin nişastası çıkarıldıktan sonra kalan lüzûcetli madde, lifin-i nebatî, gluten. ◆ Kola, çiriş. ◆ Taşları rapteden tabiî bir cins çimento.

Glutier yahut **Gleutier** [imz.] (nb.) Ökse ağacı.

Glutinatif,ve [s.] (mr. Agglutinatif)

Glutine [ims.] (k.) Glutin.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Glutineux,se [s.] Yapışkan, lüzûcetli, glutenî.

Glycémie [ims.] (t.) Hulevat-ı dem.

Glycérine [ims.] (k.) Yağlardan çıkarılan tatlı madde, halvin, gliserin.

Glycérolés [imz. – cmz.] (syd.) Hulevat, gliserat.

Glycine [ims.] Türüz otu, glisin.

Glycocolle [imz.] (k.) Sükker-i hülâm.

Glycogène [s.] (k.) Mükevvin-i sükker.

Glicose [ims.] (mr. Glucose)

Glycymètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı sükker.

Glyphe [imz.] (m.) Bina tezyinatından yiv ve çizgi oluklara denir.

Glyptique [ims.] Taşların hakki sanatı, fenn-i hakk-i ahcar.

Glyptodon [ims.] (arz.) Amerika'da keşfolunmuş büyük tatu müstehâsesi.

Glyptographie [ims.] Fenn-i ahcar-ı mahkûke-i atîka.

Glyptothèque [ims.] Ahcar-ı mahkûke-i musavvere mecmuası.

Gnac [imz.] (*c* okunur) Müşkilat, karanlık, hilâf-ı namus şey, hâl.

Gnaphale [ims.] Karabaş otu.

Gnathodontes [imz. – cmz.] Kemikli balıklar, esmâk-i uzeyme.

Gneiss [imz.] (*ghnèss*) (arz.) Başlıca kuvaç ile feldispat ve mikadan[298] mürekkep sahre, gnes. || (mad.) Sert bir nevi somaki taşı.

Gnet [imz.] Hindistan ve Avustralya'ya mahsus çam nevi.

Gniaffe yahut **Gniaf** [imz.] Eskici. ◆ Salak, sakar adam.

Gnidie [ims.] Arabistan defnesi.

Gnome [imz.] (*ghnô me*) İbranî sehharların yeryüzünde define tılsımlarını muhafaza etmekte olduklarını tasavvur ettikleri cinlere verdikleri isim, tahte't-türab mefrûz dîv.

298 fr.: *mica*.

Gnomide [ims.] Gnom denilen cinin dişisi, dişi dîv.

Gnomique [s.] (*ghno*) Hikmet-âmiz ve darb-ı mesel hükmüne geçmiş (şiir).

Gnomon [imz.] (*ghno*) (hy.) Gölgesiyle güneşin irtifaını gösteren sütun. ◆ Basîta-i şemsin meyli, basîta-i murakkamî, izâde. || **Ombre du** – Zıll-i murakkam.

Gnomonique [ims.] (*ghno*) (hy.) Basîta-i şemsi tersim fenni.

Gnose [ims.] (*ghno*) İlm-i akaid, ilm-i hâl.

Go (Tout de) [h.] Serbestçe, külfetsiz, teklifsizce, birdenbire.

Gobbe [ims.] Hayvanat-ı muzırreye yedirilen bel'a-i sümeye. ◆ Tavuk ve emsali hayvanları semirtmek için yutturulan şey.

Gobelet [imz.] Kâse. ◆ Hokkabaz hokkası. || – **de quassia** Acı ağaç bardağı. || (syd.) – **émétique** İnâ'-ı mukayyî.[299]

Gobeleterie [ims.] Şişecilik.

Gobeletier [imz.] Bardakçı.

Gobelotter [fl.] Müskiratı sık sık ve azar azar içmek.

Gobelotteur,se [i.] Sık sık ve azar azar içen adam.

Gobe-mouches [imz.] İncir kuşu. ◆ Sinekleri uçarken yiyen incir kuşu cinsinden bâliü'z-zübâb. || (mec.) Seri'ü'l-itimad ve sade-dil adam.

Gober [ft.] Çiğnemeden yutmak. ◆ Habersizce, birdenbire yakalamak. || **La** –, – **le morceau l'appât** Yakalanmak.

Goberge [ims.] Marangoz mengenesi. = [cm.] Karyola tahtaları.

299 Orijinal metinde dizgi hatası: مقی şeklinde geçen kelimede bir harf eksik yazılmıştır. Müellifin Türkçeden Fransızcaya *Kâmûs-ı Fransevî*'sinde (bkz. انا mad.) *gobelet émétique* ile karşılanan tamlamada ilgili kelimenin مقیی [=mukayyî: kusturucu] olarak geçtiği görülmektedir.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Goberger (se) [fv.] Rahat etmek, serbest olmak. ◆ Sevinmek, eğlenmek. ◆ İstihzâ etmek, zevklenmek.

Gobet [imz.] Çiğnenmeksizin yutulan lokma. ◆ İri taneli kiraz. ◆ Bir cins armut.

Gobeter [ft.] Duvarın çatlak yerlerine mala ile alçı sıvamak.

Gobetis [imz.] Kaba sıva. ◆ Kaba sıva ile sıvamak ameliyatı.

Gobeur,se [i.] Çiğnemeden yutan, büyük bir iştihâ ile yiyen.

Gobie [imz.] Deniz kayabalığı. || – **jaune** Saz kayası. || – **niger** Kara kaya, kömürcü kayası.

Gobin [imz.] Kambur. (Nâdirü'l-isti'mal.)

Gobioïdes [imz. – cmz.] Kayabalığı fasîlesi.

Godage [imz.] Kumaş buruşuğu, kırması.

Godaille [ims.] Iyş u nûş, işret.

Godailler [fl.] Iyş u işrete düşmek.

Godailleur [imz.] Ayyaş.

Godan yahut:

Godant [imz.] Masal, efsane, hile.

Godelureau [imz.] Maharetsiz ve tatsız bir suretle kadınlara yaltaklık eden delikanlı.

Godenot [imz.] Kukla. || (mec.) Cüce ve çirkin adam.

Goder [fl.] (Kumaş vesâire hakkında) Kırılmak, buruşmak.

Godet [imz.] Kulpsuz ve ayaksız kadeh. ◆ Su çıkarmak için müsta'mel dolaplara bağlanan küçük tekne. ◆ Kumaş kırması. ◆ Boya çanağı. || (as.) Havan topunun ağız önü tapası.

Godiche [i. – s.] Ahmak, acemi.

Godille [ims.] Kayığı arkasından yürütmeye veya dümen gibi kumanda etmeye mahsus sırık, boyna.

Godiller [fl.] Bir kayığa boyna ile kumanda etmek.

Godivau [imz.] Kıymalı börek.

Godron [imz.] Gümüş evânînin kenarlarındaki oyma ve kakmalar. ◆ Kol ve yaka kırması, oyması. ◆ Bu kırma ve oymaları yapmaya mahsus tığ.

Godronner [ft.] Gümüş evânînin kenarlarına oymalar yapmak. ◆ Kol ve yaka kenarlarına kırma ve oymalar yapmak.

Godronneur,se [i.] Gümüş kapların veya kol ve yakaların etrafına oymalar yapan adam.

Goéland [imz.] Bir cins büyük martı. || – **à manteau noir** Karabaş martı.

Goëlette [imz.] İki direkli hafif gemi, gulet. || (hyv.) Deniz kırlangıcı.

Goëmon [imz.] Deniz yosunu. (*varech* dahi denilir.)

Goétie [ims.] Sihir, büyü.

Gogaille [ims.] Cümbüşlü ziyafet.

Gogo [imz.] Saf-dil sermayedar.

Gogo (à) [h.] Bollukla, bol bol.

Goguenard,e [s.] Şakacı, latifeci.

Goguenarder [fl.] İstihzâlı latifeler etmek.

Goguenarderie [ims.] İstihzâlı latife.

Goguettes [ims. – cmz.] İstihzâlı letâif. || **Être en** – Keyifli ve neşeli olmak. = [imz.] Cümbüşlü ziyafet.

Goinfre [imz.] Pisboğaz, obur.

Goinfrer [fl.] Oburluk etmek.

Goinfrerie [ims.] Oburluk, pisboğazlık.

Goitre [imz.] (t.) Boğaz uru, guşe, cedere.

Goitreux,se [i. – s.] Boğazı urlu, guşeli, zü'l-ceder. ◆ Boğaz uru cinsinden olan, cederî.

Golfe [imz.] Körfez, haliç. || (tşr.) Cezbe.

Goliathe [imz.] Amerika'nın bir cins donuzlan böceği.

Gomart [imz.] Pamuk ve zamk ağaçları nevi.

Gombaut yahut:

Gombo [imz.] (mr. Ketmie)

Gommage [imz.] Zamklama, zamk sürme.

Gomme [imz.] Zamk. || (t.) Verem-i zamkî.

Gomme-gutte [ims.] Tıpta müshil ve resimde sarı boya gibi müsta'mel reçineli bir zamk, zamk-ı neftî. ◆ Râtînec-i hindî, katalomba.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gommement [imz.] Zamklama, zamk sürme.

Gommer [ft.] Zamklamak, zamk sürmek.

Gomme-résine [ims.] Zamk-ı râtînecî.

Gommeux,se [s.] Zamk veren ağaç. ◆ Zamk kabîlinden olan, zamkî. ◆ Yapışkan.

Gommier [imz.] Zamk ağacı.

Gomphocère [imz.] (m.) Arz-ı silürîde[300] bulunan mercûlü'r-re's hayvanattan bir nevi müstehâse.

Gomphose [ims.] (tşr.) Diğer bir kemiğe geçmiş gayr-ı müteharrik kemik, mafsal-ı merkûz.

Gomphrène [ims.] Hindistan kadife çiçeği.

Gonagre [imz.] (t.) Nikris, rükbe.

Gonalgie [ims.] (t.) Elem-i rükbe, resye-i rükbe.

Gonarthrite [ims.] (t.) İltihab-ı mafsal-ı rükbe.

Gond [imz.] Kapı vesâire rezesi. ‖ (mec.) Esas, temel. ‖ **Sortir, être mis, porté, jeté hors des** – **s** Gayet hiddetlenmek, kendini kaybetmek.

Gonder [fl.] Reze takmak.

Gondole [ims.] Venedik sandalı. ◆ Paris civarında işleyen arabalara da bu nâm verilir idi. ◆ Arkasız, açılır kapanır bir iskele. ‖ (tşr.) Migsel-i ayn.

Gondoler [fl.] yahut **Se** – Kabarmak. ◆ Şişmek, taşmak, iki kenarı, iki başı yüksek olmak.

Gondolier [imz.] Venedik sandalcısı.

Gonécyste [ims.] (tşr.) Kese-i meneviye.

Gonfalon yahut **Gonfanon** [imz.] Üç dört sarkık köşeli bayrak ki başlıca kiliseye mahsustur.

Gonfalonier yahut **Gonfanonier** [imz.] Üç dört köşeli kilise bayrağını taşıyan bayraktar.

Gonflé,e [s.] Şişmiş, şişkin, şiş. ◆ Dolu, memlû.

Gonflement [imz.] Şiş, şişme, şişirme. ‖ (t.) Şişme, tenebbüc, intibac; – **de rate** İntibac-ı batn.

300 fr. *silurien*.

Gonfler [ft.] Şişirmek. ◆ Kabartmak. = [fl.] yahut **Se** – Şişmek.

Gong [imz.] (*g* okunur) Çinlilerin değnekle çalınan bir ufak tepsiden ibaret defi.

Gongorisme [imz.] İbare tezyini.

Gongrone [imz.] (nb.) Ağaç uru, ucr-ı şecer.

Gongyle [imz.] (nb.) Bezr-i kebedî.

Goniatite [ims.] (arz.) Bir cins halezun müstehâsesi.

Gonidie [ims.] (nb.) Cerâsim-i mütenâsile, gubar-ı şeyb.

Gonin [imz.] Yalnız **Maître** – tabirinde müsta'meldir ki hilekâr, dessas, müzevvir adam demektir.

Goniomètre [imz.] (r.) Muntazam mimari gönyesi, gonyometro. ‖ (ht.) Zevâyâ-yı billuriyeyi ölçmeye mahsus mikyas-ı billur.

Goniométrie [ims.] (ht.) Fenn-i makayise-i billurat. ‖ (he.) Makayise-i zevâyâ.

Goniopyge [imz.] (mad.) Salenide fasîlesinden bir nevi müstehâse.

Gonocèle [ims.] (t.) Terâküm-i meni.

Gonocox [imz.] Bel soğukluğu mikrobu, gonokoks.

Gonophore [ims.] (nb.) Âlât-ı tenâsüliyeyi hâmil (nebat).

Gonorrhée [ims.] (t.) Hurka-i bevl, seyelân-ı muhatî.

Gonyalgie [ims.] (mr. Gonalgie)

Gor [imz.] Hindistan'ın bir nevi kestanesi.

Gord [imz.] Nehirlerde kazıklarla yapılan dalyan.

Gordien [smz.] **Nœud** – Ukde.

Gordius [imz.] Bir cins iplik kurdu.

Gordonie [ims.] Amerika-yı şimalî kamelya çiçeği.

Goret [imz.] Küçük domuz.

Goretter [ft.] Sefinenin karinasını temizlemek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gorge [ims.] Boğaz, unk, gelû/gülû, halk. ◆ Boyun, gerdan. ◆ Kadın göğsü, memeler. ◆ İki dağ arasındaki dar geçit, boğaz, derbent. || (m.) Kordon; – **chaude** Av kuşlarına verilen canlı hayvanatın eti. || **Faire une chaude – de quelqu'un** Bir kimse ile latife etmek. || **Rendre** – Av kuşu yuttuğu eti tekrar çıkarmak, kay' ile iade etmek. || **Il en a menti par la** – Küstahâne yalan söyledi, yalanda pek ziyade mübalağa etti. || **Arroser la** – İçki içmek. || **Rire, crier à pleine** – Kahkaha ile gülmek, avazı çıktığı kadar, boğazı yırtılırcasına bağırmak.

Gorgé,e [s.] **Animal** – Asilzâdegâna mahsus armalarda boynu bir iklil ile muhat olan hayvan ki iklilin minası hayvanın mina ve nukuşundan başka türlüdür. ◆ (Fünûn-ı baytariye ıstılahında) Bacağı şiş beygir.

Gorge-de-pigeon [s.] Güvercin göğsü renginde olan. = [imz.] Güvercin göğsü rengi.

Gorgée [ims.] Yudum, yutum.

Gorger [ft.] Çok yedirmek.

Gorgeret [imz.] (crh.) Mesane ve fistül[301] ameliyatında müsta'mel alet, riyzec.

Gorgerette [ims.] Kadınların gerdanını örten kadim bir nevi yakalık.

Gorgerin [imz.] Demir yaka, boğaz zırhı. ◆ Kereste oluğu.

Gorget [imz.] Bir nevi rende.

Gorgones [ims. – cmz.] Esâtirde menkul üç hemşire ki güya kendilerine bakanları taşa tahvil etmek kuvvetini hâiz idiler.

Gorille [imz.] Pek büyük bir cins maymun, goril.

Gortyne [ims.] Mürver ağacı kelebeği.

Gosier [imz.] Boğaz, hulkum. ◆ Nefes yolu, mecra-yı nefes. || **Avoir le – pavé** Pek sıcak veyahut baharlı ve biberli yemek tenâvül etmek. || **Avoir le – sec** Daima susamak, çok içki içmek. || **Grand** – Ekûl, obur.

301 fr.: *fistule*.

Gossampin [imz.] (nb.) Peynir ağacı.

Gosse [imz.] Çocuk, çırak.

Gosse [ims.] İstihzâ, alay.

Gossypine [ims.] (k.) Cevher-i kutnî.

Gothique [s.] Eski Got kavmine mensup ve müteallik olan. || (mec.) Pek kadim, modası geçmiş, köhne, hâyîde. = [imz.] Gotik tarz-ı mimarisi. = [ims.] Kalınca bir yazı, gotik.

Goton yahut **Gothon** [ims.] Âlüfte.

Gouache [ims.] Zamklı ve sulu boya ile yapılan resim.

Gouacher [ft.] Zamklı suda hall olunmuş boyalarla resim yapmak.

Gouailler [ft.] İstihzâya almak.

Gouaillerie [ims.] İstihzâ.

Gouailleur,se [i.] Müstehzî.

Goudron [imz.] Katran.

Goudronnage [imz.] Katran sürme.

Goudronner [ft.] Katran sürmek.

Goudronnerie [ims.] Katranhâne.

Goudronneur [imz.] Katrancı, gemilere katran süren işçi.

Goudronneux,se [s.] Katranlı.

Gouet [imz.] (nb.) Yılan yastığı, buzağı otu, üznü'l-filü'l-meşelle. (*Pied de veau* dahi denilir.)

Gouffre [imz.] Girdap, varta, derin çukur, uçurum.

Gouge [ims.] Âlüfte. ◆ Bir oluklu taşçı ve marangoz kalemi. ◆ Oluk avadanlığı.

Gougnotte [ims.] Sevici.

Gouine [ims.] Âlüfte.

Goujat [imz.] Dülger çırağı. ◆ Pis ve fena adam.

Goujon [imz.] Tatlı su kaya balığı. ◆ Menteşe mili.

Goule [ims.] (Arabîden me'huz) Gul, gulyabani.

Goulée [ims.] İri lokma. ◆ Bir ağız dolusu.

Goulet [imz.] Liman ağzı. || (as.) Humbara gözü.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Goulette [ims.] (mr. Goulotte)

Goulot [imz.] Şişe vesâire ağzı, boğazı.

Goulotte [ims.] (m.) Kornişlerde yapılan küçük ve dar oluk.

Goulu,e [i. – s.] Yemeği seven ve çok yiyen, obur.

Goulûment [h.] Oburcasına.

Goupille [ims.] Saat veya diğer makinenin iki aletini rapteden maden kenet. || – **de montre** Saat cıvatası.

Goupillon [imz.] Papazların okunmuş su serptikleri alet. ◆ Müdevver ve saplı fırça.

Gour [ims.] Hindistan mandası.

Goura [ims.] Sorguçlu Hindistan sülünü.

Gourami [ims.] (mr. Osphromène)

Gourbet [ims.] Kum kamışı.

Gourbi [imz.] Cezayir Araplarının kulübesi.

Gourd,e [s.] Soğuktan uyuşmuş, donuk.

Gourde [ims.] Kantar kapağı. ◆ Çotra. ◆ *Piastre forte* dahi denilen altı franklık bir sikke.

Gourdin [imz.] Sopa.

Gourdiner [ft.] Sopa atmak.

Goure [ims.] Hileli ilaç. ◆ Yalan.

Goureau [imz.] Bir nevi iri incir.

Gourer [ft.] İlaçlara hile katmak. ◆ Aldatmak, dolandırmak.

Goureur,se [i.] Edviyeye hile katan adam. ◆ Yalancı, dolandırıcı.

Gourgandine [ims.] Fahişe.

Gourgane [ims.] Yahudi baklası, acı bakla.

Gourmade [ims.] Yumruk.

Gourmand,e [i. – s.] Obur. || (nb.) Çok dal ve yapraklar verip yer tutan nebat, azma nebat.

Gourmander [ft.] Azarlamak, tekdir etmek. || (mec.) Unf ile muamele etmek. ◆ Zapt altında tutmak: – **ses passions** Hevesatı zapt altında tutmak, hevesatına galebe etmek.

Gourmandise [ims.] Oburluk.

Gourme [ims.] Sakağı denilen at hastalığı. ◆ Çocukların başlarında ve yüzlerinde çıkan çıbanlar. || (mec.) **Jeter sa** – Sinn-i şebaba basar basmaz delice harekâta ve çapkınlığa başlamak.

Gourmé,e [s.] Sahte vakar gösteren, bâlâ-pervaz.

Gourmer [ft.] Yumrukla dövmek. ◆ Beygire gem suluğu takmak. || **Se** – Yumrukla dövüşmek. || (mec.) Azamet, vakar takınmak.

Gourmet [imz.] İyi taamları ve meşrubatı tanıyan, anlayan, şikem-perver adam.

Gourmette [ims.] Gem suluğu . || **Rompre sa** – Sefahete dalmak.

Goussant yahut **Gossant** [imz.] Kısa boylu ve ateşli beygir.

Gousse [ims.] Bakla gibi bazı sebzelerin tohumlarını ihâta eden zar, afâre. ◆ Bakla ve fasulye gibi meyveler, esmar-ı bakliye. || – **d'ail** Sarımsak dişi.

Gousset [ims.] Koltukaltı. ◆ Pantolonun kuşak yerindeki ufak cebi. ◆ Yelek cebi. || (r.) Şibh-i kat-ı nâkıs nısfı. || – **en bois** Ağaç dirsek, payanda.

Goût [imz.] (*t* okunmaz) Tat, zevk, Kuvve-i zâika. ◆ Lezzet, çeşni. ◆ Koku. ◆ İştihâ. ◆ Heves, meyil, rağbet, haz. ◆ Mizaç, tabiat, merak. ◆ Temyiz, iyiyi fenadan fark eden hissiyat, hüsn-i tabiat, zevk-i selim. ◆ Tarz, üslup, zarafet, letafet, zevk. || **Être mis avec** – Gayet müstahsen, zarif bir tarzda giyinmek, tabiatça esvab giymek.

Goûter [ft.] Tatmak, lezzet ve çeşnisine bakmak. ◆ Takdir ve tahsin etmek. ◆ Hoş bulmak, iyi bulmak. = [fl.] Akşam yemekten evvel (ikindi üstü) cüz'i bir şey yemek. || – **de, à** Az miktar bir şey yemek veya içmek ve (mec.) tecrübe etmek.

Goûter [imz.] İkindi yemeği.

Goutte [ims.] Damla, katre. ◆ Bir kadeh iksir. || – **à** – Katre katre. = [h.] Asla, kat'a, hiç.

Goutte [ims.] (t.) Mafâsıl hastalığı, nikris. || – **régulière** Nikris-i muttarid. || – **sereine** ya-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

hut – amaurose Bir nevi göz hastalığı, kara su, kem'e.

Gouttelette [ims.] Damlalık.

Goutter [ft.] Damlatmak. = [fl.] Damlamak.

Goutteux,se [i. – s.] (t.) Nikrisî. || Anti – Dâfi-i nikris.

Gouttière [ims.] Yağmur sularının aktığı oluk, damlalık. || (tşr.) Oluk, mîzab.

Gouvernable [s.] İdare olunabilir, hüsn-i idare ve inzibatı mümkün.

Gouvernail [imz.] Dümen. || Chaine du – Dümen askısı. || Roue du – Dümen dolabı. || (mec.) İdare-i umur-ı hükûmet.

Gouvernant,e [s.] İcra-yı hükûmet eden. = [imz. – cmz.] Umur-ı devleti idare eden memurîn, rical-i umur. = [ims.] Bir veya birkaç çocuğun idare ve hizmet ve terbiyesine memur kadın, mürebbiye, müdire. ◆ Bir bekâr adamın ev işlerine bakan kadın, hizmetçi kadın.

Gouverne [ims.] Talimat, hatt-ı hareket. || Pour votre – Tarafınızdan ittihaz olunacak hatt-ı harekete esas olmak üzere.

Gouvernés [imz.] Tebaa.

Gouvernement [imz.] İdare, usul-i idare. ◆ Hükûmet. ◆ Devlet. ◆ Valilik. ◆ Hükûmet konağı. || Science du – Fenn-i idare, usul-i idare.

Gouvernemental,e [s.] Hükûmete mensup ve müteallik. (cmz. *gouvernementaux*)

Gouverner [ft.] İdare etmek, icra-yı hükûmet etmek. || (mec.) Sıyânet ve vikaye etmek. ◆ Gözetmek, terbiye etmek. || (bhr.) Dümeni kullanmak.

Gouverneur [imz.] Bir memleket idare eden, hâkim. ◆ Mutasarrıf. ◆ Bir büyük adamın oğlunu terbiyeye memur adam, mürebbî. || – général Vali. || Sous – Kaymakam.

Goyave yahut Gouyave [ims.] Hind armudu.

Goyavier yahut Gouyavier [imz.] Hind armudu ağacı.

Grabat [imz.] Fena ve pis yatak.

Grabataire [i.] Ölüm tehlikesinde bulununcaya kadar hıristiyanlığın vaftizi kabul etmeyen bir mezheb-i mahsusuna mensup adam.

Grabeau [imz.] Kuru ecza tuzu.

Grabuge [imz.] Nizâ, kavga, gürültü.

Grâce [ims.] İyilik, lütuf, kerem, inâyet. ◆ Teveccüh, hüsn-i nazar. ◆ Af, safh. ◆ Teşekkür, şükran. ◆ Merhamet, rahmet, gufran. ◆ Letafet, zarafet. || De bonne – Hüsn-i arzu ile. || – à Dieu Elhamdülillah, Allah'a şükürler olsun, lehü'l-hamd. || Par l'effet de sa – Fazl u keremiyle. || En – Aff-ı cezaya dair olan. ◆ Bir lütuf olarak, rica ederek. || Délai de – İfâ-yı deyn için mahkemeden verilen mehil. || Jours de – Ticarette eyyam-ı müsaade. || De –, par – Lutfen. || Action de – Teşekkürat. || Faire – à quelqu'un Birini affetmek. ◆ Muaf bulundurmak, ibra etmek. ◆ Birini bir şeyden masun bulundurmak. || – à Sayesinde. || Rendre – Teşekkür etmek. = [cmz.] Yemekten sonra okunan dua. ◆ Esâtir-i kadîmeden mevhum cemal ilâheleri.

Graciable [s.] Şâyan-ı afv ü merhamet.

Gracier [ft.] Afv ü safh etmek, mücâzatı affetmek.

Gracieusement [h.] Letafet ve zarafetle, iltifat ve ikramla.

Gracieuser [ft.] Muhabbet göstermek, iltifat etmek.

Gracieuseté [ims.] İltifat, ikram. ◆ Nezaket, zarafet.

Gracieux,se [s.] Latif, nazik, zarif. ◆ Kerim, rahim. ◆ Edâlı, dil-rübâ. ◆ Terbiyeli.

Gracilité [ims.] İncelik, narinlik.

Gracioso [imz.] (İspanyolcadan me'huz) İspanyol mudhikelerinde komiklik eden şahıs.

Gracioso [h.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Letafetle, hoş, şirin.

Gradation [ims.] Tedric, derece derece çıkma. || Par – Tedricen. || (ed.) Sanat-ı tedric. || – renversée Takdimü'l-ehemm ale'l-mühim.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Grade [imz.] Rütbe, derece, pâye; – **s militaires** Meratib-i askeriye.

Gradé [i. – s.] Rütbeli, rütbe ve pâye sahibi.

Grader [ft.] Rütbe vermek, terfi ettirmek.

Gradin [imz.] Küçük rütbe. ◆ Basamak, derece, kademe, daire. ◆ Mektep sırası. ◆ Raf.

Gradine [ims.] Dişli taşçı mili.

Graduation [ims.] Bir şeyin derecata taksimi.

Gradué [imz.] Dârü'l-fünûn muallim vesâiresine mahsus rütbeyi hâiz adam.

Graduel,le [s.] Tedricî. || **Cercle** – Derecata münkasim daire. = [imz.] Kilisede okunan bir dua.

Graduellement [h.] Tedricen, tedricî tedricî, refte refte.

Graduer [ft.] Derecata taksim etmek. ◆ Derece derece çıkarmak veya artırmak. ◆ Rütbe ve rüus vermek.

Gradus [imz.] (s okunur) Latin lisanında kafiye bulmaya mahsus lugat kitabı.

Graffite [ims.] Âsâr-ı kadîme üzerinde el ile yapılmış resim ve hat vesâire.

Graillement [imz.] Ses kısıklığı.

Grailler [ft.] Kısık sesle söylemek. ◆ Av köpeklerini celp için boru çalmak.

Graillon [imz.] Yanmış et kokusu. ◆ Sofra kırıntıları. ◆ Pek sık balgam.

Graillonner [fl.] Öksürüp balgam tükürmek. ◆ Yanmış et kokusunu almak.

Grailloneur,se [i.] Çok tükürüp balgam çıkaran adam.

Grain [imz.] Tane, habbe, buğday, çekirdek, tohum. ◆ Gayet az miktar. || – **Jaune** Cehri. || (as.) – **de lumière** Falya çivisi. || (byt.) – **d'orge** Donuz hastalığı. || (bhr.) – Birdenbire çıkıp az süren rüzgâr, bora. ◆ Böyle rüzgâr çıkacağına delâlet eden bulut. = [cmz.] Hububat ve (mec.) Bereket. || – **de beauté** Ben, hâl.

Grainaille [ims.] Küçük yahut işe yaramaz taneler.

Graine [ims.] Tohum, bezr, çekirdek, tane. || – **de Turquie** Mısır, kokoroz. || – **de vers-à-soie** İpek böceği tohumu.

Grainer [ft.] Toz, tane hâline getirmek. = [ft.] Tohum, tane hâsıl etmek.

Grainetier [imz.] (mr. Grénetier)

Grainier [i.] (nb.) Hububat kolleksiyonu.

Graissage [imz.] Semirtme, semirme. ◆ Makine tekerleklerini yağlama.

Graisse [ims.] İç yağı, şahm. || (byt.) At ayağına ârız olan konak illeti. || – **de bœuf** Çerviş yağı. || **Faire de la** – Çok uyku uyuyarak, tembellik ederek semizlemek. || **Se pleindre de trop de** – Faydalı bir şeyden, bir işten şikâyet etmek.

Graisser [ft.] Don yağı sürmek, yağlamak. ◆ Kirletmek, lekeletmek. || – **ses bottes** Müteheyyî-i azîmet olmak, tabanları yağlamak. || – **la patte** Bahşiş, para vermek. || – **la marteau** Kolayca gidilip sığınmak istenilen bir hânenin kapıcısına çok bahşiş vermek. = [fl.] (Müskirat) Bozulmak.

Graisseux,se [s.] İç yağı kabîlinden olan, şahmî.

Gralles [imz. – cmz.] (mr. Échassier)

Gramen [imz.] (*mènn*) Çim.

Graminées [ims. – cmz.] (nb.) Fasîle-i necîliye.

Grammaire [ims.] Sarf ve nahiv ilmi. ◆ Bu ilmin kavâidini câmi kitap. ◆ Bir ilmin veya sanatın kavâidini câmi kitap.

Grammairien [imz.] İlm-i sarfla meşgul olan, sarfiyundan adam.

Grammatical,e [s.] İlm-i sarfa mensup ve müteallik, muvâfık-ı sarf. || **Théories** – **es** Nazariyat, kavâid-i sarfiye. (cmz. *grammaticaux*)

Gramaticalement [h.] Sarf ve nahiv kavâidine tatbikan.

Grammatiste [imz.] Eski Yunanlar ve Romalılarda çocuklara okuyup yazmayı öğreten muallim. ◆ Daima sarf ile meşgul olup da bunu da iyi bilmeyen adam.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Grammatite [ims.] (mad.) Beyaz amfibol, gramatit.

Gramme [ims.] Evzan-ı cedîde dirhemi ki eski dirhemin takriben bir sülüsüne müsâvidir, dirhem-i itibarî, gram.

Grammite [ims.] Bir cins eğrelti otu.

Grampus [imz.] Yunus balığı fasîlesinden bir cins domuz balığı.

Granatées [ims. – cmz.] (nb.) Mefsul-ü rümman fasîlesi.

Grand,e [s.] Büyük, kebir, azim, büzürg. ◆ Ehemmiyetli, esaslı. ◆ Şöhretli, şanlı. ◆ Kutlu, cesur. ◆ Çok, kesir. ◆ Uzun boylu, yüksek, tavil. ◆ Baş, reis. ◆ Âlî, şeref-bahş. ‖ **De** – **cœur** Maa'l-memnûniye. ‖ **Ouvrir de** – **s yeux** Hayret veya merak ile bakmak. ‖ **Tout** – **ouvert, tout** – Mümkün olduğu kadar açılmış, kabil olduğu derecede. ‖ – **opéra** Bütün manzumattan mürekkep opera. ‖ – **es Indes** Amerika. ‖ – **livre** Defter-i kebir. = [imz.] Büyüklük, ulüvv. ◆ Debdebe, tantana. = [imz. – cmz.] Asaletçe veya rütbe-i memuriyetçe büyük adamlar, rical, küberâ. ◆ İspanya'da zâdegânın en âlî sınıfı. ‖ – **jour** Güpegündüz. ‖ **à** – **e peine** Güç hâl ile. ‖ **La** – Cesâmet-i tabiiyede ve hatta daha büyük olarak. ◆ Büyük nispette. ◆ Tafsilata girişmeksizin.

Grand'chose [ims.] Çok, külliyetli şey. = [imz.] veyahut [ims.] **Un, une pas** – Ehemmiyetsiz, değersiz erkek veya kadın.

Grand-cordon [imz.] yahut:

Grand'croix [imz.] Bir nişanın birinci rütbesi ve onu hâiz adam.

Grand-duc [imz.] Grandüklüğü idare eden zât, grandük. ◆ Bazı hükümdar hânedanlarına mensup zevâta verilen unvandır, grandük. ◆ Büyük bir cins puhu kuşu. (cm. des *grands-ducs*)

Grand-ducal,e [s.] Bir grandük veya bir grandüklüğe mensup ve müteallik olan. (cm. des *grands-ducaux*)

Grand-duché [imz.] Bir grandükün taht-ı idare ve tasarrufunda bulunan memleket, grandükalık (cm. des *grandes-duchés*)

Grande-duchesse [ims.] Grandükün zevcesi. (cm. des *grandes-duchesses*)

Grandelet,te [s.] Büyücek.

Grandement [h.] Büyüklükle, kerimâne. ◆ Çok, bâliğan-mâ-belağ, bol bol.

Grandesse [ims.] İspanya zâdegânının en büyük rütbe ve pâyesi.

Grandeur [ims.] Büyüklük, irilik, cesâmet. ◆ Yükseklik, uzun boyluluk. ◆ Ağırlık. ◆ Ulüvv, sümüvv, azamet. ‖ (r.) Kemiyet, miktar; – **s proportionnelles** Makadir-i mütenâsibe. ‖ **Sa** – Piskoposlara verilen unvandır ki rütbetlü demektir.

Grandiose [s.] Büyüklüğüyle zihinlere veleh, hayret veren (şey). ◆ Azim, ulvi. = [imz.] Büyüklük, cesâmet, azamet, celâl.

Grandir [fl.] Büyümek. ◆ Çoğalmak. ◆ Tevessü' etmek. = [ft.] Büyütmek. ‖ (mec.) Büyük göstermek, ifrat etmek. (Fi'l-i lâzım olduğu vakit icabına göre fi'l-i iânenin ikisiyle[302] de imtizac eder.)

Grandissime [s.] Pek büyük, âzam.

Grand-livre [imz.] Defter-i kebir. ‖ (m.) – **de la Dette publique** Düyun-ı Umumiye defter-i kebiri.

Grand-maître [imz.] Malta şövalyelerinin reisi. ◆ Eski vakitte dârü'l-fünûn müdürü. ‖ – **des cérémonie** Teşrifat-ı umumiye nâzırı (cm. des *grands-maîtres*)

Grand'maman [ims.] (Çocuk lisanında) Büyük valide, kayın nine (cm. des *grands'mamans*)

Grand-mât [imz.] (bhr.) Grandi direği, sancak direği. ‖ **Hisser le pavillon sur le** – Grandi direğine bayrak çekmek.

Grand'mère [ims.] Büyük valide, cedde. (cm. des *grand'mères*)

302 Fransızcadaki yardımcı fiiller *avoir* ve *être* kastedilmekte.

Grand-oncle [imz.] Büyük peder veya büyük validenin kardeşi, büyük amca. (cm. des *grands-oncles*)

Grandoule [ims.] (mr. Ganga)

Grand-père [imz.] Büyük peder, dede, ced. (cm. des *grands-pères*)

Grand'tante [ims.] Büyük peder veya büyük validenin hemşiresi, büyük hala, büyük teyze. (cm. des *grand'tantes*)

[303]**Grands-voiliers** [imz. – cmz.] Tuyur-ı tavîlü'l-ecniha fasîlesi. (Buna *Longipennes* dahi tabir olunur.)

Grange [ims.] Ambar, buğday vesâire ambarı, zahire ambarı, samanlık.

Grangée [ims.] Bir ambar dolusu, bir ambarlık.

Granifère [s.] (nb.) Hâmil-i bezr.

Granit [imz.] (*t*'nin telaffuzu da adem-i telaffuzu da doğrudur) Gayet sert bir taş ki teşkilat-ı arziyenin en eskisi addolunur, granit. ◆ Diş diş dondurma. (*granite* dahi yazılır.)

Granitelle [ims.] Kül renginde ve küçük taneli bir nevi granit taşı. ◆ Granit taşı. ◆ Granit taşı renginde bir nevi mermer.

Graniter [ft.] Granit taşı taklidinde boyamak.

Granitique [s.] Granit taşı cinsinden veya granit taşından müteşekkil, granitî.

Granivore [i. – s.] (tt.) Hububatla beslenen (hayvan), âkilü'l-hubub, dâne-hor fasîlesi.

Granulaire [s.] (mad.) Ufak tanelerden mürekkep (maden), habbevî.

Granulation [ims.] (mad.) Madenlerin ufak taneler hâline vaz'ı, haser. = [cmz.] (t.) Akciğerde çıkan bir nevi küçük çıbanlar, hubeybat.

Granule [ims.] Tanecik, hubeybe.

Granuler [ft.] Bir madeni tanelemek, haser etmek.

303 Orijinal metinde *Grads* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Granuleux,se [s.] Ufak tanelerden mürekkep, muhabbeb, hubeybî.

Graphicité [ims.] (mad.) Kabiliyet-i tahrir.

Graphique [s.] Eşkâl veya erkam ve yazılarla tasvir olunan. ◆ Hatt ve hâteme müteallik.

Graphiquement [h.] Eşkâl veya erkam ve yazılarla tasvir ederek veya olunarak.

Graphite [imz.] Kurşun kalemi yapılan bir nevi kömür madeni, grafit.

Graphologie [ims.] Esâbi' ve esârire bakarak insanın ahlakını istihrac fenni.

Graphomètre [imz.] Fenn-i mesâha ameliyatında köşeleri ölçmeye mahsus mühendis aleti, şibre-nüvis, grafometro.

Grappe [ims.] Salkım, şumruh, unkud. ◆ Atın dizine inen su. || (as.) Misket salkımı. || **Mordre à la** – İğfalata kapılıvermek, aldanmak.

Grappillage [imz.] Bağ bozumundan sonra bağda kalan salkımların toplanması. ◆ Gayrımeşru surette olunan istifade.

Grappiller [fl.] Bağ bozumundan sonra bağda tek tük kalan salkımları toplamak. ◆ Öteden beriden ve ekseriya gayrımeşru surette istifade etmek.

Grappilleur,se [i. – s.] Bağ bozumundan sonra bağın tek tük kalan salkımlarını toplayan adam.

Grappillon [imz.] Üzüm salkımından koparılan çitmik, çıngıl.

Grappin [ims.] Çok tırnaklı gemi demiri. ◆ Çengelli borda kancası. ◆ Kuyu çengeli. || – **à main** Rampa lengeri.

Grapse [imz.] Bir cins çağanoz.

Graptolîthes [imz. – cmz.] Arz-ı silurîde[304] bulunur hayvanat-ı nâimeden bir cins müstehâse.

Gras,se [s.] Semiz, yağlı, semin. ◆ Kirli, yağlı. ◆ Çapkınca, açık, mülevves. || **Terre – se**

304 fr.: *silurien*.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pek sık ve metin toprak. || Corps – Ecsam-ı deseme. || Parler – Peltek söylemek. || Dormir la – se matinée Pek geç kalkmak. || Bœufs – Müsabakada mükâfat kazandıklarından karnavalın son üç gününde Avrupa'da dolaştırılan öküzler. ◆ Gayet şişman adam. || Jours – Katoliklerce et yemesi caiz olan günler. ◆ Bilhassa karnavalın son üç günleri hakkında ıtlak olunur. || Jeudi – Büyük perhizden evvelki son pençşenbe. || Faire des choux – de quelque chose Bir şeyden istifade etmek. || Temps – Sisli ve rutubetli hava. || Mortier – Çok kirli harç. = [imz.] İç yağı, yağlı et. ◆ Etin yağ kısmı, şahm. || Faire – Et yemek, perhizi bozmak.

Gras-double [imz.] Sığır işkenbesi.

Gras-fondu [imz.] yahut:

Gras-fondure [ims.] Batn-ı esfelin iltihabından ibaret bir nevi beygir hastalığı, ishal-i desemî.

Grassement [h.] Bol bol, gani gani. ◆ Bolluk ve refahla.

Grasserie [ims.] İpek böceğine ârız olur eşk yahut mangafa illeti.

Grasset,te [s.] Semizce. = [imz.] At ve sığırın dizi.

Grassette [ims.] Yaban semizotu.

Grasseyement [imz.] Pelteklik.

Grasseyer [fl.] Peltek söylemek.

Grasseyeux,se [i.] Peltek söyleyen, peltek.

Grasseuillet,te [s.] Semiz, tombul tombul.

Grat [imz.] Tavukların eştikleri yer.

Grateau [imz.] Bir nevi yaldızcı aleti.

Gratelupie [imz.] (arz.) Arazi-i sâlisede bulunur bir cins müstehâse.

Grateron [imz.] (nb.) Çoban süzeği, kaz otu.

Graticuler [ft.] (mr. Craticuler)

Gratification [ims.] Mükâfat, bahşiş, ihsan, in'am. ◆ İkramiye.

Gratifier [ft.] İhsan, atıye, bir mükâfat veya bahşiş, ikramiye vermek. || (mec.) Nazikâne muamele etmek.

Gratin [imz.] Bazı yemeklerin tencerenin dibine yapışan kısmı, tencere dibi, tencere kazıntısı. ◆ Bazı yemeklere karıştırılan tirit.

Gratiner [ft.] Tencere dibi tutacak surette yemek pişirmek. ◆ Yemeğe tirit karıştırmak.

Gratiole [ims.] (*si-o*) Bir nevi nebat ki kuvvetli müshil gibi kullanılır, grasyola.

Gratiolées [ims. – cmz.] (nb.) Grasyoliye fasîlesi.

Gratis [h.] (s okunur) Meccânen, caba, bâd-ı hevâ. ◆ Tiyatrolara meccânen giren adamlara ıtlak olunur. || – pro deo (Latinceden me'huz bir tabirdir) Hasbeten-lillâh, li-vechillâh.

Gratitude [ims.] Şükran-ı nimet.

Grattage [imz.] Kaşıma, kazıma, tırmalama. ◆ Hakketme.

Gratte [ims.] Terzinin yahut diğer esnafın kendilerine verilen kumaş veya sâireden ayırdıkları parça. ◆ Az çok mugayir-i kaide kâr.

Gratte-bosse [ims.] Kuyumcu fırçası.

Gratte-cul [imz.] Yabani gül meyvesi, it üzümü. (cm. des *gratte-culs*).

Gratteleux,se [s.] Temreği hastalığına müptelâ, temreğili.

Grattelle [ims.] (t.) Temreği, cereb-i câversî

Gratte-papier [imz.] Müstensih, mübeyyiz. ◆ Âdi muharrir (cm. des *gratte-papiers*)

Gratter [ft.] Kaşımak, tırmalamak. ◆ Yazıyı hakketmek, kazımak. ◆ Cüz'i bir kâr etmek. = [fl.] – de la guitare Gitarı pek fena çalmak.

Gratteur [imz.] Kaşıyan, kazıyan. || – de papier Âdi muharrir.

Grattoir [imz.] Yazı hakketmeye mahsus çakı, hakk âleti, kazağı. ◆ Doğramacı sistresi.

Gratuit,e [s.] Meccânen verilen, ücretsiz görülen (iş). || Fikr-i menfaatten âri. ◆ Sebepsiz fenalık. || Méchanceté – e Sebepsiz fenalık. || Supposition – e Farz-ı muhal. || à titre – Meccânen.

Gratuité [ims.] Meccânen olmaklık, ücretsizlik, bâd-ı hevâlık, hasbîlik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gratuitement [h.] Meccânen, fahri olarak, hasbî olarak hasbeten, ücretsiz. || (mec.) Asılsız, esassız olarak. ◆ Fikr-i menfaatten âri olarak.

Grau [imz.] Su bendi. ◆ Değirmen oluğu.

Graule [ims.] (mr. Freux)

Gravatier [imz.] Moloz taşıyan arabacı.

Gravatif,ve [s.] (t.) Ağır, sakil: **Douleur – ve** Veca'-ı sakil.

Gravats [imz. – cmz.] (mr. Gravois)

Grave [s.] Ağır, sakil. ◆ Vakarlı, ağır. ◆ Mühim, büyük. ◆ Vahim, muhâtaralı. || (ms.) **Ton** – Ağır ve kalın sadâ. || (sr.) **Accent** – (') işareti. || **Pertes – s** Zarar-ı külli, zayiat-ı külliye. = [imz.] Ağır ve ciddi fikir veya ibare ve suret-i ifade. ◆ Rey-i rezin.

Gravé,e [s.] Çiçek bozuğu. ◆ Mahkûk, menkuş.

Gravelée [cmz.] **Cendre** – Şarap posası külü.

Graveleux,se [s.] İri kumla karışık. ◆ (Meyve hakkında) Kumlu, taşlı. ◆ (t.) Mesane taşı illetine müptelâ, hasâtî, remlî. || (mec.) Pek açık, edebe mugayir.

Gravelle [ims.] (t.) Mesane veya böbreklerde hâsıl olan taş, hasât. ◆ Mesane taşı illeti.

Gravelure [ims.] Açık ve edebe mugayir söz, hezl.

Gravement [h.] Ağırlıkla, vakarla. ◆ Ehemmiyetle, cesâmetle. ◆ Vahâmetle, muhâtaralı olarak.

Graver [ft.] Kazımak, hakketmek, oymak. || (mec.) Hatırda menkuş bırakmak.

Graveur [imz.] Hakkâk, kalemkâr.

Gravide [ims.] (t.) Rahm-i muhavvel.

Gravier [imz.] Çakıllı ve iri taneli kum. ◆ İdrarla beraber çıkan bir nevi kum.

Gravimètre [imz.] (mr. Aréomètre)

Gravir [ft. – fl.] Tırmanmak, tırmanarak çıkmak.

Gravitant,e [s.] Mâil.

Gravitation [ims.] Bir tarafa meylediş. ◆ Ecram-ı semâviyenin birbirini cezp ve celbetmesi kuvveti, incizab.

Gravité [ims.] Ağırlık, sıklet. ◆ Ehemmiyet. ◆ Vahâmet. || (ht.) **Centre de** – Merkez-i sıklet.

Graviter [fl.] Sıklet kanunu neticesi olarak bir nokta-i merkeziyeye meyletmek, merkez-i sıklete tabi olmak. || (mec.) Meyletmek.

Gravois yahut **Gravats** [imz. – cmz.] Kireç ve toprağın kalburun üstünde kalan iri kısmı. ◆ Sıva kırıntısı, moloz, yıkıntı.

Gravure [ims.] Hakkâklık, hakk fenni. ◆ Hakk işi, mahkûkât. ◆ Mahkûk kalıpla basılmış resim veya şekil. ◆ Kalemkârlık.

Gré [imz.] Arzu, irâdet, rıza, keyif, merak, mizaç. || **Agir à son** – Kendi keyif ve rıza ve irâdetine göre hareket etmek. || **Savoir bon – à quelqu'un** Birinden memnun olmak, hazz etmek. || **De – à** – Rıza-yı tarafeynle. || **Bon – , mal** – İster istemez, tav'an ve kerhen. || **à mon** – Mizacıma göre, keyfimce.

Gréage [imz.] (bhr.) Geminin teçhizi.

Grèbe [ims.] Tüyü gümüş renginde angıt cinsinden kürlü denilen kuş.

Grébifaulque [ims.] Amerika'ya mahsus bir cins angıt kuşu.

Grec,cque [s.] Yunanî, Rumî. || (mec.) Dolandırıcı, hırsız, kumarbaz. || **Église – cque** Rum mezhebi, Ortodoks mezhebi. || **Calendrier** – Takvim-i Rumî. = [i.] Yunanlı, Rum. ◆ Hilekâr, dolandırıcı adam. = [imz.] Lisan-ı Yunanî. ◆ Anlaşılmaz lisan. = [h.] Rumca.

Grèce [ihs.] Yunan, Yunanistan.

Gréciser [ft.] Diğer bir lisanın kelimatını lisan-ı Yunanî şivesine göre uydurmak, Yunanlaştırmak.

Grécisme [imz.] Lisan-ı Yunanî şivesi.

Grécité [ims.] Lisan-ı Yunanînin heyet-i mecmuası. ◆ Lisan-ı Yunanîden olup olmamak hassası. || **Haute** – Yunan-ı kadim lisanı. || **Basse** – Bizans İmparatorluğu zamanında söylenilen lisan-ı Yunanî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gréco-romain,e [s.] Eski Yunanlı ve Romalılara müştereken mensup ve müteallik olan: **Architecture – e** Eski Yunanlı ve Romalıların tarz-ı mimarisi, usul-i müştereke-i mimariyesi.

Grecque [ims.] Yunan usulünde tezyinat-ı mimariye ki dönerek kaim zaviyeler teşkil eden müstakim hatlardan ibaret nakıştır. ◆ Mücellit testeresi. ◆ Kitap ciltlerken iplik geçirmek üzere arkasında testere ile açılan delik.

Gredin [imz.] Uzun tüylü fino köpeği.

Gredin,e [i.] Çapkın, namussuz, alçak, külhani.

Grediner [fl.] Çapkınlık etmek, namussuzcasına hareket eylemek.

Gredinerie [ims.] Çapkınlık, namussuzluk, alçaklık.

Gréement yahut **Grément** [imz.] (bhr.) Bir geminin teçhizatı, arması. ◆ Bir gemiyi teçhiz etme ameliyatı.

Gréer [ft.] Bir gemi teçhiz etmek, armasını takmak.

Gréeur [imz.] Gemileri teçhiz eden, armador.

Graffage [imz.] Aşılama.

Greffe [imz.] Mahkeme kalemi, mahkemenin evrak odası veya zabıt kâtibi. || **Droit de** – Kâtibiye, kalemiye.

Greffe [ims.] Ağaç aşılama. ◆ Aşı fidanı, kalemi. || **– en fente** Kalem aşı. || **– en couronne** Fırdolayı kalem aşı. || **– en écusson** Yaprak aşı. || **– en flûte** Düdük aşı. || **– par approche** İki fidanı yanyana getirerek aşılama usulü. || **– dentaire** Telkih-i sinnî.

Greffer [ft.] Ağaç aşılamak.

Greffeur [imz.] Ağaç aşılayan, aşıcı.

Greffier [imz.] Mahkemede zabıt kâtibi ve evrak odası müdürü.

Greffoir [imz.] Aşı bıçağı.

Grège [s.] **Soie** – Ham ipek.

Grégeois [smz.] Yunanî. (Bu mânâ eskidir.) || **Feu** – Yunanîler tarafından icat olunup suyun içinde yanan ateş.

Grégorien,ne [s.] **Calendrier** – Tarih. || **Ère** – Tarih-i Efrencî.

Grègue [ims.] Don, şalvar. (Bugün yalnız cemi müsta'meldir.) || **Laisser ses – s** Vefat etmek.

Grêle [s.] İnce ve uzun. ◆ İnce ve rakik ve zayıf (ses vesâire). || **Des jambes – s** İnce ve uzun bıçak.

Grêle [ims.] Dolu. ◆ Çok, alay. || **Un – de pierres** Bir çok taş, bir alay taş.

Grêlé,e [s.] Doludan bozulmuş, dolu vurmuş (ekin vesâire). ◆ Çiçek bozuğu, çopur. ◆ Felaket-dîde. ◆ Sefil, biçare.

Grêler [fl.] Dolu yağmak. = [ft.] Dolu ile bozmak. ◆ Çiçek bozuğu ile yüzünü berbat etmek. || **L'orage a grêlé les vignes** Fırtına dolu ile bağları bozdu.

Grelin [imz.] (bhr.) Palamar.

Grêlon [imz.] Dolu tanesi.

Grêlot [imz.] Yuvarlak küçük çıngırak. || **Trembler le** – Fena hâlde pek kuvvetli düşüp dişler birbirine vurmak.

Grelottant,e [s.] Soğuktan titreyen.

Grelotter [fl.] Soğuktan titremek.

Grément [imz.] (mr. Gréement)

Grémial [imz.] Piskoposlara ve papazlara mahsus diz örtüsü.

Grémil [imz.] Fasîle-i sencâriyeden bir cins sedef otu.

Grémille [ims.] Küçük hani balığı.

Grémillet [imz.] (nb.) Fare kulağı.

Grenache [imz.] İri taneli siyah üzüm. ◆ Bu üzümden çıkarılan şarap.

Grenade [ims.] Nar, rümman. || (as.) Küçük humbara, granat.

Grenadier [imz.] (nb.) Nar ağacı. || (as.) Humbaracı askeri. || Bit, kehle (âmiyâne).

Grenadière [ims.] Eski humbaracı askerlerinin humbaralarını koymağa mahsus torbası. ◆ Tüfeğin alt bileziği.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Grenadille [ims.] Çarkıfelek çiçeği, salyangoz, zülf-i arûs. (Beyne'l-avam *Fleur de la passion* denilir.)

Grenadin,e [i. – s.] İspanya'nın Gırnata şehrinden olan, Gırnatalı. = [imz.] Afrika'nın bir nevi kuşu. = [ims.] Siyah dantela imaline yarayan ibrişim. ◆ Nar şurubu. || (k.) Rümmânin, grenadin.

Grenage [imz.] Barutun tane tane edilmesi.

Grenaille [ims.] Ufak taneler hâlinde bulunan maden, kürte. ◆ Tavuklara verilen buğday vesâire yemi, çürüntü.

Grenailler [ft.] Madenî, balmumunu ufaltmak, tanelemek, kürte etmek.

Grenat [imz.] Nar tanesi renginde zî-kıymet taş, süleyman taşı, şeb-çerağ. = [s.] Bu taşın renginde olan.

Grenaut [imz.] Has kefal nevi.

Grené,e [s.] Ufak tanelere tahvil olunmuş. ◆ Ufak taneleri olan, taneli.

Greneler [ft.] Taneli etmek. ◆ Bir sathı kumlu olarak kabartmak.

Grener [ft.] Tanelere tahvil etmek, toz yapmak. = [fl.] Tohum vermek, tohumlanmak. || – **le sel** Tuzu beyazlatmak için tasfiye etmek.

Gréneterie [ims.] Hububat ve zahire ticareti, zahirecilik.

Grénetier,ère yahut **Grainier,ère** [i.] Hububat satan, zahire taciri, zahireci.

Grenétine [ims.] (k.) Jelatin-i musaffâ.

Grénetis [imz.] (*s* okunmaz) Meskûkât ve madalyaların etrafına yapılan daire, zincir.

Grenier [imz.] Zahire ambarı, şevne. ◆ Evin en üst katı, dam altı, tavan arası, şirvan. || (mec.) Çok hububat ve zahâir çıkaran memleket, zahire ambarı. || – **public** Kaht zamanı için ihtiyaten zahire cem' ve iddihar edilen beylik anbar. || **C'est un – à coups de poing** Hiçbir türlü ceza ile ıslahı kabil olamayan çocuk.

Grenouille [ims.] Kurbağa. || (mec.) Bir şirketin akçesi.

Grenouillère [i.] Kurbağaların türedikleri bataklık mahal, kurbağalık. || (mec.) Rutubetli ve havası fena yer.

Grenouillet [imz.] (nb.) Hâtem-i süleyman çiçeği.

Grenouillette [ims.] (nb.) Düğün çiçeği, su şakayıkı, şakiku'l-mâ. || (t.) Kurbağacık, dil altı, dilcik.

Grenu,e [s.] Taneli, kumlu (meşin vesâire). ◆ Taneleri çok (başak vesâire).

Grenure [ims.] Kumlu kumlu, taneli taneli yapma.

Grès [imz.] Kum tanelerinden mürekkep taş, od taşı. ◆ Bir nevi kumlu balçık ve ondan yapılan saksı vesâire. || – **argileux** Süzgeç taşı. || – **coquillier** Sünger taşı. || – **vert** Ocaklarda müsta'mel od taşı. || – **houiller** İnat tuğlası madeni.

Grésil [imz.] (*l*, "*y*" gibi telaffuz olunur, yahut hiç okunmaz) Taneleri gayet ince ve sert dolu, bulgur. ◆ Cam tozu.

Grésillement [imz.] Taneleri ince ve sert dolu, bulgur yağma. ◆ Bu dolu yağarken çıkan sese müşâbih ses.

Grésiller [fl.] Taneleri ince ve sert dolu, bulgur yağmak. = [fl.] Buruşturmak. || (mec.) Kemâl-i şiddetle intizar etmek, sabırsızlanmak.

Gresserie [ims.] Kum tanelerinden mürekkep taş madeni, ot taşı madeni. ◆ Kumlu balçıktan mamul saksı vesâire.

Grève [ims.] Kumluk ve çalılık deniz veya büyük nehir kenarı, kumsal sahil. ◆ Tatil. ◆ Paris'te idam vesâir mücâzatın icrasına mahsus mahal.

Grever [ft.] Çok ve ağır vergiler tahmil etmek. ◆ Gadr ü îtisaf etmek.

Gréviste [imz.] Tatil eden, iş işlemeyen.

Grewie [ims.] Afrika ıhlamur ağacı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Grianneau [imz.] *coq de bruyère* denilen yabani horozun yavrusu, çalı horozu palazı.

Griblette [ims.] İç yağına sarılmış külbastı.

Gribouillage [imz.] Fena resim. ◆ Fena yazı, karalama.

Gribouiller [ft.] Fena resim yapmak. ◆ Fena yazı yazmak, karalamak.

Gribouillette [ims.] Bir nevi çocuk oyunu. ‖ **à la** – Dikkatsiz.

Gribouilleur,se [i.] Fena resim yapan veya fena yazı yazan adam.

Gribouillis [imz.] Pek çirkin ve okunmaz yazı.

Gribouri [imz.] Asma çubuklarına ârız olur bir cins kara bit.

Grièche [s.] (mr. Pie grièche)

Grief [imz.] Ziyan, zarar. ‖ (hk.) Esbab-ı şikâyet, itirazat. ‖ – **s d'appel** Esbab-ı istînâfiye.

Grief,ève [s.] Ağır, büyük, vahim. ◆ Acı, müellim.

Grièvement [h.] Ağır, vahim surette.

Griéveté [ims.] Ağırlık, büyüklük, vahâmet. ‖ **La – du péché** Günahın büyüklüğü, ma'siyetin vahâmeti. ‖ **Selon la – de la malaide** Vahâmet-i maraza, ehemmiyet-i maraza göre.

Griffade [ims.] Yırtıcı hayvanın pençe ve tırnak atması.

Griffard [ims.] Amerika'nın yırtıcı kartal kuşu.

Griffe [ims.] Yırtıcı hayvan pençesi, tırnaklı pençe, mihleb, çeng. ◆ İmza damgası ve damga ile basılmış imza. ◆ Kuyumcu kelpeteni. ◆ (nb.) Filiz. ‖ **Exemplaire revêtu de la – de l'auteur** Müellifin (basma) imzasını hâvi nüsha.

Griffer [ft.] Pençe atmak, tırnakla tutmak. ◆ Damga ile imza atmak.

Griffon [imz.] Kartal, akbaba, kerkenes ve emsali kuşlar. ◆ Esâtirde menkul yarısı kartal yarısı arslan bir kuş, anka. ◆ Vücudunun tüyleri pek sert ve başının tüyleri uzun olan İngiliz köpeği. ◆ Çifte zoka, balık iğnesi. ◆ Fener eğesi.

Griffonnage [imz.] Pek karışık ve çirkin ve okunmaz yazı.

Griffonner [ft.] Pek çirkin ve karışık yazı yazmak. ◆ Alelacele yazıvermek. ◆ Kaba bir surette tersim etmek.

Griffonneur [imz.] Pek çirkin ve karışık yazı yazan adam. ◆ Acele ve ihtimamsız pek çok yazı yazan muharrir.

Grignon [imz.] Ekmek kabuğu parçası. ◆ Zeytin küsbesi.

Grignoter [ft. – fl.] Kemirmek. ‖ (mec.) Bir işten cüz'i istifade etmek.

Grigou [imz.] Yaramaz, çapkın, haylaz. ◆ Hasis adam.

Gril [imz.] (*l* okunmaz) Izgara. ◆ Kapıcı ızgarası. ‖ (mec.) Iztırap, gam. ‖ (bhr.) Gemi ızgarası.

Grillade [ims.] Izgarada pişirme, ızgara ediş. ◆ Izgarada pişmiş et vesâir taam.

Grillage [imz.] Izgarada pişirme. ◆ Tel kafes, demir kafes, livar kafesi. ◆ Madenleri teshin ameliyatı. ‖ (as.) – **de fondement** Temel ızgarası, top döşemesi.

Grillager [ft.] Tel yahut demir kafes takmak.

Grillageur [imz.] Tel veya demir kafesler yapan adam.

Grille [ims.] Parmaklık, şebeke. ◆ Kafes. ◆ Ocak ızgarası. ◆ Parmaklıkla ayrılmış mahal. ◆ İspanya yapağısı. ‖ **Être sous les – s** Mahpus olmak, hapsedilmek.

Griller [ft.] Parmaklıkla ayırmak, parmaklık takmak.

Griller [ft.] Izgarada pişirmek. ◆ Eritilecek madenleri teshin etmek. ◆ Şiddet-i hararet ile kurutmak. ◆ Şiddet-i bürûdet ile kurutmak, yakmak. ◆ Çok ısıtmak, yakmak. = [fl.] Izgara üzerinde pişmek.. ◆ Yanmak, tutuşmak. ‖ (mec.) – **de** Çok arzu etmek, sabredememek.

Grillet [imz.] yahut:

Grillette [ims.] Köpeklerin boynuna ve av kuşlarının ayaklarına takılan yuvarlak çıngırak.

Grillon [imz.] Cırlak. || – **domestique** Ocak çekirgesi. || – **des champs** Cırcır böceği.

Grimaçant,e [s.] Garip buruşukluklar ve işaretler gösteren, işmi'zazlı (çehre). ◆ Buruşuk (kumaş).

Grimace [ims.] Surat asma, işmi'zaz, buruşukluk. || (mec.) Sahte hareket.

Grimacer [ft.] Yüzünü ekşitmek, surat asmak, çehre etmek. ◆ Buruşmak. ◆ Çirkin bir suratla taklit etmek.

Grimacerie [ims.] Surat asma, yüz ekşitme, çehre etme.

Grimacier,ère [i. – s.] Yüzünü ekşiten, surat asan. ◆ Riyakâr.

Grimaud,e [s.] Yüzü gülmez, ters, aksi. = [imz.] Âdi muharrir veya sâir ressam vesâire. ◆ Mekteb-i iptidâî şâkirdi. (Daima tahkir suretiyle müsta'meldir.)

Grime [imz.] Tiyatroda gülünç bir ihtiyar rolünü icra eden oyuncu. ◆ Haylaz mektep şâkirdi.

Grimelin [imz.] Ufak erkek çocuk. ◆ Pek ucuz ve müptezelâne oynayan kumarbaz, miskin kumarcı.

Grimelinage [imz.] Pek ucuz ve müptezelâne oynanılan kumar. ◆ Pek cüz'i kâr.

Grimeliner [fl.] Pek ucuz ve müptezelâne ve ufak tefek kumar oynamak. ◆ Bir işten pek cüz'i kâr etmek.

Grimer (**se**) [fv.] (Tiyatro ıstılahında) Kendini ihtiyar göstermek için yüzünü boyamak.

Grimme [imz.] Afrika'ya mahsus küçük gazal.

Grimoire [imz.] Sihir kitabı, efsunnâme. || (mec.) Okunmaz ve anlaşılmaz kitap, yazı ve nutuk.

Grimpant,e [s.] (nb.) Sarmaşık gibi sarılıp çıkan nebatata ıtlak olunur, müteşebbis, mütesâlik: **Plantes** – **es** Nebatat-ı mütesâlika.

Grimper [fl.] Tırmalanarak yüksek bir mahalle çıkmak, tırmanmak. ◆ (Nebatat hakkında) Sarılıp çıkmak.

Grimpereau [imz.] Ağaçkakan kuşu.

Grimpeurs [imz. – cmz.] (tt.) Tırmanarak ağaçlara çıkan ve gezen papağan gibi kuşlara ıtlak olunur, tuyur-ı mütesâlika taifesi.

Grincement [imz.] Gıcırdama. ◆ Diş gıcırdaması, alk.

Grincer [ft. – fl.] Gıcırdatmak veya gıcırdamak.

Grincheux,se [i. – s.] Hırçın, titiz, daima müteşekkî.

Grinchir [ft.] Çalmak.

Gringalet [imz.] Kısa boylu ve zayıf adam.

Gringotter [fl.] (Kuşlar hakkında) Sesini titreterek ötmek. = [ft.] Sesini titreterek şarkı söylemek, titrek sesle terennüm etmek.

Griotte [ims.] Vişne. ◆ Kırmızı damarlı somaki taşı.

Griottier [imz.] Vişne ağacı.

Grippe [ims.] (t.) Nezle-i müstevliye, grip hastalığı. || (mec.) Kin, nefret, haz etmeyiş.

Grippé,e [s.] Âzâsı sık ve birbirine geçmiş gibi olan çehreye ıtlak olunur, munkabız. ◆ Nezle-i müstevliyeye müptelâ. ◆ Yakalanmış, derdest edilmiş.

Grippeminaud [imz.] Hilekâr ve mürâî adam.

Gripper [ft.] (Kedi vesâir pençesi tırnaklı hayvanlar hakkında) Pençeyi atıp çabuk kapmak, pençelemek, pençe ile yakalamak. ◆ Çalmak, çırpmak. ◆ Buruşturmak. || **Se** – Çekilip buruşmak. ◆ Buğz, kin hissetmek.

Grippe-sous [imz.] Hasis adam. ◆ Cüz'i bir ücret mukabilinde îradcıların îradlarını toplayan, tahsil eden adam.

Gris,e [s.] Kır, kül renginde, gümüşî, eşheb, sincâbî. ◆ Nîm-mest, keyif. ◆ Saçlarına kır düşmüş. || (mec.) Hazin, keder-nâk. || **Temps** – Bulutlu ve kapalı ve soğuk hava. || **Il fait** – Hava kapalı ve soğuktur. || – **perle** Açık gümüşî. || – **cendre** Sincâbî, kül rengi. || – **de more** Bakır kırı. || **Sœur** – **e** Hastalara bakan rahibe. || **Faire** – **e mine à quelqu'un** Surat, çehre etmek. || **Être** – Nîm-mest, keyif olmak. || (tşr.) **Substance** – **e** Madde-i sin-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

câbiye. = [imz.] Kır rengi, kül rengi. = [ims.] En faire voir de – Oyun etmek.

Grisaille [ims.] Biri koyuca ve diğeri açık olarak iki renkten ibaret resim. ◆ Kül renkli boya. ◆ Kır saç.

Grisailler [ft.] Kül veya kır rengine tahvil etmek. = [ft.] Kır veya kül rengini almak, kırlaşmak.

Grisâtre [s.] Kırca, kül rengine çalan.

Griser [ft.] İçirmek, nîm-mest etmek. ◆ Başa vurmak, azıcık sarhoşluk vermek, teskin etmek. ◆ Kül rengi vermek.

Griset [imz.] *Chardonneret* denilen saka kuşu yavrusu.

Grisette [ims.] Kül renginde ve değersiz elbise. ◆ Şuh meşrep işçi kız. ◆ Âlüfte. ◆ Bir cins çalıkuşu.

Grisoller [fl.] (Çayır kuşu hakkında) Ötmek.

Grison [s.] Amerika-yı Cenubî'ye mahsus gelincik.

Grison,ne [s.] Kır, kırca. ◆ Eşek, merkep.

Grison,ne [i. – s.] İsviçre'nin Grizon nahiyesinden olan.

Grisonnant,e [s.] Kıra çalan, kır görünen.

Grisonner [fl.] Ağarmaya başlamak, kırarmak, kırlaşmak.

Grisou [imz.] Kömür ve maden kuyularında çıkıp yanmış bir şeye tesadüf edince iştial eyleyen gaz ki müvellidü'l-mâ-i mufahhamdan ibarettir, grizu (gazı).

Grive [ims.] Ardıç kuşu. || – de vigne Sarı asma.

Grivelé,e [s.] Kır veya kül renginde ve beyaz lekeleri olan (renk).

Grivelée [ims.] Gayrımeşru surette istifade, irtikâb.

Griveler [ft. – fl.] Gayrımeşru surette cüz'i bir istifade etmek, irtikâb, irtişâ etmek.

Grivelerier [ims.] Gayrımeşru surette istifade etme, irtikâb.

Griveleur [imz.] Gayrımeşru surette istifade eden adam, mürtekib, mürteşî.

Grivelure [ims.] Beyaz ile kır veya kül renklerinde boyatma.

Grivet [imz.] Habeşistan'a mahsus şebek nevi.

Grivois,e [s.] Açık gözlü, şen ve serbest, şuh-meşrep, açık.

Grivoiserie [ims.] Serbest ve şen, açıkça söz.

Groënlandais,e [i. – s.] Amerika'nın aksâ-yı şimalinde olan Groenland memleketine mensup, Groenlandlı.

Grog [imz.] (*g* okunur) Punç.

Grognard,e [s.] Söverek ve beddua ederek daima homurdanmak tabiatında olan. = [imz.] Fransa'nın birinci imparatorluğu zamanında ihtiyar neferlere verilen isimdir.

Grognement [imz.] Domuzun hırıldanması. ◆ Mırıldanma, homurdanma.

Grogner [fl.] (Domuz hakkında) Hırıldanmak. ◆ Mırıldanmak, homurdanmak.

Grognerie [ims.] Adem-i hoşnudîden ileri gelen homurdanma, zırıltı.

Grogneur,se [i. – s.] Hoşnut olmayıp mızıldanmak, homurdanmak ve zırlanmak tabiatında bulunan adam

Grognon [i. – s.] Zırıldayıcı, sebepli sebepsiz mızıldanan adam.

Groin [imz.] Domuz burnu, furtûse. ◆ Bedçehre.

Grolle [ims.] Büyük kara karga ki ekin veya tohum kargası denir.

Grommeler [fl.] Mırıldanarak şikâyet etmek.

Grondant,e [s.] Gürleyen. ◆ Mırıldanarak şikâyet eden.

Grondement [imz.] Gürleme, horlama.

Gronder [fl.] Mırıldanarak şikâyet etmek. ◆ Gürlemek. = [ft.] Tekdir etmek, paylamak.

Gronderie [ims.] Tekdir, paylama.

Grondeur,se [i. – s.] Çok tekdir ve ta'zir eden, tekdir etmeyi seven adam.

Grondin [imz.] Barbunya balığı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Groom [imz.] (*groumm*) (İngilizceden me'huz) İspir. ◆ At uşağı. ◆ Küçük uşak.

Gros,se [s.] Kalın, iri, büyük. ◆ Şişman. ◆ Kaba. ◆ Külliyetli, mühim. ◆ Zengin. ◆ Dalgalı (deniz). ◆ Ağır surette müsellah (asker). || **Avoir le cœur** – Pek mükedder ve mağmum olmak. || – **lot** Bir piyangoda veya ikramiyeli tahvilatta keşide kılınan büyük ikramiye. || – **bonnet** Ehemmiyetli, mühim adam. || **Prêts à la** – **se** İstikraz-ı bahrî. || **Contrat à la** – **se** İstikraz-ı bahrî mukavelenâmesi. || **Avoir les yeux** – Gözleri dolu dolu olmak. ◆ Biraz evvel ağlandığı için gözleri kızarmış olmak. || – **temps** Şiddetli rüzgâr. || [sms.] Gebe, hâmil. = [imz.] Bir şeyin külliyetli ve başlıca kısmı, çoğu. ◆ Evzan-ı atîka dirhemi. || – **de Naples** Napoli'de nesc ve imal olunan bir cins kumaş = (h.) Çok. || **En** – Toptan. || **Tout en** – Hepsi dâhil olduğu hâlde, cümlesi.

Gros-bec [imz.] Gagası kalın ve kısa filurcun kuşu. || – **verdier** Filurya kuşu. (cm. des *gros-becs*)

Gros-canon [imz.] (tba.) Kırk puntoluk harf.

Groseille [ims.] Frenk üzümü. ◆ Frenk üzümü şurubu. || – **à marquereau** İri taneli ve yeşile mâil frenk üzümü.

Groseiller [imz.] Frenk üzüm fidanı.

Grosse [ims.] On iki düzineden ibaret bir takım. ◆ İri yazı. || (hk.) Senet veya ilâm sureti.

Grosserie [ims.] Kaba demir mamulatı. ◆ Toptan alışveriş.

Grossesse [ims.] Gebelik, haml, habel. || – **extra-utérine** Haml-i haric-i ez-rahm.

Grosseur [ims.] Kalınlık, irilik.

Grossier,ère [s.] Kalın, kaba. ◆ Zarafetsiz, kaba, galiz. ◆ Maddi, şehevânî. || **Traits** – **s** Kaba ve cazibesiz hutut-ı sima. || **Imitation** – **ère** Kaba, âdi taklit. || **Erreur** – **ère** Hata-yı fahiş.

Grossièrement [h.] Kaba bir suretle, kabalıkla. ◆ Kabataslak.

Grossièreté [ims.] Kalınlık, kabalık. ◆ Zarafetsizlik, kabalık. ◆ Kaba ve galiz kavl ve hareket.

Grossir [ft.] Kalınlaştırmak, büyütmek. ◆ Büyük göstermek. ◆ Mübalağa ve i'zam etmek. = [fl.] Kalınlaşmak, büyümek. ◆ Semirmek. ◆ Büyük göstermek. ◆ (Deniz hakkında) Kabarıp dalgalanmak.

Grossissant,e [s.] Kalınlaşan, büyüyen. ◆ Çoğalan, tekessür eden. ◆ Büyük gösteren, büyüten.

Grossissement [imz.] Kalınlaştırma, büyütme, kabartma, tecessüm, tahaccüm ettirme. ◆ Büyük gösterme. ◆ Çoğaltma.

Grosso-modo [h.] (Latinceden me'huz) Kabataslak.

Grossoyer [ft.] Bir hüküm ve karar veya senet ve mukavelenin suretini çıkarmak.

Grossulaire [imz.] (mad.) Bir cins selyan taşı, grosüler.

Grossulariées [ims. – cmz.] (nb.) Ribâsiye yahut zirişkiniye fasîlesi.

Grotesque [s.] Biçimsiz, garibü'ş-şekl. ◆ Gülünç, tuhaf. = [imz.] Biçimsizlik, gülünçlük. = [imz. – cmz.] Kaba ve gayritabii resimler. ◆ Ebniye-i atîkada görülen resim taklitleri.

Grotesquement [h.] Garip ve gülünç bir şekil ve suretle.

Grotte [ims.] Mağara, gar, kehf, in. || – **s naturelles** Kühûf-i tabiiye.

Grouillant,e [s.] Kımıldanan, müteharrik. ◆ Gürültü eden. ◆ Kurt ve karınca gibi şeylerle dolu olan.

Grouillement [imz.] Kımıldanma, hareket. ◆ Gürültü, şamata. ◆ Karın gurultusu, karkara.

Grouiller [fl.] Kımıldanmak, hareket etmek. ◆ Gürültü ve şamata etmek. ◆ Kurt ve karınca gibi şeylerle dolu olmak. ◆ (Karın) Guruldamak.

Grouiner [fl.] (Domuz hakkında) Bağırmak.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Group [imz.] (*p* okunur) Akçe çıkını, akçe emaneti, grup.

Groupe [imz.] Yığın, küme, top. ◆ Güruh, heyet. ◆ Bir yerde birkaç veya ziyade zevâtın resimleri. || (cğ.) Adalar, cezâir-i müctemia. || (tt.) Zümre: – **de mammifères** Hayvanat-ı südeyye zümresi.

Groupement [imz.] Yığma, cem'.

Grouper [ft.] Yığmak, toplamak.

Gruau [imz.] Bulgur, irmik. ◆ Bulgur çorbası. ◆ Turna kuşu yavrusu.

Grue [ims.] Turna kuşu. ◆ İri ve salak kadın. ◆ Fahişe. ◆ Ahmak, alık adam, kaz. ◆ Ağır şeyleri kaldırmaya mahsus maçuna. || **Faire le pied de** – Aynı mevkide ayakta çok beklemek. || – **hydraulique** Su cenderesi. || – **à pignon** Fenerli maçuna.

Gruorie [ims.] Eski vakitte orman memurlarının maiyetinde bulunmuş olan meclis.

Gruger [ft.] Dişle kırmak. ◆ Çekiçle kırmak.

Grugeur,se [i.] Gasıp.

Grume [ims.] Ağaç kabuğu. || **Bois en** – Kabuğu üstünde bulunan, yontulmamış kereste.

Grumeau [imz.] Pıhtı, alaka. ◆ Kabuk, putrak.

Grumeler (**se**) [fv.] Pıhtılaşmak. ◆ Kabuk bağlamak.

Grumeleux,se [s.] Pıhtılanmış. ◆ Kabuklu, putraklı.

Grunstein [imz.] (mad.) Diyorit ve grunsteyn denilen maden.

Gruyer,ère [s.] Turna kuşuna ait. || **Faucon** – Turna kuşu saydı için terbiye edilmiş şahin.

Gruyère [ims.] İsviçre'nin Grüyer köyünde çıkan bir peynir, buna müşâbih olarak sâir yerlerde yapılan peynir, gravyere.

Grypheaus [imz.] (arz.) Arz derûnunda bulunur hayvanat-ı kışriyeden zû-selâseti'l-füsûs denilen bir cins müstehâse.

Gryphée [ims.] (arz.) Bir cins istiridye müstehâsesi.

Grypose [ims.] (t.) İnhinâ-i ezfar.

Guacharo [imz.] Amerika-yı Cenubî'nin çobanaldatan kuşu.

Guano [imz.] (*goua-no*) Martı gübresi, guano.

Guarana [imz.] (tca.) Guarana.

Guaranine [ims.] (k.) Guaranin.

Guazuma [imz.] Amerika karaağacı.

Gué [imz.] Nehrin geçit mahalli. || **Passer à** – Yüzmeye lüzum olmaksızın nehri geçmek.

Guéable [s.] Yüzmeksizin geçilebilir, geçit veren (nehir).

Guèbre [imz.] (mr. Gaure)

Guède [ims.] Çivit otu.

Guéder [ft.] Çivitle boyatmak. ◆ Patlayıncaya kadar doyurmak, yedirmek.

Guéer [ft.] Nehrin geçit mahallinden yüzmeksizin geçmek. || – **du ligne** Suda tahrik ederek çamaşır yıkamak. || – **un cheval** Beygiri az derin suya sokmak.

Guenille [ims.] Yamalı ve yırtık roba.

Guenillon [imz.] Yama parçası.

Guenon [ims.] Maymunun ber-atikte bulunan bir nevi, genon. ◆ Dişi maymun. || (mec.) Gayet çirkin kadın.

Guenuche [ims.] Dişi yavru maymun. ◆ Küçük ve çirkin kadın.

Guépard [imz.] (tt.) Hind'in yabani kedisi, hirre fasîlesinden bebr denilen hayvan.

Guêpe [ims.] Sarı yaban arısı, gügüm. || (mec.) Müstehzî, şeytanetkâr kadın. || **Taille de** – Gayet ince bel.

Guêpier [imz.] Sarı yaban arılarının yuvası. ◆ Arı kuşu.

Guerdon [imz.] Mükâfat. (Eskidir.)

Guère Hemen, ancak, gibi: **Il ne peut écrire** – Ancak yazabilir; **Il n'y a** – Hemen yoktur, yok gibidir; asla, hiç. || **De** – Çok değil, az.

Guéret [imz.] Sürülmüş fakat ekilmemiş tarla, nadas. = [cmz.] Arazi-i mezrûat, tarlalar.

Guéretter [ft.] (zra.) Tarlayı sürmek.

Guéridon [imz.] Tek ayaklı yuvarlak masa.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Guérilla [imz.] İspanya'nın başıbozuk askeri, asâkir-i muâvine. ◆ Ufak askerî fırkaları.

Guérilléro [imz.] İspanya'nın Guérilla denilen başıbozuk askerinin neferi.

Guérir [ft.] Şifayâb etmek. = [fl.] Şifa bulmak, halâs olmak. || **L'art de** – Fenn-i tıp. || **Le temps guérit tout** "Tedricen her şey iltiyam bulur, geçer, ıslah olur" mevkilerinde müsta'meldir. || **Être guéri du mal de dents** Ölmek.

Guérison [ims.] Hastalıktan iyi olma, şifa, ifâkat.

Guérissable [s.] İyi olabilir (hasta veya hastalık.) ◆ Kabil-i şifa ve ifâkat.

Guérisseur [imz.] Bir hastalığı iyi eden, şifa-bahş.

Guérite [ims.] Nöbetçi veya nokta kulübesi. ◆ Damın üstündeki küçük köşk, cihannümâ.

Guerre [ims.] Harp, muharebe, cenk, kavga. ◆ Fenn-i harp. || **Déclaration de** – İlan-ı harp. || – **sainte** Gaza, cihat. || **Ruse de** – Hademe-i harbiye. || **De** – **lasse** Tûl-i müddet mukavemetten, sebatkârâne ibraz-ı mesaiden sonra. || **Nom de** – Belli olmamak üzere alınan sahte, müstear isim. ◆ Lakap.

Guerrier,ère [s.] Harbe mensup ve müteallik, harbî. ◆ Cengâver, muharip. = [imz.] Asker.

Guerroyant,e [s.] Daima muharebe eden veya etmeyi seven, kavgacı.

Guerroyer [fl.] Daima harp ve kavga etmek, muharebeyi sevmek.

Guerroyeur [imz.] Muharebe etmeyi seven adam.

Guet [imz.] Pusu, kemin. ◆ Bekçilik, nöbet. ◆ Kol, karakol. || **Mot du** – Parola.

Guet-apens [imz.] Pusu, tuzak. || (mec.) Dâm-ı tezvir. (cm. des *guets-apens*)

Guêtre [ims.] Tozluk. ◆ Kalçın.

Guêtrer [ft.] Tozluk, kalçın giydirmek. || **Se** – Tozluk, kalçın giyinmek.

Guêtron [imz.] Kısa tozluk.

Guette [ims.] Muhafaza etme, bekleme, gözetme.

Guetter [ft.] Gözetmek, beklemek. ◆ Pusu kurmak.

Guetteur [imz.] Nöbetçi, bekçi, karakol.

Gueulard [i. – s.] Çok ve bağırarak söyleyen adam. ◆ Çok yiyen, obur. = [imz.] Fırın bacası, maden fırını ocağı.

Gueule [imz.] Hayvanatın ağzı. ◆ Boğaz, gelû/gülû. ◆ Şiddetli ses. ◆ Oburluk. ◆ Fırın ve fıçı vesâire ağzı. || (as.) Top ve tüfek gibi şeylerin ağzı. || (nb.) **Fleurs en** – Ezhar-ı zâtü'l-fem.

Gueulée [ims.] Bir ağız dolusu. ◆ İri lokma.

Gueuler [fl.] Çok ve bağırarak söylemek. = [ft.] (Köpek vesâire hakkında) Ağız ile yakalamak, tutmak.

Gueules [imz.] Armanın kırmızı zemini.

Gueuleton [imz.] Bol taam.

Gueuletonner [fl.] Bol taam etmek.

Gueulette [ims.] Fırın ağzı.

Gueusaille [ims.] Haylaz ve dilenci güruhu.

Gueusailler [fl.] Dilenmek, haylazlar ve dilenciler güruhuna iltihak etmek.

Gueusant,e [s.] Dilenen, haylazlık eden.

Gueusard [imz.] Haylaz, çapkın, serseri.

Gueuse [ims.] Ham demir, demir külçesi. || (bhr.) Zırhlılarda safra (sabura) yerini tutan dört köşe demir parçaları.

Gueuser [ims.] Haylazlık etmek, dilenmek.

Gueuserie [ims.] Haylazlık, dilencilik.

Gueux,se [i. – s.] Fakir, dilenci, derbeder.

Gui [imz.] (*ghi*) Bazı ağaçların kabuğunda biten ökse otu, haşîşetü'd-dıyk. || (bhr.) Randa yelkenin altındaki seren ki bumba denir.

Guibole [ims.] Bacak.

Guibre [imz.] (bhr.) Gemi omurgasının ön çene parçası, gemi talyamarı. ◆ Kayık tığı.

Guichet [imz.] Bir büyük kapının kanadındaki küçük kapı, kapıcık. ◆ Duvar vesâire deliği, dolap. ◆ Bilet satılan mahal. || – **de porte d'écluse** Su bendinin suvak kapısı.

TÜRK DİL KURUMU TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tubaarsiv.com

Guichetier [imz.] Hapishanenin küçük kapısını açıp kapayan zindancı uşağı, kapıcı.

Guide [imz.] Kılavuz, rehber, delil, bedreka. ◆ Talimde akranına rehberlik eden asker. || (mec.) Rehber, mürşid. ◆ Bir memleket veya kasaba hakkında seyyahîn ve züvvara lâzım olacak malumatı hâvi kitap. || (as.) – **d'état-major** Erkân-ı harp mecmuası. || – **à droite** Kılavuz sağdan kumandası. || (mha.) – **de sonette** Şahmerdan kılavuzu.

Guide [ims.] Dizgin, inan. ◆ Terbiye.

Guide-âne [ims.] Bir işte lâzım olacak talimat ve tafsilatı hâvi kitap. ◆ Küçük yortu takvimi. (cm. des *guide-ânes*)

Guide-main [imz.] Piyanonun önüne konulan pervaz.

Guider [ft.] Yol göstermek, rehberlik ve delâlet etmek. ◆ İdare ve temşiye etmek.

Guidon [imz.] Bayrak. ◆ Bir kumarbazın kâğıdı tanımak için üzerine gizlice yaptığı işaret. || (as.) Tabur bayrağı. ◆ Tüfek ve tabancalarda nişan almak için arpacık. || (bhr.) İkinci sancak, patrona. || (cr.) Şâhıs. || – **visier** Tesviye şâhısı.

Guidonner [ft.] Oyun kâğıtlarının üzerine gizli işaret yapmak.

Guignard [imz.] Yağmur kuşu, toy kuşu.

Guigne [imz.] Uzun saplı ve pek tatlı siyah kiraz.

Guigner [ft.] Göz ucuyla, göz kuyruğuyla bakmak. ◆ Yan gözle bakmak. ◆ Göz dikmek.

Guignier [imz.] Uzun saplı ve pek tatlı siyah kiraz ağacı.

Guignon [imz.] Talihsizlik.

Guigonnant,e yahut **Guignolant,e** [s.] Kızdıran, sabır ve tahammül bırakmayan.

Guigue [imz.] Gig sandal.

Guilée [ims.] Birdenbire başlayan şiddetli yağmur, sağanak.

Guillage [imz.] Fıçıya konmuş biranın kabarması, köpürmesi.

Guillaume [imz.] Küştüre, büyük nevi rende.

Guillemet [imz.] (tba.) Tırnak işaret: « » (mucidinin ismiyle müsemmâdır).

Guillemeter [ft.] Tırnak işaretiyle ayırmak.

Guillemot [imz.] Şimal denizlerinde bulunur bir cins kara batak.

Guiller [fl.] (Yeni fıçıya konmuş bira hakkında) Kabarmak, köpürmek.

Guilleret,te [s.] Uyanık, şen.

Guilleri [imz.] Serçe ötmesi. ◆ Bazı kâğıt oyunlarında isbati bacağı.

Guillochage [imz.] Mütemevvic ve menevişli ve girift hatlardan ibaret oymalar ve nakışlar ve böyle oyma ve nakışlarla olunan tezyin.

Guilloche [ims.] Mütemevvic ve girift hatlardan ibaret oymalar yapmaya yarayan kalem.

Guillocher [ft.] Mütemevvic ve girift hatlardan ibaret oymalar ve nakışlarla tezyin etmek, menevişle donatmak.

Guillocheur [imz.] Mütemevvic ve girift hatlardan ibaret nakışlar ve oymalar yapan adam.

Guillochis [imz.] Mütemevvic ve girift hatlardan ibaret oyma ve nakış, meneviş.

Guilloire [ims.] Biranın tahmir edildiği fıçı.

Guillotine [ims.] Fransa'da idamla mahkûm olanların boynunu vurmaya mahsus makine, giyotin. ◆ İdam cezası.

Guillotiner [ft.] İdamla mahkûm bir adamın giyotin makinesiyle boynunu vurmak.

Guillotinement [imz.] İdamla mahkûm bir adamın giyotin makinesiyle boynunun vurulması.

Guimauve [ims.] (nb.) Hatmi, gülhatmi.

Guimbarde [ims.] Yük nakline mahsus üstü kapalı araba. ◆ Çelikten mamul ağız tanburası. ◆ Fena kitara. ◆ Muhakkar kadın. ◆ (Oyunda) Kupa kızı.

Guimpe [ims.] Rahibelerin boyun ve gerdanlarını örten yakalık, zağara.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Guindage [imz.] (bhr.) Ağır yükleri bocurgatla kaldırma, hisa etme.

Guindal ve:

Guindaeu [imz.] (bhr.) Gemi maçunası, bocurgat.

Guindant [i.] (bhr.) Bayrağın arzı, eni. ◆ Bir yelkene, bir bayrağa verilebilen en son derece-i irtifa.

Guindé,e [s.] Sahte, yapma. ◆ Vakur, ağır.

Guinder [ft.] Bocurgat ile kaldırmak. || (mec.) Sahte gösteriş etmek. || **Se** – Kibir etmek, yükselmek.

Guinée [ims.] İngiliz lirası, cine.

Guingan [imz.] Esvablık basma.

Guingois [imz.] Eğrilik, terslik. || **De** – Ters, tersine.

Guinguette [ims.] Şehrin haricinde meyhâne, koltuk.

Guipure [ims.] Bir nevi dantela.

Guirlande [ims.] Çiçek ve yapraktan müteşekkil iklil veya halka, çelenk. ◆ Halka şeklinde dizilmiş şeyler.

Guisarme [ims.] İki tarafı keser balta.

Guise [ims.] Tavır, üslup. ◆ Usul, âdet. || **En – de** Yerine.

Guitare [ims.] Kitara. ◆ Nakarat, tekerrür.

Guitariste [imz.] Kitaracı.

Guit-guit [imz.] Amerika-yı Cenubî'ye mahsus sinek kuşu.

Guitran [imz.] (Arabîden me'huz) Katran.

Gulf-stream [imz.] (cğ.) İskandinav şibh-i cezîresinin şimalinden geçen ve Gulf Strem yani "körfez akıntısı" mânâsında olan Meksika Körfezi cereyanına verilen isimdir.

Gustatif,ve [s.] (tşr.) Zâikaya müteallik, zâik: **Nerf** – Asab-ı zâik.

Gustation [ims.] Tatma, çâşni, zevk.

Gutta-percha [ims.] *(ka)* Sumatra zamkı, güttaperka.

Gutte [ims.] (mr. Gomme-gutte)

Guttier [imz.] Gutalamba ağacı.

Guttifères [ims. – cm.] Râtîneciye-i nukatiye fasîlesi.

Guttural [s.] (tşr.) Boğaza mensup ve müteallik, halkî. || **Lettres – es** Huruf-ı halk. (cmz. *gutturaux*)

Gutturo-tétanique [s.] (t.) Lükne-i hulkumî-i küzazî.

Gymnarque [imz.] Nil'de bulunur bir cins sazan balığı.

Gymnase [ims.] Cimnastik talimhânesi. ◆ Almanya'da Latin mektebi. ◆ İdadi mektebi.

Gymnasiarque [imz.] Cimnastik talimhânesi müdürü.

Gymnaste [imz.] Cimnastik muallimi.

Gymnastique [s.] Cimnastiğe mensup ve müteallik, cimnastikî. = [ims.] Cimnastik, idman-ı beden.

Gymnètre [imz.] Bir cins taş balığı.

Gymnique [ims.] Pehlivanların güreş tecâribi. ◆ Pehlivan güreşmesi, fenn-i musâraa.

Gymnobasique [s.] (nb.) **Style** – İbre-i kaidî-i inâsî.

Gymnocarpe [s.] (nb.) **Fruit** – Semer-i ârî, semer-i muarrâ. = [imz. – cm.] Esmar-ı âriye.

Gymnoclade [imz.] Bir cins pamuk ağacı.

Gymnodontes [imz. – cm.] (hyv.) Zü'l-esnan-ı muarrâ fasîlesi.

Gymnogramme [ims.] Bir cins eğrelti otu.

Gymnogyne [s.] (nb.) Zû-mebîz-i muarrâ.

Gymnopolypes [imz. – cmz.] Adîmü'l-mesken olan polipler kısmı.

Gymnosophiste [imz.] Hind'in hemen çıplak gezer bir nevi hakîmi, dervişi ki ilim ile pek ziyade tevaggul ederler, felâsife-i mütekaşşifîn.

Gymnosperme [s.] (nb.) Zü'l-büzur-i muarrâ, uryânü'l-büzur.

Gymnospermie [imz.] (nb.) Âriyetü'l-büzur.

Gymnostome [imz.] (nb.) Zü'l-fem-i muarrâ.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Gymnote [imz.] Amerika-yı Şimalî nehirlerinde bulunan sırtı çıplak bir balık.

Gynandre [s.] (nb.) Zü'l-mütelâsık-ı âzâi't-tenâsül.

Gynandrie [ims.] (nb.) Telâsuk-ı âzâi't-tenâsül.

Gynauthrope [imz.] (tşr.) Nisvâniyeti zükûriyetine galebe eden hünsâ.

Gynécée [ims.] Eski Yunanların kadınlara ve çocuklara mahsus daireleri.

Gynécocratie [ims.] (*sî*) Avrupa'da kadın ile idare olunan veya idare olunabilen umur.

Gynécocratique [s.] (*si*) Avrupa'da kadınların idare-i umur edebilmeleri tarzına mensup ve müteallik.

Gynécomaste [imz.] Memesi büyük adam.

Gynérium [ims.] (*omm*) Amerika mısır buğdayı.

Gynobase [ims.] (nb.) İnâsiyü'l-kaide.

Gynobasique [s.] (nb.) İnâsiyü'l-kaidevî.

Gynophore [imz.] (nb.) Hâmil-i inâs.

Gynopode [imz.] (nb.) Ricl-i inâs.

Gypaète [imz.] Uşakkapan denilen büyük bir kara kuş, kerkes.

Gypogéranides [ims. – cm.] Tuyur-ı câriha-i nehâriye nevinden yılancı kuşlar fasîlesi.

Gypse [imz.] Alçı taşı, cips.

Gypseux,se [s.] Alçı taşı kabîlinden veya bunu hâvi.

Gypsophile [ims.] Karanfiliye fasîlesinden bir cins tezyinat çiçeği.

Gyrin [imz.] Su biti.

Gyrocarpe [imz.] (nb.) Esmar-ı dâireviye fasîlesinin numûnesi olan bir cins Amerika ağacı.

Gyrocéras [imz.] (arz.) Nâime-i mercûlü'r-re's[305] sınıfından bir nevi müstehâse.

Gyromancie [ims.] Daireler çizerek yürümekle icra olunan bir nevi tefeül, tefeül bi'd-devr, gezerek tefeül.

Gyrome [imz.] (nb.) Halka-i şeyb.

Gyroscope [imz.] (hy.) Arzın devrini müşir alet, devrannümâ.

Gyrovague [imz.] Bir manastıra mensup olmayıp seyyar bulunan rahip.

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Birinci cildin sonu.

Fin du premier tome.

305 Orijinal metinde dizgi hatası: مرجو şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında مرجول olması gerektiği anlaşılmaktadır: bkz. *gomphocère* ve *gasteropodes* maddeleri.

TÜBA TÜRK-İSLÂM BİLİM KÜLTÜR MİRASI DİZİSİ: 9

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI Himayelerinde

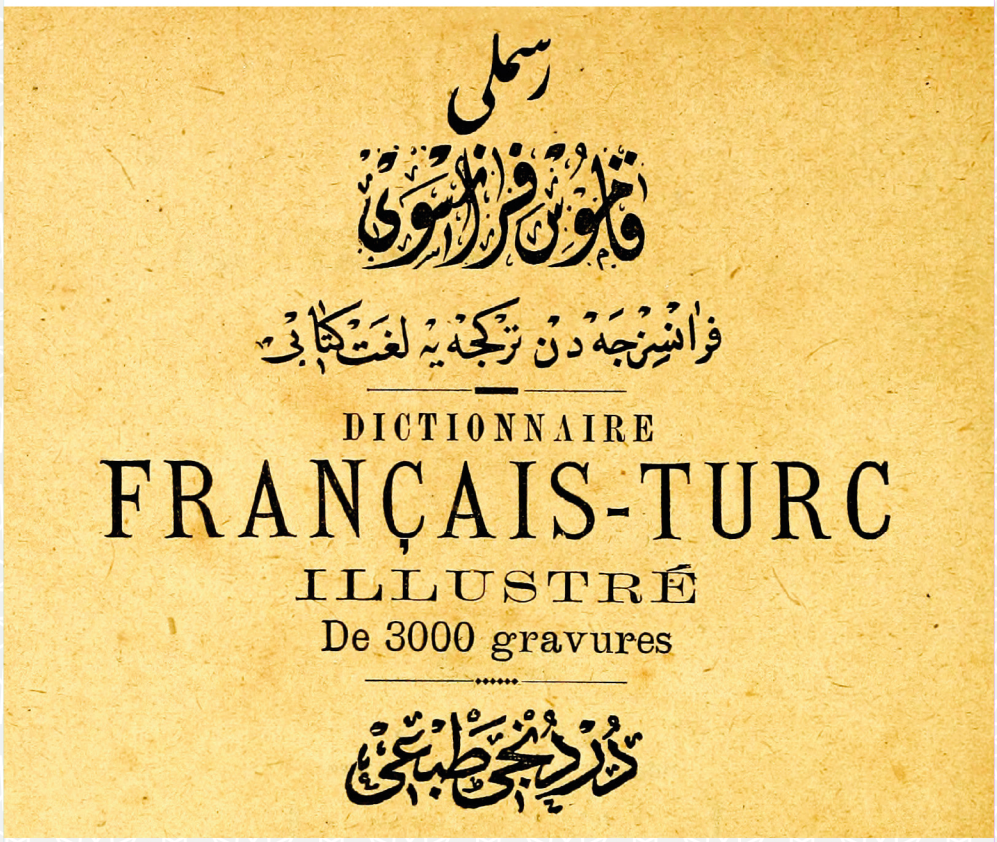

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Resimli Kâmûs-ı Fransevî

CİLT II: H - Z

ŞEMSEDDİN SAMİ

HAZIRLAYAN: ŞERİF ESKİN

Resimli Kâmûs-ı Fransevî

CİLT II: H - Z

Şemseddin Sami

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Resimli Kâmûs-ı Fransevî
Dictionnaire Français-Turc Illustré
Şemseddin Sami

Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Dizisi: 9

Hazırlayan
Şerif Eskin (Dr. Öğr. Üyesi)

Editör
Fahameddin Başar (Prof. Dr.)

ISBN: 978-605-2249-19-2
Takım ISBN: 978-9944-252-86-7
Ankara, 2018

Yayın Sürecinde Emeği Geçenler
M. Sait Türkhan (Dr. Öğr. Üyesi)
Muhammed Ubeyde Ateş

Tasarım ve Uygulama
Murat Acar

Proje Sorumlusu (TÜBA Başkanı)
Ahmet Cevat Acar (Prof. Dr.)

Proje Yayın Kurulu
Atilla Bir (Prof. Dr.)
Derya Örs (Prof. Dr.)
Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)
Hüseyin Gazi Topdemir (Prof. Dr.)
Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)
M. Fatih Andı (Prof. Dr., Proje Yürütücüsü)
Muhittin Macit (Prof. Dr.)
Mustafa Çiçekler (Prof. Dr., Proje Yürütücüsü)
Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Proje Yayın Koordinatörleri ve Danışmanları
H. Ahmet Arslantürk (Doç. Dr.)
Cahid Şenel (Doç. Dr.)

Proje İdari İşler Sorumlusu
Duygu Erol

Baskı
Ses Reklam Paz. Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti.
Mebusevleri Ayten Sk. 28/7 Çankaya - ANKARA

© Türkiye Bilimler Akademisi 2018
Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Yayıncının izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Kullanılan görsellerin yayın izinleri ile ilgili
maddi-manevi sorumluluklar eseri hazırlayanlara aittir.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
Piyade Sokak - No: 27 Çankaya - ANKARA
bilimklasikleri@tuba.gov.tr
0 312 442 29 03
www.tuba.gov.tr

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI
Himayelerinde

Resimli Kâmûs-ı Fransevî
Dictionnaire Français-Turc Illustré

FRANSIZCADAN TÜRKÇEYE LUGAT KİTABI

CİLT II: H - Z

Şemseddin Sami

Hazırlayan
Şerif Eskin

Projeye Katkıda Bulunanlar
Fatih Demir
Hatice Arzen Çelik

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Büyük gelecekler, büyük geçmişlerin bilgi ve birikimi üzerine inşa edilir.

Türkiye, ihtişamlı bir medeniyetin ve zengin bir tarihin meydana getirmiş olduğu büyük bir birikimin varisidir. Kökleri bilime, bilgiye, hikmete ve irfana dayanan bu birikim, ülkemizin geleceğinin inşası gayretlerinde de en önemli referansımız olmalıdır. Bu büyük birikimden yararlanmadığımız takdirde, geçmişimizi "müzelik bir emtia"ya dönüştürürüz, sağlıklı bir gelecek inşa edemeyiz.

Zira tarih, sadece geçmişte olup biten değil, aynı zamanda bugüne kalan, yarına da aktarılacak olandır. Milletler tarihte yalnızca geçmişlerini değil, geleceklerini de ararlar. Geçmişiyle barışamayan, tarihini yorumlayamayan, ecdadına yabancılaşan milletler, sağlıklı bir gelecek inşa edemezler.

Çağımıza ve geleceğe yapacağımız etki bakımından, sahip olduğumuz zengin mirası yeniden ve daha güçlü biçimde harekete geçirmemiz gerekiyor. Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yürütülen "Türk-İslâm Bilim ve Kültür Mirası Projesi"ni, işte bu amaca yönelik bir çalışma olarak değerlendiriyorum.

Proje kapsamında, sosyal bilimler, İslâmî ilimler, Türkiyat, sağlık ve tabiat bilimleri ve teknik bilimler alanlarında hazırlanan eserlerin, bilim ve kültür hayatımıza kazandırılmasını takdirle karşılıyorum.

Bu vesileyle, eserlerin müelliflerini rahmet ve şükrânla yâd ediyor, projenin hayata geçirilmesinde görev alan bilim adamlarımız ile TÜBA mensuplarını kutluyorum.

Recep Tayyip Erdoğan
T.C. Cumhurbaşkanı

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Takdim

Sürdürülebilir kalkınma; "güçlü makroekonomik politikalar" ile "rekabeti odağına alan yapısal reformların" bir arada uygulanması ile mümkündür. Rekabette söz sahibi olabilmek ise; bilimsel ve teknolojik gelişmelerden en iyi şekilde faydalanmak, bu gelişmeleri içselleştirmek ve bir sonraki adımı da tasarlamakla mümkün oluyor. Bunu başarabilen ülkeler gelişmişlik konusunda rakiplerini geride bırakıyor ve küresel ekonomide daha fazla söz sahibi olmaya başlıyor.

Bilimsel ve teknolojik gelişme "yeni", "daha iyi" ve "keşfedilmemiş" olanı arama çabasıdır. Fakat bu çaba, geçmişten asla kopuk değildir. Geçmiş mirasın çok daha iyi anlaşılması, geleceğin daha sağlam inşası için bir zorunluluk olarak karşımıza çıkıyor. Türkiye tam da bu noktada, bulunduğu coğrafya ve sahip olduğu eşsiz tarihi ve kültürel birikimiyle ciddi bir karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Türk-İslâm medeniyetinin kadim bir üyesi olarak; insanlığın bilimsel, teknik ve kültürel gelişimine çok somut katkıları olan bir medeniyetin mirasçısıyız.

Türk-İslâm medeniyetine ait eserlerin gün ışığına çıkarılması; yeni kuşakların geçmişten feyz alarak daha güçlü bir motivasyonla yola devam etmesine katkı sağlayacaktır. Bu eserler ayrıca, bilim, Ar-Ge ve yenilikçilik konusundaki politikalarımız için de girdi sunarak, farklı bakış açılarından faydalanma imkanı verecektir. Bu kapsamda, Sayın Cumhurbaşkanımızın himayelerinde, Türkiye

Bilimler Akademisi (TÜBA) tarafından yürütülen "Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi"ni çok değerli ve benzersiz bir adım olarak görüyorum. Proje; matematik, astronomi, tarih, coğrafya, edebiyat ve felsefe gibi alanlarda saygıdeğer İslâm âlimleri tarafından hazırlanan eserleri bilim dünyasına kazandırmayı amaçlıyor.

Yüksek himayeleri için Sayın Cumhurbaşkanımıza şükranlarımızı arz ediyorum. Başta TÜBA çalışanları olmak üzere, bu çok kıymetli proje için emeği geçen herkesi içtenlikle tebrik ediyorum. Eserlerin yazarlarını rahmet ve hayırla yâd ediyor, Projenin Milletimizin bilimsel ve topyekün kalkınması için yararlı olmasını diliyorum.

Mustafa Varank
T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanı

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Sunuş

Günümüzde bilim ve yenilikçilik, ulusal kalkınma ile uluslararası rekabette göreli üstünlük sağlamada belirleyici stratejik faktörler haline gelmiştir. Toplumların bilim ve yenilikçilik performansı açısından, toplumda bilimin, bilimsel düşünce ve yaklaşımların önemsenmesi, teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması ile gençlerin bilim ve araştırma alanına yönlendirilmesi, özel bir öneme sahiptir. Bu hususlar, dünyadaki muadilleri gibi ulusal akademimiz Türkiye Bilimler Akademisi TÜBA'nın da öncelikli amaç ve görevleri arasında yer alır.

Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Bilim ve yenilikçilik performansı, güncel imkân ve kaynaklar yanında tarihsel birikim ve mirasın değerlendirilmesini de gerektirir. Millet olarak, önemli bir bölümü gün ışığına çıkarılmayı ve değerlendirilmeyi bekleyen zengin bir bilim ve kültür mirasına sahip bulunuyoruz. Bu mirasın daha görünür ve yararlanılır kılınması, bugünkü ve gelecekteki performansımız ve ulusal hedeflerimize ulaşmamız açısından büyük önem taşımaktadır.

Tarihsel birikim ve mirasın ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi, diğer yararları yanında, başarılı bir performans için gerekli özgüven ve motivasyona yapacağı katkı bakımından da büyük önem taşır. Uluslararası yarışta son iki yüzyıldır ve günümüzdeki göreli konumumuz ile geleceğe yönelik yüksek amaçlarımız dikkate alındığında, bireysel ve toplumsal düzeyde sağlıklı bir benlik/kimlik ve özgüven inşası ile güçlü bir motivasyon ikliminin oluşturulmasına gerek olduğu ve bu konuda her Türk vatandaşı ve kurumunun katkı ve destek sağlamasının ulusal bir görev olduğu açıktır.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi, Akademimiz tarafından bu düşünceler doğrultusunda, Kalkınma Bakanlığı'nın mali desteğiyle 2014 yılında başlatılmıştır. Proje ile, Türk-İslâm medeniyeti havzasında, fen, mühendislik, Türkiyat, sosyal bilimler, dinî ilimler gibi alanlarda eski-farklı Türk lehçeleri ile diğer dillerde üretilmiş, uzman bilim insanlarımızca seçilen 100 eserin, imkân ve ihtiyaca göre transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi yapılarak yayımlanması yoluyla bilim ve kültür âleminin ve gelecek kuşakların istifadesine sunulması hedeflenmiştir.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi, çok sayıda paydaşın doğrudan ve dolaylı katkı ve desteklerinin eseridir.

Türk-İslam Bilim Kültür Mirası Projemizin başlangıçtan beri Sayın Cumhurbaşkanımızca desteklenmesi ve bu yıl Cumhurbaşkanlığı himayelerine alınmış olması, Akademimiz açısından büyük bir onur kaynağı olmuştur. Bilime ve projemize verdikleri çok değerli destek ve yüksek himayeleri için Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a kalbî şükranlarımızı arz ediyorum.

Bugüne kıyasla oldukça kısıtlı koşullarda bu eserleri kaleme alan bilim ve kültür tarihimizin kahramanlarını rahmet ve şükranla yâd ediyorum. Bu eserlerin çoğaltılması, saklanması ve bugüne ulaşmasında rol alan isimsiz kahramanları da saygıyla anıyorum. Eserlerin transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi ve tahlilini yaparak günümüzün ve geleceğin okuyucu ve araştırmacılarına ulaşmasını sağlayan bilim insanlarımıza müteşekkiriz. Yayına hazırlık ve basım sürecinde rol alan Akademi üyelerimiz, bilim insanlarımız ve çalışanlarımız ile projeye katkı sağlayan tüm paydaşlarımıza da teşekkür ediyorum.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi kapsamında yayımlanan eserlerin Milletimizin bilimsel ve topyekün gelişimi ile medeniyet ihyası/inşası süreci bakımından yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar
TÜBA Başkanı

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

İçindekiler

TÜBA

Takdimler ve Sunuş

İkinci Cildin Yayımı Dolayısıyla Birkaç Not 13

İfade-i Meram 19

Tâbi'-i Kitap Tarafından Birkaç Söz 23

Kısaltma Cetveli 29

Kâmûs-ı Fransevî 33

CİLT II: H - Z

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

İkinci Cildin Yayımı Dolayısıyla Birkaç Not

Şemseddin Sami'nin bir bilim klasiği hükmündeki eseri *Resimli Kâmûs-ı Fransevî*'nin ilk cildi, latin harflerine aktarılmış şekliyle yaklaşık bir yıl önce Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yürütülmekte olan Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi kapsamında yayımlanmıştı. Elinizde bulunan ciltle birlikte sözlüğün bu edisyonu nihai şeklini almış bulunmaktadır.

Burada da projenin birinci aşamasındaki yol takip edilerek *Resimli Kâmûs-ı Fransevî*'nin dördüncü ve son baskısı (1905) esas alındı. Bununla beraber kimi matbaa hataları vb. problemlerin tespit edilip giderilebilmesi için üçüncü baskıyla karşılaştırma yoluna gidildi ve yer yer düzenlemeler yapıldı. Öte yandan eserin geneline yansımış durumda olan (söz gelimi Être - Etre / Éducation - Education gibi) imlâ tutarsızlıkları ortadan kaldırılmaya çalışıldı. Bu gibi tashihlerin dışındaki tasarruflara dair açıklamalar ise dipnotlarda sunulmuştur. Şemseddin Sami ve yayıncısı Mihran Efendi tarafından kaleme alınan takdim yazıları ile lugatin sistematiğine dair kısaltma cetvelleri ise okurlara kolaylık sağlamak maksadıyla bu cildin başına da eklenmiştir.

Birinci ciltteki takdim yazımızda *Resimli Kâmûs-ı Fransevî*'nin muhtevası hakkında (birinci cilt esas alınarak) bazı nicel bilgilere yer vermiştik. Öte yandan Şemseddin Sami'nin bu eserinin en özgün yanının ve temel iddiasının modern bilim dilini kuşatmak ve 19. asırla birlikte ortaya çıkan büyük bir ihtiyacı karşılamak olduğunu belirterek bilhassa terminolojik içeriğin zenginliğine dikkat çekmiştik. (Bkz. Cilt I, s. 15 vd.) Çalışmanın bütünlük kazanmasıyla beraber bu bilgilerin nihai şekillerini şöyle sıralayabiliriz: Birinci ciltte yaklaşık 23.000, ikinci ciltte ise yaklaşık 24.000 adet olmak üzere toplamda 47.000 ana madde bulunmaktadır. Kimi yerlerde alt maddelerin çokluğu ve

açıklamaların zenginliği de dikkate alındığında lugatin ne denli kapsamlı ve nitelikli bir başvuru kaynağı olduğu anlaşılacaktır. Nitekim alt madde açıklamalarının sayısı her iki ciltte toplam 25.000 adet civarındadır. Ayrıca *Kâmûs-ı Fransevî*'nin bütününde matematik, cebir, geometri, fizik, kimya, biyoloji, botanik, zooloji, mekanik, jeoloji, madencilik, astronomi vb. alt kategorilere ayrılmış olarak toplam 5.300 adet fen ve doğa bilimleri; tıp, anatomi, cerrahi, eczacılık şeklinde alt kategorilere ayrılmış olarak toplam 3.900 adet sağlık bilimleri; 1.200 adet askeriye; yaklaşık 1.500 adet filoloji, sanat tarihi, felsefe, mantık ve diğer sosyal disiplinler; 800 adet denizcilik; 550 civarı iktisadi bilimler ile 750 adet kadar hukuk sahasına ait olmak üzere 14.000 civarında terminolojik açıklamanın yer aldığı tespit edilmiştir.

İlk cildin yayımlanmasının ardından gelen kimi talepler dikkate alınarak ve *Kâmûs-ı Fransevî*'nin görsel içeriğini yansıtmak maksadıyla eserin dördüncü ve son baskısının bir dijital kopyası da bu ciltle beraber takdim edilmek üzere hazırlanmıştır. Son olarak Şemseddin Sami'nin bu ölümsüz eserinin bilim ve kültür dünyasına faydalı olmasını temenni eder, proje sürecinde emeği geçen tüm isimlere içten teşekkürlerimizi arz ederiz.

Şerif Eskin

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

یکرمی بشنجی سنه دولتیه جلوس همایون شاهانه

تقدمه عبودیتکارانه

علم و عرفانک حامی اعظمی

عثمانلیلرک پادشاه جلیل الشانی

شوکتلو غازی سلطان عبدالحمید خان

ادام الله ملکه الی اخر الدوران

افندمز حضرتلرینک

یکرمی بشنجی سنه مسعوده جلوس تخت شاهانه لرینک

خاطره سیدر

Yirmi beşinci sene-i devriye-i cülûs-ı hümâyun-ı şâhâneye
Takdime-i Ubûdiyetkârâne

İlm ü irfanın hâmî-i âzamı
Osmanlıların padişah-ı celîlü'ş-şânı
Şevketlü Gazi Sultan Abdulhamid Han
Edâmellahu mülkehu ilâ âhiri'd-deverân
Efendimiz Hazretlerinin
Yirmi beşinci sene-i mes'ûde-i cülûs-ı şehinşâhîlerinin
Hatıra-yı Şükranıdır

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Resimli Kâmûs-ı Fransevî

Fransızcadan Türkçeye Lugat Kitabı

Dictionnaire Français-Turc

Illustré De 3.000 gravures

Dördüncü Tab'ı
Yeniden tahrir derecesinde tashih ve hemen kâffe-i ıstılahat-ı fenniye ve askeriyenin ilavesiyle ikmal ve resimler ile de tezyin olunmuştur.

4ème Édition
Entièrement Refondue

Muharriri: Ş. Sami
Par Ch. Samy - Bey Frachëry

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Sahip ve Tâbi'i: Mihran
Éditeur Imprimeur: Mihran

Maarif Nezâret-i Celîlesi tarafından takdir ve tahsin olunmuştur.
Approuvé par le conseil du ministère de l'Instruction Publique.

Imprimerie Mihran
Rue de la Sublime-Porte N.7.
Constantinople

Mihran Matbaası
Bâbıâli caddesinde nümero 7.
İstanbul

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

İfade-i Meram

Bugünkü günde medeniyet-i hâzıranın hayret-bahş-ı ukul olan âsâr-ı nâfiasının en ziyade üç kavimde tecelli eylediği nâ-kabil-i inkâr bir hakikattir. Bu üç kavim de Fransız, Alman, İngiliz kavimleridir. Bunlardan biri medeniyetin bir şubesinde daha ileri gitmiş ise, diğeri âhar bir şubesinde onu geçmiş; lakin herhâlde umumiyet nazarıyla bakılırsa, hiçbiri diğerinden geri kalmamıştır. Üçü birlikte medeniyet-i hâzıranın istinat eylediği muhkem bir sehpa teşkil ediyorlar.

Kâffe-i ümem ve akvam-ı müteahhire bunların müktesebat-ı ilmiye ve sanâiyesinden, bunların keşfiyatından velhasıl bunların meydana koydukları âsâr-ı medeniyetten istifade etmeye çalışıyorlar. Mensup bulunduğu kavim ve memlekete bihakkın ve cidden hizmet etmek isteyen her bir fert medeniyet-i hâzıranın üç vâsi' mahzeni, üç cesim fabrikası hükmünde olan ümem-i selâse-i mezkûre lisanlarından birini tahsile çalışmalıdır. Fransızca, Almanca, İngilizce lisanlarından birini bilen adam elbette o bildiği lisanda okuyacağı nâfi' kitaplardan birkaçını kendi lisanına nakil ve tercüme hevesine düşecek, ve, böyle hizmetlerde bulunanlar çoğaldıkça, bunların lisanı da kendi başına bir mahzen-i âsâr-ı medeniyet olmak yolunu tutacaktır.

Binaenaleyh bu üç lisandan birini tahsil eden adam mensup bulunduğu cinsiyet ve memlekete büyük bir hizmet etmiş olur; lakin ondan daha büyük bir hizmet vardır, ki o da bu üç lisandan birinin mensup bulunduğu kavim efradı beyninde taammüm ve intişarına ve bu maksatla teshil-i tahsiline medar olacak eserler meydana koymak hususudur.

Bu ikinci nevi hizmette bulunmak heves ve gayretiyle bundan yirmi sene evvel Fransız lisanından Türkçeye bir lugat kitabı tertibine teşebbüs etmiştim.

Medeniyet-i hâzıra âsârının üç büyük mahzeni tesmiye ettiğim elsine-i selâse-i mezkûreden, yalnız bizce değil, umum-ı âlemce en maruf ve münteşiri, en ziyade taammüm etmiş ve belki lisan-ı umumi hükmüne geçmiş olanı şüphesiz Fransız lisanıdır. Binae-

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

naleyh, Almancada veya İngizlicede bazı hususatta daha çok âsâr mevcut olsa da, yine Fransızca umumiyeti, kolaylığı, edebiyattaki takaddümü cihetleriyle velhasıl vücuh-ı adîde ile cümlesine müreccah tutulup, en evvel bunun tahsiline çalışmak, ve bunun tahsilini teshile hizmet etmek iktiza eder.

Hâl böyle iken, ve nice zamandan beri memleketimizde Fransız lisanı mevki-i tedavülde olup, ale'l-husus Mekteb-i Fünûn-ı Tıbbiye'de ve Mekteb-i Sultanî'de o vakitlerde sırf Fransız lisanında tedris ve tederrüs olunmakta iken, bu lisan-ı ecnebiyi tahsil eden veya bundan âsâr tercüme etmek isteyen ebnâ-yı vatan ellerinde müracaatgâh olacak milli ve ihtiyacımıza göre tertip olunmuş hiçbir lugat kitabı yoktu. Biçare talebe ve mütercimler ya mâhud Kalfa ve Maluf'la kanaat edip, bunlarda aradıkları kelimelerin onda birini buldukları hâlde, onun da mânâsını garip bir surette görmekte veyahut herkesin kesesi tahammülünün haricinde bir fedakârlığı göze alarak Biyanki[1] ve Hançeri[2] gibi üç dört cesim ciltten mürekkep eserler edinmek mecburiyetinde bulunmakta idiler, hâlbuki, o üç büyük ciltten mürekkep Hançeri lugatının sahibi Türkçe ve Arabî ve Fârisî lisanlarını câmi olmak iddiasıyla, farkında olmaksızın bu lisanların üçünü de karma karışık etmiş, ve Fransız lisanı lugatlarının onda birini bile cem' etmemiştir. Biyanki lugatı ise memâlik-i şarkiyede konsolosluk eden ecnebilere yaramak maksadıyla tertip olunup, el-yevm metruk bir Türkçe ile ve ekseri noksan ve yanlış olarak uzun uzadıya tabirat-ı bâride îradıyla ve bunları Fransız hurufuyla dahi garip bir şivede yazmakla imlâ-yı sahâif etmiştir.

Elhasıl, birçok fedakârlık ihtiyarına muktedir olanlar dahi Kalfa ile kanaat edenlerden ziyade istifade edemeyip, herkes gerek Fransız lisanının tahsilinde ve gerek bu lisanda mütalaa ve hele tercüme etmede pek çok müşkilat çekmekte idi.

Bu noksan ve müşkilatı kendi nefsimde bi't-tecrübe bildiğimden, Fransızcadan Türkçeye bir lugat kitabı tertip etmek hususunda eskiden menvî-i zamîremde cây-gir olan arzuyu mevki-i fiile koymayı tasmim ettimse de, neşrince olan müşkilat dahi o vakte dek benim gibi nice efradın ve hatta bir iki kere teşekkül etmiş olan heyetlerin bile gayretini kesretmiş idi. Bu tereddütte iken, birgün ekser âsârımın neşrini deruhde eden muhibb-i kadim Mihran Efendi Hazretleri ile bunun bahsi geçti; "Yaz, çıkarayım." dedi. Ertesi gün masa başında idim; önümde Biyanki, Hançeri, Maluf, Kalfa'dan başka vasıta ve müracaatgâhım yoktu; haftada iki cüz yani 32 sayfa neşrediverdik; bunun yalnız tertip ve tashihi bir adamın vaktini zapt ve işgale kâfi idi. Bir sene olmazdan *Kâmûs-ı Fransevî* ikmal olundu.

Bu hâlde ilk defa olarak, bu kadar vesâit fikdanıyla ve bu kadar acele ile vücuda gelen

1 Bianchi. Şemseddin Sami'nin burada atıf yaptığı eser, Thomas-Xavier Bianchi'nin, "à l'usage des agents diplomatiques et consulaires, des commerçants, des navigateurs et autres voyageurs dans le levant" açıklamasıyla yayımlanan *Dictionnaire Français-Turc* adlı sözlüktür. Bianchi'nin ayrıca *Dictionnaire Turc-Français* başlıklı bir Türçe-Fransızca sözlük çalışması mevcuttur.

2 Handjéri. Şemseddin Sami, Alexandre Handjéri'nin *Dictionnaire Français-Persan-Arabe et Turc* adlı sözlük çalışmasına atıf yapmaktadır.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

bir kitabın noksandan, kusurdan, hatadan berî ve sâlim olduğu iddia olunamaz, heyhat! Hangi lugat kitabı hakkında "hatadan sâlim" denilebilir? Bir lugat kitabı her ilim ve fenne taalluk eder; her nevi hayvanatı, nebatatı, âlât ve edevatı velhasıl dünyada ne var ise cümlesini ve her birinin tamamıyla mukabilini bilecek ve her iki lisanda böyle her şeye vukuf ve malumatı hâiz olacak adam tasavvur olunabilir mi? Böyle bir adamın vücudu mutasavver olmayınca, her cihetce mükemmel ve noksansız bir lugat kitabı dahi mümkün ve mutasavver değildir; iş yalnız noksan ve hataların mümkün mertebede az olmasındadır. Bu sebebe mebnîdir ki memâlik-i mütemeddinede lugat kitapları her vakit teceddüd eder, her gün bir cihetce daha mükemmeli çıkar, herkes bir cihetini, birkaç kelimesini tashih ve ıslaha çalışır.

Lakin *Kâmûs-ı Fransevî*'nin mevcut ve zaruriyü'l-vuku olan noksanları neşrinden evvelki fikdanına nisbeten lâşey hükmünde idi. Artık herkesin elinde ihtiyacat-ı zamaniye ve milliyemizle mütenâsip bir lugat kitabı var idi; herkes bunun vasıtasıyla Fransızcayı tahsil edebilirdi; bunun nekayisi de devede kulak hükmünde kalır idi.

Halk bu *Kâmûs-ı Fransevî*'den ne derecelerde istifade ettiğini rağbetle ispat etti; on beş sene zarfında ilk tab'ının nüshaları tükendi, bir ikinci tab'a ihtiyaç göründü; bugün de bir üçüncü tab'a ihtiyaç görünüyor.

Memâlik-i mütemeddinede bir müellif böyle büyük bir eser meydana koyduktan, ve eseri makbul-i âmme olup, neşrinin tekerrürüne mecburiyet görüldükten sonra, artık başka işle meşgul olmayıp bütün evkatini o eserinin kusurunu ikmal ve nekayisini ıslah etmek yoluna hasr u sarf eder; daima onun ikmal ve ıslah ve tevsi'iyle uğraşır; ve eseri yeniden neşrolundukça daha mükemmel olur.

Hayfâ ki bizde maarif-i umumiyenin bulunduğu hâl-i hâzır ve bunun neticesi olarak bir müellifin eserinden edebileceği istifade-i maddiye müellifin o suretle eserine raptolunmasına müsait olmadığı gibi, muhtaç bulunduğumuz hıdematın tekessür ve tenevvüüyle o gibi hıdematta bulunabilecek adamların mahdûdiyeti de müellifleri muhtelif cihetlere çekip ihtisasa mecal bırakmadığından, bakiye-i ömrümü *Kâmûs-ı Fransevî*'ye hasredemedim. *Kâmûs-ı Fransevî*'nin Larus'u[3] olamadığım gibi, ondan sonra ömrümün on iki senelik müddetini zapteden *Kâmûsu'l-A'lâm*'ın Buyye'si[4] olamadım. En ziyade arzu-yu hizmet sâikasıyla bu cesim eserlerin birini ikmal eder etmez bir diğerine girişmek mecburiyetinde bulundum.

Tâbi'i *Kâmûs-ı Fransevî*'nin ikinci neşrine ihtiyaç gördüğü vakit, ben *Kâmûsu'l-A'lâm*'ın tahririyle meşgul bulunmakla beraber *Kâmûs-ı Arabî*'nin dahi telif ve neşrine başlamış-

3 Ünlü dilbilimci ve sözlükçü Pierre Larousse.

4 Şemseddin Sami'nin *Kâmûsu'l-A'lâm*'ı hazırlarken *Dictionnaire universel d'distoire et de géographie* adlı eserini esas aldığı Fransız ansiklopedi yazarı Marie-Nicolas Bouillet.

tım. Müşârün-ileyh *Kâmûs-ı Fransevî*'nin bu yeni neşrine karar verdiği vakit dahi *Kâmûs-ı Arabî*'yi derdest bulundurmakla beraber, her şeyden evvel muhtaç olduğumuz *Kâmûs-ı Türkî*'nin de telifine mübâşeret etmiştim. Ne bunları terk etmek mümkün idi, ne de bunlar elde durur iken *Kâmûs-ı Fransevî*'yi yeniden yazarcasına alt üst ederek ikmal ve tashihe vaktim müsait idi.

Lakin benim kesret-i tevaggul ve mümârese ile ihtisas derecesinde iktisab etmiş olmakla müftehir bulunduğum bir cihet var ise, o da bir fenn-i mahsus olan lugat-nüvislik usulüdür. Lugat fenninde yalnız kelimelerin mânâlarını doğru vermek kâfi olmayıp, her kelimenin nevi ve cinsini tayin etmek, maânî-i lugaviye ve ıstılahiye ve hakikiye ve mecaziyesini ayırmak, tefsir için îrad olunan kelimelerin müterâdifleriyle muhteliflerini fark ve temyiz etmek, ve bunun gibi nice kavâid vardır, ki ancak bunlara bihakkın ve tamamıyla riayet olunursa, erbab-ı müracaat o lugat kitabından istifade edebilir. Gerek Fransızcadan Türkçeye ve Türkçeden Fransızcaya ve gerek lisanımıza mahsus olarak Arabî ve Fârisî kelimelerin tefsiri yolunda şu son zamanlarda neşrolunan lugatnâmelerin içinde fenn-i lugatın bu kavâid ve nikât ve usul-i mahsusasına benim kadar ve belki benden başka riayet eden yoktur desem, tefahhuruma haml buyurulmaz ümidindeyim.

Binaenaleyh *Kâmûs-ı Fransevî* o usul ve kaideyi muhafaza ettikçe, o kafes ve çerçevenin üzerine ne kadar ilaveler olunsa, ne kadar tevsi' ve ikmal olunsa, esasen yine benim eserim olan *Kâmûs-ı Fransevî*'dir, diyebilirim.

Tâbi'-i gayuru, rağbet-i umumiyeye karşı *Kâmûs-ı Fransevî*'nin bu yeni tab'ını mükemmel bir surete îsal ile binlerce resimlerle maânîsini izah etmek için her fedakârlıktan çekinmediği gibi, icap eden ilave ve tashihleri de her iki lisandaki iktidar ve mahareti cümlenin malumu olan ve ikinci tab'ında da himmeti sebk etmiş bulunan saadetlü Halid Beyefendi dahi hiçbir vechile kusur ve noksan bırakmamakla beraber, kitabın usul ve kaide-i mevzuasına da halel getirmemiş, ve sâir erbab-ı fen ve ihtisasa dahi müracaat edilmiş; ve nihayet taraf-ı âcizânemde dahi, ıslah lüzum ve ihtiyaç messettiği hâlde, bir göz gezdirilmiş olmakla, artık kul işi olabildiği kadar, mükemmel ve kusursuz bir lugat kitabı olup, Fransız lisanının tahsili için ve bu lisanda mütalaa ve tercüme ve tahrir ve inşâ ile uğraşacak ebnâ-yı vatan için diğer vasıtaya ihtiyaç bırakmadığına bir göz gezdiren herkes şahâdet eder itikadındayım.

Ş. Sami
Erenköy, 14 Şaban 1318.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Tâbi'-i Kitap Tarafından Birkaç Söz

Bundan on beş sene evvel *Kâmûs-ı Fransevî* nâmıyla Fransızcadan Türkçeye bir lugat kitabı tab' ve neşrine muvaffak olmuş idim. *Kâmûs-ı Fransevî* tahrir ve temsil edildiği zamanın terakkiyat-ı ilmiye ve fenniyesine göre mündericatca bu yoldaki müdevvenatın en mükemmeli en müfidi ve tab' ve temsilce en nefisi bulunduğundan fevkalâde mazhar-ı rağbet olmuş ve bi'n-nisbe pek kalil denebilecek bir müddet zarfında kâmilen satılıp nüsah-ı mevcûdesi kalmamış idi. Muahharan ulûm ve fünûn daha ziyade terakki etmekle *Kâmûs-ı Fransevî*'yi def'a-i sâniye olarak tab' eylemiş idim. Ancak terakkiyat-ı ilmiye ve fenniyenin bir derecede durmayıp günden güne evc-i bâlâ-yı tekâmüle suudu kaide-i külliyesiyle el-hamd Memâlik-i Şâhâne'de dahi hükm-i feyz-âverini icra etmekte olduğundan ulûm ve fünûnca az zaman zarfında pek çok teâlî, pek çok terakki görüldü. Eyâdî-i istifadede bulunan müdevvenat-ı ilmiye ihtiyacat-ı medeniyeyi temin edememeye başladı. Netice-i tekâmülün bu tesirinden bi't-tabi *Kâmûs-ı Fransevî*'nin ikinci tab'ı da vâreste kalmadı ve terakkiyat-ı hâzıraya nispetle tab'a-i sâniyenin de adem-i kifayesi tahakkuk etti, bir üçüncü tab' ve temsilinin icrasına lüzum-ı hakiki görüldü.

İşte böyle bir lüzum-ı kavîye, bir ihtiyac-ı acile mebnî ulûm ve fünûnun bugüne kadar memleketimizde vâsıl olduğu derece-i terakkiyatı ile mütenâsip olacak bir suret-i mükemmelede tashihat ve ilâvat icrasıyla üçüncü defa olarak *Kâmûs-ı Fransevî*'nin tab' ve temsilini ve işbu üçüncü tab'anın bir kat daha temin-i mükemmeliyeti zımnında icap eden resimler ile tezyinini emel edinmiş idim. Lehü'l-hamd bu emel-i halisânem de bu kere saha-i muvaffakiyette cilve-ger oldu ve muharriri nihrir-i şehîr saadetlü Sami Beyefendi Hazretlerinin birkaç senelik mesai-i fevkalâdesi, tetebbuat-ı mütevâliyesi, tetkikat-ı amîkası semeresi olarak işbu *Resimli Kâmûs-ı Fransevî* vücuda geldi.

İki bin üç yüz sahifeden müteşekkil cesim bir kitabın evvela cüz' cüz' mevki-i intişara vaz'ıyla masârif-i tab'iyesinin büyük bir kısmı şu suretle temine lüzum görülmeksizin

heyet-i mecmuasıyla neşrolunması âlem-i matbuat-ı Osmaniyede hemen ilk defa olarak görülen büyük bir muvaffakiyettir. Bununla beraber şu son muvaffakiyetle bihakkın ihraza çalıştığım şeref ve mübâhati kendi âsâr-ı hıdemat-ı fedakârânemden addetmeyerek bunun doğrudan doğruya asr-ı âlî-i Hazret-i Padişahî'nin feyz-i mahsus-ı terakkiperverânesine atfolunması lâzım geleceğinin şurada dahi tekrarını kendim için en mukaddes bir vazife-i şükr-güzarî ve minnetdarî addederim.

Bir de bu gibi âsâr-ı cesîmenin tab' ve neşrinde ahalinin rağbetine mazhar olup olamayacağı da nazar-ı dikkate alınmak tabiidir. *Resimli Kâmûs-ı Fransevî*'nin terakkiyat-ı hâzıra ile son derece mütenâsip bir tarz-ı mükemmeliyette bulunması ise bu bâbda tereddüde katiyen mahal bırakmamıştır.

İşte acizleri *Resimli Kâmûs-ı Fransevî*'nin tab' ve temsiline başlandığı zaman şu mütalaatı göz önüne getirerek avn ü tevfik-i ilâhîye istinaden bunun kable'l-hitam cüz' cüz' neşrinden sarf-ı nazar eylemiş ve bu yolda iktihamı tabii olan fedakârlığı bilâ-tereddüt deruhde etmiş idim.

Resimli Kâmûs-ı Fransevî'nin serlevha-i mübâhati nâm-ı nâmî-i hazret-i padişahî ile ziynet-yâb olması ve evvelce birinci cildinin yirmi beşinci sene-i devriye-i cülus-ı hazret-i padişahîye ait bir takdime-i ubûdiyetkârâne olmak üzere hâk-i pây-i maâlî-peymayı hazret-i padişahîye arz ve takdimiyle lutfen meşmul-i lihâza-i mekârim-i ifâza-i tacdarî buyurularak ikmal-i tab'ına irade-i seniyye-i hazret-i şehriyarî şeref-sudur buyurulması kitabın nâil olacağı rağbet-i umumiye için en parlak bir berat-ı istihlâl olduğundan daha ziyade tafsilat itâsına lüzum görmem.

Tahdis-i nimet ma'razında şurasını da arz ve itiraf edeyim ki umum-ı âlem-i matbuatın emr-i maarifce ne türlü hizmet ve muvaffakiyeti var ise cümlesi hâmi-i âzam-ı ilm ü irfan olan velinimet-i bî-minnetimiz şevketlü padişahımız efendimiz hazretlerinin sâye-i maarif-pirâye-i mülükânelerinde hâsıl olduğundan bu hizmet dahi mücerret o padişah-ı maâlî-iktinahın eser-i lütuf ve âtıfeti olduğunu suret-i mahsusada tezkâr ve ziynet-i elsine ve ef'ide-i erbab-ı ihlas olan dua-yı efzûnî-i ömr-i iclal-i hümâyun-ı hazret-i hilâfetpenâhîlerini tekrar ile iftihar eylerim.

Sabah gazetesi sahib-i imtiyazı.

Mihran

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Elkab ve Unvan Gibi Bazı Terhimat-ı Müsta'mele

S. M.	Sa Majesté (l'empereur, le roi)	Haşmetlü … (İmparator veya kral hazretleri)
S. S.	Sa Sainteté (le pape)	Haşmetlü Papa hazretleri. (Bu elkab patriklere de yazılır ki o hâlde "rütbetlü" demek lâzım gelir.)
S. A. I. *veya* **R.**	Son Altesse Impériale ou Royale (le prince)	Fahâmetlü … hazretleri. (Hânedan-ı İmparatorî veya kralî âzâsından prens, grandük veya arşidük. Devlet-i aliyyede zât-ı sâmî-i sadr-ı âzâmî ile zât-ı vali-yi meşîhat-penâhî ve hidiv-i Mısır hazretlerine yalnız *Son Altesse le* … lakab-ı resmîsi yazılır.)
S. Exc.	Son Excellence (le ministre, l'ambassadeur)	Asaletlü … nâzırı veya sefir cenapları. Devlet-i aliyyede vükelâ-yı fiham hazeratının lakab-ı resmîsi olduğu hâlde: "… nâzırı devletlü paşa hazretleri." (Devletlü efendim hazretleri, atûfetlü efendim hazretleri.)
S. Em. *veya* **E.**	Son Éminence (le cardinal)	Rütbetlü kardinal cenapları. (Mutlaka kardinallerin lakab-ı resmîsidir.)
S. G.	Sa Grandeur (l'évêque ou l'archivêque)	Hürmetlü piskopos efendi. (Piskoposların, metropolitlerin lakabı.)
LL. MM.	Leurs Majestés	Makamına göre haşmetlü imparator ve imaparatoriçe veya kral ve kraliçe veya haşmetlü imparatorlar ve krallar hazeratı.
LL. AA.	Leurs Altesses	Makamına göre fahâmetlü prens ve prenses veya grandük ve grandüşes veya arşidük ve arşidüşes veya prensler ve grandükler ve arşidükler hazeratı.
LL. Exc.	Leurs Excellences	Mevkiine göre asaletlü nâzırlar veya sefirler cenapları veya bunlar ile refika-i muhteremeleri.
LL. Ém.	Leur Éminences	Rütbetlü kardinaller cenapları.
***	Après l'initiale d'un nom qu'on ne veut pas écrire en entier P***, L***	Tamamen yazılması istenilmeyen bir ismin ilk harfinden sonra vaz' olunur: Mösyö P…, Mösyö L…
X. *veya* **N.**	Lettre indiquant l'anonymat	Bu iki harfin biri meçhul ve mektum olan ismin yerine vaz' olunur.
B^{on}, **B**^{onne}	Baron, Baronne	Baron ve baron zevcesi.
Cte, **C**^{tesse}	Comte, Comtesse	Kont, kontes.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

D^{r}	Docteur (en droit, en médecine, ès sciences, ès lettres)	Doktor. (Tıptan şahâdetnâme almış ise "doktor" ve hukuktan, fünûndan, edebiyattan almış ise "… den me'zun."
Mme *veya* **M**^{ad}	Madame	Hanım.
Mlle	Mademoiselle	Hanım kız.
M^{e}	Maître (pour désigner les notaires, avocats, etc…)	Üstad, esâtizeden filan. (Bu kelime mukavelat muharriri, avukatlar ile emsaline vasfolmuştur.)
M^{d} , **M**^{de}	Marchand, Marchande	Satıcı, ufak tacir, tacire.
N^{gt} *veya* **N**^{t}	Négociant	Tacir, tüccardan.
M^{rs} *veya* **MM.**	Messieurs	Efendiler, mösyöler.
Mis , **M**^{ise}	Marquis, Marquise	Marki, markiz.
M. *veya* **M**^{r}	Monsieur	Efendi, mösyö.
S^{r} (le)	Le sieur (pour monsieur, dans les actes judiciaires)	Muhakemeden sâdır olan ilâmat vesâirede mösyö yerine kullanılır bir lafızdır. (Biz bu makamda şahsın rütbe ve haysiyetine göre ya rütbesinin lakab-ı resmîsini zikretmiyoruz veya "… nâm kimse", "nâm şahıs" ve ismi geçmiş ise "merkum …" diyoruz.
V^{e} *veya* **V**^{ve}	Veuve	Dul kadın, ermele.
Vte , **V**^{tesse}	Vicomte, Vicomtesse	Vikont, vikontes.
SS.	Saints	Eizze.
S. P. (le)	Le Saint-Père (le pape)	Eb-i mukaddes, eb-i muazzez mânâsına olup Katoliklerin Papa'ya verdikleri unvandır. (Haşmetlü Papa hazretleri.)
S. *veya* **S**^{t} , **Ste**	Saint, Sainte	Aziz, mukaddes, ayos, aya.
Mgr	Monseigneur	Monsenyör. (Bazı prenslere ve rûhânîlere verilen unvandır.)
N. - D.	Notre-Dame (en parlant de la Vierge)	Hazret-i Meryem.
N. - S. J. - C.	Notre-Seigneur Jésus-Christ	Hazret-i İsa (asm.)
R. P. (le)	Le révérend Père	Hürmetlü. (Bazı rûhânîlere verilen unvandır.)

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Tabirat-ı Muhtelife

Cf.	Conférez (reportez-vous à… pour comparer)	Tatbik edin, mukabele edin.
Cie	Compagnie	Kumpanya, şürekâ.
Cpte Ct	Compte courant	Hesab-ı cârî.
Do	Dito (ce qui a été dit)	Kezâ, kezâlik.
Etc.	Et cætera	İlh, İlâ âhirihi, ilânihâye.
&	Et (ce sont deux lettres dans une ligature)	Ve. (Bunun şekl-i Fransevîsi bir bağ, bir rapt içinde *e* ve *t* harflerinden müteşekkil çifte huruf demektir.
Ex.	Exemple.	Misal.
Ib. *veya* **Ibid.**	Ibidem[ème] (au même endroit)	Aynı yerde, aynı mevzide.
Id.	Idem (le même)	Eyzan, kezâ.
N. B.	Nota bene (Notez bien)	İhtar, tembih. *Nota bene* diye okunur.
No	Numéro	Nümero, adet.
P. - S.	Post-scriptum (après l'écriture)	Tahşiye, hâmiş, hâşiye, zeyl. (Muharreratta zikri unutulan veya sonradan hatıra gelen bir şey mektubun zîrine P. S. işareti vaz' olunduktan sonra zikir ve beyan edilir.)
P. p. c.	Pour prendre congé	Resm-i vedayı icra için "tasdi'e cüret edildi" mealinde olan bu üç harf li-ecli'l-veda gidilip de bulunamayan zâtın nezdine bırakılması lâzım gelen kartın üzerine yazılır.
T. s. v. p.	Tournez, s'il vous plait	Lafzen "çevirin" demek olan bu işaret bir yaprakta bitmeyip de zahrına geçmek lâzım gelen muharreratın ilk yaprağının zîrine ve sağ köşesine vaz' olunur.
S. g. d. g.	(Sans garantie du gouvernement	"Hükûmetin taht-ı kefalet ve zımanında değildir" mealinde olan bu huruf ve işârat imtiyazı alınan mamulat ve masnûatın üzerine vaz' olunur.
Pass.	Passim (en divers en droits)	Muhtelif mahallerinde demek olan bu işaretin Fransızca mevki-i isti'mali şöyledir: *Voir sur ce sujet le traité de …*, *Pass.* : "Bu bâbda filanca muâhedenâmenin muhtelif mahallerine müracaat olunması" demektir.

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

N. , **E.** , **S.** , **O.** *veya* **W.**	Nord, Est, Sud, Ouets	Şimal, şark, cenup, garp.
In-4° , **in-8°**	In-quarto (en quatre), In-octavo (en huit)	Dörde katlanarak sekiz sahife teşkil eden kitap forması, sekize katlanarak on altı sahife teşkil eden kitap forması.
F° , **R°** , **V°**	Folio, Recto, Verso	Sahife rakamı, ilk sahife, sahifenin arka tarafı, zahr-ı sahife: F^b 12 : 12. Sahife, 12 rakamlı sahife.
D^elt , **P**^inxt , **S**^et	Delineavit, Pinxit, Sculpsit (dessiné, peint, gravé par)	Filan tarafından tersim, telvin, hakkedilmiştir.

İşâratın İzahı

,	Müterâdifleri ayırır.
;	Üstündeki mânâdan az farklı mânâsı olan tabiratı ayırır.
◆	Maânî-i muhtelifeyi ayırır.
‖	Mecazî ve fennî mânâları ve tabiratı ayırır.
=	Kelimenin tebdil-i cins veya adet veya binâ ettiğini gösterir.
[ ]	Kelimenin nevi işaretlerini hâvidir.
( )	Sâir mukattaatı ve izah için ilave olunan kelimeleri hâvidir.
–	Mânâsı verilen Fransızca kelimeden kinâyedir.
*	Okunur h'yi okunmazdan tefrik eder.

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Kısaltma Cetveli

Kısaltma Cetveli Hakkında Hazırlayanın Notu

Resimli Kâmûs-ı Fransevî'nin madde açıklamalarında kullanılan kısaltmalar, eserin giriş kısmında "*Kâmûs-ı Fransevî*'de Müsta'mel Mukattaatın Tefsiri" başlığı altında bir tablo ile sunularak müellif tarafından izah edilmiştir. Ancak elinizdeki çeviriyazı hazırlanırken kâmûsun bu birinci cildinde kullanılan kısaltmalardan 26 tanesine bahse konu tabloda yer verilmediği görülmüştür. (Mesela [ما] şeklinde bir kısaltma kullanılmış fakat girişte bunun açıklamasına yer verilmemiştir; ilgili kısaltmanın kullanıldığı bağlam itibariyle de "maliye" terimine işaret ettiği anlaşılmaktadır.) İzahatı eksik bırakılan kısaltmaların hangi terimlere, kavramlara ve ifadelere tekabül ettikleri tespit edilip bunlar eserin orijinalindeki tabloda izah edilen kısaltmalarla birleştirilerek yeni bir liste hazırlandı. Aşağıda açıklamalarının yanına (*) işareti konulan kısaltmalar, sözünü ettiğimiz mukattaat cetvelinde kendilerine yer verilmeyenlerdir. Sözlük kullanımı açısından bir kafa karışıklığına sebebiyet vermemek için "*Kâmûs-ı Fransevî*'de Müsta'mel Mukattaatın Tefsiri" başlıklı tablo buraya olduğu gibi alınmadı. Öte yandan müellif eserin orijinalindeki kısaltma listesinde ıstılahların Fransızca karşılıklarını da yine bazı kısaltmalar kullanarak belirtmiştir. Kâmûstan istifade edeceklere kolaylık sağlamak amacıyla bunlar da aşağıdaki listede köşeli parantez içerisinde açıklamalarıyla birlikte ilgili terim ve kavramların karşısında gösterildi. Sözgelimi eserin orijinalinde *sf.* biçiminde kısaca belirtilen terim [substantif féminin] olarak açık şekilde yazılmıştır.

Kâmûs Maddelerinde Kullanılan Kısaltmalar

ar.	aruz	[prosodie]
arz.	ilmü'l-arz	[géologie]
as.	askerî	[art militaire]
asm.	aleyhisselam*	
bey.	ilm-i beyan	[rhétorique]
bhç.	bahçıvanlık*	
bhr.	bahriye	[marine]
bla.	belâgat*	
bsr.	fenn-i basar*	
byt.	fünûn-ı baytariye*	
c.	cebir	[algèbre]
cğ.	coğrafya	[géographie]
cm.	cem'	[pluriel]
cmz.	cem'-i müzekker*	
cr.	cerr-i eskal	[mécanique]
crh.	fenn-i cerrahi	[chirurgie]
d.	edat	[particule]
dba.	dibâgat*	
e.	emir*	
ed.	edebiyat	[littérature]
fl.	fi'l-i lâzım	[verbe neutre]
fla.	felâhat*	
fls.	felsefe	[philosophie]
ft.	fi'l-i müteaddî	[verbe actif]
fv.	fi'l-i mutâvaat	[verbe passif]
h.	hâl	[adverbe]
hc.	harf-i cer	[préposition]
hd.	harf-i nidâ	[interjection]
he.	hendese	[géométrie]
hf.	harf-i tarif	[article]
hk.	hukuk	[droit]
hkk.	hakkâklık*	
hn.	harf-i tenbih	[interjection]
hr.	harf-i rabt	[conjonction]
hs.	hesap	[arithmétique]
ht.	hikmet-i tabiiye	[physique]

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

hy.	heyet	[cosmologie]
hyv.	hayvanat	[zoologie]
i.	isim	[substantif]
ih.	ism-i has*	
ihs.	müennes ism-i has*	
ihz.	müzekker ism-i has*	
ims.	ism-i müennes	[substantif féminin]
imz.	ism-i müzekker	[substantif masculin]
is.	istihkâm	[fortification]
ist.	istihzâ*	
isv.	ilm-i servet*	
iş.	ism-i işaret	[pronom démonstratif]
iv.	ism-i mevsul	[pronom relatif]
k.	kimya	[chimie]
kn.	kinâye	[pronom]
m.	fenn-i mimari	[architecture]
ma.	maliye*	
mad.	ilm-i maâdin	[minéralogie]
mec.	mecazen	[figurément]
mha.	mihaniki*	
mn.	mantık	[logique]
mna.	menâfiü'l-âzâ	[physiologie]
mr.	müracaat oluna	[voyez]
ms.	musiki	[music]
nb.	ilm-i nebatat	[botanique]
nc.	ilm-i nücum	[astronomie]
nh.	nahiv	[grammaire]
orm.	ormancılık*	
r.	riyâziye	[mathématiques]
rs.	ressamlık	[peinture]
s.	sıfat	[adjectif]
sms.	müennes sıfat*	
smz.	müzekker sıfat*	
sna.	sanayi*	
sr.	sarf	[grammaire]
sya.	siyaset*	
syd.	fenn-i saydelânî	[pharmacie]

TÜBA
TÜRK DİL BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

t.	tıp	[médecine]
tba.	tabâat	[typographie]
tca.	ticaret*	
top.	topografya*	
tşr.	teşrih	[anatomie]
tt.	tarih-i tabiî	[histoire naturelle]
z.	zamir	[pronom personnel]
zm.	zarf-ı mekân	[adverbe de lieu]
zmz.	müzekker zamir*	
zr.	zarf	[adverbe]
zra.	ziraat	[agriculture]
zz.	zarf-ı zaman	[adverbe de temps]

Dipnotlarda Kullanılan Kısaltmalar

al.	almanca
fr.	fransızca
en.	ingilizce
it.	italyanca
lat.	latince

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Kâmûs-ı Fransevî

CİLT II: H - Z

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

H

H [ims.] Elifbâ-yı Fransevînin sekizinci harfi ve huruf-ı sâmitesinin altıncısı. Birçok ahvâlde, ezcümle *r* ve *t* harflerinden sonra *thé* ve *rhétorique* kelimelerinde olduğu gibi hiç telaffuz olunmaz, hiç kıymeti yoktur, mefkud addolunur. ◆ *H* harfi telaffuz olunduğu zaman bile Fransızca kelimelerde (ه) sadâsını vermez. Yalnız hecenin vaslına mani olarak bunu fasl eder. Mesela: *Nos héros* kelimelerinde *"s"* harfinin kıraatine mani olarak *"nozéros"* telaffuz ettirmez, *"noéros"* suretinde telaffuz edilmesini icap eyler. Müennes bir kelimenin başında kendisinden evvel gelen sıfatın müennes olarak îradına sebep olduğu cihetle huruf-ı sâit hizmetini görür. *Âme* kelimesi müennes olduğu hâlde evveline sıfat gelirse iptidâsında harf-i sâit bulunduğundan dolayı bu sıfat müzekker getirildiği hâlde yine müennes olan *haine* ve emsali okunur "*h*" ile başlayan kelimatta bu sıfat müennes olarak kullanılır ve bi'l-farz *ma haine* denilerek (*ma-ai-ne*) telaffuz olunur. İki harf-i sâit arasında *h* harfi daima telaffuz [edilir?] fakat bu telaffuz (ه) suretinde olmayıp fasl edilir. Yani hemze suretinde vukua gelir. *H* harfinin ne vakit bu suretle telaffuz edileceğini gösterecek kaide yoktur; bunu tefrik için lugat kitaplarına müracaata lüzum vardır. Kitabımızda bu nevi *h* harfini tefrik için kenarına * işareti vaz' edilmiştir. ◆ *Ch* harfleri yan yana gelince Fransızca kelimelerde (ش) sadâsını hâsıl eder. Yunan ve elsine-i kadîme-i sâireden Fransızcaya geçen kelimatta iştikakı gözetmek üzere *ch* harflerini *k* suretinde telaffuz eylerler. Mamafih *archevêque*, *architecte* ve emsali kelimatın kesret-i isti'mallerine mebnî *ch*'leri yine (ش) suretinde okunmaktadır. *G* harfinden sonra gelirse bu harfin *e* ve *i* harfleri yanında dahi (غ) gibi telaffuz edilmesine hizmet eyler. *Lh* harfleri (ى) suretinde telaffuz edilir. Mesela: *milhaud* yazılarak *millot* yani "miyo" gibi okunur. ◆ *Ph* harfleri bulundukları kelimelerin kadim Yunan, İbrani gibi gibi lisanlardan me'huz olduğuna delâlet ettiği gibi (ف) suretinde telaffuz edilirler. || Musiki ıstılahında "si" notasını gösterir ki segâh mukabilidir. || Kimya ıstılahında müvellidü'l-mâ mânâsını müfid olan *hydrogène* kelimesinden muhaffeftir. || Bir şeyin sekizincisine delâlet eder; rakam gibi kullanıldığı vakit 200 adedini gösterir.

***Ha!** [hd.] Taaccüb ve istiğrab beyan eder; ha!, ya!, vay!

Habenaire [ims.] (nb.) Sahlebiye fasîlesinden bir cins Amerika fidanı.

Habia [imz.] Amerika'nın bir cins incir kuşu.

Habile [s.] Mahir, muktedir, hâzık, dirayetli. ◆ Müstaid, kabiliyetli.

Habilement [h.] Maharet ve hazâkatle.

Habileté [ims.] (hk.) Maharet, hazâkat, iktidar, dirayet.

Habilité [ims.] (hk.) Salâhiyet, ehliyet-i kanuniye.

Habiliter [ft.] (hk.) Kanunen müstahak etmek, istihkak-ı kanunî, ehliyet-i kanuniye kazandırmak. ◆ Haczetmek.

Habillage [imz.] Kuş vesâir saydların şişe geçirilmek üzere tehyiesi.

Habillé [s.] Giyinmiş, mülebbes. ◆ Sarılmış, mestur. ‖ (mec.) Müzeyyen. ‖ – **en** Esvabını giymiş, suretinde giyinmiş: **Une dame – en paysanne italienne** İtalya köylüleri suretinde giyinmiş bir kadın. ‖ – **de** -den giymiş: **Une dame – de satin noir** Siyan satenden esvablar giymiş bir kadın. ‖ **Habit** – Telebbüsü lazım olan, usulden olan elbise.

Habillement [imz.] Giydirme, giydiriş. ◆ Ruba, esvab, elbise.

Habiller [ft.] Giydirmek. ◆ Elbisesini yapmak veyahut vermek, üzerini sarmak. ‖ (mec.) Tezyin etmek. ◆ Bir kuş veya diğer saydı kebap olmak üzere tehyie etmek. ◆ **S'** – Giyinmek. ◆ Esvab yaptırmak. ‖ **S' – en** Hâlinde, suretinde telebbüs etmek.

Habilleur,se [i.] Tiyatroda oyuncuları giydirmekle muvazzaf erkek yahut kadın.

Habit [imz.] Ruba, libas, sevb. ◆ Arkası uzun setrî, frak. ◆ Suret-i zâhire. ◆ Ruhban kisveti. ‖ **Prendre l'** – Rahip veya rahibe olmak, tarik-i rûhânîye sülûk etmek.

Habitable [s.] İskân olunabilir, kabil-i süknâ.

Habitacle [imz.] Mesken, makar, me'vâ. (Yalnız şiirde ve kütüb-i mukaddese lisanında müsta'meldir.) ‖ (bhr.) Pusula mahfazası, dolabı, kutusu.

Habitant,e [i.] Sâkin, mukim, ahaliden olan. ‖ **Les – s de l'onde** Balıklar, esmâk.

Habitat [imz.] (nb.) Bir nebat, bir hayvan nevinin tabii olarak yetiştiği, yaşadığı mahal, makarr-ı nev'.

Habitation [ims.] İskân, ikamet, beytûtet. ◆ Mesken, ikametgâh, hâne.

Habité,e [s.] Ahali ve sekenesi olan, meskûn, âbâdan. ◆ Kurtlu. ◆ Bitli.

Habiter [ft.] Oturmak, sâkin olmak, ikamet etmek. ‖ (mec.) Daimi surette bulunmak. = [fl.] İkamet etmek. ◆ Münasebat-ı şehevâniyede bulunmak.

Habitude [ims.] Âdât, mutad. ◆ Huy, tabiat, meşrep. ‖ (t.) Heyet-i zâhire. ‖ (nb.) Heyet-i nebatat. ‖ **D'** – Alelâde, ber-vech-i mutad. = [cm.] Ünsiyet, ülfet.

Habitué,e [s.] Bir yere alışmış, her vakit giden, ayağı alışmış, müdâvim.

Habituel,le [s.] Âdet hükmüne geçmiş, mutad, me'luf, me'nus. ◆ Muttasıf.

Habituellement [h.] Âdet üzere, ale'l-mutad.

Habituer [ft.] Alıştırmak, kesb-i ülfet ve ünsiyet ettirmek.

Habitus [imz.] (*s* okunur) Nebatat, hayvanat ile insanların suret-i zâhireleri, teşekkül-i cismânîleri.

***Habler** [fl.] Temâdüh ve mübalağa ile söylemek.

***Hablerie** [fl.] Temâdüh ve mübalağa ile memlû söz. ◆ Yalan.

***Hableur,se** [i.] Temâdüh maksadıyla mübalağalı olan sözler söyleyen adam.

Habrothamne [imz.] Meksika'nın bir cins tezyinat ağacı.

Habzéli [imz.] (nb.) Habbü'z-zelî.

***Hache** [ims.] Balta. ‖ – **d'arme** Silah makamında kullanılan balta, teber.

***Haché,e** [s.] Ufak parçalara kesilmiş, doğranmış, kıyılmış. ◆ Delik deşik olmuş. ‖ **Style** – Fıkraları kısa, kesik ibare.

***Hache-paille** [imz.] Hayvanlara verilecek saman veya otu doğramaya mahsus makine. (cm.: des *hache-paille*.)

***Hacher** [ft.] Kıymak, doğramak. ◆ Parça parça etmek. ◆ Yara açmak. ‖ – **de la paille** Bir lisan-ı ecnebiyi fena söylemek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

*Hachereau [imz.] Küçük balta, keski.

*Hachette [ims.] Oluklu keser.

*Hachich yahut Haschich [imz.] (Arabîden me'huz) Haşiş, esrar.

*Hachis [imz.] Kıyılmış et, kıyma.

*Hachoir [imz.] Et kıymaya mahsus tahta, kıyma tahtası. ◆ Et kıymaya mahsus satır.

*Hachure [ims.] Resim taraması, şikâf.

*Hadène [ims.] Bir cins gece pervanesi.

Haemacyanin [imz.] (k.) Ezrakin-i dem, emasyanen.

Haemaphœine [ims.] (k.) Asferin-i dem, emafein.

Haematéine [ims.] (k.) Demevin, ematein.

Haematoïdine [imz.] (k.) Demevidin, ematoidin.

Haemopis [imz.] (mr. Hémopide)

*Hagard,e [s.] Vahşi, mütevahhiş, korkunç.

Hagiographe [imz.] Evliyanın terâcim-i ahvâlini vesâir diyanete müteallik şeyler yazan muharrir.

Hagiographie [ims.] Mevadd-ı mukaddeseden bahseden ilim.

Hagiographique [s.] Mebâhis-i mukaddeseye müteallik.

Hagiologie [ims.] Evliya veya mebâhis-i mukaddeseye dair nutuk.

Hagiologique [s.] Evliya veya mebâhis-i mukaddeseye dair nutka mensup ve müteallik.

Hagiosidère [imz.] Demir çan, nâkus.

*Haha [imz.] (*a-a*) Bahçe duvarının önünde hendek bulunan açık yeri. ◆ Mani, hâil. (Eskimiştir.)

Haï [imz.] (*aï*) (bhr.) Nehirde anafor, yukarı suyu.

*Haie [ims.] Çit. ◆ Sapan oku. || – vive Köklü nebatattan mürekkep çit. || – morte yahut – sèche Çalı çırpıdan mamul çit. || – de pieux Kazıklı çit. || (mec.) Saf.

Haïe [hd.] Arabacıların beygirleri yürütmek için çıkardıkları sadâ, dah!, dih!

*Haillon [imz.] Paçavra.

*Haine [ims.] Kin, garaz, buğz, husumet. ◆ Nefret, istikrah.

*Haineusement [h.] Buğz ve kin ve garazla. ◆ Nefret ve istikrahla.

*Haineux,se [i. - s.] Kindar, garazkâr. ◆ Nefret ve istikrah eden.

*Haïr [ft.] Tasrifi: *Je haïs, tu haïs, il haït, nous haïssons, vous haïssez, ils haïssent, je haïssais etc. ; je haïs, tu haïs, il haït, nous haïmes, vous haïtes, ils haïrent; je haïrai; je haïrais; haïs, haïssons, haïssez; que je haïsse etc. ; que je haïsse, que tu haïsse, qu'il haït, que nous haïssions, que vous haïssiez, qu'ils haïssent; haïssant; haï,e.*) Buğz ve kin ve husumet etmek, garaz bağlamak. ◆ Nefret ve istikrah etmek, hazzetmemek.

*Haire [ims.] Ta'zib-i nefs için giyilen kıldan mamul sert gömlek, kamis-i lebedî.

*Haïssable [s.] Buğz ve kine veya nefrete şâyan ve müstehak.

Haje [ims.] Mısır yılanı.

*Halage [imz.] (bhr.) Yedek çekme. || – des canons Topları lombarlarına çekme. || Chemin de – Nehir ve cetvellerin boyuna uzanarak gemileri çekenlerin yürümesine mahsus yol.

Halbran [imz.] Yaban ördeği palazı.

Halbraner [fl.] Yaban ördeği avlamak.

*Hâle [ims.] Samyeli, veher. ◆ Güneş yanığı.

Hâlé,e [s.] Sam çalmış. ◆ Güneşden yanmış.

*Hale-bas [imz.] (bhr.) Karga başı.

*Hale-breu [imz.] (bhr.) Makara ipi.

Haleine [ims.] Soluk, nefes. ◆ Rüzgârın pek yavaş ve hafif esm[es]i. || Tout d'une – Birden, bilâ-fasıla, bir nefeste. || De longue – Uzun, mufassal, sa'y ve zamana muhtaç. || En – Dikkatle, iyi bir hâlde.

Halenée [ims.] Ağızdan bir nefeste verilen hava. ◆ Nefes kokusu.

Halener [ft.] Birinin nefes kokusunu almak, duymak. ◆ (Köpek hakkında) Hayvanın

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

kokusunu duymak. || (mec.) Keşfetmek, anlamak.

*Haler [ft.] (bhr.) Halat ve palamarı çekmek, tiramola etmek. ◆ Yedek çekmek. ◆ (Rüzgâr hakkında) Filan istikametten esmek. || – les chiens Köpekleri saldırmak.

*Hâler [ft.] Güneş çalmak, güneş ve rüzgâr kararmak, esmerletmek. || Se – Güneş veya rüzgâr çalmasından kararmak.

Halésie [ims.] (nb.) Amerika'nın bir cins tezyinat ağacı, halezi.

*Haletant,e [s.] Tez tez nefes alan, soluğu kesilmiş. || (mec.) Haris.

*Haleter [fl.] (*Jeter* gibi tasrif olunur.) Tez tez ve şiddetle nefes almak. || (mec.) Şiddetle haris, hâhişger bulunmak.

*Haleur [imz.] Gemi veya kayık yedekçisi.

Halicte [imz.] Hâmil-i asel fasîlesinden bir böcek.

Haliète [ims.] Kara kuş envâından tavşancıl nevi.

Halieutique [s.] Ava mensup ve müteallik, saydî. = [ims.] Marifet-i sayd.

Halimétrie [ims.] (k.) Mukayese-i mahlûlat-ı milhiye.

Haliotide [imz.] Bir nevi sedef midyesi.

Haliotidés [imz. - cm.] (hyv.) Üznü'l-bahr fasîlesi.

Halithérium [imz.] (*omm*) (arz.) Arazi-i sâlisede bulunur bir nevi südeyye müstehâsesi.

Halitueux,se [s.] (t.) Hafif bir rutubetle mestur (cilt), mertub. ◆ Tere müteallik.

*Hallage [imz.] Pazar ve panayır yeri ve çarşı rüsumu.

Hallali [imz.] Avcıların geyiği sıkıştırdıkları vakit attıkları nâra.

*Halle [ims.] Pazar yeri, kapan, pazar. || Langage des – s Avamın söylediği kaba lisan. || Forts de la – Çarşı ve pazar hamalları.

*Hallebarde [ims.] Harbe, mızrak, gönderli balta. || Tomber, pleuvoir des – s Gayet şiddetli yağmur yağmak.

Hallebardier [imz.] Eski vakitte harbe ile müsellah asker, mızraklı.

Hallebreda [imz.] Uzun boylu ve biçimsiz adam

Hallerie [ims.] (nb.) Bir cins taflan ağacı.

Hallier [imz.] Sık çalılık. ◆ Sık gözlü balık ağı. ◆ Pazar bekçisi. ◆ Pazarcı, çerçi.

Hallucination [ims.] (t.) Aslı olmayan bir şeyi görür veya işitir gibi olma, hurafe, sayıklama, dalâlet-i his, nuas. ◆ Hayal, hata.

Halluciné,e [s.] (t.) Aslı olmayan bir şeyi görür veya işitir gibi olmaktan ibaret olan hurafe illetine, nuasa müptelâ.

Halluciner [ft.] Hurafe illetine, nuasa müptelâ etmek.

*Halo [imz.] (hy.) Bazı defa güneş ve ayın etrafında görünen daire-i muzîe, hâle. || (tşr.) Memenin başı etrafındaki küçük daire-i mülevvene. || – lunaire Hâle-i kamer, ay ağılı.

*Halochimie [ims.] (k.) Mebhas-i emlah.

*Halogène [s.] (k.) Müvellid-i emlah.

Halographie [ims.] Kimyanın tuzlardan bahseden kısmı, tavsifü'l-emlah.

*Haloïde [s.] (k.) Şibh-i emlah.

*Halogie [ims.] (mr. Halochimie.)

*Haloir [ims.] Kenevirin kurutulduğu mahal.

*Haloragées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i milhiye.

*Halot [ims.] Ada tavşanı ini.

Halotechnie [ims.] Kimyanın emlah-ı sınâiyenin suret-i istihzarından bahseden kısmı, mabhas-i istihzarü'l-emlah.

*Halte [ims.] Konak, tevakkuf, meks. ◆ Konak mahalli. ◆ Konak mahallinde yenen taam. || – ! "Dur!" kumandası. || – là! Oraya kadar, yeter, ötesine varma, orada dur.

*Halter [fl.] Meks ve istirahat etmek.

*Haltère [imz.] Cimnastikte kollara kuvvet vermek için kaldırılan iki ucu gülle şeklinde demir, pehlivan mili.

Halurgie [ims.] Emlahın imali sanatı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

*Hamac [imz.] (*c* okunur) Salıncak suretinde ağdan askılı yatak. ◆ Gemide askerin askılı yataklığı, branda.

Hamadryade [ims.] Hurafat-ı kadîmede bir ağacın muhafazasına memur ve onun gaybûbetiyle beraber kaybolduğu zu'm olunan peri, ağaç perisi.

Hamadryas [imz.] Başı köpek başına benzer bir cins maymun.

*Hamah [imz.] (*a-mâ*) Hüma kuşu.

Hamamélide [ims.] (nb.) Amerika'nın bir cins fındık ağacı.

Hambourg [imz.] (*an-bour*) Bira fıçısı.

*Hambourgeois,e [i. - s.] Almanya'nın Hamburg şehrinden olan.

Hambouvreux [imz.] (mr. Friquet.)

*Hameau [imz.] Ufak köy. ◆ Kenar mahalle.

Hameçon [imz.] Olta iğnesi, kurşunlu zoka. ‖ (mec.) Vasıta-i iğfal, tuzak. ‖ Mordre à – l' İğfal olunmak.

Hameçonné,e [s.] Zoka gibi kancalı. ‖ (nb.) Müşessas.

Hamélie [ims.] (nb.) Fûye fasîlesinden Amerika'nın bir cins tezyinat ağacı.

*Hampe [ims.] Mızrak ve bayrak vesâire sapı. ‖ (nb.) Sâk-ı cezrî.

*Hamster [imz.] (*r* okunur) Şimalin bir nevi dağ faresi.

Hamulaire [ims.] Dûd-ı küllâbî, dûd-ı şissî.

Hamuline [ims.] Bir cins kavkaa müstehâsesi.

*Han [imz.] Oduncu vesâir amelenin işlerken çıkardıkları sadâ. ◆ Han.

*Hanap [imz.] Büyük kâse veya bardak.

*Hanche [ims.] Kaynak kemiği, verek, kalça ‖ (bhr.) Geminin divan yeri.

*Handicap [imz.] (*p* okunur) (İngilizceden me'huz.) At yarışının bir nevi.

*Hanebane [ims.] (mr. Jusquiame.)

*Hangar [imz.] Arabalık, salaş, sundurma.

*Hanneton [imz.] Mayıs böceği, yahut hunfesâ, fanfan. ‖ (mec.) Şaşkın, ahmak delikanlı.

*Hanovrien,ne [i. - s.] Hanoverli.

Hansard yahut:

Hansart [imz.] Bıçkı, el hızarı.

*Hanse [imz.] Kurun-ı Vustâ'da Almanya kasabalarının arasında teessüs eden iştirak-i ticaret.

*Hanséatique [s.] Kurun-ı Vustâ'da Almanya'nın bazı kasabaları arasında mün'akid iştirak-i ticarete mensup ve müteallik.

*Hanter [ft.] Pek sık ve teklifsizce görüşmek, müdâvemet etmek, çok gidip gelmek. ‖ (mec.) Mümkün olduğu kadar sahilin yakınından geçmek.

*Hantise [ims.] Sık ve teklifsizce görüşme, müdâvemet, âmîziş. (Eski kelime.)

*Hantol [imz.] (mr. Sandoric.)

Hapalinés [imz. - cm.] Amerika'ya mahsus saju denilen maymun nevi.

Haplosporées [ims. - cm.] Üşniye-i zâtü'l-büzeyrat-ı müctemia fasîlesi.

*Happe [ims.] Demir çember. ◆ Kinet. ◆ Pencere mandalı. ◆ Sapan oku bileziği.

*Happechair [imz.] Muacciz adam.

*Happelourde [ims.] Zî-kıymet taş taklidi, yapma elmas, taklit.

*Happement [imz.] Köpeğin atılan bir şeyi yere düşürmeksizin ağzıyla kapması, kapma, yakalama. ‖ (m.) Telâsuk.

*Happer [ft.] (Köpek hakkında) Atılan bir şeyi yere düşürmeksizin ağzıyla kapmak. ◆ Şiddetle tutmak, kapmak, yakalamak. = [fl.] Yapışmak, mülâsık olmak.

Haquenée [ims.] Rahvan kısrak. ‖ (mec.) Alelâde, her zaman isti'mal olunan, kendisine müracaat edilen şey.

*Haquet [imz.] Denkler ve fıçılar nakline mahsus ince ve uzun ve kenarsız araba. ◆ Köprücü arabası.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

*Haquetier [imz.] Uzun ve kenarsız yük arabasının arabacısı.

Harangue [ims.] Nutuk. ◆ Can sıkıcı nutuk, nasihat.

*Haranguer [ft.] Nutuk îrad etmek.

*Harangueur [imz.] Nutuk îrad eden adam, hatip, nutuk-perdaz.

*Haras [imz.] (s okunmaz) Arabîden me'huz) Cins-i feresin teksir ve ıslahına mahsus mahal, hara.

*Harassant,e [s.] Çok yorgunluk veren, takat-şiken.

*Harassement [imz.] Pek büyük yorgunluk.

*Harasser [ft.] Çok yormak, it'ab etmek.

*Harcèlement [imz.] Tasdi', taciz, rahat bırakmayış. ◆ Yorma, it'ab.

*Harceler [ft.] Tasdi' ve taciz etmek, rahat bırakmamak. ◆ Yormak, it'ab etmek.

*Harde [ims.] Av hayvanatı sürüsü, hayvanat-ı vahşiye güruhu. ◆ Av köpeklerinin dörder veya altışar bağlanmasına mahsus tasma.

*Hardé,e [s.] (tt.) Nâkısu'l-kışr, kabuksuz. ‖ œuf – Kabuksuz yumurta.

*Harder [ft.] Av köpeklerini dörder veya altışar bağlamak.

*Hardes [ims. - cm.] Esvab, elbise, melbûsat.

*Hardi,e [s.] Cüretkâr. ◆ Müdafaası müşkil. ◆ Pervasız, atak, mütehevvir. ◆ Serbest ◆ Küstah, arsız. ◆ Zarif.

*Hardiesse [ims.] Cüret, ictisar. ◆ Pervasızlık. ◆ Zarafet. ◆ Küstahlık, arsızlık.

*Hardiment [h.] Cüretkârâne, ictisarla.

*Hareng [imz.] (g okunmaz) Tarhuz, ringa balığı. ‖ – saur Tütünlü ringa balığı.

*Harengaison [ims.] Tarhuz, ringa balığının saydı mevsimi.

*Harengère [ims.] Balıkçı kadın. ‖ (mec.) Kavga etmeyi ve sövüp saymayı seven kadın.

Harenguet [imz.] Hamsi balığı nevi.

Harfang [imz.] Ak baykuş.

*Hargneux,se [s.] Kavgacı, şamatacı, hırçın.

*Haricot [imz.] Fasülye. ◆ Koyun etiyle patates veya havuç bastısı. ‖ – vert Taze fasülye. ‖ – de terre Yer fasülyesi. ‖ – de Prague jaspé Ayşekadın fasülyesi. ‖ – nain Çiçek fasülyesi. ‖ – sans parchemin Çalı fasülyesi.

*Haricoter [fl.] Küçük işlerden istifadeye bakmak; umur-ı ticariyede miskince hareket etmek.

*Haridelle [ims.] Fena ve gayet lâgar beygir. ◆ Pek zayıf kadın.

Harle [imz.] (hyv.) Bahri denilen deniz ördeği nevi.

Harmale [ims.] (nb.) Üzerlik otu, harmal.

Harmonica [imz.] Armonik denilen çalgı. ‖ (ht.) – chimique Erganun-ı kimyevî.

Harmonicorde [imz.] Kuyruklu piyano.

Harmonie [ims.] Asvat tevâfuku, çalgı âlâtı arasındaki uygunluk, âhenk. ◆ Uygunluk, âhenk. ◆ Vifak, ittihat, imtizac. ‖ – du style Âhenk ve selâset-i ibare. ‖ (ed.) – imitative Âheng-i taklidî.

Harmonier [ft.] Âhenk vermek, âhenge uydurmak. = [fl.] Âhenge uymak, hem-âhenk olmak.

Harmonieusement [h.] Âhenkle.

Harmonieux,se [s.] Âhenkli, âhenkdar, âhenge uygun, hoş, latif.

Harmoniflûte [imz.] Körüklü armonik.

Harmonique [s.] Âhenge uygun, hoş, latif (sadâ). ◆ Âhenge müteallik. ‖ (mec.) Hem-âhenk. ‖ (r.) İntizam: Faisceau – Huzme-i intizamiye. = [imz.] Hutut-ı intizamiye.

Harmoniquement [h.] Âhenge tevfikan, letafet-i sadâ ile.

Harmoniser (s') [fl.] Âhenge uygun gelmek.

Harmoniste [imz.] Âhenk usulünü iyi bilen musikişinas, âhenkçi.

Harmonium [imz.] (omm) Ufak armonik, armonyum.

Harmonomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı intizam, asvatın âhenk nokta-i nazarından olan münasebetlerini tayine mahsus alet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Harmophane [imz.] Safhalı yakut.

Harmotome [imz.] Ak la'l taşı.

*Harnachement [imz.] Beygire koşum takma. ◆ Koşum takımı.

*Harnacher [ft.] Beygire koşum takmak. ◆ Garip ve çirkin bir surette giydirmek.

*Harnacheur [imz.] Saraç.

*Harnais [imz.] yahut:

*Harnois [imz.] Koşum, gaşiye. ◆ Esliha takımı. ◆ Olta, ökse takımı. ◆ Elbise, süs. || Cheval de – Araba beygiri. || Blanchir sous les – Bir iş ve sanatta ihtiyarlamak.

*Haros [imz.] Tevkif olunacak bir adamın tutulması için ref' olunan sadâ; "tutun!" || Crier – sur Kemâl-i şiddet ve istikrah ile aleyhinde bulunmak.

Harpagon [imz.] Pek hasis ve tamahkâr adam.

*Harpailler (se) [fv.] Şiddetle kavga etmek.

Harpale [imz.] (hyv.) Âkilü'l-luhum fasîlesinden bir nevi yeşil böcek.

Harpalion [imz.] Bir cins ayçiçeği.

Harpaye [ims.] (hyv.) Bir cins doğan.

*Harpe [ims.] Erganun, çeng, harp. ◆ Şiir. || – éolienne Rüzgâra karşı asıldığı hâlde kendi kendine çalan bir nevi çeng. || (m.) Köşe taşı.

Harpe [ims.] (hyv.) Bir cins büyük katır boncuğu.

*Harpé,e [s.] Göğsü pek çıkık ve karnı pek ince tazıya, beygire ıtlak olunur.

Harpége [imz.] (mr. Arpège)

*Harper [ft.] İki el ile tutup pek sıkmak.

*Harper [fl.] (Beygir hakkında) Art ayaklarından birini diğerinden ziyade kaldırmak.

*Harpie [ims.] Esâtirde menkul üç perinin beheri ki başları kadın başı ve bedenleri kara kuş bedeni ve tırnakları çengelli ve gayet keskin tasvir olunarak yırtıcılıklarıyla meşhurdurlar. || (mec.) Pek sert ve hırçın kadın. || (hyv.) Amerika'ya mahsus ala doğan.

*Harpin [imz.] Eski kayıkçı kancası.

Harpiste [imz.] Erganun, harp çalan adam.

*Harpon [imz.] Cesim balıkları dalıp tutmaya mahsus çengelli zıpkın, kamak. ◆ Kanca, marangoz maymuncuğu. ◆ Kinet. ◆ İki kollu hızar.

*Harponnement [imz.] Çengelli zıpkın ile balık avlama.

*Harponner [ft.] Çengelli zıpkın ile balık avlamak.

*Harponneur [imz.] Büyük balık avında çengelli zıpkını kullanan tayfa.

*Hart [ims.] (*t* okunmaz) Bağ makamında müsta'mel her nevi saz veya dal. ◆ Demet bağı. ◆ Cellat kirişi, ipi. ◆ Darağacı.

*Hasard [imz.] Talih, kısmet, baht. ◆ Tesadüf, kaza. = [cm.] Tehlike, muhâtara. || Jeu de – Kumar oyunu. || Au – Bahtına. || à tout – Her ne olursa. || Par – Tesadüfen, kazara. || Coup de – Tesadüf, eser-i tesadüf. || De – Tesadüfen, tesadüfi.

*Hasardé,e [s.] Muhâtaralı, tehlikeli, şüpheli. ◆ Müdafaası, mazur gösterilmesi müşkil. || Blond – Kızıla mâil sarı.

*Hasarder [ft.] Tehlike ve muhâtaraya ilka etmek. ◆ Tasaddî etmek.

*Hasardeusement [h.] Baht ve talihe bağlı olarak. ◆ Tehlike ve muhâtara ile.

*Hasardeux,se [s.] Baht ve talihe menut. ◆ Tehlike ve muhâtaralı.

Haschiche [imz.] (mr. Hachich)

*Hase [ims.] Tavşan ve ada tavşanı dişisi.

Hast [imz.] (*t* okunur) Mızrağın eski ismidir. || Armes d' – Mızrak ve emsali her nevi gönderli silah ve aletlere denir. (mr. Lance.)

*Hastaire [imz.] Eski Romalıların mızraklı askeri.

*Haste [imz.] Uzun mızrak. ◆ Demirsiz uzun harbe.

*Hasté,e [s.] (nb.) Mızrak ucuna müşâbih, rumhî: Feuille – e Varak-ı rumhî.

*Hâte [imz.] Acele, sürat. || En – yahut à la – Serîan, aceleten. || En grande – Serîan ve

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

acilen, ale'l-isti'cal. || Avoir – Acele etmek, acele bir işi olmak.

*Hâter [ft.] Ta'cil etmek, sıkıştırmak. || Se – Acele etmek, çabuk olmak, müsâraat etmek: Je me hâte de Müsâraat ederim. || Se – lentement Kemâl-i gayret ve faaliyet ile fakat acelesiz hareket etmek.

*Hâtier [imz.] Büyük ocak ızgarası.

Hâtif,ve [s.] Vaktinden evvel yetişen, vakitsiz, turfanda.

*Hâtiveau [imz.] Pek erken yetişen armut.

*Hâtivement [h.] Aceleten, süratle. ◆ Vaktinden evvel olarak, vakitsiz.

*Hâtiveté [ims.] Meyve ve çiçek vesâirenin vaktinden evvel yetişmesi, turfandalık.

*Hauban [imz.] (bhr.) Gemi direği halatı, çarmıh.

*Haubaner [ft.] Halatla bağlamak.

*Haubergeon [imz.] Küçük zırh gömlek.

*Haubergerie [ims.] Evâilde müsta'mel at zırhı, çokal.

*Haubert [imz.] Kadîmen müsta'mel pullu zırh, cevşen.

Hausen [imz.] Bir cins mersin balığı, Kazak mersini.

Hausmanite [ims.] (mad.) Bir humz-ı manganez-i ahmer-i hılkîdir, osmanit.

*Hausse [ims.] Bir şeyi yukarı kaldırmak için altına konulan parça. ◆ Fiyatın yükselmesi, terakki-i es'ar. ◆ Eslihanın nişangâhı. || (mec.) Tezâyüd-i ehemmiyet veya itibar. || Borsada fiyatın yükselmesi.

*Hausse-col [imz.] Askerî kanunların boyunlarına taktıkları hilal şeklinde pirinç levha, ferâhî.

*Haussement [imz.] Kaldırma, ref'. (Hususiyle omuzların kaldırılması hakkında müsta'meldir.)

*Hausse-pied [imz.] Kurt kapancası.

*Hausser [ft.] Kaldırmak, yükseltmek, ref' ve i'lâ etmek. || – le coude İfratla içmek. = [fl.] (Fiyat hakkında) Çıkmak, terakki etmek, yükselmek. ◆ Yüksek olmak, yükselmek.

*Haussier [imz.] Borsada eshamın terakki-i fiyatı üzerine oynayan, malcı.

*Haussière [ims.] (bhr.) Üç ipten mürekkep halat.

*Haut,e [s.] Yüksek, refi', mürtefi'. ◆ İri, yüksek (ses). ◆ Âlî, büyük mertebeli. ◆ Uzun boylu. ◆ Mütekebbir, müteazzım. ◆ Dalgalı, mütemevvic (deniz). ◆ Menbaına en yakın (nehir), denizden en uzak (kara). ◆ Bâlâ, âlâ. || (mec.) – allemand Anlaşılmaz söz. || – bout Sofrada mevki-i şeref ve (mec.) en şerefli mevki. || – e main Zimam-ı idare. || – e pègre Gayet ehemmiyetli sirkatler irtikâb eden sârik çetesi. || La – e mer Deniz açıkları, engin. || Le très – Cenab-ı müteal. || – commissaire Fevkalâde komiser. || Le – commerce Muteberan tüccar. || – e considération İhtiramat-ı fâika. || Avoir la – e main Yed-i tûlâ sahibi olmak. || En – lieu Makam-ı âliye. = [imz.] Tepe, zirve. ◆ Yükseklik, irtifa. || Traiter de – en bas Hakaretle muamele etmek. || – du pavé Kaldırımın yüksek kısmı ve (mec.) en şerefli mevki. || Tomber de son – Ayakta iken yere düşmek ve (mec.) beht ve hayrete müstağrak olmak. = [ims.] Kibar âlemi. = [h.] Yukarı. ◆ Geçmiş zamanda, kadim. ◆ Yüksek sesle, bağırarak. || (mec.) Yüksek, ehemmiyetli bir mevkide. || En – Yukarıda, yukarıya. || Par en – ve D'en Yukarıdan. || – la main Bilâ-meşakkat, bilâ-sa'y.

*Hautain,e [s.] Mütekebbir, müteazzım.

*Hautainement [h.] Kibir ve azametle, mütekebbirâne.

*Hautbois [imz.] Girift, flavta, nefir. ◆ Flavtacı.

*Haut-de-chausse veya Haut-de-chausses [imz.] Vaktiyle giyilen kısa potur. (cm.: des *hauts de chausses*.)

*Haut-le-cœur [imz.] Bulantı.

*Haute-lice [ims.] Métier de – Argacı amûden mevzu' dokuma tezgâhı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

*Haute-contre [ims.] (ms.) En yüksek perdenin altında bulunan tiz ses ve makam-ı mahsus ve o makamda terennüm eden muganni.

*Hautement [h.] Alenen, âşikâre, açıktan açığa.

Haute-taille [ims.] (ms.) Bir perde-i mahsus ve o perdede terennüm eden muganni.

*Hauteur [imz.] Yükseklik, irtifa. ◆ Tepe, zirve. || (mec.) Tekebbür, azamet. || – de soleil İrtifa-ı şems. || Être à la – de Bir şeyi layıkıyla fehm ve takdire müstaid olmak, o şeyin hüsn-i ifâsına kabiliyeti olmak.

*Haut-le-corps [imz.] Bedenin birden bire ve gayr-ı ihtiyari deprenmesi. (cm.: des *haut-le-corps*.)

*Haut-mal [imz.] Sara. (*Épilepsie* dahi denilir, cem'i yoktur.)

*Haut-fond [imz.] Denizin sığ mahalli. (cm.: des *hauts-fonds*.)

*Hauturier [imz.] (bhr.) Açık deniz kılavuzu.

*Hâve [s.] Sararmış, solmuş, zayıf, bozuk (çehre).

Haveneau [imz.] Teke tutmaya mahsus torbalı saçma.

Haveron [imz.] Yaban yulafı.

*Haver [imz.] Gelberi, tırmık.

*Havir [ft.] Etin üzerini yakıp içini çiğ bırakmak.

*Havre [imz.] Ekseriya nehir mansabında bulunan küçük ve tabii liman. ◆ Deniz çekildiği vakit kuruyan liman.

*Havresac [imz.] Asker çantası. ◆ Amele torbası.

*Hayon [imz.] Tanzifat veya odun arabalarının art suvağı.

*Hé! [hd.] Ey! Yahu! ◆ Vah! Yazık! ◆ Vay! ◆ Ya! ◆ – quoi! Acaip.

*Heaume [imz.] Yüzü dahi örten sivri başlık.

Hebdomadaire [s.] Haftaya mensup, her hafta vâki olan, haftada bir neşrolunan, haftalık, üsbûî. || Bi – Haftada iki defa çıkan.

Hebdomadairement [h.] Beher hafta, haftada bir olarak.

Hebdomadier [imz.] Bir hafta icra-yı âyin eden rahip.

Héberge [ims.] Bir duvarın iki bina arasında müşterek kısmı.

Hébergement [imz.] Eve yolcu ve misafir kabul ediş.

Héberger [ft.] Evde yolcu yatırmak, misafir kabul etmek. || S' – [fv.] Müşterek bir duvar üzerine bina olunmak.

Hébétant,e [s.] Şaşırtan, bunaltan. ◆ Can sıkan.

Hébétation [ims.] Şaşkınlık, bunaklık, humk.

Hébétement [imz.] Şaşkınlık, bunaklık, humk.

Hébéter [ft.] Şaşırtmak, bunaltmak. ◆ Can sıkmak, yormak.

Hébétude [ims.] Hamâkat, belâhet, bönlük, behâmet.

Hébraïque [s.] İbrani kavmine mensup ve müteallik, İbrani.

Hébraïsant [imz.] Lisan-ı İbrani ile iştigal eden âlim.

Hébraïser[1] [ft.] Lisan-ı İbrani ile iştigal etmek.

Hébraïsme [imz.] Lisan-ı İbrani şivesi. ◆ Tehevvüd.

Hébreu [imz.] Lisan-ı İbrani. || (mec.) Meçhul ve anlaşılmaz şey veya söz. = [s.] İbrani, Yahudi.

Hécatombe [imz.] Eski Yunanîlerin yüz sığır, yüz hayvan zebh etmek âdeti. ◆ Pek çok telefat.

Hectare [imz.] İki[?] dönüm, cerib, hektar ki arz ve tûlü yüz metre arazi miktarından yahut on bin zirâ-ı a'şârî murabbaından ibarettir.

Hectique (mr. Étique.)

1 Orijinal metinde *Héraïser* şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hectisie [ims.] (t.) Hummâ-yı dikkî denilen batî ve ziyade zayıflatan sıtmaya iptilâ, dikkiyet, erime illeti.

Hect ve **Hecto** [d.] Evzan-ı cedîdede dâhil olduğu kelime medlûlünün yüz misli matlub olduğuna delâlet eder.

Hectogramme [imz.] Yüz gram sıkleti, evzan-ı cedîdenin yüz dirhemliği, hektogram. (İhtisaren *un hecto* dahi denilir.)

Hectolitre [imz.] Yüz ölçek sıkleti, evzan-ı cedîde kilesi, keyl-i a'şârî, on şinik (yeni kile).

Hectomètre [imz.] Yüz metre tûlü, makayis-i cedîdenin yüz arşınlığı, hektometre.

Hédéracées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i leblâbiye.

Hédérine [ims.] Sarmaşık zamkı.

Hédwigie [ims.] Bir nevi taş yosunu.

Hédysarées [ims.] (nb.) Firâşiye fasîlesinden sullâiye kabilesi.

Hégélianisme [imz.] (*é-jé*) (fls.) Alman hakîm-i şehîr-i Ejel'in [Hegel] meslek-i felsefîsi.

Hégémonie [ims.] Eski Yunan hükûmat ve memâlikinde birincilik sıfatını hâiz şehir ve bu şehre verilen tefevvuk. ‖ (mec.) Meziyet, tefevvuk, tekaddüm.

Hégire [ims.] Hicret-i Nebeviye. (asm.) ‖ **Ère de l'** – Tarih-i hicrî. ‖ **Année de l'** – Sene-i hicriye.

Heiduque [imz.] (*è-du*) Macar piyade neferi. ◆ Macar kıyafetinde uşak.

***Hein!** [hd.] (*ain*) Ha! Ey! ◆ Gördük, bak!

Heistérie [ims.] Amerika defnesi.

Hélamys [imz.] Amerika tavşanı.

***Hélas!** [hd.] (*s* okunur) Heyhat! Eyvah! Hayf! Yazık!

Helcion [imz.] Kaya üzerinde bulunur bir nevi deniz böceği.

Helcologie [ims.] (t.) Mebhasü'l-kuruh.

Helcose [ims.] (t.) Takarruh.

Helctique [i. - s.] (t.) Münfit, câlib.

Helcydrion [imz.] (tşr.) Takarruh-ı sathî-i karnî, elsidriyon.

Hélémya [ims.] Bir cins çiçek sineği.

Hélène [ims.] Güzelliğiyle celb-i kulûb eden kadın.

Héléniées [ims. - cm.] Bir cins kanarya otu, eleniye.

Hélénol [imz.] (k.) Kâfur-ı kanesî, elenol.

Hélépole [ims.] Mütekaddimînin kule şeklinde bir nevi harp makinesi ki şehirlerin muhasarasında kullanılır idi.

***Héler** [ft.] Gemiden gemiye çağırmak. ◆ Uzaktan seslenmek, çağırmak.

Heliantées [ims. - cm.] Âfitâbiye fasîlesi.

Hélianthe [imz.] Bir nevi ayçiçeği.

Hélianthème [imz.] (nb.) Bir nevi lâden fidanı, çarhu'ş-şems.

Héliaque [s.] (hy.) **Lever** – Tulû' bi'ş-şems. ‖ **Coucher** – Gurûb bi'ş-şems.

Hélice [ims.] Sümüklü böcek salyangozu. ◆ Burgu şeklinde hat, helezon. ◆ Vapurlarda uskur, çark. ‖ **Escalier en** – Helezonî merdiven.

Hélichupe [imz.] (nb.) Karabaş denilen çiçek nevi.

Hélicidées [ims. - cm.] (tt.) Zü'l-galsamati'r-rieviye fasîlesinden helezoniye nevi.

Hélicine [ims.] (syd.) Luab-ı helezon, salyangoz şurubu.

Hélicoïde [s.] (r.) Şibh-i helezon, helezoniyü'ş-şekl.

Héliconie [ims.] (nb.) Amerika'nın bir cins ananas ağacı.

Hélicotrème [imz.] (tşr.) Sukbe-i helezon.

Héliocentrique [s.] (hy.) Güneşin merkezinden bakılmak itibarıyla olan, min-merkezi'ş-şems. ‖ **Latitude** – Güneşin merkezinden bakılmak itibarıyla olan arz, arz-ı min-merkezi'ş-şems.

Héliochromie [ims.] (*kro*) Renkli fotoğrafya istihsali fenni. (Buna *photochromie* dahi denilir.)

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Héliognostique [imz.] Güneşe tapan, âfitab-perest.

Héliographie [ims.] Güneşin şuâları vasıtasıyla hakketmek sanatı, hakk-i şems, elyografya.

Héliographique [s.] Hakk-i şemsîye mensup ve müteallik.

Héliomètre [imz.] Güneş ve seyyâratın kutrunu ölçmeye mahsus dürbün, mikyasu'ş-şems, elyometre.

Héliophile [ims.] Amerika-yı cenubî kabak fidanı.

Héliophilées [ims. - cm.] (nb.) Salîbiye fasîlesinden muhibbü'ş-şems nevi.

Hélioplastie [ims.] Fotoğrafya vasıtasıyla müsennem hakk fenni, elyoplasti.

Hélioscope [ims.] Güneşe bakmaya mahsus olarak renkli camlı dürbün, şems-bîn. = [s.] Güneşe teveccüh eden.

Héliostat [imz.] (hy.) Muvakkif-i ziya-i şems, nâkil-i ziyâ.

Héliothermomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı hararetü'ş-şems.

Héliotrope [imz.] Çiçekleri güneşin tarafına dönen nebat, gün çiçeği. || (mad.) Kan taşı.

Héliotropisme [imz.] (nb.) Nebatatın kuvve-i müveccihesi.

Hélix [imz.] (*é-likss*) (tşr.) Kulağın haricî kısmı, şenc.

***Hell** [imz.] (*êl*) Londra'da vesâir İngiliz şehirlerinde bulunan kumarhaneler.

Hellébore [ims.] (mr. Ellébore.)

Hellène [imz.] Kadim Yunanlı, Yunan-ı kadim ahalisinden.

Hellénique [s.] Yunan-ı kadime ve kadim Yunanîlere veya Yunanî lisanına mensup ve müteallik.

Hellénisme [imz.] Kadim Yunanîlerin ahlak ve adabı. ◆ Lisan-ı kadim-i Yunanî şivesi.

Helléniste [imz.] Kadim lisan-ı Yunanîyi iyi bilen ve edebiyat-ı Yunaniye ile tevaggul eden âlim.

Helminthagogue [i. - s.] (syd.) Târid-i dîdân, târid-i elmint.

Helminthe [imz.] (t.) Bağırsakların içinde hâsıl olan kurt, dîdân. = [cm.] Hayvanat-ı hılkiye fasîlesinden dîdân-ı miâiye nevi.

Helminthiase [ims.] (t.) Emraz-ı dîdâniye.

Helminthochorton [imz.] (nb.) Korsika yosunu, tuhlub [tihlib].

Helminthognésie [ims.] (t.) Diyatez-i dîdânî.

Helmintoïde [i. - s.] Şibh-i dûd-ı miâî.

Helminthologie [ims.] (tt.) Mebhas-i dîdân-ı miâiye.

Hélode [s.] (t.) **Fièvre** – Hummâ-yı merzagıye.

Hélonias [ims.] Amerika'nın bir cins tezyinat fidanı.

Hélopithèques [imz. - cm.] (hyv.) Akrad-ı zü'z-zeneb-i kabız fasîlesi.

Hélops [imz.] Bir cins ağaç böceği.

Hélothion [imz.] Gübre üzerinde bulunur bir cins ufak ve beyaz mantar.

Helvelle [ims.] Çam ağaçları diplerinde bulunur bir cins yenir mantar.

Helvétien,ne [i. - s.] İsviçreli.

Helvétique [s.] İsviçre'ye mensup ve müteallik.

***Hem!** [hd.] Ey! Ha!

Hémacélinose [ims.] (tt.) Nükte-i demeviye, nükte-i furfûriye.

Hémachroïne [ims.] (t.) Mülevvin-i dem, emakroin.

Hémadromomètre [imz.] (t.) Mikyas-ı sürat-i dem.

Hémadynamique [ims.] (t.) Nazariyat-ı mihânîkiye-i cevelân-ı dem.

Hémadynamomètre [imz.] (t.) Mikyas-ı kuvvet-i dem.

Hémagogue [s.] (t.) Kanın seyelânını artıran edviyeye ıtlak olunur, mutmis [mutammis].

Hémalopie [ims.] (t.) İnsıbab-ı dem-i maklevî.

Hémangiarrhée [ims.] (t.) Nezf-i mecârî-i bevliye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hémanthe [imz.] Afrika-yı Cenubî lâlesi.

Hémastatique [ims.] Tıbbın ev'iye-i demiyenin kuvvetinden bahseden kısmı, mebhas-i muvâzene-i dem.

Hémataporie [ims.] (t.) Tenâkus-ı dem.

Hématémèse [ims.] Kan kusma, kay'-ı dem.

Hématidrose [ims.] (t.) Taarruk-ı dem.

Hématie [ims.] (tşr.) Kürat-ı dem.

Hématine [ims.] (k.) Madde-i mülevvene-i dem, ematin.

Hématique [s.] (tşr.) Demî.

Hématite [ims.] Humz-ı ahîr-i hadid. || – **rouge** Kan taşı.

Hématocèle [ims.] (t.) Bedenin bazı taraflarında kanın toplanmasından hâsıl olan şiş, kîle-i [kayle-i] demeviye.

Hématocéphale [imz.] İstidmâ-i re's. (Acâibattan.)

Hématocristalline [ims.] (k.) Küreyvin.

Hématode [s.] (t.) Şibh-i dem.

Hématographie [ims.] (t.) Tavsif-i dem.

Hématologie [ims.] (t.) Mebhas-i dem.

Hématome [imz.] (t.) Verem-i demevî.

Hématomphale [ims.] (crh.) Fıtık-ı sürre-i demeviye.

Hématomyélie [ims.] (t.) Sekte-i nuhâ'.

Hématopisie [ims.] (t.) Terâküm-i dem-i rahim.

Hématopote [imz.] (hyv.) Zü'l-cenâheyn-i harirü'l-karn sınıfından büğelek [büvelek] nevi.

Hématose [ims.] (t.) Kanın husulü, istidmâ'.

Hématoxyle [imz.] Bakkam ağacı.

Hématozoaire [imz.] Dîdân-ı dem.

Hématurie [ims.] (t.) Kan işeme, bevl-i dem, tebevvül-i dem.

Hémélytre [imz.] (tt.) Nısf-ı cenah-ı gımdî.

Héméralope [i.] (t.) Gözünde tavuk karası olan, aşvâ, a'şâ.

Héméralopie [ims.] (t.) Gözün yalnız güneşle tenvir olunmuş şeyleri görebilir hâlinde olması, tavuk karası, aşâvet.

Hémérobe [imz.] Yeşil yusufcuk böceği.

Hémérocalle [ims.] Yaban süseni.

Hémérologie [imz.] Fenn-i takvim.

Héméromètre [imz.] (hy.) Mikyas-ı nehârî.

Héméropathie [imz.] (t.) Dâ-i nehârî, maraz-ı nehârî.

Hémi [d.] Nîm ve nısıf mânâsıyla bazı kelimelerin başında bulunur.

Hémiacéphale [imz.] Ma'dum-ı nısfu'r-re's. (Acâibattan.)

Hémiaster [imz.] (arz.) Bir nevi sedef müstehâsesi.

Hémicarpe [imz.] (nb.) Nısf-ı semere.

Hémicidaris [imz.] (arz.) Kalensüviye fasîlesinden bir nevi müstehâse.

Hémicranie [ims.] (t.) Yarım baş ağrısı, şakîka.

Hémicycle [imz.] Nısf-ı daire.

Hémicylindrique [s.] (he.) Nısf-ı üstüvânî.

Hémiédrie [ims.] Nısf-ı muharref.

Hémiédrique [s.] (mad.) Nısf-ı muharrefî.

Hémiencéphale [imz.] Zü'n-nısfi'l-muh. (Acâibattan.)

Hémigale [imz.] Amerika ve Hind'in bir cins kuyruksuz yaban kedisi.

Hémimèle [imz.] Nâkısatü'l-etraf. (Acâibattan.)

Hémine [ims.] Eski Romalıların bir nevi mâyiat ölçüsü.

Hémione [imz.] (hyv.) Hayliye fasîlesinden feresiye nevinden bir cins melez at, feres-i vahşi, ciktay [çiktay].

Hémiopie [ims.] (t.) Yarım görme, nîm-rü'yet, nîm-bînî (hastalık).

Hémipagie [ims.] (t.) Nısf-ı sudâ'-ı sabit.

Hémiplexie ve:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hémiplégie [ims.] (t.) Bedenin nısfına isabet eden nüzul, felç. || – **faciale** Yüzün nısfına isabet eden nüzul, lakve.

Hémiptères [imz. - cm.] (tt.) Çifte kanatlı böceklerin bir nevi, nısf-ı cenâhiye, nîm-per.

Hémisphère [imz.] Nısf-ı küre. || – **boréal** Nısf-ı küre-i şimalî. || – **austral** Nısf-ı küre-i cenubî. || (ht.) Tazyik-i havanın ispatı için müsta'mel Magdiburg nısf-ı küratı.

Hémisphérique [s.] Nısf-ı küre şeklinde.

Hémistiche [imz.] Hâlet-i vakf, makta'.

Hémite [ims.] (t.) İltihab-ı dem.

Hémitophlébite [ims.] (t.) İltihab-ı evride.

Hémitopleurite [ims.] (t.) Zâtü'l-cenb-i gumâmî.

Hémitopneumonite [ims.] (t.) Zâtü'r-rie-i gumâmî.

Hémitritée [i. - s.] (t.) **Fièvre** – Hummâ-yı nısf-ı gıbb.

Hémitrope [s.] (mad.) Nısf-ı münhanî.

Hémitropie [ims.] (mad.) Nısf-ı inhinâ.

Hémoangiarrhagie [ims.] (t.) Nezf-i kanât-ı havâiye.

Hémobranchorragie [ims.] (t.) Nezf-i kasabat-ı rie.

Hémocardiorrhagie [ims.] (t.) Sekte-i kalp.

Hémochroïne [ims.] (k.) Mülevvin-i dem.

Hémodie [ims.] (tşr.) Darbü'l-esnan.

Hémodynamomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı kuvvet-i dem.

Hémolaryngorrhagie [ims.] (t.) Nezf-i hançere.

Hémopéricardie [ims.] (t.) Nezf-i tamur.

Hémophilie [ims.] (t.) İstidad-ı nezf.

Hémophobie [ims.] (t.) Havf-ı dem.

Hémophthalmie [ims.] (t.) Nezf-i ayn.

Hémopide yahut:

Hémopis [imz.] At sülüğü.

Hémoplastie [ims.] (t.) Musavviriyet-i dem.

Hémopleurorrhagie [ims.] (t.) Nezf-i dem.

Hémopneumonorrhagie [ims.] (t.) Nezf-i rie.

Hémopoèse [ims.] Tekevvün-i dem.

Hémoproctie [ims.] (t.) Nezf-i şerc.

Hémoptysie [ims.] (t.) Kan tükürme, nefs-i dem.

Hémoptysique [s.] (t.) Kan tükürmeye mensup ve müteallik. ◆ Kan tüküren, nâfis-i dem.

Hémorragie [ims.] (t.) Kan akma, seyelân-ı dem, nezf. || – **cérébrale** Nezf-i dimağî.

Hémorragique [s.] (t.) Kan akmasına müteallik, nezfî.

Hémorrhaphylie [ims.] (t.) Nezf-i arak.

Hémorrhé,e [ims.] (t.) Nezf-i kasır, nezf-i münfail.

Hémorrhinie [ims.] (t.) Burun kanaması, nezf-i enf, ruaf.

Hémorroïdal,e [s.] (t.) Basura müteallik, basurî. (cmz.: *hémorroïdaux*)

Hémorroïdes [ims. - cm.] (t.) Basur. || – **sèches** Kuru basur.

Hémorrhoïdrose [ims.] (t.) Taarruk-ı basurî.

Hémorrhoscopie [ims.] (t.) İstiksâ'-i dem.

Hémoscopie [ims.] (t.) Tetkik-i dem.

Hémospasie [ims.] (t.) Cezb-i dem.

Hémosplénorrhagie [ims.] (t.) Nezf-i tıhal.

Hémostase [ims.] (t.) Kanın durması, rükûd-ı dem.

Hémostatique [i. - s.] Kanı dindirmeye mahsus ilaçlara ıtlak olunur, katı'-ı dem.

Hémotélangiose [ims.] (t.) Emraz-ı ev'iye-i rakîkiye.

Hémotexie [ims.] (t.) Temeyyu'-ı dem, inhilâl-i dem.

Hémothorax [imz.] (t.) İnsıbab-ı dem-i sadr.

Hémotrachéorrhagie [ims.] (t.) Nezf-i kasaba, nezf-i şiryan-ı şuzun.

Hémotrophie [ims.] (t.) Mezid-i dem.

Hémurésie [ims.] (t.) Tebevvül-i dem.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hendécagone [i. - s.] (*ain-dé*) (he.) On bir dıl' ve on bir zâviyesi olan şekil, zû-ehade-aşer-i adlâ'.

Hendécasyllabe [imz. - s.] (*ain-dé*) On bir heceden ibaret mısra.

***Henné** yahut **Henneh** [imz.] (*ain-né*) Kına ağacı, şecer-i hınnâ. ◆ Kına, hınnâ.

Hennebane [ims.] Siyah ban otu.

***Hennir** [fl.] (*a-nir*) (Beygir hakkında) Kişnemek.

***Hennissant,e** [s.] (*a-ni*) Kişneyen (beygir).

***Hennissement** [imz.] (*a-ni*) Beygir kişnemesi, sahîl.

Hépatalgie [imz.] (t.) Karaciğer ağrısı, elem-i kebed.

Hépatemphraxie [ims.] (t.) İnsidad-ı kebed.

Hépatique [s.] (tşr.) Karaciğere müteallik, kebedî. = [ims.] (nb.) Şimalî Amerika'ya mahsus nebatattan kebediye fasîlesi.

Hépatirrhée [ims.] (t.) İshal-i kebedî.

Hépatisation [ims.] (t.) Tekebbüd.

Hépatisie [ims.] (t.) Sillü'l-kebed.

Hépatite [ims.] (t.) Karaciğerin iltihabı, zâtü'l-kebed, iltihab-ı kebed.

Hépatitopytie [ims.] (t.) Takayyuh-ı hadde-i kebed.

Hépatocarcinie [ims.] (t.) Seretan-ı kebed.

Hépatocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı kebed.

Hépatocystique [s.] (t.) Kebedî-i merârî.

Hépatogastrique [s.] (tşr.) Mi'dî-i kebedî.

Hépatographie [ims.] (tşr.) Tavsif-i kebed.

Hépatohémie [ims.] (t.) Terâküm-i dem-i kebed.

Hépatologie [ims.] (tşr.) Mebhas-i kebed.

Hépatomphale [ims.] (crh.) Fıtık-ı kebed-i sürrevî.

Hépatonécrosie [ims.] (t.) Kangren-i kebed.

Hépatoparectame [ims.] (t.) Tezâyüd-i kebed, tecessüm-i kebed.

Hépatotomie [ims.] (tşr.) Teşrih-i kebed.

Hépiale [imz.] (hyv.) Leyliye fasîlesinden bir cins yer böceği.

Heptacorde [imz.] Kadim Yunanîlerin yedi telli bir çeng ve rebabı.

Heptade [ims.] Yedi şey veya kişiden mürekkep bir mecmû, bir takım.

Heptaèdre [imz. - s.] (he.) Yedi vechi olan cisim, zû-seb'ati'l-vücuh, subâiyü'l-vücuh.

Heptagonal,e [s.] (he.) Subâiyü'l-adlâ' şeklinde olan.

Heptagone [imz. - s.] (he.) Yedi dıl' ve yedi zâviyesi olan şekil, zû-seb'ati'l-adlâ', subâiyü'l-adlâ', müsebba'.

Heptagynie [ims.] (nb.) Subâiyü'l-âzâ-i te'nis.

Heptaméron [imz.] Yedi gün üzerine müretteb veya yedi bâba münkasim hikâye veya tiyatro oyunu.

Heptandre [s.] (nb.) Subâiyü't-tezkir.

Heptandrie [ims.] (nb.) Subâiyü't-tezkiriyet.

Héptaphylle [s.] (nb.) Yedi küçük yaprağı olan nebat, subâiyü'l-vüreykat.

Heptarchie [ims.] Vaktiyle İngiltere adasını idare etmiş olan yedi hükûmet.

Héraldique [s.] Hanedan armalarına mensup ve müteallik. ◆ Eski vakitlerde ilan-ı harp ve emsali mühim şeyleri neşir ve ilan eden memura müteallik ve mensup.

Hérapathite [ims.] (k.) Erapatit.

***Héraut** [imz.] Eski vakitlerde ilan-ı harbi neşir ve ilan eden memur, münâdi. || – **du printemps** Bülbül.

Herbacé,e [s.] (nb.) Semere verdikten sonra kuruyan nebatata ıtlak olunur, haşîşî, aşebî.

Herbage [imz.] Ot envâı. ◆ Mera, otlak, çayırlık. ◆ Yeşillik, çimen.

Herbager,ère [i.] Ot toplayan. ◆ Semirtmek üzere hayvanat besleyen adam.

Herbageux,se [s.] Çok ot veren (çayır).

Herbe [ims.] Ot, haşiş, nebat. || **En** – Henüz kemâle ermemiş ve (mec.) nâkıs, nâ-tamam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

|| – aigrelette Kuzu kulağı. || – à l'ambassadeur Tütünün nâm-ı kadimi.

Herbeiller [fl.] (Domuz hakkında) Ot otlamak.

Herber [ft.] Otların üzerine sermek.

Herbette [ims.] Kısa ot, çimen.

Herbeux,se [s.] Çok otlu, çok ot biten yer, çayırlı, çimenli.

Herbier [imz.] (nb.) Kurutulup kâğıt yaprakları arasında hıfzolunan nebat ve çiçek yaprakları mecmuası, mecmua-i haşâyiş-i yâbise. ◆ Nebatat resimleri mecmuası. ◆ Hayvanat-ı müctirrenin birinci midesi, işkembe, keriş. || – forestier Orman eşcarının mecmua-i evrakı.

Herbière [ims.] Ot satan kadın, kökçü.

Herbivore [imz. - s.] (tt.) Otla beslenen hayvan, âkilü'n-nebat.

Herborisateur,trice [i.] İlm-i nebatata dair tahkikat ve tecârib ve keşfiyat icra etmek üzere kırlardan nebatat toplayan adam.

Herborisation [ims.] İlm-i nebatata dair tahkikat ve tecârib ve keşfiyat icra etmek üzere kırlardan nebatat numûneleri toplama, cem'ü'l-haşâyiş, isti'şab.

Herboriser [fl.] İlm-i nebatata dair tahkikat ve tecârib ve keşfiyat icra etmek üzere kırlardan nebatat toplamak, isti'şab etmek.

Herboriseur [imz.] (mr. Herborisateur.)

Herboriste [imz.] Nebatat-ı tıbbiye satan adam, kökçü, aşşab. ◆ Otçu ve fidancı.

Herboristerie [ims.] Nebatat-ı tıbbiye satışı ve bunların füruhtuna mahsus mahal veya dükkân, kökçü dükkânı, mağazası.

Herbu,e [s.] Otla mestur.

*Hercheur,se [i.] (mad.) Maden cevherleriyle dolu vagonları tahrik eden amele.

Hercotectonique [ims.] İstihkâmat inşası fenni.

Hercule [imz.] Pek kuvvetli ve iri adam. ◆ Pehlivan, kahraman. (Yunan-ı kadimin bir büyük kahramanı isminden kinâye tarikiyle me'huzdur.) ◆ Çok kuvvete muhtaç maricetler yapan cambaz. || (mec.) Gayet mahir, hâiz-i iktidar ve maharet adam.

Herculéen,ne [s.] Kahramana layık, kahramanâne. ◆ Gayet kuvvetli.

*Hère [imz.] Pauvre – Fakir ve itibarsız, değersiz adam. ◆ İki yaşında geyik.

Héréditaire [s.] (hk.) Verasetle intikal eden, mevrus, irsî. ◆ Vâlideynden evlada sirayet eden. || Biens – s Emvâl-i mevrûse, muhallefat. || Part – Hisse-i irsiye. || Maladies – s Emraz-ı mevrûse.

Héréditairement [h.] Veraset tarik ve hakkıyla, irsen. ◆ Vâlideynden evlada sirayet ederek.

Hérédité [ims.] Veraset, hakk-ı veraset. ◆ Miras, tereke.

Hérésiarque [imz.] Akaid-i diniyede tarik-i dalâlete giden.

Hérésie [ims.] Akaid-i diniyede tarik-i dalâlete gitme.

Héréticité [ims.] Akaid-i diniyede tarik-i dalâlete gidenlerin fikir ve itikadı.

Hérétique [s.] Akaid-i diniyede tarik-i dalâlete gitmeye veya gidenlere mensup ve müteallik.

Héridelle [ims.] Bir nevi kara taş, eridel.

*Hérissé,e [s.] Dik duran, ürpermiş, mukşair. ◆ Dik ve sivri şeyler ile mestur. ◆ Memlû. || (mec.) Titiz, tiryaki. || Style – Güç ibare ve üslub-ı tahrir.

Hérissement [imz.] Ürperme, dik durma, ikşi'rar.

*Hérisser (se) [fv.] Ürpermek, dik durmak. = [ft.] Ürpertmek, dik etmek, kabartmak. ◆ Dik ve sivri şeylerle donatmak.

Hérisson [imz.] Kirpi, kunfuz. ◆ Dikenli kabuk. ◆ Dişli ve üstüvâneli çark. || (mec.) Çirkin tabiatlı ve titiz adam. || – de mer Deniz kestanesi.

*Hérisson,ne [s.] Titiz, çirkin, aksi.

*Hérissonné,e [s.] (nb.) Uzun ve yumuşak dikenlerle mestur, mukanfez.

TÜBA TÜRK DİLİ ARAŞTIRMALARI YILLIĞI
TÜRKÇE TÜMCELER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SENTENCES
www.tuba.gov.tr

Héritage [imz.] İrs, veraset. ◆ Miras, tereke, muhallefat. ◆ Arazi ve akar gibi pederden kalma emvâl-i gayr-ı menkule. ◆ Bir batndan bir batna kalan şeyler. ‖ (mec.) Semere: **Recueillir**[2] **l'** – İktitaf-ı semere etmek.

Hériter [fl.] Miras yemek, tevârüs etmek. ‖ Miras olarak almak.

Héritier,ère Mirasçı, vâris. ‖ – **légitime** Vâris-i meşru. ‖ – **bénéficiaire** Müteveffânın deynini edâ etmek şartıyla yalnız vaz'-ı yed ettiği miktar-ı mal için terekeyi kabul eden vâris. ‖ **Faire acte d'** – Terekeye vaz'-ı yed etmek.

Hermandad [ims.] (**La sainte**) Hırsızların ve eşkıyanın taarruzatına karşı müdafaa-i mütekabile esası üzerine on beşinci asırda İspanya'da müteşekkil bir heyet-i inzıbatiye.

Hermannie [ims.] (nb.) Amerika-yı Cenubî'ye mahsus bir cins tezyinat fidanı.

Hermaphrodisme [imz.] (tt.) Bir hayvan yahut nebatın hem müzekker hem müennes olması, hünsâiyet.

Hermaphrodite [s.] (tt.) Hem müzekker hem müennes olan (hayvan veya nebat), hünsâ. ‖ (mec.) Yekdiğerine mübâyin evsaf ve tabâyi'i câmi' olup bu ahvâli pek tefrik edilemeyen şey.

Herméneutique [s.] Kütüb-i mukaddesenin tefsir ve ifhamına müteallik, tefsirî.

Hermès [imz.] (*s* okunur) Utarit'ten kinâye olarak Hermis yahut Merkür denilen fesâhat ve ticaret ve sirkat ilah-ı mevhumunun resmini hâmil kın. ◆ Merkür heykeli.

Hermétique [s.] Kimya-yı bâtıl ve iksire müteallik. ◆ Pek iyi ve sık kapanan, muhkem.

Hermétiquement [h.] Sık ve hava almaz surette, muhkemce (kapalı).

Hermine [ims.] Kakım denilen hayvan, as. ◆ Bu hayvanın postu.

Herminette [ims.] (mr. Erminette.)

Hermitage [imz.] (mr. Ermitage.)

Hermite (mr. Ermite.)

Hermodacte [ims.] (nb.) Kulun tırnağı, sûrincan [suvrencan/sevrencan].

***Herniaire** [s.] Kasık yarığına müteallik, fıtıkî. ‖ **Bandage** – Kasık bağı. ‖ **Bandagiste** – Kasık bağcı.

***Herniaire** [ims.] (nb.) Kasık otu, haşîşetü'l-fıtık.

***Herni** [ims.] Kasık yarığı, fıtık.

***Hernieux,se** [s.] Fıtık kabîlinden olan, fıtıkî. ◆ Fıtık illetine müptelâ, meftuk.

***Herniole** [s.] (nb.) (mr. Herniaire.)

Héroïcité [ims.] Kahramanlık.

Héroï-comique [s.] Hem kahramanlığa müteallik hem mudhik olan (manzume yahut tiyatro kitabı).

Héroïde [ims.] Bir kahramanın veya meşhur bir adamın ağzından kaleme alınmış manzume.

Héroïne [ims.] Kahraman kadın. ◆ Ahlakı gayet düzgün ve uluvv-i cenab sahibi kadın. ◆ Bir hikâye veya vakadaki kadınlar içinde en esaslı vazifeyi ifâ eden kadın, kahraman-ı vaka.

Héroïque [s.] Kahramanlara mensup ve şâyan, kahramanâne. ‖ **Temps** – Masal kabîlinden olan kahramanların zamanları, pek eski zamanlar, ezmine-i esâtir. ‖ **Poésie** – Firdevsî'nin *Şehnâme*'si gibi kahramanların ahvâl ve muharebatını tasvir eden şiir. ‖ (t.) Kaviyü't-tesir (ilaç).

Héroïquement [h.] Kahramanca, kahramanâne.

Héroïsme [imz.] Kahramanlık. ◆ Fevkalâde uluvv-i cenab ve fazilet.

***Héron** [imz.] Balıkçıl kuşu. = [imz. - cm.] (tca.) Balıkçılın siyah tüyleri.

***Héronneau** [imz.] Balıkçıl kuşu yavrusu.

***Héronnière** [imz.] Balıkçıl kuşunun yavrusu.

2 Orijinal metinde Receuillir şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

*Héros [imz.] Eski Yunanîlerin âlihe sırasına koymuş oldukları adamların beheri. ◆ Fevkalâde şecaatler ve büyüklükler iştihar etmiş adam, kahraman, yiğit, bahadır, seçi'. || (mec.) Bir hikâye veya tiyatro kitabının başlıca mebniyyün-aleyhi olan şahıs, kahraman-ı vaka.

Herpes [imz. - cm.] – marines Amber, mercan, kavkaa gibi denizin sahile attığı şeyler. || (bhr.) Geminin baş kaplaması.

Herpès [imz.] (s okunur) (t.) İltihapla beraber çıkan çıban veya çıbanlara müteallik, kubâ, erpes.

Herpétique [s.] (t.) Kubâî, erpes.

Herpétisme [imz.] (t.) İnfisad-ı kubâî, erpesî.

Herpétologie [ims.] (t.) Mebhas-i kubâ', mebhas-i erpes.

*Hersage [imz.] Tarlalarda sürgü sürme.

*Herse [ims.] Tarlanın toprağını karıştırmaya mahsus dişli ziraat aleti, tarla tabanı, sürgü. ◆ Asma kapı, kepenk. || – du gouvernail Dümen sapı, yekesi.

*Hersement [imz.] Tarlada sürgü sürme.

*Herser [ft.] Tarlada sürgü sürmek.

*Herseur [imz.] Tarlada sürgü süren adam.

Hésitant,e [s.] Müttereddit. ◆ Müttereddidâne.

Hésitation [ims.] Kararsızlık, tereddüt, cesaret edemeyiş.

Hésiter [fl.] Karar verememek, tereddütte bulunmak, cesaret edememek. ◆ Söyleyecek sözü bulunmamak.

Hesper yahut Vesper [imz.] (r ikisinde de okunur) Akşam görülen Zühre seyyâresi.

Hespéridées [ims. - cm.] (nb.) Gece vakti ziyade râyiha veren çiçekler, fasîle-i bertekaniye.

Héspéridie [ims.] (nb.) Portakal ve emsali yemişler, semer-i nârencî.

Héspéridine [ims.] (k.) Nârencin, esperidin.

Hespérie [ims.] Bir cins ufak ve kara kelebek.

Hespérisphinges [imz.] (hyv.) Harşefiyü'l-cenah sınıfından ebu'l-havl-i ahmer cinsi.

Hétaire yahut Hétère [ims.] Yunan-ı kadimde âlüfte. ◆ Âlüfte.

Hétérécanthe [s.] (nb.) Muhtelifü'ş-şevk.

Hétéradelphe [imz.] Tev'em-i gayr-ı mütecânis. (Acâibattan.)

Hétéralien,ne [s.] Tev'em-i muhtelifü'l-cesâme. (Acâibattan.)

Hétérandre [s.] (nb.) Muhtelifü'z-zükûr.

Hétérobranches [ims. - cm.] Som balığı nevinden olan balıklara denir.

Hétérocarpe [s.] (nb.) Muhtelifü'l-esmar.

Hétérocère [imz.] Toprak eşen bir cins böcek.

Hétéroclite [s.] (sr.) Kaide-i umumiyeye mugayir olan, kendine mahsus bir tasarrufu olan, şâz. ◆ Bir tarz-ı mahsusta masnu'. || (mec.) Garip, tuhaf, bambaşka.

Hétérodoxe [s.] Ehl-i sünnet esas ve itikadına mugayir.

Hétérodoxie [ims.] Ehl-i sünnet esas ve itikadına muhalefet.

Hétérodrome [s.] (mha.) Muhtelifü'l-kuvveteyn.

Hétérodyme [s.] Tev'em-i muhtelif.

Hétérogame [s.] (nb.) Muhtelifü'l-izdivaç.

Hétérogène [s.] Cins ve tabiatı muhalif, gayr-ı mütecânis. || (mec.) Hem-âhenk olmaya gayr-ı sâlih, zıt.

Hétérogénéité [ims.] Tabiat ve cins ihtilafı, adem-i tecânüs, gayr-ı mütecânisiyet.

Hétérogénésie [ims.] (tt.) Tenasül-i gayr-ı mütecânise.

Hétérogénie [ims.] (tt.) Nesl-i gayr-ı müşâbih.

Hétérogynes [ims. - cm.] (hyv.) Zâtü'l-lisan fasîlesinden muhtelifü'l-ecnas nevi.

Hétérologue [s.] (k.) Muhtelifü't-tabâyi'.

Hétéromite [ims.] Hayvanat-ı nak'iye fasîlesinden bir hayvan.

Hétéromorphe [s.] (tt.) Muhtelifü'l-eşkâl.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hétéromp [ims.] Amerika'nın keme faresi.

Hétéropage [s.] Muhtelif-i mültesık. (Acâibattan.)

Hétéropathie [ims.] (t.) Tedavi-i maâkis.

Hétérophylle [s.] (nb.) Yaprakları muhtelif (nebat), muhtelifü'l-evrak.

Hétéroplastie [ims.] (t.) Tekevvün-i gayr-ı mütecânis.

Hétéropodes [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı nâimeden muhtelifü'r-ricl fasîlesi.

Hétérorexie [ims.] (t.) İştihâda fenalık, infisad-ı iştihâ.

Hétérosciens [imz. - cm.] Bir takımı küre-i arzın nısf-ı şimalîsinin ve bir takımı da nısf-ı cenubîsinin ekalim-i mutedilesinde sâkin olup gölgeleri muhalif olan insanlar, muhtelifü'z-zıll.

Hétérotaxie [ims.] (t.) Tehallüf-i nazm-ı âzâ.

Hétérotome [s.] (t.) Muhtelifü'l-aksam.

Hétérotopie [ims.] Muhtelifü'l-mevâzı'.

Hétérotrope [s.] (tt.) Mün'atıf: Embryon – Rüşeym-i mün'atıf.

Hétérozoaires [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı nâkısa.

*Hetman [imz.] Rusya'da Kazak reisi, hatman.

*Hêtre [imz.] Kayın ağacı, ak gülgen.

*Heu! [hd.] Ya! Acayip!

*Heudrir (se) [fv.] Çürümek, bozulmak. (Eski kelime.)

Heur [imz.] Talih, baht. (Eski ve yalnız bazı durub-ı emsalde müsta'meldir.)

Heure [ims.] Saat. ◆ Vakt-i muayyen. ◆ Zaman. ◆ Ân, dakika. ◆ Tout à l' – Biraz evvel, demin, demincek. || De bonne – Erkenden. || – avancée Geç vakit. || – indue Gecenin, gündüzün öyle bir saati ki o esnada bir şey yapmak muvâfik veya âdet değildir, ân-ı nahs. || – du berger Âşıkanın sevgilisini mesut ettiği ân-ı bahtiyarî. || Mauvais quart d' – Müşkil, elem-nâk dakika. || Pour le quart d' Şimdiki hâlde, şimdilik. || à ses – s Ara sıra. || Sur l' – O anda, derhal. || à la bonne – Elhamdülillah!, Hele şükür!, Hah!, Tamam! || Être à l' – Saatte şu kadar ücretle istihdam olunmak. ◆ Tam karar verilen saatte gelmek. || D' – en – Saatten saate, saat-be-saat. || La dernière – Son saat, son nefes. || Ami de toutes les – s Daima iyiliği ile minnettar etmeye hazır bulunan dost, yâr-ı vefadar. || Chercher le midi à quatorze – s Hakikaten mevcut olmadığı hâlde birtakım müşkilat çıkarmak. || à l' – qu'il est El-yevm, el-hâletü hâzihi. || Pour l' – Şimdilik. || – sidérale[3] Saat-i necmiye. || – solaire Saat-i şemsiye. || – vraie Saat-i hakikiye. || – théorique Saat-i nazariye. || – moyenne Saat-i vasatiye. = [cm.] Ed'iye kitabı.

Heureusement [h.] Baht ve talihi uygun bir suretle, saadetmendâne, bahtiyarâne, mesudâne. ◆ Pek iyi. ◆ İyi ki, bereket versin, çok şükür.

Heureux,se [s.] Mutlu, bahtiyar, mesut. ◆ Talihi yâver, muvaffak. ◆ Hayırlı, mübarek, müteyemmin. ◆ İyi, güzel, âlâ. || Exécutions – es İcraat, muvaffakiyet-i gayât. || Avoir la main – se Teşebbüs edilen işlerde nâil-i muvaffakiyet olmak. ◆ Kumarda kazanmak. ◆ – au jeu, malheureux en femme Kumarda kazanan aşkta kaybeder. = [imz.] Bahtiyar adam.

*Heurt [imz.] (t okunur) Tokuşma, sadme. ◆ Bir şeyin çarpmasından hâsıl olan bere.

*Heurté,e [s.] Boyaları iyi karışmamış (resim). || (ed.) Mütenâfir.

*Heurtement [imz.] Müsâdeme. ◆ Tenâfür-i harekât.

*Heurter [ft.] Dokunmak, çarpmak, vurmak. || (mec.) Tecavüz, taarruz etmek, dokunmak. = [fl.] Kapı çalmak.

*Heurtoir [imz.] Kapı tokmağı, halkası. || (as.) Topun muylu yatağı çivisi.

3 Orijinal metinde idérale şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Heuse [ims.] Âdi su tulumbalarının ağaç pistonu.

***Hévé** [imz.] Lastik ağacı ki Gine memâlikinden çıkar.

Hexacorde [imz.] (*è-gza*) Altı telli bir nevi kemançe.

Hexaèdre [imz.] (*è-gza*) (he.) Altı vechi olan cisim, zû-sitteti'l-vücuh, südâsiyü'l-vücuh, zû-sitteti's-sutuh. ◆ Şekl-i mik'ab.

Hexagonal,e [s.] (*è-gza*) Südâsiyü'l-adlâ' şekil ve suretinde olan.

Hexagone [imz.] (*è-gza*) (he.) Altı zâviye ve altı dıl'ı olan şekil, zû-sitteti'l-adlâ', südâsiyü'l-adlâ', südâsiyü'z-zevâyâ.

Hexagyne [s.] (nb.) Südâsiyü't-te'nis.

Hexagynie [ims.] (nb.) Südâsiyü't-te'nisiyet.

Hexamètre [i. - s.] (*è-gza*) Yunan-ı kadim ve Latin lisanlarında altı tef'ileden ibaret mısra.

Hexandre [s.] (*è-gzan*) (nb.) Südâsiyü't-tezkir.

Hexandrie [ims.] (nb.) Südâsiyü't-tezkiriyet.

Hexapétale [s.] (nb.) Südâsiyü'l-vüreykat-ı tüveyciye.

Hexaphylle [s.] (*è-gza*) Südâsiyü'l-evrak.

Hexapode [s.] (*è-gza*) (tt.) Altı ayaklı (hayvan), Südâsiyü'l-ercel.

Hexasperme [s.] (nb.) Südâsiyü'l-büzur.

Hexastyle [s.] (*è-gza*) Altı sütunlu (bina).

Hexathyridie [ims.] (hyv.) Südâsiyü'l-füveyhat.

Hexylique [imz. - cm.] (k.) Mürekkebat-ı zû-südâsiyi'z-zerrat-ı fahmiye.

Hiatus [imz.] (*s* okunur) Biri mukaddem kelimenin âhirinde ve diğeri muahhar kelimenin evvelinde bulunan iki harf-i sadânın telaffuzundan münbais tenâfür, sıklet-i telaffuz. ‖ (tşr.) Ferce, fetha.

Hibernacie [imz.] (tt.) Hayvanat-ı vahşiyenin meştâsı.

Hibernal,e [s.] Kışın vâki olan, şitâî. (cmz.: *hibernaux*.)

Hibernant,e [s.] (tt.) Kışın ölü gibi uyuşuk kalan bazı hayvanlara ıtlak olunur, mütehaddir-i şitâî.

Hibernation [ims.] (tt.) Bazı hayvanların kışın uyuşuk bir hâlde kalması, teşettî, hader-i şitâî.

Hiberner [fl.] Kışın uyuşuk bir hâlde kalmak, tahaddur etmek.

Hibernie [ims.] Yemiş ağaçlarına ârız olur bir sinek.

Hibiscées [ims. - cm.] (nb.) Hubbâziye fasîlesinden hâtemiye cinsi.

***Hibou** [imz.] Baykuş, bûm. ‖ (mec.) Ünsiyet ve ülfetten kaçıp inzivada yaşayan adam, merdümgiriz, münzevi.

***Hic** [imz.] (*ik*) Bir işin müşkil yeri, ukde. = [h.] – **et nune** Burada ve şimdi, hemen, derhal. ‖ **Ad – et nune** Muayyen bir zaman ve mekânda.

Hidalgo [imz.] İspanya'nın eski hanedanlara mensup zâdegânına verilen unvandır.

***Hideur** [ims.] Çirkinlik, mekruhiyet, menfuriyet.

***Hideusement** [h.] Çirkin, korkunç ve kerih bir suretle.

Hideux,se [s.] Pek çirkin, korkunç, mehib, kerih.

Hidrotique [s.] (t.) Terletici, muarrık.

***Hie** [ims.] Kaldırımcı tokmağı, şahmerdan, varyos. (*Demoiselle* dahi denilir.)

Hièble [imz.] Yaban mürveri.

Hiémal,e [s.] Kışa mensup, kışın hâsıl olan, şitâî. (cmz.: *hiémaux*.)

Hier [zz.] (*ièr*) Dün, dünki gün. ‖ (mec.) Yakın vakitte, daha dün.

***Hier** [ft.] (*i-è*) Kaldırımcı tokmağı ile vurmak.

***Hiérarchie** [ims.] Sunuf-ı melâikenin merâtibi. ◆ Memurîn-i rûhâniye ve mülkiye ve askeriyenin silsile-i merâtibi. ◆ Merâtib-i âliye ashabı. ‖ – **sociale** Silsile-i merâtib-i beşeriye. ‖ – **militaire** Silsile-i merâtib-i as-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

keriye. || – administrative Silsile-i merâtib-i mülkiye.

*Hiérarchique [s.] Silsile-i merâtibe veya merâtib-i âliye ashabına mensup ve müteallik. || Dans l'ordre – Takaddüm-i rütbeye göre, alâ-merâtibihim. ◆ Teselsül veya silsile-i merâtib kaidesince.

*Hiérarchiquement [h.] Silsile-i merâtib kaidesine tevfikan. ◆ Merâtib-i âliye ashabına mensup ve müteallik olarak.

Hiératique [s.] Rûhânîlere mensup ve müteallik, rûhânî. || Écriture – Eski Mısrîlerin rûhânîlere mahsus yazısı.

Hiéroglyphe [imz.] Hutut-ı kadîme-i Mısriyeden resim ve eşkâlden ibaret hat, hiyeroglif hattı, eşkâl-i mermûze.

Hiéroglyphique [s.] Eski Mısrîlerin hiyeroglif denilen hatlarına mensup, hiyeroglifî. ◆ Muamma kabîlinden, muamma gibi.

Hiérogramme [imz.] Eski Mısrîlerin rûhânîlere mahsus hattını terkip eden huruf ve işârat.

Hiérographie [ims.] ve:

Hiérologie [ims.] Mevadd-ı mukaddesenin tarif ve tavsifi, tarih-i edyan.

Hiéronimite [imz.] Bir tarik-i mahsusa mensup rahip.

Hiérophante [imz.] Eski Atinalıların rahibi.

Hiérosslymite [s.] Kudüs-i Şerif şehrine ait, müteallik.

High life [imz.] (*aï-laïf*) (İngilizceden) Kibar âlemi, kibarlar.

Hilarant,e [s.] Sevinç ve gülmeyi bâis olan. || (k.) Mühellil: Gaz – Gaz-ı mühellil, humz-ı evvel-i azot.

Hilarité [ims.] Sevinç, birdenbire hâsıl olan mesrûriyet, inşirah, neşe, gülme.

*Hile [imz.] Hububatın beslendikleri mâyiyi aldıkları göbek, tohum gözü, sürretü'l-büzur.

Hilifère [s.] (nb.) Sürretü'l-büzuru hâmil, hâmil-i sürre.

*Hiloire [ims.] (bhr.) Kemerlerin üzerine konulan kiriş.

*Hilon [imz.] (crh.) Fıtık-ı kuzahiye, hilon.

Himantopus [imz.] Amerika'nın bir cins leyleği. (Bu kuşa *échasse* dahi denilir.)

Hindou,e [i. - s.] Hindli putperest, Hindu.

Hindoustani [imz.] Hindistan'da söylenilen lisan, Urdu lisanı.

Hinnite [imz.] (hyv.) Muştiye fasîlesinden bir cins tarak.

Hippanthropie [ims.] (t.) Manya-i hayalî.

Hippélaphe [imz.] Bengale ve Sond[4] adalarına mahsus bir cins geyik.

Hippiatre [imz.] Bilhassa beygirleri tedavi eden baytar.

Hippiatrique [ims.] Tedavi-i ferese ait, fenn-i baytarî, baytariye.

Hippique [s.] Cins-i ferese mensup ve müteallik, haylî.

Hippobdelle [ims.] At sülüğü, alaku'l-feres.

Hippobosque [imz.] At sineği, zübab-ı feres.

Hippocampe [imz.] Esâtirde yarısı beygir yarısı balık bir deniz aygırı. || (tşr.) Pieds de – Karn-ı Amonî.

Hippocastanées [ims. - cm.] (nb.) At kestanesi fasîlesi.

Hippocras [imz.] (syd.) Hamr-ı Bukrat.

Hippocrate [imz.] (Latife tarzında) Tabip.

Hippocratéacées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i Bukratiye.

Hippocratique [s.] Ebu'l-etibbâ Bukrat'a veya onun mesleğine mensup ve müteallik, Bukratî. || (t.) Bukratî.

Hippocratisme [imz.] (t.) Ebu'l-etibbâ Bukrat'ın meslek ve tarik-i tıbbı, meslek-i Bukrat.

4 Sonde.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hippocrène [ims.] Esâtirde ulûm ve fünun hâmileri zu'm olunan müz[5] nâm perilerin su içtikleri çeşme.

Hippodrome [imz.] At veya araba yarışına mahsus meydan, at meydanı, koşu meydanı.

Hippogriffe [imz.] Esâtirde menkul kanatlı beygir suretinde bir hayvan-ı mevhum.

Hippolithe [imz.] Beygirin mesane ve bağırsaklarında hâsıl olan bir nevi taş, hasât-ı hayliye.

Hippologie [ims.] Mebhasü'l-hayl.

Hippomanie [ims.] Beygire son derecede merak etme. ◆ Beygirlere ârız olur bir nevi kudurma illeti.

Hippopathologie [ims.] Mebhas-i emraz-ı feres.

Hippophaé [imz.] Kara çalı nevi.

Hippophage [imz.] Beygir eti yiyen.

Hippophagie [ims.] Beygir eti yemeklik.

Hippophagique [s.] Beygir eti yemesine mensup ve müteallik.

Hippopotame [imz.] Afrika nehirlerinin kenarlarında bulunan ve hem karada hem suda yaşayan büyük bir hayvan, su aygırı, feresü'l-mâ.

Hippostéologie [ims.] (byt.) Mebhas-i izam-ı feres.

Hippotomie [ims.] (byt.) Beygirin teşrihi, teşrih-i feres.

Hippurique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı bevlü'l-hayl.

Hippuris [imz.] Su çamı.

Hippurite [ims.] (arz.) Nâime-i adale-i ricliye sınıfından sülükiye fasîlesinden bir cins müstehâse.

Hircin [s.] Erkek keçiye, tekeye müteallik, ait.

Hiricine [ims.] (k.) Teysin.

Hiricique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı teys.

Hircisme [imz.] Zefir, zefre (koku).

Hircus [imz.] (*s* okunur) Tekenin, keçinin nâm-ı ilmîsi.

Hirondeau [imz.] Kırlangıç yavrusu.

Hirondelle [ims.] Kırlangıç, huttaf. || – **de mer** Kırlangıç balığı. || – **de Pernate** Cennet kuşu. || – **de la Grève** Jandarma. || – **d'hiver** Paris'te kebap kestanecilere ve emsali kış satıcılarına verilen isim.

Hirondinées [ims. - cm.] (tt.) Huttâfiye tâifesi.

Hirsuté,e [s.] (nb.) Uzun ve sert tüyleri bulunan nebat kısımlarına ıtlak olunur, müheleb.

Hirudinées [ims. - cm.] Sülük kabîlinden olan hayvanlar, tâife-i alakiye.

Hirudiniculture [ims.] Sülük kabîlinden olan hayvanları yetiştirmek sanatı, teksir-i alak.

Hispanique [s.] İspanya'ya mensup ve müteallik.

Hispanisme [imz.] İspanyol lisanının şive-i mahsusu.

Hispe [imz.] Zahîre böceği nevi.

Hispide [s.] (nb.) Uzun ve sert tüyleri olan, müteşa'ar.

Hispidité [s.] (nb.) Teşa'uriyet.

Hisser [ft.] Kaldırmak, çekmek, dikmek, rekz ve ref' etmek; – **le drapeau** Bayrak çekmek. || (bhr.) Hisa etmek.

Histère [imz.] Donuzlan böceği.

Histiodromie [ims.] (bhr.) Yelken vasıtasıyla gemi yürütmek sanatı.

Histographie [ims.] Tavsif-i ensice.

Histoire [ims.] Tarih. ◆ Fenn-i tarih. ◆ Kıssa, hikâye, sergüzeşt. || (mec.) Aslı olmayan rivayet, masal. ◆ Birçok şey, teferruat. ◆ Beyhûde, tekellüflü şey. || – **naturelle** Tarih-i tabii. || – **sainte** Tarih-i mukaddes. || – **ancienne** Ezmine-i mütekaddime tarihi. || – **du moyen âge** Kurun-ı Vustâ tarihi. || – **moderne** Ezmine-i cedîde tarihi. || – **contemporaine** Tarih-i muasırîn. || – **de la médecine** Tarih-i tıp. || – **universelle** Tarih-i umumi. || – **particulière** Tarih-i hususi.

5 fr.: Muses.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Histologie [ims.] İlm-i teşrihin et liflerinin suret-i terekkübünden bahseden kısmı, mebhasü'l-ensice.

Histonomie [ims.] Menâkıb-ı kavânîn-i ensice.

Historial,e [s.] Tarihe mensup ve müteallik, tarihî.

Historien,ne [i.] Tarih yazan, müverrih. ◆ Nâkil.

Historier [ft.] Ufak tefek ziynetlerle tezyin etmek.

Historiette [ims.] Küçük ve ehemmiyetsiz, ekseriya âşıkane, hikâye, kıssa, mesel.

Historiographe [imz.] Zamanının tarihini yazmaya memur muharrir, vakanüvis.

Historiologie [ims.] İlm-i tarihe ve kütüb-i tarihiye-i mevcudeye dair olan mebhas veya risale.

Historique [s.] Tarihe mensup ve müteallik, tarihî, tarihe müstenid; **Temps** – Tarihin zaptedebildiği zamanlar, ezmine-i tarihiye. = [imz.] Bir şeyin cihet-i tarihiyesi, ahvâl-i tarihiye. ◆ Vuku-ı hâl.

Historiquement [h.] Tarihce, tarihe istinaden, tarih suretinde, hakikat-i tarihiye vechi ile.

Histrion [i.] Kadim Romalılarda tiyatro ve bilhassa pandomima oyuncusu. ◆ Fena oyuncu, oyuncu. ‖ (mec.) Değersiz, ehemmiyetsiz adam, şarlatan, kendini büyük, hâiz-i ehemmiyet göstermek isteyen adam.

Hiver [imz.] (*r* okunur) Kış, şitâ, zemistan. ‖ (Şiirde) Sene. ◆ İhtiyarlık.

Hivernage [imz.] Kışın icra olunan ziraat işleri. ◆ Gemicilerin kışın ettikleri tatil müddeti. ◆ Gemilerin kışladıkları liman, meştâ. ◆ Yağmur ve fırtına mevsimi.

Hivernal,e [s.] Kışa mensup ve müteallik, kışlık, şitâî. ◆ Kışın zer' edilen. (cm.: *hivernaux*.)

Hiverner [fl.] Kışlamak, bir yerde kışı geçirmek. = [fl.] – **les terres** Arazide kışın iptidâsında lazım gelen ameliyatı icra etmek, kıştan evvel sapan sürmek.

***Ho!** [hd.] Ey! Ya! ◆ Oh, ay.

***Hoat-chi** [imz.] (*o-a-tchi*) Çinlilerin porselen imalinde kullandıkları gayet beyaz toprak.

Hoazin [imz.] Tepeli sülün.

***Hobereau** [imz.] Delice doğan. ◆ Taşrada mukim ehemmiyetsiz asil.

***Hoc** [imz.] Bir nevi kâğıt oyunu. ‖ (mec.) Bir adamın kendi malı hükmüne geçmiş şey, tasarrufu sağlam mülk. ‖ **Être** – Temin edilmek. ‖ **Ad** – Bunun için, suret-i mahsusada.

***Hoca** [imz.] Otuz tane numaralı yuvarlak veya biletle oynanılan bir nevi oyun.

***Hocco** [imz.] Amerika'nın bir cins kara hindisi.

***Hoche** [ims.] Çetele.

***Hochement** [imz.] Sallama, sarsma, silkme.

***Hochepot** [imz.] Sığır eti kıymasıyla kestane veya havuçtan yapılan basdı.

***Hochequeul** [imz.] Kuyruk sallayan kuşu, yunda kuşu. (*Bergeronnette* ve *Tavandière* dahi denir.)

***Hocher** [ft.] Sallamak, sarsmak, oynatmak, silkmek.

Hochet [imz.] Dişleri çıkmak üzere iken çocukların ellerine verilen saplı çıngırak. ◆ Oyuncak. ‖ (mec.) Zevk ve eğlenceye muvâfık fakat faydasız şey.

***Hocheur** [imz.] Uzun ve kuyruklu bir cins şebek.

***Hodomètre** [imz.] Arabaların katettikleri mesafeyi ölçmeye mahsus alet, mikyas-ı tarik, mikyasü'l-kadem.

***Hogner** [fl.] Homurdanarak şikâyet etmek.

Hoir [imz.] (hk.) Vâris.

Hoirie [imz.] (hk.) Veraset, miras. ◆ Tereke, muhallefat. ◆ Fransa kavânîni mûcebince ileride hisse-i irsiyesine isabet edecek miktardan tenzil olunmak şartıyla bir kimsenin hâl-i hayatında vârisine verdiği akçe veya emval.

***Holà** [hd.] Hû! Yahu! Ey! Yetişir! = [imz.] **Mettre le** – Nizâyı bertaraf etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Holacanthe [imz.] Hind denizlerine mahsus bir nevi taş balığı.

***Holaster** [imz.] (arz.) Üryanü'l-büzeyrat fasîlesinden bir nevi müstehâse.

***Holètres** [imz. - cm.] Hayvanat-ı ankebûtiye fasîlesinden zü'l-batn-ı kâmil cinsi.

***Hollandais,e** [i. - s.] Felemenkli. = [imz.] Felemenk lisanı.

***Hollande** [imz.] Felemenk peyniri. = [ims.] Felemenkten çıkan pek ince bir nevi tülbent. ◆ Felemenkte yapılan porselen.

Hollander [fl.] Tüy kalemini hâvi olduğu mevadd-ı şahmiyeden tathir için sıcak külden veya kül suyundan geçirmek.

Holobranches [imz. - cm.] Esmâk-i azîmeden zü'l-galsamati'l-kâmile fasîlesi.

Holocauste [imz.] İsrailîlerde müsta'mel bir nevi kurban ki hayvan yakmakla icra olunur. ◆ Böyle kurban olunan hayvan.

Holocentre [imz.] Yaldızlı bir cins karagöz balığı.

Holothurie [ims.] Deniz hıyarı denilen bir cins deniz solucanı.

***Hom!** [hd.] Şüphe ve adem-i emniyeti beyan eder, ya! ◆ Bir şeyden can sıkıntısı da ifade eyler.

***Homard** [imz.] Istakoz.

Hombre [imz.] Bir nevi kâğıt oyunu.

Homélie [ims.] İtikat ve diyanete müteallik olarak ailenin içinde verilen ders ve malumat. = [cm.] Ed'iye. || (mec.) Ahlak dersi taklidinde bıktırıcı söz.

Homéomètre [s.] Mevzun (kelâm).

Homéopathe [imz.] Tedavi bi'l-misl taraftarı tabip.

Homéopathie [ims.] Tıbbın tedavi bi'l-misl tariki.

Homéopathique [s.] Tıbbın tedavi bi'l-misl tarik ve mesleğine mensup ve müteallik.

Homéose [ims.] (ed.) Teşbih, temsil.

Homéride [imz.] Ebu'ş-şuarâ Homer'in neslinden olmak iddiasında bulunan ve Homer'in eş'arını taklit eden bir sınıf-ı şuarâ.

Homérique [s.] Ebu'ş-şuarâ Homer'e mensup veya müteallik veya onun âsârına müşâbih olan.

Homérule [imz.] (Latinceden me'huz) Hükûmet ve idare-i mümtâze.

Homéose [ims.] (ed.) Teşbih, temsil.

Homicide [imz.] Adam öldürme, katl, itlâf-ı nefs. = [imz. - s.] Adam öldüren, katil.

Homicider [ft.] Adam öldürmek, katil olmak.

Homilétique [ims.] Talâkat-i hatibâne. = [s.] Beşeriyete müteallik, beşerî.

Homilitaire [imz.] Ed'iye mecmuası.

Hommage [imz.] Tâbiiyet ve itaat vazifesi. ◆ Hürmet, riâyet, itibar. ◆ Küçükten büyüğe takdim olunan hediye, takdime. = [cm.] İhtiramat, merasim-i ta'zimiye. || **Rendre** – Arz-ı ihtiram ve ubûdiyet etmek.

Hommagé [s.] Sipahilik, zeâmet altında bulunan. || **Terre** – **e** Tımar.

Hommager [imz.] Bir sipahinin taht-ı idaresinde bulunan.

Hommasse [s.] Erkeğe müşâbih (kadın), müterreccile. ◆ Erkeğe layık (kadın âzâsı).

Homme [imz.] Âdem, insan. ◆ Erkek, adam, recül, merd. ◆ Cesur, yiğit, mert. ◆ Er, koca, zevc. ◆ Şahıs, kişi, nefer. || **Dépouiller le vieil** – Fena ahlak ve âdâtından vazgeçmek. || **Bon** – Doğru, hâlis ve sade-dil adam, babalık. || **Brave** – Namuslu, iyi kalpli adam. || – **brave** Cesur adam. || – **fameux** Meşhur, maruf adam. || **Honnête** – Namuslu adam. || – **honnête** Nazik, kavâid-i terbiyeye vâkıf ve riâyetkâr adam. || – **de pied** Piyade nefer. || **Le fils de l'** – Hazret-i İsa. || – **du monde** Büyük ve kibar meclislere, kulüplere dâhil olan zarif adam. || – **de bien** İyi adam. || – **d'armes** Asker. || – **de guerre** Harp adamı, erbab-ı seyf. || – **de lettre** Edip. || – **de robe** Hâkim. || – **de qualité** Necip ve zarif adam. || – **de loi** Kanun-şinas adam. || **L'** – **des**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

bois Orangutan denilen cesim nesnas. ‖ Présomptions de l' – Karîne-i katıa.

Hommeau [imz.] Küçük adam.

Homocentrique [s.] (he.) Müttehidü'l-merkez.

Homodrome [s.] (mha.) Müttehidü'l-kuvveteyn.

Homæomorphe [s.] (tt.) (*mé-o*) Mütecânisü'l-eşkâl.

Homœose [ims.] (*mé-o*) Teşbih.

Homofocal,e [s.] (r.) Müttehidü'l-mihrak.

Homogène [s.] (ht.) Diğeriyle bir cinsten olan, hemcins. ◆ Mürekkep bulunduğu eczânın cümlesi bir cinsten olan, mütecânisü'l-eczâ, mütecânis.

Homogénéité [ims.] Hemcinslik, tecânüs, mütecânisiyet.

Homogénie [ims.] (ht.) Nesl-i müşâbih. ‖ (mna.) Aynı cinsten bir veya iki mahluktan tevellüd etme, hâsıl olma.

Homographe [s.] İmlâları bir mânâları ayrı olan kelimeler.

Homole [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere sınıfından bir nevi deniz aynası.

Homologatif,ve [s.] (hk.) Eşhas beyninde akdedilmiş mukavelatı resmen tasdik eden, musaddık.

Homologation [ims.] Eşhas beyninde akdolunmuş mukavelenâmelerin mahkeme tarafından tasdiki.

Homologie [s.] Müşâbih şekillerde müsâvi zâviyelere karşı bulunan dıl'lar beynindeki tevâfuk, teşâbüh.

Homologue [s.] (he.) Müşâbih eşkâlde müsâvi zâviyelere karşı bulunan dıl'lara ıtlak olunur, müşâbih, müteşâbih.

Homologuer [ft.] (hk.) Eşhas beyninde akdolunmuş mukaveleleri mahkemece tasdik etmek, tescil etmek.

Homonyme [i. - s.] Adaş, hem-nâm. ‖ (sr.) İmlâları ayrı ve telaffuzları bir, yahut imlâ ve telaffuzları bir ve mânâları ayrı olan kelimata ıtlak olunur, elfaz-ı mütecânise.

Homonymie [ims.] Adaşlık. ‖ (sr.) Yalnız telaffuz veya telaffuz ve imlâca bir olup da mânâları ayrı olan kelimeler beynindeki münasebet, cinas-ı tam.

Homophage [i. - s.] Çiy et yiyen.

Homophone [s.] (sr.) Muhtelifü'l-imlâ ve müttehidü'l-lafz olan (kelimat).

Homophonie [ims.] Eski Yunanîlerin hep birden icra olunan bir nevi âhengi.

Homophylle [s.] (nb.) Müteşâbihü'l-evrak.

Homoptères [ims.] Zü'l-cenâhiyeti'n-nısf, mütecânisetü'l-ecniha.

Homotone [s.] (t.) Mütesâviyü'ş-şiddet.

Homotope [s.] (t.) Müteşâbihü'l-istikame.

Homotype [s.] Müteşâbihü't-tarz, müteşâbihü's-sûre.

*Hon [hd.] Nefret, tekdir ifade eder.

*Honchets [imz. - cm.] (mr. Jonchets.)

Hongnette [ims.] Taşçı keseri.

*Hongre [imz. - s.] İğdiş at, beygir.

*Hongrer [ft.] Atı iğdiş etmek.

*Hongrie [ihs.] Macaristan.

*Hongrieur [imz.] (mr. Hongroyeur.)

*Hongrois,e [i. - s.] Macarlı, Macar. = [imz.] Macar lisanı, Macarca.

Hongroyeur [imz.] Telatin ve Macar sahtiyanını imal eden işçi.

Honi [s.] – soit qui mal y pense "Bunun hakkında fenalık düşünen utansın" mânâsını müfid olarak İngiltere devletinin diz bağı nişanının etrafına yazılan Fransızca ibaredir.

Honnête [s.] Namuslu, ırzlı, afif, âsım, pakdâmen. ◆ Zarif, nazik, edepli, terbiyeli. (Bu mânâda mevsufundan sonra îrad olunur: Un homme – Nazik, terbiyeli bir adam.) ◆ Münasip, layık. = [imz.] Irz ve namus, iffet ve ismet.

Honnêtement [h.] Namuskârâne. ◆ Layıkı vechile, kâfi derecede. ◆ Edep ve terbiye ve zarafetle.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Honnêteté [ims.] Namuskârlık, iffet, ismet. ◆ Edep, terbiye, hüsn-i ahlak. ◆ Zarafet, nezaket. ◆ İltifat, ikram. ◆ Mükâfat, hediye.

Honneur [imz.] Namus, ırz. ◆ İffet, pak-dâmenlik. ◆ Şeref, şan, şöhret, itibar, haysiyet, onur. ◆ Riâyet, ikram, ta'zim, hürmet. ◆ Fahr ü mübâhat. || **Se piquer d'** – Çok gayret ve ikdam göstermek. || **Faire** – **à** Bâis-i fahri olmak. || **Se faire** – **de** Bir şeyle iftihar etmek. || **Obtenir les** – **s de la guerre** Bir mevkiyi terk edip de esliha ve bayrağıyla beraber çıkmak. || **Parole d'** – Namusa yemin edilerek olunan vaat ve taahhüt, söz. || **Faire** – **à un effet** Bir senedin bedelini te'diye etmek. || **En l'** – **de** Şerefine. || **D'** – Namuslu, namusa riâyetkâr. || **Être en** – Makbul, mergub olmak. || **Faire** – **à** İfâ, icra etmek. || **Cour, escalier d'** – Bir konakta teşrifat avlusu ve teşrifat merdiveni. || **Champ d'** – Meydan-ı muharebe. || **Dame d'** – Bir kraliçenin maiyetinde yâver sıfatıyla bulunan kadın, damdonör. || **Demoiselle, garçon d'** İzdivacın resm-i icrasında güvey ve gelinin refakatinde bulunan delikanlı ve kız. || **Place d'** – Bir mecliste, bir sofrada en ziyade hürmet olunması kasdolunan zâta tahsis olunan mahal, mevki-i şeref, mevki-i ihtiram, sadr. = [cm.] Rütbe, memuriyet, mansıb, câh. ◆ Merasim-i teşrifiye, teşrifat. ◆ İhtifalat, ihtiramat. || **Faire les** – **s d'une maison** Bir hâneye gelen misafirini usul ve adab-ı zarafet vechile istikbal etmek ve ihtiramat-ı mahsusa ile kabul eylemek.

***Honnir** [ft.] Namusa dokunmak, namusu ihlal etmek, terzil etmek.

Honorabilité [ims.] Namuskârlık. ◆ İtibar, şeref.

Honorable [s.] Şâyan-ı hürmet ve itibar, muhterem. ◆ Bâis-i şan ve şeref.

Honorablement [h.] Hürmet ve ta'zimle. ◆ Şan ve şerefle.

Honoraire [s.] Müddet-i medîde bir mansıbda bulunup da azlinden sonra dahi o unvanı muhafaza eden. ◆ Fahri: **Membre** – Fahri âzâ. = [imz. - cm.] Tabip veya dava vekili gibi zevâta verilen ücret.

Honorariat [imz.] Fahri unvan.

Honorer [ft.] Ta'zim ve tevkir etmek. ◆ Hürmet ve riâyet etmek. ◆ Bâis-i iftiharı olmak. || – **une lettre de change** Bir poliçeyi kabul ve bedelini tesviye etmek.

Honorifique [s.] Hürmet ve itibar ve şerefi bâis olan, fâhir. || **Titre** – Elkab-ı resmiye.

Honorifiquement [h.] Şeref ve itibarı bâis olarak.

***Honte** [ims.] Utanma, haya, hicap, şerm. ◆ Ar, ayıp, hacâlet, rezalet. || **Avoir** – Utanmak. || **Revenir, s'en retourner avec sa courte** – Bir tahkire, bir redde, bir muvaffakiyetsizliğe duçar olduktan sonra dönmek, vazgeçmek, avdet etmek.

***Honteusement** [h.] Utanarak, şerm ve haya ile. ◆ Hacâlet ve rezaletle, ayıp olacak bir surette.

***Honteux,se** [s.] Utangaç, mahçup. ◆ Şermsar, utanmış, hacil. ◆ Ayıp ve arı mûcip, rezaletli. ◆ Ma'yub, müstehcen. || **Morceau** – Tabakta en son kalan parça. || **Mal** – , **maladie** – **se** Emraz-ı zühreviye.

Hôpital [imz.] Hastahane, bîmarhâne. || (mec.) Melce'. || **Fièvre d'** – Hummâ-yı tifoidî. || (bhr.) Vapur hastahanesi. || **Vaisseau** – Donanmalarda hastahane olmak üzere tahsis edilen sefine.

Hoplie [ims.] Bir nevi mâî böcek.

Hoplite [imz.] Eski Yunanîlerin ağır surette müsellah bir nevi piyade neferi.

***Hoquet** [imz.] Hıçkırık, fuvak akke. || – **de la mort** Çene atma, Akke-i mevt.

***Hoqueton** [imz.] Fransa'da vaktiyle kavasların giydikleri bir nevi kaput. ◆ Bu kaputu giyen kavas.

Horaire [s.] (hy.) Saatî, saate mensup ve müteallik. ◆ Saatte bir vâki olan. ◆ Yalnız bir saat süren. || **Angle** – Zâviye-i sâa. = [imz.] Demiryol katarı ve emsalinin vakt-i hareketlerini mübeyyin cetvel.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Horde [ims.] (Tatarcadan me'huz: ordu) Hayme-nişin kavim ve kabile, göçebe. ◆ Gayr-ı muntazam asker cemaati, güruh.

Hordéacées [ims. - cm.] (nb.) Necîliye fasîlesinden şa'riye cinsi.

Hordéine[6] [ims.] (k.) Şaîrin, ordein.

***Horial** [imz.] Bir cins kunduz böceği.

Horion [imz.] Başa veya arkaya sıkılan tabanca veya tüfek. || (t.) Oryon. || (byt.) Cereb-i ağnam.

Horizon [imz.] Ufuk. || (mec.) Bir hüküm ve emrin daire-i şümul ve cereyanı. || – **réel** Ufk-ı hakiki. || – **sensible, apparent, visible** Ufk-ı mer'î.

Horizontal,e [s.] Ufkî. ◆ Ufka muvâzî. ◆ Kaimin zıddı, ufkî. (cmz.: *horizontaux*.)

Horizontalement [h.] Ufka mütevâziyen, ufkî olarak.

Horizontalité [ims.] Ufkiyet.

Horloge [ims.] Çalar saat, duvar saati. (Cep saatinin gayrı her nevi büyük saatlere ıtlak olunur.) || (nb.) – **de flore** Mîkat-nümâ-yı ezhar. || (hyv.) – **de la mort** Ağaç ve kerestelere ârız olur ve ses çıkarır bir cins kurt.

Horloger [imz.] Saatçi.

Horlogerie [imz.] Saatçilik. ◆ Saat ticareti. ◆ Saat âlâtı.

***Hormis** [hc.] -den başka, -den maada, ezgayr, illa, meğer.

Hornero [imz.] Bir cins boz sırça kuşu.

Horographie [ims.] (mr. Gnomonique.)

Horologie [ims.] Vakit ve zamanın âlât vasıtasıyla saate taksimi tarikinden bahseden ilim, mebhasü's-saat.

Horométrie [ims.] Alet vasıtasıyla saat ve vakit ölçmek fenni, fenn-i irtifa.

Horoscope [imz.] Kâzib müneccimin yeni doğmuş bir çocuğun talihini anlamak idiasıyla kevâkibe bakması, talih zâyiçesi. ◆ Sa'd, eşref saat. || **Livres des – s** Saatnâme.

Horreur [ims.] Ürkme, tüy ürperme, dehşet, hevl. ◆ Nefret, istikrah. ◆ Büyük bir musibetin tesiri. ◆ Büyük cürüm ve şenâat. || (mec.) Pek çirkin adam.

Horrible [s.] Dehşetengiz, hevlnâk. ◆ Pek fena, pek çirkin. ◆ Menfur.

Horriblement [h.] Hevl ve dehşetle, dehşetengiz bir suretle. ◆ Pek çok, son derecede.

Horripilation [ims.] (t.) Dehşetten tüy ve kılların titreyip ürpermesi, kuşa'rîre.

Horripiler [ft.] Titremek, ürpermek.

***Hors** [hc.] Dışarı, hariç. ◆ -den gayrı, -den başka. || **Être – de soi** Kendinde olmamak, şaşırmak. || – **ligne** Müstesna olarak, fevkalâde. || – **de cause** Hariç-ez-dava. || – **de saison** Mevsimsiz, nâ-be-hengâm. || – **de prix** Pek fahiş, pek pahalı, galâ. || – **de** Haricinde. ◆ -den masun. || **Être – d'affaire** Müşkilatı atlatmış olmak. || **Être – de service** İsti'mal edilemez bir hâlde bulunmak, köhne, isti'male gayr-ı sâlih.

***Hors-d'œuvre** [imz.] Salata ve peynir vesâire gibi sofraya vaz' olunan şeyler, çerez. ◆ Asıl binadan ma'dud olmayarak yapılan şeyler. (Tezyinat ve şahnişin gibi.) ◆ Bir kitabın içinde kitabın mebniyyün-aleyhiyle münasebeti olmayan fikra veya fasıl, istitrad. (cm.: des *hors-d'œuvre*.)

Hortensia [imz.] Çin ve Japon'dan getirilip pek güzel bir kırmızı, pembe çiçek veren bir nevi gül, Japon gülü, ortanca.

Horticole [s.] Bahçıvanlığa mensup ve müteallik.

Horticulteur [imz.] Bahçıvanlığa müteallik nebatat yetiştiren, bahçıvan.

Horticultural,e [s.] Bahçıvanlığa müteallik nebatat yetiştirmek fennine mensup.

Horticulture [ims.] Bahçıvanlığa müteallik nebatat yetiştirmek fenni, bahçıvanlık. ◆ Çiçekçilik.

6 Orijinal metinde Hordénie şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hosanna [imz.] (İbraniceden me'huz) İsrailîlerin bazı ed'iyeleri. ◆ Şükür, hamd, senâ.

Hospes hostis "Her ecnebi bir düşmandır" mânâsına Latince ibare.

Hospice [ims.] Fukara ve yetim ve bîkeslerin kabul ve iâşesine mahsus hâne, eytamhâne. ◆ Vaktiyle seyyah rahip ve rahibelerin konmasına mahsus küçük manastır. ◆ Hastahane, bîmarhâne. ◆ İmaret ve emsali tesisat-ı hayriye. ◆ Misafirhane. ◆ – **des pauvres** Dârülaceze.

Hospitalier,ère [s.] Misafir kabul ve misafirlere riâyet eden, mihman-nevaz, garip-nevaz, misafirperver. ◆ Misafir kabul olunan (ev yahut mahal). = [i. - s.] Vaktiyle misafirler kabul etmek ve bugün hastalara bakmak ile muvazzaf rahip ve rahibelere ıtlak olunur. ◆ İmaret sahibi, bânisi.

Hospitalièrement [h.] Mihman-nevazlıkla, garip-nevazlıkla.

Hospitalisation [ims.] Hastahanede durma, müddet-i ikamet. ◆ Hastahaneye kabul.

Hospitalité [ims.] Meccânen misafir kabul edip çok riâyet ediş, mihman-nevazlık, misafirperverlik, garip-nevazlık.

Hospodar [imz.] (Islavcadan me'huz) Eflak ve Boğdan beylerinin eski unvanıdır, voyvoda. ◆ Islavlar tarafından Rusya imparatoruna verilen unvan, gospodar.

Hostie [ims.] İsrailîlerin kestikleri kurban. ◆ Papazın kilisede dua esnasında kesip dağıttığı yassı bir nevi ekmek.

Hostile [s.] Husumete mensup ve müteallik, düşmanâne, husumetkârâne. ◆ **Être – à** Hilâfında, aleyhinde bulunmak.

Hostilement [h.] Husumet, düşmanca, düşmanâne, husumetkârâne. ◆ Hilâfgirâne.

Hostilité [ims.] Düşmanlık, husumet. ◆ İki muharip kavim veya devlet arasındaki münasebat-ı hasmâne, muhâsama. ◆ Hilâfgirlik, zıddiyet. ‖ **Actes d' –** Harekât-ı hasmâne. ‖ **Suspensions, reprises des – s** Tatil, tecdid-i muhâsamat (muharebede).

Hôte,esse [i.] Bir misafirhane ya lokanta veya meyhane idare edip misafir ve müşteri kabul eden, hancı, lokantacı. ◆ Misafir, lokanta müşterisi. ◆ Evine misafir kabul eden, konak sahibi, mizban, sahib-i hâne, sahibe-i beyt. ‖ (mec.) Birinde yahut birisinde daimi surette bulunan şey. ‖ **Table d' –** Bir lokantada bir vakt-i muayyende ve bir fey'-i muayyenle hep birden yemek yenmesi veya sofra, tabldot. ‖ **Les – s des bois** Orman hayvanatı, sibâ'-ı vahşiye.

Hôtel [imz.] Konak, daire. ◆ Bir daire-i resmiyeye mahsus konak, hükûmet konağı. ◆ Misafirhane, hâne, lokanta, otel. ‖ **– des monnaies** Darphane. ‖ **– de ville** Daire-i belediye. ‖ **– d'ambassade** Sefârethane. ‖ **Maître d' –** Sofracı, sofracıbaşı. ‖ **Maître, maîtresse d' –** Mefruş daireler kiraya veren erkek veya kadın.

Hôtel-Dieu [imz.] Fransa'da bir şehrin en büyük hastahanesi ki ekseriya fukara hastalarına meccânen bakılmaya mahsustur. (cm.: des *hôtels-Dieu*.)

Hôtelier,ère [i.] Bir misafirhane idare eden, lokantacı, hancı, otelci.

Hôtellerie [ims.] Misafirhane, lokanta.

***Hotte** [ims.] Hamal küfesi, arka sepeti. ‖ (m.) Lağım sepeti. ‖ **– de cheminée** Baca perdesi.

Hottée [ims.] Bir hamal küfesi dolusu.

***Hottentot,e** [i. - s.] Afrika'nın cihet-i cenubiyesindeki Hotanto memleketinden ve oranın ahalisi cinsinden olan.

***Hotter** [ft.] Arka sepeti ile taşımak.

***Hôtteur,se** [i.] Küfeli hamal.

Hottonie [ims.] (nb.) Su karanfili, otonya.

***Houache** [ims.] (bhr.) Geminin dümen suyu.

***Houarie** [imz.] (bhr.) İki direkli ve Latin yelkenli gemi. ‖ **Voile en –** Latin yelkeni.

***Houbara** [imz.] Bir cins toy kuşu.

***Houblon** [imz.] Bira vesâir bazı meşrubata konulan ömür otu, şerbetçi otu, haşîşetü'd-dinar.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

*Houblonner [ft.] Bira vesâireye şerbetçi otu koymak.

*Houblonnière [imz.] Şerbetçi otu tarlası.

*Houe [ims.] Tarla çapası.

*Houer [ft.] Tarla çapasıyla çapalamak.

*Hougarde [ims.] Gayet tatlı beyaz bira.

*Houguette [ims.] Mermer taşçıların kullandıkları arda kalemi.

*Houille [ims.] Maden kömürü. (Beyne'l-avam *Charbon de terre* denilir.)

Houiller,ère [s.] Maden kömürüne mensup ve müteallik veya maden kömürünü hâvi.

*Houillère [imz.] Maden kömürünün çıktığı mahal, kömür madeni.

*Houilleur [imz.] Kömür madeni amelesi.

*Houilleux,se [s.] Maden kömürünü hâvi, maden kömürüyle karışık.

*Houle [ims.] Fırtınadan sonraki dalga, sallantı.

*Houlette [ims.] Çoban değneği. ◆ Bahçıvan tırmığı. ◆ (Şairâne) Piskopos asası.

*Houleux,se [s.] Sallantılı (deniz).

*Houp! [hd.] (*p* okunur) Hoppa! Hayda! ◆ Hû! Baksana!

Houpée [ims.] Dalgaların çarpmasından hâsıl olan köpük.

*Houper [ft.] (Avcı lisanında) Arkadaşını çağırmak.

*Houppe [ims.] Püskül. ◆ Perçem. || (nb.) Püskül, şerâbe. || (tşr.) – nerveuse Şerâbe-i asabiye.

*Houppé,e [s.] (nb.) Püsküllü veya püskül şeklinde olan, şerâ-bûy.

*Houppelande [ims.] Bir nevi geniş kaput, harmani.

*Houpper [ft.] Püskül yapmak. || – la laine Yapağıyı taramak, açmak.

*Houppette [ims.] Püskülcülük.

*Houppier [imz.] Püskül, saçak satan. ◆ Bir ağacın tepesi. ◆ Ağaç tepelerine ârız olur hastalık.

*Houque [ims.] Karaca darı, câvers.

Houra yahut Hourra [imz.] Rus ve Kazakların harp narası, hurra! ◆ İngilizlerin tahsin sadâsı.

*Hourailler [ft.] Fena av köpekleriyle av avlamak.

*Houraillis [imz.] Fena av köpekleri sürüsü.

*Hourdage yahut *Hourdis [imz.] Kaba duvar işi. ◆ Çamurdan ibaret kaba sıva.

*Hourder [ft.] Kaba duvar işi yapmak. ◆ Çamurdan ibaret kaba sıva ile sıvamak.

Hourdi [imz.] (bhr.) Barre d' – Geminin kıç bodoslaması kerestesi.

*Hourdis [imz.] (mr. Hourdage.)

*Houret [imz.] Fena av köpeği.

*Houri [ims.] (Arabîden me'huz) Huri. ◆ Gayet güzel kadın.

*Hourque [ims.] Şimal denizlerinde müsta'mel altı düz gemi, duba. ◆ Fena yapılmış yolsuz sefine.

*Hourra (mr. Houra.)

*Hourvari [imz.] Avcıların köpekleri ilk takip ettikleri yola celp için vuku bulan çağırmaları. ◆ Büyük gürültü ve şamata.

*Housard yahut *Houssard [imz.] (mr. Hussard.)

*Houseux [imz. - cm.] Paçalık, çamurluk. || Laisser ses – quelque part Ölmek, vefat etmek.

House-breaker [imz.] (*aouss-brékeur*) İngiltere'de kapı vesâire şikest ederek icra-yı sirkat edenlere ıtlak olunur.

*Houspillement [imz.] Tahkir-âmiz bir suretle sallayış, sürükleyiş, hırpalayış.

*Houspiller [ft.] Sallayıp tahkir etmek. ◆ Dokunaklı sözler söylemek, tekdir etmek.

*Houssage [imz.] Tüy vesâireden tozu kaldırmaya mahsus süpürge ile temizleme.

*Houssaie [ims.] Çoban püskülü denilen nebatın ekildiği mahal.

*Houssard [imz.] (mr. Hussard.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

*Housse [ims.] Eğer örtüsü, haşa (gaşiye), çul, yamçı. ◆ Örtü.

*Housser [ft.] Tüy veya çoban püskülü denilen çalıdan mamul süpürge ile süpürüp temizlemek.

*Housset [imz.] yahut:

*Houssette [ims.] Sandık kilidi.

*Houssine [ims.] İnce değnek.

*Houssiner [ft.] İnce değnekle dövmek.

*Houssoir [imz.] Tüy veya çoban püskülü denilen çalıdan mamul süpürge.

*Houx [imz.] (*ou*) Çoban püskülü denilen nebat, şerâbetü'r-râî.

*Hoyau [imz.] İki dişli tarla beli.

*Huard ya Huart [imz.] Deniz kartalı.

*Hublot [imz.] (bhr.) Lombar deliği.

Hucaré [ims.] Amerika'nın erik ağacından akan bir cins zamk.

Huch [imz.] Tuna nehrinde bulunur bir cins som balığı.

*Huche [ims.] Hamur teknesi. ◆ Değirmen unluğu, tekne.

*Hucher [ft.] (Avcılar hakkında) Bağırarak veya ıslık çalarak çağırmak.

*Huchet [imz.] Avcı borusu.

*Hue! [hd.] Arabacıların beygirleri yürütmek için çıkardıkları nidâ, dah!, dih!, di!

*Huée [hd.] Kurdu avcılar tarafına sürmeye mahsus nidâ. ◆ Yuha.

*Huer [ft.] Bağırarak kurdu kovalamak. ◆ Yuha çağırmak.

*Huette [ims.] (mr. Hulotte.)

Hugolâtre [imz.] Victor Hugo'nun perestiş-kâr-ı iktidar-ı edebîsi.

*Huguenot,e [i. - s.] Vaktiyle Fransa'da Protestanlara makam-ı tahkirde verilen isimdir. = [ims.] Altı fırın suretinde toprak veya madenden bir tencere. ◆ Topraktan ayaksız tencere, güveç.

*Huguenotisme [imz.] Protestanlık. (Vaktiyle Fransa'da makam-ı tahkirde müsta'mel idi.)

*Huhau! yahut *Hurhau! [hd.] Arabacıların beygirleri sağa çevirmek için kullandıkları nidâ.

Hui [zz.] Bugün; -yalnız âtideki gibi bazı tabirlerde müsta'meldir: D' – à un mois Bugünden bir aya kadar.

Huilage [imz.] Bağlama, tedhin.

Huile [imz.] Yağ, zeyt. || – d'olive Zeytin yağı. || – de rose Gül yağı. || – de ricine Hind yağı. || – de foie de morue Balık yağı. || – s volatiles Züyut-ı tayyâre. || – s essentielles Züyut-ı ıtriye. || – vierge Sıcak su isti'mal etmeksizin ilk tazyikte çıkan yağ. || – de cotret Sopa ile atılan dayak. || Sentir l' – Kemâl-i sa'y ve zahmet ile meydana getirilmiş ve bu tasannu' ve tekellüf her tarafında nümâyan bir eser hakkında söylenir.

Huiler [ft.] Yağ sürmek, yağlamak, tedhin etmek.

Huilerie [ims.] Zeytin yağı değirmeni, yağhâne.

Huileux,se [s.] Yağ kabîlinden olan, duhnî. ◆ Yağ sürülmüş, yağlı.

Huilier [imz.] Zeytin yağı ve sirke şişelerini hâvi takım ki sofraya konur. ◆ Yağcı.

Huis [imz.] Kapı. (Gayr-ı müsta'meldir.) || à – clos Aleni olmayarak (icra-yı mahkeme). || Prononcer le – clos Muhakemenin aleni olmayarak icrasına karar vermek.

Huisserie [ims.] Kapı çerçevesi. ◆ Pencere sandığı.

Huissier [imz.] Kapıcı, perdedar, hâcib. ◆ Hademe. ◆ Çavuş, emir çavuşu. ◆ Mübaşir, mahkeme hademesi. || – audiencier Muhzır.

*Huit [i. - s.] (*t* okunur; yalnız altına harf-i sâmit ile başlar bir kelime geldiği vakit okunmaz.) Sekiz, sekiz rakamı. ◆ Sekizinci, sâmin. ◆ Sekizli. || En – Sekiz güne kadar, gelecek hafta bugün. || – de chiffre Alafranga sekiz rakamı şeklinde cerrah sargısı, lifâfe.

Huitain [imz.] Sekiz mısradan ibaret kıta.

*Huitaine [ims.] Sekiz günlük müddet, sekiz gün kadar. ◆ Sekiz tane. ◆ Bir haftalık.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

*Huitième [s.] Sekizinci, sâmin. = [imz.] Sekizde bir, semn.

*Huitièmement [h.] Sekizinci derecede, sekizinci olarak, sâminen.

Huître [ims.] İstiridye, sulec. || (mec.) Ahmak adam.

Huit-ressort [imz.] Sekiz yaylı araba.

Huîtrier [imz.] Deniz saksağanı ki istiridye ve emsali ile beslenir.

Huîtrier,ère [s.] İstiridyeye müteallik. || Industrie – ère İstiridyecilik.

Huîtrière [ims.] Denizin istiridye yatak ve tarlalarını hâvi mahalli.

*Hulan [imz.] (mr. Uhlan)

*Hulotte [ims.] Alaca baykuş.

Humain,e [s.] İnsana mensup ve müteallik, nev-i beşere dair, beşerî, insanî. ◆ İnsaniyetli, merhametli. || Femme – e Bezl-i lütfa pek müsait kadın. = [imz. - cm.] İnsanlar, nev-i beşer, benî Âdem, nâs.

Humainement [h.] İnsaniyetle, insaniyetkârâne. ◆ İnsanlık nokta-i nazarından.

Humaniser [ft.] İnsaniyete tevfik ve takrib etmek, te'nis etmek, yumuşatmak, insan etmek.

Humanisme [imz.] İnsaniyete muhabbet.

Humaniste [imz.] Elsine-i atîka ve ulûm-ı edebiyeyi bilen, dânişmend. ◆ Bir mektepte ulûm-ı edebiye ve âliyeyi tedris eden adam. ◆ İnsaniyete fevkalâde muhabbeti olan.

Humanitaire [imz.] Cemiyet-i beşeriyenin ıslah ve terakkisi esbabıyla ve menâfi'-i beşeriyetle iştigal eden hakîm. = [s.] İnsaniyete mensup ve müteallik. ◆ İnsaniyetkârâne olan.

Humanitarisme [imz.] Menâfi'-i insaniyeti her şeye tekaddüm ve tefevvuk ettirenlerin meslek-i felsefisi.

Humanité [ims.] İnsanlık, beşeriyet. ◆ Nev-i beşer, cemiyet-i beşeriye. ◆ Mürüvvet, hüsn-i muamele, insaniyet. = [ims. - cm.] Mekâtibde sarf ve nahivden sonra okunan ulûm-ı edebiye, tedrisat-ı ilmiye.

Humble [s.] Alçak gönüllü, mütevazı. ◆ Mutî, ser-fürû eden. ◆ Âciz, hakir, kemter. ◆ Âdi, az miktarda, ehemmiyetsiz.

Humblement [h.] Tevazuyla, mütevazıâne. ◆ Âcizâne, kemterâne. ◆ Kemâl-i ta'zim ve hürmetle.

Humboldtilité [imz.] (mad.) Vezüv yanardağında bulunur bir silisit-i kils ve sodyum-ı hılkîdir.

Humectant,e [i. - s.] (t.) Hararet söndüren, serinlik veren (meşrub veya ilaç), râtib, musakkî.

Humectation [ims.] Islatma, ıslanma, tertib, terattub.

Humecter [ft.] Islatmak, tertib etmek, nem-nâk etmek. || – la lampe İçmek.

*Humer [ft.] Nefesle çekip yutmak, cer' etmek. ◆ Teneffüs etmek.

Huméral,e [s.] (tşr.) Pazu kemiğine mensup ve müteallik, adudî. (cmz.: *huméraux*.)

Huméro (tşr.) Adudî.

Humérus [imz.] (*s* okunur) (tşr.) Pazu kemiği, adud.

Humeur [ims.] Cism-i hayvanînin kan ve safra vesâire gibi mâyi maddesi, hılt, (ahlât). || (mec.) Tabiat, huy, hulk. ◆ Keyif, mizaç, hâtır, neşe. || De bonne – Keyifli, neşeli. || De mauvaise – Keyfi tam değil, canı sıkılmış, neşesiz. ◆ Can sıkıntısı, neşesizlik. = [cm.] Bazı hastalıkları bâis ahlât-ı redîe.

Humide [s.] Yaş, nemli, rutubetli, râtib. = [imz.] Rutubet.

Humidement [h.] Rutubetli bir surette.

Humidité [ims.] Yaşlık, nem, rutubet.

Humifuse [s.] (nb.) Yere sürünerek birbirlerine karışan dallara ıtlak olunur, mütezacci', müstaci'.

Humiliant,e [s.] Bâis-i zül ve tahkir, muhakkir.

Humiliation [ims.] Hakaret, tahkir, mezellet. ◆ Hacâlet, mahcubiyet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Humilier [ft.] Tahkir ve tezlil etmek. ◆ İndirmek, alçaltmak. ◆ Utandırmak, mahçup etmek.

Humilité [ims.] Tevazu, huzû. ◆ Mezellet, alçaklık, hakaret, tezellül. ◆ İtaat, ser-fürû ediş.

Humine [imz.] Türâbin, ümin.

Humique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı türâbin.

Humoral,e [s.] (t.) Ahlâta mensup ve müteallik veya ahlâttan ileri gelen, hıltî.

Humorisme [imz.] Ahlâta çok ehemmiyet verip maraz ve şifanın esbabını ahlâta haml eden ve hıltiyûn denilen etibbâ mezhep ve mesleği.

Humoriste [s.] Ekseriya neşesiz bulunan sert tabiatlı (adam). ◆ Dokunaklı ve ta'rizli olarak garip ve nekre-gûyâne yazan (muharrir). = [imz. - cm.] Ahlâta çok ehemmiyet vermek mesleğini ihtiyar etmiş etibbâ, hıltiyûn.

Humoristique [s.] Ahlâtı hâvi veya ahlâttan ileri gelen, hıltî. ◆ Dokunaklı ve ta'rizli olarak garip ve mudhik bir surette yazan muharrir şivesine mensup ve müteallik.

Humour [imz.] (İngilizceden me'huz) Şetâret-i tab', nekrelik.

Humouristique [s.] (mr. Humoristique.)

Humus [imz.] (s okunur) Toprağın çürümüş nebatattan ibaret olan üst kabuğu ki en münbitidir, türab-ı nebatî.

***Hune** [ims.] Gemi direğinin çanaklığı, gabya. || **Mât de** – Gabya direği. || **Grande** – Gabya mayista [mayistra], grandi çanaklığı. || **Mât de – de misaine** Gabya micana [mizana] çubuğu. || – **de beaupré** Gabya pruva çanaklığı. || – **de misaine** Baş çanaklığı. || – **d'artimon** Kontra micana [mizana] gabyası. || **Barres de** – Çanaklığın kurçete ağaçları.

***Hunier** [imz.] Çanaklığı olan gemi direği. ◆ Bu direğin yelkeni, gabya yelkeni. || **Petit** – Gabya pruva yelkeni. || **Grand** – Gabya grandi yelkeni. || – **d'artimon** Gabya fora yelkeni.

***Huppe** [ims.] Bazı kuşların başındaki sorguç, tepelik, hotoz. ◆ Çavuş kuşu, hüdhüd.

***Huppé,e** [s.] Sorguçlu, hotozlu, tepeli (kuş). ◆ Pek süslü, zengin, kibar (kadın).

***Hure** [ims.] Yabani domuz vesâir bazı hayvanların kesilmiş başı, kellesi. || – **de loup** Yabani havuç.

***Hurlant,e** [s.] Havlayan, uluyan, ürüyen.

***Hurlement** [imz.] Havlama, uluma, ürüme. ◆ İnsanın keder veyahut hiddetten bağırması.

***Hurler** [fl.] Havlamak, ulumak. ◆ Çok bağırmak veyahut âhenksiz şarkı söylemek. || (mec.) İzhar-ı nâle etmek. ◆ Birbirine hiç uymayıp bir tezad-ı tam teşkil eylemek.

Hurleur,se [s.] Havlayan, uluyan. ◆ Çok bağıran. = [imz. - cm.] Amerika'nın çok bağırır, çok ürür maymunları cinsi.

Hurluberlu [imz.] Akılsız, zevzek, zirzop, sallapati.

***Hussard** [imz.] Macar süvarisi. ◆ Fransa'da Macar süvarisine takliden teşkil edilmiş hafif bir süvari sınıfı. || **à la** – Kaba bir suretle.

Hussarde [ims.] Macar raksı.

***Hutin** [imz.] Muannid, musır. (Eski ve gayr-ı müsta'meldir.)

***Hutte** [ims.] Küçük kulübe, külbe. ◆ Kabil-i nakl avcı kulübesi.

***Hutter** (**se**) [fv.] İkamet için kulübe yapmak.

***Huzza** [hd.] İngilizlerin ve İngiliz gemicilerinin izhar ettikleri nidâ-yı meserret, huza!

Hyacinthe [ims.] (mad.) Kök yakut, hacer-i yemânî. || (nb.) Sümbül. ◆ Menekşeye çalar mor renk, sümbül rengi. (mr. Jacinthe.)

Hyades [ims. - cm.] (hy.) Burc-ı sevrin cephesinde bulunan ve ahavat-ı hamse denilen cümle-i kevkebiye.

Hyale [imz.] Zücâciye fasîlesinden bir cins deniz helezonu.

Hyalidées [ims. - cm.] (hyv.) Zücâciye fasîlesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hyalin,e [s.] Cam gibi şeffaf maden, müşeffef.

Hyaloïde [s.] Cam gibi şeffaf, zücâcî.

Hyaloïdien,ne [s.] (tşr.) Zücâcî: **Humeur** – **ne** Hılt-ı zücâcî. || **Canal** – Kanât-ı zücâcî.

Hyaloïdite [ims.] (t.) İltihab-ı hılt-ı zücâcî.

Hyalotechnie yahut:

Hyalurgie [ims.] Camcılık, şişecilik, imalat-ı zücâciye sanatı.

Hyatelle [ims.] Bir cins kum midyesi.

Hybridation [ims.] (tt.) Muhtelif ırka mensup iki cins beyninde vukua gelen tenasül, ihtilat-ı cinsiyet, hulse.

Hybride [s.] İki lisandan me'huz cüzurdan mürekkep lugat. || (tt.) Katır gibi iki muhtelif cinsin ihtilatından hâsıl (hayvan yahut nebat), mahlut-ı cinseyn, melez.

Hybridité [ims.] (tt.) İki muhtelif cinsten husule gelme. ◆ Kelimenin cezrleri elsine-i muhtelifeden me'huz olma.

Hydarthre [ims.] İstiska'-i mafsalî.

Hydatide [ims.] İnsan ve hayvanın bağırsaklarında hâsıl olan kurt, zâtü'n-naft.

Hydatisme [imz.] (t.) İrtiac.

Hydatoïde [s.] (t.) Hılt-ı mâî.

Hydne [imz.] Bir cins yenir mantar.

Hydr ve **Hydro** [d.] Lisan-ı Yunanîden me'huz olarak su mânâsına delâlet etmek üzere bazı kelimat-ı mürekkebe-i Franseviyenin başında bulunur.

Hydrachne [ims.] Bir cins su örümceği.

Hydracide [imz.] (k.) Müvellidü'l-mânın diğer bir cisimle terekkübünden hâsıl olan hâmız, hâmız-ı mâ.

Hydrargeux,se [s.] Hâmil-i zîbak.

Hydragogue [s.] (t.) Müdirr-i saky.

Hydralcool [imz.] (syd.) Küûl-i mümeyya'.

Hydrallante [ims.] (t.) İstiska'-i asabî.

Hydralme [imz.] Kloriyet-i sûdu hâvi maden suyu.

Hydramnios [imz.] (t.) İstiska'-i amniyos.

Hydrangée [ims.] Bir nevi tezyinat çiçeği, idranje.

Hydrargyre [imz.] (k.) Cıva, zîbak. (El-yevm *Mercure* lafzı müsta'meldir.)

Hydrargyrie [ims.] (t.) İndifâ'-ı zîbak.

Hydrargyrose [ims.] (t.) Delk-i zîbak.

Hydrarthre [imz.] (t.) İstiska'-i mafsal.

Hydrante [imz.] (k.) Su ile bir humz-ı madeniyeden veyahut su ile bir hâmızdan mürekkep madde-i kimyeviye, mâiyet.

Hydraté,e [s.] (k.) Su ile mürekkep, bi'l-mâ.

Hydraulique [ims.] Suların terfi ve sevki usulünden bahseden ilim, mebhas-i harekâtü'l-miyah. = [s.] **Machine** – Su ile işleyen veya suyu tahrik eden makine. || **Chaux** – Kils-i mâî, su kireci.

Hydre [ims.] Hurdebinsiz ancak görülebilir çok ayaklı bir nevi tatlı su kurtları. ◆ Hind denizlerinde bulunur bir nevi zehirli yılan. ◆ Esâtirde menkul yedi başlı mevhum bir yılan ki güya bu başlar kesildikçe tekrar biter idi, ejderha, ejder. || (mec.) Şekavet.

Hydrémie [ims.] (t.) Kanın sulanması, temeyüe-i dem.

Hydrencéphale [ims.] (t.) İstiska'-i re's.

Hydrencéphalocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı dimağî.

Hydriade [ims.] Esâtir-i Yunaniyeye göre su perisi.

Hydriodique [s.] (k.) **Acide** – İyot ile müvellidü'l-mâdan mürekkep hâmız, hâmız-ı iyot-ı mâ.

Hydro [d.] (mr. Hydr.)

Hydroabdomen [imz.] (t.) İstiska'-i batn.

Hydrobromate [imz.] (k.) Brom-ı mâiyet.

Hydroarion [imz.] (t.) İstiska'-i mebîz.

Hydrobate [imz.] Su kara tavuğu.

Hydrobromique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı brom-ı mâ.

Hydrocanthares [imz. - cm.] Akilü'l-luhum fasîlesinden hanâfis-i mâiye nevi.

Hydrocarbure [ims.] (k.) Fahm-ı mâiyet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hydrocardie [ims.] (t.) Kalp mahfazasının istiskası, istiska'-i şegaf-ı haricî.

Hydrocèle [ims.] (t.) Hayaların istiskası, istiska'-i husye.

Hydrocéphale [ims.] (t.) İstiskaü'r-re's.

Hydrocharides [ims. - cm.] (*ka*) (nb.) Fasîle-i mücehheze-i mâiye.

Hydrocharis [imz.] (*ka*) (nb.) Kurbağa otu.

Hydrochlorate [imz.] (*klo*) (k.) Hâmız-ı klor-ı mâ ile bir esastan mürekkep milh, klor-ı mâiyet.

Hydrochlorique [s.] (*klo*) (k.) **Acide** – Klor-ı mâ ile müvellidü'l-mâdan mürekkep hâmız, hâmız-ı klor-ı mâ.

Hydrochloronitrique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı klor-ı mâ ve azot.

Hydrochœurus [imz.] (mr. Cabiai.)

Hydrocirsocèle [ims.] (t.) Kayle-i zû-elye-i mâiye.

Hydroclinax [imz.] (ht.) Mikyas-ı kesâfet-i mâiyat.

Hydrocorise [s.] Su tahta kehlelerine ıtlak olunur.

Hydrocotyle [imz.] (nb.) Fasîle-i sayvâniyeden uyuz otu.

Hydrocyanate [ims.] (k.) Kiyanus-ı mâiyet.

Hydrocyanique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı kiyanus-ı mâ.

Hydrocyste [imz.] (t.) Kîs-i maslî.

Hydroderme [imz.] (t.) İstiska'-i umumi.

Hydrodynamique [s.] (ht.) Mebhas-i kuvâ-yı miyah.

Hydro-électrique [s.] (ht.) Elektrik-bi'lmâ.

Hydro-encéphalocèle [ims.] (t.) İstiska'-i dimağî-i müzmin.

Hydro-entérocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı miâ'-i istiskaî.

Hydro-entéro-épiplocèle [ims.] (crh.) Fıtık-ı miâ'-i serb-i istiskaî.

Hydro-épiplocèle [ims.] (crh.) Fıtık-ı serb-i istiskaî.

Hydro-épiplomphale [ims.] (crh.) Fıtık-ı serb-i sürrî-i istiskâî.

Hydrofiuate [imz.] (k.) Flüor-ı mâiyet.

Hydrofuge [s.] Rutubeti def eden, dâfiü'-r-rutube.

Hydrogale [ims.] (syd.) Süt ile sudan mürekkep şerbet, leben-i mütemeyyi'.

Hydrogastre [ims.] (t.) İstiska'-i batn.

Hydrogène [imz.] (k.) Suyu terkip eden anâsırdan bir cism-i basit, müvellidü'l-mâ.

Hydrogéné,e [s.] (k.) Müvellidü'l-mâ ile mürekkep, zû-müvellidi'l-mâ.

Hydrogéner [ft.] Müvellidü'l-mâ ile terkip etmek.

Hydrogéologie [ims.] Mebhas-i miyahü'l-arz.

Hydroclosse [imz.] (t.) Kurbağacık, dufeydi'.

Hydrographe [imz.] Sevâhil ve cezâirin mevkilerini tayin ve tahdid eden tarifat-ı bahriye ilminde mahir adam.

Hydrographie [ims.] Denizlerin ve sevâhil ve cezâirin mevâkiini tarif eden ilim, tavsifü'l-miyah. || – **maritime** Deniz ve sevâhil haritalarını tersim fenni.

Hydrographique [s.] Tarifat-ı bahriye ilmine mensup ve müteallik; **Carte** – Harita-i sahiliye, sevâhil haritası.

Hydralat [imz.] (syd.) Mâ-i muattar.

Hydrolature [ims.] (syd.) Mümeyyihe.

Hydrolé [imz.] (syd.) Deva-yı mümeyyihe.

Hydroléique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı zeyt-i mâ.

Hydrologie [ims.] Suların ahvâl-i tabiiyesinden bahseden ilim, mebhasü'l-miyah.

Hydrologique [s.] Suların ahvâl-i tabiiyesinden bahseden mebhasü'l-miyah ilmine mensup ve müteallik.

Hydrologue yahut **Hydrologiste** [imz.] Suların ahvâl-i tabiiyesinden bahseden mebhasü'l-miyah ilmini iyi bilen adam.

Hydromancie [ims.] (t.) Kehanet-bi'lmiyah.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hydromanie [ims.] (t.) Suda boğulmak sevdası, sevda-yı tagarruk, manya-i mâî.

Hydromel [imz.] Bal ile sudan mahlut şerbet, mâü'l-asel.

Hydro-mère [ims.] Tefrih-i suni ile çıkarılan piliçler için kuluçka tavuk yerini tutan alet-i mahsusa, ümm-i mâiye.

Hydrométéore [imz.] Alâim-i mâiye-i cevv.

Hydromètre [imz.] Mâyiatın sıklet ve kesâfet ve kuvvetini ölçmeye mahsus alet, mikyasü'l-mâyiat. ◆ İrvâ-yı arazi cedâvilinde suların cereyanını tanzim eden alet. || (tt.) Göl suları üzerinde gezer yusufçuk böceği. = [ims.] (t.) İstiska'-i rahm.

Hydrométrie [ims.] Mâyiatın sıklet ve kesâfet ve kuvvetini ölçmek sanatı, mukayesetü'l-mâyiat.

Hydrométrique [s.] Mâyiatın sıklet ve kesâfet ve kuvvetini ölçmek fennine mensup ve müteallik.

Hydromphale [ims.] (t.) Göbek istiskası, istiska'-i sürrî.

Hydromygide [imz.] Mahzen ve bodrumlarda bulunur bir sinek.

Hydromys [imz.] (*s* okunur) Avustralya'ya mahsus bir cins kunduz yahut su sıçanı.

Hydroolure [ims.] (syd.) Mâ-i madenî.

Hydropathe [i. - s.] Tedavi-bi'l-mâ usulüyle hastalara bakan

Hydropathie [ims.] (t.) Tedavi-bi'l-mâ. (Buna *Hydrothérapie* dahi denir.)

Hydropédèse [ims.] (t.) Arak-ı müfrit.

Hydropéritorne [ims.] (t.) İstiska'-i sifak.

Hydrophane [ims.] Suyun içinde şeffaf görünen bir nevi taş, ak aynü'ş-şems.

Hydrophile [i.] Zü'l-karn-ı lâmise fasîlesinden göllerde bulunur bir cins sinek.

Hydrophobe [i. - s.] Kudurmadan veya diğer bir sebepten dolayı sudan havf eden, hâif-i mine'l-mâ.

Hydrophobie [ims.] Sudan havf ediş, kudurma, havf-ı mine'l-mâ

Hydrophore [imz.] (nb.) Nebatat usâresinin aktığı damar, mecra-yı usâre-i nebat.

Hydrophthalmie [ims.] (t.) İstiskaü'l-ayn.

Hydrophylle [imz.] Afrika'ya mahsus bir nevi çayır otu.

Hydrophyllées [ims. - cm.] (nb.) Amerika'ya mahsus nebatat-ı aşebiyeden zü'l-evrak-ı mâiye fasîlesi.

Hydrophysocèle [ims.] (crh.) Fıtık-ı rîhî-i mâî.

Hydrophysomètre [ims.] (crh.) İstiska'-i rahm-ı rîhî-i mâî.

Hydrophytes [ims. - cm.] (nb.) Nebatat-ı mâiye.

Hydrophytologie [ims.] Tavsif-i nebatat-ı mâiye.

Hydropique [i. - s.] İstiska illetine müptelâ, müsteskî, ahben.

Hydropisie [ims.] (t.) Bedenin su bulunması lazım gelen bir tarafına su birikmesinden ibaret maraz, istiska. ◆ İpek böceklerine ârız olur sıskalık illeti.

Hydropleurie [ims.] (t.) İstiska'-i cenb.

Hydropleurite [ims.] (t.) Zâtü'l-cenb-i insıbâbî.

Hydropneumatique [s.] (k.) Su vasıtasıyla gazları toplamaya yarayan bir alete ıtlak olunur, havz-ı mâ.

Hydropneumatocèle [ims.] (crh.) Fıtık-ı mâî-i rîhî.

Hydropneumonie [ims.] (t.) Özima-i rie.

Hydropneumorrhée [ims.] Seyelân-ı saky-ı rie.

Hydropneumothorax [imz.] (t.) İstiska'-i rîhî-i sadr.

Hydrorachis [imz.] (t.) İstiska'-i şevkî.

Hydrorrhée [ims.] (t.) Seyelân-ı dümû'.

Hydrosarcocèle [ims.] Kayle-i mâiye-i seretan.

Hydrosarque [ims.] (t.) Verem-i mâiye-i lahmiye.

Hydroscope [imz.] Yerin altındaki suları güya anlayıp keşfeden adam, reyyaf.

Hydroscopie [ims.] Yerin altındaki suların güya keşfi, riyâfet. ◆ Tefeül-bi'l-mâ. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sath-ı bahre bakarak fırtına, rüzgâr gibi hadisat-ı cevviyenin tahmini.

Hydrostat [imz.] Bazı ameliyat icrası için amelenin deniz altında kalabilmelerine hâdim bir alet.

Hydrostatique [ims.] Fenn-i mihânikînin mâyiatın sıklet ve muvâzenesinden bahseden kısmı, cerr-i miyah, fenn-i muvâzene-i miyah. || **Balanel** – Sıklet-i izafiye tayinine mahsus mizan. = [s.] Cerr-i miyah fennine mensup ve müteallik.

Hydrosulfate [imz.] ve:

Hydrosulfure [ims.] (k.) Hâmız-ı kibrit-i mâ ile bir esastan mürekkep milh, kibrit-i mâiyet.

Hydrosulfurer [ft.] Kibrit-i mâiyet hâline getirmek. ◆ Kibrit-i mâînin pis, müstekreh kokusunu vermek.

Hydrosulfurique [s.] (k.) **Acide** – Müvellidü'l-mâ ile kibritten mürekkep hâmız, hâmız-ı kibrit-i mâ.

Hydrothérapeutique [ims.] yahut:

Hydrothérapie [ims.] (t.) Su vasıtasıyla olunan tedavi, tedavi-bi'l-mâ.

Hydrothérapique [s.] Su vasıtasıyla tedaviye mensup ve müteallik, tedavi-bi'l-mâ usulü üzere.

Hydrothorax [imz.] (t.) İstiskaü's-sadr.

Hydrotimètre [imz.] (k.) Mikyas-ı tahlil-i mâ.

Hydrotimétrie [ims.] (k.) Mukayese-i tahlil-i mâ. ◆ Sabun suları vasıtasıyla sularda mevcut olan emlâh-ı kilsiyenin tayini.

Hydrotimétrique [s.] (k.) Mukayese-i tahlil-i mâya mensup ve müteallik, tahlil-i mâî; **Degré** – Derece-i tahlil-i mâî; **Méthode** – Usul-i tahlil-i mâ.

Hydrotite [ims.] (t.) İstiska'-i üzn-i vasat.

Hydrotomie [ims.] (tşr.) Haz'-bi'l-mâ.

Hydrure [ims.] (k.) Müvellidü'l-mânın müvellidü'l-humûzadan başka bir cism-i basitle terekkübünden hâsıl olan madde-i kimyeviye, mürekkebat-ı müsennâiye-i müvellidü'l-mâ.

Hyémal,e [s.] (mr. Hiémal.)

Hyémation [ims.] Kışı imrar etme.

Hyène [ims.] Sırtlan denilen yırtıcı hayvan. || (mec.) Âdi tabiatlı insan ve bilhassa kadın.

Hyénidés [imz. - cm.] Sırtlan nevi.

Hyénoïdes [imz.] [hyv.] Yalnız Amerika'ya mahsus sırtlan nevi.

Hygiène [ims.] Hıfz-ı sıhhat, kanun-ı sıhhat. || – **vétérinaire** Hıfz-ı sıhhat-i baytariye. || – **hippique** Hıfz-ı sıhhat-i hayvaniye. || **Règles de l'** Kavânîn-i hıfzu's-sıhha.

Hygiénique [s.] Hıfz-ı sıhhate mensup ve müteallik, sıhhi. ◆ Sıhhate nâfi ve muvâfik.

Hygiéniquement [h.] Kanun-ı hıfzu's-sıhhaya tevfikan.

Hygiéniste [imz.] Hıfzu's-sıhha taraftarı, bilhassa hıfzu's-sıhha ile iştigal eden tabip.

Hygrologie [ims.] Miyah vesâire mâyiat hakkında kitap.

Hygroma [imz.] (t.) İstiska'-i kîs-i muhâtî, igroma.

Hygromètre [imz.] Havadaki rutubetin derecesini tayine mahsus alet, mikyasu'r-rutube.

Hygrométricité [ims.] Bir cismin derece-i rutubetinin tayini, mukayesetü'r-rutube, mukayese-i rutubet-i hava.

Hygrométrie [ims.] (ht.) Havanın rutubetini tayin etmek fenni, mebhas-i mukayesetü'r-rutube.

Hygrométrique [s.] Mukayesetü'r-rutube bahsine mensup ve müteallik. ◆ Havanın rutubetinden müteessir olan, müteessirü'r-rutube. ◆ Rutubete dair.

Hygroscope [imz.] (ht.) Havada veya gazâtda su buharının mevcudiyetini ihbara yarayan alet, mikyas-ı rutubet.

Hygroscopicité [ims.] (mr. Hygrométrie.)

Hylésine [ims.] (hyv.) Âkilü'l-ahşap fasîlesinden kayın ağacı kurdu.

Hyléosaure [imz.] (arz.) Devr-i tebâşirde mütekevvin zevâhifden sekiz metre tûlünde bir nevi keler müstehâsesi.

Hylotome [imz.] Gül ağacı biti.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Hymen [imz.] (*main*) (tşr.) Kızlık, bikr, gışâ-i bekâre.

Hyménée [imz.] Resm-i nikâh, resm-i izdivaç. ◆ Esâtir-i kadîmede nikâh ve izdivaca nezâret eden peri. ‖ **Allumer le flambeau de l'** – Teehhül etmek.

Hyménéen,ne [s.] Nikâha, izdivaca ait.

Hyménium [imz.] (*omm*) (nb.) İnce zar.

Hyménogénie [ims.] (k.) Tekevvün-i ağşiye.

Hyménographie [ims.] (tşr.) Tavsif-i ağşiye.

Hyménologie [ims.] (tşr.) Mebhas-i ağşiye.

Hyménomycètes [imz. - cm.] (nb.) Futur-ı mugaşşiye nevi.

Hyménophyllées [ims. - cm.] (nb.) Zü'l-mugaşşiyi'l-evrak fasîlesi.

Hyménoptères [imz. - cm.] (tt.) Zardan ibaret dört kanadı bulunan sinekler tâifesi, mugaşşiyetü'l-cenah.

Hyménotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı ağşiye.

Hymne [imz.] Kaside, ilâhi. ◆ Nağme. ◆ Marş, şarkı. ◆ Âyin-i rûhânî. = [ims.] Kilisede avazla okunan dua.

Hyo [s.] (tşr.) Dilin kökünde bulunan kemiğe mensup, lâmî. ‖ – **épiglottique** Lâmî-i lisan-ı mizmârî; – **glosse** Lâmî-i lisan.

Hyoïde [imz. - s.] (tşr.) Dilin kökünde bulunan kemiğe ıtlak olunur, lâmî, azm-ı lâmî.

Hypallage [imz.] (ed.) Kinâye, istiâre-i musarraha.

Hyperbate [ims.] (bey.) Takdim ve tehir sanat-ı edebiyesi.

Hyperbole [ims.] (bey.) Mübalağa, ıtrâ. ◆ İfrat. ‖ (he.) Kat'-ı zâid.

Hyperbolique [s.] Mübalağalı. ◆ Mübalağacı. ‖ (he.) Kat'-ı zâid nevinden. ‖ ‖ **Agent** – Mübalağa ile ism-i fâil.

Hyperboliquement [h.] Mübalağa ve i'zam ile. ‖ (he.) Kat'-ı zâid şekil ve tarzında.

Hyperbolisme [imz.] Sözde mübalağanın ziyade isti'mali.

Hyperboloïde [imz.] (he.) Şibh-i kat'-ı zâid. = [s.] Kat'-ı zâide takarrüb eden, benzeyen.

Hyperboré,e [s.] ve:

Hyperboréen,ne [s.] (Coğrafya-yı kadim ıstılahında) Aksâ-yı şimalde bulunan (memleket, deniz, kavim vesâire).

Hypercrinie [ims.] Fart-ı ifraz.

Hypercrise [ims.] (t.) Bir hastalığın ifrat-ı buhranı.

Hypercritique [imz.] Muâheze eden, itiraz eden adam. = [s.] Fart-ı ifraza müteallik.

Hypérémie yahut **Hyperhémie** [ims.] (t.) Fart-ı dem.

Hypéresthésie [ims.] (t.) İfrat-ı his.

Hypergénèse [ims.] İfrat-ı tenasül. ◆ Bir unsur-ı teşrihînin bir nesc derûnunda yahut bir nescin uzv-ı dâhilinde gayr-ı tabii bir surette tevessü' ve tezâyüd etmesi.

Hypérines [ims. - cm.] Bir cins deniz tekesi.

Hyperlymphie [ims.] İfrat-ı lenfa.

Hypernervie [ims.] (t.) İfrat-ı fi'l-i asabî-i hazmî.

Hypérodon [imz.] Amber balığı cinsinden on zirâ' tûlünde bir balık.

Hyperostose [ims.] (crh.) Bir kemiğin hâl-i tabiiisinden ziyade büyümesi, nümüvv-i gayr-ı tabii-i azm.

Hypersarcose [ims.] (t.) Bir yarada hâl-i tabiisinden ziyade et husulü, fart-ı telahhum.

Hyperstène [imz.] (mad.) Bir silisit-i hadid ve magnezya-yı hılkîdir.

Hypersthénie [ims.] (t.) İfrat-ı kuvâ.

Hypertonie [ims.] (t.) İfrat-ı telahhum.

Hypertrophie [ims.] (t.) Bir madde-i uzviyenin hâl-i tabiisinden ziyade büyümesi, fart-ı nümüvv, dahâme. ‖ (mec.) İfrat-ı refah.

Hypertrophier (s') [fv.] Fart-ı nümüvv ve dahâmeye uğramak.

Hypèthre [imz. - s.] Üstü açık bina yahut mabed.

Hyphémie [ims.] (t.) Tenâkus-ı dem, fakr-ı dem.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hyphomycètes [imz. - cm.] (nb.) Küf mantarı cinsi.

Hypniatre [imz.] Tabib-fi'l-menam.

Hypnobate [imz.] (mr. Somnambule.)

Hypnographie [ims.] Uyku hakkında kitap.

Hypnologie [ims.] Mebhas-i nevm.

Hypnoscope [imz.] Nevm-nümâ, hâb-bîn.

Hypnose [ims.] Cereyan-ı nevm; vesâit-i suniye ile meydana getirilen nevm.

Hypnotique [i. - s.] (mr. Narcotique.)

Hypnotiser [ft.] Tenvim-i suni usulü ile uyutmak.

Hypnotiseur [imz.] Tenvim-i suni usulü ile uyutan.

Hypnotisme [imz.] (t.) Vesâit-i suniye ile îras olunan gayr-ı tabii nevm, tenvim, nevm-i suni.

Hypo [d.] Alet mânâsını beyan eder bir edat-ı Yunaniye olup fenne müteallik kelimat-ı mürekkebe-i Franseviyenin başında bulunur. Kimya lisanında dâhil bulunduğu kelimenin medlûlünden dûn miktar beyan ederek "taht" ve tahtânî" kelimeleriyle tercüme olunur.

Hypocarpogé,e [s.] (nb.) Meyvesi toprak altında yetişen, zü'l-esmar-ı tahte't-türab. (Patates ve emsali bu fasîledendir.)

Hypocauste [imz.] Odayı altından ısıtan soba. ◆ Hamam külhanı.

Hypochloreux [smz.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı taht-ı klorî.

Hypochlorique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı taht-ı klor.

Hypochlorite [imz.] (k.) Hâmız-ı taht-ı klorî ile bir esastan mürekkep milh, taht-ı kloritî.

Hypocondre [imz.] Merak ve kara sevdaya müptelâ. ◆ Daima mahzun ve sükûtî duran adam. || (tşr.) Karnın iki tarafındaki yanlar, böğür.

Hypocondriaque [i. - s.] Merak ve kara sevda illetine müptelâ adam. || (mec.) Daima mahzun duran ve sıhhatini merak eden adam.

Hypocondrie [ims.] Dâ-i merak, kara sevda.

Hypocophose [ims.] (t.) İsâmet-i hafife.

Hypocorollie [ims.] (nb.) Tüveyc-i fî esfeli'l-mebîz fasîlesi.

Hypocrane [imz.] (t.) Hurac-ı tahte'l-kıhf.

Hypocras [imz.] (s okunur) Şarapla şeker ve tarçın vesâireden mahlut meşrub, hamr-ı mukavvî.

Hypocratériforme [s.] (nb.) Şakk-ı tahte'l-cild.

Hypocrisie [ims.] Riyâ, mürâîlik, riyâkârlık.

Hypocrite [i. - s.] Mürâî, riyâkâr.

Hypocritement [h.] Riyâkârâne, mürâîlikle.

Hypodermatomie [ims.] (crh.) Şakk-ı tahte'l-cild.

Hypodermie [imz.] Bir cins göğem sineği.

Hypogala [imz.] (t.) Kayh-ı ayn.

Hypogastre [imz.] (tşr.) Karnın alt tarafı, hasle.

Hypogastrique [s.] (tşr.) Karnın alt tarafına mensup ve müteallik, haslî.

Hypogastrocèle [ims.] (crh.) Fıtık-ı haslî.

Hypogé [s.] (nb.) Tahte't-türab. || **Cotylédon** – Filka-i tahte't-türab.

Hypogé [imz.] Eski zamanlarda medfen ittihaz olunan mağaza.

Hypoglosse [s.] (tşr.) Dilin altındaki a'saba ıtlak olunur, tahte'l-lisan.

Hypoglossis [ims.] (s okunur) (tşr.) Taht-ı lisan.

Hypoglossite [ims.] (t.) İltihab-ı tahte'l-lisan.

Hypognathe [imz.] Zü'r-re's-i tahte'l-fek. (Acâibattan.)

Hypogyne [s.] (nb.) Tahte'l-mebîz. || **Étamine** – Tüveyc-i tahte'l-mebîz.

Hypogynie [ims.] (nb.) İrtikâz-ı tahte'l-mebîz.

Hypohématosie [ims.] (t.) Naks-ı istihâle-i dem.

Hypope [imz.] Bir cins örümcek.

Hypopétalé,e [s.] (nb.) Zü't-tüveyc-i tahte'l-mebîz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hypopétalie [ims.] (nb.) Tüveyc-i tahte'l-mebîz sınıfı.

Hypophlée [ims.] (hyv.) Ağaç biti nevi.

Hypophosphoreux [smz.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı taht-ı fosforî.

Hypophosphorique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı taht-ı fosfor.

Hypophthalmie [ims.] (t.) Gözün alt kapağının iltihabı, iltihab-ı cefn-i esfel.

Hypophylle [s.] (nb.) Tahte'l-varak.

Hypophyllocarpe [s.] (nb.) Zü'l-esmar-ı tahte'l-varak.

Hypophyse [ims.] (tşr.) Gudde-i nuhâiye.

Hypopyon [ims.] (t.) İnsıbab-ı kayh-ı fi'l-ayn, ipopyon.

Hypostaminie [ims.] (nb.) Zü't-tezkir-i tahte'l-mebîz sınıfı nebatata denir.

Hypostaphyle [ims.] İstitâle-i lehat.

Hypostase [ims.] (Akaid) Uknum, ekanim. || (t.) İdrarın teressüb eden mevadd-ı sulbiyesi, rükûdet, rüsub.

Hypostatique [s.] (Akaid) Bir şahıs teşkil eden, ekanime müteallik, uknumî. || (t.) Râkid.

Hypostatiquement [h.] Ekanim tarikiyle.

Hyposthénie [ims.] (t.) Tenâkus-ı kuvâ.

Hyposthénique [s.] (t.) Münakkıs-ı kuvâ, mukallil-i kuvâ.

Hyposthénisant [imz.] (t.) Münakkıs-ı kuvâ, mukallil-i kuvâ.

Hyposulfate [imz.] (t.) Hâmız-ı taht-ı kibrit ile bir esastan mürekkep milh, taht-ı kibritiyet.

Hyposulfite [imz.] (k.) Hâmız-ı kibritî ile bir esastan mürekkep milh, taht-ı kibritî.

Hyposulfureux [smz.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı taht-ı kibritiyetî.

Hyposulfurique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı taht-ı kibrit.

Hypoténuse [ims.] (he.) Veter-i zâviye-i kaime, veter-i kaim.

Hypothécable [s.] Kabil-i terhin.

Hypothécaire [s.] (hk.) Rehinli, rehinle temin olunmuş. ◆ Terhin-i emlâke müteallik. || **Inscription** – Terhin-i emlâk kaydı.

Hypothécairement [h.] (hk.) Rehinle, istiğlâlen, vefaen.

Hypothénar [imz.] (tşr.) Şâmiha-i ünsiye.

Hypothèque [ims.] (hk.) Rehin, istiğlâl, vefa. || – **légale** Nizamen lazım gelen istiğlâl. || **Donner pour** – İstiğlâl etmek. || **Purger les** – **s** Terhin olunan emlâki tahlis etmek.

Hypothéquer [ft.] Rehin bırakmak, terhin etmek, vefa etmek. || (mec.) Taahhüt, mecburiyet altında bulundurmak. || Mütemetti' olmak, istifade etmek.

Hypothèse [ims.] Kıyas, farz. ◆ Faraziye. ◆ Tahmin, zan, tasavvur. ◆ Yakinen bilinmeyen ilimlerdeki usul ve tarik. = [cm.] Faraziyat, indiyat.

Hypothétique [s.] Bir farz ve kıyas üzerine mebnî olan, farazî, kıyasî. ◆ Zanniyat ve indiyat kabîlinden olan.

Hypothétiquement [h.] Farz ve kıyas tarikiyle, farzen.

Hypotrophie [ims.] (t.) Naks-ı tagaddî.

Hypotypose [ims.] (ed.) Bir şeyin tecessüm edercesine tarif ve tasviri, tetâbuk.

Hypoxylées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i şihb-i haşebiye.

Hypoxylon [imz.] Kara mantar nevi.

Hypsiloglosse [imz.] (tşr.) Lâmî-i lisanî.

Hypsomètre [imz.] (ht.) Mimseha-i irtifa.

Hypsométrie [ims.] (k.) İrtifaların ölçülmesi fenni, fenn-i mesâha-i irtifa.

Hypsométrique [s.] Mesâha-i irtifa fennine mensup ve müteallik, irtifaî.

Hyrcanien,ne [i. - s.] İsm-i kadimiyle Hirkanya denilen Taberistan memleketinden olan, Taberî. || **Mer** – Bahr-ı Hazar'ın cihet-i cenubiyesinin ism-i kadimidir.

Hyrocidés [imz. - cm.] (hyv.) Hayliye fasîlesinden zebzebiye nevi.

Hyson [imz.] ve:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Hysson [imz.] Birkaç nevi çayın nâm-ı ticarisi.

Hysope yahut **Hissop** [ims.] Fasîle-i şefeviyeden güzel râyihalı bir nebat, zûfâ, çördük otu.

Hystéralgie [ims.] (t.) Elem-i rahim.

Hystéricisme [imz.] (t.) İhtinak-ı rahim-i hafif.

Hystérie [ims.] (t.) Kadınlara mahsus a'sabî hastalık. ◆ Rahim hastalığı, ihtinaku'r-rahm.

Hystérique [s.] (t.) İhtinak-ı rahim illetine müteallik. ◆ Bu illete müptelâ.

Hystérite [ims.] (t.) İltihab-ı rahim.

Hystéro-catalepsie [ims.] (t.) İhtinak-ı rahim.

Hystérocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı rahim.

Hystérocystocèle [ims.] (tşr.) Fıtık-ı rahim ve mesane.

Hystéro-épilepsie [ims.] (t.) İhtinak-ı rahim-i sar'î.

Hystérolithe [ims.] (t.) Hasât-ı rahim.

Hystéromalacie [ims.] (t.) İstirhâ'-i rahim.

Hystéromanie [ims.] Kadınlarda manya-yı cimâ.

Hystéromètre [imz.] (crh.) Misbar-ı rahim.

Hystéroptose [ims.] (t.) Sukut-ı rahim.

Hystérorrhée [ims.] (t.) Seyelân-ı muhâtî-i rahim.

Hystérostomatome [ims.] (crh.) Mıskab-ı rahim.

Hystérotome [imz.] (tşr.) Mihza'-ı rahim.

Hystérotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı rahim, ameliye-i kısriye.

Hystérotomotocie [ims.] (crh.) Tevlid-i bihaz'i'r-rahim.

Hystricidées yahut:

Hystriciens [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı kazıme fasîlesinden duldûliye nevi.

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

I [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin dokuzuncu harfi ve huruf-ı sâitesinin üçüncüsü. Kesre veyahut huruf-ı imlâdan olan (ى) gibi telaffuz olunur; Yalnız *m* ve *n*'den evvel ekseriya fetha gibi okunur. ◆ *oi* terkibinde (î) telaffuz olunup, ancak *o* ile beraber bir hece teşkil edecek surette okunur. ◆ *ai* terkibi fetha gibi okunur; *i* harfi *a* veya *o*'dan sonra bulunup da sadâ-yı aslîsini muhafaza etmesi lazım geldiği vakit üzerine iki nokta vaz' olunur. ◆ *ei* terkibi dahi bir hece teşkil edecek surette okunur, fakat *e*'nin üzerinde *é* varsa *i* harfi ayrıca telaffuz edilir. ◆ *Poignée*, *moignon*, *poignant*, *poignard*, *montaigne* kelimelerinde *i* okunmaz. ◆ Rakam gibi kullanıldığı vakit kadim Yunanîlerde on adedine ve kadim Romalılarda bir adedine ve Kurun-ı Vustâ'da yüz adedine delâlet eder; sıra işareti olarak dokuzuncuya delâlet eder. || Kimyada iyot kelimesine delâlet eder. || Fransa'nın eski sikkelerinde Limoj[7] şehrine alâmettir. || **Droit comme un** – Elif gibi doğru, pek doğru, dosdoğru. || **Mettre les points sur les** – Bir şeyi en küçük tafsilatıyla beyan ve izah etmek ve hata vukuuna meydan kalmayacak surette muvazzahan ifade-i meram etmek.

lambe [imz.] (*i-an*) Yunan-ı kadim ve Latin lisanları eş'arında bir hafif ve bir sakil heceden ibaret mısra cüzü. ◆ Bir nevi şiir vezni.

lambique [s.] (*i-an*) Bir hafif ve bir sakilden ibaret cüzleri hâvi (mısra). ◆ Bir vezn-i mahsusda bulunan (şiir).

latralipte [imz.] Tabib-i mutallî.

latraliptique [s.] Tedavi-bi't-tılâ'.

latron [imz.] Muayenehane.

latrochimie [ims.] Tıbb-ı kimyevî.

latromathématicien [imz.] Tabib-i riyazî.

latromécanique [imz.] Tabib-i mihânikî.

latromécanisme [imz.] Tıbb-ı mihânikî.

latrophysique [ims.] Hikmet-i tabiiye-i tıbbiye.

Ibérien,ne [i. - s.]

Ibérique [i. - s.] İberya yani eski İspanya ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan. || **Péninsule** – İspanya kıtası.

Ibéris [ims.] (nb.) Salbiye fasîlesinden beyaz çiçekli bir fidan, iberis. (Buna *Ibéride* dahi denir.)

Ibidem [h.] (*i-bi-dèm*) (Latinceden me'huz) Aynı yerde, yine orada, eyzan, kezâ. (İhtisâren *ibid* ve *ib* dahi yazılır.)

Ibis [imz.] (*s* okunur) Mısır'ın bir nevi leyleği ki Nil'in kenarlarında bulunan haşerat-ı mu-

7 fr.: Limoges.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

zırrayı yemesi münasebetiyle eski Mısrîlerin mabudları sırasına geçmiştir, kara leylek, buca', ebu'l-hanes.

Icaquier [imz.] Amerika-yı Cenubî'ye mahsus bir cins erik ağacı.

Icelui,icelle [iş.] Bu, şu, işbu. (Eski ve gayr-ı müsta'mel olup yalnız muhakeme lisanında "işbu" ve "mezkûr", "merkum", "mümâ-i-leyh" mânâsıyla kullanılır.)

Ichneumon [imz.] (*i-kneu*) (hyv.) Nims, firavun faresi. ◆ Zehirli iğnesi bulunan dört kanatlı tırtır sineği, halemet.

Ichneumonides yahut:

Ichneumonieus [ims.] (arz.) Mebhas-i âsâr-ı müstehâse.

Ichnographe [imz.] (*kno*) Binanın irtisam-ı ufkîsine tevfikan tertibat ve eşkâl-i fenniyesini tahrir eden adam.

Ichnographie [imz.] (*kno*) Binanın irtisam-ı ufkîsi.

Ichnographique [imz.] (*kno*) Ebniyenin irtisam-ı ufkîsine mensup ve müteallik.

Ichnologie [ims.] (arz.) Mebhas-i âsâr-ı müstehâse.

Ichor [imz.] (*kor*) (t.) Bazı yaralardan akıp dokunduğu yerin iltihabını mûcip olan cerahat, sadid.

Ichoreux,se [s.] (*ko*) (t.) Sadid denilen cerahat kabîlinden olan, sadidî.

Ichthyocolle [ims.] (*kti*) Balıktan çıkarılan tutkal, girâ-ı semek.

Ichthyographie [ims.] Tavsifü'l-esmâk.

Ichthyolithe [imz.] (*kti*) Tahaccür etmiş balık, semek-i müstehas.

Ichthyologie [ims.] (*kti*) Tarih-i tabiinin balıklardan bahseden kısmı, mebhasü'l-esmâk. ◆ Mebhasü'l-esmâke ait kitap.

Ichthyologique [s.] (*kti*) Tarih-i tabiinin mebhasü'l-esmâk kısmına mensup ve müteallik, semekî.

Ichthyologiste [imz.] (*kti*) Tarih-i tabiinin mebhasü'l-esmâk kısmında yed-i tûlâ sahibi adam, semmâk.

Ichthyophage [i. - s.] (*kti*) (tt.) Başlıca balıkla beslenen, âkilü's-semek.

Ichthyophagie [ims.] (*kti*) (tt.) Başlıca balıkla besleniş, eklü's-semek.

Ichthyosaure [imz.] (*kti*) yahut:

Ichthyosaurus [imz.] (*kti*) Kable't-tufan yaşamış olan yarı balık yarı timsah bir hayvan ki müstehâsesi bulunmuştur, semek-i dabbî.

Ichthyose [ims.] (*kti*) (t.) Dâ-i semek.

Ici [zm.] Burada, buraya, şurada. ‖ **D'** – Buradan, şuradan. ‖ – **bas** Bu dünyada. ‖ **Par** – Bu taraftan, buradan. = [zz.] Şimdi; **Jusqu'** – Bu âna dek, şimdiye kadar.

Icica [imz.] Günlük ağacı. (Buna *Eciquier* dahi denir.)

Icoglan [imz.] (Türkçeden me'huz: İç oğlanı.) Vaktiyle küberâ-yı Osmaniyenin hizmetinde müstahdem delikanlı, iç oğlanı.

Iconoclaste [imz.] Putları kıran Hıristiyan mezhebine mensup bir adam, put kıran, büt-şiken, kâsir-i asnam.

Iconographe [imz.] Resim ve heykel ve âsâr-ı atîkanın suretini almak fenninde mahir adam.

Iconographie [ims.] Resim ve heykel ve âsâr-ı atîkanın suretini almak fenni. ‖ (as.) Bir tabyanın irtisam-ı ufkîsini irâe eden plan.

Iconographique [s.] Resim ve heykel ve âsâr-ı atîkanın suretini almak fennine mensup ve müteallik.

Iconolâtre [i.] Putperest, abede-i asnam. (Büt-şikenlerin sâir Hıristiyanlara verdikleri isimdir.)

Iconolâtrie [ims.] Putperestlik.

Iconologie [ims.] Ezmine-i kadîmeden kalma resim ve heykel vesâir âsârın teşrih ve tafsili, resim ve âsâr-ı atîka mebhasi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Iconologique [s.] Ezmine-i kadîmeden kalma resim ve heykel vesâir âsârın teşrih ve tafsili ilmine mensup ve müteallik.

Iconologiste [s.] ve:

Iconologue [imz.] Ezmine-i kadîmeden kalma resim ve heykel vesâir âsârın teşrih ve tafsili ilminde yed-i tûlâ sahibi âlim.

Iconomaque [imz.] Putperestliğe karşı ilan-ı harp eden.

Iconostrophe [imz.] Hakkâkların isti'mal ettikleri bir alet ki musavvir-i ma'kûs tabir olunur.

Icosaèdre [imz.] (he.) Sathı yirmi müselles vecihden ibaret cisim, zû-işrîni'l-vücuh, zû-işrîni's-sutuh/vücuh.

Icosandre [s.] (nb.) Zû-işrîn-i âzâi't-tezkir.

Ictère [imz.] (t.) Sarılık denilen illet, yerekan.

Ictérique [s.] Sarılık illetine mensup ve müteallik veya bu illete müptelâ olan, yerekanî.

Ictérode [ims.] (t.) Hummâ-yı asfer.

Ictis [imz.] (s okunur) Âkilü'l-luhum bir hayvan. ◆ Kudemâ tarafından sansara bu isim verilirdi.

Id Idem kelimesinin muhaffefidir.

Ide [imz.] Bir nevi tatlı su balığı.

Idéable [s.] Kabil-i fehm ve idrak.

Idéal,e [s.] Hayalî, tasavvurî, mevhum. ◆ Mevcut ve tabii şeylerden daha güzel olan; **L'homme** – İnsan-ı kâmil; **Beauté** – **e** Hüsn-i fevkalâde. = [imz.] Kemâlin en üst derecesi, bedîa-i hayaliye, gaye-i hayalî. ‖ (arz.) **Coupe** – **e** Makta'-ı farazî, makta'-ı hayalî. (cmz.: *idéaux*.)

Idéalement [h.] Hayalî ve mevhum bir suretle. ◆ Olabileceğinden ziyade güzel olarak, fevka't-tasavvur bir hâlde.

Idéalisation [ims.] Birine veya bir şeye mevhum ve şairâne bir suret verilmesi, bir şeyi hayalî olarak pek güzel ve mükemmel tasavvur etmek.

Idéaliser [ft.] Birine veya bir şeye mevhum ve şairâne bir suret vermek.

Idéalisme [imz.] Eşya-yı hariciyenin vücudunu inkâr ile yalnız fikir ve idrake ehemmiyet veren bir tarik-i felsefe, felsefe-i fikriye.

Idéaliste [imz. - s.] Felsefe-i fikriye taraftarı. ◆ Eşya-yı hariciyeyi zihinde mevcut bir numûne-i ekmel-i bedîîye göre tadil ile tasvir ve irâeye çalışan sanatkâr.

Idéalité [ims.] Yalnız fikir ve tasavvurda olup maddeten mevcut olmayan şey.

Idée [ims.] Fikir, akıl. ◆ Tasavvur, düşünme. ◆ Suret-i zihniye. ◆ Hayal, zan. ◆ Hatır, yâd, zikir, mülâhaza. ◆ Pek az miktar. ‖ **Dans quel ordre d'** – Ne merkezde? ‖ **Se faire** – **de** Fehm ve idrak etmek. ‖ **N'avoir la première** – **de** Asıla vukufu olmamak. ‖ **Avoir l'** – Niyetinde bulunmak. ‖ **Dans l'** – **de** Mülâhazasıyla, fikriyle. ‖ – **suprême** Maâlî. **Une** – **seulement** Pek az. ‖ – **abstraite** Bir şey-i muayyene taalluk etmediği cihetle bütün bir cinse, birçok şeylere kabil-i tatbik olan fikir, fikr-i mücerret. ‖ – **s adventices** Vekayi'-i hariciyeden zihinde hâsıl olan suret. ‖ – **s factices** Efkâr-ı fıtriyenin yahut vekayi'-i hariciye tesiriyle zihinde hâsıl olan efkârın birbiriyle mukayesesinden tahaddüs eden efkâr, hadsiyat. ‖ – **s innées** Efkâr-ı hılkiye ki fıtrat-ı insan için tabiidir, fikr-i hemzad, vicdaniyat. ‖ – **physique** İhtisas vasıtasıyla hâsıl olan fikir. ‖ – **adéquate** Bir şeyin bütün evsaf ve hususatını şâmil ve câmi' olan fikir.

Idéer [ft.] Fikir peydâ etmek, anlamak.

Idem [h.] (*i-dèmm*) Kezâ, eyzan. (Bu lafız ekseriya defter ve cetvel ve emsalinde kullanılır ve ihtisâren *Id* dahi yazılır.)

Identification [ims.] İki şey veya şahsın bir veya birbirinin aynı olması, tatbik, mutabakat, ayniyet.

Identifier [ft.] İki şeyi veya şahsı bir veya birbirinin aynı olacak bir hâle koymak, tatbik etmek. ‖ **S'** – Mutabakat etmek, aynı olmak. ‖ (mec.) **S'** – **à** yahut **S'** – **avec** Başkasının fikrine tamamıyla nüfuz ve kesb ve vukuf etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Identique [s.] Müttehid, aynı, müttehidü'l-meal. ◆ Gayet müşâbih. ‖ **Note** – Müttehidü'l-meal takrir, tahrirat. ‖ **Démarches – s** Tebligat-ı müttehide.

Identiquement [h.] Diğerinin aynı olarak, aynen, müttehidü'l-meal olarak.

Identité [ims.] Birbirinin aynı olan iki şey veya şahıs arasındaki münasebet, ayniyet. ‖ (hk.) İspat-ı zât, hüviyet; **Constater l' – de quelqu'un** Birinin hüviyetini ispat etmek.

Idéogramme [imz.] Fikre delâlet eden asvatı yani kelimeyi irâe eyleyen işaret, remiz ki erkam bu kabîldendir.

Idéographe [ims.] Efkârın kelimat ile değil işaret-i resmiye ile irâesi.

Idéographique [s.] Efkârın resim ve işaretle tasvir ve irâesi usulüne mensup ve müteallik.

Idéologie [ims.] Fikir ve tasavvurun suret-i husul ve zuhurundan bahseden ilim, mebhasü'l-fikr. ◆ Bu bahse ait kitap.

Idéologique [s.] Fikir ve tasavvurun suret-i husul ve zuhurundan bahseden mebhasü'l-fikre mensup ve müteallik.

Idéologiste [imz.] ve:

Idéologue [imz.] Fikir ve tasavvurun suret-i husul ve zuhurundan bahseden mebhasü'l-fikr ilminin âlimi.

Ides [ims. - cm.] Eski Romalılar takviminde Mart ile Mayıs ve Temmuz ve Teşrin-i Evvelin on beşinci ve sâir ayların on beşinci günleri.

Idio-électricité [ims.] (ht.) Elektrikiyet-i delkî.

Idiogyne [ims.] (nb.) İftirak-ı âzâ-yı te'nis.

Idiome [imz.] Bir kavmin lisan-ı mahsusu, şive-i lisanı, lugat, lehçe. ◆ Bir lisanın bir eyalet veya kabileye mahsus fer'i.

Idiomophes [ims. - cm.] Hem hayvanat hem nebatata müşâbeheti olan bazı müstehâsat.

Idiopathie [ims.] (t.) Diğer bir marazın müntic ve mûcibi olmayıp müstakil olan maraz, illet-i zâtiye, maraz-ı müstakil.

Idiopathique [s.] (t.) İllet-i zâtîye ve maraz-ı müstakile mensup ve müteallik.

Idiosyncrasie [ims.] (*sain-kra*) (t.) Her şahsın bir şeye ziyade meyli veya bir şeyden ziyade istikrahı olmak tabiat ve mizacı, istidad-ı şahsî, teessür-i zâtî. ◆ Aynı tesiratın eşhas-ı muhtelifede tesirat-ı muhtelife hâsıl etmesine bâdî olan istidat.

Idiot,e [i. - s.] Budala, ebleh, fedm.

Idiotie [ims.] ve:

Idiotique [s.] **Langue** – Ana lisan, lisan-ı mâderzad, lehçe.

Idiotisme [imz.] Budalalık, belâhet, fedmiyet.

Idiotisme [imz.] (sr.) Bir lisanın kendine mahsus suret-i rapt ve ifadesi, şive-i ifade, selîka.

Idoine [s.] Bir şeye istidat ve ehliyeti olan.

Idolâtre [i. - s.] Putperest, abede-i asnam. ‖ (mec.) Bir şahıs veyahut bir şeyi perestiş derecesine kadar seven, meftun, âşık, perestişkâr.

Idolâtrer [ft.] Asnama perestiş etmek. ‖ (mec.) Perestiş derecesine kadar sevmek, meftun olmak. ‖ **S'** – Perestiş derecesinde sevişmek.

Idolâtrie [ims.] Putperestlik, ibadet-i asnam. ‖ (mec.) Perestiş derecesine kadar aşk ve muhabbet.

Idolâtrique [s.] Putperestliğe mensup ve müteallik. ◆ Perestiş edercesine.

Idole [ims.] Mabud ittihaz olunan tasvir veya heykel, put, sanem. ‖ (mec.) Pek ziyade sevilen adam.

Idotée [ims.] Bir cins deniz solucanı.

Idyle [ims.] Çobanlığa ve köylülüğe müteallik küçük manzume. ◆ Çoban ve köylü ahvâlini tasvir eden mensur tiyatro risalesine ve hikâye kitabına ve resme dahi ıtlak olunur. ◆ Safdilâne aşk, aşk-ı sade.

Idylique [s.] Çobanlığa ve köylülüğe müteallik küçük manzumeye veya hikâye ve tiyatro kitabına veya resme münasip ve müteallik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

If [imz.] Porsuk ağacı, serend, şecer-i kazım. ◆ Donanma kandillerinin asılmasına mahsus müselles tahta.

Igasurine [imz.] (k.) Cevz-i mukayyin.

Igasurique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı cevz-i mukayyî.

Igname [ims.] (nb.) Hind patatesi, ignam.

Ignare [s.] Okuyup yazması olmayan, cahil, ümmi.

Igné,e [s.] (*i-ghné*) Ateşten veyahut ateş hassalarını câmi' olan, âteşî, nârî.

Ignicole [i.] (*i-ghni*) Ateşperest, mecusi, gebr.

Ignition [ims.] (*i-ghni*) (k.) Yanma, ihtirak, hamv.

Ignivome [s.] (*i-ghni*) Ateş kusan, ateş püsküren, âteşfeşân.

Ignivore [s.] (*i-ghni*) Ateş yiyen yahut alevli şeyleri yutuyor gibi gösteren.

Ignobilité [ims.] Zarafetsizlik, kabalık. ◆ Necâbetsizlik, fürû-mâyelik.

Ignoble [s.] Zarafetsiz, kaba. ◆ Necâbetsiz, fürû-mâye, dûn, alçak.

Ignoblement [h.] Zarafetsizlikle, kabalıkla. ◆ Alçakça.

Ignominie [ims.] Alçaklık, denâet.

Ignominieusement [h.] Alçaklıkla, denâetle.

Ignominieux,se [s.] Alçak, denî, dûn. ◆ Alçaklığı ve hakareti mûcip.

Ignoramment [h.] Cehaletle, cehlen.

Ignorance [ims.] Cehl, cehalet, nâdânî, adem-i vukuf. || – **crasse** Cehl-i mürekkep. || **Par** – Cehlen, cehaletle.

Ignorant,e [i. - s.] Cahil. ◆ Vukufsuz, bî-haber. ◆ Maharetsiz, acemi. ◆ Cehlî.

Ignorantifier [ft.] (Latife tarzında) Cahil kılmak.

Ignorantin [imz. - s.] Fukara çocuklarına okuyup yazmayı öğretmeyi vazife edinen Sen Jan dö Diyö[8] tarikine mensup rahip.

8 Saint Jean de Dieu.

Ignorantisme [imz.] Cehalet mesleği.

Ignorantissime [s.] Pek cahil, echel.

Ignoré,e [s.] İyi bilinmeyen, meçhul, keşfolunmamış.

Ignorer [ft.] Bilmemek, bir şeyin cahili olmak.

Iguane [imz.] (*goua*) Kertenkele cinsinden Amerika-yı Cenubî'de bulunur büyük bir hayvan ki eti pek makbuldür.

Iguanodon [imz.] (hyv.) Büyük kara keleri müstehâsesi, iguanodon.

Il [d.] *in* edatının aynı olup, birinci harfi *l* olan bir kelimeye dâhil olduğu vakit *n*, *l* olur: *il-lettré*. Aslı: *inlettré*. (mr. In)

Il [z.] Zamir-i muttasılın müfred müzekker gaibi olup daima bir fiil ile beraber bulunur: **Il est venu** Geldi; **Est-il venu?** Geldi mi? (cm.: *ils* - müennesi: *elle*.)

Ile [ims.] (*î-le*) Ada, cezîre. || **Les îles de prince** (İstanbul civarındaki) Adalar.

Iléite [ims.] (t.) Şirdenin iltihabı, iltihab-ı dikak.

Iléo [s.] (tşr.) Dikakî. || – **cæcal** Dikak-ı a'verî. || (t.) – **diclidite** İltihab-ı dikak-ı disam.

Iléon yahut: **Iléum** [imz.] (tşr.) Kaba bağırsak, şirden, dikak.

Iles [imz. - cm.] (tşr.) Batn-ı esfelin yanları, kalça kemikleri, harkafat.

Iléus [imz.] (t.) Tegallüf-i em'â, erham-ı yârab, ileüs.

Iliaco [s.] (tşr.) Harkafî.

Iliade [ims.] Ebu'ş-şuarâ Homer'in Truva muhasara ve muharebesini musavvir manzume-i meşhuresi.

Iliaque [s.] (tşr.) Batn-ı esfelin yanlarına mensup ve müteallik, harkafî.

Iliaque [s.] Truva şehrine yahut muhasara-i meşhuresine müteallik. || **Table** – Truva muhasarasını musavvir mahkûk mermer. (Âsâr-ı atîkadan.)

Ilicine [ims.] (k.) Şerâbetü'-r-râin, ilisin.

Ilicinées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i şerâbetü'r-râiye yahut âs-ı berrî fasîlesi

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Ilio [s.] (tşr.) Harkafî.

Ilion yahut **Ilium** [imz.] (tşr.) Harkafe.

Illégal,e [s.] (hk.) Hilâf-ı kanun, nizama mugayir, fâsid; **Vente – e** Bey'-i fâsid. (cmz.: *illégaux*.)

Illégalement [h.] Hilâf ve mugayir-i kanun olarak, nizamdan hariç.

Illégalité [ims.] Kanuna muhalefet, mugayeret.

Illégitime [s.] Gayr-ı meşru, haram. ◆ Gayr-ı makul. || **Femme** – Müteehhil olmadığı hâlde bir erkek ile birlikte yaşayan kadın; **Enfant** – Böyle bir maişet neticesinde tevellüd eden çocuk, veled-i gayr-ı meşru, veled-i zina.

Illégitimement [h.] Gayr-ı meşru, haram olarak, mesağ-ı şer'înin haricinde.

Illégitimité [ims.] Gayr-ı meşruiyet, hirmet.

Illéttré,e [s.] Ümmi, cahil.

Illibéral,e [s.] **Profession – e** El işçiliği, işçilik.

Illiciées [ims. - cm.] (nb.) Ânisûn fasîlesi.

Illicite [s.] Şer'an veya ahlakça memnû olan, haram, menhî. ◆ Nizamen caiz olmayan. || **Actions – s** Menhiyat. || **Moyens – s** Vesâit-i gayr-ı meşrua. || **Convention** – Mukavele-i memnûa.

Illicitement [h.] Şer'-i şerife ve ahlaka mugayir ve haram olarak. ◆ Mesağ-ı kanunî haricinde, hilâf-ı nizam olarak.

Illico [h.] (Latinceden me'huz) Derhal, hemen.

Illimité,e [s.] Hudutsuz, gayr-ı mahdud. ◆ Hadsiz, bî-pâyan, bî-nihâye. || **Congé** – Me'zuniyet-i gayr-ı mahdude. || **Pouvoir** – Salâhiyet ve ruhsat-ı kâmile. || **Pour un temps** – Bilâ-müddet, bir müddet-i gayr-ı mahdude ile. || **Crédit** – Açık kredito, itibar-ı gayr-ı mahdud, sarfiyat ve tahsisat-ı gayr-ı mahdude.

Illipé [imz.] (nb.) Sabuniye fasîlesinden basya ağacı.

Illisible [s.] Okunmaz, okunması müşkil.

Illisiblement [h.] Okunmayacak surette, okunmaz bir suretle.

Illition [ims.] (syd.) Temrih.

Illogique [s.] Mantıka mugayir, nâ-makul.

Illogiquement [h.] Mantıka mugayir ve nâ-makul suretle.

Illogisme [imz.] Mantıka mugayeret, makulsüzlük.

Illuminateur [imz.] Donanma kandillerine ve şenliklerine nezâret eden adam, münevvir. || (mec.) **Le céleste** – Âfitâb-ı cihantâb, şems-i münir.

Illuminatif,ve [s.] Tenvir eden, münevvir, muzî.

Illumination [ims.] Tenvir. ◆ Donanma kandilleri, donanma, şehrâyin. ◆ (Tasavvuf) Nur-i ilâhi, ilham. || (mec.) Akıl ve zekâ. ◆ İlham.

Illuminé,e [s.] Tenvir olunmuş, münevver, münir. ◆ İlhamiyûndan olan, abdal, meczub-ı Hüdâ. ◆ Hıristiyanlığın bir mezheb-i mahsusuna mensup.

Illuminer [ft.] Parlatmak, tenvir etmek. ◆ İkad-ı kandil ile şehrâyin icra etmek, donanma yapmak. || (mec.) Birinin akıl ve ruhunu tenvir etmek, ilham-ı rabbanîye mazhar etmek.

Illuminisme [imz.] (Tasavvuf) İlhamiyûn ve bilhassa Sen Marten[9] ve Svedenborg[10] tarik ve mezhebi.

Illusion [ims.] Aslı olmadığı hâlde görünen şey, hayal, kuruntu. ◆ Sayıklama, rüya. ◆ Aslı olmayan bir şeyi hakiki zan ve kıyas etme. || (t.) Galat-ı his. || **Pure** – Hayal-i mahz. || **Faire – à** Aldatmak.

Illusionner [ft.] Hayalâtı mûcip olmak. ◆ Aldatmak, yanıltmak. ◆ Hayalât ile celbetmek. || **S'** – Tahayyül etmek, zannetmek, sayıklamak.

Illusoire [s.] Asılsız, esassız.

Illusoirement [h.] Asılsız ve esassız ve hayalî olarak, beyhûde, hayalî.

9 Saint Martin.

10 Emanuel Swedenborg.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Illustration [ims.] Şan ve şöhret ve şeref. ◆ Şanlı, şöhretli, nâmdar adam. = [cm.] Bir kitap veya gazeteye basılmış tasvir ve resimler.

Illustre [s.] Şanlı, şerefli, meşhur, maâlî-semir.

Illustré,e [s.] Müştehir, şanlı, şerefli. ◆ Resimli, musavver (kitap veya gazete).

Illustrer [ft.] Şan ve şöhret ve şeref kazandırmak. ◆ Şerhlerle izah ve tenvir etmek. ◆ Basılmış resim ve tasvirlerle donatmak, tasvir etmek.

Illustrissime [s.] Pek meşhur, pek şanlı ve şerefli. (Büyük zevâta verilen unvandır.)

Illutation [ims.] (t.) Li-ecli't-tedavi vücuda çamur sürme, tatyin, çamur banyosu.

Illyrien,ne [i. - s.] İsm-i kadimi İlirya olan Arnavutluk ve Bosna ve Dalmaçya kıtasının ahali-i kadîmesinden veya bu kıtaya mensup ve müteallik olan.

Ilménite [ims.] (mad.) Titanlı demir, ilmenit.

Ilot [imz.] Küçük ada, adacık.

Ilote [imz.] Eski Ispartalılarda kul, memlûk. ◆ Cehalet ve mezelletin son derekesine düşmüş adam.

Ilotisme [imz.] Kulluk, memlûkiyet. ◆ Cehalet ve mezelletin son derekesine sukut.

Ilvaïte [ims.] (mad.) Bir silisit-i hadid ü kilsdir, ilvayit.

Im [d.] *in* edatının aynı olup dâhil olduğu kelimenin birinci harfi *b*, *p*, *m* olduğu vakit *m*, *n* olur. (mr. In)

Image [imz.] Suret, tasvir, misl, şekil. ◆ Eşyanın suda ve aynada görünen aks-i sureti. ◆ Hayal, tasavvur. ◆ Timsal ◆ Çehresinde beşâşet bulunmayan bârid insan. ◆ Bir şeyin zihinde hâsıl ettiği ânî veya sürekli tesir, fikir, şekl-i zihnî. ‖ (ed.) İbarenin içindeki teşbihat.

Imagé,e [s.] (ed.) Teşbihatı çok (ibare).

Imager [ft.] (ed.) İbareyi evsaf ve teşbihatla tezyin etmek.

Imager,ère [i.] Tasvirci, resim satan adam.

Imagerie [ims.] Tasvircilik, resimcilik, tasvir imâli.

Imagier [imz.] Tasvirci, resim yapan.

Imaginable [s.] Tahayyül olunabilir, kabil-i tasavvur.

Imaginaire [s.] Yalnız hayalde mevcut olup aslı olmayan, hayalden ibaret, muhayyel, hayalî.

Imaginatif,ve [s.] Hayalâtı çok olan, hayalî. ‖ **Faculté – ve**: Kuvve-i tahayyüliye, hâssa-i mütehayyile.

Imagination [ims.] Tefekkür, tasavvur, tahayyül. ◆ Hayal, kuruntu. ‖ (ed.) İcad-ı kelâm, ihtirâ ve tertip kuvveti. ‖ **En – :** Hayalinde, hayalen.

Imaginative [ims.] Kuvve-i tahayyüliye.

Imaginer [ft.] Tefekkür ve mülâhaza etmek, zihne getirmek. ◆ İcat ve ihtirâ etmek. ◆ Tasavvur etmek. ◆ Tahayyül eylemek. ◆ ‖ **S'** – Zannetmek. ◆ Tasavvur ve tahayyül etmek. ◆ İnanmak, kanmak.

Imamat [imz.] (Arabîden me'huz) İmamın ikametgâhı. ◆ İmâmet, imamlık.

Iman [imz.] (Arabîden me'huz) İmam, hoca.

Imaret [imz.] (Arabîden me'huz) Imaret.

Imbécile [i. - s.] Ahmak, budala, ebleh. ◆ Eblehâne, ahmakane.

Imbécilement [h.] Hamâkatle, budalaca.

Imbécillité [ims.] Hamâkat, budalalık, belâhet. ‖ (hk.) Mağşuşluk, ateh.

Imberbe [s.] Sakalsız. ◆ Henüz tüyü gelmemiş genç, emred. ◆ Köse.

Imbiber [ft.] Islatmak, bir mâyiye batırmak, dâhile nüfuz ile ıslatmak, iblâl, teblil etmek.

Imbibition [ims.] Islatma, ıslanma, bir mâyiden içme veya içirme, tebellül, teblil. ◆ Emme, neşf.

Imboire [ft.] Islatmak, bir mâyiye batırmak, bir mâyiden içirmek.

Imbriqué,e [s.] (tt.) Damın kiremitleri gibi birbiri üzerine mevzu' şeylere ıtlak olunur. ‖ **Feuilles – es** (nb.) Evrak-ı müterâkibe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Imbroglio [imz.] (*ain-bro-io*) (İtalyancadan me'huz) Teşvişli, karmakarışık şey, mugalatalı. ◆ Bir tiyatro kitabının gayet karışık hileleri.

Imbu,e [s.] Islak, bir mâyiye batırılmış. ◆ Memlû, meşhun, müstağrak.

Imbuvable [s.] İçilmez, içilmesi gayr-ı kabil.

Imide [imz.] İmid.

Imitable [s.] Misli yapılması mümkün, kabil-i taklit. ◆ Şâyan-ı imtisal ve taklit.

Imitateur,trice [i. - s.] Taklit eden, mukallit.

Imitatif,ve [s.] Taklide müteallik veya mahsus, taklidî.

Imitation [ims.] Taklit, mukallitlik. ◆ Bir eser veya masnuun taklidi, sahtesi, kalbi. ‖ **Les arts d'** – Ressamlık, heykeltıraşlık gibi sanayi-i taklidiye. ‖ **à l'** – İmtisâlen, numûne ittihaz ederek.

Imiter [ft.] Taklit etmek, mukallitlik etmek. ◆ Bir şeyi meşk ve örnek ittihaz edip mislini yapmaya çalışmak. ◆ Bir şeyin taklit ve sahtesini yapmak. ◆ Tatbik-i hareket, iktidâ, peyrevlik etmek.

Immaculé,e [s.] (*imm-ma*) Lekesiz: **Blancheur – e** Lekesiz beyazlık. ‖ (mec.) Pak-dâmen, afif, saf. ‖ **– conception** Hazret-i Meryem'in hamli. ‖ **Agneau** – Hıristiyanlarca bazı defa Hazret-i İsa (asm.)'a verilen nâm.

Immanence [ims.] (*imm-ma*) Deymûmet, beka, sebat. ‖ (fls.) Asliyet.

Immanent,e [s.] (*imm-ma*) Daim, baki, sabit. ‖ (fls.) Aslî.

Immangeable [s.] (*imm-man*) Yenmez, gayr-ı kabil-i ekl, ekle gayr-ı sâlih.

Immanquable [s.] (*imm-man*) Hudus ve vukuundan şüphe olunmayan, mukarrer, lâbüdd.

Immanquablement [h.] (*imm-man*) Sağlam ve şüphesiz olarak, elbette, behemehâl.

Immarcessible [s.] (*imm-mar*) Solmaz, bozulmaz. (Eski kelime.)

Immatérialiser [ft.] (*imm-ma*) Bir şeyi cismâniyet ve maddiyetten çıkarmak, manevi etmek.

Immatérialisme [imz.] (*imm-ma*) Eşyanın maddiyetini inkâr edenlerin mesleği.

Immatérialité [ims.] (*imm-ma*) Adem-i cismâniyet, adem-i maddiyet, maddeden tecerrüd, maneviyet.

Immatériel,le [s.] (*imm-ma*) Gayr-ı cismânî, gayr-ı maddi, manevi.

Immatériellement [h.] (*imm-ma*) Gayr-ı maddi bir suretle, manevice, manen.

Immatriculation [ims.] (*imm-ma*) Sebt-i defter. ◆ Sicile kaydolunma, tescil, kayd-ı resmî. ‖ **Livre d'** – Esas defteri, defter-i sicillât.

Immatricule [ims.] (*imm-ma*) Sicile kayıt, tescil.

Immatriculer [ft.] (*imm-ma*) Sicile kaydetmek, tescil etmek. ◆ Esas defterine kaydetmek.

Immédiat,e [s.] (*imm-mé*) Bilâ-vasıta, doğrudan doğruya, bizzat. ◆ Bir şeyin derhal arkasında veya önünde olan, aralıksız, fâsılasız. ◆ Birinci derecede, ilk. ‖ (k.) **Principe** – Cevher-i aslî, rükn-i aslî. ‖ **Le but** – Netice-i evveliye.

Immédiatement [h.] (*imm-mé*) Bilâ-vasıta, doğrudan doğruya, bizzat. ◆ Arkası sıra. ◆ Alelacele, çabuk, derhal, ale'l-fevr.

Immémorial,e [s.] (*imm-mé*) Hatırda kalmayacak, tahattur olunamayacak kadar eski. ‖ **D'un temps** – Pek eski vakitten beri, mine'l-kadim. ‖ **Usage** – Teamül-i kadim. (cmz.: *immémoriaux*.)

Immense [s.] (*imm-man*) Pek vâsi', pek büyük, hadsiz, hesapsız, pâyansız, vâfir. ◆ Küllî, cesim, pek çok.

Immensément [h.] (*imm-man*) Hadsiz, hesapsız olarak, pek çok.

Immensité [ims.] (*imm-man*) Büyüklük, vüs'at, hadsizlik, pâyansızlık, vefret, kesret.

Immergent,e [s.] (*imm-mer*) (ht.) Bir muhite duhul eden şuâ.

Immerger [ft.] (*imm-mer*) Mâyiye batırmak, daldırmak, gats etmek.

Immérité,e [s.] (*imm-mé*) Nâ-müstahak, nâ-bemahal.

Immersif,ve [s.] (*imm-mer*) Gatsî.

Immersion [ims.] (*imm-mer*) Bir şeyin bir mâyi içine batırılması, gats. || (hy.) Bir seyyârenin diğer bir seyyârenin gölgesi altına girmesi, ihticab.

Immesurable [s.] (*imm-me*) Ölçülmez, gayr-ı kabil-i vezn ve mesâha. ◆ Bî-pâyan, bî-giran.

Immeuble [imz.] (*imm-meu*) Emvâl-i gayr-ı menkule, emlâk ve akar. = [s.] Emlâk ve akar gibi emvâl-i gayr-ı menkuleden olan. || – **s par nature** Akar ve arazi ve emlâk gibi an-aslin emvâl-i gayr-ı menkule. || – **s par destination** Demirbaş eşya. ◆ Çiftlik ve arazi demirbaşı. || – **s fictifs** Hükmen gayr-ı menkul. || – **s par incorporation** Tab'an gayr-ı menkul.

Immigrant,e [i. - s.] (*imm-mi*) Memleketini terk edip diğer mahalde tavattun etmeye gelen, muhacir.

Immigration [ims.] (*imm-mi*) Tavattun için bir memlekete vürud, tavattun.

Immigrer [fl.] (*imm-mi*) Tavattun etmek üzere bir yere vürud etmek.

Imminement [h.] (*imm-mi*) Zâhir ve şüphesiz olarak.

Imminence [ims.] (*imm-mi*) Zâhir ve mütekarribü'l-hulûl ve şüphesiz olma. || (t.) – **morbide** İzmâ'-ı marazî.

Imminent,e [s.] Zâhir ve şüphesiz, karîbü'l-vuku.

Immiscer [ft.] (*imm-miss-sé*) Birini bir işe karıştırmak. || **S'** – Karışmak, müdahale etmek. || (hk.) Vaz'-ı yed etmek.

Immiscible [s.] (*imm-miss-si*) Karıştırılamaz, halt ve mezci mümkün olmayan.

Immixtion [ims.] (*imm-mik-sti-on*) Karışma, müdahale etme, mezc, halt. || (hk.) Vaz'-ı yed, müdahale.

Immobile [s.] (*imm-mo*) Hareketsiz, gayr-ı müteharrik, atîl.

Immobilier,ère [s.] (*imm-mo*) Emvâl-i gayr-ı menkuleye müteallik, emlâk ve akardan ibaret. = [imz.] Emvâl-i gayr-ı menkule. || **Vente – ère** Akar veya emlâk füruhtu. || **Action – ère** Gayr-ı menkul davası.

Immobilisation [ims.] (*imm-mo*) Bir şeyin sabit ve gayr-ı müteharrik hâline vaz'ı. ◆ Fiil ve hareketin tatili. ◆ Emvâl-i menkulenin emvâl-i gayr-ı menkule sırasına geçirilmesi. || (as.) Asâkiri seferber hâlinden ihraç etme. || (bhr.) Sefâin-i harbiyeyi seferber hâlinden ihraç etme.

Immobiliser [ft.] (*imm-mo*) Sabit ve gayr-ı müteharrik etmek. ◆ Fiil ve hareketini tatil etmek. ◆ Emvâl-i gayr-ı menkule sırasına geçirmek. || (mec.) Bulunduğu hâlde bırakmak.

Immobilisme [ims.] (*imm-mo*) Atâlet, rehavet mesleği.

Immobilité [ims.] (*imm-mo*) Hareketsizlik, durgunluk, sükûnet. ◆ Gevşeklik, gayretsizlik. || (byt.) At kısmına ârız olan sara illeti.

Immodération [ims.] (*imm-mo*) Adem-i itidal, ifrat.

Immodéré,e [s.] (*imm-mo*) İtidalsiz, ifratlı, çok, hadden ziyade.

Immodérément [h.] (*imm-mo*) İtidalsiz, ifratla, çok.

Immodeste [s.] (*imm-mo*) Edep ve terbiyesi olmayan. ◆ Edep ve terbiyeye mugayir olan, mugayir-i hayâ.

Immodestement [h.] (*imm-mo*) Edep ve terbiyeye mugayir olarak, bî-edebâne, terbiyesizce, hayâsızca.

Immodestie [ims.] (*imm-mo*) Edepsizlik, terbiyesizlik, fıkdan-ı hayâ.

Immolateur [imz.] (*imm-mo*) Kurban zebh eden.

Immolation [ims.] (*imm-mo*) Zebh-i kurban.

Immoler [ft.] (*imm-mo*) Kurban zebh etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Immonde [s.] (*imm-mon*) Pis, nâ-pak, murdar, müstekreh. || **L'esprit** – Şeytan.

Immondice [ims.] (*imm-mon*) Pislik, çamur, süprüntü, mezbele, çirkâb. || (mec.) Müstekreh, bâis-i ar ve hayâ şey.

Immondicité [ims.] (*imm-mon*) Pislik, murdarlık.

Immoral,e [s.] (*imm-mo*) Ahlak ve edebe mugayir, ahlaksız, edepsiz, müfsid-i ahlak. (cmz.: *immoraux*.)

Immoralement [h.] (*imm-mo*) Ahlak ve edebe mugayir olarak.

Immoralité [ims.] (*imm-mo*) Ahlaksızlık, edepsizlik, fesad-ı ahlak, fisk.

Immortaliser [ft.] (*imm-mor*) Hayat-ı ebedî vermek. ◆ Nâmını te'bid etmek, ilelebet unutturmamak, ihyâ-yı nâm etmek.

Immortalité [ims.] (*imm-mor*) Ölmemezlik, hayat-ı ebedî, lâ-yemutluk, ebediyet. ◆ İbka-yı nîk-nâmî.

Immortel,le [s.] (*imm-mor*) Ölmez, hayat-ı câvidanîye mazhar, lâ-yemut, lâ-yezal, ebedî, ezelî. || (mec.) Çok vakit dayanacak olan, baki, daim. = [imz.] (Latife tarzında) Fransa'da encümen-i dâniş âzâsı. || **L'** – Hayy-ı lâ-yemut olan Cenab-ı Hak.

Immortelle [ims.] (*imm-mor*) (nb.) Çabuk solmayıp çok vakit dayanan bir çiçek, her dem taze, karabaş otu.

Immortellement [h.] (*imm-mor*) Hayat-ı câvidanî ile, baki ve daim olarak.

Immortification [ims.] (*imm-mor*) Zecr-i nefs etmemiş adamın hâli, adem-i zapt-ı nefs.

Immortifié,e [s.] (*imm-mor*) Zapt ve zecr-i nefs etmemiş olan.

Immuable [s.] (*imm-mu*) Değişmez, gayr-ı mütehavvil, lâ-yetegayyer, mümteniü't-tagayyür.

Immuablement [h.] (*imm-mu*) Değişmeyerek, lâ-yetegayyer bir suretle, bilâ-tagayyür.

Immunité [ims.] (*imm-mu*) Muafiyet, istisna, müsaade-i mahsusa. || – **s personnelles** Muafiyet-i şahsiye.

Immutabilité [ims.] (*imm-mu*) Adem-i tagayyür, lâ-yetegayyer olma.

Impact [imz.] İsabet, tesâdüm. || **Point d'** – Nokta-i tesâdüm.

Impaction [ims.] (t.) Kesr-i mütefettit.

Impair,e [s.] Çift olmayan, tek, fert. || **Nombres** – **s** Tek adetler, tamamen gayr-ı kabil-i taksim a'dâd.

Impalpabilité [ims.] Lems ile hissolunmayacak derecede incelik ve yumuşaklık.

Impalpable [s.] Lems ile hissolunmayacak derecede ince ve yumuşak, râk, nâim.

Impanation [ims.] Hıristiyanların esna-yı âyinde şarapla karıştırdıkları ekmeğin içinde Hazret-i İsa'nın lahmı bulunduğu itikadı.

Impardonnable [s.] Affoulunmaz, affi gayr-ı mümkün (kabahat, insan).

Imparfait [imz.] Nâ-tamam, nâkıs, gayr-ı mükemmel şey. || (sr.) Hikâye-i hâl sîgası.

Imparfait,e [s.] Bitmemiş, tam olmayan, nâ-tamam, eksik. ◆ Gayr-ı mükemmel, kusurlu, noksanlı.

Imparfaitement [h.] Nâkıs bir surette, nâ-tamam olarak.

Impari [s.] (nb.) Veterî. || – **nervié** Zü'l-useybat-ı veteriye. || – **penné** Rişye-i veteriye.

Imparisyllabique [s.] (sr.) Latin, Yunan lisanlarının muzâfun-ileyhlerinde mücerretlerinden ziyade bir hece bulunan isimlerine ıtlak olunur. ◆ Heceleri gayr-ı müsâvi (kelime).

Imparité [ims.] Çift olmayış, teklik, ferdiyet. ◆ Adem-i tesâvi.

Impartable [s.] (hk.) Hisselere kabil-i taksim olmayan.

Impartageable [s.] Taksim olunamayan, taksimi gayr-ı kabil.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Impartial,e [s.] (*si-al*) Bî-taraf, muhik, munsif, bî-garaz. (cmz.: *impartiaux*.)

Impartialement [h.] (*si-al*) Bî-tarafâne, munsifâne, muhikkane.

Impartialité [ims.] (*si-a*) Bî-taraflık.

Impartir [ft.] Hisse olarak itâ eylemek, vermek.

Impasse [ims.] Çıkmaz sokak, tarik-i has.

Impassibilité [ims.] Teessürsüzlük, hissizlik. ◆ Sükûnet ve itidal.

Impassible [s.] Teessürsüz, hissiz, adîmü't-teessür. ◆ Sükûn ve itidal sahibi.

Impassiblement [h.] Teessürsüzlükle, hissizlikle, bilâ-teessür. ◆ Sükûn ve itidal ile.

Impastation [ims.] Birlikte dövülüp karışmış şeylerden ibaret hamur, macun, acîn hâline getirme.

Impatiemment [h.] (*si-a*) Sabırsızlıkla, tehâlükle, isti'calen, nâ-şekibâne.

Impatience [ims.] (*si-an*) Sabırsızlık, tahammülsüzlük. ◆ Merak. ◆ Acele, isti'cal, tehâlük.

Impatient,e [s.] (*si-an*) Sabırsız, sabrı tükenmiş, tahammül edemez, nâ-şekip, nâ-şekibâne. ◆ Merakta bulunan, isti'cal eden, acul. ‖ **Plantes – es** Az temas ile tohumlarını atan nebat.

Impatiente [ims.] (*si-an*) Kına çiçeği.

Impatienter [ft.] (*si-an*) Sabır bırakmamak. = [fl.] Sabrı tükenmek.

Impatronisation [ims.] Mâlik ve hâkim olmaklık, hüküm sürme.

Impatroniser [ft.] Birini bir yere veya bir şeye mâlik ve hâkim etmek. ◆ İdhal etmek, kabul ettirmek. ‖ **S'** – Bir şeye mâlik ve hâkim sıfatıyla karışmak. ◆ Yerleşmek, kendini kabul ettirmek.

Impayable [s.] Ödenemez, kıymeti çok, pahası yok. ‖ (mec.) Pek iyi, pek tuhaf.

Impayé,e [s.] Ödenmemiş. ◆ Alacağı verilmemiş.

Impeccabilité [ims.] (*pèk-ka*) Günah etmez ve yanılmaz olma, lâ-yuhtîlik, hatadan masûniyet.

Impeccable [s.] Günah etmez ve yanılmaz, lâ-yuhtî, masun-ani'l-hata.

Impedimenta [i.] (Latinceden me'huz) Ahmal ve eskal; **Les – d'une armée** Bir ordunun erzak ve mühimmat ve eşya vesâire kafileleri. (Cem' hâlinde *s* almaz.)

Impénétrabilité [ims.] (ht.) İki cismin aynı vakitte bir mahalle istîab edememesi, birbirinin içine girememesi, gayr-ı kabiliyet-i nüfuz. ‖ (mec.) Anlaşılamamazlık, adem-i infiham.

Impénétrable [s.] (ht.) Hacmi büyümeksizin içine diğer bir cismin nüfuzuna müsait olmayan (cisim), gayr-ı kabilü'n-nüfuz. ‖ (mec.) Anlaşılmaz, künhüne varılamaz, münfehim olamaz. ◆ Cebir ve taarruzdan masun.

Impénétrablement [h.] Anlaşılmaz ve künhüne varılmaz bir suretle.

Impénitence [ims.] Tevbesizlik, adem-i nedâmet. ‖ **– finale** Tevbesiz vefat, günahkâr olarak ölme.

Impénitent,e [s.] Günahlarından tevbe etmeyen, gayr-ı nâdim. ◆ Yaptığına nedâmet etmeyen.

Impense [ims.] Bir mülkün imar yahut tezyini için ihtiyar olunan masârif. = [cm.] (hk.) Âharın veya müşârikin malına edilen masârif-i tamiriye.

Impératif,ve [s.] Âmirâne, hâkimâne olan. = [i. - s.] (sr.) Sîga-i emiriye. ‖ **Mandat –** Talimat-ı katiye.

Impérativement [h.] Âmiriyet tavrıyla, hâkimâne, âmirâne.

Impératoire [ims.] (nb.) Fasîle-i sayvâniyeden kral otu.

Impératrice [ims.] İmparator zevcesi, imparatoriçe. ◆ Bir imparatorluk idare eden kadın, imparatoriçe.

Imperceptibilité [ims.] Görünemez ve hissolunamaz hâlde bulunma.

Imperceptible [s.] Gayr-ı mahsus. ◆ Görünemez ve hissolunamaz derecede ufak, az.

TÜRK DİL KURUMU AKADEMİSİ
TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Imperceptiblement [h.] Görünemeyecek ve hissolunamayacak bir suretle, gayr-ı mahsus bir surette, ağır ağır, bi't-tedric.

Imperdable [s.] Kaybolunamaz, kaybedilmesi gayr-ı mümkün.

Imperfectibilité [ims.] İkmâl olunamamazlık, kemâlsizlik, noksan.

Imperfectible [s.] İkmâl olunamaz, kemâl bulamaz, nâkıs.

Imperfection [ims.] Adem-i kemâl, noksan, eksiklik.

Imperforation [ims.] (t.) Adem-i tesakkub.

Imperforé,e [s.] (t.) Gayr-ı meskub.

Impérial,e [s.] Şâhâne, hümâyun. ◆ İmparatora ve imparatorluğa mensup ve müteallik. || **Lycée** – Mekteb-i sultanî. (cmz.: *impériaux*.)

Impériale [ims.] Tramvay, omnibüs gibi arabaların müşteri oturan üstü. ◆ Karyola kubbesi. ◆ Bir nevi kâğıt oyunu. ◆ Dudağın altında tıraşsız bırakılan kıllar, bamteli sakalı. ◆ Rusya lirası.

Impérialement [s.] Padişahâne, mülûkâne. ◆ İmparatorca, imparatora layık ve münasip bir surette.

Impérialisme [imz.] İmparatorluk taraftarlığı.

Impérialiste [imz.] İmparatorluk taraftarı.

Impérieusement [h.] Kibir ve azamet ve âmiriyet tavrıyla, unf ve şiddetle, bir tavr-ı hâkimâne ile. ◆ Bi-eyyi-hâl, mutlaka, behemehâl.

Impérieux,se [s.] Mütekebbir, müteazzım, âmir. ◆ Mukavemeti müşkil, kuvvetli, şedid, mübrim, mücbir. || **Circonstances – ses** Ahvâl-i mücbire.

Impérissable [s.] Kaybolmaz, zeval bulmaz, bozulmaz.

Impéritie [ims.] (*sî*) Maharetsizlik, acemilik, tecrübesizlik.

Imperméabiliser [ft.] Su geçmez bir hâle getirmek.

Imperméabilité [ims.] (ht.) Mâyiatın hulûlüne gayr-ı müsait olmak hassası, gayr-ı kabiliyet-i hulûl.

Imperméable [s.] (ht.) Mâyiatın hulûlüne gayr-ı müsait olan, gayr-ı kabil-i hulûl, su geçmez.

Impermutabilité [ims.] Mübâdele olunamamazlık, mübâdelesi gayr-ı kabil. ◆ Becâyiş olunamamazlık.

Impermutable [s.] Mübâdele olunamaz, mübâdelesi gayr-ı mümkün. ◆ Becâyiş olunamaz.

Impersonnalité [ims.] Adem-i zâtiyet, gayr-ı şahsiyet.

Impersonnel,le [s.] Zâtiyet ve şahsiyeti olmayan, gayr-ı şahsi. ◆ Bir zât ve şahsa mensup olmayan. || (sr.) Yalnız masdarıyla müfred gaib sîgaları bulunan (fiil), fi'l-i gayr-ı şahsi. ◆ Masdar ile ism-i fâil ve ism-i mef'ul sîgalarına dahi ıtlak olunur.

Impersonnellement [h.] Zât ve şahıs olmayarak, zâtiyet ve şahsiyete mensup olmayarak, min-gayri şahs, gayr-ı şahsi olarak.

Impertinemment [h.] Saygısızlıkla, küstahâne, riâyetsizlikle, bî-muhâba. ◆ Yerinde olmayarak, salâhiyetdar olmayarak.

Impertinence [ims.] Saygısızlık, riâyetsizlik, küstahlık. ◆ Adem-i makuliyet, münasebetsizlik.

Impertinent,e [s.] Saygısız, riâyetsiz, küstah, bî-edeb. ◆ Yerinde değil, münasebetsiz. || (hk.) Davaya taalluku yok.

Imperturbabilité [ims.] Sükûnet, sebat, karar. ◆ Telaşsızlık, temkinini bozmayış.

Imperturbable [s.] Tahrik olunamaz, sakin, sabit. ◆ Telaşsız, temkinini bozmaz.

Imperturbablement [h.] Sakin ve sabit olarak. ◆ Temkinini bozmaksızın, telaşsızca.

Impétigineux,se [i. - s.] (t.) Kubâ'-i asferî.

Impétigo [imz.] (t.) Bir nevi tuzlu balgam, kubâ'-i asfer.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Impétrable [s.] İstid'â ve taleple istihsal olunabilen.

Impétrant,e [s.] Beratla mutasarrıf olan. ◆ Berat veya şahâdetnâme sahibi.

Impétration [ims.] Bâ-berat tasarruf. ◆ Bâ-istid'â istihsal.

Impétrer [fl.] Bâ-berat mutasarrıf olmak. = [ft.] İstid'â takdimiyle istihsal etmek.

Impétueusement [h.] Şiddetle, sertlikle, tehevvürle.

Impétueux,se [s.] Şiddetli, sert, mütehevvir, tünd-hû.

Impétuosité [ims.] Şiddet, sertlik, tehevvür.

Impie [i. - s.] Dinsiz, kâfir, mülhid. ◆ Dine mugayir, küfr-âmiz. ◆ Ahlak ve adalete mugayir.

Impiété [ims.] Dinsizlik, küfür, ilhad. ◆ Dine riâyetsizlik, küfr-âmiz kavil ve fiil. ◆ Bir hürmet-i dindarâneye layık şeylere hakaret.

Impitoyable [s.] Merhametsiz. ◆ Hiçbir şeyle durması, susması gayr-ı kabil.

Impitoyablement [h.] Merhametsizce.

Implacabilité [ims.] Teskin olunamamazlık. ◆ Bî-emanlık.

Implacable [s.] Teskin olunamaz, bî-eman. ‖ (mec.) Tashih ve tadili, teskini gayr-ı kabil.

Implacablement [s.] Teskin olunamaz bir hırs ile.

Implantation [ims.] Bir şeyin içine dikme veya dikilme, gars. ◆ Saplama, tenşib. ‖ (tşr.) Tagarrus-ı cenin. (Acâibattan.)

Implanter [ft.] Bir şeyin içine dikmek, gars etmek. ‖ (mec.) İdhal, ihdas, tesis etmek.

Implexe [s.] Vukuatı çok ve pek karışık tiyatro oyunlarına ıtlak olunur, müteşebbek, iç içe.

Implication [ims.] Medhal, iştirak. ◆ Bir davaya medhaldar etme, teşrik etme. ◆ Takibat-ı cezaiyeye dâhil olma veya dâhil etme. ‖ (fls.) Tenâkuz.

Implicite [s.] Zımnen dâhil, mutazammın, zımnî.

Implicitement [h.] Zımnen, manen, zımnî bir surette.

Impliqué,e [s.] Zî-medhal, dâhil. ◆ Muğlak, pürüzlü.

Impliquer [ft.] İdhal etmek, karıştırmak. ‖ (mec.) Şâmil ve mutazammın olmak. ◆ İstilzam etmek, tazammun etmek. ◆ Teşrik etmek. ◆ Takibat-ı cezaiyeye dâhil etmek. ‖ **Il implique de dire que** Şu kadar var ki…

Imploration [ims.] Yalvarma, niyaz, tazarru'.

Implorer [ft.] Yalvarmak, istirham etmek, niyaz ve tazarru'la istemek.

Impoli,e [s.] Nezaketsiz, kaba.

Impoliment [h.] Nezaketsizlikle, kabaca.

Impolitesse [ims.] Nezaketsizlik, kabalık.

Impolitique [s.] Siyasete (politikaya) münâfî ve muzır olan.

Impolitiquement [h.] Siyasete (politikaya) münâfî ve muzır bir suretle. ◆ Muhalif-i akıl ve hikmet ve menfaat bir surette.

Impondérabilité [ims.] Gayr-ı kabil-i vezn.

Impondérable [s.] (ht.) Elektrik ve hararet ve ziya gibi vezni mümkün olmayan, gayr-ı kabilü'l-vezn. ‖ **Fluides – s** Seyyâlat-ı gayr-ı kabilü'l-vezn.

Impopularité [ims.] Adem-i makbuliyet, câlib-i hoşnudî olmamazlık.

Importable [s.] Kabil-i idhal, idhali mücaz.

Importance [ims.] Ehemmiyet. ◆ İtibar, nüfuz. ‖ **D'** – Ziyadesiyle, ehemmiyetli.

Important,e [s.] Ehemmiyetli, mühim. = [imz.] Bir şeyin asıl ve başlıca ciheti. ‖ **Faire l'** – Kendine ehemmiyet vermek.

Importateur,trice [i. - s.] İthalat taciri.

Importation [ims.] Hariçten emtia vesâire ithali, ithalat. ‖ **Commerce d'** – İthalat ticareti. ‖ **Droit d'** – İthalat resmi.

Importer [ft.] Emtia ve eşya-yı ecnebiye ithal etmek. ◆ Kabul ettirmek, ithal etmek.

Importer [fl.] Ehemmiyeti olmak, lazım gelmek; **Qu'importe?** Ne lazım gelir?;

N'importe comment Her ne tarik ile, her nasıl olur ise olsun; N'importe qui Her kim olursa; Il importe peu Şâyan-ı ehemmiyet değildir; N'importe Zararı yok, beis yok; Il importe Ehemmiyetlidir. (Sîgaların yalnız gaiplerinden tasrif olunur.)

Importun,e [i. - s.] Sıklet veren, usandıran, muacciz, can sıkıcı.

Importunément [h.] Sıklet ve tasdi' ile, usandırarak, can sıkarak.

Importuner [ft.] Tasdi' ve taciz etmek, sıklet vermek, usandırmak, can sıkmak, rahatsız etmek.

Importunité [ims.] Sıklet, usanç, tasdi', taciz.

Imposable [s.] Vergi veren, cizye-güzar, vergiye tâbi, vergiye tâbi edilebilir.

Imposant,e [s.] Vakarlı, heybetli. ◆ Mehib, mühim. ◆ Kendi kuvvet ve itibarını tanıttırmaya, tehdidini îkaya muktedir.

Imposé,e [s.] Üzerine yahut altına mevzu'. ◆ Vergiye tâbi kılınmış. || (mec.) Tahmil edilmiş, yükletilmiş, tevdi olunmuş. = [i.] Mükellef.

Imposer [ft.] Üzerine koymak. (Bu mânâ ile yalnız rûhânîlerin dua ve takdis makamında ellerini halkın başları üzerine koymaları hakkında müsta'meldir.) ◆ (İsim hakkında) Vermek. ◆ Vergi tarh etmek, cizyeye bağlamak. ◆ Emir ve teklif etmek, hamletmek. ◆ İcbar etmek. ◆ Zaruri kabul ettirmek, ilka etmek. ◆ Bâis-i takdir ve hürmet olmak, telkin-i ihtiram etmek. || (tba.) Sayfaları sıralamak. || En – İnandırmak. || – des droits Vaz', tarh-ı rüsum etmek. || – réquisitions Tecrim etmek. || – silence İskât, ilzam etmek. || – le respect İlka-yı mehâbet etmek.

Imposeur [imz.] Matbaada basılacak sayfaları sıralayıp tertip etmek hizmetiyle muvazzaf adam.

Imposition [ims.] Ellerin bir şeyin üzerine konması (Hıristiyanların dua ve takdis resmi hakkında). ◆ İsim verme, isim koyma. ◆ Emir, teklif, ihale. ◆ Vergi, resm, vergi tarhı. ◆ İcbar. || (tba.) Sayfaların sıralanması.

Impossibilité [ims.] Mümkünsüzlük, adem-i imkân, istihâle, emr-i muhal. || – physique İstihâle-i maddiye, maddeten adem-i imkân. || Être de tout – Büsbütün gayr-ı mümkün, muhal olmak.

Impossible [s.] İmkânsız, muhal. ◆ Pek müşkil. ◆ Garip, garabet-nümâ. ◆ Bir mevkide, bir memuriyette istihdamı gayr-ı kabil. = [imz.] Emr-i muhal. || Par – Farz-ı muhal olarak.

Imposte [ims.] Kapı veya pencere kanadının gayr-ı müteharrik kısmı. ◆ Kemer ayağı.

Imposteur [imz.] Aldatıcı, yalancı, kâzib, müzevvir.

Imposture [ims.] Aldatma, iğfal, kizb, tezvir.

Impôt [imz.] Vergi, resm, teklif. || – s légaux Tekâlif ve mürettebat-ı nizamiye, şer'iye. || – progressif Teklif-i mütezâyid. || – unique Teklif-i vâhid. || – personnel Teklif-i şahsi. || – sur le revenu Gelir vergisi. || – territorial Arazi vergisi, icâre-i zemin. || – s affermés Maktûan ihale olunan resm. || – s perçus en nature Aynen istîfa olunan rüsum, ayniyat. || – s perçus en espèces Bedelat.

Impotence [ims.] Sakatlık, kötürümlük.

Impotent,e [i. - s.] Sakat, kötürüm.

Impraticabilité [ims.] İcra olunamamazlık, güçlük, suûbet, müşkilat. ◆ Geçilememezlik, gayr-ı kabiliyet-i mürur.

Impraticable [s.] İcra olunamaz, nâ-kabil-i icra. ◆ Geçilmesi müşkil, gayr-ı kabil-i mürur. || Chemin – Sa'bü'l-mürur yol.

Imprécation [ims.] Beddua, lanet.

Imprécatoire [s.] Beddua ile olunan veya beddua suretinde olan.

Imprégnable [s.] Doldurulabilir, doyurulabilir, işbâı mümkün.

Imprégnation [ims.] Bir cismin diğer bir cismin zerratıyla doldurulması, şiba', işbâ', tenşif.

Imprégné,e [s.] Diğer bir cismin zerratıyla doldurulmuş (cisim), hâl-i işbâa gelmiş.

Imprégner [ft.] Bir cismin zerratını diğer bir cismin içine karıştırmak, işbâ' etmek. ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

(mec.) Bir şey üzerinde bir tesir-i sahih hâsıl etmek, işbâ' eylemek.

Imprenable [s.] Alınamaz, fetih ve zaptı muhal veyahut pek müşkil, hasin.

Impresario [imz.] (*pré*) (İtalyancadan me'huz) Bir tiyatro oyuncu takımının reisi. ◆ Tiyatro mültezimi.

Imprescriptibilité [ims.] (hk.) Bir mal ve mülkün mürur-ı zamanla tasarrufuna halel gelmemesi.

Imprescriptible [s.] (hk.) Mürur-ı zamanla tasarrufuna halel gelmeyen, mürur-ı zamanla sâkıt olmayan. ‖ **Action** – Mürur-ı zamanla sâkıt olmayan dava.

Impresse [sms.] Hissiyat yahut zihne tesir eden.

Impression [ims.] Basma, tab'. ◆ Mühür ve damga vaz'ı. ◆ Resimlerin zemin boyası. ◆ Kakma. ◆ Tesir, eser. ‖ – **favorable** Hüsn-i tesir. ‖ – **défavorable** Sû-i tesir. ‖ (mna.) – **sensorielle** Eşya-yı hariciye tarafından âzâ-yı havass üzerinde husule getirilen tesir. ‖ **Erreur d'** – Tertip sehvi. ‖ (hyv.) – **s musculaire** Âsâr-ı adaliye. ‖ – **s palléales** Âsâr-ı burnusiye.

Impressionnabilité [s.] Kolay müteessir olma, sürat-i teessür.

Impressionnable [s.] Kolay müteessir olur, serîü't-teessür.

Impressionner [ft.] Dokunmak, tesir etmek, tesir hâsıl etmek.

Imprévoyance [ims.] Adem-i basiret, gaflet, ihtiyatsızlık.

Imprévoyant,e [s.] Gafil, ihtiyatsız, basiretsiz.

Imprévu,e [s.] Evvelden düşünülmemiş, nâgeh-zuhur, min-gayri me'mûl. ‖ **Frais** – **s** Masârifat-ı fevkalâde, min-gayri me'mûl zuhur edebilecek masârifat.

Imprimable [s.] Tab' ve temsile şâyan, kabil-i tab' ve temsil.

Imprimatur [imz.] Tab' ruhsatı.

Imprimé,e [s.] Basılmış, matbu. ‖ (mec.) Kalp ve ruha hakkolmuş. = [imz.] Matbu risale, evrak. ◆ Basma bez.

Imprimer [ft.] Basmak, basarak izini, işaretini bırakmak. ◆ Basmak, tab' etmek. ◆ Vermek. ‖ (mec.) Tesir ettirmek; iz, eser bırakmak. ◆ Boya sürmek, basma yapmak, basmak.

Imprimerie [ims.] Kitap vesâire basmak sanatı, fenn-i tabâat. ◆ Basmahâne, matbaa. ‖ **Caractère d'** – Matbaa hurufatı.

Imprimeur [imz.] Matbaa sahibi, matbaacı. ◆ Matbaa amelesinden olan adam ve hususiyle makineci ve tezgâhçı. ◆ Basmacı.

Imprimeur,se [s.] Tab'a yarayan.

Improbabilité [ims.] Adem-i ihtimal, adem-i melhuziyet.

Improbable [s.] Gayr-ı muhtemel, gayr-ı melhuz.

Improbablement [h.] Adem-i ihtimal ile, gayr-ı muhtemel olarak.

Improbateur,trice [s.] Beğenmeyen, red ve takbih eden. ◆ Adem-i muvâfakat ve rızayı mutazammın. ‖ **Geste** – Red ve adem-i takdir işareti.

Improbatif,ve [s.] Adem-i muvâfakat ve rızaya, red ve takbihe dâl, bunları mutazammın.

Improbation [ims.] Adem-i takdir, red, adem-i rıza.

Improbe [s.] İstikametsiz, hilekâr.

Improbité [ims.] İstikametsizlik, hilekârlık.

Improducteur,trice [ims.] Doğurmaz, gayr-ı müvellid. ◆ Hâsılat vermez, gayr-ı münbit.

Improductibilité [ims.] Hâsıl olamamazlık, yetiştirilememezlik.

Improductible [s.] Hâsıl olamaz, yetiştirilemez.

Improductif,ve [s.] Hâsılat vermez, gayr-ı münbit, akim, gayr-ı mütemetti'. ◆ Temettü bırakmaz, temettüsüz.

Improductivement [h.] Gayr-ı münbit olarak, hâsılat veya temettü vermeyerek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Improductivité [imz.] Gayr-ı münbit olma, hâsılat veya temettü vermeme.

Impromptu,e [s.] Ansızın, nâgehan. = [imz.] İrticalen, bi'l-bedâhe söylenilen şiir. || **à l'** – İrticalen, bi'l-bedâhe.

Improportionnel,le [s.] Gayr-ı mütenâsip.

Impropre [s.] Nâ-münasip, nâ-be-mahal. ◆ Nâ-ehil. ◆ Gayr-ı sâlih. ◆ Muharririn fikrini tamamen ifade edemeyen, nâkıs, yanlış.

Improprement [h.] Nâ-münasip ve nâ-be-mahal olarak. ◆ Yanlış, bihakkın edâ-yı meramdan âciz tabirat ile.

Impropriété [ims.] Sözün nâ-be-mahal olması, maksudu bihakkın edâ edememesi.

Improuvable [s.] Gayr-ı kabil-i takdir ve tasvip.

Improuver [ft.] Takdir etmemek, takbih etmek.

Improvisateur,trice [i.] Bi'l-bedâhe söz veya şiir söyleyen adam, hazır cevap, mürtecil, bedîhe-gû.

Improvisation [ims.] Bi'l-bedâhe söz veyahut şiir söyleyiş, hazır cevaplık, irtical. ◆ Bi'l-bedâhe söylenilen söz yahut şiir, bedîhe.

Improviser [ft.] Bi'l-bedâhe söz yahut şiir söylemek. ◆ Hemen yapıvermek.

Improviste (**à l'**) [h.] Bi'l-bedâhe, bedâheten, irticalen, ansızın, bağteten, nâgehan. ◆ Çabuk, derhal.

Imprudemment [h.] Tedbirsizlikle, akılsızlıkla, gafilâne.

Imprudence [ims.] Tedbirsizlik, akılsızlık, gaflet, sû-i tedbir, adem-i ihtiyat, dikkatsizlik. ◆ Tedbirsiz yapılan iş. || **Homicide par** – Dikkatsizlikten neşet eden katl. || **Coups et blessures par** – Dikkatsizlikten neşet eden darp ve cerh.

Imprudent,e [s.] Tedbirsiz, ihtiyatsız, akılsız, gafil.

Impubère [i. - s.] Buluğa ermemiş, gayr-ı bâliğ, sagir, sabî, sabiye.

Impuberté [ims.] Adem-i buluğ, gayr-ı bâliğiyet.

Impudemment [h.] Saygısızlıkla, bî-edebâne, küstahâne.

Impudence [ims.] Saygısızlık, küstahlık, edepsizlik.

Impudent,e [s.] Saygısız, küstah, edepsiz.

Impudeur [ims.] Hicapsızlık, hayâsızlık, arsızlık, utanmamaklık.

Impudicité [ims.] Arsızlık, edepsizlik, iffetsizlik, fuhuş.

Impudique [i. - s.] Arsız, edepsiz. ◆ İffet ve edebe mugayir, bî-edebâne. ◆ Fuhş-âmiz.

Impudiquement [h.] Arsızlıkla, bî-edebâne. ◆ Fuhuş ve adem-i iffetle.

Impuissance [ims.] Kuvvetsizlik, adem-i iktidar, acz. || (t.) Erkekliğin kesilmesi, anânet, adem-i iktidar.

Impuissant,e [s.] Kuvvetsiz, gayr-ı muktedir, nâtüvan, âciz. ◆ Tesirsiz, hükmü yok. = [imz. - s.] Erkekliği olmayan, erkekliği kesilmiş, innîn.

Impulsif,ve [s.] Def etmek kuvvetini hâiz, dâfi'. ◆ Bâis, sâik. || **Force – ve** Kuvve-i dâfia.

Impulsion [ims.] İtme, def, indifâ. ◆ Teşvik, tahrik, sevk. ◆ İlcâ. ◆ Meyelân. ◆ = [cm.] İlcâat. || **Force d'** – Kuvve-i indifâiye.

Impunément [h.] Mücâzatsız olarak, ceza görmeyerek, cezadan kurtularak, bilâ-ceza. ◆ Bir fenalık yapmaksızın.

Impuni,e [s.] Mücâzatsız kalan, ceza görmeyen.

Impunité [ims.] Mücâzatsızlık, ceza görmeyiş, cezasız kalma. || (hk.) Heder.

Impur,e [s.] Pak ve tahir olmayan, nâ-pak, pis. ◆ Hâlis ve sâfi olmayan, karışık. ◆ Murdar, mülevves. ◆ Ahlaksız, mugayir-i hayâ, açık. = [ims.] Âlüfte.

Impurement [h.] Pis ve nâ-pak olarak. ◆ Mugayir-i hayâ olarak, ahlaksızca, açıkça.

Impureté [ims.] Adem-i tahâret, levs. ◆ Fuhşiyat, habâset. || – **légale des Juifs** Yahudilerin turfesi[?].

TÜBA TÜRKİ LEHÇELER ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ TÜRKOLOJİ ÇALIŞMALARI ACADEMY OF TURKIC STUDIES www.tuba.gov.tr

Imputabilité [ims.] Kabiliyet-i azv, kabiliyet-i isnat.

Imputable [s.] İsnat olunabilir (kabahat vesâire). ◆ Mahsup olunabilir, icra-yı mahsubu caiz (meblağ).

Imputatif,ve [s.] İsnat ve itham eden veya buna yarayan.

Imputation [ims.] İsnat, itham, azv. ◆ Mahsup, takas. ◆ İrad-ı masraf etme, icra-yı mahsup. || – **s diffamatoires** Muhill-i namus isnadat.

Imputer [ft.] İsnat, azv etmek. ◆ Mahsup etmek, hesabına idhal etmek. || – **à** Tevbih ve azv etmek.

Imputrescibilité [ims.] (*trèss-si*) Çürümemezlik, bozulmamazlık, gayr-ı kabiliyet-i tefessüh.

Imputrescible [s.] (*trèss-si*) Çürümez, bozulmaz, gayr-ı kabil-i tefessüh.

In [d.] Nefy ve tecrit mânâsıyla kelimelerin başına girer; dâhil olduğu kelimenin birinci harfi *l* olursa *il*, ve *b*, *m*, *p* olursa *im*, ve *r* olursa *ir* olur.

Inabordable [s.] Yanına varılamaz, yanaşılması müşkil. || (mec.) Pek müteazzım ve mütekebbir, yanına varılmaz.

Inabordé,e [s.] Yanına varılmamış, kimsenin takarrüb etmediği (sahil, cezîre).

Inabrité,e [s.] Sipersiz, muhafazasız, açık, çıplak. ◆ Rüzgâra ve fırtınaya maruz.

Inacceptable [s.] Kabul olunmaz, kabule gayr-ı şâyan.

Inaccessibilité [ims.] Vusulün imkânsızlığı, yanına varılması muhal olma. || (mec.) Teessürsüzlük, adem-i kabiliyet. ◆ Aklın erememesi.

Inaccessible [s.] Mümteniü'l-vusul. || (mec.) Akıl ermez, teessür ve histen ârî, gayr-ı mütehassis, bî-his.

Inaccommodable [s.] Uzlaşması mümkünsüz, uyuşulmaz, tesviyesi muhal, mümteniü'l-itilâf.

Inaccomplissement [imz.] Adem-i ifâ.

Inaccordable [s.] Verilemez, müsaade olunamaz, bahş ve is'af olunamaz. ◆ Tevfik ve tatbiki muhal, imtizacı müşkil.

Inaccostable [s.] Yanaşılamaz (iskele).

Inaccoutumé,e [s.] Âdet olmamış, gayr-ı mutad, alışılmamış.

Inachevé,e [s.] Nâ-tamam, nâkıs.

Inachus [imz.] (hyv.) Üç köşe bir cins deniz aşivadesi.

Inacquittable [s.] Gayr-ı kabil-i te'diye. ◆ Beraatına hüküm gayr-ı kabil.

Inactif,ve [s.] Faaliyeti olmayan, gayretsiz, gevşek, batîü'l-hareke.

Inaction [ims.] Atâlet, betâet, tembellik. || (hk.) Bir hakkı adem-i isti'mal.

Inactivité [ims.] Hareketsizlik, gevşeklik, rehavet.

Inadmissibilité [ims.] Kabul olunamamazlık, kabule imkânsızlık.

Inadmissible [s.] Kabul olunamaz, kabule şâyeste ve müstehak olmayan.

Inadmission [ims.] Adem-i kabul, red.

Inadvertance [ims.] Dikkatsizlik, dalgınlık, ihmal, gaflet.

Inaffection [ims.] Fıkdan-ı muhabbet ve şefkat, bürûdet.

Inaguerri,e [s.] Harbe alışmamış.

Inailé,e [h.] (hyv.) Kanatsız, adîmü'l-ecniha.

Inajournable [s.] Gayr-ı kabil-i ta'lik ve tehir.

Inaliénabilité [ims.] Adem-i kabiliyet-i terk. ◆ Vazgeçmesi gayr-ı kabil. ◆ Adem-i kabiliyet-i temlik.

Inaliénable [s.] Terki caiz olmayan. ◆ Kabil-i temlik olmayan. || **Domain** – Meşrûta.

Inaliénation [ims.] Bir mülkün adem-i terk ve intikali.

Inalliable [s.] (k.) Mümteniü'l-halt, mümteniü'l-imtizac. || (mec.) Tevfik ve imtizac kabul etmez.

Inallumé,e [s.] Yanmamış, alevlenmemiş.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Inaltérabilité [ims.] Adem-i kabiliyet-i tagayyür, değişmemezlik, bozulmamazlık.

Inaltérable [s.] Tagayyür kabul etmez, değişmez, lâ-yetegayyer, bozulmaz.

Inaltéré,e [s.] Değişmemiş, tagayyür etmemiş, bozulmamış.

Inamissibilité [ims.] (Akaid) Kaybolmamazlık, zevalsizlik.

Inamissible [s.] (Akaid) Kaybolmaz, adîmü'z-zeval.

Inamovibilité [ims.] Azlolunamamazlık, azilden masûniyet. ◆ Kayd-ı hayat.

Inamovible [s.] Azlolunamaz, lâ-yen'azil, (memur). ◆ Kayd-ı hayat şartıyla (memuriyet). ‖ (crh.) **Bandage** – Lifâfe-i mevsûka.

Inamusable [s.] Eğlendirilmesi gayr-ı kabil.

Inanimé,e [s.] Cansız, câmid. ◆ Ölü, meyyit, bî-ruh. ‖ (mec.) Kuvvetsiz, gevşek.

Inanité [ims.] Boşluk, hebâlık, vâhîlik, fena.

Inanition [ims.] (t.) Beslenememekten, sû-i tagazzîden hâsıl zaaf, mahmasa.

Inanthéré,e [s.] (nb.) Ma'dûmü'l-haşefe.

Inapercevable [s.] Görünmez, gayr-ı mahsus.

Inaperçu,e [s.] Görünmemiş, nazar-ı dikkate ilişmemiş.

Inapparent,e [s.] Gayr-ı zâhir.

Inappétence [ims.] İştahsızlık, yemekten istikrah. ◆ Zaaf-ı hassasiyet ki arzuyu mahveder.

Inapplicable [s.] Tatbik ve icrası gayr-ı kabil.

Inapplication [ims.] Gayr-ı kabiliyet-i tatbik. ◆ İhmal, dikkatsizlik.

Inappliqué,e [s.] İcra ve tatbik olunmamış. ◆ Dikkatsiz, ihtimamsız.

Inappréciable [s.] Takdiri muhal, takdir olunmaz. ‖ (mec.) Pek kıymetli, pek iyi, fevkalâde.

Inapprenable [s.] Öğrenilemez, öğrenilmesi gayr-ı kabil.

Inapprêté,e [s.] Hazırlanmamış. ‖ (mec.) Dakik ve ihtimamlı değil.

Inapprivoisable [s.] Alıştırılamaz, yumuşatılamaz, te'nisi gayr-ı kabil, gayrı munis, gayr-ı kabil-i te'nis.

Inapprouvé,e [s.] Tasvip ve kabul olunmamış.

Inapte [s.] Nâ-ehil, nâ-müstehak, kabiliyet ve istidadı mefkud, gayr-ı sâlih.

Inaptitude [ims.] Ehliyetsizlik, istihkaksızlık, adem-i istidat, adem-i liyakat.

Inarticulable [s.] Gayr-ı kabil-i telaffuz.

Inarticulé,e [s.] Telaffuz olunmayan, mahrec-i mahsusu olmayıp hayvanatın sadâsı gibi çıkan, gayr-ı melfuz (sadâ). ‖ (tt.) Ma'dûmü'l-mafsal. = [imz. - cm.] Hayvanat-ı ma'dûmü'l-mafsal nevi.

Inassermenté [smz.] (mr. Insermenté.)

Inassorti,e [s.] Çeşidi iyi değil, tam çeşit değil.

Inassouvi,e [s.] Doymamış, kanmamış.

Inattaquable [s.] Gayr-ı kabil-i hücum. ◆ Taarruzdan berî ve masun. ‖ (mec.) İtiraz kabul etmez.

Inattendu,e [s.] Gayr-ı me'mûl, gayr-ı muntazar.

Inattentif,ve [s.] Dikkat etmeyen, dikkatsiz.

Inattention [ims.] Dikkatsizlik, ihmal, müsamaha. ‖ **Faute d'** – Adem-i dikkatten mütevellid hata.

Inaugural,e [s.] Tetevvüc vesâire âyinine veya bir resm-i küşâda mensup ve müteallik.

Inaugurateur,trice [i.] Resm-i küşad icra eden.

Inauguration [ims.] Resm-i küşad. ◆ Rekz ve tesis resm ve âyini, tetevvüc vesâire âyini. ‖ (mec.) Mebde, başlangıç.

Inaugurer [ft.] Tetevvüc vesâire âyinini veya bir rekz ve tesis ve küşad resmini icra etmek. ‖ (mec.) İptidâ, ibtidar etmek, tesis eylemek.

Inauration [ims.] (syd.) Hapları varaklama, yaldızlama.

Inavouable [s.] İtiraf ve ikrar olunamaz.

Inavoué,e [s.] İkrar, itiraf olunmamış.

Inca [imz.] Peru memleketi hükümdarlarına verilen unvandır.

TÜBA TÜRK VE İSLÂM BİLİMLERİ AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Incalcinable [s.] Gayr-ı kabil-i teklis.

Incalculable [s.] Hesap olunamaz, hesapsız, lâ-yuad ve lâ-yuhsâ.

Incalicé,e [s.] (nb.) Ke'si olmayan, bilâ-ke's.

Incamérer [ft.] Ruhban emlâki miyanına idhal etmek.

Incandescence [ims.] Beyaz görünecek kadar kızdırılmış olan bir cismin hâli, teşebbüh, humuvv-ı ebyaz, nâr-ı ebyaz. ‖ (mec.) Teheyyüc ve ihtiras-ı şedid.

Incandescent,e [s.] Beyaz görünecek kadar kızdırılmış, müteşebbih (cisim). ‖ (mec.) Pek şiddetli, ateşli.

Incantation [ims.] Musahhar etme.

Incapable [s.] Gayr-ı muktedir, nâ-ehil, dirayetsiz, âciz. ◆ Ehliyet-i kanuniyeden mahrum. ◆ Elinden gelmez. ‖ **Il est – de lâcheté** Alçaklık, cebânet elinden gelmez.

Incapacité [ims.] Adem-i iktidar, adem-i ehliyet, dirayetsizlik. ◆ Adem-i ehliyet-i kanuniye. ‖ **– de travail** Darp veya cerhten nâşî işten kalma, işlemeye adem-i iktidar.

Incarcération [ims.] Hapis. ◆ Mahbusiyet. ‖ (t.) İhtinak.

Incarcérer [ft.] Hapsetmek, mahbese ilka etmek.

Incarnadin,e [s.] Açık pembe, ten rengi.

Incarnat,e [s.] Açık pembe renginde, ten renginde. = [imz.] Açık pembe rengi, ten rengi.

Incarnatif,ve [s.] (t.) Mülahhim, mütelahhim.

Incarnation [ims.] Bir ruh veya cism-i latifin cisim peydâ etmesi, tecessüm, tecessüd, temessül. ◆ Et bağlama. ‖ (mec.) Tezahür-i haricî, maddi.

Incarné,e [s.] İnsan veya hayvan suretine girmiş, tecessüm ve tecessüd ve temessül etmiş, mütecessid (cin vesâire). ‖ **Ongle –** Ete batmış tırnak. ‖ **Diable –** (mec.) Pek şerir adam.

Incarner [ft.] (mec.) Tecessüm ettirmek, bir şekl-i maddi vermek. ‖ **S' –** Tecessüm ve temessül etmek. ‖ (mec.) Bir şekl-i maddi ve mer'î ahz etmek.

Incartade [ims.] Şiddetli şetm ve tahkir. = [cm.] Budalaca harekât.

Incassable [s.] Kırılmaz, kolayca kırılmayan.

Incendiaire [i.] Kasten harik îka eden adam, kundakçı. = [s.] Yangın îka etmeye mahsus, muhrik. ‖ (mec.) Muzır.

Incendie [imz.] Yangın, harik. ‖ **– volontaire** Kasten îka-ı harik. ‖ **Bouche d' –** Harik musluğu.

Incendié,e [s.] Harikzede, muhterik.

Incendier [ft.] Yakmak, ihrak etmek, ateş vermek. ‖ (mec.) Âteş-i ceng ü cidâle boğmak.

Incération [ims.] Balmumu katma, teşmi'. ◆ Balmumu hâline ircâ'.

Incérer [ft.] Balmumu karıştırmak. ◆ Balmumu kesâfetine getirmek.

Incertain,e [s.] Muhakkak olmayan, şüpheli, meşkûk. ◆ Mukarrer ve muayyen olmayan, bellisiz. ◆ Mütehavvil, mütegayyir, mütelevvin, müteredditt. = [imz.] Adem-i tahakkuk ve taayyün, şüphe, tereddüt.

Incertainement [h.] Muhakkak ve muayyen ve mukarrer olmayarak, şüphe ve tereddütle meşkûk olarak.

Incertitude [ims.] Adem-i tahakkuk, şüphe. ◆ Adem-i takarrür ve taayyün, tereddüt. ◆ Tahavvül, tagayyür. ◆ Adem-i sebat, televvün, kararsızlık.

Incessamment [h.] Durmaksızın, mütemadiyen, lâ-yenkatı', derhal, bilâ-tehir.

Incessant,te [s.] Durmaz, münkatı' olmaz, ardı arası kesilmez, mütemadî.

Incessibilité [ims.] Adem-i kabiliyet-i terk.

Incessible [s.] Terk olunmaz, vazgeçilmez.

Inceste [imz.] Şer'an izdivaçları caiz olmayan akrabanın birleşmesi, kızılbaşlık. = [i. - s.] Böyle bir şenâati irtikâb eden, kızılbaş.

Incestueusement [h.] Şer'an izdivaçları caiz olmayan akrabanın birleşmesi tarikiyle.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Incestueux,se [s.] Şer'an izdivaçları caiz olmayan akrabanın birleşmesi şenâatiyle lekedar. || **Enfant** – Böyle bir şenâatten hâsıl olan veled.

Inchoatif,ve [s.] (*ko*) (sr.) İptidâî.

Inchoation [ims.] (*ko*) (fls.) İptidâ, bidâyet.

Incidemment [h.] Alâ-tariki'l-istitrad.

Incidence [ims.] (ht.) Bir hat veya şuânın bir vechin üzerine düşmesi, vürud. || **Angle d'** – Zâviye-i vürud. || (t.) Vâride-i sâkıte.

Incident [imz.] Bir davanın rü'yet ve icrası sırasında zuhur eden hadise. ◆ Bir davanın rü'yeti esnasında çıkıp redd ü cerhi iktizâ eden dava-yı hadise. ◆ Hikâyede esas vakanın cereyanını tevkif eden ikinci derecede bir vaka.

Incident,e [s.] Tesadüfen zuhur ve tahaddüs eden. || (ht.) Bir vechin üzerine düşen vârid, sâkıt (hat veya şuâ). || (nh.) Diğer bir cümlenin içinde bulunan (cümle), cümle-i itiraziye.

Incidentaire [s.] Diğer bir meselenin faslı sırasında zuhur etmiş meseleye ve dava-yı hadiseye mensup ve müteallik.

Incidenter [ft.] Bir meselenin faslı sırasında diğer mesele ve dava-yı hadise çıkarmak. ◆ İşi uzatmak için mevzubahis olan meseleye muhalif bir takım mesâil tevlid etmek, müşkilat çıkarmak.

Incinération [ims.] Küle tahvil etme, termid. ◆ Küle dönme. ◆ – **des cadavres** İhrak-ı emvat.

Incinérer [ft.] Küle tahvil etmek, termid etmek.

Incirconcis,e [s.] Sünnet olmamış, sünnetsiz, gayr-ı mahtun.

Incirconcision [ims.] Sünnetsizlik, gayr-ı mahtuniyet.

Incise [ims.] İçinde bulunduğu kelâmla az münasebeti olan cümle, istitrad.

Inciser [ft.] Az yarmak. ◆ Şakk etmek.

Incisif,ve [s.] Yarıcı. ◆ Kesici, katı'. ◆ İstihzâlı. = [ims.] yahut **Dents – ves** Ön dişleri, esnan-ı katıa, senâyâ.

Incision [ims.] Yarma, şakk. ◆ Yarık. ◆ Çelik vesâire üzerine hakkolunmuş ince resim.

Incitabilité [ims.] (mna.) İntibahiyet.

Incitable [s.] (mna.) Kabil-i tenbih.

Incitant,e [s.] (t.) İntibahı mûcip olan, münebbih.

Incitateur,trice [i. - s.] Muharrik, müşevvik.

Incitation [ims.] Tahrik, teşvik, tesvil, iğvâ. || (t.) Bazı uzuvların tezyid-i kuvveti, intibah.

Inciter [ft.] Tahrik ve teşvik etmek. ◆ Münebbihiyeti mûcip olmak.

Incivil,e [s.] Zarafet ve nezaketten berî, kaba. ◆ Mugayir-i nezaket.

Incivilement [h.] Zarafetsiz, nezaketsiz, kaba bir suretle.

Incivilisé,e [s.] Temeddün etmemiş, gayr-ı müteməddin.

Incivilité [ims.] Zarafetsizlik, nezaketsizlik, kabalık. ◆ Kaba söz.

Incivique [s.] Gayretsiz, hamiyetsiz.

Incivisme [imz.] Gayretsizlik, hamiyetsizlik.

Inclémence [imz.] Merhametsizlik, şefkatsizlik. ◆ Sertlik, unf, şiddet.

Inclément,e [s.] Merhametsiz, şefkatsiz. ◆ Sert, şiddetli, anif.

Inclinaison [ims.] İki cismin birleştikleri yerde bir zâviye teşkil edecek surette birbirine doğru meyli, temayül, inhiraf, inhitat. || **Aiguille d'** – İnhitat ibresi.

Inclinant,e [s.] Ufka mâil (basîta).

Inclination [ims.] Eğme, eğilme, tahniye, inhinâ. ◆ Meyl-i tabii, istidat, temayül, heves. ◆ Aşk, muhabbet, sevda. ◆ Ser-fürû etme.

Incliner [ft.] Eğmek, bükmek. || (mec.) Mütemâil bulundurmak. ◆ İnkıyad etmek. = [fl.] Eğilmek, eğrilmek. || (mec.) Meyletmek, temayül etmek, mâil olmak, heves etmek. || **S'** – Eğilmek, ser-fürû etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

Inclure [ft.] Leffetmek. ◆ Derc, ilave, zam etmek.

Inclus,e [s.] Dâhil, melfuf, mazruf. ‖ **Si** – Leffen. = [ims.] Bir paketin içinde mazruf mektup, melfuf.

Inclusion [ims.] Dâhil bulunma.

Inclusivement [h.] Dâhil olduğu hâlde.

Incoercibilité [ims.] (ht.) Adem-i istîab.

Incoercible [s.] İçine sığdırılamaz, istîab olunamaz. ‖ (mec.) Gayr-ı kabil-i zapt ve tevkif.

Incognito [h.] Kendini bildirmeyerek, mütenekkiren, gayr-ı resmî surette. = [imz.] Tebdil. ‖ **Garder l'** – Kendini belli ettirmemek, mütenekkir hâlde bulunmak. ‖ **Lever l'** – Kendini tanıtmak.

Incohérence [ims.] Rabıtasızlık, adem-i irtibat, adem-i lüsuk.

Incohérent,e [s.] Rabıtasız, gayr-ı merbut.

Incolore [s.] Renksiz, levnsiz. ‖ (mec.) Müteredditt, kararsız.

Incomber [fl.] Ait olmak, vazifesi olmak, terettüb etmek.

Incombustibilité [ims.] Yanmamazlık, gayr-ı kabiliyet-i ihtirak.

Incombustible [s.] Yanmaz, gayr-ı kabil-i ihtirak.

Income-tax [imz.] *(inn-keumm-taks)* İngiltere ve Amerika'da gelir vergisi.

Incommensurabilité [ims.] Ölçülmesi, mukayesesi gayr-ı kabil olma. ‖ (r.) Ölçüleri bir olmayan iki sıklet veya cesâmet arasındaki münasebet, adem-i iştirakü'l-mizan.

Incommensurable [s.] Nihayetsiz, pâyansız. ‖ (r.) Ölçüleri bir olmayan (cesâmetler veya sıkletler), gayr-ı müşterekü'l-mizan.

Incommodant,e [s.] Sıklet veren, sıkan, rahatsız eden.

Incommode [s.] Elverişli ve kullanışlı olmayan, gayr-ı muvâfık. ◆ Sıkıntılı, ağır, rahatsızlık verir, sakilü'r-ruh.

Incommodé,e [s.] Rahatsız, keyifsiz, nâ-mizaç.

Incommodément [h.] Rahatsızlıkla, sıkıntı ile. ◆ Rahatsız ve keyifsiz olarak.

Incommoder [ft.] Rahatsız etmek, sıkmak, zahmet vermek, iz'ac etmek, sıklet-bahş olmak.

Incommodité [ims.] Rahatsızlık, sıkıntı, zahmet. ◆ Keyifsizlik.

Incommutabilité [ims.] (hk.) Adem-i kabiliyet-i fesih. ◆ Hakk-ı tasarrufun izâle olunamaması.

Incommunicable [s.] Teşrik ve ta'mimi gayr-ı mümkün, nâ-kabil-i müşâreket. ◆ Gayr-ı sârî.

Incommutable [s.] (hk.) Gayr-ı kabil-i fesih. ◆ Sahibinin yed-i tasarrufundan çıkarılamaz.

Incommutablement [h.] (hk.) Gayr-ı kabil-i fesih bir surette. ◆ Sahibinin yed-i tasarrufundan çıkarılamayacak bir suretle.

Incomparable [s.] Bir şeyle kıyas kabul etmeyen, bî-nazir, ferid.

Incomparablement [h.] Kıyas kabul etmez surette.

Incompatibilité [h.] Adem-i tevâfuk, mugayeret, zıddiyet, tenâfür, münâferet, kabil-i telif ve tevfik olamayış. ◆ İki hizmet veya memuriyetin bir şahıs uhdesine içtimâ edememesi, adem-i içtimâ. ◆ Adem-i cevaz-ı kanuni. ‖ – **d'humeurs** Zıddiyet-i ahlak, adem-i tevâfuk-ı mizaç.

Incompatible [s.] İmtizacı mümkün olmayan, tevâfuk etmez, bir yere cem' olunamaz, mütenâfir, gayr-ı kabil-i telif ve tevfik. ‖ **Fonctions – s** yahut: **Charges – s** Şahs-ı vâhid uhdesinde cem'i memnû olan memuriyetler.

Incompatiblement [h.] Adem-i imtizaç ve tenâfürle, gayr-ı kabil-i telif ve tevfik olarak.

Incompétemment [h.] Ehliyeti olmayarak, işin ait olmadığı ve ehli olmayan bir memur veya heyet vasıtasıyla, daire-i salâhiyet haricinde.

Incompétence [ims.] Adem-i salâhiyet, adem-i ehliyet. ◆ Adem-i münasebet. ‖ **Déclina-**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

toire sur l' – Adem-i salâhiyete dair itiraz, davanın merciine havalesini talep ve istid'â.

Incompétent,e [s.] Bir işe salâhiyet ve ehliyeti olmayan, nâ-ehil, gayr-ı münasip, bir işin ait olmadığı şahıs, salâhiyeti olmayan, gayr-ı me'zun. || **Tribunal** – Salâhiyeti olmayan mahkeme, vazifedar olmayan mahkeme. || **Se déclarer** – Vazifedar olmadığını, adem-i salâhiyetini beyan etmek.

Incomplet,ète [s.] Nâ-tamam, nâkıs, eksik.

Incomplètement [s.] Nâ-tamam bir suretle, nâkıs olarak.

Incomplexe [s.] Gayr-ı mürekkep, sade, basit.

Incompossible [s.] Yekdiğerine zıt, birlikte bulunmaları gayr-ı kabil (fikir).

Incompréhensibilité [ims.] Anlaşılamamazlık, adem-i imkân-ı idrak.

Incompréhensible [s.] Anlaşılamaz, fehmi muhal veya müşkil. ◆ Ahvâli tuhaf ve meşkûk, ahvâline akıl ermez olan.

Incompréhensiblement [h.] Anlaşılamaz bir suretle.

Incompressibilité [ims.] Tazyikle hacminin küçültülmesi mümkün olamamazlık, gayr-ı kabiliyet-i indıgat.

Incompressible [s.] Tazyikle hacminin küçültülmesi mümkün olmayan, gayr-ı kabil-i indıgat. || (mec.) Tazyik kabul etmez.

Incompris,e [s.] Anlaşılmamış.

Inconcevable [s.] Fehm olunamaz, anlaşılmaz, garip, tuhaf, akla sığmaz, akıl almaz, akla mülâyim gelmez.

Inconcevablement [h.] Anlaşılmaz ve garip bir suretle.

Inconciliabilité [ims.] Uyuşulamayış, gayr-ı kabil-i imtizac ve tevâfuk.

Inconciliable [s.] Uyuşmaz, uzlaşmaz, imtizac ve tevâfuk etmez, muhalif, itilâf kabul etmez.

Inconcluant,e [s.] Bir netice-i katiye veremeyen.

Inconditionné,e [s.] (fls.) Bir şart-ı tahdidîye tâbi değil.

Inconditionnel,le [s.] Bir şarta tâbi değil.

Inconduite [ims.] Yolsuz hareket, sû-i hareket. ◆ Ahlaksızlık. || – **notoire** Şöhret-i sû-i ahvâl, seyyiat-ı marufe.

Incongru,e [s.] Kaideye muhalif, yolsuz, münasebetsiz, sakim. || **Réponse** – **e** Yolsuz cevap, cevab-ı sakim.

Incongruité [ims.] Kaideye, usule ve âdâta, terbiyeye muhalefet, yolsuzluk, münasebetsizlik, sakamet.

Incongrûment [h.] Kaideye muhalif olarak, yolsuz ve münasebetsiz bir suretle, sakametle.

Inconnu,e [s.] Bilinmeyen, nâ-malum, meçhul. = [i.] Meçhul adam, yabancı. = [imz.] Meçhul, bilinmeyen şey. = [ims.] (r.) Meçhul.

Inconscience [ims.] Kendini kaybediş, kendi yapıp söylediğinin farkında olmayış, veleh. ◆ Adem-i temyiz ve şuur. ◆ Vicdanın takbih ettiği şey.

Inconscient,e [s.] Kendini kaybetmiş, kendi yapıp söylediğinin farkında olmayan, vâlih. ◆ Kendi kendini fark ve temyiz etmeyen.

Inconséquemment [h.] Neticesiz ve rabıtasız olarak. ◆ Kavli fiiline uymayarak.

Inconséquence [ims.] Neticesizlik, rabıtasızlık. ◆ Kavil ile fiil beyninde mutabakatsızlık.

Inconséquent,e [s.] Kendi mesleğine mugayir kavil ve harekette bulunan. ◆ Münasebetsiz. ◆ Neticesiz.

Inconsidération [ims.] Teemmülsüzlük, dikkatsizlik, tedbirsizlik.

Inconsidéré,e [s.] Teemmülsüz, dikkatsiz, tedbirsiz. ◆ Teemmülsüzce yapılıp söylenilen şey.

Inconsidérément [h.] Bilâ-teemmül, dikkatsizlik ve teemmülsüzlükle.

Inconsistance [ims.] Kıvamsızlık, metânetsizlik, dağılma, teşettüt.

Inconsistant,e [s.] Kıvamsız, metânetsiz, mütelevvin.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Inconsolable [s.] Teselli kabul etmez, me'yus.

Inconsolablement [h.] Teselli kabul etmez bir suretle, me'yusâne.

Inconsolé,e [s.] Tesellisiz, gayr-ı mütesellî.

Inconsommable [s.] Gayr-ı kabil-i istihlâk.

Inconstamment [h.] Sebatsızlıkla, devamsızlıkla, kararsızlıkla.

Inconstance [ims.] Sebatsızlık, vefasızlık, kararsızlık, devamsızlık, televvün.

Inconstant,e [s.] Sebatsız, kararsız, devamsız, mütelevvin, vefasız.

Inconstitutionnalité [ims.] Nizamat-ı esasiyeye mugayeret.

Inconstitutionnel,le [s.] Nizamat-ı esasiyeye mugayir.

Inconstitutionnellement [h.] Nizamat-ı esasiyeye muhalif olarak.

Incontestable [s.] İtiraz kabul etmez, müsellem, kayd-ı itirazattan âzâde.

Incontestablement [h.] İtiraz kabul etmez bir suretle.

Incontesté,e [s.] İtiraza uğramamış, itirazdan vâreste.

Incontinence [ims.] Perhizsizlik, imsaksızlık, adem-i imsak. ‖ (t.) – **d'urine** İdrarı zaptedemeyiş, selisü'l-bevl. ‖ – **de langue** Sözde fıkdan-ı itidal, ifrat ile söylemek âdeti.

Incontinent,e [i. - s.] Perhizsiz, imsaksız.

Incontinent [h.] Derhal, ânide, o saat.

Inconvenable [s.] Layıksız, nâ-sezâ, uygunsuz, münasebet almayan.

Inconvenance [ims.] Layıksızlık, münasebet almamazlık, uygunsuzluk.

Inconvenant,e [s.] Layıksız, uygunsuz, nâ-sezâ, münasebetsiz.

Inconvénient [imz.] Mahzur, mani, beis; **S'il n'y avait pas d'** – Bir gûne mahzur ve beis olmadığı takdirde.

Inconversible [s.] (mn.) Aksi sahih olmayan kaziye.

Inconvertible [s.] Mübâdele kabul etmez.

Inconvertissable [s.] Din değiştirmeye irzâ olunamaz.

Incoordination [ims.] Adem-i irtibat ve tevâfuk.

Incorporalité [ims.] Bedensizlik, adem-i cismâniyet.

Incorporation [ims.] Bir cism-i vâhid teşkil edecek surette zam ve ilhak. ‖ (syd.) Tahlitü'l-ecsam. ‖ (hk.) **Immeuble par** – Tab'an gayr-ı menkul.

Incorporéité [ims.] Adem-i cismâniyet.

Incorporel,le [s.] Gayr-ı cismanî, rûhânî, manevi. ‖ **Choses** – **les** yahut **Droits** – **s** Hukuk, menâfi'.

Incorporer [ft.] İki veya ziyade şeyi bir cisim teşkil edecek surette birleştirmek, zam ve ilhak etmek, idhal etmek.

Incorrect,e [s.] *(kor-rèkt,e)* Gayr-ı musahhah, yanlış. ◆ Eserlerinde yanlış bulunan (muharrir).

Incorrectement [h.] Gayr-ı musahhah olarak, sehiv ve yanlışla.

Incorrection [ims.] Yanlışlık, sehiv, hata, adem-i sıhhat.

Incorrigibilité [ims.] Tashih olunamamazlık. ◆ Terbiye kabul etmemezlik, ıslah-ı hâle adem-i kabiliyet.

Incorrigible [s.] Tashih olunamaz. ◆ Terbiye ve ıslah kabul etmez.

Incorrigiblement [h.] Tashih veya terbiye kabul etmez bir suretle.

Incorruptibilité [ims.] Bozulmamazlık, adem-i kabiliyet-i fesat. ◆ Adem-i irtişâ, adem-i irtikâb.

Incorruptible [s.] Bozulmaz, nâ-kabil-i fesat. ◆ Rüşvet kabul etmez, irtikâb etmez.

Incorruption [ims.] Bozulmamazlık.

Incourant,e [s.] (tca.) Satılamayan. ‖ **Effets** – **s** İskonto ettirilemeyen senedat-ı ticariye.

Incouvé,e [s.] Kuluçka olmamış (yumurta vesâire).

Incrassant,e [i. - s.] (syd.) Mütekessif, mükessif.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Incréable [s.] Gayr-ı kabil-i halk ve icat.

Incrédibilité [ims.] İtimat ve emniyete adem-i salâhiyet.

Incrédule [i. - s.] Güç inanır, güç kandırılır, serîü'l-itimat olmayan. ◆ İmansız.

Incrédulité [ims.] İnanmamazlık, güç kandırılma, serîü'l-itimat olmamaklık. ◆ İmansızlık.

Incréé,e [s.] Yaratılmamış, gayr-ı mahluk, kadim.

Incrément [imz.] Tevessü', tezâyüd.

Incriminable [s.] İtham olunabilen, kabil-i itham.

Incrimination [ims.] Cinayetle itham, itham.

Incriminer [ft.] Cinayetle itham etmek. ◆ Töhmet ve kabahat addetmek.

Incristallisable [s.] (ht.) Gayr-ı kabil-i tebellür. ‖ **Substances – s** Gayr-ı kabil-i tebellür mevad.

Incroyable [s.] İnanılmaz, nâ-kabil-i itimat, inanılması pek güç. ◆ Pek çok, fevkalâde.

Incroyablement [h.] İnanılmayacak derecede, pek çok.

Incroyant,e [s.] İnanmayan. ◆ İmansız.

Incrustation [ims.] Dâhilen kaplanma. ◆ Tezyin için kakmacılık sanatı. ◆ Kakma işi. ◆ Emlah-ı kilsiyeyi hâvi suyun içinde bırakılan mevaddın etrafını ihâta eden kabuk, tahaccür, kabuk bağlama. ◆ İltisak.

Incrustant,e [s.] Emlah-ı kilsiyeyi hâvi olup dokunduğu mevaddı bir kabukla kaplamak hassasını hâiz sulara ıtlak olunur.

Incrusté,e [s.] Kakma ile tezyin edilmiş.

Incruster [ft.] Tezyin için kakma yapmak veya kaplamak. ◆ Bir tabaka-i kilsiye ile setretmek. ‖ **S'** – Bir şeye yapışmak, iltisak etmek.

Incubateur [imz.] Suni kuluçka aleti, müferrih. ‖ **Hydro** – Sıcak su vasıtasıyla piliç çıkarmaya mahsus alet, müfrerrih-i mâî.

Incubation [ims.] Tuyurun yumurta üzerine kuluçka oturması, tefrih. ‖ (mec.) Tehyie ve tevlid eden sebep. ‖ (t.) Tefrih. ‖ **Période d'** – Bir hastalığın sirayetle zuhuru arasında mürur eden müddet, vakt-i tefrih. ‖ **Mettre des graines à l'** – Tohumları uyandırmak.

Incube [imz.] Bir kadın ile münasebette bulunmak için erkek şekline giren şeytan, hınas.

Incuit,e [s.] Pişmemiş, çiy (çiğ). = [imz.] Etin iyi pişmemiş yeri.

Inculpation [ims.] İtham, töhmet. ◆ Cürüm, mücrimiyet.

Inculpé,e [s.] Kendisine bir kabahat isnat olunan, itham altında bulunan, maznun.

Inculper [ft.] Kabahat isnat etmek, itham etmek.

Inculquer [ft.] Bir şeyi tekrar ede ede birinin zihnine yerleştirmek, zorla öğretmek, ilka etmek.

Inculte [s.] İşlenmemiş, imal ve ıslah olunmamış, gayr-ı mezru', ham. ‖ (mec.) Kaba, terbiye görmemiş, ham. ◆ Dikkat olunmamış, ihmal edilmiş, karışık. ‖ **Terrains – s** Arazi-i mevat.

Inculture [ims.] İşlenmemiş olma, adem-i mamuriyet. ‖ (mec.) Kabalık, terbiyesizlik, hamlık.

Incunable [i. - s.] Tabâatin evâil-i icadında basılmış kitaplara ıtlak olunur.

Incurabilité [ims.] Bir yara veya marazın iyi olamaz bir hâlde bulunması, iltiyam-nâ-pezirlik, gayr-ı kabiliyet-i iltiyam ve şifa.

Incurable [s.] (Yara veya maraz hakkında) Gayr-ı kabil-i iltiyam, gayr-ı kabilü'ş-şifa, iltiyam-nâ-pezir. ‖ (mec.) Gayr-ı kabil-i tashih ve ıslah.

Incurablement [h.] Kabil-i şifa ve iltiyam olmayacak surette.

Incurie [ims.] Bakmayış, ihmal, müsamaha, adem-i takayyüd.

Incurieux,se [s.] Meraksız, öğrenmeye ehemmiyet vermeyen.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Incuriosité [ims.] Her şeyi öğrenmek merakında olmayış, meraksızlık, tahkik ve teftişe itina etmeyiş.

Incursion [ims.] Muhâribînin düşman memleketinde devretmesi, akın. ◆ Plaçka, çapul. ◆ Seyir ve temâşâ için ihtiyar olunan seyahat. ◆ İnsanın her vakit çalıştığı şube-i ulûm ve fünûn haricinde bir şeyden bahsedip o yolda bir eser yazması.

Incurvable [s.] Eğilebilir, kabil-i inhinâ.

Incurvation [ims.] Eğme, inhinâ peydâ ettirme.

Incurver [ft.] Dışarıdan içeriye doğru eğmek, inhinâ peydâ ettirmek.

Incuse [ims. - s.] Bir veya iki tarafındaki yazı ve eşkâl çıkıntılı ve kabartma olacak yerde sehven oyuk basılmış yahut yalnız bir tarafı darp olunmuş madalya ve meskûkâta ıtlak olunur.

Inde [imz.] Çivit. ◆ Çivit rengi. = [ih.] Hindistan.

Indébrouillable [s.] Çözülmez, sökülmez, mümteniü'l-hall. || (mec.) Mümteniü'l izah ve'l-ifham.

Indécachetable [s.] Mührü fekk olunamaz, açılamaz.

Indécemment [h.] Edebe mugayir bir suretle, yakışmaz surette.

Indécence [ims.] Edebe mugayir ve yakışıksız fiil ve hareket.

Indécent,e [s.] Edebe mugayir, yakışıksız, nâsezâ.

Indéchiffrable [s.] Hallolunamaz, okunamaz. ◆ Karışık, muğlak.

Indéchiffrablement [h.] Okunmayacak bir surette.

Indéchirable [s.] Yırtılmaz.

Indécis,e [s.] Kararsız, müteredditd. ◆ Şüpheli, meşkûk. ◆ İyi fark olunamaz, müşevveş, müphem.

Indécision [ims.] Kararsızlık, tereddüt.

Indéclinabilité [ims.] (sr.) Bir fiil veyahut ismin tasrif olunmamazlığı, gayr-ı munsarif olması, adem-i insiraf.

Indéclinable [s.] (sr.) Tasrif olunmaz, gayr-ı munsarif.

Indécomposable [s.] Terkibi bozulmaz, gayr-ı kabil-i tahlil.

Indécousable [s.] Sökülmez.

Indécrottable [s.] Çamuru çıkarılamaz. (Nâdirü'l-isti'maldir.) || (mec.) Terbiyesi müşkil, kaba. ◆ İmtizacı veyahut iğfali müşkil.

Indéfectibilité [ims.] Zevalsizlik, lâ-yefnâ olma. ◆ Adem-i hata ve kusur.

Indéfectible [s.] Zevalsiz, lâ-yefnâ. ◆ Hata ve kusur etmez.

Indéfendable [s.] Müdafaa ve mukavemete gayr-ı sâlih.

Indéfini,e [s.] Gayr-ı muayyen, nâ-mahdud, bi-nihâye. ◆ Müphem. || (sr.) Mazi-i gayr-ı mahdud, mazi-i mutlak. = [imz.] Gayr-ı muayyen ve mahdud şey.

Indéfiniment [h.] Gayr-ı muayyen ve nâ-mahdud bir suretle, bilâ-müddet.

Indéfinissable [s.] Tayin ve tahdidi nâ-kabil. || (mec.) Vasıf ve tarifi muhal.

Indéfrichable [s.] Açılıp işlenmesi muhal (arazi).

Indéhiscence [ims.] (nb.) Tohumların açılmaması, adem-i inficar.

Indéhiscent,e [s.] (nb.) Açılmaz (tohum ve habbe), gayr-ı münfecir.

Indélébile [s.] Çıkmaz, bozulmaz. || Encre – Sabit mürekkep, bozulmaz mürekkep.

Indélébilement [h.] Bozulmaz, zâil olmaz bir surette.

Indélébilité [ims.] Çıkmamazlık, bozulmamazlık.

Indélibéré,e [s.] Tezekkür ve mülâhaza olunmamış, düşünülmemiş.

Indélibérément [h.] Düşünmeksizin, mülâhaza ve tefekkür etmeksizin.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Indélicat,e [s.] Nezaketsiz, zarafetsiz.

Indélicatement [h.] Nezaketsizlik ve zarafetsizlikle.

Indélicatesse [ims.] Nezaketsizlik, zarafetsizlik, kabalık.

Indemne [s.] (*dè-mne*) Zararsız, ziyansız çıkmış olan. || Sortir – Zarar-dîde olmamak, zararsız çıkmak. || Rendre – Tazmin etmek.

Indemnisation [ims.] (*dè-mni*) Zarar ve ziyan tazmini, telafi-i mâfat.

Indemniser [ft.] (*dè-mni*) Zarar ve ziyanı tazmin etmek. ◆ Telafi-i mâfat etmek.

Indemnitaire [i.] (*dè-mni*) Tazmini alan, zarar ve ziyanı tazmin olunan adam.

Indemnité [ims.] (*dè-mni*) Zarar ve ziyan tazmini için verilen meblağ, tazminat akçesi. ◆ Telafi. || – de logement Konak parası, mesken tazminatı. || – de route Harc-ı râh. || – de guerre Tazminat-ı harbiye.

Indémontrable [s.] Gayr-ı kabil-i ispat.

Indéniable [s.] İnkâr olunamaz. ◆ Diriğ olunamaz.

Indenté,e [s.] (nb.) Dişsiz, gayr-ı müsennen.

Indépendamment [h.] Müstakilen. ◆ Bir şeyle münasebeti olmayarak, ayrıca. ◆ -den maada, -den kat'-ı nazar, fazla olarak. || – de ces avantages Bu fevâid ve muhsinattan kat'-ı nazar.

Indépendance [ims.] İstiklal.

Indépendant,e [s.] Müstakil, taalluku olmayan, hariçten.

Indéracinable [s.] Kökünden çıkarılması, sökülmesi müşkil.

Indescriptible [s.] Tarif ve tavsifi müşkil, muhal.

Indestructibilité [ims.] Bozulmamazlık, adem-i indiras, adem-i inhidam.

Indestructible [s.] Bozulmaz, adîmü'l-inhidam, indirası gayr-ı kabil.

Indéterminable [imz.] Tayin edilemez.

Indétermination [imz.] Muayyen ve mahdud olmayış, gayr-ı mahdudiyet. ◆ Reyde tereddüt, kararsızlık.

Indéterminé,e [s.] Gayr-ı muayyen, nâ-mahdud. ◆ Müttereddit, kararsız.

Indéterminément [h.] Gayr-ı muayyen ve nâ-mahdud bir suretle, lâlettayin.

Indevinable [s.] Keşif ve tahmin olunamaz.

Indévot,e [s.] Fâsık.

Indévotement [h.] Fâsıkane.

Indévotion [ims.] Fısk.

Indévoué,e [s.] Gayr-ı sadık.

Index [imz.] (*ain-dèkss*) Kitap fihristi, muhteviyat cetveli. ◆ Roma'da memnû kitaplar cetveli, kütüb-i muzırra cetveli. ◆ Şahâdet parmağı. ◆ İntişarını men etme.

Indicateur,trice [s.] Yol gösterici, delil, rehber, reh-nümâ. || Doigt – Şahâdet parmağı. = [imz.] Bir şehir veya memleketin yollarını vesâir şeylerini göstermeye mahsus risale, rehber, reh-nümâ. || (t.) Müşîre. || (ht.) – de vapeur Mizan-ı tazyik-i buhar. || – des distances Mesafatı bildirir işaret taşı veya direği. || (r.) Tesviye ruhunda hava kabarcığı. || (mha.) – de Watt Mizan-ı amel-i muharrik.

Indicatif,ve [s.] (t.) Delâlet eden, dâl. = [imz.] (sr.) Sîga-i ihbariye.

Indication [ims.] Gösterme, delâlet. ◆ Malumat, ihbarat. ◆ Delil. || (ht.) Müfredat defteri. || (t.) Alâmet-i mübeyyine.

Indice [imz.] Alâmet, emâre, karîne; Puissant – Karîne-i katiye. || Être considéré comme l' – Delil olmak üzere nazar-ı mülâhaza ve itibara alınmak. || (ht.) – de réfraction Kuvve-i kesriye-i nisbetî.

Indicible [s.] Söz ile tarif ve ifade olunmaz.

Indicolithe [ims.] Âdi mavi yakut.

Indict [imz.] (*diktt*) Panayır, yortu, eğlence.

Indiction [ims.] Bir cemiyet-i rûhâniyenin daveti tayin ve ilanı. ◆ On beş seneden ibaret devir; – première Bu devrin birinci senesi, ilh.

Indicule [imz.] Küçük kitap fihristi. ◆ Tavsiyenâme. ◆ Bir kilise veya sâireye yazılan tavsiye ve tebliğnâme.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Indien,ne [i. - s.] Hindli, Hindî. ◆ Asıl Amerikalı, Amerika sekene-i asliyesi. = [imz.] Hind lisanı.

Indienne [ims.] Basma, alaca bez.

Indifféremment [h.] Bilâ-fark, seçmeksizin, ale's-seviye. ◆ Kayıtsızlıkla, ehemmiyet vermeyerek, bürûdetle.

Indifférence [ims.] Farksızlık. ◆ Kayıtsızlık, ehemmiyet vermeyiş, nazar-ı bî-kaydî. ‖ (k.) – **chimique** İtidal-i kimyeviye, adem-i taallukıyet-i kimyeviye.

Indifférent,e [s.] Farksız, hep bir, müsâvi. ◆ Ehemmiyetsiz, nasıl olsa olur: **Cela m'est** – Bence ehemmiyeti yok, bana göre hep bir. = [s.] Kayıtsız, bir şeyden teessür etmez, soğuk adam.

Indifférentisme [imz.] Kayıtsızlık mesleği.

Indigénat [imz.] Yerlilik, bir yerin ahali-i asliyesinden olma.

Indigence [ims.] Büyük bir fakr ve ihtiyaç, fâka, zaruret. ‖ **Certificat d'** – Fakr-ı hâle dair ilmühaber. ‖ (mec.) – **d'idées** Fakr-ı efkâr, iftikar-ı fikr.

Indigène [i. - s.] Yerli, bir yerin ahali-i asliyesinden olan. ◆ Bir yerin mahsulat-ı tabiiyesinden olan (nebat).

Indigent,e [i. - s.] Pek fakir ve muhtaç, efkar-ı fukarâdan.

Indigérer (**s'**) [fv.] Sû-i hazma uğramak.

Indigeste [s.] Hazmı güç, batîü'l-hazm. ‖ (mec.) Karışık, müşevvek.

Indigestible [s.] Gayr-ı kabil-i hazm.

Indigestion [ims.] Hazımsızlık, sû-i hazm, tuhme.

Indigète [s.] Ezmine-i kadîmede bir memlekete mahsus kahramanlara ve nîm-ilah zu'm olunan eşhasa ıtlak olunurdu.

Indignation [ims.] Fena hiddet, istikrah, infial, gücenme, iğbirar, darılma.

Indigne [s.] Nâ-müstehak. ◆ Münasip olmayan, gayr-ı layık, nâ-sezâ, nâ-revâ. ◆ Yakışmaz, fena.

Indignement [h.] Adem-i istihkakla. ◆ Layıksız ve nâ-sezâ olarak. ◆ Yakışmayacak fena bir suretle.

Indigner [ft.] Gücendirmek, darıltmak, infial ve istikrahını mûcip olmak.

Indignité [ims.] Adem-i istihkak. ◆ Layıksızlık, yakışmamazlık. ◆ Tahkir. ◆ Ayıp, habâset. ◆ (hk.) Mirastan mahrumiyet.

Indigo [imz.] Çivit, nil. ◆ Çivit boyası. ◆ Çivit rengi.

Indigofère [s.] Çivit hâsıl eden, çiviti hâvi.

Indigogène [imz.] (k.) Müvellid-i nil, çivit hâsıl eden.

Indigoterie [ims.] Çivit fabrikası, çivit tarlası.

Indigotier [imz.] Çivit fidanı, haşîşetü'n-nil. ◆ Çivit imal eden adam, çivitçi.

Indigotine [ims.] (k.) Çivitten çıkarılan bir madde-i kimyeviye, nilin, endigotin.

Indigotique [s.] **Acide** – Hâmız-ı nil.

Indigue [ims.] Ticarette satılan yuvarlak çivit.

Indiquer [ft.] Göstermek, bildirmek, öğretmek. ◆ İşaret etmek. ◆ Tarif ve tayin etmek. ◆ Delâlet etmek, alâmet olmak. ◆ Hafifçe resim, tasvir ve irâe etmek. ‖ (t.) İsti'malini icap etmek.

Indirect,e [s.] (*rèkt,e*) Doğrudan doğruya olmayan, bi'l-vasıta, dolayısıyla. ◆ Dolaşık (yol). ◆ Açıktan açığa olmayan, kinâyeli, zımnî. ‖ **Contributions** – **es** Rüsumat. ‖ (sr.) **Complément** – Mef'ulün gayr-ı sarih.

Indirectement [h.] Doğrudan doğruya olmayarak, bi'l-vasıta, dolayısıyla. ◆ Açıktan açığa olmayarak, kinâyeten, zımnen.

Indiscernable [s.] Gayr-ı kabil-i fark ve temyiz.

Indisciplinable [s.] Nizam ve intizam kabul etmez, terbiye ve itaat altına alınması müşkil, serkeş.

Indiscipline [ims.] Fıkdan-ı nizam ve intizam, terbiyesizlik, itaatsizlik.

Indiscipliné,e [s.] Nizamsız, talimsiz, itaatsiz, serkeş.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Indiscret,ète [s.] Sır saklamaz, ifşa-yı sır eden, boşboğaz. ◆ Bir sırrın meydana çıkmasına sebep ve vasıta olan. ◆ Mülâhazasız, teemmülsüz. ◆ Saygısız.

Indiscrètement [h.] Sır saklamayarak. ◆ Teemmülsüz ve mülâhazasız bir tavır ve suretle. ◆ Saygısızca.

Indiscrétion [ims.] Sır saklamayış, boşboğazlık. ◆ Saygısızlık. ◆ Mülâhazasızca söylenilen ve ifşa-yı sır eden sözler.

Indiscutable [s.] Mübâhase ve tezekküre gayr-ı sâlih, mübâhase ve tezekkürden müstağni.

Indispensable [s.] Elzem, lâbüd, vacip, zaruri, muktezî, sarf-ı nazar edilmesi gayr-ı kabil, mutlaku'l-vücud, lazım-ı gayr-ı mufârık kabîlinden.

Indispensablement [h.] Elzem ve lâbüd olarak, vacibattan olarak, bi'z-zarure.

Indisponible [s.] Gayr-ı kabil-i isti'mal. ◆ Vasiyetle bırakılamaz (mal ve mülk).

Indisposé,e [s.] Keyifsiz, nâ-mizaç. ◆ Gücenmiş, küsmüş, münfail. ◆ Bedhah.

Indisposer [ft.] Keyifsiz etmek, mizacını bozmak. ‖ (mec.) Gücendirmek.

Indisposition [ims.] Keyifsizlik, nâ-mizaçlık. ‖ (mec.) Gücenme, küsme.

Indisputable [s.] Münakaşa ve muârazadan sâlim.

Indissolubilité [ims.] (k.) Erimemezlik, gayr-ı kabiliyet-i inhilal. ‖ (mec.) Fesholunamamazlık, adem-i infisah.

Indissoluble [s.] (k.) Erimez, hall olunmaz, gayr-ı kabil-i inhilal. ‖ (mec.) Fesholunamaz, mümteniü'l-infisah.

Indissolublement [h.] Hall olunmayarak, bilâhall. ◆ Fesholunamaz bir surette.

Indistinct,e [s.] (Müzekkerinde *stain* ve müennesinde *ain-kte*) İyice fark olunmayan, gayr-ı sarih, bellisiz, meşkûk, müşevveş. ◆ Merbut, müteallik, müteferri'.

Indistinctement [h.] İyice fark olunmayacak surette, meşkûk ve müşevvek, gayr-ı sarih bir suretle. ◆ Bilâ-fark, mütesâviyen.

Indium [imz.] (*omm*) (k.) Ecsam-ı basîteden endiyom.

Individu [imz.] Şahıs, fert. ◆ Kişi, âdem, kimse.

Individualisation [ims.] Bir şeyin cins ve nevinden kat'-ı nazarla zât ve şahsından olunan bahis. ◆ Bir şeyin zât ve şahıs itibariyle hâl ve vücudu.

Individualiser [ft.] Bir şeyin zât ve şahsını nazar-ı itibara alarak nevi ve cinsinden ayırmak. ◆ Şahsi kılmak, şahsa münhasır bulundurmak.

Individualisme [imz.] Sa'y ve amelde infirad mesleği, iştirakin zıddı, meslek-i ferdiyet.

Individualiste [i. - s.] Sa'y ve amelde infirad mesleğine tâbi adam. ◆ Bir mesleğe ait, müteallik.

Individualité [imz.] Şahsiyet. ◆ Şahıs. ‖ **Feuille d'** – Sicill-i ahvâl varakası.

Individuel,le [s.] Şahsi, zâtî. ◆ Yalnız bir ferde mensup ve müteallik, hususi, münferiden hâiz olunan. ◆ Hod-be-hod, yalnız. ‖ **Répartition – le** Verginin efrad beyninde taksimi.

Individuellement [h.] Şahsi olarak, şahsen. ◆ Şahsi ve hususi bir suretle, münferiden.

Indivis,e [s.] Müşterek. ◆ Şâyi'. ‖ **Par** – Müştereken, şâyian. ‖ **Part – e** Hisse-i şâyia. ‖ **Propriétaire** – Şâyian mâlik veya mutasarrıf, müşârik.

Indivisement [h.] Bilâ-taksim, müştereken.

Indivisibilité [imz.] Taksim olunamamazlık, adem-i kabiliyet-i taksim ve inkısam (adet).

Indivisible [s.] Taksim olunamaz, gayr-ı kabil-i taksim (adet).

Indivisiblement [h.] Taksim ve tefrik olunamayacak bir surette.

Indivision [ims.] Müşterekiyet, iştirak, sıfat-ı müşâreket. ◆ Taksim ve tefrik olunmamazlık.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

In-dix-huit [imz.] (*ain-di-zuitt*) Her forması on sekize katlanarak 36 sayfadan ibaret olan matbu kitap. (cm.: des *in-dix-huit*.)

Indocile [s.] Serkeş. ◆ Talim ve terbiyesi nâ-kabil.

Indocilité [ims.] Serkeşlik.

Indocte [s.] Cahil.

Indo-européen,ne [s.] Fi'l-asl Hind'den çıkıp bütün Avrupa'ya intişar etmiş ve ekser Avrupa ümemiyle İranîler vesâir akvamı câmi' olan cins-i beşere ıtlak olunur, arya cinsi.

Indolemment [h.] İhmal ve rehavetle, kayıtsızlıkla.

Indolence [ims.] İhmal, rehavet, kayıtsızlık.

Indolent,e [s.] İhmalci, gevşek. ◆ İhmalkârâne. ‖ (t.) Acıtmayan, gayr-ı mûci'.

Indomaniation [ims.] Emlâk-i hükûmet miyanına idhal.

Indomptable [s.] (*don-ta*) Zaptolunmaz, serkeş, azgın (hayvan).

Indompté,e [s.] (*don-té*) Zaptolunmamış, taht-ı terbiyeye getirilememiş, vahşi (hayvan).

Indou yahut **Hindou,e** [i. - s.] Hindli. ◆ Hindistana veya Hindlilere müteallik, ait.

In-douze [imz.] (*ain*) Her forması on ikiye katlanan 24 sayfadan ibaret matbu kitap. (cm.: des *in-douze*.)

Indris [imz.] Madagaskar maymunu.

Indu,e [s.] Nizam ve kaide ve âdete muhalif, gayr-ı mutad, nâ-makul. = [imz.] **Prétention de l'** – Fuzulen müeddânın istirdad davası.

Indubitable [s.] Şüphesiz, muhakkak, sağlam.

Indubitablement [h.] Şüphesiz ve muhakkak olarak, sağlam olarak.

Inducteur,trice [s.] Nâkil.

Inductif,ve [s.] Kıyas ve istidlal ve istintaca müteallik, kıyasî. ‖ (ht.) Müstentic bi't-tahlil. ‖ (fls.) İstikrâî.

Inductile [s.] (ht.) Gayr-ı kabil-i intırak, gayr-ı müncer.

Inductilité [ims.] (ht.) Gayr-ı kabiliyet-i intırak, adem-i incirar.

Induction [ims.] İstintac, kıyas. ◆ Netice, hülâsa. ‖ (ht.) Ziyanın tesir-i elektrikîsi.

Induire [ft.] Sokmak, sevk etmek. ◆ Kandırmak, tergib etmek. ◆ İstintac etmek. ‖ – **en erreur** Hataya sevk etmek.

Induit [s.] Sevk edilmiş. ◆ İstintac olunmuş. ‖ (ht.) **Courant** – Cereyan-ı müteessir.

Indulgence [ims.] Gufran, merhamet, terahhum. ◆ Kusurların af ve müsamahası, iğmaz, müsaade. ◆ Papa'nın verdiği af.

Indulgent,e [s.] Gafur, merhametli, kusurları af ve müsamaha eden.

Indult [imz.] (*t* okunur) Papa tarafından verilen imtiyaz. ◆ Müsaade, imtiyaz.

Indultaire [imz.] Papa tarafından umur-ı diniyede verilen bir nevi imtiyazı hâiz adam.

Indûment [h.] Nizam ve kaide ve âdete muhalif ve nâ-makul bir suretle. ◆ Bi-gayri hakkın.

Induration [ims.] (t.) Kışrın sertleşmesi, tasallub.

Induré,e [s.] (t.) Kışrı sertleşmiş, mütesallib. ‖ **Chancre** – Karha-i efrenciye-i mütesallibe.

Indurer [ft.] Sertleştirmek.

Indusie yahut:

Induse [imz.] (nb.) Serhasiye fasîlesinin gışâ-i semeresi.

Indusium [imz.] (*zi-omm*) Kadim Roma kadınlarının giydikleri esvab.

Industrialisme [imz.] Hirf ve sanata cemiyet-i beşeriyenin başlıca esas ve maksat ve gayesi nazarıyla bakmak fikir ve mesleği. ◆ Hirf ve sanayinin tefevvuku. ◆ Münhasıran hirf ve sanayiye meyil ve merak.

Industrie [ims.] Sanat, sınâat, hirfet. ◆ Hüner, marifet, maharet. ◆ Sanayi. ‖ **Grandes – s** Sanayi-i cesîme. ‖ – **agricole** Sanayi-i ziraiye. ‖ **Chevalier d'** – Serseri, yankesici, türüdü. ‖ **Vivre d'** – Kendi maharet ve marifeti ile temin-i maişete çalışmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Industriel,le [s.] Sanayiye müteallik, sınai. ◆ Ehl-i sanat.

Industriellement [h.] Hirf ve sanayiye müteallik bir surette.

Industrieusement [h.] Hüner ve sanatla, sanatkârâne, marifetle.

Industrieux,se [s.] Hünerli, marifetli, musanna'.

Induts [imz. - cm.] Büyük dua resmlerinde icra-yı âyin eden papaza muâvenet eden rahipler.

Induvie [ims.] (nb.) Libas-ı semer.

Inébranlable [s.] Metin, sağlam, kavi, muhkem.

Inébranlablement [h.] Metin ve sağlam olarak, muhkem bir surette.

Inébriant,e [s.] Sarhoşluk veren, müskir.

Inéchangeable [s.] Gayr-ı kabil-i mübâdele.

Inéclairci,e [s.] Tenvir olunmamış, muzlim, meşkûk, meçhul.

Inéconomie [ims.] Fıkdan-ı tasarruf.

Inée [ims.] (nb.) Difliye fasîlesinden zehirli bir fidandır.

Inédit,e [s.] Henüz tab' ve neşr olunmamış, gayr-ı matbu. ◆ Yeni, gayr-ı müsta'mel.

Ineffabilité [ims.] Vasıf ve tarif olunamamazlık, adem-i imkân-ı vasf.

Ineffable [s.] Vasıf ve tarif olunamaz.

Ineffablement [h.] Vasıf ve tarif olunamaz bir suretle.

Ineffaçable [s.] Çıkmaz, bozulmaz, silinmesi nâ-kabil. ◆ Hatırdan çıkmaz, unutulmaz.

Ineffacé,e [s.] Silinmemiş, bozulmamış.

Ineffectif,ve [s.] Tesirsiz, fiiliyata iktiran etmeyen.

Inefficace [s.] Tesirsiz, kuvvetsiz, amelsiz, gayr-ı müessir.

Inefficacement [h.] Kuvvetsiz ve tesir ve amel etmez surette.

Inefficacité [ims.] Tesirsizlik, amelsizlik, kuvvetsizlik.

Inégal,e [s.] Bir olmayan, gayr-ı müsâvi. ◆ Düz olmayan, gayr-ı müstevî. ◆ Muntazam ve muttarid olmayan, gayr-ı muntazam, mütehallif. (cmz.: *inégaux*.)

Inégalement [h.] Gayr-ı müsâvi veya gayr-ı müstevî veya gayr-ı muntazam bir suretle.

Inégalité [ims.] Bir olmayış, adem-i müsâvat. ◆ Düz olmayış. ◆ Adem-i intizam.

Inélégamment [h.] Letafetsiz, gayr-ı zarif bir surette.

Inélégance [ims.] Zarafetsizlik.

Inélégant,e [ims.] Zarafetsiz.

Inéligibilité [ims.] İntihab olunamamazlık.

Inéligible [s.] İntihabı gayr-ı caiz, nâ-kabil-i intihab.

Inéluctable [s.] Def yahut ictinabı muhal.

Inembryonné,e [s.] (nb.) Ma'dûmü'r-rüşeym.

Inemployé,e [s.] İsti'mal olunmamış.

Inénarrable [s.] Nakil ve rivayeti, tarif ve tavsifi gayr-ı kabil.

Inenvié,e [s.] Arzu edilmeyen.

Inéprouvé,e [s.] Tecrübe olunmamış, gayr-ı mücerreb. ◆ Hissedilmemiş.

Inepte [s.] Maharetsiz, kabiliyetsiz, istidatsız. ◆ Abes.

Ineptement [h.] Maharetsizce, adem-i kabiliyet ve istidatla.

Ineptie [ims.] (*sî*) Maharetsizlik, adem-i istidat, adem-i kabiliyet. ◆ Abes söz ve hareket.

Inépuisable [s.] Tükenmez, bitmez. ◆ Bî-pâyan, nihayetsiz.

Inépuisablement [h.] Bitmez ve tükenmez bir suretle.

Inépuré,e [s.] Tathir ve tasfiye olunmamış.

Inéquiangle [s.] (*kui-an*) (he.) Gayr-ı müsâviyü'z-zevâyâ.

Inéquilatéral,e [s.] (*kui*) (he.) Gayr-ı müsâviyü'd-dıl'eyn.

Inéquivalve [s.] (hyv.) Gayr-ı müsâviyü'l-mısraeyn.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Inerme [s.] Diken veya nîşi olmayan (böcek), ma'dûmu'ş-şevk.

Inerte [s.] Tesirsiz, kuvvetsiz, amelsiz, ruhsuz. ◆ Hareketsiz, ma'dûmu'l-hareke, âtıl.

Inertie [ims.] (*sî*) Tesirsizlik, kuvvetsizlik, amelsizlik, hareketsizlik. ◆ Adem-i tesir, atâlet. ‖ **Force d'** – Ecsamın bir kuvve-i hariciyeye tesadüf etmedikçe hâl-i asliyelerinde kalmaları hassa ve kuvveti, kuvve-i atâlet.

Inespérable [s.] Me'mûl olunamaz, fevka'l-me'mûl.

Inespéré,e [s.] Gayr-ı me'mûl.

Inespérément [h.] Me'mûl olunmayacak bir suretle, me'mûlün haricinde, min-gayri me'mûl.

Inestimable [s.] Kıymeti takdir olunamaz, pek kıymetli, bî-bahâ.

Inévidence [ims.] Fıkdan-ı bedâhet.

Inévident,e [s.] Gayr-ı bedîhî.

Inévitable [s.] Kaçınması, ictinabı muhal, zaruri, mübrim.

Inévitablement [s.] Kaçınması muhal olarak, bi'z-zarure.

Inexact,e [s.] (*i-nè-gzaktt,e*) Sahih ve sağlam olmayan. ◆ Dikkatsiz, mukayyed olmayan.

Inexactement [h.] Sahih ve doğru olmayarak. ◆ Adem-i dikkat ve takayyüdle.

Inexactitude [ims.] Adem-i sıhhat, sehiv ve hata. ◆ Adem-i ihtimam.

Inexaucé,e [s.] İs'af olunmamış.

Inexcusable [s.] Affolunmaz, i'tizar kabul etmez.

Inexécutable [s.] İcra olunamaz, icrası nâkabil.

Inexécutablement [h.] Gayr-ı kabil-i icra bir surette.

Inexécuté,e [h.] İcra olunmamış, icrasız.

Inexécution [ims.] İcra olunmayış, icrasızlık, adem-i icra.

Inexercé,e [s.] Talim olunmamış, alışmamış.

Inexigible [s.] Talep olunamaz, talep ve iddiası gayr-ı caiz. ‖ **Dette** – Zaman-ı te'diyesi hulûl etmemiş deyn.

Inexistant,e [s.] Gayr-ı mevcut.

Inexistance [ims.] Adem-i mevcudiyet.

Inexorable [s.] Merhamete getirilmesi müşkil, katı yürekli, saht-dil. ◆ Pek sert, şedid.

Inexorablement [h.] Terahhumsuz, kemâl-i şiddetle.

Inexpérience [ims.] Tecrübesizlik, fıkdan-ı tecrübe, acemilik.

Inexpérimanté,e [s.] Tecrübesiz, iş görmemiş, acemi. ◆ Tecrübe edilmemiş.

Inexpert,e [s.] Maharet ve melekesi yok.

Inexpiable [s.] Kefaret kabul etmez, af ve mağfireti gayr-ı mümkün.

Inexplicable [s.] Hall ve tefsir olunamaz, mânâ verilemez. ◆ Anlaşılmaz, tuhaf, garip.

Inexpliqué,e [s.] Fasl ve tefsir olunmamış. ◆ Esbab-ı mûcibesi beyan olunmamış.

Inexploitable [s.] İşlenemez, çıkarılamaz, gayr-ı kabil-i kat' (maden, orman vesâire).

Inexploité,e [s.] İşlenmemiş, çıkarılmamış, kat' olunmamış (maden, orman vesâire).

Inexploré,e [s.] Keşfolunmamış, gayr-ı mekşuf.

Inexplosible [s.] Nâ-kabil-i isti'mal.

Inexposable [s.] (fls.) Tamamıyla ve bi-hakkın gayr-ı kabil-i ifade olan şeylere ıtlak olunur.

Inexpressible [imz.] İsmi söylenmeyen şey, mâlâ-yüzker. (İngilizler don kelimesini söylemeyi muvâfik-ı edep bulmadıklarından onun yerine bu kelimeyi kullanırlar, Fransızlar da latife tarzında isti'mal ederler.)

Inexpressif,ve [s.] Bir şeye delâlet etmeyen, mânasız.

Inexprimable [s.] Tarif ve beyan olunamaz, mümteniü't-tabir.

Inexprimablement [h.] Gayr-ı kabil-i tarif ve ifade bir surette, bir hâlde.

Inexpugnable [s.] (*spugh-na*) Hücumla alınması muhal, mümteniü't-teshir, zaptı muhal.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

‖ (mec.) Tecavüz ve taarruza mukavemet edebilir.

Inextensibilité [ims.] Tevsi' olunamamazlık.

Inextensible [s.] Açılamaz, tevsi' olunamaz (cisim).

Inextenso [h.] (Latinceden me'huz) *(i-nèk-stain-so)* Harfiyen, tamamıyla. ◆ Mükemmel, tekmil.

Inexterminable [s.] Tamamıyla izâlesi gayr-ı kabil.

Inextinguible [s.] Söndürülemez, itfâsı müşkil. ‖ (mec.) Teskin olunamaz.

Inextirpable [s.] Kal' ve izâlesi gayr-ı mümkün. ‖ (mec.) Kalpten sökülüp çıkarılamayan aşk ve muhabbet.

Inextremis [h.] (Latinceden me'huz) *(i-nèk-strémiss)* Hâl-i ihtizarda.

Inextricable [s.] İçinden çıkılamaz, pek karışık ve müşevvek, hall ve keşfi muhal.

Inextricablement [h.] İçinden çıkılmaz bir surette, gayet karışık ve müşevvek bir hâlde.

Infaillibiliste [imz.] Papa'nın lâ-yuhtîliği taraftarı.

Infaillibilité [ims.] Günah ve kabahatten masûniyet, lâ-yuhtîlik. ◆ Sehiv ve hatadan masûniyet.

Infaillible [s.] Günah ve kabahatten masun, lâyuhtî. ◆ Sehiv ve hatadan masun.

Infailliblement [h.] Sehiv ve hatadan masun olarak, sağlam ve muhakkak surette.

Infaisable [s.] Yapılamaz.

Infamant,e [s.] Hakaret ve mezelleti mûcip, teşhir ve terzil eden. ‖ **Peines – es** Mücâzat-ı terziliye.

Infamation [ims.] Teşhir, terzil.

Infâme [s.] Alçak, rüsvâ, leim, bed-nâm. ◆ Alçakça, rezilâne. ◆ Pis. ‖ **Lieu, maison –** Umumhâne.

Infamie [ims.] Alçaklık, rezalet, namussuzluk. = [cm.] Fena ve muhill-i namus sözler.

Infant,e [i.] İspanya ve Portekiz krallarının büyük mahdum ve kerîmelerine verilen unvandır. ◆ Bazı büyük İspanyol hanedanlarının büyük mahdum ve kerîmelerine de ıtlak edilir. = [ims.] Bir kadına alâmet-i meveddet ve dostî olmak üzere bu unvanla hitap edilebilir.

Infanterie [ims.] Piyade askeri. ‖ **– de ligne** Saf piyade. (Avcı, nişancı gibi sâir piyadelerden tefrik için müsta'meldir.) ‖ **– légère** Hafif piyade askeri. ‖ **– de marine** Bahriye silah-endaz askeri.

Infanticide [imz.] Çocuk katilliği, etfal katli ve ale'l-husus bir ana veya babanın yeni doğan kendi çocuğunu katletme cinayeti. = [i. - s.] Katil-i veled, katil-i etfal.

Infatigabilité [ims.] Yorulmamazlık.

Infatigable [s.] Yorulmaz, pek gayretli ve müdavim, fütursuz.

Infatigablement [h.] Yorulmayarak, fütur getirmeyerek, büyük bir gayretle.

Infatuation [ims.] Fart-ı meftûniyet ve iltizam.

Infatuer [ft.] İfratla ve gülünç bir suretle meftun etmek.

Infécond,e [s.] Doğurmaz, mahsulsüz, mahsul vermez, gayr-ı münbit, kısır, âkır, akim.

Infécondité [ims.] Doğurmayış, mahsul vermeyiş, akamet, kısırlık.

Infect,e [s.] *(fèktt,e)* Çürümüş, müteaffin. ◆ Pis, murdar.

Infectant,e [s.] Çürüten, taaffün ettiren. ◆ Bozan, ifsad eden.

Infecter [ft.] Bozmak, çürütmek, kokutmak, taaffün ettirmek. ◆ İfsad etmek. ‖ (mec.) Telvis etmek.

Infectieux,se [s.] Taaffün hâsıl eden. ◆ Taaffünden tevellüd eden.

Infection [ims.] Çürüme, bozulma, taaffün, intan.

Inféodation [ims.] Arazinin tımara verilmesi, tımar tevcihi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Inféoder [ft.] Araziyi tımar ve mâlikâne tarikiyle vermek. || **S'** – Bir şeyin mâlik-i müstakili olmak, mâlikâne almak. ◆ İntisap etmek.

Infère [s.] (nb.) Bir diğer uzvun altında bulunan uzv-ı esfel, esfelî. || **Corolle** – Tüveyc-i esfel. || **Ovaire** – Mebîz-i esfel.

Inférer [ft.] İstidlal ve istintac etmek, teferrüs etmek.

Inférieur,e [s.] Aşağı, dûn, esfel, zîr. ◆ Alçak, ednâ, kemter. ◆ Ehemmiyetsiz, mesâvi. (Âmiyâne.) = [imz.] Tâbi, zîr-dest, mâdun.

Infériorement [h.] Aşağı, dûn olarak.

Infériorité [ims.] Aşağılık, mâduniyet, küçüklük, kemterlik.

Infermentescible [s.] Gayr-ı kabil-i tahammur.

Infernal,e [s.] Cehennemî, cehennemlik. ◆ Şeytanetkâr, iblisâne. ◆ Çok gürültülü. || **Pierre** – Cehennem taşı, hacer-i cahim. (cmz.: *infernaux*.)

Infernalement [h.] Cehennemî ve şeytanetkârâne bir suretle.

Infernalité [ims.] Cehennemlik, şeytanet.

Infertile [s.] Mahsul vermez, gayr-ı münbit, çorak.

Infertilisable [s.] Münbit bir hâle getirilmesi gayr-ı kabil.

Infertilité [ims.] Mahsul vermemezlik, çoraklık, adem-i inbat, kısırlık.

Infester [ft.] Yağma ve nehb ve garet etmek. ◆ Hasarat ve mazarratı mûcip olmak.

Infidèle [s.] Sadakatsiz. ◆ Vefasız, bî-vefa. ◆ Doğru olmayan, aslına gayr-ı mutabık. ◆ Kâfir.

Infidèlement [h.] Adem-i sadakatle. ◆ Vefasızlıkla. ◆ Aslına gayr-ı mutabık olarak.

Infidélité [ims.] Adem-i sadakat. ◆ Vefasızlık. ◆ Aslına adem-i mutabakat.

Infiltration [ims.] Bir mâyinin bir cismin mesammatı aralığından geçerek süzülmesi, irtişah, tereşşuh.

Infiltrer (s') [fv.] Bir cismin mesammatı aralığından geçerek süzülmek, irtişah etmek. || (mec.) Usulle girmek, sokulmak, hulûl ve nüfuz etmek.

Infime [s.] En alçak, esfel, ednâ.

Infine [h.] (Latinceden me'huz) Bir fikra veya bâbın nihayetinde, sonunda.

Infini,e [s.] Sonsuz, nihayetsiz, pâyansız. ◆ Hadsiz, hesapsız, nâ-mütenâhî. = [imz.] Pâyan ve kenarı ve evvel ve âhiri olmayan mesafe ve zaman ve zât, lâ-yetenâhî. || **à l'** – İlâ-gayri'n-nihâye. ◆ Pek çok.

Infiniment [s.] Pâyansız, nihayetsiz, pek çok, gayetü'l-gaye, fevka'l-had. || (r.) – **petit** Asgar-ı nâ-mütenâhî.

Infinité [ims.] Pâyansızlık, nihayetsizlik. ◆ Gayet çokluk, külliyet.

Infinitésimal,e [s.] Ziyadesiyle küçük, lâ-yetecezzâ. || **Calcul** – Ulûm-ı riyaziyenin küsurattan bahseden kısmı, hesab-ı nâ-mütenâhî. (cmz.: *infinitésimaux*.)

Infinitif [imz.] (sr.) Masdar.

Infinitude [ims.] Nihayetsizlik, pâyansızlık, nâ-mütenâhîlik.

In fiocchi [h.] (Latinceden me'huz) (*inn-fio-ki*) Büyük üniforma ile, resmî kıyafet ile.

Infirmatif,ve [s.] Nakz ve iptali mûcip, mubtil.

Infirmation [ims.] İptal, nakz, fesih.

Infirme [i. - s.] Sakat, alîl, malûl, hasta mizaç, kötürüm. ◆ Kuvvetsiz, zayıf. ◆ Ahmak, sakar.

Infirmer [ft.] (hk.) İstînafen feshetmek. ◆ İptal ve nakz etmek. ◆ Zayıflatmak, kuvvetini izâle etmek.

Infirmerie [ims.] (Mektep, manastır, kışla gibi yerler için) Hastahane. ◆ Sakatlara mahsus hâne, dârü'l-malûlîn. || – **du dépôt** Hapishane-i umumi hastahanesi.

Infirmier,ère [i.] Hastahane veya dârü'l-malûlîn hizmetçisi. || (as.) Tımarcı asker.

Infirmité [ims.] Malûliyet, sakatlık. ◆ Zaafiyet.

Inflammabilité [ims.] Kolay tutuşur olmaklık, kabiliyet-i iştial.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Inflammable [s.] Kolay tutuşur, kabil-i iştial, kabil-i ihtirak. || **Matières – s** Mevadd-ı müşteile.

Inflammation [ims.] Tutuşma, alevlenme, iştial. ◆ Ateş verme. || (t.) Bedenin bir tarafının şişip kızarması, iltihap.

Inflammatoire [s.] İltihaba müteallik, iltihabî. || **Fièvre** – Hummâ-yı iltihabî.

Inflation [ims.] (t.) Şişme.

Infléchi,e [s.] Eğilmiş, eğrilmiş. || (mec.) Mütemâyil, bir parça çalan, benzeyen. || (tt.) Mültevî-ile'd-dâhil. || (r.) Mün'atıf. || **Arc** – Sehm-i mün'atıf.

Infléchir [ft.] Eğmek, eğriltmek, inkisar ettirmek. || **S'** – Eğilmek, eğrilmek, bükülmek.

Infléxibilité [ims.] Eğilmemezlik, adem-i imkân-ı inhinâ. || Kasvet-i kalp. ◆ Adem-i teessür-i vurkat.

Inflexible [s.] Eğilmez, sert, mümteniü'l-inhinâ. ◆ Terahhum ve teessüre gelmez. ◆ Katı yürekli, rikkatsiz.

Inflexiblement [h.] Eğilmeyerek, sertlikle. ◆ Terahhum ve teessüre gelmeyerek, kasvet-i kalple.

Inflexion [ims.] Eğilme, dönme, bükme, bükülme. || (he.) İn'itaf: **Point d'** – Nokta-i in'itaf. || (ms.) Sadânın tagayyüratı, nağme. || (nh.) Tasrif, i'rab. || (ht.) Şuâların inkisarı.

Infliction [ims.] Ceza tayin etme.

Infliger [ft.] Ceza tayin etmek, mücâzat hükmünü vermek. || – **une amende** Ceza-yı nakdî hükmetmek. || – **du démenti** Tekzip etmek.

Inflorescence [ims.] (nb.) Çiçeklerin daldaki suret ve vaziyeti, ezhar.

Influençable [s.] Tesir ve nüfuz altında kalabilir.

Influence [ims.] Tesir, nüfuz, medhal. ◆ İtibar, kuvvet, nüfuz. = [cm.] Tesirat ve ilcâat.

Influencer [ft.] İcra-yı tesir ve nüfuz etmek.

Influent,e [s.] Sahib-i nüfuz, müteneffiz.

Influenza [ims.] (*inn-flu-ainn-dza*) (t.) Nezle-i müstevliye, enfluanza.

Influer [ft.] Tesir etmek, icra-yı nüfuz eylemek.

Influx [imz.] (*x* okunmaz) Kadim bir fikre göre âzâ-yı bedene yayılan bazı ahvâlin nâkili addolunan bir seyyâle-i itibariye. ◆ Kanı kalpten damarlara sevk eden kuvvet. ◆ Tesir ve nüfuz. (Bu mânâ eskidir.)

In-folio [imz.] (*ain*) Beher forması ikiye katlanarak dört sayfa teşkil eden kitap forması. (cm.: des *in-folio*.)

Information [ims.] İstihbar, malumat, tahkikat, tetkikat. || (hk.) Tahkikat-ı evveliye. ◆ Şühudun ifadat-ı mazbutası, istintaknâme. || (as.) Düşmana dair ihbarat ve malumat istihsali, keşif.

Informe [s.] Şekilsiz, şekil ve sureti fena, biçimsiz, çirkin. || (hk.) Nâkıs, nâ-tamam.

Informé [imz.] Mahkemece icra olunan keşif ve tahkik. || **Plus ample** – İkmâl-i tahkikat. || **Conclure à un plus ample** – İkmâl-i tahkikata karar vermek. = [s.] Malumat ve vukufu olan. || **Personnes bien – es** Malumat-ı mevsûkası olan zevât, sikat. **Dans les cercles bien – s** Vâkıf-ı ahvâl olan mahâfilde.

Informer [ft.] Haber ve malumat vermek, haberdar etmek. ◆ İcra-yı tahkikat etmek. = [fl.] Şahâdet etmek, ikrar ve ifade etmek. || **S'** – Haber almak, istihbar etmek, malumat ahz etmek.

Infortifiable [s.] Gayr-ı kabil-i tahkim.

Infortune [ims.] Talihsizlik, bedbahtlık. ◆ İdbar, afet, mihnet.

Infortuné,e [s.] Talihsiz, bedbaht, biçare. ◆ Uğursuz, musibetli.

Infracteur [imz.] Bir kanun ve nizam veya muâhedenin hilâfında hareket eden, kanun-şiken, ahit-şiken.

Infraction [ims.] Bir nizam ve kanun veya muâhedenin nakzı, kanun-şikenlik, ahit-şikenlik, ihlal. || – **aux traités** Nakz-ı muâhedat; – **d'un ordre** Emir hilâfında hareket. || – **à la loi** Cerâim, ef'al-i memnûa. || **Agent de l'** – Fâil-i cürüm. || **Le fait de l'** – Zât-ı cürüm; **Concour d'** – İçtimâ-ı cerâim.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Infra-marginal,e [s.] Taht-ı busrî. ‖ **Anus** – Şerc-i taht-ı busrî.

Infranchissable [s.] Atlanamaz, geçilemez, nâ-kabil-i mürur. ‖ (mec.) Galebesi müşkil, gayr-ı kabil-i iktiham.

Infrayé,e [s.] İşlek değil.

Infréquemment [h.] Sık sık olmayarak.

Infréquent,e [s.] Tenha, kalabalık değil.

Infréquenté,e [s.] Kimsenin gitmediği, tenha, hâlî.

Infructueusement [h.] Bilâ-fâide, boş yere, semeresiz olarak.

Infructueux,se [s.] Semere ve mahsul vermeyen yahut pek az veren. ◆ Faydasız, temettüsüz, gayr-ı müsmir. ‖ **Rester** – Hiçbir semeresi görülmeyip heba olmak.

Infundibuliforme [s.] (nb.) Huni şeklinde, kam'iyü'ş-şekl.

Infus,e [s.] Tahsilsiz hâsıl olan hulk veya ilim, cibillî, Allah vergisi, dâd-ı Hak, mevhibe-i fitriye.

Infuser [ft.] Bir nebat vesâireyi hülâsasını almak üzere suyun içinde bırakmak, nak' etmek. ◆ Bir madde-i mâiye idhal etmek, dökmek. ‖ (mec.) İdhal etmek.

Infusibilité [ims.] Gayr-ı kabiliyet-i zeveban.

Infusible [s.] Erimez, mümteniü'l-izâbe, gayr-ı müzab.

Infusion [ims.] Bir kabın içine yahut bir şeyin üzerine bir mâyi dökme. ◆ Bir nebat vesâirenin hülâsası alınmak üzere suda bırakılması, nak'. ◆ Bu suretle çıkarılan hülâsa, menku'.

Infusoires [imz. - cm.] Mâyiatta yaşayıp ancak hurdebinle görülebilen hayvancıklar, huveynat-ı naki'iye.

Inga [imz.] (nb.) Meksika memleketine mahsus akasya ağacı.

Ingagnable [s.] Kazanılmaz.

Ingambe [s.] Serîü'l-hareke, cüst u çâlâk.

Ingélif,ve [s.] Soğuktan donmaya gayr-ı müstaid.

Ingénier (s') [fv.] Bir tedbir düşünmek, sarf-ı zihn etmek. ◆ Maharetle yapmak.

Ingénieur [imz.] Mühendis. ◆ Ulûm-ı riyaziye vasıtasıyla hücum ve müdafaa ameliyatını ve köprü vesâire inşaatını idare eden erkân-ı harp mühendisi, zâbiti.

Ingénieusement [h.] Tedbirle, hüner ve marifetle, mahirâne, musanna' olarak.

Ingénieux,se [s.] Tedbirli, hünerli, marifetli, musanna'.

Ingéniosité [ims.] Bir şeyin hünerli ve musanna' olması.

Ingénu,e [s.] Sade-dil, saf-derûn. = [i.] Tiyatroda saf-derûn vazifesini icra eden oyuncu. = [ims.] Tiyatroda saf-derûn bir kız vazifesi.

Ingénuité [ims.] Sade-dillik, saf-derûnluk, saflık.

Ingénument [h.] Sade-dilâne, saf-derûnlukla, saf-dilâne.

Ingérence [ims.] Davetsiz bir işe karışma, sokulma, müdahale.

Ingérer [ft.] Ağızdan idhal etmek, yutturmak. ‖ **S'** – Yutmak. ‖ (mec.) Davetsiz ve münasebetsiz olarak müdahale etmek, karışmak, dahl ve taarruz etmek.

Ingesta [imz. - cm.] (t.) İdhalat.

Ingestion [ims.] Ağızdan mideye idhal.

Inglobo [h.] (Latinceden me'huz) (*inn-glo*) Toptan, müctemian: **J'ai acheté tous ces livres** – Bu kitapların hepsini toptan satın aldım.

Inglorieux,se [s.] Şansız, şöhretsiz, bâis-i şeref ve şan olamayan.

Ingouvernable [s.] İdaresi müşkil, icra-yı vazife edilmesi müteassir.

Ingrat,e [i. - s.] İyilik bilmez, nankör, kâfir-i nimet. ‖ (mec.) Mahsulat vermez, gayr-ı müsmir. ◆ Çirkin, cazibesiz, nâ-pesendîde. ◆ Hissiz. ◆ İbraz-ı fesâhat ve malumata gayr-ı müsait (madde).

Ingratement [h.] Nankörcesine.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
www.tuba.gov.tr

Ingratitude [ims.] Nankörlük, küfran-ı nimet. ◆ Mahsulsüzlük, adem-i inbat. ◆ Gayr-ı müsmir olma.

Ingrédient [imz.] (t.) Bir ilaç ve meşrub vesâirenin terkibine dâhil olan eczanın beheri, cüz-i deva. ◆ Şey, madde.

Inguéable [s.] Geçit vermez, geçit ile geçilmez.

Inguérissable [s.] İyi olmaz, şifa ve iltiyam bulmaz (maraz veya cerîha).

Inguinal,e [s.] (tşr.) Kasığa mensup ve müteallik, magbinî. (cmz.: *inguinaux*.)

Ingurgitation [ims.] Bir mâyinin boğazdan geçirilmesi, bel'.

Ingurgiter [ft.] Boğazdan indirmek, boğaza sokmak, yutmak.

Inhabile [s.] (*i-na*) Maharetsiz, kabiliyetsiz, hâzık olmayan. ◆ Nâ-ehil, nâ-müstehak. ◆ Mesağ-ı kanunîsi olmayan, sâlih olmayan.

Inhabilement (*i-na*) [h.] Maharetsizlik ve kabiliyetsizlikle. ◆ Adem-i ehliyet ve istihkakla.

Inhabileté [ims.] (*i-na*) Maharetsizlik, kabiliyetsizlik, ehliyetsizlik, istihkaksızlık.

Inhabilité [ims.] (*i-na*) (hk.) Adem-i salâhiyet, ehliyet-i kanuniyesi olmamaklık.

Inhabiliter [ft.] (*i-na*) [ft.] Nâ-ehil kılmak.

Inhabitable [s.] (*i-na*) Oturmaya gayr-ı sâlih, kabil-i süknâ olmayan. ◆ Gayet rahatsız (mesken).

Inhabitation [ims.] (*i-na*) Adem-i iskân.

Inhabité,e [s.] (*i-na*) Gayr-ı meskûn, hâlî, metruk.

Inhabitude [ims.] (*i-na*) Adem-i itiyad.

Inhabitué,e [s.] (*i-na*) Alışmamış.

Inhabituel,le [s.] (*i-na*) Gayr-ı mutad.

Inhalateur [imz.] (*i-na*) (t.) Alet-i münşik.

Inhalation [ims.] (*i-na*) Nefesle çekip yutma, inşak.

Inhaler [ft.] (*i-na*) Nefesle çekip yutmak, yutmak, inşak etmek.

Inharmonie [ims.] (*i-nar*) Âhenksizlik, adem-i tevâfuk ve itilâf.

Inharmonieux,se [s.] (*i-nar*) Âhenksiz.

Inharmonique [s.] (*i-nar*) Nâ-be-mahal.

Inhérence [ims.] (*i-né*) Yapışıklık, lüzum-ı gayr-ı mufârık.

Inhérent,e [s.] (*i-né*) Yapışık, merbut, lazım-ı gayr-ı mufârık.

Inhiber [ft.] (*i-ni*) Men ve nehy etmek, yasak etmek.

Inhibition [ims.] (*i-ni*) Men, nehy, memnûiyet, yasak.

Inhibitoire [s.] (*i-ni*) (hk.) **Lettre** – Tahzirnâme.

Inhospitalier,ère [s.] (*i-no*) Misafir kabul etmeyen, misafirlere ikram ve iltifat etmeyen. ◆ Ecnebilere hüsn-i muamele etmeyen, garip-nevaz olmayan. ◆ Misafir ve gariplerin hüsn-i kabul olunmadıkları (yer).

Inhospitalièrement [h.] (*i-no*) Mihman-nevazlığa mugayir ve münâfi olarak.

Inhospitalité [ims.] (*i-no*) Misafir kabul etmeyiş, gurebâ ve ecnebilere olunan sû-i muamele.

Inhostile [s.] (*i-no*) Muteriz ve düşman değil.

Inhumain,e [s.] (*i-nu*) İnsaniyete mugayir, insaniyetsiz. ◆ Merhametsiz, gaddar, cefakâr.

Inhumainement [s.] (*i-nu*) İnsaniyetsizlikle, gaddarâne, cefakârâne.

Inhumanité [ims.] (*i-nu*) İnsaniyetsizlik, gaddarlık, cefakârlık.

Inhumation [ims.] (*i-nu*) Gömme, cenaze defni. || – **précipitée** Müddet-i nizamiyesi tamam olmaksızın defn-i meyyit.

Inhumer [ft.] (*i-nu*) Cenaze gömmek, defnetmek.

Inia [ims.] Hind denizlerine mahsus yunus balığı.

Iniencéphale [imz.] Kafadan dimağın hurucu.

Inimaginable [s.] Tasavvur olunamaz, hatır ve hayale gelmez, garip, tuhaf, fevkalâde.

Inimaginablement [h.] Gayr-ı kabil-i tahayyül bir surette.

Inimitable [s.] Taklit olunamaz, taklidi gayr-ı kabil.

Inimitablement [h.] Gayr-ı kabil-i taklit bir surette.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Inimitié [ims.] (*tié*) Husumet, adâvet, buğz ve kin. ◆ Münâferet-i tabiiye, tezat. || – **capitale** Adâvet-i dünyeviye.

Inimprimable [s.] Gayr-ı kabil-i tab'.

Inimprimé,e [s.] Gayr-ı matbu.

Inindustrieux,se [s.] Hirf ve sanayiden bî-behre.

Ininstructif,ve [s.] Malumat-ı müfideyi gayr-ı hâvi.

Inintelligemment [h.] Zekâvetsizlikle, ferasetsizlikle, gabâvetle.

Inintelligence [ims.] Zekâvetsizlik, ferasetsizlik, gabâvet.

Inintelligent,e [s.] Zekâvetsiz, ferasetsiz, gabî.

Inintelligible [s.] Anlaşılamaz, fehmi müteassir, akıldan hariç.

Inintelligiblement [h.] Anlaşılamaz bir suretle.

Ininterprétable [s.] Gayr-ı kabil-i tefsir ve tercüme.

Ininterrompu,e [s.] Ardı arası kesilmeyen, mütemadi, muttasıl, lâ-yenkatı'.

Ininvité,e [s.] Gayr-ı med'uv.

Iniope [imz.] Kafası üzerinde gözü olan, zü'l-ayni-ale'l-kafâ'. (Acâibattan.)

Inique [s.] Gayr-ı muhik, insafsız, adaletsiz.

Iniquement [h.] Hakkaniyetsizlikle, adalet ve insafa mugayir olarak.

Iniquité [ims.] Haksızlık, insafsızlık, gadr, i'tisaf. ◆ Kabahat, günah, fesad-ı ahlak.

Initial,e [s.] Kelimenin başında bulunan (huruf-ı hecâ veya edat), harf-i evvel. || (sr.) Fâü'l-fi'l. || (ht.) **Vitesse – e** Sürat-i iptidâiye. = [ims.] Bir ism-i hassın veya bir fasıl ve bâbın birinci harfi. ◆ Marka harfleri, huruf-ı münferide. (cm.: *initials*.)

Initiateur,trice [i. - s.] Bir yere idhal ve sevk eden. ◆ Bir ilim ve fen ve emsalinin malumat-ı iptidâiyesini gösteren, rehber, delil.

Initiation [ims.] Zaman-ı kadim müşriklerinin bazı esrar-ı mezhebiyeye idhalleri resmi. ◆ Rehberlik, delâlet, öğretme.

Initiative [ims.] Bir işe en evvel teşebbüs veya bir fikir ve reyi en evvel dermeyan ediş, takaddüm-i fazlî, teşebbüs-i iptidâî, kuvve-i iptidâiye, teşebbüs kuvveti. || **Prendre l'** – Cümleden evvel teşebbüste bulunmak, ilk önce kendisi ibtidar etmek. = [cm.] Teşebbüsat.

Initié,e [i. - s.] Mahrem ve vâkıf olan. ◆ Bir ilim ve fen veya işin künhüne vâkıf olan.

Initier [ft.] Vâkıf etmek. ◆ Bir ilim ve fen veya işe vâkıf etmek, delâlet etmek.

Injecté,e [s.] (t.) Kanın toplanmasından kızarmış, mahkun.

Injecter [ft.] Şırınga ile bir mâyi idhal etmek, hukne etmek. || **S'** – Kendi bedenine şırınga etmek, ihtikan etmek. ◆ Kan toplamak.

Injecteur,trice [s.] İhtikana mahsus veya müteallik. = [imz.] İhtikan yapan ilm-i teşrih âlimi. ◆ İhtikan aleti, şırınga.

Injection [ims.] Şırınga, ihtikan, hukne. ◆ İhtikanla idhal olunan mâyi. || – **des bois** Ahşabın teskıyesi.

Injonction [ims.] Emr-i mahsus, tembih, ihtar, tefhim.

Injouable [s.] Oynanılamaz, sahne-i temâşâya vaz' olunamaz (tiyatro risalesi). || (ms.) Notanın güçlüğünden dolayı icra olunamaz (hava ve nağme).

Injure [ims.] Sövme, şetm, sebb, düşnam. ◆ Tahkir, ihlal-i namus. ◆ Cevr, cefa, gadr. ◆ Izrar. || **Les – s du sort** Talihin nâ-sâzlığı. || **Faire – à l'amitié de quelqu'un** Birinin dostluğundan şüphe etmek. || **Les – s de l'air** Yağmur, kar, şiddetli rüzgâr vesâirenin tesiratı. || **L' – des ans** Sin ve sâl tesiriyle hüsnün ve sıhhatin muhtel olması, avârıza uğraması.

Injurier [ft.] Sövmek, sebb ü şetm etmek. ◆ Tahkir ve ihlal-i namus etmek.

Injurieusement [h.] Sövmekle, sebb ü şetm ve tahkirle, muhakkirâne.

Injurieux,se [s.] Şetm-âmiz, tahkir-âmiz, muhakkir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Injuste [s.] Haksız, nâ-hak. ◆ Hakkaniyetsiz, insafsız. ◆ Asılsız, yanlış. = [imz.] Haksızlık.

Injustement [h.] Haksızlıkla, nâ-hak yere. ◆ Hakkaniyetsizlikle.

Injustice [ims.] Haksızlık. ◆ Hakkaniyetsizlik, insafsızlık.

Injustifiable [s.] İ'tizar kabul etmez, mazur tutulamaz.

Inlisible [s.] Okunmaz. (El-yevm gayr-ı müsta'meldir. Bunun yerine *illisible* kullanılır.)

Inmanus [imz.] (Latince) (*inn-ma-nuss*) Hâl-i ihtizarda Hıristiyanlarca okunan dua.

Innavigabilité [ims.] Seyr-i sefâine gayr-ı sâlih olma. ◆ Seyr ü sefere gayr-ı sâlih olma.

Innavigable [s.] Seyr-i sefâine gayr-ı sâlih (deniz ve nehir vesâire).

Inné,e [s.] İnsanın doğduğu günden hâiz olduğu (haslet), cibillî, fıtrî, mâderzad, hemzad. ‖ **Droits – s** Hukuk-ı mevlûde, hukuk-ı hemzad.

Innervation [ims.] (tşr.) Kuvve-i asabiye. ‖ **Fonction d'** – Vezâif-i asabiye.

Innocemment [h.] Kabahatsizlikle, bî-günahâne, masumâne, masumen, sû-i niyetle olmayarak, halisâne. ◆ Sade-dilâne.

Innocence [ims.] Kabahatsizlik, bî-günahlık, masumiyet, berâet. ◆ Saflık, saf-derûnluk, sade-dillik.

Innocent,e [s.] Kabahatsiz, bî-günah, berîü'z-zimme, sû-i niyeti olmayan. ◆ Pak-dâmen, masum. ◆ Saf, sade-dil. ◆ Masumâne. ‖ **Jeux – s** Kumar olmayarak eğlence için oynanılan zararsız ve mahzurdan sâlim oyunlar. = [i.] Masum, sade-dil, saf-derûn adam. ◆ Masumceğiz, çocuk. ◆ Çiftleşmemiş küçük güvercin. = [ims.] On yedinci asır nihayetlerine doğru kadınların giydikleri kuşaksız, bol bir esvab.

Innocenter [ft.] Kabahatsiz çıkarmak, berâetine hükmetmek, tebriye etmek.

Innocuité [ims.] Zararsızlık, adem-i mazarrat.

Innombrable [s.] Sayılamaz, hesapsız, lâ-yuad, lâ-yuhsâ, bî-şümar.

Innombrablement [h.] Sayılamayacak derecede.

Innomé,e [s.] İsimsiz, gayr-ı müsemmâ.

Innominé,e [s.] (tşr.) Mahsus ismi olmayan, lâ-isme-leh: **Os** – Azm-ı lâ-isme-leh.

Innommable [s.] (fls.) İsim verilemez, doğru olarak bir isim verilmesi gayr-ı kabil.

Innovateur,trice [i. - s.] Yenileştiren, her şeyi tebdil ve tecdid etmeyi seven, müceddid, muhdis.

Innovation [ims.] Yeni tarz ve usul, teceddüd, ibdâ.

Innover [ft.] Yeni bir usul çıkarmak, icat etmek. ◆ Yenileştirmek, tecdid etmek. ‖ **– à** Tadilat icra etmek.

Inobligeance [ims.] Adem-i nezaket ve hüsn-i muamele.

Inobservable [s.] İcra edilemez. ◆ Tetkik ve müşâhedesi gayr-ı kabil.

Inobservance [ims.] Bir âdet veya usul ve kaideye adem-i riâyet.

Inobservation [ims.] Kanun ve nizama veya bir ahd ü peymâne adem-i riâyet.

Inobservé,e [s.] Görülmemiş, gayr-ı meşhud, nazar-ı dikkate ilişmemiş.

Inoccupé,e [s.] İşsiz, gayr-ı meşgul. ◆ Asker tarafından tutulmamış, askerin ikamet etmediği. ◆ İskân olunmamış, hâlî.

Inocérame [imz.] (arz.) Bir cins istiridye müstehâsesi.

In-octavo [imz.] (*i-no*) Beher forması sekize katlanarak on altı sayfadan ibaret kitap, müsemmen.

Inoculable [s.] Kabil-i telkih.

Inoculateur,trice [i.] Aşıcı, mülakkih.

Inoculation [ims.] Aşılama, telkih. ‖ (mec.) İşâa, neşr, alıştırma.

Inoculer [ft.] Aşılamak, telkih etmek. ‖ (mec.) Sirayet ettirmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Inodorant,e [s.] Koku vermeyen, kokmayan.

Inodore [s.] Kokusuz.

Inoffensif,ve [s.] Zarar îras etmez, dokunmaz, taarruz etmez, hatarsız, mahzurdan sâlim.

Inoffensivement [s.] Zarar îras etmez bir suretle, taarruzda bulunmayarak.

Inofficiel,le [s.] Gayr-ı resmî.

Inofficiellement [h.] Gayr-ı resmî bir surette.

Inofficieusement [h.] Nîm-resmî olmayarak.

Inofficieux,se [s.] Nîm-resmî değil. ‖ **Donation – se** Mirasın peder tarafından evladının yalnız birine terki.

Inofficiosité [ims.] (hk.) Vasiyetnâmenin nefy-i verâseti mutazammın olması.

Inondation [ims.] Su taşkınlığı, tuğyan-ı miyah, feyezan. ‖ (mec.) Kalabalık, izdiham.

Inondé,e [s.] Su altında kalmış. ◆ Islanmış, nem-nâk. ‖ (mec.) Müstağrak, lebriz. ‖ (nb.) Suyun içinde hâsıl olan (nebat), mağmer. = [imz.] Su tuğyanından musab adam.

Inonder [ft.] Su basmak, iğrak etmek. ◆ Islatmak. ‖ (mec.) Kesretle girmek, doldurmak. ◆ İstila etmek, çiğnemek. ◆ Müstağrak, lebriz etmek.

Inopiné,e [s.] Gayr-ı me'mûl, gayr-ı muntazar, nâgeh-zuhur.

Inopinément [h.] Me'mûlün haricinde, ansızın, birden bire, bağteten.

Inopportun,e [s.] Vakt ü hâle münasip ve muvâfık olmayan, vakitsiz, münasebetsiz, nâ-be-mahal, nâ-be-hengâm.

Inopportunément [h.] Münasebetsiz ve nâ-be-mahal ve nâ-be-hengâm olarak.

Inopportunité [ims.] Vakt ü hâle münasip ve muvâfık olmamaklık.

Inorganique [s.] (tt.) Âzâ ve aletleri olmayıp neşvünemâya gayr-ı sâlih ve ancak terâkümle büyüyebilen ecsama ıtlak olunur, gayr-ı uzvî, gayr-ı âlî. ‖ (tt.) **Règne** – Madeniyat. ‖ **Chimie** – Kimya-yı gayr-ı uzvî yahut kimya-yı madenî. ‖ **Corps – s** Ecsam-ı gayr-ı âliye.

Inosculation [ims.] (crh.) Şiryanların ağız ağıza gelmesi, müfâvehe, müfâgame.

Inoubliable [s.] Gayr-ı kabil-i ferâmuş.

Inouï,e [s.] İşitilmemiş, garip, tuhaf, nâ-şenîde.

Inouïsme [imz.] Garâbet, işitilmemişlik.

Inovulé,e [s.] (tt.) Ma'dûmü'l-beyza, yumurtasız.

Inoxidable [s.] Tahammuz etmez (maden), gayr-ı kabil-i tahammuz.

In-pace [imz.] (*in-pa-sé*) Mukaddemâ Avrupa manastırlarında kâin bir zindan. (cm.: des *in-pace*.)

In partibus [zr.] **Évêque** – Hıristiyan olmayan bir memlekete tayin olunan piskopos.

In-petto [h.] (*in-pé-to*) (İtalyancadan me'huz) Kendi kendine, cehren olmayarak; **Faire ses refléxions** – Kendi kendine mülâhaza ve tefekkür etmek yani mülâhazat ve tefekkûratını kimseye söylememek.

In-plano [imz.] (*in-pla-no*) Beher forması bir yapraktan yani iki sayfadan ibaret kitap vesâire. (cm.: des *in-plano*)

Inqualifiable [s.] Vasıf ve tarifi nâ-kabil. (Ekseriya ef'al-i mezmûmedeki ifrat ve mübalağayı beyan eder.)

Inquart [imz.] ve:

Inquartation [ims.] (k.) (mr. Quartation)

In-quarto [imz.] (*ain-kouar*) Beher forması dörde katlanarak sekiz sayfadan ibaret olan kitap, murabba. (cm.: des *in-quarto*.)

Inquiet,ète [s.] Rahatsız, âramsız, muzdarip, endîş-nâk. ◆ Rahatsızlık veya merakı mûcip olan, bâis-i endişe.

Inquiétant,e [s.] Rahatsızlık ve merakı mûcip olan, rahat ve âramı selb eden, ızdırap ve endişeyi mûcip olan.

Inquiéter [ft.] Rahatsız etmek, rahat ve huzur bırakmamak, âramını selb etmek. ◆ Endîş-nâk etmek. ‖ **S'** – Rahatsız olmak. ◆ Merak etmek.

Inquiétude [ims.] Rahatsızlık, âramsızlık, merak, halecan, bî-huzurluk, endişe.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Inquisiteur [imz.] İspanya'nın meşhur engizisyon mahkeme-i müdhişesinde hâkim bulunan rûhânî. || (mec.) Müdekkik.

Inquisition [ims.] Mukaddemâ Avrupa'da bulunmuş olan bir mahkeme-i rûhâniye ki güya akideleri bozuk olanları bulup haklarında mücâzat-ı şedîde ve müdhişe icra etmekle muvazzaf idi, engizisyon.

Inquisitionnaire [s.] Engizisyon mahkeme-i müdhişesine mensup ve müteallik.

Inquisitorial,e [s.] Engizisyon hâkimlerine şâyeste, pek gaddarâne ve hilekârâne. (cmz.: *inquisitoriaux*.)

Insaisissabilité [ims.] Zapt ve haciz olunamamazlık.

Insaisissable [s.] Ele geçmez, tutulamaz. ◆ Nizamen zapt ve haciz olunamaz. || (mec.) Anlaşılamaz, fehmi müşkil.

Insalissable [s.] Kirletilmesi gayr-ı kabil.

Insalivation [ims.] (t.) Tertib bi'l-lüab, taallüb.

Insalubre [s.] Sıhhate muzır, muhillü's-sıhha, vahim (hava vesâire).

Insalubrement [h.] Sıhhate muzır olarak, vahâmet-i hava ile.

Insalubrité [ims.] Sıhhate mazarrat, ihlal-i sıhhat, adem-i ciyâdet, vahâmet (hava).

Insanité [ims.] Nâ-makulluk. = [cm.] Nâ-makul ef'al ve akval.

Insapide [s.] Ta'm ve lezzeti yok.

Insapidité [ims.] Fıkdan-ı ta'm ve lezzet.

Insatiabilité [ims.] Doymamazlık, aç gözlülük, kemâl-i iştihâ. || (mec.) Hırs, tamah.

Insatiable [s.] Doymaz, pek aç, aç gözlü. || (mec.) Haris, tamahkâr.

Insatiablement [h.] Doymaz bir suretle, büyük bir iştihâ ve açlıkla. ◆ Büyük bir hırs ve tamahla.

Insaturable [s.] Gayr-ı kabil-i işbâ'.

Insciemment [h.] Bilmeyerek, an-cehlin. ◆ İşitmeyerek.

Inscription [ims.] Bir bina yahut mezar vesâire üzerine yazılan yazı, kitâbe. ◆ Sebt ve tahrir, kayıt, tescil. || **Prendre ses – s** Mekâtib-i âliyeye kaydolunmak. || **– maritime** Neferat-ı bahriyenin kaydı. || **– hypothécaire** Terhin-i kaydî. || **– de rente** Esham-ı umumiyenin kaydı. || **– de faux** Sahtekârlık davasının ikamesi. || **Jusqu'à – fausse** (Evrakın) Sahte olduğu iddia edilinceye kadar.

Inscrire [ft.] Deftere kaydetmek, bir deftere ismini yazmak. ◆ Add ve ilave etmek. || (he.) Büyük şeklin içinde ondan küçük bir şekil çizmek. || **S' – en faux** Hasmın ibraz ettiği evrakın sahte olduğunu iddia etmek. ◆ Hasmın iddiasını redd ü cerh etmek, itiraz etmek.

Inscrit,e [s.] Deftere kaydolunmuş. || (r.) Mersum, dâhil. || **Polygone – Zû-kesîri'l-adlâ'-ı dâhilî.** || **Angle – Zâviye-i mersûme.** || **Circonférence – e** Muhit-i mersum.

Inscrutable [s.] Künhüne varılamaz, istiknahı nâ-kabil.

Insécabilité [ims.] Taksim olunamamazlık.

Insécable [s.] Kesilemez, taksim olunamaz, mümteniü'l-inkısam.

Insecte [imz.] Böcek, hâmme (hevamm), haşerat. || (mec.) Muhakkar veya muzır adam.

Insecticide [imz. - s.] Böcekleri itlâf eden, katilü'l-hevamm.

Insectivore [i. - s.] Başlıca böcekle beslenen (hayvan), âkilü'l-hevamm, âkilü'l-haşerat.

Insectologie [ims.] Mebhasü'l-hevamm.

Insectologiste [imz.] Mebhasü'l-hevamm ile müştegil zât.

Insécurité [ims.] Emniyetsizlik, adem-i emniyet.

In-seize [imz.] (*ain*) Beher forması on altıya katlanarak otuz iki sayfadan ibaret olan kitap, on altılık. (cm.: des *in-seize*.)

Insensé,e [i. - s.] Akılsız, budala. ◆ Nâ-makul, mânâsız, yolsuz.

Insensibilisateur [imz.] (t.) Hissi iptal eden (ilaç), mümhiyü'l-his.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Insensibiliser [ft.] Bî-his kılmak, hissiyatını izâle etmek.

Insensibilité [ims.] Hissizlik, duygusuzluk, adem-i his. ◆ Muamelat-ı âşıkaneye karşı lâkaytlık, hissizlik.

Insensible [s.] Hissiz, duymaz, ma'dûmü'l-his. ◆ Hissolunmaz. ◆ Tesir etmez, merhametsiz. ◆ Aşka karşı bî-his.

Insensiblement [h.] Hissolunmayacak surette, azar azar.

Inséparabilité [ims.] Ayrılamamazlık, gayr-ı kabiliyet-i iftirak.

Inséparable [s.] Ayrılamaz, tefrik ve fekki gayr-ı kabil, mümteniü't-tefrik, gayr-ı mufârık. ◆ Muhibb-i sadık.

Inséparablement [h.] Ayrılamaz bir suretle, gayr-ı mufârık olarak, bilâ-mufâraka, ayrılmaksızın.

Insérer [ft.] İdhal etmek. ◆ Derc ve imdac etmek.

Insermenté,e [s.] Yeminsiz, tahlif olunmamış.

Insertion [ims.] Gazeteye derc ve neşir: – **s judiciaires** İlanat-ı mahâkim, neşriyat-ı adliye. ◆ İndirac, tazmin. ◆ İdhal, sıkıştırma, derc. ‖ (tşr.) İndigam. ‖ (nb.) İrtikâz. ‖ (ht.) İndirac. ‖ – **hypogyne** İrtikâz-ı tahte'l-mebîz.

Insexé,e [s.] (nb.) Cinsi olmayan çiçek, ma'dûmü'l-cins.

Insidiateur,trice [s.] İğfal, iğvâ eden.

Insidieusement [h.] İğfal ve hile ve desise ile, muğfilâne.

Insidieux,se [s.] İğfal etmeye veyahut aldatmaya yarayan, hilekâr, muğfil.

Insigne [s.] Nâmlı, meşhur. ◆ Ehemmiyetli, parlak, şaşaalı.

Insigne [imz.] Rütbe ve makam nişan ve alâmeti.

Insignifiance [ims.] Mânâsızlık. ◆ Ehemmiyetsizlik, cüzilik.

Insignifiant,e [s.] Mânâsız, boş, beyhûde. ◆ Ehemmiyetsiz, cüzi: **Une somme – e** Pek cüzi bir meblağ.

Insinuant,e [s.] Usulle hulûl eden, sokulgan. ◆ Telkin, işrab ve ima eden.

Insinuation [ims.] Usulle idhal. ◆ Telkin. ◆ Usulle duhul. ◆ Usulle idhal olunan şey. = [ed.] Tenâsüb-i kelâm, ve emsali sanat-ı edebiyeye ıtlak olunur.

Insinuer [ft.] (mec.) Kandırmak. ◆ İhtar, ilka etmek. ◆ İşrab, ima, telmih etmek. ‖ **S'** – Hulûl etmek.

Insipide [s.] Tatsız, lezzetsiz, yavan. ‖ (mec.) Zarafetsiz, letafetsiz.

Insipidement [h.] Tatsız ve letafetsiz bir suretle.

Insipidité [ims.] Tatsızlık, yavanlık, letafetsizlik.

Insistance [ims.] Israr, musırrâne talep, ibram.

Insister [fl.] Israr etmek, musırrâne talep etmek, ilhah ve ibram etmek.

Insociabilité [ims.] Kimse ile ülfet ve muâşeret etmez olmaklık, ülfet ve sohbete adem-i liyakat, muvânesete gayr-ı kabiliyet.

Insociable [s.] Kimse ile ülfet ve muâşeret etmez, kendisiyle sohbet olunamaz, gayr-ı mûnis.

Insolation [ims.] Güneşe serme, güneşe gösterme. ‖ (t.) Güneşin tesirinden hâsıl olan hastalık, güneş çarpması, güneş vurması, teşemmüs.

Insolemment [h.] Küstahlık ve ictisarla, küstahâne, cüretkârâne.

Insolence [ims.] Cüret, küstahlık, mütekebbirâne ve bî-edebâne tavır ve hareket.

Insolent,e [s.] Mücterî, müctesir, küstah, edepsiz, haddini bilmez.

Insoler [ft.] Güneşe sermek.

Insolidaire [s.] Müteselsilen mesul değil.

In solido [h.] (*inn-so*) Hep birden, müteselsilen.

Insolite [s.] Âdet ve nizam ve usule muhalif.

Insolubilité [ims.] Çözülememezlik, eriyememezlik, hall olunamamazlık, adem-i inhilal.

Insoluble [s.] Çözülemez, eriyemez, hall olunamaz, mümteniü'l-hall.

TÜRK DİL KURUMU
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Insolublement [h.] Gayr-ı kabil-i hall bir surette.

Insolvabilité [ims.] Ödeyememezlik, edâ-yı deyne iktidarsızlık, ifâ-yı deynden acz. ◆ Garâmet.

Insolvable [s.] Borcunu ödeyemeyen, ifâ-yı deynden âciz. ◆ Garim.

Insomnie [ims.] (t.) Uyuyamamazlık, yakaza, seher, ark.

Insondable [s.] İskandil olunamaz, pek derin. ‖ (mec.) Tahkik veya muayenesi, anlaşılması muhal veya müteassir.

Insonore [s.] Savtsız, taniniyetten ârî, sesi çıkmayan.

Insouciamment [h.] Gailesizlikle, adem-i ihtimamla, müsâhele ile.

Insouciance [ims.] Gailesizlik, kayıtsızlık, adem-i ihtimam, müsâhele.

Insouciant,e [s.] Gailesiz, kayıtsız, ihtimamsız, ihmalci.

Insoucieux,se [s.] Hiçbir şeyi gaile etmeyen, gailesiz, lâkayt.

Insoumis,e [s.] Gayr-ı mutî, âsi. ‖ Fille – e Daire-i âidesinde mukayyed olmayan fahişe. ‖ (as.) Vaktinde orduya gelmeyen nefer.

Insoumission [ims.] İtaatsizlik. ‖ (as.) Yoklamada sancak altında hazır olmama.

Insoupçonnable [s.] Hakkında şüphe edilmez.

Insoupçonneux,se [s.] Şüpheli değil, şüphe etmeyen.

Insoutenable [s.] İltizam ve müdafaa ve tervic olunamaz. ◆ Tahammül-güdaz.

Inspecter [ft.] Yoklamak, teftiş ve muayene etmek.

Inspecteur,trice [i.] Müfettiş.

Inspection [ims.] Yoklama, teftiş. ◆ Yoklamacılık, müfettişlik. ‖ Tournée d' – Devir ve teftiş. ‖ Faire une tournée d' – Devre çıkmak.

Inspirateur,trice [s.] İlka veya ilham eden, ilkaatta bulunan. ‖ (ht.) Müşhik. ‖ (tşr.) Müşhik.

Inspiration [ims.] Teneffüs. ◆ İlkaat. ◆ İlham, vahiy. ‖ (tşr.) Nefes alma, şehik.

Inspiré,e [s.] Vahiy veya ilham-ı rabbanîye mazhar. ◆ Mülhem. ◆ Müteheyyic. ◆ İlka, telkin edilmiş. ‖ – par İlkasıyla. ‖ Article – Hükûmet tarafından suret-i gayr-ı resmiyede gazetelere derc ettirilen makale.

Inspirer [ft.] Üflemek, nefes aldırmak. ◆ İlka, telkin, nasihat, sevk etmek. ◆ Vahiy ve ilham-ı rabbanîye mazhar etmek. ◆ İlham etmek, ilham-ı şiir etmek. ‖ – de crainte İlka-yı havf ve dehşet etmek. ‖ – de la sûreté Emniyet ve itminanı mûcip olmak. ‖ – de confiance İtimadı mûcip olmak. ‖ S' – İttibâ' etmek, bir şeye tevfikan idare-i lisan etmek.

Instabilité [ims.] Kararsızlık, sebatsızlık. ◆ Fena.

Instable [s.] Kararsız, sebatsız. ◆ Fani. ‖ Équilibre – Muvâzene-i gayr-ı sabite.

Instablement [h.] Kararsızlık ile. ◆ Fani olarak.

Installation [ims.] Emr-i iskân ve ikame, yerleşme. ◆ Nasb, tayin. ◆ Tesisat.

Installer [ft.] Yerleştirmek, iskân etmek. ◆ Nasb ve tayin etmek.

Instamment [h.] Musırrâne, ibram ve ısrarla, te'kiden.

Instance [ims.] Israr, ibram, ilhah. ◆ Rica, talep, istid'â. ◆ İkame-i dava, murâfaa. ‖ Tribunal de première – Bidâyet mahkemesi. ‖ – par défaut Muhakeme-i gıyabiye. ‖ Péremption d' – Müddet-i muayyene-i kanuniyesi zarfında davanın arkası aranılmamasından dolayı istid'ânın iptali. ‖ Reprise d' – Tecdid-i istid'â, tecdid-i muhakeme. ‖ En première – Bidâyeten. ‖ Durant l' – Esna-yı muhâsamada.

Instant [imz.] Lahza, ân, dem, dakika. ‖ à l' – O anda. ‖ Dans un – Ân-ı vâhidde. ‖ à chaque Her an. ‖ Un – Biraz, bir dakika. ◆ Biraz bekleyiniz. ‖ Dès l' – que Mademki.

Instant,e [s.] Musır, ısrarlı, ibramlı, mübrim.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Instantané,e [s.] Bir lahzalık, âni. ‖ **Photographie – e** Ân-ı vâhidde yapılan fotografya. ‖ (syd.) **Cataplasme** – Zımad-ı lahzî.

Instantanéité [ims.] Bir lahzalık, bir anlık.

Instantanément [h.] Derhal. ◆ Bir lahzada, ân-ı vâhidde.

Instar (**à l'**) [h.] Tarz ve usulünce, misillü, gibi, vechile, imtisalen.

Instauration [ims.] Resmî ve âyinli nasb ve tesis veya rekz.

Instaurer [ft.] Nasb ve tayin veya rekz ve tesis etmek.

Instigateur,trice [i.] Tahrik ve iğvâ eden, muharrik.

Instigation [ims.] Tahrik, iğvâ.

Instiguer [ft.] Tahrik, iğvâ ve teşvik etmek.

Instillation [ims.] Damla damla akıtma, dökme, tekatur.

Instiller [ft.] Damla damla dökmek, akıtmak, tekatur etmek.

Instinct [imz.] (*ain-stain*) Tefekkür ve mülâhaza mevcut olmaksızın bir şey yapmaya sevkeden hareket-i tabiiye, sevk-i tabii. ◆ İstidad-ı fıtrî. ‖ **D'** –, **par** – Akıl ve mülâhazanın dahli olmaksızın, sevk-i tabii ile.

Instinctif,ve [s.] His ve sevk-i tabii ile vâki olan, akıl ve muhakemeye, mülâhazaya müstenid bulunmayan.

Instinctivement [h.] Tefekkür ve mülâhazasız, sevk-i tabii ile.

Institué,e [s.] Teşkil ve tesis olunmuş.

Instituer [ft.] Koymak, vaz' ve tesis etmek. ◆ Nasb ve tayin etmek. ‖ – **une commission** Bir komisyon teşkil etmek.

Institut [imz.] Ulûm ve fünûna müteallik encümen. ◆ Dârü'l-fünûn, mektep. ◆ Tarikat, cemaat-i rûhâniye. ‖ – **de France** yahut sadece – Fransa'nın muhtelif akademileri heyet-i mecmuasından mürekkep encümen-i dâniş.

Instituteur,trice [i.] Vâzı', müessis. ◆ Bir mektep idare eden, mektep müdürü. ◆ Muallim, mürebbi.

Institution [ims.] Vaz', tesis. ◆ Nasb, tayin. ◆ Mektep, medrese. ◆ Talim ve terbiye. ‖ (hk.) Nasb ve tayin. = [cm.] Nizamat-ı müessese, kavânîn-i asliye. ◆ Müessesat.

Instituts [imz. - cm.] yahut:

Institutes [ims. - cm.] Roma kavânînînin mebâdîsini câmi' mecmua. ◆ Kavânîne ait muhtasar kitap.

Instructeur [s.] Talim ve terbiye eden, muallim, mürebbi. ‖ **Officier** – Neferata talim öğreten zâbit, muallim zâbit. ‖ **Juge** – Müstantik.

Instructif,ve [s.] Talim ve terbiyeye müteallik, malumat kesb ettiren, nâfi, müfid, istifadeli.

Instruction [ims.] Terbiye, talim, tahsil. ◆ İlim, malumat, maarif. ‖ – **publique** Maarif-i umumiye. ‖ – **primaire** Tedrisat-ı ibtidâiye. ‖ – **secondaire** Tedrisat-ı tâliye. ‖ – **supérieure** Tedrisat-ı âliye. ‖ **Juge d'** – Müstantik. ‖ – **d'une affaire, d'un procès** Tahkikat-ı istintakiye, tetkikat-ı iptidâiye. ‖ **Code d'** – **criminelle** Usul-i muhakemat-ı cezaiye kanunu. ‖ – **écrite** Evrak üzerine muhakeme, tahriren muhakeme. = [cm.] Bir sefire devlet metbuası tarafından verilen talimat.

Instruire [ft.] Ders vermek. ◆ Malumat kesb ettirmek, talim ve terbiye etmek. ◆ Haber vermek, malumat vermek. ‖ – **de** -den haberdar etmek. ‖ – **à** -ye alıştırmak, terbiye etmek. ‖ – **une cause** yahut – **un procès** Bir davanın tahkikat-ı evveliyesini icra etmek; davayı rü'yet eylemek. ‖ **S'** – Tahsil-i ilim etmek, terbiye olunmak. ◆ (Dava hakkında) Tahkikat-ı evveliyesi icra olunmak.

Instruisant,e [s.] Malumat-bahş, müfid.

Instruit,e [s.] Âlim, malumatlı, vâkıf, okumuş, ilim görmüş.

Instrument [imz.] Alet, edat (âlât ve edevat). ◆ Saz, çalgı, musiki âlâtı. ‖ (hk.) Senet, hüccet. ‖ (mec.) Vasıta, alet. = [cm.] Mukavelat ve muâhedat-ı düveliye.

Instrumentaire [s.] **Témoins – s** Mukavelat muharriri marifetiyle tanzim olunan sene-

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

datın hîn-i tahririnde hazır bulunan şühud, şühudu'l-hâl.

Instrumental,e [s.] Çalgı âlâtıyla icra olunan. ‖ (hk.) Senet, hüccet yerini tutan.

Instrumentation [ims.] Çalgı ile icra olunacak bir musiki bestesinin usul ve tertibi, bir bestenin çalgı ile icrası.

Instrumenter [ft.] Senedat ve mukavelat-ı resmiye tanzim etmek. ◆ İcra-yı tebligat-ı resmiye etmek. ◆ Bir bestenin çalgı ile icrasını tertip etmek.

Instrumentiste [imz.] Bir alet-i musikiye üzerinde çalgı çalan musikişinas.

Insu [imz.] Bir şeyin bilinmemesi, cehli, adem-i malumat. ‖ **à mon** – Haberim olmaksızın. ‖ **à l'** – **de** Haberi olmaksızın, ilmi lâhik olmaksızın, bilmeyerek.

Insubmersible [s.] Suda batmaz, gark olmaz; **Bateau** – Suda batmaz sandal.

Insubordination [ims.] İtaatsizlik.

Insubordonné,e [s.] İtaatsiz.

Insubstantiel,le [s.] Metanetsiz, mukavemetsiz, asılsız.

Insuccès [imz.] Adem-i muvaffakiyet.

Insuffisamment [h.] Kifayet etmeyecek derecede.

Insuffisance [ims.] Kifayetsizlik, adem-i kifayet. ‖ (mec.) Adem-i iktidar.

Insuffisant,e [s.] Yetmeyen, gayr-ı kâfi, kifayetsiz. ◆ Maharetsiz, iktidarsız.

Insufflateur [imz.] Minfah.

Insufflation [ims.] Üfürme, üflemekle şişirme, nefh.

Insuffler [ft.] Üfürmek, nefes ile şişirmek, nefh etmek.

Insulaire [i. - s.] Adalı, cezîrevî.

Insultant,e [s.] Hakareti hâvi, tahkir-âmiz, muhill-i namus.

Insulte [ims.] Tahkir, hakaret, kesr-i namus.

Insulté,e [s.] Tahkir görmüş. ◆ (Şairâne) Maddi zarara uğrayan.

Insulter [ft.] Tahkir etmek, namusuna dokunmak. ‖ – **à** -i tahkir etmek. ◆ Mûcib-i hicap bir tezat teşkil etmek. = [fl.] Hürmetsizlik etmek, riâyet etmemek.

Insulteur [imz.] Herkesi tahkir edip namusa dokunmayı seven veya itiyad eden.

Insupportable [s.] Takat-fersâ.

Insupportablement [h.] Takat-fersâ bir suretle.

Insurgé,e [i.] Bâgî, âsi, şakî.

Insurger [ft.] Şekavete sevketmek.

Insurmontable [s.] Galebe çalınması muhal, gayr-ı kabil-i iktiham, atlanması müşkil, pek suûbetli.

Insurrection [ims.] Bagy, isyan. ‖ (mec.) Muhalefet, mümânaat.

Insurrectionnel,le [s.] Bagy ve isyana mensup ve müteallik.

Intact,e [s.] (*takt,e*) Dokunulmamış, ilişilmemiş, el değmemiş. ◆ Tekmil, tam. ‖ (mec.) Lekesiz, namusu lekelenmemiş.

Intactile [s.] Temasla hissolunamaz, gayr-ı mümas.

Intactilité [ims.] Temas ile hissolunamamazlık.

Intaille [ims.] Zî-kıymet taşların üzerine yapılan şekl-i mahkûk ve öyle taşlar üzerine oyma, hakk.

Intangibilité [ims.] Adem-i kabiliyet-i lems.

Intangible [s.] Tutulamaz, temas edilemez, lems olunamaz.

Intarissable [s.] Tükenmez, bitmez, daima akar (su). ‖ (mec.) Daimi, bî-gaye, bitmez tükenmez.

Intarissablement [h.] Daima akarak, bitmez ve tükenmez bir suretle.

Intégrabilité [ims.] (r.) Malum olan pek cüzi bir kısmından istihrac olunabilen meçhul kemiyetin hâli.

Intégrable [s.] (r.) Malum olan cüzi bir kısmından istihrac olunabilen meçhul (kemiyet).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Intégral,e [s.] Bütün, tam, tamamî. || (r.) **Calcul** – Hesab-ı tam. = [ims.] Pek cüzi bir kısmı malum olmakla istihrac olunan meçhul miktar ve kemiyet.

Intégralement [h.] Tam ve bütün olarak, kâmilen, bilâ-noksan.

Intégralité [ims.] Bir şeyin tam ve bütün olması, tamamiyet.

Intégrant,e [s.] Bir cismin tamamiyetine yarayan (ecza), mütemmim. || **Parties** – **es** Ecza-yı mütemmime. || (k.) Sâlim: **Molécule** – **e** Zerre-i sâlime.

Intégration [ims.] (r.) Bir kemiyetin tamamîsini bulma.

Intègre [s.] Âsım, afif, müstakim.

Intègrement [h.] İsmet ve iffetle, müstakimâne.

Intégrer [ft.] (r.) Bir kemiyetin tamamîsini bulmak.

Intégrité [ims.] Bütünlük, tamamiyet: – **territoriale** Tamamiyet-i mülkiye. || (mec.) İffet, ismet, istikamet.

Intégromètre [imz.] (r.) Hesab-ı tefâzulî mecmûlarını bulmaya mahsus alet.

Intégropalléale [s.] (hyv.) Zü'l-burnus-i tam.

Intellect [imz.] (*tèl-lèkt*) Anlayış, fehm, idrak, şuur, kuvve-i müdrike.

Intellectif,ve [s.] Fehm ve idrake müteallik, idraki müdrik.

Intellectualiser [ft.] Rûhânî, gayr-ı maddi bir hâle ref' ve i'lâ etmek.

Intellectuel,le [s.] Aklî, fehmî. ◆ Gayr-ı cismânî, rûhânî, manevi. || **Facultés** – **les** Havass-ı akliye || **Lois** – **les** Kavânîn-i akliye.

Intellectuellement [h.] Aklî veya rûhânî ve manevi bir suretle.

Intelligemment [h.] Zekâvetle, fetânetle.

Intelligence [ims.] Zekâ, akıl ve fikir. ◆ Fetânet. ◆ Vukuf. ◆ Dirayet, reviyet, maharet. ◆ İmtizac, ittihat. ◆ Söz birliği. || **Bonne** – Hüsn-i muâşeret, hüsn-i vifak.

Intelligent,e [s.] Zeki, fatin, akıllı, huşyar. ◆ Dirayetli, mahir, müstaid. ◆ Zekâvete delâlet eden.

Intelligentiel,le [s.] Akıl ve zekâya ait, müteallik.

Intelligibilité [ims.] Kolay anlaşılır veya işitilir olmaklık, derece-i mefhumiyet. ◆ Makuliyet. || (fls.) Cisimsizlik, yalnız akıl ve idrakte mevcudiyet, maneviyet.

Intelligible [s.] Kolay anlaşılır ve işitilir. || (fls.) Gayr-ı cismânî, yalnız akıl ve idrakte mevcut, manevi.

Intelligiblement [h.] Kolay anlaşılır veya işitilir bir suretle.

Intempérance [ims.] İtidalsizlik. ◆ Perhizsizlik, ifrat.

Intempérant,e [s.] İtidalsiz. ◆ Perhizsiz, ifratlı.

Intempéré,e [s.] İtidalsiz. ◆ Hevâ vü hevese tâbi.

Intempérie [ims.] İtaatsizlik. ◆ Adem-i ıttırad. = [cm.] Soğuk ve sıcak gibi adem-i ıttırad ve şedâid hava.

Intempestif,ve [s.] Vakitsiz, nâ-be-mahal, münasebetsiz.

Intempestivement [h.] Vakit ve zamanıyla olmayarak, vakitsiz, nâ-be-mahal olarak.

In tempore opportuno [h.] (Latinceden tabir) Vakt-i münasibinde.

Intenable [s.] Müdafaaya gayr-ı sâlih (mahal).

Intendance [ims.] İdare, vekilharçlık memuriyeti. || – **militaire** Levâzımat-ı askeriye idaresi, dairesi.

Intendant [imz.] İdare memuru, müdür, kâhya (kethüdâ), vekilharç. || – **militaire** Levâzımat-ı askeriye müdürü. || – **d'un régiment** Alay emini.

Intendante [ims.] İdare memuru zevcesi veya kâhya kadın.

Intense [s.] Pek, kuvvetli, şiddetli, azim, sert, vesi'.

Intensité [ims.] Kuvvet, şiddet, sertlik. || (r.) **Étalon d'** – Vâhid-i kıyasî-i sürat.

Intensivement [h.] Şedid, kavi bir suretle.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Intenter [ft.] Teşebbüs ve tasaddî etmek. || (hk.) – un procès İkame-i dava etmek. ◆ Şikâyet eylemek.

Intention [ims.] Niyet, amd, kasıt, meram, maksat, tasavvur. ◆ İradet. ◆ Fikir. || Avoir l' – Niyetinde olmak. || – nourrie Niyet-i kavi, azm-i kati. || Bonne – Hüsn-i niyet. || à l' – de Müfid olmak, hoşa gitmek maksadıyla.

Intentionné,e [s.] Bien – Hayırhah. || Mal – Bedhah.

Intentionnel,le [s.] Kasıt ve niyete müteallik, kasdî, amdî. || (hk.) An-kasdin; Délit – An-kasdin îka olunan cürüm. || Délit non – Min-gayri taammüdin cürüm. || Question – le Taammüd meselesi yani mücrimin irtikâb ettiği cürmü taammüden işleyip işlememiş olması meselesi.

Intentionnellement [h.] Kasten, amden, taammüden.

Intercadence [ims.] (t.) Nabzın iki mukannen vurması arasındaki gayr-ı mukannen vurması, tehallül.

Intercadent,e [s.] (t.) Mukannen vurmaları arasında gayr-ı mukannen dahi vuran (nabız), nabz-ı zû-halel.

Intercalaire [s.] Jour – Kebîse olan senelerde Şubat'a ilave olunan gün ki yirmi dokuzuncu gündür, yevm-i fetre, zâid-i kebîse, eyyam-ı zamîme. || Lune – Sene-i kameriye ile sene-i şemsiyenin tatbiki için beher üç senede sene-i kameriyeye zammı iktizâ eden ay. || Vers – s Nakarat.

Intercalation [ims.] Sene-i kebîse Şubat'ına bir gün ilavesi. ◆ Bir mukavele veya ahitnâmeye bir bent ilavesi, tezyil, zam, ilave. ◆ Zam ve ilhak, ilave.

Intercaler [ft.] Sene-i kebîse Şubat'ına bir gün ilave etmek. ◆ Bir zeyl zam ve ilave etmek, tezyil eylemek. ◆ İlave, zam ve ilhak etmek.

Intercéder [fl.] Biri için rica, vesâtet, şefaat etmek.

Intercellulaire [s.] (tt.) Beyne'l-hücerat.

Interception [ims.] Söz veya yolun kesilmesi. ◆ Mektup vesâirenin tutulması, zapt.

Intercepter [ft.] (Söz ve yol veya sâireyi) Kesmek, kat' etmek. ◆ (Mektup vesâireyi) Tutmak, zaptetmek. || (mec.) Tevessüüne, hareketine mani olmak.

Interception [ims.] Bir şeyin tuttuğu yoldan çevrilmesi, yol veya söz kesilmesi, kat', men, sedd etme. || (tşr.) Lifâfe-i manie.

Intercervical,e [s.] (tşr.) Beyne'r-rakabî.

Intercesseur [imz.] Şefaatçi, şefi', miyancı, ricacı.

Intercession [ims.] Şefaat, vesâtet, rica.

Intercidence [imz.] (mr. Diaptose.)

Interclaviculaire [s.] (tşr.) Beyne't-terkovî.

Intercostal,e [s.] (tşr.) Kaburga kemikleri arasında bulunan, beyne'l-adlâ'. (cm.: *intercostaux*.)

Intercourse [ims.] İki liman, iki memleket beyninde münasebat ve mürâselat-ı bahriye.

Intercurence [ims.] Adem-i ıtturad ve intizam.

Intercurent,e [s.] Diğer bir şey arasında, esnasında zuhur eden. || (t.) Mutadının gayrı olan bir yerde veya bir mevsimde zuhur eden (maraz), ârızî.

Intercutané,e [s.] (tşr.) Deri ile et arasında bulunan, tahte'l-cilt.

Interdiction [ims.] Men, nehy, zecr, yasak. ◆ Tatil-i memuriyet, işten el çektirme, tatil-i kesb ü kâr. ◆ Hacr. ◆ Mahrumiyet. || – des droits civiques Hukuk-ı medeniyeden ıskat. || (hk.) Levée de l' – Fekk-i hacr. || – légale Muamelat-ı zâtiyeden ıskat cezası. || – de communiquer İhtilattan men. || – de séjour Bir mahalde ikametten men.

Interdigital,e [s.] (hyv.) Parmakların arasında bulunan.

Interdire [ft.] Men ve nehy ve yasak etmek. ◆ Birinin memuriyet veya kesb ü kârını tatil etmek, işinden el çektirmek. ◆ Birinin mal ve mülkünü hacr etmek. ◆ Mahrum bırakmak. ◆ Şaşırtmak. ◆ Aforoz etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Interdit [s.] Mahcur. ◆ Memuriyetinden el çektirilmiş. ◆ Menhî, haram. ◆ Mebhut, hayran. = [imz.] Bir rahibin icra-yı âyinden ıskatı hükmü, aforoz.

Interépineux,se [s.] (tşr.) Beyne'ş-şevk.

Intéressant,e [s.] Şâyan-ı itina, mühim. ◆ Görülmeye şâyan, câlib-i nazar-ı dikkat, alaka-bahş. ◆ Dilber, mergub. || **État** – Gebelik, haml.

Intéressé,e [s.] Bir işte kendi hisse veya menfaati olan, hissedar, alakadar, menfaatdar. ◆ Menfaate mebnî, menâfi'-i zâtiyeye bağlı. ◆ Cerîmedar, zarar-dîde, rahnedar. || **Co** – Müşterekü'l-menfaa. || **Parties** – **es** Alakadaran, ashab-ı alaka. = [imz. - cm.] Kezâ.

Intéresser [ft.] Hissedar veya alakadar etmek, menfaat göstermek. ◆ Nazar-ı dikkatini, nazar-ı dikkat ve ehemmiyetini celbetmek. ◆ Ait olmak, vazifesi olmak. ◆ Muhabbeti celbetmek. ◆ Tesir etmek. ◆ Dokunmak, cerîmedar, zarar-dîde etmek. || **S'** – İştirak etmek, iltizam etmek. ◆ Merak ve ehemmiyet göstermek.

Intérêt [imz.] Menfaat, fayda. ◆ Faiz, güzeşte, nemâ, ribh. ◆ Kâr, temettü. ◆ Hisse, pay. ◆ Ehemmiyet. ◆ Hayırhahlık, hüsn-i hâlini arzu, teveccüh. ◆ Merak, dikkat. || – **commun** Menfaat-i müştereke. || – **matériel** Menfaat-i maddiye. || – **moral** Menfaat-i maneviye. || – **personnel** veya **privé** Menfaat-i şahsiye, menfaat-i zâtiye. || – **vital** Menâfi-i hayatiye. || – **simple** Faiz-i müfred, faiz-i basit, âdi faiz. || – **composé** Faiz-i mürekkep, faizin faizi. || – **légal** Faiz-i nizamî. || – **usuraire** Fahiş faiz. || **Taux de l'** – Faizin haddi, faiz-i cüzi. || – **du commerce** Senevî yüzde altı faiz. || – **dû de plein droit** Protestosuz ve bilâ-talep lazım gelen faiz. || – **conventionnel** Mukavele edilen, meşrut olan faiz. || – **échu** İşlememiş faiz. || – **judiciaire** Yevm-i dava veya yevm-i ihtardan itibaren işleyen faiz. || **Dommages et** – **s** Zarar ve ziyan. || – **s civils** Deâvî-i cezaiyede tazminat. || **Dans l'** – **de la loi** Nef'an-li'l-kanun. || **Pourvoi dans l'** – **de la loi** Nef'an-li'l-kanun temyiz-i dava. || **Il y a** – Faydadan hâlî değildir. || **Il a** – Menâfii iktizâsındandır. || **Prendre à** – Mültezim addetmek.

Interférence [ims.] (ht.) Şuâların çatışmasıyla hâsıl olan ziyanın darlaşması, tekâsür-i ziya. || – **des ondes sonores** İhtizazat-ı savtiyenin tekâsürü.

Interférent,e [s.] (ht.) Tekâsür-i ziyâyı mûcip olan.

Interférer [ft.] (ht.) Tekâsür etmek.

Interfine [imz.] Lâhika-i vasatiye.

Interfoliacé,e [s.] (nb.) Beyne'l-vüreykayn.

Interfolier [ft.] Bir kitabın yaprakları arasına esna-yı teclidde beyaz yapraklar koymak.

Intérieur,e [s.] İçerideki, iç, dâhil. ◆ Kalbî, derûnî. || **For** – Vicdan. = [imz.] İç taraf. ◆ Bir memleketin dâhili, merkez tarafı. || **Ministère de l'** – Dâhiliye nezâreti.

Intérieurement [h.] İçeriden, dâhilen, bâtınen.

Intérim [imz.] (*rimm*) Memuriyet vekâleti veya kaymakamlığı. || **Par** – Vekâleten, kaymakamlık sıfatıyla. || **Administrer par** – Vekâleten idare etmek.

Intérimaire [imz.] Vekâleten ve kaymakamlık sıfatıyla bir makam-ı memuriyette bulunan adam, vekil. = [s.] Vekâleten icra olunan (memuriyet).

Intérimat [imz.] Vekillik, vekâlet, kaymakamlık.

Intériorité [ims.] (fls.) İnsanın içine, ruhuna, tabiat-ı maneviyesine ait olma.

Interjectif,ve [s.] Bir savt ve nidâ yerini tutan (kelime veya cümle).

Interjection [ims.] (sr.) Teessürat-ı kalbiyeyi tasvir eden savt ve nidâya müteallik kelime, harf-i nidâ. || (hk.) – **d'appel** İstînaf-ı dava.

Interjecter [ft.] (hk.) İstînaf-ı dava etmek.

Interligne [imz.] İki satır arası. ◆ Satırların arasına yazılan kelimat. = [ims.] (tba.) Satırların arasına konulan kurşun levha, interliyn.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Interligner [ft.] Satırlar arasına yazmak. || (tba.) Satırların arasına enterliyn[11] koymak.

Interlinéaire [s.] İki satır arasına yazılmış. || **Traduction** – İbarat-ı mütercemesi satırlar arasına konulan tercüme.

Interlocuteur,trice [i.] Mükâleme eden adam, muhatap.

Interlocution [ims.] Mükâleme, muhâtabe. ◆ İstintak, isticvab. || (hk.) **Arrêt d'** – Karar-ı karîne.

Interlocutoire [imz.] (hk.) Karar-ı karîne. = [s.] **Jugement** – Hükm-i karîne, netice-i hükmü ihsas ettiren karar. || **Enquête** – Keşf-i karîne.

Interlope [s.] Kaçırma tarikiyle vâki olan veya icra olunan. || (mec.) Daî-i şüphe, meşkûkü'l-hâl. = [imz.] Gümrükten mal kaçıran gemi, kaçakçı gemi. || **Commerce** – Eşya-yı memnûa veya kaçak eşya ticareti.

Interloquer [ft.] Hükm-i karîne ısdar etmek. || (mec.) Mevâni' ve müşkilat çıkarmak, şaşırtmak.

Interlune yahut:

Interlinium [imz.] (hy.) Âhar şehirde kamerin görünmemesi, mihak [mahak - muhak].

Intermariage [imz.] Aynı aile efradı beyninde izdivaç.

Intermaxillaire [s.] (tşr.) İki çene arasındaki, beyne'l-fekkeyn. || **Os** – Azm-ı beyne'l-fekkeyn.

Intermède [imz.] Bir tiyatro oyununun iki perdesi arasındaki eğlence. ◆ Ara yerdeki zaman, fâsıla.

Intermédiaire [s.] İki şey arasında bulunan, mutavassıt. ◆ Bir memleket-i ecnebiyede mal iştirâ edip diğer bir ecnebi memlekette füruht ticareti. = [imz.] Vasıta, miyancı.

Intermédiairement [h.] Arasında.

Intermédiat,e [s.] İki şey, madde, vaka arasında geçen (zaman).

Interminable [s.] Bitmez, bitirilemez.

Intermission [ims.] Aralık, fâsıla, inkıtâ. || (t.) Fetret, fâsıla.

Intermittence [ims.] (t.) Nöbet, takattu'.

Intermittent,e [s.] (t.) Nöbetli, munkatı', nâib. || **Fièvre** – **e** Hummâ-yı munkatıa. || (ht.) Munkatıu'z-zuhur.

Intermonde [imz.] Âlemler, dünyalar arasında fâsıla.

Intermusculaire [s.] (tşr.) Adalat beyninde vâki olan, beyne'l-adalat.

Internat [imz.] Dâhilî yani geceli gündüzlü şâkirt kabul eden mektep, leylî mektep. ◆ Bir mektebin şâkirdanı mecmûu. ◆ Mekâtib-i tıbbiye şâkirdanının hastahanelerde hizmetleri. ◆ Bu hizmetin müddet-i devamı.

International,e [s.] Beynelmilel, muhtelit. || **Relations** – **es** Düvel-i sâire ile olan münasebat, münasebat-ı düveliye. || **Commission** – **e** Muhtelit komisyon. || **Langue** – **e** Lisan-ı umumi. || **Droit** –Hukuk-ı düvel. || **Caractère** – Mahiyet-i düveliye. (cmz.: *internationaux*.)

Interne [s.] İçerideki, iç, dâhil. || (he.) **Angle** – İki hatt-ı mütevâzîyi kat' eden hatt-ı katı'ın hatteyn-i mütevâziyeteyn arasında teşkil ettiği zâviye, zâviye-i dâhile. || **Observation** – (fls.) İnsanın kalp ve ruhunda geçen hadisatın bizzat tetkik ve tetebbuu. || **Sentiment** – Vicdan, şuur. = [imz.] Gece mektepte beytûtet eden şâkirt, dâhilî. ◆ Hastahanede müstahdem tıp mektebi şâkirdi.

Internement [imz.] İkamete memur veya kalebent etme.

Interner [ft.] İkamete memur veya kalebent etmek. || (tca.) – **des marchandises** Emtiayı derûn-ı memlekete idhal etme.

Internissable [s.] Kararmaz, renginin cilâsı gitmez.

Internonce [imz.] Papa'nın sefir vekili, maslahatgüzarı.

Internonciature [ims.] Papa maslahatgüzarlığı.

Inter nos (Latince tabir) Aramızda, beynimizde.

11 fr.: interligne.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Interrosseux,se [s.] (tşr.) Kemiklerin arasında bulunan, beyne'l-izam. || **Artères – ses** Şerâyin-i beyne'l-izam.

Interpariétal,e [s.] (tşr.) Beyne'l-cidareyn.

Interpellateur,trice [i.] İstîzah eden, müstecvib.

Interpellation [ims.] İsticvab, sual, istîzah. || (hk.) Emir.

Interpeller [ft.] İsticvab eylemek, sormak, îrad-ı sual etmek, izahat talep eylemek. || (hk.) Emretmek.

Interpinné,e [s.] (nb.) Rîşiye-i beyne'r-riyaş.

Interpolateur [imz.] Bir kitabın metni arasına mânâsını tağyir, itmam veya izah için hariçten kelimeler ve ibareler derc ve ilave eden adam.

Interpolation [ims.] Bir kitabın metni arasına mânâsını tağyir, itmam veya izah için hariçten kelimeler ve ibareler derc ve ilavesi.

Interpoler [ft.] Bir kitabın metni arasına mânâsını tağyir, itmam veya izah için hariçten kelimeleri ve ibareleri derc ve ilave etmek.

Interponctuation [ims.] Bir ibarenin tamamen fasl olunmadığına işaret olmak üzere konulan noktalar.

Interposé,e [s.] (hk.) **Personne – e** Nâm-ı müstear.

Interposer [ft.] İki şey arasına koymak, sıkıştırmak. ◆ Kullanmak, isti'mal etmek. || **S'** – Araya girmek, tavassut ve miyancılık etmek.

Interposition [ims.] İki şey arasında bulunma, haylûlet. || (mec.) Tavassut, müdahale. || (tşr.) Hılâl: **Génération par** – Tekevvün-i hılâlî.

Interprétable [s.] Tercüme veya tefsir ve tabir olunabilir.

Interprétateur,trice [i.] Müfessir, muvazzıh, tercüman.

Interprétatif,ve [s.] Tercüme veya tefsir ve izaha yarayan.

Interprétation [ims.] Tercüme, tefsir, şerh. ◆ Tabir. ◆ Mânâ veriş, tevil, izah. || **– des lois** Şerh ve tefsir-i kavânîn. || **– légale** Tefsir-i kanuni. || **– doctrinale** Tefsir-i ilmî.

Interprétativement [h.] Tercüme, tefsir veya izah maksadıyla.

Interprète [imz.] Tercüman, mütercim. || **– juré** Yeminli mütercim. || (mec.) **Les muets – s** Gözler, uyûn, enzar.

Interpréter [ft.] Tercüme etmek, tercümanlık etmek, şerh ve izah etmek. ◆ Tabir etmek. ◆ Mânâ vermek, haml etmek, tevil etmek.

Interrègne [ims.] Fâsıla-i hükûmet, fetret. ◆ Bu fâsıla[nın] müddet ve zamanı.

Interrogant,e [s.] (mr. Interrogatif.)

Interrogateur,trice [i.] Sual ve isticvab eden, müstantik. = [s.] İstifhamkârâne, istifsarî.

Interrogatif,ve [ims.] (sr.) Sual ve istifhama yarayan, istifhamî. || **Particule – ve** Edat-ı istifham.

Interrogation [ims.] Sual, istifham. || **Point d' –** Alâmet-i istifham, istifham işareti: ?.

Interrogativement [h.] Sual ve istifham tarikiyle.

Interrogatoire [imz.] İstintak. ◆ İstintak fezleke ve mazbatası, istintaknâme.

Interroger [ft.] Sual ve istintak ve isticvab etmek. ◆ İmtihan etmek. ◆ Yoklamak, müracaat etmek, teftiş ve tefahhus etmek.

Interrompre [ft.] Arasını kesmek, aralık vermek. ◆ Sözünü kesmek. || **S'** – Kendi sözünü veya birbirinin sözünü kesmek. ◆ Aralık vermek.

Interrompu,e [s.] Arası kesilmiş, yarı yerde kalmış, tatil olunmuş, munkatı'. || **Propos** – Rabıtasız, birbirine taalluksuz muhâvere, kelâm. || (t.) Mafsul.

Interrupteur,trice [i.] Arasını kesen, aralık veren, yarı yerde bırakan. ◆ Mani olan. = [imz.] (ht.) Cereyan-ı elektrikîyi kat' etmeye mahsus alet.

TÜBA TÜRK DİL KURUMU AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Interruption [ims.] Arası kesilme, arasını kesme, inkıtâ, kat'. ◆ Tatil, fesih. || – **de prescription** Davada mürur-ı zamanın inkıtâı. || – **civile** Huzur veya ihtarnâme tebliğiyle mürur-ı zamanın inkıtâı.

Interscapulaire [s.] (tşr.) Beyne'l-ketfeyn.

Intersection [ims.] (he.) İki hat veya vechin tekatu' ettikleri nokta, nokta-i tekatu', fasl-ı müşterek. || **Point d'** – Nokta-i tekatu'. || – **s des plans** Sutuhun fasl-ı müşterekleri.

Interstellaire [s.] (hy.) İki kevkeb arasındaki mesafe.

Interstice [imz.] Ecsam zerratının arasındaki küçük mesafe, hılâl, ara. ◆ Fâsıla-i müddet ve zaman.

Intersticiel,le [s.] (ht.) Hılâlî, fezâî. || **Dépôt** – Rüsub-ı fezâî.

Intertransversaire [s.] (tşr.) Beyne'l-müsta'razat.

Intertrigo [imz.] (t.) İltihab-ı ihtikâkî, şahte.

Intertropical,e [s.] İki mıntıka-i hârre arasında bulunan veya yetişen, beyne'l-medâreyn. (cmz.: *intertropicaux*.)

Intervalle [imz.] Zaman veya mekân aralığı, mesafe, müddet, fâsıla. || (ms.) Musikide fâsıla, bir darp zamanı. || (mec.) Fark. || **Par** – Ara sıra, vakit vakit.

Intervalvulaire [s.] (tşr.) Beyne'l-mısraeyn.

Intervenant,e [s.] Araya giren, tavassut eden. ◆ Müdahale eden. ◆ Aralıkta zuhur eden.

Intervenir [fl.] (*Venir* gibi tasrif olunur.) Karışmak, müdahale etmek. ◆ Araya girmek, tavassut etmek. ◆ Bir işin arasında zuhur etmek, arada vâki olmak.

Interventeur,trice [s.] Müdahale eden, müdahaleye müteallik.

Interventif,ve [s.] Müdahaleye ait, dair.

Intervention [ims.] Dâhil, müdahale, araya girme, tavassut, vesâtet. ◆ Bir işin arasında zuhur etme.

Intervertébral,e [s.] (tşr.) Beyne'l-fıkarat.

Intervenu,e [s.] Arada vâki olan.

Interversion [ims.] Bir şeyin sıra ve intizamı[nı]n bozulması.

Intervensir [ft.] Bir şeyin nizam ve sırasını, intizamını bozmak.

Intervertissement [imz.] Nizam ve intizamı, sırayı bozma.

Interview [imz.] (İngilizceden me'huz) Mülâkat. ◆ İsticvab, istîzah.

Interviewer [ft.] (İngilizceden me'huz) Mülâkat etmek. ◆ İsticvab etmek, istîzah etmek.

Intestable [s.] Vasiyetnâme tanzimine salâhiyetdar bulunmayan.

Intestat (**Ab**) [s.] Vasiyetsiz, bilâ-vasiyet. || **Mourir ab** – Bilâ-vasiyet ölmek. || **Héritier ab** – Vasiyetsiz ölmüş bir adamın vârisi. = [imz.] Vasiyetnâmesiz vefat etmiş adam.

Intestin [imz.] Bağırsak, miâ. || – **grêle** İnce bağırsak. || **Gros** – Kalın bağırsak.

Intestin,e [s.] Dâhilî, derûnî.

Intestinal,e [s.] Bağırsaklara müteallik, miâî. || **Vers** – Solucan.

Intigé,e [s.] (nb.) Sapsız, adîmü's-sak.

Intimation [ims.] Mahkeme hüküm veya emrinin tebliği, resmen tebliğ ve iş'ar. ◆ Tembih, ihbar, ihtar.

Intime [s.] Derûnî, samimi, kalbî. ◆ Halis, aslî. ◆ Sadık, emniyetli. ◆ Teklifsiz, mahrem. || **Relations** – **s** Münasebat ve râbıt-ı [revâbıt-ı?] samimiye. || Teklifsiz dost, muhibb-i sadık, yâr-ı vefadar, ehass-ı ehibbâ.

Intimé,e [s.] (hk.) Müste'nifun-aleyh, aleyhinde istînaf-ı dava olunan (adam).

Intimement [h.] Kalbî ve samimi olarak, an-samimi'l-kalb. ◆ Mahrem ve teklifsiz dost sıfatıyla.

Intimer [ft.] Mahkemenin bir hüküm ve emrini tebliğ etmek. ◆ Mahkemeye celp ve davet etmek. ◆ İtâ-yı emir etmek.

Intimidable [s.] Korkutulabilir.

Intimidant,e [s.] Tahvif eden, korkutan.

Intimidateur,trice [s.] Korkutan.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Intimidation [ims.] Korkutma, tahvif, kesr-i cesaret. ‖ **Mesures d'** – Tedâbir-i tehdidiye.

Intimider [ft.] Korkutmak, tahvif etmek, cesaretini kesretmek.

Intimité [ims.] Kalbî ve sadakatli muhabbet. ◆ Teklifsizlik, mahremiyet, muhâdenet, ihtisas, samimiyet.

Intirable [s.] Çekilemez, çıkarılamaz.

Intitulation [ims.] İsim, unvan verme. ◆ Unvan: **L'** – **d'un ouvrage** Bir eserin unvanı.

Intitulé,e [s.] Muanven, unvanlı.

Intitulé [imz.] Kitap ve fasıl vesâire unvanı, serlevhası.

Intituler [ft.] Bir kitap vesâireye unvan veya serlevha koymak, vermek. ◆ Telkib ve tesmiye etmek.

Intolérabilité [ims.] Tahammül olunamamazlık.

Intolérable [s.] Tahammül olunamaz: **Une chaleur** – Tahammül olunmaz bir hararet. ◆ Tecviz ve müsaadeye gelmez.

Intolérablement [h.] Tahammül olunamayacak veya tecviz ve müsaadesi mümkün olamayacak surette.

Intolérance [ims.] Tasa'ub. ◆ Adem-i kabul.

Intolérant,e [i. - s.] Mütesa'ib. ◆ Gayr-ı kabil, gayr-ı mütehammil.

Intolérantisme [s.] Asabiyet-i diniye.

Intonation [ims.] Nağme, sadâ, zemzeme, makam.

Intouchable [s.] Dokunulamaz. ◆ Ahz u kabz olunamayan.

Intoxicant,e [s.] Müsemmim.

Intoxication [ims.] Tesmim, tesemmüm: – **par l'acide carbonique** Hâmız-ı fahm ile tesemmüm.

Intoxiquer [ft.] Tesmim etmek: – **le sang** Kanı tesmim etmek.

Intrados [imz.] (*s* okunmaz) Kubbe ve kemerin dâhilî ve muka'ar tarafı. ‖ (as.) Arka siperi.

Intraduisible [s.] Tercüme olunamaz, tercümesi nâ-kabil: **Mot** – Tercümesi gayr-ı kabil kelime.

Intraduit,e [s.] Henüz tercüme edilmemiş.

Intraitable [s.] Kullanılamaz, imtizaçsız, titiz, müteazzım. ◆ Lakırdı anlatılması müşkil, söz anlamaz: **Un créancier** – Söz anlamaz, dinlemez bir alacaklı.

Intra-muros [zm.] (Latince tabir) Surun dâhilinde, derûn-ı şehirde: **Habiter** – Dâhil-i surda ikamet etmek.

Intramusculaire [s.] (tşr.) Dâhilü'l-adalat.

Intransigeant,e [s.] Uzlaşmaz, gayr-ı müterazî, gayr-ı mü'telif, serkeş.

Intransitif,ve [s.] (*zî*) (sr.) Mef'ulün-sarih almayan ef'al-i lâzımeye ıtlak olunur.

In-trente-deux [imz.] (*ain*) Beher forması otuz ikiye katlanarak altmış dört sayfa teşkil eden kitap. (cm.: des *in-trente-deux*.)

In-trente-six [imz.] Beher forması otuz altıya katlanarak yetmiş iki sayfa teşkil eden kitap. (cm.: des *in-trente-six*.)

Intrépide [s.] Cesur, bî-pervâ: **Un soldat** – Cesur bir asker (neferi).

Intrépidement [h.] Cesurâne.

Intrépidité [ims.] Cesaret. ◆ İnat, muannidâne sebat ve ikdam.

Intrigailler [ims.] Desiseler, entrikalar kurmak.

Intrigailleur,se [i.] Dessas, desisekâr.

Intrigant,e [i. - s.] İş karıştırıcı, hilekâr, müdessis, fettan, hud'akâr, fitnekâr, entrikacı.

Intrigue [ims.] İş karıştırma, hile, desise, fitne, entrika. ◆ Tiyatro oyunlarının muamma kabîlinden olan cihetini teşkil eden dolaşık vukuat. ◆ Münasebat-ı âşıkane: **Elle n'a pas vingt ans et elle a déjà eu plusieurs** – **s** Mezbûre daha yirmi yaşında yok, fakat şimdiye kadar birçok münasebat-ı âşıkanesi olmuştur. ‖ – **s politiques** Muhâvelat-ı siyasiye, politika desâyisi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Intrigué,e [s.] Şaşırmış, duçar-ı müşkilat olmuş. ◆ (Edebiyatta) Hikâye gayet mahirâne tertip edilmiş.

Intriguer [ft.] Meşgul etmek, endîş-nâk etmek. = [fl.] Hiyel ve desâyis kurmak. ◆ Çabalamak, cehd ve sa'y etmek.

Intrinsèque [s.] Dâhilî, derûnî, zâtî: **Des qualités – s** Evsaf-ı esasiye, zâtiye. ◆ Haddizatında. ◆ Has, halis, hakiki, esasî: **Valeur –** Kıymet-i hakikiye, esasiye.

Intrinsèquement [h.] Zâten, haddizatında olarak, fi'l-asl.

Introducteur,trice [i.] İdhal eden. ◆ Teşrifatçı: **– des ambassadeurs** Teşrifatî-i hariciye. ◆ Bir şeyi icat veya diğer bir memleketten nakil ile kabul ettiren adam.

Introductif,ve [s.] (hk.) Bir davanın mebde ve medhali hükmünde olan, iftitahî. ‖ **Requête – ve** Muhakemenin evveliyatı olarak verilen istid'â. ‖ **Requête – ve d'instance** Mebde-i dava, bed'en muhakeme istid'âsı.

Introduction [ims.] İdhal, takdim. ◆ Bir şeyin icat veya diğer bir yerden nakil ile kabul ettirilmesi. ◆ Mukaddime, dibâce, medhal. ‖ (ms.) Makama giriş. ‖ **– d'un ambassadeur** Bir sefirin huzur-ı hükümdarîye idhali. ‖ **– d'une instance** Bed'en muhakeme.

Introduire [ft.] Sokmak, idhal etmek. ◆ Bir memleketten diğer memlekete idhal etmek. ◆ Birini bir meclis ve heyete veya bir adamın yanına götürüp takdim etmek. ◆ Yeni bir şeyi icat veya diğer bir yerden nakil ile kabul ettirmek.

Introït [imz.] (*t* okunur) Kilisede âyine başlandığı vakit mukaddime yerine okunan dua, fâtiha-i dua.

Intromission [ims.] Girme, duhul, nüfuz: **L' – du sang dans les artères** Kanın şiryanlara duhûlü.

Intronisation [ims.] Papa'nın Papalık makamına veya bir piskoposun piskoposluk kürsüsüne ik'adı. ‖ (mec.) Tesis ve ihdas.

Introniser [ft.] Papa'yı Papalık makamına veya piskoposu piskoposluk kürsüsüne ik'ad etmek. ‖ (mec.) Tesis ve idhal etmek.

Intropion [imz.] Şütre-i dâhile.

Introrse [s.] (nb.) Müteveccih-i dâhil (nebat).

Introspectif,ve [s.] Bir şeyin dâhilini teftiş ve tetkik eden.

Introuvable [s.] Bulunmaz, nâ-yâb.

Intrus,e [i. - s.] Hak ve salâhiyeti olmaksızın bir yere sokulan veya sıfat-ı resmiyede bulunan.

Intrusion [ims.] Sokulma, hak ve salâhiyeti olmaksızın bir yere sokulma. ◆ Bilâ-salâhiyet sıfat-ı resmiyede bulunma.

Intuitif,ve [s.] Keşfe mensup ve müteallik, keşfî; **Vision – ve** Tecelliyat-ı ilâhiye, keşf-i manevi.

Intuition [ims.] Bir hakikatin talimsiz ve ispatsız olarak insana görünmesi, keşif. ◆ İntikal ve istihrac, kable'l-vuku his. ‖ (fls.) Şuur, vicdan, tetkik-i dâhilî: **C'est par – que nous nous connaissons** Vicdan, şuur iledir ki biz kendi kendimizi bilir, tanırız.

Intuitivement [h.] Keşif ve intikal ile.

Intumescence [ims.] (t.) Bir nevi şişme, intibac.

Intumescent,e [s.] (t.) Şişmeye başlamış olan, müntebic.

Intussusception [ims.] (tt.) Ecsam-ı uzviyenin içlerine bir mâyinin hulûlüyle hâsıl olan neşvünemâsı, nümüvv-i dâhilî.

Inuline [ims.] (k.) Kanesin, inülin.

Inusable [s.] Kullanılamaz, isti'male gayr-ı sâlih. ◆ Eskimez: **Une robe –** Eskimez bir ruba.

Inusité,e [s.] Kullanılmaz, gayr-ı müsta'mel: **Un mot –** Gayr-ı müsta'mel bir kelime.

Inutile [s.] Faydasız, bir şeye yaramaz, lüzumsuz, nafile, beyhûde. ‖ **Il ne seras pas – de** Faydadan hâlî değildir; **Il est – de** Hacet yoktur.

Inutilement [h.] Bilâ-fayda, lüzumsuz, nafile ve beyhûde olarak, boş yere.

Inutilisable [s.] Bir şeye yaramaz, istifade ve isti'mal olunamaz: **Un objet –** İşe yaramaz, istifade edilemez bir şey.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Inutilisé,e [s.] Kendisinden istifade olunmayan, gayr-ı nâfi.

Inutilité [ims.] Faydasızlık, lüzumsuzluk. = [cm.] Lüzumsuz ve faydasız şeyler.

Invagination [ims.] (t.) [12]Tegallüf-i miâ.

Invaincu,e [s.] Asla mağlup olmamış, lâ-yenhezim.

Invalidation [ims.] (hk.) Bir senet veya mukavele hükmünün fesih ve iptali.

Invalide [s.] Sakat, alil, amelmande: Un ouvrier – Alil bir amele. ◆ Nizamen hükümsüz, gayr-ı sahih, ihticaca gayr-ı sâlih, fâsid, gayr-ı muteber. = [imz.] Hizmet-i askeriyede sakatlanıp devlet tarafından mahsus bir kışlada beslenen nefer yahut zâbit, malûl ve mütekaid asker. = [ims. - cm.] Malûlîn-i askeriye hastahanesi. ◆ Asker mütekaidîn ve malûlîni maaşı.

Invalidement [h.] Kuvvetsiz ve tesirsiz bir suretle, ihticaca gayr-ı sâlih olarak.

Invalider [ft.] Fesih ve iptal etmek.

Invalidité [ims.] Hükümsüzlük, adem-i sıhhat, adem-i itibar, ihticaca adem-i salâhiyet. ◆ Mefsûhiyet: L' – d'un mariage Bir nikâhın mefsûhiyeti.

Invariabilité [ims.] Adem-i tahallüf.

Invariable [s.] Değişmez, tagayyür ve tahallüf etmez. ‖ (sr.) Müzekkeriyle müennesi bir olan ve şekil ve imlâsı tebeddül etmeyen (kelime), gayr-ı munsarif. ‖ Demeurer – Tagayyür, tahallüf etmemek.

Invariablement [h.] Tagayyür ve tahallüf etmez bir suretle, daima, her vakit: Je dîne – à sept heures Akşam yemeğini her vakit saat yedide yerim.

Invasif,ve [s.] İstilakârâne.

Invasion [ims.] Duhul, hücum, istila. ‖ (t.) Bir marazın zuhuru ve en evvel zuhur eden alâimi, tehâcüm.

Invective [ims.] Sebb ü şetm, sövme, çıkışma, ta'n, azar.

Invectiver [ft.] Sövmek, çıkışmak, sebb ü şetm etmek, azarlamak.

Invendable [s.] Satılamaz.

Invendu,e [s.] Satılmamış.

Inventaire [imz.] Emval ve eşya müfredat defteri. ◆ Defter-i kassam. ‖ Héritier sous bénéfice d' – İrsen tasarruf edeceği emlâk ve eşya vesâire nispetinde mûrisin deynini tesviye edip düyun-ı mütebakiyeyi ödemeye mecbur olmayan vâris. ‖ Faire – Saymak.

Inventé,e [s.] İcat ve ihtirâ edilmiş. ◆ Tasni' olunmuş. ‖ Une histoire – e Tasni' olunmuş bir hikâye. ‖ – à plaisir Hiç asıl ve esası olmayıp eğlendirmek maksadıyla, latife için icat ve ihtirâ ve tasni' olunmuş.

Inventer [ft.] İcat ve ihtirâ etmek. ◆ Düzmek, kurmak, tasni' etmek, uydurmak.

Inventeur,trice [i.] Mucit, muhteri'. ◆ Tasni' eden, uyduran.

Inventif,ve [s.] İcat, ihtirâ etmek hassa ve kuvvetini hâiz olan.

Invention [ims.] İcat, ihtirâ. ◆ İcat ve ihtirâ olunan şey: La nécessité fait naitre l' – İhtiyaç tevlid-i muhteraat eder. ◆ Hile, desise, vasıta. ◆ Yalan, düzme, ürcûfe. ‖ (ed.) İbdâ, icat. ‖ Brevet d' – İhtirâ beratı.

Inventorier [ft.] Eşya ve emval-i mevcudenin bir defter veya fihristini tertip etmek. ◆ Deftere kaydetmek.

Inversable [s.] Devrilmez (araba vesâire).

Inverse [s.] Ters, tersine dönmüş, ma'kûs, mün'akis. ‖ (mn.) Mesnedün-ileyhi mesnet ve mesnedi mesnedün-ileyh yerine konmuş (kaziye), kaziye-i ma'kûse. = [ims.] Zıt, akis, terslik. ‖ (mn.) Kaziyenin mesnet ve mesnedün-ileyhinin değişmesi, aks.

12 Orijinal metinde bu kelime تغلق şeklinde yazılmıştır ancak hem bağlama bakıldığında hem de *Lugat-ı Tıbbiye* (1290/1873) başta olmak üzere çeşitli kaynaklara başvurulduğunda doğrusunun تغلف olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Inversement [h.] Tersine, aksine, ma'kûs bir suretle, ma'kûsen: – **proportionnel** Ma'kûsen mütenâsip.

Inversion [ims.] (ed.) Kelâmın sırasının tebdili, kalb. || (as.) Asker yürüyüşünün veya harp veya manevra tertibinin aksine tebdili. || (t.) İnkılab-ı ahşâ'.

Invertébré,e [i. - s.] (tt.) Arka kemiği olmayan hayvanata ıtlak olunur, ma'dûmü'l-fikarat.

Invertir [ft.] Kaide ve muvâzene ile tersine çevirmek.

Investigateur,trice [i.] Bir şeyi kemâl-i itina ve devamla teftiş ve tahkik ve muayene eden adam.

Investigation [ims.] Dikkatli ve devamlı teftiş ve muayene ve tahkik, istiksâ, tefahhus. ◆ Felsefede aksam-ı dikkattendir, yani zihnin bir hâlidir ki bâis olduğu mesai-i akliyenin neticesi bir hakikat-i mutlakaya râci' olur.

Investir [ft.] Tevcih, nasb ve tayin, ik'ad etmek. ◆ Kuşatmak, muhasara etmek, etrafını almak. || – **de sa confiance** Tamamıyla emniyet ve itimat etmek.

Investissement [imz.] Muhasara, kuşatma. ◆ İhâta.

Investiture [ims.] Tevcih. || **Instrument d'** – Tevcih beratı.

Invétéré,e [s.] Eskimiş, yerleşmiş, kökleşmiş, kadim: **Une habitude – e** Kökleşmiş bir âdet.

Invétérer (s') [fv.] Eskimek, yerleşmek, kökleşmek.

Invincibilité [ims.] Mağlup olamamazlık. ◆ Çürütülememezlik.

Invincible [s.] Mağlup olamaz, inhizamı muhal, lâ-yenhezim. ◆ Çürütülemez, cerh ve iptali muhal (delil).

Invinciblement [h.] Nâ-kabil-i mukavemet bir surette. ◆ Mağlup olamaz veya cerh ve iptal olunamaz bir suretle.

Inviolabilité [ims.] Bozulamamazlık, nakz ve fesih ve iptalden berî olma. ◆ Taarruzdan masûniyet: – **du domicile** Mesâkinin taarruzdan masûniyeti. || – **personnelle** Masûniyet-i şahsiye.

Inviolable [s.] Bozulamaz, nakz ve fesih veya iptali gayr-ı caiz. ◆ Taarruzdan masun.

Inviolablement [h.] Bozulamayacak surette, nakz ve fesih veya taarruzdan masun olarak.

Inviscation [ims.] Yakışan bir şey sürme. || (syd.) Telzic, lüzûcetli bir şey sürmek.

Invisibilité [ims.] Görülememezlik, adem-i mer'iyet: **L' – des atomes** Zerratın adem-i mer'iyeti.

Invisible [s.] Görülemez, gayr-ı mer'î, nâ-bedid.

Invisiblement [h.] Görünmez surette, gayr-ı mer'î olarak.

Invisquer [ft.] Yapışkan bir şey sürmek.

Invitant,e [s.] Cazip, celp ve davet eden.

Invitation [ims.] Davet: **Lettre d' –** Davetnâme. ◆ Emir. || (mec.) Teşvik.

Invitatoire [imz.] Kilisede sabahları okunan bir dua.

Invite [ims.] Vist[13] oyununda oynanılan bir kâğıt.

Invité,e [i.] Davet olunmuş adam, davetli, med'uv.

Inviter [ft.] Davet etmek. ◆ Talep etmek. ◆ Emir ve izbar etmek. || (mec.) Celp ve tergib etmek. || **S'** – Davetsiz bir yere gitmek.

Invocation [ims.] İstiâne, istimdad. ◆ İstimdadı hâvi manzume, münacat. || – **de la loi** Hükm-i kanuna müracaat. || – **des antécédents** Emsaline müracaat.

Invocatoire [s.] İstimdad ve istiâneye mensup ve müteallik.

Involontaire [s.] Gayr-ı ihtiyari, gayr-ı kasdî: **Rire** – Hande-i gayr-ı ihtiyari.

Involontairement [h.] İstemeyerek, gayr-ı ihtiyari olarak, nâ-hâh.

Involucelle [ims.] (nb.) Çiçeğin etrafında bir zarf teşkil eden küçük yapraklar takımı, lüfeyfe.

13 Whist.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Involucre [ims.] (nb.) Çiçeğin etrafında bir zarf teşkil eden küçük yapraklar takımı, lifâfe-i zehre.

Involucré,e [s.] (nb.) Lifâfe denilen yapraklardan bir zarfı olan (çiçek), zü'l-lifâfe.

Involusselle [ims.] (mr. Involucre.)

Involuté,e [s.] (nb.) Yaprakları içeriye bükülmüş, matvî, matmur.

Involutif,ve [s.] (nb.) İçeriye bükülen yapraklara ıtlak olunur, matmurî.

Involution [ims.] Mevâni' ve müşkilatın tekessürü. ◆ Bir davanın karışıklığı. ◆ Teşevvüş-i üslup. || (nb.) Yaprakların içeriye bükülmesi, tamr.

Invoquer [ft.] İstimdad etmek, istiâne etmek. ◆ İstirham etmek. ◆ Dua, münacat etmek. ◆ Delil olarak göstermek, bina-yı hukuk etmek, dermeyan etmek, istinat etmek. ◆ Müracaat etmek. || – **un témoignage** İstişhad etmek. || – **l'ordre du jour** Asıl mevzubahis olan maddeye rücu olunmasını talep etmek.

Invraisemblable [s.] Doğruya benzemeyen, gayr-ı muhtemel, gayr-ı melhuz. ◆ Garip.

Invraisemblablement [ims.] Doğruya benzemeyerek, gayr-ı muhtemel bir suretle.

Invraisemblance [ims.] Doğruya benzemeyiş, adem-i ihtimal, hakikate mugayeret.

Invulnérabilité [ims.] Yaralanmamazlık, adem-i imkân-ı cerh. || (mec.) Her türlü halelden masûniyet, sebat ve metanet.

Invulnérable [s.] Yaralanmaz, yaralanması muhal, mümteniü'l-cerh. || (mec.) Her türlü halelden masun, her şeye mukavim.

Invulnérablement [h.] Yaralanması mümkün olamayacak surette.

Iodate [imz.] (k.) Hâmız-ı iyot ile bir esastan mürekkep milh, iyodiyet.

Iode [imz.] (k.) Ecsam-ı basîteden bir unsur, iyot.

Iodé,e [s.] (k.) İyodu hâvi, iyotlu.

Ioder [ft.] İyot sürmek, karıştırmak.

Iodeux [smz.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı iyodî.

Iodhydrate [ims.] (k.) İyod-ı mâiyet.

Iodique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı iyot.

Iodisme [imz.] (t.) Dâ-i iyot, tesemmüm-i iyodî. ◆ İyot isti'malinden gelen sarhoşluk.

Iodoforme [imz.] İyot-neml.

Iodognosie [ims.] Taallüm-i iyot.

Iodométrie [imz.] Mukayese-i iyot.

Iodophthisie [ims.] (t.) Sill-i iyot.

Iodopiques [ims. - cm.] (arz.) İyot ve bromu hâvi bulunan maden suları.

Iodure [ims.] (k.) İyodun bir cism-i basitle terkibinden hâsıl madde-i kimyeviye, mürekkebat-ı müsennâiye-i iyot.

Ionidium [imz.] (*omm*) (nb.) Altın kökü fidanı.

Ionien,ne [i. - s.] İsm-i kadimiyle İyonya denilen İzmir ve Çeşme sevâhili ahali-i kadîmesinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan. || **Dialecte** – Yunan-ı kadim lisanının başlıca şuâbatından biri ki en müsta'melidir.

Ionique [s.] Eski İyonya (İzmir ve Çeşme sevâhili) memleketine mensup ve müteallik. || **Ordre** – Fenn-i mimarinin usul-i hamsesinden biri, usul-i mimariye-i İyonî. || **Poésies** – **s** Serbâzâne eş'ar. (*Sotadiques* dahi denir.)

Iota [imz.] (*i-ô*) Elifbâ-yı Yunanînin dokuzuncu harfi. ◆ Harf-i vâhid. ◆ Gayet küçük şey, cüz-i asgar, zerre. || **Sans charger un** – Harf-i vâhid tebdil etmeksizin. || **Il n'y manque pas un** – Hiçbir eksiği yoktur.

Iotacisme [imz.] Bir lisanda *i* harfinin kesret-i isti'mali. ◆ Bazı adamların *j* harfini telaffuzda çektikleri suûbet.

Iouzghad [imz.] Yozgat şehri.

Ipécacuhna [imz.] Kabuk ve kökü tıpta kay ettirmek için müsta'mel bir küçük ağaç ki Amerika'da bulunur. ◆ Bu ağacın kabuk ve kökü, altın kökü, arak-ı zeheb.

Ipso facto [h.] (Latince tabir) Yalnız bunun için. ◆ Hod-be-hod. ◆ Fiilen, bilfiil.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ir [imz.] (mr. In.)

Iranien,ne [i. - s.] İran'a mensup, İranî.

Irascibilité [ims.] Hiddet-mizaç, tez darılma.

Irascible [s.] Tez darılır, hadidü'l-mizac: Femme – Hadidü'l-mizac kadın.

Irato (ab) (Latince tabir) Hiddet ve gazap hâlinde: Faire son testament – Vasiyetnâmesini hiddet hâlinde tanzim ve tahrir etmek; Ne prenez aucune résolution – Hiddet hâlinde hiçbir karar ittihaz etmeyiniz.

Ire [ims.] Hiddet, gazap. (Eski ve yalnız şiirde müsta'meldir.)

Iriartea [imz.] (nb.) Amerika-yı Cenubî'ye mahsus bir cins hurma ağacı.

Iribin [imz.] Amerika-yı Cenubî'ye mahsus kara doğan.

Iridées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i süseniye.

Iridérémie [ims.] (t.) Fıkdan-ı kuzahiye, ma'dûmiyet-i kuzahiye.

Iridite [ims.] (t.) İltihab-ı kuzahiye.

Iridium [imz.] (*omm*) (k.) Ecsam-ı basîteden bir unsur, iridiyum.

Iridodialys [ims.] (*s* okunur) (t.) İnfisal-i kuzahiye.

Iridoptose [ims.] (t.) Sukut-ı kuzahiye.

Iridoscope (crh.) Gözün dâhilini tetkik için müsta'mel alet, çeşm-bîn.

Iridotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı kuzahiye.

Irien,ne [s.] Kuzahî.

Irine [ims.] Kâfur-ı benefşe.

Iris [ims.] (*s* okunur) Geçen asrın Fransız muharrirîni bir hikâyede ismini söylemek istemedikleri bir kadına bu nâmı verirlerdi. || Écharpe d' – (Şairâne) Alâim-i semâ, tirâje, kavs-i kuzah. || (mad.) Alâim-i semâ taşı. = [imz.] (Şairâne) Alâim-i semâ. ◆ Alâim-i semâya benzer elvan. || (nb.) Süsen çiçeği. ◆ Süsen çiçeğinin kökünden yapılan toz. || (tşr.) Gözün rengini hâvi tabakası, tabaka-i kuzahiye.

Irisation [ims.] Bazı ecsamın alâim-i semâ renklerinde şuâlar aksettirmek hassası, takazzuh. || – du verre Camın takazzuhu. ◆ Silah namlusu üzerine işlenilen cevher.

Irisé,e [s.] Alâim-i semâ renklerini hâvi, mukazzah. || Couleurs – es Elvan-ı mütekazzıha, elvan-ı menşure.

Iriser (s') [fv.] Elvan-ı kuzahiye yani alâim-i semâ renkleriyle televvün etmek.

Iritis [ims.] (*s* okunur) (t.) İltihab-ı kuzahiye.

Irlandais,e [i. - cm.] İrlanda'ya mensup, İrlandalı. || (bhr.) Prendre des ris à l' – e Rüzgâr tehlikeli olduğu zaman tesirini tahfif için bıçakla yelkeni kesivermek.

Irlande [ih.] İrlanda adası (Cezîre-i Hadrâ).

Ironie [ims.] İstihzâ: Une amère – Acı bir istihzâ. || – du sort Cilve-i kader, talih.

Ironique [s.] İstihzâlı, istihzâ-âmiz. Réponse – İstihzâ-âmiz cevap.

Ironiquement [h.] İstihzâ tarikiyle, müstehziyâne.

Iroquois,e [i. - s.] Amerika'nın bir kavm-i mahsusu efradından veya bu kavme mensup olan. || (mec.) Ahmak, tuhaf, gülünç. = [imz.] Yanlış yahut anlaşılmaz bir ifade, lisan.

Irrachetable [s.] Tekrar satın alınamaz, yeniden iştirâsı gayr-ı-kabil.

Irradiation [ims.] Bir cism-i muzînin şuâlar salması, teşa'u'. ◆ Şuâlar suretinde bir merkezden ayrılıp dağılma. ◆ Kevâkibin etrafındaki daire-i muzîe.

Irradier [fl.] Şuâlar gibi açılmak, teşa'u' etmek, bir merkezden aksam-ı mücâvireye doğru açılıp tevessü' etmek.

Irraisonnable [s.] Akılsız, idraksiz, gayr-ı müdrik: Un animal – İdraksiz bir hayvan.

Irraisonnablement [h.] Adem-i idrakle, gayr-ı müdrik olarak.

Irraisonné,e [s.] Mugayir-i akıl ve hikmet.

Irrassasiable [s.] Doyurması, memnun ve ikna etmesi gayr-ı kabil.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Irrationnel,le [s.] Mugayir-i akıl. || (r.) Vâhid-i kıyasî ile nispet-i müştereki olmayan miktar veya adet, esamm, gayr-ı mantık.

Irrationnellement [h.] Mugayir-i akıl ve mantık bir surette.

Irréalisable [s.] Tahakkuk edemez, tahakkuku nâ-kabil, mümteniü'l-icra: Une espérance – Tahakkuku nâ-kabil bir ümit; Un projet – Mümteniü'l-icra bir tasavvur. ◆ Nakde tahvil olunamaz: Des valeurs – s Nakde gayr-ı kabil-i tahvil esham.

Irrecevable [s.] Kabul olunamaz, kabul olunabilmek şerâitini gayr-ı hâiz.

Irréconciliable [s.] Uzlaşamaz, barışamaz, musâlahası nâ-kabil, nâ-kabil-i telif ve tevfik.

Irréconciliablement [h.] Barışılamayacak bir surette, nâ-kabil-i telif bir suretle.

Irrécouvrable [s.] Yeniden örtülmesi muhal. ◆ Mümteniü't-tahsil: Créance – Mümteniü't-tahsil deyn.

Irrécusable [s.] Redd ü cerhi nâ-kabil.

Irrécusablement [h.] Redd ü cerhi gayr-ı kabil bir surette.

Irréductibilité [ims.] Daha basit bir şekil ve surete ifrağ olunamamazlık, adem-i kabiliyet-i taklil. ◆ Toza tahvil olunamamazlık. ◆ Yerinden oynamış bir uzuv veya kemik vesâirenin yerine iade olunamaması, adem-i kabiliyet-i red. || (r.) Gayr-ı kabiliyet-i ihtisar.

Irréductible [s.] Daha basit bir şekil ve surete vaz'ı nâ-kabil, gayr-ı kabil-i taklil. ◆ Toza tahvil olunamaz. || (k.) Gayr-ı kabil-i tahlil. || (r.) Gayr-ı kabil-i ihtisar. || (crh.) Yerine iade olunamaz (uzuv veya kemik vesâire), gayr-ı kabil-i red.

Irréfléchi,e [s.] Düşünülmemiş, düşünülmeksizin yapılmış, mülâhazasızca.

Irréfléxion [ims.] Düşünmeyiş, mülâhazasızlık.

Irréformable [s.] Düzeltilemez, nâ-kabil-i ıslah, tadil ve ıslahı gayr-ı kabil.

Irréformalité [ims.] Gayr-ı kabiliyet-i tadil ve ıslah.

Irréfragable [s.] İtiraz ve muhalefet kabul etmez, götürmez, reddolunamaz.

Irréfragablement [h.] İtiraz ve muhalefet götürmez bir surette.

Irréfutabilité [ims.] Gayr-ı kabiliyet-i redd ü cerh.

Irréfutable [s.] Redd ü cerh olunamaz.

Irréfuté,e [s.] Redd ü cerh olunmamış.

Irrégularité [ims.] Kaidesizlik, istisna, şüzuz. ◆ İntizamsızlık, ıttıradsızlık, sırasızlık.

Irrégulier,ère [s.] Kaideye muhalif, müstesna, şâz, semâî. ◆ İntizamsız, gayr-ı muntazam, gayr-ı muttarid, uygunsuz. || Verbes – s Ef'al-i şâzze, ef'al-i semâiye. || Armée – ère Asâkir-i muâvine, başıbozuk.

Irrégulièrement [h.] Kaidenin hilâfında, müstesna ve şâz olarak. ◆ İntizamsız ve uygunsuz bir surette. ◆ Gayr-ı muntazam bir surette.

Irrélatif,ve [s.] (fls.) Gayr-ı nisbî, mutlak.

Irréligieusement [h.] Dinsizlikle, mülhidâne.

Irréligieux,se [s.] Dinsiz, mülhid. ◆ Dine muhalif.

Irréligion [ims.] Dinsizlik, ilhad.

Irremboursable [s.] Te'diye olunamaz, mümteniü'l-edâ.

Irrémédiable [s.] İlacı bulunmaz, devasız. ◆ Dermansız, ilaçsız, çaresiz. || (mec.) Gayr-ı kabil-i telafi.

Irrémédiablement [h.] İlaç ve dermanı bulunmayacak bir surette.

Irrémissibilité [ims.] Affa gayr-ı müstehak olma.

Irrémissible [s.] Affolunamaz, affa gayr-ı müstehak.

Irrémissiblement [h.] Af ve merhamete müstehak olmayacak surette.

Irrémission [ims.] Adem-i af.

Irréparabilité [ims.] Gayr-ı kabiliyet-i tamir ve telafi.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

Irréparable [s.] Tamir kabul etmez, nâ-kabil-i telafi.

Irréparablement [h.] Tamir ve telafi kabul etmez surette.

Irrépréhensible [s.] Ta'n ve takbih olunamaz.

Irrépressible [s.] Zapt, men ve tazyik olunamaz.

Irréprochable [s.] Ta'yib olunamaz, kusursuz, lekesiz. ◆ İtiraz kabul etmez, hakkında bir şey denilemez, ta'nı kabil olmayan. ‖ **Témoin** – Şahid-i âdil.

Irréprochablement [h.] Ta'yib olunamayacak surette, bilâ-kusur, itiraz kabul etmez bir vechile.

Irreproductif,ve [s.] Yeni bir servet istihsal etmeyen.

Irrésistibilité [s.] Karşısında dayanılamayan ve mukavemet olunamayan şahıs veya şeyin hâli.

Irrésistible [s.] Karşısında dayanılamaz, mukavemeti muhal.

Irrésistiblement [h.] Mukavemetsiz, dayanılmaksızın, kabil-i mukavemet ve muhalefet olamayacak bir surette.

Irrésolu,e [s.] Güç karar verir, karar veremeyen, müteredditt.

Irrésolument [h.] Kararsızlıkla, müteredditdâne.

Irrésolution [ims.] Kararsızlık, tereddüt.

Irrespectueusement [h.] Adem-i hürmet ve riâyetle.

Irrespectueux,se [s.] Hürmetsiz, riâyetsiz.

Irrespirabilité [ims.] Teneffüse adem-i sâlihiyet.

Irrespirable [s.] Teneffüse gayr-ı sâlih.

Irresponsabilité [ims.] Adem-i mesuliyet, mesuliyetten berî olma.

Irresponsable [s.] Mesuliyeti olmayan, gayr-ı mesul, lâ-yüs'el-ammâ-yef'al.

Irresponsablement [h.] Adem-i mesuliyetle, mesul olmayacak surette.

Irréussite [ims.] Adem-i muvaffakiyet.

Irrévéremment [h.] Adem-i hürmet ve ta'zimle.

Irrévérence [ims.] Hürmetsizlik, adem-i ta'zim.

Irrévérencieusement [h.] Hürmetsizlikle, merasim-i ta'zimiye fikdanıyla.

Irrévérencieux,se [h.] Hürmetsiz, riâyetsiz, ta'zimsiz.

Irrévérent,e [s.] İcap eden hürmet ve ta'zime muhalif olan, edep haricinde.

Irrévocabilité [ims.] Geri alınamamazlık. ◆ Bozulamamazlık, adem-i kabiliyet-i fesh.

Irrévocable [s.] Geri alınamaz. ◆ Bozulamaz, mümteniü'l-fesh, kati.

Irrévocablement [h.] Geri alınamayacak veya fesholunamayacak bir suretle, katiyen.

Irrigable [s.] Sulanabilen, kabil-i iska.

Irrigateur [imz.] Bahçe ve çimenleri sulamaya mahsus tulumba, bahçe tulumbası. ◆ Su harkı. ◆ Sulayan, sulayıcı adam. ‖ (t.) Bir nevi şırınga, miskat.

Irrigation [ims.] Sulama, iska, irvâ. ‖ (t.) Yaralı veya hasta bir uzvun sulatılması, iska.

Irriguer [ft.] Sulatmak, iska etmek.

Irritabilité [ims.] Hiddet-mizaç istidad ve kabiliyeti, kızgınlık. ‖ (mna.) Ensice-i uzviyede cümle-i asabiye haricinde bazı müessiratın tesiriyle taharrük edebilmek hassası. ◆ Bazı nebatatın dokunulduğu vakit gösterdikleri bir nevi his, taharrüş. ‖ (t.) Kabiliyet-i taharrüş.

Irritable [s.] Hadidü'l-mizac, çabuk kızar. ‖ (nb.) Dokunulduğu vakit bir nevi his gösteren (nebat), müteharriş.

Irritant,e [s.] Kızdıran, hiddetlendiren, iğzab eden. ‖ (hk.) Fesih ve ilga eden, nâsih, mübtil. = [s.] (t.) Kızdıran ilaç, muharriş.

Irritation [ims.] Kızgınlık, gazap, tehevvür, hiddet. ‖ (t.) Bir uzvun kızarıp sertleşmesi, taharrüş.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Irrité,e [s.] Kızgın, hiddetli, keskin. ‖ (t.) Müteharriş.

Irriter [ft.] Kızdırmak, hiddetlendirmek, iğzab etmek. ◆ Tahrik ve tahris etmek. ‖ (mna.) Faaliyetini, hassasiyetini tezyid etmek, tahrik etmek. ‖ (t.) İltihap vermek, tahriş etmek.

Irroration [ims.] İnce bir su püskürtüsüyle iska, su serpme. ◆ Ayazlatma, ayaz veya çiğe vaz' etme. ‖ (t.) Teskıyeye vaz' etme.

Irruption [ims.] Hücum, tehâcüm, hamle, baskın. ◆ Taşma, feyezan, basma. ◆ (mec.) İntişar.

Isabelle [ims.] Ten rengiyle sarı rengi arasında bir nevi küçük erik. = [s.] Bu eriğin renginde olan, açık sarı renkli. = [imz.] Bu eriğin rengi, açık sarı. ‖ (byt.) Kula yahut açık sarı at.

Isadelphie [ims.] Tev'eman-ı mütelâsıkayn. (Acâibattan.)

Isard [imz.] Pirene dağlarında bulunan yabani keçi.

Isadis [imz.] Aktar-ı şimaliyenin köpekle tilki arasında bir nevi hayvanı.

Ischiadelphes [imz. - cm.] (*ski-a*) Kaynak kemiklerinden birbirine bitişik olan ikizler, tev'eman-ı mütelâsıkan bi'l-verek. (Acâibattan.)

Ischial [s.] (*ski-al*) (tşr.) Kaynak kemiğine mensup ve müteallik, verekî.

Ischiarge [ims.] (*ski-ar*) (t.) Nıkris-i verekî.

Ischial,e [s.] (*ski*) (tşr.) Verekî.

Ischiatocèle [ims.] (*ski-a*) (t.) Fıtık-ı verekî.

Ischio [s.] (*skio*) (tşr.) Verekî.

Ischion [imz.] (*skion*) (tşr.) Üç parçadan ibaret olan kaynak kemiği, kalça, verek.

Ischiopages [imz. - cm.] (*ski*) Tev'eman-ı müttehidan bi'l-verek. (Acâibattan.)

Ischiopagie [ims.] (*ski*) Tev'emiyet-i müttehidan bi'l-verek. (Acâibattan.)

Ischnophonie [ims.] (*skno*) Zaafiyet-i sadâ.

Ischnotie [ims.] (*skno*) (t.) Nehâfet-i vücut.

Ischurétique [s.] (*sku*) (t.) Dâfi'-i usret-i bevl, dâfi'-i usr.

Ischurie [ims.] (*sku*) (t.) Usret-i bevl, usr, sidik zoru.

Isiaque [s.] Eski Mısrîlerin ilâhesi İzis'e mensup ve müteallik.

Islam [imz.] Din-i İslam. ◆ Ümem-i müslime.

Islamique [s.] İslam'a mensup ve müteallik, İslamî. ‖ **Empire** – Hilafet-i İslamiye, devlet-i İslamiye. ‖ **La civilisation** – Medeniyet-i İslamiye.

Islamisme [imz.] Din-i İslam, İslamiyet.

Islamite [i.] Din-i İslam taraftarı.

Islandais,e [i. - s.] İzlanda cezîresi ahalisinden veya bu cezîreye mensup ve müteallik olan, İzlandalı.

Isobarométrique [s.] **Lignes – s** Barometrece mütesâviyü't-tazyik olan hutut.

Isocarde [imz.] Bir cins istiridye.

Isocèle [s.] (he.) İki dıl'ı müsâvi olan, mütesâviyü'd-dıl'eyn, mütesâviyü's-sakkeyn.

Isochimène [s.] (cğ.) Mütesâviyü'l-harâre-i şitâiye.

Isochrone [s.] (*kro*) Müsâvi bir müddette vâki olan, mütesâviyü'z-zaman.

Isochronisme [imz.] (*kro*) Müsâvi bir müddette vâki olmak, tesâviyü'z-zaman.

Isocline [imz.] Meyli mütesâvi olan hat.

Isodynamique [s.] Mütesâviyü'l-mıknatısiyet.

Isogéotherme [s.] Arzının harâreti mütesâvi olan.

Isogone [s.] (he.) Zâviyeleri bir olan, mütesâviyü'z-zevâyâ.

Isographie [ims.] İstinsah-ı mekâtib fenni.

Isogyne [s.] Mütesâvî-i âzâi't-te'nis.

Isolant,e [s.] (ht.) Elektriği nakletmeyen, gayr-ı nâkil, müfred, âzil.

Isolateur [imz.] (mr. (Isoloir.)

Isolation [ims.] Elektriklendirilmesi arzu olunan şeyin nâkil-i elektrik ecsamdan teb'idi, tefrid.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Isolé,e [s.] Ayrı, ittisalsiz, münferid. ◆ Bî-kes. ◆ Yalnız. ◆ Münzevi.

Isolement [imz.] İnziva, infirad. ◆ Elektriklendirilmesi arzu olunan bir şeyle ecsam-ı sâire arasındaki ayrılık, infirad.

Isolément [h.] Yalnız olarak, münferiden.

Isoler [ft.] Ayırmak, yalnız bırakmak, tecrit etmek. ◆ Münferid ve münzevi hâlinde bırakmak. ◆ Elektriklendirilmesi arzu olunan şeyi nâ-kabil-i elektrik ecsamdan ayırmak, tefrid etmek. ‖ (k.) Terekküb ettiği maddelerden ayırmak, tecrit etmek.

Isoloir [imz.] Elektriklendirilmesi arzu olunan ecsamın vaz'ına mahsus ayakları camdan iskemle, müferrid. ‖ (mec.) İnzivagâh.

Isomère [s.] (mad.) Aksam-ı mürekkebesi müsâvi, müşâbih olan, mütesâviyü't-terkib. ‖ (k.) Anâsır-ı mürekkebesi birbirinin aynı olduğu hâlde havassı, tabâyi'-i cismâniyesi birbirinden pek çok farklı olan ecsama denir.

Isomérie [ims.] Tesâvî-i terkibiyet.

Isomérique [s.] Zü't-tesâviyi't-terkib.

Isomorphe [s.] (he.) Şekli müşâbih olan, müteşâbihü'ş-şekl.

Isopérimètre [s.] (he.) Daireleri müsâvi olan (eşkâl), mütesâviyü'd-devre, mütesâviyü'l-muhit.

Isopétal [s.] (nb.) Mütesâviyü'l-vüreykatü't-tüveyciye.

Isophylle [s.] (nb.) Mütesâviyü'l-evrak.

Isopode [s.] (hyv.) Mütesâviyü'l-ercal. = [imz. - cm.] Hayvanat-ı mütesâviyü'l-ercal.

Isothère [s.] Mütesâviyü'l-harâre-i sayfiye.

Isotherme [s.] Derece-i hararet-i vasatiyesi ve iklimi bir olan, mütesâviyü'l-harâre.

Israïl [imz.] Benî-İsrail. ‖ **Docteur en** – , **maître en** – Hususiyle umur-ı diniyede gayet âlim adam.

Israélite [i.] İsrailî, Yahudi.

Issu,e [s.] Bir nesil veya cinsten mütevellid, müteferri', müteselsil. ‖ (mec.) Neşet ve tevellüd etmiş.

Issue [ims.] Çıkılacak yer, mahrec, menfez, memerr. ◆ Son netice, encam. = [cm.] Civar, etraf. ‖ **à l'** – **de** Hitamında.

Issues [ims. - cm.] Simitçi unu yahut karışık veya artık un.

Isthme [imz.] (*i-sme*) (cğ.) Berzah. ‖ (tşr.) – **du gosier** Muzîk-ı hulkum. ‖ **Percer l'** – Gayr-ı mümkün bir şeye kıyam etmek.

Isthmique yahut **Isthmiens** [smz. - cm.] (*i-smi*) Eski Yunanîlerin Korent[14] boğazında beher üç ayda icra ettikleri oyunlara ıtlak olunur.

Istiure [imz.] Bir cins kanatlı keler.

Itaague [ims.] (bhr.) Manti, kandelisa. (Yelken hakkında olup buna *étague* dahi denir.)

Itacolumite [ims.] (mad.) Elmas ve altını hâvi suhura denir.

Italianiser [ft.] İtalyanlaştırmak.

Italianisme [imz.] İtalyanlık. ◆ İtalyan lisanına mahsus şive.

Italie [ih.] İtalya.

Italien,ne [i. - s.] İtalyalı, İtalyan. ‖ **Goût** – Kulamparalık. = [imz.] İtalyanca. = [imz. - cm.] Paris'te İtalyan tiyatrosu.

Italique [s.] Eski İtalya'ya mensup, İtalyevî. ‖ [imz. - s.] (tba.) Eğrice bir nevi yazı ve hurufat: *a b c d e f.*

Italisme [imz.] (mr. Italianisme)

Item [h.] (*tèmm*) Bundan fazla, bundan maada, hariç-ez-hesap. = [imz.] Fazla. ◆ Müşkilat.

Itératif,ve [s.] Mükerrer.

Itération [ims.] Tekrar, yeniden yapma.

Itérativement [h.] Mükerreren, defaatle.

Ithos [imz.] (s okunur) Felsefe-i kadîmenin ahlaktan bahseden kısmı. ‖ – **et pathos** Tasannulu tabirat.

14 fr.: Corinthe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Itinéraire [imz.] Bir seyahatte sülûk olunacak tarik, yol haritası. ◆ Seyyahların yol hakkında menzil-be-menzil yazdıkları malumat ve tarifat-ı seyahati müş'ir muhtıra, seyahatnâme. ‖ (mec.) Takip olunmuş veya olacak hatt-ı hareket. = [s.] **Colonne** – Birkaç yolun birleştiği mahalde her birinin nereye gittiğini tarif etmek üzere merkûz sütun. ‖ **Mesures** – **s** Tarikin beher milinde mesafeyi gösteren nişan veya cetvel.

Iule [imz.] Bir cins kırkayak.

Ive [ims.] yahut:

Ivette [ims.] Yer palamudu, meşecik.

Ivoire [imz.] Fildişi, âc. ◆ Bazı hayvanların alet-i müdafaası olmak üzere ağızlarından dışarı çıkmış dişleri. ◆ Fildişi masnûat. ◆ Fildişi gibi beyazlık.

Ivoirerie [ims.] Fildişinin işlenilmesi veya ticareti, fildişicilik. ◆ Fildişi masnûat.

Ivoirier [imz.] Fildişini işleyen sanatkâr, fildişici.

Ivraie [ims.] Buğdayın arasında biten siyah taneli bir muzır ot, karamuk, kölçer, zivan. ‖ – **enivrante** Delice denilen nebat. ‖ (mec.) İyi şeylerin arasında bulunan fena şey.

Ivre [s.] Sarhoş, mest, sekran. ‖ (mec.) Mağrur, sermest. ‖ – **mort** Çok ve ölü gibi sarhoş, bî-hûş.

Ivresse [ims.] Sarhoşluk, sekr, mestlik. ‖ (mec.) Gurur, sermestlik.

Ivrogne,esse [i. - s.] Çok içen, sarhoş, bekrî, ayyaş.

Ivrogner [fl.] Çok içmek, sarhoşluk etmek.

Ivrognerie [ims.] Çok içmeklik, sarhoşluk, bekrîlik, ayyaşlık.

Ixia [ims.] yahut:

Ixie [ims.] Süseniye fasîlesinden sarı zambak, sümbülteber.

Ixiné [imz.] Bukalemun nebatı.

Ixion [imz.] Semânın cihet-i şimaliyesinde bulunan bir cümle-i kevkebiye.

Ixode [imz.] Hayvanların derisine yapışan kene ve sakırga. ‖ – **ricin** Köpek kenesi.

Ixodidés [imz. - cm.] Hayvanat-ı akebûtiye fasîlesinden akarya[15] cinsinden debakıye fasîlesi.

Ixore [ims.] Hindistan ve Amerika'ya mahsus bir cins kahve ağacı.

Izard [imz.] (mr. Isard.)

Izémien,ne [s.] **Terrains** – **s** Bi'r-rüsub teşekkül eden tabakat-ı arz.

15 fr.: acares.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

J

J [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin onuncu harfi ve huruf-ı gayr-ı sâmitesinin yedincisi. Kelimat-ı Fârisîdeki (ژ) gibi telaffuz olunarak daima okunur; *d* ile beraber (ج) gibi telaffuz olunur: *adjectif*. || **J. C.** harfleri *Jésus-Christ*'den muhaffef olarak Hazret-i İsa (asm.) demektir. ◆ **J. J.** harfleri *Jean-Jacques*'dan muhaffeftir. ◆ **J. B.** harfleri de *Jean-Baptiste* kelimelerine delâlet eder. || Bir sıraya delâlet etmek üzere kullanıldığı vakit onuncuyu irâe eyler.

Jà [zr.] *Dèjà* yerine olarak eski ve nadirü'l-isti'maldir.

Jabirre yahut:

Jabiru [imz.] Senegal memleketine mahsus bir cins büyük leylek.

Jable [imz.] Fıçı tahtalarına altta ve üstteki tahtaları tutmak üzere yapılan kertik, yiv. ◆ Fıçı tahtasının yivindeki bindirme payı.

Jabler [ft.] Fıçı tahtalarına altta ve üstteki tahtaları tutmak üzere kertik yapmak.

Jabloire [ims.] Fıçının yiv avadanlığı.

Jaborandi [imz.] (nb.) Sezâbiye fasîlesinden gayetle muarrak bir fidandır, yaborandi.

Jabot [imz.] Kuş kursağı, kanise. ◆ Mide. ◆ Tabiat, ahlak. (Bu mânâ eskidir.) ◆ Erkek gömleğine tezyinat makamında geçirilen tenteneli göğüslük.

Jabotage [imz.] Nafile yere çok söyleme, zevzeklik.

Jaboter [fl.] Nafile yere çok söylemek, zevzeklik etmek, saçma sapan sözler söylemek.

Jaboteur,se [i.] Nafile yere çok söyleyen adam, zevzek, geveze. = [imz.] (hyv.) Kara tavuğun bir nevi.

Jacamar [imz.] (hyv.) Amerika serçesi.

Jacana [imz.] (hyv.) Mıntıka-i hârrede bulunur bir cins yelve kuşu.

Jacapa [imz.] Amerika'ya mahsus bir cins çalı kuşu.

Jacaranda [imz.] (nb.) Bir cins pelesenk ağacı, siyah gül ağacı.

Jacard [imz.] Çakal.

Jacasse [ims.] Geveze kadın veya kız.

Jacasser [fl.] (Saksağan kuşu hakkında) Bağırmak. ◆ Saksağan kuşu gibi bağırmak, çok söylemek, gevezelenmek.

Jacasserie [ims.] Gevezelik, zevzeklik.

Jacée [ims.] (nb.) Kantaryon. || – **des jardiniers** Haşîşetü's-sirac.

Jacent,e [s.] Sahibi bulunmayan veya belli olmayan mal ve mülk veya miras, sahipsiz, mahlûl.

Jachère [ims.] Tarlanın birkaç senede bir dinlenmek üzere işlenmemiş hâlinde bırakılması. ◆ Dinlenmek üzere bırakılmış arazi. ◆ Nadas edilmiş arazi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Jachérer [ft.] Dinlenmek üzere boş bırakılmış tarlayı işlemek, böyle bir tarlaya çift sürmek, nadas etmek.

Jacinthe [ims.] Sümbül. || – **des prés** Mavi sümbül. || – **des bois** Mor sümbül. || – **muguet** Sarı sümbül.

Jacka [imz.] Amerika'nın ekmek ağacı, jaka.

Jaco yahut:

Jacquot [imz.] Amerika'nın gümüş renginde papağanı ki pek makbuldür.

Jacobée [ims.] Kanarya otu cinsinden bir nevi nebat.

Jacobin,e [i.] Sen Dominik[16] tarikine mensup rahip ve rahibe. = [imz.] Hind'in bir nevi kuşu. ◆ Jakoben.

Jacobites [imz. - cm.] Yakubiye mezhebinde bulunan Hıristiyanlar, Mısır kıptîleri.

Jacobson [imz.] (tşr.) **Organe de** – Uzv-ı jakobson.

Jaconas [imz.] (*s* okunmaz) İtalya'da yapılan renkli soğuk bezi.

Jacquard [imz.] (*kar*) İpek kumaşların bir nevi nesci ki mucidinin ismiyle müsemmâdır.

Jacques [imz.] On dördüncü ve on beşinci asr-ı miladide Fransa'da köylü ve çiftçilere makam-ı tahkirde verilen isimdir.

Jacquet [imz.] Bir nevi tavla oyunu. || **Se lever dès le potron** – Gayet erken kalkmak.

Jacquinier [imz.] Amerika'ya mahsus bir cins tezyinat çiçeği, jakinya.

Jactance [ims.] Temâduh, tefâhur, öğünme.

Jactation [ims.] (t.) Izdırap, kalak.

Jaculatoire [s.] **Oraison** – Kısa ve müessir ve sûzişli dua.

Jade [imz.] Yeşim taşı, hacer-i kilye.

Jadis [zz.] (*s* okunur; bazıları telaffuz etmez) Vaktiyle, geçmiş zamanda, evâilde. = [imz.] Eski zaman, mazi, geçmiş.

16 Saint Dominique.

Jaffa [imz.] Yafa şehri.

Jaguar [imz.] (*gouar*) Amerika-yı Cenubî kaplanı.

Jaïet [imz.] (mr. Jais.)

Jaillir [fl.] Fışkırmak, sıçramak, feveran ve inficar etmek. ◆ Yükselmek, mürtefi olmak. || (mec.) Birdenbire sıkmak.

Jaillissant,e [s.] Fışkıran, sıçrayan, fevvar, nâbi'. || **Eaux – es** Fıskiyeler, fevvâreler.

Jaillissement [imz.] Fışkırma, sıçrama, feveran.

Jais yahut **Jaïet** [imz.] Kara kehrübâ. ◆ Siyah renk. ◆ Siyah cam, kara sırça.

Jalap [imz.] (*p* okunur) Amerika-yı Şimalî'nin bir nevi nebatı ki kökü pek kuvvetli bir müshildir, çalapa.

Jale [ims.] Büyük gavata.

Jalée [ims.] Bir büyük gavata dolusu.

Jalet [imz.] Sapanla atılan yuvarlak çakıl taşı, sapan taşı.

Jalon [imz.] İnşaatta ve mesafe ölçmekte istikameti bulmak için müsta'mel kazık, veted, şâhıs. ◆ İleri hareketinde bulunan ordunun arkadan gelen askere reh-nümâ olmak üzere diktikleri sütunlar. || (mec.) İlk adım, hatve.

Jalonnement [imz.] Şâhıs rekzi, şâhıs ile istikameti bulma.

Jalonner [ft. - fl.] Şâhıs rekz etmek, şâhıs ile istikameti bulmak. ◆ Gözükmek, yer yer mevzu' bulunmak.

Jalonneur [imz.] Şâhıs rekz eden. || (as.) Şâhıs yerine dizilen neferat ki bir asker saffının mahal ve istikametini tayin için aralıklı olarak ayak üzere durdurulur.

Jalousé,e [s.] Kıskanılmış, mahsud.

Jalousement [h.] Hasetle, hasedâne, kıskanarak.

Jalouser [ft.] Haset etmek, istirkab etmek, kıskanmak. || **Se** – Birbirini kıskanmak.

Jalousie [ims.] Haset, kıskançlık, istirkab, gıpta. || Pancur. ◆ Üç renkli kadife çiçeği. ◆ Karanfilin bir nevi.

Jaloux,se [s.] Hasetçi, hasud, kıskanç, gıpta-keş. ◆ Bir şeyi ziyade seven, müptelâsı olan, heveskâr, müştak. ‖ – **de** Bir şeye şiddetle merbut, bir şey için gayet gayretli.

Jamais [zz.] Hiçbir vakitte, asla, kat'a, ebeden. ‖ **Pour** – ve **à** – Li'l-ebed, ilelebet. ‖ **Si** – **je le revois** Onu şayet bir görürsem. ‖ **Au grand** – Hiçbir vakit, asla.

Jambage [imz.] Bir çatı veya direk vesâireyi tutan ayak, söğe [söve]. ◆ Temel duvarı. ◆ *u* ve *m* gibi harflerin beher bacağı.

Jambe [ims.] Baldır, sâk. ◆ Bacak. ‖ (m.) – **de force** Kemer ağacı. ‖ – **d'encoignure** Köşe temeli. ‖ (bhr.) Gabya çördeği denilen halat. ‖ – **de force de pavois** Küpeşte puntali. ‖ **à toute** – Gayet süratle. ‖ **Courir à toutes** – **s** Çok koşmak. ‖ **Prendre ses** – **s à son cou** Kaçmak. ‖ **Croiser les** – **s** Bağdaş kurmak. ‖ – **de compas** Pergelin ayakları. ‖ **Gras de la** – Baldır. ‖ **à mi** – Bacağının ortasına kadar. ‖ **Par-dessous la** – Gayet sühûletle. ‖ **Donner des** – **s** Koşturmak. ‖ **Faire belle** – Güzelliğini herkese gösterecek surette hareket etmek. ‖ **Avoir des** – **s** (Tiyatro ıstılahında) Bacaklarını sühûletle tahrik edebilmek.

Jambé,e [s.] Baldırlı; **Bien** – Güzel baldırlı.

Jambette [ims.] Küçük baldır. ◆ Açılıp kapanır bir nevi çakı ki çekme tabir olunur. ◆ Ayak ile çelme. ‖ (bhr.) – **s de tableau** Kıç postaları.

Jambier,ère [s.] (tşr.) Baldıra müteallik, sâkî. = [ims.] Paçalık.

Jambon [imz.] Domuz yahut sâir hayvanın butu, kol tarafından istihzar edilmiş et. ‖ **Racler le** – Kitara yahut mandolin çalmak.

Jambonneau [imz.] Küçük domuz eti. ◆ Pinis denilen büyük midye cinsi.

Jambosier [imz.] Amerika'nın elmas ağacı denilen bir fidanı.

Jan [imz.] Tavla tahtasının iki kanadından beheri. ‖ **Petit** – Kapıların kurulduğu kanat.

Janiceps [imz.] Zü'l-vecheyn-i mün'akiseyn. (Acâibattan.)

Janire [ims.] Bir cins deniz tarağı.

Janissaire [imz.] (Türkçeden me'huz) Yeniçeri.

Janot [imz.] Saf-derûn, ahmak.

Janoterie [ims.] Saf-derûnluk, ahmaklık.

Jansénisme [imz.] Kader ve mağfiret hakkında Cansenyus[17] tarafından icat olunmuş bir itikad-ı mahsus. ‖ (mec.) Kanun-ı ahlak.

Janséniste [imz.] Kader ve mağfiret hakkında Cansenyus[18] tarafından icat olunmuş bir tarik-i mahsusa mensup adam. ◆ Ahlakı gayet kavi adam.

Jante [ims.] Tekerlek ispiti.

Janvier [imz.] Kânun-ı Sânî.

Japon [imz.] Japonya çinisi, fağfuru. = [ihz.] Japonya.

Japonais,e [i. - s.] Japonyalı, Japonya'ya mensup ve müteallik. [imz.] Japonca, Japon lisanı.

Jappement [imz.] Köpek yavrusunun veya tilkinin havlaması.

Japper [fl.] (Köpek yavrusu ve tilki hakkında) Havlamak. ◆ Gürültü patırtı etmek.

Jaque [ims.] Eski vakitlerde giyilen dar nimtem [mintan], çepken.

Jaquemart [imz.] Çalar saatlerde bir çekiçle saatleri vuran madenden küçük insan heykeli. ◆ Nişangâh ittihaz olunan heykel.

Jaquerie [ims.] (mr. Jacquerie)

Jaquette [ims.] Ceket. ‖ (as.) Hoçkis[19] usulündeki top namlusunun iki tarafında bulunan kıta, jaket. ‖ – **de devant** Mezkûr top namlusunun ön jaketi.

Jaquier [imz.] Ekmek ağacı, şecerü'l-hubz.

Jarbière [ims.] Kasnakçıların demir kasnak dedikleri alet.

17 Jansénius.
18 Jansénius.
19 Hotchkiss.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Jarde [ims.] Beygirlerin bacaklarının haricinde hâsıl olan ur, mühre. (*Jardon* dahi denilir.)

Jardin [imz.] Bahçe, bostan, hadîka, ravza. || (mec.) Güzel ve münbit memleket veya mahal. ◆ Bir cümûdiyenin üzerinde kâin küçük çemenzar. || – **fruitier** Meyve bahçesi. || – **potager** yahut – **maraîcher** Sebzevat bahçesi, bostan. || – **botanique** Nebatat bahçesi. || – **zoologique** Hayvanat bahçesi. || – **fleuriste** Çiçek bahçesi. || – **pépinière** Fide bahçesi, yastık, fidanlık. || – **d'amour** (bhr.) Geminin bahçeliği. || – **du tambour** Pervane çıkmaları. || **Élongis du** – **du tambour** Davlumbaz payı.

Jardinage [imz.] Bahçıvanlık. ◆ Bir yerde bulunan birkaç bahçe heyet-i mecmuası, bahçelik. ◆ Sebzevat.

Jardiner [ft.] Bahçede işlemek, bahçıvanlık etmek.

Jardinet [imz.] Küçük bahçe, bahçecik.

Jardineux,se [s.] Donuk, gayr-ı şeffaf ve lekeli zî-kıymet taşlara ıtlak olunur.

Jardinier,ère [i.] Bahçıvan, bostancı. = [s.] Bahçe veya bostana müteallik. = [ims.] Odanın içinde üstüne çiçek saksıları koymaya mahsus masa. ◆ Çiçeklik. ◆ Sebzelerin envâından yapılan bir nevi yemek, türlü. ◆ İki yanlı araba. ◆ Makaslı böceğe verilen isimdir.

Jardinier-fleuriste [imz.] Çiçek bahçıvanı.

Jardinomanie [ims.] Bahçe merakı.

Jardon [imz.] (mr. Jarde.)

Jargon [imz.] Bozulmuş ve kaideden çıkmış kaba lisan. ◆ Anlaşılmaz meçhul lisan. ◆ Birkaç kişi veya bir halk beyninde müttefekun-aleyh kelimelerden ibaret lisan.

Jargon [imz.] Bir nevi sarı elmas.

Jargonner [ft. - fl.] Kaideden çıkıp bozulmuş veya meçhul ve anlaşılmaz bir lisan söylemek. ◆ Kaz gibi bağırmak.

Jargonneur,se [i.] Kaideden çıkıp bozulmuş veya meçhul ve anlaşılmaz bir lisan söyleyen adam.

Jarnac [imz.] (*nak*) **Coup de** – Hafiyen ve hainâne vuku bulan ızrar veya desise ve hud'a.

Jarosse [ims.] yahut:

Jarousse [ims.] Fava yahut fev'a denilen bir nevi burçak.

Jarre [ims.] Küp, cerre. ◆ Kürklerin kalın tüy ve kılları.

Jarret [imz.] (tşr.) Dizin iç tarafı, me'bid. ◆ Hayvanın art ayağının büküldüğü mahal. || **Roidir le** – Ölmek.

Jarreté,e [s.] Art ayakları içeriye doğru bükülüp dirsekleriyle dizleri temas edebilen hayvanlara ıtlak olunur.

Jarretière [ims.] Dizin altında veya üstünde bağlanan çorap bağı, diz bağı. || (bhr.) Kalçete. || (t.) Kubâ-i nuhâliye. || **Ordre de la** – İngiltere'de diz bağı nişan ve rütbesi.

Jarron [imz.] Küçük küp.

Jars [imz.] Erkek kaz.

Jas [imz.] (*s* okunur) (bhr.) Suyun içinde demiri düz tutmaya mahsus haç şeklinde ağaç, lenger ağacı, çipo. ◆ Tuzlalarda büyük havuz.

Jasement [imz.] Çok söyleyiş, gevezelik. ◆ İfşa-yı sır, boşboğazlık.

Jaser [fl.] Çok söylemek, gevezelik etmek, havaî musâhabeler etmek. ◆ Çekiştirmek. ◆ İfşa-yı sır etmek, boşboğazlık etmek. (Papağan gibi lakırdı söyleyen hayvanlar hakkında dahi müsta'meldir.)

Jaseran yahut **Jaseron** [imz.] Boyna madalyon vesâire asmaya mahsus zincir.

Jaserie [ims.] Çok söyleyiş, gevezelik.

Jaseron [imz.] (mr. Jaseran.)

Jaseur,se [i.] Çok söyleyen, geveze. = [imz.] Papağan gibi lakırdı söyleyen kuş.

Jasione [ims.] Uyuz otu.

Jasius [imz.] Bir cins büyük kelebek.

Jasmin [imz.] Yasemin ağacı. ◆ Yasemin çiçeği. ◆ Yasemin kokusu.

Jasminées [ims - cm.] (nb.) Fasîle-i yaseminiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Jaspe [imz.] Donuk akik ki yeşime benzer, dehne. || – **sanguin** Kan taşı. || – **égyptien** Necef-i Mısrî.

Jaspé,e [s.] Donuk akik gibi rengârenk.

Jasper [ft.] Donuk akik gibi rengârenk etmek.

Jaspure [ims.] Donuk akik gibi rengârenk nakış.

Jassus [imz.] Bir cins cırcır böceği.

Jatte [ims.] Yuvarlak çanak veya gavata, gerdel. ◆ Müdevver ve kenarı az kalkık kap. || – **à fruits** Yemişlik. || **Cul de** – Kötürüm.

Jattée [ims.] Gerdel veya gavata dolusu.

Jauge [ims.] Kile veya mâyiat ölçeği ayarı. ◆ Fıçı ölçüsü, istimâre. ◆ Ölçü makamında müsta'mel fıçı veya diğer kap. ◆ Hadde ayarı. || (bhr.) Bir geminin miktar-ı tahammül ve istîabı.

Jaugeage [imz.] Bir fıçıdaki mâyiyi istimâre etme. || (bhr.) Sefinenin derece-i istîabını ve tonilata miktarının hesabını tayin etme. ◆ Bir geminin kadem[?] olarak su çekmesi.

Jauger [ft.] Bir ölçek veya gemi vesâirenin derece-i istîabını ölçmek. ◆ Şu kadar tonilata istîabında olmak. ◆ Şu kadar mâ-i mahreci bulunmak.

Jaugeur [imz.] Gemi vesâirenin derece-i istîabını ölçmek ve ölçeklerin ayarını düzeltmek vazifesiyle muvazzaf adam, ayarcı, istimâreci.

Jaumière [ims.] (bhr.) Dümen deliği. || **Tambour de** – Dümen kovanı.

Jaunâtre [s.] Sarımsı, sarımtırak.

Jaune [s.] Sarı, asfer, zerd. || **Fièvre** – Sarı sıtma, hummâ-yı asfer. || **Race** – Irk-ı asfer. = [zr.] Sarı bir renk ile. || **Rire** –Mecburi bir surette, istemeyerek gülmek. = [imz.] Açık sarı renginde kumaş. ◆ Sarı renk. || – **de Paris** Sarı boya. || – **de chrome** Krom sarısı. || – **aladin** Sarı ipek boyası. || (mad.) – **antique** Sarı mermer. || (tşr.) **Ligaments** – **s** Erbite-i safra.

Jaunet,te [s.] Sarıca. = [imz.] Altın sikke, lira, sarı. (Beyne'l-avam müsta'meldir.)

Jaunir [ft.] Sarartmak. = [fl.] Sararmak. ◆ Sarı sarı görünmek.

Jaunissant,e [s.] Sararan, sarı sarı görünen.

Jaunisse [ims.] Sarılık denilen illet, yerekan. ◆ İpeklere ârız olur sarılık illeti.

Jaunissement [imz.] Sararma, sarartma.

Javanais,e [i. - s.] Java adasına mensup, Javalı. = [imz.] Java lisanı.

Javart [imz.] Beygirlerin ayağında hâsıl olan bıcılgan illeti, cerez.

Javeau [imz.] Nehrin taşmasıyla kum ve çamurdan hâsıl olan adacık.

Javelage [imz.] Ekinlerin kesilip bağlanmadan deste deste serilmesi.

Javelé,e [s.] Kesildikten sonra tarlada serilmiş olduğu hâlde yağmurdan ıslanarak taneleri siyahlanan ekinlere ıtlak olunur.

Javeler [ft.] (*Appeler* gibi tasrif olunur.) Ekini kesip bağlamadan demet demet yere sermek.

Javeleur [imz.] Ekini kesip demet demet yere seren adam.

Javeline [ims.] İnce uzun harbe, mızrak, nîze.

Javelle [ims.] Bağlanmadan yere serilmiş ekin demeti.

Javelle (**Eau de**) [ims.] Suda hall olunmuş kloriyet-i potasyum.

Javelot [imz.] Mızrak, harbe, çevgân.

Je [z.] Zamir-i muttasılın müfred mütekellimi olup ef'alin başına idhal, ve kelâm-ı istifhâmiyede vesâir bazı ahvâlde fiilin âhirine ilhak olunur: **Je dis**: Diyorum; **Que dis-je?** Ne diyorum.

Jean [imz.] Karısı tarafından iğfal edilmiş erkek. || **Feu de la Saint Jean** Ateş gecesi.

Jeannette [ims.] Köylü kızların boyunlarına astıkları altından küçük haç. ◆ Genç hizmetçi kız.

Jécoraire [s.] (tşr.) Kebedî.

Jectigation [ims.] (t.) Sıkıntı, ızdırab-ı ihtilacî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Jectisses [ims. - cm.] Naklolunmak üzere kazılıp hazırlanmış toprak ve taşlara ıtlak olunur.

Jeffersonite [ims.] (mr. Augite.)

Jegneux [imz.] Ağzı geniş ve kulplu maşrapa.

Jéhovah [imz.] Lisan-ı İbranide lafza-i celâl, Benî-İsrail'in ilâhı, Yehova.

Jejunum [imz.] *(jé-ju-nomm)* (tşr.) İkinci ince bağırsak, miâ-i sâim.

Jérémiade [ims.] Şikâyet-âmiz ve usandırıcı nâle ve figan.

Jérusalem [ihz.] Kudüs-i Şerif. = [ims.] Katolik kilisesi. || – **céleste** Semâ, makarr-ı suadâ.

Jèse ve:

Jèsse [imz.] Avrupa nehirlerinde bulunur bir cins sazan balığı.

Jésuite [imz.] Hazret-i İsa'nın nâmına nispetle yâd olunan bir ruhban tarik ve cemiyet-i mahsusasına mensup rahip, Cizvit. || (mec.) Mürâî, dessas, cizvit.

Jésuitesse [ims.] Cizvit kadın.

Jésuitière [ims.] Cizvitlerin hânesi. ◆ Cizvit tariki.

Jésuitique [s.] Cizvit rahiplerine veya onların tarik ve cemiyetine mensup ve müteallik. ◆ Mürâî, hilekâr.

Jésuitiquement [h.] Cizvit rahiplerine ve onların tarik ve cemiyetlerine yakışır bir suretle. ◆ Mürâiyâne, riyâkârâne.

Jésuitisme [imz.] Cizvitlerin tarik ve cemiyeti, Cizvitlik. ◆ Hilekârlık, mürâîlik, cizvitlik.

Jésus [ihz.] Hazret-i İsa (asm.) = [i. - s.] Büyük tabaka kâğıt, battal, âlî basma kâğıt.

Jet [imz.] Atım, atma, atış, remy, endaht. || (mec.) Tezâhür-i nâgehânî. || – **d'eau** Fıskiye, şadırvan. || – **de rayon** Birden görünen ışık, parıltı. || **Premier** – İlk tertip, ilk teşebbüs, ilk sefâhet. || – **d'une pierre** Bir taş atımı mesafesi. || **Du premier** – Birden, yeniden. || (nb.) Tomurcuk, filiz, fışkın.

Jetage [imz.] (byt.) At kısmının sekave illeti ki sümüğü akar.

Jeté [imz.] Raks adımı.

Jetée [imz.] Limanın ağzına veya yolun kenarına atılmış taş yığınlarından hâsıl olan rıhtım, mendirek. ◆ Set, bent.

Jeter [ft.] (Sağır e'den evvel *t* tekerrür eder.) Atmak, fırlatmak, fışkırtmak. ◆ Bir tarafa atmak. ◆ Atmak, ızhar etmek. ◆ Tereşşuh ettirmek, dışarı vermek. ◆ (Nebatat hakkında) Sürmek. ◆ (Ziya hakkında) Neşretmek. ◆ Yere düşürmek, yere atmak. ◆ İdhal etmek. ◆ (Nazar hakkında) Atfetmek. ◆ Alelacele yazmak. || (mec.) İdhal, îras etmek, bâdî olmak. ◆ Vermek, çıkarmak, hâsıl etmek. ◆ Koymak, ilka etmek. ◆ Vaz' ve tesis veya rekz etmek. ◆ Salmak, uzatmak. || – **un coup d'œil** Gözden geçirmek, atf-ı nigâh etmek. || – **l'épouvante** İras-ı havf ve dehşet etmek. || – **les yeux sur quelqu'un** Bir kimse hakkında nazar-ı teveccühü olmak. || – **de la poudre aux yeux** Sahte tezyinat ve yalancı elmaslar ile göz boyamak. || – **le froc aux orties** Silk-i rûhânîden feragat etmek. || – **le manche après la cognée** Yeis ve füturdan nâşî bir iş ve maslahatı terk etmek. || – **feu et flamme** Pek ziyade hiddet ve gazap edip ateş püskürmek. || – **par terre**, – **bas** Hedm etmek. || – **les fondements** Temellerini atmak ve (mec.) tesis ve ihdas etmek. || – **un vilain coton** Şöhretini, haysiyetini kaybetmek. ◆ İfâkatyâb olması müşkil bir illete uğramak. || **Se** – Atılmak. ◆ Dökülmek, munsab olmak. ◆ İltica etmek. || (mec.) Hatası sebebiyle duçar olmak. || (bhr.) **Se** – **à la côte** Daha büyük bir tehlikeden kurtulmak için sefineyi karaya oturtmak.

Jeton [imz.] Kumar markası. ◆ Pul. ◆ Bazı cemiyetlerin âzâsına hazır bulunduklarına alâmet olmak üzere verilen marka.

Jeu [imz.] Oyun, lu'b, bâzîçe. ◆ Kumar. ◆ Çalgı çalma. ◆ Tiyatroda oynama. ◆ Hareket, oynaklık. ◆ Oyun, latife. ◆ Oynama. ◆ Oyunun kaidesi. ◆ Bir oyuncuya verilen kâğıt yahut zar. || – **de mots** Cinas, tecnis. || – **d'esprit** Latife, nükte. || – **d'enfant** Çocuk oyuncağı, pek kolay iş. || – **de bourse** Borsa

oyunculuğu. || Maison de – Kumarhane. || à – sûr Muvaffak olmak, kazanmak ümid-i katisiyle. || Cacher son – Niyet ve maksadını ketm etmek. || Faire le – Oyuna konacak parayı konmak. || Passer le – Haddin, hadd-i latifenin haricine çıkmak. || Mettre en – İsti'mal etmek. || Être en Bir şeyde alakadar bulunmak. || Se piquer au – Kaybettiği hâlde kumar oynamaya ısrar etmek ve (mec.) mevâni' ve adem-i muvaffakiyetten nevmid olmayıp bilakis gayrete gelmek. = [cm.] Esâtirde oyun ilâheleri.

Jeudi [imz.] Perşembe, yevmü'l-hums. || – gras Perhizden evvel son Perşembe. || La semaine des trois – s Hiçbir vakit, asla.

Jeun (à) [h.] Aç karnına. ◆ Tesadüfen o sırada hiçbir şey içmemiş olan ayyaş.

Jeune [s.] Genç, civan, delikanlı, şâb. ◆ Dinç, ihtiyarlamamış. ◆ Yaşı küçük, yavru. ◆ Mülâhazasız, hoppa. ◆ Gençlere yakışır. ◆ Saf-derûn. || Avoir son petit – homme Biraz mest olmak. || Dans le – temps de Gençliğinde. || – premier, – première Âşık rolünü, zarif ve mümtaz genç kız vazifesini ifâ eden erkek veya kadın oyuncu.

Jeûne [imz.] Oruç, savm, rûze. ◆ Perhiz, yemekten imsak. ◆ Mahrumiyet.

Jeunement [h.] Taze ve genç olarak. ◆ Yeni olarak.

Jeûner [fl.] Oruç tutmak, sâim olmak. ◆ Perhiz etmek. ◆ İmsak etmek.

Jeunesse [ims.] Gençlik, şebâbet, ahd-i şebab, nev-civanlık. ◆ Şübban. ◆ Genç adam, genç kız.

Jeunet,te [s.] Pek genç, nevreste.

Jeûneur,se [i.] Oruç tutan, sâim ve rûzedar. ◆ Perhizkâr.

Joaillerie [ims.] Cevâhircilik. ◆ Cevâhirciliğe müteallik şeyler, mücevherat.

Joaillier,ère [i.] Mücevherat yapan ve satan, cevâhirci.

Job [imz.] Ahmak, alık, budala.

Jobard [imz.] Kolay aldanır ve her şeye inanır ahmak adam.

Jobarder [ft.] Eğlenerek aldatmak, maytaba almak.

Jobarderie [ims.] Hamâkat, budalalık.

Jockey [imz.] (*jo-kè*) Genç ispir, seyis yamağı. ◆ Binici.

Jockey-club [imz.] Cins-i feresin ıslahı için müteşekkil bir heyet ki at yarışları tertibi ile iştigal eder.

Jocko [imz.] Bir nevi büyük nesnas.

Jocosité [ims.] Neşe, şetâret. ◆ Açılma.

Jocrisse [imz.] Evin ufak tefek işleriyle iştigal eden ahmakça adam. ◆ Ahmak hizmetçi.

Joie [ims.] Sevinç, sürur, meserret, ibtihac, memnuniyet. ◆ Zevk u safâ. || Prendre part aux – s Bâis-i ibtihac olan vukuatta hissemend-i mesar olmak. || S'en donner à cœur – Bir şeyden doya doya, pek ziyade mütelezziz ve zevkyâb olmak. || – s de mariage Az süren ezvak ve huzûzat. || Fille de – Âlüfte. || Feu de – Şehrâyin ve meserret kandilleri.

Joignant,e [s.] Bitişik, muttasıl. = [hc.] Yanında, ittisalinde.

Joindre [ft.] Birleştirmek, bitiştirmek, ilsak etmek. ◆ İlhak ve zam ve ilave etmek. ◆ Rapt, leff etmek. ◆ Bitişmek, erişmek. ◆ Yük arkasından bitişmek. = [fl.] Birleşmek, bitişmek, iltisak etmek.

Joint,e [s.] Bitişik, muttasıl. ◆ Munzam, mülhak. || Ci – Melfuf, merbut, mazruf. ◆ Merbuten, mazrufen, melfufen. || – que Fazla olarak.

Joint [imz.] Kemiklerin birleştikleri yer, mafsal. ◆ Duvar taşlarının iltisak ettikleri yer, iki taş arası. || (mec.) Gizli sebep. ◆ Vasıta-i muvaffakiyet. || (cr.) Râbıt; – à onglet Tırnaklı râbıt. || Trouver le – İşin nereden tutulacağını bulmak, serrişte almak. || (ma.) – stock İştirak ve kefalet-i mütekabile esası üzerine teşekkül eden bankalar vesâir müessesat-ı maliye ve ticariye.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Jointé,e [s.] (byt.) **Court** – Bukağılı kısa; **Long** – Bukağılı uzun (beygir).

Jointée [ims.] İki eller bitişerek hâsıl olan bir avuç dolusu.

Jointif,ve [s.] Bitişik, çatma.

Jointoiement [imz.] Duvar taşları arasının çamur veya kireçle doldurulması, derz. ◆ Duvar taşlarının arasına konulan kireç veya çamur.

Jointoyer [ft.] Duvar taşlarının arasını kireç veya çamurla doldurmak, derz etmek.

Jointure [ims.] İki şeyin birbirine merbut ve mümas oldukları nokta. ◆ Kemiklerin oynak yeri, mafsal, ek.

Joli,e [s.] Güzel, zarif, nazik, dilrübâ, dilber. (İstihzâ tarikiyle dahi kullanılır.) || – **cœur** Herkesin hoşuna gitmek, sevimli görünmek isteyen adam. = [imz.] Güzel şey.

Joliesse [ims.] Zariflik, sevimlilik, dilberlik.

Joliet,te [s.] Güzelcek, güzelce.

Joliment [h.] Güzelce, zarifâne, nazikâne. ◆ Çok, pek ziyade. (Ekseriya istihzâ tarikiyle müsta'meldir.)

Joliveté [ims.] Hoş ve tuhaf söz. ◆ Ufak çocuk sözü.

Jonc [imz.] (*c* okunur) Saz, kamış, hasır otu, hayzeran. ◆ Kamış baston.

Joncacées [ims. - cm.] yahut:

Joncées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i hayzeraniye.

Jonchaie [ims.] Sazlık, kamışlık.

Jonchée [ims.] Şehrâyinlerde sokakların tezyinatına yarayan dallar ve yapraklar ve çiçekler. ◆ Yere bir şey dağıtma, serpme, atma.

Jonchement [imz.] Dallar ve yapraklar ve çiçeklerle tezyin.

Joncher [ft.] Dallar ve yapraklar ve çiçeklerle donatmak veya örtmek ve döşetmek.

Jonchères [ims.] Sulak yerlerde biten sazlık.

Jonchets [imz. - cm.] Çocukların oynamasına mahsus ince değneklerden ibaret bir oyuncak.

Jonction [ims.] Birleşme, bitişme, kavuşma, ittisal, iltika, iltisak. || (hk.) İki davanın birleştirilmesi, tevhidi. || (as.) İki ordunun birleşmesi, buluşması. || **Lignes de** – Demiryol iltisak hatları.

Jongler [fl.] Hokkabazlık etmek. ◆ Eline birkaç şey alıp birbiri arka sıra havaya atmak ve bunlar düştükçe tutup diğerini havaya fırlatmak.

Jonglerie [ims.] Hokkabazlık. ◆ Tezvir.

Jongleur [imz.] Hokkabaz. ◆ Müzevvir.

Jonque [ims.] Hind-i Çînî'de müsta'mel bir gemi.

Jonquille [ims.] (nb.) Fasîle-i nercisiyeden fulya çiçeği, nergis cinsi. = [s.] Fulya renginde.

Joseph [ihz.] Yusuf (asm.). || **Papier** – Tükürük kâğıdı.

Joséphinie [ims.] (nb.) Avustralya'ya mahsus bir nevi güzel çiçekli fidan.

Jottereau [imz.] (bhr.) **Courbe de** – Çatal veya yatırma paraçol.

Jouable [s.] Oynanılabilir, oynanılmaya şâyan.

Jouailler [fl.] Eğlenmek için pek az akçe ile kumar oynamak. ◆ Bir çalgıyı pek fena çalmak.

Joubarbe [ims.] Ekseriya duvarlarda ve damlarda biten kaya koruğu, dam koruğu.

Joue [ims.] Yanak, had, ruh. || **Mettre en** – yahut **Coucher en** – Nişan almak, ve (mec.) göz dikmek. || **Donner sur la** – Tokat vurmak. || – **de l'embrasure** Mazgal yanağı. || – **d'une poulie** (bhr.) Makara tablası. || (as.) – Nişan al! (kumandası).

Jouée [ims.] Kapı veya pencerelerin muttasıl bulundukları duvarın kalınlığı, sihanı.

Jouer [fl.] Oynamak. ◆ Çalgı çalmak. ◆ Hareket etmek, oynamak, işlemek. ◆ Parıldamak. ◆ (Su hakkında) Fışkırmak, akmak. ◆ Kumar oynamak. || – **à** Kendisini maruz bulundurmak. ◆ Eğlenmek. || – **de** Bir çalgı çalmak. || – **avec** İstihzâ etmek, hürmetsizce muamele eylemek. ◆ Kullanmak, isti'mal etmek. || – **de l'épée à deux jambes**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Kavgadan, muharebeden kaçmak. || – des mains Sirkat etmek. || – de malheur Muvaffak olamamak. || – sur les mots Kinâye ve cinas söylemek. || – des jambes Kaçmak. = [ft.] (Oyun) Oynamak. ◆ (Çalgı) Çalmak. ◆ Sahne-i temâşâya vaz' etmek, oynamak. ◆ (Kâğıt veya zarı) Atmak, oynamak. ◆ Taklidini yapmak. || (mec.) Tehlikeye koymak. ◆ Aldatmak, oyalandırmak. || Se – Eğlenmek, gülüp oynamak. || Se – de İstihzâ etmek, aldatmak, zevklenmek, eğlenmek. || Se – à Dokunmak.

Jouet [imz.] Oyuncak. ◆ At başlığının ağıza gelen suluk zinciri. || (mec.) Kendisiyle istihzâ olunan adam, eğlence, oyuncak, mel'abe.

Joueur,se [i.] Oynayıcı, oyuncu. ◆ Çalgı çalan. ◆ Kumarbaz. || Mauvais – Oyunda kaybedince kızan oyuncu. || –d'instrument Sâzende. || – de farces Mukallit.

Joufflu,e [i. - s.] Şişkin yanaklı.

Joug [imz.] (*g* okunur) Boyunduruk, ribka. ◆ Romalılarda iki amûdî direğin üzerine konmuş ufkî bir direk ki altından esir tuttukları düşmanlarını geçirirlerdi.

Jouir [fl.] Sevinmek, hoşlanmak, mahzuz olmak. ◆ Mazhar, nâil, kâmuran olmak. ◆ İntifâ, temettü, istifade etmek. || (hk.) Tasarruf, isti'mal etmek. || – du fruit Semeresini iktitaf etmek. || – d'une grande influence Nüfuz ve tesir-i azîmi hâiz olmak. || – du traitement Tavzif edilmiş olmak, muvazzaf olmak. || – de quelqu'un Birinden müstefid olmak. ◆ (Kadın hakkında) Nâil-i lütf-ı âşıkanesi olmak.

Jouissance [ims.] Nâiliyet, kâmuranlık. ◆ Sevinç, lezzet. ◆ Haz, zevk, safâ. ◆ Mazhariyet, nâiliyet. ◆ İntifâ, istifade, temettü. ◆ Tasarruf, isti'mal. || (ma.) Esham-ı umumiye ve tahvilat faizlerinin te'diyesi meşrut olan mîkat. || Action de – Re'sülmali te'diye olunup yalnız temettü ve faiz talebine hak veren hisse senedatı.

Jouissant,e [s.] (hk.) Nâil, mutasarrıf, muhtar. || – de ses droits Hukukuna mâlik, sahip, muhtar.

Joujou [imz.] Çocuk oyuncağı. || (mec.) Oyuncak.

Jour [imz.] Gün, yevm, ruz. ◆ Gündüz, nehar. ◆ Ziya, nur, aydınlık. ◆ Aydınlık vermeye mahsus pencere ve baca vesâire. ◆ Hayat. || Bir şeyin görünüş, suret-i haricesi. || Mettre au – Tevlid etmek. ◆ Meydana koymak, neşretmek. || Se faire – Bir şeyin arasından geçmek. || Ravir le – Ömrünü almak. || Donner le – Doğurmak, dünyaya getirmek. || Percé à – Bir yandan bir yana delikli. || à – Delikli, kafesli. || Vivre au – le – Yevm-i cedid rızk-ı cedid kaidesince yaşamak. || De – en – Günden güne. || – de l'an Yılbaşı. || Être à – Vâkıf olmak. || Faux – Ziya-yı kâzib. || Demi – Zayıf ziya. || Les beaux – s İlkbahar günleri, ve (mec.) eyyam-ı şebab. || – s critiques Kadınların aybaşları. || – de quelqu'un Bir adamın boş günü, işten meşguliyetten âzâde olduğu gün. ◆ Nöbet. || Plein de – s Tûl-i müddet muammer olmuş. || Un de ces – s Karîben. || – pour – Günü gününe. || Du – au lendemain Az bir vakte kadar, az vakit içinde. || Au premier – Gayet yakında, karîben. || De – Gündüzün. || Du – O günki, o gün yapılmış, hazırlanmış.

Jourd'hui [imz.] Bugünki gün. (Yalnız mahâkim lisanında müsta'meldir.)

Journal [imz.] Vukuatın günü gününe yazıldığı defter veya varaka, yevmiye, jurnal. ◆ Gazete, cerîde. ◆ Eski bir arazi ölçüsü. || Livre – Tüccarın yevmiye defteri. || – des savants Tezkiretü'l-ulemâ. || – de bord (bhr.) Sefine yevmiye defteri, jurnali. || – de signaux İşaret kayıt defteri. (cm.: *journaux*.)

Journalier [imz.] Yevmiye ile çalışan işçi, gündelikçi.

Journalier,ère [s.] Hergün vuku bulan, yevmî. || (mec.) Sebatsız, nâ-pâyidar.

Journaliser [ft.] Gazeteye yazı yazmak, gazete çıkarmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Journalisme [imz.] Gazetecilik, gazete muharrirliği.

Journaliste [imz.] Gazeteci, gazete muharriri.

Journée [ims.] Gündüzün sürdüğü müddet. ◆ Bir günlük zaman, gün, gündüz. ◆ Bir günlük iş. ◆ Gündelik, yevmiye. || **Mentir à la** – Çok yalan söylemek, yalanı itiyad edinmek.

Journellement [h.] Her gün, külliyevm.

Journoyer [fl.] Hiçbir şey yapmaksızın gündüzü geçirmek.

Joute [ims.] Mızrak, cirit oyunu. ◆ Kayıkla icra olunan bir nevi cirit oyunu. ◆ Koç ve horoz vesâire dövüştürülmesi. || (mec.) Münâzaa.

Jouter [fl.] Mızrak veya cirit oynamak. ◆ Münâzaa ve mücadele etmek.

Jouteur [imz.] Mızrak, cirit oynayan. ◆ Münâzaacı, mücadeleci. ◆ Rakip, muhâsım.

Jouvence [ims.] Gençlik, şebâbet; **Fontaine de** – Esâtirde menkul bir çeşme ki güya suyuyla yıkananlar şebâbet-i sermediye nâil olurlardı; Âb-ı hayat çeşmesi, aynü'l-hayat.

Jouvenceau,elle [imz.] Güzel ve hoş endamlı delikanlı ve genç kız.

Jouxte [hc.] Kurbunda, yanında. ◆ Tatbikan. (Eski ve nâdirü'l-isti'maldir.)

Jovial,e [s.] Şen, sevinçli, keyifli. (cmz.: *jovials*.)

Jovialement [h.] Şenlikle, sevinçle.

Jovialité [ims.] Şenlik, sevinç.

Joyau [imz.] Kadın ziynetine müteallik mücevherat. || – **x de la couronne** Fransa hükümdarlarına mahsus mücevherat.

Joyeusement [h.] Sevinç ve mesrûriyetle.

Joyeuseté [ims.] Latife, mizah.

Joyeux,se [s.] Sevinçli, şâdan, mesrur. ◆ Sevindiren, müferrih, mesrûriyet-bahş. || **Bande – se** Eğlenmekten başka bir şey istemeyen güruh-ı süfehâ.

Jubarte [ims.] Şimal denizinde bulunur bir cins kanatlı büyük balina.

Jube [ims.] Arslan yelesi.

Jubé [imz.] Minber. || **Venir au** – Razı ve münkad olmak.

Jubilaire [s.] Hazret-i Musa'nın şeriatınca her elli senede bir icra olunan, borçların feshiyle üserânın âzadını icap ettiren bir resm-i umumîye veyahut Papa'nın ilan ettiği umumi afv-ı zünuba mensup ve müteallik. ◆ Elli senelik ömür veya memuriyet veya izdivaçtan dolayı icra olunan yevm-i mahsusa müteallik. ◆ Afv-ı zünuba mazhar olan. || **Année** – Ellinci sene-i devriye.

Jubillant,e [s.] Ziyadesiyle sevinen, şenlik icra eden.

Jubilation [ims.] Meserret-i azîme, şenlik.

Jubilé [imz.] Hazret-i Musa'nın şeriatınca beher elli senede bir kere icra olunarak borçların feshini ve üserânın âzadını icap ettiren âyin-i umumi. ◆ Papa tarafından ilan olunan umumi afv-ı zünub resmi. ◆ Elli senelik ömür veya memuriyet veya izdivaçtan dolayı icra olunan yevm-i mahsus. = [s.] Elli sene aynı mesleği, sanatı takip etmiş adam.

Jubiler [fl.] Çok sevinmek, şenlik icra etmek.

Juchée [ims.] Bazı kuşların tünedikleri mahal.

Jucher [fl.] ve **Se** – (Tavuk ve kuş hakkında) Tünemek. || (mec.) Pek yüksekte veya evin üst katında ikamet etmek. = [ft.] Yüksek bir mevkiye, yere koymak.

Juchoir [imz.] Tavuk vesâirenin tünedikleri değnek, tünek.

Judaïque [s.] Yahudilere mensup ve müteallik. || (mec.) Bir kitap veya kanunun kelime ve ibare-i zâhiriyesine yapışıp asıl maksat ve mânâya dikkat etmeyen.

Judaïquement [h.] Yahudilere yakışır bir suretle. ◆ Bir kitap veya kanunun sırf kelime ve ibare-i zâhiriyesine ehemmiyet verip maksat ve delâlete dikkat etmeyerek.

Judaïsant,e [s.] Yahudilerin âyin ve usulüne tâbi olan. ◆ Pahalı satıp müşteriyi aldatan.

Judaïser [fl.] Yahudilerin âyin ve usulüne tâbi olmak, tehevvüd etmek. ◆ Pahalı satıp müş-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

teriyi aldatmak. ◆ Metinleri sırf ibarenin mânâ-yı hakikiyesine[20] göre tefsir ve izah etmek.

Judaïsme [imz.] Yahudilik, din-i Yahud.

Judas [imz.] (s okunmaz) Hain, hıyanetkâr. ◆ Gizlice bakmak için açılmış delik. || **Baiser de** – Yalandan ve hıyanetkârâne muhabbet. (Hazret-i İsa'nın havariyûnundan olup kendisini ele veren Yahuda'nın isminden müsteardır.)

Judelle [ims.] Tuyur-ı mukabkabadan bir nevi angut.

Judicatum solvi (Latince tabir) **Caution** – Yerli aleyhinde ikame-i dava eden ecnebi müddeîden alınan kefalet akçesi.

Judicature [ims.] Hâkimlik, kadılık, kazâ.

Judiciaire [s.] Hukuka müteallik, muhakeme ile icra olunan veya vâki olan, adlî, kanuni. || **Autorités** – **s** Adliye memurîni. || **Pouvoir** – Kuvve-i adliye. || **Enquête** – Tahkikat-ı adliye. || **Hypothèque** – Mahkeme kararıyla vuku bulan rehin. || **Formes** – **s** Muamelat-ı kanuniye. || **Vente** – Mahkeme marifetiyle olunan füruht. || **Actions** – **s** Muamelat-ı deâviye. || **Organisations** – **s** Teşkilat-ı adliye. || **L'ordre** – Memurîn-i adliye, sınıf-ı hükkâm. || **Police** – Zabıta-i adliye. || **Caution** – Mahkemece alınan kefil. || **Combat** – Kurun-ı Vustâ'da mahkemenin kararıyla icra olunan mübâreze, düello. || (fls.) Kuvve-i muhakemeye ait, müteallik. = [ims.] Her şeyi aklen muhakeme edebilmek kuvvet ve kabiliyeti, kuvve-i muhakeme.

Judiciairement [h.] İlm-i hukuk kavânînine tevfikan, usul-i muhakemeye tatbikan, muhakeme tarikiyle, kanunen.

Judicieusement [h.] Aklen muhakeme ederek, akıl ve temyiz ile.

Judicieux,se [s.] Her şeyi aklen muhakeme ve temyiz etmek kuvvet ve kabiliyetini hâiz. ◆ Muhakeme ve temyiz ile icra olunan veya vâki olan, makrun-ı savab, makul.

Jugal,e [s.] (tşr.) Yanağa müteallik, vecnî. || **Os** – **aux** Elmacık kemikleri, azmeyn-i vecneyn.

Juge [imz.] Hâkim, kadı. ◆ Bir mahkemenin reisi ve âzâsından beheri. ◆ Hakem. || – **de paix** Ufak tefek davaları sulhen ve bilâmasraf rü'yet etmeye memur hâkim, sulh hâkimi, mahkeme-i sulhiye reisi ve âzâsından beheri. || – **assesseur étranger** Ecnebi âzâ-yı muâvine. || – **commissaire** Jüj komiser. || – **s naturels** Hükkâm-ı tabiiye. || – **d'instruction** Müstantik.

Jugé [imz.] Muhakeme; **Le bien** – Usul ve nizama mutabık muhakeme; **Le mal** – Usulsüz ve nizama mugayir muhakeme. = [s.] Mahkûmun-bih.

Jugement [imz.] Hüküm, mahkeme kararı. ◆ Aklen muhakeme ve temyiz, muvâzene. ◆ Rey, temyiz, kuvve-i mümeyyize. ◆ Hüküm. || – **de préparation** Karar-ı i'dâdî. || – **de Dieu** Kurun-ı Vustâ'da ispat olunamayan davalarda müddeî ile müddeâ-aleyhe câib-i mahkemeden teklif olunan ihtiyari işkence ki ona en ziyade dayanan hak kazanırdı. || – **par défaut** Hükm-i gıyabi. || **En** – Derhal, meclis dağılmaksızın. || **Ester en** – Bir dava ikame etmek, yahut müddeâ-aleyh sıfatıyla müdafaada bulunmak. || – **dernier** Ruz-ı ceza.

Jugeoline [ims.] Hind susamı, susam-ı Hindî.

Juger [ft.] Hükmetmek, bi'l-muhakeme hüküm vermek. ◆ Muhakeme, muvâzene ve temyiz etmek. ◆ Bir zan ve fikir ve reyde bulunmak. ◆ Tasavvur etmek. ◆ Hakem sıfatıyla itâ-yı hüküm eylemek. = [fl.] – **de** Karar vermek. ◆ Hakkında bir hüküm vermek, rey ve mütalaa beyan etmek. || **Se** – Hükmolunmak. ◆ Kendi kendisi hakkında bir hüküm vermek. || (t.) Nihayet bulmak. = [i.] Hüküm verme. || **Au** – Fikir, şu veya bu suretle olmamalıdır, şu veya bu mevkide bulunmalıdır diye verilen hüküm. || – **nécessaire** Lâzımeden addetmek.

20 bkz. Judaïque ve Judaïquement maddeleri.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Jugeur [imz.] Bir şey hakkında muhakemesiz ve malumatsız hüküm ve rey veren.

Juglandées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i cevziye.

Juglandine [ims.] (k.) Cevizin yeşil kabuğundan çıkarılan madde, cevzin.

Jugulaire [s.] (tşr.) Boğaza mensup, unkî; **Veine** – Şah damarı, vidac. = [ims. - cm.] Asker şapkasının çenesinin altından geçen kayış.

Juguler [ft.] Boğmak, boğazını sıkmak. || (mec.) Can sıkmak, bıktırmak.

Juif,ve [i. - s.] Yahudi, İsrailî. || (mec.) Murâbahacı. || **Année – ve** Üç yüz elli dört günden ibaret sene-i kameriye. || **– errant** Avrupa'da avam-ı halk beyninde şâyi' bir itikada göre Hazret-i İsa'ya ta'n ettiği için dünyanın sonuna kadar yürümeye mahkûm olmuş bir adam. ◆ Daima seyahat eden adam. (Meşhur bir hikâyeden müsteardır.)

Juillet [imz.] Temmuz.

Juin [imz.] Haziran.

Juiverie [ims.] Yahudi mahallesi. ◆ Murâbahacı mağazası. ◆ Yahudilik, paraya hırs ve tamah.

Jujube [imz.] Unnab. ◆ Unnab şurubu. (Mukaddemâ müennes addolunurdu.)

Jujubier [imz.] Unnab ağacı.

Julep [imz.] (*p* okunur) Tıpta yumuşatmak için verilen bir şurup, cüllâb, jüleb.

Julgaudées [imz. - cm.] (nb.) Cevziye fasîlesi.

Julgaudine [ims.] (k.) Cevizin yeşil kabuğundan çıkarılan bir madde, cevzin.

Julien,ne [s.] Kayser Cülyus'a mensup. || **Ère – ne** Tarih-i Rumî. || **Année – ne** Sene-i Rumiye.

Julienne [ims.] Salîbiye fasîlesinden çayır çiçeği. ◆ Sebze çorbası.

Jumeau,elle [i. - s.] İkiz, tev'em. ◆ Çift, çifte. ◆ İki mağzlı (badem vesâire).

Jumelage [imz.] Bir direk vesâireyi yandan ağaç veya maden parçalarıyla takviye etme.

Jumeler [ft.] Bir direk vesâireyi yandan ağaç veya maden parçalarıyla takviye etmek.

Jumelles [ims. - cm.] Çifte dürbün. ◆ Bir makinenin birbirine müşâbih ve çift iki parçası, yan tahtaları. ◆ Gemi direklerinin takviyesine mahsus çift ağaç parçaları.

Jument [ims.] Kısrak. || **Avoir reçu un coup de pied de –** Emraz-ı zühreviyeye müptelâ olmak.

Jumenterie [ims.] Aygır yetiştirmeye mahsus hara.

Jumentés [imz. - cm.] Hayvanat-ı südeyyeden hayliye fasîlesi.

Jumenteux,se [s.] (t.) Haylî. || **Urine – se** Bevl-i haylî.

Jungermannie [ims.] Yer sarmaşığı nevi.

Jungle [ims.] (*jon*) Hindistan'da cesim ağaçlar ve uzun otlar, kamışlarla mestur vâsi mahal.

Junon [ims.] Merih ile Müşteri arasındaki seyyârat-ı sagîrenin biri, cinon. ◆ Esâtirde bir ilâhe-i kâzibe.

Junte [ims.] (*jonte*) İspanya ve Portekiz'de meclis, şûrâ: **– sanitaire** İspanya veya Portekiz sıhhiye meclisi.

Jupe [ims.] Kadın fistanının belden aşağıki kısmı, eteklik. ◆ Erkek esvabının eteği.

Jupiter [imz.] (*r* okunur) Müşteri seyyâresi. = [ihz.] Eski Yunanlı ve Romalılar âlihesinin reisi, Jüpiter.

Jupon [imz.] Fusta, eteklik, miso ◆ Kadın yahut kız.

Jurande [imz.] Esnaf kethüdâlığı, jürand. ◆ Lonca odası.

Jurassique [s.] (arz.) Cüra silsile-i cibalinin mevadd-ı mürekkebesinden müteşekkil (arazi), cürazî. || **Terrains – s** Arazi-i cüraziye.

Jurat [imz.] Kurun-ı Vustâ'da Fransa'nın cenubî şehirlerinde belediye reisi ve hâkim sıfatlarını câmi' memur.

Juratoire [s.] (hk.) **Caution** – Kefalet yerine huzur-ı mahkemede olunan yemin, taahhüd bi'l-kasem.

Juré [imz.] Heyet-i udûl âzâsından beheri. ◆ Esnaf kethüdâsı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Juré,e [s.] Bir sanat icrasına ruhsat almak için iktizâ eden yemini etmiş (adam), yeminli, muhlif. ◆ Aleni, belli, kati. || **Ennemi** – Aleni ve barışması muhal hasım.

Jurement [imz.] Lüzumsuz yerde yemin. ◆ Küfür, küfürbazlık, beddua.

Jurer [ft.] Yeminle tasdik ve te'kid etmek. ◆ (Garaz ve emsali hakkında) Bağlamak. = [fl.] Yemin etmek. ◆ Küfür, küfürbazlık etmek. || (mec.) Uymamak, muvâfakat etmemek. ◆ Uygun gelmemek.

Jureur [imz.] Çok yemin eden, yemin etmeyi itiyad edinen adam. ◆ Küfürbaz.

Juri [imz.] (mr. Jury.)

Juridiction [ims.] (hk.) Hâkimlik, kazâ, hâkim sıfatı. ◆ Hakk-ı kazâ. ◆ Bir hâkim hükmünün altında bulunan daire, kazâ. || (mec.) Daire-i salâhiyet. || **Épuiser tous les degrés de** – Derecat-ı mahâkimin cümlesinden geçmek. || – **d'instruction** Tahkik ve istintaka memur olanlar. || – **de jugement** Hükme me'zun olanlar, hükkâm, mahâkim. || – **contentieuse** Hakk-ı muhakeme ve hüküm. || – **gracieuse** Mahâkimin bilâ-muhâsama olan mukarrerat ve muamelatı. || **Conflit de** – İhtilaf-ı merci.

Juridictionnel,le [s.] Hâkimlik ve kazâya mensup ve müteallik, kazâî, mahâkime râci', idare-i hukuka müteallik.

Juridique [s.] Hâkimlik ve kazâ usulüne mutabık, hukuk kaidesine muvâfık, şer'î, nizamî, kanuni.

Juridiquement [h.] Kazâ ve hukuk usulüne tevfikan, nizamen, kanunen.

Jurisconsulte [imz.] Hukuk ilminde âlim, kanun-şinas. ◆ Kendisine danışan ashab-ı musâlihe yol gösteren avukat. || **Consulter un** – Kanun-şinasandan birinin reyini almak.

Jurisprudence [ims.] Fenn-i hukuk ve kavânîn, fıkıh. ◆ Usul-i muhakeme, usul-i tatbikat-ı kanuniye. ◆ Âdet, tarz-ı temyiz ve muhakeme. || **Recueil de** – Mecmua-i mukarrerat-ı mahâkim.

Jurisprudent [s.] Kanun-şinas, hukuk-şinas, fakih.

Juriste [imz.] İlm-i fıkıhta telifat sahibi olan âlim, kanun-şinas adam.

Juron [imz.] Küfür.

Jury yahut **Juri** [imz.] Heyet-i mümeyyize, heyet-i udûl, jüri heyeti.

Jus [imz.] (*s* okunmaz) Bir şeyden tazyikle yahut diğer bir suretle çıkarılan mâyi, usâre, şıra. || – **de la treille, de la vigne, d'octobre, du bois tortu** Şarap.

Jusant [imz.] Denizin cezri. (*Reflux* dahi denilir.)

Jusée [ims.] Debbağların kullandıkları şerit.

Jusgentium (*omm*) (Latince tabir) Hukuk-ı düvel.

Jus privatum (*tomm*) (Latince tabir) Hukuk-ı medeniye.

Jusque [hc.] Zaman ve mekânda intihâ beyan eder, dek, değin, kadar, ilâ. || – **à ce jour** O güne değin. || – **là** Oraya kadar. || Hatta, bile; **On doit aimer – à ses ennemis** İnsan hasımlarını bile sevmelidir. || **Vendre – à ses matelas** Şiltelerine varıncaya kadar satmak. || – **à un certain point** Bir dereceye kadar.

Jusquiame [ims.] (nb.) Pan otu, benc.

Jusquiamine [ims.] (k.) Bencin.

Jussiée [ims.] Bataklık sazı.

Jussion [ims.] Emir, irade, ferman.

Justaucorps [imz.] Bedene bitişik durup dize kadar inen bir nevi setrî.

Juste [s.] Hakkaniyetli, muhik, âdil. ◆ Adl ve hakkaniyete mutabık, hak ve insafa mukarin. ◆ Haklı, muhik. ◆ Doğru, sahih, sehiv ve hatadan masun. ◆ Tam, eksiksiz. ◆ Bedene yapışkan (libas). ◆ Dar, sıkı. = [imz.] Âdil adam. ◆ Sulehâdan adam. ◆ Doğru, muhik şey. ◆ Adalet, hakkaniyet. = [h.] Tam, doğru. ◆ Darca, sıkıca. || **Au** – Tamamıyla. || **Comme de** – Gereği gibi, layıkı vechile, kaide-i hakkaniyetin icap ettiği

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

vech ile. || Il est – de Bihakkın. || – réflexion Mülâhazat-ı muhikka.

Justement [h.] Adl ve hakkaniyetle, haklı olarak, bihakkın. ◆ Hakkıyla, tamamıyla, tam.

Juste-milieu [imz.] Vasat-ı umur.

Justesse [ims.] Doğruluk, sıhhat, savab, tam olmaklık.

Justice [ims.] Adl, adalet, hakkaniyet. ◆ Hak. ◆ Kanun, mahkeme, siyaset. || Par autorité de – Mahâkim marifetiyle. || – publique Umur-ı adliye. || – administrative Umur-ı adliye-i idare. || Ministère de la – Adliye nezâreti. || En – Huzur-ı mahkemede. || Deni de – İtâ-yı hükümden istinkâf, imtina. || Faire – de quelqu'un Birisini ceza-dîde etmek. || Faire – de quelque chose Bir şeyi olduğu gibi göstermek.

Justiciable [i. - s.] Hâkimlerin hükmüne tâbi, huzur-ı mahkemede cevap vermeye mecbur. ◆ Hüküm ve rü'yet olunabilir. || (mec.) Bir şeye menut, vâbeste olan.

Justicie [ims.] Seylan ceviz ağacı.

Justicier [i. - s.] Mukaddemâ Avrupa'da kendi tasarrufu altında olan yerlerde icra-yı muhakeme ve adalet etmek hakkını hâiz (derebeyi).

Justicier [ft.] Bir mahkemenin hükmünü icra tarikiyle mücâzat vermek. ◆ Hükmen idam etmek.

Justifiable [s.] Hak verilebilir, haklı çıkarılmaya şâyan, haklı addolunabilir.

Justifiant,e [s.] (Akaid) İnsanı sulehâ ve suadâ zümresine idhal eden (af ve merhamet-i rabbaniye).

Justificateur,trice [s.] Haklı çıkaran, haklı çıkarmaya sebep olan, hak kazandıran.

Justificatif,ve [s.] Haklı çıkarmaya yarayan, müsbit, musaddık. || Pièces – ves Evrak-ı müsbite.

Justification [ims.] Haklı çıkarma, haklı çıkma, tebriye. ◆ Mazuriyet. || (tba.) Satırların boyca muvâzenesi. || – personnelle Beraet-i şahsiye.

Justifier [ft.] (hk.) Hak vermek, haklı çıkarmak, tebriye etmek. ◆ Mazur tutmak, mazur göstermek. ◆ Sıhhatini ispat etmek. ◆ (Dökme hurufat hakkında) En ve boylarını bir etmek. || – sa conduite Hareket-i vâkiesini hakka tevfik etmek. || Se – Tebriye-i zimmet etmek, tezkiye-i nefs etmek, kendini haklı görmek. ◆ Günahı affolunmak.

Jute yahut:

Jutte [imz.] Hind keneviri.

Juteux,se [s.] Usâresi çok olan, sulu.

Juvénile [s.] Gençliğe müteallik, şebâbî.

Juvénilement [h.] Gençliğe mensup ve müteallik veyahut şâyan bir suretle, civanâne.

Juvénilité [ims.] Gençliğe mensup veya şâyan olma, gençlik hâli.

Juxtalinéaire [s.] Traduction – İbarat-ı mütercemesi yanı başına tahrir olunan tercüme.

Juxtaposer [ft.] Bir şeyin yanına koymak, zam ve ilhak veya ilave etmek. ◆ Yan yana, birbiri arkası sıra koymak. || Se – Birbirinin yanına gelip cisim teşkil etmek. (Bu suretle büyüyen maden hakkında müsta'meldir.)

Juxtaposition [ims.] Zam, ilave, ilhak. ◆ Mevaddın zam ve ilavesiyle vâki olan maâdin neşvünemâsı. ◆ Nümüvv-i haricî, izâfe-i ecza.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

K

K [imz.] Elifbâ-yı Fransevî'nin on birinci harfi ve huruf-ı sâmitenin sekizincisi; (ق) gibi telaffuz olunarak yalnız elsine-i sâireden me'huz bazı kelimelerde müsta'meldir. || Fransız sikkelerinin üzerinde Lyon şehrine alâmet idi. Rakam makamında kullanıldığı vakit elli demektir. ◆ Bir şeyin on birincisine delâlet eder. || Bazen kilometre veya kilograma işarettir. || (k.) Potasyum.

Kabak [imz.] Rusların şarap, bira vesâir meşrubat sattıkları yerleri.

Kabardin [imz.] Tibet memleketinden gelen misk.

Kabyle [i. - s.] Afrika-yı Şimalî'nin bir kabilesine mensup adam, Kabil.

Kæmpférie [ims.] Havlıcan nevi.

Kahouanne [ims.] Bir cins kaplumbağa.

Kaïnca [imz.] (nb.) Fûhiye fasîlesinden kainka nevi.

Kakatoès [imz.] yahut:

Kakatois [imz.] Sorguçlu papağan.

Kaléidosphone [imz.] (ht.) İhtizaz-nümâ.

Kaléidoscope [imz.] Eşkâl-nümâ yahut çiçek dürbünü denilen maruf oyuncak ki derûnunda boyalı cam parçaları bulunmakla çevrildikçe eşkâl ve elvan-ı muhtelife arz eder. || (mec.) Güzelleştiren, güzel gösteren.

Kalender [imz.] (Fârisîden me'huz) Kalender.

Kali [imz.] (k.) (Arabîden me'huz: Kal') Humz-ı potasyum, kaliye. ◆ Dikenli çöğen.

Kalmichi [imz.] Amerika kara hindisi.

Kalmie [ims.] Kalmiye denilen çiçek fidanı.

Kan yahut **Khan** [imz.] (Tatarcadan me'huz) Han, âmir, kumandan. || (Arabîden me'huz) Han, kervansaray.

Kanaster [imz.] *(stèr)* Amerika'dan Avrupa'ya gelen tütünün mahfuz bulunduğu hasır yahut kamış sepet.

Kandjar [imz.] yahut:

Kandjiar [imz.] (Fârisîden me'huz) Hançer.

Kanguro yahut **Kangourou** [imz.] (tt.) Felemenk-i cedidde bulunan hayvanat-ı mükeyyeseden yavrularını koymaya mahsus tabii bir cebi, bir kesesi olan kanguru.

Kantisme [imz.] Hakîm-i meşhur Kant'ın usul-i felsefesi.

Kantiste [imz.] Hakîm-i meşhur Kant'ın usul-i felsefesine tâbi adam.

Kaolin [imz.] Porselen imaline mahsus kil, kaolen.

Karabé [imz.] (mad.) Kehrübâ.

Karata [imz.] (nb.) Amerika'nın ud [öd] ağacı.

Kassu [imz.] (syd.) Bir nevi kâd-ı hindî.

Katran [imz.] (nb.) Üsrübiye fasîlesinden bir nevi … ki kökü dibâgatta müsta'meldir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Kava [imz.] Cezâir-i Bahr-ı Muhit'te müsta'mel bir nevi müskir mâyi, kava. (Buna bazen *Ova* dahi denir.)

Keepsake [imz.] (*ki-psèk*) (İngilizceden me'huz) Ehibbâya yevm-i mahsuslarında hediye ve yadigâr makamında takdim olunmaya mahsus olarak büyük kıtada ve müzeyyen kitap.

Kélotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı evram.

Kennédie [ims.] (nb.) Avustralya sarmaşığı.

Képi [imz.] Askere ve mektep şakirdânına mahsus şapka.

Kepler [imz.] (hy.) **Loi de** – Seyyârâtın harekâtına dair Kepler'in ilm-i hey'et kavânîni.

Kéraphylleux,se [s.] (t.) Karn-ı varakî.

Kéraphyllocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı karn-ı varakî.

Kératectomie [ims.] (tşr.) Haz'-ı karniye.

Kératine [ims.] (k.) Karnin.

Kératite [ims.] (t.) İltihab-ı karniye.

Kératocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı karniye.

Kératoglosse [ims.] (tşr.) Karniye-i lisaniye.

Kératomalacie [ims.] (t.) İstirhâ-yı karniye

Kératonyxis [ims.] (crh.) Teskib-i karniye.

Kérato-pharyngien,ne [i.] (tşr.) Karniye-i bel'ûmî.

Kératotome [imz.] (crh.) Mihza'-ı karniye.

Kératotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı karniye.

Kéraunographique [ims.] Yıldırım isabet eden mahallerde görülen bazı alâim, tersim-i sâika.

Kermès [imz.] (s okunur- Arabîden me'huz) (tt.) Kırmızı boya yerine kullanılan bir nevi tırtıl, kırmız hayvanı. || (k.) Kibritli humz-ı antimon, kırmız madeni. || **Chêne** – Purnar meşesi.

Kermesse yahut **Karmesse** [ims.] Felemenk'te vesâir bazı memâlikte senevî pazar ve panayır.

Kérone [imz.] (hyv.) Nakîiye-i müheddebe sınıfından ve şa'riyyü'ş-şekl cinsinden bir nevi munakka'.

Kérosolène [imz.] (k.) Eter-i petrol, kerosolen.

Kerrie [ims.] Kayısı gülü.

Kersantite [ims.] (mad.) Bir diyorit-i mikaîdir, kersantit.

Ketch [imz.] İki direkli İngiliz gemisi.

Ketmie [imz.] (nb.) Amber çiçeği, ebu'l-misk.

Khan [imz.] (mr. Kan.)

Khédive [imz.] (Farisîden me'huz) Hidiv-i Mısır.

Keuper [imz.] (mad.) Mazı kuzahı, köper.

Keupérien,ne [s.] (arz.) **Formation – ne** Teşekkülat-ı kuzahiye.

Kevel [imz.] Afrika-yı cenûbî gazalı.

Kiastre [imz.] (crh.) Lifâfe-i salîbiye.

Kibisitome [imz.] (crh.) Mihza'-ı mahfaza-i billuriye.

Kibitk yahut **Kibitki** [imz.] Bir nevi Rus arabası.

Kief [imz.] Keyif ve istirahat.

Kiliare [imz.] Yüz bin murabba metreden ibaret arazi ölçüsü.

Kilo [d.] Evzan ve makayisin vâhid-i kıyasîsine dâhil olup onun bin misline delâlet eder: **Kilomètre** Bin metrelik ölçü, kilometre. = [imz.] (*Kilogramme*'dan muhaffef) evzan-ı cedîde okkası, kıyye-i a'şâriye, kilo.

Kilogramme [imz.] Evzan-ı cedîde okkası, kilogram. (Tahfif suretiyle *kilo* dahi denilir.)

Kilogrammètre [imz.] Evzan-ı cedîde ile bir okkanın bir metre yukarıya kaldırılması için lazım olan kuvvet ki kuvvet ölçüsünün vâhid-i kıyasîsidir.

Kilolitre [imz.] Evzan-ı cedîdede bin ölçekten ibaret mâyiat ve hububat ölçüsü, kilolitre.

Kilométrage [imz.] Kilometre ile mesafe ölçme.

Kilomètre [imz.] Tûl-i mikyas-ı cedîdînin bin metreden ibaret mesafesi, kilometre.

Kilométrer [ft.] Beher kilometre mesafede bir nişan vaz' etmek.

Kilométrique [s.] Kilometreye mensup ve müteallik, kilometre başına.

Kilométriquement [h.] Kilometre hesabıyla.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Kilostère [imz.] Bin mik'ab metreden ibaret ölçü.

Kimméridien,ne [s.] (arz.) **Étage** – Tabakat-ı jürasiyeden tabaka-i kimmeriye.

Kinésithérapie [ims.] (t.) Tedavi bi'l-hareke.

Kinkajou [imz.] Amerika-yı Cenûbî yaban kedisi.

Kino [imz.] Hindistan'ın Kino zamkı.

Kiosque [imz.] (Türkçeden me'huz) Bahçelerin içinde şark usulünce yapılan küçük köşk. ◆ Gazete ve emsali şeyler satmaya mahsus baraka.

Kiotome [imz.] (crh.) Mihza'-ı licam.

Kirrhonose [ims.] (zr.) İsvidâd-ı asfer.

Kirsch [imz.] yahut:

Kirsch-wasser [imz.] (Almancadan me'huz) *(kirch-vasr)* Almanya'da yapılır kiraz rakısı.

Kiselynhr [imz.] (mad.) Tripoli taşı.

Klaprothite [ims.] (mr. Azurite.)

Kleptomanie [ims.] (t.) Manya-i sirkat.

Klopémanie [ims.] (mr. Kleptomanie.)

Knès yahut **Knèz** [imz.] Rusya'da bir unvan ve memuriyeti hâiz adam, kınez. ◆ Prens.

Knout [imz.] (*t* okunur) Rusya'da kırbaç cezası. ◆ Kırbaç.

Koala [imz.] Hayvanat-ı mükeyyeseden Felemenk-i Cedid'e mahsus bir hayvan.

Kober [imz.] Gece doğanı.

Kolpodes [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı nakîiye-i müheddebeden mütesâviyü'l-ehdab fasîlesinden olan hayvanata denir.

Kopeck [imz.] (mr. Copeck.)

Kopiopie [ims.] (t.) İt'ab-ı basar.

Koran [imz.] (mr. Coran.)

Kouan [imz.] (nb.) La'l otu.

Koumys yahut **Komis** [imz.] (*s* okunur) Kısrak sütü tahammur ettirilerek yapılan içki, komis.

Kourellon [imz.] Kızıl sisam.

Krach [imz.] Borsa buhranı.

Kremlin [imz.] Islavların surla muhat ve müdafaaya sâlih şehir ve mevkilere verdikleri isimdir.

Kreutzer [imz.] (*r* okunur) Almanya'nın takriben dört santim kıymetinde bir küçük sikkesi, krayçer.

Krouffes [imz. - cm.] (arz.) Taş kömürü madenleri tabakatı.

Kroumètre [imz.] Mikyas-ı tesellüc.

Kunthie [ims.] Bir nevi cevz-i bevvâ.

Kutira [imz.] Basra zamkı, kütire.

Kwas [imz.] Çavdar suyundan yapılır bir nevi içki.

Kymographe [imz.] (t.) Nabz-nüvis, kimograf.

Kymrique yahut **Cymrique** [s.] Fransa ve Avrupa'nın sâir bazı cihetlerinin ahali-i kadîmesi olan Kelt kavmi lisanının başlıca şubelerinden biri.

Kyrie yahut **Kyrie-eleisson** [imz.] *Rabbenâ irhamnâ* mânâsında Rumca bir tabir olup kilisede dua sırasında okunan ve bu ibare ile başlanılan bir duaya alem olmuştur. ◆ Bu duaya mahsus makam.

Kyrielle [ims.] Uzun ve müellim veya can sıkıcı şeyler.

Kyste [imz.] (crh.) Bedenin ecvaf-ı tabiiyesinde veya âzânın elyafı arasında hasıl olan bir nevi kîse. || – **sebacé** Kîse-i duhniye. || – **mélyceris** Kîse-i aseliye. || – **serreux** Kîse-i masliye. || – **pileux** Kîse-i şa'riye.

Kysteux,se [s.] (crh.) Bedende hasıl olan kîse kabîlinden, kîsî.

Kystique [s.] (crh.) Bedende hasıl olan kîseye müteallik, kîsî.

Kystotome [imz.] Bedende hasıl olan kîseyi yaran cerrah [aleti], mihza'-ı kîse.

Kystotomie [ims.] Bedende hasıl olan kîsenin yarılması, haz'-ı kîse.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

L

L [ims.] Elifbâ-yı Fransevînin on ikinci harfi ve huruf-ı sâmitesinin dokuzuncusu. “El” [ال] kelimesindeki (ل) gibi telaffuz olunur; kelimenin âhirinde ekseriya okunup yalnız *baril* ve *fusil* gibi bazı kelimelerde okunmaz; kelimenin vasatında olduğu hâlde yalnız *fils* ve *gentils hommes* kelimelerinde okunmaz. Kelimenin vasat veya âhirinde *i* harf-i sâiti bir veya iki *l*'den evvel olduğu vakit bu terkipten ekseriye (ی) harfinin sadâsı çıkar. || Rakam yerine kullanıldığı vakit 50 adedine delâlet eder. ◆ Bir şeyin on ikincisine de alâmettir. || Fransız meskûkâtı üzerinden görülür ise Bayon'da[21] darp olunduğunu iş'ar eder. ◆ **L. t.** Osmanlı lirası, **L. st.** İngiliz lirası demektir. || (k.) Yeni keşfolunan “lantan” madeni demek olur.

La [hf.] Harf-i tarifin müfred müennesi. (mr. Le.)

La [z.] Zamir-i muttasılın müfred müennes gaibi. (mr. Le.)

La [imz.] Nota işaretlerinin altıncısı olan “la” ki dügâh mukabilidir.

Là [zm.] Orada, oraya. || **De** – Oradan. || **Par** – Oradan, o tarikle. || **Par-ci par** – Öteden beriden, taraf taraf, şuraya buraya, arada sırada. || **Deçà et delà** = Bir o tarafa bir bu tarafa. [d.] Baîde işaret için kullanılır: **En ce temps** – O vakitte; – **haut** Şu yukarıda; – **bas** Şu aşağıda.

La La [hd.] Ey ey!, Hey hey!, oh oh!.

Labarum [imz.] (*romm*) Eski Rum kayserlerinin sancağı ki Hazret-i İsa'nın isminin birinci harfiyle bir haç şeklini hâvi idi.

Labbe [imz.] Şimal denizlerine mahsus bir cins martı.

Labdacisme [imz.] Bir kelime veya ibarede çok lâm'lar [L harfi] tetâbuu. ◆ Lâm'ın vesâir harflerin kalın ve peltek telaffuz olunması yani söylerken lâm'ı râ'ya kalb etmek mahzuru, le'ne.

Labelle [ims.] (nb.) Şefîfe, şefîre.

Labéon [imz.] Bir nevi sazan balığı.

Labeur [imz.] İş, amel. ◆ Zahmet, emek. ◆ Rençberlik. || **Valets et bêtes de** – Rençberlik eden hizmetkârlara hıdemat-ı şâkkada müstahdem hayvanat. || **Terre en** – Mezrû arazi.

Labial,e [s.] (sr.) Dudakla telaffuz olunan (huruf) ; **Lettres – es** Huruf-ı şefe: *b, m, f.* || (tşr.) Dudağa mensup ve müteallik, şefevî. (cmz.: *labials*.)

Labiatiflare [s.] (nb.) Zü'l-ezhar-ı şefeteyn.

21 fr.: Bayonne.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Labidomètre [imz.] (crh.) Pergelli teşrih mengenesi, milkat-ı cenin-i zü'l-mikyas.

Labidostomes [imz. - cm.] (hyv.) Boynuzlu böcekler sınıfı.

Labié,e [s.] (nb.) Dudak gibi birbirinin üzerine mevzu' iki kısımdan ibaret çiçeklere ıtlak olunur, tüveyc-i şefevî.

Labiées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i şefeviye.

Labile [s.] (nb.) Gevşek, kuvvetsiz, kolayca düşüveren.

Laboratoire [imz.] Âlât ve edevatla icra olunan bazı ameliyata mahsus mahal, dârü'l-istihzar, ameliyathane. ◆ Fırının pişecek şeyleri koydukları mahalli.

Laborieusement [h.] Çok iş ve zahmetle, sa'y ve ikdamla, envâ-ı külfetle.

Laborieux,se [s.] Çok işleyen, çok zahmet çeken, çalışkan, mukdim. ◆ Zahmetli, meşakkatli, müt'ib, şâk. ◆ Suûbetli.

Labour [imz.] Toprağın işlenmesi, çift sürme, kazma, harâset. ‖ (mec.) İş, sa'y. ‖ **Terre en** – Ekilmek üzere kazılmış veya sürülmüş arazi.

Labourable [s.] İşlenebilir, kazılabilir, kabil-i ziraat (arazi).

Labourage [imz.] Toprağı işleme, çift sürme. ◆ Çiftçilik, ziraat, felâhat. ‖ (bhr.) Dolu fıçıları, limana getiren sefineden harice çıkarma ameliyatı.

Labourer [ft.] Toprağı işlemek, kazmak, çift sürmek. ◆ Çizmek, sıyırmak, yırtmak. ◆ Çok yorulmak, zahmet, ızdırap çekmek. ‖ – **des tonneaux** (bhr.) Fıçıları sefineden çıkarıp karaya dizmek.

Laboureur [imz.] Çiftçi, rençber, fellâh, ehl-i ziraat.

Labrador [imz.] yahut:

Labradorite [ims.] (mad.) Bir nevi kilsli ve sûdlu felspat, labradorit.

Labre [imz.] Böceklerin üst dudağı, şefe-i hevamm. ◆ Levrek balığı.

Labroïdes [imz. - cm.] (hyv.) Müşevvekü'l-misbah fasîlesinden zi'b-i bahrî cinsi.

Laburnum [imz.] (*nomm*) (nb.) Sarı salkım ağacı.

Labyrinthe [imz.] Eski zamanlarda yapılan bazı ebniye ki yolları gayet dolaşık olmakla içlerinden çıkmak müşkil idi. ‖ (mec.) İğtişaş, teşevvüş. ◆ Yolu bulunmak müşkil olacak surette yapılmış orman. ◆ Girîve. ‖ (tşr.) Kulağın dolaşıklı borusu, tecvif-i üzn, tîh.

Labyrinthiformes [imz. - cm.] (hyv.) Tîhiyü'ş-şekl fasîlesi.

Labyrinthodon [imz.] (hyv.) Tabaka-i sedefiyeye mensup bir nevi cesim zıbâbiye müstehâsesi.

Lac [imz.] (*c* okunur) Göl, buhayre. ‖ (mec.) Menba-ı mebzul.

Laçage [imz.] yahut:

Lacement [imz.] Kaytan veya şeritle bağlama, ilikleme.

Lacer [ft.] Kaytan veya şeritle bağlamak, ilikleme. ◆ (Köpek hakkında) Aşmak. ‖ – **la voile** Yelkeni toplamak.

Lacération [ims.] Mahâkime müteallik sahte evrakın yırtılması. ‖ (crh.) Şakk.

Lacérer [ft.] Mahâkime müteallik sahte evrakı yırtmak. ‖ (crh.) Şakk etmek.

Laceret [imz.] Küçük marangoz burgusu.

Lacerne [ims.] Eski Romalıların bir nevi kaba yağmurluğu.

Laceron [imz.] (mr. Laiteron.)

Lacertiens [imz. - cm.] (hyv.) Zıbâbiye fasîlesinden zü'l-lisaneyn cinsi.

Lacet [imz.] Kaytan veya şerit. ◆ Zikzak biçiminde, bir hatt-ı münkesir teşkil edecek surette olan şey. ◆ Kinet. ◆ Keklik vesâire avına mahsus kaytan halkalardan ibaret tuzak, ağ. ‖ (mec.) Tuzak. ‖ **Mouvement de** – yahut sadece – Trenlerin yandan yana ihtizazı. = [cm.] Şebekî tezyinat.

Lâche [s.] Gevşek, gerilmemiş, bol. ‖ (mec.) Gayretsiz, gevşek. ◆ Korkak, cebin. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Alçak, namussuz, denî. ◆ Alçakça, ma'yub, mezmum. || (ed.) Metanetten mahrum, dağınık. ◆ (Sanâyi-i nefisede) Metanetten mahrum. || Temps – Rutubetli hava. = [imz.] Alçak adam. ◆ Yüreksiz, cebin adam. = [h.] Gevşekçe, bol olarak.

Lâchement [h.] Gevşek ve kuvvetsiz olarak. ◆ Korkaklıkla, cebânetle. ◆ Alçakça, namussuzlukla, denâetkârâne.

Lâcher [ft.] Gevşetmek. ◆ Salıvermek, koyuvermek, âzad etmek. ◆ (Musluk ve emsali hakkında) Açmak. ◆ Saldırmak. ◆ Terk etmek, bırakmak. ◆ Vazgeçmek. ◆ İstemeye istemeye vermek. ◆ Neşretmek, tab' etmek. ◆ Ağızdan kaçırmak. || – de l'eau Tebevvül etmek. || – prise Elindekini, tuttuğunu bırakmak. ◆ Bir mücadeleden, münâzaadan, takipten vazgeçmek. || – la mesure (Eskrim ıstılahında) Hasmının karşısında gerilemek. ◆ Kararsızlık, zaaf göstermek. || – un coup de fusil Tüfeği boşaltmak, tüfek atmak. = [fl.] Gevşemek.

Lâcheté [ims.] Korkaklık, cebânet. ◆ Gevşeklik, gayretsizlik. ◆ Alçaklık, namussuzluk, denâet.

Lachnolème [imz.] Antil adalarına mahsus bir cins levrek balığı.

Laciné,e [s.] (nb.) Uzun ve dar ve gayr-ı muntazam bir surette yarıklı yapraklara ıtlak olunur, muhtezi'.

Lacis [imz.] Tire veya ipekten yapılmış oya. ◆ Şebîke. || (tşr.) Beyyaha.

Lack [imz.] Hind lisanında yüz bin mânâsında olup, şu tabirde müsta'meldir: Un – de roupies Yüz bin rubye.

Laconique [s.] Yunan-ı kadimin Lakedemonya ahalisine mahsus tarz ve usulde olan. ◆ Mûcez, muhtasar, az sözle ifade olunan.

Laconiquement [h.] Eski Lakedemonyalılara mahsus bir tarzda olarak az sözle, îcaz tarikiyle, muhtasaran.

Laconiser [fl.] Mûcez bir surette söylemek.

Laconisme [imz.] Eski Lakedemonya ahalisine mahsus olan gayet mûcez tarz-ı ifade. ◆ Kısa, muhtasar söz.

Lacryma-christi [imz.] (*kri-sti*) İtalya'da Vezüv dağı eteğinde yetişen üzümden çıkarılan şarap.

Lacrymaire [ims.] (hyv.) Bir cins nakîiye-i müheddebe.

Lacrymal,e [s.] (tşr.) Gözyaşına, gözyaşının çıktığı ev'iyeye mensup ve müteallik, dem'î. (cmz.: *lacrymaux*.)

Lacrymatoire [s.] Gözyaşına mahsus: Urne – Gözyaşının hıfzına mahsus küçük ibrik. = [imz.] Zaman-ı kadimde akraba ve ehibbânın vefatında dökülen gözyaşlarının hıfzına mahsus topraktan küçük bir ibrik ki eski mezarlarda bulunur.

Lacrymine [ims.] Madde-i uzviye-i dem', dem'in.

Lacs [imz.] (*cs* okunmaz) Keklik vesâire tutmaya mahsus kaytan halkalardan müteşekkil kuş ağı, tuzağı. ◆ Kaytan, şerit. || (mec.) Tuzak, hile.

Lactaire [s.] Süte, irzâa ait, müteallik.

Lactaire [imz.] Hind denizlerine mahsus kolyoz balığı.

Lactate [ims.] (k.) Hâmız-ı leben ile bir esastan mürekkep milh, lebeniyet.

Lactation [ims.] Süt emzirme, irzâ'.

Lacté,e [s.] Süte müteallik, lebenî. || (tşr.) Kilüsü bağırsakların sathında gezdiren ev'iyeye ıtlak olunur, ev'iye-i lebeniye. || Diète – e Gıda yerine münhasıran süt isti'mali. || Fièvre – e Lohusalarda süt hummâsı. || Voie – e (hy.) Samanuğrusu, mecerre, kehkeşan.

Lactescent,e [s.] (nb.) Süt gibi bir beyaz mâyiyi hâvi nebatata ıtlak olunur, zü'l-leben.

Lactifère [s.] (tşr.) Sütü nakil ve sevk eden ev'iyeye ıtlak olunur, hâmilü'l-leben.

Lactifier [ft.] İlaç yerine süt içirmek.

Lactifique [s.] Süt hâsıl eden, sütü çoğaltan.

Lactigène [s.] Mükevvin-i leben.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Lactine [ims.] (k.) Süt şekeri, lebenin.

Lactiphage [s.] Başlıca süt ile tagaddî eden.

Lactique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı leben.

Lactivore [s.] Münhasıran süt ile beslenen.

Lactoline [ims.] (k.) Leben-i mükessif.

Lactomètre [imz.] Sütü muayene için kullanılan mikyas, mikyas-ı leben.

Lactone [imz.] (k.) Lebenun.

Lactoscope [ims.] Leben-bin, şîr-bin.

Lacto-variolique [s.] (t.) Cederî-i mülebben.

Lactucarium [imz.] (*omm*) Maruldan çıkarılan bir mâyi, marul sütü, usâre-i hass.

Lactucine [imz.] (k.) Hassin.

Lactucique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı hass.

Lacune [ims.] Bir cismin derûnundaki boşluk. ◆ Bir kitabın eksik yeri, metin noksanı. ◆ Nâfi ve lazım bir şeyin noksanı. || (hk.) Bir tahriratta beyaz yani açık bırakılan yer. || (tt.) Hılâl.

Lacustral,e [s.] yahut:

Lacustre [s.] Göle mensup ve müteallik veya gölde yetişen veya yaşayan, gadirî.

Ladanifère [s.] Haşîşetü'l-lâden[?]

Ladanum [imz.] (*nomm*) Lâden.

Ladre [i. - s.] Miskin illetine duçar, meczum. ◆ Hissiz, meslubü'l-his. ◆ Bataklık yerde yaşayan (tavşan). || (mec.) Pek hasis.

Ladrerie [ims.] Miskin illeti, cüzam. ◆ Bu illete duçar olanlara mahsus hastahane, miskinhâne. || (mec.) Pek büyük hisset.

Lady [ims.] (*lédi*) İngiltere'de lord karısı veya kızı. ◆ İngiltere'de kibar kadın.

Lagénorynque [imz.] Bir cins yunus balığı.

Laget [imz.] (nb.) Amerika'ya mahsus dantela ağacı.

Lagodède [imz.] Karlı dağ zirvelerinde oturan bir nevi kuş ki ayakları tüylüdür, tavşan ayaklı, ernebiyü'r-ricl.

Lagomys [imz.] Sibirya'ya mahsus kuyruksuz bir cins tavşan.

Lagoni [imz.] (arz.) Yanardağ buharının tekessüfünden hâsıl olan gadirlere denir.

Lagope [imz.] (nb.) Tavşan ayağı denilen bir nevi tirfil.

Lagopède [imz.] Kar kuşu denilen bir cins keklik.

Lagophtalmie [ims.] (t.) Gözün üst kapağının kapanamamasıyla gözün daima açık kalması, tavşan göz, aynü'l-erneb.

Lagopode [s.] (hyv.) Tavşanın ayakları gibi ayakları tüylü olan.

Lagostome [imz.] (t.) Tavşan dudak, şefe-i erneb.

Lagotriche [imz.] (hyv.) Amerika-yı Cenubî'ye mahsus boylu maymunlar nevi.

Lague [ims.] (bhr.) Gemi izi, dümen suyu.

Lagune [ims.] Küçük göl. ◆ Bataklık, su birikintisi. ◆ Çamurlu ve sığ sahil.

Lai [imz.] Fransızların eski bir nevi hüzn-âmiz şiirleri.

Lai,e [i. - s.] Ruhban güruhundan olmayan cismânî. || **Frère** – ve **sœur** – **e** Rûhânîler tarikine dâhil olmadığı hâlde bir manastırın hizmetinde bulunan erkek ve kadın.

Laïc,que [i. - s.] (mr. Laïque.)

Laïcisation [ims.] Cismâniyet usulü. ◆ Umur-ı dünyeviyeyi tedris. ◆ Tarik-i dünyeviyeye sülûk ettirme.

Laïcité [ims.] Ruhban tarikine mensup olmayış, cismâniyet.

Laiche [ims.] Yaprakları pek keskin olup beygirlerin dilini yaralayan bir nevi nebat-ı mâî, Nemçe saparnası.

Laid,e [s.] Çirkin, kabih, zişt. || (mec.) Yakışıksız, fena. || **Il n'y a point de** – **es amours** İnsan sevdiğini her vakit güzel bulur. = [imz.] Çirkin şey.

Laidasse [ims.] Gayet çirkin kadın.

Laidement [h.] Çirkin bir suretle, çirkince.

Laideron [ims.] Çirkince fakat letafetten gayr-ı hâlî kız veya kadın.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Laideur [ims.] Çirkinlik, kubh. || (mec.) Kubh.

Laie [ims.] Yabani dişi domuz.

Laie [ims.] Ormanın içinden geçen dar yol. (Bu mânâda bugün *ligne* müsta'meldir.) ◆ Dişli taşçı çekici.

Lainage [imz.] Yapağı ticareti, yapağıcılık. ◆ Yapağıya müteallik şeyler. ◆ Yapağı, yün. ◆ Yapağı ve çuhanın taranması.

Laine [ims.] Yün, yapağı. ◆ Zencilerin kıvırcık saçı. ◆ Yün esvab: **Porter de la** – Yün esvab giymek. || **Bêtes à** – Kuzu, koyun gibi hayvanat. || – **mère**, – **prime** Sırttan ve gerdandan çıkan yapağı. || – **seconde** Yan taraflardan çıkan yapağı. || – **tierce** Karın ve boyun tarafından kırkılan yapağı. || – **morte** Ölü hayvandan çıkarılan yapağı. || – **philosophique** Tûtiyâ çiçeği.

Lainer [ft.] Yünü veya çuhayı taramak.

Lainerie [ims.] Yapağıya müteallik mamulat ve eşya, yünlü emtia. ◆ Çuha fabrikası. ◆ Yünlü kumaş nesci sanatı.

Laineux,se [s.] Tüylü, yünlü. || (nb.) **Plante** – **se** Nebat-ı musavvaf/masuf.

Lainier,ère [s.] Yüncü, yapağı taciri ◆ Yapağı işleyen işçi.

Laïque yahut **Laïc,ïque** [s.] Rûhânîler tarik ve cemaatine mensup olmayan, cismânî, dünyevî. = [i.] Ruhban sınıfına mensup olmayan adam.

Laird [imz.] (*d* okunur) İskoçya lordu.

Lais [imz.] (*lé*) Ormanda büyümeye bırakılan taze fidan. ◆ Bir arazinin bir nehir veya denizden kazandığı mahal.

Laisse [ims.] Köpeğe takılan yular.

Laissées [ims. - cm.] Hayvanat-ı vahşiye gübresi.

Laisser [ft.] Bırakmak, terk etmek. ◆ Tevdi etmek. ◆ Füruhta rıza göstermek. ◆ Vermek. ◆ Vasiyetle terk etmek. || – **faire** Müsaade etmek. || **Cette chose ne laisse pas à être vraie** Bununla beraber bu şey sahihtir. || – **à désirer** Nâkıs olmak. || – **de côté** Vazgeçmek, sarf-ı nazar etmek. || – **entendre** İşrab etmek. || – **des plumes** Ziyana uğramak. || – **voir** Gerek istemeyerek gerek bilâ-ihtiyar irâe ve ima etmek. || **La mer laisse** (bhr.) Denizin alçalmaya başladığını göstermek için söylenir. || **Se** – Bırakılmak, terk edilmek. || **Se** – **boire** Şürbe sâlih olmak. || **Se** – **manger** Ekle sâlih olmak.

Laisser-aller [imz.] İhmal, müsamaha. ◆ Sadelik, tabiiyet.

Laisser-passer[22] [imz.] Bir yerden geçmek üzere tahriren verilen ruhsat.

Lait [imz.] Süt, leben, şîr. ◆ Bazı nebatatın içindeki süte müşâbih mâyi. ◆ Tam pişmemiş rafadan yumurtanın üzerinde görünen beyazımsı mâyi. || – **de poule** Sıcak su ve şekerle çalkanmış yumurta sarısı. || **Dents de** – Çocukların ilk çıkan dişleri, süt dişi. || **Frère, Sœur de** – Süt kardeş. || **Petit** –, – **clair** Süt kesildikten sonra kalan sıvı. || – **d'amande** Sübye. || **Jeune** – Yeni doğurmuş bir kadının sütü. || – **de beurre** Ayran. || – **coupé** İçine su, et suyu veya sâir bir mâyi karıştırılmış süt. || **Vache à** – (mec.) Daimi surette kendisinden istifade edilen adam. || **Troubler le** – **à une nourrice** Bir süt nineyi gebe bırakmak. || **Bouillir du** – **à quelqu'un** Birisini menun etmek, hoşuna gidecek bir şey yapmak.

Laitage [imz.] Süte müteallik şeyler, sütlü aş, kaymak, peynir vesâire.

Laitance [imz.] yahut:

Laite [ims.] Erkek balıkların menisi makamında olan beyaz bir mâyi, balık tohumu, husyü's-semek.

Laité,e [s.] Meni makamında bir beyaz mâyisi bulunan (balık), tohumlu balık, zü'l-husy. || **Poule** – **e** Kuvvetsiz, dermansız adam.

Laiterie [ims.] Sütün muhafazasıyla peynir ve yağın istihzarına mahsus mahal, süthâne, süt kârhânesi.

22 Orijinal metinde Laisser-paser şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

Laiteron yahut **Laceron** [imz.] (nb.) İneklere ve ada tavşanlarına yedirilen yabani marul nevi, hass-ı kâzib.

Laiteux,se [s.] Süt renginde bir mâyisi bulunan (nebat), lebenî.

Laitier [imz.] Erimiş madenlerin üzerinde yüzen cam kabîlinden bazı mevad. (*Scorie* dahi denilir.)

Laitier,ère [i.] Sütçü. = [s.] Süt veren, sağmal: **Vache** – **ère** Süt veren inek.

Laiton [imz.] Çinko ile karışık bakır, sarı teneke, pirinç.

Laitue [ims.] Salata nevi. || – **romaine** Âdi marul, hass. || – **pommée** Top salata. || – **frisée** Kıvırcık salata.

Laize [ims.] Kumaş eni, arzı. || (bhr.) Yelken yaprağı.

Lama [imz.] Hind ve Çin'de münteşir olan Buda mezhebinin ruhbanlarına Tibet ve Moğolistan'da verilen isimdir; **Grand** – Mezheb-i mezkûrun Tibet'teki büyük reis-i rûhânîsi.

Lama [imz.] Amerika-yı Cenubî'nin deveye benzer bir nevi hayvanı, Amerika devesi, lama.

Lamanage [imz.] (bhr.) Gemi kılavuzluğu, liman kılavuzluğu.

Lamaneur [imz.] (bhr.) Gemilerin bir liman veya körfeze girer veya oradan çıkarken aldıkları kılavuz, liman kılavuzu.

Lamantin yahut **Lamentin** [imz.] (tt.) Bir nevi memeli balık, deniz ayısı.

Lamarckisme [imz.] (fls.) Tabiiyûndan meşhur Lamark'ın usulü.

Lambdoïde [s.] (tşr.) Kafanın λ harf-i Yunanîsi şeklinde olan bir kemiğine ıtlak olunur, derz-i lâmî.

Lambeau [imz.] Parça, kıta. ◆ Kumaş parçası, yama. || (crh.) Bedenden ayrılmış et parçası, şerîhe.

Lambel [imz.] Avrupa'da hanedan arması, alâmeti.

Lambic yahut **Lambick** [imz.] Brüksel'de yapılan sert bira.

Lambin,e [i. - s.] Betâetle hareket eden, batî, tembel.

Lambiner [fl.] Betâetle hareket etmek, tembel davranmak.

Lambis [imz.] Mühre boncuğu denilen helezon nevi.

Lambourde [ims.] Kiriş, dayak, payanda. ◆ Malta taşı gibi yumuşak bir nevi taş. ◆ Meyveleri hâmil ağaç dalı.

Lambrequin [imz.] Köşk ve çadır vesâirenin oymalı saçağı.

Lambris [imz.] Duvarın iç tarafına kaplanan tahta vesâire. ◆ Ambar ve dehlizlerin dâhilî sıvası. ◆ Binanın tezyinat-ı dâhiliyesi.

Lambrissage [imz.] Bir duvarın iç tarafını kaplamaya yarayan kereste. ◆ Kaplama. || **Céleste** – Semâ.

Lambrissé,e [s.] İç taraftan kaplanmış (duvar). || **Chambre** – **e** Dört duvarından biri çatıdan ibaret olan oda.

Lambrisser [ft.] Duvarın iç tarafını tahta vesâire ile kaplamak. ◆ Alçı sıvamak.

Lambruche [ims.] yahut:

Lambrusque [ims.] Yabani asma, yabani asma çubuğu.

Lame [ims.] Maden tahtası, maden safhası, pul. ◆ Kılıç ve bıçak gibi esliha-i câriha demiri, namlu. ◆ Deniz dalgası. || **Bonne** – Kılıç kullanmakta mahir adam. || **Fine** – Hilekâr ve kurnaz adam. || – **d'or** Altın varak. || – **de poudre** Barut pidesi. || – **de cylindre d'un moulin** Değirmen taşı kasnağı.

Lamé,e [s.] Altın ve gümüşten pullarla müzeyyen kumaşlara ıtlak olunur.

Lamellaire [s.] Parlak vecihleri ibraz eden inkisara ıtlak olunur.

Lamelle [ims.] Küçük safha, ince ve küçük tahta, levha, luveyhe, sufeyhe.

Lamellé,e [s.] İnce safhalardan mürekkep veya ince safhalara münkasim, sufeyhî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Lamelleux,se [s.] İnce safhalara ayrılabilir, safîhavî.

Lamellibranches [imz. - cm.] (hyv.) Zü'l-galsamati'l-musaffah sınıfı.

Lamellicornes [imz. - cm.] (hyv.) Zü'l-karn-ı musaffah fasîlesi.

Lamellirostres [imz. - cm.] (tt.) Safîhiyü'l-minkar.

Lamentable [s.] Acıklı, acınacak surette. ◆ Acı acı.

Lamentablement [h.] Acınacak bir surette.

Lamentation [ims.] Figan, feryat, nâle, nevha.

Lamenter (se) [fv.] Figan ve feryat etmek, nâlezen ve nevhager olmak.

Lamie [ims.] Köpek balığı. ◆ Eskiler indinde güya çocukları yiyen mahuf bir nevi cin, kara koncolos, cadı. ◆ Söğüt ağacına mahsus bir cins böcek.

Lamier [imz.] (nb.) Ballı baba, encere-i ebyaz.

Laminage [imz.] Madenleri haddeden, silindirden geçirme ameliyatı, tasfih. ◆ Dövülerek safha hâline geçirilmiş maden, maden-i musaffah. ‖ **Fabrique de** – Hadde fabrikası.

Laminaire [ims.] (nb.) Üşne-i sükkeriye nevi.

Laminariées [ims.] (nb.) Üşne-i safîhiye fasîlesi.

Laminé,e [s.] Silindirden geçirilmiş. ‖ **Articles** – **s** Silindirden geçirilmiş, haddeden çekilmiş hırdavat.

Laminer [ft.] Silindirden, haddeden geçirmek. ◆ Bir madeni döverek safhaya tahvil etmek, tasfih etmek.

Laminerie [ims.] Madenlerin dövülerek safhalara tahvil olundukları mahal, tasfihhâne, haddehâne, hadde tezgâhı, hadde silindirhânesi.

Lamineur [imz.] Madenleri döverek safhalara tahvil eden işçi, haddeci.

Lamineux,se [s.] Küçük safhalar ve pullar şekil ve suretinde olan, safhavî.

Laminiforme [s.] (tt.) Safha şeklinde yassı, safîhiyü'ş-şekl.

Laminoir [imz.] Madenlerin tasfihine mahsus iki üstüvâneden ibaret makine, hadde silindiri, makinesi. ‖ (ht.) Üstüvânî hadde, misfah. ‖ Tesir ve nüfuz.

Lampadaire [imz.] Mukkaddemâ Avrupa'da kralların önünde meşale götüren adam, meşaledar. ◆ Patriğin iki tarafında mum tutan adam, lambadariyos. ◆ Bir nevi lamba ağacı veya avizesi.

Lampadophore [imz.] Yunan-ı kadim âyinlerinde meşaleyi götüren adam.

Lampadorama [imz.] (ht.) Misbahu'l-elvan.

Lampas [imz.] (*s*'nin okunması da caizdir.) Boğaz, hulkum. ‖ (byt.) Tayların genzinde hâsıl olan bir nevi iltihap. ◆ Döşemeye mahsus bir nevi ipek kumaş.

Lampascope [imz.] (ht.) Hikmet-i tabiiyede müsta'mel bir nevi hayal feneri.

Lampe [ims.] Kandil, lamba. ‖ – **de sûreté** Maden kuyularında kabil-i iştial gazların tutuşmasına mani olmak üzere etrafı tel kafesli bir lamba ki *Cul-de-lampe* dahi denir. ‖ – **cycloptère** Sargos balığı.

Lampée [ims.] Yudum. ◆ Dövülmüş bir madenden hâsıl olma leke. ‖ **Tout d'une** – Bir yudumda, bir nefeste. ◆ Bilâ-tevakkuf.

Lamper [ft.] Kemâl-i hırs ve iştihâ ile içmek.

Lamperon [imz.] Kandil fitilinin dayandığı dilcik, kandil burnu.

Lampier [imz.] Kandil.

Lampion [imz.] Donanma kandili.

Lampiste [imz.] Lamba veya kandil yapan veya satan, lambacı, kandilci. ◆ Bir büyük dairede tenvir işine memur adam, şamdancı.

Lampisterie [ims.] Lambacılık, kandilcilik. ◆ Kandil ve lambaların doldurulup hazırlanmasına mahsus mahal.

Lampourde [ims.] (nb.) Sıraca otu, haşîşetü'l-hanâzir.

Lampris [imz.] Uskumru fasîlesinden ay balığı.

Lamproie [ims.] Eti pek makbul olan bofa balığı.

Lampyre [imz.] Ateş böceği.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Lampyridées [ims.] (hyv.) Ateş böceği fasîlesi.

Lance [ims.] Mızrak, süngü, rumh, kargı. ◆ Neşter. ◆ Mızraklı nefer. || **Baisser la** – Mağlubiyetini itiraf etmek. || **Rompre une** – **avec** Münâzaa ve münakaşada bulunmak.

Lancement yahut **Lançage** [imz.] Atma, indirme, bırakma. || – **d'un vaisseau** Bir gemiyi denize indirme.

Lancéolé,e [s.] (nb.) Ucu mızrak gibi sivri yapraklara ıtlak olunur, rumhî.

Lancer [ft.] Atmak, salmak. ◆ Vurmak. ◆ İleri geçirmek, yürütmek. ◆ Terakki ettirmek, bir şey hakkında câlib-i nazar-ı itibar ve rağbet olmasını temin için muâvenette bulunmak. ◆ İrad, ityan etmek. ◆ (Gemiyi) Suya indirmek. ◆ Yerinden çıkarmak. ◆ Acele ile hareket ettirmek. || **Se** – Atılmak, hücum etmek. ◆ Yerden yere girmek. = [imz.] Av hayvanının köpekler tarafından yerinden çıkarılması.

Lancette [ims.] (crh.) Neşter, mibza'.

Lancettier [imz.] Neşter mahfazası.

Lanceur,se [i.] Bir teşebbüs-i ticari veya sınaîye girişen adam.

Lancier [imz.] Mızraklı süvari. ◆ Mızrak kayışı.

Lancière [ims.] Değirmen boş durduğu zaman suların aktığı delik.

Lancinant,e [s.] (t.) Birden bire bir sancı hissettiren (ağrı), vâhiz, râmih.

Lanciner [fl.] (t.) Birden bire hissolunmak.

Lancis [imz.] Açılmış delikleri tıkayarak duvar tamiri.

Lançoir [imz.] Değirmen bendinin sürme kapısı.

Landamman [imz.] İsviçre mahâkiminden bazısının reisü'l-hükkâmı.

Landau [imz.] Üstü önden ve arkadan açılıp kapanır büyük bir araba, lando.

Lande [ims.] İşlenmemiş ve gayr-ı münbit vâsi' arazi, kıraç yer. || (mec.) Kıymetsiz, değersiz yer.

Landgrave [imz.] Bazı Almanya prenslerine verilen unvandır. = [ims.] Bu unvanı hâiz bir prensin zevcesi.

Landgraviat [imz.] Landgraf unvanını hâiz bir Alman prensin zîr-i hüküm ve idaresinde bulunan eyalet, landgravlık.

Landier [imz.] İri ocak zinciri.

Landit [imz.] Mektep şâkirdanının cimnastik oyunları.

Landsturme [imz.] (*dstourm*) Almanya ve İsviçre'de asâkir-i müstahfıza.

Landwehr [imz.] (*dvèr*) Almanya ve İsviçre'de redif askeri.

Laneret [imz.] Erkek doğan.

Langage [imz.] Dil, lisan, lehçe, lugat. ◆ İfade, tabir. ◆ Havyanın ötmesi veya bağırması. || **Origine du** – Menşe-i lisan. || – **articulé** Mahâric-i huruftan çıkan asvattan mürekkep, huruf-ı hecâya müstenid lisan ki lisan-ı beşerdir. || – **pacifique** Lisan-ı sulhcûyâne.

Lange [imz.] Kundak bezi. ◆ Saran, ihâta eden şey.

Langelandie [ims.] (hyv.) Âkilü'l-haşeb fasîlesinden gözsüz bir cins böcek.

Langoureusement [h.] Zaaf ve gevşeklikle, dermansızlıkla, nâtüvânâne.

Langoureux,se [s.] Zayıflamış, nâtüvan, dermansız.

Langouste [ims.] Makassız istakoz, böcek.

Langue [ims.] Dil, lisan, zeban. ◆ Lugat, lisan. || – **mère** Lisan-ı aslî, elsine-i sâirenin müştakkun-minhi olan lisan. || – **morte** Tekellümü hiçbir yerde müsta'mel olmayan lisan, metruk lisan. || – **vivante** Söylenmekte bulunan lisan. || **Maître de** – Lisan muallimi. || **Coup de** – Gıybet, fasl u mezemmet. || – **de vipère** Fassal adam. || – **de terre** Denizin içine uzanmış dar kara, dil. || – **dorée** Fasih ve ifadesi zarif adam. || – **verte** Paris çapkınlarına mahsus olup argo tabir edilen lisana ıtlak olunur. || **Tirer la** – **à quelqu'un**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Biriyle eğlenmek. || Prendre – Müzakerata girişmek, malumat, izahat talep etmek.

Languette [ims.] Sanayi-i mütenevviada dile müşâbih küçük aletlere ıtlak olunur, dilcik, lüseyne. || – d'une balance Terazi dili. || Petite – Kama, sekil.

Langueur [ims.] Bir derd-i derûndan gelen zaaf ve gevşeklik, nâtüvanlık, dermansızlık, fütur. || (nb.) Solgunluk.

Langueyage [imz.] Domuzun sağlam ve sahihü'l-mizac olup olmadığını anlamak üzere diline bakma.

Langueyer [ft.] Domuzun sağlam ve sahihü'l-mizac olup olmadığını anlamak üzere diline bakmak. ◆ Lakırdı söyletmek.

Langueyeur [imz.] Domuzların diline bakarak muayene eden adam.

Languier [imz.] Domuz dili ve boğazı pastırması.

Languir [fl.] Zayıflamak. ◆ Sararıp solmak. ◆ Dert-nâk ve zâr ve zebun olmak. ◆ Çürümek, muattal ve pesmande olmak, metruk, muattal kalmak. ◆ Bir şeye mütehassir bulunmak. ◆ (Edebiyatta) Uzayıp gitmek ve bundan dolayı câlib-i ehemmiyet ve merak olmaktan hâlî kalmak.

Languissamment [h.] Bir derd-i derûndan zaaf ve nâtüvânîye duçar olarak, zâr ve zebun olarak, sararıp solarak, gevşeklikle.

Languissant [s.] Bir derd-i derûndan zaaf ve nâtüvânîye duçar olan, zâr ve zebun. || (tca.) Durgun, revaçsız. || Regard – Çeşm-i mahmur.

Laniaire [s.] (tt.) Hayvanat-ı zâtü's-südeyyenin azı dişlerine ıtlak olunur, esnan-ı mümezzeka, esnan-ı nâbiye.

Lanice [s.] Bourre – Yapağı kırpıntısına ıtlak olunur.

Lanidées [ims. - cm.] (hyv.) Asâfir-i mudarresü'l-minkar fasîlesinden akayık cinsi.

Lanier [imz.] Doğanın bir cinsi.

Lanière [ims.] Uzun ve ince kayış. ◆ Ufak bağ, rabıta.

Lanifère [s.] (tt.) Tüylü, yünlü olan hayvan, hâmilu's-sûf.

Lanigère [s.] (tt.) Yapağıya müşâbih ince bir havı hâmil olan hayvanat ve nebatata ıtlak olunur, hâmil-i şibhu's-sûf.

Laniste [imz.] Eski Romalılar indinde güreşe mahsus hayvanlar mürebbisi.

Lanoline [ims.] (k.) Madde-i lihâfiye, lanolin.

Lans [imz.] (bhr.) Geminin yoldan muvakkaten inhirafı, düşmesi. ◆ Düşme zâviyesi.

Lansquenet [imz.] Almanyanın eski bir nevi piyade askeri. ◆ Lanskine denilen kâğıt oyunu. ◆ Kumarhane, batakhane.

Lantanier [imz.] Amerika fıstık ağacı.

Lanterne [ims.] Fener, (fenâr) fanus. || – sourde İşlediği vakit ışığı setrolunabilen hırsız feneri. || – magique Ufak cam parçaları üzerine musavver resimleri büyüterek duvara aksettiren fener, sihr-i sirâcî. || (m.) Etrafı açık bir nevi kule. || (cr.) Bir büyük çarkı çevirmeye mahsus küçük çark. = [cm.] Beyhûde sözler.

Lanterner [fl.] Boş şeylerle izâa-i vakt etmek. ◆ Tereddütte bulunmak. = [ft.] Tasdi' ve taciz etmek, baş ağrıtmak. ◆ Bugün yarın diyerek oyalandırmak.

Lanternerie [ims.] Boş şeyler, herze, türrehat. ◆ Tereddüt.

Lanternier [imz.] Fener yapan veya fenerleri yakan, fenerci. ◆ Boş sözle uğraşan, türrehatçı. ◆ Müterreddit.

Lanthane [imz.] (k.) Lantan denilen cism-i basit.

Lantiponnage [imz.] Beyhûde ve usandırıcı sözler, türrehat, yâve.

Lantiponner [fl.] Beyhûde ve usandırıcı sözler söylemek, gevezelik etmek.

Lanturlu yahut Lanturelu [imz.] Tahkirle ret veya adem-i itimada delâlet eder beyne'l-avam müsta'mel bir kelimedir, saçma, yağma yok. ◆ Kupa bacağı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Lanugineux,se [s.] (nb.) Nebatatın tüyü ve havla mestur kısımlarına ıtlak olunur, muahhen.

Laper [fl.] (Köpek ve kedi hakkında) İçmek.

Lapereau [imz.] Ada tavşanı yavrusu.

Laphrie [ims.] (hyv.) Zü'l-cenaheyn fasîlesinden bir cins parlak böcek.

Lapidaire [imz.] Zî-kıymet taşları yontan işçi. = [s.] **Style** – Mermere mahkûk tarih vesâirenin suret-i terkip ve inşası. || **Insectes – s** Yuvasını taş aralarında yapan haşerat.

Lapidation [ims.] Taşlama, recm cezası.

Lapider [ft.] Taşlamak, recm etmek. ◆ Taşlayarak kovalamak. || (mec.) Takbih etmek, aleyhinde bulunmak.

Lapidification [ims.] (mad.) Teşekkül-i ahcar, tahaccür.

Lapidifier [ft.] Bir şeyi taşa tahvil etmek, tahcir etmek. || **Se** – Tahaccür etmek.

Lapidifique [s.] (tt.) Ecsamı taşa tahvil etmek hassasını hâiz şeylere ıtlak olunur, muhaccir.

Lapin,e [i.] Ada tavşanı. || **– du Brésil** Hind domuzu. || **Brave comme un** – Yeni esvab giyinmiş.

Lapis [imz.] (s okunur) yahut:

Lapis-lazuli [imz.] veyahut:

Lazulite [ims.] Lacivert taşı.

Lapon,ne [i. - s.] Laponyalı. = [imz.] Lapon lisanı.

Laps [imz.] (s okunur) Zaman kısmı, müddet: **Un – de temps** Bir müddet, bir az vakit.

Laps,e [i. - s.] (s okunur.) Katolik dinini hüsn-i rızasıyla kabul ettikten sonra terk eden adama ıtlak olunur; **– et relaps** Defaatle Katolikliği kabul ve terk etmiş adam.

Lapsus [imz.] (s okunur) Yanlış, sehiv, hata. || **– calami** Sehv-i kalem. || **– lingua** Sehv-i lisan.

Laquais [imz.] Efendisinin yanında yaya yürüyen uşak, at uşağı. ◆ Âdi, bayağı adam.

Laque [ims.] Hind'de bazı ağaçlardan mâyi hâlinde çıkan koyu kırmızı renginde bir nevi reçine, laka. = [imz.] Çin verniği.

Laqueux,se [s.] Laka denilen reçine nevinden olan, bu renkte bulunan.

Laraire [imz.] Eski Romalıların âlihe-i beytiye nâmıyla ibadet ettikleri sanemlerin vaz'ına mahsus küçük mabed.

Larbin [imz.] Uşak.

Larcin [imz.] Maharetli hırsızlık, sirkat. ◆ Emval ve eşya-yı mesruka. ◆ İntihal. ◆ Fıkra-i müntahale.

Lard [imz.] Domuzun derisi altındaki iç yağı. || **Avoir mangé le** – Kabahati irtikâb etmiş bulunmak, kabahatli olmak. || **Venir comme – aux pois** Tam vaktinde gelmek, yetişmek.

Lardacé,e [s.] (t.) Müveddek: **Tissus – s** Ensice-i müveddeke.

Larder [ft.] Etin içine domuz yağından parçalar sokmak. || (mec.) Birkaç yerden delmek veya yarmak. ◆ Donatmak, bulaştırmak.

Lardizabalées [ims. - cm.] (nb.) Tüveyc-i munfasılu'l-vüreykat fasîlesinden lardizabaliye cinsi.

Lardoire [ims.] Etin içine domuz yağı parçaları sokmaya mahsus ufak şiş.

Lardon [imz.] Domuz yağının ufak parçası. || (mec.) Dokunaklı söz, istihzâ.

Lare [imz.] Eski Romalıların hânelerine mahsus bir nevi mabudları. = [s.] **Les dieux – s** = Âlihe-i beytiye. = [cm.] Peder evi, herkesin maskat-ı re'si olan hâne, âşiyâne-i peder.

Large [s.] Geniş, bol, enli, vâsi, arîz. || (mec.) Kayıtsız. ◆ Semâhatli, kerim. ◆ Büyük, vâsi, bol, ehemmiyetli, külliyetli. = [imz.] Genişlik, en, vüs'at, arz. ◆ Açık, engin. || **Prendre le** – Açılmak.|| **Au** – Vüs'atle, bol bol. || **Au** – ! Yanaşma!, Alarga!, Öteye!. || **Au long et au** – Her cihette.|| **En avoir du long et du** – Çok dayak yemek, fena hâlde sû-i muamele görmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Largement [h.] Genişlikle, vüs'atle, çok, bol bol, semihâne.

Largesse [ims.] Atıye, ihsan, tevzi'-i iâne. ◆ Ayar fazlası. || **Pièces de** – Bazı merasimde serpilen para. || **Faires des** – **s** İtilâf etmek.

Largeur [ims.] En, arz, genişlik, vüs'at. || (mec.) Adem-i mahdudiyet, uluvviyet, âlî olma.

Larghetto [h.] (İtalyacadan me'huz) (ms.) Teenni ve yavaşlıkla, ağır.

Largo [h.] (İtalyacadan me'huz) (ms.) Gayet ağır, teenni ile.

Largue [s.] Gerilmemiş, gevşek. || (bhr.) Doğrudan rüzgâr almayan, batîü'l-hareke. ◆ Yandan esen (rüzgâr).

Larguer [ft.] (bhr.) Bir yelken ipini veya gemi resenini gevşetmek, laçka etmek. = [fl.] (Gemi tahtası hakkında) Açılmak, yerinden oynamak.

Larigot [imz.] Zurna. || **Boire à tire** – yahut **En tire** – Pek çok içmek.

Larinus [imz.] (s okunur) Terehala denilen kozayı yapan böcek.

Larix [imz.] Katran çamı.

Larmaire [s.] (t.) Dem'î.

Larme [ims.] Gözyaşı, dem', eşk. ◆ Kesilen asma vesâir bazı ağaçlardan akan su. ◆ (Mâyiat hakkında) Biraz, bir damla, bir katre. || **Les** – **s de l'aurore** Şebnem, çiğ. || **Don des** – **s** İstenildiği zaman ağlayabilme istidadı. || – **s de crocodile** Riyakârâne dökülen gözyaşları. || **S'abreuver des** – **s de quelqu'un** Birisini ağlatmak, birisinin kederinden, felaketinden mütelezziz olmak.

Larmier [imz.] Duvarın yağmur suyunu temelden uzak dökmeye mahsus çıkıntısı. || (tşr.) Gözün burun tarafındaki oyuk yeri, kîse-i dem'iye. = [cm.] Atın çene başı, şakakları.

Larmille [ims.] (nb.) Tesbih otu.

Larmoiement [imz.] yahut:

Larmoîment [imz.] (t.) İhtiyarsız gözden yaş akma, seyelân-ı dem'.

Larmoyant,e [s.] Gözyaşı döken, eşkriz. ◆ Gözyaşı dökmesini mûcip olan, ağlatan, müessir. ◆ Seyelân-ı dem' illetine müptelâ.

Larmoyer [fl.] Gözyaşı dökmek, ağlamak.

Larmoyeur,se [i.] Gözyaşı döken ve ağlayan adam.

Larrates [imz. - cm.] (hyv.) Gışâiyü'l-cenah-ı zâtü'l-lisan fasîlesinden larya cinsi.

Larre [imz.] Larya fasîlesinden havuca ârız olur bir nevi böcek.

Larron,onnesse [i.] Hilekâr hırsız, yankesici. ◆ Mumun fitilinde zuhur eden pîç. || – **d'amour**, – **d'honneur** Baştan çıkaran, muğfil. = [s.] Hırsız, hilekâr.

Larronneau [imz.] Küçük hilekâr hırsız, küçük yankesici.

Larronner [fl.] Hırsızlık etmek.

Larronnerie [ims.] Hırsızlık.

Larve [ims.] Kurt veya tırtıl hâlinde olup henüz sinek veya kelebek hâline girmemiş böcek, butayte, surfe. || (mec.) Menba, menşe, ilk şekil.

Larve [ims.] Eski Romalılar indinde kara koncolos.

Laryngé,e [s.] ve:

Laryngien,ne [s.] (tşr.) Gırtlağa müteallik, hancerî.

Laryngisme [imz.] (t.) Teşennüc-i hancere.

Laryngite [ims.] (t.) İltihab-ı hancere.

Laryngographie [ims.] Tavsif-i hancere.

Laryngologie [ims.] Hancere hakkında kitap.

Laryngorrhagie [ims.] Nezf-i hancerevî.

Laryngoscope [imz.] Hancere-bin.

Laryngotome [imz.] Haz'-ı hancereye mahsus alet, mihza'-ı hancere.

Laryngotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı hancere.

Larynx [imz.] (*rainkss*) Gırtlak, hancere.

Las! [hd.] Heyhat! (*Hélas*'tan muhaffef olup eski ve nâdirü'l-isti'maldir.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Las,se [s.] (Müzekkerinde *s* okunmaz) Yorgun. ◆ Bıkmış, usanç ve fütur getirmiş. || **On va bien loin depuis qu'on est** – İnsanın arzu ve ihtiyarı yorgunluğa galebe edebilir.

Lascif,ve [s.] (*lass-siff*) Şehvete tâbi, huzûzat-ı şehevâniyeye mâil. ◆ Hissiyat-ı şehevâniyeyi tahrik eden, şehvet-engiz.

Lascivement [h.] (*lass-si*) Huzûzat-ı şehevâniyeye tâbi olarak, şehvet-engiz bir suretle.

Lasciveté [ims.] (*lass-si*) Huzûzat-ı şehevâniyeye tâbiiyet. ◆ Şehvet-engiz şey.

Laso [imz.] (mr. Lasso.)

Lassant,e [s.] Yoran, usandıran.

Lasser [ft.] Yormak, usandırmak, it'ab etmek. ◆ Cesaretini kesretmek, mağlup eylemek.

Lassitude [ims.] Yorgunluk, taab, usanç, fütur.

Lasso yahut **Laso** [imz.] Amerika-yı Cenubî ahali-i asliyesinin hayvanat-ı vahşiyeyi tutmak için kullandıkları kayıştan bir nevi kement.

Last [imz.] (*lastt*) yahut:

Laste [imz.] İki fıçı yani iki büyük yeni okkadan ibaret bir nevi ölçü, lasta.

Lasting [imz.] (*g* okunmaz) Yünden bir nevi ince kumaş.

Latanier [imz.] Bir nevi hurma ağacı.

Latent,e [s.] Hafî, muhtefî. || **Chaleur – e** Mizanü'l-harâre ile hissolunmayan hararet, hararet-i muhtefiye, hafiye.

Latéral,e [s.] Yana mensup ve müteallik, cânibî.

Latéralement [h.] Yandan, cânibî olarak.

Latère (**à**) [h.] (mr. Légat.)

Latérigrades [ims. - cm.] (hyv.) Anâkib fasîlesinden zü'l-ercel-i cânibeyn nevi.

Latéroflexion [ims.] (ht.) İn'itaf-ı cânibî.

Latex [imz.] (nb.) Leben-i nebatî.

Laticifère [s.] (nb.) **Vaisseaux – s** Ev'iye-i lebeniye.

Laticlave [imz.] Eski Roma ayânının elbiselerinin etrafına taktıkları enli kırmızı şerit. ◆ Bu şeriti hâvi libas.

Latin,e [i. - s.] Latin kavmine yani eski Romalılara mensup ve müteallik, Latinî. || **L'Église – e** Katolik mezhebi. || **Voile – e** Üç köşeli yelken. || **Le pays –, quartier** – Paris'te Sen[23] nehrinin sol tarafında kâin bir mahalle ki bilhassa mektepliler tarafından meskûndur, kartiyelaten. = [imz.] Latin lisanı, Latince. || **Perdre son** – Bir şey anlayamamak. || **Gens de** – Latinceye vâkıf zevât, Latince ulemâsı. || **Gens à** – Malumatfüruş, münasebetli münasebetsiz Latince tabirler îrad eden adam.

Latiniser [ft.] Ecnebi bir kelimeye Latin lisanı şivesini vermek, Latinleştirmek. = [fl.] Latince söylemeye özenmek.

Latinisme [imz.] Latin lisanına mahsus şive.

Latiniste [imz.] Latin lisanını bilen ve söyleyen.

Latinité [ims.] Latin lisanı. || **Basse** – Kurun-ı Vustâ muharrirlerinin kullandıkları Latin lisanı.

Latique [s.] (t.) **Fièvre** – Hummâ-yı yevmiye-i müterediddide.

Latirostres [imz. - cm.] Vâsiü'l-minkar tuyura denir.

Latitude [ims.] Füshat, pek ziyade genişlik. || (cğ.) Her memleketin hatt-ı istivâya nispetle olan derecesi, arz. ◆ İklim, hava. || (mec.) Harekette muhayyerlik.

Latomie [ims.] Eskiler indinde esirlerin hapsine mahsus yeraltı veya taş ocakları.

Latrie [ims.] Yalnız Cenab-ı Allah'a ait olan ibadet, ibadetullah.

Latrines [imz. - cm.] Ayak yolu, hela.

Latrodectes [imz. - cm.] Taş örümceği nevi.

Lattage [imz.] Pedavra veya lata işi, pedavra kaplaması.

Latte [ims.] Pedavra, lata, hatıl. || **– volige** İnce lata.

Latter [ft.] Pedavra veya lata ile kaplamak.

23 Sein.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Lattis [imz.] (*s* okunmaz) Pedavra işi, lata ve hatıl ile yapılan iş.

Laudanum [imz.] (*nomm*) Afyon ruhu, laudanum.

Laudatif,ve [s.] Medh ü senâyı hâvi, medh ü senâya müteallik.

Laudes [ims. - cm.] Kilisede okunan sabah duası.

Lauré,e [s.] Defne dalıyla tetvic olunmuş meskûkât resimlerine ıtlak olunur.

Lauréat [imz. - s.] Bir yarış veyahut imtihanda, müsabakada mükâfata nâil olan adam. ◆ Makam-ı tahsin ve takdirde tetvic olunan şair.

Lauréole [ims.] (nb.) Bir nevi defne, mazaryon.

Laurier [imz.] Defne ağacı, şecerü'l-gar. || (mec.) Şan, şöhret. ◆ Nusret, galebe, muzafferiyet. || – **tulipier** Manolya ağacı.

Laurier-cerise [imz.] Taflan ağacı. (cm.: *des lauriers-cerises*.)

Laurier-rose [imz.] Zakkum ağacı. (cm.: *des lauriers-roses*.)

Laurinées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i gariye.

Laurique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı gar.

Laurose [ims.] (mr. Laurier.)

Lavabo [imz.] Papazın esna-yı âyinde parmaklarını yıkarken okuduğu dua; bu suretle parmaklarını yıkaması. ◆ Parmaklarını yıkadıktan sonra sildiği bez. ◆ Yıkanmaya mahsus leğen ve ibrik vesâireyi hâmil masa, lavamano, lavabo.

Lavage [imz.] Yıkama, gasl. ◆ Çamaşır veya bulaşık suyu. ◆ Madenlerden toprağı ayırmak için su vasıtasıyla icra olunan tathir ameliyatı. ◆ Suyu çok taam, çok su karıştırılmış müskirat. ◆ Zaruret üzerine füruht.

Lavande [ims.] Lavanta otu, hüsâme.

Lavandier [imz.] Kadîmen küberânın çamaşırlarını yıkayıp hıfzetmeye memur adam, çamaşır ağası.

Lavandière [ims.] Çamaşırcı kadın. ◆ Bir nevi kuş ki *Hochequeue, bergeronnette* dahi denilir, kuyruk sallayan.

Lavange [imz.] (arz.) Cibal-i azîmeden inen sellere verilen isimdir, seyelân.

Lavaret [imz.] İsviçre göllerinde bulunur alabalık.

Lavasse [ims.] Birden bire ve şiddetle yağan yağmur, sağanak. ◆ Pek sulu çorba ya şarap veya salça.

Lavatère [ims.] Ağaç ebe gümeci.

Lave [ims.] Yanardağlardan kızgın ve kaynar bir nehir gibi akan madde-i seyyâle, indifâat-ı bürkâniye, lav. ◆ Teberrüd ve tahaccür etmiş lav, lav taşı ki sanâyi-i nefîsede müsta'meldir.

Lavé,e [s.] Az koyu veya soluk renklere ıtlak olunur.

Lave-mains [imz.] El yıkamaya mahsus musluk. (cm.: *des lave-mains*.)

Lavement [imz.] Yıkama. ◆ Gayet muacciz adam. || (t.) İhtikan, hukne. || – **des autels** ve – **des pieds** Hıristiyan dininin ayak yıkamaktan ibaret iki âyini.

Laver [ft.] Yıkamak, gasl etmek. ◆ (Resim hakkında) Çin mürekkebi veya diğer bir boya sürmek. ◆ Satmak. ◆ (Nehir hakkında) İrvâ, iska etmek. || (mec.) Tathir etmek. || – **la tête à quelqu'un** Birisini şiddetle tekdir etmek. || – **ses péchés** Günahlarını sirişk-i nedâmetle yıkamak. || **Se** – **d'un crime** Bir kabahatten berîü'z-zimme çıkmak. || **S'en** – **les mains** Karışmamak, üstüne mesuliyet almamak.

Lavette [ims.] Bulaşık bezi.

Laveur,se [i.] Yıkayan, yıkayıcı, gassal.

Lavignon [imz.] (hyv.) Nâime-i adîmü'r-re's fasîlesinden bir cins aşivades.

Lavis [imz.] (*s* okunmaz) Bir resmin Çin mürekkebiyle veya boyayı suda ezerek erenkle telvini. ◆ Böyle yapılmış resim.

Lavoir [imz.] Çamaşır veya bulaşık yıkamaya mahsus mahal, çamaşırhâne. ◆ Çamaşır teknesi. ◆ Madenlerin tasfiyesine mahsus tekne, madenci teknesi. ◆ Abdesthâne.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Lavure [ims.] Bulaşık suyu. = [cm.] Darphâne ve kuyumcu ocağı küllerinin yıkanmasından çıkan altın ve gümüş parçaları.

Laxatif,ve [s.] (t.) Lînet veren, murhî.

Laxiflore [s.] (nb.) Çiçekleri seyrek olan (nebat), mütefâsılu'l-ezhar.

Laxité [ims.] Gevşeklik, bolluk.

Laye [imz.] Erganun körüğü. ◆ Dişli taşçı varyozu. ◆ Orman içinde dar yol.

Layer [ft.] Bir ormanın içinde dar bir yol açmak, ormanda çığır açmak.

Layetier [imz.] Sandıkçı.

Layette [ims.] İnce tahtadan sandık. ◆ Evrak hıfzına mahsus göz. (Bu mânâlarda nâdirü'l-isti'maldir.) ◆ Yeni doğmuş çocuğun çamaşırı ve kundak bezleri.

Layetterie [ims.] Sandıkçılık. ◆ Çocuk çamaşırları füruhtu.

Layeur [imz.] Ormanın içinde dar yollar açan adam.

Lazaret [imz.] Gemi ve yolculara karantina beklettirilen mahal, tahaffuzhâne.

Lazariste [imz.] Bu isimle maruf bir tarik-i mahsusa mensup rahip.

Lazarone [imz.] Napoli'de ahalinin en aşağı sınıfına verilen unvandır. (cm.: *des lazaroni*.)

Lazulite [ims.] (mr. Lapis.)

Lazzi [imz.] (İtalyancadan me'huz) İşaretle konuşma. ◆ Kaba ve edebe mugayir latife, hezl.

Le [ht.] Müennesi *La*; İkisinin cem'i: *Les*; **Le père** Peder; **La mère** Valide; **Les parents** Ebeveyn, akraba. = [z.] Onu: **Je le vois** Onu görüyorum; **Je la connais** Onu (o kadını) tanıyorum; **Je les ai vus** Onları gördüm.

Lé [imz.] Kumaş eni, arzı. ◆ Kumaşın taraklanması. || **Fer de** – Kumaşın taraklanması için cımbız.

Leader [imz.] (İngilizceden me'huz.) Reis, baş. || – **d'un journal** Bir gazetenin ser-muharriri. || – **article** Bir gazete nüshasının baş makalesi.

League [imz.] İngiltere'de mesâha mikyaslarından takriben beş buçuk kilometrelik bir mimseha.

Léard [imz.] Kara kavak.

Lèche [ims.] Ekmek vesâire ince dilimi.

Léché,e [s.] Yalanmış. ◆ İtina ile resim veya tahrir olunmuş. || **Ours mal** – Terbiyesiz adam. ◆ Biçimsiz, çirkin adam.

Lèchefrite [ims.] Izgara altına konan alet.

Lécher [ft.] Yalamak. ◆ Hafifçe dokunmak. ◆ Kâselislik etmek. || (rs.) İtina ile tersim etmek. || – **l'ours** Bir davayı birçok muamelat ile uzatmak. || – **un ours** Kaba bir adamı terbiye etmek, nazikleştirmek.

Lécheur,se [i.] Obur, ekûl.

Leçon [ims.] Ders, sebak. ◆ Öğretme, talimat. ◆ Öğüt, nasihat. ◆ İbret. ◆ Dua. || – **s de choses** Dürus-ı eşya, ilm-i eşya.

Lecteur,trice [i.] Okuyucu, kari. ◆ Kıraat memuru. ◆ Almanya'da ve daha sâir bazı memâlikte dârü'l-fünûn hoca muavinlerine verilen isimdir.

Lecture [ims.] Okuma, kıraat, mütalaa. ◆ Okunacak şey, kıraate mahsus kitap. || **Donner** – Okumak, kıraat etmek. || **Cabinet de** – Kıraathâne.

Lécythide [imz.] Amerika-yı Cenubî mersin ağacı.

Léda [ims.] Bir cins deniz salyangozu.

Lédidées [ims. - cm.] (hyv.) Ledide fasîlesi.

Lédon yahut:

Ledum [imz.] Bir cins ladin ağacı.

Légal,e [s.] Kanun ve nizama mutabık, kanuni, şer'î. || **Médecine – e** Tıbb-ı kanuni; **Vente – e** Bey'-i sahih. (cmz. *légaux*)

Légalement [h.] Nizam ve kanuna tevfikan, şer'an.

Légalisation [ims.] Bir senet ve hüccet veya imzanın cânib-i mahkemeden tasdiki, resmen tasdik. ◆ Sahh. ◆ Vize.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Légaliser [ft.] Bir senet ve hüccet veya imzayı resmen tasdik etmek. ◆ Vize etmek. ◆ Muvâfik-ı kanun bir hâle getirmek.

Légalité [ims.] Bir şeyin kanun ve nizam ve şeriata mutabakatı, kanuniyet, meşruiyet.

Légat [imz.] Papa tarafından kendi idaresi altında bulunan bir eyaleti idare etmeye memur [kılınan] kardinal. || – **à latere** Papa'nın fevkalâde murahhası.

Légataire [i.] (hk.) Kendisine vasiyetle miras terk olunan adam, mûsâ-leh; – **d'une quotité** Hisse-i irsiye sahibi.

Légateur,trice [i.] Vasiyetle miras bırakan, mûsâ.

Légation [ims.] Papa'nın idaresi altında bulunan bir eyaleti idareye memur olan piskopos veya kardinalin memuriyeti ve daire-i hükûmeti. ◆ Murahhasiyet, memuriyet-i mahsusa ve fevkalâde. ◆ Heyet-i sefâret, orta-elçilik. ◆ Sefârethâne. (Orta-elçiye mahsus.)

Lège [s.] (bhr.) Boş veya hamûlesi nâ-tamam veya saburasız (safrasız) gemiye ıtlak olunur.

Légendaire [imz.] Azizlerin terâcim-i ahvâlini veya masal kabîlinden ahvâl-i garibeyi hâvi bir hikâyeyi yazan muharrir. = [s.] Bu terâcim-i ahvâle veya böyle bir hikâyeye mensup ve müteallik. ◆ Masal, menkıbe kabîlinden olan.

Légende [ims.] Azizlerin terceme-i hâli. ◆ Masal kabîlinden ahvâl-i garibeyi hâvi uzun ve usandırıcı hikâye, menkıbe. ◆ Bir sikke veya madalyonun üzerine mahkûk yazı. ◆ Bir haritanın veya bir plan vesâirenin kenarına ilave olunan izahat.

Léger,ère [s.] Hafif, sebük. ◆ Kolay, sehil. ◆ Çabuk, seri, cüst u çâlâk. ◆ Kuvvetsiz, hafif. ◆ Narin, ince, zarif. ◆ Vefasız, hercâi. ◆ Açıkça, hafifmeşrebâne. ◆ Hafifmeşrep. || **Avoir la maine – ère** Eli uzun olmak yani hırsızlık etmek. ◆ El işinde hâiz-i maharet olmak. ◆ **à la** – Hafifçe, ehemmiyetsizlikle, mühimsemeyerek.

Légèrement [h.] Hafifçe, ağır olmayarak. ◆ Az, cüzice. ◆ Adem-i ehemmiyet ve dikkatle.

Légéreté [ims.] Hafiflik, hiffet. ◆ Çabukluk, sürat-i hareket. || (mec.) Teemmülsüzlük, sebatsızlık, dikkatsizlik, hiffet.

Légiférer [ft.] Kanun vaz' etmek.

Légion [ims.] Eski Romalılar indinde piyade ve süvariden mürekkep fırka-i askeriye. ◆ Alay. ◆ Birkaç çavuş takımından ibaret süvari jandarma heyeti. || (mec.) Cemm-i gafir, kalabalık, izdiham, sûrî, alay. || – **d'honneur** Fransa'nın bir rütbe ve nişan-ı mahsusu, lejyon donör nişanı.

Légionnaire [imz.] Eski Roma askerinin bir fırkasına mensup nefer veya zâbit. ◆ Lejyon donör nişan ve rütbesini hâiz adam.

Législateur,trice [i.] Vâzı'-ı kanun, bir ilmin, bir sanatın kavâidini tanzim eden adam.

Législatif,ve [s.] Kavânîne mensup ve müteallik. || **Dispositions – ves** Ahkâm-ı kanuniye, nizamiye. || **Mesures – ves** Tedâbir-i tanzimiye.|| **Section – ve** Tanzimat dairesi.

Législation [ims.] Kavânîn-i mevzua. ◆ İlm-i kavânîn. || – **comparée** Memâlik-i muhtelifenin kavânînini yekdiğeriyle tatbik ve tetkik etme.

Législativement [h.] Kavânîn tarik ve usulüyle.

Législature [ims.] Tanzimat dairesi heyeti. ◆ Tanzimat dairesi heyetinin devam-ı müzakeratı.

Légiste [imz.] Kanun-şinas, kavânînle tevaggul eden adam, ilm-i hukuk erbabından.

Légitimaire [s.] Kanunen taksim olunmuş mirasa mensup ve müteallik. || **Droits – s** Hukuk-ı irsiye-i nizamiye. || **Portion** – Hisse-i nizamiye-i irsiye. || **Héritiers – s** Nizamen hisse-i irsiye sahibi.

Légitimation [ims.] Gayr-ı meşru bir izdivaçtan doğmuş çocuğun veled-i meşru hükmüne geçirilmesi. ◆ Memurların resmen tasdiki. || – **des pouvoirs** Ruhsatnâmelerin rü'yet ve tasdiki.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Légitime [s.] Ahkâm ve kanuna mutabık. ◆ Haklı. ◆ Tabii, muhik, makul. || **Enfant** – Veled-i meşru. || **Prétentions** – **s** Metâlib-i muhikka. || – **défense** Müdafaa-i nefs. = [ims.] Hisse-i musîbe.

Légitimement [h.] Kanun ve nizama tevfikan, hakka muvâfık olarak, haklı olarak.

Légitimer [ft.] Bir izdivac-ı gayr-ı meşrudan mütevellid bir çocuğu evlad-ı meşrua sırasına koymak. ◆ Resmen tasdik etmek. ◆ Haklı çıkarmak, mazur tutmak. ◆ Memuriyet ve vazifesinin doğru olduğunu tanıttırmak.

Légitimisme [imz.] Meşruiyet taraftarlığı.

Légitimiste [i. - s.] Nizama hakkı olmaklık taraftarı.

Légitimité [ims.] Veled-i meşru olma.

Legs [imz.] *(lè)* Vasiyetle bırakılan miras, hibe-i irsiye. ◆ Miras. || – **pieux** Hayrat ve meberrat.

Légué,e [s.] Bâ-vasiyetnâme terk edilmiş. ◆ Batından batna intikal etmiş.

Léguer [ft.] Vasiyetle bırakmak. ◆ Miras gibi terk etmek.

Légume [imz.] Sebze.

Légumier,ère [s.] Sebzeye mensup ve müteallik. || **Jardin** – Sebze bahçesi, bostan. = [imz.] Sebze yemeği tabağı.

Légumineux,se [s.] Bakla ve fasülye ve mercimek gibi taneleri olan sebzelere ıtlak olunur. = [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i bakliye.

Leibnitzianisme [imz.] *(leï-bni)* Alman feylesof Leybniz'in mesleği.

Leibnitzien,ne [s.] *(léï-bni)* Alman hakîmi Leybniz'e yahut onun meslek-i felsefesine ait, mensup. = [i.] Bu meslek taraftarı.

Leiche [imz.] Şimal denizlerine mahsus çuha balığı.

Léiocéres [ims. - cm.] Mücellâ boynuzlu yaban öküzü cinsi.

Léiocome yahut:

Léocome [imz.] (k.) Emlesü'l-iş'ar, bir nevi dekstrin.

Léma [imz.] Sebzeye ârız olur bir cins böcek.

Lemme [imz.] *(lème)* (r.) İspat-ı dava için gösterilen dava-yı idâdî.

Lemming [imz.] *(g* okunur) (hyv.) Norveç adası tavşanı denilen bir cins köstebek.

Lemniscate [ims.] (r.) Fransızca "8" rakamı şeklinde bir münhani, münhani-i muavvec.

Lemnisque [imz.] (crh.) Lefife-i cürha.

Lémures [imz. - cm.] Cadılar, kara koncoloslar, hayaller.

Lémuriens [imz. - cm.] Nesnas envâmın bir kısm-ı mahsusu.

Lendemain [imz.] Ertesi gün, ferdâ, yarınki gün. || **Le** – Ferdâsı günü. || **Du jour au** – Az bir zaman içinde.

Lendore [i. - s.] Gayet batî ve tembel adam.

Lénifier [ft.] (t.) Yumuşatmak, telyin etmek. || (mec.) Teskin etmek.

Lénitif,ve [s.] (t.) Yumuşatıcı, müleyyin. = [imz.] İlac-ı müleyyin.

Lent,e [s.] Ağır, batî, geç ve yavaşlıkla hâsıl olan. || **Fièvre** – **e** Gizli sıtma.

Lente [ims.] Kehle yumurtası, sirke.

Lentement [h.] Adem-i süratle, betâetle, ağır, yavaş.

Lenteur [ims.] Ağırlık, betâet, yavaşlık.

Lenticilles [ims. - cm.] Ağaç dalları kabuğu üzerindeki beyaz lekeler, udeysat.

Lenticulaire [s.] yahut:

Lenticule [ims.] Su mercimeği, ades-i mâî.

Lenticulé,e [s.] yahut:

Lentiforme [s.] Mercimek şeklinde, adesî, adesiyü'ş-şekl.

Lentigo [imz.] Yüzde hâsıl olan çil, beras, san lekesi.

Lentille [ims.] (nb.) Mercimek. ◆ Adese. || – **de pendule** Saat rakkasının ucundaki dairevî maden. || (ht.) Ades: – **biconcave** Ades-i

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

zû-muhaddeb. = [cm.] Bazı adamların derileri üzerinde bulunan ufak lekeler, et benleri.

Lentilleux,se [s.] Et benleri bulunan (deri veya yüz).

Lentisque [imz.] Sakız ağacı.

Léonin,e [s.] Arslana mensup ve müteallik, arslan mizaçlı. || **Société – e** Âzâsından bazısı en büyük hisseleri kendileri için saklar şirket. || **Contrat** – Nef'i âkidînden yalnız birisine münhasır olan mukavelenâme.

Léonin,e [s.] Latin lisanında mısraları beyninde kafiyece tevafuk bulunan şiire ıtlak olunur. || (ed.) **Rimes – es** Zengin kafiye, kafiye-i mukayyede.

Léonotis [ims.] (nb.) Arslan kuyruğu ağacı.

Léontasie [ims.] (t.) Dâü'l-esed.

Léonure [imz.] yahut:

Léonurus [imz.] Fasîle-i şefeviyeden bir nebat, arslan kuyruğu, zenebü'l-esed.

Léopard [imz.] Kaplan envâından pars.

Léopard,e [s.] Gaddar, merhametsiz.

Léopardé,e [s.] Derisi pars gibi benekli.

Lépas [imz.] (*s* okunur) Bir mısralı ve mahrutiyü'ş-şekl sedef, petalidis. (*Patelle* dahi denilir.)

Lépicène [ims.] (nb.) Hassâle-i ke'siye.

Lépidier [imz.] Bir nevi tere otu.

Lépidinées [ims. - cm.] (nb.) Felsiye fasîlesi.

Lépidodendron [imz.] (arz.) Taş kömürü maadenlerinde bulunur şecer-i harşefî müstehâsesi.

Lépidoïde [s.] (tt.) Şibh-i harşefî.

Lépidope [imz.] Uskumru fasîlesinden minakop balığı.

Lépidophylle [s.] (nb.) Harşefiyü'l-evrak.

Lépidoptères [imz. - cm.] (tt.) İnce bir tozla kaplanmış dörder kanadı bulunan kelebekler vesâire böcekler envâı, harşefiyü'l-cenah.

Lépidosirène [ims.] (hyv.) Bir cins Brezilya kurbağası ki esmâk ile dıfadıiye beynindeki farkı teşkil eder.

Lépisme [imz.] Şeker ve tahtaya ârız olur bir ufak böcek.

Lépismées [ims. - cm.] (hyv.) Kışriye fasîlesi.

Lépisostée [imz.] Amerika nehirlerine mahsus bir cins balık.

Léporide [imz.] Âdi tavşan ile ada tavşanından hâsıl olan melez tavşan.

Lèpre [ims.] (t.) Miskin illeti, cüzam, beras. || (mec.) Islah ve tadili, terbiyesi gayr-ı kabil şey.

Lépreux,se [i. - s.] (t.) Miskin, cüzam illetine müptelâ, meczum, miskin. ◆ Cüzam lekelerine benzeyen lekeler, kabuklarla dolu.

Léproserie [ims.] Miskin illetine müptelâ olanlara mahsus hastahane, miskinhâne, dâru'l-meczumîn. ◆ Müstekreh mahal.

Lepte [imz.] Cerebiye fasîlesinden bit nevi.

Léptophide [imz.] (tt.) Zehirsiz bir nevi uzun yılan.

Leptopus [imz.] (tt.) Kap memâlikine mahsus dilsiz ve kuyruksuz kurbağa.

Leptosperme [imz.] (nb.) İskorpit otu, rakikü'l-büzur.

Lepture [ims.] Ağaç çürüklerine ârız olur bir cins böcek.

Leptynite [ims.] (mad.) İndifâat-ı bürkâniyeden ma'dud bir nevi feldispat, leptinit.

Lequel,laquelle [kn.] Hangisi || Ki, ki o.

Lernée [imz.] Balıklar üzerinde yaşayan bir cins tufeyl.

Lérot [imz.] Siyah benekli kül renginde tarla sıçanı.

Les (mr. Le.)

Lèse [s.] Dokunan, aleyhinde bulunan. || **Crime de – humanité** İnsaniyet aleyhinde, insaniyete dokunur cürüm.

Léser [ft.] Dokunmak, ızrar etmek. ◆ Cerh etmek, yaralamak.

Lesghien,ne [s.] Dağıstan akvamından lezgi.

Lésine [ims.] Hisset.

Lésiner [fl.] Hasislik etmek.

Lésinerie [ims.] Hisset.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Lésineur,se [i. - s.] Hasis.

Lésion [ims.] Zarar, keder, ızrar. || (tşr.) Yara vesâireden intisac-ı âzâca hâsıl olan hasar, afet, cerîha. || (hk.) Gabn; – **excessive** Gabn-ı fahiş.

Lésionnaire [s.] (hk.) **Condition** – Gabnı mûcip şart.

Lessivage [imz.] Küllü suyla çamaşır yıkama. ◆ Büyük ziyan.

Lessive [ims.] Çamaşır yıkamaya mahsus küllü veya sodalı su, pogada [boğada] suyu. ◆ Böyle bir su ile yıkanacak çamaşır. ◆ Küllü su ile çamaşır yıkama. ◆ Temizleme, lînet verme. ◆ Büyük ziyan. || (k.) Mâ-i kalevî. || **Faire la – du Gascon** Çamaşır kirlendiği zaman çıkarmayıp tersini çevirerek giymek.

Lessiver [ft.] Küllü, pogadalı [boğadalı] su ile çamaşır yıkamak. || (k.) Kalevî tertip etmek. ◆ Bir kalevî vasıtasıyla kabil-i inhilâl mevaddan âzâde bırakmak.

Lest [imz.] (*t* okunur) Gemi ve balonların muvâzenesini muhafaza için içlerine konulan ağır şey, safra, sabura. || (mec.) Temkin, tedbir, ihtiyat.

Lestage [imz.] Gemi veya balona safra vaz'ı.

Leste [s.] Hafif, serîü'l-hareke, çevik, sebük, cüst u çâlâk. ◆ Bol esvab giymiş. ◆ Açık, edebe mugayir.

Lestement [h.] Süratle, cüst u çâlâkî ile, çevikâne. ◆ Hiffetle. ◆ Yakışmayacak bir surette.

Lester [ft.] Bir gemi veya balona safra koymak. || (mec.) **Se** – Mukavvî yemek tenâvül etmek. ◆ Temkinli, tedbirli olmak.

Lesteur [imz. - s.] Gemilerin safrasını nakleden mavna. ◆ Safracı.

Lestrygon,ne [i.] Cahil, barbar adam.

Léthalité [ims.] Müntic-i mevt, dâî-i vefat olma.

Léthargie [ims.] (t.) Hissiyatı kaybedecek derecede baygınlık, lisargos, nevm-i müstağrak. || (mec.) İhmal, atâlet.

Léthargique [s.] (t.) Nevm-i müstağrak denilen baygınlığa mensup ve müteallik, lisargos. || (mec.) Büyük bir ihmal ve atâlete dâl olan, duçar olmuş olan.

Lethifère [s.] Öldüren, mütlif, mühlik.

Lette [ims.] İki eksibe beynindeki vadi. ◆ Böyle bir vadide teşekkül eden su.

Lettre [ims.] Harf. ◆ Yazı. ◆ Harfiyen, mânâ-yı mevzu', mânâ-yı hakiki. ◆ Mektup, nâme, tahrirat, tezkere. ◆ Buyruldu. ◆ Kaime. || – **de change** Poliçe. || – **de recommandation** Tavsiyenâme. || – **de rappelle** Bir sefirin vedanâmesi. || – **de créance** Bir sefirin itimatnâmesi. || – **collective** Tahrirat-ı müştereke. || – **de voiture** İrsaliye kaimesi. || – **de santé** Pratika, patente. || – **d'une convention** Bir mukalevenâmenin müfadı, şekil ve sureti. || – **moulée** Matbu harf. || – **circulaire** Tahrirat-ı umumiye. || **En toutes – s** Bilâ-ihtisar. ◆ Rakam veya sâir vasıta ile olmayıp huruf ile. || **à la** – Kelime-be-kelime, harfiyen, tamamıyla. || **Aider à la** – Muğlak, anlaşılmaz bir emri tefsir etmek. || **Ajouter à la** – Sözün mânâsını tevsi', teşmil etmek, fevkine çıkmak. = [cm.] Edebiyat, ulûm-ı edebiye, maarif. || **Les belles – s** Sarf ve nahiv ve maânî ve şiir fenleri || **Homme, gens de – s** Edebiyatla iştigal eden adam, edip.

Lettré,e [imz. - s.] Okumuş adam, âlim, edip, dânişmend.

Lettrine [ims.] Bir hâşiyeye alâmet olmak üzere bir kelimenin yanına vaz' olunan ufak harf. ◆ Lugat kitaplarının sütunu bâlâsına vaz' olunan üçer büyük harf.

Lettrique [s.] Huruf-ı elifbâya müteallik.

Leucanie [ims.] Bir cins pervane.

Leucanthème [ims.] Sarı papatya.

Leucethiopie [ims.] (t.) Albinosiyet.

Leucine [ims.] (k.) Kanda ve nesc-i rieviyede bulunur bir madde, lösin.

Leucite [ims.] (mr. Leucolite.)

Leucocyte [imz.] (tşr.) Küreyve, küreyve-i beyzâ.

TÜRK DİL KURUMU TÜRKÇE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY www.tuba.gov.tr

Leucodermie [ims.] (t.) Beras-ı cildî.

Leucolite ve:

Leucolithe [ims.] Ak seyelân taşı, lökolit.

Leucomme [imz.] (t.) Ak benek, vedk.

Leucophlegmatie [ims.] (*ti*) (t.) Bir nevi istiska', iltihab-ı ebyaz.

Leucophrys [imz.] Kurbağa bağırsaklarında bulunur bir nevi münakkah-ı müheddeb.

Leucorrhée [ims.] (t.) Seyelân-ı ebyaz.

Leucose [ims.] (t.) Emraz-ı lenfaviye.

Leur [z.] Onlara, kendilerine (müzekker ve müenneste müsta'meldir.) **Je – ai dit** Onlara, (kendilerine) söyledim; **Donnez le** – Onu onlara verin. = [s.] Onların, -ları – **père** Onların pederi, pederleri. || **Le** – Onlarınki; **Les – s** Onlarınkiler.

Leurit [imz.] Yunanistan'da ahîren keşfolunmuş bir cins kömür madeni.

Leurre [imz.] Kuşlar ve balıklar vesâir hayvanları celbetmek için tuzağa ve oltaya konulan tane veya yem, olta yemi. || (mec.) Hile, tuzak.

Leurrer [ft.] Tuzağa, kapana celbetmek. || (mec.) Bir ümid-i kâzible aldatıp iğfal etmek. || **Se** – (Kuş hakkında) Tuzağa, kapana tutulmak, bir ümid-i kâzibde bulunmak, aldanmak.

Levain [imz.] Maya, hamur. || (mec.) Eser, tohum, maya.

Levant [imz.] Şark, meşrık, gündoğusu. ◆ Şark memâliki, aktar-ı şarkiye. = [s.] **Le soleil** – Şems-i tâlia. (Japonya'nın nişanlarından biri bu nâm ile tevsim edilmiştir.)

Levantin,e [i. - s.] Aktar-ı şarkiye ahalisinden olan, şarkta tevellüd etmiş olan. || **Les peuples – s** = [imz.] (bhr.) Sert esen gündoğusu rüzgârı.

Levantine [ims.] Bir nevi kumaş ki an-aslin şarkta imal olunur idi.

Lève [ims.] Top oyununda topu atıp kaldırmaya ve vurup fırlatmaya mahsus kürek gibi bir tahta, çevgân.

Levé,e [s.] Kalkmış, yukarı kaldırılmış, merfû'. ◆ (Hamur hakkında) Mayası gelip kabarmış. ◆ Fâsıla, hitam verilmiş. ◆ Ref' ve ilga olunmuş. ◆ Yataktan kalkmış. ◆ Tulû' etmiş. ◆ (Posta kutuları hakkında) Tahliye edilmiş, boşaltılmış. ◆ (Vergi hakkında) Tahsil olunmuş. ◆ Filiz sürmüş, topraktan çıkmış. || **Aller tête – e** Başı yukarı yürümek, bir şeyden korkmamak. = [imz.] **Voter par assis et** – Otururak veya ayağa kalkarak îrad-ı makal etmek.

Levée [ims.] Kaldırma, ref'. ◆ Müzakeratın hitamı. ◆ Vergilerin tahsili. ◆ Asker tahriri, kura keşidesi. ◆ Oyunda bir diğer kâğıtla kaldırılan kâğıt. ◆ Set, bent, kaldırım. ◆ Rüzgârın tesiriyle dalgaların kabarması. ◆ Birisi nezdinde mevdû bulunan emtiayı kaldırma. || – **d'un siège** Bir muhasaranın ref'i. || – **à vue** Göz tahmini haritası. || – **irrégulière** Gayr-ı muntazam harita tersimi.

Lève-nez [imz.] (bhr.) Karola halatı. ◆ Kandalisa sapanı.

Lever [ft.] Kaldırmak, ref' etmek. ◆ Fekk etmek. ◆ Eğri, yan duran bir şeyi kaldırmak, doğrultmak. ◆ Yataktan kaldırmak. ◆ Hamuru mayalandırmak, tahammur etmek. ◆ Dikmek, rekz etmek. ◆ Yükseltmek, i'lâ etmek. ◆ Kesmek, koparmak, ayırmak. ◆ (Vergi) Tahsil etmek. ◆ (Asker) Cem' ve tahrir etmek. ◆ Hazf ve imha etmek. ◆ Müzakerata hitam vermek. ◆ Harita tanzim etmek. || – **la main** Yemin etmek. || – **le pied** Sıvışmak. || – **la paille** Kati olmak. || – **boutique** Bir ticarethâne, bir mağaza tesis ve küşad etmek. || (bhr.) – **l'ancre** Demir almak. || (mec.) – **le lièvre** Keşfetmek. = [fl.] Yatmak, uzanmak. ◆ Tahammur etmek, mayalanmak. || **Se** – Kalkmak. ◆ (Rüzgâr hakkında) Esmeye başlamak. ◆ Zâhir olmak.

Lever [imz.] Kalkma. ◆ Kalkma vakti. ◆ Tulû'. ◆ (Tiyatroda) Perdenin kalkması. || **Levé des plans** yahut – **des plans** Harita tersimi.

Lever-dieu [imz.] Kilisede okunan duanın bir yeri.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Léviathan [imz.] Tevâtürde mezkûr olup cismi olmayan cesim bir hayvan-ı bahrî-i mevhum. ◆ Gayet cesim bir şey.

Levier [imz.] Ağır şeyleri kaldırmaya mahsus manivela, mişhat. ‖ (mec.) Vasıta-i hareket, vesâit-i tesir. ‖ – **de pompe** Tulumba kolu. ‖ (tşr.) Mişhat. ‖ (ms.) Mişhat-ı havaî. ‖ (bhr.) – **d'embrayage** Varagele kolu.

Lévigation [ims.] (syd.) Tesfif.

Léviger [ft.] (k.) Bir mâyide hall ettikten sonra teressüb ettirerek gayet ince toz hâline getirmek.

Levis [smz.] **Pont** – (mr. Pont.)

Lévite [imz.] Evlad-ı Yakup'tan Levi'nin nesline mensup olup İsrailîler mezhebince icra-yı âyin imtiyazını hâiz adam. ◆ Rahip.

Lévite [ims.] Uzun setrî. ◆ Vaktiyle kadınların giydiği bol bir esvab.

Lévitique [imz.] Tevrat'ın üçüncü sifri. ◆ Evlad-ı Yakup'tan Levi'nin tarik ve nizamına mensup ve müteallik.

Levrauder [ft.] Tavşan kovalar gibi kovalamak, takip etmek. ◆ Taciz ve tasdi' etmek.

Levraut [imz.] Tavşan yavrusu.

Lèvre [imz.] Dudak, şefe, leb. ◆ Sikke kenarı. ‖ (crh.) Yara kenarı, ağzı. ‖ (nb.) Bazı çiçeklerin dudak şeklinde kabukları. ‖ **Des – s** Yalnız ağızdan, söz ile. ‖ **Avoir le cœur sur les – s** Safvet-i kalbe mâlik olmak.

Levrette [ims.] Dişi tazı.

Levretté,e [s.] Tazı gibi küçük ve ince boylu.

Levretter [fl.] (Tazı hakkında) Doğurmak. ◆ Tazı ile tavşan avlamak.

Levreux,se [s.] İri dudaklı. (Az kullanılır.)

Levrier [imz.] Zabıta hafiyesi.

Levrier [imz.] Tazı. ‖ (bhr.) İnce ve uzun ve gayet süratli avizo vapuru. ‖ **Soupe de** – Suda ıslatılmış ekmek.

Levron,ne [i.] Tazı yavrusu. ◆ Bir nevi küçük tazı.

Levure [ims.] Arpa suyundan alınan köpük ki ekmekçiler tarafından maya gibi kullanılır.

Lexicographe [imz.] Lugat kitabı yazan muharrir, lugaviyûndan adam.

Lexicographie [ims.] Lugat kitabı yazmak fen ve usulü, ilm-i lugat.

Lexicographique [s.] Lugat kitabı cem' ve tahririne mensup ve müteallik, lugavî.

Lexicologie [ims.] Bir lisan lugatlarının iştikak ve maânî ve ahvâl-i sâiresinden bahseden ilim, ilmü'l-luga.

Lexicologique [s.] İlmü'l-lugaya mensup ve müteallik, lugavî.

Lexicologue [imz.] Bir lisanın kelimelerinin iştikak ve maânî ve ahvâl-i sâiresiyle iştigal eden adam, lugaviyûndan adam.

Lexique [imz.] Lugat kitabı, muhtasar lugat, lugatçe ki ekseriya bir kitabın mündericatından muhtac-ı şerh ve tefsir görülen kelimelerin mânâlarını izah için o gibi kelimatı hâvi olarak kitabın nihayetine derc edilir. ◆ Kadim Yunan veya Latin lisanı lugatçesi.

Leyde [imz.] **Bouteille de** – Elektrik istihzarına mahsus bir şişe, leyd şişesi.

Lez [hc.] Yanında, kurbunda. (Gayr-ı müsta'mel olup yalnız bazı kasabalar ve mevkiler isimlerinde bulunur.)

Lézard [imz.] Kertenkele, zabb. ◆ Tembel, müstağrak-ı rehavet adam.

Lézarde [ims.] Dişi kertenkele. (Az müsta'meldir.) ◆ Duvar çatlağı.

Lézardé,e [s.] Çatlak (duvar). ◆ Yırtık. ‖ (mec.) Sebatsız.

Lézarder (se) [fv.] (Duvar hakkında) Çatlamak, yarılmak.

Liais [imz.] Pek sert ve ufak taneli bir hacer-i kilsî.

Liaison [ims.] Bağ, rabıta. ◆ Rapt, bent. ◆ İttisal, irtibat. ◆ Alaka, münasebet. ‖ (mad.) Taş ve tuğlaların birinin vasatı diğerinin kenarına gelecek surette vaz'ı. ◆ Duvarların harcını sıralama ameliyatı. ‖ Salçaları koyulaştırmaya yarayan şey. ‖ (ms.) Notaların birbirine merbutiyetini gösterir işaret, bağlama. ‖ (sr.) Vasl.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Liaisonner [ft.] (m.) Taş yahut tuğlaları birinin ortası diğerinin kenarına gelecek surette koymak. ◆ Duvarların harcını sıralamak.

Liane [imz.] Amerika ormanlarının sarmaşıklı nebatatı, nebatat-ı müteşebbise, sarmaşık.

Liant,e [s.] Yumuşak, leyyin. ◆ Mülâim, halîm. = [imz.] Elastikiyet. || (mec.) Mülâyemet, hilmiyet.

Liard [imz.] Fransa'da takriben beş paralık eski bir bakır sikke. ◆ Pul, mangır, fels-i ahmer. || **Couper un – en deux** Gayet hasis olmak.

Liarder [fl.] Hisset etmek. ◆ Her biri bir miktar para vermek.

Liardeur [imz.] Hasis.

Lias [imz.] (arz.) Taneli kireç taşının esası, liyas.

Liasien,ne [s.] (arz.) **Étage** – Liyasiye tabakası.

Liasse [ims.] Bir kâğıt paketi. ◆ Bağ, tura. (Bu mânâda az kullanılır.)

Libage [imz.] Yontulmamış temel taşı.

Liban [ihz.] Cebel-i Lübnan.

Libanien,ne [s.] Cebel-i Lübnan'a ait, mensup.

Libation [ims.] Eski Yunanlı ve Romalıların âlihelerine hürmeten döktükleri şarap yahut diğer mâyi. || (mec.) **Faire des – s** Çok işret etmek.

Libatoire [s.] Ezmine-i kadîmede mabudlara döktükleri şarabı hâvi olan kaplara ıtlak olunur.

Libelle [ims.] Hicviye risalesi.

Libellé [imz.] Kaleme alma, tanzim, tahrir. || **– d'un jugement** Bir ilâmın suret-i tanzimi.

Libeller [ft.] Usulü dairesinde kaleme almak, tanzim ve tahrir ermek.

Libelliste [imz.] Hicviye nâzım ve muharriri.

Libellule [ims.] Beyne'l-avam *demoiselle* denilen kız böceği nevinden yusufcuk.

Liber [imz.] (*r* okunur) (nb.) Ağaçların kabuğunu teşkil eden üç tabakanın biri, tabaka-i kitabiye, elvah-ı kışr.

Libera [imz.] (*bé*) Katoliklerce ölülerin ervahı için okunan dua. (cm.: *des libéra*.)

Libérable [s.] Tahlis olunabilir. ◆ Terhis edilebilir.

Libéral,e [s.] Cömert, sahî, kerim. || **Arts – aux** Musiki ve resim ve heykeltıraşlık gibi sanâyi-i nefise. || **Professions – es** Tabâbet ve muallimlik gibi maharet-i maddiyeden ziyade imal-i fikre muhtaç olan meslek. = [imz.] Liberal. (cmz.: *libéraux*.)

Libéralement [h.] Civanmerdâne, sahâvet ve keremle.

Libéralité [ims.] Civanmertlik, sahâvet, kerem. ◆ Atıye, ihsan. ◆ Adem-i mahdûdiyet-i fikr ü mütalaa.

Libérateur,trice [i.] Muhallis, münci.

Libératif,ve [s.] (hk.) İbrâyı mutazammın.

Libération [ims.] Bir borcun te'diyesi, ibrâ. ◆ Kurtuluş, halâs. ◆ Müddet-i cüziyesini itmam eden mahpusun tahliyesi. || (as.) İstibdal, terhis. ◆ Bir hizmet müddetinin hitamı.

Libéré [s.] (hk.) **Condammé** – Müddet-i cezaiyesini ikmâlden sonra sebili ihlâ kılınan mahpus. ◆ Terhis ve istibdal edilmiş.

Libérer [ft.] Bir borç veya mecburiyetten kurtarmak, tahlis ve ibrâ etmek. ◆ Sebilini tahliye etmek. || (as.) Asâkiri istibdal etmek. || **Se –** Borcunu te'diye etmek.

Liberté [imz.] Serbestlik. ◆ İhtiyar, iradet. ◆ Ruhsat, mezuniyet. || **– de conscience** Serbestî-i edyan. || **Prendre la – de** İctisar etmek. = [cm.] Muafiyet, müsaade. ◆ Münasebetsiz teklifsizlik, nâbemahal tavr-ı laubaliyâne.

Libertin,e [i. - s.] Çapkın, sefih, hovarda. ◆ Serseri, kayıtsız, inansız, laubali. ◆ Haylaz.

Libertinage [imz.] Çapkınlık, hovardalık, sefâhet. ◆ Kayıtsızlık, inansızlık, laubalilik. ◆ Haylazlık.

Libertiner [fl.] Çapkınlık ve hovardalık etmek, sefâhete düşmek. ◆ Kayıtsız ve inansız ve laubaliyâne bir tavır ve harekette bulunmak. ◆ (Mektep şâkirdanı hakkında) Haylazlık etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKÇE SÖZLÜK PROJESİ www.tuba.gov.tr

Libertiste [imz.] (fls.) İnsanlarda irade-i cüziyenin mevcudiyetine kani olan.

Libidineux,se [s.] Sefihâne, şehvetperestâne.

Libouret [ims.] Seğirtme ve çapari denilen olta nevi.

Libraire [i.] Kitap tab' ettirip satan, kitapçı, sahhaf. ◆ Kıraathâneci.

Librairie [ims.] Kitapçılık, sahhaflık. ◆ Kitapçı dükkânı, sahhaf dükkânı. ◆ Kitapçıların sattıkları kitaplar vesâir eşya. ◆ Kütüphane. (Bu mânâ eskidir.)

Libration [ims.] (hy.) Kamerin mihveri üzerindeki raksı, hareket-i raksiye, hareket-i mizaniye.

Libre [s.] Serbest. ◆ Fâil-i muhtar. ◆ Müstakil. ◆ Evlenmemiş, bekâr, mücerret. ◆ Tehlikesiz, muhâtarasız, emin. ◆ Boş, meşguliyetsiz. ‖ **Voie** – Yol serbest mânâsında bir terkip olup demiryolunca bir kataın bir mevkıftan diğer mevkıfa serbestçe hareket eyleyebileceğini müş'ir iki mevkıf memuru arasında telgrafla verilen işaret. ‖ **Traduction** – Mealen tercüme. ‖ **Avoir le champ** – Mezuniyet-i vesîa bulmak. ‖ – **arbitre** İrade-i cüziye. ‖ **Église** – Avrupa hükûmetlerinde devletin mezheb-i resmîsine mensup olmayan kilise. ‖ **Champ** – Mezuniyet-i vesîa. ‖ **Papier** – Pulsuz kâğıt. ‖ – **à l'air** Açıkta, açık havaya.

Libre-échange [imz.] (tca.) Ticarette serbestî-i mübâdele.

Libre-échangiste [imz.] (tca.) Ticarette serbestî-i mübâdele taraftarı.

Librement [h.] Serbestçe. ◆ Hüsn-i rıza ve iradetiyle. ◆ Teklifsizce, laubaliyâne. ◆ Açıktan açığa, bilâ-ihtiraz, bî-muhâbâ. ◆ Bilâ-mani.

Librettiste [imz.] Opera güftesi muharriri.

Libretto [imz.] Opera güftesi. (cmz.: *librettos* yahut *libretti*.)

Lice [ims.] Güreş ve mübâreze meydanı. ◆ Meydan-ı mücadele. ‖ (mec.) **Entrer en** – Bir münâzaa ve münakaşaya girişmek.

Lice [ims.] Dişi av köpeği.

Lice [ims.] Dokuma tezgâhının tarağı; **Haute** – Telleri kaim tezgâh tarağı; **Basse** – Telleri ufkî tezgâh tarağı. (Eski imlâsı *lisse*'dir.)

Licence [ims.] Ruhsat, icazet, mezuniyet. ◆ Hadden ziyade serbestlik. ◆ Adem-i intizam. ◆ Şiirde sarf kavâidi haricinde vuku bulan hatalar ki zaruret-i vezn veya kafiye için ihtiyar olunur. ◆ Dârülfünûnlarla şâkirdana verilen icazet. ◆ Teseyyüb-i ahlak, ahlak nokta-i nazarından haddi tecavüz. ‖ (hk.) **Droit de** – (Müskirat) Bey'iye, ruhsatiye resmi.

Licencié [imz.] Mekâtib-i âliyeden mezun; – **ès lettres** Edebiyattan mezun; – **en droits** (Mekteb-i) hukuktan mezun; – **ès sciences** Ulûm ve fünûndan mezun. ‖ (as.) Terhis edilmiş, dağıtılmış olan (asker).

Licenciement [imz.] Askeri terhis etme, askeri dağıtma veya istibdal etme. ◆ İcazet, mezuniyet.

Licencier [ft.] Askere izin vermek. ◆ Terhis etmek, istibdal etmek. ◆ İcazet vermek. ‖ **Se** – Daire-i edebi tecavüz etmek.

Licencieusement [h.] Daire-i edep haricinde.

Licencieux,se [s.] Hilâf-ı edep ve terbiye.

Licet [imz.] Ruhsat, mezuniyet.

Liche [ims.] Altıparmak denilen palamut balığının büyüğü.

Lichen [imz.] (*kènn*) (nb.) Şeyb, hazaz. ‖ – **d'Islande** Taş yosunu. ‖ – **pulmonaire** Ciğer otu.

Lichens [imz. - cm.] (*kènn*) (t.) Dâü'ş-şeyb.

Lichénées [ims. - cm.] (*ké*) (nb.) Fasîle-i şeybiye, hazâziye.

Lichénine [ims.] (*ké*) (k.) Hazâzin.

Lichénographie [s.] (*ké*) Tavsifü'l-hazaz.

Licher [ft.] Harisâne yemek içmek, silip süpürmek.

Licitation [ims.] Bir mülk-i müşterekin müzayede ile füruhtu.

Licitatoire [s.] Müzayedeye mensup ve müteallik. ‖ **Acte** – Mezat kaymesi.

Licite [s.] Mübah, kanunen caiz olan.

Licitement [h.] Mübah olarak, mesağ-ı kanuni ile.

Liciter [ft.] Müzayede ile satmak, müzayedeye çıkarmak.

Licorne [ims.] Akvam-ı kadîmenin alnında bir boynuzla tasvir ettikleri gergedan. || (hy.) Hartit cümle-i kevkebiyesi. || – **de mer** (mr. Narval.)

Licol yahut **Licou** [imz.] Yular. ◆ Boynun etrafına bağlanan bağ.

Licteur [imz.] Eski Romalılarda bir dikenin demetiyle muhat bir balta tutarak rical-i hükûmetin önünden geçen zâbit, teberdar.

Lie [ims.] Şarap fıçısının dibine çöken tortu. || **La – du peuple** Ahalinin en aşağı sınıfı. || **Boire la calice jusqu'à la** – Bir keder ve musibet veya hakaretin en son derecesine duçar olmak. || **Couleur – de vin** Menekşe kırmızısı rengi.

Lie [s.] Cümbüşlü, sevinçli: **Faire chère** – Cümbüşle yiyip içmek.

Lied [imz.] (*lîd*) (Almanca) Şarkı, türkü. (cm.: *lieder*.)

Liège [imz.] Kabuğu mantar yerine müsta'mel bir nevi ağaç, mantar ağacı, felin-i Yunanî. ◆ Bu ağacın kabuğu. ◆ Mantar tıpa.

Liégeois [i. - s.] Belçika'nın Liyej şehri ahalisinden olan, Liyejli. = [imz.] Liyej şehrinde tab' olunan takvim.

Liégeux,se [s.] Mantar kabîlinden olan.

Lien [imz.] Bağ, rabıta. ◆ Zincir, kayıt, bent. || (mec.) Münasebet, alaka, rabıta: **Les – s de l'amitié** Revâbıt-ı dostî. || – **simple** Yalnız peder veya valide tarafından karâbet. || **Double** – Hem peder hem valide tarafından karâbet.

Lientérie [ims.] (t.) Hazımsızlıkla müterâfik bir nevi ishal, zü'l-kayyi'l-em'â'.

Lientérique [s.] (t.) Zü'l-kayyi'l-em'â denilen ishale mensup ve müteallik.

Lier [ft.] Bağlamak, rapt ve akd etmek. ◆ Birleştirmek, yapıştırmak, ilsak etmek. ◆ Karıştırmak, raptetmek. ◆ (Salça vesâire hakkında) Koyulaştırmak, peltelendirmek. || (mec.) Akd ve teşkil ve istihsal etmek. || – **amitié** Münasebat-ı dostâne akdetmek. || – **conversation** Muhâvereye girişmek. || **Se** – Akd-i münasebet etmek. ◆ Taht-ı mecburiyete girmek.

Lierne [ims.] (nb.) Yabani filbahri çiçeği. || (m.) Kiriş altına konulan taban ağacı. ◆ Kemer taşlarının üstünde kabartmalı üst zıh.

Lierre [ims.] (nb.) Yer sarmaşığı, leblâbü'l-arz. ◆ (Şairâne) Timsal-i hamr ve mestî.

Liesse [ims.] Sevinç, mesrûriyet. (Eski ve nâdirü'l-isti'maldir.)

Lieu [imz.] Yer, mahal, mekân, cây, makam. ◆ Ev, hâne, daire. ◆ Sebep, hak, vesile, mahal. ◆ Sıra. ◆ Âşiyâne, aile. || **Le saint** – Mabed. || **Les saints – x** Arz-ı Filistin. || – **d'asile** Me'men, melce. || **Mauvais** – Sefâhethâne, fuhuşhâne. || **N'avoir ni feu ni** – Evsiz barksız ve pek fakir olmak. || **Donner** – Mahal bırakmak, sebebiyet vermek. || **Il n'y a guère** Pek de münasip olamaz, pek de mahal yoktur. || **Avoir** – Vuku bulmak. || – **de sûreté** Hapishane. || Emin mahal. || **Haut** –Asilzâdegân ◆ Müteneffizân. || **Bas** – Pespâyegân. ◆ Dünya. || **En temps et** – Münasip vakit ve mevkide. || **Tenir** – Yerini tutmak. = [cm.] yahut – **d'aisances** Abdesthane, hela. || – **communs** Bir hatip veya muharririn müracaatgâhı. ◆ Âdi, müptezel mütalaat ve muhakemat. || **En premier** – Evvela; **En second** – Sâniyen, ilh.. || **Au – de** Yerine, bedel. || **Au – que** Halbuki.

Lieue [ims.] Dört mil-i cedidden yani takriben bir saatlik yoldan ibaret mesafe, fersah. ◆ Çok uzak. || – **kilométrique** Dört kilometrelik mesafe.

Lieur,se [i.] Ekin veya ot demetlerini bağlayan adam, demetçi.

Lieutenance [ims.] Mülâzımlık rütbe ve hizmeti. ◆ Niyâbet, vekâlet, kaymakamlık.

Lieutenant,e [imz.] Mülâzım. (Yüzbaşıdan dûn rütbede zâbit.) || – **général** Eski usul-i askeriyece bir ordu veya fırkada ikinci rütbeyi hâiz adam, kumandan muavini, ferik. || – **de vaisseau** Bahriye kolağası.

Lieutenant-colonel [imz.] Kaymakam. (Miralayın madunundaki rütbeyi hâiz zâbit.) (cm.: *lieutenants-colonels*.)

Lièvre [imz.] Tavşan, erneb, hargüş. || (hy.) Burcü'l-erneb. || – **cornu** Mütalaat-ı bâtıla, hayalât. || **Trouver le** – **du gîte** Ansızın bastırmak.

Ligament [imz.] (tşr.) Kemikleri birbirleriyle merbut tutan sinirler, ribat (erbite). || – **cervical** Ribat-ı unkî.

Ligamenteux,se [s.] (tşr.) Kemikleri birbirine merbut tutan sinirler kabîlinden olan, ribatî.

Ligature [ims.] (crh.) Kan almakta vesâir ahvâlde müsta'mel bağ, hayt-ı âkid. ◆ Birkaç harfin girift olarak birlikte yazılması, çifte huruf, girift.

Lige [s.] Son derecede sadık.

Ligie [ims.] Sarı deniz böceği.

Lignage [imz.] Nesil, nesep, soy, silsile.

Lignager [imz.] Diğeriyle bir soydan olan adam, hem-nesep.

Ligne [ims.] Çizgi, hat. ◆ Satır. ◆ Uzun bir değneğin ucuna bağlanmış balık oltası. ◆ Dülger çırpı ipi. ◆ Eski ölçüde birkaç noktadan ibaret hat. ◆ Asker saffı. ◆ Sıra, derece. ◆ Rütbe, silk. ◆ Nesil, soy silsile, nesep. ◆ Had, sınır. ◆ Yol, tarik, hat. || **Hors** – Fevkalâde. || **Dépasser la** – Haddi tecavüz etmek. || **Lire entre les** – **s** Asıl maksadı keşif ve istihrac etmek. || **Troupes de** – Saff-ı askerî. || **Vaisseau de** – Büyük harp sefinesi. || – **équinoxiale** yahut yalnız **La** – Hatt-ı istivâ. || – **oblique** Hatt-ı mâil. || – **de jonction** Hatt-ı vasl, iltisak hattı. || – **de partage** Suların taksim yolu, hatt-ı taksim-i miyah. || – **circulaire** Hatt-ı müstedir. || – **de la plus grande pente** Hatt-ı meyl-i a'zam. || – **convergentes** Hutut-ı müteka-ribe. || – **de mir artificielle** Nişangâh ile arpacık üzerinden geçen hat. || – **de mir naturelle** Ufuk ile arpacık üzerinden geçen hat. || – **de poussé de pression** Hatt-ı mukavemet. || – **de moindre résistance** En kısa mukavemet hattı. || – **s à intervalles** Hutut-ı münferide. || – **s à tenailles** Hutut-ı mıkraziye. || – **s à bastion** Tabyalı hutut. || – **méridionale** Hatt-ı nısfu'n-nehar. || – **de démarcation** Hatt-ı hudut. || – **directe** Cihetü's-silsile. || – **paternelle** Cihetü'l-eb. || – **maternelle.** Cihetü'l-üm.

Lignée [ims.] Nesil, nesep, soy, zürriyet. || (mec.) Cins, soy.

Lignette [ims.] Ağ ipi.

Ligneul [imz.] Kunduracıların isti'mal ettikleri ziftli iplik.

Ligneux,se [s.] (nb.) Haşebî. || **Tissu** – Nesc-i haşebî.

Lignicole [s.] (hyv.) Ormanda yaşayan.

Lignifier (**se**) [fv.] Oduna tahavvül etmek, tahaşşüb etmek.

Lignine [ft.] (k.) Madde-i haşebiye, haşebin.

Lignirode [s.] (syd.) **Gomme** – Hind zamkı, Senegal zamkı.

Lignite [imz.] Kömür hâline geçmiş müstehâse odun, haşeb-i mütefahhim.

Ligue [ims.] İtilâf edenler.

Liguer [ft.] İtilâf hâsıl etmek.

Ligueur [imz.] Mü'telif.

Ligule [ims.] (nb.) Yaprakların dilciği, lüseyn.

Ligulé,e [s.] (nb.) Dilciği bulunan yaprak, lüseynî.

Liguliflores [imz. - cm.] (nb.) Zâtü'l-ezhar-ı lüseyniye fasîlesi.

Ligurien,ne [i. - s.] Eski İtalya'nın Ligurya eyaleti ahalisinden olan.

Lilas [imz.] (*s* okunmaz) Leylak. ◆ Leylak rengi. = [s.] Leylak renginde.

Liliacées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i zambakiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Liliputien,ne [i. - s.] Güliver seyahatinde mezkûr Liliput şehr-i mevhumundan olan, yani gayet ufak boylu cüce adam.

Limace [ims.] Kabuksuz sümüklü böcek, bizâka. || (byt.) Sığır ve ata ârız olur şâb illeti.

Limacidées [ims. - cm.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî fasîlesinden bizâkıye cinsi.

Limaçon [imz.] Kabuklu sümüklü böcek, helezon. || (tşr.) Kulağın sümüklü böcek kabuğu şeklinde olan ciheti, helezonu'l-üzn.

Limage [imz.] Eğeleme.

Limaille [ims.] Eğeden düşen maden kırıntıları, eğe döküntüsü.

Limande [ims.] Kalkan yavrusuna benzer kedi balığı nevi, kum balığı. || (bhr.) Halat sargısı ki muşamma veya baderna tabir olunur.

Limander [ft.] (bhr.) – **un cordage** Bir halat, ip takımını muşammalamak.

Limbe [imz.] Saçak. ◆ Bir daire veya diğer bir riyâziye aletinin dereceli kenarı. || (hy.) Kevâkibin etrafındaki daire, kurs. || (nb.) Kurs-ı varak. = [imz. - cm.] Tevrat'a göre yalnız henüz vaftiz olmamış etfal-i meyyite ervâhının makarrı, berzah. || (cm.) Meşkûk ve bellisiz şey.

Lime [ims.] Eğe, törpü, saykal, mibred. || (mec.) Yavaş yavaş mahveden şey. ◆ İtmam ve ikmal eden şey.

Lime [ims.] Küçük limon. || – **douce** Tatlı limon.

Lime-bois [imz.] Bir cins tahta kurdu.

Limer [ft.] Eğelemek, perdahlamak. || (mec.) Islah ve tasfiye etmek. || (ed.) Tehzib etmek.

Limer [ft.] Bataklığın balçığını çıkarmak, kurutmak.

Limettier [imz.] Tatlı limon ağacı.

Limeur [imz.] Eğe ile işleyen işçi, eğeci.

Limier [imz.] Büyük av hayvanlarını deliklerinden çıkarıp takip eden iri av köpeği, büyük kopoy.

Liminaire [s.] Bir kitabın başında bulunan mukaddime ve dibâceye ıtlak olunur idi.

Liminarque [imz.] Kadim Roma'da hudut muhafızı.

Limitable [s.] Kabil-i tahdid.

Limitatif,ve [s.] Tahdid eden, muhaddid.

Limitation [ims.] Tahdid, tayin-i hudut, tayin. ◆ Sınır, hudut.

Limite [ims.] Sınır, had, hudut. ◆ Kenar, nihayet, pâyan. || **Les – s de la légalité** Daire-i meşruiyet. || **Les – s des attributions** Daire-i vezâif. || **Les – s des droits** Daire-i hukuk. || **Les – s des pouvoirs** Daire-i salâhiyet ve me'zuniyet. || **– de tir** Gayet-i menzil. || **Sans** – Gayr-ı mahdud.

Limité,e [s.] Mahdud, muayyen, münhasır.

Limiter [ft.] Tayin-i hudut etmek, tahdid etmek. || (mec.) Tahdid etmek.

Limitrophe [s.] Hududta bulunan. ◆ Hemhudut. || (mec.) Arada bulunan.

Limnée [ims.] Nehirlerde bulunur bir cins salyangoz.

Limnorie [ims.] Gemi kerestelerine ârız olur bir nevi deniz böceği.

Limodare [ims.] Bir cins çiğdem fidanı.

Limon [imz.] Tuğlacı çamuru, balçık, tıyn, salsal. ◆ Hamur, maya. || (mec.) Levs.

Limon [imz.] Kebad limonu.

Limon [imz.] Araba çatal okunun beher kolu, araba oku. ◆ Merdiven basamaklarının dayandıkları kertikli direk veya duvar veya ağaç, merdiven basamaklarının şiv tahtası.

Limonade [ims.] Limonata.

Limonadier,ère [s.] Limonata vesâire meşrubat satan adam, limonatacı. || **– de passion** Sirkeci, fena şarap satıcısı.

Limonellier [imz.] Hindistan portakal ağacı.

Limoner [ft.] Çamurunu temizlemek, çıkarmak.

Limoneux,se [s.] Çamurlu, salsalli.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Limonier [imz.] Limon ağacı. ◆ İki tekerlekli araba beygiri. ‖ (as.) Yedek hayvanı, dip hayvanı, çıvgar.

Limonière [ims.] Arabanın çatal iği oku. ◆ Çatal oklu ve dört tekerlekli araba.

Limoselle [ft.] Bataklık sazı.

Limosimage [imz.] (mr. Mimonsinage.)

Limousin [i.] Fransa'nın Limuzen eyaleti ahalisinden olan. = [imz.] Çamur sıvayıcı dülger.

Limousinage [imz.] (m.) Kaba kârgir ve çamurlu duvar yapmak usulü. (*Limosinage* dahi denilir.)

Limousine [ims.] Arabacıların giydikleri kaba yağmurluk.

Limousiner [ft.] Çamurla kaba kârgir veya duvar yapmak.

Limousineux [imz.] Damlardan kurşun çalan hırsız.

Limpide [s.] Berrak, saf, şeffaf (su vesâire).

Limpidité [ims.] Berraklık, saflık.

Limule [imz.] Hindistan'a mahsus çağanos nevi.

Limure [imz.] Eğeleme. ◆ Cilâ, perdah.

Lin [imz.] Keten (kettan). ◆ Keten mensucat veya elbise.

Linacées [ims. - cm.] (nb.) Kettaniye fasîlesi.

Linaigrette [ims.] Bataklık kettanı [keteni].

Linaire [ims.] (nb.) Yaprakları ketene müşâbih bir nevi nebat, nevruz otu, arslan ağzı.

Linceul [ims.] Kefen.

Linçoir [imz.] (m.) Döşeme kirişlerinin dayandığı taban veya hatıl.

Linéaire [s.] Çizgiye müteallik veya çizgi ile hâsıl olan, hattî. ‖ **Dessin** – Resm-i hattî. ‖ **Mesures – s** Tûl mikyasları. ‖ (nb.) Çizgi gibi, ince ve uzun, hattî.

Linéal,e [s.] Bir nesilden olan. (Cem'i gayr-ı müsta'meldir.) ◆ Bir resmin, bir levhanın hututuna ait olan.

Linéaments [imz. - cm.] Çizgi ile işaret ve tasvir edilen, elde ve yüzde olan çizgiler, esârir. ◆ Bir şeyin ilk tertibi, heyulası, taslağı.

Linées [ims. - cm.] Fasîle-i kettaniye.

Linge [imz.] Çamaşır. ◆ Çarşaf, örtü. ◆ Bez. ◆ **Laver son – sale en famille** Yabancıların haberi olmaksızın hususi umurunu familyaca kendi kendisine hall ve tesviye etmek. ‖ **– de table** Sofra bezleri. ‖ **– de ménage** Paçavra, astar ve emsali evlerde kullanılan bezler.

Linger,ère [i.] Bezci, bezzaz. ◆ Çamaşırcı, çamaşır diken veya satan. ◆ Çamaşıra nezâret eden, çamaşır ağası.

Lingerie [ims.] Bezzazlık. ◆ Çamaşırcılık. ◆ Çamaşır sermeye mahsus mahal. ◆ Çamaşır dolabı.

Lingot [imz.] Dökülmüş maden parçası, külçe, sebîke. ‖ (mec.) Gayet kıymetdar şey.

Lingotière [ims.] Madenlerin külçe hâlinde dökülmesine mahsus kalıp, külçe kalıbı, misbeke. ◆ Kuyumcuların irice dedikleri alet.

Lingual,e [s.] (*goual*) Lisana müteallik, lisanî. ‖ **Consonnes – es** Hurufü'l-lisan, hurufü'l-leyyin. (*D*, *T*, *L*, *N* bu kabîldendir.) (cmz.: *linguaux*.)

Linguatule [imz.] Ata ve köpeğe ârız olur bir cins kurt.

Lingue [ims.] Uzun morina balığı.

Linguet [imz.] (cr.) Çarkın geri gitmesini men eden diş, çark dili, kastanyola.

Linguiste [imz.] (*gui*) Lisanlar ilmiyle tevaggul eden, elsine-i muhtelife beynindeki münasebat hakkında kitap yazan, lisaniyûndan adam.

Linguistique [ims.] (*gui*) Elsine-i muhtelife beynindeki münasebattan bahseden ilim, ilm-i elsine.

Lingule [ims.] Deniz kayalarına yapışır bir cins midye.

Lingulidées [ims. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere-i ricliye fasîlesinden lüseyniye cinsi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Linier,ère [s.] Ketene mensup ve müteallik. = [ims.] Keten tarlası.

Liniment [imz.] (t.) Ovmaya mahsus sert merhem, meruh. ‖ (mec.) İlaç, çare.

Linnée [ims.] Bir cins hanımeli çiçeği.

Linon [imz.] İnce keten bezi.

Linot [imz.] yahut:

Linotte [ims.] Güzel sadâlı ve kül renginden olan keten kuşu. ‖ (mec.) Hoppa adam. ‖ **Siffler la** – Sarhoş oluncaya kadar içmek. ◆ Hapiste bulunmak.

Linteau [imz.] Kapı yahut pencerenin üstünde arzan mevzu' direk veya taş ki üst eşik tabir olunur, direk başlığı, söğe [söve].

Linyphie [ims.] Duvar örümceği.

Lion,ne [i.] Arslan, esed, şîr. ‖ (hy.) Burc-ı esed. ‖ (mec.) Pek şecî, yiğit adam.

Lionceau [imz.] Arslan yavrusu.

Lioube [ims.] (m.) Kerestelere edilen kurt ağzı.

Liparie [ims.] (nb.) Kap memâlikine mahsus bir nevi çiçek fidanı.

Liparis [imz.] Lipari balığı.

Liparocèle [ims.] (t.) Verem-i şahmî.

Liparolés [imz. - cm.] (syd.) Edviye-i şahmiye-i mezîte.

Lipique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı şahm.

Lipogramme [imz.] (ed.) Bir nazım veya nesirde huruf-ı hecâdan bir veya birkaçını bi'l-iltizam bulundurmamak sanat-ı edebiyesi, hazf ki nazım ve nesirde telaffuzları bâdî-i sıklet olan ve binaenaleyh tenâfürü müstelzim bulunan harflerin tetâbu' ve içtimâına mahal vermemekten ibaret bir sanat-ı bediiyedir. Bununla beraber bazı Fransız üdebâsı zaruret-i vezn için bu sanatı ekseriya terk ederler.

Lipome [imz.] (t.) Ur, verem-i şahm, sil'a.

Lipothymie [ims.] (t.) Bayılma, iğmâ'.

Lippe [ims.] Pek kalın ve sarkık alt dudak. ‖ **Faire la** – Surat etmek, yüzünü ekşitmek.

Lippée [ims.] Lokma. ‖ **Franche** – Masrafsız nefis taam, ziyafet.

Lippitude [ims.] Gözün çapaklanması, remas-ı ecfan.

Lippu,e [s.] Alt dudağı sarkık (adam).

Lipyrie [ims.] (t.) Liforya denilen sıtma.

Liquation [ims.] (*koua*) (mad.) Birlikte bulunan iki maden halîtasının az teshiniyle daha kolay ve çabuk eriyeninin tefriki, kal, istiska.

Liquéfacteur [imz.] (*kué*) (ht.) Mümeyyi'.

Liquéfaction [ims.] (*kué*) Bir cism-i sulb veya gazın mâyi hâline kalbı, imtiyâ.

Liquéfiable [s.] (*ké*) Mâyi hâline kalbı mümkün olan, kabil-i imtiyâ.

Liquéfier [ft.] (*ké*) Bir cism-i sulbü veya bir gazı mâyi hâline koymak, temyi' etmek.

Liqueur [ims.] Mâyi, mâyiat. ◆ Şurup, meşrubat. ◆ Tatlı müskirat.

Liquidambar [imz.] (nb.) Amber ağacı nevi.

Liquidateur [imz.] (*qui*) Bir hesabı temizleyip kesen, tesviye-i hesap ve kat'-ı muhasebe eden adam veya memur. ‖ – **d'une succession** Kassam.

Liquidation [ims.] (*ki*) Tesviye-i hesap, kat'-ı muhasebe, tasfiye-i hesap. ◆ Tayin-i kıymet. ◆ Sabun hamurunu pişirme.

Liquide [ims.] (*ki*) Su gibi seyyal olan, mâyi. ◆ Berrak, saf, musaffâ. ‖ (mec.) Sâfi, borçtan, merhûniyetten ârî. ‖ **Créance** – Deyn-i müspet. ‖ [s.] *l*, *m*, *n*, *r* harflerinin lînet-i telaffuzunu tavsif için bu nâm verilir. ‖ **La plaine** –, **Le** – **empire** Deniz. ‖ **Le** – **élément** Su. = [imz.] Cism-i mâyi, mâyiat. ◆ Gıda-yı mâyi. = [cm.] Müskirat.

Liquider [ft.] (*ki*) Rü'yet ve kat'-ı hesap etmek, tasfiye-i hesap eylemek. ‖ **Se** – Tasfiye ve te'diye-i düyun etmek.

Liquidité [ims.] (*ki*) Mâyilik, mâyiiyet, süyûlet. ◆ Bir mülkün, bir akarın kıymetini tenkis edecek yahut bunu meşkûk bir hâle getirecek kuyûdattan âzâde olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Liquoreux,se [s.] (*ko*) Kendilerine mahsus bir tatlılığı bulunan müskirata ıtlak olunur.

Liquoriste [imz.] (*ko*) Meşrubat ve müskirat satan adam.

Lire [ft.] Okumak, kıraat ve tilâvet etmek. ◆ Mütalaa etmek. ◆ Ecnebi bir lisan ile yazılmış veya tab' edilmiş bir şeyi anlamak. ‖ (mec.) Keşfetmek, fehmetmek, anlamak. ‖ – **des yeux** Sessizce, kelimeleri telaffuz etmeksizin okumak. ‖ **Se laisser** – Yorgunluk, can sıkıntısı vermeksizin okunabilen bir eser hakkında söylenir.

Lire [ims.] İtalya'nın bir Frank kıymetinde sikkesi.

Lis [imz.] (*s* okunur) Zambak çiçeği. ‖ **Bulbe de** – Zambak soğanı. ‖ **Teint de** – Pek beyaz renk. ‖ **Fleurs de** – Fransa devletinin eski arması. ‖ **Le royaume des** – Fransa.

Lisailleur,se [i.] Çok okuyan fakat okuduğunu temyiz ile istifade edemeyen adam.

Lisérage [imz.] Elbisenin kenarlarına dikilen ince şerit veyahut yapılan ince nakış.

Liséré [imz.] Elbisenin kenarlarına dikilen ince şerit, zıh. ◆ Kumaş kenarı. ◆ Mülevven kenar.

Lisérer [ft.] Elbisenin kenarına ince şerit dikmek.

Liserolle [ims.] Bir cins kahkaha çiçeği.

Liseron [imz.] (nb.) Öksüz urganı denilen çiçek. ‖ – **des haies** Çit sarmaşığı, yaban kahkahası, öksüz urganı, ulleyk.

Liseur,se [i.] Okumayı seven adam, mütalaa meraklısı. = [ims.] Çengelli bir kâğıt bıçağı ki bir kitap okunurken nerede kaldığını işaret için arasına bırakılır.

Lisible [s.] Okunabilir, okunması kolay, okunaklı. ◆ Şâyan-ı mütalaa.

Lisiblement [h.] Okunacak veya okunabilecek surette, okunaklı.

Lisier [imz.] (zra.) Gübre şerbeti.

Lisière [ims.] Çuha ve kumaş kenarı, sanîfe. ◆ Yeni yürümeye başlayan çocukları tutmaya mahsus ip veya kumaş. ◆ Diğerlerinin muâveneti. ◆ Hudut, kenar.

Lissage [imz.] Düz ve perdahlı etme. ◆ Düzlük, perdah.

Lisse [s.] Düz ve perdahlı. ‖ **Colonne** – Oymasız ve nakış olunmayan düz sütun.

Lisse (mr. Lice.)

Lissé [imz.] Cilâlı ve perdahlılık. ◆ Şekerin ağda (akide) derece ve hâline gelmesi.

Lissé,e [s.] **Amandes** – **s** Badem şekeri.

Lisser [ft.] Düz ve perdahlı etmek, düzeltip perdahlatmak, cilâ etmek. ◆ Şeker kaplamak.

Lissoir [imz.] Kâğıt ve kumaşı perdahlamaya mahsus mühre, mıskala.

Liste [ims.] Defter, esâmî veya rakamlar cetveli. ‖ **Grossir la** – **de** Adedini tezyid etmek. ‖ – **civile** Hazine-i hassa.

Listeau yahut:

Listel [imz.] (m.) Pervaz, şişe. ‖ – **d'arrêt** Kabartma zıhı, şeridi. ‖ – **de traverse** Köşe kabartması. (cmz.: *listeaux*.)

Liston [imz.] (bhr.) – **rouge** Sefinenin en ziyade yüklü su kesimi hattı, azami su kesimi hattı, hatt-ı ahmer.

Lit [imz.] Kerevet, karyola. ◆ Yatılacak yer. ◆ Yatak, firaş. ◆ Nehir mecrası, yatağı. ◆ Maden tabakası. ◆ Tabaka, sıra. ‖ (mec.) İzdivaç, teehhül, zifaf: **Enfants du premier** – Birinci izdivaçtan mütevellid evlat. ‖ – **de justice** Eski Fransa krallarının oturdukları sandalî-i hükûmet. ‖ – **de grandeur** İki kişilik karyola. ‖ – **de misère, de travail** ‖ Lohusanın doğurması için hazırlanan yatak. ‖ **Ne faire qu'un** – (Zevc ve zevce hakkında) Bir yatakta yatmak. ‖ **Garder le** –, **ne pas quitter le** Esir-i firaş olmak. ‖ **Prendre une personne au sortir du** –, **au saut du** – Birisini yataktan kalktığı sırada ziyaret etmek. ‖ – **entier** Zevc ve zevce. (Eskidir.)

Litanies [ims. - cm.] Kilisede okunan uzun dua. ‖ (Müfred ve mecazen) Uzun ve usandırıcı

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

zikir ve ta'dad, hikâye. || **Mettre quelqu'un dans ses – s** Birisine muhabbet etmek.

Liteau [imz.] Havlu ve bezlerin kenarlarındaki renkli çizgi, zıh. ◆ Tahtadan pervaz, çıta.

Liteau [imz.] Kurdun gündüzün çekildiği mahal, kurt yatağı.

Litée [ims.] Hayvanat-ı vahşiye sürüsü.

Liter [ft.] Üst üste mevzu' tabakalar hâlinde tertip etmek.

Literie [ims.] Yatak takımı.

Lithagogue [i. - s.] (hyv.) Târidü'l-hasât.

Litharge [imz.] Mürdesenk, mertek. (Humz-ı evvel-i rasas.)

Lithargé,e [s.] yahut:

Lithargyré,e [s.] Mürdesenkli, zü'l-mertek.

Lithiase [ims.] yahut:

Lithiasie [ims.] (t.) Mesanede taşların husulü, tekevvünü'l-hasât.

Lithiasique yahut **Lithique** [s.] (k.) – **acide** Hamız-ı hasât, hâmız-ı bevl. (*Urique* dahi denilir.)

Lithiate yahut **Lithénate** [imz.] (k.) Hâmız-ı hasât ile bir esastan mürekkep milh, hasâtiyet. (*Urate* dahi denilir.)

Lithine [ims.] (k.) Hâmız-ı lityum, litin.

Lithium [imz.] (*omm*) (k.) Ecsam-ı basîteden bir unsur, lityum.

Lithobie [imz.] Otuz ayaklı bir cins kırkayak.

Lithocérame [imz.] (mad.) Bir cins kesif porselen.

Lithoclaste [imz.] (crh.) Hacer-i hasât.

Lithocolle [ims.] Cevahircilerin yontmak istedikleri taşları kalıba yapıştırmakta kullandıkları macun, kuyumcu macunu, taş balmumu.

Lithochrome [imz.] (*kro*) Boyalı basan taş basmacı.

Lithochromie [ims.] (*kro*) Boyalı taş basması. ◆ Boya ile basılmış levha.

Lithochromiste [imz.] (*kro*) Boyalı basan taş basmacı.

Lithonome [imz.] Deniz taşlarını delen bir cins midye.

Lithographe [imz.] Taş basmacı, litografyacı.

Lithographie [ims.] Taş basması, litografya. ◆ Litogyafyacılık.

Lithographier [ft.] Taş basmasıyla basmak.

Lithographique [s.] Taş basmasına mensup ve müteallik, litografî.

Lithologie [ims.] Tarih-i tabiinin taşlardan bahseden kısmı, mebhasü'l-ahcar. ◆ Tıbbın mesane taşlarından bahseden kısmı, mebhasü'l-hasât.

Lithologue [imz.] Tarih-i tabiinin mebhasü'l-ahcar kısmında âlim adam veya mebhasü'l-hasât erbabından.

Lithomancie [ims.] Ezmine-i kadîmede ahcar-ı zî-kıyem ile vuku bulan tefeül, tefeül bi'l-ahcar.

Lithonephrite [ims.] (t.) İltihab-ı kilye-i hasât.

Lithontriptique [i. - s.] (crh.) Mesane taşlarını kırıp hall etmeye mahsus (alet vesâire), muhallilü'l-hasât.

Lithophage [imz. - s.] Taş yiyen, âkilü'l-ahcar. (Taşların içinde yaşayan bazı kurtlara ıtlak olunur.)

Lithophanie [ims.] Çini veya fanuslar üzerine nîm-şeffaf nakışlar imali usulü.

Lithophile [s.] (nb.) Kayalar üzerinde yetişen.

Lithophyte [imz.] Bazı nebatat-ı hayvaniyeye ıtlak olunur, nebat-ı muhaccer.

Lithoprisie [ims.] (t.) Neşr-i hasât.

Lithoscope [imz.] (tşr.) Hasât-bîn.

Lithotome [imz.] (crh.) Mesaneden taş çıkarmaya mahsus alet, mihza'u'l-hasât.

Lithonomie [ims.] (crh.) Mesaneden taş çıkarmak usulü, haz'u'l-hasât.

Lithotomiste [imz.] (crh.) Mesaneden taş çıkaran cerrah, hazza'u'l-hasât.

Lithotriteur [ims.] (crh.) Mesanenin içinde taş kırmaya mahsus cerrah aleti, müfettitü'l-hasât.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Lithotritie [ims.] (*sî*) (crh.) Mesanenin içindeki taşları kırmak ameliyat-ı cerrahiyesi, teftitü'l-hasât.

Lithotriter [ft.] (crh.) Mesanenin içindeki taşları kırmak.

Lithotypographie [ims.] Ecza ve taşla istinsah usulü ve onun matbaası.

Lithuanien,ne [i. - s.] Litvanya denilen ve Prusya ile Rusya arasında münkasim bulunan eyalet-i şimaliye ahalisinden olan.

Litière [ims.] Ahırda hayvanların altına serilen saman ve kum vesâire, hayvan yataklığı. ◆ Bir nevi araba. ◆ Toprağın üstünü setreden şey. ◆ İnsanın veya hayvanın üzerine yatabileceği şey. || **Animal sur la** – Ahırdan çıkamayacak surette hasta veya alil hayvan. || **Faire** – **d'une chose** Bir şeyi israf etmek, çok olduğu için hiç ehemmiyet vermemek.

Litière [ims.] Hasta nakline mahsus teskere (dest-gîre).

Litigant,e [s.] Davacı, münâzaacı.

Litige [imz.] Dava, münâzaa. || **En** – Münâzaun-fih, muhtelefun-fih.

Litigieux,se [s.] (hk.) Münâzaun-fih, davalı, nizâlı. || **Question** – **se** Mesele-i münâzaun-fihâ. = [imz.] Davacı, münâzaayı seven adam.

Litisdécisoire [s.] (hk.) Fasl ve kat'-ı münâzaa eden. || **Serment** – Davayı fasl eden yemin.

Litispendance [imz.] (hk.) Davanın iki mahkemede rü'yeti. ◆ Müddet-i muallakıyet. ◆ Esna-yı muhâsama. || **Exception de** – İkame olunan davanın diğer bir mahkemede derdest-i rü'yet bulunduğuna dair itiraz.

Litorne [imz.] Ardıç kuşu.

Litote [ims.] (ed.) Zaaf-ı sûrî.

Litre [imz.] İki ölçek, rıtl, litre. (Bir desimetre mik'abından ibarettir.) ◆ Bir litre istîab eden şişe. ◆ Bir litrelik şarap şişesi.

Litre [ims.] Büyük adamların vefatlarında kilise ve cenazenin etrafına çekilen geniş siyah şerit ki müteveffânın armalarını hâvi olur.

Litron [imz.] Bir nevi eski ölçek, şinik.

Littéraire [s.] Edebiyata mensup ve müteallik, edebî. || **œuvres** – **s** Âsâr-ı edebiye. || **Critique** – Tenkid-i edebî. || **Propriété** – Mülkiyet-i edebiye. || **Documents** – **s** Vesâik-i edebiye. || **Monde** – Âlem-i edebiyat.

Littérairement [h.] Edebiyatça, edebiyat nokta-i nazarından.

Littéral,e [s.] Harfî, harf-be-harf, lafzî. || (c.) Hurufla ifade olunan. || **Traduction** – **e** Harfiyen tercüme. || **Sens** – Mânâ-yı lafzî. || **Grandeur** – **e** Kemiyet-i cebriye. (cmz.: *littéraux*.)

Littéralement [h.] Harfiyen, harf-be-harf.

Littéralisme [imz.] Harfiyen tercüme ve izah.

Littéralité [ims.] Harfiyen mutabakat, tercüme.

Littérateur [imz.] Edebiyatta âlim adam, edip, edebiyat müntesibîninden.

Littérature [ims.] Edebiyat, ulûm-ı edebiye. ◆ Bir kavim ve memleketin âsâr-ı edebiyesi. ◆ Âlem-i edebiyat.

Littératurier [imz.] Fena, âdi muharrir.

Littoral,e [s.] Sahile mensup ve müteallik, sahilî, sahilde yaşayan veya yetişen.

Littorale [imz.] Yalı, sahil, leb-i derya.

Littorine [ims.] (hyv.) Sahiliye fasîlesinden bir nevi mühre, katır boncuğu.

Littorinidées [ims. - cm.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-ricl-i batnî fasîlesinden sahiliye cinsi.

Lituite [ims.] (arz.) Arz-ı silürîde[24] bulunan bir cins müstehâse.

Liturgie [ims.] Merasim-i diniyenin usul ve sırası.

Liturgique [s.] Merasim-i diniyenin usul ve sırasına ait ve müteallik.

Liturgiste [imz.] Merasim-i diniye usulleri ilmini bilen veya bu bâbda bir kitap tahrir eden adam.

• • • • • • • • • • •

24 fr.: silurien.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Liure [ims.] Arabanın hamûleyi bağlamaya mahsus ipi. ‖ (bhr.) Halat bağı.

Livarde [ims.] (bhr.) Âdi kayık randasının giz sereni.

Livarot [imz.] Bu isimle müsemmâ şehirden çıkan bir peynir.

Livèche [ims.] Yabani kereviz.

Livide [s.] Esmere mâil kurşunî, mor, kâbî[?] (renk).

Lividité [ims.] Morluk, kurşunîlik.

Livrable [s.] Teslim olunabilir, kabil-i teslim.

Livraison [ims.] Teslim, teslimat. ◆ Cüz cüz neşrolunan kitabın beher cüzü.

Livre [imz.] Kitap, sifr. ◆ Mufassalca telif. ◆ Fasıl, bâb, defter. ◆ Tüccar defteri. ‖ **Grand** – Defter-i kebir. ‖ **Mauvais** – Ahlaka muzır kitap. ◆ Fena yazılmış kitap. ‖ – **s de fond** Bir tâbi'in tab' etmiş olduğu kitaplar. ‖ – **s d'assortiment** Bir kitapçının satmak üzere diğer kitapçılardan aldığı kitaplar. ‖ – **s de bibliothèque** Gayet büyük ve mufassal kitaplar ki okumaktan ziyade hîn-i hâcette müracaat için yazılmıştır. ‖ **Parler comme un** – Kemâl-i sühûlet ve selâsetle, yanlışsız söylemek. ‖ **à** – **ouvert** Bilâ-teheyyüat, hazırlanmaksızın. ◆ İlk kıraatte. ‖ **à l'ouverture du** – Kitabı açarken, açar açmaz. ‖ – **bleu** İngiltere'de umur-ı hariciyeye müteallik ve sâik-i siyasiyeyi hâvi olarak neşredilen mavi kaplı kitap, sarı kitap.

Livre [ims.] Takriben yüz elli dirhem (beş yüz gram) ile müsâvi eski bir vezin, rıtl. ◆ Frankın eski ismi. ◆ Lira. ‖ **Au sou, au marc la** – Herkesin ortaya koyduğu meblağ nispetinde.

Livrée [ims.] Konak ve dairelerdeki hizmetkârların elbise ve kıyafet-i mahsusaları. ◆ Erkek hizmetçiler. ◆ Alâmet-i mahsusa, kıyafet. ◆ Bazı hayvanların renkli derisi. ◆ Bir şeyin alâmet-i fârikası olan renk.

Livrer [ft.] Teslim etmek, vermek. ◆ Terk etmek, bırakmak. ‖ – **bataille** Cenk etmek. ‖ – **un assaut** Hücum etmek. ‖ – **à l'impression** Matbaaya vermek. ‖ **Je vous en livre autant** Ben de aynı hâldeyim. ‖ **Se** – Meşgul olmak, bir şeyin üzerine çok düşmek, müptelâ olmak.

Livret [imz.] Küçük kitap, kitapçık. ◆ Bir koleksiyonu terkip eden eşya hakkında malumat ve izahatı hâvi katalog. ◆ Amele ve hizmetçilere zaptiye tarafından verilen tezkere. ◆ Tasarruf sandıkları tarafından oraya akçe terk edenlere verilen hesap pusulası. ‖ – **de caisse d'épargne** Emniyet sandığı cüzdanı.

Livrier [imz.] Âdi, fena muharrir. = [s.] Âdi muharrirlere mensup, müteallik.

Lixiviation [ims.] (k.) Küllerin içlerindeki kabil-i hall mevaddın tefriki için yıkanması, tezvib bi't-tahvil.

Lixiviel,le [s.] (k.) Küllerin yıkanmasından çıkmış, hâsıl-ı tezvib bi't-tahlil.

Lloyde [imz.] (*lo-idd*) Bazı sigorta şirketleriyle vapur ve ticaret-i bahriye şirketlerine ve hususiyle Avusturya ve Macaristan'ın meşhur vapur şirketine verilen isimdir ki bir İngiliz tacirin isminden müsteardır, Loid.

Lobaire [s.] (tşr.) Fassî. ‖ (hyv.) Bir cins deniz helezonu.

Lobe [ims.] (tşr.) Âzâ-yı bedenden bazısının çıkıntılı ve yuvarlak kısmı, fass. ‖ – **de l'oreille** Kulak memesi. ‖ (nb.) İki kısma yarılmış gibi görünen bazı meyve ve tohumların beher kısmı, fass.

Lobé,e [s.] (tşr. - nb.) *Lobe* denilen fassı veya fassları bulunan (uzuv ya meyve veya tohum), mafsus, mufassas.

Lobéliacées [imz. - cm.] (nb.) Fasîle-i fususiye.

Lobélie [ims.] (nb.) Frengi otu, lobelya.

Lobifère [s.] Bir veya birkaç fususu hâvi.

Lobulaire [s.] (tşr. - nb.) *Lobe* denilen fassa mensup ve müteallik, fusays.

Lobule [ims.] (tşr. - nb.) *Lobe* denilen fassın küçüğü, fusays.

Lobulé,e [s.] (tşr. - nb.) Zü'l-fusays.

TÜBA TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Local [imz.] Mevki, bir mahallin mevki ve vaziyet ve hâli. (cm.: *locaux*.)

Local,e [s.] Bir mahalle mahsus, mahallî. ◆ Mahallerin ahvâl ve suret-i vaziyetine müteallik, mevkiî. || **Douleur – e** Elem-i mevziî. || **Couleur – e** Her şeyin kendisine mahsus olan renk, vasıf ve hâl-i tabiisi. (cmz.: *locaux*.)

Localement [h.] Mahallî bir suretle, mahallince. ◆ Mevziî olarak.

Localisable [s.] Zuhur ettiği, bulunduğu mahalle münhasır bırakılabilir.

Localisation [ims.] Bir şeyin bir mahalle tatbiki, mahallî hâline konması. ◆ Bulunduğu yere münhasır bırakılabilmesi. ◆ Temekkün, takarrür. ◆ Hasr, tahdid.

Localiser [ft.] Bir şeyi bir mahalle tatbik etmek, mahallî hâline koymak. ◆ Muayyen bir yere mahsus ve münhasır bırakmak. ◆ Hasr, tahdid etmek.

Localité [ims.] Mahal, mevki, mevzi. ◆ Mahal ve mevkiye mahsus ahvâl, ahvâl-i mahalliye.

Locataire [i.] Kiracı, müste'cir. || **Principal** – Bir evi oda oda kiraya vermek üzere sahibinden istîcar eden adam. || **Sous** – Müste'cir-i sânî.

Locateur,se [i.] Mûcir, mûcire. ◆ Müste'cir-i sânî. (Gayr-ı müsta'mel gibidir.)

Locatif,ve [s.] Müste'cir veya îcar ve istîcara müteallik veya ait olan. || **Réparation – ves** Müste'cire ait tamirat. || **Valeur – ve** İcar edilen bir akarın getirebileceği îrad. || **Risques – s** Müste'cir ile akar sahibinin harik vukuu takdirinde yekdiğere karşı mesuliyet-i mütekabileleri. || **Prix** – Bedel-i îcar.

Location [ims.] Kiralama, îcar, isticâre, istîcar. ◆ Kira, icâre, bedel-i îcar. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Loca tutma. ◆ Loca biletleri satılan yer. || **Vol à la** – Kiralamak bahanesiyle hâneleri gezerek eline geçeni aşırmaktan ibaret olan tarz-ı sirkat.

Locatis [imz.] Âdi kira beygiri, âdi beygir.

Loch [imz.] *(lok)* (bhr.) Geminin sürat-i seyir ve hareketini anlamaya mahsus alet, parakete.

Loche [ims.] Sazan fasîlesinden çupra balığı ki tatlı suda yaşar.

Locher [fl.] (Beygir nalı hakkında) Sallanmak, oynamak, düşecek hâlde olmak. || **Il y a quelque chose qui loche** Mani olur bir şey vardır, mahzur vardır. || **Avoir toujours quelque fer qui loche** Ufak tefek mahzurlar, maniler bulunmak.

Lochies [ims. - cm.] (t.) Çocuk doğduktan sonra gelen kan, nifas.

Lochiorrhée [ims.] (t.) Seyelân-ı nifas.

Locman [imz.] (mr. Lamaneur.)

Locomobile [ims.] Sanayi ve ziraatta müsta'mel müteharrik buhar makinesi, lokomobil. = [s.] **Machine** – Müteharrik buhar makinesi.

Locomobilité [ims.] Yerinden oynayabilme, müteharrik olma.

Locomoteur,trice [s.] Oynatan, kımıldatan, muharrik.

Locomotif,ve [s.] Tahrike mensup ve müteallik veya tahriki mûcip olan, tahrikî, muharrik. || **Machine – ve** (mr. Locomotive.)

Locomotion [ims.] Seyir ve hareket. ◆ Hareket-i intikaliye, taharrük. ◆ Hareket-i ihtiyariye, iradiye.

Locomotive [ims.] Demiryolu arabalarını çeken buharlı araba, lokomotif.

Loculaire [s.] (nb.) Birkaç ufak hücreye münkasim olan, meskenî.

Loculé [s.] (nb.) Zü'l-mesâkin.

Loculeux,se [s.] (nb.) Zü'l-ecvaf.

Loculicide [s.] (nb.) İnficar-ı meskenî.

Locum tenens [imz.] (Latince tabir) Vekil, kaymakam.

Locustaires [imz. - cm.] (hyv.) Cerad fasîlesi.

Locuste [ims.] Çekirge ve ağustos böceği gibi haşeratın nâm-ı umumîsidir.

Locution [ims.] Tabir, suret-i ifade, terkip. || – **adverbiale** Hâl veya zarf mânâsıyla bir kelime yerini tutan terkip, terkib-i hâl. || – **prépositive** Harf-i cer yerini tutan terkip.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Lodoïcée [ims.] (nb.) Bir cins kuka ağacı, cevz-i Hindî ağacı.

Lods [imz. - cm.] – **et ventes** Avrupa'ca eski derebeylerinin kendi tımarları dairesinde satılan emlâk kıymetinden aldıkları resm, alım-satım resmi, bey'iye resmi. ◆ Ruhsat ve müsaade mânâsına da gelmiştir.

Lof [imz.] (bhr.) Geminin rüzgâra karşı olan yanı, orsa. || **Revenir du** – Yelkenleri suya indirmek.

Lofer [fl.] (bhr.) Gemiyi rüzgârın geldiği tarafa doğru çevirmek, orsa etmek.

Loganiacées [ims. - cm.] (nb.) Cevziye-i mukayyie fasîlesi.

Loganie [ims.] (nb.) Cevziye-i mukayyie fasîlesinden loganya çiçeği.

Logarithme [imz.] (r.) Teklif olunan bir aded-i meçhulü bulmak için malum olan ve esas tabir olunan bir adedin çıkarılacağı derecatı mübeyyin cetvel, logaritma.

Logarithmique [s.] (r.) Logaritma hesabına mensup ve müteallik.

Loge [ims.] Kulübe, külbe. ◆ Küçük oda, hücre. ◆ Kapıcı odası. ◆ Müsabakata girişen ressam vesâir sanatkârların münferiden çalışmasına mahsus hücre. ◆ Tımarhane hücresi. ◆ Tiyatro locası. ◆ Farmasonların locası. ◆ Köpek veya yırtıcı hayvan kafesi. || (nb.) Bazı semerelerin çekirdeklerini hâvi cevfi, mesken.

Logé,e [s.] Mukim, sâkin. ◆ Girmiş, batmış. ◆ İlişip, sıkışıp kalmış. ◆ Mevzu'. || **Être – à la même enseigne** Aynı hâlde bulmak. || **Être – à quatre vents** Delik deşik bir odada mukim bulunmak.

Logeable [s.] Kabil-i süknâ, kabil-i ikamet.

Logement [imz.] İkametgâh, mesken, menzil, konak. || (as.) – **des troupes** Askerin emr-i iskânı. || – **d'un canon** Kundağın namlu yatağı. || – **de platine** Çakmak yatağı. || (bhr.) Kamara. || – **d'équipage** Tayfa mevkii.

Loger [ft.] İkamet veya beytûtet ettirmek, mesken ve menzil göstermek. ◆ Misafir kabul etmek. ◆ Yerleştirmek, vaz' etmek. ◆ (Maraz hakkında) Bedene, vücuda ittisal etmek, yerleştirmek. ◆ Çıkılması güç bir yere atmak. || **Cet enfant a logé sa balle sur les toits** Bu çocuk topunu dama attı. ◆ Mevki tayin etmek. ◆ Hâvi, muhtevî olmak, ihtiva etmek. = [fl.] İkamet etmek, oturmak. ◆ Bulunmak. || **Se** – Yerleşmek.

Logette [ims.] Küçük hücre, hücrecik. ◆ Küçük tiyatro locası. ◆ Küçük mesken.

Logeur,se [i.] Kiraya verilen mefruş odaları hâvi bir ev idare eden adam veya kadın.

Logicien,ne [ims.] İlm-i mantıkı iyi bilen, ilm-i mantık erbabından, mantıkî. ◆ Mantık kavâidine mutabık makul söz söyler adam. ◆ Mantık sınıfı şâkirdanı.

Logie [d.] Mebhas ve ilim mânâsıyla pek çok ıstılahat-ı ilmiye ve fenniye kelimelerinin âhirinde bulunur.

Logique [ims.] İlm-i mantık. || (mec.) Doğru düşünme, makuliyet. ◆ Düşünmenin tarik ve usul-i mahsusası. ◆ Sıra, nizam. ◆ Muhakeme. ◆ Mantık kitabı.

Logique [s.] Mantık kavâidine mutabık, mantıkî. ◆ Makul.

Logiquement [h.] Mantık kavâidine tatbikan, mantıkça. ◆ Makul bir suretle.

Logis [imz.] İkametgâh, mesken, menzil. ◆ Dimağ, zihin. || **Corps de** – Bir bina taksimatının en büyüğü, divanhânesi. || (as.) **Maréchal des** – Bölük emini.

Logiste [imz.] Müsabakata girişmek üzere münferiden bir hücrede çalışmak me'zuniyetini hâiz ressam vesâire, hücre-nişin.

Logistique [s.] (hy.) **Logarithme** – İlm-i hey'ette müsta'mel sabiteli logaritma.

Logographie [ims.] İstenografyanın usul-i atîkası.

Logogriphe [imz.] Harfleri diğer bir suretle terkip olundukta başka bir kelimeye kalb ve tahvil olunan kelime, muammâ, lugaz. || (mec.) Anlaşılmaz söz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Logomachie [ims.] Elfaz ve kelimat hakkında mübâhase ve muâraza. ◆ Lafız, kelime münâzaasından ibaret şey.

Logomachique [s.] Elfaz ve kelimat hakkında olan mübâhaseye mensup ve müteallik.

Loi [ims.] Kanun, nizam. ◆ Tabiatın kavâid-i esasiyesi, kavânîn-i tabiiye. ◆ Kavâid, şerâit, adap. ◆ Hüküm, kuvvet. || – **agraires** Ziraat kanunnâmesi. || **Bulletins des** – **s** Mecmua-i kavânîn. || – **martiale** İdare-i örfiye kanunu. || **La** – **ancienne** Din-i Musa (asm.) || **La** – **nouvelle** Din-i İsa (asm.) || **Homme de** – Kanun-şinas. || **Se faire une** – **de** Bir vazifeyi deruhde edip icrası için taht-ı mecburiyete girmek. || **La** – **d'attraction** Cazibe kanunu.

Loi [ims.] Meskûkât ayarı.

Loïmologie [ims.] (t.) Mebhas-i tâun.

Loin [zm.] Uzak, baid, dûr, uzaktan, uzakta, uzağa. || **De** – Uzaktan. || **Au** – Uzakta, uzağa. || **De** – **en** – Arası pek uzun müddetlerde, uzun fâsılalarla. || – **de** -den uzak, şöyle dursun. || **Je suis** – **de vous en vouloir** Size gücenmekten pek uzağım, size hiçbir vakit gücenmem. || – **de là** Bilakis, belki. || **Revenir de** – Uzak bir yerden gelmek. ◆ Pek ağır bir hastalıktan kalkmak. || **Aller** – Uzak bir yere gitmek. ◆ Daha çok müddet yaşamak. ◆ Mevkiini muhafaza etmek. ◆ Dayanmak, sürmek, devam ve sebat etmek. ◆ Terakki etmek, muvaffakiyetler ihraz eylemek. || **Mener** – Uzak bir yere götürmek. || **Voir de** – Sahib-i tedbir ve teemmül olmak. || – **des yeux**, – **du cœur** Gözden ırak olan gönülden de ırak olur. || – **que** Edecek yerde bilakis.

Lointain [imz.] Uzak, uzaklık, buud, mesafe. || **Le** – **d'un tableau** Bir resmin uzaktan görünür gibi müşâhede olunan ciheti.

Lointain,e [s.] Uzakta bulunan, uzak, baid.

Loir [imz.] Kışın uyuşuk bir hâlde kalan tarla sıçanı, zebâbe. || (mec.) Tembel, batî adam.

Loisible [s.] Caiz, mücaz, mübah, muhtar.

Loisir [imz.] Boş vakit, vakt-i hâlî. ◆ Müsait vakt ü hâl. || **Être de** – İstediği gibi kullanabilecek boş vakti olmak. || **à** – Müsait vakitte, huzur-ı bâl ile. ◆ Tûl-i müddet, uzun uzun.

Lok [imz.] (mr. Looch.)

Loligidées [ims. - cm.] (hyv.) Nâime-i mercûlü'r-re's fasîlesinden bir cins.

Lomantacées [ims. - cm.] (nb.) Bakliye fasîlesinden zü'l-muânık nebatata ıtlak olunur.

Lomatie [ims.] (nb.) Kızıl boya ağacı.

Lombago [imz.] (mr. Lumbago.)

Lombaire [s.] (tşr.) Batn-ı esfelin yanlarına mensup ve müteallik, katanî.

Lombard,e [i. - s.] İtalya'nın Lombardiya ahalisinden olan, Lombardiyalı.

Lombes [imz. - cm.] (tşr.) Batn-ı esfelin yanları, katan.

Lombo-abdominal [s.] (tşr.) Katanî-i batnî.

Lombric [imz.] (*c* okunur) Yer solucanı, hartan.

Lombricoïdes [s.] (syd.) **Ascaride** – At ve eşekte bulunur solucan nevi, tuval-ı müstedir.

Lonchite [ims.] Mızrak şeklinde bir nevi kuyruklu kevkeb.

Londinien,ne [i. - s.] yahut:

Londonnien,ne [i. - s.] Londralı. ◆ Londralılara yahut Londra'ya mensup, müteallik.

Londres [ih.] Londra şehri.

Londrin [imz.] İnce çuha.

Long,gue [s.] Uzun, tavil, diraz. ◆ Uzun boylu. ◆ Çok, birçok. ◆ Çok süren, medid. ◆ Mufassal. ◆ Batî, ağır hareketli. ◆ Medli, memdud (harf yahut hece). || **Avoir les dents** – **gues** Çoktan beri yiyecekten mahrum bulunmak. || **Tant que le jour est** – Gün devam ettikçe. || **Boire à** – **s trait** Bir nefeste hepsini içmek. || **Sauce** – **gue** Sulu salça. = [imz.] Uzunluk, tûl. || **Tout** ve **Au** – **du** – Mufassalan, uzun uzadıya, dûr u diraz. || **Le** – Boyuna, boyunca. || **à la** – Mürur-ı zamanla. || **En** – Boyuna, uzunluğuna. || **Du** – **gue main** Çoktan beri ve gayet dikkatle.

Longchamps [imz.] (*lon-chan*) Senenin bir devre-i mahsusasında Parislilerin Şanzelize'de

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ve Bolonya ormanında icra ettikleri tenezzüh.

Longanimité [ims.] Musibete karşı sabır ve tahammül. ◆ Büyüklük, merhamet, âtıfet, uluvv-i cenab.

Longe [ims.] Kayış, yular, çılbır. ◆ Dana veya dağ keçisi etinin belinden kuyruğuna kadar olan parçası.

Longer [ft.] Bir şeyin boyuna yürümek, boyuna gitmek. ◆ Boyuna uzanmak. || – **la côte** Sahil boyunca, kıyı sıra gitmek.

Longévite [s.] Tûl-i müddet yaşayan.

Longévité [ims.] Çok yaşayış, tûl-i ömr.

Longicornes [imz. - cm.] (hyv.) Tavîlü'l-karn fasîlesi.

Longilabres [imz. - cm.] (hyv.) Tavîlü'ş-şefe fasîlesi.

Longimétrie [ims.] Uzunluğun ölçülmesi sanatı, mukayesetü't-tûl, hendese-i etvâl.

Longipalpes [ims. - cm.] (hyv.) Zü'l-levâmis-i tavîle fasîlesi.

Longipennes [imz. - cm.] (tt.) Kanatları uzun kuşlar fırkası, tavîlü'l-ecniha.

Longirostres [imz. - cm.] (tt.) Gagası uzun kuşlar takımı, tavîlü'l-minkar.

Longitarses [imz. - cm.] (hyv.) Tavîlü'r-rusg fasîlesi.

Longitude [ims.] (cğ.) Sath-ı arz nikat ve mevâkiinin bir hatt-ı muayyenden (mesela Paris üstünden geçen hattan) olan buudunun derecesi, tûl.

Longitudinal,e [s.] Tûlen uzanan, tûlânî. || **Coupe – e** Makta-ı tûlânî. (cmz.: *longitudinaux*.)

Longitudinalement [h.] Uzunluğuna, boyuna, tûlen.

Longrine [ims.] Kiriş, taban.

Longtemps [zr.] (*lon-tan*) Çok vakit, müddet-i medîde. || **Depuis – ?** Çok oldu mu?

Longue [ims.] (sr.) Memdud hece, sakil hece. || **Observer les – s et les brèves** Vazifede gayet dikkat ve ihtimamlı davranmak.

Longuement [h.] Hayli vakit. ◆ Uzun uzadıya, mufassalan.

Longuet,te [s.] Uzunca, mufassalca.

Longueur [ims.] Uzunluk, boy, tûl. ◆ Çok sürme, imtidad. ◆ Ağırlık, betâet. ◆ Lüzumsuz tafsilat, ıtnab. || **En** – Uzunluğuna, boyuna. || **Traîner, tirer en** – Sürüncemede kalmak. ◆ Sürüncemede bırakmak. || **Coup de** – Hile.

Longue-vue [ims.] Uzun dürbün, bahriyede müsta'mel tek dürbün. (cm.: des *longues-vues*.)

Looch [imz.] (*lok*) (Arabîden me'huz) (t.) Yumuşatmak için azar azar içirilen ilaç, lauk.

Lophiodon [imz.] (arz.) Bir nevi cesim südeyye müstehâsesi.

Lophiodontides [imz. - cm.] (hyv.) Zatü'l-azlâf fasîlesinden hayliye sınıfından urefiyu'l-esnan cinsi.

Lophobranches [imz. - cm.] (hyv.) Esmâk-i azmiye kısmından bir cins ki el-yevm edme-i azmiye nâmıyla yâd olunur.

Lophophore [imz.] Hindistan tavusu.

Lophospermes [imz.] (nb.) Meksika sarmaşığı.

Lophyre [imz.] (hyv.) Cezâir-i bahr-ı muhite mahsus çam ağacına ârız bir cins böcek.

Lopin [imz.] Et vesâire parçası. ◆ Parça. ◆ Taksim olunan arazi hissesi. ◆ Bir küllün terkibine giren yekdiğerine zıt ecza.

Loquace [s.] (*koua*) Çok söyleyen, kavval.

Loquacité [ims.] (*koua*) Çok söyleme, kavvallık.

Loque [ims.] Parça. ◆ Bez parçası, paçavra. ◆ Yırtık esvab.

Loquèle [ims.] (*kè*) Âdi bir lisanla çok söylemek istidadı.

Loquet [imz.] (*kè*) Kapı mandalı, sürme.

Loqueteau [imz.] Ufak mandal, ufak sürme.

Loqueteux,se [s.] Yırtık elbiseli. ◆ Yırtık.

Loquette [ims.] Ufak parça, parçacık. ◆ Ufak bez parçası, ufak paçavra.

Loranthacées [ims. - cm.] (nb.) Dîkiye fasîlesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Loranthe [ims.] Kestane ağacı üzerine sarılır bir cins sarmaşık.

Lord [imz.] (*d* okunmaz) İngiltere'de bir zâdegân sınıfına verilen unvandır, lord. ◆ İngiltere'de Lordlar Meclisi âzâsından. || – **s de l'amirauté** İngiltere'de bahriye nezâreti erkân-ı memurîni ki alelâde yedi zâttan ibarettir.

Lord-maire [imz.] Londra ve Dublin şehir emini.

Lorette [ims.] Açık meşrepli ve herkesle görüşür kadın, âlûde-dâmen.

Lorgne [s.] Kör. (Eski kelime.) || (mec.) Ahmak, alık. ◆ Makam-ı telehhüf ve taaccübde başa vurulan darbe.

Lorgner [ft.] Gözün ucuyla bakmak, yan gözle bakmak. ◆ Göz dikmek. ◆ Ufak dürbünle bakmak. ◆ Nazar-ı âşıkane atfetmek.

Lorgnerie [ims.] Yan gözle veya ufak dürbünle bakış.

Lorgnette [ims.] Ufak dürbün.

Lorgneur,se [i.] Yan gözle veya ufak dürbünle çok bakan.

Lorgnon [imz.] Tek gözlük.

Lori ve:

Loris [imz.] Lori denilen papağan. ◆ Seylan adası maymunu.

Loricaire [ims.] Guyan denizlerine mahsus iskorpit balığı.

Loricère [ims.] Âkilü'l-lahm fasîlesinden ormanlara mahsus bir böcek.

Loriot [imz.] Florya fasîlesinden sarı asma kuşu.

Lormerie [ims.] Nalburluk. ◆ Nalbur ve saraç eşya ve edevatı.

Lorum [imz.] Bazı kuşların gagasından gözüne kadar tüysüz olan kıtasına denir, kıta-i muarrâ.

Lorrain,e [i. - s.] Loren eyaleti ahalisinden.

Lors [zz.] (*s* okunmaz) O vakit. (Eskidir.) || **Dès** – O vakitten beri. ◆ Binaenaleyh. || – **de** Vaktinde, zamanında, esnasında. || **Depuis** – O vakitten beri. || **Pour** – O sırada, o esnada, o vakit. || – **même que** Olsa bile: – **même que vous auriez dit vrai** Doğru söylemiş olsanız bile. || **Dès** – **que** Ettiği sırada, mademki.

Lorsque [hr.] O vakit ki: – **il viendra** Geleceği vakit. (Bu kelimenin âhirindeki sağır *e* yalnız *il*, *elle*, *on*, *en*, *un*, *une* kelimelerinden evvel hazf olunur.)

Los [imz.] Medh. (Eski ve gayr-ı müsta'meldir.)

Losange [imz.] (he.) Dört dıl'ı müsâvi ve zâviyelerinin ikisi hadde ve ikisi münferice olan şekl-i mütevâziyü'l-adlâ', bakla şekli, şekl-i maîn. || (m.) **Moulure** – Kabartmalı maîn.

Losanger [ft.] Maîn şekillerine tefrik etmek.

Losse yahut **Lousse** [ims.] Fıçıcı burgusu.

Lot [imz.] Hisse, pay. ◆ Piyangoda isabet eden ikramiye. || **Gros** – Büyük ikramiye. || (mec.) Nasip, kısmet. || **Par** – **s** Parça parça.

Lote [ims.] (mr. Lotte.)

Lotées [ims. - cm.] (nb.) Bakliye fasîlesinden sûsiye cinsi.

Loterie [ims.] Kura, piyango, loterya.

Loti,e [s.] Taksim olunmuş, pay edilmiş. (Yalnız *mal* ve *bien* kelimeleriyle beraber kullanılır.)

Lotier [imz.] Güzel râyihalı lüfer çiçeği, yaban bezelyesi, hand-i kuk[?].

Lotion [ims.] (t.) Bazı hasta uzuvları veya yaraları yıkama ve bunları yıkadıkları mâyi ilaç, gusl [gisl].

Lotir [ft.] Taksim etmek, pay etmek. || (hk.) Hisseleri tayin ve tefrik etmek.

Lotissement [imz.] Pay etme. ◆ (hk.) Tayin ve tefrik-i hisas.

Loto [imz.] Piyango oyunu, loterya, tombala. || Loterya, tombala takımı.

Lotos [imz.] (mr. Lotus.)

Lotte [ims.] Uzun morina balığı. (Bu kelime *Lote* suretinde dahi yazılır.)

Lotus yahut **Lotos** [imz.] (s'ler okunur) Esâtirde menkul gayet leziz bir meyve-i mevhum. ◆ Mısır ve Hind'in bir nevi ağaç ve nebatı, fûl-i Mısrî, fûl-i Hindî.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Louable [s.] Şâyan-ı medh, memduh. ‖ (t.) Hâl-i sıhhatte veya şifayâb olmak üzere bulunan adamlarda tesadüf edilen evsaf-ı âdiye ve tabiiyeyi hâiz.

Louablement [h.] Şâyan-ı medh olacak bir suretle, memduhiyetle.

Louage [imz.] Kira, icâre, îcar, istîcar. ◆ Bedel-i îcar, kira. ‖ **Action de** – Bedel-i îcar davası.

Louange [imz.] Medh, sitâyiş, senâ, övme. ◆ Hamd, şükür, sipas. ‖ **Débiter des – s** Sitâyiş-füruşluk etmek.

Louanger [ft.] Mübalağa ve ifratla medh ü sitâyiş etmek.

Louangeur,se [i.] Mübalağa ile medh ü sitâyiş edici, meddah, senâkâr, sitâyişhan.

Loubine [ims.] Deniz kurdu denilen balık, zi'b-i bahrî.

Louchard,e [i.] (mr. Loucheur.)

Louche [i. - s.] Şaşı, ahvel. ‖ (mec.) İki mânâlı, meşkûk. ◆ Bulanık. = [imz.] Şüphe, şek, anlaşılamamazlık.

Louche [ims.] Çorba vesâirenin tabaklara taksimine mahsus büyük kaşık, kepçe (kefçe).

Louchement [imz.] Şaşı bakma.

Loucher [fl.] Şaşı olmak, şaşı bakmak.

Loucherie [ims.] Şaşılık, şaşı bakış.

Louchet [imz.] Küçük çapa. ◆ Keskin bel.

Loucheur,se [i.] Şaşı bakan, şaşı. (*Louchard,e* dahi denilir.)

Loue [ims.] Kiralama, istîcar.

Loué,e [s.] (hk.) Kiralı, kiralanmış. ‖ **La chose – e** Me'cur.

Louer [ft.] Övmek, medh ü sitâyiş etmek. ◆ Hamd ü senâ etmek, şükretmek. ‖ **Se –** Memnun ve hoşnut olmak, hazzetmek. ‖ **Se – de** Memnun olmak, beyan-ı memnuniyet etmek.

Louer [ft.] Kiraya vermek, îcar etmek. ◆ Kira ile tutmak, kiralamak, istîcar etmek. ‖ **Maison – à** Kiralık hâne.

Loueur,se [i.] Bir şeyi kira ile veren mûcir.

Loueur,se [i.] Medh ü sitâyiş edici, senâkâr.

Lougre [imz.] İki direkli küçük harp sefinesi ki ekseriya deniz haydutları ve kaçakçılar râkib olur.

Louis [imz.] Fransa'nın eski bir nevi altın sikkesi ki yirmi dört frank kıymetinde idi, Luic altını. ◆ El-yevm yirmi franklık altın sikke.

Louise-bonne [ims.] Tatlı ve ağızda erir güz armudu.

Loup [imz.] Kurt, zi'b, gürk. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Oyuncuların tam vaktinde sahneye girmeyip sahneyi bir müddetcik boş bırakmaktan ibaret hataları. ‖ **Marcher à pas de –** Yavaş ve gürültüsüz yürümek. ‖ **Froid de –** Pek şiddetli soğuk. ‖ **– de mer** Eski ve mahir gemici. ‖ **– des canaries, – doré** Çakal. ‖ **– des eaux douces** Su samuru. ‖ **Entre chien et le –** Akşama doğru, alaca karanlıkta. ‖ **Avoir vu le –** Nezle olmak. ‖ **Le – mourra dans sa peau** Bed tıynetler ıslah kabul etmez.

Loup [imz.] Kadife maske, hicap.

Loup-cervier [imz.] Vaşak denilen hayvan. (Lisan-ı fende *Lynx* denilir.) (cm.: des *loups cerviers*.)

Loupe [ims.] Ur, verem-i zi'bî. ◆ Ağaçların kütük ve dallarında hâsıl olan bir nevi ur. ◆ Pertevsiz. ◆ Çark tırnağı. ◆ Tembellik, haylazlık.

Louper [fl.] Batîâne, tembel tembel çalışmak. ◆ Çok içki içmek.

Loupeux,se [s.] Urlu. (Ağaçlar hakkında dahi müsta'meldir.)

Loup-garou [imz.] Gece vakti kurt kıyafetinde gezdiği tahayyül olunan cin veyahut sehhar adam, kara koncolos, gulyabani, orman cini. ◆ Bir nevi çocuk oyunu. ‖ (mec.) Kimse ile görüşmez mütevahhiş adam, merdümgiriz. (cm.: des *loups-garous*.)

Lourd,e [s.] Ağır, sakil, giran. ◆ Ağır hareketli, batî. ◆ Kaba, zarafetsiz. ◆ Güç, zahmetli.

Lourdaud,e [s.] Kaba, zarafetsiz, maharetsiz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Lourde [ims.] Kapı.

Lourdement [h.] Ağırlıkla, ağır bir surette. ◆ Kabalıkla, zarafetsizlikle. ◆ Elem-nâk bir surette. ◆ Müşkilat ve sıkıntı ile.

Lourderie [ims.] Galiz sehiv ve hata, kabalık. ◆ Kabalık, ağırlık.

Lourdeur [ims.] Ağırlık, sıklet.

Loure [ims.] Bir nevi raks.

Lousseau yahut:

Lousset [imz.] (bhr.) Geminin sintinesi, dibi.

Loustic [imz.] (*c* okunur) yahut:

Loustig [imz.] Mukallit, soytarı. ◆ Kışlada arkadaşlarını eğlendiren tuhaf ve şakacı nefer.

Loutre [ims.] Su samuru, zi'bü'l-mâ. ◆ Bu hayvanın postu. = [imz.] Su samurundan mamul kalpak vesâire.

Louvard yahut **Louvart** [imz.] Anasının yardımı olmaksızın yaşayabilen kurt yavrusu.

Louve [ims.] Dişi kurt. ◆ Gayet âdi fahişe. ◆ Ağır taşları tutup kaldırmaya mahsus demir manivela.

Louver [ft.] Manivela ile taş kaldırmak.

Louvet,te [s.] Kurt renginde.

Louveteau [imz.] Kurt yavrusu.

Louveter [fl.] (Dişi kurt hakkında) Doğurmak, yavrulamak.

Louveterie [ims.] Kurt avı takımı. ◆ Kurt avcılarına mahsus kulübe.

Louvetier [imz.] Kurt avı takımının muhafızı. ◆ Kurt avcılarını idare eden adam.

Louviers [imz.] Fransa'nın bu isimle müsemmâ şehrinde imal olunan çuha, Luvi çuhası.

Louvoyage [imz.] Geminin rüzgâra karşı volta vurarak yürümesi, volta.

Louvoyer [fl.] (Gemi hakkında) Rüzgâra karşı volta vurarak yürümek, volta vurmak. ◆ Döne döne, öteye beriye sapa sapa imtidad eden bir yoldan gitmek.

Louvre [imz.] Paris'te bugün resim ve heyâkil müzesi bulunan bir büyük bina. ‖ (mec.) Büyük bina, mükemmel ev, saray.

Lovelace [imz.] Kadınların teshir-i kalbi ile meşgul genç, zarif, zengin delikanlı. ◆ Âdi zendost, zenpâre. (Meşhur bir hikâye kitabından müsteardır.)

Lover [ft.] Kangal yapmak. ‖ (bhr.) – **un cordage** Bir halatı roda etmek. ‖ – **son câble** Yaşamak.

Loxarthre [imz.] (crh.) İnhiraf-ı mafsal.

Loxodromie [ims.] (bhr.) Geminin yan yürürken çizdiği hatt-ı münhani, seyr-i mütemâyil.

Loxodromique [s.] Geminin yandan yürürken çizdiği hatt-ı münhaniye, seyr-i mütemâyile mensup ve müteallik.

Loxonema [ims.] (arz.) Ehramiye fasîlesinden bir cins helezon ve müstehâsesi.

Loyal,e [s.] Hadd-i kanununin haricine çıkmayan, nâ-makul harekette bulunmayan. ◆ Doğru, müstakim, namuslu, sadık, halis, hilesiz, mert. (cm.: *loyaux*.)

Loyalement [h.] Suret-i makulede, hadd-i kanuni dâhilinde. ◆ Doğrulukla, namusluca, sadıkane, halisâne, hilesizce, merdâne.

Loyauté [ims.] Sadakat, doğruluk, istikamet, namus, mertlik.

Loyer [imz.] Ev kirası, icâresi. ◆ Ale'l-ıtlak kira. ◆ Ücret, ecir, mükâfat. ◆ Kira ile tutulmuş hâne, daire, oda. ‖ (mec.) Muvakkat isti'mal. ‖ **Donner à** – Kiraya vermek, îcar etmek. ‖ **Prendre à** – Kira ile tutmak, isticâre etmek.

Lubie [ims.] Çocukça fikir ve heves, nev-heveslik.

Lubricité [ims.] Nefs ve şehvet azgınlığı, şehvetperestlik.

Lubrification [ims.] (syd.) Tezlik, tezlic.

Lubrifier [ft.] Zift veya balmumu vesâire ile parlatıp kayacak bir hâle koymak, tezlik, tezlic etmek.

Lubrique [s.] Nefs ve şehvete tâbi, şehevânî.

Lubriquement [h.] Nefs ve şehvete tâbiiyetle, gayet çapkınca.

Lucane [imz.] Büyük nevi makaslı böcek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Lucanides [imz. - cm.] (hyv.) Zül'l-kurun-ı musfah fasîlesinden matriye cinsi.

Lucarne [ims.] Baca, çatı deliği.

Lucide [s.] Ziyalı, münevver, ruşen. ◆ Açık, vâzıh. ◆ İyi gören, iyi derk ve temyiz eden.

Lucidement [h.] Ziyadar ve münevver yahut açık ve vâzıh bir suretle.

Lucidité [ims.] Ruşenlik, açıklık, vuzuh.

Lucifer [imz.] (*r* okunur) (hy.) (İnde'l-mütekaddimîn) Güneşten evvel tulû' eden Zühre seyyâresi. ◆ (İnde'n-nasârâ) Şeyâtin reisi. ◆ Şeytan, şeytanetkâr adam.

Lucifuge [s.] (hyv.) Ziyadan kaçan.

Luciline [ims.] Beyaz petrol gazı, lüsilin.

Lucimètre [ims.] (ht.) Mikyas-ı ziya.

Lucine [ims.] Deniz kenarlarındaki kumlarda bulunur bir cins kavkaa.

Lucinidées [ims. - cm.] (hyv.) Zü'l-burnus-i tâm fasîlesinden ziyaiye nevi.

Luciole [ims.] Ateş böceği, şebçerağ, şebtab.

Lucratif,ve [s.] Kârlı, faydalı, temettülü, nemâdar.

Lucrativement [h.] Kâr ve fayda ve temettüyle.

Lucre [imz.] (hk.) Kâr, fayda, temettü. || – **cessant** Mahrum kalınan kâr.

Lucrèce [ims.] Gayet afif kadın.

Luctueux,se [s.] İnleyişli, iniltili, müennen; **Respiration – se** Teneffüs-i müennen.

Lucubration [ims.] (mr. Élucubration.)

Lucules [ims. - cm.] (hy.) Emvac-i muzîe-i şems.

Ludier [imz.] (nb.) Lüdye denilen bir nevi şüceyre.

Ludion [imz.] (ht.) Tazyik-i havayı ispat ve irâe etmek üzere küçük bir şişenin içinde tapasına basılmakla oynatılan kuklalı alet, lüdyon aleti.

Luette [ims.] (tşr.) Boğazdaki küçük dil, lehat.

Lueur [ims.] Zayıf ışık, aydınlık, şule, lem'a. || (mec.) Zayıf ve hafif bir görünüş. ◆ Hafif ve geçici bir nişâne.

Lugubre [s.] Hüzn-âmiz, hazin, mağmum, müellim.

Lugubrement [h.] Hüzn-âmiz bir suretle, hüzün ve keder ve elemle.

Lui [s.] Zamir-i munfasılın müfred müzekker gaibi; o: **C'est** – Odur; – **même** Kendisi. (Müennesi *elle*'dir.) || Zamir-i muttasılın müzekker ve müennes için müşterek müfred gaibi: Ona, kendisine: **Je – ai dit** Ona (kendisine) söyledim. || – **même** Bizzat o, kendisi. || **Par – même** Haddizatında. || **à – seul** Yalnız başına, kendi başına.

Luire [fl.] Parlamak, neşr-i ziya etmek, izmihrar etmek. ◆ Lemeân etmek. (Mazi ve emir ve intihâiye-i mazi sîgalarından tasrif olunmaz.)

Luisant,e [s.] Parlayan, parlak, münevver, muzî. = [imz.] Parlaklık, parlak. ◆ Güneş, aydınlık. = [ims.] Ay.

Lumachelle [ims.] Ufak sedef müstehâselerinden müteşekkil mermer.

Lumbago [imz.] (*lon*) Batn-ı esfel yanlarının ağrıması, veca'-ı katanî.

Lumière [ims.] Nur, ziya, aydınlık, ışık. ◆ Yanmış mum ya kandil vesâire. ◆ Top ve tüfeğin falya deliği. ◆ Körüklü âlât-ı musikiyenin havanın girmesine mahsus deliği. || (mec.) Ömür, hayat: **Voir la** – Doğmak, dünyaya gelmek; **Perdre la** – Ölmek. ◆ Nur-ı basar: **Perdre** – Kör olmak. ◆ Zihin ve kalbi tenvir eden esbab-ı maneviyeye dahi ıtlak olunur; nur-ı marifet. ◆ Bir kavim ve memleketin veya bir asrın mefharı olan büyük rical ve ulemâya dahi ıtlak olunur: **C'est la – de son siècle** Asrının mefharıdır.

Lumignon [imz.] Yanmış mum ya kandil fitilinin ucu. || (mec.) Tenvir-i fikr eden bir şey bakiyesi.

Luminade [ims.] **Pêche à la** – Meşale ile sayd-ı mâhî.

Luminaire [imz.] Mabedde esna-yı âyinde yanan mumlar ve kandiller, masâbih. ◆ Kütüb-i mukaddesece tenvir eden ecram-ı semâviye, neyyir, neyyireyn, güneş ile ay. ◆ Tenvirat,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tenvirat masrafı. ◆ Uzv-ı rü'yet. (Bu mânâ eskidir.) || – du temps Güneş yahut ay.

Lumineusement [h.] Münevver ve ziyadar olarak, aydınlıkla. ◆ Kemâl-i vuzuh ile.

Lumineux,se [s.] Münevver, münir, ziyadar, ruşen, muzî. || (mec.) Parlak, güzel, a'lâ, vâzıh.

Lump [imz.] Şimal denizlerine mahsus bir cins uskumru.

Lunaire [s.] Aya mensup ve müteallik, kamerî: Mois – s Şühur-ı kameriye.

Lunaire [ims.] Ayçiçeği, remram.

Lunaison [ims.] Ayın küre-i arz etrafındaki devri, devr-i kamer.

Lunatique [i. - s.] (t.) Kamerin tebeddülatına tâbi gibi görünen bazı emraza ve onlara müptelâ olan adamlara ıtlak olunur, aysar, kamerî. ◆ Divâne, meczup.

Lunch [imz.] (*lontch*) (İngilizce'den me'huz) Öğleden sonra yenen ikinci kuşluk yemeği.

Luncher [ft.] (*lont-tché*) İkindi vaktine doğru İngilizler gibi yemek yemek.

Lundi [imz.] Pazartesi günü, yevmü'l-isneyn. || – gras Karnavalın son pazartesi günü. || Faire le – Pazartesi günü bir iş görmemek.

Lune [ims.] Ay, kamer, mah. ◆ (İnde'ş-şuarâ) Ay, şehr. || (mec.) Garip keyif, heves. || Pleine – Aydın on dördü, bedir, bedr-i tam. || Nouvelle – Yeni ay, ay yenisi, mihak [mahak - muhak]. || Clair de – Ay aydınlığı, mehtap. || – rousse Nisan ayında görünen kamer ki köylülerin itikadınca nebatata kuvvetli bir tesiri olur. || Phases de la – Safahat-ı kamer. || Promettre la – Elden gelmeyecek bir şeyi bile bile vadetmek. || Faire un trou à la – İflas etmek. ◆ Borçlarını ödemeksizin savuşmak. || – de miel Teehhülün ilk ayı, balayı. || (k.) Gümüş, flor-ı fidda.

Lunel [imz.] Fransa'nın bu isimle müsemmâ şehrinde çıkan şarap.

Lunetier [imz.] Gözlük ve dürbün yapan ve satan, gözlükçü, dürbüncü.

Lunetière [ims.] Gözlük otu denilen nebat.

Lunette [ims.] Dürbün, nazzâre. ◆ Delikli sandalye vesâire deliği. ◆ Beygirlerin gözlerinin yanına konulan dairevî şayak parçası. ◆ Nısf-ı daire şeklinde ay tabya. ◆ Kubbenin müdevver parçası. ◆ Saat camının dairesi. ◆ Yâdest [lâdes] kemiği. || Longue-vue yahut – d'approche Uzun tek dürbün. = [cm.] Gözlük.

Luniforme [s.] (nb.) Kameriyü'ş-şekl.

Luni-solaire [s.] (hy.) Kamer ve şemse mensup ve müteallik; Année – Ayları kamere tâbi olup ancak eksiği doldurularak sene-i şemsiyeye tatbik olunmuş ve mevsimleri gayr-ı müteharrik sene, sene-i kameriye-i şemsiye.

Lunistice [imz.] (hy.) Bedr-i tam. || – austral Bedr-i tam-ı cenubî.

Lunule [ims.] Hilal suretinde şekil veya alet. ◆ Tırnağın dibindeki beyaz leke, hilal.

Lunulé,e [s.] (nb.) Hilal şeklinde, hilalî.

Lunure [ims.] Eşcarın derûnunda olup hilaliye denilen hastalık.

Lupanar [imz.] Umumhâne.

Lupercales [ims. - cm.] Eski Romalıların Pan nâm ilahlarının nâmına icra ettikleri şenlikler ki Hıristiyanların karnavalına muadil idi.

Lupin [imz.] Hayvanlara yedirilen acı bakla, turmus.

Lupin,e [s.] Kurda ait, müteallik.

Lupus [imz.] (t.) Karha-i âkile, lupus.

Luron,ne [i.] Gailesiz ve şen adam. ◆ Zevk ve eğlenceye tâbi açık meşrepli kadın.

Lusin [imz.] (bhr.) Yelken kasalarını imal ederken tel bükme.

Lustrage [imz.] Parlatma, perdahlatma.

Lustral,e [s.] Her beş senede bir defa olan. ◆ Tathire yarayan. || Eau – e Eski Yunan ve Roma rahiplerinin halkı mâsivâdan tathir için yıkadıkları su, mâ-i mutahhir. || Jour – Yeni doğmuş çocuğu bu su ile yıkayarak adını taktıkları gün. (cmz.: *lustraux*.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Lustration [ims.] Eski Yunanlı ve Romalıların bir şahsı veya şehri diyaneten tathir için icra ettikleri, taharet suyu ile yıkama resm ve âyini.

Lustre [ims.] Parlaklık, perdah, cilâ. ◆ Avize. ‖ (mec.) Hüsn ü cemal veya fazl u hünerin parlaklığı, şöhret, şeref, şan, pertev, şaşaa. ‖ **Servir de – à** İktidar ve liyakatini belli etmeye yaramak. ‖ **Chevalier de** – Tiyatrolarda sahne-i temâşâya konulan oyunları alkışlamak üzere tiyatro sahibi tarafından ücretle tutulan adam. (Bu gibi sahte alkışçılar halkın enzarına görünmek üzere daima avizenin altında oturdukları için böyle tesmiye edilmişlerdir.)

Lustre [imz.] Eski Romalıların beş seneden ibaret devirleri.

Lustrer [ft.] Parlatmak, perdah, cilâ vermek.

Lustreur [imz.] Cilâ verici, cilâcı, perdahçı.

Lustrine [ims.] İpekten mamul parlak kumaş.

Lut [imz.] (*t* okunur) (k.) Ameliyat-ı kimyeviye icrası için ateşe konulan kapları macunlamaya mahsus bir nevi balçık, macun, tıyn-ı hikmet.

Luter [ft.] Tıyn-ı hikmetle macunlamak.

Luth [imz.] Rebab. ‖ Kuvve-i şi'riye.

Luthérianisme [imz.] Luter tarafından icat olunmuş olan Protestan mezhebi.

Lutherie [ims.] Telli çalgı aleti yapmak sanatı.

Luthérien,ne [i.] Luter'in Protestan mezhebinden olan, Protestan mezhebi. = [s.] Protestan mezhebine mahsus yahut mensup ve müteallik.

Luthier [imz.] Telli çalgı âlâtı yapan sanatkâr.

Lutin [imz.] Cin. ‖ (mec.) Pek uyanık ve yaramaz çocuk.

Lutiner [ft.] Eziyet vermek, rahatsız etmek. ◆ Şeytanlık ve yaramazlık etmek.

Lutraire [ims.] (hyv.) Zü'l-burnus-i ceybî fasîlesinden bir nevi aşivades.

Lutrin [imz.] Kilisede okunan dua kitaplarının vaz'ına mahsus rahle.

Lutte [ims.] Güreş, musâraa. ◆ Münâzaa, mübâhase, mücadele.

Lutter [fl.] Güreşmek, musâraa etmek. ◆ Mukavemet ve müdafaa etmek, davranmak, çabalamak, ictihad etmek.

Lutteur [imz.] Güreşçi, pehlivan, musâri'.

Luvation [ims.] (crh.) Kemiğin yerinden oynaması, çıkık.

Luxe [ims.] Elbise ve mefruşat vesâire takımları ziynet ve mükemmeliyeti, süs, tantana, debdebe. ◆ İsraf, sefâhet. ◆ Bolluk, mebzûliyet.

Luxer [ft.] Bir kemiği yerinden oynatmak, çıkarmak.

Luxeux,se [s.] Ziynetli, mükemmel, debdebeli, mutantan, süslü. ◆ Elbise ve takımlar hususunda süs ve ziynet ve mükemmeliyeti seven.

Luxure [ims.] Nefs ve şehvete tâbiiyet, şehvetperestlik, sefâhet.

Luxiriance [ims.] Nebatatın neşvünemâsında ve mahsulattaki kesret, feyiz ve bereket, mebzûliyet.

Luxuriant,e [s.] Bereketli, mebzul, mahsulatı çok.

Luxurieusement [h.] Nefs ve şehvete tâbi olarak, şehvetperestlikle, sefâhetle.

Luxurieux,se [s.] Nefs ve şehvete tâbi, şehvetperest, sefih.

Luzerne [ims.] Kaba yonca.

Luzernière [ims.] Kaba yonca tarlası.

Luzule [ims.] Bir cins çayır otu.

Ly [imz.] Çin'de müsta'mel 300 metre tûlünde bir mimseha.

Lycanthrope [ims.] Cinnet-i zi'b denilen hastalığa müptelâ adam.

Lycanthropie [ims.] (t.) Cinnet-i zi'b denilen hastalık ki ona müptelâ olan kendini kurt zanneder.

Lycée [imz.] Aristo'nun mahall-i tedrisi bulunmuş olan Atina'ya karib bir mahal. ◆ Aristo'nun mezheb-i felsefisi ve ona tâbi

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

olan felâsife. ◆ Meclis-i üdebâ. ◆ İkinci derecedeki derslerin tedrisine mahsus dâhilî mektep, idâdi-i dâhilî. || – impérial Mekteb-i sultanî.

Lycéen [imz.] Dâhilî mekteb-i idâdi şâkirdanı, mektepli.

Lychnauthe [ims.] Çöğen fidanı.

Lychnipe yahut:

Lychnis [ims.] Karanfil fasîlesinden haşîşetü's-sirac nevi.

Lyciet [imz.] Kara çalı.

Lycope [ims.] (nb.) Su ferasyunu.

Lycoperdecées [ims. - cm.] (nb.) Nak'iye fasîlesi.

Lycoperdon [imz.] (nb.) Kurt mantarı.

Lycopode [imz.] (nb.) Kurt ağacı denilen yosun nevi, kibrit-i nebatî. (Beyne'l-avam *pied-de-loup* denilir.)

Lycopodiacées [ims. - cm.] (nb.) Kibritiye fasîlesi.

Lycorexie [ims.] (t.) Cû'-ı zi'b.

Lycose [ims.] Kaya örümceği.

Lycus [imz.] Bir cins ateş böceği.

Lydien,ne [i. - s.] Eski Lidya (yani Saruhan ciheti) ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan.

Lygée [ims.] Sebzeler üzerinde bulunur siyah bir küçük böcek.

Lygéens [imz. - cm.] (hyv.) Füsâfis-i berriye fasîlesinden dücye nevi.

Lygodium [imz.] (*omm*) Bir cins eğrelti otu.

Lymphadénite [ims.] (*lain*) (t.) İltihab-ı guded-i lenfaviye.

Lymphangite [ims.] (*lain*) (t.) İltihab-ı ukad ve ev'iye-i lenfaviye.

Lymphatique [s.] (*lain*) (tşr.) Bedenin içinde cevelân eden ve lenfa denilen mâyiye mensup ve müteallik, lenfavî; Vaisseaux – s Ev'iye-i lenfaviye; Veines – s Evride-i lenfaviye. || (t.) Tempérament – Mizac-ı lenfavî.

Lymphe [ims.] (*lain*) (tşr.) Bedenin içinde ev'iye ve evride-i mahsusasında cevelân eden berrak bir mâyi, lenfa. || (nb.) Nebatatın içinde cevelân eden mâyiye dahi ıtlak olunur.

Lymphite [ims.] (*lain*) (t.) İltihab-ı lenfa.

Lymphorrhagie [ims.] (*lain*) (t.) Seyelân-ı lenfa.

Lymphotomie [ims.] (*lain*) (crh.) Haz'-ı ev'iye-i lenfaviye.

Lyngode [s.] (t.) Fièvre – Hummâ-yı me'ekî.

Lynx [imz.] (*lainkss*) Kedi cinsinden vaşak denilen yabani bir hayvan ki eskiler indinde rü'yetinin keskinliğiyle meşhur idi. || (mec.) Gayet basiretkâr, sahib-i feraset ve intikal adam.

Lyonnais,e [i. - s.] Fransa'nın Lyon şehrinden veya bu şehre mensup ve müteallik olan.

Lyonsia [imz.] Bir cins deniz helezonu.

Lyre [ims.] (ms.) Berbat, çeng, lir. ◆ Bu şekilde yapılmış şey. || (mec.) Deha-yı şairâne, tabiat-ı şi'riye, şairlik. || Ajouter une corde à sa – Yeni bir tarz ihtirâ etmek. || (hy.) Şilyak cümle-i kevkebiyesi. || (tşr.) Öd. || (hyv.) Felemenk-i Cedid'e mahsus kara tavuk. (Buna *menure* dahi denir.)

Lyriforme [s.] (nb.) Lir şeklinde.

Lyrique [s.] Zaman-ı kadimde lir ile çalınan eş'ar. ◆ Müteheyyicâne, şevk ve germî ile. ◆ Şiir, ilham. ◆ Teganni edilmek üzere yapılmış eş'ar. || Poésie – Gazeliyat ve mersiye kabîlinden eş'ar. = [s.] Bu kabîlden eş'ar nazmeden şair.

Lyrisme [imz.] Teheyyüc-i şairâne.

Lysimachiées [imz. - cm.] (*ki*) (nb.) Fasîle-i rebiiyeden bahariye kabilesi.

Lysses [ims. - cm.] (t.) Busur-ı dâü'l-kelbî.

Lythracées [ims. - cm.] (nb.) Litrasya fasîlesi.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

M

M [imz.] Elifbâ-yı Fransevî'nin on üçüncü harfi ve hurûf-ı sâmitesinin onuncusu, bu harfin telaffuzunda üç ihtimal vardır: Ya asıl sadâsı olan (م) harfi gibi okunur, ya hiç okunmaz yahut gunne ile yani burundan telaffuz olunur. ◆ *M* harfi üç yerde asıl sadâsıyla okunur: (1) Kelimelerin bidâyetinde bulunursa, (2) tekerrür ederse; mesela *immortel*, *immoral* kelimelerinde olduğu gibi ki *imm-mortel* ve *imm-moral* gibi telaffuz olunur. Yalnız, birinci *M* harfi *emmener* ve *emmagasiner* kelimelerinde olduğu gibi *N* harfinden mübeddel olursa o vakit *an-mener* ve *an-magasiner* suretinde okunur. (3) Kendisinden sonra *N* harfi gelirse: *amnistie* ve *gymnastique* kelimelerinde olduğu gibi ki *amm-nistie* ve *gymm-nastique* suretinde okunur; yalnız *automne* ve *damné* kelimeleri müstesnadır ki gerek bunlarda gerek bunların mürekkebat ve müştakkatında *M* hiç telaffuz olunmaz. ◆ *M* harfi üç yerde gunne ile yani burundan telaffuz olunur: (1) *B* ve *P* harflerinin önünde: *comble* ve *empois* kelimelerinde olduğu gibi ki *conble* ve *enpois* suretinde okunur. (2) Kelimelerin nihayetinde: *faim* ve *nom* kelimelerinde olduğu gibi ki *fain* ve *non* suretinde okunur. Mâmâfih *hem* ve *hom* ve *sem* ve *cham* kelimeleri bu kaideden müstesnadır. Bunlar *hemm* ve *homm* ve *somm* ve *chamm* suretinde okunurlar. (3) *Compte* kelimesinde ki *conte* diye okunur. || Rakam gibi isti'mal olunduğu vakit bin adedine delâlet eder. || Fransız meskûkâtı üzerinde yalnız *m* harfi sikkenin Tuluz'da[25], *mm* Marsilya'da darp olunduğunu iş'ar eder. || *M* harfi *Monsieur* ve *MM* harfleri *Messieurs* ve *M*^{me} harfleri *Madame* ve *M*^{elle} harfleri *Mademoiselle* ve *M*^{e} harfleri *Maître* kelimesinin yerine ihtisâren isti'mal olunur. ◆ *M*^{s} harfleri *manuscrit* kelimesine delâlet eder. ◆ Sarf kitaplarında *masculin* ve seyahat, seyr-i sefâin, ilm-i heyet kitaplarında *midi* kelimesine delâlet eyler. || Ticarette *M C* harfleri *mon compte* demektir. || *S. M.* Harfleri *sa majesté* suretinde okunur.

Ma [s.] Temlik beyan eden zamir-i muttasılın müfred müennes mütekellimidir: -m, benim: – **mère** Validem. (Müzekkeri *mon*; cem'i *mes*'dir: **Mon frére** Kardeşim; **Mes affaires**; İşlerim).

Mabea [imz.] Amerika'nın çubuk ağacı.

Mac [imz.] (c okunur) Oğul, mahdum mânâsına olup İskoçya isimlerinden bir çoğunun evvelinde bulunur. ◆ Âşık, âlûftelere para veren.

25 Toulouse.

Macabre [s.] Ölülere mahsus. (Yalnız şu tabirde müsta'meldir: **Danse** – Ölü raksı.)

Macacu [imz.] (t.) Brezilya hummâsı.

Macadam [imz.] Kaldırım yerine ufak taşlar dökülerek yapılan şose. (Mucidi olan McAdam nâm İngiliz'in ismiyle müsemmâdır.)

Macadamisage [imz.] McAdam usulü üzere yani ufak taşlar yığınlarıyla şose tesviye etme.

Macadamiser [ft.] McAdam usulü üzere yani ufak taşlar yığınlarıyla şose tesviye etmek.

Macao [imz.] Yirmi bir oyunu.

Macaque [imz.] Afrika'nın kısa kuyruklu maymunu, makak. ◆ Çirkin adam.

Macareux [imz.] Şimal denizi martısı.

Macaron [imz.] Badem kurabiyesi. ‖ (bhr.) Küçük gemilerde üzerine palastra kaplamaları çakılan posta tahtaları.

Macaronée [ims.] Latince şivesine uydurulmuş kaba kelimelerden mürekkep mudhik eş'ar.

Macaroni [imz.] (İtalyanca'dan me'huz) Makarna.

Macaronique [s.] Latince şivesine uydurulmuş âdi ve kaba kelimelerden mürekkep eş'ara ıtlak olunur.

Macédoine [ims.] Sebze veya meyvelerin envâından mürekkep yemek. ◆ Mensur ve manzum makalat ve mebâhis-i mütenevviadan mürekkep kitap. ‖ (mec.) Karma karışık şeyler yığını.

Macédoine [ihs.] Makedonya.

Macédonien,ne [i. - s.] Makedonyalı.

Macération [ims.] Suya veya diğer bir mâyiye batırma, ıslatma, ta'tin. ◆ Günahların affi ümidiyle ihtiyar olunan ezâ-yı nefs, riyâzet.

Macérer [ft.] Suya veya diğer bir mâyiye batırmak. ◆ Günahların affi ümidiyle ezâ-yı nefs etmek, riyâzet etmek.

Maceron [imz.] Yaban maydanozu, asmacık.

Machœrodus [imz.] (arz.) Kediye mümâsil bir hayvan müstehâsesi.

Machaon [imz.] Büyük bir cins gündüz kelebeği.

Mâche [ims.] (nb.) Sinnevriye fasîlesinden frenk salatası.

Mâchecoulis yahut:

Mâchicoulis [imz.] Kurun-ı Vustâ'da kalelerin çıkık bedenlerinin yukarıdan aşağıya humbara vesâire atıp kale duvarının dibini muhafaza etmeye mahsus mazgalları.

Mâchefer [imz.] (*r* okunur) Demir boku, demir cürufu.

Mâchelier,ère [ims.] (tşr.) Çeneye dair, fekkî. ‖ **Dents – ères** Azı dişleri, esnan-ı tâhine.

Mâchement [imz.] Çiğneme, mazg.

Mâcher [ft.] Çiğnemek, mazg etmek. ◆ Dişlerin arasında tutulan bir şeyi çiğnemek istiyor gibi ısırmak: – **sa moustache** Bıyığını dişlerinin arasına alıp ısırmak, bıyıklarını yemek. ◆ Yemek. ‖ (mec.) Başkasının yapacağı işi hazırlamak, hazır iş vermek. ◆ Birçok tafsilat ile izah etmek. ◆ Tereddüt etmek. ◆ Söylemeye tereddüt etmek. ‖ **Ne pas – une chose** Bir sözü ağzında çiğnemeyip açıktan açığa ve doğrudan doğruya söylemek.

Mâcheur,se [imz.] Çiğneyici, mâzig.

Machiavélique [s.] (*chia*) İtalya muharrirîn-i meşhuresinden Makyavel'in usul-i siyasetine mensup ve müteallik veya muvâfık olan, hileli, desiseli.

Machiavélisme [imz.] (*chia*) Hile, desise.

Mâchicatoire [imz.] Sakız ve tütün gibi çiğnenip yutulmayan ilaç vesâire, muzga.

Mâchicoulis [imz.] (mr. Mâchecoulis.)

Machin,e [i.] İsmi hatıra gelmeyen bir şey yerine kullanılır, şey.

Machinal,e [s.] Makineden çıkar gibi gayr-ı ihtiyari ef'al ve harekât-ı tabiiyeye ıtlak olunur, mihanikî. (cmz.: *machinaux*.)

Machinalement [h.] Makine gibi, gayr-ı ihtiyari bir hareketle.

Machinateur,trice [i.] Dessas, müfsid.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Machination [ims.] Hile, hud'a, desise, tertip. = [cm.] Tesvilat ve tahrikât.

Machine [ims.] Alet, makine. ◆ Çark, dolap. ◆ Lokomotif ‖ – **à vapeur** Buhar makinesi. ‖ – **pneumatique** Muhalliyetü'l-hava. ‖ – **électrique** Elektirik makinesi. ‖ – **atmosphérique** Hava makinesi. ‖ – **à coudre** Dikiş makinesi. ‖ (Şairâne) **La – ronde** Küre-i arz. ‖ (mec.) Başkasının işini icraya alet olan adam. ◆ Hile, desise. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Gayet müfritâne, kaba bir tesir-i feciâne: **Des pièces à – s** Gayet müfritâne bir tesir-i feciyi hâiz olup insanın fikrinden ziyade nazarını celbeden tiyatro eserleri.

Machiner [ft.] Hile ve desâyis kurmak, tertip etmek. ◆ Tiyatronun alât ve makinelerini tesis etmek, kurmak.

Machinerie [ims.] Makine imali. ◆ Makine dairesi, makinelerin heyet-i mecmuası.

Machiniser [ft.] Makine hâline getirmek, tefekkür ve ihtiyardan mahrum bırakmak.

Machinisme [imz.] Makinecilik. ◆ Makineler isti'mali. ‖ (mec.) Sırf mihanikî bir amel.

Machiniste [imz.] Makine yapan yahut icat eden veyahut kullanan, makineci. ◆ Tiyatroların makinelerini kullanan adam, makinist.

Mâchoire [ims.] Çene, fek; – **supérieure** Üst çene, fekk-i âlî; – **inférieure** Alt çene, fekk-i esfel. ◆ Kerpeten ve maşa gibi âlâtın kolları. ‖ (mec.) Dirayetsiz, maharetsiz adam.

Mâchonnement [imz.] Zorla yahut güçlükle çiğneme. ◆ Kelimeler fark olunamayacak bir surette söz söyleme.

Mâchonner [ft.] Zorla veya güçlükle, ağır ağır çiğnemek. ◆ Dişlerin arasında tutulan bir şeyi sık sık ısırmak, yemek, çiğnemek. ◆ Geveleyerek ve anlaşılamayacak bir suretle telaffuz etmek.

Mâchure [ims.] Kadifenin havı dökülmüş, beyazlanmış yeri.

Mâchurer [ft.] Karalamak, siyahla telvis etmek. ◆ Yırtmak, parçalamak.

Macigno [imz.] (mad.) Fyoransa [Floransa] taşı denilen bir cins gurre taşı.

Macis [imz.] (s okunmaz.) Hind cevizinin iç kabuğu, besbâse.

Macle yahut **Macre** [ims.] Göl kestanesi. ‖ (arz.) Birbiri üzerinde tabakalar teşkil eden billur taşları, hacer-i salib.

Macler [ft.] Erimiş cam hamurunu demir bir çubukla tahrik etmek, karıştırmak.

Maclure [imz.] Amerika dut ağacı.

Mâcon [imz.] Fransa'nın Mâcon şehrinde yapılan şarap.

Maçon [imz.] Duvarcı. ◆ Fena mimar. ‖ (mec.) Bir şeyin tesisine hizmeti sebk eden adam. ◆ Bir şeyi icra eden adam. (mr. *Franc-maçon*.)

Maçonnage [imz.] Duvarcı işi.

Mâconnais,e [i. - s.] Fransa'nın Mâcon şehrinden olan, Mâconlu.

Maçonner [ft.] Yapı yapmak, duvar çekmek, duvarla kapamak. ‖ (mec.) Kaba bir surette yapmak.

Maçonnerie [ims.] Duvarcılık. ◆ Kârgir iş. (mr. *Franc-maçonnerie*.)

Maçonnique [s.] Fran-masonlar tarikine mensup ve müteallik.

Macouba [imz.] Amerika cezâirinden Martinik[26] adasında çıkan gül kokulu gayet güzel bir tütün.

Macque [ims.] Keten ve keneviri dövmeye mahsus ağaçtan tokmak, keten tokmağı, filariz.

Macquer [ft.] Keten ve keneviri tokmakla dövmek.

Macraspide [imz.] Hanâfis fasîlesinden bir cins donuzlan böceği.

Macrauchénie [ims.] (arz.) Patagonya memâlikinde keşfolunmuş bir cins gergedan müstehâsesi.

Macre (mr. Macle.)

26 Martinique.

TÜBİTAK TÜRKÇE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Macreuse [ims.] Kılkuyruk denilen siyah deniz ördeği.

Macrobie [imz.] Tûl-i ömür.

Macrobiotique [imz.] Mebhas-i tatvil-i ömür.

Macrocéphale [imz. - s.] (tt.) Başıbüyük, kebirü'r-re's.

Macrocheilus [imz.] (arz.) Ehramiye fasîlesinden bir müstehâse.

Macrochire [s.] (*ki*) (tt.) Büyük ve uzun elli, kebirü'l-yed.

Macrodactyles [imz. - cm.] (tt.) Kebirü'l-esâbi' tuyur nevi.

Macroglosse [s.] (tt.) Dilleri büyük olan kuşlar, kebirü'l-lisan.

Macronyque [ims.] Bir cins yusufçuk böceği.

Macronyx [imz.] Kap memleketine mahsus çayır kuşu.

Macrophthalmie [imz.] Hind denizlerine mahsus bir cins kavkaa.

Macrophylle [s.] (nb.) Yaprakları büyük olan (nebat), kebirü'l-evrak.

Macropode [imz.] Çin göllerine mahsus bir nevi küçük yeşil balık.

Macropodie [ims.] Kebirü'l-kademiyet. (Acâibattan.)

Macropodiens [imz. - cm.] Anâkib-i bahriye fasîlesi.

Macropodium [ims.] (*omm*) Kar çiçeği nevi.

Macroprosopie [ims.] Kebirü'l-vechiyet. (Acâibattan.)

Macroptères [ims. - cm.] (mr. Longipennes.)

Macrorhine [imz.] Hortumlu ayı balığı.

Macroscélido [imz.] Afrika'ya mahsus kızıl teyyün nevi.

Macroskélie [imz.] Kebirü's-sâkiyet. (Acâibattan.)

Macrosomatie [ims.] Kebirü'l-cesediyet.

Macrosperme [s.] (nb.) Tane ve tohumları büyük olan (nebat), kebirü'l-habbe.

Macrosporange [imz.] Mahfaza-i büzur-ı kebire.

Macrospore [ims.] Kebirü'l-bezr.

Macrothérium [imz.] (*omm*) Bir cins büyük kaya keleri.

Macroures [imz. – cm.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere-i uşâriyü'r-ricl fasîlesinden kasîrü'z-zeneb nevi.

Mactre [ims.] Bir cins deniz tarağı.

Maculage [imz.] ve :

Maculation [ims.] (tba.) Karalama, siyahla lekeletme, fena basma.

Maculature [ims.] Karalanmış, lekelenmiş, fena basılmış kâğıt. ◆ Denk sarmaya mahsus büyük tabaka kâğıt.

Macule [ims.] Leke, levs. || **Un papier plein de – s** Üzeri leke dolu bir kâğıt. ◆ Çocuğun tevellüdünden beri vücudunun bir tarafında bulunan leke.

Maculer [ft.] (tba.) Karalatmak, lekeletmek, telvis etmek. = [fl.] Lekelenmek, lekeli olmak.

Madame [ims.] Hanım, madam. (Evlenmiş kadınlar hakkında müsta'meldir.) ◆ Vaktiyle Fransa kralının büyük kerimesine, Fransa kralının biraderinin zevcesine ve Fransa kralının büyük mahdumunun kerimesine bu nâm verilir idi. (cm.: *Mesdames*.)

Madapolam [imz.] (*lam*) Kalın patiska, madampol.

Madarose [ims.] (t.) Kılların ve bilhassa kirpiklerin dökülmesi.

Madécasse [i. - s.] Afrika'nın Madagaskar cezîre-i kebiresi ahalisinden olan, Madagaskarlı.

Madéfaction [ims.] (syd.) Lapa vesâireyi ıslatma, tartib, teblil.

Madéfier [ft.] Islatmak, tartib etmek, ıslatarak yumuşatmak.

Madeleine [ims.] Tevbekâr olan âlüfte. ◆ Sent Madlen[27] Yortusu. ◆ Bir cins gevrek. ◆ Bir nevi üzüm. ◆ Bir nevi armut.

27 Sainte-Madeleine.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Madelonnettse [ims. - cm.] Bir tarik-i mahsusa mensup rahibeler. ◆ Paris'in eski fahişeler hapishanesi.

Mademoiselle [ims.] Evlenmemiş kadınlara ve kızlara verilen unvandır, hanım kız, küçük hanım, madmazel. ◆ Vaktiyle gerek müteehhil gerek gayr-ı müteehhil olsun asil olmayan bi'l-cümle kadınlara bu nâm verilirdi.

Madère [imz.] Bahr-ı Muhit-i Atlasî'nin bu isimle müsemmâ cezîresinde yapılan makbul şarap, Mader Şarabı.

Madi ve:

Madia [ims.] (nb.) Şili memâlikine mahsus ve madya denilen ot.

Madone [ims.] İtalya'da, İspanya'da Hazret-i Meryem'i tasvir eden küçük heykellere verilen isimdir. ◆ Hazret-i Meryem resmi.

Madrague [ims.] İstavrit azmanı, ığrıbî. ◆ Iğrıp torbası veya livarı.

Madras [imz.] (s okunur) Hind'in Madras şehrinde yapılan ipekli Hind kumaşı.

Madré,e [s.] Lekeli, benekli. ◆ Hilekâr, kurnaz.

Madrépore [imz.] (tt.) Kesîretü'r-ricl (polip) takımından bir nevi su huveyni ki nebata müşâbih olup Bahr-ı Muhit-i Cenûbî'de cesetlerinin terâkümü adeta araziyi kabartıp bazı ufak cezîreler husule getirir, ırk-ı lü'lü', beyaz mercan, madrepor.

Madréporides [imz. – cm.] (arz.) Arz-ı silürîde[28] bulunan hayvanat-ı nâimeden bir nevi ki madreporid denilir.

Madréporiforme [s.] (hyv.) Madreporiyü'ş-şekl.

Madréporique [s.] Madrepor denilen huveynat-ı bahriye ecsadı terâkümünden müteşekkil. ‖ **Terrains – s** Arazi-i madreporiye.

Madrier [imz.] Çifte dolap denilen meşe kerestesi. ◆ Kalas tahtası, döşeme tahtası.

Madrigal [imz.] Birkaç beyitten ibaret ve nükteli yahut âşıkane kıta. ◆ Yapma kelimat-ı âşıkane.

Madrigaliser [ft.] Kelimat-ı âşıkane söylemek.

Madrilène [i. - s.] Madrid şehri ahalisinden, Madridli.

Madrure [ims.] Hayvan derisi veya ağaç üzerindeki leke ve benek.

Maëstoso [h.] (ms.) Musikide gayet pes işareti.

Maestro [imz.] (İtalyanca'dan me'huz) Musiki ustası, meşhur musikişinas, bestekâr.

Mafflé,e [i. - s.] yahut:

Mafflu,e [i. - s.] İri ve sarkık yanaklı, yassı çehreli, ablak suratlı.

Magasin [imz.] (Arabîden me'huz) Mahzen, ambar, mağaza. ◆ Dükkân, mağaza. ‖ (as.) – **aux vivres** Erzak ambarı. ‖ (ed.) Risale-i edebiye, risale-i fenniye.

Magasinage [imz.] Eşya ve mevadd-ı ticariyenin ambara vaz' olunması, der-ambar etme. ◆ Emtianın ambarda durdukları müddet. ◆ Bunun için verilen ücret, arzıye.

Magasiner [ft.] Mağazaya, ambara koymak.

Magasinier [imz.] Yalnız bir nevi emtia füruht eden büyük bir mağazaya sahip tacir. ◆ Mağazadaki eşyanın esâmîsini hâvi defter. ◆ Bir mağazayı muhafaza ve idare eden adam, ambarcı, ambar memuru.

Magazine [imz.] Resimli risale-i mevkute.

Magdala [ims.] (mr. Lyonsia.)

Magdaléon [imz.] Üstüvâne şekline konmuş hamur veya çamur vesâire. ‖ (syd.) Yakı hamuru.

Mage [imz.] Zerdüşt dininin rahibi, mûbed, mecus, ateşperest. ◆ Müneccim-i kâzib, sihirbaz.

Mage yahut **Maje** [s.] **Juge** – Seneşal[29] denilen eski hakimlerin muavini veya vekil ve kaymakamı.

28 fr.: silurien.

29 fr.: sénéchal.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

Magicien,ne [i.] Sihirbaz, sehhar, sâhir, efsuncu, efsunger.

Magie [ims.] Büyü, sihir. ◆ İnsanda hoş bir hayret hâsıl eden tesir. ◆ Füsunkârlık. || – **noire** Ervah-ı habîsenin cem'iyle olunan sihir. || – **blanche** Ervah-ı latifenin cem'iyle olunan sihir, simya. || – **naturelle** Hokkabazlık.

Magique [s.] Sihire mensup ve müteallik, sihrî, sihirkârâne. ◆ Bâis-i hayret. || **Baguette** – Sihirbaz değneği ve (mec.) Esrar-âlud bir şey.

Magiquement [h.] Sihirle, sihirbazlıkla, sihire benzer bir suret-i fevkalâde ile.

Magisme [imz.] Din-i mecusi, zerdüştün dini, İranîlerin eski dini.

Magister [imz.] (*r* okunur) Köy mektep hocası. ◆ (İstihzâ tarikiyle) Malumatfüruş.

Magistère [imz.] Malta şövalyeleri reisi ve bunun daire ve müddet-i memuriyeti. ◆ Vaktiyle hasâis-i fevkalâdesine itikad olunan bir terkib-i kimyevî. || (syd.) Kaymak, zübd.

Magistral,e [s.] Âmirâne, hâkimâne. ◆ Mahirâne. || (syd.) Derhal tertip olunan ilaç, vaktiye, emriye. ◆ Mektep hocalarına mahsus. ◆ Üstadâne, mahirâne. || (as.) **Ligne** – **e** Hatt-ı esasi, ateş hattı.

Magistralement [h.] Bir tavr-ı âmiriyetle, âmirâne, hâkimâne. ◆ Maharetle, üstadâne.

Magistrat [imz.] Hukuk veya idare-i mülkiye ve zaptiye riyâsetinde bulunan mülkiye memurunun büyüğü, hâkim, zâbit. ◆ Mahkeme reisi, âzâsı. ◆ Polis komiseri. ◆ Müstantik.

Magistrature [ims.] Hâkimlik, zâbitlik. ◆ Hükkâm, mahâkim-i nizamiye memurları, memurîn-i adliye. ◆ Bunların müddet-i memuriyeti. ◆ Memurîn heyeti. || – **debout** Müddeî-i umumi veya muavinleri. || – **assise** Hükkâm veya mahâkim.

Magma [imz.] (syd.) İçinde pek az mevadd-ı seyyâle bulunan sık ve bununla beraber yumuşak bir madde, asîr, küsbe.

Magnan [imz.] Fransa'nın bazı taraflarında ipek böceklerine verilen isimdir.

Magnanage [imz.] İpek böceği yetiştirme.

Magnanerie [ims.] İpek böcekleri yetiştirip beslemeye mahsus mahal, böcekhâne, böceklik. ◆ İpek böceği yetiştirme fenni.

Magnanier,ère [i.] İpek böceği yetiştirip besleyen adam, böcekçi.

Magnanime [s.] Ulüvv-i himmet sahibi, âlî-himmet, âlî-cenab.

Magnanimement [h.] Ulüvv-i himmetle, âlî-himmetâne.

Magnanimité [ims.] Ulüvv-i himmet, ulüvv-i cenab.

Magnat [imz.] (*magh-na*) Lehistan ve Macaristan eşrafına verilen unvandır.

Magnésie [ims.] (k.) Magnezya. || – **calcinée** İngiliz magnezyası.

Magnésite [ims.] (mad.) Magnezit denilen lüle taşı.

Magnésium [imz.] (*omm*) (k.) Ecsam-ı basîteden magnezyum.

Magnétique [s.] Mıknatıs hassalarını hâiz veya mıknatısa mensup ve müteallik, mıknatısî. ◆ Mıknatıs-ı hayvanîye ait. || (mec.) Şiddetli bir nüfuz ve tesiri hâiz. || **Attraction** – Kuvve-i cazibe-i mıknatısiye. || **Courant** – Cereyan-ı mıknatısî. || **Faisceau** – Huzme-i mıknatısiye. || **Fluide** – Seyyâle-i mıknatısiye. || **Médecine** – Tabâbet-i mıknatısiye.

Magnétiquement [h.] Mıknatısla, mıknatısî olarak.

Magnétisation [ims.] Mıknatıslandırma, mıknatıslanma. ◆ Manyetizma hâli.

Magnétiser [ft.] Mıknatıslandırmak. ◆ Manyetizma etmek. || (mec.) Şiddetli bir nüfuz ve tesir icra etmek.

Magnétiseur,se [i.] Mıknatıslandırıcı, manyetizmacı, manyetizma edici.

Magnétisme [imz.] Mıknatısiyet. || –**animal** Mıknatısiyet-i hayvaniye, manyetizma. || – **terrestre** Mıknatıs iğnesinin meyil ve hareketinin bâisi olmak üzere tasavvur olunan sebep, mıknatısiyet-i arziye.

Magnétite [ims.] (mad.) Hadid-i mıknatıs, manyetit.

Magnéto-électrique [s.] Mıknatısiyet-i elektirikî.

Magnétologie [s.] Mebhasü'l-mıknatıs.

Magnétomètre [imz.] (ht.) Mizanü'l-mıknatıs.

Magnificat [imz.] (*Mahg-ni-fi-catt*) Kilisede Hazret-i Meryem'in nâmına ikindi vakti okunan bazı naatler. ‖ (mec.) **Arriver à** – Pek güç vâsıl olmak. (cm. des *magnificat*.)

Magnificence [ims.] İhtişam, dârat, debdebe, azamet. ◆ Kerem, sahâvet, civanmertlik.

Magnifier [ft.] İclal ve tebcil etmek, fahr ve şeref kazandırmak.

Magnifique [s.] Tantanalı, muhteşem, şanlı. ◆ Parlak, güzel, âlâ, mükemmel. ◆ Sahî, kerim. ◆ Hayret-bahş şeyler söyleyen. ‖ **Soliman le** – Cennetmekân Kanuni Sultan Süleyman Han Hazretleri.

Magnifiquement [h.] Tantana ve ihtişamla, şanla. ◆ Mükemmel ve parlak olarak, âlâ ve mükemmel surette. ◆ Kerem ve sahâvetle.

Magnoliacées [ims. - cm.] (nb.) Manyolyase fasîlesi.

Magnoliées [ims. - cm.] (nb.) Manolya fasîlesi.

Magnolier yahut **Magnolia** [imz.] (*magh-no*) Amerika'da yetişen manolya ağacı. ◆ Manolya çiçeği.

Magot [imz.] Kuyruksuz maymun. ◆ Çiniden mamul acib ve kaba resim. ‖ (mec.) Pek çirkin adam. ◆ Gizlenmiş, biriktirilmiş akçe.

Magney [imz.] (nb.) Küba Adası öd ağacı.

Mahaleb [imz.] (nb.) Kuş kirazı ağacı, İdris ağacı.

Mahari [imz.] (mr. Méhari.)

Mahogon [imz.] Amerika mahun ağacı.

Mahométan,e [i. - s.] Müslim, müslüman. ‖ **Année** – **e** Sene-i hicriye.

Mahométanisme [imz.] (mr. Mahométisme.)

Mahométiser [ft.] Neşr-i din-i mübin-i İslâm etmek.

Mahométisme [imz.] Müslümanlık, din-i mübin-i İslam.

Mahone [ims.] Mavna.

Mahratte [imz.] Hindistan'ın Mahrat memâlikine mahsus lisan, Mahrat lisanı.

Mai [imz.] Sene-i Rûmiyenin beşinci veya yedinci ayı, Mayıs. ◆ Mayısın birinci günü ta'zim ve tebcil için bir adamın kapısı önüne dikilen ağaç.

Maïa [imz.] (hyv.) Zü'l-minkar-ı had fasîlesinden deniz aynası.

Maie [ims.] Ekmeğin yoğrulduğu tekne, hamur teknesi. (*mée* ve *met* ve *mait* dahi yazılır.)

Maïeur [imz.] Vaktiyle bazı kasabalar belediye reislerine verilen unvandır.

Maïeutique [ims.] Fenn-i münazarada malumdan meçhulü istidlâl etmek usulü.

Maigre [s.] Zayıf, lâgar, kuru. ◆ (Yemek hakkında) Etsiz ve et suyusuz. ◆ (Arazi hakkında) Kuru, mahsülatı az. ◆ Nehrin sığ mahalli. ◆ Kıymetsiz. ◆ Ehemmiyetsiz. ◆ Fakir. ‖ **Jour** – Perhiz günü. = [imz.] Yağsız et. ◆ Etsiz ve et suyusuz pişmiş yemek.

Maigrelet,te [s.] Zayıfça, kuruca.

Maigrement [h.] Az yemekle. ◆ Az bir surette. ◆ Müzâyaka ile.

Maigret,te [s.] Zayıfcık, kurucuk.

Maigreur [ims.] Zayıflık, lâgarlık, kuruluk. ◆ Fakirlik.

Maigrir [fl.] Zayıflamak, lâgar ve kuru olmak. = [ft.] Zayıflatmak.

Mail [imz.] Top ve çevgân oyunu. ◆ Bu oyunun oynandığı meydan. ◆ Teferrüc meydanı.

Maille [ims.] Ağ ve örme şeylerin halka ve ilmeği. ◆ Bu ilmeklerin arasındaki gözler ve delikler. ◆ Cevşenlerin mürekkep bulundukları halkalar. ◆ Keklik tüylerindeki benekler. ◆ Pek ufak bir cins akçe, pul, füls-i ahmer. ◆ Cüzi para, bir para. ◆ Göz bebeğinde müdevver bir leke. ‖ **Avoir – à partir** Pek ufak bir şey için münâzaa etmek. ‖ **N'avoir ni sou ni** – Füls-i ahmere muhtaç olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Maillechort [imz.] Bakır ile çinko ve nikelden mürekkep gümüş taklidi bir halîta.

Mailler [fl.] yahut **Se** – (Keklik yavrusu hakkında) Benekli olmaya başlamak, çillenmek.

Maillet [imz.] İki başlı ağaç tokmak. ◆ Kuyumcuların tokmak meyânesi. || (mec.) Vasıta.

Mailleur,se [i.] Ağ ören adam.

Mailloche [ims.] İri tokmak, varyos.

Maillon [imz.] Zincir halkası.

Maillot [imz.] Çocuk kundağı. ◆ Bidâyet-i tufûliyet. ◆ Rakkas ve rakkaselerin giydikleri gayet dar ve yapışık fanila don.

Maillure [ims.] (tt.) Bazı büyük kuşların tüyleri üzerindeki halkavî beneklere denir.

Maïmon [imz.] (hyv.) Hindistan'ın kısa kuyruklu şebele maymununa denir.

Main [ims.] El, yed, dest. ◆ Suhûlet-i icra. ◆ Nüfuz, kuvvet, tesir. ◆ İdare, hükûmet. ◆ Himaye, muâvenet. || **Être bien à la** – İdaresi, kullanması kolay ve rahat olmak. || **Acheter à la** – Alelâde tartılarak füruht edilen şeyleri tarttırmaksızın satın almak. || **Mettre la à** – **la charme** Bir şeye muâvenet etmek. || **Homme de** – Cesur adam. || **Tenir la** – **à quelque chose** Bir şeye çalışmak, bir şeyle kemâl-i germî ile meşgul olmak. || **Mettre, porter la** – **sur quelqu'un** Birini dövmek. ◆ Tevkif etmek. || **Être homme à toutes** – **s** Hâiz-i maharet olmak. ◆ Bir eli kullandıktan sonra diğer eli kullanmak, elini değiştirmek. || **Faire sa** – Gayrımeşru bir takım vesâit ile kesb-i servet ve temin-i menâfi etmek. || **Se donner la** – Dest-i vefayı yekdiğere vermek. || **Il n'y a que la** – Ufak bir farktan başka bir şey yoktur. || **Avoir les** – **s longues** Hüküm ve nüfuz sahibi olmak. || **Lever la** – Tasdik etmek, yemin etmek. || **Battre des** – **s** El çırpmak, takdir ve tahsin etmek. || **Forcer la** – İcbar etmek. || **Tenir la** – Nezâret etmek, bakmak. || **En venir aux** – **s** Kavgaya girişmek, çarpışmak. || – **basse** Sol el. || **Faire** – **basse** Gasp ve garet etmek. || **Avoir la haute** – Hüküm ve emir etmek. || **Avoir une belle** – Güzel yazı yazmak. || **Tenir de première** – Bilâ-vasıta, doğrudan doğruya işitmiş veya almış olmak. || **En un tour de** – Bir anda. || **De longue** – Çoktan beri. || – **chaude** Pişti oyunu. || – **de papier** Yirmi beş tabakadan ibaret kâğıt destesi. || **Demander la** – **d'une jeune fille** Bir kızı nikâhla istemek. || **Accorder la** – **d'une personne** Bir kızı veya kadını nikâhla vermek. || – **courante** El defteri. || **Avoir la** – (Kâğıt oyununda) Kâğıtları taksim etmek hakkını hâiz olmak. || **De la** – , **à la** – Bilâ-senet, an-yedin. || **De première** – Bilâ-vasıta, doğrudan doğruya. || **De seconde** – İkinci elden, bi'l-vasıta. || **Cheval de** – Yedek beygiri. || **Nouvelles à la** – Gazetelerde fikarat-ı mudhike, letâif. || **De marchand en marchand il n'y a que la** – Tacirler arasında pazarlık ve mukavele için senet tanzimine hâcet olmayıp el ele vererek pazarlık veya mukavele etmeleri kâfidir. || **à la** – Elinde, el ile. || **à pleines** – **s** Bol bol. ◆ Avuçlarını dolduracak surette. || **à belles** – **s** Arzu olunduğu kadar, çok çok. || **Aux** – **s** Kavga. ◆ Münâzaa, ihtilaf. || **à** – **droite** Sağ taraf, sağ kol: **Vous avez pris à** – **droite** Siz sağ kola saptınız. || **à** – **s armées** Müsellahan. || **De** – **en** – Elden ele, ağızdan ağıza. || **Haut la** – Kolayca.

Mainate [ims.] Java adası kara tavuğu.

Main-d'œuvre [ims.] Amele işi. (cm. des *mains-d'œuvre*.)

Main-forte [ims.] Birbirine ve hususiyle hükûmete olunan imdat ve muâvenet: **Prêter** – İmdat etmek. (Cem'i yoktur.)

Mainlevée [ims.] (hk.) Fekk-i haczi ve tahlisi mutazammın ilâm, karar, ref'-i vird.

Main-militaire [ims.] (as.) Kuvve-i müselleha. ◆ Cihet-i askeriye.

Mainmise [ims.] (hk.) Vaz'-ı yed, zapt ve tevkif, haciz. ◆ Âzad, i'tak, af.

Mainmortable [s.] (hk.) Evkaf-ı gayr-ı meşruta kabîlinden olan.

Mainmorte [ims.] Evladın ademi hâlinde emlâkini bey' ve ferağ veya vasiyet edememezlik,

mahlûl. || Biens de – Müessesat-ı hayriye ve umumiye ve hastahaneler gibi kimseye tevârüs etmeyen emlâk, emlâk-i mevkufe.

Maint,e [s.] Çok, müteaddid; – e fois Çok defa.

Maintenant [zz.] Şimdi, el'ân. || De – Şimdiki.

Maintenir [ft.] (*Tenir* gibi tasrif olunur.) Tutmak, durdurmak. ◆ Muhafaza ve vikaye etmek, gözetmek, korumak. ◆ İdâme etmek. ◆ Tasdik ve te'kid etmek. || Se – Aynı hâlde kalmak. ◆ Mevkiini muhafaza etmek. ◆ Devam etmek, durmak.

Maintenue [ims.] Bir hakk-ı tasarrufun beka ve muhafazasını musaddık ilâm, hüccet.

Maintien [imz.] Muhafaza, vikaye, gözetme. ◆ Duruş, vaziyet.

Maïolique [ims.] (mr. Majolique.)

Mairat [imz.] Belediye riyâseti, nahiye müdüriyeti. (Az kullanılır.)

Maire [imz.] Belediye reisi, nahiye müdürü. || – du palais Kadîmen Fransa hükümdarlarının baş mâbeyincisi ve vekil ve müdir-i umuru. || Lord – Londra şehir emini.

Mairesse [ims.] Belediye reisinin veya nahiye müdürlerinin zevcesi.

Mairie [ims.] Belediye riyâseti veya nahiye müdüriyeti ve bu memuriyetin müddeti. ◆ Belediye ve nahiye müdüriyeti dairesi.

Mais [hr.] Lakin, ama, fakat. = [imz.] Taallül, itiraz.

Maïs [imz.] (s okunur) Mısır buğdayı, kokoroz. || Épi de – Mısır başağı.

Maison [ims.] Ev, hâne, dâr, beyt. ◆ Aile, familya, ehl-i beyt, hâne halkı. ◆ Hanedan, sülale. ◆ Büyük tacir ve sarraf mağazası. || – du roi Kralın maiyetinde bulunan yâveran vesâir zâbitan ve memurîn. || – de commerce Dârü't-ticaret, ticaret evi, ticarethane, mağaza. || – d'accouchement Dârü'l-vilâde. || – d'arrêt Hapishane. || – de santé Ücretli hastahane. || Petites – s Paris'in eski bîmarhânesi. || Garder la – Evden çıkmamak, hasta olmak. || Faire – nette Bütün hizmetçileri kovmak. || Faire – neuve Yeni hizmetçiler almak. || – de ville Belediye konağı. || – de ville Şehirde inşa edilmiş hâne. || – de plaisance Kırda inşa edilmiş hâne, sayfiye, köşk. || – garnie ou meublée Mefruş kiralık hâne veya daire. || – de jeu Kumarhane. || Avoir un état de – Mefruş, levâzımı mükemmel bir hâneye mâlik olmak. || Relever sa – Ailenin rahnedar olan servetini tekrar iktisab etmek, eski şaşaasını iade eylemek. || Être en – Hizmetkâr sıfatıyla bir hânede bulunmak. || – de Dieu Kilise.

Maisonnée [ims.] Ehl-i beyt, ev halkı.

Maisonnette [ims.] Küçük ev, evcik.

Maistrance [ims.] (bhr.) Limanlarda mariner başı, lostromo veya bahriye çavuş ve mülâzımları heyeti. || École de – Mariner, marinel mektebi.

Maître [imz.] Efendi, ağa, çelebi, çorbacı. ◆ Sahip, mutasarrıf. ◆ Hoca, muallim. ◆ Usta. ◆ Memur, zâbit. ◆ Bahriye başçavuşu. ◆ Numûne, örnek. ◆ Avukatlara verilen lakap. || – de l'univers Rabbu'l-âlemîn. || – des cérémonies Teşrifatçı. || Petit – Gülünç iddialarda bulunan delikanlı. || – d'hôtel Büyük dairelerde sofraya nezâret etmeye memur adam, sofracı başı. || – d'école Mektep hocası. || – d'étude Dahilî mekteplerde şâkirdanın harekâtına nezâret eden memur veya zâbit, dahiliye zâbiti, mubassır. || – autel Mabedin başlıca mihrabı. || Grand – de l'Artillerie Tophane-i Âmire müşîri. || (bhr.) Second – Bahriye çavuşu. || Quartier – Bahriye onbaşısı. || – ouvrier Irgat başı. || (m.) – pilier Ana direği. || – poteau Ana desteği.

Maître [s.] Mahir, liyakatli. ◆ Büyük. ◆ Gayet kuvvetli, nüfuzlu.

Maîtresse [ims.] Hanım, kadın. ◆ Sahibe, mutasarrıfe. ◆ Kadın hoca, muallime. ◆ Usta kadın. ◆ Maşuka, kapatma, metres. || – femme Akıllı ve ağırbaşlı kadın. || (bhr.) – ancre Can kurtaran lenger. || (m.) – muraille Ana duvar.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Maîtrisable [s.] Kullanılabilir, zapt ve idaresi mümkün.

Maîtrise [s.] Ustalık. ◆ Esnaf kethüdâlığı. ◆ Memuriyet, muhafızlık. ◆ Kilisede zemzemekâr çocukların talimine mahsus musiki mektebi. ◆ Mızıkacı başılık.

Maîtriser [ft.] Zapt ve idare etmek, tahakküm altında tutmak, galebe etmek. || – **sa colère** Hiddetini zaptetmek, hiddetine galebe etmek.

Majesté [ims.] Şevket, haşmet. ◆ Büyüklük, azamet. ◆ Heybet, mehâbet. ◆ Hükümdarlara verilen unvandır. ◆ Haşmetlü. (İmparator veya krallar hakkında.)

Majestueusement [h.] Kemâl-i azamet ve haşmet ile.

Majestueux,se [s.] Azametli, haşmetli, mehâbetli. ◆ Büyük, cesim.

Majeur,e [s.] Sinn-i rüşde vâsıl olmuş, reşit, reşide. ◆ Ehemmiyetli, mühim, mutenâ. ◆ Âmir, mücbir, mübrim. ◆ Musikide pes mukabili olan yüksek sadâ. || **La – partie** Ekseri, kısm-ı âzamı. || **Tierce –** (ms.) İki sadâdan mürekkep sadâ. ◆ Her nevi kâğıt oyununda bir renkte olan birli ve papaz ile kız. || **Raisons – es** Esbab-ı kaviye, mücbire. || **Force – e** Kuvve-i mücbire, mâni-i kavi, zaruret-i melcee, özr-i kavi. = [ims.] (mn.) Kıyasın birinci kaziyesi, kiberi.

Majolique yahut **Maïolique** [ims.] İtalya ve İspanya'nın eski bir nevi çinisi.

Major [imz.] Binbaşı. || **– général** Livâ kumandanı, mirlivâ. || **Adjudant –** Sağ kol ağası. || **État –** Erkân-ı harbiye heyeti. || **Chirurgien –** Ser-cerrah, cerrah başı.

Majorat [imz.] Verâset ve bazı kuyud ile meşrut emlâk ki füruhtu gayr-ı caiz olmak üzere bir unvanla beraber temlik edilir, meşruta.

Majordome [imz.] İtalya ve İspanya'da daire-i kralî nâzırı. ◆ Erzağa memur bahriye zâbiti.

Majorité [ims.] Sinn-i rüşd, hadd-i büluğ. ◆ Ekseriyet.

Majuscule [ims. - s.] Avrupa hatlarının büyük ve şekilce muhtelif harflerine ıtlak olunur, başlı harf, majüskül: A, B.

Maki [imz.] Zü'l-yed-i erbaa fırkasından vücudu maymuna, burnu kurda benzer bir hayvan, maki.

Makis yahut **Maquis** [imz.] Korsika adasında melce-i hayâdid olan çalılık araziye verilen isimdir.

Mal [imz.] Fenalık, kötülük, sû, şer. ◆ Acı, ağrı, sancı, veca'. ◆ Zarar, ziyan, telefat, zâyiat. ◆ Zahmet, meşakkat. ◆ Gıybet, mezemmet, fasl. || **Prendre –** Bir hastalığa tutulmak. || **Faire –** Hiss-i merhamet ilka etmek. || **Mettre à –** Felakete, bedbahtîye düşürmek. ◆ İğfal edip lutf-ı âşıkanesine nâil olmak. || **– vénérien** Frengi. || **Tourner en –** Fena mânâ vermek, fena mânâya haml etmek. || **La prendre en –** Gücenmek, fenaya çekmek. || **– de mer** Deniz tutması, hüdam. || **– d'enfant** Vaz'-ı haml sancıları. = [h.] Fena, kötü, fena bir surette. ◆ Nâ-tamam bir surette. || **Se trouver –** Bayılacak hâlde olmak. || **Trouver –** Beğenmemek. || **Être – avec** Bozuşmuş olmak, arası iyi olmamak. || **Être bien –** Pek ağır hasta olmak, pek fena olmak. = [s.] Fena, kötü. || **Bon an, – an** Bereketli ve bereketsiz seneler birbiri üzerine hesap olunarak, vasatî surette. || **Bon gré – gré** İster istemez, tav'an ve kerhen. (cm. *maux*.)

Malabathrum [imz.] (mr. Cinnamome.)

Malachie [ims.] Küçük kızıl böcek.

Malachite [ims.] (*ki*) Yeşil damarlı bakır taşı ki ahcar-ı kıymetdardan ma'duddur.

Malacie [ims.] (t.) Yenmez bazı şeyleri arzu ettirip yediren bir nevi illet, veham.

Malacodermes [imz. - cm.] Hayvanat-ı minşariyü'l-karn fasîlesinden merhuvü'l-edme sınıfı.

Malacologie [ims.] (tt.) Mebhas-i hayvanat-ı nâime.

Malacoptérygiens [imz. - cm.] (hyv.) Esmâk-i merhuvü'l-misbah kısmı.

Malacosarcose [ims.] (t.) İstirhâ-yı adalat.

Malacostéose [ims.] İstirhâ-yı izam.

Malacostracées [ims. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşereden merhuvü'l-kışr fasîlesi.

Malacozoaires [imz. - cm.] (tt.) Hayvanat-ı nâime fasîlesine verilen isimdir.

Malactique [ims. – s.] (t.) Yumuşatıcı, müleyyin.

Malade [i. - s.] Hasta, mariz, nâ-mizaç, bîmar, keyifsiz. (Âzâ-yı beden ve nebatat hakkında dahi müsta'meldir.) ◆ Bozuk: **Du vin** – Bozuk şarap. ‖ (mec.) Zayıf, nâ-savab, bâtıl.

Maladie [ims.] Hastalık, keyifsizlik, maraz, dâ', illet. ◆ Bozulma. ◆ Mahzur.

Maladif,ve [s.] Hastalıklı, hasta mizaç, alîlü'l-mizaç.

Maladivement [h.] Hastalıklı ve hasta mizaç olarak, adem-i sıhhatle.

Maladrerie [ims.] Kurun-ı Vustâ'da miskin illetine müptelâ olanlara mahsus hastahane, dârü'l-meczumîn, miskinhâne.

Maladresse [ims.] Maharetsizlik, iş beceremeyiş, beceriksizlik.

Maladroit,e [i. - s.] Maharetsiz, iş beceremez, beceriksiz. ◆ Maharetsizlikle yapılmış, becerilememiş.

Maladroitement [h.] Maharetsizlikle, beceremeyerek.

Malaga [imz.] İspanya'nın Malaga şehrinde çıkan bir nevi şarap, Malaga şarabı.

Malagma yahut **Malagme** [imz.] (t.) Yumuşatıcı lapa ve yakı, mevzuat-ı müleyyine.

Malai,e yahut **Malais,e** [i. - s.] Hind-i Şarkî sevâhiliyle Cezâir-i Bahr-ı Muhit'te sâkin bulunan akvam efradından veya bunların cinsine mensup ve müteallik olan, Malayî, Malezyalı. = [imz.] Akvam-ı mezkûrenin lisanı, lisan-ı Malayî, Malez lisanı.

Malaire [s.] (tşr.) Yanağa mensup ve müteallik, haddî, vecnî.

Malais,e [i. - s.] (mr. Malai,e.)

Malaise [ims.] Rahatsızlık, hafif keyifsizlik, inhiraf-ı mizaç. ◆ Adem-i huzur. ◆ Müzâyaka.

Malaisé,e [s.] Güç, asîr, suûbetli. ◆ Rahatsız. ◆ Kullanılması güç, rahatsızlığı mûcip. ◆ Kendisi ile geçinilmesi müşkil, imtizacsız. ◆ Müzâyaka içinde.

Malaisément [h.] Güçlükle, suûbetle. ◆ İstemeyerek. ◆ Rahatsızlıkla.

Malambo [imz.] (mr. Mélambo.)

Malandre [ims.] Beygirlerin dizlerinde hâsıl olan bir nevi yara, bıcılgan, urne. ◆ Kereste ağaç ve tahtalarındaki sakatlık ve çürük budak.

Malandreux,se [s.] Sakat yeri bulunan ve çürük budağı olan kereste ağaç ve tahtası. ◆ Bıcılganlı (beygir).

Malandrie [ims.] (t.) Cüzam illetinin eski ismidir. (Elyevm *Lèpre* denir.)

Malandrin [imz.] Ehl-i Salib muharebatı esnasında Fransa'yı garet eden haydutlara ıtlak olunur idi. ‖ (mec.) Serseri, meçhulü'l-ahvâl, hırsız.

Malappris,e [i. - s.] Terbiyesiz, kaba.

Mal-à-propos [h.] Münasebetsiz, nâ-be-mahal.

Malaptérure [imz.] Semek-i elektrik, raat.

Mal'aria yahut **Malaria** [ims.] (İtalyanca'dan me'huz) Bataklıklardan çıkıp havayı bozan ve sıtmayı mûcip olan taaffün, tasa'udat-ı merzagıye. ‖ (mec.) Tesir-i sârî.

Malarmat [imz.] Raâdiye fasîlesinden öksüz balığı.

Malart [imz.] Yabani ördeğin erkeği.

Malate [imz.] (k.) Tuffahiyet. ‖ – **de fer** Elma çeliği, tuffahiyet-i hadid.

Malavisé,e [i. - s.] Mülâhazasız, tedbirsiz.

Malaxation [ims.] (syd.) Ta'cin.

Malaxer [ft.] (k.) Bir maddeyi yumuşatmak için yoğurmak, ta'cin etmek.

Malaxide [ims.] (nb.) Bataklık sahlebi nevi.

Malaxidées [ims. - cm.] (nb.) Sahlebiye fasîlesinden merhuye sınıfı.

Malbâti,e [i. - s.] Yapılışı fena, biçimsiz, kabîhü'l-bünye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Malbeste [imz.] (bhr.) Lenger tırnağı.

Malbrouc yahut:

Malboroug [imz.] Uzun kuyruklu bir cins maymun.

Malcoha [imz.] Bir cins ağaçkakan kuşu.

Malcolmie [ims.] Mahun karanfili nevi.

Malcontent,e [s.] Nâ-hoşnut, gayr-ı memnun.

Malcontentement [imz.] Gayr-ı memnûniyet, adem-i hoşnudî.

Maldenté,e [s.] (byt.) Dişlerinin vaziyeti fena olan feres kısmına ıtlak olunur.

Maldisant,e [s.] Fassal, bedgû. (Eski kelime.)

Maldonne [ims.] Oyun kâğıtlarının fena taksimi.

Mâle [s.] Erkek, er. ‖ (mec.) Kuvvetli, ruhlu, sert, keskin. = [imz.] Erkek hayvan, erkek nebat.

Malebête [ims.] İtimada gayr-ı sâlih ve şâyan-ı ictinab şahs-ı muzır.

Malebouche [ims.] Fasl. ◆ Fassal adam. ‖ (t.) Ağız kokusu.

Malédiction [ims.] Lanetleme, tel'in. ◆ Lanet, beddua. ◆ Musibet, şeâmet.

Male-enchère [ims.] Sû-i talih; fena tesadüf.

Malefaim [ims.] Pek şiddetli açlık, cû'-i şedid.

Maléfice [ims.] Sihirbazlıkla ızrar-ı kasdî. ◆ Tesir-i meş'um.

Maléficié,e [s.] Sihirbazlıkla ızrar olunmuş.

Maléfique [s.] Sihre müteallik fevkalâde bir kuvvet ve tesiri hâiz. ◆ Meş'um.

Malement [h.] Bedbahtâne. ◆ Şeytanetkârane.

Malemort [ims.] Fena ölüm, mevt-i feci. ◆ Cüzam. ◆ Maraz-ı mühlik. (Eski kelime.)

Malencontre [ims.] Fena tesadüf, tesadüf-i meş'um.

Malencontreusement [h.] Fena tesadüfle.

Malencontreux,se [s.] Fena tesadüfe duçar olan. ◆ Meş'um.

Mal-en-point [h.] Sıhhat ve servet ve emsalince fena hâlde olarak.

Malentendu [imz.] Anlaşılamamış ve yanlış anlaşılmış söz, sû-i tefehhüm. ◆ Sehiv, hata, yanlışlık.

Malepeste [hd.] Tahkir ve taaccüb beyan eder: Vay! Ya! Yuf!

Malepeur [ims.] Son derecede korkak.

Mal-être [imz.] Rahatsızlık, kırıklık. ◆ Müzâyaka, zaruret.

Malesherbiacées [ims. - cm.] (nb.) Felekiye fasîlesine karib malserbiye sınıfı.

Malesherbie [ims.] Şili memâlikine mahsus tezyinat çiçeği, malserbiya.

Malévole [s.] Bedhah.

Malfaçon [ims.] Kusur, fena yapılış, fena biçim, biçimsizlik. ◆ Hile, hud'a, dolap.

Malfaire [fl.] Fenalık etmek, harekât-ı muzırrada bulunmak.

Malfaisance [ims.] Fenalık etmek meyl ve tabiatı, şerirlik, isâet.

Malfaisant,e [s.] Fenalık eden veya etmeyi seven, şerir, ◆ Zarar dokunduran, muzır.

Malfait,e [s.] Fena yapılmış, çirkin, biçimsiz. ‖ (mec.) Garip, intizamsız.

Malfaiteur [imz.] Katl ve sirkat gibi cürüm ve cinayetlerde bulunan şahs-ı muzır, câni, mücrim, şerir.

Malfamé,e [s.] İsmi fena çıkmış, sû-i şöhret sahibi, bednâm, mazınne-i sû'.

Malgache [i. - s.] Afrika'nın Madagaskar cezîre-i kebîresi ahalisinden olan, Madagaskarlı.

Malgracieusement [h.] Letafetsizlikle, kabalıkla, tatsızlıkla, nâhoş, letafetten ârî bir surette.

Malgracieux,se [s.] Letafetsiz, kaba, tatsız, çirkin, nâhoş.

Malgré [hc.] Rağmen, rızası hilâfında, istemediği hâlde: – **moi** Benim rızam hilâfında, istemediğim hâlde, bana rağmen; – **la pluie** Yağmur yağmakla beraber, yağmur yağdığı hâlde.

Malhabile [s.] Maharetsiz, istidatsız.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Malhabilement [h.] Maharetsizlik ve istidatsızlıkla.

Malhabileté [imz.] Maharetsizlik, istidatsızlık.

Malheur [imz.] Bahtsızlık, bedbahtlık, sû-i talih. ◆ Nikbet, idbar. ◆ Bela, musibet, felaket. ◆ Afet, kaza, dâhiye. || **De** – Meş'um. ◆ Bir felaketi haber veren. || **Par** – Ber muktezâ-yı talih-i nâ-saz, kazara, hayfâ ki. || – **à!** Vay hâline! ◆ Allah cezasını versin!

Malheureusement [h.] Ber-muktezâ-yı talih-i şûm, kazara, bir uğursuzluk eseri olarak. ◆ Hayfâ ki, yazık ki, teessüf olunur ki, çi fâide ki, ne çare ki, maat-teessüf.

Malheureux,se [s.] Bahtsız, bedbaht, kara bahtlı. ◆ Zavallı, biçare. ◆ Acınacak, fena hâlde. ◆ Meş'um, menhus. ◆ Fena, çirkin. = [imz.] Fakir adam, sefil. ◆ Alçak ve zelil adam.

Malhonnête [i. - s.] Zarafetsiz, nezaketsiz, kaba. (Bu mânâda daima mevsufundan sonra gelir: **Un homme** – Kaba bir adam.) ◆ Namussuz, istikametsiz, rezil, edepsiz. (Bu mânâda daima mevsufundan evvel îrad olunur: **Un – homme** Namussuz, rezil bir herif.)

Malhonnêtement [h.] Zarafetsizlikle, nezaketsizlikle, kabalıkla. ◆ Namussuzlukla, istikametsizlikle, rezilâne, edepsizlikle.

Malhonnêteté [ims.] Zarafetsizlik, nezaketsizlik, kabalık. ◆ Namussuzluk, adem-i istikamet, rezalet, edepsizlik.

Malice [ims.] Fenalık ve ızrar etmek hassası. ◆ Tuhaflık için birini ızrar etme, mûzîlik, muazziblik, şeytanet, istihzâ. || **Non sans** – İstihzâdan ârî olmayarak.

Malicieusement [h.] Fenalık ve ızrar etmek niyetiyle. ◆ Mûzîlikle, muazziblikle. ◆ Müstehziyâne, şeytanetkârane.

Malicieux,se [i. - s.] Fenalık eden, muzır. ◆ Mûzî ve muazzib, şeytanetkâr. ◆ Yaramaz, habis.

Malicore [imz.] (syd.) Nar kabuğu, kışrü'r-rümman.

Malignement [h.] Garaz ve mefsedetle, şeytanetle, hıyanetle, şerirâne.

Malignité [ims.] Garaz, mefsedet, şeytanet, habâset, redâet, şirretlik. ◆ Fenalık.

Malin,igne [s.] Fenalık etmeyi seven, şerir, habis, redî, yaramaz. ◆ Kurnaz, şeytan. ◆ Müstehzi, acı. || **L'esprit** – yahut **Le – esprit** Şeytan, iblis. || **Fièvre – igne** Hummâ-yı redî. = [imz.] İblis, şeytan. ◆ Hilekâr, dessas adam.

Maline [ims.] Her ayın on beşinde vâki olan büyük med ve cezir zamanı.

Malines [ims. - cm.] Belçika'nın bu isimle müsemmâ şehrinde yapılan zî-kıymet dantela.

Malingre [s.] Hasta mizaç, zayıf, nahif. || (mec.) Kuvvetsiz, zayıf.

Malintentionné,e [i. - s.] Fena maksatlı, sû-i maksat sahibi, bedhah, garazkâr.

Malique [s.] (k.) **Acide** – Elma vesâireden çıkarılan hâmız, hâmız-ı tuffah.

Malitorne [i. - s.] Kaba ve elinden bir şey gelmez, çolpa, kaba ve maharetsiz adam.

Mal-jugé [imz.] Hükm-i fâsid.

Malle [ims.] Sandık, bavul. || **La** – Posta çantası. || **Fair sa** – ve **ses – s** Bir yola gidilmek üzere çamaşırlarını hazırlayıp sandığa yerleştirmek. ◆ Müteheyyi-i azîmet olmak. || **Être troussé en** – Vefat etmek.

Malléabiliser [ft.] Kabil-i intırak bir hâle getirmek.

Malléabilité [ims.] (ht.) Ecsamın dövülmekle açılıp safha hâline girmek hassası, kabiliyet-i intırak, merânet.

Malléable [i. - s.] (ht.) Dövülmekle açılıp safha hâline girmek hassasını hâiz (cisim), kabil-i intırak, mârin. || (mec.) İstenildiği gibi kullanılabilen, ele avuca gelir.

Malléolaire [s.] (tşr.) Kâ'bî.

Malléole [ims.] Topuk kemiği, kâ'b.

Malle-poste [ims.] Postayı ve pek az yolcuları götüren araba, posta arabası.

Mallette [ims.] Küçük sandık, sandıkçık, sandıkçe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mallier [imz.] Posta arabası beygiri.

Malmener [ft.] Tekdir etmek, azarlamak. ◆ Izrar etmek. ◆ Hırpalamak.

Maloïle [imz.] Itır-ı tuffah.

Malope [ims.] Deniz kenarlarında neşvünemâ bulur bir cins ebegümeci.

Malopées [ims. - cm.] Hubbâziye fasîlesinden rakamiye nevi.

Malotru,e [i. - s.] Terbiyesiz, kaba. ◆ Çirkin ve simâsından fena adama benzer meçhulü'l-ahvâl şahıs.

Malouin,e [i. - s.] Sen Malo şehri ahalisinden olan, bu şehre ait.

Malpeigné,e [i. - s.] Saçı kıyafeti perişan, pis adam, pejmürde.

Malpighiacées [ims.] (nb.) Tüveyciye-i munfasıla sınıfından encür-i Antilya fasîlesi.

Malpighie [ims.] (nb.) Encür-i Antilî.

Malplaisant,e [i. - s.] Çirkin, fena, sakil, nâmergub, nâ-makbul.

Malpropre [s.] Pis, mülevves, kirli, murdar. || (mec.) Mugayir-i ahlak.

Malproprement [h.] Nezâfetsizlikle, murdarlıkla. ◆ Fena, pis. || (mec.) Mugayir-i ahlak bir surette.

Malpropreté [imz.] Nezâfetsizlik, tahâretsizlik, pislik, murdarlık. || (mec.) Ahlaka mugayeret.

Malsain,e [s.] Sıhhati yerinde olmayan, muhtelü's-sıhha. ◆ Sıhhate muzır, ağır ve fena (hava vesâire). ◆ Ahlaka muzır. || (bhr.) Tehlikeli, kayalık.

Malséant,e [s.] Yakışıksız, edep ve terbiyeye mugayir, nâ-hemvar, mugayir-i edep.

Malsonnat,e [s.] Ahlak ve edebe ve terbiyeye mugayir. || (Akaid) Kavâid-i esasiye-i itikadiyeye mugayir.

Malt [imz.] (*t* okunur) Bira mayası imali için filizlendirilmiş arpa.

Maltais,e [i. - s.] Malta cezîresi ahalisinden veya bu cezîreye mensup ve müteallik olan, Maltız.

Malthe [ims.] Sulu zift, maden zifti.

Malthusianisme [imz.] Maltus'un meslek-i iktisadîsi.

Maltose [ims.] (k.) Arpa şekeri, sükker-i şair, bira şekeri.

Maltôte [ims.] Tahsil olunan vergi, tekâlif. ◆ Tekâlif tahsili. ◆ Vergi tahsili. ◆ Tahsildarlar zümresi, güruhu.

Maltôtier [imz.] Tekâlif tahsil eden adam. ◆ Tahsil memuru.

Maltraiter [ft.] Sû-i muamele etmek, tekdir etmek, azarlamak. ◆ Zarar ve ziyanı mûcip olmak: **Il a été très maltraité dans cette banqueroute** Bu iflasta pek çok zarar ve ziyana duçar oldu.

Malure [imz.] (mr. Mérion.)

Malvacées [ims. - cm.] (nb.) Ebe gümecine müşâbih nebatat, fasîle-i hubbâziye.

Malveillance [ims.] Bedhahlık. ◆ Kasd-ı ızrar.

Malveillant,e [i. - s.] Bedhah.

Malversation [ims.] İhtilâs, irtikâb, sirkat-i emvâl-i mîriye. ◆ Sâika-i hırs ile irtikâb olunan hata.

Malverser [fl.] Sâika-i hırs ile ihtilâs ve irtikâb etmek.

Malvoisie [ims.] Yunan'ın bu isimle müsemmâ cezîresinden çıkan tatlı şarap.

Malvoulu,e yahut **Mal voulu,e** [s.] Fenalığı arzu olunan (adam), fena nazarla görülen.

Mamamouchi [imz.] Memur.

Maman [ims.] (Çocuk lisanında) Valide, anne, nine. ◆ Kadın. || **Grand'** – yahut **Bonne** – Büyük anne, büyük nine.

Mamanpian [imz.] (t.) Ümmü'l-alîka denilen maraz.

Mamellaire [s.] (mr. Mamillaire.)

Mamelle [ims.] Meme, sedy, pistan. || (mec.) Unfuvan-ı sabâvet. || **Porter un cœur sous la** – Hissiyat-ı âlîcenabâne sahibi olmak.

Mamelon [ims.] Memenin düğmesi, südeysi, haleme. || (mec.) Tepecik, yuvarlak, kabartı.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Mamelonné,e [s.] Memenin düğmesine müşâbih tepecikleri olan, mütehallem.

Mamelu,e [s.] İri memeli.

Mameluk yahut Mamelouk [imz.] (Arabîden me'huz) Mısır'ın eski bir nevi süvari askeri ki âzad olmuş üserâdan ibaret idiler, memâlike.

Mamillaire [s.] (tşr.) Meme düğmesi şeklinde olan, halemî.

Mammaire [s.] (tşr.) Memeye müteallik, sedyî.

Mammalogie [ims.] Tarih-i tabiinin memeli hayvanlardan bahseden kısmı, mebhas-i zevâtü's-südeyye.

Mammée [ims.] Amerika kayısı ağacı.

Mammelière yahut:

Mamelière [ims.] (as.) Evâilde zırhın göğüslüğü ki lepaçe denir idi, sadre.

Mammifère [ims.] (tt.) Memeli, zâtü's-südeyye. = [ims. - cm.] Hayvanat-ı zevâtü's-südeyye.

Mammiforme [s.] Meme şeklinde, sedyü'ş-şekl.

Mammite [ims.] (t.) İltihab-ı sedy.

Mammouth [imz.] Cinsi münkariz ve yalnız tabakat-ı arziyede ve ale'l-husus Sibirya'da kemikleri bulunan bir nevi cesim fil, mamut. (Fil-i mahmûdî tabiriyle tercümesi hatadır.)

Man [imz.] Fanfan denilen böcek sürfesi.

Manacou [imz.] Tüyünden kürk yapılır Hindistan kedisi.

Manakin [imz.] Amerika-yı Cenûbî'ye mahsus kızıl serçe.

Manant [imz.] Köylü. ◆ Kaba ve terbiyesiz adam.

Manceau,elle [i. - s.] Fransa'nın Man eyaletinden olan.

Mancenillier [imz.] (nb.) Amerika-yı Vustâ'nın bir nevi elma ağacı, mansnila.

Manche [imz.] Sap, kulp, kabza, kol. || Branler au –, dans le – Müteredditbulunmak, şüphe ve tereddüt etmek.

Manche [ims.] Yen, libas kolu, astin. || (cğ.) İki kara arasına sıkışmış olan deniz, körfez. || Bonne – yahut sadece – İtalya'da bahşiş, hediye. || Se moucher sur la – Büsbütün acemi olmak. || Faire la – Dilenmek. = [ims. - cm.] Manş Denizi.

Mancheron [imz.] Kolluk. || (zra.) Sapan kolu.

Manchette [ims.] Kolluk. ◆ Birinin bileğini sıkarak peydâ edilen mor daire. || Marquis de la – Dilenci. || Chevalier de la – Ahlaksız. || Prendre, mettre des – s İtina ve dikkat göstermek, öteyi beriyi gözetmek. || (tba.) Hâşiye.

Manchon [imz.] Kadınların ellerini soğuktan muhafaza etmek için kullandıkları iki tarafı açık ve boru şeklinde kürk, el kürkü. ◆ Mil yuvası, yuva.

Manchot,te [i. - s.] Bir el veya kolu sakat ve eksik olan, çolak. = [imz.] Kanatları gayet ufak ve uçmaya gayr-ı sâlih olup Avustralya'ya mahsus bulunan balıkçıl kuşu.

Mancône [ims.] Senegambiya memleketine mahsus bir cins eğrelti otu.

Mandant [imz.] Vekil tayin eden, müvekkil.

Mandarin [imz.] (Portekizce'den me'huz) Çin vüzerâsına Avrupa'da verilen unvandır. ◆ Mütefennin, edip adam.

Mandarinat [imz.] Çin'de vezâret pâyesi.

Mandarine [ims.] Mandarina. (Galat olarak mandalina.)

Mandarinier [imz.] Mandarina [mandalina] ağacı.

Mandat [imz.] Vekâlet, vekâletnâme. ◆ Havale, sipariş, emir. ◆ Müzekkere; – d'amener İhzar müzekkeresi; – d'arrêt Gayr-ı muvakkat tevkif müzekkeresi; – de dépôt Muvakkat tevkif müzekkeresi. || – poste Posta havalenâmesi. || – de trésor Hazine tahvili. || – de change Havale senedi. || Donner – Tevkil etmek.

Mandataire [imz.] Vekil, murahhas.

Mandatement [imz.] Bir meblağın te'diyesi için emir ve havale veriş, surete raptediş.

Mandater [ft.] Bir meblağın te'diyesi için emir ve havale vermek, verile demek, surete raptetmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mandchou,e (*man-chou*) yahut:

Mantchou,e [i. - s.] Çin'in cihet-i şimaliyesinde bulunan Mançu kavmine mensup. = [imz.] Mançu lisanı.

Mandement [imz.] (hk.) Celp, ihzar. ◆ Buyruldu. ◆ Piskopos tarafından verilen rûhânî buyruldu. ◆ Havalenâme.

Mander [ft.] Mektupla yazıp bildirmek, iş'ar etmek. ◆ Çağırmak, celp ve ihzar ve davet etmek. ◆ Emretmek. ◆ Tavsiye, ihtar, davet etmek.

Mandibulaire [s.] Alt çeneye mensup ve müteallik.

Mandibule [ims.] Alt çene. ◆ Kuş gagasının iki parçasından beheri.

Mandille [ims.] Vaktiyle uşakların, avam-ı nâsın giydikleri kaput. ◆ Uşaklık, hizmetkârlık.

Mandoline [ims.] Mandolin denilen çalgı.

Mandore [ims.] Dört telli ud, bir nevi rebab.

Mandragore [ims.] (nb.) Adam otu, yebrûhu's-sanem (abdü's-selâm), tuffah-ı berrî, lüffah, kan kurutan.

Mandrerie [ims.] Sepetçilik sanatı.

Mandrill [ims.] Başı köpek başına benzer kuyruksuz büyük şebek.

Mandrin [imz.] Demirci mıskabı, kile silgisi, silme değneği. ◆ Vidalı mil. ◆ Şedid ve ifrata mâil tabiatlı adam.

Manducable [s.] Kabil-i ekl, sıhhate muzır değil.

Manducation [ims.] Yeme, ekl. (Hususiyle Hıristiyanların kilisede yedikleri şaraplı ekmek hakkında müsta'meldir.)

Manéage [imz.] Gemilerin tahmil ve tahliyesinde tayfaların meccânen ifâya borçlu oldukları hıdemat.

Manège [imz.] At talimi. ◆ At talimine mahsus mahal, at meydanı. ◆ Hayvanlarla tahrik olunur makine veya beygir dolabı. || (mha.) Bir hareket-i devriyeyi hareket-i şâkulîye tahvile mahsus alet. || (mec.) Desise, dolap, oyun.

Manéger [ft.] Beygiri alıştırmak, terbiye etmek. || (mec.) Alıştırmak, acemiliğini ahmaklığını gidermek.

Manèque [imz.] (nb.) Küçük Hindistan cevizi.

Manet [imz.] Manyat ağı denilen bir nevi düz örgülü ağ.

Manette [ims.] Topraktan fidan çıkarmaya mahsus küçük kürek.

Manganèse [imz.] Bir nevi sert maden, manganez.

Manganésiate [imz.] (k.) Manganeziyet.

Manganeux,se [s.] (k.) **Oxide** – Humz-ı evvel-i manganez.

Manganides [ims. - cm.] (arz.) Suhur-ı manganeziye.

Manganique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı manganez.

Manganosulfocyane [imz.] (k.) Kibrit-i manganez-i kiyanus.

Mangeable [s.] Yenebilir, yenmeye şâyan, kabil-i ekl.

Mangeaille [ims.] Yiyecek, yiyinti, taam, yem.

Mangeant,e [s.] Yiyen; **Bien – bien buvant** İyi yiyip içen.

Mangeoire [ims.] Yemlik, yem teknesi.

Manger [ft.] Yemek, ekl etmek. ◆ Aşındırmak. ◆ Unutmak, yapmamak. || (mec.) – **des yeux** Büyük bir hırs ile, gözle yiyecek gibi bakmak. || – **les mots** Elfazı nâ-tamam ve fena söylemek, tekmil söylememek. || – **son bien** Malını israf etmek, yemek. || – **de la vache enragée** Gayet şiddetli mahrumiyetlere duçar olmak. || – **de la poudre** Kemâl-i şecaatle harp etmek. || **Donner à** – Lokanta küşâd etmek. = [fl.] Yemek, taam etmek. || **Donner à** – Yemek, yem, gıda vermek. ◆ Yemeğe davet etmek. || **L'appétit vient en mangeant** İnsan biraz bir şey yerse daha ziyade iştihâ hisseder. || (mec.) İnsan ihtiyacatını ifâ ettikçe arzu ve hırsı çoğalır. = [imz.] Yi-

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

yecek, me'kûlat, taam, yemek yeme. || Salle à – Yemek odası, taam salonu, yemekhane.

Mangerie [ims.] Çok yiyiş. ◆ Para yeme. ◆ Yekdiğeri ızrar edilebilen, birbirini yemek istedikleri mahal. ◆ Dava ve mahkeme masârifi.

Mange-tout [imz.] Mâmelekini yiyip bitiren, müsrif. ◆ Taze fasülye ve bakla gibi kabuğuyla yenilen sebze. || Pois – Kabukları dahi yenen bezelye.

Mangeur,se [i.] Çok yiyen, ekûl. ◆ Müsrif. ◆ Diğerlerini yiyen, onlardan müstefid olan adam. || – d'abeilles Eşşek arısı.

Mangeure [ims.] (*ju*) Bir şeyin yenmiş veya aşınmış yeri.

Mangle [imz.] Brezilya ve Hind'de yetişen muattar bir meyve.

Manglier [imz.] Brezilya ve Hind'de yetişen ve muattar bir meyvesi olan sakız ağacı nevi. (Buna *Palétuvier* dahi denilir.)

Mangonneau [imz.] Kurun-ı Vustâ'da taş atmaya mahsus mancınık.

Mangoustan [imz.] Cezâir-i Bahr-ı Muhit'in bazı mahallerinde yetişen cevzü'l-cinan ağacı.

Mangouste [ims.] (tt.) Misk kedisine müşâbih bir hayvan, nims, harü'l-hamam. || (nb.) Cezâir-i bahr-ı muhitin bir nevi meyvesi, cevzü'l-cinan.

Mangue [ims.] Hind kirazı. ◆ Bir nevi ağ.

Manguier [imz.] Hind kirazı ağacı.

Maniable [s.] El ile çevirilebilir, işlenebilir, yumuşak. || (mec.) Kullanılması kolay, halim, muti'.

Maniaque [i. - s.] (t.) Bir meraka müptelâ, meşguf, manyâî.

Manichéen,ne [i.] Bir hasenat ve bir de seyyiat ilahının vücuduna itikad eden mülhid.

Manichéisme [imz.] Manş tarafından icat olunup bir hasenat ve bir de seyyiat ilahına inanmaktan ibaret mezheb-i batıl ki din-i Zerdüştîden me'huzdur.

Manichordion [imz.] (*kor*) Evâilde müsta'mel bir nevi piyano, çimbalo.

Manicle [ims.] Bazı sanayide müsta'mel eğreti alet sapı.

Manicorde [imz.] Kâğıt fabrikalarında kağıdın kalıbı dibinde bulunan tel kafes.

Manicou [imz.] Amerika-yı Şimâlî'ye mahsus bir cins hayvan, maniku.

Manie [ims.] Bir nevi merak ki başlıca bir şeye zihin sardırmaktan ibarettir, manya. ◆ Fikr-i sabit. || (mec.) İfrat derecede arzu ve heves, iptilâ.

Maniement yahut Manîment [imz.] Kullanma, isti'mal. ◆ Para verip alma. ◆ Lems. ◆ İdare. ◆ Retk ü fetk; – des affaires Retk ü fetk-i umur, idare-i umur.

Manier [ft.] El ile tutmak, lems etmek, el ile yoklamak. ◆ Kullanmak, isti'mal ve idare etmek. ◆ (Akçe ve esham hakkında) Alıp vermek.

Manière [ims.] Tarz, üslup, minval, suret. ◆ Âdet. || (mec.) Etvar ve harekât, evzâ'. ◆ Tekellüf, tasannu'. || De – que Bir suretle ki, şöyle ki. || – de voir Suret-i mütalaa. || De la même – Bir siyakta, aynı tarz ve surette. || – d'être Hâl-i hususî. || Par – d'acquit Hâhişsiz, mecburen. || En quelque – Bir dereceye kadar.

Maniéré,e [s.] Sahte etvarlı, yapma ve gayr-ı tabii, tekellüflü.

Maniérer [ft.] Tekellüflü, tasannu'lu kılmak.

Maniériste [i. - s.] Tekellüflü ve gayr-ı tabii bir surette yazan muharrir veya resmeden ressam.

Manieur [ims.] Muameleci; – d'argent Sarraf.

Manifestation [ims.] İzhar, zuhur, büruz , tezâhür. ◆ Nümâyiş.

Manifeste [s.] Zâhir, ayan, belli, bedîdar, âşikâr, aleni.

Manifeste [imz.] Beyannâme, ilannâme. ◆ Manifesto, hamûle kaimesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Manifestement [h.] Zâhiren, alenen, ayan ve vâzıh olarak.

Manifester [ft.] Belli ettirmek, izhar etmek. || **Se** – Zuhur etmek, zâhir olmak.

Manigance [ims.] Hiyel ve desâyis.

Manigancer [ft.] Hiyel ve desâyis etmek.

Maniguette [ims.] Gine biberi, Amerika kakulesi, bezrü'l-cinan.

Manihaut [imz.] Manyoka yahut tapyoka cinsinden olan nebatlara ıtlak olunur.

Manille [imz.] Cezâir-i Bahr-ı Muhit'in Manil adasından gelen makbul sigara.

Manioc [imz.] Amerika'nın ekalim-i hârresinde yetişen bir nevi küçük ağaç ki kökü tıpta müsta'meldir, manyoka.

Manipulaire [imz.] Eski Roma bölüklerinden beherinin zâbiti, bölük başı.

Manipulateur [imz.] Bir şeyi el ile düzelten veya yoğuran adam. ◆ Telgraf vermeye mahsus alet, miftah-ı elektirikî.

Manipulation [ims.] Kimya ve fenn-i saydelânî ve sanayi-i sâirede el ile düzeltip yoğurma, ameliyat-bi'l-yed. ◆ Manipülatör ile telgraf vurma ameliyatı. || (mec.) Suistimal.

Manipule [ims.] Eski Romalılar fırkasının bir öşründen ibaret kısmı. ◆ Papazın esna-yı ayinde sol koluna bağladığı pazubent. ◆ Avuç, tutam, kabza.

Manipuler [ft.] El ile işlemek, yapmak. ◆ Düzeltmek.

Manique [ims.] Amele eldiveni, maniket, meşin yarım eldiven.

Manitout [imz.] Amerika-yı Şimâlî vahşilerinin itikad ettikleri ilah veya cin ve peri.

Maniveau [imz.] Sepet, sele, çavalye.

Manivelle [ims.] Manivela, sap, kol.

Manne [ims.] Tih Sahrası'nda Benî-İsrail'e gökten indirilen yemek, men, mâide. ◆ Bazı nebatattan çıkarılıp müshil gibi kullanılan tatlı bir mâyi, kudret helvası, men. ◆ Gıda-yı ruh.

Manne [ims.] Dar ve uzun sepet, sele. || – **d'enfant** Kamış beşik.

Mannequin [imz.] Uzun ve dar ve seyrek sepet. ◆ Müteharrik uzuvlarla ağaçtan mamul mücessem insan tasviri ki ekseriya hazır elbise mağazalarının kapılarında ve camekânlarında görülür. ◆ Kuşlar için korkuluk. || (mec.) Mesleksiz adam.

Mannequiné,e [s.] (rs.) Letafetten ârî ve maharetsiz, gayr-ı tabii.

Mannette [ims.] Uzun ve dar küçük sepet.

Mannitartrate [imz.] (k.) Manitartariyet.

Mannite [ims.] (k.) Manit.

Manœuvre [ims.] El işi, elin hareketi. ◆ Bir makinenin kurulması, hareketi. ◆ Asker talimi. ◆ Askerin alışmak için icra ettikleri harekât-ı harbiye taklidi, manevra. ◆ Gemicilik ameliyatı, talim-i bahrî, sanat-ı bahriye. ◆ Geminin ince ve kalın bi'l-cümle halatları. || (mec.) Dolap, oyun, hiyel ve desâyis. = [imz.] Irgat, rençber, amele. ◆ Kaba şeyler yapan esnaf.

Manœuvrer [ft. - fl.] Gemi ameliyatını icra etmek, gemiyi kullanmak. ◆ Harekât-ı cesîme-i askeriye icra etmek, manevra etmek. ◆ Kullanmak. ◆ Sevk ve idare etmek. || (mec.) Hiyel ve desâyis kullanmak.

Manœuvrier [imz.] Gemi ameliyatını veya asker manevralarını iyi bilen, manevracı.

Manoir [imz.] Eski vakitte arazi-i vâsia ile muhat konak. ◆ Ev, mesken. || **Le – sombre** Cehennem. || **Le – liquide** Deniz.

Manomètre [imz.] Gazların ve buharların derece-i kesâfetini ölçmeye mahsus alet, mikyasü'l-gazat.

Manoque [ims.] Korza olmuş halat. ◆ Yaprak tütün demeti, bohçası.

Manorhine [ims.] Avustralya florya kuşu.

Manoscope [imz.] Mikyas-ı sıklet-i hava.

Manouvrier [imz.] Gündelikle çalışan işçi, ırgat.

Manquant,e [i. - s.] Eksik, nâkıs, mefkud.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Manque [ims.] Eksiklik, noksan, fıkdan, adem. || – **de** Fıkdanı cihetiyle.

Manqué,e [s.] Nâkıs, nâ-tamam. ◆ Başa çıkmayan, neticesiz. ◆ Maharetsiz, acemi, âdi.

Manquement [imz.] Eksiklik, noksan, kusur, nisyan sebebiyle hata. ◆ Yokluk, fıkdan, adem.

Manquer [fl.] Kusur etmek, hata ve kabahat etmek. ◆ Vazife veya borç veya sözünü edâ ve ifâ etmemek. ◆ İflas etmek. ◆ Bayılmak, gevşekliğe uğramak, yıkılıp düşmek, kaymak. ◆ Eksik olmak, mevcut olmamak. ◆ Mâlik olmamak. ◆ (Esliha-i nâriye hakkında) Ateş almamak, patlamamak. ◆ Eksilmek. ◆ Mahsulat vermemek. ◆ Muvaffakiyete iktiran etmemek. ◆ Yıkılmak. || **Sans** – Mutlaka. || **J'ai manqué de tomber** Az kaldı düşüyor idim. = [ft.] Başa çıkarmamak. ◆ Kaçırmak, fevt etmek. ◆ Yetişememek. ◆ Vuramamak, isabet ettirememek.

Manquiner [ft.] Eşkâli gayr-ı tabii bir surette, âdeta bir kukla gibi tasvir ve tersim etmek.

Mansarde [ims.] Çatı arasında yapılmış ufak oda, tavan arası. ◆ Çatı, tavan arası penceresi.

Mansardé,e [s.] Çatının altında olup duvarları çatının vaziyetine göre eğri olan tavan arası odalarına ıtlak olunur.

Manse [ims.] Arazi-i tımariyenin bir çiftçi familyasını idare edebilecek miktarı.

Mansion [ims.] İkametgâh. ◆ Ordugâh, merhale, mevki-i istirahat. (Eski kelime.)

Mansuétude [ims.] Hilm, mülâyemet, rahm.

Mante [ims.] Kadınların ve rahiplerin giydikleri kolsuz ve geniş bir nevi libas, ihram, harmani.

Manteau [imz.] Üstten giyilen geniş libas, kaput, yağmurluk, sako, harmani, burnus, manto. ◆ Örten, setreden şey. ◆ Ocağın dumanı odanın içine dağıtmamaya mahsus olan çıkıntılı mahalli, ocak kubbesi, fırın kapağı. || (mec.) Vesile, suret-i zâhire. || **Sous** – Hafiyen, perdesi altında. || **Garder les** – **x** Sirkat ve emsali bir cürüm irtikâb edilirken kimse gelip gelmediğini haber vermek üzere gözcülük etmek. || (Tiyatro ıstılahında) **Rôles à** – yahut sadece – **x** Vakur ve ihtiyar adamlar vazifesi.

Mantelet [imz.] Kısa manto, kaput. ◆ Araba körüğü. || (bhr.) Lombar kapağı. || (as.) Siper.

Mantelure [ims.] Köpeğin başka renkte olan arka tüyü, burnusü'l-hayvan.

Manticore [imz.] Afrika'ya mahsus böcek.

Mantides yahut:

Mantidiens [imz. - cm.] Hayvanat-ı serîül-meşy fasîlesinden burnusiye nevi.

Mantille [ims.] İspanyol kadınlarının üzerine aldıkları bir nevi uzun ve geniş şal yahut mendil. ◆ Kadınlara mahsus ipekten bir nevi ince mendil.

Mantisse [ims.] (r.) Logaritmanın aded-i a'şârîsi.

Mantouan,e [i. – s.] İtalya'nın Mantu şehrinden olan.

Manuel,le [s.] El ile yapılan, el işi. = [imz.] Hacmi küçük olduğu hâlde mündericat ve malumatı çok olan risale, mecmua. ◆ Rehber.

Manuellement [h.] El ile, elden ele, yeden anyedin.

Manufacture [ims.] El veya makine ile mamulat-ı sınaiyenin külliyetle imali, fabrika işi, fabrika malı, manifatura. ◆ Böyle mamulatın yapıldığı fabrika. ◆ İmal. = [cm.] İmalat, mamulat-ı sınaiye.

Manufacturer [ft.] El veya makine ile yapılan mamulat-ı sınaiyeyi külliyetle imal etmek.

Manifacturier [imz.] Külliyetle mamulat-ı sınaiye imal eden adam, mamulat-ı sınaiye fabrikasının sahibi. = [s.] Mamulat-ı sınaiye ile iştigal eden. ◆ Mamulat-ı sınaiyeye müteallik.

Manuluve [ims.] (t.) Yalnız elleri batırmaya mahsus banyo, el banyosu, hamamü'l-yed.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TÜRK AKADEMİ OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Manumission [ims.] (hk.) Kölenin âzad edilmesi, i'tak, ıtlak. ◆ Hayvan vesâireyi âzad etme.

Manus *(in)* [imz.] Teslim-i ruh ederken okunan dua; **Dire son** – Vefat etmek.

Manuscrit,e [s.] El ile yazılmış, el yazısı, yazma. = [imz.] Yazma kitap.

Manustupration [ims.] İstimnâ bi'l-yed.

Manutention [ims.] Muhafaza, idare, nezâret. ◆ Asker ekmeğinin imal olunduğu fırın.

Manutentionner [ft.] (Askerin ekmek ve tütünü hakkında) İmal ve ihzar etmek.

Mappemonde [ims.] Küre-i arzın iki nısfını musavvir olan küre-i musattah, nısf-ı küre (haritası), tastih-i küre. ◆ Kıç.

Maqueraison [ims.] Uskumru balığı saydı zamanı.

Maquereau [imz.] Uskumru balığı. = [cm.] Baldırların yanık lekeleri.

Maquereau,elle [i.] Vasıtalık eden herif veya karı.

Maquette [ims.] Bir heykelin ufak ve kaba numûnesi, taslağı.

Maquignon [imz.] At dellalı, at cambazı. ◆ İzdivaç ve bey' ü şirâ işlerinde tavassut eden adam, miyancı, dellal.

Maquignonnage [imz.] At dellallığı, cambazlığı. ◆ Hafiyen icra olunan gayrımeşru ticaret.

Maquignonner [ft.] Satılık beygirin kusurlarını örterek hilelerle iyi göstermek. ◆ Bir işe hile ve desâyis karıştırmak.

Maquillage [imz.] Soytarı gibi yüzünü boyama.

Maquiller [ft.] Yüzü boyamak. ◆ Hazırlamak, tertip etmek. ‖ **Se** – Yüzünü boyamak.

Maquis [imz.] (hk.) (mr. Makis.)

Mara [imz.] Amerika-yı Cenûbî'ye mahsus bir cins tavşan. (Buna *L'èvre pampa* denilir.)

Marabout [imz.] (Arabîden me'huz) Mağripte dervişlere verilen isimdir, murâbıt. ◆ Karnı geniş kahve güğümü. ◆ Hind'in turna kuşu ki tüyleri şapka süsü gibi kullanılır ‖ (mec.) Pek çirkin adam.

Maraîcher [imz.] Bostancı, sebze yetiştiren bahçıvan. = [s.] Bostancılığa ve sebze yetiştirilmesine mensup ve müteallik.

Marais [imz.] Bataklık, sulak yer, merzaga. ◆ Sebze bahçe ve tarlası, bostan. ‖ – **salant** Memleha, tuzla.

Maranta yahut:

Marante [imz.] Amerika'ya mahsus bir cins havlıcan fidanı.

Marantacées [ims. - cm.] (nb.) Havlıcaniye fasîlesi.

Marasca [imz.] İtalya'nın bir nevi ekşi kirazı.

Marasme [imz.] Pek büyük zaaf ve lâgarlık, kuhûl. ‖ (mec.) Sönüklük, ruhsuzlık. ◆ Faaliyetin zıyâı.

Marasquin [imz.] İtalya'da bir nevi ekşi kirazdan çıkarılan ve maraskino amberiyesi denilen içki.

Marâtre [ims.] Üvey ana, analık. ◆ Kendi evladına veya üvey oğullarına sû-i muamele eden ve eziyet veren kadın. ‖ (mec.) Muamele-i şedidâne gösteren.

Marattia [imz.] Yaban râziyânesi.

Maraud,e [i.] Çapkın, hırsız, serseri.

Maraudage [imz.] Çapkınlık, hırsızlık, serserilik. ◆ Akıncılık, yağmagerlik, plaçka.

Maraude [ims.] Askerden ayrılan neferlerin ettikleri hırsızlık veya yağmagerlik, plaçka, akın. ◆ Hırsızlık.

Marauder [fl.] (Neferat hakkında) Askerden ayrılıp hırsızlığa ve yağmagerliğe gitmek, plaçkacılık etmek. ◆ Hırsızlık niyetiyle serseri gezmek.

Maraudeur [imz.] Yağmager ve plaçkacı nefer. ◆ Serseri hırsız.

Maravédis [imz.] (s okunur) İspanya'nın takriben üç para kıymetinde bakır sikkesi.

Marbre [imz.] Mermer, ruham, hârâ. ◆ Mermerden yapılmış şey. ‖ (tba.) Dizilmiş sayfaların konmasına mahsus masa. ◆ Boya ezmeye mahsus taş. ‖ **Graver un fait sur le – et l'airain** Bir şeyin hatırasını te'bid etmek. ‖

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– artificiel Suni mermer. || – feint Mermer taklidi resim. || – jeté Porfir taklidi resim. || – chiqueté Granit taklidi resim.

Marbré,e [s.] Mermere müşâbih, mermer gibi damarlı, ebrulu.

Marbrer [ft.] Mermer gibi damarlı ve lekeli etmek, ebrulu boyamak. ◆ Mermer taklidi boyamak.

Marbrerie [ims.] Mermercilik, taşçılık. ◆ Mermerci ve taşçı dükkânı.

Marbreur [imz.] Mevadd-ı mütenevviaya mermer renk ve suretini veren, ebrulu kâğıt yapan sanatkâr.

Marbrier [imz.] Mermerci, taşçı.

Marbrière [ims.] Mermer madeni, ocağı.

Marbrure [ims.] Tahta ve kâğıt vesâire üzerinde yapılan mermer taklidi, ebru nakışı.

Marc [imz.] (c okunmaz) Takriben altmış beş dirhemlik eski ölçü. ◆ Almanya'nın bir frankla yirmi beş santim kıymetinde gümüş sikkesi, mark.

Marc [imz.] (c okunmaz) Ezilmiş veya sıkılmış bir şeyin tortusu, rüsub, cibre, posa, küsbe. || – de café Kahve telvesi.

Marcassin [imz.] Henüz bir yaşını doldurmamış yabani domuz yavrusu.

Marcassite [imz.] Yas için ziynet mevaddı imaline yarayan bir nevi siyah taş, hacerü't-tûr, markşit.

Marceau [imz.] Orman söğüdü, marso söğüdü.

Marcelline [ims.] İpekten pek ince ve yumuşak bir kumaş.

Marcescence [ims.] (nb.) Yaprak ve çiçeklerin sararıp solması, kuruması, tekahhul.

Marcescent,e [s.] (nb.) Sararıp solmuş, kurumuş (yaprak veya çiçek), mütekahhil.

Marcgraviacées [ims. - cm.] (mr. Margraviacées.)

Marchage [imz.] Yürüme.

Marchand,e [i.] Tacir, bezirgân. ◆ Alıcı, müşteri: Trouver un – pour son cheval Beygiri için bir müşteri bulmak. = [s.] Ticarete mahsus veya mensup ve müteallik, ticari: Navire – Tüccar gemisi; Marine – e Sefâin-i ticariye; Ville – e Ticaretgâh kasaba; Prix – Tüccar beynindeki fiyat.

Marchandage [ims.] Pazarlık. ◆ Ameleye yaptırılacak bir işin kesim olarak iltizamı, götürü verme.

Marchandailler [ft. - fl.] Ufak bir şey için uzun uzadıya pazarlık etmek.

Marchander [ft.] Pazarlık etmek, pazarlığı kesmek. ◆ Ameleye yaptırılacak bir işi kesim olarak iltizam etmek. = [fl.] (mec.) Uzun uzadıya düşünmek, müteredditt kalmak.

Marchandeur,se [i.] Pazarlığı çok seven, çok pazarlık eden adam.

Marchandise [ims.] Satılacak şey, eşya ve emtia-i ticariye, mal, meta. || – de contrebande Kaçak mal. || – s laissées ad valorem Gümrük resmine mukabil terk olunan eşya-yı ayniye. || – s prohibées Eşya-yı memnûa. || – s saisies Zapt ve müsâdere olunan eşya. || – de pacotille Gemici malı. || Moitié guerre moitié – Nîm-tav'an, nîmkerhen. ◆ Meşkûk, câlib-i şüphe bir surette.

Marchantie [ims.] Su kenarlarında bulunur bir cins yeşil saz.

Marche [ims.] Yürüyüş, meşy, reftar. ◆ Hareket, seyir. ◆ Yol. ◆ Askerin yürürken ayaklarını birden ve talimle atmalarını teshil eden şarkı ve çalgı, marş. || (mec.) Gidiş, reviş, tarz, tavır. ◆ Cereyan, temşiyet. ◆ Terakki, ilerleme. || – d'une maladie Bir marazın seyri, ilerlemesi. || – des affaires Muamelat-ı ticariyenin cereyanı. || (as.) – couverte Düşman askeri nazarından mahfî kalan yürüyüş. = [hd.] Marş! Arş!

Marche [ims.] Merdiven basamağı. ◆ Tezgâh vesâirenin ayakla basılarak tahrik olunur yeri, tezgâh ayaklığı.

Marche [ims.] Vaktiyle hudut boyunda bulunan eyaletlere ıtlak olunurdu.

Marché [imz.] Pazar, çarşı, suk, bedesten. ◆ Satın alınan şey, mubâyaat. ◆ Pazarlık, alışveriş. ◆ Piyasa, piyasanın hâli. ◆ Muka-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

vele. || Clause de – Mukavele şerâiti. || – au comptant Bey'-i kati, peşin pazarlık. || – à terme Vadeli bey'. || – à prix fait Götürü pazarlık. || – à terme ferme Vadeli bey'-i kati. || – à terme fictif Hıyarla meşrut vadeli bey'. || – ferme Peşin muamele. || à bon – Ucuz, ve (mec.) kolaylıkla. || Mettre le – à la main de Birini bir ahdin muhafaza veya nakzına muhayyer bırakmak. || Par dessus le – Bundan maada, bundan fazla, haric ezhesap. || Faire bon – de İsraf ve ibzal etmek. || – donné Yok pahasına satılmış şey.

Marche-pied [imz.] Basamak. ◆ Bir yüksek yere yetişmek için kullanılan iki üç basamaklı sehpa. ◆ Araba basamağı. || (mec.) Bir mesnede irtika için vasıta olan daha küçük memuriyet veya buna tavassut eden adam.

Marcher [fl.] Yürümek, meşy etmek. ◆ Ayakla yoğurmak. || (mec.) Hareket etmek. || – droit Doğrulukla hareket etmek. ◆ İlerlemek, yolunda olmak, iyi gitmek. || – à pas de loup Yavaş ve gürültüsüz yürümek. || – sur le pas de Birinin harekâtını taklit etmek. || – sous Kumandasında bulunmak. || – du même pas Aynı terakkiyata mazhar olmak. || – sur le pied à quelqu'un Birini tahkir etmek.

Marcher [imz.] Yürüyüş, meşy ve hareket, reftar.

Marcheur,se [i.] Yürüyücü, mâşî.

Marcottage [imz.] Ağaç dallarını ve sürgünlerini toprağın altına daldırmak ameliyatı, daldırma. || – par drageon Kök sürgünlerinden yapılan daldırma. || – en l'air Ağaç dalları etrafına huni ile toprak koyup ba'dehu köklendikçe yapılan daldırma. || – chinois Dalı yere gömerek birkaç daldırma birden yapma usulü.

Marcotte [ims.] Ağaçtan kesilmeksizin kökleşmek üzere toprağın altından çıkarılan asma vesâire dalı, daldırma, fesl.

Marcotter [ft.] Asma vesâire dallarını yeniden kökleştirmek üzere toprağın altından geçirmek, daldırmak.

Mardi [imz.] Salı günü, yevmü's-selâse, seşenbih. || – gras Karnavalın son günü.

Mare [ims.] Mâ-i râkid, müteaffin havuz.

Marécage [imz.] Bataklık, sulak yer.

Marécageux,se [s.] Bataklık yerleri çok olan (arazi). || Bataklığa müteallik, bataklık kokan. || Gent – Kurbağalar.

Maréchal [imz.] Müşir. || Grand – Mabeyin müşiri. || – de camp Süvari mirlivâsı. || – des logis Süvari başçavuşu, süvari bölük emini. || – ferrant Nalbant. (cm.: *maréchaux*.)

Maréchalat [imz.] Müşirlik, müşiriyet.

Maréchalerie [ims.] Nalbantlık.

Maréchassée [ims.] Eski vakitte Fransa'da bir müşirin daire-i idaresi. ◆ Vaktiyle zaptiye yerine asayiş-i umuminin muhafazasına memur süvari askeri.

Marée [ims.] Denizin cezir ve meddi. ◆ Dökülmüş, yayılmış çok miktarda su. ◆ Taze balık. || (mec.) Kalabalık, halk. || Haute, grande – Med esnasında deniz sularının en son yükseldiği nokta. || Basse –, – basse Denizin cezir esnasında sularının alçaldığı en son nokta. || (bhr.) Prendre la – Bir limana girmek veya bir limandan çıkmak için denizin med veya cezir zamanından istifade etmek. || Odeur de – Taze deniz balığına mahsus koku. || Arriver comme la – en carême Tam vaktinde yetişmek.

Marékanite [ims.] (mad.) Reml hâlinde bulunan akik-i esved, marekanit.

Marelle yahut Mérelle [ims.] Yerde çizilmiş hatlar arasında kaydırak oyunu, dokuz can oyunu.

Maremmatique [s.] (t.) Fièvre – Hummâ-yı merzagıye.

Maremme [ims.] İtalya'da deniz kıyılarında bulunan bataklık ve ağır havalı yerlere verilen isimdir.

Maréographe [imz.] (arz.) Mikyas-ı cezir ve med.

Maréyeur,se [i.] Taze balık satan, balıkçı.

TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Marfil yahut **Morfil** [imz.] İşlenmemiş fildişi.

Margarate [imz.] (k.) Margariyet, lü'lü'iyet.

Margarine [ims.] (k.) Koyunun iç yağından vesâir bazı ecsam-ı şahmiyeden çıkan bir madde, margarin, lü'lüin.

Margarique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı lü'lü', hâmız-ı margar.

Margay [imz.] (*ghè*) Amerika-yı Cenûbî'nin yabani kedisi, kaplan kedisi.

Marge [ims.] Kâğıdın ve sayfanın, kenarlarında bırakılan beyaz ve yazısız yeri. ◆ Hâşiye, hâmiş, tahşiye. ◆ Kenar. || **Laisser une** – Fâsıla ve açık yer bırakmak. || **Transporter en** – Derkenar etmek, tahşiye etmek. || (mec.) **Avoir de la** – Geniş ve müsait vakte mâlik olmak.

Margelle [ims.] Kuyu ağzının taşı, kuyu bileziği.

Marger [ft.] (tba.) Basılacak kitabın kâğıdını sayfalar müsâvi kenarlar bırakacak ve birbirinin üzerine gelecek surette vaz' ve tanzim etmek.

Margeur,se [i.] (tba.) Makine veya tezgâhta kâğıdı düzeltip koyan adam, kâğıt verici.

Marginal,e [s.] Sayfanın kenarında yazılmış, hâmiş, hâşiye edilmiş. ◆ Sahilde, kenarda bulunan || (nb.) Bezrî, dairevî. (cmz.: *marginaux*.)

Marginé,e [s.] Kenarında hâşiyesi bulunan, hâmişli, hâşiyeli. || (nb.) Kenarlarında bir nakışı veya hattı bulunan (yaprak vesâire), kenarlı, zû-hifâ.

Marginelle [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî fasîlesinden bir cins makbul mühre boncuğu.

Marginer [ft.] Bir kitabın sayfaları kenarına yazmak, hâşiye yazmak.

Margot [ims.] (*t* okunmaz) Saksağan (Asıl ismi *pie*'dir.) || (mec.) Çok söyleyen kadın, geveze. ◆ Fahişe.

Margotin [imz.] Ateş yakmaya mahsus çalı çırpı demeti.

Margoton [ims.] Âlüfte.

Margouillis [imz.] Bulaşıklık, süprüntülük, mezbele.

Margrave [imz.] Almanya'nın bazı prenslerine verilen unvandır, margrav. = [ims.] Bu unvanı hâiz prensin zevcesi. (*Margravine* dahi denilir.)

Margraviacées [ims. - cm.] (nb.) Zü'l-vüreykat-ı tüveyciye-i munfasıla sınıfından margravye fasîlesi.

Margraviat [imz.] *Margrave* denilen Almanya prenslerinin unvanı ve daire-i hükûmetleri.

Margriette yahut:

Margrillette [ims.] Avrupalılar'ın Afrika'da fürûht ettikleri boncuk nevi.

Marguerite [ims.] Papatya çiçeği.

Marguillerie [ims.] Kilise akarı idare-i memuriyeti, kethüdâlığı.

Marguillier [imz.] Kilise akarı idare-i memuru, kethüdâsı.

Mari [imz.] Koca, zevc.

Mariable [s.] Evlenmek sin ve hâlinde olan, yetişmiş, gelinlik.

Mariage [imz.] Evlenme, izdivaç, teehhül. ◆ Nikâh. ◆ Düğün, velîme. ◆ Çeyiz. || (mec.) Birleşme, karışma. || – **sous la cheminée** Merasim-i nizamiye ifâ edilmeksizin vukua gelen gizli izdivaç. || – **en détrempe** Zâhiren nikâhlı, meşru bir münasebet hâlinde bulunan münasebet-i gayr-ı meşrua. || – **de conscience** Zaten zecv ve zevce hâlinde yaşamakta olan kadın ve erkek beynindeki teehhül. || – **inégal** Bir asil ile asil olmayan biri beyninde izdivaç.

Marié,e [i.] Evlenmiş, evli, güvey, gelin. || **La nouvelle** – **e** Gelin.

Marier [ft.] Evlendirmek, tezvic etmek. || (mec.) Birleştirmek, karıştırmak, imtizac ettirmek. || **Se** – Evlenmek, teehhül etmek, kocaya varmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Marie-salope [ims.] (bhr.) Limanlarda terâküm eden kum ve balçık vesâireyi harice taşımaya mahsus tarak vapuru, tarak dubası.

Marieur,se [i.] Evlendirici, menâkihe ve izdivaçlara tavassut eden adam.

Marigot [imz.] (cğ.) Amerika'da bazı nehir mansabının teşkil ettiği cereyanlara denir.

Marikina [imz.] Bir cins Amerika maymunu. (*Singe-lion* dahi denir.)

Marin,e [s.] Denize mensup ve müteallik, bahrî. ◆ Gemiciliğe ve seyr-i sefâine müteallik, bahrî. ◆ Denizde iyice gidebilmek için lazım gelen şerâiti hâiz. || **Avoir le pied** – Bir sefinenin kenarında kolayca yürüyebilmek. || **Sel** – Âdi mutfak tuzu. = [imz.] Gemici, mellah, bahriye nefer veya zâbiti.

Marinade [ims.] Bir hamura bulanıp tavada kızartılmış et. ◆ Bazı etlerin muhafazasına yarayan sirke ile zeytin yağı ve tuz halîtası, marinate terbiyesi, salamura. ◆ Salamuraya batırılmış et ve bu etten yapılmış yemek.

Marine [ims.] Gemicilik, fenn-i milâhat. ◆ Bir devletin kuvve-i bahriyesi, bahriye. ◆ Sefâin, donanma. ◆ Deniz manzaralarını tasvir eden resim. ◆ Deniz kokusu. || **Ministère de la** – Bahriye nezâreti. || **Aspirant de** – Bahriye mülâzım-ı sânîsi. || **Les cadets de la** – Bahriye mektebinden neşet eden mühendisîn. || – **de guerre** Sefâin-i harbiye. || – **marchande** Sefâin-i ticariye, umur-ı bahriye-i ticariye.

Marines [ims. - cm.] Deniz manzaralarını gösteren levhalar, tablolar, tesâvir-i bahriye.

Mariner [ft.] Salamuraya yatırmak.

Maringouin [imz.] Amerika'nın büyük bir sivrisineği.

Marinier [imz.] Mellah, gemici. ◆ Nehir gemicisi. = [s.] Bahriyeye ait, mensup. || **Officier** – Geminin yelken vesâiresinin isti'malinde müstahdem küçük zâbit.

Marionnette [ims.] Kukla tiyatrosu.

Marisque [ims.] Yabani incir, tîn-i berrî. || (t.) Verem-i tîn.

Mariste [imz.] Neşr-i maarife hizmet etmek maksadıyla Bordo'da[30] müteessis bir tarik-i mahsusa mensup rahip.

Marital,e [s.] Kocaya mensup ve müteallik, zevcî. || **Droits – aux** Hukuk-ı zevciye. (cm.: *maritaux.*)

Maritalement [h.] Koca gibi, zevc sıfatıyla. ◆ Karı koca gibi, teklifsizce.

Maritime [s.] Denize yakın olan, sahilde bulunan. ◆ Gemicilikle meşgul olan. ◆ Gemiciliğe veya kuvve-i bahriyeye mensup ve müteallik, bahrî. || **Force** – Kuvve-i bahriye.

Maritorne [ims.] Çirkin ve pis kadın, kız.

Marivaudage [imz.] Marivo nâm muharririn eserleri gibi gayr-ı tabii ve lezzet ve letafetten ârî tekellüflü ve uzun ibare ve ifade. ◆ Tasannu', tekellüf.

Marivauder [ft.] Marivo nâm muharririn eserleri gibi gayr-ı tabii ve lezzet ve letafetten ârî bir suret-i ifade kullanmak. ◆ Tasannu' ve tekellüf nakîsalarına düşmek.

Marjolaine [ims.] (nb.) Fasîle-i şefeviyeden güzel râyihalı bir nebat, berdekuş, merzengûş.

Marjolet [imz.] Akıl ve dirayet iddiasında ve kendini beğendirmek kaydında bulunan delikanlı.

Marli [imz.] Kolalı gaz (ince tülbent). ◆ Bir tabağın dâhilî kenarı.

Marmaille [ims.] Ufak çocuklar gürûhu, çoluk çocuk.

Marmelade [ims.] Mürabbâ, reçel, pestil, ezme. ◆ Çok pişmiş, ezilmiş. || **Viande en** – Çok pişmiş et. || **Figure en** – Yaralanmış, zedelenmiş, berelenmiş yüz.

Marmenteau [i. - s.] Bazı orman ve emlâkte ziynet ve alâmet-i tefrik olmak üzere terk edilen eşcar-ı ihtiyatiyeye ıtlak olunur.

Marmite [ims.] Tencere, çömlek, güveç. || – **de Papin** Hikmet-i tabiiyede suyun pek yüksek

30 Bordeaux.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

bir dereceye kadar kaynatılmasına mahsus kap, Papen tenceresi. || **Écumeur de** – Kâselis.

Marmiteux,se [i. – s.] Fakir, miskin, sefil.

Marmiton [imz.] Aşçı yamağı.

Marmolite [ims.] (mad.) Bir cins yeşil somaki taşı.

Marmonner [ft. - fl.] Mırıldanmak, homurdanmak.

Marmoréen,ne [s.] Mermere müteallik, ruhamî. || (mec.) Bârid, müncemid.

Marmose [ims.] (hyv.) Amerika sevâhilinde bulunur bir cins sarik.

Marmot [imz.] Şebek. ◆ Ufak ve tuhaf heykel. ◆ Küçük oğlan. || **Croquer le** – Çok beklemek, intizarda kalmak.

Marmottage [imz.] Mırıldanma, homurdanma, işitilmeyecek surette yavaş ve karışık sözler telaffuzu.

Marmotte [ims.] Dağ sıçanı. ◆ Kadın serpuşu, başlığı. ◆ Küçük kız çocuğu, genç kız.

Marmotter [ft.] İşitilemeyecek surette yavaş ve karışık söylemek, mırıldanmak, homurdanmak.

Marmotterie [ims.] Derin ve uzun uyku. ◆ Homurdanma, mırıldanma.

Marmotteur,se [i.] İşitilemeyecek surette yavaş ve karışık söyleyen, mırıldanıcı.

Marmouset [imz.] Ufak ve kaba heykel. ◆ Küçük oğlan. ◆ Kısa boylu ve çirkin adam. ◆ Ucu resimli ocak ızgarası.

Marnage [imz.] (zra.) Arazinin ıslahı için tarlalara marn denilen özlü ve kireçli toprak katma ameliyatı.

Marne [ims.] "Kils"den muharref olarak beyne'z-zürrâ' "kis" denilen bir nevi kireçli beyaz balçık, marn.

Marner [ft.] (zra.) Arazinin ıslahı için tarlaya marn denilen kireçli toprak katmak.

Marneux,se [s.] Kis[31], marn denilen kireçli beyaz toprak cinsinden olan.

Marnière [ims.] Kis[32], marn denilen kireçli toprağın çıktığı mahal, kis damarı, tabakası, madeni, ocağı.

Marno-calcaire [s.] (mad.) Marnî, kils. || **Dépôts** – **s** Rüsumat-ı marniye, kilsiye.

Maroc [ihz.] Marakeş kasabası. ◆ Mağrip memleketi, Fas.

Marocain,e [i. - s.] Marakeşli, Marakeş şehrine veya Marakeşlilere ait.

Marolles [imz.] Bu isimle müsemmâ memleketten çıkan bir nevi peynir.

Maronage [imz.] Fransa'da köylülerin bir cins ihtitab me'zuniyeti, mîrî ormanlarından ağaç kat'ı hakkı.

Maronite [imz.] Cebel-i Lübnan katoliği, Maruni.

Maronner [fl.] Yavaşça mırıldanmak.

Maroquin [imz.] An-aslin Mağrip'te imal olunan keçi derisinden her nevi sahtiyan.

Maroquinage [imz.] Keçi derisini takliden dana ve koyun yününden meşin ve sahtiyan yapma ameliyatı.

Maroquiner [ft.] Keçi derisini takliden dana ve koyun yününden meşin ve sahtiyan yapmak ve o suretle dibâgat etmek.

Maroquinerie [ims.] Sahtiyancılık. ◆ Sahtiyan debbağhanesi.

Maroquinier [imz.] Sahtiyancı.

Marotique [s.] Kudemâ-yı muharrirînden Kleman Marot'un[33] tarz-ı ifadesinde olan (ibare).

Marotte [ims.] Başında bir insan kafası resmi ve onun üzerinde çıngırakları bulunan bir nevi asa.

Maroufle [imz.] Hilekâr, yaramaz. ◆ Kaba adam.

Maroufle [ims.] Ressamların muşamba ve bezleri yapıştırmak için kullandıkları kuvvetli tutkal.

31 Bkz. Marne maddesi.

32 Bkz. Marne maddesi.

33 Clément Marot.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Maroufler [ft.] Resim kâğıtlarına tutkal ile bez veya muşamba yapıştırmak.

Maroute [ims.] (nb.) İt papatyası, bâbûnec-i kelbî.

Marquant,e [s.] Belli, müteârif. ◆ Şâyan-ı dikkat.

Marque [ims.] Nişan, nişâne, işaret. ◆ Damga, marka. ◆ Eser, emâre, alâmet. ◆ Nüfuz ve haysiyet.

Marqué,e [s.] Belli, âşikâr. ◆ Bir nişan ve alâmet-i mahsusa ile tefrik olunmuş, muayyen. ◆ Damgalanmış, markalı.

Marquer [ft.] Nişan koymak, nişanlamak. ◆ Damgalamak, marka vurmak. ◆ Göstermek, delâlet etmek. ◆ Tahsis ve tayin etmek. ◆ Alâmet-i mahsusası olmak. ◆ Meydana çıkarmak, belli etmek. ◆ Beyan, ifade etmek. = [fl.] (Beygir hakkında) Dişleri sekiz yaşını geçmemiş olduğunu göstermek.

Marqueté,e [s.] Benekli, noktalı, alaca.

Marqueter [ft.] Benekli ve noktalı yapmak.

Marqueterie [ims.] Renkleri muhtelif tahta parçalarından mürekkep levha veya döşeme, ince marangoz işi. ◆ İnce marangozluk. ◆ Oymacılık. ◆ İşlenmiş demir ve maden levhalar. || – **de nacre** Sedefçilik. ◆ Sedefli eşya. || (mec.) Birbirleriyle münasebeti olmayan âsâr-ı mütenevvia mecmuası.

Marqueteur [imz.] İnce işler yapan marangoz. ◆ Oymacı. ◆ Sedefçi.

Marquette [ims.] Erimiş balmumu külçesi.

Marqueur [imz.] Damgacı, markacı. ◆ Bilardo vesâir oyunlarda oyuncuların sayılarını yazan adam.

Marqueuse [ims.] Çamaşıra marka yapan kadın. ◆ Bezik oyununda sayıları yazmaya mahsus hesap tahtası.

Marquis [imz.] (s okunmaz) Zâdegân sunufunun dük ile kont arasında bulunan bir sınıf-ı mahsusu, marki. || – **de Barabas** Birçok araziye mâlik olan adam.

Marquisat [imz.] Marki unvan ve pâyesi, markilik.

Marquise [ims.] Zâdegândan marki unvanını hâiz bir adamın zevcesi, markiz. ◆ Azametli tavırlar takınan kadın.

Marquise [ims.] Yağmurdan muhafaza için kapının üzerindeki oymalı saçak. ◆ Çadır etekliği. ◆ Sâyeban. ◆ Tente. ◆ Bir nevi şemsiye.

Marquoir [imz.] Terzilerin işaret koymaya mahsus aleti. ◆ Çamaşır vesâire üzerine marka nakşetmeyi talime mahsus kanaviçe, marka modeli.

Marquois [imz.] (mad.) Bi'r-i tabii.

Marraine [ims.] Vaftiz anası, sağdıç kadın. ◆ Bir şeye isim veren kadın.

Marre [ims.] Bağcı kazması.

Marri,e [s.] Müteessif, nâdim, pişman. (Eskidir.)

Marron [imz.] İri kestane. ◆ At kestanesi. ◆ Kestane fişeği. ◆ Vaktiyle zâbitlerin kol gezerken beher karakolda bıraktıkları kestane şeklinde tunçtan damga. || **Aller rôtir les** – **s** Kumardan bir parası olmadığı hâlde kalkmak. || – **d'Inde** At kestanesi. || – **d'eau** Göl kestanesi. || – **noir** Kestane renginde olan kuzu mantarı ki gayet makbuldür.

Marron,ne [s.] Yabani. ◆ Firari, âbık, efendisinden kaçmış (köle). ◆ Kestane renginde kumral. || **Courtier** – Esnaf kethüdâlığı tarafından tanınmamış tezkeresiz dellal veya simsar. = [imz.] Kestane rengi.

Marronnage [imz.] (Köle, esir hakkında) Kaçak, kaçaklık. ◆ Ruhsatsız ve tezkeresiz icra-yı sanat.

Marronner [ft.] Saçı kıvırtmak, kıvırcık etmek. = [fl.] Mırıldanmak.

Marronnier [imz.] İri kestane ağacı. || – **d'Inde** yahut sadece – At kestanesi ağacı.

Marronniste [imz.] Kestaneci, kebap kestaneci.

Marrube [imz.] (nb.) Bir nevi nebat-ı tıbbi, haşîşetü'l-kelb.

Marrubiées [ims. - cm.] (nb.) Şefeviye fasîlesinden ferasyûniye cinsi.

TÜBA TÜRK DİL BİLİMLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mars [imz.] (s okunur) Sene-i Rumiyenin üçüncü veya birinci ayı, Mart. ◆ Merih seyyâresi. = [ihz.] Harp ilâhı, Merih. ‖ **Les travaux de** – , **les jeux de** – Muharebe. ‖ **Les champs de** – Muharebe meydanları. ‖ **Champ de** – Talimhâne.

Marseillais,e [i. - s.] Marsilyalı.

Marsh (**Appareil de**) [imz.] (k.) Bazı ecsamda arsenikin vücudunu tayin için isti'mal olunan cihaz-ı marş.

Marsiléacées [ims. - cm.] (nb.) Nebatat-ı zâtü'l-ilkah fasîlesinden marsiliye nevi.

Marsilée [ims.] (nb.) Çayırlarda bulunur su çiğdemi.

Marsouin [imz.] Yunus balığı fasîlesinden donuz balığı. ‖ (mec.) İri, pis, biçimsiz adam.

Marsupiaux [imz. - cm.] (tt.) Karınlarında bir nevi torbaları bulunan hayvanat, hayvanat-ı mükeyyese, zevâtü'l-kîs.

Martagon [imz.] (nb.) Kızıl zambak.

Marte [ims.] (mr. Martre.)

Marteau [imz.] Çekiç. ◆ Tokmak. ◆ Piyanonun tellerine vuran ufak çekiç. ‖ (tşr.) Kulağın âlâtından olan bir ufak kemik, mıtraka. ‖ **Avoir un coup de** – Bir şeye pek merakı olmak.

Martel [imz.] Çekiç (eskidir). ‖ (mec.) Gaile, dağdağa.

Martelage [imz.] Orman memurlarının kesilecek ağaçların üzerine mîrî çekici veya damgayla ettikleri işaret ve bu ameliyat.

Marteler [ft.] Çekiçle dövmek. ◆ Kesilecek ağaçlara mîrî damga veya çekiçle bir işaret yapmak. ‖ (mec.) Çok zahmet ve emekle yapmak, meydana getirmek. ◆ Rahatsız etmek.

Marum [imz.] (*romm*) (nb.) Yer palamudu.

Martelet [imz.] Küçük çekiç. ◆ Kuyumcu meyânesi.

Marteleur [imz.] Demirhânede makinenin tokmağını işleten adam. ◆ Çekiçle işleyen amele.

Marteline [ims.] Dişli taşçı varyozu.

Martial,e [s.] (*si-al*) Harbe mensup ve müteallik, harbî. ‖ **Cour** – **e** Divan-ı harp. ‖ (k.) Demire müteallik, hadidî: **Pyrite** – Pirit-i hadidî (cmz.: *martiaux*.)

Marticle [imz.] (bhr.) Gemilerde çıma denilen ince halat.

Martin [imz.] Böcekle beslenen yabani serçe kuşu. ‖ **Mal de Saint** – Sarhoşluk. ‖ **Été de Saint** – Teşrîn-i sânîye doğru görülen güzel günler. ◆ Bazı kere ihtiyarlarda görülen avdet-i şebab.

Martiner [ft.] Çekiçle dövmek.

Martinet [imz.] Sağan denilen dağ kırlangıcı. ◆ İp veya kayıştan kırbaç. ◆ Buhar veya su ile tahrik olunur çekiç veya şahmerdan tokmağı. ◆ El şamdanı.

Martingale [ims.] Beygirin başını çok kaldırmasına mani olmak üzere bir ucu kulağına bir ucu başlığının altına iliştirilmiş kayış, kelepser. ◆ Kumarcıların kaybettikleri miktarın iki katıyla oynadıkları oyun. ‖ (bhr.) Cıvadranın sakalı; **Hauban de** – Sakal ventosu.

Martin-pêcheur [imz.] (tt.) Emircik kuşu, iskele kuşu, yalı çapkını. (cm.: des *martins-pêcheurs*.)

Martin-sec [imz.] Güz armudu, bey armudu. (cm.: des *martins-secs*.)

Martin-sire [imz.] Bozdoğan armudu (cm.: des *martins-sires*.)

Martoire [imz.] Çilingir tokmağı.

Martre yahut **Marte** [ims.] Şimal cihetinde bulunan zerdeva nâm hayvan ve onun kürkü.

Martyr,e [i.] **Être du commun des** – **s** Farklı evsafa mâlik olmamak, temyiz edecek bir şeyi bulunmamak.

Martyre [imz.] Din uğrunda ölüm. ◆ Izdırabat-ı âşıkâne.

Martyriser [ft.] Din uğrunda öldürmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Martyrologe [imz.] Din uğrunda ölenlerin defteri.

Maryland [imz.] (*d* okunmaz) Amerika memâlik-i müctemiasının bu isimle müsemmâ memleketinden çıkan pek makbul bir tütün.

Marzeau [imz.] Domuz kısmının boynu altında bulunan ur.

Masaride [imz.] Berberistan arısı.

Mascarade [ims.] Maske denilen nikabı geçirip tebdil-i kıyafet etme, maskaralık. ◆ Maskaralar güruhu. ◆ Maske ile oynanılan raks. ‖ (mec.) Sahte etvar. ◆ Mürâîlik.

Mascaret [imz.] Nehir mansablarında aşağıdan yukarıya doğru akıntı.

Mascarille [imz.] Bir cins yenir mantar.

Mascarin [imz.] Madagaskar adasına mahsus siyah başlı papağan.

Mascaron [imz.] Kapı kemerlerinin üzerinde vesâir mahallerde tezyinat makamında yapılan baş resmi.

Masculin,e [s.] Erkeğe mensup ve müteallik, müzekker. ‖ **Rimes** – **s** Âhirinde sağır *e* bulunmayan kafiye, kafiye-i sâkine. ‖ (hk.) **Ligne** – **e** Verese-i zükûr. = [imz.] (sr.) Müzekker.

Masculiniser [ft.] Bir kelimeyi müzekker etmek veya müzekker addetmek, tezkir etmek.

Masculinité [ims.] Erkeklik, müzekkerlik, tezkir.

Masque [ims.] Hicap, maske. ◆ Maskeli adam. ◆ Çehrenin kalıbını almak üzere yüze yapıştırılan nikab. ◆ Tiyatro oyuncularının çehreyi istedikleri gibi tebdil etmek hassa ve kabiliyetleri. ◆ Eskrim talimi için yüze geçirilen maske. ◆ Siper, örtü. ‖ (m.) Kapak, siper. ‖ (as.) Topu düşmanın mermiyatından setre ve muhafazaya mahsus olmak üzere kundağın ön tarafına çelikten mamul ve meyilli olarak mevzu' siperlik. ‖ – **à domino** Üst dudak hizasından kesik maske. ‖ **Lever la** – Keşf-i nikab etmek. ‖ (bhr.) – **à fumée** Varda duman. ‖ (mec.) Vesile, suret-i zâhire. = [ims.] Çirkin kadın. ◆ Kurnaz, şeytan kadın veya kız.

Masqué,e [s.] Hicaplı, örtülü. ‖ (mec.) Gizli, mahfî. ◆ Aldatmak isteyen. ‖ **Bal** – Maskeli balo.

Masquer [ft.] Birinin yüzüne maske koymak. ◆ Örtmek, önünü kapamak, hâil olmak, önüne perde çekmek.

Massacrant,e [s.] Katil. ◆ Maktel. ◆ Titiz, aksi. ‖ **Humeur** – **e** Fena ve titiz tabiat.

Massacre [imz.] Katliam. ◆ Çok hayvanlar kesilmesi. ‖ (mec.) Fena iş yapan, âdi amele.

Massacrer [ft.] Katliam etmek. ‖ (mec.) Bir şeyi yapar veya naklederken bozmak, kırmak, berbat etmek.

Massacreur [imz.] Katliam eden.

Massage [imz.] (Arabîden me'huz mes) Ovma, ovuşturma, delk. ‖ (t.) El ile vücudu basarak oğma, masaj.

Masse [ims.] Yığın, top, külçe, kaya, kütle. ◆ Şirket, ortaklık sermayesi. ◆ Neferlerin biriktirdikleri akçeyi bıraktıkları sandık. ◆ Heyet-i mecmua. ◆ Fevc. ◆ Eski vakitte bazı makam ve âyinlere mahsus başı altınlı veya gümüşlü asa. ◆ Kumara konulan akçe, miza. ◆ Taşçı ve kaldırımcı tokmağı. ◆ Marangoz çekici. ‖ (as.) **Feux de** – Yaylım ateş. ‖ (hk.) Guremâ, ashab-ı matlub. ‖ (tca.) – **active** Mecmû-ı matlûbat. ‖ – **passive** Mecmû-ı zimemat. ‖ – **fluide** Cevher-i seyyal. = [cm.] Avam-ı nâs, ahali. ‖ **En** – Toptan.

Massé,e [s.] (as.) **Divisions** – **es** Yanaşık fırkalar.

Masselotte [ims.] Potada kalan maden cürufu ki tulbend[?] denir.

Massepain [imz.] Bademli kurabiye.

Masser [ft.] (Arabîden me'huz: mess) Ovmak, ovuşturmak, delk etmek.

Masser [ft.] Yığmak, toplamak. ‖ (mec.) Cem' etmek.

Masséter [imz.] (*r* okunur) (tşr.) Yanağın alt tarafında bulunan kuvvetli bir adale-i mazgiye.

Massétérin,e [s.] (tşr.) Mazgî: **Artère** – **e** Şiryan-ı mazgî.

Massette [ims.] (nb.) Bataklıklarda yetişen su kamışı.

Masseur [imz.] Tellak. ◆ Ovmakla tedavi eden tabip, masör.

Massicot [imz.] (k.) Sarı veya kırmızımtırak renginde humz-ı rasas, masiko ki çanak sırrı için müsta'meldir.

Massier [imz.] Bazı resm ve âyinlerde başı altınlı veya gümüşlü bir asa tutan kavvas, asadar.

Massif,ve [s.] Kalın ve ağır olan veya böyle görünen. ◆ Kütle hâlinde külçe, yekpâre, som. || (mec.) Kaba, ağır. = [imz.] Som kârgir temel veya kaide. ◆ Ormanın sık tarafı ve sıklık hâli. || – **serré** Ormanın pek sık ciheti.

Massivement [h.] Kalınlıkla, ağırlıkla, mücessem bir suretle. ◆ Sakil, münasebetsiz bir surette.

Massonie [ims.] Kap memâlikine mahsus tezyinat çiçeği, masonya.

Massorah [ims.] yahut:

Massore [ims.] İsrailîlerin kübbar ulemâsı tarafından Tevrat'ın metni üzerine icra edilmiş olan tetkikat ve taksimat.

Massorète [imz.] Tevrat'ın metni üzerine tetkikat icra eden ulemâ-yı İsrailiyenin beheri.

Massorétique ya **Massoréthique** [s.] Tevrat'ın metni üzerine İsrailîlerin kübbar ulemâsı tarafından olunan tetkikata mensup ve müteallik.

Massue [ims.] Topuz, çomak. || (nb.) – **d'Hercule** İt hıyarı. || (mec.) **Coup de** – Kaza-yı nâgeh-zuhur.

Mastic [imz.] (*c* okunur) Sakız, mastaki. ◆ Camcı macunu. Suyolcuların kullandıkları lökün. ◆ Koyu çorba yahut salça.

Mastication [ims.] Çiğneme, mazg.

Masticatoire [imz.] (t.) Tükürük husulü için çiğnenilen ilaç, âlik, müheyyicü'l-lüab.

Mastigadour yahut **Mastigateur** [imz.] (byt.) Hayvanlara çiğnettirilen ilaç, müheyyicü'r-ruvâl.

Mastige [imz.] Bir cins kelebek.

Mastiquer [ft.] Macunla yapıştırmak, macunlamak. ◆ Çiğnemek.

Mastite [ims.] (mr. *Mammite*.)

Mastoc [imz.] Kaba ve kalın kafalı adam.

Mastodonte [imz.] (tt.) File müşâbih olarak müstehâsatı bulunan büyük cüsseli bir hayvan. ◆ Kaba, iri, ahmak adam.

Mastodynie [ims.] (t.) Meme ağrısı, elem-i sedy.

Mastoïde [s.] (tşr.) Meme düğümü şeklinde olan, halemiyü'ş-şekl.

Mastoïdien,ne [s.] (tşr.) Tunû-i halemiyü'ş-şekl denilen meme düğümüne müşâbih kemik çıkıntısına müteallik, halemî.

Mastoïdo [s.] (tşr.) Halemî. || – **auriculaire** Halemî-i üznî.

Masturbation [ims.] İstimnâ bi'l-yed.

Masulipatam yahut **Masulipatan** [imz.] Hind'in bir nevi ince tülbendi.

Masure [ims.] Yıkılmış bir binanın kalmış kısmı, virâne, bina enkazı, yıkıntı. ◆ Fena ev, virâne.

Masurka [ims.] (mr. Mazurka.)

Mat [imz.] (*t* okunur) Satranç oyununda mat. (Cem'i yoktur.)

Mât [imz.] (*t* okunmaz) Gemi direği, seren, cıvadra. || – **de cocagne** Yere dikilip ucuna çıkabilen tarafından alınmak üzere bir takım şeyler bağlanan yağlı direk. || **Deux** – **s** İki direkli gemi. || **Trois** – **s** Üç direkli gemi.

Mat,e [s.] (*t* okunur) Perdahsız, donuk, asam. ◆ Kalın, sık. ◆ Boğuk, keskin olmayan (ses).

Matador [imz.] Kâğıt oyununda büyük koz. ◆ İspanya'da boğa güreşinde bu hayvanı öldüren adam, boğa güreşçisi. || (mec.) İleri gelen, bulunduğu sınıfın serefrazı, akrâne-i fâik.

Matagon [imz.] Madagaskar Adası fındık ağacı.

Matalista [imz.] (hyv.) Bir müshil kök ki Amerika'dan gelir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Matamata [ims.] Guyan memleketine mahsus boynuzlı tosbağa nevi.

Matamore [ims.] Yalandan şecaat iddiasında bulunan adam, şecaat-füruş, kabadayı.

Matasse [ims.] **Soie en** – Henüz bükülmemiş tel ipek turası.

Matassin [imz.] Soytarılık eden rakkas, köçek.

Maté [imz.] (nb.) Amerika çayı, gökçe.

Matelas [imz.] Döşek, şilte, minder. ◆ Araba yastığı. ‖ (bhr.) – **de blindage** Zırh yastığı veya arması.

Matelasser [ft.] Şilte gibi doldurmak. ◆ Şilte veya minderle donatmak.

Matelassier,ère [i.] Yorgancı, minderci.

Matelot [imz.] Gemici, tayfa, mellah. ◆ Bahriye neferi. ◆ Bir donanmayı terkip eden sefâinin beheri. ◆ Bahriye biçiminde çocuk esvabı. ‖ (mec.) Bir işi sevk ve idare eden. ‖ – **d'avant** Baştan ikinci sefine. ‖ – **d'arrière** Geriden ikinci sefine.

Matelote [ims.] Şaraplı balık yahnisi. ◆ Gemici raksı.

Mater [ft.] Satranç oyununda mat etmek. ◆ Yoğurmak, yumuşatmak. ◆ Donuk bir hâle getirmek. ‖ (mec.) Galebe etmek.

Mâter [ft.] Gemiye direk dikmek, direklerle teçhiz etmek.

Materdolorosa [ims.] (*ma-tèr-do-lo-ro-za*) Hazret-i Meryem'in salibe kapanmış bir hâlde tasvir olunan resmi. ◆ Daimi surette mükedder ve mahzun kadın.

Mâtereau [imz.] (bhr.) Gemi direğine muvakkaten eklenen seren parçası, yama. ◆ Yedek sereni veya direği.

Matérialisation [ims.] Maddi bir hâle getirme. ◆ Maddi bir hâle geliş.

Matérialiser [ft.] Maddi etmek, maddiyat sırasına koymak, maddi nazarıyla bakmak.

Matérialisme [imz.] Maddiyattan başka bir şeye inanmamak meslek ve itikadı, maddiyûn, tabiiyûn ve dehriyûn mezhebi.

Matérialiste [imz.] Maddiyattan başka bir şeye inanmayan adam, maddi, dehrî.

Matérialité [ims.] Mevaddan ma'dud olma, maddiyet. ◆ Heyûlâiyet, cismâniyet.

Matériaux [imz. - cm.] Binaya giren levâzım-ı inşaiye, kereste, harç, malzeme. ‖ (mec.) Bir kitap telifi için cem' olunan malumat-ı lâzıme.

Matériel,le [s.] Maddi, cismânî, heyûlâî. ◆ Kaba, kalın, ağır. = [imz.] Bir işe ve hususiyle inşaat ve ameliyata yarayan âlât ve edevat ve levâzım. ◆ Mühimmat, takım. ‖ – **d'une fabrique** Bir fabrikanın demirbaş eşyası. ‖ – **fixe** Edevat-ı sabite. ‖ – **roulant** Edevat-ı müteharrike. ‖ (sr.) – **d'une langue** Bir lisanın tecemmülat-ı sarfiyesi.

Matériellement [h.] Maddi ve cismânî bir suretle, maddeten, fiilen. ◆ Kaba ve ağır bir surette.

Maternel,le [s.] Valideye veya valideliğe mahsus yahut müteallik, mâderâne. ‖ **Langue – le** Ana lisanı, lisan-ı mâderzad. ‖ (hk.) Li-üm, ana tarafından; **Ligne – le** Cihetü'l-üm.

Maternellement [h.] Anaya mahsus veya şâyan olacak bir surette, mâderâne.

Materniser [fl.] Validesine benzemek. (Eski kelime.)

Maternité [ims.] Validelik, analık, ümmiyet, ana hâl ve sıfatı. ‖ – **légitime** Ümmiyet-i meşrua. ‖ – **naturelle** Ümmiyet-i tabiiye, gayr-ı meşrua.

Mâteur [imz.] Gemi direklerini yapan ve tamir eden adam, direkçi.

Mathématicien,ne [i.] Ulûm-ı riyâziyede âlim ve bu ulûmla müştagil adam, riyâzî (riyâziyûn).

Mathématique [s.] Ulûm-ı riyâziyeye mensup ve müteallik. ‖ **Astronomie** – İlm-i hey'et ve riyâzî; **Physique** – Hikmet-i tabiiye-i riyâziye. ‖ (mec.) Müspet, müberhen, hilâftan masun, kati.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mathématique [ims.] Ulûm-ı riyâziye. (Ekseriya cem'i müsta'meldir.)

Mathématiquement [h.] Ulûm-ı riyâziye vasıtasıyla, ulûm-ı riyâziye kavâidine tatbikan. ◆ Kati ve muhakkak bir surette.

Mathésiologie [ims.] Ale'l-umum ilm-i tedris.

Matico [imz.] (syd.) Fülfül.

Matière [ims.] Madde, cevher, cisim, heyûlâ. ◆ Bir şeyin mamul ve ibaret bulunduğu madde, asıl. ◆ İş, emir, husus. ◆ Mebniyyün-aleyh, mebhûsün-anh, esas-ı madde. ◆ Sebep, illet, vesile. || – **s premières** Mevadd-ı iptidâiye, hâm-ı mahsulat. || – **civile** Mevadd-ı hukukiye. || – **criminelle** Mevadd-ı cezaiye. || – **réelle** Dava-yı ayn. || – **judiciaire** Dâhil-i dava olan mevad. || – **s d'or et d'argent** yahut sadece – **s** Meskûkât imali için eritilmiş altın, gümüş, külçe. || Mündericat: **Table des** – **s** Fihrist-i mündericat. || **En** – **de** Hususunda, bâbında.

Mâtin [imz.] Evlerin muhafazasında kullanılan çomar nevinden kuvvetli köpek.

Matin [imz.] Sabah, subh, seher. || **Le** – **de la vie** Gençlik, ahd-i şebab. || **De grand** –, **de bon** – Sabahleyin gayet erkenden. || **Du** – **au soir** Bütün gün, akşama kadar. ◆ Bir gün zarfında. || **Portes du** – Şafak yahut şems-i tâli'. || **Étoile du** – Zühre. ◆ Hazret-i Meryem.

Mâtin,e [i.] Kaba, nâhoş adam.

Matinal,e [s.] Sabahî, seherî. ◆ Erken kalkan, sabahleyin uyanan, sabahî. || **Fleurs** – **es** Sabahleyin açılan çiçekler. (cmz.: *matinals*.)

Matinalement [zz.] Sabahleyin, sabahtan.

Mâtineau [imz.] *Mâtin* denilen çomar köpeğinin yavrusu.

Matinée [ims.] Sabah vakti, kuşluk zamanı, sabahtan öğlene kadar olan vakit. ◆ Sabah ziyafeti, eğlencesi (Suarenin zıddı.) || **Dormir la grasse** – Gündüzün geç vakte kadar uyumak.

Mâtiner [ft.] Bir cinsten olmayan iki köpeğin aşması hakkında müsta'meldir. ◆ Tekdir ve tevbih etmek.

Matines [ims. - cm.] Tulû'-ı şemsten evvel icra olunan dua ve ibadet.

Matineux,se [s.] Sabaha mensup ve müteallik, subhî. ◆ Sabahleyin kalkmayı itiyat eden, sabahçı.

Matinier,ère [s.] Sabaha mensup. (Yalnız şu tabirde müsta'meldir: **Étoile** – **ère** Zühre.)

Matir [ft.] Cilâsız ve donuk etmek.

Matisie [ims.] Peru memleketine mahsus kayısı ağacı.

Matité [ims.] (t.) Asammiyet.

Matoir [imz.] Kuyumcuların mıskala kalemi. ◆ Demircilerin plaka ayar tahtası dedikleri alet. || (bhr.) Kalafat kalemi, köfteros.

Matois,e [i. - s.] Hilekâr, dessas.

Matoiserie [ims.] Hile, desise.

Maton [imz.] (mr. Matte.)

Matou [imz.] Erkek kedi. || (mec.) Tabiatı yahut çehresi fena adam.

Matourée [ims.] Yaban fesleğeni.

Matras [imz.] (*s* okunmaz) Kimya ve hikmet-i tabiiyede müsta'mel boynu uzun bir sürahi, matra.

Matrasser [ft.] Bitirmek, fena bir hâle getirmek. (Eski kelime.) ◆ Fena bir surette yapmak.

Matricaire [ims.] Fasîle-i mürekkebeden bir nebat, âdi papatya.

Matrice [imz.] (tşr.) Döl yatağı, rahim. ◆ Kalp, kalp dişisi. ◆ Vergi esas defteri. ◆ Evzan ve ekyal ayarı, vâhid-i kıyasîsi. || **Couleurs** – **s** Elvan-ı basîte. || **Langue** – Diğer bazı lisanların müştak olduğu lisan.

Matricide [i.] Validesini öldüren adam, katil-i vâlide.

Matriciel,le [s.] Vergi esas defterlerine ait, müteallik.

Matriculaire [s.] Kütük veya sicil denilen ana defterine geçirilmiş olan, sicilde mukayyed, sicilli.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Matricule [s. - ims.] Sicil, ana defteri, kütük (defteri). || (as.) Künye defteri. || **Numéro** – Künye numarası.

Matrimonial,e [s.] İzdivaç ve teehhül ve nikâha mensup ve müteallik. || **Agent** – İzdivaç dellalı. (cmz.: *matrimoniaux*.)

Matrimonialement [h.] İzdivaç nokta-i nazarından.

Matrone [ims.] Eski Roma'da müteehhil kadın. ◆ Ebe kadın. ◆ Ağır etvarlı kadın. ◆ Kârhâneci kadın, çaça.

Mattage [imz.] (bhr.) Kalafat etme, kalafat.

Matte [ims.] Yalnız bir defa eritilip tamamıyla temiz olmayan maden, gayr-ı musaffâ maden. ◆ Yoğurt.

Matteau [imz.] (mr. *Matasse*.)

Matthiole [ims.] Yabani şebboy.

Matton [imz.] Çap tuğla, döşemelik tuğla.

Maturatif,ve [s.] (t.) Çıbanların cerahat toplamasını tesri' eden ilaçlara ıtlak olunur, munzic.

Maturation [ims.] Meyvenin kemâle ermesi. || (t.) Çıbanın cerahat bağlaması, intizac.

Mature [ims.] Küçük bir nevi çağanos.

Mâture [ims.] (bhr.) Direk takımı, bir gemi direklerinin heyet-i mecmuası. ◆ Gemilerin direklerle teçhizi sanatı.

Maturité [ims.] Meyvenin olmuş ve kemâle ermiş olması, nadc. ◆ Ormanın kabiliyet-i ihtitabı. ◆ Tekemmül. ◆ Sinnin kemâli, sinn-i kemâl.

Matutinal,e [s.] Sabaha mensup ve müteallik, seherî.

Maubèche [ims.] Şimal denizlerine mahsus bir cins yelve kuşu.

Maudire [ft.] Lanet etmek.

Maudisson [imz.] Lanet, beddua. (Eskidir.)

Maudit,e [i. - s.] Mel'un, merdud. || (mec.) Pek fena, mekruh, şâyan-ı nefrin.

Mauge yahut:

Maugère [ims.] (bhr.) Gemilerde loçaların deriden kapaklarına vesâir muşamba ve deri oluklara denir.

Maugérer [fl.] Sövmek, sebb ü şetm etmek.

Maupiteux,se [i. - s.] Merhametsiz, insafsız. || **Faire le** – Zaruret ve sefalet içinde gibi görünüp bilâ-sebep iştikâ etmek.

Maure [imz.] (mr. More.)

Mauresque [s.] Faslılara ait, müteallik, mensup. = [ims.] Faslı kadın.

Mauret [imz.] Yaban mersini yemişi.

Mauricie [ims.] Guyan kamışı.

Mausolée [ims.] Türbe, merkad.

Maussade [s.] Tatsız, lezzetsiz. ◆ Letafetsiz, usandırıcı. ◆ Abus, suratsız. ◆ Fena yapılmış, fena inşa edilmiş, biçimsiz.

Maussadement [h.] Tatsızlıkla, lezzetsizlikle. ◆ Letafetten ârî olarak, usandırır bir suretle.

Maussaderie [ims.] Tatsızlık, lezzetsizlik. ◆ Adem-i letafet, tatsız tavır ve hareket.

Mauvais,e [s.] Fena, kötü, redî, kabih, bed. ◆ Tabiatı fena, fenalık etmeyi sever, şerir, ehl-i şer. ◆ Maharetsiz, âdi. ◆ Meş'um. || **Les – anges** Cinler, şeyâtin. || **Faire – visage à** Yüz vermemek, soğuk muamele etmek. || **Trouver** – Beğenmemek, takdir etmemek. || **Il fait** – Hava fenadır. || – **sujet** Çapkın, yaramaz. || – **yeux**, – **se vue** Zaaf-ı basar. || – **se foi** Sû-i niyet, fikdan-ı hulûs-ı kalp, fikdan-ı hüsn-i niyet. || – **se tête** İnat. ◆ Muannid adam. || – **se langue** Zemmam, fassal. || – **lieu** Umumî hâne [umumhâne]. || **Femme de – se vie** Âlüfte. || **En – se part** Fena cihete, fena mânâya. || **Mer – se** Gayet dalgalı deniz. = [imz.] Fena şey. = [h.] Fena. || **Faire** – (Hava hakkında) Fena olmak. ◆ Elem-nâk, nâhoş olmak (*mal* yerine).

Mauve [ims.] Ebegümeci, hubbaz.

Mauviette [ims.] Çayır kuşu. || (mec.) Nahif adam.

Mauvis [imz.] Kırmızı kanatlı ardıç kuşu.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mauvisque [imz.] (nb.) Hubbâziye fasîlesinden Amerika'ya mahsus bir küçük ağaç.

Maxilaire [s.] (tşr.) Çeneye müteallik, fekkî: **Os** – Çene kemiği.

Maxillo [s.] (tşr.) Fekkî: – **labial** Fekkî-i şefevî.

Maxima [imz. - cm.] (mr. Maximum.)

Maxime [ims.] Kaide-i umumiye, kaide-i külliye, kaide-i esasiye. ◆ Ahlak ve edebe müteallik mesel gibi muhtasar söz, mesel, hikmet (emsal, hikemiyat). || **Les – s de l'État** Meslek-i hükûmet, meslek-i siyasi.

Maximer [ft.] Bir şeyi en yüksek kıymetiyle takdir etmek.

Maximum [imz.] (*momm*) Derece-i gaye, derece-i nihâye, hadd-i nihâye. || (r.) Hadd-i âzam, âzamî. || **Le – d'une peine** Cezanın en ağırı, derece-i gayesi. || **Tarif** – Âzamî tarife. (cm. des *maxima*.)

Mayonnaise [ims.] Yumurtanın sarısıyla zeytin yağı ve sirke ve tuz ve biberden ibaret terbiye, mayonez. ◆ Mayonezli yemek.

Mazdéisme [imz.] Ateşperestlerin mezhebi.

Mazéage [imz.] Dökme demiri yeniden kal etme ameliyatı.

Mazérie [ims.] Dökme demiri yeniden kal etmeye mahsus kalhâne.

Mazette [ims.] Ufak ve âdi beygir. ◆ Dirayetsiz adam. ◆ Oyunda acemi adam.

Mazourka yahut **Mazurka** yahut **Msurka** [ims.] Lehlilerin milli raksları ve bu raksla çalınan makam, mazurka.

Me [s.] Zamir-i muttasılın müfred mütekellimi; beni, bana: **Il – prit** Beni aldı; **Il – dit** Bana söyledi.

Mé [d.] Birçok kelimatın başında bulunarak inkâr ve tecrit beyan eder: *Méconnaître* - Tanımamak, bilmemek - gibi; veya fena mânâsını zammeder: *Médir* - Fena söylemek - gibi. ◆ Bir harf-i sadâdan evvel olursa bir **s** dahi ilave olunur: *Mésestimer* - gibi.

Mea culpâ [imz.] (*me-a-kul-pa*) (Latince) Tevbe ve istiğfar için okunan bir duanın başı ve unvanı olup "kusur ve kabahat bendedir" mânâsını ifade eder. || **Dire son** – Nâdim olmak. ◆ İtiraf-ı cürm ve kusur etmek.

Méadia [ims.] Bir cins Amerika gülü ve onun fidanı.

Méandre [imz.] Bir nehir mecrasının dolaşık mahalli ve dolaşıklığı. || (m.) Su tezyinatı, burgaç. || (mec.) Hile, hud'a.

Méandre [ih.] Menderes Nehri.

Méandrine [ims.] Bir cins polip, meandrin.

Méat [imz.] (*t* okunmaz) (tşr.) Yol, mecra, sımah.

Mécanicien [imz.] Fenn-i mihânikî ile iştigal eden adam. ◆ Makineler yapan veya icat eden adam, makineci. ◆ Vapurlarda çarkçı. ◆ Makinist.

Mécanicité [ims.] Sırf mihânikî olmaklık.

Mécanique [ims.] Ulûm-ı riyâziyenin sıkletten ve kuvâ-yı muharrikeden bahseden kısmı, cerr-i eskal, fenn-i makine, fenn-i mihânikî. ◆ Makine. ◆ Bir şeyin tabii veya suni suret-i terkip ve tanzimi. ◆ Entrika. ◆ Fenn-i makineden bâhis eser.

Mécanique [s.] Fenn-i mihânikîye mensup ve müteallik, mihânikî, cerr-i eskal kavâidine mutabık. ◆ El ile işlenen. || (mec.) Gayr-ı ihtiyari gibi bir suretle vâki olan.

Mécaniquement [h.] Fenn-i mihânikî vasıtasıyla, cerr-i eskal kavâidine tatbikan. || (mec.) Gayr-ı ihtiyari gibi bir suretle, makine gibi.

Mécaniser [ft.] Makine hâline koymak, makine gibi kullanmak. || (mec.) Bıktırmak, usandırmak, taciz, tasdi' etmek.

Mécanisme [imz.] Makine veya makineye müşâbih bir şeyin eczasının suret ve usul-i terkip ve tanzimi, nizam, tertip. ◆ Makine. ◆ Usul-i mihânikiye.

Mécène [imz.] Kayser Ogüst'ün veziri Mesen gibi ulûm ve maarif ve ulemâ ve üdebâ hâmisi, maarifperver.

Méchamment [ims.] Fenalıkla, sû-i niyetle, garazla.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Méchanceté [ims.] Fenalık, kötülük, kemlik, garaz, sû-i niyet. ◆ Şer, garaz eseri.

Méchant,e [s.] Fenalık etmeyi seven, garazkâr, şerir, fâsid, kötü. ◆ Fena, yaramaz, âdi. ◆ Ehemmiyetsiz. ‖ **Faire le** – Şirretlenmek, gürültü patırtı etmek. = [imz.] Fena adam, ehl-i şer, şerir.

Mèche [ims.] Kandil veya mum fitili. ◆ Kav ve kav gibi kullanılan kaytan. ◆ Topa ateş vermeye mahsus falya fitili. ◆ Fitil şeklinde saç örgüsü ucu. ◆ Törpü ucu. ◆ Kırbacın ucuna bağlanmış ip parçası.

Méchef [imz.] Musibet, felaket.

Mécher [ft.] Bir fıçıyı kükürtlü fitil ile tütsülemek.

Méchine [ims.] Hizmetçi kız veya kadın. ◆ Genç kız. (Eski kelime.)

Méchoacan [imz.] (syd.) Râvend-i ebyaz, meçokan.

Mécomètre [imz.] (bhr.) Mikyas-ı cenin.

Mécompte [imz.] Hesap yanlışlığı, sehv-i hesap. ‖ (mec.) Beyhûde ümit.

Mécompter [ft.] (Çalar saat hakkında) Yanlış çalmak. ‖ **Se** – Yanlış hesap etmek. ◆ Beyhûde bir ümitte veya yanlış bir zanda bulunmak.

Méconate [imz.] (k.) Mekoniyet.

Méconduire [ft.] Fena sevk etmek, gümrah etmek. (Eski kelime.)

Méconine [ims.] (k.) Mekonin.

Méconique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı mekon.

Méconium [imz.] (*omm*) (tşr.) Çocuğun tevellüdünden az sonra karnından çıkardığı ilk necisi, unuku. ‖ (syd.) Beyaz haşhaş afyonu.

Méconnaissable [s.] Tanılamaz, güç tanınır.

Méconnaissance [ims.] İyilik bilmemezlik, küfran-ı nimet, nankörlük.

Méconnaissant,e [s.] İyilik bilmeyen, nankör, kâfir-i nimet.

Méconnaître [ft.] Tanımamak. ◆ Tanımaz gibi olmak, tanımak istememek, nankörlük etmek. ◆ Takdir etmemek. ◆ Kadr u itibar-ı zâtiyesinden dûn addetmek. ‖ **Se** – Kendi ahvâl-i sâbıkasını ve gördüğü iyilikleri unutmak, nisyan-ı nefs etmek.

Méconseiller [ft.] Fena nasihat vermek. (Eski kelime.)

Mécontent,e [s.] Nâ-hoşnut, gayr-ı memnun, dilgir, muğber, münfail.

Mécontentement [imz.] Hoşnutsuzluk, nâ-hoşnudî, dilgirlik.

Mécontenter [ft.] Hoşnut etmemek, dilgir etmek.

Mécréance [ims.] İtikatsızlık, dinsizlik, ilhad.

Mécréant [imz.] İtikatsız, dinsiz. ◆ Bir şeye çabuk inanmayan.

Mécroire [ft. - fl.] İnanmamak, itikat etmemek, inkâr etmek.

Médaille [ims.] Madalya, nişan-ı iftihar: – **de sauvetage** Tahlisiye madalyası. ◆ Mükâfat. ◆ Diyaneten mukaddes addolunan bir resim veya yazıyı hâvi maden levha, madalyon. ◆ Kadim sikke. ‖ (mec.) Alâmet-i dâime. ‖ **Le revers de la** – Bir şeyin fena ve çirkin ve aksi ciheti, ters tarafı. ‖ **Tourner la** – Bir şeyi diğer bir nokta-i nazardan tetkik ve muhakeme etmek. ‖ **Porter la – d'honneur** Muharebe madalyasını hâmil olmak.

Médaillé,e [i. - s.] Madalya ve nişan-ı iftiharı hâiz adam.

Médailler [ft.] Madalya veya iftihar nişanı vermek. ◆ Bir sanatın icrasına mezuniyet makamında buna mahsus bir madalya vermek.

Médailleur [imz.] Madalya köşelerini hakkeden adam.

Médaillier [imz.] Madalyalar ve meskûkât-ı kadîme takımı, koleksiyonu. ◆ Madalyon kutusu, mahfazası.

Médailliste [imz.] Madalya meraklısı, madalyaları tanımakta mahir adam, antikacı.

Médaillon [imz.] Kadınların astıkları malum madalyon. ◆ Bir kafa vesâire resmini hâvi taşın üzerine mahkûk daire, müdevver kitâbe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Médecin [imz.] Tabip (hekim). || – **des âmes** Rahip, günah çıkaran papaz.

Médecine [ims.] İlm-i tıp, tabâbet, (hekimlik). ◆ Müshil ilaç. || (mec.) Şifayâb etmek vasıtası. – **légale** Tıbb-ı kanuni, tabâbet-i adliye. || – **prophylactique** Tabâbet-i tahaffuziye, istihfâziye. || – **clinique** Tabâbet-i serîriye. || – **vétérinaire** Baytarlık, tabâbet-i baytariye. || – **spéculative** İlm-i emraz. (*Pathologie* daha ziyade müsta'meldir.) || **Faculté de** – Tıp dârülfünûnu. || **École de** – Tıbbiye mektebi.

Médiciner [ft.] Çok ilaçlar içirmek, müshil vermek.

Médiaire [s.] Ortada bulunan, mutavassıt.

Médial,e [s.] Ortada bulunan, vustâ. = [i.] Kelimenin ortasında bulunan harf veya hece.

Médian,e [s.] Ortada bulunan. || (tşr.) Ortada bulunan, mutavassıt; **Veines – es** Sâidin sathında bulunan üç damar, evride-i mutavassıta.

Médianoche [imz.] Perhiz günlerinde gecenin yarısından sonra yenen yağlı yemek.

Médiante [ims.] (ms.) Mutavassıt sadâ, nîm-pes.

Médiastin [imz.] (tşr.) Göğsün içini tûlen ikiye ayıran fâsıla, hayyiz-i müselles. = [s.] (tşr.) Hayyiz-i müsellesî.

Médiastinite [ims.] (t.) İltihab-ı hayyiz-i müselles.

Médiat,e [s.] Doğrudan doğruya olmayan, bir vasıta ile olan, bi'l-vasıta. ◆ Gayr-ı müteallik: **Corps – s** Ecsam-ı gayr-ı mutlaka.

Médiatement [h.] Doğrudan doğruya olmayarak, bi'l-vasıta.

Médiateur,trice [i.] Araya giren, mutavassıt, miyancı. ◆ Ricacı, şefaatçi, şefi'. || **Puissances – trices** Düvel-i mutavassıta.

Médiation [ims.] Araya girme, tavassut, miyancılık. ◆ Şefaat. ◆ Rabıta-i müştereke. || (hy.) Vakt-i zuhr. || **Offrir sa** – Tavassut etmek. || – **armée** Müsellahan tavassut, kuvve-i askeriye ile tavassut.

Médiatisation [ims.] Memâlik-i müctemiada vâki hükûmat-ı sagîrenin hükûmat-ı kebîreye tâbi olmaları usul ve keyfiyeti.

Médiatiser [ft.] Yukarıki kelimede zikrolunan usul-i hükûmeti icra etmek.

Médical,e [s.] İlm-i tıbba mensup ve müteallik veya hasâis-i tıbbiyeyi hâvi, tıbbi. ◆ Şifaî. || **Études – es** Tetkikat-ı tıbbiye. || **Les propriétés – es d'une substance** Bir maddenin havass-ı şifaiyesi. (cmz.: *médicaux*.)

Médicalement [h.] Tıp nokta-i nazarından.

Médicament [imz.] İlaç, deva. || – **s externes** Hariçten isti'mal olunan edviye. || – **s internes** Dâhilen isti'mal olunan edviye.

Médicamentaire [s.] İlaçlara müteallik, ilaçlardan bahseden, devaî.

Médicamentation [ims.] (t.) İlaç veren, ilaçlama.

Médicamenter [ft.] İlaç vermek, müdâvat etmek.

Médicamenteux,se [s.] İlaca mensup, ilaç hasâisini hâiz, devaî.

Médicastre [imz.] Fena tabip.

Médication [ims.] Bir marazın usul-i tedavi ve muâlecesi.

Médicinal,e [s.] Tıpta ilaç gibi kullanılabilen, tıbbi, devaî. || **Plantes – es** Nebatat-ı devaîye. (cmz.: *médicinaux*.)

Médicinier [imz.] (nb.) Kürkas ağacı, Hind fıstığı ağacı.

Médimne [imz.] Eski Atinalıların takriben elli litrelik ölçüsü.

Médiocre [s.] Orta, evsat, karar, ikisi ortası. ◆ Âdi, bayağı. || **Taille** – Orta boy. || **Homme** – İktidarı mutavassıt derecede adam.

Médiocrement [h.] Orta derecede. ◆ Âdi bir suretle. ◆ Cüzice.

Médiocrité [ims.] Orta hâl. ◆ İtidal. ◆ Âdilik. ◆ Kıllet-i akıl ve iktidar, kifayetsizlik.

Médique [s.] Medyalılara yani eski İranîlere mensup ve müteallik. || **Guerres – s** Eski Yunanîlerin üzerlerine hücum eden İranîlere karşı etmiş oldukları muharebat-ı meşhure.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Médire [fl.] (*Dire* gibi tasrif olunup yalnız cem' muhatabı hâl ve emir sîgasından *médisez* ve *vous médisez* gelir.) Başkasının hakkında fena söylemek, zemm ve fasl ve gıybet etmek. || (mec.) Bulunmak, birisi aleyhinde şahâdet etmek.

Médisance [ims.] Zemm, fasl, gıybet, mezemmet.

Médisant,e [i. - s.] Zemm ve gıybet eden, fassal.

Méditatif,ve [s.] Derin tefekkür ve mütalaaya mensup ve müteallik. ◆ Böyle derin bir tefekkür ve mütalaaya delâlet eden. ◆ Hikmet ve tasavvuf ve diyanete dair efkâr ve sünûhata müteallik.

Méditation [ims.] Derin tefekkür ve mütalaa. ◆ Tahayyül, murâkabe. ◆ Hikmet ve tasavvuf ve diyanete müteallik efkâr ve sünûhatı hâvi kitap.

Méditer [ft.] Derin tefekkür ve mütalaa etmek, ta'mik etmek. ◆ Zihnen tasavvur etmek, kurmak. = [fl.] Düşünmek, teemmül, tahayyül etmek.

Méditerrané,e [s.] Karalar ortasında bulunan. = [ims.] Karalar ortasında bulunan deniz, iç deniz. || **La** – yahut **Mer** – Bahr-ı Sefid, Akdeniz.

Méditerranéen,ne [s.] Akdeniz'e mensup ve müteallik. || **Climats** – **s** Akdeniz sevâhilinde bulunan ekalim.

Méditullium [imz.] (*iomm*) İlik, öz, muh, mağz.

Médium [imz.] (*omme*) Vasıta-i tesviye, çare. ◆ Güya insanlarla cinler ve melekler arasına tavassut eden adam. ◆ Musikide sakil ile hafif arasında orta bir sadâ. ◆ Bir iddiaya karşı serd olunan delil.

Médius [imz.] (*s* okunur) Elin orta parmağı.

Médoc [imz.] (*c* okunur) Fransa'nın bu isimle müsemmâ memleketinden çıkan şarap, Medok şarabı.

Médullaire [s.] İliğe müteallik veya ilik kabîlinden olan, muhî, mağzî.

Médulle [ims.] (nb.) Muh: – **interne** Muh-ı dâhilî.

Médulleux,se [s.] İliğe benzer bir maddeyi hâvi nebat dallarına ıtlak olunur.

Médulline [ims.] (k.) Muhin.

Médullite [ims.] (t.) İltihab-ı muh-ı azm.

Méduse [ims.] Deniz ferci ve necmü'l-bahr denilen hayvan. ◆ Gayet çirkin şey. = [ihs.] Esâtirde kendilerine bakanları taşa tahvil etmek kuvvetini hâiz üç perinin biri.

Méduséen,ne [s.] Hayret-bahş, veleh-bahş.

Meeting [imz.] (*mî-ti-gne*) Miting.

Méfaire [ft.] (*Faire* gibi tasrif olunur.) Fenalık etmek, kemlik etmek, kanuna mugayir bir harekette bulunmak.

Méfait [imz.] Fena iş, kanuna mugayir bir hareket, cünha.

Méfiable [s.] İtimat edilmesi gayr-ı caiz, vâcibü'l-ihtiraz.

Méfiance [ims.] Emniyetsizlik, itimatsızlık, suizan, şüphe.

Méfiant,e [s.] Emniyet ve itimat etmeyen, suizanda bulunan.

Méfier (**se**) [fv.] Emniyet ve itimat etmemek.

Mégacéphale [imz.] Âkilü'l-luhum fasîlesinden kebirü'r-re's bir cins kara böcek.

Mégachille [ims.] Âmilü'l-asel fasîlesinden gül arısı.

Mégaderme [imz.] En büyük yarasa ki şeytan kuşu veya et kanat tabir olunur.

Mégalithique [s.] **Monuments** – **s** Zaman-ı cahiliyette imal ve inşa olunup el-yevm âsârı mevcut olan heykeller ve yekpâre taştan vücuda getirilen âsâr ile ebniye-i cesîmeye ıtlak olunur.

Mégalographie [ims.] Resimleri büyük tasvir etmek sanatı.

Mégalomappe [ims.] Bez üzerine yapıştırılmış büyük coğrafya haritası.

Mégalonyx [imz.] (arz.) Amerika-yı Şimâlî'de keşfolunan bir hayvan müstehâsesi.

Mégalope [ims.] Amerika ringa balığı. ◆ Deniz böceğine benzer bir cins yengeç.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Mégalosaure [imz.] (tt.) Müstehâsatı otuz kademi mütecâviz bulunan cesim bir nevi kertenkele.

Mégalosplanchnie [ims.] (t.) Tekebbür-i haşv.

Mégalosplénie [ims.] (t.) Tekebbür-i tıhal.

Mégapode [imz.] Cezâir-i Bahr-ı Muhit'e mahsus bir cins keklik.

Mégaptère [imz.] Bir cins büyük balina.

Mégarde [ims.] Dikkatsizlik, gaflet. || **Par** – Dikkatsizlikle, ale'l-gafle, sehven.

Mégascope [ht.] Resim dürbünü, megaskop.

Mégathérium [imz.] (*omme*) (tt.) Zevâtü's-südeyyeden cesim bir hayvan müstehâsesi, megateryum.

Mégère [ims.] Pek titiz ve bed-huy kadın. (Bir kadının isminden müsteardır.)

Mégie [ims.] Eldivenlik ince deri ve sahtiyan dibâgatı ve onun fenni, sepicilik.

Mégir [ft.] İnce derileri sepilemek.

Mégisserie [ims.] Eldivenlik ince deri ve sahtiyan ve dibâgat ticareti.

Mégissier [imz.] Eldivenlik ince deri ve sahtiyan debbâğı, sepici.

Mégnie [ims.] Bir evde oturan adamlar, aile. (Eski kelime.) ◆ Soy, nesil.

Méhari [imz.] Sahra-yı Kebir çölüne mahsus bir cins hecin devesi, mehari.

Meilleur,e [s.] (*Bon* sıfatının sîga-i tafdiliyesi) Daha iyi, efdal, evlâ. || **Sur le – pied possible** Mümkün mertebe sağlam bir esas üzerine. || **De – e heure** Daha çabuk, daha erken. = [imz.] En iyi şey, en iyisi.

Meïonite [ims.] (mad.) Meyonit denilen bir cism-i madenî.

Meistre yahut **Mestre** [imz.] (bhr.) Mayistra direği.

Méjuger [fl.] Fena muhakeme etmek, bir şey hakkında yanlış fikirde bulunmak.

Mékhitariste [imz.] Neşr-i maarif maksadıyla tesis olunmuş mecâlis-i ruhbaniyeye mensup adam, mihitarist.

Mélaleuque [imz.] Cezâir-i Bahr-ı Muhit'e mahsus bir cins tesbih ağacı.

Mélambo [imz.] (syd.) Amerika acı ağaç kabuğu.

Mélampyre [imz.] Kara buğday, hınta-i esved.

Mélancolie [ims.] Bir dert ve kederden ileri gelen hüzün, gam, kasâvet, mâlihulyâ, kara sevda. ◆ Tenha oturup düşünmek merakı.

Mélancolique [s.] Daima hazin duran adam, kara sevdaya müptelâ, mâlihulyevî. ◆ Hüzün ve kederi mûcip olan, hüzn-engiz.

Mélancoliquement [h.] Hüzün ve mâlihulyâ ile, hüzn-engiz, mağmum ve mükedder bir suretle.

Mélané,e [s.] (t.) Süveyd, mensud.

Mélanémie [ims.] (t.) Esvedad.

Mélange [imz.] Karıştırma, karışıklık, halt, halîta. ◆ İhtilat. ◆ Ecnası muhtelif mevaddın cem' ve terkibi, halt. ◆ Tesâlüb-i arak. ◆ Telgraf tellerinin birbirine karışması, melanj. = [cm.] Mebâhis-i muhtelifeye müteallik fikarattan mürekkep mecmua-i âsâr.

Mélanger [ft.] Mevadd-ı muhtelifeyi birleştirip karıştırmak, halt etmek. ◆ Birleştirmek, birbirinin arasına katmak.

Mélanie [ims.] Tatlı sularda bulunur bir cins helezon.

Mélanien,ne [s.] (tt.) Siyah renkli.

Mélanique [s.] (t.) Sevadî. || (k.) **Acide** – Hâmız-ı sevad.

Mélanisme [imz.] (t.) Dâü's-sevad.

Mélanite [ims.] (mad.) Siyah selyan taşı.

Mélanome [imz.] (t.) Verem-i sevdâ.

Mélanope [i. - s.] Kara gözlü (adam).

Mélanopside [imz.] Bir cins salyangoz.

Mélanose [ims.] (t.) İnsivad.

Mélanosporées [ims. - cm.] (nb.) Üşniye-i zâtü'l-büzeyrat-ı sevad kısmı.

Mélanotrique [s.] (t.) Esvedü'l- eş'ar, siyah kıllı.

Mélanourine [ims.] (t.) Bevl-i esved, siyah sidik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mélantérite [ims.] (mad.) Zaç-ı Kıbrıs.

Mélanthacées [ims. - cm.] (nb.) Nebatat-ı zü'l-filkadan lahlahiye fasîlesi.

Mélanthe [ims.] Kap memleketi çiğdemi, lahlah.

Mélaphyre [ims.] (arz.) Porfir-i esved denilen bir nevi sahre, melafir.

Mélas [imz.] (*s* okunur) Cilt üzerinde siyah leke. ◆ Java'nın siyah kaplanı.

Mélasictère [imz.] (t.) Kara sarılık denilen hastalık, yerekan.

Mélasis [ims.] Üvez kanadı böceği.

Mélasme [imz.] (t.) Şâibe-i sevda.

Mélasomes [imz. - cm.] (hyv.) Zü'l-cesed-i esved sınıfı.

Mélasse [ims.] (syd.) Kıvamlı şeker, şeker şerbeti, melas.

Mélassique [s.] (hyv.) Melasî.

Mélastomacées [ims. - cm.] (nb.) Esvedü'l-kımmiye fasîlesi.

Mélastome [imz.] Esvedü'l-kımmiye fasîlesinin numûnesi olan ve Amerika'ya mahsus bulunan bir cins ağaç.

Melchite [imz.] (*kı*) Suriye ve Irak taraflarında bulunan Hıristiyanlığın bir mezheb-i mahsusasına mensup adam, melkî, melkit.

Mêlé,e [s.] Mevadd veya ecnas-ı muhtelifeden mürekkep, karışık, mahlut. || **Sang** – Melez.

Méléagride [imz.] Beç tavuğu cinsi.

Mélecte [imz.] Bir cins yaban arısı.

Mêlée [ims.] (as.) İki tarafın karışmasıyla göğüs göğüse muharebe, kavga, vuruşma, müsâdeme, mudârebe. ◆ Kavga, arbede. || (mec.) Mücadele-i kelâmiye, şiddetli mübâhase.

Méléna yahut:

Mélène [imz.] (t.) Siyah kan kusma illeti, maraz-ı esved.

Méléquette [ims.] (nb.) Bezrü'l-cinan, tuhm-ı behişt.

Mêler [ft.] Karıştırmak, halt ve mezcetmek. ◆ Bulaştırmak, karıştırmak. ◆ Birbirine karıştırmak. ◆ Teşrik ve ilave etmek. || – **une serrure** Bir kilidi bozmak. || – **les cartes** Kâğıtları karıştırmak, ve (mec.) bir işi karıştırmak. || **Se** – Karışmak, girmek, dâhil olmak, bulaşmak. ◆ Müdahale etmek.

Melette [ims.] Bir cins leziz hamsi balığı.

Mélèze [imz.] Venedik terementi ağacı, kara çam.

Méliacées [ims. - cm.] (nb.) Tesbih ağacı fasîlesi.

Mélianthe [imz.] Su yoncası.

Mélianthées [ims. - cm.] (nb.) Zü'l-ezhar-ı aseliye fasîlesi.

Méliceris [imz. - cm.] (t.) Sil'a-i aseliye.

Mélide [ims.] Eşeğe ârız olur sekave illeti.

Mélidore [imz.] Ormanlarda bulunur büyük kırlangıç kuşu.

Mélie [ims.] Afrika'ya mahsus bir cins çağanos.

Mélier yahut **Mellier** [imz.] Kokulu şarap veren bir nevi beyaz üzüm.

Mélilot [imz.] (nb.) Tıpta müsta'mel güzel kokulu sarı yonca.

Mêli-mêlo [imz.] Karmakarışık şey.

Mélinet [imz.] (nb.) Bir cins sığır dili çiçeği.

Mélinite [ims.] (as.) Dumansız barut, melinit.

Mélinose [ims.] (mad.) Sarı kurşun madeni, rasas-ı asfer.

Mélipone [ims.] Sokmaz bir cins arı.

Mélique [ims.] Kılçıklı buğday nevi.

Mélisse [ims.] (nb.) Melisa.

Mélissinées [ims. - cm.] (nb.) Turuncâniye fasîlesi.

Mélissine [ims.] Balmumunda bulunur bir madde, melisin.

Mélitée [ims.] Kalbiyü'ş-şekl bir cins deniz anası, fercî.

Mélithémie [ims.] (t.) Dem-i muassel.

Mélithypérurie [ims.] (t.) Tebevvül-i muassel.

Mélitoptyalisme [imz.] (t.) Tekaşşu'-ı muassel.

Mélitte [ims.] (mad.) Bir nevi kehrübâ.

Méllate [imz.] (k.) Aseliyet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Melléolé [imz.] (syd.) Deva-i muassel, muassele.

Mellifère [s.] Tatlı bir mâyi hâsıl ve ifraz eden nebatat ve böceklere ıtlak olunur, hâmilü'l-asel.

Mellifique [s.] (hyv.) Bal hâsıl eden.

Mélliolé [imz.] (syd.) Deva-yı muassel, muassele.

Méllique [s.] (k.) Muasselî.

Mellite [ims.] (syd.) Engebin, muasselat.

Méllonure [imz.] (k.) Mülevven-i müsennâ.

Mélocacte [imz.] Bir nevi firavun inciri.

Mélochie [ims.] Melûhiye, muhliye.

Mélodermie [ims.] Esvedad-ı cilt.

Mélodie [ims.] Bir şarkıyı terkip eden nagamatın makamına mahsus karar perdesi. ◆ Âhenkli makam, lahn, melodi. ◆ Latif sadâ. || (mec.) Letafet, hüsn-i nizam.

Mélodieusement [h.] Âhenk ve letafet-i asvatla.

Mélodieux,se [s.] Âhenkli, latif, tatlı, letafet-i asvatı hâvî.

Mélodique [s.] Âhenk ve letafet-i asvata mensup ve müteallik.

Mélodiste [imz.] Güzel âhenkli şarkılar tanzim eden musikişinas, terâne-perdaz.

Mélodramatique [s.] Avam-ı halk için yazılmış acıklı tiyatro kitabına veya bu tarza müteallik, böyle eserlere lâyık, bunlara ait ve mensup.

Mélodramaturge [imz.] Avam-ı halk için acıklı, birçok entrikalı tiyatro kitabı yazan muharrir.

Mélodrame [imz.] Avam-ı halk için yazılmış, acıklı ve hıyanet ve katl gibi harekâtla karışık tiyatro oyunu ki bidâyet-i ihdasında mızıka ve nağmeler ile sahne-i temâşaya vaz' olunur idi.

Mélomane [i. - s.] Musikiyi ziyade seven, musiki meraklısı.

Mélomanie [ims.] Musiki sevdası, musiki merakı.

Melon [ims.] Kavun, bittih. ◆ Ahmak, alık. || – **d'eau** Karpuz. (Bu mânâda *pastèque* dahi denilir.)

Melongène yahut **Mélongène** [ims.] Patlıcan, bâdincan; – **ovoïde** Bostan bâdincanı; – **aflonge** Kemer bâdincanı.

Mélonide [ims.] Elma ve armut gibi yemişlere denir, semer-i tuffahî.

Meloniforme [s.] (nb.) Kavun şeklinde.

Mélonnée [ims.] Bir cins asma kabağı.

Melonnière [ims.] Kavun tarlası, kavunluk.

Mélopée [ims.] Mütekaddimîn indinde şarkılar nazm ve tertibi, kavâid-i lahn ve hitâbe.

Mélophages [imz. - cm.] Koyun sakırgası nevi.

Méloplaste [imz.] Erkam ve işârat-ı mahsusa ile musikî talimi usulü. ◆ Sadâ perdelerini hâvi mahsus levha.

Méloplastie [ims.] (crh.) Tasnîü'l-hadde.

Mélose [ims.] (tşr.) İdhal-i misber, taharrî bi'l-misbar.

Mélusine [ims.] Kavgacı, şamatacı.

Mélyre [imz.] Bir cins çiçek böceği.

Mémarchure [ims.] At ve beygir kısmının tırnak kakması, ayak burkulması, burkulma.

Membrane [ims.] (tşr.) İnce zar, gışâ-i muhâtî.

Membraneux,se [s.] (tşr.) Zar kabilinden olan, gışâî. = [ims. - cm.] Her nevi tahta kehlelerine denilir.

Membranifome [s.] (tt.) Şibh-i gışâî, gışâiyü'ş-şekl.

Membranule [ims.] Gışâî, gışâçe, zarcık.

Membre [imz.] Uzuv, alet. ◆ Taraf, kısım. || (r.) Taraf. || – **viril** Kadib. || – **s de Jésus Christ**, – **s de l'Église** Hıristiyanlar. || (mec.) Bir meclisin âzâsından olan. || – **à vie** Kayd-ı hayat şartıyla âzâ. || – **surnuméraire** Âzâ mülâzımı.

Membré,e [s.] Uzuvlu; **Bien** – Âzâsı yerinde olan, mütenâsibü'l-âzâ; **Mal** – Tenasüb-i âzâsı olmayan.

Membrette [ims.] (m.) Kemer ayağı.

Membru,e [s.] Âzâ-yı bedeni kavî ve iri olan. ◆ Metin, kuvvetli.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Membrure [ims.] Âzâ-yı bedenin heyet-i mecmuası. ◆ Kerestenin kalın ve iri kısmı. ◆ Kapı, pencere vesâire çerçevesi. ◆ Gemi kaburgası.

Même [s.] Aynı, tıpkı, kendisi; **Ce sont les – s hommes** Aynı adamlardır; **Ce sont les – s** Aynıları, kendileridir; **Du – sirop** Aynı şuruptan, yine o şuruptan. || Zamir-i munfasılların ve isimlerin altına ilave olunarak "kendisi" ve "bizzat" mânâsını ifâde eder: **Lui –** O kendisi; **Moi –** Ben kendim; **Ces plantes – s** Bu nebatatın aynıları. **De lui – , de soi –** Kendiliğinden. = [h.] Bile, hatta, dahi: **Les peuples civilisés, les barbares –** Ümem-i mütemeddine ve hatta ümem-i gayr-ı mütemeddine bile. || **Manger à –** Bir tabaktan yemek. || **Boire à –** Bir sürahiden içmek. || **Tout de – , de –** Ayniyle, ol vechile, kezâlik. || **De – que** Nasıl ki, ayniyle olduğu gibi: **De – que vous voulez** Ayniyle sizin istediğiniz gibi.

Mêmement [h.] Ayniyle, kezâlik. (Eskidir.)

Memento [imz.] (*mé-min*) Bir şeyi hatıra getirmeye mahsus alâmet ve yâdigâr, ihtar, tezkâr. ◆ Hatıra defteri, muhtıra defteri. ◆ Tezkâr-ı nâm ve hatıra olmak üzere yazılan ve yapılan şey. ◆ Kilisede diriler ve ölüler için müştereken okunan dua.

Mémographe [imz.] Bir nevi müstensih aleti.

Mémoire [ims.] Hatırda tutmak yahut hatıra getirmek kuvveti, kuvve-i hafıza, hafıza. ◆ Bazı şeyleri, bazı teessürleri hatırda hıfzetmek kuvveti: **– des chiffres** Erkamı tahattur edebilmek, hatırda tutmak kuvveti. ◆ Fevt olmuş bir şahıs veya şeyden hatırda kalan şey, yâdigâr, yâd-ı dâşt. ◆ Hatır, zihin. ◆ Minnettarlık, şükran. ◆ Zikir: **Bonne –** Zikr-i hayr. || **En – de** Filanın nâmına, filanın yâdına. || **Les filles de –** Ulûm ve sanayi-i nefise âlileri. || **De –** Zihinden, ezberden. || **De – d'homme** Gayet kadim bir zamandan beri. || **Avoir –** Tahattur etmek. || **Si j'ai bonne –** Eğer yanılmıyorsam.

Mémoire [imz.] Matlûbat pusulası. ◆ Bir davaya müteallik esbab ve ahvâli mübeyyin lâyiha, takrir, muhtıra. ◆ Fünûn veya edebiyata müteallik lâyiha. = [cm.] Bir cemiyet-i ilmiyenin müzakerat ve kararları. ◆ Bir sergüzeşte veya ahvâl-i hususiyeye dair sahipleri tarafından zapt ve kayıt olunmuş malumat ve tafsilat, vekayinâme, sergüzeşt levâyihi. ◆ Defter-i a'mâl. || **– d'hapothicaire** Fiyatları gayet galî fatura.

Mémorable [s.] Hatırda kalacak, hatırda tutulmaya şâyan, vâcibü't-tezkâr.

Mémorablement [h.] Hatırda kalacak surette, vâcibü't-tezkâr bir suretle.

Mémorandum [imz.] (*domm*) Bir meselenin hallini mücmelen mübeyyin siyasi lâyiha, takrir, muhtıra, müzekkere.

Mémoratif,ve [s.] Kuvve-i hafızaya müteallik. ◆ Bir şeyi hatırda tutan, unutmayan. = [imz.] Bir şeyi tahattura yarayan şey.

Mémorial [imz.] Tüccarın alıp verdikleri şeyleri unutmamak için muvakkaten kaydetmelerine mahsus el defteri, akıl defteri. ◆ Sahibi tarafından yazılmış sergüzeşt ve ahvâli hâkî kitap. ◆ Bir mesele-i siyasiye hakkında muhtıra, takrir. (cm.: *mémoriaux*.)

Menable [s.] Kolayca sevk ve idare olunabilir.

Menaçant,e [s.] Korkutan, tahvif ve tehdit eden veya tehdidi mûcip olan, tehdit-âmiz, tehditkâr.

Menace [ims.] Korkutma, tahvif, tehdit.

Menacer [ft.] Korkutmak, tahvif ve tehdit etmek. ◆ Endişeyi mûcip olmak. ◆ Tehlikeye koymak. ◆ Vaat etmek. || **– ruine** Bir bina haraba yüz tutmak, müşrif-i harap olmak. || **– le ciel, les cieux** (Şairâne) Gayet yükselmek, yüksek olmak.

Menade [ims.] Hurafat-ı Yunaniye'de şarap perisi Baküs'e mensup kadın. ◆ Sert ve fena tabiatlı kadın.

Ménage [imz.] Ev idaresi, ev işleri, idare-i umûr-ı beytiye. ◆ Ev eşyası, esas-ı beytiye. ◆ Bir aileyi terkip eden eşhasın heyet-i mecmuası, efrad-ı aile, hâne halkı. ◆ Tasarruf. || **Vivre de –** İdare ve tasarrufla yaşamak.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

◆ Taayyüş için esas-ı beytiyeyi satmak. || Faire bon – Vifak ve ittihat üzere yaşamak. || Femme de – Evin içinde yatıp kalkmayan hizmetçi kadın, işçi karı. || Pain de – ve Toile de – Hizmetçiler için müsta'mel âdi ve ucuz ekmek, bez vesâire.

Ménagement [imz.] Usul ile kullanma, idare etme, gözetme. ◆ Riâyet, hüsn-i suret. ◆ Hareket-i ihtiyatkârâne.

Ménager [ft.] Hüsn-i idare etmek. ◆ Tasarrufla kullanmak. ◆ Gözetmek, riâyet etmek. ◆ Esirgemek, israf ve suistimal etmemek. ◆ Tanzim ve tertip ve tedarik etmek. ◆ İhtiyata riâyet etmek. ◆ Beyhûde it'ab etmemek. ◆ Hatırını gözeterek, darılmamasına, müteessir olmamasına dikkat ve riâyet ederek harekette bulunmak. || – son temps Vaktini beyhûde geçirmemek. || – ses paroles İhtiyatla söylemek, idare-i lisan ve kelâm etmek. || – ses pas Beyhûde zahmetlerde bulunmaktan ictinab etmek.

Ménager,ère [s.] İdare-i beytiye ve tasarrufu bilen. ◆ Umur-ı beytiyeye, hayat-ı aileye müteallik ve mensup olan. || (hk.) Eaux – ère Mecrâ, keriz suları. || Droit de laisser écouler les eaux – ères Hakk-ı mesil. = [ims.] Ev işiyle meşgul olan, evinin hüsn-i idaresini bilen kadın. ◆ Sofraya konulan zeytin yağı ve sirke takımı. ◆ Ev işlerine bakan hizmetçi kadın.

Ménagerie [ims.] Nadir bulunur veya memâlik-i baîdeden getirilmiş hayvanat-ı mütenevvianın hıfzına mahsus mahal, hayvanat-ı vahşiye ve müfterise terbiyehânesi.

Ménagogue [s.] (t.) Mutmis.

Mendiant,e [i.] Dilenci, sâil, gedâ. || Les quatres – s İncir ve üzüm ile badem ve fındık.

Mendicité [ims.] Dilencilik, tese'ül. || Dépôts de – Dilencilik memnû olan memleketlerde dilenirken tutulup da mahkûm edilen eşhasın çalıştırılmasına mahsus mahal, dâr-ı es'ile, dârü'l-aceze.

Mendier [ft.] Dilenmek, tese'ül. etmek. || (mec.) Yalvararak ve musırrâne istemek.

Mendolé [ims.] Papuç izmariti.

Meneau [imz.] Çerçeve bölmeleri.

Ménechme [imz.] (*nè-kme*) Diğer bir adama ziyadesiyle benzeyen adam, mânend.

Menée [ims.] Tesvilat, ilkaat, hile, hud'a, dolap. ◆ Takip olunan geyiğin tuttuğu yol. || Neutraliser les – s İlkaat ve tesvilatı hükümsüz ve tesirsiz bırakmak.

Mener [ft.] Götürmek, sevk etmek. ◆ – une vie Bir ömür sürmek. ◆ İdare etmek, kullanmak. ◆ İğfal etmek, aldatmak. ◆ Muamele göstermek. ◆ (Yol hakkında) Çıkmak, îsal etmek. ◆ Rehberlik etmek, yol göstermek. || (he.) Resmetmek. || – de front Rehberlik etmek. || (Hayvanlar hakkında) (mec.) Aynı zamanda birkaç şeyle meşgul olmak. || – la barque İdare-i umur etmek. || N'en pas – large Münkad ve mutî olmak. || – les poules pisser et les ramener sans boire Kendisine sipariş olunan şeyin tamam aksini yapan ahmak bir adam hakkında söylenir.

Ménestrel [imz.] Kurun-ı Vustâ'da tanzim ettiği şiirleri çalgı çalarak söylemek için büyüklerin konaklarını gezen şair ve çalgıcı, kahvehane şairi, âşık.

Ménétrier [imz.] Köylerde halka raks ettirmek üzere gezen kemençeci, çalgıcı.

Meneur [imz.] Sevk eden, götüren adam. ◆ Yol gösteren adam, rehber. || – d'ours Ayıcı.

Menhir [imz.] (*mè-nir*) Eski Kelt kavminin mihrabı makamında bulunmuş olan uzun kaya ki emsali Britanya'da bulunur.

Ménides [ims. - cm.] İzmarit fasîlesi.

Ménidrose [ims.] (t.) Arak-ı tamsî.

Ménilithe [imz.] (mad.) Aynü'ş-şems taşı.

Méninges [ims.] (tşr.) Beyni ihâta eden üç zarın beheri, gışâ-i dimağ.

Méningé,e [s.] Sehâî, ağşiye-i dimâğî.

Méningite [ims.] (t.) Beyin zarlarının iltihabından ibaret maraz, iltihab-ı ağşiye-i dimağ, iltihabü's-sehâyâ.

Méningocèle [imz.] (t.) Fıtık-ı ağşiye-i dimağ.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Méningo-encéphalite [ims.] (t.) İltihab-ı sehâyâ ve dimağ.

Méningophylaxe [imz.] (crh.) Muhfiz.[34]

Méningose [ims.] (tşr.) Mafsal-ı gışâ, meningos.

Ménisperme [imz.] … denilen ağaç.

Ménispermées [ims. - cm.] (nb.) Zâtü'l-büzur-i hilâliye fasîlesi.

Ménispermine [ims.] (k.) Semmü's-semek, menispermin.

Ménisque [imz.] Bir tarafı muhaddeb ve bir tarafı muka'ar gözlük ve dürbün camı. ‖ (he.) Bir tarafı muhaddeb ve bir tarafı muka'ar cisim.

Ménisque [imz.] Muhaddeb ale'l muka'ar (göz).

Ménologe [imz.] Ümem-i muhtelife takvimlerinden bahseden kitap. ◆ Eizzenin isimlerini ve eyyam-ı mahsusasını mübeyyin takvim.

Ménon [imz.] Asya'nın bir keçisi ki derisi güzel sahtiyan olur.

Ménopome [imz.] Amerika'ya mahsus dört ayaklı kurbağa.

Ménorrhagie [ims.] (t.) İfrat-ı hayız.

Ménorrhée [ims.] Âdet-i şehriye.

Ménostase [ims.] (t.) İmsak-ı tams, ihtibas-ı tams.

Menotte [ims.] (Çocuk lisanında) El, elcik. = [cm.] Mücrimînin ellerine geçirilen kelepçe.

Menotté,e [s.] Ellerine kelepçe geçirilmiş.

Menotter [ft.] Kelepçe takmak.

Ménoxénie [ims.] (t.) Rahmin gayrı uzuvdan her ay zuhur edip âdet-i şehriye yerine kaim olan nezf, taavvuz-ı tams.

Mense [ims.] Rûhânîlere mahsus vâridat. ‖ (mec.) Gıda.

Mensole [ims.] (m.) Kemer anahtarı.

Mensonge [imz.] Yalan, kizb, düruğ. ◆ Masal, hurafat.

Mensonger,ère [s.] Yalan, gayr-ı sahih, kâzib. ◆ Bâtıl.

Mensongèrement [h.] Kizb ile, yalanla, düruğ-âmiz.

Menstruation [ims.] (t.) Hayız, tams. ◆ Vakt-i hayız.

Menstrue [imz.] (k.) Ecsam-ı sulbiyeyi halletmeye yarayan mâyi, muhallil. = [ims.] (t.) Kadınların aybaşısı, dem-i hayz.

Menstruel,le [s.] (t.) Hayıza dair, tamsî.

Mensuel,le [s.] Ayda bir kere vuku bulan, beher ay vâki olan, şehrî.

Mensuellement [h.] Ayda bir kere, beher ay, aydan aya.

Mensurabilité [ims.] Ölçülebilme, kabiliyet-i mesâha.

Mensurable [s.] Ölçülebilir, kabil-i mesâha.

Mensurateur [imz.] Mesâha eden adam, mesâhaya yarayan şey.

Mensuration [ims.] Mesâha, tarz-ı mesâha.

Mentagre [ims.] (t.) Çenede çıkan bir nevi kırmızı tuzlu balgam, dâü'z-zekan.

Mentagrophyle [ims.] (t.) Münbit-i dâü'z-zekan.

Mental,e [s.] Akla mensup ve müteallik, aklî, dimağî. ◆ Zihin ile olan: **Oraison – e** Zikr-i kalbî, zihinden okunan dua. ‖ **Maladies – es** Emraz-ı akliye, dimağiye. ‖ **Restriction – e** Kayd-ı manevi. (Cem'i gayr-ı müsta'meldir.)

Mentalement [h.] Akıl ile, zihnen.

Mentavala [imz.] Madagaskar Adası kekliği.

Menterie [ims.] Ehemmiyetsiz ve neticesiz yalan.

Menteur,se [i. - s.] Yalancı, kâzib, kezzâb.

Menteusement [h.] Yalancı, sahte, riyâkârane bir surette.

Menthe [ims.] Nane (na'na'). ◆ Nane iksiri. ‖ **Essence de** – Nane ruhu.

34 Orijinal metinde bu kelime مخفص olarak yazılmıştır ancak *Lugat-ı Tıbbiye* (1280/1873) başta olmak üzere diğer kaynaklara başvurulduğunda مخفض olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Menthoïdées [ims. - cm.] (nb.) Na'naiye fasîlesi.

Menthol [imz.] (k.) Küul-i na'naî.

Mention [ims.] Anma, zikir. || – **honorable** yahut yalnız – Müsabakata konmuş kitaplardan mükâfat ve takdire mazhar olmayıp ancak büsbütün de atılmayan kitaplara verilen unvandır, zikr-i cemil.

Mentionné,e [s.] Mezkûr, muharrer, musarrah; **Ci-haut** – Bâlâda mezkûr, sâlifü'z-zikr.

Mentionner [ft.] Anmak, zikretmek. ◆ Müsabakata konmuş bir kitabı zikr-i cemile mazhar olanlar sırasına koymak.

Mentir [fl.] Yalan söylemek, irtikâb-ı kizb ve düruğ etmek. ◆ Yalan çıkmak, hilâfi zuhur etmek. || **Sans** – Yalansız, bilâ-hilâf.

Mento-labial,e [s.] (tşr.) Zekanî-i şefevî.

Menton [imz.] Çene, zekan, zenahdan. || **Branler le** – Yemek yer iken çenesini sallamak. ◆ Yemek. || **Secouer le** – Bir tekdir ve tevbih ile eğlenmek. || **Lever le** – Tefâhür etmek, kendisini ehemmiyetli göstermek.

Mentonnet [imz.] Kapı mandalının horozu.

Mentonnier,ère [s.] (tşr.) Çeneye müteallik, zekanî.

Mentonnière [ims.] Şapka vesâireyi tutmak için çenenin altından geçirilen kayış. || (crh.) Çene bağı, sargısı.

Mentor [imz.] (*main*) Bir delikanlıya rehberlik eden mürebbi, lala, hoca. (Meşhur Ulis'in Truva savaşına giderken ailesine vekil bıraktığı şahsın isminden müsteardır.)

Menu,e [s.] Ufak, ince, rakik, dakik, hurde. ◆ Ufak tefek, ehemmiyetsiz. || – **s grains** Taneleri ufak olan buğday ve arpa gibi hububat. || – **peuple** Ahalinin aşağı sınıfı. || – **plombe** İnce av saçması. || – **gibier** Tavşan, keklik, bıldırcın vesâire gibi ufak avlar. || – **bétail** Koyun ve keçi gibi hayvanat-ı sagîre. || – **plaisir** Eğlence masârifatı, cep harçlığı. || – **e monnaie** Ufaklık, ufak akçe. = [imz.] Avam-ı nâs. ◆ Taam listesi: **Le – d'un repas** Bir ziyafetin ne yemeklerden olacağını mübeyyin pusula, taam listesi. ◆ Ufak tefek eşya, perakende. || **Par le** – Mufassalan, tafsilatıyla. = [h.] Ufak ufak: **Hacher** – Ufak ufak doğramak, || **Trotter** – Kısa ve sık adımlarla yürümek. || **Dru et** – Çok ve şiddetle.

Menuaille [ims.] Ufak tefek ve ehemmiyetsiz şeyler, hırdavat. ◆ Ufak akçe, ufaklık. ◆ Ufak balıklar.

Menuet [imz.] İki kişi ile oynanılan raks ve bununla çalınan hava.

Menu-gros [imz.] Kuyumcuların yıkanmış remadı.

Menuiser [ft.] Doğramacılık etmek. ◆ Ufaltmak. (Bu mânâ eskidir.)

Menuiserie [ims.] Doğramacılık. ◆ Doğramacı işi.

Menuisier [imz.] Doğramacı, marangoz.

Ménure [imz.] Felemenk-i cedid kara tavuğu, şelyak kuşu.

Ményanthe [imz.] Acı yonca veya su yoncası.

Ményanthées [imz. - cm.] (nb.) Zü'l-ezhar-ı sagîre fasîlesi.

Menziézie [ims.] Bir cins funda otu.

Méphistophélès [imz.] Ahlaksız, şeytanetkâr, habis.

Méphistophélétique [s.] Şeytanetkârane, habisâne.

Méphite [ims.] Vahâmet (hava vesâire), netânet.

Méphitique [imz.] Fena, muzır, vahim (hava vesâire), münten.

Méphitisme [imz.] Havanın bir takım muzır ve mühlik gazlarla bozulması, netânet.

Méplat [imz.] (rs.) Birlikte tersim olunmuş ecsam-ı mütenevvia beynindeki fark ve fasıl, kabartı. = [s.] **Lignes – es** Bu farkı gösteren hatlar, hutut-ı fârika. || **Bois** – İnce ve yassı ağaç.

Méprendre (**se**) [fv.] Yanılarak bir şey veya şahsı diğer bir şey veya şahıs zannetmek. || **à s'y** – Aldanılacak, ikisi bir şey zannolunacak derecede.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Mépris [imz.] Hakaret, tahkir, zillet. ◆ Ehemmiyet vermeyiş, hor bakma, istihfaf, saygısızlık. || **Avoir, tenir en** – Muhakkar görmek. || **Au** – **de** Riâyet etmeksizin, ehemmiyet vermeksizin.

Méprisable [s.] Şâyan-ı tahkir, hakir, zelil.

Méprisant,e [s.] Tahkir eden, muhakkir. ◆ Tahkire delâlet eden, tahkir-âmiz.

Méprise [ims.] Yanılma, yanılarak bir şeyi veya şahsı diğer bir şey veya şahıs zannetme. || **Par** – Yanılarak, sehven.

Mépriser [ft.] Tahkir etmek, itibar etmemek. ◆ Muhakkar görmek. ◆ Hor nazarıyla bakmak, ehemmiyet vermemek, istihfaf etmek, saymamak, korkmamak.

Méprix [imz.] (*x* okunmaz) Kıymet-i hakikiyeden dûn fiyat.

Mer [ims.] (*r* okunur) Deniz, bahr, derya. || **Coup de** – Az süren fırtına, bora. || – **haute** Hâlet-i medde bulunan deniz, medd-i kâmil. || – **basse** Çekilmiş, hâlet-i cezrde bulunan deniz, cezr-i kâmil. || – **étale** Anafor. || – **clapoteuse** Çırpıntılı deniz. || – **longue** Büyük dalgalı deniz. || **Grosse** – yahut – **houleuse** Sert ve dalgalı deniz. || – **courte** Sık dalgalı deniz. || **Pleine** ve **Haute** – Açık deniz, engin. || **Bras de** – Körfez, koy. || Kesretten kinâye olarak dahi müsta'meldir: – **de sable** Kum deryası. || **Par** – Bahren. || **Chercher par terre et par** – Her tarafta aramak. || **Les deux** – **s** Bahr-ı Muhit-i Atlasî ve Bahr-ı Sefid. || **Écumeur de** – Deniz haydutu. || **Port de** – Bahr sularıyla teşekkül etmiş liman ve böyle bir limana mâlik şehir. || – **à boire** İfâsı pek çok zamana mütevakkıf müşkil umur.

Mercantile [s.] Ticarete müteallik, ticari. ◆ Menfaatperest.

Mercantilement [h.] Tüccarca. ◆ Menfaatperestâne.

Mercantilisme [imz.] Menfaatperestlik (hususiyle ticarette).

Mercantiliste [imz.] Şiddetle ticaret taraftarı.

Mercaptan [imz.] (k.) Kibritiyet-i mâiyet-i etil, merkaptan.

Mercenaire [s.] Ücret mukabili yapılan, ücretli. ◆ Muvazzaf, ecîr. ◆ Ücretle işleyen; **Soldat** – Bazı Avrupa memâlikinde maaşla harbe sevk olunan ecnebi neferi. ◆ Menfaatperest, mürtekib. = [imz.] Maaşlı yabancı asker. ◆ Ücretli amele. ◆ Menfaatperest adam.

Mercenairement [h.] Ücret ile, akçeye mukabil. ◆ Menfaatperestâne.

Mercenariat [imz.] Ücretle hizmet, ücretle istihdam.

Mercerie [ims.] Dikişe ve süse müteallik iğne iplik ve kurdela gibi ufak tefek şeyler ticareti, çerçilik.

Merci [ims.] Merhamet, eman; **Crier** – Eman demek. || **Sa** – Sayesinde. || **Don d'amoureuse** – Bir kadın tarafından en büyük lutf-ı âşıkâne. || **à** – İstediği gibi. = [imz.] Teşekkür, hamd. = [h.] Teşekkür ederim, eyvallah; **Dieu** – Elhamdülillah.

Mercier,ère [i.] İğne ve iplik ve kurdela gibi ufak tefek şeyler satan, çerçi.

Mercredi [imz.] Çarşamba (çehar-şenbih) günü, yevmü'l-erbaa. || – **des cendres** Büyük perhizin ilk günü.

Mercure [imz.] (hy.) Seyyârelerin güneşe en karibi, Utarit. = [ihz.] Ticaret perisi.

Mercure [imz.] Cıva, zîbak. (Lisan-ı avamda *vif argent* denilir.)

Mercuriale [ims.] (nb.) Yer fesleyanı [fesleğeni], haşîşetü'l-Utarit. ◆ Hububat ve zahâir vesâire fiyatı, es'ar fiyatı. ◆ Tekdir, ta'zir. = [ims. - cm.] Roma'da ticaret perisi Merkür şerefine icra edilen şenlikler.

Mercurialisme [imz.] (t.) Dâ-i zîbak.

Mercuriaux [imz. - cm.] (syd.) Cıva ile yapılan edviye, zîbakiyat.

Mercurides [imz. - cm.] (mad.) Suhur-ı zîbakiye.

Mercuriel,le [s.] (syd.) Cıvayı hâvi (ilaç), zîbakî.

Merdaillerie [ims.] Zümre-i muaccizîn.

Merde [ims.] Pislik, necâset, necis.

Merde-d'oie [imz.] Sarı ile yeşil arasındaki renk. = [s.] Bu renkte olan.

Merdeux,se [s.] Necâsetli, pis.

Mère [ims.] Ana, anne, nine, valide, üm, mâder. || (mec.) Fukara ve yetimlere evlat gibi bakan kadın. ◆ Rahibeler manastırının baş rahibesi. ◆ Menba, mahreç, menşe, masdar, asıl. ◆ Sebep, bâis. || **Notre – commune** Arz. || **Notre première** – Hazret-i Havva. || – **nourrice** Süt nine. || (Tiyatro ıstılahında) – **s nobles** İhtiyar ve kibar kadınlar rolü. = [s.] Asıl, esas. || – **patrie** Müstemlekâttan birinde tavattun edenlerin maskat-ı re'sleri. || – **laine** Gömlek tabir olunan asıl kaba yapağı. || **Langue** – Başka bir lisandan neşet etmeyip belki kendisinden sâir lisanlar neşet etmiş olan lisan-ı aslî, ana lisan. || – **perle** Büyük inci, şâh-dâne. || **Idée** – (Bir kitap hakkında) Mevzu ve fikr-i esasi.

Mère [s.] Temiz, hâlis, pak. || – **goutte** Üzüm ezilmezden evvel fıçıdan damlayan şarap.

Mérendère [ims.] Bir cins acı çiğdem, merander.

Mérenderées [ims. - cm.] (nb.) Lahlahiye fasîlesi.

Mérelle [ims.] (mr.: Marelle.)

Merganette [imz.] Şili ördeği.

Mergule [imz.] Grönland memleketine mahsus bir cins karabatak.

Méridien [imz.] (cğ.) Dâire-i nısfü'n-nehar, tûl dairesi.

Méridien,ne [s.] Dâire-i nısfü'n-nehara mensup ve müteallik. || **Ligne – ne** Dâire-i nısfü'n-nehar, tûl dairesi.

Méridienne [ims.] Hatt-ı tûl. ◆ Kuşluk yemeğinden sonraki uyku.

Méridional,e [s.] Cenuba veya memâlik ve akvam-ı cenubiyeye mensup ve müteallik, cenubî. = [imz.] Cenup tarafları ahalisinden olan adam. (cmz.: *méridionaux*.)

Meringue [ims.] Kaymaklı kurabiye.

Mérinos [imz.] (s okunur) İspanya koyunu, merinos koyunu. ◆ Bu koyunun yapağısı ve ondan mamul kumaş, merinos.

Mérion [imz.] Afrika çalı bülbülü.

Mérise [ims.] Kuş kirazı, yabani kiraz.

Mérisier [imz.] Kuş kirazı ağacı.

Méritant,e [s.] Değerli, liyakatli. ◆ Müstehak.

Mérite [imz.] Değer, meziyet, kadir ve kıymet. ◆ Yararlık, liyakat, ehliyet. ◆ Hüner, marifet. ◆ İstihkak. || **Se faire un** – İftihar etmek. || **Se donner le – de** Şerefini kendisine atıf ve isnat etmek.

Mériter [ft.] Layık ve müstehak olmak, sezâvar olmak, kesb-i istihkak etmek. || – **quelqu'un** Biriyle izdivaca layık, şâyeste olmak. = [fl.] **Bien – de sa patrie** Memleketine sadıkane hizmet ederek nâil-i şeref ve şöhret olmak.

Mérithalle [imz.] (nb.) Fidan sâkının boğumları, beyne'l-ukdeteyn-i sâk.

Méritoire [s.] Değerli, şâyan-ı medh ve takdir. ◆ Sevaplı, müstehak-ı ecir ve sevap, me'cur.

Méritoirement [h.] Müstehak-ı ecir ve sevap olacak surette, bi'l-istihkak.

Merlan [imz.] Merlanos balığı, mezit balığı. ◆ Yapma saç satan adam.

Merle [imz.] Kara tavuk. || **Fin** – Hilekâr adam.

Merlette [ims.] Dişi kara tavuk. ◆ Ayaksız ve gagasız tersim ve tasvir olunan küçük kuş resmi.

Merlin [imz.] (Avrupalılara mahsus olarak) Sığırları öldürmeye mahsus uzun saplı büyük demir, kasap topuzu. ◆ Odun yarmaya mahsus büyük balta. || (bhr.) Üçleme halat, mornel.

Merlon [imz.] İstihkâmın iki mazgalı arasındaki siper.

Merluche [ims.] Tuzsuz kuru morina balığı. ◆ Bir cins eşek balığı. || **Manger de la** – Ta'zib-i nefs etmek.

Merlut [imz.] Kirece konulup kurutulmuş koyun ve keçi pöstekisi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mérocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı fahzî, fıtık-ı erbî.

Mérodon [imz.] Nergis çiçeğine ârız olur bir böcek.

Mérou [imz.] (mr. Serran.)

Mérovingien,ne [s.] Fransa hükümdarlarının eski bir sülalesine, Merove sülalesine mensup. = [imz. - cm.] Fransa'nın Merove hanedanına mensup olan eski hükümdarları.

Merrain [imz.] Fıçı imaline mahsus yarma kereste.

Mérulaxe [imz.] Amerika-yı Cenûbî karınca kuşu.

Mérulius yahut:

Mérule [imz.] Bir cins kav mantarı.

Merveille [ims.] Acip ve garip, şâyan-ı hayret şey. ◆ Harika. || **Faire des – s** Fevkalâde bir dirayet veya maharet göstermek. || **Promettre monts et –** Mübalağalı vaatler etmek. || **Les sept – s du monde** Acaib-i seb'a-i âlem. || **Les – s de la nature** Havârık-ı tabiat. || **à –** Pek âlâ, fevkalâde. || **Pas tant que de –** Çok değil.

Merveilleusement [s.] Şâyan-ı taaccüb olacak derecede güzel, fevkalâde bir suretle.

Merveilleux,se [s.] Şâyan-ı taaccüb olacak derecede güzel, fevkalâde. ◆ Acip, garip. ◆ Harika-nümâ. = [imz.] Bir manzumede fevka't-tabîa eşhas ve ahvâlin mezci, mesela periler ve cinlerin karışması veya hayvanatın lakırdı söylemesi. ◆ Yapma tavırlı gayet şık delikanlı.

Mérycisme [imz.] (t.) Dâ'ü'l-müctir.

Mérycologie [ims.] (t.) Mebhasü'l-müctirat.

Mes [z.] Temlik beyan eden zamir-i muttasılın cem' mütekellimidir. (mr. Ma.)

Més [d.] (mr. **Mé**)

Mes (zr.) (*mèss*) Asla, hiçbir vakit. (Eski kelime.) = [d.] Rağmen. || **Mes** – Meğer ki. ◆ Olur olmaz.

Mésaise [ims.] Keyifsizlik, neşesizlik, rahatsızlık.

Mésalliance [ims.] Küfüv olmayan kimse ile izdivaç veya ihtilat.

Mésallier [ft.] Küfüv olmayan şahıs ile evlendirmek. || (mec.) Muhakkar, âdi adamlar meclisinde bulunmak. || **Se –** Küfüvvün gayrı ile evlenmek. || (mec.) Tenzil-i kadr ve haysiyete bâdî olacak biriyle münasebette bulunmak.

Mésange [ims.] Arı kuşu. || **– paruse** Baştankara denilen kuş.

Mésarriver [fl.] Fena netice bulmak, fena çıkmak. (Yalnız gaipten tasrif olunur.) (*mésavenir* ve *mésadvenir* dahi denilir.)

Mésavenance [ims.] Hoşa gitmeyecek şey.

Mésavenir [f.] Fenalık gelmek.

Mésaventure [ims.] Fena tesadüf, musibet, kaza.

Mesdames [ims. - cm.] (mr. Madame.)

Mesdemoiselles [ims. - cm.] (mr. Mademoiselle).

Mésembryanthème [imz.] Buz çiçeği.

Mésentendu [imz.] Sû-i tefehhüm.

Mésentère [imz.] (tşr.) Bağırsakları yerli yerinde tutan, karnın iç zarı, masarika.

Mésentérie [ims.] (t.) Sill-i guded-i masarikiye.

Mésentérique [s.] (tşr.) Bağırsakları yerli yerinde tutan karnın iç zarına müteallik, masarikî.

Mésentérite [ims.] (t.) Bağırsakları yerli yerinde tutan karnın iç zarının iltihabından ibaret maraz, iltihab-ı masarika.

Mésestimation [ims.] Bir şeyin kıymetinin yanlış ve kıymet-i hakikiyeden dûn takdiri.

Mésestime [ims.] Suizan, sû-i teveccüh. ◆ İtibarsızlık, adem-i takdir.

Mésestimer [ft.] Suizanda bulunmak. ◆ İtibar etmemek, takdir etmemek. ◆ Kıymet-i hakikiyesinin dûnunda takdir ve tahmin etmek.

Mésintelligence [ims.] İhtilaf, nifak, adem-i imtizac. ◆ Muhalefet, mübâyenet.

Mésinterpréter [ft.] Sû-i tefsir etmek, fena mânâ vermek, fena mânâya haml etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mésite [ims.] (k.) Mezit.

Mésitèque [s.] (k.) **Alcool** – Küul-i mezitî.

Mesmérien,ne [s.] Mesmer'e yahut Mesmer mesleğine ait.

Mesmérique [s.] Mıknatısiyet-i hayvaniye ile tedavi hususunda Mesmer nâm Almanyalı tabibin usulüne mensup ve müteallik olan.

Mesmérisme [imz.] Mıknatısiyet-i hayvaniye ile tedavi hususunda Mesmer nâm Almanyalı tabibin usulü.

Mésocæcum [imz.] (tşr.) Ribat-ı a'ver.

Mésocarpe [ims.] (nb.) Meyvenin etli kıtası, sâk-ı semer, vasat-ı semer.

Mésocéphale [imz.] (tşr.) Kantara-i varolya.

Mésochondriaque [s.] (tşr.) **Muscle** – Adale-i beyne'l-gudrufiye-i şuzun.

Mésolobaire [s.] (tşr.) Beyne'l-fasseynî.

Mésolobe [imz.] (tşr.) Beyne'l-fasseyn.

Mésocôlon [imz.] (tşr.) Ribat-ı kolon.

Mésoderme [imz.] (nb.) Hâku'l-edme.

Mésépididyme [imz.] (tşr.) Hâk-ı berbah.

Mésoffrir [fl.] (*Offrir* gibi tasrif olunur) Değerinden aşağı kıymet vermek.

Mésogastre [imz.] (tşr.) Hâku'l-batn.

Mésologie [ims.] İlm-i muhitat.

Mésomérie [ims.] (tşr.) Beyne'l-fahzeyn, uyluk arası.

Mésomètre [imz.] (tşr.) Ribat-ı rahim.

Mésomphale [imz.] (tşr.) Göbek, sürre.

Mésophryon [imz.] (tşr.) Beyne'l-hâcibeyn.

Mésophylle [imz.] (nb.) Hâku'l-varak.

Mésophyte [imz.] (nb.) Anîk.

Mésoprion [imz.] Hind denizlerine mahsus ispari balığı.

Mésorectum [imz.] (tşr.) Ribat-ı miâ-i müstakim.

Mésosperme [imz.] (nb.) Kışr-ı bezr.

Mésothénar [imz.] (tşr.) Hâku'ş-şâmiha-i vahşiye.

Mésothorax [imz.] (hyv.) Hâku's-sadr, sadr-ı vustâ.

Mésoxalique [s.] (k.) **Acide** – Hâk-ı hâmız-ı hummaz.

Mésozoïque [s.] (arz.) Hayvaniye-i mutavassıt.

Mesquin,e [s.] (*mé-skain*) Hasis. ◆ Miskin, fakirâne, miskinâne, şâyan-ı tahkir. ◆ Kadir ve meziyetten hâlî. ◆ Âdi. || **Jalousie – e** Ağraz-ı hasise, hasisâne, haset.

Mesquinement [h.] (*mé-ski*) Miskince, miskinâne, denâetkârâne. ◆ Âdi bir surette.

Mesquinerie [ims.] Miskinlik, hisset, âdilik.

Mesquis [imz.] Koyun derilerini haşîşetü'd-debbağ ile terbiye etme usulü.

Mess [imz.] (*mèss*) Alay zâbitanının yemek yedikleri sofra, orta.

Message [imz.] Bir şey veya bir haber götürmek memuriyeti, sâîlik. ◆ Bir yere götürülecek haber yahut eşya veya sipariş: **Remplir un** – Bir siparişi ifâ etmek. ◆ Beyannâme, emir. ◆ Nutuk, makale.

Messager,ère [i.] Bir haber veya bir şey götürmeye memur adam, sâî. ◆ Öteye beriye gönderilmek işlerinde müstahdem adam, ulak. ◆ Bir haber getiren adam. || (mec.) Müjdeci. || **Le – des dieux** Eski Yunanîlerin itikadınca âlihenin sâî ve hâdimi olan (Merkür). || **Le – du jour** Şafak. || **Les – s du printemps** Kırlangıçlar. || **à – de loin comptez vos nouvelles** Uzak bir yerden gelen adama bol bol yalan söylenir.

Messagerie [ims.] Yolcu ve eşya-yı ticariye nakline mahsus araba veya vapur şirketi. = [cm.] Böyle bir şirketin arabaları.

Messaline [ims.] Sefih ve namussuz kadın.

Messe [ims.] Papazın kilisede Hazret-i İsa'nın dem ve lahmına teşbihen hazırladığı şaraplı ekmek ve bununla icra olunan âyin, kudas âyini, liturya. ◆ Bu âyine mahsus musiki.

Messéance [ims.] Layıksızlık, yakışıksızlık, edep ve terbiyeye muhalefet.

Messéant,e [s.] Layıksız, yakışıksız, edep ve terbiyeye mugayir.

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Messénien,ne [i. - s.] Messina şehir veya memleketinden olan, Messinalı. = [ims.] Messina şehr-i kadiminin harabesi hakkında mersiye.

Messeoir [fl.] (*Seoir* gibi tasrif olunur.) Yakışmamak, münasip ve muvâfık olmamak.

Messer [imz.] (*r* okunur) Eski vakitte efendi makamında kullanılan unvandır. || – **gaster** Mide.

Messervir [ft.] Menfaate mugayir bir harekette bulunmak.

Messianique [s.] Mesih'e mensup ve müteallik, Mesihî.

Messie [imz.] Mesih, mesîhâ.

Messied (mr. Messoir.)

Messier [imz.] Bağ ve bahçe bekçisi, korucu.

Messieurs [imz. - cm.] (mr. Monsieur.)

Messin,e [i. - s.] (mec.) Şehrî ahalisinden olan.

Messire [imz.] Efendi, ağa, çorbacı. (mr. Meistre.) || **Poire de** – **Jean** Bir nevi sert ve tatlı armut.

Mestèque [ims.] Âdi kırmız, mestek.

Mestre [imz.] (bhr.) (mr. Meistre.) || – **de camp** Vaktiyle miralaya verilen unvandır.

Mesurable [s.] Ölçülebilir, kabil-i mukayese, kabil-i mesâha.

Mesurage [imz.] Ölçme, mesâha, mukayese.

Mesure [ims.] Ölçü, mikyas, kıyas. ◆ Ölçek, keyl. ◆ Ölçme, mukayese, mesâha. || (mec.) Esbab-ı vesâit. ◆ Derece. ◆ İtidal. ◆ Tedbir, ihtiyat. ◆ Had, pâyan. || (ar.) Vezin. || (ms.) Usul. || **Poids et** – **s** Evzan ve ekyal. || **Faire tout avec poids et** – Her şeyi sencîde-i mizan tetkik ederek layıkı vechile yapmak. || – **de contrôle** Tedâbir-i teftişiye. || – **de précaution** Tedâbir-i ihtiyatiye. || **Par** – **de précaution** İhtiyata riâyeten. || **Dans une grande** – Kilit üzere. || **Sages** – **s** Tedâbir-i hakîmâne. || – **de justice** Muamele-i adalet, lâzıme-i adalet. || **Se dire en** – Muktedir olmak. || **Prendre** – Ölçü almak. ◆ Ölçü vermek. || **Vêtement sur** – Ismarlama esvab. || **Être de** – Cesâmet-i matlûbeyi hâiz olmak. || (t.) – **profilactique** Tedâbir-i tahaffuziye. || **Outre** – Mübalağa ile, fevka'l-had. || **à** – ve **au fur et à** – Bi't-tedric. || **à** – **que** Ettikçe, oldukça.

Mesuré,e [s.] Ölçülmüş, mahdud, muayyen. || (mec.) Mutedil, münasip.

Mesurer [ft.] Ölçmek. ◆ Mukayese, mesâha etmek. ◆ Tûlünde, irtifaında olmak, gelmek: **La plus haute cime de l'Himalaya mesure 7.821 mètre** Himalaya Dağı'nın en yüksek zirvesi 7.821 metre irtifaındadır, 7.821 metre gelir. ◆ Ölçüsünü almak. || (mec.) Tertip ve tanzim etmek. ◆ Tevfik ve tatbik etmek. || – **son épée avec quelqu'un** Birisiyle kılıç kılıca düello etmek. || – **quelqu'un à son aune** Birisi hakkında onu kendisine kıyas ederek bir hüküm vermek. || **Ne pas** – **son verre** Alabildiğine içki içmek. || **Se** – Ölçülmek, mukayese ve mesâha edilmek.

Mesureur [imz.] Ölçücü, ölçekçi, pazar mahallinde hububatı ölçen adam, kileci. ◆ Müşterilerinin ölçüsünü alan terzi.

Mésuser Suistimal etmek.

Métabole [ims.] (ed.) Sanat-ı aks.

Métacarpe [imz.] (tşr.) El ayasının parmaklar tarafındaki kısmı, muştü'l-yed.

Métacarpien,ne [s.] (tşr.) El ayasının ön tarafına müteallik, muştü'l-yedî.

Métachorèse [imz.] (*ko*) (t.) İntikal-i emraz.

Métachronisme [imz.] (*kro*) Bir şeyin tarihini sehven ve vakt-i sahihinden evvel göstererek vuku bulan tahrif-i tarih.

Métacondyle [imz.] (tşr.) Lukme-i muahhara.

Métagenèse [ims.] Tenâsül-i mütevâlî, tevellüd-i mütevâlî.

Métail [imz.] Birkaç madenden mürekkep halîta.

Métairie [ims.] Küçük çiftlik, müzâraa vechiyle îcar olunan çiftlik, yarıcılık, ortakçılık suretiyle idare olunan çiftlik.

Métal [imz.] Maden. || – **d'Alger** Maden-i muhtelifeden mahlut gümüş taklidi. || – **anglais** Fakfon. = [cm.] Gümüş ve altın. (cm.: *métaux*.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Métaldéhyde [imz.] (k.) Muahhar-ı aldehid.

Métalepse [ims.] (ed.) Zikr-i melzum irâdat-ı lâzım veya zikr-i lâzım irâdat-ı melzum.

Métallifère [s.] Bir madeni hâvi, hâmil-i maden.

Métallique [s.] Madene müteallik yahut maden kabîlinden olan, madenî. ◆ Metalik akçe. ◆ Nakdî; **Encaisse** – Nakd-i mevcut, mevcud-ı nakdî. = [imz.] Nakde kabil-i tahvil kavâim.

Métallisation [ims.] (mad.) Madenlerin suret-i husulü. ‖ (k.) Bir humzun maden hâline konması, istihsal-i maden.

Métalliser [ft.] Bir humzu maden hâline koymak, tahvil etmek. ◆ Maden kaplamak.

Métallographie [ims.] Tavsif-i maden.

Métalloïde [s.] Maden hassalarını hâvi olan, madenî. = [imz.] (k.) Ecsam-ı basîtenin madenden olmayanları, şibh-i maden.

Métallothérapie [ims.] (t.) Tedavi bi'l-maden.

Métallurgie [imz.] Madenlerin kal ve izâbe ve tasfiye ameliyatı fenni. ◆ Sanayi-i madeniye. ◆ Mebhas-i istihrac-ı maâdin.

Métallurgique [s.] Maden ihracına müteallik, sanayi-i madeniyeye dair.

Métallurgiste [imz.] Madenleri ihrac eden adam. ◆ Sanayi-i madeniye ile mütevaggıl adam.

Métamère [s.] (k.) Muahharu't-terkib; **corps** – **s** Ecsam-ı muahharu't-terkib.

Métamorphique [s.] (arz.) **Roches** – **es** Suhur-ı müstehâle ki tahte'l-arz hararetin tesiriyle mermere tahavvül eden kayalardan ibarettir.

Métamorphismes [imz.] (arz.) Kayaların tahte'l-arz tesir-i hararetle mermere tahavvülü, istihâle. ◆ Tahavvül ve tebeddül.

Métamorphopsie [ims.] (t.) Galat-ı basar.

Métamorphose [s.] Şekil ve suretin değişmesi, tenâsüh. ◆ Tagayyür. ‖ (tt.) Kurtların kelebeğe tahavvülü, tenâsüh, istihâle.

Métamorphiser [ft.] Şekil ve suretini değiştirmek, tenâsüh ve istihâle ettirmek. ◆ Tadil etmek.

Métapède yahut:

Métapedium [imz.] (tşr.) Muştü'l-kadem.

Métaphore [ims.] (ed.) İstiâre, mecaz. ‖ **Par** – Mecazen.

Métaphorique [s.] Mecaz ve istiâreye müteallik yahut mecazı ve istiâreleri çok olan, mecazi.

Métaphoriquement [h.] Mecaz ve istiâre tarikiyle, mecazen.

Métaphragme [imz.] [35]Cidâr-ı fâsıl.

Métaphrase [ims.] Harfiyen tercüme, şerh ve tefsir.

Métaphysicien [ed.] Âlim-i mâ-fevka't-tabîa, hikmet-i gayr-ı tabiiye ile iştigal eden adam.

Métaphysique [ims.] Efkâr ve ervah ve hissiyat gibi yalnız idrak ile anlaşılıp sırf akıl ile izah olunabilen ve tetkik ve müşâhedesi gayr-ı kabil şeylerin ilmi, hikmet-i gayr-ı tabiiye, mâ-fevka't-tabîa.

Métaphysique [s.] Hikmet-i gayr-ı tabiiyeye, mâ-fevka't-tabîaya mensup ve müteallik. ‖ (mec.) Hayalî. ‖ **Abstractions** – **s** Mücerredat-ı hikemiye, hayalât-ı mâ-fevka't-tabîa.

Métaphysiquement [h.] Hikmet-i gayr-ı tabiiyeye tevfikan. ◆ Hayalî bir suretle.

Métaphysiquer [fl.] Hikmet-i gayr-ı tabiiye mebâhis ve kavâidine dalmak. ◆ Hayalâtla uğraşmak.

Métaplasme [ims.] (sr.) Bir harf veya hecenin hazf ve ilavesiyle bir kelimenin tadili, kalb, ibdal.

Métaplastique [s.] **Lettres** – **s** Hurûf-ı muctelebe ve hurûf-ı mahzûfeye denir.

Métaporapoïèse [ims.] (t.) İstihâle-i mesammat.

Métaptose [ims.] (t.) İntikal-i mevki-i emraz.

35 Orijinal metinde bu kelime جدال şeklinde yazılmıştır ancak métaphragme'ın anlamı göz önüne alındığında جدار [=cidar: çeper, zar] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Métaschématisme [imz.] (t.) Tahavvül-i maraz.

Métastase [ims.] (t.) Bir hastalığın tebdil-i hâl ve mevki etmesi, intikalü'l-maraz.

Métatarse [imz.] (tşr.) Ayağın parmaklara yakın tarafı, muştü'l-kadem.

Métathèse [ims.] (sr.) Bir kelimenin içinde hurufun takdim ve tehiriyle olunan tağyir.

Métayage [imz.] *(té-ia)* Müzâraa tarikiyle çiftlik iltizamı, ortakçılık, yarıcılık.

Métayer,ère [i.] Çiftlik mültezimi, ortakçı, yarıcı.

Méteil [imz.] Buğday ile çavdar mahlutu, melez zahîre.

Métel [imz.] Göl kestanesi.

Métempsycose [ims.] Ruhun güya bir cisimden bir cisime intikali, tenâsüh. || (mec.) Tagayyür.

Météore [imz.] Havada vâki olan ahvâl, alâim-i cevviye. || (mec.) Gayet hâiz-i şöhret ve muâsırîni üzerinde sahib-i tesir ve nüfuz adam.

Météorine [ims.] Aynısafa çiçeği.

Météorique [s.] Alâim-i cevviyeye mensup ve müteallik, cevvî. || **Phénomènes – s** Hadisat-ı cevviye.

Météorisation [ims.] (mr. Météorisme.)

Météoriser [ft.] Karında hâsıl olan bir gazla hayvanı şişirmek, nefh etmek.

Météorisme [imz.] yahut **Météorisation** [ims.] Hayvanatın karınlarının gaz terâkümüyle şişmesi, intifah-ı batn, harpa.

Météorite [imz.] Semâdan hübut eden her nevi ahcar kütleleri, ahcar-ı semâviye, meteorit.

Météorographe [imz.] Tavsif-i hâdisat-ı cevviye ilmiyle meşgul adam, o ilim erbabından.

Météorographie [ims.] Tavsif-i hadisat-ı cevviye.

Météorologie [ims.] Hikmet-i tabiiyenin alâim-i cevviyeden bahseden kısmı, mebhas-i alâim-i cevviye.

Météorologique [s.] Mebhas-i alâim-i cevviyeye mensup ve müteallik, cevvî.

Météorologiste [imz.] yahut:

Météorologue [imz.] Alâim-i cevviye ilmiyle meşgul adam, mebhas-i alâim-i cevviye erbabından.

Météoromancie [ims.] Alâim-i cevviye ile tefeül.

Météoroscope [imz.] Mikyas-ı alâim-i cevviye, âsâr-nümâ.

Méthémérin,e [s.] (t.) Yevmî: **Fièvre – s** Hummâ-yı yevmî.

Méthode [ims.] Usul, tarik, kaide. ◆ Âdet. ◆ Musiki tahsilini teshil için yapılmış kitap. || **– logique** Kesb-i malumat etmek yahut malumat-ı müktesebesini tahkik etmek için fikr-i beşerin takip ettiği tarik, usul-i mantıkî. || **– analytique, d'induction,** veya **d'invention** Küllün, umumiyetin ilmine vâsıl olmak için iptidâ cüziyatı tetkik eden usul-i mantıkî, usul-i istintacî. || **– synthétique, déductive**[36] veya **de démonstration** Umumdan, küllden başlayıp hususa, eczaya inen usul-i mantıkî, usul-i istidlâlî. || **– fragmentaire** veya **rhapsodique** Yekdiğerine irtibat ve taalluku olmayan efkârı birbiri arkası sıra beyan eylemekle beraber bunların beyninde bir irtibat tesisine teşebbüs etmemekten ibaret usul, usul-i inkısamî. || **– dogmatique** İspat olunacak şeyi iptidâ söyleyip sonra onu ispat ederek yine aynı şey ile hâtime verme.

Méthodique [s.] Usul ve kaideye tevfikan, müretteb ve muntazam, sanatlı.

Méthodiquement [h.] Usul ve kaideye tevfikan, müretteb ve muntazam ve sanatlı olarak.

Méthodisme [imz.] Protestan mezhebinin Usuliyûn şubesi. ◆ Bir usul-i mahsusaya insilâk.

Méthodiste [imz.] Protestan mezhebinden Usuliyûn mezhebine tâbi adam. ◆ Bir usul-i mahsusa ittihaz eden muharrir.

Méthodologie [ims.] Mebhasü'l-usul.

Méthomanie [ims.] (t.) Manya-yı hamriye.

Méthylamine [ims.] (k.) Metilamin.

36 Orijinal metinde déducutive şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Méthyle [imz.] (k.) Metil. || – **violet** Maden kömürü katranından istihrac olunur mor bir boya.

Méthylène [ims.] (k.) Odun ruhu, madde-i hamr. || **Bleu de** – Metilen mavisi.

Méthylique [s.] (k.) Metilî. || **Alcool** – Küul-i metilî, odun ruhundan ibaret ispirto.

Méticuleusement [i. - h.] Kemâl-i dikkat ve itina ile.

Méticuleux,se [s.] Kemâl derecede dikkatli, mû-şikâf.

Méticulosité [ims.] Ufak tefek şeylere bile pek ziyade itina ve dikkat.

Métier [imz.] Sanat, sınâat, hirfet. ◆ İş, amel, meşguliyet. ◆ Tezgâh, makine, dokumacı tezgâhı, gergef. || **École des arts et** – Mekteb-i sanayi. || **Faire son** – Diğerlerine ait olan bir şeye karışmamak. || **Gâter le** – Fiyatı kırarak sanatı berbat etmek.

Métis,se [i. - s.] Biri Avrupalı diğeri yerli Amerikalı zevceynden mütevellid, melez. || (tt.) İki cinsin birleşmesinden hâsıl (hayvan yahut nebat), hilâsiyy.

Métissage [imz.] Melez etme, hilâsiyyet.

Métonomase [ims.] yahut:

Métonomasie [ims.] Bir ism-i hassın elsine-i atîkadan birine veya elsine-i sâireye tercümesiyle tağyir-i lafzî.

Métonymie [ims.] (ed.) Zikr-i sebeb irâdet-i müsebbib, zikr-i mahall irâdet-i hâl, zikr-i cüz' irâdet-i küll gibi sanayi-i kelâmiye.

Métopage [imz.] Tev'emeyn-i müttehideyn bi'l-cebhe. (Acâibattan.)

Métope [ims.] (m.) *Dorique* denilen denilen usul-i mimariyede *Trigliphe* denilen kitâbe ve pervaz saçakları arasındaki murabba aralık.

Métoposcopie [ims.] Alına bakarak vuku bulan tefeül.

Métoposcopique [s.] Alına bakarak vuku bulan tefeüle mensup ve müteallik.

Métræmorrhoïdes [ims. - cm.] (t.) Basur-ı rahmî.

Métrage [imz.] Metre ile ölçme.

Métralgie [ims.] (t.) Elem-i rahim.

Mètre [imz.] Yeni arşın, zirâ'-ı a'şarî, metre. || – **pliant** Bükülüp kapanabilir bir surette yapılmış metre. || – **à ruban** Şerit metre. || (ar.) Yunan-ı kadim ve Latin eş'arında bir mısrayı terkip eden cüzlerin beheri. ◆ Vezin, bahr. ◆ Şiir.

Métré [imz.] Metre ile ölçme. ◆ Sutuh ve ecsamın ölçülmesi.

Métrer [ft.] Metre ile ölçmek.

Métreur [imz.] Metre ile ölçen adam. ◆ Arsa ve ebniye ölçücüsü.

Métrique [s.] Metreye müteallik; **Système** – Usul-i a'şâriye. || (ar.) Şiir vezin ve bahrine mensup ve müteallik. = [ims.] Fenn-i mesâha.

Métrite [ims.] (t.) İltihab-ı rahim.

Métrocampsie [ims.] (t.) İn'itaf-ı rahim.

Métrocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı rahim.

Métrodynie [ims.] (t.) Veca'-ı rahim.

Métrologie [ims.] Fenn-i evzan ve mikyasat. ◆ Buna dair kitap.

Métrologique [s.] Fenn-i evzan ve mikyasat mebhasine müteallik.

Métrologiste [imz.] yahut:

Métrologue [imz.] Fenn-i evzan ve mikyasat erbabından.

Métromane [imz.] Şiir söylemek merakında bulunan adam.

Métromanie [ims.] Şiir söylemek merakı, manya-i şiir.

Métronome [imz.] (ms.) Mikyas-ı sadâ.

Métropéritonite [ims.] (t.) İltihab-ı rahmî-i sıfâkî.

Métrophlébite [ims.] (t.) İltihab-ı evride-i rahim.

Métropole [ims.] Bir memleketin merkez-i hükûmet veya pâyitahtı, ümmü'l-kurâ. ◆ Müstemlekâtına nispeten devlet. ◆ Baş piskopos makarrı olan şehir. ◆ Makar.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Métropolitan [imz.] Baş piskopos, metropolit.

Métropolitain,e [s.] Baş piskoposa ve metropolite mahsus veya mensup ve müteallik.

Métroptose [ims.] (t.) Rahmin düşmesinden ibaret bir hastalık.

Métrorhexie [ims.] (t.) Temezzuk-ı rahim.

Métrorragie yahut:

Métrorrhagie [ims.] Nezf-i rahim.

Métrotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı rahim.

Métrosideros [imz.] Avusturalya mersin ağacı.

Mets [imz.] Yemek, aş, taam. || (mec.) Gıda-yı fikir ve ruh. || – **de mariage, droit de** – Vaktiyle Avrupa'da hîn-i izdivaçta derebeyine verilen haraç.

Mets-indien,ne [i.] Amerika sekene-i asliyesinden biri ile ırk-ı ebyaza mensup birinden mütevellid çocuk.

Mettable [s.] Giyilebilir, kabil-i iktisâ. ◆ Münasip, muvâfık, uygun.

Metteur [imz.] Kuyumcu. ◆ Zî-kıymet taşları takıp yapıştıran adam. || – **en pages** Matbaada dizilmiş yazıları toplayıp sayfa bağlayan adam.

Mettre [ft.] (Tasrifi: *Je mets, tu mets, il met, nous mettons, vous mettez, ils mettent; je mettais, je mis; je mettrai; je mettrais; mets, mettons, mettez; que je mette; que je misse; mettant; mis,e*) Koymak, vaz' etmek. ◆ Giymek, iktisâ etmek. ◆ Kuşanmak, takmak. ◆ Ekmek, zer' etmek. ◆ Kullanmak, sarf-ı isti'mal etmek. ◆ Oturtmak, yerleştirmek. ◆ Karıştırmak, koymak. ◆ Zaman sarfına muhtaç olmak. ◆ Vaz' ve ihdas etmek. ◆ Serpuşunu giymek. || – **la table** Sofrayı kurmak. || – **la dernière main à** İkmâl ve itmam etmek. || – **des batôn dans les roues** Müşkilat çıkarmak. || – **de l'eau dans son vin** Sükûnet bulmak. || – **une sourdine à** Tahfif etmek. || – **cœur sur carreau** İstifrağ etmek. || – **bas** Çıkarmak. ◆ Vazgeçmek. || – **à terre** Yere koymak. ◆ Karaya çıkarmak. || – **à exécution** Mevki-i icraya vaz' etmek. || – **à sa place** Sırasına, yerine koymak. ◆ Haddini bildirmek. || – **à profit** Faydalı suretle isti'mal etmek. || – **à jour** (Defâtir-i ticariye hakkında) O güne kadar tanzim etmek. || – **au net** Ba'de't-tashih temize çekmek. || – **à la loterie** Piyango bileti almak. || – **à contribution** Taht-ı teklife almak, vergiye tâbi kılmak, ve (mec.) muâvenetlerinden müstefid olmak. || – **aux main, aux prises** Kavga ettirmek. || – **au hasard** Tesadüfe terk etmek. || – **à la porte** Kovmak. || – **à la raison** Tadil-i harekete mecbur etmek. || – **à mal** Fena bir hâle getirmek. ◆ (Bir kadın hakkında) İğfal etmek. || – **au défi** Meydan okumak. || – **à l'épreuve** Tecrübe etmek. || – **au courant** Malumat vermek. ◆ Yapılacak şey hakkında talimat vermek. || – **au jour** Doğurmak. || – **à sec** Kurutmak, bitirip tüketmek. ◆ Soyunu kesmek. || – **à néant** Keenlem-yekün hâline koymak. || – **au rabais** Fey'-i hakikiden yahut fey'-i mutaddan dûn bir fiyat ile satmak. || – **d'accord, en harmonie** Telif etmek, birlikte çalıştırmak. || – **du bien** Birlikte, kendi hissesi içinde çalışmak. ◆ Para harc etmek. ◆ Uydurmak. || – **en jeu** Mevzubahis etmek. || – **en action** İcra etmek. || – **en train** Başlamak. ◆ Serd ve ityan eylemek. || – **en couleur** Boyamak. || – **en demeure** Mecbur etmek. || – **en fait** Tasdik etmek, sıhhatini ilan etmek. || – **quelqu'un dans son tort** Birisini haksız olduğu bedîhî bir surette tebeyyün edecek bir hâle getirmek. || – **dans le cas de** Lüzumunu, zaruri olduğunu serd ve ityan etmek. || – **sur le chantier** Şürû etmek. || – **sur la paille** Son derecede sefalete duçar etmek. || – **sur soi** Tuvalet masrafı olarak harc etmek. || – **au jeu** yahut sadece – Bahis ve iddia etmek, kumara konacak parayı konmak. || (bhr.) – **à la mer** Rû-yı deryaya tenzil etmek. || – **en travers** Geminin yanını rüzgâra karşı çevirmek. || – **un navir à la côte** Bir gemiyi karaya oturtmak. || – **la main sur** Tevkif etmek. || – **la main** Başlamak. || – **à pièces** Kırmak, paralamak. || – **à même** Teshil etmek, esbab ve vesâit göstermek. || – **au jour** Doğurmak, tevlid etmek. ◆ Neşir

ve işâa etmek. || – bas (Hayvanat hakkında) Doğurmak. || – fin Hitam vermek. || – quelqu'un en joue Hedef ittihaz etmek. || – au couvert Vikaye ve sıyânet etmek. || Se – Oturmak, yerleşmek. ◆ Başlamak, mübâşeret etmek, girişmek, koyulmak. ◆ Telebbüs etmek, giyinmek. ◆ İntişar etmek. || Se – en colère Kızmak. || Se – à son aise Rahatlanmak, sıkılmaksızın hareket etmek. || Se – en tête Zihnine yerleştirmek, musırrâne istemek. || Se – bien İyi giyinmek. || Se – en opposition Hilâfında vaz' ve harekette bulunmak. || Se – en bons termes İtilâf hâsıl etmek. || S'y – Teşebbüs etmek, başlamak. || Se – à Mutad olarak kullanmak. ◆ Başlamak. ◆ İtiyad etmek.

Meublant,e [s.] Ev döşetmeye yarayan. ◆ Döşemeye yakışan.

Meuble [imz.] Odanın mefruşatı ve müteharrik olan dolap, masa gibi eşyası, döşeme, takım, esas-ı beytiye. ◆ Kiracı. || Dans ses – s Eşyası taht-ı temellükte olan bir daireye.

Meuble [s.] Müteharrik, menkul. || Biens – s Emvâl-i menkule. || Terre – Kolay filâhat olunur yumuşak arazi.

Meubler [ft.] Döşemek, tefriş etmek. || (mec.) Tezyin etmek, donatmak.

Meuglement [imz.] (mr. Beuglement.)

Meugler [fl.] (mr. Beugler.)

Meule [ims.] Değirmen taşı. ◆ Müdevver bileği taşı çarkı. ◆ Mahrutiyü'ş-şekl ot veya saman yığını. ◆ Peynir kellesi. || – dormante Değirmenin alt taşı.

Meulier [imz.] Değirmen taşlarını yapan sanatçı.

Meulière [ims.] Değirmen taşı imaline yarayan taş. ◆ Bu taşın çıktığı mahal, bu taşın ocağı. ◆ Değirmen taşı. = [s.] Pierre – Kezâ.

Meunerie [ims.] Değirmencilik. ◆ Tahniye.

Meunier [imz.] Değirmenci, tahhan. ◆ Yayın balığı. || Escalier de – Dik ve dar merdiven.

Meunière [ims.] Değirmenci karı, değirmenci karısı.

Meunier,ère [s.] Değirmencilik eden.

Meurtre [imz.] Katl, itlâf.

Meurtrier [imz.] Katil.

Meurtrier,ère [s.] Bâis-i mevt, mühlik.

Meurtrière [ims.] Mazgal deliği.

Meurtrièrement [h.] Mühlik bir surette.

Meurtrir [ft.] Berelemek, ezmek, zedelemek. || – les couleurs Renklerin üzerine bir cilâ tabakası sürerek şiddetlerini tahfif etme.

Meurtrissure [ims.] Bere, ezilme veya zedelenme nişanı, ezik.

Meute [ims.] Av köpeği sürüsü. ◆ Güruh, sürü. ◆ Yuva: – du lièvre Tavşanın yuvası.

Mévendre [ft.] Ziyanına satmak.

Mévenir [fl.] Felaket vuku bulmak.

Mévente [ims.] Ziyanına satış. ◆ Cânib-i hükûmetten zaptolunmuş eşyanın füruhtu. ◆ Fıkdan-ı bey', kesat.

Mexicain,e [i. - s.] Meksika'ya mensup ve müteallik, Meksikalı.

Mézéréon [imz.] Dul abdal ağacı, mazaryon.

Mezzanine [ims.] (*mè-dza-ni*) Binanın iki yüksek katı arasında bulunan alçak kat. ◆ Alçak ve geniş kiler penceresi.

Mezzo-soprano [imz.] (ms.) Nevâ ile tiz beyninde olan sadâ.

Mezzo-termine [imz.] (*mè-dzo-ter-mi-né*) (İtalyanca'dan me'huz) Bir müşkilin hall ve tesviyesi için ihtiyar olunan evsat-ı umur, ikisi ortası. (cm.: des *mezzo-termine*.)

Mezzo-tinto [imz.] (*mè-dzo-tin-to*) (İtalyanca'dan me'huz) Ressamlık ıstılahatından olup bulutlu renk, nîm-renk tabir olunur renk ki *manière noire* dahi denilir. (cm.: des *mezzo-tinto*.)

Mi [imz.] Musiki işarat ve asvat-ı esasiyesinin üçüncüsü olan "mi" ki hüseynî mukabilidir.

Mi [d.] Bazı kelimat-ı mürekkebenin başında bulunarak "nısf" veya "orta" mânâsını beyan eder.

Miaou [imz.] Kedi sesi, miyav. ◆ Kedi.

TÜBA TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mi-août [imz.] (*mi-oû*) Ağustosun nısfı, ağustosun on beşinci günü. (cm.: des *mi-oût*.)

Miasmatique [s.] Çürümekte olan mevadd-ı nebatiye ve hayvaniyeden çıkan müteaffin buharı hâvi, miyasmevî.

Miasme [imz.] Çürümekte olan mevadd-ı nebatiye ve hayvaniyeden çıkan müteaffin buhar, buharat-ı müntine, miyasmos.

Miaulant,e [ims.] Bağıran, miyavlayan (kedi).

Miaulement [ims.] Kedinin bağırması, miyavlama.

Miauler [fl.] (Kedi hakkında) Bağırmak, miyavlamak.

Mica [imz.] (mad.) Beyaz ve parlak ve yufkalı bir nevi taş, ak maden, evren pulu, mika.

Micacé,e [s.] (mad.) Mika denilen taş kabîlinden veya bu taşa müşâbih olan, mikaî.

Mi-carême [ims.] Büyük perhizin ortasındaki Perşembe günü. (cm.: des *mi-carêmes*.)

Micaschiste [imz.] (*ka-chi-ste*) (mad.) Mika ile necef taşlarından mürekkep sahre.

Miche [ims.] Büyük ve yuvarlak beyaz ekmek. ◆ Ekmek içi parçası. || – **de Saint Étienne** Taş.

Micmac [imz.] (*c* okunur) Hiyel ve desâyis, entrika.

Micocoulier [imz.] Çitlenbik ağacı.

Mi-corps (**à**) [zr.] Belinden, beline.

Micracoustique [s.] (ht.) Misma', mismaî.

Microbe [imz.] Huveyn, mikrop.

Microbie [ims.] Fenn-i mikrobî.

Microbiologie [ims.] (t. - hyv.) Mebhas-i mikrop. || – **pathogène** Müvellidü'l-maraz mikroplar mebhasi.

Microbique yahut:

Microbien,ne [s.] (t. - hyv.) Mikrobî.

Microcéphale [imz.] (t.) Fedm.

Microcéphalie [ims.] Kafanın küçüklüğünden neşet eden belâhet, fedmiyet.

Microchimie [ims.] (k.) Tahlil-i hurdebinî.

Microcidine [ims.] (k.) Yeni bir dâfi'-i taaffün ki mikrosidin tabir olunur.

Microcosme [imz.] Küçük dünya, âlem-i sagir. ◆ Dünyanın bir şekl-i musaggarı.

Microcyste [imz.] (nb.) Kîse-i sagîre.

Microgastre [imz.] Lahana böceği.

Microglosse [imz.] Büyük kara papağan.

Micrographe [imz.] Mebhas-i huveynat ve mebhas-i musaggarat ile mütevaggıl adam, bu ilmin mütehassısı.

Micrographie [ims.] Ancak hurdebinle görülebilen küçük hayvanlardan bahseden ilim, tavsifü'l-musaggarat, tavsifü'l-huveynat.

Micrologie [ims.] Yalnız hurdebinle görülebilen ecsam hakkında kitap.

Micromètre [imz.] En ufak mesâhaları dahi ölçmeye yarayan alet, mikyas-ı hurdebîn.

Micrométrie [ims.] Gayet küçük şeyleri mesâha usulü.

Micrométrique [s.] (ht.) Mikyas-ı hurdebînî.

Micro-organisme [imz.] (hyv.) Uzviyet-i süfliye (mikrop, bakteri, basil misillü huveynat).

Microphone [ims.] (ht.) Alet-i musavvit, mikrofon.

Microphonie [ims.] (ht.) Savt-ı hafî.

Microphyte [imz.] (nb.) Nebatat-ı unsuriye.

Micropsie [ims.] (t.) Nazar-ı musaggar.

Microptère [s.] (tt.) Küçük kanatlı, sagîrü'l-cenah.

Micropyle [imz.] (nb.) Sukeybe-i güliye.

Microscope [imz.] Gözle görünmesi muhal olan gayet küçük şeyleri büyütüp irâe etmeye mahsus alet, hurdebin. || – **binoculaire** Çifte hurdebin. || – **à gaze** Gazlı hurdebin.

Microscopique [s.] Ancak hurdebinle görülebilecek kadar küçük, hurdebinî. ◆ Gayet küçük.

Microsélène [imz.] (hy.) Kamer-i sagir, kumeyre.

Microsporange [imz.] (nb.) Mahfaza-i büzeyre.

Microspore [imz.] (nb.) Büzeyre.

Microsporon [imz.] (nb.) Futur-ı hurdebiniyeden futr-ı sagirü'l-büzur, mikrosporon.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Microstome [imz.] Bir cins turna balığı.

Microtasimètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı nâkiliyet-i elektirik.

Miction [ims.] (t.) Tebevvül.

Micturition [ims.] (t.) İstibval, sık sık tebevvül arzusu.

Midas [imz.] Hiss-i bedâyi'den mahrum, tabiat-ı galize sahibi. || **Avoir des oreilles de** – Sanayi-i nefiseden hiç anlamamak.

Midi [imz.] Öğlen vakti, zuhr. ◆ Cenup ciheti. ◆ Bir memleketin cihet-i cenubiyesi, memâlik-i cenubiye.

Mie [ims.] Ekmeğin içi.

Mie [ims.] (*amie* kelimesinin muhaffefidir.) **Ma** – Muhibbem, dostum.

Mie [hd.] *pas* makamında edat-ı inkâr olup eski ve nâdirü'l-isti'maldir: **Je n'en veux** – İstememem.

Miel [imz.] Bal, asel, şehd. ◆ Zevk, tat, haz. || **Rayon de** – Gömeç. || **Lune de** – İzdivacın ilk ayları, balayı.

Miellé,e [s.] Ballı, muassel. ◆ Bal renginde veya bal gibi tatlı.

Mielleusement [h.] Tatlılıkla, tatlı lisanla, riyâ veya müdâhene ile.

Mielleux,se [s.] Bala müşâbih, bal gibi. ◆ Tatlı, yumuşak, riyâlı ve müdâheneli.

Mien,ne (*le, la*) [z.] Benimki. (cm.: *des mien,nes*: benimkiler). = [s.] Benim, bana ait. = [imz.] Bana ait olan şey, malım mülküm. || **Le tien et le** – Mal, mülk. || **Y mettre du** – Oraya, bir işe para koymak. ◆ Muvafakat ve rıza göstermek. ◆ İhtirâ, ifrat, tevsî etmek. = [cm.] Akrabam, taallukatım.

Miette [ims.] Ekmek kırıntısı, rîzesi. || (mec.) Bakiye, ufak parça.

Mieux [h.] (*bien* kelimesinin sîga-i tafdiliyesidir) Daha iyi, evlâ. || **à qui** – – Her biri diğerinden iyi olmak veya yapmak gayretiyle. || **Aller de** – **en** – Gittikçe terakki etmek. || **Faute de** – Daha iyisi, daha mükemmeli olmadığı için. || **Aimer** – Tercih etmek. || **Au** – Gayet iyi, araları gayet düzgün. || **Des** – Gayet mükemmel olarak. = [imz.] Daha iyi olma. = [s.] Daha iyi.

Mièvre [i. - s.] Çevik ve biraz yaramaz. ◆ Nahif, narin. ◆ Yapma, ca'lî tavırlı, müteazzım.

Mièvrerie yahut **Mièvreté** [ims.] Çocuğun pek uyanık ve çevik ve biraz yaramaz olması. ◆ Yaramazlık, hilekârlık.

Mignard,e [s.] Zarif, latif, nazlı, hoş.

Mignardement [h.] Zarafet ve letafet ve naz ile.

Mignarder [ft.] Naz ve zarafet ile kullanmak, nazlı alıştırmak veya büyütmek. || **Se** – Nazlanmak.

Mignardise [ims.] Zarafet ve naz, nazlanma. ◆ Küçük karanfil çiçeği.

Mignon,ne [s.] Zarif, küçük ve güzel, nâzenin, şirin. || **Argent** – Fazla masraf karşılığı para, ki keyif için öteye beriye harc edilebilir. || **Péché** – İcrası itiyad olunan günah. = [i.] Sevgili, sevimli, nazlı. || – **de couchette** Mazhar-ı lütuf olan âşık.

Mignonne [ims.] (tba.) Yedi puntoluk küçük hurufat.

Mignonnement [h.] Zarafet ve nazla.

Mignonnette [imz.] Pek ince dantela. ◆ İri dövülmüş kara biber. ◆ Bir nevi küçük karanfil çiçeği.

Mignoter [ft.] Nazlı alıştırmak, okşamak. || **Se** – Nazlanmak.

Mignotise [ims.] Okşama, sevme. ◆ Müdâhene.

Migraine [ims.] (t.) Yarım baş ağrısı, yarımca, şakîka.

Migration [ims.] Göç, rıhlet, nakl-i mekân, hicret. ◆ Kuş ve balık veya sâir hayvanatın mevsim tebeddülüyle tebdil-i mekân etmeleri.

Mi-jambe (**à**) [h.] Bacağın yarısına kadar.

Mijaurée [ims.] Gülünç bir suretle nazlanan kadın veya kız.

Mijoter [ft.] Yavaş yavaş ve az ateşte geç pişirmek. || (mec.) Kemâl-i dikkat ve itina

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ile tanzim etmek. ◆ Nazlı alıştırmak, okşamak. = [fl.] Hafifçe kaynamak, yavaşça tehyie olunmak.

Mikado [imz.] Japonya imparatorunun unvanıdır, mikado.

Mikani yahut:

Mikanier [imz.] Amerika'ya mahsus bir cins sarmaşık.

Mil [s.] (mr. Mille.)

Mil [imz.] (mr. Millet.)

Milady [ims.] (*mi-lé-di*) Bir İngiliz lord veya baronun zevcesi, miledi.

Milan [imz.] Çaylak, huttaf.

Milandre [imz.] (tt.) İki arşın tûlünde bir nevi köpek balığı.

Milanais,e [i. - s.] İtalya'nın Milan şehrinden olan.

Milaneau [imz.] Çaylak yavrusu.

Mildew [imz.] (İngilizce'den me'huz *-Diou*) Üzüm kütüklerine ârız olan pas hastalığı, mildiv hastalığı.

Miliaire [s.] Darı tanesine benzeyen, bu büyüklükte olan. || (t.) Darı taneleri şeklinde olan sivilce ve çıbanlara ve böyle sivilce ve çıbanlar çıkmasını mûcip emraza ıtlak olunur, câversî. || **Fièvre** – Hummâ-yı câversî.

Milice [ims.] Asker, cünd, sipah, çeri, leşker. ◆ Milis asâkiri. ◆ Kura. ◆ Mübâreze, muharebe. || **Tirer à la** – Kura çekmek.

Milicien [imz.] Milis asâkiri neferi.

Milieu [imz.] Orta, ara, beyn, vasat, miyan. ◆ Vasat-ı hâl. || (fls.) Muhit. || **Au – de** Ortasında, arasında. || **Juste** – Hâl-i itidal, hâl-i mutavassıt. || **L'empire du** – Çin.

Miliole [ims.] Denizde bulunur bir cins küçük hayvanata denilir.

Militaire [s.] Harp ve askere mensup ve müteallik, harbî, askerî. || **Justice** – Mahâkim-i askeriye. || **Service** – Hizmet-i askeriye. || **Carrière** – Silk-i askerî. || **Rendre les honneurs** – **s** Merasim-i ihtiramiye-i askeriyeyi ifâ etmek. || **Heure** – Vakit ve saat-i muayyen. || **Exécution** – Kurşuna dizme. || **Marine** – Bir hükûmetin sefâin-i harbiyesiyle efrad-ı bahriyesinin heyet-i mecmuası, kuvve-i harbiye-i bahriye. || **Port** – Askerî liman. || **Route** – Tarik-i askerî. = [imz.] Askere mensup adam, askerî, seyfiyeden, ehl-i seyf. ◆ Askerlik.

Militairement [h.] Askere yakışır bir suretle, askerce, kuvve-i askeriye ile. ◆ Karar-ı kati ile. ◆ Tam saatinde, vaktinde. || **Exécuter** – Kurşuna dizmek.

Militant,e [s.] Harp eden, muharip. || (Akaid) **Église** – **e** Yeryüzündeki Hıristiyanların heyet-i mecmuası.

Militariser [ft.] Usul ve nizam-ı askerîye tâbi olmak, asker etmek, askerliğe alıştırmak.

Militarisme [imz.] Başlıca usul-i askeriyeye ehemmiyet veren ve kuvve-i askeriyeye istinat eden usul-i idare ve hükûmet.

Militer [ft.] Harp etmek. || Bulunmak: – **pour** Lehinde bulunmak; – **contre** Aleyhinde bulunmak.

Mille ve **Mil** [s.] (*mi-le*) Bin, elf, hezar: **L'an deux mille avant J. C.** Kable'l-milad iki bin tarihinde; **L'an mil huit cents** Bin sekiz yüz senesinde. || **Des – s et des cent** Gayet çok para. (Bu kelimenin altında daha ufak esmâ-yı a'dad bulunduğu vakit bir *l* ile *e*'si hazf olunarak *mil* yazılır.)

Mille [imz.] (*mi-le*) Mil denilen mesafe ölçüsü ki tûlü her memlekete göre muhteliftir.

Mille-feuille [ims.] Yaprakları yırtık bir nevi çiçek, civan perçemi, kaysum.

Mille-fleurs [ims.] Birçok nevi çiçekten taktir olunan su ile yapılmış lavanta, hezâr-ezhar.

Millénaire [s.] Bini hâvi yahut binden mürekkep, binlik, bin senelik. = [imz.] On asırdan yani bin seneden ibaret zaman.

Mille-pertuis [imz.] Koyun kıran, kılıç otu, heperikon.

Mille-pieds [imz.] Kırkayak. (Buna *Polypodes* dahi denilir.)

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES

Millépore [ims.] (tt.) Kesîretü'r-ricliye nevinden bir takım huveynat-ı zehriye ki deniz dantelası tabir olunur.

Millésime [imz.] Sikke veya madalya üzerinde tarihe delâlet eden rakamlar veya harfler.

Millet yahut

Mil [imz.] Darı, câvers, erzen.

Milli [imz.] Evzan-ı cedidde dahil bulunduğu kelime medlûlünün binde bir kısmına delâlet eder: *millimètre*; Zirâ'-ı a'şârînin bin kısmında bir kısmı, milimetre.

Milliaire [s.] Yolun mil ve fersahlarını göstermek üzere beher mil veya fersah başında dikilen taş veya direklere ıtlak olunur.

Milliard [imz.] Bin milyon, milyar.

Milliasse [ims.] Pek çok, binlerce.

Millième [s.] Bininci. = [imz.] Binde bir.

Millier [imz.] Binden ibaret adet, bin kadar. ◆ Beşyüz yeni okka sıkleti. || (mec.) Pek çok: **à** – ve **par** – Binlerle, binlerce.

Milligramme [imz.] Evzan-ı cedîde dirheminin binde bir kısmı, miligram.

Millilitre [imz.] Evzan-ı cedîdede ölçeğin binde bir kısmı.

Millime [imz.] Frankın binde bir kısmı yani santimin öşrü. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Millimètre [imz.] Metre yani zirâ'-ı a'şârînin binde bir kısmı, milimetre.

Million [imz.] Bin kere bin, milyon. ◆ Pek çok, ziyade.

Millionième [s.] Milyonuncu. = [imz.] Bir milyonda bir.

Millionnaire [i. - s.] Milyon sahibi, pek zengin.

Millouin [imz.] (mr. Milouin.)

Milord [imz.] (*d* okunmaz) İngiliz lordlarına hitap için müsta'mel unvandır, milord. ◆ Dört tekerlekli bir araba. || (mec.) Pek zengin adam.

Milouin [imz.] Şimal denizlerine mahsus bir cins ördek, milluen.

Milphore [ims.] (t.) Kirpik dökülmesi.

Mime [imz.] Mukallit. ◆ Eski zamanın mudhik oyuncusu. ◆ Kadim Yunanîler ile Romalılarda gülünç ve ekseriya mugayir-i adap bir tiyatro oyunu.

Mimer [ft.] Taklit etmek. ◆ Tavır ile, çehre ile ifade etmek. = [fl.] Mukallitlik etmek.

Mimeuse [ims.] (mr. Mimosa.)

Mimique [ims.] Taklit, mukallitlik, tiyatro oyuncusunun maharet-i mukallidânesi. = [s.] Taklidî, mukallidâne.

Mimodrame [imz.] Pandomima suretinde oynanan facia, mimodram.

Mimographe [imz.] Dilsiz yani evzâ' ve taklit ile icra edilen tiyatro ve oyunu muharriri, mimograf.

Mimologie [ims.] Bir adamın sesini, tavırlarını, bir hayvanın sadâsını taklit, mukallitlik.

Mimosa [ims.] Fasîle-i bakliyeden müstehiye denilen nebat, küskün ağacı, mimoza.

Mimule [imz.] Amerika'ya mahsus bir cins tezyinat fidanı, mimula.

Mimusope [imz.] Avusturya zeytin ağacı.

Minable [s.] Fena giyinmiş, fakir. ◆ Lağım ile atılabilir.

Minage [imz.] Eski sipahilerin pazar mahallerinde satılan hububattan aldıkları resm, hububat kile resmi.

Minaret [imz.] (Arabî'den me'huz) Minare.

Minauder [fl.] Daha güzel görünmek ve kendini beğendirmek için ca'lî bir takım işvelerde bulunmak ve yüzünü gözünü oynatmak, nazlanmak, cilve etmek.

Minauderie [ims.] Daha güzel görünüp kendini beğendirmek maksadıyla icra olunan ca'lî işvebazlıklar ve yüzün gözün oynatılması, naz, cilve.

Minaudier,ère [i. - s.] Daha güzel görünüp kendini beğendirmek maksadıyla ca'lî işvelerde bulunan ve yüzünü gözünü oynatan, nazlanan, nazlı, edâlı, cilveli.

Mince [s.] İnce, rakik, narin. ◆ Az, cüzi. ◆ Âdi, bayağı.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mincement [h.] İnce, rakik bir surette.

Mincer [ft.] Doğramak, ufalamak.

Minceur [ims.] İncelik, rikkat, azlık.

Mine [ims.] Yüz, çehre, beniz, sima. ◆ Suret, görünüş. || Faire bonne – Hüsn-i kabul etmek. || Faire mauvaise – Hüsn-i kabul etmemek. || Faire la – Yüzünü asmak, çehre, surat etmek. || Faire des – s Cilve etmek, nazlanmak. || Avoir bonne – Câlib-i iştihâ olmak. || Payer de – Meziyat-ı fikriye hakkında iyi bir fikir verecek sima ve çehreye mâlik olmak.

Mine [ims.] Maden kuyusu, maden ocağı. ◆ Maden ocağından çıkarılan cevher. || – de plomb yahut Plombagine – Kurşun kalemlerinin imal olunduğu madde, grafit. || École des – s Maâdin mektebi.

Mine [ims.] Eski Yunanîlerin yüz drahmilik sikkesi. ◆ Kadîmen müsta'mel 87 litrelik ölçek.

Miner [ft.] Aşındırmak.

Minéral [imz.] Topraktan çıktığı hâlde bulunan maden, işlenmemiş maden, filiz maden, külçe, ham cevher. || – de fer Demir filizleri, filizat-ı hadidiye.

Minéral [imz.] Yer içinde veya sathında bulunan mevadd-ı gayr-ı uzviyenin beheri, maden. (cm.: *minéraux*.)

Minéral,e [s.] Madene mensup ve müteallik veya maden kabîlinden olan, madenî. || Règne – e Maden kabîlinden olan ecsamın heyet-i mecmuası, madeniyat. || Eaux – es Madeni hâvi sular, miyah-ı madeniye.

Minéralisateur [imz.] (k.) Madeni filiz-i madenîye, ham cevhere tahvil etmek kuvvetini hâiz cisim.

Minéralisation [ims.] (k.) Madenin bazı cisimler tesiriyle filiz-i madenîye, ham cevhere tahavvülü. ◆ Sular derûnunda kendilerini madenî bir hâle getirecek surette bazı ecsâmın inhilâli.

Minéraliser [ft.] Bir madeni diğer bir cismin tesiriyle filiz-i madenî, ham cevher hâline kalb etmek.

Minéralogie [ims.] Tarih-i tabiinin filizat-ı madeniyeden bahseden kısmı, mebhasü'l-maden, ilmü'l-maden.

Minéralogique [s.] İlmü'l-madene mensup ve müteallik, madenî.

Minéralogiste [imz.] İlmü'l-maden âlimi, bu ilimle tevaggul eden sahib-i fen, madeniyûndan adam, madenci, maâdin-şinas.

Minéraux [imz. - cm.] Madeniyat, maâdin-i türâbiye.

Minerve [ihs.] Esâtir-i Yunaniyede akıl ve hüner mabude-i mevhumesi.

Minerve [ims.] Baş, dimağ, zekâ. || Arbre de – Zeytin ağacı. || Fruit de – Zeytin. || Oiseau de – Baykuş.

Minet,te [i.] Kedi.

Mineur [imz.] Maden kuyusunda işleyen adam.

Mineur,e [s.] Daha küçük, asgar. ◆ Sinn-i rüşde vâsıl olmamış, sabi, fâil-i muhtar olmak için kanunen muayyen olan sinne varmamış, gayr-ı bâliğ, sagir. ◆ Yetim, sabi. || Asie – e Asya-yı suğrâ, Anadolu. || Tierce – Musikide bir tam sadâ ile bir nîm-sadâdan ibaret fâsıla. || – émancipé Sagir-i mezun. || Biens de – Emvâl-i eytâm. || Ordres – s Dûn-ı merâtib-i ruhbâniye.

Mineure [ims.] (mn.) Kıyasın ikinci kaziyesi, suğrâ.

Miniature [ims.] Zamklı suda münhal boyalarla küçük resimler tersim etmek fenni. ◆ Bu suretle yapılmış resim, minyatür. || (mec.) Küçük ve musanna' şey. ◆ Narin bedenli ve zarif adam.

Miniaturiste [imz.] Gayet nazik ve pek küçük resimler ve nakışlar yapan, minyatür yapan ressam.

Minier,ère [s.] Maden kuyularına müteallik. || Industries – ères Sanayi-i madeniye. ◆ Maden ocaklarını hâvi mahal. = [ims.] Derinliği az maden ocağı, maâdin-i sathiye, fevka't-türab maden ocağı.

Minima (à) [h.] Appel – (hk.) Cerâim-i hafife için cânib-i mahkemeden olunan davet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Minimant,e [s.] Hadd-i asgarîsine vâsıl olan.

Minime [s.] Pek küçük, pek az, cüzi. = [imz.] Bir tarik-i mahsusa mensup rahip.

Minimum [imz.] (*momm*) En az, en aşağı derece, hadd-i asgar, ekalli, lâekal. ‖ **Le – de la peine** Cezanın en hafifi, hadd-i asgarı. (cm.: *minima*.)

Ministère [imz.] Heyet-i vükelâyı terkip eden nuzzardan beherinin sıfat ve memuriyeti, nezâret. ◆ Heyet-i vükelâ, heyet-i nuzzar. ◆ Nezâret dairesi ve aklâmı. ◆ Memuriyet, vazife. ◆ Tavassut, miyancılık. ‖ – **public** Mahkemede menâfi-i umumeyi müdafaa ile muvazzaf olan müddeî-i umumilik (sıfat ve memuriyeti).

Ministériel,le [s.] Heyet-i vükelâya veya nezâretlerin birine mensup ve müteallik. ‖ **Crise – le** Buhran-ı vükelâ. ‖ **Officiers – s** Dava vekilleriyle noter denilen mukavelat muharrirleri ve mübâşirler.

Ministériellement [h.] Heyet-i vükelâca, nuzzarca.

Ministre [imz.] Heyet-i vükelâyı terkip eden nuzzarın beheri, nâzır, vekil; **Premier** – Başvekil, reis-i nuzzar, reis-i vükelâ. ◆ Sefir, murahhas; – **plénipotentiaire** Murahhas, orta elçi. ◆ Katoliklerde papaz. ◆ Protestanlarda âyin-i mezhebi icra ettiren rahip. ‖ (mec.) Alet, vasıta.

Ministresse [ims.] Nuzzardan birinin zevcesi.

Minium [imz.] (*niomm*) Humz-ı mutavassıt-ı rasas, sülüğen. (Lisan-ı fende *deutoxyde de plomb* denilir.)

Mink [imz.] Kır sıçanı.

Minnesinger [imz.] Almanya'nın Kurûn-ı Vustâ şairi.

Mino [imz.] Gine kara tavuğu.

Minois [imz.] Güzel çehre. ◆ Ale'l-ıtlak çehre, yüz. ◆ Hâl, görünüş.

Minon [imz.] (Çocuk lisanında) Kedi, pisi.

Minon-minette [ims.] Sır saklama, mektum tutma.

Minoratif [imz.] (t.) Az ve yavaş ishal ettiren ilaç, mürhiye.

Minoration [ims.] (t.) Az ve yavaş ishal, irhâ.

Minorité [ims.] (hk.) Büluğa varmamış adamın hâli, sıgar-ı sinn, sabâvet. ◆ Bir adam sinn-i rüşde varıncaya kadar cereyan eden müddet, müddet-i sabâvet. ◆ Azlık, ekalliyet.

Minorquin,e [i. - s.] Minorka Adası ahalisinden olan.

Minot [imz.] Eski bir nevi ölçek. ‖ (bhr.) Kontra mataforası.

Minotaure [imz.] Esâtirin yarı insan ve yarı boğa bir nevi hayvan-ı mevhumu. ◆ Miyancı. ‖ (hy.) Burc-ı sevr.

Minoterie [ims.] Harice ihraç olunacak unların vaz'ına mahsus büyük mağaza, dakîkhâne. ◆ Değirmen fabrikası. ◆ Tahniye idaresi.

Minotier [imz.] Bir dakîkhâne idare eden un tüccarı. ◆ Tahniye memuru. ◆ Depolarda tuz satan memur.

Minuit [imz.] Gece yarısı, nısfu'l-leyl; **à** – Gece alafranga saat on ikide. ‖ **Enfant de messe de** – Çapkın.

Minuscule [s.] Küçüçük. ‖ **Lettres – s** Küçük huruf, *majuscule* olmayan âdi huruf.

Minute [ims.] Dakika. ◆ Altmış dereceye münkasim dairenin beher derecesi, dakika. ‖ (mec.) Pek az vakit, lahza, an; **Dans une** – Bir lahzada. ‖ **à la** – gayet dikkat ve sıhhat ile. = [hd.] – **!** Biraz bekleyiniz!

Minute [ims.] Gayet küçük yazı. ◆ Müsvedde. ◆ Bir senet veya mukavelenin nüsha-i asliyesi.

Minuter [ft.] Tesvid etmek, müsveddesini yapmak, karalamak. ‖ (mec.) Tasavvur etmek.

Minutie [ims.] (*sî*) Ufak tefek ve ehemmiyetsiz şey, cüziyat, müfredat-ı umur.

Minutieusement [h.] (*sieu*) En ufak işlere varıncaya kadar, inceden inceye, müdekkikane.

Minutieux,se [s.] (*sieu*) En ufak işlere veya işin en dakik cihât ve tafsilatına dikkat ve riâyet eden, müdekkik. ◆ İnceden inceye ve dikkatle olunan, müdekkikane.

Minyanthe [ims.] (nb.) Su yoncası, acı yonca.

Minche [imz.] Küçük çocuk.

Miocène [s.] (arz.) **Étage** – Tabaka-i miyoseniye.

Miose [ims.] (mr. Litob.)

Mi-parti,e [s.] Miktarca müsâvi iki muhalif şeyden mürekkep, yarı yarıya.

Mi-partir [ft.] Nısf nısfa ayırmak, tefrik etmek.

Miquelet [imz.] Eski İspanyol haydutu. ◆ El-yevm İspanya valilerinin maiyetlerinde bulunan bir nevi asker neferi.

Mira [imz.] (mr. Miracetil.)

Mirabelle [ims.] Küçük yuvarlak sarı ve kokulu olan ayna bakan (ayn-ı bakar) eriği.

Miracetil [imz.] (hy.) Hut cümle-i kevkebiyesinde vâki bir necm ismidir.

Miracle [imz.] Keramet, mucize. ◆ Fevkalâde veya hârik-i âde şey: **Les – s de la science** Havârık-ı ulûm. || **Tenir du** – Bâis-i hayret olmak. || **à** – Gayet mükemmel bir surette.

Miraculeusement [h.] Hârik-i âde bir suretle, kerametle, mucize kabîlinden olarak. ◆ Gayet mükemmel olarak.

Miraculeux,se [s.] Keramet ve mucizeye müteallik, keramet ve mucizatla hâsıl olan. ◆ Hârik-i âde, fevkalâde. ◆ Garip, tuhaf, şaşılacak.

Miradore [imz.] İspanya'da hânelerin üst katına yapılan cihannümâ.

Mirage [imz.] Çölde ve denizde ufkun üzerinde meydanda olmaksızın in'ikâs tarikiyle görünen şey, serap. || (mec.) Suret-i zâhire, görünüş.

Mirauder [ft.] Takdir etmek, hayran kalmak. ◆ Vâlihâne nigeran olmak. ◆ Tezyin etmek, süsünü yapmak.

Mire [ims.] Top veya tüfeğin nişan almaya mahsus arpacığı. ◆ Şâhıs. || **Point de** – Nişangâh, hedef, ve (mec.) maksat, meram, hedef-i maksud.

Miré [smz.] **Sanglier** – Ağzından dışarı olan dişleri kıvrık yabani domuz.

Mirer [ft.] Dikkatle bakmak. ◆ Nişan almak. ◆ Aralıktan bakmak. || (mec.) Göz dikmek. || – **un œuf** Yumurtanın taze olup olmadığını muayene için aydınlığa doğru tutup bakmak. || **Se** – Aynada yahut bir sath-ı mücellâda kendi kendine bakmak. ◆ Kendi eserini tahsin etmek. ◆ İn'ikâs etmek.

Mirfak [imz.] (hy.) Bersavuş cümle-i kevkebiyesinde vâki mirfak necmi.

Miriamètre [imz.] On bin zirâ-ı a'şârî, on bin metre, miryametre.

Mirifique [s.] Garip, acip, tuhaf.

Mirliflore [imz.] Kendini beğendirmek kaydında bulunan nazlı ve şivekâr delikanlı.

Mirliton [imz.] İki ucuna birer soğan zarı veya kursak takılarak kamıştan yapılmış düdük. ◆ On sekizinci asırda müsta'mel bir serpuş.

Mirmidon yahut **Myrmidon** [imz.] Kısa boylu delikanlı. || (mec.) Büyük iddialarda bulunan değersiz adam. (Yunan-ı kadim efradının kısa boylu bir kavmi isminden müsteardır.)

Mirobolan [imz.] (mr. Myrobolan.)

Mirobolant,e [s.] Garip, acip, fevkalâde, bâis-i hayret.

Miroir [imz.] Ayna, mir'at. || – **ardent** Güneşin şuâlarını bir noktaya cem' edip orada bulunan mevaddı iştiâl ettiren dairevî bir ayna, mir'at-ı mûkıd. || – **à alouettes** Tarla kuşlarını celp için dikilen ve ucunda ayna parçaları bulunan direk. || **Œufs au** – Karıştırılmaksızın tabakta pişmiş yumurta. || – **à putains** Kadınların enzarını celbeden güzel delikanlı. (Âmiyâne.)

Miroitant,e [s.] Ziyayı ziyade aksettiren, ayna gibi parlak olan. ◆ Gayet parlak surette müzeyyen. || (mec.) Bir şaşaa-i muğfile ile parlayan.

Miroitement [imz.] Ziyayı aksettiren bir sathın verdiği parlaklık, hârelenme, in'ikâs-ı mir'at. || (mec.) Şaşaa-i muğfile.

Miroité,e [s.] Benekli doru (beygir).

Miroiter [fl.] Ziyayı aksettirerek parlamak, hârelenmek. || **Faire** – İğfal için göstermek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Miroiterie [ims.] Aynacılık ticaret ve sanatı.

Miroitier [imz.] Ayna yapan ve satan adam, aynacı.

Miropyle [imz.] (nb.) Sukbe-i güliye.

Miroton [imz.] Soğanlı kebap.

Mis,e [s.] Konulmuş: **Un livre – à sa place** Yerine konulmuş bir kitap. ◆ Giyinmiş: **Un homme bien** – İyi giyinmiş bir adam. ◆ Zikredilmiş. || (bhr.) Atılmış, açılmış, götürülmüş.

Misaine [ims.] (bhr.) Geminin ön direği, micana [mizana] direği, pruva. || **Hune de** – Pruva çanaklığı. || **Voile de** – Gabya pruva yelkeni. || **Haubans de** – Pruva ana arası ve çarmıhları. || **Petit-mât de perroquet de** – Pruva babafingo payı. || **Petit-mât de fièche de** – Pruva kontra payı. || **Gui de** – Velestralya bombesi. || – **goëlette** Velestralya yelkeni. || **Bas màt de** – Pruva ana direği. || **Mât de** – Pruva direği. || **Vergue de** – Tirinket sereni.

Misanthrope [imz.] İnsanlardan nefret edip kaçan, merdümgiriz, bağîzü'l-insan.

Misanthropie [ims.] İnsanlardan nefret edip kaçarak yaşayış, merdümgirizlik, buğzü'l-insan. ◆ İnsanlarda fezâyiha-i nefret.

Misanthropique [s.] İnsanlardan nefret edip kaçarak yaşamak tabiatına, merdümgirizliğe, buğzü'l-insana mensup ve müteallik.

Miscellanées [imz. - cm.] Beynlerinde bir gûne münasebetleri olmayan mebâhis-i ilmiye ve fenniye ve edebiye risalesi, muktetafat-ı fenniye-i muhtelife mecmuası.

Mischna [ims.] (*mich-na*) Hazret-i Musa zamanından beri Benî-İsrail kâhinlerinin menkulatını câmi' kitap.

Miscibilité [ims.] Karıştırılabilme, kabiliyet-i ihtilat, kabiliyet-i halt.

Miscible [s.] Karıştırılabilir, kabil-i ihtilat, kabil-i halt.

Mise [ims.] Koyma, vaz': – **en œuvre** Mevki-i fiile vaz'. ◆ Kumara vaz' olunan akçe. ◆ Evvel-i mezat, müzayedede ilk verilen bedel. ◆ Bir şirket-i ticariyeye verilen meblağ, hisse. ◆ Tarz-ı telebbüs, telebbüs, kılık, kıyafet, giyiniş. || – **de fonds** Sermaye. || – **sociale** Hisse-i şâyia. || – **en liberté** İhlâ-yı sebil. || – **à la retraite** İcra-yı tekaüd. || **Être de** – Moda olmak, kabil-i telebbüs bulunmak; (akçe hakkında) râyiç olmak. ◆ Kabil-i kabul olmak. ◆ İsti'male sâlih olmak. || – **en demeure** İhtar-ı keyfiyet. || – **à prix de la tête d'un bandit** Bir haydutun re's-i maktûunu getirene mükâfat vaadi. || – **en jeu** İsti'mal. || – **en scène** Bir tiyatronun sahne-i temâşâya vaz'ı için teheyyüat. || – **à l'eau** Rû-yı deryaya tenzil.

Miser [ft.] Kumarda parayı konmak. ◆ Fiyatını arttırmak, daha fazla vermek.

Misérable [s.] Sefil, miskin. ◆ Biçare, zavallı, mihnetkeş. ◆ Musibetzede. ◆ Hakir, zelil. ◆ Cüzi, az ve ehemmiyetsiz. = [imz.] Fakir ve sefil adam, zaruret ve ihtiyaçta bulunan adam. ◆ Serseri, namussuz, alçak, rezil.

Misérablement [h.] Sefaletle, sefilâne, zilletle. ◆ Alçakça, denâetkârâne.

Misère [ims.] Pek büyük fakr u zaruret, sefalet. ◆ Mihnet ve meşakkat. ◆ Acz, dermandegi. ◆ Ehemmiyetsiz ve âdi şey. ◆ Elem-nâk, iç sıkıcı şey. || **Faire des – s** Can sıkıcı şakalar yapmak. || **Vallée de** – Dünya.

Miséréré [imz.] Hazret-i Davud'un mezâmirinin ellincisi ve bunun kilisede okunduğu makam. || (t.) Pek şiddetli bir nevi karın ağrısı, tagallüf-i em'â.

Miséricorde [ims.] Rahm, merhamet, şefkat, inâyet. ◆ Af, mağfiret. || – **!** Aman Yarabbi! Subhanallah! || **Jours de** – Tatil günleri.

Miséricordieusement [h.] Merhamet ve şefkatle, rahimâne. ◆ Af ve merhametle.

Miséricordieux,se [s.] Affeden, gafur, gaffar (Cenab-ı Hak). ◆ Merhametli, rahim, şefik.

Mislocq [ims.] (*mi-slok*) Komedya.

Misogamie [ims.] Nefret-i izdivaç.

Misogynie [ims.] (t.) Kadınlardan nefret, buğzu'n-nisa, kesretü'n-nisâ.

Mispickel [imz.] (mad.) Hadid-i arsenikî.

Miss [ims.] İngiltere'de evlenmemiş kızlara verilen unvandır, mis, madmazel.

Missel [imz.] *Messe* denilen âyin dualarını hâvi kitap.

Mission [ims.] Memuriyet, memuriyet-i mahsusa, murahhasiyet, sefâret. ◆ Heyet. ‖ (mec.) Gaye. ‖ Chef de – Sefir. ‖ – médicale Heyet-i sıhhiye.

Missionnaire [imz.] Bir memuriyet-i mahsusayı hâiz adam. ◆ Misyoner papazı. ‖ (mec.) Nâşir.

Missionnariat [imz.] Misyonerlik.

Missive [s.] Gönderilmeye mahsus. = [ims.] Mektup, risale, nâme, telgraf.

Mistral [imz.] Akdeniz sevâhilinde şimal-i garbî cihetinden esen şiddetli karayel rüzgarı, mayistro.

Mistress [ims.] (*triss*) İngiltere'de zâdegândan olmayan evli kadınlara verilen unvandır, mistris.

Mitaine [ims.] Yalnız baş parmak için hânesi olan yarım eldiven. ‖ Prendre des – s Kemal-i ihtiyat ve basiret ile söz söylemek.

Mite [ims.] Peynir ve bakla vesâireye ârız olan kurt, bakla kurdu. ‖ – des étoffes Güğe, güve.

Mi-terme (à) [h.] Yarısında.

Mithridate [imz.] (t.) Meşhur Mihridad tarafından icadı rivayet olunan bir nevi panzehir, mihridad. ‖ Vendeur de – Sokaklarda ve açık meydanlarda edviye satan sahte tabip. ◆ Mübalağacı.

Mitigation [ims.] Tahfif, tadil: – de la peine Tahfif-i ceza.

Mitigé,e [s.] Hafif, mutedil. ◆ Gevşek, şiddetsiz. ‖ Morale – e Sefâhete müsait ahlak.

Mitiger [ft.] Tahfif ve tadil etmek.

Miton [imz.] Yalnız bileği örten eldiven. ‖ Onguent – mitaine Ne iyi ne fena eden tesirsiz ilaç, ve (mec.) faydasız çare. (Beyne'l-avam müsta'meldir.)

Mitonner [fl.] (Ekmek hakkında) Sıcak et suyunda uzun müddet bırakmak. ◆ Geç ve yavaş yavaş pişmek veya kaynamak. ‖ [ft.] (mec.) Nazlı alıştırmak. ◆ Eğlendirmek.

Mitoyen,ne [s.] İki tarafa ait, mutavassıt, müşterek: Mur – Müşterek duvar: Puits – Müşterek kuyu. ‖ (mec.) İki muhalif şey arasında bulunan.

Mitoyenneté [ims.] Müşterekiyet (duvar ve emsali hakkında). ‖ Abandon de – Duvar ve emsalinde müştereklik hakkının terki.

Mitraillade [ims.] Salkım denilen demir kırıntılarıyla dolmuş topun atılması. ◆ Birçok küçük şeyleri bilâ-fâsıla atma.

Mitraille [ims.] Toplara doldurulan demir kesmeleri, salkım, misket. ◆ Mangır, bakır para, ufaklık para. ‖ (mec.) Serîü't-tesir. ‖ Boîtes à – s Peşrev.

Mitrailler [ft.] Misket, yani salkım atan topla dövmek, topa tutmak.

Mitrailleur [imz.] Misket yani salkım atan topçu.

Mitrailleuse [ims.] Salkım topu, mitralyöz.

Mitral,e [s.] (tşr.) İklilî: Valvule – e Disam-ı iklilî.

Mitrasacme [ims.] (nb.) Zü'l-ezhar-ı sagîre fasilesinden Avusturalya'ya mahsus bir cins fidan.

Mitre [ims.] Eski İranîlerin uzun ve sivri külahları. ◆ Kadim Roma kadınlarının İranîlerden istiâre ettikleri külah. ◆ Piskoposların esna-yı ayinde başlarına koydukları taç, iklil. ◆ Ocak tepesi, baca. ◆ Deniz helezonu. ◆ Şiv gönye.

Mitre,é [ims.] Piskopos tacını lâbis.

Mitréole [ims.] (nb.) Zü'l-ezhar fasîlesinden şimalî Amerika'ya mahsus bir fidan.

Mitron [imz.] Ekmekçi veya börekçi çırağı.

Mitte [ims.] (t.) Tasa'udat-ı kenefiye.

Mi-voix (à) [h.] Nîm-ses ile.

Mixte [s.] Karışık, muhtelit, mahlut: Tribunal – Mahkeme-i muhtelite; Commission – Muh-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

telit komisyon; **Train** – Mürekkep olduğu vagonların bir kısmı yolcu ve bir kısmı eşya ve emtia-i ticariye nakline mahsus olan demiryol katarı, muhtelit katar. ◆ İki şey arasında bulunan, mutavassıt. || **Causes** – **s** Dava-yı ayn ve dava-yı şahsiye ile mahlut dava. || **Condition** – Sübutu ehad-ı âkidînin ve bir şahs-ı sâlisin ihtiyarına mütevakkıf olan şart. || **Pont** – Yarım kârgir köprü.

Mixtiligne [s.] (he.) Hutut-ı müstakime ile hutut-ı münhaniyeden mürekkep hat, hatt-ı muhtelit, muhtelitü'l-adlâ'.

Mixtion [ims.] (*mik-sti-on*) (syd.) İlaç yapmak üzere edviye-i muhtelifenin suda karıştırılması, halt.

Mixtionner [ft.] (*mik-sti-o-né*) Karıştırmak, halt etmek.

Mixture [ims.] (syd.) Edviye-i muhtelife mezcinden hâsıl olan mâyi ilaç, mahlute. || (mec.) Tahlit.

Mnémie [ims.] (hyv.) Kesirü'r-ricl sınıfından hâmil-i muşt fasîlesinden bir cins akalef.

Mnémonique [ims.] Kuvve-i hafızanın takviyesi için bazı eşkâl ve işarat icadı fen ve usulü, rumuzat-ı muhtıra. = [s.] Rumuzat-ı muhtıraya mensup ve müteallik. ◆ Hafızaya yardım ve hizmet eden. ◆ Kuvve-i hafızaya ait, mensup, müteallik.

Mnémoniquement [h.] Kuvve-i hafızanın takviyesi fen ve usulüyle, rumuzat-ı muhtıra ile.

Mnémoniser [ft.] Hatırda tutmayı teshil etmek.

Mnémotechnie [ims.] (mr. Mnémonique.)

Mnémotechnique [s.] (*tè-kni*) Rumuzat-ı muhtıraya mensup ve müteallik.

Mob [imz.] (İngilizce'den me'huz) Halk.

Mobile [s.] Müteharrik, gayr-ı sabit, seyyar (mekân ve zaman itibariyle). || **Garde** – Fransa'da bilfiil hizmet-i askeriyede bulunmayıp hîn-i hâcette sevk olunabilen efraddan mürekkep bir sınıf-ı asker. || **Colonne** – Seyyar kol. || **Étau** – Tezgâh mengenesi. || **Fosses** – **s** Müteharrik kârizler. || **Fêtes** – **s** Her sene tagayyür eden a'yad-ı Hıristiyaniye. || (mec.) Sebatsız, mesleğinde metaneti olmayan, mütelevvin. = [imz.] Kuvve-i muharrike. ◆ Ânifen zikrolunan sınıf-ı askere mensup nefer. || (mec.) Sebep, mûcip, illet.

Mobiliaire [s.] ve:

Mobilier,ère [s.] Esas-ı beytiyeye müteallik veya esas-ı beytiye kabîlinden olan. ◆ Menkul, menkulata dair. || **Succession** – **ère** Esas-ı beytiye vesâir emvâl-i menkuleden ibaret tereke, miras. || **Saisie, vente** – **ère** Borç için eşya-yı beytiyenin haciz ve füruhtu. || **Contribution** – **ère** Menkulat vergisi. = [imz.] Esas-ı beytiye gibi menkulat, eşya-yı menkule.

Mobilisable [s.] Menkulata tahvili mümkün olan. ◆ Seferber hâline vaz' olunabilir (asker).

Mobilisation [ims.] (hk.) Emvâl ve eşya-yı gayr-ı menkulenin hükmen menkul ad ve itibar edilmesi yahut menkulata ifrağı. || (as.) Askerin seferber hâline vaz'ı, seferberlik.

Mobiliser [ims.] Tahrik etmek. || (hk.) Emvâl ve eşya-yı gayr-ı menkuleyi hükmen menkul ad ve itibar etmek yahut menkulata ifrağ eylemek. || (as.) Askeri seferber hâline vaz' etmek, silah altına almak.

Mobilité [ims.] Kolaylıkla oynayış, müteharriklik, menkuliyet hâli. || (cr.) Taharrük, kabiliyet-i hareket. || (mec.) Adem-i sebat, televvün-i mizaç.

Mocassin [imz.] Amerika-yı Şimâlî vahşilerinin çarığı.

Moccolo [imz.] Karnaval şenlikleri esnasında Roma'da sokaklarda yakılmış bir hâlde taşınan küçük mumlara ıtlak olunur (cm.: *moocoli*.)

Moche [ims.] Henüz boyanmış ipek turası.

Mochlique [i. - s.] (syd.) Müshil-i kavi veya ona mensup ve müteallik.

Moco [imz.] Brezilya sincabı.

Modal,e [s.] (mn.) Şartî. || **Proposition** – **e** Kaziye-i şartiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Modalité [ims.] (mn.) Araz, araziyet, tarz, vasıf. || (hk.) Kayıt, takayyüd. || (ms.) Usul, makam. || – **de solution** Suret-i tesviye.

Mode [ims.] Melbusat vesâirece vakit vakit değişen tarz ve usul, yeni icat, moda. ◆ Usul, âdet, tarz, keyf-i arzu. || **à la** – Modaya göre. || **à la** – **de** Modasına göre. || **Ami à la** – Yalnız mesut adamlara karşı muhabbet gösteren dost. || **Passer de** – Modası geçmek. || **Bœuf à la** – Domuz yağlı salça ile yapılmış sığır eti yemeği. = [cm.] Modaya müteallik şeylerin ve hususiyle kadın şapkalarının satıldığı mağaza. ◆ Modaya müteallik eşya.

Mode [imz.] Usul, tarz, suret. || – **de perception** Suret-i istîfa ve tahsil (vergi hakkında). || – **d'exécution** Suret-i icra. || – **de reproduction** Usul-i tenasüliye (nebatat hakkında). || (ms.) Makam, perde. || (sr.) Ef'alin binası. || (fls.) Tarz-ı vücut.

Modelage [imz.] Yapılacak bir heykelin toprak veya balmumundan küçük bir numûnesini yapmak usulü. ◆ Bir şeyin kalıbını ve taslağını yapma, kalıp çıkarma.

Modèle [imz.] Numûne, meşk, örnek. ◆ Resim veya heykeli yapılacak şahıs veya şey. ◆ Sanatkârların yapacakları şeylerin iptidâ küçük mikyasta yaptıkları numûnesi. ◆ Edebiyatta veya ahlakta numûne-i imtisal ittihaz olunmaya şâyan eser veya hareket. || **Ferme** – Numûne çiftliği. || **Champ** – Numûne tarlası. || – [s.] Taklit edilmeye şâyan, taklit edilmeye mahsus. ◆ Gayet mükemmel.

Modelé [imz.] Resim ve nakrda eşkâlin taklidi.

Modeler [ft.] (Nakr) Yapılacak heykelin iptidâ topraktan veya balmumundan küçük numûnesini yapmak. ◆ Kalıbını çıkarmak. ◆ Terkip ve tanzim etmek. || (mec.) Şeklini, tabiatını, evsafını tayin etmek.

Modeleur [imz.] Heykel yahut mahkûk taşların numûne ve kalıbını çıkaran sanatkâr. ◆ Resim kalıpçısı. ◆ Örnekçi, numûneci.

Modénature [ims.] (m.) Kornize ve saçakların oymaları. ◆ Pervaz kabartmalarının tenasüp ve çapları.

Modérantisme [imz.] İtidalperveranın mesleği.

Modérantiste [imz.] İtidalperver.

Modérateur,trice [i.] Tertip ve tanzim eden, mürettip, müdebbir, nazzam. ◆ Uzlaştırıcı, tesviye edici. ◆ İtidal verici, daire-i itidale getirici. = [imz.] (cr.) Makinelerin hareketini ve buharın hurucunu tadil ve tanzim eden alet, nâzım.

Modération [ims.] İtidal. ◆ İnsaf. ◆ Tadil, tenzil.

Moderato [h.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) (*dére*) İtidal-i asvatla, itidal üzere.

Modéré,e [s.] İtidalli, mutedil. ◆ İnsaflı, munsif.

Modérément [h.] İtidalle, mutedilâne. ◆ İnsafla, munsifâne. ◆ Az.

Modérer [ft.] Tadil, tahfif, tenzil ve teskin etmek. || **Se** – Kesb-i itidal etmek. ◆ İnsaf etmek, perhiz ve imsak etmek.

Moderne [s.] Yeni, cedid, müteahhir. ◆ Elyevm mer'iyül-icra olan. ◆ Fransa'da Rönesans devrinden beri yapılmış olan levha vesâir âsâr-ı sanat. || **Histoire** – İstanbul'un fethinden bugüne kadar olan ezmine-i müteahhire tarihi, tarih-i a'sâr-ı müteahhire, tarih-i Kurûn-ı Cedîde. || **Géométrie** – Dekart tarafından tesis olunan ilm-i hendese. || **Astronomie** – Kopernik tarafından tesis olunan ilm-i heyet. || **Chimie** – Lavuazye[37] tarafından tesis olunan ilm-i kimya. || **à la** – Elyevm mer'î olan tarz ve âdet vechiyle. = [i. - cm.] Ezmine-i müteahhire ulemâ ve hükemâ vesâiresi, müteahhirîn.

Modernement [h.] Yeni olarak, â'sâr-ı müteahhirede.

Moderner [ft.] Bir eski binayı usul-i cedîde üzere tamir ve tecdid etmek.

37 Lavoisier.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Moderniser [ft.] Yenileştirmek, tecdid etmek.

Modernité [ims.] Yenilik. ◆ Ezmine-i cedîde, ahîre.

Modeste [s.] Mütevazı, mahviyetli, edip. ◆ Terbiyeli ve mahçup. ◆ Sade, şaşaasız.

Modestement [h.] Tevazu ve edep ve terbiye ile. ◆ Mahçubâne. ◆ Sadece.

Modestie [ims.] Tevazu, edep ve terbiye. ◆ Mahviyet, huzû. ◆ Mahçubiyet. ◆ Sadelik. ◆ Azlık.

Modicité [ims.] Azlık, cüziyet. ◆ Ucuzluk, ehvenlik: – **des prix** Fiyatın ehvenliği.

Modifiable [s.] Kabil-i ıslah ve tadil.

Modificateur [imz.] (cr.) Makinelerde ileriye ve geriye ittiren alet, muaddil.

Modificatif,ve [s.] Islah ve tadil eden, muaddil. = [imz.] Cümlenin mealini tağyir eden kelime.

Modification [ims.] Tadil. || (fls.) Şekil, bir şeyin iktisab ettiği tarz-ı vücut ve hareket.

Modifier [ft.] Islah ve tadil etmek.

Modillon [imz.] (m.) Bina pervazı altında dirsek gibi olan küçük kavislerden ibaret tezyinat-ı mimariye.

Modiole [ims.] Taşları oyan bir cins midye.

Modique [s.] Ehemmiyetsiz, değersiz, cüzi, az.

Modiquement [h.] Ehemmiyetsizce, cüzice.

Modiste [ims.] Modaya müteallik şeyler yani kadınlara mahsus elbise vesâire yapan ve satan kadın, modistra, terzi kadın. ◆ Modadan anlayan, zevk alan.

Modulateur,trice [i.] Şarkı bestelerini tertip etmekte mahir adam, bestekâr.

Modulation [ims.] (ms.) Bir makamın seyri, bir makamdan diğerine geçme. ◆ Âheng-i asvat. ◆ Gezinme. ◆ Perdelerin değişmesi.

Module [ims.] (m.) Ebniye ve sütunların muvâzenesini tutmak üzere kullanılan ölçü, esas-ı mikyas-ı bina, vâhid-i mimarî, çap. ◆ Direğin kutru.

Moduler [ft.] Birkaç havadan mürekkep bir şarkı bestesi tertip etmek, makam yapmak, telhin etmek, gezinmek. ◆ Telaffuz etmek.

Modus faciendi [imz.] (*mo-du-sfa-si-ain-di*) Tarz-ı hareket, tarz-ı icra.

Modus vivendi [imz.] (Latinceden tabir) Suret-i tesviye-i muvakkate.

Moelle [ims.] (*moi-le*) İlik, muh. ◆ Fidan özü, muh. || (mec.) Lüb, ruh, esas. || – **épinière** Muh-ı şevkî.

Moelleusement [h.] (*moi-leu*) Yumuşak ve letafetli olarak. ◆ Zarafet ve selâsetle.

Moelleux,se [s.] (*moi-leu*) İlikli, özlü. ◆ Yumuşak, leyyin, latif. ◆ Hafif ve selis. ◆ Tatlı, lezzetli. = [imz.] Yumuşaklık, letafet, lezzet.

Moellon [imz.] (*moi-lon*) Âdi duvar taşı. || **Petit** – Küçük moloz taşı.

Mœurs [ims. - cm.] (*s* harfinin telaffuz ve adem-i telaffuzu da caizdir.) Ahlak, hasâil, şiyem, secâyâ. ◆ Hüsn-i ahlak, ahlak-ı hasene. || **Les bonnes** – Ahlak-ı hasene, fezâil-i ahlak. || **Information de vie et de** – Tezkiye-i ahvâl. || **Vie et** – Hüsn-i hâl: **Certificat de vie et** – Hüsn-i hâl varakası, tasdiknâmesi.

Mofette [ims.] Yeraltında ve hususiyle maden kuyularında hasıl olan teneffüse gayr-ı sâlih zehirli hava, gazât-ı müsemmime.

Mofette yahut **Moufette** [ims.] Geriye bir râyiha neşreden âkilü'l-lahm bir hayvan.

Mogilalisme [imz.] (t.) Lüknet-i dâime.

Moha [imz.] Hind darısı ki yeşilken biçilip hayvanata verilir.

Mohair [imz.] (*mo-èrr*) Keçi tiftiği, tiftik. || – **crépu** Kıvırcık tiftik.

Mohatra [smz.] (hk.) **Contrat** – Murâbahacıların bir şeyi veresiye olarak pek pahalı satıp da derakab peşin akçe ile ve ucuz satın almak için yaptıkları tezvirli mukabele, bey'-i muhâtara.

Moi [z.] Zamir-i munfasılın müfred mütekellimi, ben. || **De vous à** – Beynimizde, mahremâne. || **Quant à** – Bana gelince. || **à part** – Şahsi olarak. = [imz.] Benlik, menfaat-ı

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

şahsiye. ◆ Ene, nefs. || (Tasavvuf) Non – Nefsin gayrı, gayr, a'yân-ı hariciye.

Moignon [imz.] (t.) Kesik uzuv parçası, kıta.

Moindre [s.] Daha küçük, daha ufak, asgar. ◆ Daha az, ekal, nâkıs, eksik. ◆ Daha aşağı, ednâ. ◆ Ekalli, cüzi, ednâ, hiç. = [imz. - cm.] (c.) Méthode des – s carrés Cebirde asgar-ı murabbaat kaidesi.

Moindrement [h.] Menfi bir fiil ile birlikte kullanılıp asla, hiçbir vakit mânâsı ifade eder.

Moine [imz.] Keşiş, rahip, târik-i dünya. ◆ Yatakları ısıtmak üzere yanmış kömür vaz'ına mahsus küçük mangal. ◆ Alaca ayı balığı. ◆ Sebze ve tahtalara ârız olur sivri burunlu kara böcek. ◆ Maymunun bir nevi-i mahsusu. ◆ Tepeli kuş. || – bourru Gayet titiz, fena tabiatlı olan.

Moineau [ims.] Serçe kuşu. ◆ Kulakları kesik beygir. ◆ Manen veya maddeten çirkin olan. || Être chaud comme un – Huzuzat-ı aşka pek haris olmak.

Moinerie [ims.] Keşişler güruhu. (İstihzâ tarikiyle müsta'meldir.) ◆ Keşişlerin tavır ve hâli. ◆ Keşiş manastırı.

Moinillon [imz.] Küçük keşiş.

Moins [h.] Daha az, daha aşağı, daha dûn, o kadar değil: – bon O kadar iyi değil, daha fena; – cher O kadar pahalı değil, daha ucuz. || – que rien Gayet az şey. || Pas – que -den az değil, tam. || Qui plus, qui – Kimi çok, kimi az. = [h.] Le – Mümkün olduğu kadar az. || Au – ve Du – Hiç olmazsa, bari. || à – Daha ucuz. || à – que İllaki, meğerki. || Encore – Hele, asla. = [imz.] (hs.) Nâkıs işareti: – . ◆ Az şey.

Moins-value [ims.] (tca.) Noksan fiyat, noksan kıymet, noksan. ◆ Tedennî-i fiyattan mütevellid fark.

Moirage [imz.] İpekten bir kumaş veya kurdelanın mütemevvic ve hâreli görünecek bir hâle vaz'ı.

Moire [ims.] Keçi tiftiği mensucatı, sof, gezi. ◆ Hâreli kumaş.

Moiré [imz.] Hâreli kumaş, muvara, sof, gezi.

Moirer [ft.] Bir kumaşı hâreli yapmak. ◆ Hârelendirmek.

Mois [imz.] Ay, şehr, mah. ◆ Aylık. ◆ Hayız, âdet. || Être dans son premier – Gebeliğinin birinci ayında bulunmak.

Moise [ims.] (m.) Diğer ağaçları merbut tutan ağaç, kiriş, kuşak.

Moiser [ft.] Kiriş takmak, kirişle bağlamak.

Moisi [imz.] Küflü, küf kokan şey, mütekerric.

Moisir [ft.] Küfletmek. = [fl.] Küflenmek, küf bağlamak. ◆ İhmal ve nisyan olunmak, metruk bırakılmak.

Moisissure [ims.] Küf.

Moissine [ims.] Üzüm salkımlarını hâvi asma dalı, heveng.

Moisson [imz.] Ekinlerin biçilmesi ve bunun mevsimi, hasat. ◆ İktitaf, bazı şeyler toplama. ◆ Sinn-i kemâl. || Or des – s Kemâle ermiş buğdayların sarı rengi. || – de gloire Fütuhat-ı mütevâliye. = [cm.] Biçilen ekinler, mahsulat.

Moissonner [ft.] Ekinleri biçmek, toplamak, ihtisad etmek. ◆ Toplamak, iktitaf etmek. || – des lauriers Fütuhata nâil olmak, şöhret ve şan kazanmak.

Moissonneur,se [i.] Biçici, orakçı, hassad. = [ims.] Ekinleri biçmeye mahsus makine, orak makinesi, tırpan makinesi.

Moite [s.] Yaş, nemnâk. || Le – empire, le – élément Deniz.

Moiteur [ims.] Yaşlık, nem, rutubet. ◆ Az ter, arak-ı hafif.

Moitié [ims.] Yarım, nısf, nîm, yarı. ◆ Zevce. || La plus belle – du genre humain Kadınlar. || – guerre, – marchandise Meşkûk, şüpheli bir surette. || Être – chair, – poisson Ne istediğini söylememek. || Être de – Kâr ve zararı münâsafeten paylaşmak üzere bir şirket teşkil etmek. ◆ İştirak etmek, hesaba girmek. || De – ve à – Yarı yarıya, münâsafeten.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Moka [imz.] Yemen'in Meha şehri civarlarından çıkan meşhur kahve, Yemen kahvesi.

Mol,le [s.] (mr. Mou.)

Molaire [ims. - s.] Azı dişlerine ıtlak olunur, esnan-ı tâhine.

Molasse [ims.] (mad.) Mütekessibat-ı kilsiyeye verilen isimdir. || (arz.) **Étage des – s** Falun tabakatı.

Moldave [i. - s.] Boğdanlı.

Môle [imz.] Dalgaların şiddetini kesmek üzere limanların ağzına dökülen taş yığınları veya yapılan rıhtım, dolma. ◆ Ay balığı. || (tşr.) Cenin-i kâzib.

Moléculaire [s.] Zerrata müteallik, ecza-yı ferdiyeye dair. || **Attraction** – Ecza-yı ferdiye arasındaki kuvve-i câzibe, incizab-ı zerrî.

Molécule [ims.] Ecsamı terkip eden gayet küçük eczanın beheri, cüz'-i ferd, zerre.

Molène [ims.] Sığır kuyruğu tabir olunan nebat.

Molesquine [ims.] Pamuk kadife. ◆ Kolalı patiska.

Molestation [ims.] İncitme, azarlama, ta'zib.

Molester [ft.] İncitmek, azarlamak, muazzeb etmek.

Molette [ims.] Boyaları ezmeye mahsus mahrutiyü'ş-şekl mermer. ◆ Mahmuzların dişli çarkı, kaş, tekerlek. ◆ Atın ayağına inen kara su.

Molinisme [imz.] Hıristiyan akaidinde Molina nâm cizvit papazının mezhebi.

Moliniste [imz.] Hıristiyan akaidinde Molina nâm cizvit papazının mezhebine tâbi adam.

Molinosisme [imz.] Molinos tarafından icat olunmuş bir mezhep.

Mollah [imz.] (Türkçeden me'huz) Molla, imam, müezzin.

Mollasse [s.] Lemsde ve ısırmakta kerih görünecek surette yumuşak ve gevşek.

Molle [ims.] Amerika biber fidanı.

Mollement [h.] Yumuşaklıkla, yumuşacık. ◆ Gevşeklikle, adem-i metanetle. ◆ Rahat ve sefâhetle. ◆ Tembellikle, âtılâne.

Mollesse [ims.] Yumuşaklık. ◆ Gevşeklik, rehavet. ◆ Rahat, sefâhet.

Mollet [imz.] Baldır, semânet-i sak.

Mollet,te [s.] Yumuşakça, yumuşacık. || **Œufs – s** Rafadan yumurta.

Molleton [imz.] Yumuşak yünlü kumaş.

Mollière [ims.] Sulak yer. ◆ Bataklık.

Mollification [ims.] Yumuşatma.

Mollifier [ft.] Yumuşatmak.

Mollir [fl.] Yumuşamak. ◆ Gevşemek, kesb-i hiffet veya rehavet etmek. ◆ Fiyatı düşmek. || (mec.) Zaaf göstermek.

Mollusques [imz. - cm.] (hyv.) İstiridye gibi âzâsız ve kemiksiz yumuşak hayvanlar, hayvanat-ı nâime. = [imz.] (mec.) Ahmak.

Mollusquoïdes [imz. - cm.] (hyv.) Şibh-i nâime fasîlesi.

Mollosse [imz.] Çoban köpeği nevi. ◆ Amerika-yı Cenûbî'nin bir nevi yarasası.

Moluscelle [imz.] Dikenli oğul otu.

Moly [imz.] Sarı çiçekli çiğdem.

Molybdate [imz.] (k.) Molibden denilen maden hâmızıyla bir esastan mürekkep, milh, molibdiyet.

Molybdène [imz.] Gümüş gibi beyaz ve kırılır bir nevi maden, molibden.

Molybdique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı molibden.

Môme [imz.] Küçük çocuk.

Moment [imz.] An, lahza. ◆ Aralık, nöbet. ◆ Fırsat. || **Bon** – İyi saat, vakit. || **Dernier** – Son saat, hâl-i ihtizar. || **Un – !** Durun, bekleyin, kerem edin. || **à tout** – Mütemadiyen. || **En un** – An-ı vâhidde. || **En ce** – Şimdiki hâlde. || **Par** – Vakit vakit, aralık aralık. || **Au – de** Olacağı vakit. || **Au – où** Olduğu vakit. || **Du – que** Mademki. ◆ Bunun üzerine, olur olmaz: **Du – que je l'ai aperçu** Onu görür görmez; **Du – que je l'ai connu** Ken-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

disiyle peydâ-yı muârefe eder etmez. || Un – plus tôt Bir an evvel. || Dès ce – O dakikadan, bu dakikadan beri. || Dans le – , un – Biraz sonra, bir dakikaya kadar. || à ce – O vakit. || Pour le – Şimdilik, şimdiki hâlde.

Momentané,e [s.] Ancak bir lahza süren, bir lahzalık, ânî.

Momentanément [h.] Bir lahza için, bir lahza içinde, muvakkaten.

Momerie [ims.] Eğlenmek için yalandan ve müstehziyâne gösterilen tavır ve hareket, mukallitlik. ◆ Gülünç âyin ve âdet.

Momie [ims.] Eski Mısrîlerin balsamlanmış meyyiti ki ehram-ı Mısriyede bulunmuştur, mumya. ◆ Mumya gibi adam.

Momification [ims.] Bir cism-i meyyitin mumya hâline vaz'ı.

Momifier [ft.] Bir cism-i meyyiti mumya hâline koymak. || Se – Mumyaya tahavvül etmek, ve (mec.) zayıflayıp kurumak, mumya gibi olmak.

Momordique [ims.] İt hıyarı denilen nebat.

Momot [imz.] Brezilya monta kuşu.

Mon [imz.] (z.) (Temlik beyan eden zamirin müfred mütekellim ve müzekkeridir) -m; – père Babam. (Müennesi *ma* ve ikisinin cem'i *mes*'dir.)

Mon yahut Mono [d.] Bir ve yalnız mânâsıyla bazı esmâ-yı mürekkebenin başında bulunur.

Monacaille [ims.] (Makam-ı zemde) Rahipler gürûhu.

Monacal,e [s.] Keşişlere mensup ve müteallik veya şâyeste olan. (cmz.: *monacaux*.)

Monacalement [h.] Keşişlere cesban bir suretle, rahibâne, rahipcesine.

Monacanthe [imz.] Amerika denizlerine mahsus ve vahîdü'ş-şevk bir cins balık.

Monachisme [imz.] Keşişlik, ruhbâniyet. ◆ Manastır.

Monaco [imz.] Bakır akçe.

Monade [ims.] Hakîm-i meşhur Laypniç'in[38] usul-i felsefesince kâffe-i mevcudatın terkibinde dâhil olan faal ve gayr-ı fani bir cevher-i basit, madde-i vahdet, zerre-i hissiye, nak'iye-i mücerrede. = [cm.] Hurdebinle görülür gayet küçük huveynat, huveynat-ı nakîiye-i mücerrede.

Monadelphe [s.] Uzv-ı tezkirini teşkil eden lifleri mültasık olan nebatata ıtlak olunur, vahîdü'l-ah.

Monadelphie [ims.] (nb.) Uzv-ı tezkirlerinin lifleri mültasık olan nebatat, uhâdiyetü't-tezkir.

Monadisme [imz.] (fls.) Zerrat-ı hissiye usul ve felsefesi.

Monagasque [i. - s.] (mr. Monégasque.)

Monandre [s.] (nb.) Vahîdü't-tezkir: Fleur – Zehre-i vahîdü't-tezkir.

Monandrie [imz.] (nb.) Yalnız birer uzv-ı tezkirleri bulunan nebatat, ehâdiyetü't-tezkir, vahîdü't-tezkir.

Monanthère [s.] (nb.) Vahîdü'l-haşefe nebatata ıtlak olunur.

Monarchie [ims.] Hükûmet-i mutlaka, imparatorluk, krallık. ◆ Bu suretle idare olunan memleket.

Monarchique [s.] Hükûmet-i mutlakaya mensup ve müteallik.

Monarchiquement [h.] Hükûmet-i mutlaka usulünce.

Monarchisme [imz.] Hükûmet-i mutlaka taraftarlığı.

Monarchiste [imz.] Hükûmet-i mutlaka taraftarı.

Monarde [ims.] Amerika-yı Şimâlî çayı.

Monarque [imz.] Hükümdar, kral, imparator. || Le – suprême Hâkim-i mutlak, Cenab-ı Hak.

Monastère [imz.] Manastır.

Monastique [s.] Manastıra ve keşişlere mensup ve müteallik.

38 Leibniz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Monaut [i. - s.] Tek kulaklı (kedi veya köpek).

Monautopole [imz.] Muhteri'ler, muharrirler, sanatkârlar için imtiyaz.

Monceau [imz.] Yığın, küme. ◆ Birçok.

Mondain,e [i. - s.] Dünyaya mensup ve müteallik veya dünyanın âlâyişine müptelâ, dünyevî, dünyaperest. ◆ Kibar, kibar âlemlere mensup, ait, müteallik.

Mondainement [h.] Dünyevîce, dünyaperestlikle.

Mondanité [ims.] Dünyanın zevk ve âlâyişi, dünyaperestlik, dünyevîlik. ◆ Kibar âlemi, âdâtı.

Monde [imz.] Âlem, cihan, kâinat, arz ve semâ. ◆ Dünya, arz. ◆ Kibar âlemi. ◆ Gemi tayfası. ◆ Kalabalık: **Avoir du** – Kalabalık olmak. || **L'ancien** – Asya ile Avrupa ve Afrika. || **Le nouveau** – Amerika ile Felemenk-i Cedid. || (mec.) Halk, âlem, nâs. ◆ Ömr-i dünyevî (ruhban ömrünün gayrı). || **Tout le** – Amme, herkes. || – **visible** Âlem-i nâsut. || – **invisible** veya – **spirituel** Âlem-i lâhut, melekût. || **Système du** – Ecram-ı felekiyenin seyir ve harekâtını mübeyyin usul ve kavânîn-i hikemiye. || **Pluralité des** – **s** Kesret-i avâlim. || **Venir au** – Dünyaya gelmek, doğmak. || **Mettre au** – Dünyaya getirmek, doğurmak. || **Le grand** – İleri gelenler sınıfı, kibar takımı. ◆ Kalabalık. || **Demi** – Kibar âlüftegân takımı. || **Quart de** – Zarafeti elden bırakmayan âlüftegân takımı. || **Le petit** – Sunuf-ı âdiye. || **Par le moins du** – Asla, hiçbir vechile. || **De par le** – Dünyanın bir tarafında. || – **moral, intellectuel** Efkâr ve ihtisasatın heyet-i mecmuası. || **L'autre** – Âhiret. || **De L'autre** – Acip, garip. || **Voyage**[39] **autour du** – Devr-i âlem seyahati.

Monde [s.] (Şeriat-ı Musa lisanında) Tahir, pak, helal.

39 Orijinal metinde vayage şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

Mondé,e [s.] Ayıklanmış, müntahab. || **Orge** – Arpa şehriyesi (şa'riyesi).

Monder [fl.] (syd.) Temizlemek, ayıklamak, tathir etmek. || (crh.) Tathir etmek.

Mondificatif,ve [s.] (crh.) Yarayı temizleyen, munazzif, munakkî.

Mondification [ims.] (crh.) Yaranın temizlenmesi, tanzif.

Mondifier [ft.] (crh.) Yarayı temizlemek, tanzif etmek.

Mone [ims.] Afrika-yı Garbî şebeği.

Monégasque yahut **Monagasque** [i. - s.] Monako şehri veya hükûmeti ahalisinden olan, Monakolu.

Monère [imz.] (mna.) Hücre-i ferdiye.

Monésia [ims.] (nb.) Monezya denilen Brezilya ağacı ve onun kabuğu.

Monétaire [s.] Meskûkâta ve darb-ı sikkeye mensup ve müteallik. || **Système** – Usul-i meskûkât, darb-ı sikke usulü. || **Union** – Tevhid-i meskûkât. = [imz.] Meskûkât müdürü.

Monétisation [ims.] Bir madenin meskûkâta tahvili, darb-ı sikke.

Monétisé,e [s.] Sikke hâline getirilmiş, darp olunmuş. ◆ Sikke mukabilinde mevki-i tedavüle çıkarılmış.

Monétiser [ft.] Bir madeni meskûkâta tahvil etmek, sikke darp etmek. ◆ Sikke makamında tedavül ettirmek.

Mongol,e [i. - s.] Moğolistan ahalisinden, Moğol. = [imz.] Moğol lisanı.

Mongolien,ne [s.] Moğolistan'a ait, müteallik.

Mongolique [s.] Moğolistan'a yahut Moğollara ait, mensup.

Mongoliste [imz.] Moğol lisanı mütehassısı.

Monilaire yahut:

Moniliforme [s.] (nb.) Tesbihiyü'ş-şekl.

Moniteur [imz.] Nasihat ve ihtar eden, nâsih, müşavir. ◆ Sıbyan mektebi kalfası, müzâkereci. ◆ Bazı gazetelerin ve hususiyle resmîlerinin unvanıdır, takvim. (İkinci

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

mânâsı kasdolunduğu vakit müennesi dahi vardır: *monitrice*.)

Monition [ims.] Kiliseden tard-ı hükm-i rûhânîsinden evvel olunan ihtar ve tembih. ◆ Tembih, ihtar. (Az kullanılır.)

Monitoire [i. - s.] İdare-i rûhâniye ihbarnâmesi.

Monitor [imz.] (hyv.) Zıbâbiye fasîlesinden büyük nevi keler. || (bhr.) Zırhlı duba.

Monitorial,e [s.] İdare-i rûhâniye ilannâmesi suretinde olan (tahrirat).

Monitrice [ims.] İnas sıbyan mektebinde kalfalık eden kız.

Monnaie [ims.] Sikke, akçe. || **Hôtel de la** – Darphane. || **Menue** – Ufaklık. || – **d'appoint** Küsurat, meskûkât-ı sagîre. || **Papier** – Kayme, kavâim-i nakdiye. || – **effective** Meskûkât-ı sahiha, nakdiye. || – **réelle** Tedavül eden meskûkât. || – **fictive** Bazen kavâim-i nakdiyeye bu isim verilir. || – **de billion** Bakır ve nikel gibi meskûkât-ı mağşuşe. || – **rongée** Silik akçe, aşınmış meskûkât. || **Fausse** – Kalb akçe. || – **de change** Poliçe ve emsali kavâim. || **Battre** – Sikke darp etmek, ve (mec.) akçe tedarik etmek. || **Payer en** – **de singe** Parasını, alacağını isteyen bir adama karşı yüzünü gözünü ekşitip eğlenmek. || **Rendre la** – **de la pièce** Mukabele bi'l-misl etmek.

Monnayage [imz.] Darb-ı sikke. ◆ Darp ve imal-i sikke sanatı, sikkezenlik, sikkekenlik. || **Denier, sou, livre de** – Kıymeti az akçe.

Monnayé,e [s.] Meskûk, nakit. || **Argent** – Meskûk sim, nakit sim, nakde tahvil olunmuş gümüş.

Monnayer [ft.] Sikke darp ve imal etmek. || (mec.) Hâsıl etmek, tedavüle çıkarmak.

Monnayeur [imz.] Darphanede işleyen işçi, sikkezen. || **Faux** – Kalpazan.

Mono [d.] Vahîd mânâsını müş'ir olarak bir hayli kelimatın evveline vaz' olunur Latince bir lâhikadır. (mr. Mon.)

Monoatomique [s.] (k.) Vahîdü'z-zerre.

Monobase [s.] Vahîdü'l-esas, vahîdü'l-kaide.

Monoblepsie [ims.] (t.) İki gözle iyi göremeyip yalnız bir gözle iyi görme.

Monocarpe [s.] (nb.) Vahîdü's-semer.

Monocarpien,ne [s.] (nb.) Müddet-i hayatında bir kere meyve veren nebatat, vâhidü's-semer.

Monocéphale [i. - s.] (tt. - tşr.) Vahîdü'l-kımme.

Monocéphalien,ne [s.] Tev'em-i vahîdü'r-re's.

Monocère [imz.] Tek boynuzlu hayvanat, vahîdü'l-karn. ◆ Bir cins deniz helezonu.

Monochrome [imz. - s.] (*kro*) Bir renkli, yekrenk.

Monocle [s.] Yek-çeşm.

Monocle [imz.] Tek gözlük. ◆ Vahîdü'l-ayn. || (tşr.) Lifâfe-i vahîdü'l-ayn denilen göz bağı.

Monocline [s.] (nb.) Uhâdiyü'l-firaş (nebatat).

Monocorde [imz.] Bir telli saz, yek-tar.

Monocotylédone [ims. - s.] (nb.) Filka denilen kalın tohum kabuğu tek olan nebatata ıtlak olunur, vahîdü'l-filka.

Monoculaire [s.] Tek göz ile yapılan, olan.

Monocule [imz.] Yalnız bir göze bağlanan bağ.

Monodactyle [s.] (tşr.) Vahîdü'l-ısbı', tek parmaklı.

Monodelphe [s.] Vahîdü'r-rahim.

Monœcie [ims.] (*né*) (nb.) Âzâ-yı tezkir ve te'nisi bir yerde olan nebatat, vahîdü'l-mesken.

Mono-épigyne [s.] (nb.) Vahîd-i a'lâyü'l-mebiz.

Monogame [s.] Yalnız bir defa evlenmiş yahut yalnız bir şahısla izdivaç eder erkek ve kadın. || (nb.) Uzv-ı tezkirleriyle haşefetü'n-nebatları bitişik nebatata ıtlak olunur, vahîdü'z-zevc. || (hyv.) Yalnız bir dişi ile yaşayan erkek yahut yalnız bir erkek ile yaşayan dişi.

Monogamie [ims.] Bir defa evlenme, birden ziyade şahısla evlenememezlik, taaddüd-i ezvacın zıddı, vahdet-i izdivaç.

Monogastrique [s.] (tşr.) Vahîdü'l-mide.

Monogène [s.] (tt.) Vahîdü'l-cins.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Monogenèse [ims.] (tt.) Tenasül-i vahîdü'l-cins.

Monogénisme[40] [imz.] Zü'l-vahîdi'l-cinsiyet.

Monogramme [imz.] Bir ismin birkaç harfinden ibaret marka. ◆ Sanatkârların kendi masnuatları altına hakkettikleri kendi isimleri veya isimlerinin bir veya birkaç harfi, marka, damga. || – **parfait** İsmin bütün hurufunu hâvi olan marka.

Monogramme [s.] Yalnız hututtan mürekkep. || (fls.) Gayr-ı maddi, manevi, rûhânî.

Monographie [ims.] Yalnız bir nevi veya bir ferdin tarif ve tavsifi, tavsif-i hususi.

Monographique [s.] Tavsif-i hususi suretinde olan.

Monogynie [ims.] (nb.) Çiçekleri yalnız birer uzv-ı te'nisi hâvi nebatat, vahîdetü't-te'nis.

Monogynique [s.] (nb.) Çiçekleri yalnız birer uzv-ı te'nisi hâvi nebat, vahîdü't-te'nis.

Monohypogyne [s.] (nb.) Vahîdü'l-esfelü'l-mebiz.

Monoïque [s.] (nb.) Vahîdü'l-mesken.

Monolithe [imz. - s.] Yekpâre taştan yapılmış heykeltıraşlık masnuatı.

Monolithisme [imz.] Gayet büyük taşlarla inşa etmek usulü.

Monologique [s.] Kendi kendine söylenerek anlatmaktan ibaret olan, bu tarza ait bulunan. ◆ Yalnız bir mevzudan bahseden.

Monolittère [s.] (hyv.) Vahîdü'l-harf.

Monologue [imz.] Tiyatro sahnesinde yalnız bir adam kalıp kendi kendine söylenmesi, hasbihal. ◆ Yalnız başına söyleyen bir adamın sözleri.

Monologuer [ft.] Yalnız başına söylemek.

Monomachie [ims.] Mübâreze.

Monomane [i. - s.] Akıl ve şuurun bir maddeye inhisarından ibaret olan merak[a], cinnet-i vâhideye müptelâ adam.

Monomanie [ims.] (t.) Akıl ve şuurun bir maddeye inhisarından ibaret merak, cinnet-i vâhide. ◆ Fikr-i sabit.

Monôme [imz.] (r.) Zâid veya nâkıs işaretleriyle merbut aksamı olmayan kemiyet-i cebriye, zû-hadd-i vahîd.

Monométallisme [imz.] Meskûkâtta mikyas-ı vâhid usulü.

Monomètre [imz.] Müttehidü'l-vezn.

Monopégie [ims.] (t.) Elem-i müstekarrü'r-re's.

Monopérigyne [s.] (nb.) Vahîd-i havlü'l-mebiz.

Monopétale [s.] (nb.) Yalnız bir tüveyci bulunan nebatata ıtlak olunur, vahîdü't-tüveyc.

Monophagie [ims.] Yalnız bir yemek için iştihâ, arzu.

Monophiodontes [imz. - cm.] (hyv.) Dişleri müddet-i ömründe bir kere çıkan hayvanat-ı südeyyeye denir.

Monophthalme [s.] Yalnız bir gözü olan.

Monophylle [h.] (nb.) Bir yapraktan ibaret goncalara ıtlak olunur, vahîdü'l-varak.

Monophyte [s.] (nb.) Vahîdü'n-nev'.

Monopode [s.] (hyv.) Vahîdü'l-kadem.

Monopodie [ims.] Zü'l-vahîdi'l-kadem. (Acâibattan.)

Monopole [imz.] Bazı mahsulat füruhtunun yalnız bir şahsa ya bir şirkete veya hükûmetin bir idare-i mahsusasına münhasır olması imtiyazı, inhisar, yed-i vâhid usulü. ◆ İnhisar, imtiyaz. || **Article de** – İnhisar mamulat ve eşyası.

Monopoleur [imz.] İnhisar sahib-i imtiyazı.

Monopolisé,e [s.] İnhisar tahtına alınmış.

Monopoliser [ft.] İnhisar altına almak.

Monopse [s.] Hilkaten tek gözlü, vahîdü'l-ayn, yek-çeşm.

Monopsie [ims.] Yaratılışta tek gözlü olma.

Monoptère [i. - s.] (m.) Yalnız bir sıra sütunları olan ve çatısı direklerle tutturulmuş bu-

40 Orijinal metinde Mongénisme şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

lunan bina, vahîdü'l-cenah. || (tt.) Tek kanatlı balık, semek-i vahîdü'l-misbah.

Monorail [imz. - s.] Tek raylı demiryolu hattı.

Monorchide [s.] (*ki*) (t.) Vahîdü'l-husye.

Monorchidie [s.] (*ki*) Vahdet-i husye.

Monorime [s.] Bütün beyitlerinin kafiyesi bir olan şiir.

Monoroue [s.] Tek pervaneli.

Monoséphale [s.] (nb.) Vahîdü'l-vüreyk-i ke's.

Monosperme [s.] (nb.) Yalnız bir tohum veya çekirdeği olan meyve veya nebat, vahîdü'l-bezr.

Monostigmaté,e [s.] (nb.) Vahîdü'l-istigmat.

Monostique [s.] Yalnız bir beyitten ibaret şiir, müfred.

Monostome [s.] (tt.) Vahîdü'l-fem.

Monostyle [s.] (nb.) Vahîdü'l-ibre.

Monosyllabe [imz.] Yalnız bir heceden mürekkep lafız, vahîdü'l-hecâ.

Monosyllabique [s.] Bir heceli. ◆ Bir heceli kelimelerden mürekkep. ◆ Kısa, tek heceli kelimelerle söz söyleyen.

Monothéisme [imz.] Allah'ın birliğine itikad, muvahhidlik, tevhid. ◆ Tevhid esası üzerine müesses din.

Monothéiste [imz.] Allah'ın birliğine inanan adam, muvahhid, ehl-i tevhid.

Monothéistique [s.] Muvahhidliğe, tevhide ait, müteallik.

Monothélisme [imz.] Hazreti İsa'nın yalnız iradet-i beşeriyesine inanmaktan ibaret bir Hıristiyan mezhep ve itikad-ı mahsusu.

Monothélite [i. - s.] Hazreti İsa'nın yalnız iradet-i beşeriyesine inanmak mezheb-i mahsusunda bulunan Hıristiyan.

Monotis [imz.] Bir cins deniz helezonu.

Monotone [s.] Bir makamdan ibaret, tek perdeli ve usandırıcı (makam vesâire). ◆ Daima bir tarz ve üslupta bulunan, mütesâviyü's-siyak, bir siyakta. ◆ Yeknesak.

Monotonie [ims.] Makam ve sadânın ya ibare ve suret-i ifadenin veya sâirenin usanç getirecek surette daima bir hâl ve üslupta bulunması. ◆ Yeknesaklık.

Monotrème [s.] (hyv.) Vahîdü's-sukbe.

Monotrope [ims.] Çam ağacının köklerinde biter bir nebat-ı tufeylî.

Monotropées [ims. - cm.] (nb.) Zü'l-vüreykat-ı tahte'l-mebiz sınıfından vahîdü'ş-şekl fasîlesi.

Monotype [s.] Müteşâbihü'l-ecnas, müteşâbihu's-suver.

Monoxile [s.] Yekpâre tahtadan mamul (kayık, tekne ve emsali).

Mons [imz.] (*monss*) (*Monsieur* veya *monseigneur*'den muhaffeftir.) Efendi.

Mons [imz.] (*s* okunur) Belçika'da mons kömürü.

Monseigneur [imz.] Avrupa'da hükümdar hanedanına mensup zevâta ve kardinallere, baş piskoposlara, piskoposlara veşâir büyük adamlara verilen elkab ve unvandır. (cm.: *messeigneurs* ve *nosseigneurs*.)

Monseigneur [imz.] Hırsızların kilit açmakta kullandıkları bir maymuncuk.

Monseigneuriser[41] [ft.] *Monseigneur* unvanını vermek, bu unvanla hitap etmek.

Monsieur [imz.] (*mo-sieu* yahut *meu-sieu*) Efendi, mösyö. ◆ Tavır ve hâl ve lisanında terbiye âsârı görünen adam, efendiden adam, çelebi. ◆ Koca, zevc. || **Faire le gros, – , faire le** – Büyüklük satmak. || **Prune de** – Mavi renkte büyük taneli bir nevi erik. ◆ Bu eriğin rengi. (cm.: *messieurs*.)

Monsonie [ims.] Kap müstemlekesine mahsus ıtır çiçeği.

Monstre [imz.] Şekil ve sureti tabiatın hilâfında olan mahluk, mesih, hâriku't-tabîa, galatu't-tabîa. || (mec.) Pek çirkin ve bi-

41 Orijinal metinde Monseigueuriser şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

çimsiz veya pek cesim ve vahşi hayvan, dev, canavar (insan hakkında dahi müsta'meldir); – s marins Deniz canavarları. ◆ Pek büyük, cesim, müfrit; Canon – Büyük çapta cesim top.

Monstrueusement [h.] Pek acip ve garip bir surette, fevkalâde. (Çirkinlik ve büyüklük vesâire hakkında müsta'meldir.)

Monstrueux,se [s.] Hârik-i tabîa bir şekil ve surette olan, mesihî, galatu't-tabîa. ◆ Kanun-ı tabiata mugayir. ◆ Pek cesim, pek çok, pek çirkin. ◆ Pek müfrit, azim.

Monstruosité [ims.] Galatu't-tabîa bir şekil ve surette bulunma, mesh. ◆ Pek cesim ve acip ve çirkin şey. ◆ Kanun-ı tabiata mugayeret. ◆ Kanun-ı tabiattan harice çıkan şey.

Mont [imz.] Münferit ve küçük dağ, tepe, tel. ◆ Emniyet sandığı. || (mec.) Yetişmesi güç şey. || Promettre – s et merveilles Mübalağalı vaatlerde bulunmak. || Par – et par vaux Her taraftan. || Les – s Alp dağları. || – pagnote Hiç tehlikeye maruz kalmaksızın bir muharebeyi temâşâ için çıkılan mürtefi nokta. || – s d'or Servet-i azîme, menâfi-i cesime. || – de Vénus Cebel-i Zühre. || à – Yukarıda, yukarıya. (Eski tabirdir.)

Montage [s.] Yukarıya çıkarma, taşıma; bunun için verilen ücret. ◆ Kabarma. ◆ Makinelerin kurulması, takılması.

Montagnard,e [i. - s.] Dağ ahalisinden, dağlı, cebelî, ehl-i cebel. ◆ Dağları seven. ◆ Dağlara ait.

Montagne [ims.] Yüksek dağ, cebel. ◆ Yığın, dağ. || Chaîne de – Silsile-i cibal. || Cime de – Zirve-i cebel, şâhika. || Plateau de – Yayla. || Les saintes – e Semâ. || Se faire des – s İfrat etmek. || – russe Suni ya hakiki tepecikler üzerinde yapılan yollardan eğlence için arabalar veya kızaklar derûnunda süratle inilip o hızın tesiriyle tekrar çıkılmaktan ibaret bir eğlence.

Montagneux,se [s.] Dağları çok, dağlık (mahal), kûhistan.

Montant [imz.] Doğramacı ve çilingir masnuatında aşağıdan yukarıya mevzu' ağaç veya demir pervazı, payanda kol, kılavuz direği. ◆ Maden ocaklarının çerçeve ayağı. ◆ Med zamanı.

Montant [imz.] Bir hesâbın bâliğ olduğu miktar, yekûn, mecmû. ◆ Bedel, semen.

Montant,e [s.] Yukarıya çıkan, sâid. ◆ Gittikçe yukarıya kalkan, yukarıya giden. || Robe – e Göğüs ve kolları setreden libas.

Mont-de-piété [imz.] Eşya-yı menkule üzerine akçe ikraz eden emniyet sandığı. (cm.: des *monts-de-piété*.)

Mont [ims.] Atın kısraklara aşması ve bunun mevsimi, nezk, nezâ'.

Monte-charge [imz.] (cr.) Yukarı kaldırmaya ve ale'l-husus fabrikalarda tepeden dolan fırınlara kömür vesâire taşımaya mahsus her nevi tekerlekli alet ve makineye alem olmuştur. || (as.) Cephane sandığı.

Monté,e [s.] Bir cihetçe mamur olan: Être – en habits Elbisece mamur olmak. ◆ Mübalağalı, müteheyyic, itidalsiz: Avoir la tête – e Müteheyyic bir tabiata mâlik olmak. ◆ Yukarı mevzu'. ◆ Kaid. ◆ (Alet-i musiki hakkında) Akord edilmiş, tanzim, tertip edilmiş. ◆ (Makine ve emsali hakkında) Aksamı yerli yerine takılıp kurulmuş. ◆ Tertip ve tanzim olunmuş. ◆ Collet – Ahlakı gayet saf, temiz gözüken adam. || – en couleur Gayet renkli.

Montée [ims.] Yokuş, bayır. ◆ Çıkılacak yer, merdiven. ◆ Çıkma, suud. || (tt.) – à la bruyère İpek böceklerinin askıya, dala çıkması.

Monter [fl.] Yukarıya çıkmak, suud ve uruc etmek. ◆ Yükselmek, tereffu' etmek. ◆ (Rüzgâr hakkında) Cenuptan şimale geçmek. ◆ Terfi-i rütbe etmek. ◆ Pahalanmak, fiyatı yukarıya çıkmak. ◆ Bâliğ olmak, çıkmak. ◆ Sadâ yükselmek, tizleşmek. || – aux nues Hiddetlenmek. ◆ Büyük bir muvaffakiyet ihraz ile nâil-i rağbet olmak. || – sur le théâtre, sur les planches Tiyatro oyuncusu olmak. || – sur le Parnasse Şiir ile iştigal etmek. || – sur

mer Bahren bir seyahat icrası için gemiye binmek. (Mealine göre kâh *être* ve kâh *avoir* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.) = [ft.] Yukarıya çıkarmak, kaldırmak. ◆ Çıkmak: – une montagne Bir dağa çıkmak. ◆ Talim ve terbiye etmek: – un cheval Bir beygiri talim etmek, alıştırmak. ◆ Süvar olmak, râkib olmak, kumanda etmek: L'amiral montait le meilleur vaisseau de sa flotte Amiral filonun en iyi sefinesine süvar olur idi. ◆ (Dişi bir hayvan hakkında) Aşmak. ◆ Takmak, kurmak. ◆ Tanzim ve tesviye etmek. ◆ Binmek. || (mec.) Hazırlamak. ◆ Heyecan ve tehevvüre getirmek. || – une garde à quelqu'un Birisini şiddetle tekdir etmek. || – une scie à quelqu'un Tekrarı ile can sıkacak bir şey yapmak. || (m.) – un tôit Bir çatı kurmak. || (as.) – un canon Topu kundağa bindirmek. || – la montre Saati kurmak. || Se – Tedarik etmek, edinmek. ◆ Bâliğ olmak. ◆ Bir beygir tedarik etmek. ◆ Teheyyüc etmek, kızmak.

Monteur [imz.] Zî-kıymet taşları takan kuyumcu.

Monteuse [ims.] Takkeci kadın.

Montgolfière [ims.] (*mon-gol*) Yalnız alttan açık olup ısınmış hava ile doldurularak yukarı kalkan balon ki en evvel icat olunan nevidir.

Monticule [ims.] Küçük dağ, dağcık, tepe. || (tşr.) Dimağçenin sath-ı a'lâsında olan hadebe, cubeyl.

Mont-joie [imz.] Fransızların eski harp sadâsı. ◆ Mahall-i zaferde yığılan taş. ◆ Yığın.

Montmorency [ims.] (*mon-mo*) Kısa saplı ve ekşi bir cins kiraz.

Montoir [imz.] Binek taşı. ◆ Atın sol tarafı ki oradan binildiği için bu nâm verilmiştir. || Hors le – Atın sağ tarafı.

Montrable [s.] Gösterilebilir, kabil-i irâe.

Montre [ims.] Cep saati. || – marine Büyük dikkatle yapılıp asla tahallüf etmeyen bahriyede müsta'mel tûl saati. || – à répétition Bir düğmesine ilişince çalan cep saati.

Montre [ims.] Dükkânın önüne açılmış, konulmuş eşya-yı ticariye, sergi. ◆ Buna mahsus camekân. ◆ Numûne. ◆ Gösteriş, zâhir-i hâl. || (mec.) Gösteriş, arz. || Faire – Mağazasının önüne eşya ve emtia yapmak, koymak. ◆ Sonra göstereceklerini beğendirmek maksadıyla iptidâ âdi cins eşya çıkarmak. || Se mettre en – Kendisini göstermeye çalışmak.

Montrer [ft.] Göstermek, irâe, teşhir etmek. ◆ İzhar, arz, ibraz etmek. ◆ İspat etmek. ◆ Talim ve tedris etmek, göstermek. || – des dents Mukavemete hazır olduğunu göstermek. || – au doigt Alenen eğlenmek, maytaba almak. || – la corde (Elbise hakkında) Pek eski olmak. || – la couture de ses bas (Tiyatro ıstılahında) Mukavelesini bozmak, çekilip gitmek. || (hk.) – le corpus delicti (Latince bir tabirdir) Cürüme alet olan şeyi irâe etmek. || Se – Görünmek, kendini göstermek.

Montreur,se [i.] Halka bir hayvan veya şey gösterip seyrettiren adam.

Montueux,se [s.] Düz olmayan, tepeli ve inişli yokuşlu (arazi).

Montuosité [ims.] İnişli çıkışlı, arızalı olma.

Monture [ims.] Binek hayvanı. ◆ Bir alet vesâirenin üstünde bulunduğu veya takılmış olduğu kısmı, ayak, sap, kaide, çerçeve. ◆ Bir şeyin takılması ve takılma ücreti, kıymetdar taşları mıhlama ve bunun ücreti.

Monument [imz.] Tezkâr-ı nâm için rekz ve tesis olunmuş sütun ve heykel ve binaya müteallik âsâr. ◆ Büyük ve musanna' bina, mebânî-i âliye. || (mec.) Ahfada yâdigâr kalmaya, tûl-i müddet pâyidar bulunmaya şâyan her nevi eser.

Monumental,e [s.] Ahfada yâdigâr kalmaya şâyan âsâr-ı mimariye ve nakriye, âsâr ve mebânî-i âliye kabîlinden veya bu âsâra mensup ve müteallik olan. ◆ (Latife tarzında) Gayet azim, cesim. ◆ Hayret-bahş. (cm.: *monumentaux*.)

Moquable [s.] Kabil-i istihzâ ve istihfaf.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Moque [ims.] (bhr.) Maniska yahut parile makarası.

Moquer (se) [fv.] İstihzâ etmek, eğlenmek, zevklenmek. ◆ Tahkir ve istihfaf etmek. ◆ Şaka söylemek, latife etmek. ◆ Aldatmak.

Moquerie [ims.] İstihzâ, eğlenme, zevklenme. ◆ Latife, eğlence, şaka. ◆ Maskaralık, rezalet.

Moquette [ims.] Mefruşatta müsta'mel yün kadife; **Tapis** – İngiliz halısı nevinden olan halılar. ◆ İstihzâ, eğlence. (Bu mânâda âmiyânedir.)

Moqueur,se [i. - s.] Müstehzî, şakacı, latifeci. ◆ Müstehziyâne. = [imz.] Amerika'da bulunur ve ıslık çalar bir nevi kara tavuk.

Moqueusement [h.] Müstehziyâne.

Morailles [ims. - cm.] Nallandığı zaman beygirin burnuna geçirilen yavaşa.

Moraillon [imz.] Kilit köprüsü.

Moraine [ims.] (arz.) Buz dağlarının altına biriken kaya parçaları ve rüsubat, salsal-i cümûdiye.

Moral,e [s.] Ahlaka müteallik, muvâfik; ahlaki, edep ve terbiyeye dair. ◆ Ahlak-ı hasene sahibi, fâzıl. ◆ Hissiyat-ı kalbiyeye müteallik, kalbî, manevi. ‖ **Éducation – e** Terbiye-i ahlakiye. = [imz.] Hissiyat-ı kalbiye, ahlak. (cmz.: *moraux*)

Morale [ims.] İlm-i ahlak, meslek-i ahlaki. ◆ Bir mesel ve hikâyenin ibret alınacak ciheti, hisse, ahlak dersi. ◆ Terbiye, te'dib. ◆ Ahlak kitabı.

Moralement [h.] Ahlakça, ilm-i ahlaka tevfikan. ◆ Manen. ◆ Bir dereceye kadar, pek kati olmayarak.

Moralisateur,trice [s.] Tehzib-i ahlak eden, mürebbi.

Moralisation [ims.] Tehzib-i ahlak, terbiye.

Moraliser [ft.] Tehzib-i ahlak etmek, ahlakını düzeltmek, terbiye etmek. ◆ Te'dib ve mücâzat etmek. = [fl.] Ahlaka dair mütalaat ve mübâhasatta bulunmak.

Moraliseur,se [imz.] Ahlaktan dem vuran, ötekine berikine nesâyih-i ahlakiye veren adam.

Moraliste [s.] Ahlaka dair kitap yazan muharrir, ahlakiyûndan adam.

Moralité [ims.] Ahlaka müteallik fikir ve mütalaa. ◆ Bir kitap veya hikâyenin ahlakça olan maksadı. ◆ Etvar ve harekâtın ahlaka müteallik ciheti, ahlaka derece-i mutabakatı. ◆ Ahlak. ◆ Kurûn-ı Vustâ'nın manzum faciası.

Moratoire [s.] (hk.) **Intérêts – s** Eyyam-ı müteahhire faizi, güzeştesi.

Morave [i. - s.] Moravyalı, Moravya'ya yahut Moravyalılara ait, müteallik.

Moravianisme [imz.] Protestan mezhebinin bir nevi.

Morbide [s.] (t.) Hastalığa mensup ve müteallik, marazî. ‖ (mec.) Bozuk. ‖ (rs.) (Ten hakkında) Nerm ve nazik, yumuşak.

Morbidement [h.] Marîzâne.

Morbidesse [ims.] (rs.) Tenin resim ve nakrda tasvir olunan yumuşaklık ve tarâveti.

Morbifique [s.] (t.) Hastalığı mûcip olan, mümriz.

Morbilleux,se [s.] (tt.) Kızamığa müteallik, kızamığa ait.

Morbleu! [hd.] Hay Allah hayır versin!

Morceau [imz.] Parça, pâre, kıta, hisse. ◆ Bir kitap vesâireden çıkarılmış parça, fıkra. ◆ Musiki ve resim vesâireye müteallik kıta, fasıl. ◆ Gayet kısa boylu adam. ‖ **– honteux** Tabakta kalan son parça ki diğerlerini mahrum etmemek için alınmaktan ictinab edilir. ‖ **Avoir ses – x taillés** İdare ve tasarruf ile ancak taayyüş edebilecek bir paraya mâlik olmak. ‖ **Être fait de pièces et de – x** Tasvir ve tahrirde vahdet bulunmamak. ‖ **– x choisis** Mecmua-i müntahabat.

Morceler [ft.] (*Appeler* gibi tasrif olunur.) Paralamak, parça parça etmek, parçalara taksim etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Morcellement [imz.] Paralama, parçalara taksim etme.

Mordache [ims.] El kerpeteni. ◆ Ocak maşası. || – **de l'étau** Yay çenesi.

Mordacité [ims.] Aşındırma, aşındırıcılık, hassa-i ekliye. || (mec.) Acı ve dokunaklı fasl u mezemmet.

Mordançage [imz.] Şap vesâire ile kumaşları perdaht etme ameliyatı. (Buna *Alunage* dahi derler.)

Mordant,e [s.] Isıran. ◆ Aşındıran, yiyen. || (mec.) Dokunaklı, müstehzî ve muteriz. = [imz.] Altın safhalarını bakır vesâire üzerine yapıştırmaya mahsus yaldızcı tutkalı. ◆ Kumaş boyalarını takviyeye mahsus zamk, rengâb, müsbitü'l-levn.

Mordéchi yahut:

Mordéhi [imz.] (t.) Hindistan'a mahsus bir nevi kolera illeti, mordehi.

Mordicant,e [s.] Aşındıran. || (mec.) Acı bir istihzâ ile fasl u mezemmet eden.

Mordicus [h.] (s okunur) Musırrâne, muannidâne.

Mordienne [ims.] **à la grosse** – Teklifsizce, laubaliyâne.

Mordillage [imz.] Hafifçe ve defaatle ısırma. || (mec.) Hafif şaka, kızdırma.

Mordiller [ft.] Defaatle ve hafifçe ısırmak.

Mordoré,e [s.] Kırmızıya mâil boz renginde olan, boz kırmızı.

Mordorure [ims.] Kırmızıya mâil boz rengi, boz kırmızı.

Mordre [ft. - fl.] Isırmak. ◆ Yemek, aşındırmak. ◆ Girmek, batmak: **Cette vis n'a pas mordu le bois** Bu vida tahtaya girmedi. ◆ Bozmak: **La lumière a mordu ces couleurs** Ziya bu renkleri tağyir etti. || (mec.) Ta'zib etmek, rahatsız etmek. || – **à belles dents** Kemâl-i bedhâhî ile mezemmet etmek. || – **à la grappe** Aldanmak, celp ve iğfal edilmek. || – **sur** Kenarından artmak, üst üste binmek. || (bhr.) – **à** -ye dönmek. || – **la poussière** Muharebede telef olmak. || **S'en** – **les doigts** Nâdim olmak.

More yahut **Maure** [imz.] Memâlik-i Berberiye ahalisinden olan, Mağribî.

Moreau [smz.] Kara yağız (at).

Morée [ims.] Yaban süseni.

Morélie [ims.] Zehirsiz büyük bir cins Amerika yılanı.

Moreille [ims.] İt üzümü, inebü's-sa'leb.

Morénie [ims.] Amerika-yı Cenûbî hurma ağacı.

Moresque [s.] Mağrip ahalisine, Mağribîlere mahsus tarz ve usulde olan. = [ims.] Mağrip karısı. ◆ Mağribîlere mahsus raks.

Moret [imz.] Yaban mersininin meyvesi.

Morfil [imz.] Bilenen bıçak ve ustura vesâirenin keskin tarafına biriken pek ince çelik rîzeleri, kılağı. ◆ İşlenmemiş fildişi, ham fildişi.

Morfiler [ft.] Oyun kâğıtlarını tanımak için üzerlerine tırnak ile işaret yapmak.

Morfondement [imz.] Suda inhilal. (Eski kelime.)

Morfondre [ft.] Müessir bir soğukla üşütmek, soğutmak. || **Se** – Üşümek, soğuk almak. || (mec.) Çok beklemek.

Morfondu,e [s.] Pek ziyade üşümüş, donmuş.

Morfondure [ims.] (byt.) Beygirin soğuk alması ve bundan hâsıl nezlesi, seyelân-ı enfî, sakağı.

Morganatique [smz.] **Mariage** – Büyük hanedana mensup bir şahısla âdi bir şahıs arasında vâki olup tamamıyla zevciyet hukukunu hâiz olmayan izdivaca ıtlak olunur; küfüvvün gayrıyla izdivaç.

Morganatiquement [h.] Büyük hanedana mensup bir şahısla âdi bir şahıs arasında vâki olan izdivac-ı gayr-ı müsâvi suretinde, küfüvvünün gayrıyla izdivaç suretiyle.

Morgani [s.] (tşr.) Morgani. || **Humeur de** – Hılt-ı morgani.

Morgeline [ims.] Kanarya otu, anagalis-i aşebî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Morgue [ims.] Kibir ve gurur, azamet.

Morgue [ims.] Teşhir-i emvata mahsus mahal, mevta teşhirhânesi, ki naaşları tanınamayan cenazeler vaz' olunup maktul veya müteveffânın akrabası gelerek teşhis ederler. ◆ Hastahanelerde muayene odası.

Morgué! [hd.] ve:

Morguenne! [hd.] Köylülerin kullandıkları bir nevi hiddet ve şetm tabiridir.

Morguer [ft.] Kibir ve gururla tahkir etmek. ◆ Müteazzımâne, mağrurâne muamele göstermek.

Moribond,e [s.] Halet-i nez'de bulunan, muhtazır.

Moricaud,e [s.] Pek esmer çehreli.

Moriforme [s.] Düz şeklinde, biçiminde.

Morigéner [ft.] Te'dib ve terbiye etmek.

Morille [ims.] Kuzu göbeği mantarı ki pek leziz ve makbuldür.

Morillon [imz.] Kara çavuş denilen üzüm. ◆ Kılkuyruk tabir olunan ördek. = [cm.] İşlenmemiş ham zümrüt.

Morin [imz.] Sarı bakkamdan çıkarılan sarı boya.

Morinde [imz.] Hindistan dutu.

Morine [ims.] (k.) Dutiyet. ◆ Hindistan'a mahsus bir cins fidan.

Moringe [ims.] Ban fidanı.

Moringées [ims. - cm.] (nb.) Bakliye fasilesinden bâniye cinsi.

Morion [imz.] Hafif bir nevi baş zırhı, miğfer. ◆ Deniz helezonu.

Morioplastie [ims.] (crh.) Tasnif-i uzuv.

Morisonie [ims.] Amerika'ya mahsus bir cins elma ağacı.

Mormon,ne [imz.] Amerika'da icat olunmuş bir mezheb-i mahsusa tâbi adam, Mormon.

Mormonisme [imz.] Mormonluk.

Mormyre [imz.] Nil'de bulunur mercan balığı.

Morne [s.] Pek mahzun ve mağmum. ◆ Donuk, kapalı, karanlık.

Morne [imz.] Amerika'da münferit dağ veya tepe.

Mornement [h.] Mükedderâne, mağmumâne.

Mornifle [ims.] Elin tersiyle vurulan tokat.

Morose [s.] Mükedder, hazin. ◆ Titiz. ◆ Keder-bahş.

Morosité [ims.] Gam ve keder. ◆ Titizlik.

Morphée [ihz.] Esâtirde uyku mabud-ı mevhumu. ‖ (t.) Bazen yüze ârız olur bir nevi abraş illeti ki mayasıldan hâsıl olur, morfe.

Morféique [s.] (t.) Morfe illetine müptelâ.

Morphine [ims.] Afyon ruhuna uyutturmak ve uyuşturmak hassalarını veren bir madde-i nebatiye, morfin.

Morphographie [ims.] Ecsam-ı sulbenin eşkâl ve zevâhirini resm-i hattî ve menâzır ile bi-tamâmihâ irâe etme.

Morphologie [ims.] Eşkâl-i madde ve ecsamın tarihi. ‖ (tşr.) Teşrih-i tavsifî. ‖ Eşkâl-i kelimat ile tahavvüllerinin tarihi.

Morpion [imz.] Tavuk biti.

Mors [imz.] (s okunmaz) Gem, licam, şekîme. ‖ **Prendre le** – **aux dents** Beygir gemi azıya alıp gitmek. ‖ **Hocher le** – **à** Arzuya mümânaat etmek.

Morse [imz.] Şimal denizlerinin yarı bahrî yarı berrî bir hayvanı ki ayı balığı nevinden olup ağzının iki tarafından çıkan dişleriyle sandalları devirir muhâtaralı bir canavardır, deniz afeti, mors.

Morsure [ims.] Isırma, ısırma yarası, ısırma eseri, azza, ledga. ◆ Sokma. = [cm.] (mec.) İftira âsârı, cerâhatü'l-lisan.

Mort [ims.] Ölüm, vefat, merg. ◆ İdam cezası. ‖ (mec.) Pek şiddetli acı veya veca'. ‖ – **civile** Hukuk-ı medeniyeden ıskat. ‖ – **aux rats** Sıçan otu. ‖ **à la** – Pek ziyadesiyle. ‖ **à la vie et à la** – Daimi, her vakit ve her hâl için. ‖ **Mourir de sa belle** – Mevt-i tabii ile ölmek. ‖ **à** – Mevti intac edecek bir surette. ◆ Çok, pek ziyade.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mort,e [s.] Ölmüş, müteveffâ. ◆ Gayet ağır, sıklet-bahş. ◆ Sâkit, sâmit. ◆ Bî-his. ◆ Sönük, zayıf. || **Eau – e** Gayr-ı müteharrik, râkid su. || **Papier** – Damgasız kâğıt. || **– e saison** Bir sanat erbabının işin azlığından dolayı pek az çalıştıkları, boş durdukları zaman. || **Balle – e** Sürat ve kuvvet-i iptidâiyesini kaybetmiş mermi, kurşun. || **Lettre – e** Tatbik ve icra edilmeyen. = [imz.] Cenaze, meyyit.

Mortadelle [ims.] İtalya'nın baharlı sucuğu.

Mortaillable [s.] Avrupaca evladına miras bırakmayıp mâmeleği sahibine kalan derebeyi raiyesine ıtlak olunur idi.

Mortaisage [imz.] (m.) Lamba veya yuva açma. ◆ Doğramalara dişi geçmesi açma ameliyatı.

Mortaise [ims.] Kertik, lamba. ◆ Makara yuvası. ◆ Doğrama geçmesinin dişisi, zıvana, kama yuvası. || (bhr.) – **de clef** Kaşkaval deliği.

Mortaiser [ft.] Kertik veya lamba yapmak.

Mortalité [ims.] Kabiliyet-i mevt, adem-i beka. ◆ Beher sene vefat eden insanlar veya hayvanat miktarı, miktar-ı vefeyat. ◆ Bir illet-i sâriyeden ileri gelen insan ve hayvan telefatı. ◆ Müntic-i mevt olabilme.

Mort-bois [imz.] Ağaçların kurumuş dalları. ◆ Bu dalları kat' etmek hakkı.

Morte-eau [ims.] (bhr.) Kamerin tesdisi esnasında cezir ve meddin hafif surette vukuu hâleti, cüz'î-i cezr ü med. || (mec.) Sükûtî adam, gürültüyü sevmeyen adam.

Mortel,le [s.] Ölüme mensup ve müteallik, mevtî. ◆ Ölümü bâis, mühlik. ◆ Fani. || **Péché** – Mağfiret-i rabbaniye ümidini kaybettiren günah, kebâir. || **Ennemie** – Hasm-ı can. || (mec.) Pek şiddetli. ◆ Pek meşakkatli. ◆ Gayet yorucu, can sıkıcı. || **Quitter sa dépouille – le** Ölmek. = [i.] İnsan. = [imz. - cm.] Nev-i beşer.

Mortellement [h.] Mühlik surette; ağır. || (mec.) Pek, ziyadesiyle, ifrat ile, gayet.

Morte-paye [ims.] İhtiyar hizmetçi. (cm.: des *mortes-payes*.)

Morte-saison [ims.] Kesat vakti, kesat zamanı. (cm.: des *mortes-saisons*.)

Mort-gage [imz.] Hâsılatı dâine ait olup deynden tenzil olunmamak üzere bırakılan rehin. (cm.: des *morts-gages*.)

Mortier [imz.] Kumlu kireç, harç. ◆ Eczacı havanı. ◆ Havan topu. ◆ Siyah kadifeden bir nevi yuvarlak takke. || **– blanc** Kıtıklı harç. || **– bâtard** Kireçli kaba harç. || **– gras** Özlü harç.

Mortifère [s.] Bâis-i mevt, mühlik.

Mortifiant,e [s.] İnciten, elem veren. ◆ Tahkir ve tezlil eden.

Mortification [ims.] Kesr-i nefs, riyâzet, mücâhede. || (mec.) Hakaret, tezlil. || (t.) Kangren olup ölmüş etlerin hâli, temevvüt.

Mortifier [ft.] (Et hakkında) Yumuşatmak. ◆ Riyâzetle taazzüb ve kesr-i nefs etmek. || (k.) Bir şeyi karıştırarak hafifletmek. || (mec.) Tahkir ve tezlil etmek.

Mort-né,e [s.] Ölü doğmuş, mürde-zâd, selîl-i meyyit. (cm.: *mort-nés,es*.)

Mortuaire [s.] Meyyite yahut cenaze alayına mensup ve müteallik. || **Registre** – Ölenlerin esâmîsi yazılan defter, sicill-i vefeyat. || **Extrait** – Cenaze ilmühaberi, vefeyat kaydı. || **Chambre** – Ölü odası. || **Frais – s** Teçhiz ve tekfin masârifi. || **Drap** – Tabut örtüsü. = [imz.] Bir memlekette, bir mahalde vefeyat cetveli.

Morue [ims.] Morina balığı.

Morve [ims.] Sümük. ◆ Beygir nezlesi, ruam, sekave illeti.

Morver [ft.] Sümüğünü akıtmak.

Morveux,se [s.] Burnu sümüklü. ◆ ruam illetine müptelâ beygir, ruum. || (mec.) Tecrübesiz ve acemi delikanlı veya kız.

Mosaïque [ims.] Rengârenk taş vesâire parçalarıyla işlenmiş nakış ve tasvir, mozaik. || (mec.) Fıkarat-ı muhtelifeden mürekkep kitap.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Mosaïque [s.] Hazret-i Musa'ya ve din ve şeriatine mensup ve müteallik, Musevi.

Mosaïsme [imz.] Şeriat-ı Musa (asm.), Museviyet.

Mosaïste [imz.] Rengârenk taş vesâire parçalarıyla işlenmiş nakış ve tasvir, mozaik yapan adam.

Mosarabe [s.] (mr. Mozarabe.)

Mosasaure [imz.] (arz.) Edvar-ı tebâşiriyede yaşamış bir hayvan müstehâsesi, mozasor.

Moscatelle [ims.] Bağ sarmaşığı denilen fidan.

Moscouade [ims.] Ham şeker.

Moscovite [i. - s.] Rus, Moskof.

Mosette [ims.] (mr. Mozette.)

Mosquée [ims.] (Arabîden me'huz: mescid) Cami, mescid.

Mot [imz.] Söz, kelime, lafız, lakırdı, kelâm, sühan. ◆ Boş lakırdı. ◆ Mesel (emsal), hikmet (hikemiyat). ◆ Lugaz gibi müsta'mel kelime. ◆ Küçük tezkere, kısa mektup. || – **d'ordre** Tanımak üzere söylenilen söz, sırr-ı leyl, parola. || **Bon** – Latife, nükte, mazmun. || **Gros** – Ağır ve galiz söz. || – **s gras** Terbiye ve edebe münâfi elfaz. || **Dernier** – (Alış-verişte) Son lakırdı. ◆ Gaye, maksat. || **Au bas** – En az, en aşağı. || **Avoir des** – **s, quelques mots** Biraz münâzaa etmek. || **Trancher le** – Kati bir lakırdı söylemek. ◆ Açıktan açığa söylemek. || **Avoir le** – Ne söylemesi, ne yapması lazım geleceğinden haberdar olmak. || **Qui ne dit** – **consent** Sükût ikrardan gelir. || – **composé** Mürekkep kelime. || **Jeu de** – **s** Cinas-ı lafzî. || **Prendre au** – Birisinin söylediği bir sözü derhal, bilâ-tereddüt, birden kabul etmek. || **Se donner le** – İtilâf ve muvâfakat etmek. || **En un** – Elhâsıl, nihayet, hülâsa-i kelâm. || **à demi** – Yarım ağızla, fikrini tamamıyla söylemeksizin. || – **à** – Kelime-be-kelime, harfiyen.

Motacille [ims.] (*sil-le*) *Bergeronnette* denilen çoban kuşunun ism-i fennîsidir.

Motet [imz.] Çalgı ile çalınan Latince dua.

Moteur [imz.] Bir makine veya aleti tahrik eden su, rüzgâr, buhar vesâire, muharrik. || (mec.) Fâil, mürettib, müsebbib.

Moteur,trice [s.] Muharrik. || **Force** – **trice** Kuvve-i muharrike.

Motif [imz.] Sebep, mûcip, bâis. ◆ Esas. || (ms.) Karar perdesi. || **Pour le bon** – Tehhül maksadıyla. || (hk.) **Exposé de** – Esbab-ı mûcibe lâyihası, esbab-ı mûcibe îradı. || (m.) – **décoratif** Esas-ı tezyinat.

Motilité [ims.] Hareket kuvveti, taharrük, kuvve-i taharrükiye.

Motion [ims.] Kımıldanma, hareket. ◆ Rey, teklif.

Motionner [ft.] Teklifat serd etmek.

Motivé,e [s.] (hk.) Esbab-ı mûcibesi gösterilmiş, esbab-ı mûcibeli.

Motiver [ft.] Bir karar yahut reyin esbabını beyan etmek. ◆ Mazur tutturmak, sebep göstermek. || (hk.) – **un arrêt** Bir hükmün esbab-ı mûcibesini irâe ve beyan etmek.

Motricité [ims.] (t.) Kabiliyet-i taharrük.

Motte [ims.] Yerden koparılmış toprak parçası, kesek, tezek. ◆ Toprak yığını. ◆ Küçük tepe. ◆ Ağacın kökündeki topraklar. ◆ Top, küme. || – **à brûler** Odun makamında yakılmak üzere top top kurutulmuş palamut posası veya tezek.

Motter (**se**) [fv.] (Hayvan hakkında) Toprak kesekleri arkasına saklanmak.

Motteux [imz.] Tarlaların kesikleri üzerine konan ve ak göt denilen kaya kuşu.

Motu-proprio (**de**) (Latinceden me'huz) [h.] Kendi ihtiyarıyla, hod-be-hod. || **Prendre une décision de** – Kendi ihtiyarıyla bir karar ittihaz etmek.

Motus! [hd.] (*s* okunur) Sus!

Mou [imz.] Yumuşak şey. ◆ Koyun ve sığır vesâire akciğeri. || (bhr.) Bir halatın gevşek kısmı. || **Donner du** – **à** Germek.

Mou,mol,le [s.] Yumuşak, leyyin, mülâyim. ◆ Kaba: **Un lit** – Kaba bir yatak. ◆ Sıcak ve

râtib: **Un temps** – Sıcak ve râtib bir hava. ◆ Gevşek, gayretsiz, sebatsız. ◆ Ruhsuz, kuvvetsiz. ◆ Rahata alışmış. (Harf-i sadâ ile başlayan bir isimden evvel müzekkeri *mol* olur.)

Mouchard [imz.] Zabıta hafiyesi.

Mouchardage [imz.] Hafiyelik.

Moucharder [ft. - fl.] Hafiyelik etmek.

Mouche [ims.] Sinek, zübab, meges. ◆ Yapma benek, yapma ben. ◆ Koyu renkte küçük leke. ◆ Küçük yakı. ◆ Bamtel sakalı. ◆ Balık yemi. ◆ Küçük vapur, muş. || (t.) İlik ağrısı, talak-ı muhayyir. || (mec.) Sabırsızlık, hiddet. || (hy.) Burc-ı zübab. || (mec.) || **Faire la – à coche** Yalandan işini ehemmiyetli ve müsta'cel göstermek. || **Quelle – te pique?** Neye kızıyorsun? || **– s d'hiver** Kar. || **Fine** – Gayet şeytan, kurnaz insan. (Bilhassa kadınlar hakkında söylenir.) || **Tuer les – s à quinze pas** Ağzı, nefesi pek fena kokmak. || **Prendre la** – Nâbemehal darılmak. || **Pattes de** – Pek ince ve çirkin ve okunmaz yazı. || **– à miel** Bal arısı.

Moucher [ft.] Burnunu silmek, sümkürtmek. ◆ Burnundan akmak, gelmek: **– du sang** Burnundan kan gelmek. ◆ Mumun fitilini kesmek. || (mec.) Te'dib etmek. || **Se** – Kendi burnunu silmek, sümkürmek.

Moucher [ft.] Hafiyelik etmek.

Moucherie [imz.] Hafiyelik.

Moucherolle [imz.] Sinekçil, incir kuşu.

Moucheron [imz.] Küçük sinek. ◆ Mum fitili ucu. ◆ Ehemmiyetsiz, değersiz.

Moucheté,e [s.] Benekli, alaca. || **Blé** – Bir ucunda siyah bir lekesi olan hastalıklı buğday. || **Fleuret** – Ucu düğmeli meç.

Moucheter [ft.] (*Jeter* gibi tasrif olunur.) Bir kumaşı ufak beneklerle tezyin etmek, alacamak. ◆ Öteye beriye lekeler yaparak kirletmek.

Mouchettes [ims. - cm.] Mum makası (mıkrazı), mizlefe[?].

Moucheture [ims.] Hayvan postunun veya kumaşın benekliliği ve benekleri. || (crh.) Birkaç yerden cüzice delme, teşrit.

Moucheur,se [i.] Çok sümküren adam. = [imz.] Gazın icadından evvel tiyatroda mumların fitilini almak hizmetinde müstahdem adam.

Mouchoir [imz.] Mendil, burun mendili, el mendili. || **– de cou** Kadınların boyunlarına bağladıkları mendil. || **Jeter le – à une femme** Bir kadını diğerleri arasından intihab etmek. || **Faire le** – Cepten mendil hırsızlığı etmek. || **Succès de – s** (Tiyatro ıstılahında) Temâşâgeranı ağlatmak derecesinde muvaffakiyet.

Mouchure [imz.] Mum fitilinin kesilmiş ucu.

Moudre [ft.] (Tasrifi: *Je mouds, tu mouds, il moud, nous moulons, vous moulez, ils moulent; je moulais, nous moulions; je moulus, nous moulûmes; je moudrai, nous moudrons; je moudrais, nous moudrions; mouds, moulons; que je moule, que nous moulions; que je moulusse; que nous moulissions; moulant; moulu,e.*) Öğütmek, tahn etmek: **– du blé** Buğday öğütmek. ◆ Çok dövmek. ◆ Çok eziyet vermek. || (mec.) Sa'y ile hâsıl etmek. ◆ Sa'yın dahli olmaksızın âdeta makine gibi hâsıl etmek.

Moue [imz.] Dudakları uzatarak hoşnutsuzluk gösterme, çehre, surat, ekşi yüz, turş-rûyî.

Mouette [ims.] Küçük martı kuşu.

Moufette [ims.] (mr. Mofette.)

Mouflard,e [i.] Çehresi etli ve müdevver adam.

Moufle [ims.] Ağır şeyler kaldırmaya mahsus birkaç makara ve çengeli hâvi olan büyük nevi palanga, maniska, mandoz. ◆ Yalnız baş parmak için mahsus hânesi bulunan deri veya yünden kaba eldiven, avcı eldiveni. || (bhr.) Lenger palangası.

Moufle [imz.] (k.) Mevadd-ı kimyeviyenin teshinine mahsus topraktan bir kap, palanga, kimyager potası.

Moufler [ft.] İki el ile hem burundan hem yanaklarından tutmak.

Mouflettes [ims. - cm.] Havya sapı.

Mouflon [imz.] Yabani koyun.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mouillage [imz.] Islatma. ◆ Satılacak müskirata su ilave etme: Le – du vin Şaraba su ilave etme. ◆ Su katılan şarabın kuvvetini iade için ispirto ilavesi usulü, tahlit-i müskirat. || (bhr.) Denizin demir atılabilir yeri, mersâ, liman. ◆ Denizin bir mahall-i muayyendeki umku.

Mouille [imz.] (zra.) Bir çayır derûnunda orasını daima nem-nâk ve râtib tutacak surette tereşşuh eden menba. ◆ Nehirin umku en derin olan mahalli.

Mouillé,e [s.] Islak, ıslanmış. ◆ Yağmurlu (hava). ◆ Su karıştırılmış: Vin – Su karıştırılmış şarap. ◆ Yağmurdan bozulmuş: Blé – Yağmurdan bozulmuş buğday. || Le couvrir d'un drap – Fena bir mazeret serd etmek. || Être – Çok içki içmiş olmak. || Papier – Dayanıksız kumaş. || Poule – e Cesaretsiz. || (sr.) "ى" gibi okunan "*l*" harfine ıtlak olunur = [imz.] Islak şey, râtib.

Mouille-bouche [imz.] Ağızda erir sulu armut. (cm.: des *mouille-bouche*.)

Mouiller [ft.] Islatmak, suya batırmak. ◆ İrva, iska etmek: L'Océan mouille les côtes de le Bretagne Bahr-ı Muhit-i Atlasî Britanya sevâhilini irva eder. ◆ Su karıştırmak, su katmak: – son vin Şarabına su karıştırmak. || (sr.) "*L*" harfini "ى" gibi telaffuz etmek. || (bhr.) – l'ancre yahut yalnız – Demir atmak. = [fl.] İçki içmek.

Mouillère [ims.] Tarlanın daima nem-nâk bulunan mahalli. ◆ Bir sefineye su giren mahal.

Mouillette [ims.] Az pişmiş yumurtanın içine batırılmaya mahsus ince ve uzun ekmek dilimi.

Mouilloir [imz.] İplik eğiren kadınların parmaklarını ıslattıkları ufak kâse.

Mouillure [ims.] Islatma. ◆ Islaklık. ◆ Cüzice sulama.

Moujik [imz.] (*k* okunur) Rusya'da zâdegânın gayrı olan köylü ve çiftçi.

Moulage [imz.] Kalıba dökme, kalıplama ameliyatı, ısâga. ◆ Mahkûkâttan bir şeyin kalıbını alma.

Moule [imz.] Kalıp. ◆ Dökme yapmak için kumaşla sardıkları kemik veya tahta parçası. ◆ Taşçı mastarı. || (mec.) Numûne, kalıp. || Le – en est rompu, en est perdu, brisé, cassé Kendi nevileri dâhilinde yegâne olan, teferrüd eden zevât hakkında kullanılır. || – de gant Tokat, şamar. || – de bonnet Baş. || Fait au – Dökme, kalıptan çıkmış gibi gayet güzel yapılmış.

Moule [ims.] Midye, ümmü'l-hulûl.

Moulé,e [s.] Basılmış, matbu. = [imz.] Basılmış yazı.

Mouler [ft.] Kalıba dökmek, kalıba ifrağ ve ısâga etmek. ◆ Kalıbını çıkarmak. ◆ Eşkâl ve hututunu belli etmek, meydana çıkarmak. ◆ Tab' ettirmek. (Bu mânâ eskidir.) || – sur Tatbik etmek.

Moulerie [ims.] Dökmehâne.

Mouleur [imz.] Mahkûkâta müteallik şeylerin kalıbını çıkaran adam, kalıp dökmecisi.

Moulin [imz.] Değirmen, tâhûne, âsiyab. || – à vent Yel değirmeni. || (mec.) Hülya, evham. || – à café Kahve değirmeni. || – à bras El değirmeni. || – à eau Su değirmeni. || – à manège Beygir vasıtasıyla döndürülen değirmen. || (mec.) – à paroles Çok söyler adam.

Moulinage [imz.] İpeği çarktan çekme, veya çıkrık üzerine bükme ameliyatı. ◆ Öğütme, tahn, çekme: Le – du blé Buğdayın tahn edilmesi; Le – du café Kahvenin çekilmesi.

Mouliner [ft.] İpeği çarktan çekmek veya çıkrık üzerine bükmek. ◆ (Kurt hakkında) Ağacı yemek. || – du marbre Mermeri cilâlamak.

Moulinet [imz.] Küçük değirmen çarkı. ◆ Ağır şeyler kaldırmaya mahsus bocurgat mili. || – de Woltmann Mikyas-ı sürat-i miyah. || Faire le – Etrafına hızla bir kılıç veya değnek çevirmek.

Moulineur [imz.] yahut:

Moulinier [imz.] İpeği çarktan çekme ameliyatında müstahdem adam.

Moult [h.] Çok. (Eskidir.)

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Moulu,e [s.] Öğütülmüş, çekilmiş. ◆ Gayet ince, ufak aksama bölünmüş. ‖ (mec.) Pek yorgun, kırık.

Moulure [ims.] (m.) Saçak, kornize, oyma, zıh, kenar ve kabartma gibi tezyinat-ı mimariye.

Mourant,e [s.] Hâlet-i nez'de bulunan, muhtazır. ‖ (mec.) Zayıf. = [i.] Hâlet-i nez'de bulunan adam.

Mourette [ims.] Eşek zeytini denilen büyük bir nevi zeytin ağacı.

Mourine [ims.] Bir cins vatoz balığı.

Mourir [fl.] (Tasrifi: *Je meurs, tu meurs, il meurt, nous mourons, vous mourez, ils meurent; je mourrai; je mourus; je mourrai; je mourrais; meurs, mourons, mourez; que je meure, que nous mourions, que vous mouriez, qu'ils meurent; que je mourusse; mourant, mort,e.*) Ölmek, vefat etmek. ‖ (mec.) Muzdarip olmak. ◆ (Mum hakkında) Sönmek. ‖ **à** – Son derecede. ‖ – **au champ d'honneur** Meydan-ı muharebede ölmek. ‖ – **dans sa peau** Tabiatını hiç değiştirmemek. ‖ – **en l'air** Salb edilmek. ‖ – **tout en vie** Hâl-i sıhhatte iken, hastalık çekmeksizin ölmek. ‖ **Se** – Ölmek üzere olmak, can çekişmek. ◆ Sönmek, zâil olmak. ◆ Daimi bir azaba müstağrak olmak.

Mourir [imz.] Mevt.

Mouron [imz.] (nb.) Kırmızı fare kulağı, anagalis-i aşebî.

Mourre [ims.] Çocukların parmak oyunu, mura.

Mousquet [imz.] Evâilde müsta'mel alay bozan denilen fitilli tüfek.

Mousquetade [ims.] Fitilli tüfek ile yaylım ateş etme.

Mousquetaire [imz.] Fitilli tüfekle müsellah nefer, silah-endaz. ◆ Eski Fransa krallarının maiyetinde bulunan zâdegândan süvari.

Mousqueterie [ims.] Fitilli tüfek ateşi yaylımı.

Mousqueton [imz.] Bazı süvari alaylarına mahsus kısa ve geniş çaplı tüfek, karabina.

Moussache [ims.] (hyv.) Manyoka kuzu, musaş.

Mousse [imz.] Gemi miçosu.

Mousse [ims.] Taş ve ağaç ve kiremitlerin üzerinde biten yosun. ◆ Boş, değersiz şey. ‖ **Pierre qui roule n'amasse pas de** – Yuvarlanan taş yosun tutmaz.

Mousse [s.] Keskin ve sivri değil. ‖ (mec.) Yıpranmış, zayıflanmış.

Mousseline [ims.] Pamuktan gayet ince kumaş, tülbent, muslin. ◆ (Fi'l-asl Musul'da yapılmakla şehr-i mezkûrun isminden müştaktır.) ‖ **Verre** – Pek ince bir cam. ◆ Porselen tabak vesâire.

Mousseliner [ft.] Kadehlerin, bardakların üzerine muslin gibi tezyinat yapmak.

Mousser [fl.] Köpürmek. ‖ (mec.) **Faire** – Yüzüne karşı methederek koltuklarını kabartmak.

Mousseron [imz.] Yosun altında keçi mantarı, ak mantar.

Mousseux,se [s.] Köpüren, köpüklü.

Moussoir [imz.] Kâğıt hamurunu vesâireyi açmaya mahsus ağaçtan oklava. ◆ Çikolatayı köpürtmeye mahsus ağaçtan alet.

Moussons [ims. - cm.] Bahr-ı Muhit-i Hindî'de altı ay bir taraftan ve altı ay da zıddı taraftan esen rüzgâr, mevsim rüzgârı, meltem.

Moussu,e [s.] Yosunla muhat, yosunlu.

Moustache [ims.] Bıyık, şârib. ◆ Kedi ve emsali hayvanların bıyığı. ◆ Asker. ‖ **Vieille** – Askerlikte ihtiyarlamış nefer. ‖ **Sur, sous la** – **de** Gözü önünde.

Moustiquaire [ims.] Cibinlik.

Moustique [ims.] Sivri sinek, cibin. ◆ Muacciz adam, şey.

Moût [imz.] (*t* okunmaz) Şıra.

Moutard,e [i.] Ufak çocuk. (Beyne'l-avam müsta'meldir.)

Moutarde [ims.] (nb.) Salîbiye fasîlesinden hardal. ◆ Yemekte kullanılan sirke ile terbiye olunmuş hardal, mustarde. ‖ **S'amuser à la** – Beyhûde, ehemmiyetçe ikinci dere-

cede kalan şeylerle uğraşmak. || Fin comme – Gayet hilekâr. || Baril de – Kıç.

Moutardelle [ims.] Yabani kaşık otu.

Moutardier [imz.] Hardal yapan ve satan adam, hardalcı. ◆ Hardal vaz'ına mahsus kap, hardallık.

Moute [ims.] Dişi kedi.

Moutier [imz.] Manastır. (Eskidir.)

Mouton [imz.] Hayaları çıkarılmış erkek koyun. ◆ Koyun eti. ◆ Dibâgat edilmiş koyun derisi. || (mec.) Yumuşak ve halim adam. || Kazık kakmaya mahsus şahmerdan, tokmak. ◆ Hapishanenin içinde casusluk eden mahpus. || Sentir l'épaule de – Koltuk altları kokmak. = [cm.] Deniz dalgaları, çalkantı.

Mouton,ne [s.] Koyunlara ait, münasip, müteallik. ◆ Sevk ve idaresi kolay.

Moutonnaille [ims.] Koyun sürüsü.

Moutonnement [imz.] Koyun gibi, koyunlar tarzında.

Moutonner [ft.] Koyunun yünü gibi kıvırcık etmek. = [fl.] (Deniz hakkında) Dalgalanıp köpürmeye başlamak.

Moutonnerie [ims.] Koyun sürüsü gibi sevk olunma. ◆ Çobanlığa müteallik bazı şiirlerin yavanlığı, tatsızlığı.

Moutonneux,se [s.] Dalgalanıp köpüren.

Moutonnier,ère [s.] Gayet mutî, halim, koyun tabiatlı. ◆ Budalaca, ahmakça, taklitkâr.

Mouture [ims.] Öğütme, tahn. ◆ Değirmenci hakkı. ◆ Buğday ile çavdar ve arpa mahlutu.

Mouvant,e [s.] Oynayan, müteharrik. ◆ Sabit olmayan, müteharrik. || (mec.) Mütehavvil, mütegayyir.

Mouvement [imz.] Oynama, kımıldanma, hareket. ◆ Kalp ve nabız vurması. ◆ Bir yerde ve bir hâlde durmayış, hareket, fiil. ◆ Askerin tebdil-i mekân etmesi. ◆ Emtia ve mahsulat fiyatında tahavvül ve tebeddül. = [cm.] Ef'al ve harekât. || (mec.) Heyecan, buhran. ◆ Teessürat, hissiyat-ı kalbiye, ilhamat. || (ed.) – oratoire Bir kitap veya nutkun ruhlu ve fesâhatli mahalli. || (ms.) Şarkı veyahut çalgının derece-i sürat yahut betâeti. || Saat zembereği. || – perpétuel Hareket-i daime, hareket-i gayr-ı munkatıa. || Chercher le – perpétuel Halli muhal bir mesele ile uğraşmak. || – d'un port Bir limana sefâinin âmed ü şüdü. || Être en – İş başında, hâl-i faaliyette bulunmak.

Mouvementé,e [s.] Ruhlu, tesirli. ◆ Kararsız dönek. ◆ İşlek, germîli, revaçlı.

Mouvementer [ft.] Tesir, ruh, germî, revaç vermek.

Mouver [ft.] Tahrik etmek, sallamak. ◆ Çiçek saksı veya sandığı içindeki toprağı karıştırıp işlemek, tavlamak.

Mouvoir [ft.] (Tasrifi: *Je meus, tu meus, il meut, nous mouvons, vous mouvez, ils meuvent; je mouvais; nous mouvions; je mus, nous mûmes; je mouverai, nous mouverons; meus, mouvons; que je meuve, que nous moivons; mouvant; mû,e.*) Kımıldatmak, oynatmak. || Se – Kımıldanmak, oynamak, hareket etmek.

Moxa [imz.] (crh.) Hasta uzuvların üzerinde yakılan madde, moksa, Çin yakısı. ◆ Elektrik ile icra edilen key ameliyatı.

Moye [ims.] (*moî*) Taşın içinde bulunup tabaka tabaka ayrılmasını mûcip olan yumuşakça bir madde, taş iliği.

Moyen [imz.] (*moi-iain* yahut *mo-iain*) Vasıta, vesâtet. ◆ Çare, tarik, yol. ◆ Esbab, vesâit, mâlezim. = [cm.] Servet. ◆ İktidar, kuvvet. || (hk.) Esbab-ı mûcibe, edille. || (r.) Bir tenasübün vasatında bulunan hadler, vasatîn. || – du pourvoi Esbab-ı nakziye. || Au – de Vasıtasıyla, suretiyle. || Donner des – s (Bir tiyatro oyuncusu hakkında) Ciğerlerinin bütün kuvvetiyle okumak.

Moyen,ne [s.] Orta, vustâ, mutavassıt. ◆ Orta hâlde bulunan, evsat, âdi. || – terme Hadd-i itidal. || – âge Kurûn-ı Vustâ. = [ims.] İki adet arasındaki aded-i mutavassıt. || En – Bi-hesab-ı vasatî, vasatî olarak. || – ne proportionnelle Vasat-ı mütenasip.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Moyen-âgiste [s.] Kurûn-ı Vustâ'ya ait. = [i.] Kurûn-ı Vustâ taraftarı.

Moyennant [hc.] (*moi* yahut *mo-iè*) Vasıtasıyla, mukabilinde. || – **que** Şartıyla.

Moyenne [ims.] (*moi* yahut *mo-iè*) Aded-i vasatî.

Moyennement [h.] (*moi* yahut *mo-iè*) Vasatî olarak, orta hâlde, âdeta.

Moyenner [ft.] (*moi* yahut *mo-iè*) Vasıta olarak, vesâtet ederek husule getirmek.

Moyer [ft.] (*moi*- yahut *mo-iè*) Taş yarmak.

Moyeu [imz.] (*moi* yahut *mo-ieu*) Tekerlek poryası, dingil başlığı. || (bhr.) – **d'hélice** Uskur, pervane köpüğü.

Moyeu [imz.] (*moi* yahut *mo-ieu*) Erik reçeli. ◆ Yumurta sarısı.

Mozarabe yahut **Mosarabe** [imz.] (Arabî'den me'huz: Müsta'reb) Endülüs Arapları'na tâbi Hıristiyan İspanyol, zimmî.

Mozarabe [s.] yahut:

Mozarabique [s.] Endülüs Arapları'na tâbi Hıristiyan İspanyollara mensup ve müteallik.

Mozette yahut **Mosette** [ims.] Papaz başlığı.

Muabilité [ims.] Bî-kararlık.

Muable [s.] Bir hâlde durmayan, değişen, bî-karar.

Muance [ims.] (ms.) Tagayyür-i sadâ.

Mucédinées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i müteker-rice.

Muche-pot (**à**) [h.] (mr. Musse-pot.)

Mucilage [imz.] Hemen kâffe-i nebatatta mevcut mugaddî bir mâyi, luab, garva.

Mucilagineux,se [s.] Luab denilen mugaddî mâyiyi hâvi, luabî, zü'l-garva.

Mucine [ims.] (k.) Muhatin, glutin.

Mucipare [s.] (crh.) Müfriğ-i muhat.

Mucique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı zamk.

Muco-pus [imz.] (t.) Muhat-ı kıymî.

Mucor [imz.] (nb.) Âdi küf.

Mucosine [ims.] (k.) Muhatin, mukozin.

Mucosité [ims.] Sümük kabîlinden veya sümüğe müşâbih madde, madde-i muhatiye.

Mucroné,e [s.] (nb.) Sivri uçlu, müennef.

Mucuna [imz.] Brezilya nohutu.

Mucus [ims.] (tşr.) Muhat. || – **nasal** Muhat-ı enfî, sümük.

Mue [ims.] Bazı hayvanların deri veya tüy değiştirmeleri. ◆ Bunun mevsim-i mahsusu. ◆ Bir hayvandan mevsim-i mahsusunda düşen tüy veya deri. ◆ Kuluçka tavuk kafesi, sepeti. ◆ Mahpes. ◆ Tavukları semirtmek için kapattıkları büyük sepet. || – **de serpent** Yılan gömleği. || **Tenir une femme en** – Bir kadını kapatmak.

Muer [fl.] (Hayvan hakkında) Tüy veya derisini değiştirmek, tüyü dökülmek, derisi soyulmak, nüsûl etmek. ◆ (Bâliğ hakkında) Sesi değişmek, kalınlaşmak.

Muet,te [s.] Dilsiz, ebkem. ◆ Lakırdı söylemez, sükûtî, sâkit, ebsem. || (sr.) Telaffuz olunmayan veya pek az telaffuz olunan (harf-i sâit yahut *h*). || **Carte** – **te** Yazısız, sâmit harita. || **Vin** – Tahammur etmeyecek surette istihzar edilmiş şıra. = [imz.] Dilsiz adam, bî-zeban. = [ims.] **à la** – Bir lakırdı söylemeksizin, gürültü etmeksizin.

Muette [ims.] Avcıların mülakatgâhı olan orman kulübesi.

Muézzin [imz.] (Arabî'den me'huz) Müezzin.

Muffe [imz.] Ahmak.

Mufle [imz.] Hayvan burnunun ucu, meremme. ◆ İri ve çirkin çehre. ◆ Çirkin, biçimsiz, ahmak, alık adam.

Muflier [imz.] Arslan ağzı denilen çiçek.

Mufti yahut **Muphti** [imz.] (Arabîden me'huz) Müftü.

Muge [imz.] Kefal balığı. || – **senteur** İlarya balığı.

Mugiloïdes [imz. - cm.] Kefal fasîlesi.

Mugir [fl.] (Sığır hakkında) Bağırmak, böğürmek. ◆ Gürlemek, sadâsı akis-endaz olmak. ◆ (Rüzgâr hakkında) İnlemek.

Mugissant,e [s.] Bağıran, böğüren. ◆ Gürleyen, akis-endaz olan.

Mugissement [imz.] Sığırın bağırması, böğürme. ◆ Gürültü.

Muguet [imz.] İnci çiçeği, kullâ'. ◆ Süslü ve zendost adam. ‖ (t.) Başlıca etfalin ağzında hâsıl olan bir nevi iltihap, sülak, dâ-i câversiye.

Mugueter [fl.] (*Jeter* gibi tasrif olunur.) Zendostluk etmek. ◆ Hâhişger olmak.

Muid [imz.] (*d* okunmaz) Avrupa'da 268 litrelik fıçıya ıtlak olunur.

Muire [ims.] Tebahhur eden tuzlu su bakiyesi.

Mulasserie [ims.] Ester cinsinin ıslah ve teksiri usulü, istibgal.

Mulassière [s.] **Jument** – Ester doğurmaya sâlih kısrak.

Mulâtre [i. - s.] Biri zenci ve diğeri beyaz zevceynden mütevellid adam, melez, hilâsiyy. ◆ Melezlere müteallik. (İsim itibar olunduğu vakit müennesi *mulâtresse* olur.)

Mule [ims.] Dişi ester. ◆ Ökçeli kadın tahta pabucu, terlik. ‖ – **du pape** Papazın züvvara öptürdüğü bir haç resmini hâvi kundura. ‖ **Ferrer la** – Diğeri için vuku bulan bir iştirâdan istifade etmek.

Mulet [imz.] Ester, katır, begal. ◆ İki cinsten mütevellid melez hayvan veya fidan. ◆ Üç direkli Portekiz yelken sefinesi. ‖ **Grand** – Bir eşek ile bir kısraktan mütevellid katır. ‖ **Petit** – Bir at ile bir eşekten mütevellid katır. ‖ **Garder le** – Birisini sabırsızlıkla ve can sıkıntısıyla beklemek.

Mulet [imz.] Kefal balığı. (*Muge* dahi denilir.)

Muletier [imz.] Katır sürücüsü, katırcı.

Muleton [imz.] Taze, genç katır.

Mulette [ims.] Nehir midyesi.

Mule-Jenny [imz.] Pamuk fabrikalarında çıkrık arabası ki üzerine makaralar sarılır.

Mulle [ims.] Tekir ve barbunya balığı nevi.

Mullicite [ims.] (mad.) Bir hadid-i zû-fosforiyet-i hılkîdir, müllisit.

Mulot [imz.] Yer sıçanı, tarla faresi.

Mulsion [ims.] Süt sağma, ihtişam.

Mult ya **Multi** [d.] Kesret ve taaddüd ve tezâuf mânâsıyla bazı kelimat-ı mürekkebenin başında bulunur.

Multicapsulaire [s.] (nb.) Çok mahfazaları olan, kesiretü'l-mahâfiz.

Multicaule [s.] (nb.) Çok dalları olan, kesiretü's-suuk.

Multicéphale [s.] Kesiru'r-ruus. (Acâibattandır.)

Multicolore [s.] Çok renkli, rengârenk, kesirü'l-elvan, renk-âmiz.

Multicuspidé,e [s.] (nb.) Kesirü'l-müennefat.

Multifide [s.] (nb.) Kesirü'ş-şukuk.

Multiflore [s.] (nb.) Çiçekleri çok, kesirü'l-ezhar.

Multiforme [s.] Çok şekilli olan veya çok şekle giren, kesirü'l-eşkâl.

Multilobé,e [s.] (nb.) Kesirü'l-füsus.

Multiloculaire [s.] (nb.) Kesiretü'l-mesâkin.

Multimamme [s.] (tt.) Memeleri çok, kesiretü's-sedâyâ.

Multiovulé,e [s.] (hyv.) Kesirü'l-beyzat.

Multipare [s.] (tt.) Bir batında birkaç yavru doğuran, kesiretü'l-hasâkil.

Multipartite [s.] (nb.) Kesiretü'l-aksam.

Multipétalé,e [s.] (nb.) Kesirü'l-vüreykat-ı tüveyciye.

Multiple [s.] Sade ve basit olmayan, mürekkep, mütekessir, müteaddid, karışık. ‖ (r.) Misl. = [imz. - s.] Küsur bırakmaksızın diğer bir adedi birkaç defa hâvi aded-i muzâaf.

Multipliable [s.] Kabil-i darp, kabil-i teksir.

Multiplicande [imz.] (r.) Madrub.

Multipliant [imz.] Bir şeyi müteaddid gösterecek surette köşeli kesilmiş cam.

Multiplicateur [imz.] (r.) Madrubun-fih.

Multiplicatif,ve [s.] Teksir eden.

Multiplication [ims.] Tekessür, taaddüd, tezâuf. ‖ (r.) A'mâl-i erbaadan darp.

TÜRKİYE DİYANET VAKFI İSLÂM ARAŞTIRMALARI MERKEZİ TÜRKISH FOUNDATION OF ISLAMIC STUDIES www.tuba.gov.tr

Multiplicité [ims.] Çok, kesret, taaddüd.

Multiplier [ft.] Çoğaltmak, teksir ve taz'if etmek. || (r.) Darp etmek. = [fl.] Tekessür etmek, zürriyetle tezyid-i nüfus etmek. || **Se** – Tekessür ve tezâuf etmek. || (mec.) (Kesret-i sürat ve faaliyetten kinâye olarak) Birkaç işi birden görmek.

Multipolaire [s.] (tşr.) Kesirü'l-aktab. || **Nerf** – Useyb-i kesirü'l-aktab.

Multitubulaire [s.] Kesirü'l-enâbib, enbûbeleri çok olan. || **Chaudière** – Borulu kazan.

Multitude [ims.] Kesret, kalabalık, izdiham. ◆ Avam-ı nâs.

Multivalve [s.] (tt.) Birkaç kabuğu olan asdafa ıtlak olunur, kesiretü'l-masârî'.

Municipal,e [s.] Bir nahiye veya belde heyet-i ahalisine mensup, beledî, daire-i belediyeye müteallik. || **Conseil** – Meclis-i beledî, nahiye meclisi. || **Maison** – **e** Belediye dairesi. || **Garde** – **e** Paris'in inzibat-ı askeriyesine memur asker. (cmz.: *municipaux*.)

Municipalement [h.] İdare-i belediye usulünce.

Municipalité [ims.] Daire-i belediye. ◆ Daire-i belediye heyet-i memurîni. ◆ Belediye dairesi.

Municipe [imz.] Eski Romalılara tâbi olup Roma memâlikinden ma'dud olduğu hâlde ayrıca idare olunan kasaba.

Munificence [ims.] Cömertlik, sahâvet, kerem.

Munir [ft.] Levâzım ve mühimmat ve erzağını tedarik edip vermek, teçhiz etmek. || **Se** – Tedarik etmek, edinmek, hâmil bulunmak.

Munition [ims.] Erzak ve mühimmat ve levâzım-ı askeriye, teçhizat-ı harbiye. || **Pain de** – Tayın ekmeği. || – **s de guerre** Mühimmat-ı harbiye.

Munitionnaire [imz.] Askerin erzak ve levâzımını tedarikle mükellef adam, mühimmat ve levâzım-ı askeriye müteahhidi.

Munitionner [ft.] Erzağını tedarik edip vermek.

Muphti [imz.] (mr. Mufti.)

Muqueux,se [s.] Sümük gibi bir suyu olan veya böyle bir su çıkaran, sümüklü, muhatî. || **Membrane** – **se** Gışâ-i muhatî. || **Fièvre** – **se** Hummâ-yı muhatî.

Mur [imz.] Duvar, cidar. ◆ Sur. || (mec.) İstinatgâh. = [cm.] Şehir, kasaba. || **Mur de séparation, d'airain** Uzlaşmaktan, itilâftan men eden sebep. || – **d'airain** Nâ-kabil-i iktiham mani. || **Battre les** – **s** Sarhoş gibi duvardan duvara çarparak yürümek. || **Mettre au pied du** – Cevap vermemek kabil olmayacak bir hâle getirmek. || **d'enclos** – Bahçe vesâire duvarı, koru duvarı. || – **eu moellons** Moloz duvar. || – **en talus** Şiv duvar, kademeli duvar. || – **latéral** Yan duvar. || – **de refend** Bölme duvar. || – **s de contours** yahut **Gros** – **s** Bir binanın ana duvarları. || – **d'appui** Duvar ayağı, payanda duvarı. || – **planté** Kazık üzerine yapılan duvar. || – **en surplomb** Bel vermiş olan duvar.

Mûr,e [s.] Olmuş, yetişmiş, kemâle ermiş (meyve vesâire). || **Esprit** – Tecrübe görmüş, kemâle ermiş, pişmiş akıl. || **Abcès** – Delinecek hâle gelmiş çıban. || **Après les plus** – **es reflexions** Ariz ve amik mülâhazadan sonra.

Murage [imz.] Duvarla ihâta etme. ◆ Duvarla ihâta olunmuş mahal.

Muraille [ims.] Enli ve mürtefi duvar. ◆ Gemi küpeştesi, alabanda. = [i. – cm.] İstihkâmat, sur.

Murailler [ft.] Duvar ile tahkim etmek, tutturmak.

Mural,e [s.] Duvara mensup ve müteallik, cidarî. ◆ Duvarda biten nebat. ◆ Duvara çizilmiş veya yazılmış. || **Couronne** – **e** Eski Romalıların hücumda en evvel yürüyene mükâfaten verdikleri iklil-i iftihar. || **Carte** – **e** Duvar haritası.

Murchisonien,ne [s.] (arz.) **Étage** – Tabaka-i mürşisoniye.

Murchisonite [ims.] (mad.) Arz-ı silurîde[42] bulunur bir cins maden, mürşisonit.

42 fr.: silurien.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mûre [ims.] Dut. || **Aller aux – s sans crochet** Lazım olan şeyleri tedarik etmeksizin ibtidar etmek.

Mûrement [h.] Çok tefekkür ve mülâhaza ile, mülâhazadan sonra.

Murène [ims.] Bumrina denilen büyük yılan balığı.

Murer [ft.] Duvarla ihâta etmek. ◆ Şehrin etrafına sur yapmak. ◆ Duvarla seddetmek. ◆ Manastıra kapamak, koymak. || (mec.) Nazardan saklamak.

Mureux,se [s.] Duvar inşasına mahsus.

Murex [imz.] (*x* okunur) Sedef furfuru, iskerlet böceği.

Murexide [imz.] (k.) Furfuriyet-i nışadır, müreksid.

Muriate [imz.] (k.) Hâmız-ı klor-mâ ile bir esastan mürekkep milh, klor-mâiyet.

Muriate [imz.] (k.) Klor-mâiyet.

Muriatique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı klor-mâ.

Muricidées [ims. - cm.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî fasîlesinden furfuriye cinsi.

Muridés [imz. – cm.] Kâdıme fasîlesinden kavvâdiye cinsi.

Mûrier [imz.] Dut ağacı.

Murin [imz.] Şeytan kuşu denilen yarasa.

Muriqué,e [s.] (nb.) Dikenli, müşevvek.

Mûrir [ft.] Meyve vesâireyi pişirmek, olmuş hâline getirmek. ◆ Oldurmak, kemâle getirmek. ◆ (mec.) İyice mülâhaza ve tefekkür etmek. ◆ Kemâle getirmek. = [fl.] (Meyve vesâire hakkında) Pişmek, olmak, kemâle gelmek. || (mec.) Tecrübe kesb etmek.

Murmurant,e [s.] Mırıldanan, çağlayan, fısıltı eden, zemzemekâr.

Murmurateur,trice [s.] Çağıltı ve mırıltı etmeyi mutad eden.

Murmure [imz.] Mırıltı, gürültü. ◆ Fısıltı, çağıltı, zemzeme. ◆ Sızıltı.

Murmurer [fl.] Mırıltı ve fısıltı etmek, mırıldanmak. ◆ Çağlamak, zemzeme teşkil etmek. ◆ Sızlanmak.

Muros (**Intra**) [h.] Dâhil-i surda.

Murrhin,e [i. - s.] Mütekaddimînin neden mamul olduğu meçhul ve pek makbul bir nevi çinilerine ıtlak olunur ki flüorin olduğu muhtemeldir.

Musacées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i mevziye.

Musagète [s.] Ulûm ve fünûn ve sanayi-i nefise hâmîleri olan ve Müz denilen perilerin reisi itikad olunan Apollon'un sıfatıdır.

Musaraigne [ims.] Sivri fare.

Musard,e [i. - s.] Boş şeylerle iştigal eden, boş gezen, haylaz.

Musarder [fl.] Boş şeylerle iştigal edip ifâte-i vakt etmek, haylazlık etmek.

Musarderie [ims.] Boş şeylerle iştigal, boş gezme, haylazlık.

Musc [imz.] (*musk*) Misk keçisi, misk ahusu.

Muscade [ims.] Hind cevizi, cevz-i bevvâ. ◆ Hokkabazların kullandıkları Hind cevizi kadar ufak top, hokkabaz kellesi.

Muscadelle [ims.] Misket armudu.

Muscadet [imz.] Misket şarabı.

Muscadier [imz.] Hind cevizi ağacı, şecer-i bevvâ.

Muscadin [imz.] Bir nevi miskli kurabiye. ◆ Süslü delikanlı. = [ims.] Gayet müfrit ve gülünç bir surette süslü kadın.

Muscardine [ims.] İpek böceklerine ârız olur kireç illeti.

Muscari [imz.] Titrek çiçeği.

Muscat,e [s.] Misk kokulu, misket, mümessek. = [imz.] Misket üzümü ve ondan çıkarılan şarap.

Muscatelle [ims.] İspanya'nın Malaga şehrine mahsus bir cins razaki üzümü.

Muscatelline [ims.] (nb.) Misk otu.

Muschelkalk [imz.] (arz.) Tabaka-i sedefiyede bulunur bir cins kils, muşelkalk.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Muscides [ims. - cm.] Zü'l-karn-ı hâvî fasîlesinden zübâbiye nevi.

Muscinées [ims. - cm.] (hyv.) Kerciye yahut musine fasîlesi.

Muscle [imz.] Âzâ-yı bedeni tahrik eden sinirli etler, balık eti, adale.

Musclé,e [s.] Adaleleri iyi fark olunan (resim veya heykel), adaleli.

Muscologie [ims.] İlm-i nebatatın yosunlardan bahseden şubesi.

Musculaire [s.] Adalâta mensup ve müteallik, adalî.

Musculation [ims.] Adalâtın ifâ-yı vazifesi.

Musculature [ims.] Bedenin veya bir heykelin adalâtı heyet-i mecmuası.

Musculeux,se [s.] Adalâtı çok (uzuv). ◆ Adalâtı kavi (adam veya hayvan).

Musculine [ims.] (k.) Adalin.

Musculo-cutané,e [s.] (tşr.) Adale-i cildî.

Muse [ims.] Esâtir-i Yunaniyede ulûm ve fünûn ve sanayi-i nefise hâmîleri itikad olunan dokuz perinin beheri. || (mec.) Şiir, musiki, edebiyat. ◆ Sünûhat-ı şairâne. || **Favoris, nourrisson, amant des – s** Şair. || **Culte des – s** Şiir, sanayi-i nefise. || **Faveurs des – s** İstidad-ı şairâne.

Museau [imz.] Kedi, köpek, tilki ve emsali hayvanların burnu, yüzü. ◆ Yüz, çehre.

Musée [imz.] Âsâr-ı atîka ve mevadd-ı ilmiye ve fenniyenin vaz' ve hıfz ve seyrine mahsus daire, müze.

Museler [ft.] (mr. Emmuseler.)

Muselière [ims.] Hayvanın yemesini veya ısırmasını men için ağzına takılan burunsalık, burundurak, gımâme, yavaşa. || (mec.) Gem.

Musellement [imz.] Hayvana burunsalık, burundurak takma.

Muser [fl.] Boş şeylerle eğlenip ifâte-i vakt etmek.

Muserolle [ims.] Dizginin hayvanın burnu üzerine gelen kısmı.

Musette [ims.] Gayda denilen tulumlu çalgı. || **Jouer de la** – İçki içmek.

Muséum [imz.] (*omm*) Âsâr-ı atîka dairesi, müze. || **Le – d'histoire naturelle** Tarih-i tabii müzesi.

Musical,e [s.] Musikiye mensup ve müteallik. ◆ Çalgılı. (cmz.: *musicaux*.)

Musicalement [h.] Musiki usul ve kavâidince, musiki nokta-i nazarından.

Musicien,ne [i.] Musiki fenninde âşinâ adam, musikişinas. ◆ Mızıkacı, çalgıcı, sâzende, mutrib. ◆ Şair-i âhenkdar. ◆ Fasulye. (Âmiyâne.)

Musicomanie [ims.] Musiki merakı, mânya-i musiki.

Musif,ve [s.] (mr. Mussif.)

Musique [ims.] Musiki. ◆ Çalgı çalma. ◆ Çalgı takımı, sâzendeler takımı. || **Instrument de –** Âlât-ı musikiye.

Musiquer [fl.] Çalgı çalmak.

Musoir [imz.] (m.) Rıhtım başı. ◆ Köprü ayağı siperi.

Musophage [imz.] Amerika ağaçkakan kuşu.

Musqué,e [s.] Miskli, misk kokulu. ◆ Gayr-ı tabii, ârızî ziynetlerle müzeyyen.

Musquer [ft.] Miskle ta'tir etmek, misk kokusunu vermek.

Musse-pot (à) (h.) Gizlice, hafiyen. (*à muche-pot* dahi denilir.)

Musser (se) [fv.] Gizlenmek, saklanmak. (Eskidir.)

Mussif,ve [s.] (k.) **Or** – Kibrit-i sânî-i rasas.

Mussitation [ims.] (t.) Bazı hastaların bir şey söylemeksizin dudaklarını kımıldatmaları, temermür.

Musulman,e [s.] (Arabîden me'huz) Din-i mübin-i İslâm'a mensup ve müteallik, İslâmî. = [i.] Müslüman.

Musulmanisme [imz.] İslamiyet.

Mutabilité [ims.] Kararsızlık, sebatsızlık, tagayyür.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mutable [s.] Kararsız, mütegayyir. (Az kullanılır.)

Mutacisme [imz.] P, B, M harflerini telaffuz ederken fena veya mükerrer söylemek gibi pelteklik, lusga-i şefeviye.

Mutage [imz.] Şarap ve emsali şeyleri kızıp ve ekşimekten muhafaza için alçı vesâire katma, ta'vik, ihtimar.

Mutation [ims.] Tagayyür. ◆ Emlâkin intikali. ◆ Tebdil-i memuriyet. || **Droits de** – Ferâğ ve intikal-i haricî.

Mutilateur [imz.] Uzuv kesen, sakatlayan, kırıp bozan adam.

Mutilation [ims.] Uzuv kat'ı, sakatlık, ced'. ◆ Bir eser-i sanattan bir veya birkaç uzvun kat' edilmesi. ◆ Ezmine-i kadîmede burun ve kol veya sâir bir uzvu kesme cezası, takti'. || (mec.) Taklil, lüzumlu şeylerin, kısımların izâle ve ilgası.

Mutillaires [imz. - cm.] (hyv.) Semâsim fasîlesi, kanatlı karınca nevi.

Mutille [ims.] Semâsim fasîlesinin numûnesi olan kanatlı karınca.

Mutiler [ft.] Bir cisim veya heykelin bir veya birkaç uzvunu sakatlamak, koparmak. ◆ Bozmak. ◆ Maharetsizlikle kesmek. || (mec.) Taklil ve tasgir etmek, lüzumlu bazı evsaftan mahrum bırakmak.

Mutin,e [i. - s.] Muannid, musır, hırçın. ◆ Âsi, serkeş. ◆ Uyanık, ruhlu ve açık gözlü.

Mutiné,e [s.] Şiddetli, sert.

Mutiner (**se**) [fv.] Muannidlik ve serkeşlik etmek. ◆ Bagy ve isyan etmek, âsi olmak.

Mutinerie [ims.] İnat, serkeşlik, hırçınlık. ◆ Bagy ve isyan.

Mutique [s.] (nb.) Adîmü'ş-şevk. ◆ (hyv.) Ma'dûmu's-sinn.

Mutisie [ims.] Brezilya'ya mahsus bir cins tezyinat fidanı.

Mutisme [imz.] Dilsizlik, bekem. || (mec.) Sükût.

Mutombo [imz.] Jamaika servisi.

Mutualiste [imz.] Mütekabil sigorta şirketine dâhil adam.

Mutualité [ims.] (hk.) Bir fiilin iki veya daha ziyade şahıs arasında birbirinden îkaı, müşâreket-i mütekabile. ◆ Usul-i muâvenet-i mütekabile.

Mutuel,le [s.] Mütekabilen müşterek olan, birbirinden ve birbirine vâki olan, mütekabil: **Amour** – Muhabbet-i mütekabile. || **Enseignement** – Çocukların bir muallimin nezâreti altında birbirlerine ders göstermelerinden ibaret usul-i tedris, tedrisat-ı mütekabile. || **Assurance** – **le** Âzâları harik vesâire gibi bazı ihtimalata karşı birbirlerini sigorta eden şirket, mütekabil sigorta. || **Garantie** – **le** Kefalet-i müteselsile.

Mutuellement [h.] Birbirine veya birbirinden olarak, müşâreket-i mütekabile ile, mütekabilen.

Myacidées [ims. - cm.] Hayvanat-ı adîmü'r-re's fasîlesinden miyaside nevi.

Myce [imz.] (nb.) Lahm-ı zâid-i kem'evî.

Mycéli [imz.] (nb.) Fatır, huyut-ı futriye.

Mycétozoaires [imz. - cm.] (hyv.) Huveynat-ı şibh-i futriye.

Mycétologie [ims.] (nb.) Mebhasü'l-futur.

Mycoderme [ims.] (nb.) Futur-ı hurdebînîden futr-ı hallî.

Mycologie [ims.] (mr. Mycétologie.)

Mycose [imz.] (k.) Çavdardan istihrac olan bir nevi şeker, mikoz.

Mydas [imz.] Java Adası gelinciği.

Mydasiens [imz. - cm.] (hyv.) Müşevvekü'z-zahr fasîlesinden müntiniye nevi.

Mydriase [imz.] (t.) Bebeğin çok açılmasından ibaret göz hastalığı, felc-i kuzahiye.

Myélite [ims.] (t.) İltihab-ı nuhâ'-i şevkî.

Myélocone [ims.] (t.) Gubar-ı muhî.

Myélocytes [ims. - cm.] (t.) Hüceyrat-ı nuhâiye.

Myéloïde [s.] (t.) Şibh-i nuhâ'.

Myélome [imz.] (t.) Verem-i nuhâ'.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Myéloplaxes [ims. - cm.] (tşr.) Safâyih-i muhiye.

Myélosarcome [imz.] (cm.) Seretan-ı nuhâî.

Mygale [ims.] Yer örümceği, kühul.

Myginde [ims.] Amerika-yı Vustâ'ya mahsus bir cins tezyinat fidanı.

Mylabre [ims.] Bir cins kuduz böceği.

Mylaciphale [imz.] Mâdûmu'r-re's ve'ş-şekl. (Acâibattandır.)

Mylodon [imz.] (arz.) Megateryum cinsine karib bir hayvan müstehâsesi.

Myloglosse [i. - s.] (tşr.) Dırsî-i lisanî.

Mylohyoïdien,ne [i. - s.] (tşr.) Dırsî-i lâmi'.

Mylopharyngien,ne [i. - s.] (tşr.) Dırsî-i bel'umî.

Myocarde [imz.] (tşr.) Madde-i asabiye-i kalp.

Myocardite [ims.] (t.) İltihab-ı kalp.

Myocèle [ims.] (t.) Verem-i adalî.

Myocéphale [ims.] (t.) Re's-i zübab, inebe.

Myocoélite [ims.] (t.) İltihab-ı adale-i batniye.

Myoconque [imz.] (arz.) Tabaka-i permiyede[43] müşâhede olunur bir cins midye müstehâsesi.

Myodinie [ims.] (t.) Resye-i adaliye.

Myographie [ims.] Adalelerin ahvâlini mübeyyin ilim, tavsifü'l-adalât.

Myoïde [s.] (tşr.) Şibh-i adalî.

Myolemme [imz.] (tşr.) Gılaf-ı adale.

Myologie [ims.] Teşrihin adalelerden bahseden kısmı, mebhasü'l-adalât.

Myomancie [ims.] Farelerin yem yemesine yahut haykırmasına bakarak vuku bulan tefeül.

Myopathie [ims.] (t.) Dâü'l-adalî, maraz-ı adalî.

Myope [i. - s.] Uzaktan göremeyen adam, kasîrü'l-basar, a'şâ. || (mec.) Dûr-bîn olmayan, ferasetsiz adam.

Myopie [ims.] Uzaktan görememezlik, kasru'l-basar. || (mec.) Dûr-bîn olmamak, adem-i feraset.

Myophone [imz.] (ht.) Bade'l-vefat adalâtın takallusundan hâsıl olan savtı irâeye mahsus bir nevi hassas mikrofon.

Myophorie [ims.] (arz.) Arz-ı triyaziyede[44] bulunur bir nevi aşivades müstehâsesi.

Myopore [imz.] Avusturalya'ya mahsus bir cins ağaçtır.

Myoporinées [ims. - cm.] (nb.) Meskubü'l-evrak fasîlesi.

Myopotame [imz.] Amerika-yı Cenubî'ye mahsus bir cins kunduz.

Myose [ims.] (t.) Takallus-ı daimi-i hadeka.

Myosite [ims.] (t.) İltihab-ı adalât.

Myosotis [imz.] (s okunur) Pek ufak yapraklı güzel bir nevi nebat, sıçan kulağı, mercankösk, muhabbet çiçeği, unutma beni çiçeği.

Myotilité [ims.] (t.) Takallusiyet-i adale.

Myotome [imz.] (crh.) Mihzaa-i adele.

Myotomie [ims.] (crh.) Adalelerin kat'ı, haz'u'l-adalât. || (tşr.) Teşrih-i adalât.

Myre [imz.] Mığra denilen büyük cins yılan balığı.

Myria [d.] Evzan-ı cedîdede dâhil olduğu isim medlûlünün on bin misline delâlet eder: **Myriamètre** On bin metre.

Myriade [ims.] On bin. ◆ Pek çok, kesret, vefret.

Myriagramme [imz.] Evzan-ı cedîdede on bin gramdan ibaret vezin, miryagram.

Myrialitre [imz.] Evzan-ı cedîdede on bin ölçekten ibaret mâyiat ve hububat mikyası.

Myriamètre [imz.] Evzan-ı cedîdede on bin metreden ibaret tûl mikyası.

Myriapode [imz.] Çok ayaklı hayvan, böcek, hezar-pâ.

Myriare [imz.] Ar denilen dönümün on bin misli yani bir murabba-kilometre.

Myriacées [ims. - cm.] (nb.) Miryasiye fasîlesi.

43 fr.: permien.

44 fr. trias.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Myriophylle [imz.] Bataklıklarda bulunur bir nevi çimen.

Myriozoon [imz.] Bir cins kırkayak.

Myrmécie [ims.] (t.) El ayasında ve ayakta hâsıl olan bir nevi şişme, siyil, su'lul.

Myrmidon [imz.] (mr. Mirmidon.)

Myrobolan [imz.] Eczacılıkta müsta'mel bazı esmar-ı Hindiyeye ıtlak olunur, kara halîle, sarı halîle.

Myrosine [ims.] (k.) Zülâl-i hardal.

Myrrhe [ims.] (*mi-re*) (Arabîden me'huz) Cezireti'l-Arap'tan çıkan bir nevi zamk-ı tıbbi, mürr-i sâfi.

Myrtacés [ims. - cm.] (nb.) Mersine müşâbih nebatat, fasîle-i âsiye.

Myrte [imz.] Mersin ağacı, şecerü'l-âs.

Myrtiforme [s.] Mersin yaprağı şekil ve suretinde olan, âsiyü'ş-şekl.

Myrtil [imz.] ve:

Myrtille [ims.] Yaban mersini, ölmez diken. (*Airelle* dahi denir.)

Mystagogue [imz.] Eski Yunanîler indinde esrar-ı mezhebiyeye sevk ve idhal eden rahip.

Mystère [imz.] Sır. ◆ Bir din ve mezhep veya tarikin gizli sakladığı şey, sırr-ı bâtın. ◆ Akaid-i Hıristiyaniyede inanılması şart ve anlaşılması muhal olan sır. ◆ Sır, hikmet, ledünniyat. ◆ Maksad-ı hafi. ◆ Kurûn-ı Vustâ'da dinî mevzular üzerine tertip olunan tiyatro.

Mystérieusement [h.] Esrarı hâvi bir suretle. ◆ Her şeyi sır saklayarak, ledünniyatı anlaşılmaz bir surette, esrarengiz bir surette.

Mystérieux,se [s.] Esrar-ı hafiye ve garibeyi hâvi, esrar nevinden, ledünniyatı anlaşılmaz, sır ve hikmeti bilinmez olan, esrarengiz. = [i.] Her şeyi sır saklayan adam, ketum.

Mysticisme [imz.] Tarik-i tasavvuf.

Mysticité [ims.] Tasavvuf, marifetullah.

Mystificateur [imz.] Kolay inananlara birtakım yalanlar uydurup kendileriyle eğlenen ve böyle eğlenmeyi seven ve âdet edinen adam.

Mystification [ims.] Kolay inananlara birtakım yalanlar uydurup eğlenme. ◆ Biriyle eğlenmek için kurulmuş yalan.

Mystifier [ft.] Bir yalan kurup buna inananlarla eğlenmek.

Mystique [s.] Remiz ve işaretle ifham olunan, mermuz, sır. ◆ Ehl-i tasavvuf, mutasavvıf. ‖ (hk.) **Testament** – Mûsâ tarafından imza edilip mazrufen ve mahtumen bırakılan veya mukavelat muharririne tevdi olunan vasiyetnâme.

Mystiquement [h.] Remiz ve esrar ile. ◆ Mutasavvıfâne.

Mythe [imz.] Tarih veya ahlaka dair bir hikmet ve hakikatin remzi makamında olan esâtir-i kadîme ahvâl ve eşhası. ‖ (mec.) Asılsız şey, masal, efsane.

Mythique [s.] Esâtir-i kadîmeye müteallik.

Mytographe [imz.] Esâtire, esâtir efsanelerine müteallik kitap yazan muharrir, efsane-nüvis, hurafat-nüvis.

Mythologie [ims.] Esâtir kabîlinden olan edyan-ı kadîmeden ve onların mevhum âlihesiyle kahramanlarından bahseden tarih, esâtir, hurafat.

Mythologique [s.] Esâtire mensup ve müteallik.

Mythologiquement [h.] Esâtire mensup ve efsane kabîlinden olarak.

Mythologiste [imz.] ve:

Mythologue [imz.] Esâtir tarihine âşinâ adam, esâtir müverrihi.

Mytilidées [ims.] (hyv.) Nâime-i adîmü'r-re's fasîlesinden ümmü'l-hulûl nevi.

Myure [ims.] (t.) Gittikçe zayıflayan nabız, nabz-ı zenebü'l-fâr.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

N

N [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin on dördüncü harfi ve huruf-ı sâmitesinin on birincisi. (ن) gibi okunur. ◆ *N*'den başka bir harf-i sâmitten evvel veya kelimenin âhirinde olduğu vakit burundan telaffuz olunarak gunne yerine geçer. ◆ Yalnız *amen* ve *hymen* gibi elsine-i ecnebiyeden me'huz kelimatta gunne ile okunmaz. ◆ *Ennoblir* ve *Ennui* kelimelerinde şâz olarak gunne ile okunur. ◆ Ef'alin cem'-i gaibinde *ent* terkibinde okunmaz. ◆ *Gn* harfleri (ن) ve (ى) sadâlarını verir. ‖ Meskûkât üzerinde bulunursa Monpelye[45] şehrinde darp olunduğunu iş'ar eder. ‖ Coğrafyada şimal mânâsına olan *nord* kelimesinden muhaffeftir. ‖ **NE** Poyraz, şimal-i şarkî. ‖ **NO** Karayel, şimal-i garbî. ‖ **N. B.** İhtar, ihtar-ı mahsus veya tahşiye ve hâmiş mânâlarını müfid olan *Nota bene* kelimelerinden muhaffeftir. ‖ Bir şeyin on dördüncüsünü gösterir. ‖ **№** Numara. ‖ (k.) Azot. ◆ **Na** Sodyum. ◆ **N.b.** Niyobyum. ◆ **Ni.** Nikel.

Nabab [imz.] (*b* okunur) (Arabîden me'huz: Nevvab) Hindli Müslüman hâkim ve vali, Nevvab. ‖ (mec.) Pek zengin ve rahat ve sefâhette yaşar adam.

Nababie [ims.] Hindli Müslüman hâkim ve vali sıfat ve unvanı, Nevvablık. ◆ Bir Hindli müslüman hâkim veya valisinin daire-i hükûmeti, ülkesi.

Nable [imz.] (bhr.) Merâkib-i bahriyenin karinalarına yapılan loca.

Naboth [imz.] (tşr.) **Glandes de** – Guded-i nabot.

Nabot,e [i.] Pek kısa boylu adam, bodur, cüce. (Makam-ı tahkirde müsta'meldir.)

Nacarat [imz.] Turuncu renkte. = [s.] Bu renkte olan, turuncu.

Nacelle [ims.] Direksiz ve yelkensiz kayık, sandal, zevrak. ◆ Balonun altına merbut olup onu idare edenlerin oturmasına mahsus tekne, balon teknesi, sepeti. ‖ (nb.) Zevrak. ‖ (hyv.) (mr. Navicelle.)

Nache [ims.] Meşin ve derinin paçası, ayak takımı.

Nacre [ims.] (Farisîden me'huz: nekâr.) Sedef.

Nacré,e [s.] Sedefli, müseddef. ◆ Sedefe müşâbih, sedef kabîlinden olan, sedefî.

Nacrer [ft.] Sedef gibi parlatmak, sedef hâline koymak, tasdif etmek.

Nacrier [imz.] Sedefçi.

Nacrite [ims.] (mad.) Bir silisit-i alüminyum-ı hılkîdir, nakrit.

Nadir [imz.] (Arabîden me'huz: nazir) (hy.) Kubbe-i semânın merkezi olan sem-

45 Montpellier.

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
TÜRK DİL KURUMU AKADEMİ OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

tü'r-re'sin karşısındaki nokta, nazir-i semtü'r-re's, semt-i kadem.

Nœvus [imz.] (*né-vuss*) (t.) Deri üzerinde hılkî, fıtrî leke. || – **maternel** Bir çocuğun hîn-i tevellüdünde vücudunda bulunan leke.

Nafé [imz.] Ceziretü'l-Arab'ın bir nevi meyvesi, nârenc. ◆ Meşhur misk köpeği.

Naffe [ims.] **Eau de** – Portakal çiçeği suyu, çiçek suyu.

Nage [ims.] Yüzme, sibâhat. || **à la** – Yüzerek, yüze yüze. || **Se jeter à la** – Yüzmek üzere suya atlamak. || **Être tout en** – Pek ıslak veya terli olmak, sırsıklam olmak. || **Chef de** – Hamlacı. || **Banc de** – Kayık ve sandal ve emsalinde kürekçinin oturduğu mahal, oturak.

Nageant,e [s.] (nb.) Suyun üzerine açılmış, sâbih. || **Animaux** – **s** Hayvanat-ı sâbihe.

Nagée [ims.] Yüzerken her bir harekette katolunan mesafe.

Nagelfluhe [imz.] (mad.) Mütekessibat-ı kilsiyeye verilen isimdir, nagelfluh.

Nagement [imz.] Yüzme. (Gayr-ı müsta'meldir.)

Nageoire [ims.] Balık kanadı, misbah. ◆ Suya batmamak için kullanılan kabak ve mantar vesâire. ◆ Ful.

Nager [fl.] Yüzmek, sibâhat etmek. ◆ Suyun üzerinde durmak veya gezmek. || – **dans** Bir mâyinin içine tamamen batmak. ◆ İçinde yüzmek. || – **en grande eau** Refah ve servet içinde bulunmak. || (mec.) – **dans l'opulence** Pek zengin olmak.

Nageur,se [i.] Yüzücü, sâbih, sebbâh, şinâver. ◆ Kürek çeken, kürekçi.

Nagor [imz.] (hyv.) Gazal nevinden müstakimü'l-karn olan hayvanata denir.

Naguère [zz.] yahut:

Naguères [zz.] Evvelce, mukaddemâ, bundan akdem, biraz evvel. ◆ Vaktiyle, bir zaman.

Naïade [ims.] Esâtir-i Yunaniye'de çeşme ve nehirlere müekkel melek veya peri. || **Bacchus aime les** – **s** Şaraba su katmalıdır. || (nb.) Bir nevi su nebatı, nayade.

Naïadées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i nayadiye.

Naïde [imz.] (mr. Naïs.)

Naïf,ve [s.] Tabii, zâtî, gayr-ı masnu'. ◆ Sâfî, halis, hilesiz. ◆ Sade-dil, saf-derûn. = [imz.] Saf ve sade-dil adam. ◆ Sadelik, tabiilik, gayr-ı masnuiyet.

Nain,e [s.] Cüce, kasirü'l-kâme, nugaşiyy. || (tt.) Yanık kalan, bodur. || (mec.) Ehemmiyetsiz, cüzi, hemen hiç.

Naïs [imz.] Tatlı su solucanı.

Naissain [imz.] (hyv.) Bazı nâimeler ile balıkların yumurtalarına denir.

Naissance [ims.] Doğma, tevellüd, vilâdet. ◆ Nesep, soy. ◆ Asalet: **Être de** – Asil olmak. || (mec.) İptidâ-yı zuhur, tahaddüs, neşet, nokta-i hudus ve zuhur. || **Acte de** – Vilâdet ilmühaberi. || **Lieu de** – Maskat-ı re's, mevlid. || **De** – Anadan doğma. || **Être aveugle de** – Anadan doğma kör olmak.

Naissant,e [s.] Henüz zuhur eden, zuhur veya tulû' etmekte olan.

Naître [fl.] (Tasrifi: *Je nais, tu nais, il naît, nous naissons, etc. je naissais; je naquis; je naîtrai; je naîtrais; nais naissons, naissez, que je naisse; que je naquisse; naissant; né,e*) Doğmak, tevellüd etmek, yumurtadan çıkmak. ◆ Bitmek, yerden çıkmak. || (mec.) Münbais olmak, sudur etmek, neşet etmek.

Naïvement [h.] Safvet ve hulûsla. ◆ Sade-dilâne.

Naïveté [ims.] Hulûs, safvet. ◆ Sade-dillik, sâf-derûnluk. ◆ Ahmakça söz, budalalık, hamâkat.

Naja [imz.] Gözlüklü yılan. || – **d'Afrique** Afrika'nın engerek yılanı.

Nanan [imz.] (Çocuk lisanında) Mama, tatlı yemek ve kurabiye ve emsali.

Nandhirobe [imz.] (nb.) Yılan cevizi, cevzü'l-hayye.

Nandhirobées [ims. - cm.] (nb.) Cevzü'l-hayye fasîlesi.

TÜRK DİL BİLİMLERİ AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF LANGUAGES www.tuba.gov.tr

Nandine [ims.] Hind-i Çîn'e mahsus amberberis fidanı.

Nandou [imz.] (tt.) Amerika deve kuşu.

Nanguer [imz.] Senegal yaban öküzü.

Nankin [imz.] Fi'l-asl Çin'in bu isimle müsemmâ şehrinden çıkan boz renginde pamuk kumaş. = [s.] Bu kumaşın renginde olan, sarı.

Nanisme [imz.] Cücelik, nugaşiyet.

Nanocéphale [imz.] Cüce başlı, nugaşiyü'r-re's. (Acâibattan.)

Nanocormie [ims.] Nugaşiyü'l-cez'. (Acâibattan.)

Nanomélie [ims.] Nugaşiyü'l-etraf (Acâibattan.)

Nantais,e [i. - s.] Fransa'nın Nant[46] şehri ahalisinden olan.

Nanti,e [s.] (hk.) Rehin mukabilinde olan, rehinli. ◆ Sahip, mâlik, mutasarrıf, zengin. ‖ **Avances – es** Rehinli ikrazat.

Nantir [ft.] Bir borcun temini için rehin ve emanet bırakmak, teminat vermek, karşılık göstermek. ◆ Lüzumunu ihzar etmek. ◆ Para, mal toplamak, edinmek. ‖ **Se –** Matlubatı temin için bir mal ve mülkü emaneten zaptetmek. ◆ Tereke emvâline vaz'-ı yed etmek.

Nantissement [imz.] Medyun tarafından dâyine teminat makamında bırakılan rehin veya emanet. ◆ Karşılık, teminat.

Napacé,e yahut **Napiforme** [s.] (nb.) Şalgam şekil ve suretinde olan köklere ıtlak olunur, şelcemiyü'ş-şekl, liftiyü'ş-şekl.

Napée [ims.] Esâtir-i Yunaniye'de çayır ve ormanlar perisi.

Napel [imz.] (nb.) Kurtboğan, hânikîn. (Buna *Aconit* dahi denir.)

Napelline [ims.] (k.) Hânikînin, akonitin.

Naphtaline [ims.] (k.) Hava gazı borularında hâsıl olan is, naftalin, neftin.

Naphte [imz.] Neft, nift.

Naphtol [imz.] (k.) Naftol.

Napoléon [imz.] Fransız lirası, Napolyon.

Napoléone [ims.] (nb.) Garbî Afrika'ya mahsus bir cins tezyinat fidanı.

Napoléonées [ims. - cm.] (nb.) Âbnûsiye fasîlesinden napolyoniye cinsi.

Napolitain,e [i. - s.] İtalya'nın Napoli şehrinden olan, Napoliten. = [ims.] Fi'l-asl Napoli'de yapılan yünden mamul parlak kumaş.

Nappe [ims.] Sofra bezi, örtüsü. ◆ Müstevî tabaka. ◆ Kuş ağı. ◆ Geyik postu. ◆ Balık ağının torbası. ‖ **– d'eau** Çarşaf gibi açık ve sakin su sathı. ‖ **Il a trouvé la – mise** Zengin bir kadın ile teehhül etmiş fakir bir adam hakkında söylenir.

Napperon [imz.] Büyüğünün üzerine açılan küçük sofra bezi ki örtüyü lekeden muhafaza için kullanılır.

Narcaphte [imz.] Günlük ağacı kabuğu.

Narcéine [ims.] (k.) Afyondan istihrac olunur şibh-i kalevîlerden biri, narsein.

Narcisse [ims.] Nergis, zeren, zerrin. ‖ (mec.) Kendi kendine âşık olmuş, kendi hüsn ve cemâlini beğenmiş delikanlı. ◆ Güzel delikanlı.

Narcotine [ims.] Afyondan çıkarılan bir madde-i semmiye, haderin, narkotin.

Narcotique [i. - s.] (t.) Afyon gibi uyutan veya uyuşturan şeylere ıtlak olunur, muhaddir. ‖ (mec.) Can sıkıcı, uyku getirici.

Narcotiser [ft.] İçine muhaddir bir madde karıştırmak.

Narcotisme [imz.] (t.) Afyon vesâirenin verdiği uyuşukluk ve sersemlik, dâü'l-hader.

Nard [imz.] Güzel rayihâlı sümbül-i Rûmî ve ondan çıkarılan ıtır.

Nardoa [imz.] Bir cins zehirsiz büyük yılan.

Nargue [ims.] **Faire – de** Ehemmiyet vermemek, saymamak, tahkir etmek.

Narguer [ft.] Tahkir ve istihfaf etmek, hiçe saymak.

46 Nantes.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
www.tuba.gov.tr

Narguilé yahut **Narghileh** [imz.] (Türkçeden me'huz) Nargile.

Narica [ims.] Bir cins deniz helezonu.

Narine [ims.] Burun deliği, menhar. ◆ Burun.

Narquois,e [i. - s.] Hilekâr ve müstehzî. = [imz.] Hırsız, külhanbeyi ve emsalinin kullandıkları lisan, argo.

Narquoisement [h.] Hile ve istihzâ ile.

Narrateur,trice [i.] Hâkî, râvî, nâkil.

Narratif,ve [s.] Nakil ve hikâye ve rivayete mensup ve müteallik. ◆ Bir vakayı olduğu gibi rivayet eden (lâyiha, rapor vesâire).

Narration [ims.] Hikâye, rivayet, nakil. ◆ Şâkirdanın inşâ dersinde kaleme aldıkları vazife. || (ed.) Kelâm-ı haberî.

Narré [imz.] Hikâye, kıssa.

Narrer [ft.] Nakil ve hikâye etmek, rivayet etmek.

Narthecium [imz.] (nb.) Hayzerâniye fasîlesinden bir cins su sazı.

Narval [imz.] Şimal denizlerinde bulunan boynuzlu büyük yunus balığı, deniz gergedanı. (*Licorne de mer* dahi denilir.) (cm.: *Narvals.*)

Nasal,e [s.] Buruna mensup ve müteallik, enfî. ◆ Burundan telaffuz olunan, gunneli. || **Fosses – es** Burun delikleri. = [ims.] *ma* harfleriyle *in*, *on*, *un*, *an* huruf-ı mürekkebesine ıtlak olunur.

Nasalement [h.] Burundan, gunne ile.

Nasaliser [ft.] Gunne ile telaffuz etmek, hımhımlık etmek.

Nasalité [ims.] Burundan söyleme, hımhımlık, gunne.

Nasard [imz.] Lavtanın bir perdesi.

Nasarde [ims.] Buruna vurulan fiske. || (mec.) Ta'riz, dokunaklı söz.

Nasarder [ft.] Buruna fiske vurmak. || (mec.) Tezyif etmek.

Naseau [imz.] Hayvan burnunun deliği, menharı. ◆ Burun. || **Fendeur de – x** Farfara, lafazan.

Nasillard,e [s.] Burundan çıkan ses. = [i.] Burundan söyleyen, hımhım.

Nasillement [imz.] Burundan söyleme, hımhımlık.

Nasiller [fl.] Burundan söylemek, hımhım telaffuz etmek.

Nasilleur,se [i.] Burundan söyleyen adam.

Nasilionner [fl.] Cüzice burundan söylemek, hımhımca olmak.

Nasique [imz.] Hind-i Çînî'ye mahsus bir cins maymun.

Nasitor [imz.] Yaban su teresi.

Naso [s.] (tşr.) Enfî. || **– oculaire** Enfî-i aynî.

Nasologie [ims.] (tşr.) Tavsifü'l-enf.

Nasore [ims.] Hind palamut balığı.

Nasse [ims.] Balık tutmaya mahsus sepet. || (mec.) Tuzak. || (hyv.) Furfuriye fasîlesinden bir cins katır boncuğu.

Nasselle [ims.] Küçük balık sepeti.

Nassonne [ims.] Çağanos ve pagurya tutmaya mahsus balıkçı sepeti.

Nastus [imz.] Bir cins kamış.

Natabilité [ims.] Kabiliyet-i sibâhat.

Natal,e [s.] Vilâdet mekân veya zamanına mensup ve müteallik: **Pays** – Maskat-ı re's, mahall-i vilâdet; **Jour** – Yevm-i vilâdet, mevlid. (cmz.: *natals*.)

Natalité [ims.] Tevellüdat.

Natation [ims.] Yüzmek fen ve usulü, sibâhat, şinâverlik.

Natatoire [s.] Yüzmeye müteallik, sebhî.

Natice [ims.] Hilmiye fasîlesinden bir cins deniz helezonu.

Naticidées [ims. - cm.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-ricl-i batnî fasîlesinden hilmiye nevi ki deniz helezonlarının bir cinsini hâvidir.

Naticelle [ims.] Hilmiye fasîlesinden tabaka-i falüniyede[47] bulunur bir nevi deniz helezonu.

47 fr.: falunien.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Natif,ve [s.] Bir yerde doğmuş olan, doğma: – de Smyrne İzmir'de doğma, İzmirli. || (mec.) Tabii, cibillî, mâderzad. || Or – ve Argent – Yerden halis maden hâlinde çıkan altın ve gümüş. = [i.] Bir yerin ahali-i asliyesinden adam.

Nation [ims.] Bir lisanla mütekellim ve bir nevi ahlak ve âdâtla mütehallik cemaat-i kesire, millet, ümmet, kavim, tâife. ◆ Bir memleket-i ecnebiyede bulunan aynı tâbiiyetteki eşhas. (Bu mânâda *Colonie* tabirinin isti'mali daha şâyidir.)

National,e [s.] Bir kavim ve ümmete mensup ve müteallik veya mahsus ve münhasır olan, millî. = [imz. - cm.] Sefirin bulunduğu memleketteki mahmîleri, tebaa.

Nationalement [h.] Bir kavim ve ümmete mahsus olarak.

Nationaliser [ft.] Bir şeyi bir kavim ve ümmete mahsus etmek. || Se – Bir kavme iltihak ve onun ahlakıyla tahallük etmek.

Nationalité [ims.] Milliyet, kavmiyet. ◆ Tâbiiyet: Acquisition de – Tâbiiyet ihrazı; Recouvrir sa – Tâbiiyet-i asliyesine ricat etmek; Patente de – Tâbiiyet tezkeresi; Constater la – Tahkik-i tâbiiyet etmek; Bureau des – s Tâbiiyet kalemi. || Acte de – d'un navire Bir geminin sancak beratı.

Nativité [ims.] Hazret-i İsa ve Hazret-i Meryem'le bazı azizlerin yevm-i vilâdeti ve buna müsâdif olan gün.

Natron [imz.] yahut:

Natrum [imz.] (*romm*) Tabii bir nevi mütebellir fahmiyet-i soda, natron.

Natte [ims.] Hasır. ◆ Saç örgüsü.

Natter [ft.] Hasırla kaplamak veya döşetmek. ◆ Hasır örmek. ◆ Saçlarını örmek.

Nattier [imz.] Hasır yapan ve satan, hasırcı.

Naturalibus (in) [h.] (*inn-na-tu-ra-li-buss*) Çırılçıplak, anadan doğma, üryan hâlinde.

Naturalisation [ims.] Bir adamın bir kavim ve millet-i âhara duhûl ve intisabı, te'hil. ◆ Tâbiiyet-i cedîdeye duhûl, teb'a-i idadîne dehâlet, silk-i tâbiiyete geçme. ◆ Bir nebat ve hayvanın iklim-i tabiiyesinin gayrı bir yerde yetiştirilmesi, te'hil, istînas, tabiatlanma.

Naturaliser [fl.] Birini silk-i tâbiiyete idhal etmek. ◆ Bir nebat veya hayvanı iklim-i tabiisinin gayrı olan bir iklimde yetiştirmek, teehhül etmek. ◆ Ecnebi bir kelimeyi bir lisana sokmak, idhal etmek, kabul ettirmek.

Naturalisme [imz.] Tabii olma, hâlet-i tabiiye. || (fls.) Mezheb-i tabiiyûn, tarik-i dehriyûn. || (ed.) Naturalizm.

Naturaliste [imz.] Tarih-i tabii ile yani hayvanat ve maâdin ilimleriyle tevaggul eden âlim, tabiiyûndan adam.

Naturalité [ims.] Hâl-i tabiide olarak bulunma, kendiliğinden yetişme. ◆ Tabii olma, tabiiyet, kuvâ-yı tabiiyet tarafından hâsıl edilme. ◆ İkamet olunan yerde doğmuş olma, ahali-i asliyeden bulunma, ahali-i asliye sıfatı, yerlilik.

Nature [ims.] Kâinat ve mevcudatın heyet-i umumiyesi, tabiat. ◆ Hâssiyet, cevher, ahvâl-i tabiiye ve zâtiye, mizaç, cibillet, tıynet. ◆ Yaratılış, tab', hulk, hilkat, haslet. ◆ Hâl, keyfiyet. ◆ Karâbet. ◆ Nevi, cins, türlü. ◆ Salçasız pişmiş. || Peindre d'après – Bir şeyin veya bir manzaranın hâl-i tabiisini numûne ve meşk ittihaz ederek aslına bakıp resim yapmak. || Payer en – Nakit vermeyip de ona bedel aynen eşya veya mahsul vererek te'diye etmek. || État de – İnsanın hâl-i tabiisi, vahşilik ve adem-i terbiye. || Payer le tribut à la – Vefat etmek. || – morte Ressamlık sanatında telef edilmiş, vurulmuş hayvanat resmine ve ale'l-husus sayd hayvanatı resmine, koparılmış meyve ve emsali resimlerine ıtlak olunur. || Cette – Bu makule. || De toute – Her nevi, envâi. || De – Fıtrî, mâderzadî, cibillî, hılkî. || Être dans l'état de – , de pure – Çırçıplak bulunmak. || Dons de la – Mevâhib-i fitriye. || Œil de la –, père de la – Güneş. || Bœuf de – Semirtmeye sâlih öküzler.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Naturel,le [s.] Tabii. ◆ Zâtî, cibillî. ◆ Muktezâ-yı hâl ü şan, zaruri. ◆ Ziynetten ârî ve hâl-i tabiisinde bulunan, sade, halis, tezeyyünsüz. ◆ İzdivac-ı gayr-ı meşrudan mütevellid. || **Mort – le** Ecel-i mev'ud, mevt-i tabii. || **Enfant** – Veled-i gayr-ı meşru. || **Juges – s** Kanunun tayin ve irâe ettiği hükkâm, hükkâm-ı tabiiye. || **Sciences – les** Ulûm-ı tabiiye (kimya, hikmet, tıp, hayvanat, nebatat). || **Histoire – le** Tarih-i tabii. = [imz.] Hasâis-i tabiiye, cibillet, tabiat. ◆ Hulk, tabiat. ◆ Sadelik, halislik. || **Au** – Olduğu gibi, hâl-i tabiisinde. || **Du – de** Tabiaten, hilkaten. = [imz. - cm.] Bir memleketin ahali-i asliyesi ve hususiyle Amerika ve Felemenk-i Cedid vesâir memâlik-i baîdenin vahşileri.

Naturellement [h.] Tabii olarak, bittabi, hasbe't-tabîa. ◆ Zâten, cibilleten. ◆ Sade ve kolay bir suretle.

Naturisme [imz.] Naturizm mesleği. || (t.) Yalnız kuvâ-yı tabiiyede bir hassa-i şifaiye bulunduğunu kabul eden etibbânın mesleği.

Naturiste [imz.] Naturizm mesleği taraftarı.

Nauclée [ims.] Hind sarmaşığı nevi ki kino zamkı ondan istihsal olunur.

Naucler [imz.] Amerika-yı Şimalî çaylağı, nokler.

Naucore [ims.] Su kehlesi.

Naufrage [ims.] Geminin denizde kırılması veya batması, kazazede olması, kaza-yı bahrî. || **Droit de** – Eşya-yı mağrukanın zapt ve müsâderesi hakkı.

Naufragé,e [i. - s.] Denizde kırılmış veya batmış, kazazede, mağruk (sefine). ◆ Bir geminin batmasıyla veya kırılmasıyla kazazede olan (eşya vesâire). ◆ Gemisi kırılmış veya batmış (gemici). || (mec.) Felaketzede.

Naufrager [fl.] Denizde gemisi kırılmak veya batmak, kaza-yı bahrîye uğramak, kazazede olmak. || (mec.) Bir harabiyet ve perişanîye uğramak.

Naufrageur,se [i.] Sefinenin enkazını yağma etmek maksadıyla sefâine yanlış işaretler vererek kazazede olmalarına sebep olan sevâhil ahalisine verilen nâm.

Naulage [imz.] Gemi kirası, ücreti, navlu. (Akdeniz sevâhilinde müsta'meldir. mr. Fret.)

Naumachie [ims.] Eski Romalılar indinde bir muharebe-i bahriyeyi tasvir eden tiyatro oyununun icrasına mahsus mahal. || (bhr.) Muharebe-i bahriye taklidi.

Nauséabond,e [i. - s.] (t.) Bulantı getiren ve gaseyan veren, mugassi. || (mec.) Müstekreh.

Nausée [ims.] Bulantı, gaseyan. || (mec.) İstikrah.

Nauséeux,se [s.] Bulantı ve gaseyana müteallik, gaseyanî, gaseyan getiren.

Nautile [imz.] (tt.) Sebhiye fasîlesinden güzel kokulu deniz helezonu.

Nautilidées [ims. - cm.] Sebhiye fasîlesi.

Nautique [s.] Seyr-i sefâine mensup ve müteallik: **Art** – Seyr-i sefâin fenni; **Astronomie** – Fenn-i heyet-i bahriye.

Nautonier [imz.] Gemici, mellah, reis.

Naval,e [s.] Bahrî, sefâin-i harbiyeye mensup ve müteallik: **Bataille – e** Muharebe-i bahriye; **Forces – es** Kuvve-i bahriye; **Art** – Fenn-i bahrî; **École – e** Mekteb-i bahrî, bahriye mektebi. (cmz.: *Navals*.)

Navarrais,e [i. - s.] Navar memleketi ahalisinden olan.

Navée [ims.] Bir gemi veya mavna yükü, dolusu. ◆ Gemi, sefine.

Navet [imz.] Şalgam, şelcem, lift.

Navetier [imz.] Mekikçi.

Navetière [ims.] Şalgam tarlası.

Navette [ims.] Dokumacıların ipliği attıkları alet, mekik. ◆ Kayık şeklinde buhurdan. || **Faire la** – Mekik gibi gidip gelmek, bir oraya bir buraya gidip gelmek.

Navette [ims.] Bir nevi yabani şalgam ki tohumundan tenvire sâlih bir yağ çıkarılır. ◆ Bu şalgamdan çıkarılan yağ.

Navicello [ims.] (hyv.) Zevrakiyü'ş-şekl bazı nevi kavkaalara denir.

Naviculaire [s.] (tşr.) Ufak kayık şeklinde olan, zevrakî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Navicule [ims.] Gayet küçük bir nevi helezon.

Navie [ims.] Sefine. ◆ Kuvve-i bahriye. (Eski kelime.)

Navigabilité [ims.] Bir nehrin seyr-i sefâine müsait olması, kabiliyet-i seyr-i sefâin. ◆ Denize dayanabilme (bir sefine hakkında).

Navigable [s.] Seyr-i sefâine sâlih ve müsait (nehir, deniz). ◆ (Sefine hakkında) Denize çıkabilir.

Navigateur [imz.] Uzun deniz seyahatleri etmiş adam, seyyah-ı bahrî. = [s.] Gemicilikle meşgul, gemici, mellah, bahriyûndan adam.

Navigation [ims.] Deniz seyahati, sefer-i derya. ◆ Seyr-i sefâin fenni, fenn-i milâhat. || – intérieure Dâhil-i memlekette vâki sularda seyr-i sefâin. || – de côte Sevâhilde seyr-i sefâin. || – fluviale Nehren seyr-i sefâin. || – aérienne Balonla seyahat usulü, havada seyir ve seyahat. || – estimée Yevmiye hesabıyla, … ile seyr-i sefâin. || – par estime Kaba kumpasla seyir, parakete hesabıyla seyr ü sefer.

Naviguer [fl.] Gemi ile sefer etmek. ◆ Bir geminin seferini sevk ve idare etmek. ◆ (Bir sefine hakkında) Denize gelmek, denize dayanmak. ◆ (Hayvanat hakkında) Yüzmek. || – de conserve Birlikte kat'-ı râh etmek, birlikte gitmek. || – à part Bir ticaret sefinesinde kârın bir kısm-ı muayyenine iştirak suretiyle hizmet etmek.

Naville [ims.] Arazinin sakyına mahsus cetvel, hark, ark.

Navire [ims.] Gemi, sefine, keştî. || (hy.) Sefine-i Nuh. || – marchand Tüccar gemisi. || – en course Korsan gemisi.

Navrant,e [s.] Pek müessir, sûz-nâk, müellim, dil-hıraş.

Navrer [ft.] Çok tesir etmek, mükedder etmek.

Naye [ims.] (bhr.) Kalafatçı çivisi.

Nazaréen,ne [i.] Yahudiler'in en evvel zuhur eden Hıristiyanlara verdikleri isimdir, Nasranî. ◆ Nâsıra şehrine mensup, Nâsıralı. (Hazreti İsa'nın mevlidi olan Nâsıra şehri isminden müştaktır.)

Nazareth [ih.] Nâsıra şehri. = [imz.] Burun. (Âmiyâne.)

Ne Fiillere dahil olur edat-ı nefy ve inkârdır.

Né,e [s.] Doğmuş, mütevellid. ◆ Mâil. ◆ Muttasıf. ◆ Bir nesil ve aileye mensup: Bien – İyi soydan; Mal – Fena soydan.

Néanmoins [hr.] Bununla beraber, maahazâ, böyle iken.

Néant [imz.] Yokluk, adem, fena. ◆ Hiç, lâ-şey. || Tirer du – Yaratmak, ademden vücuda getirmek, yahut hiçten alıp terfi etmek. || Homme de – Hiçten adam, ehemmiyetsiz adam. || Mettre à – Lağv ve fesh etmek.

Néarthrose [ims.] (tşr.) Mafsal-ı cedid.

Nébuleusement [h.] Bulutlu bir surette. || (mec.) Muzlim, muğlak bir surette.

Nébuleux,se [s.] Bulutlu, tabaka-i buhar ile mestur, muzlim. ◆ Bulanık. ◆ (Rivayet hakkında) Karışık, müteşevviş. || (mec.) Gaileli, mahzun ve mükedder, mağmum. = [ims.] Gayet uzak olmak hasebiyle cüzi görünen kevkeb. ◆ Mesafenin buudu hasebiyle rasatla ufak bulut şeklinde görünen âlemlerin beheri, sehâbe.

Nébulosite [ims.] Karartı, bulut ve duman gibi görünen şey.

Nécessaire [s.] Lazım, muktezî, muhtacun-ileyh. ◆ Müstelzim, lazım-ı gayr-ı mufârık, netice-i tabiiye ve zaruriye. ◆ Pek nâfi ve müfid. || (fls.) Vacip, zaruri. || Il est – Lazım gelir, iktizâ eder. = [i.] Uşak, hizmetçi. (Bu mânâ eskidir.) = [imz.] Hâcet, ihtiyaç, ihtiyacat, levâzım-ı zaruriye. ◆ Her vakit lüzumu görünen mevad ve âlât vaz'ına mahsus çekmece, çanta. ◆ Dikiş kutusu. ◆ Yol çantası, el çantası. || (hk.) Dépôt – Îdâ-i ıztırârî, bir kaza vukuunda hıfz için edilen îdâ, vedia, emanet.

Nécessairement [h.] İhtiyaçla, hasbe'l-iktizâ, bi'z-zarure. ◆ Bunun netice-i tabiiyesi olarak, lâ-cerem, lâ-büd.

Nécessitante [sms.] (Akaid) Mücbir, irade-i cüziyeyi sâlib.

Nécessité [ims.] Lüzum, iktizâ, vücub. ◆ Hâcet, ihtiyaç. ◆ Zarur, cebr. ◆ İhtiyacat-ı

zaruriye. ◆ Zaruret, fakr ve ihtiyaç. || – **premières** İhtiyacat-ı zaruriye. || **Par** – Lüzuma binâen, hasbe'l-lüzum. || **Sans** – Bilâ-lüzum. = [ims. - cm.] İhtiyac-ı tabii, def-i tabii. || **Aller à ses** – **s** İhtiyacat-ı tabiiyesini defe gitmek.

Nécessiter [ft.] İcap etmek, mûcip olmak, ihtiyaç göstermek, muhtaç etmek.

Nécessiteux,se [s.] Muhtaç. ◆ Akîm. = [ims. - cm.] Fukara, muhtacîn.

Néc plus ultra [imz.] (mr. *Non-plus-ultra*.)

Nécrobie [ims.] Bazı hayvanat cîfelerinde bulunur bir cins mor sinek.

Nécrogène [ims.] Nebatat üzerinde tekevvün eden tufeylata denir, nekrojen.

Nécrolâtrie [ims.] İbadet-i emvat.

Nécrologe [imz.] Vefeyat kaydı ve defteri. ◆ Silsile-i vefeyat.

Nécrologie [i.] Vefeyat-ı meşâhir ve terceme-i hâllerini câmi' makale, vefeyatü'l-a'yân.

Nécrologique [s.] Vefat eden meşâhirin terceme-i hâline dair.

Nécromance [ims.] ve:

Nécromancie [ims.] Ölülerden fal bakma, tefeül bi'l-meyyit.

Nécromancien,ne [s.] Meyyit ile tefeüle müteallik.

Nécromant [imz.] Meyyit ile fal bakan.

Nécrophagie [ims.] Hasta veya ölmüş hayvan yeme, cîfe-horî.

Nécrophobie [ims.] (t.) Ölümden korkma hastalığı, havfü'l-mevt.

Nécrophore [imz.] Yumurtalarını vaz' için fare vesâire lâşelerini yere gömen böcek.

Nécropole [ims.] Ümem-i kadîme indinde cenazelerin vaz'ına mahsus pek vâsi' yeraltı, tahte'l-arz kabristan. ◆ Büyük şehirler mezaristanı.

Nécropsie [ims.] Keşf-i meyyit, muayene-i meyyit. (Az kullanılır.)

Nécroscopie [ims.] Muayene-i meyyit.

Nécrose [ims.] Kemiğin kangren olması, nuhre. ◆ Kangren olmuş kemik, nâhir.

Nécroser [ft.] (t.) Kemiğin kangren olmasını icap etmek, tenhir etmek. || **Se** – (Kemik hakkında) Kangren olmak, tenehhür etmek.

Néctaire [imz.] (nb.) Bazı çiçeklerin bir uzvu ki arıların topladıkları madde-i aseliyeyi hâvidir, nekter.

Nectar [imz.] Esâtire göre âb-ı hayat. ◆ Kevser, rahîk. ◆ Gayet güzel şarap vesâire. ◆ Arıların çiçeklerden topladıkları tatlı madde, madde-i aseliye.

Nectarifère [s.] (nb.) Hâmil-i rahîk.

Nedjdi [imz.] Arap atlarının necdî cinsi.

Néerlandais,e [i. - s.] Neerlande, Felemenk ahalisinden olan.

Nef [ims.] Gemi, sefine. (Eskidir.) ◆ Kilise içinin ön tarafı, ma'beri, || **Qui entre en** – **n'a pas vent à gré** Bir işin bidâyeti ekseriya güç ve zahmetlidir. || **Moulin à** – Bir sefine üzerinde yapılmış su değirmeni.

Néfaste [s.] Şeâmetli, meş'um.

Nèfle [ims.] Muşmula.

Néflier [imz.] Muşmula ağacı.

Négateur,trice [i. - s.] İnkârcı, münkir.

Négatif,ve [s.] İnkâra müteallik. ◆ Menfi. || (sr.) Nefy veya nehy eden (edat vesâire), nâfî, nefyî, nâhî, nehyî. || (r.) Nâkıs işaretini hâiz rakam, menfi. || (ht.) **Électricité** – **ve** Elektirikiyet-i menfiye. || **Réponse** – **ve** Cevab-ı red. = [ims.] Kaziye-i menfiye, cümle-i menfiye.

Négation [ims.] İnkâr. || (sr.) Edat-ı nefy, edat-ı nehy.

Négativement [h.] İnkâr ve nefy ile: **Répondre** – Cevab-ı red vermek.

Négatoire [s.] (hk.) **Action** – Men-i müdahale, men-i muâraza davası.

Négligé [imz.] Henüz yıkanıp taranmamış ve giyinmemiş adamın hâl ve kıyafeti. ◆ Gecelik kıyafeti. ◆ Süsten ârî ve sade hüsn ve letafet.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Négligeable [s.] İhmal olunabilir, kabil-i ihmal.

Négligement [imz.] Resim ve sanayi-i sâirede kasten iltizam olunan ihmal ve kayıtsızlık eseri. (Gayr-ı müsta'meldir.)

Négligemment [imz.] İhmal ve müsamaha ile, ihtimamsızlıkla, gelişi güzel.

Négligence [ims.] Faydasızlık, ihtimamsızlık, müsamaha, ihmal. ◆ Hafif kabahat. ◆ Tekayyüdsüzlük ve ihmal ile telebbüs.

Négligent,e [i. - s.] Kayıtsız, ihmalci, müsamahacı.

Négliger [ft.] İhmal ve tesâmuh etmek. ◆ Terk ve ihmal etmek, unutmak. ◆ Fevt etmek, kaçırmak. ‖ **Se** – Kendini veya kendi işini ve vezâifini ihmal etmek.

Négoce [ims.] Büyük ticaret, toptan ahz ü itâ. ‖ (mec.) Tehlikeli veya muhill-i namus iş.

Négociable [s.] Alış-verişe gelir, geçer, râyiç, mütedavil, sehlü't-tedavül. ‖ **Effets, titres – s** Havalesi kabil, devir ve ciro edilmesi mümkün veya sehlü'l-bey' olan senedat ve esham ve tahvilat.

Négociant [ims.] Büyük tacir, toptan ticaret eden adam. ◆ Gayet zengin adam. (Âmiyane.)

Négociateur,trice [i.] Bir iş tesviye etmek üzere tavassut eden adam, miyancı. = [imz.] Bir meselenin halli için bir devletten diğer bir devlete gönderilen murahhas, müzakere memur-ı mahsusu.

Négociation [ims.] Müzakerat, mükâlemat. ◆ Tesviye için tavassut olunan iş, derdest-i müzakere olan madde. ◆ Muamele-i ticariye, alışveriş, senedat-ı ticariyenin ahz u füruhtu, devir ve ciro gibi muamelat. ‖ **– de la paix** Müzakerat-ı sulhiye. ‖ **Entrer en** – Muhaberat ve müzakerata girişmek.

Négocier [ft.] Bir işin tesviyesi için tavassut etmek, müzakerat ve mükâlemata girişmek. ◆ Alış-veriş etmek, bono vesâire senedat-ı ticariyeyi alıp satmak, ciro etmek. ◆ Muamelat-ı ticariyede bulunmak.

Negotiorum gestor [imz.] (*né-go-si-o-romm-jè-stor*) (Latince tabir) (hk.) Vekil, vekil-i umur.

Nègre,gresse [i.] Zenci, zenciye. ‖ **Traite des – s** Üserâ-yı zenciye ticareti. = [ims.] Bir şişe şarap.

Nègre [s.] Zencilere mensup ve müteallik. ◆ Zenci cinsinden.

Négrerie [ims.] Zenci esir pazarı.

Négrichon,ne [s.] Zencilere ait, mensup, müteallik.

Négrier [s.] Afrika sevâhilinden zenci üserâsını nakletmeye mahsus sefinelere ve kaptanlarına ıtlak olunur. = [imz.] Zenci köleler satan esirci.

Négrillon,ne [i.] Küçük zenci ve zenciye.

Négrophile [i. - s.] Zenci muhibbi.

Négus [imz.] (s okunur) Habeş hükümdarının unvanıdır, necaşî.

Neige [ims.] Kar, selc, berf. ◆ Ak saç. ◆ Kış. ‖ **De** – Muhakkar, değersiz. ‖ **Faire cas d'une chose comme les – s d'antan** Bir şeye hiç ehemmiyet vermemek. ‖ **Œuf à la** – Çalkanmış yumurtanın beyazı.

Neiger [fl.] (Yalnız gaipten tasrif olunur.) Kar yağmak, karlamak. ‖ **– sur** Saçları ağartmak. = [ft.] Kar gibi neşretmek.

Neigeux,se [s.] Karlı, karla mestur. ◆ Kar gibi beyaz.

Neille [ims.] Fıçı tıkamaya mahsus kenevirden veya ipten üstüpü.

Nélumbiacées [ims. - cm.] (*lon*) (nb.) Nilüferiye fasîlesine karib nilombin cinsi.

Nelumbo [imz.] (nb.) (*lon*) Nilüfer, nilüfer-i Hindî, Mısır baklası.

Némate [imz.] Söğüt ağacı böceği.

Nématoïdes [imz. - cm.] Hayvanat-ı halkiye şubesinden dîdan-ı miâiye kısmından haytiyü'ş-şekl dîdan-ı em'â cinsi, dîdan-ı üstüvânî fasîlesi.

Néméens [smz. - cm.] **Jeux** – Eski Yunanîlerin Neme şehri civarında üç senede bir icra ettikleri oyunlar ve âyinler.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Némerte [imz.] (hyv.) Şeritiye-i bahriye kısmından şerit şeklinde dîdan-ı bahrî nevi.

Némésis [ims.] (s okunur) Esâtir-i Yunaniyede intikam ilâhesi.

Némoblaste [s.] (nb.) Ruşeym-i haytî.

Némocères [imz. - cm.] (hyv.) Haytiyü'l-karn fasîlesi.

Némopanthe [imz.] Amerika-yı Şimalî pırnar ağacı.

Némosome [imz.] Karaağaca ârız olur bir nevi böcek.

Némoure [ims.] Lü'lüye fasîlesinden ormanlarda bulunur bir cins küçük böcek.

Nénet [imz.] Meme. (Âmiyâne.)

Nénies [ims. - cm.] Eski Yunanîler ve Romalıların cenazenin defni sırasında söyledikleri mersiyeler.

Nenni (*nani*) Yok, hayır. (Tekellümde müsta'meldir.)

Nénufar [imz.] yahut:

Nénuphar [imz.] (nb.) Nilüfer çiçeği fidanı.

Néo Esmâ-yı mürekkebenin evvelinde bulunup yeni mânâsını ifade eder lafz-ı Yunanîdir.

Néo-calédonien,ne [i. - s.] Yeni Kaldonya ahalisinden olan.

Néo-catholicisme [imz.] Katolik mezhebine efkâr-ı cedîde ve fenniyeyi zam ve ilhak etmek esasına mübtenî bir tarik ve mezheb-i mahsus, yeni Katoliklik.

Néo-catholique [i. - s.] Katolikliği efkâr-ı cedîde ile mezc ve telif etmek fikir ve mezhebinde bulunan adam, yeni Katolik.

Néocomien [s.] (arz.) **Étage** – Tabakat-ı tebâşiriyenin birincisi bulunan tabaka-i neokomiye.

Néogala [imz.] İlk süt, ağız, leben-i evvel.

Néographe [imz.] Yeni bir imlâ icat veya kabul ve isti'mal eden adam, imlâ-yı cedid taraftarı.

Néographie [ims.] Yeni imlâ ile yazmak usulü.

Néographisme [imz.] Yeni imlânın usul ve kavâidi.

Néo-grec,grecque [s.] Yunan-ı cedîde ve Yunanîlerin müteahhirlerine mensup ve müteallik.

Néo-latin,e [s.] Başlıca Latinceden mütevellid olan Fransız ve İtalyan ve İspanyol lisanlarına ıtlak olunur.

Néologie [ims.] Bir lisanda yeni ıstılahat ve tabirat icat ve isti'mali.

Néologique [s.] Bir lisanda kullanılan yeni tabirat ve usule mensup ve müteallik.

Néologisme [imz.] Bir lisanda yeni tabirat ve ıstılahat kullanma, tabirat ve ıstılahat-ı cedîde isti'mali ve bunun usulü. ◆ Bu vechile kullanılan tabirat ve ıstılahat, tabirat-ı cedîde.

Néologiste [imz.] ve:

Néologue [imz.] Bir lisanda yeni tabirat ve ıstılahat isti'malinde mübalağa eden adam, tabirat-ı cedîde meraklısı.

Néoménie [ims.] Yeni ay, hilal, ay başı. ◆ Eski Yunanîlerin her ayın iptidâsında icra ettikleri resm ve âyin.

Néoméris [imz.] Bir cins ayı balığı. ◆ Hâmil-i kils bir nevi deniz yosunu.

Néopédie [ims.] Etfalin talim ve terbiyesine dair usul-i cedîde.

Néoplase [ims.] (mad.) Bir hadid-i zû-kibritiyet-i hılkîdir, neoplaz.

Néophobie [ims.] Tabirat ve ıstılahat-ı cedîdeden nefret.

Néophyte [imz.] Hıristiyanlığın iptidâ-yı zuhurunda yeni Hıristiyan olanlara verilen isimdir. ◆ Bir şeye yeni başlayan adam, acemi.

Néoplastie [ims.] (crh.) Tasni'.

Néo-platonicien,ne [i. - s.] Eflâtun'un felsefesiyle bazı efkâr-ı sûfiyeden mahlut felsefe taraftarı veya bu felsefeye mensup ve müteallik.

Néo-platonisme [imz.] Mukaddemâ İskenderiye'de zuhur etmiş olan bir felsefe ki Eflâtun'un hikmetiyle bazı efkâr-ı sûfiyeden mürekkep idi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Néorama [imz.] Panorama nevinden bir alettir, neorama.

Néothermes [imz. - cm.] Usul-i cedîde üzere yapılmış ılıca, kaplıca ve hamam ve banyolarına denir.

Néottiées [ims. - cm.] (nb.) Sahlebiye fasîlesinden vekniye kabilesi.

Nèpe [ims.] Bir cins su kehlesi.

Népenthès [imz.] (*né-pain-tèss*) Ebu'ş-şuarâ Homer'in zikrettiği bir ilaç ki güya hüzün ve kederi dâfi' idi, dâfiü'l-gussa. ◆ Hind ve Madagaskar'da bulunan benekiye fasîlesinden benek fidanı.

Népenthées [ims. - cm.] (nb.) Benekiye fasîlesi.

Néperien,ne [s.] (r.) Neper tarafından ihtirâ olunan.

Népète [ims.] Kedi otu.

Népétées [ims. - cm.] (nb.) Şefeviye fasîlesinden nepetiye nevi.

Néphéline [ims.] (mad.) Bir silisit-i mükerrer-i alüminyum ve potasyum-ı hılkîdir, nefelin.

Néphélion [imz.] (t.) Gözdeki misafir, sahib-i ayn.

Néphélis [imz.] Bir cins sülük.

Néphralgie [ims.] (t.) Elem-i kilye.

Néphrelmintique [s.] (t.) Maladie – Maraz-ı dîdan-ı kilyevî.

Néphremphraxie [ims.] (t.) İnsidad-ı kilye.

Néphrétique [i. - s.] (t.) Böbrek hastalığına ve böbrek hastalığına müptelâ olanlarla bu illete kullanılan ilaçlara ıtlak olunur, kilyevî.

Néphridion [imz.] (tşr.) Böbrek yağı, şahm-ı muhit-i kilye.

Néphrite [ims.] (t.) Böbreklerin iltihabı, iltihabu'l-kilye, zâtü'l-kilye.

Néphrocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı kilye.

Néphro-gastrique [s.] (tşr.) Kilyevî, midevî, kilyî-i mi'dî.

Néphrographie [ims.] (t.) Tavsif-i kilye.

Néphrologie [ims.] (t.) Mebhasü'l-kilye.

Néphropyose [ims.] (t.) Takayyuh-i kilye.

Néphrorrhagie [ims.] (t.) Nezf-i kilye.

Néphrotomie [ims.] (tşr.) Haz'u'l-kilye.

Népotisme [imz.] Kendi akraba ve müteallikatını kayırma, tesâhub ve himaye-i akraba.

Neptune [imz.] Yunan-ı kadim ve Roma esâtirinde deniz ilâhı. ◆ (Şairâne) Deniz, umman. ◆ Zuhal ile Uranüs arasındaki seyyâre, Neptün.

Neptunien,ne [s.] (arz.) Deniz sularından müteşekkil ve onlar vasıtasıyla hâdis olan. || Terrains – s Arazi-i Neptüniye.

Néréide [ims.] Esâtirde deniz perilerinin beheri. ◆ Ebu erbain-i bahrî fasîlesinin numûnesi bir nevi deniz kırkayağı.

Néréididées [ims. - cm.] Ebu erbain-i bahrî fasîlesi.

Nerf [imz.] (*f* müfredinde okunup yalnız – *de bœuf* tabirinde ve cem'inde okunmaz.) Sinir, asab, rek. || (mec.) Başlıca alet ve vasıta. ◆ Kuvvet. ◆ Kitap cildinin arkasındaki kabartmalar. ◆ Maden damarı. || Donner sur les – s à Sinirine dokunmak.

Nerf-férure [ims.] (*nèr-fé*) (byt.) Beygirin ön ayağının cihet-i süflâsında hâsıl olan sinir hastalığı, yağır, aşıkbaşı illeti, berv.

Nérite [ims.] Karniye fasîlesinden boynuza benzer bir nevi deniz helezonu.

Néroli [imz.] Turunç çiçeğinden çıkarılan bir nevi yağ, ıtr-ı nârenc.

Nerprun [imz.] Tıp ve dibâgatta müsta'mel ak diken.

Nerval,e [s.] Sinire müteallik, asabî.

Nervation [ims.] Heyet-i mecmua-i a'sâb, i'tisâb. || – simple İ'tisâb-ı basit.

Nervé,e [s.] Sinirli, muassab.

Nerver [ft.] Bir ağacı sinirler veya iplerle sarmak. ◆ Ciltlenen kitabın arkasına kabartma sıralar yapmak.

Nerveusement [h.] Sinirlere müteallik veya sinirli olarak. ◆ Asabî bir surette.

Nerveux,se [s.] Sinirli, siniri çok. ◆ Sinire mensup ve müteallik, asabî. ◆ Sinirleri sert ve

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

kuvvetli olan. ◆ Dayanıklı, metin. || Système – Cümle-i asabiye. || (mec.) Şiddetli, ruhlu.

Nervimoteur,trice [s.] Muharrik-i a'sâb.

Nervimotilité [ims.] Taharrük-i a'sâb.

Nervimotion [ims.] Hareket-i asabiye.

Nervin [imz. - s.] (t.) Sinirleri kuvvetlendirmeye mahsus ilaçlara ıtlak olunur, mukaviyü'l-a'sâb.

Nervosisme [imz.] (t.) Bütün hastalıkları kuvve-i asabiyenin muhtel olmasına haml eden meslek-i tıbbi. ◆ Maraz-ı asabî.

Nervosité [ims.] (t.) Asabiyet. ◆ Hareket-i a'sâbiye.

Nervure [ims.] Kitap cildinin arkasındaki kabartmalar. || (nb.) Yaprağın üzerindeki sinir, useyb. || (m.) Kemer kenarlarında ve taşların mahall-i iltisakındaki kabartma.

Nescio vos (*s* okunur) "Hayır ben öyle şey bilmem, tanımam" makamında müsta'mel Latince bir tabirdir.

Nestor [imz.] Tecrübesi çok ve müdebbir ve hakîm ihtiyar. (Bir ism-i hâsdan müsteardır.) ◆ Okyanusya adalarına mahsus papağan.

Nestorianisme [imz.] Hıristiyanlığın bir mezheb-i mahsusu, Nasturi mezhebi.

Nestorien,ne [i. - s.] Nasturi mezhebine tâbi veya mensup ve müteallik olan, Nasturi.

Net,te [s.] Pak, temiz, nazif, tâhir. ◆ Halis, sâfî. ◆ Berrak, şeffaf. ◆ Boş, hâlî. ◆ İyi fark olunur veya iyi fark eder, farklı. ◆ Doğrudan doğruya, açıktan açığa olan, açık ve sarih. ◆ Açık, vâzıh, kâffe-i hutut ve tefâsili belli. ◆ Masârifi tenzil olunmuş, sâfi: Revenus – s Vâridat-ı sâfiye; Produits – s Hâsılat-ı sâfiye; Bénéfice – Temettü-i sâfî. || Texte – Musahhah metin, nüsha-i musahhaha. || Prix – Kabil-i tenzil olmayan fiyat, son fiyat. || Patente – te Temiz pratika. || Faire maison – te Hizmetçileri kovmak. || Faire tapis – Kumarda meydandaki konulmuş paraların kâffesini kazanmak. = [imz.] Hâsılat, vâridat-ı sâfiye. || Mettre au – Temize çekmek, tebyiz etmek. = [h.] Birden bire, yekten. ◆ Açıktan açığa, âşikâre, sarâhaten. || Tout – Açıktan açığa, gizlemeksizin.

Nettement [h.] Pak ve temiz olarak. ◆ Açıktan açığa, sarâhaten.

Netteté [ims.] Paklık, temizlik, nezâfet, tahâret. ◆ Vuzuh, sarâhat. ◆ (Fotoğrafi camlarında) Hutut ve tefâsilin kemal-i vuzuh ile gözüküşü.

Nettoiement [imz.] ve:

Nettoyage [imz.] Temizleme, tanzif, tathir. ◆ Ormanların kat'-ı eşcar ve ağaçların budamakla tathiri.

Nettoyer [ft.] Temizlemek, tanzif ve tathir etmek. ◆ Boşaltmak, tahliye etmek. ◆ Ayıklamak. ◆ Bütün parasını bitirmek. || – un homme sans vergettes Birisini şidddetle dövmek. || – le tapis Kumara konulmuş paraların kâffesini kazanmak. || (as.) Püskürtmek.

Nettoyure [ims.] Temizlenen bir yer yahut şeyden çıkan pislik, kir.

Neuf [s.] (Kendisinden sonra bir kelime gelmezse *f* okunur; huruf-ı sâmiteden ve telaffuz edilir *h*'den evvel *f* okunmaz; huruf-ı sâiteden ve telaffuz edilmez *h*'den evvel *f* harfi *v* gibi okunur.) Dokuz, tis'a. ◆ Dokuzuncu, tâsi'. = [imz.] Dokuz adet ve rakamı. ◆ Ayın dokuzuncu günü. ◆ Bir hastalığın dokuzuncu günü, gebeliğin dokuzuncu ayı.

Neuf,neuve [s.] Yeni, cedid, mücedded, nev. ◆ Mübtedî, acemi, tecrübesiz. = [imz.] Yeni şey, yeni libas vesâire. || à – Müceddeden. || De – Yeni elbise veya eşya ile. || Tout battant – Büsbütün yeni.

Neufchâtel [imz.] Nöfşatel An Bre[48] şehrinde çıkan peynir.

Neustrien,ne [i. - s.] Fransa'nın Nöstriya hıtta-i kadîmesi ahalisinden olan.

Neutralement [h.] Bî-tarafâne. || (sr.) (Fiil hakkında) Lazım olarak, lazım mânâsıyla.

• • • • • • • • • • •

48 Neufchâtel-en-Bray.

Neutralisant,e [s.] (k.) Mutedilü't-tesir, muaddilü't-tesir.

Neutralisation [ims.] Bir devletin bî-taraf bırakılması ve hâl-i bî-tarafı. || (k.) İki cismin birbirinin kuvvet ve tesirini tadil etmesi, tadil.

Neutraliser [ft.] Bir devlet veya şehir ve memleketi bî-taraf bırakmak, bî-taraf hâline koymak. ◆ Tesirsiz bırakmak. || (k.) Bir cismin kuvvet ve tesirini kesmek, tadil etmek. || (mec.) Faydasız ve lüzumsuz etmek. || **Se** – Birbirinin kuvvet ve tesirini kesmek.

Neutralité [ims.] Bî-taraflık, bî-taraf bulunma, kaide-i bî-tarafi. || **Garder la** – Vezâif-i bî-tarafîye riâyet etmek, bî-taraf bulunmak, bî-taraf kalmak. || **Violer la** – Bî-taraflığına halel vermek. || **Observer une stricte** – Bî-taraflığa tamamıyla riâyet etmek. || – **conventionnelle** Ahden lazım gelen bî-taraflık. || **Ligne de** – Bî-taraf olan araziyi tefrik eden hat. || (k.) Ne hâmız, ne kalevî gibi tesir etmeyen bir cismin hâli, itidal.

Neutre [s.] Bî-taraf. || (k.) Hâmız ve zü'l-kalevî olmayan, mutedil. || (sr.) Bazı lisanlarda ne müzekker ve ne müennes olan isimlere ıtlak olunur, cins-i sâlis. || **Verbe** – Fi'l-i lazım. || (nb.) **Fleurs** – **s** Âzâ-yı tenasüliyesi ma'dum olan çiçekler, ezhar-ı âkıre. || (tt.) **Insectes** – **s** Hevamm-ı âkıre. || (bhr.) **Pavillon** – Bî-taraf sancağı. = [imz.] Bî-taraf devlet. || **Droits des** – **s** Bî-taraflık hukuku.

Neuvaine [ims.] Hıristiyanların dokuz gün mütemadiyen icra ettikleri ibadet ve perhiz ve tevbe.

Neuvième [i. - s.] Dokuzuncu, tâsi'. = [imz.] Dokuzda bir, tes'. ◆ Dokuzuncu gün; gebeliğin dokuzuncu ayı. (Bu son iki mânâ eskidir.)

Neuvièmement [h.] Dokuzuncu derecede, tâsian.

Névé [imz.] Dağların nevâhî-i mürtefiası altında bulunan kütlesine denir.

Neveu [imz.] Kardeş oğlu, birader-zâde, hemşire-zâde, yeğen. || **Arrière** – yahut **Petit** – Yeğen-zâde. || – **à la mode du Marais** Piç. = [cm.] Ahfad.

Névralgie [ims.] (t.) Sinir illeti, elemü'l-a'sâb.

Névralgique [s.] (t.) Sinir hastalığına, elemü'l-a'sâba mensup ve müteallik.

Névrilème [imz.] (tşr.) Gılaf-ı asab.

Névrilémite [ims.] (t.) İltihab-ı gılaf-ı asab.

Névrine [ims.] (k.) Şibh-i kalevî-i dimağ, nevrin.

Névritique [s.] (t.) Sinir hastalıklarını iyi eden ilaçlara ıtlak olunur, mukavviyü'l-a'sâb. (Az kullanılır; *Nervin* kelimesinin isti'mali daha şâyidir.)

Névrite [ims.] (t.) İltihab-ı asab.

Névrodermie [ims.] (t.) Maraz-ı asabî-i cildî.

Névrographie [ims.] (tşr.) Sinirlerin tarifi, tavsifü'l-a'sâb.

Névrologie [ims.] Teşrihin sinirlerden bahseden kısmı, mebhasü'l-a'sâb.

Névrome [imz.] (t.) Verem-i asabî.

Névromimosie [ims.] (t.) Maraz-ı a'sâb-ı mukallid.

Névropathie [imz.] Dâü'l-a'sâb.

Névroptères [imz. - cm.] (tt.) Kanatları sinirlerden ibaret sinekler, usâbiyü'l-cenah.

Névrose [ims.] (t.) Ale'l-ıtlak sinir hastalıklarına verilen isimdir, maraz-ı asabî, vecn-i asabî.

Névrosthénie [ims.] (t.) Teheyyüc-i asabî.

Névrotome [imz.] (crh.) Mihza'-ı asab.

Névrotomie [ims.] (crh.) Sinirin kat'ı, haz'u'l-asab.

Newmarket [imz.] (*niou-mar-kètt*) İngilizlerden Fransızlara geçmiş bir nevi erkek esvabı.

Newtonianisme [imz.] (*neu-to*) Hikmet ve hey'ette hakîm-i meşhur Nevton'un usul ve tarik-i mahsusu ki maddiyatı tahrik eder kuvvetler kabulü esasına mübtenîdir.

Newtonien,ne [s.] (*neu-to*) Hakîm-i meşhur Nevton'un usul-i hikmet ve hey'etine mensup ve müteallik. = [imz.] Nevton'un usul-i hikmetine tâbi adam.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Nez [imz.] Burun, enf. ◆ Yüz, çehre. ◆ Şem hissi, kuvve-i şâmme. ‖ **Avoir le – fin** Bir şeyi önden anlamak. ‖ **Rire au – de** Yüzüne karşı gülüp eğlenmek. ‖ **– à –** Yüz yüze, karşı karşıya. ‖ **Au – de quelqu'un** Birinin yüzüne karşı. ‖ **Donner du – en terre** Burnu üzerine düşmek. ‖ **Saigner du –** Burnu kanamak. ‖ **Tirer les vers du – à quelqu'un** Birisinin ağzından gizli bir şey almak. ‖ **Allonger le –** Adem-i hoşnudî ve memnuniyet gösterecek surette surat asmak. ‖ **Se faire le –** İptidâ zarara uğradıktan sonra çok kâr etmek.

Ni [hr.] Ne: **– l'un – l'autre** Ne beriki ne öteki.

Niable [s.] İnkâr olunabilir, kabil-i inkâr.

Niais,e [i. - s.] Ahmak, budala, ebleh. ◆ Eblehâne. = [imz.] (tt.) Doğan yavrusu, palazı.

Niaisement [h.] Budalalıkla, ahmakça, eblehâne.

Niaiser [fl.] Abes şeylerle uğraşmak.

Niaiserie [ims.] Budalalık, hamâkat. ◆ Boş şey, abes, mâlâyâni.

Nice [s.] Ahmak, sâde-dil. ◆ Güzel, sevimli. (Eskidir.)

Niche [ims.] Bir şey vaz'ına mahsus olarak duvarda yapılmış oyuk mahal, kanatsız dolap, hücre. ◆ Baraka, kulübe. ◆ Köpek kulübesi. ‖ (tşr.) Hafire-i sedefiye.

Niche [ims.] Şeytanlık, hile.

Nichée [ims.] Bir yuvada ve birden çıkan kuş yavruları. ‖ (mec.) Güruh, cemaat, kesret.

Nicher [fl.] Yuva yapmak. ◆ Bir yerde oturmak. = [ft.] Vaz' etmek, yerleştirmek. ‖ **Se –** Saklanmak, sokulmak, sakin olmak. ‖ (mec.) Bulunmak.

Nichet [imz.] Folluk yumurta.

Nicheur,se [s.] Yuva yapmak âdeti olan kuş.

Nichoir [imz.] Tavuğu kuluçkaya yatırmaya mahsus kafes. ◆ Kuşhâne.

Nickel [imz.] Maâdinden bir cism-i basit, nikel.

Nicodème [imz.] Ahmak, sâde-dil adam. (Tekellümde müsta'meldir.)

Niçois,e [s.] Fransa'nın Nis[49] şehrinden olan.

Nicotiane [ims.] (*ti-a*) Fransa'da iptidâ-yı icadında tütün fidanına verilen isimdir. (Bunu Avrupa'ya getiren Niko nâmındaki sefirin isminden müştaktır.)

Nicotine [ims.] Tütünden çıkarılan bir madde-i semmiye, nikotin, duhanin.

Nicotiser [ft.] Tütün dumanı ile doldurmak.

Nictation [ims.] (t.) İhtilac-ı ecfan.

Nid [imz.] Yuva, âşiyane, lâne. ‖ **Au –, dans le –** Bidâyetinde, hîn-i neş'etinde. ‖ **Trouver, prendre la pie au –** Mühim bir keşifte bulunmak. = [cm.] (arz.) Evkân. ‖ (as.) **– de pie** Bir nevi metris.

Nidamentum [imz.] (tşr.) Gışâ-i veknî.

Nidifier [ft.] Yuva yapmak.

Nidiforme [s.] Vekniyü'ş-şekl. ‖ (mec.) Mesken, ikametgâh.

Nidoreux,se [s.] Bozuk yumurta gibi kokan, müteaffin.

Nidulaire [ims.] (nb.) Çürük ağaçlarda bulunur mantar.

Nidulant [s.] Gışâ-i şibh-i veknî.

Nièce [ims.] Kardeş kızı, kız yeğen.

Niellage [imz.] Savat işi imali.

Nielle [imz.] Savat, savat işi.

Nielle [ims.] Ekinlerde biten karamuk. ◆ Buğdayın bir nevi hastalığı ki başağın içinde tanelerin çürüyüp bir siyah toza tahavvülünden ibarettir, yerekan, yanık illeti.

Niellé,e [s.] Savatlı. ‖ **Argent –** Savatlı gümüş, üzerine savat işlenmiş gümüş.

Nieller [ft.] Savat yapmak. ◆ Yanık illetinden berbat etmek.

Nielleur [ims.] Savatçı.

Niellure [ims.] Savatçılık.

Niellure [ims.] Ekinlerin yanık illetine uğraması.

• • • • • • • • • • •

49 Nice.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Nier [ft.] İnkâr etmek, tanımamak. ◆ Red-detmek. (Bu mânâda eskidir.)

Nigaud,e [i. - s.] Ahmak, budala. = [imz.] Beyne'l-avam karabatağa verilen isimdir. (mr. Cormoran.)

Nigaudement [h.] Ahmakça.

Nigauder [fl.] Budalalık etmek. ◆ Boş şeylerle uğraşmak.

Nigauderie [ims.] Budalalık, hamâkat. ◆ Boş şeylerle uğraşma, abesle iştigal.

Nigaut [imz.] Hind'in pek yüksek boylu gazalı ki Keşmir eyaletine mahsustur.

Nigelle [ims.] Çörek otu, habbetü's-sevda.

Nigrifier [ft.] Zenci yapmak, zenci hâline getirmek.

Nikeler [ft.] Nikel kaplamak.

Nikélides [imz. - cm.] (mad.) Suhur-ı nikeliye.

Nikélifère [s.] Nikeli hâvi.

Nikéliser [ft.] Üzerine nikel kaplamak.

Nil [imz.] Nil nehri.

Nilgau yahut:

Nil-gaut [imz.] Hind'in Keşmir eyaletine mahsus bir cins gazalı.

Nille [ims.] Manolya sapı. ◆ Cam çerçeveleri kenarlarına konulan halkalı vida.

Nilomètre [imz.] Nil sularının tereffuunu ölçmeye mahsus bir sütun, mikyas-ı nil.

Nilotique [s.] Nil'e ve Nil nehri etrafında bulunan havaliye ait.

Nimbe [imz.] Eizze-i Nasârânın resimlerinde başlarının etrafına yapılan ziya dairesi, hâle.

Nimbus [imz.] (s okunur) Yağmur bulutu, sağanak bulutu.

Niobé [imz.] (hy.) Luter tarafından keşfolunmuş bir seyyâre, niyobe.

Niobium [imz.] (*omm*) (k.) Niyobyum denilen cism-i basit.

Nipa [imz.] Sond[50] Adaları hurma ağacı, nipa.

Nipacées [ims. - cm.] (nb.) Nahliye fasîlesine karib penpiye fasîlesi.

Nippe [ims.] Elbise ve mefruşata müteallik eşya, pırtı. ◆ Kâr, temettü.

Nipper [ft.] Elbise ve mefruşata dair şeyler vermek, giydirip kuşatmak. ‖ **Se** – Böyle eşya tedarik etmek, edinmek.

Nique [ims.] Tahkir ve zevklenme işareti. ‖ **Faire la** – **à** Birini tahkir ve istihfaf ederek eğlenmek. ‖ **Être** – **de mèche** Şerik-i töhmet olmamak.

Niso [imz.] Bir cins deniz helezonu.

Nitée [ims.] (mr. Nichée.)

Nitèle [ims.] Bir cins küçük sinek.

Nitescence [ims.] Gözleri kamaştıran lem'a, aydınlık, şule, Zühre, yakîk.

Nitidulaires [imz. - cm.] (hyv.) Debboyu'l-karn fasîlesinden yakîkiye cinsi.

Nitidule [imz.] Necaset üzerinde bulunan bir cins sinek.

Nitouche [ims.] **Sainte** – Yalandan bir hilm ve mülâyemet gösteren mürâî adam.

Nitraire [ims.] Sibirya'ya mahsus bir cins şüceyr.

Nitrate [ims.] (k.) Hâmız-ı azot yani güherçile ile bir esastan mürekkep milh, azotiyet. ‖ – **d'argent** Cehennem taşı, azotiyet-i fidda.

Nitre [imz.] (k.) Azotiyet-i potas, güherçile, surc.

Nitreux,se [s.] (k.) Güherçileli, surcî. ‖ **Acide** – Hâmız-ı azotî.

Nitrière [ims.] Güherçile madeni.

Nitrique [s.] (k.) Güherçileli, surcî. ‖ **Acide** – Hâmız-ı azot.

Nitrite [imz.] (k.) Hâmız-ı azotiyetin bir esasla imtizacından hâsıl milh, azotiyetî.

Nitrogène [s.] (k.) Müvellid-i surc.

Nitroglycérine [ims.] (k.) Nitrogliserin.

Nitromètre [imz.] (k.) Mikyas-ı güherçile.

Nitromuriatique [s.] (k.) **Acide** – Mâ-i zerrin.

50 Sonde.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Nitropigues [imz. - cm.] (mad.) Güherçileyi hâvi sular.

Nitrothermes [imz. - cm.] (mad.) Güherçileyi hâvi olan kaplıcalar.

Niveau [imz.] Bir sathın düz olup olmadığını tayine mahsus alet, tesviye aleti, mikyas-ı istivâ. ◆ Vaziyet-i ufkiye. ◆ Sath-ı ufuk, sath-ı müstevî, satıh. || – **d'eau** Su tesviye aleti. || – **de maçon** Duvarcı çırpısı, gönyesi, terazisi. || – **à bulle d'air** Tesviye ruhu. || – **de la mer** Sath-ı bahr. || **Passage à** – Demir yollarında sath-ı zemin geçidi, satıh geçidi, geçit. || – **apparent** Ufk-ı mer'î. || – **vrai** Ufk-ı hakikî. || (mec.) Müsâvat. || **De** – ve **Au** – Mütesâviyen. ◆ Tesviyesinde.

Niveler [ft.] (*Appeler* gibi tasrif olunur.) Tesviye aleti ile tayin etmek. ◆ Tesviye aleti ile ölçmek. ◆ Bir sathı düzeltmek, tesviye etmek, ufkî bir hâle getirmek. || (mec.) Müsâvi etmek.

Niveler [fl.] Ehemmiyetsiz şeylerle vakit geçirmek, eğlenmek. (Eski kelime.)

Niveleur [imz.] Alet-i istivâ ile satıhların düzlüğünü ve mevâkiin irtifaını ölçen adam, tesviyeci.

Nivellement [imz.] Tesviye ameliyatı. ◆ Tesviye ile ölçme. || (r.) Râkım usulü. || – **simple** Tesviye-i basîte. || – **composé** Tesviye-i mürekkebe. || **Courbe de** – Tesviye münhanisi.

Nivéole [imz.] (nb.) Çiğdem.

Niverreau [imz.] Kar kuşu denilen ispinoz nevi.

Nivernais,e [i. - s.] Fransa'nın Niverne eyaleti ahalisinden olan.

Nivet [imz.] Başkası için eşya satın alan adamın tüccardan aldığı komisyon veya ikramiye.

Nobiliaire [s.] Zâdegâna veya zâdegânlığa, asalete mensup ve müteallik. || **Particule** – Zâdegân isimlerinin evveline ilave olunan edat ki Fransızca'da *de*, Almanca'da *von* (fon) Felemenk'de *van*, Danimarka'da *af*'dır. = [imz.] Bir memleketin zâdegân sicil defteri.

Noble [s.] Zâdegândan olan, asil, necip. || (mec.) Zarafetli, âlicenâbâne, kerim, ulvi. || **Classes** – **s** Sunuf-ı zâdegân. || **Parties** – **s** İnsanın beyin ve kalp gibi âzâsı. || **Père** – Sahne-i temâşâda ihtiyar ve sahib-i vakar ve haysiyet bir adam vazifesi. = [imz.] Zâdegândan adam, asilzâde.

Noblement [h.] Asaletle, necibâne. ◆ Zarafetle. ◆ Âlicenâbâne, merdâne. || **Vivre** – Hiçbir sanatla yahut askerlikten başka hiçbir meslekle meşgul olmayarak yaşamak.

Noblesse [ims.] Zâdegânlık, asalet, necâbet. ◆ Zâdegân sınıfı, şürefâ. || (ed.) Asalet. || (mec.) Zarafet, uluv, kerem. || **Titres de** – Unvan ve merâtib-i asilzâdegân. || – **d'extraction** Menşei zalâm-ı meçhuliyet içinde kaybolacak derecede kadim bir asalet. || – **d'épée** İptidâ hizmet-i askeriye sayesinde iktisab edilmiş asalet. || – **oblige** İnsan asil olunca, yahut asalet iddiasında bulununca asilâne hareket etmelidir; yahut bir şöhret sahibi olunca buna münâfi harekette bulunmamalıdır.

Noce [ims.] Teehhül, izdivaç. ◆ Düğün, sûr, velîme. ◆ Düğün alayı ve cemaati. ◆ Ziyafet. || – **de village** Köy düğünü. || **Faire la** – İşi bırakıp eğlenmeye gitmek. || – **de garçon** Delikanlıların eğlenmeleri, cümbüş ve eğlenceleri.

Nocer [fl.] Düğün yapmak. ◆ Ayş u safâ ile vakit geçirmek.

Noceur,se [i.] İşini bırakıp eğlenmeye giden adam. ◆ Ayş u safâ ile vakit geçiren adam.

Nocher [imz.] Gemici, kayıkçı. || **Le** – **des enfers** Esâtir-i Yunaniyece güya ervahı kayıkla cehennem deresinden geçiren.

Noctambule [i. - s.] Gece uykuda olduğu hâlde uyanmaksızın kalkıp gezen adam, sâir-i fi'l-menam (*Somnambule* daha ziyade kullanılır.) ◆ Gece yürüyen, geceleri ayakta olan.

Noctambulisme [imz.] Gece uykuda iken uyanmaksızın kalkıp gezme, seyr-fi'l-menam. (*Somnambulisme* kelimesinin isti'mali daha iyidir.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Noctilion [imz.] Amerika-yı Cenûbî yarasası.

Noctiluque [s.] Kadim Roma esâtirinde kamerin sıfatıdır. || (tt. - nb.) Gece parlayan böcek ve kurtlarla gece açılan çiçeklere ve hayvanat-ı ricliyü'l-cezrden geceleri denizlerde yakamoz denilen sudaki parıltıyı husule getiren bir nevi munakka'a ıtlak olunur.

Noctuélites [ims. - cm.] (hyv.) Leyliye fasîlesinden zü'l-levâmis-i tavîle cinsi.

Noctuelle [ims.] (tt.) Gece pervanesi.

Noctule [ims.] (tt.) Büyük yarasa nevi.

Noctuo-phalémites [imz. - cm.] (hyv.) Firâşiye-i leyliye fasîlesi.

Nocturne [s.] Geceye müteallik, gece vâki olan, leylî. ◆ Gece gören. || **Attaque** – Gece vakti edilen çapul, hamle, şebhun. || **Oiseau** – Gece kuşu. || **Yeux** – **s** Gece gören gözler, uyun-ı leyliye. = [imz.] Gece okunan dua. ◆ Hazin ve şikâyet-âmiz makam. = [imz. - cm.] Gece kuşları, leyliye fasîlesi.

Nocturnité [ims.] Gece görmek kuvveti.

Nocturnement [h.] Geceleyin, leylen.

Nocuité [ims.] Mazarrat, muzırlık: **La – d'un aliment** Bir gıdanın mazarratı.

Nodale [sms.] (ht.) **Ligne** – Hatt-ı fâsıl-ı ihtizaz.

Noddi [imz.] (hyv.) Deniz kırlangıcı nevinden beyne'l-medâreyn cezâirde bulunur bir nevi güzel kuş.

Nodosité [ims.] Düğümlü ve ukdeli ve boğumlu olma. ◆ Düğüm, ukde, boğum.

Nodulaire [s.] Çok düğümlü, ukdeli. ◆ Düğüme müteallik.

Nodule [imz.] Küçük düğüm, küçük ukde.

Nodus [imz.] (*s* okunur) (crh.) Düğüm şeklinde sert bir nevi nasır, ukdiye.

Noël [imz.] Hazreti İsa'nın yevm-i vilâdeti ve o güne müsâdif olan Paskalya, milad-ı İsa yortusu. ◆ Yevm-i mezkûrda kilisede okunan zemzeme. || **Arbre de** – Milad-ı İsa gecesi çocuklara verilecek oyuncak ve şekerleme gibi hediyeler asılarak tertip ve tezyin edilen suni ağaç.

Nœud [imz.] (*d* okunmaz) Düğüm, ukde. ◆ Fiyonga, Frenk bağı. ◆ Asma ve kamışların mafsallarındaki düğüm, boğum, ağaç boğumu, budak. ◆ Parmaklardaki boğum. || (mec.) Rabıta, münasebet. ◆ Müşkil, ukde. = [cm.] (bhr.) Geminin katettiği mesafeyi ölçmeye mahsus paraketenin beher elli kademdeki düğümü ve bu düğümler arasındaki mesafe (15 buçuk metre). ◆ Mil-i bahrî (1.852 metre). || – **gardien** Kördüğüm. || – **coulant** İlmek. || – **de la lune** Kamerin ukdeleri yani daire-i küsuf ve husufun katettiği noktaları. || – **de la parenté** Münasebet ve revâbıt-ı sıhriye. || **Rire qui ne passe pas le** – **de la gorge** Mecburi hande.

Noir,e [s.] Siyah, kara, esved. ◆ Esmer. ◆ Karanlık, muzlim. ◆ Kirli, pis. ◆ Zencilere ait, mensup, müteallik. ◆ Çürük, mosmor. || (mec.) Hazin, mükedder, müellim. ◆ Fena, fâsid. || **Bête** – Yabani domuz. ◆ Pek menfur adam. || **Chambre** – **e** Fotoğrafçılıkta hücre-i muzlime. || **Livres** – **s** Sihirbaz kitapları. || **Passer l'onde** – **e** Ölmek. || **Faire** – Gece olmak, karanlık olmak. = [imz.] Siyah renk, sevad. || – **animal** Kemiklerin ihrakıyla hâsıl olan siyah toz boyası. || – **d'ivoire** Fildişi kırpıntılarının ihrakıyla hâsıl olan siyah toz boyası. || – **de fumée** İs mürekkebi. || **Passer du blanc au** – İfrattan tefrite geçmek. **Voir tout en** – Her şeyi hazin ve müellim bir surette görmek. || **Broyer du** – Efkâr-ı müellimeye dalmak.

Noir [imz.] Zenci, kara. || **Traite des** – **s** Üserâ-yı zenciye ticareti.

Noirâtre [s.] Siyahımsı, karamtırak.

Noiraud,e [s.] Siyah saçlı ve esmer çehreli (adam).

Noirceur [ims.] Siyahlık, karalık, sevad. ◆ Siyah leke, karartı. || (mec.) Fenalık, kötülük, mefsedet. ◆ Mağmum ve mükedder tabiat.

Noircir [ft.] Siyahlatmak, karartmak, karalamak, tesvid etmek. || (mec.) Lekeletmek, lekedar ve bed-nâm etmek. ◆ Mağmum ve mükedder etmek. || – **du papier** Yazı yazmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Noircissement [imz.] Karartma.

Noircissure [ims.] Siyah leke, karartı.

Noire [ims.] Musikide bir dörtlük nota şekli, siyah nota.

Noise [ims.] Münâzaa, nizâ, kavga.

Noiseraie [ims.] Ceviz ağaçlarını hâvi mahal, cevizlik.

Noisetier [imz.] Fındık ağacı.

Noisette [ims.] Fındık. = [s.] Fındık renginde, fındıkî.

Noisif,ve [s.] Münâzaayı, kavgayı seven. (Eski kelime.)

Noix [ims.] Ceviz. ◆ Envâ-ı eşcarın ceviz şeklinde meyvesi. ◆ Kahve değirmeninin dişli üstüvânesi. ◆ Diz kapağı. ◆ Sığırın omuzundaki ur ve böbreğinde bulunan bez. ◆ Bocurgatın manivela mili. ◆ Gabya yahut babafingo direklerinin alt ucu, mavna yatağı. || – **de gigot** But etinin löp tarafı. || – **de robinet** Musluk vidası. || – **vomique** Karga büken, cevz-i mukayyî. || – **de galle** Mazı, afs. || – **muscade** Hindistan cevizi.

Nolanacées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i ulleykiyeden mafsul-ı cülcüliye fasîlesi.

Nolane [ims.] (nb.) Cülcüliye fasîlesinin numûnesi olup Amerika-yı Cenubî'ye mahsus bir nevi şüceyrdir.

Noli me tangere [imz.] (*mé-tan-jé-ré*) Dokunulduğu anda solan bir nevi çiçek, küstüm çiçeği. || (t.) Bir nevi şirpençe, lâ-temessenî, incitme beni. (cm.: des *noline tangere*.)

Nolis [imz.] (mr. Naulage.)

Nolisement [imz.] Bir geminin kiralanması, gemi kiralama.

Noliser [ft.] Gemi kiralamak.

Nom [imz.] Ad, isim, nâm. ◆ Şöhret, şan, nâm, sıyt. ◆ Asalet. || **Petit** – İsm-i zâtî, aile ismi olmayıp herkesin doğduğu vakit vaz' olunan isim. || – **de guerre** Mahlas, lakap. || – **et prénom** İsim ve şöhret. || (sr.) Aksam-ı kelimeden isim: – **commun** İsm-i âm, ism-i cins. || – **propre** İsm-i has, alem. || **Au** – **de** Filanın nâmına, filana vekâleten. || **Au** – **de** Hakkı için. || **Au** – **de Dieu** Bâ-ism-i Hüdâ. || **De** – İsmen, hakikaten olmayarak. || **Sous son** – Kendi nâm ve hesabına. || – **de famille** Aile ismi. || **Homme sans** – İtibarsız, şöhretsiz adam. || **Décliner son** – İsmini beyan etmek.

Noma [imz.] (t.) Küçük çocukların cildinde hâsıl olur bir yara, noma.

Nomade [i. - s.] Sabit meskeni olmayıp konar göçer olan, göçebe, hayme-nişin, bedevi. || **Peuples** – **s** Aşâir.

Nomarchie [ims.] Mısr-ı kadîmde vesâir bazı memâlikte eyalet.

Nomarque [imz.] Mısr-ı kadîmde vesâir bazı memâlikte eyalet valisi.

Nombrable [s.] Ta'dadı kabil.

Nombrant [smz.] (Yalnız şu tabirde müsta'meldir:) **Nombre** – Aded-i mücerret, aded-i sarih.

Nombre [imz.] Sayı, adet. ◆ Miktar, kemiyet. ◆ Kesret, çokluk, hayli miktar. || (sr.) İsim ve fiil vesâirenin müfred veya cem' olması, kemiyet, adet. || (ed.) Vezin ve selâset. || – **d'or** On dokuz seneden ibaret olan devr-i kamerin beher senesi. || **Mesure et** – Kayıt ve adet itibariyle. || –, **bon** – **de** Çok, birçok. || **Au** – **de** Miyanında. || **Du** – **de** Zümresinden. || **Dans le** – İçlerinde, heyet-i mecmualarında. || **Faire** – Kuru kalabalık etmek.

Nombrer [ft.] Saymak, ta'dad etmek.

Nombreusement [h.] Çok ve müteaddid olarak.

Nombreux,se [s.] Çok, müteaddid. ◆ Mevzun, âhenkli.

Nombril [imz.] (*l* okunmaz) Göbek, sürre. ◆ Meyvelerin sap tarafı mukabili olan ön tarafındaki çukurluk ve oyukluk.

Nome [imz.] Mısr-ı kadîmin münkasim bulunduğu eyalâtın beheri. ◆ Mevhum deniz ilâhı Apollon'un nâmına okunan kaside.

Nomenclateur,trice [i.] Bir ilim ve fennin ıstılahatıyla iştigal eden adam. ◆ İsim veren,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

isim takan. = [imz.] Eski Roma ayânının yanında gezip kendilerine yolda rast geldikleri eşraf ve mütehayyizânın isimlerini söyleyen köle.

Nomenclature [ims.] Bir ilim ve fennin ıstılahatı, ıstılahat-ı ilmiye ve fenniye. ◆ Bir lugat kitabının câmi' olduğu kelimelerin heyet-i mecmuası, lugat cetveli, fihrist-i lugat.

Nomenclaturer [ft.] Bir usul tahtında sıralayıp, tasnif edip isim takmak.

Nominal,e [s.] İsmiyle çağırarak veya zikrederek vâki olan, isim-be-isim, isim üzerine. ◆ Yalnız lafzen ve ismen olup hakikaten olmayan, itibarî. || **Valeur – e** Kıymet-i itibariye, kıymet-i mevzua. || **Appel** – Tayin-i isim ile, isim-be-isim yapılan yoklama. || **Capital** – Sermaye-i itibarî, re'sü'l-mâl-i itibarî. = [imz. - cm.] *Nominalisme* denilen felsefe-i sûriye erbabı.

Nominalement [h.] İsmen, itibarî olarak.

Nominalisme [ims.] Felsefe-i safsatiyenin envâ' ve ecnası esmâ-yı itibariyeden ibaret addeden ve mevcudat-ı mücerredeyi inkâr eyleyen bir tarik-i mahsusu, felsefe-i sûriye.

Nominaliste [imz.] *Nominalisme* denilen felsefe-i sûriye tarikine tâbi adam. (Cem'inde *nominaux* dahi denilir.)

Nominataire [imz.] Bir imtiyaz veya rütbe ve mansıba nâil olan adam.

Nominateur [imz.] Bir imtiyaz veya rütbe ve mansıb veren veya vermek hakkını hâiz olan adam.

Nominatif [imz.] (sr.) Ahvâl-i isimden mücerred hâli.

Nominatif,ve [s.] İsme dair, esâmîyi hâvi. || **Liste – ve** Esâmî cetveli. || (hk.) İsme muharrer: **Titre** – İsme muharrer esham ve senedat.

Nomination [ims.] Nasb, tayin.

Nominativement [h.] İsmiyle, isim tasrihiyle.

Nominaux [imz. - cm.] (mr. Nominal ve Nominaliste.)

Nommé,e [s.] Müsemmâ, mülakkab. ◆ İsmi zikredilmiş. || **à point** – Tam vaktinde. || **à jour** – Yevm-i muayyeninde.

Nommément [h.] İsmiyle, isim tayin ve tasrihiyle. ◆ Ale'l-husus, bilhassa.

Nommer [ft.] Ad koymak, tesmiye etmek. ◆ Zikretmek, ismini yâd etmek. Tayin ve tahsis etmek. ◆ Nasb ve tayin etmek. || **Se** – Tesmiye edilmek. ◆ İsmini söylemek, haber vermek.

Nomographe [imz.] Kanun ve nizama müteallik kitap yazan adam.

Nomographie [ims.] Nizam ve kanuna müteallik kitap.

Non Yok, değil, hayır. || **– sans raison** Haksız, sebepsiz değil. || Edat gibi bazı isim ve sıfatların terkibinde dahi bulunur: **non-réussite** Adem-i muvaffakiyet. = [imz.] Cevab-ı red. = [hr.] – **plus** Dahi, kezâlik (cümle-i menfiyede); **Ni moi – plus** Ben dahi kezâlik, ben dahi değil. || **– seulemet … mais** Değil yalnız … belki. || **– pas que** Değil ki. || **– plus que** … Filan şeyden ziyade değil.

Non-activité [ims.] Bir câbitin bilfiil hizmette olmaması. (Bu müddet zarfında nısf-ı maaş alır.)

Nonagénaire [i. - s.] Doksan yaşında, doksanlık.

Nonagésime [imz. - s.] (hy.) Daire-i husuf ve küsufun ufka nispetle en ziyade irtifada bulunan 90 derecesine ıtlak olunur.

Nonagesimo [h.] (*gé-zi*) (Latince) Doksanıncı.

Non-aliénabilité [ims.] (hk.) Adem-i kabiliyet-i temlik.

Nonante [s.] Doksan, tis'în. (Eskidir.)

Nonantième [s.] Doksanıncı. (Eskidir.)

Non-armement [imz.] Adem-i müsellahiyet.

Non-avenu,e [s.] Hükümsüz, keenlemyekün hükmünde. ◆ Gayr-ı vâki.

Nonce [imz.] Papanın sefiri, vekili. (– **apostolique** suretinde müsta'meldir.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Nonchalamment [h.] Dikkatsizlikle, ihmal ve tekâsülle. ◆ Edâlı bir surette.

Nonchalance [ims.] Dikkatsizlik, adem-i ihtimam, ihmal ve tekâsül. ◆ Naz ve edâ.

Nonchalant,e [i. - s.] Dikkatsiz, ihmalci, mütekâsil. ◆ Nazlı, edâlı.

Nonchaloir [imz.] İhmal ve tekâsül, gevşeklik. (Eskidir.)

Nonchaloir [ft.] İhmal etmek. (Eskidir.)

Nonciature [ims.] Papa sefirinin unvan ve sıfat ve memuriyeti ve konağı.

Non-combattant [imz.] Tabip, cerrah, imam vesâire gibi orduya mensup olduğu hâlde harbe iştirak etmeyen adam.

Non-concordance [ims.] (hr.) Adem-i mutabakat.

Non-conformiste [i. - s.] İngiltere'de Protestanlığın resmî ve umumi olan mezhebinden başka bir mezhepte bulunanlara ıtlak olunur.

Non-conformité [ims.] Fıkdan-ı tevâfuk ve tetâbuk.

None [ims.] Kilisede okunan duaların biri.

Nones [ims. - cm.] Eski Romalılar indinde bazı ayların sekinci günleri.

Non-être [imz.] (fls.) Adem-i vücut, ma'dûmiyet, adem, fena.

Non-exécution [ims.] Adem-i icra.

Non-existence [ims.] Adem-i vücut, fena, adem.

Nongentesimo [h.] *(jain-té-zi)* Dokuz yüzüncü.

Nonidi [imz.] Fransa'nın bir vakitler câri olan takviminde on günden ibaret olan haftanın (ve daha doğrusu aşerenin) dokuzuncu günü.

Non-intervention [ims.] Adem-i müdahale.

Nonius [imz.] (*s* okunur) Tayin-i derecata mahsus hendese aleti.

Non-jouissance [ims.] (hk.) Mahrumiyet, adem-i intifâ, adem-i istifade.

Non-lieu [imz.] (hk.) Men-i muhakeme. ‖ **Déclaration de** – ve **Ordonnance de** – Men-i muhakeme kararı.

Non-moi [imz.] Felsefede herkesçe ben kelimesiyle ifade olunan şahsın mâsivâsı, mâsivâ-i ene, a'yân-ı hariciye.

Nonnain [ims.] ve:

Nonne [ims.] Rahibe, târike-i dünya.

Nonnette [ims.] Küçük rahibe, genç târike-i dünya. ◆ Baharlı çörek.

Nono [h.] Tâsian.

Nonobstand [hc.] -ile beraber, bakmayarak: – **les difficultés** Müşkilatla beraber, suûbata bakmayarak.

Non-pair,e [s.] Çift olmayan, tek. ‖ **Jouer à pair ou** – Tek mi çift mi oynamak.

Nonpareil,le [ims.] Misli bulunmayan, bînazir, bî-adil, emsalsiz.

Nonpareille [ims.] Masnuat-ı mütenevvianın gayet ince ve küçükleri. ◆ Gayet ince bir nevi dökme hurufat.

Non-payement [imz.] Ödememezlik, adem-i te'diye. (cm.: des *non-payements*.)

Non-permanence [ims.] Adem-i devam ve imtidad.

Non-plus-ultra [imz.] Ötesi yok, nihayet derece, mertebe-i kusvâ.

Non-possesseur [imz.] (hk.) Zilyed olmayan.

Non-prix [imz.] Fey'-i hakikiden dûn fiyat, yok bahâ. (Eskidir.)

Non-recevable [s.] (hk.) Gayr-ı mesmu'.

Non-recevoir [ft.] (hk.) **Fins de** – Adem-i mesmûiyet itirazı, iddiası.

Non-résidence [ims.] Bir şahıs veya şeyin bulunması lazım gelen mahalde bulunmaması. (Cem'i gayr-ı müsta'meldir.)

Non-réussite [ims.] Adem-i muvaffakiyet, muvaffakiyetsizlik. (cm.: des *non-réussites*.)

Non-sens [imz.] Mânâsızlık, mânâsız ve nâbecâ söz. ◆ Mânâsız hareket. ‖ (ms.) Nâkıs sadâ. (cm.: des *non-sens*.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Non-seulement [h.] Değil yalnız.

Nonuple [s.] Dokuz kat, dokuzluk. (Az kullanılır.)

Nonupler [ft.] Dokuz defa tekrar etmek. (Az kullanılır.)

Non-usage [imz.] (hk.) Adem-i isti'mal, metrukiyet, terk.

Non-valeur [imz.] Noksan kıymet, noksan. ◆ Hiçbir şey getirmeyen emlâk. ‖ – **d'une terre** Noksan arz ki mahsul vermeyen arazi demektir, temettüü görünmeyen emlâk vesâireye ıtlak olunur. ‖ (as.) Amelmande ve malûl asker. = [cm.] Mümteniü't-tahsil bakaya. ◆ Füruhtu gayr-ı kabil eşya.

Non-vente [ims.] Kesat, alışveriş fikdanı.

Non-vertébrés [imz. - cm.] (mr. Invertébrés.)

Non-viable [s.] Yaşayamaz, muammer olamaz.

Non-vue [ims.] (bhr.) Havanın gayet sisli olması münasebetiyle etrafı görememezlik. (Eski kelime.)

Noogène [s.] (t.) Manevi bir tesir ile bedende hâsıl olan (hastalık).

Noologie [ims.] (fls.) İlm-i fikr-i beşer.

Nopage [imz.] Kumaşların çift tellerini ayırmak ve darazlarını çıkarmak ameliyatı.

Nopal [imz.] Amerika'nın kırmız ağacı, sabbar. (cm.: des *nopals*.)

Nopalées yahut **Cactées** [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i sabbâriye.

Noper [ft.] Fabrikadan çıkan çuhanın pürüzlerini bir ufak cımbızla koparıp temizlemek.

Nopeuse [ims.] Fabrikada bir ufak cımbızla çuhanın pürüzlerini koparıp temizleyen kadın.

Nord [imz.] Şimal. ◆ Kutb-ı şimalî. ◆ Havali-i şimâliyede sâkin adamlar. ◆ Bir şeyin şimal ciheti. ◆ Memâlik-i şimaliye. ◆ Şimal rüzgarı, poyraz. ‖ (tca.) Fransa'da şimal şimendiferleri tahvilatı. ‖ **Pôle** – Kutb-ı şimal.

Nord-est [imz.] (*nor-dèstt*) Şimal ile şark cihetleri arasındaki cihet, şimal-i şarkî.

Nord-ester [fl.] Şimal-i şarkî cihetine temayül ve teveccüh etmek.

Nordir [fl.] (bhr.) Şimale dönmek, şimalden gelmeye başlamak.

Nord-ouest [imz.] Şimal ile garp cihetleri arasındaki cihet, şimal-i garbî.

Nordouester [fl.] Şimal-i garbî cihetine temayül ve teveccüh etmek.

Noria [ims.] Bostan dolabı.

Norium [imz.] (*omm*) Noryum denilen cism-i basit-i madenî.

Normal,e [s.] Mutad, tabii, âdi. ◆ Müretteb, muntazam, mukannen. ‖ **École** – **e** Dârü'l-muallimîn. ‖ **État** – Hâl-i tabii, hâl-i mukannen. ‖ (he.) Nâzım: **Ligne** – **e** Hatt-ı nâzım.

Normalement [h.] Mutad üzere, alelâde, hâl-i tabii ve asli üzere. ◆ Müretteb ve muntazam bir surette. ‖ (he.) Şâkulî bir surette.

Normalien,ne [imz.] Dârü'l-muallimîn talebesinden.

Normalité [ims.] Mutad, tabii olan hâle muvâfakat.

Normand,e [i. - s.] Fransa'nın Normandiya eyaleti ahalisinden olan, Normandiyalı. ◆ Eyalet-i mezkûreden çıkan beygir. ‖ (mec.) Hilekâr. ‖ **Répondre en** – Ne evet ne hayır demek, müphem bir cevap vermek. = [imz.] Normandiya'ya mahsus şube-i lisan.

Norme [ims.] Düsturü'l-amel. ◆ Hâl, daire: **Rentrer dans la** – **conjugale** Dâhil-i daire-i izdivaç olmak. ‖ – **principale** Üssü'l-harekât.

Norvégien,ne [i. - s.] Norveçli.

Nos [z.] (Temlik beyan eden zamirin müzekker ve müennes için müşterek cem' mütekellimi). -miz, bizim. (Müfredi *notre*'dur.)

Nosencéphale [imz.] Ma'dûmü'l-dimağ. (Acâibattan.)

Nosocome [imz.] Hastahane hademesi, tımarcı.

Nosocomial,e [s.] Hastahaneye dair.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Nosogénie [ims.] (t.) Tekevvün-i emraz.

Nosographie [ims.] (t.) Tavsif-i emraz.

Nosologie [ims.] (t.) Mebhasü'l-emraz.

Nosophore [imz.] (tşr.) Serîr-i mecrûhîn.

Nosseigneurs [imz.] *Monseigneur* kelimesinin cem'i.

Nostalgie [ims.] (t.) Vatan iştiyakı, sıla yermesi hastalığı, dâü's-sıla. (Beyne'l-avam *mal du pays* denilir.)

Nostalgique [s.] Dâü's-sıla illetine mensup ve müteallik.

Nostoc yahut:

Nosthoch [imz.] Nem-nâk mahallerde bulunur bir cins yosun, nostok.

Nota [imz.] Hâşiye, hâmiş. ◆ Fıkra, not. ‖ – yahut – **bene** (Latince tabir) Şurasını da unutmamalı ki.

Notabilité [ims.] Külliyet, cesâmet. ◆ Ehemmiyet, hatırı sayılır olma, şöhret ve itibar. = [cm.] Bir memleketin en ileri gelenleri, vücuh, eşraf-ı muteberan.

Notable [s.] Külliyetli, cesâmetli. ◆ Ehemmiyetli, hatırı sayılır. ◆ Bir memleketin ileri gelenlerinden olan, eşraf ve vücuhun beheri, mütehayyizan-ı memleketten, muteberandan.

Notablement [h.] Külliyetli olarak, külliyetle, ehemmiyetlice, ehemmiyetli bir surette.

Notacanthe [imz.] Bir cins uskumru.

Notaire [imz.] Mukavelat muharriri, noter. ‖ **Étude de** – Mukavelat muharriri yazıhânesi ve dairesi. ‖ **Clerc de** – Mukavelat muharriri kâtibi.

Notairesse [ims.] Bir noter, bir mukavelat muharriri zevcesi.

Notalgie [ims.] (t.) Elem-i zahr, sırt ağrısı.

Notamment [h.] Başlıca, ale'l-husus, bilhassa.

Notarial,e [s.] Mukavelat muharrirliğine müteallik. (cmz.: *notariaux*.)

Notariat [imz.] Mukavelat muharrirliği, noterlik.

Notarié,e [s.] Mukavelat muharrirliği marifetiyle tanzim olunmuş; **Acte** – Ol vechile tanzim olunan sened-i resmî.

Notarier [ft.] Mukavelat muharrirleri, noterler tarzında tanzim etmek.

Notateur,trice [i.] Not almayı seven adam.

Notation [ims.] İşaret vaz'ı, remiz ve işaretle ifham. ‖ (tca.) Emtia ve eşya üzerine işaretle fiyat vaz'ı. ‖ (k.) Rumuzat-ı kimyeviye. ‖ (ms.) Notaların esas ve kaidesine tevfikan tertip ve tanzimi.

Note [ims.] İşaret, alâmet. ◆ Hâşiye, hâmiş. ◆ Hatırda kalmak üzere bir kâğıt ve cüzdana kayıt ve işaret olunan şey, not. ◆ Bir kitap veya defterden çıkarılan kayıt. ◆ Takrir, tahrirat, tezkere, müzekkere. ◆ Musiki işareti, nota. ◆ Hesap pusulası, fatura. ‖ – **verbale** Takrir-i şifahi, müzekkere-i şifahiye. ‖ – **explicative** Tahrirat-ı muvazziha, izahiye. ‖ – **s identiques** Müttehidü'l-meal tahrirat. ‖ – **collective** Müşterek müzekkere, tahrirat-ı müştereke. ‖ – **responsive** Tahrirat veya müzekkere-i cevabiye. ‖ **Changer la** – İşi külliyen değiştirmek. ‖ **Faire quelque chose à basse** – Bir şeyi sessizce, yavaşça yapmak.

Noté,e [s.] Maruf, müteârif: **Bien** – Hüsn-i sıyt sahibi; **Mal** – Sû-i şöhret sahibi, mesâvî-i ahvâliyle maruf.

Noter [ft.] İşaret etmek, marka koymak. ◆ Kaydetmek, unutmamak. ◆ Musikiyi işaret-i mahsusasıyla yazmak, notasını çizmek, notaya almak. ‖ (cm.) Fikir vermek, hakkında fena bir fikir peydâ ettirmek.

Noteur [imz.] Musiki notalarını yazan ve istinsah eden adam, notacı. (Az kullanılır.)

Notice [ims.] Hülâsa, mücmel. ‖ – **biographique** Hülâsa vechiyle terceme-i hâl.

Notificatif,ve [s.] Tebliğe yarayan, tebliği.

Notification [ims.] İş'ar-ı resmî. ◆ Tebliğ, ihbar. ◆ İhtar. ‖ – **officielle** Tebligat-ı resmiye. ‖ **Acte de** – Tebliğnâme, ihbarnâme.

Notifier [ft.] Resmen, iş'ar ve ihbar ve tebliğ etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKÇE ÜSTÜNDE ÇALIŞMALAR www.tuba.gov.tr

Notion [ims.] Malumat, vukuf, haber. ◆ Pek cüzi ve sathi malumat. ‖ – **s préliminaires** Malumat-ı iptidâiye.

Notobranches [imz. - cm.] (hyv.) Nâime kısmından zü'l-galsamati'z-zahriye fasîlesi.

Notochlène [ims.] (nb.) Serhasiye fasîlesinden ma'dûmü'l-gışâ nevi.

Notocorde [ims.] (tşr.) Rüşeym-i hayvanîde zâhir olan hatt-ı iptidâî.

Notoire [s.] Maruf, meşhur, ayan, zâhir, müteârif. ‖ (hk.) Şöhret-i şâyia ile bilinen, mütevâtir. = [ims. - cm.] Güya ulûm-ı câmiaya mâlik olmak üzere yapılan sihir.

Notoirement [h.] Maruf ve meşhur olarak, tevâtüren, cümlenin malumu olduğu üzere. ◆ Alenen, âşikâre.

Notonecte [ims.] Arkası üzere yüzen bir nevi su kehlesi, sebbah-ı zahrî.

Notonectidées [ims. - cm.] (hyv.) Sebbah-ı zahrî fasîlesi.

Notopodes [imz. - cm.] (hyv.) Sebbah-ı riclî fasîlesi.

Notoriété [ims.] Tevâtür, marufiyet. ◆ Bedâhet, sarâhat. ◆ Bilgi, malumat. ‖ (hk.) Şöhret-i şâyia. ‖ **Acte de** – Şuhudun ihbaratı üzerine memur-ı mahsus tarafından tanzim olunan senet, ihbar hücceti. ◆ Erbab-ı vukuf şahâdetnâmesi.

Notornis [imz.] Felemenk-i Cedid adasında bulunur bir nevi kartal kuşu.

Notorrhize [ims.] (nb.) Nebatatın cüzeyr-i zahrîsi.

Notoryctes [imz. - cm.] Avusturalya'da henüz keşfolunmuş hayvanat-ı mükeyyese fasîlesinden bir cins köstebek.

Notothérium [imz.] (arz.) Hayvanat-ı mükeyyeseden gergedan cesâmetinde olup Avusturalya'da müstehâsesi bulunan bir hayvan.

Notre [s.] Temlik beyan eden zamirin mâlik cem' ve memlûk müfred olduğu vakit müzekker ve müennes için müştereken müsta'mel cem' mütekellim sîgasıdır: -miz, bizim: – **père** Pederimiz; – **mère** Validemiz (cm.: *nos*.)

Nôtre (*le*, *la*) [z.] Bizimki. (cm.: **Les nôtres** Bizimkiler.) = [imz. - cm.] Ebeveynimiz, akrabamız. ◆ Dostlarımız. = [ims. - cm.] Sefâhet ve cümbüş, çılgınlık. (Yalnız **Faire** fiiliyle kullanılır: **Nous avons bien fait des nôtres** Birçok cümbüş ve sefâhet, çılgınlık yaptık.)

Notre-dame [imz.] Hazret-i Meryem (asm.) ◆ Hazret-i Meryem'in yevm-i mahsusu. ◆ Hazret-i Meryem'in nâmına mensup kilise. (cm.: des *notre-dame*.)

Notule [ims.] Küçük hâmiş ve hâşiye. ◆ Muhtasar malumat.

Notus [imz.] (s okunur) Cenup rüzgârı, lodos.

Noue [ims.] (m.) İki çatı arası. ◆ İki çatı arasına konulan oluk. ◆ Delikli tuğla, mücef tuğla. ◆ Çayırlık, mera. ◆ Morina balığının ciğer ve bağırsakları. ◆ Oyuk kiremit, künk. ◆ Sulak çayır.

Noué,e [s.] (nb.) Pek küçük ve zayıf kalıp büyümeyen. ◆ Akdedilmiş. ◆ Muntazam. ◆ Kavrulup kalarak büyüyememiş. ◆ Akim.

Nouement [imz.] Bağlama, akit, bend. ‖ – **de l'aiguillette** Erkekliği bağlama.

Nouer [ft.] Bağlamak, akd ve bend etmek. ◆ Düğüm yapmak. ‖ (ed.) Karıştırmak, teşviş etmek. ‖ (mec.) Akd ve teşkil etmek; – **amitié** Akd-i rabıta-i muhabbet etmek. ‖ – **une intrigue** Bir hile ve desise teşkil etmek. ‖ **Se** – Bağlamak. ‖ (mec.) Vücut bulmak. ◆ Bağlanmak. ‖ (t.) Kemik hastalığına uğrayarak büyüyememek. ‖ (nb.) Çiçek hâlinden meyve hâline geçmek.

Nouet [imz.] (syd.) Suda kaynayan ilacın bağlandığı bez parçası, çıkın, kese.

Noueux,se [s.] Çok düğümleri olan, düğümlü, budaklı, muakkad.

Nougat [imz.] Bademli börek. ◆ Koz helvası gibi kuru hulviyat.

Nouille [ims.] Almanya'nın bir nevi sütlü ve yumurtalı şa'riyesi [şehriyesi], erişte.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Nouiet [imz.] Çatının üzerinde suların akmasına mahsus kiremitten veya kurşundan oluk, çatı deresi.

Noumènes [imz. - cm.] Felsefede müşâhedatın zıddı olan yakîniyat-ı bedîhiye.

Nourrain [imz.] Cinsinin teksiri için havuza atılan küçük balıklar.

Nourri,e [s.] Beslenmiş, semiz, dolgun. ◆ Bol, dolu, gani. || (mec.) **Style** – Mutantan ibare, zengin üslub-ı ifade. || **Intention** – **e** Niyet-i kaviye.

Nourrice [ims.] Çocuğa süt veren kadın, murzia, süt ana, süt nine, dâye. || (mec.) Vasıta-i muvaffakiyet ve terakki. || – **sur lieu** Çocuğun hânesinde oturan süt nine. || **En** – Süt nine kucağında olduğu zaman, süt emerken. || **Mettre un enfant en** – Bir çocuğu süt nine yanına göndermek.

Nourricier [imz.] Süt ananın kocası, süt baba. = [s.] **Père** – Süt baba.

Nourricier,ère [s.] Besleyen, mugaddî.

Nourrir [ft.] Beslemek, tağdiye etmek. ◆ Beslenmeye lazım şeyleri vermek, infak ve iâşe etmek. ◆ Emzirmek, irzâ etmek. ◆ Yetiştirmek. ◆ Devam ettirmek, sürdürmek. || (mec.) Terbiye etmek. ◆ Tutmak, idare etmek. || **Se** – Beslenmek, perveriş-yâb olmak.

Nourrissable [s.] Beslenmesi kabil.

Nourrissage [imz.] Çocukları besleme, büyütme. ◆ Hayvan besleme, semirtme, yetiştirme.

Nourrissant,e [s.] Çok besleyen, pek mugaddî. || (mec.) Gıda-yı ruh olabilen, müfid.

Nourrisseur [imz.] Sütlerini satmak üzere inek besleyen adam, besici, sütçü, inekçi.

Nourrisson,ne [i.] Henüz sütten kesilmemiş çocuk, veled-i rızâî. || Süt ninenin emzirmekte olduğu çocuk, razi'. || **Les** – **s du Pinde** yahut **Les** – **s des Muses** Zümre-i şuarâ.

Nourriture [ims.] Beslenme, tagaddî. ◆ Kuvvet, gıda, rızık. ◆ Terbiye. ◆ Şâkirt. (Bu son iki mânâ eskidir.) || – **passe nature** Terbiyenin tabiattan ziyade insan üzerinde tesiri vardır.

Nourrou [imz.] Bir cins büyük Hindistan maymunu.

Nous [z.] (Zamir-i munfasıl ve muttasılın cem' mütekellimidir.) Biz: – **qui sommes présents** Biz ki hazır, mevcuduz. ◆ Bizi, bize; **Il** – **a pris** Bizi zan, kıyas etti; **Il** – **a dit** Bize dedi. (*moi* ve *je* yerine müfred makamında isti'mal olunduğu vakit haber ve sıfatları müfred olur: – **sommes persuadé que** Mutmainiz ki. || **Pour** – Bizce, biz ise. || **Est-ce à** – **de** Bize mi düşer, bize mi aittir. || – **autres** Bizler, biz.

Nouure [ims.] Çocuğun zayıf kuru ve kısa boylu kalıp büyümemesi, sıskalık, rahitis. ◆ Çiçeğin meyve bağlaması. ◆ Bağlama: **La** – **d'un lacet** Bir şeridin bağlanması.

Nouveau,el,le [s.] Yeni, cedid, nev. ◆ Yeni çıkmış, yeni başlamış. ◆ Turfanda: **Des fruits** – **eaux** Turfanda meyveler. ◆ Acemi, tecrübesiz. || – **el an** Sene başı. || **Habit** – Yeni, modaya muvâfık libas. || **Le** – **monde** Amerika. || **Le** – **testament** İncil. || – **elle date** Yeni tarih. || **Recommencer sur** – **eaux frais** İkmâl ve itmam edilmiş bir şeye yeni baştan başlamak. = [imz.] Yeni şey, yeni icat. ◆ Garip şey. = [h.] Yeni olarak, müceddeden, ahîren. || **De** – **à** Yeniden, be-tekrar. (Harf-i sâit veya sağır *h* ile başlayan bir kelimeden evvel müzekkeri *nouvel* olur).

Nouveau-né,e [i. - s.] Yeni doğmuş, tıfıl, nevzad. ◆ Yeni zuhur etmiş, yeni çıkmış.

Nouveauté [ims.] Yenilik, müceddediyet. ◆ Yeni şey. ◆ Yeni çıkmış kitap. = [cm.] Moda kumaşlar. || **Hautes** – **s** En son moda şeyler.

Nouvel,le [s.] (mr. Nouveau.)

Nouvelle [ims.] Haber, havadis. ◆ Kısa hikâye, kıssa, mesel. ◆ Hilâf-ı mutad, garip şey. || **Assurance sur** – Haber üzerine yapılan sigorta. || **à la** – Havadisi neşrolunur olunmaz.

Nouvellement [h.] Yeni olarak, ahîren, müceddeden, yeniden.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Nouvelleté [ims.] Yenilik. ◆ Garip şey. (Eski kelime.) ‖ (hk.) Bir mirasın cânib-i mahkemeden zaptı.

Nouvellier,ère [s.] Yeni şeyleri, yeniliği seven. (Eski kelime.) ◆ Küçük hikâyeler yazan.

Nouvelliste [imz.] Havadis meraklısı. ◆ Havadis neşreden, havadisçi. ◆ Gazeteci. ◆ Hikâye-nüvis.

Novacule [ims.] Bir cins levrek balığı.

Novaculite [ims.] (mad.) Ustura taşı nevinden olan suhura denir, novakülit.

Novale [ims.] Yeni açılmış tarla. ◆ Böyle tarlalardan alınan öşür.

Novateur,trice [i.] Yenileştiren, müceddid. ◆ İcat eden, mucit. ◆ Yeni icatlar heveskârı. ‖ – **s littéraires** Müceddidîn-i edeb[î].

Novation [ims.] Bir senet ve hüccet vesâirenin tebdil ve tecdidi, tecdid-i akit.

Novatoire [s.] Tecdid-i akde dair.

Novembre [imz.] Sene-i Rumiyenin on birinci veya dokuzuncu ayı, Teşrîn-i Sânî.

Nover [ft.] Bir senet ve hüccet vesâireyi tecdid etmek, tecdid-i akit etmek.

Novice [i.] Tamamıyla ruhban güruhuna dahil olmazdan evvel tecrübe olunmak üzere muvakkaten kisvet-i ruhbanla manastıra girmiş adam veya kadın, rahip şâkirdi. ◆ Gemici şâkirdi, miçodan büyük tayfa çırağı. ‖ (mec.) Acemi, mübtedî. ◆ Masum.

Noviciat [imz.] Kisvet-i ruhbana girip henüz tamamıyla rahip olmamış erkek veya kadının hâl ve sıfatı, ruhban şâkirtliği. ◆ Bu hâlde kalınan müddet. ◆ Bu ruhban mülazımlarının ikametine mahsus mahal. ◆ Çıraklık. ◆ Çıraklık müddeti. ◆ Acemilik. ‖ (mec.) Teheyyüat, kesb-i tecrübe.

Novissimé [h.] Pek yakın vakitte, geçenlerde. (Az kullanılır.)

Noyade [ims.] Boğma, gark. ‖ (mec.) Rezil olma, itibarı kaybetme, inkisar-ı namus ve şöhret.

Noyale [ims.] yahut:

Noyalle [ims.] (bhr.) Yelken bezi.

Noyau [imz.] Çekirdek, nevat. ◆ Merdiven taban ağacı. ◆ Necm-i gîsûdarın re'si ki en sık ve parlak cihetidir. ‖ (mec.) Asıl, esas, menba, menşe. ◆ Para, servet.

Noyé,e [i.] Suda boğulmuş, mağruk, garîk. ‖ **Un – s'accroche à un brin de paille** Denize düşen yılana sarılır. = [s.] Batmış, dalmış, müstağrak. ◆ İçine çok su karıştırılmış.

Noyer [imz.] Ceviz ağacı, şecerü'l-cevz.

Noyer [ft.] Suda boğmak, gark etmek. ◆ Suya boğmak. ◆ Batırmak, perişan ve harap etmek. ‖ (mec.) Teskin ve izâle etmek. ‖ **Se** – Suda boğulmak, gark olmak. ◆ Çok içki içmek. ‖ (mec.) Dalmak, batmak, müstağrak olmak.

Noyure [ims.] Vida yuvası.

Nu,e [s.] Çıplak, üryan, bürehne, açık, yalın. ‖ (mec.) Açık ve doğrudan doğruya olan, tevilsiz. ◆ Tesliyetsiz. ‖ (Arazi hakkında) Ağaçsız ve yeşilliksiz, çıplak. ‖ **à** – Açık olarak, meydanda, çıplak. ‖ **Monter un cheval à** – Beygire eğersiz binmek. ‖ **à l'œil** – Gözlüksüz, dürbünsüz olarak. ‖ **Pays** – Ağaçsız ve ormansız memleket. ‖ – **en chemise** Arkasında yalnız gömlek olarak. ‖ (hk.) – **propriété** Rakabe, rakabe-i mülk. ‖ – **propriétaire** Sahib-i rakabe. (Mevsufdan evvel geldiği vakit mutabakat etmez ve bir hatt-ı vasl ile mevsufla birleşip bir kelime gibi olur: **nu-tête** Başı açık; **nu-pieds** Yalın ayak.)

Nuage [imz.] Bulut, sehab. ‖ (mec.) Bulut gibi nazara hâil olan mevad. ◆ Çehrede görünen hüzün ve keder vesâire hissiyat âsârı. ‖ (t.) İdrarın üzerine toplanan köpük, sehab.

Nuager,ère [s.] Bir bulut ile mestur gibi.

Nuageusement [h.] Bulutlu olarak, açık olmayarak, dumanlı bir suretle.

Nuageux,se [s.] Bulutlu, dumanlı, kapalı. ‖ (mec.) Mükedder, mahzun, mağmum. ◆ Müphem, muğlak.

Nuaison [ims.] (bhr.) Hava veya rüzgârın devam ettiği müddet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Nuance [ims.] (ht.) Elvandan beherinin derecat-ı muhtelifesinden her biri, ânat, ânat-ı elvan. || (mec.) Nevi veya cinsi bir olan şeyler arasındaki cüzi fark, ânat, ânat-ı maânî.

Nuancer [ft.] Elvanı, birbirini tutacak surette tertip ve telif etmek, renkleri yakıştırmak, telif-i elvan etmek. || (mec.) Gayet nazik farkları ifade edebilmek. ◆ Bir hâl-i mahsus, bir şekl-i mahsus vermek.

Nubien,ne [i. - s.] Mısır ile Habeş arasındaki Nube ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan.

Nubifère [s.] Bulutlu.

Nubifuge [s.] Bulutları dağıtan.

Nubile [s.] (hk.) Evlenmek yaşında olan, bâliğ, bâliğa: **Fille** – Gelinlik kız; **Âge** – Sinn-i büluğ.

Nubilité [ims.] (hk.) Sinn-i büluğ, sinn-i mürâhika.

Nucelle [ims.] (nb.) Cism-i hücrevî-i büyeyz.

Nucifrage [imz.] (mr. Casse-noix.)

Nucléaire [s.] (mr. Epithélium.)

Nucléi [imz.] (hy.) Şemsin üzerindeki şevâibin merkezi makamında bulunan nevat.

Nucléiforme [s.] (tt.) Nevatiyü'ş-şekl.

Nucléobranches [imz. - cm.] (hyv.) Zü'l-galsamati'n-nevatî fasîlesi.

Nucléole [imz.] (tt.) Nüveyt.

Nucléolite [ims.] Nevâtiyü'ş-şekl fasîlesinin numûnesi olan bir cins deniz kavkaası.

Nucléolitidées [ims. - cm.] (hyv. - arz.) Nevâtiyü'ş-şekl fasîlesi.

Nuculaine [imz.] (nb.) Esmar-ı nevâtiye.

Nucule [ims.] (nb.) Nevat. || (hyv.) Bir cins küçük deniz tarağı.

Nuculées [ims. - cm.] (hyv.) Nevâtiye fasîlesi.

Nuculine [ims.] (hyv.) Bir nevi aşivades.

Nudibranches [imz. - cm.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî şubesinden zü'l-galsamati'l-muarrâ nevi.

Nudicoles [imz. - cm.] (hyv.) Zü'l-unk-ı muarrâ fasîlesi.

Nudipèdes [imz. - cm.] Decâciye fasîlesinden zü'r-ricl-i muarrâ nevi.

Nudité [ims.] Çıplaklık, yalınlık, açıklık, üryanlık. ◆ Beden-i insanda gizli yerler. ◆ Vuzuh ve sadegî. = [cm.] Çıplak resimler.

Nue [ims.] Bulut, sehab. || **Tomber des – s** Ziyadesiyle müteaccib olmak. || **Élever jusqu'aux – s** Çok methetmek, ayyuka çıkarmak.

Nuée [ims.] Sık ve büyük bulut, gamam. || (mec.) Kesret, fevc, cemm-i gafir, sürü.

Nuement [h.] (mr. Nûment.)

Nue-propriété [ims.] (hk.) Rakabe, rakabe-i mülk.

Nuer [ft.] Yün ve ipek kumaşların renklerini uydurmak, birbirine yakıştırmak.

Nuire [fl.] (Tasrifi: *Je nuis, tu nuis; il nuit, nous nuisons, vous nuisez, ils nuisent; je nuisais, je nuisis; je nuirai; nuis, nuison, nuisez; que je nuise; que je nuisisse; nuisant; nui*) Dokunmak, zarar etmek, muzır olmak. ◆ Mani olmak. || **Abondance de bien ne nuit pas** Artık mal göz çıkarmaz. || (hk.) **Intention de** – Izrar-ı kasdî.

Nuisibilité [ims.] Mazarrat.

Nuisible [s.] Muzır, dokunaklı.

Nuisiblement [h.] Muzır olacak, mazarrat verecek surette.

Nuit [ims.] Gece, leyl, şeb. ◆ Otelde bir gecelik masraf. ◆ Bir kadının bahşeylediği leyl-i visal. || (mec.) Zulmet, karanlık. ◆ Cehl, meçhuliyet. || **Chemise de** – Gecelik gömlek. || **Pot, vase de** – Oturak. || – **blanche** Uykusuz geçirilen gece. || **Passer la** – **blanche** Bütün gece uyumamak. || **Passer la** – **à** Geceyi bir şeyle meşgul olarak imrar etmek. || **Se mettre à la** – Gece hulûl edivermek, gece bastırmak. || **La** – **des temps** Tarihin iyice zaptedemediği ezmine-i kadîme, istıtlâat-ı tarihiyeden mukaddem olan ezmine-i meçhule. || **La** – **du tombeau** ve

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

L'éternelle – Ölüm, mevt. || La flambeau de la – Ay, kamer. || Les feux de la – Nücum. || De – Geceleyin, gece vakti, leylen.

Nuitamment [h.] Geceleyin, gece vakti, leylen.

Nuitée [ims.] Bir gece müddeti, bir gecelik.

Nul,le [kn.] Hiçbir: – homme Hiçbir kimse. ◆ Hiç kimse. = [s.] Hükümsüz, itibarsız, kıymetsiz, mefsuh, bâtıl, keen-lem-yekün hükmünde. ◆ Bir işe yaramaz, ehliyetsiz, dirayetsiz. = [h.] – le part Hiçbir yerde.

Nulle [ims.] Şifrede hükmü olmayıp mahzâ hallî-i eşkâl etmek için isti'mal olunan boş rakam.

Nullement [h.] Hiç, asla. ◆ Hiçbir vechile.

Nullifier [ft.] Keen-lem-yekün hükmüne getirmek, ilga etmek (Az kullanılır.)

Nullipores [imz. - cm.] (mad. - arz.) Ma'dumü'l-mesammat.

Nullité [ims.] (hk.) Butlan. ◆ Bir akdin ilgasını mûcip hata ve kusur, ayıp. ◆ Ehliyetsizlik. ◆ Ehliyetsiz adam. || à peine de – Keen-lem-yekün hükmünde tutulmak üzere.

Nûment yahut Nuement [h.] Açıktan açığa, bilâ-tevil.

Numéraire [s.] Meskûkâtın kıymet-i nizamiye ve itibariyeleri hakkında söylenir. = [imz.] Nakit akçe, nukud. || En – Nakden. || Groupe de – Postaya tevdien gönderilen para çıkını, emanet, surre.

Numéral,e [s.] Adet beyan eden; Adjectif – Sıfat-ı adedî, ism-i adet. (cmz.: *numéraux*.)

Numérateur [imz.] (r.) Suret, kesirin sureti.

Numératif,ve [s.] Ta'dada yarayan, ta'dadî.

Numération [ims.] Sayma, hesap, terkim. || (r.) Ta'dad ve terkim. || (hk.) – des deniers Ta'dad-ı nukud.

Numérique [s.] Adet ve rakama mensup ve müteallik, adedî. ◆ Adetçe olan.

Numériquement [h.] Adetçe, adeden.

Numéro [imz.] Bir şeyin mevki ve derecesini mübeyyin rakam, adet, numara. || Le – gagnant Piyangoda kazanan bilet. || – d'ordre Sıra numarası. || – 100 Abdesthane. || Entendre le – Bir şeyde çok mahir olmak.

Numérotage [imz.] Adet vaz'ı, numara vaz'ı.

Numéroter [ft.] Adet vaz' etmek, numara koymak.

Numéroteur [imz.] Numara vaz'ına mahsus makine ve alet.

Numide [i. - s.] Numidya denilen eski Mağrip ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan, Mağribî-i kadim.

Numismal,e [s.] (tt.) Bir sikkeye benzeyen.

Numismate [imz.] Meskûkât ve madalyaları tanımakta mahir ve bu bâbda malumat sahibi adam, fenn-i meskûkât âlimi.

Numismatique [s.] Meskûkât ve madalyalara mensup ve müteallik. = [ims.] Âsâr-ı atîkadan olan meskûkât ve madalyaları tanımak fenni.

Numismatographie [ims.] Meskûkât-ı kadîme ve madalyalardan bahseden ilim, takvim-i meskûkât.

Nummulaire [ims.] (*nomm-mu*) (nb.) Nergis çiçeği nevi. ◆ Müdevver sikke şeklinde sedef. = [s.] Sikkeye benzeyen.

Nummulite [imz.] (arz.) Zü's-sukbat-ı helezoniyü'l-kıt'a fasîlesinden bir cins müstehâse ki tabaka-i süesoniyede[51] bulunur.

Numulitique [s.] (arz.) Nümülitî. || Calcaire – Kils-i nümülitî.

Nuncupatif [smz.] (*non*) Yalnız ismen sahih. || (hk.) Testament – Şühud mahzarında ikrar ve imlâ olunan vasiyetnâme.

Nunnation [ims.] Sarf-ı Arabîdeki tenvin.

Nundinal,e [s.] (*non*) Eski Romalılarda beher dokuz günde tekrar eden pazar günlerine ve onların alâmet-i mahsusası olan elifbânın ilk dokuz harflerine ıtlak olunurdu.

Nuphar [imz.] (nb.) Sarı zambak.

Nuptial,e [s.] Düğün yahut geline mensup ve müteallik, arusî, zifafî. || (cmz.: *nuptiaux*.)

• • • • • • • • • • •

51 fr.: suessonien.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Nuque [ims.] Ense, kafa, rakabe. ◆ Enseyi örten saç. ◆ Ense çukuru, nukre-i kafa.

Nutation [ims.] (hy.) Seyyâratın şimalden cenuba ve cenuptan şimale olan hareketleri. ◆ Mihver-i arzın temayülü. ◆ Bazı çiçeklerin güneşin tarafına meyilleri, temayül fi'ş-şems.

Nutrescible [s.] Mugaddî. (Az kullanılır.)

Nutricine [ims.] Sagiratı özüyle bazı zahâirin tozu karıştırılarak yapılan bir nevi gıda.

Nutritif,ve [s.] Besleyici, mugaddî.

Nutrition [ims.] Besleyiş, besleniş, iğdâ, iğtidâ, tagaddî. ◆ İnfak ve iâşe. || **Suractivité de la** – İfrat-ı tagaddî, tezâyüd-i tagaddî.

Nyctage [imz.] Gecesafâ çiçeğinin nâm-ı fennîsidir. (Beyne'l-avam *Belle-de-nuit* denir.)

Nyctaginées [ims. - cm.] Ahfeşiye fasîlesi.

Nyctalope [i.] Geceleri gündüzden iyi görmeyi mûcip olan bir nevi göz hastalığına müptelâ adam, ahfeş.

Nyctalopie [ims.] Geceleri gündüzden iyi görmeyi mûcip bir nevi göz hastalığı, ahfeş. || (hyv.) Geceleyin gündüzden daha iyi gören.

Nyctanthe [imz.] Arabistan yasemini.

Nyctère [imz.] Afrika'ya mahsus bir nevi yarasa ki et kanat tabir olunur.

Nyctérente [ims.] Bir cins yaban köpeği.

Nyctéribie [ims.] Yarasa üzerinde tufeyliyet hâlinde yaşayan bir böcek.

Nycticèbe [imz.] Bir cins maymun.

Nycticée [ims.] Yar kanat denilen yarasa nevi.

Nycticorax [imz.] Gece kuşlarından alaca baykuşa ve gece kargasına ve bazen balıkçına verilen isimdir.

Nyctipithèques [imz. - cm.] Amerika'ya mahsus maymunlardan akrad-ı leyliye cinsi.

Nymphale [imz.] (hyv.) Harşefiyü'l-cenah fasîlesinden kavak ağacına mahsus bir cins böcek.

Nymphe [ims.] (*nain*) Peri. || (mec.) Güzel ve zarif kız.

Nymphe [ims.] (*nain*) Tahvil-i suret eden böceklerin kurt hâlinden çıkıp kelebek hâline girmezden evvelki hâl-i vustâları, şefire. ◆ Esâtir-i Yunaniyede peri. ◆ Güzel ve zarif genç kız. ◆ Fahişe, âlüfte. || – **de Guinée** Zenciye. || – **potagère** Aşçı kadın.

Nymphéa [imz.] (*nain*) Beyaz nilüfer.

Nymphéacées [ims. - cm.] (*nain*) (nb.) Fasîle-i nilüferiye.

Nymphée [ims.] (*nain*) Perilere mahsus ve çeşmeleri hâvi mabed. ◆ Çeşmeler ve fiskiyeler ile müzeyyen havuz.

Nymphéen,ne [s.] (arz.) Mâ-i lezizden müteressib bazı suhur ve araziye denir.

Nymphipares [imz. - cm.] Zü'l-cenaheyn fasîlesinden mütevellid şefireteyn taht nevi.

Nymphite [ims.] (t.) İltihab-ı şefirtan.

Nymphœa [imz.] Nilüfer çiçeği.

Nymphomanie [ims.] (t.) Manya-i gulmet, nenfomanya.

Nymphotomie [ims.] (crh.) Haz'u'-ş-şefire.

Nypa [imz.] Hind hurması ağacı.

Nyssa [imz.] Amerika-yı Şimalî bataklıklarında bulunur bir cins erik ağacı.

Nyssacées [ims. - cm.] (nb.) Amerika-yı Şimâlî'ye mahsus nisasiye fasîlesi.

Nysson [imz.] Havuç çiçeği üzerinde bulunur bir cins böcek.

Nyssoniens [imz. - cm.] (hyv.) Gışâiyü'l-cenah fasîlesinden haffar cinsinden vahziye kabilesi.

Nystagme [imz.] (t.) Gamz-ı teşennücî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

O

O [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin on beşinci harfi ve huruf-ı sâmitesinin dördüncüsü. “Son” [صوك] ve “yol” [يول] kelimelerindeki “و” yani zamme-i sakile-i mebsûta gibi okunur. Yalnız *paon, taon, faon* kelimeleriyle bunların müştaklarında ve bir de *œuf, bœuf, chœur, cœur, mœurs, sœur, œil, œillet, œillade* kelimelerinde okunmaz. || Coğrafyada garp mânâsını müfid olan *ouest* kelimesinden muhaffeftir. || Erkam üzerinde olduğu vakit derece ve üs mânâlarını beyan eder. || Kimyada müvellidü'l-humûza mânâsına gelen *oxygène* lafzından muhaffeftir. || Bir silsilenin [on] beşinci adedine delâlet eder. || Ticarette *ouvert* [açık] kelimesine dâl olarak kullanılır: *Crédit O*. Açılmış kredito, itâ olunmuş tahsisat. || **C'est un – en chiffre** Solda sıfırdır.

O [hd.] (Nida, hüzün ve keder ve taaccüb ve arzu makamında müsta'meldir.) Ey! Hey! Hey gidi! Ya! Ah! Oh!

Oasien,ne [i. - s.] Çölün içinde mamur bir noktaya yani vahaya mensup ve müteallik veya öyle bir mahallin ahalisinden olan, vâhî.

Oasis [ims.] (*s* okunur) Afrika ve Asya çöllerinin ortasında olup su ve nebatatı hâvi mamure, vah, vaha. ◆ Büyük bir muhit içinde gayet iyi, hoş, güzel bir şey.

Oban [imz.] Yahut:

Obanc [imz.] Japonya'nın 90 frank kıymetinde bir sikkesi.

Obclavé,e [s.] (nb.) Tersine dönmüş çomak şeklinde olan, şekl-i beyza-i mün'akis.

Obconique [s.] (tt.) Tersine dönmüş mahrut şeklinde olan, şekl-i mahrut-ı mün'akis.

Obcordé,e [s.] (nb.) Tersine dönmüş yürek şeklinde olan, şekl-i kalb-i mün'akis. || **Pétale – e** Vüreyk-i tüveyc-i kalb-i mün'akis.

Obédience [ims.] İtaat, inkıyad. || **Lettre d'** – İcazetnâme. (Başlıca ruhbanlar hakkında müsta'meldir.)

Obédiencier [imz.] Âmirinin emriyle kendine ait olmayan bir vazife-i mezhebiyeyi ifâ eden rahip, piskopos vekili.

Obédientiel,le [s.] Rahiplerin icazetine mensup ve müteallik.

Obéir [fl.] İtaat etmek, mutî olmak, serfürû etmek, inkıyad etmek. ◆ İmtisal etmek, hükmüne tâbi olmak.

Obéissamment [h.] İtaat ile, mutîâne. (Eski kelime.)

Obéissance [ims.] İtaat, mutâvaat, inkıyâd, tebaiyet. ◆ Tâbiiyet, hüküm. || **Payer d'** – İtaate rıza vermek.

Obéissant,e [s.] Mutî, itaatli, tâbi, münkad.

Obéliscal,e [s.] Dikili taşa ait, mensup, dikili taşa benzeyen. ◆ Dikili taş cesâmetinde, gayet büyük, bâis-i hayret.

Obélisque [imz.] Altı vâsice olup gittikçe darlaşan dört vecihli taş, dikili taş, miselle. ‖ (zra.) Ehram şeklinde budanmış ağaç.

Obéré,e [s.] (hk.) Düyuna müstağrak: **Succession – e** Borcu metrukâttan ziyade olan bir müteveffânın veresesi, müstağrak-ı düyun olan verese.

Obérer [ft.] Borca sokmak, borçlu etmek, müstağrak-ı düyun etmek. ‖ **S'** – Borç altına girmek, borçlu olmak.

Obèse [s.] İfrat derecede semiz, semin. ‖ (mec.) Son derecede zengin.

Obésifuge [s.] Dâfi'-i fart-ı semen.

Obésigène [s.] İfrat derecede semirtici, pek ziyade semizlik hâsıl eden.

Obésité [ims.] İfrat derecede semizlik, fart-ı semen.

Obier [imz.] (nb.) Yabani kartopu ağacı ki kırmızı yemişi olur. (mr. Aubier.)

Obisie [ims.] Taş altlarında bulunur bir cins yer akrebi.

Obit [imz.] (*t* okunur) Ervah-ı emvat için her sene okunan dua. ◆ Bu duayı okutmak için rahiplere verilen ücret.

Obituaire [imz. - s.] Ölülerin yevm-i vefatlarını ve ruhları için okunan duaların günlerini hâvi deftere ıtlak olunur, vefeyat ve dualar kaydı.

Objecter [ft.] Muhalefet ve mevâni' göstermek, itiraz etmek, bir şeyin zıddını dermeyan etmek. ◆ Tevbih etmek. (Bu mânâ eskimiştir.)

Objectif,ve [s.] (fls.) Eşya-yı hariciyeye ait, eşya-yı hariciyede mevcut olup insanın kendisinde bulunmayan, gayr-ı şahsî, gayr-ı zâtî. (Zıddı *subjectif*'dir.) ◆ Maddi, hakiki, fiilî. = [imz.] Dürbünün büyük ve hurdebînin küçük camı, adese-i mer'iye. ◆ Bir fotoğraf takımının adeseyi hâvi kısmı, objektif. ‖ – **simple** Adese-i mer'iye-i basîte. ‖ – **double** Adese-i mer'iye-i muzâafe.

Objection [ims.] İtiraz. ◆ Tevbih. (Bu mânâ eskimiştir.)

Objectivement [h.] Maddi ve hakiki bir suretle, maddeten, fiilen. ◆ Gayr-ı şahsî, gayr-ı zâtî bir surette.

Objectiver [ft.] (fls.) İnsanın kendi zâtından, eneiyetinden hariç, gayr-ı şahsî gibi nazar-ı mülâhazaya almak, gayr-ı şahsî, gayr-ı zâtî hâline getirmek.

Objectivité [ims.] (fls.) Eşyanın eneiyet-i beşeriye haricinde bir vücud-ı zâtî ve şahsîye mâlikiyetleri, bizatihi mevcut ve kaim olmaları.

Objet [imz.] Madde, şey, eşbah. ◆ Mebniyyün-aleyh, mebhusun-anh, maksat. ◆ Merciun-ileyh. ◆ Bâis, sebep. ‖ (fls.) İnsanın kendi şahsiyeti haricinde bizatihi mevcut ve kaim olan şey. = [cm.] Eşya, emval. ‖ **Avoir pour** – Dair olmak. ‖ **Être l'** – Tâbi olmak. ◆ Mazhar olmak. ‖ **Faire l'** – Mevzu olmak. ‖ **Qui a pour** – **de demande** Talebini hâvi olmak. ‖ **L'** – **d'une science** Bir ilmin, bir fennin mevzuu. ‖ – **s de dévotion** Eşya-yı mukaddese.

Objurgateur,trice [s.] Bir şeyi şiddetle redd ü cerh ve itiraz eden, takdir etmeyen.

Objurgation [ims.] Şiddetli itiraz, şiddetle redd ü cerh ve adem-i takdir. ◆ Tevbih-i şedid.

Oblade [imz.] Saragos balığı.

Oblat [imz.] Doğduğu günden valideyni tarafından nezir olunarak manastıra verilen çocuk. ◆ Mâmelekini manastıra terk edip kendisi rahip olmadığı hâlde manastırda oturan adam.

Oblation [imz.] Mabede nezir ve bahşolunan şey. ◆ Hıristiyanların ekmekli şarabı. ◆ Hayrat ve meberrat.

Obligataire [imz.] Esham ve tahvilat hâmil ve sahibi, dâyin.

Obligation [ims.] Mecburiyet, vecibe-i zimmet, vecibe, fariza. ◆ Minnet, şükran, mahmidet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

◆ Taahhüt, tekeffül. ◆ Senet, bir meblağın te'diyesini veya bir işin icrası taahhüdünü hâvi mukavele. ◆ Tahvilat, esham. || Faire honneur à ses – s Taahüdatını ifâ, düyunatını edâ etmek. || Prendre l' – Taahhüt etmek, deruhde etmek. || D' – Mecburi.

Obligatoire [s.] Nizama mecbur eden veya mecburiyet altında bulunan, mecburi, ıztırarî. = [imz.] (sr.) Fi'l-i vücubî.

Obligatoirement [h.] Bir suret-i mecburiyede.

Obligé,e [i. - s.] Mecbur, mecburiyet altında bulunan. ◆ Minnettar, iyilik görmüş. = [imz.] (hk.) Medyun müteahhid. || Le principal – Asıl medyun, asil.

Obligeamment [h.] Minnet altında bırakacak surette, mürüvvet ve hatır-nevazlıkla.

Obligeance [ims.] Minnet altında bırakacak hareket ve muamele, mürüvvet, hatır-nevazlık.

Obligeant,e [s.] Minnet altında bırakan, mürüvvet-mend, hatırnevaz, mükerrem, mültefit. ◆ Mürüvvet ve ikram ve iltifatla yapılan.

Obliger [ft.] Mecbur etmek, mecburiyet altında tutmak. ◆ Ahit ve mukavele ile bağlamak. ◆ Zorlamak, icbar etmek. ◆ Minnet altında bırakmak. ◆ Bir büyük iyilik veya çok ikram ve iltifat etmek. || – un apprenti Bir çırağı bir ustanın yanına vermek. || S' – Mecburiyet veya minnet altına girmek. ◆ Yekdiğerini minnettar etmek.

Obliquangle [s.] (h.) Triangle – Müselles-i mâilü'z-zevâyâ.

Oblique [s.] Amûdî ile ufkî arasında bir vaziyette bulunan, eğri, mâil, münharif: Ligne – Hatt-ı münharif. || (mec.) Doğrudan doğruya ve açıktan açığa olmayan, kinâyeli, dolayısıyla. ◆ Yan: Regard – Yan bakış. ◆ Gayr-ı müstakim. = [ims.] Hatt-ı mâil.

Obliquement [h.] Mâilen, münharif bir vaziyette. ◆ Doğrudan, açıktan olmayarak, dolayısıyla, kinâyeten.

Obliquer [fl.] Mâil ve münharif bir hat çizecek surette yan gitmek, mâilen gitmek. ◆ Sapmak: – à droite Sağa sapmak.

Obliquité [ims.] (he.) Bir hat vesâirenin mâil ve münharif olması, mâiliyet, münharifiyet. || (mec.) Adem-i istikamet, hile. || (hy.) – de l'écliptique Daire-i husuf ve küsûfun mâiliyeti.

Oblitération [ims.] Bir şeyin kesret-i isti'mal ile yenmesi, aşınması, silinmesi gibi hâl, silinme, aşınma, tedricen silme, bozma. || (hk.) İptal.

Oblitérer [ft.] Bir şeyi kesret-i isti'mal ile silmek, bozmak, tedricen silmek, aşındırmak: La circulation des monnaies oblitère insensiblement les lettres qui y sont empreintes Meskûkâtın tedavülü üzerlerindeki hurufatı hissolunmayacak derecede yavaş yavaş aşındırır. || (hk.) İptal etmek: – un timbre Bir pulu iptal etmek. || (mec.) Tedricen izâle, ref' etmek.

Oblong,gue [s.] Boyu eninden ziyade, uzunca, müstatil.

Obole [ims.] Pul, mangır, füls. ◆ On iki buğday sıkletinde tartı mikyası. ◆ Cüzi meblağ, füls-i ahmer. ◆ Az miktar, cüzi şey.

Obombrer [ft.] Gölgesiyle örtmek, üzerine sâye-endaz olmak. ◆ Himaye etmek. || (mec.) Gizlemek, ihfâ eylemek.

Obovale [s.] (nb.) Tersine dönmüş yani kalın ciheti yukarıya gelmiş yumurta şeklinde olan, beyzî-i mün'akis.

Obrebtice [s.] Hile ile istihsal olunmuş şey.

Obrepticement [h.] Hile ve iğfal ile.

Obreption [ims.] Hile ile istihsal, iktisab etme.

Obron [imz.] Sandık kilidinin persisi, mandalı.

Obronnière [ims.] Sandık kilidi persisinin üst parçası.

Obscène [s.] Edebe mugayir, arsızca, bî-edebâne.

Obscénité [ims.] Edebe mugayir söz ve yazı ve resim vesâire, galiz fiil ve hareket.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Obscur,e [s.] Karanlık, muzlim. ◆ Koyu, az parlak. ‖ (mec.) Meçhul, gayr-ı malum, gayr-ı mekşuf. ◆ Anlaşılmaz, muğlak. ◆ Az tanılır, gayr-ı müteârif. ‖ **Faire** – Ortalık kararmak. = [imz.] Karanlık, muzlim, muğlak şey. ◆ Karanlık, zulmet.

Obscurantisme [imz.] Maârifin neşir ve tamimi aleyhinde bulunanların fikir ve mesleği.

Obscurantiste [imz.] Maârifin neşir ve tamimi aleyhinde bulunmayı meslek ittihaz eden.

Obscuration [ims.] Küsuf-ı şems neticesi olarak hâsıl olan zulmet.

Obscurcir [ft.] Karanlık etmek, karartmak, bulandırmak. ‖ (mec.) Setr ve ihfâ etmek. ◆ Muğlak, anlaşılmaz bir hâle getirmek. ‖ **S'** – Kararmak, bulanmak.

Obscurcissement [imz.] Kararma, bulanma. ‖ (mec.) Muğlak, anlaşılmaz bir hâle getirme.

Obscurément [h.] Karanlıkla, duman içinde, bulanık bir surette. ‖ (mec.) Muğlak, muzlim, anlaşılmaz bir surette.

Obscurité [ims.] Karanlık, zulmet. ‖ (mec.) Adem-i sarâhat, muğlaklık. ◆ Meçhuliyet, meşkûkiyet. ◆ Adem-i marufiyet.

Obsécration [ims.] (bey.) İstiâne, kelâm-ı istimdadî. = [cm.] Eski Romalıların güya âlihenin gazabını teskin için okudukları dualar, münacat.

Obséder [ft.] Musallat olmak, başı ucundan ayrılmamak. ◆ Taciz ve tasdi' etmek, bıktırmak.

Obsèques [ims. - cm.] Cenaze alayı, alayla götürülen cenaze.

Obséquieusement [h.] (*kui-eu-ze*) İkram ve hürmetle.

Obséquieux,se [s.] (*kui-eu*) Fart-ı hürmet ve ikram eden. ◆ İfratlı ve mübalağalı (hürmet ve ikram).

Obséquiosité [ims.] (*kui-o*) İfrat derecede hürmet ve ikram etme.

Observable [s.] Müşâhede ve muayene olunabilir. ◆ Hakkında fikir ve mütalaa beyan olunabilir.

Observance [ims.] Kanun ve âdet ve ale'l-husus dinin ahkâm ve evâmirine riâyet, amel, imtisal.

Observantin [imz. - s.] Sen Fransuva'nın[52] tayin ettiği manastır ahkâm ve adabıyla amel eden bir tarik-i mahsusa mensup rahip. ‖ **Frère** – Mûşikâf münekkit.

Observateur,trice [i. - s.] Bir din veya kanunun ahkâmına tamamıyla riâyet eden adam. ◆ Kâinat veya vukuatı dikkatle seyir ve mütalaa eden adam, ulü'l-ebsardan, ashab-ı tahkikten, müdekkik, müşahit. ‖ (mec.) Nâzır.

Observation [ims.] Bir kanun veya din ve âdetin ahkâm ve adabına riâyet, imtisal, amel. ◆ Mütalaa, mülâhaza, dikkatli rey ve fikir. ◆ Nazar-ı dikkat, irsad. ◆ Tetkik ve müşâhede. ‖ (mn.) Yakîniyat, müşâhedat. ‖ (hy.) Tarassud; – **s astronomiques** Müşâhedat-ı rasadiye, tarassudat. ‖ **Quarantaine d'** – İhtiyat karantinası. ‖ **L'** – **des traités** Ahkâm-ı ahdiyeye riâyet. ‖ **Faire des** – **s** İtiraz etmek, ihtaratta bulunmak. ‖ **Pas d'** – İtiraza, beyan-ı mütalaaya lüzum yoktur. **Être en** – İntizar ve irtisadda bulunmak. ‖ **Armée d'** – Düşmanın harekâtını tarassud etmeye memur asker, tarassud ordusu.

Observatoire [imz.] Rasathâne, rasatgâh, mersad. ‖ – **météorologique impérial** Rasathâne-i âmire.

Observer [ft.] Bir kanun veya âdet ve dinin ahkâm ve evâmirini tutmak, riâyet etmek. ◆ Bir rey ve mütalaada bulunmak. ◆ Medd-i nazar-ı dikkat etmek, icra-yı mütalaat ve tahkikat maksadıyla seyretmek, irsad etmek. ◆ Tetkikat ve müşâhedatta bulunmak. ‖ (as.) Tarassud altında bulundurmak. ‖ – **une stricte étiquette** Usul ve merasim-i teşrifatiyeye fevkalâde riâyet etmek. ‖ **Faire** – Bir şey hakkında nazar-ı dikkati celbetmek. ‖ **S'** – Kendi ef'al ve harekâtına dikkat etmek. ◆ (Asker hakkında) Birbirinin harekâtını te-

52 Saint François.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

cessüs ve tarassud etmek. || (bhr.) Deniz üzerinde bulunduğu arz noktasını tayin etmek.

Obsesseur [imz.] Musallat, muacciz. (Eski kelime.)

Obsession [ims.] Tasallut, taciz, tasdi'. || (t.) Hemeze; – **pathologique** Hemeze-i maraziye.

Obsidiane [ims.] yahut:

Obsidienne [imz.] Zaman-ı kadimde cam makamında müsta'mel bir nevi şeffaf taş, zücac-ı bürkâni, siyah akik, akik-i esved.

Obsidional,e [s.] Bir şehrin muhâsarasına mensup ve müteallik. (Eski Romalılar indinde başlıca bir şehri muhâsaradan kurtaran adamın başına konulan ottan bir tac-ı iftihara ve mahsurların akçe makamında kullandıkları bir nevi marka ve kaymeye ıtlak olunurdu.) (cmz.: *obsidionaux*.)

Obsolet,ète [s.] Metruk, isti'malden sâkıt.

Obstacle [imz.] Mani, engel, hâil, arıza. || **Faire** – Mümânaat etmek, mânia teşkil eylemek.

Obstacler [ft.] Mani teşkil etmek, mümânaat eylemek. (Kullanılmaz.)

Obstérical,e [s.] (t.) Vilâdî.

Obstérique [ims.] Doğurtmak sanatı, fenn-i vilâdet, fennü'l-vilâde.

Obstination [ims.] Taannüd, muannidlik, ısrar, inat.

Obstiné,e [i. - s.] İnatçı, muannid, musır.

Obstinément [h.] Taannüdle, muannidâne, musırrâne.

Obstiner [ft.] Muannid etmek, taannüd ettirmek. ◆ Taciz, tasdi' etmek. ◆ Kemâl-i taannüdle temin ve iddia etmek. || **S'** – Taannüd ve ısrar etmek.

Obstructif,ve [s.] (t.) Ev'iye ve mecraların tıkanmasına bâis olan, insidadî.

Obstruction [ims.] (t.) Ev'iye ve mecraların tıkanması, insidad. || (mec.) Avk ve tehir, mevâni.

Obstruer [fl.] Tıkamak, kapamak, seddetmek. ◆ Mürur u ubura mani olmak. || **S'**– Tıkanmak.

Obtempérer [fl.] İtaat ve inkiyad ve imtisal etmek.

Obteneur [imz.] İstihsal eden.

Obtenir [fl.] (*Tenir* gibi tasrif olunur.) Almak, kazanmak, iktisab ve istihsal etmek, nâil ve destres ve mazhar olmak. || – **un jugement** Bir karar veya ilâm istihsal etmek. || – **l'approbation** Rehin tasvip ve tasdik olmak. || – **la cession** Kendine terk ettirmek.

Obtention [ims.] İktisab, istihsal, nâiliyet, mazhariyet.

Obtondant,e [s.] (syd.) Muaddil-i ahlat.

Obturant,e [s.] Seddeden.

Obturateur [imz.] Cerrahlıkta ve kimyada deliği kapamaya mahsus maden veya camdan küçük safha, müseddid, seddad: **Trou** – Sukbe-i müseddide. ◆ Fotoğraf makinelerinde objektifin ağzına içeriye ziya girmemesi için konulan kapak, müseddid. || (as.) – **de canon** Kapak ile namlu arasında tabiiyü'l-husul olan barut gazlarının hararetini men etmeye mahsus gaz seddesi.

Obturation [ims.] Kapama, seddetme. || (crh.) Kafa ve dimağ gibi bir yerde vâki bir deliğin bir cism-i ecnebi ile kapatılması, set.

Obturbiné,e [s.] (tt.) Mahrut-ı mün'akis.

Obtus,e [s.] Sivri değil, müdevver. ◆ (İhtisasat hakkında) Şedid ve nazik değil. || (he.) **Angle** – Zâviye-i münferice. || (nb.) Münfericü'z-zirve. || (mec.) **Esprit** – Kapanık ve gabî zihin.

Obstusangle [s.] Zevâyâsının biri münferice olan şekl-i müsellese ıtlak olunur, münfericü'z-zâviye.

Obus [imz.] (*buz* yahut *buss*) (as.) Obüs, dâne.

Obusier [imz.] (as.) Obüs topu.

Obvenir [fl.] Mahlûle kalmak.

Obvention [ims.] İdare-i rûhâniye tarafından tarh ve tahsil olunan vergi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Obvers [imz.] (*s* okunmaz) Bir madalyanın yüz tarafı.

Obvier [fl.] Bir fenalık ve zarara karşı ittihaz-ı tedâbir etmek, çare düşünmek, mahal bırakmamak, önünü almak, çare-sâz olmak.

Obvoluté,e [s.] (nb.) Mutammer-i mün'akis.

Oc [imz.] **Langue d'** – Kurûn-ı Vustâ'da iki şubeye münkasim olan lisan-ı Fransevînin Fransa'nın cihet-i cenubiyesinde söylenilen şubesi.

Oca [imz.] Amerika'nın bazı mahallerinde unundan ekmek yapılır bir nevi patates.

Occase [sms.] (hy.) **Amplitude** – Bir seyyârenin gurûb ettiği nokta ile gurûb-ı hakikisi arasındaki kavs-i daire.

Occasion [ims.] Fırsat. ◆ Münasip vakt ü hâl veya mekân. ◆ Hâl, takdir. ◆ Tesadüf, rast. ◆ Sebep, vesile. ◆ Harp, muharebe. || **D'** – Rastgele, elden düşme, kelepir. || **Acheter des livres, des meubles d'** – Mezattan müsta'mel kitap ve eşya satın almak. || **Avoir l'** – Fırsat-yâb olmak. || **à l'** – **de** Münasebetiyle, -den dolayı. || **En toute** – Sırası geldikçe, münasebet düştükçe. || **à l'** – Fırsat düşerse. || **L'** – **est chauve** Fırsatı ele geçirmek müşkildir.

Occasionnel,le [s.] Vesile ve sebep ittihaz olunan, mûcip, bâis. || (fls.) **Causes** – **les** Doğrudan doğruya bir tesir hâsıl etmeyip fakat bu tesiri hâsıl edecek diğer bir sebep tevlid eden esbab.

Occasionnellement [h.] Tesadüfen, rastgele.

Occasionner [ft.] Sebep ve vesile olmak, sebebiyet vermek, mûcip ve bâis olmak.

Occident [imz.] Güneşin battığı taraf, garp, mağrip, cihet-i garbiye. ◆ Akdeniz'in nısf-ı garbîsi cihet ve hizasında olan memâlik, memâlik-i garbiye (Avrupa).

Occidental,e [s.] Garba mensup ve müteallik, garbî. = [imz. - cm.] Memâlik-i garbiye ahalisi, Avrupalılar. (cmz.: *occidentaux*.)

Occipital,e [i. - s.] (tşr.) Kafaya mensup; **Os** – Kafa kemiği, azm-ı kafa.

Occipito [s.] (tşr.) Kafavî.

Occiput [imz.] (*t* okunur) (tşr.) Başın arka tarafı, kafa.

Occire [ft.] Öldürmek, tepelemek, katletmek. (Eski olup yalnız masdarıyla ism-i mef'ulü ve siyag-ı mürekkebesi nadiren ve makam-ı istihzâda müsta'meldir.)

Occiseur [imz.] Katil. (Eskidir.)

Occision [ims.] Adam öldürme, katl. (Eskidir.)

Occlusif,ve [s.] (hr.) Mehmuz. || **Lettres** – **ves** Huruf-ı mehmuze.

Occlusion [ims.] (t.) Tıkanma, insidad.

Occultation [ims.] İhfâ, setr. ◆ Tesettür. || (hy.) Bir sabit yahut seyyârenin ayın arkasına saklanarak muvakkaten gözden kaybolması, tesettür.

Occulte [s.] Setr, mestur, mahfî. || **Sciences** – **s** Kimya-yı kâzible sihir ve tefeül gibi ulûm-ı bâtıla, ulûm-ı hafiye, ilm-i serâir.

Occultement [h.] Mestur ve mahfî olarak, sırren.

Occulter [ft.] (hy.) Arasına girerek nazardan mestur bırakmak.

Occultisme [imz.] İlm-i gayb.

Occupant,e [s.] Mâlik, mutasarrıf. = [i.] **Premier** – En evvel vaz'-ı yed eden, vâzı'u'l-yed.

Occupation [ims.] Meşguliyet, iştigal. ◆ Bir şehir ve memleket veya hâne ve meskenin zapt ve tasarruf ve iskânı, istila. || (ed.) Sual-i mukadderi mûcip. || (hk.) İhraz. || **Donner de l'** – **à quelqu'un** İş çıkarmak, müşkilat ihdas etmek, çıkarmak. || – **militaire** İstila-yı askerî. (Bu makamda isti'mal edilmekte olan "işgal-i askerî" tabiri doğru değildir. "İstila" yahut "istila-yı askerî" demelidir.)

Occupé,e [s.] İşi olan, meşgul, müştagil. ◆ Zihni meşgul, dalgın. ◆ İstila-yı askerî altına alınmış.

Occuper [ft.] Tutmak, zaptetmek, doldurmak. ◆ Mekânen yahut zamanen aralık bırakmak. ◆ İkamet etmek, mekân ittihaz etmek, içine girip oturmak. ◆ Zaptetmek, taht-ı tasarrufuna almak. ◆ İstila etmek. ◆ Tahsis ve hasr etmek. ◆ Meşguliyet vermek,

işgal etmek. ◆ İfâ, icra etmek. || (hk.) İhraz etmek. || S' – Meşgul olmak, iştigal etmek. ◆ Hâiz olmak.

Occurrence [ims.] Vakt ü hâl, tesadüf, zuhurat.

Occurrent,e [s.] Zuhur eden, rast gelen, mütesâdif.

Océan [ims.] Bahr-ı muhit, okyanus. || (mec.) Pek vâsi, pâyansız, bahr-ı bî-keran, umman. || L' – des âges Zaman.

Océane [sms.] Mer – Bahr-ı muhit.

Océanide [ims.] Esâtir-i Yunaniyece deniz perisi.

Océanidées [ims. - cm.] (tt.) Necmü'l-bahr-ı hurdebînîden kamûsiye fasîlesi.

Océanie [ihs.] Kıtaat-ı hamse-i arzdan Okyanusya kıtası, Cezâir-i Bahr-ı Muhit.

Océanique [s.] Bahr-ı muhite müteallik, okyanusî.

Ocellaire yahut:

Ocellé,e [s.] (nb.) Göz şeklinde müdevver ve alaca benekli, ahver.

Ocelle [ims.] (tt.) Bazı hayvanatın tüyü üzerinde bulunan göz gibi benekler, hur, hare.

Ocelot [imz.] Amerika-yı Vustâ'nın benekli yabani kedisi ki kaplana müşâbihtir.

Ochna [ims.] (nb.) Ohnasiye fasîlesinin numûnesi olan bir cins yasemin ağacı.

Ochnacées [ims.] (nb.) Zü'l-vüreykat-ı tüveyciye-i munfasıla sınıfından ohnasiye fasîlesi.

Ochre [ims.] (mr. Ocre.)

Ochroma [ims.] Jamaika adasına mahsus bir nevi baobab ağacı.

Ochthère [imz.] (hyv.) Zübâbiye fasîlesinden bir cins küçük böcek.

Ocréa [ims.] (nb.) Hüdb-i asgar, guleyf.

Ocre yahut **Ochre** [ims.] Toprak boya, tıyn-ı hadidî. || – rouge Aşı boyası, tıyn-ı ahmer; – jaune Sarı boya, tıyn-ı asfer.

Ocreux,se [s.] Toprak boya kabîlinden olan.

Oct ve **Octa** ve **Octi** ve **Octo** [d.] Sekiz mânâsıyla kelimat-ı mürekkebede bulunur lafz-ı Yunanîdir.

Octaèdre [imz.] (h.) Sekiz vechi bulunan cisim, zû-semâniyeti'l-vücuh, müsemmenü'l-vücuh.

Octaétéride [ims.] Sekiz seneden ibaret devir.

Octandre [s.] (nb.) Çiçeklerinin sekiz uzv-ı tezkiri bulunan nebatata ıtlak olunur, müsemmenü't-tezkir.

Octant [imz.] (bhr.) Semn-i daire, tesmin derecesi, oktant. || (hy.) Terbi'-i evvel ve sânî ile tesdis-i evvel ve sânî beyninde müsâvi mesafede bulunan vücuh-ı erbaa-i kamer.

Octante [s.] Seksen, semanîn. (Eskidir.)

Octantième [s.] Sekseninci. (Eskidir.)

Octave [ims.] Başlıca yortuların icrasına mahsus sekiz gün. ◆ Bu günlerin sekizincisi. ◆ Sekiz mısradan ibaret kıta. || (ms.) Diğer bir sadâdan sekiz derece farklı sadâ. ◆ Sekiz sadânın derecat-ı erbaasından beheri yani bir darp zamanında teganni olunan sekiz sadâ, oktav.

Octavin [imz.] Pek ince sesli bir nevi flavta.

Octavo [h.] Sekizinci derecede, sâminen. || In – (mr. In-Octavo.)

Octavon,ne [i.] Ebeveyninden biri beyaz diğeri melez olan adam.

Octi [d.] (mr. Oct.)

Octidi [imz.] Fransa'da bir vakitler mer'î olan takvimin on günden ibaret olan haftasının (ve daha doğrusu aşeresinin) sekizinci günü.

Octil [s.] (hy.) İki kevkeb beyninde kırkbeş derecesi bulunan. || Aspect – Tesmin.

Octo [d.] (mr. Oct.)

Octobre [imz.] Teşrin-i Evvel. || Jus d' – Şarap.

Octofide [s.] (nb.) Sekiz parça.

Octogénaire [i. - s.] Seksen yaşında, seksenlik.

Octogesimo [h.] *(jé-zi)* Sekseninci derecede.

Octogonal,e [s.] Sekiz dıl'lı şekil suretinde olan, müsemmenü'ş-şekl.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Octogone [i. - s.] Sekiz zâviye ve sekiz dıl'ı olan şekil, zû-semâniyeti'l-adlâ', müsemmenü'l-adlâ'. || (as.) Sekiz tabyalı istihkâm.

Octogyne [s.] (nb.) Çiçeklerinin sekiz âzâ-i te'nisi bulunan nebat, zû-semâniyeti't-te'nis, müsemmenü't-te'nis.

Octogynie [ims.] (nb.) Çiçeklerinin sekizer âzâ-i te'nis-i bulunması, semâniyetü't-te'nis.

Octopétalé,e [s.] (nb.) Zû-semâniyeti'l-vüreykat-ı tüveyciye.

Octophylle [s.] (nb.) Sekiz yapraklı, zû-semâniyeti'l-evrak, müsemmenü'l-vüreykat.

Octopodes [imz. - cm.] (tt.) Zû-semâniyeti'l-ercal fırkası.

Octostyle [s.] (m.) Önünde sekiz sütunu bulunan (bina).

Octroi [imz.] İmtiyaz, müsade, ruhsat. ◆ İtâ, ihsan. ◆ Bazı zahâirden şehre duhûllerinde alınan resm, duhûliye, ihtisab resmi, oktruva resmi. ◆ Bu resmin alındığı mahal. || **Lettre d'** – Berat.

Octroyer [ft.] Müsade etmek, ruhsat ve imtiyaz vermek. ◆ İtâ ve ihsan etmek.

Octuple [s.] Sekiz kat, müsemmen.

Octupler [ft.] Sekiz kat etmek, sekizle darp etmek.

Octylène [imz.] (k.) Oktilen veya kaprilen.

Octylique [s.] (k.) Oktilî: **Alcool** – Küûl-i oktilî.

Oculaire [s.] (tşr.) Göze müteallik, aynî. || **Témoin** – Gözüyle gördüğü şey hakkında şahâdet eden şahit. = [imz.] Dürbünün göz tarafına getirilip bakılan camı.

Oculairement [h.] Kendi gözüyle, re'yü'l-ayn. (Nâdirü'l-isti'maldir.)

Oculé,e [s.] Gözü bulunan. ◆ Gözleri iyi olan. || (tt.) Göze müşâbih lekeleri, delikleri bulunan.

Oculine [ims.] (hyv.) Kesirü'r-ricliye-i zehriyeden bazı şecerî meskenleri bulunan maderporlara denir.

Oculiste [imz.] Göz tabibi, kehhal. = [s.] **Médecin** – Tabib-i kehhal.

Oculistique [ims.] Fenn-i kehhale.

Oculo [s.] (tşr.) Aynî.

Ocymoïdées [ims. - cm.] (nb.) Şefeviye fasîlesinden reyhaniye kabilesi.

Ocypode [imz.] (hyv.) Serîü'r-ricl fasîlesinden sahil kumlarında bulunur ufak bir nevi böcek.

Ocypodiens [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere-i uşâriyü'r-ricl-i kasirü'z-zeneb fasîlesinden serîü'r-ricl kabilesi.

Ocyptère [imz.] Zübâbiye fasîlesinden çiçekler üzerinde bulunur bir nevi küçük sinek.

Ocyroé [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı şuâiyeden bir cins deniz anası.

Odacanthe [imz.] Hasır sazlarına ârız olur bir cins böcek.

Odalisque [ims.] (Türkçeden me'huz) Müstefreşe.

Odax [imz.] Bir cins levrek balığı.

Odds [imz.] (*odss*) (İngilizceden me'huz) Para koyarak vuku bulan bir bahis ve iddiada tarafeyn beynindeki münasebette adem-i müsâvat.

Ode [ims.] Manzumatın bir nevi, od.

Odéon [imz.] Zaman-ı kadimde Atina'da şuâra ve musikişinasların eş'ar ve bestelerini halka okumalarına mahsus mahal. ◆ Paris'te bir tiyatronun ismidir.

Odeur [ims.] Koku, râyiha, bûy. || (mec.) Şöhret, iştihar, sıyt. = [cm.] Itriyat.

Odieusement [h.] Nefret ve kerâhetle, nefret ve istikrâhı mûcip olacak surette.

Odieux,se [s.] Mekruh, menfur, buğz ve kini müstelzim. = [imz.] Mekruhiyet, menfuriyet.

Odin [imz.] Eski İskandinavyalıların mevhum harp ilâhı.

Odomètre yahut **Hodomètre** [imz.] Katolunan mesafeyi ölçmeye mahsus alet, mikyasü'l-hatavat, mikyas-ı tarik. (Bu mânâ ile *compte-pas* dahi denilir.) ◆ Bazı makinelerin kaç defa döndüklerini gösterir alet, makine saati.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Odontagogue [imz.] (crh.) Diş çıkarmaya mahsus alet, kerpeten.

Odontagre [ims.] (t.) Diş ağrısı, elem-i esnan. || (crh.) Diş kerpeteni.

Odontalgie [ims.] (t.) Diş ağrısı, elem-i esnan.

Odontalgique [s.] (t.) Diş ağrısına mensup ve müteallik. ◆ Diş ağrısını teskine yarayan. = [i. - s.] Diş ağrısını iyi eden ilaç, dâfi'-i elemü'l-esnan.

Odontiase [ims.] (t.) Alâim-i huruc-ı esnan.

Odontite [ims.] (t.) Verem-i esnan.

Odontogénie [ims.] Tekevvün-i esnan, tevellüd-i esnan.

Odontognathe [imz.] Amerika'nın Guyan memâlikine mahsus bir cins büyük sardalya balığı.

Odontoïde [s.] (tşr.) Diş şeklinde. || **Apophyse** – Nutû'-i sinnî.

Odontolithe [ims.] Dişlerin üzerinde hâsıl olan pas, takalluh-ı esnan.

Odontologie [ims.] Teşrihin dişlerden bahseden kısmı, mebhasü'l-esnan.

Odontome [imz.] (t.) Verem-i esnan.

Odontorrhagie [ims.] (t.) Diş etlerinden kan akma, seyelânü'd-dem fi'l-esnan.

Odontotechnie [ims.] Dişçilik, hirfetü'l-esnan.

Odorant,e [s.] Kokulu, güzel kokulu, râyihalı, ıtır-nâk, hoş-bûy.

Odorat [imz.] Havass-ı hamseden şem hissi, kuvve-i şamme, meşam.

Odoratif,ve [s.] Şammeye, hiss-i şemme müteallik.

Odoration [ims.] Koklama, istişham.

Odorer [ft.] Koklamak, istişham etmek. = [fl.] Hiss-i şammeye mâlik olmak.

Odoriférant,e [s.] Güzel râyiha neşreden, ıtır-nâk, hoş-bûy.

Odorifique [s.] Güzel bir koku hâsıl eden.

Odynère [imz.] Bir cins eşek arısı.

Odyssée [ims.] Ebu'ş-şuarâ Homer'in iki manzumesinden biri ki Odise nâmıyla maruf olup Ulis'in Truva muharebesinden avdetindeki sergüzeştlerini hâkîdir. || (mec.) Pek garip sergüzeşt.

Œcodème [imz.] (*é-ko*) Amerika-yı Vustâ'ya mahsus bir cins büyük karınca.

Œcophore [imz.] (*é-ko*) Buğday vesâir zahîrelere ârız olur bir nevi kurt.

Œcuménicité [ims.] (*é-ku*) Piskoposların içtimâıyla vâki veya bunların içtimâına mensup ve müteallik olma.

Œcuménique [s.] (*é-ku*) **Concile** – Piskoposların meclis-i rûhânîsi. || **Patriarche** – Dersaadet Rum patriği.

Œcuméniquement [h.] (*é-ku*) Piskoposların içtimâ ve akd-i encümen etmesiyle.

Œdémateux,se [s.] (*é-dé*) (t.) Bedenin bir tarafında hâsıl olan yumuşak şişe mensup ve müteallik, özimavî.

Œdème [imz.] (*é-dè*) (t.) Bedenin bazı taraflarında hâsıl olup ağrımayan yumuşak şiş, özima.

Œdémère [ims.] (*é-dé*) (t.) Zü'l-cenah-ı dıyk fasîlesinden bir cins çiçek böceği.

Œdicnème [imz.] (*é-di*) (hyv.) Tuyur-ı mukabkaba fasîlesinden yağmur kuşu nevinden bir cins küçük toy.

Œdilite [ims.] (*é-di*) (mad.) Mezotip envâından bir nevi natrun, ödilit.

Œdipe [imz.] (*é-di*) Muğlak bir ibare veya lugaz ve muammayı hall etmede mahir adam. (Esâtirin bir şahsı isminden müsteardır.)

Œdipode [imz.] (*é-di*) Kızıl çekirge nevi.

Œil [imz.] Göz, ayn, çeşm, dîde; – **pers** Ala göz; – **cerné** Etrafında mor bir daire hâsıl olmuş göz, etrafı morarmış göz. ◆ Nazar: **Échapper aux yeux de quelqu'un** Birinin nazarından kaçmak. ◆ Delik. ◆ Peynir vesâire üzerinde göz gibi delik, göz. ◆ Elmas, kumaş vesâirenin parlaklığı. ◆ Tiyatro perdesinde sahneye bakılınca dışarıdakileri görmek için açılmış delik. || (m.) Binalarda cenah. || (mec.) Nazar, bakış. ◆ Dikkat. ◆ His ve haslet eser ve alâmeti.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

‖ – de marteau Çekiç deliği. ‖ – de ressort Zemberek deliği. ‖ – de dôme Kubbe penceresi. ‖ – de bœuf Beş franklık sikke. ‖ Pas plus que dans mon – Hiç. ‖ Faire à l' – Bir istifade olmaksızın yapmak. ‖ Taper de l' – Uyumak. ‖ Se mettre le doigt dans l' – Aldanmak, bir hesapta, bir tahminde yanılmak. ‖ Se battre l' – de Ehemmiyet vermemek, hiçe saymak. ‖ Coup d' – Atf-ı nazar, darbe-i nazar. ‖ En un clin d' – Tarfetü'l-aynda. ‖ – du maître İş sahibinin bizzat nezâreti. ‖ Avoir le coup d' – juste Çabuk farkına varmak, çabuk tefrik ve temyiz etmek. ‖ Ouvrir de grande – Taaccüble bakmak. ‖ Dévorer des yeux Büyük bir hırsla bakmak. ‖ Sauter aux yeux Göze çarpacak derecede hakikat ve sıhhati bedîhî ve âşikâr olmak. ‖ Fermer les yeux sur Gözmemezlikten gelmek, iğmaz-ı ayn etmek. ‖ Ne pouvoir fermer les yeux Gözüne uyku girmemek, uyuyamamak. ‖ à vue d' – Göz tahmini ile. (cm.: des *yeux*. Bazı mürekkebatta des *œils* dahi olur.) = [cm.] Gözlük. ‖ Par dessus les – Son dereceye kadar, bıkıncaya kadar. ‖ Entre quatre – Baş başa, hususi olarak. ‖ N'avoir des – que pour quelqu'un Yalnız bir adama hasr-ı dikkat ve ihtimam etmek. ‖ Voir avec les – de la foi Görmeksizin, anlamaksızın inanmak. ‖ Faire les doux –, les – doux à quelqu'un Birine göz süzmek. ‖ Fermer les – à quelque chose Bir şeye inanmamakta, itimat etmemekte ısrar ve inat etmek.

Œil-de-bœuf [imz.] Tepe camı, değirmi pencere. ‖ (nb.) Aynü'l-bakar denilen sarı papatya. (cm.: des *œils-de-bœuf*.)

Œil-de-bouc [imz.] (bhr.) Cevv-i havada alâim-i semâ kenarı gibi görünerek fırtınanın takribine delâlet eden alâmet. (cm.: des *œils-de-bouc*.)

Œil-de-chat [imz.] Aynü'l-hirre denilen akik. (cm.: des *œils-de-chat*.)

Œil-de-perdrix [imz.] Yeşil nevi değirmen taşı. ‖ (t.) Siyil. ‖ (bhr.) Bir işaret sancağı.

Œil-de-pie [imz.] (bhr.) Yelkenin köşesindeki delik, mata.

Œil-de-serpent [imz.] (mad.) Bazı balık dişleri müstehâsatına ıtlak olunur. (cm.: des *œils-de-serpent*.)

Œillade [ims.] Mânâlı nazar, ihtirazla bakış, göz işareti, gamze. ◆ Nazar.

Œillé [imz.] Üzerlerinde göz şeklinde hâneleri bulunan birkaç nevi köpek balığına denir.

Œillère [ims.] Göze banyo etmeye mahsus küçük tas, magtasu'l-ayn. ◆ Araba beygirlerinin yandan bakmasına mani olmak üzere gözlerine takılan müdevver ve mücevvef meşin. ◆ Üst çenenin gözün hizasındaki dişi, göz dişi. ‖ (bhr.) Halâ kaması, matafyon.

Œillet [imz.] Karanfil çiçeği.

Œillet [imz.] Sicim yahut şerit geçirilecek ufak delik.

Œilleton [imz.] Bazı eşcar ve nebatatın köklerinden süren fışkın, sürgün. ◆ Karanfil piçi. ◆ Rasat dürbünlerinin bakılacak tarafı.

Œilletonner [ft.] Bir ağaç veya diğer nebatatın kökünden süren taze filizleri kesmek.

Œillette [imz.] Haşhaşın bir nevi. ◆ Bundan çıkarılan yağ.

Œnanthe [ims.] (é) Şevkeran-ı mâî denilen nebat.

Œnantique [s.] (é-nan) (k.) **Éther** – Eter-i hamr.

Œnocarpe [ims.] (é-no) Amerika hurma ağacı.

Œnolature [ims.] (é-no) (syd.) Deva-i muhammer.

Œnolé [imz.] (é) Tıbben verilen şarap, hamr-ı tıbbi.

Œnolique [s.] (é) (syd.) Deva-yı hamrî.

Œnologie [ims.] (é) Şarap yapmak ve hıfzetmek fenni, mebhasü'l-hamr. ◆ Buna dair kitap.

Œnologique [s.] (é) Şarap imal ve hıfzı fennine mensup ve müteallik, hamrî.

Œnolotif,ve [s.] (é) (syd.) İçinde şarap bulunan ilaç.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE AKADEMİ www.tuba.gov.tr

Œnomancie [ims.] (é) Vaktiyle âyine mahsus şarap vasıtasıyla icra olunan tefeül.

Œnomanie [ims.] (é) Dâü'l-hamr, manya-i hamr.

Œnomel [imz.] (é) Şaraplı bal şerbeti, hamrencebin.

Œnomètre [imz.] (é) Şarabın derece-i kuvvetini ölçmeye mahsus alet, mikyasü'l-hamr.

Œnophile [s.] (é) Şarabı seven, şarap meraklısı. ◆ Şaraba, şarabın çeşnisini tayine ait.

Œnophobie [ims.] (é) Nefret ve istikrah-ı hamr.

Œnophore [imz.] (é) Eski zamanda müsta'mel bir nevi büyük şarap küpü.

Œnothéracées [ims.] (é) (nb.) Humâriye fasîlesi, önoterya.

Œsophage [imz.] (é) (tşr.) Ağdiyeyi ağızdan mideye götüren mecra, boğaz deliği, kızıl üygen, merî.

Œsophagien,ne [s.] (é) (tşr.) Ağdiyeyi ağızdan mideye götüren mecraya, merîye müteallik.

Œsophagisme [imz.] (é) (t.) Teşennüc-i merî.

Œsophagite [ims.] (é) (t.) İltihab-ı merî, zâtü'l-merî.

Œstre [imz.] (è-*stre*) Hayvanata musallat olan büyük ve tüylü sinek, hemec.

Œstrides [imz.] (è) (hyv.) Hemeciye fasîlesi.

Œstromanie [ims.] (è-*stro*) (t.) Galebe-i şehvet.

Œuf [imz.] (*f* müfredinde okunup cem'inde ve *œuf dur* gibi bazı tabirlerde okunmaz.) Yumurta, beyza. || – **de coq** Sarısı az ve tohumsuz yumurta. || – **à la coque** Rafadan yumurta. || – **s au plat** Sahanda pişmiş yumurta. || – **claire** Tohumsuz yumurta. || **Casser ses – s** Vaktinden evvel doğurmak. || (ht.) – **électrique** Beyzau'l-elektrikiye tabir olunan küçük elektrik fanusu. || (nb.) Bir nevi mantar.

Œuvé,e [s.] Yumurtaları hâvi, yumurtalı (balık).

Œuvre [ims.] İş, fiil, amel, kâr. ◆ İşçilik. ◆ İşçi hakkı. ◆ Yüzüğün taş evi, taş hânesi. ◆ Eser, telif, icat, ihtirâ. ◆ A'mâl ve harekât. || **Mettre en** – Mevki-i fiile vaz' etmek. ◆ Bir işe, bir şeye kullanmak. || **Se mettre à l'** – İşe başlamak, mübâşeret etmek. || **Bonnes – s** A'mâl-i sâliha. || **Chef-d' – s** Eser-i nefis, enfes âsâr. || **Mettre à** – İşletmek, bir işe başlatmak. || (bhr.) – **s mortes** Geminin sudan hariç kısmı. || – **s vives** Geminin su içindeki kısmı.

Œuvre [imz.] Bir musikişinasın tertip ettiği bestelerin veya bir hakkâkin hakkettiği şeylerin mecmûu, mecmua-i âsâr. ◆ Bir muharririn heyet-i mecmua-i âsârı. ◆ Bina, yapı. ◆ || **Le grand** – İksir-i azam. (*Pierre philosophale* dahi denilir.) || **Dans** – Nefs-i binanın içinde, duvarların sihanı sayılmaksızın. || **Hors** – Duvarların kalınlığı dahi dâhil olduğu hâlde. || **à pied d'** – Binaya yakın. || **Sous** – Çatı eğretiye veya askıya alınarak yapılan tamirat. || **Gros** – Bir binanın kıtaat-ı esasiyesi. || **Main d'** – Gündelik, yevmiye.

Œuvré,e [s.] Mamul, masnu'. || **Fer** – Mamul demir, ham olmayıp işlenmiş demir.

Offensante [s.] Şetm-âmiz, muhakkir, namus-şiken.

Offense [ims.] Tahkir, şetm. ◆ İhlal-i namus. ◆ Günah, cürüm ve kabahat. ◆ İtâle-i lisan, fezâhat-i lisaniye.

Offensé,e [i.] Bir şetm ve tahkire duçar olmuş adam. = [s.] Tahkir görmüş. ◆ Yaralanmış.

Offenser [ft.] Şetm ve tahkir etmek, namusa dokunmak. ◆ Bulandırmak, teşviş etmek, kamaştırmak. ◆ Yaralamak, cerîhadar etmek. || **Dieu** – Günah işlemek. || **S'** – Hâtır-mande olmak, gücenmek.

Offenseur [imz.] Tahkir ve tecavüz eden, mütecaviz ve muhakkir adam.

Offensif,ve [s.] Taarruz ve tecavüz eden, taarruzî, tecavüzî. || **Alliance – ve** İttifak-ı tecavüzî. = [ims.] **Prendre l'** –Tecavüzî harekette bulunmak, iptidâ harbe başlamak.

Offensivement [h.] Taarruzî ve tecavüzî suretiyle, taarruzkârâne.

Offerte [ims.] ve:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Offertoire [imz.] Hıristiyanların mes[53] dedikleri kudas âyinlerinin bir mahalli ki papaz ekmek ile şarabı takdis eder. ◆ Âyinin bu mahallinde çalınan bir hava.

Office [imz.] İş, vazife. ◆ Hizmet, sa'y u himmet. ◆ Âyin, resm, dua, namaz. ◆ Muamele vekillerinin ve mukavelat muharrirlerinin memuriyetleri. ◆ Yazıhâne, mağaza. ◆ Tavassut, vesâtet. ‖ **Vénalité des – s** Muamele vekâleti, mukavelat muharrirliği ve emsali memuriyetlerin kabiliyet-i bey' ve ferağı. ‖ **Offrir ses bons – s** Arz-ı vesâtet-i dostâne etmek. ‖ **D'** –Re'sen, mahkeme tarafından, tarafeynin talebi olmaksızın, hasbe'l-me'muriye. ‖ **Avocat nommé d'** – Mahkeme tarafından tayin olunan vekil-i müdâfi, vekil-i musahhar. ‖ – **de santé** Sıhhiye dairesi, karantinahâne.

Office [ims.] Evin sofraya müteallik mevad ve eşya vaz'ına mahsus mahalli, kiler, sandık odası.

Officiale [imz.] Eski vakitte piskoposların taht-ı idare-i rûhâniyelerinde olan havalide rü'yet-i deâvî için tevkil ettikleri rahip, mahkeme-i rûhâniye reisi. (cm.: *des officiaux*.)

Officialité [ims.] Mahkeme-i rûhâniye riyâseti. ◆ Mahkeme-i rûhâniye.

Officiant [imz. - s.] Kilisede icra-yı âyin eden rahip.

Officiel,le [s.] Resmî: **Communications – les** Tebligat-ı resmiye. ◆ Mevsuk, muhakkak. ◆ ‖ **Semi** – Nîm-resmî.

Officiellement [h.] Suret-i resmiyede, resmen.

Officier [fl.] (Papaz hakkında) Kilisede icra-yı âyin etmek.

Officier [imz.] Asker zâbiti, zâbit. ◆ Memur-ı hâkim. ◆ Bir nişanı hâiz adam.

Officieusement [h.] Bir hizmet ve iyilik maksadıyla, hayırhahâne, dostâne. ◆ Nîm-resmî bir surette.

Officieux,se [s.] Bir hizmet ve iyilik olmak üzere yapılan, dostâne. ◆ Nîm-resmî.

Officinal,e [s.] (syd.) **Composition – es** Eczanenin ma'melinde hazırlanmış terkibat ve edviye, terkibat-ı müheyyee. ‖ **Plantes – es** Eczacılıkta müsta'mel nebatat, nebatat-ı saydelânî.

Officine [ims.] Eczanelerin arkasında olup kaynayacak veya durulacak eczanın tehyiesine mahsus mahal, istihzarhâne, eczane a'mâlhânesi. ◆ Mutfak. ‖ (mec.) Ulûm ve fünûna ait eserlerin tertip ve tahrir olduğu mahal.

Offrande [ims.] Hakk-ı teâlâ nâmına nezr olunan şey. ◆ Rahibin vakf ve teberrük olunan şeyleri kabul etmesi resm ve âyini. ◆ Hayırlı bir iş için verilen şey, iâne, teberru. ◆ Takdim. ◆ Nezr.

Offrant [imz.] Veren, takdim eden. ‖ **Le plus –** Ziyade pey süren, artıran. ‖ **Vendre au plus** – Müzayede olan bir şeyi en ziyade verene satmak.

Offre [ims.] Arz ve takdim. ◆ Teklif. ◆ Takdim veya teklif olunan şey, takdime, hediye, tuhfe. ◆ Takdime. ◆ İcap; **Être l'objet d' – et demande** Alınıp satılmak. ‖ **L' – et l'acceptation** İcap ve kabul. ‖ – **s réelles** Dâyinin li-sebebin istîfâ-yı matlubdan imtinaı takdirinde te'diyesi lazım gelen mebâliğin medyun tarafından hükûmet veznesine tevdii.

Offrir [ft.] (*J'offre, nous offrons; j'offrais; j'offris; j'offrirai; j'offrirais; offre, offrez; que j'offre; que j'offrisse, offrant; offert,e*) Arz ve takdim etmek, vermek, ihdâ etmek. ◆ Teklif etmek. ◆ Bir hizmette kullanılmak üzere vermek veya teklif etmek. ◆ Göstermek, ibraz etmek. ‖ – **la main** Birisine yürümesine muâvenet için elini vermek. ‖ – **sa main** Bir erkeğe teklif-i izdivaç etmek. ‖ – **son nom** Bir kadına teklif-i izdivaç eylemek.

Offusquer [ft.] Görmesine veya görünmesine mani olmak, önünü kapamak, setretmek, hâil olmak. ◆ Kamaştırmak. ◆ Gözüne fena görünmek, gözüne diken olmak.

53 fr.: messe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ogival,e [s.] Bir kubbenin aksam-ı mütesâviyeye taksimi takdirinde hâsıl olan uçları sivri beyzî dilimler şeklinde olan (kemer vesâire). (cm.: *ogivaux*.)

Ogival,e [s.] (m.) Kubbe veya kemere mensup. || **Style** – Gotik denilen tarz-ı mimarîye ıtlak olunur.

Ogive [ims.] (m.) Kubbenin haricen veya dâhilen merkezinde içtimâ eden beyzevî dilimlerinin beheri, daire-i beyziye. ◆ Gotik tarz-ı mimarisi şeklinde kubbe ve kemer.

Ognon [imz.] (mr. Oignon.)

Ogre,esse [i.] Masallarda çocuk etiyle beslenir gibi tasvir olunan gulyabani, dev, dev karısı, umacı. || (mec.) Çok yiyen, obur, ekûl. ◆ Murâbahacı. ◆ Paçavracı. = [ims.] Kârhâneci kadın. ◆ Fahişelere esvab kiralayan kadın.

Oh! [hd.] Taaccüb beyan eder: Ay!, Vay!, Â! ◆ Bazen dahi söze ziyade kuvvet vermek için kullanılır: Ya!

Ohé! [hd.] Çağırmaya mahsustur: Huu!, Yahu!

Ohm [imz.] (ht.) Kuvâ-yı elektrikiyeden mukavemet vâhid-i kıyasîsi, om.

Oïdium [imz.] (*omm*) Külleme denilen üzüm hastalığı.

Oie [ims.] Kaz, bat. ◆ Ahmak, alık adam, kaz.

Oignon [imz.] Soğan, basal. (*o-gnon*) || – **d'Espagne** Arpacık soğanı. ◆ Bazı nebatatın soğan şeklinde kökü, çiçek soğanı. ◆ İri cep saati. ◆ Nakit para. ◆ Ayak nasırı. || **En rang d'** – Bir sırada.

Oignonet [imz.] Yaz armudu.

Oignonière [ims.] (*o-gno*) Soğan tarlası, soğanlık.

Oil [imz.] **Langue d'** – Vaktiyle iki şubeye münkasim olan Fransız lisanının Fransa'nın cihet-i şimaliyesinde söylenilen şubesi.

Oille [ims.] Et ve sebzelerin envâından mürekkep İspanyol yemeği, türlü yahnisi. ◆ Büyük zarar, hasar.

Oindre [ft.] Yağ veya ona müşâbih bir madde-i duhniye sürmek, yağlamak, tedhin etmek. ◆ Mabed yağlarını idare ve isti'mal etmek.

Oing [imz.] Bir şeyi yağlamak için kullanılan yağ || **Vieux** – Arabaların tekerleklerine sürülen eski don yağı.

Oint [imz.] **Les** – **s du Seigneur** Allah'ın temyiz ve ıstıfâ buyurduğu adamlar, rûhânîler. || **L'** – **du Seigneur** Hazret-i İsa (asm.)

Oiseau [imz.] Kuş, tayr, murg. || **à vol d'** – Hatt-ı müstakim üzere, iniş ve yokuşlara itibar olunmaksızın, kuş uçuşu hesabıyla. || **à vue d'** – Bir mahallin üzerinde uçan kuşun göreceği surette, kuş bakışıyla. || – **de Chypre** İncir kuşu. || – **de Dieu** Cennet kuşu. || – **frou-frou** Arı kuşu. || – **des Indes** Papağan. || – **de Libye** Turna kuşu. || – **marbré** Sülün. || – **de Médée** Tavus kuşu. || – **de la Pentecôte** Florya kuşu. || – **x de passage** Tuyur-ı muhâcire. || – **de cage** Mahpus. || **Être battu de l'** – Nevmid olmak. || **Aux** – **x** Gayet âlâ, mükemmel. || – **de Venus, de Cythère** Güvercin. || – **de Junon** Tavus kuşu. || – **de Jupiter** Kartal. || – **de Minerve** Baykuş.

Oiseau [imz.] Duvarcılara arkada harç taşımak için ırgatların kullandıkları arkalık.

Oiseau-abeille [imz.] Arı kuşu.

Oiseau-mouche [imz.] Sinekçil kuşu. (cm.: des *oiseau-mouches*.)

Oiseler [fl.] (*Appeler* gibi tasrif olunur.) Kuş tutmak için tuzak vesâire kurmak. = [ft.] Kuş terbiye etmek, uçmaya alıştırmak. ◆ Kuş avlamak.

Oiselet [imz.] Küçük kuş, kuşcağız.

Oiseleur [imz.] Kuşçu, kuşbaz, kuş tutan.

Oiselier [imz.] Kuş satan adam, kuşçu.

Oisellerie [ims.] Kuş tutup terbiye eden adamın iş ve sanatı, kuşbazlık, kuşçuluk. ◆ Kuş büyütülen, terbiye edilen mahal, kuşhâne.

Oiseusement [h.] Boş ve faydasız şeylerle uğraşarak, abes yere.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tubaarsiv.com

Oiseux,se [s.] Boş ve faydasız işlerle uğraşan, abesle iştigal eden. ◆ Hiçbir iş yapmayan. ◆ Faydasız, beyhûde, abes, malâyâni kabîlinden olan.

Oisif,ve [s.] İşsiz, meşguliyetsiz, boş, avâre. ◆ Kullanılmayan, muattal.

Oisillon [imz.] Küçük kuş, kuşcağız.

Oisivement [h.] İşsizlikle, meşguliyetsizlikle, boş yere.

Oisiveté [ims.] İşsizlik, avârelik, meşguliyetsizlik, boş durmaklık.

Oison [imz.] Kaz palazı. || (mec.) Aklı pek mahdud adam, kaz beyinli.

Olace [ims.] (nb.) Hindistan sarmaşığı.

Olacinées [ims. - cm.] (nb.) Olasine fasîlesi.

Oldenlandie [ims.] Hindistan'a mahsus bir nevi kök boyası fidanı.

Oldhomia [imz.] (arz.) Arz-ı kambriyede[54] keşfolunmuş bir nevi müstehâse.

Oldreadsandstone [imz.] (arz.) Arz-ı derûnî-i mutavassıttaki kils ve şistlerden[55] mürekkep gurre-i ahmer-i atik.

Oléacées yahut **Oléinées** [ims.] (nb.) Zeytin ağacı fasîlesinden olan nebatat, fasîle-i zeytuniye.

Oléagineux,se [s.] Yağı hâvi, kendisinden yağ çıkarılan, yağlı, zeytî.

Oléate [imz.] (k.) Zeytiyet.

Olécranarthrocace [ims.] (t.) İltihab-ı mafsal-ı mirfakî.

Olécrane [imz.] (tşr.) Dirsek ucu, re's-i mirfak.

Oléène [imz.] (k.) Bir nevi fahm-ı mâiyet, oleen.

Oléifère [s.] Zeyt hâsıl eden.

Oléine [ims.] (k.) Yağ ve iç yağının mevadd-ı asliyesinden biri, zeytiye.

54 fr.: cambrien.

55 fr.: schiste.

Oléinées [ims. - cm.] (nb.) Zeytuniye fasîlesinden zeytiye kabilesi.

Oléique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı zeyt.

Oléomètre [imz.] (k.) Mikyas-ı züyut.

Oléophosphorique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı zeyt-i fosfor.

Oléoricimique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı zeyt-i hirva'.

Oléosaccharum [imz.] (syd.) Zeyt-i ıtriyü's-sükker, sükker-i mezit, sükker-i müdehhen.

Oléracé,e [s.] (nb.) Lahana ve bu misillü sebzelere müteallik, hadravî.

Olécele [ims.] (syd.) Zeyt-i muattar.

Oléyle [imz.] (syd.) Zeyt-i bîh.

Olfactif,ve [s.] Kuvve-i şammeye mensup ve müteallik, şemmî.

Olfaction [ims.] Koklama, istişmam.

Oliban [imz.] Günlük, luban.

Olibrius [imz.] (s okunur) Malumatfüruş nâdan adam. (Bir ism-i hasdan müsteardır.)

Olifant [imz.] Eski süvarilerin taktıkları fildişinden küçük boru.

Oligiste [imz.] (arz.) Hadid-i ahmer-i muhammaz, olijist.

Oligocène [s.] (arz.) **Étage** – Tabaka-i oligosen.

Oligocéphale [s.] (nb.) Kalîlü'l-kımme.

Oligochronomètre [imz.] (*kro*) (ht.) Evkatın küsurat-ı sagîresini ölçmeye mahsus bir nevi kronometre saati.

Oligoclase [ims.] (mad.) Oligoklas ki bir nevi feldispattır.

Oligophylle [s.] (nb.) Kalîlü'l-evrak.

Oligopsychie [ims.] (t.) Belâhet.

Oligosialie [ims.] (t.) Ağızda tükürük eksilmesi, hazeb.

Oligosperme [s.] (nb.) Kalîlü'l-bezr.

Oligotrichie [ims.] (t.) Kıllet-i şa'r.

Oligotrophie [ims.] (t.) Kıllet-i tagaddî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Olim [imz.] (*limm*) Eski Fransa mecâlisinin zabıtnâmesi. ◆ Köhne, hâyîde şey.

Olinde [ims.] Brezilya'nın bu isimle müsemmâ şehrinden çıkan ince kılıç.

Olimique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı şibh-i zeyt.

Olivacé,e [s.] Zeytunî, fıstıkî (renk).

Olivaire [s.] Zeytin şekil ve suretinde veya zeytine müteallik, zeytunî.

Olivaison [ims.] Zeytin toplama. ◆ Zeytin toplanması mevsimi.

Olivatre [s.] Zeytin renginde, zeytunî.

Olive [ims.] Zeytin: – **vert** Yeşil zeytin. ◆ Zeytin ağacı. (Sulha dahi alâmettir.) ◆ Zeytin rengi. ◆ Zeytin şeklinde olan mevad ve fenn-i mimaride tezyinat-ı zeytuniye. ‖ (hyv.) Zeytine benzer bir nevi deniz kavkaası. = [s.] Zeytunî renkte olan.

Oliver [ft.] Zeytin toplamak.

Olivète [ims.] (mr. Œillette.)

Olivette [ims.] Zeytin ağacı ormanı, zeytinlik.

Olivettes [ims - cm.] Zeytinlerin toplanması mevsiminde oynanılan bir nevi köylü raksı.

Olividées [ims. - cm.] (hyv.) Şibh-i zeytuniye fasîlesi.

Olivier [imz.] Zeytin ağacı, şecer-i zeytin. ‖ – **de sancher** Şalgam. ‖ (mec.) Sulh ve müsâlemet.

Oliviforme [s.] Zeytin şeklinde.

Olivin [imz.] (arz.) Suhur-ı bürkâniyeden bir nevi zeytin billuru.

Ollaire [s.] Çömlek imaline yarayan pek yumuşak bir taşa ıtlak olunur, hacer-i inâî ki zeytin rengindedir.

Olla-podrida [ims.] İspanyolların et türlüsü. ‖ (mec.) Karma karışık yığılmış eşya ve mevadd-ı muhtelife.

Oloffe [ims.] (bhr.) Geminin rüzgâr altına gelmesi.

Olographe [s.] (hk.) Hatt-ı dest ile muharrer; **Testament** – Mûsânın kâmilen hatt-ı destiyle yazılmış vasiyetnâme.

Olographier [ft.] Kâmilen kendi hatt-ı destiyle yazmak.

Olympe [imz.] (*lain*) Esâtir-i Yunaniyeye göre âlihenin mecmaı olan Limpos dağı. ◆ Gök, semâ, âlem-i manevi, melekût.

Olympiade [ims.] (*lain*) Eski Yunanîlerin dört seneden ibaret devirleri ki tarih tayini için müsta'mel idi. ◆ Sene. ◆ Esâtir-i Yunaniyeye göre Müz[56] denilen ulûm ve fünûn ve sanayi-i nefise müekkelatı.

Olympien,ne [s.] (*lain*) Limpos dağına mensup ve müteallik. (Esâtir-i Yunaniye âlihesinin en büyükleri olan on ikisine ve ale'l-husus reisleri Jüpiter'e ıtlak olunur.) ◆ Olenpi şehrine mensup ve müteallik. ‖ (mec.) Azametli, kudretli, bülend mertebe.

Olympique [s.] (*lain*) **Jeux** – **s** Eski Yunanîlerin beher dört sene başında Olimp nâm mahalde icra ettikleri oyunlar ve güreşlerle umumi müsabakalar; **Couronne** – Bu oyunlarda galebe çalanlara verilen iftihar iklili.

Olynthien,ne [s.] (*lain*) Zaman-ı kadimde Kesendire cihetinde olup Atinalılar tarafından iskân olunmuş olan Olent şehrine mesup.

Olyra [ims.] Amerika-yı Vustâ arpası.

Omagre [ims.] (t.) Nıkrisü'l-ketf.

Ombelle [ims.] (nb.) Yaprakların şemsiye telleri gibi bir yerden ayrılıp açılması, sayvan.

Ombellé,e [s.] (nb.) Yaprakları şemsiye telleri gibi bir yerden ayrılıp açılan (nebat), sayvanî.

Ombellifère [s.] (nb.) Şemsiye telleri gibi bir yerden ayrılan yaprakları hâmil, hâmil-i sayvan. = [ims. - cm.] Fasîle-i sayvaniye.

Ombellule [ims.] (nb.) Şemsiye telleri gibi bir yerden ayrılıp açılan küçük yapraklar, sayvan-ı sagir.

Ombilic [imz.] (*c* okunur) (tşr.) Göbek, sürre, nâf. (İlm-i nebatat vesâirede dahi ıstılah

56 fr.: muse.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

gibi müsta'meldir.) ‖ (mec.) Merkez, nokta-i merkeziye.

Ombilical,e [s.] Göbeğe mensup, sürrevî. (cmz.: *ombilicaux*.)

Ombiliqué,e [s.] (nb.) Göbeği olan, göbekli, müserrer.

Ombrage [imz.] Gölge veren yapraklar ve dallar mecmûu, gölgelik. ‖ (mec.) Şüphe, adem-i emniyet.

Ombrageant,e [s.] Gölge veren, gölgelik teşkil eden.

Ombrager [ft.] Gölge etmek, gölge vermek. ‖ (mec.) Himaye etmek. ‖ (rs.) Gölgelerini koyulatmak. ‖ **S'** – Gölge olmak. ‖ **S'** – **de** Şuâat-ı şemsden sığınmak, tahaffuz etmek. ◆ Altına mevzu' bulunmak.

Ombrageusement [h.] Korku ile, ürkerek.

Ombrageux,se [s.] Ürkek. ‖ **Cheval** – Ürkek at.

Ombrant,e [s.] (rs.) Gölgeyi tasvir eden.

Ombre [ims.] Gölge, zıl, sâye. ◆ Gölgelik, gölge yer. ◆ Karanlık, zulmet. ‖ Resimlerde gölge. ‖ (mec.) Cüzi görünüş, renk. ◆ Cüzi eser. ◆ Boş, ehemmiyetsiz, sebatsız şey. ◆ Hüzün, keder. ◆ Hapishane. ◆ Mütekaddimîn itikadınca ölmüş adamın ruhu. ‖ **Les** – **s de la nuit** Karanlık, zulmet. ‖ **L'empire des** – **s** Ervah-ı emvatın makarrı. ‖ – **s chinoises** Parmaklar vasıtasıyla duvara ve emsaline aksettirilen gölgeler. ‖ **Lerre d'** – Gölge kalemi. ‖ **Sous l'** – **de** Filan şey bahanesiyle. ‖ **à l'** – **de** Gölgesinde. ◆ Himayesinde. ‖ **Faire** – Gölge etmek.

Ombre [imz.] Baltık denizine mahsus ala balığı.

Ombrelle [ims.] Şemsiye, kadın şemsiyesi. ‖ (hyv.) Şemsiyeye benzer bir nevi kavkaa.

Ombrer [ft.] Resme gölge yapmak, gölgesini tasvir etmek, gölge vermek.

Ombrette [ims.] Tepeli leylek.

Ombreux,se [s.] Gölgeli, gölgelik, sâyedar. ◆ Karanlık, muzlim.

Ombrine [ims.] Eşkina balığı ki deniz güzeli dahi tabir olunur.

Ombromètre [imz.] (ht.) Mizanü'l-metar. (Buna *Pluviomètre* dahi denir.)

Oméga [imz.] Elifbâ-yı Yunanînin son harfi: Ω ‖ **L'alpha et l'** – Evvel ve âhiri, mebde ve müntehâsı.

Omelette [ims.] Çalkandıktan sonra tavada pişmiş yumurta, omlet, kaygana. ◆ Kırılmış ve birbirine karışmış şeyler. ‖ – **baveuse** Az pişirilmiş omlet.

Omentite [ims.] (t.) İltihab-ı serb.

Omettre [ft.] (*Mettre* gibi tasrif olunur.) Yapılacak bir işi veya söylenecek bir sözü unutmak, sehven yapmamak veya zikretmemek, atlamak. ‖ **S'** – Unutulmak, terk olunmak.

Omis,e [s.] Unutulmuş.

Omission [ims.] Sehven unutma veya terk etme, kusur. ◆ Sehven unutulan veya terk olunan şey. ‖ (hk.) Terk, adem-i icra.

Omnastrèphe [imz.] Sübye balığı.

Omnibus [imz.] (*s* okunur) Tramvay gibi işleyen umumi araba, omnibüs. = [s.] Herkese yarayan, herkes tarafından kullanılır iş [şey?].

Omnicolore [s.] Her rengi hâvi, rengârenk.

Omniforme [s.] Gûnâgûn eşkâl ahz edebilmeye müsait, müstaid.

Omnigraphe [imz.] Seyyar fotoğrafya aleti.

Omnipotence [ims.] Her şeyi yapabilmek kuvveti, kudret. (Sıfât-ı Allah'dandır.) ◆ Gayr-ı mahdud kuvvet ve iktidar, iktidar-ı tam.

Omnipotent [s.] Her şeyi yapmaya kadir, gayr-ı mahdud kuvvet ve kudret sahibi, muktedir, kadir.

Omniprésence [ims.] Her yerde mevcut bulunma.

Omniscience [ims.] Her şeyi bilme, ilm-i küll, ilm-i mutlak.

Omniscient,e [s.] Her şeyi bilen, âlim-i küll, alîm.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Omnium [imz.] (*omm*) İngiltere'de düyun-ı umumiyenin heyet-i mecmuası.

Omnivore [i. - s.] (tt.) Et ve nebatat yiyen hayvanata ıtlak olunur, âkilü'l-me'kûlat.

Omo-claviculaire [s.] (tşr.) Gurâbî-i terkos.

Omocotyle [ims.] (tşr.) Cevf-i annâbiyy.

Omo-hyïodien,ne [s.] (tşr.) Ketfiye-i lâmiye.

Omophage [i. - s.] (tt.) Çiğ et yiyen hayvan.

Omophagie [ims.] Çiğ et yeme itiyadı.

Omphalocèle [ims.] (t.) Göbek fıtığı, fetkü's-sürre.

Omphalode [ims.] (nb.) Kışr-ı bezrde vâki serîre.

Omophron [imz.] Ağaç köklerinde ve kumlarda bulunur yuvarlak ve boz renk bir böcek.

Omoplate [ims.] (tşr.) Omuzun altında bulunan üç köşeli ince kemik, kürek kemiği, azmü'l-ketf.

Omphalier [imz.] Antil adalarına mahsus sarmaşık ağacı.

Omphalocèle [ims.] (tşr.) Fıtık-ı sürrî.

Omphalo-mésentérique [s.] (tşr.) Sürrî-i masârikî.

Omphalophlébite [ims.] (t.) İltihab-ı verid-i sürrî.

Omphalorragie [ims.] (t.) Nezf-i sürrî.

Omphalosite [s.] (mr. Monstre.)

Omphalotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı habel-i sürrî.

On [z.] Müfred ve cem' ve müzekker ve müennes için müşterek olarak meçhul ve müphem veya umumi bir fâil beyan eder. Fransızların bu zamirle ifade ettikleri meal Türkçede cem' gaip malum yahut müfred gaip meçhul ile vesâir suretlerle ifade olunur: – **dit**: Derler, diyorlar, denilir, deniliyor. (Bu zamirden sonra gelen fiil daima müfred gaip olup ancak teâkub eden sıfatlar maksud olan şahsın cins ve adedine göre müennes ve cem' dahi olurlar:) – **est heureuse d'être mère** Valide olmak bir bahtiyarlıktır. || – **dit** Rivayet, şâyia.

Onagrariées [ims. - cm.] (nb.) Zü'l-filkateyn fasîlesinden himariye cinsi.

Onagre [imz.] Yaban eşeği, gûr. ◆ Eski zamanın taş atmaya mahsus sapanı. || (nb.) Eşek kulağı, haşişetü'l-himar.

Onanisme [imz.] İstimnâ bi'l-yed. (*Masturbation* dahi denilir.)

Onc (*c* okunur) yahut **Onques** Hiçbir vakit, asla. (Eskidir.)

Once [ims.] Yirmi yedi gram vezninde eski bir ölçek. ◆ Cüzi, az miktar.

Once [ims.] Pars denilen yırtıcı hayvanın Asya ve Afrika'da bulunan küçük bir nevi.

Oncial,e [i. - s.] Kadim Romalılar zamanında ebniye ve mezar taşlarında vesâir âsârda müsta'mel iri harflere ve kalın yazıya ıtlak olunur.

Oncidie [ims.] (nb.) Sahlebiye fasîlesinden bir nevi tezyinat fidanı.

Oncle [imz.] Amca, amm. ◆ Dayı. || **Bel** – Hala ve teyzenin kocası, enişte. (Gayr-ı müsta'meldir.) || – **à la mode de Bretagne** Peder veya validenin amca veya dayı veya teyze ve halasının oğlu.

Oncotomie [ims.] (tşr.) Bir şiş veya çıbanın bir alet-i câriha ile yarılması, fethu'l-hurac.

Onction [ims.] Yağla veya yağlı bir madde ile ovma, temrih, tılâ. ◆ (mec.) Sözün müessir ve rikkat-âmiz hâli. || **Extrême** – Hâlet-i nez'de bulunanlar için Hıristiyanlarca okunan bir dua.

Onctueusement [h.] Tatlı bir tesir edip merhamete getirecek bir suretle.

Onctueux,se [s.] Lems olundukda yağlanmış gibi görünen, duhniyü'l-lems. ◆ Tatlı bir tesir edip merhamete getiren, rikkat-engiz.

Onctuosité [ims.] Lems olundukta yağlanmış gibi görünme, lems-i duhnî, dehânet. ◆ Merhamete getirecek surette müessir ve rikkat-engiz olma.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ondatra [imz.] Kanada misk faresi.

Onde [ims.] Dalga, mevc, su. ◆ Deniz. ◆ Suda veya havada bir temastan hâsıl olan temevvüc, dalgalanma. ‖ **Passer, traverser l' – noire** Ölmek.

Ondé,e [s.] Dalga suretinde hatları bulunan veya sathı dalgalı gibi görünen, dalgalı, mütemevvic.

Ondée [ims.] Birden bire boşanan ve az süren şiddetli yağmur, sağanak.

Ondin,e [i.] Su perisi.

Ondoiement [imz.] Dalgaların hareketi, dalgalanma, temevvüc. ◆ Muvakkaten ve âyin-i mahsusu tamamıyla ikmâl olunmaksızın icra olunan vaftiz.

Ondoyant,e [s.] Dalgalı gibi görünen, dalga suver ve eşkâlini ibraz eden, dalgalanan, mütemevvic. ‖ (mec.) Değişir, gayr-ı sabit.

Ondoyer [fl.] Dalgalanmak, temevvüc etmek. ‖ (mec.) Değişmek. = [ft.] Âyin-i mahsusunu tamamıyla icra etmeksizin muvakkaten vaftiz etmek.

Ondulant,e [s.] Dalgalı, mütemevvic.

Ondulation [ims.] Dalgalanma, temevvüc, telâtum. ◆ Dalgaların hareketine müşâbih hareket. ‖ **Théorie des – s** İhtizazat nazariyesi, faraziye-i telâtum.

Ondulatoire [s.] Dalgalanmakla vâki olan, temevvücî: **Mouvement** – Hareket-i temevvüciye.

Ondulé,e [s.] Dalgalı suretinde, mütemevvic görünen. ‖ (nb.) **Feuille – e** Varak-ı mütemevvic.

Onduler [fl.] Dalgalanmak, temevvüc etmek.

Onduleusement [h.] Dalgalı bir suretle, temevvücle, mütemevvicâne.

Onduleux,se [s.] Dalga suretinde olan, mevcî.

Onéirocritie [ims.] Fenn-i tabir-i rüya. ◆ Tefeül bi'r-rüya.

Onéraire [s.] Fahri olmayan. (Zıddı: *honoraire*; fahri.)

Onéreusement [h.] Zahmet ve sıkıntı ile, can sıkarak. ◆ Ağır masârife girerek.

Onéreux,se [s.] Çok masârifi müstelzim olan, ağır. ‖ (mec.) Bir mecburiyet-i elîme veren, sıklet ve sıkıntı veren. ‖ (hk.) **Titre** – İvaz: **à titre** – İvazen, para mukabilinde, meccânen olmayan. ‖ **Convention à titre** – Muâvazat-ı maliye.

Onglade [ims.] (t.) Tırnağın şişip düşmesi, zifr-i mültehim. ◆ Tırnağın ete batıp yara hâsıl etmesi.

Ongle [imz.] Tırnak, zifr. ◆ Pençe. ◆ Çengel. ‖ **Ronger les – s de** Kuvvet veya temettüünü kesmek. ‖ **Donner sur les – s** Te'dib ve tevbih etmek.‖ **Faire ses – s** Tırnaklarını kesmek, temizlemek. ‖ **– croche** Hasis yahut dolandırıcı.

Onglée [ims.] Parmak uçlarının soğuktan uyuşması, haderü'l-benan.

Onglet [imz.] Kitap formaları arasında dikilecek tek yaprağın katlanmış kenarı. ◆ Mücelled harita yapraklarının yapıştırılmasına mahsus bez vesâireden pervaz. ◆ Küre dilimi. ◆ Yüksük. ◆ Kuyumcuların çapla kalemi. ◆ Çakının tırnak yeri. ‖ (nb.) Züfeyr, züfeyre-i tüveyc.

Onglette [ims.] Taş hakkâklarının kullandıkları bir nevi yassı demir kalem. ◆ Kuyumcuların ingle tabir ettikleri boşatma kalemi.

Onglon [imz.] Hayvanatın tırnak kabuğu, kışr-ı zılf.

Onguent [imz.] Merhem. ‖ **– miton mitaine** Ne hüsn-i tesiri ne sû-i tesiri olan ilaç.

Onguiculé,e [s.] (*gui*) Her parmağında bir tırnağı bulunan (hayvan), tırnaklı, zü'z-zafîr.

Onirocritie [imz.] (*sî*) Tabir-i rüya, muabbirlik.

Oniromance [ims.] yahut:

Oniromancie [ims.] Rüya ile keşf-i hafâyâ ve tefeül iddiası, istihâre.

Oniroscopie [ims.] Tabirnâme.

Onirodynie [ims.] (t.) Menam-ı mûzî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Oniscie [ims.] Bihar-ı hârrede bulunur bir deniz helezonu.

Onite [imz.] Gübre böceği.

Onocrotale [imz.] Büyük saka kuşu, ruham.

Onomastique [s.] Esmâ-yı hassaya müteallik, esmâ-yı hassayı hâvi. || **Fête** – İsim yortusu, isim yevm-i mahsusu.

Onomatologie [ims.] Mebhasü'l-ıstılahat, mebhasü'l-esâmî.

Onomatomanie [imz.] (t.) Manya-i ıstılah, manya-i lugat.

Onomatopée [ims.] Bir şeyin çıkardığı savt ve sadâ ile tesmiyesi, tesmiye bi-taklidi's-savt. ◆ Lafız taklidi.

Onoporde [imz.] Bir cins deve dikeni.

Onosme [ims.] Eşek marulu.

Onques [h.] (mr. Onc.)

Ontogomie [ims.] Mahlukat-ı uzviyenin küre-i arzda tarih-i tekevvünleri.

Ontologie [ims.] Ale'l-ıtlak mevcudattan bahseden ilim, mebhasü'l-mükevvenat. ◆ Buna dair kitap.

Ontologique [s.] Ale'l-ıtlak mevcudattan bahseden ilme mensup ve müteallik, mebhasü'l-mükevvenata dair.

Ontologiste [imz.] Ale'l-ıtlak mevcudattan bahseden mebhasü'l-mükevvenat ilminde âlim ve bu ilimle müştagil adam.

Onychie [ims.] (t.) İltihab-ı ümmü'z-zifr.

Onychophagie [ims.] Eklü'l-ezfar, tırnaklarını yeme.

Onychophyme [imz.] (t.) Verem-i zifr.

Onychoptose [ims.] (t.) Tırnak dökülmesi.

Onyx [imz.] (mad.) Damarlı akik, mühresenk, balgamî yeşim.

Onyxis [imz.] (t.) Tırnak batması.

Onzaine [ims.] On bir miktarı, on bir kadar: **Une – de personne** On bir kişi kadar.

Onze [i. - s.] On bir. ◆ On birinci, hâdî-aşer. = [imz.] On birer kısmı. ◆ Ayın on birinci günü.

Onzième [s.] On birinci, hâdî-aşer. = [imz.] On birde bir. ◆ Ayın on birinci günü.

Onzièmement [h.] On birinci derecede.

Oolithe [imz.] Küçük yuvarlak tanelerden mürekkep kumlu taş.

Oolithique [s.] Kumlu taş kabîlinden olan.

Oologie [ims.] Yumurtalar hakkında tetkikat ve malumat.

Oospore [ims.] (nb.) Mebîz-i bezrî. || **Reproduction par** – Tenasül bi'l-mebîz-i bezrî.

Opacifier [ft.] Gayr-ı şeffaf, kesif bir hâle getirmek.

Opacité [ims.] Adem-i şeffafiyet, kesâfet. || (mec.) Muzlimiyet, muğlakiyet.

Opale [ims.] Aynü'ş-şems denilen zî-kıymet taş.

Opalin,e [s.] Süt renginde, lebeniyü'l-levn. ◆ Aynü'ş-şems denilen kıymetli taş nevinden.

Opaque [s.] Ziya ve rü'yete hâil, gayr-ı şeffaf, kesif.

Opéra [imz.] Musiki ile icra olunan manzum facia (tiyatro oyunu), opera. ◆ Bu cins oyunlar icrasına mahsus tiyatro. ◆ Gayet müşkil iş, eser. (Bu iki mânâ eskimiştir.) || – **comique** Mudhik ve nesir ile karışık manzum tiyatro oyunu ve böyle oyunlar icrasına mahsus tiyatro. || – **bouffe** Mudhik ve tuhaf opera oyunu.

Opérable [s.] İşlenebilir, icra olunabilir, kabil-i imal ve icra. ◆ Ameliyat-ı cerrahiye icra edilebilir.

Opérateur [imz.] İcra eden, âmil. ◆ Ameliyat-ı kimyeviye icra eden zât. ◆ Ameliyat-ı cerrahiye icra eden, ameliyatçı. || (he.) Âlât-ı hendesiyeyi toprak üzerinde isti'mal ile harita tersim ve ihraç eden mühendis.

Opération [ims.] İş, kâr, amel. ◆ Tesir. ◆ Ameliyat. ◆ Hesap, a'mâl-i hesabiye. ◆ Ameliyat-ı cerrahiye. || (as.) Bir harp tertibinin icrası; **Base d'** – Üss-i harekât; **Ligne d'** – Hatt-ı harekât. || (tca.) Muamele. || – **s à prime** Borsada primli yani aşağı duble ve yukarı duble tabir olunan muamelatın kâffesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Opératoire [ims.] Ameliyata mensup ve müteallik, amelî.

Operculaire [ims.] (nb.) Avustralya kınakına fidanı.

Opercule [ims.] Tarih-i tabii ve ilm-i nebatatta kapak yerini tutan bazı şeylere ıtlak olunur, sedîd. || (hyv.) Balık kulağı, sedîd.

Operculé,e [s.] (tt. - nb.) Bir küçük kapağı olan, zü's-südeyd.

Opéré,e [s.] Bedeninin bir tarafında ameliyat-ı cerrahiye icra olunmuş adam.

Opérer [ft. - fl.] Amel ve tesir etmek. ◆ İcra etmek. ◆ Tesir husule getirmek. ◆ Ameliyat-ı cerrahiye icra etmek. || – **le remboursement** Te'diye etmek. || **Bien** – Çam devirmek, alıklık etmek.

Opérette [ims.] Ehemmiyetsiz ve mudhik manzum ve mensur küçük tiyatro oyunu, operet.

Opes [imz. - cm.] Direklerin uçları girmeye mahsus olmak üzere duvarda açılan delik, mertek deliği.

Ophiase yahut:

Ophiasis [ims.] Dazlak, dâü'l-haneş.

Ophicéphale [imz.] Hindistan'a mahsus bir cins yılan balığı.

Ophicléide [imz.] Anahtarlı klarnete.

Ophidien,ne [s.] Yılana mensup ve müteallik yahut müşâbih olan, haneşî. = [imz. - cm.] Yılan kabîlinden olan hayvanat, tâife-i haneşiye.

Ophioglosse [ims.] (nb.) Yılan dili, lisanü'l-hayye.

Ophiographie [ims.] Yılanların tarifi, tavsifü'l-hayye.

Ophilâtre [s.] Yılana tapan.

Ophilâtrie [ims.] Yılana tapma.

Ophiolithe [ims.] (mad.) Yılan taşı, hacerü's-su'bânî.

Ophiologie [ims.] Yılanlar hakkında kitap, mebhasü'l-hayye.

Ophiomancie [ims.] Yılanlarla tefeül.

Ophiomorphe [s.] (hyv.) Yılan şeklinde.

Ophion [imz.] (hyv.) Âkilü'ş-şefîre fasîlesinden bir cins böcek.

Ophiostome [imz.] İnsan üzerinde hâl-i tufeylîde bulunur zâtü'l-fem cinsi.

Ophioxylées [ims. - cm.] (nb.) Difliye fasîlesinden haşebü's-su'bânî kabilesi.

Ophisaure [imz.] Bir cins Amerika yılanı.

Ophisure [imz.] Bir cins zargana balığı.

Ophite [imz.] Yeşil somaki taşı.

Ophiure [s.] (tt.) Yılan kuyruğu şeklinde. || (hyv.) Yılankavî bir cins deniz kavkaası.

Ophrydées [ims - cm.] Şibh-i sahlebiye fasîlesi.

Ophryte [ims.] (t.) İltihab-ı hâcib.

Ophthalmalgie [ims.] (t.) İltihapsız göz ağrısı, elemü'l-ayn.

Ophthalmie [ims.] (t.) Gözün her nevi iltihaplı hastalığı, iltihabü'l-ayn, remed.

Ophthalmique [s.] Göze müteallik, aynî. ◆ İltihabü'l-ayn illetine müteallik.

Ophthalmocèle [ims.] (t.) Huruc-ı mukle.

Ophthalmocopie [ims.] (t.) Taab-ı ayn.

Ophthalmodynie [ims.] (t.) Elem-i ayn.

Ophthalmographie [ims.] Teşrihin gözden bahseden kısmı, tavsifü'l-ayn.

Ophthalmolithe [ims.] (t.) Hasât-ı ayniye.

Ophthalmologie [ims.] Mebhas-i teşrih ve vezâif-i ayn. ◆ İlm-i emraz-ı ayniye.

Ophthalmomètre [imz.] Mikyasü'l-ayn.

Ophthalmoscope [imz.] Gözün kısm-ı dâhilîsini muayeneye mahsus alet, çeşm-bin.

Ophthalmotomie [ims.] Haz'u'l-ayn.

Opiacé,e [s.] (syd.) Afyonu hâvi, afyonî.

Opiacer [ft.] (hyv.) İçine afyon karıştırmak.

Opiat [imz.] (*t* okunur) (syd.) Macun. ◆ Dişleri temizlemeye mahsus macun, pasta.

Opilatif,ve [s.] (t.) Mecârî-i tabiiyeyi tıkayan, müseddid.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Opilation [ims.] (t.) Mecârî-i tabiiyenin tıkanması, teseddüd.

Opiler [ft.] (t.) Mecârî-i tabiiyeden birini tıkamak, tesdid etmek. || **S'** – Teseddüd etmek.

Opimes [sms. - cm.] Düşman askeri kumandanını öldüren eski Roma askeri kumandanının zaptetmeye haklı olduğu ganâyime ıtlak olunur. || (mec.) Çok kâr, istifade.

Opinant [imz.] Bir müzakerede beyan-ı rey ve mütalaa eden adam, sahib-i rey.

Opiner [ft.] Bir müzakerede beyan-ı rey ve mütalaa etmek. || – **du bonnet** Daima başkalarının reyinde bulunmak, kavuk sallamak.

Opiniâtre [s.] Musır, muannid. ◆ İnatçı. ◆ İnat ve ısrar ve şiddetle izâle olunamayan (maraz).

Opiniâtrément [h.] İnat ve ısrarla, musırrâne, muannidâne.

Opiniâtrer (**s'**) [fv.] Israr ve taannüd etmek, musırrâne karşı durmak.

Opiniâtreté [ims.] Israr, taannüd, inat. ◆ Metanet, sebat.

Opinion [ims.] Rey, fikir, mütalaa. || (mn.) Zan. || **Dans l'** – Efkârınca.

Opisthcyphose [ims.] (t.) Kamburluk, hadebe.

Opisthotonos [imz.] (t.) Küzaz-ı halfî, temeddüd-i halfî.

Opistoglyphes [imz. - cm.] (hyv.) Korkunç yılanları hâvi olan opistoglif kısmı.

Opium [imz.] (*omm*) Afyon.

Opobalsame [imz.] (syd.) Mekke pelesengi.

Opocéphale [imz.] Zü'r-re's-i haklî. (Acâibattan.)

Opodeldoch [imz.] (syd.) Sabun kâfuru, opodeldok.

Opoponax [imz.] (syd.) Kâvşir, çavşır, opoponaks.

Opossum [imz.] Yavrusunu karnında taşır bir cins Amerika sincabı.

Opotérodontes [ims. - cm.] Küçük zehirsiz yılanlar.

Opportun,e [s.] Tam vaktinde vuku bulan. ◆ Vakt ü hâle uygun, münasip, muvâfık, cesban.

Opportunément [h.] Münasip ve muvâfık bir surette, tamam sırasında.

Opportunisme [imz.] Vakt ü hâle göre lütuf ve mülâyemetle muamele ederek hüsn-i suretle tesviye-i umur yolunu tutmak meslek-i siyasîsi.

Opportuniste [imz.] Vakt ü hâle göre lütuf ve mülâyemetle muamele ederek hüsn-i suretle tesviye-i umur yolunu tutmak meslek-i siyasîsini iltizam eden adam ve bu mesleğin taraftarı.

Opportunité [ims.] Münasebet, muvâfakat, vakt ü hâle uygunluk, muvâfakat-ı hâl ü maslahat.

Opposable [s.] Karşı gelebilir, karşı konulabilir, kabil-i muhalefet. ◆ Karşı çıkarılabilir.

Opposant,e [i. - s.] Karşı duran, karşı gelen, karşı koyan, mümânaat eden, muteriz, hilâfgir, muhalif.

Opposé,e [s.] Karşı karşıya olan, mütekabil, mütenâzır. ◆ Muhalif, zıt, aks. ◆ Muhtelif, mütenevvi. || (he.) **Angles** – **s** Birbirini kat' eden iki hattın teşkil ettikleri dört zâviyeden birbirine mütekabil olanlar, zâviyeteyn-i mütekabileteyn. || **Diamétralement** – Kutren yekdiğerine mütekabil. = [imz.] Zıt, aks. || (nb.) **Feuille** – Varak-ı mütekabile.

Opposer [ft.] Karşı koymak, yolunu kesmek üzere önüne çıkarmak. ◆ Karşısına koymak, yan yana getirmek. ◆ Karşı karşıya koymak. ◆ İtiraz ve mümânaat etmek. – **des obstacles** İka-ı mevâni' etmek, men etmek. || **S'** – Karşı durmak. ◆ Mani olmak, mümânaat etmek.

Opposite [imz.] Zıt, aks, hilâf, nakiz. || **à l'** – Karşı karşıya, ta karşısında.

Opposition [ims.] Mümânaat, muhalefet. ◆ Zıddiyet, nakz, tenakuz. ◆ Muhalifîn. || (hk.) İtiraz. || (hy.) Bir seyyârenin tam güneşin karşısında yani dairesinin 180. derecesinde bulunması, tekabül. || – **à un jugement par défaut** Gıyaben verilmiş bir hüküm üze-

rine itiraz, itiraz ale'l-hükm. || **Requête d'** – İtiraz istid'âsı. || **Susceptible d'** – Kabil-i itiraz. || **Former** – İtiraz etmek. || **Tierce** – İtirazü'l-gayr.

Oppresser [ft.] Sıkmak, basmak. ◆ Teneffüsünü tutmak, teneffüse mani olmak. ◆ Tazyik etmek. ◆ Yormak, eziyet vermek.

Oppresseur [imz.] Taaddî ile tazyik eden.

Opressif,ve [s.] Tazyike müteallik, tazyikî.

Oppression [ims.] Sıkma, basma, tazyik. || (t.) Nefes tutulması, sıklet-i sadr.

Oppressivement [h.] Tazyik ve i'tisafla.

Opprimé,e [s.] Sitem-dîde.

Opprimer [ft.] Tazyik etmek, itmek.

Opprobre [imz.] Ar, hacâlet. ◆ Rezalet, rüsvâlık, fezâhat. || – **de** Bâis-i ar ve hacâlet.

Opsigone [s.] (tşr.) Müteahhirü'z-zuhur. || **Dent** – Son çıkan diş, sinnü'l-hilm.

Opsiomètre [imz.] (mr. Optomètre.)

Opsomone [s.] (t.) Meşgufü'l-et'ime.

Optatif,ve [s.] (sr.) Temenni ve tereccî beyan eden. = [imz.] Ef'al-i Yunaniyenin temenni ve tereccî beyan eder bir sîga-i mahsusası.

Optation [ims.] (ed.) Bir tavr-ı müteheyyicâne ile ifade olunan temenni ve tereccî. (Eski kelime.)

Opter [ft.] İntihab ve ihtiyar etmek.

Opticien [imz.] Fenn-i basar ilminde âlim olan. ◆ Fenn-i basara müteallik âlât ve edevat yapan sanatkâr ve satan tacir, gözlükçü, dürbüncü.

Opticomètre [imz.] Kullanılması icap edecek gözlük camlarının derecesini, numarasını tayine mahsus alet.

Optimé [h.] Pek iyi, pek âlâ.

Optimisme [imz.] Her şeye iyi nazarıyla bakmak mesleği, nikbinî. (Zıddı *pessimisme*'dir.)

Optimiste [imz.] Her şeye iyi nazarıyla bakan adam, nikbin. (Zıddı *pessimiste*'dir.)

Option [ims.] Görmek his ve kuvveti, basar. || (hk.) Hıyar, muhayyerlik, ihtiyar: **Droit d'** – Hakk-ı hıyar.

Optique [ims.] Hikmet-i tabiiyenin ziya ve basarın kavânînînden bahseden kısmı, mebhasü'l-basar, ilmü'l-basar. ◆ Uzaktan görünen şeylerin hâl ve sureti. || **Illusion d'** – Rü'yet hatası. ◆ Takdir ve tahminde hata. = [s.] Görmeye mensup ve müteallik, basarî.

Optographie [ims.] (ht.) Göz derûnunda vuku bulan bir nevi fotoğrafya, resm-i şemsî-i aynî, optoğrafya.

Optomètre [imz.] Mikyasu'l-basar.

Opulemment [h.] Pek büyük zenginlikle, servet ve yesarla.

Opulence [ims.] Pek büyük zenginlik, servet ve yesar.

Opulent,e [s.] Pek zengin, büyük servet ve yesar sahibi.

Opuntia [imz.] (*pon-si-a*) Fasîle-i hıyariyeden Mısır inciri, firavun inciri.

Opuscule [ims.] Ulûm ve fünûna, edebiyata müteallik küçük risale.

Or [imz.] Altın, zeheb, zer. ◆ Altından yapılmış şeyler. ◆ Altın akçe. ◆ Sırma. ◆ Altın rengi. ◆ Servet, mal. ◆ Halis, temiz, güzel. || **Parler d'** – Güzel bir bahse dair lakırdı söylemek, bal çiğnemek. || **L'âge d'** – Dünyanın evâil-i hilkatinde sulh ve müsâlemet üzere ve bahtiyarlıkla yaşandığı tahayyül olunan devir, devr-i zeheb, devr-i saadet. || **Batteur d'** – Varakçı, yaldızcı. || **D'** – Yaldızlı. ◆ Kıymetdar. ◆ Birçok kâr ve istifade temin eden. || **Pont d'** – Karşısındaki hasma ısrardan vazgeçmesi için gösterilen cihet-i sühûlet. || – **blanc** Platin.

Or [hr.] Bu surette, binaenaleyh, imdi, halbuki. = [hd.] Haydi!, Di! ◆ – **ça** Haydi imdi.

Oracle [imz.] Zaman-ı kadim müşriklerinin itikadınca âlihenin, vuku bulan sual ve müracaat üzerine bir madde hakkında verdikleri cevap, kehanet. ◆ Bu suretle cevap veren ilah veya âlihe, hâtif-i gayb, kâhin. ◆ Keramet, âtîden ve gaybdan haber. ◆ İlim ve iktidarları büyük olan ricalin umur-ı mühimmedeki kararları. ◆ Böyle kararlar veren ricalin kendileri. || **Consulter l'** –

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hâtiften veya kâhinden istiknah-ı ahvâl etmek, istihâre etmek. || S'exprimer en style d' – Muğlak surette beyan-ı meram etmek.

Orage [imz.] Karada vâki olan fırtına, bora. ◆ Rüzgâr. (Bu mânâ eskidir.) || (mec.) Derûnî telaş ve heyecan. ◆ Nâgeh-zuhur musibet. ◆ Mihan ve meşak, dağdağa.

Orageusement [h.] Telaş ve heyecan ve dağdağa ile, gürültü ile.

Orageux,se [s.] Fırtınalı, boralı. || (mec.) Telaşlı, heyecanlı, dağdağalı, gürültülü.

Oraison [ims.] Dua, kaside. || (sr.) Kavâid-i sarfiyeye göre bir mânâ-yı tam ifade eden kelimatın heyet-i mecmuası, kelâm. || – funèbre Cenaze hakkında methiye, dua. || Les dix parties d' – Kelimenin aksam-ı aşeresi.

Oral,e [s.] Ağızdan ağıza geçerek işitilen, menkul, mervî. ◆ Ağızla ifade olunan, şifahi. || (tşr.) Femî. || Examen – İmtihan-ı şifahi. (cmz.: *oraux*.)

Oralement [h.] Ağızdan ağıza, naklen, rivayeten, şifahen.

Orange [ims.] Portakal. || – amère Turunç, nârenc. || – à cochon, – de Limousin Patates. = [imz.] Portakal rengi.

Orangé,e [s.] Portakal renginde, turuncu. = [imz.] Kavs-i kuzahın hâvi olduğu elvan-ı seb'adan turuncu rengi.

Orangeade [ims.] Portakal şerbeti.

Orangeat [imz.] Portakal kabuğu şekerlemesi.

Oranger [imz.] Portakal ağacı, şecer-i nârenc. || Eau de fleures d' – Çiçek suyu.

Oranger,ère [i.] Portakal satan, portakalcı.

Orangerie [ims.] Bahçenin portakal ağaçlarını hâvi mahalli, portakallık. ◆ Kışın portakal, limon ağaçlarını ve bazı çiçekleri soğuktan muhafazaya mahsus camla kaplı mahal, limonluk.

Orangette [ims.] Şekerleme ve reçel yapmak için vaktinden evvel ceviz kadarken koparılan portakal.

Orangin [imz.] Portakal renginde bir nevi kabak.

Orang-outang yahut **Orang-outan** yahut **Orang-houtan** (*o-ran-ou-tan*) (imz.) Borneo ve Sond[57] adalarına mahsus cesim bir nevi nesnas, orangutan. (Bu kelime Cezâir-i Bahr-ı Muhit'te söylenilen Malayî lisanından me'huz olup orman adamı demektir.)

Orateur [imz.] Sâmiîn muvâcehesinde îrad-ı nutuk eden hatip, nâtıka-perdaz.

Oratoire [s.] Hutbeye ve nutuk ve nâtıka-perdazlığa mensup ve müteallik.

Oratiuncule [ims.] (*ra-si-on*) Küçük, kısa nutuk.

Oratoire [s.] Nâtıka-perdaz yahut nâtıka-perdazlığa müteallik. || Art – Sanat-ı hitabet.

Oratoire [imz.] Bir evin dua ve ibadete mahsus küçük odası, mabed-i mahsusu. ◆ Bir meclis-i mahsus-ı rûhânî.

Oratoirement [h.] Hatipvâri, nutukane, nâtıka-perdazâne.

Oratorien [imz.] *Oratoire* denilen meclis-i rûhânî âzâsından bulunan rahip. = [s.] Meclis-i mezkûra mensup ve müteallik.

Oratorio [imz.] (ms.) Tevrat'tan ve tarih-i mukaddesden müstahrec olarak kilisede çalgı ile icra olunur facia.

Orbe [imz.] (hy.) Bir seyyârenin güneşin etrafında bir devir etmek için katettiği mesafe, devre. ◆ Medar, mahrek. || (he.) Sath-ı medarî, medar-ı musattah. = [s.] (tşr.) Coup – Büyük bere. || Mur – Kapısız ve penceresiz duvar, sağır duvar.

Orbiculaire [s.] Daire suretinde, medarî, müdevver.

Orbiculairement [h.] Daire suretinde, daire çizecek surette, müdevver olarak.

Orbicule [ims.] (arz.) Tabaka-i faluniyede[58] bulunur bir cins müstehâse.

Orbiculé,e [s.] Müstedire, musattaha.

Orbiculidée [ims. - cm.] (syd.) Devriye fasîlesi.

57 Sonde.

58 fr.: falunien.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Orbiculoïde [ims.] (arz.) Tabaka-i neokomiyede[59] bulunur bir nevi müstehâse.

Orbière [ims.] Yan tarafları görmemesi için katırın gözlerine bağlanan ortası delik meşin. ‖ (mec.) Fikir ve muhakemenin yanlış vadilere sapmasına mani olan şey.

Orbitaire [s.] (tşr.) Gözün çukuruna müteallik, medarî.

Orbite [ims. yahut imz.] (hy.) Seyyâratın güneşin etrafında çizdikleri daire, medar, mahrek. ‖ (tşr.) Gözün çukuru, medar, hacac. ‖ (mec.) Daire-i nüfuz.

Orbitolithe [ims.] (hyv.) Zü's-sukbat-ı müstediri'l-kıt'adan bir cins deniz sedefi.

Orcanète [ims.] Kırmızı boya imaline yarayan havacıva kökü, şincar.

Orchestie [ims.] (syd.) Ceradü'l-bahr-ı kâzibe fasîlesinden bir cins deniz tekesi.

Orchestique [ims.] (*kè-sti*) Eski Yunanîlerde cimnastiğin raksa müteallik ciheti.

Orchestration [ims.] (*kè-stra*) Orkestra denilen musiki takımını terkip eden saz takımı ile icra olunacak bir âhengin suret-i tertibi ve bunun için tanzim olunan notalar.

Orchestre [imz.] (*kè-stre*) Kadim Yunanîlerde tiyatroların icra-yı raksa mahsus en alçak mahalli. ◆ Kadim Romalılarda senato âzâlarının kuuduna mahsus mahal. ◆ El-yevm bir tiyatroda, bir baloda, bir eğlencede mızıka takımının bulunduğu yer. ◆ Bu musikişinasların heyet-i mecmuası, orkestra. ◆ Tiyatrolarda orkestra takımı ile tiyatronun zemin katında seyircilere mahsus yerler arasındaki mevki. ◆ Bu mevkide oturan seyirci. ◆ Âhenkdar veya bî-âhenk bir gürültü. ‖ **Chef d'** – Orkestra reisi, şef dorkestr.

Orchestrer [ft.] (*kè-stré*) Bir musiki takımının notalarını tertip ve taksim etmek.

Orchestrino [imz.] Bir nevi dolaplı piyano.

Orchestrion [imz.] El ile çevrilerek çalınır bir nevi erganun.

Orchidées [ims. - cm.] (*ki*) (nb.) Güzel çiçekli bazı nebatat fasîlesi, fasîle-i sahlebiye.

Orchiocèle [ims.] (t.) Kayletü'l-husye.

Orchis [imz.] (*kiss*) Yaprakları zeytin ağacı yaprağına benzer nebat, sahlep.

Orchite [ims.] (*ki-te*) (t.) İltihab-ı husye.

Orchotomie [ims.] (*ko*) (t.) Haz'-ı husye.

Ordale [ims.] Avrupaca Kurun-ı Vustâ'da tarafeynin mübârezeye girişmesiyle veya bir ihtiyari işkenceye katlanmasıyla fasl-ı dava usulü ve a'dâtı. (*Jugement de Dieu* dahi denilir.)

Ordinaire [s.] Âdi, mutad, her vakit icra olunan veya vuku bulan. ◆ Alışılan, me'luf. ◆ Âdi, bayağı, kaba. = [imz.] Her vakit yenen yemekler ve ale'l-husus nefer ve onbaşıların yevmiye taam ve erzakı, tayınat-ı yevmiye. ◆ Her vakit okunan dua. ◆ Bir mahallin piskoposu. = [cm.] (t.) **Les – s** Kadınların âdet-i şehriyesi, âdet. ‖ **à l'** – Vech-i mutad üzere, ber-mutad, alelâde. ‖ **D'** – ve **Pour l'** – En ziyade, başlıca. ‖ **Contre l'** – Hilâf-ı mutad olarak.

Ordinairement [h.] Alelâde, ekseriya, her vakit.

Ordinal,e [s.] (sr.) Rütbe ve derece beyan eden sıfat-ı âdiyeye ıtlak olunur, rütbe: **Nombres – aux** A'dâd-ı rütebiye. (cmz.: *ordinaux*.)

Ordinand [imz.] Merâtib-i ruhbâniyeye giren adam.

Ordinant [imz.] Merâtib-i ruhbâniyeyi tevcih eden piskopos.

Ordination [ims.] Merâtib-i ruhbâniyenin tevcihi resm ve âyini. ◆ Ruhbanların resm-i takdisi.

Ordo [imz.] Kilisede her gün icra olunacak resm ve âyinin sıra ve usulünü mübeyyin küçük kitap.

Ordonnance [ims.] Tanzim, tertip, sıra. ◆ Ferman, emir, irade. ◆ Nizam, nizamnâme. ‖ (ma.) Emir, havale. ‖ (hk.) Karar,

59 fr.: néocomien.

kararnâme; – de saisie Haciz kararnâmesi; – de non-lieu Men-i muhakeme kararı; – de renvoi Lüzum-ı muhakeme kararı. || (t.) Reçete ve tabibin tertip ettiği perhiz vesâire. || (as.) Emir çavuşu. || Officier d' – Yâver. || Habit, costume d' – Elbise-i resmiye, elbise-i mahsusa, üniforma.

Ordonnancement [imz.] Bir meblağın te'diyesi için emir itâsı, te'diye emri, verile işareti.

Ordonnancer [ft.] Bir meblağın te'diyesi için emir vermek, verile işaretini çekmek.

Ordonnateur,trice [i. - s.] Tertip ve tanzim ve idare eden. ◆ Bir meblağın te'diyesi emrini veren, verile işaretini çeken. ◆ Cenaze alayı teşrifatçısı.

Ordonné,e [s.] Tanzim ve tertip olunmuş, muntazam, müretteb. ◆ Emir edilmiş. = [ims.] (he.) Bir kavisten mihvere kadar çekilen hatt-ı müstakim, hatt-ı tertip, şube-i amûdiye.

Ordonnément [h.] Muntazam, müretteb bir surette.

Ordonner [ft.] Tanzim ve tertip etmek. ◆ Merâtib-i ruhbâniyeyi tevcih etmek. ◆ Emretmek, emir vermek. ◆ Tayin etmek, karar vermek. = [fl.] Bir şeyin mâlik ve mutasarrıfı olmak.

Ordre [imz.] Nizam, tertip, sıra, usul, düzen. ◆ Asayiş, nizam ve intizam. ◆ Nevi, derece, sıfat: Savant du premier – Birinci dereceden âlim. ◆ Nişan. ◆ Hüsn-i idare. ◆ Tarik, tarikat, sınıf, tâife. ◆ Emir. ◆ Vazife. || Billet à – Emre muhavvel senet, açık bono. || (as.) Sınıf, nizam; – oblique Nizam-ı mâil. – convexe Nizam-ı muhaddeb. || Mot d' – Parola. || Jusqu'à nouvel – İş'ar-ı ahîre, karar-ı ahîre değin, emr-i âhara kadar. || Par – Emr-i resmî üzerine. || (m.) Ebniye imalinin tarzı, usul-i mimariye.

Ordure [imz.] Pislik, necaset. ◆ Kir, çirk. ◆ Süprüntü, çirkâb. || (mec.) Edebe mugayir fiil ve hareket ve söz, levs. ◆ Muhakkar, murdar, rezil.

Ordurier,ère [s.] Edebe mugayir şeyleri hâvi. ◆ Edebe mugayir sözler söyleyen. ◆ Müstekreh, menfur.

Oréade [ims.] Esâtir-i Yunaniyede dağ perisi.

Oréide [ims.] (mad.) La'l renginde bir terkib-i madenî, oreid.

Oreillard,e [s.] Uzun kulaklı. (*Orillard* dahi denilir.) = [imz.] Eşek. ◆ Uzun kulaklı yarasa.

Oreille [ims.] Kulak, üzn, gûş. ◆ Sâmia. ◆ Bazı âlât ve mevaddın kulak şeklinde olan kısmı. ◆ Kitap yaprağının çevrilmiş köşesi. || – d'un cordage Halat kulağı. || – de l'ancre Lenger tırnağı. || Prêter l' – Kulak vermek, dinlemek. || Se faire tirer l' – Güç kanmak. || Avoir l' – basse Tahkir olunmak, mahçup olmak. || Boucles d' – s Halka küpe. || Pendants d' – Küpe. || En avoir sur l' – Zarar ve ziyana uğramak.|| Tirer par l' – Tahrik, teşvik etmek. || Gager ses – s Kaviyen teyit ve temin etmek. || à l' – Yavaşça. || Échauffer les – s de quelqu'un Birisinin sabrını tüketmek, kızdırmak. || Pavillon d' – Sayvan-ı üzn. || L' – externe Üzn-i haricî. || – interne Üzn-i dâhilî.

Oreille-d'ours [ims.] (nb.) Ayı yoncası denilen nebat. (*Cortusse* dahi denilir.) (cm.: des *oreilles-d'ours*.)

Oreiller [imz.] Yüz yastığı, yastık. || (mec.) İstirahat-bahş olan şey.

Oreillette [ims.] Sargılarla bir yere bağlanan küçük yastık. || (tşr.) Yüreğin iki tarafındaki kulakçıkların beheri, üzeyn.

Oreillon [imz.] (t.) Kulağın etrafındaki bezleri ihâta eden zarın iltihabı, kabakulak, verem-i nekefî. (*Orillon* dahi denilir.)

Orémus [imz.] (*s* okunur) Dua.

Oréographie [ims.] (mr. Orographie.)

Oréographique [s.] (mr. Orographique.)

Orer [ft.] Öpmek. ◆ Perestiş etmek.

Ores [h.] Şimdi. || – que Her ne kadar. || D' – et déjà Bundan böyle, bugünden itibaren.

Orexine [ims.] (syd.) Muharrik-i iştihâ bir ilaç, oreksin.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE AKADEMİ OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Orfévre [imz.] Kuyumcu.

Orfévrerie [ims.] Kuyumculuk. ◆ Kuyumcu masnuatı, kuyumculuğa müteallik şeyler.

Orfévri,e [s.] Kuyumcu elinden çıkmış, işlenilmiş (gümüş ve altın).

Orfraie [imz.] Deniz tavşancılı, ukabu'l-bahr denilen kuş. (*Aigle pêcheur* dahi denilir.)

Orfroi [imz.] Papaz üniformalarının sırma ile işlenilmesi.

Organdi [imz.] İnce muslin,[60] tülbent.

Organe [imz.] Uzuv, alet. ◆ Ses, sadâ. || (mec.) Bir işe alet ve vasıta olan adam. ◆ Mürevvic-i efkâr, vasıta-i neşr-i efkâr olan (gazete).

Organeau [imz.] (bhr.) Lenger halkası.

Organicisme [ims.] Bilcümle hastalıkları bir uzvun rahatsızlığına atfeden nazariye-i tıbbiye.

Organique [s.] Âzâsı bulunan veya âzâya mensup ve müteallik olan, uzvî, âlî. || **Corps** – Hayvan veya nebat kabîlinden olan cisim, cism-i uzvî. || **Chimie** – Kimya-yı uzvî. || **Loi** – İrade nizamnâmesi, nizamnâme-i dâhilî. = [ims.] Çalgı âlâtıyla icra olunan musiki. = [imz.] Cism-i uzvî.

Organiquement [h.] Uzvî ve âlî bir suretle.

Organisable [s.] Tanzim ve tertip olunabilir, kabil-i tanzim ve tensik.

Organisateur,trice [i. - s.] Tanzim ve tertip eden, tensik-sâz.

Organisation [ims.] Bir cism-i hayvanî veya nebatîyi terkip eden âzânın suret-i tertip ve intizamı, taazzuv. || (mec.) Bir devlet veya idarenin usul-i tertibi, nizamat, tensikat, teşkilat. || – **des tribunaux** Teşkilat-ı mahâkim. || – **militaire** Teşkilat-ı askeriye.

Organisé,e [s.] Âzâ ve âlâtı olan, müteazziv. || (mec.) Tanzim ve tertip ve tensik olunmuş. || **Tête bien** – **e** Akıllı adam.

Organiser [ft.] Bir cismin âzâ ve âlâtını tanzim ve tertip etmek, uzuvlandırmak. || (mec.) Teşkil ve tertip ve tensik etmek.

Organisme [imz.] Bir cism-i uzvîyi terkip eden âzânın ve bu ecsamı tahrik eden kuvvetlerin heyet-i mecmuası, uzviyet, beden. ◆ Uzviyet, âliyet. ◆ Vezâif-i âzâ.

Organiste [i.] Erganun çalan çalgıcı.

Organogénie [ims.] Tekevvün-i âzâ.

Organographie [ims.] Tıbbın âzâyı tarif eden kısmı, tavsifü'l-âzâ.

Organoleptique [s.] (k. - ht.) Teessür-i âzâî. || **Qualités** – **s** Havass-ı teessürü'l-âzâiye.

Organologie [ims.] Âzâ-yı bedenden bahseden ilim, mebhasü'l-âzâ.

Organométallique [s.] (k.) Uzvî-i madenî.

Organoscopie [ims.] Tetkik-i âzâ.

Organsin [imz.] Kumaşın argacı için kullanılan ipekli atkı teli.

Organsinage [imz.] Kumaşın argacı için atkı teli yapmak üzere ipeği bükme ameliyatı.

Organsiner [ft.] İpeği büküp kumaşın argacı için atkı teli yapmak.

Orge [ims.] Arpa, şaîr, cev. (Yalnız – *mondé* [arpa şehriyesi] ve – *perlé* [Nemçe arpası] tabirlerinde müzekkerdir.)

Orgiat [imz.] Badem sübyesi.

Orgelet [imz.] Arpacık, şaîre.

Orgiaque [s.] Ayş u işret ve cümbüşe müteallik.

Orgie [ims.] Ayş u işret meclisi, cümbüş. = [ims. - cm.] Eski Yunanîlerin şarap ilâhı Baküs'ün nâmına icra ettikleri âyin ve şenlik.

Orgue [imz.] Başlıca kiliselerde çalınan erganun. (Cem'i müennesdir.) ◆ Kiliselerde erganunun durduğu mahal. || (mec.) Alet. || – **de Barbarie** Laterna denilen maruf çalgı. || **Point d'** – Musikide durak işareti, fâsıla.

Orgueil [imz.] Gurur, kibir, nahvet. ◆ Tefahhur, iftihar, bâis-i mefharet olan şey.

Orgueilleusement [h.] Kibir ve gurur ve nahvetle, mağrurâne.

60 fr.: mousseline.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Orgueilleux,se [s.] Kibir ve gurur ve nahveti olan, mağrur, mütekebbir. ◆ Kibir ve gurura müteallik, mağrurâne, nahvet-âmiz.

Orichalque [imz.] (*kal*) Sarı pirinç ve hilalî denilen tombak nevi.

Orient [imz.] Şark, meşrık, gündoğusu, hâver. ◆ Memâlik-i şarkiye. (Avrupa'ya nispeten Asya.) || **Extrême** – Aksâ-yı şark (Çin, Japonya, Anam, ilh…).

Oriental,e [s.] Şarka mensup ve müteallik, şarkî. = [imz.] Avrupalılara nispeten Asyalılar, şarkiyûn. (cmz.: *orientaux*.) = [imz.] **à l' – e** Şark usulüne, modasına göre.

Orientalement [h.] Şark usulünce, şark tarzına göre.

Orientalisme [imz.] Akvam-ı şarkiyenin elsine ve tevârih ve ahvâline müteallik malumat. ◆ Şark usulü ve âdâtını taklit.

Orientaliste [imz.] Akvam-ı şarkiyenin elsine ve tevârih ve ahvâli hakkında malumatı olup bununla tevaggul eden âlim, elsine ve edebiyat-ı şarkiyeye âşinâ adam, müsteşrik: **Congrès des – s** Müsteşrikîn kongresi.

Orientation [ims.] Şark ve garbın anlaşılması, tayin-i cihât. || (bhr.) Pusulayı cihetine vaz' etme, pusula ile tayin-i cihât etme, irsad.

Orientement [imz.] Bir hânenin vaziyet ve mevkiini hüsn-i suretle tayin.

Orienter [ft.] Bir şeyin cihât-ı erbaasını tayin edip ona göre bir vaziyet vermek, tayin-i cihet etmek. ◆ Nerede bulunduğunu anlatmak, yol göstermek. || (bhr.) Arya yelken etmek, yelkenleri güzelce rüzgâra vermek. || **S'** – Bulunduğu mahallin şark ve garp vesâir cihetlerini tayin etmek. || (mec.) Nerede bulunduğunu anlamak, yerin ahvâline vâkıf olmak.

Orifice [ims.] Medhal veya mahrec makamında bulunan delik veya boru ve ağız. || (tşr.) Sukbe, fetha, fevha.

Oriflamme [ims.] Dar ve çatal bayrak.

Origan [imz.] Fare kulağı, merzencuş.

Originaire [s.] Gelme, çıkma, asıl, an-aslin: – **d'Arabie** Arabistan'dan gelme (çıkma), Arabiyü'l-asl. || (hk.) **Demande** – Dava-yı asliye. || **Demandeur** – Müddeî-i aslî.

Originairement [h.] Aslından, fi'l-asl, an-aslin, esasen.

Original,e [s.] Suret veya taklit olmayan, asıl, aslî, ayn. ◆ Birinci defa olarak görülen, görülmemiş, nev-icat, bedîa. ◆ Yeni bir usulde yazan veya resmeden (muharrir, ressam vesâire). ◆ Tuhaf, garip, bambaşka. = [imz.] Nüsha-i asliye, asıl. || – **d'une pièce** Bir tahriratın nüsha-i asliyesi. || **Certifié conforme à l' –** yahut **Pour copie conforme à l' –** Aslına mutabıktır, mukabele şüd. || **En –** Aynen, biaynihi. ◆ Aslî, aslî olarak, aynen. (cmz.: *originaux*.)

Originalement [h.] Görülmemiş veya garip ve bambaşka bir suretle.

Originalité [ims.] Garabet, görülmemiş ve bambaşka olma, tuhaflık.

Origine [ims.] Asıl, mebde, menşe. ◆ Sebep, bâis. ◆ İştikak. ◆ Nesep, nesil, teselsül. || **Certificat d' –** Mahallinden musaddak şahâdetnâme, mahall-i husul, menşe şahâdetnâmesi. || **Dans l'** – Aslında. || **Dès** – Bidâyetinden beri.

Originel,le [s.] Aslî, mebde ve menşeinden beri olan.

Originellement [s.] Asıl ve mebdeinden, min haysi'l-kadim, an-aslin.

Orignal [imz.] Amerika-yı Şimalî'nin Kanada memleketinde bulunan bir cins geyik. || (cm.: *des orignaux*.) (*Original* dahi denilir.)

Orillard,e [s.] (mr. Oreillard.)

Orillon [imz.] Kulak şeklinde küçük alet, kulp, kulak. (mr. Oreillons.)

Orin [imz.] (bhr.) Şamandıra palamarı, şamandıra halatı.

Orin [s.] Altına benzeyen, altın taklidi. (Eski kelime.)

Oriolidés [imz. - cm.] Florya kuşları fasîlesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Orion [imz.] Semânın cihet-i cenubiyesinde bulunup nesak veya cabbar denilen cümle-i kevkebiye. || **L'Épée d'** – Seyfü'l-cabbar.

Oripeau [imz.] Pek ince sarı teneke, şamatalı. ◆ Altın veya gümüş taklidi tel ile işlenmiş veya dokunmuş kumaş. ◆ Foya denilen sahte varak. || (mec.) Sahte, kalb şey.

Orismologie [ims.] Bir ilimde isti'mal edilen tabirat-ı fenniye ve ıstılahatın tarifi.

Orle [ims.] (m.) Sütun kuşağı.

Orléanais,e [s.] Fransa'nın Orlean şehri ahalisinden olan, Orleanlı.

Orléans [imz.] Yün ve pamuktan mamul ince kumaş.

Ormaie yahut **Ormoie** [ims.] Kara ağaç ormanı.

Orme [imz.] Kara ağaç. || **Attendre sous l'** – Kemâl-i emniyet ile beklemek, kemâl-i itiyat ile muntazır olmak.

Ormeau [imz.] Kara ağaç fidanı.

Ormin [imz.] Kırmızı ada çayı.

Ormoie [ims.] (mr. Ormaie.)

Ormosie [ims.] Amerika'nun Guyan memâlikine mahsus erguvan ağacı.

Orne [imz.] Dişbudak ağacı, ak ağaç.

Orne [imz.] Asma kütükleri sıralarının arasındaki mesafe. || **Faire** – Hep ileri doğru aynı istikamette giderek oraya müsâdif olan ağaçları kesmek.

Ornemaniste [imz.] Tezyinat-ı mimariye sanatkârı. ◆ Heykellerin ehemmiyetçe ikinci derecede kalan tezyinat gibi yerlerini tıraş eden sanatkâr.

Ornement [imz.] Süs, ziynet, zîb, ziver. ◆ Tezyinat-ı mimariye. ◆ İbare tezyinatı, tezyinat-ı kelâmiye.

Ornemental,e [s.] Ziynete müteallik.

Ornementation [ims.] Süslendirme. ◆ Tezyin ve tezyinatın tertip ve tanzimi. ◆ Tezyinat-ı mimariye sanatı.

Ornementer [ft.] Tezyinatı tertip ve tanzim etmek.

Ornementiste [imz.] (mr. Ornemaniste.)

Orner [ft.] Donatmak, tezyin etmek. || (mec.) Şeref-bahş olmak. ◆ Ziynet-bahş olmak.

Ornière [ims.] Araba tekerleği izi. || (mec.) Eski ve yerleşmiş âdet, görenek. || (Şairâne) İz, yol, çığır.

Ornithogale [imz.] (nb.) Tükürük otu, haşîşetü'l-bezk.

Ornitholithe [ims.] (tt.) Tahaccür etmiş kuş, tayr-ı müstehas.

Ornithologie [ims.] (tt.) İlmü'l-hayvanatın tuyurdan bahseden kısmı, mebhasü't-tuyur. ◆ Mebhasü't-tuyur hakkında kitap.

Ornithologique [s.] Mebhasü't-tuyura müteallik.

Ornithologiste [imz.] ve:

Ornithologue [imz.] İlmü'l-hayvanatın mebhasü't-tuyur kısmında âlim ve ilm-i mezkûrun bu şubesiyle mütevaggıl adam, tuyuriyûndan adam.

Ornithomance [ims.] ve:

Ornithomancie [ims.] Kuşların uçmasından ve ötmesinden ahkâm çıkarmakla vuku bulan tefeül, iyâfe.

Ornitophonie [ims.] Elhan-ı tuyur. ◆ Nagamat-ı tuyurun taklidi.

Ornithorhynque [imz.] Felemenk-i Cedid'in ağzı ördek ağzına müşâbih ve dört ayaklı zevâtü's-südeyyeden bir nevi küçük hayvanı.

Orobanche [ims.] Bazı sebzelerin köklerinden çıkan nebat-ı tufeyliye, süpürge otu.

Orobanchées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i urbenahiye.

Orobe [ims.] Ak burçak.

Orognosie [ims.] (arz.) Mebhas-i mahiyet-i cibal ü suhur.

Orographie [ims.] Dağlardan bahseden ilim, tavsifü'l-cibal. (*Oréographie* dahi denilir.)

Orographique [s.] Dağlardan bahseden tavsifü'l-cibal ilmine mensup ve müteallik. (*Oréographique* dahi denilir.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Orohydrographie [ims.] Tavsif-i cibal, tavsif-i miyah-ı câriye.

Oronge [ims.] Açık kırmızı renginde pek leziz bir nevi mantar, futr-ı zehebî.

Orpailleur [imz.] Çay ve nehir kenarlarında altın rîzeleri arayan adam.

Orphée [imz.] Hâiz-i maharet musikişinas yahut şair.

Orphelin,e [i. - s.] Öksüz, yetim. ‖ (mec.) Mahrum, bî-nasip. ◆ Bî-kes. = [imz. - cm.] Dârü'l-eytam.

Orphelinage [imz.] Öksüzlük, yetimlik.

Orphelinat [imz.] Yetimlerin ikame ve iâşesine mahsus daire, dârü'l-eytam.

Orphéon [imz.] Musiki mektep ve cemiyeti. ◆ Cemiyetle icra edilen nağme ve terennümler.

Orphéoniste [imz.] Musiki cemiyeti âzâsından bulunan adam.

Orphie [imz.] (hyv.) Zargana denilen balık nevi.

Orphique [s.] Esâtir-i Yunaniyede şiir ve musikinin mucidi addolunan Orfe nâm şahs-ı mevhuma nispet olunan bazı âyinlere ıtlak olunur.

Orpiment [imz.] Resimde müsta'mel sarı zirnih [zırnık], zirnih-i asfer.

Orpin [imz.] Kaya koruğu. ◆ (mr. Orpiment.)

Orque [ims.] Torina veyahut orkinoz balığı. (Lisan-ı fende *épaulard* denilir.)

Orseille [ims.] Menekşeye mâil güzel bir kırmızı renk veren şeyb nebatı, siyag-ı şeybî.

Ort [h.] (tca.) Darası dâhil olduğu hâlde. ‖ **Peser** – Eşyayı sandık veya çuvallarıyla beraber tartmak.

Ortalide [ims.] (syd.) Zübâbiye fasîlesinden bazı nebat üzerinde bulunur bir nevi sinek.

Orteil [imz.] Ayak parmağı: **Grand** – Ayak baş parmağı; **Petit** – Ayağın serçe parmağı.

Orthides [imz. - cm.] (arz.) Arz-ı silürîde[61] bulunan hayvanat-ı nâimeden bir cins müstehâse.

Orthis [imz. - cm.] (arz.) Arz-ı silürîde[62] bulunur hayvanat-ı nâime-i adud-ı ricliyeden bir nevi müstehâse.

Orthocératides [imz. - cm.] (arz.) Arz-ı silürîde[63] bulunan merculü'r-re's hayvanat müstehâsesi.

Orthocère [imz.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah fasîlesinden bir cins böcek.

Orthoconques [ims. - cm.] (hyv.) Nâime-i adîmü'r-re's fasîlesinden müstakimü'l-kavkaa cinsi.

Orthodontosie [ims.] (crh.) Dişlerin tabii veya ârızî inhiraflarını tesviye etme fenni, istikamet-i esnan sanatı.

Orthodoxe [imz.] Bir dinin ahkâm-ı esasiyesine muvâfik itikad ve amelde bulunan adam, ortodoks.

Orthodoxie [ims.] Bir dinin ahkâm-ı esasiyesine muvâfik itikad ve amel ve mezhep, ortodoksluk.

Orthodromie [ims.] (bhr.) Geminin doğru yolu ve bunun hesabının kaidesi.

Orthogonal,e [s.] (he.) Zevâyâ-yı kaime teşkil edecek vaziyette, kaim, amûdî.

Orthogonalement [h.] Kaimen, amûden, şâkulen.

Orthographe [ims.] Bir lisanın kelimelerini doğru yazmak ilim ve usulü, imlâ, usul-i imlâ.

Ortographie [ims.] (he.) Hutut-ı müstakime vasıtasıyla tersim, resm-i musattah. ‖ (m.) Binanın irtifa-ı hendesîsi, inkişaf. ‖ (as.) İstihkâm cephesi.

Orthographier [ft.] Usul-i imlâya muvâfik bir surette yazmak. ◆ (Usul-i imlâ nokta-i na-

61 fr.: silurien.
62 fr.: silurien.
63 fr.: silurien.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

zarından) Yazmak. ◆ Kâffe-i hurufu belli edecek surette telaffuz etmek.

Orthographique [s.] İmlâya mensup ve müteallik. ‖ (he.) **Projection** – İrtisam-ı inkişafî.

Orthographiste [imz.] İmlâ ile yazan, imlâyı iyi bilen adam.

Orthologie [ims.] Kavâide mutabık doğru söz ve ibare, hüsn-i tertil. (Zıddı *cacologie*'dir.)

Orthologique [s.] Kavâide muvâfık doğru söz ve ibareye mensup ve müteallik.

Orthomorphie [ims.] (t.) Sanat-ı istikamet-i şekl.

Orthopédie [ims.] Küçük çocukların âzâ ve bedenlerini sıkıp bağlamakla veya cimnastikle doğrultmak sanatı, kasıkçılık, çıkıkçılık sanatı, sanat-ı dürüstsâzî. ◆ Buna dair kitap.

Orthopédique [s.] Küçük çocukların âzâ ve bedenini doğrultmaktan ibaret olan sanat-ı dürüstsâzîye mensup ve müteallik.

Orthopédiste [imz.] Küçük çocukların âzâ ve bedenini doğrultmak sanatını bilen ve icra eden adam, dürüstsâz, kasıkçı, çıkıkçı.

Orthophonie [ims.] (ed.) Hüsn-i telaffuz.

Orthoplocé,e [s.] (nb.) **Embryon** – Rüşeym-i müstakimü'l-melvî.

Orthopnée [ims.] (t.) Yatmış bulunduğu hâlde teneffüs edemeyen adamın illeti, teneffüs-i intisabî.

Orthoptères [imz. - cm. / s. - cm.] Dörder kanatları olup alttakileri tûlen katlanan sinek envâına ıtlak olunur, müstakimetü'l-cenah.

Orthorrhombique [s.] (mad.) **Système – de cristallisation** Tebellürün usul-i muayyene-i müstakimi.

Orthose [imz.] (mad.) Hacerü'l-kamer, hacerü'ş-şems.

Orthosides [imz. - cm.] Müstakimü's-sâik kabilesi.

Orthosie [ims.] Ufak bir cins gece pervanesi.

Orthospermées [ims. - cm.] (nb.) Müstakimü'l-büzur kabilesi.

Orthotome [imz.] Avustralya kırlangıcı.

Orthotrie [imz.] Bir cins yosun.

Orthotrope [s.] (nb.) **Embryon** – Rüşeym-i müstakimü'l-istikame.

Ortie [ims.] Isırgan, kurras. ‖ **Jeter aux – e** Çıkarmak, arkasından atmak.

Ortier [ft.] Isırgan sürmek, ısırgan ile ovmak.

Ortive [sms.] (he.) **Amplitude** – Ecramdan birinin matlaı ile meşrık-ı hakiki arasındaki daire-i ufuk kavsi.

Ortolan [imz.] Yelve kuşu.

Orvale [ims.] Ada çayı. (*Toutebonne* dahi denilir.)

Orvet [imz.] Zehirsiz kör yılan, hayye-i a'ver.

Orviétan [imz.] Tiryak. ‖ (mec.) Parlak ilanlarla satılan ehemmiyetsiz şey. ‖ **Marchand d'** – Yalandan birtakım ilaçlar satarak halkı aldatan adam.

Orycte [imz.] Debbağların kullandığı kabuk tozları içinde bulunur bir cins böcek.

Oryctère [imz.] Kap müstemlekâtına mahsus köstebek.

Oryctérope [imz.] Amerika-yı Cenubî ada tavşanı.

Oryctogéologie [ims.] Tarih-i tabiinin maâdinin derûn-ı arzdaki mevki ve sıralarından bahseden kısmı.

Oryctographie [ims.] Tahaccür etmiş nebatat ve hayvanatın tarifi, tavsifü'l-müstehâsat.

Oryctologie [ims.] Tarih-i tabiinin tahaccür etmiş hayvanat ve nebattan bahseden kısmı, mebhasü'l-müstehâsat.

Oryx [imz.] (hyv.) Afrika-yı Cenubî'ye mahsus bir cins büyük gazal.

Os [imz.] Kemik, azm, üstühan. ◆ Para. ‖ **En chair et en** – Bizzat. ◆ Yalnız hayalde değil hakikatte de. ‖ **Ne pas faire de vieux** – Genç ölmek. ‖ **Ronger un** – Bir kemiği yalamak.

Osane [imz.] Afrika yaban öküzü.

Osanores [s. - cm.] **Dents – s** Porselenden mamul suni dişlere ıtlak olunur.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Oscillation [ims.] Sallanma, gidip gelme, irticac, raks: **Centre d'** – Merkez-i raks, merkez-i tezelzül.

Oscillatoire [s.] Sallanan veya sallanmakla vâki olan, irticacî, raksî.

Osciller [fl.] Sallanmak, gidip gelmek, irticac etmek, raksetmek.

Oscillographe [imz.] (ht.) Mikyas-ı recefan. || (bhr.) Telâtum-nüvis.

Osé,e [s.] Mütecâsir, küstah, bî-perva. ◆ Cüret edilmiş.

Oseille [ims.] Fasîle-i zerâvendiyeden kuzu kulağı, hummaz. || **La faire à l'** – Aldatmak.

Oser [ft. - fl.] Cesaret etmek, ictisar etmek. || – **désirer** Temenni etmek.

Oseraie [ims.] Kamışlık, sazlık.

Oseur [imz.] Mütecâsir, bî-perva adam.

Osier [imz.] Kamış, saz. ◆ Kamış sepet ve emsali şey.

Osmanli [imz.] Osmanlı.

Osmanzôme [ims.] Et suyuna lezzeti veren etin bir madde-i esasiyesi, et hülâsası, hülâsa-i lahm.

Osmium [imz.] (*omm*) (k.) Ecsam-ı basîteden bir maden ki platinde bulunur, osmiyum.

Osmonde [ims.] (nb.) Eğreti otu, salkım çiçeği.

Ossature [imz.] İnsan veya hayvan kemiklerinin heyet-i mecmuası, heyet-i mecmua-i izam. || (mec.) Anâsır-ı asliyenin, esaslı, elzem şeylerin heyet-i mecmuası. || (m.) – **d'une voûte** Bir kubbe veya kemerin kirişlemesi. || – **d'un bâtiment** Bir binanın kafesi.

Osselet [imz.] Küçük kemik, kemikçik, uzeyme. = [cm.] Aşık. ◆ Beygirin ayağında hâsıl olan bir nevi kemik şişmesi ki mühre tabir olunur.

Ossements [imz. - cm.] Etleri dökülmüş insan veya hayvan kemikleri yığını. ◆ Bakiye, enkaz.

Osseux,se [s.] Kemik kabîlinden olan, azmî. ◆ İri, kocaman kemikli. ◆ Müstehâse hâlinde kemikleri hâvi.

Ossianique [s.] İskoçya şair-i meşhuru Osyan'ın eş'arı tarzında olan.

Ossification [ims.] Teşekkül-i izam. ◆ Kemikleşme, kemikleştirme, kemiğe tahavvül etme, isti'zam.

Ossifère [s.] (arz.) İnsan ve hayvan kemiklerini hâvi.

Ossifier [ft.] Kemiğe tahvil etmek, kemikleştirmek. || (mec.) Hassasiyetini izâle etmek, sıhhat-dil eylemek.

Ossu,e [s.] İri kemikli, kemikleri çok.

Ossuaire [imz.] Kemikler vaz'ına mahsus mahal. ◆ Kemik yığını. ◆ Birçok enkaz bulunan mahal, harabe.

Ost [imz.] (*t* okunur) Asker, ordu. (Eskidir.)

Ostéine [ims.] (k.) Kemikten çıkan bir madde-i asliye, azîme.

Ostéite [ims.] (t.) İltihab-ı azm.

Ostensible [s.] Görünebilir, gösterilebilir, kabil-i irâe. ◆ Zâhir, ayan, bedîhî, aleni.

Ostensiblement [h.] Görünür surette, zâhiren, suret-i aleniyede.

Ostensoir [imz.] yahut:

Ostensoire [imz.] Kilisede mukaddes addolunan bir küçük gevrek vaz'ına mahsus gümüşten kap.

Ostentateur,trice [s.] Gösterişli, nümâyişli.

Ostentation [ims.] Gösteriş, niam-ı maddiye ve maneviyenin makam-ı tefahhurda izhar ve ibrazı, tefahhur.

Ostéocampsie [ims.] (t.) İnhinâ-yı azm, takavvüs-i azm.

Ostéocile [ims.] (t.) Fıtık-ı azm.

Ostéocolle [ims.] Bazı sulara batırılıp bırakılan mevaddın üzerine yapışan kils-i mütefahhim (beyaz taş), girâü'l-azm.

Ostéocope [s.] (t.) **Douleur** – Kemikte hissolunan keskin veca', veca'-ı kâsir, veca'-ı azm.

Ostéodermes [imz. - cm.] (tt.) Derileri kemik gibi sert bir maddeden ibaret balıklara ıtlak olunur, azmiyü'l-cild.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Ostéogénie [ims.] (tşr.) Kemiklerin tekevvünü, tekevvün-i izam.

Ostéographie [ims.] (tşr.) Kemiklerin tarifi, tavsifü'l-izam.

Ostéolithe [imz.] Tahaccür etmiş kemik, azm-i müstehâs. ◆ Fosforiyet-i kils-i tabii.

Ostéologie [ims.] (tşr.) Kemiklerden bahseden ilim, mebhasü'l-izam.

Ostéologique [s.] (tşr.) (tşr.) Mebhasü'l-izama mensup ve müteallik.

Ostéotome [imz.] (crh.) Mihza'-ı izam, minşar-ı zencirî.

Ostéotomie [ims.] (crh.) Kemik kat'ı, haz'u'l-izam.

Ostéozoaires [imz. - cm.] (tt.) Hayvanat-ı zâtü'l-fikarat.

Ostracé,e [s.] İstiridye gibi iki mısralı kabuğu olan. = [ims. - cm.] (tt.) İstiridye kabîlinden olan hayvanat, tâife-i mihâriye.

Ostracite [ims.] Tahaccür etmiş istiridye ve emsali kabuğu, istiridye müstehâsesi.

Ostriculture [ims.] İstiridye yetiştirmek usul ve sanatı.

Ostrogot,e yahut **Ostrogoth,e** [i.] İsveç'in cihet-i cenubiyesindeki Gotya memleket-i kadîmesinin kısm-ı şarkîsi ahalisinden olan, Ostrogot. ‖ (mec.) Pek terbiyesiz ve vahşi adam.

Otacoustique [s. - ims.] (ht.) Fenn-i misma'. ◆ Mükemmil-i misma'.

Otage [imz.] Rehin, teminat makamında düşmandan alınan memleket veya şahıs. ◆ Teminat.

Otalgie [ims.] (t.) Kulak ağrısı, elemü'l-üzn.

Otalgique [s.] (t.) Kulak ağrısına mensup ve müteallik. ◆ Kulak ağrısını def ve teskine hâdim.

Oté [hc.] (ô) Müstesna olarak, bi'l-istisna, kat'-ı nazar: – **ces endroits, l'ouvrage est bon** Bu yerleri müstesna olarak eser iyidir.

Oté,e [s.] (ô) Kaldırılmış, ref' edilmiş, çıkarılmış.

Oter [ft.] (ô) Kaldırmak, ref' etmek, bulunduğu yerden ayırmak. ◆ Çıkarmak. ◆ Almak, zaptetmek, kapmak. ◆ Def etmek, gidermek, durdurmak, teskin etmek. ◆ Tenzil etmek. ◆ İzâle etmek. ‖ (mec.) Kurtarmak. ◆ Çıkarmak. ‖ – **la vue** Nezâreti kesmek. ‖ **Otez-cela de nos papiers** Bunu hesaptan çıkarınız, buna güvenmeyiniz. ‖ **S'** – Çekilmek, def olmak. ◆ Çıkmak, ayrılmak.

Otique [s.] Kulağa ait, mensup; üznî.

Otite [ims.] (t.) İltihab-ı üzn. ‖ (tt.) Ak diken böceği.

Otoconie [ims.] (t.) Gubar-ı üzn.

Otocyon [ims.] (tt.) Yabani köpek.

Otogon [imz.] Sibirya tavşanı.

Otographie [ims.] Kulağın tarifi, tavsifü'l-üzn. ◆ Bu bahse dair kitap.

Otologie [ims.] Teşrihin kulaktan bahseden kısmı, mebhasü'l-üzn.

Ottoman,e [s.] Osmanlılara veya Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'ye mensup ve müteallik, Osmanlı, Osmanî. = [imz. - cm.] Osmanlılar.

Ottomane [ims.] Osmanlı usulü üzere mak'adla örtülü minder, sedir.

Ou [hr.] Ya, yahut. ◆ Yoksa: **Viendra-t-il – qu'est-ce qu'il dira?** Gelecek mi, yoksa ne diyecek? ◆ Yahut, tabir-i âharla, yani: **Byzance – Constantinople** Kostantiniye yahut (yani, tabir-i âharla) İstanbul.

Où [zm.] Nerede, nereye: – **est-il?** Nerededir?; – **allez-vous?** Nereye gidiyorsunuz? ◆ Ki orada, ki oraya: **Le rang – je suis parvenu** Vâsıl olduğum makam (rütbe); **Le jour – je suis né** Doğduğum gün. ‖ **D'** – Nereden? ◆ İşte oradan. ‖ **Par** – Nereden, ne vasıta ile.

Ouaille [ims.] Dişi koyun. ◆ Sürü, reme, raiye. (Eski ve gayr-ı müsta'meldir.) ‖ (mec.) Bir piskoposun taht-ı idare-i rûhâniyesinde bulunan Hıristiyanlar, cemaat.

Ouais [hd.] Taaccüb beyan eder: Ue!, Â!, Ya!

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ouate [ims.] (*ou-è-te* yahut *ou-a-te*) Elbisenin, yorganın yüzüyle astarı arasına konulan atılmış yün, ipek, pamuk gibi şeyler. ◆ Pamuk gibi yumuşak şey. (Ekseriya *la* – denilip *l'* – denilmez.)

Ouater [ft.] İnce zamklı pamuk veya buna mümâsil ipek, yün gibi şeyler dikmek.

Oubli [imz.] Unutma, nisyan, ferâmuş.

Oublie [ims.] Kâğıt helvası.

Oublier [ft.] Unutmak, hatırdan çıkmak, ferâmuş etmek. ◆ Unutup bırakmak veya kaçırmak. ◆ İhmal etmek. ◆ Hatırdan çıkarmak, düşünmez olmak. ◆ İtibar ve riâyet etmemek, ehemmiyet vermemek. ‖ **S'** – Kendi vezâif ve menâfiini ihmal etmek. ◆ Hatırdan çıkmak. ◆ Vakti unutup gecikmek.

Oubliettes [ims. - cm.] Eski vakitlerde haps-i müebbetle mahpus mücrimîne mahsus derin ve karanlık zindan.

Oublieur [imz.] Kâğıt helvacı.

Oublieux,se [s.] Çok unutan, kolay unutan, unutkan.

Ouest [imz.] (*ouèstt*) Günbatısı, garp, mağrip, bahter.

Ouf [hr.] Uf!

Oui Evet: – **da** Hay hay. ‖ **Dire** – Evlenmek. = [imz.] Evet kelimesi. ‖ **Dire, prononcer le grand** – Evlenmek.

Ouïcou yahut **Ouycou** [imz.] Amerikalıların patates vesâireden çıkardıkları bira.

Oui-da (mr. Oui.)

Ouï-dire [imz.] Mesmûat, şâyia, rivayet. (cm.: des *ouï-dire*.)

Ouïe [ims.] İşitiş, sem', kuvve-i sâmia. = [cm.] Balıkların suyu ciğerlerine sokup çıkarmaya mahsus âzâ-yı teneffüsleri, balık kulağı. ◆ Kemanın tahtası üzerindeki delikler.

Ouillage [imz.] Fıçıda boş yer kalmamak için eksilen şarabın yerine şarap ilave etmek ameliyatı.

Ouiller [ft.] Fıçıda boş yer kalmamak için eksilen şarabın yerine şarap ilave etmek.

Ouïr [ft.] İşitmek, mesmu' olmak. ◆ Dinlemek, istimâ' etmek, ihale-i sem'-i itibar etmek. ◆ İs'af etmek. ‖ – **dire** Kulaktan işitmek.

Ouistiti [imz.] Amerika'nın bir nevi küçük maymunu ki gayet halim olur, Amerika şebeği.

Ouragan [imz.] Birkaç muhalif rüzgârın çarpışmasından hâsıl olan şiddetli fırtına, kasırga, bora, âsıf.

Ouralien,ne [s.] Rusya'nın Ural cibal-i kebiresine müteallik.

Ourdir [ft.] Dokunacak kumaşın arışını hazırlamak yani ipliklerini tezgâha koymak. ◆ Dokumak. ‖ (mec.) Tanzim etmek, yoluna koymak.

Ourdissage [imz.] Ulama yani kumaşın arışını hazırlama ameliyatı.

Ourdisseur,se [i.] Kumaşın arışını hazırlayan işçi.

Ourdissoire [imz.] Kumaşın arışını koymaya mahsus tezgâh, çulha tezgâhı.

Ourébie [ims.] Amerika'nın karaca boyunda bir cins yaban öküzü.

Ourler [ft.] Mendil vesâirenin kenarını kıvırıp dikmek, kenarını bastırmak.

Ourlet [imz.] Mendil vesâirenin kıvrılıp dikilmiş kenarı, basılmış kenar. ◆ Kenar. ◆ Kubbe veya bina çatısı üzerine konulan kurşun tahtalarının ek yeri.

Ours [imz.] (*s* okunur, okunmasa da caizdir.) Ayı, düb. ‖ (mec.) Kimse ile ülfet etmez adam. ‖ – **blanc** Beyaz ayı. ‖ – **mal léché** Terbiyesiz ve kaba adam.

Ourse [ims.] Dişi ayı, dübbe. ‖ (hy.) **Grande** – Dübb-i ekber. ‖ **Petite** – Dübb-i asgar. (Bunlara *Grand Chariot* ve *Petit Chariot* nâmları dahi verilmiştir.)

Oursin [imz.] (tt.) Deniz kestanesi, kunfuzu'l-bahr.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Oursine [ims.] Ümit burnuna mahsus ayı pençesi denilen nebat. (Lisan-ı avamda *pied d'ours* denilir.)

Oursiné,e [s.] (nb.) Dikenli, şevkî.

Ourson [imz.] Ayı yavrusu.

Ourvari [imz.] (mr. Hourvari.)

Outarde [ims.] Toy kuşu, hubârâ.

Outardeau [imz.] Toy kuşu yavrusu.

Outil [imz.] (*l* okunmaz) Alet, işçi ve sanatçı aleti, avadanlık. || (mec.) Alet, vasıta.

Outillage [imz.] Âlât ve edevat takımı, avadanlık (takımı).

Outillé,e [s.] Âlât ve edevatı ve avadanlığı olan. || (mec.) Mücehhez, lazım olan şeyleri hâiz.

Outillement [imz.] Âlât ve edevat itâsı veya tehyie ve tedariki.

Outiller [ft.] Âlât ve edevat vermek, avadanlık tedarik etmek. || (mec.) Vesâit-i lazımeyi tedarik ve istihzar etmek.

Outrage [imz.] Tahkir, terzil, tezlil, kesr-i namus. ◆ Zarar, halel. || – **par paroles** İtâle-i lisan. || – **par voies de fait** Muamele-i tahkiriye. || – **aux bonnes mœurs** Adab-ı umumîye mugayir fiil ve hareket. || – **public à la pudeur** Mugayir-i adap ve haya hareket-i aleniye. || **Dernier** – Bir kadının kocasına hıyaneti. ◆ Bir kadına fi'l-i şeni' icrası. || **Les** – **s du temps** Zaaf ve nâtüvâni ve ihtiyarlık hâlleri.

Outrageant,e [s.] Tahkir-âmiz. ◆ Muhill-i namus. || **Paroles** – **es** Muhill-i namus sözler veya kelimat-ı tahkiriye.

Outrager [ft.] Tahkir ve terzil etmek, namusa dokunmak. || (mec.) İhlal etmek, halel vermek.

Outrageusement [h.] Kemâl-i tahkir ve terzil ile, namusa dokunacak surette.

Outrageux,se [s.] Tahkir ve terzil eden, namusa dokunan, namus-şiken. ◆ (Şairâne) İras-ı zarar eden.

Outrance [ims.] İfrat, müfrit şey. || **à** – Son dereceye kadar, nihayet derecede, ifratla. (*à tout* – dahi denilir.)

Outre [ims.] Tulum, kırba.

Outre [hc.] Öte, öteye, ötede, mâverâ: **Passer** – Öteye geçmek, ilerisine gitmek; **Les guerres d'** – **mer** Denizin ötesindeki muharebeler, muharebat-ı mâverâ-yı bahr. ◆ -den başka, -den maada, -den fazla: – **la somme convenue** Müttefekun-aleyh olan mebâliğden başka, bundan maada. || **D'** – **en** – Bir taraftan bir tarafa, bir yandan bir yana. || – **mesure** Hadsiz, hesapsız, bî-şümar, ifrat ile. || **En** – Fazla olarak, bundan başka. || – **que** Değil yalnız.

Outré,e [s.] İfratlı, müfrit. ◆ Pek kızgın, hiddetli.

Outrecuidance [ims.] Kendi dirayet ve iktidarına çok güvenme, hodbinlik, hodpesendlik.

Outrecuidant,e [s.] Kendi dirayet ve iktidarına çok güvenen, hodbin, hodpesend.

Outrément [h.] İfratla, ifratlı olarak. ◆ Müfrit bir surette.

Outremer [imz.] (*mèr*) Çivit boya, lacivert taşından yapılan mavi boya.

Outre-passe [ims.] Orman memurlarının tayin ettikleri haddin ötesinde kesilen odun. (cm. des *outre-passe*.)

Outre-passer [ft.] Öteye geçmek, tecavüz etmek, aşmak. || – **les pouvoirs** Daire-i salâhiyeti tecavüz etmek.

Outrer [ft.] İşi mübalağaya vardırmak, ifrat etmek. ◆ Derece-i tahammülün mâfevkinde yormak veya taciz etmek.

Outre-tombe [imz.] Mâverâ-yı kabir, âhiret. ◆ Ba'de'l-mevt.

Outrigger [imz.] (*aoutt-ri-gheur*) Bir nevi kayık.

Ouvert,e [s.] Açık, meftuh, küşâde. ◆ Serd ve ityan edilmiş. ◆ Dikkatli. ◆ Zeki. || **Pays** – İstihkâmsız ve müdafaaya gayr-ı sâlih memleket ve mahal. || **Visage, air, caractère** – Serbest ve saf çehre, tavır, tabiat. || **à force** – **e** Silah-be-dest olarak, kuvve-i cebriye

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

ile. || à cœur – Tamamıyla açılarak, bir şey saklamayarak, itimad-ı tam ile. || à bras – Hüsn-i kabul ile. || à livre – Hazırlıksız, tedariksiz, derhal. || Tenir table – e Misafir kabul etmek, sofrası açık olmak. || Compte – Kapatılmamış hesap, açık hesap. || Payer à bureau – Derhal te'diye etmek.

Ouvertement [h.] Açıktan açığa, âşikâre, alenen.

Ouverture [ims.] Açık, yarık, fâsıla, delik. ◆ Açma, açılma, fetih, küşad. ◆ Medhal. || (mec.) Vasıta, çare, tedbir. ◆ Mübâşeret, ibtidar, fetih ve küşad, giriş. ◆ Bir iş hakkında en evvel olunan müzakerat ve teklifat. ◆ Tiyatro ve balonun ve musikinin iptidâsında çalınan makam, beste-i iftitahiye. || – d'un angle Bir zâviyenin derece-i vüs'ati. || – du viaduc Su kemerinin gözü. || Discours d' – Makale-i iftitahiye, küşad nutku. || – de la faillite İflasın küşadı. || – à cassation, à requête civile İade-i muhakeme veya temyizi mûcip esbab. || – d'une succession Bir terekenin tahriri, terekenin küşadı.

Ouvrable [s.] Jour – İş işlenebilir gün, iş günü, tatil olmayan âdi gün.

Ouvrage [imz.] İş, amel, kâr. ◆ Netice. ◆ Bir sanatkâr veya amelenin işlediği şey, mamulat, masnuat. ◆ Telif, tasnif, eser. ◆ İstihkâm, tabya: – fermé Kapalı istihkâm; – s avancés İstihkâmat-ı muharribe; – s détachés İstihkâmat-ı müfreze; – à corne Boynuz tabya; – à couronne Taç tabya; – non-revêtu Astar duvarı olmayan istihkâm. || Louage d' – Amel üzerine vârid olan icâre.

Ouvrager [ft.] Pek büyük bir dikkatle işleyip tezyin etmek.

Ouvraison [ims.] Mevadd-ı iptidâiyeyi kabil-i isti'mal bir hâle getirme.

Ouvrant,e [s.] Açılan. || à portes – es Bir kasaba veya kalenin kapıları açıldığı vakit. || à jour – Ale's-sabah. = [imz.] Pencere kanadı.

Ouvré,e [s.] İşlenmiş, mamul. ◆ Tezyin olunmuş.

Ouvreau [imz.] Camcı fırınının nefesliği.

Ouvrée [ims.] Eski bir arazi ölçüsüdür ki bir adamın bir günde işleyebildiği miktardan ibarettir.

Ouvrer [ft.] Yapmak, imal etmek. = [fl.] İşlemek.

Ouvreur,se [s.] Açıcı, açan. = [ims.] Tiyatro localarını açmakla muvazzaf kadın.

Ouvrier,ère [i.] İşçi, ırgat, amele, rençber, gündelikçi. = [s.] Classe – ère Amele sınıfı. || Jour – İş günü. || – charpentier Dülger. || – mécanicien Çarkçı.

Ouvrir [ft.] Açmak, fetih ve küşad etmek. ◆ Ayırmak, tefrik etmek. ◆ Yarmak, delmek. ◆ Açmak, tesis etmek. ◆ İptidâ serd ve teklif etmek. ◆ Başlamak, bed' ve mübâşeret ve küşad etmek. || (mec.) Halletmek, tenvir ve izah eylemek. || – de grands yeux Büyük bir taaccüb veya hırs ve tamahla bakmak. || – son cœur Açılmak, kalbindekini tamamıyla söylemek. || – un crédit Emniyet etmek, veresiye vermek. || – le feu Ateşe başlamak. || – la veine Kan almak.|| – la carrière Yol almak.|| – la marche En önde yürümek. ◆ Ön ayak olmak. || – la lice Mücadele veya münakaşaya başlamak. || – un emprunt Şu kadar faiz ile şu kadar meblağ istikrazına talip bulunduğunu beyan ve ilan etmek. = [fl.] Açılmak. ◆ (Kapı hakkında) Açılmak: Cette porte ouvre sur le jardin Bu kapı bahçeye açılır. || S' – Açılmak, fethol unmak. || (mec.) Açılmak, mâfizzamir tamamıyla beyan ve izhar etmek. || – un passage Yol bulmak, kendine yol açmak.

Ouvroir [imz.] Fukara kadın ve kızlarının işlettirilmesine mahsus işçi tezgâhı veya hâne ve dairesi.

Ovaire [imz.] (tşr.) Yumurtlayan hayvanların yumurtalarının hâsıl olduğu mahal, yumurta bezleri, mebîz. || (nb.) Hububat mahfazasının alt tarafı, mebîz.

Ovalaire [s.] Yumurta şeklinde, beyziyü'ş-şekl.

Ovale [s.] Yumurta şeklinde olan, beyzî.

Ovaliser [ft.] Beyzî yapmak.

Ovariotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı mebîz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ovarisme [imz.] (fls.) Mezheb-i mebîziyûn.

Ovarite [ims.] (t.) İltihab-ı mebîz.

Ovation [ims.] Fevkalâde ta'zim ve tebcil, alkış. ◆ Taltif. ◆ İltifatnâme.

Ove [imz.] Yumurta şeklinde tezyinat-ı mimariye, tezyinat-ı mimariye-i beyziye.

Ové,e [s.] Yumurta şeklinde, beyzî.

Ovibos [imz.] Amerika-yı Şimalî'ye mahsus bakar-ı miskî.

Oviculture [ims.] (tt.) Kuş yetiştirmek fenni.

Oviduete [imz.] (tşr.) Mecra-yı beyziye.

Ovignénèse [ims.] Tenasül-i beyzî, yumurta ile vuku bulan teksir-i nesil.

Ovillé,e [s.] (tt.) Sebhî: **Excrément** – Koyun tersi nevinden olan necâset, necâset-i sebhiye.

Ovine [sms.] **Espèce** ve **Race** – Koyun ve keçi cinsi.

Ovipare [i. - s.] (tt.) Yumurtadan çıkan hayvanlara ıtlak olunur, müvellidetü'l-beyz.

Ovisac [imz.] (tşr.) Kîs-i mebîz.

Ovogénie [ims.] Tekevvün-i beyz.

Ovoïde [s.] Yumurta şeklinde, beyziyü'ş-şekl.

Ovoir [imz.] Kuyumcuların nikavar dedikleri kalem.

Ovologie [ims.] (hyv.) Mebhas-i beyza.

Ovovivipare [i. - s.] (tt.) Yumurtaları karınlarında açılan hayvanlara ıtlak olunur, müvellid-i beyz-i hay.

Ovulaire [s.] (nb.) Henüz teşekkül etmeye başlamış hububata mensup, büyeyzî. ‖ (tt.) Şekil ve cesâmeti tavuk yumurtasına karib bulunan.

Ovulation [ims.] (t.) Huruc-ı büyeyziye.

Ovule [imz.] (nb.) Henüz teşekkül etmeye başlamış hububat, büyeyz.

Oxacides [imz. - cm.] (k.) Hâmızat-ı müvellidü'l-humûza.

Oxalate [imz.] (k.) Hâmız-ı hummaz ile bir esastan milh, hummaziyet.

Oxalide [ims.] Uşkun denilen yer sarmaşığı nevi.

Oxalidées [imz. - cm.] (nb.) Hummaziye fasîlesi.

Oxalique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı hummaz.

Oxalurie [ims.] (t.) Tebevvül-i hummaziyet.

Oxalurique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı bevl-i hummaziyet.

Oxamiée [ims.] (k.) Oksamye.

Oxatyle [imz.] (k.) Hâmız-ı bîh.

Oxéolat [imz.] (syd.) Deva-i hallî.

Oxéolé [imz.] (syd.) Edviye-i halliye.

Oxfordien,ne [s.] (arz.) **Étage** – Tabaka-i oksfordiye.

Oxybase [ims.] (k.) Humz-ı esasî.

Oxybromure [imz.] (k.) Brom-ı humzî.

Oxycéphale [imz.] (hyv.) Mığra denilen büyük yılan balığının rüşeymi.

Oxychélie [imz.] (hyv.) Zü'ş-şefe-i haddî fasîlesinden Amerika'ya mahsus bir cins küçük böcek.

Oxychloracétyle [imz.] (k.) Oksiklorasetil.

Oxychlorate [imz.] (k.) Oksikloriyet.

Oxychloracarbonique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı oksiklor-ı fahm.

Oxychlorure [imz.] (k.) Klor-ı humz.

Oxycoïe [ims.] (t.) Hiddet-i sâmia.

Oxycrat [imz.] (*t* okunmaz) Su ile sirke mahlutu, mâ-i muhallel.

Oxycyanobenzoyle [imz.] (k.) Humz-ı kiyanüs-i aselbend-i bîh.

Oxycyanure [imz.] (k.) Kiyanüs-i humz.

Oxydable [s.] (k.) Müvellidü'l-humûza ile terekküb edebilir, kabil-i tahammuz.

Oxydant,e [s.] Tahammuz ettiren.

Oxydation [ims.] (k.) Müvellidü'l-humûza ile bi't-terekküb veya hâmız hâline geçme, tahammuz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Oxyde [imz.] (k.) Bir cismin hâmız olmak üzere müvellidü'l-humûza ile terekkübünden hâsıl olan cism-i mürekkep, humz.

Oxyder [ft.] (k.) Bir cismi müvellidü'l-humûza ile bi't-terekküb humz hâline geçirmek, tahmiz etmek. ◆ Paslatmak. || **S'** – Humz hâline geçmek, tahammuz etmek. ◆ Paslanmak.

Oxydule [ims.] (k.) Hamîz.

Oxygénable [s.] (k.) Müvellidü'l-humûza ile terekküb edebilen, kabil-i tahammuz.

Oxygénation [ims.] (k.) Bir cismin müvellidü'l-humûza ile terekkübü, tahammuz.

Oxygène [imz.] (k.) Ecsam-ı basîteden bir unsur ki havanın teneffüse yarar kısmını teşkil eder, müvellidü'l-humûza.

Oxygéné,e [s.] (k.) Müvellidü'l-humûzayı hâvi, muhammaz.

Oxygéner [ft.] (k.) Bir cismi müvellidü'l-humûza ile terkip etmek, tahmiz etmek.

Oxyhydrique[64] [s.] (k.) Müvellidü'l-mâî.

Oxyiodure [imz.] (k.) İyod-ı humz.

Oxymel [imz.] Bal ile su ve sirkeden mürekkep şerbet, sirkencübin.

Oxymétrie [ims.] (k.) Mukayese-i humûzat.

Oxyopie [ims.] (t.) Hiddet-i bâsıra.

Oxyosphrésie [ims.] (t.) Hiddet-i şâmme.

Oxyphlegmasie [ims.] (t.) İltihab-ı şedid.

Oxyphonie [ims.] (t.) Hiddet-i savt.

Oxyphosphure [imz.] (t.) Fosfor-ı humz.

Oxyregmie [ims.] (t.) Tecşiye-i hâmıza, mide ekşimesi.

Oxyrynque [i. - s.] (hyv.) Zü'l-minkar-ı hâd.

Oxyrrhodin [imz.] (syd.) Hall-i verdî.

Oxysaccharum [imz.] (syd.) Sükker-i muhallel.

Oxysel [imz.] (k.) Milh-i humz.

Oxystomes [imz. - cm.] Zü'l-fem-i hâd fasîlesi.

Oxysulfure [imz.] (k.) Kibritiyet-i humz.

Oxyton,ne [s.] (ed.) Hece-i ahîri imâleli olan, mümal.

Oyant [s.] İşiten, dinleyen, sâmi', müstemi'. = [i.] (hk.) – **compte** Kendisine hesap verilecek adam, muhâsibun-ileyh.

Ozène [imz.] (t.) Karha-i hayşum, netâne-tü'l-enf.

Ozocérite [ims.] (k.) Şem'-i madenî, yer sakızı, ozoserit.

Ozonateur [imz.] (syd.) Dâfi'-i taaffün bir alet-i tebhir, ozonatör.

Ozon [imz.] (k.) Ozon gazı.

Ozoné,e [s.] (k.) Ozon denilen gazı hâvi.

Ozonéine [ims.] (k.) Dâfi'-i taaffün bir mâyi, ozonein.

Ozonomètre [imz.] Mikyas-ı ozon.

64 Orijinal metinde Oxyhdrique şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜRK DİL BİLİMLERİ AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tubaed.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

P

P [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin on altıncı harfi ve huruf-ı sâmitesinin on ikincisi. "پ" gibi okunur; yalnız: *Exempter, Compte, Baptême, Prompte, Baptiste* kelimeleriyle bunların *Exemption, Baptismal* kelimelerinden başka müştakkatında ve kelimenin âhirinde okunmaz. ◆ *ph* terkibi "ف" gibi okunur. ◆ *P. S.* harfleri zeyl, hâmiş, tahşiye mânâsını müfid olan *post scriptum* terkibinden muhaffeftir. ◆ *P.* harfi Fransızcada rahiplere verilen *Père* lakabına delâlet eder. || *P. A.* harfleri *propriété assuré* yani sigortalı mülk kelimelerinin muhaffefidir. || Musikide *P* harfi *piano* yani âheste mânâsını ifade eder. ◆ *PP* Âheste âheste, pek yavaş ve *PPP* ise son derecede yavaş mânâsına delâlet eyler. || Eczacılık âleminde *P* harfi bir tutam, bir kısım mânâlarını iş'ar eder. || Kimyada *P.* yahut *ph.* fosfor, *Pb.* kurşun, *Pd.* palladyum, *Pt.* platin demektir. || Riyâziyede kadem mânâsına olan *pied*'den bazen dahi parmak mânâsına gelen *pouce* kelimesinden kinâye olur. || Ticarette *P* harfi protesto mânâsını iş'ar eder. ◆ *A. P.* harfleri *à protester* yani protesto edilecek mânâsına müsta'meldir. ◆ *3 P. %* gibi yerlerde *pour 3* kelimesinin yerini tutar. || Münasebat-ı âdiyede *P.P.C.* harfleri *pour prendre congé* yani li-ecli'l-veda kelimelerinden muhaffef olarak kullanılabilir. || Bir silsilenin on altıncısını iş'ar eder. || Eski Fransız sikkelerinin üzerinde Dijon şehrinde darp edilmiş olduklarına alâmet idi.

Paca [imz.] (hyv.) Hanâzir-i bahriye fasîlesinden küçük Amerika domuzu.

Pacage [imz.] Otlak, mera. || **Droit de** – Hakk-ı ra'y, mera hakkı, otlaklık.

Pacager [ft. - fl.] Otlatmak.

Pacanier [imz.] Amerika kara ceviz ağacı.

Pace [imz.] (mr. in-pace.)

Pacha [imz.] (Türkçeden me'huz) Paşa.

Pachalik [imz.] (Türkçeden me'huz) Paşalık, vilayet, eyalet, mutasarrıflık, livâ.

Pachaïer [imz.] Amerika'nın bir cins büyük kakao ağacı.

Pachomètre [imz.] (*ko*) Aynaların sihanını ölçmeye mahsus alet.

Pachitier [imz.] Amerika'nın bir cins büyük kakao ağacı.

Pachyblépharose [ims.] (*ki*) (t.) Dahâmet-i cefn.

Pachydermatocèle [ims.] (*ki*) Verem-i dahmü'l-cild.

Pachyderme [imz.] (*ki*) (tt.) Fil ve gergedan gibi derileri kalın hayvan, dahîmü'l-cild.

Pachyméningite [ims.] (t.) İltihab-ı sehâyâ-yı mütedahhime.

Pacificateur,trice [i. - s.] İade-i asayiş eden, muslih. ◆ Aştîperverâne, sulhcûyâne. || **Des tentatives – trices** Teşebbüsat-ı aştîperverâne.

Pacification [ims.] İade-i asayiş, sulh ve müsâlemetin takarrürü. ◆ Teskin.

Pacifier [ft.] Sulh ve asayişi iade etmek, teskin etmek.

Pacifique [s.] Sulh ve asayişi seven, sulhperver. ◆ Sakin, rahat, sulh ve asayişle geçen. ‖ **Océan** – Amerika'nın cihet-i garbiyesinde bahr-ı muhit, Bahr-ı Muhit-i Mutedil, Bahr-ı Muhit-i Kebir. ‖ (hyv.) Bahr-ı Muhit-i Kebir'de yaşayan.

Pacifiquement [h.] Sulh ve müsâlemetle, sulhen, sulhperverâne. ◆ Sükûnetle, bilâhiddet, bilâ-nizâ.

Pacotille [ims.] Gemi yolcularının yahut tayfaların gidecekleri yerde satmak üzere meccânen nakle me'zun oldukları az miktar eşya. ‖ **Marchandises de** – Avrupa'da satılamayıp müsta'merata gönderilen âdi mal ve emtia, ednâ cins mal. ‖ (mec.) Eşya-yı mütenevvia yığını.

Pacquage [imz.] Salamuracılık, balık tuzlayıcılık sanatı.

Pacte [imz.] Ahit, muâhede, mukavele, peyman, misak, iştirak. ‖ (hk.) Şart, mukavele, müşârata. ‖ – **commissoire** Tarafeynden birinin taahhüdünü adem-i icra hâlinde diğer tarafın fesh-i akde olan salâhiyeti, şart-ı fesh. ‖ – **de réméré** Şart-ı vefa.

Pactiser [ft.] Akd-i itilâf ve mukavele etmek, uyuşmak.

Pactole [imz.] Menba-ı servet. (Aydın taraflarında olan Lidya memleket-i kadîmesinin içinden akan ve altın tozu çıkaran bir nehrin isminden müsteardır).

Padou [imz.] Yarı ipek yarı yün veya pamuk kurdele ve şerit.

Padouan,e [i. - s.] İtalya'nın Padu memleketi ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik. = [ims.] Kadîmen Padu'da madrub sikkenin taklidi.

Paf [hd.] Paf! Çat! = [imz.] Ayakkabı. ◆ Şarap. = [s.] Sarhoş.

Pagaie [ims.] Akvam-ı vahşiyenin isti'mal ettikleri pek kısa kayık küreği.

Paganiser [ft.] Müşrik etmek.

Paganisme [imz.] Müşriklerin dini, şirk, putperestlik.

Page [ims.] Sayfa. ◆ Bir sayfanın mündericatı. ‖ **Mettre en** – Sayfa bağlamak.

Page [imz.] Maiyet-i hükümdarî hademesi.

Pagel [imz.] Bir cins mercan balığı.

Pagination [ims.] Kitap sayfalarının rakamları. ◆ Terkip ve terkim-i sahâif.

Paginer [ft.] Bir kitabın sayfalarına rakam koymak.

Pagne [imz.] Çıplak gezen vahşilerin bellerinden aşağı sardıkları peştemal. ◆ Hastahanedeki bir hastaya yahut bir mahpusa dışarıdan götürülen yiyecek ve emsali şey.

Pagnon [imz.] Sedan'da yapılan pek ince siyah çuha.

Pagnote [imz.] Korkak, cebin (Eski kelime.) = [s.] **Mont** – Bir muharebeyi hiç tehlikeye maruz kalmaksızın seyretmek kabil olan mürtefi mahal.

Pagode [ims.] Hind ve Çin büthânesi. ◆ Büt, sanem. ◆ Başı müteharrik küçük ve kaba heykel. ◆ Hind'in bir altın sikkesi.

Pagodite [ims.] (mad.) Resim taşı, büt taşı.

Pagre [ims.] Öksüz balığı.

Pagure [ims.] Bir cins pagurya.

Paguriens [imz. - cm.] Pagurya fasîlesi.

Paie [imz.] (mr. Paye.)

Paiement [imz.] (mr. Payement.)

Païen,ne [i. - s.] Müşrik, Mecusi, putperest. ◆ Müşriklere müteallik. ◆ Dinsiz.

Paillard,e [i. - s.] Nefs ve şehvete tâbi, sefih.

Paillardise [ims.] Nefs ve şehvete tâbiiyet, sefâhet.

Paillasse [ims.] Ot minder. ◆ Karın.

Paillasse [imz.] Cambaz ve hokkabazların yanlarında kendilerini taklit eden mudhik oyuncu, palyaço, soytarı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Paillasson [imz.] Kunduraların altını silmek için kapının önüne konulan kaba hasır, paspas. ◆ Kışın ağaçları dondan muhafaza için sarmaya mahsus kaba hasır. ◆ Gürültüden, güneşten tahaffuz için pencerelerin önüne konulan ince hasır perde. ◆ Çapkın.

Paille [ims.] Saman, tibn, kâh. ◆ Isâga olunan madenlerde kalan boş mahaller ve yarıklar, dökme çapağı, karınca. ◆ Zî-kıymet taşların suyunda bulunan kusur. || (mec.) Gayet ehemmiyetsiz, kıymetsiz şey. || Rompre la – Bozuşmak. || Feu de – Az süren şiddetli heves ve arzu veya buğz ve kin. || Tirer à la courte – Uzunlukları muhtelif olan saman parçalarıyla kura çekmek. ◆ Ehemmiyetsiz, değersiz adam.

Paille-en-queue [imz.] Kuyruğu çatal ve iki saman teli gibi ince olan deniz kırlangıcı (kuş).

Pailler [imz.] Samanlık. ◆ Saman demeti, yığını. ◆ Zahire ambarlarının bulundukları avlu.

Pailler [ft.] Samanla örtmek, samanla kaplamak.

Pailler,ère [s.] Samanlıkta, saman ile beslenmiş.

Paillet [s.] Vin – Rengi açık kırmızı şarap.

Pailleté,e [s.] Samana bulaşmış, samanlı.

Paillette [ims.] Bazı nehirlerden çıkan küçük altın rîzeleri. ◆ Altın veya gümüşten ince pul, pul. || (nb.) Pul şeklinde küçük yaprak, felse.

Pailleur,se [i.] Saman satan veya taşıyan, samancı.

Pailleux,se [s.] Dökülürken boş ve kabarcık hâlinde kalmış (maden), çapaklı, karıncalı. ◆ İçinde saman bulunan.

Paillis [imz.] Ahırda gübrenin altına serilen saman.

Paillon [imz.] Büyük pul. ◆ Bir tarafı renkli ince bakır yaprağı. ◆ Lehim parçası.

Paillot [imz.] Çocuk yatağının üzerine konulan küçük minder.

Pain [imz.] Ekmek, nan. ◆ Kelle, kalıp, topak. || – de munition Tayın ekmeği. || – blanc Has ekmek. || – bis Esmer ekmek, simitçi ekmeği. || – de luxe Francala. || – d'épice Çavdar unu ile baldan ve bazı baharattan yapılan bir ekmek. || – bénit Hıristiyanların bir âyinlerinde kilisede dağıttıkları ekmek. || – de cire Balmumu kellesi, topağı. || – de savon Sabun kalıbı. || – de sucre Kelle şeker. || – à cacheter Mektup yapıştırmaya mahsus pul. || Manger son – dans sa poche, dans son sac Hodbinâne bir surette yaşamak, malından kimseye bir şey vermemek. || C'est – béni Oh, pek âlâ oldu, müstahaktır! || Arbre à – Ekmek ağacı.

Pair [imz.] Eski Fransa hükümdarlarına tâbi prens. ◆ Fransa'nın bundan mukaddemki meclis-i âyânı âzâsından bulunan adam. ◆ El-yevm İngiltere'de lordlar kamarası âzâsından adam.

Pair,e [s.] Müsâvi, akran. ◆ Bedel-i misl. ◆ Tesâvi-i fiyat. || Nombre – İki rakamıyla kabil-i taksim olan adet, aded-i zevc. = [imz.] Küfüv, akran. ◆ Eş. || Au – Umur ve hususatın ne merkezde olduğuna vâkıf. ◆ Boğazı tokluğuna. || Rente au – Kıymet-i asliyesiyle esham ki başa baş demektir. || Être au – Başa baş olmak. || Au dessous du – Bedel-i mislinden dûn. || Rembourser au – Başa baş yani bedel-i misliyle te'diye etmek. || Billets reçus au – Nakit makamında başa baş olarak kabul edilen tahvilat. || – ou non? Tek mi çift mi? (oyunu). || De – Müsâvat üzere, mütesâviyen. || Hors de – Emsalsiz, bî-nazîr. = [cm.] Akran.

Paire [ims.] İki adet, bir çift: Une – de gants Bir çift eldiven. ◆ İki parçadan mürekkep şey: Une – de ciseaux Bir makas (mıkraz).

Pairement [h.] Çift olarak; Nombre – paire Nısfı dahi çift bulunan çift adet.

Pairesse [ims.] Fransa'nın bundan mukaddemki meclis-i âyânı âzâsından birinin zevcesi.

Pairie [ims.] Eski Fransa hükümdarlarına tâbi prenslerin sıfat ve hükûmet ve ülkesi. ◆ Fransa'nın bundan mukaddemki meclis-i

âyânının âzâlığı. ◆ El-yevm İngiltere'de lordlar kamarası âzâlığı.

Pairole [imz.] Büyük bakır kazan.

Paisible [s.] Yavaş huylu, sakin, halim. ◆ Rahat, asayişli, sükûnetli. ◆ Taarruz ve tecavüzden sâlim, âsûde. ◆ Teskin eden, sükûnet-bahş.

Paisiblement [h.] Rahat ve asayişle, âsûde-hâl olarak.

Paissant,e [s.] Otlayan.

Paisseau [imz.] (mr. Échalas.)

Paissiler [ft.] (zra.) Sırık, herek etmek.

Paisson [ims.] Orman ve korularda hayvanların otladıkları ve yedikleri yeşillik, ot. ◆ Hayvanları ve bilhassa domuzu otlatma.

Paitre [ft.] Tasrifi: *Je pais*, *tu pais*, *il paît*, *nous paissons*, etc; *je paissais*, *nous paissions* Mazisi yoktur; *je paîtrai*, *nous paîtrons*; *je paîtrais*, *nous paîtrions*; *pais*, *paissons*, *paissez*; *que je paisse*, *que nous paissions*. İltizâmiye-i mazisi yoktur; *paissant*; İsm-i mef'ûlü yoktur.) Otlatmak, ra'y etmek, gütmek. || (mec.) Doyurmak. = [fl.] Otlamak.

Paix [ims.] Sulh, asayiş, silm. ◆ Sulh muâhedenâmesi: **Signer la** – Muâhede-i sulhiyeyi imza etmek. ◆ Rahat, huzur. ◆ İyi geçinme, hüsn-i vifak. ◆ Sükûn, sükûnet. ◆ Barış, musâlaha, müsâlemet. || – **et aise** Hayat-ı sâkinâne. || **Faire la** – **de quelqu'un** Birini barıştırmak. || **Juge de** – Sulh hâkimi. || **Traité de** – Muâhede-i sulhiye. || **Préliminaires de la** – Mukaddemat-ı sulhiye. || **Négociations de la** – Müzakerat-ı sulhiye. || – **fourrée** yahut – **platrée** Devamsız sulh. || **Pied de** – Vakt-i hazar. ◆ Vakt-i hazar-ı mevcudî. || **Officier de** – Polis çavuşu. || **En** – Kemâl-i sükûn ve âsûdegî ile. = [hd.] Susun! Gürültü etmeyin.

Pal [imz.] Kazık, veted. ◆ Eski zamanda müsta'mel kazık cezası. (cm.: des *pals* ve des *paux*.)

Paladin [imz.] Eski Fransa imparatoru Şarlman'la beraber harbe giden prenslerin beheri. ◆ Eski şövalye romanlarında zâdegândan serseri adam, asilzâde türedisi. ◆ Gayet cesur ve zarif ve kibar olmak iddiasında bulunan adam.

Palafittes [ims. - cm.] (arz.) İsviçre göllerindeki muhtelif mezraalara denir ki derûnlarında âsâr-ı benî-beşere tesadüf olunur.

Palais [imz.] Saray. ◆ Büyük ve güzel konak. ◆ Adliye dairesi. ◆ Avukatlık: **Renoncer au** – Avukatlıktan vazgeçmek. || **Termes de** – Istılahat-ı adliye. || **Style de** – Sakk-ı kavânîn. || – **de justice** Adliye nezâreti dairesi.

Palais [imz.] Damak, hanek. || (mec.) Tat, zevk, kuvve-i zâika.

Palan [imz.] (bhr.) Pek ağır şeyleri kaldırmaya mahsus müteaddit ipli palanga. || **Affaler le** – Tiramola palanga etmek. || **Tirer le** – Yürya palanga etmek.

Palanche [ims.] Yoğurtçu ve emsali esnafın güğüm vesâireyi kaldırmak için omuzlarına vurdukları sırık.

Palançon [imz.] Bağdadî bölmelerin altındaki tabanlar ve hatıllar.

Palancre [ims.] Parakete denilen çok iğneli olta.

Palanque [ims.] (as.) Palanka tabya.

Palanquin [imz.] Aksâ-yı şark ağniyâsının kullandıkları tahtırevan, mahfe.

Palanquin [imz.] Küçük palanga.

Palastre [ims.] Kilidin diş tarafı, tablası, kilit tahtası.

Palatal,e [s.] Dilin damağa dokunmasıyla telaffuz olunan hurufa ıtlak olunur. || **Lettres** – **es** Huruf-ı hanekiye. (*d* ve *t* harfleri gibi.)

Palatin,e [s.] Vaktiyle Avrupa'ca bir prensin nezdinde bir memuriyeti olan adamlara ıtlak olunur idi. || **Électeur, prince** – Ren Nehri sevâhilinde emlâki bulunan Almanya prensi. = [imz.] Macaristan'da vali. ◆ Lehistan vilayetlerinden birinin valisi.

Palatin,e [s.] (tşr.) Damağa mensup ve müteallik, hanekî.

Palatinat [imz.] *Palatin* unvanını hâiz adamın hâl ve sıfatı ve taht-ı idaresinde bulunan memleket.

Palatine [ims.] *Palatin* unvanını hâiz adamın zevcesi veya bunun hanedanına mensup kadın. ◆ Kadınların kışın boyunlarına sardıkları kürk, kürkten boyun sargısı.

Palatite [ims.] İltihab-ı hanek.

Palato [s.] (tşr.) Hanekî.

Pale [i.] Kayık küreğinin suya giren yassı kısmı, palası. ◆ Değirmen savağı kapısı. ◆ Vapur pervanesi kanadı. ◆ Kilisede kullanılan mukavvadan murabba bir kapak.

Pâle [s.] Sararmış, solgun, benzi atmış. ◆ Sönük, kuvvetsiz, zayıf. ◆ Açık renkte olan. ◆ Mükedder, hazin.

Paléacé,e [s.] (nb.) Felse denilen pul şeklinde ince yaprakları bulunan çiçeklere ıtlak olunur, zü'l-felsat.

Paléage [imz.] Zahireyi savurma, kürekleme ameliyatı.

Palée [ims.] Bir set teşkil etmek üzere yere dikilmiş kazıklar sırası.

Palefrenier [imz.] Seyis, ispir.

Palefroi [imz.] Eski vakitlerde Avrupa'ca prenslere mahsus müzeyyen rahtlı at, alay atı, rahş. ◆ Kibar kadınların rükûbuna mahsus yumuşak huylu at.

Palémon [imz.] Teke, karides nevi.

Palémoniens [imz. - cm.] Teke fasîlesi.

Paléogéographie [ims.] Küre-i arzın ezmine-i kadîmesi coğrafyası.

Paléographe [imz.] Âsâr-ı atîka yazılarını hall ve kıraat etmekte mahir adam, kühen-hân.

Paléographie [ims.] Âsâr-ı atîka yazılarının hall ve kıraati ilmi, ilm-i kühen-hânî.

Paléographique [s.] Âsâr-ı atîka yazılarını hall ve kıraat etmek ilmine mensup ve müteallik, kühen-hânî.

Paléologie [ims.] Elsine-i kadîme ve âsâr-ı atîka yazılarını bilme fenni.

Paléontographie [ims.] ve:

Paléontologie [ims.] Edvar-ı sâbıka-i arziyede yaşamış olup devrimizde cinsleri münkariz ve yalnız müstehâseleri (tahaccür etmiş ecsam ve enkazı) mevcut bulunan hayvanat ve nebatattan bahseden ilim, mebhasü'l-müstehâsat.

Paléontologique [s.] El-yevm yalnız müstehâseleri bulunan edvar-ı sâbıka-i arziye hayvanat ve nebatatı ilmine, mebhasü'l-müstehâsata müteallik. (*Paléontographique* dahi denilir.)

Paléontologiste [imz.] ve:

Paléontologue [imz.] El-yevm yalnız müstehâseleri mevcut olan edvar-ı sâbıka-i arziye hayvanat ve nebatatı ilminde âlim olan, mebhasü'l-müstehâsat erbabından.

Paléosaure [imz.] (hyv.) Zıbâbiye fasîlesinden timsah-ı müstehâs.

Paléothérides [ims. - cm.] (arz.) Eosen[65] tabakasında müşâhede olunan zatü'l-azlâf fasîlesinden beher ayağında üç parmak bulunan paleoterides kabilesi.

Paléothérium [imz.] (*omm*) El-yevm yalnız müstehâsatı bulunan hayvanat-ı dahîmetü'l-cildden gergedan nevi.

Paléozoïque [s.] Kable't-tufan, en eski zamanlarda teşekkül etmiş ve mevcut bulunmuş olan. || **Rochers – s** Kable't-tufan, en eski zamanlarda müteşekkil kayalar.

Palermitain,e [i. - s.] Sicilya'nın Palermo şehri ahalisinden veya şehr-i mezkûra mensup ve müteallik olan.

Paleron [imz.] Sığır ve emsali hayvanatın omuz küreği.

Pâles-couleurs [ims. - cm.] (t.) Levn-i hâsif, fakrü'd-dem.

Palestine [ims.] Yirmi iki puntoluk bir nevi büyük dökme hurufat. = [ihs.] Kudüs-i Şerif havalisi, arz-ı Filistin.

Palestre [ims.] Eski Yunanlı ve Romalıların icra ettikleri talim ve idman-ı beden, güreş, jimnastik. ◆ Bunun icrasına mahsus mahall-i umumi.

65 fr.: éocène.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Palestrique [s.] Eski Yunanlı ve Romalıların jimnastiklerine veya jimnastikhânelerine ve talim-i beden ve idmanlarına müteallik. = [ims.] Sanat-ı talim-i beden ve idman.

Palet [imz.] Kaydırak.

Paletot [imz.] Palto. || – **sac** Arkası bele yapışık olmayan palto.

Palette [ims.] Ressamların yassı ve beyzi-yü'ş-şekl boya tahtası veya tabağı, palet. ◆ Elvan. ◆ Tahta kürek. ◆ Vapurun pervane tahtası. ◆ Hacamat şişesi. || (ht.) Micdaf. ◆ Kan almaya mahsus hacamat fincanı.

Palétuvier [imz.] Hind ve Amerika'ya mahsus sakız ağacı nevi.

Pâleur [ims.] Sararma, sarılık, beniz sarılığı, solgunluk.

Pali [imz.] Serendip ceziresinin ahalisi indinde mukaddes addolunan lisan-ı kadim. = [s.] **La langue palie** Lisan-ı Pali ki Sanskrit yani eski Hind lisanının en halis olanıdır.

Palicare yahut:

Palikare [imz.] Yunan milli askerine verilmiş olan nâm, palikarya.

Palier [imz.] Merdivenin beher katta veya döndüğü yerdeki aralığı, merdiven sahanlığı. || **Être sur son** – Kendi yerinde, hânesinde, memleketinde olmak.

Palification [ims.] Temel toprağının kazıklarla takviye ve tahkimi ameliyatı.

Palifier [ft.] Kazıklarla takviye ve tahkim etmek.

Palimpseste [imz.] Yeniden yazı yazılmak üzere eskisi silinebilir bir nevi tirşe varak ve kitap ki zaman-ı kadimde müsta'mel idi. ◆ Bu suretle eski yazısı silinmiş kitap.

Palindrome [imz. - s.] (ed.) Kalb-i müstevî veya maklûb-ı müstevî denilen sanat-ı bediiye ki o suretle yapılan bir nazım aşağıdan yukarıya okunduğu hâlde dahi doğru okunmuş gibi çıkar.

Palindromie [ims.] (t.) Hastalığın avdet ve teceddüdü, nüks.

Palingénésie [ims.] Hayata avdet, yeniden tevellüd, yeniden zuhur, teceddüd.

Palingénésique [s.] (fls.) Yeniden tevellüd ve zuhura müteallik, teceddüdî (*Palingénésiaque* dahi denilir.)

Palinod [imz.] (ed.) Her kıtasının sonunda tekerrür eder bir beyti bulunan kaside, nakaratlı manzume, terci-i bend.

Palinodic [ims.] (ed.) Bir şair veya muharririn evvelki eserinde bast etmiş olduğu fikri tekzip veya inkârla veyahut o fikirden rücuyla neşreylediği eser-i sânî.

Pâlir [fl.] Sararmak, solmak. ◆ Rengi kaçmak. || – **sur les livres** Çok mütalaa etmek. = [ft.] Sarartmak, soldurmak.

Palis [imz.] Kazık. ◆ Kazık seddi. ◆ Kazıkla ihâta olunmuş müfrez mahal.

Palissade [ims.] Kazıklarla yapılmış bölme veya set, şarampol. ◆ Birbirine yakın ve bir sıra üzere dikilmiş eşcar safı.

Palissadement [imz.] Şarampol yapma, şarampol ile tahkim etme.

Palissader [ft.] Şarampol yapmak, şarampol ile tahkim etmek.

Palissage [imz.] Ağaç dallarını çardak ve duvar üzerine yatırmak için budama ameliyatı.

Palissandre yahut **Palixandre** [imz.] Gine'nin yeni dünya pelesengi ağacı ki içi sarı ve siyah damarlarla müzeyyen menekşe renginde olmakla kerestesi gayet makbuldür.

Pâlissant,e [s.] Sararan, solan, rengi uçan.

Palisser [ft.] Ağaç dallarını duvar veya çite yapıştırarak duvar veya çitin yüzünü örtmek, ağaç dallarını ispalyaya bağlamak.

Palisson [imz.] Derileri açmaya mahsus demirden debbağ muştası.

Paliure [ims.] Yaban unnabı.

Palladium[66] [imz.] (*omm*) (k.) Ecsam-ı basîteden sert bir nevi maden, paladyum.

66 Orijinal metinde Paliadum şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Palladium [imz.] (*omm*) Esâtir-i Yunaniye'den harp ilâhesi Palas'ın heykeli ki Truva şehrinin muhafazası için âdeta bir zâmin ve mütekeffil addolunur idi, muahharan bu itikattan lisana intikal edip mecazen zâmin ve mütekeffil mânâsında isti'mal edilmektedir.

Pallas [ims.] (*s* okunur) Esâtir-i Yunaniye'de harp ilâhesi. ◆ Merih ile Müşteri arasındaki seyyârat-ı sagîrenin biri, Palas seyyâresi. ◆ Lâlenin bir nevi.

Palléal,e [s.] (tt.) (Mebhasü'l-asdafta) Burnusî.

Palliatif,ve [s.] (t.) Bir marazın esbabını imha etmeksizin âsârını tadil ve tahfif eden ilaç vesâire, mümevvih. = [imz.] (mec.) Des – s Tedâbir-i mevkute-i teshîliye.

Palliation [ims.] Gizleme, ihfâ. || (t.) Bir maraz veya diğer bir fenalığın muvakkaten tadil ve tahfifi, temvîh.

Pallier [ft.] Muvakkaten tadil ve tahfif etmek. ◆ Fena bir şeyi iyi surette göstermek.

Pallium [imz.] (*pa-li-omm*) Eski Yunanîlerin bir nevi geniş kaputu. ◆ Papanın piskoposlara gönderdiği bir siyah haç resmini hâvi yünden beyaz hil'at.

Palma-christi [imz.] Hırva' denilen nebat. (*Ricin* dahi denilir).

Palmaire [s.] (tşr.) El ayasına müteallik, râhî, keffî.

Palmarès [imz.] (*s* okunur) Tevzi'-i mükâfat cetveli.

Palmatifide [s.] (nb.) Münşak, keffiye.

Palmatiflore [s.] (nb.) Zü'l-vüreykat-ı tüveyciye-i keffiye.

Palmatinervé,e [s.] (nb.) Zü'l-kuseybat-ı keffiye.

Palmatiparti,e [s.] (nb.) Zâtü'l-fasas-ı keffiye-i münkasime.

Palme [ims.] Hurma dalı. || (mec.) Zafer, galibiyet, nusret.

Palme [imz.] Eski Yunanlı ve Romalıların ölçüsü ki el ayasının tûlüyle müsâvi idi.

Palmé,e [s.] Açık el şeklinde olan, râhî. ◆ Ördek ve kaz ayağı misillü parmakları zar gibi bir deri ile yekdiğere merbut ayaklara dahi ıtlak olunur.

Palmer [ft.] (bhr.) Yontmak, inceltmek, cesâmet-i mutadeye getirmek. ◆ Kutrunu ölçmek. || – des aiguilles İğnelerin başlarını yassılatmak.

Palmette [ims.] Hurma ağacı yaprağı şeklinde ziynet-i mimariye, tezyinat-ı mimariye-i nahliye.

Palmier [imz.] Hurma ağacı, nahl. ◆ Hurma ağacına müşâbih diğer bazı ağaçlara dahi ıtlak olunur. = [cm.] Fasîle-i nahliye.

Palmiforme [s.] Keffiyü'ş-şekl.

Palmilabé,e [s.] (nb.) Mafsûs-ı rîşî.

Palmiparti,e [s.] (nb.) Maktû-ı keffî.

Palmipède [imz.] (tt.) Ayaklarının parmakları bir zarla merbut bulunan ördek ve kaz gibi tuyura ıtlak olunur, râhîyü'r-ricl, zü'r-ricli'l-keffî.

Palmi-phalangiens [imz. - cm.] (tşr.) Adalât-ı harâtîniye-i yed.

Palmiste [imz.] Uçlarında lahanaya müşâbih ve taze iken salata yerine ekl olunur bir meyvesi bulunan iri yapraklı hurma ağaçlarına ıtlak olunur.

Palmite [imz.] Hurma ağacının ekle sâlih özü, iliği.

Palombe [ims.] Yabani güvercin.

Palomet [imz.] (nb.) Sincabî garîkun.

Palonnier [imz.] Araba falakası ki bilek kalınlığında bir ağaçtan ibaret olup koşumların arka uçları ona geçirilerek bağlanır.

Palot [imz.] Köylü, kaba adam.

Pâlot,te [s.] Sarıca, solukça.

Palpabilité [ims.] Bedâhet. ◆ Kabiliyet-i lems ve temas.

Palpable [s.] Lems ile hissolunan, el ile tutulabilen, kabil-i lems. || (mec.) Zâhir, ayan, bedîhî.

Palpablement [h.] Lems ile hissolunacak surette. ◆ Zâhir ve ayan olarak, zâhiren, âşikâr, bedîhî bir surette.

Palpation [ims.] (t.) El ile yoklama, muayene bi'l-yed.

Palpe [ims.] Bazı sinek ve böceklerin ağızlarındaki küçük hortum, alet-i lâmise.

Palpébral,e [s.] (tşr.) Gözkapaklarına müteallik, cefnî. (cmz.: *palpébraux.*)

Palpébré,e [s.] (hyv.) Gözkapakları bulunan.

Palper [ft.] El ile yavaşça dokunmak, lems etmek. || (mec.) – **de l'argent** Akçe almak, kabz etmek.

Palpeurs [imz. - cm.] (hyv.) Melmesîn fasîlesi.

Palpicornes [imz. - cm.] (hyv.) Zü'l-karn-ı lâmise fasîlesi.

Palpitant,e [s.] Oynayan, titreyen, muhtelic, hâfik. || (mec.) Merak-âver, heyecan-bahş.

Palpitation [ims.] Bazı âzâ-yı bedenin ve hususiyle kalbin şiddetli hareketi, oynama, titreme, halecan, hafakan, çarpıntı.

Palpiter [ft.] Oynamak, titremek, çarpmak, halecana gelmek. || – **de joie** Çok sevinmek.

Palplanche [ims.] Temel sereni.

Palsambleu ve:

Palsangué ve:

Palsanguienne Şetm ve tahkir tabirleridir.

Paltoquet [imz.] Kalın kafalı, terbiyesiz ve kaba adam. ◆ Değersiz ve dirayetsiz adam.

Paludéen,ne [s.] Bataklıkta yetişen. ◆ Bataklıktan münbais, merzagî: **Fièvre – ne** Hummâ-yı merzagî.

Paludicelle [imz.] Taşlı sularda bulunur bir nevi saz böceği.

Paludier [imz.] Memlehada çalışan işçi.

Paludine [imz.] Tatlı sularda bulunur bir cins helezon.

Paludinés [imz. - cm.] (syd.) Merzagiye fasîlesi.

Palus [imz.] (*s* okunur) Bataklık.

Palustre [s.] Bataklıkta yetişen veya yaşayan, merzagî.

Pamelle [ims.] Küçük nevi arpa, sült.

Pâmer [fl.] ve **Se** – Bayılmak, memnuniyetten, kederden ve bunlara mümâsil ahvâlden donakalmak, kendini kaybetmek. || **Se – de rire** Gülmeden bayılmak.

Pâmoison [ims.] Bayılma, iğmâ.

Pampa [ims.] Amerika-yı Cenubî'nin vâsi ovalarına verilen isimdir.

Pampe [ims.] Buğday ve emsalinin uzun yaprağı, ekin yaprağı.

Pamphlet [imz.] Hicviye, hicivnâme, risale-i hicviye.

Pamphlétaire [imz.] Hicviye-nüvis.

Pamplemousse [ims.] Meyvesi nazik ve ıtır-nâk portakal ağacı ki meyvesine kız memesi tabir olunur.

Pampre [imz.] Yaprak ve meyveleri hâmil asma dalı, hevenk. ◆ Bu şekilde tezyinat-ı mimariye.

Pan [imz.] Etek, zeyl, dâmen. ◆ Satıh. ◆ Bazı masnûatın köşeler ibraz eden yüzü. || – **de mur** Duvar kıtası. || – **coupé** İki duvarın fasl-ı müşterekinde ve sokak ağzında içeriye çekilen dar vecih, hamâil. || – **de comble** Sakf kenarı. || – **de voûte** Kemer eteği.

Pan [imz.] Esâtir-i kadîmede çobanlar ve köylüler ilâhı, ziraat perisi. || **Le grand** – Tabiat. ◆ Gayet mühim ve değerli adam.

Pan [hd.] Paf! Tak! Bum!

Panabase [ims.] (mad.) Gümüşî bakır, nuhas-ı sincabî.

Panacée [ims.] Her marazı iyi eden ilaç, deva-yı küll.

Panache [imz.] Şapkanın üzerine takılan tüy destesi, sorguç. ◆ Mabet avizesinin üst tarafı. ◆ Bina köşelerine yapılan rub' kemer. = [ims.] Dişi tavus kuşu.

Panaché,e [s.] Birkaç renkli, alaca, rengârenk, mütelevvin. ◆ Mahlut, karışık.

Panacher [fl.] ve **Se** – (Kuşlar ve çiçekler hakkında) Renk değiştirmek, renkleri tenevvü etmek. = [ft.] Sorguç ile tezyin etmek. ◆

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Renklerini tahavvül ettirmek. ◆ Karıştırmak, tenevvü ettirmek.

Panachure [imz.] Renkli bir zemin üzerinde diğer bir renkten leke. ◆ Bazı emraza müptelâ nebatatta hâsıl olan lekeler, alacalar ve damarlar. ◆ Kuş ve çiçeklerin renk değiştirmeleri.

Panade [ims.] Ekmek ve su ile yağdan ibaret tirit. = [s.] Yumuşak, halim.

Panader (se) [fv.] (mr. Pavaner.)

Panage [imz.] Ormanlarda cânver ra'y ettirme, ormanlarda ra'y-ı hanâzir hakkı, rüsumu.

Panaïre [s.] Ekmeğe müteallik, ekmekle yapılan.

Panais [imz.] Yaban havucu, cezer-i berrî.

Panama [imz.] Amerika-yı Cenubî'nin bazı ağaçları yapraklarından mamul hasır şapka. ◆ Hasır şapka.

Panard [imz. - s.] Ön ayakları geriye doğru dönmüş beygire ıtlak olunur ki it elli at derler.

Panaris [imz.] (t.) Parmakların uçlarında hâsıl olan bir nevi iltihap, dolama, dâhis.

Panathénées [ims. - cm.] Zaman-ı kadimde Atina şehrinde akıl ve hikmet ilâhesi ve şehr-i mezkûrun hâmiyesi zu'm olunan Minerva'nın (nam-ı âharla Asina'nın) nâmına icra olunan umumi şenlik ve şehrâyinler.

Pancaliers [imz.] Kıvırcık lahana.

Pancarpe [imz.] Çilek nevinden olan tezyinat-ı mimariye.

Pancarde [imz.] İlannâme. ◆ Matbu veya gayr-ı matbu büyük tabaka kâğıt. ◆ Misafirlerin isimlerini kayıt için kullanılan defter.

Pancrace [ims.] Eski Yunanîlerin oyun ve raks ve güreş ve çalgı gibi hususatta icra ettikleri yarış.

Pancratiaste [imz.] (*si-a-ste*) Eski Yunanîlerin *Pancrace* denilen yarışlarında müsabakatı kazanan adam.

Pancréas [imz.] (*s* okunur) Batn-ı esfelde bulunan kaba bağırsağa lüzûcetli bir mayi döken bez, levzü'l-mide, özden, pankreas.

Pancréatique [s.] (tşr.) *Pancréas* denilen batn-ı esfel bezlerine müteallik, pankreasî.

Pancréatite [ims.] (t.) *Pancréas* denilen batn-ı esfel bezlerinin şişmesi, iltihab-ı pankreas.

Panda [imz.] (nb.) Afrika kınakına ağacı. ‖ (hyv.) Hindistan'a mahsus bir cins ayı.

Pandanées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i pandaniye.

Pandanus [imz.] (nb.) Pandaniye fasîlesinin numûnesi olan ananasa müşâbih bir nevi şecer.

Pandectes [ims. - cm.] İmparator Justinyen tarafından kanun hükmüne konulan Roma mahâkimi kararlarının mecmuası. ◆ Kavânîn.

Pandémonium [imz.] (*omm*) Cehennemin bir mahalli. ‖ (mec.) Her nevi su-i ahlak masdarı olan mahal. ◆ Bilcümle fezâyih.

Pandiculation [ims.] (t.) Gerinme, esner iken gerilme, temattî.

Pandore [ims.] **Boîte de** – Kudemânın itikadınca bütün mesâvî-i ahvâlin masdar ve menbaı olan bir sandık-ı mevhum. ‖ (mec.) Mesâib masdar ve membaı.

Pandour [imz.] Macar askeri neferi. ◆ Kaba ve vahşi adam. ◆ Yağma-ger.

Pané,e [s.] Dövülmüş ekmek veya peksimet veyahut una batırılarak tavada kızartılmış (et vesâire). ◆ Bir parasız adam.

Panduriforme [s.] (nb.) Kitariyü'ş-şekl.

Pandynamomètre [ims.] (t.) Mikyas-ı kuvve.

Panégyrique [imz.] Bir adamın medh ve sitâyişi hakkında îrad olunan nutuk. ‖ (mec.) İfrat derecede medh ve sitâyiş.

Panégyriste [imz.] Birinin medh ve sitâyişi hakkında nutuk îrad eden hatip. ‖ (mec.) Mübalağa ile medh ü senâ eden, meddah, sitayiş-hân.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Paner [ft.] Et ve sâireyi dövülmüş ekmek veya peksimete yahut una batırıp tavada pişirmek.

Panerée [ims.] Bir sepet dolusu, bir sepetlik.

Paneterie [ims.] Büyük dairelerde ekmeğin tevzi' ve taksimine mahsus mahal, nanhâne.

Panetier [imz.] Büyük dairelerde ekmeğin tevzi' ve taksimine memur adam, ekmekçibaşı.

Panetière [ims.] Ekmek torbası, dağarcık.

Paneton [imz.] İçi astarlı küçük sepet.

Pangermanisme [imz.] İttihad-ı Cerman.

Pangolin [imz.] Amerika'nın zevâtü's-südeyyeden bedeni sert pullarla mestur kaya keleri, kertenkelesi.

Panhellénien,ne ve:

Panhellénique [s.] Bütün Yunanistan'a müteallik, mensup, ait.

Panhellénisme [imz.] Yunan ittihadı.

Panharmonicon [imz.] Her nevi âlât-ı musikiyenin sadâlarını çıkarır bir nevi çalgı.

Panic [imz.] (c okunur) Karaca darı, câvers.

Panicées [ims. - cm.] (nb.) Câversiye fasîlesi.

Paniconographie[67] [ims.] Kâğıt üzerine yapılan kalıp gibi basılan her nevi karakalem veya boyalı resim fenni.

Panicule [ims.] (nb.) Çiçek salkımı, sünbüle-i müteferria.

Paniculé,e [s.] Salkım şeklinde (çiçek), sünbülî-i müteferri'. ◆ Böyle çiçekleri hâmil (nebat), zü's-sünbületi'l-müteferria.

Panier [imz.] Sepet, sele. ◆ Arı kovanı. || – **roulant** Küçük çocukların yürümelerini teshil için kullanılan sepet araba. || – **à ouvrage** Kadınların el işlerini koydukları küçük süslü sepet. || – **au papier** yahut sadece – Kâğıt sepeti. || **Dessus du** – Bir şeyin en iyi kısmı. || **à petit merci, petit** – Ayağını yorganına göre uzatmalıdır. || – **percé** Müsrif adam.

Panifiable [s.] Ekmek yapılabilir.

Panification [ims.] Ekmek imali.

Panifier [ft.] Ekmek yapmak.

Panique [s.] Birdenbire zuhur eden, nagehanî, ansızın: **Terreur** – Ansızın zuhura gelen havf ve hiras. = [ims.] Nagehanî havf ve dehşet, telaş.

Panislamisme [imz.] İttihad-ı İslam, ittihad-ı müslimîn.

Panlexique [imz.] Umumi lugat kitabı, kamus-ı umumi.

Panne [ims.] Kaba ve seyrek kadife ki felpa derler. ◆ Hayvan şahmı, içyağı. ◆ Müşkil mevki. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Fena bir vazife. ◆ Çekicin sivri tarafı. || (m.) Aşık, mahya kirişi; – **faîtière** Çatı makaslaması. || (sna.) Çekiç çatalı. || (bhr.) **Être en** – Gemi yelkenleri faça edip durmak. || **En** – Orsa alabanda. || **Brassez en** – ! Brasya filo (kumandası).

Panneau [imz.] Tavşan ağı veya tuzağı. ◆ Çerçevenin cam evi. ◆ Oymalar ile müzeyyen kitâbe. || – **de selle** Eğer yastığı, karpuzu. || – **d'archivolte** Tezyinat-ı mimariyeden devir kitâbesi. || – **s de porte** Kapı aynaları. || – **de tête** Kürsü taşı. || – **d'une pierre de taille** Yontma taşın yan sathı. || (bhr.) – **d'écoutille** Ambar kapağı. || – **vitré** Lomboz. || (mec.) **Donner dans le** – Aldanmak, iğfal olunmak.

Panneautage [imz.] Ağ veya tuzak ile hayvanat avlama usulü.

Panneauter [ft.] Tuzak kurmak, tuzak kurarak tutmak.

Panner [ft.] Çekicin sivri tarafıyla çukurlatmak. ◆ Bir bez ile silmek.

Panneresse [ims.] (as.) Çimlerin amûden vaz'ı.

Panneton [imz.] Anahtarın kilidin içine giren kısmı, anahtar dişi.

Pannicule [imz.] (tşr.) Nesc-i hücrevî-i tahte'l-cild.

Pannon [imz.] Eski câdegâna mahsus bayrak.

Panonceau [imz.] Dava vekilleri ile mukavelat muharriri ve tabip ve emsalinin kapısı üzerindeki levha.

67 Orijinal metinde Paniconagraphie şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Panopée [ims.] Bir nevi deniz sedefi.

Panoplie [ims.] Kurûn-ı Vustâ'da şövalye eslihası takımı, silahlık. ◆ Bir müze veya kışlanın duvarına esliha-i mütenevviadan yapılan arma şekli, silah arması.

Panorama [imz.] Bir manzara-i umumiye arz eden resim tablosu, panorama. ◆ Panoramanın bulunduğu bina. ◆ Vesî' bir manzara-i sahârî.

Panoramique [s.] Panorama gibi görünen, panoramaya benzer.

Panorographe [imz.] Manzara-nüvis.

Pansage [imz.] Beygir kısmını tımar etme.

Pansard,e [i.] İşkembesi büyük, büyük karınlı, şişman adam.

Panse [ims.] Hayvanat-ı müctirrenin birinci midesi, işkembe, keriş. ◆ Karın, batn. ◆ Sürahi karnı. ◆ Bazı harflerin çanağı, kâsesi. ◆ İri taneli beyaz üzüm (çavuş üzümü). || (mec.) Il n'a pas fait une – d'*a* Bir harf bile yazmadı, hiçbir şey yapmadı.

Pansement [imz.] Yaranın sarılıp bağlanması, tımar. ◆ Beygir tımarı.

Panser [ft.] Yaraya ilaç koyup sargılarla sarmak. ◆ (Beygiri) tımar etmek.

Panslavisme [imz.] İttihad-ı Islav.

Pansophie [s.] İlm-i küllî.

Pansu,e [i. - s.] Büyük işkembeli, karnı şiş, şişman.

Pantagogue [s.] (syd.) Müshil.

Pantagruélique [s.] Çok yiyip içen ve hiç gaile etmeyen gamsız adama ait, mensup. (Rable'nin[68] bir hikâye kitabındaki bir ism-i hastan müsteardır).

Pantagruélisme [imz.] Çok yiyip içmek ve hiçbir şeyi gaile etmemek meslek ve tabiatı.

Pantagruéliste [imz.] Çok yiyip içmeyi ve bir şeyi gaile etmemeyi seven adam.

68 Rabelais.

Pantalon [imz.] Pantalon. ◆ Kadınların miso altına giydikleri kısa pantalon. ◆ Potur, şalvar. ◆ Raksın bir nevi. ◆ Tiyatronun mudhik şahsı. ◆ Sözlerinde, beyanatında samimi olmayan adam.

Pantalonnade [ims.] Tiyatro mudhikinin tuhaflığı, tuhaflık. ◆ Riyakârlık.

Pantelant,e [s.] Sık sık nefes alan, zahmetle teneffüs eden. || (mec.) Müteheyyic. || Chair – e Yeni kesilmiş hayvan eti, taze et.

Pantélégraphe [imz.] Yazı ve resimlerin aynını istihrac eden bir nevi telgraf aleti, pantelegraf.

Panteler [fl.] (*Appeler* gibi tasrif olunur.) Sık sık ve zahmetle nefes almak. || (mec.) Şiddetli ve elem-nâk bir heyecan hissetmek.

Panthée [sms.] Esâtir ilâhesinden birkaçının evsaf ve alâmat-ı mahsusalarını câmi' ilâhelere ve bunların resim ve tasvirlerine ıtlak olunur. ◆ Bütün ilâhelerin kudretlerini câmi' olan.

Panthéisme [imz.] Hikmet-i işrâkiye, vahdet-i mutlaka.

Panthéiste [imz.] Hikmet-i işrâkiye fikir ve itikadında bulunan adam.

Panthéistique [s.] *Panthéisme* denilen fikir ve mezhebe mensup ve müteallik.

Pantène veya:

Panteune [ims.] Yılanbalığı ağı.

Panthéon [imz.] Umumi mabed. ◆ Paris'te devlet ve memleketlerine büyük hizmetler ibraz etmiş adamların defnine mahsus mabed ve mezaristan, medfen-i meşâhir.

Panthère [ims.] Pars, nimr.[69] || (mec.) Hiddetli, gazub.

Pantière [ims.] Takım takım uçan kuşları tutmak üzere havada açılan büyük ağ, patalya.

Pantin [imz.] Hayalde oynatılanlar gibi âzâsı müteharrik mukavvadan kaba kuklalar.

69 Orijinal metinde dizgi hatası: تمر şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında نمر [=nimr: kaplan] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pantographe [imz.] Resim ve eşkâl suretini almaya, harita büyütmeye veya küçültmeye mahsus pergel gibi alet, pantograf.

Pantographie [ims.] *Pantographe* denilen aletle resim ve eşkâlin suretini almak usulü.

Pantoire [ims.] (bhr.) Kamçı.

Pantois,e [s.] Soluğu kesik, sık sık nefes alan. ◆ Mütehayyir, vâlih ve hayran.

Pantomètre [imz.] Her nevi zevâyâ ve mesafeleri ölçmeye mahsus mimar gönyesi.

Pantomime [ims.] Her şeyi dilsiz olarak işaretlerle ifade etmek usulü, pandomima. = [imz.] Pandomimacı.

Pantomimer [ft.] Etvar ve evzâ ile taklit etmek.

Pantophage [i.] (hyv.) Her türlü ağdiye ile ünsiyet peydâ eden.

Pantophagie [ims.] (hyv.) Her gıdayı yiyebilme.

Pantoufle [ims.] Tahta pabucu, terlik, pantufle. || **En** – Terlikle. ◆ Bilâ-müşkilât, kemâl-i sühûletle, sıkıntı hissetmeksizin. || **Mettre ses souliers en** – Ayakkabılarının ökçesine basmak.

Pantoufler [fl.] Laubaliyâne, teklifsizce musâhabata dalmak. ◆ Birçok teşebbüsatta, müracaatta bulunmak. ◆ Davalarda, muhakemelerde bulunmak.

Pantouflérie [ims.] Teklifsizce, laubaliyâne musâhabe.

Pantouflier,ère [imz.] Terlikçi.

Paon [imz.] (*pan*) Tavus kuşu. ◆ Bir nevi kelebek. || (mec.) Hüsnüne mağrur ve mütekebbir adam. || **Cris de** – Çirkin sadâ.

Paonne [ims.] (*pane*) Dişi tavus kuşu.

Paonneau [imz.] (*pano*) Tavus kuşu palazı, yavrusu.

Papa [imz.] (Çocuk lisanında) Baba.

Papal,e [s.] Papa'ya mensup ve müteallik. = [imz. - cm.] **Les papaux** Papa muhipleri.

Papalin [imz.] Papa askerinin neferi. ◆ Papanın nâmına madrub sikke.

Papas [imz.] (*s* okunur) Rum vesâir Şark Hıristiyanlarının papazı.

Papauté [ims.] Papalık, Papa unvan ve mesnedi. ◆ Papa'nın müddet-i hükûmeti.

Papavéracées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i haşhaşiye.

Papavérine [ims.] (k.) Haşhaşin.

Papayacées [ims. - cm.] (nb.) Papayasiye fasîlesi.

Papayer [imz.] (*pa-ié*) Amerika ekalim-i hârresinde yetişen ve papaya denilen kavun ağacı.

Pape [imz.] Katoliklerin reis-i rûhânîsi, Papa. || **Soldat du** – Papa askeri. ◆ Cesaretsiz, korkak asker. ◆ Korkak adam. || **En mettre bien dans le grenier du** – Duaların birçok yerini okumayıp atlamak.

Papegai [imz.] Yeşil papağanlar nevi. ◆ Bazı oyunlarda ve askerî atış talimlerinde hedef yerini tutmak üzere tahtadan mamul boyalı kuş şekli.

Papelard,e [s.] Mürâi, mürâiyâne. = [imz.] Riyakâr sofu, sâlûs.

Papelarder [fl.] Mürâilik etmek.

Papelardise [ims.] Riya, mürâilik, riyakârâne sofuluk.

Paperasse [ims.] Bir işe yaramayan kâğıt, kâğıt parçası, varakpâre, battal kâğıt.

Paperasser [ft.] Kâğıtları karıştırmak, kâğıtları sıraya koymakla uğraşmak. ◆ Lüzumsuz kâğıtlar yazmak, karalamak.

Paperassier [imz.] Lüzumsuz kâğıtlar hıfz eden ve böyle kâğıtlarla uğraşan adam.

Papeterie [ims.] Kâğıt imali, kâğıt ticareti, kâğıtçılık. ◆ Kâğıt ve kalem vesâireye mahsus çekmece. ◆ Kâğıtçı dükkânı.

Papetier,ère [i.] Kâğıt imal ve füruht eden adam, kâğıtçı.

Papier [imz.] Kâğıt, kırtas, varak. || **Rame de** – Kâğıt topu. || **Main de** – Kâğıt destesi. || **Feuille de** – Kâğıt tabakası. || – **vélin** Takrirlik kâğıt. || – **à calquer** Saman kâğıdı. ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– buvard Yazı kurutmaya mahsus sünger kâğıdı. || – marbré Ebru ve elvan kâğıt. || – tenture ve – pein Duvar kâğıdı. || – filtre Süzgeç kâğıdı. || – sur Paris Paris üzerine çekilen poliçe. || – monnaie Kaime, kaime-i nakdiye. || – court Kısa vadeli tüccar senedi. || (nb.) Papirüs denilen nebat. || – libre ve – mort Damgasız kâğıt. || – timbré Varaka-i sahiha. || – sur table Evrak-ı müsbite. || Mettre en – Kâğıda sarmak. || Être sur le – de quelqu'un Birisine borçlu bulunmak. = [cm.] Tezkere vesâire, evrak. ◆ Gazeteler, evrak-ı havadis. ◆ Makale, yazı, müsvedde. || – s domestiques Defâtir ve evrak-ı zâtiye. || – s de bord Sefine evrakı.

Papilionacé,e [s.] (nb.) Çiçekleri kelebek yapraklarına benzeyen nebatata ıtlak olunur, ferâşî. (*Papillonacé,e* dahi denilir).

Papilionacées [ims. - cm.] (nb.) Ferâşiye fasîlesi.

Papillaire [s.] (tşr.) Meme şeklinde küçük kabarcıkları olan, huleymî.

Papille [ims.] Derinin hususiyle dilin üzerinde hâsıl olan küçük kabarcık, huleyme.

Papilloma [imz.] (t.) Verem-i huleymî, seretan-ı huleymî.

Papillon [imz.] Kelebek, pervane, furfur[?]. || – s noirs Bâis-i hüzn ü elem efkâr.

Papillon,ne [s.] Vefasız, hercai. ◆ Mütelevvin. = [ims.] Lâlenin bir nevi.

Papillonnacé,e [s.] (mr. Papilionacé,e.)

Papillonner [fl.] Öteye beriye uçuşmak. ◆ Bir dalda duramamak. ◆ Bir maddeden bir maddeye geçmek, bir fikir ve reyde duramamak.

Papillonnides [imz. - cm.] (hyv.) Harşefiyü'l-cenah fasîlesinden şibh-i ferâşiye cinsi.

Papillotage [imz.] Bilâ-ihtiyar ve sık sık göz kırpma. || (mec.) Göz kamaştıracak surette parlaklık.

Papillote [ims.] Saçı kıvırcık hâlinde tutmak için sarmaya mahsus kâğıt. ◆ Çikolata ve şeker sardıkları kâğıt. ◆ Böyle sarılı şekerleme, çikolata. || Côtelette en – Kâğıda sarılı olduğu hâlde pişmiş külbastı, pirzola, kotlet.

Papilloter [ft.] Bilâ-ihtiyar ve sık sık göz kırpmak. || (mec.) Parlak renklerle gözleri kamaştırmak. || (tba.) Yazıları çift ve gölgeli basmak. || (zra.) Kısmen neşvünemâ bulmak.

Papimanie [ims.] İfrat derecede Papa muhipliği.

Papion [imz.] Amerika'ya mahsus bir cins maymun.

Papisme [imz.] Protestanların Katoliklere verdikleri isimdir, Katoliklik, Papa muhipliği.

Papiste [imz.] Protestanların Katoliklere verdikleri isimdir, Katolik, Papa muhibbi.

Papotage [imz.] Boş lakırdı gürültüsü.

Pappe [ims.] (nb.) Enginar ve deve dikenleri fidanlarında ve meyvelerinde bulunan sazlık, kanzehe.

Pappifère [s.] (nb.) Enginar ve devedikeni meyveleri gibi sazlı olan, hâmil-i kanzehe.

Papule [ims.] (t.) Bir nevi kırmızı siğil, hatâte.

Papuleux,se [ims.] (t.) Hatâtî.

Papyracé,e [s.] (tt.) Kâğıt gibi ince ve kuru olan, kırtasî.

Papyrus [imz.] (s okunur) Mısır'da yetişen bir nevi ağaç ki kabuğu üzerine yazı yazılırdı, kevlân, berdiyy, papirüs. ◆ Bu ağacın kabuğundan mamul kâğıt, berdiyy kâğıdı. ◆ Buna yazılmış eser.

Pâque [ims.] İsrailîlerin Hazret-i Musa'nın Bahr-ı Ahmer'den geçmesi hatırası olarak yapılan büyük bayramları, Hamursuz Bayramı.

Pâque yahut **Pâques** [imz.] Hıristiyanların Hazret-i İsa'nın dirilmesi hatırası olarak yaptıkları büyük bayramları, Paskalya. || – fleuris Paskalya'yı müteakip gelen pazar günü.

Paquebot [imz.] Yolcu posta vapuru.

Paquer [ft.] Tuzlu balıkları fıçıya sıkıştırmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pâquerette [ims.] İlkbaharın iptidâlarında açan papatya çiçeği ki koyun gözü tabir olunur.

Paquerolle [s.] (nb.) Papatya nevinden ortası yüksek olana denir.

Paquet [imz.] Birlikte bağlanmış şeyler, deste, demet. ◆ Bohça, paket. ◆ Posta ile gelen mektup paketi. ◆ Şişman adam. ◆ Yeni doğmuş yahut doğacak çocuk. ◆ Zevk-i selîme mugayir bir surette giyinmiş adam. ◆ Zemm, gıybet, fassallık. ◆ Sicimle bağlanmış huruf tertibi. || Porte – Boşboğaz. || Donner un – à Aldatmak. ◆ Fena bir şey isnat emek. || Recevoir son – Şiddetle duçar-ı tekdir olmak. || (bhr.) En – Alelacele, dikkatsiz.

Paquetage [imz.] Deste ve demet yapma, bohça ve paket bağlama.

Paqueter [ft.] Deste ve demet yapmak, bohça ve paket bağlamak.

Paquetier [ft.] Deste ve demet yapmak, bohça ve paket bağlamak.

Paquetier [imz.] Matbaada dizilmiş huruf tertibi bağlayan adam.

Pâquis [imz.] Otlak.

Par [hc.] -den, içinden, arasından: Sauter – la fenêtre Pencereden atlamak; Passer – Paris Paris'ten geçmek. ◆ Dâhilinde, -de: Se promener – la ville Şehir dâhilinde gezinmek. ◆ Nokta-i nazarından. ◆ Tutarak, yerinden: Mener un enfant – le bras Bir çocuğu kolundan tutarak götürmek. ◆ Esnasında, zarfında. ◆ İstişhad ederek: Il m'en a assuré – tout ce qu'il y a de plus saint En muazzez şeylerle istişhad ederek beni temin etti. ◆ Tarikiyle: – mer Denizden, deniz tarikiyle. ◆ İle, vasıtasıyla: – force Zorla. || De – Bir tarafta. ◆ Tarafından, nâmına: De – la loi Kanun tarafından, kanun nâmına. ◆ Tesiriyle. || – ci – là Şuradan buradan, şurada burada, öteden beriden, ötede beride; – dessus Üstten. ◆ Tercihen, bir şeye daha müreccah olarak. || – devant Önden. || – trop Çok. || – an Senevî. || – quoi Bunun üzerine, binaenaleyh. (Eskimiştir). || – devers Yanında. ◆ Elinde. || – devers le juge Huzur-ı hâkimde. || – conséquent Binaenaleyh.

Par ve Para [d.] Yanında, üstünde, ötesinde, karşısında gibi mânâlarla bazı kelimat-ı mürekkebenin başında bulunur lafz-ı Yunanîdir.

Para [imz.] (Türkçeden me'huz) Para.

Parabole [ims.] Bir hakikati mutazammın remiz ve kinâye, temsil, teşbih, hisse. ◆ Eğlence, medar-ı temeshur.

Parabole [ims.] (he.) Bir hatt-ı mütevâzî ile kat' olunan mahruttan hâsıl olan kavis, kat'-ı mükâfi.

Parabolique [s.] Remiz ve işaret veya temsil ve teşbih kabîlinden olan, müşâbihattan olan.

Parabolique [s.] (he.) Kat'-ı mükâfi şekil ve suretinde olan.

Paraboliquement [h.] Remiz ve işaret veya teşbih ve temsil ile. || (he.) Kat'-ı mükâfî ile, bir kat'-ı mükâfi çizecek surette.

Paraboloïde [imz.] (he.) Şibh-i kat'-ı mükâfî.

Parachèvement [imz.] İkmâl, itmam-ı nevâkıs.

Paracentèse [ims.] (t.) Bezl.

Paracentrique [s.] (ht.) Mütesâviyü'l-merkez.

Paracéphales yahut:

Paracéphaliens [imz. - cm.] Zü'r-re's-i gayr-ı müşekkel. (Acaibattan.)

Parachever [ft.] İkmâl ve itmam-ı nevâkıs etmek.

Parachronisme [imz.] (*kro*) Bir şeyin zaman-ı vukuunu zaman-ı hakikisinden daha evvel veya sonra göstermekten ibaret tarih sehvi.

Parachute [imz.] Havada yukarıdan aşağıya tedricen düşmeye yarayan büyük şemsiye şeklinde bir alet-i mahsusa, siper-i sukut, sukutiye.

Paraclet [imz.] Hıristiyanların itikat ettikleri ekanim-i selâseden Rûhü'l-kudüs.

Paraclose [ims.] (bhr.) Sintine yolu kapağı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Paracousie [ims.] (t.) Zaaf-ı sem'.

Paracrotte [ims.] Çamurluk. ◆ Araba çamurluğu.

Paracyésie [ims.] (t.) Haml-i haric-i rahim.

Parade [ims.] Gösteriş, arz ve ibraz ve izhar. ◆ Ziynet, tantana, debdebe. ◆ Askerin büyük geçit resmi. ◆ Silah darbesinin defi, müdafaa, darbeyi çelme. || **Cheval de** – Alay atı. || **Défiler la** – Ölmek.

Parader [fl.] Talim etmek, alışmak. ◆ Kendisini göstermek. || **Faire** – Askere büyük geçit resmi veya manevra icra ettirmek.

Paradiastole [ims.] (ed.) Sanayi-i edebiyeden tefrik sanatı.

Paradière [ims.] Balık dalyanı.

Paradigme [imz.] Misal, emsile.

Paradis [imz.] (An-aslin Fârisîden me'huz: Firdevs.) Cennet, firdevs, behişt. || (mec.) Pek güzel ve müferrih yer. ◆ Saadet, bahtiyarlık. ◆ Tiyatroda en üst kat. || **Oiseau de** – Ekalim-i hârrenin tüyleri gayet güzel cennet kuşu. || **C'est le chemin de** – Gayet dar, dik, sa'b bir yoldur.

Paradisiaque [s.] Cennete mensup ve müteallik, behiştî, firdevsî.

Paradisier [imz.] (hyv.) Cennet kuşu.

Paradoxal,e [s.] Garabet ve harikaya mensup ve müteallik, garip, garabet-nümâ. ◆ Dava-yı mücerrededе bulunan. ◆ Garip şeyleri seven. (cmz.: *paradoxaux.*)

Paradoxalement [h.] Garabet-nümâ bir suretle. ◆ Garip şeyleri sever surette, dava-yı mücerrededе bulunarak.

Paradoxe [imz.] Garip şey, garibe, fevkalade şey, havârık. ◆ Dava-yı mücerrede. || (ht.) – **hydrostatique de Pascal** Pascal'ın muvâzenet-i mâiyata dair olan dava-yı mücerredesi, garabet-i mâiyat.

Paradoxure [imz.] Hindistan'a mahsus büyük misk kedisi.

Paradrome [imz.] Ezmine-i kadîme pehlivan talimhânesi.

Parafe yahut **Paraphe** [imz.] İmzanın altına yapılan helezon ki taklidi tas'ib eder, imza helezonu, imza sahhı.

Parafer yahut **Parapher** [ft.] İmza yerine yalnız bir helezon vaz' etmek, sahlamak. || – **au régistre** Bir defterin sayfalarına imza helezonu çekerek işaret vaz' etmek, sahlamak.

Paraffine [ims.] (k.) Tenviratta müsta'mel bir beyaz madde, parafin.

Parafibrine [ims.] (k.) Şibh-i lifin.

Parafondre [imz.] Telgraf aletlerini sâikadan muhafaza zımnında icat edilmiş bir nevi siper-i sâika.

Parage [imz.] Nesil, nesep, asıl. ◆ Aile: **Dame de haute** – Büyük familyadan kadın.

Parage [imz.] Sahil, deniz kıyısı, yalı. = [cm.] (mec.) Tesadüf olunan yer. ◆ Semt, diyar.

Parager,ère [s.] En iptidâ doğmuş, mihter.

Parageustie [ims.] (t.) Kuvve-i zâikanın infisadı, infisad-ı lezze, infisâdü'z-zevk.

Paraglosse [ims.] (t.) Dil hastalığı, teverrüm-i lisan.

Paragoge [ims.] (sr.) Bir kelimenin sonuna bir yahut ziyade harfin zamm ve ilavesi, ilhak.

Paragogique [s.] Bir kelimenin âhirine ilave ve ilhak olunan harf veya huruf, mülhak.

Paragomphose [ims.] (t.) İndimac-ı nâkıs.

Paragraphe [imz.] Fıkra, bent, madde. ◆ Fasıl. ◆ Bu fıkraların tefrikine mahsus olan (◆) paragraf işareti. ◆ Fıkra-i kanuniye.

Paragrêle [imz.] (ht.) Siper-i bered.

Paraguatan [imz.] (nb.) Amerika-yı Şimalî'nin bir küçük ağacı ki kabuğu bir nevi boyaya sâlihtir, kışr-ı paraguatan.

Paraguay-roux [imz.] Yabani tere, eyhukan.

Paraître [imz.] (Tasrifi: *Je parais*, *tu parais*, *il paraît*, *nous paraissons*, etc; *je paraissais*; *je parus*, *tu parus*, *il parut*, *nous parûmes*, etc; *je paraîtrai*; *je paraîtrais*; *parais*, *paraissons*, *paraissez*; *que je paraisse*; *que je parusse*; *paraissant*; *paru,e.*) Görünmek, zuhur etmek, nümâyan olmak. ◆ Benzemek, gibi görünmek, gös-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

termek. ◆ Neşrolunmak, mevki-i intişara konmak. ◆ Dünyaya gelmek. ‖ (mec.) Gösteriş etmek, nümâyişte bulunmak. ◆ Belli olmak. ‖ Il paraît que Görünür, anlaşılır ki. ‖ Il paraîtrait que Galiba. = [imz.] Görünme, suret-i zâhire, kılık.

Paralée [ims.] (nb.) Bir cins Trabzon hurması ağacı.

Paralipomsène [imz. - cm.] Tevrat'ın zeyli makamında olan iki faslı yahut sifri, sifrü't-tevârih. ◆ Ale'l-ıtlak kitap zeyli. ◆ Hâtime.

Paralipse [ims.] (bey.) Bir şeye hasr-ı dikkat edip de suretâ onu ihmal ve müsamaha eder gibi göstermek suretindeki sanat-ı edebiye, iğmaz, zımnen ifham.

Parallactique [s.] (hy.) Biri küre-i arzın merkezinden ve diğeri nâzırın gözünden bir seyyâreye kadar çekilen iki hatt-ı mefruzun teşkil ettiği zâviyeye mensup ve müteallik, ihtilaf-ı manzara dair.

Parallaxe [ims.] (hy.) Biri küre-i arzın merkezinden ve diğeri nâzırın gözünden bir seyyâreye kadar çekilen iki hatt-ı mefruzun teşkil ettikleri zâviye, ihtilaf-ı manzar. ‖ (t.) Mürâkebe-i azm, zevegan.

Parallèle [s.] Müşâbih, mutabık (Bu mânâ eskidir). ‖ (mec.) Muakkib. ‖ (he.) Bütün tûllarında beynlerinde buud ve mesafeleri bir olan hatlara ıtlak olunur, mütevâzî. = [ims.] Hatt-ı mütevâzî. ‖ (as.) Muhasara olunacak mevkiye mütevâziyen yapılan hendek. = [imz.] Küre-i arz veya semânın hatt-ı istivâsına mütevâzî daire-i mefruze, mıntıka.

Parallèle [imz.] İki zât veya şeyin ahvâlini mukayese, teşbih, mukayese-i muhakeme ve tetkik.

Parallèlement [h.] Mütevâzî suret ve vaziyette, mütevâziyen.

Parallélépipède [imz.] yahut:

Parallélipipède [imz.] (he.) Her ikisi birbirine mütevâzî olarak altı vechi olan cism-i sulb, mütevâziyü's-sutuh, mütevâziyü'l-mustatilât.

Paralléliser [ft.] Mütevâzî kılmak.

Parallélisme [imz.] (he.) İki hat veya vechin mütevâzî olması, tevâzî. ‖ (mec.) Daima aynı, müşâbih surette ilerleme, yürüme.

Parallélogramme [imz.] (he.) Birbirine mütevâzî dıl'ları olan şekil, mütevâziyü'l-adlâ'.

Parallélographe [imz.] (he.) Mütevâzî hatlar çekmeye mahsus mühendis aleti, alet-i tevâzî, cetvel-i mütevâziyat.

Paralogisme [imz.] Bâtıl ve akla mugayir fikir ve rey, kıyas-ı fâsid.

Paralyser [ft.] Kötürüm etmek, felce uğratmak. ‖ (mec.) Hüküm ve kuvvetini gidermek, iptal ve tatil etmek, hükümsüz bırakmak.

Paralysie [ims.] Kötürümlük, felç. ‖ (mec.) Bir kuvvetin, bir iktidarın mahv ve izâlesi.

Paralytique [i. - s.] Felce müptelâ, kötürüm, mefluc.

Paramagnétisme[70] [imz.] (ht.) Cazibe-i mıknatısiye.

Paramaléique [s.] (mr. Fumarique.)

Paramécies [ims. - cm.] (hyv.) Huveynat-ı nakîiyeden mütesâviyü'l-ehdâb cinsi.

Paramètre [imz.] (he.) Bir dairenin merkezinden geçerek muhit-i dairenin iki noktasına temas eden hatt-ı müstakim, hatt-ı mutavassıt.

Paramorphisme [imz.] (k.) Mütesâviyü'l-eşkâl.

Parangon [s.] Kusursuz: Diamant – Özürsüz ve kusursuz elmas. = [imz.] Numûne, örnek. ◆ Mukayese, teşbih. ◆ Bir nevi dökme hurufat. ‖ Grand – Yirmi dört puntoluk hurufat. ‖ Petit – On sekiz puntoluk hurufat.

Parangonnage [imz.] (tba.) Şekil ve suret ve puntoları bir olmayan iki cins hurufatın bir sıraya vaz' ve tertibi.

Parangonner [ft.] (tba.) Şekil ve suret ve puntoları muhalif olan iki cins hurufatı bir sıraya

70 Orijinal metinde Paramagnatisme şeklinde yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

dizip tertip etmek. ◆ Teşbih ve mukayese etmek. (Eskidir.)

Parant,e [s.] Tezyin eden, tezyine yarayan.

Paranthélie [ims.] (hy.) Hâle-i mütekabile-i kâzibe.

Paranymphe [imz.] Gelini güveyin evine götürenlere verilen isimdir, sağdıç, arûsber.

Parapegme [imz.] (hy.) Zâyiçe.

Parapet [imz.] İstihkâm siperi. ◆ Köprü vesâirenin etrafındaki parmaklık veya duvar, korkuluk.

Parapétale [imz.] (nb.) Sahife-i tüveyciye.

Paraphe [imz.] (mr. Parafe.)

Parapher [ft.] (mr. Parafer.)

Paraphernal,e [s.] Kadının çeyizinden ma'dud olmayıp kendisine ait bulunan ve kocasının müdahaleye hakkı olmayan emvâl ve emlâkine ıtlak olunur. || **Biens – aux** Emvâl-i zevce.

Paraphimosis[71] [imz.] (t.) Tazyik-i halefî.

Paraphonie[72] [ims.] (t.) Savt-ı rediye.

Paraphrase [ims.] Şerh, tefsir, tabir, tafsil. || (mec.) Bir söze müstehziyâne verilen yanlış mânâlar, su-i mânâ.

Paraphraser [ft.] Şerh ve tefsir ve tafsil etmek. || (mec.) Uzatmak, tafsil ve tatvil etmek.

Paraphraseur,se [i.] Bir şeyi tafsilli nakil ve rivayet eden adam.

Paraphraste [imz.] Şerh yazan, şârih.

Paraphrénésie [ims.] (t.) İltihab-ı hicab-ı hâciz.

Paraphrosynie [ims.] (t.) Hezeyan-ı himye.

Paraphyse [ims.] (nb.) Hayt-ı akîm, hayt-ı mahcub.

Paraplégie [ims.] (t.) Bedenin kısm-ı esfelinin kötürüm olması, felc-i esfel.

Parapleurésie [ims.] (t.) Zatü'l-cenb-i kâzib.

Parapolescie [ims.] (t.) Sekte-i kâzibe.

Parapluie [imz.] Yağmur şemsiyesi. || (mec.) Vasıta-i tahaffuz.

Parasange [ims.] Eski İranîlerin takriben beş bin metreden ibaret mesafe ölçüsü, fersah, ferseng.

Parasélène [ims.] (sé) Ayın bulutlara aksederek müteaddid görünmesi, kamer-i kâzib, aksü'l-kamer.

Parasite [imz.] Her gün başkalarının sofrasında taam eden, kâselis, tufeylî, dalkavuk. = [s.] Kâselislikle, tufeylîlikle yaşayan. || (nb.) Diğer bir nebatın üzerinde bitip onun madde-i hayatiyesiyle beslenen (nebat), tufeyl, piç. || (tt.) Diğer bir hayvanın üzerinde yaşayan hayvan, tufeyl. || (zra.) Nebatat-ı muzırra. || **Ornements, mots – s** Tezyini arzu olunan şeyi bozacak derecede çok ve fazla tezyinat ve ibarat.

Parasitique [s.] Diğer bir nebatın üzerinde biten nebata veya diğer bir hayvanın üzerinde yaşayan hayvana mensup ve müteallik, tufeylî. = [ims.] Kâselislikle yaşayabilme hüneri.

Parasitisme [imz.] Kâselislik, dalkavukluk. ◆ Diğer bir nebatın üzerinde biten nebatatın veya diğer bir hayvanın üzerinde yaşayan hayvanın hâli, tufeyliyet.

Parasol [imz.] (sol) Şemsiye. ◆ Şemsiye şeklinde şey. ◆ Ekle sâlih mantar, kuzu mantarı. || – **blanc** Ak kuzu mantarı.

Paratitlaire [imz.] Kavânîn metni üzerine muhtasar şerh yazan şârih.

Paratitle [imz.] Kavânîn metni üzerine yazılmış muhtasar şerh. ◆ Hülâsa-i mecmua-i kavânîn.

Paratonnerre [imz.] Siper-i sâika, paratoner.

Paratrimme [imz.] (t.) İhmirar-ı dagtî.

Paravent [imz.] Rüzgârdan muhafaza için kapının önüne vaz' olunan müteharrik tahta perde, sitâre, siperlik, paravana.

Parbleu [hd.] Yemin tabiridir, Hüdâ alîm.

71 Orijinal metinde paraphimosie şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

72 Orijinal metinde paraphomie şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Parc [imz.] (c okunur) Hususi av ve teferrüce mahsus olmak üzere duvar veya çitle ihâta olunmuş mahal, park, koru, saydgâh. ◆ Sığırların semirtilmesine mahsus etrafı hendeklerle muhât mera. ◆ Koyun mandırası, ağıl. ◆ İstiridye beslemeye mahsus havuz veya denizde istiridye tarlası. ◆ Askerin esna-yı seferde yattığı yerde erzak ve cephaneyi koyduğu mahal, esliha ve mühimmat barakası. ◆ Askerin mekâri arabaları. || – **de mer** Dalyan. || – **aux poissons** Livar. || – **des sauniers** Memlehalarda tuz tavası.

Parcage [imz.] Tarlaları gübreletmek için içlerinde hayvanat yatırma. ◆ Koyunları ağıla kapama. || **Libre** – Hayvanatı başıboş ve serbest surette ra'y etme usulü. || – **au piquet** Hayvanatı kazığa bağlayarak tarlaları gübreletmek usulü.

Parcellaire [s.] Arazi ve arsaların parça parça mesâha ve ifrazı ameliyatı. || **Cadastre** – Beher kıta arazi ve emlâkin mesâha ve tahmini ile icra olunan tahrir-i emlâk.

Parcellarité [ims.] Küçük küçük kısımlara ayrılmış bulunma. ◆ Küçük küçük kısımlarla yapılma.

Parcelle [ims.] Küçük parça, parçacık, kıta. || (mec.) Cüz, az miktar.

Parcellement [imz.] Küçük parçalara taksim, pâreleme.

Parceller [ft.] Küçük parçalara taksim etmek.

Parce que [hr.] Zira, zira ki, çünkü, mademki. (*Par ce que* suretinde ayrı yazılırsa mânâsı değişip "o şeyden ki" demektir). = [imz.] Sebep, illet.

Parchemin [imz.] Yazı yazmak için tabaklanıp tehyie olunmuş deri, güderi, tirşe. = [cm.] (mec.) Asalet unvanı.

Parcheminé,e [s.] Yazıya mahsus olan tirşeye müşâbih.

Parcheminer [ft.] Tirşeye müşâbih kılmak.

Parcheminerie [ims.] Yazıya mahsus güderinin imal ve füruhtu sanatı, tirşecilik. ◆ Tirşe imal veya füruhtuna mahsus mahal.

Parcheminier [imz.] Yazıya mahsus güderi imal ve füruht eden adam, tirşeci.

Parcimonie [ims.] Fart-ı imsak, buhl. || (mec.) İmsak, idare.

Parcimonieusement [h.] Pek ifratlı idare ile, imsakla, mümsikâne.

Parcimonieux,se [s.] Çok idareli, mümsik, bahîl.

Parcourir [ft.] (*Courir* gibi tasrif olunur.) Bir yandan bir yana gezmek, tekmil gezip dolaşmak. || (mec.) Gözden geçirmek, bir kitabın acele ile ötesini berisini okumak, imâle-i nazar etmek.

Parcours [imz.] Arabanın geçtiği yol ve bir nehrin aktığı mecra, güzergâh, memerr, mecra. ◆ Birkaç karye ahalisinin yekdiğeri meralarında hayvanat ra'y ettirmeleri, müştereken ra'y. || **Droit de** – Bir nahiyenin arazi-i hâliyesi içinde müştereken ra'y hakkı. || – **d'été** Otlakiye. || – **d'hiver** Kışlakiye.

Pard [imz.] (hyv.) Pars ve pelenge verilir bir isimdir.

Pardalote [imz.] (hyv.) Amerika-yı Cenubî'ye mahsus bir nevi küçük saksağan kuşu.

Pardessus [imz.] Esvabın üstüne giyilen palto, pardösü.

Pardi [hd.] ve:

Pardienne [hd.] Yemin tabiridir, elbette, vallahi.

Pardon [imz.] Af, safh. ◆ Ziyaret, hac. || – **!** Afedersiniz! Pardon. = [cm.] Rahmet ve gufran, mağfiret.

Pardonnable [s.] Affolunabilir veya affa müstahak, kabil-i af, şâyan-ı af.

Pardonner [ft. - fl.] Affetmek. ◆ Mazur tutmak, mazur görmek. ◆ Müsaade etmek, müstesna tutmak, müsâafe, müsamaha. ◆ Af ve safh etmek.

Paré,e [s.] Dikkatle giyinmiş, süslü. ◆ Giyinmiş, mülebbes. ◆ Tahaffuz edilmiş. ◆ Tehyie edilmiş, hazırlanmış. || **Bal** – Med'uv olanların mutat olan kıyafetle gitmeleri lazım gelen balo. || (hk.) **Exécution** – **e** Bilâ-hüküm

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

icra. || Titre – Bilâ-hüküm icrası kabil olan sened-i resmî, bilâ-hüküm kabil-i icra senet.

Paréatis [imz.] (s okunur) Bir mahkeme hükmünün o mahkemenin dairesi haricinde icrasını âmir ilâm, icra emri, kararı.

Pareaux [imz. - cm.] Ağların alt tarafına konulan delikli taşlar.

Parégorique [s.] (t.) Yumuşatan, teskin eden, müsekkin.

Pareil,le [s.] Eş, misil, nazir, hemtâ, müdânî, adîl, mânend. ◆ Aynı: à – jour Yine bugünde. = [imz.] Akran, emsal. ◆ Eş, misil. = [ims.] Rendre la – le Mukabele bi'l-misl etmek.

Pareillement [h.] Kezalik, aynı suretle, aynen.

Parélie [ims.] (mr. Parhélie.)

Parelle [ims.] (nb.) Labada.

Parement [imz.] Elbise ve ale'l-husus elbise-i resmiye kolunun ağzı, forma kolunun ağzı. ◆ Bina ve duvar taşlarının dış yüzü, sath-ı haricîsi. ◆ Kaldırım kenarındaki iri ve kalın taşlar. || – de menuiserie Marangoz işlerinde ve doğramalarda güzel görünen cihetleri.

Parémiologie [ims.] (ed.) Durub-ı emsale müteallik kitap. ◆ Durub-ı emsal mecmuası.

Parencéphale [imz.] (tşr.) Dimağçe.

Parencéphalite [ims.] (t.) İltihab-ı dimağçe.

Parencéphalocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı dimağçe.

Parenchymateux,se [s.] (tşr.) Ciğer ve yürek ve beyin gibi âlât-ı dâhiliyenin intisacı kabîlinden olan, haşvî.

Parenchyme [imz.] (tşr.) Ciğer ve yürek ve beyin gibi âlât-ı dâhiliyenin intisacı, haşv. || – s glandulaires Ahşâ-yı gudediye.

Parénèse [ims.] Pend ve nasihat, mev'ize. (Nadirü'l-isti'maldir.)

Parénétique [s.] Pend ve nasihat ve mev'izeye müteallik. = [ims.] Hitabet.

Parent,e [i.] Hısım, karîb, akraba. || – par alliance Sıhriyet hasebiyle akraba. = [cm.] Ebeveyn, peder ve valide, valideyn, ana baba. || Grands – s Ecdat ve ceddat. || Proches – s Yakın akraba. || – s éloignés Uzaktan akraba. || Nos premiers – s Hazret-i Âdem ve Havva.

Parentage [imz.] Bilcümle akraba heyeti. ◆ Münasebet, müşâbehet.

Parenté [ims.] Akrabalık, karâbet: – ascendante Karabet-i asliye; – descendante Karabet-i fer'iye. ◆ Bir adamın cemî akrabası heyeti. || – par alliance Sıhriyet. || – collatérale Neseb bi'l-araz.

Parenthèse [ims.] İçinde bulunduğu kelâmla münasebeti olmayan müstakil cümle, cümle-i mutarıza. ◆ Böyle cümleleri ayırmaya mahsus kavseyn işareti, mutarıza: ( ).

Parer [ft.] Donatmak, süslendirmek, tezyin etmek. ◆ Def etmek, üstünden çevirmek, savuşturmak. ◆ Çare ve devasını bulmak. || (as.) Silah vesâire darbesini men etmek, çelmek. || – à Bir şeye çare-sâz olmak. || (bhr.) Hazırlamak. || – un cordage Bir halatı neta etmek. || – à virer Alesta tiramola kumandasını vermek. || Se – Süslenmek, tezyin olunmak. || (mec.) Gösteriş etmek.

Parère [imz.] Tüccarın mesâil-i ticariyedeki reyi ve bu reyi hâvi kâğıt, reynâme. ◆ Örf ve âdet-i ticariyenin ispatı zımnında muteberân-ı tüccar tarafından verilen şahadetnâme, tüccar şahadetnâmesi.

Parésie [ims.] (t.) Felc-i hafif.

Paresse [ims.] Üşenme, tembellik, tekâsül.

Paresser [ft.] Tembelliğe vurmak, tembel alışmak, tembellik etmek.

Paresseusement [h.] Tembellikle, tembelce.

Paresseux,se [i. - s.] Üşenen, tembel. ◆ Eli ağır, batî. ◆ Batîü'l-intikal. || (mec.) Estomac – Güç hazmeden mide. = [imz. - cm.] (tt.) Batîü'l-hareke çâr-pâ hayvanlar fasîlesi.

Pareur [imz.] Hazırlanmış bir işi tezyin ve ikmâl eden işçi.

Parfaire [ft.] (*Faire* gibi tasrif olunur.) Hiçbir kusur kalmayacak derecede ikmâl ve itmam

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

etmek, istikmâl etmek. || – un livre Bir kitabın eksik sayfalarını ikmâl eylemek.

Parfait,e [s.] Tam, mükemmel, kusursuz. = [imz.] Mükemmel şey, mükemmeliyet. || (sr.) Mazi sîgası.

Parfaitement [h.] Tam ve mükemmel olarak, tamamıyla, kâmilen, büsbütün. ◆ Evet, hay hay.

Parfilage [imz.] Kumaşın sırma ve ipeğini tel tel çözme ve sökme ameliyatı.

Parfiler [ft.] Sırma ve ipeğini çıkarmak üzere kumaşı tel tel sökmek. ◆ Küçük küçük tefrik ve taksim etmek. || (mec.) Ref' ve izâle etmek.

Parfilure [ims.] Tel tel sökülen kumaştan çıkarılan sırma ve ipek.

Parfois [zz.] Bazı defa, vakit vakit, ahyânen.

Parfond [imz.] Zokalı olta. ◆ Serpme denilen saçmalı ağ.

Parfondre [ft.] Minecilikte boyaları boyanacak maddenin üzerine yerleştirip orada birden eritmek.

Parfournir [ft.] Vermek, teslimini ikmâl etmek.

Parfum [imz.] Güzel koku, râyiha-i tayyibe. ◆ (Müstehziyâne) Fena koku. ◆ Güzel kokulu şey, ıtriyat. ◆ Tesir, şemme. || – s simples Itriyat-ı tabiiye. || – s composés Itriyat-ı mürekkebe. || – s liquides Itriyat-ı mâyia, çiçek suları. || – s secs Itriyat-ı yâbise.

Parfumer [ft.] Güzel koku vermek, ta'tir etmek. ◆ Tütsülemek.

Parfumerie [ims.] Itriyat imali ve ticareti. ◆ Itriyat fabrikası ve mağazası, miskçi dükkânı.

Parfumeur,se [i.] Itriyat yapan ve satan adam, attar.

Pargamim [ims.] (t.) Daü's-semek.

Parhélie yahut Parélie [ims.] Güneşin buluta in'ikâs edip görünmesi, aks-i şems, şems-i kâzibe.

Pari [imz.] Bahis. ◆ Bahis edenlerin vermeyi taahhüt ettikleri şey. || Tenir un – Birinin teklif ettiği bahsi kabul etmek.

Paria [imz.] Hind'de esâfil-i nâstan bir sınıf-ı ahali.

Pariade [ims.] Kuşların çiftleşme mevsimi. ◆ Çiftleşmiş kuşlar.

Paridées [ims. - cm.] (nb.) Saparnaiye fasîlesinden paride kabilesi.

Paridées [ims. - cm.] (hyv.) Paridiye fasîlesi yani iskete kuşu envaı.

Parier [ft.] Bahis etmek, bahis tutmak.

Pariétaire [ims.] (nb.) Yapışkan otu, haşîşetü'z-zücac.

Pariétal,e [s.] Duvarlarda biten, cidârî. || (tşr.) Kafa çanağının iki tarafını teşkil eden yan kemiklere ıtlak olunur, azm-ı cidârî. (cmz.: *pariétaux.*)

Parieur,se [i.] Bahis eden, bahis tutan adam.

Parinervé,e [s.] (tt.) Zâtü'l-asabeyn.

Paripenné,e [s.] (tt.) Rîşî-i tev'emî.

Paris [imz.] Paris şehri.

Parisien,ne [i. - s.] Paris'e mensup ve müteallik, Parisli. || (arz.) Parisî; Étage – Tabaka-i Parisiye. = [ims.] Beş puntoluk küçük hurufat.

Parisis [s.] (s okunur) Vaktiyle Paris'te darp olunan meskûkâta ıtlak olunurdu.

Parisyllabique [s.] (sr.) Müsâvi heceli, mütesâviyü'l-hecâ.

Parité [ims.] Müşâbehet-i tâmme. ◆ Çift, müzdevic olma.

Parjure [imz.] Yalan yere yemin, kasem-i kâzib. ◆ Yemini bozma, nakz-ı kasem, hins. = [i. - s.] Yalan yere yemin eden veya yeminini nakzeden adam, hânis.

Parjurer (se) [fv.] Yalan yere yemin etmek. ◆ Yeminini tutmamak, nakzetmek.

Parkéria [ims.] (nb.) Bir nevi eğrelti otu, parkerya.

Parkériées [ims. - cm.] (nb.) Serhasiye fasîlesinden parkeriye kabilesi.

Parkie [ims.] Amerika kahve ağacı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Parkinsonie [ims.] (nb.) Hıyar-şenberiye fasîlesinden Amerika'ya mahsus bir nevi hıyar-şenber ağacı.

Parlage [imz.] Faydasız ve mânâsız sözler, laklakiyat, herze.

Parlant,e [s.] Söyleyen, nâtık, mütekellim. ◆ Gayet manidar. ‖ (hk.) **Signification** – **e à personne** Zâta, şahsa tebliğ. ‖ (mec.) **Portrait** – Çok benzeyen resim.

Parlé,e [s.] Tekellüm olunan (lisan), tekellümle ifade olunan, tekellümde müsta'mel.

Parlement [imz.] Parlamento.

Parlementaire [s.] Parlamentoya müteallik. ◆ Merasim ve tabirat-ı resmiyeye mutabık olan. = [imz.] Muharebe esnasında tarafeyn arasında vâki olan teklifatın tebliğ veya istimâına memur adam, mükâleme memuru.

Parlementairement [h.] Mecâlis-i resmiyeye yakışır bir suretle, merasim ve tabirat-ı resmiye ile.

Parlementer [fl.] Harpte tarafeynin teklifat-ı vâkıasını tebliğ veya istimâ' etmek. ◆ Müzakereye girişmek. ‖ (mec.) Uyuşmak, çaresini bulmak.

Parler [fl.] Söylemek, lakırdı etmek, tekellüm etmek. : – **bas** Yavaşça söylemek. ◆ Bahsetmek, söyleşmek, konuşmak, musâhabet etmek: – **littérature** Edebiyattan bahsetmek. ◆ Her ne suretle olursa ifade-i meram etmek. ◆ İfşa, ihbar etmek. ‖ – **en l'air** Vüsuksuz söylemek. ◆ Söylediği söze hiç ehemmiyet etmeyerek söylemek. ‖ – **légèrement** Kâfi derecede hâiz-i malumat olmaksızın bahsetmek. ‖ – **raison** Makul şeyler söylemek. ‖ – **haut** Azametle ve tahkir-âmiz bir tavırla söylemek. ‖ – **de grosses dents** Tehditle söylemek. ‖ – **d'abondance** Ağza geleni söylemek. ‖ – **d'or** Çok güzel söylemek. ‖ **Faire** – **de soi** İştihar etmek. ‖ **Trouver à qui** – Konuşacak adam bulmak. ◆ Mümânaata, muhalefete tesadüf etmek. ‖ – **de** Bir şeyden bahsetmek: – **de ses amis** Dostlarından bahsetmek. ‖ – **à** Birine söylemek, bir şeye tevcih-i hitap etmek: – **à des enfants** Çocuklara söylemek. ◆ Biriyle konuşmak. ◆ Ders hizmetini görmek. ◆ Tesir etmek: – **au cœur** Kalbe tesir etmek. ◆ – **italien** İtalyanca söylemek. ‖ (Tiyatro ıstılahında) – **du puits** Vaktini kaybetmek. = [imz.] Usul ve tarz-ı ifade, söz, lakırdı, lisan.

Parlerie [ims.] Lüzumsuz yere çok söyleyiş, zevzeklik, gevezelik.

Parleur,se [i. - s.] Çok söyleyen, lafazan, kavval. ‖ **Beau** – Güzel bir suretle ifade-i meram eden adam, mîr-i kelâm, meclis-ârâ. ‖ **L'oiseau** – Papağan.

Parloir [imz.] Mekâtib vesâir bazı devâirde hariçten gelen adamları kabule mahsus teneffüshâne, mükâleme odası.

Parlote [ims.] Çok söylemek iptilâsı. ◆ Ehemmiyetsiz bahisler ve beyhûde sözler olunan mahal. ◆ Dava vekili olmak isteyenlerin alışmak için beynlerinde ettikleri mübâhase ve münazara.

Parmacelle [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî-i zü'l-galsamati'r-rieviye fırkasından büzâkiye fasîlesinden Brezilya'ya mahsus bir nevi salyangoz.

Parméliacées [ims. - cm.] (nb.) Şeybiye fasîlesinden parmelyasiye kabilesi.

Parmélie [ims.] (nb.) Bir nevi kaya yosunu.

Parmentière [ims.] Patatesin eski ismidir.

Parmesan,e [i. - s.] Parma şehri ahalisinden olan. = [imz.] Şehr-i mezkûrun civarlarında keçi sütünden yapılan parmıcana peyniri.

Parmi [hc.] Arasında, arasına, beyninde, beynine, içinde. ‖ – **nous** Bizim memleketimizde.

Parmophore [imz.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî fırkasından bir cins deniz helezonu.

Parnasse [imz.] Yunan-ı kadimin ulûm ve maarif ve sanayi-i nefise ilâhesine mensup bir dağı. ‖ (mec.) Şiir ve şuara.

Parnassie [ims.] (nb.) Bataklıklarda bulunur bir nevi çemen, karaciğer otu.

Parnassien [imz.] (hyv.) Harşefiyü'l-cenah fırkasından bahariye fasîlesinden şibh-i ferâşiye kabilesinden dağ kelebeği nevi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Parnus [imz.] (hyv.) Zü'l-karn-ı debbûsî fasîlesinden kulaklı bir nevi küçük kelebek.

Parodie [ims.] (ed.) Âsâr-ı edebiyeden ciddi bir kitap mefhumunun hezliyat suretine tahvili. ◆ Malum bir beste üzerine yapılan güfte. ◆ Bir şeyin tehzili, mudhikâne taklidi.

Parodier [ft.] Âsâr-ı edebiyeden ciddi bir kitap mefhumunu hezliyata tahvil etmek. ‖ (mec.) Taklit, tanzir etmek. ‖ (ms.) – **un air** Malum bir beste üzerine başkaca güfte tertip etmek.

Parodiste [imz.] Âsâr-ı edebiyeden ciddi bir kitabın mefhumunu tağyir ve tebdil ile hezliyat kabîlinden bir eser tanzim eden adam.

Paroi [ims.] Bölme, duvar, cidar, ara duvarı. ◆ Kap ve boru vesâirenin iç yüzü. ‖ (tşr.) Bedenin bazı ecvafını ihâta eden zar ve kemik vesâire, cidar.

Paroisse [ims.] *Curé* denilen bir rahibin idare-i rûhâniyesi altında bulunan daire. ◆ Bir kilisenin daire-i rûhâniyesi. ◆ Bu dairenin ahalisi. ◆ Bu dairenin başlıca kilisesi. ◆ İngiltere'nin taksimat-ı mülkiyesinden en küçüğü, mahalle. ‖ **N'être pas de la même** – Aynı fikir ve hissiyatta bulunmak.

Paroissial,e [s.] Bir kilisenin daire-i rûhâniyesi altında bulunan daireye mensup ve müteallik.

Paroissien,ne [i.] *Curé*'nin veya kilisenin idare-i rûhâniyesi altında olan daire ahalisinden bulunan adam. ◆ Ahlak ve tabiatı biraz garip adam.

Paroissien [imz.] Dua kitabı.

Parole [ims.] Söz, kelâm, lakırdı. ◆ Söyleyiş, nutuk, kuvve-i nâtıka. ◆ Suret-i ifade. ◆ Mesel (emsal), hikmet (hikemiyat). ◆ Boş vaat ve taahhüt. ◆ Söz, kavil. ◆ Teklifat. ◆ Şarkı güftesi. ‖ **Homme de** – Sözünde durur adam, sözünün eri. ‖ **Le don de la** – Fesâhat. ‖ **La – de Dieu** Kütüb-i mukaddese. ‖ **Science de la** – İlm-i beyan. ‖ **Sur** – Diğerinin şahâdeti üzerine. ◆ Yalnız söz üzerine. ‖ **Dégager sa** – Vaadini geri almak. ‖ **Perdre la** – Dilsiz olmak. ◆ Heyecan, hayret vesâireden dolayı söz söyleyemeyecek hâle gelmek. ‖ – **d'honneur** ve **ma** – **d'honneur** Namusum hakkı için, söz veririm. ‖ (as.) **Donner la** – Parola vermek.

Paroli [imz.] Kumarda ilk konulan paranın iki katı.

Parolier [imz.] Opera manzumelerinin güftelerini tertip eden adam.

Paromphalocèle [ims.] (t.) Fıtık-ı civar-ı sürre.

Paronomase [ims.] (ed.) Bir kelâmda lafzen müşâbih olup mânâca beynlerinde münasebet olmayan iki kelimenin cemi, tecnis, cinas-ı nakıs.

Paronomasie [ims.] Bir kelimenin iki lisanda bulunup ancak her birinde başka mânâsı olması, terâdüf-i lafzî.

Paronychie [ims.] (nb.) Dâhisiye fasîlesinin numûnesi olan bir nevi kasık otu. ‖ (t.) Dâhis, et yaran.

Paronychiées [ims. - cm.] (nb.) Karanfiliye fasîlesine karib dâhisiye fasîlesi.

Paronyme [imz.] Şekil ve telaffuz cihetinden diğer bir kelime ile bir dereceye kadar müşâbeheti olduğu hâlde mânâsı ayrı olan kelime.

Paropsie [ims.] (t.) İhtilaf-ı basar, tekeddür-i basar.

Parorchide [ims.] (*ki*) (t.) Husye-i sakîme, husye-i gayr-ı nâzile.

Parotide [ims.] (tşr.) Gerdan bezlerinin en büyüğü, gudde-i nekefiye. ‖ Bu bezlerin iltihabı, nükfe.

Parotidien,ne [s.] (tşr.) Nekefî.

Parotidité yahut **Parotite** [ims.] (t.) Teverrüm-i nekefî, kabakulak. (Elsine-i avamda *Oreillon* denilir.)

Parou [imz.] Bez ve emsali şeylere verilen kola ve perdaht.

Paroxysme [imz.] (t.) İştidad-ı maraz. ‖ (mec.) Hiddet ve gazap gibi hallerin iştidadı, feveran.

Parpaillot,e [i.] Vaktiyle Katoliklerin makam-ı tahkirde Kalven[73] mezhebinde bulunanlara verdikleri isimdir. ◆ Dinsiz, kâfir.

73 Calvin.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Parpaing [imz.] (*g* okunmaz) Bir duvarda pencere ve kapıların söğe [söve] taşları gibi iki yüzü yontulmuş geniş taş.

Parque [ims.] Esâtirde güya ecel perisi. || (mec.) Ecel, mevt.

Parquer [ft.] Etrafı kapalı bir meraya koymak, mandıraya, ağıla kapamak. ◆ Tecrit etmek, sınıflara taksim etmek. = [fl.] (Hayvanat hakkında) Mandıraya girmek, mandırada yatmak, ağıla girmek.

Parquet [imz.] Mahâkimde hâkimlerin oturdukları mahal ile dava vekillerine mahsus mahal arasındaki aralık. ◆ Müddeî-i umumilik makamı. ◆ Müddeî-i umumi vesâir adliye memurlarının daire-i mahsusaları. ◆ Adliye memurlarının içtimâ ve müzakeresi, ve içtimâ etmiş heyet-i memurîn-i adliye. ◆ Borsada mubâyaacıların lonca odası. ◆ Ufak parçalardan yapılmış musanna' ve müzeyyen tahta döşeme, parke, parke usulünde döşeme. ◆ Gemilerde sabura (safra) ambarı. ◆ Üzerine ayna vaz'ına mahsus mahal, çiçeklik. || (Tiyatro ıstılahında mr.: *Orchestre*.)

Parquetage [imz.] Parke usulünde müzeyyen ve musanna' döşeme ameliyatı, parke işi.

Parqueter [ft.] (*Jeter* gibi tasrif olunur.) Parke usulünde müzeyyen ve musanna' döşeme yapmak. ◆ Parke gibi setretmek.

Parqueterie [ims.] Parke usulünde müzeyyen ve musanna' döşeme imali sanatı, parkecilik.

Parqueteur [imz.] Parke usulünde müzeyyen ve musanna' döşeme yapan sanatkâr.

Parrain [imz.] Hıristiyanlıkta bir çocuk vaftiz eden adam, vaftiz pederi, sağdıç. ◆ Bir şeye isim yahut lakap takan adam.

Parrainage [imz.] Vaftiz baba veya anasının sıfatı, sağdıçlık.

Parraqua [imz.] (hyv.) Decâciye fırkasından Amerika-yı Cenubî'ye mahsus Hind tavuğu.

Parricide [i. - s.] Pederini veyahut validesini veya büyük peder, büyük validesi gibi birini öldüren adam, katil-i vâlid. = [imz.] Katlü'l-ebeveyn, katl-i vâlid.

Parse [imz.] (mr. Parsi.)

Parsemer [ft.] Serpmek, saçmak, öteye beriye dağıtmak, bess ü neşr etmek.

Parsi,e yahut **Parse** [i. - s.] Zerdüşt dinine tâbi, Parsî, Zerdüştî, Mecusi. ◆ Sülale-i Sasaniyânın evâhir-i hükûmetinde İran'da söylenilmiş lisan, Parsî.

Part [imz.] Yeni doğan çocuk, cenin, nevzad. ◆ Haml, doğurma. || **Exposition de** – Cenini bir mahalle terk etme, çocuk bırakma. || **Suppression de** – İhfâ-yı mevlûd. || **Supposition de** – Tahrif ve ketm-i mevlûd. || **Substitution de** – İstibdal-i mevlûd.

Part [ims.] Pay, hisse-i musîbe. ◆ Kısım, cüz. ◆ Taraf, müdahale, dahl, iştirak. ◆ İş'ar, ihbar. ◆ Taraf, cânib: **De quelle** – Kimin tarafından; **De ma** – Benim tarafımdan. ◆ Yer, mahal: **Quelque** – Bir yerde. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Tiyatronun hâsılatından bir oyuncuya ayrılan hisse. || **La – du lion** Bir tevzîde en büyük pay. || **Prendre** – Karışmak, iştirak etmek. || **Avoir – à, prendre sa – de, au** İştirak etmek. || **Entrer en** – Şerik-i töhmet olmak. || **Faire la – au plus jeune** Gayr-ı müsâvi bir taksim yapmak. || **Faire – de** Bir şeyden haber vermek. || **Prendre en bonne, en mauvaise** Hüsn-i mânâda veya su-i mânâda kullanmak. || **Lettre de faire part** – İhbar-ı vilâdet, ihbar-ı vefat, ihbar-ı izdivaç ve nikâh tezkerelerine ıtlak olunur. || **– indivise** Hisse-i şâyia. || **De toutes – s** Her taraftan. || **De – et d'autre** İki taraftan. || **à** – Bertaraf, müstesna olarak. ◆ Ayrıca, ayrı ayrı. ◆ Diğerlerinden farklı, ayrı. ◆ İstisna edilirse. ◆ Zihnen. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Kendi kendine, kalbî. || **à – moi** Kendi kendime; **à – lui** Kendi kendine. || **Pour ma** – Bana kalırsa, bence. || **De – en** – Bir taraftan bir tarafa. || **En l'autre –, De l'autre** – (tca.) Yaprağın diğer tarafında, arka tarafında.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Partage [imz.] Taksim. ◆ Taksim olunan şeyin beher kısmı, pay, hisse, kısmet. || – **proportionnel** Taksim-i guremâ. || **Action de** – Taksim davası, dava-yı kısmet. || – **aimable** Kısmet-i rıza. || – **judiciaire** Kısmet-i kaza. || – **de succession** Taksim-i tereke. || – **provisionnel** yahut – **de jouissance** Kısmet-i menâfi', muhâyat. || – **d'ascendants** Peder veya valide tarafından emvallerinin hibe veya vasiyet tarikiyle verese beyninde taksimi. || – **des juges** Mahkeme âzâsı beyninde tesâvî-i ârâ vukuu. || (cğ.) **Ligne de** – **des eaux** Hatt-ı taksim-i miyah.

Partageable [s.] Paylaşılabilen, kabil-i taksim, kabil-i inkısam.

Partageant [imz.] Dâhil-i mukaseme olan, hissedar, hisse sahibi.

Partager [ft.] Paylaşmak, pay etmek, taksim ve mukaseme etmek. ◆ Hisse-mend olmak, iştirak etmek. ◆ Behre-mend etmek, nâil etmek. ◆ İhtilaf düşürmek. || – **le gâteau** Bir kârı, bir temettüü, istifadeyi paylaşmak.

Partageur [imz.] Taksim eden, mukassim.

Partance [ims.] Bir gemi ve vapurun harekete müheyyâ olup kara ile münasebeti kat' etmiş olması, hareket, azîmet, kalkma: **Pavillon de** – Hareket, azîmet bandırası. || **En** – Müteheyyî-i azîmet, müteheyyî-i hareket.

Partant [hr.] Binâberin, bu hâlde.

Partant [s.] Hareket ve azîmet eden, âzim, müteheyyî-i azîmet. || – **de** İstinaden.

Partenaire [imz.] Kâğıt oyununda veya kumar veyahut raksta arkadaş olan, oyun refiki, hem-bâz. (*Partner* dahi denilir.)

Parterre [imz.] Bahçenin çiçeklere mahsus tarafı, şükûfe-zâr. ◆ Döşeme. ◆ Tiyatroda yer katı, zemin katı, alt kat ve oraya oturan seyirciler. ◆ Temâşâgeran. || **Juger du** – Bir şey hakkında ona iştirak etmeksizin hüküm vermek.

Parthénium [imz.] (nb.) Mürekkebe fasîlesinden Amerika-yı Vustâ'ya mahsus bir nevi papatya.

Parthénogénèse [ims.] (mna.) Tenâsül-i bikrî.

Parthénon [imz.] Eski Atina şehrinde akıl ve hikmet ilâhesi Minerva'ya mahsus mabed. ◆ Maarif ve edebiyata mahsus bazı mekâtib ve devâir-i sâireye isim olmuştur.

Parthénope [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere-i uşâriyü'r-ricl-i kasîrü'z-zeneb fırkasından zü'l-minkarü'l-had fasîlesinden bir nevi yengeç.

Parthique [s.] Milâd-ı İsa (asm.) zamanlarında Horasan taraflarında zuhur ve intişar eden Aşkâniyân kavmine mensup ve müteallik.

Parti [imz.] Taraf, zümre. ◆ Karar-ı kati, tasmim, azim. ◆ Menfaat, istifade. ◆ Evlenecek erkek veya kız. ◆ Yol, tarik, çare. || **Faire un mauvais** – **à** Birine fena muamele etmek. || **Prendre** – Tarafını iltizam etmek, taraftarlık etmek. || – **le plus sûr** Eslem tarik. || – **le plus sage** Ahsen ve aslah tarik. || – **pris** Kasıt, niyet, amd. || **De** – **pris** An-kasdin.

Parti [smz.] Bir hat ile iki müsâvi kısma münkasim bulunan meskûkâta ıtlak olunur.

Partiaire [s.] (*si-è*) (hk.) Ortakçı, mezârî'. || **Colonage** – Müzâraa, ziraat ortakçılığı.

Partial,e [s.] (*si-a*) Taraftarlık eden, tarafgir. (cmz.: *Partiaux.*)

Partialement [h.] (*si-a*) Tarafgirâne.

Partialiser [ft.] (*si-a*) Tarafgir kılmak.

Partialité [ims.] (*si-a*) Tarafgirlik, adem-i hakkaniyet.

Partible [s.] (nb.) Yetiştiği vakit yarılan meyvelere ıtlak olunur, yarma.

Partibus (**in**) [s.] **Evêque** – Hıristiyan elinde olmayan bir memlekete -gönderilmemek üzere- ismen tayin olunan piskopos. ◆ Yalnız ismen, lafzen bir hak veya memuriyeti olan adama da ıtlak olunur.

Participant,e [s.] Bir şeye iştirak eden veya bir şeyden hisse alan. ◆ Müşterek, hisse-mend, hissedar, zî-medhâl.

Participation [ims.] İştirak, müdahale. ◆ Malumat, rıza, inzımam-ı rey. || **Société en** – Hissedarlık vechile şirket. || **Comptes en** –

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hesabat veya malumat-ı müştereke. || **En** – Müştereken, hissedarlık vechile.

Participe [imz.] (sr.) Hem sıfat hem fiilden ma'dud kelime, sîga-i müştereke; – **présent** İsm-i fâil; – **passé** İsm-i mef'ûl. = [s.] Şerik-i töhmet. (Eskidir). = [i.] Bir şeye iştirak eden adam.

Participer [fl.] Zî-medhal olmak, iştirak etmek, karışmak. ◆ İki şeyin cinsinden olmak, iki cins arasında bulunmak. ◆ Fikren, hissen iştirak etmek, tabiatına iştirak etmek: **Le mulet participe de l'âne et du cheval** Katır hem merkebin hem beygirin bazı evsaf ve tabâyiini câmidir.

Particulariser [ft.] Bir madde veya meseleyi etrafıyla ve mufassalan nakletmek.

Particularisme [imz.] Menfaat-i şahsiye-i hissî. ◆ Hıristiyanlarca Hazret-i İsa'nın umum insanlar için değil belki yalnız sulehânın günahlarının affi uğrunda feda-yı nefs etmiş olması fikir ve itikadı. ◆ Almanya hükûmat-ı sagîresinin büyük bir Alman devleti teşkil etmeleri.

Particulariste [imz.] *Particularisme* denilen fikir ve meslek-i mezhebî veya siyasîyi iltizam eden adam.

Particularité [ims.] Hususi hâl, hususiyet.

Particule [ims.] Ufak parça, cüz. ◆ Avrupa'da zâdegân isimlerinin evveline konulan edat-ı izâfet. || (sr.) Kendi kendine bir şey beyan etmeyip kelimelere idhal veya ilave olunan harf veya hece, edat. ◆ Hiçbir tasrif ve i'rab kabul etmeyen kelime, harf.

Particulier,ère [s.] Mahsus, has, hususi. ◆ Zatî, şahsi. ◆ Fevkalâde, kendine mahsus, garip, hilâf-ı âde. ◆ Menfaat-perest, hod-bîn, hodendîş. || **Proposition – ère** Kaziye-i cüziye. ◆ Ayrı, muayyen, farklı. = [imz.] Şahıs, fert. || **Simple** – Efrad-ı nâstan, avamdan biri. || **En** – Ayrıca, kendi kendine. || **Actes entre – s** Efrad beyninde yapılan senedat. = [ims.] Kapatma, metres.

Particulièrement [h.] Hususi olarak, bilhassa. ◆ Ale'l-husus, başlıca. ◆ Fevkalâde bir surette, suret-i fâikada.

Partie [ims.] Parça, cüz, kısım, kıta. ◆ Bir âhengi terkip eden makamların beheri, fasıl. ◆ Oyunda el, takım. ◆ Miktar. ◆ Eğlence, tenezzüh. || (bhr.) Rüzgârın estiği taraf. || (ma.) Usul-i defterî; – **simple** Usul-i muvahhide, usul-i âdiye; – **double** Usul-i muzâafe. || (hs.) Esâmî, kalem. || (hk.) Müddeî veya müddeâ-aleyh, tarafeynden beheri. || – **civile** Müddeî-i şahsî. || – **défaillante** Temerrüd eden taraf, mütemerrid. || – **opposante** Muteriz taraf. || – **adverse** Hasım tarafı, müddeâ-aleyh. || – **lésée** Mutazarrır, mağbun olan taraf. = [cm.] **Les – s** Tarafeyn; – **s ouïes** Tarafeyn ba'de'l-istimâ'. || **Les – s contractantes** Tarafeyn-i âkidîn. || **Mettre les – s en l'état** Tarafeyni hâl-i sâbıklarına irca etmek. || (as.) – **s belligérantes** Tarafeyn-i muhâribeyn. || (he.) – **s droites** Kıtaat-ı mustakime, müsteviye. || (bhr.) – **s et armements** Bir geminin aksam ve teçhizatı. || (tşr.) **Les – s nobles** Kalp ve beyin ve ciğer gibi âzâ-yı mühimme ve nâzike. || **Faire une – de chasse, de promenade** Ava gitmek, teferrüce gitmek vesâire. || **Quitter la** – Vazgeçmek, el çekmek. || **En** – Umumen olmayarak, bazen, bazı yerlerde, kısmen. || – **fine** Gizli bir âhenk ve cümbüş. || – **carrée** İki kadın ve iki erkekten mürekkep bir meclis-i ayş u tarab. || **Prendre à** – Taarruz etmek, hücum etmek.

Partiel,le [s.] (*si-èl*) Bir küllün eczasından olan, cüz'î. ◆ Umumiyet üzere olmayıp kısmen vâki olan, kısmi, hususi. || **Éclipse – le** Husuf veya küsuf-ı cüz'î.

Partiellement [h.] (*si-è*) Umumiyet üzere olmayarak, kısmen. || **Payer** – Mukassaten te'diye etmek.

Partir [fl.] Tasrifi: *Je pars*, *tu pars*, *il part*, *nous partons*, etc.; *je partais*; *je partis*; *je partirai*; *je partirais*; *pars*; *partons*, *partez*; *que je parte*; *que je partisse*; *partant*; *parti,e*.) Yola çıkmak, hareket etmek, azîmet etmek. ◆ Kalkmak,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

çıkmak. ◆ Ayrılmak, münşaib olmak. ◆ Başlamak. ◆ Sudur ve neşet etmek. ◆ Ölmek. ◆ Serd ve ityan etmek. || – d'un éclat de rire Birdenbire kahkaha ile gülmek. || Faire – Hareket ettirmek. || à – de -den itibaren, -den başlayarak. (Tasrifinde *être* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.)

Partir [ft.] Birkaç kısma taksim etmek. (Eski kelime.)

Partir [imz.] Hareket, azîmet. ◆ Vakt-i azîmet.

Partisan [imz.] Tarafgir. ◆ Bir şeyi iltizam eden adam. = [cm.] Vaktiyle asâkir-i muâvinenin önüne düşüp en evvel harbe girişen asâkir-i muâvine.

Partite [i. - s.] (nb.) Yaprağın yarığı.

Partitif,ve [s.] (sr.) Cüz ve kısım beyan eden.

Partition [ims.] Taksim. (Eskidir.) || (ms.) Bir eser-i musikinin güfte ve besteye mahsus aksamından heyet-i mecmuası ki birbirine tamamıyla tetâbuk edecek surette üst üste mevzu' bulunur. ◆ Bir eser-i musiki, güfte ve beste. || (nb.) Bir yaprağın iki yarığı arasındaki parçalar, kıta.

Partner [imz.] (mr. Partenaire.)

Partout [zm.] Her yerde. || – où Her nerede. || De – Her yerde, her tarafta.

Parturition [ims.] Doğurma, tevlid, vaz'-ı haml. || Douleurs de – Vaz'-ı haml ağrıları.

Parulie [ims.] (t.) Flegmon-i lisî.

Parure [ims.] Süs, ziynet. ◆ Tezyin, süslenme. ◆ Gömlek ve yakalık. ◆ Elmas takımı, mücevherat, huliyat.

Parvenir [fl.] Yetişmek, vâsıl olmak. ◆ Nâil olmak, dest-res olmak. ◆ Büyük rütbe veya servet ve mansıba nâil olmak, terakki etmek. || Faire – Tebliğ etmek, bildirmek, göndermek. (*être* fi'l-i iânesiyle imtizaç eder.)

Parvenu,e [i.] Sonradan görme.

Parvis [imz.] Kilisenin büyük kapısının önündeki avlu, ön avlu, kilise avlusu. ◆ Yahudi sinagoglarının civarları.

Pas [imz.] Adım, hatve. ◆ Az mesafe, birkaç adımlık. ◆ İz, eser. ◆ Yürüyüş, meşy. ◆ Gidip gelme, öteye beriye başvurma. ◆ Harekât, ef'al. ◆ Eşik: Être sur le – de sa porte Kapısının eşiği üzerinde bulunmak. ◆ Basamak. ◆ Darboğaz. ◆ Raks. || – géométrique Hatve-i hendesiye. || – de vis Vida yivi, vida hatvesi. || (as.) Süratli hatve. || – de route Yol adımı. || – de charge Mezid adım. || à grands – Süratle, koşarak. || à – de loup Gürültü etmeyerek, muhterizâne (yürümek). || Faire un faux – Kaymak, düşmek, ve (mec.) yanılmak. || Marcher à – de géant Az vakitte çok terakki etmek. || La salle des – perdus Bir mahkemenin bilcümle odalarından evvel bulunan büyük bir salon, divanhâne. || Aller plus vite que le – Koşmak. || Mettre, remettre quelqu'un au – Birisini ifâ-yı vazifeye mecbur etmek. || De ce – O anda. || – à – Hatve-be-hatve, yavaş yavaş.

Pas Nefy ve inkâr manasıyla fiillere ilhak olunarak *ne* harfinin mânâsını te'kid eder. || Il n'est – venu Gelmedi. ◆ Değil, hiç. || – celui-là Şu değil. || – un Hiçbir.

Pascal,e [s.] Hıristiyanların Paskalyalarına veya İsrailîlerin bayramına mensup ve müteallik, Paskalyalık. (cmz.: *pascals.*)

Pas-d'âne [imz.] Öksürük otu, haşîşetü's-suâl.

Pasigraphie [ims.] Kâffe-i elsine beyninde müşterek olmak üzere tasavvur olunan hatt-ı umumi.

Paspale [imz.] (nb.) Necîliye fasîlesinden Arap darısı nevi.

Pasquin [imz.] Kaba mizahlar eden adam, soytarı. ◆ Mudhike oyunlarında hizmetçi rolünü icra eden tuhaf oyuncu. ◆ Hiciv, hicviye.

Pasquinade [ims.] Kaba mizah, soytarılık.

Passable [s.] Oldukça iyi, zararsız.

Passablement [h.] Oldukça iyi, zararsızca, fena değil.

Passade [ims.] Tevakkufsuz mürur, çabuk geçme. ◆ Gelip geçen heves ve arzu veya lezzet. ◆ Geçerken veriliveren sadaka.

TÜBA TÜRK DİLLERİ ARAŞTIRMALARI AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF LANGUAGES www.tuba.gov.tr

Passage [imz.] Geçme, mürur, ubur. ◆ Geçilecek yer, geçit, yol, memer. ◆ Geçilecek vakit, vakt-i mürur. ◆ Atlama, aşma. ◆ Mürur hak ve resmi. ◆ Bir kitabın, bir eserin, bir notanın bir fıkrası, ibaresi, mahalli. ◆ Bir seyyârenin nâzırın gözüyle diğer bir seyyârenin arasından geçmesi vakti. ◆ Bazı büyük kasabalarda yalnız insanların mürurına mahsus üstü örtülü sokak, geçit. ◆ Deniz seyahati ve bu seyahat için alınan vapur bileti. ‖ (ms.) Ara nağmesi. ‖ **Prix de** – Mürüriye. ‖ **Oiseaux de** – Mevsimlerin tahavvülüyle tebdil-i mekân eden kuşlar, geçit kuşları. ‖ – **à niveau** Demiryol hattı üzerinde bulunan geçitler, sath-ı zemin geçitleri. ‖ – **de rivière** Çay geçidi.

Passager [ft.] Beygiri oynatarak yürütmek. = [fl.] (Beygir hakkında) Oynayarak yürümek.

Passager,ère [s.] Geçici, mâr, âbir. ‖ (mec.) Fâni. = [imz.] Yolcu, misafir, seyyah. ‖ **Poissons** – **s** Akın balığı, geçit balığı. ‖ **Fleurs** – **ères** Ezhar-ı fâniye.

Passagèrement [h.] Gelip geçerek, geçmek üzere, muvakkaten.

Passant,e [s.] Çok halk geçen (yol vesâire), işlek. = [imz. - cm.] Geçenler, mârrîn ve âbirîn.

Passation [ims.] Bir mukavele veya senedin tanzim ve akdi. ‖ (tca.) – **d'un article** Bir kalem eşyanın veya hesabın kaydı.

Passavant [imz.] Gümrük resmini vermiş veyahut bu resmden muaf eşya-yı ticariyenin bir yerden bir yere nakli için verilen tezkere, gümrük mürur tezkeresi. ◆ Mürur tezkeresi, yol emri. ‖ (bhr.) İskele başı.

Passe [ims.] Geçme, muhâceret etme. ◆ Mürur için müsaadenâme. ◆ Gideceği bir yere kadar yol parası yapmak üzere bir muhtaç adama verilen meblağ. ◆ İki kaya veya sığ mahaller arasında gemilerin mürurına sâlih boğaz, geçit, kanal. ◆ Bazı oyunlarda oyunculardan beherinin koymaya mecbur olduğu akçe. ◆ Bir meblağın ikmâli için lazım olan miktar, küsurat. ◆ Kadın şapkasının bir kısmı. ◆ Manyetizma yapmak iddiasında bulunanların ellerini tahrik ile okşayıp sıvamaları. ◆ Meccânen verilen bilet, paso. **Le mot de** – Parola. ‖ **Être en** – Bir hâl ve mevkide bulunmak, bir şeye muktedir olmak. ‖ (tba.) **Main de** – Bozulacak kâğıtların yerine konmak üzere makineciye fazla olarak verilen kâğıtlar. ‖ – **d'un fleuve** Bir nehrin hatt-ı cereyanı. = [cm.] (as.) Apolet (ispolet) köprüsü.

Passé [imz.] Geçmiş şey, mazi, geçmiş zaman. ‖ (sr.) Fi'l-i mazi. ‖ **Par le** – Evvelki kadar. ‖ **Comme par le** – Kemâ-fi's-sâbık, evvelki gibi. = [hc.] -den sonra, geçtikten sonra: – **dix heures** Saat onu geçtikten sonra.

Passé,e [imz.] Geçmiş, mürur etmiş, cereyan etmiş, sâlif. ◆ Solmuş, tarâveti gitmiş. ◆ Ölmüş, terk-i hayat etmiş. ◆ Üzerine geçirtilmiş. ◆ İdhal edilmiş: **Une clef** – **e dans la serrure** Kilide geçirilmiş bir anahtar. ◆ Süzülmüş: **Une liqueur** – **e avec soin** Dikkat ile süzülmüş bir mâyi. ‖ **Être** – **par les armes** Kurşuna dizilmiş. ‖ **Il est dix heures passées** Saat onu geçmiştir.

Passe-carreau [imz.] Terzilerin ütü tahtası. (cm.: des *passe-carreaux.*)

Passe-cheval [imz.] Beygirleri sudan geçirmeye mahsus kayık. (cm.: des *passe-chevaux.*)

Passe-debout [imz.] Bir yerden geçip orada sarf olunmaksızın mahall-i âhara naklolunacak eşya için tüccar ve arabacılara verilen tezkere, eşya ve emtia ve ale'l-husus müskirat transit tezkeresi. (cm.: des *passe-debout.*)

Passe-dix [imz.] Üç zarla oynanılan bir nevi oyun. (cm.: des *passe-dix.*)

Passe-droit [imz.] Bir adama hak ve salâhiyetinin haricinde ve berây-ı hâtır olunan müsaade. ◆ Haksızlık etme. (cm.: des *passe-droits.*)

Passée [ims.] Bekaçe vesâir kuşların akşamüstü ormandan çıkıp kırlara yayılmaları vakti. ◆ Bekaçe tutmaya mahsus büyük ağ. ◆ Bir hayvanın takip ettiği yol.

Passe-fleur [ims.] Girit lâlesi nevi, nûman çiçeği. (*Anémon* dahi denilir.) (cm.: des *passe-fleurs.*)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Passe-lacet [imz.] Yorgancı çuvaldızı. (cm.: des *passe-lacets.*)

Passement [imz.] Sırma şerit, sırma harç.

Passementer [ft.] Sırma şerit ve harçla donatmak.

Passementerie [ims.] Sırmacılık, sırmakeşlik, simkeşlik. ◆ Sırma ve kılabdan işleri.

Passe-méteil [imz.] Buğday ve çavdar mahlutu, mahlut zahire, melez zahire. (cm.: des *passe-méteils.*)

Passe-parole [imz.] Askerin başından verilip ağızdan ağza en gerisine kadar vâsıl olan kumanda ve emir, pasaparola. (cm.: des *passe-paroles.*)

Passe-partout [imz.] Müteaddit kilitleri açan anahtar, tavşan anahtarı, maymuncuk. ◆ Her nevi resme mahsus çerçeve. (cm.: des *passe-partout.*)

Passe-passe [imz.] **Tour de** – Hokkabaz oyunu, hokkabazlık. ◆ Hile, hud'a.

Passe-pierre [ims.] Kayaların yarıklarından çıkan ve deniz rezenesi denilen nebat, taşkıran. (cm.: des *passe-pierres.*)

Passepoil [imz.] Şerit gibi elbise kenarına veya dikiş aralarına konulan tiriz veya harç.

Passeport [imz.] Mürur tezkeresi, müruriye, pasaport. || – **périmé** Müddeti hitam bulmuş pasaport.

Passer [fl.] Geçmek, mürur etmek. ◆ Yolunda devam etmek. ◆ Zâil olmak, geçmek. ◆ Ölmek, irtihal etmek. ◆ Sebk etmek. ◆ Gelmek: **Je passerai chez vous demain matin** Yarın sabah size geleceğim. ◆ Mürur etmek. ◆ Hazmolunmak: **Les légumes secs passent difficilement** Kuru sebzeler müşkilâtla hazmolunurlar. ◆ Girmek, dâhil olmak. ◆ Kabul olunmak, karar-gir olmak. ◆ Solmak. ◆ Kokmak, bozulmak. ◆ (Kâğıt oyununda) Bir nöbette oynamamak, geçmek. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Oynatmak. || **Y** – Kâmilen sarf ve harç olunmak. || – **par la tête** Birdenbire akla gelmek. || **En** – **par** Tevekkül etmek, razı ve münkad olmak, mecbur olmak. || **Faire** – Yollamak, vermek. ◆ İdhal, ilka etmek. ◆ Kabul ettirmek, şâyan-ı kabul göstermek. ◆ Mecbur etmek. || – **pour** Kendini gibi tanıtmış olmak, gibi geçinmek. || – **outre** İlerisine geçmek. || – **du blanc au noir** İfrattan tefrite düşmek, birdenbire tahvil-i fikr ve lisan etmek. || – **sur une faute** Bir kabahati affetmek. || – **de** Bir şeye muhtaç olmamak. || (İcabına göre kâh *avoir* ve kâh *être* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.) = [ft.] Geçmek, aşmak, atlamak. ◆ Nakletmek, geçirmek. ◆ Vermek, aldırmak. ◆ Giymek. ◆ Yapmak, tanzim ve akd etmek. ◆ Kaydetmek, geçirmek. ◆ Süzmek. ◆ Geride bırakmak, geçmek. ◆ Geçirmek, sokmak. ◆ Satmak. ◆ Affetmek, mazur görmek. ◆ İmrar etmek. ◆ Unutmak, geçmek. ◆ Mâ-fevkinde, iktidarının haricinde olmak. || – **un examen** İmtihan vermek. || – **une faute** Bir kabahati affetmek. || – **par les armes** Kurşuna dizmek. || – **une revue** Resm-i geçit icra etmek. || – **un billet** Bir senedi ciro etmek. || – **un ordre** Sipariş vermek. || – **un article** Bir kalem eşyayı kaydetmek. || – **en compte** Mahsubunu icra etmek. || – **au crédit de quelqu'un** Bir kimseye matlub kaydetmek. || **Cela me passe** Anlayamıyorum. ◆ Gece geçirmek: **Le malade a passé une assez bonne nuit** Hasta oldukça iyi bir gece geçirdi. || – **au bleu** Aşırmak, çarpmak. || – **condamnation** Aldanmış olduğunu itiraf etmek. || **Se** – Geçmek, mürur etmek. ◆ İmsak ve perhiz etmek. ◆ Renk ve cilâsını, güzelliğini kaybetmek. ◆ Kendi kendisini affetmek. ◆ Hoş görmek. ◆ Vücuduna batırmak.

Passerage [imz.] Vaktiyle kudurmaya ilaç zannolunan horozcuk otu. || **Petit** – Bahçe teresi.

Passerau [imz.] Serçe kuşu, usfur. = [cm.] Ufak kuşlar, asâfir fırkası. || – **x dentirostres** Asâfir-i mudarresü'l-minkar fasîlesi. || – **x fissirostres** Asâfir-i meşkuku'l-minkar fasîlesi. || – **x conirostres** Asâfir-i mahrûtiyü'l-minkar fasîlesi. || – **x ténuirostres** Asâfir-i rakîku'l-minkar fasîlesi. || – **x syndactyles** Asâfir-i serîdü'l-minkar fasîlesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES http://www.tuba.gov.tr

Passerelle [ims.] Dar köprü. ◆ Geminin içinde olan köprü, kaptan mahalli. || – **longitudinale** Alabanda sokağı. || – **de tambour** Davlumbaz köprüsü. || – **volante** Süvari köprüsü. || – **de vigie** Nöbetçi köprüsü. || **Rouffle** – Köprü kamarası.

Passerine [ims.] (nb.) Mazaryûniye fasîlesinden bir nevi defne ağacı.

Passe-rose [imz.] Gülhatmi, pembe hatmi. (cm.: des *passe-rose.*)

Passe-temps [imz.] Hafif ve eğlenceli meşguliyet, vakit geçirmeye mahsus eğlence yahut iş ve oyun. (cm.: des *passe-temps.*)

Passe-tèque [imz.] (bhr.) Ortası yarık büyük makara, pasteka, maska.

Passe-thé [imz.] Çaydan süzgeci.

Passette [ims.] Küçük süzgeç.

Passeur [imz.] Sudan geçiren kayıkçı. ◆ Tek hatlı şimendiferlerde lokomotiflerin üzerine çıkarak elinde uzaktan görülebilecek bir işaret taşıyan memur.

Passe-velours [imz.] Kadife çiçeği. (cm.: des *passe-velours.*)

Passe-violet [imz.] Bazı bıçak vesâire üzerine yapılan meneviş.

Passe-volant [imz.] Eski gönüllü askerinde maaş ve tayınatı sergerde tarafından ihtilâs olunan eksik neferin yerine yoklamaya çıkarılan adam. ◆ Hisse vermeksizin arifâne bir cümbüşte mevcut bulunan adam. ◆ Tiyatroya ücretsiz giren adam. (cm.: des *passe-volants.*)

Passibilité [ims.] Zahmet ve meşakkat veya acıya müstaid veya müstahak olma. ◆ İhtisasat-ı maddiyeye kabiliyet.

Passible [s.] Zahmet ve acı veya meşakkat çekebilir veya çekmeye müstahak: – **d'amende** Cezâ-i nakdîye müstahak. ◆ İhtisasat-ı maddiyeye kabiliyetli, zevk ve elem duyabilir.

Passif [imz.] Verecek, deyn, zimmet.

Passif,ve [s.] Bir fiil ve amel kabul eden ve kendisi fiil ve amelde bulunmayan, mutâvi': **État** – Hâl-i kuvve, hâl-i mutâvaat. || **Obéissance** – **ve** Bilâ-itiraz itaat. || **Jouer un rôle** – Hâl-i bî-kaydîde bulunmak. || **Commerce** – Memâlik-i ecnebiyeden vuku bulan mubâyaat, ithalat. || **Dette** – **ve** Zimmet, deyn, borç. || (sr.) Meçhul. = [imz.] Fi'l-i meçhul.

Passiflore [ims.] Hezaren çiçeği, çarkıfelek.

Passiflorées [ims. - cm.] Zü'l-filkateyn-i zü'l-vüreykat-ı tüveyciye-i munfasıla-i havlü'l-mebîz sınıfından hezâreniye fasîlesi.

Passion [imz.] Fiil ve amelde bulunmayıp hariçten gelen bir fiili ve ameli kabul ediş, mutâvaat. ◆ Cefa ve meşakkat. ◆ İncil'in Hazret-i İsa'nın cefalarını ve şahâdetini nakleden yeri ve bu bâbda Hıristiyanların icra ettikleri âyin. ◆ Havf ve ümit ve aşk ve haset gibi hissiyat, ihtiras. ◆ İptilâ, meftûniyet, pek şiddetli arzu ve heves. ◆ Ziyade arzu olunan şey. ◆ Garaz ve ivaz. ◆ Hissiyat-ı şehevâniye, hevâ-yı nefsanî, şehevat. ◆ Nefs-i emmâre. ◆ Hiddet. || (t.) Hastalık, maraz. || **Faire une** – Büyük, şiddetli bir aşk tevlid etmek.

Passionné,e [s.] Aşk ve haset gibi bir maraz-ı derûnîye müptelâ; âşık-ı şeydâ. ◆ Pek büyük bir heves ve arzuya düşkün. ◆ Garazkâr. ◆ Hiddetli.

Passionnel,le [s.] Aşk ve haset ve kin gibi ahvâl-i ruha, ihtirasata müteallik. ◆ Pek şiddetli bir arzu ve hevese dair. ◆ Garazlı, nefsâniyetli.

Passionnément [h.] Aşk ve şevkle. ◆ Pek şiddetli bir arzu ve hevesle. ◆ Hiddetle. ◆ Pek çok.

Passionner [ft.] Ruhlandırmak, sûz ve şevk vermek. || **Se** – Müptelâ ve meftun olmak.

Passivement [h.] Kemâl-i mutâvaatla, bilâ-itiraz ve muhakeme. || (sr.) Meçhul olarak, meçhul sîgasıyla ve mânâsıyla.

Passiveté [ims.] ve:

Passivité [ims.] Fiil ve amel ve tesir etmeyip hariçten gelen bir fiil ve amelden müteessir olma, mutâvaat. || (sr.) Sîgaların meçhul olması, binâ-i meçhul.

Passoire [ims.] Kevgir, süzgeç.

Passoline [ims.] Kuşüzümü.

Pastel [imz.] Ressamlıkta müsta'mel boyalı kurşun kalemi. ◆ Bu kalemle yapılan resim. ◆ Çivit otu.

Pastèque [ims.] Karpuz. (*Melon d'eau* dahi denilir.)

Pasteur [imz.] Çoban, râî. ‖ (mec.) Rahip, piskopos, reis-i rûhânî.

Pasteurisation [ims.] (t.) Mikropları imha için Pasteur usulüyle icra-yı ameliyat etme.

Pastiche [imz.] Bir meşhur ressamın tarzı taklidinde yapılmış resim, resm-i taklidî. ◆ Bir meşhur muharririn tarz-ı taklidinde yazılmış kitap, taklit eser. ◆ Birkaç musikişinasın âsârından müstahrec kıtalardan mürekkep opera.

Pasticher [ft.] Tarz ve usulünü taklit etmek.

Pasticheur [imz.] Mukallit.

Pastillage [imz.] Çiçek ve meyve veya hayvan ve insan resminde şeker ve şekerlemeler imali sanatı ve bu vechile yapılan şeker envâı.

Pastille [ims.] Kokulu ufak şeker, akide. ◆ Bir mahallin havasını ta'tir için yakılmaya mahsus kurs, buhur, tensuh. ◆ Nane ruhu vesâireyi hâvi ufak şeker parçası. ‖ – **de menthe** Nane şekeri.

Pastoral,e [s.] Çobanlara ve çobanlığa mensup ve müteallik. ◆ Kırlara ve köylere mahsus. ◆ Çobanların veya kızların ve köylülerin ahvâlini mübeyyin ve musavvir. ‖ **Poésies – es** Çoban şiiri, eş'ar-ı râiye. (cmz.: *pastoraux.*)

Pastorale [ims.] Eşhası çobanlardan ve çoban karılarından ibaret tiyatro oyunu. ◆ Çobanlara müteallik manzume, eş'ar-ı râiye. ◆ Çoban havası, makamı, raksı.

Pastoralement [s.] Reis-i rûhânî tavır ve sıfatıyla. ◆ Çobanca.

Pastour,e [i.] Genç çoban.

Pastoureau [imz.] Genç çoban, çoban çocuğu.

Pastourelle [imz.] Genç çoban karısı, çoban kızı. ◆ Bir nevi raks.

Pat [imz.] (*t* okunur) Satranç oyununda pat.

Patache [ims.] Gümrük vapur veya kayığı. ◆ Davlumbazlı vapur. ◆ Tersanelerde karakolhane ittihaz olunmuş eski sefine. ◆ Yük gemisi. ◆ Umuma mahsus büyük yolcu arabası. ◆ Fena araba.

Patagon,ne [i. - s.] Amerika-yı Cenubî'nin Patagonya memleketi ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan. = [imz.] Patagon lisanı.

Pataquès [imz.] (*kèss*) yahut:

Pat-à-qu'est-ce [imz.] Fransızca ibare kıraatinde veya tekellümde sehven *s* yerine *t* ve *t* yerine *s* telaffuzu.

Patarafe [ims.] Karışık ve çirkin yazı.

Patard [imz.] Fransa'nın eski bakır akçesi, mangır.

Patate [ims.] Patate, patates.

Patatras [imz.] (*s* okunmaz) Bir şeyin gürültü ile düştüğünü tasvir eder kelimedir, pat, küt.

Pataud,e [i. - s.] İri ayaklı köpek yavrusu. ‖ (mec.) Kaba adam.

Patauger [fl.] Çamurlu suyun içinde yürümek. ◆ Islak bir şeyin üzerinde, içinde yürümek. ‖ (mec.) İfadede şaşırmak, söyleyeceğini kaybetmek.

Pataugeur,se [i.] Söyleyeceğini şaşıran adam.

Patchouil [imz.] Elbisenin güveden muhafazası için katları arasına konulan tefârik otu. ◆ Kokulu tefârik suyu, lavantası.

Pâte [ims.] Ekmek hamuru, hamîr. ◆ Birlikte dövülmüş mevadd-ı mütenevvia, hamur, acîn, macun. ‖ (mec.) Madde. ◆ Tabiat, mizaç. ‖ – **d'Italie** Makarna ve şehriye. ‖ – **filée** Tel kadayıfı. ‖ – **feuilletée** Yufka. ‖ – **de lichen** Acîn-i şeyb. ‖ (tba.) **Page en** – Harfleri dökülüp karışmış sayfa, mahlut. ‖ (t.) Pastil.

Pâté [imz.] Etli ve peynirli börek. ◆ Kâğıda dökülmüş mürekkep damlası, lekesi. ◆ Ka-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

sabadan ayrı ve münferit mahalle. ◆ Bir yerde müctemi' hânelerin teşkil ettiği ada. || (as.) Bataklık mahallerde yapılan münferit tabya. || (tba.) Harfleri dökülmüş ve karışmış forma.

Pâtée [ims.] Tavuklara yedirilen kepek hamuru. ◆ Kedi ve köpeklere yedirilen ekmek kırıntılarıyla doğranmış et mahlutu.

Patelette [ims.] (as.) Palaska kapağı.

Patelin,e [i. - s.] Hilekâr, yaltak, sokulgan, tilki tabiatlı. (Bir eski mudhike şahsı isminden müsteardır.)

Patelinage [imz.] Hilekârlık, tilki tabiatı, yaltaklık.

Pateliner [fl.] Hilekârlık etmek, tilkilik etmek, yaltaklanmak.

Patelineur,se [i.] Tilki gibi hilekârlık eden adam.

Patelle [ims.] Eskilerin mukaddes addettikleri bir nevi kap. ◆ Bir mısralı ve mahrutî sedef, petalidis.

Patellidiées [ims. - cm.] (hyv.) Nâime-i mercûlü'l-batn-i zü'l-galsamati'd-derakî fırkasından tabakiye fasîlesi.

Patemment [h.] Zâhir ve ayan olarak, bedâheten.

Patène [ims.] Kilisede müsta'mel olup mukaddes addolunan bir nevi kap.

Patenôtre [ims.] Dua, vird. || – **du singe** Hiddetli sözler. = [cm.] Dua tesbihi. || (m.) Tezyinat-ı beyziyenin fevkine yapılan tezyinat-ı mimariye-i tesbihiye.

Patenôtrier [imz.] Tesbih yapan veya satan, tesbihçi.

Patent,e [s.] Zâhir, ayan, bedîhî. || **Lettres – es** Devlet mühr-i resmîsiyle mahtum berat ve menşur gibi evrak.

Patentable [s.] Esnaf tezkeresi alabilen veya almaya mecbur olan, kendisine esnaf tezkeresi aldırılabilen, patent resmine yani temettü vergisine tâbi.

Patente [ims.] Esnaf tezkeresi. ◆ Tüccar ve esnafın tezkere almak için senevî verdikleri temettü vergisi, patent rüsumu. ◆ Berat, rüûs. ◆ İhtirâ beratı. ◆ Sıhhiye, karantina tezkeresi, pratika; – **nette** Temiz pratika; – **brute** Bulaşık pratika.

Patenté,e [i. - s.] Tezkereli ve temettü vergisi veren (esnaf ve tüccar).

Patenter [ft.] Esnaf tezkeresi almaya ve temettü vergisi vermeye mecbur etmek. ◆ Esnaf tezkeresi vermek. ◆ İhtirâ beratı vermek.

Pater [imz.] (*r* okunur) Hıristiyanların Pazar günü okudukları dua. ◆ Tesbihin bir iri tanesi ki oraya gelince bu duanın okunması lazım gelir.

Patère [ims.] Perde kolu. ◆ Elbise asmaya mahsus kancalı çivi. ◆ Testi şeklinde tezyinat-ı mimariye.

Paterne [s.] ve:

Paternel,le [s.] Peder tarafından veya pedere mensup ve müteallik veya şâyan, pederâne. || **Ligne – le** Cihetü'l-eb.

Paternellement [h.] Pederce, pederâne.

Paterniser [fl.] Pederine benzemek. (Eski kelime.)

Paternité [ims.] Babalık, pederlik, übüvvet: **Recherche de la** – Tahkik-i übüvvet. ◆ Muharrirlik, müelliflik.

Pâteux,se [s.] Hamur gibi olan, acînî. ◆ (Dil ve ağız hakkında) Tükürüğü pekleşmiş, pelte gibi.

Pathétique [s.] Çok tesir eden, müessir, sûz-nâk. = [imz.] Kuvvetli tesir. ◆ Kalbe rikkat veren tarz-ı lisan.

Pathétiquement [h.] Pek kuvvetli bir tesirle, müessirâne.

Pathétisme [imz.] Rikkate getirme, gayet müteessir etme sanatı.

Pathogène [s.] (t.) Müvellid-i maraz: **Microbes – s** Müvellid-i maraz mikroplar.

Pathogénie [ims.] (t.) Tekevvün-i maraz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pathognomonique [s.] (*ghno*) (t.) Her hastalığa mahsus alâmetlere ıtlak olunur, alâmât-ı yakîniye, alâmât-ı tayiniye. = [ims.] İlm-i teşrih-i emraz.

Pathol [imz.] (nb.) Kum'ûle.

Pathologie [ims.] (t.) Emrazın esbab ve ahvâlinden bahseden ilim, ilmü'l-emraz. ‖ – **générale** Emraz-ı umumiye. ‖ – **spéciale** Emraz-ı hususiye. ‖ – **chirurgicale** yahut **externe** Emraz-ı hariciye. ‖ – **médicale** yahut **interne** Emraz-ı dâhiliye.

Pathologique [s.] (t.) İlmü'l-emraza mensup ve müteallik.

Pathologiquement [h.] (t.) İlmü'l-emraza göre, ilmü'l-emraz kavâidine tatbikan.

Pathologiste [imz.] (t.) İlmü'l-emrazda âlim ve mahir adam, ilmü'l-emraz tabibi.

Pathos [imz.] (*s* okunur) Kelâmda sahte bir heyecan göstermekten ileri gelen ibare ta'kidi.

Patibulaire [s.] Darağacına müteallik veya şâyeste olan. ‖ **Mine** – İpten, kazıktan kurtulmuş adam.

Patiemment [s.] (*si-a*) Sabır ile, sabûrâne.

Patience [ims.] (*si-a*) Sabır. ◆ Sabır ile intizar. ◆ Sebat. ◆ Muamma ve emsali oyunlar.

Patience [s.] (*si-a*) (nb.) Labada.

Patient,e [s.] (*si-an*) Sabırlı, sabûr. ◆ Sebatlı, devamlı. ‖ (fls.) Bir fâil-i maddînin tesirini ahz eden. = [imz.] Cerrahlar tarafından ameliyatı icra olunmakta bulunan adam.

Patienter [fl.] (*si-an*) Sabretmek. ◆ Beklemek, muntazır olmak.

Patin [imz.] Buzun üzerinde kaymaya mahsus altı demirli nalın, ayak kızağı. ◆ Altı kalın kışlık ayakkabı. ◆ Merdivenin dayandığı kalın direk, merdiven tabanı. ‖ (Tiyatro ıstılahında oyuncu kadın ve kızlar hakkında) **Casser son** – O ana kadar muhafaza edilen sıyt-ı iffeti kaybetmek.

Patinage [imz.] Buz üzerinde kayma ve yürüme.

Patine [ims.] Bakırın üzerinde hâsıl olan karartı, kara pas. ◆ Eski resim levhaları üzerindeki kirler.

Patiner [fl.] Buzun üzerinde kaymak. ◆ Yürümeksizin tekerlekleri demiryolu üzerinde dönen lokomotife de ıtlak olunur. = [ft.] El ile tutup ezmek, örselemek.

Patineur,se [i.] Buzun üzerinde kayan adam. = [imz.] Kadınlara el ile sarkıntılık cüret-i rezilânesinde bulunan adam.

Pâtir [fl.] Eziyet ve meşakkat çekmek, duçar-ı derd ü elem olmak. ◆ Revaçsız olmak, geri gitmek, iyi gitmemek.

Pâtis [imz.] (*s* okunmaz) Kimse tarafından işlenmeyip köy veya nahiye ağnamının otladıkları hâlî mera.

Pâtisser [ft.] Hamur işi yapmak.

Pâtisserie [ims.] Hamur işi ve pasta. ◆ Her nevi pasta ve hamur işi yapan veya satan adamın sanatı.

Pâtissier,ère [i.] Her nevi pasta ve hamur işi yapan veya satan adam, pastacı.

Pâtissoire [ims.] Hamur tahtası.

Patisson [imz.] (nb.) Kış kabaklarından Kudüs enginarı denilen bir nevi kabak.

Patito [imz.] Bir kadının dostu.

Patois [imz.] Avam-ı nâs ve köylülerin veya bir eyalet ahalisinin söyledikleri kaba ve galat lisan. ◆ Galat ve yanlış lisan.

Patoiser [fl.] Avam-ı nâs ve köylülere veya bir eyalet ahalisine mahsus kaba ve galat lisanda tekellüm etmek.

Pâton [imz.] Piliçleri beslemeye mahsus hamur parçası.

Patouillet [imz.] Maden filizatını mahlut bulundukları topraktan ayırıp tathir etmeye mahsus silindir, madenci silindiri.

Patraque [ims.] Eski ve değersiz makine ve alet. ◆ Fena ve âdi saat. ‖ (mec.) Zayıf ve hasta-mizaç adam.

Pâtre [imz.] Çoban, râî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Patres (ad) [h.] (*rès*) Âba ve ecdadına: **Aller** – Ölmek.

Patriarcal,e [s.] Tevrat'ta mezkûr kudemâ-yı enbiyâya mensup ve müteallik veya şâyeste olan. ◆ Dünyada ilk vücut bulan ailelerin reislerine ait, müteallik, mensup. ◆ Mezâhib-i Hıristiyaniyeden birinin patrikliğine müteallik. (cmz.: *Patriarcaux.*)

Patriarcalement [h.] Tevrat'ta mezkûr kudemâ-yı enbiyâya veya Hıristiyan mezâhibinden birinin patrikliğine mensup ve müteallik veya şâyeste bir suretle. ◆ Dünyada ilk vücut bulan aileler rüesâsına ait, şâyan bir surette.

Patriarcat [imz.] Mezâhib-i Hıristiyaniyeden birinin riyâset-i rûhâniyesi, patriklik, patrikhâne.

Patriarche [imz.] Tevrat'ta mezkûr kudemâ-yı enbiyânın beheri. ◆ Mezâhib-i Hıristiyaniyeden birinin reis-i rûhânîsi, patrik. ◆ Dünyada ilk vücut bulan aileler rüesâsından beheri. ‖ (mec.) Nuranî ve rûşen-zamîr ihtiyar. ◆ Ebnâ ve ahfadı çok muhterem ihtiyar.

Patrice [imz.] Eski Romalılarda büyük bir rütbe ve mesned-i mahsusu hâiz adama verilen unvandır, reis.

Patriciat [imz.] Eski Romalılarda büyük bir rütbe ve mesned-i mahsus, riyâset. ◆ Asilzâdegân sınıfı.

Patricide [i.] Peder katili.

Patricien,ne [i. - s.] Asil, necip. ◆ Roma birinci hükümdarı Romulus tarafından nasbolunan a'yân-ı devletin neslinden olan.

Patrie [ims.] Vatan, maskat-ı re's, memleket.

Patrimoine [ims.] Miras, mal-i mevrus. ◆ Menba-ı servet. ‖ (mec.) Nasip, behre.

Patrimonial,e [s.] Mirasa müteallik, mirastan ma'dud olan. (cmz.: *patrimoniaux.*)

Patriote [i.] Memleketini seven, hamiyet-mend.

Patriotique [s.] Memleketini seven adama mensup ve müteallik veya şâyeste olan, hamiyet-mendâne.

Patriotiquement [h.] Vatanperverâne, hamiyet-mendâne.

Patriotisme [imz.] Muhabbet-i vataniye, hamiyet.

Patrologie [ims.] Eimme-i mezhebin ahvâl ve efkârını bilmek ilmi.

Patron,ne [i.] İsmiyle tesmiye olunan bir kilise veya memleketin hâmi veya hâmiyesi tanılan aziz ve azize. ◆ Bir ev veya fabrika ve otel vesâirenin sahip ve sahibesi, usta, çelebi, tezgâh sahibi, amele işleten sanat ve hirfet sahibi. ‖ (bhr.) Ser-dümen.

Patron [imz.] Terzi, modistra, nakkaş. ◆ Saraç işi vesâire örneği, numûne, kalıp, model.

Patronage [imz.] Sahâbet, istishab, himaye; **Sous le haut – de S.M.I. le Sultan** Zât-ı hazret-i padişâhînin taht-ı himaye-i mülûkânelerinde.

Patronal,e [s.] Bir mahallin hâmisi addolunan azize mensup ve müteallik.

Patronat [imz.] Efendilik, sahiplik. ◆ Sahâbet, istishab. ◆ Amele işleten müessesat-ı sınâiye sahipleri.

Patronner [ft.] İstishab etmek, himaye altına alıp tanıtmak. ‖ (mec.) Tavsiye etmek, muvaffak olmasına çalışmak.

Patronner [ft.] Kalıpla boyamak. ◆ Bir örnek, bir kalıp üzerine biçmek.

Patronnesse [ims.] Menfaati fukaraya tevzi' olunmak üzere verilen bir baloyu veya tiyatro vesâireyi idare eden kadın, hâmiye.

Patronnet [imz.] Hamur işi yapan sanatkârın şâkirdi.

Patronymique [s.] **Nom** – Cedd-i ekberinin ismine nispetle bir kavim ve hanedan ve sülaleye verilen isim. (Osmanlı nâm-ı maâlî ittisamı gibi.) ◆ Lakap ve künyeye mensup.

Patrouillage [imz.] Çamuru karıştırmaktan ve çamurun içine girmekten hâsıl olan leke ve pislik, çamur lekesi.

Patrouille [ims.] Kara kol, gece gezdirilen kol, devriye kolu. ‖ – **de ronde** Devriye kolu. ‖

TÜRK DİL KURUMU ARŞİVİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

– d'éclaireurs Keşif kolu. || – de découverte Tecessüs kolu.

Patrouiller [fl.] Çamuru, kirli bir mâyiyi karıştırmak, çamura bulaşmak. || (mec.) Zillet ve sefalet içine düşmek, böyle yaşamak. = [ft.] Bulaştırmak.

Patrouiller [fl.] Kol gezmek.

Patrouillis [imz.] Çamur lekeleri, pislik.

Patte [ims.] Dört ayaklı hayvanların parmaklı ve tırnaklı ayağı, mihleb, pençe. ◆ Yırtıcı olmayan kuşların ve kertenkele cinsinden olan hayvanların ve ıstakoz ve bazı böcekler gibi hayvanat-ı sagîrenin ayağı. ◆ (Latife tarzında) El. ◆ Bir libasın iki tarafını rapteden kumaş parçası. ◆ Çengel. ◆ Bir bardağın, bir kadehin ayağı. || (bhr.) – de ris Camadan matafyonu. || – d'une ancre Lenger tırnakları. || – de bouline Borina patesi. || Mouiller en – d'oie Baştan üç lenger bırakarak gemiyi demirlemek. || (nb.) – d'araignée Bahçelerde yetiştirilen çörek otu. || – de lapin Kızıl tirfil. || – de lièvre Âdi tirfil. || – en bois Ağaç kik. || – de rais Tekerlek çarığı. || – de mouche Pek ince ve uçları kıvrık yazı. || Coup de – Dokunaklı söz. || – de velour Tırnaklarını büzmüş, toplamış olan kedinin pençesi. ◆ Hüsn ü mülâyemet-i muamele. ◆ Bir maksad-ı ızrarı ihfâ edecek yolda hâl ve tarz-ı nevâzişkârâne. || à – Yaya, yaya olarak.

Patte-d'oie [ims.] Birkaç yolun içtimâ ettiği mahal, dört yol ağzı. ◆ Since geçkin adamların gözleri kenarında hâsıl olan buruşukluk. ◆ Gemi lengeri çatalı. ◆ Kinet. (cm.: des *pattes-d'oie*.)

Patte-pelu,e [i.] Mürâi ve hilekâr adam.

Pattu,e [s.] İri ayaklı hayvan. ◆ Ayağında tüyleri bulunan, çakşırlı (güvercin vesâire).

Pâturage [imz.] Hayvanların otladıkları mahal, mera, otlak. ◆ Otlak resmi, otlakiye.

Pâture [ims.] Hayvan yemi, hayvanın otladığı şey. ◆ Otlak, mera. ◆ Hayvanlara yedirilmek üzere kesilmiş ot. ◆ Gıda.

Pâturer [fl.] Otlamak, tagaddî etmek.

Pâtureur [imz.] Harp zamanında süvari beygirlerini otlamaya götüren nefer.

Pâturin [imz.] Sarı yonca.

Pâturon [imz.] Beygir ayağının köstek yeri, bukağılık, havşeb.

Pauca, sed bona Az fakat iyi mânâsına Latince tabir.

Pauciflore [s.] (nb.) Çiçekleri az olan, kalîlü'l-ezhar.

Paucifolié,e [s.] (nb.) Kalîlü'l-evrak.

Paulette [ims.] Vaktiyle maliye ve adliye memurlarının kendi muhassasatlarından altmışta bir nispetinde verdikleri vergi.

Paulinisme [imz.] Havariyûndan Saint Paul'ün mesleği.

Paullinie [ims.] (nb.) Tennûbiye fasîlesinden Amerika-yı Vustâ'ya mahsus bir nevi sarmaşık.

Paulownia [imz.] (*pô-lô-nia*) Japonya'dan getirilmiş güzel bir nevi ayva ağacı.

Paume [ims.] El ayası, râhe, kef. ◆ Top oyununun bir nevi.

Paumelle [ims.] Yaz arpası. ◆ Kapı ve pencere kanatlarını açık durdurmaya mahsus demir reze. ◆ İpçilerin ellerine giydikleri maniket.

Paumer [ft.] El ayasıyla, açık avuçla vurmak. || – le gueule Yüzüne şiddetli bir yumruk vurmak. || – marron Bir kabahat işlerken, cürm-i meşhud hâlinde iken yakalamak.

Paumier [imz.] Top oyununda elebaşı addolunan adam.

Paumillon [imz.] Saban boyunduruğu, saban falakası.

Paumure [ims.] Geyik boynuzunun çatal ucu.

Paupérisme [imz.] Fakr u sefalet. || (mec.) Kaht, mahrumiyet.

Paupière [ims.] Göz kapağı, cefn. ◆ Kirpik.

Pause [ims.] Tevakkuf, tatil-i muvakkat, istirahat, meks. ◆ Gösteriş, sahte, ca'lî tavır ve hareket. || (ms.) Teganni arasında cüzi alâmet-i tevakkuf ve sükût, dört dörtlük es. ||

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Demi – İki dörtlük es denilen alâmet-i tevakkuf ve teneffüs.

Pauser [fl.] Biraz durmak, cüzi vakit için tatil ve meks ve istirahat etmek. ◆ Gösteriş satmak, sahte, ca'lî etvar ve ef'alde bulunmak.

Pauseur [imz.] Gösteriş satan, ca'lî ve sahte tavırlı adam.

Pauvre [s.] Fakir, fukara, züğürt, muhtaç. ◆ Az mahsulat veren. ◆ Fena cinsten, âdi. ◆ Tabirat ve kelimatı her şeyi ifadeye gayr-ı kâfi, dar (lisan). ◆ Zavallı, biçare, şâyan-ı merhamet. || – de -den mahrum. || – en ... cihetiyle fakir. = [i.] Sefil, fakir, dilenci. || – s honteux Fakr u ihtiyaç ashabından oldukları hâlde züll-i suâli irtikâba cesaret edemeyenler. || Avoir ses – s Muayyen günlerde birtakım fukaralara bezl-i sadakât etmek itiyadında bulunmak. || Droits des – s Bazı memleketlerde tiyatrolar hâsılatından iâne-i umumiye tesisatı menfaatine alınan nisbî bir resm.

Pauvrement [h.] Fakirâne, fukaraca, züğürtçe. ◆ Fena.

Pauvresse [ims.] Fakire, fukara kadın, dilenci kadın.

Pauvret,te [s.] Fakircik, fukaracık, zavallı fakir.

Pauvreté [ims.] Fakr, fukaralık, züğürtlük. || (mec.) Kıllet, azlık, yokluk. || (mec.) Âdi, bayağı, ehemmiyetsiz ve değersiz şeyler.

Pavage [imz.] Kaldırım. ◆ Kaldırım inşası. ◆ Kaldırımcılık.

Pavane [ims.] Eski bir nevi ağır raks ve bununla çalınan makam.

Pavaner (se) [fv.] Tavus gibi kabararak ve sallanarak kibir ve gururla yürümek, horozlanmak.

Pavé [imz.] Kaldırım taşı. ◆ Sokağın kaldırımlı tarafı, kaldırım. ◆ Bir şehrin sokakları. ◆ Şehir. || Haut du – Kaldırımın duvar tarafı. || Tenir le haut du – Birinci sınıf ve mertebede bulunmak, büyük bir hürmet ve itibarı hâiz olmak. || Prendre le haut du – Diğerlerine tefevvuk etmek.

Pavement [imz.] Kaldırım tefrişi, kaldırım imali.

Paver [ft.] Kaldırım yapmak, kaldırım döşemek. ◆ Kâmilen örtmek. || Rue où l'on pave Alacaklıya tesadüf olunur korkusuyla geçilmeyen sokak.

Pavesade [ims.] (bhr.) Şehrâyin ve resmî günlerde gemilerde çekilen elvan bayraklar, alay sancakları, bayrak donanması.

Paveur [imz.] Kaldırımcı.

Pavie [ims.] Çekirdeği ayrılmaz et şeftalisi ki yarma değildir.

Pavillon [imz.] Çadır, hayme, otağ. ◆ Karyolanın üstündeki cibinlik çardağı. ◆ (Şairâne) Semâ. ◆ Münferit ve küçük bina, köşk. ◆ Kulağın cihet-i hariciyesi, kulak kakırdağı, sedefe-i üzniye. ◆ Boru nevinden olan çalgıların geniş tarafı. ◆ Araba körüğü. ◆ Geminin tâbiiyetini göstermek üzere kıç direğine dikilen sancak, bayrak, bandıra: Hisser le – en berne Mateme alâmet olmak üzere sancağı direğin yarısına kadar indirmek. ◆ Kuvve-i bahriye. || Amener – Teslim olmak. || Baisser – İddiadan vazgeçmek, teslim etmek. || Le – couvre la marchandise Düvel-i mütehâribe bîtaraf bir devlet sancağını hâmil olan sefâin-i ticariyeye tecavüz etmemelidir. || Enquête du – Sefinenin tahkik-i tâbiiyeti. || Assurer son – Sancak çekerken sıhhatini temin makamında bir pâre top atmak. || – de signale İşaret flaması. || – d'embarcation Filika sancağı. || – marchand Tüccar sefâini sancağı. || – de partance Hareket flaması. || – parlementaire Parlamenter, mütareke flaması. || Drisse de – Sancak savlosu. || Battant d'un – Sancak çıması. || Étamine de – Sancağın bezi.

Pavois [imz.] Büyük kalkan. ◆ Geminin bir resm-i nümâyişte donandığı elvan bayraklar. ◆ Borda, küpeşte. || Élever sur le – Çok hürmet etmek, ta'zim ve tebcil etmek.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Pavoisement [imz.] Geminin bir resm-i nümâyiş için sancaklarla donatılması. ◆ Bayraklarla donatma.

Pavoiser [ft.] Gemiyi sancaklarla donatmak. ◆ Bayraklarla donatmak.

Pavonie [ims.] (nb.) Hubbâziye fasîlesinden Amerika'ya mahsus bir nevi ebegümeci ağacı. || (hyv.) Harşefiyü'l-cenah fırkasından nehâriye fasîlesinden şibh-i ferâşiye kabilesinden bir nevi kelebek.

Pavot [imz.] Haşhaş. || – **blanc** Ak haşhaş. || – **coquelicot** Gelincik çiçeği. || – **somnifère ou des jardins** Siyah haşhaş.

Payable [s.] Ödenecek, te'diye olunacak, te'diyesi lazım gelen: – **à vue** Hîn-i ibrazında veya görüldükte te'diyesi meşrut olan.

Payant,e [i. - s.] Ödeyici, verici. ◆ Bir masraftan kendisine düşen hisseyi veren adam.

Paye [ims.] Asker maaşı. ◆ Amele hakkı, gündelik, yevmiye. ◆ Ödeme, te'diye. ◆ Medyun, borçlu. || **Haute** – Fevkalâde bir hâlde fazla verilen maaş.

Payé,e [s.] Alacağı, hakkı, ücreti verilmiş. ◆ (Müstehziyâne) Mücâzat görmüş. || **Être** – **pour** Bi't-tecrübe mahzurlarını, tehlikelerini bilmek.

Payement [imz.] Ödeme, te'diye: – **à compte** Ale'l-hesap te'diye; – **au comptant** Peşin veya nakden te'diye; **Suspension des** – **s** Tatil-i te'diyat; – **anticipé** Muaccele. (*Paiement* ve *paîment* dahi yazılır.)

Payen,ne [i. - s.] (mr. Païen.)

Payer [ft.] (Tasrifi: *Je paye*, *tu payes*, *il paye* ou *il paie*, *nous payons*, *vous payez*, *ils payent* ou *ils paient*; *je payais*; *je payai*; *je payerai* ou *je paierai* ou *je paîrai*; *je payerais* ou *je paierais* ou *je paîrais*; *paye*, *payons*, *payez*; *que je paye*, *que nous payions*; *que je payasse*; *payant*; *payé,e*). Ödemek, vermek, te'diye etmek. ◆ Karşılığını vermek, mükâfat etmek. || (mec.) Emek ile kazanmak. ◆ Tazmin, telafi etmek. ◆ Duçar-ı mücâzat etmek. || – **d'ingratitude** Küfran-ı nimet etmek. || – **de retour** Bir iyiliğe karşı iyilik etmek, mukabele bi'l-misl etmek. || – **de sa personne** Tehlikeye girmek. || – **le tribut à la nature** Vefat etmek. || – **rubis sur l'ongle** Tamamı tamamına ve derhal te'diye etmek. || **Être à** – Gayet garip, gayet tuhaf olmak. || **Se** – Parası verilmek. ◆ Mükâfata nâil olmak. ◆ Duçar-ı mücâzat olmak. ◆ Kendisi için iştirâ etmek. || **Se** – **de chansons** Kıymetsiz, ehemmiyetsiz esbab ile iktifâ etmek, kani olmak.

Payeur,se [i.] Ödeyici, te'diye eden, müeddî. = [imz.] Bir dairede maaşat ve masârif vesâirenin te'diyesine memur adam, te'diyat memuru, masraf memuru. || **Caissier** – Veznedar, vezneci, sandıkkâr.

Pays [imz.] (*pè-i*) Yer, memleket, hıtta, buk'a. ◆ Memleket, maskat-ı re's. || **Mal du** – İştiyak-ı sıladan hâsıl olan hastalık, dâüssıla. (*Nostalgie* dahi denilir.) || – **de cocagne** Bolluk yeri.

Pays,e [i.] (*pè-i,ze*) Hemşehri.

Paysage [imz.] (*pè-i-za*) Gözün ihâta edebildiği yer, mevki, mahal, manzara. ◆ Bu kadar bir mahalli tasvir eden resim, köylük, kırlık mahallerin resmi.

Paysagiste [imz.] Köylük mahaller, kırlar ve emsali mevâki'-i latife tersim eden ressam.

Paysan,ne [i.] Köylü. ◆ Kaba ve nezaketsiz adam.

Paysannerie [ims.] Köylülük. ◆ Eşhas-ı vakası köylülerden ibaret mudhike.

Paysannesque [s.] Köylülere ait, köylülerin ahlak ve âdâtına mutabık, dihkânî.

Pays-bas [imz. - cm.] Kıç.

Péage [imz.] Köprü ve liman ve kanal vesâireden geçmek için verilen ücret, mürûriye. ◆ Her vakit bir şeyden edilen zarar.

Péager [imz.] Köprü ve liman ve kanal vesâireden geçenlerin verdikleri mürûriye ücretlerini kabz eden memur.

Peau [ims.] Deri, cilt, post. ◆ İnsan derisi, cilt, beşere. ◆ Meyve vesâire kabuğu. ◆ Süt vesâire üzerinde hâsıl olan kaymak. ◆

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Hayat. || Porter à la – Terletmek. ◆ Efkâr-ı şehvet-perestâne ilka, telkin etmek. || Faire – neuve Yeni esvap giyinmek. ◆ Tarz-ı maişetini kâmilen değiştirmek.

Peaucier,ère [s.] (tşr.) Muscle – Adale-i cildiye.

Peausserie [ims.] Deri ticareti, dericilik, sahtiyancılık.

Peaussier [imz.] Deri tüccarı, derici, sahtiyancı.

Pébrine [ims.] İpek böceklerine ârız olan karataban illeti.

Pébriner (se) (İpek böcekleri hakkında) Karataban illetine uğramak.

Pec [smz.] (c okunur) Hareng – Yeni tuzlanmış tarhuz balığı.

Pécari [imz.] Amerika-yı Cenubî'nin bir nevi küçük domuzu.

Peccabilité [ims.] (*pèk-ka*) Günah ve kabahat edebilme, kabiliyet-i hata.

Peccable [s.] (*pèk-ka*) Günah ve kabahat edebilir, kabil-i hata.

Peccadille [ims.] (*pèk-ka*) Hafif cürüm ve kabahat.

Peccant,e [s.] (*pèk-kan*) (t.) Sağlam olmayan, fâsid, sakîm. || Humeur – Hılt-ı fâsid.

Peccata [imz.] (*pèk-ka*) Eşek. ◆ Ahmak adam.

Peccavi [imz.] (*pèk-ka*) Tevbe, istiğfar, itiraf-ı cürüm ve kusur.

Pêche [ims.] Şeftali, durrak. || – pubescente Tüylü şeftali. || – lisse Tüysüz şeftali. || Avant – Yarma şeftali. || – pavie Et şeftalisi.

Pêche [ims.] Balık avı, sayd-ı mâhî. ◆ Hemen avlanmış balık. || – à la ligne yahut – à l'hameçon Olta ile balık saydı. || – au filet Ağla balık saydı. || Délit de – Sayd-ı mâhî nizamatına muhalif hareket. || – maritime Sayd-ı mâhî-i bahrî. || – fluviale Enharda sayd-ı mâhî. || – côtière Sahilde sayd-ı mâhî.

Pêché [imz.] Günah, zenb, ma'siyet, cürüm. || – mignon İcrası itiyat olunan günah. || – d'Onan İstimnâ. || – de jeunesse Gençlik, tecrübesizlik sâikasıyla ihtiyar edilmiş hata, kabahat. ◆ Müptedîlikte yazılmış eser. || Les sept – s capitaux Hıristiyanlarca kebâirden olan yedi günah, günah-ı kebâir-i seb'a.

Pêcher [fl.] Günah etmek, günah işlemek. || (mec.) Noksan ve kusur etmek. ◆ Noksan ve kusuru olmak.

Pêcher [imz.] Şeftali ağacı.

Pêcher [ft.] Balık ve mercan vesâire avlamak. ◆ Sudan çıkarmak. ◆ Almak, bulmak, toplamak, tutmak. || – en eau trouble Hiyel ve desâis isti'maliyle cerr-i menfaate çalışmak. ◆ Hilâf-ı namus birtakım vesâit ile temin-i menfaat etmek.

Pêcherie [ims.] Balık sayd olunan mahal, balık yatağı, balıklava. ◆ Dalyan.

Pêchette [ims.] Teke ağı.

Pécheur,cheresse [i.] Günahkâr, müznib, âsim. = [imz.] Âlüfte, günahkâr.

Pêcheur,se [i.] Balık avlayan, balıkçı.

Pécore [imz.] Hayvan, behîme. (Bu mânâda eskidir). || (mec.) Ahmak, sersem adam.

Pecque [imz.] Ahmak, kendini beğenmiş kadın.

Pectine [ims.] (k.) Bilcümle meyvelerde mevcut olan zamka müşâbih bir madde-i kimyeviye, pektin.

Pectiné,e [s.] (tşr.) Muştî.

Pectinibranches [ims. - cm.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî-i zü'l-galsamati'l-muştî fırkası.

Pectinidées [ims. - cm.] Nâime-i adîmetü'r-re's-i zâtü'l-cenb-i kavkî fırkasından muştiye fasîlesi.

Pectoral,e [s.] (tşr.) Göğse mensup ve müteallik, sadrî. || (t.) Göğüs için iyi olan (ilaç vesâire), sadrî. = [imz.] Eski İbraniler reis-i rûhânîsinin göğsüne taktığı murassa çuha, sadriye. (cmz.: *pectoraux.*)

Pectoriloque [imz.] (t.) Göğsünden söz söyleyen, mütekellim-i sadrî.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Péculat [imz.] Emvâl-i emîriyenin sirkati, ihtilâs.

Pécule [ims.] Bir adamın sa'y ve idare ile, kâide-i tasarrufa riâyetle kazanıp biriktirdiği mal, kesb/kisb.

Pécune [ims.] Nakit akçe. (Eskidir).

Pécuniaire [s.] Akçeye müteallik, akçece. ◆ Akçeden ibaret, nakdî: **Secours** – İâne-i nakdiye.

Pécuniairement [h.] Akçeye müteallik olarak, akçe ile, akçece. ◆ Nakden.

Pécunieux,se [s.] Nakit akçesi olan, nukud sahibi. ◆ Nakit akçeye müteallik.

Pédagogie [ims.] Çocuk terbiyesi, terbiye-i etfal.

Pédagogique [s.] Terbiye-i etfale müteallik.

Pédagogiquement [h.] Terbiye-i etfal usul ve kaidesince.

Pédagogisme [ims.] Terbiye-i etfal ilim ve usulü.

Pédagogue [imz.] Terbiye-i etfal vazifesiyle muvazzaf adam, mürebbi-i etfal, lala. ◆ Malumatfuruş. ‖ (mec.) Usandırıcı nasihatler veren tuhaf adam.

Pédale [ims.] Piyano ve emsalinin ayakla basılacak yeri, ayak basmağı. ◆ Dem tutma notası. ‖ (Fen) Her nevi ayaklık. ‖ **Balance à** – Ayaklı terazi.

Pédalé,e [s.] (nb.) Ricliyü'l-a'sâb, erganunî. ‖ **Feuilles – es** Evrak-ı erganuniye.

Pédalinées [ims. - cm.] (nb.) Zü'l-filkateyn-i zü'l-vüreykat-ı tüveyciye-i tahte'l-mebîz sınıfından ricliye fasîlesi.

Pédant,e [i.] Kendini âlim zannederek bir tavr-ı müeddibânede bulunan cahil adam. ◆ Cehl-i mürekkep sahibi, malumatfuruş. ◆ Sıbyan mektebi hocası.

Pédanter [fl.] Sıbyan mektebinde hocalık etmek (Eski kelime). ◆ Kendini âlim zannederek ağır bir tavr-ı cahilâne ile malumatfuruşluk etmek.

Pédanterie [ims.] Sıbyan mektebi hocalığı. (Eski kelime.) ◆ Cahilâne malumatfuruşluk, cehl-i mürekkep.

Pédantesque [s.] Kendini âlim zanneden ve ağır duran cahil adama müteallik veya şâyeste olan.

Pédantesquement [h.] Cahilâne bir vakar ve malumatfuruşlukla, cahilâne bir tavr-ı müeddibâne ile.

Pédantiser [fl.] Ağırlık ve müeddiblik tavrıyla malumatfuruşluk etmek, cahilâne bir tavr-ı müeddibânede bulunmak.

Pédantisme [imz.] Ağır bir tavr-ı müeddibâne ile, cahilâne malumatfuruşluk.

Pédérastie [ims.] Hilâf-ı tabiat fi'l-i fazîhatkârâne, livata.

Pédestre [s.] Ayak üzere, kaim; **Statue** – Ayak üzere bir adam tasvir eden heykel, heykel-i kaim. ◆ Yaya, piyade, mâşî. ‖ **Promenade** – Ayak üzere ve yaya olarak teferrüc, gezme, gezinme.

Pédestrement [h.] Yaya olarak, mâşiyen.

Pédicelle [imz.] (nb.) Küçük sap, züneyb.

Pédicellé,e [s.] (nb.) Küçük bir sapı olan, zü'z-züneyb.

Pédiculaire [s.] (t.) **Malaide** – Derinin altında birtakım küçük bitler husûlünü mûcip hastalık, maraz-ı kamlî. = [ims.] (nb.) Bit otu, haşîşetü'l-kamle.

Pédicule [ims.] (nb.) Mantar gibi bazı nebatatın sapı, ayak, zeneb.

Pédiculé,e [s.] (nb.) Mantar gibi sapı veya ayağı olan (nebat), zü'z-zeneb.

Pédicure [imz.] Ayak hastalıklarına bakan adam. ◆ Ayak nasırını kesen adam, nasırcı, nasır hekimi.

Pédieux,se [s.] (tşr.) Ayağa mensup ve müteallik, kademî.

Pédiforme [s.] (t.) Ayak şeklinde.

Pédiluve [imz.] (t.) Ayak banyosu, hamamü'l-kadem.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pédimane [i. - s.] (tt.) Ayaklarının başparmağı el başparmağı şeklinde olan hayvanata ıtlak olunur, yedü'l-kadem.

Pédina [imz.] (arz.) Şibh-i cild-i müşevvek fasîlesinden bajosiye[74] tabakasında mevcut bir müstehâse.

Pédipalpe [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı ankebutiye şubesinden akrebiye nevi.

Pédomètre [imz.] Hatve saati, mikyasü'l-hatve. (*Podomètre* dahi denir).

Pédon [imz.] Yaya giden sâî.

Pédonculaire [imz.] (nb.) Sapı olan veya sapa mensup ve müteallik, zenebî.

Pédoncule [imz.] (nb.) Meyve ve çiçek kuyruğu, sap, zeneb.

Pédonculé,e [s.] (nb.) Kuyruk veya sapı olan (meyve veya çiçek), zü'z-zeneb.

Pédotrophie [ims.] Çocukların beslenmesinden bahseden ilim, mebhas-i gıdaü'l-etfâl.

Pédum [imz.] Reng-âmiz deniz tarağı.

Peelisme [imz.] (*pi-li*) Robert Peel'in meslekine mensup, ait.

Pégase [imz.] Esâtir-i kadîmede bir kanatlı at, feres-i mücennah. || (hy.) Nısf-ı küre-i şimalîde vâki feres-i ekber cümle-i kevkebiyesi. || (tt.) Hind denizlerine mahsus uçar köpek balığı. || (mec.) Monter sur – Şiir söylemek.

Pégomanie [ims.] Fıskiyelerin harekâtına bakılarak icra edilen tefeül.

Pegmatite [ims.] (mad.) Büyük parçalardan mürekkep granit.

Péhlvi,e [s.] (*pèl-vi*) İran'ın Sasaniyân zamanındaki lisanına ıtlak olunur, Pehlevi. = [imz.] Lisan-ı Pehlevi.

Peignage [imz.] Yapak ve keten ve kendir veya çuhanın taranması ameliyatı, tercil.

Peigne [imz.] Tarak, muşt, şâne. ◆ Yapak ve keten vesâire tarağı. ◆ Bez tarağı. ◆ Tokmakçı laması. ◆ Vida yapmaya mahsus pafta denilen alet. || (tt.) Deniz tarağı ki istiridye gibi yenir.

Peigné,e [s.] Taranmış. || (mec.) İyi bakılmış, vaktiyle tanzim ve tesviye olunmuş. ◆ İtinalı, müzeyyen. ◆ Su-i muamele görmüş, dayak yemiş. || Mal – Pejmürde kıyafetli ve pis adam.

Peignée [ims.] Birden tarağa konulan yapak veya keten vesâire miktarı. || (mec.) Dövme, dövüşme.

Peigner [ft.] Taramak. ◆ Dövmek, dayak atmak. || (mec.) Kemâl-i itina ile tezyin etmek, süslemek.

Peigneur [imz.] Yapak ve keten vesâire tarayan işçi.

Peigneuse [ims.] Yapağı ve keten tarağı.

Peignier [imz.] Tarak yapan ve satan, tarakçı.

Peignoir [imz.] Taranırken omuzun üzerine atılan peşkir, omuz havlusu. ◆ Silecek. ◆ Kadınlara mahsus gecelik fistan.

Peignures [ims. - cm.] Tarağın düşürdüğü saçlar, tarantı, muşâta. ◆ Sökülmüş halat uçları.

Peille [ims.] Kâğıt imali için müsta'mel eski paçavralar.

Peinchebec [imz.] (mad.) Tûtiyâ ile nuhas halîtası.

Peindre [ft.] Tasvir etmek, resmini yapmak. ◆ Boyalarla tezyin etmek, nakşetmek, boyamak. ◆ Resimlerle tezyin etmek. || (mec.) Tecessüm ettirircesine güzel tarif ve tasvir etmek (şifâhen veya tahriren). || Se faire – Resmini yaptırtmak.

Peine [ims.] Mücâzat, ceza, ukubet, azap. ◆ Müddet-i cezaiye. ◆ Elem, keder, acı, esef. ◆ Zahmet, meşakkat, emek, yorgunluk, külfet, taab. ◆ Merak, rahatsızlık, sıkıntı. ◆ Güçlük, suûbet, müşkilât, mevâni. ◆ Sefalet, zucret. || Homme de – Hidemat-ı şâkkada müstahdem adam. || Donnez-vous la – de Zahmet edin, lutfedin. || à – Ancak,

74 fr.: bajocien.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

hemân. || Avec – Müşkilâtla. ◆ İstemeyerek, müteessifâne. || Pour la – de Zahmetinize mükâfaten. || Faire – Müteessir etmek, merhamete, rikkate getirmek. || – capitale İdam cezası. || – s éternelles Cehennem azabı. || – s corporelles Mücâzat-ı cismaniye, bedeniye. || – de simple police Mücâzat-ı tekdiriye. || Prescription des – s Mürur-ı zamanla mücâzatın sukutu. || – réformatrice Islah-ı ahlak için yapılan ceza.

Peiné,e [s.] Mükedder, müteessif.

Peiner [ft.] Keder vermek, bâis-i esef olmak. ◆ Zahmet, meşakkat vermek. ◆ İfrat derecede çalışıp uğraşmak. = [fl.] Mükedder ve müteessif olmak, yorulmak.

Peintre [imz.] Ressam, musavvir. ◆ Nakkaş, boyacı. || (mec.) Yazdığı şeyi güzel tarif ve tasvir eden muharrir.

Peinturage [imz.] Resim, nakış, boyama.

Peinture [ims.] Resim, tasvir. ◆ Ressamlık, sanat-ı tersim, musavvirlik. ◆ Nakış, boyama. || (mec.) Güzel tarif, tasvir.

Peinturer [ft.] Boyamak, nakşetmek.

Peintureur [imz.] Acemi ve âdi ressam.

Peinturlurer [ft.] Zevk-i selime mugayir bir surette resim yapmak, resmetmek.

Péjoratif,ve [i. - s.] Vahâmet kesb ettiren, vahimleten. ◆ Fransız lisanında bir iki harf ilavesiyle mânâları değişip istihzâ ve tahkir makamında kullanılan kelimelere ıtlak olunur. (*bravache* kelimesinin ahirindeki *ache* lâhikası gibi ki cesurluk satan sahte kabadayı demektir.)

Pékan[75] [imz.] Kanada sansarı.

Pékin [imz.] Aslı Çin'de ve taklidi Avrupa'da yapılan ve Çin canfesi denilen kumaş.

Pékin yahut

Péquin [imz.] Askerlerin Avrupa'da asker olmayanlara verdikleri nâm-ı muhakkirâne. ◆ Bir baloda herkes maskeli iken yüzü açık gezen.

Pékinois,e [imz.] Pekinli, Pekin'e mensup.

Péko yahut:

Pékoë [imz.] Levni gümüşî ve kokusu âlâ peko çayı.

Pelade [ims.] (t.) Saç ve kılların dökülmesini mûcip hastalık, saçkıran, sala', sa'fe. ◆ Kesilen hayvanlardan çıkarılan, yolunan yapağı.

Pelage [imz.] Beygir vesâir bazı hayvanların tüyleri, postları.

Pélagianisme [imz.] Hıristiyanlığın (Pelaj[76]) tarafından icat olunmuş bir mezhebi.

Pélagie [ims.] (t.) Pullu yılancık denilen hastalık.

Pélagien,ne [i. - s.] Denize, engin denize müteallik, ait. ◆ Hıristiyanlıkta bir mezheb-i mahsus icat etmiş olan Pelaj'a[77] veya bunun mezhebine mensup ve müteallik. = [i.] Bu mezhepte bulunan adam.

Pélagique [s.] Denize müteallik, bahrî. ◆ Sahil-i bahirde yaşayan. || (arz.) Denizin teşkil ettiği araziye ıtlak olunur. || Terrains – s Arazi-i bahriye.

Pélagosaure [imz.] (arz.) Bir cins timsah müstehâsesi.

Pélamide [ims.] Palamut balığı.

Pelard,e [s.] Dibâgatta kullanılmak üzere kabukları soyulmuş ağaçlara ıtlak olunur.

Pélargonium [imz.] (*omm*) Sardela çiçeği nevinden turna gagası denilen çiçek.

Pélasgien,ne [s.] yahut:

Pélasgique [s.] Pek eski vakitlerde Yunan ve Rum ili cihetlerinde sakin bulunmuş olan (Pelasc) kavmine mensup ve müteallik.

Pelé,e [i. - s.] Tüysüz, saçları dökülmüş, dazlak. ◆ Derisi veya kabuğu soyulmuş. ◆ Tırıl, bir parasız. || Terrain – Çıplak arazi.

Pélécanidés [imz. - cm.] (hyv.) Tuyûr-ı sâbiha fırkasından beca'iye fasîlesi.

75 Orijinal metinde Pénan şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

76 Pélage.

77 Pélage.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pélécine [ims.] Bir cins yaban âyesi.

Pélécoïde [mad.] (r.) Şibh-i teber.

Pêle-mêle [imz.] Eşya vesâirenin karmakarışık olması, karmakarışıklık. = [h.] Karmakarışık bir hâlde.

Pêle-mêler [ft.] Karmakarışık etmek.

Peler [ft.] Tüylerini veya kıllarını yolmak. ◆ Derisini veya kabuğunu soymak. ◆ Yüzmek. = [fl.] Derisi soyulmak, dökülmek.

Pèlerin,e [i.] Hacca giden, hacı, ziyaretçi. ◆ Seyyah. ◆ Şimal denizlerine mahsus büyük camgöz balığı. || (mec.) Mürâi ve hilekâr adam.

Pèlerinage [imz.] Hac, hacılık, ziyaret. ◆ Hacca gitme, hac için gidilen yer, ziyaretgâh. ◆ Seyahat.

Pèlerine [ims.] Omuzları örtüp aşağıya sarkan harmani, pelerin.

Pélican [imz.] Uzun ve geniş gagalı kaşıkçı kuşu, büyük saka kuşu ki çöllerde vesâir mahallerde mesafat-ı baîdeyi kat' ettiği sırada suya olan ihtiyacını def için gırtlağındaki ihtiyat su kesesini doldurur. ◆ Çifte oluklu imbik. ◆ Dişçi kerpeteni.

Pelisse [ims.] Kürklü libas, kürk, ferve. ◆ Hil'at.

Pélite [ims.] (arz.) Suhur-ı meksûreye yani killi taşlara denir.

Pellagre [ims.] (t.) İptidâ cildin üzerinde alâmetleri görünen bir nevi uyuz hastalığı ki bozuk Mısır buğdayı eklinden hâsıl olur, pelagr.

Pelle [ims.] Kürek, ateş küreği, bahçıvan küreği.

Pellée [ims.] ve:

Pellerée [ims.] ve:

Pelleron [imz.] Küçük fırıncı küreği, sistre.

Pelletée [ims.] Bir küreğin aldığı miktar, bir kürek dolusu.

Pelleterie [ims.] Derilerin kürk hâline konması. ◆ Kürk ticareti, kürkçülük. ◆ Kürk.

Pelletier,ère [i.] Derilerden kürk yapıp satan, kürkçü.

Pellicule [ims.] Pek ince deri yahut yumurta vesâire zarı, cüleyd. ◆ Başta hâsıl olan kepek.

Pellieux,se [s.] İnce deri yahut zarı olan, cüleydî.

Pélohémie [ims.] (t.) Tagalluz-ı dem.

Pélopée [ims.] Makaslı böcek.

Pelotage [imz.] Tire ve ibrişim vesâireyi sarıp yumak yapma, yumaklama ameliyatı.

Pelote [ims.] Tire ve ibrişim vesâire yumağı. ◆ Kadınların iğne ve topluları iliştirmek için kullandıkları küçük yastık, iğne yastığı. ◆ Bazı at ve beygirin altındaki nişan, akıtma, sakar. || – **de neige** Kartopu. || **Faire sa** – Temin-i menâfi' etmek, para biriktirmek. || (as.) Bir nevi mermi.

Peloter [ft.] Tire ve ibrişim vesâireyi sarıp yumak yapmak. ◆ Mağlup etmek. ◆ Muamele etmek. = [fl.] Top oynamak. ◆ Pek cüzi istifadelerde bulunmak. || **Se** – Sarılıp top olmak. ◆ Dövüşmek.

Peloton [imz.] Tire ve ibrişim vesâire yumağı. || (as.) Piyade nısf-ı bölüğü. ◆ Süvari takımı.

Pelotonner [ft.] Tire vesâireyi sarıp yumak yapmak. || **Se** – Toplanmak, büzülmek, tostoparlak olmak.

Pelouse [ims.] Çimen, çemenzar.

Peltaire [ims.] (nb.) Circir fidanı.

Peltaste [imz.] Eski vakitte kalkanla müsellah piyade neferi.

Pelte [ims.] Eski bir nevi kalkan.

Pelté,e [s.] (nb.) Micennî;[78] **Feuille** – **e** Varak-ı micennî.[79]

Peltiforme [s.] Micenniyü'ş-şekl.[80]

Pelu,e [s.] Kıllı, müşa'ar, tüylü, havlı.

Peluche [ims.] Uzun havlı kadife, peluş.

78 Orijinal metinde dizgi hatası: مجبنی şeklinde yazılan kelimenin, *Lugat-ı Tıbbiye*'ye (1280-1873) başvurulduğunda مجنی olması gerektiği anlaşılmaktadır.

79 Bkz. bir önceki dipnot.

80 Bkz. bir önceki dipnot.

Peluché,e [s.] Tüylü, havlı, pürüzlü (kumaş veya nebat).

Pelucher [fl.] (Kumaş hakkında) Tüy ve hav hâsıl etmek, havlanmak, pürüzlenmek.

Pelucheux,se [s.] Hav hâsıl eden, pürüzlü, havlı (kumaş vesâire).

Pelure [ims.] Meyve ve sebze kabuğu ve soğanın zarı. ◆ Bir şeyin üst, sathî kıtası. ◆ Üste giyilen esvap.

Peltocéphales [imz. - cm.] (hyv.) Micenniyü'r-re's[81], tursiyu'r-re's fasîlesi.

Pelvien,ne [s.] (tşr.) Havsala yani kursağa mensup ve müteallik, havsalî.

Pelvimètre [imz.] (crh.) Mikyas-ı havsala.

Pemmican [imz.] Yolcu kavurması.

Penaillon [imz.] Eski bez parçası, paçavra. || (mec. ve makam-ı istihfafta) Rahip, keşiş.

Pénal,e [s.] Mücâzata dair, cezayı müstelzim, cezaî. || **Code** – Kanun-ı ceza, ceza kanunnâmesi. || **Matières** – **es** Mevadd-ı cezâiye. || **Dispositions** – **es** Ahkâm-ı cezâiye. || **Procédure** – **e** Usul-i muhakeme-i cezâiye. || **Droit ordinaire** – Hukuk-ı âdiye-i cezâiye. (Cem'i gayr-ı müsta'meldir.)

Pénalité [ims.] Mücâzat-ı kanuniye, usul-i cezâiye.

Penard [imz.] Çapkın ve hilekâr ihtiyar.

Pénate [imz.] Eski Yunanlı ve Romalıların âlihe-i beytiyesi. || (mec.) Ev, bark, memleket. = [s.] **Dieux** – **s** Âlihe-i beytiye.

Penaud,e [i. - s.] Mahcup, şermende, şaşkın.

Pence [imz.] (mr. Penny).

Penchant,e [s.] Meyleden, mâil. = [imz.] İniş, meyil, inhitat, mâil arazi. || (mec.) Meyl-i derûn, arzu, rağbet. ◆ İnhitat.

Penchement [imz.] İniş, meyil, inhitat. ◆ İyilme (eğilme). || (mec.) Meyl-i derûn, arzu, rağbet.

Pencher [ft.] İymek (eğmek), meylettirmek. = [fl.] İyilmek (eğilmek), meyil ve inhitat etmek. || (mec.) Meyil ve rağbet etmek, temayül göstermek. ◆ Yüz tutmak. || – **du côté de** Filan tarafa meyletmek, mâil olmak. || **Se** – İyilmek (eğilmek).

Pendable [s.] Asılmaya şâyan ve müstahak olan.

Pendaison [ims.] Asma, asılma, salb.

Pendant,e [s.] Asılan, sarkık, muallâk. || (mec.) Henüz rüyet ve hall ü fasl olunmamış, muallâk. || **Affaires** – **es** Muallâkta kalmış, henüz tesviye edilmemiş masâlih.

Pendant [imz.] Kılıç kayışının sarkan ve kılıcı tutan kısmı, kılıç askısı. ◆ Bir çift teşkil eden iki tekin beheri, eş. ◆ Gemilerde küçük makaralar. || (bhr.) – **de navire** Gemi flandrası. || (mec.) Nazîr, şebîh. || – **d'oreilles** yahut sadece – Küpe.

Pendant [hc.] Vaktinde, esnasında, zarfında, mütemadiyen, pey-â-pey; – **l'hiver** Kış vaktinde; – **la guerre** Harp esnasında; – **trois jours** Üç gün zarfında, üç gün pey-â-pey. || – **que** -iken: – **quil parlait** O söylerken, söylemekte iken.

Pendard,e [i.] Dolandırıcı, yankesici, çapkın.

Pendeloque [ims.] Armut şeklinde küpe taşı, pero, pence. ◆ Avizenin sarkan billur parçaları. ◆ Yırtık elbiseden sarkan parçalar. ◆ Muallâk, sarkan şey.

Pendentif [imz.] (m.) Kubbe tavanının göbeği. || – **en cul-de-lampe** Avize şeklinde tezyinat-ı mimariye.

Pendeur [imz.] Tütsülenecek tarhuz balıklarını asan işçi.

Pendiller [fl.] Asılı durup sallanmak.

Pendoir [imz.] Kasap çengeli.

Pendre [ft.] Asmak, ta'lik etmek, takmak. ◆ Sarkıtmak, uzatmak. ◆ Asmak, salb etmek. || – **au croc** Terk etmek, vazgeçmek. = [fl.] Asılmak, takılmak. ◆ Sarkmak, uzanmak. || **Se** – Asılmak. ◆ Mükedder, me'yus olmak.

Pendu [imz.] Asılmış, maslûb.

81 Bkz. bir önceki dipnot.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pendule [imz.] Saat rakkası. || (ht.) Rakkas. || (as.) Balistik rakkası denilen alet.

Pendule [ims.] Rakkaslı büyük saat, çalar saat, asma saat, duvar saati.

Penduline [ims.] Ağaç dalları üzerine yuva yapan bir nevi iskete kuşu.

Pêne [imz.] Kilit dili, kilidin anahtarla sürülen demiri.

Pénéacées [ims. - cm.] (nb.) Penyasiye fasîlesi.

Péneau [imz.] (bhr.) **Faire** – Gemi demirini fondaya alesta etmek.

Pénée [imz.] (tt.) Hind denizlerine mahsus bir nevi karides, teke.

Pénélope [ims. - h.] Esâtir-i Yunaniye'de Ulis'in zevcesi ve Telemak'ın validesi olan Penelop nâm kadın. = [imz.] Amerika süglünü (sülünü).

Pénétrabilité [ims.] İçine geçilebilme, kabiliyet-i nüfuz. ◆ Künhüne varılabilme, kabiliyet-i istiknah. ◆ Kabiliyet-i tesir.

Pénétrable [s.] İçine girilebilir, kabil-i nüfuz. ◆ Künhüne varılabilir, kabil-i istiknah. ◆ Kabil-i tesir.

Pénétrant,e [s.] İçeriye giren, nâfiz. ◆ Künhüne varan, müsteknih, derin düşünen. ◆ Tesirli, keskin. || (crh.) Nâfiz; **Plaie – e** Cürha-i nâfize.

Pénétratif,ve [s.] Serîü'n-nüfuz. ◆ Serîü'l-intikal. ◆ Serîü't-tesir.

Pénétration [ims.] İçeriye geçme, nüfuz. ◆ Feraset, sürat-i intikal. ◆ Sürat-i tesir, keskinlik. || (cğ.) Memâlik-i vahşiye ve meçhulenin içerisine seyahat. || **Voies de** – Bu gibi memâlike girip seyahat etmek için yollar. || (as.) Mermiyatın nüfuz ve tesiri.

Pénétré,e [s.] Tesirli, müteessir. ◆ Delinmiş, içi oyulmuş. || (mec.) Mutmain, emin, kani.

Pénétrer [ft.] İçine geçmek, nüfuz etmek. || (mec.) Künhüne varmak, keşfetmek. ◆ Çok tesir etmek, içine işlemek. = [fl.] Girmek, sokulmak, dalmak. || (mec.) Celbetmek, kazanmak. || – **de la conviction** Cezm ü yakîn hâsıl etmek. || **Se** – Girmek, karışmak. ◆ Kendi hissiyat-ı kalbiyesine bi-tamamihâ aşina olmak, kalbini istiknah etmek. ◆ Yekdiğerinin makasıd ve niyyâtını anlamak.

Pénible [s.] Zahmetli, meşakkatli, güç. ◆ Bâis-i keder ve elem, müellim.

Péniblement [h.] Zahmet ve meşakkatle, güçlükle. ◆ Elem ve kederle.

Péniche [ims.] Harp sefinelerinin maiyetinde karakol için isti'mal olunan küçük harp sefinesi.

Pénicillé,e [s.] (nb.) Ressam fırçası şeklinde olan, huzemî, zü'l-eş'ârü'l-huzemiye.

Pénide [imz.] Kamış helvası.

Penil [imz.] (tşr.) Kuzfe-i zühre.

Péninsulaire [s.] Şibh-i cezireye mensup ve müteallik olan. = [i.] Bir şibh-i cezire ahalisinden olan.

Péninsule [ims.] (cğ.) Berzahı geniş olan cesim şibh-i cezire, büyük yarımada. (Diğerlerine yani berzahı geniş olmayan şibh-i cezirelere *Presqu'île* ıtlak olunur). || – **Iberique** yahut sadece – İspanya ve Portekiz. || – **balcanique** Balkan şibh-i ceziresi.

Pénis [ims.] (tşr.) Kadib.

Pénitence [ims.] Müznibin nedâmeti. ◆ Tevbe, istiğfar. ◆ Tevbenin kabulü için olunan perhiz ve riyazet. ◆ Çile. ◆ Çocuklara verilen perhiz ve imsak ve oyun veya eğlenceden mahrumiyet cezası. ◆ Bazı oyunlarda oyunun şerâitine riâyet edemeyenlere verilen hafif ceza.

Pénitencerie [ims.] Bazı büyük günahların tevbe ve istiğfarı âyinini icra için piskopos tarafından tayin olunan rahibin sıfat ve memuriyeti.

Pénitencier [imz.] Bazı büyük günahların tevbe ve istiğfarı âyinini icra etmek üzere piskopos tarafından tayin olunan rahip. ◆ Bîmarhâne. || – **militaire** Bir seneden ziyade hapisle mahkûmun-aleyh askerîlere mahsus mahbes.

Pénitent,e [s.] Tevbe ve istiğfar eden müznib, tevbekâr, tâib. ◆ Tevbeye müteallik, tevbe

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ile geçen. ◆ Sâika-i nedâmet ile vuku bulan. = [i.] Papaza günahlarını çıkartan adam. ◆ Bazı turuk-ı ruhbaniyeye mensup adam.

Pénitentiaire [s.] **Système** – ve **Régime** – Mahbûsînin te'dib ve terbiyesi esasına mübtenî usul-i mücâzat ve hapishanelerin usul-i idaresi; **Congrès** – Hapishanelerin ve mahbûsînin ıslah-ı ahvâli zımnında icra-yı müzakerata memur kongre.

Pénitentiaux [smz-cm.] **Psaumes** – Tevbe ve istiğfar için okunan mezamir.

Pénitentiel [imz.] Tevbe ve istiğfar dualarını hâvi kitap.

Pénitentiel,le [s.] Tevbe ve istiğfara mensup ve müteallik.

Pennage [imz.] Kuşların tüyleri ve alelhusus kanadının kalemleri mecmûu.

Pennard [imz.] Kılkuyruk denilen uzun kuyruklu ördek.

Pennatifide [s.] (nb.) **Feuille** – Varak-ı rîşî-i meşkuk.

Penne [ims.] Kuşların kanat ve kuyruk tüyü, rîş, kalem. || (bhr.) Gemi serenlerinin ucu, cunda.

Penné,e [s.] (nb.) Tüyün kılları gibi bir dalın iki tarafında sıralı bulunan yaprak ve çiçeklere ıtlak olunur, rîşî.

Pennon [imz.] Eski şövalyelerin uzun kuyruklu müsellesü'ş-şekl küçük bayrağı.

Penny [imz.] Bir şilinin on-on ikide bir itibarında ve takriben yirmi para kıymetinde İngiliz sikkesi. (cm.: des *pence*.)

Pénombre [ims.] Karanlık ile ziya arası, hafif ziya. ◆ Küsûfun evvel ve ahirinde görülen hafif gölge, şibh-i zıl. || (rs.) Açık ile koyu arasında renk.

Penon [imz.] (bhr.) Rüzgârın nereden estiğini anlamak için müsta'mel ince tüy veya hafif ve dar bayrak.

Pensant,e [s.] Düşünen, düşünebilen, müfekkir: **Faculté** – **e** Kuvve-i müfekkire.

Pensée [ims.] Düşünme, fikir, tefekkür, endişe. ◆ Tefekkür olunan şey, fikir, sâniha. ◆ Niyet, tasavvur. ◆ Akıl, hâtır. ◆ Rey, mütalaa, mülâhaza. = [ims. - cm.] Tefekkür, tahayyül, efkâr ve hayâlât. ◆ Hikemiyat, emsal, durub-ı emsal ve bunların mecmuası.

Pensée [ims.] Hercai menekşe. (*Violette tricolore* dahi denir). || – **sauvage** Yabani hercai menekşe, zehrü's-sâlûs.

Pensement [ims.] Düşünme, endişe, gussa.

Penser [fl. - ft.] Düşünmek, tefekkür etmek. ◆ Hatıra getirmek, der-hatır etmek. ◆ Kurmak, niyet etmek. ◆ Muhakeme etmek. ◆ Dikkat etmek. ◆ Bir şey yapmaya az kalmak: **J'ai pensé mourir** Az kaldı ölüyordum. || **Qu'en pensez-vous?** Ne dersiniz? Sizin fikriniz nedir? || **Il est tout naturel de** – Bittabi vârid-i hatır olmaktadır. || **Façon de** – Fikir, tarz-ı muhakeme. || **N'en – pas moins** Az söylemek fakat çok düşünmek.

Penser [imz.] Fikir, mülâhaza. ◆ Düşünüş, tefekkür.

Penseur,se [i. - s.] Çok düşünen, mütefekkir.

Pensif,ve [s.] Bir fikirle meşgul adam, çok düşünen, dalgın.

Pension [ims.] İkamet etmek ve yiyip içmek için verilen ücret. ◆ Yiyip içmekle beraber ikamet olunan misafirhane veya ev. ◆ Hususi dâhilî mektep. ◆ Hususi dâhilî mektep şâkirdanı. ◆ Böyle mektebin ücreti. ◆ Bir adama sebk etmiş hizmetine ya ilim ve irfan ve hünerine veya asaletine binaen verilen maaş ve tahsisat. || – **alimentaire** Nafaka. || – **viagère** Kayd-ı hayat şartıyla verilen maaş. || – **de retraite** Tekaüd maaşı. || – **de disponibilité** Ma'zûliyet maaşı. || – **pour infirmité accordée aux veuves des soldats** Malulîn-i askeriye erâmiline itâ olunan maaş. || **Demi** – Yalnız öğle taamı edilen mektep.

Pensionnaire [i.] Yiyip içmesiyle beraber bir evde kiracı bulunan adam. ◆ Dâhilî mektep şâkirdi. ◆ Memur olmadığı hâlde devletten maaş ve tahsisatı olan adam. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Hâlâ talebelik safderûnluğunu, tecrübesizliğini irâe eden adam. ◆ Bir tiyatroda mukannen maaş ve ücret alıp kâra iştirak etmeyen oyuncu. || Demi – Dâhilî bir mektepte yalnız öğle taamı eden şâkirt. || – du roi (Latife tarzında) Mevkuf, mahpus.

Pensionnat [imz.] Hususi dâhilî mektep, leylî mektep.

Pensionner [ft.] Memuriyette olmayan, istihdam edilmeyen bir adama maaş ve muayyenat tahsis etmek.

Pensivement [h.] Çok düşünerek, dalgınlıkla.

Pensum [imz.] (*pain-somm*) Şâkirdana mücâzat makamında verilen fazla yazı ve ezber vesâire gibi vazife.

Pensylvanien,ne [i. - s.] Amerika memâlik-i müctemiasından Pansilvanya ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan.

Penta [imz.] ve:

Pent [imz.] Bir hayli ıstılahat-ı fenniyenin iptidâsında bulunup "humâsî" mânâsını ifade eder.

Pent-à-col [imz.] Kurûn-ı Vustâ'da boyna takılan gerdanlık.

Pentacorde [imz.] (*pain*) Beş telli Yunan-ı kadim liri, çengi.

Pentaèdre [imz.] (*pain*) Beş vecihli cism-i sulb, zû-hamseti'l-vücuh, humâsiyü'l-vücuh.

Pentagonal,e [s.] (*pain*) (he.) Beş zâviyeli şekle müteallik.

Pentagone [imz. - s.] (*pain*) (he.) Beş dıl' ve beş zâviyesi olan şekil, zû-hamseti'l-adlâ', humâsiyü'l-adlâ', muhammes.

Pentagynie [ims.] (*pain*) (nb.) Çiçeklerinin beşer âlât-ı te'nîsi olan nebatat, humâsiyü'l-inâs.

Pentamètre [imz.] (*pain*) Eski Yunan ve Latin lisanlarında beş tef'ileli mısra, humâsî.

Pentandrie [ims.] (*pain*) (nb.) Çiçeklerinin beşer âlât-ı tezkîri olan nebatat, humâsiyü'z-zükûr.

Pentapétale [s.] (*pain*) ve:

Pentapétalé,e [s.] (*pain*) (nb.) Beş yaprakçığı olan tüveyce yani çiçek kabuğuna ıtlak olunur, humâsiyü'l-vüreykat.

Pentephylle [s.] (*pain*) (nb.) Beş yapraklı, humâsiyü'l-evrak.

Pentapole [ims.] (*pain*) Başlıca beş kasabalı memleket.

Pentasperme [s.] (*pain*) (nb.) Beş çekirdekli meyve veya beş tohumlu mahfaza, humâsiyü'l-büzûr.

Pentastyle [s.] (*pain*) Beş sütunlu (bina vechi).

Pentateuque [imz.] (*pain*) Tevrat'ın ilk beş sifrini câmi kısmı, esfar-ı hamse.

Pente [ims.] Bir mahal ve mevki veya sathın mâilliği, vaziyet-i mâile. ◆ Karyola cibinliğinin kenarı. ◆ İniş, meyil, mevki-i münhat. || – s et rampes İniş ve yokuşlar. || Inclinaison des – s İnişlerin derece-i meyelânı. || (mec.) Meyil, arzu, teveccüh, temayül.

Pentecôte [ims.] Paskalyadan elli gün sonra olan bir yortu, ıyd-i hamsîn. ◆ Musevilerin Tur-i Sina'da Hazret-i Musa'ya elvah-ı aşerenin ihsan buyurulduğu yevm-i mukaddesin hatırası olmak üzere yaptıkları bayram.

Pentélique [s.] Marbre – Yunan-ı kadimin bu isimle müsemmâ dağından çıkarılan meşhur ve âlâ mermer.

Pentière [ims.] (mr. Pantière).

Penture [imz.] Reze ve menteşenin dişi tarafı.

Pénultième [ims. - s.] (sr.) Sonuncudan mukaddem olan şeye denir, kable'l-ahîr.

Pénurie [ims.] Pek büyük kaht u fikdan. ◆ Fakr ve ihtiyaç ve zaruret, sefalet.

Péon [imz.] Şili'de And dağlarında rehberlik eden çoban. ◆ Hind piyade neferi.

Péonie [ims.] (nb.) Yabani şakayık.

Péotte [ims.] Büyük mavna. (*Péaute* dahi yazılır).

Pépie [ims.] Kuşların dilinde hâsıl olup ötmelerine ve su içmelerine mani olan bir nevi kabarcık, dilaltı, dilcik, ukdetü'l-lisan. || Ne pas avoir la – Çok söylemek veya içmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pépiement [imz.] Serçe kuşlarının ötmesi, cıvıltı.

Pépier [fl.] (Serçe kuşları hakkında) Ötmek, cıvıldamak. ◆ Koşmak.

Pepin [imz.] Elma ve armut ve kavun ve üzüm gibi meyvelerin çekirdeği, hafas.

Pépinière [ims.] Diğer mahalle nakil ve gars olmak üzere yetiştirilen ağaç fidanı. ◆ Bu fidanların yetiştirildiği mahal, fidelik, fidanlık, fidan yastığı. ‖ (mec.) Bir fen ve sanat veya sınıf-ı mahsus için adam yetiştiren memleket veya mektep vesâire, menşe.

Pépiniériste [i. - s.] Fidan yetiştiren bahçıvan, fidancı.

Pépite [ims.] Altın külçesi.

Peplum [imz.] (*omm*) yahut:

Péplon [imz.] Yunan-ı kadim kadınlarının giydikleri bir manto, harmani.

Pepsine [ims.] (k.) Hayvanların ödünde bulunan bir madde-i hazmiye, hazmiye, pepsin.

Péra [ihz.] Dersaadet mahallâtından Beyoğlu.

Perçage [imz.] Delme, teskib ameliyatı.

Percale [ims.] Pek sık pamuk bez ve basma.

Percaline [ims.] Mermer bezi, kaba ve seyrekçe pamuk bez.

Perçant,e [s.] Delip nüfuz eden, nâfiz, pek müessir, şiddetli. ◆ Ruhlu, kuvvetli. ◆ İnce, keskin, açık: **Cri** – Sâmia-hırâş ve keskin avaz.

Perce [imz.] Delme. ◆ Delik açmaya mahsus alet. ‖ **Mettre un tonneau en** – Fıçıya bir delik açıp şarabı akıtmak.

Percé,e [s.] Delikli. ‖ – **à jour** Bir yandan bir yana delik, kafes kafes. ◆ Anlaşılmış, meydana çıkarılmış. ‖ **Être bas** – Akçe ve mâmeleki tükenmiş olmak. ‖ **Ville bien** – Muntazam sokakları olan şehir. = [imz.] (mr. Percée).

Perce-bois [imz.] Ağaçları delen kurt ve böceklere ıtlak olunur, ağaç kurdu.

Percée [ims.] yahut **Percé** [imz.] Ormanın açık mahalli, geçit.

Perce-crâne [imz.] (crh.) Mıskabü'l-kıhf.

Perce-feuille [ims.] Fasîle-i sayvâniyeden bir nebat.

Percement [imz.] Delme, sakb, teskîb, açma, hafr: **Le – d'un puits** Bir kuyunun açılması; **Le – de l'isthme de Suez** Süveyş Kanalı'nın hafrı.

Perce-neige [ims.] Kışın biten ak çiğdem nevinden karçiçeği. (cm.: des *perce-neige*.)

Perce-oreille [imz.] (mr. Forficule) (cm.: des *perce-oreille*.)

Perce-pierre [ims.] (mr. Passe-pierre). (cm.: des *perce-pierre*).

Percepteur [imz.] Tahsildar, muhassıl, tahsilât memuru.

Perceptibilité [ims.] Tahsil olunabilme, kabiliyet-i tahsil. ◆ Görülebilme ve anlaşılabilme, kabiliyet-i derk ü rüyet, havastan biriyle kabiliyet-i derk.

Perceptible [s.] Tahsil olunabilir, kabil-i tahsil. ‖ (mec.) Görülebilir veya anlaşılabilir, kabil-i derk, mahsus, kabil-i ihtisas.

Perceptiblement [h.] Tahsil olunabilir veya görülebilir ve anlaşılabilir bir suretle.

Perceptif,ve [s.] Fehim ve idrak ve hisse mensup ve müteallik.

Perception [ims.] Emvâl-i emîriye tahsili, cibâyet. ◆ Tahsildarlık. ‖ (fls.) Fehim ve idrak, zapt.

Percer [ft.] Delmek, sakb etmek. ◆ Açmak, küşâd etmek. ◆ İçine geçmek, nüfuz etmek. ◆ İçinden ve arasından geçmek, bir tarafından girip bir tarafından çıkmak. ◆ Galebe etmek. ◆ Açmak, dağıtmak, defetmek. ‖ – **du vin** Fıçıya delik açıp şarabı akıtmak. ‖ (mec.) Keşfetmek, vâkıf olmak. ‖ – **le cœur** Ziyade tesir etmek. ‖ – **l'air** Havada akisendâz olmak. = [fl.] Açılmak, yarılmak, delinmek. ‖ (mec.) Görünmek, zuhur etmek. ◆ Kesb-i şöhret ve temeyyüz etmek.

Perceur,se [i.] Delik açan amele.

Percevable [s.] Tahsil ve kabz edilebilir. ◆ Kabil-i his ve idrak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Percevoir [ft.] Emvâli tahsil etmek. || (mec.) His ve idrak etmek.

Perche [ims.] Tatlı su hani balığı. ◆ Uzun sırık. ◆ Olta kamışı. ◆ Geyik boynuzu dalı. ◆ Sandal ve kayık kancası. ◆ Vasıta-i halâs. ◆ Kadîmen müsta'mel olup takriben 34 metre terbi'inde arazi ölçüsü.

Percher [fl.] ve **Se** – (Kuş hakkında) Bir sırık veya ağaç dalı üzerine konmak, tünemek. || (mec.) Yüksek bir yerde, bir hânenin en üst katında durmak veya ikamet etmek.

Percheron,ne [i. - s.] Fransa'nın Perş eyaleti ahalisi ve bunlara mensup. ◆ Mezkûr eyaletten çıkan beygir ve kısrak.

Percheur,se [s.] Sırık veya ağaç dalları üzerine konan ve orada tüneyen kuşlara ıtlak olunur.

Perchis [imz.] (*s* okunmaz) Kutr-ı esfeli on aşîr-i zirâ' olan ağaçlara ıtlak olunur. || **Haut** – Kutr-ı esfeli yirmi aşîr-i zirâ' olan ağaçlara denilir. || **Bas** – Kutr-ı esfeli on ile yirmi aşîr-i zirâ' arasında olan eşcar.

Perchlorate [imz.] (*klo*) (k.) Hâmız-ı fevk-i klorî ile bir esastan mürekkep milh, fevk-i kloriyet.

Perchlorique [s.] (*klo*) (k.) **Acide** – Hâmız-ı fevk-i klor.

Perchlorite [imz.] (*klo*) (k.) Fevk-i kloriyetî.

Perchlorure [ims.] (*klo*) (k.) Mürekkebat-ı kloriye. || – **de fer** Fevk-i klor-ı hadid.

Perchoir [imz.] Kuş ve kümes hayvanatına mahsus tünek.

Perclus,e [s.] Cisminin hepsi veya bir tarafı tutmaz, kötürüm, ekta'.

Perclusion [ims.] Kötürümlük.

Perçoir [imz.] Fıçı açmaya mahsus burgu. ◆ Biz.

Percussion [ims.] Çakma, tokuşma, müsâdeme, darp. ◆ Vurarak çalınan çalgı. || **Instruments de** – Zil ve davul gibi âlât-ı musikiye. || (t.) Bedenin bazı ecvafı içindeki marazın teşhisi için parmakla vurup yoklama, kar'. || (as.) **Armes à** – Horozlu silahlar. || **Carabine à – centrale** Merkezî ateşli karabina.

Percutante [sms.] Vurmakla tutuşan (madde-i nâriye).

Percuter [ft.] Vurmak, dakk etmek. || (t.) Bedenin bazı ecvafı içindeki marazın teşhisi için parmakla vurup yoklama.

Percuteur [imz.] (as.) Esliha-i nâriye horozu, mıdrab.

Perdable [s.] Kayıp ve zâyi olabilir.

Perdant,e [s.] Oyunda kaybeden (adam). ◆ Kaybettiren (kâğıt vesâire).

Perdeur,se [i.] Oyunda sık sık kaybeden adam.

Perdition [ims.] Telef, itlaf. ◆ Adem-i felah, vahâmet. || **En** – Yabana, beyhûde yere. || (bhr.) **Être en** – Kazazede olmak tehlikesinde bulunmak.

Perdre [ft.] Kaybetmek, zâyi etmek: – **son argent** Parasını kaybetmek. ◆ Bir şeyden mahrum kalmak, ifâte etmek. ◆ Ölümle bir adamdan ayrılmak: **Il a perdu son père** Pederi vefat etti. ◆ İzâle etmek. ◆ İfsat etmek, ahlakını bozmak. ◆ İhlal-i namus etmek, bed-nâm etmek. ◆ Bırakmak, terk etmek. ◆ Yenilmek, mağlup olmak. ◆ Bozmak. ◆ Yolu kaybettirmek. ◆ İşitmemek. ◆ Anlamamak. ◆ Görmemek. || – **la carte** Pusulayı şaşırmak. || – **pied, – terre** Ayakları suyun dibine değmemek. ◆ Nerede olduğunu, ne söyleyip ne yaptığını bilmemek. || – **son bâton** (Tiyatro ıstılahında bir oyuncu hakkında) Neşesini kaybetmek, nasıl duracağını, ne yapacağını şaşırmak. || – **la vie** Vefat etmek. || – **haleine** Nefes kesilmek. || – **la tête** Ne yapacağını şaşırmak. = [fl.] Fiyatça tedenni etmek. || **Se** – Kaybolmak, yolunu şaşırmak. ◆ Gözden kaybolmak, görünmez olmak. ◆ Batmak. ◆ Fesad-ı ahlak ve sefâhate müptelâ olmak. ◆ İtibardan düşmek. || **Se – à** Bir şey anlamamak.

Perdreau [imz.] Keklik palazı. || – **x** Peşrev gülle.

Perdrigon [imz.] Birkaç cins eriğin nâm-ı umumisi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Perdrix [ims.] Keklik, hacel. || – **rouge** Kızıl keklik. || – **de Gascone** Sarmaşık. || – **blanche** Ak keklik. || – **grise** Çil keklik. || **œil-de** – Ayak parmaklarının arasında çıkan nasır.

Perdu,e [s.] Kaybolmuş. ◆ Faydasız, lüzumsuz, işsiz. ◆ Uzak, baid. ◆ Dalmış, müstağrak. || **Moments** – **s** Evkat-ı hâliye. || **à fonds** – **s** Re'sü'l-mâli terk etmek üzere. || **Placer à fonds** – Kayd-ı hayat ile bir maaş alınıp hîn-i vefatta meblağ-ı müstakraza terk olunmak şartıyla akçe yatırmak. || **Salle des pas** – **s** Mahkeme divanhânesi. || **à vos heures** – **es** İşsizliğiniz vaktinde, bir hâlî vaktinizde. || **Sentinelle** – **e** Askerden ayrılıp pek ileri giden karakol. || **Puits** – Suları kuruyan kuyu. || **Tirer à coup** – Rastgele, nişan almaksızın silah atmak. || **Femme** – **e** Âlüfte. || **à corps** – Kemâl-i şiddet ve tehâlükle.

Perdurable [s.] Ebedi, daimi.

Père [imz.] Baba, ata, peder, eb. ◆ Reis-i rûhânî, papaz. ◆ Mucit, keşşaf, muhteri'. || (mec.) Memba, masdar, menşe. || **Le saint** – Papa. || **Les** – **s de l'église** Akvali diyaneten ahkâm addolunan âbâ-i Nasrâniye. || **Les** – **s conscrits** Eski Roma ayanı. || – **noble** Tiyatroda ihtiyar, vakur adam rolünü icra eden oyuncu. || – **de famille** Evlad ü ıyâl sahibi, aile pederi. || – **adoptif** Ahretlik peder, tebennî eden, mütebennî. || **En bon** – **de famille** Kendi malı gibi; **User d'une chose en bon** – **de famille** Âharın bir şeyini kendi malı gibi tasarruf ve hıfz etmek. || – **putatif** Bâis-i tevlidi olmadığı çocukların pederi zannolunan adam. || – **nourricier** Süt baba. || – **douillet** İstirahata gayet düşkün hassas adam. || **Le** – **du jour** Güneş. = [cm.] Ecdat, âbâ vü ecdat, eslâf.

Pérégrin,e [s.] Seyyah, yabancı, garip. (Eski kelime.) = [ims.] İspanya hanedan-ı kralîsinde bulunan gayet iri bir inciye verilen isim.

Pérégrination [ims.] Memâlik-i ecnebiye ve baîdeye olunan seyahat, sefer, gurbet. ◆ Tuyurun seyahat ve muhâcereti.

Pérégrinité [ims.] Yabancılık hâl ve sıfatı (Eski kelime.)

Péremption [ims.] (*ran-psi-on*) (hk.) Mürur-ı zamanla bir hakkın zıyâı. ◆ Mehl-i muayyenin müruruyla muhakemeye devam hakkının zıyâı, muhakemenin adem-i istimâı, mürur-ı zaman. || – **d'instance** Müddet-i muayyenenin inkızâsıyla takip olunmayan istid'ânın iptali. || – **d'action** Mürur-ı zamanla iptal-i dava. || – **de jugement** Altı ay icra olunmayan hükm-i gıyabînin keenlemyekün addi.

Péremptoire [s.] Kati, katı', müskit, katiyü'l-müfâd. || **Arguments** – **s** Edille-i katiye, delâil-i müskite. || **Exceptions** – **s** İtirazat-ı katıa. || **D'une manière** – Suret-i katiyede. || **Exception** – **de fonds** Esasen davanın reddi itirazı.

Péremptoirement [h.] Kati bir suretle, katiyen.

Pérennité [ims.] (*rain-ni*) Çok dayanma.

Peréquation [ims.] (*kou-a*) Vergi ve mükâfatın müsâvat üzere tarh ve tevzii.

Perfecteur [imz.] Tekemmül ettiren (Az müsta'meldir).

Perfectibiliser [ft.] Kabil-i tekemmül ve mükemmeliyet kılmak.

Perfectibiliste [imz.] Kabiliyet-i tekemmülle inanan adam.

Perfectibilité [ims.] Kabiliyet-i mükemmeliyet, tekemmül: **La** – **de l'espèce humaine** Nev-i benî beşerin kabiliyet-i tekemmülü. ◆ Kesb-i kemâl, gittikçe daha mükemmel olmak istidadı.

Perfectible [s.] Kesb-i kemâl edip mükemmel olmaya müstaid, kabil-i tekemmül.

Perfection [ims.] Kemal, mükemmeliyet, tekemmül. || **En** –, **à la** – Mükemmelen.

Perfectionnement [imz.] İkmâl, istikmâl. ◆ Kemâl, mükemmeliyet, tekemmül.

Perfectionner [ft.] İkmâl ve istikmâl etmek, terakki ettirmek. || **Se** – Kesb-i kemâl etmek, tekemmül etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Perfide [i. - s.] Hain, sıdk u hulûstan âri. ◆ Vefasız, bî-vefa, hakikatsiz. ◆ Hıyanetle veya vefasızlıkla olunan.

Perfidement [h.] Hıyanetle, hıyanetkârâne. ◆ Vefasızlıkla, hakikatsizlikle.

Perfidie [ims.] Hıyanet, hainlik. ◆ Vefasızlık, hakikatsizlik.

Perfolié,e [s.] (nb.) Dallarına sarılan yapraklara ıtlak olunur, evrâk-ı mültasıka.

Perforant,e [s.] Delen, sâkıb. ‖ (t.) Sâkıb: **Mal** – Veca'-ı sâkıb.

Perforateur,trice [s.] Delmeye yarayan, sakbî. = [imz.] (crh.) Mesane taşını delen aletin ucu, mıskab. ◆ Mıskab tezgâhı. ◆ Kayaları delmeye mahsus çelik burgu.

Perforatif,ve [s.] Delmeye mahsus olan, sakbî.

Perforation [ims.] Delme, sakb. ‖ (t.) Teskîb.

Perforer [ft.] Delmek, sakb etmek.

Péri [d.] Lisan-ı Yunanîden me'huz bazı kelimâtın başında bulunup daire veya ihâta mânâsını ifade eder.

Péri [i.] (Farisîden me'huz) Peri.

Périanthe [imz.] (nb.) Çiçeğin dış kılıfı, gılâfü'z-zehre.

Péricarde [imz.] (tşr.) Kalbi ihâta eden zar, şegaf, gışâü'l-kalb.

Péricardique [s.] (tşr.) Kalbi ihâta eden zara mensup ve müteallik, şegafî.

Péricardite [ims.] (t.) Kalbi ihâta eden zarın iltihabı, iltihabü'ş-şegaf.

Péricarpe [imz.] (nb.) Tohum ve hububatı ihâta eden zar, gılâfü's-semer, muhit-i semer.

Périchondre [imz.] (*kon*) (tşr.) Kemiklerin ucunda ve mafsallarında bulunan ve gudruf denilen yapışkan bir maddeyi ihâta eden zar, gılâfü'l-gudruf.

Périchondrite [ims.] (t.) İltihab-ı gılâf-ı gudrufî.

Périclitant,e [s.] Hatar-nâk.

Périclitation [ims.] Hatır. ◆ Tedenni etme.

Péricliter [fl.] Tehlikede bulunmak.

Péricrâne [imz.] (tşr.) Kafayı ihâta eden zar, simhâku'l-cümcüme.

Périncyte [ims.] (t.) İltihab-ı muhit-i mesane.

Périderme [imz.] (nb.) Muhit-i edme.

Péridot [imz.] (*t* okunmaz) Zebercet denilen zî-kıymet taş.

Péridrome [imz.] Bir binanın etrafında sütunlarla muhât örtülü gezinti, divan.

Périégeste [ims.] Seyahat, coğrafyaya ait tavsifat.

Périgée [imz.] (hy.) Kamer veya bir seyyare mahrekinin küre-i arza en yakın ciheti. (Zıddı; *apogée* : evc).

Périgourdin,e [i. - s.] Fransa'nın Périgord eyaleti ahalisinden veya bu eyalete mensup ve müteallik olan.

Périgueux [imz.] Bu isimle müsemma şehrin civarında çıkıp camcılık ve minecilikte müsta'mel gayet sert siyah taş.

Périgyne [s.] (nb.) Havlü'l-mebîz.

Périhélie [imz.] (hy.) Bir seyyâre mahrekinin Güneş'e en yakın tarafı, semtü'ş-şems, hazîzü'ş-şems.

Péril [imz.] (*ril*) Tehlike, muhâtara, hatar, vahâmet. ‖ **à ses risques et – s** Kâr ve zararı kendine ait olmak şartıyla.

Périlleusement [h.] Tehlike ve muhâtara ile, vahâmetle.

Périlleux,se [s.] Tehlikeli, muhâtaralı, hatar-nâk, vahim. ‖ **Saut** – Havada parende atma. ◆ Şiddetli bir hareket.

Périmé,e [s.] Müddet-i muayyenesinin mürurı ile hükümsüz kalan, müddet-i muayyenesi mürur eden.

Périmer [fl.] (hk.) Mürur-ı zamanla hakkını kaybetmek, mürur-ı zaman sebebiyle hükümsüz kalmak, dava istimâ' olunmamak.

Périmètre [imz.] (he.) Her nevi eşkâl-i hendesiyeyi ihâta eden hat, muhit, çevre.

Période [ims.] Zamanın münkasim bulunduğu büyük aksamın beheri, devir. ‖ (hy.) Seyyarelerin tâbi bulundukları sabitin etra-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

finda devirleri, devir. || (t.) Hastalığın aldığı renk ve suret, devir, nöbet. || – géologique Devr-i arzî, devr-i jeoloji. || – archaïque Devr-i kadim. || – paléojoïque Devr-i hayvanat-ı kadîme. || – méjoïque Devr-i hayvanat-ı mutavassıtî. || – anthropojoïque Devr-i insanî. || – quaternaire Devr-i râbi'. || (ed.) Birkaç cümleden mürekkep kelâm. = [imz.] Devir, asır, eyyam, müddet. ◆ Bir şeyin vâsıl olabildiği derecâtın en yükseği, derecâtın âlâsı, derece-i âlî, derece-i kusvâ.

Périodicité [ims.] Devri mukannen ve avdet ve zuhuru muayyen olma, takannün, mevkutiyet. || (t.) Tahvil, mütenâvibu'z-zuhur, devriye.

Périodique [s.] Mukannen vakitte devrini icra edip zuhur eden, devrî, mukannen. || Fièvre – Nöbetle gelen sıtma, hummâ-yı devrî. || Publications – s Yevm-i intişarları mukannen kütüb ve resâil ve gazeteler, matbuat-ı mevkute. || Fraction – Kesr-i âşârî-i devrî.

Périodiquement [h.] Mukannen ve muayyen bir devirle. ◆ Nöbetle, bi'l-münâvebe. ◆ Mevkut surette.

Périodiste [imz.] Resâil ve cerâid-i mevkuteden birinde çalışan muharrir.

Périœcien [imz.] (*ri-é-si*) Arzan mütevâzî bir iklimde bulunan fakat tûlen mütekabil daireler altında yani beynlerinde 180 derecelik mesafe bulunup bir takımında gece yarısı iken diğer takımında öğlen vakti olan ahali-i arza ıtlak olunur.

Périoste [imz.] (tşr.) Kemikleri ihâta eden ince zar, kışr-ı azm, simhâk.

Périostose [ims.] (t.) Kemik zarının şişmesi, teverrümü's-simhâk.

Péripatéticien,ne [i. - s.] Aristo'nun usul-i felsefesine yani meşşâiyun mezhebine tâbi yahut muvâfık olan. ◆ Aristo'nun şâkirdi, meşşâiyundan hakîm.

Péripatétisme [imz.] Aristo'nun usul-i felsefesi ve hikmetteki mezheb-i mahsusu, meşşâiyun mezhebi.

Péripétie [ims.] (*sî*) Bir hikâye yahut tiyatro kitabı eşhasının mûcib-i helecan ve heyecan olacak, dâî-i merak ahvâli. ◆ Bir manzume veya tiyatro kitabının neticesi. ◆ İnsanı müteessir ve müteheyyic eden hadise.

Périphérie [ims.] (he.) Bir şekli ihâta eden hat, muhitü'ş-şekl.

Périphérique [s.] (he.) Bir şeklin muhitine mensup ve müteallik.

Périphrase [ims.] Kendi ismiyle tesmiye olunmayan bir şeyi ifham için kullanılan tabir, edeb-i kelâm.

Périphraser [ft.] Bir şeyi kendi ismiyle tesmiye etmeyerek diğer tabirle anlatmak, edeb-i kelâm sanatına müracaatla ifade etmek.

Périple [imz.] Ezmine-i kadîmede bir denizin sevâhilince olunan seyr ü seyahat, seyr-i sevâhil. ◆ Bu seyahati muarrif olarak günü gününe yazılan sefernâme.

Péripneumonie [ims.] (t.) Akciğerin iltihabı, zâtü'r-rie [zatürre]. || – contagieuse Sârî zatü'l-cenb ve zâtü'r-rie [zatürre].

Périproctite [ims.] (t.) İltihab-ı şerc.

Périptère [imz.] (m.) Cihet-i hâriciyesi ve etrafı sütunlarla muhat bina.

Périr [fl.] Kaybolmak, zâil olmak, telef olmak. ◆ Fevt olmak, helâk olmak. ◆ Denizde kazaya uğramak, kazazede olmak. || – corps et bien Sefinede bulunan mal ve can telef olmak. ◆ Harap olmak, bozulmak. ◆ Berbat, perişan olmak. ◆ Patlamak, çatlamak.

Périscien [imz.] Küre-i arzın kutuplarında yani mıntıka-i müncemidede sâkin olup bazı mevsimlerde güneş başlarının üzerine yirmi dört saatte bir daire teşkil eden ve gölgeleri her tarafa dönerek bir daire çizen ahaliye ıtlak olunur.

Périscopique [s.] Bir yüzü düz veyahut muka'ar ve diğer yüzü muhaddeb olan ayna ve gözlük camlarına ıtlak olunur, adesî. || Verres – s Zücâc-ı adesî.

Périsperme [imz.] (nb.) Hububat kabuğu, kışrü'l-bezr, süveydâ.

Périspore [imz.] (nb.) Tarf-ı semer-i zü'l-ilkah-ı hafiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Périssable [s.] Fani.

Périssoire [ims.] Gayet hafif bir sandal.

Périssologie [ims.] (ed.) Lüzumsuz yere fazla veya müterâdif kelimeler isti'mali, kesret-i tekerrür, tatvil-i kelâm.

Péristaltique [s.] (t.) Bağırsakların hazmını teshil eden hareketlerine ıtlak olunur, istidârî, hareket-i müstedîre.

Péristyle [imz.] (m.) Bina avlusu derûnunda sütunlar sırası. || (mec.) Medhal, mukaddime.

Périsystole [ims.] (t.) Kanın cevelânında kalp ve şiryanların şişip açılmasıyla toplanmaları arasındaki aralık, mâbeynü'l-inbisat ve'l-inkıbaz, kurub-ı inkıbazü'l-kalb.

Péritoine [imz.] (tşr.) Batn-ı esfelin iç tarafını ihâta eden zar, gışâ-i müstabtınü'l-batn, sıfak.

Péritoinéal,e [s.] Sıfakî, peritonî.

Péritonite [ims.] (t.) Batn-ı esfel zarının iltihabı, iltihabu's-sıfak.

Périutérin,ne [s.] Muhit-i rahim.

Per Jocum [Latince tabir] Latife için, latife tarzında.

Perlaire [s.] İnci parlaklığında.

Perle [ims.] İnci, lü'lü, dürr. ◆ Gayet küçük dört puntoluk dökme hurufat. || (m.) Bazı tezyinat-ı mimariyede inci resminde fasl-ı müşterek nokta-i tekatu'ları dizisi. || (tt.) Lü'lüiye fasîlesinden orman böceği. || **Mère** – Şahdâne denilen gayet büyük inci. || (mec.) Bir şeyin en iyisi, en güzidesi. || **Les – s du matin** Çiy taneleri. || **Gris de –, Gris –** Açık gümüşî renk. || **– fine** Hakiki inci. || **– fausse** Yalancı inci. || **– d'éther** Eter incileri.

Perlé,e [s.] **orge** – Nemçe arpası. || **Ouvrage** – Dikkatle ve gayet tekellüfle ve güzel yapılmış iş.

Perler [ft.] Gayet dikkat ve tekellüfle yapmak. ◆ (Arpa, pirinç hakkında) Ayıklamak. ◆ İnci biçiminde şeker yapmak. ◆ Bazı şekerlemelerin üzerini gayet ufak tanelerle setretmek. = [fl.] Alın terlemek.

Perlette [ims.] Küçük inci.

Perlides [imz.] (nb.) Lü'lüiye fasîlesi.

Perlier,ère [s.] İnciyi hâvi, inci veren; **Huîtres – ères** İnci çıkarılan istiridyeler, asdâf-ı dürr-dâr.

Perlimpinpin [imz.] (mr. Poudre). Değersiz, kıymetsiz, ehemmiyetsiz şey.

Perlure [ims.] Geyik boynuzlarının sathındaki taneler.

Permanence [ims.] Devam, adem-i inkıtâ, bir yerde veya bir hâlde duruş, deymûmet. || (as.) Askerin devam-ı mevcudiyeti. || Merkez komiserliği.

Permanent,e [s.] Daimi, bir yerde veya bir hâlde duran, ber-devam, ber-karar. || **Commission – e** Daimi komisyon. || **Fortifications – es** (as.) İstihkâmat-ı cesîme ki muvakkat olmayıp daimi durur. || **Armées – es** Asâkir-i dâime.

Perméabilité [ims.] Ziya ve su vesâirenin geçmesine mani olmayan ecsamın hâli, kabiliyet-i nüfuz, kabiliyet-i tenfiz.

Perméable [s.] Su ve ziya vesâirenin geçmesine mani olmayan ecsama ıtlak olunur, kabil-i nüfuz, kabil-i tenfiz, kabil-i teneffüz.

Permesse [imz.] Yunan-ı kadimin ulûm ve maarif ve sanayi-i nefise hâmiyeleri olup Musa tabir olunan perilere mahsus addolunan bir nehri; **les nymphes du** – Mezkûr periler.

Permettre [ft.] (*mettre* gibi tasrif olunur) Müsaade etmek, izin ve ruhsat ve mezuniyet vermek. ◆ Serbest bırakmak, mesağ göstermek, tecviz ve ibâha etmek.

Permis [imz.] Tahriren alınan izin, izinnâme, izin tezkeresi, ruhsatnâme. || **– de chasse** Av tezkeresi. || **– de circulation** Demiryol ve emsali idareler tarafından meccânen verilen bilet, paso.

Permission [ims.] İzin, me'zuniyet, müsaade, ruhsat. || **Être en** – Me'zunen memleketine gitmiş olmak. || **Abuser de la** – Bir şeyde ifrat etmek.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Permissionnaire [imz.] Me'zuniyet istihsal etmiş adam, me'zun. || (as.) İzinli zâbit veya nefer.

Permissionner [ft.] Müsaade etmek.

Permutable [s.] Becayişi mümkün.

Permutant [imz.] Becayiş eden memur.

Permutation [imz.] Becayiş-i memuriyet. || (r.) Mübâdele. || (sr.) İbdâl. || **Règles de** – İbdâl kaideleri.

Permuter [ft. - fl.] Becayiş-i memuriyet etmek, becayiş olunmak.

Pernicieusement [h.] Muzır ve tehlikeli bir suretle.

Pernicieux,se [s.] Muzır, tehlikeli, mühlik. || **Fièvre – se** Hummâ-yı mühlike.

Perniciosité [ims.] Mazarrat, tehlike, mühlik olma.

Péroné [imz.] (tşr.) Baldırın hâricî tarafında bulunan ince ve uzun kemik, kasaba-i suğrâ, şaziye.

Peronnelle [ims.] Ahmakça ve çok söyler geveze kız veya genç kadın.

Péroraison [ims.] Sözün son fıkrası, netice, hâtime-i kelâm, hâtime.

Pérorer [fl.] Uzun uzadıya söz söylemek, nâtıka-perdazlık etmek.

Péroreur [imz.] Uzun uzadıya söz söyleyen, nâtıka-perdaz, lafazan.

Pérot [imz.] Ormanlarda kat'-ı eşcar devrinin iki mislinde yetişmiş eşcar-ı ihtiyatiyeye ıtlak olunur.

Pérot [imz.] Avam beyninde papağana ve hindiye verilen isim.

Pérou [imz.] Amerika-yı Cenubî'nin bir büyük memleketi olup pek çok mal ve servetten kinâyeten kullanılır. ◆ Gayet kıymetli şey.

Pérouyde (k.) En ziyade müvellidü'l-humûzayı hâvi humz, humz-ı ahîr.

Perpendiculaire [ims. - s.] (he.) Amûd, amûdî. ◆ Şâkulî. || **Plan** – Sath-ı amûdî.

Perpendiculairement [h.] Amûden, kaimen, şâkulen.

Perpendicularité [ims.] Müstevî-i amûdî şekil ve sureti, amûdiyet, şâkuliyet.

Perpendicule [ims.] Duvar ve sütun vesâirenin doğru olup olmadığını anlamak için müsta'mel ucu kurşunlu ip, şâkul.

Perpétration [ims.] İrtikâb ve îka': **La – d'un crime** Bir cürmün irtikâbı.

Perpétrer [ft.] İka' ve irtikâb etmek. ◆ Yapmak, ikmal etmek.

Perpétualité [ims.] Daimiyet.

Perpétuation [ims.] İdâme, ibka, teyit, istimrar.

Perpétuel,le [s.] Fasılasız, daimi, lâ-yenkatı', müstemir. ◆ Her vakit vâki olan, daimi, müdâm, devamlı. || **Alliance – le** İttifak-ı daimi. ◆ İnsanın ömrünce devam eden, müebbet. || (hk.) **Attaché – à la demeure** Eşya-yı gayr-ı menkuleye tâbi olan eşya-yı menkule, müstakarre.

Perpétuellement [h.] Daima, daimi surette. ◆ Müebbeden. ◆ Ölünceye kadar.

Perpétuer [ft.] Daima veya çok vakit devam ettirmek, idame ve te'bid etmek.

Perpétuité [ims.] Devam, istimrar, beka. ◆ Ebediyet. || **à** – Müebbeden, li'l-ebed. || **Travaux forcés à** – Müebbeden kürek cezası. || **Exil à** – Nefy-i müebbed. || **Détention à** – Müebbeden kalebentlik cezası. || **Concession à** – Bir kabristanda daimi surette kalmak üzere terk olunan mahal.

Perplexe [ims.] Mütehayyir, müteredditd. ◆ Tereddüt ve müşkilâtı bâis.

Perplexité [ims.] Hayret, tereddüt, kararsızlık. ◆ Müşkilât, endişe.

Perquisition [ims.] Teftiş, tefahhus, tahkik, taharri. || – **domiciliaire** Zabıta tarafından hâne taharrisi. || **Mandat de** – Taharri müzekkeresi.

Perquisitionner [fl.] İcra-yı taharriyat etmek, icra-yı teftiş ve tefahhus ve tahkikat etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Perrette [ims.] **Bâte à** – Hîn-i hâcette kullanılmak üzere saklanan akçe.

Perriche [ims.] Amerika'nın uzun kuyruklu papağanı.

Perrière [ims.] Taş atmaya mahsus eski bir nevi mancınık. ◆ Taş madeni.

Perrin-dandin [imz.] Avrupalılarca cahil ve gülünç tavırlı hâkim.

Perron [imz.] Kapı dışarısında üstü açık merdiven ve sahanlık, taş merdiven. ◆ Binek taşı veya sahanlık.

Perroquet [imz.] Papağan kuşu, tûti. ◆ Bilâ-mülâhaza ve tetkik söz söyleyen adam, papağan. ◆ Birkaç renkli bol esvap, domino. || **Soupe à** – Şaraba batırılmış ekmek. || **Étouffer, écraser un** –, **un** – **vert** Bir kadeh absent içmek. || – **s à queue courte** Kısa kuyruklu papağanlar. || – **s à queue longue** Uzun kuyruklu papağanlar. || – **vert** Yeşil papağan, tûti. || (bhr.) Babafingo direği ve yelkeni. || **petit** – Pruva babafingo. || **Grand** – Grandi babafingo. || **Haubans de** – Sartiyeler. || **Vergue de** – Babafingo sereni. || **Voile de** – **misaine** Babafingo pruva yelkeni. || – **volant** Babafingo kontrası.

Perruche [ims.] Dişi papağan kuşu. ◆ Uzun ve sivri kuyruklu bir nevi küçük papağan kuşu, tûti. ◆ Geveze genç kız. || (mec.) Mizana babafingo yelkeni. || **Mât de** – Mizana babafingo çubuğu.

Perruque [ims.] Eğreti saç, peruka. ◆ Emvâl-i emîriyenin sirkati, ihtilâs. ◆ Şiddetli tekdir ve tevbih. || **Tête à** – ve **Vieille** – Köhne fikirli.

Perruquer [ft.] Peruka koymak, takmak.

Perruquerie [ims.] Köhne, modası geçmiş şey.

Perruquier [imz.] Eğreti saç yapan adam. ◆ Berber, perukâr.

Perruquière [ims.] Berber karısı, perukâr karısı.

Pers,e [s.] Mâiye karib yeşil renginde, elâ: **Yeux** – **s** Elâ göz.

Persan,e [i. - s.] İranî, Acemî, Farısî. = [imz.] Lisan-ı Farısî.

Perse [ihs.] İran, Fars, Pers. = [ims.] İran bası ve kumaşı.

Persécutant,e [s.] Sıkan, musallat olan, bıktıran, muacciz.

Persécuté,e [i. - s.] Aleyhinde bulunulan, takip ve tazyik olunan, sıkıştırılan. ◆ Mağdur, sitem-dîde.

Persécuter [ft.] Musallat olmak. ◆ Sıkıştırmak, tazyik ve takip etmek.

Persécuteur,trice [i.] Musallat. ◆ Sıkıştıran, tazyik ve takip eden adam.

Persécution [ims.] İ'tisaf. ◆ Takip, tazyik. ◆ Taciz.

Persée [imz.] Semânın nısf-ı şimalîsinde bulunan bir cümle-i kevkebiye, Fars.

Perses [imz. - cm.] Eski İranîler. (Şimdikilerine *persans* denilir.)

Persévéramment [h.] Sebat ve kararla, sabit-kadem olarak, ikdam ile.

Persévérance [ims.] Sebat, karar, devam, müdâvimlik. ◆ Vefa, vefadarlık.

Persévérant,e [s.] Sebatlı, sabit-kadem, müdâvim. ◆ Vefadar.

Persévérer [fl.] Sebat etmek, sabit-kadem olmak. ◆ Devam etmek. ◆ Vefadarlık etmek.

Persicaire [ims.] Râvendiye fasîlesinden su biberi. || – **à indigo** Nîl-i çînî, çivit otu.

Persicot [imz.] Şeftali çekirdeğinden çıkarılan bir nevi meşrub, şeftali çekirdeği sübyesi.

Persienne [ims.] Panjur.

Persiflage [imz.] Eğlenmek üzere maytaba alma, zevklenme.

Persifler [fl.] Eğlenmek üzere maytaba almak, zevklenmek. = [fl.] İstihzâ ile lakırdı etmek.

Persifleur,se [i.] Birini maytaba alıp zevklenmeyi seven adam, maytapçı. ◆ Müstehzi.

Persil [imz.] (*l* okunmaz) Maydanoz. || – **frisé** Katmerli maydanoz. || – **de montagne** Dağ maydanozu. || – **d'âne** Frenk maydanozu. || – **bâtard** Yaban maydanozu. || **Arracheur de** – Yedek çeken, yedekçi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Persillade [ims.] Maydanozlu sığır eti yemeği.

Persillé,e [s.] İçlerinde maydanoz yaprağı gibi yeşil lekeleri olan peynir vesâireye ıtlak olunur.

Persique [s.] Eski İranîlere mensup ve müteallik. || (m.) Sütun yerine üserâ heykelleri bulunan ebniye usulüne ıtlak olunur: Ordre – İran tarz-ı mimarisi. || Golfe – Basra Körfezi, Acem Körfezi.

Persistance [ims.] Beka, devam. ◆ Sebat, karar, ısrar.

Persistant,e [s.] Baki, daim, sabit-kadem, sebatlı, ber-karar. || (nb.) Mevsimin gayrı mevâsimde dahi mukavemet eden. || Feuilles – es Mevsimin gayrı mevâsimde dahi tebeddülât-ı havaiyeye ve şedâid-i sermâya mukavemet eden yapraklar, evrak-ı hâlide.

Persister [fl.] Sebat etmek, sabit-kadem olmak, ısrar etmek, mukavemet etmek.

Personnage [imz.] Büyük adam, maruf adam, zât, ricalden adam. ◆ Tiyatro kitabı veya oyunu eşhasının beheri. || (mec.) Tavır ve hareket.

Personnaliser [ft.] Bir şeyin tasvir-i mücessemi hükmünde olmak, tecessüm etmek.

Personnalité [ims.] Şahsiyet, zâtiyet; – morale Şahsiyet-i maneviye. ◆ Eşhas, rical. ◆ Yalnız menâfi'-i şahsiyeye ehemmiyet veriş, kendinden bahsediş, benlik, enâniyet. ◆ Zât ve şahsa dokunan sözler. || – civile Sıfat-ı resmiye-i kanuniye. || – des lois Kavânînin şahsiyeti. || Faire des – s Şahsiyâta girişmek. || Principe de la – des lois pénales Kavânîn-i cezaiyenin şahsiyet kaidesi.

Personne [ims.] Kimse, kişi. ◆ Hayat-ı şahsiye. || – publique Memur. || Acception de – Birini diğerine tercih. || S'assurer de la – de quelqu'un Birini tevkif etmek. || En – Bizzat. || Payer de sa – Tehlikeye ilka-yı nefs etmek. ◆ Lütf-ı âşıkane ile mükâfat-dîde eylemek. || Aimer sa – Kendi rahatına çok bakmak, rahatı sevmek. || Les trois – s divines Ekanim-i selâse. || – civile Şahs-ı resmî. || – morale Şahs-ı manevi. || (sr.) Ef'al ve zamâirin gaib ve muhatap ve mütekellimden ibaret olan ahvâl-i selâsesi: 1ère – Mütekellim; 2ème – Muhatap; 3ème – Gaib.

Personne [imz.] Kimse, hiç kimse. ◆ Kimse, birisi.

Personné,e [s.] (nb.) İçeriye doğru çekilip büzülen ve o hâlde buzağı burnu şeklini alan çiçeklere ıtlak olunur, şahsî.

Personnées [ims. - cm.] (nb.) İçeriden çekilip büzülen ve o hâlde buzağı burnu şeklini alan çiçekler, fasîle-i şahsiye.

Personnel,le [s.] Şahsi, hususi, zâtî: Mérite – Liyakat-ı zâtiye. ◆ Hodbin, hod-endiş. ◆ Sırf zâtında içtimâ eden. || Contribution – le Herkesin kendi şahsı için hükûmete verdiği vergi, (vergi-i şahsî). || Statut – Ahvâl-i şahsiye. || (sr.) Pronom – Zamir-i şahsi; Mode – Fiilin masdardan başka sîgalarının beheri. || Fait, question – le Mesele-i şahsiye, madde-i şahsiye. || (sr.) Désinences – les Zamâir-i fiiliye. = [i.] Yalnız hodbin, hod-endiş. = [imz.] Bir dairenin heyet-i memurîn ve hademesi; Le – de l'ambassade Memurîn-i sefâret.

Personnellement [h.] Şahsen, zâten, zâtınca. ◆ Bizzat.

Personnification [ims.] Cismi olmayan bir şeyin tecessüm ettirilmesi, tecsim, tecessüm. || (ed.) Teşhis denilen sanat-ı edebiye ki Fransız şuarâsı çokça isti'mal ederler.

Personnifier [ft.] Tecessüm ettirmek, akli ve manevi bir şeyin suret ve heykelini yapmak. ◆ Teşhis ettirmek. ◆ Bir şeyin suret-i mücessemesi hükmünde olmak. || Se – Tecessüm etmek.

Perspectif,ve [s.] Mevaddı bu'diyet ve kurbiyetlerine ve beynlerindeki mesafeye göre tasvir eden ve ilm-i menâzıra muvâfık olan (resim vesâire).

Perspective [ims.] Mevâddın bu'diyet ve kurbiyetlerine ve beynlerindeki mesafeye göre tasviri usul ve sanatı, fenn-i menâzır. ◆ Bu suretle tasvir olunmuş manzara. ◆ Uzaktan görülen şeylerin manzarası. || – linéaire Menâzır-ı hattiye, menâzır-ı hutût. || – aé-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

rienne Menâzır-ı levniye. || Avoir la – de Ümit etmek. || En – Fenn-i menâzır kaidesinin icap ettiği şerâit dairesinde. ◆ Uzakta, istikbalde, âtiyen.

Perspicace [s.] Seriyü'l-intikal, zeki, anlayışlı, ferasetli.

Perspicacité [ims.] Sürat-i intikal, zekâvet, anlayış, feraset.

Perspicuïté [ims.] İfade-i meram ve beyan-ı efkârda vuzuh, açıklık. (Az kullanılır.)

Perspirable [s.] Bazı ecsâmın kendi arasından geçmesine kabiliyeti olan, tereşşuha müsait (şey).

Perspiration [ims.] (t.) Hissolunmayacak surette terleme, infizac-ı gayr-ı mahsus, infizac-ı hafî.

Perspiratoire [s.] (t.) İnfizac-ı gayr-ı mahsus ile hâsıl olan.

Perspirer [ft.] Tereşşuh etmek. (Az kullanılır.)

Persuader [ft.] İnandırmak, kandırmak, ikna etmek. || Se – Kanmak, kanaat hâsıl etmek. ◆ İnanmak, zannetmek.

Persuasible [s.] Kabil-i ikna.

Persuasif,ve [s.] Kandırıcı, mukni'.

Persuasion [ims.] İnandırma, kandırma, ikna. ◆ Kuvvetli zan ve itiyat, kanma, teyakkun, kanaat. || Moyens de – Vesâit-i muknia.

Persulfure [ims.] (k.) Kibrit-i ahîr.

Perte [ims.] Kayıp, zıyâ. ◆ Fevt, telef, helâk. ◆ Vefat, ölüm. ◆ Harabiyet, perişanî. ◆ Ziyan, zarar, hasar. ◆ Bir muharebe veya dava veya oyunda kaybediş, yenilme, mağlubiyet. ◆ İfâte. || à – de vue Gözle görünmeyecek surette, gözün alabildiği kadar. || En pure – Büsbütün faydasız ve beyhûde olarak. || à – Zararına; Vendre à – Zararına satmak. || – sèche Sırf zarar, bir taraftan telafi edilmeyen zarar. || Profits et – s Kâr ve zarar. || – des droits civils Hukuk-ı medeniyeden ıskat. || – de la nationalité Tâbiyetten ihraç, tâbiyetin terki. || – d'un navire Bir sefinenin zıyâı. || (t.) – de sang İzâa-i dem. || – par cas fortuit Kazaen telef. || – du Rhône Rhone Nehri'nin toprağa dalıp kaybolduğu nokta. || à – d'haleine Nefesi kesilinceye kadar.

Pertinemment [h.] Bir suret-i münasibede, lüzumu vechile.

Pertinence [ims.] Suret-i münasibe.

Pertinent,e [s.] Suret-i münasibede olan. || Moyens – s Vesâit-i münasibe.

Pertuis [imz.] (s okunmaz) (cr.) Savak deliği. || (cğ.) İki ada veya bir ada ile bir sahil beyninde vâki dar boğaz veya geçit.

Pertuisane [ims.] Geniş ve kenarları keskin harbe, aneze.

Perturbateur,trice [i. - s.] Gürültü eden, muhill-i asayiş. || (ht.) Mürtecif.

Perturbation [ims.] Hâtır-perişanlık, ızdırap. ◆ Fitne. ◆ Ecram-ı semâviyenin birbirleri üzerine olan tesirlerinden hareketlerinde olan tagayyür. ◆ Âzâ-yı bedenin vezâifince halel ve noksan. || (ht.) İrticaf: – de l'aiguille aimantée İbre-i mıknatısiyenin irticafı.

Pertus,e [s.] (nb.) Delikli yapraklara ıtlak olunur, meskub.

Péruvien,ne [i. - s.] Amerika-yı Cenubî'nin Peru memleket-i azîmesine mensup ve müteallik veya memleket-i mezkûre ahalisinden olan, Perulu.

Pervenche [ims.] Cezayir menekşesi. || Petite – Küçük Cezayir menekşesi. || Grande – Büyük Cezayir menekşesi. || – de Madagascar Madagaskar Adası'na mahsus bir nevi menekşe ağacı.

Pervers,e [i. - s.] Fâsık, fâcir.

Perversement [h.] Fenalıkla, fısk u fücurla.

Perversion [ims.] Fısk u fücur.

Perversité [ims.] Fenalık, fısk u fücur.

Pervertir [ft.] Bozmak, ifsat etmek, ihlal etmek. ◆ Tağyir etmek. || Se – Bozulmak, fesad-ı ahlaka uğramak.

Pervertissement [imz.] Bozma, ifsat. ◆ Bozulma, ahlak bozukluğu.

Pervertisseur [imz.] İfsat eden.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pesade [ims.] Beygirin şahlanması, şaha kalkması.

Pesage [imz.] Tartma, vezin. ◆ Kantar resmi, kantariye. || **Instruments de** – Tevzin âlâtı.

Pesamment [h.] Ağır olarak, ağırlıkla, girân girân, ağır bir surette. || (mec.) Letafetsizlikle, sakil bir surette. || – **armé** Pür-silah. || **Batîment** – **chargé** Ziyade yüklü sefine.

Pesant,e [s.] Ağır, sakil, girân. ◆ Yavaş, batî. || (mec.) Ağır. ◆ Letafetsiz, sakil. = [imz.] Sıklet, ağırlık.

Pesanteur [ims.] Ağırlık, sıklet. ◆ Keyifsizlik, mizaçsızlık. ◆ Cazibe-i arz. || (mec.) Zihin ağırlığı, gabâvet. || – **universelle** Ecram-ı semâviyenin kuvve-i cazibesi. || – **spécifique** Sıklet-i izâfiye.

Pesée [ims.] Tartış, vezin. ◆ Birden tartılan şey. || **Méthodes des doubles** – **s** Vezn-i mükerrer usulü.

Pèse-lait [imz.] Sütün hâlisliği derecesini anlamaya mahsus alet, mizanü'l-leben. (cm.: *des pèse-lait*)

Pèse-lettre [imz.] Mektup veznetmeye mahsus terazi.

Pèse-liqueur [imz.] Mâyiatın derece-i kesâfetini anlamaya [mahsus] alet, mizanü'l-mâyiat. (cm.: des *pèse-liqueurs*).

Pèse-moût [imz.] Şıranın kesâfetini anlamaya mahsus alet. (cm.: des *pèse-moût.*)

Peser [ft.] Tartmak, veznetmek. || (mec.) Muvâzene etmek, dûr u dirâz düşünmek. || (bhr.) – **raide un cordage** Bir halatı kerkiltmek. = [fl.] Ağır gelmek. ◆ Ağırlık vermek. || – **sur le cœur** Keder, elem vermek. || – **sur l'estomac** Mideye oturmak. || **Se** – Tartılmak.

Pèse-sel [imz.] (k.) Mizan-ı emlâh.

Peseur [imz.] Tartan, vezneden. || – **public** Kantarcı, kantar memuru.

Peson [imz.] Kantar.

Pessimisme [imz.] Bedbinî, bedbinlik mesleği. (Zıddı *Optimisme*'dir).

Pessimiste [imz.] Bedbin. (Zıddı *Optimiste*'dir).

Pessomancie [ims.] Beyaz ve siyah çakıl taşlarıyla vuku bulan tefeül.

Peste [ims.] Yumurcak, tâun, veba. || – **!** Vay!: – **que cela est beau** Vay! Bu ne güzel!

Pester [ft.] Sözle veya tavır ve işaretle hoşnutsuzluk ve infial göstermek.

Pestifère [s.] Vebayı neşr ü sirayet ettiren, nâkil-i veba. || (mec.) Müfsid-i ahlak.

Pestiféré,e [s.] Vebaya tutulmuş.

Pestiférer [ft.] Veba sirayet ettirmek. ◆ Ta'zib etmek.

Pestilence [ims.] Veba, illet-i sâriye. (Eski kelime.)

Pestilent,e [s.] Vebaya münasebeti olan, vebalı: **Fièvre** – **e** Hummâ-yı vebaî.

Pestilentiel,le [s.] Vebaya tutulmuş, bulaşmış. ◆ Veba gibi sârî.

Pet [imz.] Yellenme.

Pétale [imz.] (nb.) Çiçeklerin küçük iklil şeklinde olan kabuğunu teşkil eden yaprakçıkların beheri, vüreyka-i tüveyciye.

Pétaloïde [s.] (tşr.) Nebatat tüveycleri yapraklarına müşâbih, şibh-i tüveyc.

Pétarade [ims.] Beygirin yürür iken yellenmesi. ◆ Tahkir ve istihzâ makamında söz, çıkarılan sadâ. ◆ Saçma söz, yâve. ◆ Donanma fişeği.

Pétard [imz.] Kestane fişeği. ◆ Kıç. (Âmiyâne tabir.)

Pétarder [ft.] Fişek atmak.

Pétardier [imz.] Fişekçi.

Pétase [imz.] Eski zamanda giyilen bir nevi müdevver külah veya kalpak.

Pétéchial,e [s.] (t.) Bazı hastalıklarda cildin üzerine çıkan kırmızı pullara mensup ve müteallik, nemeşî.

Pétéchies [ims. - cm.] (t.) Bazı hastalıklarda cildin üzerine çıkan kırmızı pullar, nemeş.

Pet-en-l'air [imz.] Evin içinde giyilen pek kısa gecelik entarisi. (cm.: des *pet-en-l'air.*)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Péter yahut **Peter** [fl.] Yellenmek. || (mec.) Patlamak, çatırdamak: **Le bois vert pète dans le feu** Yaş odun ateşte çatırdar. ◆ Patlamak, yarılmak.

Pétersbourgeois,e [i.] Petersburglu. ◆ Petersburg'a veya Petersburglulara ait.

Péteur,se [i.] Çok yellenen, osurgan. ◆ Korkak adam.

Pétillant,e [s.] Çatırdayan, çıtırdayan, çatırtı ile patlayan. || **Les yeux – s** Parlak gözler, uyûn-ı âteş-feşân.

Pétillement [imz.] Çatırdama, çıtırdama, çatırtı ile patlama. || (mec.) Keskin parlaklık.

Pétiller [fl.] Çatırdamak, çatırtı ile patlamak, çıtırdamak. ◆ Sabırsızlanmak. || (mec.) Ateş püskürmek, parlamak. || **– d'ardeur, d'impatience** Çok gayret, çok sabırsızlık göstermek. || **– d'esprit** Pek keskin zihni olmak: **Ses yeux pétillent** Gözlerinden ateş fışkırıyor.

Pétiolaire [s.] (nb.) Yaprak sapına müteallik veya yaprak sapı cinsinden olan, zenebî.

Pétiole [imz.] (nb.) Yaprak sapı, zeneb. || **– articulé** Zeneb-i mafsaliye[82]. || **– ailé** Zeneb-i mücennah. || **– commun** Zeneb-i âmm.

Pétiolé,e [s.] (nb.) Sapı olan (yaprak), zü'z-zeneb.

Pétiolule [ims.] (nb.) Yaprak sapcağızı, züneyb, zeneb-i kasîr.

Pétiot,e [i. - s.] Küçücük. ◆ Minimini çocuk.

Petit,e [s.] Küçük, ufak, sagir, hurd. ◆ Kısa boylu, kasîrü'l-kame, kûteh. ◆ Zayıf, nazik. || (mec.) Az ehemmiyetli, ufak tefek. ◆ Mütevazı. ◆ Asalet ve ulüvv ve keremden ârî, bayağı. || **Le – monde** Ahalinin aşağı sınıfları, sıgar. || **– esprit** Efkârı mahdut adam. || **En –** Toptan olmayarak, perakende. || **– à –** Azar azar, yavaş yavaş. || **– vin** ve **– e bière** İspirtosu az şarap ve bira. || (bhr.) **– perroquet** Pruva babafingo.

Petit [imz.] Kısa boylu adam veya çocuk, yavru, peççe, palaz. ◆ Küçük şey. || **Faire des – s** Yavrulamak. || **Un – peu** Birazcık.

Petite-fille [ims.] Oğul veya kızın kızı, torun, hafîde. (cm.: des *petites-filles*.)

Petitement [h.] Az miktarda. ◆ Küçüklükle, fakr u meskenetle, miskinâne. ◆ Alçaklıkla, alçakça.

Petites-maisons [ims. - cm.] Bîmarhâne, dârüşşifa.

Petite-nièce [ims.] Yeğen kızı. (cm.: des *petits-nièces*.)

Petitesse [ims.] Küçüklük, sıgar. ◆ Âdilik, bayağılık. || (mec.) Meskenet, alçaklık, denâet.

Petit-fils [imz.] Oğul veya kızın oğlu, torun, hafîd. (cm.: des *petits-fils*.)

Petit-gris [imz.] Sincap, sincap kürk. (cm.: des *petits-gris*.)

Petit-houx [imz.] (nb.) Çobanpüskülü.

Pétition [ims.] İstid'â, istid'ânâme, arzuhâl. || **– collective** Mahzar-ı umumi, müşterek arzuhâl; **Droits de –** Arzuhâl itâsı hakkı. || **– de principe** Müddeâyı delil ittihaz etmek hatası. (*Requête* daha ziyade müsta'meldir.)

Pétitionnaire [i.] Arzuhâl veren, müsted'î, sahib-i istid'â.

Pétitionnement [imz.] Arzuhâl veriş, istid'â ediş. ◆ Arzuhâller yığını.

Pétitonner [fl.] Arzuhâl vermek, istid'â etmek.

Petitissime [s.] Gayet küçük.

Petit-lait [ims.] Ayran, peynir suyu. (cm.: des *petits-laits*.)

Petit-maître [imz.] Gayet şıklık ve zarafet iddiasında bulunan, böyle olmaya çalışan genç. (cm.: des *petits-maîtres*.)

Petit-neveu [imz.] Yeğenzâde. ◆ Ahlâf. (cm.: des *petits-neveux*.)

Petitoire [imz.] (hk.) Bir mülkün istirdadı için mahkemeye olunan müracaat ve verilen istid'â, mülk davası, mülkiyet ve tasarruf da-

82 Orijinal metinde dizgi hatası: مصليه şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında مفصليه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

vası. || Agir au – Müddeî bir aynın mülkü olduğunu iddia ile onun istirdadını talep etmek. || Action – Mülkiyet davası, mülk davası.

Petit-romaine [imz.] Bir nevi dökme hurufat. (cm.: des *petits-romains.*)

Petit-texte [imz.] Bir nevi dökme hurufat. (cm.: des *petits-textes.*)

Petits-enfants [imz. - cm.] Oğul veya kız evladı, torunlar.

Petit-vérole [ims.] (t.) Çiçek hastalığı.

Peton [imz.] Küçük ayak, ayakçık.

Petrarquiser [fl.] Aşk-ı sâfi ile iktifa etmek.

Petré,e [s.] Taşlı, taşlık. (Nadirü'l-isti'maldir.) || Arabie – e Hicaz. || (nb.) Taşlık mahallerde biten nebatata ıtlak olunur, hacerî.

Petrel [imz.] (tt.) Fırtına martısı nevinden deniz ördeği, yağmur kuşu.

Pétri,e [s.] Tahmir olunmuş, yoğrulmuş. ◆ Müteşekkil, ibaret. ◆ Memlû, dolu. ◆ Müstağrak.

Pétrifiant,e [s.] Taşa tahvil eden, tahcir eden, muhaccir. || Fontaine – e İçine vaz' olunan mevaddı kils ile ihâta edip taş hâline koyan su menbaı.

Pétrification [ims.] Ecsam-ı uzviyenin taşa tahavvülü, tahaccür. || – s artificielles Mütehaccirat-ı suniye. ◆ Tahaccür etmiş cism-i uzvî, müstehâse. = (cm.) Müstehâsat.

Pétrifier [ft.] Taşa tahvil etmek, tahcir etmek. || (mec.) Hayret ve taaccüpte bırakmak, vâlih ve hayran etmek. ◆ Muattal, mahrum-ı hayat bırakmak.

Pétrin [imz.] Hamur teknesi. || – mécanique Makineli hamur teknesi. || Être dans le – Müşkil bir hâlde bulunup hiçbir karar verememek.

Pétrir [ft.] Hamur etmek, yoğurmak, tahmir ve ta'cin etmek. ◆ Lüleci çamurunu el ile ezerek yumuşatmak. || (mec.) Kullanmak, isti'mal etmek. ◆ Bir şeye şekl-i kat'i vermek.

Pétrissable [s.] Yoğrulabilen, kabil-i tahmir ve ta'cin.

Pétrissage [imz.] Yoğurma, tahmir, ta'cin.

Pétrisseur [imz.] Hamur yapan, hamurkâr, hamurcu, muhammir, muaccin.

Pétrographie [ims.] Tavsifü'l-ahcar.

Pétrole [imz.] Gaz, petrol.

Pétroléen,ne [s.] Petrole, gaza müteallik.

Pétroler [ft.] Gaz, petrol ile ihrak etmek.

Pétrolerie [ims.] Gaz, petrol fabrikası.

Pétroleur,se [i.] Gazyağıyla ika-ı harik eden mücrim.

Pétrolifère [s.] Gazı, petrolü hâvi.

Pétrologie [ims.] Tarih-i tabiinin taşlardan bahseden kısmı, mebhasü'l-ahcar.

Pétrosilex [imz.] (*lèkss*) (mad.) Akik çakmaktaşı, feldispat envâından bir taş.

Petto (in) [h.] Kendi kendine, kalben, zihnen, gizlice.

Pétulamment [h.] Şiddet ve hiddetle, gazûbâne.

Pétulance [ims.] Hiddet, şiddet, gazap, titizlik.

Pétulant,e [s.] Hiddetli, şiddetli, gazûb, titiz.

Petun [imz.] İptidâ-yı zuhurunda tütüne verilen isimlerin biridir.

Petuner [fl.] Tütün içmek. (Eskidir.)

Petunia [imz.] (nb.) Duhâniye kabilesinden bir çiçek, petunya.

Pétunsé [imz.] yahut:

Pétunzé [imz.] Çin'de fağfuri imalinde sır makamında kullanılan bir nevi âdi feldispat.

Peu [h.] Az, cüzi. ◆ Ucuz. || à – de chose près Hafif bir fark ile, hafif bir tefâvüt istisna edilirse. || – ou prou Ya az ya çok. || – s'en falloir que Az kalmak. = [imz.] Az şey, az miktar. || Homme de – Ehemmiyetsiz adam. || Dans – ve Sous – Birazdan, yakında. || Depuis – Deminden. || – à – Yavaş yavaş, azar azar. || à – près Hemân, takriben, sanki. || Un – ve Quelque – Biraz, bir miktar. || Tant soit – Akl-ı kalil. || Pour

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– que vous lui en parliez Cüzi bir şey söylediniz mi. || Si – que rien Gayet az. || Dans – , Sous – , Avant – , Avant qu'il soit – Karîben.

Peuplade [ims.] Konargöçer kavim, kabile, aşiret, oymak. ◆ Vahşiler güruhu. ◆ Cemiyetle gezen hayvanat taifesi. ◆ İskân (Bu mânâ eskidir.)

Peuple [imz.] Ahali, kavim, halk. ◆ Avam-ı nas. = [s.] Kaba, âdi, amiyâne.

Peuplement [imz.] Bir yere ahali tedariki, iskân. ◆ Bir yerin hayvanatla veya bir göl ve havuzun balıklarla doldurulması.

Peupler [ft.] Bir mahalli ahali ile doldurmak, iskân ettirmek. ◆ Bir mahallin sekenesini teşkil etmek. ◆ Bir göl veya havuza balık ilka etmek. || (mec.) Külliyetle bulunmak. = [fl.] Tevellüdatla tekessür etmek, tekâsür etmek.

Peuplier [imz.] Kavak ağacı, şecerü'l-haver. || – blanc Sorgun, akça kavağı. || – tremble Titrek kavak. || – baumier Pelesenk kavağı. || – noir Kara kavak. || – d'Italie Selvi kavağı.

Peur [ims.] Korku, havf, bîm, hiras. || Avoir – Korkmak. || De – Korkudan, korktuğu için. || De – de ve De – que Korkusuyla.

Peureusement [h.] Korku ile, korkarak, hâifâne.

Peureux,se [i. - s.] Korkak, cesaretsiz, gevşek, müteredditt.

Peut-être Belki, ihtimal ki, muhtemeldir ki. = [imz.] İhtimal.

Phaéton [imz.] Körüklü açık araba, fayton.

Phagédénique [s.] (t.) Etlerin dökülmesini mucip (yara vesâire), âkile.

Phalange [ims.] Eski Makedonyalılarda piyade alayı. ◆ Alay, süvari, takım, kalabalık. ◆ Kalabalık ile bir hânede ikamet eden halk veya efrad-ı aile. || (tşr.) El ve ayak parmaklarını terkip eden kemiklerin beheri, sülâm.

Phalanger [imz.] (hyv.) Avustralya'ya mahsus hayvanat-ı mükeyyeseden bir nevi sârik.

Phalangides [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı ankebûtiye kısmından dördüncü zü's-sülâmiyat fırkası.

Phalangite [imz.] Eski Makedonyalılarda piyade neferi.

Phalangose [ims.] (t.) Kirpiklerin içeriye dönüp göze batmasından ibaret göz hastalığı, zevgân-ı hüdb.

Phalanstère [ims.] Birçok halkın veya efrad-ı ailenin birlikte ikametlerine mahsus bina.

Phalanstérien,ne [i. - s.] Birlikte taayyüş ve ikamet eden aile efradının beheri.

Phalarope [imz.] (hyv.) Tuyûr-ı mukabkaba-i sâkinü'l-muzag fırkasından tavîlü'l-minkar fasîlesinden kutuplarda bulunur bir nevi çulluk.

Phalène [ims.] Pervane.

Phallus [imz.] (s okunur) Kadib. ◆ Şehvetperest.

Phanariotes yahut **Fanariotes** [imz. - cm.] Fener ve ale'l-ıtlak İstanbul Rumları kibarlarına verilen isimdir.

Phanérogame [i. - s.] (nb.) Alâmat-ı tezkir ve te'nisi meydanda olan nebatata ıtlak olunur, zü'l-ilkahu'z-zâhire.

Pharaon [imz.] Firavun, Firavunîler. ◆ Bir nevi kâğıt oyunu, Firavun.

Pharaonique [s.] Firavun'a mensup ve müteallik, Firavunî.

Phare [imz.] Deniz feneri. ◆ Deniz feneri kulesi, menar. || Administration des – s Fenerler idaresi. || – flottant Fener dubası. || – électrique Elektrikli sahil feneri. || Droit de – Fener resmi. || (mec.) Rehber, sirac.

Pharisaïque [s.] Eski İsrailîlerin zâhiren sufi ve mutaassıp ve hakikat-i hâlde ahlaksız ve riyakâr bir tâifesine mensup ve müteallik veya müşâbih olan.

Pharisaïsme [imz.] Eski İsrailîlerin mutaassıp ve riyakâr bir tâifesinin tarik ve meslek-i mahsusu. || (mec.) İtikad-ı hakiki olmadığı hâlde zâhiren sufilik, mürâilik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pharisien [imz.] Eski İsrailîlerin mutaassıp ve riyakâr bir tâifesi efradının beheri. || (mec.) Mürâi, sâlûs.

Pharmaceutique [s.] Eczacılığa müteallik, ispençiyârî, saydelânî. || **Produits** – **s** İspençiyâriye. = [ims.] Eczacılık fenni, fenn-i ispençiyârî, fenn-i saydelânî.

Pharmacie [ims.] Eczacılık sanatı, fenn-i saydelânî. ◆ Eczahane. || – **portative** Edviye ve ecza kutusu.

Pharmacien [imz.] Eczacı, ispençiyar.

Pharmacochimie [ims.] Kavâid-i kimyeviye dairesinde istihzar-ı edviye.

Pharmacologie [ims.] Tıbbın eczanın kuvvet ve hassalarından bahseden kısmı, saydele.

Pharmacopée [ims.] Fenn-i tahzir-i edviye. ◆ Kitab-ı saydele, mecmua-i edviye.

Pharmacopole [imz.] Ecza satan adam, attar. ◆ Ecza satan ilimsiz yalandan tabip, mütetabbib.

Pharyngien,ne [s.] (tşr.) Gırtlağa müteallik, bel'ûmî.

Pharyngite [ims.] (t.) Gırtlağın iltihabı, iltihabü'l-bel'ûm.

Pharyngotomie [ims.] (crh.) Gırtlağın açılması, kesilmesi, haz'u'l-bel'ûm.

Pharynx [imz.] (*rainn-kss*) Gırtlak, bel'ûm.

Phase [ims.] Kamerin ve seyyârelerin devirleri esnasında nazarımızda aldıkları suverin beheri, safha. ◆ Suret, renk, suver ve eşkâl. ◆ Renk ve reviş.

Phaséole [ims.] (mr. Faséole).

Phébé [ims.] Ay, kamer. (Şiirde müsta'meldir.)

Phébus [imz.] (*s* okunur) Güneş'ten kinâye olarak şiir ilahı addolunan Apollon, Güneş. ◆ Kadın güzelliğine mâlik erkek (Bu mânâda büyük *p* ile yazılmalıdır). ◆ Mutantan ve tumturaklı söz. ◆ Sahte bir fesahatle lakırdı söylemeye çalışan adam, nâtıka-perdâz. (Bu iki mânâ-yı ahirde küçük *p* ile yazılır.)

Phellandre [imz.] (mr. Ciguë).

Phénicie [ihs.] Kadim Fenike ülkesi, Kenan.

Phénicien,ne [i. - s.] Suriye sevâhilinde bulunmuş olan Fenike memleket-i kadîmesi ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan, Fenikeli, Kenanî.

Phénicoptère [imz.] Leylek cinsinin ism-i fennîsidir.

Phénique [s.] (k.) **Acide** – Maden kömüründen çıkarılan hâmız, hâmız-ı fenik.

Phénix [imz.] (*nikss*) Esâtirin mevhum bir kuşu ki birkaç asır yaşar ve yanmış olsa kendi külünden yine doğar imiş, Anka, Simurg. || (mec.) Emsalsiz ve nadir yetişir adam, yegâne, Anka. ◆ Devam eden, yeniden hâsıl olup yine devam eden şey.

Phénol [imz.] Maden kömürü ve katran yağından çıkarılan bir madde-i kimyeviye, fenol.

Phénoménal,e [s.] Tabiatın alâim-i acîbesine mensup ve müteallik. ◆ Bir alâmet-i acîbe suretinde. || (mec.) Fevkalade, garip, bâis-i hayret. (cmz.: *phénoménaux*).

Phénoménalisme [imz.] (fls.) Yalnız havâs ile takdir olunabilen şeylere ehemmiyet veren meslek-i felsefe.

Phénoménalité [ims.] Hâdisiyet, hâdisatın suret-i cereyanı.

Phénomène [imz.] Havâssın daire-i ıttılâına dâhil olabilen vaka, hâdise. ◆ Tabiatın garip ve fevkalâde bir alâmeti, alâmet-i zâhire. || – **s de l'âme et ses facultés** Hasâis-i ruhiye ve ef'âl-i rûhâniye. || – **s naturels** Âsâr-ı tabiiye, tecelliyat-ı tabiiye. || – **physiques** Hâdisât-ı tabiiye. ◆ Nadir zuhur eden acip şey, garibe, acayip. ◆ Fevkalâde dirayet ve iktidarı olan adam.

Philanthrope [imz.] İnsanları seven ve ıslah-ı ahvâlleri için çalışan adam, muhibb-i insaniyet, mürüvvet-mend, insaniyet-perver, ehl-i hayr.

Philanthropie [ims.] İnsanları ve insaniyeti sevme, hubb-ı insaniyet, insaniyet-perverlik, mürüvvet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Philanthropique [s.] İnsaniyet-perverâne, mürüvvet-mendâne, kerem-kârâne: **But** – Maksad-ı insaniyetkârâne.

Philharmonique [s.] Musiki ve âhengi seven veya icra eden, muhibb-i musiki, musikişinas.

Philhellène [imz.] Rum ve Yunanîleri seven adam, Yunan muhibbi.

Philhellénisme [imz.] Yunan muhipliği.

Philiâtrie [ims.] Yalnız muhabbet-i ilim sâikasıyla tahsil-i tıp.

Philippique [ims.] Yunan-ı kadim hatib-i meşhuru Demosten'in İskender'in pederi Filip'in aleyhinde îrad etmiş olduğu meşhur nutukların beheri. ‖ (mec.) Aleyhinde şiddetli söz, tahtie.

Philogynie [ims.] Kadınlara muhabbet. (Az kullanılır.)

Philologie [ims.] Lisanların veya bir lisanın tarih-i edebiyat ve sarf nokta-i nazarından tetkiki. ‖ – **comparée** İlm-i mukayese-i elsine.

Philologique [s.] Tetkikat-ı lisaniyeye mensup ve müteallik.

Philologiquement [h.] Muâhezat ve tetkikat-ı lisaniyeye tatbikan.

Philologue [imz.] Lisanların veya bir lisanın tarih-i edebiyat ve sarf nokta-i nazarından tetkiki ile uğraşan zât.

Philomathie [imz.] Maarifperverlik, maarifperverî, hubb-ı ulûm.

Philomathique [s.] Maarifperver.

Philomèle [ims.] Bülbülün ism-i şairânesidir. (Esâtirde bülbüle tahavvülü rivayet olunan bir kızın isminden müsteardır.)

Philosophale [sms.] **Pierre** – Güya madenleri altına tahvil etmek kuvve-i sihriyesini hâiz taş, iksir-i a'zam. ‖ (mec.) Bulunması muhal şey.

Philosophe [imz.] Hakîm, feylesof. ◆ Kâl u kıylden uzak olarak rahat bir ömür süren hakîm. ◆ İtikatsız adam, feylesof-meşrep, dehrî. ◆ Felsefe külbesi.

Philosopher [fl.] Felsefeden veya felsefe kavâidine tatbikan bahsetmek. ◆ Beyhûde bahislere girişmek, safsataya dalmak.

Philosopherie [ims.] Esassız, âdi felsefe, hikmet.

Philosophesque [s.] Âdi, fena feylesoflara ait.

Philosophie [ims.] Hikmet, felsefe. ◆ Eâzım-ı hükemâdan beherinin kendine mahsus usul ve tarik-i hakîmânesi. ◆ Herkesin efkâr ve meslek-i mahsusu. ◆ Bir ilim ve fennin esbab ve hakayıkından bahseden ilim: **La – de l'histoire** Hikmet-i tarih, tarihin cihet-i hikemiyesi. ◆ Mantık ve adap ve ahlak ve tabiiyat ve ilâhiyat kısımlarına münkasım bir ilm-i mahsus, felsefe. ◆ Felsefe dersi.

Philosophique [s.] Hikmet ve felsefeye veya feylesoflara müteallik, felsefi. ‖ **Doctrine** – Mezheb-i felsefi. ‖ **Questions – s** Mesâil-i felsefiye. ◆ Hakîmâne, feylesofâne.

Philosophiquement [h.] Hikmet ve felsefeye mutabık olarak veya hikmet ve felsefe vasıtasıyla, hikmeten, felsefeten. ◆ Hakîmce, feylesofça, hakîmâne, feylesofâne.

Philosophisme [imz.] Felsefe-i kâzibe, safsata.

Philosophiste [imz.] Sahte ve yalandan feylesof, safsata-perdâz, safsatacı.

Philotechnique [s.] *(tè-kni)* Sanayiyi seven ve terakkisine hizmet eden, sanayi-perver.

Philtre [imz.] Güya içenleri aşka müptelâ eden bir şurub-ı sihr-âmîz. ◆ İlka-yı aşk eden şey.

Phlébite [imz.] (t.) İltihab-ı verid.

Phlébographie [ims.] Damarların tarifi, tavsifü'l-evride.

Phlébotome [imz.] (crh.) Damar kesmek ve kan almak için kullanılan neşter, mifsad.

Phlébotomie [ims.] (crh.) Damarın kesilmesi, yarılması, kan alma, fasd, fasd-ı verîdî.

Phlébotomiser [ft.] Kan almak, fasd etmek. (Eski kelime.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Phlébotomiste [imz.] Damarı kesip kan alan cerrah, fassad.

Phlégéthon [imz.] Esâtirde cehennemin bir nehri.

Phlegmagogue [imz. - s.] (t.) Balgam çıkaran ilaç, müfriğu'l-kaş'.

Phlegmasie yahut **Flegmasie** [ims.] (t.) Şişme, kızma, iltihap.

Phlegmatique [s.] (mr. Flegmatique).

Phlegme [imz.] (mr. Flegme).

Phlegmon yahut **Flegmon** [imz.] (t.) Nesc-i hücrevînin iltihabı, flegmon.

Phlegmoneux,se yahut **Flegmoneux,se** [s.] (t.) Nesc-i hücrevînin iltihabına müteallik, flegmonî.

Phlogistique [imz.] Eski kimyagerlerin ihtiraka esas addettikleri bir madde-i mevhûme, iltihabî. = [s.] Hararet-i dâhiliyeyi artıran. ◆ İltihap tesiriyle vukua gelen.

Phlogopyre [ims.] (t.) Hummâ-yı iltihabî.

Phlogose [ims.] (t.) İltihap.

Phlogoser [ft.] Hafifçe iltihaplandırmak.

Phlox [imz.] Amerika-yı Şimalî'nin bir nevi allı beyazlı çiçeği ki gayet rengîn ve dilrubâdır.

Phlyctène [ims.] (t.) Kabarcık, nokta.

Phonétique [s.] Sadâya mensup ve müteallik, savtî. || **Écriture** – Kelimeleri terkip eden asvatı birer işaretle göstermek esasına mebnî yazı ki bildiğimiz yazılar bu kabîldendir, hutut-ı savtiye. || **Règles** – **s** Kavâid-i savtiye.

Phonétiquement [h.] Asvatı tasvir ederek.

Phonétisme [imz.] Savtın tasvir ve irâesi.

Phonique [s.] Savt ve sadâya mensup ve müteallik, savtî, sadâî. || **Système** – **d'une langue** Bir lisanın usul-i savtiyesi. || **Lois** – **s** Kavânîn-i savtiye. || **Centre** – Merkez-i savt.

Phonographe [imz.] Söylenilen sözleri ve her nevi asvatı kabul ve hıfz edip arzu olunduğu vakit ve hâlde aynı suret ve sadâ ile tekrar eden bir makine, bang-nüvîs, muîdü's-savt, fonograf.

Phonographie [ims.] İlm-i asvat-ı melfûza.

Phonolithe [imz.] Vurulduğu hâlde in'ikâs-ı sadâyı mucip bürkân taşı.

Phonologie [ims.] (sr.) Mebhas-i asvat-ı melfûza.

Phonomètre [imz.] Sadânın kuvvetini tayine mahsus alet, mikyas-ı sadâ, mizan-ı savt.

Phonométrie [imz.] Fenn-i mukayese-i sadâ.

Phoque [imz.] Ayıbalığı denilen hayvan ki denizde ve karada yaşayabilir.

Phormium [imz.] (nb.) Zambakiye fasîlesinden huzemiye kabilesinden Felemenk-i Cedid'e mahsus bir nevi kendir.

Phosphate [imz.] (k.) Hâmız-ı fosforun bir esasla terekkübünden hâsıl milh, fosforiyet.

Phosphaté,e [s.] (k.) Fosforiyeti hâvi, zû-fosforiyet.

Phosphite [imz.] (k.) Hâmız-ı fosforî ile bir esastan mürekkep milh, fosforiyetî.

Phosphore [imz.] (k.) Ecsam-ı basîteden yanmaya gayet müstaid ve karanlıkta parlar sarımtırak bir unsur, fosfor. || (mec.) Hafif şule.

Phosphoré,e [s.] (k.) Fosforu hâvi, fosforî.

Phosphorescence [ims.] Bazı ecsamın hissolunacak surette hararet neşretmeksizin karanlıkta parlamak hassası, fosforlanma, tefasfur. || – **de la mer** Yakamoz.

Phosphorescent,e [s.] Hissolunacak surette hararet neşretmeksizin karanlıkta parlayan, fosforlu, yakamozlu. || **Insectes** – **s** Hevâmm-ı lâmi'-i bi'l-fosfor.

Phosphoreux [smz.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı fosforî.

Phosphorique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı fosfor.

Phosphoriser [ft.] Fosfor hâline getirmek.

Phosphorite [ims.] Fosforiyet-i hadid-i tabii.

Phosphorogénique [s.] Müvellid-i fosforiyet. || **Spectre** – Tayf-ı müvellid-i fosforiyet.

Phosphoroscope [imz.] Fosfor-bîn.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Phosphure [imz.] (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i fosfor.

Photo-album [imz.] Ân-ı vâhidde alınır albüm şeklinde seyyar fotoğraf aleti.

Photochromie [ims.] Boyalı fotoğrafya sanatı.

Photogène [s.] Müvellid-i ziya.

Photographe [imz.] Fotoğrafya ile iştigal eden, fotoğrafyacı.

Photographie [ims.] Fotoğrafya, pertev-nüvis. ◆ Gayet sıhhat ve dikkatle tasvir ve irâe, tersim.

Photographier [ft.] Fotoğrafya ile resim almak. || (mec.) Gayet sıhhat ve dikkatle tasvir ve tersim etmek.

Photographique [s.] Fotoğrafyaya mensup ve müteallik, fotoğrafî.

Photographiquement [h.] Fotoğrafya ile, fotoğrafya usulüne tatbikan.

Photogravure [ims.] Fotoğrafya ile mahkûk şey. ◆ Fotoğrafya ile hakk.

Photolithographie [ims.] Fotoğrafya ile yapılan litografya.

Photologie [ims.] Ziya hakkında kitap.

Photomètre [imz.] Mikyas-ı ziya.

Photométrie [ims.] Hikmet-i tabiiyenin ziyanın kuvvetinden bahseden kısmı, mukayesetü'z-ziya.

Photophobie [ims.] Gözün son derecede hassasiyeti ki ziyaya tahammül edemez.

Photophyge [s.] (hyv.) Ziyadan kaçan.

Photosphère [ims.] (hy.) Küre-i şemsi ihâta eden muzî gaz, küre-i ziyâ.

Phrase [ims.] Tabir, terkip, cümle, kelâm, ibare. ◆ Boş lakırdı. || – **faite**, – **toute faite** Basmakalıp tabir.

Phraséologie [ims.] Bir lisana veya bir muharrire mahsus terkib-i ibarat, nesak. ◆ Mealsiz mutantan tabirlerle memlû ibare.

Phraséologique [s.] Bir lisan veya bir muharrire mahsus tabirata müteallik. ◆ Mealden âri mutantan elfazlı ibareye müteallik.

Phraser [fl.] Cümleleri tensik ve terkip etmek. = [ft.] Cümle tertip etmek. ◆ Bir musiki parçasını tamam ve güzel okumak.

Phrasier yahut **Phraseur** [imz.] Istılah-perdâz.

Phrénique [s.] (tşr.) Hicab-ı hâciz denilen ve göğsün içini karından ayıran zara müteallik, hâcizî. || (mn.) Akıl ve idrake müteallik, aklî.

Phrénologie [ims.] İnsanın kafasının şekil ve suretine göre akıl ve zekâsından bahseden ilim, mebhasü'l-kıhf.

Phrénologique [s.] İnsanın kafasının şekil ve suretine göre akıl ve zekâsından bahseden ilme mensup ve müteallik, kıhfî.

Phrénologiquement [h.] Mebhasü'l-kıhf vasıtasıyla veya bu ilme tatbikan.

Phrénologiste [imz.] ve:

Phrénologue [imz.] İnsanın kafası şekil ve suretine göre akıl ve zekâsı ilmiyle uğraşan adam, mebhasü'l-kıhf âlimi.

Phricoïde [s.] **Fièvre** – Hummâ-yı nâfız.

Phrygien,ne [i. - s.] Frigya memleket-i kadîmesinin (yani Ankara cihetinin) ahalisinden olan. || **Bonnet** – Eski Frigyalıların külahı ve (mec.) serbestî, âzâdegî.

Phyrné [ims.] Son derecede güzel, cazibeli bir kadın, bir âlûfte ki yalnız paraya ehemmiyet verir. (Kadim Yunan âlûftelerinden birinin isminden alem olmuştur.)

Phthiriase [ims.] yahut:

Phthiriasis [imz.] (t.) Bitlenmeyi mucip bir nevi hastalık, takammül, dâ'ü'l-kaml.

Phthisie [ims.] (t.) Verem illeti, sil, sillü'r-rie. || – **laryngée** Gırtlak veremi, boğaz veremi. || – **pulmonaire** Göğüs veremi. || – **mésentérique** Bağırsak veremi.

Phthisique [s.] (t.) Verem illetine mensup ve müteallik, sillî. = [imz.] Verem illetine müptelâ adam, müteverrim, meslûl.

Phylactère [imz.] Emraz ve belâyâdan muhafaza niyetine mebnî yapılan muska veya tılsım.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Phylarque [imz.] Eski Yunanîlerde kabile reisi veya hâkim.

Phyllithe [imz.] Tahaccür etmiş yaprak, yaprak müstehâsesi, varak-ı müstehas.

Phyllode [ims.] (nb.) Zeneb-i şibh-i varak.

Phyllopode [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere-i mugalsamatü'r-ricl kısmından zü'r-ricl-i muvarrak fırkası.

Phylloxéra [imz.] Kütüklerin köklerine ve çubuklarına ârız olarak bağları harap eden gayet küçük bir nevi böcek ki Amerika'dan sirayet etmiştir, filoksera. ◆ Filoksera illeti.

Physalie [ims.] (hyv.) Hayvanat-ı encüriye-i bahriye hâmil-i memas fırkasından kesîretü'r-ricliye nevinden deniz klapoştu ki bu nevi deniz fercidir.

Physe [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî-i zü'l-galsamati'r-rieviye fırkasından göllerde bulunur bir nevi helezon.

Physicien,ne [i.] Hikmet-i tabiiye erbabından, tabiiyûndan adam.

Physico-chimie [ims.] Hikmet-i tabiiye ve kimya.

Physico-mathématique [s.] Hikmet-i tabiiye ve ulûm-ı riyaziyeye münasebet ve taalluku olan. || **Les sciences – s** Fünûn-ı tabiiye-i riyaziye.

Physiocrate [imz.] Ulûm-ı iktisada dair bir mesleğe, fizyokrat mesleğine mensup, buna taraftar.

Physiognomonie [ims.] (*ghno-mo*) İnsanların çehrelerinden ahvâl-i akliye ve tabiiyelerini anlamak ilmi, ilmü'l-kıyafe, fenn-i kıyafet.

Physiognomonique [s.] (*ghno-mo*) İlm-i kıyafete mensup ve müteallik, kıyafî.

Physiognomoniste [imz.] (*ghno-mo*) İlm-i kıyafet âlimi, ilm-i kıyafet erbabından adam.

Physiognosie [ims.] (*ghon-zî*) İlmü't-tabiiye.

Physiographe [imz.] Tavsifü't-tabiiye ilminde âlim adam.

Physiographie [ims.] İlm-i tavsifü't-tabiiye.

Physiographique [s.] Tavsifü't-tabiiye ilmine mensup ve müteallik.

Physiologie [ims.] Hayatın fürûatından ve âzâ-yı bedenin menâfi ve hıdemâtından bahseden ilim, vezâifü'l-âzâ, fisyolocya.

Physiologique [s.] İlm-i vezâifü'l-âzâya mensup ve müteallik, fisyoloci.

Physiologiste [imz.] İlm-i vezâifü'l-âzâ erbabından, fisyolociyûndan adam.

Physionomie [ims.] Çehre, sima, lika. ◆ Ruhlu ve letafetli çehrenin hâli. ◆ Çehreden insanların tabiatlarını anlamak ilmi. || (mec.) Her şeyin emsalinden tefrikini bâis alâim-i mahsusası.

Physionomiste [imz.] Çehrelerinden insanların tabiatlarını anlayabilen, insanın nasıye-i hâlinden istidlâl eden adam.

Physique [ims.] Hikmet-i tabiiye. = [s.] Tabii, maddi, manevinin gayrı. ◆ Havâss-ı hamseden biriyle sübut bulan. || **Sciences – s** Fünûn-ı tabiiye. || **Géographie** – Coğrafya-yı tabii. = [imz.] Çehre, suret-i zâhire, gösteriş.

Physiquement [h.] Tab'an, hasbe't-tabiiye, maddeten, cismen.

Phytobiologie [ims.] (nb.) Mebhas-i hayat-ı nebatat.

Phytochimie [ims.] Kimya-yı nebatî. (Az kullanılır.)

Phytochrome [ims.] (*kro*) (k.) Yaprakların madde-i mülevvenesi, klorofil.

Phytographe [imz.] İlm-i nebatatın nebatatı tarif ve tavsif eden kısmıyla meşgul ve ilm-i mezkûrun bu kısmında âlim adam, muvassıf-ı nebatat.

Phytographie [ims.] (nb.) Tavsifü'n-nebatat.

Phytolithe [ims.] Tahaccür etmiş nebat, nebat-ı müstehas.

Phytologie [ims.] Mebhasü'n-nebatat.

Phytonomie [ims.] (nb.) Tetkik-i kavânîn-i tenebbüt.

Phytonymie [ims.] (nb.) Istılahat-ı nebatiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Phytophages [imz. - cm.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah.

Phytotomie [ims.] (nb.) Teşrih-i nebatî, teşrih-i nebat.

Phytopaires [imz. - cm.] Hayvanat-ı nebatiye.

Piaculaire [s.] Tevbe ve istiğfar ve kefarete müteallik.

Piaffe [ims.] Makam-ı tefahhurda gösteriş, tafra.

Piaffement [imz.] Beygirin ön ayaklarıyla yere vurarak eşinmesi.

Piaffer [fl.] (Beygir hakkında) Ön ayaklarıyla yere vurarak eşinmek. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Kaidesiz, usulsüz raksetmek.

Piaffeur,se [i.] Tafrafüruş. ◆ Ön ayaklarıyla yere vurarak eşinen beygir.

Piailler [fl.] Çok bağırmak, yaygara etmek.

Piaillerie [ims.] Çok bağırış, velvele, yaygara.

Piailleur,se [i.] Çok bağıran, yaygaracı, velveleci.

Pian [imz.] Amerika'da zuhur eden bir nevi hastalık, dâü'l-ulleyk.

Pianissimo [h.] (ms.) Pek yavaş, pek ağır, âheste. ◆ Hemen hissolunmayacak derecede.

Pianiste [i.] Piyano muallimi, piyano çalmayı iyi bilen, piyanocu.

Piano yahut **Forte-piano** yahut **Piano-forte** veyahut **Forte** [imz.] Piyano denilen malum çalgı. ‖ **Tenir le** – Bir konserde piyano çalmak. ◆ Bir baloda piyano çalmak.

Piano [h.] (ms.) Yavaş, ağır, âheste olarak.

Pianoter [ft.] Maharetsizce piyano çalmak.

Piast [imz.] yahut:

Piaste [imz.] Lehistan prensleri nesline mensup adam.

Piastre [ims.] Kuruş. ◆ İspanya'da beş frank kırk santim ve memâlik-i sâire-i muhtelifede dahi mütenevvi' kıymetleri olan bir nevi gümüş sikke.

Piaulard,e [i. - s.] Çok ağlayan çocuk, ağlamış.

Piaulement [imz.] Ufak piliçlerin cıvıltısı. ◆ Ağlayış, çocuk ağlaması.

Piauler [fl.] (Ufak piliçler hakkında) Cıvıldamak. ◆ (Ufak çocuk hakkında) Ağlamak, bağırmak.

Pibroch [imz.] (*rok*) İskoçyalıların bir nevi gaydası. ◆ Bu gayda ile çalınan hava.

Pic [imz.] (*c* okunur) Sivri kazma, külünk.

Pic [imz.] (*c* okunur) Ağaçkakan kuşu.

Pic [imz.] (*c* okunur) Münferit yüksek ve sarp dağ. ‖ **à** – Amûden. ◆ Tam vaktinde, sırasında.

Pic [imz.] (*c* okunur) Piket denilen kâğıt oyununda tarafeynden biri hiç sayı yapmamış olduğu hâlde diğeri otuz yapmakla otuzun altmış addolunması.

Pica [imz.] (t.) Yenmeyecek şeyleri yediren iştihâdan ibaret bir nevi hastalık, viham [veham], vahme.

Picador [imz.] İspanya'da harbe ile kızgın boğaya karşı güreş eden süvari.

Picaillon [imz.] Eski Piyemonte hükûmetinin bir küçük sikkesi. ◆ Akçe, para.

Picaresque [s.] Başlıca eşhası bir hilekârdan, bir entrikacıdan ibaret hikâye ve tiyatro kitaplarına ıtlak olunur.

Picaro [imz.] Entrikacı, hilekâr.

Pichenette [ims.] Fiske.

Pichet [imz.] Küçük şarap şişesi.

Picholine [ims.] Küçük taneli zeytin. = [s.] **Olive** – Küçük taneli zeytin.

Pichon,ne [i.] Küçük çocuk.

Pickpocket [imz.] (*kètt*) (İngilizceden me'huz) Yankesici.

Picorée [ims.] Erzak istiğnamı, erzak istiğnamına gidiş. (Eskidir.) ◆ Yemiş sirkati.

Picorer [fl.] Erzak istiğnamına gitmek. (Arılar hakkında müsta'meldir.) ◆ Kuşlar yem aramak. ◆ Gayrımeşru temettuat irtikâb etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Picoreur [imz.] Erzak istiğnamına giden nefer. ◆ Ormandan bilâ-mezuniyet odun kat' ve ahz eden adam. ◆ Sâirlerinin âsârından istirak eden şair veya muharrir.

Picot [imz.] Kesilmiş ağaç ve tahtaların pürüzlü tarafı. ◆ Bir yüzlü keser. ◆ Dantela saçağı.

Picotant,e [s.] Yakan, giciştiren, gidiştiren.

Picoté,e [s.] Çiçekbozuğu, çopur. ◆ Benekli.

Picotement [imz.] Yakma, giciştirme, gidiştirme. || (t.) Meziz.

Picoter [ft.] Yakmak, giciştirmek, gidiştirmek, tahriş etmek. ◆ Gagalamak. ◆ Hayvana mahmuzla vurmak. || (mec.) Dokunmak, harfendazlık etmek. || **Se** – Sözle birbirine dokunmak.

Picoterie [ims.] Harfendazlık. ◆ Sözle taarruz.

Picotin [imz.] Yulaf ölçeği ve bunun aldığı miktar. ◆ Bir adamın yiyeceği.

Picrate [imz.] (k.) Hâmız-ı pikr ile bir esastan mürekkep milh, pikriyet.

Picrique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı pikr.

Pictural,e [s.] Resme müteallik, ressamlığa dair: **L'art** – Sanat-ı resim.

Pie [ims.] Saksağan kuşu, gurâbü'l-beyn. ◆ Geveze kadın. || **Trouver la – au nid** Fevkalâde, bâis-i hayret bir keşifte bulunmak (Daima makam-ı istihzâda kullanılır.) || **Être au nid de** – Gayet zengin olmak. = [s.] Yarı beyaz yarı siyah yahut yarı doru yarı beyaz (beygir vesâire): **Cheval** – Alaca beygir. (cm.: des *chevaux-pie.*)

Pie [s.] Hayrat ve meberrata müteallik: **œuvres – s** Hayrat, meberrat, evkaf.

Pièce [ims.] Parça, pâre, kıta, bir küllün eczasından beheri. ◆ Kumaş vesâire topu. ◆ Yama. ◆ Tane, adet, parça. ◆ Oda, bölme. ◆ Tarla. ◆ İnsan, âdem, kimse. ◆ Tiyatro kitabı, tiyatro risalesi. ◆ Dolu fiçı. ◆ Havuz. ◆ Evrak, senedat. ◆ Sikke: – **d'or** Altın sikke. ◆ Muziplik, oyun. || – **de canon** Pâre top. || – **de monnaie** Sikke. || – **de résistance** Sofraya konulan büyük et parçası. || **Emporter la** – İstihzâ ile fasl etmek. || **Armé de toutes – s** Baştan ayağa müsellah, pür-silah. || **Donner la** – Bahşiş vermek. || – **à** – Birer birer, parça parça. || – **de blé** Buğday tarlası. || – **s justificatives** Evrak-ı müsbite. || – **s officielles** Muharrerat-ı resmiye. || **Tout d'une** – Yekpâre. ◆ Letafetsiz, dimdik: **Marcher toute d'une** – Dimdik yürümek. ◆ Lâyenkatı'. || **Mettre en – s** Parçalamak. || **Tailler en – s** Kâmilen bozmak, mahvetmek.

Piécette [ims.] Küçük sikke.

Pied [imz.] Ayak, kadem, ricl, pây. ◆ Bazı şeylerin dayandıkları ve üzerinde durdukları kısımları, ayak, kaide. ◆ Karyola vesâirenin ayak tarafı, kıçı. ◆ Ağaç kütüğü. ◆ Ağaç: **Dix – d'arbres** On adet ağaç. ◆ Duvar ve dağ vesâire dibi, altı. ◆ Eski bir nevi ölçü, kadem. ◆ Şiir ve edebiyatta tef'ile. || – **de nez** Tahkir ve istihfaf işareti. || **Lacher** – Dayanmamak, bir asker tuttuğu mevkiyi bırakıp çekilmek. || **De – ferme** Sebatla, sabit-kadem olarak. ◆ Mevkiini terk etmeksizin. || **Mettre une armée sur** – Asker hazırlamak, seferber hâline koymak. || **Sur le – de** Sebebiyle, -den dolayı. ◆ Pahasına, fiyatıyla. || **à** – Yaya olarak, mâşiyen. || – **à** – Adım adım, tedricen. || **Au – de la lettre** Kelimatın mânâ-yı hakikisine göre. ◆ Bilâ-mübalağa. || **Au – de** Göre. || **Coup de** – Tekme. || **Sur** – Ayakta, kalkmış; vahim bir hastalıktan şifayâb olmuş. ◆ Müşkilâttan kurtulmuş. ◆ Hasattan evvel. || **Mettre le** – **dans la vigne du Seigneur** Sarhoş olmak. || **Mettre** – **à terre** Beygirden, arabadan inmek. || **Mettre le** – , **les – s** Ayak basmak.

Pied-à-terre [imz.] Nadiren ve muvakkaten ikamet olunan küçük bina, menzil.

Pied-bot [imz.] Ayağı eğri adam. (cm.: des *pieds-bots.*)

Pied-d'alouette [imz.] Hezâren çiçeği. (cm.: des *pieds-d'alouette.*)

Pied-de-biche [imz.] Bir nevi dişçi aleti, kerpeten.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pied-de-bœuf [imz.] Bir nevi çocuk oyunu.

Pied-de-chat [imz.] Bir nevi nebat, kediayası. (cm.: des *pieds-de-chat.*)

Pied-de-chèvre [imz.] Bir tarafı çatal demir manivela.

Pied-de-coq [imz.] Çiçeği salkım şeklinde bir nebat. (cm.: des *pieds-de-coq.*)

Pied-de-lièvre [imz.] Tarla yoncası. (cm.: des *pieds-de-lièvre.*)

Pied-de-lion [imz.] Arslanpençesi denilen çiçek.

Pied-de-mouche [imz.] Sinek ayağı gibi küçük ve çirkin yazı. (cm.: des *pieds-de-mouche.*)

Pied-droit [imz.] Yerden kubbe veya kemerin başladığı mahalle kadar olan duvar. ◆ Kapının iki tarafındaki duvar kenarı. (cm.: des *pieds-droits.*)

Piédestal [imz.] Bir sütun veya heykelin altındaki murabba veya üstüvâni duvar, kaide. ‖ (mec.) Yükselmeye, gözükmeye yarayan şey.

Pied-fort [imz.] Numûne olmak üzere darp olunan ve emsalinden ziyade kalın olan sikke. (cm.: des *pieds-forts.*)

Piédouche [imz.] Ufak heykel vesâire kaidesi.

Pied-plat [imz.] Değersiz, kıymetsiz.

Piège [imz.] Tuzak, kapan. ‖ (mec.) Pusu. ◆ Hile, mekr.

Pie-grièche [ims.] Küçük saksağan kuşu. ‖ (mec.) Pek gürültücü ve hırçın tabiatlı kadın. (cm.: des *pies-grièches.*)

Pie-mère [ims.] (tşr.) Beyni ihâta eden üç zarın en içeride bulunanı, ümm-i rakîka.

Piémontais,e [i. - s.] İtalya'nın Piyemonte memleketinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan.

Pierraille [ims.] Moloz.

Pierre [ims.] Taş, hacer, seng. ◆ Çakıl taşı vesâir taş gibi sert mevadd. ◆ Mesanede ve bedenin diğer bazı taraflarında hâsıl olan taş veya toz. ◆ Armut gibi bazı meyvelerdeki ufak ve sert taneler, kum, taş. ‖ – **de fusil** Çakmak taşı. ‖ – **s précieuses** Zî-kıymet taşlar, mücevherat. ‖ – **s calcaires** Her nevi ahcar-ı kilsiye, bina ve kaldırım ve ocak taşları. ‖ – **à chaux** Kireç taşı. ‖ – **infernale** Cehennem taşı. ‖ – **philosophale** Güya maâdin-i sâireyi altına tahvil etmek hassa ve kuvvetini hâiz taş, iksir-i a'zam. ‖ – **ponce** Sünger taşı. ‖ – **de touche** Mihek taşı. ‖ – **à aiguiser** Bileyi taşı. ‖ **Jeter la – à** Taş atmak, zem ve fasl etmek, aleyhinde idare-i lisan etmek. ‖ **Faire d'une – deux coups** Bir taş ile iki kuş vurmak.

Pierrée [ims.] Duvarla yapılmış suyolu, bent. ◆ Taş döküntüsü.

Pierreries [ims. - cm.] Zî-kıymet taşlar, mücevherat.

Pierrette [ims.] Küçük taş.

Pierrette [ims.] Pandomimada soytarı kıyafetine giren kadın, kadın palyaço.

Pierreux,se [s.] Taşlı, taşlık. ◆ Taşa müşâbih, taş tabiatında olan. = [ims.] Âdi fahişe. (Âmiyâne.)

Pierrier [imz.] Gemilerde müsta'mel küçük top, çakaloz topu.

Pierrot [imz.] Pandomimada tuhaflık eden şahıs, paskal, palyaço. ◆ Karnavalda bu kıyafete giren adam.

Pierrures [ims. - cm.] Geyik vesâir bazı hayvanat-ı vahşiyenin boynuzlarının dibinde ufak taş şeklinde olan kökler.

Piété [ims.] Dindarlık, umur-ı diniyeye hürmet ve riâyet, takva. ◆ Hubb-ı valideyn, şefkat. ◆ Merhamet, âtıfet, acıma. ◆ Hazret-i Meryem'i Nasrânî'ye göre Hazret-i İsa'nın meyyitini dizlerinde tutarken tasvir eden resim.

Piéter [fl.] Top vesâir bazı oyunlarda ayağı tayin olunan çizgi üzerine basmak.

Piétin yahut **Piétain** [imz.] Koyunların, boynuzlu hayvanların ayak hastalığı.

Piétinement [imz.] Ayakları yere vurarak deprenme, ayakla çiğneme.

Piétiner [fl.] Ayakları şiddetle yere vurarak deprenmek, çiğnemek. = [ft.] Ayak altına alıp çiğnemek.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Piétisme [imz.] İncil'in harfiyen ahkâmını icra etmeyi meslek ittihaz eden bir tarik ve meslek-i mahsus.

Piétiste [imz.] İncil'in harfiyen ahkâmını icra etmeyi meslek ittihaz eden bir tarik-i mahsusa tâbi ve mensup adam.

Piéton [imz.] Yaya, râcil, piyade. ◆ Piyade posta müvezzii.

Piéton,ne [s.] Yaya yürüyen, mâşî.

Piétonner [fl.] Yaya yürümek.

Piètre [s.] Miskin, âdi, fena.

Piètrement [h.] Hakirce, âdi ve fena suretle.

Piètrerie [ims.] Âdi ve fena şey. (Az kullanılır.)

Pieu [imz.] Kazık, veted.

Pieusement [h.] Diyanetle, diyanetkârâne, amel-i sâlih ve takva ile. ◆ Merhamet ve şefkatle.

Pieuvre [ims.] Ahtapot.

Pieux,se [s.] Diyanetkâr, mütedeyyin, sâlih, muttaki. ◆ Merhametli, müşfik. ◆ Diyanet ve şefkatten ileri gelen, diyanetkârâne, müşfikane. || Fondations – ses Evkaf. || Destination – se Cihet-i hayr.

Piézomètre [imz.] Mâyiatın kabiliyet-i tazyikiyelerini tayin için müsta'mel alet.

Piffre,sse [i.] Çok şişman adam. ◆ Obur, ekûl. (Makam-ı istihzada kullanılır.) || (sna.) Varakçı tokmağı.

Piffrer (se) [fv.] Çok yemek, tıkınmak, yemeden şişmek.

Pigeon [imz.] Güvercin, hamâme, kebûter. || (mec.) Kolay aldanır saf adam. || Gorge de – Güvercingöğsü rengi. || – voyageur Siyah güvercin. || – tournant Havaya ziyade çıkan güvercin, mer'aş. || – à capuchon Cicibaş güvercin. || – à cravate Boğmaklı güvercin.

Pigeonneau [imz.] Güvercin palazı. || (mec.) Kolay aldanır delikanlı.

Pigeonner [ft.] Aldatmak.

Pigeonnier [imz.] Güvercinlik.

Piger [ft.] Yakalamak, tutmak.

Pigment [imz.] Derinin altında olup insan ve hayvanların ten ve kıllarına renk veren bir madde-i mülevvene, sıbag. || – biliaire Sıbag-ı safraî. || – sanguin Sıbag-ı demevî.

Pigmentaire [s.] Sıbagî.

Pignocher [fl.] İştihâsızlıkla yemek, çöplenmek.

Pignon [imz.] Duvarın çatının zâviyesi altına gelen ve sivri olan üst tarafı, çatı tepesi. || Avoir – sur rue Bir eve mâlik olmak, ev bark sahibi olmak.

Pignon [imz.] Daha büyük bir çark çeviren küçük çark.

Pignon [imz.] Çamfıstıklarını hâvi olan kozalak. || – d'Inde Hint fıstığı.

Pignoratif,ve [s.] Yeniden iştirâ edebilmek şartıyla olunan bey'e ıtlak olunur. || Contrat – Akd-i istiğlâl, istiğlâl.

Pignoration [ims.] (hk.) İstiğlâl.

Pilage [imz.] Dövme, sahk.

Pilaire [s.] Kıla müteallik, şa'rî. (*Pileux,se* dahi denilir.)

Pilastre [imz.] Dört köşeli direk ve ayak. || – encaissé Gömme direk, nîm-sütun. || – en lisière Kenar direği.

Pilau yahut Pilaw [imz.] Pilav.

Pile [ims.] Yığın, istif, küme. ◆ Köprü kemerinin ayağı. ◆ Dayak, şamar. ◆ Meskûkâtın zahrı, tuğra tarafı. || (sna.) Dibek. || – d'un moulin à poudre Barut dibeği. || – de volta yahut voltaïque Hikmet-i tabiiyede elektrik husulü için müsta'mel alet, pil. || – de Bunsen Bunsen pili.

Piler [ft.] Dövmek, sahk etmek. || – du poivre Yol almaksızın olduğu yerde tepinmek, pek az yol almak için yorulmak.

Pilet [imz.] Şimal ördeği.

Pileur [imz.] Dövücü, sahhak.

Pilier [imz.] Direk, sırık, dayak, destek. ◆ Ahırda hayvanların yerlerini ayıran sırıkların beheri.

Pilifère [s.] Kıllı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Piliforme [s.] Şa'riyü'ş-şekl.

Pillage [imz.] Yağma, garet, nehb, çapul. ◆ İntihal.

Pillard [imz.] Nehb ve garet eden, yağma-ger, çapulcu.

Piller [ft.] Nehb ve garet etmek, yağma etmek. ◆ Çalmak, irtikâb etmek. ◆ Ortadan kaldırmak. = [fl.] Sâirlerin âsârından çalıp kendi eserleri nâmıyla neşretmek, intihal etmek.

Pillerie [ims.] Yağma-gerlik, çapul, nehb ve garet. ◆ Hırsızlık, büyük irtikâb, ihtilâs.

Pilleur,se [i.] Yağma eden, çapulcu, yağma-ger.

Pilon [imz.] Havan eli. ◆ Tavuk vesâirenin bacağı. || **Mettre un ouvrage au** – Bir şeyi büsbütün bozup hamur veya kereste etmek.

Pilonner [ft.] Havan eliyle dövmek.

Pilori [imz.] Vaktiyle teşhiri kast olunan mücrimlerin bağlanmasına mahsus bulunmuş direk, teşhir direği. || (mec.) **Mettre au** – Bir ayıbını söyleyip terzil ve bed-nâm etmek.

Pilorier [ft.] Teşhire mahsus direğe bağlamak. || (mec.) Bir ayıbını söyleyip terzil ve bed-nâm etmek.

Piloris [ims.] (s okunmaz) Misk faresi.

Piloselle [ims.] (nb.) Farekulağı denilen nebat, üznü'l-fâr.

Pilot [imz.] Kazık. ◆ Memlehada sütun şekline vaz' olunmuş tuz yığını.

Pilotage [imz.] Kazık çakma ameliyatı.

Pilotage [imz.] Gemi kılavuzluğu. || **Droit de** – Kılavuzluk resmi. || – **d'entrée** Avdet kılavuzluğu. || – **de sortie** Azîmet kılavuzluğu.

Pilote [imz.] Gemi kılavuzu. || **Bâteau** – Kılavuz sandalı. ◆ Gemilerin arkasından giden bir nevi küçük balık. ◆ Bir nevi çuha. || (mec.) Serkârda bulunan adam. ◆ Rehber. || **Locomotive** – Ameliyat-ı tamiriyeden sonra, yahut trenlerin vakit ve hareketi tadil edildikten sonra yolun serbest olduğunu anlamak üzere dolaşan lokomotif.

Piloter [fl.] Kazık kakmak. = [ft.] – **un terrain** Bir yeri kazıklarla takviye etmek. || **Machine à** – Kazık kakmaya mahsus şahmerdan.

Pilotin [imz.] Gemi kılavuzu çırağı, kılavuz yamağı.

Pilotis [imz.] (s okunmaz) Suyun içinde veya gevşek arazide atılacak temeli takviye için yere kakılan iri ve kalın temel kazığı.

Pilule [ims.] Hap. || (mec.) Nâhoş şey.

Pilulier [imz.] Eczacıların hap yapmak için kullandıkları alet.

Pimbêche [ims.] Müteazzım ve küstah kadın.

Piment [imz.] Hint biberi.

Pimenter [ft.] Biber koymak. || (mec.) Letafet, lezzet vermek, celb-i merak etmek.

Pimpant,e [s.] Süslü giyinmiş.

Pimprenelle [ims.] (nb.) Mürveriye fasîlesinden müs ağacı.

Pin [imz.] Çam ağacı, şecer-i sanevber. || – **noir** Kara çam. || – **parasol** Fıstık çamı. || – **laricid** Ak çam, çıralı çam. || **Pomme de** – Kozalak.

Pinacle [imz.] Binanın en yüksek kulesi. || (mec.) Evc-i bâlâ-yı izz ü ikbal, mertebe-i bâlâ.

Pinacothèque [ims.] Almanya'da müzelere verilen isimdir, resim müzesi.

Pinasse yahut **Pinace** [ims.] Yelken ve kürekle yürüyen yük kayığı.

Pinastre [imz.] Yabani çam ağacı.

Pinçage [imz.] Asma vesâir ağaçların taze filizlerinin tırnakla veya alet-i mahsusa ile kesilmesi.

Pinçard [imz.] Tırnaklarının uçları üzerine basarak yürüyen beygir.

Pince [ims.] Demir manivela, külünk. ◆ Tırnaklı hayvanların tırnak ucu. ◆ Kerpeten, kıskaç. ◆ Tutma, yakalama. ◆ Ketm, ihfâ. || **Chaud de la** – Sefih, çapkın. = [ims. - cm.] Istakoz vesâir bazı hayvanların makası, kıskacı. ◆ Beygirin üst ve alt çenesindeki ikişer ön dişleri. ◆ Çimdik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pincé [s.] Yapma, masnu'. ◆ İnceltmiş. ◆ Bâlâ-pervaz. ◆ Yakalanmış, sıkılarak tevkif edilmiş. ◆ Tuzağa düşürülmüş.

Pinceau [imz.] Ressam ve nakkaş fırçası, kalem. ◆ Süpürge. || (mec.) Usul-i nakş ve tersim. || **Donner un coup de** – **à quelqu'un** Birisini zemmetmek.

Pincée [ims.] İki veya üç parmak ucuyla alınan miktar, tutam, fiske.

Pincelier [imz.] Ressamların fırçalarını yıkamak üzere kullandıkları yağı koymalarına mahsus kap veya tabak.

Pince-maille [imz.] Hasis adam. (cm.: des *pince-maille.*)

Pincement [imz.] Filiz veya tomurcukları tırnakla koparma ameliyatı. ◆ Parmakla (çalgı) çalma.

Pince-nez [imz.] Buruna takılan yaylı gözlük. ◆ Gem almayan hayvanları durdurmak için kullanılan alet.

Pincer [ft.] Çimdiklemek. ◆ Telleri parmaklarla çekilerek çalınan bir çalgıyı çalmak. ◆ (Dudak hakkında) Sıkmak, kısmak. ◆ İnceltmek için sıkmak. ◆ Tutmak, yakalamak. ◆ Dokunmak, tesir etmek. ◆ İstihzâya almak. ◆ Muvaffakiyetsizliğe uğratmak. || – **quelqu'un sans rire** Hiç farkında olmuyor gibi bir taarruz-ı müstehziyâne ile cerîha-dar etmek.

Pince-sans-rire [i.] Belli etmeyecek surette istihzâ eden adam.

Pinceter [ft.] Cımbız ile yolmak.

Pincette [ims.] Cımbız. || **Baiser quelqu'un à la** – **, en** – Birisinin yanaklarını parmak ile sıkarak öpmek. = [cm.] Maşa.

Pinceur,se [i.] Çimdiklemeyi seven adam.

Pinchina [imz.] Kalın ve kaba çuha.

Pinçon [imz.] Çimdik eseri, çimdikleme yeri.

Pindarique [s.] Yunan-ı kadim şuarâ-yı meşhuresinden Pindar'ın eş'arı tarzında olan (şiir).

Pindariser [fl.] Tumturaklı ve parlak bir ibare kullanmaya çabalamak.

Pindariseur [imz.] Tumturaklı ve parlak ibare kullanmaya çabalayan muharrir veya şair.

Pindarisme [imz.] Yunan-ı kadim şuarâ-yı meşhuresinden Pindar'ın tarz ve usulünde şiir ve ibare.

Pinde [imz.] Tesalya ile Arnavutluk arasında olup zaman-ı kadimde ulûm ve maarif ve sanayi-i nefise âlihe ve perilerinin mekânı addolunan bir dağın ismidir. || **Les nourissons du** – Şuarâ.

Pinéal,e [s.] (tşr.) Beynin önünde çam kozalağı şeklinde olarak bulunan bir beze ıtlak olunur, sanevberî. || **Glande** – Gudde-i sanevberiye.

Pineau [imz.] Fransa'nın ufak taneli bir cins siyah üzümü.

Pingouin yahut **Pinguin** [imz.] Şimal denizleri sevâhilinde bulunan kısa kanatlı bir kuş, penguen. ◆ Seyirci, halk.

Pingre [imz.] Zengin ve hasis adam.

Pinné,e [s.] (mr. Pennée.)

Pinne-marine [ims.] Sedef, iri midye. (cm.: des *pinnes-marines.*)

Pinnule [ims.] (he.) Hedefe.

Pinque [ims.] Geri tarafı yuvarlak ve altı düz yük gemisi.

Pinson [imz.] İspinoz kuşu. || – **de neige** Kar kuşu.

Pintade [ims.] Hindi ile sülün arasında bir cins tayr-ı me'nus, beç tavuğu.

Pinte [ims.] Kadîmen müsta'mel mâyiat ölçüsü. || **Mettre** – **sur chopine** Sarhoş olmak.

Pinter [ft.] Çok şarap içmek, ayyaşlık etmek.

Piochage [imz.] Kazma ve çapa ile yapılan iş, kazış.

Pioche [ims.] Kazma, çapa. ◆ Daimi surette, muannidâne çalışma.

Piocher [ft.] Kazmak, çapalamak. ◆ Şiddetle dövmek, harap etmek. = [fl.] (mec.) Çok çalışmak, çabalamak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

Piocheur [imz.] Kazma veya çapa ile işleyen, kazıcı, kazmacı. ‖ (mec.) Çok çalışkan ve gayûr adam.

Pion [imz.] Dama ve satranç taşı, paytak. ◆ Parasız, kimsesiz adam. ◆ (İstihzâ tarikiyle) Mektep mubassırı.

Pioncer [fl.] Uyumak.

Pionner [fl.] (Dama ve satranç oyununda) Birbirini müteakip taş verip almak, kestirmek.

Pionnier [imz.] (as.) Kazmacı neferi. ◆ Arazi-i gayr-ı mezrûayı süren, açan adam. ‖ (mec.) Bir muvaffakiyeti tehyie eden.

Piot [imz.] Şarap, içki. (Tekellümde müsta'meldir.)

Pioupiou [imz.] Asker, nefer.

Pipe [ims.] Kısa çubuk, pipo. ◆ Pipo içme. ◆ Lüle. ◆ Ölçü makamında müsta'mel büyük fıçı. ‖ **Casser sa** – Ölmek. ‖ **Fumer sans** – **et sans tabac** Bir şeye şiddetle canı sıkılmak, bir aksiliğe uğramak.

Pipeau [imz.] Kaval, çoban düdüğü. ◆ Kuşları celp için kullanılan av düdüğü. ◆ Kuş tutmak için ökse.

Pipée [ims.] Düdük veya ökse ile kuş avı. ‖ (mec.) Tuzak, hile.

Piper [ft.] Kuşları düdükle aldatarak celp etmek. ‖ (mec.) Aldatmak. ‖ – **des dés** Kumarda aldatmak için zarları evvelce hazırlamak, düzmek. ‖ **Ne pas** – Bir kelime söylememek, muhafaza-i sükût etmek.

Piperie [ims.] Kumarda aldatma. ◆ Ale'l-ıtlak hile.

Pipette [ims.] Mâyiatı bir kaptan bir kaba nakil için müsta'mel bir nevi boru.

Pipeur [imz.] Kumarda aldatan adam, hilebaz.

Pipit [imz.] (hyv.) Asâfir-i müfterisü'l-minkâr fırkasından kış incir kuşu nevi.

Piquant,e [s.] Sokan, delen, dikenli. ‖ **Poils** – **s** Eşvâk-i vâhıza. ◆ Acı, sert, yakar. ◆ Müessir, keskin, işler. ‖ (mec.) Dokunaklı. ◆ Nükteli, mânâlı. ◆ Cazip, muharrik. = [imz.] Diken. ‖ (mec.) Bir işin ruhlu ve can alacak yeri.

Pique [ims.] Mızrak, kargı, harbe. ◆ Bozuşma, dargınlık. ‖ **Avoir passé par les** – **s** Büyük zararlardan kurtulmak, büyük ziyanlara uğramak. = [imz.] Oyun kâğıdında kara maça. ‖ **C'est un bon as de** – Cahil ve ahmak bir adam hakkında söylenir.

Piqué [imz.] Pike denilen malum basma ve bez.

Pique-assiette [imz.] Davetsiz gidip ötekinin berikinin sofrasında taam eden adam, dalkavuk, kâselis. (cm.: des *pique-assiette*.)

Pique-nique [imz.] Ârifâne ziyafet ve kır eğlencesi ki masârifinin tesviyesi için iştirak edenlerin her biri hisse-i musîbesini te'diye eder. (cm.: des *pique-nique*.)

Pique-niquer [ft.] Ârifâne bir kır eğlencesi yapmak.

Piquer [ft.] Delmek, sokmak. ◆ (Diken vesâir hakkında) Batmak. ◆ Beygire mahmuzla vurmak. ◆ İğne ardı dikmek. ◆ Pişirilecek ete sarımsak vesâire sokmak. ◆ (Yılan ve akrep vesâire hakkında) Sokmak, ısırmak. ◆ (Me'kûlât ve meşrubat hakkında) Yakmak, acı veya sert tadı olmak. ‖ (mec.) Kızdırmak, dokunmak. ◆ Tahrik etmek. ‖ – **une tête** Suya yüksekten baş aşağı atlamak. ◆ Yüksek yerden baş aşağı düşmek. ‖ – **un soleil** Kıpkırmızı olmak. ‖ – **un renard** İstifrağ etmek. ‖ – **un Laïus** İrad-ı nutuk etmek. ‖ – **l'etrangère** Ders esnasında tahayyülât ile vakit geçirmek. = [fl.] – **des deux** Beygire iki mahmuz ile vurup sıçratmak. ‖ **Se** – Kızmak, gücenmek. ◆ Bir şeye güvenerek iftihar etmek. ◆ Daralmak. ‖ **Se** – **le nez** Sarhoş olmak. ‖ **Se** – **au jeu** Kumarda kaybettiği hâlde inat edip oynamakta ısrar etmek.

Piquet [imz.] Ufak kazık, veted. ◆ Bir hat çizmek üzere yere dikilmiş taş veya kazık sırası. ◆ İstirahat vaktinde bir yerde ayak üzere durmaktan ibaret mektep şâkirdi cezası. ◆ Seferber hâlde bulunan asker bö-

TÜBA Türk Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

lüğü. || İstinat karakolu. || – de camp Ordugâh nöbetçisi.

Piquet [imz.] Piket denilen kâğıt oyunu. || Compter au – Gayet fevkalâde, tahammül olunmaz, çekilmez olmak.

Piqueter [ft.] Ufak kazıklar dikmek. ◆ Nokta nokta lekelemek, işaret yapmak.

Piquette [ims.] Üzüm cibresiyle sudan yapılan ekşi şıra, soma. ◆ Fena şarap. ◆ Ehemmiyetsiz, kıymetsiz şey.

Piqueur [imz.] Av köpeklerini götüren hizmetçi. ◆ Bir büyük adamın arabası önünden hayvanla giden uşak. ◆ Köprücülük ve ameliyat-ı türâbiye hıdemat-ı askeriyesine nezâret eden zâbit. || – d'assiette (mr. Pique-assiette.)

Piqueur,se [i.] İğne ardı denilen tarzda dikiş diken.

Piquier [imz.] Mızraklı asker, harbe-dâr.

Piqûre [ims.] İğne ve diken yarası, vahz. ◆ Akrep vesâire sokuşu, nîş. || – anatomique Vahz-ı teşrihî. ◆ İğne ardı denilen dikiş nevi. || (mec.) Keder.

Pirate [imz.] Deniz haydudu, korsan. ◆ Hırsız, haydut.

Pirater [fl.] Deniz haydutluğu, korsanlık etmek.

Piraterie [ims.] Deniz haydutluğu. ◆ Yağma, garet. ◆ İntihal.

Pire [s.] Daha fena, beter, eşna'. (Hâl makamında *pis* denilir.)

Piriforme [s.] Armut şeklinde olan, armudiyü'ş-şekl.

Pirogue [ims.] Vahşilerin oyulmuş ağaç kütüğünden yekpâre kayığı.

Pirouette [ims.] Bir ayak üzerinde ve yer değiştirmeksizin icra olunan devr-i tâm, çark. || (t.) Duvvâme. || Répondre par des – s Ciddi bir söze latife ile cevap vermek.

Pirouetter [fl.] Bir ayak üzerinde dönüp bir devr-i tâm icra etmek, çark etmek. ◆ Daima aynı şeyi tekrar etmek.

Pis [imz.] (*s* okunmaz) İnek ve koyun ve emsali memesi.

Pis [h.] Daha fena, beter. || Au – aller En fena ciheti düşünerek. (Bazen sıfat gibi *pire* yerine kullanılır.)

Pisceptologie [ims.] Mebâhis-i sayd-ı mâhî. ◆ Saydnâme.

Pisciculteur [imz.] Balık yetiştiren ve cins-i semeki ıslah eden adam.

Pisciculture [ims.] Balık yetiştirmek usulü, hırfet-i semek.

Pisciforme [s.] Balık şeklinde.

Piscine [ims.] İsrailîlerin kesecekleri hayvanları yıkadıkları kap. ◆ Kilisede mukaddes addolunan bazı şeylerin yıkandıkları suyun dökülmesine mahsus mahal. ◆ Şadırvan. ◆ Balık havuzu.

Pisé [imz.] Toprak kerpiç.

Piseur [imz.] Kerpiç ile duvar ve bina yapan duvarcı.

Pissasphalte [imz.] Sert kokulu katranlı zift, zift-i kafrü'l-yahûd.

Pissat [imz.] (*t* okunmaz) Sidik, bevl, idrar.

Pissement [imz.] İşeme, tebevvül. || – de pus Tebevvül-i kayh. || – de sang Tebevvül-i dem.

Pissenlit [imz.] Yatağına işeyen çocuk.

Pissenlit [imz.] Yabani hindibâ, hindibâ-yı berrî.

Pisser [ft. - fl.] İşemek, tebevvül etmek. ◆ Sızmak: Le tonneau pisse encore Fıçı hâlâ sızıyor. || – à l'anglaise Savuşmak, ortadan kaybolmak. || – sa côtelette, – des os Doğurmak.

Pisseur,se [i.] Çok işeyen, sidikli.

Pisseux,se [s.] Sidik kokan veya sidik renginde olan.

Pissoir [ims.] Sokakta ve umumi mahallerde su dökmeye mahsus mahal, umumi bevlhâne.

Pissoter [fl.] Pek sık ve azar azar işemek, idrarını zaptedememek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pissotière [ims.] Sokakta ve umumi mahallerde su dökmeye mahsus mahal. ◆ Pek az su akan çeşme. ◆ Küçük fiskiye.

Pistache [ims.] Fıstık, Şam fıstığı. || – **de terre** Yer fıstığı.

Pistachier [imz.] Fıstık ağacı. || – **térébinthe** Terementi ağacı. || – **lentistique** Asıl sakız ağacı. || – **atlantique** Amerika'nın sakız ağacı.

Piste [ims.] İnsan veya hayvan izi. || (mec.) Bir şey taharrîsinde rehber olan şey. || **Être à la** – **de** Taharrîsinde bulunmak. || **Le suivre à la** – Arkasından ayrılmamak, izini (eserini) takip etmek.

Pisteur [imz.] Büyük misafirhânelerde müşterilerin işleri için öteye beriye gitmek vazifesiyle muvazzaf hizmetçi.

Pistil [imz.] (nb.) Uzv-ı te'nis. || – **abortif** Nakîsî uzv-ı te'nis.

Pistillaire [s.] (nb.) Uzv-ı te'nisî.

Pistole [ims.] Bazı devletlerin altın sikkesi. ◆ Fransa'da on bir franklık kadim sikke. ◆ Hapishanede kendi masraflarıyla idare olunan mahbûsîne mahsus mahal.

Pistolet [imz.] Tabanca. ◆ Küçük şişe şampanya. ◆ Garip adam.

Piston [imz.] Tulumbanın içinde işleyen üstüvâne. ◆ Buhar makinesinin tahrik ettiği üstüvâne ki çarkları tahrik eder, piston. || **Tige de** – Pistonun kolu. || **Course du** – Pistonun her bir estroku, devre. || (mec.) İlk hareket. = [s.] Bedbaht, biçare.

Pitance [ims.] Manastırda ruhbana verilen muayyenü'l-mikdar taam. ◆ Rızık, maişet, gıda.

Pitancier [imz.] Manastırda ruhbana yiyeceklerini veren rahip, idare memuru.

Pitaud,e [imz.] Köylü. ◆ Kaba adam. ◆ Ahmak adam.

Pite [ims.] Kadîmen müsta'mel bir nevi sikke.

Pite [ims.] Sabır otu ki sapından iplik çıkarılır.

Piteusement [h.] Şâyan-ı merhamet olacak yahut muhakkar görülecek surette, acınacak hâlde.

Piteux,se [s.] Şâyan-ı merhamet ve acınacak hâlde olan, sefil, bedbaht. ◆ Miskin, gülünç.

Pithomètre [imz.] Fıçıların hacmini ölçmeye mahsus istimâre çubuğu.

Pitié [ims.] Acıma, merhamet, terahhum. || **à faire** – Acınacak hâlde.

Piton [imz.] Başı delikli ve sapı burgulu çivi, piton. ◆ Yüksek dağın sivri tepesi.

Pitoyable [s.] Şâyan-ı merhamet, acınacak hâlde olan. ◆ Pek fena, pek âdi, şâyan-ı tahkir.

Pitoyablement [h.] Şâyan-ı merhamet olacak surette, acınacak hâlde. ◆ Şâyan-ı tahkir bir suretle, pek fena.

Pitre [imz.] Cambaz ve hokkabaz palyaçosu. ◆ Dalkavuk, maskara.

Pitta [ims.] (hyv.) Asâfir-i müfterisü'l-minkar fırkasından Afrika'ya mahsus bir nevi çoban aldatan kuşu.

Pittoresque [s.] Hâl-i tabiide bulunmakla beraber şâyan-ı tasvir bir suretle güzel veya garip olan (mevki vesâire), şâyan-ı temâşâ. ◆ Resimli, musavver. ◆ Sanat-ı resme, resme ait.

Pittoresquement [h.] Şâyan-ı tasvir olacak derecede güzel veya garip bir suretle.

Pituitaire [s.] Balgama müteallik, nuhâmî. || **Gland** – Gudde-i nuhâmî. || **Membrane** – Gışâ-yı nuhâmî.

Pituite [ims.] Balgam, nuham.

Pituiteux,se [s.] Balgamı çok olan, nuhâmî.

Pivert [imz.] Yeşil ve sarı tüylü ağaçkakan kuşu, varak kuşu.

Pivoine [imz.] Şakayık. ◆ Kırmızı gerdanlı şakrak kuşu, çalıkuşu ki *Bouvreuil* dahi denilir.

Pivot [imz.] Mil, mihver. ◆ Toprağın içinde umumi vaziyette bulunan kalın kök. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Demir kazık. || (mec.) Bir işin başlıca fâili. || – d'opération Mihver-i harekât.

Pivotal,e [s.] Mihver yerini tutan.

Pivotant,e [s.] (nb.) Havuç gibi toprağın içinde amûden uzanan köklere ve nebatata ıtlak olunur. || Racine – de Cezr-i amûdî.

Pivoter [fl.] Bir mil ve bir mihver üzerinde dönmek. ◆ Toprağın içine amûden uzanmak veya kök salmak.

Pizzicato [imz.] (*pi-dzi-ca*) (ms.) (İtalyancadan me'huz) Sazın parmakla bağlamalarına basma.

Placage [imz.] Kıymetli ağaçlardan çıkarılmış ince safhaların âdi tahtaların üzerine kaplanması. ◆ Bu suretle yapılan iş, kaplama. || Armoire de – Âdi tahtanın üzerine ceviz veya sâir bir kıymetli ağaç safhaları kaplanarak imal edilmiş olan dolap, kaplama dolap.

Plaçage [imz.] Tiyatro ve pazar vesâirede mahallerin tayin ve tevzii.

Placard [imz.] Duvar içinde yapılmış dolap. ◆ İlannâme. || (tba.) Sayfa bağlanmazdan evvel verilen tashih, prova.

Placarder [ft.] İlannâme yapmak. ◆ Hicviyelerle tezyif etmek.

Place [ims.] Yer, mahal, mevzi, cây. || – Publique Mecma'-ı nâs olan mahal. || – marchand, de commerce Ticaret mahalli, ticaretgâh. || Négocier un billet sur – Bir poliçeyi piyasada füruht etmek. ◆ Memuriyet, makam, mesnet. ◆ Rütbe, mertebe, pâye. ◆ Sıra, her şeyin mahall-i münasibi. ◆ Kasabanın içinde her tarafı ebniye ile muhat meydan, açıklık. || Sur la –, au milieu de la – Yere, yerde. || Demeurer sur la – Bir muharebede vefat etmek. || Se mettre à la – du niais Sofranın ortasına oturmak. || Frire – à Yol vermek, yol açmak. ◆ Mağlup olmak. || Faire – nette Odanın eşyalarını boşaltmak. || En – ! Herkes yerine! || – forte Müstahkem mevki. || – d'armes Meydan-ı harp. ◆ Mide, göğüs. || (tca.) Piyasa, borsa. || Faire la – Mal satmak için evden eve gezmek.

Placement [imz.] Akçe veya eşya-yı ticariye vesâireyi yerleştirme, para yatırma. || – des marchandises Emtianın sürümü. || Bureau de – Hizmetçilere kapı bulmaya mahsus daire, hizmetkârân idaresi.

Placenta [imz.] (*sain*) (tşr.) Cenini ihâta eden zarın rahme bitişik tarafı, meşîme. || (nb.) Gılâf-ı büzurun tohuma yapışık tarafı, meşîme.

Placentaire [s.] (*sain*) (tşr.) Cenini ihâta eden zarın rahme bitişik olan kısmına mensup ve müteallik, meşîmî.

Placer [ft.] Koymak, vaz' etmek. ◆ Yerini tayin etmek. ◆ Bir muhevereye, bir esere idhal etmek. ◆ Yerleştirmek, kapılandırmak, nasb ve tayin etmek. ◆ (Eşya-yı ticariyeyi) Satmak. ◆ (Akçeyi) Faizle vermek. || – auprès Terfik etmek. || – sous la garantie Taht-ı kefalet ve zımana almak || Se – Yerleşmek, oturmak. || Se – sous l'autorité Emri tahtında ve maiyetinde bulunmak.

Placer [imz.] (*r* okunur) Nehirlerden veya yağmur sularından indirilmiş topraktan müteşekkil arazi. ◆ Altın tozunu hâvi nehir çöküntüsü.

Placet [imz.] İstid'â, istirhamnâme, arzuhal.

Placeur,se [i.] Yerleştiren, yer bulan adam, hizmetçi vesâireyi kapılandıran adam veya kadın, hizmetkârân kâhyası.

Placide [s.] Sakin, rahat.

Placidement [h.] Rahat ve sükûnla.

Placidité [ims.] Sükûn, yavaşlık, hilm.

Placier,ère [i.] Umumi veya resmî bir mahalde herkese yer göstermekle muvazzaf adam yahut kadın, teşrifatçı. ◆ Eşya-yı ticariyeyi yerli yerine koyan adam. ◆ Emtia dellâlı, tüccar dellâlı.

Plafond [imz.] Tavan. ◆ Baş, beyin, zekâ.

Plafonnage [imz.] Tavanın alçı ve kireç veya kâğıtla kaplanması ameliyatı, tavan kaplama.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Plafonner [ft.] Tavanı alçı veya kireç ve kâğıtla kaplamak, tavan kaplamak. ◆ Tavana resmetmek.

Plafonneur [imz.] Tavan yapan dülger, tavancı.

Plage [imz.] Açık ve düz sahil, yalı. || – **de sable** Rîgistan, kumsal. ◆ Diyar, memleket.

Plagiaire [imz.] Sâirlerin âsârından çalarak kendi nâmına eserler neşreden muharrir, müntahil.

Plagiat [imz.] Sirkat-ı âsâr, intihal.

Plagier [ft.] Sâirlerin âsârından çalıp kendi nâmına neşretmek, intihal etmek.

Plagiostome [i. - s.] (tt.) Ağızları çenelerinin altında olan balıklara ıtlak olunur, münhaniyü'l-fem.

Plaid [imz.] Dava, mübâhase. ◆ Dava vekilinin itiraz veya müdafaa için îrad ettiği nutuk, müdafaanâme. ◆ Mahkeme.

Plaid [imz.] İskoçyalıların bir nevi kaputu.

Plaidable [s.] Dava olunabilir, huzur-ı mahkemede müdafaası kabil.

Plaidant,e [s.] Dava veya müdafaa eden. || **Avocat** – Müdafaa vekili.

Plaider [fl. - ft.] Davaya girişmek, ikame-i dava veya müdafaa etmek. ◆ Huzur-ı mahkemede kendi hakkını veyahut müvekkilin hakkını müdafaa etmek. || (mec.) İltizam ve müdafaa etmek. || – **la cause de quelqu'un** Birinin işini tervic ve iltizam etmek.

Plaideur,se [i.] Dava ve müdafaa eden, müdafi. ◆ Davaları çok seven adam, müzevvir.

Plaidoirie [ims.] Davaya girişme, murâfaa, müdafaa, muhâsama. ◆ Avukatlık. ◆ Müdafaanâme.

Plaidoyer [imz.] Müdafaanâme.

Plaie [ims.] Yara, cürha. ◆ – **par instrument tranchant** Karha, bıçak ve silah yarası. || – **par instrument piquant** Vahz, şiş, biz yarası. || – **contuse** Yağır, yanık yarası. || – **envenimée** Isırık, nehşe. || – **par arrachement** İmtişan, bere, sıyrılma yarası. || – **par morsure** Akrep ve arı sokması ile peydâ olan yara, ledga. || – **virulente** Azgın yara, kuduz yarası, nühbe. || (mec.) Keder, hüzün, acı. ◆ Bela, musibet.

Plaignant,e [i. - s.] Müddeî, şâkî.

Plain,e [s.] Düz, müstevî. || **De – pied** İniş ve yokuş olmayarak, düzayak. ◆ Müsâvi, farksız.

Plaint-chant [imz.] Kilisede icra olunan âhenk. (cm.: des *plaints-chants*.)

Plaindre [ft.] Acımak, teessüf etmek. ◆ Esirgemek, acıyarak vermek. || **Se** – Şikâyet etmek. ◆ İkame-i dava etmek. || **Avoir à se** – Hakk-ı iştikâsı baki olmak.

Plaine [ims.] Ova, sahra, deşt. || **La – liquide** Deniz; **Les – s du ciel** Saha-i semâ.

Plainte [ims.] İnleyiş, inilti, figan, zârî. ◆ Şikâyet, iştikâ. || **Porter** – İştikâ etmek, şikâyetnâme takdim etmek. || **Sujet de** – Dava-yı iştikâ.

Plaintif,ve [s.] İnleyen, inleyişli, hazin, nâlân. ◆ Şikâyet-âmiz. || **Homme** – Daima şikâyet eder ve hiçbir şeyle hoşnut olmaz adam.

Plaintivement [h.] Hazin ve şikâyet-âmiz bir tavır ve sadâ ile.

Plaire [fl.] (Tasrifi: *Je plais*, *tu plais*, *il plaît*, *nous plaisons*, etc *je plaisais*; *je plus*; *je plairai*; *je plairais*; *plais*; *plaisons*, *plaisez*; *que je plaise*; *que je plusse*; *plaisant*; *plu,e*) Beğenilmek, hoşa gitmek, makbule geçmek, hazzolunmak. || **Il me plaît** Hoşuma gidiyor, hazzederim; **S'il vous plaît** Lütfen. || **S'il plaît à Dieu** İnşallah. || **Plaît-il?** İyi anlaşılmayan bir lakırdıyı tekrar ettirmek için kullanılır: "Efendim?" || **à Dieu ne plaise** Allah göstermesin, Allah vermesin. || **Se** – Birbirinden hazzetmek. ◆ Hazzetmek, zevkine gitmek, hoşlanmak.

Plaisamment [h.] Latif ve güzel bir suretle. ◆ Gülünecek surette.

Plaisance [ims.] Keyif, tenezzüh. || **Bateau de** – Tenezzüh vapuru. || **Maison de** – Keyif ve tenezzühe mahsus sayfiye veya köşk, nüzhetgâh. || **Lieu de** – Tenezzühgâh.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Plaisant,e [s.] Güldürücü, eğlendirici. ◆ Hazzolunacak, beğenilecek, makbul, pesendîde. = [imz.] Şakacı, latifeci adam. ◆ Tuhaf şey.

Plaisanter [fl.] Latife etmek, şaka söylemek. = [ft.] Maytaba almak, istihzâ etmek.

Plaisanterie [ims.] Latife, şaka, mizah, hezl. ◆ Zevklenme, istihzâ. || – **à part** Latife bir taraf, cidden.

Plaisantin [imz.] Güldürmeyi, eğlendirmeyi seven.

Plaisir [imz.] Haz, telezzüz. || – **s naturels** Lezâiz-i tabiiye. || – **s sensuels** Lezâiz-i nefsâniye, huzûz-ı şehevâniye. || – **de l'esprit** Huzûz-ı akliye, safâ-i hâtır. ◆ Hüsn-i rıza, muvafakat. ◆ İyilik, hâtır-nevazlık. || **Prendre** – **à quelque chose** Bir şeyden telezzüz etmek. || **Menus** – **s** Eğlence masrafı. || **Bon** – Keyif, canın istediği gibi. || **à** – Hayalî, mugayir-i hakikat. ◆ Sebepsiz, asılsız.

Plaisir [imz.] Kâğıt helvası. (*Oublie* dahi denilir.)

Plamée [ims.] Debbağların derilerin kıllarını düşürmek için kullandıkları kireç.

Plamer [ft.] Kireçle derileri dibâgat etmek.

Plan,e [s.] Düz, müstevî, musattah: **Angle** – Zâviye-i musattaha.

Plan [imz.] Satıh, safha. ◆ Bir bina vesâirenin kâğıt üzerine çıkarılmış resim ve şekli, resm-i musattah, plan. || **Lever un** – Bir mahal ve mevkiin hendeseye tatbikan resmini çıkarmak. || – **principal** Sath-ı aslî. || – **incliné** Sath-ı mâil. || – **vertical** Sath-ı şâkulî. || – **perpendiculaire** Sath-ı müstevî, amûd. || – **directeur** Sath-ı mevce. || – **de projection** Sath-ı irtisam. || – **de repère** Sath-ı aslî. || – **de comparaison** Sath-ı tatbikî. || – **de tir** Nişan hattı. || (rs.) Resimdeki mevaddın buuden olan derecelerinin beheri. || (mec.) Yazılacak bir kitap veya yapılacak bir işin evvelce yapılan tertib-i umumisi, plan. ◆ Niyet, tasavvur. ◆ Emniyet sandığına terhin. || **Laisser en** – Bırakmak.

Planche [ims.] Tahta, levh. ◆ Sefine. ◆ Basılacak eşkâl ve yazıların hakkolundukları şimşir ağacından veya madenden levha. ◆ Bu levhalar ile basılmış kâğıt, basma resim ve tasvir veya eşkâl yaprakları. ◆ Bahçenin uzun ve dar bir parçası ki bir cins sebze veya çiçek zer'ine mahsus olur, tahta. ◆ (Tiyatro ıstılahında) Sahne. || (mec.) Vasıta-i necat. ◆ Arkası üstü yüzmek. || **Faire la** – Yol hazırlamak, yol açmak. || **Sans** – Bilâteklif, teklifsizce.

Planchéiage [imz.] Taş veya horasandan ibaret döşemenin üzerine tahta döşeme ameliyatı.

Planchéier [ft.] Taş veya horasandan ibaret olan döşemenin üzerine tahta döşemek.

Plancher [imz.] Binanın katları arasındaki ufkî bölme, döşeme. || – **à languette** Geçme lambalı döşeme. || – **d'une écluse** Savak tabanı. ◆ Ufkî bölme. || – **des vaches** (Deniz mukabili olarak) Kara.

Planchette [ims.] Küçük tahta, tahtacık. ◆ Harita altı, plançete.

Plançon yahut **Plantard** [imz.] Daldırma dal.

Plane [ims.] Fıçıcı rendesi. || – **à la main** Sandalyeci keseri.

Plane [ims.] (mr. Platane.)

Planer [ft.] Fıçıcı rendesiyle rendelemek. ◆ Çekiçle döverek düzeltmek.

Planer [fl.] (Kuş hakkında) Kanatlarını gererek kımıldatmaksızın havada durmak ve böyle uçmak. ◆ Yukarıdan aşağıya bakmak, yüksekten bakmak. ◆ Efkâr ve mütalaat-ı amîka ile düşünmek.

Planétaire [s.] Seyyârata mensup ve müteallik, seyyârî. || **Système** – Güneş'in etrafında dönen seyyârelerin heyet-i mecmuası, meslek-i şems. || **Astronomie** – İlm-i nücum-ı seyyâre.

Planète [ims.] Bir necm-i sabitin yani bir güneşin etrafında dönen necm-i seyyar ki küre-i arz dahi bu kabîldendir, seyyâre. || – **s inférieures** Seyyârat-ı süfliye. || – **s supérieures** Seyyârat-ı ulviye. ◆ Fal kâğıdı, fal olarak çıkan kâğıt.

Planeur [imz.] Gümüş ve altına müteallik şeyleri döverek düzelten kuyumcu. ◆ Rendeci.

Planimétrie [ims.] (he.) Hendese-i musattaha.

Planirostre [ims. - s.] (tt.) Gagaları yassı olan tuyura ıtlak olunur, musattahu'l-minkar.

Planisphère [imz.] Küre-i musattaha.

Planoire [imz.] Rende.

Planoire [imz.] Mıskala denilen perdaht aleti.

Planorbe [imz.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî fırkasından muhaddebe fasîlesinden bataklıklarda bulunur bir nevi helezon.

Plant [imz.] Dikilecek veya dikilmiş ağaç dalı veya taze ağaç, fidan. ◆ Fidan tarlası, fidanlık. ◆ Yeni dikilmiş bağ.

Plantage [imz.] Ağaç dikme, gars. ◆ Amerika'da şeker kamışı, tütün vesâire zer'i.

Plantain [imz.] (nb.) Sinirli yaprak otu, lisanü'l-hamel.

Plantaire [s.] (tşr.) Tabana müteallik, huffî.

Plantard [imz.] (mr. Plançon.)

Plantation [ims.] Ağaç dikme, gars, tagris. ◆ Fidan dikilmiş mahal. ◆ Dikilmiş ağaçlar, magrûsat. || – **par touffes** Magrûsat-ı müctemia. || – **par sujets isolés** Magrûsat-ı mefrûka. ◆ Amerika vesâir müstemlekâtta büyük çiftlik.

Plante [ims.] Ot, nebat. || – **s ligneuses** Nebatat-ı haşebiye. || – **s grasses** Nebatat-ı lahmiye. || – **s vivaces** Nebatat-ı hâlide. || – **s annuelles** Nebatat-ı seneviye. || – **s terrestres** Nebatat-ı berriye. || – **s aquatiques** Nebatat-ı mâiye. || – **s parasites** Nebatat-ı tufeyliye. || – **s alimentaires** Nebatat-ı mugaddiye. || **Jardin des** – **s** İlm-i nebatat tecârib ve ameliyatını görmeye mahsus bahçe, nebatat bahçesi. || – **du pied** Taban.

Planter [ft.] Dikmek, gars etmek. ◆ Yapıştırmak, vurmak. ◆ Yüzüne vurmak, yüzüne karşı fırlatmak, söylemek. ◆ Dikmek, rekz etmek: – **un pieu** Kazık dikmek. || – **du drapeau** Sancak dikmek. || – **là quelqu'un** Birini bir yerde bırakıp gitmek. || – **sa tente** Temekkün etmek.

Planteur [imz.] Ağaç diken, garis. ◆ Amerika'da arazi açıp işleten adam, sahib-i müsta'merat. || – **de choux** Kırda bir sayfiye veya çiftlikte münferit yaşayan adam.

Plantigrade [s.] (tt.) Tabanlarıyla yürüyen (hayvanat), mâşiyetü'l-huffiye.

Plantoire [imz.] Bahçıvanların fidan ve fide dikmekte kullandıkları değnek, fide kazığı.

Planton [imz.] Emir çavuşu.

Plantule [ims.] Yeni biten nebat, filiz, nebatçe.

Plantureusement [h.] Bollukla, bol bol, mebzûlen.

Plantureux,se [s.] Bol, mebzul. ◆ Bereketli, mahsuldar. ◆ Efkâr-ı âliye ile mâlî: **Style** – Efkâr-ı âliye ile müzeyyen üslub-ı ifade.

Planure [ims.] Rende talaşı.

Plaque [ims.] Maden safhası, levha. || – **de couche** Tüfeğin dipçik tokası. || – **de blindage** Zırh levhası. || – **de chemin de fer** Tebdil-i istikamet makinesi. || – **de cylindre** Silindir kapağı. || – **s ventrales** Fülûs-ı batniye. || – **s génitales** Fülûs-ı tenasüliye. ◆ Nişan, plaka. || – **de décoration** Nişan plakı. || – **en brillant** Murassa plak. ◆ Fotoğrafya camı.

Plaqué [imz.] Altın veya gümüş kaplama: **Chaîne en** – Altın kaplama kordon, köstek.

Plaqueminier [imz.] Abnus ağacı cinsinden bir ağaç. || **faux** – yahut – **lotus d'orient** Trabzon hurması ağacı.

Plaquer [ft.] Bir cismin üzerine ince bir safha kaplamak, kaplamak. ◆ (Tokat ve emsali hakkında) Yapıştırmak, aşk etmek.

Plaquette [ims.] Ufak ve yufka hâlinde cisim, pul. ◆ Küçük bakır akçe, pul. ◆ Pek ince ve az yapraklı kitap, risale.

Plaqueur [imz.] Kaplama işler yapan sanatkâr, kaplamacı.

Plasticité [ims.] Tahmir ve ta'cinle istenilen şekil ve surete tahvil olunabilme, tahmir, ta'cin, kuvve-i musavveriye.

Plastique [s.] Tahmir ve ta'cinle istenilen surete konulabilen, mütehammir, müteaccin. || (fls.) İcat ve teşkil etmek kuvvetini hâiz

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

olan. || **Force** – Kuvve-i musavveriye. || **Arts – s** (Resim, nakış, oymacılık ve heykeltıraşlık gibi) Fünûn-ı şekliye. = [ims.] Çamur ve alçı vesâire hamur suretinde mevaddan heykel vesâire yapmak sanatı, alçıcılık, lülecilik.

Plastron [imz.] Zırh göğüslüğü, sadriye. ◆ Kılıç talimini öğrenenlerin kalın meşinden giydikleri göğüslük. ◆ Geniş boyunbağı. || (mec.) Herkesin tahkir ve istihzâsına duçar olan.

Plastronner [ft.] Zırhlı göğüslük giydirmek. || **Se** – Zırh göğüslüğü giymek.

Plat [imz.] Sahan, tabak. ◆ Bir sahan dolusu. ◆ Yemek. ◆ Terazi kefesi. || **œufs sur le** – Sahana kırılarak pişirilmiş yumurta.

Plat,e [s.] Düz, yassı, müstevî, basit. ◆ Tatsız, soğuk. ◆ Dirayetsiz, bayağı. ◆ Kuvvetsiz, lezzetsiz. || **Calme** – Büsbütün rüzgârsız hava, bonaça, sütlimanlık. || **Poésie – e** Sade ve basit ve tatsız şiir. || **Tomber à – ventre** Yüzüstü, karnı üzere düşmek. || **Souliers – s** Ökçesiz terlik. || **Être battu à – e couture** Külliyen mağlup ve münhezim olmak. || **Rimes – es** Mesnevi tarzında kafiyeler. = [imz.] Bir şeyin yassı ve düz tarafi; **Le – du sabre** Kılıcın tersi. = [h.] Âdi, bayağı, tatsız bir surette.

Platane [imz.] Çınar ağacı.

Plataniste [imz.] Eski Isparta gençlerinin icra-yı tecârib-i bedeniye ettikleri çınarlık mahal.

Plat-bord [imz.] Gemi küpeştesi. (cm.: des *plats-bords.*)

Plateau [imz.] Terazi gözü, kefe. ◆ Tepsi, tabla. ◆ Dağların üzerinde düz ova, yayla. ◆ Elektrik makinesinin camdan olan büyük ve dairevî levhası, daire-i zücâciye.

Plate-bande [ims.] Bahçenin aksamını birbirinden ayıran dar ve uzun kenar, iz, yol. ◆ Pervaz, kenar. (cmz.: des *plates-bandes.*)

Platée [ims.] Bir sahan, bir tabak dolusu. ◆ Som kârgir temel duvarı.

Plate-forme [ims.] Düz çatı, taraça. ◆ Topların vaz'ı için toprak tabya. ◆ Düz ve açık vagon. (cm.: des *plates-formes.*)

Plate-longe [ims.] Atılmamak için araba beygirlerinin sağrısına takılan yassı kayış, çiğin kösteği, at kayışı. (cm.: des *plates-longes.*)

Platement [h.] Tatsız ve münasebetsiz olarak. || **Tout** – Doğruca, açıkça, düzce.

Plateur [ims.] Maden veya kömür damarının amûdî veyahut mâil olarak indikten sonra ufkî bir vaziyet aldığı yer.

Platforme [imz.] Meslek ve kavâid-i esasiyenin izahı.

Platinage [imz.] Platin ile kaplama.

Platine [ims.] Esliha-i nâriye yaylarını teşkil eden çelik ve demir parçalarının yapışık olduğu tabla, esliha-i nâriye çakmak takımı tablası. ◆ Saat âlâtının yapışık bulundukları demir levha. ◆ Kilidin tablası. ◆ Tab' tezgâhının yelpazesi, dil, lisan.

Platine [ims.] Beyaz altın denilen maden, platin. || **Éponge de** – Sünger şeklinde platin.

Platiniser [ft.] Platin tabakası ile yahut platin halîtası ile kaplamak.

Platitude [ims.] Tatsızlık, münasebetsizlik, soğukluk. ◆ Âdilik, bayağılık. ◆ Tatsızlık. ◆ Yavanlık. ◆ Tatsız ve münasebetsiz söz veya şey.

Platonicien,ne [s.] Eflâtun'un mezhep ve efkâr-ı hakîmânesine tâbi veya mensup ve müteallik olan, Eflâtunî. = [imz.] Eflâtun'un mezheb-i felsefesine tâbi adam, Eflâtuniyûndan hakîm.

Platonique [s.] Eflâtun'un mezheb-i felsefesine müteallik, Eflâtunî. || (mec.) Agraz ve menâfi-i maddiyeden ârî, manevi, hakiki, halis: **Amour** – Aşk-ı hakiki, muhabbet-i halisâne, muhabbet-i gayr-ı şehevâniye.

Platoniser [fl.] Eflâtun'un mezheb-i felsefesine tâbi olmak.

Platonisme [imz.] Eflâtun'un mezheb-i felsefesi ve efkâr-ı mahsusa-i hakîmânesi, hikmeti.

Plâtrage [imz.] Alçı işi, alçıdan mamul şey. ◆ Alçı ile şarabı ıslah etme usulü ve ameliyatı. ◆ Toprağa alçı karıştırma.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Plâtras [imz.] (s okunmaz) Eski alçı kırıntısı, eski sıva yıkıntısı.

Plâtre [imz.] Alçı, cibs, alçıdan mamul heykel vesâire. || **Pierre à** – Yermau, alçı taşı. || – **ausas** Alçı tozu. || – **gris** Kaba alçı. || – **blanc** Hâlis alçı. ◆ Düzgün. ◆ Alçıdan mamul hafif işler. || **Essuyer le** – Sıvası kurumamış bir evde ikamet etmek. || **De** – Dayanaksız.

Platreau [ims.] Ham alçı taşı.

Plâtrer [ft.] Alçılamak, alçı ile kaplamak, sıvamak. ◆ Toprağı alçı ile ıslah etmek. ◆ Şaraba alçı katarak ıslah etmek.

Plâtreux,se [s.] Kırmızı bir nevi tebeşir ve alçıyı hâvi araziye ıtlak olunur.

Plâtrier [imz.] Alçı yapan ve satan adam, alçıcı.

Plâtrière [ims.] Alçı madeni ve ocağı. ◆ Alçı fırını.

Plausibilité [ims.] Makuliyet, makbuliyet.

Plausible [s.] Makul, makbul.

Plausiblement [h.] Makul ve makbul bir suretle.

Plèbe [ims.] Esâfil-i nâs, avam sınıfı, ayak takımı.

Plébéien,ne [i. - s.] Avam takımından olan adam, pespaye, fürû-mâye.

Plébiscitaire [s.] Reye mensup ve müteallik.

Plébiscite [imz.] Rey.

Plectognathes [imz. - cm.] (hyv.) Esmâk-i azîme kısmından altıncı mütelâsıku'l-fekkeyn fırkası.

Pléiades [ims. - cm.] (hy.) Ülker, Süreyya, Pervin. = [ims.] Ulemâ ve üdebâ ve şuarâ meclisi, zümre-i şuarâ.

Plein [imz.] Doluluk, melâ, dolgunluk. ◆ El yazısında harflerin kalın yeri. ◆ Kalın çizgi. || (tt.) Vasat-ı lifâfe. || **En** – Tamamen, kâmilen, büsbütün. || **Tout** – Çok.

Plein,e [s.] Dolu, memlû, meşhun, pür: **Une bouteille – e** Dolu bir şişe; **Une – e bouteille de vin** Bir şişe dolusu şarap. ◆ Bütün, tekmil, hep. ◆ Yuvarlak, dolgun. || – **lune** On dört günlük ay, bedir. || **La – e mer** Açık deniz, engin. || **à – es mains** Bollukla, avuç dolusu. || (mec.) Meşgul, dalgın, müteessir. || **Voix – e** Kuvvetli ve kalın ses. || **De plein** – Bilâ-muhakeme, re'sen, hod-be-hod. || **Fleur – e** Katmerli çiçek, zehre-i kâmile. || **En** – Ortasında, esnasında: **En – champ** Tarlanın ortasında; **En – jour** Gündüzün, güpegündüz. ◆ Tamam, tam bir hâlde. || **En – e rue** Sokağın ortasında, alâ-melei'n-nas. || **Homme – de lui-même** Enâniyetli ve mağrur adam, hodbin, hod-pesend. || **Avoir le cœur** – Kalbi sevinç veya kederle mâlî olmak. || **Donner – pouvoir** Me'zuniyet ve salâhiyet-i tâmme vermek. || – **d'augure** Meymenetli, meyâmin-mevfur.

Pleinement [h.] Büsbütün, tamamıyla, tamamen, kâmilen.

Plénier,ère [s.] Tam, bilâ-noksan, mükemmel. (Az kullanılır.) || **Indulgence – ère** Afv-ı umumi.

Plénipotentiaire [imz.] Bir devlet tarafından me'zuniyet-i tâmme ile gönderilen sefir, murahhas. = [s.] **Ministre** – Orta elçi, sefir-i murahhas.

Plénitude [ims.] Bolluk, kesret. ◆ Bütünlük, tamamiyet, doluluk. || – **de l'utérus** Hâl-i haml. || – **des sens** Tamamiyet-i havass.

Pléomagie [ims.] (t.) Taaddüd-i sedye.

Plenum dominium [imz.] (hk.) Mülkiyet-i kâmile, mülkiyet-i tâmme.

Pléonasme [imz.] (ed.) Cümlenin mefhumunu te'kid maksadıyla îrad olunan elfaz-ı zâide, ıtnab-ı hüsn. || **J'ai vu de mes propres yeux** Gözümle gördüm gibi. ◆ Haşv, haşv-i kabih.

Plésiosaure [imz.] Yalnız müstehâsatı mevcut olup kable't-tufan yaşamış olan cesim bir cins kertenkele.

Pléssimètre [ims.] (t.) Tabiplerin göğsü ve bedenin sâir ecvafını dinlemek için kullandıkları alet, mıkra', alet-i ısga.

Pléthore [ims.] (t.) Çok kan toplanma, imtilâü'd-dem.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Pléthorique [s.] (t.) İmtilâü'd-dem illetine müteallik, imtilâî.

Pleur [imz.] Ağlama, bükâ, girye. ◆ Gözyaşı, dem', eşk. || **Les – s de la vigne** Budanmış asmadan akan su. || – s **de l'Aurore** Çiy, jale. || **Essuyer ses – s** Müteselli olmak.

Pleural [s.] (t.) Cenbî, gışâ-i cenbe müteallik.

Pleurant,e [s.] Ağlayan, bâkî, giryan.

Pleurard,e [i.] Çok ağlayan, daima müteşekkî bulunan adam.

Pleur-misère [imz.] Daima fakr u ihtiyacından bahseden hasis adam. (cm.: des *pleur-misère.*)

Pleurer [fl.] Ağlamak, gözyaşı dökmek, bükâ ve girye etmek. (Budanmış yerinden su akan asma hakkında dahi müsta'meldir.) = [ft.] Birine ağlamak, acımak. ◆ Bir şey için ağlamak. ◆ Kerhen vermek, harç vermek.

Pleurerie [ims.] Ağlama.

Pleurésie [ims.] (t.) Zâtü'l-cenb. || **Fausse** – Zatü'l-cenb-i kâzib.

Pleurétique [s.] (t.) Zâtü'l-cenb illetine müteallik veya bu illete müptelâ olan.

Pleureur,se [imz.] Kolay ağlayan, ağlamayı âdet eden adam. || **Saule** – Salkım söğüt. || **Frêne** – Salkım dişbudak. = [ims.] Eski vakitte cenazelere ağlamak üzere ücretle tutulan erkek ve kadınlar, nevha-ger. = [imz. - cm.] Matem alâmeti olarak elbiseye takılan siyah kollar, bağlar, matem bağı.

Pleureux,se [s.] Gözyaşlı. ◆ Mükedder, müellim, hüzn-engîz.

Pleurite [ims.] (t.) Zâtü'l-cenb, iltihab-ı gışâ-i cenb.

Pleurnicher [fl.] Ağlar gibi yapmak, yalandan ağlamak.

Pleurnicherie [ims.] Yalandan ağlayış.

Pleurnicheur,se [i.] Yalandan ağlayan ve böyle ağlamayı âdet edinen adam.

Pleurodynie [ims.] Rişye-i cenbiye, vus'-ı cenb, zâtü'l-cenb-i kâzib.

Pleuronectes [imz. - cm.] Pisi ve emsali gibi bir yanı üzerine yüzen balıklar.

Pleuro-pneumonie [ims.] (t.) Zâtü'r-rie [zatürre].

Pleurotome [imz.] (hyv.) Nâime-i zatü'r-riclü'l-batnî fırkasından bir nevi helezon müstehâsesi.

Pleutre [imz.] Dirayetsiz ve cesaretsiz adam.

Pleuviner [fl.] Hafifçe yağmur yağmak, çisilemek.

Pleuvoir [fl.] (Yağmur hakkında) Yağmak. ◆ Yağmur gibi tane tane ve kesretle düşmek, yağmak. || – **à verse, à seaux** Bardaktan boşanırcasına yağmak.

Plèvre [ims.] (tşr.) Göğsün yanlarını dâhilen kaplayan zar, cenb.

Plexus [imz.] (s okunur) (tşr.) Damarların veya âzânın birbiriyle örülmüş gibi satranç olması, zafîre. || – **cervical** Zafîre-i rakabiye.

Pleyon [imz.] Asmaları bağlamaya yarayan bir nevi ince saz, ıhlamur. ◆ Çok meyve verdirmek için eğrilmiş ağaç dalı veya asma.

Pli [imz.] Kat, katlanma, büklüm, kırma. ◆ Kırma yeri. ◆ Buruşukluk. ◆ Mektup zarfı, mektup. || **Sous ce** – Mazrûfen, matvîyen. || **Sous – cacheté** Mazrûfen ve memhûren. || (mec.) Alışma, terbiye, huy, âdet. || **Faux** – Buruşuk, kırık.

Pliable [s.] Katlanabilir, bükülebilir.

Pliage [imz.] Katlama, katlanma, bükme, bükülme. ◆ Kitap kırma.

Pliant,e [s.] Katlanan, bükülen. || (mec.) Mutî. = [imz.] Açılır kapanır iskemle.

Plicatile [s.] (nb.) Kabil-i istivâ.

Pile [ims.] Dil balığı.

Plié [imz.] Raksta dizin bükülüp katlanmasından ibaret hareket, diz bükümü.

Pliement [imz.] Katlama, teclid olunacak kitap formalarının katlanması, kırma.

Plier [ft.] Katlamak, kat kat etmek, kırmak, devşirmek. ◆ Bükmek, toplamak. ◆ Eğmek. || (mec.) Alıştırmak, terbiye etmek. || – **bagage** Kaçmak, firar etmek, pılı pırtısını toplamak. ◆ Ölmek. = [fl.] Mutî olmak, arz-ı

itaat etmek, tâbi olmak. ◆ Rıza vermek. ◆ Eğilmek.

Plieur,se [i.] Kitap formalarını vesâireyi katlayan adam ve kadın, kırıcı. ◆ Bir şey devşiren adam.

Plinthe [ims.] (m.) Direğin dört köşeli ve alçak kaidesi. ◆ Binanın hariç veya dâhilinde duvarın alt tarafındaki çıkıntılı kuşak. || – **de lambris** Sıva dibi, etek tahtası.

Pliocène [s.] (arz.) **Terrain** – En yeni müstehâseleri hâvi olan arazi-i sâlisenin bir tabakası, arazi-i fliyoseniye.

Plioir [imz.] Kâğıt kırmaya veya katlamaya mahsus tahta veya kemikten mücellit istekası.

Plique [ims.] Bir nevi hastalık ki saçın karışmasını ve saçlı derinin veca'ını mûcip olur, dâü'ş-şa'r.

Plissage [imz.] ve:

Plissement [imz.] Katlama, kırma, bükme. ◆ Kırmalar.

Plissé,e [s.] (nb.) **Feuille** – **e** Varak-ı mültevî.

Plisser [ft.] Katlamak, bükmek, kırmalar yapmak.

Plissure [ims.] Katlayış, kırma yapış. ◆ Kırmalar.

Pliure [ims.] Teclid olunacak kitap formalarının kırılması.

Ploc [imz.] (*c* okunur) Kalafatçı macunu. ◆ Yapağı kırıntısı, ıskarto.

Plocage [imz.] Yapağı kırıntısını saçma ve ayırma ameliyatı, ıskarto çıkarma.

Ploiement [imz.] (as.) Asâkirin saf nizamından kol nizamına geçmesi.

Plomb [imz.] Kurşun, rasas, üsrüb. || **Oxyde de – fondu** Verseng. ◆ Tüfek ve tabanca saçması. ◆ Şâkul ipinin ucunda bağlı olan kurşun veya diğer maden parçası. || – **de sonde** İskandil, olta kurşunu. ◆ Kurşun veya çinkodan büyük leğen. ◆ Kurşun mühür, damga. ◆ İskandil. || **Mine de** –, – **de mer** Kurşunkalemlerinin imal olunduğu madde, grafit, plombajin. || **à** – Amûden, amûdî, dik. || **De** – Ağır, derin. || **Cul de** – Müdavim, çalışkan adam.

Plombage [imz.] Kurşunlama, kurşunla kaplama yahut kurşunla damgalama, tarsîs. || **Être soumis au** – Kurşun damgaya tâbi olmak, kurşun ile mühürlenmek, tarsis olunmak. || – **des dents** Diş kovuklarını kurşun ile doldurma, tarsisu'l-esnan.

Plombagine [ims.] Kurşunkalemlerinin mamul bulundukları esmer madde, plombajin. || (nb.) Şîtaracin.

Plombaginées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i şîtaraciye.

Plombé,e [s.] Kurşun renginde, kurşunî. ◆ Kurşunlu. || **Tête** – **e** Boş kafa.

Plombée [ims.] Büyük balık ağlarına asılan taşlar, mühre taşı.

Plomber [ft.] Kurşunlamak. ◆ Kurşun kaplamak, tarsis etmek. ◆ Kurşunla damga vurmak. || – **une dent** Dişi kurşunla yahut diğer bir madenle doldurmak.

Plomberie [ims.] Kurşunun dövülüp işlenmesi sanatı, kurşunculuk. ◆ Kurşun mamulâtı. ◆ Kurşunun işlendiği mahal, kurşunhâne.

Plombeur [imz.] Kurşun damga vuran gümrükçü. || Kurşuncu.

Plombides [imz.] Suhur-ı rasâsiye. || – **carbonatés** Suhur-ı rasâsiye-i zû-fahmiyet. || – **chlorurés** Suhur-ı rasâsiye-i kloriye.

Plombier [imz.] Kurşuncu, rassas.

Plombière [ims.] Kurşuna benzer taş.

Plombifère [s.] Kurşunu hâvi, hâmil-i rasas.

Plongeant,e [s.] Yukarıdan aşağıya doğru giden, hâbıt.

Plongée [ims.] (as.) İstihkâm siperinin fevkanî ve şiv ciheti.

Plongement [imz.] Batırma, daldırma.

Plongeon [imz.] Karabatak. ◆ Suya dalma. || **Faire le** – Başını eğmek. ◆ Savuşmak. ◆ Razı olmak. ◆ Ölmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Plonger [ft.] Suya daldırmak, batırıp çıkarmak, gats etmek. ◆ Batırmak, saplamak. ◆ Atmak, vermek. || – **quelqu'un dans la misére** Sefalete duçar etmek, bâis-i sefaleti olmak. || **Être plongé dans le sommeil** Uykuya dalmış olmak. = [fl.] Suya dalmak. ◆ Yukarıdan aşağıya doğru gitmek, dalmak, hübut etmek. || (mec.) Girmek, nüfuz etmek. || (bhr.) Baş vurmak.

Plongeur [imz.] Dalgıç, gavvas. ◆ Lokantalarda bulaşık yıkayan adam.

Ploquer [ft.] Gemiyi kalafat etmek.

Ploutocrate [imz.] Gayet zenginliği hasebiyle sahib-i itibar adam.

Ploutoratie [ims.] (*sî*) Ağniyânın nüfuz ve itibarını isti'mal etmesi, tagallüb-i ağniya. (*Plutocratie* dahi yazılır).

Ployable [s.] Kolay bükülür, eğilir, kolay çevrilir.

Ployer [ft.] Bükmek, eğmek. || – **le dos, les épaules** Razı, münkad olmak. = [fl.] Bükülmek, eğilmek. || (mec.) Münkad ve razı olmak.

Pluche [ims.] (mr. Peluche.)

Pluie [ims.] Yağmur, matar, baran. || (mec.) Kesretle düşen veya dökülen şey.

Plumage [imz.] Bir kuş tüylerinin heyet-i mecmuası, tüy.

Plumasseau [imz.] Tüyden küçük süpürge, fırça. ◆ Yara üzerine konulan tiftik yastığı, [83]visâde-i nesâle.

Plumasserie [ims.] Şapka vesâirede süs için kullanılan tüylerin imal ve füruhtu, tüycülük.

Plumassier,ère [i.] Şapka vesâirede süs için kullanılan tüyleri imal ve füruht eden erkek veya kadın.

Plume [ims.] Kuş tüyü, rîş. ◆ Tüy kalem, kalem. ◆ Üslup, kalem. ◆ Muharrir. || **Homme de** – Muharrir. || **Guerre de** – Münakaşa-i kalemiye. || – **féconde, hardie** Çok yazar, cesaretli muharrir. || – **métallique** Demir kalem. || **Belle** – Hüsnihat. || **Tenir la** – Bir şeyin tahririne memur olmak. || **Tenir une** – Muharrir olmak. || **La** – **à la main** Yazarken. || (mec.) **Rester au bout de la** – Yazarken unutulmak. || **Laisser des** – **s** Bir zarara bâhusus para zararına uğramak. || **Sentir la** – İyi pişmemiş et hakkında söylenir.

Plumeau [imz.] Tüyden mamul süpürge. || Kalemdân.

Plumée [ims.] Bir kalemle alınan mürekkep miktarı. ◆ Bir kuştan çıkarılan tüy. || Taşçılıkta bir taşın kabasını alma, taslama ameliyatı.

Plumer [ft.] Tüylerini yolmak. || (mec.) Kumarla veya diğer bir suretle soymak, yolmak.

Plumeriées [ims.] (nb.) Vakliye fasîlesinden kalemiye kabilesi.

Plumet [imz.] Şapkaların üzerine konulan tüy, sorguç. ◆ Asker. || **Avoir, mettre son** – Sarhoş olmak.

Plumeté [s.] Benekli, sinekli.

Plumetis [imz.] (*s* okunmaz) El ile işlenen nakış, fisto işi.

Plumeux,se [s.] Tüy gibi hafif olan. ◆ Tüylü. || (tt. - nb.) Kuş tüyünün iki tarafındaki kıllar gibi tüyü olan, rîşî.

Plumier [imz.] Kalemdân.

Plumitif [imz.] (hk.) Zabıtnâme, karar müsveddesi. ◆ Kâtip. ◆ Muharrir.

Plum-pudding [imz.] (*plomm-pudign*) (mr. Pouding.)

Plumule [ims.] (nb.) Tohumdan yeni çıkmış pek küçük filiz ki büyüyerek nebatın sapı ve samanı olur, ruveyş.

Plupart (la) [ims.] Çoğu, ekserisi, ağlebi. || **Pour la** – Ekseriya, ekser ahvâlde, ekseriyet üzere || **La** – **du temps** Ekser evkatta. (Fiili daima cem' olur.)

Pluralisation [ims.] Müfred bir kelimeyi cem' yapma.

83 Orijinal metinde bu kelime وساله şeklinde yazılmıştır ancak hem bağlama bakıldığında hem de *Lugat-ı Tıbbiye*'ye (1290/1873) başvurulduğunda doğrusunun وساده olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pluraliser [ft.] Bir kelimenin cem'ini teşkil etmek, cem'lendirmek. || **Se** – Cem'lenmek.

Pluralité [ims.] Ekseriyet. ◆ Çokluk, taaddüd. || – **des mondes** Taaddüd-i avâlim.

Pluriel,le [s.] Çokluk ve taaddüd beyan eden. = [imz. - s.] (sr.) Cem' sîgası ve cem'e müteallik.

Pluriloculaire [s.] (nb.) Çok hücreleri olan, kesîrü'l-mesâkin.

Pluripartite [s.] (nb.) Kesîrü'l-aksam.

Plus [h.] Daha, daha ziyade. [Tafsil makamında:] – **savant** Daha âlim. ◆ Ziyade, daha çok: – **de cinq francs** Beş franktan ziyade. ◆ Artık. [Cümle-i menfiyede:] **Il ne vient** – Artık gelmiyor. || **La** – ve **Le** – En ziyade: **Le – grand homme du pays** Memleketin en büyük adamı. || **Qui – qui moins** Kimi çok kimi az. || **De** – ve **Bien** – ve **Qui – est** Bundan başka, bundan fazla. || **Tant et** – Çok, bol bol. || **De – en** – Gittikçe ziyade. || – **ou moins** Aşağı yukarı, takriben, az çok. || **Ni – ni moins** Ne az ne çok, tam o kadar. = [imz.] Ziyade fazla. || **Au –, tout au** – En nihayet, en çok. || (r.) Zâid işareti: (+).

Plusieurs [s. - cm.] Çok, kesir, müteaddid. = [i.] Çok adamlar, birçokları.

Plus-payé [imz.] (hk.) Fazla te'diye, fuzûlen te'diye olunan miktar.

Plus-pétition [ims.] Fazla, ziyade talep ediş, iddia-yı bâtıl.

Plus-que-parfait [imz.] (s okunur) (sr.) Hikâye-i mazi sîgası. (cm.: des *plus-que-parfaits*.)

Plus-value [ims.] Tezâyüd, fazla-i fiyat. || Fazla-i hâsılat, fazla-i vâridat. (cm.: des *plus-values*.)

Plutonien,ne [s.] (arz.) Yanardağların âsârından olan arazi ve suhura ıtlak olunur. || **Terrains – s** Arazi-i flütoniye. || **Roches – nes** Suhur-ı nâriye.

Plutonisme [imz.] Dağların ateş kuvvetiyle husule geldiği iddia ve kavli.

Plutôt [h.] Daha iyi, evlâ, … -den ise; – **mourir que perdre l'honneur** Namusu kaybetmektense ölmek evlâdır. (*Plus tôt* suretinde ayrı yazıldığı vakit "daha evvel, daha erken" demektir.)

Pluvial [imz.] Kilisede buhurdanı gezdiren rahiplerin giydikleri entari nevi.

Pluvial,e [s.] Yağmura müteallik; **Eau – e** Yağmur suyu.

Pluviatile [s.] Yağmurdan hâsıl olan: **Eau** – Yağmurdan birikmiş su; **Terrain** – Yağmurdan teşekkül etmiş arazi.

Pluvier [imz.] Yağmur kuşu.

Pluvieux,se [s.] Yağmurlu: **Temps** – Yağmurlu hava. ◆ Yağmur getiren: **Vent** – Yağmur rüzgârı.

Pluviomètre [imz.] Bir yerde senede yağan yağmurun hadd-i vasatîsini tayine mahsus alet, mikyasü'l-matar.

Pluviôse [imz.] Fransa'da bir vakit Kânunusâni 20'sinden Şubat'ın 18'ine kadar olan ay.

Pnéomètrie [imz.] (t.) Mikyas-ı nefes.

Pneumarthrose [ims.] (t.) Rîh-i mafsalî.

Pneumatique [s.] Havaya müteallik. || (ht.) **Machine** – Hava ve gazları tahliye edip bir fanusun içini büsbütün boş bırakmaya yarayan alet, muhalliyetü'l-hava. || **Briquet** – Harrâka-yı havaiye. || **Canon** – Midfa'-ı havaî. = [ims.] Kimyanın havadan ve gazlardan bahseden kısmı, ilmü'l-havâiyat.

Pneumatologie [ims.] Felsefenin ulûhiyet ve ruh gibi gayr-ı maddi şeylerden bahseden kısmı, mebhasü'l-ervâh, ilm-i ruh. || (t.) Tıbbın yellerden bahseden kısmı, mebhasü'l-emrâzi'r-rîhiye.

Pneumatomètre [imz.] (t.) Mikyas-ı nefes.

Pneumatorrachis [imz.] (t.) Rîh-i şevkî.

Pneumatose [ims.] (t.) Toplanan yel ve gazdan hâsıl maraz, illet-i rîhiye, istihvâ.

Pneumographe [imz.] (t.) Rie-nüvîs.

Pneumographie [ims.] (t.) Tavsifü'r-rie.

Pneumologie [ims.] (t.) Mebhasü'r-rie.

Pneumonalgie [ims.] (t.) Elem-i rie, hunnak-ı sâdır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pneumonie [ims.] (t.) Akciğerin iltihabı, iltihabü'r-rie, zâtü'r-rie [zatürre].

Pneumonique [s.] (t.) Zâtü'r-rie [zatürre] illetine müteallik, bu illeti iyi eden (ilaç), rievî. ◆ Zâtü'r-rie [zatürre] illetine müptelâ.

Pochade [ims.] Resim taslağı. || Süratle yazılmış eser.

Poche [ims.] Cep (ceyb). ◆ Kese. ◆ Çuval. ◆ Uzun saplı büyük kepçe. ◆ Kuş kursağı. ◆ Ada tavşanlarını tutmaya mahsus ağ. || (t.) Bazı yaralarda hâsıl olan kese gibi bir nevi şiş, kîs. || **Acheter chat en** – Bir şeyi görmeksizin satın almak. || **Mettre son drapeau dans sa** – Fikrini saklamak. || **Produire, valoir en** – Hâsılat-ı sâfiye olarak, sâfi vâridat olarak getirmek. || **Argent de** – Cep harçlığı. || **Jouer de la** – Cepten para aşırmak.

Pocher [ft.] Şişecek surette berelemek, şişirmek. ◆ Cebinde saklamak. ◆ Süratle taslak çizivermek. || – **des œufs** Yumurtaları karıştırmaksızın yağda pişirmek.

Pocheter [ft.] (*Jeter* gibi tasrif olunur.) Cepte tutmak, cepte gezdirmek.

Pochette [ims.] Küçük cep, cepçik. ◆ Cebe sığan kemençe. ◆ Küçük ağ.

Podagre [ims.] (t.) Ayak nikrisi, nikrisü'l-kadem.

Podagre [i. - s.] (t.) Ayağında nikris illeti bulunan adam, nikrisü'l-kadem.

Podesta [imz.] İtalya'nın bazı şehirlerinde adliye ve zabıta memurlarına verilen unvandır.

Podium [imz.] (*om*) Eski tiyatrolarda pehlivanların güreşmesine mahsus olan meydanı ihâta eden alçak duvar.

Podure [ims.] (hyv.) Ufak ve kanatsız sinek.

Pœcile [imz.] (*pé*) Eski Yunanîlerde resimlerle musavver ve sütunlarla muhat dehliz.

Poêle [imz.] (*poi-le*) Resm-i nikâhta güvey ve gelinin başı üzerine atılan tülbent. ◆ Tabut örtüsü.

Poêle [imz.] Soba, ocak. || – **en faïence** Çini soba.

Poêle [ims.] (*poi-le*) Tava.

Poêlée [imz.] (*poi-lé*) Bir tava dolusu.

Poêlerie [ims.] (*poi*) Sobaya müteallik şeyler. ◆ Sobacılık.

Poêlier [imz.] (*poi*) Sobacı, tavacı. || – **fumiste** Soba yapan ve kuran.

Poêlon [imz.] (*poi*) Küçük tava. ◆ Tava şeklinde toprak kap.

Poêlonnée [ims.] (*poi*) Bir küçük tava dolusu.

Poëme [imz.] Manzum eser, manzume, kaside, şiir. || – **épique** Destan. || – **bucolique** Eş'ar-ı râiye. || – **élégique** Gazel, gazeliyat. || – **satirique** Hicviye. ◆ Operanın güftesi. || – **en prose** Mensur şiir.

Poésie [ims.] Şiir, nazım. ◆ Şairlik. ◆ Efkâr-ı hayâlât-ı şairâne. = [cm.] Âsâr-ı manzume, eş'ar.

Poëte [imz.] Şiir söyleyen adam, şair. || (mec.) Hâlık, Mûcit. = [s.] Tabiat-ı şi'riyesi olan.

Poétereau [imz.] Acemi ve âdi şair.

Poétesse [ims.] Şaire. (Makam-ı istihzâda müsta'meldir.)

Poétique [s.] Şiir vesâire mensup ve müteallik, şiirî, şairâne. || **Licence** – Zaruret-i şiiriye. = [ims.] Fenn-i şiir, ilm-i aruz.

Poétiquement [h.] Şiire veya şaire mahsus ve şâyan bir suretle, şairâne.

Poétiser [ft.] Bir fikir ve suret-i şairâne vermek. = [fl.] Şiir söylemek.

Poids [imz.] Ağırlık, sıklet. || – **spécifique** Sıklet-i izafiye. || – **absolu** Sıklet-i mutlaka. || – **relatif** Sıklet-i nisbiye. || – **brut** Sıklet-i gayr-ı sâfiye. || **Unité de** – Vâhid-i kıyasî-i vezn. ◆ Vezin. ◆ Terzi dirhemi ve kantar taşı. ◆ Bazı çalar saatleri tahrik eden top, saat topu. || (mec.) Kuvvet, ehemmiyet. ◆ Yorgunluk veren şey, sıklet, bâr. || – **et mesures** Evzan ve ekyal. || **Avec** – **et mesure** Kemâl-i ihtiyat ve basiret ile. || **Homme de** – Ehemmiyetli, nüfuzlu, liyakatli adam. || – **vif, vivant** Bir hayvanın diri iken sıkleti.

Poignant,e [s.] Pek acı ve veca'lı bir tesiri mûcip olan, keskin, sert. ◆ Elemnâk.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Poignard [imz.] Hançer, kama. || (mec.) Pek dokunaklı ve müellim söz, şey.

Poigne [ims.] Bilek kuvveti. || (mec.) Şiddet ve metanet.

Poignée [ims.] Avuç, avuç dolusu, kabza, muşt. ◆ Tutamak, sap, kulp, kabza (kılıç kabzası). || (mec.) Az miktar, bir avuç. || **à** – Bol bol, avuç avuç. || – **de main** Birinin elini tutup alâmet-i dostî olmak üzere sıkma. || **Prendre une** – **de feu** Biraz ısınmak.

Poignet [imz.] Bilek, mi'sam.

Poil [imz.] Kıl, şa'r, mûy. ◆ Tüy, don. ◆ Hav. ◆ (nb.) Nebatatın kıl gibi ince lifleri, şa'r. || (mec.) Gayet hafif rabıta. || – **follet** Henüz sakalı gelmemiş gençlerin taze tüyü, hatt-ı sebz. || **Avoir du** – Gayretli bir tabiata mâlik olmak. || **Refaire le** – **à quelqu'un** Birini aldatmak. || **Avoir du** – **dans la main** Tembel olmak.

Poilu,e [s.] Kıllı, muşa'ar. ◆ Havlı, tüylü.

Poincillade [ims.] (nb.) Yaprakları müshil yerine müsta'mel Amerika sinâmekisi.

Poinçon [imz.] Biz denilen alet ki meşin vesâire delmeye mahsustur. ◆ Madenleri delmeye ve kazmaya mahsus çelik kalem. ◆ Gümüş ve altın mamulâtından hakkolunan damga. ◆ Büyük fıçı.

Poinçonnage [imz.] ve:

Poinçonnement [imz.] Altın ve gümüş mamulâtına çelik kalemle damga vurma.

Poinçonner [ft.] Altın ve gümüş mamulâtına çelik kalemle damga vurmak, damga vaz' etmek.

Poinçonneuse [ims.] Delik zımbası, zımba makinesi.

Poindre [fl.] (Gündüz hakkında) Açılmak, tulû' ve zuhur etmek. ◆ (Nebatat hakkında) Bitmek, topraktan çıkmak, filizlenmek. = [ft.] Tecavüz edip kızdırmak, cerîhadar etmek.

Poing [imz.] (*g* okunmaz) Yumruk, muşt. ◆ El. || **Dormir à** – **s fermés** Derin bir uykuya dalmak. || **Flambeau de** – Elde götürülen balmumu meşale.

Point [imz.] Nokta. ◆ Mahal, mevki, yer. ◆ Derece. ◆ İğne, dikiş yeri. ◆ İğneleme. ◆ Örme gözü. ◆ Dantela. ◆ Delik. ◆ Alâmet, işaret. ◆ Bazı ölçülerin aksamından beheri, numara. || (tba.) Dökme hurufatın vüs'at ve cesâmeti derecatının beheri, punto. || (hk.) Madde, mesele, nokta. ◆ Kısım, fıkra. ◆ Hâl, mevki. ◆ Derece, tabaka. ◆ An, dakika, lahza. || – **d'appui** Nokta-i istinad. || – **s cardinaux** Cihât-ı asliye (şark, garp, şimal, cenup). || – **d'intersection** İki hattın tekatu' ettikleri nokta, nokta-i tekatu'. || – **de départ** Mebde. || – **de vue** Nokta-i nazar. || – **de jour** Güneşin tulû' etmeye başladığı vakit, şafak. || – **de côté** Sancı. || – **d'honneur** Namusa dokunan veya taalluk eden iş. || **à** – Tam vaktinde. || **à** – **nommé** Saat-i muayyeninde. || **De** – **en** – Nokta-be-nokta, tamamıyla. || **Au dernier** – Nihayet derecede. || **De tout** – Büsbütün. || **Être sur le** – **de** Etmek üzere bulunmak. || **Mettre en** – Hazırlamak.

Point [s.] Hiç, asla. || – **de tout** Asla ve kat'an.

Pointage [imz.] Tüfek ve top ile nişan alma. ◆ Denizde geminin bulunduğu mahallin tayini. ◆ Nokta koyma, işaret etme, mimleme. || **Roue de** – **d'un canon** Bir topun dirisa dolabı. || **Vis du** – İrtifa, sakros. || **Théorie du** – Dirisa nazariyatı.

Pointal [imz.] Destek.

Pointe [ims.] Sivri uç, burun. ◆ Başı pek küçük bir nevi çivi. ◆ Tepe, baş. ◆ Hakkâk kalemi, mil. ◆ Kuşun havaya, yukarıya doğru uçması. || (mec.) Nükte, mazmun. || **La** – **du jour** Şafak, fecr. || **Avoir une** – **de vin** Biraz keyif olmak.

Pointer [ft.] Kılıcın ucuyla vurmak, delmek. ◆ Tüfek veya top ile nişan almak. || – **une pièce** Bir topu dirisa etmek, teveccüh etmek. || – **en chasse** Başa dirisa etmek. || – **en belle** Doğru dirisa etmek. || – **en retraite** Kıç omuzluğuna dirisa etmek. ◆ Bir cetvel veya defterde esâmînin yanına birer nokta

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

veya diğer işaret koymak, mimlemek. || (ms.) Note-pointée Kuvvetini artıran bir noktayı hâmil nota işareti. = [fl.] Havalanmak, uçmak. ◆ Beygir şaha kalkmak. ◆ Zuhura başlamak. || (nb.) Filizlenmek, bitmek.

Pointer [imz.] (*eur*) İngiliz av köpeği, puanter. (*Pointeur* dahi yazılır.)

Pointeur [imz.] Topun ağzını bir noktaya doğru çevirip nişan alan topçu, nişancı. (mr. Pointer.)

Pointillage [imz.] Minecilik işlerindeki küçük noktalar, noktalama.

Pointille [ims.] Ufak tefek ve ehemmiyetsiz şey, cüziyat.

Pointillé [imz.] Noktalarla yapılan hakk veya resim, noktalama.

Pointiller [fl.] Noktalar yapmak, noktalamak. ◆ Noktalarla çizmek. ◆ Cüziyat için mübâhase ve münâzaa etmek. = [ft.] Daima nükteli sözlerle dokunmak.

Pointillerie [ims.] Cüziyat makulesinden ve ehemmiyetsiz şeyler için olunan münâzaa, muâraza.

Pointilleux,se [s.] Daima muhalefet ve münâzaa etmeyi veya nükteli sözlerle dokunmayı seven (adam), muârız, münâzaacı.

Pointu,e [s.] Sivri, uçlu, hâd. || (mec.) Gayet alıngan, müstaid-i teessür. ◆ Rakik ve mûşikâf.

Pointure [ims.] (tba.) Tezgâh ve makine iğnesi. ◆ Bu iğnenin kâğıt [kâğıda?] açtığı delik.

Poire [ims.] Armut. ◆ Avcıların barut mahfazası. ◆ Armut şeklinde küpe. || En – Armut şeklinde.

Poiré [imz.] Armut şerbeti veya şarabı.

Poireau yahut Borreau [imz.] Pırasa.

Poirée [ims.] Pazı, silk.

Poirier [imz.] Armut ağacı. || Je l'ai vu – Sefalet hâli bilinen sonradan görme bir adam hakkında söylenir.

Pois [imz.] Nohut. || – chiche Bir nevi iri nohut. || Petit – Bezelye. || – à cautère Nohut yakısı habbesi. || – rôtis Leblebi. || Avaleur de – gris Müsrif.

Poison [imz.] Zehir, sem. || (mec.) Acı ve dokunaklı söz. ◆ Acı ve müellim-i tesir.

Poissard,e [s.] Avam ve esâfilin lisan ve âdât ve ahlakına tâbi olan, avam-pesend, avam-pesendâne. = [ims.] Pazar mahallerinde satıcılık eden kadın. ◆ Terbiyesiz ve ağzına geleni söyler kadın.

Poisser [ft.] Zift sürmek, ziftlemek. ◆ Bulaştırmak.

Poisseux,se [s.] Zifte veyahut yapışkan bir şeye bulaşmış, yapışkan, yağlı, kirli.

Poisson [imz.] Balık, semek, mâhî. || – d'avril Nisanın birinci günü latife tarzında aldatma. ◆ Yalan havadis ile aldatma. || – empereur Kılıç balığı. = [cm.] (hy.) Burc-ı hût. || – austral Hût-ı cenubî.

Poisson [imz.] Eski mâiyât ölçüsü.

Poissonnaille [ims.] Balık ufakları, kıraça, ufak balıklar.

Poissonnerie [ims.] Balık pazarı, balıkhâne.

Poissonneux,se [s.] Balıkları hâvi, balığı çok.

Poissonnier,ère [i.] Balıkçı.

Poissonnière [ims.] Balık tavası.

Poitevin [i. - s.] Fransa'nın Puatu[84] eyaleti Puatye[85] şehri ahalisinden olan.

Poitrail [imz.] Beygirin ön tarafı, göğsü. ◆ Beygirin göğsüne takılan raht, at göğüslüğü. ◆ Kapının üst desteği, söve.

Poitrinaire [i. - s.] Göğüs illetine müptela. ◆ Müteverrim, meslûl.

Poitrine [ims.] Göğüs, sadr, sine. ◆ Akciğer. || Maladie de – yahut sadece – Sillü'r-rie. || (mec.) Ses.

Poitrinière [ims.] Bazı amelenin göğüslerini incitmemek üzere taktıkları tahta, göğüslük.

84 Poitou.

85 Poitiers.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Poivrade [ims.] Bazı yemeklere terfik olunan karabiber ve tuz ve sirkeden mürekkep salça, baharlı salça.

Poivre [imz.] Biber, fülfül. || – **long** Baç biber, kırmızı biber. || – **blanc** Ak biber. || – **noir** Karabiber. || – **d'eau** Su biberi. || – **à queue** Kebâbe. || – **et sel** Ak ile siyah karışık [biber]. || **Piler du** – Beygirin her hareketinde eyerin üzerine oturup kalkmak.

Poivré,e [s.] Biberli, baharlı. || (mec.) Çok baharlı, tuzlu.

Poivrer [ft.] Biber koymak. ◆ Baharlı sanıp aldanmak.

Poivrier [imz.] Biber ağacı. ◆ Biber kutusu, biberlik, biberdân. ◆ Ayyaş.

Poivrière [ims.] Biber kutusu veya tabağı, biberdân. ◆ Biber tarlası.

Poix [ims.] Zift. || – **grosse** Çam sakızı. || – **noire** Kara sakız. || – **résine** Zift-i râtînec.

Poix-résine [ims.] Çam sakızı.

Polacre yahut **Polaque** [imz.] Akdeniz'de yelken ve kürekle yürütülen küçük gemi. = [imz.] Lehli süvarisi.

Polaire [s.] İki kutuptan birine mensup ve müteallik veya yakın olan, kutbî. || **Cercle** – Medar-ı kutb, daire-i kutb. || **Cercle – arctique** Medar-ı kutb-ı şimalî. || **Cercle – Antarctique** Medar-ı kutb-ı cenubî.

Polaque [imz.] (mr. Polacre.)

Polarimètre [imz.] (ht.) Şuâların bazı şeffaf satıhlardan in'ikâslarında aldıkları suveri tayine yarayan alet, mikyasü'l-istiktab.

Polarisation [ims.] Şuâların bazı şeffaf satıhlardan in'ikâslarında aldıkları suver, istiktab, takattub-ı ziya. || **Plan de** – Musattah-ı istiktab. || – **de la lumière** İstiktab-ı ziya. || – **rotatoire** İstiktab-ı devrî.

Polarisé,e [s.] Müstaktıb, mukattıb. || **Lumière – e** Ziya-i müstaktıb. || **Rayon** – Şuâ-i mukattıb.

Polariser [ft.] Şuâları bazı şeffaf satıhlara in'ikâs ettirerek birtakım suver-i mahsusaya koymak, taktib etmek.

Polarité [ims.] Pusula ve kıblenümânın mıknatıslı iğnesinin kutuplara doğru dönmek hassa ve kuvveti, kutbiyet. || – **électrique** Kutbiyet-i elektrikiye. || – **magnétique** Kutbiyet-i mıknatısiye.

Polatouche [imz.] Yarasa gibi ayaklarının arası bir zarla merbut sincap ki ağaçtan ağaca uçar veya atlar.

Polder [imz.] Felemenk'te denizden setlerle muhafaza olunan vâsi ovalar. ◆ Çit ile mestur çukur ova.

Pôle [imz.] (hy.) Kutup. || – **arctique, boréal, nord** Kutb-ı şimalî. || – **antarctique, austral, sud** Kutb-ı cenubî. || – **magnétique** Kutb-ı mıknatısî. || – **s d'une pile** Bir manzume-i elektrikiyenin kutupları. || (ht.) Mıknatıs iğnesinin iki ucundan beheri, kutup. || – **positif** Müspet elektrik ile memlû kutup, kutb-ı müsbet. || – **négatif** Menfi elektrik ile dolu kutup, kutb-ı menfi.

Polémarque [imz.] Eski Yunanilerde asker kumandanı. ◆ Atina hükûmet-i kadîmesinin umur-ı harbiyeye bakan reis-i sânîsi.

Polémique [ims.] Münakaşa-i kalemiye. = [s.] Münakaşa-i kalemiyeye dair.

Polémiste [imz.] Münakaşa-i kalemiyede bulunan veya böyle münakaşayı seven adam.

Polenta [ims.] yahut:

Polente [ims.] İtalyanların mısır veya arpa veyahut kestane ununda yaptıkları çorba.

Poli [imz.] Cilâ, perdah, parlaklık. ◆ İbare selâset ve fesâhati.

Poli,e [s.] Mücellâ, cilâlı, perdahlı, düz ve parlak. || (mec.) Nazik, zarif. ◆ Mütemeddin, terbiyeli.

Police [ims.] İnzibat, umur-ı zabıta, zabıta, assâset. || – **intérieure** İnzibat-ı dâhilî. || – **municipale** Zabıta-i belediye. || – **administrative** Zabıta-i mülkiye, idare-i mülkiye. || – **militaire** Zabıta-i askeriye. || **Préfet de la** – Zaptiye nâzırı. || **Être sous la surveillance de la haute** – Zaptiye nezâreti tahtında bulunmak. ◆ Zaptiye, polis. || **Salle**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

de – Askerîlerin zapturapta müteallik hafif kabahatleri için tevkif olundukları mahall-i mahsus. || – judiciaire Zabıta-i adliye. || – sanitaire Zabıta-i sıhhiye.

Police [ims.] Sigorta makule ve senedi, senet.

Policeman [imz.] İngiltere'de zabıta memuru. (cm.: des *policemen.*)

Policer [ft.] Bir kavmin temeddününe hizmet etmek, temdin, terbiye etmek. ◆ Bir memlekette kavânîn ve nizâmat vaz' etmek.

Polichinelle [imz.] Mudhikelerde tuhaflık eden soytarı, paskal. ◆ Perde arkasında oynatılan kuklaların biri ki kambur ve göğsü çıkık olur, Karagöz. || (mec.) Tatsız latifeler eden dalkavuk. ◆ Mütehavvil, mütelevvin adam.

Policier,ère [i. - s.] Zabıtaya mensup ve müteallik.

Polignac [imz.] (*c* okunur) Bir cins kâğıt oyunu.

Poliment [imz.] Cilâ verme, perdahlama. ◆ Cilâ, perdah.

Poliment [h.] Nezaket ve zarafetle.

Poliorcétique [s.] Kasabaların muhasarası fen ve usulüne müteallik. = [ims.] Kasabaları muhasara etmek fen ve usulü.

Polir [ft.] Perdahlatmak, cilâlandırmak, parlatmak. ◆ Islah ve tashih ve tezyin etmek. ◆ Terbiye ve temdin etmek.

Polissable [s.] Cilâ, perdah kabul eder.

Polissage [imz.] Cilâ verme, cilâlama.

Polisseur,se [i.] Ayna vesâireye cilâ veren işçi, cilâcı. || (mec.) Efkâr ve ahlakını terbiye ve temdin etmeye çalışan adam.

Polissoir [imz.] Cilâ vermeye mahsus alet, saykal. || Mühre.

Polissoire [ims.] Cilâ vermeye mahsus yumuşak fırça, mıskala.

Polisson,ne [s.] Edebe mugayir, bî-edebâne. = [i.] Edebe mugayir söz söyleyen veya harekette bulunan, edepsiz. ◆ Kıyafeti pis ve yaramaz çocuk, çapkın, külhanbeyi.

Polissonner [fl.] Çapkınlık etmek.

Polissonnerie [ims.] Çapkınlık.

Polissure [ims.] Cilâ veriş, perdahlatma. ◆ Cilâ, perdah.

Politesse [ims.] Nezaket, zarafet, terbiye. ◆ Nazikâne fiil ve hareket veya söz, muamele-i nazikâne. || – de marchand Sâika-i menfaatle gösterilen nezaket.

Politicomanie [ims.] Umur-ı siyasiye ile meşgul olma iptilâsı, manya-i siyaset.

Politique [s.] İdare-i umur-ı devlete mensup ve müteallik, siyasi, medeni. || (mec.) Usul ve maharetle yapılan. ◆ Açıkgöz, akıllı, mahir. || Droits – s Hukuk-ı siyasiye. || Économie – İlm-i iktisat. = [imz.] Umur-ı siyasiye ve medeniyeye ve usul-i idare-i memlekete âşinâ adam, siyasi adam. = [ims.] İdare-i devlet ilmi, fenn-i siyasi. ◆ İlm-i tedbir-i milel, meslek-i siyasi, politika. || – extérieure Haricî politika. || (mec.) Umur-ı hususiyede maharetli hareket. || – connue Meslek-i müttehaz. || Principes – es Kavâid-i siyasiye. || Éloquence – Fesâhat-ı siyasiye, hitabet-i siyasiye.

Politiquement [h.] Fenn-i siyasîye tevfikan. || (mec.) Usul ve maharetle, mahirâne.

Politiquer [fl.] Umur-ı siyasiyeye dair bahsetmek, politikadan bahsetmek.

Polka [ims.] Lehistan'dan çıkma polka raksı. ◆ Polka havası.

Polker [fl.] Polka raksını icra etmek, polka oynamak.

Polkeur,se [i.] Polka oynayan adam.

Pollen [imz.] (nb.) Çiçeklerin tenasüle medar olan tozu, tal'.

Pollennine [ims.] (nb.) Polenin, tal'in.

Policitation [ims.] (hk.) Âkideynden biri tarafından teklif olunarak diğeri tarafından henüz kabul olunmamış şerâit ve taahhüdat.

Pollinifère [s.] (nb.) Hâmil-i tal'.

Pollinique [s.] (nb.) Tal'î. || Tube – Enbûbe-i tal'iye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Polluer [ft.] Mukaddes addolunan bir mahalle tecavüz ve taarruz etmek. || **Se** – İstimnâ etmek.

Pollution [ims.] Mukaddes addolunan bir mahalle taarruz, tahkir, telvis. || – **nocturne** İhtilâm.

Pologne [ihs.] Lehistan.

Polonais,e [i. - s.] Lehistan memleketinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan, Lehli. = [imz.] Leh lisanı, Lehçe.

Poltron,ne [i. - s.] Korkak, cebîn.

Poltronnerie [ims.] Korkaklık, cebânet.

Poly [d.] Kesret ve taaddüd mânâsıyla kelimat-ı mürekkebenin başında bulunur lafz-ı Yunanîdir.

Polyacoustique [s.] (ht.) Sadâyı teksir etmeye yarayan, müksirü's-sadâ.

Polyadelphe [s.] (nb.) Kesîrü'l-ihve, kesîrü'l-ah.

Polyadelphie [ims.] (nb.) Âlât-ı tezkiri birkaç fitil teşkil eden nebatat, kesîretü'l-ihve.

Polyandre [s.] (nb.) Kesîrü't-tezkir.

Polyandrie [ims.] (nb.) Âlât-ı tezkiri müteaddid nebatat, kesîretü't-tezkir.

Polyante [s.] yahut:

Polyanthé,e [s.] (nb.) Çiçekleri çok, kesîrü'l-ezhar.

Polyatomique [s.] (k.) Kesîrü'z-zerrat.

Polybasique [s.] (k.) Kesîrü'l-esas.

Polycarpe [s.] (nb.) Çok semereleri olan, kesîrü'l-esmar.

Polychrome [s.] (*kro*) Çok renkli, kesîrü'l-elvan.

Polychromie [i. - s.] Tenkiş-i kesîrü'l-elvan.

Polyclinique [i. - s.] (t.) Muayenehane-i tıbbî.

Polycotylédoné,e [s.] (nb.) Çok filkaları olan (nebat), kesîrü'l-filak.

Polycystinées [ims. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı iptidâiyeden sarkudiye fırkasından bir nevi foramenfir.

Polydactyle [s.] (hyv.) Kesîrü'l-esâbi'.

Polyèdre [imz.] (he.) Çok ve müstevî vecihli cism-i sulb, kesîrü'l-vücuh.

Polyédrique [s.] Kesîrü'l-vücuh bir cism-i sulbe veya şekle mensup ve müteallik olan.

Polygale yahut **Polygala** [imz.] (nb.) Süt otu, poligala.

Polygame [i.] Birkaç karısı olan adam. = [s.] (nb.) Hem âlât-ı tezkir ve hem âlât-ı te'nisi olan nebatata ıtlak olunur, mizvac. || (hyv.) Bir erkek birkaç dişiye kifayet eden hayvanata ıtlak olunur.

Polygamie [ims.] Taaddüd-i zevcat. || (nb.) Âlât-ı tezkir ve te'nisi birlikte olan nebatat, mizvâce. || (hyv.) Bir erkeğin birkaç dişiye kifayet etmesi.

Polygamique [s.] Taaddüd-i ezvaca müteallik.

Polygène [s.] Kesîrü'n-nev'.

Polyglotte [s.] Çok lisan bilen, birkaç lisana âşinâ. ◆ Birkaç lisan üzerine yazılmış olan.

Polygonal,e [s.] Zâviyeleri çok olan. ◆ Kesîrü'z-zevâyâ şekle mensup ve müteallik.

Polygone [imz.] (he.) Çok zâviye ve dıl'ı olan şekil, kesîrü'l-adlâ'. || – **funiculaire** Zû-kesîri'l-adlâ'-ı hablî. || – **inscrit** Zû-kesîri'l-adlâ'-ı dâhilî. || – **circonscrit** Zû-kesîri'l-adlâ'-ı haricî. || – **régulier** Zû-kesîri'l-adlâ'-ı muntazam. || – **régulier étoilé** Zû-kesîri'l-adlâ'-ı necmî. || (r.) **Nombres** – **s** Bir silsile-i adediyenin hududu. || (as.) Topçu talimhânesi. ◆ Esliha tecrübehânesi. ◆ Meydan-ı muharebe mahallinin harita-i umumiyesi. || – **intérieur** Poligon-ı dâhilî, poligon.

Polygonées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i râvendiye.

Polygraphe [imz.] Mevadd-ı mütenevviaya dair telifat yazan muharrir. ◆ Müstensih, yazı makinesi.

Polygraphie [ims.] Kütüphanenin mevadd-ı mütenevviaya müteallik kütüb ve resâile mahsus tarafı, mütenevvia kısmı.

Polygyne [s.] (nb.) Âlât-ı te'nisi müteaddid (çiçek), kesîrü't-te'nis.

Polygynie [ims.] (nb.) Âlât-ı te'nîsi müteaddit olan nebatat, kesîretü't-te'nîs.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Polylymphie [ims.] (t.) Kesîretü'l-lenfâ.

Polymathe [imz.] Âlim, mütefennin.

Polymathie [ims.] Tefennün.

Polymathique [s.] Ulûm ve fünûnun envâı tedris ve tahsil olunan mekâtibe ıtlak olunur.

Polymérisme [imz.] Âzâsı çok, kesîretü'l-âzâ.

Polymorphe [s.] Mütenevvi eşkâl ve suverde görünen, kesîru's-suver.

Polymorphisme [tt.] Kesîretu's-suver, kesret-i eşkâl.

Polynésie [ihs.] Cezâir-i Bahr-ı Muhit'in bir kısmı Polinezya ki Felemenk-i Cedid'le Amerika arasındadır.

Polynésien,ne [i. - s.] Polinezyalı.

Polynôme [imz.] (r.) Zâid ve nâkıs işaretleriyle merbut hudud-ı müteaddideden ibaret tenâsüp, kesîrü'l-hudud, zû-hudud-ı kesîre.

Polynychie [ims.] (t.) Kesiretü'l-azfar.

Polype [imz.] Ayağı çok bir nevi deniz hayvan-ı nebatîsi, polip, ahtapot. ‖ (crh.) Burnun içinde vesâir bazı ecvafta hâsıl olan lahm-ı zâid, lahm-ı nâbit, polip, ahtapot. ‖ (tt.) Kesîretü'r-ricliye. ‖ – **s gélatineux** Beyaz mercanı teşkil eden hayvanat, polip-i hülâmî.

Polypétale [s.] (nb.) Çok yaprakçığı olan (tüveyc), kesîrü'l-vüreykat.

Polypeux,se [s.] (cr.) Lahm-ı nâbit denilen şiş kabîlinden veya bu şişe müteallik olan, polipî.

Polypharmacie [ims.] Birçok ilaç itâsı, isti'mali.

Polypharmaque [imz.] Çok ilaç veren tabip.

Polyphylle [s.] (nb.) Yaprakları çok olan (nebat), kesîrü'l-evrak.

Polypier [imz.] Polip denilen deniz hayvan-ı nebatîlerinin meskeni ve bu hayvanatın terâkümünden hâsıl olan madde.

Polypode [imz.] Kökleri taşlara sarılan nebat, ahrasu'l-kelb.

Polypore [imz.] Kar mantarı cinsi, kem'e.

Polyposé,e [s.] (tt.) Kesîrü'l-mesâmmat.

Polysarcie [ims.] (t.) Ziyade şişmanlık, sedme.

Polyscope [imz.] Mevaddı müteaddid gösteren kesîrü'l-vücuh cam.

Polysperme [s.] (nb.) Çok habbeleri olan (nebat), kesîrü'l-büzur.

Polystome [s.] (hyv.) Zü'l-kesîri'l-gudde.

Polystyle [s.] Çok sütunlu (bina).

Polysyllabe [s.] ve:

Polysyllabique [s.] Çok heceli (kelime).

Polytechnicien [imz.] (*tè-knî*) Paris'te mekâtib-i âliyeden olup ulûm ve fünûnun her nevi tedris olunan Politeknik Mektebi şâkirdi. = [s.] Birkaç fen ve sanatta sahib-i maharet.

Polytechnique [s.] (*tè-knî*) Çok fünûn ve sanayii câmi' olan; **École** – Paris'te müesses mekâtib-i âliyeden olup topçuluk, istihkâm fenleriyle daha bazı ulûm tedris olunan mektep, Politeknik Mektebi.

Polythalame [s.] (syd.) Kesîrü'l-mesken.

Polythéisme [imz.] İlâhe-i müteaddide kabul eden din, şirk, müşrikiyet.

Polythéiste [imz.] İlâhe-i müteaddide kabul eder bir din ile mütedeyyin adam, müşrik. = [s.] Şirke ve müşrikîne mensup, ait.

Polytric [s.] (*c* okunur) (nb.) Kesîrü'ş-şa'r. = [imz.] Baldırıkara.

Polytrichie [ims.] (t.) İfrat-ı eş'ar.

Polytrophie [ims.] (t.) Lüzumundan ziyade besleniş, ifrat-ı tagaddî.

Polytypage [imz.] Dizilmiş bir sayfanın alçı vesâire ile kalıbını alıp o kalıba kurşun dökmekle basılacak sayfaları teksir etmek fiil ve sanatı, klişe yapmak.

Polytype [s.] Dizilmiş sayfaların alçı vesâire ile kalıbı alınmakla basılmış veya bu usule müteallik olan.

Polytyper [ft.] Dizilmiş sayfaların alçı vesâire ile kalıbını çıkarıp o kalıba kurşun dökmekle basılacak sayfaları çoğaltmak. (Bugün *Clicher* fiili daha müsta'meldir.)

Polytypeur [imz.] Dizilmiş sayfaların alçı vesâire ile kalıbını alıp o kalıba kurşun dö-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

kerek basılacak sayfaları çoğaltmak sanatını icra eden adam, klişeci.

Polytypie [ims.] Şimşir üzerine hakkolunmuş resimlerin maden ile örneğini çıkarma, galvano yapma.

Polyzoïque [s.] Hayvanat-ı müctemia.

Pomiforme [s.] Elma şeklinde.

Pommade [ims.] Merhem, pomada. ◆ At cambazlarının bir el ile beygirin kaltağından tutunarak icra ettikleri yürüyüş.

Pommader [ft.] Pomada sürmek, pomada ile yağlamak. ‖ **Se** – Kendi saçına pomada sürmek.

Pomme [ims.] Elma, tuffah, sîb. ◆ Elma şeklinde ağaç vesâireden top veya baş: **La – d'une canne** Bastonun başı. ◆ Göbek: **La – d'un chou** Bir lahananın göbeği. ‖ (tşr.) Göbek. ‖ **– de terre** Patates. ‖ **– de pin** Çam fıstığı, kozalak. ‖ **– d'Adam** Tuffah-ı Âdem. ◆ Ananas; portakalın bir nevi. ‖ **– d'or** Portakal, domates. ‖ **– du Pérou** Domates. ‖ **– d'amour ou – de paradis** Domates. ‖ **Donner la – à une femme** Bir kadının güzellikçe diğerlerine fâik olduğuna hükmetmek.

Pommé [imz.] Elma şarabı. ◆ Elmalı pasta.

Pommé,e [s.] Elma gibi yuvarlak. ◆ Göbekli. ‖ (mec.) Tam, mükemmel. ‖ **Chou – e** Göbekli lahana. ‖ **Laitue – e** Top salata, göbekli salata.

Pommeau [imz.] Kılıç ve tabanca vesâire kabzasının ucundaki topcağız, yuvarlak. ◆ Eğer kayışı.

Pommelé,e [s.] Küçük, müdevver beyaz bulutlar ile kapalı. ◆ Bakla kırı (beygir). ◆ Mavi ve beyaz benekli.

Pommeler (**se**) [fv.] (Gök hakkında) Küçük, müdevver ve beyaz, mavi bulutlar ile kaplanmak.

Pommelière [ims.] (cr.) İnek veremi, sillü'r-rie-i bakar.

Pommelle [ims.] Su borularının ağzına vaz' olunan kurşundan süzgeç.

Pommer [fl.] (Lahana vesâire hakkında) Göbek bağlamak, göbeklenmek.

Pommeraie [ims.] Elma ağaçlarını hâvi mahal, elmalık, elma bahçesi.

Pommette [ims.] Küçük elma şeklinde tezyinat. ‖ (tşr.) Gözün altındaki yanak kemiği, elmacık, vecne.

Pommier [imz.] Elma ağacı. ◆ Elma pişirmeye mahsus kap.

Pomologie [ims.] Kabil-i ekl meyvelerden bahseden ilim, mebhasü'l-esmar.

Pomologiste [imz.] Meyvelerden bahseden ilmin âlimi, mebhas-i esmarda âlim adam.

Pomon [ims.] Bir memleketin eşcar-ı müsmiresini mübeyyin ve muarrif kitap, vasf-ı esmar. (Esmar ilâhesinin isminden müştearadır.) ◆ Meyve perisi.

Pompadour [s.] Marquise de Pompadour'un icat ettiği tarzda, modaya göre. = [imz.] Marquise de Pompadour tarzı, modası, usulü.

Pompe [ims.] Tantana, debdebe, dârat, haşem. ‖ (mec.) Tumturak-ı elfaz. ◆ Zevk u safâ, şöhret ve şan. ‖ Dağdağa. ‖ **– funèbre** Müdebdeb cenaze alayı. = [ims. - cm.] Nahvet, âlâyiş-i dünyaya meclûbiyet.

Pompe [ims.] Tulumba, su tulumbası. ‖ **– aspirante** Emme tulumba. ‖ **– foulante** Basma tulumba. ‖ **– centrifuge** Dâfi' tulumba. ‖ **– élévatoire** (Hânelerde bulunan) Râfi' tulumba. ‖ **– d'épuisement** (Gemilerde bulunur) Boşaltma tulumbası. ‖ **– à chapelet** Çalparalı tulumba. ‖ **– de compression** Tazyikli tulumba. ‖ **– à air** Hava tulumbası. ‖ **– à simple effet** Tek kollu tulumba. ‖ **– verticale** Amûdî tulumba. ‖ **– à incendie** Harîk tulumbası. ‖ **– à vapeur** Buharlı tulumba. ‖ **– à feu** Ateşle tahrik olunan tulumba.

Pomper [ft.] Tulumba ile çekmek. ‖ (mec.) Çekmek, cezbetmek. = [fl.] Tulumba su çekmek. ◆ İçmek.

Pompeusement [h.] Tantana ve debdebe ile. ◆ Tumturak-ı elfaz ile.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pompeux,se [s.] Debdebeli, mutantan. ◆ Tumturaklı (ibare).

Pompier [imz.] Tulumba yapan ve satan adam. ◆ Hariki söndürmekte müstahdem tulumbacı. || – **irrégulier** Başıbozuk tulumbacı. || **Régiment des sapeurs et – s** İtfaiye alayı.

Pompon [imz.] Neferlerin şapkalarına taktıkları sorguç. ◆ Az kıymetli kadın ziyneti, müzeyyenat-ı âdiye.

Pomponner [ft.] Süslendirmek, güzel giydirmek. || **Se** – Dikkatle giyinmek.

Ponant [imz.] Garp, mağrip. (Eski kelime.) || (bhr.) (Bahr-ı Sefid'e mukabil olarak) Bahr-ı Muhit.

Ponçage [imz.] Sünger taşıyla silip cilâlatma.

Ponce [ims.] Resim istinsahında müsta'mel sandalos tozu kesesi. = [s.] **Pierre** – Sünger taşı.

Ponceau [imz.] Bir kemerli küçük köprü.

Ponceau [imz.] (nb.) Gelincik çiçeği. = [s.] Koyu kırmızı renk.

Poncer [ft.] Sünger taşıyla silip tesviye etmek. ◆ (Resim hakkında) Sandalos tozu ile taslak çıkarmak.

Poncette [ims.] Resim istinsahında müsta'mel sandalos tozu keseciği.

Poncif [imz.] İğne ile delinmiş resim kalıbını hâvi kâğıt. || (mec.) Taklit, basmakalıp.

Poncire [imz.] İri limon, kebat limonu.

Poncis [imz.] (*s* okunmaz) İğne ile delinmiş resim kalıbı. ◆ Kalıp, numûne.

Ponction [ims.] (crh.) Cerahati akıtmak için şişin delinmesi, bezl.

Ponctualité [ims.] Takayyüd, ihtimam, vazife veya vaadin tamamî-i icrası.

Ponctuation [ims.] Cümle ve kelimeleri ayırıp ibareyi izah eden işaretin vaz' ve tahriri, tenkit, usul-i tenkit. ◆ İbare arasında müsta'mel nokta ve virgül ve emsali işaretler.

Ponctué,e [s.] Cümle ve kelimeleri ayıran işaret-i mahsusa ile işaret olunmuş, münakkat. || **Vaisseaux – s** Ev'iye-i münakkata. ◆ Noktalardan ibaret. ◆ Nokta şeklinde benekleri olan, noktalı, benekli.

Ponctuel,le [s.] Vazife veya vaadini noktası noktasına, dakikası dakikasına icra eden, mukayyid, dikkatli.

Ponctuellement [h.] Kemâl-i takayyüd ve ihtimamla, vazife veya vaadini noktası noktasına ifâ ederek, saati saatine, dakikası dakikasına.

Ponctuer [ft.] Cümle ve kelimeleri ayıran işârat-ı mahsusayı yerli yerine koyarak yazmak, tenkit etmek.

Pondage [imz.] Kantar resmi.

Pondaison [ims.] Kuşların yumurtlama mevsimi.

Pondérabilité [ims.] Tartılabilme, kabiliyet-i vezn.

Pondérable [s.] Tartılabilir, kabil-i vezn. || **Corps – s** Ecsam-ı mevzûne.

Pondéral,e [s.] Evzana, vezin ve sıklete müteallik.

Pondérateur,trice [s.] Muvâzeneyi tutan.

Pondération [ims.] Muvâzene. || **La – des pouvoirs** Devletin muhtelif idareleri arasında muvâzene-i idare.

Pondérer [ft.] Muhtelif cihetlerde tesiratla muvâzene hâsıl ettirmek, tevâzün husûle getirmek. || **Se** – Tevâzün etmek.

Pondéreux,se [s.] Gayet ağır. (Eski kelime.)

Pondérosité [ims.] Gayet ağırlık.

Pondeuse [ims. - s.] Çok yumurtlayan kuş. ◆ Çocuk doğuran kadın.

Pondre [ft.] Yumurtlamak. ◆ Doğurmak. ◆ Husûle getirmek.

Poney [imz.] (*nè*) İngiliz midillisi ki İrlanda ve İskoçya'da yetişir.

Ponger [fl.] Suyun nüfuzuna müsait olmak.

Pongo [imz.] Orangutan cinsinden Borneo Adası'nda bulunan büyük maymun.

Pont [imz.] Köprü, cisr, kantara, pül. ◆ Gemi güvertesi. ◆ Şâkirdanın derece-i zekâve-

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

tini tecrübe için halli teklif olunan mesele. || – **levis** İstenildiği gibi kaldırılıp indirilebilir köprü, müteharrik köprü. || – **de bâteaux** Yan yana bağlanmış ve üstleri tahta ile örtülmüş dubalardan ibaret köprü. || – **s et chaussées** Turuk ve maâbir. || – **suspendu** Asma köprü. || – **droit** Cereyan-ı miyaha amûden yapılmış köprü. || – **oblique** Cereyan-ı miyaha amûden olmayarak yapılmış köprü. || – **tournant** Merâkib-i bahriyenin müruru için açılabilen köprü. || – **mobile** Müteharrik köprü. || – **à bascule** Eğreti köprü, basküllü köprü. || – **pivotant** Mil üzerinde müteharrik köprü. || – **flottant** Sâbih köprü. || – **de radeaux** Sal köprü, tombaz köprü. || **Premier** – **d'un vaisseau de guerre** Üç ambarlının top ambarı. || **Deuxième** – **d'un vaisseau de guerre** Üç ambarlının orta top ambarı. || **Troisième** – **d'un vaisseau de guerre** Üç ambarlının palavrası. || **Vaisseau à trois** – **s** Üç ambarlı sefine. || **Plancher de** – Ambar yatağı. || **Faire le** – **à quelqu'un** Birisine vesâtet suretiyle muâvenet etmek. || **Servir de** – Vasıta-i mürur hizmetini görmek. || **Vaisseau à trois** – **s** Üç ambarlı gemi.

Ponte [ims.] Yumurtlama. ◆ Tavuk ve kuşların yumurtlama mevsimi.

Ponte [imz.] Kâğıt oyununda kupa veya karo birlisi. ◆ Kumarda bankaya karşı oynayan kumarbaz.

Ponté,e [s.] Güverteli (gemi).

Ponter [fl.] Kumarda bankaya karşı akçe koyup oynamak.

Ponter [ft.] (bhr.) Güverte yapmak.

Pontet [imz.] Tüfek ve tabanca korkuluğu köprüsü.

Pont-Euxin [ihz.] Karadeniz'in ism-i kadimidir.

Pontife [imz.] Reis-i rûhânî. || **Le** – **souverain** Papa.

Pontifical,e [s.] Riyâset-i rûhâniyeye, piskoposa mensup ve müteallik. = [imz.] Reis-i rûhânîlere mahsus ibadet kitabı. (cmz.: *pontificaux.*)

Pontificalement [h.] Reis-i rûhânî saffetiyle. || (mec.) Debdebe-i rûhâniye ile.

Pontificat [imz.] Riyâset-i rûhâniye, Papalık. || **En grand** – Debdebe ve resmiyet ile.

Pont-levis [imz.] (mr. Pont.)

Pont-neuf [imz.] Âdi bir makamla söylenilen avam şarkısı. ◆ Fahişe. (Bu son mânâda eskimiştir.) (cm.: des *ponts-neufs.*)

Ponton [imz.] Köprü dubası. ◆ Sâbih ve dubalı köprü. ◆ Asker nehirlerden geçmek üzere taşıdıkları bakırdan bir nevi kayık. ◆ Üserânın nakline mahsus direksiz ve yelkensiz gemi.

Pontonnage [imz.] Köprü veya nehir mürûriyesi, geçit resmi.

Pontonnerie [ims.] (bhr.) Köprücülük.

Pontonnier [imz.] Köprücü (asker). ◆ Köprü veya nehir mürûriyesini toplamaya memur adam. ◆ Köprü takımı.

Pontuseau [imz.] Kâğıt kalıbının üstündeki telleri kat' eden tellerin beheri. = [cm.] Bu tellerin kâğıtta görünen eserleri.

Pope [imz.] Rus ve Bulgar ve Sırplı papazı.

Popeline [ims.] Bir nevi kumaş, poplin.

Popine [ims.] Meyhâne. (Gayr-ı müsta'meldir.)

Poplité,e [s.] (tşr.) Dizin iç tarafına mensup ve müteallik, me'bızî.

Populace [ims.] Ahalinin aşağı sınıfı, avam-ı nâs.

Populacerie [ims.] Avam-ı nâsın ahlak ve âdâtı, hâli, tarzı.

Populacier,ère [s.] Avam-ı nâsa mensup ve müteallik.

Populage [imz.] (nb.) Şakîkiye fasîlesinden harbakiye kabilesinden bir nevi sarı su nergisi.

Populaire [s.] Halka veya avam-ı nâsa mensup ve müteallik. ◆ Umum halkın itibar ve muhabbetine mazhar. ◆ Umumun anlayabileceği surette olan, havas ve erbab-ı fenne mahsus olmayan. = [imz.] Halk, kalabalık, avam.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Populairement [h.] Umum halka mensup ve müteallik olarak, beyne'l-avam. ◆ Umumun muhabbet ve itibarıyla. ◆ Herkesin anlayacağı surette.

Popularisation [ims.] Bilcümle sunuf-ı halka tamim etme, herkesin anlayabileceği bir hâl ve surete getirme.

Populariser [ft.] Ahalinin en aşağı sunufuna kadar tamim etmek, herkesin anlayacağı bir hâl ve surete koymak. ◆ Halka beğendirmek. || **Se** – Teveccüh-i umumiyi kazanmak.

Popularité [ims.] Umumun muhabbet ve teveccühüne mazhariyet, beyne'l-avam iştihar.

Population [ims.] Ahali, nüfus, sekene, halk. ◆ Bir kıtanın, bir memleketin, bir mahall-i muayyenin hayvanat ve nebatatı mecmûu.

Populéum [imz.] (*omm*) (syd.) Kavak tomurcuklarıyla yapılan merhem, merhem-i gareb.

Populeux,se [s.] Ahalisi çok, kesîrü'n-nüfus. ◆ (Şairâne) Mebzûl.

Populo [imz.] Avam halk, tombul çocuk. ◆ Hilâf-ı namus hata ve kabahat. (Âmiyâne.)

Populus [imz.] (*s* okunur) Kavak ağacı envâının ism-i fennîsidir.

Poquette [ims.] Bir nevi top oyunu.

Poracé,e [s.] (mr. Porracé.)

Porc [imz.] (*c* okunmaz) Domuz, hınzır. || – **marin** Yunus balığı. ◆ Pis, kaba adam.

Porcelaine [ims.] Fağfurî, porselen. ◆ Porselenden mamul şey. ◆ Mangala, taş böceği.

Porcelainier [imz.] Porselenci. = [s.] Porselene ait.

Porc-épic [imz.] (*por-ké-pik*) Büyük kirpi ki ok gibi tüyleri olur, kunfuz. (cm.: des *porcs-épics.*)

Porchaison [ims.] Yabani domuzun yağlı, semiz olduğu mevsim.

Porche [imz.] Mabed kapısının önündeki revak, sahn, kapının dış dehlizi. || – **ceintré** Kemerli sahn.

Porcher,ère [i.] Domuz çobanı.

Porcherie [ims.] Domuz ahırı. ◆ Gayet pis, murdar, miskin.

Porcin,e [s.] **Race** – **e** Domuz cinsi.

Pore [imz.] Ecsamın zerratı arasındaki mesafe, mesâmme. || **Par tous les** – **s** Her hâlinden, her şeyinden, her hareketinden. || – **intérieurs** Mesâmmât-ı dâhiliye. || – **extérieurs** Mesâmmât-ı hariciye.

Poreux,se [s.] Mesâmmâtı çok olan, mesâmmî.

Porisme [imz.] Halli matlub mesele-i riyaziye, lugaz-ı riyazî.

Porosité [ims.] Cismin çok mesâmmâtlı olması, mesâmmiyet.

Porphyre [imz.] Kırmızı somaki mermer. ◆ Üzerinde bazı mevadd ezmeye mahsus somaki mermer levha veya havan eli.

Porphyrisation [ims.] Somaki mermer havan eliyle ezme ameliyatı.

Porphyriser [ft.] Somaki mermer üzerinde ezmek, sahk etmek, toza tahvil etmek.

Porphyrogénète [s.] Eski Bizans imparatorlarının evladına verilen unvandır.

Porque [ims.] Dişi domuz.

Porracé,e [s.] Pırasa renginde yeşil olan.

Porreau [imz.] (mr. Poireau.)

Porrection [ims.] Silk-i ruhbana duhûl eden adamın eline teslimi lazım gelen emanetin tevdîi.

Porrigineux,se [s.] (t.) Kel ve uyuz kabîlinden olarak seaf denilen illete mensup ve müteallik, seafi.

Porrigo [imz.] (t.) Kel ve uyuz kabîlinden bir nevi hastalık, seaf.

Port [imz.] Liman, mersâ. ◆ Limanı olan şehir, liman. || (mec.) Rahat ve emin mahal, cây-ı selamet, me'men. || **Office de** – Liman dairesi. || **Capitaine de** – Liman reisi. || – **militaire** Askerî liman. || – **marchand** Ticari liman. || – **de barre** Sefâinin yalnız med esnasında girebildiği liman. || – **de marée** Cezir esnasında girilemeyen liman. || – **franc** Emtianın esnâ-yı duhûlünde gümrük

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

resmi alınmayan liman, serbest liman. || – de salut Fırtınada kaçılan liman. ◆ (mec.) İlticagâh, dâr-ı selamet. || Prendre – Limana girmek, karaya yanaşmak. || – naturel Tabii liman. || – ouvert Açık liman. || – de commerce Ticaretgâh liman. || Réglement de – Liman nizâmatı. || Franc de – Bilâ-ücret nakliye. || En – payé Ücret-i nakliyesi te'diye olunarak. || Arriver à bon – (Sefine) Sâlimen vâsıl olmak.

Port [imz.] Bir geminin miktar ve derece-i istîabı. ◆ Nakil. ◆ Naklolunacak eşya ve mekâtîb ücreti, posta ücreti, ücret-i nakliye. ◆ Tavır ve hareket, duruş, evza' ve etvar. || – d'arme Silah taşıma. ◆ Askerîlerin silah altında bulunması. || – payé Masârif-i nakliye mürsil tarafından te'diye edilmiş.

Portable [s.] Kabil-i nakl. ◆ Giyilebilir, takılabilir.

Portage [imz.] Götürme, nakil. ◆ Gemi sereninin halata bağlı olduğu mahal.

Portail [imz.] Mabedin büyük kapısını, alay kapısını hâvi olan cephesi.

Portant,e [s.] Être bien – Sıhhatte olmak; Être mal – Nâ-mizaç, keyifsiz olmak.

Portatif,ve [s.] Nakli kolay, elde götürülebilir, kabil-i nakl. ◆ Küçük, ufak.

Porte [ims.] Kapı, bâb, der. ◆ Kurb, civar. || Mettre à la – Kovmak, dışarıya çıkarmak. || Refuser sa – Eve kabul etmemek. || – cochère Araba kapısı. || – s de la vie Tevellüd, ilk avan-ı hayat. || – s du trépas Hâl-i ihtizar. || Gagner, prendre la – Savuşmak. || Contributions des – s et fenêtres Kapı ve pencere vergisi. || De – en – Evden eve, hâne-be-hâne. || La Sublime – Bab-ı Âli. || La – Bab-ı Âli, Devlet-i Aliyye-i Osmaniye. = [s.] – veine (tşr.) Kanı karaciğere dağıtan damar, verîdü'l-kebed.

Porte-affiches [imz.] İlan tahtası. (cm.: des *porte-affiches.*)

Porte-aiguille [imz.] İğne-dân, ibre-dân. (cm.: des *porte-aiguilles.*)

Porte-allumette [imz.] Kibrit kutusu, kibritlik. (cm.: des *porte-allumettes.*)

Porte-amarre [ims.] (bhr.) Cankurtaran halatı.

Porte-arme [ims.] (bhr.) Silahlık.

Porte-arquebuse [imz.] Eski vakitlerde avda hükümdarın tüfeğini götüren zabit, silahdar.

Porte-assiette [ims.] Nihâle. (cm.: des *porte-assiettes*).

Porte-baguette [imz.] Tüfeğin harbiliği. (cm.: des *porte-baguettes.*)

Porte-balle [imz.] Eşya gezdirip satan adam, satıcı, ayak satıcısı, çerçici. (cm.: des *porte-balles.*)

Porte-bannière [imz.] Sancaktar. (cm.: des *porte-bannières.*)

Porte-bât [ims.] Semer hayvanı. (cm.: des *porte-bât.*) ◆ Müşkil, mûzî ve menfaatsiz işlerle meşgul olan.

Porte-bonheur [imz.] Daima taşınılan bilezik. ◆ Muska, ta'viz, talih misillü uğur getiren şey.

Porte-bouteille [imz.] Şişe vaz'ına mahsus dolap veya göz. (cm.: des *porte-bouteilles.*)

Porte-chape [imz.] Kilisede âyine mahsus bir nevi uzun cübbe giyen rahip.

Porte-chausse [imz.] Pantolon askısı.

Porte-choux [imz.] Bostancı ve sebzeci beygiri.

Porte-cigare [imz.] Sigaralık, ağızlık. (cm.: des *porte-cigare.*)

Porte-cigares [imz.] Sigara kutusu. (cm.: des *porte-cigares.*)

Porte-clefs [imz.] Anahtarları taşıyan hapishane hizmetçisi ve gardiyanı. (cm.: des *porte-clefs.*)

Porte-couteaux [imz.] Sofrada çatal ve bıçakları dayamaya mahsus madenden veya camdan küçük ayak.

Porte-crayon [imz.] Kurşunkalem mahfazası.

Porte-croix [imz.] Hıristiyanların mezhep âyinlerinde haçı götüren adam. (cm.: des *porte-croix.*)

TÜRK DİL KURUMU
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Porte-crosse [imz.] Piskoposun önünden yürüyüp asasını götüren adam. (cm.: des *porte-crosse*.)

Porte-Dieu [imz.] Hâlet-i nez'de bulunan bir Hıristiyana âyin icra etmeye giden rahip. (cm.: des *porte-Dieu*.)

Porte-drapeau [imz.] Sancaktar, bayraktar. (cm.: des *porte-drapeau*.)

Portée [ims.] Bazı hayvanat-ı zâtü's-südeyenin bir defada doğurdukları yavrular. ◆ Kurşun veya gülle menzili. ◆ El veya göz veya sadânın yetişebildiği mahal. || (mec.) Vüs'at-ı istitâa, iktidar, kabiliyet. ◆ Ehemmiyet, kadir ve kıymet. ◆ Muannâ, mezâyâ. || **Être à – de** Bir şeye muktedir olmak. || **à – de** El altında. || **– de tout le monde** İstifadegâh-ı umumi, herkesin edinebileceği surette. || **– de l'esprit** Aklın erimi, havsala. || **– de vue** Göz erimi, meddü'l-basar. || **– d'une affaire** Bir işin derece-i şümûlü. || (ms.) Üzerine nota yazılan beş çizginin beheri.

Porte-enseigne [imz.] Piyade sancaktarı. (cm.: des *porte-enseigne*.)

Porte-épée [imz.] Kılıç kayışının belden aşağıya sarkan ve kılıcı tutan kısmı. (cm.: des *porte-épée*.)

Porte-étendard [imz.] Süvari sancaktarı. ◆ Sancak kılıfı, kovan. (cm.: des *porte-étendard*.)

Porte-étriers [imz. - cm.] Üzengi kayışı.

Porte-étrivières [imz. - cm.] Üzengi kayışı halkaları.

Portefaix [imz.] Hamal.

Porte-fer [imz.] (sna.) **– à repasser** Ütü ızgarası.

Portefeuille [imz.] Cüzdan, evrak cüzdanı. ◆ Tahvilat ve evrak-ı nakdiye. ◆ Yatak: **Se mettre dans son –** Yatağına girmek. || (mec.) Mesned-i vekâlet, nezâret makamı. || **Ministre sans –** Bilfiil bir nezârette bulunmayıp mecâlis-i âliyeye memur zât.

Portefeuilliste [imz.] Cüzdan yapan adam.

Porte-fleurs [imz.] Çiçeklik.

Porte-hache [imz.] Asker baltacılarının kullandıkları balta kılıfı. (cm.: des *porte-hache*.)

Porte-jupe [ims.] Kadın.

Porte-lance [imz.] Mızraklı nefer. ◆ Mızrak kayışı.

Porte-lettres [imz.] Mektup cüzdanı.

Porte-liqueur [imz.] Müskirat ve şurup şişe ve kadehlerinin vaz'ına mahsus gözlü sandık veya dolap. (cm.: des *porte-liqueur*.)

Porte-lumière [imz.] (tt.) Nâkil-i ziya.

Porte-malheur [imz.] Uğursuz, kademsiz, meş'um. (cm.: des *porte-malheur*).

Portemanteau [imz.] Kaputları asmak üzere duvara mıhlanmış değnek. ◆ Elbise vaz'ına mahsus sandık, câme-dân.

Portement [imz.] Götürme, nakil. (Yalnız Hazret-i İsa'nın salîbi götürmesi ve bunu musavvir resim hakkında müsta'meldir.)

Porte-monnaie [imz.] Para çantası, kesesi, cüzdanı. (cm.: des *porte-monnaie*.)

Porte-montre [imz.] Koyun saatinin vaz'ına mahsus açık kutu veya bu saatin iliştirilmesine mahsus küçük yastık. (cm.: des *porte-montre*.)

Porte-mors [imz.] Gem kayışı. (cm.: des *porte-mors*).

Porte-mouchettes [imz.] Mum makası tablası. (cm.: des *porte-mouchettes*.)

Porte-mousqueton [imz.] Süvarilerin karabinayı taktıkları çengel. (cm.: des *porte-mousqueton*.)

Porte-obus [imz.] (as.) Obüs topu. || **– hydraulique** Humbara hidroliği.

Porte-or [imz.] (mad.) Portor, sarı damarlı siyah mermer.

Porte-page [imz.] (tba.) Dizilmiş sayfaların altına konulan kâğıt. (cm.: des *porte-page*.)

Porte-pierre [imz.] (tşr.) Cehennem taşının takılmasına mahsus cerrah aleti, hacer-dân. (cm.: des *porte-pierre*.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Porte-plume [imz.] Demir kalem uçlarının takılmasına mahsus kalem sapı. (cm.: des *porte-plume*.)

Porter [ft.] Tutmak, yüklenmek, kaldırmak. ◆ Götürmek, nakletmek, taşımak, çekmek. ◆ Üstünde bir şey bulunmak. ◆ Giyinmiş olmak, iktisâ etmek. ◆ Taşımak. ◆ Çevirmek, tevcih etmek. ◆ Getirmek, vermek. ◆ Mesul olmak, çekmek. ◆ Hâvi olmak. ◆ Hâsıl etmek. ◆ Kaydetmek. ◆ İfade ve ityan eylemek. ◆ Sevk ve teşvik etmek. ◆ Bâis olmak. || – **envie** Gıpta etmek. || – **un toast, une santé** Birinin şerefine bâde-nûş olmak, müdâvele-i akdah etmek. || – **un beau nom** Bir büyük nesle mensup olmak. || – **ses pas en …** Gitmek. || – **aux nues** Ayyuka çıkarmak. || – **bien son vin** Çok içip sarhoş olmamak. || – **à la connaissance** Pîş-i nazar-ı ıttılâına vaz' etmek. || – **atteinte** İhlal etmek, nakîsa îras etmek. || – **l'accusation** İthama kıyam etmek. || – **bateau** Seyr-i sefâine kabiliyetli olmak. || – **l'épée** Seyfiyeden olmak, zabit olmak. || – **la robe** Hâkim olmak. || – **la sontane** Rahip olmak. || – **la livrée** Hizmetkâr olmak. || **Se** – **haut** Azametli, mağrur ve müftehir olmak. || – **coup** Bir netice, tesir hâsıl etmek. || – **témoignage** Şahâdet etmek. || – **en terte** Mezarlığa götürmek, gömmek. = [fl.] Dayanmak. ◆ Durmak. ◆ (Esliha-i nâriye hakkında) Varmak, yetişmek. ◆ Mebnî veya müteallik olmak. || – **à la tête** Başa vurmak. || – **sur les nerfs** Sinirlere dokunmak. || **Se** – Geçmek, gitmek, nakletmek. ◆ Çıkmak, hücum etmek. || **Se** – **fort pour** Tekeffül etmek. || **Se** – **à des extrémités** İfrat ve tefrite varmak. || **Se** – **bien** İyi olmak, sıhhatte bulunmak; **se** – **mal** Fena olmak, nâ-mizaç bulunmak. || **Se** – **partie civile** Müddeî-i şahsi olmak.

Porter [imz.] (*teur* okunur) Sert İngiliz birası.

Porte-respect [imz.] Müdafaaya yarayan silah. ◆ Hürmet ve riâyeti müstelzim tavır ve hâl. ◆ Şâyan-ı hürmet zât. (cm.: des *porte-respect*.)

Porte-tapisserie [imz.] Kapı perdesinin kornizesi. (cm.: des *porte-tapisserie*.)

Porte-trait [imz.] Arabanın okunu tutan kalın kayış. (cm.: des *porte-trait*.)

Porteur,se [i.] Yük götüren, hamal. ◆ Postacının râkib olduğu beygir. = [imz.] Mektup götüren adam, hâmil, sâî. ◆ Poliçe ve tahvilat hâmili. || **Tiers** – Hâmil-i sâlis. || **Titre au** – Hâmiline muharrer senet. || **Bon au** – Hâmiline muharrer deyn senedi, açık bono. || **Chaise à** – **s** Sedye. ◆ Bir haber ve havadisi götürmeye memur sâî. || – **d'eau** Saka, sucu.

Porte-vent [imz.] Hava ile çalınan çalgıların havayı nakleden borusu. (cm.: des *porte-vent*.)

Porte-verge [imz.] Rahibin önünden giderek bir değnek tutan çocuk. (cm.: des *porte-verge*).

Porte-vis [imz.] Tüfek kundağının vida mahalli. (cm.: des *porte-vis*).

Porte-voix [imz.] Sadâyı uzaktan işittirmeye mahsus ağız borusu, nâkil-i sadâ. (cm.: des *porte-voix*).

Portier,ère [i.] Kapıcı, bevvab. || – **de comédie** İçeri bırakmak için para alan kapıcı.

Portière [ims.] Araba kapısı. ◆ Kapı perdesi.

Portière [sms.] Yavrusu olan veya gebe bulunan inek ve koyuna ıtlak olunur.

Portion [ims.] Parça, kısım, cüz. ◆ Hisse, pay. ◆ Bir tabak yemek.

Portioncule [ims.] Ufak parça, ufak pay, hisse.

Portique [imz.] Kapı siperi, revak. || Bazı binaların önünde inşa edilen direk altı veya kemer altı.

Porto [imz.] Portekiz'de çıkan Porto şarabı.

Portor [imz.] Sarı damarlı siyah mermer.

Portraire [ft.] Birinin tasvir ve resmini çıkarmak, yapmak. (Eskidir.) ◆ Tarif ve tavsif etmek.

Portrait [imz.] Resim, tasvir. || (mec.) Çok müşâbeheti olan şey. ◆ Tarif, tavsif, tasvir. || **Carte** – Ufak fotoğraf mukavvası, kart.

TÜRKÇE BİLİMLER AKADEMİSİ
www.tubaarc.com

Portraitiste [imz.] Tasvir yapan, ressam, musavvir, tasvirci.

Portraiture [ims.] Tasvir imali, musavvirlik.

Portugais,e [i. - s.] Portekiz memleketine mensup ve müteallik veya bu memleket ahalisinden olan, Portekizli. = [imz.] Portekiz lisanı, Portekizce. = [ims.] Portekiz'in kırk yedi frank kıymetinde altın sikkesi.

Portugal [ihz.] Portekiz memleket ve devleti.

Portulaca [ims.] (nb.) İpek çiçeği, portulaka, çiçekli semiz ot.

Portulacées [ims. - cm.] (nb.) Semiz otunun dâhil bulunduğu nebatat, fasîle-i ferfahiye [firfahiye].

Portulan [imz.] Denizin limanlarıyla akıntılarını ve med ve cezirlerini beyan eden kitap, sevâhil ve limanları muarrif kitap.

Posada [ims.] İspanya'da lokanta.

Posage [imz.] Yerleştirme, vaz, koyma.

Pose [ims.] Koyuş, vaz'. ◆ Duruş, vaziyet. ◆ Resim aldırılır iken alınan vaziyet-i mahsusa, poz. ◆ Gösteriş, sahte tavır ve hâl. ◆ Domino oyununda ilk oynamak hak ve sırası. || – **de la voie** Demiryol ameliyatında rail vaz'ı, demir çubuk ferşi. || – **de tuyaux** Boru ferşi.

Posé,e [s.] Konmuş, mevzu'. ◆ (Kuş hakkında) Konmuş, tünemiş. ◆ Ağır, vakarlı, temkinli, kâmil. ◆ Muteber, haysiyetli. || **Écrire à main** – **e** Ağır ve yavaş yazmak.

Posément [h.] Ağır, yavaş, teenni ve temkin ile, mekânetle.

Poser [ft.] Koymak, vaz' etmek. ◆ Takmak. ◆ Atmak, dikmek, rekz ve tesis etmek. || (mec.) Teşkil ve tesis etmek. ◆ Teklif etmek. ◆ Mevki-i bahis ve müzakereye vaz' etmek. || – **les armes** Terk-i silah etmek, mütareke veya musâlaha etmek, arz-ı teslimiyet etmek. || (mec.) Münâzaadan vazgeçmek. || – **des sentinelles** Nöbetçi ikame etmek. || – **une question** Bir sual îrad etmek. || – **la chique** Susmak. = [fl.] Dayanmak, durmak. ◆ Resmini çıkarmak üzere bir vaziyet-i mahsusa almak. || (mec.) Sahte bir tavr-ı vakurâne ile durmak, kurulmak.

Poseur [imz.] İnşaat-ı mimariyede taşların vaz'ına bakan mimar. ◆ Mevadd-ı mütenevviayı yerlerine yerleştiren adam. ◆ Kurulan adam, sahte vakarlı.

Positif,ve [s.] Müspet (menfinin mukabili). ◆ Hakiki (mecazi ve itibarinin mukabili). ◆ Muhakkak, sağlam, gerçek, müspet. ◆ Maddi, hayalî veya fikrî ve rûhânî olmayan, maddeten ispat olunabilen. || (ht.) **Électricité** – **ve** Elektrik-i müspet. || (r.) Zâid işaretini hâmil adet, müspet. = [imz.] Maddeten nâfi olan şey. || (sr.) Tafdil veya mübalağa mânâsını hâvi olmayan sıfat. || **Quantités** – **ves** Kemmiyat-ı müsbete. || **Pôle** – Kutb-ı müspet.

Position [ims.] Yer, mevki, mevzi. ◆ Vaziyet, duruş. || (mec.) Hâl ve mevki. || – **Officielle** Memuriyet-i resmiye. || – **s militaires** Mevâzi'-i askeriye. || **Prendre** – Ahz-ı mevki etmek. || **Règle de fausse** – Terkip ve tadil kaidesi.

Positivement [h.] Müspet ve muhakkak olarak, muhakkakan. ◆ Tamamıyla, aynıyla.

Positivisme [imz.] Maddiyat, menâfi-i maddiyeye ehemmiyet veriş. ◆ Yalnız maddeten ve fennen ispat olunabilen hakayıka inanmaktan ibaret bir mezheb-i felsefe, felsefe-i müsbete.

Positiviste [imz.] Yalnız maddeten ve fennen ispat olunabilen hakayıka inanmaktan ibaret olan felsefe-i müsbeteye tâbi adam, felsefe-i müsbete erbabından.

Posologie [ims.] (syd.) Mebhas-i makadir-i edviye.

Pospolite [ims.] Lehistan'ın zâdegânından mürekkep askerî sınıfı.

Possédé,e [s.] Tutulmuş, giriftar, müptelâ. ◆ Tasarruf edilmiş. = [i.] Cin çarpmış, meczup.

Posséder [ft.] Mâlik ve mutasarrıf ve zi'l-yed olmak. ◆ Tasarruf, temellük etmek. ◆ Zevci olmak. ◆ Nâil-i lütfu olmak, âşinâ olmak,

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

yed-i tûlâsı olmak, vukuf ve malumatı bulunmak. ◆ Zaptetmek, müstevlî olmak. || – l'oreille de quelqu'un Birisi üzerinde sahib-i nüfuz olmak. || Se – Kendini zaptetmek.

Possesseur [imz.] Sahip, mâlik, mutasarrıf, zi'l-yed.

Possessif [s.] (sr.) Mâlikiyet beyan eden (zamir veya sıfat), temlîkiye.

Possession [ims.] Tasarruf, vaz'-ı yed. ◆ Mülk, mal. ◆ Zapt, istila, temellük. || Prendre – de son nouveau poste Memuriyet-i cedîdesine bed' ve mübâşeret etmek. = [cm.] Emlâk. ◆ Müstemlekât. || – précaire Emanet, alâ-tariki'l-emanet tasarruf. || – immémoriale Mine'l-kadim mutasarrıf. || – d'état Neseb-i maruf.

Possessoire [imz.] Hakk-ı tasarruf, dava-yı tasarruf. = [s.] Tasarrufa müteallik (dava vesâire).

Possibilité [ims.] İmkân, kabiliyet.

Possible [s.] Mümkün, kabil. = [imz.] Yapılması mümkün şey, mümkinat. || Autant que – Mümkün olduğu kadar, mehmâ-emken, imkân dairesinde. || Le plus tôt – Sürat-i mümkine ile, bir an evvel. || Faire tout son – Gayret etmek, elden geleni yapmak. = [h.] Belki. (Eskidir.) || Au – Mümkün olduğu derecede, mümkün olduğu kadar.

Postal,e [s.] Postaya mensup ve müteallik. || Carte – e Açık muhabere varakası. || Convention – e Posta mukavelenâmesi. || Mandat – Posta havalenâmesi. || Colis – Posta paketi. || Bateau – Posta vapuru.

Postcommunion [ims.] Kurban tenâvülünden sonra rahibin okuduğu dua.

Postdate [ims.] Tarih-i sahihinden muahhar olarak atılmış tarih.

Postdater [ft.] Bir mektup vesâirenin tarihini tarih-i sahihinden muahhar olarak yazmak, tarih-i hakikiden muahhar tarih vaz' etmek.

Postdiluvien,ne [s.] Tufandan muahhar, ba'de't-Tufan. || Terrains – s Ba'de't-Tufan tahaddüs eden arazi.

Poste [ims.] Posta, ulak, berid, tatar. ◆ Menzil, menzil beygir ve arabalarıyla seyahat. ◆ Posta idaresi, postahane. ◆ Takriben iki saatlik mesafe, menzil. ◆ Tüfeğe doldurulan saçma. || – restante Mürselün-ileyhi tarafından aranılmak üzere gönderilen ve postahanede kalan mektupların zarfı üzerine yazılır tabir-i mahsustur. || à – Birbirini müteakip vadelerle. || Ministère des – s et télégraphes Posta ve telgraf nezâreti. || – aux lettres Postahane, mekâtîb postası. || – aux chevaux Menzilhâne. || – locale Şehir postası. || Bureau de – Posta merkezi. || Timbre de – Posta pulu. || – internationale İttihat postası.

Poste [imz.] Bir nefere nöbet beklettirildiği mahal, nokta. ◆ Karakol. ◆ Karakolhâne, merkez. ◆ Mesnet, mansıp, makam. || Mettre à – Mevkiine, yerine koymak. || – fortifié Mevki-i müstahkem. || – de police Polis merkezi. || Abandon de – Mevkiini terk edip savuşma.

Poster [ft.] Bir mahalle koymak, nasb etmek, kayırmak. || Se – Bir mahalle yerleşip intizar ve irtisad etmek. ◆ Kayırılmak.

Postérieur,e [s.] Sonradan gelen, sonra vâki olan, sonraki, muahhar, lâhık. ◆ Geride bulunan, halfî. = [imz.] İnsanın geri tarafı, kıç, arka taraf.

Postérieurement [h.] Muahhar olarak, sonra, muahharan.

Posteriori (à) (Latinceden me'huzdur) Netâyicine göre, âkıbeten, muakkiben. || Âni. || Argument – Delil-i âti. || – ou à priori Âkıbeten veya vehleten.

Postériorité [ims.] Muahhariyet, lâhıkiyet.

Postérité [ims.] Nesil, zürriyet, evlat, ahfad. ◆ Kurun-ı âtiye adamları, ahlâf.

Postface [ims.] Kitabın sonundaki ihtar veya ifade-i meram, hâtime.

Posthume [s.] Bir adama vefatından sonra olunan (hürmet vesâire). || Fils – Pederinin vefatından sonra doğan çocuk. || Œuvres – s Müellifinin vefatından sonra neşrolunan

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

âsâr. = [imz.] Müellifinin vefatından sonra neşrolunan eser. ◆ Pederinin vefatından sonra tevellüd eden çocuk.

Postiche [s.] Eğreti (âriyetî), takma, yapma. ◆ Sonradan ilave olunan. ◆ Sahte, masnu', gayr-ı tabii.

Postillon [imz.] Sürücü, tatar.

Postscénium [imz.] (*omm*) Eski tiyatroların sahneleri arkasındaki mahal.

Post-scriptum [imz.] (*omm*) Mektup ikmâl olunduktan sonra altına ilave olunan yazı, zeyl, hâmiş. (Böyle yazıların başına bu kelimeye işaret olmak üzere P.S. harfleri yazılır.) (cm.: des *post-scriptum.*)

Postulant,e [i.] Talip, talepkâr. ◆ Bir manastıra girip ruhban güruhuna iltihak etmek talebinde bulunan adam, rahip mülâzımı.

Postulat [imz.] (mn.) Bir müddeânın ispatını müntic olmak üzere hasma kabul ve teslim ettirilen kaziye. (*Postulatum* dahi denilir, ve bu takdirde cemi *postulata* olur.)

Postulation [ims.] Talep, iddia, ısrar.

Postuler [ft.] Musırrâne talep ve iddia etmek, davada vekâleten iddia veya müdafaa etmek.

Posture [ims.] Duruş, vaziyet, hâl ve heyet.

Pot [imz.] Kap, çanak. ◆ Çömlek, tencere, güveç. ◆ Saksı. ◆ Eski ölçü. ◆ Kırk santimetre tûlünde ve otuz bir santimetre arzında kâğıt tabakası. || (mec.) **Payer les – s cassés** Tazmin-i zarar ve ziyan etmek. || **Recevoir à la fortune de** – Teklifsizce kabul etmek, birlikte çorba içmek. || – **pourri** Birkaç cins etten mürekkep yemek, türlü. ◆ Muhtelif havalardan mürekkep şarkı. ◆ Muhtelif fikralardan mürekkep kitap vesâire. || – **au noir** Karışık, muzlim, müzebzeb. || – **à** Bir şey koymaya mahsus kap: – **à beurre** Tereyağı koymaya mahsus kap. || – **de** Bir şeyle dolu kap: – **de beurre** Tereyağı dolu kap, bir kap dolusu tereyağı. || – **de chambre** Oturak. || **Découvrir le – aux roses** Âşıkane bir şeyin, bir entrikanın esasını keşfetmek. || – **de vin** Rüşvet, bahşiş. || (as.) – **à feu** El ile atılan peşrev.

Potable [s.] İçilebilir, kabil-i şürb. || (mec.) Erimiş, mâyi.

Potache [imz.] Ahmak mektep şâkirdi.

Potage [imz.] İçine ekmek veya sâir mevadd-ı mugaddiye konulan çorba, sebze çorbası veya tirit. ◆ Her günkü şey. || **Relevé de –** Çorbadan sonra verilen yemek. || **Pour tout** – Yalnız, hiç başka bir şey olmaksızın.

Potager [imz.] Sebze ve meyve bahçesi, bostan.

Potager,ère [s.] Sebzeye müteallik, sebzeye mahsus; **Plantes – ères** Sebzevat.

Potasse [ims.] (k.) Pek muhrik bir madde-i sulbiye, humz-ı potas.

Potassium [imz.] (*omm*) (k.) Potastan çıkarılan bir cism-i basit-i madenî, potasyum.

Pot-au-feu [imz.] Tencereye konmak üzere hazırlanmış et ki ekseriya sebze ile karışık olur, sebzeli et. ◆ Âdi şey. ◆ Sırf hayat-ı aileye vakf-ı nefs etmiş adam. (cm.: des *pots-au-feu.*)

Pot-bouille [ims.] Evde her zaman yenen yemek. || (mec.) Gayret ve mesai neticesinde hâsıl olan iş. || **Faire – avec quelqu'un** Birisiyle bir aile teşkil etmiş gibi yaşamak.

Pot-de-chambre [imz.] Lâzımlık, oturak. (cm.: des *pots de chambre*).

Pot-de-vin [imz.] Bahşiş, kahve parası. (cm.: des *pots-de-vin*).

Pote [s.] **Main** – Pek kalın veya şişkin el.

Poteau [imz.] Direk, kazık. || (mec.) Gayr-ı müteharrik, sabit şey. ◆ İri ve biçimsiz bacak. || – **télégraphique** Telgraf direği. || – **d'amarrage** Palamarlık, baba, palamar postası.

Potée [ims.] Bir tencere veya çanak dolusu. ◆ Birçok miktarda şey. ◆ Dökmeci kumu ki kalıp yapılır. ◆ Cilâ için zımpara tozu.

Potelé,e [s.] Tombul.

Potelet [imz.] Küçük direk, sırık, kazık.

Potence [ims.] Ağır şeyler asmak üzere bâlâsı müselles şeklinde direk. ◆ Darağacı. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Destek. ◆ Asma, salb. || Gibier de – Asılacak adam, ipten kazıktan kurtulmuş adam. || – d'embarcation Falaka sehpası.

Potentat [imz.] Büyük devlet hükümdarı.

Potentialité [ims.] (fls.) Bi'l-kuvve mevcudiyet.

Potentiel,le [s.] (fls.) Bi'l-kuvve mevcut. || Énergie – le Kudret-i mekniye. || (t.) Yavaş yavaş yakan ilaç ve yakılara ıtlak olunur, kâvî-i batî. || (sr.) İktidarî: Verbe – Fi'l-i iktidarî. || – électrique Mıtmar-ı elektrikî, kuvve-i fâile-i elektrikiye. || – magnétique Mıtmar-ı mıknatısî.

Potentiellement [h.] (fls.) Bi'l-kuvve.

Poterie [ims.] Çanak çömlek ve emsali şeylere dair mamulât. ◆ Çömlekçilik.

Poterne [ims.] (as.) Bir hendeğe açılır gizli istihkâm kapısı ve yolu.

Potiche [imz.] Çin ve Japon porseleni, çini. ◆ Bu çininin camdan ve resimli kâğıttan mamul taklidi.

Potichomanie [ims.] Resimli kâğıtla camdan Çin ve Japon çinisi taklidini yapmak sanatı ve merakı.

Potier [imz.] Çömlekçi.

Potin [imz.] Sarı bakırla kırmızı bakır halîtası. ◆ Çekiştirme, fasl, zemm.

Potion [ims.] (t.) Azar azar içilen ilaç, şurup.

Potiron [imz.] Helvacı kabağı. || – jaune Bal kabağı.

Potologie [ims.] Meşrubat hakkında kitap.

Potron-jaquet yahut Patron-jaquet veya Patron-minet [imz.] Dès le – Sabah karanlığından, ale's-seher.

Pou [imz.] Bit, kehle. (cm.: des *poux*).

Pouacre [i. - s.] Bitli. ◆ Pis, murdar.

Pouah! [hd.] İkrah makamında kullanılır, poh!, puf!

Pouce [imz.] İlk, ayağın baş parmağı, ibham. ◆ Kademin on ikide biri, parmak (takriben 27 milimetre). || Mettre les – s Birçok vakit mukavemetten sonra teslim olmak. || Sur le – Aceleten, ayak üzere. || Se mordre les – s Nâdim olmak. || Lire du – Dikkatsizce, yaprakları acele acele çevirerek okumak. || Tourner ses – s Vaktini işsizlikle geçirmek. || Jouer du – Para saymak, te'diye etmek. || Donner le coup de – Boğmak.

Poucettes [ims. - cm.] Mücrimlerin baş parmaklarını bağlamaya mahsus ip veya zincirden mamul kelepçe.

Poucier [imz.] Baş parmağa geçirilmeye mahsus maden veya meşinden yüksük.

Pou-de-soie [imz.] Üzeri tozlu ve taneli gibi duran ipek kumaş. (cm.: des *pou-de-soie*.)

Pouding [imz.] (*pou-dingh*) Kuru üzümle yapılan İngiliz tatlısı, puding. (*Plum-pudding* dahi denilir.)

Poudingeu [imz.] Tabii bir çimento ile birbirine kaynamış çakıllardan mürekkep kaya.

Poudre [ims.] Toz, gubar. ◆ Kurutulup dövülmüş ilaç, toz, sefuf, meshuk. ◆ Yazıyı kurutmaya mahsus toz, rîk. ◆ Kadınların saçlarına ve yüzlerine sürdükleri toz, pudra. ◆ Barut. || – inpalpable Gayet ince toz. || Faire mordre la – Yıkmak. || – à canon Muharebe. || – sans fumée Dumansız barut. || – de chasse Av barutu. || – à caillou İri taneli çakıl barutu. || – d'obus Obüs barutu. || – de perlimpinpin Tabâbet iddiasında bulunan cahillerin sattıkları tesirsiz ilaç.

Poudrement [imz.] Pudralama.

Poudrer [ft.] Pudra sürmek. ◆ Rîk dökmek. ◆ Tozlandırmak.

Poudrerie [ims.] Barut fabrikası, baruthâne.

Poudrette [ims.] Kuru gübre, fışkı.

Poudreux,se [s.] Tozlu. || Pied – Serseri. ◆ Firari nefer. ◆ Pazar pazar dolaşan satıcı, çerçici.

Poudrier [imz.] Barut imal eden adam, barutçu. ◆ Rîk-dân. (Bu ikinci mânâ ile *poudrière* dahi denilir.)

Poudrière [ims.] Barut mahzeni, baruthâne. ◆ Rîk-dân. ◆ Barut mahfazası, barutluk.

Poudroyer [ft.] Toz ile doldurmak. (Az kullanılır.) ◆ Toz hâline getirmek. (Eskidir.) = [fl.] Toz manzarasını kesb etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pouf [hd.] Bazı şeylerin düşerken çıkardıkları sesi tasvir eder, pat. = [imz.] Yalandan tantanalı şey. || **Faire un** – Borçları vermemek için hafiyen kaçmak. = [s.] İşlenirken dağılan gevşek (taş vesâire).

Pouf [imz.] Yuvarlak ve alçak iskemle.

Pouffer [fl.] – **de rire** Kahkaha ile gülmek.

Pouffiasse [ims.] Fahişe, murdar, pis kadın.

Pouille [ims.] Şetm ile karışık tevbih, tahkir. (Bilhassa cem'i müsta'meldir.)

Pouillé [imz.] Meâbide ait evkaf ve emlâk cetveli.

Pouiller [ft.] Bitlemek, bitlerini kırmak. ◆ Sövmek. || **Se** – Bitlenmek. ◆ Sövüşmek.

Pouillerie [ims.] Hastaneye giren fukaranın elbiselerini hıfzetmeye mahsus oda. || (mec.) Pis mahal. ◆ Sefalet.

Pouilleux,se [i. - s.] Bitli. ◆ Sefil ve miskin adam.

Poulailler [imz.] Tavuk kümesi. ◆ Yumurta satmaya mahsus küçük araba, yumurtacı arabası. ◆ Tavukçu.

Poulain [imz.] Tay. (*Poulin* dahi yazılır.)

Poulaine [ims.] (bhr.) Geminin önündeki sivri mahalli, burun. ◆ Ucu bükülmüş ayakkabı.

Poularde [ims.] Semiz piliç.

Poule [ims.] Tavuk, decâce. || – **faisane** Dişi sülün. || – **d'Inde** Dişi hindi. || – **d'eau** Su kuşu, angut. || (mec.) – **mouillée** Tavuk gibi korkak. || – **laitée** Azimsiz, metanetsiz, gevşek adam. || **Fils de la** – **blanche** Her şeyden gayet bahtiyar adam. || **Vendre la** – **au renard** Muhafaza ve himaye edilecek bir şeye hıyanet etmek. || **Avoir la chair de** – Soğuktan veya korkudan titremek.

Poule [ims.] Bir nevi bilardo oyunu. ◆ Herkesin oyuna koyduğu akçe ve bu akçelerin mecmûu.

Poulet [imz.] Piliç; **Mon** – Kuzum, yavrum, elmasım. ◆ Muhabbetnâme, nâme, aşk ve alaka nâmesi. || – **d'Inde** Hindi palazı, ve (mec.) ahmak, alık adam. ◆ Beygir.

Poulette [ims.] Ufak tavuk, dişi piliç. || **Ma** – **!** Kuzum, yavrum, elmasım. ◆ Yumurtalı yemek terbiyesi.

Poulevrin [imz.] (mr. Pulvérin.)

Pouliche [ims.] Üç yaşını tecavüz etmemiş kısrak, tay.

Poulie [ims.] Makara. || – **mobile** Müteharrik makara. || – **fixe** Sabit makara. || **Système de** – Makara terkibi. || – **folle** Kule makarası. || **Axe d'une** – Bir makaranın mili. || **Caisse de** – Makara deliği. || – **double** İki dilli makara. || – **triple** Üç dilli makara. || – **à un** Kanca makarası. || – **à émérillon** Kordonlu makara. || **Joue d'une** – Makara tablası. || **Essieu d'une** – Makara köşesi.

Poulieur [imz.] Makara yapan, makaracı.

Pouliner [fl.] (Kısrak hakkında) Doğurmak.

Poulinière [sms.] **Jument** – Döl yetiştirmeye mahsus kısrak, damızlık kısrak.

Pouliot [imz.] (nb.) Na'na (nane) cinsinden yarpuz, habak, fûtenc, denilen nebat.

Poulot [imz.] İri ve semiz küçük çocuk, toraman.

Poulpe [ims.] Ahtapot. ◆ (mr. Pulpe.)

Pouls [imz.] (*ls* okunmaz) Nabız. || **Se tâter le** – Müsabakaya teşebbüs etmezden evvel kendi kuvvetini denemek. || **Le** – **lui bat** Korkuyor.

Poumon [imz.] Akciğer, rie. || **Respirer à pleins** – **s** İri iri nefes almak. || **User ses** – **s** Bağırmaktan yorulmak.

Poupard [imz.] Kundaktaki iri ve semiz çocuk. ◆ İri bebek. ◆ Uzun uzun tasarlanmış bir sirkat.

Poupart [imz.] Yengeç, pagurya.

Poupe [ims.] Geminin kıçı, pupa. || **Couronnement de la** – Geminin kıç küpeştesi üstü. || **Avoir le vent en** – İşi doğru olmak, işini yoluna koymuş olmak.

Poupée [ims.] Bebek, kukla. ◆ Elbise ve şapkaların vaz' ve tecrübesine mahsus alçıdan baş veya cisim. ◆ Âlüfte. || (mec.) Kukla gibi pek süslü adam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Poupin,e [s.] Küçük ve güzel. ◆ Gayet süslü.

Poupon,ne [i.] Ablak çehreli delikanlı veya kız.

Pour [hc.] İçin, berây, li-ecl: – **vous** Sizin için; – **s'amuser** Eğlenmek için, li-ecli't-tenezzüh. ◆ Sebebinden, dolayı, ötürü: **Punir les pères – les fautes des enfants** Oğulların kabahatlerinden dolayı pederleri muâheze etmek. ◆ Yerine, bedel: **Partir – un autre** Başkası yerine gitmek. ◆ Hakkında: **La tendresse d'une mère – ses enfants** Bir validenin evlatları hakkındaki şefkati. ◆ Göre: **Enfant grand – son âge** Sinnine göre büyük çocuk. ◆ Gibi: **Laissé – mort** Ölü gibi bırakılmış, ölü zannolunarak bırakılmış. ◆ ile: **– vingt francs** Yirmi frank ile, yirmi franga mukabil. ◆ -e, -ye karşı: **Remède bon – la fièvre** Sıtmaya iyi ilaç. ◆ Gelince, kalırsa: **– moi** Bana gelince, bana kalırsa. ◆ Mükâfaten: **– le bien que je fais** Yaptığım iyiliğe mükâfaten. ◆ Müteveccihen: **Il est parti – l'Orient** Memâlik-i şarkiyeye müteveccihen hareket eyledi. || **– lors** O hâlde, öyle ise. || **– que** Ki, tâ ki. || **– peu que** Velev cüzi olsun. = [imz.] Lehinde bulunuş: **Le – et le contre** Leh ve aleyh.

Pourboire [imz.] Bahşiş, kahve parası.

Pourceau [imz.] Domuz, hınzır. || (mec.) **– d'Épicure** Zevk u safâ ve sefâhete dalmış adam.

Pourchasser [ft.] Hırs ve şiddet ve ısrarla takip etmek veya aramak. ◆ Ele geçirmeye çabalamak. ◆ Taciz, tasdi' etmek.

Pourfendeur [imz.] Kılıç ile iki parça eden adam, kabadayı.

Pourfendre [ft.] Kılıçla bir vuruşta iki parça etmek.

Pourlécher (se) [fv.] Dil ile dudaklarını yalamak, yalanmak.

Pourparler [imz.] Müzakere, mükâleme.

Pourpier [imz.] Semiz ot, baklatü'l-hamka'.

Pourpoint [imz.] Fransızların vaktiyle giydikleri bir nevi nîm-ten veya yelek. ◆ Erkek (kadın mukabili olarak). || **Moule du** – Hayat.

Pourpre [ims.] Erguvan boya. ◆ Erguvan renginde kumaş. || (mec.) Hükümdarlık. || **La – romaine** Kardinallik. = [imz.] Erguvanî renk, levn-i ercüvânî. ◆ Bu boyayı veren sedef, firfir. || (t.) Cildin üzerine kırmızı lekeler çıkmasını mûcip bir nevi tehlikeli hastalık, dâü'l-firfir. || (syd.) Nâime-i mercûlü'l-batnî zü'l-galsamati'l-muştî fırkasından kırmız-ı bahrî denilen bir nevi helezon.

Pourpré,e [s.] Erguvan renginde, erguvanî. || (t.) **Fièvre – e** Cildin üzerine ufak kırmızı lekeler çıkmasını mûcip bir nevi tehlikeli sıtma, hummâ-yı firfirî.

Pourprier [imz.] Erguvan boyasını veren sedefin içinde yaşayan hayvan-ı nâim, firfir.

Pourpris [imz.] Avlu. (Hemân yalnız şu tabirde müsta'meldir:) **Les célestes** – Semâvat.

Pourquoi [hr. - hc.] Niçin? Ne için? ◆ Bunun için. || **C'est** – İşte bu sebebe mebnî, bunun için. = [imz.] Sebep, mûcip. ◆ Soruş, sual.

Pourri,e [s.] Çürümüş, çürük, münfesih. || (mec.) Mülevves. ◆ Ahlaksız. || **Temps** – Rutubetli ve muzırr-ı sıhhat hava. = [imz.] Çürümüş, çürük.

Pourrir [fl.] Çürümek, tefessüh etmek. || (mec.) Bozulmak. ◆ Çok yaşamak. = [ft.] Çürütmek. || (mec.) Bozmak, tağyir etmek.

Pourrissage [imz.] Kâğıt imali için paçavra vesâirenin çürüttürülmesi.

Pourrisoir [imz.] Kâğıt imaline yarayan paçavraların çürüttürülmesine mahsus mahal.

Pourriture [ims.] Çürüme, tefessüh, fesha. || (t.) **– d'hôpital** Hastanede hâsıl olan bir nevi ayak kangreni, fesha-i bîmâristan.

Poursuite [ims.] Kovalama, takip. ◆ Arkasına düşme, ısrarlı talep, sa'y ve ikdam. ◆ Birinin aleyhinde ikame-i dava. = [cm.] Takibat, taharriyat. || **– s judiciaires** Takibat-ı adliye, takibat-ı kanuniye. || **– s civiles** Takibat-ı hukukiye. || **– s pénales** Takibat-ı cezaiye. || **– s criminelles** Takibat-ı cinâiye.

Poursuivant [imz.] Bir şeyin arkasına düşen, kovalayan, ısrarla talep ve takip eden adam,

TÜBA TÜRK DİL KURUMU VE TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

muakkib. ◆ Birinin aleyhine ikame-i dava eden adam, müddeî.

Poursuiveur [imz.] Takip etmek itiyadında bulunan adam, muakkib.

Poursuivre [ft.] (*Suivre* gibi tasrif olunur.) Kovalamak, arkasına düşmek, takip etmek. ◆ Musırrâne talep etmek. ◆ Devam etmek. ◆ Söz söylemekte devam eylemek. ◆ Birinin aleyhine ikame-i dava etmek. ◆ Musallat olmak, rahat bırakmamak. || – **sa pointe** Vazifesinde devam ve ikdam etmek.

Pourtant [h.] Bununla beraber, maahâzâ, hâl böyle iken.

Pourtour [imz.] Çevre, daire. ◆ Bir şeyin dâiren-mâ-dâr mesafesi.

Pourtraire [ft.] Vazifesini yapmak.

Pourvoi [imz.] (hk.) Temyiz-i dava. || – **en grâce** Cezanın af veya tahfifi için hükümdardan olunan istid'â, af istirhamı. || Temyiz-i dava. || **Rejeter le** – Temyiz istid'âsını reddetmek.

Pourvoir [fl.] (*Voir* gibi tasrif olunup, yalnız sîga-i istikbaliyesiyle sîga-i şartiyesi *je pourvoirai* ve *je pourvoirais* olur.) Hazırlık görmek, tehyie ve tedarik etmek. ◆ Kâfi olan şeyi tedarik etmek. ◆ Nasb ve tayin etmek. = [ft.] Malzemeyi tedarik etmek, teçhiz etmek. ◆ Kayırmak. ◆ Hâlini ıslah veya istikbalini temin etmek. ◆ Donatmak, tezyin etmek, tayin etmek. || – **en appel** İstînaf-ı dava etmek. || – **en cassation** Temyiz-i dava etmek. || – **en conseil d'État** Şûra-yı devletçe temyiz-i dava etmek. || **Se** – Kendi için tedarik etmek, edinmek. ◆ Bir karar aleyhine istînaf etmek.

Pourvoirie [ims.] Erzak ve levâzımat ambarı. ◆ Bu erzak ve levâzımatın tedarikine memur heyet.

Pourvoyeur [imz.] Bir dairenin erzak ve levâzımatını veren müteahhit. ◆ Vekilharç.

Pourvu que [hr.] Elverir ki, şu şartla ki, beşart-ı an ki.

Poussa yahut **Poussah** [imz.] Porselenden mamul kaba Çin heykel ve resmi.

Pousse [ims.] Sürme, çıkma: **La – des dents** Diş sürmesi, diş çıkması. || (nb.) Filiz, sürgün. ◆ Nefes darlaşmasını mûcip bir nevi beygir hastalığı, ayıklama. ◆ Şarabın bozulup bulanması.

Pousse [ims.] Toz hâline getirilmiş zahîre. ◆ Bazı zahâire karışık toz.

Pousse-café [imz.] Kahveden sonra içilen bir kadeh iksir. (cm.: des *pousse-café*).

Pousse-cailloux [imz.] Piyade neferi.

Poussée [ims.] İtme, kakma, dürtme. ◆ Sürme, filizlenme. ◆ Kuvve-i teb'îdiye, kuvve-i dâfia. || – **des liquides** Sevk-i mâiyat. || (t.) İndifâ', [?]. || – **des terres** Tazyik-i türab.

Pousse-pied [imz.] Bir nevi sedef. (Anatife dahi denilir.)

Pousser [ft.] İtmek, kakmak, dürtmek. ◆ Sürmek, ilerletmek, vardırmak. ◆ Açmak, tevsi' etmek. ◆ Vermek, hâsıl etmek. ◆ İzhar etmek, çıkarmak. ◆ Muvaffakiyetine hizmet etmek. ◆ Terakki ettirmek. ◆ Temdin etmek. ◆ Uzatmak, mecbur etmek. || – **à bout** Kızdırmak. ◆ Cevap veremeyecek hâle getirmek. ◆ İfrata vardırmak. || – **la porte** Kapıyı kapamaksızın kapanmış gibi durmak üzere etmek. || – **reconnaissance** Bir yeri tetkik ve muayene etmek. || – **trop loin** Hadd-i itidalin haricine çıkarmak. || **Poussant plus loin** Daha ilerisine giderek, geçerek. || – **des cris** Bağırmak. || – **des soupirs** İçini çekmek. = [fl.] Bitmek, çıkmak, filizlenmek, sürmek. ◆ Gitmek, varmak. ◆ Devam etmek, ısrar etmek. || – **à la roue** Yardım etmek.

Poussette [ims.] Bir nevi çocuk oyunu.

Poussier [imz.] Toz: – **de charbon** Kömür tozu. ◆ Otel yatağı.

Poussière [ims.] Toz, gubar. ◆ Gösteriş, âlâyiş. ◆ Âdi hâl, bayağı hâl. ◆ Âdi, ehemmiyetsiz şey. || **Réduire en** – Büsbütün perişan etmek. || **Mordre la** – Muharebede maktulen ölmek. || (nb.) – **fécondante** (mr. Pollen.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Poussiéreux,se [s.] Tozlu, tozla mestur.

Poussif,ve [s.] *Pousse* denilen illete müptelâ beygir, ayıklamalı. || (mec.) Nefes darlığına müptelâ adam.

Poussin [imz.] Civciv. ◆ Küçük çocuk.

Poussinière [ims.] Civciv kafesi, yuvası. ◆ Beyne'l-avam Süreyya'ya verilen isimdir. (mr. Pléiades.)

Poussoir [imz.] Saatin çalması için basılan düğme.

Poutre [ims.] Döşeme kirişlerini tutan taban.

Poutrelle [ims.] Küçük kiriş, putrel. || – **en fer** Demir putrel, demir kiriş. || – **de guindage** Rapt veya bağ kirişi.

Pouture [ims.] Hayvanatın kepek vesâire ile semirtilmesi.

Pouvoir [ft.] (Tasrifi: *Je peux* ou *je puis*, *tu peux*, *il peut*, *nous pouvons*, *vous pouvez*, *ils peuvent*; *je pouvais*; *je pus*; *je pourrai*; *je pourrais*; *que je puisse*; *que je pusse*; *pouvant*; *pu,e*). Muktedir olmak. ◆ Gücü yetmek, iktidarı olmak. || – **faire** Yapabilmek. || **Ne pas** – **faire** Yapamamak. || – **aux moyens** Vesâitini istihzar etmek. || **Se** – Mümkün olmak: **Cela ne se peut pas** Bu mümkün değildir. || **Si faire se peut** Mümkün ise.

Pouvoir [imz.] Kuvvet, iktidar. ◆ Hüküm, hükûmet. ◆ İtibar, nüfuz. ◆ Mezuniyet, murahhasiyet, daire-i salâhiyet. ◆ Hak ve salâhiyet-i kanuniye. ◆ Hassa: **L'air a le** – **de renouveler le sang** Havanın kanı temizlemek hassası vardır. ◆ Nüfuz, tesir. ◆ Tasarruf, temellük, yed-i iktidar. || – **exécutif** Kuvve-i icraiye, kuvve-i tenfiziye. || – **judiciaire** Kuvve-i adliye, kuvve-i kazaiye. || – **temporel** Hükûmet-i mülkiye, hükûmet-i cismâniye. || – **spirituel** Hükûmet-i rûhâniye. || – **discrétionnaire** Bazı mahâkim rüesâsının bazı ahvâlde kendi rey ve iradetlerine göre karar vermek üzere olan hak ve salâhiyetleri. || **Être au** – Mevki-i iktidarda bulunmak. || **Arriver au** – Mevki-i iktidara geçmek. || **Pleins** – **s** Mezuniyet-i kâmile. || **Fondé de** – Murahhas, vekil. = [cm.] Hak, salâhiyet, mezuniyet.

Pouzzolane [ims.] Arazi-i bürkâniyede çıkan madeni kireç. ◆ Deniz çimentosu.

Pragmatique [s.] Nazariyatını tetkik-i vekayi üzerine bina eden, tetkik-i vekayi üzerine müesses. || **Sanction** – yahut = [ims.] **La** – Umur-ı mezhebiyeye ve idare-i rûhâniyeye müteallik nizamnâme.

Prairial [imz.] Fransa'da bir vakit 20 Mayıstan 18 Hazirana kadar olan dokuzuncu ay.

Prairial,e [s.] (nb.) Çayırda yetişen, mercî.

Prairie [ims.] Çayır, merc, çemenzar. || – **artificielle** Yonca vesâir otların tohumları ekilmekle hâsıl olan çayır, merc-i suni.

Praline [ims.] Badem şekeri.

Praliner [ft.] Şekerle kavurmak.

Prame [ims.] Altı düz küçük gemi.

Praticabilité [ims.] Yapılabilme, kabiliyet-i imal ve icra. ◆ Kabiliyet-i tatbik. ◆ İşlenebilme, kullanılabilme.

Praticable [s.] Yapılabilir, mümkinü'l-imal, kabil-i icra. ◆ İşlenebilir. ◆ İşlek. || Kabil-i mürur u ubur. || **Chemin** – Mürur u uburu kabil olan tarik. ◆ Kullanılabilir, kullanışlı. ◆ İşe yarar, söz anlar. ◆ Kabil-i muvâneset. ◆ Tiyatro sahnesinde perdede musavver olmayıp hakiki olan (kapı ve pencere vesâire).

Praticien [imz.] Bir fen ve sanatın ameliyat cihetini iyi bilen adam, amelî, ehl-i tecrübe. ◆ Bir sâni' tarafından işlenecek işi tehyie eden işçi.

Pratiquant,e [s.] Ahkâm ve evâmir-i diniye ile âmil olan.

Pratique [ims.] Bir fen ve sanatın ameliyat cihetî, ameliyat. ◆ Fiil, amel, işleme. ◆ İcra, tatbik. ◆ Âdet. ◆ Tecrübe, alışma, mümârese. ◆ Müşteri. || **Avoir une bonne** – Müşterisi çok olmak. ◆ Entrika, hile, desise, dolap. ◆ İş, meşguliyet. || (bhr.) Pratika: **Recevoir** – Pratika almak. || **Admettre en libre** – Sefineye pratika vermek. ◆ Mahâkim ve umur-ı adliye ve fıkhiyeye mahsus usul-i

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

kitâbet, sakk. || Termes – s Istılahat-ı kanuniye ve nizamiye. || Mettre en – Kuvveden fiile getirmek, mevki-i icraya koymak. = [cm.] A'mâl-i diniye, a'mâl-i sâliha. = [s.] Ameliyata müteallik, amelî, nazarînin zıddı.

Pratique [ims.] Kukla oynatanların seslerini tebdil için ağızlarına koydukları teneke düdük.

Pratiquement [h.] Amelî olarak, ameliyatça, ameliyatla. ◆ Bilfiil, fiilen.

Pratiquer [ft.] İşlemek, fiile getirmek. ◆ İcra etmek. ◆ Yapmak, imal etmek, açmak. ◆ Daima münasebette bulunmak. ◆ Para vesâire ile celp ve iğfal etmek.

Pré [d.] İleri ve evvel mânâsıyla kelimat-ı mürekkebede bulunur Latince bir lafızdır: "Prévoir Evvelden derk ve fehm etmek" gibi.

Pré [imz.] Çayır, çimen. ◆ Düello için tayin olunmuş mahal. ◆ Kürek mahkûmlarının gönderildiği yer, kürek.

Préachat [imz.] Satın alınan şeyi tesellüm etmeden evvel fiyatını te'diye.

Préacheter [ft.] Kanunen mevki-i füruhta vaz' tarihinden evvel satın almak. ◆ Satın alınan bir şeyi tesellüm etmeden evvel fiyatını vermek.

Préalable [s.] En evvel söylenilecek yahut yapılacak veya düşünülecek, evvel, mukaddem. || Question – Sâir mevaddan evvel müzakere olunacak madde, madde-i mukaddeme. || Demander, reclamer la question – Bir teklifin reddi ile sâir müzakere olunacak mevaddın tetkikini talep etmek. || Étude – Tahsil-i iptidâî. || Avis – Evvelce olunan ihtar. || Au – En evvel, iptidâ-yı emrde, evvel-be-evvel.

Préalablement [h.] En evvel, iptidâ-yı emrde, evvel-be-evvel.

Préambule [imz.] Mukaddime, dibâce. || – d'une loi Mukaddime-i kanun. || – d'un traité Ahitnâme mukaddimesi. || (mec.) Lüzumsuz söz, beyhûde tatvil-i makal.

Préau [imz.] Manastır avlusu. ◆ Hapishane ve zindan avlusu. ◆ Mektepte şâkirdanın yağmurlu havada gezip teneffüs etmelerine mahsus üstü örtülü mahal.

Prébende [ims.] Muhassas îrad.

Prébendé [imz.] Muhassas îradı olan.

Prébendier [imz.] Bir rütbe-i mahsusayı hâiz rahip.

Précaire [s.] Bir mezuniyet veya müsamaha sayesinde olan. ◆ Müstear. || Nom – Nâm-ı müstear. ◆ Gayr-ı sabit, muvakkat, kararsız.

Précairement [h.] Müstear bir suretle. ◆ Mezuniyet ve müsaadeye müstenid olarak. ◆ Sebatsızlıkla, kararsızlıkla, muvakkaten, gayr-ı sabit olarak.

Précaution [ims.] Tedbir, ihtiyat. ◆ İhtiraz, hazer, sakınma. ◆ İntibah. || Mesures de – Tedâbir-i ihtiyatiye.

Précautionné,e [s.] Tedbirli, ihtiyatlı.

Précautionner (se) [fv.] Tedbirli ve ihtiyatlı davranmak. ◆ Sakınmak, ihtiraz etmek.

Précautionneux,se [i. - s.] İhtiyata çok riâyet eden adam, ihtiyatlı.

Précédemment [h.] Evvelce, mukaddemâ, ânifen.

Précédence [ims.] Takaddüm, mukaddemiyet.

Précédent,e [s.] Diğer bir şeyden evvel olan, mukaddem, sâlif, selef, sâbık. = [imz.] Delil ve numûne ittihaz olunabilir ahvâl ve vukuat, emsal, mesbuk. || Créer un – Emsal olmak. || – légal Emsal-i kanuniye, kaide-i mukaddeme-i kanuniye. || Mauvais – Su-i emsal. || Sans – Emsali sebk etmemiş olan, emsali gayr-ı mesbuk.

Précéder [ft. - fl.] Önden yürümek. ◆ İlerisinde, önünde mevzu' bulunmak. ◆ İleride bulunmak, takaddüm etmek, sebk etmek. ◆ Daha evvel vâki olmak, mukaddem olmak.

Préceinte [ims.] (bhr.) Gemiyi ihâta eden kaplama.

Précepte [imz.] Kaide, nizam. ◆ Hüküm, emir, tembih, vesâyâ. ◆ Hatt-ı harekete ait

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

bir kaideyi, bir ders-i ahlakîyi hâvi düstur, cümle. || Les – s d'une religion Bir mezhebin akaidi.

Précepteur [imz.] Muallim, mürebbi. ◆ Yol gösterici, öğretici, rehber.

Préceptoral,e [s.] Muallim ve mürebbiye mensup ve müteallik olan. (cmz.: *préceptoraux*).

Préceptorat [imz.] Muallimlik, mürebbilik.

Précession [ims.] – des équinoxes Arzın itidâleyn noktalarındaki hareket-i ric'iyesi.

Prêche [imz.] Protestan rahiplerinin mabedde ettikleri yemin.

Prêcher [ft.] Vaaz ve nasihat etmek. || (mec.) İhtar ve tavsiye etmek. ◆ Teyit ve iddia etmek. = [fl.] – d'example Numûne-i imtisal olmak. || – dans le désert Nesâyihine havale-i sem'-i itibar edilmemek. (Bizde "ok meydanında buhur yakmak" tabiri buna muadil olabilir.)

Prêcheur [imz.] Vaiz. ◆ Gaybdan haber veren, kâhin. ◆ Nâsıh, nezir.

Précieuse [ims.] Ca'lî tavır ve hareketli ve sahte nazlı kadın.

Précieusement [h.] Büyük kıymet ve itibar ile. ◆ Pek çok dikkat ve ihtimamla. ◆ Sahte etvar ve naz ile.

Précieux,se [s.] Pahalı, kıymetli, zî-kıymet, kıymettar, girân-bahâ. ◆ Sevgili, aziz. ◆ Garip, tuhaf. || (mec.) Sahte, gayr-ı tabii, tasannu'lu, taklit, ca'lî.

Préciosité [ims.] Sahte tavır ve hâl, naz, cilve, ca'lî vaziyet. ◆ Tekellüf ve tasannu'lu üslup.

Précipice [imz.] Uçurum, yar. || (mec.) Musibet, harabiyet, felaket, perişanlık. ◆ Varta-i helak, mühlike.

Précipitamment [h.] Acele ile, aceleten, ale'l-fevr.

Précipitant [imz.] (k.) Bir mâyinin içinde münhal olan bir cismi ayırıp teressüb ettiren ecsama ıtlak olunur, müressib.

Précipitation [ims.] Uçuruma atma (nadir kullanılır), acele, tehâlük. || (k.) Bir mâyide münhal bulunan bir cismin ayrılıp dibe çökmesi, teressüb. || – s aqueuses Teressübat-ı mâiye.

Précipité [imz.] (k.) Tortu, rüsub. || – blanc Rüsûb-ı beyaz. || – arboressent Rüsub-ı müteşeccir.

Précipiter [ft.] Pek yüksek bir yerden aşağıya atmak, uçurmak. ◆ Ta'cil ve tesri' etmek. ◆ Teressüb ettirmek, çöktürmek. ◆ Giriftar etmek, duçar etmek. || (k.) Bir cismi münhal bulunduğu mâyiden ayırmak, tersib etmek. || Se – Yüksek bir yerden atlamak, kendini aşağıya atmak. ◆ Hücum etmek, şiddetle üzerine varmak. ◆ Çökmek, teressüb etmek.

Préciput [imz.] (*t* okunmaz) (hk.) Bir miras veya vasiyete hisse-mend olan adamın hisse-i irsiyeden fazla olarak almaya me'zun olduğu şey. || – conventionnel Nikâh mukavelenâmesinde zevceynin birbirine vasiyeti. ◆ Bi'l-iştirak zevceyne ait emvâlden beherinin alabildiği miktar.

Précis [imz.] Mücmel, muhtasar, mûcez kitap. ◆ Hülâsa, icmal.

Précis,e [s.] Muayyen, mahdut, kati. ◆ Tam, sahih. ◆ Münakkah.

Précisément [h.] Tam, tamamıyla, hakkıyla. ◆ Elbette. ◆ Bilhassa.

Préciser [ft.] Tayin ve tahsis etmek, tasrih etmek, kati ve sarih surette beyan etmek.

Précision [ims.] İhtisar, îcaz. ◆ Dikkat. ◆ Temyiz. ◆ Sıhhat-i tâmme. || Avec – Kemâl-i vuzuh ile. || Instruments de – Âlât-ı müdekkike, mi'yar aletler. || – de tir Sıhhat-i isabet, sıhhat-i endaht. || Balance de – Mizan-ı müdekkik. = [imz.] – de style Vuzuh.

Précité,e [s.] Sâlifü'z-zikr, ânifü'l-beyan.

Précoce [s.] Vaktinden evvel yetişmiş, mevsimsiz, turfanda. || Enfant – Vaktinden evvel doğan çocuk, hadîc. ◆ Vakt-i münasibinden evvel vuku bulmuş. ◆ Sinnin icap ve müsaadesinden ziyade büyümüş veya açılmış (çocuk).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Précocement [s.] Vaktinden evvel, vakitsiz ve mevsimsiz olarak.

Précocité [ims.] Vaktinden evvel yetişme, turfandalık, vakitsizlik, mevsimsizlik. ◆ Mekbur, hidâc. ◆ Vakt-i münasibinden evvel vuku bulma.

Précompter [ft.] Hesaptan tenzil etmek, tenzil olunacak miktarları evvelden hesap etmek.

Préconception [ims.] (fls.) Bilâ-tetkik evvelce zihinde peydâ edilen fikir.

Préconcevoir [ft.] Bir şey hakkında kable't-tetkik bir fikir peydâ etmek.

Préconçu,e [s.] Kable't-tetkik zihinde tevellüd ve takarrür etmiş.

Préconisation [ims.] İfrat derecede medh ü senâ. ◆ Bir piskoposluğa tayin olunan adamın tasdik-i ehliyeti.

Préconiser [ft.] İfrat ve mübalağa ile methetmek. ◆ Pek ziyade iltizam etmek. ◆ Bir piskoposluğa tayin olunan adamın ehliyetini tasdik etmek.

Préconiseur [imz.] İfratla metheden adam, senâ-hân.

Précordial,e [s.] (t.) Kalbin civarına müteallik, mücâvirü'l-kalb. (cm.: *précordiaux*).

Précurseur [imz.] Müjdeci, mübeşşir. = [s.] Mu'lin, dâll.

Prédécéder [fl.] Bir diğerinden evvel vefat etmek.

Prédécès [imz.] (*s* okunmaz) (hk.) Bir diğerin vefatından evvel vâki olan vefat.

Prédécesseur [imz.] Selef. ◆ Eslâf, ecdat.

Prédestination [ims.] Kader, mukadder, kaza. ◆ Sulehânın saadet-i ebediyeye takdiri.

Prédestiné,e [i. - s.] Saadet-i ebediyesi mine'l-ezel mukadder olan.

Prédestiner [ft.] Saadet-i ebediyesini mine'l-ezel takdir etmek. ◆ Kaza ve kaderle tayin etmek. ‖ (mec.) Tahsis ve tayin etmek, karar vermek.

Prédéterminant,e [s.] Ezelden takdir eden, irade-i cüziyeye halel getirmeksizin ef'al-i beşeriyeyi evvelden tayin ve takdir eden.

Prédétermination [ims.] Takdir-i ezelî, kader-i ilâhî. ◆ Evvelden tanzim ve tayin edilmiş şey.

Prédéterminer [ft.] (Cenab-ı Hakk hakkında) Ef'al-i beşeriyeyi ezelden takdir etmek. ◆ Evvelden tayin ve tanzim etmek.

Prédicable [s.] (mn.) Diğerine dahi kabil-i tatbik; **Le terme animal est – autant de l'homme que de la bête** Hayvan tabiri behâime olduğu kadar insana dahi kabil-i tatbiktir.

Prédicant [imz.] Protestan vaizi.

Prédicat [imz.] (*t* okunmaz) (mn.) Araz, mesnet.

Prédicateur [imz.] Vaiz, hatip. ◆ Bir din veya fikir ve mesleğin nâşiri. ‖ (mec.) Hayra sevk ve teşvik eden şey veya kimse.

Prédication [ims.] Vaaz, hitabet. ◆ Teşvik.

Prédiction [ims.] Gaybdan haber veriş, keramet. ◆ Olmazdan evvel haber verilmiş şey, keşif.

Prédilection [ims.] Muhabbette tercih. ‖ **De –** Diğerlerine tercih olunan.

Prédire [ft.] Evvelden haber vermek, tefeül ve keramet veya hesap ve mülâhaza ile istikbalde vuku bulacak şeyleri keşif ve istihrac edip söylemek.

Prédisposant,e [s.] (t.) Bir hastalığın zuhuruna istidat veren, müheyyî.

Prédisposer [ft.] Evvelce hazırlamak, tehyie etmek.

Prédisposition [ims.] İstidad-ı tabii. ‖ (t.) Bir hastalığa kabiliyet hâlinde bulunma, istidat. ‖ Tehyie.

Prédominance [ims.] Bir şeyin diğer bir şeyden çok ve ziyade kuvvetli olması, galibiyet, galebe, ekseriyet. ◆ Rüchan.

Prédominant,e [s.] Diğer şeylerden çok veya ziyade kuvvetli olan, galip, ağleb, ekser.

Prédominer [fl.] Diğer şeylerden çok veya ziyade kuvvetli olmak, galip gelmek, galebe etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Préembryon [imz.] (tt.) Mukaddem-i rüşeym.

Prééminence [ims.] Rütbe ve mevki ve haysiyetçe takaddüm, tefevvuk.

Prééminent,e [s.] Takaddüm ve tefevvuk eden, fâik, akdem.

Prééмptif [s.] Şüf'aya dair.

Préemption [ims.] Diğerinden evvel satın alma hakkı, hakk-ı şüf'a. || – **en cas d'expropriation** Menâfi-i umumiye için istimlâk olunan mahallerin inşaat-ı umumiyeye adem-i tahsisleri hâlinde mutasarrıf-ı sâbıklarının hakk-ı istirdadı.

Préétablir [ft.] İleri sürmek. ◆ Evvelden ispat etmek.

Préexcellence [ims.] Her şeye tefevvuk, rüchâniyet.

Préexceller [fl.] Tefevvuk etmek, müreccah olmak.

Préexistant,e [s.] Daha evvelden mevcut olan, mukaddem, akdem.

Préexistence [ims.] Diğer bir şeyden evvel mevcut bulunma, takaddüm, akdemiyet.

Préexister [fl.] Diğer bir şeyden evvel mevcut bulunmak. ◆ Zamanca takaddüm etmek.

Préface [ims.] Mukaddime, dibâce.

Préfectoral,e [s.] Vali ve mutasarrıf veya zaptiye nâzırı gibi bir memura mensup ve müteallik veya böyle bir memurdan sâdır olan.

Préfecture [ims.] Valilik, mutasarrıflık. ◆ Vilâyet, eyalet, sancak. ◆ Hükûmet konağı. || – **de la ville** Şehremaneti. || – **de police** Zaptiye nezâreti. || **Conseil de la** – **de la ville** Meclis-i emanet. || – **du port** Liman idaresi.

Préférable [s.] Tercih olunmaya şâyan ve müstahak olan, müreccah, evlâ, yeğ.

Préférablement [h.] Bi't-tercih, tercihan.

Préféré,e [s.] Akranından ziyade sevilen, tercih olunan, müreccah.

Préférence [ims.] Rüchan, tercih. = [cm.] İltifat, hüsn-i nazar. || **De** – Tercihan. || **Avoir la** – Hakk-ı rüchanı olmak.

Préférer [ft.] Ziyade sevmek, tercih etmek. || **Se** – Tercih edilmek. ◆ Kendisini müreccah bulmak, tercih etmek.

Préfet [imz.] Vali, mutasarrıf. || – **de police** Zaptiye nâzırı. || – **maritime** Sahilde bulunan bir eyaletin umur-ı bahriye-i askeriyesini idare eden bahriye kumandanı. || – **du port** Liman reisi. || – **de la ville** Şehremini. || – **des études** Bir mektebin ders nâzırı.

Préfinir [ft.] Vade kesmek, tayin-i mühlet etmek.

Préfix,e [s.] (hk.) Evvelden tayin olunmuş, muayyen, mukarrer.

Préfixe [d. - s.] (sr.) Kelimelerin evveline dâhil olan edevata ıtlak olunur: *Prévoir* kelimesindeki *pré* gibi.

Préfleuraison [ims.] ve:

Préfloraison [ims.] (nb.) Çiçeğin açılmazdan evvelki hâli, mukaddem-i tezehhür.

Préfoliation [ims.] (nb.) Ağaç tomurcuklarının açılmazdan evvelki hâli ve yaprakçıklarının vaziyeti, mukaddem-i teverruk.

Préhenteur [s.] (tt.) Mütenâvil. || **Oiseaux** – **s** Tuyur-ı mütenâvile.

Préfosurer [ft.] Anâsırını icat, halk ve ihtirâ etmek.

Préhension [ims.] (*pré-an*) Tenâvül. ◆ Ahz u zapt.

Préhistoire [ims.] Ezmine-i tarihiyeden mukaddem bulunan zamanların tarihi.

Préhistorique [s.] Tarihin zaptedebildiği zamanlardan evvel olan, kable't-tarih. || **Monde** – Kable't-tarih dünya, fitahl.[86] || **Temps** – **s** Ezmine-i fitahle.[87] || **Anthropologie** – Kable't-tarih âlem-i beşer. ◆ Pek kadim.

86 Orijinal metinde dizgi hatası: مطحل şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında فطحل olması gerektiği anlaşılmaktadır.

87 Bkz. bir önceki dipnot.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Préjudice [ims.] Halel, zarar, ziyan, hasar. || **Au – de quelqu'un** Filanın zararına olarak. || **Porter** – Izrar etmek. ◆ Gadr, mağduriyet. || **Sans** – Halel getirmeksizin.

Préjudiciable [s.] Halel getiren, muhill, muzır. ◆ Mağduriyeti mûcip, bâis-i gadr. || **Effet** – Mazarrat-ı melhûza.

Préjudiciaux [smz. - cm.] (hk.) **Frais** – İstînaf ve temyiz-i hüküm olunduğu sırada teminat olarak peşin verilen masârif.

Préjudiciel,le [s.] (hk.) Esas davaya takdimen rüyeti lazım gelen. || **Questions** – **les** Mesâil-i mütekaddime. || **Exceptions** – **les** İtirazat-ı mütekaddime.

Préjudicier [fl.] Halel getirmek, ızrar eylemek, sekte-dâr ve halel-pezîr etmek.

Préjugé [imz.] Fikr-i bâtıl, itikad-ı bâtıl, hurâfat. || (hk.) Evvelce rüyet olunarak emsaline numûne ittihaz olunabilir dava veya bu suretle verilmiş hüküm, emsal, makîsün-aleyh.

Préjuger [ft.] Evvelce hükmetmek, anlamak. ◆ Kable't-tahkik hüküm vermek. ◆ Zan ve tahmin etmek. ◆ His ve teferrüs etmek. || – **le fond** Netice-i hükmü ihsas ettirmek. || **Sans** – **le fond** Esas meseleye girişmeksizin.

Prélard [imz.] Gemide eşyayı örtmeye mahsus muşamba.

Prélasser (**se**) [fv.] Kurulmak, çalım satmak, tekebbür etmek.

Prélat [imz.] Reis-i rûhânî, baş papaz.

Prélature [ims.] Riyâset-i rûhâniye, baş papazlık.

Prêle [ims.] Ağaç ve madenleri cilâlamaya yarayan ot, haşîşetü't-tug. (*Presle* dahi yazılır.)

Prélegs [imz.] (*pré-lé*) Bir mirasın taksiminden evvel varislerin birine verilmek üzere tefrik olunan hibe-i irsiye.

Préléguer [ft.] Mirasın taksiminden evvel bir veya birkaç hibe-i irsiyeyi tefrik etmek.

Prêler [ft.] Haşîşetü't-tug denilen otla silip perdahlamak.

Prélèvement [imz.] Bir şeyin topundan ber-vech-i peşin bir miktarını ayırıp alma. = [s.] İfraz.

Prélever [ft.] Bir şeyin umumundan ber-vech-i peşin bir miktarını ayırıp almak.

Préliminaire [s.] Maksattan evvel ve onu izah için îrad olunan, mukaddemat kabîlinden olan. = [imz. - cm.] Mukaddemat; – **de la paix** Mukaddemat-ı sulhiye; – **d'un traité** Bir muâhedenin evveliyatı. || **Enquête** – Tahkikat-ı iptidâiye.

Préliminairement [h.] Maksada şüru' etmezden evvel, mukaddemat kabîlinden olarak.

Prélire [ft.] İlk tertip provasını okumak.

Préludes [imz.] (ms.) Düzen, akorde. ◆ Taksim, peşrev. || (mec.) Mukaddime, alâim, delil, alâmet. || – **s** Misal, sevâbık.

Préluder [fl.] Ses veya çalgıya düzen vermek, akorde etmek. || (mec.) İntizam vermek. ◆ Başlamak, mübâşeret etmek.

Prématuré,e [s.] Vaktinden evvel yetişmiş, turfanda (meyve vesâire). || (mec.) Vakt-i münasibinden evvel yapılan, vakitsiz, nâ-be-hengâm. ◆ Vaktinden evvel zuhur eden, vakitsiz. || **Mort** – **e** Ecel-i müeccel.

Prématurément [h.] Vakt-i münasip veya mevsiminden evvel olarak, vakitsiz, mevsimsiz, nâ-be-hengâm olarak.

Prématurité [ims.] Vakt-i münasip ve mevsiminden evvel zuhur etme veya yetişme, turfandalık.

Préméditation [ims.] Amd, taammüd, kasıt. || **Avec** – Amden, müteammiden. || **Sans** – Min-gayri taammüdin.

Préméditer [ft.] Taammüd ve tasmim etmek, evvelden kararlaştırmak.

Prémices [ims. - cm.] İlk mahsul. || (mec.) İlk eser, ilk telif veya icat. ◆ İptidâ, evâil.

Premier,ère [s.] Birinci, evvel, evvelki. ◆ Baş reis: – **secrétaire** Başkâtip, kâtib-i evvel. || **Les** – **s juges** Bidâyet mahâkimi, bidâyet hükkâmı. || – **état** Hâl-i sâbık. || **Rétablir**

TÜBA TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tubaarsiv.com

dans le – état Hâl-i sâbıka ircâ ettirmek. ◆ Nâ-tamam. || Le – En iyi, en meşhur, birinci. || Matières – ères İşlenmemiş külçe veya tabii hâlinde bulunan mahsulât, mevadd-ı iptidâiye. || (r.) Nombre – Vâhidle kendinden başka hiçbir adetle taksim kabul etmeyen adet: 3 ve 5 ve 7 gibi. || Jeune – Tiyatroda âşık rolünü icra eden oyuncu. || – jour Bidâyet, başlangıç. || Au – jour Yakında. = [imz.] Nebatatın birinci katı. = [ims.] Birinci mevki. ◆ İlk defa mevki-i temâşâya vaz' olunan tiyatro oyunu. = [ims. - cm.] Birinci localar.

Premièrement [h.] Birinci derecede, evvelâ. ◆ En evvel, evvel-be-evvel.

Premier-né [imz.] Bir ailenin ilk doğmuş ve en büyük erkek evladı. || (mec.) İlk netice, ilk tesir. = [s.] İlk doğmuş çocuk. (cm.: des *premier,nés*).

Premier-Paris [imz.] Paris gazetelerinin başmakaleleri.

Prémisse [ims.] (mn.) Bir kaziyenin suğrâ ile kübrâdan ibaret olan mukaddematı, mukaddem ve tâli.

Prémonitoire [s.] (t.) Evvelî, micennî. || Diarrée – İshal-i evvelî.

Prémontré [imz.] Bir tarik-i mahsusa mensup rahip.

Prémotion [ims.] İrâdetullahın harekât-ı beşeriyede zuhuru.

Prémunir [ft.] Esbabını tehyie etmek. || Se – Kendi esbab-ı müdafaasını tehyie etmek, tedbirli bulunmak.

Prenable [s.] Alınabilir, zaptı mümkün. ◆ Celp ve iğfal edilebilir.

Prenant,e [s.] Alan, âhiz, kâbız. || Partie – e Akçe kabz eden. || (tt.) Sarılan, sarmaşan. || Queue – e Bazı hayvanların ağaç dallarına sarıp saldıkları kuyrukları, zeneb-i kâbız.

Prendre [ft.] *Je prends*, *tu prends*, *il prend*, *nous prenons*, *vous prenez*, *ils prennent*; *je prenais*; *je pris*; *je prendrai*; *je prendrais*; *prends*, *prenons*, *prenez*; *que je prenne*, *que tu prennes*, *qu'il prenne*, *que nous prenions*, *que vous preniez*, *qu'ils prennent*; (*que je prisse*; *prenant*; *pris,e*). Almak, ahz u kabz etmek. ◆ Tutmak, kapmak. ◆ İttihaz etmek. ◆ Çalmak, sirkat etmek. ◆ Zapt ve feth etmek. ◆ Satın almak. ◆ Kiralamak, istîcar etmek. ◆ İçmek, yemek. ◆ Giymek, takmak. ◆ Yemek. ◆ Esir almak. ◆ Tevkif ve derdest etmek. ◆ Hücum etmek. ◆ Tedarik etmek, bulmak. ◆ Kesb etmek. ◆ İsti'mal etmek. ◆ Bilâ-iştikâ kabul etmek. ◆ Nazar-ı mülâhazaya almak. ◆ Farz etmek. ◆ Vâsıl olmak. ◆ Aldatmak. ◆ Bahse girişmek. ◆ Yerine koymak, nazarıyla bakmak: Me prenez-vous pour un sot? Beni budala yerine mi koyuyorsunuz? || – les armes Silaha sarılmak, silahlanmak. || – la fuite Kaçmak, firar etmek. || – du corps Şişmek, tavlanmak. || – du tabac Enfiye çekmek. || – femme Evlenmek. || – la main Sağ tarafa, mevki-i şerefe oturmak. || – à part Bir tarafa çekmek. || – les devants Önden gitmek, yol almak. || – son temps Acele etmemek. || – du repos İstirahat etmek. || – patience Sabretmek. || – la mouche Darılmak, gücenmek. || – le change Aldanmak, yanılmak. || – au mot Bir sözle anlamak. || – un parti Bir karar vermek. || – son parti Hâh nâ-hâh kabul etmek. || – le parti de Birini iltizam etmek. || – à témoin Şahit çıkarmak, istişhad etmek. || – à cœur Bir işe can u yürekten ve kemâl-i ehemmiyetle yapışmak. || – à tâche Çabalamak. || – l'engagement Taahhüt etmek. || – l'essort Terakki etmek. || – l'initiative Teşebbüsat-ı iptidâiyede bulunmak, hareket-i mütekaddimede bulunmak, müsabakat etmek. || – des mesures Tedâbir ittihaz etmek. || – une femme à intérêt Faizle akçe istikraz etmek. || – le vent Yelken açmak. || – la mer Gemiye binip deniz seyahati etmek. || – le large Açılmak, engine çıkmak. || – terre Karaya çıkmak. || – en main Bizzat idare etmek. || – en mal Fena mânâ vererek gücenmek. || – en considération Nazar-ı ehemmiyete almak. || – fait et cause Araya girmek, tavassut etmek. || – en pitié Acımak, te-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

rahhum etmek. || – **congé de** Vedalaşmak. = [fl.] Kökleşmek, tutmak. ◆ Tutmak, incimad etmek. ◆ Kalınlaşmak, pekleşmek. ◆ Sapmak. ◆ Hâsıl olmak, tahassul etmek. || (mec.) Hüsn-i kabule mazhar olmak. ◆ Tesir etmek. || **Il lui prit une douleur** Bir sancıya yakalandı. || **Se** – İlişmek. ◆ Tutulmak. ◆ İsti'mal edilmek. ◆ Yakalamak, yapışmak. ◆ Aldatılmak, iğfal edilmek. || **Se – de vin** Sarhoş olmak. || **Se – d'amitié** Kesb-i muhabbet ve dostî etmek. || **Se – à pleurer** Ağlamaya başlamak. || **S'y – bien** İzhar-ı maharet ve liyakat etmek; **S'y – mal** İzhar-ı acz etmek. || **S'en – à quelqu'un d'une chose** Bir mesuliyeti başkasına hamletmek. || **Il vous en prendra mal** Zararını göreceksiniz.

Prendre [imz.] Alma, ahz, kabz. || **Avoir le – et le laisser** Bir işte muhayyer olmak.

Preneur,se [i.] Alıcı, âhiz, kâbız. ◆ Fatih. ◆ Müste'cir. ◆ İçen, şârib. ◆ Daimi surette isti'mal eden.

Prénom [imz.] Herkesin ailesi isminden başka olan ism-i zâtîsi. || **Nom et – s** İsim ve şöhret.

Prénommé,e [i.] İsmi sebk etmiş, sâlifü'z-zikr, mârrü'l-beyan.

Prénommer [ft.] Birine isim koymak.

Prénotion [ims.] Bir şey hakkındaki malumat-ı iptidâiye ve nâfia. || (fls.) Descartes silk-i felsefisinde efkâr-ı fitriye, hulkiye.

Préoccupation [ims.] Aklın bir şeye saplanması, bir şeyle kesret-i iştigal, dalgınlık, meşâgil-i zihniye. ◆ Endişe. ◆ Garaz.

Préoccupé,e [s.] Zihni bir şeyle meşgul, dalgın.

Préoccuper [ft.] Zihni ziyadesiyle işgal etmek, başka şey düşünmeye fırsat bırakmamak. || **Se** – Zihnen meşgul olmak. ◆ Dalgın olmak.

Préopercule [imz.] (hyv.) Civar-ı sedîd.

Préopinant,e [i.] Rey itâsında müsabakat eden.

Préopiner [fl.] Diğerinden evvel rey vermek, itâ-yı reyde müsabakat etmek.

Préparateur [imz.] Hazırlayan, tedarik ve tehyie eden adam.

Préparatif [imz.] Tedarikât, hazırlık. || – **s de guerre** Tedarikât-ı harbiye. || – **s militaires** Tedarikât-ı askeriye. || – **s de voyage** Yol tedarikâtı. (Başlıca cem'i müsta'meldir.)

Préparation [ims.] Hazırlama, hazırlanma, tehyie. ◆ Terkip, imal.

Préparatoire [s.] Hazırlayıcı, müheyyî, idâdî. || **École** – Mekteb-i idâdî. || **à titre** – Suret-i idâdiyede. || **Jugement** – Karar-ı idâdî. || **Adjudication** – Müzayede-i iptidâiye, ilk müzayede veya münâkasa. || **Actes – s** Muamelât-ı iptidâiye.

Préparer [ft.] Hazırlamak, tehyie etmek. ◆ Terkip ve tertip etmek. ◆ Bir şeye müstaid olacak bir hâle getirmek, istidat vermek. || **Se** – Hazırlanmak. ◆ Kendisi için hazırlamak.

Prépondérance [ims.] Nüfuz ve haysiyetçe galebe ve tefevvuk.

Prépondérant,e [s.] Nüfuz ve haysiyetçe galip ve fâik olan, nüfuzlu.

Prépondérer [fl.] Galip, mütefevvik olmak.

Préposé,e [i. - s.] Memur. || – **de la douane** Gümrük kolcusu. || (fls.) Descartes silk-i felsefisinde efkâr-ı fitriye, hulkiye.

Préposer [ft.] Memur etmek.

Prépositif,ve [s.] (sr.) Huruf-ı cer ve edevat-ı ilsâkiye kabîlinden olan.

Préposition [ims.] (sr.) Harf-i cer, harf-i ilsak.

Prépotence [ims.] Hüküm ve nüfuz.

Prépuce [imz.] Sünnet derisi, gulfe.

Prérogative [ims.] İmtiyaz-ı mahsus. ◆ Menâfi-i tabiiye.

Près [hc.] Yanında, yanına, yakın, kurbunda. ◆ Göre, nispeten, yanında. || **Que sont-ils – de vous** Sizin yanınızda (size nispeten) onlar nedir? ◆ Hemen, takriben, karib. || **Il y a – de vingt ans** Takriben yirmi sene vardır, yirmi seneye karibdir. || **Être – de** Üzere bulunmak: **Être – de mourir** Ölmek üzere bulunmak. || **Serrer de** – Dar bir yere sıkıştırmak. || **Cela me touche de** – Bunda çok menfaatim vardır, bunun bana doğrudan doğruya taalluku vardır. || **à cela** – Bundan

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

başka. || à beaucoup – Çok farkı var. || à peu – ve à peu de chose – Hemen, az farkla, takriben. || – à – Yan yana, yakın yakın. || – de Kurbunda. || Être – de ses pièces Zahîresi tükenmiş olmak.

Présage [ims.] Bir şeyin evvelden istihrac ve tefeülüne delâlet eden alâmet, fal, delâlet. || Heureux – Sa'd. || Mauvais – Nahs.

Présager [ft.] Gelecek bir şeye alâmet olmak, delâlet etmek. ◆ Tefeül etmek.

Pré-salé [imz.] Deniz suyuyla sulanan çayırlarda otlamış koyun ve bu koyunun eti. ◆ Deniz suyuyla sulanan çayır.

Presbyte [i. - s.] Ufak şeyleri ancak gözünden uzak tutarak görebilen adam, medîdü'l-basar. = [s.] Medîdü'l-basar adamlara mahsus (gözlük vesâire).

Presbytéral,e [s.] Köy veya mahalle papazına veya onun ikametgâhına mensup ve müteallik.

Presbytère [ims.] Köy yahut mahalle papazının ikametgâhı.

Presbytériens [imz. - cm.] (Mezhep) Silsile-i rûhâniyeyi reddeden Protestanlar ki İskoçya Protestan kilisesine tâbi olanlar demektir.

Presbytérianisme [imz.] Presbiteryen mezhebi.

Presbytie [ims.] ve:

Presbytisme [imz.] Küçük şeyleri ancak gözden uzak tutarak görebilme, meddü'l-basar.

Prescience [ims.] İlmü'l-gayb. (Mahsusat-ı ilâhiyedendir.)

Prescient,e [s.] Gayb ve istikbali bilen, âlimü'l-gayb.

Prescriptible [s.] (hk.) Mürur-ı zamana tâbi.

Prescription [ims.] (hk.) Mürur-ı zaman kaidesi. || – acquisitive Temellüke sebep olan mürur-ı zaman. || – libératoire Beraati mûcip olan mürur-ı zaman. || – quinquennale Ticaret kanun[un]ca mer'î olan beş senelik mürur-ı zaman. || Interrompre la – Mürur-ı zamanı kat' etmek. || – des peines Mücâzatın sukutu. ◆ Bir deynin mühlet-i hitamında aranmamasıyla sâkıt olması. ◆ Emir, tembih, ahkâm. || (t.) Tabibin verdiği reçete, tertip.

Prescrire [ft.] (*écrire* gibi tasrif olunur) Emir vermek, hükmetmek. ◆ Reçete tertip etmek. || (hk.) Mürur-ı zamanla hak kazanmak. || – une dette Mürur-ı zamanla deyn sâkıt olmak. ◆ Mesmu' olmamak. || Se – Kanun ve kaide ittihaz etmek. ◆ Mürur-ı zamanla kazanılmak.

Préséance [ims.] Hasbe't-teşrifat hakk-ı takaddüm.

Présence [ims.] Hazır ve mevcut bulunuş, huzur, mevcudiyet. || Faire acte de – İspat-ı vücut etmek. ◆ Karşı karşıya bulunuş, mukabele, muvâcehe. || – d'esprit Hazırcevaplık, bedâhet, irtical. || En – Huzurunda. ◆ Taht-ı tesirinde. ◆ İcabatınca.

Présent [imz.] Hediye, peşkeş, armağan, tuhfe.

Présent,e [s.] Hazır, mevcut, hâzır-bi'l-meclis. || Le – acte İşbu senet. || La – e lettre İşbu mektup. || Avoir la mémoire – e Kolayca tahattur etmek. || – ! Mevcut! = [imz.] Şimdiki vakit, hâl. || (sr.) Hâl sîgası. || à – Şimdi, şimdiki hâlde. || De – El-yevm.

Présentable [s.] Gösterilebilir, arz ve takdime şâyan.

Présentateur,trice [i.] Arz ve takdim eden adam. ◆ Huzura çıkaran adam, teşrifatçı.

Présentation [ims.] Arz, takdim. || Payable à – Hîn-i ibrazında te'diye olunacak. || Droit de – Bazı memurînin haleflerini intihab ve tayin hakkı. || (t.) Büzur. ◆ Takdim, teşrifatçılık. ◆ Peydâ-yı muârefe etmeleri için iki kişiyi birbirine takdim etme. || – de la Vierge Hazret-i Meryem'in mabede takdim olunduğu güne müsâdif yortu.

Présentement [h.] Şimdi, bugünkü günde, şimdiki hâlde.

Présenter [ft.] Arz ve takdim etmek. ◆ Peydâ-yı muârefe etmeleri için iki kişiyi birbirine takdim etmek. || – un effet à l'acceptation Bir poliçeyi kabul için ibraz etmek. ◆ İdhal etmek. ◆ Huzura çıkarmak. ◆ Göstermek, ibraz ve izhar etmek. ◆ Makam-ı

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tehditte göstermek. || – les armes Has (hazır) veya selam durmak. || Tel qu'il est présenté Heyet-i hâzırası ile. || Se – Birinin önüne, huzuruna çıkmak. ◆ Zuhur etmek, çıkmak. ◆ Vuku bulmak, tahaddüs etmek.

Préservateur,trice [s.] Saklayan, muhafaza ve vikaye eden.

Préservatif,ve [s.] Muhafaza ve vikayeye yarayan. = [imz.] (t.) Hastalığın önünü almaya mahsus ilaç, vâkî.

Préservation [ims.] Muhafaza, vikaye.

Préserver [ft.] Saklamak, muhafaza ve vikaye etmek.

Présidence [ims.] Reislik, riyâset. ◆ Müddet-i riyâset. ◆ Makam-ı riyâset.

Président [imz.] Reis, baş. ◆ Reis-i hükûmet.

Présidente [ims.] Riyâset eden kadın, reise. ◆ Reis zevcesi.

Présidentiel,le [s.] Reise veya riyâsete mensup ve müteallik.

Présider [ft.] Riyâset etmek, taht-ı riyâsete almak, idare etmek. = [fl.] Reis olmak, icra-yı riyâset etmek. ◆ Sahip ve hâmi olmak. || – à Bir şeye nezâret etmek. ◆ Bir şeyde en ziyade tesiri hâiz olmak.

Présides [ims. - cm.] İspanya'da küreğe mahkûm mücrimlerin gönderildikleri mahaller ki Afrika sahilindedir, menfâ.

Présidial,e [s.] Eski bir nevi mahkeme-i temyize mensup ve müteallik. = [imz.] Eski bir nevi mahkeme ve onun hükmü dairesinde bulunan memleket (cm.: *présidiaux*).

Présignifier [ft.] (*prè-si*) Evvelden haber vermek, beyan ve irâe etmek.

Presle [ims.] (mr. Prêle.)

Présomptif,ve [s.] Akreb, meşru.

Présomption [ims.] Zan, zann-ı kavi. ◆ Hodbinlik, hodpesendlik, ucb. || (hk.) Mertebe-i katiye. || – légale Farz-ı kanunî.

Présomptueusement [h.] Kendini beğenerek, ucb ve hodbinlikle.

Présomptueux,se [i. - s.] Kendini beğenmiş, hodbin, hodpesend, mağrur.

Presque Hemen, takriben, gibi. (Bu kelimenin âhirindeki -e- yalnız *presqu'île* terkibinde hazf olunur.)

Presqu'île [ims.] Şibh-i cezîre, nîm-cezîre, cezîre: La – d'Arabie Cezîretü'l-Arap. || – des Balkans Balkan şibh-i cezîresi. (*Péninsule* dahi denilir.)

Préssage [imz.] Sıkıştırma, tazyik.

Pressant,e [s.] Sıkıştıran, mübrim, musır. ◆ Müsta'cel, tehir kabul etmez.

Presse [ims.] Kalabalık, izdiham. ◆ İsti'cal, müsâraat. ◆ İngiltere'de cebren neferat-ı bahriye kayıt ve cem'i. ◆ Makine, mengene, cendere. ◆ Tab' tezgâhı. || Ouvrage sous – Derdest-i tab' kitap. || La – Gazeteler, matbuat. || – intérieure Matbuat-ı dâhiliye. || – extérieure Matbuat-ı hariciye. || Délit de – Matbuat cerâimi. || – à copier Kopya makinesi. || – à bras El tezgâhı. || – à plomber Kurşun zımbası. || – hydraulique Su cenderesi. || – monétaire Sikke zımbası, sikke makinesi. || La – y est Bu modadır, herkes oraya gidiyor, alkışlıyor.

Presse [ims.] Çekirdeği ayrılmaz et şeftalisi.

Pressé,e [s.] Acelesi olan, müsta'cel işi olan. ◆ Çok arzu eden, mecbur ve meftun. ◆ Zaruri, vacip, elzem, mühim ve müsta'cel. ◆ Sıkıştırılmış, ihâta ve tazyik olunmuş. ◆ Tazyik altında bulunan, muazzeb. ◆ Basık, makineden geçmiş. || Être – d'argent Paraya ihtiyacı olmak.

Pressée [ims.] Ta'sir edilmek üzere makineye konulan meyvelerin mecmûu.

Pressentiment [imz.] His, teferrüs, şahâdet-i kalp, hiss-i kable'l-vuku.

Pressentir [ft.] (*Sentir* gibi tasrif olunur.) Zuhur edecek bir şeyi evvelden teferrüs ve hissetmek, kalpte doğmak, kalbi şahâdet etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Presse-papier [imz.] Kâğıtlar uçmamak için üzerlerine konulan ağır şey, kâğıtlık. (cm.: des *presse-papiers*).

Presser [ft.] Sıkmak, ta'sir etmek. ◆ Sıkıştırmak, tazyik etmek. ◆ Basmak, makineye koymak. ◆ Takip etmek, kovalamak. ◆ Ta'cil ve tesri' etmek. ◆ Taciz ve tasdi' etmek. ◆ İstifade etmek. = [fl.] Müsta'cel olmak, mühlet ve tehir kabul etmemek. || **Se** – Sıkışmak. ◆ Üst üste hâsıl olmak. ◆ İsti'cal etmek.

Pressier [imz.] Matbaalarda tezgâhçı, makineci.

Pression [ims.] Sıkıştırma, basma, tazyik, ağırlık. || **La – de l'atmosphère** Tazyik-i hava. || **– ordinaire** Tazyik-i âdi. || **Haute** – Tazyik-i âlî, tazyik-i cebrî. || **Basse** – Tazyik-i ednâ. || **Cylindre de haute** – Tazyik-i âlî silindiri. || (mec.) İmal-i nüfuz.

Pressis [imz.] (s okunmaz) Etin ve bazı nebatatın tazyikle çıkarılan suyu, usâre.

Pressoir [imz.] Üzüm ve zeytin vesâire ezmeye mahsus makine, mengene, mi'sar. ◆ Bu makinenin bulunduğu mahal. || (mec.) Para çekmeye vasıta.

Pressurage [imz.] Üzüm vesâirenin makineye konup sıkılması, ta'sir. ◆ Cibrenin ta'sirinden çıkarılan şarap. || (mec.) Bir şey istihsali için icra olunan tazyik.

Pressurer [ft.] Suyunu veya yağını çıkarmak üzere sıkmak ve ezmek, ta'sir etmek. || (mec.) Ağır vergilerle belini kırmak, ezmek. ◆ Cebren veya hile ile soyup mâmelekini almak.

Pressureur [imz.] Üzüm ve zeytin vesâire ezmeye mahsus makinenin makinecisi.

Prestance [ims.] Simanın gösterişi, vakar, heybet.

Prestant [imz.] Erganunun bir türlü çalınması.

Prestation [ims.] İstihsal, icra. ◆ Tedarik, itâ. || **– de serment** İcra-yı resm-i tahlif. || **– en nature** Tarik bedel-i nakdîsi, yolların tesviyesi için olan mükellefiyet. || **– en argent** Bedel-i nakdî.

Preste [s.] Mahir, maharetli. ◆ Hafif, seri, çabuk. = [hd.] Çabuk!

Prestement [h.] Çabuk ve hafif bir suretle, sürat ve maharetle, çeviklikle.

Prestesse [ims.] Çabukluk, hafiflik, sürat ve maharet.

Prestidigitateur [imz.] Hokkabaz.

Prestidigitation [ims.] Hokkabazlık, el çabukluğu.

Prestige [imz.] Göz boyama, sihirbazlık, şa'beze. || (mec.) Hârik-i âde tesir ve kuvvet, icâz. ◆ Nüfuz, kuvve-i maneviye.

Prestigieux,se [s.] Göz boyama ile olan, sihre müteallik, sihirkâr. || (mec.) Sihr-edâ.

Presto ve **Prestissimo** [h.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Süratle, pek çabuk.

Présumable [s.] Kabil, mümkün, muhtemel.

Présumé,e [s.] Muhtemel, maznun.

Présumer [ft.] Zan ve kıyas etmek, farz ve tahmin etmek, ihtimal vermek. = [fl.] Bir şey hakkında pek ziyade hüsn-i zanda bulunmak.

Présupposer [ft.] (*su*) Evvelden farz etmek, kabul etmek.

Présupposition [ims.] (*su*) Evvelden olunan farz, faraziyat.

Présure [ims.] Yoğurt mayası.

Prêt [imz.] Ödünç, karz, âriyet, idâne. || **– sur gages** Rehin mukabilinde karz. || **– hypothéquaire** Akar rehin ile karz. || **– à usage** Âriyet. || **– de consommation** Karz, ikraz. ◆ Ödünç verilen şey. ◆ Nefer ve onbaşı ve çavuş maaşı. || **Maison de** – Rehin mukabilinde para ikraz eden banka, emniyet sandığı.

Prêt,e [s.] Hazır, müheyyâ, âmâde.

Pretantaine [ims.] **Courir la** – Bilâ-sebep öteye beriye koşmak. (*Pretentain* dahi yazılır.)

Prêté [imz.] (Yalnız şu tabirde müsta'meldir) **C'est un – pour un rendu** yahut **C'est un – rendu** Haklı bir mukabeledir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Prêt-Jean [imz.] Habeş hükümdarına verilen unvandır. (mr. Négus).

Prétendant,e [s.] Talip, heveskâr, müddeî, râgıb. = [imz.] Bir kadınla izdivaca talip adam.

Prétendre [ft.] İddia etmek, kendi hakkı gibi talep etmek. ◆ İstemek. ◆ Bir şeyin sıhhatini iddia etmek, sahih olduğuna ısrar etmek. = [fl.] İddia-yı ehliyet etmek. || **Se** – Kendini addetmek.

Prétendu,e [s.] Vücudu rivayet olunan, iddia ve farz olunan, gayr-ı sahih, sahte, güya: **Un – savant** Bir sahte âlim, güya âlim, âlimlik iddiasında bulunur bir adam. = [i.] Nişanlı, namzet.

Prêts-nom [imz.] Kendisine ait olmayan bir mukavele ve senedin kendi ismi üzerine akdolunduğu adam, mukrizü'l-ism. (cm.: des *prête-noms*).

Pretentaine [ims.] (mr. Pretentain.)

Prétentieusement [h.] İddia ile, müddeiyâne, azamet-fürûşâne, bâlâ-pervâzâne.

Prétentieux,se [s.] İddiası çok, iddialı, davacı.

Prétention [ims.] İddia, müddeâ, dava-yı ehliyet; **Homme à** – İddialı adam, ehliyet davasında bulunan adam. ◆ Gurur, azamet.

Prêter [ft.] Ödünç vermek, âriyeten vermek, ikraz ve idâne etmek. ◆ Atıf ve isnat etmek. ◆ Vermek, tedarik etmek. ◆ Muâvenetini teklif etmek. || – **secours** İmdat etmek. || – **le main** İştirak etmek, müşterik olmak. || – **l'oreille** Kulak asmak, dinlemek. || – **le serment d'usage** Ber-mutad resm-i tahlifi icra etmek, yemin etmek. || (as.) – **le flanc** Hasma ordunun yan tarafını çevirerek yürümek, yahut böyle ahz-ı mevki etmek, ve (mec.) vesile vermek. = [fl.] Çekilmekle açılmak, uzanmak. || (mec.) Sebebiyet vermek, sermaye olmak. || **Se** – Muvâfakat etmek. ◆ İrtikâb etmek.

Prêter [imz.] Ödünç, âriyet, karz.

Prêtérit [imz.] (*t* okunur) (sr.) Mazi sîgası.

Prétérition [ims.] (ed.) Bir şeyi sarâhaten zikretmeyip de zımnen ifham ediş, îham, tevriye. (*Prétermission* dahi denilir.)

Préteur [imz.] Eski Romalılarda nefs-i Roma'da icra-yı adalet ve hükûmet veya bir eyaleti idare eden büyük memur.

Prêteur,se [i. - s.] İkraz eden, mukriz. || – **à usage** Muir.

Prétexte [imz.] Vesile, bahane. || **Sous – de** Bahanesiyle, vesilesiyle, ser-rişte ittihaz ederek.

Prétexte [ims.] Eski Romalılarda zâdegân gençlerinin giydikleri işlemeli beyaz libas. = [s.] **Robe –** Kezâ.

Prétexter [ft.] Vesile ittihaz etmek, bahane etmek.

Prétintaille [ims.] Kadın elbisesine takılan dantela, elbise harcı. ◆ Ehemmiyetsiz şey.

Prétintailler [ft.] Elbiseyi harç ile ve dantela ile tezyin etmek, donatmak.

Prétibio[88] [s.] (tşr.) – **digital** Mukaddem-i kasabî-i ısbı'.

Prétoire [imz.] Eski Romalılarda bir pretorun taht-ı riyâsetinde bulunan mahkeme. ◆ Ale'l-ıtlak mahkeme.

Prétorien,ne [s.] Eski Romalılarda bir mahkeme-i âliyenin riyâsetinde bulunan veya bir eyalet idare eden büyük memura mensup ve müteallik. || **Garde – ne** yahut **Les – s** Eski Roma imparatorlarının asâkir-i hâssası.

Prétraille [ims.] Tâife-i ruhban, rûhânîler güruhu. (Makam-ı istihfaf ve istihzâda müsta'meldir.)

Prêtre [imz.] Papaz, rahip, keşiş. ◆ Bir dinin âyin-i mezhebini icra eden reis-i rûhhânî.

Prêtresse [ims.] Eski Yunanlı ve Romalılarda bir ilâhenin ibadetine mahsus rahibe. || – **de Vénus** Âlüfte.

Prêtrise [ims.] Papazlık, keşişlik, ruhbaniyet.

88 Bu maddenin imlâsı ve içeriğindeki hatalar *Lugat-ı Tıbbiye*'ye (1290/1873) başvurularak düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Préture [ims.] Eski Romalılarda bir mahkeme-i âliye riyâsetinde bulunan veya bir eyalet idare eden büyük memurun sıfat ve memuriyeti ve memuriyetinin müddet-i devamı.

Preuve [ims.] Delil, bürhan, hüccet, senet, beyyine. || – **littérale** Beyyine-i tahririye. || – **testimoniale** Şahâdet, beyyine-i şahsiye. || **Faire la** – İspat etmek, ikame-i beyyine etmek. ◆ Alâmet, nişâne. ◆ İspat. || (r.) Ameliyat-ı hesabiyenin mizanı. || **Faire ses** – **s** İspat-ı liyakat etmek. || – **s accablantes** Delâil-i müskite, delâil-i kaviye.

Preux [imz. - s.] Yiğit, cesur, dilîr.

Prévaloir [fl.] (*Valoir* gibi tasrif olunarak yalnız iltizâmiye-i hâl sîgası vech-i âti üzere olur: *que je prévale*, *que tu prévales*, *qu'il prévale*, *que nous prévalions*, *que vous prévaliez*, *qu'ils prévalent*.) Tefevvuk etmek, galebe çalmak, fâik gelmek. || **Se** – Tefahhur etmek. ◆ İstifade etmek.

Prévaricateur [imz. - s.] İfâ-yı vazifede kasten kusur ve hata ve hıyanet eden memur vesâire, hain, hıyanetkâr. ◆ Mürtekib.

Prévarication [ims.] İfâ-yı vazifede kasten olunan kusur ve hata, hıyanet. ◆ İrtikâb.

Prévariquer [fl.] İfâ-yı vazifede kasten tecviz-i kusur ve hata etmek, hıyanet etmek. ◆ İrtikâb etmek.

Prévenant,e [s.] Bir adamın arzu edebileceği şeyleri anlayıp evvelden tehyie eden, mükrim, mültefit. ◆ Tab'a muvâfik gelen, leziz, hoş.

Prévenir [ft.] (*Venir* gibi tasrif olunur.) Diğerinden evvel gelmek veya yapmak, sebkat etmek. ◆ Bir şeyden evvel vuku bulmak. ◆ Önünü almak, bertaraf etmek, meydan vermemek, mahal bırakmamak. ◆ Kendisi söylemeden birinin arzu ve meramını hâsıl etmek. ◆ Evvelden haber vermek, vaktiyle ihtar etmek. ◆ Celp etmek, lehine imâle etmek.

Préventif,ve [s.] Bir fenalık veya tehlikenin önünü almaya mahsus (tedbir ve nizam vesâire). || **Mesures** – **ves** Tedâbir-i ihtiyatiye, tedâbir-i mânia. || **Emprisonnement** – Kable'l-hükm mahbusiyet, kable'l-hükm hapis, tevkif. || **Détention** – **ve** Kable'l-muhakeme tevkif, haps-i ihtiyâtî.

Prévention [ims.] Bir şeyin tahkik ve muhakemesinden evvel leh veya aleyhinde hâsıl olan fikir ve zehab. ◆ Töhmeti ispat olunmayıp zan altında bulunan adamın hâli, maznuniyet. ◆ Maznunun kable'l-muhakeme mahbusiyeti müddeti. ◆ İhtiyat.

Préventivement [h.] Müttehem olmak zannıyla, maznuniyet üzere, maznunen. ◆ İhtiyaten, ihtiyatkârâne.

Prévenu,e [s.] Muhakeme ve tahkikten evvel veya bundan sarf-ı nazarla bir adam veya işin lehinde veya aleyhinde bulunan. ◆ Töhmeti zan altında bulunan, maznun. ◆ Müstağrak, mâlik, sahip. ◆ Evvelce haberdar edilmiş. = [i.] Maznun, maznune.

Prévision [ims.] Evvelden görüş, evvelden anlayış, fehm, istidlâl, derk, teferrüs. || **Budget de** – Vâridat ve masârifat-ı muhammene bütçesi. || **Fonds de** – İhtiyat akçesi. ◆ Keşif. = [cm.] Zanniyat, istidlâlât.

Prévoir [ft.] (*Voir* gibi tasrif olunarak, yalnız sîga-i müstakbeliyle şartiyesi *je prévoirai* ve *je prévoirais* olur.) Bir şeyi evvelden görmek, olmadan olacağını anlamak, evvelden derk ve istidlâl etmek, teferrüs etmek. ◆ Önünü almak, tedâbir-i ihtiyatiyede bulunmak.

Prévôt [imz.] Hâkim, nâzır, kâhya. ◆ Alayda kılıç talimi ameliyatını öğreten zâbit. || – **de salle** Meç veya kılıç talimi hocası.

Prévôtal,e [s.] Bir hâkim veya nâzır ve müdür ve kâhyaya mensup ve müteallik. || **Cour** – **e** Suret-i mahsusa ve fevkalâdede teşkil olunarak hükmü temyiz ve istînaf kabul etmez mahkeme.

Prévôtalement [h.] Temyiz ve istînaf kabul etmez surette, katiyen.

Prévôté [ims.] Bir hâkim veya nâzır ve kâhyanın sıfat ve memuriyeti ve daire-i hüküm ve nüfuzu.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Prévoyance [ims.] Evvelden görüş, evvelden anlayış, derk, istidlâl. ◆ Basiret, ihtiyat, dûr-endişlik.

Prévoyant,e [s.] Önden gören, evvelden anlayan. ◆ Akıbet-endiş, basiret ve ihtiyat sahibi. ◆ Akıbet-endişâne, mubassırâne, ihtiyatkârâne.

Prévu,e [s.] Evvelden keşif ve tahmin edilmiş.

Prié,e [i.] Rica, istirham, dua edilmiş. ◆ Davetli, med'uv. ◆ Davet üzerine gidilen, davetsiz gidilmeyen.

Prie-Dieu [imz.] Dua etmek üzere üstüne diz çökmeye mahsus sandalye. (cm.: des *Prie-Dieu*.)

Prier [ft.] Yalvarmak, rica etmek, niyaz etmek, temenni ve istirham etmek. ◆ Tapmak, ibadet etmek. ◆ Davet etmek. || – **quelqu'un de son déshonneur** Birisinden bâis-i hicap bir şey istemek, rica etmek. || **Se faire** – Kendine yalvartmak, yalvartmak için nazlanmak. = [fl.] Dua etmek.

Prière [ims.] Yalvarma, istirham, rica, niyaz. ◆ Dua. ◆ İbadet, âyin-i mezhep.

Prieur [imz.] Manastır müdürü, baş rahip.

Prieure [ims.] Kadın manastırının reise ve müdiresi, baş rahibe.

Prieuré [imz.] Bir manastırda bir baş rahip veya baş rahibenin riyâseti altında bulunan rahipler veya rahibeler cemaati. ◆ Manastırda mabed. ◆ Baş rahip veya baş rahibe oda ve dairesi.

Prima donna [ims.] (İtalyancadan mehuz) Operanın baş mugannisi, primadonna. (cm.: des *prima donna*).

Primage [imz.] Geminin nevlinden yüzde bir miktar-ı muayyen olarak reisine verilen pay.

Primaire [s.] Tahsilin ilk derecesine mensup ve müteallik, iptidâî; **École** – Mekteb-i iptidâî, sıbyan mektebi. || **École** – **supérieure** Mekteb-i rüşdî. || **Époque** – Devr-i iptidâî. || **Terrains** – **s** Arazi-i iptidâiye.

Primat [imz.] Piskopostan büyük reis-i rûhânî. = [cm.] Ahalisi Rum olan bir kasaba veya memleketin vücûh ve ayânı, kocabaşıları.

Primatial,e [s.] Baş piskopostan büyük bir rütbe-i mahsusa-i rûhâniyeye mensup ve müteallik. (cmz.: *primatiaux*.)

Primatis (mr. Andrumanis.)

Primatie [ims.] Baş piskopostan büyük bir reis-i rûhânînin sıfat ve memuriyeti ve daire-i rûhâniyesiyle merkez ve makarrı.

Primauté [ims.] Tefevvuk, takaddüm, serverlik. ◆ Oyunda birinci oynamak hakkı.

Prime [ims.] Sigorta ücreti, sigorta için şirkete verilen akçe. ◆ Hükûmet tarafından sanayi ve ziraat vesâirenin teşvik ve terakkisi için verilen mükâfat-ı nakdiye, ikramiye. ◆ Tüccar tarafından müşteriye terk olunan akçe, ikramiye. ◆ Tahsildar aidatı. ◆ Birinci cinsten yapağı. ◆ Zî-kıymet taş taklidi, taş sırça. ◆ İbadet saatlerinin birincisi. ◆ Kılıç talimi vaziyetlerinin birincisi. || **De haute** – Derhal. = [s.] (r.) Yalnız bir üstü bulunan rakam veya harf, üss, (ل) gibi. || **De** – **abord** Evvelemirde. || **De** – **saut** Birdenbire, def'aten. || **Faire** – Fazlası olmak, baş olmak. || (as.) – **de rengagement** Terk-i tezkere atiyyesi.

Primer [ft. - fl.] Tefevvuk etmek, fâik ve mukaddem tutulmak, tercih edilmek. ◆ Mükâfat vermek.

Prime-sautier,ère [s.] Birdenbire karar veren, çok düşünmeksizin hareket eden, acûl. (cm.: *prime-sautiers,ères*).

Primeur [ims.] Meyve ve sebzelerin turfanda mevsimi. ◆ Yenilik. = [cm.] Mevsiminden evvel yetişmiş turfanda meyve ve sebzeler.

Primevère [ims.] İlkbahar iptidâlarında çıkan çuha çiçeği, zehrü'r-rebi'. = [imz.] İlkbahar. (Eski kelime.) || (mec.) Başlangıç, bidâyet, iptidâ. (Gayr-ı müsta'meldir.)

Primicériat [imz.] Bazı mecâlis-i rûhâniye riyâseti.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Primicier [imz.] Bazı mecâlis-i rûhâniyede riyâset eden rahip.

Primidi [imz.] Bir vakit Fransa takviminin on günden ibaret olan haftasının (ve daha doğrusu aşeresinin) birinci günü.

Primipare [s.] Evveliyetü'l-vilâde, ilk doğuran.

Primipilaire [imz.] yahut:

Primipile [imz.] Eski Romalılarda bir fırkanın birinci bölüğüne kumanda eden yüzbaşı.

Primitif,ve [s.] Hâl-i aslî ve kadime mensup ve müteallik, aslî, kadim, iptidâî. || **Langue** – **ve** En evvel söylenmiş olduğu farz olunan lisan, lisan-ı aslî, lisan-ı kadim. || **La** – **ve Église** Hıristiyanlığın iptidâ-yı zuhurundaki mezhebi. || **Terrains** – **s** En eski suhurdan mürekkep arazi, arazi-i iptidâiye, arazi-i kadîme. || **Couleurs** – **ves** Elvan-ı asliye (ki yedidir). || **Mot** – Müştakkun-minh olan kelime. || (mec.) Kaba, nâ-tırâşîde.

Primitivement [h.] İptidâ-yı emrde, fi'l-asl, anaslın.

Primo [h.] (Latince kelime) Evvela.

Primogéniture [ims.] Evladın büyüğü olma, ekberiyet.

Primordial,e [s.] İptidâî, en eski. (cmz.: *primordiaux*.)

Primordialement [h.] En evvel, en eski zamanda, fi'l-asl.

Primordialité [h.] Hâl-i aslî, eskilik.

Primulacées [ims. - cm.] (nb.) Zehrü'r-rebîe müşâbih çiçekler, fasîle-i rebîiye.

Prince [imz.] Emir, bey, hâkim, prens. ◆ Hükümdarzâde, bir hanedan-ı hükümdarîye mensup adam, prens; – **de sang** Pederinden hükümdar hanedanına mensup adam. || – **de l'Église** Reis-i rûhânî, kardinal. || **Le** – **des ténèbres** İblis. || **En** – Prens gibi. || – **des apôtres** Saint Pierre.

Princeps [s.] (*sèpss*) **Édition** – Bir kitabın ilk tab'ı, tab'a-i evveli, temsil-i evvel.

Princesse [ims.] Bir hükümdar veya hükümdarzâdenin zevce veya kerimesi. ◆ Bir memleketin hâkimesi, melike. ◆ Metres. || **Amandes** – **s** Sakız bademi, diş bademi.

Princier,ère [s.] Bir hükümdar veya hükümdarzâdeye mensup ve müteallik. ◆ Hükümdara şâyeste, mükemmel.

Principal,e [s.] Başlıca, ehem, akdem. || **Demande** – **e** Dava-yı aslî. || – **obligé** Asıl, asıl medyûn. || – **locataire** Odalarını ayrı ayrı kiralamak üzere bir ev istîcar eden adam. || **Somme** – **e** Re'sü'l-mâl, sermaye. = [imz.] Başlıca iş, ehem umur. ◆ Re'sü'l-mâl. ◆ Mektep müdürü. = [cm.] Vücûh, ayân, kocabaşılar. (cmz.: *principaux*).

Principalat [imz.] Mektep müdüriyeti.

Principalement [h.] Başlıca, ale'l-husus, bilhassa.

Principalité [ims.] Mektep müdüriyeti.

Principat [imz.] Eski Romalılarda hükümdarlık, imparatorluk. ◆ Beylik, emâret, prenslik.

Principauté [ims.] Hükümdarzâdelik, prenslik. ◆ Bir prensin taht-ı idaresinde bulunan memleket, emâret. || [cm.] Melâikenin üçüncü sınıfı.

Principe [imz.] Mebde, asıl, menşe. ◆ Madde-i asliye, unsur, esas, mâye. ◆ Fikr-i meslek, tarik, mezhep. ◆ Kaide-i külliye, kaide-i esasiye, kanun. || – **d'ordre** Nizam ve intizam kavâidi. || – **d'autorité** Esas-ı hükûmet. = [cm.] Bir ilim ve fennin kavâid-i iptidâiyesi, mebâdî, usul, erkân. ◆ Ahlak, meslek. || **En** – Esasen, usulen, kaideten. || **Dès le** – Bidâyet-i maslahattan itibaren.

Principicule [imz.] Küçük bir emâretin beyi, küçük prens. ◆ Henüz çocuk bulunan prens.

Printanier,ère [s.] İlkbahara mensup ve müteallik. ◆ İlkbaharda giyilen. || **Soupe** – **ère, potage** – Bilhassa turfanda sebzelerden mürekkep çorba. = [ims.] İlkbaharlık kumaşlar.

Printemps [imz.] İlkbahar, fasl-ı rebi'. || (mec.) Gençlik, unfuvan-ı şebab. ◆ (Şiirde) Sene.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Priori (à) [h.] Sebk etmiş veya zaten bedîhî ve müberhen bir kaziyeden istihrac ve intac olunarak, bedâheten, aleni. || **Argument** – Delil-i limmî. ◆ Her şeyden evvel. ◆ Esbab-ı mûcibesini aramaksızın, kable't-tahkik.

Priorité [ims.] Kıdem, akdemiyet, takaddüm, rüchan. || **Obligations de** – Tahvilat-ı mümtâze.

Pris,e [s.] Alınmış, me'huz, makbuz. ◆ Yutulmuş. ◆ İttihaz edilmiş. ◆ İğfal edilmiş. ◆ Tayin edilmiş. ◆ Tutmuş. || – **de** Bir şeyden istihrac, istiâre edilmiş. || – **de vin** Sarhoş. || – **pour dupe** Aldanmış, muğfel. || **Taille bien** – **e** Mevzun ve mütenasip kamet, kadd-i dilkeş.

Prise [ims.] Alma, ahz. ◆ Fetih, zapt-ı teshir. ◆ Alınan şey, me'huz, makbuz. ◆ Bir defada alınan şey. ◆ Tutacak yer, tutamak. ◆ Sap, kulp, kabza. ◆ Çekim (enfiye). ◆ Tutuşma, nizâ, kavga. ◆ Ganâim-i bahriye. || **Droit de** – Hakk-ı iğtinam. || **Tribunal des** – **s** Ganâim-i bahriye mahkemesi. || **Bonne** – Bonapriza, mal-ı ganimet. || – **de corps** Tevkif. || – **en possession** Bir mal ve mülkün taht-ı tasarrufa alınması, tasarruf, temellük, vaz'-ı yed. ◆ Bir miras ve memuriyetin zaptı. || **En venir aux** – **s** Tutuşmak, kavga etmek. || **Donner** – **à** Sebebiyet vermek, celp ve icap etmek. || (hk.) – **de parties** İştikâ ani'l-hükkâm.

Prisée [ims.] Takdir-i bahâ, vaz'-ı kıymet. ◆ Müzayedede satılacak eşyanın üzerine kaydolunan kıymet, narh.

Priser [ft.] Takdir-i kıymet etmek, narh koymak, fiyat kesmek. || (mec.) Çok medh ve ta'zim etmek, kadrini âlâ etmek, takdir ve tahsin etmek.

Priser [fl.] Enfiye çekmek.

Priseur [imz. - s.] Müzayedede satılacak eşyaya vaz'-ı kıymet eden, fiyat koyan adam, muhammin.

Priseur,se [i.] Enfiye çeken erkek ve kadın.

Prismatique [s.] (he. - ht.) Menşur denilen ve iki kaidesiyle birkaç mütevâzî sutuh ve hututu olan cisme, veya bu şekilde bir billurdan ibaret olan muhallilü'z-ziyaya mensup ve müteallik, menşurî. ◆ Menşur şeklinde.

Prismatiser [ft.] Menşur şeklinde tertip ve tanzim etmek.

Prisme [imz.] (he.) İki kaidesiyle birkaç sutuh-ı müstevîsi olan cisim, menşur. || (ht.) Ziyanın elvânını ayırmaya mahsus olarak bir şekilde billur veya beyaz cam, menşur, muhallilü'z-ziya. || (mec.) Her şeyi olduğu gibi göstermeyip başka bir renk altında gösteren ahvâl ve a'raz.

Prison [ims.] Hapishane, mahbes, zindan, sicn. ◆ Hapis, mahbusiyet. || (mec.) Sıkıntılı ve karanlık ikametgâh, zindan gibi yer. || – **de saint Crépin** Gayet dar ayakkabı.

Prisonnier,ère [i. - s.] Mahpus, zindan-bend. ◆ Tevkif olunmuş, mevkuf. || – **d'État** Devletin nizam ve asayişine mugayir hareketinden dolayı hapis ve tevkif olunmuş adam, mahbus-ı siyasi. || – **de guerre** Muharebede düşmanın eline esir düşen adam, esir-i harp.

Priton [imz.] (tşr.) Gışâ-i müstabtın.

Privable [s.] Mahrum edilmesi lazım.

Privatif,ve [i. - s.] (sr.) Nefy veya nehy mânâsını mutazammın, menfi, selbî; **Particule** – **ve** Edat-ı nefy, edat-ı nehy: *impossible* lafzındaki *im* gibi. || **Peines** – **ves** Mahrumiyet cezaları. || **Peines** – **ves des biens** Emvâlden mahrumiyet cezaları.

Privation [ims.] Bir nimetin fevti, hırman. ◆ Havâic-i zaruriyenin fıkdanı, ihtiyaç, zaruret. = [s.] Selb.

Privativement [h.] Müstesna bir surette, bi'l-istisna. (Eskimiştir.)

Privauté [ims.] Teklifsizlik, laubaliyâne tavır ve hareket veya muamele. || (mec.) Bir kadın ile serbâzâne bir surette şakalaşma.

Privé,e [s.] **Délits** – **s** Cerâim-i hususiye. || **En son propre et** – **nom** Kendi şahsı nâmına. ◆ Has, mahsus. ◆ Me'nus, alışık (hayvan). = [imz.] Abdesthâne, ayakyolu.

TÜRK DİL KURUMU AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Privément [h.] Hususi surette, teklifsizce, suret-i gayr-ı resmiyede.

Priver [ft.] Hırmanını mûcip olmak. ◆ (Hayvan hakkında) Alıştırmak, te'nis etmek. || **Se** – İhtiyar-ı mahrumiyet etmek. ◆ Alışmak, istînas peydâ etmek.

Privilège [imz.] İmtiyaz, muafiyet, istisna. ◆ Hak, istihkak, salâhiyet. ◆ Rüchan, tefevvuk. || (mec.) Hassa-i tabiiye, nimet-i mahsusa-i Rabbaniye, meziyet-i zâtiye.

Privilégié,e [i. - s.] İmtiyazı hâiz, imtiyazlı, mümtaz, mazhar-ı imtiyaz olan. || **Créance – e** İmtiyazlı alacak, düyun-ı mümtâze. || **Gréancier** – İmtiyazlı dâin.

Privilégier [ft.] İmtiyaz vermek, mümtaz kılmak, müstesna tutmak.

Prix [imz.] Değer, kıymet, bahâ, fiyat, semen, si'r. ◆ Mükâfat, ecir. ◆ Ceza, mücâzat. || (mec.) Emek. ◆ Kadir, itibar, meziyet. || **De** – Gayet kıymettar. || – **pour** Fiyatlar mukayese olunarak. || **Hors de** – Son derecede pahalı. || – **fixe** Maktû fiyat. || **Au – de** Yanında, nispeten: **La science n'est rien au – de la vertu** Fezâil-i ahlaka nispeten ilim bir şey değildir. || – **du marché** Es'ar. || **à tout** – Her türlü fedakârlıkla. || – **moyen** Semen-i mutavassıt.

Prix-fixe [imz.] Maktû fiyat ile mal satılan dükkân.

Probabilisme [imz.] İhtimalât üzerine müesses bir fikir ve itikad-ı mahsus, mezheb-i ihtimaliyûn.

Probabilité [ims.] İhtimal, ağleb-i ihtimalât. || **Calcul des – s** Hesab-ı ihtimalî, ihtimalât hesabı. || **Théorie des – s appliquées** İhtimalât-ı tatbikiye nazariyesi.

Probable [s.] Muhtemel, akla karib, mümkün.

Probablement [h.] İhtimaldir ki, belki, galiba.

Probant,e [s.] İspat eden, gösteren, mübeyyin. ◆ Mevsuk, müspet.

Probation [ims.] Ruhbaniyete dâhil olacak adamın tecrübe olunmak üzere manastırda durduğu müddet. ◆ İmtihan, tecrübe. || **Frais, droit de** – İmâle, imâliye ücreti. ◆ İspat.

Probatique [s.] Kudüs'te İsrailîlerin kurbanlarını yıkamalarına mahsus bir havuza ıtlak olunur.

Probatoire [s.] İmtihan ve tecrübeye yarayan. ◆ İspat eden, müsbit.

Probe [s.] Doğru, müstakim, afif.

Probité [ims.] Doğruluk, istikamet, iffet.

Problématique [s.] Şüpheli, meşkûk, müşevveş.

Problématiquement [h.] Şüpheli ve meşkûk bir suretle.

Problème [imz.] (r.) Halli matlub mesele, dava. || – **s déterminés** Mesâil-i muayyene. || – **s indéterminés** Mesâil-i gayr-ı muayyene. || – **s graphiques** Mesâil-i tersimiye. || (mn.) Sıdk ve kizbe ihtimali olan kaziye, kaziye-i ihtimaliye. ◆ Anlaşılmaz şey, muamma, lugaz.

Proboscidien,ne [i. - s.] (tt.) Burunları hortum şeklinde uzun olan dahîmü'l-cild hayvanata ıtlak olunur, zü'l-hurtum.

Procédé [imz.] Tavır, tarz, muamele, hareket. ◆ Ameliyat-ı fenniye usul ve kaidesi. ◆ Hatt-ı hareket, muamelat. ◆ Istaka denilen bilardo değneğinin ucuna yapıştırılan lastik parçası. || **Avoir des – s** Muamelat-ı ihtiramiyede kusur etmemek.

Procéder [fl.] Neşet ve sudur etmek, sâdır olmak. || (mec.) Hareket ve muamele etmek. ◆ Mübâderet, teşebbüs, mübâşeret, tasaddî etmek. ◆ İkame-i dava etmek.

Procédure [ims.] Usul-i muhakeme. || – **civile** Usul-i muhakeme-i hukukiye. || – **criminelle** Usul-i muhakeme-i cinâiye. || – **pénale** Usul-i muhakeme-i cezaiye. ◆ Bir davanın evrak-ı istintakiye vesâiresi. ◆ Usul, muamelat. ◆ Dava. || (mec.) Takip olunacak kavâidin heyet-i umumiyesi.

Procédurier,ère [i.] Davaları seven adam, müzevvir. ◆ Davayı uzatan.

Procès [imz.] (s okunmaz) Dava, murâfaa. ◆ Fezleke. || (mec.) Nizâ, ihtilaf. || – **pendant**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Derdest-i rüyet dava. || – verbal Zabıtnâme. || (tşr.) Zâide: – ciliaires Zâide-i hüdbiye.

Processif,ve [s.] Davaya müteallik. ◆ Davaları seven, daima davalarla uğraşan.

Procession [ims.] Merasim-i rûhâniye ile ağır ağır yürüyen alay, cenaze vesâir mezhep âyini alayı. || (mec.) Birbiri arkasından yürüyen adamlar heyeti.

Processionnal [imz.] Mezhep alaylarında okunan ed'iyeyi câmi' kitap.

Processionnel,le [s.] Âyin-i mezhep alayına mensup ve müteallik.

Processionnellement [h.] Âyin-i mezhep alayıyla.

Processionnaire [s.] (hyv.) Chenilles – s Surfat-ı mustatîle.

Procès-verbal [imz.] Bir memurun icra ettiği keşif ve tahkiki mutazammın olarak verdiği takrir, jurnal, rapor. ◆ Bir meclisin müzakeratını hâvi varaka, zabıtnâme. || Dresser – Zabıtnâme tanzim etmek. || Porter au – Zabıtnâme derc etmek. || Rectification au – Zabıtnâmenin tashihi. (cm.: des *procès-verbaux*).

Prochain [imz.] Din ve insaniyet kardeşleri, benî cins, karin. ◆ Hısım, akrabadan adam.

Prochain,e [s.] Yakında olan, karib. ◆ Karîbü'z-zuhur. ◆ Gelecek: La semaine – e Gelecek hafta, önümüzdeki hafta. ◆ Doğrudan doğruya, aslen.

Prochainement [zz.] Yakında, karîben, ankarîbin.

Proche [s.] Yakın, karîb: – s parents Yakın akraba. = [imz. - cm.] Akraba, ekarib, hısım. = [h. - hc.] Yakın, kurbunda, civarında, yanında. || De – en – Derece derece, tedricen ilerleyerek. || – de Kurbunda, karib.

Prochronisme [imz.] (*kro*) Bir vaka-i tarihiyenin zaman-ı hakikisinden evvel addolunması hatası. (Zıddı: *métachronisme.*)

Procidence [ims.] (cr.) İnsidal.

Proclamateur [imz.] Resmen ilan eden, alenen neşir ve tebliğ eden, mu'lin, nâşir.

Proclamation [ims.] İlan-ı resmî, alenen neşir ve tebliğ.

Proclamer [ft.] Resmen ilan etmek, alenen neşir ve tebliğ etmek. ◆ Suret-i aleniyede ve resm ve âyinle nasb ve tayin etmek. ◆ İfşa ve işâa etmek. ◆ İzhar etmek.

Procombant,e [s.] (nb.) Yere uzanan nebatat saplarına ıtlak olunur, zâhif.

Proconsul [imz.] Eski Romalılarda konsül vekili sıfatıyla bir eyalet idare eden adam. || (mec.) Mürtekib ve hakkaniyetsiz memur.

Proconsulaire [s.] Eski Romalılarda konsül vekili sıfatıyla bir eyalet idare eden memura mensup ve müteallik.

Proconsulat [imz.] Eski Romalılarda konsül vekili sıfatıyla bir eyalet idare eden adamın sıfat-ı memuriyeti.

Procréateur,trice [ims.] Tevlid eden, vâlid.

Procréation [ims.] Tevellüdat, vilâdetle tekessür.

Procréer [ft.] Doğurmak, tevlid etmek. || (mec.) Hâsıl etmek, tevlid etmek.

Proctalgie [ims.] (t.) Elem-i şerc, elem-i sürm.

Proctite [ims.] (t.) İltihab-ı şerc.

Procurateur [imz.] Eski Venedik ve Cenova hükûmetlerinde bir büyük rütbe-i mahsusayı hâiz adam.

Procuratie [ims.] Eski Venedik ve Cenova hükûmetlerinde bir büyük rütbe-i mahsusa. ◆ Bu rütbeyi hâiz büyük memurun konağı.

Procuration [ims.] Tevkil, vekâlet. || Par – Bi'l-vekâle, vekâleten. || – en blanc Açık vekâletnâme, vekilin ismi açık bırakılan vekâletnâme. || Fonder de – Tevkil etmek. || – irrévocable Vekâlet-i devriye. ◆ Vekâletnâme.

Procuratrice [ims.] Vekâlet eden kadın, vekile.

Procure [ims.] Bir köy veya mahalle papazının sıfat ve memuriyeti ve ikamet ettiği hâne.

Procurer [ft.] Aldırmak, yetiştirmek, tahsil ettirmek. ◆ Tedarik etmek. || (mec.) Sebep ve müessiri olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Procureur [imz.] Vekil. || – **fondé** Vekil-i murahhas. ◆ Müddeî-i umumi: – **général** Baş müddeî-i umumi. ◆ Bir nahiye veya mahallenin umur-ı mezhebiye ve dünyeviyesini gören papaz.

Procureuse [ims.] Bir vekil veya müddeî-i umuminin zevcesi.

Pro Deo Allah için mânâsına Latince bir tabir olup bedava makamında müsta'meldir.

Prodigalement [h.] İsrafla, müsrifâne. (Nadir kullanılır.)

Prodigalité [ims.] İsraf, bezr, müsriflik.

Prodige [imz.] Harikulâde şey, garibe, ucube. ◆ Fevkalâde şecaat ve cesaret. ◆ Mesleğinde fevkalâde adam. || **Tenir du** – Gayet şâyan-ı hayret olmak.

Prodigieusement [h.] Garip ve acîb bir suretle.

Prodigieux,se [s.] Garip, acîb, harikulâde, garâbet-nümâ, şaşılacak.

Prodigue [i. - s.] Müsrif, mübezzir, bol bol sarf eden.

Prodiguer [ft.] Esirgememek, bol bol sarf etmek, israf etmek. ◆ Tehlikeye, rahatsızlığa maruz bulundurmak.

Prodrome [imz.] Mukaddime, dibâce, medhal. || (t.) Bir hastalıktan evvel zuhur eden kırıklık, alâmat-ı mütekaddime, resîs.

Producteur,trice [i.] Hâsılat veren, münbit, mahsuldar. ◆ Doğuran, müvellid. ◆ Ekinci, harras. ◆ Erbab-ı sanayiden adam, kâsib.

Productible [s.] Kabil-i istihsal, husûle getirilmesi mümkün.

Productif,ve [s.] Mahsulat veren, münbit, mahsuldar. ◆ Temettülü.

Production [ims.] Hâsılat verme, mahsuldarlık. ◆ Hâsılat, mahsul. ◆ Eser, telif. || (tşr.) Uzanma, istitâle. || **Grande** – İstihsâle-i azîme. || **Petite** – İstihsâle-i sagîre.

Productus [imz.] (hyv.) Nâime-i ricliyeden ancak arazi-i sayvâniye-i atîkiyede bulunur bir nevi tarak müstehâsesi.

Produire [ft.] Hâsıl etmek, hâsılat vermek. ◆ Faiz ve kâr vesâire vermek, getirmek. ◆ İcap etmek, bâis olmak, intac etmek. ◆ Göstermek, ibraz etmek. ◆ Serd ve ityan etmek. ◆ İçeriye götürmek, sevk ve idhal etmek. ◆ Birinin bâis-i hayatı yahut maskat-ı re'si olmak, çıkarmak. ◆ Yapmak, inşa ve imal etmek, yaratmak.

Produit [imz.] Hâsılat, mahsul. || – **s industriels** Mamulat-ı sınâiye. || – **s matériels** Hâsılat-ı maddiye. || – **s bruts** Hâsılat-ı gayr-ı sâfiye. || – **s nets** Hâsılat-ı sâfiye. || (k.) Ameliyat-ı kimyeviyeden hâsıl olan şey. || – **s chimiques** Ecza-yı kimyeviye. || (hs.) Hâsıl, hâsıl-ı darp.

Proéminence [ims.] Çıkıntı, pervaz, nütû. ◆ Çıkıntılı şey veya mahal.

Proéminent,e [s.] Çıkıntılı, pervazlı, tümsek, nâtî.

Profanateur,trice [i.] Diyâneten mübarek olan şeylere hürmet ve riâyet etmeyen.

Profanation [ims.] Mevadd-ı mukaddeseye hürmetsizlik, diyâneten mübarek şeyler hakkında riâyetsizlik. ◆ Kıymetli şeylerin nâ-be-mahal sarfı, itlâf.

Profane [s.] Mevadd-ı mukaddeseye lazım gelen hürmet ve riâyete muhalif olan. ◆ Dine müteallik olmayan. = [i.] Dinin mukaddes addettiği şeylere riâyeti olmayan adam. ◆ Dine taalluku olmayan şey, mukaddes ve mübareğin zıddı.

Profaner [ft.] Mevadd-ı mukaddese hakkında hürmetsizlik etmek. ◆ Kıymetli bir şeyi nâ-be-mahal sarf etmek.

Proférer [ft.] Ağza almak, telaffuz ve tefevvüh etmek.

Profès,esse [i. - s.] Bir tarik-i ruhbanîye duhul için lazım gelen resm ve kasemi icra etmiş adam veya kadın. ◆ En birinci dereceye vâsıl olmuş.

Professable [s.] Kabil-i tedris.

Professer [ft.] Alenen beyan veya itiraf etmek. ◆ Bir iş veya sanat icra etmek. || – **la médecine**

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRK BİLİM AKADEMİSİ ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

İcra-yı tabâbet etmek. ◆ Tedris etmek, göstermek, okutmak. || – une religion Bir dinde bulunmak, bir dinle mütedeyyin olmak. ◆ Tedris etmek. || Se – Tedris olunmak.

Professeur [i.] Bir ilim ve fenn-i mahsusta ders veren adam, müderris, muallim, hoca. ◆ Bir ilim ve fende yed-i tûlâ sahibi adam, üstat, hoca. || Temps de chien et de – Gayet fena hava. (Kadın hakkında dahi müzekker sîgasıyla müsta'meldir.)

Profession [ims.] Resmî ve aleni beyan yahut ikrar ve itiraf. ◆ Sanat, iş, memuriyet. || – ambulante Yaymacılık, sergicilik, gezgincilik. ◆ Bir din ve mezheple tedeyyün, bir dine sülûk. || – de foi Alenen efkâr ve mesleğini beyan.

Professionnel,le [s.] Bir meslek veya sanat-ı mahsusaya mensup ve müteallik, herkesin bulunduğu sınıfa müteallik. || Devoirs – s Herkesin bulunduğu sınıf ve icra ettiği sanat muktezâsından olan vezâif. || École – le Sanayi-i mütenevvia tahsiline mebâdî ittihaz olunacak ulûm-ı iptidâiyenin tahsiline mahsus mektep, mekteb-i idâdî. || Enseignement – Tedrisat-ı sınâiye. || Secret – Hasbe'l-meslek kesb-i ıttılâ edilen sır.

Professo (ex) [h.] Mükemmel surette, üstadâne. || Traiter une matière – Bir maddeden vukuf-ı tâm ile bahsetme.

Professoral,e [s.] Muallim ve müderrise mahsus veya şâyeste olan, üstadâne. (cmz.: *professoraux.*)

Professorat [imz.] Müderrislik, muallimlik, tedris.

Proficiat [imz.] Muvaffakiyet. (Eski kelime.)

Profil [imz.] (*l* okunur) Çehrenin yandan görünüşü ve bu surette çıkarılmış resim, nîm-ruh. ◆ Bir şeyin yandan görünüşü. || (mec.) Nâtamam, gayr-ı kâfi bir manzara. || (m.) Binanın cihet-i dâhiliyesini göstermek üzere ortadan kesilmiş itibariyle çıkarılan resmi, makta'. || – droit Makta'-ı amûdî.

Profiler [ft.] Çehrenin bir tarafını göstermek. ◆ Çehreyi yandan tasvir etmek. ◆ Binanın makta'-ı amûdîsini almak.

Profit [imz.] Kazanç, kâr, nef', fayda, temettü. || Mettre le temps en – Vakti istifade edecek yolda kullanmak. || – aventureux Mehâlike karşı taht-ı temine alınmamış bir sefine için verilen paranın getireceği faiz. = [cm.] Hizmetçilere verilen bahşiş. || – s et pertes Kâr ve zarar. || Compte de – s et pertes Kâr ve zarar hesabı.

Profitable [s.] Kendinden istifade olunabilir, müfid, nâfi, kârlı, temettülü, istifadeli, kazançlı.

Profitablement [h.] Kârlı ve nâfi olacak surette, kazançla.

Profitant,e [s.] İdareli, idareye elverişli.

Profiter [fl.] Kâr etmek, kazanmak. ◆ İstifade etmek, faydalanmak. ◆ Nâfi ve kârlı olmak. ◆ Kesb-i kuvvet etmek, neşvünemâ bulmak. || Faire – son argent Akçesini temiye etmek, kullanmak, faize vermek.

Profond,e [s.] Derin, amîk. ◆ Kenardan uzak olan mahal. ◆ (Renk hakkında) Gayet koyu. || (mec.) Büyük, azîm, vâsi, pâyânsız, derin. ◆ İçine girilmesi yahut anlaşılması müşkil, gamız. ◆ Müdekkik, nükte-şinâs. || – e révérence Yerle beraber temennâ, yerlere kapanma. = [imz.] Derinlik, umk. = [ims.] Cep.

Profondément [h.] Derin olarak, amîkan. ◆ Derin derin, arîz ve amîk. ◆ Gayet eğilerek.

Profondeur [ims.] Derinlik, umk. || (mec.) Büyük fehm ve idrak ve ta'mîk-i fikr, dakîka-şinâslık. ◆ Anlaşılamamazlık, mektûmiyet, meçhuliyet, gavr.

Pro forma (Latince terkip) Mücerret, sûrî, sırf zâhirî.

Profusément [h.] Fart-ı semâhat ve israfla, müsrifâne, bollukla, mebzûlen.

Profusion [ims.] Fart-ı semâhat, israf, bezl, bolluk.

Progéniteur [imz.] Ced. (Eski kelime.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Progéniture [ims.] Tevellüdat-ı cedîde, çocuklar, yavrular, evlat.

Proglossis [imz.] (t.) Mukaddem-i lisan.

Prognathe [s.] (*progh-na*) (tt.) Çeneleri uzun olan (cins-i beşer), mustatîlü'l-fekk.

Progné [ims.] (*progh-né*) Kırlangıcın ism-i şairânesi.

Prognostique [s.] (*progh-no*) (t.) İleride zuhur edecek ahvâl-i maraziyenin keşfine müteallik, inzarî.

Programme [imz.] Bir ziyafet veya âyin ve alayın veya dersin sıra ve tertibini mübeyyin cetvel, program. ◆ Meslek, hatt-ı hareket, program.

Progrès [imz.] İlerleme, ileri gitme, terakki. ◆ Büyüme, artma, tezâyüd. ◆ Mansıp ve ikbalce veya ilim ve hünerce tefeyyüz. || **Faire des** – **s** Terakki etmek.

Progresser [fl.] İleri gitmek, ilerlemek, terakki ve tefeyyüz etmek.

Progressibilité [ims.] Kabiliyet-i terakki.

Progressible [s.] Kabil-i terakki.

Progressif,ve [s.] Terakkiye müteallik, daima ilerlemekte bulunan, müterakki. ◆ Tedricî. || **Impôt** – Teklif-i müterakki.

Progression [ims.] Mütemadiyen ve bilâ-inkıtâ ilerleme, tedricî terakki, tevâlî. || (r.) Tenâsüb ale'l-vilâ'. || – **arithmétrique** Tenasüb-i adedî. || – **géométrique** Tenasüb-i hendesî.

Progressiste [imz.] Terakkiperver.

Progressivement [h.] Tedricî ilerleyerek, terakkiyat-ı mütevâliye ile, git gide.

Prohibé,e [s.] Memnû, yasak. || **Degré** – Karâbetin şer'an izdivaç caiz olmayacak derecesi, mâni-i izdivaç olan derece-i karâbet; **Armes** – **es** Esliha-i memnûa.

Prohiber [ft.] Men etmek, yasak etmek, memnûiyet altına almak.

Prohibitif,ve [s.] Men eden, memnûiyet altına alan. || **Mesures** – **ves** Tedâbir-i zecriye. || **Droits** – **s** Rüsum-ı zecriye.

Prohibition [ims.] Memnûiyet, yasak.

Prohibitionniste [imz.] Memnûiyet taraftarı.

Proie [ims.] Yırtıcı hayvanın yemek üzere tuttuğu hayvan, şikâr. || (mec.) Ganimet, yağma ve zaptolunan şey. || **Oiseau de** – Av avlayan kuş, yırtıcı kuş. || **En** – Duçar olarak.

Projecteur [imz.] (t.) Mıkzâf, mün'akis. || – **électrique** Elektrik feneri. || – **des côtes** Borda feneri. || – **de signaux** İşaret feneri.

Projectif,ve [s.] Tertibe mensup ve müteallik veya tertip eden, tertib-sâz.

Projectile [imz.] El ya silah veya bir aletle atılan şey, mermi, kazîfe. || – **lumineux** Ziyadar mermi. || – **cylindroconique** Mermi-i üstüvânî-i mahrûtî. || (mec.) Vasıta-i hücum.

Projection [ims.] Mermilerin atılması, remy, kazf. ◆ Bir cismin kavâid-i hendesiyeye tatbikan bir sathın üzerine tasviri, resim, irtisam. || – **d'une droite** Bir hatt-ı müstakimin tersimi. || **Plans de** – İrtisam satıhları. || **Plan vertical de** – İrtisam-ı amûdî sathı. || **Plan horizontal de** – İrtisam-ı ufkî sathı.

Projecture [ims.] İnşaat-ı mimariyenin ufkî, çıkıntılı sırası, çıkıntı, çıkma.

Projet [imz.] Kuruntu, tertip, niyet, tasavvur. ◆ Bir şeyin yapılacağı şekil ve sureti musavvir resim, plan. ◆ Taslak. || **Avoir des** – **s sur** Nâil-i muâşakası veya dest-i izdivacı olmak niyetinde bulunmak.

Projeter [ft.] Niyet ve tasavvur etmek. ◆ Bir cismin kavâid-i hendesiyeye tatbikan bir sathın üzerine resmini çizmek, irtisam-ı sathîsini yapmak. ◆ Hâsıl etmek, salmak, vermek: – **de l'ombre** Gölge salmak, sâye-endaz olmak.

Prolégomènes [imz. - cm.] Bir kitabın başındaki mufassal mukaddime, mukaddimat. (İbn Haldun'un *Mukaddime-i Tarih*'i gibi.)

Prolepse [ims.] (ed.) Sual-i mukaddere cevap makamında olan cümle, cümle-i istînâfiye.

Proleptique [s.] (t.) Her bir alâmeti sâbıkından şiddetli olan bir nevi sıtmaya ıtlak olunur,

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Türk Science Academy www.tuba.gov.tr

hummâ-yı nâb-ı mütekaddim. ‖ Fièvre – Humma-yı nâibe-i mukaddeme.

Prolétaire [imz.] Ahalinin en aşağı ve en fakir sınıfına mensup adam, muhtacîn-i ahali. ◆ Medar-ı maişet olarak sa'y-ı zâtîsinden başka bir şeye mâlik olmayan adam.

Prolétariat [imz.] Ahalinin en aşağı ve en fakir, sa'y-ı zâtîsinden başka medar-ı maişeti olmayan sınıfı.

Prolifération [ims.] Tekessür. ‖ (nb.) Tahassul-i ârız.

Prolifère [s.] (nb.) Merkezinden diğer bir çiçek çıkan çiçeğe ıtlak olunur, mütenâsil.

Prolifique [s.] Tevlid ve hâsıl etmek kuvvet ve hassasını hâiz olan, tenâsül.

Prolix [s.] Uzun, mutnıb (söz). ◆ Gayet büyük nispette, cesim.

Prolixement [h.] Uzun uzadıya ıtnab ile, tatvil-i kelâmla.

Prolixité [ims.] Söz uzunluğu, ıtnab, tatvil-i kelâm.

Prologue [imz.] Kitap ve ale'l-husus hikâye ve tiyatro kitabı mukaddimesi, dibâce. (Zıddı; *épilogue*: hâtime.)

Prolongation [ims.] Uzatma, temdid. ‖ – de délai Temdid-i müddet. ‖ – d'une concession Temdid-i müddet imtiyazı.

Prolonge [ims.] (as.) Top çekmekte müsta'mel halat, sürtme halat. ◆ Mühimmat arabası.

Prolongement [imz.] Uzanma, istitâle. ◆ Devam, imtidad.

Prolonger [ft.] Uzatmak, tatvil etmek. ◆ Devam ettirmek. ‖ Se – İmtidad etmek.

Promemoria (Latince tabir) İhtaren, muhtır olarak.

Promenade [ims.] Gezinme, gezinti, teferrüc, seyir. ◆ Teferrücgâh, mesire.

Promener [ft.] Gezdirmek, dolaştırmak. ◆ Sevk etmek. ‖ (mec.) Beyhûde vaatlerle aldatmaya çalışmak. ‖ Envoyer – Def etmek. ‖ Se – Gezmek, gezinmek, teferrüc etmek.

Promeneur [i.] Gezen, gezinen adam. ◆ Mesirede bulunan adamların beheri. ◆ Birini gezdiren adam.

Promenoir [imz.] Teferrücgâh, mesire.

Promesse [ims.] Söz veriş, vaat. ◆ Üzerine alış, taahhüt. ◆ Muvakkat tahvil senedi. ‖ – de mariage Nikâh için söz kesme. ‖ Se ruiner en – Birçok vaatler edip hiçbirini tutmamak.

Prometteur,se [s.] Vaat ve taahhüt edip de sözünde durmayan adam, va'âd.

Promettre [ft.] Söz vermek, vaat ve taahhüt etmek. ‖ (mec.) Delâlet etmek. = [fl.] Ümit vermek. ‖ Se – Ahdetmek, karar-ı kati vermek. ◆ Me'mûl etmek. ◆ Birbirine vaatlerde bulunmak.

Prominence [ims.] Yükseklik, irtifa. (Eskidir.)

Prominent,e [s.] Yüksek, mürtefi. (Eskidir.)

Prominer [fl.] Mürtefi, yüksek olmak. (Eskidir.)

Promis,e [s.] Vaat olunmuş, mev'ud. ‖ Terre – e Arz-ı Mukaddes. ◆ Zengin, münbit memleket. ◆ (mec.) Gayet şiddetle arzu edilen şey. ‖ Chose – e, chose due El-va'dü ke'd-deyn. = [i.] Nişanlı.

Promiscuité [ims.] Ecnas-ı muhtelifeden mürekkep karışık cemaat. ◆ Karmakarışık kadın ve erkekler beyninde münasebet-i cinsiye.

Promission [ims.] Terre de – Arz-ı mukaddes, ve (mec.) pek münbit ve mamur mahal.

Promontoire [imz.] Denizin içine girmiş sivri kara parçası, burun, re's. ‖ (tşr.) Şâmiha-i table.

Promoteur[89] [imz.] Bir işin başlıca fâil ve mürettibi. ◆ Bir şeye asıl sebep olan, bâis.

Promotion [ims.] Terfi-i rütbe, terakki-i memuriyet.

Promouvoir [ft.] (*Mouvoir* gibi tasrif olunarak, yalnız masdarıyla siyag-ı mürekkebesi müs-

89 Orijinal metinde Promonteur şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ta'meldir.) Terfi-i rütbe etmek, bir büyük mansıba tayin etmek.

Prompt,e [s.] (*pron*, *pron-te*) Çabuk, seri, süratli, tez. ◆ Çabuk ve birdenbire geçen, seriü'l-hareke. ◆ Çabuk iş görür, kâr-güzâr. ◆ Çabuk anlar, tiz-fehm. ◆ Pek kolay gücenir, hadîdü'l-mizac.

Promptement [h.] (*pron-te*) Çabuk, tez, derhal, serian.

Promptitude [ims.] (*pron-ti*) Çabukluk, sürat. ◆ Kâr-güzârlık. ◆ Sürat-i fehm. ◆ Hiddet-mizaç.

Promu,e [s.] Terfi-i rütbe etmiş, daha büyük memuriyete nasb olunmuş (adam).

Promulgation [ims.] Bir kanun ve nizamın resmen neşir ve ilanı.

Promulguer [ft.] Bir kanun ve nizamı resmen ilan etmek.

Pronaos [imz.] (*s* okunur) Mabedin ön tarafı.

Pronateur [imz.] (tşr.) Eli aşağıya doğru büken adale, mükibb. = [s.] **muscle** – Adale-i mükibbe.

Pronation [ims.] (tşr.) Elin aşağıya doğru bükülmesi, kebb, ikbab.

Prône [imz.] Vaaz ve nasihat. ◆ İfratla medh. || **Recommander quelqu'un au** – Âmirine haber verip birinin tekdir ve mücâzatını bâis olmak.

Prôner [ft.] Vaaz etmek. ◆ İfratla methetmek. = [fl.] Usanç verecek surette uzun uzadıya söylemek.

Prôneur,se [i.] İfratla metheden adam, meddah. ◆ Uzun uzadıya söyleyip usanç veren adam, kavval.

Pronom [imz.] (sr.) Zamir, kinâye. || – **personnel** Zamir-i şahsî. || – **démonstratif** Zamir-i işaret. || – **relatif** Zamir-i nisbî. || – **interrogatif** Zamir-i istifhamî.

Pronominal,e [s.] (sr.) Zamirî, kinâyeye müteallik; **Verbe** – Fi'l-i mutâvaat ki Fransızcada zamir ile teşkil olunur. Buna fi'l-i zamirî dahi denir. (cmz.: *pronominaux.*)

Pronominalement [h.] (Fiil hakkında) Mutâvaat suret ve mânâsıyla.

Prononçable [s.] Telaffuz olunabilir, kabil-i telaffuz.

Prononcé,e [s.] Belli, zâhir, mübin. ◆ Mukarrer, musammem, kati. = [imz.] Bir mahkemenin kararı. || – **d'un jugement** Kararın tefhimi.

Prononcer [ft.] Telaffuz ve tefevvüh etmek, ağza almak. ◆ İrad etmek. ◆ İkrar, takrir etmek. ◆ Tebliğ-i hüküm etmek. || **Se** – Beyan-ı rey ve maksat etmek. ◆ Telaffuz edilmek. ◆ Belli, zâhir, kati bir renk peydâ etmek.

Prononciation [ims.] Telaffuz. ◆ İrad. ◆ Isdar. ◆ Tebliğ-i hüküm.

Pronostic [imz.] (*c* okunur) Tahmin, keşif, istidlâl, tefeül. ◆ Bu tahmin ve keşfe esas olan alâmet. || (t.) Zuhur edecek ahvâl-i maraziyenin keşfi, teşhis, inzar.

Pronostique [s.] Tahmin ve mülâhazaya müteallik, keşfi. || (t.) Zuhur edecek ahvâl-i maraziyenin keşfine müteallik, teşhisi, inzarî.

Pronostiquer [ft.] Tahmin ve mülâhaza etmek, keşif ve istidlâl etmek. ◆ Delil ve alâmet teşkil etmek.

Pronostiqueur,se [i.] Tahmin ve keşfeden adam, kâşif.

Pronunciamiento [imz.] (*non-si-a-mi-ain-to*) (İspanyolcadan me'huz) Bir asker kumandanının dâiye-i teferrüdü.

Propagande [ims.] Bir din ve mezhep veya tarik-i fikr ve meslek-i mahsusun neşri için olunan teşebbüsat, telkinat, içtihat, neşriyat.

Propagandiste [imz.] Bir din ve mezhep yahut tarik-i fikr ve meslek-i mahsusun nâşiri, müçtehit.

Propagateur,trice [i.] Neşir ve tamim eden adam, nâşir. ◆ Tevellüd teksir-i nüfus veya hayvanat eden.

Propagation [ims.] Neşir, tamim, intişar, taammüm, neşriyat, telkinat. || – **de la foi** Neşr-i din. ◆ Tevellüdatla teksir-i nüfus

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ve hayvanat. ‖ (ht.) Ziya ve sadânın suret-i sirâyeti, intişar.

Propager [ft.] Neşir ve tamim etmek. ◆ Tevellüdatla teksir-i nüfus veya hayvanat etmek, yetiştirmek, türetmek. ‖ **Se** – Tezâyüd, tekessür etmek, türemek, intişar eylemek.

Propagules [ims. - cm.] (nb.) Gubar-ı şeyb.

Propension [ims.] Kuvve-i câzibe. ‖ (mec.) Meyil, arzu.

Prophète [imz.] Vahiy ve ilham ile gaybdan haber veren, peygamber. ‖ (mec.) Birtakım karâin ve mülâhazata istinaden gaybdan haber veren adam. ‖ **Le roi** – Hazret-i Davud (asm.)

Prophétesse [ims.] İlham-ı Rabbanîye istinat ile gaybdan haber vermek iddia-yı bâtılında bulunan kadın.

Prophétie [ims.] (*sî*) Vahiy ve ilhamla gaybdan haber veriş. ◆ Ale'l-ıtlak gaybdan verilen haber. ◆ Âti hakkında beyan edilen hüküm ve zan.

Prophétique [s.] Peygamberî.

Prophétiquement [h.] Peygamberâne.

Prophétiser [ft.] Vahiy ve mucize ile gaybdan haber vermek, izhar-ı mu'cizat ve nübüvvet etmek. ◆ İstikbalden haber vermek, müstakbeli keşfetmek. ◆ Âti hakkında beyan-ı fikr ve hüküm eylemek.

Prophylactique [s.] (t.) Hastalıktan vikaye etmeye mahsus (ilaç vesâire), vâkî. ‖ **Mesures** – **s** Tedâbir-i vâkiye, tedâbir-i istihfâziye. ‖ **Médecine** – Tabâbet-i vâkiye.

Prophylaxie [ims.] Tıbbın hastalıklardan tahaffuz ve sıhhati vikaye etmek esbabından bahseden kısmı, vikaye.

Prophyse [ims.] (nb.) Zehre-i âkıre-i üşniye.

Propice [s.] Lehte bulunan, muvâfik, müsait.

Propitiateur,trice [i.] Bir şeyi muvâfik ve müsait eden, lehe çeviren.

Propitiation [ims.] Kefaret-i zünub.

Propitiatoire [s.] Bir şeyi müsait ve muvâfik etmeye veya gazabı teskin edip lehte bulundurmaya mahsus olan.

Proplastique [ims.] Heykel vesâire kalıplarını yapmak sanatı. = [s.] **Art** – Kezâ.

Propolis [imz.] (s okunur) Arıların kovanlarının deliklerini kapamak için kovan ağzında hâsıl ettikleri bir nevi reçine.

Proportion [ims.] Bir küllün eczası beynindeki münasebet ve uygunluk, tenâsüp. ◆ Kıyas, miktar-ı münasip. ◆ Nesep. ◆ Ehemmiyet. ‖ (r.) İki miktar arasındaki münasebet, tenâsüp. ‖ **à** – **de** ve **en** – **de** Nispeten, nazaran. ‖ **à** – **que** Oldukça, gittikçe. ‖ **Dans la** – **de** Nispeti üzerine. ‖ – **gardée, toute** – **gardée** Ara yerdeki nispet gözetilmek şartıyla, gözetilmekte olduğu hâlde.

Proportionnalité [ims.] Tenâsüp, mütenâsibiyet.

Proportionnel,le [s.] Tenâsübî, mütenâsip, nisbî. ‖ (r.) Diğer miktar ve cesâmetlerle mütenâsip olan miktar ve cesâmetlere ıtlak olunur, mütenâsip. ‖ **Moyenne** – **le** Vasat-ı mütenâsip. ‖ **Quantités** – **les** Makadir-i mütenâsibe. ‖ **Nombres** – **s** A'dâd-ı mütenâsibe. ‖ **Partage** – Taksim-i mütenâsip. ‖ **Lignes** – **les** Hutut-ı mütenâsibe.

Proportionnellement [h.] Mütenâsip bir suretle, muvâzene ile, nisbî olarak.

Proportionnément [h.] Mütenâsiben, nispet üzere.

Proportionner [ft.] Muvâzenesini tutmak, mütenâsip bir hâl ve derecede tutmak: – **sa dépense à son revenu** Masârifini vâridatıyla mütenâsip tutmak, vâridatına göre masârif etmek.

Propos [imz.] Karar. ◆ Söz, lakırdı, sohbet. ◆ Beyhûde söz, türrehat. ◆ Fasl, mezemmet. ‖ **Ferme** – Karar-ı kati. ‖ **à** – Tam vakitte, vakt-i münâsibinde. ‖ **à tout** – Her saat. ‖ **Hors de** – ve **Mal à** – Vaktinde olmayarak, münasebetsiz bir vakt ü hâlde. ‖ **De** – **délibéré** Kasten, amden. ‖ **à** – **de** Hakkında. ‖ **à** – **!** Münasebeti gelmiş bir söz söylene-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ceği vakit kullanılır tabirdir, ha! İyi hatırıma geldi! || à quel – ? Ne sebeple? Ne münasebetle?

Proposable [s.] Teklif olunabilen, kabil-i arz ve teklif.

Proposant [imz.] Âyin-i mezhebin icrasına memur olmak üzere ilm-i akaid okumakta bulunan Protestan.

Proposer [ft.] Teklif ve dermeyan etmek. ◆ Arz ve takdim etmek. ◆ Vermek. || Se – Bir iş için kendini teklif ve takdim etmek. ◆ Kast ve niyet etmek.

Proposition [ims.] Teklif. ◆ Teklif ve dermeyan olunan şey. ◆ Halli matlub mesele-i fenniye. ◆ Uyuşmak isteyen iki tarafın beherinden dermeyan olunan teklifat, şerâit. || (sr.) Cümle, kaziye. || – verbale Cümle-i fiiliye. || – circonstantielle Cümle-i zarfiye. || – principale Cümle-i asliye. || – incidente Cümle-i fer'iye. || – universelle Kaziye-i külliye. || – particulière Kaziye-i cüziye.

Propre [s.] Birine mahsus olan, has. || Le – et incident Has ve araz. || (hk.) Le – de succession Emvâl-i mevrûse-i gayr-ı menkule. ◆ Tamamıyla müşâbih, ayn. ◆ Layık, münasip. ◆ Yarar, sâlih. ◆ Pak, temiz, nazif. ◆ Safi, halis. || Nom – İsm-i hâss, alem. || Sens – Mânâ-yı asli. ◆ Mânâ-yı lügavî. || – à Elverişli, yarar. || Mal – Ehil değil, gayr-ı sâlih. || En main – Bizzat kendisine. || Avoir, posséder en – Mutasarrıf olmak.

Proprement [h.] Pak ve temiz olarak, nezâfetle. ◆ Layık ve münasip bir suretle. ◆ Tamamıyla, aynıyla. ◆ Asıl: L'Angleterre – dite Asıl İngiltere, nefs-i İngiltere.

Propret,te [i. - s.] Nezâfete ziyadesiyle riâyet eden adam, temizlik meraklısı.

Propreté [ims.] Temizlik, nezâfet, paklık, tahâret.

Propréteur [imz.] Eski Romalılarda Pretor vekili sıfatıyla bir eyalet idare eden vali.

Propréture [ims.] Eski Romalılarda Pretor vekili sıfatıyla bir eyalet idare eden valinin sıfat-ı memuriyeti.

Propriétaire [i.] Mâlik, sahip, mutasarrıf.

Propriétairement [zr.] Sahib-i mülk gibi, mutasarrıf gibi, mal sahibi olmak üzere.

Propriété [ims.] Temellük, tasarruf. ◆ Mülk, mal, emlâk ve akar, arazi. || Hakk-ı temellük, hakk-ı tasarruf. || – mobilière Mülk-i menkul. || – immobilière Mülk-i gayr-ı menkul. || – foncière Mülkiyet-i arziye. || – littéraire Hakk-ı telif. ◆ Hassa, hassiyet, meziyet. || – s physiques Havâss-ı hikemiye. || – s chimiques Havâss-ı kimyeviye. || – s médecinales Havâss-ı tıbbiye. ◆ Mânâ-yı aslî. || – des termes Tabir-i mahsus.

Proprio motu (Latince tabir) Bi'l-ihtiyar.

Propulseur [imz.] Makinenin hareketini mûcip âleti.

Propulsion [ims.] İleriye sürme, itme, vak', mezk.

Propylées [imz. - cm.] Bir mabed veya diğer büyük binanın medhalini teşkil eden inşaat-ı mimariye.

Prorata (au) [h.] Mütenâsiben, âlî-kadr. = [imz.] Hisse-i mütenâsibe olarak: Recevoir son – Hissesini ahz etmek. || Payer son – Hissesini te'diye etmek.

Prorogatif,ve [s.] Temdid ve tehir ve imhâle vasıta olan, temdidî, tehirî, imhâlî.

Prorogation [ims.] Temdid, tehir, imhâl. || – de juridiction Tevsi'-i vezâif. ◆ Müddet-i tatiliye, tatil. || – de délai Temdid-i mühlet, temdid-i müddet.

Proroger [ft.] Temdid veya tehir etmek, mühlet vermek. || Muvakkaten tatil etmek. || Se – Taleb-i temdid etmek, temdid-i müddeti talep eylemek.

Prosaïque [s.] Nesre müteallik, nesrî, mensurî. || (mec.) Ulüvv-i fikri ve hissiyat-ı şairânesi olmayan, bayağı (ifade).

Prosaïquement [h.] Mensur olarak, nesren. || (mec.) Bayağı bir ifade ile.

Prosaïser [fl.] Nesren yazmak. ◆ Hissiyat-ı şairâneden âri ve bârid şiir yazmak. ◆ Nesre kalb etmek. || Bayağılaştırmak, âdileş-

tirmek, bayağı bir hâle vaz' etmek, âdi bir dereceye indirmek. || Se – Bayağılaşmak, âdileşmek, bayağı bir hâle gelmek.

Prosaïsme [imz.] Şiirin hissiyat-ı şairâneden âri ve bârid olması. ◆ Âdi fikir.

Prosateur [imz.] Nesir yazan muharrir.

Proscenium [imz.] (*cé-ni-ome*) Zaman-ı kadim tiyatro sahnelerinin önü. (Şimdiki tiyatroların mahall-i mezkûruna *avant-scène* derler.)

Proscripteur [imz.] Mücâzat veren.

Proscription [ims.] Mücâzât icrası. || (mec.) Fesih, lağv, ilga. || Şiddetle takip, tard, teb'id.

Proscrire [ft.] (*écrire* gibi tasrif olunur) Mücâzata duçar etmek. || (mec.) Fesih ve lağv etmek. || Perişan etmek, imha etmek. || Şiddetle takip etmek, tard etmek, teb'id etmek.

Proscrit,e [i. - s.] Mücâzata duçar olan adam. || (mec.) Mefsuh, mülga. ◆ Şiddetle takip olunan kimse.

Prose [ims.] Nesir, mensur ibare. ◆ Kilisede okunan Latince bir dua ki gayr-ı mevzun olduğu hâlde müsecca' ve mukaffâdır.

Prosecteur [imz.] Teşrih mualliminin ameliyatını tehyie eden adam, muhzır-ı teşrih.

Prosélyte [imz.] Bir dine yeni girmiş adam, mühtedi, dönme.

Prosélytique [s.] Mühtedilere ait, mühtedilere dair.

Prosélytisme [imz.] Sâirleri kendi dinine ilhak etmek gayreti, içtihat.

Proser [ft.] Nesir hâline vaz' etmek, bir manzumeyi mensur şekline ifrağ etmek. ◆ Şiir yazmak.

Prosodie [ims.] İbarenin sadâ-yı münasiple kavâid-i kıraate tatbikan okunması. ◆ Yunanî-i kadim ve Latin lisanları eş'arında sakil ve hafif hecelerin farkı ve bundan bahseden ilim, ilm-i aruz.

Prosodique [s.] Aruza müteallik.

Prosodiquement [zr.] Aruz kavâidine tatbikan.

Prosopographie [ims.] Simanın şekil ve suretini tarif eden.

Prosopopée [ims.] (ed.) Müteveffâ yahut kayıp bir adamın ağzından îrad olunan söz, teşhis, tecsim.

Prospectus [imz.] (s okunur) Bir telif yahut inşaat-ı mimariyenin suret-i tertibini muarrif cetvel veya lâyiha, tarifnâme. ◆ Tüccar ilanı, tarifli ilan.

Prospère [s.] Bahtiyar, mesut. ◆ Yâver, muvâfik, müsait, uygun.

Prospèrement [zr.] Mesut bir hâlde, bahtiyar bir hâlde, muvâfik bir surette, müsait bir surette.

Prospérer [fl.] Mesut ve bahtiyar olmak, devlet ve ikbale nâil olmak. ◆ Muvaffak olmak, işi rast gitmek.

Prospérité [ims.] Saadet, refah, saadet-i hâl, feyiz ve ikbal. ◆ Muvaffakiyet.

Prosternation [ims.] ve:

Prosternement [imz.] Yere kapanma, secde.

Prosterner [fv.] (se) Yere kapanmak, secde etmek, cebhe-sây olmak. || Tevazu göstermek.

Prosthèse [ims.] (sr.) Bir kelimenin başına mânâ değiştirmez bir harf idhâli. || (crh.) (mr. Prothèse).

Prostibule [imz.] Umumhâne.

Prostitué [imz. - s.] Zelil, muhakkar, rezil.

Prostituée [ims.] Fahişe.

Prostituer [ft.] Tahkir ve tezlil ve kadrini tenzil etmek, müptezel etmek.

Prostitution [ims.] Suistimal. ◆ Zillet ve hakaret, ibtizal. ◆ Fuhuş. || Maison de – Umumhâne. ◆ (Kütüb-i Mukaddese lisanında) İbadet-i evsan.

Prostration [ims.] (t.) Pek büyük zaaf ve taab, habt. || – des forces Hübut-ı kuvâ.

Prostré,e [s.] Pek büyük taab ve zaafa duçar olmuş.

Prostyle [imz. - s.] Yalnız ön tarafında sütunları bulunan bina.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Protagoniste [imz.] Tiyatroda baş aktör.

Protase [imz.] Tiyatro manzumelerinin mebniyyün-aleyhini muhtasaran mübeyyin mukaddime.

Prote [imz.] Matbaalarda başmürettip.

Protecteur,trice [i.] Sahâbet ve himaye eden, hâmi, sahâbetkâr. = [s.] Système – Sanayi-i mahalliyeyi himayeten mamulat-ı ecnebiyenin men'-i duhûlü veya ağır gümrük resmi altına alınması usulü. || Droits – s Rüsum-ı hâmiye.

Protection [ims.] Himaye, sahâbet, iltizam. ◆ İmdat, muâvenet. ◆ Sanayi-i mahalliyenin terakkisi maksadıyla mamulat ve emtia-i ecnebiyenin men'-i duhûlü veya ağır gümrük resmi altına alınması, usul-i himaye, hakk-ı himaye.

Protectionnisme [imz.] Sanayi-i mahalliyenin terakkisi maksadıyla mamulat ve emtia-i ecnebiyenin men'-i duhûlü veya ağır gümrük resmi altına alınması usulü, usul-i himaye.

Protectionniste [imz.] Sanayi-i mahalliyenin terakkisi maksadıyla emtia ve mamulat-ı ecnebiyenin men'-i duhûlü yahut ağır gümrük resmi altına alınması usulünün taraftarı, usul-i himaye taraftarı.

Protectoral,e [s.] Hâmiye ait, hâmiliğe dair.

Protectorat [imz.] Bir büyük devletin bir emâret hakkında olan himaye ve metbûiyeti. ◆ Hâmi unvanını hâiz bir reis-i hükûmetin hâl ve sıfatı ve müddet-i hükûmeti.

Protée [imz.] Pek çabuk fikir ve meslek ve hâl ve suret değiştiren adam. (Esâtirin bir ism-i hâssından me'huzdur.)

Protégé,e [s.] Birinin himaye ve tesâhubu altında bulunan, mahmî.

Protéger [ft.] Himaye, tesâhub, iltizam etmek. ◆ Yardım ve müsaade etmek. ◆ İltimas ve tavsiye etmek. ◆ Terakkisine hizmet etmek, taht-ı himayesine almak. ◆ Muhafaza etmek, siper olmak. ◆ Tervic ve teşvik etmek.

Protéine [ims.] Madde-i iptidâiye, protein.

Protéique [s.] İptidâî: Substances – s Mevadd-ı iptidâiye, mevadd-ı proteiniye.

Protempore (Latince tabir) İcab-ı hâl ve zamana göre.

Protestant,e [i.] Protestan. = [s.] Religion – e Protestan dini; Pays – Protestan memâliki.

Protestantisme [imz.] Protestan mezhebi, Protestanlık.

Protestation [ims.] Bir hüküm ve karar veya hareketi kabul etmeyenin ileride onu tanımamak hakkını kazanmak için tahriren yahut şifâhen ettiği itiraz, protesto, itiraz, ikame-i hüccet. ◆ Vaat ve taahhüd-i kavî.

Protester [ft.] Kaviyen vaat ve taahhüt etmek. = [fl.] Bir hüküm ve karar veya hareketi tanımamak, protesto etmek, ikame-i hüccet etmek.

Protêt [imz.] Protestonâme. || Acte de – Protestonâme. || – faute d'acceptation Adem-i kabul protestosu. || – faute de payement Adem-i te'diye protestosu.

Prothèse yahut **Prosthèse** [ims.] (crh.) Kesilen veya çıkarılan bir uzvun yerine bir suni uzuv vaz'ı, termim, tasni'; – dentaire Suni diş vaz'ı. || – oculaire Tasni'-i basarî.

Protocarbure [imz.] (k.) Humz-ı evvel-i fahm.

Protocarburs,e [s.] (k.) Humz-ı evvel-i fahm hâlinde bulunan.

Protochlorure [imz.] (k.) Humz-ı evvel-i klor.

Protocole [imz.] Müzakerat zabıtnâmesi, protokol. ◆ Zabıt kaydı, zabıt cerîdesi. ◆ Mektup ve senet ve evrak-ı sâire tahriri için numûne ittihaz olunan inşâ. || Bureau du – Mazbata odası.

Protogala [imz.] Ağız denilen ilk süt, lebâ.

Protogêne [imz.] (mad.) Alp Dağı graniti, protojen.

Protonotaire [imz.] Romalıların zabıt kâtibi.

Protophylles [ims. - cm.] (nb.) Evrak-ı bezriye.

Protophyte [imz.] (nb.) Nebat-ı iptidâî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Protoplasme [imz.] Mükevven-i evvel. || Madde-i müşekkele-i ensice. || Madde-i musavvere-i nebat.

Protosyncèle [imz.] (*cin*) Rum patriği veya metropolitinin muavin vekili, protosinklos.

Prototype [imz.] Asıl, nüsha-i asliye. ◆ Numûne, kalıp, örnek. (Hakk ve ısâga olunan şeyler hakkında müsta'meldir.)

Protoxyde [imz.] (k.) En az müvellidü'l-humûzayı hâvi humz, humz-ı evvel.

Protubérances [ims.] (tşr.) Çıkıntı, kamburluk, hadebe. || – **roses du soleil** Hadebat-ı verdiye-i şems.

Protubérant,e [s.] (tşr.) Hadebe denilen bir çıkıntı ve kamburu olan, hadeb.

Protuteur [imz.] Vâsi tayin olunmaksızın bir yetimin malını idare eden adam, vâsi-i sânî.

Prou [h.] Çok, ziyade. (Tekellümde müsta'meldir.) || **Penon** – Az çok, her ne olursa. || **Ni peu ni** – Ne az ne çok, hiçbir vech ile…

Proue [ims.] Geminin ön tarafı, başı, pruva. || – **de babord** İskele baş omuzluğu. || – **de tribord** Sancak baş omuzluğu.

Prouesse [ims.] Şecaat, bahadırlık, yiğitlik. || (mec.) Kesret-i sefâhet. || Mezmum ve gülünç hareket.

Prouvable [s.] İspat olunabilir, kabil-i ispat.

Prouver [ft.] Edille ve beyyinat göstermek, ispat etmek. ◆ Delâlet etmek, alâmet ve delil olmak, göstermek.

Prouvéditeur [imz.] Eski Venedik valisi.

Provenance [ims.] Bir şeyin çıktığı ve geldiği mahal, asıl, menşe, mahreç, mevrid: **Marchandises de – étrangère** Memâlik-i ecnebiyeden gelme eşya-yı ticariye, emtia-i ecnebiye.

Provenant,e [s.] Gelen, çıkan, hâsıl olan, neşet eden.

Provençal,e [i. - s.] Fransa'nın Provence eyaleti ahalisinden olan. (cmz.: *provençaux*).

Provende [ims.] Me'kûlat tedarik ve iştirâsı. ◆ Koyunlara yedirilen mahlut yem.

Provenir [fl.] Gelmek, çıkmak, hâsıl olmak, neşet etmek. ◆ Sebep olmak.

Proverbe [imz.] Mesel, darb-ı mesel, atalar sözü. ◆ Bir meselin teşrihinden ibaret küçük tiyatro mudhikesi.

Proverbial,e [s.] Darb-ı mesele müteallik, darb-ı mesel hükmüne geçmiş, mesel-i sâir. (cmz.: *proverbiaux*).

Proverbialement [h.] Darb-ı mesel suretiyle, darb-ı mesel gibi.

Provide [s.] Dûr-endiş, basiretkâr, ihtiyatkâr.

Providence [ims.] Hikmet ve kudret-i Rabbaniye, kaza, kader. || (mec.) Hâmi, mededres.

Providentiel,le [s.] Hikmet ve kudret-i Rabbaniyeye müteallik, Hakk'tan gelen, kaza ve kader hüküm ve icabından olan, mukadder.

Providentiellement [h.] Hikmet ve kudret-i Rabbaniye ile, kaza ve kader hükmünce, mukadderat-ı ilahiyeden olarak.

Provignage [imz.] ve:

Provignable [s.] Daldırma edilebilir, daldırma edilmesi mümkün olan.

Provignement [imz.] Ağaç ve hususiyle asma dallarının yeniden kök tutmak üzere toprağın altından geçirilmesi, daldırma.

Provigner [ft.] Ağaç ve hususiyle asma dallarını yeniden kökleşmek üzere toprağın altından geçirmek, daldırmak. = [fl.] Ağaç ve emsali teşa'ub ederek çoğalmak ve büyümek.

Provin [imz.] Daldırılan asma dalının yeniden verdiği filiz.

Province [ims.] Eyalet, vilâyet, sancak. ◆ Payitahtın gayrı, taşra. ◆ Vilâyât ahalisi, taşra ahalisi. || – **s privilégiées** Eyalât-ı mümtâze. || **En** – Taşrada.

Provincial,e [s.] Eyalâta ve taşralara mensup ve müteallik. = [i.] Vilâyât ahalisinden adam, taşralı. = [imz.] Bazı turuk-ı ruhbaniyede bir eyâlete memur reis-i rûhânî. (cmz.: *provinciaux*.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Provincialat [imz.] Bazı turuk-ı ruhbaniyede bir eyalete memur reis-i rûhânînin sınıf ve memuriyeti.

Provincialisme [imz.] Bir eyâlete mahsus tabirat ve lisan.

Proviseur [imz.] Mektep müdürü veya ders nâzırı.

Provision [ims.] Zahîre, malzeme, mühimmat. || – **de bouche** Me'kûlat. || – **de guerre** Levâzım-ı harbiye, mühimmat-ı harbiye. || – **alimentaire** Nafaka. || (hk.) Netice-i hükme intizaren ve muvakkaten tarafeynden birine tevdî olunan meblağ veya mal. ◆ Çekilecek poliçenin bedeli. || **Faire** – **à quelqu'un pour un effet** Birine poliçe bedelini irsal etmek. || Komisyon: **Une** – **de 10 p. %** Yüzde on nispetinde bir komisyon. = [cm.] Tevcih beratı. || **Par** – Şimdilik, muvakkaten.

Provisionnel,le [s.] Kable'l-muhakeme muvakkaten tarafeynin birine verilen veya bırakılan, muvakkat. || **Partage** – Muhâyâ, muhâyâten taksim.

Provisionnellement [h.] Kable'l-muhakeme muvakkaten verilerek veya bırakılarak, muvakkaten.

Provisoire [s.] Muvakkat, şimdilik için. ◆ Münâzaun-fih olan şeyin kable'l-muhakeme tarafeynin birine muvakkaten terk ve itâsı usul ve kaidesine müteallik. || **Exécution** – İcra-yı muvakkat. || **Douzième** – Bütçenin beher mah için olan tahsisatı.

Provisoirement [h.] Muvakkaten, şimdilik, suret-i muvakkatada.

Provisorat [imz.] Mektep müdüriyeti veya ders nâzırlığı.

Provocant,e [s.] Tahrik eden, kızdıran.

Provocateur,trice [i. - s.] Tahrik eden, muharrik, sebebiyet veren, müsebbip.

Provocatif,ve [s.] Tahrik eden, muharrik.

Provocation [ims.] Tahrik, davet, sebebiyet veriş.

Provoqué,e [s.] Tahrik edilmiş, kızdırılmış, kızmış.

Provoquer [ft.] Davet ve teşvik etmek. || – **en duel** Düelloya davet etmek. ◆ Tahrik etmek, sebebiyet vermek. || (mec.) Hâsıl etmek, icap ve intac etmek. || **Se** – Birbirini kızdırmak, yekdiğerini tahrik etmek.

Proximité [ims.] Yakınlık, kurbiyet, komşuluk. || – **de degré** Karâbet-i derece, kurbet. || – **et éloignement** Bu'diyet, mücâveret, bu'd ve mücâveret. || – **du sang** Karâbet. || **à** – **de** Yanında, kurbunda.

Prude [ims. - s.] Akıl ve tedbir iddiasında bulunan kadın, faziletfüruş kadın.

Prudemment [h.] Âkilâne, müdebbirâne, hakîmâne, ihtiyatkârâne.

Prudence [ims.] Akıl ve tedbir, ihtiyatlı ve hakîmâne hareket, hazm ve ihtiyat.

Prudent,e [s.] Akıllı, tedbirli, ihtiyatlı, sahib-i basiret. ◆ Müdebbirâne, âkilâne, hakîmâne, ihtiyatkârâne.

Pruderie [ims.] Akıl ve tedbir iddiasında bulunan kadının hâli, fezâilfüruşluk. ◆ İhtiyat.

Prud'homie [ims.] Doğruluk, istikamet, iffet. ◆ Tecrübe, kâr-âzmûde-gî.

Prud'homme [imz.] Kâr-âzmûde ve müstakim adam. ◆ Amele ile iş sahipleri beyninde zuhur eden ihtilafatın hall ve faslı için hakem nasb olunan adam. || **Conseil des** – **s** Esnaf loncası.

Pruné [ims.] Erik, iccas.

Pruneau [imz.] Kuru erik. ◆ Gayet esmer kadın, kız. ◆ Göz, çeşm: – **x malins** Habis gözler.

Prunelaie [ims.] Erik ağaçlarını hâvi mahal, eriklik, erik bahçesi.

Prunelet [imz.] Yabani erikten çıkarılan şarap.

Prunelle [ims.] Küçük yabani erik. ◆ Saten kumaş.

Prunelle [ims.] (tşr.) Gözbebeği, hadeka. ◆ Bakış, nazar, nigâh. ◆ Bir kimsenin en aziz, en zî-kıymet şeyi, gözbebeği.

Prunellier [imz.] Yabani erik ağacı. || – **domestique** Âdi yeşil erik ağacı. || – **sauvage** Ya-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

bani erik ağacı. || – mirobelle Amasya erik ağacı. || – grosse riene clande Bardak eriği ağacı. || – damassiolet Mürdüm eriği ağacı. || – damas noir Türbe eriği ağacı. || – de Monsieur Can eriği ağacı. || – damas rouge Al eriği ağacı. || – diapré Aynabakan eriği, aynü'l-bakar eriği ağacı.

Prunier [imz.] Erik ağacı, şecerü'l-iccas.

Prurigineux,se [s.] (t.) Kaşıntıyı mûcip, kaşındırıcı, hikkî.

Prurigo [imz.] (t.) Kaşıntıyı mûcip hararet, kan harareti, hikke, taharrüş.

Prurit [imz.] (t.) Şiddetli kaşıntı ve gicişme, hikke-i şedide.

Prussiate [imz.] (k.) Mürekkebat-ı müsennâiye-i kiyanus.

Prussien,ne [i. - s.] Prusyalı. || Cheminée à la – Sac soba.

Prussique [s.] (k.) Acide – Fahm ile azot ve müvellidü'l-mâdan mürekkep bir madde-i semmiye, hâmız-ı kiyanus-ı mâ. (*acide cyanhydrique* dahi denilir).

Prytane [imz.] Eski Atina hükûmeti meclisine bi'l-münâvebe riyâset eden âzânın beheri.

Prytanée [ims.] Fransa'da bazı mekâtibe alem olmuştur.

Psallette [ims.] Hıristiyanların mezhep âyinlerinde zemzemehân olan çocukların musiki talimine mahsus mahal.

Psalmique [s.] Mezâmire ait, mezâmire dair.

Psalmiste [imz.] Mezâmir yazan; Le – Sahib-i mezâmir, Hazret-i Davud (asm.)

Psalmodie [ims.] Mezâmirin suret-i tilâvet ve terennümü. || (mec.) Tarz-ı vâhid üzere ve usanç verecek bir suretle kıraat ve tilâvet.

Psalmodier [ft. - fl.] Mezâmiri tilâvet etmek. || (mec.) Usanç verecek surette bir nesak ve tarz-ı vâhid üzere kıraat etmek.

Psalmodique [s.] Mezâmirin suret-i tilâvet ve terennümüne dair.

Psaltérion [imz.] Erganuna müşâbih musiki aleti, santur, çeng.

Psaume [imz.] Mezâmir-i Davud (asm.). || Le livre des – s Zebur'dan mezâmir kitabı.

Psautier [imz.] Hazret-i Davud'un mezâmirini câmi' kitap, kitabü'l-mezâmir, Zebur.

Psendorthrose [ims.] (t.) Mafsal-ı kâzib.

Pseudo [d.] Kâzib ve sahte mânâlarıyla bazı kelimât-ı mürekkebenin başında bulunur lafz-ı Yunanîdir.

Pseudoblepsie[90] [ims.] (t.) Galatü'r-rü'ye.

Pseudocarpe [imz.] (nb.) Gılâf-ı semer-i kâzib.

Pseudochromie [ims.] (t.) Galat-ı rüyet-i elvân.

Pseudononbrane [ims.] (tşr.) Gışâ-i kâzib.

Pseudomorphisme [imz.] (tşr.) İstihâle-i kâzibe.

Pseudomorphose [ims.] (hk.) Müşekkel-i kâzib.

Pseudonevroptère [imz. - cm.] (hyv.) Müstakimü'l-cenah fırkasından usâbiyü'l-cenah-ı kâzibe taht-fırkası.

Pseudonyme [imz. - s.] Nâm-ı müstear. ◆ Nâm-ı müstear ile kitap neşreden. ◆ Nâm-ı müstearla neşrolunmuş kitap.

Pseudonymie [ims.] Nâm-ı müstearla kitap neşri. ◆ Bu suretle neşrolunan kitabın hâli.

Pseudoplersme[?] [imz.] (tşr.) Madde-i musavvere-i kâzibe.

Pseudopleurésie [ims.] (t.) Zatü'l-cenb-i kâzib.

Pseudorexie[91] [ims.] (t.) İştihâ-yı kâzib.

Psora yahut Psore [ims.] (t.) Uyuz, cereb.

Psorique [s.] (t.) Uyuza müteallik, cerebî.

Psyché [ims.] Vidalı müteharrik ve büyük ayna.

Psychiatre [imz.] İlel-i dimâğiye mütehassısı tabip.

Psychique [s.] Ruha müteallik, ruhî, ruhanî.

Psychologie [ims.] Felsefenin ahvâl-i ruhtan bahseden kısmı, mebhasü'r-ruh, ilmü'r-ruh.

90 Orijinal metinde Pseudoblessie şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

91 Orijinal metinde Pseudovxie şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

|| – expérimentale İlm-i ruh-ı amelî. || – rationnelle İlm-i ruh-ı hakiki.

Psychologique [s.] Mebhasü'r-ruha mensup ve müteallik.

Psychologiste [imz.] ve:

Psychologue [imz.] Mebhasü'r-ruh ilmiyle iştigal eden adam, bu ilmin âlimi.

Psychose [ims.] İlel-i dimâğiyenin ism-i umumisidir.

Psycho-physiologie [ims.] Mebhasü'r-ruh ve fizyolocya.

Psycho-physiologique [s.] Mebhasü'r-ruh ve fizyolocyaya dair. || Études – s Mütalaat-ı ruhiye-i fizyolocikiye.

Psychomètre [imz.] Havadaki rutubetin derece ve miktarını tayine mahsus alet, mikyasü'r-rutube.

Psycthique [imz. - s.] (t.) Yumuşatan ve serinlendiren ilaç, mülattıf.

Psydragie [ims.] (t.) Psidraji, bir nevi maraz-ı cildî.

Psylle [imz.] Hint ve Afrika'da yılanları el ile tutan hokkabaz.

Ptérodactyle [imz.] Yalnız müstehâselerinin ancak bazı enkazı bulunmuş olan dişli ve kanatlı bir hayvan.

Ptérocère [imz.] (hyv.) Nâime-i mercûlü'l-batniye fırkasından bir nevi helezon.

Ptérophore [imz.] (hyv.) Harşefiyü'l-cenah fırkasından leyliye fasîlesinden bir nevi beyaz pervane.

Ptéropodes [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı südeyyeden huffâşiye fırkasından mercûlü'l-cenah fasîlesi ki at kanadı denilen en büyük yarasayı hâvidir.

Ptérygosne [imz.] (t.) İmtilâ-i müzmin-i ferc.

Ptilose [ims.] (t.) Kirpiklerin dökülmesi, sukutu'l-ehdâb.

Ptomaïne [ims.] (k.) Ptomain.

Ptyalagogue [imz. - s.] (t.) Salyaların akması veya çok tükürmeyi mûcip ilaç vesâire, müsîlü'l-luab.

Ptyalisme [imz.] (t.) Salyaların akması, çok tükürme, kesretü'l-luab.

Puamment [h.] Fena ve ağır bir koku ile, pis pis. ◆ Bî-edebâne, arsızca.

Puant,e [s.] Pis kokan. ◆ Arsız, edepsiz. ◆ Bî-edebâne. || Bêtes – s Tilki ve porsuk gibi hayvanata ıtlak olunur.

Puanteur [ims.] Pis ve ağır koku.

Puantise [ims.] Pis kokan şey.

Pubère [i. - s.] Bâliğ, reşit. || – capable de discernement Bâliğ-i mümeyyiz.

Puberté [ims.] Buluğ, sinn-i rüşd. || Âge de – Sinn-i rüşd, sinn-i buluğ.

Pubescence [ims.] (nb.) Yaprak ve dalların havlı olması, teşa'ur.

Pubescent,e [s.] (nb.) Havlı (yaprak ve dallar), müşa'ar.

Pubien,ne [s.] (tşr.) Batn-ı esfel havsalasını teşkil eden kemiğe müteallik, ânî. || Région – ne Nahiye-i âniye. || Articulation – ne Mafsal-ı ânî.

Pubis [imz.] (s okunur) (tşr.) Batn-ı esfel havsalasını teşkil eden liken şeklindeki kemik, âne.

Public,que [s.] Umumi, âmm. ◆ Umum indinde malum olan. ◆ Alenen veya alâ-melei'n-nâs vâki olan, aleni. || Services – s Hükûmet memuriyetleri. || Charges – ques Vergiler, tekâlif-i emîriye. || Droit – Devletlerin usul-i hükûmetini ve hukukunu mübeyyin ilim, hukuk-ı siyasiye. || Fonctionnaire – Devlet memuru. || Femme – que Fahişe. = [imz.] Ahali, halk, nâs, umum. ◆ Cemaat, cemiyet, heyet. || En – Alenen, alâ-melei'n-nâs.

Publicain [imz.] Eski Romalılarda müddahir.

Publication [ims.] İlan, neşir. ◆ Bir kitabın tab'ıyla meydan-ı intişara vaz'ı, neşir, intişar.

Publiciste [imz.] Umur-ı siyasiye ve ticariye ve hukuk ve ilm-i servete müteallik bahisler yazan muharrir, gazeteci.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Publicité [ims.] Umumun malumu olmaklık, umumiyet, şüyû, aleniyet. || **La – des débats** Aleniyet-i muhakeme. ◆ İlanat. || **Frais de –** İlanat masârifi. || **Donner une –** Neşir ve ilan etmek. || **Livrer à la –** Meydan-ı intişara vaz' etmek.

Publier [ft.] Tamim, ilan, işâa etmek. ◆ Kitap vesâire neşretmek. || **Se –** Kemâl-i tefâhur ile ilan-ı neşr etmek. ◆ Neşrolunmak.

Publiquement [h.] Umumun huzurunda, alenen, alâ-melei'n-nâs.

Puce [ims.] Pire, burgus. = [s.] Pire renginde. || **– pénetrante de l'Amérique du sud** Amerika-yı Cenubî'nin şayak piresi. || (bey.) **Avoir la – à l'oreille** Endiş-nâk olmak, müteheyyic olmak, muzdarip olmak. || **Mettre la – à l'oreille** Endiş-nâk etmek, tehyic etmek, muzdarip etmek.

Puceau [imz.] Ömründe karıya takarrüb etmemiş adam, bikr.

Pucelage [imz.] Karıya takarrüb etmemiş adamın hâli, bekâret. ◆ Bir nevi sedef.

Pucelle [ims.] Kız oğlan kız, bikr, bakire.

Puceron [imz.] Nebatatın üzerinde yaşayan yeşil bir nevi küçük böcek, fidan biti.

Puddlage [imz.] Madenlerin teshinle tasfiyesi usul ve ameliyatı.

Puddler [ft.] Madenleri teshinle tasfiye etmek.

Puddleur [imz.] Madenlerin teshinle tasfiyesi işinde müstahdem işçi.

Pudeur [ims.] Utanma, haya, ar, hicap. ◆ Edep, terbiye, iffet. || **Attentat à la –** Fi'l-i şeni', ırza geçme.

Pudibond,e [s.] (Müstehziyâne) Utangaç, mahcup.

Pudibondage [imz.] (Müstehziyâne) Utangaçlık, mahcubiyet, iffet, ismet.

Pudicité [ims.] Edep, terbiye. ◆ Namus, iffet ve ismet.

Pudique [s.] Edip, terbiyeli. ◆ Namuslu, afif, âsım.

Pudiquement [h.] Edep ve terbiye ile, iffet-kârâne.

Puer [fl.] Fena kokmak. = [ft.] Fena bir koku vermek: – **l'ail** Sarımsak kokmak.

Puériculture [ims.] Talim ve terbiye-i etfal.

Puéril,e [s.] Çocukluğa müteallik, çocuklara mahsus, tıflî. || (mec.) Çocukça.

Puérilement [h.] Çocuklara yakışacak bir suretle, çocuk gibi, çocukçasına.

Puérilité [ims.] Çocukluk, çocukça fiil ve hareket.

Puerpéral,e [s.] (t.) Lohusaya müteallik, nifâsî. || **Fièvre – e** Lohusalara gelen bir nevi sıtma, hummâ-yı nifâsî.

Pugilat [imz.] Eskiler indinde bir nevi yumruk güreşi.

Puine [ims.] Çalı çırpı.

Puiné,e [s.] Erkek veya kız kardeşlerden muahhar tevellüd etmiş olan evlat.

Puis [zz.] Sonra, ondan sonra, ba'dehu, muahharan. || **Et –** Bundan başka, sonra, hem de.

Puisage [imz.] Su çekme. ◆ Bir şeyi menbaından alma. || (mec.) İstinbat, iktibas.

Puisard [imz.] Bulaşık suyu çukuru, çirkâb lağımı. ◆ Su yolu ağzı. ◆ Yağmur suyunun akmasına mahsus çukur.

Puisatier [i. - s.] Kuyucu.

Puisement [imz.] (mr. Puisage.)

Puiser [ft.] Su çekmek. ◆ Bir şeyi menbaından almak. || (mec.) İstinbat ve iktibas etmek. || **Se –** Su çekilmek.

Puisette [ims.] Erimiş yağı boşaltmak için büyük kaşık, yağ kepçesi.

Puisque [hr.] Mademki, çünkü. (Bu kelimenin *e*'si yalnız *il*, *elle*, *on*, *et*, *un*, *une* kelimelerinden evvel hazf olunur.)

Puissamment [h.] Büyük bir kuvvetle. ◆ Çok, be-gayet.

Puissance [ims.] Kuvvet, kudret, iktidar. ◆ Hüküm, nüfuz. ◆ Hükûmet, saltanat, devlet. || **Les grandes – s** Düvel-i muazzama. || **Les – s signataires** Düvel-i müm-

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

ziye. || Les – s contractantes Düvel-i muâhide. || Les – s garantes Düvel-i zâmine. || Les – s secondaires Hükûmât-ı sagîre. || – maritale Hukuk-ı zevc. || – vive Kuvve-i fâile. || Degré de – Derece-i kuvvet. || Élever à une – Bir kuvvete terfi etmek. || En – Kuvvede. || De – en acte Kuvveden fiile. || (mec.) Tesir, nüfuz, amel. || (ht.) Hareketi mûcip şey, vasıta-i tahrik, kuvvet. || (r.) Bir adedin kendi üzerine birkaç defa darbından hâsıl olan adet, kuvvet. = [cm.] Melâikenin bir sınıf-ı mahsusu. || – paternelle Hukuk-ı übüvvet, babalık hukuku.

Puissant,e [s.] Kuvvetli, kavi. ◆ Kudretli, muktedir, gücü yeter. ◆ Nüfuzlu, nâfiz, kesretli, adet ve miktarı çok. ◆ Semiz, şişman. = [imz.] Le tout – Kadir-i Mutlak olan Cenab-ı Allah.

Puits [imz.] Kuyu, bi'r, çâh. || – artésien Burgu ile delinerek fiskiye gibi su veren kuyu, artezyen kuyusu. || (mec.) – aux chaînes Zincir oluğu, zincirlik. || – de mine, de carrière Maden kuyusu. ◆ Düşmanın lağımlarını bozmak için kazılan kuyu. || (mec.) – de science Pek âlim ve mütefennin adam, mütebahhir. || (as.) Hendek, çukur. || Cümûdiyelerde cereyan-ı miyahın dışarı çıkmasına meydan vermek için açılan delik. || Umk-ı azîm, ka'r-ı nâyâb. || Hamur açıldığı esnada ortasında yapılan çukur. || Il faut puiser tandis que la corde est au – Fırsattan istifade etmeye çalışmalıdır. || La vérité est au fond d'un – Hakikatin keşfi daima müşkildir. || C'est un – Mahrem-i esrar bir adamdır, müdebbir, ihtiyatkâr bir adamdır. || Cela est tombé dans le – Unutulmuş gitmiştir.

Pulicaire [s.] (t.) Derinin üzerinde pire ısırması gibi küçük kırmızı lekeler çıkmasını mûcip hastalıklara ıtlak olunur, burgusî. || Éruption – İndifâ-ı burgusî.

Pullulation [ims.] Az zaman içinde hâsıl olup ifratla tekessür.

Pulluler [ft.] Az zaman içinde ifratla tekessür etmek. || (mec.) Pek çok olmak, kesret üzere bulunmak, kum gibi kaynamak.

Pulmonaire [ims.] Ciğerotu, haşîşetü'r-rie.

Pulmonaire [s.] (tşr.) Akciğere müteallik. || Artère – Şiryan-ı rieviye. || Veines – s Evride-i rieviye. || Phtisie – Sill-i rievî. || Catarrhe – Nezle-i rieviye.

Pulmonés [imz.] (hyv.) Nâime kısmının birinci zü'r-rie fırkasına mensup helezonlar.

Pulmonie [ims.] (t.) Akciğer hastalığı, verem, dâü'r-rie, sill.

Pulmonique [i. - s.] Dâü'r-rie illetine müptelâ adam, müteverrim, meslul.

Pulmonite [ims.] (t.) İltihab-ı rievî.

Pulpation [ims.] (syd.) Nebatat lüblerinin macun hâline vaz'ı, telbib.[92]

Pulpe [ims.] (nb.) Meyve ve sebzelerin kabil-i ekl olan eti ve nebatat saplarının içindeki öz, lüb. || (syd.) Nebatat lüblerinin dövülmesinden hâsıl olan bir nevi macun, lüb. || (tşr.) – cérébrale Beynin yumuşak kısmı, lübb-i dimâğî.

Pulper [ft.] Nebatatın lüblerini döverek macun hâline koymak, telbib etmek.

Pulpeux,se [s.] (nb.) Lübbü hâvi veya lüb kabîlinden olan, lübbî.

Pulpoire [ims.] (syd.) Meyve etlerinden macun yapacak alet, milbeb.

Pulsatif,ve [s.] (t.) Damarların şiddetle atmasını mûcip, nâbız; Douleur – ve Veca'-ı nâbız.

Pulsatille [ims.] (nb.) Menekşe renginde dağ lalesi.

Pulsatino [ims.] Nabzın atması, iltihaplı bir mahalde hissolunan damar atması, nabazan. || (ht.) Seyyâlat-ı elastikiyede zuhur eden ihtizaz.

Pulsilage [imz.] (t.) Müş'ir-i nabz.

92 Orijinal metinde dizgi hatası: تلبيت şeklinde hatalı yazılan kelime, Pulper maddesine başvurulduğunda anlaşılacağı üzere تلبيب olmalıdır.

TÜRK DİL KURUMU TÜRK DİLİ ARAŞTIRMALARI AKADEMİSİ
TÜRK AKADEMİ BİLİMLERİ
www.tuba.gov.tr

Pulsimètre [imz.] (t.) Nabzın derecatını tayine mahsus alet, mikyasu'n-nabz.

Pulvérateur,trice [s.] Daima toz ve toprak içinde yuvarlanan (hayvan).

Pulvérin [imz.] İnce barut.

Pulvérisable [s.] Toza tahvil olunabilir, kabil-i teshik.

Pulvérisateur [imz.] Bazı edviyenin teshikine mahsus eczacı aleti, mishak/mashak.

Pulvérisation [ims.] Toz hâline tahvil, teshik, tesfif. ◆ Dövülerek toz hâline konmuş deva vesâire, toz, mesfûf. ‖ – **par frottement** Sahk bi'l-ihtikâk. ‖ – **par intermède** Sahk bi-vâsıtatü'l-ecsâm.

Pulvériser [ft.] Dövmekle toz hâline koymak, teshik ve tesfif etmek. ‖ (mec.) Kâmilen hedm ve mahv ve harap etmek.

Pulvériteur [imz.] Boya veyahut eczayı toz hâline vaz' eden memur-ı mahsus.

Pulvérulence [ims.] Kolaylıkla ve çabuk toza tahavvül etme, tegabbür. ‖ (nb.) Bazı nebatatın toz gibi ince bir havla mestur olması, tegabbür. ‖ – **des narines** Tegabbür-i menâhir.

Pulvérulent,e [s.] Sühûletle ve çabuk toza tahavvül eden, mütegabbir. ‖ (nb.) Toz gibi ince bir havla mestur (nebat), mütegabbir.

Pulvicule [ims.] (he.) Cüz'-i münferid, madde-i münferide.

Puma [imz.] (hyv.) Yeni Dünya arslanı denilen hayvan.

Pumicin [imz.] Hurma ağacı yaprağından çıkarılan yağ.

Pumicite, Pumite [ims.] (mad.) Keff-i derya, lüle taşı.

Punais,e [s.] (t.) Burnundan fena bir koku çıkan adam, müntinü'l-enf. = [imz.] Burundan çıkan fena koku, netânetü'l-enf.

Punaise [ims.] Tahta biti, tahtakurusu, bakk. ‖ – **des bois** Ağaç kehlesi. ◆ Tepesi yassı kâğıt çivisi.

Punaisie [ims.] (t.) Burundan bir fena koku çıkmasını mûcip hastalık, netânetü'l-enf, karha-i hayşum.

Punche [imz.] (*ponche*) Punç.

Puncticulaire [s.] (t.) **Fièvre** – Hummâ-yı noktaviye.

Punctiforme [s.] Noktaviyü'ş-şekl.

Punique [s.] Tunus'un ahali-i kadîmesi olan Kartacîlere mensup ve müteallik. ‖ (mec.) **Foi** – Hıyanet, sözde durmayış, kahpelik.

Punir [ft.] Ceza vermek, mücâzat etmek. ◆ Dâî-i mücâzat olmak. ◆ Te'dib ve terbiye etmek. ‖ **Droit de** – Hakk-ı mücâzat.

Punissabilité [ims.] İstihkak-ı ceza, kabiliyet-i te'dib.

Punissable [s.] Cezaya müstahak ve şâyan olan, mücâzatı lazım gelen.

Punissablement [zr.] Müstahak-ı ceza olarak, mücâzatı lazım gelen bir surette.

Punissant,e [s.] Ceza veren, cezalandıran, te'dib eden.

Punisseur [imz.] Mücâzat veren. ‖ **Le souvrain** – Şedîdü'l-ikab olan Cenab-ı Hakk.

Punition [ims.] Ceza verme, icra-yı mücâzat. ◆ Ceza, mücâzat, azap, ukubet.

Pupa [imz.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî-i zü'l-galsamati'r-rieviye fırkasından helezoniye fasîlesinden bir nevi deniz boncuğu.

Pupillaire [s.] Taht-ı vesayette bulunan yetim sabiye mensup ve müteallik, eytama ait. ‖ (tşr.) Gözbebeğine müteallik, hadekî.

Pupillarité [ims.] Yetimin taht-ı vesayette kaldığı müddet. ◆ Vesayet altında bulunan yetimin hâli.

Pupille [i.] Vesayet altında bulunan yetim ve yetime.

Pupille [ims.] Gözbebeği, hadeka. ‖ – **artificielle** Hadeka-i suniye.

Pupitre [imz.] Rahle, sıra. ◆ Yazıhâne.

Pur,e [s.] Halis, safi, has, düz. ◆ Pak, temiz, hulûs ve sadakatle hâsıl olan, samimi. ◆ Sahih, musahhah, sehivsiz. ◆ Afif, masum,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

pâk-dâmen. ◆ Müberrâ, münezzeh, sâlim, pak. ◆ Mahz, ayn, sırf: La – vérité Mahz-ı hakikat, ayn-ı hakikat.

Pureau [ims.] Çatı yüzü.

Purée [ims.] Bakla veya bezelye gibi hububatın ezmesiyle yapılan çorba. || – de pomme de terre Patates ezmesi.

Purement [h.] Halis ve safî ve pak olarak. ◆ Doğru ve sahih olarak, sehivsiz olarak. ◆ Mücerret, mahzan, ancak. || – et simplement Bilâ-kayd u şart, düzcesine. || Yalnız, münferiden.

Purer [ft.] Birayı köpüklendirmek.

Pureté [ims.] Halis ve safi olma, hulûs, safvet. ◆ Temizlik, paklık. ◆ Sıhhat, sehivsizlik. ◆ Pak-dâmenlik, iffet, ismet.

Purgatif,ve [s.] (t.) Müshil ilaç. || – s extractifs Müshilat-ı hâlise.

Purgation [ims.] İlaçla ishal olma, insihal, münâkaha. ◆ Müshil ilaç. || Tashih, ıslah.

Purgatoire [imz.] Günahkârların afv-ı zünub ettirinceye kadar kalacakları mahal ki cennet ile cehennemin arasındadır, araf. || (mec.) Zahmetle yaşanılır mahal.

Purge [ims.] Bir mal ve mülkün rehin ve istiğlâlden tahlisi. (Müshil mânâsıyla isti'mali eski ve metruktur.) || Temizleme, tathir.

Purgement [imz.] Bir mal ve mülkün rehin ve istiğlâlden tahlisi.

Purger [ft.] Müshil veya diğer bir ilaçla bedenini ya içini veya kanını temizlemek, tenkîh. ◆ Yabancı veya pis şeylerden ayırmak, tathir ve tasfiye etmek, halis ve safi bırakmak. ◆ Muzır şeylerden kurtarmak, temizlemek, paklamak, tathir etmek. ◆ Tasfiye etmek, tenzih etmek. ◆ Tebriye etmek. ◆ İkmal-i müddet etmek. || – une quarantaine Karantina müddetini ikmal etmek. ◆ Müshil vermek. || – les hypothèques Emvâl ve emlâki rehinden kurtarmak. || – la contumace Hükm-i gıyabî aleyhine itiraz etmek. || – le défaut İtiraz ale'l-hükm etmek. || Se – Müshil almak. ◆ Temizlenmek, tasfiye olunmak. ◆ Tebriye-i nefs etmek.

Purgerie [ims.] Şeker fabrikalarında tasfiye dairesi.

Purifiant,e [s.] Tathir ve tasfiye eden, mutahhir, musaffî.

Purificatif,ve [s.] Tathir ve tasfiye eden, tenzih eden.

Purificateur [imz.] Tathir ve tasfiye veya tenzih ve tebriye eden adam.

Purification [imz.] Tathir, tasfiye. ◆ Kilisede icra olunan bir nevi gasl âyini. ◆ Hazret-i Meryem'in tebriyesi gününe müsâdif yortu.

Purificatoire [imz.] Hıristiyanların icra-yı âyin esnasında şarap koydukları kadehi silmek üzere papazın kullandığı bez.

Purifier [ft.] Hâlis ve pak etmek, tathir ve tasfiye etmek. ◆ Tenzih etmek. || Se – Temizlenmek, kesb-i tahâret etmek. ◆ Tasfiye olunmak. ◆ Tenzih edilmek.

Puriforme [s.] (t.) İrin şekil ve suretinde veya irine müşâbih olan, kayhî. || Crachats – s [93]Nuhamat-ı kayhiye.

Purin [imz.] Gübre makamında kullanılmak üzere biriktirilen hayvanat idrarı, gübre suyu. || Fosse à – Gübrelik.

Purisme [imz.] Islah-perdazlık.

Puriste [imz.] Islah-perdaz.

Puritain,e [i.] İngiltere'de kendi mezheplerinin en doğru mezhep olduğunu iddia eden bir mezheb-i mahsusa tâbi adam, Protestan. ◆ Ahlak ve meslek ve sözüne ziyade dikkat eden adam.

Puritanisme [imz.] İngiltere'de mer'î Protestan mezhebinin biri.

Purpura [imz.] Firfiriye, dâü'l-firfir.

Purpurate [imz.] (k.) Firfiriyet. || – d'ammoniaque Firfiriyet-i nişadır.

93 Orijinal metinde bu kelime مخامات şeklinde yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında *crachats* karşılığı olarak doğrusunun نخامات olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Purpurin,e [s.] Erguvan rengine karib olan, erguvanî.

Purpurine [ims.] Yağla mahlut tunç tozu.

Purpuruque [s.] (k.) Firfirî. ‖ **Acide** – Hâmız-ı firfir.

Purulence [ims.] (t.) İrin kabîlinden veya irine müteallik olma, takayyuh.

Purulent,e [s.] (t.) İrin kabîlinden veya irine müteallik olan, mütekayyıh. ‖ **Foyer** – Merkez-i mütekayyıh.

Pus [imz.] İrin, cerahat, kayh.

Pusilanime [i. - s.] Korkak, gevşek, gayretsiz, zaîfü'l-kalb. ◆ Bu ayıp ve kusurlara delâlet eden.

Pusilanimement [zr.] Korkak bir surette, gevşek bir surette, gayretsiz bir surette, zayıf bir surette.

Pusilanimité [ims.] Korkaklık, gevşeklik, gayretsizlik, zaaf-ı kalp.

Pustule [ims.] (t.) Ucunda cerahat bağlayan sivilcik, ufak çıban, besr. ‖ – **maligne** Kara kabarcık, besre-i habîse.

Pustuleux,se [s.] (t.) Ucunda cerahat bağlayan sivilciğe müteallik veya böyle sivilcik kabîlinden olan. ◆ Böyle sivilcikler ile beraber zuhur eden, besrî.

Putaine [ims.] Fahişe.

Putasserie [ims.] Fuhuş. ◆ Fısk u fücur.

Putassier [imz.] Zânî, fâcir.

Putatif,ve [s.] Mefruz, zan ve farz olunan. ‖ (hk.) **Père** – Bir çocuğun pederi zannolunup hakikaten pederi olmayan. ‖ **Mariage** – Esbab-ı feshiye olduğu hâlde zevceynin esbab-ı mezkûreyi bilmeyerek akdeyledikleri nikâh.

Putois [imz.] Kokarca denilen hayvan.

Putativement [zr.] Zannî ve farzî olarak.

Pute [ims.] Fahişe, âlüfte.

Putréfactif,ve [s.] Çürümeyi mûcip, mûcib-i tefessüh.

Putréfaction [ims.] Çürüme, tefessüh.

Putréfait,e [s.] Çürümüş, çürük, mütefessih.

Putréfier [ft.] Çürütmek, tefsih etmek.

Putrescence [ims.] Çürümüş, mütefessih mal.

Putrescible [s.] Çürümeye müstaid, çürüyebilen, kabil-i tefessüh.

Putride [s.] Çürük ve müteaffin. ‖ (t.) **Fièvre** – Çürük şeylerin taaffününden hâsıl olan sıtma, hummâ-yı afenî. ‖ **Fermentation** – İhtimar-ı afenî.

Putridité [ims.] Taaffün edecek derecede çürüklük, ufûnet.

Putrivore [s.] Mevadd-ı hayvaniye-i mütefessiha ile tagaddî eden (hayvan).

Putrilage [imz.] (t.) Cerahat parçası, cüz'-i müteaffin, cüz'-i mütefessih.

Puy [imz.] Bazı yanardağlara verilen isimdir. ◆ Dağ, tepe.

Pycnomètre [imz.] (t.) Piknometre, şişe usulü aleti.

Pycnogénides [imz. - cm.] (hyv.) Anâkib fırkasından bir nevi örümcek.

Pycnostyle [imz.] Sütunları sık bina.

Pygargue [imz.] Beyaz kuyruklu karakuş.

Pygmée [imz.] Zaman-ı kadimde bir arşın boyunda bulunduklarına itikad olunan mevhum adamlara verilen isimdir, cüce. ◆ Değersiz, iktidarsız adam.

Pyine [ims.] (k.) Piyin, kayhin.

Pyléphlébite [ims.] (t.) İltihab-ı verid-i bâb.

Pylône [imz.] Mısır'da maâbid-i kadîmenin büyük kapısı. ◆ Bazı icraat ve ameliyat için ahşaptan yapılmış muvakkat kule.

Pylore [imz.] (tşr.) Midenin alt deliği, bevvab.

Pylorique [s.] (tşr.) Midenin alt deliğine müteallik, bevvâbî. ‖ **Valvule** – Disâm-ı bevvâbî. ‖ **Muscle** – Adale-i bevvâbiye.

Pylorocarcinie [ims.] (t.) Seretan-ı bevvab.

Pyogène [s.] (t.) Müvellid-i felç.

Pyogénie [ims.] (t.) Tekevvün-i felç.

Pyohémie [ims.] (t.) Takayyuh-ı dem.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pyoïde [s.] (t.) Şibh-i felç.

Pyracanthe [ims.] Bir nevi çalı. (*Buisson ardent* dahi denilir.)

Pyrale [ims.] Bir nevi kelebek.

Pyramidal,e [s.] Ehram-ı Mısriye şeklinde olan, heremîyü'ş-şekl. (cmz.: *pyramidaux*.)

Pyramidale [ims.] Çan çiçeği.

Pyramide [ims.] (he.) Kaidesi kesîrü'l-adla' ve vecihleri birer müselles olup zirvesinde iç-timâ eden cisim, herem. ◆ Mısır'ın âsâr-ı kadîmesinden olan cesim heremler, ehram-ı Mısriye.

Pyramider [fl.] Herem şekil ve vaziyetinde bulunmak veya bu vaziyeti almak, teherrüm etmek.

Pyramidon [imz.] Sütunların müntehî oldukları küçük herem şeklinde ziynet.

Pyrénéen,ne [i. - s.] Fransa ile İspanya arasındaki Pirene dağlarına mensup veya bu dağlar ahalisinden olan.

Pyrèthre [imz.] Nezle otu, âkır-ı karha.

Pyrétique [s.] (t.) Sıtmaya iyi gelen ilaç, hummevî.

Pyrexie [ims.] Sıtmalanma, hummâ.

Pyrhéliomètre [imz.] Mikyas-ı hararet-i şems.

Pyriforme [s.] Armudiyü'ş-şekl.

Pyrique [s.] Ateşe müteallik, nârî. (Başlıca donanma fişekleri hakkında müsta'meldir): **Feux – s** Maytap ve fişek ve emsali el'ab-ı nâriye.

Pyrite [ims.] (k.) Kibrit ile bir madenden mürekkep ve yanmaya müstaid bir madde, mürekkebat-ı kibritiye-i madeniye, pirit.

Pyriteux,se [s.] (k.) Mürekkebat-ı kibritiye-i madeniye kabîlinden olan, kibritî-i madenî.

Pyrobalistique [ims.] (as.) Dâhilî balistik fenni.

Pyroélectricité [ims.] Elektrikiyet-i nâriye.

Pyroélectrique [s.] **Corps – s** Ecsam-ı müvellidetü'l-harâre.

Pyrogénèse [ims.] (k.) Tevellüd-i harâre.

Pyroïde [s.] **Terrains – s** Arazi-i şibh-i nâriye.

Pyrolâtrie [ims.] Ateşperestlik.

Pyrole [ims.] (nb.) Ahlat ağacı nevi, pirol.

Pyroligneux [smz.] (k.) **Acide** – Ağaçların taktirinden hâsıl olan hâmız-ı hall, hâmız-ı hall-i haşebî.

Pyrologie [ims.] Mebhas-i mahiyet-i nâr ve hararet, mebhasü'n-nâr.

Pyromancie [ims.] Ateşle tefeül.

Pyromètre [imz.] Hararetin pek yüksek derecelerini tayine mahsus alet, mikyasü'n-nâr. || – **à cadran** Basîtalı mikyasü'n-nâr.

Pyronomie [ims.] Ameliyat-ı kimyeviyede ateşin derecat-ı lâzıme üzerine tehyiesi, istidracü'l-harâre.

Pyrophore [imz.] (k.) Havaya temas etmekle alevlenen bir terkib-i kimyevî, hâmilü'l-harâre, ateşdar.

Pyrophorique [s.] (k.) Ateşdar, serîü'l-iştiâl.

Pyrophosphorique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı nârî-i fosforî.

Pyropignes [imz. - cm.] Terementi hâvi bulunan menâbi'-i hârre.

Pyroscaphe [imz.] Buharla yürütülen gemi, bahîre, vapur.

Pyroscope [imz.] Hararetin derece-i kesâfetini tayine mahsus alet, muayyinü'l-harâre, germî-bîn.

Pyrosphère [ims.] Küre-i nâriye, derûn-ı arz.

Pyrotechnie [ims.] Donanma fişekleri imal ve tehyiesi sanatı, sanat-ı nâriye, fişekçilik.

Pyrotechnique [s.] Sanat-ı nâriyeye ve fişekçiliğe müteallik.

Pyrotique [s.] (t.) Muhrik. ◆ Dağlayan. || (imz.) Dağ.

Pyroxène [imz.] Yanardağlardan çıkan mevaddın içinde bulunan maden.

Pyroxyle [ims.] (k.) Haşebü'n-nâr.

Pyrrhique [ims. - s.] Zaman-ı kadimde müsta'mel olup Pirus tarafından icadı mervî bir nevi raksa ıtlak olunur.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Pyrrhonien,ne [i. - s.] Piron'un mezheb-i felsefisine mensup ve müteallik, Fironiyûndan feylesof.

Pyrrhonisme [imz.] Yunan-ı kadim hükemâsından Piron'un mezheb-i mahsus-ı felsefesi, mezheb-i Fironî.

Pyrule [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî-i zü'l-galsamati'l-muştî fırkasından migzeliye fasîlesinden ebhar-ı hârrede bulunur armudiyü'ş-şekl helezon.

Pythagoricien,ne [i. - s.] Yunan-ı kadim hükemâ-yı meşhuresinden Fisagor'un mezheb-i felsefisine müteallik. ◆ Bu mezheb-i felsefiye tâbi adam, Fisagoriyûndan hakîm.

Pythagorisme [imz.] Yunan-ı kadim meşâhir-i hükemâsından Fisagor'un hikmet ve felsefedeki usul ve mezheb-i mahsusu.

Pythiade [ims.] Yunan-ı kadimde ulûm ve maarif ve sanayi ilâhı Apollon'un Delf'deki mabed-i meşhurunda beher dört senede bir icra olunan âyin ve oyunların arasında mürur eden dört senelik müddet.

Pythie [ims.] Yunan-ı kadimde maarif ve sanayi ilâhı Apollon'un Delf'deki mabed-i meşhurunda güya istikşaf-ı esrar eden rahibe.

Pythien [smz.] Maarif ve sanayi ilâhı Apollon'un (Python) nam mehîb ejderhayı telef ettiğini musavvir resim ve heykele ıtlak olunur.

Pythiens [smz. - cm.] ve:

Pythiques [smz. - cm.] Yunan-ı kadimde Delf mabed-i kebirinde beher dört senede bir kere olarak Apollon'un nâmına icra olunan âyin ve oyunlara ıtlak olunur.

Python [imz.] Büyük siyah yılan, ef'î.

Pythonesse [ims.] Yunan-ı kadimde âlihenin birinden istimdadla güya kendisine olunan ilham üzerine esrar ve hafâyâ haber veren rahibelere verilen isimdir.

Pyulque [imz.] (crh.) Tulumba-i[94] kayh.

Pyurie [ims.] (t.) Tebevvül-i kayh.

Pyxide [ims.] (nb.) Sinirli yaprağın yemişi gibi yemişlere denir, semere-i savn.

Pyxidie [ims.] (nb.) Ban otunun yemişi gibi meyvelere denir, semere-i savniye.

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

94 Orijinal metinde hatalı olarak yazılan bu maddenin içeriği *Lugat-ı Tıbbiye*'ye (1290/1873) başvurularak düzenlenmiştir.

Q

Q [imz.] Elifbâ-yı Fransevî'nin on yedinci harfi ve hurûf-ı gayr-ı sadâiyesinin on üçüncüsü. Kelimenin evvel yahut vasatında bulunduğu vakit daima mabadında bir *u* bulunarak, bu harf-i sadâ ekseriya okunmaz ise de bazı kelimat-ı Latiniyede okunup kâh *ou* ve kâh *u* gibi telaffuz olunur. Kalın huruf-ı sadâiye ile (ق) ve inceleriyle Arabî (ك) gibi okunur. Kelimenin âhirinde ekseriya okunmaz.

Quadr yahut **Quadri** veya **Quadru** [d.] Dört mânâsıyla kelimat-ı mürekkebenin başında bulunur lafz-ı Latinîdir.

Quadragénaire [i. - s.] (*koua*) Kırk yaşında, kırklık.

Quadragésimal,e [s.] (*koua*) Hıristiyanların Büyük Perhiz'ine müteallik. (cmz.: *quadragé-simaux*).

Quadragésime [ims.] (*koua*) Hıristiyanların Büyük Perhizlerinin ilk pazar günü. || **Dimanche de la** – Büyük Perhiz'in ilk pazarı.

Quadrangle [imz.] Dört zâviyeli şekil, zû-erbaati'z-zevâyâ.

Quadrangulaire [s.] (*koua*) (he.) Dört zâviyesi olan, zû-erbaati'z-zevâyâ, rubâiyü'z-zevâyâ. || **Prisme** – Menşur-ı zü'l-erbaati's-sutuh. || **Pyramide** – Ehram-ı zü'l-erbaati'l-vücûh.

Quadrant [imz.] (he.) Dairenin rub'u, rub'-ı daire.

Quadrangulé,e [s.] (nb.) Dört köşeli nebat.

Quadrat,e [s.] (*koua*) (hy.) **Aspect** – İki kevkebin beynlerinde muhit-i daire-i semânın bir rub'u mesafesi bulunacak hâl ve vaziyette bulunması.

Quadratique [s.] (r.) Cebrin ikinci derecede olan muâdelât[ın]a dair.

Quadratrice [ims.] (he.) Hatt-ı terbi', kavs-i murabba.

Quadrature [ims.] (*koua*) (he.) Bir şeklin murabbaya tahvili, terbi'. || – **du cercle** Dairenin müsâvi murabbaya tahvili ki henüz hallolunamamış bir meseledir, terbi'ü'd-daire. || (hy.) İki kevkebin birbirinden muhit-i daire-i semânın bir rub'u mesafesinde bulunması.

Quadricarbure [imz.] (*koua*) Karbon-ı râbi', fahm-ı râbi'. || – **d'hydrogène** Fahm-ı râbi'-i müvellidü'l-mâ.

Quadridenté,e [s.] (*koua*) Dört dişli, rubâiyü'l-esnan.

Quadriennal,e [s.] (mr. Quatriennal.)

Quadrifide [s.] (*koua*) (nb.) Dört müsâvi kısma münkasim, dörde yarılmış, rubâiyü'l-aksam.

Quadriflore [s.] (*koua*) (nb.) Dört çiçekli, rubâiyü'l-ezhar.

Quadrige [imz.] (*koua*) Dört atlı araba. ◆ Böyle koşulan beygirler.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Quadrijugué,e [s.] (*koua*) (nb.) Zâtü'r-rubâiyü't-tev'em.

Quadrijumaux [smz. - cm.] (*koua*) (t.) **Tubercules** – İliğin müsâvi dört tepecik teşkil edecek surette uzanması, tev'em-i erbaa.

Quadrilatéral,e [s.] (*koua*) (he.) Dört yanlı, rubâiyü'l-adlâ'.

Quadrilatère [imz.] (*koua*) (he.) Dört dıl'lı şekil, zû-erbaati'l-adlâ'.

Quadrille [imz.] Bir murabba teşkil eden süvari bölüğü. ◆ Kadril denilen raks. ◆ Bu raksa mahsus mahal. ◆ Dört kişi ile oynanılan bir nevi kâğıt oyunu.

Quadrillé,e [s.] Dört köşeli. ◆ Satrançlı (kumaş).

Quadrillon [imz.] (*koua*) (r.) Bin trilyon, katrilyon.

Quadrillobé,e [s.] (*koua*) (nb.) Dörder fassı olan yani dörde yarılmış gibi görünen meyvelere ıtlak olunur, rubâiyü'l-füsus.

Quadrilloculaire [s.] (*koua*) (nb.) Dört hücresi olan, rubâiyü'l-mesâkin.

Quadrinôme [imz.] (*koua*) (c.) Dört hadden mürekkep kemiyet, zû-hudud-ı erbaa.

Quadripartite [s.] (*koua*) Dört cüzden mürekkep olan, rubâiyü'l-eczâ.

Quadriphylle [s.] (*koua*) (nb.) Dört yapraklı, rubâiyü'l-varak.

Quadrième [ims.] (*koua*) Dört sıra kürekli bir nevi eski kayık.

Quadrisaïeul,e [i.] Büyük peder veya validenin büyük peder veya validesi.

Quadrisyllabe [s.] (*koua*) Dört heceli. = [imz.] Dört heceli kelime.

Quadrisyllabique [s.] (*koua*) Dört heceden mürekkep, dört heceli.

Quadrivalve [s.] (*koua*) (nb.) Dört kısımdan ibaret kabuk, rubâiyü'l-masâri'.

Quadrumane [i. - s.] (*koua*) (tt.) Dört elli hayvan, zü'l-eyâdii'l-erbaa, çâr-dest. = [imz. - cm.] Maymunlar gibi art ayakları dahi el şeklinde olan hayvanat tâifesi.

Quadrupède [i. - s.] (*koua*) (tt.) Dört ayaklı hayvan, zü'l-kavâimi'l-erbaa, çâr-pâ.

Quadruple [i. - s.] (*koua*) Dört kat, dört misli, murabba. = [imz.] İspanya'nın takriben seksen bir buçuk frank kıymetinde bir sikkesi. || – **alliance** İttifak-ı murabba.

Quadruplement [imz.] (*koua*) Dört kat etme, dört misline iblâğ etme. ◆ Dört kat olma, dört misline bâliğ olma.

Quadrupler [ft.] (*koua*) Dört kat etmek, dört misline iblâğ etmek. = [fl.] Dört kat olmak, dört misline bâliğ olmak.

Quadruplication [ims.] (*koua*) Dört kat etme, dört misline iblâğ etme.

Quai [imz.] Rıhtım, rasif. ◆ İskele kenarı. || **Bord à** – Karın karına yanaşma. || – **d'embarquement et de débarquement** Tahmil ve tahliye rıhtımı. || **Droit de** – Rıhtıma bağlama resmi, rıhtım resmi. ◆ Yalı boyuna uzanan sokak.

Quaiage [imz.] Rıhtım resmi, liman resmi.

Quaiche [ims.] Şimal denizlerinde kullanılır küçük gemi.

Quaker yahut **Quakre** [imz.] Başlıca İngiltere ve memâlik-i müctemia-i Amerika'da münteşir bir mezheb-i mahsusa tâbi adam.

Quakeresse [ims.] *Quakérisme* denilen mezheb-i mahsusa tâbi kadın.

Quakerisme [imz.] Başlıca İngiltere ve memâlik-i müctemiada münteşir bir mezheb-i mahsus.

Qualifiable [s.] Kabil-i vasf.

Qualificateur [imz.] Engizisyon mahkeme-i müdhişesinin âzâsı.

Qualificatif,ve [s.] Vasf eden, vâsıf, vasfî. || **Adjectif** – Sıfat-ı vasfiye. || **Adjectif** – **assimilé** Sıfat-ı müşebbehe. || (k.) Keyfî, tekyifî. || **Analyse** – **ve** Tahlil-i tekyifî. = [imz.] Keyfiyet beyan eden kelime, na't, hâl.

Qualification [ims.] Vasıf, tavsif, ittisaf. ◆ Elkab, unvan.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Qualifié,e [s.] Evsafı hâiz. ◆ Sahib-i rütbe ve unvan. ‖ **Crime, vol** – Esbab-ı müşeddede ile müterâfik cinayet, sirkat.

Qualifier [ft.] Vasıf, tavsif etmek. ◆ Bir unvan vermek, telkib etmek. ‖ **Se** – Vasfolunmak, tavsif olunmak. ‖ Temeyyüz etmek.

Qualité [ims.] Keyfiyet, sıfat, hâl, şan. ‖ **Avoir** – Sıfatı olmak. ‖ – **s d'un jugement** Hükm-i ilâmın fikra-i hükmiyesinden maadası. ◆ Cins, nevi. ‖ – **première** Birinci nevi. ‖ – **inférieure** Ednâ nevi. ◆ Hassa, hâssiyet, hüner ve marifet, fazl, evsaf-ı memdûha. ◆ Zâdegânlık, necâbet, şerâfet. ◆ Unvan, rütbe, pâye. ‖ **à** – **de** Sıfatıyla. ‖ **En** – **de** Sıfatında bulunarak, sıfatıyla.

Quand [zz.] (*d* huruf-ı gayr-ı sadâiyeden evvel okunmayıp huruf-ı sadâiyeden evvel ise *t* gibi okunur) Ne vakit, ne zaman? = [hr.] Ne vakit ki, olduğu, olduğu vakit: – **vous serez vieux** İhtiyar olacağınız vakit. ◆ Olsa bile, velev, her ne kadar. (Bu son mânâ ile ekseriya – *même* denilir.)

Quant – **à** Gelince, kalırsa: – **à cette affaire** O işe gelince; – **à moi** Bana kalırsa. ‖ **Tenir son** – **à soi** Kibir ve vakarla çekilip işe karışmamak. ‖ – **à l'acceptation** Kabulünde.

Quantes [ims. - cm.] (Yalnız şu tabirde müsta'meldir:) **Toutes et** – **fois** yahut **Toutes foix et** – Her ne vakit ki, her ne vakit olursa.

Quantième [s.] Kaçıncı. = [imz.] Ayın kaçı, kaçıncı günü; **Montre à** – Ayın kaçıncı günü olduğunu dahi gösterir saat.

Quantitatif,ve [s.] Miktar ve kemiyete mensup ve müteallik, kemmî. ‖ **Analyse** – **ve** Tahlil-i takdirî, tahlil-i kemmî.

Quantité [ims.] Miktar, kemiyet. ‖ – **absolue** Kemiyet-i mutlaka. ‖ – **négative** Kemiyet-i menfiye. ‖ – **positive** Kemiyet-i müsbete. ‖ – **s d'imaginaires** Kemiyât-ı mevhûme. ‖ – **s réelles** Kemiyât-ı hakikiye. ◆ Hayli, çok: – **de gens** Çok adamlar. ◆ Hecelerin derece-i meddi, ve kasr derecesi. ‖ – **s entières** Kemiyât-ı sahîha. ‖ **En** – Bir hayli külliyetli.

Quantum [imz.] (*kouantome*) Muayyen, miktar. ‖ **Le** – **de la dette** Deynin miktarı. ◆ Taksim-i guremâdan alacaklıların beherine düşen hisse.

Quarantaine [ims.] Tahminen kırk, kırk kadar. ◆ Kırk yaşı. ◆ Karantina. ‖ **Établir une** – Karantina vaz' etmek. ‖ **Faire observer la** – Karantina beklemek. ‖ – **d'observation** İhtiyat karantinası.

Quarante [s.] Kırk, erbain. = [imz.] Kırk adedi. ◆ Dua. ‖ **Les** – Fransa encümen-i dânişinin kırk âzâsı. ‖ Encümen-i dâniş âzâsından biri.

Quarantenaire [s.] Karantinaya mensup, karantinaya dair. ◆ Karantina bekleyen. ‖ **Station** – Mevki-i tahaffuz.

Quarantième [s.] Kırkıncı. = [imz.] Kırkta bir.

Quarderonner [ft.] (m.) Bir tahta veya taşın köşelerini daire şekline koymak.

Quart [imz.] Dörtte bir, rub', çâr-yek. ‖ **Au** – **d'heure** Az zaman zarfında, derhal. ‖ **Un mauvais, un méchant** – **d'heure** Fena bir hâl, bir şey. ‖ **Avoir de bons et de mauvais** – **s d'heure** Mütelevvin bir tabiata mâlik olmak. ‖ **Il n'a pas un** – **d'écu** Pek fakirdir, bir parası yoktur. ‖ (bhr.) Tayfanın hizmet nöbeti, hizmet vakti. ‖ – **de ronde** Rub'-ı daire şeklinde ziynet-i mimariye. ‖ – **de cercle** Rub'-ı daire, irtifa tahtası. ‖ **Officier de** – Sefâinde nöbetçi zâbiti.

Quart,e [s.] Dördüncü, râbi'; **Fièvre** – **e** Nöbeti her dört günde bir olan sıtma.

Quartaine [smz.] **Fièvre** – Nöbeti her dört günde bir olan sıtma.

Quartanier [imz.] Dört yaşında yabani domuz.

Quartation [ims.] Bir miktar altının üç misli gümüşle haltından hâsıl olan bir nevi maden halîtası ve bunun imali.

Quartaut [imz.] Eski bir nevi mâyiat ölçüsü.

Quart d'heure [imz.] Bir çâr-yek saat, on beş dakika. ‖ **Passer un mauvais** – Az müddet içinde büyük bir sıkıntı çekmek veya musibete uğramak. ‖ **Le** – **de Rabelais** Büyük sı-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

kıntı ve zaruret. (Bir vaka-i tarihiyeden müsta'meldir). (cm.: des *quarts-d'heures*).

Quarte [ims.] Eski mâyiat ölçüsü. ◆ Râbia, sâlisenin altmışta biri. ◆ Kılıcın ucundan tutarak kabzasıyla vurulan darbe. || (ms.) İki buçuk derece sadâ farkı. || – **simple** Beş nîm-sadâdan mürekkep fâsıla. || – **diminuée** İki tam sadâdan ibaret fâsıla. || – **augmentée** Üç tam sadâdan mürekkep fâsıla.

Quartenier [imz.] Vaktiyle mahallâtta muhafaza ve inzibata memur kol zabiti.

Quarteron [imz.] Yüzün rub'u, yirmi beş. ◆ Eski rıtlın rub'u.

Quarteron,ne [i.] Biri melez ve diğeri beyaz ebeveynden mütevellid insan.

Quartidi [imz.] (*kuar*) Fransa hükûmeti takviminin on günden ibaret olan haftasının (ve daha doğrusu aşeresinin) dördüncü günü.

Quartier [imz.] Bir şeyin dörtte bir kısmı, rub', çâr-yek. ◆ Kısım, cüz, parça, kıta. ◆ Mahalle. ◆ Necâbet ve şerâfette behr-i karn. ◆ Beher üç ayda verilen kira veya diğer ücret taksidi. ◆ Kunduranın ökçesini ihâta eden meşin. ◆ Bir arşının rub'u, rub'. ◆ Mekâtib-i dâhiliyede müzakerehâne. || (hy.) Nısf-ı kurs şeklinde görünen yedi yahut yirmi iki günlük ay, terbi'; **Premier** – Terbi'-i evvel; **Dernier** – Terbi'-i ahîr. || (as.) Ordu yeri, ordugâh, muasker; – **général** Ordugâhın kumandan ve erkân-ı harp zâbitlerine mahsus mahalli; – **général de l'armée** Ordu kumandanı heyeti; – **de cavalerie** Süvari kışlası; – **d'hiver** Esna-yı harpte askerin iki muharebe arasında ikamet ettiği mahal, kışlak, meştâ. || **Prendre les** – **s d'hiver** Kışlamak. || (bhr.) – **de réduction** Mi'yar pusulası, hedefeli pusula. ◆ Kütük yarması.

Quartier-maître [imz.] Bir ordu veya fırkanın hesâbatına memur muhasebeci. ◆ Gemi hesap memurunun muavini. ◆ Bahriye onbaşısı. || – **général** Almanya'da erkân-ı harp reis-i sânîsi. (cm.: des *quartiers-maîtres*).

Quartier-mestre [imz.] Süvari bölük emininin eski ismidir. (mr. Maréchal de logis.)

Quarto [imz.] (mr. In quarto.)

Quartz [imz.] (*koua*) Çakmak taşı. ◆ Savâne, kuvarç [kuvars]. || Sert taş. || – **hyalin** Şeffaf kuvarç [kuvars]. || – **enfumé** Dumanlı akik. || – **citrine** Limonî kuvarç [kuvars].

Quartzeux,se [s.] (*koua*) Çakmak taşı kabîlinden olan.

Quartzifère [s.] (*koua*) Çakmak taşını hâvi.

Quartziforme [s.] (*koua*) Çakmak taşı şeklinde.

Quasie [imz.] Dana butu parçası.

Quasi yahut **Quasiment** Hemân, takriben, sanki.

Quasi-contrat [imz.] Mukavele ve senet yerini tutan ve bu hükümde olan muharrerat, akd-i zımnî, mukavele-i nâkısa. (cm.: des *quasi-contrats*.)

Quasi-délit [imz.] Kazaen vâki olan cünha. ◆ Bilâ-ihtiyar îras olunan ziyan. (cm.: des *quasi-délits*.)

Quasiment (mr. Quasi.)

Quasimodo [imz.] Büyük paskalyayı teâkub eden birinci pazar günü.

Quassia [ims.] (*koua*) Bir nevi acı ağacın tıpta müsta'mel kabuğu, kuvasya.

Quassier [imz.] (*koua*) Amerika adalarıyla Guyana'da yetişen kuvasya ağacı.

Quaternaire [s.] (*koua*) Dört adedine müteallik olan, rubâî. ◆ Dört adediyle kabil-i taksim (adet). || **Époque** – Devr-i râbi'. || **Composés** – **s** Mürekkebat-ı zü'r-rub'ı't-terkib.

Quaterne [imz.] Kura ve piyangoda birden çekilen yahut bir sırada yazılmış dört numara.

Quaterné,e [s.] (*koua*) (nb.) Dörder olarak mürettep olan, murabba.

Quatorze [s.] On dört, erbaa-aşer. ◆ On dördüncü, râbi'-aşer. = [imz.] Piket denilen kâğıt oyununda birliler, papazlar ve kızlar ve oğlanlar ile yapılan on dört. ◆ Ayın on dördüncü günü. || **Chercher midi à** – **heures** Olmadığı yerde müşkilât aramak.

Quatorzième [s.] On dördüncü, râbi'-aşer. = [imz.] On dörtte bir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Quatorzièmement [h.] On dördüncü olarak, on dördüncü derecede.

Quatrain [imz.] (ed.) Dört mısradan ibaret nazım, rubâî.

Quatre [s.] Dört, erbaa, cihâr. ◆ Dördüncü, râbi', cihârüm. || (mec.) **Se mettre en** – Var kuvvetini sarf etmek, çok çabalamak, sarf-ı mâ-hasal-ı iktidar etmek. || **Entre** – **yeux** Baş başa vererek. || **Fendre un cheveu en** – İnceden inceye aramak, gayet müdekkik, mûşikâf olmak. || **Se tenir à** – Çok zahmet çekmek. || **Se faire tenir à** – Şiddetle muhalefet etmek. ◆ Zâhiren kendini fena göstermek. || **Faire le diable à** – Çok patırtı, gürültü etmek. || **Marcher à** – **pattes** Dört ayak üzerine yürümek. = [imz.] Dört adet ve rakamı.

Quatre-temps [imz. - cm.] Hıristiyanların senenin beher faslı iptidâsında tuttukları üç günlük perhiz.

Quatre-vingtième [s.] Sekseninci.

Quatre-vingts [s.] Seksen, semânîn, heştâd.

Quatrième [s.] Dördüncü, râbi', cihârüm. = [imz.] Dörtte bir, rub'. ◆ Evin dördüncü katı. ◆ Mektebin dördüncü sınıfı. ◆ Bazı kâğıt oyunlarında bir renkte dört kâğıt.

Quatrièmement [h.] Dördüncü derecede, râbian.

Quatriennal,e [s.] Dört senede bir vâki olan, veya dört sene imtidad eden, dört yıllık. (cmz.: *quatriennaux*.)

Quatuor [imz.] (*koua*) Dört kısımdan ibaret musiki faslı.

Quayage [imz.] Rıhtım ücreti, iskele ücreti.

Que [iv.] ki, onu: **La leçon** – **j'étudie** Okuduğum ders.

Que [z.] Ne: – **dites-vous?** Ne diyorsunuz?

Que [hr.] Ki: **Je trouve** – **vous avez raison** Görüyorum ki hakkınız vardır. ◆ O kadar: **Il est aussi modeste** – **habile** Ne kadar mahir ise o kadar da mütevazıdır. ◆ Emir yahut tereccî ve dua edatı makamında dahi müsta'meldir: – **il vienne** Gelsin; – **je meure si j'ai fait cela** Bunu yaptımsa öleyim! || **Avant** – Ondan evvel ki; **Afin** – Ta ki; **Encore** – ve **Bien** – Her ne kadar, ve-gayrihi.

Que Ne kadar! Ne çok! – **de travail** Ne kadar iş! Ne çok işler!

Quel,le [s.] Hangi (kangı), ne? || – **le heure est-il?** Saat kaçtır? ◆ Ne!, ne büyük!, ne kadar, ne çok!; – **bonheur** Ne saadet! || – **est** Nedir? Kimdir?

Quelconque [kn.] (Cümle-i müsbetede) Herhangi, her ne, her kim, biri, bir kimse, bir. ◆ (Cümle-i menfiyede) Hiçbir, hiç kimse.

Quellement [h.] (Yalnız şu tabirde müsta'meldir): **Tellement** – Şöyle böyle, ne iyi ne fena, pek fena değil.

Quelque [kn.] Biri: – **indiscret lui aura dit cela** Bunu kendisine sır saklamaz adamın biri söylemiş olmalıdır. ◆ Bazı: – **s personnes pensent que** Bazı adamlar zannederler ki. ◆ Bir: **Il a** – **sujet de se plaindre** Şikâyet etmeye bir sebebi vardır. = [h.] Ne kadar: – **habile qu'il soit** Ne kadar mahir olsa. ◆ Hemen, takriben, kadar: **Il y a** – **cinquante ans** Bir elli sene vardır. || **Pour** – **temps encore** Daha bir müddetçik olsun.

Quelque chose [ims.] Bir şey, bir iş: **On m'a dit** – Bana bir şey söylediler; **Il y a** – **là** Bunda bir iş var.

Quelquefois [zz.] Bazı defa, bazı kere, bazen.

Quelqu'un,e [kn.] Birisi, biri: – **me la dit** Bana bunu birisi söyledi; – **de vos parents** Akrabanızdan biri. (cm.: *quelques uns, es*.)

Quémander [ft. - fl.] Alçaklık ve mezelletle istemek, arsızca dilenmek, âbrû dökmek.

Quémanderie [ims.] Arsızca dilencilik.

Quémandeur,se [i.] Alçaklık ve arsızlıkla isteyen, âbrû döken adam.

Qu'en dira-t-on [imz.] Güft ü gû, dedikodu. (cm.: des *qu'en dira-t-on*.)

Quenelle [ims.] Kıyma. ◆ Köfte.

Quenotte [ims.] Çocuk dişi.

Quenouille [ims.] Öreke. ◆ Örekenin üzerindeki yün vesâire miktarı. ◆ Karyolanın kö-

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

şelerindeki direkler. ◆ Öreke şeklinde budanmış ağaç. || (mec.) Avoir des étoupes sur sa – Müşkilât içinde bulunmak, şaşırmış olmak. || Maison tombée en – Erkekleri olmayıp serveti kızlara kalan ev.

Quenouillée [ims.] Örekeye birden takılan yapağı vesâire miktarı.

Quenouillette [ims.] Küçük öreke.

Quérable [s.] Dâyinin mahallinden aramaya mecbur olduğu deyne ıtlak olunur. (Zıddı *portable*'dir.)

Quercitrine [ims.] Amerika meşesinden çıkarılan madde-i mülevvene.

Quercitron [imz.] Amerika meşesi ki kabuğu sarı boyadır.

Querelle [ims.] Kavga, nizâ, münâzaa, mücadele: – allemande Bilâ-mûcip mücadele ve nizâ. || Chercher – à quelqu'un Biri ile kavga aranmak. || Embrasser la – de quelqu'un Bir münâzaada birine tarafgirlik etmek.

Quereller [ft.] Kavga etmek, tutuşmak. ◆ Tekdir etmek. || Se – Yekdiğeri ile münâzaa etmek.

Querelleur,se [i.] Münâzaacı, kavgacı.

Quérimonie [ims.] (*kué*) Şikâyet, iştikâ. (Eskidir.)

Quérir [ft.] Alıp götürmek üzere aramak. (Yalnız masdarı ve ancak *aller*, *venir*, *envoyer* fiillerinden sonra kullanılır.)

Questeur [imz.] (*kuès*) Eski Romalılarda rüesâ-yı hükûmetten umur-ı maliyeye nezâret eden zât. ◆ Bütçe komisyonu âzâsından. || – d'une ville Bir şehrin zabıta memuru.

Question [ims.] Sual, isticvab, istintak. ◆ Mevki-i müzakere veya tahkik ve tecrübeye vaz' olunacak madde, mevzu-ı müzakere. || Il est – de Söyleniyor, bahsolunuyor. ◆ Mesele. ◆ Cefa, ızdırap. || – contreversée Mesele-i muhtelefün-fihâ. || – s préjudicielles Mesâil-i müste'hire. || Reppeler à la – Sadede-i bahisten dışarı çıkanı sadede davet etmek. || – vitale Mesele-i hayatiye.

Question [ims.] Cefa, ukubet, eziyet.

Questionnaire [imz.] Müstantik. ◆ Temrin yani mektep kitaplarında beher ders için şâkirdana îrad olunacak sualleri hâvi cetvel ki her bahsin nihayetine vaz' olunur.

Questionner [ft.] Sormak, sual etmek, istintak ve isticvab etmek.

Questionneur,se [i.] Çok soran, suallerle yoran ve usandıran adam.

Questure [ims.] (*kuès*) Bütçe komisyonu. ◆ Bu komisyonun vazifesi. ◆ Bu komisyona mahsus daire.

Quête [ims.] Araştırma, cüst u cû. ◆ Birisi için veya bir şey için sadaka veya iâne cem'i. ◆ Cem' olunan iâne veya sadaka miktarı.

Quêter [ft.] Araştırmak, cüst u cû etmek. = [fl.] Sadaka veya iâne toplamak.

Quêteur,se [i.] Başkası için sadaka veya iâne toplayan adam. ◆ Çalılar arasından av arayan (köpek).

Queue [ims.] Kuyruk, zeneb, dünbâle. ◆ Harflerin vesâir hutut vesâirenin gittikçe incelen ucu. ◆ Meyve ve çiçek ve yaprak sapı. ◆ Tava sapı, uzun sap. ◆ Bir yere sıra ile girmek üzere bekleyen adamlar safı. || – de billard Bilardo değneği, ıstaka. || (as.) Külah tabya. || – d'hirondelle Mıkraz-ı dâhilî. || (bhr.) – d'arnode Sandıklı parile. || – de cochon Domuz kuyruğu burgu. || (mec.) Bir alay veya heyet ve cemaatin en sonraki veya en aşağıki sınıfı. || (as.) Muahharü'l-ceyş. || (mec.) Evc, nihayet. || Faire la – à quelqu'un Birini aldatıp para sızdırmak. || Prendre une affaire par la tête et par la – Bir meseleyi her nokta-i nazardan kemâl-i dikkat ile tetkik etmek.

Queue [ims.] Bir nevi fıçı. ◆ Bir nevi bileği taşı. (Bu ikinci mânâ ile *queux* dahi yazılır.)

Queue-d'aronde [ims.] Birbiriyle kilitlenmek üzere hazırlanmış ağaç veya tahtaların erkeği, erkek lamba. (cm.: des *queue-d'aronde*.)

Queue-de-rat [ims.] Üstüvânî ve ucu sivri yuvarlak eğe. (cm.: des *queues-de-rat*.)

Queusi-quemis [h.] Aynıyla, aynı hâlde.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Queuter [fl.] Bilardo oyununda iki bilayı ıstaka ile birden iterek köte yapmak ki karambol sayılmaz.

Queux [imz.] Aşçı, tabbah. (Eskidir.)

Qui [iv.] ki: **Un homme – ne me connaît pas** Bir adam ki beni tanımaz, beni tanımayan adam. ◆ O ki, her kim ki: **Aimez – vous aime** Her kim ki sizi severse onu seviniz, sizi seveni seviniz. = [kn.] Kim: **– est là** Kim var orada? || **– que** Her kim. || **– que ce soit** Her kim olursa.

Quia [h.] (*kui-a*) **Être à** – Verecek cevap bulamamak. || **Mettre à** – Verecek cevap bulamayacak bir hâle getirmek.

Quibus [imz.] (*kui-buce*) Nakit akçe. (Beyne'l-avam müsta'meldir.)

Quiconque [kn.] Her kim, her kim ki.

Quidam [kn.] Falan, falan kimse. (cm.: des *quidams*.)

Quiescence [ims.] Sakinlik, hâl-i sükûn. || **Signe de** – Alâmet-i sükûn, cezm.

Quiescent,e [s.] Sakin, meczum. || **Lettres – es** Huruf-ı sâkine.

Quid prodest [Latince tabir] Neye yarar? Ne çıkar?

Quiet,ète [s.] (*kui*) Sakin, rahat, âsûde. (Eskidir.)

Quiétisme [imz.] (*kui-é*) Hakk'a takarrübün ancak aşkullahla hâsıl olduğundan mu'tekid tarik-i mahsus sahipleri.

Quiétiste [imz.] (*kui-é*) *Quiétisme* denilen tarik-i mahsusa mensup adam.

Quiétude [ims.] Rahat, sükûnet, âsude-gî, asayiş.

Quignon [imz.] İri ekmek parçası. ◆ Tarlada bırakılan tohumluk keten.

Quillage [imz.] Fransa limanlarına birinci defa olarak giren gemiden alınan resm.

Quille [ims.] Gemi omurgası. || **Fausse** – Kontra karina, kontra omurga. || **Contre** – Astar omurga. || **– principale** Ana omurga. || **Écart de** – Omurga parilesi. || **– de côté** Yan omurgası. || **Rive de** – Omurga perçini.

Quille [ims.] Çelik-çomak oyunu. ◆ Bilardo ve emsali oyunlarda tahta çunata.

Quiller [ft.] Çomak atmak. ◆ Bilardo ve emsali oyunlarda ilk kim oynayacağı anlaşılmak üzere çunatayı bilaya en yakın düşürmek.

Quillette [ims.] Kökleşmek üzere yere dikilmiş kamış dalı, kamış daldırması.

Quillier [imz.] Bilardoda dokuz çunatanın dikildiği murabba mahal. ◆ Bu dokuz çunatanın mecmûu.

Quillier [imz.] Arabacıların büyük burgusu.

Quinaire [s.] (*kui*) (hs.) Beş adediyle kabil-i taksim (adet).

Quinaire [imz.] Gümüş veya altından eski bir küçük sikke.

Quinate [imz.] (k.) Kiniyet.

Quinaud,e [s.] Utanmış, mahcup, hacîl.

Quinauderie [ims.] Utanmaklık, mahcubiyet, hacâlet.

Quincaille [ims.] Demir yahut bakır hırdavatı. ◆ Bakır akçe, mangır. (Makam-ı istihfafta kullanılır.)

Quincaillerie [ims.] Hırdavatçılık.

Quincaillier [imz.] Hırdavatçı.

Quinconce [imz.] Ağaç ve çiçek vesâirenin eski Latin rakamlarından V rakamı şeklini teşkil edecek surette dikilip tarh ve tanzim olunması. || **– simple** Sacayak şeklinde olan, müsellesü'ş-şekl. || **– double** Baklava gibi olup ortasında bir şey bulunan muhammesî-yü'ş-şekl. ◆ Ağaç yahut çiçekleri bu suretle tertip olunmuş mahal.

Quindécagone [imz.] (*kuin*) On beş vecihli, on beş zâviye ve dıl'ı olan şekil, zû-hamse-aşereti'l-adlâ'.

Quindécemvirs [imz. - cm.] Eski Roma'da mukaddes addolunan bazı kütüb vesâirenin hıfzına memur on beş kişiden mürekkep heyet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Quine [imz.] Kura ve piyangoda birden çekilen beş numara. ◆ Tavla zarında dü-beş.

Quiné,e [s.] (nb.) Beşi bir yerde bulunan, beşer olarak mürettep olan, muhammes.

Quinidine [ims.] (k.) Kinidin.

Quinine [ims.] Kınakına ağacı kabuğundan çıkarılan acı bir deva ki dâfi'-i hummâdır, kinin. || **Sulfate de** – Sulfato, kibritiyet-i kinin.

Quinique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı kına.

Quinninus [imz.] (k.) Hülâsa-i kına.

Quinnoïdine [ims.] (k.) Şibh-i kına, râtînec-i kına. || **Borate de** – Borat-ı kinoidin.

Quinola [imz.] Bazı kâğıt oyunlarında kupa oğlanı.

Quinnoléine [ims.] (k.) Zeyt-i kına, kinolein.

Quinologie [ims.] Mebhas-i kına.

Quinquagénaire [i. - s.] (*kuinkoua*) Elli yaşında, ellilik.

Quinquagésime [ims.] (*kuinkoua*) Büyük perhizden evvel karnavalın son pazar günü.

Quinquéfide [s.] (nb.) Münşakk-ı zü'l-hamse. || **Feuille** – Varak-ı münşakk-ı zü'l-hamse.

Quinquennal,e [s.] (*kuenkuennal*) Her beş senede bir vaki olan veya beş sene süren, beş senelik. || **Prescription – e** Poliçe ve emre muharrer senet hakkında beş senelik devr-i zaman.

Quinquennium [imz.] Beş senelik tahsil müddeti.

Quinquenove [imz.] İki zarla oynanılan oyun.

Quinquerce [imz.] Eski pehlivanların icra ettikleri beş nevi oyun.

Quinquérème [ims.] Beş sıra kürekli eski bir nevi kayık.

Quinquet [imz.] Bir nevi asma lamba. (Mucidinin ismiyle müsemmâdır.)

Quinquina [imz.] Kınakına ağacı. || – **gris** Sincabî kınakına. || – **cartagène** Kırmızı kartajen kınakınası. || – **rouge** Kırmızı kınakına. || – **faux** Kâzib kınakına.

Quint [smz.] Beşinci, hâmis, (Yalnız **Charles** – gibi bazı esmâ-yı hâssada müsta'meldir.) = [imz.] Beşte bir, hums. (Eskidir.)

Quintaine [ims.] Bazı oyunlarda hedef ittihaz olunan dikili direk, nişangâh. || (mec.) Hedef-i itirazat.

Quintal [imz.] Evzan-ı atîkada elli ve evzan-ı cedîdede yüz kilodan (yani yeni okkadan) ibaret kantar. (cm.: des *quintaux*.)

Quinte [ims.] Büyük keman. ◆ Musikide beş nota aralığı. || – **juste** Yedi nısf-ı sadâdan ibaret olan usul. || – **deminuée** Altı nısf-ı sadâdan ibaret olan usul. || – **augmentée** Sekiz nısf-ı sadâdan ibaret olan usul. ◆ Bazı kâğıt oyunlarında bir renkte beş kâğıt içtimâı. || (t.) Şiddetli ve çok sürer öksürük, su'le, nöbet-i sual. || (mec.) Hiddet ve tehevvür. ◆ Merak, garip tabiat.

Quinte [sms.] (t.) **Fièvre** – Nöbeti beş günde bir olan sıtma.

Quintefeuille [ims.] (nb.) Beşparmak otu.

Quintessence [ims.] (*kin*) Bir şeyin en âlâ kısmı, zübdesi, hülâsası.

Quintessencier [ft.] Bir şeyin hülâsasını çıkarmak. || (mec.) İnceden inceye aramak, pek inceltmek, nazikleştirmek.

Quintessentiel,le [s.] Bir şeyin zübdesine, hülâsasına dair.

Quintette [imz.] (*kuin*) yahut:

Quintetto [imz.] (*kuin*) Beş parçadan (hâneden) mürekkep musiki faslı. (cm.: des *quintetto*.)

Quinteux,se [s.] Titiz.

Quinteux,se [s.] Nöbetli, nöbeti hâiz.

Quintidit [imz.] (*kuin*) Fransa hükûmeti takvimi haftasının (ve daha doğrusu aşeresinin) beşinci günü.

Quintil,e [s.] (*kuin*) (hy.) İki kevkebin beynlerinde 72 derece mesafe bulunacak vaziyette bulunmasına ıtlak olunur. = [imz.] Beş mısradan ibaret nazım, humâsî, muhammes.

Quinto [h.] (*kuin*) Beşinci olarak, hâmisen.

Quintuple [s.] (*kuin*) Beş misli, beş kat. = [imz.] Beş misli, muhammes.

Quintupler [ft.] (*kuin*) Beş kat etmek, beş misline iblağ etmek.

Quinzaine [ims.] On beş kadar, takriben on beş. ◆ İki hafta, on beş günlük müddet.

Quinze [s.] On beş, hamse-aşer. ◆ On beşinci, hâmis-aşer. = [imz.] Ayın on beşinci günü.

Quinze-vingts [imz. - cm.] Paris'te üç yüz körün ikamet ve iâşesine mahsus bir imarethâne. = [imz.] Bu imarethânede oturan körlerin beheri.

Quinzième [s.] On beşinci, hâmis-aşer. = [imz.] On beşte bir.

Quinzièmement [h.] On beşinci olarak, on beşinci derecede.

Quiosse [ims.] Dibâgatta derileri kazıyıp temizlemeye mahsus taş.

Quiosser [ft.] Dibâgat olacak derileri buna mahsus taşla kazıyıp temizlemek.

Quipos [imz.] (Müfredinde s okunur) Amerika-yı Cenubî'deki Peru memleketinin ahali-i asliyesi indinde yazı makamında müsta'mel düğümlü ip.

Quiproquo [imz.] Yanılıp bir şey veya şahsı diğer bir şey veya şahıs zannetmekten ibaret sehiv ve hata, yanılma.

Quiritaire [s.] **Domaine, propriété** – Romalılara mahsus hakk-ı mülkiyet ki arazi-i öşriye mukabilidir.

Quirite [imz.] Eski Roma şehrîlerine verilen isimdir.

Quitcale [imz.] (hyv.) Asâfir-i mahrûtiyü'l-minkar fırkasından zürzûriye fasîlesinden Amerika-yı Şimalî'ye mahsus bir nevi saksağan kuşu.

Quitre [ims.] (hyv.) Hayvanat-ı bahriye enkazından bir nevi necm-i bahrî.

Quittance [ims.] Makbuz senedi. ◆ İbrânâme. || **Donner** – Affetmek. || – **de douane** Gümrük tezkeresi.

Quittancer [ft.] Makbuz senedi veya ilmühaberi vermek. ◆ İbrânâme vermek.

Quitte [s.] Borcunu ifâ edip kurtulmuş, bir ilişiği kalmayan, berîü'z-zimme. || (mec.) Kurtulmuş, halâs bulmuş, rehâ-yâb. || **Être – à –** Yekdiğere karşı bir borcu kalmamak, takas gelmek, fit olmak. || **Être – pour, en être – de** Kurtulmak, halâs olmak. || **Être – à –** Birbirlerine ne borcu ne alacağı bulunmak, fit olmak.

Quitter [ft.] Bırakmak, terk etmek. ◆ Ayrılmak, mufârakat etmek. ◆ Çıkarmak, atmak. ◆ Vazgeçmek. ◆ Bir borçtan kurtarmak, tebriye etmek. || – **prise** Salıvermek. || Tahliye etmek.

Quitus [imz.] (*kuituce*) Bir muhasebenin tasdikiyle sahibinin tebriyesi, hesabı kapama.

Qui-va-là? yahut **Qui va là?** [hd.] Kim var? Kim var orada?

Quivisia [ims.] Elma ağacı fasîlesinden Madagaskar Adası'na mahsus bir nevi şüceyr.

Qui-vive [imz.] Gece gezen kollar veya karakol ve nokta nöbetçisinin "Kimdir o?" nidası.

Quoailler [fl.] (Beygir hakkında) Muttasıl kuyruğunu sallamak.

Quoi [iv.] Ki, ki o. (Eşya hakkında.) || **De –** Kifâyet edecek derecede şey, miktar-ı kâfi. || Mâmelek. || **Avoir – de** Bir vasıtaya mâlik olmak, bir tedbiri hâiz olmak. || **Il n'y a pas de –** Hiçbir şey değildir, ehemmiyetsiz bir şeydir, teşekküre değmez. (Estağfirullah makamında.)

Quoi [kn.] Ne: **à – pensez-vous?** Ne düşünüyorsunuz? || **– que** Her ne: **– que vous fassiez** Her ne yapsanız; **– que ce soit** Her ne ise, her ne hâl ise. = [hd.] **– !** Ne! Nasıl!

Quoique [hr.] Her ne kadar, gerçi, ise de: **– il soit pauvre** Her ne kadar (gerçi) fakirdir, fakir ise de, fakir olmakla beraber. || **– ça** Bununla beraber, mamafih. (Bu kelimenin e'si yalnız *il*, *elle*, *on*, *en*, *un*, *une* kelimelerinden evvel hazf olunur. Bunun ayrı olarak *quoi que* yazılan terkipten tefrikine dikkat olunmalıdır.)

Quolibet [s.] Kaba ve dokunaklı latife, îham-ı kabih.

Quolibeteur [imz.] Kaba ve dokunaklı latifeler eden.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Quod scripsi scripsi (Latince tabir) Yazılan yazılmıştır.

Quomodéité [ims.] (tt.) Keyfiyet.

Quorum [imz.] Meclis müzakerâtının mer'iyeti için huzuru lazım gelen âzânın hadd-i mukarreri, hadd-i nizamı.

Quote-part [ims.] Hisse, pay, hisse-i musîbe, hisse-i müfreze. (cm.: des *quotes-parts*.)

Quotidien,ne [s.] Her günkü, yevmî.

Quotidiennement [h.] Her gün, yevmiyen, küllü yevm. ◆ Pek sık.

Quotidienneté [ims.] Yevmîlik, her günlük olma.

Quotient [imz.] (hs.) Hâric-i kısmet.

Quotité [ims.] Bir taksimden herkese düşen muayyen hisse, hisse-i musîbe. ◆ Eşhas veya emlâk başına tarh olunan vergi. || – **disponible** Hibe yahut vasiyetle terki caiz olan miktar, nisâb-ı teberru. || **Légataire d'une** – Hisse-i irsiye sahibi.

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

R

R [imz.] Elifbâ-yı Fransevî'nin on sekizinci harfi ve huruf-ı gayr-ı sadâiyesinin on dördüncüsü; "ر" gibi okunarak yalnız Parislilerle Fransa'nın sâir cihât-ı şimaliyesi ahalisi kısık bir sesle telaffuz ederler; ahiri *ier* olan isim ve sıfatların ve *er* ile hitam bulan masdarların sonunda okunmaz.

Rabâchage [imz.] Sözü uzatıp bir şeyi defaatle tekrar etme, tekrirle tatvil-i makal.

Rabâcher [ft. - fl.] Aynı şeyi defaatle tekrar ederek sözü uzatmak, tekrirle tatvil-i makal etmek.

Rabâcherie [ims.] Aynı şeyin defaatle tekrarıyla sözün lüzumsuz yere ve usanç verecek surette tatvili.

Rabâcheur,euse [i.] Aynı şeyi tekrar ederek sözü lüzumsuz yere uzatmayı âdet edinen adam, geveze.

Rabais [imz.] Fiyat tenzili, dûn-ı bahâ, tedennî-i kıymet. ◆ **Mettre quelqu'un, quelque chose au rabais** Bir kimse veya bir şey hakkında gayr-ı müsait bir lisan ile bahsetmek. || **Vendre au** – Tenzil-i fiyat ile, iskonto ile satmak. || **Accorder un** – Tenzil-i fiyat etmek, iskonto etmek. || **Adjudication au** – Bi'l-münâkasa ihale. ◆ Münâkasa, kırma.

Rabaissement [imz.] Tenzil-i fiyat. ◆ Hakaret. ◆ Selb-i nazar-ı teveccüh.

Rabaisser [ft.] İndirmek, aşağılatmak, tenzil etmek. ◆ Azaltmak, tedennî ettirmek. ◆ Fiyatını indirmek, kırmak. = [fl.] Tedennî-i fiyat etmek, kıymetini kaybetmek. || **Se** – İnmek, tenezzül etmek. || Azalmak, tedennî etmek. ◆ Birbirinin kadr ü kıymetini kırmak. || **Se** – Hor olmak, tezellül etmek.

Raban [imz.] (bhr.) İp ucu, ufak ip parçası.

Rabat [imz.] Avrupa'da bazı merâtib-i mülkiye ve mezhebiye ashabının boyunlarına bağladıkları beyaz veya siyah tülbent. ◆ Av hayvanlarının bir mahalde sıkıştırılması. (Bu son mânâ ile *rabattage* dahi denilir.) || (hk.) – **de défaut** Hükm-i gıyabînin fesih ve ilgası. ◆ Tenezzül, tedennî-i fiyat.

Rabat-joie [imz.] Mahzun ve mükedder ve yüzü gülmez adam. ◆ Sevinç ve eğlenceyi bozan müellim şey veya sıkıntılı adam, meclis bozan. (cm.: des *rabat-joie*.)

Rabattage [imz.] Fiyat tenzili. ◆ Av hayvanının avcıların bulunduğu mahalle doğru sıkıştırılması. ◆ Budama, bazı ehemmiyetsiz dalları kesme.

Rabattre [ft.] İndirmek, kırmak, yatırmak. ◆ Yassılatmak, kırmak. ◆ Fiyatını indirmek, tenzil etmek, tenkis etmek. ◆ Av hayvanını avcıların bulundukları tarafa doğru sürmek, sıkıştırmak. ◆ Budamak, dalları kesmek. || – **une couleur** Bir rengin şiddetini tenkis

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

etmek. || (hk.) Fesih ve iptal etmek. || Se – Sapmak, dönmek, ve (mec.) birdenbire tebdil-i fikr ve niyet etmek, tebdil-i mübâhase etmek, mevzu-ı bahsi değiştirmek. ◆ Yassılatmak. || Se – sur un sujet Bir bahse veya bir maddeye nakl-i kelâm etmek.

Rabbin [imz.] Haham; Grand – Hahambaşı.

Rabbinage [imz.] Haham kitaplarıyla ve akaid-i İsrailiye ile iştigal. (Makam-ı tahkir ve istihfafta müsta'meldir.)

Rabbinique [s.] Hahamlara veya hahamlığa mensup ve müteallik. || Langue – Lisan-ı İbrani.

Rabbinisme [imz.] Hahamların okuttukları dersler ve bunların fikir ve meslek ve tariki.

Rabbiniste yahut **Rabbaniste** [imz.] Hahamların tarik ve meslek-i mahsuslarına tâbi veya bunların kitaplarıyla mütevaggıl adam.

Rabdologie yahut **Rhabdologie** [ims.] Üzerlerine rakamlar yazılı ufak değneklerle hesap etmek usulü.

Rabdomance [ims.] ve:

Rabdomancie [ims.] Değnekle olunan bir nevi tefeül. (*Rhabdomance*, *rhabdomancie* dahi yazılır.)

Rabelaisien,ne [s.] Muharrir-i meşhur Rabelais'nin suret-i ifadesine müşâbih yani pek küstahâne ve serkeşâne (ibare ve suret-i ifade).

Rabêtir [ft.] Hayvan hâline koymak, hayvanlaştırmak. = [fl.] Hayvan hâline girmek, hayvanlaşmak.

Rabiole [ims.] İri turp, bayır turpu.

Rabique [s.] Kuduz illetine müteallik, kelbî.

Râble [imz.] Dört ayaklı hayvanların arkası, sırtı. ◆ Ateş kancası, fırın kancası.

Râbler [ft.] Kanca ile ateşi karıştırmak. || Mıcırı kömürden ayırmak. || Temizlemek.

Râblôt [imz.] Ateş karıştırmaya mahsus ufak kanca.

Râblu,e [s.] Sırtı dolgun ve semiz (hayvan). || (mec.) Kuvvetli.

Rablure [ims.] (bhr.) Aşoz. || – d'étambot Kıç bodoslaması aşozu. || – de quille Omurga aşozu.

Rabonnir [ft.] İyileştirmek, ıslah etmek. = [fl.] ve Se – İyileşmek, ıslah olunmak.

Rabot [imz.] Marangoz rendesi. || Passer le – sur un ouvrage Bir eseri tashih etmek, ıslah etmek. ◆ Kireci karıştırmaya mahsus uzun saplı harç küreği. ◆ Kaldırım taşı.

Rabotage [imz.] Rendeleme, rende ile düzeltme, tesviye etme. ◆ Tashih, ıslah.

Raboter [ft.] Rendelemek, rendeden geçirmek. || Tashih etmek, ıslah etmek. || Se – Rendelenmek, rendelenerek biçime gelmek. ◆ Tashih olunmak, ıslah edilmek.

Raboteur [imz.] Rendeci, silici. || (crh.) Çıkıkçı, reddâd.

Raboteux,euse [s.] Düz olmayan, gayr-ı müstevî, boğumlu veya inişli yokuşlu. || (mec.) Letafetten ârî, letafetsiz, zarafetsiz. ◆ Haşin, sert.

Raboture [ims.] Rende talaşı, odun parçası, parça.

Rabougri,e [s.] Boy atmamış, eğri büğrü, küçük ve cılız (hayvan yahut ağaç). ◆ Şekilsiz, biçimsiz, çirkin.

Rabougrir [fl.] (Hayvan ve ağaç hakkında) Boy atmamak, küçük ve cılız kalmak. = [ft.] Neşvünemâsına mani olmak, tenemmüv etmesine mani olmak.

Rabougrissement [imz.] Cılız, eğri büğrü hâl, cılızlık, eğri büğrülük.

Rabouillère [ims.] Adatavşanı yuvası.

Raboutir [ft.] Kumaşları kenarlarından dikmek.

Rabrouer [ft.] Unf ve şiddetle reddetmek.

Rabrutir [ft.] Daha ziyade ahmaklaştırmak.

Rabroueur,se [i.] Unf ve şiddetle reddeden.

Racahout [imz.] (*h* okunmaz) Nişasta ve yerelması vesâireden mürekkep bir nevi mugaddî macun ki başlıca hastalıktan yeni kalkanlara yedirilir.

Racaille [ims.] Halkın esâfil ve edânî takımı. ◆ Süprüntü.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Raccommodage [imz.] Tamir, termim, merâmet.

Raccommodement [imz.] Barışma, uzlaşma, ıslah-ı beyn.

Raccommoder [ft.] Tamir ve termim etmek, yamalamak. ◆ Barıştırmak, uzlaştırmak, ıslah-ı beyn etmek.

Raccommodeur,euse [i.] Tamirci, merâmetçi, yamacı.

Raccord [imz.] Müşâbih olmayan şeylerin birbirine tatbik ve tevfiki veya bir yere cem'i, uygunluk, düzgünlük. ◆ Hüsn-i münasebet, hüsn-i mutabakat, hüsn-i âhenk. ◆ Her nevi boru vesâireyi rapt için isti'mal olunan iltisak kıtası. ◆ İltisak borusu. || – **en croix** Çapraz burma dört ağızlı iltisak borusu.

Raccordement [imz.] Müşâbih olmayan şeyler beynlerinde tatbik ve tevfik etme, uydurma, düzeltme. || **Lignes de** – Hutut-ı iltisakiye. || – **en biais** Şiv-i rapt. || – **en double biais** Çift şivli rapt.

Raccorder [ft.] Müşâbih olmayan şeyleri birbiriyle tatbik ve tevfik etmek, uydurmak, düzeltmek. || (ms.) Yeniden düzen vermek.

Raccourci [s.] Kısalmış, muhtasar. || **à bras** – Var kuvvetiyle. || **En** – Muhtasaran, mücmelen, hülâsaten, zübdeten. = [imz.] Tavan resimlerinde olduğu gibi kısa surette gösterilen resim usulü.

Raccourcie [ims.] (hyv.) İpekböceklerine ârız olur kısalık illeti.

Raccourcir [ft.] Kısaltmak, ihtisar, taksir etmek. = [fl.] ve **Se** – Kısalmak, büzülmek.

Raccourcissement [imz.] Kısalma, kısaltma, taksir.

Raccoutrer [ft.] Tamir ve merâmet etmek, yamalamak. (Eskidir.)

Raccoutumer (**se**) [fv.] Yeniden alışmak.

Raccroc [imz.] (Sondaki c okunmaz) Oyunda ansızın ve tesadüfen iyi gelen zar ve kâğıt vesâire.

Raccrocher [ft.] Yeniden asmak veya iliştirmek. ◆ Yeniden tutmak, yakalamak. ◆ Yeniden iyi bir mevkiye vaz' etmek. ◆ Oyunda ansızın ve tesadüfen iyi zar ve kâğıt vesâireye uğramak. || **Se** – Sıkı sıkı yapışmak.

Raccrocheur [imz.] Oyunda talihi müsait adam.

Raccrocheuse [ims.] Sokaklarda geçenleri yakalayan fahişe.

Race [ims.] Nesil, soy, zürriyet. ◆ Âl, hanedan, sülâle, dûdman, tebar. ◆ Cins, ırk; **Division de la – humaine** Taksim-i ensal. || – **blanche** Irk-ı ebyaz, nesl-i Sam. || – **jaune** Irk-ı asfer, nesl-i Moğol. || – **rouge** Irk-ı ahmer, Amerika nesli. || – **noire** Irk-ı esved, nesl-i zenci; **Cheval de** – Cinsi iyi at, cins at. ◆ Ceyl, tâife; **Les – futures** Ecyal-i âtiye, ecyal-i müstakbele.

Rachalander [ft.] Yeniden müşteri kazandırmak.

Rachat [imz.] Tekrar iştirâ, ikale, müşteriden mebi'i istirdad. ◆ Kurtarma, tahlis. || – **du service militaire** Bedel-i askerî itâsı.

Rachetable [s.] Yeniden satın alınabilen, yeniden satın alınabilmek şartıyla satılmış, kabil-i ikale.

Racheter [fl.] Satılmış veya fevt olmuş bir şeyin aynını veya mislini satın almak, mebi'i müşteriden istirdad etmek. ◆ Kurtarmak, tahlis etmek. || (mec.) Taviz etmek. || **Se** – Yeniden satın almak veya satın alınabilmek. ◆ İrtikâbla hıyanet etmek.

Rachidien,ne [s.] (tşr.) Amûd-ı fekarî denilen arka kemiğine mensup ve müteallik, fekarî, şevkî. || **Bulbe – ne** Besale-i şevkiye.

Rachis [ims.] (s okunur) (tşr.) Arka kemiği, fekar-ı amûdî, şevk. || (nb.) Mihver-i sebele.

Rachisagre [imz.] (t.) Arka kemiğinde hâsıl olan nikris, nikris-i şevkî.

Rachitique [s.] (t.) Kemiklerin ve hususiyle arka kemiğinin yumuşayıp eğrilmesinden ibaret bir illete müptelâ adam, mükessah, hasîl, zü'r-rahitis.

Rachitis [imz.] (s okunur) ve:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rachitisme [imz.] (t.) Kemiklerin veya hususiyle arka kemiğinin yumuşayıp eğrilmesinden ibaret illet, küsâha, hasel, rahitis.

Racinage [imz.] Köklü nebat (turp ve havuç gibi). ◆ Cevizin kök ve kabuğu boyası. ◆ Kitapların kapları üzerine yapılan kök şeklinde çiçekler.

Racinal [imz.] Doğramacı işlerinde sâir tahta ve ağaçları tutan kalınca ağaç, taban. (cm.: *racinaux*.)

Racine [ims.] Kök, asıl, bîh. ‖ – **adventive** Cezr-i ârızî, cezr-i munzam. ‖ – **pivotante** Cezr-i amûdî. ‖ – **traçante** Cezr-i müteşa'ib, cezr-i müteferri'. ‖ – **tubéreuse** Cezr-i dernî. ‖ – **oblique** Cezr-i münhanî. ‖ – **rampante** Cezr-i mütesâlik. ‖ – **de Colombo** Güvercin evi kökü. ◆ Diş ve kıl ve tırnağın etin içine batmış kısmı, kökü. ◆ Dağ eteği. ◆ Kök boyası. ◆ Kökten ibaret olan pancar ve havuç ve turp gibi mahsulat. ‖ (mec.) Asıl, esas, mebde. ‖ **Prendre, jeter** – Köklenmek. ‖ (sr.) Asıl (fer'in zıddı), müştakkun-minh. ‖ (r.) Kendi nefsine veya kendi murabbaına darp olunmakla aded-i matlubu hâsıl eden adet, cezr. ‖ – **carrée** Cezr-i murabba. ‖ (mec.) **Avoir sa – dans la conviction** İtikadında bulunmak.

Raciner [fl.] Kök salmak. ‖ [ft.] Boyamak.

Racinien,ne [s.] Fransa meşâhir-i şuarâsından Racine'in suret-i ifadesine mutabık veya mensup ve müteallik olan.

Rack [imz.] (mr. Arack.)

Raclage [imz.] Kazıyıp temizleme, düzeltme, ormanda yol açma.

Racle [ims.] Kazıyıp temizlemeye ve düzeltmeye mahsus bir nevi küçük alet.

Raclée [ims.] Kazıma. ◆ Dayak (Beyne'l-avam müsta'meldir.)

Racler [ft.] Kazımak, kazımakla temizleyip düzeltmek. ‖ (mec.) Tırmalamak, gıcıklamak; – **le gosier** (Şarap hakkında) Sert ve ekşi olmak; – **du violon** Fena keman çalmak.

Racleur [imz.] Fena keman çalan adam, acemi kemancı.

Racloir [imz.] Kazımaya mahsus alet (rende ve törpü gibi).

Racloire [ims.] Kile silgisi.

Raclon [imz.] Çürümüş otlardan ibaret gübre. ◆ Çamur.

Raclure [ims.] Kazıntı talaşı.

Racolage [imz.] Gayr-ı muntazam asker cem' ve tahriri.

Racoler [ft.] Gayr-ı muntazam asker cem' ve tahrir etmek.

Racoleur [imz.] Gayr-ı muntazam asker cem' ve tahrir eden adam.

Racontage [imz.] Ehemmiyetsiz ve bıktırıcı rivayet, masal, gevezelik, lafazanlık.

Racontement [imz.] Rivayet, hikâye, nakil.

Raconter [ft.] Nakil ve rivayet etmek. = [fl.] Hikâyat ve vukuat nakletmek. ‖ **En** – Gevezelik etmek, lafazanlık etmek.

Raconteur,se [i.] Hikâyat ve vukuat nakletmeyi seven adam, nâkil, râvi, efsane-gû.

Racornir [ft.] Boynuz gibi sert etmek, katılaştırmak. ‖ **Se** – Katılaşmak, sertleşmek.

Racornissement [imz.] Sertleşme, katılaşma. ◆ Sertlik, katılık.

Racquérir [ft.] Tekrar temellük etmek, tekrar almak.

Racquit [imz.] Tekrar temellük, tekrar alma, tekrar kazanma, oyunda kaybeylediği akçeyi tekrar kazanma.

Racquitter [ft.] Birine oyunda kaybettiğini kazandırmak. ◆ Zararı tazmin etmek, mukabilini vermek. ‖ **Se** – Oyunda kaybolunan miktarı yeniden kazanmak, acısını çıkarmak, telafi etmek.

Rade [ims.] İskele. ‖ **Mettre en** – Limandan dışarı çıkmak.

Radeau [imz.] Sal.

Rader [ft.] (Gemiyi) İskeleye çekmek. ◆ Hububatı ölçerken kileyi silmek.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Radeur [imz.] Tuz kilecisi.

Radiaire [s.] Etrafı şuâlı olan, şuâî. = [imz. -cm.] (tt.) Bu şekilde olan hayvanlar, hayvanat-ı şuâiye.

Radiable [s.] Çizilebilir, kabil-i tayy, kabil-i hazf.

Radial,e [s.] (tşr.) Bileği teşkil eden iki kemiğin küçüğüne mensup ve müteallik, kü'burî; **Muscle** – Adele-i kü'buriye. (cmz.: *radiaux*.)

Radial,e [s.] Şuâya müteallik, şuâî, şule-riz, şaşaa-paş. || **Couronne** – **e** İklil-i şaşaa-paş.

Radiant,e [s.] Şuâlar neşreden, şaşaa-paş.

Radiation [ims.] Şuâlar neşri, şaşaa, teşa'şu'.

Radiation [ims.] Tayy, terkin, resid.

Radical,e [s.] Asli, esasi. ◆ Cibillî, zâtî. ◆ Asıl ve esasından yapılan, esaslı, tam, mükemmel. || (r.) **Signe** – Cezr işareti: √. || (sr.) **Lettres** – **es** Bir kelimenin müştakkun-minhinde dahi bulunan huruf, huruf-ı asliye. || **Axe** – Mihver-i cezrî. || **Nullité** – **e** Butlân-ı esasî. = [imz.] Kelimenin huruf-ı asliyesi. || (k.) Müvellidü'l-humûza ile birleşerek bir hâmız teşkil eden mevad, esas. (cmz.: *radicaux*.)

Radicalement [h.] Kökünden, esasen, külliyen.

Radicalisme [imz.] Umur-ı siyasiyede radikal meslek-i mahsusu.

Radicant,e [s.] (nb.) Nebatatın asıl köklerinden ayrı olarak kök salan yaprak ve dallara ıtlak olunur, cezrî. || **Tige** – **e** Sâk-ı mücezzer.

Radication [ims.] (nb.) Kök salıverme, tecezzür.

Radicelle [ims.] yahut:

Radicule [ims.] (nb.) Tohumun hemen salmaya başladığı küçük kök, cüzeyr. ◆ Kökün en ince ucu, cezr-i tâlî.

Radié,e [s.] (nb.) Kenarlarında yaprakçıkları bulunmakla kevkebe benzeyen papatya gibi çiçeklere ıtlak olunur, müteşa'şi'. || – **es** Fasîle-i müteşa'şiiye.

Radier [ft.] Çizmek, hazf etmek, terkin etmek. = [fl.] Şaşaa-paş olmak, teşa'şu' etmek.

Radier [imz.] Suyun üzerinde köprü vesâire inşası için yapılan iskele, ızgara.

Radieux,se [s.] Parlak, şaşaa-paş, tâbân; **Visage** – Rûy-ı tâbân.

Radio-carpien [s.] (tşr.) Kü'burî-i rusgî.

Radio-cubital [s.] (tşr.) Kü'burî-i zendî.

Radiomètre [imz.] Güneşin yüksekliğini tayine mahsus mizan-ı irtifa.

Radio-palmaire [s.] (tşr.) Kü'burî-i râhî.

Radiophone [imz.] (ht.) Müntakil-i asvat.

Radis [imz.] Turp. || – **noir** Siyah turp. || – **blanc** Beyaz turp.

Radius [imz.] (*s* okunur) (tşr.) Bileği teşkil eden iki kemiğin küçüğü, kü'bure.

Radoire [ims.] Tuzu ölçerken ölçeğin fazlasını almaya mahsus düz tahta, silgi.

Radotage [imz.] Münasebetsiz ve nâ-makul söz.

Radotement [imz.] Münasebetsiz ve nâ-makul söz söyleme, ateh.

Radoter [fl.] Münasebetsiz ve nâ-makul söz söylemek, saçma sapan söylemek.

Radoterie [ims.] Münasebetsiz ve nâ-makul sözler, saçma sapan.

Radoteur,se [i.] Münasebetsiz ve nâ-makul sözler söyleyen adam, yâve-gû, ma'tuh.

Radoub [imz.] (*b* okunur) Gemi tamiri. || **Bassin de** – Gemi tamiri havuzu, kuru havuz.

Radouber [ft.] Gemi tamir etmek.

Radoubeur [imz.] Gemileri tamir eden adam.

Radoucir [ft.] Tatlılaştırmak. ◆ Yumuşatmak, tadil ve teskin etmek. || **Se** – Tatlılaşmak. ◆ Yumuşamak, kesb-i mülâyemet etmek, kesb-i sükûn etmek.

Radoucissement [imz.] Hava vesâirenin yumuşaması, kesb-i sükûnet etmesi.

Rafale [ims.] Az müddet süren sert ve şiddetli rüzgâr, bora.

Rafalé,e [s.] Şiddetli boraya tutulmuş. ◆ Felaketzede.

Raffermer [ft.] Yeniden kiralamak, yeniden îcar etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Raffermir [ft.] Yeniden kuvvet ve metanet vermek. || **Se** – Yeniden kuvvet ve metanet kesb etmek.

Raffermissement [imz.] Yeniden kuvvet ve metanet iktisabı.

Raffes [ims. - cm.] Deri kırıntısı, deri parçaları.

Raffinage [imz.] Maden vesâirenin tasfiyesi.

Raffiné,e [s.] Pek ince ve nazik. ◆ Tasfiye olunmuş, sâfî, hâlis.

Raffinement [imz.] İncelik, naziklik. ◆ Pek ileriye varma, ifrat.

Raffiner [ft.] Hâlis ve sâfî hâline koymak, tasfiye etmek. = [fl.] Çok nazikleşmek. ◆ Pek ince aramak.

Raffinerie [ims.] Şeker tasfiyehânesi.

Raffineur [imz.] Şekeri tasfiye eden adam. ◆ İnce düşünen, nazikâne düşünen, rakik ve nazik etvarlı.

Raffoler [fl.] Bir şeyin meftun ve müptelâsı olmak.

Raffolir [fl.] Çıldırmak, tecennün etmek.

Rafistoler [ft.] Eski şeyler tamir etmek. (Beyne'l-avam müsta'meldir.)

Raflade [ims.] Her şeyi alıp götürme, silip süpürme.

Rafle [ims.] Taneleri koparılmış üzüm salkımı. ◆ Birden atılan iki veya ziyade zarın hep bir sayıda düşmesi, çift zar. ◆ Kuşbaz ağı. || (mec.) **Faire** – Hepsini almak, silip süpürmek (hususiyle oyunda).

Rafler [ft.] Hepsini almak, silip süpürmek, kemâl-i süratle alıp götürmek.

Rafleux,se [s.] Pürüzlü, gayr-ı müsâvi, [gayr-ı] musattah.

Rafraîchir [ft.] Serinletmek, soğutmak. ◆ Tazelendirmek. ◆ Güzelleştirmek, ıslah etmek. || Tamir etmek, termim etmek. ◆ Tecdid etmek. ◆ Serinlendirmek, istirahat ettirmek. ◆ Kırpmak, uçlarını kesmek. || (mec.) – **la mémoire** Hatıra getirmek. || – **la terre** Toprağı bellemek, eşelemek, karıştırmak. = [fl.] Serinlenmek, soğumak. || **Se** – Soğumak, serin olmaya başlamak. ◆ Soğuk bir şey içmek veya kahvaltı etmek. ◆ Dinlenmek, istirahat etmek.

Rafraîchissant,e [i. - s.] (t.) Serinlik ve ferah ve sükûnet veren ilaç ve şerbet vesâireye ıtlak olunur, müberrid, mülattıf.

Rafraîchissement [imz.] Serinleştirme, serinlik. ◆ Serinlik ve ferah vermeye mahsus meşrubat ve me'kûlat.

Rafraîchissoir [imz.] Meşrubatın soğutulmasına mahsus kap.

Ragaillardir [ft.] Şenlendirmek, taze hayat bahşetmek.

Rage [ims.] Kudurma, kuduz illeti, dâü'l-kelbe. || (mec.) Pek şiddetli veca'. ◆ Pek şiddetli hiddet, tehevvür. || **Faire – contre** – Şiddetle hücum etmek. || **à la** – Müthiş bir surette, dehşetli bir surette: **Jaloux** – Dehşetli surette hasud. ◆ Pek büyük heves ve arzu.

Rager [fl.] Hiddet etmek, kızmak.

Rageur,se [i.] Pek hiddetli, gazub, mütehevvir.

Raglan [imz.] Bir nevi palto. (Bir İngiliz generalin isminden müsteardır.)

Ragot,e [i. - s.] Kısa şişman, tıknaz.

Ragoter [fl.] Daima ve bilâ-mûcip homurdanmak, sızlanmak.

Ragotin [imz.] Kısa boylu ve çirkin adam. (Bir hikâye kitabının böyle bir şahsı isminden müsteardır.)

Ragoût [imz.] Salçalı et yemeği. || (mec.) Lezzet, muharrik-i âmâl bir şey, letafet, cazibe.

Ragoûtant,e [s.] Lezzetli, iştihâ açan. || (mec.) Beğenilecek, güzel, latif.

Ragoûter [ft.] İştihâ vermek. || **Se** – Lezzet almak, telezzüz etmek, iştihâsı gelmek.

Ragrafer [ft.] Tekrar iliklemek, kopçalamak.

Ragrandir [ft.] Daha ziyade büyütmek, tevsi' etmek. || **Se** – Daha ziyade büyümek, tevessü' etmek.

Ragréer [ft.] Uydurmak, tesviye etmek. ◆ Eklemek, zam ve ilave etmek. ◆ Tamir ve

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

merâmet etmek, yamalamak. || Se – Tedarik-i levâzım eylemek.

Ragrément [imz.] Uydurma, tesviye. ◆ Ekleme, zam ve ilave. ◆ Tamir, merâmet, yamalama.

Raguer (se) [fv.] (Gemi ipleri hakkında) Karışmak, bozulmak.

Raïa [imz.] (Arabîden me'huz: Reâyâ) Raiye, reâyâ.

Raide [s.] Sert, katı, iyilmez (eğilmez), bükülmez, kaskatı. ◆ Dik, sarp. || (mec.) Hırçın, muannid, sert. = [h.] Birdenbire.

Raideur [ims.] Sertlik, katılık, dik ve kaskatı durma. ◆ Kuvvet ve sürat. ◆ Diklik, sarplık, dimdik olma. || (mec.) Hırçınlık, taannüd, sertlik.

Raidillon [imz.] Yol üzerindeki inhinâlar, tümsekler.

Raidir [ft.] Dik tutmak, germek. ◆ Katılaştırmak. = [fl.] ve Se – Dik durmak, gerilmek. ◆ Katılaşmak. || (mec.) Metanetle karşı durmak, sebat etmek, dayanmak.

Raie [ims.] Çizgi, çizik, hat. || Les – s du spectre Hutut-ı tayfiye,[95] evlek. ◆ Tarlada sabanla çizilen iki hattın arası. ◆ Saçın ayrıldığı mahal. ◆ Kumaş çubuğu.

Raie [ims.] Yassı ve kuyruklu kedi balığı. || – commune Vatoz balığı. || – bouclée Kavalye balığı. || – blanche Şeytan balığı.

Raifort [imz.] Pek yakıcı siyah bayır turpu. || – d'eau Su turpu. || – sauvage Yabani kıtık otu.

Raiguiser [ft.] Yeniden biletmek.

Rail [imz.] (*ra-ie* yahut *rêle*) (İngilizceden me'huz) Demiryola döşetilen demir çubuk, ray.

Raille [ims.] Fırında ateşi, közü karıştırmaya mahsus alet.

Railler [ft.] İstihzâ etmek, istihzâya almak, eğlenmek. = [fl.] Latife etmek, şaka söylemek. || Se – Zevklenmek, istihzâ etmek.

Raillerie [ims.] İstihzâ, eğlence, latife, şaka. || Entendre la – İstihzâ yolunu iyi bilmek, müstehzîlikte mahir olmak. || Entendre – Latifeye gücenmemek. || – à part Şakayı bırakalım, latife bir taraf.

Railleur,se [i. - s.] Müstehzî, şakacı. ◆ Müstehziyâne.

Railway [imz.] (*rêl-oué*) (İngilizceden me'huz) Demiryol, sikketü'l-hadid.

Raine yahut **Rainette** [ims.] Küçük yeşil kurbağa.

Rainer [ft.] Bir tahta veya madeni tûlen yarmak veya çizmek.

Rainette [ims.] Hurufat dökmecisinin hurufatın fazlalarını kesmeye mahsus bıçağı. ◆ Tahtaları çizmeye mahsus marangoz aleti. ◆ (mr. Raine.)

Rainette [ims.] (mr. Reinette.)

Rainure [ims.] Bir tahta yahut madenin üzerinde tûlânî çizgi veya yarık, oyuk. || (t.) Şakka.

Raiponce [ims.] Salata nevinden kazayağı kökü.

Raire yahut **Réer** [fl.] (Geyik ve dağ keçisi vesâire hakkında) Bağırmak. ◆ Geyik gibi bağırmak.

Rais [imz. - cm.] Tekerlek parmaklığı. (Şuâ mânâsıyla müfredinin isti'mali eskidir.)

Raisin [imz.] Üzüm, ineb, engûr. || – sec Kuru üzüm. || – de corinthe Kuş üzümü, kişniş. || – s de caisse Razakı üzümü. || Grand – yahut sade – Bir nevi büyük tabakalı kâğıt.

Raisiné [imz.] Üzüm reçeli.

Raison [ims.] İdrak, fark, temyiz. || Âge de – Sinn-i rüşd. ◆ Hak, insaf, sevap, hakkaniyet. ◆ Delil, bürhan. || Rendre – de quelque chose Bir şey hakkında izahat vermek. || Se rendre – d'une chose Bir şey hakkında fikr-i sarih teşkil etmek, bir şeye iyice muttali olmak. ◆ Sebep, mûcip. || Pour – à vous connue Sizce malum olan sebepten dolayı. ◆ Tarziye. || Demander – Tarziye talep etmek. || Faire – Tarziye vermek. ||

95 Orijinal metinde bu kelime طبق şeklinde yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında bir dizgi hatasının söz konusu olduğu, kelimenin doğrusunun *spectre* karşılığı olarak طيف olması gerektiği düşünülmektedir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Il me fera – de cet outrage Bu hakaretten dolayı bana tarziye verecektir. || Avoir – de quelqu'un Birine galebe çalmak, muzaffer olmak, muvaffak olmak. || Mariage de – Aşk ve muhabbetle olmayıp bir icap veya menfaate mebnî teehhül. || Parler – Hak söylemek, hakkını söylemek; Il a – Hakkı vardır. || Comme de – Hakkıyla, hakkaniyet üzere. || – d'État Devletçe verilen kararların esbab-ı mûcibesi, menfaat-i devlet. || – sociale Bir şirketin unvan-ı müşâreketi. || (r.) Fasl-ı müşterek, dârib-i müşterek; – directe Bir nispet üzere büyüyen yahut küçülen iki adet veya miktar arasındaki münasebet; – indirecte Nispet-i mütezâdde üzere büyüyüp küçülen yani biri ne kadar büyürse diğeri o kadar küçülen iki adet ve miktar beynindeki münasebet. || à – de Göre, nispeten, kıyasen. || En – de Binaen. || Conter ses – s à quelqu'un Birine kendi işlerinden bahsetmek.

Raisonnable [s.] Müdrik, fark ve temyiz sahibi, lakırdı anlar. ◆ Haklı, insaflı, makul. ◆ Münasip, elverişli. ◆ Âdinin zıddı, oldukça, zararsızca.

Raisonnablement [h.] Fark ve temyiz ve idrakle. ◆ Hak ve insaf üzere, makulâne, hakkıyla. ◆ Suret-i münasibede, yoluyla. ◆ Oldukça, iyice.

Raisonné,e [s.] Haklı, makul. ◆ İspatlı, berâhîni câmi'.

Raisonnement [imz.] Fark ve temyiz ve idrak, kuvve-i müdrike. ◆ Edille, ispat. ◆ Mütalaa, itiraz.

Raisonner [fl.] Düşünmek, kuvve-i müdrikeyi kullanmak. ◆ Edille ve esbab îrad etmek, ispata çalışmak. ◆ İtiraz etmek. ◆ İ'tizar etmek, bahane bulmak. = [ft.] Düşünmek, mülâhaza etmek.

Raisonneur,se [i.] İyi düşünen adam, hak ve insaf sahibi. ◆ Uzun uzadıya mütalâatla ve edille ve esbab îradıyla usandıran adam. ◆ Mu'teriz.

Rajah yahut Raga [imz.] Hindistan'da icra-yı hükûmet eden büyük ümerâya verilen unvandır, raca.

Rajeunir [fl.] Yeniden genç etmek, gençlik tavır ve hâlini vermek, tazeletmek. ◆ Kesmek, budamak. ◆ Tıraş etmek. = [fl.] Gençleşmek, gençlik tavrını takınmak. ◆ Tazelenmek, hayat-ı cedîde kesb etmek. || Se – Yaşını saklayıp kendini genç göstermek.

Rajeunissement [imz.] Yeniden gençleşme, yeniden kesbolunan gençlik tavır ve hâli, taze hayat.

Rajeunisseur,se [s.] Yeniden gençlik veren, gençleştiren, taze hayat veren.

Rajouter [ims.] Tekrar ilave etmek, tekrar zammetmek.

Rajustement [imz.] Yeniden uydurup düzeltme, tamir, ıslah.

Rajuster [fl.] Yeniden uydurup düzeltmek, tamir ve ıslah etmek.

Rajusteur [imz.] Ölçüleri ayar eden ayarcı.

Râle [imz.] Su tavuğu.

Râle [ims.] ve:

Râlement [imz.] Hırıltı, harhara; Le – de la mort Ölüm hırıltısı.

Ralentir [fl.] Yavaş tutmak, gevşetmek, irhâ etmek, betâet vermek. ◆ Ağırlaştırmak. || Se – Gevşemek, kesb-i rehavet etmek, kesb-i betâet etmek. || Ağırlaşmak.

Ralentissement [imz.] Yavaşlık, gevşeklik. ◆ Ağırlık, teennî, betâet.

Râler [fl.] Hırlamak, hırıldamak. ◆ Can çekişmek.

Ralingue [ims.] (bhr.) Yelkenleri sağlamlatmak için yelken bezinin etrafına dikilen ip. || Brasser en – Serenleri brasya filo etmek.

Ralinguer [ft.] (bhr.) Yelkenlere ipler dikerek kuvvet vermek.

Raller [fl.] (mr. Raire.)

Rallidés [imz. - cm.] (hyv.) Tuyur-ı mukabkaba-i kebirü'l-esâbi' fırkasından selviye fasîlesi.

Ralliement veya **Rallîment** [imz.] Bozulup dağılmış askerin cem'i; **Point de** – Bozulup dağılmış askere tayin olunan nokta-i içtimâ. ◆ Avcıların toplanması.

Rallier [ft.] Bozulup dağılmış askeri cem' etmek. ◆ Avcıları toplamak. || (mec.) Yanaştırmak, takrib etmek. || **Se** – Birleşmek, içtimâ etmek.

Rallonge [ims.] Bir şeyi uzatmak için eklenilen parça, ilave, ek.

Rallongement [imz.] Uzatma, ekleme.

Rallonger [ft.] Uzatmak, eklemek.

Rallumer [ft.] Yeniden yakmak.

Ramadan yahut **Ramazan** [imz.] (Arabîden me'huz) Ramazan. ◆ Sıyam.

Ramage [imz.] Ufak kuşların ötmesi, cıvıltı. ◆ Kumaşların üzerine menkuş dal ve yaprak ve çiçek nakışları. ◆ Kumaşların hîn-i imalinde kurutmak için serme ameliyatı.

Ramager [fl.] (Küçük kuşlar hakkında) Ötmek, cıvıldamak. (Nadirü'l-isti'maldir.)

Ramaigrir [ft.] Yeniden ve tekrar zayıflatmak. = [fl.] Yeniden ve tekrar zayıflamak.

Ramaigrissement [imz.] Yeniden zayıflama veya zayıflatma, yeniden ârız olan lâgarlık.

Ramas [imz.] Yığın birikme, top. ◆ Güruh, tâife, takım.

Ramassage [imz.] Toplama, cem', yığma.

Ramasse [ims.] Karla mestûr dağlardan inmekte müsta'mel kızak.

Ramassé,e [s.] Tıknaz, toplu, toplanmış.

Ramasser [ft.] Toplamak, cem' etmek, yığmak. ◆ Yerden kaldırmak. ◆ Almak. ◆ Kızakla sürmek. || **Se** – Toplanmak, tecemmu' etmek. ◆ Kendini toplamak, zihnini toplamak. ◆ Temerküz etmek.

Ramasseur [imz.] Toplayıcı, câmi'. ◆ Kızak süren, kızakçı.

Ramassis [imz.] Yığın, top, güruh.

Ramazan [imz.] (mr. Ramadan.)

Rambade [ims.] (bhr.) Vardamana.

Rambour [imz.] İri ve ekşice elma.

Rame [ims.] Kayık küreği, mıkzaf. ◆ Fasülye gibi nebatatın sarılması için yanlarına dikilen sırık, herek. ◆ Kâğıt topu. || **Mettre un livre à la** – Revaçsızlıktan dolayı matbu kitabın kâğıdını okka ile satmak.

Ramé,e [s.] Bir hereğe sarılmış (fasülye gibi nebat). ◆ Telle bağlı (kurşun).

Raméal,e [s.] Dala müteallik. ◆ Dal üzerinde bulunan.

Rameau [imz.] İnce dal. ◆ Çalı. ◆ Kamış, saz; **Dimanche des – x** Büyük Perhiz'in son Pazar günü ki *Pâques Fleuries* dahi denilir; **Fêtes des – x** Kamış bayramı. || (mec.) Şube.

Ramée [ims.] Yeşil yapraklarıyla beraber kesilmiş dallar ve budaklar. ◆ Böyle dal ve budaklardan yapılmış tente, sâyeban.

Ramender [ft.] Yeniden düzeltmek, tekrar ıslah etmek. ◆ Araziyi daha münbit etmek için tekrar gübre vesâire ile ıslah etmek. ◆ Fiyatını kırmak. || **Se** – Fiyatı kırılmak.

Ramener [ft.] Tekrar getirmek, geri götürmek, iade etmek. ◆ Tutup yerine koymak. || (mec.) Yeniden hâsıl etmek, iade ve tecdid etmek.

Ramentevoire [ft.] Yeniden hatıra getirmek. (Eskidir.)

Ramequin [imz.] Peynirli börek.

Ramer [ft.] Fasülye gibi sarılan nebatata sarılmak için değnek dikmek, herek dikmek. = [fl.] Kürek çekmek, kürekle kayık yürütmek. || (mec.) Çok yorulmak.

Ramereau [imz.] Yabani güvercin palazı.

Ramette [ims.] Ufak kâğıt topu. ◆ Dizilmiş sayfaları makine veya tezgâhta sıkıştırmaya mahsus çerçeve.

Rameur [imz.] Kürek çeken, kürekçi.

Rameux,se [s.] Dallı, budaklı, müteferri', müteğassın. ◆ Bir hayli şubelere münkasim, müteşa'ib.

Ramie [ims.] (nb.) Amerika'ya mahsus half[a] denilen ot.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ramier [imz.] Yabani güvercin. = [s.] **Pigeon** – Kezâ.

Ramification [ims.] Dallanma, budaklanma, tegassun. || – **s** Dalların heyet-i mecmuası, şubelere inkısam, teşa'ub, teferru'. || (tşr.) Evride ve a'sâb vesâirenin ince dallara inkısamı, teferru', tegassun.

Ramifier (**se**) [fv.] Dal ve budak salmak, dallanmak, budaklanmak, teferru' ve tegassun etmek. (Evride ve a'sâb vesâire hakkında dahi müsta'meldir.) ◆ Şubelere taksim olunmak, teşa'ub etmek.

Ramiforme [s.] (nb.) Dala müşâbih, dala benzer.

Ramilles [ims. - cm.] İnce dallar, budaklar, çalı çırpı, guseynat.

Ramingue [s.] Mahmuz kabul etmeyen beygire ıtlak olunur, harûn.

Ramiste [sms.] 1557 tarih-i miladisinde Ramus nâm zât tarafından icat olunan *v* ve *j* harflerine ıtlak olunur.

Ramoindrir [ft.] Yeniden küçültmek veya azaltmak. = [fl.] Yeniden küçülmek veya azalmak, eksilmek.

Ramoitir [ft.] Yeniden ıslatmak veya nemlendirmek.

Ramoitissement [imz.] Yeniden ıslatma, yeniden nemlendirme.

Ramollir [ft.] Yumuşatmak, telyin etmek. || (mec.) Gevşetmek, rehavet ve fütur vermek. ◆ Gevşemek, kesb-i rehavet etmek. ◆ Kesb-i belâhet etmek.

Ramollissant,e [i. - s.] Yumuşatan, müleyyin. || (mec.) Gevşeten, rehavet ve fütur veren.

Ramollissement [imz.] (t.) Bazı âzâ ve etrafın kesb ettikleri yumuşaklık hâli, teleyyün, istirhâ. ◆ Belâhet. || – **du cerveau** Beyin su kesilme, istirhâ-i dimağ.

Ramon [imz.] Süpürge. (Eskidir.)

Ramonage [imz.] Ocak süpürme.

Ramoner [ft.] Ocak süpürmek.

Ramoneur [imz.] Ocak süpürücü.

Rampant,e [s.] (nb. - tt.) Yere sürünen (hayvan ve nebatat), zâhif.

Rampe [ims.] Merdiven parmaklığı, tırabzan. ◆ İstihkâmlarda piyade kademesi. ◆ Tiyatro sahnesinin önündeki kandiller sırası. || – **de limaçon** Selh, cevf-i helezon. ◆ Yokuş.

Rampement [imz.] Yere sürünerek yürüme, sürünme.

Ramper [fl.] Yere sürünmek, sürtünerek yürümek veya uzanmak. || (nb.) Yere uzanıp kök salmak. || (tşr.) Yılankâvî uzanmak. || (mec.) Ser-fürû etmek.

Rampin [smz.] Tırnaklarının ucu üzerine basarak yürüyen beygire ıtlak olunur, tırnak kakan hayvan.

Rampiste [imz.] Merdiven parmaklıklarını yapan işçi.

Rams [imz.] (*s* okunur) Bir nevi kâğıt oyunu.

Ramule [ims.] (nb.) Kuşkonmaz misillü bazı nebatatın yaprakları.

Ramuliflore [s.] (nb.) (Gusayn) Müzehher.

Ramuré [ims.] Geyik boynuzu. ◆ Ağaç dal ve budaklarının mecmûu.

Ramuscule [imz.] (nb.) Gusayn-ı asgar, fürey'.

Ranatre [ims.] (hyv.) Zü'l-cenâhiyeti'n-nısf-ı gayr-ı mütecâniseti'l-ecniha fırkasından füsâfis-i mâiye fasîlesinden su akrebi nevi.

Rancart (**au**) [h.] Bir yana, bir tarafa.

Rance [s.] Ekşimiş, bozulmuş, kokmuş. = [imz.] Ekşime, bozulma, bozulmuş şeylerin ekşi ve fena kokusu.

Rancescible [zr.] Ekşimeye müsait, bozulmaya müsait, kokmaya müsait.

Ranche [ims.] Merdiven gibi kullanılan bir direğin iki tarafında olup basamak yerini tutan kazıkların beheri.

Rancher [imz.] Eğreti merdiven.

Rancidité [ims.] (mr. Rancissure.)

Rancir [fl.] Ekşimek, bozulmak, kokmak.

Rancissure yahut **Rancidité** [ims.] Ekşilik, bozukluk, kokma.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rançon [ims.] Fidye-i necat. || **Mettre à** – Tecrim etmek, soymak.

Rançonnement [imz.] Cerîme, tecrim. ◆ Diğerinden ziyade alma.

Rançonner [ft.] Fidye mukabilinde tahlis etmek. || (mec.) Tecrim etmek, diğerinden ziyade almak, soymak.

Rançonneur,se [i.] Diğerinden ziyade isteyen veya alan adam, soyucu.

Rancune [ims.] Kin, garaz.

Rancuneux,se [s.] Kinli, garazlı, kin bağlayan, garaz bağlayan, kin-cû, garaz-cû.

Rancunier,ère [i. - s.] Kindar, garazkâr.

Randonnée [ims.] Geyiğin yuvasından çıkarıldığı vakit ettiği devir.

Ranelle [ims.] Nâime-i mercûlü'l-batn fırkasından bir nevi helezon.

Rang [imz.] Sıra, dizi, saf. || – **d'ancienneté** Kıdem sırası. || **Mettre en** – Sıralamak, tertib-i sufuf etmek, ta'biye etmek. ◆ Rütbe, pâye. ◆ Silk, sınıf. ◆ Sıra, tabaka. ◆ Hâl ve mevki. ◆ Sunuf-ı ahalinin beheri. || **Se mettre au** – **des** Sırasına girmek, silkine dâhil olmak. || **Être sur les** – **s** Bir şey talep edenlerin miyanına girmek, kendi dahi talip olmak. || **Vaisseau de premier** – Üç ambarlı gemi. || **Avoir le** – **et séance** Hazır bulunmak.

Rangé,e [s.] Sıraya girmiş, dizilmiş, muntazam. ◆ İstâde, saf-beste. || **Bataille** – **e** Meydan muharebesi.

Rangée [ims.] Sıra, dizi, saf. ◆ Satır.

Rangement [imz.] Sıralama, dizme, tasfif.

Ranger [ft.] Sıralamak, dizmek. ◆ Sıraya sokmak, dâhil etmek, ta'dad etmek. ◆ Tanzim etmek. ◆ Açmak, bertaraf etmek. = [fl.] (bhr.) Kıyı sıra gitmek. || (mec.) Tâbi etmek, altına almak. || **Se** – Dizilmek. ◆ Çekilip bir tarafta durmak. || **Se** – **d'un avis** Bir rey iltizam etmek, bir reye tâbi olmak. || **Se** – **en bataille** Saff-ı harp açmak.

Ranidés [imz. - cm.] (hyv.) Dıfâdıiye fırkasından dıfda' fasîlesi.

Ranimer [ft.] Diriltmek, ihya etmek. || (mec.) Taze kuvvet ve şenlik vermek, canlandırmak, ihya etmek, tazelendirmek. ◆ Uyandırmak, taze gayret vermek. ◆ Teşvik etmek. || **Se** – Dirilmek, kesb-i hayat etmek. ◆ Taze kuvvet kesb etmek, sağlanmak. ◆ Uyanmak, taze gayret kesb etmek.

Ranule [ims.] (t.) Dilin altında hâsıl olan bir nevi şiş, kurbağacık, dufeydiye. (Lisan-ı avamda *grenouillette* denilir.)

Ranz des vaches [imz.] (*rance*) İsviçre çobanlarının gayda ile çaldıkları bir makam-ı mahsus, çoban havası.

Raout [imz.] (mr. Rout.)

Rapace [s.] Avda ve yırtıcılıkta pek kuvvetli ve şiddetli hayvanlara ıtlak olunur. || (mec.) Tamahkâr, haris. = [imz.] Yırtıcı kuş. || – **diurnes** Yırtıcı kuşların nehâriye fasîlesi. || – **nocturnes** Yırtıcı kuşların leyliye fasîlesi.

Rapacité [ims.] Yırtıcı hayvan ve hususiyle kuşların kuvvet ve şiddeti. || (mec.) Tamah, hırs.

Rapage [imz.] Rendeleme.

Rapaiser [ft.] Yeniden teskin etmek, tekrar tadil etmek. || **Se** – Yeniden kesb-i sükûn etmek.

Rapatelle [ims.] Beygir kılından mamul bir cins mensuc.

Rapatriage [imz.] ve:

Rapatriement [imz.] Barışma, uzlaşma, uyuşma, itilâf.

Rapatriement [imz.] Bir memleket-i ecnebiyede kalmış askerin şehbenderler vasıtasıyla memleketlerine iadesi. ◆ Denizde kazazede olarak veyahut diğer suretle memâlik-i ecnebiyede kalmış olan eşhasın memleketlerine iadesi.

Rapatrier [ft.] Barıştırmak, uzlaştırmak. ◆ Bir memleket-i ecnebiyede kalmış olan mültecileri memleketlerine iade etmek.

Râpe [ims.] Mutfakta kullanılan rende. ◆ Bir nevi büyük ve kaba eğe. ◆ Taneleri koparılmış üzüm salkımı ki *rafle* dahi denilir. = [cm.] Beygirin dizleri altındaki oyuklar.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Râpé,e [s.] Pek eski ve havı dökülmüş libas. || Avoir l'air – Fakir ve sefil hâl ve kıyafette olmak.

Râpé [imz.] Cibre suyu. || – de copeaux Şarabın rengini açmak için fıçının içine konulan yongalar.

Râper [ft.] Rendelemek, eğelemek.

Rapetasser [ft.] Eski elbise ve eşyayı kaba bir surette yamalamak. ◆ Islah etmek, tashih etmek.

Rapetasseur [imz.] Eskici. ◆ Islah eden, musahhih.

Rapetissement [imz.] Küçültme, tasgir. ◆ Küçülme.

Rapetisser [ft.] Küçültmek, tasgir etmek. = [fl.] Küçülmek.

Raphide [ims.] (nb.) Billur-ı ibrevî.

Raphidie [ims.] (hyv.) İbreviye kabilesinin numûnesi olan ve ormanlarda bulunan bir nevi sinek.

Raphidiens [imz. - cm.] Usâbiyü'l-cenah fırkasından ibreviye kabilesi.

Rapide [s.] Çabuk, seri, serîü'l-hareke. ◆ Pek mâil, pek inişli.

Rapide [imz.] Amerika nehirlerinin pek süratle akıp seyr-i sefâine gayr-ı sâlih olan akıntısı.

Rapidement [h.] Çabuk, tez, sürat-i hareketle, serîan. || Je passerai – Sade zikriyle iktifâ ederim.

Rapidité [ims.] Çabukluk, tezlik, sürat-i hareket.

Rapiéçage [imz.] ve:

Rapiècement [imz.] Parça yapıştırma, yamalama.

Rapiécer [ft.] Parça yapıştırmak, yamalamak. ◆ Islah etmek.

Rapiécetage [imz.] Ufak parçalarla yamalama.

Rapiéceter [ft.] Ufak parçalarla yamalamak. ◆ Tashih etmek, ıslah etmek.

Rapière [ims.] Kâr-ı kadim uzun kılıç.

Rapin [imz.] Ressam şâkirdi.

Rapine [ims.] Kapma, gasp ve nehb. ◆ Çapul, yağma, ganimet, garet.

Rapiner [ft.] Yağma ve nehb ve gasp etmek. = [fl.] Yağma-gerlik etmek.

Rapistre [imz.] (nb.) Salîbiye fasîlesinden sarı turp nevi.

Rapointir [ft.] Yeniden sivriltmek.

Rappareiller [ft.] Eşini bulup çift etmek.

Rapparier [ft.] Yeniden çift etmek, çiftini bulmak.

Rappel [imz.] Çağırma, davet, celp. ◆ Geri alma, iade. ◆ Askeri cem' için çalınan trampete. || – à l'ordre Bir meclis veya mahkemenin adabı dairesinden harice çıkan nutuk sahibine reis-i meclis tarafından olunan ihtar. || – à la question Bahsin sadede ircâı için olunan ihtar. || – d'un ambassadeur Bir sefirin celbi, azli. || Lettres de – İadenâme, vedanâme, avdet emri. || (as.) Signal de – Ricat işareti.

Rappeler [ft.] Çağırmak, celp ve davet etmek. ◆ Geri almak, çekmek, iade etmek. ◆ Bir menfiye memleketine avdet etmek üzere müsaade etmek. || (mec.) Birinin hatırına getirmek, der-hatır ettirmek. || Se – Der-hatır etmek.

Rappointement [imz.] Barıştırma, telif-i beyn, itilâf.

Rapport [imz.] Gelir, îrad, vâridat. ◆ Mahsul, hâsılat. || Propriété de – Akar, îrad için olan mülk. ◆ Takrir, inhâ, müzekkere. ◆ Nakil. ◆ Gammazlık, sühan-çînlik. ◆ Dava takriri veya zabıtnâmesi. ◆ Etibbânın bir hastayı veya memurînin bir maddeyi muayene ve keşfetmeleri üzerine verdikleri takrir veya şahadetnâme, raport. || – d'expert Ehl-i hibre raportu. || – médicale Tabip raportu. ◆ Uygunluk, mutabakat. ◆ Münasebet, alaka. || Avoir – Münasebeti olmak, taalluku olmak. || – s amicaux Münasebât-ı dostâne. = [s.] Terkib-i kelâmda kelimeler arasındaki münasebet, irtibat. || (r.) Gayr-ı müsâvi iki kemiyetin arasında münasebet, nispet. || Lois des – s multiples Tenasüb-i

izafî kaidesi. || Sous tous les – Bi'l-vücuh, min-külli'l-vücuh. || Sous le – de Nokta-i nazardan, hususça. || – du juge Arz-ı dava. || – d'un capital Temettü, nema. || – officiel Tahrirat-ı resmiye. || – responsif Tahrirat-ı cevabiye. || – circonstanciel Tahrirat-ı mufassala. || Sous un certain – Min-cihetin. || Par – à Nispeten.

Rapportable [s.] Takrir ve inhâ olunmaya şâyan. || (hk.) Terekenin mecmûuna zam ve ilave olunabilir.

Rapporter [ft.] Geri götürmek, iade etmek. || – un jugement Bir mahkeme verdiği hükmü iade etmek. || – un intérét Faiz getirmek. ◆ Bir yerden gelir iken beraber getirmek. ◆ Vermek, hâsıl etmek. ◆ Takrir ve nakil ve îrad etmek. || – une loi Bir kanunun esbab-ı mûcibesini beyan etmek. ◆ İhbar etmek. ◆ Çıkarmak: – un fait à telle époque Bir işi filan vakte çıkarmak, filan vakitte olduğunu iddia etmek. ◆ Fesih ve ilga etmek. ◆ Sevk ve tevcih etmek. ◆ Kazanmak, kesb etmek, iktisab etmek: – de la gloire Şan ve şeref kazanmak, kesb-i şan ve şeref etmek. || (he.) Araziden alınan ölçülerin kâğıt üzerine taslağını tersim etmek. || Se – Mütenâsip olmak. || S'en – à Birine emniyet-i tâmme göstermek, kararına razı olmak.

Rapporteur [imz.] (hk.) Takrirci, bir işin keşfiyle takrir ve raport tanzimine memur adam. || – à la commission budjétaire Bütçe komisyonunda raport kâtibi. || (he.) Zâviyeleri ölçmeye veya kâğıt üzerine nakletmeye mahsus minkale. || Juge – Mümeyyiz, bazı hususatta takrir tanzimine memur hâkim.

Rapporteur,se [i.] Nakl-i havadis eden muhbir, gammaz, sühan-çîn.

Rapprendre [ft.] Yeniden öğrenmek.

Rapprivoiser [ft.] Tekrar alıştırmak, yeniden te'nis etmek. || Se – Yeniden alışmak, tekrar kesb-i ünsiyet etmek.

Rapprochement [imz.] Yaklaştırma, yaklaşma, takrib, takarrüb, mukarenet. || (mec.) Barışma, uzlaşma. ◆ Tenâsüp, kıyas.

Rapprocher [ft.] Yeniden yaklaştırmak, tekrar takrib etmek. ◆ Daha yakın götürmek, yanaştırmak. || (mec.) Münasebet ve kurbiyet peydâ ettirmek. ◆ Barıştırmak, uzlaştırmak. ◆ Birden nazardan geçirmek. = [fl.] Yeniden yaklaşmak, takarrüb etmek. || Müşâbeheti olmak, benzemek. || Se – Yaklaşmak, takarrüb etmek. || Se – l'un de l'autre Yekdiğerine takarrüb etmek.

Rapsode [imz.] Yunan-ı kadimde şehirden şehire gezerek şuarânın ve hususiyle ebu'ş-şuarâ Homer'in eş'arını okuyanlara verilen isimdir.

Rapsoder [ft.] İhmalle ve gelişigüzel bir surette tamir etmek.

Rapsodie [ims.] Homer vesâir şuarâ-yı kadîme manzumelerinin beher faslı. || (mec.) İrtibatsız ve münasebetsiz bir surette cem' edilmiş âdi eş'ar veya fıkarat.

Rapsodiste [imz.] İrtibatsız ve münasebetsiz bir surette âdi eş'ar ve âsâr muharrir veya câmi'i.

Rapt [imz.] (*t* okunur) Cebren veya kandırmakla kız kaçırma.

Râpure [ims.] Rende talaşı.

Raquetier [imz.] Çevgân yapan sanatkâr, çevgâncı.

Raquette [ims.] Çevgân, çomak, top çomağı. ◆ Frenk inciri, sabîre. ◆ Havai fişek. || (as.) Roket.

Rare [s.] Az bulunur, nadir. ◆ Seyrek. ◆ Kesif olmayan, hafif. || (mec.) Pek kıymettar, nâyâb. ◆ Garip, acîb.

Raréfactibilité [ims.] Kabiliyet-i tahalhul.

Raréfactif,ve [s.] Seyrekleştiren, hafifleştiren, kabalaştıran, muhalhil.

Raréfaction [ims.] Seyrekleşme, hafifleşme, tahalhul.

Raréfiable [s.] Seyrekleşebilen, hafifleşebilen, kabil-i tahalhul.

Raréfiant,e [s.] Seyrekleştirerek kabalaştıran ve hafifleştiren, muhalhil.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Raréfier [ft.] Seyrekleştirerek hafifleştirmek ve kabalaştırmak. ◆ Hiffet ve seyrekliği mûcip olmak. || **Se** – Seyrekleşmek, hafifleşmek, tahalhul etmek.

Rarement [h.] Seyrek olarak, nadiren.

Rarescence [ims.] Hâl-i tahalhul.

Rareté [ims.] Seyreklik, nedret. ◆ Kıtlık, kaht. ◆ Nadir bulunur şey veya nadir vuku bulur iş. ◆ Tuhaflık. = [cm.] Nadirat, nevâdir.

Rarifeuillé,e [s.] (nb.) Yaprakları seyrek, nadirü'l-evrak.

Rariflore [s.] (nb.) Çiçekleri seyrek, nadirü'l-ezhar.

Rarissime [s.] Pek nadir, ender.

Ras,e [s.] Pek kısa kırpılmış. ◆ Tüyü veya havı pek kısa. || – **e campagne** Düz ve çıplak yer. || **Mesure** – **e** Dolu ölçek, silme kile. = [imz.] Havsız kumaş. ◆ Geminin altını tamir etmek için müsta'mel sal. || – **de marée** (mr. Raz.) || **Au** – **de** Hizasında. || **Au** – **de l'eau** Suyun hizasında, sath-ı mâ ile müsâvi.

Rasade [ims.] Lebâleb dolu kadeh.

Rasant,e [s.] Sıyırarak giden. ◆ Yerle beraber ve temelden yıkan (top vesâire), yalayan. ◆ Ufkî.

Rascasse [imz.] (hyv.) Küçük nevi iskorpit balığı.

Rasement [imz.] Bir istihkâm vesâirenin temelinden yıkılması, yalanma, yer ile beraber etme.

Raser [ft.] Tıraş etmek. ◆ Temelinden yıkmak, yer ile yeksan etmek. ◆ Yalamak, sıyırarak pek yakınından geçmek. || **Se** – Tıraş olmak. ◆ Av hayvanı görünmemek için yüzü koyu yere yatmak. ◆ Sath-ı arzı takip etmek.

Rasibus [h.] (s okunur) Ta yanından, ta karşısından. (Tabir-i âmiyânedir.)

Rasière [ims.] Eski mâyiat ölçüsü. (Yetmiş litreyi mütecâvizdir.)

Rasoir [imz.] Ustura, mûs. || (mec.) Muacciz adam, müz'ic adam.

Rassade [ims.] Gerdanlık boncuğu, gerdanlık şeklinde dizilmiş renkli boncuk taneleri.

Rassaillir [ft.] Tekrar hücum etmek.

Rassasiement [imz.] Tokluk, şib'.

Rassasier [ft.] Doyurmak, işba' etmek. ◆ Maa-ziyâdetin memnun etmek, irzâ etmek, hoşnut etmek. || **Se** – Doymak. ◆ Maa-ziyâdetin memnun olmak.

Rasse [ims.] Demir ocaklarında kömürü ölçmeye mahsus sepet.

Rassemblement [imz.] Toplama, cem'. ◆ Cemaat. ◆ İzdiham, kalabalık. || – **de troupes** Tahşid-i asker, cem'-i asker. || – **!** Tabur ol!

Rassembler [ft.] Toplamak, cem' etmek. ◆ Biriktirmek, top etmek.

Rasseoir [ft.] (*Asseoir* gibi tasrif olunur.) Yerine koymak. || **Se** – Yeniden oturmak. ◆ Durmak, teressüb etmek. ◆ Teskin-i hiddet etmek.

Rassséréner [ft.] Şenlendirmek, ferahlandırmak, neşelendirmek. || **Se** – Şenlenmek, ferahlanmak, neşe-yâb olmak.

Rassiéger [ft.] Tekrar etrafını kuşatmak, tekrar muhasara etmek.

Rassis,e [s.] Durmuş, bayat. || (mec.) Sakin, mütemekkin. ◆ Ağır, vakarlı ve temkinli.

Rassortiment [imz.] Yeniden cem' ve telfik.

Rassortir [ft.] Yeniden cem' ve telfik etmek.

Rassoter [ft.] Budala etmek, meftun ve şeydâ etmek.

Rassourdir [ft.] Tekrar sağırlatmak, yeniden sağırlığı mûcip olmak.

Rassurance [ims.] Temin, itminan, emniyet, istirahat.

Rassurant,e [s.] Temin eden, emniyet-bahş.

Rassurement [imz.] Temin, tatmin, emniyet, istirahat.

Rassurer [ft.] Sağlamlaştırmak, takviye etmek, metanet vermek. ◆ Emniyet vermek, temin etmek, müsterih etmek.

Rasure [ims.] Tıraş etme, tıraş.

Rat [imz.] Sıçan, tarla sıçanı. ◆ İnce ve uzun mum. || (mec.) Hasis. || – **de cave** Şarap resmini almak için kilerleri teftiş eden rüsûmat memuru. || – **musqué** Misk faresi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rata [imz.] Yemek, yenecek şey. (Beyne'l-avam müsta'meldir.)

Ratafia [imz.] Konyak ile şeker ve bazı meyvelerden mamul meşrub.

Ratanhia [imz.] Peru'nun bir nevi ağacı ki kabuğu tıpta müsta'meldir, ratanya.

Ratatiné,e [s.] Buruşmuş, buruşuk.

Ratatiner (**se**) [fv.] Buruşmak.

Ratatouille [ims.] Kaba et yemeği.

Rate [ims.] Dalak, tıhal. || **Épanouir la** – Çok güldürmek. || **Ne pas fouler la** – Gevşek ve gayretsizce çalışmak.

Rate [ims.] Dişi sıçan, dişi fare. || (mec.) Titiz ihtiyar kadın.

Raté [imz.] Tüfeğin ateş almaması: **Le fusil a fait un** – Tüfek ateş almadı.

Râteau [imz.] Bahçıvanlık ve çiftçilikte müsta'mel tarak. || Tırmık.

Râtelée [ims.] Bahçıvanlıkta ve çiftçilikte tarakla yerden toplanılan toprak miktarı.

Râteler [ft.] Bahçıvanlık ve çiftçilikte müsta'mel tarakla toplamak, taramak. ◆ Mezkûr tarakla tathir ve tesviye etmek.

Râteleur,se [i.] Bahçıvanlık ve çiftçilik işlerinde tarağı kullanan işçi, tarakçı.

Rateleux,se [s.] Dalağı büyük (adam), tahal.

Râtelier [imz.] Ahır yemliği. ◆ Kışlalarda tüfeklerin vaz'ına mahsus raf. ◆ Çenenin altında ve üstünde bulunan iki diş sırası. || **Un – de perles** Bir inci dizisi.

Rater [fl.] (Esliha-i nâriye hakkında) Ateş alamamak. || Muvaffak olmamak. = [ft.] Vuramamak, isabet ettirememek.

Ratier,ère [i. - s.] İri sıçan tutan köpeklere ıtlak olunur. || (mec.) Titiz mizaçlı kadın, hırçın kadın.

Ratière [ims.] Fare kapanı.

Ratificatif,ve [s.] Tasdik eden, musaddık: **Acte** – Tasdiknâme.

Ratification [ims.] Tasdik. ◆ Tasdiknâme.

Ratifier [ft.] Tasdik etmek.

Ratine [ims.] Kıvırcık tüylü kastor, havlı kumaş.

Ratiner [ft.] Çuha, kastor veya diğer bir kumaşın havını kıvırcık etmek üzere makineden geçirmek.

Ratiocination [ims.] Zihin talim ve tecrübesi, teşhiz-i zihn.

Ratiociner [fl.] Zihni açmak ve alıştırmak, teşhiz-i zihn etmek.

Ration [ims.] Tayın, me'kûlat muayyenatı. || **Pain de** – Tayın ekmeği.

Rational [imz.] Eski İsrailîler reis-i rûhânîsinin göğsüne taktığı kumaş, hahambaşı sadriyesi.

Rationalisme [imz.] Ruhu ve ilhamı inkâr ile her şeyin akıl ile olduğunu iltizam eden bir tarik-i felsefe.

Rationaliste [imz.] *Rationalisme* denilen tarik-i felsefeye tâbi adam.

Rationnel,le [s.] Akla muvâfık, aklî, zihnî, makul. || (hy.) **Horizon** – Arz ve semâyı ikiye yaran daire-i ufuk, ufk-ı zihnî. || (r.) **Quantité – le** Birle olan münasebeti bir rakamla ifade olunabilen adet, kemiyât-ı mantıkiye. || **Traitement** – Tedavi-i makule.

Rationnellement [h.] Aklen, zihnen.

Rationnement [imz.] Tayınat tevzi' ve taksimi.

Rationner [ft.] Tayınat tevzi' ve taksim etmek.

Ratis [imz.] Kasapların bağırsakların üzerinden sıyırdıkları iç yağı.

Ratissage [imz.] Kazıyarak temizleme, ayıklama.

Ratisser [ft.] Kazıyarak temizlemek, ayıklamak.

Ratissoire [ims.] Bahçıvan tarağı.

Ratissure [ims.] Yeri kazıyıp temiz taramakla çıkarılan şeyler, kazıntı.

Raton [imz.] İri farenin ufakçası. ◆ Amerika-yı Cenubî'nin bir nevi küçük hayvanı. ◆ Taze peynirle yapılan börek.

Rattachage [imz.] Yeniden bağlama, rapt.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rattacher [ft.] Yeniden bağlamak, tekrar raptetmek. ◆ Menut ve mütevakkıf etmek. || **Se** – Müteallik olmak.

Ratteindre [ft.] Yeniden yetişmek. ◆ Yetişip tutmak.

Rattendrir [ft.] Tekrar dikkati mûcip olmak.

Rattiser [ft.] Tekrar alevletmek, tekrar iş'al etmek.

Rattraper [ft.] Yeniden tutmak, tekrar yakalamak. ◆ Yetişmek. ◆ Tekrar kazanmak.

Rature [ims.] Yazıldıktan sonra bozulması kasdolunan yazının üzerine çizilen çizgi.

Raturer [ft.] Yazılmış yazıyı çizip bozmak.

Ratureur [imz.] Derileri kazıyan işçi.

Raucité [ims.] Ses boğukluğu, kısıklığı.

Rauque [s.] Boğuk, kısık (ses). || **Voix** – Boğuk ses, kısık ses.

Rauquer [fl.] Boğuk bir ses ile bağırmak.

Ravage [imz.] Zarar, ziyan, hasar. ◆ Tahrip, garet, hasar.

Ravagement [imz.] Tahrip, ika'-ı hasar.

Ravager [ft.] Tahrip etmek, yağma ve garet etmek. ◆ Zarar ve ziyanı mûcip olmak.

Ravageur [imz.] Tahrip ve garet edici, muharrib, yağma-ger, ziyankâr.

Ravalement [imz.] Sıvalama, sıva işi.

Ravaler [ft.] Çekip yutmak, bel' etmek. ◆ Sıvalamak, sıva çekmek. ◆ Kadir ve kıymetini indirmek. || **Se** – Tezellül etmek.

Ravaudage [imz.] Yamalama, düzeltme. || Fena iş, kaba iş. || Gevezelik, lafazanlık.

Ravauder [ft.] Yamalamak, düzeltmek. ◆ Tekdir etmek. ◆ Lüzumsuz sözlerle usandırmak, baş ağrısı vermek.

Ravauderie [ims.] Lüzumsuz ve usandırıcı sözler, herze, türrehat.

Ravaudeur,se [i.] Yamacı. ◆ Lüzumsuz sözlerle usandırıcı, muacciz.

Rave [ims.] Bayır turpu, fucul-i berrî. || – **commune** Beyaz bayır turpu. || – **hâtive** Kızıl bayır turpu. || – **noriâtre** Kara bayır turpu. || – **sauvage** Yabani bayır turpu. || **Chou** – Frenk lahanası.

Ravelin [imz.] İstihkâm ve hendeklerin önünde yapılan nısf-ı ay tabya. (*Demie-lune* dahi denilir.)

Ravenula [ims.] Nebatat-ı zâtü'l-filka-i zü's-süveydâ sınıfından mevziye fasîlesinden Madagaskar Adası'na mahsus bir nevi büyük hurma ağacı.

Ravi [s.] Hayran, dalgın. ◆ Memnun, mesrur.

Ravier [imz.] Salata ve peynir gibi şeylere mahsus tabak.

Ravière [ims.] Turp tarlası.

Ravigote [ims.] Sarımsaklı ve baharlı terbiye, salça.

Ravigoter [ft.] Kuvvet vermek, canlandırmak. ◆ İştihâ vermek, iştihâsını açmak.

Ravilir [ft.] Tahkir ve tezlil etmek.

Ravilissement [imz.] Tahkir, hakaret, zillet.

Ravin [imz.] Selden hâsıl olan çukur. ◆ Çukur yol. ◆ Hendek.

Ravine [ims.] Sel. ◆ Sel yeri, sel mecrası, dere.

Ravinement [imz.] Selin akması, seyelân. ◆ Arazinin sellerden bozulması.

Raviner [ft.] Araziyi sellerle bozmak.

Raveneux,se [s.] Seller ile bozulmuş.

Ravir [ft.] Kapmak, gasp etmek. ◆ Hetk ve ihlal etmek. ◆ Gönül kapmak, ziyade mesrur ve hayran etmek. || **à** – Fevkalâde güzel bir suretle, hayran olacak surette.

Ravisement [imz.] Tebdil-i fikr.

Raviser (**se**) [fv.] Tebdil-i fikr etmek.

Ravissant,e [s.] Kapıcı, gasıb. || (mec.) Gönül kapan, dilber, dilrübâ.

Ravissement [imz.] Kapış, gasp ve nez'. ◆ Kız kaçırma. ◆ Fevkalâde mesruriyetten hâsıl olan hayret.

Ravisseur [imz.] Kapıcı, gasıb. ◆ Kız kaçırıcı.

Ravitaillement [imz.] Bir mahalle erzak ve mühimmat idhali.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ravitailler [ft.] Bir mahalle erzak ve mühimmat idhal etmek.

Raviver [ft.] Canlandırmak, gayret vermek, bâis-i şevk-i cedid olmak.

Ravoir [ft.] Yeniden mâlik olmak, yeniden ele geçirmek, istirdad etmek. (Yalnız masdarı müsta'meldir.)

Rayage [imz.] Yiv açma ameliyatı, yivleme. || – **en tube** Şeşhâne hâline sokma ameliyatı.

Rayé,e [s.] Boyuna çizgili, çubuklu, yollu; **Canon** – Şeşhâneli top. || **Fusil** – Şeşhâne, yivli tüfek. || **Non** – Kaval. || (nb.) Hattî, muhattat. || **Vaisseaux** – **s** Ev'iye-i muhattata.

Rayement [imz.] Çizme, çizgi çekme. ◆ Hazf, tayy, terkin.

Rayer [ft.] Çizmek, boyuna çizgi çekmek, çubuklu etmek. ◆ Hazf etmek, bozmak, tayy ve terkin etmek. || – **des cadres** Silk-i askerîden kaydını terkin etmek. ◆ Şeşhâneli ve yivli yapmak.

Rayère [ims.] Kale duvarlarındaki dar ve uzun mazgal.

Rayeur [imz.] Çizgi çekmeye mahsus alet.

Ray-grass [imz.] (İngilizceden me'huz) Gayet ince yonca, çim.

Rayon [imz.] Şuâ. || (mec.) Zayıf bir görünüş, ümit, hayal. || (he.) Dairenin merkezinden muhitinin bir noktasına kadar çekilen hatt-ı müstakim, nısf-ı kutr; **Dans un – de dix milles** Nısf-ı kutru on mil olmak üzere tasavvur olunan bir dairede. ◆ Sabanın geçerken çizdiği çizgi, saban evleği. ◆ Dolap rafı, göz. ◆ Bal gömeci.

Rayonnant,e [s.] Şaşaa-paş, parlak, lâmi', muşa'şa'. || **Chaleur** – **e** Hararet-i minşa'a. || (mec.) Sevinçli, beşâşetli.

Rayonnement [imz.] Etrafa şuâlar salarak parlama, teşa'şu'. || – **de la chaleur** İnşiâ'-ı hararet. || – **nocturne** İnşiâ'-ı leylî. ◆ Büyük sevinç, sürur-ı azîm, meserret-i azîme.

Rayonner [fl.] Etrafa şuâlar salarak parlamak, şaşaa-paş olmak. ◆ İcra-yı tesir etmek. ◆ Büyük sevinç içinde mesrur olmak.

Rayonnés [imz. - cm.] Şuâlı gibi görünecek şekil ve surette olan hayvanat-ı nâime, hayvanat-ı şuâiye.

Rayonneur [imz.] (zra.) Tohum ekmeye mahsus çatallı saban.

Rayure [ims.] Kumaşların çubuklu olması, kumaş çubuğu. ◆ Şeşhâne, top ve tüfeğin dâhilî çizgileri, helezon, yiv.

Raz [imz.] (arz.) Denizlerde burun, re's. ◆ Deniz anaforu.

Raz-de-marée [imz.] Birbirine karşı iki med ve cezirden veya böyle iki akıntıdan hâsıl olan temevvüc-i miyah, orkoz, orkoz suları.

Razon [imz.] (hyv.) Müşevvekü'l-misbah-ı harşefiyü'l-edme fırkasından zeneb-i bahrî fasîlesinden bir nevi levrek balığı.

Razzia [imz.] (Arabî gazadan me'huz) Hayvanat ve zahâir vesâire iğtinamı için düşman toprağına olunan tecavüz, akıncılık.

Re ve **Ré** [d.] Tekrar ve yeniden mânâsıyla pek çok kelimat-ı Franseviyenin başında bulunur.

Ré [imz.] Nota asvat ve işârat-ı esasiyesinin ikincisi. || – **bémol** Sabâ. || – **aigu** Tiz-nevâ.

Réabsorber [ft.] Yeniden emmek, tekrar massetmek.

Réabsorption [ims.] Yeniden emme, mass.

Réaccoutumer [ft.] Yeniden alıştırmak.

Réactif [imz.] (k.) Ecsam-ı mütenevvianın hall ve terkibiyle tabâyi'ini anlamak için müsta'mel madde, mi'yar, mihek.

Réactif,ve [s.] Hariçten aldığı tesire mukabil tesiri mûcip olan, müteâmil.

Réaction [ims.] Hariçten alınan tesire mukabil îka olunan tesir, aksü'l-amel, aks-i tesir, teamül. || (t.) **Temps de** – Hiss-i tesir müddeti, verilen bir işaretle müteessir olan tarafından o işaretin hissine kadar mürur eden zaman. || (mec.) Terakkiye karşı durma, terakki-şikenlik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tubaged.gov.tr

Réactionnaire [s.] Hariçten alınan bir tesire karşı îkaı mûcip olan. = [i. - s.] Terakkiye muhalif, terakki-şiken.

Réadmettre [ft.] Yeniden kabul veya ittihaz etmek.

Réadmission [ims.] Yeniden kabul ve ittihaz.

Réagir [fl.] Kendine tesir eden bir cisme tesir etmek, aks-i amel hâsıl etmek. || (mec.) Muhalif bir fikir ve amelde bulunmak, karşı gelmek.

Réajournement [imz.] Yeniden tehir ve ta'vik.

Réajourner [ft.] Yeniden tehir etmek.

Réal,e [s.] Eski vakitte hükümdarlara mahsus olan gemilere ve bu gemilere müteallik şeylere ıtlak olunurdu. = [ims.] Eski vakitte hükümdara mahsus gemi, riyâle.

Réal [imz.] yahut:

Réale [ims.] İspanya'nın takriben elli paralık bir küçük gümüş sikkesi, riyal.

Réalgar [imz.] Kırmızı bir nevi kibritli humz-ı arsenik, zirnih-i ahmer.

Réalisable [s.] Kabil-i icra, kuvveden fiile getirilmesi mümkün.

Réalisation [ims.] İcra, kuvveden fiile ihraç. || – **d'une fortune** Mâmelekin füruhtu ile servetin nakde tahvili.

Réaliser [ft.] İcra etmek, kuvveden fiile çıkarmak. ◆ Sahihleştirmek. || (hk.) – **des offres** Nakden te'diye veya temin teklif etmek. || – **sa fortune** Mâmelekini nakde tahvil etmek.

Réalisme [imz.] Ahvâl-i maneviyeyi mevadd-ı sahîhadan addetmekten ibaret bir felsefe tariki. ◆ Ahvâl-i tabiata nazar-ı hakiki ve tabiisiyle bakan müteahhirîn-i hükemânın fikir ve mesleği, meslek-i hakikiyûn.

Réaliste [imz.] *Réalisme* denilen tarik-i felsefe veya fikir ve mesleğe tâbi adam, muhakkikînden hakîm, hakikiyûndan.

Réalité [ims.] Fiilen ve maddeten mevcut veya vâki olma, hakikat. ◆ Fiilen ve maddeten mevcut veya vâki olan şey, hakayık. || **En** – Hakikaten, fi'l-hakika, fi'l-vâki.

Réalléguer [ft.] Yeniden îrad etmek, tekrar dermeyan etmek.

Réamarrer [ft.] Tekrar halat bağlamak, yeniden palamar bağlamak.

Réapparaître [ft.] Yeniden görünmek, tekrar zuhur etmek.

Réapparition [ims.] Yeniden zuhur, yeniden meydana çıkış.

Réappel [imz.] Yeniden çağırma, tekrar davet.

Réappeler [ft.] Yeniden çağırmak, tekrar davet etmek.

Réapposer [ft.] Yeniden koymak, tekrar vaz' etmek.

Réapposition [ims.] Yeniden koyuş, tekrar vaz' ediş.

Réappréciation [ims.] Tekrar takdir, yeniden takdir.

Réapprécier [ft.] Tekrar takdir etmek.

Réarmement [imz.] Yeniden teslih, yeniden teçhiz.

Réarmer [ft.] Yeniden teslih etmek. ◆ İcra-yı tamir için armaları alınmış ve indirilmiş olan gemiyi yeniden teçhiz etmek.

Réassignation [ims.] Yeniden mahkemeye celp ve ihzar. || – **d'un fonds** Bir cihete tahsis olunan meblağı diğer cihete tahsis.

Réassigner [ft.] Yeniden mahkemeye celp ve ihzar etmek.

Réassurance [ims.] Tekrar sigorta etme, bir sigorta şirketinin zâid sigortasını deruhte etme. ◆ Sigortanın bir kısmını diğer sigortacıya temin ettirme, mükerrer sigorta.

Réassurer [ft.] Tekrar sigorta etmek, bir sigorta şirketinin zâid sigortasını deruhte etmek. ◆ Sigortanın bir kısmını diğer sigortacıya temin ettirmek, mükerreren sigorta etmek.

Réatteler [ft.] (Beygirleri arabaya) Yeniden koşmak.

Reatu [zr.] (hk.) **Être in** – Cinayetle müttehem bulunmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Réaux [imz. - cm.] (mr. Réaliste.)

Rebaisser [ft.] Tekrar indirmek.

Rebander [ft.] Yeniden sargı ile sarmak.

Rebaptisants [imz. - cm.] Mu'tekidlerini yeniden vaftiz ettiren mezheb-i mahsusa tâbi Hıristiyanlar.

Rebaptisation [ims.] Yeniden vaftiz ediş.

Rebaptiser [ft.] Yeniden vaftiz etmek. ◆ Diğer bir isim ile tesmiye etmek.

Rébarbatif,ve [s.] Sert, ekşi yüzlü, abus.

Rebâter [ft.] Yeniden semer koymak, yeni semer yaptırmak.

Rebâtir [ft.] Yeniden bina ve inşa etmek.

Rebattre [ft.] Yeniden ve tekrar dövmek. ◆ Oyun kâğıtlarını yeniden karıştırmak. ‖ (mec.) Aynı şeyi defaatle tekrar etmek.

Rebattu,e [s.] Mükerrer, defaatle tekrar olunmuş.

Rebaudir [ft.] (Köpeği) Okşamak.

Rebec [imz.] Üç telli kemançe.

Rebellation [ims.] İsyan, adem-i inkıyad, serkeşlik.

Rebelle [i. - s.] Âsi, serkeş, bâgî. ‖ (mec.) Muannid, mütemerrid; **Maladie** – İlaçların tesir etmediği hastalık, muannid hastalık.

Rebeller (**se**) [fv.] Serkeş ve âsi olmak, isyan etmek.

Rebellion [ims.] Adem-i itaat, isyan, serkeşlik. ‖ – **à la justice** Memurîn-i adliyeye cebren muhalefet.

Rebénir [ft.] Yeniden takdis etmek, yeniden duasını vermek.

Rebéquer (**se**) [fv.] Mâ-fevkine unf ve serkeşlikle cevap vermek.

Rebiffer (**se**) [fv.] İstememek, razı olmamak, muhalefet etmek.

Rebinage [imz.] Tarla yahut bahçenin ikinci defa olarak çapa ile muzır otlardan tathiri, çapalama.

Rebiner [ft.] Tarla veya bahçeyi ikinci defa olarak çapa ile muzır otlardan tathir etmek, çapalamak.

Reblanchir [ft.] Yeniden ve tekrar beyazlatmak.

Reblesser [ft.] Tekrar yaralamak, yeniden cerîhadâr eylemek.

Reboire [ft.] (*Boire* gibi tasrif olunur.) Yeniden ve tekrar içmek.

Reboisement [imz.] Ağaçlar dikmekle bir mahallin yeniden orman hâline vaz'ı.

Reboiser [ft.] Ağaçları kesilmiş ve ormanlıktan çıkarılmış bir mahalli ağaçlar rekziyle yeniden orman hâline koymak.

Rebondi,e [s.] Semizlikten yuvarlak şekline girmiş, yusyuvarlak olmuş.

Rebondir [fl.] Sıçramak.

Rebondissant,e [s.] (t.) **Pouls** – **s** Nabz-ı vesîb.[96]

Rebondissement [imz.] Sıçrama.

Rebord [imz.] Kenar, pervaz.

Reborder [ft.] Yeniden kenar çekmek, kenarına yeniden şerit çevirmek.

Rebotter (**se**) [fv.] Çizmelerini giymek.

Reboucher [ft.] Yeniden tıkamak, tekrar kapamak ve doldurmak.

Rebouillir [fl.] (*Bouillir* gibi tasrif olunur.) Yeniden ve tekrar kaynamak.

Rebourgeonner [fl.] Yeniden tomurcuk çıkarmak.

Rebours [imz.] Kumaş havının ters tarafı, aşağıdan yukarıya olan sureti. ‖ (mec.) Ters, aks. ‖ **à** – ve **au** – Tersine, aksine.

Rebours,e [s.] Ters, titiz, hırçın, ma'kûs. ‖ **Bois** – Budaklı odun.

Rebouter [ft.] Kırıkçılık ve çıkıkçılık etmek.

Rebouteur ve **Rebouteux** ve **Renoueur** ve **Rhabilleur** [imz.] Kırıkçı, çıkıkçı.

96 Orijinal metinde bu kelime رثيب şeklinde yazılmıştır ancak *Lugat-ı Tıbbiye*'ye (1290/1873) başvurulduğunda anlaşılacağı üzere doğrusu وثيب olmalıdır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Reboutonner [ft.] Yeniden düğmelemek, tekrar iliklemek.

Rebrider [ft.] (Beygire) Yeniden dizgin takmak.

Rebrocher [ft.] Yeniden teclid etmek.

Rebroder [ft.] Yeniden nakşetmek, nakşın üzerine nakış yapmak.

Rebroussement [imz.] Saçın tersine çevrilmesi, saçı tersine çevirme. ◆ Değiştirme, tebdil. ◆ Sapma.

Rebrousser [ft.] Saçını tersine yani aşağıdan yukarıya çevirmek. ◆ Değiştirmek, tebdil etmek; – chemin Tebdil-i tarik etmek, sapmak. || à rebrousse-poil Kılların mâil oldukları tarafın tersine olarak.

Rebroyer [ft.] Tekrar ezmek, yeniden sahk etmek, tesfif etmek.

Rebrûler [ft.] Tekrar yakmak, yeniden îkad etmek.

Rebuffade [ims.] Su-i kabul, su-i muamele. ◆ Unf ve şiddetle ret.

Rebus [imz.] (s okunur) İşârat ve huruf ve erkamla tertip edilen muamma, lugaz, musavver muamma, resimli muamma.

Rebut [imz.] Ret, adem-i kabul, istinkâf. ◆ Atılacak ve işe yaramaz şey. || Marchandises de – Döküntü ve marda mal. || Mettre une lettre au – Mürselün-ileyhi bulunmayan mektubu tevkif etmek.

Rebutant,e [s.] Bıktırıcı, usandırıcı. ◆ Mekruh, nâ-makul.

Rebuter [ft.] Unf ve şiddetle reddetmek, kabul etmemek. ◆ Usandırmak, bıktırmak, fütur vermek. ◆ Memnun etmemek, hoşa gitmemek.

Recacher [ft.] Yeniden ve tekrar saklamak.

Recacheter [ft.] Yeniden mühürlemek.

Récalcitrant,e [s.] Sertlikle ve unf ve şiddetle karşı duran, şiddetle muhalefet eden, inatçı, mütemerrid. ◆ Çifteli, serkeş (beygir).

Récalcitrer [fl.] Sertlikle karşı durmak, inatla muhalefet etmek. ◆ (Beygir hakkında) Serkeşlik etmek.

Récapitulatif,ve [s.] Zübde ve hülâsa eden veya etmeye yarayan.

Récapitulation [ims.] Zübdeten tekrar, hülâsa, icmal, fezleke. || – générale İcmal-i umumi.

Récapituler [ft.] Mufassalan beyandan sonra zübde ve icmal tarikiyle tekrar etmek, fezleke etmek.

Recarder [ft.] (Yapağı ve keten vesâireyi) Mahsus tarağıyla yeniden taramak.

Recarreler [ft.] Yeniden tuğla veya taş döşetmek.

Recasser [ft.] Yeniden kırmak.

Recéder [ft.] Tekrar terk etmek, geri vermek.

Recel [imz.] ve:

Recélé [imz.] ve:

Recèlement [imz.] Saklama, gizleme, ihfâ. || – de personnes [97]İhfâ-yı eşhas. || – d'objets de succession Emvâl-i tereke mektûmâtı. || – de criminels Erbab-ı cinayetin ihfâsı. || – de grossesse Gebelik ketmi, ketm-i haml. ◆ Hırsız yataklığı, emvâl-i mesrûkayı ketm.

Recéler [ft.] Çalınmış emvâli veya hırsız ve fırarileri saklamak, yataklık etmek. ◆ Gizlemek, görünmeyecek surette hâvi olmak. || İhtilâs etmek. || Se – Gizlenmek, ihtifâ etmek.

Recéleur,se [i.] Hırsız yatağı. || Gizleyen kimse, ketm eden kimse.

Récemment [zz.] Ahîren, az vakit evvel, yeni, mukaddemce.

Recensement [imz.] Ta'dad, tahrir. || – des populations Tahrir-i nüfus.

Recenser [ft.] Nüfus vesâireyi ta'dad ve tahrir etmek.

Recenseur [imz.] Nüfus vesâire ta'dad ve tahrir memuru.

Recension [ims.] Müellefat-ı kadîme matbularının el yazısı olan nüshalarıyla mukabele ve tatbiki.

97 Orijinal metinde dizgi hatası: اخقا şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında اخفا olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜRK DİL KURUMU TÜRK DİLİ ARAŞTIRMALARI YILLIĞI TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Récent,e [s.] Yeni hâsıl veya vâki olan, yeni, cedid, muahhar. || **Avoir la mémoire – e d'une chose** Bir şey daima hatırında bulunmak.

Recepage [imz.] Bağ veya ağaç budaması.

Recepée [ims.] Budanmış dallar mecmûu.

Receper [ft.] Bağ veya ağaç budamak.

Récipissé [imz.] Makbuz senedi, ilmühaber. || **– à talon** Koçanlı makbuz.

Réceptacle [imz.] Suların vesâir her taraftan biriken şeylerin cem' olunduğu mahal, havuz, su haznesi. || (nb.) Müsmir, müzehher. || **– de la fleur** Hâmil-i zehre.

Récepteur [imz.] Zâid suların dökülmesine mahsus kap. ◆ Telgraf makinelerinde keşide olunan telgrafnâmeleri kabul eden makine, telgraf mevrid makinesi.

Réception [ims.] Alma, ahz u kabz. ◆ Vusul. ◆ Kabul, telakki. ◆ Resm-i kabul, resm-i istikbal, resm-i müsul. || **Accusé de** – Vusul iş'arı, vürud ilmühaberi. || **Accuser d'une lettre** Bir mektubun vusulünü iş'ar etmek. || **– de caution** Kefil alma. || **– de travaux** İnşaatın kabulü. || **– provisoire** Kabul-i muvakkat. || **– définitive** Kabul-i kati.

Recercler [ft.] Fıçıyı yeniden çemberlemek, fıçının çemberlerini tecdid etmek.

Recette [ims.] Makbuz, me'huz, makbuzat, tahsilat. ◆ Hâsılat, vâridat; **– brute** Hâsılat-ı gayr-ı sâfiye; **– nette** Hâsılat-ı sâfiye; **passer en** – İrad kaydetmek. ◆ Bir borç veya verginin tahsili. ◆ Tahsildarlık. || (t.) Bazı edviye eczasının usul-i mezc ve terkibi. ◆ Bunu muarrif tabip pusulası, reçete. || (mec.) İdare-i beytiye umurunca müsta'mel usul ve tertip.

Recevabilité [ims.] Kabul olunabilme, şâyan-ı kabul olma.

Recevable [s.] Kabul olunabilir, şâyan-ı kabul.

Receveur,se [i.] Tahsile memur, tahsildar.

Recevoir [ft.] Almak, ahz u kabz etmek. ◆ Kabul ve telakki etmek. ◆ Tahsil etmek. ◆ Tutmak. ◆ Kabul ve istikbal etmek. ◆ İttihaz etmek. = [fl.] Misafir ve züvvar kabul etmek. || (hk.) **Capable de** – Ahz ve teberrua ehil, ittihaba ehil. || **– partie intervenante** Bir kimseyi müdahil-i dava sıfatıyla mahkemece kabul etmek.

Reces [imz.] yahut:

Recez [imz.] Umur-ı siyasiye ve düveliyece olunan müzakerat hülâsasını hâvi zabıtnâme, mukavelat-ı siyasiye zabıtnâmesi.

Réchafauder [ft.] Tekrar kurmak, yeniden tertip etmek.

Réchampir [ft.] (mr. Échampir.)

Rechange [imz.] Yedek; **de** – Yedeklik. || **Cheval de** – Yedek beygiri. || **Frais de** – Poliçesinin adem-i kabulü takdirde keşide eden tarafından verilen iade masârifi. || **Payer le change et le** – Kambiyo ve rökambiyo masârifini te'diye etmek.

Rechanger [ft.] Yeniden değiştirmek, tekrar tebdil etmek.

Rechanter [ft.] Bir şarkıyı tekrar etmek, tekrar söylemek. || (mec.) Bir sözü usandıracak derecede tekrar etmek.

Réchapper [fl.] Kurtulmak, yakayı kurtarmak.

Recharge [ims.] Esliha-i nâriyenin yeniden doldurulması.

Rechargement [imz.] Yeniden yükletme. ◆ Esliha-i nâriyenin yeniden doldurulması.

Recharger [ft.] Yeniden yükletmek, yük üzerine yük koymak. ◆ (Esliha-i nâriyeyi) Yeniden doldurmak.

Rechasser [ft.] Yeniden kovmak. ◆ Kovalamak, takip etmek. ◆ Yeniden ava gitmek.

Réchaud [imz.] Mangal, ateşdan, ateşlik.

Rechatouiller [ft.] Tekrar gidiştirmek, yeniden kaşındırmak.

Réchauffage [imz.] Yeniden ısıtma, tekrar teshîn. || (mec.) Yeni gibi geçirtilmek istenilen eski şey.

Réchauffé [imz.] Yeniden ısıtılmış şey. || (mec.) Yeni yapılmış gibi meydana konulan eski şey.

Réchauffement [imz.] Yeniden ısıtma, tekrar teshin. ◆ Gübrenin soğumuş tabakalarını ısıtmak için atılan taze ve sıcak gübre.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Réchauffer [ft.] Yeniden ve tekrar ısıtmak. || (mec.) Yeniden şevk ve gayrete getirmek. || Tahrik etmek, iğzab etmek.

Réchauffoir [imz.] Yemekleri ısıtmaya mahsus bir nevi ızgaralı mangal.

Rechaussement [imz.] Yeniden ayakkabı giydirme.

Rechaussement [imz.] Bir ağacın kökünü veya duvarın dibini toprakla kaplama, toprak doldurma.

Rechausser [ft.] Yeniden ayakkabı giydirmek veya yaptırmak. ◆ Bir ağacın kökünü veya duvarın dibini toprakla kaplamak.

Rêche [s.] Sert, lemste yumuşak olmayan. ◆ Buruşturucu.

Recherche [ims.] Arama, araştırma, taharrî, cüst u cû. || **Permis de** – Taharrî ruhsatnâmesi. || (hk.) – **de la paternité** Tahkik-i übüvvet. ◆ Tekellüf, sahtelik. = [cm.] Taharriyat-ı fenniye.

Recherché,e [s.] Aranılan, nadir bulunan, merakı tahrik edici, merakı mûcip, câlib-i dikkat. ◆ Tekellüflü ve gayr-ı tabii, sahte.

Rechercher [ft.] Yeniden aramak. ◆ Dikkatle aramak, tefahhus etmek. ◆ Bir şey edinmeye veya biriyle görüşmeye çalışmak ve arzu etmek. ◆ Sanayi-i nefiseden bir eserde bulunan kusurları tashih etmek. || **Se** – Birbirini aramak, yekdiğerini arzu etmek. ◆ Yekdiğeriyle izdivaç arzusunda bulunmak. ◆ Tezyinatında ve her türlü etvar ve harekâtında son derece ibraz-ı dikkat ve ihtimam eylemek.

Rechigné,e [s.] Ekşi yüzlü, mükedder ve kızgın, abûsü'l-vech.

Rechignement [imz.] Yüz ekşitme, surat etme, taabbus.

Rechigner [fl.] Yüzünü ekşitmek, surat etmek. ◆ Nebatat kuvvetle neşvünemâ bulmayıp zayıf bir hâlde bulunmak.

Rechoir [fl.] (*Choir* gibi tasrif olunarak yalnız masdarı ile ism-i mef'ûlü müsta'meldir.) Yeniden düşmek, tekrar isabet etmek.

Rechute [ims.] Yeniden düşme, tekrar isabet. ◆ Bir hastalığın avdeti, nüks. ◆ Yeniden ve tekrar bir sehiv ve hatada bulunma. ◆ Eski âdâtını tecdid etme.

Rechuter [fl.] Hastalık tekrar avdet etmek, nüksetmek.

Récidivation [ims.] Kabahat-ı mükerrerede bulunma, bir defa irtikâb etmiş olduğu cürmü tekrar etme.

Récidive [ims.] Bir cürüm ve kabahat veya günahın tekerrürü, kabahat-ı mükerrere. || **En cas de** – Tekerrürü hâlinde.

Récidiver [ft.] Kabahat-ı mükerrerede bulunmak. = [fl.] Hastalık avdet etmek, nüksetmek.

Récidiviste [i. - s.] Kabahat-ı mükerrere sahibi, sabıkalı.

Récidivité [ims.] Bir hastalığın avdet istidadı, nüks istidadı. ◆ Tekrar cürüm istidadı.

Récif [imz.] Denizin içinde ve suyun hizasına kadar kalkan sığ kayalar sırası. (*Rescif* ve *ressif* dahi yazılır.) || – **s frangeant** Sahil kayaları, sahil resifleri. || – **s barrières** Set kayaları, set resifleri.

Récipé [imz.] Tabibin tedavideki emri, tertip.

Récipiangle [imz.] Zâviyeleri ölçmeye mahsus bir nevi mikyas.

Récipiendaire [imz.] Bir tarik ve mesleğe bir resm ve âyin-i mahsusla kabul ve idhal olunan adam, namzet, talip.

Récipient [imz.] Taktir olunan şeylerin mukattar kısmını kabul eden kap. ◆ Muhalliyetü'l-hava fanusu, me'haz. || (k.) Viâ, me'haz. || – **florentin** Me'haz-ı floranten.

Réciprocité [ims.] Muamele-i mütekabile, tekabül, müşâreket.

Réciproque [s.] Mütekabil, müşârik. || **Termes** – **s** Elfaz-ı mütekabile. || **Propositions** – **es** Kazâyâ-yı mütekabile. || (sr.) Müşâreket beyan eden (fiil). = [imz.] Misil, mukabil, bedel, karşılık. || (he.) Maklub. || (r.) Aded-i maklub.

Réciproquement [h.] Mütekabilen, bi'l-müşâreke, bi'l-mukabele.

Récit [imz.] Nakil, hikâye, rivayet. ◆ Beyan, ifade, takrir. || (ms.) Yalnız bir adam tarafından söylenilen veya bir çalgı ile çalınan şarkı veya makam, taksim.

Récitant,e [s.] (ms.) Yalnız olarak şarkı söyleyen veya çalgı çalan adam, taksimci. ◆ Bu suretle söylenilen veya çalınan şarkı ve çalgı, taksim.

Récitateur [imz.] Ezber okuyan. ◆ Nâkil, râvi.

Récitatif [imz.] Vezinsiz şiir.

Récitation [ims.] Ezber okuma, ezber söyleme. ◆ Nakil ve hikâye etme.

Réciter [ft.] Ezber okumak, ezber söylemek. ◆ Nakil ve hikâye etmek.

Réclaircir [ft.] Tekrar berraklandırmak, tekrar tasfiye etmek.

Réclament,e [i. - s.] İddia eden, müddeî, müsted'î.

Réclamateur [imz.] İddiacı, müddeî, talip, müsted'î.

Réclamation [ims.] İddia, istid'â, talep, dava. || (hk.) İddia-yı hukuk, istid'â-yı hukuk.

Réclame [imz.] Doğanı celp etmeye mahsus işaret ve sadâ.

Réclame [ims.] Satılacak bir şeyin veya bir kitap vesâirenin medhi hakkında bir gazeteye derc ettirilen mübalağalı ilan. ◆ Eski kitaplarda sayfanın altına yazılan kelime ki sahife-i âtiyenin birinci kelimesidir.

Réclamer [ft.] Musırrâne istemek. ◆ Talep ve iltimas etmek. ◆ İddia etmek. = [fl.] Tanımamak, itiraz etmek, protesto etmek, ikame-i hüccet etmek.

Reclassement [imz.] Tekrar sıralama, tekrar tasnif.

Reclinant [smz.] Bir tarafa mâil (basîta-i şems).

Recliné,e [s.] (nb.) Mütemâil. || **Feuille – e** Varak-ı mütemâil.

Récliner [fl.] Bir tarafa mâil olmak. = [ft.] Bir tarafa meylettirmek. (Basîta-i şems hakkında müsta'meldir.)

Reclouer [ft.] Yeniden mıhlamak. ◆ Yeniden vaz' etmek, yeniden tespit etmek.

Reclure [ft.] Dar bir yerde kapamak, tıkamak. (Yalnız masdarıyla siyag-ı mürekkebesi müsta'meldir.) || **Se** – Dar bir yerde kapanıp kimseyi görmemek.

Reclus,e [s.] Münzevi.

Recluserie [ims.] Münzevi hücresi.

Reclusion yahut **Réclusion** [ims.] Pranga, kalebendlik.

Reclusionnaire [i.] Prangabend, kalebend.

Recocher [ft.] Hamuru avuç ile ezmek, yoğurmak.

Recogner [ft. - fl.] Yeniden mıhlamak, tekrar kakmak. ◆ Geri sürmek, ricat ettirmek.

Recognitif [smz.] Bir senedi tasdik eden veya böyle bir tasdike müteallik olan, tasdikî. || **Acte** – Tasdiknâme.

Recognition [ims.] Tasdik.

Recoiffer [ft.] Yeniden saçını düzeltmek ve başını bağlamak.

Recoin [imz.] Gizli köşe, köşe bucak. ◆ Sır, esrar.

Récolement [imz.] (hk.) Şahitlere zaptolunan ifadelerini okuyup tasdik ettirme. ◆ Rüyet; – **d'inventaire** Rüyet-i defter. ◆ Tasdik. ◆ Orman memurlarının takriri.

Récoler [ft.] Şahitlerin ifadelerini muvâcehelerinde okuyup kendilerine tasdik ettirmek.

Recollection [ims.] Toplama. ◆ Aklını toplama, cemiyet-i hâtır.

Recollement [imz.] Yeniden yapıştırma, yeniden tutkallama veya kolalama.

Recoller [ft.] Yeniden yapıştırmak, tekrar tutkallamak veya kolalamak.

Récollet [imz.] Sen Fransuva[98] tarikine mensup rahip.

Récolte [ims.] Biçim, hasat. ◆ Meyve vesâir mahsulat-ı arziyenin cem'i, iktitaf. ◆ Mevsim-i hasat. ◆ Mahsulat-ı arziye, hâsılat.

98 Saint François.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Récolter [ft.] Biçmek, hasat etmek, mahsul toplamak.

Recombattre [ft.] Tekrar muharebe etmek.

Recommandable [s.] Tavsiye olunmaya şâyeste, şâyan-ı hürmet. ◆ Muteber, makbul.

Recommandablement [zr.] Tavsiye olunacak bir surette.

Recommandation [ims.] Tavsiye ve ihtar. ◆ Tevfiz, ihale. ◆ İltimas, tavsiye. ◆ İtibar, hürmet. ◆ Posta taahhüdü. ‖ (hk.) – **du débiteur** Deyn için mahpus bulunan kimsenin diğer deyn için tekrar hapsi. ‖ – **du failli** Müflisin tevkifi.

Recommandé,e [s.] Taahhütlü: **Lettre** – **e** Taahhütlü mektup. ‖ **Lettre non** – **e** Taahhütsüz mektup.

Recommander [ft.] Tavsiye ve ihtar etmek. ◆ Tefviz ve ihale etmek. ◆ İltimas ve tavsiye etmek. ◆ Taahhüt ettirmek. ‖ – **à l'attention** Nazar-ı dikkatine arz etmek, nazar-ı dikkatini celb etmek. ‖ **Se** – İmdat ve himaye ve iltimas etmek. ◆ Şâyan-ı tavsiye olmak.

Recommandeur,se [imz.] Tavsiye eden, ihtar eden. ◆ İltimas eden.

Recommencement [imz.] Yeniden başlama, baştan şürû ve mübâşeret.

Recommencer [ft.] Yeniden başlamak, baştan şürû ve mübâşeret etmek.

Recommenceur,se [s.] Sözü her vakit baştan başlayarak uzatan adam.

Récompense [ims.] Mükâfat, ecir. ◆ İyiliğe karşı iyilik ediş, mukabele. ‖ **En** – Mükâfaten, mukabeleten.

Récompensement [imz.] Mükâfat verme, mükâfatlandırma. ◆ Mukabele etme, cebr-i mâfat.

Récompenser [ft.] Ecir ve mükâfat etmek. ◆ Bir iyiliğe karşı iyilik etmek, mukabele etmek. ◆ Acısını çıkarmak, bir zarara ivaz ve bedel olarak faydalandırmak, cebr-i mâfat etmek.

Recomposer [ft.] Yeniden terkip ve tanzim etmek. ‖ (k.) Ameliyat-ı kimyeviye ile hall edilmiş olan bir cismin eczasını yeniden terkip etmek.

Recomposition [ims.] Yeniden terkip ve tanzim veya terekküp.

Recompter [ft.] Yeniden hesap etmek.

Réconciliable [s.] Yeniden uzlaştırılabilir, tekrar barıştırılması mümkün, kabil-i telif.

Réconciliateur,trice [i.] Barıştırıcı, ıslah-ı beyn eden adam, mutavassıt.

Réconciliation [ims.] Barışma, uzlaşma, ıslah-ı beyn, telif-i beyn.

Réconcilier [ft.] Barıştırmak, uzlaştırmak, aralarını bulmak, ıslah ve telif-i beyn etmek. ‖ **Se** – Barışmak.

Réconciliatoire [s.] Telif-i beyne medar olan, telif-i beyn hassasını hâiz olan.

Recondamner [ft.] Tekrar mahkûm etmek.

Récondiction [ims.] Bir istîcar ve iltizamın müddeti hitamından sonra bilâ-tecdid-i mukavele ve şürut-ı sâbıka ile devam ve temdidi. ‖ – **tacite** Zımnen temdid-i îcar.

Reconduire [ft.] Teşyi' etmek. ◆ Birini kendi evine kadar götürmek, murâfakat etmek. ‖ (mec.) Kovmak, def etmek.

Reconduite [ims.] Teşyi'. ‖ Kovma, def, tard.

Reconfesser [ft.] Yeniden günahını çıkarmak. ‖ **Se** – Yeniden günah çıkartmak.

Reconfiner [ft.] Tekrar tahdid etmek, yeniden tahdid-i hudut etmek.

Reconfirmer [ft.] Yeniden tasdik etmek.

Réconfort [imz.] Teselli.

Réconfortation [ims.] Kuvvetlendirme, takviye. ◆ Teselli.

Réconforter [ft.] Kuvvetlendirmek, takviye etmek. ◆ Teselli etmek. ‖ **Se** – Kuvvetlenmek, kesb-i kuvvet etmek. ◆ Müteselli olmak.

Reconfrontation [ims.] Bir müttehemi tekrar şahitler ile muvâcehe ettirme.

Reconnaissable [s.] Kolay tanılır, teşhisi mümkün ve kolay.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Reconnaissance [ims.] Tanıma, teşhis. ◆ Şükran-ı nimet, minnet. ◆ İkrar, itiraf. || – **d'écriture** İkrar-ı hat ve hâtem. || – **d'enfant** İkrar-ı neseb. ◆ Teftiş, tahkik, taharrî. ◆ Düşmanın ahvâl ve mevkiinin keşfi, istikşaf. || – **s offensives** İstikşafat-ı taarruziye. || – **s défensives** İstikşafat-ı tedâfüiye. ◆ Makbuz senedi, ilmühaber. ◆ Resmen tanıma, tasdik. || – **de terrain** Keşf-i arazi. || **Levé de** – Harita-i istikşâfiye.

Reconnaissant,e [s.] Şâkir-i nimet, müteşekkir, minnettar.

Reconnaître [ft.] Tanımak. ◆ Fark ve teşhis etmek. ◆ Meydana çıkarmak. ◆ İkrar ve itiraf etmek. ◆ Teftiş ve taharrî ve keşif etmek. ◆ Şâkir-i nimeti olmak, minnet etmek. ◆ Tanımak, tasdik etmek. ◆ İstikşaf etmek. || **Se** – Kendine gelmek, nerede ve ne hâlde bulunduğunu anlamak. ◆ Nadir olmak. ◆ İtiraf-ı cürm ve kusur etmek. ◆ Yapacağını düşünmek.

Reconquérir [ft.] Yeniden fetih ve zapt etmek.

Reconquête [ims.] Tekrar fetih ve zapt.

Reconsolidation [ims.] Yeniden takviye ve tahkim ediş.

Reconsolider [ft.] Yeniden takviye ve tahkim etmek.

Reconstituer [ft.] Yeniden teşkil ve terkip veya tesis etmek.

Reconstitution [ims.] Yeniden teşkil ve terkip veya tesis. || (hk.) Faizin tesviyesi için yeniden faiz ile istikraz.

Reconstruction [ims.] Yeniden bina ve inşa ediş.

Reconstruire [ft.] Yeniden bina ve inşa etmek.

Reconvention [ims.] (hk.) Müddeâ-aleyhin müddeîye karşı davası.

Reconventionnel,le [s.] (hk.) Müddeâ-aleyhin müddeîye karşı olan dava ve müdafaasına müteallik. || **Demande** – **le** Müddeâ-aleyh tarafından ikame olunan dava, istid'â-yı dava-yı mütekabile.

Reconventionnellement [h.] Müddeâ-aleyhin müddeîye karşı ikame-i dava etmesi usulüyle.

Reconvier [ft.] Tekrar davet etmek.

Reconvoquer [ft.] Tekrar celp ve davet etmek.

Recopier [ft.] Yeniden suretini almak, yeniden istinsah etmek.

Recoquillement [imz.] Kıvırıp helezon şekline koyma. ◆ Kıvrılıp helezon şeklini alma.

Recoquiller [ft.] Kıvırıp helezonî şekle koymak. || **Se** – Kıvrılıp helezonî şekle girmek.

Record [imz.] (bhr.) **Course pour le** – Rekabet için edilen müsabaka-i bahriye.

Recorder [ft.] Ezberlemek üzere tekrar ale't-tekrar okumak.

Recorriger [ft.] Yeniden tashih etmek.

Recors [imz.] Adliye kavaslarının muhzırların şahit ve hîn-i hâcette muini olmak üzere maiyetlerinde bulunan adam.

Recoucher [ft.] Yeniden yatırmak. || **Se** – Yeniden yatmak.

Recoudre [ft.] Yeniden dikmek, sökülmüş veya yırtılmış bir şeyi dikmek.

Recoupe [ims.] Yeniden elenen kepekten çıkarılan un, ikinci kaba un. ◆ Taş ve maden kırıntısı. ◆ Biçilen kumaştan çıkan ufak parçalar. ◆ Yonca ve çayırın ikinci biçimi.

Recoupement [imz.] Aşağıdan yukarıya gittikçe darlaşma. || (he.) Tekattu' tariki, tekattu' tarikiyle harita ahzı.

Recouper [ft.] Yeniden ve tekrar kesmek. ◆ Yeniden biçmek. ◆ Muhtelif meşrubatı birbirine karıştırmak.

Recoupette [ims.] Kepeğin bir ikinci defa elenmesiyle çıkarılan kaba un.

Recourbement [imz.] Eğrilik, meyil, inhinâ.

Recourber [ft.] Bükmek, eğmek, indirmek, eğriltmek. || **Se** – Bükülmek, eğilmek, eğrilmek, meyletmek, inhinâ etmek.

Recourir [ft.] (*Courir* gibi tasrif olunur.) Yeniden koşmak. ◆ Koşarak dönmek. ◆ Müracaat etmek, sığınmak, iltica etmek. || – **en grâce** İstid'â-yı af ve safh etmek, birinin merhametine iltica etmek. || – **contre un ju-**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

gemenet İstînaf veya temyiz-i dava etmek. || – en cassation Temyiz-i dava etmek.

Recours [imz.] Müracaat, istimdad, iltica. || Droit de – Hakk-ı müracaat, hakk-ı rücu. || – contre les endosseurs Bir poliçenin adem-i te'diyesinden dolayı cirantalar aleyhinde ikame olunan dava. ◆ Melce, me'men. ◆ Teminat, karşılık. || – en grâce Hükümdarın af ve merhametine iltica. || Exercer son – İstînaf-ı dava etmek. || Sauf – İstînaf hakkı baki kalmak şartıyla. || Avoir son – Hakk-ı istînafı baki kalmak. || – en cassation Temyiz-i dava.

Recousement [imz.] Tekrar dikme.

Recousse [ims.] (mr. Rescousse.)

Recouvrable [s.] Yeniden tahsil ve istirdad olunabilen, kabil-i istirdad.

Recouvrement [imz.] Kaybedilen bir şeyi bulma. ◆ Yeniden tahsil, istirdad, istîfâ. ◆ Dürbün kapağı. || (t.) Tashih-i mizaç, kesb-i ifâkat. || (m.) Örtme. || – des impôts Tahsil-i tekâlif. || – des effets naufragés Eşya-yı mağrûkanın emr-i tahlisi.

Recouvrer [ft.] Kaybedilen bir şeyi bulma. ◆ Yeniden tahsil ve istirdad etmek.

Recouvrir [ft.] Yeniden ve tekrar örtmek. ◆ Setretmek, tasni' etmek. || Se – Setrolunmak, mestur olmak, hava kapamak. || Le temps se recouvre Hava kapanıyor.

Recracher [ims.] Bir şeyi ağza koyduktan sonra tükürmek. || Ağzından dışarı atmak.

Récréance [ims.] Mahlul bir şeyin muvakkaten vâridatını almak hakkı. || Lettre de – Süferâya verilen itimatnâme.

Récréatif,ve [s.] Eğlenceye müteallik, eğlenceli.

Récréation [ims.] Eğlence, istirahat. ◆ Mektep şâkirdanının istirahat ve teneffüs vakitleri.

Récréer [ft.] Eğlendirmek, tefrih etmek.

Récréer [ft.] Yeniden yaratmak, ez ser-i nev halk etmek. ◆ Yeniden ihtirâ veya teşkil ve tesis etmek.

Récrément [imz.] (t.) Kandan ayrıldıktan sonra yine kana karışan ahlat, ifraz-ı râci'.

Récrémenteux,se [s.] yahut:

Récrémentiel,le [s.] (t.) Kandan ayrıldıktan sonra yine kana karışan ve ifrâz-ı râci' denilen ahlat kabîlinden olan.

Récrépir [ft.] Yeniden sıvamak.

Recreuser [ft.] Yeniden veya daha derin kazmak. || (mec.) Ta'mik etmek.

Recribler [ft.] Mükerreren kalburdan geçirmek.

Récrier (se) [fv.] Bağırmak, feryat etmek, vâveylâyı koparmak. ◆ Şiddetle itiraz ve şikâyet etmek.

Récrimination [ims.] Sebb ü şetm veya ithama mukabil sebb ü şetm veya itham etme.

Récriminatoire [s.] Sebb ü şetm veya ithama mukabil sebb ü şetm veya ithamı hâvi olan.

Récriminer [fl.] Sebb ü şetm veya ithama sebb ü şetm veya ithamla mukabele etmek ve cevap vermek.

Récrire [ft.] Yeniden yazmak.

Recroître [fl.] Yeniden neşvünemâ bulmak, yeniden büyümek.

Recroqueviller (se) [fv.] Bozulup buruşmak ve bükülmek.

Recru,e [s.] Pek yorgun. = [imz.] Orman kesildikten sonra biten taze fidanlar.

Recrudescence [ims.] (t.) Hastalık iyileşmeye yüz tuttuktan sonra tekrar alâmetlerinin zuhur ve kesb-i iştidad etmesi, nüks-i alâmâtü'l-maraz. || (mec.) İnkisar-ı hâtırın teceddüd ve teşeddüdü.

Recrue [ims.] Asker cem'i için çekilen kura, kura keşidesi, ahz-ı asker. ◆ Yeni kura neferi, neferat-ı cedîde.

Recrutement [imz.] Ahz ve tahrir-i asker, kura efradının tahrir ve cem'i. ◆ Celp. || Boya fıçısına yeniden ecza katma.

Recruter [ft.] Kura çektirmek, kura neferatını toplamak, tahrir ve ahz-ı asker etmek. ◆ Boya fıçısına yeniden ecza katmak.

Recruteur [imz. - s.] Ahz-ı asker memuru, kura memuru.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Recta [h.] Tam vakit ve mühletinde, bilâ-tahallüf.

Rectangle [imz.] (he.) Dört zâviye-i kaimesi bulunan şekl-i mütevâziyü'l-adlâ', mustatil, şekl-i kaim. || **Triangle** – Zâviye-i kaimesi bulunan müselles.

Rectangulaire [s.] (he.) Zâviye veya zavâyâ-yı kaimesi bulunan şekil, mustatil.

Recteur [imz.] Dârülfünûn müdürü. ◆ Dârülfünûnu teşkil eden mekâtib-i âliyeden beherinin müdür veya nâzırı.

Recteur,trice [s.] (k.) Muattar: **Esprit** – Nebatın kısm-ı ıtrîsi, muattar. || **Pennes** – Kuşların uçmakta dümenleri makamında olan kalın kuyruk tüyleri.

Rectifiable [s.] Doğrulabilir, kabil-i tashih ve takvim.

Rectificateur [imz.] Tashih eden, musahhih. || Tasfiye ve taktir aleti.

Rectificatif,ve [s.] Doğrultmaya ve tashih ve takvime yarayan.

Rectification [ims.] Doğrultma, tashih. || Tasfiye, taktir. || – **des frontières** Tashih-i hudut. || – **d'une courbe** Bir hatt-ı münhanîye müsâvi hatt-ı müstakim tersimi, takvim.

Rectifier [ft.] Doğrultmak, tashih ve takvim etmek. ◆ Taktirle tathir ve tasfiye etmek.

Rectiflore [s.] (nb.) Zü'l-ezhar-ı müstakime.

Rectiligne [s.] (he.) Müstakimü'l-hutut, müstevî. || (mec.) Doğru, müstakim; **Conduite** – İstikamet-i etvar.

Rectilignement [zr.] Hatt-ı müstakim üzerine.

Rectite [ims.] (t.) İltihab-ı surm.

Rectitude [ims.] Doğru olma, istikamet. ◆ Sahih ve sâlim olma, noksansızlık, hak.

Recto [imz.] Kâğıdın ilk sayfası, yüzü. (Zıddı; *Verso*: zahr.)

Rectocile [ims.] (t.) Fıtık-ı surm, fıtık-ı mustakim.

Rectorrhémie [ims.] (t.) Nezf-i surm.

Rectoraginal,e [s.] (t.) Surmî-i mehbilî, mustakimî-i mehbilî.

Rectoral,e [s.] Dârülfünûn veya onu teşkil eden mekâtib-i âliyeden birinin müdüriyetine mensup ve müteallik olan (cmz.: *rectoraux*).

Rectorat [imz.] Dârülfünun veya onu teşkil eden mekâtib-i âliyeden birinin müdüriyeti.

Rectum [imz.] (*tome*) (tşr.) Üç kalın bağırsağın üçüncüsü, surm, mustakim.

Reçu [imz.] Makbuz senedi, ilmühaber.

Recueil [imz.] Mevadd veya muharrerat-ı mütenevvia cem'i, mecmua. || Külliyat. || Müktesebat, muktetafat. || Toplama, cem'. || – **des lois** Mecmua-i kavânîn. || – **des poésies** Divan, mecmua-i eş'ar.

Recueillement [imz.] Bir şeye hasr-ı dikkat, yalnız bir şeyle iştigal. ◆ Cemiyet-i hâtır. ◆ Toplama, iktitaf.

Recueillir [ft.] (*Cueillir* gibi tasrif olunur.) Toplamak, devşirmek, cem' etmek. ◆ Hâsılat ve semeratını almak, biçmek, iktitaf etmek. ◆ İstifade etmek, kazanmak. ◆ Oyuna almak, kabul etmek. || **Se** – Yalnız bir şeyle iştigal etmek. ◆ Cemiyet-i hâtıra mâlik olmak.

Recuire [ft.] Yeniden pişirmek.

Recuisson [ims.] Yeniden pişme, yeniden pişirme. ◆ Isıtma, teshin.

Recuit [imz.] ve:

Recuite [ims.] Yeniden pişirme, tabh-ı mükerrer. ◆ Yakma, ihrak.

Recul [imz.] (*l* okunur) Esliha-i nâriyenin boşanırken geriye tepmesi. || **Frein hydraulique pour amortir le** – Kundakta geri tepme fiilini tahfif ve taklil için mâyileri tevkif aleti.

Reculade [ims.] Lüzumundan ziyade ilerledikten sonra geriye dönme, ricat.

Reculé,e [s.] Mekânen veya zamanen pek uzak olan, baid.

Reculement [imz.] Gerileme, gerisin geriye çekilme. ◆ Tehir, ta'vik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Reculer [ft.] Geriye çekmek, geriye itmek, geriletmek. ‖ (mec.) Uzatmak, temdid ve tevsi' etmek. ◆ Tehir ve ta'vik etmek. = [ft.] Geriye çekilmek, gerilemek. ‖ (mec.) Vazgeçmek, tebdil-i fikr ve niyet etmek. ‖ **Ne** – Geri durmamak.

Reculée [ims.] Gerilemeye müsait mahal, mahall-i ricat; **Feu de** – Adamı geriye çekilmeye mecbur edecek kadar çok kızgın ateş.

Reculons (**à**) [h.] Gerisin geriye, ricat üzere, geri geri: **Marcher à** – Geri geri, kıçın kıçın yürümek.

Recultiver [ft.] Tekrar hars ve zer' etmek.

Récupération [ims.] Tahsil. ‖ Tazminat, tazmin.

Récupérer [ft.] Zararını çıkartmak, tazmin etmek, tekrar edinmek. ‖ **Se** – Kendi zararını çıkarmak, tazmin olunmak, tazminat almak.

Récurage [imz.] Temizleme, tathir.

Récurer [ft.] Temizlemek, tathir etmek.

Récurrent,e [s.] (tşr.) Geri dönen (damar vesâire), râci'. ‖ **Artère – e** Şiryân-ı râci'. ‖ (r.) **Série – e** Silsile-i râcia. ‖ (ed.) **Vers – s** Maklub-ı müstevî üzere yazılan mısra veya beyit.

Récursoire [s.] (hk.) İstînaf-ı davaya ve af ve tahfif-i mücâzat istirhamına müteallik.

Recurvirostre [imz.] (hyv.) Tuyur-ı münhaniyü'l-minkar denilen deniz kuşu.

Récusable [s.] Kabule gayr-ı müstahak, reddolunabilir (şahit vesâire). ◆ Şüpheli, itimat ve itibara gayr-ı sâlih.

Récusation [ims.] Adem-i kabul, ret. ◆ Adem-i itimat, adem-i itibar. ‖ **Cause de** – Esbab-ı red. ‖ – **de juge** Redd-i hâkim, redd-i âzâ. ‖ – **de témoins** Şühudun ta'nı.

Récuser [ft.] Bir mahkeme veya hâkim veya şahit vesâireyi kabul etmemek. ◆ Reddetmek, kabulden istinkâf etmek. ‖ **Se** – Bir davanın rüyetine veya bir işin müzakere ve icrasına adem-i kifaye ve liyakatini itirafla çekilmek.

Rédacteur,trice [i.] Bir gazete vesâire yazan ve tertip ve telif eden erkek veya kadın, muharrir, muharrire. ‖ – **en chef** Ser-muharrir. ‖ – **en chef d'un bureau** Kalem mümeyyizi. ‖ **Secrétaire** – Zabıt kâtibi.

Rédaction [ims.] Gazete vesâirenin tahrir ve tertibi, umur-ı tahririye. ◆ Tahrir ve telif olunan şey. ◆ Heyet-i muharrirîn, heyet-i tahririye.

Redan [imz.] Dâhilî ve haricî burç ve köşeleri bulunan istihkâm, ok tabya.

Redanser [ft.] Tekrar raks etmek.

Reddition [ims.] Verme, teslim: – **d'une ville** Muharebede bir şehrin teslimi; – **de comptes** Rü'yet-i muhasebe.

Redédier [ft.] Tekrar ihdâ etmek. ◆ Bir kiliseyi tekrar takdis etmek.

Redéfaire [ft.] (*Faire* gibi tasrif olunur.) Yapılmış bir şeyi yeniden bozmak, yeniden hall ve fesih etmek.

Redemandage [imz.] Tiyatroda şiddetle el çırparak aktörleri sahneye davet etme.

Redemander [ft.] Yeniden istemek, tekrar talep etmek. ◆ Verilmiş şeyi geri istemek.

Rédempteur [imz.] Fidye-i necat ile kurtaran adam. ◆ Müncî.[99] (Başlıca Hazret-i İsa (asm) hakkında müsta'meldir.)

Rédemption [ims.] Fidye-i necatla kurtarış. (Hıristiyanlarca Hazret-i İsa'nın nev-i beşerin günahlarını affettirmek için feda-yı nefs etmesi hakkında müsta'meldir.) ◆ Halas, tahlis, necat.

Rédemptoriste [imz.] Bir tarik-i mahsusa mensup rahip.

Redescendre [fl.] Yeniden inmek, tekrar nüzul etmek.

Redésirer [ft.] Tekrar arzulamak, tekrar arzu etmek.

Redessiner [ft.] Tekrar tersim etmek.

99 Orijinal metinde dizgi hatası: منجی şeklinde yazılan kelimenin, rédempteur'ün anlamları dikkate alındığında منجی olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Redétruire [ft.] Tekrar hedm etmek.

Redevable [s.] Borçlu, medyun. ‖ (mec.) Minnet altında bulunan, minnettar.

Redevance [ims.] Senevî îrad veya vergi. ◆ Zimmet-i müterettibe. ◆ Bedel-i senevî. ◆ Aidat, hâsılat. = [ims. - cm.] Mürettebat-ı mukannene, avâid. ‖ – **en argent** Müret-tebat-ı nakdiye. ‖ – **d'un terrain** Mukâtaa.

Redevancier,ère [i.] Senevî bir vergi ve teklifle mükellef adam.

Redevenir [fl.] (*Venir* gibi tasrif olunur.) Ye-niden olmak, eski hâle rücu etmek: – **riche** Yeniden zengin olmak.

Redevoir [ft.] (*Devoir* gibi tasrif olunur.) Hesap gördükten sonra yine borçlu kalmak.

Rédhibition [ims.] (hk.) Gabn-ı fahişle satılmış bir şeyin bâyii tarafından istirdadı hakkı, hı-yar-ı ayb.

Rédhibitoire [s.] (hk.) Gabn-ı fahişle satılmış bir şeyin bey'ini fesheden esbaba ıtlak olunur. ‖ **Vices** – **s** Hıyar-ı ayb esbabı. ‖ **Action** – Hıyar-ı ayb davası.

Redicter [ft.] Yeniden söyleyerek yazdırmak.

Rediffamer [ft.] Yeniden ihlal-i namus etmek, yeniden terzil etmek.

Rédiger [ft.] Kaleme almak, tahrir etmek.

Rédimer (se) [fv.] Kurtulmak, halas olmak, ha-las-yâb olmak.

Redingote [ims.] Malum bir nevi setrî, re-dingot.

Redire [ft.] (*Dire* gibi tasrif olunur.) Tekrar söy-lemek, tekrar etmek. ◆ Başkasının söyledi-ğini söylemek. ◆ Söylemek, ifşa etmek. ‖ Tekdir etmek, ta'zir etmek. = [fl.] Söyleyecek sözü olmak, diyecek bulmak, itiraz etmek. ‖ **Se** – Tekrar olunmak, tekrar edilmek.

Rediseur,se [i.] Daima aynı sözleri tekrar edip söyleyen adam.

Redissoudre [ft.] Tekrar eritmek, yeniden hall etmek.

Redistiller [ft.] Yeniden taktir etmek.

Redistribuer [ft.] Yeniden tevzi' etmek.

Redistribution [ims.] Yeniden tevzi'.

Redit [imz.] **Dits et** – **s** Kıyl ü kal, güft u gû, dedikodu.

Redite [ims.] Sözün tekerrürü, tekrar.

Rediviser [ft.] Tekrar taksim etmek, yeniden taksim etmek.

Redompter [ft.] Tekrar zaptetmek, yeniden teshir etmek.

Redondamment [zr.] Lüzumsuz ve fazla olarak, tatvil ve tafsil-i kelâm ile, ıtnab ile.

Redondance [ims.] Lüzumsuz ve fazla sözler, lüzumsuz tatvil ve tafsil-i kelâm, ıtnab.

Redondant,e [s.] Fazla, lüzumsuz, tatvilat ve tafsilatı hâvi.

Redonder [fl.] Fazla ve lüzumsuz olmak. ◆ Fazla ve lüzumsuz tabiratı hâvi olmak.

Redonner [ft.] Tekrar vermek, geri vermek, iade etmek. ◆ Yeniden hâsıl ettirmek. ‖ İhtar ettirmek. = [fl.] Tekrar hücum veya ateş etmek.

Redoré,e [s.] Münevver: **Les montagnes** – **es par le soleil** Güneş ile münevver dağlar.

Redorer [ft.] Yeniden yaldızlamak, tekrar tezhip etmek. ‖ (mec.) (Güneş hakkında) Yeniden tenvir etmek.

Redormir [fl.] Tekrar uyumak.

Redoublé,e [s.] **Pas** – Süratle yürüyüş ve as-kerin bu yürüyüşüyle çalınan mızıka veya borusu. ‖ **Rimes** – Birkaç mısranın sıra ile birbirine uygun kafiyeleri.

Redoublement [imz.] İki kat olma, tezâuf. ◆ Artma, tezâyüd, izdiyad, iştidad. ‖ (sr.) Li-san-ı Yunanîde bazı sîgalarda fiilin huruf-ı asliyesinden birinci harfin tekerrürü.

Redoubler [ft.] İki kat etmek. ◆ Artırmak, tezyid etmek, kuvvetlendirmek, takviye ve teşdid etmek. ◆ Kaplamak. ◆ Astar ge-çirmek. = [fl.] Kesb-i şiddet etmek, müzdad olmak.

Redoul [imz.] (nb.) Boyacılıkta ve dibâgatta müsta'mel bir nevi nebat, haşîşetü'd-di-bâga. ‖ – **à feuilles de myrte** Debbağ ağacı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI www.tuba.gov.tr

Redoutable [s.] Büyük ve kuvvetli, kavi, zorlu. ◆ Mehib, hevl-nâk, korkulacak.

Redoute [ims.] Küçük ve münferit istihkâm, tabya, redut. || – cercle Daire-i redut.

Redouté,e [s.] Korkunç, dehşetli, müthiş, dehşet-âver.

Redouter [ft.] Çok korkmak, havf ve endişe ile bakmak.

Redouter [fl.] Tekrar şüphelenmek, yeniden şüphe etmek.

Redowa [ims.] Polka ile mazurka arasında bir nevi raks.

Rèdre [imz.] Ringa balığı sayd etmeye mahsus büyük ağ.

Redressable [s.] Kabil-i tashih. ◆ Te'dib ve terbiye olunabilir, kabil-i te'dib, kabil-i terbiye.

Redressage [imz.] Tashih. ◆ Te'dib ve terbiye.

Redressement [imz.] Doğrultma, tashih, tesviye, takvim; – des routes Tesviye-i turuk ve maâbir. || (mec.) Yoluna koyma, tanzim ve tertip, tensik. ◆ Te'dib, terbiye.

Redresser [ft.] Doğrultmak, tesviye ve takvim etmek. ◆ Tekrar yukarı kaldırmak, dikmek. || (mec.) Yoluna koymak, tanzim ve tertip ve tensik etmek. ◆ Te'dib ve terbiye etmek. || Aldatmak, iğfal etmek: Un fripon l'a redressé Çapkının biri onu aldatmıştır.

Redresseur [imz.] Zâdegân serserisi (şövalye). || (crh.) – utérin Ferzec.

Redressoir [imz.] Sanayide bazı mevâddı doğrultmaya mahsus bir nevi alet.

Redû [imz.] Hesap gördükten sonra kalan borç, bakiye-i deyn.

Réducteur [imz.] Çıkık ve kırık kemikleri yerine koyan ve tedavi eden cerrah, kırıkçı, mücebbir.

Réductibilité [ims.] Ecsamın tahavvüle olan istidatları, kuvve-i tahavvüliye. ◆ Tenzil olunabilme, kabiliyet-i tenzil, kabiliyet-i taklil. || (r.) Kabiliyet-i ihtisar.

Réductible [s.] Tahavvül edebilir (cisim), kabil-i tahavvül. ◆ Tenzil olunabilir, kabil-i tenzil ve taklil. || Fractions – s Kabil-i ihtisar olan küsur. || (hk.) Hadd-i kanunîsinden fazla olup tenzili lazım gelen.

Réductif,ve [s.] Tahvil veya tenzil etmek kuvvetini hâiz olan, tahvilî, muhavvil, tenzilî.

Réduction [ims.] Azaltma, indirme, taklil, tenzil: Demandes en – Tenzilat icrasına dair olan müsted'ayat. ◆ Kalb, tahvil. || (he.) Bir şeklin küçük mikyasta ve ancak o nispet üzere mislini yapmak fiil ve usulü; – au centre Bir zâviyenin merkeze ircâı. || (r.) Bir nispet veya amel-i hesabînin ona muadil daha küçüğüne kalbi, ihtisar. || Échelle de – Mikyas-ı ihtisar. || (hk.) – des legs Hadd-i şer'iden ziyade olan vasiyetin tenzili. || Action en – des prix Noksan-ı semere davası. || – des termes semblables Hudud-ı mümâsilenin ihtisarı. || – d'une fraction Bir kesrin ihtisarı. || – à l'unité Vâhide tahvil. || – des angles à horizon Zevâyânın ufka tahvili. || – au centre Bir zâviyeyi merkeze ircâ. || (k.) Bir humzun müvellidü'l-humûzasını tefrikle madenini halis bırakmak ameliyatı, red. || (crh.) Çıkık ve kırık kemiklerin yerlerine vaz'ı, tecbir. || (mec.) Teshir, râm ediş, taht-ı itaate alma.

Réduire [ft.] Azaltmak, indirmek, taklil ve tenzil etmek. ◆ Kalb ve tahvil etmek. ◆ Teshir etmek, râm etmek, taht-ı itaate almak. ◆ Bir hâle koymak, bir dereceye getirmek, çevirmek. || (crh.) Kırık ve çıkık kemikleri yerlerine koymak, tecbir etmek. || (k.) Humzdan müvellidü'l-humûzayı tefrik ederek madeni halis bırakmak. || – les fractions au même dénominateur Küsuratı tevhid-i mahrec etmek. || Se – -den ibaret olmak.

Réduit [imz.] Uzletgâh, gûşe-i vahdet, künc-i tenhâî. ◆ Ufak ve fakirâne mesken, kulübe, kâşâne. || (as.) Büyük bir istihkâm siperinin içindeki küçük siper ki lede'l-hâce asker oraya ricat eder, ricatgâh. || – de demi-lune Nısf-ı ay tabya ricatgâhı. || (bhr.) – central Merkez bataryası. || Cuirassé à – central Merkez bataryalı zırhlı sefine.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Réduplicatif,ve [s.] (sr.) Tekrar mânâsını beyan eden (harf ve edevât). (Bazen kelimenin evveline getirilen *re* edatı gibi.) || **Proposition** – **ve** Mevzuu şartı olan kaziye. || **Syllabe** – **ve** Hecâ-yı mükerrer. || **Signe** – Alâmet-i şedde, teşdid.

Réduplication [ims.] Bir harf yahut hecenin tekerrürü, tezâuf.

Réédification [ims.] Yeniden bina ve tesis.

Réédifier [ft.] Yeniden bina ve tesis etmek.

Rééditer [ft.] Yeniden tab' ve neşr etmek.

Réel,le [s.] Gerçek, hakiki, sahih. || **Besoin** – Lüzum-ı hakiki. ◆ Ciddi, ciddiyet-perver: **Un homme** – Ciddi bir adam, ciddiyet-perver bir adam. || (hk.) Emlâk ve akar nevinden, mülkiyete dair. || **Action** – **le** Mülkiyet davası. || **Prix** – Ecr-i misl.

Réélection [ims.] İntihab-ı cedid.

Rééligibilité [ims.] Tekrar intihab olunabilme.

Réélligible [s.] Yeniden intihab olunabilir.

Réélire [ft.] Yeniden intihab etmek.

Réellement [h.] Gerçekten, sahihan, hakikaten, fi'l-vâki. || Ciddi bir surette, cidden.

Réemploi [imz.] Tekrar kullanma, yeniden isti'mal etme.

Réemprisonner [ft.] Yeniden hapsetmek, tekrar mahbese atmak.

Réengager [ft.] (mr. Rengager.)

Réensemencement [imz.] Yeniden ekme, tekrar zer' etme.

Réensemencer [ft.] Yeniden ekmek, tekrar zer' etmek.

Réentendre [ft.] Yeniden işitmek, tekrar istimâ' etmek.

Réenter [ft.] Yeniden aşılamak.

Réenterrer [ft.] Yeniden gömmek, tekrar defnetmek.

Réer [fl.] (mr. Raire.)

Réescompte [imz.] Yeniden tenzil, tekrar iskonto.

Réescompter [ft.] Yeniden tenzil etmek, tekrar iskonto etmek.

Réexhaler [ft.] Tekrar dışarı vermek, yeniden terşih etmek.

Réexpédier [ft.] Tekrar sevk ve i'zam etmek.

Réexpédition [ims.] Yeniden ve tekrar sevk ve i'zam.

Réexportation [ims.] Memâlik-i ecnebiyeden gelmiş eşya-yı ticariyenin tekrar ihracı, ithalatın tekrar ihracı.

Réexporter [ft.] Memâlik-i ecnebiyeden gelmiş eşya ve emtia-i ticariyeyi tekrar ihraç etmek, ithalatı tekrar ihraç etmek.

Refâcher [ft.] Yeniden gücendirmek, tekrar infial ve iğbirarı mûcip olmak. || **Se** – Yeniden gücenmek, tekrar münfail ve muğber olmak.

Refaçon [ims.] Yeni biçim, yeni moda, tarz-ı cedid.

Refaçonner [ft.] Yeni biçim vermek, tarz-ı cedid vermek.

Réfaction [ims.] Sipariş olunmuş emtia ve eşyanın hîn-i teslimde bozuk veya noksan veya matluba gayr-ı muvâfık olmasından dolayı tenzil-i bahâ. || Tamir, tecdid.

Refaire [ft.] Tekrar yapmak, bir daha etmek. ◆ Düzeltmek. ◆ Hüsn-i hâle koymak, sıhhatini iade etmek. || **Se** – İade-i kuvvet ve sıhhat etmek. || **Il est allé se – à la campagne** İade-i sıhhat etmek üzere sayfiyeye gitti.

Refait [imz.] Bazı oyunlarda tekrar oynayış. ◆ Geyiğin yeni çıkan boynuzu.

Refait,e [s.] İğfal olunmuş, aldanmış. ◆ İyi tesviye edilmiş: **Bois** – İyi tesviye edilmiş odun. ◆ Yeniden kuvvetlenmiş ve şişmanlanmış. ◆ Semizlenip hiçbir şeye yaramayan (beygir).

Refaucher [ft.] Yeniden biçmek, tekrar orak vurmak.

Réfection [ims.] Bina tamiri. ◆ Manastırlarda ve mekteplerde vakt-i muayyeninde yenen yemek.

Réfectoire [imz.] Manastır ve mektep vesâirede yemek koğuşu, taamhâne.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Réfectorier,ère [i.] Manastır ve mektep vesâire yemek koğuşuna memur erkek yahut kadın, taamhâne memuru.

Refend [imz.] Yeniden yarma, yeniden taksim. || **Mur de** – Ebniyenin dâhilî bölme duvarı. || **Bois de** – Tûlen yarılmış tahta veya odun.

Refendre [ft.] Yeniden yarmak. ◆ (Ağaç ve tahtayı) Tûlen yarmak.

Refente [ims.] Yarma veya tekrar yarma.

Référé [imz.] (hk.) İcra-yı muvakkat istid'âsı. ◆ İsti'cal davası. || **Ordonnance sur** – Bilâ-muhakeme reis tarafından verilen karar.

Référence [ims.] Atıf ve isnat, havale, ihale, teklif. ◆ Arz ve inhâ. ◆ Müracaat. ◆ İstişhad. ◆ Bir iş veya kimse hakkında talep olunan malumat.

Référendaire [imz.] Maliyenin hesabata müteallik evrakı alıp hülâsasını çıkarmakla muvazzaf memur[u]. || **Conseiller** – Divan-ı muhasebat mümeyyizi. ◆ Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'de Âmedî-i Divân-ı Hümâyun. || **Bureau des** – **s** Âmedî-i Divân-ı Hümâyun kalemi.

Référer [ft.] Atıf ve isnat etmek. ◆ Arz ve inhâ etmek. ◆ Havale ve teklif etmek. || – **à** Bir şeye zeyl etmek. || **Se** – Razı olmak, kanaat etmek. ◆ Münasebeti olmak, merbut olmak. || **Se** – **à quelqu'un** Birinin reyine müracaat etmek.

Refermer [ft.] Yeniden kapamak. ◆ Yara etlerini birleştirip deliği kapamak.

Referrer [ft.] Yeniden demirle kaplamak. ◆ Yeniden nal vurmak, tekrar nallamak.

Refêter [ft.] Yeniden icra-yı âyin etmek. ◆ Tekrar takdis etmek.

Refeuilleter [ft.] Yeniden kitabın yapraklarını karıştırmak. ◆ Yufka açmak.

Refiger [fv.] **Se** – Yeniden donmak, tekrar incimad etmek.

Refiltrer [fl.] Tekrar imbikten geçirmek, yeniden taktir etmek, terşih etmek.

Reflairer [ft.] Yeniden koklamak, tekrar istişmam etmek.

Reflamboyer [fl.] Tekrar şule-paş olmak, yeniden şaşaa-nisar olmak.

Reflatter [ft.] Yeniden okşamak, tekrar nevâziş etmek.

Réfléchi,e [s.] Düşünülmüş, teemmül ve mütalaa olunmuş. ◆ Düşünür, fikir ve endişe sahibi, yapacağını düşünür. ◆ Aksetmiş, mün'akis. || (sr.) **Verbes** – **s** Mutâvaat fiilleri. || (hk.) **Délit** – Taammüden cürüm.

Refléchir [ft.] Yeniden eğmek, yeniden bükmek. = [fl.] Yeniden eğilmek, tekrar bükülmek, meyletmek.

Réfléchir [ft.] Aksettirmek, ziya ve sadâ vesâireyi geri çevirmek. || **Se** – Aksetmek, mün'akis olmak. = [fl.] Düşünmek, tefekkür ve teemmül etmek.

Réfléchissant,e [s.] Ziya ve sadâ vesâireyi aksettiren.

Réfléchissement [imz.] Ziya ve sadâ vesâirenin aksi, in'ikâs.

Réfléchisseur [imz.] Tefekkür eden, mülâhaza eden, mütefekkir.

Reflecteur [imz.] Ziya ve sadâyı aksettirmeye mahsus alet, mi'kes. || **Cercle** – Daire-i mün'akise. || – **acoustique** Mismâ'-ı mün'akis. = [s.] **Miroir** – Mir'at-ı ma'kese.

Reflet [imz.] Ziya ve levnin aksi, aks-i ziya, şule. || (mec.) Eser, gölge, suret-i mün'akise.

Refléter [ft.] Ziya veya levni aksettirmek. = [fl.] ve **Se** – (mec.) Eseri bâki olmak. ◆ Aks-i ziya etmek, şule-rîz olmak.

Refleurir [fl.] Yeniden çiçek açmak. || (mec.) Yeniden terakki ve tevessü etmek, yeniden revaç bulmak.

Refleurissement [imz.] Yeniden çiçek açma, tekrar tezehhür etme.

Réflexe [s.] İn'ikâsla hâsıl olan. || **Acte** – Aks-i amel.

Réflexibilité [ims.] Aksedebilme, kabiliyet-i in'ikâs.

Réflexible[100] [s.] Aksedebilir, kabil-i in'ikâs.

100 Orijinal metinde Reflexibie şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Réflexion [ims.] Ziya ve sadâ vesâirenin aksi, in'ikâs. ◆ Düşünme, tefekkür, teemmül. ◆ Fikir, endişe, mülâhaza; **Sans** – Bilâ-teemmül, ale'l-amyâ. || **Angle de** – Zâviye-i in'ikâs. || **Instruments à** – Âlât-ı in'ikâs.

Reflexivement [zr.] Tefekkür ile, mülâhaza ile.

Refluer [fl.] Geriye doğru akmak, tekrar dönerek akmak. ◆ Tecezzür etmek. || (mec.) Geri dönmek, nükûl etmek.

Reflux [imz.] (*x* okunmaz) Denizin cezri.

Refonder [ft.] Yeniden tesis etmek, tekrar inşa etmek.

Refondeur [imz.] Müessis-i sânî, müessis-i cedid, bânî-i sânî, bânî-i cedid.

Refondre [fl.] Yeniden dökmek, tekrar ısâga etmek. || **Se** – Yeniden dökülmek, ve (mec.) tağyir etmek.

Refonte [ims.] Yeniden dökme veya dökülme, ısâga-i mükerrere.

Reforger [ft.] Demir vesâir madenleri yeniden ısıtıp döverek işlemek.

Réformable [s.] Islah ve tashihi mümkün veya lazım olan, muhtac-ı ıslah, kabil-i ıslah.

Réformateur,trice [i.] Müceddeden tensikat icra eden, tensikat ve tanzimat sahibi, müceddid.

Réformation [ims.] Islah, tanzim, tensik.

Réforme [ims.] Tanzimat, tensikat. ◆ Tadil. ◆ Tenkîhat; **Officier mis à la** – Açığa çıkarılmış zâbit; **Cheval de** – Hizmete yaramaması sebebiyle çürüklüğe çekilmiş beygir. ◆ Hıristiyan dininde Protestanlığın mucidi olan Luther tarafından icra olunan tadilat.

Réformé,e [s.] Açığa çıkarılmış (zâbit). || **Religion** – **e** Protestan dini. = [imz.] Açığa çıkarılmış zâbit. = [imz. - cm.] Protestanlar.

Réformer [ft.] Islah ve tanzim ve tensik etmek. ◆ Tenzil ve taklil ve tenkih etmek. ◆ (Zâbiti) Açığa çıkarmak. ◆ (Neferata) Muvakkaten izin vermek. ◆ (Meskûkâtı) Yeniden dökmek. || **Se** – Islah olunmak, ıslah-ı hâl etmek.

Reformer [ft.] Tekrar teşkil etmek. || Çürüğe çıkarmak. ◆ Açığa çıkarmak. || (hk.) – **un jugement** Bir hükmü fesih ve ıslah etmek.

Refortifier [ft.] Yeniden kuvvet vermek, tekrar takviye etmek.

Refouillement [imz.] Yeniden kazış, daha derin kazma, yeniden hafriyat icrası. ◆ Sanayi-i nefîsede bir heykelin çukur ve çıkıntılarını daha ziyade vâzıh bir surette gösterme.

Refouiller [ft.] Yeniden veya daha derin kazmak, yeniden hafriyat icra etmek. ◆ Sanayi-i nefîsede bir heykelin çukur ve çıkıntılarını daha ziyade vâzıh bir surette göstermek.

Refoulement [imz.] Yeniden basıp ezme. ◆ Yeniden püskürtme, def ve tenkil.

Refouler [ft.] Yeniden basıp ezmek. ◆ Sokmak, tıkmak. ◆ Geriye püskürtmek, def ve tenkil etmek. = [fl.] Geriye doğru akmak veya dönmek.

Refouloir [imz.] Topları doldurmaya mahsus tomar.

Refournir [ft.] Tekrar tedarik etmek, yeniden peydâ etmek. || **Se** – Tekrar tedarik-i malzeme eylemek.

Réfractaire [imz.] Asker kaçağı. = [s.] (k.) Erimez yahut pek güç erir. ◆ İnatçı. ◆ Serkeş.

Réfracter [ft.] Ziyayı inkisara uğratmak, inkisar ettirmek. || **Se** – İnkisar etmek.

Réfracteur [smz.] (ht.) İnkisar-ı ziyayı mûcip, mükessir.

Réfractif,ve [s.] (ht.) İnkisar-ı ziyaya müteallik veya inkisar-ı ziyayı mûcip, inkisârî, kâsir; **Force** – **ve** Kuvve-i kâsire.

Réfraction [ims.] (ht.) Ziya şuâlarının bir mahalden diğer bir mahalle (mesela esîrden havaya ve havadan suya) geçerken tebdil-i istikamet etmeleri, inkisar.

Refrain [imz.] Şarkı nakaratı. || (mec.) Vird-i zeban.

Réfrangibilité [ims.] (ht.) Ziya şuâlarının bir mahalden bir mahalle geçerken tebdil-i is-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tikamet etmek üzere olan hassaları, kabiliyet-i inkisar. || Aberration de – Tenakkut bi'l-inkisar.

Réfrangible [s.] (ht.) Kabil-i inkisar.

Refrappement [imz.] Yeniden dövme, tekrar vurma, yeniden darp etme.

Refrapper [ft. - fl.] Yeniden dövmek, tekrar vurmak, bir daha darp etmek.

Refrénation [ims.] Zapt, inânını ele alma.

Refrénement [imz.] Zapt.

Refréner [ft.] Zaptetmek, inânını ele almak.

Réfrigérant,e [i. - s.] (k. - t.) Soğutan, serinlendiren, müberrid, katı'u'l-harâre. = (k.) Buharları mâyiata tahvil için soğuk su ile doldurularak imbiğe raptolunan kap, müberrid.

Réfrigératif,ve [s.] (k. - t.) Soğutmak veya serinlendirmek ve harareti izâle etmek kuvvetini hâiz olan, müberrid, katı'u'l-harâre.

Réfrigération [ims.] (k.) Soğuma, soğutma, teberrüd, tebrid.

Réfrigérer [ft.] Soğutmak, tebrid etmek.

Réfringent,e [s.] (ht.) Ziya şuâlarının istikametini tebdil eden, kâsir-i ziya.

Refriser [ft.] Yeniden kıvırmak.

Refrissonner [fl.] Yeniden titremek, tekrar lerzan olmak.

Refrogné,e [s.] Buruşmuş. ◆ Dargın, hoşnutsuz, mahzun.

Refrognement yahut **Renfrognement** [imz.] Hoşnutsuzluğa delâlet eden yüz buruşması ve kaş çatması, dargın bakış.

Refrogner (se) yahut **Se renfrogner** [fv.] Hoşnutsuzlukla yüzünü buruşturmak, kaşlarını çatmak, surat asmak.

Refroidir [ft.] Soğutmak, tebrid etmek. = [fl.] Soğumak, teberrüd etmek. || (mec.) Soğukluk getirmek, muhabbet veya şevk ve gayretini gidermek. || Se – Soğumak, kesb-i bürûdet etmek.

Refroidissement [imz.] Soğutma, soğuma, tebrid, teberrüd. ◆ Soğuk alma, teberrüd. || (mec.) Muhabbetin zevali, soğukluk.

Refrotter [ft.] Yeniden ovalamak, tekrar delk etmek.

Refuge [imz.] Sığınacak ve kaçacak mahal, melce, me'vâ. || (mec.) Hami, meâz, penâh.

Réfugié,e [i. - s.] Muhacir, mülteci.

Réfugier (se) [ft.] İltica etmek. ◆ Hicret etmek.

Refuir [fl.] (Av hayvanatı hakkında) Avcılar köpekleri aldatmak için kaçarken yoldan dönmek veya sapmak. = [ft.] Üzerinden def etmek.

Refuite [ims.] Hayvanların takip olundukları vakit iltica etmeyi mutad ettikleri mahal, hayvan ini.

Refumer [ft.] Yeniden gübrelemek, tekrar gübre katmak.

Refus [imz.] Ret, inkâr, ibâ, imtina, istinkâf, adem-i kabul. || – de payer Te'diyeden imtina. || – d'acceptation Kabulden imtina. ◆ Diriğ, esirgeme.

Refusable [s.] Reddolunabilir, adem-i kabulü mümkün, diriğ olunabilir.

Refuser [ft.] Reddetmek, kabul etmemek. ◆ Vermemek, yapmamak, diriğ etmek, esirgemek. || Se – Yememek, içmemek. ◆ Rıza vermemek, kail olmamak.

Réfutable [s.] Redd ü cerh olunabilir, edille ve berâhîn ile iptali mümkün veya kolay.

Réfutation [ims.] Ret, cerh, edille ve berâhîn ile iptal. ◆ Reddiye. || (hk.) Davanın cerh ve reddini mutazammın kaziye ve kıyas.

Réfutatoire [s.] Redd ü cerhi mutazammın.

Réfuter [ft.] Bir müddeâyı redd ü cerh etmek, edille ve berâhîn ile iptal etmek.

Regagner [ft.] Tekrar kazanmak, yeniden kesb etmek. ◆ Dönüp vâsıl olmak, tekrar mebde-i azîmet noktasına dönmek.

Regaillardir [ft.] Yeniden şevk ve gayret vermek, tekrar şevk ve gayreti mûcip olmak. || Se – Yeniden kesb-i şevk etmek, tekrar şevke gelmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Regain [imz.] Çayır biçildikten sonra yeniden biten ot, çayırın ikinci mahsulü.

Régal [imz.] Büyük ve resmî ziyafet. ◆ Pek iyi veya ziyade sevilen yemek. || (mec.) Çok hazzolunan şey. (cm.: des *régals*.)

Régalade [ims.] Ziyafet veriş. || **Boire à la** – Kadeh veya şişeyi dudaklara dokundurmaksızın içmek.

Régalant,e [s.] Beğenilen, hoşa giden, eğlendiren, eğlenceli. (Hemen daima cümle-i menfiyede müsta'meldir).

Régale [imz.] Bir nevi erganun makam-ı mahsusu.

Régale [sms.] (k.) **Eau** – Hâmız-ı azot ile hâmız-ı klor-mâdan mürekkep bir mâyi ki altını hall etmek hassasını hâizdir, mâ-i zerrin.

Régalement [imz.] Bir şey veya yerin düz edilmesi, tesviye.

Régaler [ft.] Ziyafet vermek. ◆ Eğlendirmek. ◆ Düzeltmek, tesviye etmek. ◆ Taksim etmek.

Regard [imz.] Bakış, nazar, nigâh. || **Tourner ses – s vers le ciel** Cenab-ı Hak'tan tazarru etmek. || **Mauvais** – Fena göz, sû-i nazar. ◆ Su yoluna ve lağım vesâireye bakmak için açık bırakılan baca, lağım bacası. || (mec.) İtina ve dikkat. || **En** – Karşı karşıya, mütekabil. || **Au – de** Ait, dair, mütedâir, mensup, mutazammın. || **Mettre en** – Karşı serd ve beyan etmek.

Regardable [s.] Bakılabilir, şâyan-ı nazar, şâyan-ı temâşâ.

Regardant,e [s.] Çok bakan, çok dikkat eden. ◆ Mümsik, hasis. = [imz.] Seyirci.

Regarder [ft.] Bakmak, nazar etmek, nazar atmak. || (mec.) Karşı bulunmak, müteveccih olmak. ◆ Ait olmak, taalluk etmek. ◆ Nazarıyla bakmak. || **– de travers** Hiddetle veya tahkir-âmiz bir nazar ile bakmak, yan yan bakmak. = [fl.] Dikkat etmek. || **– quelqu'un de mauvais œil** Birine sû-i nazar ile, hakaretle bakmak.

Regarnir [ft.] Yeniden donatmak veya teçhiz etmek.

Régate [ims.] Kayık yarışı, müsabaka, seyahat.

Regazonnement [imz.] Yeniden çimenle örtme.

Regazonner [ft.] Yeniden çimenle örtmek.

Regazouiller [ft.] Tekrar terennüm etmek, yeniden teganni etmek.

Regel [imz.] Buzlar çözüldükten sonra tekrar donuş, yeniden incimad.

Regeler [ft.] Tekrar dondurmak. = [fl.] Tekrar don olmak, sular yeniden donmak, incimad etmek.

Régence [ims.] Niyâbet-i hükûmet. ◆ Bu niyâbetin müddet-i imtidadı. ◆ Bir büyük devlete tâbi olan bazı küçük hükûmetlere verilen unvandır: **La – de Tunis** Tunus emâreti. ◆ Böyle bir hükûmet reisinin sıfat ve unvanı, emâret. ◆ Mahalle veya nahiye mektebi muallimliği.

Régénérateur,trice [i.] Yeniden ihya eden, muhyî, müceddid, müessis, bânî-i sânî. = [s.] **Principe** – Bir kavim ve memleketi mesut ve ihya eden usul ve kaide.

Régénératif,ve [s.] Yeniden hayat veren, ihya eden, muhyî, müessir.

Régénération [ims.] Yeniden ihya, tensik. || (t.) – **des chairs** Yeniden et bitme. || **Coupe de** – Kat'-ı mütenâsile.

Régénérer [ft.] Yeniden ihya etmek, tensik etmek, taze hayat vermek. || **Se** – Yeniden kesb-i hayat etmek. || Islah olunmak, tanzim edilmek.

Régent,e [s.] Nâib-i hükûmet. ◆ Bir hükûmet-i tâbianın emiri. = [imz.] Mahalle veya nahiye mektebi muallimi.

Régentation [ims.] Niyâbet-i hükûmet.

Régenter [ft. - fl.] Mahalle veya nahiye mektebinde muallimlik etmek.

Regermer [ft.] Yeniden sürmek, tekrar filizlemek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Régie [ims.] Emaneten idare olunan. ◆ İnhisar, reji. || – **intéressée** Alakadar idare. || **Exécution des travaux par** – İnşaatın idareten icrası. || – **co-intéressée des tabacs** Müşterekü'l-menfaa inhisar-ı duhan idaresi. ◆ Rüsumat emaneti.

Regimbement [imz.] Tepme, çifte atma. ◆ Adem-i itaat.

Regimber [ft.] Tepme vurmak, tepmek, çifte atmak. || (mec.) İtaat etmemek, serkeşlik etmek.

Regimbeur,se [s.] Tepen, çifte vuran. ◆ Gayr-ı mutî, serkeş.

Régime [imz.] Emr-i maişette ittihaz olunan usul ve tarik, suret-i maişet. ◆ Usul-i idare ve hükûmet. ◆ Nizam, usul, tertip, idare. || (nh.) Cümlenin mefhumunu ikmâl eden müteallikat-ı fiilden beheri. || – **direct** Mef'ûlün sarih. || – **indirect** Mef'ûlün gayr-ı sarih. || – **direct déterminé** Mef'ûlün-bih sarih. || – **direct indéterminé** Mef'ûlün-bih gayr-ı sarih. || (nb.) Bir budağın ucundaki meyve salkımı, urcun. || – **paternel** Peder gibi müşfikane idare, usul-i müşfika. || – **sanitaire** Karantina usulü, usul-i sıhhiye. || **Dans le** – Usulünce.

Regiment [imz.] (as.) Alay. || (mec.) Güruh, cemaat, alay, kalabalık, izdiham. || – **d'infanterie** Piyade alayı. || – **de cavalerie** Süvari alayı.

Régimentaire [s.] Alaya mensup ve müteallik; **École** – Alay mektebi.

Réginglette [ims.] Kuş tutmaya mahsus bir nevi küçük tuzak.

Région [ims.] Kutr (aktar), buk'a, iklim. ◆ Taraf, cihet, mahal, nahiye, havali. ◆ Tabaka, hava tabakatının beheri; – **de l'atmosphère** Tabaka-i havâiye. || – **s intertropicales** Nevâhî-i beyne'l-medâreyn. ◆ Derece, pâye, mevki. || (tşr.) Mahal, cihet, nahiye. || – **buccale** Nâhiye-i femiye.

Régional,e [s.] Memleketin bir tarafına veya bazı taraflarına mensup ve müteallik veya mahsus olan. ◆ Bir havaliye mahsus. (cmz.: *régionaux*.)

Régionnaire [s.] Eski Roma memâlikinin bir tarafına mensup ve müteallik olan.

Régir [ft.] İdare ve nezâret etmek, zapt u rapt etmek. || (sr.) (Fiil hakkında) Mef'ûl vesâir müteallikat almak.

Régisseur [imz.] Bir daire veya şubeyi emaneten idare eden adam. ◆ Müdür, idare memuru, mubassır. ◆ Tiyatro oyunlarını sıraya koyan ve oyunculara nezâret eden memur-ı mahsus.

Registre [imz.] Mukavelat vesâir muamelatın kaydına mahsus umumi defter, sicil, kütük; **Les – s de l'État** Defâtir-i resmiye. || **Les – s de l'état civil** Nüfus sicillatı. || **Dépôt général des anciennes archives et des – s du Cadastre** Defterhâne-i hâkânî. ◆ Matbu kitap yaprağının iki sayfası arasındaki tetâbuk yani birinin tamamıyla diğerinin üstüne gelmesi. (*Regître* dahi yazılır.)

Registrer [ft.] Kayd-ı defter etmek, deftere geçirmek.

Réglage [imz.] Kâğıt çizme, cetvel yapma. ◆ Makinenin işleyecek bir hâle vaz'ı.

Règle [ims.] Cetvel tahtası, mıstar. || – **de maçon** Taşçı mıstarı. ◆ Usul, nizam, kaide. || – **de trois simple** Selâse-i müfrede kaidesi. || – **de trois composée** Selâse-i mürekkebe kaidesi. || **Les quatre – s principales** A'mâl-i erbaa kaideleri. ◆ Âdet, numûne, numûne-i imtisal. || **Dans les – s établies** Usulüne tevfikan. = [ims. -cm.] Kadınların âdeti, aybaşı.

Réglé,e [s.] Terbiyeli, uslu. ◆ Muntazam, muttarid. || **Troupes – es** Asâkir-i muntazama, asâkir-i muvazzafa.

Règlement [ims.] Talimat. ◆ Nizamnâme, nizamat. || – **s administratifs** Nizamat-ı idare. || – **s municipaux** Nizamat-ı belediye. || – **militaire** Nizamnâme-i askerî. ◆ Usul-i müttehaze. ◆ Tanzim, tertip, tesviye. || – **d'avarie** Hasarat-ı bahriyenin tesviyesi. || – **de comptes** Kat' ve rü'yet-i muhasebe. || (hk.) – **de juge** Tayin-i merci.

Réglément [h.] Muntazam ve muttarid bir suretle.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Réglementaire [s.] Usul ve kaide veya tertibat ve tanzimata müteallik; **Mesures – s** Tedâbir-i nizamiye.

Réglementairement [s.] Usul ve kaidesine tatbikan. ◆ İdare nizamnâmesine tevfikan.

Réglementation [ims.] Talimat ve nizamnâme ile tayin ve tahdid, taht-ı intizama alma.

Réglementer [ft.] Talimat ve nizamnâme ile tayin ve tahdid etmek, bir nizam ve usul altına almak.

Régler [ft.] Kâğıt çizmek, cetvel yapmak, cetvel ile çizgi çizmek. ◆ Bir nizam ve kaide altına almak, tanzim ve tertip etmek, sıralamak. ◆ Tayin ve tahdid etmek, karar altına almak. ◆ Tesviye etmek, uydurmak, düzeltmek. ◆ Kat' ve tesviye-i hesap etmek. ◆ (Saati) Ayar etmek. || – **des juges** Tayin-i merci etmek.

Réglet [imz.] Tabâatte ufak çizgi ve bunun dökme kalıbı. ◆ İnce ve düz duvar veya tahta çizgisi.

Réglette [ims.] Tabâatte müsta'mel bir nevi küçük cetvel tahtası.

Régleur [imz.] Nota defter vesâire kâğıtlarını çizip cetvel yapan işçi.

Réglisse [imz.] Meyan kökü. || **Suc de** – Meyan balı.

Réglure [ims.] Kâğıt üzerine cetvel ile çizgi çizme tarz ve sureti.

Régnant,e [s.] İcra-yı hükûmet eden, bilfiil mevki-i hükümdarîde bulunan, hüküm-fermâ. || **Ville – e** Pâyitaht. || Hâkim, müessir, nâfiz. || (t.) **Maladie – e** Bir yerde icra-yı hüküm eden hastalık.

Règne [imz.] Hükümdarlık, hükûmet. ◆ Hüküm, nüfuz. || (tt.) Tarih-i tabiinin mebniyyün-aleyhi olan nebatat ve hayvanat ve maâdin kısımlarının beheri, mevâlîd-i selâsenin beheri. ◆ Zümre, tâife.

Régner [fl.] İcra-yı hükûmet etmek, mevki-i hükümdarîde bulunmak. || (mec.) Hüküm ve nüfuz sahibi olmak, hüküm sürmek, hâkim olmak, hükümran olmak. ◆ Tefevvuk etmek, fâik olmak. || – **dans le cœur de quelqu'un** Bir kimsenin kalbine hâkim olmak, birinin aşk ve muhabbetini cezbetmek. ◆ Mevcut ve müttehaz veya mer'î ve muteber olmak. ◆ (İlel-i sâire hakkında) Münteşir olmak, hükmünü icra etmek.

Regnicole [i.] (*regh-ni*) Bir devletin memleketi ahali-i tabiiyesinden ve asliyesinden olan adam.

Regonflement [imz.] Yeniden şişme, yeniden şişirme. ◆ Akan suların yolu kesilmekle kabarıp yükselmesi.

Regonfler [ft.] Yeniden şişirmek.

Regorgeant,e [s.] Çok dolup ağızdan dökülen, taşan.

Regorgement [imz.] Çok dolup ağızdan dökülme, taşma.

Regorger [fl.] Çok dolup ağızdan dökülmek, taşmak. || (mec.) Mebzul olmak. || – **de santé** Sıhhat-i tâmmeye mâlik olmak.

Regouler [ft.] Sû-i muamele ve sertlikle reddetmek. ◆ Bıkıncaya kadar yedirmek. ◆ Hastalığı mûcip olmak. = [fl.] Bir şeyden bıkmak, usanmak.

Regoûter [fl.] Yeniden tatmak, tekrar telezzüz etmek.

Regrat [imz.] İkinci elden perakende satış.

Regrattage [imz.] Yeniden kazıma, duvarı kazımakla temizleyip beyazlatma.

Regratter [ft.] Yeniden kazımak, duvarı kazımakla temizleyip beyazlatmak. || (mec.) Bir alışverişin hesabını gördükten sonra mecmûundan bir miktar tenzil etmek.

Regratterie [ims.] Parça parça satmakla olunan ticaret, perakende satış.

Regrattier,ère [i.] En ufak hesaplardan dahi bir şey tenzil etmeye çalışan adam. ◆ Parça parça satan tacir, hurdacı, perakende satıcı.

Regrès [imz.] (hk.) Tecdid-i cihet.

Regraver [ft.] Yeniden oymak, tekrar hakketmek.

Regravir [ft.] Tekrar tırmalamak [tırmanmak], yeniden tırmalayıp [tırmanıp] yukarı çıkmak.

Regreffer [ft.] Yeniden aşılamak. ◆ Çivit fıçısına bazı ecza karıştırmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Régressif,ve [ims.] (fls.) Geri giden, aksine, tersine giden.

Régression [ims.] (nh.) Kelimeleri bir lakin sıraları muhtelif ve mânâları mütebâyin iki cümle beynindeki münasebet.

Regressivement [zr.] Geri gider surette, aksine.

Regret [imz.] Teessüf, keder. || **Avoir – à quelque chose** Bir şeyi istemeyerek, sıkılarak yapmak. ◆ Nedamet, pişmanlık. || **En être aux – s** Pişman olmak, nâdim olmak, nedamet etmek. || **à** – Maatteessüf.

Regrettable [s.] Teessüf olunacak, şâyan-ı teessüf, müellim. ◆ Bâdî-i teessüf, ağlanacak.

Regrettablement [zr.] Teessüf olunacak bir surette, şâyan-ı teessüf bir surette.

Regretté,e [s.] Fevti bâdî-i teessüf olmuş (adam). (Merhum mânâsıyla müteveffâlar hakkında müsta'meldir.)

Regretter [ft.] Teessüf ve keder etmek, acımak.

Regros [imz.] Büyük kabuk parçası.

Régularisation [ims.] Tanzim ve tertip. ◆ Nizam ve usulüne tevfik.

Régulariser [ft.] Tanzim ve tertip etmek, yoluna koymak, nizam vermek. ◆ Nizam ve usulüne tevfik etmek.

Régularité [ims.] İntizam, ıttırad, mukanneniyet, kaideye mutabakat. ◆ Hüsn-i suret, hüsn-i tertip. ◆ Hüsn-i hareket, devam ve dikkat. ◆ Tenâsüp. || **Fonctionner avec** – Mihver-i layıkta ve daire-i intizamda deveran etmek.

Régulateur,trice [s.] Tanzim ve tertip eden, ayar veren. = [imz.] Bir makinenin ayarını muhafazaya mahsus alet, nâzım, muaddil. || – **de parcours d'une torpille** Bir torpilin mesafe dişlisi. || – **d'immersion** Gatsiye takımı. ◆ Ayar saati.

Régule [ims.] (k.) Bir madenin cüz-i halisi.

Régulier,ère [s.] Muntazam, müretteb, muttarid. ◆ Usul ve nizama muvâfik. ◆ Mütenâsip. ◆ Dikkatli, devamlı, kusursuz ve tahallüfsüz. ◆ Etvar ve harekâtı hüsn-i ahlak ve terbiyeye muvâfik. || (he.) **Figure – ère** Zâviye ve dıl'ları müsâvi şekil, şekl-i muntazam. || (sr.) **Verbe** – Fi'l-i kıyasî, sahih, sâlim. || **Clergé** – Bir tarik-i mahsusa tâbi ruhban güruhu. = [imz. - cm.] Asâkir-i nizamiye, asâkir-i muntazama.

Régulièrement [h.] İntizam ve ıttıradla, muntazaman, muttariden. ◆ Mukannen bir suretle.

Régulus [imz.] (hy.) Kalbü'l-esed denilen necm-i sâbit.

Réhabilitation [ims.] İade-i hukuk-ı memnûa. ◆ İtibar. || – **du failli** Müflisin iade-i itibarı. || – **des condamnés** Mahkûmînin iade-i hukuk-ı memnûası.

Réhabilité [imz.] İade-i hukuk-ı memnûa etmiş kimse. ◆ İade-i itibar eylemiş müflis.

Réhabiliter [ft.] Hukuk-ı memnûanın iadesine karar vermek. ◆ Bir müflisin iade-i itibarına hükmetmek. || **Se** – İade-i hukuk-ı memnûa etmek. ◆ İade-i itibar eylemek.

Réhabituer [ft.] Yeniden alıştırmak.

Reharceler [ft.] Tekrar yormak, yeniden şiddetle işgal etmek.

Rehausse [ims.] Yükselme, terakki-i kıymet, terakki-i fiyat.

Rehaussement [imz.] Yükselme, yükseltme, irtifa, terfi. ◆ Meskûkât ve esham kıymetinin yükselmesi.

Rehausser [ft.] Yükseltmek, çıkarmak, irtika'[101] ve terfi etmek. || (mec.) Canlandırmak, teşci' etmek. ◆ Mübalağa ile medh ü i'zam etmek. ◆ Tezyid etmek, daha parlak göstermek. = [fl.] Yükselmek, çıkmak, terakki etmek.

Rehaut [imz.] Tasviri daha parlak göstermek için yapılan resim taraması.

Reheurter [ft.] Tekrar vurmak.

Rehumecter [ft.] Tekrar ıslatmak, yeniden tertîb etmek.

101 Orijinal metinde bu kelime ارقا şeklinde yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında doğrusunun ارتقاء olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Réimportation [ims.] Bir memleketten çıkmış emtia ve mahsulatın tekrar o memlekete ithali.

Réimporter [ft.] Bir memleketten çıkmış emtia ve mahsulatı tekrar o memlekete ithal etmek.

Reimportuner [ft.] Yeniden tasdi' etmek, tekrar taciz etmek.

Réimposer [ft.] Yeniden vergi tarh etmek. ◆ Yeniden emr ü teklif etmek.

Réimposition [ims.] Yeniden vergi tarhı. ◆ Yeniden tarh olunan vergi. ◆ Yeniden emr ü teklif.

Réimpression [ims.] Bir kitabın tekrar tab'ı.

Réimprimer [ft.] (Kitabı) Yeniden basmak, tekrar tab' ve neşr etmek. || **Se** – Tekrar basılmak, yeniden tab' olunmak.

Rein [imz.] Böbrek, kilye. = [cm.] Belin alt tarafı, böğür. || (mec.) **Avoir les – s solides** Zengin veya kuvvetli olmak. || **Poursuivre, presser quelqu'un l'épée dans les – s** Şiddetle sıkıştırmak, fena surette tazyik etmek. || **Se ceindre les – s** Eteklerini beline bağlayıp kemâl-i gayretle bir işe başlamak.

Reinaire [s.] (nb.) Nebatatın böbreğe müşâbih kısımlarına ıtlak olunur, kilyevî.

Réincorporer [ft.] Yeniden birleştirmek, tekrar zam ve ilave etmek.

Reine [ims.] Kraliçe. ◆ Kral zevcesi, kraliçe. ◆ Satranç taşlarının ikincisi. || (mec.) Bir zümre veya takımın en güzeli, en birincisi: **La rose est la – de fleurs** Gül çiçeklerin en güzelidir. || **La – du bal** Bir baloda bulunan en güzel kadın. || **– des prés** Erkeç sakalı, lihyetü't-teys.

Reine-Claude [ims.] Gayet makbul ayn-ı bakar eriği. (cm.: des *reines-Claudes*.)

Reine-marguerite [ims.] Katmerli ve güzel bir nevi papatya çiçeği, Mudanya güzeli. (cm.: des *reines-marguerites*.)

Reinette yahut **Rainette** [ims.] Pek makbul bir cins Frenk elması.

Réinstallation [ims.] Yeniden tesis veya teessüs.

Réinstaller [ft.] Yeniden yerleştirmek, yeniden tesis etmek.

Reinté,e [s.] Böğrü veya sağrısı geniş ve kuvvetli olan.

Réintégrande [ims.] Bir malın istirdadı.

Réiniégration [ims.] Birinin memuriyet-i sabıkasına tekrar iade edilmesi, ibka.

Réintégrer [fl.] Ma'zûlü memuriyete tayin etmek. || **– en Prison** Yeniden hapsetmek. || **Se** – Tamir olunmak, tecdid olunmak.

Reinterpréter [ft.] Yeniden şerh etmek, tekrar tefsir etmek.

Reinterroger [ft.] Yeniden sual etmek, tekrar istintak etmek.

Reinventer [ft.] Yeniden icat etmek, tekrar ihtirâ etmek.

Reinvention [ims.] Yeniden icat, tekrar ihtirâ.

Réinviter [ft.] Yeniden davet etmek.

Reis [imz.] (*réice*) (Arabîden me'huz) Devlet-i Osmaniye'nin bazı büyük memurlarına verilen unvandır, reis; – **Effendi** Devlet-i Osmaniye'nin eski hariciye nâzırı, reis efendi.

Réitérable [s.] Tekrar verilmesi mümkün, tekrarı kabil, kabil-i tekrar, kabil-i teyit.

Réitération [ims.] Tekrar, teyit, te'kid.

Réitérer [ft.] Tekrar etmek, teyit ettirmek, te'kid etmek.

Reître yahut **Rêtre** [imz.] Kurun-ı Vustâ'da Almanya süvarisi.

Rejaillir [fl.] Fırlamak, sıçramak, feveran etmek. ◆ Ricat edip düşmek. || (mec.) Râci ve ait olmak, dokunmak.

Rejaillissant,e [imz.] Fırlayan, sıçrayan, mütefevvir.

Rejaillissement [imz.] Fırlama, sıçrama, kışkırma, feveran.

Rejaser [ft.] Yeniden gevezelik etmek, tekrar boşboğazlık etmek.

Rejauger [ft.] Yeniden ölçmek.

Réjestion [ims.] Def, ret, tard.

Rejet [imz.] Adem-i kabul, adem-i tasdik, ret. || **– de la demande** İstid'ânın reddi. || **Pro-**

TÜRK DİL KURUMU TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ www.tuba.gov.tr

noncer le – Reddini hükmetmek. ◆ Nakl-i hesap. ◆ Taze filiz.

Rejetable [s.] Adem-i kabul ve reddi mümkün veya lazım olan, kabil-i red, şâyan-ı red, nâmakbul.

Rejeter [ft.] Tekrar atmak. ◆ Geri atmak, def etmek. ◆ Dışarıya atmak, çıkarmak. || (mec.) Kabul etmemek, reddetmek, tasdik etmemek. ◆ Atıf ve isnat etmek, üzerinden atmak.

Rejeton [imz.] Fidan, filiz. || (mec.) Halef, varis, hafid, evlat, zürriyet.

Rejetonner [ft.] Filiz sürmek. ◆ Tenâsül etmek, zürriyet sürmek.

Rejettement [imz.] Def, ret, adem-i kabul.

Rejoindre [ft.] Birleştirmek, yapıştırmak. ◆ Yetişmek, kavuşmak, vâsıl olmak, telakki ve iltihak etmek.

Rejointoiement [imz.] Duvar taşları aralarının kireç ve horasanla doldurulması, derz.

Rejointoyer [ft.] Duvar taşlarının aralarını kireç ve horasanla doldurmak, derz etmek.

Rejouer [ft. - fl.] Yeniden ve tekrar oynamak.

Réjoui,e [s.] Memnun, mesrur, şâdan. ◆ Sevinçli veya sevinci mûcip, sürur-bahş. = [i.] Keyifli, neşeli, güler yüzlü adam.

Réjouir [ft.] Sevindirmek, tesrir etmek. ◆ Ferah ve neşat vermek. || Se – Sevinmek, eğlenmek.

Réjouissance [ims.] Sevinç, sürur, şâdımanî. || (mec.) Kasabın etle beraber sürdüğü kemik vesâire. = [cm.] Şenlik, donanma.

Réjouissant,e [s.] Sevindiren, eğlendiren, müferrih, neşat-bahş.

Rejuger [ft.] Yeniden muhakeme etmek, yeniden hükmetmek.

Rejurer [ft.] Yeniden yemin etmek.

Relabourer [ft.] Yeniden çift sürme, tekrar harâset etme.

Relâchant,e [i. - s.] (t.) Damar vesâireyi gevşeten, murhî, râhî, müsterhî.

Relâche [imz.] Aralık, fâsıla. ◆ Dinlenme, istirahat, teneffüs. ◆ Rahat, huzur-ı bâl. ◆ Tiyatro oyunlarında muvakkat tatil, fâsıla. || – forcée Kaza-yı bahrîden dolayı sefinenin tevakkufu. || Sans – Bilâ-fasıla.

Relâche [ims.] (bhr.) Geminin esbab-ı mücbire ile bir yerde tevakkufu. ◆ Geminin esbab-ı mücbire ile tevakkuf ettiği mahal.

Rélâché,e [s.] Sert ve şedid olmayan, gevşek, kuvvetsiz, tesirsiz; Morale – e Sû-i ahlak, sefâhet.

Relâchement [imz.] Gevşeme, gevşeklik. || (t.) Bağırsakların vesâir âlât-ı dâhiliyenin gevşemesi, istirhâ. || (mec.) Gayretsizlik, rehavet. ◆ İstirahat, teneffüs.

Relâcher [ft.] Gevşetmek. ◆ Koyuvermek, salıvermek. = [fl.] Tenezzül etmek, iddiadan vazgeçmek. ◆ (Gemi hakkında) Esbab-ı mücbire ilcâsıyla bir yerde durmak. || Se – Gayreti elden bırakmak, kesb-i rehavet ve tekâsül etmek.

Relais [imz.] Menzil beygiri, yedek hayvanı. ◆ Menzilhâne. ◆ Menzilhânelerin arasındaki mesafe. ◆ Suyun çekilmesinden ortaya çıkan arazi. || Telgrafhânelerde yol değiştirmeye mahsus alet.

Relaisse [smz.] Avcılar tarafından takip olunmakla yorulup kalan tavşana ıtlak olunur.

Relaisser (se) [fv.] Tevakkuf etmek, nâzil olmak. ◆ Yorulup durmak.

Relancer [ft.] Yeniden atmak, tekrar salmak. ◆ (Avı) Yeniden yerinden çıkarıp takip etmek. || (mec.) Ele koyuncaya kadar takip edip arkasından ayrılmamak. ◆ Sert cevap vermek, şiddetle reddetmek.

Relaps,e [i. - s.] Rafzî olmuş, tevbesini bozmuş adam.

Relargir [ft.] Genişletmek, tevsi' etmek.

Relargissement [imz.] Genişletme, tevsi'.

Relater [ft.] Nakil ve rivayet etmek, zikir ve beyan etmek.

Relateur,trice [ims.] Nâkil, râvi, hâkî.

Relatif,ve [s.] Müteallik, dair, merbut. ◆ Nispetle olan, mütenâsip. ◆ Mutlaka olmayarak diğer bir şeye nispeten bir hâlde bu-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

lunan, nisbî, mukayyed. || (sr.) Pronom – İsm-i mevsul.

Relation [ims.] Taalluk, merbutiyet. ◆ Nispet, münasebet, mukayese. || – s amicales Münasebat-ı dostâne. || Entrer en – s Münasebata girişmek. || Être en – s Münasebatta bulunmak. ◆ Nakil, rivayet, takrir, hikâye. || – s politiques Münasebat-ı siyasiye. || Rupture des – s diplomatiques Kat'-ı münasebat-ı siyasiye.

Relativement [h.] Nispeten, bi'n-nisbe. ◆ – à Dair ve müteallik olarak.

Relativité [ims.] İki şey arasındaki nispet veya tenâsüp, nisbiyet.

Relaver [ft.] Tekrar yıkamak.

Relaxation [ims.] (t.) A'sâb ve adalatın gevşemesi, istirhâ. ◆ Salıverme, tahliye-i sebil.

Relaxer [ft.] Salıvermek, tahliye-i sebil etmek. ◆ Gevşetmek.

Relayer [ft.] Menzilden menzile beygir değiştirmek. || (mec.) Diğer biriyle bir işte münâvebeten çalışmak.

Relayeur [i.] Menzilci, bir menzilhâne idare eden adam.

Relecture [ims.] İkinci kıraat, kıraat-ı sâniye.

Relégation [ims.] Nefy.

Reléguer [ft.] Nefy etmek. || (mec.) Bir tarafa götürmek. || Se – Çekilmek: Se – à la campagne Köye, sayfiyeye çekilmek.

Relent [imz.] Et vesâirenin küflenmesi, küf kokusu.

Rêler (se) [fv.] Yukarıdan aşağı yarılmak.

Relevage [imz.] Kaldırma, ref'. || Posta kutusundan mektubu toplama. ◆ Henüz imal edilen ıslak kâğıdı temizleme.

Relevailles [ims. - cm.] Hıristiyanlarca lohusalıktan kalkan kadının ilk defa kiliseye gittiği gün icra olunan âyin.

Relevé,e [s.] Yüksek, kaim. ◆ Âlî, refî, celil. ◆ (Yenecek şey hakkında) Sert, yakıcı. = [imz.] Suret, hülâsa. || – de compte Hesap pusulası defter veya sicil muhreci, hülâsa-yı hesabiye.

Relevée [ims.] Öğlenden sonraki vakit, ikindi vakti, asr.

Relèvement [imz.] Kaldırma, ref'. ◆ Hesap icmal ve tetkiki. ◆ Yeniden kesb-i kuvvet ve şan ve şükûh. ◆ Ta'biye-i mevki. ◆ Bir mahallin haritasının ihracı. || (mec.) Cihet, kerteriz; – en compas Pusula kerterizi. || – de la terre Sahil kerterizi. || – d'un navire Bir geminin kerterizi. || – d'une étoile Bir kevkebin cihet-i kerterizi. || – en degrés Derece cihetinden kerteriz. || – magnétique Kerteriz mıknatısı. || Prendre un – Kerteriz etmek.

Relever [ft.] Kaldırmak. ◆ Harap olmuş bir bina vesâireyi yeniden yapmak. ◆ Oturmuş gemiyi kurtarıp yüzdürmek. || (mec.) Sert cevap vermek, bozmak. ◆ Meydana çıkarmak, artırmak. ◆ Methetmek. ◆ Bir mecburiyet veya taahhütten kurtarmak, affetmek. ◆ Mevki ve vaziyetini tayin ve tahdid etmek. ◆ (Nöbetçi vesâireyi) Değiştirmek. ◆ (Yenecek bir şeyi) Biber ve baharat ilavesiyle sert ve yakıcı etmek. || – le gant Düello teklifini kabul etmek. || – une circonstance Bir hususa ehemmiyet vermek, bir keyfiyet üzerinde dayanmak. || – une maison, une famille Bir evi, bir aileyi eski hâl-i refahına îsal eylemek. || – quelqu'un Bir kimseyi hâl-i sefaletten kurtarmak. || – le courage Tezyid-i gayret etmek, teşvik etmek. || – la conversation Bir muhavereyi canlandırmak, ihya etmek, muhavereye şevk vermek. = [fl.] Hastalıktan veya lohusalıktan kalkmak yahut iyileşmeye başlamak. ◆ Tâbi olmak, mülhak olmak, taht-ı tasarruf veya idaresinde bulunmak. || Se – Haysiyet ve itibar ve servetçe kendini toplayıp yeniden terakki etmek. ◆ Canlanmak, kesb-i hayat etmek. ◆ Mahmurluktan kalkmak. ◆ Münâvebe ile çalışmak.

Releveur [imz. - s.] (tşr.) Merbut bulundukları âzâyı kaldıran adalâta ıtlak olunur, râfi', râfia.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Reliage [imz.] Fıçının yeniden çemberle bağlanması, yeni çember takma.

Relief [imz.] Kabartma olarak mahkûk taş, kabartma, müsennem; **Haut** – Kabartması yüksek mahkûk taş, müsennem-i âlâ; **Demi** – Kabartması orta olan, müsennem-i evsat; **Bas** – Kabartması alçak olan, müsennem-i ednâ; **Figure en** – Kabartma tasvir. ◆ Bir şeyin zıddıyla meydana çıkan parlaklığı, revnak. ‖ (as.) – **absolu** İrtifa-ı aslî. ‖ – **du parapet** Havale. = [cm.] Taam bakiyesi.

Rélier [ft.] Yeniden bağlamak, tekrar raptetmek. ◆ (Kitap) Ciltletmek, teclid etmek. ◆ Fıçıya çember geçirmek. ◆ İrtibat ve ihtilat peydâ ettirmek.

Relieur [imz.] Mücellit.

Religieusement [h.] Diyanetle, diyanetkârâne, muttakiyâne. ◆ Tamamıyla, bilâ-tahallüf, sadıkâne.

Religieux,se [s.] Dine veya takvaya mensup ve müteallik, diyanetkârâne, muttakiyâne. ◆ Mütedeyyin, dindar, muttaki. ‖ (mec.) Tahallüfsüz, pek dikkatli, riâyetkâr. = [i.] Rahip, rahibe.

Religion [ims.] Din, iman, mezhep. ◆ Diyanet, takva. ‖ **Entrer en** – Rahip olmak. ‖ – **d'État** Mezheb-i resmî. ‖ **Les différents** – **s** Edyan-ı muhtelife. ‖ (mec.) Pek mukaddes addolunarak ziyadesiyle riâyet olunan şey. ‖ **Se faire une** – **de quelque chose** Bir işi vazife-i zimmet addetmek.

Religionnaire [i.] Protestan.

Religiosité [ims.] Edyan-ı mevcudenin hiçbirine tevâfuk etmez efkâr ve hissiyat-ı diniye.

Reliquaire [imz.] Müteveffâ bir azizin yadigâr makamında saklanılan eşya-yı mahsusasının yahut kemiklerinin hıfzına mahsus sandık.

Reliquat [imz.] Hesap gördükten sonra kalan borç, bakiye-i hesap, bakaya, ilişik. ‖ (t.) Âsâr-ı mütebâkiye-i maraz.

Reliquataire [i.] Hesap görüldükten sonra borcu kalan adam.

Relique [ims.] Yadigâr-ı mukaddes makamında hıfzolunan şey. ◆ Kadid. ◆ Cenaze. ‖ (mec.) Pek büyük bir dikkatle saklanılan şey, zî-kıymet eser-i atik.

Relire [ft.] Yeniden okumak, bir daha kıraat etmek. ‖ **Se** – Yazdığını okumak.

Reliure [ims.] Kitap teclidi, mücellitlik.

Relocation [ims.] Yeniden îcar ve istîcar ve bunun mukavele-i mahsusası, tecdid-i îcar.

Reloger [ft.] Eski ikametgâhına tekrar yerleştirmek. = [fl.] Tekrar eski ikametgâhında yerleşmek. ‖ **Se** – Tekrar yerleşmek, yeniden oturmak.

Relouer [fl.] Yeniden îcar veya istîcar etmek. ◆ Toptan kiralanmış bir evin bir daire veya odasını îcar yahut istîcar etmek.

Relouer [ft.] Tekrar medh ü senâ etmek.

Reluctant,e [s.] Muhalif, muarız, serkeş, âsi.

Reluire [ft.] Ziyayı aksettirerek parlamak, parıldamak, şaşaa-pâş olmak.

Reluisant,e [s.] Parlayan, parlak, lâmi'.

Reluquer [ft.] Göz ucuyla bakmak. ◆ Göz dikmek.

Relutter [ft.] Tekrar musâraa etmek, tekrar mübâreze etmek, tekrar cenkleşmek. ◆ Tekrar güreşmek.

Remâcher [ft.] Yeniden ve bir daha çiğnemek, geviş getirmek. ‖ (mec.) İyice düşünmek, mütalaa etmek.

Remaçonner [ft.] Bir duvarı yeniden yapmak.

Remanger [ft. - fl.] Tekrar yemek, bir daha yemek.

Remaniable [s.] Tashihi kabil, kabil-i tashih.

Remaniement yahut **Remanîment** [imz.] Tekrar el ile yoklama, yeniden elden geçirme. ◆ Tesviye: – **des rues** Tesviye-i turuk. ‖ (tba.) Hîn-i tashihte satır ve sayfaların yürütülmesi.

Remanier [ft.] Yeniden el ile yoklamak, tekrar elden geçirmek. ‖ (tba.) Tashihleri yaparken satır ve sayfaları yürütmek.

Remanîment [imz.] (mr. Remaniement.)

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Remarchander [ft.] Yeniden pazarlık etmek.

Remarcher [fl.] Yeniden yürümek, tekrar yola çıkmak.

Remariage [imz.] Yeniden evlenme, ikinci tezehhül.

Remarier [ft.] Yeniden evlendirmek. || **Se** – Yeniden evlenmek.

Remarquable [s.] Şâyan-ı dikkat, câlib-i dikkat. ◆ Be-nâm, meşhur.

Remarquablement [h.] Şâyan-ı dikkat bir suretle, celb-i dikkat edecek surette.

Remarque [ims.] Mütalaa, mülâhaza. ◆ İşaret, tembih. ◆ Hâşiye.

Remarquer [ft.] Yeniden işaret etmek, yeniden nişan koymak. ◆ Dikkat etmek, dikkatle bakıp görmek. ◆ Fark etmek, farkına varmak, sezmek. || **Faire** – Nazar-ı dikkati celb etmek.

Remballage [imz.] Yeniden sandıklara koyma veya denk bağlama.

Remballer [ft.] Yeniden sandıklara koymak veya denk bağlamak.

Rembarquement [imz.] Yeniden gemiye koyma veya girme.

Rembarquer [ft.] Yeniden gemiye tahmil etmek. || **Se** – Yeniden gemiye binmek. || (mec.) Bir işe yeniden teşebbüs etmek.

Rembarrer [ft.] Şiddetle tutup yerine oturtmak. || – **quelqu'un** Birini şiddetle zemmetmek.

Rembellir [ft.] Daha ziyade güzelletmek, daha ziyade letafet vermek.

Remblai [imz.] Bir mahal veya tarikin tesviye ve terfii için toprak doldurma, imlâ. ◆ Bu suretle tesviye ve imlâ edilmiş mahal, dolma.

Remblaver [ft.] (Tarlaya) Buğday ekmek.

Remblayer [ft.] Bir mahalli tesviye veya terfi için toprakla doldurmak.

Remboîtement [imz.] Tekrar yerine koyma, yeniden yerleştirme, birbirine girdirme.

Remboîter [ft.] Tekrar yerine koymak, yeniden yerleştirmek.

Rembourrement [imz.] Yün veya kıtık vesâire ile doldurma.

Rembourrer [ft.] Yün veya kıtık vesâire ile doldurmak. || **Se** – Çok yemek.

Remboursabilité [ims.] Ödenebilme, kabiliyet-i te'diye, lüzum-ı te'diye.

Remboursable [s.] Ödenecek, te'diyesi lazım gelen, vâcibü't-te'diye, lazımü'l-edâ, te'diyesi mümkün. || **Une dette** – Te'diyesi lazım gelen bir deyn, te'diyesi mümkün bir deyn.

Remboursement [imz.] Ödeme, te'diye, tesviye. || **Contre** – Malın hîn-i ahz ve tesellümünde esmanının te'diyesi. || **Faire suivre les frais en** – yahut: **Prendre les frais en** – Masârifat-ı vâkieyi konşimentoya karşılık vermek.

Rembourser [ft.] Ödemek, vermek, te'diye ve tesviye etmek. || **Rester libre de** – Her vakit te'diye-i deyne salâhiyeti olmak. || Mukabele teşkil etmek. ◆ (Fena mânâ ile) Ahz etmek: **Il rembourse deux coups d'épée** İki kılıç darbesi ahz etti.

Rembraser [ft.] Tekrar yakmak, tekrar ihrak etmek. || Tekrar iş'al etmek.

Rembrasser [ft.] Tekrar kucaklamak, yeniden der-âguş etmek.

Rembrunir [ft.] Esmerletmek, karartmak. = [fl.] Esmerlenmek, kararmak. || **Se** – (mec.) Hazin ve mükedder olmak. ◆ (Hava hakkında) Kararmak, bulutlar çıkmak.

Rembrunissement [imz.] Esmerlenme, kararma. ◆ Esmerlik.

Rembuchement [imz.] Geyiğin çekilip yuvasına girmesi.

Rembucher (**se**) [fl.] Geyik hakkında) Çekilip yuvasına girmek, kaçmak.

Remède [imz.] İlaç, deva; – **s officinaux** Edviye-i müstahzara; – **s magistraux** Edviye-i emriye. || – **s secrets** Terkibi meçhul muâlecat. || (mec.) Çare, tedbir.

Remédiable [s.] İlacı bulunur, tamiri mümkün.

Remédiement [imz.] İlaç bulma, çare bulma, tedbir düşünme, çare-sâz olma.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Remédier [fl.] İlaç bulmak, çare bulmak, tedbir düşünmek, çare-sâz olmak; – **au mal** Fenalığın defi çaresini düşünmek.

Remêler [ft.] Yeniden karıştırmak, tekrar halt ve mezcetmek.

Remêleuse [ims.] Çikolata hamurunu yoğurmaya mahsus alet.

Remembrance [ims.] Yadigâr. (Eskidir.)

Remémoratif,ve [s.] Der-hatır ettirmeye mahsus, yâd ve tezkâra mensup, muhtır.

Remémoration [ims.] Der-hatır etme, tahattur.

Remémorer [ft.] Hatıra getirtmek, ihtar etmek. || **Se** – Kendi hatırına getirmek, der-hatır etmek.

Remenacer [ft.] Tekrar tehdit etmek.

Remener [ft.] Tekrar yerine götürmek, yerine sevk ve iade etmek.

Remerciement yahut **Remercîment** [imz.] Teşekkür, ifâ-yı şükran. ◆ Teşekkürat, ifâ-yı teşekkür zımnında söylenilen sözler; **Adresse de** – Teşekkürnâme, mazbata-i teşekküriye. || **Lettre de** – İltifatnâme.

Remercier [ft.] Teşekkür etmek, beyan-ı memnuniyet etmek. ◆ Hamd ve şükür etmek. ◆ Nezaketle reddetmek, birini memuriyetinden affetmek, azletmek.

Reméré [imz.] (hk.) Vefa; **Vente à** – Bey' bi'l-vefa; **Pacte de** – Şart-ı vefa.

Remesurer [ft.] Tekrar ölçmek.

Remettre [ft.] Tekrar yerine koymak. ◆ Tekrar giymek. ◆ Teslim etmek. ◆ Emanet bırakmak. || – **de l'argent dans une ville** Bir mahalle poliçe ile akçe göndermek. || – **une question sur le tapis** Bir meseleyi yeniden mevki-i müzakereye vaz' etmek, tekrar mevzubahis eylemek. || (mec.) Barıştırmak. ◆ İade-i sıhhat ettirmek, yaramak. ◆ Teskin etmek. ◆ Tevdî etmek. ◆ Tanımak, tasdik etmek. ◆ Affetmek. ◆ Tehir ve ta'vik etmek. || **Se** – Yeniden başlamak, mübâşeret etmek. ◆ Yerine oturmak. ◆ İade-i sıhhat etmek. ◆ Der-hatır etmek. ◆ Teahhur etmek. ◆ Affolunmak. ◆ Barışmak. || **S'en** – **à** Birinin rey ve kavline bırakmak, havale etmek.

Remeubler [ft.] Yeniden döşetmek, esas-ı beytiyeyi tecdid etmek.

Rémiges [ims. - cm.] (tt.) Kuşların kalın tüyleri, kübbar-ı rîşat, havâfî.

Réminiscence [ims.] Der-hatır ediş, hayal kabîlinden olan tahattur.

Remisage [imz.] Arabanın arabalığa idhali.

Remise [ims.] Bir şeyin tekrar yerine konması. ◆ Tenzil-i fiyat. ◆ Matlubattan bir kısmının medyuna terki. ◆ Teslim ve tevdî. ◆ (Para) Gönderme. ◆ İskonto, ikramiye, tenzil. ◆ Mücâzatın kısmen affi. ◆ İbra, ıskat: – **de la dette** Deynden ibra. ◆ Tahsilattan tahsildarlara verilen miktar, tahsiliye; **Les demandes en** – Verginin tenzili hakkındaki müsted'ayat. ◆ Sonraya bırakış, tehir, ta'vik, temhil, mühlet verme: **Demander la** – İstimhal etmek. ◆ Arabaların vaz'ına mahsus örtülü mahal, arabalık. || **Voiture de** – Kira arabası. || – **des caïks** Kayıkhâne. || – **de place en place** Mugayeret-i mahal. || – **des doits arriérés** Vergi veya tekâlifin bakayasından muafiyet.

Remise [imz.] Arabalıkta müşteriler için müheyyâ duran kira arabası.

Remiser [ft.] Arabayı arabalığa sokmak.

Remisier [imz.] Borsa simsarı.

Rémissible [s.] Affolunabilir veya affolunması lazım gelen, kabil-i af, şâyan-ı af.

Rémission [ims.] Af, safh. ◆ Merhamet, rahm. || (t.) Hastalık şiddetinin geçmesi, hiffet-i hummâ, tenâkus, sükûnet-i hummâ.

Remittence [ims.] (t.) Tereddüt, irtidad.

Rémittent,e [s.] (t.) Aralık aralık kesb-i hiffet ve sükûnet eden; **Fièvre** – **e** Hummâ-yı müteredde, hummâ-yı mütesekkine.

Remmaillage [imz.] Çorap vesâir örme kumaşları örme ile tamir.

Remmailler [ft.] Çorap vesâir örme kumaşları örerek tamir etmek.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Remmailloter [ft.] (Çocuğu) Tekrar kundağa bağlamak, yeniden kundaklamak.

Remmancher [ft.] Tekrar sap geçirmek veya kulp takmak.

Remmener [ft.] Geri götürmek, iade etmek.

Remodeler [ft.] Yeniden şekil ve biçim vermek.

Rémois,e [i. - s.] Fransa'nın Rems[102] şehri ahalisinden olan, Remsli.

Rémolade [ims.] (mr. Remoulade.)

Remole [ims.] (bhr.) Girdap, varta. ◆ Şiddetli akıntı.

Remondage [imz.] Yeniden temizleme, tekrar budama.

Remonder [ft.] Yeniden temizlemek, tekrar budamak.

Remontage [imz.] Yukarıya çıkış. ◆ Akıntıya karşı gidiş. ◆ Saatin kurulması. ◆ Çizmelerin altının tecdidi. ◆ Sökülmüş esliha yahut makinelerin takılması, kurulması.

Remonte [ims.] Süvarinin rikâbı. || (as.) Süvari askeri için hayvanat mubâyaası, süvari hayvanatı tedariki.

Remonter [fl.] Yeniden çıkmak, tekrar binmek. ◆ Yukarıya kalkmak. ◆ Akıntıya karşı gitmek. ◆ Hava lodostan poyraza dönmek. || (nb.) Tekrar çiçeğe gelmek veya tekrar meyve vermek. || (mec.) Fiyatça çıkmak, terakki etmek, pahalanmak. ◆ Nesilce veya kıdemce vâsıl olmak. = [ft.] Hayvanlarını değiştirmek, başka hayvanlara irkâb etmek. ◆ Yeniden teçhiz etmek, yeniden malzemesini tedarik etmek. ◆ Yeni kiriş takmak. ◆ Sökülmüş esliha veya makineleri takmak. ◆ Kurmak (saat ve emsalini). || – **d'une très haute antiquité** Pek kadim olmak. || – **à l'antiquité la plus reculée** Mine'l-kadim mevcut olmak. || – **un fleuve** Nehrin mecrası aksine gitmek. || – **des bottes** Çizmelerin altını değiştirerek tamir etmek. || – **un horloge** Çalar saati kurmak. || (mec.) – **le moral de** Şevk ve gayret vermek. || **Se** – Yeniden malzemesini tedarik etmek.

Remontoir [imz.] Saatin anahtarsız ve açılmaksızın sapından kurulmasına yarar aleti. || **Montre à** – Sapından kurulan saat, anahtarsız saat.

Remontrance [ims.] Ta'zir, tevbih, birinin kabahatini yüzüne vurma. ◆ İhtar, tembih, vesâyâ.

Remontrant [imz.] Ta'zir ve tevbih eden adam.

Remontrer [ft.] Birinin kabahatini yüzüne vurmak, ta'zir ve tevbih etmek. ◆ Bir hareketin mehâzirini göstermek, ihtar ve tembih etmek. || **Se** – Yeniden kendini göstermek, tekrar görünmek.

Remontreur [imz.] Ta'zir eden kimse, tevbih eden kimse, birinin kabahatini yüzüne vuran kimse.

Remoquer [ft.] Tekrar latife etmek, yeniden şaka etmek. || **Se** – Yeniden istihzâ etmek, tekrar maytaba almak.

Remora [imz.] yahut **Remore** [ims.] Gemilerin hareketine mani olduğu zu'm olunan engel balığı, semek-i musâsa. || Mani, engel.

Remordre [ft.] Yeniden ve tekrar ısırmak. || (mec.) Tekrar hücum etmek.

Remords [imz.] Vicdan rahatsızlığı, nedamet. || – **de conscience** Azab-ı vicdanî.

Remore [ims.] (mr. Remora.)

Remorquage [imz.] Geminin diğer gemi veya vapur tarafından halat ile çekilmesi.

Remorque [ims.] Gemiyi diğer bir gemi yahut vapura bağlayarak çekme. ◆ Böyle bağlamaya yarayan halat.

Remorquer [ft.] (Gemi hakkında) Diğer bir gemiyi çekmek. ◆ Çekmek, cer etmek.

Remorqueur [imz. - s.] Gemi çekmeye mahsus vapur, römorkör.

Remorqueuse [ims.] Demiryol vagonlarını çeken makine, lokomotif.

102 Reims.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tubaarsiv.com

Remotis (à) [h.] (Latince kelime) Tenhada, ayrı bir yerde.

Remoucher [ft.] Tekrar burnu silmek, yeniden sümkürtmek. || **Se** – Yeniden burnunu silmek, tekrar sümkürmek.

Remoudre [ft.] Tekrar öğütmek, tahn etmek.

Remoudre [ft.] Tekrar bilemek.

Remouiller [ft.] Yeniden ıslatmak. || (bhr.) Yeniden demir atmak.

Remouillure [imz.] (Ekmek) Hamurunu tecdid etme.

Rémoulade [ims.] Hardallı bir nevi yemek terbiyesi.

Rémoulage [imz.] Dövülen buğdaydan çıkan kepek, buğday posası.

Remouler [ft.] Yeniden kalıp çıkarmak.

Remouleur [imz.] Bileyici.

Remous [imz.] Yürümekte olan geminin sağ ve sol taraflarında deniz yayıntılarının peydâ ettiği dalgalar. ◆ Akan veya mütemevvic bulunan suyun bir maniye tesadüfüyle hâsıl olan telâtum, kıyı anaforu.

Rempaillage [imz.] Sandalye hasırının vesâir hasıra müteallik şeylerin yeniden imal ve tamiri.

Rempailler [ft.] Sandalye vesâirenin hasırını yeniden yapmak.

Rempailleur,se [i.] Sandalye vesâire hasırını yapan hasırcı, sandalyeci.

Remparer (se) [fv.] (as.) Bir hücum ve taarruza karşı siper almak, esbab-ı müdafaa tedarik etmek. ◆ Yeniden zapt ve istila etmek.

Rempart [imz.] Toprak tabya, siper, kale bedeni. || (mec.) Vasıta-i müdafaa. ◆ Sedd-i mümânaat. || **Ligne de – s** İmdat hattı.

Rempirer [fl.] Tekrar fenalaşmak.

Remplaçant,e [i.] Halef. ◆ Vekil, kaymakam. = [imz.] (as.) Kurası isabet eden adamın verdiği bedel-i şahsî, bedel.

Remplacement [imz.] Bir şeyin yerine diğer bir şeyin vaz'ı, bedel. ◆ Bir memurun azliyle diğerinin nasbı. || – **militaire** Bedel-i şahsî itâsı.

Remplacer [ft.] Halefi olmak. ◆ Azledip yerine diğerini nasb etmek, değiştirmek. ◆ Birinin vekil ve kaymakamı olmak, vekâlet etmek. ◆ Bedel yazılmak, bedel gitmek. ◆ (Akçeyi) Yatırmak. || **Se** – Halef selef olmak. ◆ Değişmek.

Remplage [imz.] Eksik olan şarap fıçısının doldurulması.

Rempli [imz.] Kumaş ve libasın dikiş yerindeki kırılması, kasma, kasıntı.

Remplir [ft.] Doldurmak, imlâ etmek. ◆ İkmal ve itmam etmek. ◆ Koçan vesâir evrak-ı matbuanın açık yerlerini doldurmak. ◆ Masrufat, makbuzat te'diye etmek. || (mec.) Tutmak, bulunmak: – **une place** Bir mansıbda bulunmak. ◆ İfâ ve icra etmek, yerine getirmek. ◆ Sarf ve isti'mal etmek. || **Se** – Dolmak, memlû olmak. || **Se – de quelque chose** Yalnız bir şeye nasb-ı nazar-ı dikkat etmek. || – **les formalités légale** Muamelat-ı kanuniyeyi ifâ etmek.

Remplissage [imz.] Doldurma, imlâ. ◆ Sadedden hariç ve lüzumsuz tafsilat, imlâ-yı sahâif, imlâ-yı sütun, haşviyat. || **Bande de** – Takoz loçası.

Remplisseuse [ims.] Dantelaları tamir eden kadın.

Remploi [imz.] Satılan bir mülk yahut eşya esmanının bir yere yatırılması, faize verilmesi veya emval-i sâire iştirâsı, istibdal.

Remployable [s.] Tekrar isti'mali mümkün, yeniden kabil-i isti'mal.

Remployer [ft.] Yeniden isti'mal veya istihdam etmek.

Remplumer (se) [fv.] (Kuş hakkında) Yeniden tüy çıkarmak, yeniden tüylenmek. || (mec.) Yeniden işini yoluna koymak. = [ft.] Yeniden tüyler ile tezyin etmek.

Rempocher [ft.] Yeniden cebe koymak.

Rempoigner [ft.] Yeniden tutmak, tekrar derdest etmek, tevkif etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rempoisonner [ft.] Tekrar tesmim etmek.

Rempoissonnement [imz.] Bir havuz veya gölün yeniden balıkla doldurulması.

Rempoissonner [ft.] (Bir havuz veya gölü) Yeniden balıkla doldurmak.

Remporter [ft.] Bir yere götürülmüş bir şeyi tekrar kaldırıp götürmek. ◆ Kaldırmak, götürmek. ‖ (mec.) Kazanmak, galip gelmek, yenmek. ‖ – **une victoire** İhraz-ı muzafferiyet etmek.

Rempotage [imz.] Saksı tebdili, bir çiçek veya ağacın bir saksıdan diğerine nakli.

Rempoter [ft.] Saksı değiştirmek, bir çiçek veya ağacı bir saksıdan diğerine nakletmek.

Remprisonner [ft.] Tekrar hapsetmek.

Remuable [s.] Kabil-i tahrik, metanetsiz, gayr-ı sabit.

Remuage [imz.] Oynatma, tahrik, yer değiştirme, akdırma. ◆ Savurma.

Remuant,e [s.] Oynar, kımıldanır, müteharrik. ‖ (mec.) Rahat durmaz, bir yerde duramaz. ◆ Muharrik, müşevvik.

Remue-ménage [imz.] Naklolunacak eşya ve esas-ı beytiye vesâirenin altüst olması, eşya karışıklığı. ‖ (mec.) Karışıklık, telaş. (cm.: des *remue-ménage*.)

Remuement yahut **Remûment** [imz.] Oynama, kımıldanma, hareket. ◆ Oynatma, kımıldatma, tahrik, nakil. ‖ (mec.) Karışıklık, iğtişaş.

Remue-queue [imz.] (mr. Buchequeue.)

Remuer [ft.] Oynatmak, kımıldatmak, tahrik etmek. ◆ Yerinden oynatmak veya kaldırmak, nakletmek. ‖ (mec.) Telaşı mûcip olmak, tahrik etmek, tehyic etmek, heyecanı mûcip olmak. = [fl.] Yerinde durmamak, bir yerde duramamak. ‖ **Se** – Oynamak, kımıldanmak, hareket etmek. ‖ (mec.) Çabalamak, sa'y etmek.

Remueuse [ims.] Dadı, dâye.

Remugle [imz.] Çok vakit kapalı duran şeylerin kesb ettikleri taaffün.

Remûment [imz.] (mr. Remuement.)

Rémunérateur,trice [i. - s.] Ecir ve mükâfat veren.

Rémunération [ims.] Mükâfat, ecir, ücret.

Rémunératoire [s.] Ecir ve mükâfata müteallik. ‖ **Legs, donation** – Mükâfat olarak edilen vasiyet, hibe.

Rémunérer [ft.] Ecir ve mükâfat vermek, mükâfata nâil etmek.

Renâcler [ft.] Burundan şiddet ve gürültü ile soluk almak, nefesini çekmek. ‖ (mec.) Tereddüt etmek.

Renaissance [ims.] Taze hayat buluş, ihya. ◆ Fransa'da ulûm ve maarifin ihyasına mübâşeret olunduğu Birinci Fransuva'nın devrine ıtlak olunur, devr-i teceddüd. ‖ **Style** – Fransa'da on beşinci ve on altıncı asr-ı miladîde ittihaz olunan tarz ve usul-i mimari.

Renaissant,e [s.] Yeniden doğan, yeniden biten. ◆ Taze hayat bulan.

Renaître [fl.] Yeniden doğmak, yeniden zuhur etmek veya bitmek. ◆ Taze hayat bulmak, ihya olunmak.

Rénal,e [s.] (tşr.) Böbreğe müteallik, kilyevî. ‖ **Artère – e** Şiryan-ı kilyevî. (cm.: *rénaux*.)

Renard [imz.] Tilki, sa'leb, rûbâh. ‖ (mec.) Hilekâr ve dessas adam.

Renarde [ims.] Dişi tilki.

Renardeau [imz.] Tilki yavrusu.

Renarder [ft.] Tilki gibi hiyel ve desâis kurmak. ◆ Kay etmek.

Renarderie [ims.] Hile, vesile, hud'a, hilekârlık.

Renardier [imz.] Bir arazinin tilkilerini tutup itlâf etmeye memur adam.

Renardière [ims.] Tilki ini, yatağı, yuvası.

Renaviguer [ft.] Tekrar icra-yı seyr ü sefer etmek.

Rencaissage [imz.] Bir nebatın sandık veya saksısını değiştirip yeniden sandığa koyma.

Rencaisser [ft.] Bir nebatın sandık veya saksısını değiştirip yeniden sandığa koymak:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– des orangers Portakal ağaçlarının o vechile sandığını değiştirmek. ◆ Para sandığına vaz' etmek, istîfâ etmek.

Renchaîner [ft.] Yeniden zincire koymak.

Renchéri,e [i.] Nazlı alışmış ve bir şey beğenmez adam. || Faire le –, la – e Nazlanmak. = [s.] Pahalı, fiyatlı. || Le blé est fort – Buğday çok pahalıdır, çok pahalanmıştır.

Renchérir [ft.] Pahasını artırmak, pahalandırmak. = [fl.] Pahalanmak. || (mec.) Zam ve ilave etmek, ilave ile nakletmek. || – sur quelqu'un Bir kimse hakkında yalan yanlış şeyler söylemek.

Renchérissement [imz.] Fiyatça çıkma, pahalanma, galâ.

Rencloîtrer [ft.] Tekrar manastıra koymak.

Renclore [ft.] Tekrar etrafını çit ile ihâta etmek, kapamak.

Rencogner [ft.] Bir köşeye sıkıştırmak.

Rencontre [ims.] Tesadüf, rast gelme, tesadüfen buluşma, müsâdefe. ◆ Çarpışma, müsâdeme. ◆ Muharebe, mübâreze, mücadele. || Aller à la – İstikbaline çıkmak, istikbal etmek. || Marchandises de – Elden düşme ve kelepir mallar. || (mec.) Hâl, takdir, suret.

Rencontré,e [s.] Bulunmuş, düşünülmüş (söz vesâire).

Rencontrer [ft.] Rast gelmek, tesadüf etmek. = [fl.] Bulmak, keşfetmek. || Se – Tesadüf olunmak, tesadüfen bulunmak. ◆ Tesadüfen tevâfuk etmek. ◆ Tesadüfen buluşmak. ◆ Bulunmak, mevcut olmak.

Rendage [imz.] Mevadd-ı iptidâiyenin imalinde husule gelen mevadd-ı mamule miktarı. ◆ Kireç kuyusunda hâsılat-ı yevmiye.

Rendant,e [s.] Çok hâsılat veren. ◆ (Çocuk) Daima kusan.

Rendement [imz.] Hâsılat ve vâridat miktarı; – annuel Hâsılat-ı seneviye; – des impôts Vergi vâridatı. || (as.) – d'un canon Bir topun tesiri, kuvve-i muayyenesi. || (cr.) – d'une machine Bir makinenin fennen sabit olan kuvveti.

Rendetter (se) [fv.] Yeniden borç altına girmek.

Rendez-vous [imz.] Bir vakit ve mahall-i muayyende mülakat etmek üzere edilen kavil ve karar. ◆ Tayin olunmuş mahall-i mülakat, mev'id-i mülakat, görüşecek yer.

Rendormir [ft.] Tekrar uyutmak. = [fl.] Tekrar uyumak.

Rendosser [ft.] Tekrar sırtına almak, tekrar giyinmek.

Rendoubler [ft.] Libas ve kumaşı dikilmek üzere kırmak, katlamak.

Rendre [ft.] Geri vermek, ret ve iade etmek. ◆ Nakletmek, götürmek, gezdirmek. ◆ Kay etmek. ◆ Mukabele bi'l-misl icra etmek. ◆ Teslim etmek. ◆ Hâsılat vermek, hâsıl etmek, vermek, çıkarmak. ◆ Neşretmek. ◆ Vaz' etmek. ◆ Tasvir etmek, mislini yapmak. ◆ Tercüme etmek. ◆ Hükmetmek, hükmünü vermek. ◆ Etmek, hâline getirmek. ◆ Kazandırmak. || – l'âme Ölmek, teslim-i ruh etmek. || – grâce Teşekkür etmek. || – les armes Teslim olmak, teslim-i silah etmek, ve (mec.) ilzam olunmak. || – la justice İcra-yı hükûmet etmek, idare etmek. || – justice Hak vermek, hakkını tanımak, ihkak-ı hak etmek. || – la parole Birini vaat ve taahhüdünden kurtarmak. || – service İyilik etmek. || – visite Ziyaret etmek, ziyaretine gitmek. || – le salut Redd-i selam etmek, selam almak; – les honneurs militaires Merasim-i ihtirâmiye-i askeriyeyi ifâ etmek. || – la confiance İtminan hâsıl etmek. || – compte Hesap vermek. || – témoignage Şahâdet etmek. || Se – Gitmek, nakletmek. ◆ Dökülmek, munsab olmak. || (mec.) Görünmek, kendini göstermek. ◆ Teslim olmak, râm olmak. ◆ Razı olmak. || Se – maître de… Zapt veya galebe etmek. || Se – compte Takdir etmek. || Se – à la demande de… Talebini is'af etmek.

Rendu [imz.] (mr. Prêté.)

TÜBA TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tubaed.tr

Rendu,e [s.] Yorgun, fütur ve taab getirmiş. ◆ Yetişmiş, vâsıl. ‖ **Jugement** – Verilen hüküm, lâhık olan hüküm. ‖ **Compte** – Bir kitap mebniyyün-aleyhinin veya bir hâl ve vakanın hülâsası, müfadı, fezlekesi. ◆ Zabıtnâme. ‖ – **à bord** Vapur veya gemide teslim edilmek üzere.

Renduire [ft.] Yeniden sürmek veya sıvamak.

Rendurcir [ft.] Sertleştirmek, katılaştırmak.

Rendurcissement [imz.] Sertleştirme, katılaştırma.

Rêne [ims.] Gem, dizgin, inan; **Tenir les – s de l'État** İnan-ı hükûmeti elinde tutmak, zimam-ı hükûmeti deruhte etmek; **Lâcher les** – İrhâ-yı inan etmek.

Renégat,e [i. - s.] Hıristiyanlığı terkle diğer bir din kabul edenlere ıtlak olunur, dönme. ‖ (mec.) Fikir ve mesleğini terk eden veya kendi fikir ve mesleğine karşı bir fiil ve harekette bulunan adam.

Rénette [ims.] Nalbant bıçağı, sümtıraş.

Rénetter [ft.] Hayvanın tırnağını sümtıraş ile kesmek.

Renettoyer [ft.] Tekrar temizlemek, yeniden tathir etmek.

Renfaîtage [imz.] Çatı tepesinin tamiri.

Renfaîter [ft.] Çatının tepesini tamir etmek.

Renfanter [ft.] Tekrar doğurmak, yeniden tevlid etmek.

Renfermé [imz.] Çok vakit kapalı durmuş bir şeyin veya odanın hâsıl ettiği taaffün.

Renfermer [fl.] Yeniden kapatmak, tekrar hapsetmek. ◆ Kapatmak, hapsetmek. ‖ (mec.) Hâvi ve şâmil olmak. ◆ Cem' etmek. ‖ **Se** – Çekilmek, ihtiyar-ı uzlet ve inziva etmek.

Renferrer [ft.] Yeniden zincire vurmak.

Renfiler [ft.] Yeniden dizmek.

Renflammer (**se**) [fv.] Yeniden alevlenmek, yeniden parlamak. ◆ Tekrar iştial etmek. ‖ (mec.) Yeniden taaşşuk etmek.

Renflement [imz.] (tşr.) Kabarma, şişme, tahaddüb. ‖ – **céphalique** Tahaddüb-i re's. ‖ – **caudal** Tahaddüb-i zenebî. ‖ (hy.) Tahaddüb. ‖ – **de la terre à l'équateur** Arzın hatt-ı istivâdaki tahaddübü.

Renfler [ft.] Yeniden şişirmek, tekrar kabartmak. = [fl.] yahut **Se** – Şişmek, kabarmak, tahaddüb etmek.

Renflouage [imz.] Gemiyi yüzdürmek.

Renflouement [imz.] (bhr.) Oturmuş bir geminin yüzdürülmesi, istihlas.

Renflouer [ft.] (bhr.) Oturmuş gemiyi yüzdürmek.

Renfoncement [imz.] Derinlik, umk. ◆ Pek geriye sokulmuş gibi görünen mahal. ◆ Çukur, şapka vesâireye vurulan yumruğun peydâ ettiği çukur, çökük.

Renfoncer [ft.] Daha ziyade veya bir daha çukurlatmak veya derinleştirmek. ◆ Fıçı ve emsaline dip takmak.

Renforcé,e [s.] Sıkı, tok, sağlam. ◆ Koyu, tam, halis.

Renforcement [imz.] Kuvvetlendirme, takviye, te'kid.

Renforcer [ft.] Kuvvetlendirmek, takviye etmek. ‖ (as.) İmdat göndermek. ◆ Tahkim etmek, istihkâm vermek. ‖ (mec.) Çoğaltmak, çıkarmak. ‖ – **les dépenses d'une maison** Bir evin masârif-i yevmiye miktarını tezyid etmek. ‖ – **la voix** Teşdid-i sadâ etmek, sadâya daha ziyade kuvvet ve şiddet vermek. ‖ – **se** Kesb-i kuvvet etmek, takviye olunmak. ◆ Mazhar-ı muâvenet olmak. ◆ Tahkim olunmak. ◆ Çoğalmak, tezâyüd etmek. ◆ Teşeddüd etmek, kesb-i şiddet etmek.

Renformir [ft.] Eski duvarı tamir etmek.

Renformis [imz.] Eski duvar tamiri.

Renfort [imz.] Tezyid-i kuvvet. ‖ (as.) İmdat askeri, kuvve-i imdadiye. ‖ (bhr.) – **d'ancre** Lenger yastığı. = [imz. -cm.] Ticarette yeni gelen mallar, mevâridat-ı cedîde.

Renfrognement [imz.] (mr. Refrognement.)

Renfrogner (**se**) [fv.] (mr. Refrogner.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rengagement [imz.] Yeniden bir mecburiyet ve taahhüt altına alma veya girme. ‖ (as.) Tezkeresini bırakarak yeniden askerliğe girme, terk-i tezkere.

Rengager [ft.] Yeniden mecbur etmek, tekrar mecburiyet ve taahhüdat altına almak. ◆ Yeniden rehine koymak. ‖ **Se** – Yeniden bir mecburiyet ve taahhüt altına girmek.

Rengaine [ims.] Mükerreren söylenilen şey, nakarat.

Rengainer [ft.] Tekrar kınına sokmak. ‖ – **son compliment** Bir söz söylemekten vazgeçmek veya sözü yarı yerde bırakmak.

Rengendrer [ft.] Tekrar doğurmak, tekrar husule getirmek.

Rengorgement [imz.] Başı geriye çekerek gerdanı ileriye çıkarmaklık. ‖ (mec.) Kurulma, kendine ehemmiyet veriş.

Rengorger (**se**) [fv.] Başı geriye çekerek gerdanı ileriye çıkarmak. ‖ (mec.) Kurulmak, kendine ehemmiyet vermek.

Rengraisser [ft.] Yeniden semirtmek. = [fl.] Tekrar semirmek.

Rengréner [ft.] Değirmene yeniden hububat koymak. = [fl.] (Meskûkât hakkında) Kalıbın deliklerine girip tamamıyla tevâfuk etmek.

Renhardir [ft.] Tekrar cüret vermek. ‖ **S'** – Tekrar kesb-i cüret etmek.

Reniable [s.] Kabil-i inkâr.

Reniement yahut **Renîment** [imz.] Tanımayış, inkâr.

Renier [ft.] İnkâr etmek, tanımamak. ◆ Bırakmak, terk etmek. ◆ İrtidad etmek.

Renieur [imz.] Münkir, kâfir.

Reniflement [imz.] Burundan şiddetle nefes alma. ‖ (t.) Zükâmü'l-hanâzir.

Renifler [fl.] Burundan şiddetle nefes almak, sümüğünü çekmek. ‖ (mec.) İzhar-ı ikrah etmek.

Reniflerie [ims.] Sümüğünü çekme âdeti. ◆ İzhar-ı ikrah.

Renifleur,se [i.] Sümüğünü çekmeyi itiyad eden adam.

Réniforme [s.] (nb.) Böbrek şeklini ibraz eden yapraklara ıtlak olunur, kilyeviyü'ş-şekl.

Renîment [imz.] (mr. Reniement.)

Rénitence [ims.] (t.) Mukavemet.

Rénitent,e [s.] (t.) Mukavim. ‖ **Tumeur** – **e** Verem-i mukavim.

Reniveler [ft.] Tekrar düzeltmek, yeniden tesviye etmek.

Renivellement [ims.] Tekrar düzeltme, yeniden tesviye.

Renne [imz.] Aktar-ı şimaliyenin bir cins sığını ki yük kaldırmak ve kızak çekmek işlerinde kullanıldığı gibi eti ve sütü dahi yenir.

Rennuyer [ft.] Tekrar bıktırmak, yeniden usanç vermek.

Renoircir [ft.] Yeniden karartmak, tekrar siyahlatmak.

Renom [imz.] Şöhret, iştihar, nâm, sıyt.

Renommé,e [s.] Meşhur, şöhret ve nâm sahibi, şöhret-şiar, maruf.

Renommé,e [ims.] Şöhret, nâm, sıyt. ◆ Tezkiye. ◆ Tevâtür, şüyû. ◆ Esâtir-i kadîmede şöhret ilâhesi. ‖ (hk.) **Commune** – Tevâtür. ‖ **Prouver par commune** – Tevâtüren ispat etmek.

Renommer [ft.] Yeniden nasb veya intihab etmek. ◆ Medh ü sitâyişle zikretmek.

Renonce [ims.] Kâğıt oyununda matlub olan kâğıdın elde bulunmaması.

Renoncement [imz.] Vazgeçiş, sarf-ı nazar, kat'-ı alaka, terk.

Renoncer [ft.] Vazgeçmek, terk etmek, sarf-ı nazar eylemek. ◆ (Kâğıt oyununda) Matlub olan kâğıda mâlik olmayıp başkasını almak. = [fl.] Tanımamak, inkâr etmek: **Le** – **pour son fils** (Birini) Evlatlıktan çıkarmak.

Renonciataire [imz.] Mefrûğun-leh.

Renonciateur,trice [i.] Fâriğ.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Renonciation [ims.] Terk, keff-i yed, kasr-ı yed, ret. || – **à un droit** İbra ve ıskat; – **spéciale** İbra-yı has; – **général** İbra-yı âmm.

Renonculacées [ims. - cm.] (nb.) Düğünçiçeği kabîlinden olan çiçekler, fasîle-i şakîkiye.

Renoncule [ims.] (nb.) Düğünçiçeği, rub'iye çiçeği nevi, Girit lâlesi. || – **des jardins** Büyük düğünçiçeği, turna ayağı. || – **scélérate** Zehirli düğünçiçeği, haşîşetü'l-mütlif-i bakar. || – **bulbeuse** Kurbağa otu, haşîşetü'd-dıfdâ'. || – **rampante** Sargın düğünçiçeği.

Renoper [ft.] Çuha temizlemek, çuhanın üzerindeki yağları, kirleri tathir etmek.

Renoter [ft.] Tekrar işaret etmek.

Renouée [ims.] (nb.) Dalları çok dökümlü bir nevi nebat, zevvâiye fasîlesinden kara başak denilen kara buğday. || – **trainasse** Çoban değneği, asâü'r-râî.

Renouement yahut **Renoûment** [imz.] Yenileştirme, tecdid, yenileşme, teceddüd.

Renouer [ft.] Yeniden bağlamak, tekrar raptetmek. || (mec.) Bir vakt-i tatilden sonra tekrar başlamak, yeniden devam etmek. = [fl.] Tecdid-i revâbıt-ı dostî etmek. || **Se** – Tekrar başlanmak, teceddüd etmek, tecdid olunmak. ◆ Merbut olmak.

Renoueur [imz.] (mr. Rebouteur.)

Renouveau [imz.] İlkbahar.

Renouvelable [s.] Yenileştirilebilen, kabil-i tecdid.

Renouvelant,e [s.] İkinci defa olarak Hıristiyanlığın bir âyin-i mahsusunu icra eden çocuk.

Renouveler [ft.] (*Appeler* gibi tasrif olunur.) Yenileştirmek, yenisini yapmak, tecdid etmek. || (mec.) Hatıra getirmek, tazelendirmek. ◆ Yeniden yapmak. ◆ Yeniden başlamak. ◆ Yeniden revaç ve itibar kazandırmak. ◆ Artırmak, tezyid etmek. || **Se** – Tekrar etmek, birbirini teâkub etmek, teceddüd etmek.

Renouvellement [imz.] Yenileştirme, yenileşme, tecdid, teceddüd. ◆ Avdet. ◆ Tezâyüd. ◆ Teyit.

Rénovateur,trice [i. - s.] Yenileştiren, tazelendiren, müceddid.

Rénovation [ims.] Yenileştirme, tazelendirme, tecdid, teyit: – **des vœux** Tecdid ve teyid-i temenniyat.

Renseignement [imz.] Malumat, istihbar. || **Demander des** – **s** Malumat talep etmek. || **Prendre des** – **s** Kesb yahut istihsal-i malumat etmek. || **Donner des** – **s** İtâ-yı malumat etmek. || – **s authentiques** İstihbarat-ı mevsûka. || **Bureaux de** – Tüccar ve sarrafânın hâl ve itibarına dair malumat odası. || (hk.) **à titre de** – Malumat kabîlinden olmak üzere.

Renseigner [ft.] Yeniden tedris ve talim etmek. ◆ Malumat vermek. || **Se** – Ahz-ı malumat etmek, istihbar etmek.

Rentamer [ft.] Yeniden kesmek. ◆ Munkatı' olan bir müzakereye, bir söze yeniden başlamak.

Rente [ims.] Gelir, îrad, vâridat. || – **annuelle** Vâridat-ı seneviye. || – **viagère** Kayd-ı hayat ile îrad. ◆ Mahsulat, hâsılat. ◆ Faiz, nema. ◆ Esham-ı umumiye. || **Constitution de** – Bir kimseye bir meblağ-ı muayyen itâsıyla îrad tahsisi mukavelesi. || – **sur l'État** Esham-ı devlet. || – **s nominatives** İsme muharrer esham. || – **s mixtes** Aslı isme muharrer kuponları hâmiline ait esham. || – **s au porteur** Hâmiline ait esham. || – **consolidée** Konsolid eshamı, konsolide. || **Loi de la** – İrad arz kanunu.

Renté,e [s.] Îrad sahibi; **Bien** – Îradı çok; **Mal** – Îradı az adam.

Renter [ft.] Îrad tahsis etmek.

Renterrer [ft.] Yeniden gömmek, tekrar defnetmek.

Rentier,ère [i.] Îrad sahibi, akar sahibi.

Rentoilage [imz.] Resim ve harita vesâirenin arkasına yapışmış olan bezin (eskidiği vakit) yeni bezle kaplanması, değiştirilmesi.

Rentoiler [ft.] Eskimiş olan resim ve harita vesâirenin bezini yeni bezle değiştirmek.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rentonner [ft.] Tekrar fıçıya koymak.

Rentraîner [ft.] Yeniden sürüklemek, yeniden sevk etmek.

Rentraire [ft.] (*Traire* gibi tasrif olunur.) (Kumaş vesâireyi) Belli olmayacak surette yamalamak veya dikmek.

Rentraiture [ims.] Belli olmayacak surette dikme, örme, örgü.

Rentrant [smz.] (he.) **Angle** – Bir cisim yahut şeklin haricinden dâhiline doğru girmiş zâviye, zâviye-i dâhile. (Zıddı *saillant*'dır.) = [imz.] Kaybeden bir adamın yerine oynayan kumarbaz.

Rentrayeur,se [i.] Dikişi belli olmayacak surette kumaş ve elbise yamalayan adam, örücü.

Rentré,e [s.] İçeriye giren, iç tarafa tesir eden. ◆ Kalpte saklanılan, zaptolunarak izhar olunmayan.

Rentrée [ims.] Yeniden girme, tekrar duhul. ◆ Bir tatil-i muvakkattan sonra tekrar işe mübâşeret, yeniden küşad ve iftitah. ◆ Matlubat veya vâridatın tahsili. ◆ Mahsulâtın cem' ve ahzı. ◆ Tiyatro oyuncusunun bir vakt-i tatil ve gaybûbetten sonra tekrar sahneye çıkması. ◆ Bazı kâğıt oyunlarında terk olunan kâğıt yerine alınan kâğıt. || (ms.) Tekerrür. || (tca.) Tahsil, teslim. || **D'une** – **difficile** Müteassirü't-tahsil. || **Après la** – Ba'de't-tahsil.

Rentrer [fl.] Yeniden girmek. ◆ Tatil edilmiş bir işe tekrar mübâşeret etmek. ◆ Avdet etmek, dönmek. ◆ Dâhil olmak, muhtevî olmak. ◆ Bir aktör müddet-i medîde gaybûbet ettikten sonra yeniden oynamaya başlamak. ◆ Yeniden hâl-i sâbıkını bulmak. || – **en soi-même** Kendini toplayıp derin mütalaata dalmak. = [ft.] Toplamak, tahsil etmek. || – **dans ses fonds** İstîfâ-yı matlub etmek.

Renvahir [ft.] Yeniden istila etmek.

Renvelopper [ft.] Yeniden sarmak, tekrar zarfa koymak.

Renvenimer [ft.] Yeniden ve daha ziyade zehirletmek.

Renversable [s.] Kabil-i hedm, kabil-i tahrip, kabil-i inhidam, kabil-i indiras.

Renversant,e [s.] Bâis-i hayret.

Renverse (**à la**) [h.] Arka üstü.

Renversé,e [s.] Devrilmiş, tersine dönmüş, makûs. || **Arme** – **e** Silah aşağı, başı aşağı çevrilmiş (tüfek) . ◆ Telaşlı, veleh ve hayrete duçar, pür-fütur. ◆ Harap, yıkık. || **C'est le monde** – Bu, akıl erdirilemeyecek bir iştir.

Renversement [imz.] Yıkma, yıkılma, devirme, devrilme. ◆ İndiras, inhidam. ◆ Harabiyet. || (hy.) İn'ikâs. || (ms.) Notaların değişmesi. || (t.) İntikâs. || (as.) Saklamalı usul ve nizamının icrası.

Renverser [ft.] Yıkmak, devirmek, hedm etmek. ◆ Bozmak, büsbütün değiştirmek. ◆ Düşmanı mağlup ve firara mecbur etmek. || – **l'esprit** Zihni teşviş etmek.

Renvi [imz.] Bazı kâğıt oyunlarında müttefekun-aleyh olan akçeden ziyade konulan akçe, dav, dav sürme.

Renvidage [imz.] İpliği çıkrığa yaklaştırarak masuralara sarma ameliyatı, masuralama.

Renvier [fl.] Bazı oyunlarda müttefekun-aleyh olan akçeden ziyade ve bahis makamında olarak akçe koymak.

Renvoi [imz.] Gönderilmiş bir şeyin gönderen adama iadesi. ◆ Azil. ◆ Bir memur veya meclis ve idareye havale olunmuş bir maddenin iadesi, ret. ◆ Tehir, ta'vik. ◆ Başka vakte ta'lik. ◆ Hâşiye. ◆ Hâşiye işareti. || (hk.) Nakil, havale. ◆ Ta'lik. || – **dans les régistres, livres, manuscrits** Ta'likat. || **Arrêt de** – Nakl-i dava karar ve hükmü. || – **d'une demande** İstid'â havalesi. || – **à l'audience** Mahkeme heyetince müzakere edilmek üzere meclise havale. || – **d'une cause** Davanın ve muhakemenin yevm-i âhara ta'liki. ◆ İşin bir mahkemeye havalesi. ◆ Nakl-i dava. || – **pour cause de suspicion légitime** Şüpheyi dâî esbab-ı makbule-i nizamiyeye binaen nakl-i dava. || – **sous la surveillance de la police** Zaptiye nezâreti altına alma. || (t.) Tekrî', tehaşşî. || (as.) İstibdal.

Renvoi-instruire [imz.] (hk.) İkmâl-i tahkikat kararı.

Renvoyer [ft.] Yeniden göndermek. ◆ İade etmek, geri çevirmek, kabul etmeyip reddetmek. ◆ Kovmak, izin vermek. ◆ Azletmek, çıkarmak. ◆ Tebriye ettirmek. ◆ Aksettirmek. ◆ Tehir ve ta'vik etmek. || (as.) İstibdal etmek. || (hk.) Nakl-i dava etmek, diğer mahkemeye havale etmek. || – **un accusé** Maznûnun-aleyh hakkında muârazayı men etmek. || **Se** – Birbirine göndermek, yekdiğerine havale etmek.

Réoccupation [ims.] Yeniden istila ve zaptediş, bir mahalle yeniden asker idhal ve ikamesi.

Réoccuper [ft.] Yeniden zapt ve istila etmek, bir yere yeniden asker idhal ve ikame etmek.

Réomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı galvaniyet.

Réophore [imz.] (ht.) Nâkil-i seyyâl-i elektrik.

Réorchestrer [ft.] Orkestra tarafından icra olunacak âhenk notalarını yeniden tertip ve tanzim etmek.

Réordination [ims.] Yeniden emir itâsı, evâmirin te'kidi. ◆ Bir memur-ı rûhâniinin yeniden nasbı âyini.

Réordonner [ft.] Yeniden emir vermek, bir emri te'kid etmek. ◆ Bir reis-i rûhâniyi yeniden nasb ve tayin etmek.

Réorganisateur,trice [i. - s.] Yeniden tanzim ve tensik eden adam veya buna yarayan (teşebbüsat ve evrak).

Réorganisation [ims.] Yeniden tanzim ve tensik ediş, tensikat-ı cedîde. || – **militaire** Tensikat-ı askeriye. || (t.) Taazzuv-ı cedid.

Réorganiser [ft.] Yeniden tanzim ve tensik etmek. || **Se** – Yeniden tanzim ve tensik edilmek.

Réouverture [ims.] Yeniden küşad ve iftitah.

Repaire [imz.] Hayvanat-ı vahşiye ini. ◆ Haydut ve hırsız yatağı. ◆ Kurt ve tavşan gibi hayvanatın tezeği, tersi.

Repaître [fl.] (*Paître* gibi tasrif olunarak, yalnız hâl sigâsı *je repus*, iltizâmiye-i mâzisi *que je repusse* ve ism-i mef'ûlü *repu,e* dahi olur.) Otlamak, yem yemek. = [ft.] Otlatmak, yem vermek. || – **ses yeux de…** Hırs ve tamahla bakmak. || **Se – de gloire** Haris-i şan ve şeref olmak.

Repâlir [fl.] Yeniden rengi solmak, yeniden sararmak.

Repamer [ft.] Çamaşırları suda çalkalayıp dövmek.

Répandre [ft.] Dökmek, akıtmak. ◆ Sermek, yapmak, açmak, dağıtmak. ◆ Neşir ve işâa etmek. ◆ Saçmak. ◆ İsraf etmek. || – **les larmes** Gözyaşları dökmek, ağlamak. || **Se** – Yayılmak, neşrolunmak, intişar etmek. ◆ Deveran etmek, zuhur etmek, görünmek. || **Se – en** Bir işte mübalağa etmek, pek ileriye varmak. || **Se – à** Kendini terk etmek, terk-i nefs etmek.

Répandu,e [s.] Yayılmış, münteşir, şâyi. ◆ Müsta'mel, mütedâvil. || **Être – dans le monde** Tanınmak, mahâfil ve mecâlise girip çıkmak.

Réparable [s.] Tamir olunabilir, kabil-i tamir, kabil-i tashih. ◆ Yerine konması mümkün, kabil-i telafi, çaresi mümkün.

Réparage [imz.] Tamir, termim. || Tashih, ıslah.

Reparaître [ft.] Yeniden görünmek, tekrar zuhur etmek.

Réparateur,trice [i. - s.] Tamir ve tashih eden. ◆ Tazmin ve telafi eden.

Réparation [ims.] Tamir, termim, meremmet. ◆ Tashih. ◆ Tazmin, telafi. || – **s locatives** Müste'cire ait tamirat. || – **grosses** Tamirat-ı esasiye, ıslah ve sıyânete müteallik tamirat. || – **d'entretien** Mülk muhafazasına dair tamirat. || – **civiles** Tarziye. ◆ Tazminat.

Réparatoire [s.] Tamire dair, termime müteallik, tamir ve termime ait.

Réparer [ft.] Tamir ve termim etmek, düzeltmek. ◆ Yerine getirmek, tazmin ve telafi etmek. ◆ Tarziye vermek. || – **le passé** Telafi-i mâfât etmek. || – **ses affaires** İşini düzeltip yeniden kesb-i servet ve sâmân eylemek. || – **son honneur** İade-i namus eylemek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Reparition [ims.] (mr. Réapparition.)

Reparler [ft.] Tekrar söylemek.

Repartager [ft.] Yeniden ve bir daha taksim etmek.

Repartie [ims.] Derhal verilen sert cevap.

Repartir [ft.] (*Partir* gibi tasrif olunur.) Birine derhal ve sert bir suretle cevap vermek.

Repartir [fl.] (*Partir* gibi tasrif olunur.) Tekrar azîmet ve hareket etmek.

Répartir [ft.] (*Finir* gibi tasrif olunur.) Taksim ve tevzi' etmek, dağıtmak. || **Se** – Taksim olunmak, tevzi' edilmek, dağılmak.

Répartissible [imz.] Kabil-i taksim, kabil-i tevzi'.

Répartiteur [imz.] Taksim ve tevzi' eden adam, mukassim, müvezzi. ◆ Vergilerin tevzîat cetvelini tanzim eden memur.

Répartition [ims.] Taksim, tevzi', tarh; – **des impôts** Vergilerin tarh ve tevzii.

Repas [imz.] Yemek, taam. ◆ Ziyafet.

Repassage [imz.] Bileme. ◆ Ütüleme. ◆ Bahçe yollarını taraklama, düzeltme, tesviye etme.

Repasser [fl.] Yeniden ve tekrar geçmek. ◆ Hatırından geçirmek, der-hatır etmek. ◆ Sathîce bir daha okumak, bir daha üzerinden geçmek. = [ft.] Yeniden yarmak, bir daha aşmak. ◆ Yeniden nakletmek, bir daha geçirmek. ◆ Bilemek. ◆ Ütülemek. ◆ Bilip bilmediğini tecrübe için ezberden okumak. || – **un compte** Bir hesabı yeniden tetkik etmek. || **Se** – Ütülenmek. || Bilenmek.

Repasseur [ims.] Ütücü. ◆ Bileyici.

Repasseuse [ims.] Ütücü kadın.

Repavage [imz.] Yeniden kaldırım tefrişi.

Repaver [ft.] Yeniden kaldırım döşemek.

Repayer [ft.] Yeniden te'diye etmek, tekrar edâ etmek.

Repêchage [imz.] Suya düşmüş bir şeyi tutup çıkarma.

Repêcher [ft.] Suya düşmüş bir şeyi tutup sudan çıkarmak.

Repeindre [ft.] Yeniden tersim ve tasvir etmek.

Repeint [imz.] Resmin bir defa daha boya çekilmekle yapılmış mahalli.

Rependre [ft.] Yeniden asmak.

Repenser [fl.] Bir daha düşünmek, tekrar tefekkür ve mülâhaza etmek.

Repentance [ims.] Nedamet, tevbe. ◆ Tebdil-i fikr, tebdil-i meslek.

Repentant,e [s.] Nâdim, tevbekâr, tâib.

Repentie [ims. - s.] İcra-yı fuhuş ettikten sonra nâdim olup çekilmiş kadınlara ıtlak olunur, tevbekâr. || **Filles – s** Bu kadınların ikamet ettikleri manastır.

Repentir (se) [fv.] Nâdim ve pişman olmak, nedamet getirmek.

Repentir [imz.] Pişmanlık, nedamet. || **En être au** – Bir şey yaptığından dolayı nâdim olmak, pişman olmak. ◆ Tebdil-i fikr, tebdil-i meslek. ◆ Ressamlıkta iptidâ yapılıp da sonra tashihen hazf olunmuş hatlar eseri.

Repercer [ft.] Bir daha delmek, tekrar delmek.

Répercussif,ve [i. - s.] (t.) Ahlatı içeriye vurduran veya vurdurmaya yarayan, müreddid. || (ht.) Mün'akis.

Répercussion [ims.] (t.) Ahlatın içeriye vurması, irtidâ'. || – **de l'impôt** Verginin tesiri, sirayeti. || (ht.) Sadâ ve ziya vesâirenin in'ikâsı, irtidad.

Répercuter [ft.] (t.) Ahlatı içeriye vurdurmak. || (ht.) Sadâ ve ziya vesâireyi aksettirmek. || **Se** – Aksetmek, akis-endaz olmak, tanin-endaz olmak.

Reperdre [ft.] Tekrar kaybetmek. || **Se** – Tekrar kaybolmak, yeniden yolunu şaşırmak.

Repère [imz.] Bir yere gelip kurulacak makine vesâire parçalarına vesâir şeylere konulan nişan ve alâmet. || (r.) **Point de** – Tesviyeyi tashih için işaret noktası. || (mec.) Nokta-i intihâ, nokta-i tevakkuf, nokta-i istinat. ◆ Nişan, emâre, alâmet. (*Repaire* dahi yazılır.)

Repérer [ft.] Nişan yapmak, alâmet koymak. ◆ Nişanlara göre kurmak. || **Se** – Kendine

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

nokta-i intihâ teşkil etmek, kendine nokta-i tevakkuf teşkil etmek, nokta-i istinat teşkil etmek, durmak, tevakkuf etmek.

Repértoire [imz.] Cetvel, fihrist, muntazam defter-i esâmî, cerîde. ◆ Mecmua. ◆ Kayıt defteri. ◆ Defter fihristi. ◆ Mızıka notaları mecmuası. || (mec.) Hafızası kuvvetli olmakla çok şeyler hatırda tutarak her şey hakkında malumat verebilen.

Répertorier [ft.] Kayıt defterine geçirmek. || – **les lettres** Mekâtîb kopya defterinin fihristini tanzim etmek.

Repeser [ft.] Yeniden tartmak, tekrar vezn etmek.

Répétailler [ft.] Bir şeyi tekrar ale't-tekrar ve usandırıncaya kadar söylemek.

Répéter [ft.] Tekrar etmek, kendisinin veya başkasının söylediğini bir daha söylemek. ◆ Ezberden öğrenmek veya söylemeye alışmak için kendi kendine tekrar ale't-tekrar söylemek. ◆ Okumak, söylemek, takrir etmek. ◆ Dersi tekrar müzakere etmek. ◆ Hâsıl etmek. ◆ Yeniden başlamak. ◆ Talep ve iddia etmek. ◆ (Ayna) Göstermek. ◆ (Saat) Çalmak, vurmak. || (ht.) Aksettirmek. || **Se** – Mükerrer sözler söylemek veya yazmak. ◆ Tecdid olunmak. ◆ Aksetmek, akis-endaz olunmak.

Répétiteur [imz.] Şâkirdana dersi tekrar söyleyen, müzakereci. = [s.] **Cercle** – Câviyeleri ölçmeye mahsus daire-i mükerrere.

Répétition [ims.] Tekrar, tekrarlama. ◆ Mektepte verilen dersin müzakeresi. ◆ Bir meclis huzurunda icra olunacak musiki veya şarkı faslı. ◆ Tiyatro oyunlarını tecrübe, prova ediş. || (ed.) Söze ziyade ruh ve kuvvet vermek için aynı kelimenin veya aynı terkibin defaatle tekerrürü, tekerrür. ◆ Akis, in'ikâs. || Timsal-i mün'akis. || (hk.) İstirdad, mutâlebe. || **Montre à** – İstenildiği vakit bir yerine dokunulmakla çalan saat. || **Fusil à** – Mükerrer ateşli tüfek. || **Action en** – İstirdad davası.

Répétrir [ft.] Yeniden yoğurmak. ◆ Tekrar teşkil etmek, tecdid etmek, tensik etmek, ıslah etmek.

Repeuplement [imz.] Bir mahallin yeniden ahali ile iskân ve bu suretle mamur edilmesi veya bir ormanın av hayvanatıyla ve bir gölün balıkla tekrar doldurulması. || (zra.) Tebezzür. || – **artificiel** Tebezzür-i suni.

Repeupler [ft.] Bir mahalli yeniden ahali ile iskân etmek, imar etmek. ◆ Bir ormana yeniden av hayvanı veya bir göle yeniden balık doldurmak.

Repic [imz.] Piket oyununda hasmın hiç sayısı yok iken otuz sayı kazanılıp doksan itibar etme, yüzlük yapma. || **Faire quelqu'un** – Cevap verdirmeyecek surette birinin ağzını kapamak, mat etmek. ◆ Birine galebe etmek, tefevvuk etmek.

Repiger [ft.] Tekrar yakalamak, tekrar ahz-ı intikam etmek.

Repiler [ft.] Yeniden havanda dövmek, sahk, tesfif etmek.

Repiller [ft.] Tekrar yağma etmek, yeniden nehb ve garet etmek.

Repincer [ft.] Tekrar çimdiklemek. ◆ Yeniden yakalamak, tekrar ahz-ı intikam etmek.

Repiocher [ft.] Tekrar kazma ile eşelemek.

Repiquage [imz.] Fidelerin bir yerden çıkarılıp diğer bir yere dikilmesi ameliyatı. ◆ Kaldırımın kırık ve bozuk taşlarının tebdili.

Repiquer [ft.] Tekrar delmek, tekrar sokmak. ◆ Filizleri yerinden çıkarıp başka yere dikmek. ◆ Bir yolu tesviye etmek için kazma ile kazımak. || **Se** – Teçhiz olunmak, mücehhez olmak.

Répit [imz.] Mühlet, vade. ◆ Tatil, teneffüs, istirahat.

Replacement [imz.] Yeniden yerleştirme, tekrar yerine koyma.

Replacer [ft.] Yeniden yerleştirmek, tekrar yerine koymak.

Replaindre [ft.] Tekrar acımak, yeniden merhamet etmek. || **Se** – Tekrar şikâyet etmek, yeniden iştikâ etmek.

Replantation [ims.] Yeniden dikme, gars-ı mükerrer.

TÜRK DİL KURUMU
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
www.tuba.gov.tr

Replanter [ft.] Yeniden dikmek, tekrar gars etmek.

Replâtrage [imz.] Alçı ile yapılan sathî sıva tamiri. ‖ (mec.) Az vakit sürebilir tadilat, tedbir-i muvakkat.

Replâtrer [ft.] Sıva ile kaplamak veya tamir etmek. ‖ (mec.) Bir kabahati örtmeye çalışmak.

Replet,ète [s.] Şişman, mülahham.

Replétion [ims.] Derecesiz şişmanlık, dolgunluk. ‖ (t.) Kan ve ahlat çokluğu, imtilâ.

Repleurer [fl.] Yeniden ağlamak, tekrar giryan olmak.

Repleuvoir [fl.] Yeniden yağmur yağmak.

Repli [imz.] Katlanma, bükülme, kıvrım, dürüm, dürme, kat, matvî. ‖ – **membraneux** Matvî-i gışâî. = [cm.] Hayvanat-ı zâhifenin yürürken aldıkları şekil, kıvrılma. ‖ (mec.) Menvî-i zamir.

Replicatif,ve [s.] Matvî. ‖ **Feuille** – **ve** Varak-ı matvî.

Repliement [imz.] Yeniden katlama ve bükme.

Replier [ft.] Yeniden katlamak ve bükmek. ‖ **Se** – Suret-i muntazamada ve dağılmaksızın ricat etmek. ◆ Bükülmek, kıvrılmak.

Réplique [ims.] Cevaba cevap, redd-i kelâm ve cevap, müdafaa ale'l-müdafaa. ◆ Cevap karşılığı. ◆ Tiyatro oyuncusunun sözü arkadaşına terk etmezden evvel söylediği son kelime.

Répliquer [ft. - fl.] Cevaba cevap vermek, redd-i cevap etmek. ◆ Müdafaa etmek, cevap vermek.

Replisser [ft.] Yeniden katlamak, bükmek, kırmak.

Reploiement [imz.] Tekrar katlama.

Replonger [fl.] Yeniden dalmak. = [ft.] Tekrar daldırmak, yeniden batırmak.

Reployer [ft.] Yeniden katlamak, tekrar bükmek.

Repolir [ft.] Yeniden cilâ vermek, tekrar parlatmak. ◆ Tashih etmek, ıslah etmek.

Repolissage [imz.] Yeniden parlatma, tekrar cilâ veriş.

Repompement [imz.] Tekrar emme, yeniden massetme.

Repomper [ft.] Tekrar emmek, yeniden mass.

Répondant [imz.] Kilisede okunan duanın cevap makamında olan bazı yerlerini söyleyen kimse. ◆ Kefil, zâmin. ◆ Taht-ı istic-vabda olan adam, mesul.

Répondre [ft.] Cevap vermek, cevap yazmak, karşılık vermek. = [fl.] Cevaben beyan etmek. ◆ Emre itaat etmeyip de itirazat ve mütalaata kalkışmak. ◆ Sadâyı aksettirmek. ◆ İtiraz ve reddetmek. ◆ Tekeffül etmek, temin etmek. ‖ (mec.) Mütenâsip olmak, tevâfuk etmek. ‖ **Être loin de** – Asla tevâfuk etmemek. ◆ Mukabele bi'l-misl etmek. ◆ (Veca' hakkında) Bulunduğu mahallin aksi cihetinde hissolunmak.

Répons [imz.] Kilisede terennüm olunan bir zemzeme. ◆ Cevaba alâmet olmak üzere konulan (R) harfi ki bizdeki (C)'ye muadildir.

Réponse [ims.] Cevap. ‖ **Une** – **de Normand** Muğlak bir cevap. ◆ Ret, müdafaa, cevapnâme. ‖ **En** – **à** Cevaben, cevap olarak. ‖ **En** – **à une interpellation** Bir suale cevaben.

Repopulation [ims.] Yeniden iskân-ı ahali, tekrar imar.

Report [imz.] Nakl-i yekûn. ◆ Bu suretle naklolunan yekûn. ◆ Esham ve senedatın bir müddet-i muayyene ile ve ekseriya ay nihayetinde piyasa farkıyla tekrar satın alabilmek şartıyla füruhtu. ◆ Devr-i muamele ve bu muamele için verilen faiz. ‖ (hk.) – **de faillite** Tatil-i te'diyat tarihinin mahkemece tayini.

Reporter [ft.] Tekrar yerine götürmek, iade etmek. ◆ Nakl-i yekûn etmek. ◆ Madde-i ânifede beyan olunduğu vechile borsada röpor muamelesini icra etmek. ‖ (hk.) – **l'ouverture de la faillite** Tatil-i te'diyat tarihini tayin etmek. ‖ **Se** – Maziye ircâ-ı fikr etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Reporter [imz.] (*teur*) (İngilizceden me'huz) Gazete muhbiri.

Repos [imz.] Sükûnet, rahat, asayiş, huzur, ârâm. ◆ Rahat edecek mahal, ârâm-gâh. ◆ Dinlenme, istirahat, teneffüs. ◆ Uyku, hâb ve rahat. ◆ Huzur-ı bâl, cemiyet-i hâtır. ◆ İbarede durulup nefes alınacak mahal, durak. || (ed.) Mısranın kesilebileceği mahal, vakf, makta'. || Champ du – Mezaristan. || Valeurs de tout – Birinci derecede sağlam tahvilat. || Signature de tout – Pek muteber imza. || Dormir en – sur une affaire Bir iş hakkında hiçbir endişesi olmamak. || Pour le – de l'âme de quelqu'un (Hıristiyanlarda) Birinin istirahat-ı ruhu için.

Reposé,e [s.] Rahatlanmış, kesb-i sükûnet ve asayiş etmiş. || à tête – e Cemiyet-i hâtırla, huzur-ı bâl ile.

Reposée [ims.] Bir hayvanın mahall-i istirahatı, ini. || à – s Bazı bazı istirahat ederek, bazı bazı yorgunluk alarak.

Reposer [ft.] Rahatlandırmak, teskin etmek. ◆ Dayatmak, koymak, durdurmak. = [fl.] Rahat etmek, uyumak, yatmak. ◆ Mebnî ve müesses olmak, istinat etmek. ◆ Durmak, tevakkuf etmek, mün'atıf olmak. ◆ Teressüb etmek. || Se – İstirahat etmek, dinlenmek. || Se – sur İşi birine havale ile ona istinat etmek. || Laisser – un ouvrage Bir işi eline almamak.

Reposoir [imz.] Hıristiyanların senede bir gün Hazret-i İsa'nın cenazesi taklidiyle gezdirdikleri tabutun vaz'ı için yol üzerinde hazırlanmış kürsü.

Reposséder [ft.] Tekrar edinmek, tekrar temellük etmek, yeniden mâlik olmak.

Repoussant,e [s.] Tab'a hoş gelmeyen, mekruh.

Repoussé [imz. - s.] Kabara yapmak sanatı, kabaracı işi.

Repoussement [imz.] Kovma, ret, adem-i kabul. ◆ Esliha-i nâriyenin geriye tepmesi.

Repousser [ft.] Geri atmak, def etmek, itmek, sürmek, geriye çekmeye mecbur etmek, püskürtmek. || (mec.) Zihinden çıkarmak. ◆ Kabul etmemek, reddetmek. ◆ Nefreti mûcip olmak, mûcib-i istikrah olmak. || (Nebatat hakkında) Dal açmak, fidan sürmek. = [fl.] Yeniden bitmek, tekrar sürmek. || (Esliha-i nariye hakkında) Boşanırken geriye tepmek.

Repoussoir [imz.] Kakmacı ve kabaracı kalemi.

Répréhensible [s.] Ta'yib ve tekdire şâyan ve müstahak olan.

Répréhensif,ve [s.] Ta'yib ve tekdire müteallik.

Répréhension [ims.] Ta'yib, tekdir, ta'zir.

Reprendre [ft.] Yeniden almak. ◆ Yeniden zaptetmek, tekrar tutmak. ◆ Şişmek. ◆ Bırakılmış bir işe yeniden başlamak. ◆ Tekdir ve te'dib etmek. ◆ Merâmet etmek, yamalamak. || – haleine Nefes almak, yorgunluk almak. || – les dessus Tekrar galip gelmek. || On ne m'y reprendra plus Bir daha yapmam, bir daha aldanmam. || – son propos Saded-i bahse ricat etmek. = [fl.] Yeniden tutmak, tekrar kökleşmek. ◆ Avdet etmek, yeniden hâsıl olmak. ◆ Birleşmek, yapışmak. ◆ Yeniden donmak, tekrar incimad etmek. ◆ Muâheze ve itiraz etmek. || Se – Bir sehvi tashih için sözü tekrar etmek.

Représaille [ims.] Mukabele bi'l-misl; User de – Mukabele bi'l-misl icra etmek. (Başlıca cem'i müsta'meldir.)

Représentant [imz.] Vekil, murahhas. ◆ Mebus. ◆ Elçi, sefir. || Ministre – Sefir, elçi.

Représentatif,ve [s.] Vekâlet ve murahhasiyete müteallik. ◆ Sıfat-ı vekâleti olan. || Caractère – Sıfat-ı memuriyet.

Représentation [ims.] Takdim, arz, ibraz. ◆ Tiyatroda oyun icrası. || – à bénéfice Birinin menfaatine olan lu'biyat, menfaat. || – en matière de succession Münâsaha. || Par voie de – Bi'l-münâsaha. ◆ Tersim, tasvir. ◆ Vakar, haysiyet, muhafaza-i şan ve mevki. ◆ İtiraz, nazikâne tekdir. ◆ Gösteriş, vecâhet. || (hk.) Vekâlet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Représenter [ft.] Yeniden arz ve takdim etmek. ◆ Göstermek, ibraz etmek. ◆ Andırmak, hatıra getirmek. ◆ Tersim ve tasvir etmek. ◆ Bir tiyatro oyununu icra etmek. ◆ Tiyatro oyununda bir şahsı taklit etmek, bir rol icra etmek. ◆ Vekâlet etmek, vekil olmak. || – **une maison de commerce** Bir ticarethâneye vekâlet etmek. ◆ Timsal teşkil etmek. || **Se faire** – Bir vekil veya murahhas irsal etmek. || – **les livres de commerce** Defâtir-i ticariyeyi ibraz etmek. = [fl.] Bir tavır ve hareket-i mahsusada bulunmak. || **Se** – Tasvir etmek. ◆ Hatıra gelmek, derhatır etmek. ◆ Tiyatroda oynanmak.

Repressif,ve [s.] Tenkil ve men eden, zecrî, tenkilî. || **Lois** – **ves** Kavânîn ve ahkâm-ı zecriye. || **Mesures** – **ves** Tedâbir-i zecriye ve tenkiliye. || **Tribunaux** – **s** Mahâkim-i cezâiye.

Répression [ims.] Men, zecr, tenkil. || **Moyen de** – Tedâbir-i tenkiliye, vesâit-i zecriye. || – **des crimes** Cinayâtın zecr ve meni. || – **de brigandage** Tenkil-i eşkıya.

Reprêter [ft.] Yeniden ödünç vermek, tekrar ikraz etmek.

Reprier [ft.] Tekrar rica, tekrar istirham etmek. ◆ Mukabeleten kendi dahi davet etmek.

Réprimable [s.] Zecr ve meni caiz olan.

Réprimande [ims.] Tevbih, tekdir, te'dib. ◆ Mücâzat-ı te'dibiye, muamele-i tevbihiye. || – **légale** Tevbih-i kanunî.

Réprimander [ft.] Tevbih ve tekdir ve te'dib etmek. ◆ Mücâzat-ı te'dibiye vermek. ◆ Serzeniş etmek.

Réprimant,e [s.] Men eden, bir şeyin önünü alan veya alabilen.

Réprimer [ft.] Men etmek, önünü almak. ◆ Zecr ve tenkil etmek.

Repris [imz.] – **de justice** Sabıkalı.

Reprise [ims.] Tekrar mübâşeret. ◆ İrad ve masraf muamelesi. ◆ Ticaretin kesb-i germî etmesi, taze revaç. ◆ Kumaşın yırtık yerinin örme ile tamiri, yama. ◆ Tiyatroda bir oyunun tekrar icrası. ◆ Şarkının iki defa söylenmesi lazım gelen yeri, nakarat. || (t.) Ricat (maraz). || (ms.) Notada tekrar işareti. || – **à la première** Birinci dolap. || – **à la seconde** İkinci dolap. || (hk.) – **d'un procès** İade-i dava, tecdid-i dava. = [ims. - cm.] (hk.) Emval-i müşterekenin taksiminden evvel bi'l-ifraz bir kimseye verilen nakit veya emvâl. || – **matrimoniales** Zevceynin taksiminde bi'l-ifraz alınan meblağ. || – **d'instance** Tecdid-i dava. || – **des hostilités** Tecdid-i muhâsamat.

Repriser [ft.] Kumaşın yırtık yerini örme ile tamir etmek.

Repriser [ft.] Yeniden enfiye çekmek.

Repriser [ft.] Yeniden takdir-i kıymet etmek, tekrar bahâ tarh etmek.

Repriseuse [ims.] Kumaşların yırtıklarını örüp tamir etmek sanatıyla iştigal eden kadın, örücü kadın.

Réprobateur,trice [s.] Takbih ve ta'yibe delâlet eden.

Reprobation [ims.] Ret, ta'yib, takbih. ◆ İstikrah, nefret, lanet.

Reprochable [s.] Ta'yib ve tekdire müstahak. || (hk.) **Témoins** – **s** Gayr-ı makbul şahitler.

Reproche [imz.] Ta'yib, tekdir, itab, serzeniş, yüze vurma. || **Sans** – Yüzüne vurmak istemeyerek, yüzüne vurmak istememekle beraber. = [imz. - cm.] (hk.) Redd-i şühud maksadıyla dermeyan olunan esbab ve delâil, şühudun ta'nı.

Reprocher [ft.] Ta'yib ve tekdir etmek, azarlamak, duçar-ı itab etmek; – **un bienfait** Başa kakmak, imtinan etmek. || (hk.) – **des témoins** Şühudu ret için ta'n etmek. || **Se** – İtiraf-ı kabahatle izhar-ı teessüf ve nedamet etmek.

Reproducteur,trice [s.] Yeniden hâsıl eden, tekrar tevlid eden. ◆ Tenasüle müteallik, tenasülî, tehâsulî. || **Organes** – **s** Âzâ-yı tenasüliye.

Reproductibilité [ims.] Yeniden hâsıl olabilme, yeniden tevellüde kabiliyet, kabiliyet-i husul.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Reproductible [s.] Yeniden hâsıl olabilen, tekrar tevellüdü kabil, kabil-i tenasül.

Reproductif,ve [s.] Yeniden hâsıl etmeye veya tenasüle yarayan, tenasülî. || **Dépense** – **ve** İstihsal ve teksir-i serveti müeddî olan masraf.

Reproduction [ims.] Tevlid, tevellüd, tenasül. ◆ Nebatatın teksiri usulü. ◆ Bazı hayvanatın kopmuş âzâsının yerine yeniden çıkan âzâlara dahi ıtlak olunur. ◆ İktibas, ahz. ◆ Tekrar tab' ve temsil. ◆ Tasni'. || **Organes de** – Âzâ-yı tenasül. || – **agame** Tenasül-i tecezzî, tenasül-i zü'l-hayat. || – **sexuelle** Tenasül-i tevellüdî.

Reproductivement [zr.] Yeniden hâsıl etmeye yarayan bir surette, hâsılat getirir bir surette.

Reproduire [ft.] Yeniden hâsıl etmek, tekrar vermek. ◆ Yeniden meydana koymak, tekrar arz ve ibraz veya neşretmek. ◆ Aynen suretini almak. ◆ Aynen derc etmek. ◆ Tekrar tab' ve neşretmek. || **Se** – Tenasül etmek, zürriyet suret-i dâimede devam etmek. ◆ Husule gelmek, hâsıl olmak. ◆ İbraz-ı vücut etmek, ispat-ı vücut etmek.

Repromener [ft.] Tekrar gezdirmek. || **Se** – Tekrar gezinmek, tekrar geşt ü güzar etmek.

Repromettre [ft.] Tekrar vaat etmek, yeniden söz vermek.

Reprotéger [ft.] Yeniden himaye etmek, tekrar müdafaa etmek.

Reprouvable [s.] Yeniden ispata muhtaç olan.

Réprouvé,e [i. - s.] Mel'un, cehennemî, merdud. ◆ Mücrim.

Reprouver [ft.] Yeniden ispat etmek.

Réprouver [ft.] Kabul ve takdir etmemek, reddetmek. ◆ Lanet etmek, azap cihetiyle mahkûm etmek.

Reps [ims.] İpek veya yünden pek kuvvetli bir kumaş, reps kumaşı.

Reptation [ims.] (tt.) Yılan gibi hayvanatın sürünerek yürümesi, zahf.

Reptile [ims.] (tt.) Sürünerek yürüyen hayvan, hayvan-ı zâhif. || (mec.) Alçak adam, rezil adam, muhakkar adam. || – **fossiles** Zevâhif-i müstehâse.

Reptilivore [s.] (hyv.) Hayvanat-ı zâhife ekl eden.

Repu,e [s.] Doymuş, tıkanmış, bıkmış, gına gelmiş.

Républier [ft.] Tekrar neşretmek.

Répudiable [s.] Talâkı kabil, tatliki mümkün, talâkı vacip, vacibü't-tatlik. ◆ Kabil-i ret, gayr-ı makbul.

Répudiation [ims.] Talâk, tatlik. ◆ Ret, kabulden imtina.

Répudier [ft.] Boşamak, tatlik etmek. || (mec.) Bırakmak, terk etmek. ◆ Kabul etmemek, vazgeçmek.

Repudium [imz.] (Latince kelime) İptal, lağv, fesih, nakz.

Répugnance [ims.] İstikrah, teneffür. ◆ Tezat, adem-i ihtimal.

Répugnant,e [s.] Mekruh, müstekreh. ◆ Muzad, gayr-ı muhtemel.

Répugner [fl.] İstikrah etmek. ◆ İstikrahı bâis olmak, müstekreh olmak. ◆ Münâfî ve mugayir olmak. ◆ Muzad olmak, gayr-ı muhtemel olmak.

Répullulation [ims.] Pek çok miktarda tevellüd ve zuhur etme, tekessür etme, karınca gibi kaynama.

Répulluler [fl.] Pek çok miktarda tevellüd ve zuhur etmek, tekessür etmek, karınca gibi kaynamak.

Répulsif,ve [s.] (ht.) Def etmek kuvvetini hâiz olan, dâfi', def'î. || **Force** – **ve** Kuvve-i dâfia.

Répulsion [ims.] (ht.) Birbirini itmek kuvveti, def, kuvve-i dâfia. || – **moléculaire** Ecza-yı ferdiyenin tebâüdü, tedâfü-i ecsam. || (mec.) Nefret.

Réputation [ims.] Şöhret, iştihar, sıyt, nâm. || **Être en** – Meşhur olmak, nâmdar olmak, hâiz-i şöhret olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Réputer [ft.] Zannetmek, ad ve itibar etmek. || **Se** – Kendini zannetmek, kendini addetmek, kendini farz etmek.

Requérable [s.] Dâyin tarafından talebi lazım gelen. || **Dette** – Dâyinin talep etmesi ve binaenaleyh medyunun bulunduğu mahalde alması lazım gelen deyn.

Requérant,e [i. - s.] Talip, müddeî, müsted'î, sahib-i istid'â.

Requérir [ft.] (*Acquérir* gibi tasrif olunur.) Dava etmek, talep ve iddia etmek. ◆ Davet ve teklif etmek. ◆ İstemek, icap ve iktizâ etmek. || – **la peine de mort** İdam hükmünü talep ve iddia etmek. || – **la force armée** Kuvve-i müsellahayı istishab etmek.

Requête [ims.] Arzuhâl, istid'ânâme, müsted'â. ◆ Teklif, davet. ◆ Talep, rica, niyaz. || (hk.) – **civile** İade-i muhakeme. || – **civile principale** Dava-yı asliyenin iade-i muhakemesi. || – **civile incidente** Dava-yı hadisenin iade-i muhakemesi. || **à la** – **de** Filanın talebi üzerine. || **Maître des** – **s** Şûra-yı devlete takdim olunan müsted'ayatı alıp meallerini hülâsa ederek meclise koyan memur-ı mahsus, şûra-yı devlet muavini. = [ims. -cm.] Netâyic-i hüküm. || **Chambre des** – **s** İstid'â dairesi. || **Cette chose est de** – Bu nadir bir şeydir.

Requêter [ft.] Yeniden araştırmak. ◆ Birisi için yeniden sadaka toplamak.

Requiem [imz.] (*rékuième*) Ölülerin ruhu için okunan dua, Hıristiyanların istirahat-ı ruh duası. (cm.: des *requiem*.)

Requin [imz.] Köpek balığı, camgöz balığı. || – **bleu** Orak balığı.

Requinquer (**se**) [fv.] Sahte bir tavır ve suretle süslenmek.

Réquiper [ft.] Yeniden teçhiz etmek, tekrar teslih etmek.

Requis,e [s.] Matlub, matluba muvâfık. ◆ Muktezî, nizamen ve kanunen lazım; **Les formalités – es ont été remplies** Muamelat-ı nizamiyesi ifâ kılınmıştır. = [imz.] İcab-ı kanun, muktezâ-yı kanun.

Réquisition [ims.] Taleb-i istid'â; **à la première** – İlk talep vukuunda. = [ims. -cm.] – **s civiles** Tehlike ve kaza gibi ahvâl vukuunda memurîn-i hükûmetin efrad-ı ahaliyi hasbî olarak hizmet ettirmesi, angarya. || – **s militaires** Vakt-i harpte cihet-i askeriye için at ve araba erzak vesâire itâ ve tedariki. || – **de la force armée** Kuvve-i müsellahanın istishabı.

Réquisitionnaire [imz.] Nefîr-i âmm askerinin neferi.

Réquisitoire [imz.] Müddeî-i umuminin dava hakkında mahkemeye verdiği iddianâme, talepnâme.

Requitter [ft.] Yeniden bırakmak, tekrar terk etmek.

Resaluer [ft.] Yeniden selam vermek, tekrar selamlamak. ◆ İade-i selam etmek.

Resceller [ft.] Yeniden mühürlemek, tekrar tahtim etmek.

Rescellement [imz.] Yeniden mühürleme, tekrar tahtim.

Rescif [imz.] (mr. Récif.)

Rescindant [imz.] (hk.) Nakz-ı hüküm, fesh-i karar istid'âsı. ◆ Ukudun esbab-ı feshiyesi.

Rescinder [ft.] Bir senet veya mukavele veya hükmü iptal etmek, nakz-ı hüküm etmek. ◆ İptal ve fesh-i akit etmek.

Rescision [ims.] Bir senet ve mukavele veya hükmün fesih ve iptali. ◆ Fesih ve iptal-i akit. || **Action en** – Ayıptan dolayı fesih ve iptal davası. || (t.) İnkıtâ, istîsal.

Rescisoire [imz.] (hk.) Fesih ve ilganın başlıca sebebi. ◆ Bir davanın başlıca ciheti. = [s.] Fesih ve ilgayı mûcip, nakz ve feshi mutazammın.

Rescousse (**à la**) [hd.] Eski vakit muharebelerinde istimdad için kullanılır bir tabir idi.

Rescription [ims.] Bir meblağın ahzı için verilen havalenâme. ◆ Tahvilat, sehm, kayme.

Rescrit [imz.] İrade, emir. ◆ Papa'nın umur-ı dinîyede vâki istîzahlara verdiği cevap, Papa'nın tahrirat-ı umumiyesi. ◆ Kanun,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

nizam. ◆ Rapor. || – d'un gouverneur général Bir valinin verdiği buyruldu.

Réseau [imz.] Ağ şeklinde tülbent. ◆ Ağ örgüsü, şebeke. || (tşr.) Ev'iye-i demeviyenin satrançlanması, şebeke. || – de chemin de fer Bir memlekette birbirini kat' ederek dolaşan demiryol hututunun mecmûu, hutut-ı mütekatıa. || (he.) – principal Müsellesatla mesâhada müsellesat-ı esasiyeye denir.

Resécher [ft.] Yeniden kurutmak.

Résection [ims.] (*cek*) (cr.) Kesme, neşir.

Réséda [imz.] Muhabbet çiçeği, huzâm. || – odorant Huzâmü'l-ıtrî.

Réséquer [ft.] (*cé*) (crh.) Kesmek, neşretmek.

Réservation [ims.] Bir senet ve mukavelede bazı hukuk ve salâhiyetlerin muhafazası, takyid, ihtiraz, ihtiyat kuyudu.

Réserve [ims.] Kayıt, şart. ◆ İhtiraz, ihtiyat, kuyud-ı ihtiraziye, kuyud-ı ihtiyatiye. ◆ Askerin ihtiyat sınıfı. ◆ Muharebe gününde lüzumu anda iktizâ edecek mahalle sevk olunmak üzere müheyyâ tutulan asker, ihtiyat askeri. ◆ Kesilmekte olan bir ormanda ziyade uzanmak üzere hıfzolunan ağaçlar. || – légale Kayd-ı kanunî. ◆ Vasiyetle teberruu gayr-ı caiz olan miktar-ı tereke. || Faire la – de Muhafaza etmek. || Tenir en – İhtiyaten mevcut tutmak, ihtiyat bulundurmak. || Parler avec – Muhterizâne, ihtiyatkârâne lisan kullanmak. || Corps de – İhtiyat ordusu. || Troupes de – Asâkir-i redife. || – navale Bahriye redifi, bahriye ihtiyatı. || Premier ban de – Birinci redif sınıfı, redif-i sınıf-ı mukaddem. || Deuxième ban de – İkinci redif sınıfı, redif-i sınıf-ı tâlî. || Sous la – de Filan şarta ta'likan. || Fonds de – İhtiyat akçesi. || Sans – Bilâ-istisna. || En – Bir tarafa, bir tarafta. || à la – de -den maada.

Réservé,e [s.] İhtiyatlı, muhteriz. || Cas – Yalnız Papa veya piskopos tarafından çıkarılabilen günah. || Faire le – İhtiyatlı davranmak. || Biens – s Nizamen mevkuf tutulması lazım gelen emval-i irsiye. || Tout droit – Her hakkı mahfuzdur, bi'l-cümle hukukun muhafazasıyla. || Dépens – s Masârif-i muhakeme ayrıca tayin olunmak üzere.

Réservement [zr.] İhtiyatlı bir surette, muhteriz bir tarz ile, ihtiyatkârâne.

Réserver [ft.] Bir şeyin bir kısmını ayırıp saklamak. ◆ Bir başka vakit ve hâl için saklamak, ihtiyaten bulundurmak. ◆ Tayin ve tahsis etmek. || Se – Saklanmak, kalmak. ◆ Beklemek, ihtiyat etmek, ihtiyaten hareket etmek. ◆ Kendi için saklamak. || Se – de répondre İleride cevap vermeyeceğini, mesul olmayacağını beyan etmek. || Se – à faire quelque chose Bir şeyin icrası hakkını kendisi için muhafaza etmek.

Réserviste [imz.] Redif sınıfına mensup asker.

Réservoir [imz.] Bir şey vaz' ve hıfzına mahsus yer, mahfaza. ◆ Su haznesi, havuz. || (tşr.) Bedenin içinde bazı mâyiatın cem' ve hıfzına mahsus cevf, mahfaza. || – de Picquet Pike'nin mahfazası.

Résidant,e [i. - s.] Mukim, sakin, mütemekkin.

Résidence [ims.] İkamet. ◆ İkametgâh, makar, merkez. || – du gouvernement Makarr-ı hükûmet. || – d'été Sayfiye. || – d'hiver Şitâiye.

Résident [imz.] Mukim elçi, orta elçi. = [s.] Membre – Âzâ-yı daimeden olan. || Ministre – Mukim elçi, orta elçi.

Résider [fl.] Oturmak, ikamet etmek, bir yeri makar ve merkez ittihaz etmek. || (mec.) Bulunmak, kaim olmak, mevcut olmak.

Résidu [imz.] Hesap bakiyesi, kusûr. || (k.) Tortu, posa, rüsub. ◆ Telve.

Résignant [imz.] Bir hak ve imtiyazı başkasına terk eden adam, fâriğ. ◆ Müstafî, istifa eden.

Résignataire [imz.] Bir hak ve imtiyazın terk olunduğu adam, mefrûğun-leh.

Résignation [ims.] Bir hak ve imtiyazdan vazgeçiş, istifa. ◆ İradet-i ilâhiyeye razı ve tâbi olma, tevekkül, teslim, teslimiyet.

Résigné,e [s.] Bir keder ve elem veya kazaya kemâl-i tevekkülle katlanan, mütevekkil.

Résigner [ft.] Bir hak ve imtiyazı diğerine terk etmek. || – **son âme à Dieu** Teslim-i ruh etmek. || **Se** – Kemâl-i tevekkül ile razı ve tâbi olmak, arz-ı teslimiyet etmek.

Résiliation [ims.] ve:

Résiliement yahut **Résilîment** [imz.] Bir mukavele hükmünün fesih ve ilgası, ikale. || – **d'un commun accord** İkale.

Résilier [ft.] Bir mukavelenin hükmünü fesih ve ilga etmek, ikale etmek.

Résille [ims.] (*zi-ie*) Kadınların saçını ihâtaya mahsus bir nevi ağ, saç filesi.

Résinage [imz.] Râtinc metaının teksir ve ticareti.

Résine [ims.] Reçine, râtinc. || – **des conifères** Çam sakızı.

Résiner [ft.] Reçine çıkarmak, râtinc ihraç etmek.

Résineux,se [s.] Reçineli, reçine hâsıl eden, sakızlı.

Résinifère [s.] Reçineyi hâvi, râtinci hâvi, reçine hâsıl eden.

Résinifier [ft.] (k.) Reçine hâline tahvil etmek. || **Se** – Reçine hâline gelmek.

Résiniforme [s.] Reçine şeklini hâiz, reçine gibi, râtincî.

Résipiscence [ims.] İtiraf-ı cürüm ve kabahatle tevbe, istiğfar.

Résistance [ims.] Sertlik, peklik. ◆ Kuvve-i tahammüliye, kuvve-i mukavime. ◆ Karşı durma, dayanma, mukavemet, tedâfüî hareket, müdafaa. ◆ Adem-i itaat, muhalefet. || – **des bois à la flexion** Ağaçların kuvve-i tahammüliye-i inhinâiyesi.

Résistant,e [s.] Karşı duran, dayanan, dayanıklı, metin, mukavim. ◆ Mütehammil, sabur. || (ht.) **Milieu** – Hâvi olduğu ecsamın hareketine mani madde.

Résister [fl.] Karşı durmak, dayanmak, mukavemet etmek. ◆ Tedâfüî harekette bulunmak, müdafaa etmek. ◆ Muhalefet etmek, itiraz etmek, reddetmek. || – **à la loi** Kanuna karşı muhalefette bulunmak, kanun-şikenlik etmek. || (mec.) Dayanmak, tahammül etmek.

Résistibilité [ims.] Kabiliyet-i mukavemet. ◆ Kabiliyet-i muhalefet. ◆ Kabiliyet-i tahammül.

Résistible [s.] Kabil-i mukavemet. ◆ Kabil-i muhalefet. ◆ Kabil-i tahammül.

Résolu,e [s.] Mukarrer, musammem. ◆ Kararından dönmez, azm-i kavi sahibi. ◆ Sebatlı, cesur, şecî. ◆ Sanayi-i nefisede göze çarpan, açık.

Résolubilité [ims.] Kabiliyet-i hall, kabiliyet-i tesviye.

Résoluble [s.] Hall olunabilir, kabil-i hall, kabil-i tesviye.

Résolûment [h.] Karar-ı kati ile, sebat ve metanetle, şecaat ile, cesaretle.

Résolutif,ve [i. - s.] (t.) Şişi dağıtan ilaç, muhallil.

Résolution [ims.] Karar, tasmim, azim, cezm. ◆ Sebat, metanet, cesaret. ◆ Hall, fasl, tesviye. ◆ Fesih, lağv, iptal. || – **des conventions** Ukudun feshi. || (k.) Ecsamın ecza-yı mürekkebeye ayrılması, inhilâl. || (t.) Şişin dağılması, inhilâl.

Résolutivement [zr.] Kati bir surette, karar-ı kati ile.

Résolutoire [s.] (hk.) Bir mukavele veya senedin feshine müteallik veya bu feshi müstelzim olan (hüküm vesâire). || **Condition** – Feshi mûcip şart, şart-ı müfsid.

Résolvant,e [i. - s.] (t.) Şişi dağıtan ilaç, muhallil.

Resonger [ft.] Yeniden düşünmek. ◆ Tekrar rüya görmek.

Résonnance [ims.] Sesin uzanıp devam ve aksetmesi, tanin.

Résonnant,e [s.] Sesi uzatıp devam ve aksettiren, tannan, tanin-endaz.

Résonnateur [imz.] (ht.) Alet-i musavvite.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Résonnement [imz.] Sesin uzanıp devam ve aksetmesi, tanin.

Résonner [ft.] Sesi uzatıp devam ve aksettirmek, tanin-endaz olmak.

Résorber [ft.] Yeniden massetmek, emmek, içmek. || **Se** – Emilmek, massolunmak.

Résorption [ims.] Yeniden massediş, tekrar çekip içme, emme, imtisas, irtişaf.

Résoudre [ft.] (Tasrifi: *Je résous*, *nous résolvons*; *je résolvais*, *nous résolvions*; *je résolus*, *nous résolûmes*; *je résoudrai*, *nous résoudrons*; *je résoudrais*, *nous résoudrions*; *résous*, *résolvons*; *que je résolve*, *que nous résolvions*; *que je résolusse*, *que nous résolussions*; *résolvant*; *résolu,e.*) Dağıtmak, yavaş yavaş izâle etmek. ◆ Tağyir etmek, hâline koymak. ◆ Lağv ve fesih etmek. ◆ Karar vermek, tasmim etmek. ◆ Hall ü fasl etmek, tesviye etmek. || (k.) Hall etmek. || **Se** – Tasmim etmek. ◆ Tagayyür etmek. ◆ Tağyir olunmak, halline gelmek. ◆ Lağv ve fesih edilmek. ◆ Karar vermek. ◆ Hallolunmak, tesviye olunmak. ◆ Erimek, tahlil edilmek. (Hall-i kimyevî meram olunduğu vakit ism-i mef'ûlü *résous* olup müennesi olmaz.)

Resouffler [ft.] Yeniden üflemek. ◆ Yeniden üfürtmek.

Resouper [fl.] Tekrar akşam taamı etmek.

Respect [imz.] Hürmet, riâyet, ibcal, ta'zim. ◆ Münasebet, taalluk. || **Sous divers** – **s** Muhtelif nokta-i nazardan. || **Tenir en** – Kımıldatmamak, takarrübüne mani olmak. ◆ Zaptetmek, taht-ı itaatte bulundurmak. || **Sauf votre** – Hâşâ huzurunuzdan. || **Sans** – Hürmetsiz, riâyetsiz, ihtiramsız. || **Par** – Hürmeten, ta'zimen. = [cm.] Merasim-i ihtiramiye, ihtiramat.

Respectabilité [ims.] Şâyan-ı hürmet ve ta'zim olma, muhteremiyet.

Respectable [s.] Şâyan-ı hürmet ve riâyet, muhterem.

Respecter [ft.] Hürmet ve riâyet etmek. ◆ Esirgemek, kıymamak. || **Se** – Kendi vakar ve haysiyetini muhafaza etmek.

Respectif,ve [s.] Mütekabil olan. ◆ Bir heyet ve cemaat efradı arasındaki, tarafeyne ait, tarafeynden her birinin mensup olduğu.

Respectivement [h.] Mütekabilen. ◆ Bir heyet ve cemaat efradı beyninde olarak, tarafeynce.

Respectueusement [h.] Kemâl-i hürmet ve ta'zimle.

Respectueux,se [s.] Lazım gelenlere hürmet ve riâyet eden, adab-ı ta'zimiyede kusur etmeyen, riâyetkâr, ihtiramkâr, ihtiramkârâne. ◆ Hürmet ve riâyet ve edep ve terbiyeye muvâfık.

Respirabilité [ims.] Kabiliyet-i teneffüs, sâlihiyet-i teneffüs.

Respirable [s.] Teneffüs olunabilen, teneffüse sâlih.

Respirateur,trice [s.] Teneffüse vasıta olan, teneffüsî: **Muscles** – **s** Adalat-ı teneffüsiye. = [imz.] Teneffüs makinesi.

Respiration [ims.] Nefes alma, teneffüs. || – **proprement dite** Teneffüs-i mutlak. || – **élémentaire** Teneffüs-i unsurî. ◆ Nefes, soluk.

Respiratoire [s.] Teneffüse mensup ve müteallik, teneffüsî. || **Organes** – **s** Âzâ-yı teneffüsiye. || **Acte** – Emr-i teneffüs, fi'l-i teneffüs. || **Aliments** – **s** Ağdiye-i teneffüsiye veya istihlâkiye.

Respirer [fl.] Soluk almak, teneffüs etmek. || (mec.) Yorgunluk almak, istirahat ve teneffüs etmek. ◆ Tereşşuh etmek. ◆ Görünmek, rûnümâ olmak. || – **le jour** Doğmak, tevellüd etmek, nefes-i hayatı teneffüs etmek. = [ft.] Teneffüs etmek. || (mec.) Delâlet etmek, ilan ve izhar etmek. ◆ Ziyadesiyle arzu etmek, arkasına düşmek.

Resplendeur [ims.] Fevkalâde parlaklık, şaşaa, lemean, revnak.

Resplendir [fl.] Ziyade parlamak, şaşaa-paş olmak, lemean etmek.

Resplendissant,e [s.] Ziyadesiyle parlak, şaşaa-paş, dırahşan, revnaklı, fürûzende.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Resplendissement [imz.] Parlaklık, şaşaa, lemean, revnak.

Responsabilité [ims.] Mesul olma, mesuliyet. || **Prendre la** – Mesuliyeti deruhte etmek. ◆ Tekeffül, zıman. || – **civile** Mesuliyet-i maliye, kefalet bi'l-mâl. || – **pénale** Mesuliyet-i cezaiye. || – **médicale** Mesuliyet-i tıbbiye.

Responsable [s.] Mesul. ◆ Mütekeffil, zâmin. || **Civilement** – Kefil bi'l-mâl.

Responsif,ve [s.] Cevabı hâvi, cevaba müteallik, cevabî. || **Mémoire** – **ve** Lâyiha-i cevabiye. || **Note** – **ve** Nota-i cevabî.

Ressac [imz.] Dalgaların bir yere çarpıp da şiddetle geri dönmesi, çatlak.

Ressaigner [ft.] Tekrar kan almak, tecdid-i fasd etmek. = [fl.] Yeniden kanamak.

Ressaisir [ft.] Yeniden tutmak.

Ressasser [ft.] Yeniden tetkik etmek, bir daha nazar-ı tetkikten geçirmek. ◆ Bir şeyi usandırıncaya kadar tekrar etmek.

Ressasseur [imz.] Daima bir şeyi tekrar ile usanç veren adam.

Ressaut [imz.] Kornizenin çıkıntısı, çıkma, çıta. ◆ Bir sathın diğer bir satıhtan yüksek olması, çıkıntı. || (mad.) Set.

Ressauter [ft.] Yeniden sıçramak, tekrar fırlamak. ◆ İrtifalı ve çıkıntılı olmak.

Ressayer [ft.] Yeniden ve bir daha tecrübe etmek.

Resseller [ft.] (Beygir) Yeniden semerlemek.

Ressemblance [ims.] Benzeyiş, müşâbehet, mümâsele.

Ressemblant,e [s.] Benzeyen, müşâbih, mümâsil.

Ressembler [fl.] Benzemek, müşâbih ve mümâsil olmak. || **Se** – Birbirine benzemek, yekdiğerine müşâbih olmak. ◆ Kendine benzemek, kendine müşâbih olmak.

Ressemelage [imz.] Kundura tabanının değiştirilmesi.

Ressemeler [ft.] Eski kunduranın tabanını değiştirmek.

Ressemer [ft.] İkinci defa olarak tohum ekmek, tekrar zer' etmek.

Ressentiment [imz.] Bir veca' ve sancının hafif surette hissolunması. ◆ Bir tahkir veya haksızlığın hatırda kalması.

Ressentir [ft.] Duymak, hissetmek. ◆ Anlamak, tefehhüm etmek, idrak etmek. || **Se** – Bir acının veya bir illetin âsâr-ı mütebâkiyesini hissetmek. ◆ Eser ve neticesini duymak.

Resserré,e [s.] Sıkılmış. ◆ Dar, sık. || (t.) Batn-ı munkabız.

Resserrement [imz.] Sıkma, sıkılma, tazyik. ◆ Meydan-ı tedavülde bulunan parayı toplama. ◆ Tahdid. ◆ İhtisar, telhis. || – **de cœur** İhtilac-ı kalp, heyecan, rikkat.

Resserrer [ft.] Sıkmak, daha muhkem bağlamak. ◆ Tahdid etmek. ◆ İhtisar etmek, telhis etmek. || **Se** – Sıkılmak. ◆ Tahdid olunmak. ◆ İhtilac etmek. ◆ Tenkis-i masârif etmek. ◆ Bir yerden çıkarılmış bir şeyi tekrar yerine koyup kapamak veya bağlamak. ◆ Meydan-ı tedavülde bulunan parayı toplamak. || (mec.) – **les liens de l'amitié** Teyid-i revâbıt-ı dostî etmek. = [fl.] (t.) Kabızlık vermek.

Resservir [ft.] Yeniden hizmet etmek. ◆ Tekrar ifâ-yı memuriyete başlamak.

Ressif [imz.] (mr. Récif.)

Ressort [imz.] Bazı ecsamın ezilip sıkıldıktan sonra tekrar hâl-i tabiisini almak kuvvet ve kabiliyeti, elastikiyet, takavvüs, yaylanma. ◆ Zemberek, yay. || **Système** – Yay terkibi. || (mec.) Kuvvet, tesir, faaliyet. ◆ Esbab ve vesâil-i muvaffakiyet.

Ressort [imz.] Bir mahkemenin daire-i nüfuz ve müdahalesi, hakk-ı kazâ. ◆ Daire-i iktidar ve salâhiyet. || **Juger en dernier** – Temyiz ve istînaf kabul etmeyecek surette katiyen hükmetmek. || **En premier** – Derece-i ûlâda, kabil-i istînaf olmak üzere, bidâyeten. || **Dernier** – Derece-i ahîre, derece-i katiye. || **En dernier** – Son derecede, katiyen. || **Du** – **civil** Hukuk-ı âdiyeye müteallik. || **Être du** – Ait olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ressortir [fl.] (*Sortir* gibi tasrif olunur.) Yeniden çıkmak, tekrar huruc etmek. ◆ Pek vâzıh bir surette zâhir ve ayan olmak. ◆ İstihrac edilmek, istidlal olunmak, müsteban olmak.

Ressortir [fl.] (*Finir* gibi tasrif olunur.) Bir mahkeme veya idare ve memurun daire-i nüfuz ve müdahalesi veya daire-i iktidar ve salâhiyeti içinde bulunmak, ait olmak. ◆ Tâbi olmak.

Ressortissant,e [s.] Bir mahkemenin daire-i nüfuz ve müdahalesi veya daire-i iktidar ve salâhiyeti altında bulunan, bir mahkemeye tâbi veya ait olan. ◆ Tebaadan, tâbi.

Ressouder [ft.] Tekrar lehimlemek.

Ressoudure [ims.] Tekrar lehimleme.

Ressoufrir [fl.] Tekrar çekmek, yeniden muzdarip olmak, tekrar muazzeb olmak.

Ressource [ims.] Çare ve derman, tedbir, medar. || **Ville de – s** Tedarik-i ihtiyacatı pek kolay olan şehir. || **Faire –** İşini tesviye etmek için çare bulmak, malını satıp paraya tahvil etmek. = [cm.] Menâbi'-i vâridat, esbab-ı servet, esbab-ı şevket ve kudret (akçe, asker vesâire gibi).

Ressouvenance [ims.] Der-hatır etme, zikir, yâd.

Ressouvenir [imz.] Anma, der-hatır ediş, zikir, yâd.

Ressouvenir (se) [fv.] Anmak, der-hatır etmek. ◆ Düşünmek, akıldan çıkarmamak, aklına gelmek.

Ressuage [imz.] (k.) Bazı maâdinde bulunan ecza-yı ecnebiyenin ihraç ve tefrik ameliyatı, kal.

Ressuer [fl.] Sızmak, içinden su damlamak, tereşşuh etmek. = [ft.] Mürekkep bulunan maâdini ameliyat-ı kimyeviye ile ayırmak, kal etmek.

Ressui [imz.] Hayvanat-ı vahşiyenin yağmur ve çiyden ıslandıktan sonra tüylerini kurutmak için çekildikleri mahal.

Ressuivre [ft.] Tekrar takip etmek.

Résusciter [ft.] Diriltmek, ib'as ve ihya etmek. ◆ Tecdid etmek. || (mec.) Yeniden mevki-i tedavül ve itibara koymak. = [fl.] Öldükten sonra tekrar dirilmek, ba'su ba'de'l-mevt. || **Se –** Öldükten sonra tekrar kesb-i hayat etmek, ba's etmek.

Ressuyer [ft.] Kurutmak, tecfif etmek. || **Se –** Kurumak, teceffüf etmek.

Restant,e [s.] Kalan, bâki. = [imz.] Bakiye. || **Poste – e** Postahanede kalıp mürselün-ileyhin kendi araması lazım gelen mektupların zarfi üzerine yazılır bir terkiptir, postahanede kalmak üzere.

Restaurant,e [s.] Kuvvet ve gıda veren, mukavvî, mugaddî. = [imz.] Mugaddî ve mukavvî yemek veya ilaç.

Restaurant [imz.] Lokanta, aşçı dükkânı.

Restaurateur,trice [i.] Tamir eden, tamirci. ◆ Islah ve ihya ve tecdid eden, muhyî, müceddid. = [imz.] Aşçı ve lokantacı.

Restauration [ims.] Tamir, termim, ıslah, ihya.

Restaurer [ft.] Tamir ve termim etmek. ◆ Islah ve ihya etmek. ◆ Beslemek, kuvvet vermek.

Reste [imz.] Artan miktar, kusûr, bakiye. || **Être en –** Henüz bir miktar borçlu olmak, henüz medyun olmak. ◆ Hâsıl-ı tarh, miktar-ı mütebâki, bâki. ◆ Reddedilmiş şey, merdud şey. || (ms.) Sükût ile geçirilen fâsıla. || **Du – ve Au –** Bundan başka, bundan fazla, mamafih, hem de. || **De –** Lüzumundan ziyade, zâid, ziyade. = [cm.] Cenaze, naaş, meyyit.

Rester [fl.] Kalmak, artmak. ◆ Durmak, kalmak, oturmak. ◆ Olmak, bulunmak. ◆ Bâki kalmak, mütebâki olmak. ◆ Eğlenmek, gecikmek. || **– saufe** Halelden masun kalmak. || **– silencieux** İhtiyar-ı sükût etmek. || **– impréjugé** Kuvvede bile mevcut olmamak. || **En – à** İktifâ etmek. || **Se – à soi-même** Kendi nefsi hakkında emniyet-i samimisi bulunmak.

Restiacées [imz.] (nb.) Nebatat-ı zâtü'l-filka sınıfından su'diye-i Afrikiye fasîlesi.

Restiforme [s.] (tşr.) Habliyü'ş-şekl; **Corps –** Ecsam-ı habliyetü'ş-şekl.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Restituable [s.] (hk.) İade olunabilen veya olunması lazım gelen. ◆ Kabil-i ircâ, ircâı mümkün. ◆ Fesih ve ilga olunabilen: **Le mineur est** – Sagirin taahhüdatı fesholunup keen-lem-yekûn hükmünde addolunur.

Restituer [ft.] İade etmek, geri vermek. ◆ Islah ve tamir etmek. ◆ Hâl-i aslîye ircâ. || **Se** – İade olunmak. ◆ Hâl-i aslîye ircâ edilmek. || **Se – à** Yanına gitmek, nezdine gitmek: **Se – à ses amis** Dostlarının nezdine gitmek.

Restitution [ims.] Geri verme, ret, iade. ◆ İade, istirdad. ◆ Taahhüdat-ı vâkienin fesih ve iptali. ◆ Hâl-i aslîye ircâ. ◆ Islah ve tamir.

Restreindre [ft.] Sıkmak, azaltmak, darlaştırmak, hasr ve tahdid etmek. || **Se** – Masârifini azaltmak, toplatmak, iktifâ etmek.

Restrictif,ve [s.] Sıkan, darlaştıran, hasr ve tahdid eden. || **Clauses – ves** Şurut-ı inhisariye, kuyud-ı tahdidiye. ◆ Takayyüdat, kayd-ı ihtirazî.

Restriction [ims.] Hasr ve tahdid. ◆ Kayıt, şart. ◆ Kayd-ı ihtirazî, kasr ve tahdid. || – **mentale** Tecâhül. || (hk.) – **de gage** Rehinin tenkisi.

Restringent,e [i. - s.] Sıkan, sıkıştıran. ◆ İnkıbaz veren, kâbız.

Résultant,e [s.] İstintac ve istinbat olunan, hâsıl, müntic. = [ims.] (cr.) Birkaç kuvvetin bir noktaya içtimâından hâsıl olan kuvvet-i mecmua, kuvve-i muhassala, müstahsal, muhassal.

Résultat [imz.] Netice, karar, son. ◆ Semere, mahsul. || (r.) Netice-i hâsıla, hâsıl, netice; – **de soustraction** Hâsıl-ı tarh (Bu makamda *différence* dahi derler ki tefâzul lafzıyla tercüme edilir.)

Résulter [ft.] İntac olunmak, müntic olmak, çıkmak, hâsıl olmak, netice olarak husule gelmek. ◆ Münbais olmak, terettüb etmek; **Il en résulte** Bundan müsteban olur ki, müsteban olduğuna göre. (Yalnız masdarıyla ism-i fâili vesâir sîgalarının gaibleri müsta'meldir.)

Résumé [imz.] Hülâsa, icmal; **Au** – yahut **En** – Hülâsaten, mücmelen. || – **du président** Mahkeme-i cinayet reisi tarafından beyan edilen hülâsa.

Résumer [ft.] Hülâsa ve icmal etmek, toplamak. || **Se** – Evvelce mufassalan beyan olunan şeyi mücmelen nakil ve takrir etmek.

Résurrectif,ve [s.] İhya eden, muhyî, müşevvik, teşvik-âmiz.

Résurrection [ims.] Tekrar dirilme, ba'su ba'de'l-mevt. ◆ Hazret-i İsa'nın tekrar dirildiğini musavvir resim ve heykel. || – **des morts** Tahaşşür, haşr-ı ecsad. || **Fête de la** – Büyük paskalya yortusu. ◆ Bir tarafa bırakılmış olan bir eserin yeniden mevki-i intişara vaz' edilmesi. ◆ Sanayi-i nefîsenin yeniden kesb-i hayat etmesi.

Resurrectionniste [imz.] İngiltere'de ilm-i teşrih müntesibînine füruht etmek üzere kabirlerden cesetleri ihraç eden kimse, nebbaş.

Retable [imz.] Kürsünün arkası.

Rétablir [ft.] Tamir ve ıslah etmek. ◆ Tesis etmek. ◆ Geri vermek, teslim etmek. ◆ Hukuk-ı memnûayı iade etmek. || **Se** – İade-i sıhhat etmek, iyileşmek. ◆ İade-i itibar ve haysiyet eylemek.

Rétablissement [imz.] Tamir, ıslah. ◆ İade-i sıhhat, iyileşme. || – **de la paix** İade-i sulh. || – **de l'ordre public** Tesis-i asayiş ve inzibat-ı umumi.

Retaille [ims.] Yapılan bir şeyden çıkan kırıntı, yonga, talaş.

Retaillement [imz.] Yeniden kesme, tekrar biçme, budama.

Retailler [ft.] Yeniden kesmek, tekrar biçmek veya budamak.

Rétamage [imz.] Yeniden kalaylama.

Rétamer [ft.] Yeniden ve tekrar kalaylamak.

Rétameur [imz.] Kalaycı.

Retaper [ft.] (Şapkayı) Yeniletmek, tamir etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Retard [imz.] Gecikme, eğlenme, teahhur, avk ve tehir. ◆ Saat geri kalma. || **Sans** – Bilâ-teahhur, bilâ-ifâte-i zaman, derhal. || **Les contribuables en** – Vergilerini vaktiyle te'diye edemeyen mükellefin. || – **de mer** Seyr-i sefâin esnasında vâki olan tehirat. || **Éprouver des** – **s** Duçar-ı teahhur olmak.

Retardataire [i. - s.] Geride kalan. ◆ Bakaya hâlinde bulunan (vergi veya asker).

Retardateur,trice [s.] Harekete kesb-i teennî ettiren.

Retardatif,ve [s.] Tehiri mûcip, teahhuru mûcip.

Retardation [ims.] Hareketin gevşemesi, kesb-i teennî etmesi.

Retardement [imz.] Gecikme, geride kalma. ◆ Teahhur, teennî.

Retarder [ft.] Geciktirmek, tehir etmek, geriletmek. ◆ İlerlemesine mani olmak, geri bırakmak. ◆ İleri giden saatin akrep ve yelkovanını çevirmek. = [fl.] Gecikmek, geç gelmek, geri kalmak. || **Se** – Gecikmek, teahhur etmek.

Retâter [ft.] Yeniden el ile tutup yoklamak. ◆ Kemâl-i ihtiyat ile tetkik ve tahkik etmek. = [fl.] Yeniden bir şeyin çeşnisine bakmak.

Reteindre [ft.] (*Feindre* gibi tasrif olunur.) Yeniden boyamak.

Retendre [ft.] Yeniden germek, tekrar uzatmak. ◆ Yeniden kurmak.

Rétendre [ft.] Yeniden germek, tekrar yapmak, tekrar tevsi' etmek.

Retenir [ft.] (*Tenir* gibi tasrif olunur.) Yeniden ele geçirmek, tekrar temellük etmek. ◆ Zaptetmek. ◆ Saklamak, hıfz etmek. ◆ Tutmak, evvelden temin etmek. ◆ Alıkoymak, tevkif etmek. ◆ Tutmak, bırakmamak, zaptetmek. ◆ Durdurmak. ◆ Hatırında tutmak, hıfz etmek. ◆ Sükût ettirmek, ihtiyat ettirmek. || (hk.) – **une cause** Mahkeme bir davanın vazife yahut salâhiyeti dâhilinde olduğuna karar vermek. ◆ Davayı ta'lik etmeyip rü'yetine karar vermek. || (r.) Cem' ve darp a'mâlinde bir rakamı üstteki hâneye yazmak üzere elde tutmak. (Mesela iki kere beş on elde bir tabiri Fransızca *Deux fois cinq font dix, je retiens un* diye ifade olunur.) || **Se** – Tutulmak. ◆ Sabretmek, kendini tutmak, kendini zaptetmek. ◆ Tadil-i hareket etmek. ◆ Hatırda tutulmak, hatırda hıfzedilebilmek.

Retenter [ft.] Yeniden tecrübe etmek, tekrar cehd etmek, yeniden tasaddî etmek, tekrar teşebbüs etmek.

Retention [ims.] Tutma, saklama, hıfz. || (t.) – **d'urine** İdrarın tutulması, ihtibasü'l-bevl, hasr; – **de bile** Safranın tutulması, ihtibasü's-safra. || (hk.) Hapis; **Droit de** – Hakk-ı hapis; **Jugement de** – Vazife veya salâhiyet kararı.

Rétentionnaire [imz.] Gasb-ı emval eden. || (hk.) Hakk-ı hapis sahibi.

Retentir [fl.] (Sadâ hakkında) Gürültü ile aksetmek, tanin-endaz olmak. ◆ Her tarafa neşrolunmak, intişar etmek. ◆ Tesir etmek.

Retentissant,e [s.] Gürültü ile akseden (sadâ), tanin-endaz. ◆ Müessir.

Retentissement [imz.] Sadânın gürültü ile akis-endaz olması, velvele, gürleme, tanin. ◆ İntişar. ◆ Tesir, intiba.

Retentivité [ims.] Bir tesirin hatırasını müddet-i medîde hıfzetmek. ◆ Kuvve-i müteessire, kuvve-i intibaiye.

Retentum [ims.] Hâkimlerin sır tuttukları hüküm. ◆ Ale'l-ıtlak sır tutulan şey.

Retenu,e [s.] İtidal ve ihtiyat sahibi, temkinli, muhteriz.

Retenue [ims.] İhtiyat, ihtiraz, itidal. ◆ Zapt ve tevkif. ◆ Hıfz ve ibka. ◆ Tevkifat (maliyece), mevkufat. ◆ Tekaüd için maaştan tevkif olunan miktar, tekaüdiye. ◆ Şâkirdanın mücâzat yerine teneffüsten veya dışarıya çıkmaktan meni, izinsizlik. || (r.) Üstteki hâneye zammedilmek üzere elde tutulan adet. (Mesela iki kere altı on iki elde bir, iki kere yedi on dört bir de elde on beş tabiri *Deux fois six font douze, je retiens un; deux fois sept font quatorze et un de retenue font quinze*

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

diye edâ olunur.) || (bhr.) Vento. || – de gui Bumbaya orsa ventosu. || – des villes saintes Haremeyn ikramiyesi. || – journalière Kıste'l-yevm. || – de chaîne Kaloma oluğu, kalomaya yardım eden alt diş.

Rétépore [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı zehriye fırkasından şebeke-i bahriye nevi. || – cellulose Deniz dantelası denilen bir nevi deniz böceği.

Reterçage yahut **Retersage** [imz.] Bağın muzır otlardan tathiri için ikinci kazılması, çapalama.

Retercer [ft.] yahut:

Reterser [ft.] Bağı muzır otlardan tathir için ikinci defa kazmak, çapalamak.

Rétiaire [imz.] (*ci*) Hasmın üzerine kement atmaya çabalayan Roma mübârizi.

Réticence [ims.] Bir şeyi kasten meskûtün-anh bırakış, sükûtla geçirme. || (ed.) Telmih, iham. || – poétique Tecâhül-i ârifâne.

Réticulaire [s.] (tşr.) Ağ şeklinde, şebekî, şebekiyü'ş-şekl. || Vaisseaux – s Edîme-i [evride-i?] şebekiye. || Corps – Cism-i şebekî. || (hyv.) Şebeke-i bahriye fasîlesinden bir nevi helezon.

Réticule [ims.] Şebeke-i sagîre, şebekiye.

Réticulé,e [s.] (nb.) Ağ şeklinde damarları olan, müşebbek. || Tissu – Nesc-i müşebbek.

Rétif,ve [s.] İleri gitmeyip duran veya geri giden (beygir vesâire). || Cheval – Harın at, cimah. || (mec.) Serkeş, itaatsiz, muannid, mütemerrid. || Faire le – Serkeşlik etmek, taannüd etmek, temerrüd etmek.

Rétiforme [s.] (nb. - tşr.) Ağ şeklinde olan, şebekiyü'ş-şekl.

Rétila rempek [imz.] (hyv.) Böy denilen zehirli tarla örümceği.

Rétine [ims.] (tşr.) Göz tabakalarının en altındakisi, tabaka-i şebekiye.

Rétinite [ims.] (t.) Gözün en altındaki tabakasının iltihabı, iltihab-ı tabaka-i şebekiye.

Rétinoscope [imz.] Çeşm-bîn.

Retirage [imz.] Çamaşırı boğadadan çıkarma.

Retiration [ims.] (tba.) Kâğıdın arka tarafı basılmak üzere tekrar makine yahut tezgâhtan geçmesi, iç sayfaların tab'ı.

Retiré,e [s.] Tenha, uzak, sapa, kimsenin gitmediği. || Vie – e Tenhada ve uzakta geçirilen ömür.

Retirement [imz.] Çekilme, toplanma, büzülme, takallüs.

Retirer [ft.] Yeniden ve tekrar çekmek. ◆ Kendine doğru çekmek, celp ve cezb etmek. ◆ Geriye çekmek. ◆ Çıkarmak, çekmek, kurtarmak. ◆ Sığınacak yer vermek, eve kabul etmek. ◆ Kesmek, vermemeye başlamak. ◆ Geri almak. ◆ Almak, tahsil etmek. || Se – Çekilmek, gitmek. ◆ Eve girmek. ◆ (Nehir suyu vesâire hakkında) Azalmak, çekilmek. ◆ Çekilmek, ihtiyar-ı uzlet etmek. ◆ Toplanmak, çekilmek, büzülmek, takallüs etmek. ◆ Sığınmak, iltica etmek.

Retisser [ft.] Yeniden örmek, tekrar dokumak.

Retombée [ims.] Kemer veya kubbenin kalıpsız konulabilen en üst ciheti, kemer boynu.

Retomber [fl.] Tekrar düşmek, ayağa kalktıktan sonra düşmek. || (mec.) İfâkattan sonra tekrar hastalanmak. ◆ Râci ve ait olmak, dokunmak. (Ekseriya *être* ve nadiren *avoir* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.)

Retondre [ft.] Tekrar kırpmak, yeniden yapağı kesmek. || (mec.) Bir eser-i mimarinin fazla ve hüsn ü letafete mugayir tezyinatını düşürmek.

Retordage [imz.] ve:

Retordement [imz.] Tekrar bükme, iki defa bükülüş.

Retordeur [imz.] Bükücü.

Retordoir [imz.] Bükücü aleti, bükme makinesi.

Retordre [ft.] Yeniden bükmek. || (mec.) Donner du fil à – Müşkilat ve gavâil çıkarmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rétorquable [s.] Sahibinin aleyhine çevrilebilir (delil vesâire).

Rétorquer [ft.] Birinin îrad ettiği edilleyi kendisinin müddeâsı aleyhine çevirmek, kendi edillesiyle ilzam etmek. || Se – İtirazat-ı malume ile ilzam edilmek.

Retors,e [s.] Defaatle bükülmüş. || (mec.) Hilekâr, dessas.

Rétorsion [ims.] Birinin îrad ettiği edillenin kendisinin müddeâsı aleyhine çevrilmesi, kendi edillesiyle ilzam olunma. || (hk.) Muamele-i mesîle, ceza bi'l-misl, mukabele bi'l-misl. || Ret, terdid.

Retorte [ims.] (k.) Taktire mahsus münhanî kimyager imbiği, karnî, kara'a.

Retortiller [ft.] Yeniden kıvırmak. = [fl.] Bir mesele hakkında bir hayli defa bahsetmek, dönüp dolaşıp daima aynı meseleden bahsetmek.

Retorturer [ft.] Yeniden işkence vermek, tekrar eziyet ve cefa vermek.

Retouche [ims.] Resmi düzeltme, tashih. ◆ Resmin tashih olunmuş mahalli. ◆ Silinmiş bir mahkûkun hakklerini derinleştirme. ◆ Tashih, ıslah.

Retoucher [ft. - fl.] Yeniden dokunmak, tekrar ilişmek. ◆ Tashih etmek (resim hakkında). ◆ Silinmiş bir mahkûkun hakklerini derinleştirmek. ◆ Tashih etmek, ıslah etmek.

Retour [imz.] Geri dönüş, avdet, ricat. ◆ Geri çevirme, iade. ◆ Bir mübâdelede üste verilen şey. ◆ İvaz, mukabele. ◆ Tevbe, istiğfar. ◆ İhtida. || Faire un – sur soi-même Yapacağını iyice mülâhaza etmek. || Frais de – İade masrafı. || Compte de – İade hesabı. || Charge de – Avdet hamûlesi. || – conventionnel Akd-i hibede mevhubun-lehin fevtiyle mâl-i mevhubun vâhibe iadesi şartı. || – de partage Taksimde li-ecli'l-muadele verilen ivaz. || (ht.) Rücu; Choc en – Müsâdeme-i rücuiye. || à – de flamme Aleve mukabil, zü'l-leheb-i mün'akis. || Sans – İlelebet, mütemadiyen. = [cm.] Dolaşma.

Retourne [ims.] Bazı oyunlarda açılan kâğıt.

Retourner [fl.] Dönmek, geri gitmek. ◆ Tekrar başlamak. || – à Dieu İhtida veya tevbe ve istiğfar etmek. = [ft.] Çevirmek, döndürmek. || – quelqu'un Fikrini çelmek, tebdil-i fikr ettirmek. ◆ Bir şeyi evirip çevirmek, bir hayli defa tekrar etmek. ◆ (Kâğıdı) Açmak, koz atmak. || Se – Dönmek. ◆ Dönüp arkasına bakmak. || (mec.) Esbab ve vesâite teşebbüs etmek. || S'en – Gitmek. || De quoi retourne-t-il? Ne oluyor? || (Kâğıt oyununda) Il retourne cœur Ortadaki kâğıt kupadır, kupa açıldı.

Retracement [imz.] Yeniden çizme, tekrar tersim. ◆ Resim.

Retracer [ft.] Yeniden çizmek, tekrar tersim etmek. || (mec.) Nakil ve takrir etmek. || Se – Der-hatır etmek, hatıra gelmek.

Rétractation [ims.] Bir söz veya fikirden nükûlunu beyan ediş, rücu, nükûl.

Rétracter [ft.] Bir söz veya fikirden nükûl ettiğini beyan etmek, sözünü geri almak. || (hk.) Rücu etmek. ◆ Cerh etmek; – un aveu İkrardan rücu etmek; – un jugement Kararı cerh etmek. || Se – Sözünü geri almak, sözünden nükûl etmek, kendi sözünü cerh ve iptal etmek. ◆ Toplanmak, inkimaş etmek.

Rétractile [s.] (tt.) Çekilip toplanmaya kabil ve müstaid olan, kabil-i inkimaş.

Rétractilité [ims.] (tt.) Çekilip toplanabilme, kabiliyet-i inkimaş.

Rétraction [ims.] Çekilme, toplanma, büzülme, tekemmüş, takabbuz.

Retraduire [ft.] Yeniden tercüme etmek. || Se – Tekrar tercüme olunmak.

Retraîner [ft.] Yeniden çekmek, tekrar sürüklemek.

Retraire [ft.] (*Traire* gibi tasrif olunur.) Satılmış bir malı geri almak, mebîi istirdad etmek. ◆ Bir kanun lâyihasını geri almak.

Retrait [imz.] Çekilip toplanan şeyin ufalması, büzülme. ◆ Geri alınma. ◆ İstirdad-ı mebî. ◆ Mevki-i tedavülden ref'. || (hk.) – successoral İstihlas-ı tereke. || – d'indivision

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Şüf'a. || – litigieux Bey' olunan matlubun şüf'ası. || – d'emploi Memuriyetten el çektirme. || (ht.) Kuruyarak çekip büzülme, kulûs, keşâşe.

Retrait [imz.] Abdesthane, ayakyolu.

Retrait,e [s.] Çekilip büzülmüş (buğday ve odun vesâire).

Retraite [ims.] İhtiyar-ı uzlet, inziva. ◆ Geriye doğru hareket, ricat; Sonner la – Ricat borusu çalmak. || Battre en – Ricat etmek. ◆ Askerin kışla vesâireye girmesi için verilen kumanda ve çalınan boru. || – offensive Ricat-ı taarruziye. || Ligne de – Hatt-ı ricat. ◆ Mahall-i inziva, uzletgâh, melce, penâh. ◆ Tekaüd, tekaüd maaşı. || Caisse des – s Tekaüd sandığı. || Caisse des – s civile Mülkiye tekaüd sandığı. || Caisse des – s militaire Askerî tekaüd sandığı. || Admettre à la – Tekaüdünü icra etmek.

Retraite [ims.] Bir poliçenin te'diyesi için mukabilinde çekilen poliçe, iade poliçesi.

Retraité,e [s.] Tekaüd maaşı alan. = [imz.] Mütekaid.

Retraiter [ft.] Tekaüdlüğünü icra etmek. ◆ Yeniden mevki-i bahis ve müzakereye koymak.

Retranchement [imz.] Azaltma, kesme, taklil, tenzil, kat'. ◆ Tasarruf, iktisat. || (mec.) Delil, bürhan, ispat, nokta-i istinat. || Forcer quelqu'un dans ses – s Birinin en kuvvetli delillerini cerh etmek. || (as.) Her nevi toprak tabya. ◆ Top tabyası. || – d'armée Ordu istihkâmı. || – en tenaille Mıkrasvâri istihkâm. || – s intérieurs İstihkâmat-ı dâhiliye.

Retrancher [ft.] Azaltmak, kesmek, bir miktarını kesip atmak. ◆ Kat'-ı uzuv etmek. ◆ Tasarruf etmek, iktisat etmek. ◆ Zaptetmek, tahdid etmek. ◆ Kesmek, men veya ref' etmek. ◆ Siper ve hendeklerle taarruzdan temin etmek, tabyalarla tahkim etmek. || Se – İstihkâmlar inşasıyla kesb-i kuvvet ve metanet etmek. ◆ Tahdid-i nefs etmek, iktifâ etmek. ◆ Tasarruf etmek, iktisat etmek. ◆ Müdafaa-i nefs, muhafaza-i nefs etmek.

Retranscrire [ft.] Yeniden istinsah etmek.

Retransporter [ft.] Tekrar götürmek, tekrar nakletmek.

Retravailler [ft. - fl.] Yeniden işlemek, tekrar çalışmak. ◆ Tashih etmek, ıslah etmek.

Retraverser [ft.] Tekrar içinden ve ortasından geçmek, tekrar yarıp geçmek.

Retrayant [imz.] (hk.) Mebîi istirdad eden kimse. ◆ Şefi.

Rêtre [imz.] (mr. Reître.)

Rétréci,e [s.] Sık, dar, mahsur, mahdud.

Rétrécir [ft.] Darlatmak. ◆ Tahdid etmek. = [fl.] Darlaşmak, çekilmek. || Se – Daralmak. ◆ Tahdid olunmak, mahdud bulunmak.

Rétrécissement [imz.] Darlatma, darlaştırma, darlaşma, çekilme, tahdid, mahdudiyet. || (t.) Tazyik.

Retrempe [ims.] Çeliğe yeniden su verme.

Retremper [ft.] Yeniden suya veya diğer bir mâyiye batırmak, tekrar ıslatmak. ◆ Çeliğe yeniden su vermek. || (mec.) Kuvvet vermek, takviye etmek. || Se – Kesb-i kuvvet etmek, kesb-i metanet etmek.

Rétribuer [ft.] Birine müstahak olduğu mükâfat veya muhassasatı vermek, maaş vermek, ücret vermek. ◆ Muvazzafan istihdam etmek.

Rétribution [ims.] Mükâfat, maaş, muhassasat, ücret, mesûbe.

Rétroactif,ve [s.] Maziye hüküm ve tesiri olan, mâ-kabline şümulü olan: La loi n'a pas d'effet – Kanunun mâ-kabline şümulü yoktur.

Rétroaction [ims.] Maziye hüküm ve tesir, mâ-kabline hüküm ve şümul.

Rétroactivement [h.] Mâ-kabline, maziye hüküm ve şümulü olmak tarikiyle.

Rétroactivité [ims.] Mâ-kabline, maziye hüküm ve şümulü olan şeyin hâli, şümul ale'l-mazi. || (hk.) Terk veya bey' olunan malın yine sahib-i evveline terk ve bey'i. || (t.) İrtidâ', irticâ'.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rétrocédant,e [i.] (hk.) İsti'mal ve lisan-ı kanunda feragati ret ve iade eden adam, mürtedî', mürtecî'.

Rétrocéder [ft.] (hk.) İsti'mal ve lisan-ı kanunda feragati kabul etmeyip reddetmek, irtidâ' ve irticâ' etmek.

Rétrocessif,ve [s.] İsti'mal ve lisan-ı kanunda redd-i mefruğu mutazammın.

Rétrocession [ims.] (hk.) İsti'mal ve lisan-ı kanunda reddü'l-mefruğ. ‖ (t.) İrtidâ'.

Rétrocessionnaire [i.] İsti'mal ve lisan-ı kanunda bir şeyi kendisine reddolunan kimse.

Retroflexion [ims.] (t.) İnsinâ-yı halfî.

Rétrogradation [ims.] Geri kalma, geri gitme, gerileme, ricat. ◆ Tedennî. ◆ Temayülat-ı mütedenniyâne. ◆ Ref'-i rütbe cezası. ‖ (hy.) Seyyâratın garptan şarka doğru olan hareket-i sûriyeleri, ricat.

Rétrograde [s.] Geriye doğru giden, râci'. ◆ Mütedennî. ‖ (ed.) Vers – Kalb ve maklub-ı müstevî nevinden olan eş'ar. ‖ (r.) Rücuî; Supputation – Hesab-ı rücuî.

Rétrograder [fl.] Geri dönmek, geriye doğru hareket etmek, ricat etmek, gerilemek. ◆ Tedennî etmek.

Retromper [ft.] Tekrar aldatmak, yeniden iğfal etmek.

Rétrospectif,ve [s.] Geriye bakan, maziye müteallik, sonradan. ◆ Vekayi-i maziyeden bâhis. ‖ Coup d'œil – Maziye nazar, nazar-ı irticâ'.

Rétrospectivement [h.] Geriye bakarak, maziye müteallik olarak.

Retrouer [ft.] Yeniden delmek, tekrar sakb etmek.

Retroussé,e [s.] Yukarıya bakar, yukarıya kalkmış, sığanmış [sıvanmış].

Retroussement [imz.] Yukarıya kaldırma, sığama [sıvama].

Retrousser [ft.] Yukarıya kaldırmak, sığamak [sıvamak]. ‖ Se – Elbisenin eteklerini yukarıya kaldırmak, sığamak [sıvamak].

Retroussis [imz.] Şapkanın yukarıya çevrilmiş kenarı, libasın sığanmış [sıvanmış] ve yukarıya çevrilmiş kısmı.

Resto-utérin,e [s.] (tşr.) Half-i rahm.

Retrouver [ft.] Tekrar bulmak, kaybolmuş veya unutulmuş bir şeyi bulmak. ◆ İade etmek: – sa santé İade-i sıhhat etmek. ◆ Tanımak, teşhis etmek: – un auteur dans ses œuvres Bir müellifi kendi âsârından tanımak, teşhis etmek. ‖ Se – Yeniden bulmak, yeniden meydana çıkmak. ◆ Yolu kaybettikten sonra bulmak. ◆ Teşhis edilmek. ◆ Buluşmak.

Rets [imz.] Kuş ve ördek tutmaya mahsus ağ, hibâle. ◆ Tuzak, hile.

Retuer [ft.] Yeniden telef etmek, tekrar itlâf etmek.

Réunion [ims.] Kavuşma, iltisak. ◆ Birleşme, ittihat, içtimâ. ◆ Cemiyet, cemaat. ◆ İlhak. ‖ (t.) İttihat, iltisak, iltiham.

Réunir [ft.] Kavuşturmak, yapıştırmak, ilsak etmek. ◆ İki şey beyninde ittisal ettirmek. ◆ Bir noktaya cem' ve tevhid etmek. ‖ Se – Birleşmek, buluşmak. ◆ İttihat etmek.

Réunis [smz. - cm.] Droits – Daire-i vâhide altında bulunan rüsum, rüsum-ı müttehide.

Réussi,e [s.] İmalinde muvaffakiyet hâsıl olmuş, pek güzel yapılmış, müyesser.

Réussir [fl.] Muvaffak ve müyesser olmak. ◆ Nâil olmak. ◆ Rast gelmek, hüsn-i hitam bulmak. ◆ Başa çıkmak. ◆ (Mahsulat vesâire hakkında) İyi ve bereketli olmak, yetişmek.

Réussite [ims.] Muvaffakiyet. ◆ Nâiliyet, rast geliş. ◆ Başa çıkma. ◆ Yetişme, feyiz ve bereket.

Revaccination [ims.] Yeniden aşılama, telkih-i mükerrer.

Revacciner [ft.] Yeniden aşılamak, tekrar telkih etmek.

Revalidation [ims.] Evrak ve senedat vesâirenin yeniden mahkemenin tasdiki altına alınması.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Revalider [ft.] Yeniden mahkemeye tasdik ettirmek.

Revaloir [ft.] Mislini vermek, misliyle mukabele etmek.

Revanche [ims.] Mukabele bi'l-misl. || **Prendre sa** – Duçar-ı mağlubiyet olduktan sonra ihraz-ı muvaffakiyet etmek. ◆ Birinci oyunda kaybolunan akçenin tekrar kazanılması için oynanılan ikinci oyun, karşılık. || **En** – Ona mukabil, ona bedel, ivazen.

Revancher [ft.] Müdafaa ve tesâhub etmek. || **Se** – Mukabele bi'l-misl etmek. ◆ Müdafaa-yı nefs etmek.

Rêvasser [fl.] Karışık rüyalar görmek.

Rêvasserie [ims.] Karışık rüyalar görme. ◆ Kuruntu, hayal. || (t.) Adgas, dags.

Rêvasseur [imz.] Karışık rüyalar gören adam. ◆ Hayalât ile uğraşan.

Rêve [ims.] Rüya, düş, âlem-i mânâ. || (mec.) Beyhûde ümit, hayal-i ham. || **Le – de quelqu'un** Bir kimsenin tahayyül ettiği şey.

Revêche [s.] Kekre, ekşi. ◆ Sert, mukavim. ◆ Hırçın, serkeş, haşarı.

Réveil [imz.] Uyanıklık, yakaza, bidârî. ◆ Uyanma, teyakkuz. ◆ Zuhur, husul, tulû. ◆ Askerin veya mektep şâkirdanının uykudan kalkması için çalınan trampete veya boru. ◆ Uykudan uyandırmaya mahsus saat.

Réveillable [s.] Uyanabilir, uyanması kabil.

Réveille-matin [imz.] İstenildiği saatte uyandırmaya mahsus münebbihli saat. || (nb.) Sarı sütleğen. || (mec.) Sabahleyin adamı uyandıran şey. ◆ Uyanılır uyanılmaz duyulan haber. (cm.: des *réveille-matin*.)

Réveillement [imz.] Uykudan uyandırma.

Réveiller [ft.] Uykudan uyandırmak. || (mec.) İkaz etmek. || **Se** – Uykudan uyanmak. ◆ Gafletten uyanmak, teyakkuz etmek, intibah etmek. || Şevk ve gayret kesb etmek.

Réveilleur [imz.] Uyandırıcı. || (tt.) Mahrutiyü'l-minkar fasîlesinden Avustralya'ya mahsus bir nevi kara karga.

Réveillon [imz.] Gece yarısı yenen yemek, gece taamı. ◆ Bir resme daha ziyade revnak vermek için açık boya ile icra edilen tashihat.

Réveillonner [fl.] Gece yarısı yemek yemek, gece taamı etmek.

Révelateur,trice [i. - s.] Keşfeden, meydana çıkaran, haber veren, ifşa eden.

Révélatif,ve [s.] Meydana çıkarıcı, keşfedici, keşfî.

Révélation [ims.] Keşfetme, meydana çıkarma, ihbar, ifşa. ◆ Keşif, vahiy, ilham. || – **divine** İlham-ı ilâhî, vahiy. ◆ Keşif ve vahiy olunan şeyler. || (hk.) Keşif, ihbar, ifşa.

Révélé,e [s.] Vahyolunmuş, mülhem; **Religion – e** Hıristiyanların kendi dinlerine verdikleri isimdir.

Révéler [ft.] Keşfetmek, meydana çıkarmak, haber vermek, ifşa etmek. ◆ İlham etmek. || **Se** – Zuhur etmek, meydana çıkmak. ◆ İrâe-i hüviyet etmek.

Revenant,e [s.] Beğenilen, hoşa giden, mergub, latif, makbul, matbu, dil-pesend.

Revenant [imz.] Cadı, kara koncolos.

Revenant-bon [imz.] Tesadüfi ve gayr-ı me'mûl temettü. ◆ Muvaffakiyet-i gayr-ı muntazara. || **C'est le – du métier** Bu sanatın cümle-i menâfiini teşkil eder. (cm.: des *revenants-bons*.)

Revendeur,se [i.] Madrabaz. ◆ Perakende satan. ◆ Borsaca çakon denilen kimse.

Revendicateur [imz.] İstihkak davasında bulunan kimse.

Revendication [ims.] (hk.) İstihkak davası, istihkak.

Revendiquer [ft.] Başkasının elinde bulunan bir şeyi benimdir diye talep etmek, istihkak davası etmek.

Revendre [ft.] Yeniden satmak, satın alınanı tekrar satmak. || **Avoir d'une chose à** – Bir metadan satmak için külliyetli miktara mâlik olmak. || **Avoir de la santé à** – Sıhhati

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

son derece yerinde olmak. || Avoir de l'esprit à – Gayet zeki olmak.

Revenir [fl.] Dönmek, avdet etmek. ◆ Tekrar zuhur etmek, yeniden çıkmak veya bitmek. ◆ (Ervah-ı habîse hakkında) Görünmek. ◆ Hatıra gelmek. ◆ Tekrar başlamak. || (mec.) Kesb-i sükûnet etmek, kendine gelmek. ◆ Hoşa gitmek, beğenilmek. ◆ Fiil ve kavlini ıslah ve tashih etmek. ◆ Şu kadar masrafla vücuda gelmek, çıkmak, durmak, mâl olmak. || – à ses moutons Asıl bahse ircâ-ı kelâm etmek. || – au créateur Tevbe etmek. || – à la charge Tekrar aleyhine yürümek. || – par requête civile İade-i muhakeme istid'âsını etmek. || – par opposition Hükm-i lâ-hak aleyhine itiraz etmek. || – sur une matière Bir bahse tekrar dönmek. || – sur ce qu'on a dit Dediğinden rücu etmek. || Je n'en reviens pas Çok taaccüb ediyorum. || Il me revient tant de bénéfice Temettüden şu kadarı bana aittir. || Il m'est revenu que Haber aldım ki. || Il n'en reviendra pas İyi olamayacak, kurtulamayacak. || Faire – la viande Eti biraz pişirdikten sonra çekmek.

Revente [ims.] Tekrar satış, satın alınan şeyin tekrar füruhtu. ◆ Madrabazlık. || Marchandises de – Madrabaz malı.

Revenu [imz.] Gelir, îrad, vâridat, hâsılat. || – s publics Vâridat-ı emiriye, vâridat-ı hazine. || – s casuels Zuhurat nevinden olan hâsılat. || – s concédés Vâridat-ı muhassasa. || (mec.) İstifade, temettü.

Revenue [ims.] Avdet tariki. ◆ Kesilen ormanda yeniden biten taze fidanlar.

Rêver [ft. - fl.] Rüya görmek. ◆ Rüyada, düşte görmek. || Hayal görmek, tahayyül etmek. || (mec.) Çok arzu etmek, sayıklamak. ◆ Nâmakul ve saçma sapan şeyler söylemek. ◆ Pek derin düşünmek, mütalaat-ı amîkaya dalmak.

Réverbérant,e [s.] Aks-i ziya eden, âkis.

Réverbération [ims.] Ziya ve hararetin in'ikâsı. || – de la lumière et de la chaleur İn'ikâs-ı ziya ve hararet.

Réverbère [imz.] Sokaklarda yanan gaz feneri. ◆ Ziya ve harareti aksettirmeye mahsus alet, mir'at-ı âkis, mir'at-ı in'ikâs. ◆ Aynalı fener.

Réverbérer [ft.] Ziya veya harareti aksettirmek.

Reverdir [ft.] Yeniden yeşile boyamak, tekrar yeşilletmek. = [fl.] Tekrar yeşillenmek, yeniden yeşil olmak. || (mec.) Gençleşmek, tazelenmek, yeniden kesb-i kuvvet etmek.

Reverdissement [imz.] Yeşilletme, yeşillenme. ◆ Tazelenme, yeniden kesb-i kuvvet.

Révéremment [h.] Hürmet ve ta'zimle.

Révérence [ims.] Hürmet, ta'zim, ihtiram. ◆ Makam-ı ta'zimde ziyade eğilerek olunan temennâ, yer ile beraber temennâ. ◆ Vaktiyle bazı merâtib-i rûhâniye ashabına verilen unvandır; Votre – Zât-ı fezâilmeâbınız.

Révérencielle [ims.] Hürmet ve riâyetle karışık; Crainte – Çocukların velilerine karşı gösterdikleri riâyet-i hâifâne.

Révérencieusement [h.] Kemâl-i hürmet ve ta'zimle.

Révérencieux,se [s.] Çok hürmet ve ta'zim gösteren, ziyade eğilerek temennâlar eden.

Révérend,e [i. - s.] Aziz ve muhterem mânâsıyla rahip ve rahibelere verilen unvandır.

Révérendissime [s.] Ziyadesiyle aziz ve muhterem mânâsıyla başpiskoposlara vesâir büyük memurîn-i rûhâniyeye verilen unvandır.

Révérer [ft.] Hürmet ve ta'zim etmek, mukaddes tanımak.

Rêverie [ims.] Sayıklama, hayalât. || Faire une – Garip bir fikir beyan etmek. ◆ Efkâr-ı garibe ve bâtıla. ◆ Dalgınlık.

Revernir [ft.] Yeniden vernik sürmek, tekrar verniklemek.

Revers [imz.] Bir şeyin ters tarafı, arkası, zahr. ◆ Meskûkâtın resim veya tuğrayı hâvi olan taraflarının aksi, yazı tarafı. ◆ Palto vesâirenin dışarıya çevrilen yakası. ◆ Çizme kon-

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

çunun dışarıya çevrilmiş kırması. || (mec.) Felaket, idbar. || – de la médaille Bir şeyin fena ciheti, aksi tarafı. || (bhr.) Échelle de – Şeytan çarmıhı. || Haubans de – Riyal[e] çarmıhları.

Reversal,e [imz.] İvazî.

Reversale [ims.] Istılah-ı siyasîde hukuk ve imtiyazat-ı müktebeseyi müekkid senede ıtlak olunur.

Reversement [imz.] Bir sandıktan diğer bir sandığa akçe devir ve teslimi. ◆ Asâkir-i bahriyenin bir gemiden diğer bir gemiye nakli.

Reverser [ft.] Yeniden dökmek. ◆ Bir sandıktan diğer bir sandığa akçe devir ve teslim etmek. ◆ Asâkir-i bahriyeyi bir gemiden bir gemiye nakletmek.

Reversi yahut Reversis [imz.] Bir nevi kâğıt oyunu ki en az sayı yapanın kazanması esasına mübtenîdir.

Réversibilité [ims.] Emlâk ve emvâl veya muhassasatın mahlûliyet kabiliyeti.

Réversible [s.] Mahlûl. || – à l'État Taraf-ı mîrîye rücu ve intikali lazım gelen, mahlûl olması icap eden.

Réversion [ims.] Mahlûliyet.

Reversis [imz.] (mr. Reversi.)

Revertier [imz.] Bir nevi tavla oyunu. (*Reverquier* dahi denilir.)

Revêtement [imz.] (m.) Duvarın taş ve kireç vesâire ile kaplanması, her nevi sıva ve kaplama ve örtü, iksâ; – en maçonnerie Duvar kaplama; – en torchis Kerpiç kaplama; – en pisé Çamur sıva kaplama. || (as.) – en gabion Sepet kaplama; – en gazon Çim kaplama; – en fascine Demet kaplama. || (bhr.) Dış kaplama.

Revêtir [ft.] Giydirmek, iksâ etmek. ◆ Giyinmek, iktisâ etmek, takmak. ◆ Duvar veya hendek vesâireyi kaplamak, sürmek. || (mec.) Tevcih-i mansıb etmek, nasb etmek. || Se – Giymek, giyinmek.

Revêtu,e [s.] Giyinmiş. || Gueux – Kesb-i servet etmiş âdi ve değersiz adam. || – de votre signature İmzanızı hâvi olarak. ◆ Hâmil, hâiz.

Revêur,se [i. - s.] Derin tefekkürata dalan adam. ◆ Hayalâtla uğraşan adam, hayalci. ◆ Hayalî, hayal-âmiz. ◆ Muğlak. || (mec.) Garip fikirli adam.

Revidage [imz.] Kuyumculukta bir deliği büyütme ameliyatı.

Revider [ft.] Kuyumculukta bir deliği büyütmek.

Revient [imz.] Sermaye; Prix de – Eşya-yı ticariyenin kıymet-i sahihası, mâl olduğu fiyat, fabrika fiyatı, sermaye fiyatı.

Revirade [ims.] Tavla oyununda pulların çok dolmuş hânelerden boş hânelere nakli.

Revirement [imz.] (bhr.) Geminin alabanda hareketi, orsa alabanda. ◆ Yeni bir istikrazla olunan te'diye-i deyn. || – de fonds Bir matlubun devir ve havalesiyle tesviye-i deyn, bir deynin matlubat vasıtasıyla tesviyesi, havale tarikiyle te'diye-i deyn. (Bu mânâda bazen *fonds* kelimesinin yerine *parties* veya *deniers* lafızları dahi kullanılır.) || S'acquitter par des – s Matlubun devir ve havalesiyle ifâ-yı deyn etmek.

Revirer [ft.] Gemiyi çevirmek. ◆ Yeni bir istikrazla te'diye-i deyn etmek. ◆ Tebdil-i fikr etmek, tebdil-i hareket etmek. || Se – Kendi üzerinde dönmek.

Revisable [s.] Tekrar gözden geçirilebilir, yeniden tetkik ve tahkiki mümkün.

Reviser [ft.] Tekrar gözden geçirmek, yeniden tahkik etmek, yoklamak, tetkik ve tashih etmek. || – un compte Tetkik-i hesap etmek. || – un procès Bir davayı müceddeden rü'yet etmek.

Réviseur [imz.] Başkasının yaptığını nazar-ı tahkik ve muayeneden geçiren, muayene memuru, müfettiş, muayeneci.

Révision [ims.] Tekrar gözden geçiriş, yeniden tahkik, muayene, yoklama. || – d'un procès

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bir davayı tashih ve müceddeden rü'yet. || – d'un compte İade-i muhasebe. || Conseil de – Kura meclisi. ◆ Divan-ı harplerin ilâmlarını tetkike mahsus mahkeme-i âliye. || (tba.) İkinci tashih. || (hk.) – d'un jugement Tashih-i karar.

Revisiter [ft.] Yeniden ziyaret etmek. ◆ Gümrükte yeniden muayene etmek.

Revivification [ims.] Yeniden canlandırma veya canlanma. || (k.) Bir terkipte bulunan madeni sâfi hâline ircâ etmek ameliyatı, tahvil.

Revivifier [ft.] Yeniden canlandırmak, ihya etmek. ◆ Bir terkipte bulunan madeni ayırıp sâfi hâline ircâ etmek.

Reviviscence [ims.] Yeniden kesb-i hayat etmek. || Yeniden kesb-i hayat hassası.

Reviviscent,e [s.] Yeniden kesb-i hayat eden. ◆ Yeniden kesb-i hayat etmek hassasını hâiz olan.

Revivre [fl.] Yeniden dirilmek ve canlanmak. || (mec.) Taze hayat bulmak.

Révocabilité [ims.] Kabiliyet-i azl ve infisal. ◆ Kabiliyet-i rücu ve fesih.

Révocable [s.] Kabil-i rücu ve fesih.

Révocation [ims.] Azil, infisal. ◆ Fesih, lağv, rücu: – des fonctionnaires Memurînin azli. || – de testament Vasiyetten rücu; – des donations Hibeden rücu; – des conventions Ukudun fesih ve ikalesi.

Révocatoire [s.] Azil veya rücuyu mutazammın. || Disposition – Azil ve rücuyu müstelzim sarâhat.

Revoici (Karib için) ve:

Revoilà (Baid için) İşte bir daha, işte yine.

Revoir [ft.] (*Voir* gibi tasrif olunur) Yeniden görmek. ◆ Tekrar muayene ve tahkik etmek. = [imz.] Tekrar görüşmek, yeniden mülakat. || Au – ve à – Yine görüşelim, inşallah yine görüşürüz.

Revoler [fl.] Uçarak geri dönmek. || (mec.) Süratle geri dönmek.

Revoler [ft.] Tekrar çalmak.

Revolin [imz.] Rüzgârın bir yere aksedip geri dönmesi.

Révoltant,e [s.] Kızdırıcı, dokunaklı, bâis-i hiddet. ◆ Sû-i nazarı davet eden. ◆ Tahammül olunmaz.

Révolte [ims.] Hiddet, gazap. ◆ Heyecan.

Révolté,e [i. - s.] Âsi, serkeş. ◆ Hiddetli, kızgın, gazub, şiddetli, müteheyyic.

Révolter [ft.] (mec.) Çok kızdırmak, hiddet ve gazabını mûcip olmak, şiddetle teheyyüc etmek. || Se – Hiddet etmek. ◆ Şiddetle müteheyyic olmak.

Révolu,e [s.] Tam, kâmil. || (hy.) Devr-i tam. || Avoir vingt ans – s Yirmi yaşını ikmâl etmiş olmak.

Révoluté,e [s.] yahut:

Révolutif,ve [s.] (nb.) Dışarıya çevrilmiş yapraklara ıtlak olunur, matvî.

Révolution [ims.] (hy.) Ecram-ı semâviyenin icra ettikleri devir ve bunun müddet-i icrası; ecram-ı semâviyenin nokta-i azîmetlerine vusule mahsus seyir ve hareketleri ve bu hareketin müddeti; – synodique Devr-i kamerî. || (mec.) Tahavvül, tagayyür. || (cr.) Bir çark veya tekerleğin devr-i tamı. || (he.) Bir şeklin kenarlarından birinin etrafında dönerek bir cism-i sulb teşkil edecek surette olan hareket-i faraziyesi.

Révolutionner [ft.] (mec.) Telaşa düşürmek, tahrik, iğzab etmek. || Se – Teheyyüc etmek. ◆ Telaş etmek.

Revolver [imz.] (*vère*) Revolver. || – photogénique Gece ân-ı vâhidde fotoğraf almaya mahsus alet.

Revomir [ft.] Yeniden çıkarmak, istifrağ etmek. || (mec.) Def etmek, tard etmek. || İade etmek. ◆ Ketm ettiği bir şeyi söylemek.

Révoquer [ft.] Azletmek, ref' ve celb etmek. || – une donation Hibeden rücu etmek. || – en doute Cây-ı iştibah addetmek, şüpheli addetmek, hakkında münâzaa ika etmek. || Se – Azlolunmak, ref' ve celb edilmek. ◆ Feshedilmek, ilga edilmek, iptal olunmak.

TÜBA TÜRK DİL BİLİMLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Revouloir [ft.] Yeniden istemek, tekrar arzulamak.

Revoyager [fl.] Yeniden seyahat etmek.

Revue [ims.] Yoklama, teftiş, muayene, gözden geçirme. ◆ Risale-i mevkute, mecmua. ◆ Geçit resmi: **Passer une** – Resm-i geçit icra etmek.

Révulsif,ve [i. - s.] (t.) Hastalığı bedenin mühim bir uzvundan def ile ehemmiyeti ikinci derecede olan diğer bir uzva nakle yarayan ilaç vesâire, musarrif.

Révulsion [ims.] (t.) Hastalığın bedenin mühim bir uzvundan defiyle ehemmiyeti ikinci derecede olan diğer bir uzva nakli, tasrif, insiraf.

Rez [hc.] Ta yanından, ile beraber: – **terre** Yerle beraber. = [imz.] – **de mur** Duvar yüzü.

Rez-de-chaussée[103] [imz.] Binanın yerle beraber olan alt katı, zemin katı. || Sath-ı arz. (cm.: des *rez-de-chaussée*.)

Rhabarbarin [imz.] (k.) Râvendden çıkarılan sarı ve billûrî madde, mülevven-i râvend.

Rhabdologie [ims.] Çetele hesabı.

Rhabdologique [s.] Çetele hesabına dair.

Rhabdite [ims.] (mad.) Hacer-i semâlarda müşâhede olunmuş bir fosfor-ı mükerrer, rabdit.

Rhabillage [imz.] Tamir, meremmet, düzeltme. || Islah, tashih.

Rhabillement [imz.] Tamir, meremmet, düzeltme.

Rhabiller [ft.] Yeniden giydirmek. ◆ Ayıbını örtmek, tamir etmek, düzeltmek, ıslah etmek, tashih. ◆ Yeni elbise vermek. || **Se** – Yeniden giyinmek, tekrar giyinmek. ◆ Yeni elbise giymek.

Rhabilleur [imz.] (mr. Rebouteur.)

Rhabiter [ft.] Yeniden ikamet etmek, tekrar sâkin olmak.

Rhabituer [ft.] Yeniden alıştırmak. || **Se** – Yeniden alışmak.

Rhachis [imz.] (tşr.) Amud-ı fikarî.

Rhapis [imz.] (nb.) Amerika'ya mahsus hurma ağacı.

Rhapontic [imz.] (nb.) Papaz râvendi, râvend-i beledî.

Rhagade [ims.] (t.) Dudak ve meme vesâirenin çatlaması, şakk, fürce.

Rhénan,e [s.] Fransa ile Almanya arasındaki Ren Nehri'ne mensup ve nehr-i mezkûra mücâvir olan.

Rhéomètre [imz.] Kuvve-i elektrikiyeyi ölçmeye mahsus alet, mikyas-ı elektrikî.

Rhéophore [imz.] Bir elektrik pilinin iki cereyanlarını nakleden maden tel, elektrik teli.

Rhéteur [imz.] İlm-i beyan muallimi. || (mec.) Kuru ve usanç verir nutuklar îrad eden adam.

Rhétoricien [imz.] İlm-i beyanı iyi bilen adam, beyaniyûndan adam. ◆ İlm-i beyanı okuyan şâkirt.

Rhétorique [ims.] İlm-i beyan, fenn-i belâgat. ◆ Bu ilimden bahseden kitap. ◆ Bu ilmin okunduğu mektep sınıfı. || (mec.) Sahte fesahat, fesahat-ı taklidî. || **Figures de** – Lisana hüsn ü letafet veren sanayi-i beyaniye ve bediiye.

Rhinalgie [ims.] (t.) Burun ağrısı, elem-i enf.

Rhinanthe [ims.] (nb.) Horoz ibiği nevi, simsim.

Rhingrave [imz.] Eski vakitlerde Ren nehri kenarlarında bulunan memâlikin hükkâm ve vülâtına ıtlak olunurdu. ◆ Bugün bazı Alman prenslerine verilen unvandır. = [ims.] Bir nevi geniş şalvar.

Rhinocéros [ims.] (tt.) Gergedan, kergeden, zergerdan.

Rhinolophe [imz.] (mad.) Zü'l-enf-i hilâlî fasîlesinin bir cins numûnesi olan yarasa.

Rhinoplastie [ims.] Burunsuz adamlara suni burun takmak sanatı, tasni'-i enf.

103 Orijinal metinde chanssée şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Rhipopodes [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı iptidâiyenin ikinci sarkudiye sınıfı.

Rhodium [imz.] (mad.) Halis olduğu vakit gümüş renginde bulunan bir nevi maden-i basit, rodyum.

Rhododendron [imz.] (nb.) Fasîle-i verdiyeden ağı ağacı, katmerli zakkum.

Rhodomèle [imz.] Gül balı, asel-i verdî.

Rhombe [imz.] İri kalkan balığı. || (he.) Zâviyeleri kaime olmaksızın dört dıl'ı müsâvi olan şekil, şekl-i main, şekl-i mücessem.

Rhombiforme [s.] Main şeklinde, main şeklini hâiz.

Rhombique [s.] Main şeklinde.

Rhomboèdre [imz.] (he.) Vecihleri birer şekl-i main suretinde bulunan cism-i sulb, cism-i şibh-i main.

Rhomboïdal,e [s.] Main şeklinde olan yani zâviyeleri kâime olmaksızın dört dıl'ı müsâvi olan (şekil). (cmz.: *rhomboïdaux*.)

Rhomboïde [imz.] (he.) Zâviyeleri kaime olmaksızın adlâ'-ı erbaası müsâvi olan şekl-i maine müşâbih şekil, şibh-i main. || **Dodécaèdre** – Zû-isnâ aşeri'l-mainiye. || **Muscle** – Adlâ'-ı murabba-ı mainiye.

Rhubarbe [ims.] (nb.) Râvend. || – **aqueuse** Râvend hülâsası. || – **de Louisiane** Amerika râvendi.

Rhum [imz.] Rom denilen malum içki.

Rhumatalgie [ims.] (t.) Elem-i resyî.

Rhumatisé,e [i. - s.] ve:

Rhumatisant,e [i. - s.] Yel illetine müptela, zü'r-resye.

Rhumatismal,e [s.] (t.) Resye yani yel illetine mensup ve müteallik, resyî. (cmz.: *rhumatismaux*.)

Rhumatisme [imz.] (t.) Yel illeti, rîh-i tayyar, resye, romatizma. || – **articulaire** Sızı, resye-i mafsaliye. || – **musculaire** Resye-i adaliye.

Rhume [imz.] Zükâm, nezle. || – **de cerveau** Beyin nezlesi. || – **de poitrine** Göğüs nezlesi.

Rhus [imz.] (mr. Sumac.)

Rhynchée [ims.] (hyv.) Tuyur-ı mukabkaba-i sâkinü'l-muzağ fırkasından tavîlü'l-minkar kabilesinden Asya'ya mahsus çulluk.

Rhyguchène [imz.] (hyv.) Zahire kurdu.

Rhythme [imz.] (mr. Rythme.)

Rhytmique [s.] (ed.) Mevzun, vezne muvâfik, taktîe mutabık.

Riant,e [s.] Güler, handan. ◆ Latifü'l-manzar, ferahfezâ, zarif, hoş. = [imz.] Hâl-i handan. ◆ Letafet.

Ribambelle [ims.] Sıra, alay, kafile. ◆ Birçok, bir güruh; **Une – d'enfants** Bir alay çocuk.

Ribaud,e [i. - s.] Nefis ve şehvete tâbi, zânî, zâniye.

Ribauderie [ims.] Nefis ve şehvete tâbiiyet, zina, fuhuş.

Ribe [ims.] Yapağı ve keteni doğramaya mahsus alet.

Riblage [imz.] Değirmen taşlarını birbirine sürerek aşındırmak ameliyatı.

Riblette [ims.] Izgarada pişirilen ince et parçası.

Ribleur [imz.] Gece sokaklarda dolaşan serseri, gece hırsızı.

Riblon [imz.] Demir parçası, hurda.

Ribordage [imz.] Gemilerin birbirlerine veya iskeleye çarpmakla bâis oldukları ziyan ve bu ziyanın tazmini, müsâdeme ziyanı, müsâdeme tazminatı.

Ribords [imz. - cm.] (bhr.) Gemi karinası üzerindeki borda kaplamaları.

Ribote [ims.] Kesret-i işret, ayyaşlık, bekrîlik.

Riboter [fl.] Ziyade işret etmek, ayyaşlık etmek.

Riboteur,se [i.] Çok işret eden, ayyaş, bekrî.

Ricanement [imz.] İstihzâ ile ve bıyık altından gülüş.

Ricaner [fl.] İstihzâ ile ve bıyık altından gülmek.

Ricanerie [imz.] İstihzâ ile ve bıyık altından gülme.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ricaneur,euse [i. - s.] İstihzâ ile ve bıyık altından gülmeyi itiyat eden, müstehzî.

Ric-à-ric [h.] Tıpkı tıpkına, noktası noktasına, habbesine varıncaya kadar, bi-aynihi.

Richard [imz.] Pek zengin ve mütemevvil adam.

Riche [i. - s.] Zengin, mütemevvil, ganî, maldâr. || Être – comme Crésus Fevkalâde zengin olmak. || C'est un – parti (Evlenecek kız veya delikanlı için denilir:) İyi bir lokmadır. || Avoir une – taille Uzun boylu olmak, muhteşem bir tavır ve hareketi olmak. || Avoir un style – Fevkalâde müzeyyen bir üslubu olmak. ◆ Kesretli, bol, bereketli, mahsuldar, zengin. ◆ Pek kıymetli, zî-kıymet, girân-bahâ, ağır. ◆ Ziynetli, müzeyyen. || Langue – Kelimat ve ıstılahat ve tabiratı çok ve vâsi lisan. || Rime – Beynlerinde layıkıyla müşâbehet ve mutabakat bulunan kafiyeler, kafiye-i tâmme.

Richement [h.] Zenginice, zenginlikle. ◆ Bereket ve bollukla. ◆ Müzeyyen bir surette, muhteşem bir surette. ◆ Fevkalâde ziyadesiyle.

Richesse [ims.] Zenginlik, maldârlık. ◆ Mal, servet, sâmân. || La science des – s İlm-i servet. || Circulation des – s Servetin tedavülü. || Sources de – Menâbi'-i servet. || – s matérielles Servet-i maddiye. || – s immatérielles Servet-i maneviye. || – s naturelles Servet-i tabiiye. ◆ Bolluk, mahsuldarlık. ◆ Ziynet, ağırlık. ◆ Zî-kıymet, girân-bahâ eşya. ◆ Lisan vüs'ati.

Richissime [s.] Fevkalâde zengin.

Ricin [imz.] (nb.) Kökünden müshil bir yağ çıkarılan bir nevi nebat, hurû'. || – commun Adi şecer-i hurû', habbü's-selâtîn ağacı. || Semence – de commun Habbü's-selâtîn. || Huile de – Hind yağı. || (tt.) Kene nevi.

Ricinelle [ims.] (nb.) Amerika'ya mahsus ısırgan otu.

Ricocher [fl.] Yere veya suyun sathına dokunup sıçrayarak gitmek, sekerek gitmek.

Ricochet [imz.] Suyun sathı üzerine atılan bir yassı taş vesâirenin sıçrayışı ve sekmesi. || (mec.) Teâkub. ◆ Kaydırak oyunu. || (as.) Güllenin bir yere dokunmakla sıçrayışı, seğirtme; Tir à – Seğirtme endaht. || Par – Doğrudan doğruya olmayarak, bi'l-vasıta.

Ricotte [ims.] Peynir imalinde evvelemirde sütten yapılır teleme.

Rictus [imz.] Pek yarık ağız.

Ride [ims.] Buruşukluk, gadn, iltivâ.

Ridé,e [s.] Buruşuk, buruşmuş.

Rideau [imz.] Perde, hicap. ◆ Tiyatro perdesi. ◆ Ormanlarda ve dağlık mahallerde kat' olunmayıp boyuna terk olunan kıta, perde. || (as.) Toprak siperi. || (mec.) Perde, siper, mânia, hâil.

Ridelle [ims.] Yük arabasının iki tarafındaki parmaklık, korkuluk.

Ridement [imz.] Buruşukluk, iltivâ, intihad. || – de la croute terrestre Kışr-ı arzın intihadı.

Rider [ft.] Buruşturmak, buruşmasını mûcip olmak. || Se – Buruşmak, iltivâ etmek.

Ridicule [s.] Gülünecek, gülünç, maskara. = [imz.] Gülünecek şey, maskaralık. ◆ Gülünç, maskara adam. ◆ Hicviye. ◆ Vaktiyle kadınların cep yerini tutmak üzere omuzlarına astıkları bir nevi küçük çanta. || Donner prêter un – Maskara etmek.

Ridiculement [h.] Gülünç bir suretle.

Ridiculiser [ft.] Gülünç hâline koymak, maskaraya çevirmek. || Se – Gülünç bir hâle girmek, maskara olmak.

Ridiculité [ims.] Gülünçlük, gülünecek tavır ve hâl, maskaralık.

Rien [imz. - kn.] Hiç, hiçbir şey, lâ-şey; Cela n'est – Bu bir şey değildir, bir şey deme değil; Cela ne fait – Bundan bir şey çıkmaz, bunun zararı yok, bunun ehemmiyeti yok; En moins de – Pek az vakitte, bir anda; à – Pek ucuz, bedava; Homme de – Fürû-mâye ve ehemmiyetsiz adam. (cm.: des *riens*.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rieur,se [i. - s.] Gülücü, gülmeyi çok seven, müstehzî.

Riflade [ims.] Hafif yara, ceriha, sızı.

Riflard [imz.] Büyük piyata eğe. ◆ İki elli rende, minhat. ◆ Taşları oymaya mahsus büyük mil veya eğe. ◆ Büyük şemsiye.

Rifler [ft.] Sıyırmak. ◆ Taşları oymaya mahsus büyük mil veya eğe ile oymak. || (mec.) Çalmak, aşırmak.

Rifloir [imz.] Taşları oymaya mahsus eğri eğe.

Rigide [s.] Sert, şiddetli. ◆ Katı, dik. ◆ Tarikinden dönmez, mütesallib, musır, sebatlı.

Rigidement [h.] Sertlikle, şedîden. ◆ Tarikinden asla ayrılmayarak, mütesallibâne, musırrâne.

Rigidité [ims.] Sertlik, şiddet. ◆ Tarikten asla ayrılmayış, salâbet, ısrar. || (t.) Sahul, sahl.

Rigodon yahut **Rigaudon** [imz.] Bir nevi raks ve onunla çalınan makam.

Rigole [ims.] Su yolu, dar su mecrası, hark, ark. ◆ Kaldırımların kenarında veya ortasında yapılan su yolları. ◆ Ağaç garsı için yapılan küçük hendek.

Rigoler [fl.] Eğlenmek. || **Se** – Eğlenmek, zevk u safâ etmek.

Rigorisme [imz.] Pek sert ve şiddetli ahlak. ◆ Unf ve şiddet mesleği.

Rigoriste [i. - s.] Ahlakı pek şiddetli ve sert adam.

Rigoureusement [h.] Şiddetle, pek sert ve şiddetli bir suretle. ◆ Tamamıyla, hakkıyla, ciddiyetle.

Rigoureux,se [s.] Pek sert, pek şiddetli. ◆ Ağır. ◆ Kavi, sağlam. ◆ Tamamıyla usul ve nizamına muvâfik, asla tahallüf etmez. ◆ Doğru, sahih, ciddi.

Rigueur [ims.] Sertlik, şiddet, keskinlik. || **Tenir** – Şiddetle muhalefet etmek, affetmemek. || **Juges de** – Mahzâ kavânîne tatbikan fasl-ı dava eden hükkâm. || – **du climat** Şiddet-i iklim. ◆ Büyük dikkat. ◆ Doğruluk, sıhhat, ciddiyet. ◆ Hissizlik, kayıtsızlık, bürûdet. || **à la** – Bi-aynihi, tıpkı tıpkına. ◆ Son derece şiddetle. || **Avec** – Şedîden. || **De** – Vacip, lazım.

Rilettes [ims. - cm.] Domuz eti kıyması.

Rimaille [ims.] Fena şiir, fena yazılmış kaside.

Rimailler [ft. - fl.] Fena şiir yapmak, teşâur etmek, kelâm-ı mevzun söylemek.

Rimailleur [imz.] Fena eş'ar yapan şair, müteşâir.

Rimant,e [s.] Kafiye teşekkülüne muvâfik. || **Syllabe – e** Kafiye teşekkülüne muvâfik hece.

Rimasser [ft. - fl.] Fena şiir yazmak, teşâur etmek.

Rime [ims.] Kafiye, seci; – **masculine** Sonunda sağır e olmayan seci ve kafiye, kafiye-i mücerrede; – **féminine** Sonunda sağır e bulunan seci ve kafiye. || – **riche** Kafiye-i tâmme. || **Sans – ni raison** Nâ-makul surette. || **N'entendre ni – ni raison** Hiçbir şey dinlememek. = [cm.] Eş'ar, ebyat.

Rimé,e [s.] (ed.) Müsecca' ve mukaffâ: **Phrases – e** Kelâm-ı müsecca'.

Rimer [fl.] Mukaffâ ve müsecca' olmak. ◆ Seci ve kafiye uygun gelmek. ◆ Şiir söylemek. ◆ Muvâfik olmak, mutabık olmak, tevâfuk etmek. || – **en Dieu** Küfretmek. = [ft.] Nazmetmek, nazma çevirmek.

Rimeur [imz.] Şiir söylemekle veya kafiye ve seci ile uğraşan adam, kafiye meraklısı. ◆ Âdi şair.

Rimule [ims.] (hyv.) Nâime-i mercûlü'l-batn-ı zü'l-galsamati'l-varakî fırkasından deniz helezonu.

Rinçage [imz.] Çalkatma, yıkama, temiz sudan geçirme.

Rinceau [imz.] Resim veya hakk olunmuş dolaşık dal şekli, dallı budaklı nakış, dallardan ibaret menkuşat.

Rincement [imz.] Çalkatma, yıkama, temiz sudan geçirme.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rincer [ft.] Çalkatmak, yıkamak, temiz sudan geçirmek. ◆ Tekdir etmek, ta'zir etmek. ‖ **Il a été bien rincé** İyice tekdir edildi. ‖ **Se – la bouche** Ağzını yıkamak.

Rinçoir [imz.] Bulaşık kap, kurna.

Rinçure [ims.] Bulaşık suyu.

Rinforzando [h.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Gittikçe kuvvet vererek, sadânın hafiften sakiline geçerek.

Ringard [imz.] Fırın ve uçaklarda kullanılan harbi.

Rioter [fl.] Güler gibi olmak, istihzâ makamında gülümsemek.

Rioteur,se [i.] Güler gibi olan adam, istihzâ ile gülümseyen.

Riotte [ims.] Ufak nizâ.

Ripage [imz.] Taşları dülger aleti ile kazıma.

Ripaille [ims.] Çok yiyip içme, bol taamları olan ziyafet. ‖ **Faire** – Ayş u işret etmek.

Ripailleur [imz.] Ayş u işret eden kişi.

Ripe [ims.] Taşları kazımaya mahsus taşçı ve dülger aleti.

Ripement [imz.] Denizde iki cereyanın tesâdümünden husule gelen galeyan, kaynama.

Riper [ft.] Taşları kazımaya mahsus olan bir nevi taşçı ve dülger aletiyle kazımak. ‖ (bhr.) İki halatı birbirine sürüştürerek kaydırmak. = [fl.] Kaynamak, galeyan etmek.

Ripopée [ims.] Meyhanecilerin envâi şaraplar bakiyelerinden yaptıkları mahlut şarap. ◆ Birkaç neviden mahlut yemek terbiyesi.

Riposte [ims.] Bedâheten verilen münasip ve sert cevap, redd-i cevap. ◆ Bir sû-i muamele ve tahkire mukabeleten olunan hareket.

Riposter [fl.] Bedâheten ve sert cevap vermek. ◆ Bir sû-i muamele ve tahkire mukabele etmek.

Ripuaire [s.] Ren Nehri sevâhilinin ahali-i kadîmesine ıtlak olunur.

Rire [fl.] Gülmek, dıhk ve hande etmek. ‖ **Se faire** – Gülmek için vesile aramak. ◆ Handan olmak, hande-riz olmak. ‖ **C'est pour** – Ciddi bir şey değildir, gülmek için söylenmiştir. ‖ – **dans sa barbe** Bıyık altından gülmek. ‖ (mec.) Ehemmiyet vermemek. ◆ Eğlenmek, şaka söylemek. ‖ **Se** – Eğlenmek, istihzâ etmek.

Rire [imz.] Gülme, gülüş, dıhk, hande; **Fou** – Zapt olunamayan gülüş; – **consulvif** Dıhk-i ihtilacî; – **sardonique** Hande-i istihzâ.

Ris [imz.] Gülüş, dıhk, hande; **Les jeux et les** – Gülüp oynamalar.

Ris [imz. - cm.] (bhr.) Yelken halkaları, camadan; **Bande de** – Camadanlık sırası; **Garcette de** – Camadan halatı. ‖ **Ruban de** – Murize/moriza; **patte de** – Camadan matafyonu; **prendre un** – Kasa etmek.

Ris [imz.] Dana ve sığır özdeni, sakak.

Risban [imz.] Limanların muhafazasına mahsus toprak tabya. ‖ (m.) Set duvarlarına yapılan dolma.

Risée [ims.] Birkaç kişinin birden ve sesle gülmesi, kahkaha. ◆ İstihzâ, zevklenme. ◆ Herkesin istihzâsına hedef olan adam, eğlence. ‖ (bhr.) Rüzgâr anaforu.

Risette [ims.] Yavaş ve tatlı gülüş.

Risibilité [ims.] Kuvve-i dâhike, dıhk.

Risible [s.] Gülmeyi mûcip, mudhik. ◆ Şâyan-ı istihzâ, gülünecek, gülünç, sezâ-yı hande.

Risiblement [zr.] Gülünç bir surette, mudhik bir surette.

Risquable [s.] Tehlikeli, muhâtaralı. ◆ Tehlikeye ilkası caiz veya mümkün olan.

Risque [imz.] Tehlike, muhâtara. ◆ Zarar-ı muhtemel. ‖ **à ses – s et périls** Zarar ve ziyan kendine ait olmak üzere. ‖ – **s de mer** Muhâtarat-ı bahriye. ‖ – **locatifs** İcarda müste'cirin ücret vermemesi ve me'curu telef etmesi gibi hasar ve zarar. ‖ **Au – de** Tehlikeyi göze alarak. ‖ **à tant** – Her ne olursa olsun, herçi-bâd-âbâd. ‖ Sigorta edilmiş bina, eşya vesâire.

Risque-tant [imz.] Cesur adam.

Risquer [ft.] Tehlikeye koymak, muhâtaraya ilka etmek. ◆ Muhâtarasında bulunmak. ◆

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Cüret ve cesaret etmek. || Se – Kendini tehlikeye koymak.

Risson [imz.] (hyv.) Nâime-i [me]rcûlü'l-batn-ı zü'l-galsamati'l-muştî fırkasından sahiliye fasîlesinden helezon-ı bahrî.

Rissole [ims.] Kıymalı börek, tatar böreği. ◆ Büyük bir nevi dalyan ağı.

Rissoler [ft.] Eti ateş rengini alacak surette kavurmak veya kızartmak.

Ristorne [ims.] yahut:

Ristourne [ims.] Sigorta senedinin kâmilen veya kısmen feshi. ◆ Karşılık geçirme, aks-i kayd muamelesi.

Rit [imz.] (*t* okunur) yahut:

Rite [imz.] Her din ve mezhebin ibadet resm ve âyinlerindeki usul ve sırası, resm-i âyin, rüsum-ı mezhebiye, menâsik.

Ritournelle [ims.] Nağme, elhan.

Ritte [ims.] Saban demirine takılan bıçak.

Ritualiste [imz.] Edyan ve mezâhib-i muhtelife menâsikine müteallik kitap yazan muharrir, rüsum-ı mezhebiye muharriri.

Rituel [ims.] İbadât ve merasim-i mezhebiye menâsikini hâvi kitap, âyin kitabı.

Rivage [imz.] Deniz veya nehir kenarı, kıyı, yalı, sahil, leb-i derya. ◆ Kıta, memleket.

Rival,e [i. - s.] Rakip, hasım, müsabakata çalışan. || Sans – Rekabet kabul etmez. (cmz.: *rivaux*.)

Rivaliser [fl.] Rekabet etmek, müsabakata çalışmak, rakibi olmak, hasmı olmak.

Rivalité [ims.] Rekabet, müsabakat, istirkab, mugalebe.

Rive [ims.] Göl ve nehir veya havuz kenarı, kıyı, sahil. || Hudut. || Kıta, memleket.

Rivement [imz.] Perçin etme, perçinleme.

River [ft.] Çiviyi çaktıktan sonra arka tarafından bükmek, perçin etmek. ◆ Tespit etmek. || – les fers, les chaînes de quelqu'un Taht-ı itaate almak.

Riverain,e [i. - s.] Sahil ahalisinden olan. ◆ Sahilde veya bir orman ve yolun kenarında sahib-i arazi, nehirde müşârik. || Les puissances – es Düvel-i sahiliye.

Rivet [imz.] Ucu perçinli çivi. ◆ İki tarafı başlı çivi, perçin çivisi. ◆ Nal çivisi ucu.

Rivtage [imz.] Perçinlemek, perçin. || – double Çifte perçin. || – simple Bir kat perçin.

Rivière [ims.] Irmak, çay, nehir. (Denize munsab olmayıp başlıca bir büyük ırmağa munsab olan enhara ıtlak olunur.) || Porter de l'eau à la – Beyhûde zahmet etmek. ◆ Gerdanlık, kılâde. ◆ Bolluk, mebzuliyet.

Rivoyeur [ims.] Nehir sevâhilinde icra-yı seyr ü sefer eden.

Rivulaire [s.] (nb.) Plantes – s Nebatat-ı nehriye.

Rivure [ims.] Kapı rezesi şişi.

Rixdale [ims.] Düvel-i şimaliyenin takriben beş frank kıymetinde bir nevi sikkesi.

Rixe [ims.] Nizâ, kavga, arbede, dövüşme.

Riz [imz.] (*z* okunmaz) Pirinç, erz. || – d'Allemagne Almanya arpası. || Farine de – Pirinç unu.

Rizerie [ims.] Pirinç ayıklamaya mahsus fabrika.

Rizicole [s.] Pirinç zer'ine mahsus.

Rizière [ims.] Pirinç tarlası, çeltik, pirinçlik.

Rob [imz.] Meyvelerden çıkarılıp pelteleştirilen tatlı şurup, pelte, murabbâ.

Rob yahut Robre [imz.] Vist[104] denilen kâğıt oyununda üç oyunun mecmûuna ıtlak olunur.

Robe [ims.] Kadın ve çocuk libası, fistan, entari, ruba. ◆ Bazı yerlerde hâkimlerle dava vekillerinin mevki-i memuriyetlerinde giydikleri uzun kaftan. ◆ Beygir donu. || (nb.) Kabuk, kışr. || (mec.) Hükkâm sınıfı. || – de chambre Gecelik.

104 Whist.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Robert [ims.] Soğanlı ve sirkeli bir nevi yemek terbiyesi.

Robert-macaire [imz.] Arsız, yalancı ve dolandırıcı adam.

Robin [imz.] Adliye memuru.

Robinet [imz.] Musluk. || (bhr.) – **flotteur** Sâbihalı musluk. || – **alimentaire** Fid musluğu. || – **à quatre voies** Dört şubeli musluk. || – **souffleur** Blast musluğu. || (ht.) – **de rentrée** Medhal musluğu.

Robineter [imz.] Musluk yapan işçi, muslukçu.

Robinier [imz.] Beyaz salkım ağacı.

Roboratif,ve [s.] (t.) Kuvvet veren, mukavvî.

Robsonie [ims.] (nb.) Kaliforniya'ya mahsus Frenk üzümü fidanı, robzoni.

Robuste [s.] Pek kuvvetli, pek sağlam, kaviyü'l-bünye.

Robustement [h.] Büyük bir kuvvet ve sağlamlıkla.

Robustesse [ims.] Kuvvet, sağlamlık, dinçlik.

Roc [imz.] Kaya, sahre. ◆ Satranç oyununda rûh. ◆ (mec.) Sert, haşin adam: **C'est un** – Sert, haşin bir adamdır. || **Bâtir sur le** – Sağlam yapmak, muhkem yapmak.

Rocaille [ims.] Çakıl döşemesi. ◆ Suni kaya. ◆ Sedef işleme, sedef işlemeli çekmece vesâire.

Rocailleur [imz.] Çakıl taşı döşeyen. ◆ Sedefçi.

Rocailleux,se [s.] Ufak taşlarla dolu, taşlık, taşlı, çakıllı. || **Style** – Sert üslup, çetin üslup.

Rocambole [ims.] Yabani tatlı sarmaşık.

Roche [ims.] Büyük ve münferit kaya, sahre. || **Cœur de** – Taş yürek. || **Homme de la vieille** – Afif ve namuslu adam. || **Cristal de** – Billur taşı, çakmak taşı. || **Eau de** – Berrak su. = [cm.] (arz.) – **s** Ahcar, suhur. || – **minérogènes** Suhur-ı madeniye. || – **phytogènes** Suhur-ı nebatiye. || – **zoogènes** Suhur-ı hayvaniye. || – **éruptives** Suhur-ı indifâiye. || – **cristallines** Suhur-ı billuriye. || **Structure des** – Bünye-i suhur.

Rocher [imz.] Yüksek, münferit, sarp ve sivri kaya. ◆ Kayalık, sahre. || (bhr.) **Chaînes de** – Kaya döküntüsü. || (tşr.) Sahre. || (tt.) Büyük deniz helezonu. || Sert, haşin adam. || **Faire fendre les** – Fevkalâde müessir olmak.

Rochet [imz.] Piskopos kaftanı. || **Roue à** – Dişleri eğri ve bir tarafa mâil çark.

Rocheux,euse [s.] Taşlar ve kayalarla muhat, kayalık.

Rock [imz.] Bazı masallarda mahkî cesim bir mevhum kuş, rûh kuşu.

Rococo [imz.] Mimarlık ve resimde eski ve çirkin ziynetler; **Style** – Asr-ı sâbıkta Fransa'da müsta'mel kaba bir tarz-ı mimari. ◆ Eski şey, atik şey.

Rocou [imz.] Roku boyası, fes boyası, kırmızı boya.

Rocouer [ft.] Amerika'nın roku denilen fes boyasıyla kırmızıya boyamak.

Rocouyer [imz.] Amerika'nın bir nevi küçük ağacı ki tanelerinden kırmızı bir boya çıkarılır.

Rod [imz.] Takriben yirmi beş metre-murabba sathında İngiliz arazi ölçüsüdür.

Rodage [imz.] İki maden veya cam parçasını birbiri üstüne vurarak satıhlarını tesviye etme, zımpara tozu ile gözlük camını temizleme.

Rôder [fl.] Hırsızlık gibi fena bir maksatla dolaşıp gezmek, serserilik etmek, öte beri dolaşmak. || (bhr.) – **sur son ancre** Akıntıda lenger-endaz olan bir gemi bir yerde duramayıp öte beri çalkalanmak.

Rodet [imz.] Su çekilmeye mahsus çark, su çarkı.

Rôdeur [imz.] Hırsızlık veya diğer bir fena maksatla dolaşan adam, serseri, derbeder, hırsız.

Rodoir [imz.] Gözlük camını temizleyip tesviyeye mahsus alet. ◆ Vidanın başını yapıştırmaya mahsus alet. ◆ Kurşun tanelerini yuvarlatmaya mahsus fıçı.

Rodomont [imz.] Kabadayı, tosun, sahte cesur. (Meşhur bir hikâyenin bir ism-i hâssından me'huzdur). ◆ Hod-pesend.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Rodomontade [ims.] Kabadayılık iddiası, sahte cesaret. ◆ Hod-pesendlik.

Roffrir [ft.] Yeniden takdim etmek, tekrar arz etmek. ‖ **Se** – Yeniden arz-ı vücud etmek.

Rogations [ims. - cm.] Hıristiyanların üç gün icra ettikleri ed'iye-i umumiye.

Rogatoire [s.] (hk.) **Commission** – Bir mahkeme tarafından diğer bir mahkemeye kanunen sipariş ve ihale-i vazife, istinâbe usulü; **Par commission** – Alâ-tariki'l-istinâbe.

Rogaton [imz.] Artmış et parçası, et kırıntısı. ◆ Niyaz, istirham, istid'â, arzuhâl. ◆ Rivayat, şayiat. ◆ Ufak tefek yiyecek.

Roger-bon-temps [imz.] Gamsız adam. (cm.: des *roger-bon-temps*.)

Rognage [imz.] Asma dallarını salkımların biraz ortasından kesme.

Rogne [ims.] Eskimiş uyuz, cereb-i müzmin.

Rogne-pied [imz.] Hayvanların tırnağını yontmaya mahsus nalbant bıçağı, sunturaç, sum-tıraş.

Rogné,e [s.] Kenarı kesilmiş, çalınmış.

Rognement [imz.] Kenarını kesme, çalma.

Rogner [ft.] Kenarını kesmek, yontmak. ◆ Satrançta şah ile rûh beyninde aşırma yahut atlama icra etmek. ‖ (mec.) Bir şeyin bir kısmını ayırıp almak.

Rogneur,se [i.] Meskûkâtın kenarlarını yontan adam.

Rogneux,se [s.] Eski uyuza müptelâ, müzmin uyuz.

Rognoir [imz.] Kenarını yontmaya mahsus alet.

Rognon [imz.] Böbrek, kilye. ◆ Böbrek şeklinde çakıl taşı.

Rognonner [fl.] Mırıldanmak, homurdanmak.

Rognure [ims.] Yontulan veya kenarları kesilen bir şeyden çıkarılan kırpıntı, talaş, kurâza, hakkâke.

Rogomme [imz.] Konyak vesâir sert müskirat. ‖ **Voix de** – İşretten kısılmış ses.

Rogue [s.] Mütekebbir, mağrur, mağrurâne.

Rogument [zr.] Mütekebbirâne, mağrurâne.

Roi [imz.] Kral. ◆ Kâğıt oyununda papaz. ‖ **Maison civile du** – Kralın maiyet-i mülkiyesi. ‖ **Maison militaire du** – Kralın maiyet-i askeriyesi. ‖ **Le – Très chrétien** Fransa kralı; **Le – Catholique** İspanya kralı; **Le – de la création** Nüsha-i kübrâ olan insan; **Le – des animaux** Arslan; **Le – des oiseaux** Kara kuş. ‖ **Morceau de** – Gayet leziz yemek vesâire.

Roide [s.] (mr. Raide.)

Roideur [ims.] (mr. Raideur.)

Roidir [ft.] (mr. Raidir.)

Roitelet [imz.] Çalı kuşu. ‖ (mec.) Pek küçük bir hükûmetin kralı.

Rolage [imz.] Tomar etme, tomarlama.

Rôle [imz.] Fihrist, defter, cetvel, jurnal. ◆ Tomar. ‖ **– du tribunal** Rü'yet olunacak davanın cetveli. ‖ **– des contributions** Mükellefinin defter-i esâmîsi. ◆ Mahkemede rü'yet olunacak mevaddın sırasıyla tahririne mahsus defter. ◆ Nöbet, sıra. ◆ Varak, varaka, bir yapraktan ibaret kâğıt. ◆ Bir oyunun tiyatro oyuncularından beherine düşen kısmı, vazife, rol. ◆ Hisse-i iştirak. ‖ **– nominatif** Esâmî defteri. ‖ **Les – généraux** Nüfus cerîdesi. ‖ **à tour de** – Münâvebe ile, bi'l-münâvebe, münâvebeten. ‖ (mec.) Herkesin fiil ve hareket ve hâl ve tavrı, mevki, vazife.

Rôlet [imz.] Yukarıki *rôle*'ün ism-i tasgiri olup mecazen hayat ve suret-i maişet mânâsında müsta'meldir. ‖ **Être en bout de son** – Ne diyeceğini ve ne yapacağını bilememek.

Roleur [imz.] Tütün tomarı yapan işçi.

Rolle [imz.] (hyv.) Almanya'ya mahsus saksağan kuşu.

Roller [imz.] Demiri yuvarlatmaya mahsus üstüvâne.

Rollier [imz.] (hyv.) Sarı asma kuşu.

Romain,e [i. - s.] Eski Roma şehir ve devletine veya eski Romalılara mensup ve müteallik. ‖ **Chiffres – s** Erkam-ı Latiniye: C, D, I, L,

M, V, X harflerinden terekküb ve teşekkül eder. || (tba.) Düz huruf ki bunun zıddı *italique* denilen eğri huruftur.

Romaine [ims.] Osmanlı kantarı. ◆ Top salata denilen marul.

Romainement [zr.] (Lisan hakkında) Kaba ve galat olarak.

Roman [imz.] Hikâye, kıssa, masal, efsane, roman. || **Héros de** – Roman kahramanı etvarını hâiz adam. || **Prendre le** – **par la queue** Muâşakasız izdivaç edip ba'de'l-izdivaç ibraz-ı muâşaka etmek. || – **historique** Tarihe müstenid hikâye, vekâyi-i tarihiyeyi hâvi hikâye. || **Abréger le** – Kısa bağlamak. || – **intime** Efkâr ve hissiyatı musavvir roman. || – **d'intrigue** Birtakım entrikalar ve cinayetleri musavvir roman. || – **de mœurs** Ahlakî roman. || – **poétique** Şairâne bir surette yazılmış roman. || **De** – Latif, cazibeli. || (mec.) Asılsız rivayet, masal, garip sergüzeşt.

Roman,e [i. - s.] **Langue** – **e** Kurun-ı Vustâ'da Avrupa'nın cihât-ı cenûbiyesinde söylenilen galat lisan ki eski Kelt ve Latin lisanlarından mürekkep idi.

Romance [ims.] Kısa, sade ve latif bir hikâye-i manzumeden ibaret küçük şarkı, destan nevinden olan eş'ar. = [s.] (mr. Roman.)

Romancero [imz.] (*cé*) Bazı vekâyi-i kahramanâne veya hikâyat-ı müessireyi hâkî İspanyol şarkıları mecmuası, kaside tarzında menkıbe.

Romancier [imz.] Hikâye kitabı yazan muharrir, hikâye-nüvis, roman muharriri, romancı. || Efkâr-ı garibeyi hâiz adam.

Romanciser [ft.] Roman tarz ve şeklini vermek.

Romanesque [s.] Hikâye kitaplarına mahsus veya şâyeste, şairâne, hayalî. || (mec.) Mübalağalı, i'zam olunmuş.

Romanesquement [h.] Hikâye kitaplarına mahsus veya şâyan bir suretle, şairâne. ◆ Mübalağa ve i'zamla.

Romaniser [ft.] Roman tarz ve şeklini vermek, roman hâline ifrağ etmek.

Romantique [i. - s.] Fransa'nın kudemâ-yı üdebâsı tarafından tesis edilen usul-i inşa ve tahriri terk veya tadil ile yeni bir çığır açan muharrirlere ve bunların usul-i inşasına ıtlak olunur. (Zıddı *classique*'dir.) ◆ Fevkalâde latif, cazibeli, sümmar. (mr. Romanesque.)

Romantiser [ft.] Roman tarz ve şeklini vermek.

Romantisme [imz.] Fransa'nın kudemâ-yı üdebâsı tarafından ittihaz olunan usul-i inşa ve tahrire mugayir olan usul.

Romarin [imz.] (nb.) Fasîle-i şefeviyeden bir nevi fidan, biberiye.

Rompable [s.] Kırılabilir, kabil-i inkisar, şikest olunabilir, kat' olunabilir.

Rompement [imz.] – **de tête** Çok gürültü veya meşguliyetten hâsıl olan baş ağrısı, sudâ'.

Rompre [ft.] Kırmak, kesr ve şikest etmek. ◆ Kesmek, kat' etmek, parça parça etmek, parçalamak. ◆ Bozmak, devamına halel getirmek, kesmek, dağıtmak, darmadağın etmek. ◆ Alıştırmak. ◆ Fevkalâde yormak, bitap düşürmek. || (hk.) – **un criminel** Avrupa'ca mücâzat-ı atîkadan canilerin kol ve bacak kemiklerini demir çubukla kırmak. || (mec.) Aralık ve fâsıla vermek. || – **la tête** Baş ağrıtmak, tasdi' etmek. || – **ses fers** Mahbesten kaçmak veya bir mecburiyet altından çıkmak. || – **une lance pour quelqu'un** Bir muhâvere esnasında birinin tarafını tutmak, birine tarafgirlik etmek. || – **sa maison** Oyunu dağıtmak. || – **le fil de son discour** Bir mevzuyu terk edip diğer mevzuya geçmek. || – **la paille** Kat'-ı münasebet etmek. || – **un traité** Nakz-ı ahit etmek. || – **les relations** Kat'-ı münasebât etmek. || – **le silence** Sükûtu ihlal etmek. = [fl.] Kırılmak. || (mec.) Bozuşmak, kat'-ı alaka etmek. || – **en visière** Yüzüne karşı ve açıktan açığa söylemek.

Rompu,e [s.] Yorgun, bitap. ◆ Alışkın. || **à bâtons** – **s** Defaatle, mükerreren.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ronce [ims.] Böğürtlen, ulleyk. || – **des rochers** Kaya böğürtleni. ◆ Her türlü muzır şey. ◆ Taban demiri.

Ronceraie [ims.] Böğürtlenle memlû mahal, böğürtlenlik.

Ronceux,se [s.] Böğürtleni çok, böğürtlenli.

Ronciné,e [s.] (nb.) Kelânî.

Rond [imz.] Daire, daire şekli, halka, çember. || **En** – Daire şeklinde, halkavârî.

Rond,e [s.] Yuvarlak, müdevver. ◆ Tok, dolgun, kalınca. || **Homme tout** – Laubali tavırlı ve her şeyi açıktan açığa söyler adam. || **Une bourse** – **e** Lebâleb, içi para dolu kese. || **Affaires assez** – **es** Oldukça mükemmel ve muntazam muamelat. || **Compte** – Küsursuz ve tam hesap. || **Nombre** – Küsursuz adet ve akçe.

Rondache [ims.] Yuvarlak ve geniş bir nevi kalkan.

Ronde [imz.] Gece vakti ordugâh mevkilerinin veya karakolların devir ve teftişi. ◆ Devriye kolu. ◆ Halka şeklinde icra olunan raks. ◆ Her parçası başka bir adam tarafından veya nöbetle söylenilen şarkı. || **Faire sa** – Bermutad icra-yı muayene etmek. ◆ Esna-yı ziyafette yegân yegân bütün hâzirûn sıhhatine bâde-nûş olmak. || **Porter des verres à la** – Sıra ile bütün hâzirûn ile idare-i akdah etmek. ◆ Elden ele. ◆ Yuvarlak huruflu yazı. ◆ Dört dörtlük denilen nota işareti. || **à la** – Etrafında, dairen-mâdâr. ◆ Nöbetle, sıra ile.

Rondeau [imz.] On iki mısradan ibaret bir nevi kıta. ◆ Bir usul-i mahsusa ile mısraları tekrar olunan şarkı. ◆ Fırın küreği, fırın tablası. ◆ Gözlük camlarını dizmeye mahsus tabla.

Rondelet,te [s.] Şişmanca, toparlak, tıknaz. || **Bourse** – **te** İyice dolgun, dolgunca kese.

Rondelette [ims.] Bir nevi yelken bezi. || **Soies** – **s** Kaba ipek.

Rondelle [ims.] Eski bir nevi küçük kalkan. ◆ Somunun altına konulan teneke veya maden yahut meşin parçası, pul.

Rondement [h.] Çabuk, süratle. ◆ Bir düziye. ◆ Doğrudan doğruya, hulus ve istikametle, açıktan açığa.

Rondeur [ims.] Yuvarlaklık, kürriyet, müdevverlik. || (mec.) Âheng-i selâset. ◆ Doğruluk, hulus.

Rondin [imz.] Yuvarlak ve iri odun, kütük. ◆ Kalın değnek, sopa.

Rondiner [ft.] Sopa ile dövmek, sopa atmak.

Rondir [fl.] Yuvarlak bir şekil kesb etmek, müdevver bir şekil ibraz etmek.

Rond-point [imz.] Birkaç yol ve sokağın cem' olunduğu mahaldeki dar meydan. (cm.: des *ronds-points*.)

Ronflant,e [s.] Horlar, hırıldar (ses). ◆ Tumturaklı, mutantan. || (t.) Gatîta: **Râle** – Harhara-i gatîta. || **Promesse** – **e** Vaad-i vaid.

Ronflement [imz.] Horlama, hırıltı, hırıldama, gatit. ◆ Hırıltıya müşâbih ses.

Ronfler [fl.] Horlamak, hırıldamak. ◆ Hırıltıya müşâbih bir ses çıkarmak.

Ronflerie [ims.] Horlama, hırıltı, hırıldama, gatit. ◆ Hırıltıya müşâbih ses.

Ronfleur,se [i.] Horlayan, hırıldayan, hırıldayıcı.

Rongeant,e [s.] Kemirici, geveleyici, kadım, âkil. ◆ Aşındıran, muazzeb eden, muzdarip eden. ◆ Telef eden.

Ronge-maille [imz.] Sıçan, fare.

Rongement [imz.] Kemirme, geveleme, kadm. ◆ Aşınma. ◆ Azap, ızdırap. ◆ Telef.

Ronger [ft.] Kemirmek, gevelemek, kadm etmek. || (mec.) Yemek, aşındırmak. ◆ Eritmek, zayıflatmak. ◆ Muazzeb ve muzdarip etmek. ◆ Telef etmek. || **Se** – **le cœur** Muazzeb ve muzdarip olmak, endiş-nâk olmak. || **Se** – Kemirmek. ◆ Aşınmak. ◆ Erimek, zayıflanmak. ◆ Muazzeb ve muzdarip olmak.

Rongeur [smz.] Kemiren, geveleyen, kadım: **Animal** – Hayvan-ı kadım. = [imz. - cm.] (tt.) Hayvanat-ı kadıme.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Rongeure [smz.] Kemirme kırıntısı, kemirilen parça.

Ronron [imz.] Kedinin mırıltısı.

Ronronner [fl.] Mırıldamak.

Roquefort [imz.] Fransa'nın bu isimle müsemmâ şehri civarından çıkan pek makbul bir nevi peynir, rokfor peyniri.

Roquentin [imz.] İhtiyar asker. ◆ Garip tavırlı ve gülünç ihtiyar.

Roquer [fl.] Satranç oyununda kaleyi şahın yanına koyup şahı da kalenin öbür tarafından geçirmek.

Roquet [imz.] Saçaksız küçük fino köpeği.

Roquette [ims.] (nb.) Roka salata. || – **sauvage** Yabani su teresi. ◆ Bir nevi keklik. || (as.) Roket. || **Fusée à la** – Havai fişek. || – **de signal** İşaret roketi.

Roquille [ims.] Eski bir nevi mâyiat ölçüsü.

Rorage [imz.] Kırağının taht-ı tesirine vaz' etme, gece kırağıya koyma.

Ros [imz.] Bezci ve dokumacı tarağı.

Rosace [ims.] Gül veya kevkeb şeklinde tezyinat-ı mimariye, tezyinat-ı verdiye. || – **géométrique** Eşkâl-i hendesiye nevinden tezyinat. (*Roson* dahi denilir.)

Rosacées [ims. - cm.] (nb.) Güle müşâbih nebat ve çiçekler, fasîle-i verdiye.

Rosage [imz.] (mr. Rhododendron.)

Rosaire [imz.] Hazret-i Meryem'in nâmına çekilen yüz elli taneli tespih.

Rosat [imz.] Gül ile veya gül suyu ile yapılmış, verdî.

Rosbif [imz.] (İngilizceden me'huz) Sığır eti kızartması, rozbif.

Rose [ims.] Gül, verd. || – **jaune** Sarı gül, kır gülü. || – **noisette** Amerika gülü. || – **pompon** Karanfil gülü. || – **pâle** Van gülü. || – **de Damas** Mor gül. || **Bois de** – Gül ağacı, haşeb-i verd. || **Mériter la** – İhraz-ı muvaffakiyet etmek, tefevvuk etmek, takaddüm etmek. || **Être sur des** – **s, être cauché sur des** – **s** Saadet-i kâmileye nâil bulunmak, atâlet-i kâmile içinde bulunmak. ◆ Altı yassı elmas, roza denilen elmas. || **Eau de** – Gülsuyu, gülâb. || (mec.) Yanak ve dudakların al rengi. || (bhr.) – **des vents** Otuz iki rüzgârı gösterir bir şekl-i mahsus, rüzgâr gülü, verd-i riyah.

Rose [s.] Gül renginde, al, gülgûn, pembe. ◆ Güzel, latif: **Voir tout en** – Her şeyi güzel, latif görmek. = [imz.] Pembe rengi, gül rengi, al rengi.

Rosé,e [s.] Açık kırmızı, pembe, gülgûn.

Roseau [imz.] Kamış, saz, kasaba, nây. ◆ Zayıf, hafif şey. || **S'appuyer sur un** – Hiç iktidar ve itibarı olmayan bir kimseye emniyet etmek.

Rose-croix [imz.] Kâffe-i ulûm ve fünûnu bilmek iddiasında sahte tabip, mütetabbib. ◆ Frank Masonlukta bir rütbe-i mahsusayı hâiz adam. (cm.: des *rose-croix*.)

Rosée [ims.] Çiy, jale, şebnem, nedâ. || (mec.) Katre, katre-i eşk, sirişk.

Roséole [ims.] (t.) Çocukların çıkardıkları bir nevi hastalık, illet-i verdiye.

Roser [ft.] Gül rengini vermek, pembe boyatmak. || **Se** – Gül rengini almak, pembe boyanmak.

Roseraie [ims.] Gülistan, gülzar.

Rosette [ims.] Gül şeklinde kurdele ve şerit bağı, fiyonga. ◆ Nişanı hâiz adamların setrelerinin iliğine taktıkları gül resmindeki alâmet, nişan fiyongası, rozet. ◆ Saat miyarı. ◆ Kırmızı mürekkep, la'l. ◆ Resimde müsta'mel kırmızı tebeşir. || **Cuivre de** – Kırmızı ve halis bakır. || **En** – Müterâkim.

Rosier [imz.] Gül ağacı, gülbün.

Rosière [ims.] Fransa'nın bazı taraflarında kızların en uslusuna verilmesi mutad olan bir gül mükâfatına nâil olmuş kız. ◆ Bir nevi nehir balığı.

Rosiériste [imz.] Gül yetiştirmek sanatı ile meşgul bahçıvan, gülcü.

Rosir [fl.] Gül rengini ahz etmek, pembeleşmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Rosse [ims.] Kuvvetsiz ve gevşek beygir.

Rossée [ims.] Dayak, kötek.

Rosser [ft.] Çok dövmek, kötek atmak, dayak atmak.

Rossignol [imz.] Bülbül, andelib. ◆ Gayet latif bir surette idare-i kelâm eden kimse. || **Voix de** – Gayet latif bir sadâ: **Cette femme a une voix de** – Bu kadının gayet latif bir sadâsı vardır. ◆ Çilingir ve hırsız anahtarı, maymuncuk. ◆ Soluğan atların kuyruk sokumuna edilen dağ. || (mec.) – **d'Arcadie** Eşek, merkep.

Rossignolade [ims.] Bülbül nağmesi. ◆ Bülbül gibi ötme, bülbül gibi terennüm etme. ◆ Gayet latif nağme ve şarkı.

Rossignoler [fl.] Bülbül gibi ötmek, bülbülün sesini taklit etmek, şakımak.

Rossignolet [imz.] Bülbül yavrusu.

Rossignolette [ims.] Dişi bülbül.

Rossignante [ims.] Fena ve âdi beygir. (Meşhur bir hikâyenin kahramanı olan Don Kişot'un beygiri isminden me'huz olup ancak o beygirin kendisi kastolunduğu vakit müzekker addolunur.)

Rossolis [imz.] Konyakla şeker ve ıtriyattan mürekkep anberiye yahut iksir denilen içki.

Rostellaire [imz.] (hyv.) Nâime-i [me]rcûlü'l-batnî-i zü'l-galsamati'l-muştî fırkasından mahrûtiye fasîlesinden deniz helezonu.

Rostrale [s.] Gemi başı resmini hâvi (iklil ya sütun vesâire).

Rostre [imz.] Geminin başı. ◆ Gemi mahmuzu şeklinde nihayet bulan tezyinat-ı mimariye. || (tt.) Minkariyü'ş-şekl. = [cm.] Eski Romalılarda nutuk îrad edenlere mahsus minber veya kürsü.

Rot [imz.] Geğirme, teceşşî.

Rôt [imz.] Kebap.

Rotacé,e [s.] (nb.) Daire şeklinde olan, çarhî, devvarî.

Rotang yahut **Rotin** [imz.] Hind'in bir nevi hurma ağacı. ◆ İskemle sazı.

Rotateur [imz. - s.] (tşr.) Devrettiren adalâta ıtlak olunur, müdevver. || **Muscles – s** Adalât-ı müdevvere. = [cm.] (tt.) Hayvanat-ı devriye.

Rotatif,ve [s.] Dönme, devreden.

Rotation [ims.] Dönme, devir, deveran. ◆ Arzın hareket-i devriyesi, hareket-i mihveriye.

Rotatoire [s.] Dönmeye müteallik, devrî; **Mouvement** – Hareket-i devriye, hareket-i devvâre. (*Rotatif* dahi denilir.)

Rote [ims.] Roma'da on reis-i rûhânîden mürekkep mahkeme.

Roter [fl.] Geğirmek.

Rôti [imz.] Kebap, kızartma, büryan.

Rôtie [ims.] Kızartılmış ekmek dilimi. ◆ Et kızartması.

Rotin [imz.] Hind kamışı. ◆ Kamış baston. ◆ (mr. Rotang.)

Rôtir [ft.] Şişte yahut ızgarada kızartmak, kebap etmek. = [fl.] (mec.) Çok ısınmak, pek kızgın ateşin karşısında bulunmak, yanmak, kebap olmak. || **Se** – Kebap olmak, yanmak.

Rôtissage [imz.] Şiş veya ızgarada kızartma, kebap çeviriş.

Rôtisserie [ims.] Kebapçı dükkânı.

Rôtisseur,euse [i.] Kebapçı.

Rôtissoire [ims.] Kebap şişi veya ızgarası, kebap dolabı.

Rotonde [ims.] Müdevver bina. ◆ Umumi arabanın arkadaki yeri. ◆ Kolsuz bir nevi kadın sakosu.

Rotondité [ims.] Yuvarlaklık. ◆ Şişmanlık, tıknazlık.

Rotule [ims.] Diz kapağı, radfe, [?].

Rotulien,ne [ims.] Radfî, diz kapağına müteallik.

Roture [ims.] Adem-i asalet, soysuzluk, fürû-mâyelik. ◆ Fürû-mâye adamlar, kaba, bayağı adamlar. ◆ Esâfil-i nâs.

Roturier,ère [i. - s.] Asil olmayan, soysuz, fürû-mâye, kaba, bayağı, âdi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Roturièrement [h.] Soysuzca, fürû-mâyelere mahsus tarz ve usulde olarak, kaba, bayağı bir surette, âdi bir surette.

Rouage [imz.] Makine çarklarının heyet-i mecmuası, makinenin çark takımı. ◆ (mec.) Çare, vasıta, tedbir, usul.

Rouan,ne [s.] Demir kırı (beygir).

Rouanne [ims.] Gümrükçülerin fiçılara damga vurmaya mahsus aletleri.

Rouanner [ft.] (Fıçıyı) Gümrük damgasıyla damgalamak.

Rouannette [ims.] Doğramacıların tahta ve keresteye işaret koymaya mahsus aletleri.

Rouble [imz.] Rusya'nın bir gümüş sikkesi, ruble. (3 frank 90 santim.)

Rouc [imz.] (mr. Rock.)

Rouche [ims.] (bhr.) Geminin teknesi, karaçav.

Roucou [imz.] (mr. Roçou.)

Roucoulement [imz.] Güvercin ve kumrunun ötmesi, dem çekmesi, hedir. ◆ (t.) Zeîr-i karkarîzî. ◆ Yavaş ve latif bir söyleyiş.

Roucouler [fl.] (Güvercin ve kumru hakkında) Ötmek. ◆ Yavaş ve latif bir surette söylemek.

Roucouyer [imz.] (mr. Rocouyer.)

Roudou [imz.] ve:

Roudoul [imz.] (mr. Redoul.)

Roue [ims.] Çark. ◆ Tekerlek. ◆ Avrupalılarca insanın uzuvlarını kırıp bir çarkın altında can verdirmekten ibaret eski işkence. || **Pousser à la** – İhraz-ı muvaffakiyet için yardım etmek. || **Mettre, jeter les bâtons dans les** – **s** Müşkilat çıkarmak, mânialar ika etmek. || (bhr.) Kangal. || – **pendante** Asma çark. || – **de la fortune** Piyangolarda müsta'mel kura dolabı. ◆ Kader, çark-ı felek. || – **hydraulique** Su ile dönen çark, dolap. || – **à auges** Gerdelli dolap. || – **à chevilles** Çivili dolap. || (bhr.) – **de hausse d'un canon** Nev-icat topların irtifa dolabı. || – **à rochet** Kastanyola yuvası. || – **de câble** Usturmaça, kortra olmuş halat. || **Faire la** – Tavus ve hindi gibi kuyruğu kabartıp tekerlek şekline koymak. || **Pousser à la** – Bir işin icrasına yardım etmek. || **Cinquième** – **à une carrosse** Ehemmiyetsiz adam veya iş, solda sıfır.

Roué,e [i. - s.] Avrupalılarca *Roue* denilen mücâzat-ı müdhişeye duçar olan adam. ◆ Ahlaksız ve mesleksiz adam.

Rouelle [ims.] Yuvarlak suretinde kesilmiş sığır veya dana budu. ◆ Çember istifi.

Rouennais,e [i. - s.] Fransa'nın Rouen şehri ahalisinden olan, Rouenlı.

Rouennerie [ims.] (*roua*) Fransa'nın Rouen şehrinde yapılan bir nevi bez, Fransız bası, çiti.

Rouer [ft.] Mukaddemâ Avrupa'da çark işkencesiyle azap etmek. || (bhr.) Halatı kangal yapmak. || (mec.) – **de coups** Dayak aletinde öldürmek, çok dövmek. ◆ Fevkalâde yormak, bitap düşürmek.

Rouerie [ims.] Ahlaksızlık, mesleksizlik, dolandırıcılık.

Rouet [imz.] İplik sarmaya mahsus çıkrık. ◆ Kuyu çıkrığı. ◆ Tüfek zembereği.

Rouette [ims.] Uzun ve ince ve yumuşak ağaç dalı ki bazı şeylerin raptına yarar.

Rouge [s.] Kırmızı, ahmer, sürh; **La mer** – Bahr-ı Ahmer; **Race** – Nesl-i ahmer ki Şimalî Amerika vahşileri bu nesle mensupturlar. = [imz.] Kırmızı şey. ◆ Kadınların yanak ve dudaklarına sürdükleri düzgün. || – **végétal** Ahmer-i nebatî. || – **de Hollande** Felemenk kırmızısı denilen kızıl boya. || – **d'Andrinople** Edirne'nin kızıl boyası. || – **foncé** Güvez boya, güvez. || (mec.) Kızarma; **Le** – **lui monta au visage** Mahcubiyetten veya hiddetten kızardı, pancar kesildi. || **Se fâcher tout** – Fevkalâde hiddetlenmek, hiddetinden pancar gibi kızarmak.

Rouge [imz.] Ayakları kırmızı angut kuşu.

Rougeâtre [s.] Kırmızımsı, kırmızımtırak.

Rougeaud,e [i. - s.] Kırmızı yüzlü adam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rouge-gorge [imz.] Gerdanı kırmızı saka kuşu. (cm.: des *rouges-gorges*.)

Rougeole [ims.] Kızamık illeti, hasbe.

Rouge-queue [imz.] Kızılkuyruk denilen çalı bülbülü. (cm.: des *rouges-queues*.)

Rouget,te [s.] Biraz kırmızı, kırmızıca.

Rouget [imz.] Tekir balığı.

Rougette [ims.] Asya-yı Cenubî ve Afrika'da bulunur bir nevi cesim yarasa.

Rougeur [ims.] Kırmızılık, humret. ◆ Humret-i hicap, humret-i hiddet. = [cm.] Bedenin üzerinde hâsıl olan kırmızı lekeler.

Rougir [ft.] Kızartmak. || – **ses mains de sang** İrtikâb-ı cinayet etmek. = [fl.] Kızarmak, utanmak. || **Faire** – Utandırmak.

Rougissant,e [s.] Kızarmış, kırmızı.

Rougissure [ims.] Çilek fidanı hastalığı. ◆ Bakır rengi.

Roui,e [s.] Kabın yıkanmamış olmasından hâsıl olan bir fena koku ile müteaffin. = [imz.] Fena koku, taaffün; **Cette viande sent le** – Bu et fena kokuyor.

Rouille [ims.] Pas, jeng, soda, humz-ı yek-nîm-i hadîd. ◆ Buğday ve çavdar vesâir hububata ârız olan yanık illeti, sehek. || (mec.) Cehalet ve kabalık âsârı. || – **de plomb** Çalha.

Rouillé,e [s.] Sehek denilen illete uğramış (hububat), meshûk. ◆ Paslı, pas renginde, revnaksız. || (t.) Meshûk: **Crachats** – Nuhâmat-ı meshûke.

Rouiller [ft.] Paslandırmak. || (mec.) Kullanmamak, tûl-i müddet battal bırakmak. ◆ Müddet-i medîde terk edip iktidar ve maharetini kaybetmek. || **Se** – Paslanmak, pas tutmak. ◆ Servet isti'mal edilmeyip yığılmak. ◆ Mümârese ve maharet müddet-i medîde isti'mal eylemeyerek zâil olmak.

Rouilleux,se [s.] Pas renginde olan. ◆ Sehek hastalığına duçar olan.

Rouillure [ims.] Paslanma, paslılık.

Rouir [ft.] Keten ve keneviri suda ıslatmak, bastırmak.

Rouissage [imz.] Keten ve kenevirin suyun içinde bastırılması.

Rouissoir [imz.] Keten ve keneviri ıslatıp bastırmaya mahsus havuz.

Roulade [ims.] Yuvarlanma, tekerlenme. || (ms.) Bir hecede icra olunan birkaç ses, terennüm, teganni.

Roulage [imz.] Yuvarlanma, dönme. ◆ Araba ile nakl-i eşya. ◆ Araba ile eşya naklini deruhte edenlerin mahalli. ◆ Ücret-i nakliye. || – **maritime** Bahren nakl-i eşya. || **Entrepreneur de** – Nakliye müteahhidi. || **Maison de** – Emanetçi mağazası.

Roulant,e [s.] Yuvarlanan, çabuk giden (araba vesâire). || **Feu** – Fâsılasız tüfek ateşi; tezyif sağanağı. || – **matériel** Demiryolun vagon ve lokomotif vesâire gibi edevat-ı müteharrikesi. || **Chemin** – Düz yol. || **Fonds** – Ticarette ihtiyacat-ı câriyeye karşılık olmak üzere tahsis edilen akçe.

Rouleau [ims.] Tomar olmuş kâğıt vesâire. ◆ Mütenevvi işlerde kullanılan üstüvâne, merdâne. || (tba.) Yazıların üzerine mürekkep sürmeye mahsus tutkaldan üstüvâne, mürekkep kilindrosu. || (zra.) Toprağı basmaya mahsus ağır üstüvâne, yuvarlak. = [cm.] Yüklerin yuvarlanıp naklolunmasına mahsus birkaç üstüvâneden ibaret teskere, fülk ağacı. ◆ Hindistan'a mahsus bir nevi zehirsiz yılan.

Roulée [ims.] Dayak, kötek.

Roulement [imz.] Yuvarlanma, yuvarlanarak yürüme, dönme. ◆ Trampetenin süratle çalınışı. || (hk.) Hükkâmın münâvebe usulü ile icra-yı vazife etmeleri, münâvebe. || – **d'yeux** Gözlerin süratle etrafa dolaştırılması. || – **de fonds** Akçe tedavülü, akçe cirosu. || **Fonds de** – Masârif-i rûz-merre için lazım olan akçe. || (mec.) Yuvarlanan bir şeyin gürültüsüne müşâbih gürültü, gürleme.

Rouler [ft.] Yuvarlatmak, yuvarlatarak atmak veya yürütmek. ◆ Yuvarlatarak sarmak. || – **les yeux** Gözleri dolaştırmak, gezdirmek. || – **carrosse** Kendisine mahsus araba

tutmak. || – un projet dans sa tête Bir tertip kurmak. ◆ Aldatmak, iğfal etmek. = [fl.] Yuvarlanmak, yuvarlanarak düşmek veya yürümek. ◆ Ağır ağır dönmek. ◆ Bilâ-tevakkuf gezmek, dolaşmak. ◆ (Zaman hakkında) Geçmek, mürur etmek. ◆ Gürlemek. ◆ Deveran etmek, şâyi' olmak. || – sur l'or Pek zengin olmak. || L'argent roule dans cette maison Bu evde para çoktur, mebzuldür. || Tout roule là dessus Asıl mesele bundadır. || Son discours roule sur la morale Nutku ahlaka mütedairdir. || L'affaire roule sur vous İşin esası sizin elinizdedir. || Tout roule sur lui dans cette maison Bu evin bütün umur ve hususatı ona aittir. || – avec quelqu'un Münâvebeten ifâ-yı vazife etmek. ◆ Masârife yardım etmek. || Se – Yatmış olduğu hâlde yuvarlanmak.

Roulette [ims.] Kanepe ve karyola vesâirenin ayaklarına takılan küçük tekerlek ki her tarafa döner. ◆ Cira oyunu denilen kumar.

Rouleur,se [i. - s.] Bir fabrikaya mahsus olmayıp kâh birinde kâh diğerinde çalışan işçi, yanaşma. ◆ Dalgaya dayanmaz gemi.

Rouleur [imz.] Asma kurdu.

Rouleurs [imz. - cm.] (hyv.) Harşefiyü'l-cenah-ı leyliye firkasından yarasalar.

Rouleuse [ims.] Yaprakları yuvarlayıp içinde kendisini saklayan tırtıl.

Roulier [imz.] Arabacı, mekkâreci.

Roulis [imz.] (s okunur) Geminin yalpa vurması.

Rouloir [ims.] Balmumcu yuvarlağı. ◆ Kumaşların buruşuklarını düzeltmeye mahsus üstüvâne, çulha yuvarlağı.

Roulоul [imz.] (hyv.) Decâce firkasından Hindistan-ı Şarkî'de bulunan tırnaksız sülün.

Roulure [ims.] Ağaçlara ârız olan münfesiha illeti.

Roumain,e [i. - s.] Romanyalı, Memleketeyn yani Eflak ve Boğdan ahalisinden veya bu memleketlere müteallik olan, Ulah.

Roupie [ims.] Burundan akan damla. ◆ Hind'in takriben on kuruş kıymetinde bir sikkesi, rubye. ◆ İran'ın takriben bir buçuk lira-yı Osmanî kıymetinde bir altını.

Roupieux,se [i. - s.] Sümüğü damlayan adam, sümüklü.

Roupiller [fl.] Uyuklamak.

Roupilleur,se [i.] Uyuklayan, uyuklamayı itiyat eden adam.

Roure [imz.] (mr. Bouvre.)

Roussâtre [s.] Kulamsı, kulamtırak, kırmızıya mâil sarı renge çalar, kumralımsı.

Rousseau [ims.] Kırmızıya mâil sarı saçlı, kula saçlı, kumral saçlı.

Rousselet [imz.] Kabuğu kırmızımsı Mustafa bey armudu.

Rousserole [ims.] Çil ardıç kuşu.

Roussette [ims.] (hyv.) Et kanat denilen en büyük yarasa. ◆ Esmâk-i gudrûfiyü'l-cenah fasilesinden köpek balığı. || Rochier – Köpek balığı. ◆ (mr. Rougette.)

Rousseur [ims.] Kırmızıya mâil sarılık, kulalık, kumrallık, kına rengi, boz renk. ◆ Çil, çillik.

Roussi [imz.] Rusya'da yapılan kırmızı telâtin. ◆ Yanık kokusu, is kokusu.

Roussiller [ft.] Hafifçe yakmak.

Roussin [imz.] Kısa boylu ve âdi at ve aygır. || – d'Arcadie Eşek, merkep.

Roussir [ft.] Kırmızıya mâil sarı rengini vermek, sarartıp kızartmak, kula etmek. = [fl.] Kula rengini almak. || Se – Kırmızı rengini almak, kula rengini almak. ◆ Hafifçe yanmak.

Roussissage [imz.] Kırmızı rengini verme, kırmızı boya ile boyama.

Rout [imz.] (*route* yahut *raoute*) (İngilizceden me'huz) Kibar ve zâdegân encümeni. (cm.: des *rauts*)

Route [ims.] Yol, tarik, cadde. || – carrossable Araba yolu. || – s de communication Turuk-ı müvârede ve mürâsele. || – pavée Kaldırımlı yol. || – empierrée Şose yolu. || – s militaires

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Turuk-ı askeriye. ◆ Bir yere gitmek için geçilen taraf, tarik. ◆ Seyyârelerin mahreki. ◆ Nehir mecrası. ◆ İstikamet. ◆ Yol tezkeresi. || (bhr.) Sefine yolu. || La grande – Dalâlet, fuhuş: Elle sut s'écarter de la – Kendini dalâletten kurtarabildi. || Être sur la – de Mani olmak, ika-yı müşkilat etmek. || En – ! Gösterilen yolun takip edilmesi için kaptan tarafından dümenciye verilen işaret. || Faire – Seyahat etmek. || Faire fausse – Yoldan şaşmak, tedâbir-i ma'kûse ittihaz etmek. || Porter à la – Doğru mahall-i maksuda müteveccih olmak. || Compas de – Dümenci pusulası. || Feuille de – Esna-yı seferde askere geçeceği yolları gösterir tarife.

Routier [imz.] Yolları ve denizde vapurların geçeceği tariki gösterir kitap, rah-nâme, reh-nümâ. || Vieux – Kesret-i tecârible iktisab-ı maharet etmiş adam. = [cm.] Kurun-ı Vustâ'da yağmacı asker.

Routier,ère [s.] Yollara müteallik, yolları gösteren; Carte – Yolları gösterir harita, rehber harita.

Routine [ims.] İlimden ziyade ameliyat ve tecârible iktisab olunmuş maharet. ◆ Amelî usul, usul-i mihânikî. ◆ Âdet-i kadîme, usul, teamül-i kadim, görenek.

Routiné,e [s.] Tûl-i müddet ameliyat ve tecârible alışmış, kesb-i ülfet ve maharet etmiş.

Routiner [ft.] Tecrübe neticesi olarak, amelî bir usul ile talim etmek.

Routinier,ère [i. - s.] Tecârib ve ameliyat ile iktisab olunan maharete veya âdete tâbi olan, usul-i mer'iye, teamül-i kadime muvâfik.

Routinièrement [zr.] Ameliyat ve tecârib ile. ◆ Amelî bir usul ile. ◆ Teamül-i kadim ile.

Routoir [imz.] Kenevirin suda bastırılıp ıslatılmasına mahsus havuz.

Rouverin [smz.] Gerek soğuk ve gerek sıcak iken kırılan demire ıtlak olunur ki nuhas ve kibriti hâvi yumuşak demirdir.

Rouvieux yahut Roux-vieux [imz.] Beygir uyuzu.

Rouvre yahut Roure [imz.] Kısa ve eğri büğrü meşe ağacı, bodur meşe.

Rouvraie [ims.] Bodur meşe ağaçlar ile magrus arazi, bodur meşe ağaçlığı.

Rouvrir [ft.] Yeniden ve tekrar açmak. || Se – Yeniden açılmak.

Roux,ousse [s.] Sarı ile kırmızı arasında bir renkte olan, kula; Lune – Nisan ayına tesadüf eden kamer. = [imz.] Sarı ile kırmızı arasındaki renk, kula rengi. ◆ Kızarılmış yağla yapılan bir nevi salça.

Royal,e [s.] Krala mensup ve müteallik veya şâyeste olan, kralî. ◆ Kralzâde, prens. || Altesse – Hanedan-ı kralîden olan prenslere verilen unvandır. || Tigre, aigle – En büyük cinsten kaplan, kara kuş. (cm.: *royaux*)

Royale [ims.] Alt dudağın altında tıraşsız bırakılan kıllar, bamteli. (*Impériale* dahi denilir.)

Royalement [h.] Krala yakışır bir suretle. ◆ Fevkalâde, son derece.

Royalisme [imz.] Kraliyet mesleği.

Royaliste [imz.] Kraliyet meslek-i siyasîsini iltizam eden adam.

Royaume [imz.] Devlet, hükûmet. || Le – uni İngiltere Devleti. || – des cieux Cennet, melekûtu's-semâ, âlem-i melekût. || – des morts Âhiret. || Je ne fera cela pour un – Her ne olursa olsun bunu yapmayacağım.

Royauté [ims.] Krallık.

Ru [imz.] Ufak ırmak, dere, arık.

Ruade [ims.] Tepme, hayvanın tepme vuruşu, çifte atışı, leked. || Hiddet, şiddet, vahşet.

Ruban [imz.] Şerit, kurdele, nişan, madalya kurdelesi, kordonu. ◆ Kurdele şeklinde çizgi. ◆ Şerite benzer tezyinat-ı mimariye.

Rubace, Rubuille [ims.] Amerika'nın kaba la'l taşı, rübası.

Rubané,e [s.] Şeritli, kurdeleli. || Kurdele şeklinde, kurdele gibi yassı. ◆ Çubuklu, şeşhâneli; Canon – Şeşhâneli top.

Rubanement [imz.] Kurdele şeklinde vaziyet, çubuklu vaziyet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rubaner [ft.] Şerit ve kurdele ile donatmak. ◆ Çubuklu etmek. ◆ Çubuk çubuk göstermek.

Rubanerie [ims.] Şerit ve kurdele yapmak ve satmak sanatı, şeritçilik, kurdelecilik.

Rubanier,ère [i.] Şerit veya kurdele yapan veya satan, şeritçi, kurdeleci. ‖ (nb.) Su şeridi denilen bir nevi nebat-ı mâî.

Rubasse [ims.] Kırmızı kuvars taşı, rübas.

Rubéfaction [ims.] (t.) Kızdırıcı ilaçların derinin üzerinde hâsıl ettikleri kırmızılık, tahmir.

Rubéfiant,e [s.] (t.) Deriyi kızdırtan (ilaç), muhammir. ‖ **Moyens** – **s** Vesâit-i muhammire.

Rubéfier [ft.] (İlaç hakkında) Deriyi kızartmak, tahmir etmek.

Rubélle [ims.] Yaprakları kırmızı ve üzümü siyah asma.

Rubellite [ims.] Kırmızı turmalin,[105] rübellit.

Rubescent,e [ims.] Kırmızımsı, biraz kızarmış. ◆ Kızaran.

Rubiacées [ims. - cm.] (nb.) Boyacılık ve tıpta müsta'mel bazı nebatat, fasîle-i fûye.

Rubican [smz.] Beyaz benekli kara veya doru, mercan kırı (beygir).

Rubicon [imz.] İtalya'da bir küçük nehrin ismidir; **Passer le** – Çıkılması müşkil bir mecburiyet ve taahhüt altına girmek.

Rubicond,e [s.] Kırmızı (yüz, çehre).

Rubidium [imz.] Potasa benzer bir nevi metalik maden, rubidyum.

Rubiette [ims.] (hyv.) Andelibiye fasîlesinden çalı bülbülü.

Rubigineux,se [s.] Paslı, jengli. ◆ Pas renginde.

Rubis [imz.] Yakut. ◆ Yakut rengi ve şekli; – **oriental** Kırmızı yakut; – **pinelle** Damla yakut; – **balais** La'l taşı; – **de Hongrie** Çemse denilen kök yakut. ◆ Çıban, kırmızı şiş. ‖ **Payer** – **sur l'ongle** Tamamıyla te'diye etmek. ‖ **Falre** – **sur l'ongle** Bütün kadehi içip içinde ancak bir damla bırakmak. ‖ – **sur l'ongle** Noktası noktasına, habbesi habbesine, kâmilen, tamamen.

Rubricaire [ims.] Evrad ve tesbihlerin sırasını iyi bilen adam.

Rubrique [ims.] Kitaplarda vaktiyle kırmızı yazı ile yazılan fasıl ve bâb başları, unvan. ◆ Gazetelerde bir havadis veya telgrafın nereden geldiğini gösteren memleket ismi ki fıkranın üstüne yazılır. ◆ Aşı taşı, kırmızı toprak. ◆ Usul-i kadime, âdât-ı kadime. ◆ Hile, hud'a, entrika, desise.

Rubriquer [ft.] Kırmızı yazı ile işaret etmek.

Ruche [ims.] Kovan. ‖ – **d'observation** Fanuslu kovan, cam kovan. ◆ Kadınların elbiselerinin yaka ve kollarına taktıkları bir cins kırmalı sayvan, rüş. ◆ Böcek yuvası.

Ruchée [ims.] Bir kovanda bulunan arıların mecmûu. ◆ Bir kovandan husule gelen bal ve mum miktarı.

Rucher [imz.] Arı kovanlarının bulundukları mahal, kovanlık.

Rucher [ft.] Kadın libasının yaka ve kollarına rüş denilen kırmalı sayvan takmak.

Rude [s.] Lemste sert, katı, ahreş. ‖ (mec.) Sarp, sa'bü'l-mürûr. ◆ Zahmetli, güç, meşakkatli. ◆ Fena, ağır, tahammül olunmaz, şedid, şiddetli. ◆ Sert, kekre, keskin. ◆ Letafetten âri, kerih. ◆ Sert, herkese fena muamele eden. ◆ Kuvvetli, korkulacak.

Rudement [h.] Sertlikle, sert ve keskin olarak. ◆ Bed muamele ile, şiddetle, şiddetli bir suretle. ‖ **Aller** – **en besogne** Şiddetle çalışmak, ziyadesiyle çalışmak. ‖ **Il y va** – Şiddetle hareket eder, şiddetle muamele eder, hareketi, muamelesi şiddetlidir.

Rudenté,e [s.] (m.) İp veya değnek şeklinde olarak kalıptan geçmiş alçılarla oyuklarının bir kısmı doldurulmuş sütunlara ıtlak olunur, oluklu.

Rudenture [ims.] (m.) Sütunların oyuklarının bir kısmını doldurmaya mahsus olarak ka-

105 fr. tourmaline.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

lıptan çıkmış ip veya değnek şeklinde alçı. ◆ Oluklu tezyinat-ı mimariye. ◆ Bazı taş sütunların nısfına kadar edilen yivler.

Rudéral,e [s.] (nb.) Viranelerde biten nebatata ıtlak olunur. (cm.: *rudéraux*.)

Rudesse [ims.] Lemste hissolunan sertlik. || (mec.) Letafetsizlik. ◆ Sertlik, sû-i muamele, huşûnet, şiddet.

Rudiment [imz.] Bir ilim ve fennin usul ve mebâdîsi, anâsır. ◆ Ecsam-ı uzviye terkibinin elyaf-ı asliyesi, terkib-i eczanın melâmih-i asliyesi. ◆ Latin lisanının kavâid-i iptidâiyesini hâvi kitap, emsile risalesi.

Rudimentaire [s.] Usul ve mebâdîyi hâvi, iptidâî, unsurî. || (tt.) Mebnâî, eserî; **Organes – s** Âzâ-yı mebnâiye; **à l'état** – Hâlet-i mebnâda.

Rudistes [imz. - cm.] Nâime-i zâtü'r-ricl-i ziraiye kısmından kasîrü'r-ricl fırkası.

Rudoiement [imz.] Sert muamele, şiddetli muamele.

Rudoyer [ft.] Şiddetli ve sert muamele etmek. || – **un cheval** Beygiri şiddetle kamçılamak, mahmuzlamak.

Rue [ims.] Sokak, zukak. || **Être bon à jeter dans la** – Hiçbir şeye yaramamak. || **La grand'** – Büyük sokak, cadde.

Rue [ims.] (nb.) Sedef otu, sedeb. || – **des murailles** Duvar sedefi. || – **sauvage** Üzerlik otu, harmel.

Ruée [ims.] Gübre yığını.

Ruelle [ims.] Küçük ve dar sokak, sokakçık. ◆ Karyola ile duvar arasında bırakılan aralık.

Rueller [ft.] Dar yollar ve geçitler yapmak. || – **la vigne** Bağ asmaları arasında yol açmak.

Ruellie [ims.] (nb.) İğde ağacı nevi, gabrâ'[?].

Ruer [fl.] (Hayvan hakkında) Tepme vurmak, kıç atmak, tepmek. || – **à tort et à travers** Kalabalık içinde sağa sola çarpmak. || **Se** – Hücum etmek, atılmak.

Rueur,se [i. - s.] Tepme vuran, kıç atan (hayvan).

Rugine [ims.] (crh.) Kemikleri kazımaya mahsus alet, cerrah kazağısı, micred.

Ruginer [ft.] Buna mahsus cerrah aletiyle kemikleri kazımak, cerd etmek.

Rugir [fl.] (Aslan hakkında) Gümürdemek. || (mec.) Bağırmak, haykırmak.

Rugissant,e [s.] Gümürdeyen. ◆ Bağıran, haykıran.

Rugissement [imz.] Arslanın gümürdemesi, nehm, hemheme. ◆ Bağırma, haykırma.

Rugosité [ims.] Buruşukluk, çiziklik. ◆ Huşûnet, sertlik, şiddet.

Rugueux,se [s.] Buruşuk, çizgili, çizik. ◆ Haşin, sert, şedid.

Ruilée [ims.] Kiremitlerle duvarın arasına konulan kireç veya horasan.

Ruine [ims.] Harap ve viran oluş. || **Tomber en** – Harap olmak. || **Battre en** – Hedm etmek, tahrip etmek. = [cm.] Harabe, virane, harabe-zâr, viranelik. || – **s factices** İnşaat-ı şibh-i harap.

Ruinement [imz.] Hedm, tahrip, harabiyet, inhidam.

Ruiner [ft.] Yıkmak, hedm ve tahrip etmek. ◆ Bozmak, berbat etmek. || (mec.) Külliyen ızrar etmek, batırmak, bitirmek. || **Se** – Münhedim ve harap olmak.

Ruineur [imz.] Hedm ve tahrip eden.

Ruineusement [h.] Batak bir hâl ve surette, batmayı müntic israfatla.

Ruineux,se [s.] Batıran, batan. ◆ İsraflı, çok masraflı, yıkıcı. ◆ Gayr-ı muhkem, gayr-ı sabit.

Ruinure [ims.] Bağdadî bölmelerde kireç ve horasanı tutmak için tahtalara açılan geçme yerleri.

Ruisseau [imz.] Ufak çay, dere. ◆ Ufak çay mecrası, dere. ◆ Sokakta akan su. || (mec.) Kesretle akan şey.

Ruisselant,e [s.] Sel gibi akan, cârî. ◆ Sırsıklam.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Ruisseler [fl.] Seyelan etmek, kesretle akmak. ◆ Fışkırmak, nebean etmek. ◆ Üzerinden sel gibi akmak.

Ruisson [imz.] Bataklıkların kurutulması için açılan küçük mecra.

Rumb yahut **Rhumb** [imz.] (*rombe*) (bhr.) Pusulanın gösterdiği otuz iki cihetin aralarındaki mesafelerin beheri, rüzgâr kertesi.

Rumen [imz.] (*méne*) Hayvanat-ı müctirrenin birinci midesi, işkembe, keriş.

Rumeur [ims.] Sızıltı, iştikâ. ◆ Gürültü, şamata. ◆ Kıyl ü kal, güft ü gû, şayiat. || – **publique** Erâcif, şayia-i umumiye.

Rumet [imz.] (nb.) – **patience** Lebâbe. || **Oseille** – Kuzu kulağı.

Ruminant,e [s.] Geviş getiren, müctir. = [imz. - cm.] (tt.) Geviş getiren hayvanlar, hayvanat-ı müctirre.

Rumination [ims.] Geviş getiriş, ictirar.

Ruminer [ft. - fl.] Geviş getirmek. || (mec.) Bir şeyi zihninde çevirip durmak, çok düşünmek.

Runes [ims. - cm.] İskandinavların kullanmış oldukları eski bir nevi huruf.

Runique [s.] Eski İskandinavların vesâir akvam-ı şimaliyenin lisan ve huruf vesâiresine ıtlak olunur.

Rupia [imz.] (t.) Rupya, ruhiye.

Rupicole [imz.] (hyv.) Afrika'ya mahsus kaya horozu.

Ruppie [ims.] (nb.) Rupya kabilesinden rupya nebatı.

Ruptile [s.] (nb.) Kolay açılan hububat kabuklarına ıtlak olunur.

Ruptilité [ims.] (nb.) İnfitah-ı gayr-ı muntazam.

Rupture [ims.] Kırma, kırılma, kesr, inkisar, kat', inkıtâ. ◆ Yıkılma, inhidam. || (t.) İnsıram. || **Coefficient de** – Emsal-i insıram. || (mec.) Kat'-ı alaka, bozuşma. || – **entre deux gouvernements** Hükûmeteyn beyninde kat'-ı münasebât. ◆ İnfisal, ayrılma. ◆ Sarf-ı nazar. ◆ Fesih, lağv, nakz, iptal: – **d'un traité** Ahitnâmenin nakzı, nakz-ı ahit.

Rural,e [s.] Kır ve köye veya çiftlik ve tarla veya ziraata müteallik, köy âdâtına dair. ◆ Köylü gibi. ◆ Kaba. || **Économie** – **e** Fenn-i idare-i ziraat. || **Code** – Arazi kanunnâmesi. || **Chemins** – **aux** Kasabat ve kurrâ yolları. || **Propriétés** – **es** Tarlalar, arazi ve çiftlikât.

Ruralement [zr.] Köy âdâtı mucebince. ◆ Köylü gibi. ◆ Kaba bir surette, kaba.

Ruralité [ims.] Köy âdât ve ahvâli. ◆ Çiftlik ve tarlaların mecmûu.

Ruse [ims.] Hile, hud'a, mekr, desise. || – **de guerre** Hud'a-i harbiye.

Rusé,e [i. - s.] Hilekâr, mekkâr, dessas.

Ruser [fl.] Hile etmek, mekr ve desise kullanmak.

Ruseur [imz.] Daima hile etmek arzusunda bulunan, hilekâr, mekkâr.

Rusma [imz.] (syd.) Hamamda tutulan ot.

Russe [i. - s.] Rusyalı, Rus, Moskof.

Rustaud,e [i. - s.] Kaba, köylü tavırlı.

Rustaudement [zr.] Kaba, köylü etvarı ile.

Rustauderie [ims.] Kabalık, köylü tavır ve hâli.

Rusticité [ims.] Köylülük. ◆ Sadelik, safvet. || Kabalık, nezaketsizlik. ◆ (Nebat hakkında) Tesirat-ı havaiyeye tahammül.

Rustique [s.] Köy ve kıra mensup ve müteallik, sahraî, rustâî. ◆ Sade, saf. ◆ Tesirat-ı havaiyeye mütehammil (nebat). || **Maison** – Bir çiftçiye elzem olan âlât ve edevatın mecmûu. || (mec.) Kaba, nezaketsiz. || **Ordre** – Usul-i mimariyenin en sadesi, tarz-ı mimari-i rustâî.

Rustiquement [h.] Köylüce, köy ve kıra mahsus bir tarz ve surette, sade bir surette, saf bir surette. ◆ Kaba ve nezaketsiz olarak.

Rustiquer [ft.] (m.) Binaya köy ve kıra mahsus kaba ve sade bir suret vermek, kır tarzında inşa etmek.

Rustre [i. - s.] Pek köylüce. ◆ Pek kaba ve nezaketsiz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Rustrerie [ims.] Pek ziyade kabalık, pek ziyade nezaketsizlik.

Rut [imz.] Hayvanların kızgınlıkları mevsimi, kösnüme, vedâkıye.

Rutabaga [imz.] Lahana ile şalgamın melezi olan şalgam lahanası.

Rutacées [ims. - cm.] (nb.) Sedeb denilen nebata müşâbih nebatat, fasîle-i sedebiye.

Rutèle [imz.] (hyv.) Yalayık böcek nevi.

Rutilance [ims.] Parlaklık, lemeân, sutû', revnak.

Rutilant,e [s.] Altın gibi parlayan, parlak kırmızı, ahmer-i sâtı', lâmi', nâsı'; **Corps** – Cism-i ahmer-i nâsı'.

Rutilation [ims.] Parlama, parlaklık, sutû', revnak.

Ruyschire [ims.] (nb.) Amerika'nın Guyan eyaletine mahsus bir nevi tezyinat fidanı.

Ryacolite [ims.] Riyakolit, feldispat envâından bir nevi maden.

Rytidaphyllum [imz.] (nb.) Ceyteriye fasîlesinden bir nevi tezyinat fidanı.

Rythme [imz.] Şiir vezni. ◆ Âhenk, hüsn-i âhenk. ◆ Muvâzene, itidal, ıttırad.

Rythmique [s.] Mevzun. ◆ Âhenkli, âhenkdâr. ◆ Muvâzeneli, mutedil, muttarid.

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

S

S [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin on dokuzuncu harfi ve huruf-ı gayr-ı sadâiyesinin on beşincisi. "س" gibi telaffuz olunarak, yalnız iki harf-i sadâ arasında tesadüf ettiği vakit "ز" gibi okunur, ancak bazı kelimât-ı ma'dûdede şâz olarak iki harf-i sadâ arasında olduğu hâlde, yine "س" gibi okunur; kelimenin âhirinde nadiren okunur, musikide solo yani bir alet veya sesle icra edilen terennüm yahut nağmeye işarettir. || **sb** Kimyada *stibuim* lafzının maktûu olarak rastık taşı demektir. || **sn** Kimyada *stannum* maktûu olup, kalay demektir.

Sa [z.] Mâlikiyet beyan eden zamir-i muttasıl-ı gaibin müennesidir. (mr. Son.)

Sabal [imz.] (nb.) Amerika'ya mahsus hurma ağacı.

Sabbat [imz.] (İbraniceden me'huz) Yahudilerin yevm-i tatili olmak itibariyle cumartesi günü, yevm-i sebt. ◆ İsrailîlerin itikadına göre sâhir ve sâhireler. || (mec.) Büyük gürültü ve şamata, havra. ◆ Bağırma, çağırma.

Sabbatine [ims.] Eski akaid mekteplerinde beher cumartesi günü icra olunan imtihan.

Sabbatique [s.] **Année** – İsrailîlerin beher yedinci seneye verdikleri isimdir, sene-i sâbia.

Sabbatiser [fl.] Yahudilerin yevm-i tatili olmak itibarı ile cumartesi günü icra-yı âyin-i rûhânî eylemek.

Sabéen [imz.] (*bé-in*) Seyyârat vesâir ecsam-ı semâviyeye hâşâ ulûhiyet vermekten ibaret olan sâbiiye mezhebinde bulunan adam, sâbiiyeden adam, sâbiî.

Sabéisme [imz.] Seyyârat vesâir ecram-ı semâviyeye hâşâ ulûhiyet verip ibadet etmekten ibaret olan sâbiiye mezheb-i bâtılı. (*Sabaïsme* ve *sabisme* dahi denilir.)

Sabéllianisme [imz.] Hıristiyanlığın rüesâ-yı kadîmesinden ekanim-i selâseye zât-ı vâhid nazarıyla bakan Sabellius'un tarik ve mezheb-i mahsusu.

Sabelle [ims.] (hyv.) Deniz kayaları üzerinde arı kovanına benzer yuva inşa eden kavkaa-yı bahriye.

Sabine [ims.] Kara ardıç denilen ağaç. || – **stérile** Dişi kara ardıç. || – **mâle** Erkek kara ardıç.

Sable [imz.] Kum, reml, rîk. || – **siliceux** Türab-ı savanî, reml-i savanî. || – **calcaire** Reml-i kilsî. || – **s aurifère** Altın kumları, rimal-i zehebiye. || – **s mouvants** Kaynak denilen kumlar, rimal-i seyyâre. || (bhr.) **Banc de** – Toprak, kum bankı, deniz kenarında kum yığını. || – **mouvant** Kaynak kum. || (hyv.) Postu gayet ince ve kıymetli olan âkilü'l-lahm bir nevi hayvan. || **Avoir du** – **dans les yeux** Uykusu olup gözleri ağırlaşmış olmak. || (tşr.) Böbrek kumu, hasât.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sablé,e [s.] Kumlar ile mestur. ◆ Benek benek, benekli. || – **de noir** Siyah benekli.

Sabler [ft.] Kum döşetmek, kumla örtmek. ◆ Kalıp dökmek. || (mec.) Bir yudumda kâmilen içmek, birden çevirip içmek.

Sableux,se [s.] Kumlu, kumla karışık yahut kuma bulaşmış. ◆ (Kumaş hakkında) Kumlu.

Sablerie [ims.] Bir dökmehânenin kalıp ve kalıplama şubesi.

Sablier [imz.] Kum saati. ◆ Rîk-dân. || (bhr.) Minota, fula. || (nb.) Jamaika adasına mahsus bir nevi ceviz ağacı.

Sablière [ims.] Kum tabakası, kum madeni. || (m.) Çatı kirişleri kaidesinin mevzu' bulunduğu direk, kollama.

Sablon [imz.] Kapları ovup temizlemeye yarayan ince kum, arena.

Sablonner [ft.] İnce kumla veya arena ile ovarak silmek.

Sablonneux,se [s.] Kumlu, çok kumu olan.

Sablonnier [imz.] Kapları temizlemeye yarayan ince kumdan satan adam, arenacı.

Sablonnière [ims.] İnce kumun çıkarıldığı mahal, arena ocağı.

Sabord [imz.] (bhr.) Lombar, lombar deliği. || – **de dégagement** Küpeşte lombarı. || **Faux** – Lombar kapağı. || – **d'aviron** Kürek lombarı.

Sabot [imz.] Altı ağaçtan kundura, üstü meşinden nalın, takunya, ağaç ayakkabı. ◆ Beygir vesâir hayvanat tırnağı. ◆ Değneğin ve sandalye ve masa gibi şeylerin ayakları altına yapıştırılan tunç veya bakır parçası. ◆ Çocukların çevirdikleri fırıldak, topaç. ◆ Çulha mekiği. ◆ İnişte araba tekerleklerinin biri arasına sokuşturulan demir parçası, takoz, çarık. || (mec.) Fena çalgı, fena bilardo vesâire. || **Dormir comme un** – Pek derin uykuya varmış olmak, ölü gibi uyumak.

Sabotable [s.] Nalın yapmaya yarayan, tahta kundura yapılmaya sâlih (ağaç).

Saboter [fl.] Altı tahtadan kunduralarla yürüyerek gürültü etmek. ◆ Fırıldak ve topaç çevirerek oynamak.

Sabotier [imz.] Tahta ayakkabı yapan ve satan, takunyacı, nalıncı.

Sabotière [ims.] Nalıncı dükkânı, takunyacı dükkânı. ◆ Tahta ayakkabıyla icra olunan bir nevi raks.

Saboulage [imz.] Eziyet. ◆ Te'dib, ta'zir, çıkışma.

Sabouler [ft.] Eziyet vermek. ◆ Te'dib ve ta'zir etmek, çıkışmak.

Sabre [imz.] Kılıç, seyf, tîğ, şimşir. || – **baïonette** Kasatura.

Sabrer [ft.] Kılıçla vurmak, kılıçla kesmek. ◆ Bir işi birden becerip bitirmek, kesmek.

Sabretache [ims.] Kavas çantası. ◆ Süvari askeri çantası.

Sabreur [imz.] Kılıç oynatan, tîğ-keş, şimşir-zen. (Başlıca cesaretleri tedbirlerine galip ümerâ-yı askeriye hakkında müsta'meldir.)

Saburral,e [s.] (t.) Hazımsızlıktan dolayı midede kalan mevadda müteallik, vesahî. (cmz.: *saburraux.*)

Saburre [ims.] (t.) Hazımsızlıktan dolayı midede kalan mevad, vesah.

Sac [imz.] Çuval, torba. || – **en crin** Karâr, harâr. || **Tirer d'un – deux montures** Bir taş ile iki kuş vurmak. || **Prendre quelqu'un les mains dans le** – Birini esna-yı sirkatinde yakalamak. ◆ Ketm eylediği kabahatin sebebini bulmak. || **Mettre quelqu'un en** – Birini itirazen cevap vermeyecek bir hâle vaz' etmek, ağzını kapamak. || **Avoir la tête dans un** – Hiçbir şey görmemek, hiçbir şey işitmemek. ◆ Bir çuval veya torbanın istîab ettiği miktar. ◆ Nefer çantası, çanta. ◆ Bezden bir nevi rahip libası. || (tşr.) Keseye benzer cevf; kese. || – **herniaire** Kese-i fetkiye. || – **embryonnaire** Kese-i rüşeymiye. || (nb.) Kese. || **Homme de – et de corde** İpten kazıktan kurtulmuş adam. || – **à vin** Pek ayyaş ve sarhoş adam, şarap küpü. || (as.) – **à terre** İstihkâm ve metris için toprak çuvalı.

Sac [imz.] Bir şehrin kâmilen garet ve yağma edilmesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Saccade [ims.] Şiddetle silkme veya sallama, çekme, irticac. ◆ Gayr-ı muntazam hareket, topallama, aksama. ◆ Şiddetli tekdir ve ta'zir.

Saccadé,e [s.] Birdenbire ve şiddetle vâki olan, irticacî. ◆ Gayr-ı muntazam hareketli, topalca, aksak. ‖ **Style** – Kısa ve gayr-ı muntazam ve letafetsiz cümlelerden mürekkep adi üslub-ı tahrir.

Saccader [ft.] Şiddetle silkmek ve oynatmak. ◆ Gayr-ı muntazam ve sert bir hâle koymak.

Saccage [imz.] Altüst etme, karışıklık, herc ü merc.

Saccagement [imz.] Nehb ve garet, yağma.

Saccager [ft.] Nehb ve garet ve yağma etmek.

Saccageur [imz.] Nehb ve garet eden adam, yağma-ger.

Saccharate [imz.] (*ka*) (k.) Şekerin bir humz-ı madenî ile terekkübünden hâsıl olan madde, sükkeriyet.

Sacchareux,euse [s.] (*ka*) (k.) Şeker kabîlinden olan, şekerin hasâisini hâiz olan, sükkerî.

Saccharifère [s.] (*ka*) Şekeri hâvi veya şeker hâsıl eden, hâmil-i sükker.

Saccharifiable [s.] (*ka*) (k.) Şekere tahavvül etmesi mümkün.

Saccharifiant,e [s.] (*ka*) (k.) Şekere tahvil etmek hassasını hâiz, teskir etmek hassasını hâiz.

Saccharification [ims.] (*ka*) (k.) Şekere tahavvül etme, şekerlenme, tesekkür.

Saccharifier [ft.] (*ka*) (k.) Şekere tahvil etmek, teskir etmek.

Saccharigène [s.] (*ka*) (k.) Şeker hâsıl eden, müvellid-i sükker.

Saccharimètre [imz.] (*ka*) (k.) Bir mâyinin içinde bulunan şeker miktarını tayine mahsus alet, mikyasü's-sükker.

Saccharimétrie [ims.] (*ka*) (k.) Mukayese-i sükker.

Saccharin,e [ims.] (*ka*) (k.) Şeker kabîlinden olan, sükkerî.

Saccharique [s.] (*ka*) (k.) **Acide** – Hâmız-ı sükker.

Saccharologie [ims.] (*ka*) (k.) Şekerin her türlü ahvâl ve hususunu tarif eden mebhas, mebhas-i sükker.

Saccharoïte [ims.] (*ka*) (k.) Sükker-i nâ-kabil-i ihtimar.

Saccharorrhée [ims.] (*ka*) (k.) Tebevvül-i sükker.

Saccharose [ims.] (*ka*) Şekere mümâsil şey.

Saccharum [imz.] (*ka*) Şeker kamışı kabîlinden nebat.

Saccharure [imz.] (*ka*) (t.) Bir şeker parçası üzerine dökülerek yenen ilaç, sükker-i devâî.

Saccifère [s.] (tt.) Torba şeklinde bir uzvu hâmil olan.

Sacciforme [s.] Torba şeklinde.

Saccomys [imz.] (hyv.) Amerika'ya mahsus ağzı torbalı sansar.

Sacerdoce [imz.] Rahiplik, papazlık, rûhânîlik, riyâset-i rûhâniye, ruhbaniyet. ◆ Mesned-i rûhânî.

Sacerdotal,e [s.] Ruhbaniyete ve riyâset-i rûhâniyeye mensup ve müteallik, ruhbanî; **Habit** – Elbise-i rûhâniye. (cmz: *sacerdotaux*).

Sachée [ims.] Bir çuval veya torba dolusu.

Sachet [imz.] Ufak çuval, ufak torba, kese. ◆ Itriyat damlatmaya mahsus yastıkçık.

Sacoche [ims.] Hurç. ◆ Sarraf çantası.

Sacramentaires [imz. - cm.] Hıristiyanların mukaddes addettikleri şaraplı ekmek hakkında bazı inkâratta bulunan bir tarik-i mahsusa mensup adamlar.

Sacramental,e yahut **Sacramentel,le** [s.] Hıristiyanların temessül esrarını hâvi addettikleri şaraplı ekmeğe ve bunun âyinine mensup ve müteallik. ‖ **Paroles** – **es** Bir muâhede veya mukavelenin akdine esas ittihaz olunan sözler. (Birincisinin cm.: *sacramentaux*.)

Sacramentalement yahut **Sacramentellement** [h.] Hıristiyanların temessül esrarını hâvi addettikleri şaraplı ekmek âyiniyle veya bu âyine tevfikan.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sacramentaux [imz. - cm.] Bazı mezhep âyinleri icrasına mahsus mevad ve eşya.

Sacre [imz.] Uhdesine piskoposluk tevcih olunan bir rûhânînin takdisi, resm-i duasının icrası, takdis, tebcil.

Sacre [imz.] Tepeli akdoğan. ◆ Fevkalâde haris, tamahkâr adam.

Sacré,e [s.] Mukaddes, mübarek; **Livres – s** Kütüb-i mukaddese; **Histoire – e** Tarih-i mukaddes; **Ordres – s** Merâtib-i rûhâniye; **Le – collège** Roma'daki kardinaller heyeti. || (mec.) Dokunulmayacak, dokunulması memnû, mahrem. ◆ Muhterem, muazzez. || **Feu** – Bir esas-ı mukaddese mebnî hissiyat-ı şedîde, telehhüb. || (tşr.) Aczî. || **Canal** – Mecra-yı aczî. = [imz.] Diyanete müteallik mevad, kudsiyat.

Sacredire [ft.] Küfretmek.

Sacrement [imz.] Bir sırr-ı ilâhînin alâmet-i zahiriyesi, sır. ◆ Bir dinin sırrı. || **Le saint** – Hıristiyanların bu kabîlden addettikleri şaraplı ekmek.

Sacrer [ft.] Takdis etmek, resm-i duasını icra etmek. ◆ Tebcil etmek.

Sacrer [fl.] Küfürbazlıkla yemin etmek.

Sacret [imz.] *Sacre* denilen tepeli ak doğanın erkeği.

Sacrifiable [s.] Feda olunabilir.

Sacrificateur [imz.] Eski İsrailîlerle Mecusilerde kurbanları kesen rahip, câbih. ◆ Museviler nezdinde kaşerci haham.

Sacrificatoire [s.] Kurbana veya kurbanın zebhine müteallik.

Sacrificature [ims.] Kurbanları kesmek vazifesi.

Sacrifice [ims.] Mabudun nâmına bir âyin-i mahsusla kesilen kurban. || **Le saint** – Hıristiyanların kurban addettikleri şaraplı ekmek. || (mec.) Fedakârlık. ◆ Büyük tasarruf.

Sacrifier [ft. - fl.] Kurban kesmek, mabudun nâmına mabede hediye takdim etmek. || (mec.) Feda etmek. ◆ Bir uğurda sarf etmek, hasretmek, tahsis etmek. = [fl.] Düşmek, tâbi olmak, kendini vermek. || **Se** – Feda-yı nefs etmek.

Sacrilège [imz.] Mevadd-ı mukaddeseye olunan tahkir ve adem-i riâyet. ◆ Dine karşı kavil ve fi'l-i cinayet, küfür, tahkir. ◆ Böyle bir harekette bulunan adam, kâfir. = [s.] Mevadd-ı mukaddeseye hürmeti olmayan, küfr-âmiz.

Sacrilègement [h.] Mevadd-ı mukaddese hakkında adem-i hürmet ve riâyetle ve bunlara dokunarak, kâfirâne.

Sacripant [imz.] Cesaret-füruş, farfara. ◆ Güldürücü, kavgacı, haşarı.

Sacristain [imz.] Kilisenin ziynete müteallik mevaddıyla elbise-i rûhâniyenin muhafaza olundukları mahall-i mahsusun hıfz ve idaresine memur adam, kilise câmegâhı muhafızı.

Sacristie [ims.] Kilisenin ziynete müteallik mevaddıyla elbise-i rûhâniyenin hıfzına mahsus mahalli, kilise câmegâhı. ◆ Kilise câmegâhında bulunan bilcümle mevad ve elbise-i rûhâniye. ◆ Küfür ile karışık yemin.

Sacristine [ims.] Kadın manastırı kilisesinde ziynete müteallik mevad ile elbise-i rûhâniyenin hıfzına mahsus mahallin muhafaza ve idaresine memur kadın.

Sacro-coxalgie [ims.] (t.) Elem-i aczî-i us'usî.

Sacro-épineux,se [s.] (tşr.) Aczî-i şevkî.

Sacro-fémoral,e [s.] (tşr.) Aczî-i fahzî.

Sacro-iliaque [s.] (tşr.) Aczî-i harkafî.

Sacro-saint,e [s.] Pek mukaddes, akdes.

Sacro-sciatique [s.] (tşr.) Aczî-i verekî.

Sacro-spinal,e [i. - s.] (tşr.) Aczî-i şevkî.

Sacro-vertébral,e [s.] (tşr.) Aczî-i fikarî.

Sacrum [imz.] (*ome*) (tşr.) Kuyruksokumu kemiği, azm-i acz. = [s.] **Os** – Kezâ.

Saducéen,ne [i.] İsrailîlerin beka-yı ruh ve haşr ü neşri münkir bir tarik-i mahsusuna mensup adam.

Saducéisme [imz.] İsrailîlerin beka-yı ruh ve haşr ü neşri münkir bir tarik-i mahsusu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Safran [imz.] (Arabîden me'huz) Za'feran, safran. ◆ Safran rengi, reng-i asfer, reng-i zehebî. || – **printanier** Zağra lâlesi denilen beyaz za'feran. || (bhr.) – **de gouvernail** Dümen yelpazesi.

Safrané,e [s.] Za'feran renginde, za'feranî, sarı. ◆ Za'feranlı.

Safraner [ft.] Za'feran (safran) ile boyamak. ◆ Za'feran karıştırmak.

Safranier [imz.] Za'feran yetiştiren bahçıvan. || Batmış, müflis adam.

Safranière [ims.] Za'feran (safran) tarlası.

Safre [s.] Obur, ekûl, açgözlü.

Safre [imz.] Humz-ı kobalttan ibaret mavi boya.

Safrement [zr.] Obur bir tarzda, açgözlülükle.

Saga [ims.] İskandinavların tarih ve esâtir-i kadimelerine müteallik nakliyat.

Sagace [s.] Ferasetli, zeki, fatin, zeyrek.

Sagacement [zr.] Ferasetli bir surette, fetânetkârâne, zekâvetkârâne.

Sagacité [ims.] Feraset, zekâvet, fetânet, zeyreklik.

Sagaie [ims.] (mr. Zagaie.)

Sagamité [ims.] Amerika vahşilerinin yedikleri mısır unu çorbası.

Sage [s.] Uslu, akıllı, terbiyeli, kâmil. || **Se rendre** – Uslulanmak, akıllanmak. ◆ Namuslu, afif. ◆ Halim, itaatli, mutî. ◆ İhtiyatlı, metanetli, duraklı. ◆ Âkilâne, edibâne, hakimâne. = [imz.] Hakîm, feylesof. || **Les sept – s de la Grèce** Hükemâ-yı seb'a-i Yunan.

Sage-femme [ims.] Ebe kadın, kâbile. (cm.: des *sages-femmes*.)

Sagement [h.] Akıl ve tedbirle, âkilâne, hakîmâne. ◆ Terbiye ve uslulukla, edibâne.

Sagesse [ims.] Usluluk, hüsn-i hareket, terbiye. ◆ Namus, iffet. ◆ İlim, marifet. ◆ Hikmet. ◆ Marifetullah. ◆ Tasavvuf. || **Livre de la** – Tevrat'ın sifri, sifrü'l-hikmet. || (tşr.) **Dents de** – Esnan-ı hikmet, nevâciz.

Sagette [ims.] Ok, tîr, sehm. (Eskidir.)

Sagitta [imz.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî fırkasından küçük deniz anası.

Sagination [ims.] Semizlenme, semirtme. || **La – des poissons** Balıkların semizletmesi, semirtmesi.

Sagittaire [imz.] (hy.) Kavs-i burcî. = [ims.] (nb.) Beyaz çiçekli bir nevi nebat ki beyne'l-avam *flèche d'eau* yani su oku denilir.

Sagittal,e [s.] (tşr.) Ok şeklinde olan, sehmî: **Gouttière – e** Mizab-ı sehmî.

Sagitté,e [s.] (nb.) Okun ucu şeklinde olan, sehmiyü'ş-şekl.

Sagontin,e [i. - s.] İspanya'nın Sagonte şehrinden olan.

Sagou [imz.] Hind irmiği, sagu.

Sagouier yahut **Sagoutier** [imz.] Bir nevi ağaç ki sagu denilen Hind irmiği başlıca onun iliğinden çıkarılır, sagu ağacı.

Sagouin [imz.] Küçük maymun, şebek.

Sagouin,e [i.] Pis ve kirli adam.

Sagoum [imz.] (*gome*) yahut:

Saie [ims.] Eski Romalılarla Golualılarda[106] askerîlerin giydikleri dize kadar ceket.

Saïga [imz.] (hyv.) Rusya çöllerinde bulunur büyük karaca.

Saignant,e [s.] Kan damlayan, kanayan. || **Viande** – Az pişmiş et.

Saignée [ims.] Kan alma, fasd. ◆ Damardan alınan kan. ◆ Dirseğin iç tarafı. ◆ Bir yerden suyu boşatmaya mahsus delik veya hendek.

Saignement [imz.] Burundan kan gelme, seyelân-ı dem.

Saigner [ft.] Kan almak, fasd etmek. ◆ Zebh etmek. ◆ Delik ve hendeklerle bir yerin suyunu çekip kurutmak. = [fl.] Kan kaybetmek, kanamak. || – **du nez** Korkmak. ◆ Vaadini icra etmemek, vaadinden nükûl etmek. || (mec.) Karar vermemek, tered-

106 fr. Gaulois.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

dütte bulunmak. ◆ Şiddetle muzdarip ve muazzeb olmak. || Se – Akçece çok fedakârlık etmek.

Saigneur [imz.] Kan almayı pek sık tavsiye eden tabip.

Saigneux,se [s.] Kan damlalarıyla mülevves, kanla mülemma.

Saillant,e [s.] Çıkıntılı, cumbalı, çıkmalı, köşeli. || Angle – Bir müsellesin merbut bulunduğu şeyin haricine çıkmış zâviyesi, zâviye-i harice. || (mec.) Zâhir, hüveydâ, belli, göze çarpan, câlib-i nazar-ı dikkat.

Saillie [ims.] Çıkıntı. ◆ Binanın cumba ve balkon gibi hariç bulunan kısmı, çıkma. || – sur la voie publique Tarik-i âmm üzerinde çıkıntı. ◆ Resimde çıkıntılı ve kabartılı görünecek surette tasvir olunan mevad. || (mec.) Şiddet ve tehevvürle söze atılma, mülâhazasızlık. ◆ Bedâheten ve ansızın îrad olunan nükte, irticalen söylenilen tevriye ve mazmun.

Saillir [fl.] (Yalnız masdarıyla bazı sîgaların müfred gaibleri müsta'meldir; Tasrifi: *Il saillit*, *il saillissait*, *il saillit*, *il saillira*, *saillissant*, *sailli,e*.) Şiddetle çıkmak, fışkırmak, feveran etmek. = [fl.] (Erkek hayvan hakkında) Dişiye aşmak.

Saillir [fl.] (Yalnız masdarıyla bazı sîgaların gaibleri müsta'meldir; Tasrifi: *Il saille*, *il saillait*, *il saillit*, *il saillera*, *saillant*, *sailli,e*.) Dışarıya doğru çıkmak, çıkıntılı olmak. || Faire – Çıkıntılı yapmak, çıkıntılı göstermek.

Sain,e [s.] Sıhhati yerinde, afiyette bulunan, sağlam, sağ ve sâlim. ◆ İyi hâlde, kullanılır, sağlam. ◆ Sıhhate nâfi, sağlam. || – et sauf Sağ ve sâlim, sâlimen. || (mec.) Sehiv ve hatadan sâlim, doğru, sahih, hak.

Sainbois [imz.] Kabuğu yakı gibi kullanılan mazaryon ağacı, haşeb-i mukaddes.

Saindoux [imz.] Sızılmış domuz yağı.

Sainement [h.] Sıhhate yarayacak surette. ◆ Sıhhat ve afiyetle, sâlimen. ◆ Doğrulukla, hakka tevfikan.

Sainfoin [imz.] Fasîle-i bakliyeden evliya otu tabir olunan yonca.

Saint,e [s.] Mukaddes, aziz, şerif, mükerrem. ◆ Ahkâm-ı dine tamamıyla tevfik-i hareket eden mübarek (adam). ◆ Cenab-ı Hakk'a veya umur-ı diniyeye müteallik. ◆ Veli, aziz. (Melâike ve peygamberâna dahi ıtlak olunur.) ◆ Muazzez, muhterem, şâyan-ı ihtiram, şâyan-ı hürmet. || Les lieux – s ve La terre – e Arz-ı mukaddes, Filistin, Kudüs-i Şerif, emâkin-i mukaddese, makamat-ı mübareke. || Le – du jour Nâsın indinde büyük bir mevki ve itibar ihraz etmiş olan kimse. || Le – père Papa hazretleri. || Le – siège Papalık makamı. = [i.] Veli, aziz. || Le – des – s Beyt-i mukaddes mihrabı.

Saint-Augustin [imz.] Bir nevi dökme hurufat.

Sainte-barbe [ims.] Gemi cephanesi. ◆ Mühimmat ambarı.

Saintement [h.] Eizzeye yakışır bir surette, velice.

Saint-Esprit [imz.] Hıristiyanların itikad ettikleri ekanim-i selâsenin üçüncüsü, Ruhü'l-kudüs. ◆ Eski bir şövalye sınıfı.

Sainteté [ims.] Kudsiyet, mukaddeslik, muazzezlik, mübareklik. ◆ Velilik, velâyet. || Sa – Papa'ya verilen unvan olup, kudsiyet-penâh demektir.

Saint-germain [imz.] Pek tatlı ve ağızda erir bir nevi armut. (cm.: des *saints-germains*.)

Saint-office [imz.] Engizisyon cemiyet-i müdhişesinin mahkemesi.

Saint-père [imz.] Papa'ya verilen isimdir, eb-i mukaddes, peder-i muazzez.

Saint-siège [imz.] Papalık makamı.

Saint-simonien,ne [s.] Saint-Simon tarafından icat olunan tarik-i medeniye mensup ve müteallik. = [i.] Saint-Simon'un fikir ve mezhebine tâbi adam.

Saint-simonisme [imz.] Saint-Simon'un icat etmiş olduğu tarik ve mezheb-i medeni.

Saïque [ims.] Şarkın bir nevi küçük yelken gemisi, kayık.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Saisi [imz.] Emval ve emlâki haczolunmuş medyun, mahcuz; **Débiteur** – Emvali haczolunan medyun; **Tiers** – Emval-i mahcuze yedinde bulunan şahs-ı sâlis; **Objets** – **s** Emval-i mahcuze.

Saisie [ims.] (hk.) Haciz, sikostro, zapt-ı emval; – **gagerie** Bedel-i îcarın temini zımnında eşyanın haczi; **Ordonnance de** – Haciz kararı, haciz kararnâmesi; **Validation de** – Tasdik-i haciz; **Mainlevée de** – Ref'-i haciz. || – **conservatoire** Hacz-i teminî; – **revendication** Bi'l-istihkak haciz; – **arrêt** Şahs-ı sâlis yedinde bulunan nukud ve emvalin hacz-i teminîsi; – **bradon** yahut – **des fruits pendants par racine** Henüz düşürülmemiş esmarın haczi; – **sur débiteur forain** İkametgâhı dâyinin bulunduğu kazada olmayan medyun emvalinin haczi. ◆ Haciznâme. ◆ Münâzaun-fih olan veya bir kabahatin ispatına yarayacak olan mevad ve emvalin muvakkaten zaptı.

Saisine [ims.] (bhr.) Kordon, ligadora. || – **d'ancre** Kontra kapon.

Saisir [ft.] Tutmak, yakalamak, kapmak. ◆ Zapt ve tevkif etmek, müsâdere etmek. ◆ Haczetmek. ◆ Almak, ahz u kabz etmek. || (mec.) Anlamak, zaptetmek. ◆ Tehyic etmek. ◆ (Hastalık hakkında) Tutmak, müstevlî ve musallat olmak. ◆ İhâta etmek: – **d'un regard** Bir nazar ile ihâta etmek. || – **un tribunal d'une affaire** Bir davayı mahkemeye havale etmek, bir mesele hakkında ikame-i dava etmek. || – **l'occasion** İğtinam, intihaz-ı fırsat etmek, vesile ittihaz etmek. || **Être saisi** Yakalanmak, uğramak. ◆ Hasr-ı zihn etmek, iştigal etmek. ◆ Müteheyyic olmak, müteessir olmak.

Saisissable [s.] Kabil-i haciz, kabil-i zapt, kanunen haczi caiz olan.

Saisissant,e [s.] Birdenbire yakalayan, müstevlî. = [imz.] Haczeden, hâciz.

Saisissement [imz.] Birden hissolunan şiddetli soğuk, soğuk kapma. || (mec.) Birden hâsıl olan şiddetli teessür.

Saison [ims.] Senenin fusul-i erbaasından beheri, fasıl, mevsim. ◆ Bir hâlin cereyan ettiği veya bir işin icra olunduğu vakit ve zaman-ı mahsus, mevsim, vakt-i münasip. || **De** – Münasip, muvâfik, müsait: **La prudence est toujours de** – İhtiyat daima münasiptir. || **Nouvelle** – İlkbahar; **Arrière** – Sonbahar. || **Mauvaise** – Kış. || **Hors de** – Nâ-be-mahal. || **Morte** – Toprağın mahsulsüz zamanı, kesat vakti, kesat mevsimi. || **Marchand des quatre – s** Her mevsimin yemiş ve sebzesini satan gezdirici, manav ve sebzeci. || **Poissons de** – Mevsim balıkları.

Saisonner [fl.] Mevsim müsait olup çok meyve vermek: **Le pommier ne saisonne que tous les deux ans** Elma ağacı ancak iki senede bir çok meyve verir.

Saisonnière [s.] (t.) Mevsime dair, mevsime müteallik, mevsime muvâfik, mevsimî: **Maladies – s** Mevsime muvâfik hastalıklar, mevsim hastalıkları.

Sajou [imz.] Amerika'nın *Sapajou* denilen bir cins maymunu.

Saki [imz.] (hyv.) Cenûbî Amerika maymunu.

Salacité [ims.] (Hayvan hakkında) Çiftleşmek için inhimak-i şedid.

Salade [ims.] Salata. ◆ Salata yapmaya yarayan nebatat, salatalık. ◆ Birkaç yemek veya meyve mahlûtu. ◆ Salata ile yenen sövüş vesâire.

Salade [ims.] Yuvarlak ve sipersiz bir nevi asker şapkası, zırh başlığı. (Latife tarzında kullanılır.)

Saladier [imz.] Salata tabağı. ◆ Salatayı silkip yıkamaya mahsus seyrek sepet.

Salage [imz.] Tuzlama, imlâh.

Salaire [imz.] Ücret, hak, ayak teri. ◆ Yevmiye, gündelik. || (mec.) Mükâfat. ◆ Ceza.

Salaison [ims.] Et ve balık vesâirenin tuzlanması, tuzlama, salamura. ◆ Bunun mevsim-i mahsusu. ◆ Tuzlanmış et veya balık, salamura.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Salamalec [imz.] (Arabîden me'huz.) Beyne'l-İslam müsta'mel selamlama. ‖ (mec.) Pek ta'zimli ve yerle beraber temennâ. ◆ Müdâhene, temelluk.

Salamandre [ims.] Rutubetli mahallerde yaşayan bir nevi kertenkele. ◆ Ateşte yaşadığı zu'm olunan hayvan-ı mevhum, semender. ◆ Mevhum cin.

Salangane [ims.] Deniz kırlangıcı.

Salange [imz.] Tuz göllerinden tuz ihracı mevsimi.

Salant,e [smz.] **Marais** – Tuz çıkarılan bataklık, tuzla gölleri, memleha tavaları.

Salariat [imz.] Gündelikçilik, yevmiyecilik, ücretlilik, maaşçılık. ◆ Amele güruhu, ücret ile çalışanlar güruhu.

Salarié,e [i. - s.] Ücretli, gündelikli. ◆ Te'diye olunmuş.

Salarier [ft.] Ücret ve gündelik vermek.

Salaud,e [i. - s.] Pis, nâ-pak, kirli. ‖ (mec.) Namussuz, muhill-i namus. ◆ Fena, çirkin.

Salauderie [ims.] Pislik, kirlilik. ◆ Namussuzluk, muhill-i namus hâl ve hareket. ◆ Fena, çirkin söz.

Salde [ims.] (hyv.) Çayırlarda bulunur sıçrak kehle.

Sale [s. - i.] Pis, murdar, kirli. ‖ (mec.) Namussuz, muhill-i namus, namus-şiken.

Salé [imz.] Domuz pastırması. ‖ **Petit** – Yeni tuzlanmış domuz pastırması.

Salé,e [s.] Tuzlanmış, tuzlu. ‖ (mec.) Dokunaklı. ◆ Pek pahalı, fahiş, tuzlu.

Salement [h.] Pis bir suretle, adem-i nezâfetle. ◆ Namussuzca, bî-edebâne.

Salénie [ims.] (hyv.) Tabakat-ı tebâşiriyede bulunur hevam müstehâsesi.

Salep [imz.] (Arabîden me'huz) Sahlep, salep.

Saler [ft.] Tuz koymak. ◆ Tuzlatmak, salamuraya yatırmak. ‖ (mec.) Pek pahalı satmak, tuzlu vermek.

Saleron [imz.] Tuzluğun tuz konacak çukuru.

Saleté [ims.] Pislik, murdarlık, adem-i nezâfet. ◆ Lök. ‖ (bhr.) **Boîte à – s** Vapur kazanının çamur haznesi. ‖ (mec.) Pis iş, alçakça hareket. ◆ Edebe mugayir söz veya hareket.

Saleur,se [i.] Et ve balık tuzlayan, salamuracı, tuzlayıcı.

Salicaire [ims.] Söğüt ağaçlarının arasında biten bir nevi yabani ıspanak.

Salicine [ims.] (k.) Söğüt ağacından çıkarılan bir madde, safsâfiye.

Salicoque [ims.] Bir cins teke, karides.

Salicor [imz.] ve:

Salicorne [ims.] Tuzlu mahallerde biten çöğen otu ki soda ondan çıkarılır.

Saliculture [ims.] Tuz imal etme, memleha işletme, tuzculuk.

Salicylate [imz.] (k.) Salisilat, safsâfiyet. ‖ **– d'ammoniaque** Safsâfiyet-i amonyak. ‖ **– de phényle** Safsâfiyet-i fenil (salon).

Salicylique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı salisilat.

Saliens [imz. - cm. - s.] Eski Roma'da harp ilâhının ibadetine mahsus rahipler. ◆ Eski Frankların bir kabilesi.

Salière [ims.] Tuzluk, nemekdân. ◆ Beygirlerin gözleri üstündeki çukur.

Salifère [s.] (tt.) Tuzu hâvi, hâmil-i milh.

Salifiable [s.] (k.) Emlâh teşkiline yarayan esaslara ıtlak olunur, kabil-i temelluh.

Salification [ims.] Tuzun husulü. ‖ (k.) Emlâhın teşekkülü, temelluh, temlih.

Salifier [ft.] (k.) Emlâha tahvil etmek, temlih etmek.

Saligénine [imz.] (k.) Küul-i safsâfî, salijenin.

Saligaud,e [i.] Pis, murdar, kirli adam.

Salignon [imz.] İri tuz parçası.

Salin,e [s.] Tuzu hâvi, tuzlu, milhî; **Eaux – es** Tuzlu sular, miyah-ı milhiye. ◆ Arazi-i milhiyede husule gelen.

Salinage [imz.] Tuzun tebellür ve husulü. ◆ Bunun mevsim-i mahsusu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Saline [ims.] Tuz çıkarılan mahal, tuzla, memleha. ◆ Kaya tuzunun çıkarıldığı yer, tuz madeni, kaya tuzu ocağı. ◆ Tuzlu balık.

Salinier [imz.] Tuz çıkaran veya satan adam, tuzcu.

Salinomètre [imz.] Mizanü'l-milh.

Salipyrine [imz.] (k.) Bir nevi antiprin, salipirin.

Salique [s.] Terres – s Frankların Galya (yani Fransa) memleketini hîn-i istilalarında sipahilerine taksim olunan arazi, arazi-i tımariye.

Salir [ft.] Pisletmek, kirtletmek, murdarlatmak, telvis etmek. || (mec.) Leke-dâr etmek. || Se – Kirlenmek, pislenmek, üstü başı kirlenmek. ◆ Leke-dâr olmak, telvis-i namus etmek: Il s'est sali Namusunu leke-dâr etti, telvis-i namus eden bir harekette bulunmuştur.

Salissant,e [s.] Pisleten, kirleten. || Çabuk kirleten, kir tutan.

Salisson [ims.] Kirli ve pis küçük kız.

Salissure [ims.] Pislik, murdarlık, adem-i nezâfet. ◆ Kir, levs.

Salivaire [s.] (t.) Tükürüğe müteallik, luâbî; Glandes – s Tükürüğü ifraz eden gerdan bezleri, guded-i luâbiye; Conduits – s Tükürüğün mecraları, mecra-yı luâbiye. || Appareil – Cihaz-ı luâbî.

Salivation [ims.] (t.) Tükürüğün kesretle husulü, tela'ub.

Salive [ims.] Tükürük, salya, luâb.

Saliver [fl.] Çok tükürmek, salyası akmak.

Salle [ims.] Evin her dairesinin büyük odası, sale, divanhâne. ◆ Koğuş. ◆ Esliha talimi mualliminin dershanesi. || – d'attente Teneffüshâne, intizar salonu. || – d'étude Dershane. || – d'asile Eytamhâne. || – de vente Alenen eşya füruht olunan mahal, mezathâne. || (as.) – de police Mücâzat koğuşu.

Salmigondis [ims.] Birkaç nevi pişmiş etin tekrar birlikte pişirilmesiyle hâsıl olan mahlût yemek. ◆ Kabil-i imtizac şeyler mecmûu.

Salmis [imz.] Evvelce şişte pişmiş av etinden yapılan yemek.

Salmonés, Salmonidés [imz. - cm.] (hyv.) Merhuvü'l-misbah-ı batnî-i harşefiyü'l-edme fırkasından som fasîlesi.

Saloir [imz.] Tuz fıçısı. ◆ Salamura fıçısı.

Salol [imz.] (k.) (mr. Salicylate.)

Salon [imz.] Misafir odası, salon. ◆ Sanayi-i nefise âsârının teşhirine mahsus sergi. = [cm.] Kibar mecâlis ve mahâfili. ◆ Kibar meclislerine dâhil olan büyük adamlar.

Salonnier [imz.] Sanayi-i nefise âsârının teşhirine mahsus sergileri vasıf ve tarif eden muharrir.

Salope [ims.] Pis ve kirli kadın. ◆ Fahişe.

Salopement [h.] Pis ve murdar bir suretle.

Saloperie [ims.] Pislik, murdarlık. ◆ Fena ve pis şey. ◆ Edebe mugayir söz ve fiil ve hareket.

Salorge [imz.] Tuz yığını.

Salpes, Salpiens [imz. - cm.] (hyv.) Yakamozlu deniz böceği.

Salpêtrage [imz.] Güherçile istihsali.

Salpêtre [imz.] Güherçile. ◆ Barut.

Salpêtrer [ft.] Güherçile ile kaplamak. ◆ Güherçile katmak.

Salpêtrerie [ims.] Güherçile fabrikası. ◆ Güherçile yapmak sanatı.

Salpêtreux,se [s.] Güherçileli.

Salpêtrier [imz.] Güherçile yapan adam, güherçileci.

Salpêtrière [ims.] Güherçilenin yapıldığı ve hıfzolunduğu mahal, güherçile ocağı. ◆ Paris'te bîkes ve sakat, ihtiyar kadınlara mahsus imarethâne.

Salpingite [ims.] (t.) İltihab-ı muhit-i rahm. || – simple İltihab-ı basit-i muhit-i rahm.

Salsepareille [ims.] (nb.) Saparna.

Salses [ims. - cm.] Yalnız çamur ile bir gaz ifraz eden yanardağlar.

Salsifis [imz.] Kökü yenir bir nevi nebat, iskorçina, teke sakalı, ku'bul, ka'barun.

Saltarelle [ims.] Bir nevi İtalyan raksı.

Saltation [ims.] Eski Romalıların bazı işaretlerle beraber icra ettikleri raks.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Saltigrade [s.] Sıçrayarak yürüyen hayvan, taffaru'l-meşy.

Saltimbanque [imz.] Sokaklarda ve açık meydanlarda oynayan cambaz, parende-bâz. || (mec.) Dalkavuk, mudhik adam.

Saltique [ims.] (hyv.) Taffaru'l-meşy kabilesinden sıçrar örümcek.

Saluade [ims.] Selam veriş, âşinâlık, iltifat.

Salubre [s.] Sıhhate nâfi, hıfzu's-sıhha kaidesine muvâfık, ceyyid, ciyad.

Salubrement [h.] Sıhhate nâfi olacak surette.

Salubrité [ims.] Sıhhate nâfi ve hıfzu's-sıhha kaidesine muvâfık olma. || – **publique** Sıhhat-i umumiye. || – **de l'air** Ciyâdet-i hava. || **Mesures de** – Hıfzu's-sıhha tedâbiri, tedâbir-i tanzifiye ve tathiriye. ◆ Hıfz-ı sıhhat-i umumiyeye memur daire ve heyet.

Saluer [ft.] Selam vermek, âşinâlık ve iltifat etmek. ◆ Selamlamak, resm-i selamı icra etmek. || – **quelqu'un** Birini ziyaret edip ifâ-yı resm-i hoş-âmedî etmek, hürmet etmek, rîâyet etmek, ibraz-ı âsâr-ı ihtiram etmek. || **Se** – Yekdiğerini selamlamak.

Salure [ims.] Tuzluluk.

Salut [imz.] Hüsn-i hâlin muhafaza veya iadesi, selamet. ◆ Kurtuluş, necat. || **Point de** – Nokta-i selamet, çare-i necat. || – **commun** Selamet-i amme. || **Jet pour le** – **commun** Selamet-i amme için gemiyi kurtarmak üzere denize eşya atılması. || – **militaire** Selam-ı askerî, ta'zim-i askerî. || – **de mer** Selam-ı bahrî. || **Contre** – Mukabele-i selam.

Salut [imz.] Selam, selamlama. ◆ Bazı yortu günlerinde kilisede akşam okunan dua.

Salutaire [s.] Sıhhati mûcip, selameti mûcip, bâis-i felah ve necat.

Salutairement [h.] Selameti mûcip olacak surette, bâis-i felah ve necat bir suretle.

Salutation [ims.] Selam, selam veriş, selamlama. || – **angélique** Hazret-i Meryem'in nâmına okunan bir dua.

Salvadore [ims.] (nb.) Sivak ağacı ki dallarından misvak yapılır.

Salvage [imz.] Fırtınadan kazazede olan gemilerin kurtarılan eşya ve enkazından alınan resm, tahlisiye.

Salvanos [imz.] (s okunur) Gemi kurtarıcılarına mahsus şamandıra.

Salvotelle [ims.] (tşr.) Verid-i nâcî.

Salve [ims.] Top atarak selamlama. || – **d'artillerie** İfâ-yı selam veya ilan-ı meserret zımnında top endahtı. || **Feu de** – Bölük ateşi. || (mec.) – **d'applaudissement** Umumi ve sürekli alkışlar.

Salvé [imz.] Hazret-i Meryem'in nâmına icra olunan bir dua.

Salvénie [ims.] (nb.) Zü'l-ilkah-ı hafiye-i mâiyeden su râziyânesi.

Samaritain,e [i. - s.] Arz-ı Filistin'in Samarra şehr-i kadiminden olan, Samirî. || **Le bon** – İnsaniyetli ve merhametli adam.

Samé [imz.] Tatlı su kefali.

Samedi [imz.] Cumartesi günü, yevmü'l-sebt. || **Cela sent le** – Pek sathi ve müsta'mel bir suretle yapılmış görünüyor.

Samole [imz.] (nb.) Rebîiye fasîlesinden takalak kara kulağı nevi. || – **aquatique** Su kara kulağı.

San-benito [imz.] (*bé*) İspanya'da engizisyon mahkeme-i müdhişesinin ihrak-bi'n-nâr ile mücâzatlarına hükmettiği adamlara giydirdiği libas-ı mahsus. (des *san-benito*.)

Sancir [fl.] (Gemi hakkında) Yelkenle demir üzerinde iken baştan batmak, kaynamak.

Sanctifiant,e [s.] Takdis eden, kutsiyet veren, birini evliya sırasına idhal eden.

Sanctificateur [imz.] Takdis eden, kutsiyet veren adam veya Ruhü'l-kudüs.

Sanctification [ims.] Takdis, kutsiyet veriş. ◆ Yortu ittihazı, âyin icrası.

Sanctifier [ft.] Takdis etmek, kutsiyet vermek. ◆ Evliya sırasına geçirmek. ◆ Resm-i âyin veya duasını icra etmek.

Sanction [ims.] Kabul, tasdik, hüsn-i telakki, tensib, tervic. || **Soumettre à la** – **Impériale**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

Atebe-i ulyâya arz ve istîzan etmek. || – de la loi Kanunun ceza ve mükâfatı.

Sanctionner [ft.] Tasdik edip düsturu'l-amel hâline koymak, iradesini ısdar etmek; Sanctionné par l'Iradé Impérial Mer'iyet ahkâmına irade-i seniyye-i hazret-i padişâhî şeref-müteallik buyurulmuş olan.

Sanctuaire [s.] İsrailîlerde Beytü'l-mukaddesin en mukaddes mahalli, Kudsü'l-akdâs, Haremü'l-ahrâm. ◆ Eski Yunanîlerde bir rahibin güya ilham tarikiyle keşf-i esrar ve hafâyâ ettiği mabedin mahall-i mahsusu. ◆ Kilise mihrabı. || (mec.) Le – des lois Mahkeme dairesi. ◆ Memurîn-i adliye. || – de l'honneur Namus ve iffet merkezi.

Sanctus [imz.] (s okunur) Bir Hıristiyan âyininin bu kelimeden başlayan bir duanın okunmasına mahsus mahalli.

Sandal yahut Santal [imz.] Hind'in bir nevi ağacı, sandal.

Sandale [ims.] Eski Yunanlı ve Romalıların giydikleri bir nevi ayakkabı ki üstleri açık idi.

Sandaraque [ims.] Bazı ağaçlardan akan bir nevi reçine, senderus.

Sanderling [imz.] (hyv.) Tuyur-ı mukabkaba-i sâkinü'l-merzaga[?] fırkasından tavîlü'l-minkar fasîlesinden benekli kara tavuk.

Sandorie [imz.] (nb.) Amerika'ya mahsus tesbih ağacı.

Sandre [imz.] (hyv.) Ak balık.

Sandwich [ims.] (İngilizceden me'huz) İki dilim veya iki parça ekmek arasına havyar veya tereyağı konularak istihzar olunan meze parçası.

Sang [imz.] Kan, dem, hûn. || Globules de – Küreyvat-ı dem. || – artériel Dem-i şiryanî. || – vilineux Dem-i veridî. || Coup de – Kanın beyne hücumu. || Tout en – Kan içinde mülemma. || Mettre en – Cerh etmek. ◆ Kanatıncaya kadar ısırmak. ◆ Darp etmek. || Suer – et eau Kan ter içinde kalmak, çok zahmet ve meşakkat çekmek. || Signer de son – Bir şeyin doğru olduğunu bütün kuvvetiyle temin ve tasdik eylemek. || Le – de l'âme Gözyaşı, sirişk, eşk. || Se faire un mauvais – Sabırsızlık göstermek, sabretmemek. || Glacer le – Ürkütmek. ◆ Mûcib-i dehşet olmak, tedhiş etmek. || Droit du – Nesil ve neseple kazanılan hak. || Impôt du – Askerlik, mükellefiyet-i askeriye. || Prix du – Diyet. || Prince du – Hanedan-ı hükümdarîye mensup prens. || (mec.) Nesil, nesep, soy. ◆ Aile, hanedan. || La voix du – Akraba beyninde olan muhabbet-i tabiiye. || Cheval pur – Halis cins at. || Effusion du – Sefk-i dimâ. || – mêlé Melez kavim, melez.

Sang-de-dragon [imz.] Yapraklarından kan gibi kırmızı bir mâyi çıkan bir nevi nebat. ◆ Bazı ağaçlardan akıp tıbb-ı kadimde pek çok isti'mal olunan koyu kırmızı bir nevi mâyi, andem, duvedin. (*Sang-dragon* dahi denilir.)

Sang-froid [imz.] İtidal-i dem, adem-i teessür, telaşsızlık.

Sangiac yahut Sandjak [imz.] (Türkçe kelime) Memâlik-i Osmaniye taksimat-ı mülkiyesinden sancak, livâ, mutasarrıflık.

Sanglade [ims.] Kırbaç darbesi.

Sanglant,e [s.] Kanla mülemma. ◆ Çok kan dökülmüş, hun-rîzâne (muharebe). || (mec.) Pek çok hakareti mûcip, tahkir-âmiz.

Sangle [ims.] Mevadd-ı mütenevvia bağlamaya ve sıkmaya yarayan geniş kayış, kolan. ◆ Eyer ve palan kolanı. || Large – Geniş kolan, tepengi. || Anneau de – Dar luga.

Sangler [ft.] Geniş bir kayış yahut kolanla bağlamak veya kuşatmak. || – un coup de fouet Kırbaç vurmak.

Sanglier [imz.] Yaban domuzu.

Sanglot [imz.] Hıçkırık, şehak, fuvak.

Sangloter [fl.] Hıçkırmak.

Sangsue [ims.] Sülük, alak. || – médicinale Tabâbette isti'mal edilen sülük. || (mec.) Aldığıyla kanaat etmeyip muttasıl isteyen tamahkâr ve açgözlü adam.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Sanguification [ims.] Kanın husulü, ağdiyenin kana tahavvülü, tedmim, istidmâ'.

Sanguifier [ft.] Kan hâsıl etmek, ağdiyeyi kana tahvil etmek, tedmim etmek. || **Se** – Kana tahavvül etmek, tedemmüm etmek.

Sanguin,e [s.] Kanın galip ve ekser bulunduğu, demevî: **Tempérament** – Mizac-ı demevî. ◆ Kan renginde. || (tşr.) **Vaisseaux** – **s** Kanın cevelânına yarayan damarlar, ev'iye-i demeviye. || (t.) **Maladie** – **e** Kanın kesretinden hâsıl hastalık, maraz-ı demevî.

Sanguinaire [s.] Hûn-rîz, seffâk. ◆ Merhametsiz, gaddar, pek şiddetli. || (nb.) Haşhaşiye fasîlesinden araku'd-dem, sanginer. || – **de Canada** Kanada sangineri.

Sanguine [ims.] Kırmızı kurşun kalemi madeni. ◆ Kan taşı.

Sanguinolent,e [s.] Kanla karışık, kanlı, müdemmem.

Sanguisorbe [ims.] (nb.) Verdiye fasîlesinden ulleykiye kabilesinden sincan nevi.

Sanhédrin [imz.] İsrailîlerin mahkemesi.

Sanicle [ims.] yahut:

Sanicule [ims.] (nb.) Fasîle-i sayvâniyeden bir nebat, çöpleme.

Sanie [ims.] (t.) Yaralardan çıkan cerahat, sadid.

Sanieux,se [s.] (t.) Cerahat kabîlinden olan, sadidî. || **Pus** – Kayh-ı sadidî.

Sanitaire [s.] Hıfz-ı sıhhate müteallik, sıhhî. || **Cordon** – İlel-i sâriyenin bulundukları mahallin civarlarına sirayetini men için konulan hudut, karantina kordonu, sıhhiye kordonu. || **Office** – Karantinahâne. || **Administration** – Sıhhiye dairesi.

Sanitation [ims.] Sıhhat-i umumiyeyi muhafaza usulü. || **Système de – d'une ville** Bir şehrin sıhhat-i umumiyesi hakkında ittihaz olunan tedbir ve usul.

Sans [hc.] Nefy ve tecrit beyan eder: -sız, bî-, bilâ-, bi-gayr-: – **argent** Akçesiz; – **doute** Şüphesiz, bî-şek; – **cesse** Bilâ-fâsıla. || – **quoi** Yoksa.

Sans-cœur [imz.] Yüreksiz, korkak. ◆ Hissiz, hamiyetsiz, alçak.

Sanscrit,e [imz. - s.] Elsine-i Aryaniyenin aslı olan ve Hindularca mukaddes addedilen lisan-ı kadim, Sanskrit.

Sanscritique [s.] Sanskrit lisanına müteallik.

Sanscritiste [imz.] Sanskrit lisanına vâkıf âlim.

Sans-culotte [imz.] Donsuz. (Fransa'da birtakım serserilere verilen isimdir.) (cm.: des *sans-culottes*.)

Sans-dent [ims.] Dişleri dökülmüş ihtiyar kadın.

Sans-façon [imz.] Laubaliyâne tavır ve muamele. (Cem'i gayr-ı müsta'meldir.)

Sans-fleur [ims.] Bir nevi elma. (cm.: des *sans-fleurs*.)

Sans-gêne [imz.] Fütursuzluk, kayıtsızlık, gamsızlık, adap, terbiye ve nezakete adem-i riâyet.

Sansonnet [imz.] (mr. Étourneau.)

Sans-peau [ims.] Bir nevi yaz armudu.

Sans-souci [imz.] Gailesiz, gamsız adam. (cm.: des sans-souci.)

Santal [imz.] (mr. Sandal.)

Santaline [ims.] (k.) Sandalos ağacından muhrec kırmızı boya, sandalin.

Santé [ims.] Sağlık, sıhhat, afiyet. || **Une petite** – Narin sıhhat. || **Une grande** – Sıhhat-i tâmme. || **Maison de** – Ücretli hastane. || **Officier de** – Sıhhiye memuru, tabip muavini. || **Coups de** – Bir orduda heyet-i sıhhiye, heyet-i tıbbiye-i askeriye. || **Bureau de** – Karantina dairesi. || **Billet de** – Karantina şahadetnâmesi. || **Canot de** – Karantina sandalı. || **à votre** – Sıhhatinize, aşkınıza.

Santoline [ims.] Pire vesâireyi def için müsta'mel bir yağ veren servi otu, ılgın.

Santon [imz.] Endülüs ve Mağrip ehl-i İslam'ının derviş ve murâbıtlarına Avrupalılar tarafından verilen isimdir.

Santonine [ims.] (k. - syd.) Solucan düşürmekte kullanılan ilaç, horasânî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Saoul,e [s.] (mr. Saûl.)

Saouler [ft.] (mr. Soûler.)

Sapa [imz.] Pekmez.

Sapajou [imz.] Amerika'nın bir nevi maymunu. ‖ (mec.) Kısa boylu çirkin ve gülünç adam.

Sapan [imz.] Japonya'nın boyacılıkta müsta'mel bir nevi ağacı.

Sape [ims.] Temel hafrı. ◆ İstihkâmatın hafriyat işi.

Sapement [imz.] Temel kazış, temelden hedm.

Sapèque [ims.] Çin ve Hind'in bir nevi küçük sikkesi.

Saper [ft.] Temelini kazmak, temelinden yıkmak. ‖ (mec.) Esasından def ve tenkil etmek.

Sapeur [imz.] İstihkâm askeri sınıfının kazmacı neferi, baltacı neferi. ◆ Alayın önünden geçip yolun bozuk yerlerini tesviye etmek üzere kazmayı hâmil nefer, baltacı asker. ‖ – s pompiers İtfaiye bölüğü. ‖ Régiment de marins – s pompiers Bahriye itfaiye alayı

Saphène [ims.] (tşr.) Ayak damarı, safen. ‖ – péronier Safen-i muştî.

Saphique [s.] Yunan-ı kadim ve Latin lisanlarında on iki heceden ibaret mısralara ıtlak olunur.

Saphir [imz.] Kök yakut, safir.

Saphirin,e [s.] Kök yakut renginde, safirî.

Saphirine [ims.] Safir denilen mavi kıymetli taş renginde akik, mavi akik.

Sapide [s.] Tadı olan, lezzetli.

Sapidité [ims.] Tat, lezzet, taam.

Sapience [ims.] Hikmet, ilim, marifet. (Eskidir); Pays de – Fransa'nın Normandiya eyaleti.

Sapientiaux [imz. - cm. - s.] Kütüb-i mukaddesenin hikmet veya hikemiyata müteallik olanlarına ıtlak olunur.

Sapin [imz.] Çam ağacı, tennub, köknar. ‖ – argenté Ak köknar. ‖ – noir Kara köknar. ◆ Kira arabası.

Sapindacées [ims. - cm.] (nb.) Sabuniye fasîlesi.

Sapine [ims.] Çam tahtası.

Sapinette [ims.] Amerika'da Kanada'nın bir nevi çam ağacı.

Sapinière [ims.] Çamlık.

Saponacé,e [s.] Sabun kabîlinden olan veya sabun yerine kullanılabilen, sabunî.

Saponaire [ims.] (nb.) Kökü ve dalları suyu köpürten bir nevi nebat, çöğen, çevgan. ‖ – officinale Öd ağacı çiçeği. ‖ – du Levant Çevgan-ı uşnan. ‖ – à feuille basilique Şekerci çöğeni.

Saponifiable [s.] Sabuna tahvil olunabilen, kabil-i tasabbun.

Saponification [ims.] Bir şeyin sabuna tahvili, tasabbun.

Saponifier [ft.] Bir şeyi sabuna tahvil etmek, sabunlaştırmak. ‖ Se – Sabuna tahavvül etmek, sabunlaşmak.

Saponine [ims.] Çöğen denilen nebattan çıkarılan sabunin.

Saporifique [s.] Lezzet hâsıl eden, lezzet veren, mülezziz.

Sapote yahut **Sapotille** [ims.] Amerika'nın elmaya müşâbih ve beyzevî bir nevi ekşi meyvesi.

Sapotier [imz.] yahut:

Sapotillier [imz.] Amerika'nın bir nevi ağacı ki elmaya müşâbih beyzevî ve ekşi bir meyve verir, Amerika'ya mahsus sıtma ağacı.

Saquet [imz.] Kese, çanta.

Sarabande [ims.] Bir nevi İspanyol raksı ve onunla çalınan makam.

Sarbacane [ims.] (as.) Kadîmen müsta'mel Tatar otu denilen alet, oluklu yay, keman-guruhe.

Sarbotière [ims.] Camı dondurmaya mahsus teneke kalıp.

Sarcasme [imz.] (ed.) İstihzâ-âmiz hiciv.

Sarcastique [s.] İstihzâya müteallik, müstehziyâne, hicv-âmiz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Sarcelle [ims.] Bir nevi yabani ördek, bağırtlak. || – **d'hiver** Kış yaban ördeği.

Sarche [ims.] Kalbur kasnağı, kasnak.

Sarclage [imz.] Tarla veya bahçenin muzır otlarını ayıklama ameliyatı.

Sarcler [ft.] Tarla veya bahçenin muzır otlarını ayıklamak, ayırtlamak, çapalamak. ◆ Temizlemek, tathir etmek.

Sarcleur,se [i.] Tarla veya bahçenin muzır otlarını ayıklayan işçi, ayırtlayıcı, çapalayan.

Sarcloir [imz.] Tarla ve bahçenin muzır otlarını ayıklamaya mahsus bir nevi alet, ayırtlama çapası, çekme.

Sarclure [ims.] Tarla veya bahçeden ayıklanan muzır otlar, ayırtlama.

Sarcocorpe [imz.] (nb.) Lahm-ı semere, kıta-i şahmiye-i semere.

Sarcocèle [ims.] (t.) Bir nevi şiş, kayle-i lahm, seretan-ı husye.

Sarcocolle [ims.] (syd.) Yaralara konan bir nevi reçine, anzarot.

Sarcocollier [imz.] Yaralara konan bir nevi reçineyi veren ağaç, anzarot ağacı.

Sarcude [imz.] Küreyvat-ı şahmiye, sarkud.

Sarco-épiplocèle [ims.] (t.) Kayle-i lahmiye-i serbiye.

Sarco-épiplomphale [ims.] (t.) Fıtık-ı sürrî-i serbî-i lahmî.

Sarcologie [ims.] İlm-i teşrihin etlerden ve yumuşak şeylerden bahseden kısmı, mebhas-i ecza-yı leyyine, mebhas-i ecza-yı nâime.

Sarcomateux,se [s.] (t.) Lahm-ı zâid şeklinde olan şişe müteallik, seretanî, afelî.

Sarcome [imz.] (t.) Lahm-ı zâid şeklinde şiş, seretan, afel.

Sarcophage [imz.] Eski Yunanlı ve Romalıların yakmak istemedikleri cenazeleri koydukları sandık şeklinde mezar, taş tabut, lahit, sanduka. ◆ Avrupa'da bir müteveffânın nâm ve hürmetine icra olunan cenaze alayında götürülen boş tabut. || (t.) Eti yiyen ve yakan ilaç, âkilü'l-lahm. ◆ (nb.) Âkilü'l-luhum.

Sarcopte [imz.] (t.) Uyuz kurdu, hevammü'l-cereb.

Sarcotique [imz. - s.] (t.) Etlerin husul ve tekevvününe yarayan ilaç vesâire, mülahhim.

Sardanapale [imz.] Zevk ve sefâhete düşkün adam.

Sardanapalesque [s.] Zevk ve sefâhet düşünen bir adama layık.

Sardine [ims.] Sardalye balığı, ateş balığı.

Sardinière [ims.] Sardalye balığı saydına mahsus ağ. ◆ Sardalye balığı saydına mahsus sandal.

Sardoine [ims.] Beyaz akik, akik-i Yemânî.

Sardonien [smz.] yahut:

Sardonique [s.] İstihzâlı, kinâyeli.

Sargasse [ims.] Bahr-ı Muhit-i Atlasî'ye mahsus bir cins deniz sazı.

Sargue [imz.] (hyv.) Karagöz fasîlesinden sargos balığı nevi.

Sarigue [imz.] Amerika'nın dört ayaklı bir nevi küçük hayvanı ki dişisinin karnı altında yavrularını koymaya mahsus bir nevi cebi vardır. = [ims.] Bu hayvanın dişisi.

Sarisse [ims.] Eski Makedonyalıların bir nevi harbesi.

Sarment [imz.] Asmanın her sene verdiği budaklar, asma dalı. ◆ Çilek ve emsali nebatatın filizi.

Sarmenteux,se [s.] Çok budaklar veren (asma vesâire). || (nb.) Asma gibi uzanıp sarılan (nebat), mütehâfit. || **Plantes – ses** Sarmaşık gibi fidanlar, nebatat-ı mütehâfite.

Saronide [imz.] Fransa'nın ahali-i kadimesi olan Goluaların[107] rahibi.

Sarracénique [imz.] Araplara mensup ve müteallik, Arabî.

Sarrasin,e [i. - s.] (Şarkiyûn kelime-i Arabiyesinden galat olduğu maznundur.) Kurun-ı Vustâ'da Endülüs ve sevâhil ve cezâir-i

107 fr. Gaulois.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Bahr-ı Sefid Araplarına ıtlak olunurdu, Arap. ◆ Araplara mensup ve müteallik, Arabî.

Sarrasin [imz.] Kara buğday. || – **commun** Karabaş. || – **de Tartarie** Türkmen buğdayı.

Sarrasine [smz.] (m.) **Architecture** – Fenn-i mimari-i Arabî. = [ims.] (as.) Kale kapılarının demir kepengi, asma kapısı.

Sarrau [imz.] Bir nevi köylü kaputu.

Sarrètre yahut **Serrette** [imz.] Kırmızı boya çıkarılır bir nevi kantaryon.

Sarriette [ims.] Sa'ter otu, kekik.

Sas [imz.] Elek, kalbur, minhal. || **Passer en** – Tetkik etmek, tetebbu etmek.

Sas [imz.] Suyu durdurup toplamaya mahsus havuz.

Sassafras [imz.] Amerika-yı Cenubî'nin bir nevi cesim ağacı, sassafras.

Sasse [ims.] Çamçak.

Sassement [imz.] Elekten geçirme, eleme, kalburlama. || (mec.) Tetkik, tetebbu.

Sassenage [imz.] Fransa'nın bu isimle müsemmâ şehri civarında yapılan pek makbul bir nevi peyniri.

Sasser [ft.] Elekten geçirmek, elemek. || (mec.) Tetkik etmek, tetebbu etmek.

Satan [imz.] (İbraniceden me'huz) Şeytan, İblis. ◆ Fena adam, şerir.

Satané,e [s.] Şeytan gibi olan, şeytanetkâr, habis.

Satanique [s.] Şeytana müteallik veya Şeytan'dan gelen, Şeytanî, İblisâne.

Satellite [imz.] Bir seyyârenin etrafında dönerek onunla beraber Güneş'i devreden seyyâre, peyk, redif. ◆ Dalkavuk, kâselis.

Satiété [ims.] Tokluk, şib'.

Satin [imz.] Atlas; **Peau de** – Yumuşak cilt.

Satinade [ims.] İnce atlas. ◆ Atlas taklidi kumaş.

Satinage [imz.] Kâğıt vesâirenin atlas gibi perdah edilmesi ameliyatı. ◆ Kâğıt vesâirenin atlas gibi parlaklığı, mühre.

Satiné,e [s.] Atlas gibi yumuşak ve parlak.

Satiner [ft.] Atlas gibi yumuşatıp parlatmak, mührelemek. = [fl.] Atlas gibi parlamak.

Satineur [imz.] Kumaş ve kâğıda atlasın yumuşaklık ve parlaklığını veren işçi.

Satire [ims.] Hiciv, hicivnâme, hicviye.

Satirique [s.] Hicve müteallik, hicvî, hicv-âmiz. || **Caractère** – Çekiştirici tabiat, tabiat-ı hicv-âmiz. = [imz.] Hicviyeler yapan şair, hâcî.

Satiriquement [h.] Hiciv tarikiyle, hicven.

Satiriser [ft.] Hicvetmek, müstehziyâne fasl etmek.

Satisfaction [ims.] Memnuniyet, hoşnutluk. ◆ Tarziye; **Demander** – Tarziye talep etmek; **Donner** – Tarziye vermek. || – **morale** Ecr-i manevi. || **à la** – **des deux parties** Tarafeynin mûcib-i hoşnudîsi olacak surette.

Satisfactoire [s.] Tevbe ve istiğfara müteallik.

Satisfaire [ft.] (*Faire* gibi tasrif olunur.) Memnun ve hoşnut etmek. ◆ İkna etmek. || (mec.) (Bir arzu vesâireyi) İcra etmek. || – **le besoin** Def-i hacet etmek. || – **ses créanciers** Ashab-ı matluba ifâ-yı deyn etmek. || – **à ses obligations** Taahhüdatını ifâ etmek. = [fl.] İcrada kusur etmemek, ifâ etmek. ◆ İkna-yı nefs etmek, kendince kanaat-i tâmme hâsıl etmek.

Satisfaisant,e [s.] Memnun ve hoşnut eden, memnuniyet-bahş, bâis-i hoşnudî, câlib-i memnuniyet. ◆ Kâfî, şâfî.

Satisfait,e [s.] Memnun, hoşnut, razı, kani. ◆ İcra olunmuş, yerini bulmuş.

Satisfecit [imz.] (*t* okunur) Muallimin memnuniyetini mübeyyin olarak bir şâkirde verdiği pusula, tahsin varakası, hüsn-i hâl şahâdetnâmesi.

Satrape [imz.] İran-ı kadim eyalâtından birinin valisi. ◆ Evâilde derebeyi, merz-bân. || (mec.) Gayet zengin (müteazzım), zevkine mecbur adam.

Satrapie [ims.] İran-ı kadim eyalâtının beheri.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Saturation [ims.] (k.) Bir mâyiye hall edebileceği miktar mevad verme, işbâ'. || Fraction de – Kesr-i işbâ'.

Saturé,e [s.] (k.) Hall edebilecek kadar mevaddı hâvi (mâyi), müşebba', meşbû'; Série – e Silsile-i meşbûa; Série non – e Silsile-i gayr-ı meşbûa.

Saturer [ft.] (k.) Bir mâyiye hall edebileceği miktar mevad vermek, işbâ' etmek.

Saturnales [ims. - cm.] Eski Romalıların zaman ilâhı zu'm ettikleri Zuhal namına icra eyledikleri âyinler ve şenlikler. || (mec.) İntizamsızlık, karışıklık.

Saturne [imz.] (hy.) Seyyârat-ı kebîreden Zuhal, Keyvân. || Anneau de – Halka-i Zuhal. ◆ Esâtir-i kadîmeden zaman ilâhı ve reis-i âlihe Jüpiter'in pederi. || (k.) Kurşun, üsrüb; Extrait de – Mahlûl, halliyet-i üsrüb.

Saturnie [ims.] (hyv.) Harşefiyü'l-cenah fırkasından leyliye fasîlesinden en büyük kelebekler nevi.

Saturnien,ne [s.] Zuhal'e mensup ve müteallik, Zuhalî. || (arz.) Période – ne Yeryüzü şimdiki şekil ve heyeti almazdan evvelki devir, devr-i Zuhalî.

Saturnin,e [s.] (t.) Kurşundan hâsıl olan (illet veya sem) üsrübî; Intoxication – e Tesemmüm-i üsrübî.

Satyre [imz.] Esâtir-i kadîmede yarı insan ve yarı teke suretinde olarak ormanlarda durduğu tahayyül olunan nîm-ilah veya cin. ◆ Bir nevi nesnas. ◆ Eski Yunanîlerin tiyatrolarında müsta'mel bir nevi kasideli oyun. || (tt.) Boz renginde bir cins kelebek. || (mec.) Kelbiyûndan adam.

Satyrion [imz.] (nb.) Yabani sahlep otu.

Satyrique [s.] Yarı insan ve yarı teke suretinde olan orman cinlerine mahsus (raks vesâire).

Sauce [ims.] Yemek terbiyesi, salça. || Donner une – à quelqu'un Birini şiddetle tekdir etmek, ta'zir etmek.

Saucer [ft.] Yemek suyuna ve salçasına batırmak. ◆ Islatmak. ◆ Şiddetle tekdir etmek, çıkışmak. || Se – Suya batmak.

Saucier [imz.] (bhr.) – d'un cabestan Irgatın mihver zıvanası.

Saucière [ims.] Terbiye ve salça tabağı.

Saucisse [ims.] Domuz sucuğu.

Saucisson [imz.] İri ve çok baharlı domuz sucuğu. || (as.) Barut sucuğu.

Sauf [hc.] Hâşâ, dokunmaksızın: – votre respect Hâşâ huzurunuzdan. ◆ Hâlinde, fıkdanı takdirinde: – meilleur avis Daha iyi haber fıkdanı hâlinde. ◆ -den başka, -den gayrı, illâ, meğer, gayr, ez: Il a tout vendu – sa maison Ondan başka her şeyi sattı. || (hk.) – erreur ou omission Sehiv ve noksan müstesna olarak.

Sauf,ve [s.] Tam, sağlam, dokunulmamış, sâlim.

Sauf-conduit [imz.] Bir yere gidip bir müddet oturmak ve tekrar dönmek üzere hükûmetten alınan tezkere, teminnâme, buyruldu. ◆ Harp zamanında ordunun içinden geçmek mezuniyeti. ◆ Medyunun nefsine verdiği kefil, teminnâme.

Sauge [ims.] Ada çayı, meryemiye. || – officinale Mahzenî ada çayı. || – des près Yabani ada çayı.

Saugrenu,e [s.] Garip, tuhaf, gülünç.

Saugrenuité [imz.] Garabet, tuhaflık, gülünçlük.

Saulaie [ims.] (mr. Saussaie.)

Saule [imz.] Söğüt ağacı, safsaf. || – rouge Kızıl söğüt. || – osir Saz söğüdü. || – d'Égypte Sorgun ban ağacı. || – pleureur Salkım söğüt.

Saulée [ims.] Söğüt ağacı sırası.

Saumâtre [s.] Deniz suyu tadına karib bir tadı olan, acı, tuzlu.

Saumon [imz.] Som balığı. ◆ Kurşun ve kalay külçesi. ◆ Gümüş söbekesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Saumoné,e [s.] Etleri som balığının eti gibi kırmızı olan balıklara ıtlak olunur. || **Truite** – **e** Alabalık.

Saumoneau [imz.] Küçük som balığı.

Saumurage [ims.] Salamura yapma.

Saumure [ims.] Salamura; **Fromage en** – Salamura peyniri.

Saunage [imz.] Tuz ticareti, tuzculuk.

Saunaison [ims.] Tuz imali. ◆ Tuz imali mevsimi.

Sauner [fl.] Tuz yapmak.

Saunerie [ims.] Tuz fabrikası.

Saunier [imz.] Tuz imal eden işçi, tuzla amelesi. ◆ Tuz satan adam, tuzcu.

Saunière [ims.] Tuz kutusu.

Saupiquet [imz.] Baharlı salça.

Saupoudrer [ft.] Tuz veyahut un veya şeker serpmek, safg[108] etmek. ◆ Üzerine ekmek, serpmek. ◆ Hafifçe örtmek.

Saur [s.] ve:

Saure [s.] **Cheval** – Yağız kula renginde beygir. || **Hareng** – Tütünlü ringa balığı.

Saure [imz.] (hyv.) Som fasîlesinden bir nevi som balığı.

Saurer [ft.] Dumanda ve iste pastırma vesâire kurutmak.

Sauriens [imz. - cm.] (tt.) Timsah ve kertenkele kabîlinden olan hayvanlar, keler envâı, hayvanat-ı zıbâbiye.

Saurir [ft.] Duman ve iste balık kurutmak.

Saurissage [ft.] Duman ve iste balık kurutma.

Saurisserie [ims.] Dumanda ve iste balık kurutmaya mahsus fabrika.

Saussaie yahut **Saulaie** [ims.] Söğüt ağaçlarını hâvi mahal, söğütlük.

108 Orijinal metinde dizgi hatası: صفع şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında صفغ olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Saut [imz.] Sıçrayış, atılış. ◆ Düşme, sukut. || – **périlleux** Tehlikeli iş. || **Faire le** – Mukavemet edememek, ser-fürû etmek. || **De plein** – Derhal. ◆ Şiddetle. ◆ Nehir suyunun birdenbire sukutu. || (ms.) Bir perdeden diğer perdeye geçme. || – **de loup** Bir sokaktan müruru men için kazılan hendek.

Sautage [ims.] (Balık hakkında) Fıçıya basma.

Saute [ims.] (bhr.) – **de vent** Rüzgârın birdenbire birkaç kerte değişmesi.

Sauté,e [s.] Biraz su ile bir suret-i mahsusada kızarılmış (börek vesâire).

Sautelle [ims.] Köküyle beraber bir yerden çıkarılıp mahall-i âhara dikilen asma fidanı.

Sauter [fl.] Sıçramak, atılmak, fırlamak, uçmak. ◆ Atılıp kapmak, sarılmak. || – **au cou de quelqu'un** Birinin boynuna sarılıp kucaklamak. || (mec.) Silsile-i merâtibin bir derecesini atlamak, birden iki rütbe yukarı geçmek. ◆ Bir bahisten bağteten diğer bir bahse geçmek. || – **aux nues** Pür-hiddet olmak, küplere binmek. || – **aux yeux** Zâhir ve ayan olmak, göze çarpmak. || – **aux yeux de quelqu'un** Birini dövmek için üzerine hücum etmek. || **Faire** – Memuriyetinden azlettirmek, ayağını kaydırmak. || **Faire** – **une maison de jeu** Bir kumarhaneyi kapamak. = [ft.] Atlatmak.

Sautereau [imz.] Kanun çalgısının tahtadan mamul müteharrik ufak levhası.

Sauterelle [ims.] Çekirge, cerad. ◆ Taşçılara ve marangozlara mahsus açılır kapanır gönye, kâzib gönye.

Sauterne [imz.] Pek makbul bir nevi beyaz Bordo şarabı.

Saute-ruisseau [imz.] Öteye beriye gönderilmeye mahsus tüccar ve banker memuru. (cm.: des *saute-ruisseau*.)

Sauteur,se [i.] Sıçrayan, sıçrayıcı. || (mec.) Mütelevvin. = [imz. - cm.] Çekirge kabîlinden olup sıçrayan haşerat, taffar fasîlesi.

Sauteuse [ims.] Bir nevi vals raksı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sautillage [imz.] Ufak ufak sıçrayış, hafifçe sıçrayış.

Sautillant,e [s.] Ufak ufak sıçrayan.

Sautillement [imz.] Ufak ufak sıçrayış, hafifçe sıçrama.

Sautiller [fl.] Kuşlar gibi ufak ufak ve sık sık sıçramak. ‖ Terk-i mevzu ile diğer bir mevzuya başlamak.

Sautoir [imz.] Göğsün üzerine iki şeyin tekatuundan hâsıl olan haç şekli, çapraz, haçvâri şekil.

Sauvage [s.] Vahşi, yabani. ◆ Gayr-ı me'nus. ◆ Gayr-ı mütemeddin, vahşi. ‖ (mec.) Tenha yaşamayı seven, halktan kaçan, mütevahhiş. ◆ İşlenmemiş, imar olunmamış, hâl-i tabiisinde bulunan, ham. = [i.] Medeniyet ve hadariyetten mahrum adam, vahşi. ◆ Cemiyetten kaçan adam, merdüm-giriz.

Sauvagement [h.] Vahşiyâne.

Sauvageon [imz.] Hüdâyinâbit ve aşısız olup aşılanması maksud yabani ağaç fidanı.

Sauvagerie [ims.] Cemiyetten kaçıp tenha yaşamayı seven adamın hâli, vahşilik, vahşet, tevahhuş.

Sauvagesse [ims.] Medeniyet ve hadariyetten mahrum vahşi kadın, vahşiye.

Sauvagin,e [s.] Bazı deniz ve göl kuşlarına mahsus koku ve tada ıtlak olunur. = [imz.] Bu koku veya tat. ◆ Etinde bu koku veya tat bulunan kuş.

Sauvagine [ims.] (tca.) Kürkçülerin tilki ve çakal ve tavşan gibi hayvanların postlarına verdikleri isimdir.

Sauvegarde [ims.] Muhafaza, müdafaa, himaye. ◆ Temin, emniyet. ◆ Muhafaza ve müdafaaya yarayan şey, siper. ‖ **Lettre de** – Masûniyet tezkeresi, teminnâme. ‖ (tt.) Amerika'ya mahsus bir nevi keler.

Sauvegarder [ft.] Muhafaza ve vikaye ve himaye etmek. ‖ – **ses droits** Hukukunu temin ve muhafaza etmek.

Sauvement [imz.] (bhr.) Geminin sağlam olarak ve sâlimen limana vasıl olması.

Sauve qui peut! [ims.] Bir muharebe bozgunluğunda veya diğer bir tehlikede "kaçabilen kaçsın!" mânâsıyla müsta'mel nidâdır. = [imz.] Kaçan kaçana olan hâl.

Sauver [ft.] Kurtarmak, tahlis etmek. ◆ Necat-ı uhreviyesini hâsıl etmek, selamet-i maneviyeye çıkarmak, hidayete nâil etmek. ◆ Muhafaza ve vikaye etmek. ◆ Tebrie etmek. ◆ Gizlemek, setretmek. ‖ **Se** – Kaçmak, firar etmek, kurtulmak. ◆ Kendi zararını çıkarmak. ◆ Hatırasını def ve izâle etmek. ◆ İltica etmek. ‖ **Se – à toutes jambes** Kemâl-i süratle firar etmek.

Sauvetage [imz.] Kırılıp batmış gemi enkazıyla hamûle ve râkiblerinin tahlisi, suyun altından çıkarılması; **Service de** – Tahlisiye heyeti; **Appareils de** – Cankurtaran takımları, tahlisiye edevatı; **Bateau de** – Tahlisiye vapuru; **Anneau de** – Cankurtaran simidi; **Ceinture de** – Cankurtaran kuşağı; **Canot de** – Tahlisiye sandalı; **Fusée de** – Cankurtaran roketi.

Sauveteur [imz.] Kırılıp batan gemilerin enkazını çıkarmak işinde müstahdem adam yahut o işte müsta'mel gemi vesâire. ◆ Denize düşenleri kurtaran adam, tahlisiye memuru.

Sauveur [imz.] Kurtarıcı, muhallis, müncî; **Le** – Hazret-i İsa (asm.).

Sauve-vie [imz.] (nb.) Sedef otu, üzerlik. (cm.: des *sauve-vie*).

Savaçon [imz.] (hyv.) Tuyûr-ı mukabkaba-i sikkîniyü'l-minkar fırkasından Amerika'nın Guyan memâlikine mahsus balıkçın kuşu.

Savamment [h.] İlimle, âlimâne, vukuf-ı tâm ile.

Savane [ims.] Kanada'nın reçineli ağaçlar ormanı. ◆ Amerika-yı Cenûbî'nin vâsi yayla ve meraları.

Savant,e [s.] Çok bilir, okumuş, âlim. ◆ Malumat-ı ilmiye ve fenniyeyi hâvi, âlimâne. ◆ Maharetli, ilim ve fenne mutabık. ‖ **Langues – es** Elsine-i kadîme-i meşhure. = [imz.] Âlim adam, ulemâdan adam. ‖ **Corps des – s** Encümen-i ulemâ.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Savantasse [imz.] Müşevveş birtakım malumat-ı nâkısa ile âlim kesilen adam, malumatfuruş, cehl-i mürekkep sahibi.

Savantissime [s.] Ziyadesiyle âlim, ulemâ.

Savarin [imz.] Bir nevi börek.

Savate [ims.] Eski papuç. ◆ Maharetsiz ve elinden iş gelmez adam. ◆ El ve ayakla icra olunan bir nevi pehlivan oyunu.

Savaterie [ims.] Eski papuç satılan mahal, kavafhâne (haffafhâne).

Saveter [ft.] Masnu' bir şeyi bozmak, fena tamir etmek.

Savetier [imz.] Eski papuç yamalayan adam, yamacı. || (mec.) Maharetsiz ve acemi sanatkâr.

Saveur [imz.] Tat, çeşni, lezzet, taam, mezak.

Savoir [ft.] (Tasrifi: *Je sais*, *nous savons*; *je savais*; *je sus*; *je saurai*; *je saurais*; *sache*, *sachons*, *sachez*; *que je sache*; *que je susse*; *sachant*; *su,e*). Bilmek, âgâh ve vâkıf olmak, öğrenmiş olmak. ◆ Muktedir olmak, yapabilmek. || **Je ne sache personne** Kimseyi bilmem. = [fl.] Vukuf ve malumat sahibi olmak, bilmek. || **Un je ne sais qui** Bilmem kim, bilmem filan. || **Un je ne sais quoi** Bilmem ne. || **C'est celui de – si** Olup olmamasını bilmek kaziyesidir. || **Faire** – Bildirmek, beyan etmek. || **Croire** – İtikadında olmak. || – **gré à quelqu'un** Birine müteşekkir ve minnettar olmak. || **Se** – Bilinmek, anlaşılmak. ◆ Kendini bilmek. || **à** – yahut yalnız – [hr.] Yani, şöyle ki.

Savoir [imz.] Biliş, ilim, malumat, vukuf.

Savoir-faire [imz.] Maharet ve dirayet. (Cem'i gayr-ı müsta'meldir.)

Savoir-vivre [imz.] İtilâf ve muâşeret adap ve merasimi, adab-ı zarafet. ◆ Usul-i muâşeret.

Savoisien,ne [i. - s.] (mr. Savoyard.)

Savon [imz.] Sabun. || – **ordinaire** Âdi sabun. || – **s de toilette** Kokulu tuvalet sabunları. || – **à détacher** Leke sabunu. || (mec.) Şiddetli ta'zir ve tekdir.

Savonage [imz.] Sabun ile yıkama, sabunlama. ◆ Sabunlu su. ◆ Temizleme.

Savonner [ft.] Sabun ile yıkamak, sabunlamak. ◆ Temizlemek, tathir etmek. || (mec.) Şiddetle tekdir ve ta'zir etmek.

Savonnerie [ims.] Sabun imal olunan mahal, sabun fabrikası, sabunhâne.

Savonnette [ims.] Sakala mahsus küçük ve yuvarlak misk sabunu.

Savonneux,se [s.] Sabun kabîlinden olan, sabunlu.

Savonnier [imz.] Sabun imal eden adam, sabuncu. ◆ Amerika cezâirinin bir nevi ağacı ki meyvesi sabun gibi suyu beyazlatıp köpürtür, Amerika çöğeni.

Savourement [imz.] Büyük bir dikkat ve lezzetle ve ağız tadıyla ekl veya şürb.

Savourer [ft.] Büyük bir dikkat ve lezzetle ve ağız tadıyla yemek veya içmek. || (mec.) Lezzetini anlamak.

Savoureusement [h.] Lezzetini anlayarak, ağız tadıyla, doya doya.

Savoureux,se [s.] Lezzetli, leziz.

Savoyard,e yahut **Savoisien,ne** [i. - s.] Fransa ile İtalya hududunda Savoa eyaleti ahalisinden bulunan. (Mânâ-yı aslîsiyle ikincisi daha müsta'mel olup birincisi başlıca kaba adam mânâ-yı mecazîsiyle müsta'meldir.)

Saxatile [ims.] (tt.) Sahrevî: **Plantes – s** Nebatat-ı sahreviye. ◆ Kûhevî: **Animaux – s** Hayvanat-ı kûheviye.

Saxhorne [imz.] Âlât-ı musikiden anahtarlı boru.

Saxicave [ims.] (hyv.) Hâfirü'l-hacer fasîlesinden küçük kurt.

Saxicole [s.] (tt.) Kayalarda yaşayan (hayvan)-ı sahrevî.

Saxifrage [ims.] (nb.) Taşları yararak biten bir nevi nebat, taşkıran otu, kâsirü'l-hacer.

Saxifragées [ims. - cm.] (nb.) Taşları yararak biten nebatat, taşkıran otu fasîlesi, fasîle-i kâsiriye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Saxon,ne [i. - s.] Saksonyalı.

Saxophone [imz.] (ms.) Anahtarlı klarnete. || (mec.) Medh ü senâlı ilan, reklam.

Sayette [ims.] Yünden bir nevi kumaş.

Saynète [ims.] Şarkılı ve mudhik ufak tiyatro oyunu.

Sayon [imz.] (*sé-ion*) (mr. Saie.)

Sbire [imz.] İtalya'nın eski bir nevi kemandar askeri. ◆ Zaptiye neferi.

Scabellon [imz.] Ufak heykel vesâirenin altındaki kaide, ayak.

Scabieuse [ims.] Güzel bir nevi çiçek, uyuz otu, haşîşetü'l-cereb. || – **officinale**[109] Keçik otu. || – **des champs** Yabani keçik otu.

Scabieux,se [s.] (t.) Uyuz kabîlinden veya uyuza müşâbih olan, cerebî.

Scabre [s.] Sert, çetin.

Scabreux,se [s.] Sarp, sert, çetin. || (mec.) Tehlikeli, hatar-nâk, güç.

Scabrosité [ims.] Sarplık, sertlik, çetinlik. || Tehlikeli olmak, hatar-nâk olmak, güçlük.

Scalaire [ims.] (hyv.) Sahiliye fasîlesinden uzun deniz böceği.

Scalde [imz.] Eski İskandinav şairi.

Scalène [s.] (he.) **Angle** – Üç dıl'ından her biri muhtelif olan müselles, müselles-i muhtelifü'l-adlâ'. || **Triangle** – Müselles, muhtelifü'l-adlâ'.

Scalape [imz.] (hyv.) Kanada'ya mahsus küçük köstebek.

Scalpel [imz.] Teşrih bıçağı, sikkînü't-teşrih. ◆ Bazı sanayide müsta'mel oluklu kalem.

Scalpement [imz.] Amerika vahşileri tarzında kafanın derisini soyma.

Scalper [ft.] Amerika vahşileri tarzında kafanın derisini soymak.

Scammonée [ims.] Müshil bir reçine veren bir nevi nebat ve onun reçinesi, mahmudiye otu, skamonya.

Scandale [imz.] Günaha düşürecek şey veya hâl. ◆ İğvâ, tağrir. ◆ Rezalet, rüsvalık.

Scandaleusement [h.] Kıyl ü kali mûcip olacak fena bir fiil ve hareketle, rezilâne.

Scandaleux,se [s.] Kıyl ü kali mûcip olacak surette. ◆ Rezalet kabîlinden, rezil, rezilâne.

Scandaliser [ft.] Kıyl ü kali mûcip olmak. ◆ Rezaleti mûcip olmak. || **Se** – İncinmek, gücenmek.

Scander [ft.] (ed.) Şiirin veznini anlamak veya göstermek için mısranın hecelerini ayırarak ve sayarak okumak, şiiri tef'ilelere ayırmak, takti' etmek.

Scandinave [i. - s.] İskandinavya ism-i müşterekiyle maruf olan İsveç ve Norveç ve Danimarka memleketlerine mensup veya bu yerler ahalisinden olan, İskandinavyalı, İskandinav.

Scansion [ims.] (ed.) Usul-i takti'.

Scaphandre [imz.] Suyun üzerinde durmaya mahsus mantarlı yelek. ◆ Suyun altında işleyen dalgıçların giydikleri libas, dalgıç elbisesi. || (tt.) Nâime-i zâtü'r-ricl fırkasından bir nevi deniz kavkaası.

Scaphoïde [s.] (tşr.) El ve ayağın kayık şeklinde olan kemiklerine ıtlak olunur, zevrakî. || – **astragalier** Zevrakî-i ka'bî. || – **cuboïdien** Zevrakî-i nerdî.[110]

Scapin [imz.] İtalyan tiyatrosunun mudhik oyuncusu.

Scapulaire [ims.] Bazı rahiplerin elbiseleri üzerine attıkları bir nevi omuzluk. ◆ Hıristiyanların üstlerinde taşıdıkları takdis olunmuş kumaş parçası. = [s.] (crh.) Omuza müteallik, ketfî. || **Veine** – Verid-i ketfî. || **Bandage** – Lifâfe-i ketfiye.

Scapulo-ilariculaire [s.] (tşr.) Ketfî-i terkovî.

Scapulo-huméral,e [s.] (tşr.) Ketfî-i uzvî.

Scapulo-radial,e [s.] (tşr.) Ketfî-i kû'berî.

109 Orijinal metinde afficinale şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

110 Bu alt maddedeki dizgi hataları *Lugat-ı Tıbbiye*'ye (1290/1873) başvurularak düzeltilmiştir.

Scarabée [ims.] Hamam böceği ve emsali sert kanatlı böceklerin ism-i müşterekidir.

Scaramouche [imz.] Eski İtalyan mudhikelerinin güldürücü oyuncusu, Karagöz.

Scare [imz.] Lapina balığı.

Scarificateur [imz.] (crh.) Hacamat zembereği, mibzag.

Scarification [ims.] (crh.) Hacamat, bezg.[111]

Scarifier [ft.] Hacamat etmek.

Scariole [ims.] (mr. Escarole.)

Scarite [imz.] (hyv.) Âkilü'l-luhum fasîlesinden deniz kenarlarında bulunur gece böceği.

Scarlatine [s.] Gayet kırmızı, kızıl: **Lumière** – Gayet kırmızı ziya, kızıl ziya.

Scarlatine [sms.] (t.) **Fièvre** – Birtakım kırmızı benekler hâsıl ettiren sıtma, kızıl hastalık, kırmızıye. = [ims.] Kezâ.

Scatophage [imz.] (tt.) Necis böceği, Âkilü'n-necis.

Scazon [imz.] Latin lisanında bir vezn-i mahsusta şiir.

Sceau [imz.] Mühür, hâtem. || – **officiel** Mühr-i resmî. ◆ Basılmış mühür, damga. || **Garde des** – **x** Fransa'da adliye nâzırı. || **Gardien des** – **x** Mühürdar. || **Droits des** – **x** Asilzâdelik unvanı ve isim tebdili ve tâbiiyete duhul gibi bazı hususatta alınan rüsum. || **Grand référendaire au** – Âmedî-i divan-ı hümayun. || (nb.) – **de Salomon** Mühr-i Süleyman denilen şekil. || (mec.) Alâmet, eser. || **Mettre le** – **à** İkmal etmek, itmam etmek. || **Sous les** – **x du secret** Sır kalmak şartıyla, mahremâne.

Scélérat,e [i. - s.] Mücrim, cani, şakî, şerir. ◆ Hıyanetkâr, emniyete gayr-ı layık.

Scélératesse [ims.] Hıyanet, yaramazlık, alçaklık, fisk, fücur.

Scellé [imz.] Bir kapı vesâirenin açılmaması için cânib-i hükûmetten basılan mühür, mühr-i resmî. || **Mettre le** – Hükûmet tarafından mühürlemek. || **Apposition des** – **s** Mühür vaz'ı. || **Levée des** – **s** Fekk-i mühür. || **Bris de** – **s** Fekk-i mühür cürmü.

Scellement [imz.] (m.) Bir kereste veya demir vesâireyi diğer bir cisim ve madde içine gömme.

Sceller [ft.] Mühürlemek, tahtim etmek. ◆ Bir ağaç vesâireyi duvar veya taşa yapıştırmak, dikmek. || (mec.) Muhkem surette tesis etmek.

Scelleur [ims.] Mühürleyici, mühürdar.

Scénario [imz.] Tiyatroda icra olunacak oyunun sahnedeki sıra ve tertibini, oynayacak oyuncuların isimlerini hâvi risale.

Scéne [ims.] Tiyatroda oyuncuların çıkıp oynadıkları mahal, sahne. || **Avant** – Sahne önü. ◆ Sahnenin tertibat ve mefruşatı. ◆ İcra olunan oyunun mahall-i vukuu. ◆ Tiyatro kitaplarının fen ve usulü. ◆ Tiyatro kitabının mürekkep bulunduğu fasıllardan beherinin taksimatı ki bir şahıs eksilmek veya zam olunmakla hâsıl olur, sahne, meclis. || **Mettre un ouvrage en** – Bir tiyatro oyununun mevki-i temâşâya vaz' edilecek usulünü tertip etmek. || **Faire une** – **à quelqu'un** Birini şiddetle tekdir ve ta'zir etmek. || (mec.) Manzara, suret, vaziyet. ◆ Vaka, macera. ◆ Şiddetle mukabele.

Scénique [s.] Sahneye ve tiyatroya müteallik.

Scénite [s.] Hayme-nişîn (kavim), göçebe.

Scénographe [imz.] Tiyatro sahnesinin perdelerini nakş ve tersim eden adam.

Scénographie [ims.] Tiyatro sahnesi perdelerinin nakş ve tersimi sanatı.

Scénographique [s.] Tiyatro sahnesi perdelerinin nakş ve tersimine müteallik.

Scénographiquement [zr.] Tiyatro sahnesi perdelerinin nakş ve tersimi usulü vechile, fenn-i menâzır mûcebince.

Scénopégie [ims.] İsrailîlerin kamış bayramı.

Scepticisme [imz.] Şüphe, tereddüt: **Sans** – Bilâ-tereddüt. ◆ İnsanın künh ve hakikat-i

111 Orijinal metinde dizgi hatası: يزغ şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında بزغ olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

eşyaya vâkıf olmasını muhal addeden bir tarik-i felsefe, reybiyûn mezhebi, lâ-edriye mezhebi.

Sceptique [i. - s.] İnsanın künh ve hakikat-i eşyaya vâkıf olmasını muhal addeden bir tarik-i felsefeye mensup adam veya bu felsefeye müteallik, reybiyûndan adam, reybî. ◆ Sarâhaten müspet olmayan şeylere inanmayan adam. ◆ Müteredditd.

Sceptre [imz.] Avrupalılarca hükümdarlık alâmeti olan asa, asa-yı hükümdarî. || (mec.) Hükümdarlık, taht ve taç. ◆ Hâkimiyet, galibiyet. || – de fer Ancak kuvvetle kaim olan hükûmet.

Schabraque (*cha*) yahut Chabraque [ims.] Haşa, gaşiye.

Schah [imz.] (*cha*) (Fârisîden me'huz) İran hükümdarı, şah-ı İran.

Schako [imz.] (mr. Shako.)

Schall [imz.] (mr. Châle.)

Schapska [imz.] Bir nevi Lehli asker şapkası.

Scheik [imz.] (*chek*) (mr. Cheik.)

Schelem [imz.] Bazı kâğıt oyunlarında tekmil kâğıtları alıp hasmına aldırmayış.

Schelling [imz.] (*chelin*) İngiltere'nin takriben beş kuruş otuz para kıymetinde olan malum sikkesi, şilin.

Schéma [imz.] (fls.) Şekl-i aslî, asıl. ◆ Taslak.

Schématique [s.] (he.) Muntazam: Figures – s Eşkâl-i muntazama.

Schénanthe [imz.] (nb.) Hezâren çiçeği, asl-ı hoş-bû.

Schérérite [ims.] (mad.) Arz-ı selâsede bulunur parafin, şererit.

Schérif [imz.] (mr. Chérif.)

Scherzo [imz.] (İtalyancadan me'huz) Hafif ve tarab-engiz musiki faslı, üç batutalı fasıl.

Schine [ims.] (nb.) Bilâderiye fasîlesinden Amerika'nın biber ağacı.

Schismatique [i. - s.] Bir mezhebin kavâid ve usul-i müessesesine muhalif olan, râfizî, mu'tezileden adam, hâricî.

Schisme [imz.] Bir mezhebin kavâid ve usul-i müessesesine muhalefet, rafza, i'tizal. || (mec.) Fikir ve meslek tehâlüfü.

Schiste [imz.] (arz. - mad.) Kat kat ayrılır olan kaya taşları, şist; – bitumineux Şist-i karî; – argileux Şist-i gadârî.

Schisteux,se [s.] (mad.) Şist denilen kaya taşı kabîlinden olan, şistî. || Argile –Şist-i gadârî.

Schipopodes [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşereden meşkuku'r-ricl fırkası.

Schlague [ims.] (Almancadan me'huz) Almanya askerinde müsta'mel değnek cezası.

Schlich [imz.] (*chlik*) (mad.) Almancadan me'huz olup temizlenmiş veya yıkanmış maden filizatına ıtlak olunur.

Schneider [imz.] (tşr.) Membrane de – Gışâ-i nuhâmî, gışâ-i şneyder.

Schnick [imz.] Ardıçtan çıkarılan bir nevi sert rakı.

Schoner yahut Schooner [imz.] (*chouner*) (İngilizceden me'huz) İki direkli gemi, uskone.

Sciable [s.] Biçilebilir, biçilmesi mümkün.

Sciage [imz.] Bıçkıcılık, hızarcılık. ◆ Biçme.

Sciagraphie [ims.] (hy.) Ecram-ı semâviyenin gölgesi ile gece veya gündüz saati tayin fenni.

Sciotérique [s.] Cadran – Üzerinde merkûz olan sütuncuğun gölgesiyle saati gösteren bir nevi basîta-i şems, güneş saati, basîta.

Sciatique [s.] (t.) Başlıca böğürde hissolunan sancıya ıtlak olunur, veca'-ı verekî, araku'n-nisâ. || Nerf – Asab-ı verekî. || Goutte – Kalça sızısı, verekî.

Scie [ims.] Bıçkı, testere, minşar. || – de long Bıçkı, hızar, sakız bıçkısı. || Anneau de – de long Sakız bıçkısı kepçesi. || – circulaire Daire testeresi. || – de châssis Kollu bıçkı. || – à main El testeresi, zıvana. || – de ciselure Zemin testeresi. || – à eau Su bıçkısı. || – à queue Kepçeli bıçkı. || – à marqueterie Kıl testeresi. || – à métaux Demir testeresi. || Queue de – Vatkoz[?] testeresi. ◆ Burnu testere gibi dişli balık, testere balığı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sciemment [h.] Bilerek, mütalaa ve mülâhaza ile, amden.

Science [ims.] Biliş, ilim, vukuf, dâniş, irfan. ◆ Fen, ilim. || – **du monde** Dünyada yaşamak için lazım olan bazı usullerin bilinmesi. || – **infuse** Min-tarafillah ilham olunan ilim ve vukuf, dâd-ı Hakk. || – **s occultes** İlm-i kimya-yı kâzib ve ilm-i nücum-ı kâzib ile remil ve tefeül gibi ulûm-ı mevhume. || – **s exactes, – mathématiques** Ulûm-ı riyaziye. || – **s morales** Ulûm-ı ahlakiye. || – **s positives** Ulûm-ı sahiha, ulûm-ı müsbete. || – **divine** Ulûm-ı ledün, ledünniyat.

Sciène [ims.] (hyv.) Deniz melâiki veya deniz güzeli denilen balık, melekü'l-bahr.

Scientifique [s.] Ulûm ve fünûna müteallik, ilmî, fennî. || **Abstractions – s** Mücerredat-ı ilmiye.

Scientifiquement [h.] Ulûm ve fünûn vasıtasıyla, ilmen, fennen.

Scier [ft.] Bıçkı veya testere ile kesmek veyahut yarmak. || (bhr.) Kayığı geriye çekmek üzere kürek oynatmak, siya etmek.

Scierie [ims.] Bıçkı ile tahta yarılan su veya buhar fabrikası, bıçkıhâne, hızarhâne. || – **mécanique** Buharlı hızarhâne.

Scieur [imz.] Bıçkıcı, bıçkı ile yaran ve kesen işçi. || – **de long** Hızarcı.

Scille [ims.] Ada soğanı, unsul.

Scillitique [s.] (syd.) Ada soğanından çıkarılan (madde), unsulî.

Scinder [ft.] Kesmek, kat' etmek, yarmak. ◆ Ayırmak. ◆ Bölmek, taksim etmek.

Scinque [imz.] (tt.) Bir nevi kertenkele, sakankur.

Scintillant,e [s.] (*til-lan*) Kıvılcım saçan, parlayan, lâmi', dırahşan.

Scintillation [ims.] (*til-la*) Kıvılcım saçma, parlama, lemean. ◆ Kevâkib-i sâbitede görülen bir nevi titreme, temermür-i ziya-yı kevkeb.

Scintiller [fl.] (*til-lé*) Kıvılcım saçmak, parlamak, lemean etmek, temermür etmek.

Scintillement [imz.] (*til-la*) Kıvılcım saçma, parlama, lemean. ◆ Kevâkib-i sâbitede görülen titreme, temermür-i ziya-yı kevkeb.

Scintillomètre [imz.] (hy.) Mikyas-ı temermür-i ziya-yı kevkeb, mikyas-ı temermür.

Scion [imz.] Ağaç piçi. ◆ Ağacın kökünden çıkan sürgün ve fişkın gibi aşıya sâlih olan filiz, şah-ı müverrak.

Sciotte [ims.] Dişsiz taşçı testeresi.

Sciotter [ft.] Dişsiz taşçı testeresiyle kesmek.

Scirrohocèle [ims.] (t.) Eskiros-ı husye, eskir-i husye.

Scirrhophthalmie [ims.] (t.) Kuru göz ağrısı, remed-i câf.

Scissible [s.] (mad.) Yarılabilir, kabil-i şakk.

Scission [ims.] Ayrılma, şikak. ◆ Tefrika. ◆ İhtilaf, nifak. || (mna.) **Génération par** – Vilâdet bi'ş-şakk.

Scissionnaire [i. - s.] Şikak ve tefrikayı mûcip. ◆ Muhalif reyde bulunan adam.

Scissiparité [ims.] (mna.) Tenasül-i tecezzî.

Scissure [ims.] (tşr.) Bazı kemikte yarık, şakk, fürce. || – **médiane** Şakk-ı mutavassıt. || – **de Sylvius** Şakk-ı Sylvius.

Sciure [ims.] Testere ve bıçkı talaşı, nişara.

Sclérème [imz.] (t.) Teyebbüs-i cild-i nevzad, ısklerem.

Sclérome [imz.] (t.) Tahaşşün, tasallub, ısklerom.

Sclécophthalmie [ims.] (t.) Gözün sertleşmesini mûcip bir nevi göz hastalığı, remed-i yâbis.

Sclérosarcome [imz.] (t.) Verem-i lise, seretan-ı lise.

Sclérose [ims.] (t.) Tasallub-ı ensice.

Sclérotique [ims.] (tşr.) Göz akı, sulbe.

Sclérotite [ims.] (t.) İltihab-ı sulbe.

Scolaire [s.] Mektebe mensup ve müteallik. || **Livres – s** Mektep kitapları, kütüb-i tedrisiye. || **Matériel** – Mekâtibe mahsus malzeme. || **Année** – Sene-i tedrisiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Scolarité [ims.] Talebenin müddeti. ◆ Avrupa'ca eski dârülfünûn şâkirdanına mahsus aidat ve imtiyazat.

Scolastique [s.] Mekâtibde müttehaz usul ve kaideye göre talim olunan, mektebî, medresevî. = [ims.] Felsefe ile akaidin müşevveş surette haltıyla hâsıl olan safsatalı ilim, usul-i mütekellimîn, mantık ve hikmetin usul ve safsata-i kadîmesi. = [imz.] Felsefe ile karışık ve safsatalı ilm-i akaide dair kitap yazan muharrir.

Scolastiquement [h.] Mekâtib ve medâriste müttehaz usul ile, medrese usulünce. ◆ Safsatalı felsefe ile karışık ilm-i akaide tevfikan.

Scoliaste [imz.] Kütüb-i kadîmeye hâşiyeler yazan muharrir, sâhib-i hâşiye, hâşiye-nüvis, şârih.

Scolie [ims.] Kütüb-i kadîme üzerine yazılan kavaid-i sarfiye vesâireye dair hâşiye, şerh. = [imz.] (he.) Bir mesele-i sâlife hakkındaki kayıt ve işaret, netice. || (tt.) Münhaniye kabilesinden bir cins kara böcek.

Scolopendre [ims.] (nb.) Rutubetli yerlerde yetişen bir nevi nebat-ı tıbbî, kaz ayağı, lisan-ı gazal. ◆ Kırkayak, ebû erbain.

Scombre [imz.] Uskumru balığı; – **macrophtalme** Kolyoz.

Scorbut [imz.] (t.) Kana halel getiren bir nevi illet-i sâriye, dâ'ü'l-hafer, ıskorbut.

Scorbutique [s.] (t.) Kanın bozulmasından ibaret olan ıskorbut veya dâ'ü'l-hafer denilen illet-i sâriyeye müteallik veya bu illet kabîlinden olan, ıskorbutî. = [i.] Bu illete müptelâ adam.

Scordium [imz.] Fasîle-i şefeviyeden sarmısak otu, belûtü'l-arz.

Scorie [ims.] (mad.) Erimiş madenlerin üzerine çıkan madde-i zücâciye, maden köpüğü, maden boku, cüruf.

Scorification [mad.] Madeni cürufa tebdil, tecrif. ◆ Madenlerin bu tarikle tasfiyesi.

Scorificatoire [imz.] Madenleri tecrife mahsus kap.

Scorifier [ft.] Erimiş madenin üstüne çıkan cürufunu ayırmak, tecrif etmek.

Scoriforme [s.] Cüruf şeklinde, cüruf şeklini hâiz.

Scorpène [ims.] (hyv.) İskorpit balığı nevi. || **Grande – rouge** Lipsos denilen büyük bir nevi kırmızı iskorpit.

Scorpioïde [imz.] Bir nevi nebat, akrep kuyruğu.

Scorpiojelle [ims.] Akrep yağı.

Scorpion [imz.] Akrep. || (hy.) Burc-ı akrep.

Scorsonère [ims.] Fasîle-i mürekkebeden bir nevi nebat, kara iskorçina.

Scotie [ims.] Sütun kaidesini terkip eden taşların arasındaki oyukluk, sütun tabanı oyuğu.

Scotisme [imz.] İskot nâm hakîmin mezheb-i felsefisi.

Scotiste [imz.] İskot nâm hakîmin mezheb-i felsefisine tâbi adam.

Scotodinie [ims.] (t.) Gözlerin kararmasını mûcip olan bir nevi baş dönmesi, devvâr-ı muzlim.

Scottish [ims.] (İngilizceden me'huz) An-aslin İskoçyalılara mahsus bir nevi raks.

Scribe [imz.] İsrailîlerin hahamı. ◆ Kitap istinsahı sanatıyla geçinen kâtip, müstensih.

Scriptural,e [s.] Kütüb-i mukaddeseye mensup ve müteallik, İncil'e müteallik.

Scrobiculeux,se [s.] (nb.) Çukurları olan, zü'l-hafîrat.

Scrofulaire [ims.] Fasîle-i hanâziriyeden vaktiyle tıpta müsta'mel bulunmuş bir nevi nebat, sıraca otu.

Scrofules [ims. - cm.] (t.) Sıraca, dâ'ü'l-hanâzir.

Scrofuleux,se [s.] (t.) Sıracayı mûcip veya sıraca ile müterâfik olan, hanâzirî. = [i.] Sıraca illetine müptelâ adam, sıracalı.

Scrofulide [ims.] (t.) Hanâzir-i cildî.

Scrotun [imz.] (tşr.) Haya torbası, safen.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Scrupule [ims.] Eczacılara mahsus yirmi dört buğdaydan ibaret bir eski vezin.

Scrupule [imz.] Kabahat olmayan bir işi kabahat addetmekten ileri gelen vicdan rahatsızlığı, vesvese, kuruntu. ◆ İfâ-yı vazifede pek büyük dikkat ve ihtimam, takayyüd. ◆ Ahlak ve usulün zarafet ve nezaketi. ◆ Hall olunan bir meselenin hallsiz kalan noktaları, şüphe, müşkil. || **Avoir –, faire** – Şüphe etmek, tereddüt etmek. || **Sans** – Bî-muhâbâ.

Scrupuleusement [h.] Vesvese ve kuruntu ile. ◆ Dikkat-i kâmile ile, takayyüd-i tâm ile. ◆ Tevâfuk ve mutabakat-ı tâm ile, ayniyle.

Scrupuleux,se [s.] Vesveseli, müvesvis, kuruntucu. ◆ Pek dikkatli, müdekkik. ◆ Tamamıyla muvâfık ve mutabık.

Scrupulosité [ims.] Müvesvislik, kuruntuculuk. ◆ Pek müdekkiklik.

Scrutateur [imz. - s.] Derin tahkik ve teftiş ve keşif eden, keşşaf, müdekkik.

Scruter [ft.] Pek derin tahkik ve teftiş etmek.

Scrutin [imz.] İntihabatta kura usulü.

Scrubac [imz.] An-aslin İrlanda'dan çıkan bir nevi müskir.

Sculptable [s.] Hakk ile resim yapılabilir.

Sculpté,e [s.] (*p* okunmaz) Oyulmuş, kazılmış, hakkolunmuş, menkur.

Sculpter [ft.] (*p* okunmaz) Taş veya ağaç üzerine hakk ile resim veyahut taş veya ağaçtan heykel yapmak, nakr etmek, heykeltıraşlık etmek.

Sculpteur [imz.] (*p* okunmaz) Taş veya ağaç üzerine resim veyahut taş veya ağaçtan heykel yapan sanatkâr, nakkar, heykeltıraş. || – **sur bois** Oymacı.

Sculptural,e [s.] (*p* okunmaz) Taş veya ağaç üzerine resim veyahut taş veya ağaçtan heykel yapmaktan ibaret olan fenn-i nakra müteallik, nakrî, heykeltıraşlığa müteallik.

Sculpture [ims.] (*p* okunmaz) Taş veya ağaçtan heykel yapmak sanatı, fenn-i nakr, heykeltıraşlık. || – **sur bois** Oymacılık. ◆ Ağaç oyma, naht.

Scutari [ihz.] Üsküdar. || – **d'Albanie** İşkodra.

Scylla [imz.] Sicilya Boğazı'nda meşhur bir kaya. (mr. Charybde.)

Scytale [imz.] (tt.) Hıtta-i Mısriyede Firavun tepelerinde bulunur zehirli yılan.

Scytale [ims.] Eski Ispartalıların muhaberelerinde müsta'mel huruf ve erkam.

Se [z.] (Gaibin müfred ve cem'i ve müzekker ve müennesi için müşterektir.) Kendi kendini, kendi kendine (Fi'l-i müteaddî bunun idhaliyle mutâvaat olur.)

Séamment [zr.] Layık bir surette, yakışır bir surette.

Séance [ims.] Meclis ve mahkeme in'ikadı. ◆ Müzakeratın müddet-i imtidadı. ◆ Resmini çıkartacak adamın ressamın önünde durması ve bu duruşun müddeti. ◆ Oyun veya sofra başında veyahut bir ziyafette geçirilen vakit. || **Tenir** – Akd-i meclis etmek, müzakere etmek. || **Clore la** – Meclise hitam vermek. || – **tenante** Hemen, derhal, bilâmühlet. ◆ Meclis huzurunda, hâzır-bi'l-meclis.

Séant,e [s.] Mukim, sakin, kâin. = [imz.] Yatağın içinde oturan adamın heyet ve vaziyeti; **Se mettre sur son** – Yatağın içinde kalkıp oturmak. || **Tomber sur son** – Oturmuş bir hâlde düşmek.

Séant,e [s.] Layık ve yakışır, şâyeste, cesban.

Seau [imz.] Kova (koğa), gerdel. ◆ Bir kova dolusu. || (bhr.) – **à escarbilles** Vapurlarda kül bakracı. || **Pleuvoir à – x** Şiddetli yağmur yağmak, bardaktan boşanırcasına yağmur yağmak.

Sébacé,e [s.] İçyağı kabîlinden veya içyağına müşâbih olan, dühnî.

Sébacique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı dühn.

Sébate [imz.] (k.) Hâmız-ı dühnün muhtelif esaslarla terekkübünden hâsıl emlâh, dühniyet, emlâh-ı dühniye.

Sébeste [imz.] Trabzon hurması nevinden mısır nebiki [nebakı].

Sébestier [imz.] Mısır nebiki [nebakı] ağacı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sébile [ims.] Ağaçtan mamul kavata. ◆ Keşkül.

Sec,sèche [s.] Kuru, yâbis, huşk. ◆ Taze olmayan, kuru (meyve vesâire). ◆ Pek zayıf ve lâgar, kuru. ‖ **Regarder d'un œil** – Bilâ-teessür ve acımaksızın bakmak. ‖ (mec.) Sert, nezaketsiz, letafetsiz, kuru. ◆ Merhametsiz, tesirsiz. ◆ Faydasız. ◆ Parasız, fakir. ◆ Yalnız, katıksız: **Pain** – Yalnız ekmek, katıksız ekmek. ◆ Mekteplerde esna-yı taamda şâkirdana yalnız kuru ekmek verme cezası: **Mettre au pain** – Mekteplerde ceza olarak esna-yı taamda talebeye yalnız kuru ekmek vermek. ‖ **Argent** – , **argent** – **et liquide** Peşin para. ‖ **Employer le vert et le** – Her türlü tedâbiri ittihaz etmek. ‖ **Tirer des confitures au** – Tatlıların şurubunu alıp kuru bırakmak. ‖ **Mettre à** – Kurutmak, dibine kadar boşaltmak. ‖ **Être à** –, **se trouver à** – Bir parasız bulunmak: **La bourse est à** – Kesede bir para yok. ‖ **Tout** – Yalnız, ancak, mahzâ. ‖ **Fruit** – Bir mekteb-i resmîden şahadetnâme almaksızın çıkan şâkirt. = [imz.] Kuru şey; **Mettre un cheval au** – Beygire kuru ot vermek, çayırdan çekmek. = [h.] Kuru ve sert bir tavır ve suretle. ‖ **Boire** – Çok ve susuz şarap içmek. ‖ **à** – Kuru ve susuz bir hâlde, ve (mec.) Parasız.

Sécable [s.] Kesilebilen, kabil-i kat'.

Sécant,e [s.] (he.) Diğer bir hat veya sathı kesen hatta veyahut satha ıtlak olunur, katı'.

Sécante [ims.] (he.) Diğer bir hattı kesen veya bir daireyi gayr-ı müsâvi iki parçaya yaran hat, hatt-ı katı'. ‖ **Co** – Tamam-ı katı'.

Sécateur [imz.] Bahçıvan makası, budamaya mahsus makas.

Sécession [ims.] Bir şahıs veya şeyin dâhil bulunduğu heyet ve meclisten ayrılması.

Séchage [imz.] Kuruma, kurutma, teybis.

Sèche yahut **Seiche** [ims.] Mürekkep balığı, supya balığı.

Sèchement [h.] Kuru olarak, kuru yerde. ‖ (mec.) Kuru ve soğuk bir tavır ve suretle, huşûnetle, sertlikle. ‖ **Écrire** – Tezyinatsız, zarafetsiz bir surette yazmak. ‖ **Peindre** – Kalın ve kaba bir surette tersim etmek.

Sécher [ft.] Kurutmak. ‖ – **les larmes** Tesliyet vermek. = [fl.] Kurumak, zayıflatmak. ‖ – **sur pied** Hüzün ve kederden zayıflayıp kurumak.

Sécheresse [ims.] Kuruluk, yübûset. ◆ Havanın kuraklığı. ‖ (mec.) Kuruluk, soğukluk, letafet ve nezaket fıkdanı, kabalık, huşûnet. ◆ Tesirsizlik, hissizlik, fikirsizlik. ‖ **Se** – Kurumak. ◆ Üstünü başını kurutmak.

Sécherie [ims.] Çamaşır vesâirenin kurutulmasına mahsus mahal.

Sécheron [imz.] Kuru çayır.

Séchoir [imz.] Fabrikalarda mamulatı kurutmaya mahsus olarak ısıtılmış mahal veya aletlere denir, alet ve mahall-i teybis.

Second,e [s.] (*gon*) İkinci, sânî. ‖ **Eau** – **e** Gevşek kezzap (tîzâb). ‖ (bhr.) **Capitaine en** – yahut **Le** – İkinci süvari, ikinci kaptan. ‖ – **officier du bord** Üçüncü kaptan. ‖ (as.) **Officier en** – İkinci derecede olan zâbit. = [imz.] Evin ikinci katı. ◆ İkinci muavin. ‖ **En** – Başkasının emri altında ve maiyetinde olarak.

Secondaire [s.] (*gon*) İkinci derecede olan, tâli, sânî. ◆ Bir diğere tâbi olan, teferruattan bulunan. ‖ **Écoles** – **s** Mekâtib-i idadiye gibi ikinci derecede bulunan mektepler. ‖ **Enseignements** – **s** Tedrisat-ı idadiye. ‖ (k.) **Alcools** – **s** Küûlât-ı sâniye. ‖ (arz.) **Période** – Devr-i sânî.

Secondairement [h.] (*gon*) İkinci derecede olarak. ◆ Bir diğere tâbiiyetle.

Seconde [ims.] (*gon*) Ders usulünce mektebin ilm-i beyan okunan sınıftan evvelki sınıfı, ikinci sınıf, kısm-ı idadi. ◆ Dakikanın münkasim bulunduğu altmış derecenin beheri, saniye. ◆ İkinci tashih. ‖ (ms.) İki muhtelif nota beynindeki fâsıla.

Secondement [h.] (*gon*) İkinci derecede, sâniyen.

Seconder [ft.] (*gon*) Yardım etmek, muâvenet etmek.

TÜRK DİL KURUMU KÜTÜPHANESİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Secouement yahut **Secoûment** [imz.] Sarsma, sallama, tahrik. ◆ Silkme. ◆ Üzerinden atma, def, feragat, keff-i yed.

Secouer [ft.] Sarsmak, sallamak. ◆ Silkmek. ◆ Oynatmak, tahrik etmek. || (mec.) Tekdir etmek. || – **la tête** Kabul etmemek, ret ile cevap vermek. || – **les oreilles** Ehemmiyet vermemek, istihzâ etmek. || – **les puces à quelqu'un** Birini dövmek. || **Se** – Silkinmek, çok hareket etmek, deprenmek.

Secourable [s.] İmdat ve iâne eden ve etmeyi seven. ◆ İmdadına yetişilmesi mümkün, kabil-i imdat, kabil-i muâvenet.

Secourir [ft.] (*Courir* gibi tasrif olunur.) Yardım ve muâvenet etmek, imdadına yetişmek, iâne vermek. || **Se** – Kendi nefsine muâvenet etmek, imdad-ı nefs etmek.

Secours [imz.] Yardım, imdat, muâvenet, iâne. || **Prêter** – Muâvenet etmek. || **Demander** – İstimdad etmek, istigase etmek. || – **pécuniaire** İâne-i nakdiye. || – **mutuel** İâne-i mütekabile, muâvenet-i mütekabile, teâvün. || **Société de** – **mutuel** Şirket-i muâvine. = [cm.] İmdat için gönderilen asker, imdat. ◆ İmdat ve iâneye yarayan şeyler, iânat.

Secousse [ims.] Sarsma, sarsılma, tezelzül. || (mec.) Servet ve itibar veya sıhhatçe bağteten gelen ziyan ve buhran, sadme, felaket.

Secret [imz.] Gizleyecek şey, sır, raz. ◆ Ketm-i esrar. ◆ Bir fen ve sanatın herkes tarafından bilinmeyen ve mükemmeliyeti mûcip olan nüktesi, marifet, hüner, sır. ◆ Görünmeyen zemberek. ◆ Hapishanelerde yalnız olarak hapsi matlub mücrimlere mahsus mahal, ihtilâttan men odası, zindan, polis. || – **s d'État** Esrar-ı devlet. || – **de fabrique** Esrar-ı imaliye. || – **professionnel** Sanat sırrı yahut hasbe's-sanaa mektum tutulması lazım olan. (Etibbânın tedavi ettikleri hastaların illetini kimseye söylemeyip mektum tutmaları gibi.) || **Mettre au** – İhtilâttan men etmek. || **En** – Gizlice, sırren, mahremâne.

Secret,ète [s.] Malum ve aşikâr olmayan, gizli, sır, mektum. ◆ Sır saklar, ketum, kâtim-i esrar. || (syd.) **Remèdes** – **s** Terkibi meçhul muâlecat.

Secrétaire [imz.] Bir daire veya nezâret veya şahsın kitâbeti hizmetinde bulunan adam, kâtip, münşî, mektupçu, divan efendisi. || – **d'État** Vükelâ-yı devletten beheri, nâzır. || **Sous** – **d'État** Müsteşar. || – **d'ambassade** Sefâret kâtibi. || – **général d'un ministère** Bir nezâret mektupçusu.

Secrétaire [imz.] Yazı masası, yazı çekmecesi, yazıhâne.

Secrétaire [imz.] Afrika'ya mahsus doğan kuşu.

Secrétairerie [ims.] Bir nezâret veya vilayet kalemi, mektubî ve tahrirat ve evrak odası. ◆ Ketebe-i aklâm.

Secrétairat [imz.] Kâtiplik, kitâbet. ◆ Ketebe odası, kalem, mektubî kalemi, odası.

Secrète [ims.] Papazın âyine başladığı vakit kendi kendine yavaşça okuduğu dua.

Secrètement [h.] Gizlice, hafiyen, sırren.

Sécréter [ft.] (t.) Bedenden ahlâtı çıkarmak, ifraz etmek. || **Se** – İfraz olunmak.

Sécréteur [imz.] (t.) Bedenden ahlâtı çıkaran (ilaç vesâire), müfriz.

Sécrétion [ims.] (t.) Bedenden ahlâtın ayrılıp çıkarılması, ifraz.

Sécrétoire [s.] (t.) Bedenden ahlâtın ifrazına müteallik, ifrazî, müfriz.

Sectaire [imz.] Bir dinin mezâhib-i esasiyesinden ayrı bir mezhep ve fırkaya tâbi adam, şii, râfizî.

Sectateur [imz.] Bir feylesofun veya reis-i mezhebin fikrine tâbi adam, mürit, muktedî.

Secte [ims.] Bir feylesof veya reis-i mezhebin fikir ve itikadına tâbi olan cemaat, fırka. ◆ Mezhep, tarik.

Secteur [imz.] (he.) Dairenin iki nısf-ı kutruyla onların teşkil ettikleri kavis arasındaki kısmı, daire dilimi, kıtâ'-ı daire. ◆ Bir mevki-i müstahkemin ayrıca bir kumandanın emri altında bulunan bir kısmı. || (hy.) Kevâkibin

semtü'r-re'sinden buudunu ölçmeye mahsus rasat aleti. || – sphérique Kıtâ'-ı küre. || – armonique Kıtâ' şeklinde bir nevi rasat aleti. || (as.) – dépourvu de feu Ateşten âri mahal, zâviye-i muattala.

Sectile [s.] Kabil-i inkısam.

Section [ims.] Fasıl, kısım. ◆ Daire, şube. || – législative Tanzimat dairesi. || – correctionnelle Ceza dairesi. || – criminelle Cinayet dairesi. || – de l'organisation au département de l'État major général Erkân-ı harbiye-i umumiye dairesinde tahkikat şubesi. || – de membre Harekât-ı askeriye şubesi. || – judiciaire Muhakemat dairesi. || – civile d'un tribunal Bir mahkemenin hukuk kısmı veya dairesi. || (he.) Hutut ve sutuhun birbirini kesip geçmesi, tekatu', makta', fasl-ı müşterek. || – d'une ligne de chemin de fer Demiryol hattının bir kısmı. || (as.) Takım, şube.

Sectionnel,le [s.] Bir daireye, bir şubeye müteallik.

Sectionnement [imz.] Aksam ve fusule veya devâir ve şuabata taksim.

Sectionner [ft.] Aksam ve fusule veya devâir ve şuabata taksim etmek.

Séculaire [s.] Beher asırda bir kere vâki olan, asrî, karnî. ◆ Yüz yaşında, sad-sâle, pek ihtiyar, sâlhurde. || Année – Bir asrın son senesi.

Sécularisation [ims.] Rûhâniyetten dünyeviyete tahvil. ◆ Bir rahibin mensup olduğu tarikten ihracıyla âdi papazlığa idhali. ◆ Arazi-i vakfiyenin arazi-i emîriyeye tebdili. ◆ Bir rahip emlâkinin emvâl-i devlete tahvili. || – des biens du clergé Ruhban emlâkinin emvâl-i devlete tahvili.

Séculariser [ft.] Rûhâniyetten dünyeviyete tahvil etmek.

Sécularité [ims.] Hiçbir tarik-i rûhâniye mensup olmayan rahibin hâli. ◆ Bir kilisenin dairesi dâhilinde bulunan efrad-ı gayr-ı rûhâniyenin masâlih-i dünyeviyesine mahsus mahkemesi.

Séculier,ère [s.] Hiçbir tarik-i rûhânîye ve manastıra mensup olmayan papaz. || Bras – Mahâkim-i mülkiye ve nizamiye, mahâkim-i gayr-ı rûhâniye. = [imz.] Rahip olmayan adam, gayr-ı rûhânî, cismânî, dünyevî.

Séculièrement [h.] Rûhâniyetin gayrı bir suretle, dünyevîce, cismânîce.

Secundo [h.] (*sékondo*) İkinci derecede, sâniyen.

Sécuriforme [s.] Balta şeklinde olan.

Sécurité [ims.] Emniyet, emn ü emân. ◆ Huzur-ı bâl, asayiş; Assurer la – publique Asayiş-i umumiyeyi temin etmek. || Agent de la – publique Zabıta memuru.

Sedan [imz.] Sudan'da yapılan bir nevi ince çuha.

Sédatif,ve [s.] (t.) Vecaı teskin eden, müsekkin. || Eau – ve Mâ-i müsekkin. = [imz.] Veca' teskin eden ilaç, müsekkin ilaç.

Sédentaire [s.] (tşr.) Verekî. || (as.) Garde – Asâkir-i müstahfıza. || (tt.) Araignées – s Evlerde olan örümcekler, anâkib-i meskeniye.

Sédentairement [h.] Evinden çıkmayarak veya nadiren çıkarak.

Sédiment [imz.] Tortu, posa, rüsub. = [imz. - cm.] (arz. - mad.) Rüsubat; – minérogènes Rüsubat-ı madeniye; – phytogènes Rüsubat-ı nebatiye; – zoogènes Rüsubat-ı hayvaniye.

Sédimentaire [s.] Çöküntü ve tortu kabîlinden olan, rüsubî. || Terrains – s Arazi-i rüsubiye.

Sédimentation [ims.] Teressüb, şekl-i teressübat, yığıntı husulü.

Séditieusement [h.] Fitnekârâne.

Séditieux,se [i. - s.] Müfsid, fitne-engiz.

Sédition [ims.] Fitne.

Sedlitz [imz.] Bohemya'nın bu isimle müsemmâ karyesinden çıkan müshil bir tuz, sedlic. || Poudre de – Sedlic tozu. || Eau de – Sedlic maden suyu.

Séducteur,trice [i. - s.] Kandıran, baştan çıkaran, muğfil, mudil. ◆ Dilkeş, fettan.

Séduction [ims.] Kandırma, baştan çıkarış, iğfal, ıdlâl, iğvâ, tesvil. ◆ Dilkeşlik, cazibe. ◆ [ims. - cm.] Sû-i tesirat.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Séduire [ft.] Aldatıp kandırmak, baştan çıkarmak, ıdlâl ve iğvâ etmek. ◆ Celbetmek. ◆ Gönül kapmak, meftun etmek, cezbetmek. || **Se** – Idlâl-i nefs etmek, iğvâ-yı nefs etmek.

Séduisant,e [s.] Cazibeli, gönül kapan, dilkeş, dilrübâ.

Ségestin [ims.] (hyv.) Fransa'ya mahsus bir nevi örümcek.

Ségétal,e [s.] (nb.) Buğday tarlalarında neşvünemâ bulan.

Segment [ims.] (he.) Bir dairenin bir kavsiyle onun veteri arasındaki kısmı, kıta-i daire. || (nb.) Kıta-i münkasime, şerha.

Segmentaire [s.] (he.) Birkaç kıta-i daireden mürekkep (şekil).

Ségmentation [ims.] Telmis, tekessür, temizleme.

Ségrairie [ims.] Köylüler arasında müştereken tasarruf olunan veya nahiyeye mahsus olan orman, müşterek orman, baltalık.

Ségrais [imz.] Münferit ve ayrı küçük orman, müfrez koru.

Ségrégatif,ve [s.] Toptan ifraz eden.

Ségrégation [ims.] Toptan bir kısmın tefriki, ifraz.

Ségrégativement [zr.] Ayrı ayrı, münferit, birer birer.

Séguidille [ims.] Bir nevi İspanyol raksı ve onunla çalınan hava.

Seiche [ims.] (mr. Sêche.)

Seigle [imz.] Çavdar. || – **noir** Kara çavdar. || **Faire les** – **s** Çavdarları kesmek. || **Battre comme vert** – Şiddetle dövmek. || **Pain de** – Çavdar ekmeği.

Seigneur [imz.] Vaktiyle sahib-i tımar, senyör, derebeyi. ◆ Bugün servet ve haysiyetçe bir yerin en ileri gelenine ıtlak olunur, rükn. || **Le** – Cenab-ı Hakk, Rab, Mevlâ. || **Notre** – Hıristiyanlarca Hazret-i İsa (asm.).

Seigneuriage [imz.] Vaktiyle hükümdarların ve ümerânın darp olunan meskûkâttan aldıkları resm.

Seigneurial,e [s.] Bir sahib-i tımara mensup ve müteallik, mîrî. ◆ Sahibine bu unvanı kazandıran (arazi). (cmz.: *seigneuriaux*.)

Seigneurie [ims.] Ashab-ı tımar unvanı, derebeyliği. ◆ Bir derebeyinin hükmü altında bulunan daire. || **Votre** – Zât-ı âliniz, zât-ı asilâneleri.

Seigneurifier [ft.] Asalet unvanını vermek. || **Se** – Asalet unvanını ahz etmek.

Seille [ims.] Ağaç kova.

Seillean, Seillat [imz.] (bhr.) Gemilerde kullanılan ufak ağaç kova.

Seillerie [ims.] Ağaç kovaya müteallik eşya vesâire.

Seime [imz.] Beygir tırnağında hâsıl olan çatlak.

Sein [imz.] Göğüs, sadr, sine. ◆ Koyun, kucak. || **Être au** – **de l'amitié** Dostlar içinde bulunmak. ◆ İç taraf. || – **d'une contrée** Bir memleketin iç tarafı. ◆ Meme, sedy. ◆ Rahm-i mâder. || (syd.) **Bout de** – Emzik. || (mec.) Orta, ara, miyan, beyn. ◆ Kalp, iç, zamir.

Seine yahut **Senne** [ims.] Iğrıp gibi büyük olup çöğütme denilen ağ.

Seing [imz.] İmza. || **Sous** – **privé** Tarafeyn arasında hususi suretle, resmen tasdik ettirilmeksizin, musaddak olmayarak, iki kişi beyninde tanzim olunan gayr-ı musaddak resmî senet ile. || **Blanc** – Birine istediğini yazmak üzere verilen imza veya mühürlü beyaz kâğıt, açık imza. || **Titres sous** – **privé** Senedat-ı âdiye, senedat-ı gayr-ı musaddaka.

Seizaine [ims.] On altı tane kadar şey. ◆ Balyacı ipi.

Seize [s.] On altı. || **Faire preuve de** – **quartiers** İspat-ı asalet etmek. ◆ On altıncı, sâdis-aşer. = [imz.] Ayın on altıncı günü.

Seizième [s.] On altıncı, sâdis-aşer. = [imz.] On altıda bir.

Seizièmement [h.] On altıncı derecede.

Séjour [ims.] Eğlenme, meks, ikamet. ◆ Tevakkuf. ◆ Meks ve ikamet olunan mahal, ikametgâh, mesken, konak, teahhur. ‖ **Droit de** – Hakk-ı ikamet, hakk-ı temekkün, konak kirası.

Séjournement [imz.] Meks, ikamet, tevakkuf.

Séjourner [fl.] Meks ve ikamet etmek, oturmak, eğlenmek, tevakkuf etmek. ◆ Teahhur etmek.

Sel [imz.] Tuz, milh, nemek. ‖ – **gemme** Kaya tuzu. ‖ – **de cuisine** Mutfak tuzu, evlerde isti'mal olunan âdi tuz. ‖ – **marin** Deniz tuzu. ‖ **Cristallisation du** – **marin** Deniz tuzunun tebellürü. ◆ Pek kuvvetli koku. ‖ (mec.) Sözün veya kitap vesâirenin en canlı ve kuvvetli yeri. ‖ (k.) Bir hâmızın bir esasla terekkübünden hâsıl olan madde, milh; – **volatile** Milh-i tayyar; – **s neutres** Emlâh-ı mutedile; – **s basiques** Emlâh-ı esasiye; – **s doubles** Emlâh-ı muzâafe; – **s acides** Emlâh-ı hâmıza.

Sélaciens [imz. - cm.] (tt.) Balıkların bir tâife-i mahsusası, zevâtü'l-efvâhü'l-cenbiye.

Sélam [imz.] yahut:

Sélan [imz.] (Arabîden me'huz: selam) Çiçeklerin bazı ifadata işaret olacak surette sıralanması.

Sélectif,ve [s.] Usul-i ıstıfâya dair, usul-i ıstıfâya müteallik.

Sélection [ims.] Hayvanatın cinsini ıslah için erkek ve dişilerinin bir fen ve usul-i mahsusa göre intihabı, damızlık hayvan intihabı, usul-i ıstıfâ; – **naturelle** Hayvanat cinsinin kendi kendine ıslahı, ıstıfâ-yı tabii; – **artificielle** Istıfâ-yı suni.

Sélénhydrique [s.] (k.) – **acide** Hâmız-ı sülüsî.

Séléniate [imz.] (k.) Selenyum denilen cism-i basitin ecsam-ı sâire ile terekkübünden hâsıl olan madde-i kimyeviye, seleniyet.

Séléniteux,se [s.] (k.) Selenyum denilen cism-i basiti hâvi, selenyumî. ‖ **Acide** – Hâmız-ı selenyumî.

Sélénique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı selenyum.

Sélénite [ims.] (k.) Hâmız-ı selenyumî ile bir esastan mürekkep milh, seleniyetî. ◆ Kibritiyet-i kils, hacer-i kamer, alçı.

Séléniateux,se [s.] (k.) Alçıyı hâvi (su) cinsi.

Sélénium [imz.] (*ome*) (k.) Ecsam-ı basîteden bir nevi maden, selenyum.

Sélénographie [ims.] Sath ve vech-i kamerin tarif ve tersimi, ilm-i tavsifü'l-kamer, mehnümâ.

Sélénographique [s.] Kamere veya tavsifü'l-kamere dair. ‖ **Carte** – Harita-i kamer.

Sélénologie [ims.] Mebhas-i tekevvün-i kamer.

Sélénotopographie [ims.] Topoğrafya-yı kamer.

Sellage [imz.] Beygire eğer vurma.

Selle [ims.] Eğer, serc, zîn. ‖ **Cheval de** – Binek hayvanı. ‖ **En** – Beygire binmiş bir hâlde. ‖ **Être bien en** – Beygire iyi binmiş olmak. ‖ **Remettre en** – Beygirden düşmüş olan bir adamı yeniden bindirmek, tekrar irkâb etmek. ◆ Ayak yoluna gitme, çıkma, amel.

Seller [ft.] Beygire eğer vurmak. ‖ **Se** – Sertleşmek, katılaşmak.

Sellerie [ims.] Eğercilik, saraçlık. ◆ Eğerlerin vesâir raht takımlarının vaz' ve hıfzına mahsus mahal. ◆ Saraç dükkânı. ◆ Saraçhâne. ◆ Âlât ve edevat-ı saraciye. ‖ (as.) **Dépôt de** – **s** Saraçhâne ambarı.

Sellette [ims.] Mahkemede müttehemin oturmasına mahsus iskemle. ◆ Araba beygirinin küçük semeri. ◆ Saban oku yuvası. ‖ **Tenir quelqu'un sur la** – Çok sorarak söyletmek.

Sellier [imz.] Saraç, eğerci.

Selon [hc.] Göre, nazaran, hasb: – **ses forces** Kuvvetine göre, hasbe'l-iktidar. ◆ -ce, fikrince, zannınca: – **moi** Bence, benim fikrimce, bana kalırsa. ‖ **C'est** – İktizâsına göre, adamına göre. ‖ – **que** Nispetinde.

Seltz [imz.] (syd.) **Eau de** – Selç suyu, bir nevi gazoz.

Seltzoyène [imz.] Selç suyu istihzarına mahsus şişe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Semaille [imz.] Ekme, tohum ekme, zer'. ◆ Ekme mevsimi, mevsim-i zer'. ◆ Ekilmiş tohumların mecmûu. || – **à la volée** Tohumu el ile saçma. || – **en lignes** Sıra-vâri tohum ekme. || – **en pots** Ocak ocak ve öbek öbek tohum ekme.

Semaine [ims.] Hafta, üsbû. ◆ İşçilerin bir haftada işledikleri iş ve bunun ücreti, haftalık. || **En** – Pazardan maada haftanın diğer günleri, hafta içi. || – **sainte** Hıristiyanlarca Büyük Perhiz'in son haftası. || (hk.) **Prêteur à la petite** – Muameleci, tefeci.

Semainier,ère [i.] Bir hafta çalışmaya mecbur olan, haftalıkçı.

Semaison [ims.] Tohum ekme mevsimi, mevsim-i zer'. ◆ Nebatat tohumlarının neşr-i tabiisi.

Sémaphore [imz.] Sevâhilde ve limanlarda gemilerin gidip geldiklerini vesâir harekâtını bildiren işaret-i mahsusa, semifor. || **Ailes de** – Semiforun kolları.

Sémaphorique [s.] Sevâhilde ve limanlarda gemilerin gidip geldiklerini vesâir harekâtını bildiren işarat-ı mahsusaya dair, semifora müteallik.

Semblable [s.] Benzer, uygun, müşâbih, mümâsil, nazir. || (he.) **Triangles – s** Müsellesat-ı müteşâbihe. = [imz.] Eş, misl. || **Figures – s** Eşkâl-i müteşâbihe. ◆ Benî-nev, hem-cins.

Semblablement [h.] Müşâbih ve mümâsil olarak, aynı vechile, aynı tarzda.

Semblant [imz.] Gösteriş, suret-i zâhire. || **Faire** – Eder gibi olmak, yalandan yapmak. || **Ne faire – de rien** Aldanmak için bir kayıtsızlık tavrını almak. || **Faux** – Zevâhir-i kâzibe.

Sembler [fl.] Benzemek. ◆ Zannolunmak, görünmek: **Ce vin me semble gâté** Bana bu şarap bozulmuş gibi görünüyor, bozulmuştur zannederim; **Que vous en semble-t-il?** Ne zannediyorsunuz? Ne fikirdesiniz?; **Il me semble que** Zannederim ki. || **à ce qu'il semble** Görünüşe nazaran.

Semblide [imz.] (tt.) Çamur böceği.

Séméiologie yahut **Séméiotique** [ims.] (t.) Hastalıkların alâmetlerinden bahseden ilim, mebhasü'd-delâil, tarifü'd-delâil.

Séméiologique [s.] (t.) Hastalıkların alâmetlerinden bahseden mebhasü'd-delâile mensup ve müteallik.

Semelle [ims.] Ayakkabı altı, tabanı. || **Battre la** – Taban atmak, mâşiyen seyahat etmek. || **Ne pas avancer d'une** – Hiç terakki etmemek. || (m.) Kirişin alt ve üst aksamı, başlık. || (bhr.) – **de l'ancre** Lenger pabucu.

Semence [ims.] Tohum, bezr, çekirdek. || (mec.) Tohum, sebep, menşe.

Semencine [ims.] Şeyh-i Horasanî denilen bir nevi tohum-ı tıbbînin envâından biri.

Semen-contra [imz.] (*sémène*) Tıpta kurtları def için müsta'mel bir nevi tohum, şeyh-i Horasanî.

Semer [ft.] Ekmek, tohum atmak, zer' etmek. || – **en terre ingrate** Beyhûde yorulmak. || – **des perles devant les pourceaux** Cühelâya anlayamayacakları efkâr-ı aliyye beyan etmek. ◆ Saçmak, bess ve neşr etmek.

Semestre [imz.] Altı ay müddeti. ◆ Altı aylık vâridat veya maaş vesâire. ◆ Altı aylık izin ve ruhsat.

Semestriel,le [s.] Her altı ayda bir vâki olan veya altı ay süren, altı aylık.

Semestrier [imz.] Altı aylık mezuniyetle alayından ayrılmış nefer.

Semeur [imz.] Ekici, zürrâ'. || (mec.) Nâşir.

Semi [imz.] Yarı, nîm, nısf. (Yalnız bazı mürekkebatta müsta'meldir:) – **circulaire** Nîm-dairevî, nısf-ı dairevî, halkavî; – **preuve** Delil-i nâkıs; – **officiel** Nîm-resmî; – **lunaire** Hilalî, nısf-ı kamerî; – **orbiculaire** Nîm-kürî, nısf-ı kürevî. || (k.) – **fluide** Nısf-ı sâyil. || – **double** Nısf-ı muzâaf. || – **infère** Nısf-ı süflî. || – **ton** Nısf-ı sadâ.

Sémillant,e [s.] Pek ruhlu, pek hareketli ve açık gözlü, kanı kaynar.

Sémiller [fl.] Kanı kaynamak, açık gözlü olmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Séminaire [imz.] Ruhban mektebi, medresesi. ◆ Mekteb-i fünûn. ◆ Bu mektep veya medresenin mecmû-ı şâkirdanı.

Séminal,e [s.] Tohum ekmeye müteallik, zer'î. || (t.) Meniye müteallik, nutfî; **Perte** – Zıyâ-ı meni, ihtilâm. (cmz.: *séminaux*.)

Séminiariste [imz.] Başlıca ruhban yetiştirmeye mahsus olan mekteb-i rûhânî şâkirdi.

Sémination [ims.] (nb.) Nebatat tohumlarının intişar-ı tıbbîsi, nesr, intisar.

Séminifère [s.] (nb.) Hâmil-i tohum, hâmil-i bezr, hâmil-i meni.

Semis [imz.] Çiçek veya ağaç fidanı. ◆ Bu fidanların yetiştirildiği mahal, fidelik, fidanlık, fidan yastığı. ◆ Bunların yetiştirilmesi sanatı, fidan garsı.

Sémiologie [ims.] (t.) Tabâbette mebhas-i emraz.

Sémiologique [s.] (t.) Mebhas-i emraza müteallik.

Sémitique [s.] Sam ibn Nuh (asm.) neslinden addolunan ümem-i Sâmiyeye yani Asurî, Keldanî, İbranî, Fenike ve Kartacalı ve Arap ümmetlerine mensup ve müteallik, Sâmî; **Langues** – **s** Ümem-i mezkûrenin lisanları, elsine-i Sâmiye.

Sémitisme [imz.] Elsine-i Sâmiye şekli. ◆ Ümem-i Sâmiye tabiat ve ahlakı.

Semi-ton (ms.) Nısf-ı sadâ, nîm-perde. (cm.: des *semi-tons*.)

Semoir [imz.] Tohum ekmeye mahsus makine, zer'iye, alet-i zer'. ◆ Tohum torbası.

Semonce [ims.] Şiddetli ve tekdirli tembih ve ihtar. ◆ Celp, davet.

Semoncer [ft.] Tekdirle beraber tembih ve ihtar etmek.

Semoule [ims.] İrmiğe benzer kaba pirinç unu, simigdali, simul.

Semper-virens [imz.] (*saimpère-viraince*) Senenin her mevsiminde yapraklı ve çiçekli bulunan hanımeli nevi, her dem taze.

Sempiternel,le [s.] Ebedi, daimi, sermedî. || (mec.) Ziyadesiyle ihtiyar, acuz.

Semple [imz.] Filador tezgâhının tarağı.

Senarmontite [ims.] (mad.) Antimon-ı muhammaz-ı hılkî, senarmontit.

Sénat [imz.] Meclis-i ayan, senato.

Sénateur [imz.] Heyet-i ayandan, meclis-i ayan âzâsından.

Sénatorerie [ims.] Heyet-i ayandan beherine mahsus olan aidat ve sıfat ve unvan.

Sénatorial,e [s.] Heyet-i ayan âzâsına mensup ve müteallik. (cmz.: *sénatoriaux*.)

Sénatorien,ne [s.] Heyet-i ayana dâhil olmuş âzâsı bulunan (aile).

Sénatorice [ims.] Heyet-i ayandan bir zâtın zevcesi.

Senau [imz.] İki direkli bir nevi büyük gemi. ◆ Yan yelkeni; **Bôme de** – Yan yelken bumbası.

Séné [imz.] Sinâ-i Mekkî [sinâmeki]. || – **de Tripoli** Trablus sinâsı. || – **de l'Inde** Hind sinâsı.

Sénebière [ims.] (nb.) Salibiye fasîlesinden geyik boynuzu fidanı nevi.

Sénéchal [imz.] Vaktiyle bir dereceye kadar olan deâvîyi rü'yet etmeye memur hâkim, nahiye hâkimi. (cm.: des *sénéchaux*.)

Sénéchale [ims.] *Sénéchal* denilen hâkimin zevcesi.

Sénéchaussé,e [ims.] *Sénéchale* denilen hâkimin hükmü altında bulunan daire.

Sénécionidées [ims. - cm.] (nb.) Mürekkebe fasîlesinden kanarya kabilesi. || **Hélianthes** – Mezkûr fasîleden kanarya-i afitâbiye taht-kabilesi.

Seneçon [imz.] Tıpta müsta'mel kanarya otu.

Sénégali [imz.] (hyv.) Senegal memâlikine mahsus al kanarya.

Senelle [ims.] Muşmula.

Senestre [ims.] Sol el.

Sénevé [imz.] (syd.) Hardal tohumu.

Sénile [s.] (*ni-le*) Sinn-i şeyhûhete mensup ve müteallik, şeyhûhî. || **Démence** – Ateh-i şeyhûhî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Sénilité [ims.] Şeyhûhet hâli, zaaf-ı pîrî, herem, şeyhûhet.

Senne [ims.] (mr. Seine.)

Sénonien,ne [s.] (arz.) Senonî; **Étage** – Tabaka-i senoniye.

Sens [imz.] Duygu, his; **Les cinq** – Havâss-ı hamse. ◆ Cihet, taraf: **Dans le – de sa longueur** Tûlen. ◆ Mânâ, mefhum, meal. || – **propre** Mânâ-yı hakiki, delâlet-i mutlaka. ◆ Fikir, rey. || **Le – intime** Vicdan. || **Le bon** – Akl-ı selim. || **Être dans son bon** – Kuvâ-yı akliyesine tamamıyla mâlik olmak. || **Le – commun** İnsanlardaki izan-ı fikrî. || – **par extension** Mânâ-yı tazammunî, mana-yı taammümî, delâlet-i tazammuniye. || – **figuré** Mânâ-yı mecazî. || – **forcé** Tevil-i cebrî, zorla mânâ veriş. || – **d'un texte** Müeddâ, mazmun, mefhum. || – **dessus dessous** Alt-üst. || – **devant derrière** Tersine, arkası önüne ve önü arkasına gelerek. || **Dans ce** – Bu yolda. || **C'est en ce** – İşte bu surettedir.

Sensation [ims.] Duyma, hiss-i esas, ihtisas, tesir, teessür. || – **s externes** İhtisasat-ı zâhire. || – **s internes** İhtisasat-ı bâtıniye. || **Faire** – Tesir ve heyecanı mûcip olmak. ◆ Şöhret-yâb olmak.

Sensé,e [s.] Âkil, akıllı, anlayışlı. ◆ Makul, sevap, haklı, akl-ı selime muvâfık.

Sensément [h.] Âkilâne, makul bir suretle, akl-ı selime muvâfık bir surette.

Sensibilisable [s.] (Bir fotoğraf plakası hakkında) Hassas bir hâle vaz' olunabilir.

Sensibilisation [ims.] Fotoğraf plakasının hassas bir hâle vaz' edilmesi.

Sensibiliser [ft.] Fotoğraf plakasını hassas bir hâle vaz' etmek.

Sensibilité [imz.] Hissedebilme, kabiliyet-i his, hassasiyet. || (t.) His; **Abolition de la** – Hissin butlânı. || (mec.) Şiddetli his, teessür, çabuk müteessir olmak hassası.

Sensible [s.] Hissolunan, hissolunması mümkün, hissî, mahsus. ◆ Çabuk hisseden, hissi kuvvetli, hassas. || Çabuk müteessir olan. || **Être – à quelque chose** Bir şeyden çabuk ve şiddetle müteessir olmak. ◆ Hissiyat-ı kalbiyeye mâlik. ◆ Kolay hissolunur, zâhir. ◆ Çok tesirli, müessir. || **Balance** – Pek dakik aksamı dahi fark ettiren terazi, hassas terazi. || **Différence** – Fark-ı fâhiş.

Sensiblement [h.] Hissolunur surette, aşikâre. ◆ Müteessir olarak, teessürat-ı kalbiye ile.

Sensiblerie [ims.] Sahte ve mübalağalı teessür.

Sensitif,ve [s.] Hisse müteallik, hissî. || **Nerfs – s** A'sâb-ı hissiye. ◆ Hisseder, hâs.

Sensitive [ims.] Dokunulduğu vakit yaprakları toplanan bir nevi nebat, küskün otu, küsme, nebat-ı hissî.

Sensitivité [ims.] Hissiyet, hassasiyet.

Sensitivo-moteur,trice [s.] (mna.) His ve tahrik edici, hissî ve muharrik.

Sensoriel,le [s.] Havassa müteallik, hissî.

Sensorial,e [s.] Beynin bütün hislerin mecmûu addolunan cihetine mensup ve müteallik, dimağî. || **Organes – es** Âzâ-yı dimağiye.

Sensorium [imz.] (*sinsoriome*) Beynin bütün hislerin mecmûu addolunan kısmı, mecma-ı ihsâsat, merkez-i hissiyat-ı dimağ.

Sensualisme [imz.] Efkâr-ı beşeriyeyi yalnız hissiyata haml ile maneviyatı inkârdan ibaret bir tarik-i felsefe, hissiyûn mezhebi. ◆ Zevkiyat-ı cismâniye heves ve arzusu, hevâ-perestlik, şehvete tebaiyet, şehvet-perestlik.

Sensualiste [imz.] Efkâr-ı beşeriyeyi yalnız hissiyata haml ile maneviyatı münkir bir tarik-i felsefeye tâbi adam, hissiyûndan hakîm.

Sensualité [ims.] Zevkiyat-ı cismâniye ve nefsiye.

Sensuel,le [s.] Zevkiyat-ı cismâniye ve nefsiyeye tâbi, şehvet-perest. ◆ Zevk u safâ-yı nefsîye müteallik, şehvet-engiz: **Plaisirs – s** Lezâiz-i şehevâniye.

Sensuellement [h.] Nefis ve şehvete ve zevkiyata tebaiyetle, şehvet-perestâne.

Sentant,e [s.] Kuvve-i ihtisasiyeye mâlik olan.

Sente [s.] (mr. Sentier.)

TÜRK DİL KURUMU
TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI
www.tuba.gov.tr

Sentence [ims.] Kısa ve ancak mefhumu vâsi kelâm, hikmet, hikemiyat, mesel, kelâm-ı kibar. ◆ Hüküm, karar, ilâm; – **arbitrale** Hükm-i kararî.

Sentencieusement [h.] Hikemiyat kabîlinden kısa ve vâsi mealli sözlerle.

Sentencieux,se [s.] Hikemiyat kabîlinden kısa ve vâsi mânâlı sözlerle ifade-i meram etmeyi itiyat etmiş (adam). ◆ Emsal-i hikemiyat veya akval-i kibarı hâvi olan. ◆ Sahte bir tavr-ı vakurânesi olan, sahte vakarlı.

Senteur [ims.] Koku, râyiha, bûy. || **Pois de** – Çiçekleri güzel kokulu bir nevi sarmaşık.

Senti,e [s.] **Bien** – Güzel ve müessir surette ifade olunmuş.

Sentier [imz.] Dar yol, çoban yolu, patika. || (mec.) Çığır, tarik, meslek.

Sentiment [imz.] Duygu, his hissiyat. ◆ Teessür, teessürat-ı kalbiye. ◆ Vicdan, yürek. ◆ Fikir, rey. ◆ Aşk, muhabbet. ◆ Vukuf, malumat. ◆ Riâyet. ◆ Bazı hayvanların kuvve-i şâmmesi. || **Avoir des – s** Namus ve insaf ve vicdan sahibi olmak. || **– s de reconnaissance** Hissiyat-ı şükr-güzarî. || **– s de justice** Hissiyat-ı adaletkârâne.

Sentimental,e [s.] Hissiyatı hâvi, hissiyat-ı kalbiyeden münbais, hissî. (cmz.: *sentimentaux*.)

Sentimentalement [h.] Hissiyat-ı kalbiye ile.

Sentimentalisme [imz.] (ed.) İzhar-ı hissiyatta mübalağa etmekten ibaret olan belâgat noksanı, bu yoldaki nekayis-i edebiye. ◆ Felsefece hülya ve hayalât ve aşk ve muhabbet ile imrar-ı evkat etmek kavli.

Sentimentalité [ims.] Hissiyat ve teessürat-ı kalbiye izharındaki mübalağa.

Sentine [ims.] Geminin en alt tarafı, sintine. || (mec.) Melce-i eşirrâ.

Sentinelle [ims.] Nöbetçi, karakol, nokta.

Sentir [ft.] Duymak, hissetmek. ◆ Bir şey tadını vermek. ◆ Bir şey gibi kokmak. ◆ Koklamak, istişmam etmek. ◆ Duymak, dokunmak, lems etmek. ◆ Denemek, tecrübe etmek. ◆ Anlamak, dert etmek, farkına varmak. || **– de loin quelqu'un** Birini uzaktan tanımak. || **– de loin** Uzaktan anlamak, keşfetmek. || **– quelque chose pour quelqu'un** Birini sevmek. ◆ Benzemek, andırmak. || **– le fagot** Rafaza ve itizalde bulunmak. || **– le sapin** Meyyit çehresinde olmak. || **Ne pouvoir le** – Hoşlanmamak, hazzetmemek. = [fl.] Kokmak, neşr-i râyiha etmek. ◆ Evvelden anlamak, hissetmek. || **Se** – Kendisinin ne hâlde bulunduğunu anlamak. ◆ Kendinde bir şey hissetmek. ◆ Bir şeyin eserini hâiz olmak.

Seoir [fl.] Oturmak, kuud etmek. (Yalnız ism-i fâili *séant* ve ism-i mef'ûlü *sis* müsta'meldir. Bu kelimelere müracaat buyrula.)

Seoir [fl.] (Yalnız ism-i fâili *seyant* ile âtîdeki sîgaların gaiplerinde müsta'meldir: *Il sied, ils sient; il seyait, ils seyaient; il siéra; ils siéront; il siérait, il siéraient*.) Yakışmak, uymak, muvâfık ve münasip olmak.

Sep [imz.] Saban demirini tutan ağaç, ana. || **Talon du** – Saban ökçesi.

Sépale [imz.] (nb.) Çiçeğin altındaki zarfin yaprakçığı, vüreyk-i ke's.

Sépaloïde [s.] Vüreyk şeklinde.

Séparable [s.] Ayrılabilir, kabil-i tefrik.

Séparage [imz.] Ayırma, tefrik.

Séparatif,ve [s.] Ayıran, tefrik eden.

Séparation [ims.] Ayırma, ayrılma, tefrik, iftirak, müfârakat, firak. ◆ Ayıran şey, tefrika. ◆ Ayrılış, boşanma, talak, tatlik. ◆ Tefrik-i emvâl ve emlâk. || **– du corps** Avrupa âdâtınce zevceynin tefriki. || **– de patrimoine** Mûris ve vâris emvâlinin yekdiğerine adem-i ihtilatı. || **– de dettes** Tefrik ve taksim-i düyun.

Séparatiste [imz.] Umur-ı mezhebiyede tefrika düşüren.

Séparé,e [s.] Ayrı, ayrılmış, muhtelif. || **Être – de corps et de biens** Mahkemenin tavassutuyla emvâl ve emlâklerini ayırıp ayrı ayrı yaşayan zevceyn hakkında denilir.

Séparement [imz.] Ayırma, tefrik.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Séparément [h.] Ayrıca, ayrı ayrı.

Séparer [ft.] Ayırmak, tefrik etmek. ◆ Ayrı koymak. ◆ İki şey arasında bulunmak, ayırmak. ◆ Kat'-ı münasebat eylemek. ◆ Ayrıca nazar-ı dikkate almak. || **Se** – Ayrılmak, müfârakat etmek. ◆ Biri ile kat'-ı münasebat etmek.

Sépia [ims.] Mürekkep balığından çıkarılan siyah boya.

Sépidées [ims. - cm.] (hyv.) Subye fasîlesi.

Seps [imz.] (tt.) Zıbâbiye fırkasından sakankuriye fasîlesinden en uzun nevi kertenkele.

Sept [imz.] (*p* hiçbir vakit okunmadığı gibi altında temyizi bulunduğu vakit *t* dahi okunmaz) Yedi, seb'a. ◆ Yedinci, sâbi'. = [imz.] Ayın yedinci günü, yedisi. || (t.) **Mal de** – **jours** Maraz-ı üsbûî.

Septaine [ims.] Yedi tane kadar: **Une** – **de bas** Yedi tane kadar çorap.

Septante [s.] (*p* okunur) Yetmiş, seb'în. (Eskidir.) || **Version des** – **s** Tevrat'ın lisan-ı İbranîden yetmiş ulemâ tarafından lisan-ı Yunanîye olunan tercümesi, terceme-i seb'în.

Septembre [imz.] Sene-i Rumiyenin dokuzuncu veya yedinci ayı, Eylül.

Septénaire [s.] Yediden ibaret yahut yediyi hâvi, subâî. = [imz.] Ömr-i insanînin yedi seneden ibaret beher kısmı. ◆ Yedi senelik müddet.

Septennal,e [s.] Yedi sene süren veya beher yedi senede bir vâki olan, yedi senelik. (cmz.: *septennaux*.)

Septennalité [ims.] Yedi sene sürme veya beher yedi senede bir vâki olma.

Septentrion [imz.] Şimal ciheti. || (hy.) Dübb-i asgar cümle-i kevkebiyesi.

Septentrional,e [s.] Şimal cihetinde vâki, şimalî. ◆ Memâlik-i şimaliyeye mensup, müteallik. = [cm.] **Les septentrionaux** Memâlik-i şimaliye halkı, şimaliyûn. || **Pays** – **aux** Memâlik-i şimaliye.

Septicémie [ims.] (t.) Ufûnet-i dem. || – **gangréneuse** Ufûnet-i dem-i kangrenî.

Septicide [s.] (nb.) Hâcizî. || **Déhiscence** – İnficar-ı inkisarî.

Septidi [imz.] Fransa takviminin on günden ibaret olan haftasının (daha doğrusu aşeresinin) yedinci günü.

Septième [s.] Yedinci, sâbi'. = [imz.] Yedide bir, seb'. ◆ Mektebin yedinci sınıfı şâkirdi. || (ms.) Yedi perde beyninde vâki fâsıla.

Septièmement [h.] Yedinci derecede, sâbian.

Septile [s.] (nb.) Meşîmî.

Septimo [s.] Sâbian.

Septique [s.] (t.) Çürütücü, afenî.

Septuagénaire [i. - s.] Yetmiş yaşında, yetmişlik.

Septuagésime [ims.] Büyük Perhiz'in birinci Pazar gününden üç hafta evvelki Pazar günü.

Septuor [imz.] Yedi kişi tarafından veya yedi çalgı ile icra olunan âhenk.

Septuple [s.] Yedi kat, müsebba'. = [imz.] Bir şeyin yedi misli.

Septupler [ft.] Yedi kat etmek, yedi ile darp etmek.

Sépulcral,e [s.] Mezara veya cenaze ve meyyite müteallik. || **Voix** – **e** Yeraltından çıkar gibi görünen boğuk ve derin ses. || **Lampe** – **e** Bir mezarın yanında ikad olunan lamba. || **Colonne** – **e** Mezar sütunu, mezar taşı. || **Statue** – **e** Mezarın üstünde rekz edilen heykel.

Sépulcre [imz.] Mezar, kabir, merkad, türbe. (Yalnız kütüb-i mukaddese lisanında müsta'meldir;) **Le saint** – Kudüs'te Hazret-i İsa'nın merkadi, Kenîsetü'l-kıyâme.

Sépulture [ims.] Kabristan, mezarlık, makbere, medfen. ◆ Defin. ◆ Cenaze resm ve alayı. || (mec.) Ölüm, vefat, hitam-ı hayat. || (hk.) **Violation de** – Medfene taarruz.

Séquanais,e [i. - s.] Fransa'nın eski bir kavmi efradından veya bu kavme mensup ve müteallik olan.

Séquanien [s.] **Étage** – (arz.) Tabaka-i sekaniye.

Séquelle [ims.] Bir tarafa mensup veya birinin menâfi-i zâtiyesine hâdim olan adamlar güruh ve kafilesi, kafadar.

Séquence [ims.] Ekalli üç adedinde olarak bir renkte oyun kâğıdı sırası.

Séquestration [ims.] Haciz, sikostro. ◆ Zapt, tevkif. || (hk.) – **de personnes** Tevkif-i eşhas cürmü.

Séquestre [imz.] (hk.) Münâzaun-fihin yed-i adlde hıfzı, haciz; – **judiciaire** Hükmen bir malın yed-i adle tevdii, haczi. || **Gardien** – Yed-i adl-i kazâî, hâdis-i kazâî, hâfiz. || **Mettre une fille en – dans une monastère** Bir kızı bir manastırda hapis ve tevkif etmek. || (t.) Şaziye, şezâyâ.

Séquestrer [ft.] Bir medyunun malını hükûmet marifetiyle tevkif veya emaneten birine terk etmek, yed-i adle tevdî etmek, haciz (sikostro) etmek. ◆ Ayırmak, tefrik etmek, teb'id etmek.

Séquin [imz.] İtalya ve şarkın eski bir altın sikkesi, fındık altını. || – **de Vénus** Yaldız altını.

Sequoia [imz.] Kaliforniya'nın gayet cesim çam ağacı. || – **gigantesque** Kaliforniya'nın yüz metre kadar irtifa kesb eden sökoya ağacı.

Sérail [imz.] (Fârisîden me'huz) Saray.

Seran [imz.] Keten ve keneviri ayıklamaya mahsus tarak, keten ve kenevir tarağı.

Sérançage [imz.] Keten ve keneviri tarak ile ayıklama ameliyatı.

Sérancer [ft.] Keten ve keneviri tarak ile ayıklamak.

Sérancolin [imz.] Pirene dağlarında bulunan bir nevi güzel mermer.

Sérapéum [imz.] (*om*) Eski Mısrîlerin taptıkları Serapis nâm yılana mahsus mabed.

Séraphin [imz.] (İbraniceden me'huz) Melâike-i mükerremenin bir sınıfı, İsrafiliyûn.

Séraphique [s.] Melâike-i mükerremenin İsrafiliyûn sınıfına müteallik, İsrafilî.

Sérasquier yahut **Séraskier** [imz.] (Fârisîden me'huz) Serasker.

Serdeau [imz.] Eski Fransa hükümdarlarının sofracısı. ◆ Büyük bir sofradan kalkan yemeklerin konulduğu veya satıldığı mahal.

Serein [imz.] Yaz mevsiminde akşam üzeri düşen ince yağmur gibi çiy.

Serein,e [s.] Açık, mülayim, bulutsuz, berrak (hava ve gökyüzü). || (mec.) Sakin, rahat, âsûde. ◆ Bahtiyar, mesut, ferhunde. || **Goulte** – (t.) Göz damarının büzülmesinden ileri gelen amâ, kara su, kümne.

Sérénade [ims.] Gece vakti birine hürmeten hânesi önünde icra olunan âhenk.

Sérénader [fl.] Gece vakti birine hürmeten hânesi önünde icra-yı âhenk etmek.

Sérénissime [h.] Hükümdar hanedanına mensup bazı prenslere verilen unvandır; **Altesse** – Bilfiil hükümdar olmayan hanedan-ı kralî veya imparatorî âzâsından olan prenslere verilen lakab-ı resmîdir.

Sérénité [ims.] Havanın veya gökyüzünün açıklığı ve sükûnet ve tatlılığı. || (mec.) Sükûnet, rahat, mesudiyet.

Séreux,se [s.] (t.) Sulu, su nevinden, açık, maslî; **Membranes – ses** Ağşiye-i masliye.

Serf,ve [ı.] (*f* okunur) Avrupa'ca Kurun-ı Vustâ'da arazinin mülkü hükmünde olup çiftliklerle beraber alınıp satılan çiftçi, memlûk, demirbaş köle.

Serfouette [ims.] Tırmık, bostancı beli.

Serfouir [ft.] Tırmıklamak, bostancı beli ile bellemek.

Serfouissage [imz.] Tırmıklama, bostancı beli ile belleme.

Serge [ims.] Yünden mensuc kumaş, suf [sof], şayak.

Sergent [imz.] Sıra çavuşu. ◆ Muhzır, kavas, serheng. || – **major** Başçavuş. || – **de ville** Belediye çavuşu. || (Marangozlukta) Yapıştırılacak tahtaları sıkıştırmaya mahsus mengene, doğramacı mengenesi.

Serger yahut **Sergier** [imz.] Şayak ve suf [sof] imal eden sanatkâr ve satan tacir, sufçu, şayakçı.

Sergerie [ims.] Şayak ve suf [sof] imal ve füruhtu, sufçuluk, şayakçılık. ◆ Suf [sof] ve şayak fabrikası.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sergette [ims.] Gayet hafif ve ince suf [sof].

Sériaire [s.] Sıraya müteallik, sıraya dair, sıralı.

Sérial,e [s.] Sıraya dair, sıralı; **Disposition** – **e** Sıralı tertip.

Sériation [ims.] Sıralama, tasfif.

Séricicole [s.] İpek böceği yetiştirilmesine müteallik. ◆ İpek böceği yetiştirmek sanatıyla meşgul, böcekçi. ‖ **L'art** – İpek böceği yetiştirmek fen ve usulü; **Concours** – İpek böceği ve koza müsabakası. ‖ **Production** – Koza mahsulü. ‖ **Station** – Merkez-i harirî. ‖ **Institut** – Harir dârü't-talimi.

Séricicullture [ims.] İpek böcekçiliği, kozacılık.

Séricigène [s.] İpek husule getiren, ipek yapan (böcek).

Série [ims.] Sıra, saf, silsile, dizi, tertip. ◆ Takım, sınıf, bölük. ‖ (r.) Bir nispette büyüyerek veya küçülerek giden rakamlar sırası, zincir, silsile; – **convergente** Silsile-i müteka-ribe; – **divergente** Silsile-i mütebâide; – **glaciaire** Silsile-i müncemide.

Sérier [ft.] Sıralamak, tasfif etmek, sıra ile tertip etmek.

Sérieusement [h.] Ciddi bir suretle, cidden, ehemmiyetle. ◆ Hakkıyla, sağlam surette. ◆ Temkin ve vakarla, vakurâne.

Sérieux,se [s.] Ciddi, ehemmiyetli. ◆ Ağır, temkinli ve vakarlı, vakur. ◆ Ağır, vahim. = [imz.] Vakar, ağırlık, temkin.

Serin,e [i.] Kanarya kuşu. ‖ (mec.) Sade-dil, ahmak.

Seriner [ft.] Bir kanarya veya diğer kuşu ona mahsus bir küçük armonikle bir hava çalmaya alıştırmak. ‖ (mec.) Bir şeyi ezberletmek için tekrar ale't-tekrar söylemek.

Serinette [ims.] Kanarya vesâir kuşları bir hava çalmaya alıştırmaya mahsus küçük armonik, kanarya çalgısı.

Seringa [imz.] Yabani yasemin.

Seringue [ims.] Şırınga, ihtikan, hukne.

Seringuer [ft.] Şırınga veya ihtikan etmek.

Seringuement [imz.] Şırınga etme, ihtikan etme.

Sériole [ims.] İstavrit azmanı.

Serment [imz.] Yemin, kasem, and. ◆ Resmen ve alenen vaat ve taahhüt. ‖ **Violation de** – Nakz-ı yemin. ‖ **Prêter** – Yemin etmek, tahlif olunmak. ‖ – **politique** Memurînin resm-i tahlifi. ‖ – **décisoire** Fasl ve hasm eden yemin, yemin-i hâsim. ‖ – **d'ivrogne** İtimat ve itibara gayr-ı şâyan yemin.

Sermon [imz.] Mabedde vaaz ve nasihat yerine îrad olunmaya mahsus nutuk, mev'ize. ‖ (mec.) Uzun bıktırıcı söz.

Sermonnaire [s.] Mev'izeye müteallik. = [imz.] Mev'ize mecmuası.

Sermonner [ft.] Münasebetsiz yere uzun uzadıya söz söyleyip usanç vermek.

Sermonneur,se [i.] Münasebetsiz yere uzun uzadıya söz söyleyip usanç veren adam.

Sérosité [ims.] Kan ve süt vesâirenin en sulu kısmı, masl, madde-i masliye.

Sérothérapie yahut:

Sérumthérapie [ims.] (t.) Tedavi-bi'l-masl, dem-i safî ile, serum ile tedavi.

Sérotine [ims.] (hyv.) Şeytan kuşu denilen yarasa. ‖ (t.) – **caduque** Gışâ-yı sâkıt.

Serpe [ims.] Bağ ve ağaçları budamaya mahsus bağcı bıçağı. ‖ **Fait à la** – Kaba surette yapılmış, fena yapılmış. ‖ (hyv.) Karagöz balığının ufak nevi, sarpa balığı.

Serpent [imz.] Yılan, hayye, ef'î, mâr. ‖ – **s vermiformes** Ef'iye-i dûdiyü'ş-şekl fasîlesi. ‖ – **à sonnettes** Çığraklı [çıngıraklı] yılan. ‖ (ms.) Yılankavî bir nevi boru.

Serpentaire [imz.] (nb.) Yılan yastığı, luf-ı su'banî. = [imz.] Küre-i semânın nısf-ı şimalîsinde bulunan bir cümle-i kevkebiye, hayye.

Serpente [ims.] İnce ve şeffaf bir nevi kâğıt ki vaktiyle bir yılan resmini hâvi idi.

Serpenteau [imz.] Yılan yavrusu. ◆ Havada yılan gibi dolaşarak suud eden fişek, dilli fişek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Serpenter [fl.] Yılan gibi dolaşarak yürümek veya uzanmak veya akmak, sürtünerek yürümek.

Serpentiforme [s.] Yılan şeklinde.

Serpentin [imz.] (k.) İmbiğin soğuk su ile memlû bir kabın içinden dolaşarak geçen borusu, mibred.

Serpentin,e [s.] Yılana müteallik yahut müşâbih. || **Ligne** – **e** Yılan gibi dolaşarak uzanan hat. || **Marbre** – Yeşil zeminli ve kırmızı ve beyaz benekli somaki taşı. || (k.) Mibred, enbûbe-i münhaniye.

Serpentine [ims.] Koyu yeşil ve bazen kırmızı benekli somaki taşı. ◆ Fasîle-i difliyeden vaktiyle dâfi'-i hummâ gibi müsta'mel bir nevi nebat, çiyancık, haşeb-i su'ban.

Serpentineux,se [s.] (arz.) **Roche** – **se** Suhur-ı münhaniye.

Serpette [ims.] Küçük bağcı bıçağı, budama bıçağı, küçük dehre/dahre.

Serpigineux,se [s.] (t.) Bedenin üzerinde tebdil-i mekân ederek yürür gibi görünen bazı tuzlu balgam vesâireye ıtlak olunur, su'banî.

Serpillière [ims.] Kaba bez, kanaviçe. ◆ Dükkân tentesi.

Serpolet [imz.] Yabani kekik otu, sa'ter-i berrî.

Serpulaire [imz.] (hyv.) Müdevverü'l-adud fasîlesinden bir nevi müstehâse.

Serpule [ims.] (hyv.) Hâmil-i veber fırkasından deniz sülinesi.

Serre [ims.] Kışın soğuktan muhafazası lazım gelen nebatatın hıfzına mahsus camla kaplı ve soba ile ısınır mahal, soba, tavhâne, germhâne.

Serre [ims.] Yırtıcı kuş pençesi ve tırnakları. ◆ Sıkma, sıkıştırma, tazyik, tazyik makinesi. || (bhr.) Ana bağı. || – **de rapport en cornière** Köşebent ana bağı. || – **de bouchain** Karın ana bağı. || – **de renfort de cale** İstralya ana bağı. || – **gouttière** İç yalı kütüğü.

Serré,e [s.] **Style** – Pek mûcez ve kısa tabirli ibare. || **Homme** – Eli sıkı, pek az sarf eder mümsik adam. || **Avoir le cœur** – Mahzun ve muzdaribü'l-bâl olmak. = [h.] **Jouer** – Âkilâne oynamak.

Serre-file [imz.] Top olarak yürüyen bir piyade veya yarım süvari bölüğünün arkasından giden zâbitan sırası. ◆ Bir donanma veya filonun en arkasında bulunan gemi. (cm.: des *serre-files*.)

Serre-frein [imz.] Demiryol katarlarında icabında makineyi sıkıp vagonları durdurmaya memur adam, frenci. (cm.: des *serre-freins*.)

Serrement [imz.] Sıkma; – **de mains** El sıkma, musâfaha; – **de cœur** Gönül darlığı, ızdırap ve kasvet-i kalp, teessür, heyecan-ı kalp. || (as.) Yanaşma: – **de colonnes** Kolların yanaşması.

Serrément [s.] Fevkalâde idare ile, sıkı sıkıya.

Serre-nez [imz.] Beygirleri zapt için burunlarını sıkmaya mahsus alet, yavaşa, burunsalık.

Serre-papier [imz.] Evrak vaz' ve hıfzına mahsus müteaddid gözlü dolap veya çekmece. ◆ Kâğıtların uçmaması için üzerlerine konulmaya mahsus billur ve tunç vesâireden mamul mühre gibi yazıhâne süsü. (cm.: des *serre-papiers*.)

Serrer [ft.] Sıkmak, tazyik etmek, sıkıştırmak. ◆ Sıkı tutmak. ◆ Sıklaştırmak. ◆ Toplamak, hıfzetmek, muhafaza etmek. || (as.) Yanaştırmak. || – **les distances** Kol yanaştırmak. || – **les intervalles** Aralıkları yanaştırmak. || – **les nœuds de l'amitié** Revâbıt-ı dostâneyi daha ziyade takviye etmek. || – **les nœuds de l'hymen** İzdivaç etmek. || – **une place** Harpte bir mevkiyi tazyik etmek, bir mevkiyi muhasara edip kat'-ı muhaberat etmek. || – **de près** Yetişmek üzere olmak. || – **le cœur** Pek çok hüzün ve keder ve teessürü mûcip olmak. || – **son style** Muhtasar yazmak. || – **son jeu** Âkilâne oynamak. || **Se** – Kendini sıkmak, kendini tazyik etmek, tazyik-i nefs etmek. ◆ Sıkılmak, sıkışmak, tazyik olunmak. ◆ Kapanmak. ◆ Müteessir olmak, mahzun ve mükedder olmak.

Serre-tête [imz.] Başa bağlanan şey, baş bağı. (cm.: des *serre-tête*.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Serrure [ims.] Kilit, kufl. ‖ – **à canon** Borulu kilit. ‖ – **à gorge** Yaylı kilit. ‖ – **à pêne dormant** Çarpmalı kilit. ‖ – **à ressort** Zemberekli kilit. ‖ – **à entailler** Gömme kilit. ‖ – **à pompe** Tulumbalı kilit.

Serrurerie [ims.] Çilingirlik. ◆ Çilingir mamulatı.

Serrurier [imz.] Çilingir, kaffal.

Sertir [ft.] Yüzüğe taş takmak, yüzük taşı mıhlamak.

Sertisseur [imz.] Yüzüklere taş takan sanatkâr, mıhlayıcı.

Sertissure [ims.] Yüzüğe taş mıhlama, takma. ◆ Taş evi veya kaşı.

Sérum [imz.] (*rome*) Pıhtılanan kan ve sütten ayrılan su, dem-i safî, masl, serum.

Servage [imz.] Avrupalılarca Kurun-ı Vustâ'da ashab-ı emlâk tarafından arazi ile beraber alınıp satılan ve bir şeye mâlik olmayan çiftçilerin hâli, demirbaş kölelik, istirkak.

Serval [imz.] (tt.) Hirre fırkasından Amerikanın yabani kedisi. (cm.: des *servals*.)

Servant [smz.] **Frère** – Manastırın hizmet-i şâkkasında müstahdem rahip. ‖ **Gentilhomme** – Avrupa'da vaktiyle hükümdarın sofrasında hizmet eden zâdegânın beheri. ‖ – **d'amour** Âşık. = [imz.] (as.) Topçu neferi.

Servante [ims.] Hizmetçi kadın, besleme; **Votre** – (Makam-ı ta'zimde) Cariyeniz. ◆ Fedakâr kadın. ◆ Taam salonunda ufak tefek vaz'ına mahsus küçük masa.

Serviabilité [ims.] Hizmet ve iyilik etmeyi sevme, hayırhahlık.

Serviable [s.] Bir hizmet ve iyilik etmeyi sever (adam), hayırhah.

Serviablement [zr.] Hizmet ve iyilik etmeyi sevmek suretiyle, hayırhahlık ile, hayırhahâne.

Service [ims.] Hizmet, iş. ◆ Memuriyet, hizmet. ◆ Askerlik, hizmet-i askeriye. ◆ Nakil, tebliğ. ◆ İyilik, mürüvvet, himmet. ◆ Kullanılma, kullanma, isti'mal, istihdam. ◆ Sofranın tabak ve peşkir takımları. ◆ Sofrada her bir adam için hazırlanan takım. ◆ İbadet, namaz. ‖ **Être en** – Hizmette bulunmak. ◆ Hizmetçi olmak. ‖ **Je suis à votre** – Emrinize muntazırım. ‖ – **administratif** İdare-i mülkiye, hıdemat-ı mülkiye. ‖ – **s publics** Hıdemat-ı devlet, hıdemat-ı umumiye. ‖ – **médical** Hıdemat-ı tıbbiye. ‖ – **postal** Posta muamelatı. ‖ **État de** – Terceme-i hâl varakası. ‖ – **des chemins de fer** Demiryol muamelatı. ‖ **Interruption du** – Âmed ü şüdün tatili, muamelatın tatili, tatil-i âmed ü şüd, tatil-i muamelat. ‖ – **régulier** Muayyen sefer, munkatı' seyr ü sefer. ‖ – **des intérêts** Faizlerin tesviyesi. ‖ – **de la dette** Düyun-ı umumiyenin idare ve tesviyesi. ‖ – **actif** Askerlikte hizmet-i muvazzafa. = [imz. - cm.] Masârif: – **s de chaque jour** Her günkü masârif, masârif-i yevmiye.

Serviette [ims.] Peşkir, havlu.

Servile [s.] Köle ve hizmetçilere müteallik veya şâyeste olan. ‖ (mec.) Alçak, denî, süflî. ◆ Aslından hiç ayrılmayan (tercüme ve meşk vesâire).

Servilement [h.] Alçakça, denâetkârâne, süflîce. ◆ Aslından hiç ayrılmayarak, tıpkı tıpkına (tercüme veya meşk etmek).

Servilisme [imz.] Kulluk, kölelik.

Servilité [ims.] Kulluğa, köleliğe olan meyil ve istidat.

Servir [ft.] Hizmet etmek, işlemek. ◆ Hizmetçilik etmek, uşak olmak. ◆ Birinin eşya ve malzemesini tedarik edip vermek ve satmak. ◆ (Yemeği) Sofraya veya birinin önüne koymak. ◆ İyilik ve muâvenet etmek. ◆ İtaat etmek, inkıyad etmek. ◆ Yaranmak. ◆ Kullanmak, işletmek. ‖ – **une dame** Bir kadına hizmet-i âşıkanede bulunmak. ‖ **Pour** – **de base** Esas olmak üzere. ‖ – **Dieu** İbadet etmek, namaz kılmak. ‖ – **la messe** İcra-yı âyinde papaza yardım etmek. ‖ – **l'État** Devlet memuriyetinde veya hizmet-i askeriyede bulunmak. = [fl.] Hizmet-i askeriyede bulunmak. ◆ Yaramak. ◆ Yerini tutmak, hükmünde olmak. ◆ Kullanılmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

|| Se – Kullanmak. ◆ Kendi hizmetini kendi görmek. ◆ Yemek almak.

Serviteur [imz.] Hizmetçi, hizmetkâr, uşak. ◆ Hâdim. ◆ Bir kadın hakkında izhar-ı aşk eden kimse, âşık. || – de Dieu Zâhid. || – d'État Memur. || Votre – (Makam-ı ta'zimde) Bendeniz, kulunuz. || Votre humble – Çâker-i kemîneleri.

Servitude [ims.] Kulluk, kölelik, rıkkıyet. ◆ Râm olma, inkıyad. ◆ Teklif, vergi, cizye. || (hk.) Külfet: – apparente Külfet-i zâhire; – continue Külfet-i istimrâriye; – discontinue Külfet-i gayr-ı müstemirre.

Ses [s.] (Mâlikiyet beyan eden zamir-i muttasılın müzekker ve müennes için müşterek cem'-i gaibidir.) Onunkiler, -leri: – amis Dostları; – affaires İşleri. (Müfredi: *sa* ve *son*.)

Sésame [imz.] Susam, simsim.

Sésamées [ims. - cm.] Simsimiye kabilesi.

Séséli [imz.] (nb.) Fasîle-i sayvâniyeden bir nevi nebat, horoz gözü, encüdan-ı Rumî, [?].

Sesqui [s.] (k.) Yek-nîm:[112] – chlorure de fer Kibritiyet-i [113]yek-nîm-i hadid.

Sesquialtère [s.] Biri diğerinin bir buçuk nispetinde olan iki kemiyete ıtlak olunur.

Sessile [s.] (nb.) Sap ve kuyruğu olmayan (çiçek veya meyve), adîmü'z-zeneb. || Feuilles – s Evrak-ı adîmetü'z-zeneb.

Session [ims.] Meclisin müddet-i müzakeratı, devre-i müzakerat. ◆ Müzakere.

Sesterce [imz.] Eski Romalıların bir nevi gümüş sikkesi.

Sétacé,e [s.] (nb.) İpeğe müşâbih olan, harirî: Feuille – e Varak-ı harirî.

Sétipère [s.] (tt.) Hâmil-i harir.

Sétiforme [s.] (tt.) Haririyü'ş-şekl.

Sétir [imz.] Eski bir nevi ölçek.

Séton [imz.] Kaytan yakısı, fitil yakı, hazm.

Seuil [imz.] Eşik, atebe, âsitan. ◆ Başlangıç, bidâyet. ◆ Hitam, nihayet. || (bhr.) – d'écluse ou de bassin Havuz kapağı yatağı.

Seul,e [s.] Yalnız, münferit, tenha, tek. ◆ Ancak, yalnız. ◆ Vâhid, bir, şeriksiz. ◆ Sade, mücerret.

Seulement [h.] Ancak, yalnız, şu kadar. ◆ Bile. || Non – Şöyle dursun, -den başka, yalnız değil.

Seulet,te [s.] Yalnızcak, yapayalnız.

Sève [ims.] Nebatatın içinde cevelân edip onları besleyen ve neşvünemâ ettiren mâyi, usâre-i nebat, öz, nusg; – ascendante Nusg-ı sâid; – descendante Nusg-ı hâbıt.

Sévère [s.] Pek sıkı. ◆ Sert, şiddetli, keskin. ◆ Sertlik ve şiddete delâlet eden, hiddet-âmiz. || Muhafaza-i namus hususunda şiddetli. ◆ Hutut-ı vechiyesi muntazam. ◆ Süssüz, düz ve sade.

Sévèrement [h.] Şiddetle, sertlikle, şedîden.

Sévérité [ims.] Şiddet, sertlik.

Seveux,se [s.] Özlü.

Sévices [imz. - cm.] (hk.) Muamele-i şiddet, sû-i muamele.

Sevir [fl.] Şiddetle muamele etmek, unf ve şiddet göstermek. ◆ Şiddetle hissolunmak, şiddetle hükmünü icra etmek.

Sevrage [imz.] Çocuğun memeden kesilmesi ve bunun vakti, fitâme.

Sevrer [ft.] (Çocuğu) Memeden kesmek, fatm etmek. || (mec.) Mahrum bırakmak, sevdiği bir şeyden vazgeçirmek. || Se – Keff-i yed etmek, istinkâf etmek.

Sèvres [imz.] Fransa'nın bu isimle müsemmâ şehrinde yapılan bir nevi fağfuri mamulatı.

Sevreuse [ims.] Çocukları memeden kesmek ilmini bilen ve bu sanatı icra eden kadın.

Sexagénaire [i. - s.] Altmış yaşında.

Sexagésimal,e [s.] Altmış adedine mensup ve müteallik. ◆ Altmışa münkasim. || Division – e Altmışa münkasim olan taksimat.

112 Orijinal metinde dizgi hatası: يكتيم şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında يكنيم olması gerektiği anlaşılmaktadır.

113 Bkz. bir önceki dipnot.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sexagésime [ims.] Büyük Perhiz'in ilk Pazar gününden on beş gün evvel olan Pazar günü.

Sex-digitaire [i. - s.] El veya ayağı altı parmaklı adam, altı parmak.

Sex-digital,e [s.] Altı parmaklı (el veya ayak).

Sexe [imz.] Erkek yahut dişi olmak itibariyle insan ve hayvanın cinsi, cinsiyet. || **Le beau** – Kadınlar, tâife-i nisâ. || – **mâle** Erkek cinsi, zükûriyet. || – **femelle** Dişi cinsi, dişilik, inas.

Sexennal,e [s.] Altı ayda bir vâki olan.

Sexennalité [ims.] Altı ayda bir vuku bulma, altı aylık devre.

Sextant [imz.] (hy.) Dairenin südüsünden yani altmış dereceden ibaret müneccim aleti, südüs-i daire, sekstant. || **Limbe du** – Sekstant kavsi. || **Index du** – Sekstant taksimatı. || **Vis de pression du** – Sekstantın tazyik vidası.

Sexte [ims.] Alafranga saat altıda yani öğlen vakti okunan dua.

Sextidi [imz.] Fransa hükûmeti takviminin on günden ibaret olan haftasının (ve daha doğrusu aşeresinin) altıncı günü.

Sextil,e [s.] (hy.) **Distance** – **e** İki cirm-i semâvî arasındaki altmış derecelik mesafe. || **Aspect** – Tesdis.

Sexto [h.] Sâdisen.

Sextuor [imz.] Altı kişi veya çalgı ile icra olunan âhenk.

Sextuple [s.] Altı kat, müseddes. = [imz.] Bir şeyin altı misli.

Sextupler [ft.] Altı kat etmek, altı ile darp etmek.

Sexualisme[114] [imz.] Cinsiyet.

Sexuel,le [s.] Hayvanat veya nebatatın cinsine yani tezkir ve te'nise mensup ve müteallik, cinsî, tenasülî; **Organes** – **s** Âzâ-yı tenasüliye. || (nb.) **Système** – Nazariye-i cinsiye. || **Méthode** – **de Linne** Meşhur Line'nin kaide-i tenasüliyesi.

Seyant,e [s.] Yakışır, münasip, cesban.

Sforgando [imz.] (ms.) Musiki notasında teşdid işareti.

Shako yahut **Schako** [imz.] Asker şapkası.

Shama [imz.] Hindistan'a mahsus tuyur-ı muganniyeden kara tavuk.

Shérardie [ims.] (nb.) Fûye fasîlesinden kırlarda bulunan çiçekli ot.

Shérif [imz.] (İngilizceden me'huz) İngiltere'de bir nevi zabıta yahut belediye memuru.

Si [hr.] Şart beyan eder: Eğer, ise, olduğu hâlde veya takdirde: **Il viendra** – **il peut** Gelebilir ise, gelebildiği takdirde gelecektir. ◆ Şüphe ve tereddütle beraber masdariyet beyan eder: **Je ne sais** – **il pourra** Bilmem yapabilecek mi, yapıp yapamayacağını bilmem. ◆ Müsebbibe dâhil olur: – **je fais cela c'est que j'en ai le droit** Bunu yapıyorsam yapmaya hakkım olduğu için yapıyorum. || – **bien que** Bir suretle ki, öyle ki, bir derecede ki. || – **ce n'est que** Meğer ki. = [imz.] Şart, taallül: **Je n'aime pas les** – **et les mais** Taallülat ve şerâiti sevmem.

Si [h.] Öyle, o kadar: **Il est** – **grand que** O kadar, (öyle) büyüktür ki: **Ne courez pas** – **fort** O kadar çok koşmayın. ◆ Her ne kadar: – **fort qu'il soit** Her ne kadar kuvvetli olsa. || **Ou** – Veyahut. || – **tout est que** Eğer sahih ise ki. || – **ce n'était** Olmasa idi.

Si Evet: **Vous dites non mais moi je dis** – Siz yok diyorsunuz ama ben evet diyorum. (Daima nefy-i istifham ile vuku bulan sualin cevabında îrad edilir.) **Vous ne lui avez pas dit ça? Si je le lui ai dis.** Bunu ona söylemediniz mi? Evet söyledim.

Si [imz.] Nota asvat ve işaret-i esasiyesinin yedincisi, segâh, si. || – **dièse** Si-diyez, bûselik. || – **bémol** si-bemol, sünbüle.

Siagonagre [ims.] (t.) Resye-i mafsal-ı fekkî, müshil-i rîk.

Sialadénite [ims.] (t.) İltihab-ı guded-i luâbiye.

114 Orijinal metinde Sexulisme şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sialagogue [imz. - s.] (t.) Salyaları akıtan ilaç, müdirrü'l-luab.

Sialisme [imz.] (t.) Salyaların çokluğu, kesretü'l-luab.

Sialologie [ims.] (t.) Mebhasü'l-luab.

Sialorrhée [ims.] (t.) Seyelân-ı luab.

Siam [imz.] Bir nevi çelik çomak oyunu.

Siamois,e [i. - s.] Hind-i Çînî'nin Siyam memleketi ahalisinden veya memleket-i mezkûreye mensup ve müteallik olan.

Siamoise [ims.] An-aslin Siyam'dan gelmiş bir nevi pamuk kumaş.

Sibérien,ne [i. - s.] Asya'nın cihet-i şimaliyesinde olan Sibirya memâliki ahalisinden veya aktar-ı mezkûreye mensup ve müteallik olan.

Sibilant,e [s.] (t.) Islık çalar gibi bir ses çıkaran, safirî.

Sibilation [ims.] Islık çalar gibi bir ses çıkarma, safir, safr.

Sibylle [ims.] Ezmine-i kadîmede icra-yı kehanet eden kadın, kâhine. || (mec.) İlim ve akıl ve tedbir satan ihtiyar kadın, kâhine. ◆ Evlenmemiş ihtiyar kız.

Sibyllins [smz. - cm.] Ezmine-i kadîmede icra-yı kehanet eden kadınlara müteallik; **Livres** – Roma'nın ahvâl-i müstakbelesi hakkında [bu] kadınlardan birinin ezyacı: **Oracles** – Bu kadınların keşfiyatı.

Sicaire [imz.] Ücretle icra-yı habâset eden cani.

Siccatif,ve [i. - s.] Kurutucu, müceffif. || **Huile** – **ve** Karıştırıldığı boyaları çabuk kurutmak hassasını hâiz yağ.

Siccité [ims.] (ht.) Kuruluk, cefâfet.

Sicilien,ne [i. - s.] Sicilya cezîresi ahalisinden veya bu cezîreye mensup ve müteallik olan. = [ims.] An-aslin Sicilyalılara mahsus bir nevi raks ve onunla çalınan hava.

Sicle [imz.] İbranilerin eski bir nevi sikke ve ölçüsü.

Sida [imz.] (nb.) Beyaz hatmi.

Sidéral,e [s.] Necmî, kevkebî. || **Jour** – Bir necmin küre-i arzın etrafında bir devr-i sûrî icrası müddeti ki yirmi dört saatten biraz eksiktir, yevm-i kevkebî. (Zıddı: *Jour solaire;* yevm-i şemsî.) || **Année** – Küre-i arzın güneşin etrafında devr-i senevîsini icra edip de tekrar bir necmin hizasına gelinceye kadar geçen müddet, sene-i kevkebiye. (Zıddı: *Année tropicale*; sene-i muntafiye. || **Révolution – e de la lune** Kamerin nücuma nispeten devri, kamerin devr-i necmîsi. || **Astronomie – e** İlm-i kevâkib-i sâbite. || **Heure – e** Saat-i necmî.

Sidération [ims.] (t.) Sa'ka.

Sidérodendron [imz.] (nb.) Martinik adasına mahsus timür ağacı.

Sidérographie [ims.] Çeliğin üzerine hakkâklık.

Sidérolithique [s.] (arz.) Demir parçalarını hâvi kayalar bulunan (tabaka-i arziye).

Sidéroscope [imz.] (ht.) Mıknatısların keyfiyatını tetkik ve tetebbua mahsus alet, hadid-bîn.

Sidérostat [imz.] Nücumun ziyasını tayine mahsus alet, nâkil-i ziya-ı kevkeb.

Siderurgie [ims.] Demir imali, demircilik.

Siderurgique [s.] Demir imaline mahsus, demircilik sanatına mahsus.

Siècle [imz.] Yüz sene müddeti, mie, karn. ◆ İçinde bulunulan zaman, asır, dehr, devir. || **Les – s à venir** A'sar-ı müstakbele, ahlaf. || (mec.) Pek çok zaman, ezmine-i medîde. || **– d'or** Asr-ı mes'ud. || **– de fer** Muharebat asrı.

Sied (mr. Seoir.)

Siège [imz.] İskemle. ◆ Makam, kürsü, post. ◆ Sandalî. ◆ Mevki, merkez. ◆ Arabanın önündeki arabacı yeri. ◆ Mahkemede hâkimin oturduğu makam-ı mahsus. ◆ Makarr-ı hükûmet. ◆ Merkez. || **– social** Merkez-i şirket, bir şirketin merkez idaresi. || **Le saint** – Papalık makamı. || **– épiscopal** Piskoposluk makamı ve bir piskoposun daire-i hükûmet-i rûhâniyesi. || **État de** – İdare-i

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

örfiye. || Proclamer l'état de – İdare-i örfiye ilan etmek. || Le – de la pensée Beyin. || Le – d'une maladie Bir hastalığın bulunduğu mevki, merkez-i illet. ◆ Muhasara: Mettre le – Muhasaraya almak, muhasara etmek. || Lever le – Muhasarayı kaldırmak, ve (mec.) kaçmak, gitmek. || Bain de – Oturak yerinin banyosu, istihmamü'l-mak'ad. || Pièces de – Muhasara topları.

Siéger [fl.] Merkez ve makar ittihaz etmek; La cour de cassation siège à Constantinople Mahkeme-i temyizin merkez ve makarı İstanbul'dur. ◆ Bir mecliste hasbe'l-memuriye bulunmak. ◆ Hâkim sıfatıyla bulunmak. ◆ Papalık veya piskoposluk makamında durmak.

Sien,ne (le, la) [s.] (Mâlikiyet beyan eden zamir-i munfasılın müfred gaibidir.) Onunki, kendisininki. = [imz.] Kendi malı veya sa'y ve emeği. || Mettre du – dans une affaire Bir işe sa'y ve emek ile muâvenet etmek. || Mettre du – Bir hikâyeye kendi tarafından birtakım tafsilat zammıyla ilave etmek. || Mettre – à un texte Bir kitabın yahut diğer bir şeyin aslına kendi tarafından ilaveler yapmak. = [imz. - cm.] Akraba ve taallukat. || (Cenab-ı Hakk'a râci olduğu vakit) Sulehâ, ubbad-ı sâlihîn. = [ims. - cm.] Merak, cinnet, çocukluk.

Sieste [ims.] Yaz günlerinde kuşluk yemeğinden sonra olunan uyku ve istirahat, öğle uykusu.

Sieur [imz.] *Monsieur* unvanının musaggarıdır, efendicik. || (Mahâkim lisanında) Mümâ-ileyh, merkum. ◆ (Makam-ı tahkir ve istihfafta) Herifin biri.

Sifflable [s.] Islıkla tahkir olunmaya şâyan (tiyatro oyunu ya oyuncusu veya muharriri).

Sifflant,e [s.] Telaffuzda bir ıslık sesi veren, sâfir. = [ims. - cm.] Huruf-ı sâfire; *s, j*, harfleri.

Sifflement [imz.] Islık çalma. ◆ Islığa müşâbih ses, fısıltı. || (tt.) Yılan ve emsalinin hışırtısı. || (t.) Safir. ◆ Memnuniyet, adem-i takdir ve tahkir makamında ıslık çalma.

Siffler [fl.] Islık çalmak. ◆ Fısıldamak. = [ft.] Bir tiyatro oyununu yahut oyuncu veya muharririni adem-i takdir ve tahkir makamında ıslık çalmak. || – un oiseau Bir kuşun yanında ıslık çalıp nağme ve havaları öğretmek. || – quelqu'un Bir münasebetle ne diyeceğini bir kimseye öğretmek.

Sifflerie [ims.] Adem-i takdir ve tahkir makamında ıslık çalma.

Sifflet [imz.] Islık, düdük. = [cm.] Bir tiyatro oyun yahut oyuncu veyahut muharririni tahkir ve adem-i takdir makamında çalınan ıslıklar. ◆ Yaldızlı cennet kuşu. || Couper le – Katletmek. || (mec.) Couper le – à Cevaba mecal bırakmamak.

Siffleur,se [i.] Islık çalan bazı maymunlar.

Sigillaire [s.] Devletin mührüne mensup ve müteallik. = [imz.] (nb.) Tabakat-ı fahmiyede bulunan damga gibi alâmâtı hâiz ağaç müstehâsesi.

Sigillé,e [s.] (nb.) Mühür damgası gibi bir alâmeti olan, mahtum. || Terre – e Vaktiyle tıpta müsta'mel bulunmuş olan bir nevi kil ki mühürlü pullar suretinde satılırdı, tıyn-ı mahtum.

Sigisbé [imz.] Bir ev sahibesinin teklifsiz ahbabından olup hizmetine şitab eden adam, teklifsiz misafir.

Sigle [imz.] Eski yazılarda bazı kelimelerin yerine yazılan birinci harfleri, rumuz.

Sigmoïde [s.] (tşr.) Huruf-ı Yunaniyeden Σ şeklinde olan, sigmavî, sinî.

Signal [imz.] İşaret. || (mec.) Nişâne, alâmet. || İş'ar: Au premier – İlk iş'ar vukuunda. ◆ İşaret bayrağı. || – de reconnaissance Nefer işareti. || – à bras El ve kol işareti. || – de nuit Gece yakılan işaret ateşleri. || – de détresse, d'alarme Tehlike işareti, istimdad işareti. || – numérique Hurufat ve erkam işareti. || Pavillon de – İşaret flaması. || Amener un – Bir işareti aşağı almak. || Faire des – aux İşaret çekmek. || Hisser un – İşaret kaldırmak, çekmek. || Code des signaux İşaret defteri veyahut kitabı. || Code international

des signaux İşârat-ı beyne'l-milel kitabı. || – de rappel Ricat işareti. || – de raliement Yeniden bir nizam-ı harp alma işareti.

Signalé,e [s.] İşaret ve ima olunmuş. ◆ Şâyan-ı dikkat ve ehemmiyet. ◆ Zâhir, bâhir.

Signalement [imz.] Tanınması arzu olunan bir şahıs veya şeyin tarif ve tavsifi, evsaf, eşkâl, eşkâl-i mahsusa. || – s anthropométriques Bir kimsenin ölçülen eb'ad ve eşkâli.

Signaler [ft.] İşaret etmek, işaretlerle bir şeyi anlatmak. ◆ İhtar ve celb-i dikkat etmek. ◆ Göstermek, izhar etmek. ◆ Beyan ve iş'ar etmek. || Se – Temeyyüz ve tefevvuk etmek, kendini göstermek. ◆ Pek çok cehd etmek.

Signalétique [s.] Eşkâl-i mahsusayı hâiz.

Signataire [i.] Mümzâ, sahib-i imza. || Puissances – s Düvel-i mümziye.

Signature [ims.] İmza. ◆ İmza vaz'ı. ◆ Eski kitapların sayfaları altına yazılan öbür sayfanın ilk kelimesi. || – déniée İnkâr edilen imza.

Signe [imz.] Nişan, alâmet, delil. ◆ İşaret, remiz, ima. ◆ Mucize, keramet. ◆ Ben, hal. || (hy.) – de zodiaque Burc-ı semâ. || Le – de la croix Haç çıkarma, istavroz. = [cm.] Alâmât, âsâr, âyât. || – s manifestes Beyyinat. || En quelques – s Birkaç satırla, muhtasaran.

Signer [ft.] İmzalamak, imza etmek. || – une paix Bir musâlaha ahitnâmesini imzalamak. = [fl.] Vaz'-ı imza etmek. || Vaz' etmek, işaret etmek, işaret hakketmek. || Se – Haç, istavroz çıkarmak.

Signet [imz.] (*sig-né*) Nerede kaldığını kolay bulmak için kitapların şirâzesine bağlı olarak sayfaların arasına konulan kurdele.

Signifiant,e [s.] Mânâlı, müfid. ◆ Mühim.

Significatif,ve [s.] Bir şeye delâlet eden, dâl, mânâlı, manidar: Geste – Manidar bir işaret, manidar bir el veya baş işareti.

Signification [ims.] Mânâ, meal. || (hk.) Tebliğ; – du jugement İlâmın tebliği; – à personne Zâta tebliğ. || – au domicile İkametgâha tebliğ; Frais de – Tebliğ harcı; Recevoir – Tebliği kabul etmek, tebellüğ etmek.

Significativement [zr.] Mânâlı bir surette, manidar bir tarzda.

Signifier [ft.] Delâlet etmek, dâl olmak, mânâsında olmak. ◆ Bildirmek, izhar ve ilan etmek. ◆ Tebliğ etmek.

Sil [imz.] Zaman-ı kadimde boya gibi kullanılan bir nevi kırmızı veya sarı balçık, boya toprağı.

Silence [imz.] Sükût, ses çıkarmayış, samt. ◆ Sükûn ve sükûnet. ◆ Nisyan. || Garder le – İhtiyar-ı sükût etmek. || Souffrir en – Azap ve elem altında olup da şikâyet etmemek. || Passer sous – Sükûtla geçirmek, zikretmemek, kale almamak. || Imposer – Susturmak, iskât etmek. || – de la loi Adem-i sarâhat-i kanuniye. || (ms.) Durak.

Silencieusement [h.] Sükûtla, sessiz sadâsız, sükûnetle, gürültüsüzce, sessizce.

Silencieux,se [s.] Ses çıkarmayan, sükût eden, sâkit. ◆ Az söyler, sükûtî, dembeste. ◆ Sessiz sadâsız ve gürültüsüz (mahal vesâire).

Silène [imz.] Bir nevi maymun. ◆ Bir nevi kelebek.

Silène [ims.] (nb.) Sinek kapan otu.

Siler [imz.] (nb.) Silerine kabilesinden yabani boru çiçeği.

Silésien,ne [i. - s.] Prusya'nın Silezya eyaleti ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan.

Silex [imz.] (*x* okunur) Çakmak taşı. || – corné Boynuz taşı.

Silhouette [ims.] Bir yanı görünecek vaziyette bulunan insan çehresinin gölgesinden alınan resim, gölge gibi resim, muhit-i mer'î. || (as.) Hedef şahıs; Buts – s Eşhas şeklinde hedefler. || à la – Nâ-tamam bir surette, nâkıs bir surette.

Silicate [imz.] (k.) Humz-ı silisyumun bir esasla terekkübünden hâsıl olan milh-i kimyevî, silisit. || – de soude Silisit-i sud.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Silice [imz.] (k. - mad.) Humz-ı silisyum, çakmak taşı, savvan.

Siliceux,se [s.] (k. - mad.) Humz-ı silisyum yani çakmak taşı kabîlinden olan, savvanî.

Silicique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı silisyum.

Silicium [imz.] *(omm)* (k. - mad.) Müvellidü'l-humûza ile bi't-terekküb çakmak taşı teşkil eden bir cism-i basit, silisyum.

Siliciure [ims.] Çakmak taşının maâdin-i muhtelife ile terekkübünden hâsıl ecsam, mürekkebat-ı müsennâiye-i silisyum.

Silicule [ims.] (nb.) Kabuğu iki mısradan ibaret küçük ve yuvarlak kuru tohum, semer-i harnubî.

Siliculeux,se [s.] (nb.) Kabuğu iki mısradan ibaret küçük ve yuvarlak kuru tohumu hâvi, zû-esmar-ı harnubiye.

Silique [ims.] (nb.) Kabuğu iki mısradan ibaret kuru tohum, semer-i harnubî.

Siliqueux,se [s.] (nb.) Kabuğu iki mısradan ibaret kuru tohumu hâvi, zû-esmar-ı harnubiye.

Silis [imz.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah fırkasından minşariyü'l-karn fasîlesinden ateş böceği.

Sillage [imz.] Geminin yürürken suda bıraktığı iz, gemi izi, deniz yarıntısı. ◆ Geminin bir vakt-i muayyende aldığı yol miktarı, gemi yolu.

Sillage [imz.] (hyv.) Müşterekü'l-misbah-ı harşefiyü'l-edme fırkasından Hind denizlerine mahsus hanya balığı.

Sille [imz.] *(si-le)* Eski Yunanîlerin bir nevi manzume-i hicviyesi.

Siller [fl.] (Gemi hakkında) Giderken iz bırakmak, dalgaları yarmak.

Sillet [imz.] Keman misilli çalgıların kiriş ve tellerini kaldırmaya mahsus köprü, keman köprüsü.

Sillomètre [imz.] Geminin seyir ve hareketi derece-i süratini ölçmeye mahsus alet, mizan-ı sürat-i sefine.

Sillométrique [s.] Mizan-ı sürat-i sefineye müteallik.

Sillon [imz.] Saban demirinin tarlada açtığı cetvel, evlek, saban izi. ◆ Nadas. ‖ (tşr.) Telem, mîzab. ‖ (mec.) Eser, iz. = [cm.] Yüzde hâsıl olan buruşukluk çizgileri, esârir. ◆ Tarla, çiftlik, arazi.

Sillonner [ft.] Dolaşmak, kaplamak. ◆ Çizmek, yarmak, evlek açmak. ◆ Buruşturmak. ‖ İz bırakmak, eser terk etmek.

Silo [imz.] Hububatın hıfzına mahsus kuyu, sarpun, kenduc, yeraltı ambarı. ‖ (tşr.) Hufre.

Silphales [imz. - cm.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah fırkasından micenniye kabilesi.

Silure [imz.] Tatlı su yılan balığı.

Silurien,ne [s.] (arz.) Eski kırmızı tebâşir tabakasının altında bulunan tabaka-i araziye, arazi-i silüriye.

Silves [ims - cm.] (mr. Syves.)

Simaba [imz.] (nb.) Simaruba[115] fasîlesinden simaba ağacı.

Simagrée [ims.] Yapma, muvâzaa, sahte fiil ve hareket. = [cm.] Naz, cilve, nazlanma.

Simarouba [imz.] Amerika'nın kabuğu tıpta müsta'mel bir nevi ağacı.

Simarre [ims.] Bazı yerlerde rüesâ-yı hükkâma mahsus bir nevi uzun cübbe, kaftan.

Simbleau [imz.] Doğramacı pergeli. ◆ Dokuma tezgâhı ipleri.

Simien,ne [s.] ve:

Simiesque [s.] Maymuna müteallik veya müşâbih olan, kırdî. ‖ **Langue** – Maymunlara mahsus lisan, lisan-ı kırdî.

Similia Similibus [imz.] (t.) Tedavi-bi'l-misl.

Similaire [s.] Bir soydan, hemcins, mütecânis, müteşâbih, mümâsil.

Similarité [ims.] Bir soydan olma, tecânüs, teşâbüh, mücâneset, temâsül.

Similitude [ims.] Benzeyiş, müşâbehet, mümâsele. ‖ **Centre de** – Merkez-i teşâbüh. ‖ (ed.) Teşbih, mukayese.

• • • • • • • • • • •

115 fr.: simarouba.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Similor [imz.] Bakırla çinkodan mürekkep olarak altın renginde bir nevi maden, tenbak, tombak, hilâlî. (Lisan-ı fende *chrysocale* denilir.)

Simoniaque [s.] Haram malı hâvi. = [imz.] Haram yer adam.

Simonie [ims.] Haram, haksız kazanç. ◆ Mevadd-ı mukaddesenin suistimaliyle olunan kazanç.

Simoun [imz.] (Arabîden me'huz) Afrika'da cenuptan şimale esen sıcak rüzgâr, samyeli, semum.

Simple [s.] Mürekkep olmayan, basit. ◆ Karışık ve müşevveş olmayan, sade. ◆ Ziynetsiz, sade, yalınkat. ◆ Hile ve şeytaneti olmayan, saf, sade-dil, sade-dilâne. ◆ Yalnız, mücerret. ◆ Âdi; – **soldat** Rütbesiz âdi asker, nefer; – **particulier** Âdi ve sıfat-ı resmiyeyi gayr-ı hâiz adam, âhad-ı nâstan, efrad-ı ahaliden. ◆ Bilâ-şart, mutlak. || **Pur et** – Hâliyle, bilâ kayd ü şart. || **C'est tout** – Pek sadedir, pek tabiidir. || **Contravention de** – Kabahat. || (ed.) Sade: **Style** – Üslub-ı sade. || (sr.) **Temps** – Fi'l-i iâne ile teşkil olunmayan ezmine, ezmine-i basîte. = [imz.] Sade-dil ve saf adam. ◆ Nebatat-ı tıbbiye.

Simplement [h.] Sadece, âdeta. ◆ Saf-derûnlukla, sade-dilâne. || (r.) Mebsuten, basiten; – **proportionnel** Mebsuten mütenasip. || **Purement et** – Bilâ-kayd ve bilâ-şart.

Simplesse [ims.] Sade-dillik, saf-derûnluk.

Simplicipèdes [imz. - cm.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah fırkasından âkilü'l-luhum fasîlesinden zü'r-ricl-i basit kabilesi.

Simplet,te [s.] Biraz saf-derûn, sade-dil.

Simplicité [ims.] Sadelik, basitlik. ◆ Ziynetsizlik, sadelik, âdilik. ◆ Sade-dillik, saf-derûnluk.

Simplifiable [s.] Sadeleştirilebilir. || (r.) Kabil-i ihtisar.

Simplificateur [imz.] Sadeleştiren, sade bir hâle vaz' eden.

Simplification [ims.] Sadeleştirme, sadeleşme, sadelik. ◆ Teshil. || (r.) İhtisar; – **des fractions** Küsuratın ihtisarı.

Simplifier [ft.] Sadeleştirmek, kolaylaştırmak. || (r.) İhtisar etmek.

Simulacre [imz.] Suret, resim, put, sanem. ◆ Gölge, zıl, hayal. ◆ Gösteriş, muvâzaa. || (bhr.) Taklit: – **d'un combat naval** Bir muharebe-i bahriye taklidi.

Simulateur,trice Tasni' eden, musanni'. || Temâruz eden.

Simulation [ims.] Yalandan yapma, tasni'. ◆ Muvâzaa. || (t.) – **de maladie** Temâruz.

Simulé,e [s.] Mahsusî, ca'lî, muvâzaalı, muvâzaakârâne.

Simuler [ft.] Yalandan göstermek, eder gibi olmak, ca'lî surette yapmak, muvâzaa etmek.

Simultané,e [s.] Aynı vakitte yapılan veya vâki olan, birlikte hâsıl olan, hem-dem, hemvakit olan. || **Enseignement** – Birkaç şâkirde birden ders vermek ve derslerini sormaktan ibaret olan usul-i tedris.

Simultanéité [ims.] Birkaç şeyin aynı vakitte birlikte vuku veya imal ve husulü, aynı zamanda vuku, muvâkaa.

Simultanément [h.] Aynı vakitte, birlikte, hep beraber, bir zamanda.

Sinapisé,e [s.] Hardallı (ilaç).

Sinapiser [ft.] Hardal karıştırmak.

Sinapisme [imz.] Hardal lapası veya yakısı, zımad-ı hardal.

Sincère [s.] Halis, doğru, hilesiz, sadık, samimi, bî-garazâne.

Sincèrement [h.] Hulus ve doğrulukla, halisâne, sadıkâne, an-samimin.

Sincérité [ims.] Doğruluk, hulus, sıdk u sadakat. ◆ Musâfat.

Sincipital,e [s.] (tşr.) Kafanın tepesine yani kımmetü'r-re'se müteallik, kımmevî.

Sinciput [imz.] (*t* okunur) (tşr.) Kafanın tepesi, kımmetü'r-re's.

TÜBA TÜRK DİLLERİ ARAŞTIRMALARI AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Sindon [imz.] Tiftik yumağı. ◆ Hazret-i İsa'yı sardıkları kefen, kefen-i İsî.

Sinécure [ims.] Çıraklık maaşı. || (mec.) İşi pek az memuriyet.

Sinémurien [s.] (arz.) **Étage** – Tabakat-ı jurasiyeden birinci sinemüriye tabakası.

Sinequa non (Latince tabir) Lazım-ı gayr-ı mufârık, şart-ı gayr-ı münfek: **Le travail est la condition – à laquelle est attaché le bonheur** Sa'y ve amel saadet-i hâlin merbut bulunduğu bir şart-ı gayr-ı münfektir. - Sa'y ve amel saadet-i hâlin lazım-ı gayr-ı mufârıkıdır.

Singe [imz.] Maymun, kırd. || – **s anthropomorphes** İnsaniyü'ş-şekl maymunlar fasîlesi. || (mec.) Hilekâr adam. ◆ Çirkin adam. ◆ Mukallit adam. || **Monnaie de** – Ücretini isteyen bir adamla eğlenme, para yerine istihzâ ve maskaralık etme. || **Adroit comme un** – Gayet mahir adam.

Singer [ft.] Taklit etmek, taklidini yapmak.

Singeresse [sms.] Taklit eden, mukallit.

Singerie [ims.] Yüz ve göz oynatılması. ◆ Ahvâl ve harekât-ı habisâne ve mudhike. ◆ Yapma tavır ve hareket, kuruluş.

Singeur [imz.] Mukallit, maskara.

Singler [ft.] (m.) Kıtaat-ı münhaniye ve muhaddebe ve muka'arayı ölçmek.

Singliots [imz. - cm.] (he.) Mihver-i kebirine müsâvi olan bir iple çizilecek bir kat'-ı nâkısın mahreklerini tersim eden iki uçlarına ıtlak olunur.

Singulariser [ft.] Garip ve tuhaf bir hâle koymak, bambaşka etmek. || **Se** – Garip ve tuhaf bir hâl ve surete girmek, bambaşka olmak, kimseye benzemez bir hâle girmek.

Singularité [ims.] Garâbet, tuhaflık, garip ve bambaşka tavır ve hâl.

Singulier,ère [s.] Garip, tuhaf, bambaşka bir hâl ve surette olan. || **Idées – es** Efkâr-ı garibe. ◆ Nadir, nadide, yektâ, ferid. ◆ Emsalsiz, bî-nazir, fevkalâde. || Münasebetsiz: **Vous êtes bien – de me parler ainsi** Bana böyle söylemekle pek münasebetsiz bir şey yapıyorsunuz, bana böyle söylemeniz pek ziyade münasebetsizliktir. || **Combat** – Tarafeynden birer kişi çıkarak olunan muharebe, mübâreze. ◆ Gemi gemiye muharebe. [imz. - s.] (sr.) Müfred.

Singulièrement [h.] Garip ve bambaşka bir surette, acip ve tuhaf bir surette. ◆ Pek çok, ziyadesiyle. ◆ Bilhassa, suret-i mahsusada, esasen.

Singulteux,se [s.] (t.) Hıçkırıklı, hıçkıra hıçkıra, meâkî: **Respiration – se** Hıçkırıklı teneffüs.

Sinistre [s.] Felaketli, musibetli. ◆ Korkunç, müthiş. = [imz.] Zarar ve ziyan, zayiat, telefat. ◆ Musibet, felaket. || – **maritime** Kaza-yı bahrî. || **Payer le** – Kazazede olan şeyin kıymetini tazmin etmek. || **Évaluer le** – Hasaratı takdir ve tahmin etmek.

Sinistrement [h.] Felaketli bir surette. ◆ Korkunç ve müthiş bir surette.

Sinologue [imz.] Çin lisanını bilen ve tedris eden âlim.

Sinon [hr.] Olmadığı hâlde, aksi takdirinde, veillâ, yoksa, değilse, olamaz ise.

Sinople [imz.] Hanedan armalarındaki yeşil renk. || (mad.) Bir nevi kuvars-ı hadidî.

Sinué,e [s.] (nb.) Kenarları mukavves dişler ile müzeyyen (yaprak), zü'l-fususi'l-müdevvere.

Sinueux,se [s.] Dolaşıklı, dolaşarak uzanan veya akan, muavvec, yivli.

Sinuosité [ims.] Dolaşma, dolaşıklı, i'vicac, yivlilik.

Sinupaléale [s.] (hyv.) **Orthoconques – s** Nâime-i adîmetü'r-re's-i müstakimü'l-kavkaa zü'l-burnus-ı ceybî fırkası.

Sinus [imz.] (s okunur) (he.) Kavsin bir kenarından diğer kenarına müntehî olan nısf-ı kutrun üzerine çekilen hatt-ı amûdî, ceyb; – **frontaux** Cüyub-ı cebhiye; – **verse** Ceyb-i maklub; – **total** Ceyb-i tâm. || (nb. - tşr.) Bir nevi oyukluk, ceyb.

Sinusoïde [imz.] (he.) Şibh-i ceyb.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Siphoïde [s.] Mâyiatı bir şişeden diğerine nakletmeye mahsus eğri boru şeklinde olan, memasiyü'ş-şekl.

Siphon [imz.] Mâyiatı bir şişeden diğerine nakletmeye yarayan bir nevi eğri boru, tulumba, sifon, memas. ◆ Tazyik olunmuş sedlic suyunu veya gazozu hâvi borulu şişe, tulumbalı şişe. || – **intermittent** Memas-ı mütekatı'. || – **permanent** Memas-ı daimü'l-cereyan. || – **flottant** Sâbih sifon. || – **capillaire** Şa'rî sifon. || **En crier à** – Tulumbalı mürekkep hokkası. || (m.) – **d'aqueduc** Su terazisi. ◆ Denizde sütun şeklinde hâsıl olan kasırga, tulumba.

Siphonoptères [imz. - cm.] (hyv.) Memas-ı adîmü'l-cenahiye fırkası.

Siphonnement [imz.] Sifon vasıtasıyla boşatma.

Sire [imz.] Hükümdarlara mahsus unvandır; haşmetmeab, haşmetlü.

Sirène [ims.] Yarı insan ve yarı balık suretinde tahayyül olunan deniz perisi. || (hyv.) Deniz melâiki. || (ht.) Meleke-i sadâ. || (bhr.) Sadâlı düdükler. || – **phrases** Tahte'l-bahr vapur düdükleri. || (mec.) Dilbaz ve cazibeli kadın, peri-peyker.

Sirene [imz.] (hyv.) Çam ağaçları kovuklarında bulunur büyük böcek.

Sirius [imz.] (s okunur) Kelb-i ekber burcunun bir kevkebi ki sevâbitin en parlağıdır, Şi'râ, Şi'râ-yı Yamâniye kevkeb-i sabiti.

Siroc yahut **Sirocco** [imz.] Akdeniz'de şarkî-cenubî cihetinden esen sıcak rüzgâr, keşişleme.

Sirop [imz.] (*p* okunmaz) Şurup, şerbet. || – **de l'aiguière** Su. || – **s simples** Âdi şuruplar. || – **de sucre** Şeker şurubu. || – **médicamenteux** Eşribe-i devaiye. || – **s composés** Eşribe-i mürekkebe. || – **d'orgeat** Badem şurubu, sübye.

Siroter [ft. - fl.] Azar azar ve büyük bir lezzet ve iştihâ ile içmek.

Sirtes yahut **Syrtes** [ims. - cm.] Afrika'nın sevâhil-i şimaliyesinde bulunan kum yığını silsileleri, sirt.

Sirupeux,se [s.] Şurup suretinde olan, şurup gibi, şuruplu.

Sirvente [imz.] Fransızların eski bir nevi harp şarkıları.

Sis,e [s.] Bulunan, kâin.

Sismal,e [s.] Hareket-i arza dair, tezelzülî: **Ligne** – **e** Hatt-ı tezelzülî.

Sismique [s.] Hareket-i arza dair, tezelzülî.

Sismographe [imz.] Râkım-ı hareket-i arz, râkım-ı sademat, râkım-ı tezelzülat.

Sison [imz.] Fasîle-i sayvâniyeden bir nevi nebat, Kefe kimyonu, ânisun-ı Mısrî.

Sistre [imz.] Eski Mısrîlerde müsta'mel ud.

Sisymbre [imz.] Fasîle-i salebiyeden bir nevi nebat, su teresi.

Site [imz.] Mevzi, mevki. ◆ Bir mevzinin heyet-i mecmuası, manzarası, vaziyeti.

Sitiologie [ims.] (t.) Mebhas-i ağdiye.

Sitiophobie [ims.] (t.) Men-i ağdiye.

Sitophage [ims.] Buğday yiyen.

Sitôt [zz.] O kadar çabuk, o kadar erken, o kadar az vakitte. || – **que** Derhal, der-akab, ânide: – **qu'il en eut reçu la nouvelle** Haber alır almaz, haber aldığı anda.

Situation [ims.] Mevki, vaziyet. ◆ Hâl, mevki. || (ed.) Bir tiyatro kitabı vesâirenin müessir ve ehemmiyetli mahalli. || – **financière** Ahvâl-i maliye. || **Être à la hauteur de la** – İcabat-ı mevkiiye ile muhâzî olmak.

Situé [s.] Bulunan, kâin.

Situer [ft.] Yerleştirmek, vaz' etmek. || **Se** – Yerleşmek, mevzu' olmak.

Six [i. - s.] (Huruf-ı gayr-ı savtiyeden evvel *si*, huruf-ı savtiyeden evvel *size* ve kelâmın sonunda *sice* okunur.) Altı, sitte. ◆ Altıncı, sâdis. = [imz.] Ayın altıncı günü, altısı. ◆ Altı adet ve rakamı.

Sixain [imz.] (mr. Sizain.)

Sixaine [ims.] Altı tane kadar.

Six-blancs [imz.] İki solde kıymetinde eski bir nevi sikke.

Sixième [s.] (*sizî*) Altıncı, sâdis. = [imz.] Altıda bir, südüs. ◆ Evin altıncı katı. ◆ Mektebin altıncı sınıfı şâkirdi. = [ims.] Mektebin altıncı sınıfı.

Sixièmement [h.] (*sizî*) Altıncı derecede, sâdisen.

Sixte [ims.] Musikide altı nota aralığı.

Sizain [imz.] Altı mısradan ibaret kıta, müseddes. ◆ Altı kâğıt oyunu takımının mecmûu.

Sizette [ims.] Altı kişi ile ve beherine altı kâğıt düşmek üzere oynanılan bir nevi kâğıt oyunu.

Sleiff [imz.] (bhr.) Hafif yelkenli filika, eslif.

Slave [i. - s.] Rus ve Lehli ve Sırplı vesâir akvamı câmi' olan Islav cinsiyetine mensup, Islav.

Slavon,ne [i. - s.] Avusturya'nın Islavonya (yahut Iskalavonya) eyaleti ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan.

Sloop [imz.] (*sloupe*) (İngilizceden me'huz) Bir direkli küçük harp gemisi.

Smalah [ims.] (Arabîden me'huz?) Bir kabile şeyhinin çadırları. || (mec.) Âzâsı çok ve kalabalıklı aile.

Smalt [imz.] Gök mavisi mina, kobalt mavisi.

Smaragdin,e [s.] Zümrüt gibi yeşil, zümrüdî.

Smaragdite [ims.] Zümrüt renginde bir nevi maden, zümrüdiye.

Smegma [imz.] (mna.) Madde-i duhniye-i gulfe, vesah-ı gulfe.

Smilace [ims.] (syd.) – **de Chine** Çöp-i Çînî; – **officinale** Kara kaş saparnası.

Smilacées [ims. - cm.] Fasîle-i saparnaiye.

Smilax [imz.] yahut **Smilace** [ims.] (nb.) Çöp-i Çînî, saparna.

Smille [ims.] Sivri uçlu taşçı çekici. ◆ Duvarcı çekici.

Smiller [ft.] Taşçı çekici ile delmek, işlemek.

Snol [Snob?] [s.] Mudhik ve musanna' etvar ve harekâtı hâiz, son derece hod-pesendâne etvara mâlik. ◆ Riyakâr.

Sonobisme [Snobisme?] Mudhik ve musanna' etvar ve harekât, son derece hod-pesendâne etvar. ◆ Riya.

Sobre [s.] Az yiyip içen, kanaatkâr, perhizkâr. || (mec.) İtidalli, mutedil, ihtiyatlı.

Sobrement [h.] Kanaat ve perhizle, kanaatkârâne, perhizkârâne. || (mec.) Mutedilâne, ihtiyatkârâne.

Sobriété [ims.] Az yiyip içmek, kanaat, perhiz. || (mec.) İtidal, ihtiyat.

Sobriquet [imz.] İstihzâ-âmiz lakap.

Soc [imz.] Sapan demiri, mikleb.

Soccage [imz.] Tuz isti'mali için tuzlu suları tebhir etmek ameliyatı.

Sochet [imz.] Tekerleksiz sapan.

Sociabiliser [ft.] Te'nis etmek, ülfet ve muâşeret ettirmek.

Sociabilité [ims.] Ülfet ve ünsiyete liyakat ve istidat, kabiliyet-i ülfet ve ünsiyet, istînas, muâşeret. ◆ Ünsiyetle yaşamak istidadı, kabiliyet-i hadariyet.

Sociable [s.] Kendisiyle ülfet ve ünsiyet olunmak mümkün veya kolay olan, kabil-i ünsiyet, kabil-i muâşeret. ◆ Ünsiyetle yaşamaya müstaid, medeniyü't-tab', kabil-i hadariyet.

Sociablement [h.] Kabil-i ülfet ve ünsiyet olacak surette, ülfet ve ünsiyetle, hüsn-i muâşeretle.

Social,e [s.] Cemiyet-i beşeriyeye, heyet-i içtimâiyeye mensup ve müteallik, medeni: **L'état – et naturel** Hâl-i medeni ve tabii. ◆ Bir şirket-i ticariyeye müteallik; **Raison – e** Unvan-ı şirket, unvan-ı müşâreket; **Fonds – Şirket sermayesi; Signature – e** İmza-yı şirket. (cmz.: *sociaux*.)

Socialement [zr.] Cemiyet-i beşeriyeye müteallik olarak. ◆ Cemiyet-i beşeriye dairesinde.

Socialisme [imz.] Silk-i sakîm-i iştirâkiyûn, sosyalizm.

Socialiste [imz.] İştirâkiyûndan olan, sosyalist.

Socialité [ims.] Ünsiyet, ülfet, muâşeret.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sociétaire [i. - s.] Bir şirket âzâsından olan, şerik, ortak.

Sociétairement [zr.] Şerik sıfatıyla.

Sociétariat [imz.] Şerik sıfatı. ◆ Şürekâ heyeti, heyet-i şürekâ.

Société [ims.] Cemaat. ◆ Heyet-i içtimâiye. || – **humaine** Cemiyet-i beşeriye. ◆ Nev-i beşer. ◆ Meclis, mahfil. ◆ Ülfet, ünsiyet. ◆ (Hayvanlar hakkında) Güruh, takım. ◆ Ortaklık, şirket, kumpanya. ◆ Encümen, cemiyet: – **littéraire** Cemiyet-i edebiye; – **savante** Cemiyet-i ilmiye; – **chorale** Cemiyet-i musikiye. || **Calcul de** – Şirket hesabı; – **civile** Şirket-i âdiye; – **conventionnelle** Şirket-i akit; – **en participation** Hissedarlık vechiyle şirket. || – **collective** Kolektif şirket. || – **en commandite** Komandit şirketi. || – **anonyme** Anonim şirketi. || **La haute** – Kibar takımı.

Socinianisme [imz.] Hıristiyanlığın Sosin tarafından icat olunmuş bir tarik-i mahsusu.

Socinien,ne [s.] Hıristiyanlığın Sosin tarafından icat olunmuş bir tarik-i mahsusuna mensup adam.

Sociologie [ims.] Mebhas-i ilmü'l-muvânese, mebhas-i cemiyet-i beşeriye.

Sociologique [s.] Mebhas-i cemiyet-i beşeriyeye müteallik.

Socle [imz.] Direk kürsüsü. ◆ Heykel kaidesi, heykel ayaklığı. ◆ Duvar söğesi [sövesi].

Socletière [ims.] Ufak balıkların saydına mahsus gayet ince ağ.

Socque [imz.] Rutubetten tehâfuz için kunduranın üzerine giyilen bir nevi nalın, takoz.

Socratique [s.] Hakîm-i meşhur Sokrat'a ve onun mezheb-i hakîmânesine mensup, müteallik. || **Méthode** – Bir nizam-ı mahsusla tertip olunmuş tedricî sualler vasıtasıyla talim ve tedris usulü.

Soda [imz.] Sodayı veren nebat. ◆ Bir nevi mahlut, selç suyu. || – **poudre** Soda tozu. || – **water** Soda suyu.

Sodique [s.] (k.) Sodaya dair: **Sels** – **s** Emlah-ı soda.

Sodium [imz.] *(ome)* (k.) Ecsam-ı basîteden biri ki sodanın esasıdır, sodyum.

Sodomie [ims.] Livata.

Sodomite [imz.] Lûtî.

Sœur [ims.] Kız kardeş, hemşire, hâher, uht. ◆ Rahibe. || **Belle** – Yenge. ◆ Görümce. ◆ Baldız. || – **germaine** Li-ebeveyn kızkardeş. || – **consanguine** Li-eb kız kardeş. || – **utérine** Li-üm kız kardeş. || – **de lait** Süt kız kardeş. || – **de charité** Umur-ı hayriyeye ve muâvenet-i insaniyetkârâneye vakf-ı vücud etmiş olan ve binaenaleyh hastahane ve emsali müessesatta meccânen hizmet eden rahibe. || **Les neufs** – **s** Eski Yunanîlerin dokuz hemşireden mürekkep şiir âlihesi. || (mec.) Eş.

Sœrette [ims.] Küçük hemşire, hemşirecik.

Sofa yahut **Sopha** [imz.] (Arabîden me'huz) Minder, kerevet, sedir.

Soffite [imz.] Oymalı ve müzeyyen tavan göbeği ki ekseriya beyzî şeklinde tersim ve tezyin edilir, tavan kitâbesi.

Sofi yahut **Sophi** [imz.] Mukaddemâ İran şahlarına yani mülûk-ı Safeviyeye verilen unvandır.

Soi [s.] (Zamir-i munfasılın müzekker ve müennesi bir olmak üzere gaip sîgasıdır.) Kendi, aynihi, nefsihi; **Revenir en** – **même** Aklını başına toplamak, düşünmek; **Revenir à** – Kendine gelmek, ayılmak. || **Avoir un chez** – Kendine mahsus bir eve mâlik olmak. || **Rentrer en** – Ciddi surette mülâhaza etmek. || **Être à** – Muhtar olmak. || **N'être pas à** – Kendine mâlik olmamak, aklını kaybetmek. || **Être** – Kendi tabiat-ı asliyesini muhafaza etmek. || **à part** – Ayrıca, kendi kendine, münferiden, bizzat.

Soi-disant [s.] (Müzekkeri ile müennesi birdir.) Sanki, güya, sahte, kâzib, sözde. || **Un** – **philosophe** Sanki (güya) feylesof bir adam, sahte (kâzib) bir feylesof.

Soie [ims.] İpek, harir; **Ver à** – İpek böceği; – **retordue** Bükülmüş ipek, ibrişim; – **tissée** Mensucat-ı haririye; – **dévidée** İpek iplik; – **écrue** Ham ipek. ◆ İpek kumaş. ◆ Do-

muzun sert kılı. ◆ Kılıç vesâire demirinin kabzanın içindeki kısmı, parazvânesi. ‖ C'est – sur – Muvaffakiyet muvaffakiyet üstüne, muvaffakiyet yekdiğerini takip ediyor. = [cm.] Bazı köpek cinslerinin uzun kılları.

Soierie [ims.] İpek ticareti, ipekçilik. ‖ – s unies Çatkı gibi düz ipek kumaşlar. ‖ – s façonnée Kadife ve döşemelik ipek kumaşlar. ◆ İpekli kumaş, mamulat ve mensucat-ı haririye ve bunun ticareti. ◆ İpek fabrikası, ipekhâne.

Soif [imz.] Susama, hararet, atş, teşnegî; Avoir – Susamak. ‖ (mec.) Tamah, hırs.

Soigner [ft.] Bakmak, hizmet etmek. ◆ Dikkat ve ihtimamla bakmak. ◆ Tıbben bakmak, tedavi ve muâlece etmek. ◆ Dikkat, ihtimam etmek. ‖ Se – Kendine bakmak.

Soigneusement [h.] Dikkat ve ihtimamla, kemâl-i itina ile.

Soigneux,se [s.] İşine dikkat ve ihtimam eden, mukayyed. ◆ Dikkat ve ihtimamla yapılmış, dikkatli, itinalı. ◆ Müdekkikâne, mühtemimâne.

Soin [imz.] Bakma, dikkat, ihtimam, takayyüd, itina. ◆ Gaile, endişe. ‖ Être en – Endiş-nâk olmak. ◆ Nezaket-i âşıkane. ◆ Hizmet, vazife. ‖ Prendre – Sarf-ı itina ve ihtimam etmek.

Soir [imz.] Akşam, mesâ; Bon – Akşamlar hayrolsun. ◆ Garp, mağrip.

Soirée [ims.] Akşamdan yatılacak vakte kadar olan zaman. ◆ Akşamdan sonra musâhabet ve oyun için vâki olan içtimâ ve meclis veya davet, müsamere.

Soit [hr.] Gerek, hah, ister; – l'un – l'autre İster (hah, gerek) biri ister (hah, gerek) diğeri. ‖ Farzen, farz edelim. ◆ Olsun, peki, haydi öyle olsun, ne ise. ◆ Yani. ‖ Tant – peu Ne kadar az olursa.

Soixantaine [ims.] Altmış kadar.

Soixante [s.] (*soissante*) Altmış, sittin. ◆ Altmışıncı. = [imz.] Altmış adedi.

Soixante-dix [s.] Yetmiş, seb'in. ◆ Yetmişinci. = [imz.] Yetmiş adedi.

Soixanter [fl.] Piket denilen kâğıt oyununda hasmın hiç sayısı yokken altmış sayı kazanmak, altmışlık yapmak.

Soixantième [s.] Altmışıncı. = [imz.] Altmışda bir.

Sol [imz.] (Kuvve-i inbâtiyesi itibariyle) Toprak, arazi. ◆ Arsa. ◆ Yer, zemin. ‖ Entre – Binanın alt katı, zemin katı. ‖ Sous – Yeraltı, bodrum, zîr-i zemin. ‖ – marécageux Balçıklı toprak. ‖ – humide Türab-ı ratib, rutubetli toprak.

Sol [imz.] Notanın asvat ve işârat-ı esasiyesinin beşincisi, sol, gerdâniye, rast.

Sol [imz.] (mr. Sou.)

Solaire [s.] Güneşe müteallik, şemsî; Année – Sene-i şemsiye. ‖ Cadran – Basita-i şemsiye. ‖ Système – Meslek-i şems, cümle-i şemsiye.

Solandre [imz.] (byt.) Beygirin dizinde hâsıl olan bıcılgan illeti, urne.[116] ‖ (nb.) Amerika-yı Cenubî'ye mahsus bir nevi tatula.

Solanées [imz. - cm.] (nb.) Fasîle-i bâdincâniye.

Solanum [imz.] (nb.) İt üzümü.

Solbatu,e [s.] (byt.) Ayağının altı naldan incinmiş yani kara taban illetine müptelâ olmuş (beygir), zâli'.

Solbature [ims.] (byt.) Beygirin ayağının altı naldan incinmek illeti, kara taban hastalığı, zulâ'.

Soldanelle [ims.] (nb.) Rebîiye fasîlesinden mavi çiçekli kartopu.

Soldat [imz.] Asker neferi, asker, nefer. ‖ – de l'infanterie Piyade neferi. ‖ – de marine Bahriye neferi. ‖ – de l'infanterie de marine Bahriye silah-endaz neferi. ‖ – de l'artillerie Topçu neferi. ‖ – de l'artillerie de marine Bahriye topçu neferi, sahil kale topçusu. ‖ – de train Nakliye neferi, arabacı neferi. ‖ (mec.) Harp adamı, cengâver. ◆ Cesaretten başka bir değeri olmayan zâbit.

116 Orijinal metinde dizgi hatası: عرته şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında عرنه [=urne: bıcılgan hastalığı] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Soldatesque [s.] Askere mahsus veya layık, askerî. = [ims.] Gayr-ı muntazam asker güruhu.

Soldatesquement [zr.] Askere mahsus bir tavır ile, askerî bir surette.

Solde [ims.] Asker maaşı. || – **d'absence** Gaybûbet maaşı. || – **de disponibilité** Ma'zûliyet. ◆ Evâilde ulûfe. || **Demi** – Nısf-ı maaş. || – **de réforme** Askerde çürüğe çıkarılanların maaşı. = [imz.] Görülen hesaptan kusur kalan matlub, bakiye, kusur. ◆ Mağazalarda satılmayıp kalan eşya, hurde mal ve böyle eşyanın füruhtu. || **Reporter le** – **à nouveau** Bakiye-i hesabı âtîye devretmek.

Solder [ft.] Maaş vermek. ◆ Ücretle asker kullanmak. ◆ Bir deynin bakiyesini te'diye etmek, hesabı kesmek. ◆ Tamamen te'diye etmek. || – **des articles** Kalmış veya modası geçmiş malları füruht etmek. || **Se** – Hesap kesilmek, kat'-ı muhasebe edilmek.

Sole [ims.] Beygir ve ester ve merkep tabanı.

Sole [ims.] Dil balığı, semek-i mûsâ.

Sole [ims.] Üç senede bir kere terk edilen tarla.

Sole [ims.] Karinasız gemilerin düz dibi.

Soléaire [imz. - s.] (tşr.) Baldırın arka tarafındaki bir adaleye ıtlak olunur. || **Muscle** – Adale-i na'liye.

Solécisme [imz.] Kavâid-i sarfiye ve nahviye hatası, zaaf-ı telif. || (mec.) Hata, sehiv.

Soleil [imz.] Güneş, şems, hurşid, âfitâb. || **Coup de** – Güneş çarpması; **Disque du** – Kurs-ı şems. ◆ Ayçiçeği. ◆ Güneş gibi parlak ve şuâlı mevadd-ı mütenevvia. ◆ Ziya-yı şems, hararet-i şems.

Solen [tt.] Deniz çakısı, ulbetü'l-kesr.

Solennel,le [s.] (*lanel*) Merasim ve ed'iye-i diniye ile icra olunan. ◆ Tantanalı, debdebeli, alay ile icra olunan, müdebdeb, mutantan. ◆ Umumi, âmî. ◆ Resmî: **Audience** – Mülakat-ı resmiye. || (hk.) Mersum: **Contrats** – Mer'iyeti bazı merasim icrasına mütevakkıf mukavelat.

Solennellement [h.] (*lanel*) Merasim ve ed'iye-i diniye veya alay ve tantana ile. ◆ Resmî ve alenî surette.

Solennisation [i.] (*lani*) Merasim ve ed'iye-i diniye veya alay ve tantana ile icra ediş.

Solenniser [ft.] (*lani*) Merasim ve ed'iye-i diniye veya alay ve tantana ile icra etmek.

Solennité [ims.] (*lani*) Resm ve âyin, alay. ◆ Bir şeyin resmî hükmüne geçmesi için icrası lazım gelen usul ve merasim. ◆ Debdebe, tantana.

Solenodon [imz.] (hyv.) Haiti adasına mahsus sivri sıçan.

Solenoïde [imz.] Miş'ab-ı helezonî, şebîhü'l-miş'ab.

Solfatare [ims.] (arz.) Su buharı ile kükürt buharı tayeran eden menbalar. ◆ Kibritiyeti teressüb etmiş bürkân-ı atik kraterleri.

Solfège [imz.] Musiki tahsili için derecat sırasıyla tertip ve tanzim olunmuş notalar mecmuası. ◆ Nota ile okuma. ◆ Düm-tek usulü.

Solfier [ft.] Bir havayı nota ile okumak, terennüm etmek.

Solidaire [i. - s.] Birbirine kefil olanların beheri, mütekeffil. ◆ Zıman-ı müşterek. ◆ Kefalet-i müteselsileye müteallik. || **Dette** – Deyn-i müşterek. || **Garantie** – Kefalet-i müteselsile.

Solidairement [h.] Birbirine kefil olarak, kefalet-i müteselsile ile.

Solidariser [ft.] Yekdiğerine mütekeffil etmek. ◆ Müşterek eylemek. || **Se** – Yekdiğerine mütekeffil olmak. ◆ Müşterek olmak.

Solidarité [ims.] Birbirine kefil oluş, kefalet-i müteselsile, müştereke. || – **d'intérêts** İştirak-i menâfi.

Solide [s.] Katı, sulb, mâyi ve gaz hâlinde olmayan (cisim). ◆ Dayanıklı, metin, muhkem, sağlam. || (mec.) Sahih, mevcut, pâyidar. ◆ Kuvvetli, metanetli. = [imz.] Cism-i sulb. || (r.) Arz ve tûlünden başka umku dahi olan madde, mücessem. || **Les** – **s** Mücessemat. || **Angle** – Zâviye-i mücesseme. || **Les corps** – Ecsam-ı sulbe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Solidement [h.] Metanetle, muhkem ve kavi olarak.

Solidification [ims.] Mâyi veyahut gaz hâlinde olan bir cismin sulb hâline tahvil ve tahavvülü, taslib, tasallüb.

Solidifier [ft.] Bir mâyi yahut gazı sulb hâline koymak, taslib etmek. || **Se** – Sulb hâline ifrağ edilmek, musalleb etmek.

Solidité [ims.] Sulb hâli, katılık, salâbet. || (mec.) Metanet, sebat, kuvvet. ◆ Ciddiyet. || (he.) Hacim. || **Mesures de** – Ahcam mimsehaları.

Soliloque [imz.] Kendi kendine söylenilen söz.

Solin [imz.] Döşeme kirişleri beynindeki aralık. ◆ Kiremitlerin altına döşetilen kireç ve horasan, alçı macunu.

Solipède [imz. - s.] (tt.) Beygir vesâire gibi ayağı top ve bir tırnaklı hayvan, zü'l-hâfir.

Soliste [imz.] Tiyatroda kendi kendine söyleyen bir şahsı taklit eden oyuncu.

Solitaire [s.] Yalnız, münferid, vahîd. ◆ Yalnız ve kimse ile ünsiyet etmeyerek yaşamayı seven, vahdet ve uzlet meraklısı, münzevi. ◆ Tenha, ıssız, hâlî. || **Ver** – Karında hâsıl olan uzun ve münferid solucan, dûd-ı vahîd. || (mec.) **Avoir le ver** – Yemekle doymamak, çok yemek. = [imz.] Münzevi. ◆ Keşiş. ◆ Kimse ile ülfet etmez adam, merdüm-giriz. ◆ Yalnız oynanılan bir nevi dama oyunu. ◆ Tek elmas taşı, tek taş, feride.

Solitairement [h.] Yalnız olarak, vahdet ve inziva ile, münzeviyâne.

Solitude [ims.] Yalnızlık, vahdet, inziva, uzlet. || **Se jeter dans la** – Köşe ve inzivaya çekilmek. ◆ Issız ve hâlî yer, tenhalık. || Vahdet-i maneviye, mahrumiyet-i aşk ve muhabbet.

Solive [ims.] Tavan döşeme kirişi, mertek.

Soliveau [imz.] Ufak kiriş. || (mec.) Kuvvetsiz ve zayıf veyahut değersiz ve ehemmiyetsiz adam.

Solivure [ims.] Bir binanın[117] bi'l-cümle kirişlerinin mecmûu.

Sollicitation [ims.] Teşvik, tergib. ◆ İstirham, temenni, rica, niyaz. ◆ Tavsiye, iltimas. ◆ İhtimam, takayyüd.

Solliciter [ft.] Teşvik, tergib etmek. ◆ Tahrik etmek, tehyic etmek. ◆ Izlal etmek. ◆ İstirham, rica ve niyaz etmek. ◆ Mültezimâne tavsiye ve iltimas etmek.

Solliciteur,se [i.] Bir memuriyet veya müsaade istirham ve iltimasında bulunan adam, talip.

Sollicitude [ims.] Dikkat, gayret, ihtimam, himmet. ◆ Şefkat, nazar-ı ihtimam ve şefkat. ◆ Âtıfet ve ref'et. ◆ Şîme. ◆ Gaile.

Solo [imz.] (İtalyacadan me'huz) (ms.) Yalnız bir adam tarafından söylenilen veya bir çalgı ile çalınan şarkı. (cm.: *des soli* yahut *des solos*.)

Solstice [imz.] (hy.) Güneşin hatt-ı istivâdan en ziyade teba'udu ve binaenaleyh gündüz veya gecenin en uzun olduğu vakit ki senede iki defa olur, tahavvül-i şems; – **d'été** Tahavvül-i sayfî; – **d'hiver** Tahavvül-i şitevî. || **Colure des** – **s** Daire-i inkılâbeyn, daire-i istikrareyn.

Solsticial,e [s.] (hy.) Güneşin hatt-ı istivâdan en ziyade uzak bulunduğu vakte mensup, tahavvül-i şemse müteallik. (cmz.: *solsticiaux*.)

Solubilité [ims.] (k.) Eriyebilme, kabiliyet-i inhilâl. || (mec.) Hall ü fasl olunabilme.

Soluble [s.] (k.) Eriyebilir, müzab, kabil-i inhilâl. || (mec.) Hall ü fasl olunabilir.

Solutif,ve [s.] Kuvve-i tahliliyeyi hâiz.

Solution [ims.] (k.) Erime, eritme, tezvib, inhilâl. || (mec.) Hall ü fasl. || (hk.) Tesviye-i katiye, te'diye. || (syd.) Mahlul. || (t.) İnhilâl. || – **de continuité** (mr. Continuité.) || – **par l'eau** Tezvib fi'l-mâ.

117 Orijinal metinde dizgi hatası: نباتك şeklinde yazılan kelimenin doğrusunun, bağlama bakıldığında بنانك olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Solvabilité [ims.] Edâ-yı deyn iktidarı, ödeyebilme, iktidar-ı malî. ◆ İtibar-ı malî.

Solvable [s.] Edâ-yı deyne muktedir, ödeyebilir, muteber; Garant – Muteber kefil; Garantie bonne et – Kefalet-i kaviye ve mutebere.

Somatique [s.] Cismî, bedenî.

Somatologie [ims.] Bedenin ahvâlinden bahseden ilim, mebhasü'l-beden.

Somatologique [s.] Mebhasü'l-bedene müteallik.

Sombre [s.] Aydınlığı az, karanlıkça. ◆ Karanlık, muzlim. ◆ Muğlak. ◆ Koyu (renk). ◆ Bulanık (hava). || (mec.) Mağmum, mahzun, sükûtî ve çok düşünür. ◆ Hüznü artırır, hazin, gam-âbad. || Le – empire ve les – s bords Eski müşriklerin cehennemi.

Sombrement [zr.] Karanlık bir hâlde, muzlim bir surette. ◆ Hazin bir surette, mahzunâne.

Sombrer [fl.] (Gemi hakkında) Batmak, gark olmak.

Sombrer [ft.] (zra.) Toprağı açmak, ilk sürülecek çifti sürmek, toprağı kirizme etmek.

Sommail [imz.] (bhr.) Boğazda bulunan kaya. ◆ Büyük sefinelerin geçmesine mani olan sığlık.

Sommaire [s.] Hülâsa, mücmel, muhtasar. = [imz.] Hülâsa, icmal. || (hk.) Matières – s Merasim-i usuliyenin ekserinden muaf olan mevadd-ı âdiye.

Sommairement [h.] Hülâsa tarikiyle, mücmelen, muhtasaran.

Sommation [ims.] Tembih, ihtar. ◆ Tembihnâme. || – faite Keyfiyet-i kanunen ba'de'l-ihtar. || (r.) Cem', yekûn.

Somme [ims.] Meblağ, akçe miktarı. || (r.) Yekûn, [?]-i cümle, cem'. || (mec.) Mecmû, kâffe. || En – ve – toute El-hâsıl, hülâsa-i kelâm, fi'l-cümle.

Somme [ims.] Yük, bâr, haml; Bête de – Yük hayvanı, mekârî.

Somme [imz.] Uyku, hâb, nevm. || d'un – Hiç uyanmaksızın.

Somme [ims.] (bhr.) Bir liman veyahut nehir medhalinde bulunan kum ve çakıl taşı yığını.

Sommeil [imz.] Uyku, hâb, nevm. || (mec.) Atâlet hâli, battal kalış || Le – éternel Hâb-ı sermedî, vefat.

Sommeiller [fl.] Hafif uyku uyumak. ◆ Uyuklamak. ◆ Derin uykuya dalmış olmak. ◆ Hâl-i atâlette bulunmak. ◆ İhmal etmek, tekâsül etmek.

Sommelier,ère [i.] Kilerci, sofracı.

Sommellerie [ims.] Kilercilik, sofracılık. ◆ Kiler.

Sommer [ft.] İhtar etmek, tembih etmek. ◆ Resmen tebliğ etmek. || (r.) Cem' etmek.

Sommet [imz.] Tepe, zirve. || (he.) Re's: – d'un angle Re's-i zâviye.

Sommier [imz.] Karyolalarda yatak altına vaz' olunan kaba minder veya kerevet. ◆ Yük beygiri. ◆ Erganun veya laterna sandukası. ◆ Usul-i mimariyede kemer boynu, kapı söğesi [sövesi]. ◆ Tab' tezgâhının ayağı. ◆ Ticarette vâridat ve sarfiyat defteri. || (hk.) – judiciaire Mahkeme kayıt defteri.

Sommité [ims.] Evc, baş, bâlâ, tepe, zirve. || (syd.) Kımme. || (mec.) Akranından mümtaz ve fâik adam, mütehayyiz, mütebahhir: Les – s littéraires Mütehayyizân-ı üdebâ; – s médicales Mütebahhirîn-i etibbâ.

Somnambule [i. - s.] Uykudan uyanmaksızın yürüyen ve söyleyen ve iş gören adam, sâir fi'l-menam, sâirü'l-leyl.

Somnambulique [s.] Sâir fi'l-menama müteallik.

Somnambulisme [imz.] Uykudan uyanmaksızın yürüyüp söylemek ve iş görmek hâli, seyr fi'l-menam.

Somnial,e [s.] Rüyaya müteallik, düşe dair.

Somnifère [imz. - s.] (t.) Uykuyu celp ve davet eden, uyutucu, münevvim. || Propriétés – s Havass-ı münevvime.

Somniluque [s.] Uyku içinde söz söyleyen.

Somnolence [ims.] Uyku ile uyanıklık arasındaki hâl, ımızganma, beyne'n-nevm ve'l-yakaza, ser-hâb, sine, nuas, dalgınlık.

Somnolent,e [ims.] Uyku ile uyanıklık arasındaki hâle müteallik, nuasî.

Somptuaire [s.] (hk.) İsrafat ve sarfiyata müteallik.

Somptueusement [h.] Debdebe ve dârat ve ihtişamla, pek parlak ve mükemmel bir surette.

Somptueux,se [s.] İhtişamlı, mutantan, pek parlak ve mükemmel, müdebdeb.

Somptuosité [ims.] Dârat ve debdebe, ihtişam ve tantana, mükemmeliyet, parlaklık.

Son [smz.] (Mâlikiyet beyan eden zamir-i muttasılın müfred müzekker gaibidir.) -i, -si: – père Pederi, babası. (Müennesi *sa* ve ikisinin cem'i *ses*'dir.)

Son [imz.] Ses, savt, sadâ, avaz. || (ms.) Sadâ; – grave Kaba sadâ; – aigu Tiz sadâ. || – voyelle Hareke.

Son [imz.] Kepek, nuhâle. ◆ Çil.

Sonate [ims.] İki üç muhtelif parçadan mürekkep musiki fasılı.

Sondage [imz.] İskandil ediş, iskandil ile tahkik ameliyatı. ◆ İskandil ile tahkik olunan ve haritalarda gösterilen su umkları. || Aller au – Ka'r-ı bahri ölçmek için gemi ile yavaş yavaş seyahat etmek. || Aller le – à la main Bir işte kemâl-i ihtiyat ve betâetle hareket etmek. || (crh.) Misbar (sonda) isti'mali, istibar, recs.

Sonde [ims.] Suyun derinliğini anlamaya mahsus ucunda kurşun bağlı bir ipten ibaret alet, iskandil. || – à main El iskandili. || Grande – Derin su iskandili. ◆ Kara gümrükçülerinin kullandıkları şiş. || (crh.) Bir yara veya mecrayı açmaya mahsus alet, sonda, misbar. || – cannelée Misbar-ı kınnevî.

Sonder [ft.] Suyun derinliğini anlamak için iskandil atmak, iskandille keşfetmek. || – coup sur coup Boyuna iskandil etmek. ◆ Bir yara ve mecraya misbar (sonda) sokmak. || (mec.) Birinin fikir ve maksadını anlamaya çalışmak, istiknah, tefahhus etmek. ◆ İstimzac etmek. || – le terrain İstikşaf-ı ahvâl etmek. ◆ Bir işe teşebbüs etmeden onu iyice tetkik eylemek. = [fl.] Suya batmak. || Se – Ahvâl-i şahsiyesini tetkik eylemek.

Sondeur [imz.] İskandil veya misbar (sonda) kullanan adam.

Songe [imz.] Rüya: Interprêter les – s Rüyayı tabir etmek. || (mec.) Çabuk gelip geçen şey. ◆ Hayal. ◆ Faire de beaux – s Vâhî ümitlerde bulunmak.

Songe-creux [imz.] Muhal hayalâta dalgın adam, kuruntucu. (cmz.: des *songe-creux*.)

Songe-malice [imz.] Latife suretiyle ızrar ve it'ab etmeyi seven adam, mûzî, muazzib. (cm.: des *songe-malice*.)

Songer [fl.] Rüya görmek. ◆ Düşünmek, tefekkür ve mülâhaza etmek. ◆ Bir fikir ve niyette bulunmak. = [ft.] Rüyasında görmek.

Songeur,se [i.] Çok düşünür ve az söyler adam, mütefekkir, dalgın. ◆ Daima rüyalarını nakleden adam, rüyacı.

Sonica [h.] Tam vaktinde. (Eskidir.)

Sonna [ims.] (Arabîden me'huz) Sünnet, kitab-ı sünen.

Sonnaille [ims.] Hayvanların boyunlarına takılan çıngırak, ceres.

Sonnailler [imz.] Sürünün önünden giden kösemen.

Sonnailler [ft.] Lüzumsuz yere ve birbirini müteakip çıngırak çalmak.

Sonnant,e [s.] Çalar, ses çıkaran, tannan. || à huit heures – es Tam saat sekizde, saat sekizi çalarken. || Pièces – es Nakit akçe.

Sonné,e [s.] İkmâl olunmuş, geçmiş: Il a quarante ans – s Kırk yaşını geçkindir.

Sonner [fl.] Ses çıkarmak, sadâ vermek. ◆ Çalmak: – du cor Boru çalmak. ◆ (Saat ve çan hakkında) Çalmak ve çalınmak; Midi a sonné (Vakt-i zuhrda) Saat on ikiyi geçkindir. || (mec.) Faire – Ziyade kuvvet vermek. ◆ Doyurmak, büyütmek. = [ft.]

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Çalmak, vurmak. ◆ Çan vesâire vasıtasıyla haber vermek ve ilan etmek. || Cela sonne mal Bu iş iyi görünmüyor. || Ne – mot Hiçbir şey söylememek. || – son domestique Çıngırağı çalarak hizmetçiyi celbetmek. || (as.) – à cheval "Ata bin" borusunu çalmak.

Sonnerie [ims.] Birkaç çan sadâsının mecmûu. ◆ Kilise çanlarının çalınması. ◆ Saatin çalar âlâtı. ◆ Çan takımı. || – électrique Elekrik çanı. || (as.) Boru çalma, boru işaretleri, sadâları, havaları.

Sonnet [imz.] On dört mısralı nazım veya gazel.

Sonnette [ims.] Çıngırak, ceres. ◆ Her tarafı kapalı ve müdevver ufak çıngırak. ◆ Şahmerdan tokmağı. || Serpent à – s Çıngıraklı yılan.

Sonneur [imz.] Kilisenin çanını çalan adam, çancı.

Sonnez [imz.] (Tavla ve domino oyununda) Düşeş.

Sonnite [imz.] (Arabîden me'huz) Sünni, ehl-i sünnet mezhebinde olan müslim.

Sonomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı ihtizazat (-ı sadâ).

Sonométrie [ims.] Mukayese-i ihtizazat (-ı sadâ).

Sonométrique [s.] Mukayese-i ihtizazata dair.

Sonore [s.] Ses veren, sadâ çıkaran. ◆ Sesi büyüten veya aksettiren, musavvit, rennan, tannan, tanin-endaz, akis-endaz. || Corps – s Ecsam-ı mutasavvite.

Sonorement [zr.] Tannan bir surette, tanin-endaz bir surette.

Sonorité [ims.] Ses verme, sadâ çıkarma, tannaniyet, rennaniyet, sesi büyütmek veya aksettirmek hâl ve kabiliyeti, akis-endazlık.

Sopha [imz.] (mr. Sofa.)

Sophi [imz.] (mr. Sofi.)

Sophisme [imz.] Safsata, mugalata.

Sophiste [imz.] Safsata ve mugalatayı seven adam, safsatacı, mugalatacı, safsata-gû. ◆ Yunan-ı kadimin bazı hükemâ ve üdebâsına dahi ıtlak olunur.

Sophisterie [ims.] Safsatacılık, mugalatacılık.

Sophistication [ims.] Bir şeye, ale'l-mahsus eczaya ve içkilere hile ile başka şeyler katarak bozma, tağşiş, mahlut, sahte.

Sophistique [s.] Safsatalı, mugalatalı. ◆ Safsatacı. = [ims.] İlm-i mantıkın mugalata bahsi.

Sophistiqué,e [s.] Sâir şeylerle karıştırılarak bozulmuş, mahlut, sahte, mağşuş.

Sophistiquer [ft.] Hile katmak, tağşiş etmek, karıştırarak cinsini bozmak.

Sophistiquerie [ims.] Fevkalâde incelik, fevkalâde ince mânâ.

Sophistiqueur [ims.] Ecza vesâireye hile karıştırıp bozan adam.

Sophora [imz.] Fasîle-i soforiyeden bir nevi sert ağaç.

Sopor [imz.] (t.) Gayet derin ve ağır uyku.

Soporatif,ve [imz. - s.] (t.) Uyutucu ilaç vesâire, münevvim.

Soporeux,se [s.] (t.) Tehlikeli bir uyuşukluk ve baygınlığı müeddî olan, nevmî.

Soporifère [imz. - s.] ve:

Soporifique [imz. - s.] (t.) Uyku getiren, nevmî, münevvim. || (mec.) Usandırıcı, can sıkıcı.

Soprano [imz.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Her nevi sazın nevâ teli. ◆ Sazın nevâ teline mutabık olan hânende sesi. ◆ Soprano. (cm.: des *soprani*.)

Sorbe yahut Corme [imz.] Üvez, gubeyrâ.

Sorbet [imz.] Şerbet.

Sorbétière [ims.] Şerbet kabı, şişesi. ◆ Şerbet imaline mahsus alet.

Sorbier yahut Cormier [imz.] Üvez ağacı, şecer-i gubeyrâ.

Sorbonique [s.] Meşhur bir eski akaid mektebine mahsus ve müteallik. = [ims.] Vaktiyle

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

mezuniyet imtihanını verecek şâkirdana teklif olunan mesâil-i selâsenin biri.

Sorboniste [imz.] Meşhur bir eski akaid mektebinden muhrec veya mekteb-i mezkûrda muallim bulunan adam.

Sorbonne [ims.] Meşhur bir eski akaid mektebi. ◆ Paris'te ulûm ve fünûna müteallik umumi dersler verilen bina ve daire.

Sorcellerie [ims.] Büyücülük, sihir, sihirbazlık, efsun.

Sorcier,ère [i. - s.] Büyücü, sehhar, sihirbaz, efsunger.

Sordide [s.] Alçak, denîü't-tab', nâkes, bahil.

Sordidement [h.] Alçakça, denâet-i tab'la, nâkesâne, ifrat-ı buhl ve hissetle.

Sordidité [imz.] Alçaklık, denâet-i tab', ifrat-ı buhl ve hisset.

Sore [imz.] (nb.) Kem'e-i büzeyriye.

Sorgho [imz.] Hind darısı. || – **à balais** Süpürge otu. || – **sucré** Cîve darısı.

Sorite [imz.] Biribirinin delil veya neticesi olmak üzere kazâyâ-yı müteselsileden mürekkep kelâm. ◆ Devir ve teselsül.

Sornette [ims.] Boş lakırdı, saçma, hezeyan, türrehat.

Sororal,e [s.] Hemşireye müteallik, kız kardeşe dair.

Sororicide [imz.] Katil-i hemşire.

Sort [imz.] Talih, baht, kader, kısmet, hükm-i kader. ◆ Tesadüf, kaza. ◆ Hâl. ◆ Sihir, büyü, nazar. || **Le – des armes** Talih-i harp, harbin netice-i tabiiyesi olan galibiyet veya mağlubiyet. || **Tirage au –** Kura keşidesi, kura. || **Tirer au –** Kura çekmek.

Sortable [s.] Münasip, layık.

Sortablement [zr.] Münasip bir surette, layık bir surette.

Sortant [smz.] Çıkan: **Numéro –** Çıkan, kazanan numara. = [imz.] Çıkan adam: **Les entrants et les – s** Girip çıkanlar.

Sorte [ims.] Soy, nevi, cins, türlü. ◆ Hâl, mevki. ◆ Usul, vecih, tarz. || **En quelque –** Bir suretle, nev-ummâ. || **De la première –** Âlâ cins. || **à toutes – s d'heures** Herhangi saatte olursa. || **de la –, en la –** Bu suretle. || **De – que** ve **En – que** Bir vechile ki, bir suretle ki.

Sorteur,se [s.] Hiç evde durmayıp daima dışarı çıkan.

Sortie [ims.] Çıkma, çıkış, huruc. ◆ Kapı, mahreç. ◆ Muhasara altında bulunan askerin huruc ve hücumu. ◆ Ticarette ihracat ve medfuat. || (mec.) Çare-i halâs. ◆ Şiddetli itiraz, hücum, çıkış, tekdir, ta'riz. || **à la – de** Çıkarken, hitamında. || **Droit de –** Reftiye rüsumu, ihracat resmi. || **Les entrées et les –** Tahsilat ve medfuat.

Sortilège [imz.] Büyü, sihir, efsun.

Sortir [fl.] (Tasrifi: *Je sors, nous sortons; je sortais, nous sortions; je sortis; je sortirai; je sortirais; sors, sortons, sortez; que je sorte; que je sortisse; sortant; sorti,e.*) Çıkmak, huruc etmek. ◆ Çıkmak, bitmek, filiz vermek. ◆ Husule gelmek, zuhur etmek. || (mec.) Kurtulmak, çıkmak, atlamak; – **de l'hiver** Kıştan çıkmak, kışı atlamak; – **de maladie** Hastalıktan kalkmak. ◆ Ayrılmak, tebâüd etmek: – **de la question** Meseleden ayrılmak, sadedden çıkmak. ◆ Neslen mensup olmak. || – **des bornes** Haddi tecavüz etmek. || – **de la vie** Ölmek, vefat etmek. || – **de son caractère** Kendi tabiatına kızmak. || – **de la mémoire** Unutmak, ferâmuş etmek. || – **des gonds** Hiddet etmek. = [ft.] Çıkarmak, ihraç etmek. || **Au – de** Çıkarken, hurucunda, hitamında.

Sortir [ft.] (*Finir* gibi tasrif olunur.) (hk.) Kazanmak, iktisab etmek, almak. (Yalnız gaip sîgaları müsta'meldir.)

Sortir [imz.] Çıkma, huruc, çıkılacak vakit.

Sot,te [s.] Budala, ahmak, ebleh. ◆ Şaşkın, bî-hûş. ◆ Gülünecek veya teessüf olunacak. = [i.] Budala.

Sotie [ims.] Eski Fransız mudhikelerinin güldürecek sözleri.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Sot-l'y-laisse [imz.] Pişmiş tavuk vesâirenin gerisi, kuyruğu.

Sottement [h.] Ahmakça, budalalıkla, eblehâne.

Sottise [ims.] Budalalık, hamâkat, belâhet. ◆ Budalaca söz veya fiil ve hareket. ◆ Sövme, şetm, düşnam.

Sottisier,ère [i.] Budalaca lakırdılar söyleyen adam. ◆ Hamakatten ileri gelmiş tuhaf sözler ve hikâyeler mecmuası.

Sou [ims.] Beş santim yani takriben on para kıymetinde bakır akçe, solde. || (mec.) Para, akçe. || **Ne pas avoir le premier** – Hiç parası bulunmamak. || **N'en pas avoir le premier** – Bir işe teşebbüs veyahut te'diye-i deyn için hiç parası bulunmamak. || **Sans un** – Hiçbir parasız. || **N'avoir pas un – de quelque chose** Bir şeyden hiç istifade edememek. || **Ne pas laisser un** – Miras olarak hiç para bırakmamak. || **Mettre sur** – Ufak bir masraf bile etmeyip para yığmak. || – **à** – Azar azar (akçe vermek).

Soubarbe [ims.] Atın çene altı. (mr. Sous barbe.)

Soubassement [imz.] Binanın temeli hükmünde olan alt tarafı, esas, riclü'l-hâit. || – **des maisons** Hâne temellerinin fevka'z-zemin kısmı.

Soubresaut [imz.] (*soubreçô*) Vakitsiz ve mahalsiz olarak ansızın sıçrayış, atlama, hoplama. || (t.) Nakz. || – **des tendons** Nakzu'l-evtar. || (mec.) Ansızın gelen şiddetli tesir, yürek oynaması, çarpıntısı, halecan. ◆ Bir maddeden ansızın diğerine geçiş, saded tebdili.

Soubrette [ims.] Tiyatronun mudhik oyunlarında taklit olunan hizmetçi kadın. || (mec.) Hilekâr besleme.

Soubreveste [ims.] Eski tüfekçilerin zırhın üstünden giydikleri bir nevi kolsuz libas.

Souche [ims.] Ağaç kütüğü. ◆ Defter koçanı; **Carnet** veya **registre à** –Koçanlı defter. ◆ Çetele. || (mec.) Ahmak adam, meşe odunu, odun gibi adam. ◆ Bir neslin cedd-i ekberi, asl-ı şecere. || **Partage par** – Usul-i itibarî ile taksim.

Souchet [imz.] Taş ocaklarında en alttan çıkarılan âdi taş. ◆ Bir nevi nebat-ı bahrî, sâk-ı arzî. ◆ Yeşilbaş ördek.

Souchetage [imz.] Ormanda kesilen ağaçların kütüklerini sayıp işaret etmek üzere orman memuru tarafından icra olunan muayene.

Soucheteur [izm.] Ormanlarda kesilen ağaçların kütüklerini sayıp işaret etmek için tayin olunan muayene memuru, müfettiş, kolcu.

Sou-chong yahut **Souchong** [imz.] Çin'in pek makbul bir nevi siyah çayı.

Souci [imz.] Gaile, kayıt. ◆ Gailesi çekilen şahıs veya şey. ◆ Kasâvet, keder, endişe. = [ims.] **Sans** – Gamsız, bî-kayd, lâkayt adam.

Souci [imz.] Nergis çiçeği. || – **d'eau** Su nergisi. = [s.] Nergis renginde olan.

Soucier (**se**) [fv.] Gailesini çekmek, kasâvet etmek, endişede bulunmak. ◆ Görmesini arzu etmek, hasretini çekmek. || **Se** – **de quelqu'un, de quelque chose** Hasretini çekmek, bir şeyi arzulamak.

Soucieux,se [s.] Gaile ve kasâvet çeken, endişede bulunan, düşünen. ◆ Gaileli, kasâvetli, endiş-nâk, endişeli.

Soucoupe [ims.] Fincan tabağı.

Soudabilité [ims.] Lehimlenebilme, yapışabilme.

Soudable [s.] Lehimlenebilir, yapışabilir.

Soudain,e [s.] Ansız, apansız, birden bire vâki olan, nâgehan. = [h.] Ansızın, derhal.

Soudainement [h.] Ansızın, derhal, nâgehan, bağteten.

Soudaineté [ims.] Ansızlık, apansızlık.

Soudard [imz.] yahut:

Soudart [imz.] Askerlikte ihtiyarlamış adam, ihtiyar asker. (Tahkir ve istihfaf makamında müsta'meldir.)

Soude [ims.] Deniz kıyılarında biten sökü otu, kalye. || (k.) Bu nebatın külü ki cam ima-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

linde ve yıkamakta müsta'meldir, humz-ı sodyum, soda.

Souder [ft.] Lehimlemek, lehimle yapıştırmak. ‖ **Fer à** – Havya. ‖ **Se** – Lehimlenmek, yapışmak.

Soudier,ère [s.] Sodaya müteallik, sodaya dair: **Industrie** – **e** Soda imali sanatı.

Soudoir [imz.] Lehimlemeye mahsus alet, havya.

Soudoyer [ft.] Ücretle refikler ve muavinler tutmak.

Soudure [ims.] Lehim. ◆ Lehimleme. ◆ Lehim yeri, ek yeri. ‖ (tşr.) Liham, iltiham.

Soue [ims.] Domuz ahırı.

Soufflage [imz.] Şişe üfleme ameliyatı. ‖ (bhr.) Sefine karinasına edilen ince kaplama.

Souffle [imz.] Üfleme, üfürük, nefha. ‖ – **amphorique** Nefha-i ulbî. ◆ Soluk, nefes, dem. ◆ Havanın hareketi, rüzgârın esmesi, hubub. ◆ İlka, telkin, ilham, nefehat.

Soufflé [imz.] Ziyade şişen içi boş ve hafif bir nevi lokma, mâfiş (mâ-fihi-şey). = [s.] Kabarma.

Souffler [fl.] Üflemek, üfürmek, nefh etmek. ◆ Esmek, hızlı nefes almak. ◆ Yorgunluk almak. ‖ (mec.) Söylemek, ağzını açmak. = [ft.] Üfleyerek tutuşturmak. ◆ Üfleyerek söndürmek. ◆ Nefes veya hava ile doldurmak, şişirmek, kabartmak. ‖ (mec.) İlka ve telkin etmek, ilham etmek. ◆ Şâkirt veya tiyatro oyuncusuna muallimlik etmek veya halkın önünde söyleyeceğini yavaşça söylemek. ‖ – **le froid et le chaud** Bir şeyi hem meth hem zemm etmek. ‖ – **un pion** Dama oyununda hasmın kazanabilecek bir taşını almak.

Soufflement [imz.] Üfleme, üfürme, nefh.

Soufflerie [imz.] Çalgı körüklerinin heyet-i mecmuası, bir fabrika veya kalhânenin körük takımı. ‖ – **acoustique** Minfahu's-savt.

Soufflet [imz.] Ateş körüğü, minfah. ◆ Fayton körüğü.

Soufflet [imz.] Tokat, sille, şamar. ‖ (mec.) Tahkir, tekdir. ◆ Muvaffakiyetsizlik.

Souffletade [ims.] Birbirini müteakip vurulan sille ve tokat ve böyle tokat vuruş, tokatlama.

Souffleter [ft.] Tokat, sille, şamar vurmak, tokatlamak. ‖ (mec.) Tahkir etmek.

Souffleur [imz.] Taife-i kaytasiyeden ve yunus cinsinden bir nevi cesim balık.

Souffleur,se [i.] Cehren söyleyen adamın söyleyeceğini arkasından yavaşça kendisine söyleyen adam. ‖ – **de théâtre** Tiyatro sahnesinin örtülü bir mahallinde oturup oyunculara söyleyeceklerini yavaşça söyleyen adam, muhtır, suflör. ‖ – **d'orgue** Erganun çalan adam.

Soufflure [ims.] Dökülen maden veyahut camın içinde kalan boşluk, dökme çapağı.

Souffrable [s.] Çekilebilir, tahammülü mümkün. (Yalnız cümle-i menfiyede müsta'meldir.)

Souffrance [ims.] Acı, ağrı, dert, elem, renc. ◆ Zahmet, meşakkat, mihnet, keder. ‖ (mec.) Geri kalma, gerileme, teahhur, tedennî. ‖ **En** – Tedâhülde kalan, teahhur eden (iş). ‖ **Articles en** – Ticarette henüz deftere kaydolunmamış eşya. ‖ (hk.) **De** – Müsaadeye mübtenî olan.

Souffrant,e [s.] Acıyan, ağrıyan, dertli, müteellim, rencur. ◆ Mihnetkeş, muzdarip. ◆ Sabûr, mütehammil. ◆ Hasta, keyifsiz, nâmizaç. ‖ **Église** – **e** Arafta bulunan ervah heyeti.

Souffre-douleur [imz.] Bir evin tekmil gavâilini çeken adam. ◆ Arkadaşlarının istihzâlarına hedef olan adam. (cm.: des *souffre-douleur*.)

Souffreteux,se [s.] Zaruret ve sefalet çeken. ◆ Rahatsız, keyifsiz.

Souffrir [fl.] (*Ouvrir* gibi tasrif olunur.) Acı ve ağrı duymak. ◆ Dert ve elem çekmek. ◆ Acımak, müteessif olmak. ‖ (mec.) Geri kalmak, teahhur ve tedennîde bulunmak, iyi gitmemek. = [ft.] Çekmek, duçar ve gi-

TÜRK DİL KURUMU
TÜRKÇE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

riftar olmak, uğramak. ◆ Dayanmak, sabır ve tahammül etmek. ◆ Müsamaha etmek, ilişmemek, ses çıkarmamak. ◆ Müsaade etmek, iğmaz ve müsamaha etmek. ◆ Kabul etmek.

Soufrage [imz.] Kibritlerin ucuna veya beyazlatılması kastolunan kumaşlara kükürt sürme, kükürtleme, kükürde batırma ameliyatı. ◆ Bağ ve bahçeleri kükürtleme ameliyatı.

Soufre [imz.] Ecsam-ı basîteden kükürt, kibrit. || – précipité Kükürt kaymağı. || – en bâton Lüle kükürt. || – en canne Çubuk kükürt. || – naturel Güllüce kükürt. || – végétal Kibrit-i nebatî. || Fleur de – Kükürt çiçeği.

Soufrer [ft.] Kükürt sürmek, kükürtletmek, kükürde batırmak.

Soufreur [imz.] Asma kütüklerini kükürtleyen adam. ◆ Kükürt fabrikalarında kükürt döken adam.

Soufrière [ims.] Kükürt madeni. ◆ Kükürthâne.

Souhait [imz.] Arzu, temenni, dilhah; à – Arzu olunduğu surette, emelince, ber-vech-i dilhah. || à vos – s Hayrolsun. ◆ Dua.

Souhaitable [s.] Arzu olunacak, ber-vech-i dilhah olan.

Souhaiter [ft.] Arzu ve temenni etmek. ◆ Dua etmek, duacısı olmak. ◆ Tebrik etmek. || Se – Arzu olunmak, temenni edilmek.

Souillard [imz.] Suların akması için hânelerde boru ve oluk misillü şeylerin ucundaki musluk taşı. ◆ Bu taşın deliği.

Souille [ims.] Yabani domuzun girdiği bataklık. ◆ Karaya oturmuş geminin kum veya çamurda bırakdığı çukur.

Souillement [imz.] Bulaştırma, pisletme. ◆ Kirletme.

Souiller [ft.] Bulaştırmak, pis ve murdar etmek. || (mec.) Telvis etmek, lekeletmek.

Souillon [i.] Üstü başı pis, murdar adam. ◆ Hıdemat-ı süfliyede kullanılan ve hususiyle bulaşık yıkayan hizmetçi kadın.

Souillard [ims.] Bulaşma, levs, leke.

Soûl,e [s.] Çok yemiş, pek tok. ◆ Sarhoş, sekran. = [imz.] En avoir tout son – Bir şeyden ne kadar arzu olunur ise o kadar mâlik olmak.

Soulagement [imz.] Bir iş veyahut zahmet veya dert ve elemin tahfif ve teskini. ◆ Teselli, tesliyet.

Soulager [ft.] Hafifletmek, tahfif ve teskin etmek. ◆ Yardım etmek, imdadına yetişmek. ◆ Teselli vermek. || Se – Teselli bulmak, kendi dert ve keder veya zahmetini tahfif etmek.

Soûlant,e [s.] Doyurucu. ◆ Sarhoş edici.

Soûlard,e [i.] Sarhoş, içkiye müptelâ adam, ayyaş.

Soûler [ft.] Çok yedirmek, doyurmak. ◆ Son derece memnun etmek. ◆ Sarhoş etmek.

Soûlerie [ims.] Ayş u işret.

Soûleur [ims.] Ansızın müstevlî olan dehşet ve ra'şe. (Eskidir.)

Soulèvement [imz.] Kalkma, kaldırma. ◆ Kabarma, tahaddüb, tereffu'. || – et abaissement Tahaddüb ve taka'ur. || – des flots Dalgaların kalkması, hareketi, kabarması. || – du cœur Yürek bulantısı. || (mec.) Hiddet, gazap.

Soulever [ft.] Ağır bir şeyi biraz kaldırmak, yerinden oynatmak. ◆ Kabartmak. || (mec.) Hiddetini mûcip olmak, iğzab etmek. ◆ Ayağa kaldırmak. ◆ Vukuunu istilzam etmek, tevlid etmek. || – une question Bir mesele çıkarmak, meydana bir mesele koymak. = [fl.] Karışmak, bulanmak: Le cœur lui soulève Yüreği bulanıyor. || Se – Yukarı kaldırmak, yukarı kalkmak. ◆ İsyan etmek, kıyam etmek. ◆ Kabarmak, müteheyyic olmak, hiddet etmek.

Soulier [imz.] Ayakkabı, pabuç, yemeni, kundura.

Soulignement [imz.] Bir kelime veya tabirin üzerine celb-i dikkat etmek için altına bir çizgi çekilmesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Souligner [ft.] Celb-i dikkat için bir kelime veya tabirin altına çizgi çekmek. ◆ Mânâlı bir suret-i ifade ile bir söz veya bir kelime hakkında celb-i dikkat etmek.

Souloir [fl.] Âdet edinmek, itiyad etmek. (Eski bir kelime olup vaktiyle yalnız hikâye-i hâl sîgasında müsta'mel idi.)

Soule yahut **Soute** [ims.] Miras hisselerinde tevâzün ve muâdele husulü için üste verilmesi lazım gelen meblağ, ta'viz.

Soumettre [ft.] Taht-ı hüküm ve itaate almak, tâbi etmek. ◆ Birinin reyine, nazar-ı dikkatine nazar-ı tasvibine arz ve havale etmek. ◆ Takdim etmek. || **Se** – Birinin rey ve kararına rıza vermek.

Soumis,e [s.] Tâbi, birinin hükmü altında bulunan, mahkûm. ◆ Mutî, münkad, itaatli.

Soumission [ims.] İtaat, inkıyad, tebaiyet. ◆ Teslim olunuş, arz-ı itaat ve inkıyad. ◆ Daire-i emiriyede münâkasa veya müzayedeye girme, talip olma. ◆ Taahhüt, mecburiyet altına giriş. ◆ Taahhüdü mutazammın istid'ânâme. || **Moyennant une** – Taahhüdü mutazammın olarak verilecek istid'â üzerine.

Soumissionnaire [imz.] Pey süren müteahhit, mültezim, talip.

Soumissionner [ft.] Pey sürerek üstüne almak, taahhüt etmek.

Soupape [ims.] Tulumba vesâir bazı âlât deliğinin kapağı ki çekerken kapanıp iterken açılır, supap. || – **de sûreté** Buhar kazanının büyük tazyik altında açılıp fazla buhara yol vermekle kazanın patlaması tehlikesinin önünü almaya mahsus supap, emniyet supapı. || (bhr.) Valf; – **atmosphérique** Hava valfi; – **de sûreté** Selâmet valfi; **Porte de** – Valf kapağı. || **En** – **chapeau** Kâse valfi. || – **de retour** Çek valfi; || – **d'échappement** İskip valfi; || – **d'admission** İdhal valfi; – **d'arrêt** İstop valfi. || **Boîte à** – Valf sandığı.

Soupçon [imz.] Şüphe, işkil, suizan. ◆ Cüzi görünüş, hayal. ◆ Pek az miktar, şemme.

Soupçonnable [s.] Hakkında şüphe olunabilir, suizana müstaid.

Soupçonner [ft.] Şüphe etmek, suizanda bulunmak.

Soupçonneux,se [s.] Şüphe ve suizan eden.

Soupe [ims.] Çorba, tirit.

Soupeau [imz.] Saban demirinin sapı.

Soupente [ims.] Arabayı asılı tutan kalın kayışlar heyet-i mecmuası, araba askılarının mecmûu. ◆ Evin çatısı arasında yapılan alçak tavanlı oda, tavan arası.

Soupé [imz.] yahut:

Souper [imz.] Akşam taamı. ◆ Gece taamı.

Souper [fl.] Akşam veya gece taamı etmek. || – **par cœur** Hiç taam etmemek.

Soupèsement [imz.] Bir şeyin sıkletini anlamak için yerinden oynatıp azıcık kaldırma, el ile tartıp ağırlığını tahmin etme.

Soupeser [ft.] Bir şeyin sıkletini anlamak için yerinden oynatıp azıcık kaldırmak, el ile tartıp ağırlığını tahmin etmek.

Soupette [ims.] Ufak ekmek dilimi.

Soupeur,se [imz.] Gece taam etmeyi itiyad etmiş adam.

Soupière [ims.] Çorba tası, çorba kâsesi.

Soupier [imz.] Çorbayı çok seven adam.

Soupir [imz.] İçini çekme, âh, soluk, şehka. ◆ Hasret. ◆ Boğuk ses. || **Le dernier** – Ölüm, son nefes. || **Rendre le dernier** – Teslim-i ruh etmek. || **Recueillir les derniers** – **s de quelqu'un** Bir hastanın hâlet-i nez'inde hazır bulunmak. || – **d'ivrogne** Sarhoş geğirmesi. || (ms.) Bir nefes alacak kadar tevakkuf ve bunun işaret-i mahsusası, es, bir dörtlük es.

Soupirail [imz.] Kiler ve bodrum penceresi ki binanın haricinde yerle beraber olur, nefeslik, baca, menfez.

Soupirant [imz.] Bir kadına kendini sevdirmeye çalışan âşık.

Soupirement [imz.] İçini çekme, âh etme. ◆ Hasret çekme, tahassür.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Soupirer [fl.] İçini çekmek, âh etmek. ◆ Hasret çekmek, âşık olmak, çok arzu etmek. || – après Arkasına düşmek.

Soupireur [imz.] Yalandan âh çeken adam, aşkbaz.

Soupie [s.] Yumuşak, kolay eğilip bükülen. ◆ Yumuşak huylu, mülayim, mutî. || Être – comme un goût Son derece mutî olmak. ◆ Dalkavuk.

Souplement [h.] Yumuşaklıkla, kolay eğilerek, mülâyimâne, mülâyemetle.

Souplesse [ims.] Yumuşaklık, kolay eğilip bükülmek hassası. ◆ Mülâyemet, itaat.

Souquenille [ims.] Seyis vesâirenin giydikleri uzun ve kaba kaput.

Souquer [ft.] (bhr.) Bir yelken ipini uzanabildiği kadar kıvırmak.

Source [ims.] Akan suyun çıktığı yer, menba, pınar; – s jaillissantes Su kaynakları, menba-ı fevvâre. || (mec.) Asıl, menşe, menba.

Sourcier [imz.] Yerin altındaki su menbalarını keşfedebilmek iddiasında bulunan adam.

Sourcil [imz.] (*l* okunmaz) Kaş, hâcib, ebrû. || Froncer les – s Kaşlarını çatmak, suratını ekşitmek, surat etmek.

Sourcilier,ère [s.] (tşr.) Kaşa mensup ve müteallik, hâcibî; Arcades – ères Kavs-ı hâcibî, tâk-ı ebrû.

Sourciller [fl.] Kaş çatmak, kaşlarını oynatmak. || (mec.) Telaş ve teessür göstermek; Ne pas – Telaş göstermeyip kayıtsız durmak.

Sourciller [fl.] Pınar gibi sath-ı arzdan dışarı fışkırmak.

Sourcilleusement [zr.] Mağrur ve mütekebbir bir surette, mağrurâne, mütekebbirâne, müteazzımâne.

Sourcilleux,se [s.] Yüksek, mürtefi, şâhik. ◆ Mağrur, mütekebbir, müteazzım. || Front – Hüzün ve keder gösterir alın.

Sourd,e [s.] Kulağı işitmez, sağır, asam. || Faire la – oreille İşitmez gibi olmak, işitmezlikten gelmek. || (mec.) Teessürsüz, hissiz. ◆ Boğuk (ses). ◆ Yavaş ve derin, gizli, sessiz, şamatasız, gürültüsüz. ◆ Henüz meydana çıkmamış, yeraltında (maden). || Lanterne – e (mr. Lanterne.) || Bruit – Boğuk ses ve şamata, ve (mec.) sıhhati meşkûk havâdis, tevâtür, şâyia. || Une lime – e Bir bedhahın hafiyen vuku bulan tezviratından mütehassıl tesir. = [i.] Sağır adam.

Sourdaud,e [i.] Güç işiten, kulağı sağır.

Sourdement [h.] Boğuk ve yeraltından gelir gibi bir sesle. ◆ Gizlice, gürültüsüzce.

Sourdine [ims.] Bazı çalgıların sesi tenzile mahsus ağaçtan bir nevi köprücükleri. ◆ Çalar saatin tokmağını vurmaktan men eden alet. || à – Gizlice, gürültüsüzce, sessiz, sadâsız.

Sourd-muet, sourde-muette Sağır ve dilsiz adam. (cm.: des *sourds-muets*, *sourdes-muettes*.)

Sourdre [fl.] Yerden çıkmak, nebean etmek. ◆ Husule gelmek, münbais olmak. ◆ Hareket etmek, harekâtta bulunmak, dikilmek. (Yalnız masdarı ve nadiren hâl sîgasının gaibi müsta'meldir.)

Souriant,e [s.] Güler, besim, mütebessim: Visage – Güleryüz.

Souriceau [imz.] Fare yavrusu.

Souricière [ims.] Fare kapanı.

Souriquois,e [s.] Farelere müteallik; Le peuple – Fareler güruhu.

Sourire [fl.] Gülümsemek, tebessüm etmek. || – à quelqu'un Birine tebessüm ile beyan-ı muhabbet etmek, beyan-ı hayırhâhî eylemek. || (mec.) Müsait ve yâver olmak. ◆ Hoşa gitmek.

Sourire [imz.] Gülümseme, tebessüm.

Souris [imz.] İltifat makamında olan hafif gülümseme, tebessümle nigâh.

Souris [ims.] Ufak fare, fındık sıçanı.

Sournois,e [i. - s.] Düşündüğünü izhar etmez, hilekâr ve mürâî, kurnaz, dessas.

Sournoisement [h.] Düşündüğünü göstermeyerek, hile ve riya ile, kurnazca, desise ile.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sournoiserie [ims.] Düşündüğünü göstermeyiş, hile ve riya, kurnazlık, desisekârlık, dessaslık.

Sous [hc.] Altına, altında, zîr, taht: – **la table** Masanın altında, sofranın altına; – **ses ordres** Zîr-i emrinde, taht-ı idaresinde. ◆ Zamanında, devrinde. ◆ ile: **Affirmer – serment** Yeminle te'kid ve ispat etmek: – **prétexte de** Bahanesiyle. || – **peu** Ahd-i karibde, kariben. || – **ce rapport** Bu cihetce. || – **plus d'un rapoort** Birçok cihetlerle. || – **voiles** Yelken üstünde, yelkenlerini açmış (gemi). || – **les armes** Silah altında, muharebede. || **Être – les verrous** Mahpus olmak. || **Rire – cape** Kendi kendine gülmek. || **Avoir – la main** Bir şeyi ilk yetişeceği yerde bulundurmak, yanında tutmak. || – **main** El altından, gizlice. || **Regarder – le nez** Pek yakından ve bir nazar-ı tahkir ile bakmak. || **Tenir quelqu'un – le bras** Birini koluna almak. || **Mettre une chose – les yeux de quelqu'un** Bir şeyi birine beyan etmek. || – **le manteau de la cheminée** Gizlice, hafiyen. || (Kimya ıstılahatında "taht" ve nebatatta ekseriya "şibh" kelimeleriyle tercüme olunur.)

Sous-affermer [ft.] İltizamla alınmış arazi vesâireyi başkasına iltizamla vermek, mültezim-i sânîye vermek veya mültezimden iltizamla almak.

Sous-affréter [fl.] İstîcar etmiş olduğu bir gemiyi diğerine îcar etmek.

Sous-âge [imz.] (mad.) İkinci derecede devr-i arazi, devr-i tarihî.

Sous-aide [imz.] Muavinin muavini, muavin-i sânî. ◆ Askerî cerrahı. (cm.: des *sous-aides*.)

Sous-amendement [imz.] Bir tadilin tekrar tadili, tadil-ale't-tadil. (cm.: des *sous-amendements*.)

Sous-amender [ft.] Bir tadili yeniden tadil etmek, tadil üstüne tadil etmek.

Sous-arbrisseau [imz.] (nb.) Çalı ile ot arasında bulunan nebat, şüceyre, necîle. (cm.: des *sous-arbrisseaux*.)

Sous-axoïdien [s.] (tşr.) Tahte'l-mihver.

Sous-bail [imz.] Bir şeyi toptan iltizam eden mültezimle ondan parça parça alan mültezimler beynindeki senet ve mukavele, ihale-i sâniye. (cm.: des *sous-baux*.)

Sous-bande [ims.] (as.) Topun kundağına bindiği yer ki muylu yatağı denilir.

Sous-barbe [ims.] Beygirin çene altı. (cm.: des *sous-barbes*.)

Sous-bibliothécaire [imz.] Hafız-ı kütüb muavini, kitabî muavini. (cm.: des *sous-bibliothécaires*.)

Sous-bois [imz.] Eşcar-ı ihtiyatiye tahtında biten ağaçlara ıtlak olunur.

Sous-brigadier [imz.] Bir süvari veya jandarma takımına kumanda eden çavuş veya onbaşının muavini.

Sous-carbonate [imz.] (k.) Hâmız-ı fahmla bir esastan mürekkep olup ancak hâmız-ı mezkûr ikinci derece miktarda ve esası ziyade olan milh, taht-ı fahmiyet.

Sous-chef [imz.] Müdür veya memur vekili, müdir-i sânî. (cm.: des *sous-chefs*.)

Sous-classe [ims.] Bir sınıfın münkasim bulunduğu aksam ve takımların beheri. (cm.: des *sous-classes*.)

Sous-clavier,ère [s.] (tşr.) Köprücük kemiğinin altında olan, tahte't-terkova.

Sous-commissaire [imz.] Bahriye memurîn-i mülkiyesinden kaymakamlığa muadil bir rütbe itibarında bulunan adam. ◆ Komiser muavini, ikinci komiser.

Sous-commission [ims.] Bir komisyonun tayin ettiği diğer komisyon, komisyon şubesi, ikinci komisyon.

Sous-comptoir [imz.] Diğer bir şubeye mülhak banka şubesi.

Souscripteur [imz.] Bir iâne veya iştirak defterine yazılan adam. ◆ Derdest-i tab' olan bir kitabı hitamında almak üzere peşinden akçesini verip müşteriler defterine yazılan adam, abone kaydolunan, abone. (Kadın hakkında dahi müsta'meldir.) ◆ Ticarette

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

senedi imza edene derler, mümzî, sened-i ticarî mümzîsi.

Souscription [ims.] Bir iâne veya iştirak vesâire defterine yazılış, vaz'-ı imza ediş. ◆ Derdest-i tab' olan bir kitaba ber-vech-i peşin müşteri ve abone olma. ◆ Bir iâne veya abone defteriyle toplanılan akçenin mecmûu. ◆ Umur-ı maliye ve sarrafiyede senedat ve tahvilat iştirâsına talip olma.

Souscrire [ft.] (*Écrire* gibi tasrif olunur.) İmzalamak, vaz'-ı imza etmek. ◆ İmzasyla kabul ve tasdik etmek. = [fl.] Razı ve kail olmak. ◆ Bir iâne ve iştirak defterine yazılmak. ◆ Derdest-i tab' olan bir kitaba müşteri yazılmak, abone olmak. ◆ Esham ve tahvilat iştirâsına talip olmak. || **Se** – Peşin akçe verip abone kaydolunmak.

Souscrit,e [s.] Vaz'-ı imza edilmiş, mümzâ.

Souscrivant,e [s.] Vaz'-ı imza eden, mümzî.

Sous-cutané,e [s.] (tşr.) Derinin altında olan, tahte'l-cild, taht-ı cildî.

Sous-délégué [imz.[(mr. Sub-délégué.)

Sous-diaconat [imz.] Merâtib-i ruhbaniyenin üçüncüsü.

Sous-diacre [imz.] Diyakoz yamağı rahip. (cm.: des *sous-diacres*.)

Sous-directeur,trice [i.] Müdür muavini, müdire muavinesi, ikinci müdür veya müdire. (cm.: des *sous-directeurs,trices*.)

Sous-dominate [ims.] (ms.) Sadânın dördüncü notası.

Sous-double [s.] (r.) Nısf-ı zı'f.

Sous-économe [imz.] Vekilharç muavini, ikinci idare memuru. (cm.: des *sous-économes*.)

Sous-entendre [ft.] Sarâhaten beyan etmeyip zımnen anlatmak. = [s.] Takdir etmek, tahtında müstetir etmek. || **Se** – Zımnen anlaşılmak ◆ Tahtında müstetir olmak.

Sous-entendu [imz.] Sarâhaten beyan olunmayıp zımnen anlaşılabilen şey. || (s.) Müstetir, mukadder. = [imz. - cm.] Mazâmin-i ledünniye. (cm.: des *sous-entendus*.)

Sous-entente [ims.] Zımnen maksud olan şey, meram-ı zımnî. || (s.) İstitar, ızmar, takdir. (cm.: des *sous-ententes*.)

Sous-entrepreneur[118] [imz.] İkinci mültezim, müteahhid-i sânî.

Sous-enveloppe [imz.] Zarf içinde bulunan diğer ikinci bir zarf.

Sous-faîte [imz.] Çatı tepesinin altına konulan direk, çatı makaslaması kirişi. (cm. des *sous-faîtes*.)

Sous-ferme [ims.] (mr. Sousbail.)

Sous-fermer [ft.] Kiracıdan kiralamak, bir mültezimden iltizam etmek.

Sous-fermier,ère [i.] Diğer bir mültezimden iltizam eden adam. (des *sous-fermiers,ères*.)

Sous-fréter [ft.] Kiralanmış gemiyi kira ile vermek.

Sous-garde [ims.] Tüfek ve tabancanın tetik siperi. (cm.: des *sous-gardes*.)

Sous-générique [s.] Tahte'l-cinse müteallik.

Sous-genre [imz.] (tt.) Bir cismin münkasim bulunduğu ecnasın beheri, tahte'l-cins.

Sous-gorge [ims.] At başlığının hayvanın boynu altından geçen kayışı, bilan. (cm.: des *sous-gorge*.)

Sous-gouvernante [ims.] Çocuk terbiyesine veya idaresine memur kadının muavinesi, ikincisi. (cm. des *sous-gouvernantes*.)

Sous-gouverneur [imz.] İkinci veya üçüncü derecede idare-i mülk memuru, kaymakam, müdür. ◆ Çocuk mürebbîsinin muavini, ikincisi. (cm.: des *sous-gouverneurs*.)

Sous-intendance [ims.] Levâzım ve idare memuru muavinliği. ◆ Levâzım ve idare memuru muavininin mahall-i ikameti ve daire kalemi. (cm.: des *sous-intendances*.)

Sous-intendant [imz.] Levâzım ve idare memurunun muavini, ikincisi. (cm.: des *sous-intendants*.)

118 Orijinal metinde Sous-entpreneur şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TÜRKİYE AKADEMİ BİLİMLER
www.tuba.gov.tr

Sous-intraducteur [imz.] Teşrifatçı muavini.

Sous-jacent,e [s.] (he.) Altta bulunan, altta vâki.

Sous-jupe [ims.] Alttan giyilen kadın fistanı veya fustası. (cm.: des *sous-jupes*.)

Sous-lacustre [s.] Göl altında bulunan.

Sous-lieutenance [ims.] Mülâzım muavinliği, mülâzım vekilliği, mülâzım-ı sânîlik rütbesi. (cm.: des *sous-lieutenances*.)

Sous-lieutenant [imz.] Mülâzım muavini, mülâzım vekili, mülâzım-ı sânî. (cm.: des *sous-lieutenants*.)

Sous-locataire [i.] (hk.) Müste'cirin müste'ciri, müste'cir-i sânî. (cm.: *sous-locataires*.)

Sous-location [ims.] (hk.) Müste'cirden istîcar, istîcar-ı sânî, istîcar ani'l-müste'cir, îcarü'l-müste'cir. (cm.: des *sous-locations*.)

Sous-louer [ft.] (hk.) Me'curu istîcar etmek. ◆ Me'curu îcar etmek.

Sous-main [imz.] Yazı yazarken elin altına konulan kâğıt, altlık.

Sous-maître [imz.] Muallim muavini, muallim-i sânî. ◆ Usta muavini, ikinci usta. (cm.: des *sous-maîtres*.)

Sous-maîtresse [ims.] Mektep muallimesinin veya müdiresinin muavinesi, ikincisi. (cm.: des *sous-maîtresses*.)

Sous-marin,e [s.] Denizin altında olan, tahte'l-bahr; **Câble** – Tahte'l-bahr telgraf teli; **Défense** – **e** Tahte'l-bahr müdafaa (torpil ve torpidolar gibi).

Sous-maxillaire [s.] (tşr.) Çenenin altında olan, tahte'l-fek.

Sous-médecin [imz.] Hastahane tabip muavini.

Sous-multiple [imz. - s.] (r.) Diğer bir adedin içinde birkaç defa küsursuz olarak dâhil olan adede ıtlak olunur, ecza-i asgar.

Sous-normale [ims.] (he.) Bir daire kısmının hatt-ı nâzımı ile bir hatt-ı amûdîsi arasındaki mihver kısmı, taht-ı nâzım.

Sous-œuvre [imz.] **En** – Diğeri tarafından yapılıp da muahharan nekayisi ikmâl olunan iş, âriyetî (eğreti) iş. ‖ (m.) **Reprendre** yahut **étayer en** – Binayı eğretiye almak, askıya almak.

Sous-officier [imz.] Mülâzım-ı sânî ile onbaşı arasındaki rütbelerin birinde olan askerî, küçük zâbit.

Sous-ongulaire [s.] Tırnak altında bulunan.

Sous-ordres [imz.] Emir altında bulunan adam, memur, emir kulu; **En** – Diğerinin emri altında olarak, maiyette. (cm.: des *sous-ordres*.)

Sous-perpendiculaire [ims.] (mr. Sous-normale.)

Sous-pied [imz.] Pantolon ve paçalığın altındaki subye. (cm.: des *sous-pieds*.)

Sous-portier [ims.] Otel kapıcısı muavini, ikinci kapıcı.

Sous-poutre [ims.] Bir kirişin altında bulunan diğer bir kiriş.

Sous-précepteur [imz.] Muallim muavini, müdür muavini.

Sous-préfectoral,e [s.] Kaymakamlığa veya müdürlüğe mensup ve müteallik.

Sous-préfecture [ims.] Kaymakamlık, müdürlük. (cm.: des *sous-préfectures*.)

Sous-préfet [imz.] Kaymakam veya müdür. (des *sous-préfets*.)

Sous-présidence [ims.] Reis-i sânîlik.

Sous-président [imz.] Reis-i sânî.

Sous-pressian [ims.] Alttan tazyik.

Sous-secrétaire [imz.] Mektubî muavini, kâtip muavini, kâtib-i sânî. ‖ – **d'État** Nezâret müsteşarı.

Sous-secrétariat [imz.] Mektubî muavinliği, ikinci kâtiplik, kitâbet-i sâniye. ◆ Nezâret müsteşarlığı. ◆ Nezâret müsteşarlığının daire ve kalemi.

Sous-seing [imz.] Eşhas beyninde akdolunan hususi ve tasdiksiz senet ve mukavele. (*Sous seing privé* dahi denilir.)

Sous-sel [imz.] (k.) Hâmızı az ve esası çok olan milh, taht-ı milh.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Soussigné,e [i. - s.] Zîrde vaz'-ı imza etmiş adam, zîrde vâzı'-ı imza, sahib-i imza.

Sous-signature [ims.] İkinci imza, imza-yı sânî, birinci imzanın altına vaz' olunan ikinci imza.

Sous-signer [ft.] Altına imza koymak, imza vaz' etmek, imzalamak.

Sous-sol [imz.] (m.) Bodrum, bir binanın en alt katı. ‖ (mad. - zra.) Toprak altındaki kesme.

Sous-sombrer [ft.] Gemi ka'r-ı bahrde kâmilen gark ve nâ-bedid olmak.

Sous-tangente [ims.] (he.) Bir daire kısmının hatt-ı mümasa temas ettiği noktasıyla hatt-ı nâzımı arasındaki mihver kısmı, taht-ı mümas.

Sous-tendante [ims.] (he.) Veter-i kavs.

Sous-tendre [ft.] (he.) Kavsin iki kenarı arasına bir veter çizmek.

Sous-titre [imz.] Kitabın asıl ismi altında yazılan ikinci isim ve unvanı. (cm.: des *sous-titre*.)

Soustractif,ve [s.] (r.) Tarhî, tenzilî.

Soustraction [ims.] Aşırma, çalma, sirkat. ‖ (r.) A'mâl-i erbaadan tarh, tenzil.

Soustraire [ft.] (*Traire* gibi tasrif olunur.) Aşırmak, çalmak. ◆ Kaçırmak, kurtarmak, muhafaza etmek, himaye etmek. ‖ (r.) Tarh etmek, tenzil etmek. ‖ **Se** – Gözden kayıp ve nâ-bedid olmak, savuşmak.

Sous-traitant [imz.] (hk.) Mültezimden iltizam eden, mültezim-i sânî, müteahhid-i sânî. (cm.: des *sous-traitants*.)

Sous-traité [imz.] (hk.) Mültezimden iltizam için olunan mukavele ve senet. (cm.: des *sous-traités*.)

Sous-traiter [ft.] (hk.) Mültezim veya müteahhitten iltizam etmek.

Sous-triple [imz. - s.] (r.) Diğer bir adedin içine üç defa bilâ-küsur dâhil olan adede ıtlak olunur. (9 adedine nispetle 3 gibi.)

Sous-vendre [ft.] Satın alınan bir şeyden bir miktarı füruht etmek. ◆ Müz'ic adamlardan tahlis-i nefs etmek.

Sous-vente [ims.] Satın alınan şeyden bir miktarın füruhtu. (cm.: des *sous-ventes*.)

Sous-ventrière [ims.] Atın eyer (eğer) kolanı, teğelti kolanı. (cm.: des *sous-ventrières*.)

Soutache [ims.] Askerî üniformalarıyla kadın elbisesinin girift ve dolaşıklı şeritleri, kaytan, harç.

Soutacher [ft.] Şerit ve kaytan gibi harçla tezyin etmek.

Soutane [ims.] Rahip cübbesi. ‖ (mec.) Ruhbaniyet.

Soutaneille [ims.] Küçük veya kısa rahip cübbesi.

Soute [ims.] Geminin erzak ve mühimmat ambarı, kumanya ambarı; – **aux poudres** Cephanelik; – **à lest d'eau** Muvâzenet-i sahrıncî; – **aux charbons** Kömürlük. ◆ (mr. Soulte.)

Soutenable [s.] İltizam ve ispat olunabilir, kabil-i müdafaa. ◆ Tahammül edebilen, mütehammil.

Soutenance [ims.] İltizam, müdafaa.

Soutenant [imz.] Bir meseleyi iltizam ve müdafaa eden adam.

Soutènement [imz.] Dayak, destek. ◆ Takviye, teyit. ‖ (m.) Temel; **Murs de** – Temel duvarları, payanda duvarları. ‖ İspat, delil, bürhan, ispat-ı sübutiye. ‖ **Fournir** – Esbab-ı sübutiye dermeyan etmek.

Souteneur [imz.] Bir kumarhane veya diğer bir dârü'l-fuhşun beka ve idaresine yardım eden adam.

Soutenir [ft.] Üstünde tutmak, dayanmak, altına girmek. ‖ (mec.) İltizam ve müdafaa etmek, te'kid ve takviye etmek. ◆ İmdadına yetişmek. ◆ İdare ve muhafaza etmek, korumak, tahammül etmek. ◆ İspat etmek. ◆ Muhalefet etmek. ‖ – **la voix** Sesi gevşetmeksizin uzatmak. ‖ – **son rang** Mevki ve haysiyetini muhafaza etmek. ‖ – **la conversation** Meclis-ârâlık etmek. ‖ – **une disgrâce** Felakete, musibete karşı dayanmak. ‖ – **une épreuve** Dert ve mihnete tahammül etmek. ‖ **Se** – Ayak üzere durmak. ◆ Birbi-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

rini tutmak. ◆ Üstte durmak, batmamak. || (mec.) Devam etmek, dayanmak, sebat etmek. ◆ Birbirine imdat etmek.

Soutenu,e [s.] Âlî ve metin. ◆ Halelden masun, sabit. || **Prix** – yahut **Cours** – Yüksek fiyat, germî üzere olan fiyat.

Souterrain,e [s.] Yeraltında olan, tahte'l-arz olan. = [imz.] Yeraltı, bodrum, serdab.

Souterrainement [zr.] Yeraltından, tahte'l-arz.

Soutien [imz.] Destek, dayak, payanda. || (mec.) Yardımcı, sahip, arka, hâmi, muin. || – **de la famille** Muin-i aile. || **Fournir les pièces au** – Evrak-ı sübutiye ibraz eylemek.

Soutirage [imz.] Şarap vesâireyi bir fıçıdan diğerine aktarma ediş, fıçıdan çekme ameliyatı.

Soutirer [ft.] Şarap vesâireyi bir fıçıdan diğerine aktarmak, fıçıdan çekmek. || (mec.) Hile ile kapmak, çarpmak, dolandırmak. || **Se** – Parasını kaptırmak, dolandır[ıl]mak.

Souvenance [ims.] Der-hatır ediş, zikir, yâd. (Eskidir.)

Souvenir [imz.] Yâd, zikir, tezkâr, tahattur. ◆ Kuvve-i hafıza, hatır. ◆ Yâdigâr, eser. ◆ Hatırdan çıkmaması meram olunan şeyleri yazmaya mahsus cep defteri, akıl defteri, cüzdan.

Souvenir (**se**) [fv.] (*Venir* gibi tasrif olunur.) Hatırda tutmak, tahattur etmek, hatırdan çıkarmamak, unutmamak, zikir ve yâd etmek. ◆ Minnettar ve müteşekkir olmak. || **Vous souvient-il que** Hatırınızda mı?

Souvent [h.] Çok defa, pek sık, ekseriya, sıkça sıkça. || **Le plus** – Ekser ahvâlde, ale'l-ekser. ◆ Asla, hiçbir vakit.

Souventefois [h.] Çok defa. (Eskidir.) (Ayrıca *souventes fois* dahi yazılır.)

Souverain,e [s.] Ekber, azam, muallâ, bâlâ. ◆ Pek ziyade, son derecede olan. ◆ Pek mükemmel, âlâ. || **Cour** – Hükmünü temyiz ve istînaf edecek daha büyük mercii olmayan mahkeme-i âliye, divan-ı âlî. || **Droits** – **s** Hukuk-ı hükümranî.

Souverain,e [i.] Hükümdar, hükümran, metbû. ◆ İngiliz altını. (25.50 Frank.) ◆ Avusturya altını. (17.60 Frank.) ◆ **Le** – **pontife** Papa.

Souverainement [s.] Tamamıyla, mükemmel surette, bi'l-vücuh. ◆ Ziyadesiyle, fevkalâde. ◆ Âmirâne ve hükm-i kati ile.

Souveraineté [ims.] Âmiriyet, hüküm. ◆ Hükûmet-i müstakile, hükûmet-i mutlaka. ◆ Hükümdarlık. ◆ Devlet, ülke, kalemrev. ◆ **Droit de** – Hukuk-ı hükümdarî, hukuk-ı hükümranî. ◆ Kuvve-i maneviye, rüchaniyet.

Soyeux,se [s.] İpekli, ipeği çok. ◆ İpek gibi yumuşak. ◆ İnce havlu.

Spacieusement [h.] Geniş yerde, vüs'atlice, vüs'atle.

Spacieux,se [s.] Geniş, vâsi, fesîh.

Spaciosité [ims.] Genişlik, vüs'at.

Spadassin [imz.] Bıçak çekici, tığ-zen, kavgacı.

Spadassiner [fl.] Kavgacılık etmek, kavga etmek, nizâ etmek.

Spadice [imz.] (nb.) Espadis.

Spadille [ims.] Bir nevi kâğıt oyununda birlinin kara maçası.

Spahi [imz.] (Fârisîden me'huz) Eski Osmanlı süvarisi, sipahi. ◆ Cezayir'de yerliden mürekkep süvari sınıfı.

Spalane [imz.] (nb.) Gözsüz köstebek.

Spalme [imz.] Kalafatçı katranı vesâire.

Spalmer [ft.] Katran vesâire ile kalafat etmek.

Spalt [imz.] Madenlerin izâbesinde müsta'mel taş.

Spanopogon [imz.] (t.) Köselik, cerd.

Sparadrap [imz.] Kâğıt veya beze sürülmüş yakı, dalyan yakısı, müşemma'-ı tıbbî.

Spardeck [imz.] (bhr.) Kontra güverte. || **Bâtiment à** – Kontra güverteli sefine.

Spare [imz.] Müşevvekü'l-misbah fırkasından sarpa balığı.

Spargose [ims.] (t.) İntifah-ı sedy.

Sparaoïdes [imz. - cm.] (hyv.) Karagöz fasîlesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sparte [imz.] Hasır vesâire imaline yarayan ince kumaş, hasır sazı, hasır kamışı. (*Jonc d'Espagne* dahi denilir.)

Sparterie [ims.] Hasırcılık sanatı. ◆ Her nevi hasır mamulatı. ◆ Bu mamulatın yapıldığı ve satıldığı mahal, hasırcılar çarşısı.

Spartiate [i. - s.] Yunan-ı kadimin Isparta şehri ahalisinden veya bu memlekete mensup ve müteallik olan. ‖ (mec.) Eski Ispartalılar gibi şecî adam.

Spasme [imz.] (t.) Adalât ve a'sâbın gayr-ı ihtiyari hareket ve ihtizazından ibaret illet, ıspazmoz, teşennüc. ‖ – **expiratoire** Teşennüc-i zefirî. ‖ – **glottique** Teşennüc-i mizmarî.

Spasmodique [imz.] (t.) Adalât ve a'sâbın gayr-ı ihtiyari hareket ve ihtizazından ibaret olan ıspasmoz illetine müteallik, teşennücî.

Spasmologie [ims.] (t.) Mebhasü't-teşennüc.

Spasmotique [s.] (t.) Adalât ve a'sâbın gayr-ı ihtiyari hareket ve ihtizazından ibaret olan ıspasmoz illetine müteallik, teşennücî.

Spatangidées [ims. - cm.] (hyv.) Şibhü'l-cildü'l-müşevvek fırkasından kalbu'l-bahr fasîlesi.

Spatangue [ims.] (hyv.) Yürek şeklinde deniz kavkaası.

Spath [imz.] (arz. - mad.) Hacer-i …, espat.

Spathe [ims. - nb.] Bazı çiçeklerin goncasını ihâta eden dış zarı, lifâfe-i kırtâsiye. ‖ – **de palmier** Damga.

Spatule [ims.] Bir tarafı toplu ve diğer tarafı kürek gibi bir nevi eczacı aleti, ıspatül, milvak. ‖ – **flexible** Kabil-i inhinâ ıspatül. ◆ Leylek cinsinden Mısır turnası denilen kuş.

Spatulé,e [s.] (nb.) Milvak denilen eczacı kaşığı şeklinde olan, milvakî.

Speaker [imz.] (İngilizceden me'huz) İngiltere'de avam kamarası reisi.

Spécial,e [s.] Suret-i mahsusada olan, has, mahsus. ‖ **Commerce** – İhracat ve ithalat ticareti. (cmz.: *spéciaux*.)

Spécialement [h.] Suret-i mahsusada olarak, mahsusen, bilhassa, ayrıca.

Spécialisation [ims.] Tahsis, tayin.

Spécialiser [ft.] Ayırıp göstermek, tahsis ve tayin etmek.

Spécialiste [imz.] Bir fen ve sanatın yalnız bir şubesini mufassalan öğrenip onda icra-yı tetebbuat ve tetkikat ve ameliyat eden âlim ve hüner-mend, mütehassıs, erbab-ı ihtisasdan.

Spécialité [ims.] Has ve mahsus olma, husus, hususiyet. ◆ Bir âlim veya hüner-mendin ayrıca ve suret-i mahsusada öğrenip icra ettiği ilim ve sanat şubesi, ihtisas. ◆ Fevkalâde bir hüner ve marifet sahibi adam. ‖ (syd.) – **s pharmaceutiques** Edviye-i müstahzara, müstahzarat-ı saydelâniye, hazır ilaçlar. ‖ (ma.) Tahsisatın mâ-vaz'un-lehe hasrı, mahalline sarfı.

Spécieusement [h.] Yalnız sûretâ doğru ve haklı görünecek tarzda, suret-i haktan.

Spécieux,se [s.] Suret-i haktan görünen bâtıl. ◆ Muğfil, zâhirî.

Spécificatif,ve [s.] Bir şeyin nevi ve cinsini tahsis ve tayin eden, fârık, beyyin, (beyyine).

Spécification [ims.] Bir şeyin cins ve nevinin tahsis ve tayini, tefrik, tebyin. ◆ Ta'dâd ve tasrih.

Spécificité [ims.] Has olma, mahsus olma, mahsusiyet.

Spécifier [ft.] Bir şeyin nevi ve cinsini tayin ve tahsis ederek ayırmak, tefrik ve tebyin etmek.

Spécifique [s.] Hususi, has. ◆ Bir şeyin nevi ve cinsine müteallik veya nevi ve cinsini mübeyyin, nev'î. ◆ İzafi. ‖ **Pesanteur** – (k.) Bir cismin hacmine nispeten ağırlığı, sıklet-i izafiye. ‖ **Poids** – Kezâ. ‖ **Population** – Nüfus-ı nisbiye. = [imz.] Rüsum-ı ayniye-i nev'iye. ‖ (t.) Bir illete mahsus olan deva, deva-yı hususi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Spécifiquement [h.] Bilhassa, mahsusen, ayrıca. ◆ Bir şeyin nevi ve cinsini ayırarak, tebyinen.

Spécimen [imz.] (*mène*) Numûne, meşk, örnek, enmûzec.

Spéciosité [ims.] Sûretâ doğru ve haklı görünme, zâhiriyet.

Spectacle [imz.] Seyir ve temâşâya layık ve câlib-i nazar-ı dikkat suret ve manzara. ◆ Manzara, temâşâ. ◆ Tiyatro oyunu.

Spectateur,trice [i.] Bir hâl ve vakanın vuku ve cereyanında hazır bulunan, seyirci, temâşâger. ◆ Tiyatroda bulunan seyircilerin beheri.

Spectral,e [s.] (ht.) Güneşin şuâları bir menşurdan geçerek bir hücre-i muzlimeye idhal olunmakla hâsıl olan uzun şekle müteallik, tayfî. ◆ Hayalî, vâhî.

Spectre [imz.] Aslı olmaksızın gözün önünde tecessüm eden hayal, tayf. || (mec.) Pek uzun boylu kuru ve çirkin adam. || – **solaire** (ht.) Güneşin şuâları bir menşurdan geçerek bir hücre-i muzlimeye ithal olunmakla hâsıl olan uzun şekil, tayf-ı şemsî. || – **lumineux** Tayf-ı muzî.

Spectroscope [imz.] (ht.) Muhallil-i ziya aleti, tayf-bîn.

Spectroscopique [s.] (ht.) Hararet-i şedîdeleri ölçmeye mahsus mikyasa ait tayf-bîn.

Spéculaire [s.] **Pierre** – Cam gibi parlak taş, hacer-i safhavî. || **Art** – Ayna imali, aynacılık sanatı.

Spéculateur,trice [i.] Mütalaat-ı nazariyeye dalan. ◆ Muamelat-ı ticariye ve sarrafiye icra eden adam, muameleci, borsada oyuncu, alavereci.

Spéculatif,ve [s.] Ameliyattan mahrum olarak yalnız nazariyata müteallik olan, nazarî, sûrî, ilmî; **Sciences – ves** Ulûm-ı nazariye; **Médecine – ve** Tabâbet-i nazariye. ◆ Muamelat-ı ticariye ve sarrafiyeye dair. = [imz.] Vazifesi haricinde olarak umur-ı siyasiye ile uğraşan adam, politika meraklısı.

Spéculation [ims.] Nazariyat, ilmü'n-nazar, ameliyatsız ilim. ◆ Muamelat-ı ticariye ve sarrafiye, muamele. ◆ Borsada oyun, alavere.

Spéculative [ims.] Bilcümle ulûmun nazariyat kısmı, kısm-ı nazarî.

Spéculativement [h.] Sırf ilmî ve nazarî bir suretle, ameliyatsız.

Spéculer [fl.] Pek ince düşünmek, teemmül ve mütalaa etmek. ◆ Muamelat-ı ticariye ve sarrafiye ile iştigal etmek.

Spéculum [imz.] (*lome*) (crh.) Ameliyat icrasını veya muayeneyi teshil için göz ve ağız vesâireyi açık tutmaya mahsus alet, minzar.

Speech [imz.] (*spitche*) (İngilizceden me'huz) Muhtasar nutuk.

Spilongue [ims.] İn, mağara, gar.

Spencer [imz.] (*spincère*) Kadın yelek veya mintanı.

Spergule [ims.] Suni çayırlara ekilen ot, çayır otu.

Sperma-céti [imz.] (*cé*) Balina balığının nefsi, meniü'l-hût, isparmaçet.

Spermacoce [ims.] (nb.) Fıddiye fasîlesinden altın kökü nevi.

Spermatie [ims.] (nb.) Cersum, cüzeyr.

Spermatique [s.] Meniye müeallik, nutfî.

Spermatocèle [ims.] (t.) İmtilâ-yı meni.

Spermatologie [ims.] (t.) Mebhasü'l-meni.

Spermatorrhée [ims.] (t.) Seyelân-ı meni.

Spermatozoaires yahut:

Spermatozoïdes [imz.] (hyv.) Büzeyrat-ı nutfiye, huveynat-ı meneviye, huveynat-ı meniye.

Sperme [imz.] Meni, nutfe.

Spermophile [i.] (hyv.) Lehistan ve Almanya köstebeği.

Sphacèle [ims.] (t.) Pek derin kangren, temevvüt.

Sphacélé,e [s.] (t.) Pek derin surette kangren olmuş, mumit.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sphène [ims.] Müstakimü'l-kavkaa fırkasından deniz kumlarında bulunur deniz böceği.

Sphéno [s.] (tşr.) Vetedî; – **épineux** Vetedî-i şevkî.

Sphénisque [imz.] (hyv.) Kap memâliki ördeği.

Sphénoïdal,e [s.] (tşr.) Azm-ı vetedî denilen kafa kemiğine müteallik, vetedî; **Épine** – **e** Şevk-i vetedî.

Sphénoïde [s.] (tşr.) **Os** – Kafanın bir kemiği, azm-ı vetedî, azm-ı huffâşî. = [imz.] Kezâ.

Sphère [ims.] Küre, yuvarlak cism-i sulb. || (he.) Merkezinden sathının her noktasına kadar çekilen hatları müsâvi cisim, küre. || (hy.) Bir seyyârenin devir ve hareket ettiği mesafe, medar. || – **céleste** Küre-i semâ. || – **terrestre** Küre-i arz. || – **armillaire** Küre-i müşebbeke. || (mec.) Daire-i iktidar ve malumat || – **d'activité** Daire-i nüfuz ve tesir.

Sphéricité [ims.] Küreviyet, kürriyet. || **Abercation de** – İnhiraf-ı küreviyet.

Sphérique [s.] Küreye müteallik, kürevî, kürrî. ◆ Küre gibi müdevver, kürevî, kürrî, müstedir.

Sphériquement [h.] Küre şeklinde olarak, küreviyetle, müstedirren.

Sphéristère [imz.] Eski Yunanîlerin top jimnastiki icra etmelerine mahsus mahal.

Sphéristique [ims.] Eski Yunanîlerin ameliyat-ı bedeniye ve jimnastikîlerinin topla icra olunan kısmı.

Sphéroïdal,e [s.] Küreye müşâbih ve karib şeklinde bulunan bir cisme mensup ve müteallik, şibh-i küreye mensup ve müteallik, şibh-i kürevî.

Sphéroïde [imz.] (he.) Şekli küreye müşâbih ve karib olan cisim, şibh-i küre.

Sphérome [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı mugşire-i zü'l-ayn-ı terencî fırkasından deniz süngeri.

Sphéromètre [imz.] Sutuh-ı küreviyenin derece-i küreviyetini tayine mahsus alet, mikyas-ı küreviyet. (Bu mânâda *bathomètre* lafzı dahi müsta'meldir.)

Sphincter [imz.] (tşr.) Dübür, âsıra, ma'sara. || – **de l'anus** Fakha.

Sphérométrique [s.] Mikyas-ı küreviyete müteallik.

Sphinx [imz.] Esâtir-i kadîme-i Mısriye'nin kız başlı ve kanadı arslan suretinde tahayyül olunan bir perisi. || (Nakr ve mimaride) Kız başlı arslan heykeli. || (tt.) Üzüm kelebeği gibi büyük ve güzel renkli kelebek kurtlarına denir.

Sphragistique [ims.] Mühürlerin ve mahtumatın hall ve kıraati ilmi, ilm-i hâtem.

Sphygmique [s.] (t.) Nabza müteallik, nabza dair.

Sphygmomètre [imz.] (t.) Mikyas-ı nabazan.

Sphygmographe [imz.] (t.) Nabız-nüvis.

Sphygmoplome [imz.] (t.) Musavvit-i nabız.

Spic [imz.] Lavanta çiçeği, husâme otu.

Spica [imz.] (crh.) Buğday başağı gibi birkaç sıralı bir nevi sargı, lifâfe-i sünbüliye, espika.

Spicilège [imz.] Her nevi evrak-ı resmiye veyahut zâtiye mecmuası. ◆Numûne-i münşeat, hûşe-çînî.

Spinal,e [s.] (tşr.) Arka kemiğine mensup ve müteallik, şevkî.

Spinelle [imz.] Kaba la'l taşı. = [s.] **Rubis** – Halis la'l taşı.

Spinescence [ims.] (nb.) Diken şekil ve suretinde bulunma, şüveykiyet.

Spinescent,e [s.] (nb.) Diken şekil ve suretinde, şüveykî.

Spiniforme [s.] (tt.) Şevkiyü'ş-şekl.

Spinocisme [imz.] Hakîm-i meşhur İspinoza'nın hikmet ve tasavvufta olan mezheb-i mahsusu.

Spinosiste [imz.] Hakîm-i meşhur İspinoza'nın hikmet ve tasavvuftaki tarik ve mezheb-i mahsusuna tâbi adam.

Spinthéromètre [imz.] (tt.) Elektrik kıvılcımlarının derece-i kuvvetini tayine mahsus alet, mikyasu'ş-şerâret.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Spiral,e [s.] Helezonî şeklinde olan, helezonî. = [imz.] Saat pandülü.

Spirale [ims.] (he.) Etrafına döndüğü noktadan gittikçe tebâüd eden hatt-ı münhanî, helezon. = [s.] **Ligne** – Hatt-ı helezonî. || – **hyperbolique** Helezon-ı kat'-ı zâidî. || **En** – Helezon şeklinde, helezonî.

Spiralé,e [s.] Helezon şeklinde.

Spire [ims.] (he.) Hatt-ı helezonînin beher devri, devre-i helezoniye. ◆ Vida şeklinde direk tabanı. ◆ Saz, kamış.

Spiréacées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i helezoniye.

Spirée [ims.] Fasîle-i verdiyeden bir nevi nebat, erkeç sakalı.

Spirifère [imz.] (arz.) Hâmil-i helezon müstehâsesi.

Spirille [ims.] (hyv.) Mikrob-ı helezonî, ispiril.

Spirite [i. - s.] Ervah-ı emvatla ihtilat ve münasebatta bulunmak iddiasında bulunan adam.

Spiritisme [imz.] Güya ervah-ı emvatla ihtilat ve münasebatta bulunarak onların isticvabıyla istihrac-ı gayb etmek itikad ve iddiası.

Spiritiste [imz.] Güya ervah-ı emvatla ihtilat ve münasebatta bulunarak onların isticvabıyla istihrac-ı gayb etmek itikad ve iddiasına müteallik.

Spiritualisation [ims.] Bir şeyin ruhunu ve hülâsasını çıkarış.

Spiritualiser [ft.] Bir şeyin ruh ve hülâsasını çıkarmak. ◆ Maddiyata maneviyet vermek.

Spiritualisme [imz.] Ervah ve maneviyatın vücudunu tasdik eden hikmet ve felsefe mezhebi ki mezheb-i maddiyûnun zıddıdır. ◆ Maneviyatın mübalağa ve ifratı.

Spiritualiste [imz. - s.] Ervah ve maneviyatın vücudunu tasdik eden hikmet ve felsefe mezhebine tâbi ve mensup adam, hakîm-i rûhânî, rûhâniyûndan.

Spiritualité [ims.] Rûhâniyet, maneviyet. ◆ Ervah ve maneviyattan bahseden ilim.

Spirituel,le [s.] Rûhânî, manevi, gayr-ı cismanî, cism-i latif hâlinde olan, lâhut: **Monde** – Âlem-i lâhut. || **Chef** – Reis-i rûhânî. ◆ Zeki, fatin, zeyrek. ◆ Mânâlı, nükteli, âkilâne. ◆ Zekâvete delâlet eden, zekâvet âsârını hâiz ve câmi' olan. ◆ Dine müteallik, dinî, uhrevî, rûhânî. ◆ Mecaz ve tasavvufa müteallik, mecazî, mutasavvıfâne. = [imz.] Rûhânî, rahip.

Spirituellement [h.] Zekâvet ve fetânetle, âkilâne. ◆ Rûhâniyetle, manevice.

Spiritueux,se [s.] Ruh ve ispirtoyu hâvi, ispirtolu, küulî. = [imz.] İspirtolu müskir, müskirat.

Spirituosité [ims.] Küûliyet.

Spiro-annulaire [s.] (nb.) Helezonî-i halkavî. || **Vaisseaux** – **s** Ev'iye-i helezonî-i halkaviye.

Spiroïde [s.] (tşr.) Şibh-i helezon.

Spirolobé,e [s.] (nb.) Mültevî-i helezonî. || **Embryon** – Rüşeym-i mültevî-i helezonî.

Spiromètre [imz.] (t.) Mikyas-ı teneffüs.

Spizaète [imz.] (tt.) Amerika'ya mahsus kartal kuşu envâından doğan.

Splanchnographie [ims.] Teşrihin karnın içindeki bağırsak vesâireyi tarif ve tavsif eden kısmı, mebhasü'l-ahşâ.

Splanchnotomie [ims.] (crh.) Bağırsak vesâir âlât-ı dâhiliyenin ameliyat-ı cerrahiye ile kat'ı, haz'u'l-ahşâ.

Spleen [imz.] (*spline*) (İngilizceden me'huz) Ömründen bıkmaktan ibaret bir nevi merak illeti, kara sevda.

Splénalgie [ims.] (t.) Dalak ağrısı, elemü't-tıhal.

Splendeur [ims.] Parlayış, parlaklık, revnak. || (mec.) Hüsn-i sıyt, şöhret ve şan, parlaklık. ◆ Tantana, debdebe, alay.

Splendide [s.] Parlak, tantanalı, revnaklı, pek mükemmel, nefis.

Splendidement [h.] Pek mükemmel ve parlak bir suretle, tantana ve dâratla.

Splénétique [s.] Dalağa müteallik, tıhalî. ◆ Merak illetine müptelâ, sevdazede.

Splénique [s.] (t.) Dalağa müteallik, tıhalî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Splénite [ims.] (t.) Dalağın şişmesi, iltihabu't-tıhal.

Splénographie [ims.] (t.) Tavsif-i tıhal.

Splénalogie [ims.] (t.) Mebhasü't-tıhal.

Splénapathie [ims.] (t.) Dalak hastalığı, illet-i tıhaliye.

Splénotonière [ims.] (t.) Teşrih-i tıhal, haz'-ı tıhal.

Spollateur,trice [i. - s.] Soyucu, soyan, gasıb.

Spollation [ims.] Soyma, cebren yahut hile ile soyma, gasp.

Spoller [ft.] Soymak, cebren veya hile ile herkesin malını almak, gasp etmek.

Spondaïque [imz. - s.] (ar.) Altı cüzden mürekkep olup beşinci cüzü iki hecâ-yı memdûdeden ibaret olan mısraya ıtlak olunur.

Spondée [imz.] (ar.) İki hecâ-yı memdûdeden ibaret olan mısra cüzü.

Spondyle [imz.] (tşr.) Boyun kemiği

Spongiaires [imz. - cm.] (tt.) Sünger kabîlinden olan hayvanat-ı nebatiye, tâife-i isfenciye.

Spongieux,se [s.] (tt.) Sünger kabîlinden veya sünger gibi mesammatı çok olan, isfencî. ◆ Sünger gibi yumuşak.

Spongiforme [s.] (tt.) Sünger şeklinde olan, isfenciyü'ş-şekl.

Spongilles [ims. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı isfenciyeden huveynat-ı isfenciye-i nehriye fırkası.

Spongioles [ims. - cm.] Ecsam-ı isfenciye.

Spongiosité [ims.] (tt.) Sünger hâl ve suretinde olma, isfenciyet. ◆ Sünger gibi yumuşaklık.

Spongite [ims.] Sünger taşı.

Spontané,e [s.] Hüsn-i rıza ile yapılan, ihtiyari. ◆ Kendiliğinden ve bilâ-sebeb-i haricî vâki ve hâsıl olan, bi-nefsihi. || **Génération – e** Bazı hükemânın itikadına göre tohumsuz ve ebeveynsiz vâki olan tenasül ve husul.

Spontanéité [ims.] Hüsn-i rıza, ihtiyar. ◆ Kendiliğinden ve bilâ-sebeb-i haricî vâki ve hâsıl olma.

Spontanément [h.] Hüsn-i rıza ve ihtiyarla, ihtiyari olarak. ◆ Kendiliğinden ve bilâ-sebeb-i haricî.

Sponte sua (Latince tabir) Kendi ihtiyar ve iradatı ile, kendiliğinden.

Sporade [s.] Burcun haricinde dağınık hâlde bulunan kevâkibe ıtlak olunur. = [ihs. - cm.] Adalar denizindeki cezâir-i Yunaniye.

Sporadicité [ims.] (t.) Emrazın bir mahalle mahsus olmayıp ve umumiyet üzere düşmeyip her yerde ara sıra ve tek tek zuhuru, teferruk.

Sporadique [s.] (t.) Bir memlekete mahsus olmayıp ve umumiyet üzere düşmeyip her yerde ara sıra ve tek tük vâki olan emraza ıtlak olunur, müteferrik, münferit. || **Maladie – Maraz-ı münferit.**

Sporadiquement [zr.] Tek tük olarak, müteferrik olarak.

Sporange [ims.] (nb.) Kîse-i büzeyr, mahfaza-i büzur.

Spore [ims.] (nb.) Zâtü'l-ilkahu'l-hafiye denilen nebatın alet-i tenasülü, büzeyr, ıspor.

Sporogoïdes [imz. - cm.] (hyv. - nb.) Huveynat-ı büzeyriye.

Sport [imz.] (İngilizceden me'huz) Avcılık, yarış, jimnastik, velospit ve bunlara mümâsil oyun ve eğlencelere ıtlak olunur.

Sportsman [imz.] (İngilizceden me'huz) Av ve hayvan yarışı ve jimnastik ve emsali eğlenceler meraklısı.

Sportule [ims.] Eski Roma zâdegânının kendi tevâbi'lerine dağıttıkları sadaka.

Sporule [ims.] (nb.) Cep gibi bir mahfazanın içinde mahfuz küçük tohum, şibh-i büzeyr.

Spumeux,se [s.] (tt.) Köpük hâlinde olan, köpüklü, rugavî, mütezebbid.

Spumosité [ims.] (tt.) Köpüklenme, kaymaklanma, rugaviyet, tezebbüd.

Sputation [ims.] (t.) Tükürme, tebassuk.

Squale [imz.] (*skoua*) Camgöz denilen köpek balığı nevi.

Squame [ims.] (tt.) Balık puluna mümâsil pul, harşef.

Squameux,se veya **Squammeux,se** [s.] (tt.) Balık pulları gibi pulları olan veyahut balık pulları şekil ve suretinde bulunan, harşefî.

Squamifère [s.] (tt.) Balıklar gibi pullarla mestur olan, hâmilü'l-harşef.

Squamiforme [s.] (tt.) Harşefiyü'ş-şekl.

Squamodermes [imz. - cm.] Müşevvekü'l-misbah-ı harşefiyü'l-edme fırkası.

Squamule [ims.] (nb.) Şibh-i harşef.

Squar [imz.] (*skouerre*) (İngilizceden me'huz) Parmaklıkla muhat bir bahçesi olan teferrücgâh, bahçe-i umumi.

Squarreux,se [s.] (nb.) Lemsde sert olan, haşin.

Squelette [imz.] İnsan yahut hayvanın etleri dökülmüş ve vaziyet ve heyetleri bozulmamış kemikleri, iskelet, kadid. ‖ (mec.) Pek zayıf ve kuru adam. ◆ Geminin tahtaları henüz kaplanmamış veyahut sökülmüş kerestesi, kafes. ◆ Mevzusu kuru ve letafetten ârî eser.

Squelettique [s.] İskelete müteallik. ◆ İskelet gibi kemik hâlinde, kadidî.

Squelettologie [ims.] (tşr.) Mebhasü'l-kadid, iskelet bahsi.

Squelettopée [ims.] (tşr.) Tanzim-i kadid, iskelet tanzimi.

Squile [ims.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere-i merculü'l-fem fırkasından karavides.

Squine [ims.] Fasîle-i saparnaiyeden bir nevi nebat, çöp-i çînî.

Squirre yahut **Squirrhe** [imz.] (t.) Pek katı ve veca'sız ur, şiş, eskirüs.

Squirreux,se [s.] (t.) Eskirüs denilen katı ve veca'sız ur ve şiş kabîlinden veya bu şişe müteallik, eskirüsî.

Squirrhogastrie [ims.] (t.) Eskirüs-i mide.

Squirrhosité [ims.] (t.) Eskirüsiyet.

St [hd.] Sükûta davet için müsta'meldir: Sus! ◆ Birini çağırmak için müsta'meldir: Ey! Hûû!

Stabat [imz.] Kilisede Paskalya haftasında okunan dualar.

Stabilisant,e [s.] Müspet, müekked.

Stabilisation [ims.] Sabit ve muhkem hâline koyma, tahkim, takviye.

Stabiliser [ft.] Sabit ve muhkem hâline koymak, tahkim ve takviye etmek, istikrar ettirmek.

Stabilisme [imz.] Hâlihazırın beka ve devamı taraftarlığı.

Stabilité [ims.] Dayanıklık, metanet, sebat, devam, istikrar.

Stable [s.] Dayanıklı, metin, muhkem, sabit, devamlı, pâyidar, istikrar-pezir.

Stablement [zr.] Dayanıklı bir surette, muhkem bir surette, sabit bir surette, pâyidar bir surette.

Stabulation [ims.] Semirtmek üzere hayvanatın ahırda alıkonması usulü ve bu müddet.

Stade [imz.] Eski Yunanîlerin güreş ve at yarışı icra ettikleri meydan, at meydanı. ◆ Eski Yunanîlerde yüz yirmi hatveden ibaret mesafe ölçüsü. ‖ (t.) Hastalığın bir hâlde durduğu müddet, devir.

Stadia [imz.] (he.) Tahmin-i mesafe aleti, istadya.

Stage [imz.] Avukatlık veya diğer bir sanat icrasında ispat-ı iktidar için mülâzemeten devam olunan müddet, mülâzemet. ‖ **Durée des – s** Müddet-i mülâzemet.

Stagiaire [i. - s.] İspat-ı iktidar ve liyakat için mülâzımlıkta bulunan avukat vesâire, mülâzım, avukat mülâzımı.

Stagier [imz.] Ruhbaniyet mülâzımı, çilekeş.

Stagnant,e [s.] (*stag-nan*) Akmayan (su vesâire), durgun, râkid. ◆ Ticarette durgun, kâsid.

Stagnation [ims.] (*stag-na*) Su vesâirenin akmamazlığı, durgunluk, rükûdet. ◆ Ahz u itâda kesat, umur-ı ticariyede durgunluk.

Stalactite [ims.] Yeraltındaki bazı mağaralarda mevadd-ı kilsiyeyi hâvi suların damlama-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

sıyla yukarıdan aşağıya eşkâl-i muhtelifede sarkan taş, mıktare-i fevkaniye, istalaktit.

Stalactitique [s.] İstalaktite müşâbih.

Stalagmite [ims.] Yeraltındaki bazı mağaralarda mevadd-ı kilsiyeyi hâvi suların damlamasından yerde hâsıl olup aşağıdan yukarıya çıkan damla taşı, mıktara-i tahtaniye, istalagmit.

Stalagmitique [s.] İstalagmite ait.

Stalle [ims.] Kilisede halkın oturmasına mahsus tahtadan bölmeli sıra. ◆ Koltuklu sandalye.

Staminaire [s.] (nb.) Etaminden münkalib olan. || **Pétale** – Vüreyk-i tüveyc-i etaminî.

Staminal,e [s.] (nb.) Etamine müteallik, etaminî, uzv-ı tezkirî.

Staminifère [s.] (nb.) Hâmil-i etamin, hâmil-i uzv-ı tezkirî.

Staminiforme [s.] (nb.) Etaminiyü'ş-şekl, tezkiriyü'ş-şekl.

Stance [ims.] (ed.) Tam bir mânâ ifade eden beyit veya kıta.

Stand [imz.] Nişan endahtına veya jimnastik vesâire talimlerine mahsus meydan, mahal.

Stangue [imz.] (bhr.) Ana demir, lenger anası.

Staphisaigre [ims.] Fasîle-i şakîkiyeden bir nevi nebat, bit otu. (Lisan-ı avamda *herbe aux poux* denilir.)

Staphylées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i inebiye.

Staphylin [imz.] Kulağa kaçan böceği, ekin biti.

Staphylôme [imz.] (t.) Gözün karası üzerinde hâsıl olan bir nevi şiş, inebe.

Staroste [imz.] Lehistan ahalisinden tımar sahibi.

Starostie [ims.] Lehistan zâdegânından bir tımar sahibinin taht-ı idare ve tasarrufunda olan yer.

Stase [ims.] (t.) Kan veya ahlatın bedenin bir yerine toplanıp durması, rükûdet.

Stater [imz.] yahut:

Statère [imz.] Eski Mısrîler ve Yunanîlerin bir nevi gümüş ve altın sikkesi.

Stathouder [imz.] (*dère*) (Felemenkçeden me'huz) Eski Felemenk hükûmetinin reisi.

Stathoudérat [imz.] Eski Felemenk hükûmetinin riyâseti ve bir reisin icra-yı riyâset ettiği müddet.

Statice [ims.] Üsrübiye fasîlesinden Hind sirkelesi, şatranc-ı Hindî.

Station [ims.] Duruş, eğlenme, meks, tevakkuf, ikamet-i muvakkate. ◆ Durulan yer, meks ve tevakkuf olunan mahal, mevkıf, konak, menzil. ◆ Mevki, istasyon. || – **s de sauvetage** Mevâkıf-ı tahlisiye. || – **climatérique** Her hastalık için tayin olunan mevki-i iklimî. ◆ Bir karakol gemisinin taht-ı muhafaza ve nezâretinde olan deniz kısmı. ◆ Ziyaretgâh. ◆ Perhizde icra olunan vaaz ve nasihat.

Stationnaire [s.] Bir yerde tevakkuf edip ne ileri ne de geriye giden, mütevakkıf, müstakar. || **Cours** – Durgun fiyat. || (t.) Müstakar, sakin. || (tca.) Ber-karar, durgun. = [imz.] Bir liman veya denizin muhafaza-i nizam ve asayişine memur harp gemisi, karakol sefinesi. ◆ Sefâret veya vilayet maiyetine memur vapur.

Stationnale [ims. - s.] Perhiz günlerinde içinde vaaz ve nasihat icra olunan kiliseye ıtlak olunur.

Stationnement [imz.] Durma, meks, âram, tevakkuf.

Stationner [fl.] Durmak, meks ve tevakkuf etmek.

Statique [ims.] Cerr-i eskal ilminin ecsamın muvâzenesinden bahseden kısmı, fenn-i muvâzene. = [s.] **Électricité** – Elektrik-i sakin.

Statisticien [imz.] Fenn-i istatistikle iştigal eden adam, istatistikçi, ihsâiyat müntesibi.

Statistique [ims.] Bir devlet veya memleketin vüs'atini ve ahalisini ve mahsulat-ı sun'iye ve zer'iyesini vesâir ahvâlini tayin ve ta'dâd etmek fenni, istatistik. ◆ İhsâiyat. || – **médicale** İhsâiyat-ı tıbbiye.

Statuaire [imz.] Heykel yapan, nakkar, heykeltıraş. ◆ Heykeltıraşlığa ait. || **Colonne**

– Heykel ile müntehî olan sütun. = [ims.] Heykel yapmak sanatı, heykeltıraşlık. = [s.] Heykel imaline yarayan; **Marbre** – Heykel imaline yarayan mermer.

Statue [ims.] Bir insan veya hayvanın taş vesâireden mücessem tasviri, heykel, sanem, put. || (mec.) Gevşek ve hareketsiz adam, put gibi adam.

Statuer [ft.] Tanzim ve tertip etmek, nizamına koymak. = [fl.] Vaz'-ı nizam ve intizam etmek. ◆ Tezekkür etmek. ◆ Hükmetmek.

Statuette [ims.] Küçük heykel, küçük sanem.

Statuquo [imz.] Hâlihazır, istatüko. || – **ante** Bir vaka-i siyasiyeden veya bir muharebeden mukaddemki hâl. (Muharebeden mukaddem hâle – *ante bellum* dahi denir.) || **In** – Alâ-hâlihi.

Stature [ims.] Boy, kad, kamet, endam.

Statut [imz.] Nizamnâme; – **organique** Nizamnâme-i dâhilî. || (hk.) Ahkâm-ı kavânîn; – **réel** Gayr-ı menkulat kavânîni. || – **d'une société** Bir şirketin nizamnâme-i dâhilîsi.

Statutaire [s.] Nizamnâmeye mutabık olan, nizamî. || **Réserve** – Nizamî ihtiyat akçesi.

Steam-boat yahut **Steamboat** (*stime-bôte*) (İngilizceden me'huz) İstimbot, meviş vapuru.

Steamer [imz.] (*stimeur*) (İngilizceden me'huz) Buhar gemisi, vapur.

Stéarine [ims.] (k.) Mevadd-ı duhniyenin âdi hararetle erimeyen kısmı, istearin.

Stéarinerie [ims.] İsparmaçet mumu fabrikası.

Stéarinier [imz.] İsparmaçet mumu fabrikatörü.

Stéarique [s.] (k.) **Acide** – Mevadd-ı duhniyenin âdi hararetle erimeyen kısmıyla müvellidü'l-humûzadan mürekkep hâmız, hâmız-ı istearin. || **Bougies** – **es** İsparmaçet mumları.

Stéatite [ims.] Sabun taşı ki terziler biçecekleri kumaşları işaret için kullanırlar.

Stéatomateux,se [s.] (t.) Verem-i duhnîye müteallik.

Stéatôme [imz.] (t.) İçyağına müşâbih bir maddeyi hâvi şiş, verem-i duhnî.

Steeple-chase (*stipte-thèce*) (İngilizceden me'huz) İngiltere'de at yarışı. (cm.: des *steeple-chases*.)

Stéganographie [ims.] Rakamlar ile yazmak ve bu suretle yazılmış şeyleri hall ve kıraat etmek ilmi, şifreyi tarif fenni.

Stéganographique [s.] Rakamlarla yazmak ve bu suretle yazılmış şeyleri hall ve kıraat etmek ilmine müteallik, şifreye dair.

Stéganographiquement [zr.] Şifreli olarak.

Stéganopode [imz.] (tşr.) Düz taban, kerşâ'.

Stegnose [ims.] (t.) Takabbuz.

Stegnotique [s.] (t.) Kabız.

Stèle [ims.] Miselle şeklinde delikli taş, nişan taşı. ◆ Bazı yazılar tahririne mahsus sütun. ◆ Yunan-ı kadimde idam olunanları teşhire mahsus kazık.

Stélégraphie [ims.] Sütunlara yazılar hakketmek sanatı.

Stellaire [s.] Necmî, kevkebî.

Stellifère [s.] Mükevkeb lekeleri hâiz, nücum gibi mürettep.

Stelliforme [s.] Necm şeklinde, kevkeb şeklinde, necmiyü'ş-şekl. || **Corps** – Beden-i necmiyü'ş-şekl.

Stellonat [imz.] (hk.) Başkasının malını[n] veya zaten rehin bulunan bir malın bey'i veya terhini, bey'-i fuzulî, bey'-i fâsid, terhin-i fâsid.

Stellionataire [imz.] (hk.) Başkasının malını veya zaten terhin olunmuş malı satan veya terhin eden adam, bâyi'-i fuzulî, ketm-i rehin eden.

Stellionides [imz. - cm.] Ziyaiye fırkasından iguvanya fasîlesinden doranya kabilesi.

Sténographe [imz.] İşaret-i muhtasara ile ve süratle yazı yazan adam, teng-nüvis.

Sténographie [ims.] İşaret-i muhtasara ile ve süratle yazı yazmak fenni, teng-nüvisî, istenografi usulü.

Sténographier [ft.] İşaret-i muhtasara ile ve süratle yazmak, istenografi usulünde yazmak.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Sténographique [s.] İşaret-i muhtasara ile ve süratle yazılmış yazıya müteallik veya böyle yazılmış, istenografiye dair.

Sténographiquement [zr.] İşaret-i muhtasara ile, istenografi suretinde.

Sténorhynque [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı mukaşşere-i uşâriyü'r-ricl fırkasından bahr-ı muhite mahsus çağanoz.

Stentor [imz.] *(stan)* **Voix de** – Pek iri ve kuvvetli ses. (Ebu'ş-şuarâ Homer'in naklettiği iri sesli bir kahramanın ismidir.) ‖ (tt.) Afrika'ya mahsus bir cins maymun.

Stentoré,e [s.] (Ses hakkında) Pek iri, kuvvetli.

Stéphanois,e [i. - s.] Sent Etyen[119] şehri ahalisinden olan.

Stéphanomètre [ims.] (ht.) Mikyas-ı kutrât.

Steppe [imz.] Rusya ve Sibirya'da vâsi, uzun, kaba otlar ve sazlarla mestur çöl.

Stérage [imz.] Çeki ile ölçme.

Stercoraire [s.] Necis ve gübreye müteallik, suflî. = [imz.] Gübrede yaşar bir nevi böcek. ◆ Gübre ile beslenir bir nevi kuş.

Stercoral,e [s.] Gübreye müteallik, necasete ait.

Stercoration [ims.] Gübre, necaset vesâire ile toprağı semirtme, gübrelemek. ◆ Ağdiyenin batında tahavvülü.

Stère [imz.] Bir mik'âb-metreden ibaret odun ve kereste ölçüsü. ‖ **Bois de** – Çeki odunu.

Stéréobate [imz.] (m.) Büyük binaların tezyinatsız olan temelleri. ◆ Sütun kürsüsü temeli.

Stéréographie [ims.] (he.) Mücessematı musattah üzerinde tersim fenni, resm-i mücessemat, fenn-i tastih.

Stéréographique [s.] Resm-i mücessemata mensup ve müteallik.

Stéréographiquement [zr.] Resm-i mücessemat tarzında.

Stéréométrie [ims.] Hendesenin mücessemattan bahseden kısmı, hendese-i mücesseme.

Stéréométrique [s.] Hendese-i mücessemeye müteallik.

Stéréoscope [imz.] Musattah resim ve tasvirleri mücessem şekil ve surette gösteren dürbün veya gözlük, müsennem-bîn, istereoskop.

Stéréoscopique [s.] Musattah resim ve tasvirleri mücessem şekil ve surette gösteren dürbün veya gözlüğe müteallik, müsennem-bînî.

Stéréotomie [ims.] (he.) Hendese-i resmiye aksamından kutû'-ı mücessemat ilim ve sanatı.

Stéréotypage [imz.] (tba.) Dizilmiş sayfaların alçı ile yekpâre kalıplarını çıkarmak usul ve sanatı.

Stéréotypé [s.] (tba.) Dizilmiş sayfaların alçı ile çıkarılan yekpâre kalıplarıyla basılmış.

Stéréotyper [ft.] (tba.) Dizilmiş sayfaların alçıdan yekpâre kalıplarını yapmak, istereotip suretiyle tab' etmek.

Stéréotypeur [imz.] Dizilmiş sayfaların alçıdan yekpâre kalıplarını yapan sanatkâr.

Stéréotypie [ims.] Dizilmiş sayfaların alçıdan yekpâre kalıplarını çıkarmak usul ve sanatı, istereotip suretiyle tab' etmek sanatı.

Stérer [ft.] Çeki ile ölçmek.

Stérile [s.] Meyve vermez, gayr-ı müsmir, gayr-ı münbit, kısır, âfir, akim. ‖ (mec.) Eseri görünmez, gayr-ı müessir, menfaatsiz, gayr-ı müfid, vâhî. ◆ Kalilü'l-kifâye.

Stérilement [h.] Gayr-ı müsmir ve gayr-ı münbit bir suretle, akim olarak. ◆ Gayr-ı müfid bir surette.

Stérilisation [ims.] Gayr-ı müsmir ve gayr-ı münbit hâline koyma, ta'kir, ta'kim.

Stériliser [ft.] Gayr-ı müsmir ve gayr-ı münbit hâline koymak, kısırlandırmak, ta'kir etmek, ta'kim etmek.

Stérilité [ims.] Meyve vermezlik, adem-i inbat, kısırlık, ukr, ukm. ◆ Adem-i istifade. ‖ (mec.) Adem-i tesir.

119 Saint-Étienne.

Stérling [s.] (İngilizceden me'huz). **Livre** – İngiliz lirası, isterlin.

Sternal,e [s.] (tşr.) Göğüs tahtası kemiğine müteallik, azm-ı kassa dair.

Stérne [ims.] (hyv.) Deniz kırlangıcı.

Sternum [imz.] (*nome*) (tşr.) Göğüs tahtası kemiği, azm-ı kass.

Sternutation [ims.] Aksırma, ats.

Sternutatoire [i. - s.] (t.) Aksırtıcı, muattıs.

Stéthoscope [imz.] (t.) Göğüse kulak verip dinlemeye mahsus alet, misma', alet-i ısga.

Stéthoscopie [ims.] (t.) Misma' ile ısga usulü.

Stéthoscopique [s.] (t.) Alet-i ısgaya dair.

Stibié,e [s.] (syd.) Antimon madenini hâvi, antimonî.

Stick [imz.] İnce kamış.

Stigmataire [s.] Nişâneler ile işaret edilmiş, noktalar ile işaret edilmiş, noktalanmış.

Stigmate [imz.] Yara eseri. ◆ Vaktiyle mücrimîne kızgın demirle vurulan damga. || (mec.) Leke, ar ve namussuzluk nişânesi, ceza nişânesi. || (nb.) Uzv-ı te'nisin üst kısmı, istigmat. = [cm.] (tt.) Böceklerin haricî alet-i teneffüsiyesi.

Stigmatique [s.] Uzv-ı te'nisin ucuna müteallik, istigmatî.

Stigmatiser [ft.] Kızgın demirle damga vurmak. || (mec.) Lekedar etmek.

Stil-de-grain [imz.] Ressamlıkta müsta'mel sarı boya.

Stillant,e [s.] Damlayan, takattur eden.

Stillation [ims.] (ht.) Damlama, tekatur.

Stillatoire [s.] Damla damla akan, damlayan, takattur eden.

Stimulant,e [i. - s.] (t.) Uyandıran, tahrik eden, mûkız, münebbih. || (mec.) Sevk ve teşvik eden.

Stimulateur,trice [s.] Sevk ve teşvik eden, müşevvik.

Stimulation [ims.] (t.) Uyandırma, teykiz, tenbih. || (mec.) Sevk ve teşvik, tahrik etmek, ikaz ve tenbih etmek.

Stimuler [ft.] Uyandırmak, teykiz etmek, tenbih etmek. || (mec.) Sevk etmek, teşvik etmek, tahrik etmek, ikaz etmek, intibah etmek.

Stimuleux,se [s.] (nb.) Diken gibi bir ince havla mestur, nâcir.

Stimulus [imz.] (s okunur) (t.) İdare-i bedeniyeden tahrik ve intibahı mûcip olan hâl, inbah, kuvve-i münebbihe.

Stipe [imz.] (nb.) Hurma ağacının ve ona müşâbih nebatatın dalı, ciz'.

Stipendiaire [i. - s.] Maaşlı, muvazzaf.

Stipendier [ft.] Maaşla kullanmak.

Stipulacé,e [s.] (nb.) Yaprak saplarının yanında bir nevi memecikleri bulunan ağaç (ağaç ve yaprak), müheddeb.

Stipulant,e [s.] Mukavele ve vaz'-ı şerâit eden.

Stipulation [ims.] (hk.) Akit, şart. ◆ Ahkâm-ı şerâit, mevadd-ı münderice. || (nb.) Hüdübiyet.

Stipule [ims.] (nb.) Bazı ağaçlarda yaprak saplarının yanında hâsıl olan bir nevi memecik, hüdüb.

Stipulé,e [s.] (hk.) Mukarrer, meşrut. || (nb.) (mr. Stipulacé.)

Stipuler [ft.] Akdetmek, şerâit tayin etmek.

Stipulifère [s.] (nb.) Hâmil-i hüdüb.

Stock [imz.] (İngilizceden me'huz) Mağaza veya ambarda mevcut mal, piyasada mevcut mal. || – **métallique** Mevcud-ı nakdî. = [cm.] Borsa ıstılahında fondolar.

Stockfich yahut **Stock-fish** (*fiche*) (İngilizceden me'huz) Tuzlanmış kuru morina balığı.

Stoff [imz.] Ustufa denilen kumaş.

Stoïcien,ne [i. - s.] Hakîm-i meşhur Zenon'un usul ve hikmetine tâbi adam, Zenonî, Rivakî. || (mec.) Fikir ve mesleğinde sabit-kadem ve metin adam.

Stoïcisme [imz.] Hakîm-i meşhur Zenon'un usul ve tarik-i hikmeti ki ahlakça pek sert olmasıyla müteâriftir. || (mec.) Fikir ve mesleğinde sebat ve sabır ve tahammül husu-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

sunda hükemâ-yı Zenoniyeye layık ve şâyeste meslek.

Stoïcité [ims.] Fikir ve mesleğinde sebat ve sabır ve tahammül.

Stoïque [s.] Fikir ve mesleğinde sabit, sabır ve tahammül eden.

Stoïquement [h.] Fikir ve mesleğinde sebat ve sabır ve tahammül hususunda hükemâ-yı Zenoniyeye layık bir suretle, metanetle.

Stolan [imz.] (nb.) Filiz. || Sâk-ı hayatî. || – **s prolifères** Esvak-ı hayatiye-i mütenâsile.

Stolonifère [s.] (nb.) Hâmil-i sâk-ı hayatî. || **Plantes** – **s** Hâmil-i sâk-ı hayatî nebatat.

Stomacal,e [s.] Mideye iyi gelen, mideye kuvvet veren, midevî. (cmz.: *stomacaux*.) (*stomachique* dahi denilir.)

Stomachique [s.] (tşr.) Mideye mensup ve müteallik, midevî. = [imz.] Midevî ilaç ve meşrub. ◆ (mr. Stomacal.)

Stomalgie [ims.] (t.) Ağız ağrısı, elem-i fem.

Stomate [imz.] (nb.) Nebatatta hurdebînle görülen mesammat, fevha, mesâme.

Stomatie [ims.] (t.) Maraz-ı fem.

Stomatique [s.] (t.) Ağız ve boğaza mahsus (ilaç vesâire), femmî.

Stomatite [ims.] (t.) İltihab-ı fem, ağız şişmesi.

Stomoxe [imz.] (hyv.) Zü'l-cenaheyn fırkasından konopser kabilesinden at sineği.

Stop [hd.] (*p* okunur) (İngilizceden me'huzdur) Bahriye kumandasında vapuru durdurmak için çarkçıya olunan işarettir, istop, dur.

Stopper [ft.] (Vapuru ve demiryol lokomotifi veya diğer bir makineyi) Durdurmak, istoper etmek.

Stoppeur [imz.] Durdurmaya mahsus alet, tevkif makinesi, istoper aleti.

Storax yahut **Styrax** [imz.] Eczacılıkta müsta'mel güzel kokulu kara buhur, mey'a, balsam-ı mey'a. || – **liquide** Kara günlük yağı.

Store [imz.] Yaylı perde, ıstor.

Stourne [imz.] (hyv.) Asâfir-i mudarresü'l-minkar fırkasından Gine memâlikine mahsus hümâ kuşu.

Stourneille [ims.] (hyv.) Asâfir-i mahrutiyü'l-minkar fırkasından Amerika'nın sığırcık kuşu.

Strabique [s.] Şaşı, ahvel.

Strabisme [imz.] Şaşılık, havil.

Strabotomie [ims.] (crh.) Şaşılığı def için gözün bazı damarlarının kat'ı ameliyatı, haz'u'l-havilî.

Strabotomiste [imz.] Haz'u'l-havil ameliyatı icra eden kehhal.

Stradivarius [imz.] Bir nevi keman. (Mucidinin ismiyle müsemmâdır.)

Stramonium [imz.] (*ome*) Fasîle-i bâdincâniyeden bir nevi nebat, cevz-i mâil, tatula.

Strangulation [ims.] Boğma, boğulma, ihnak, ihtinak.

Strangurie [ims.] (t.) Çok zahmetli tebevvül, sidik zoru, tekaturu'l-bevl.

Strapontin [imz.] Arabanın ön tarafında olup istenildiği vakit indirilebilir peykesi.

Stras [imz.] (*s* okunur) Elmas taklidi, sırça, ıstras. (Mucidinin ismiyle müsemmâdır.)

Strasse [ims.] İpek kırıntısı.

Stratagématique [s.] Hud'a-i harbe dair. ◆ Hileli, hilekârâne, hud'akârâne.

Stratagème [ims.] Harp hud'ası, mekîde. || (mec.) Hile, dolap, oyun.

Stratège [imz.] Eski Atinalılarda rüesâdan müntahab asker kumandanı.

Stratégie [ims.] Fenn-i harbin büyük harekât-ı askeriyesinden bahseden kısmı, sevkülceyş, leşker-berî.

Stratégique [s.] Sevkülceyş fennine müteallik, sevkî. (Galat-ı meşhuru: sevkülceyşî.); **Routes** – **s** Sevkülceyş yolları; **Points** – **s** Nukat-ı harbiye, askeriye; **Chemin de fer** – Askerî demiryolları.

Stratégiquement [zr.] Fenn-i harbe muvâfık bir surette, sevkülceyşe muvâfık bir tarzda.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Stratégiste [imz.] Sevkülceyş fen ve usulünü iyi bilen adam, sâiku'l-ceyş, leşker-ber.

Stratification [ims.] Kat kat olarak tertip ve tanzim. ◆ Tatbik. ‖ (arz.) Tabaka, besat, vaziyet-i muntazama.

Stratifier [ft.] Tabaka tabaka tertip ve tanzim etmek. ◆ Tatbik etmek.

Stratigraphie [ims.] (arz.) Tavsif-i tabakatu'l-arz.

Stratigraphique [s.] Tavsif-i tabakatu'l-arza dair.

Stratigraphiquement [h.] Tavsif-i tabakatu'l-arza muvâfik bir surette.

Stratocratie [ims.] Hükûmet-i askeriye.

Stratographie [ims.] Bir orduyu terkip ve teşkil eden eşhas ve eşyanın tarif ve tavsifi.

Strélitz [imz. - cm.] Eski Rusya imparatorlarının has ordusunu teşkil eden piyade askeri.

Strette [ims.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Bazı nakaratın pesten tize geçmesi.

Strict,e [s.] Sıkı, şiddetli. ◆ Noksansız, tahallüfsüz, tam, doğru, ciddi.

Strictement [h.] Sıkı olarak, şedîden, kaviyen, ekîden. ◆ Tamamıyla, tamamı tamamına, harfiyen, asla tahallüf etmeksizin.

Strident,e [s.] Gıcırdayan, keskin ve tiz bir sadâ çıkaran.

Strideur [ims.] Gıcırdama, keskin ve tiz sadâ.

Stridulation [ims.] Havanın tiz ve keskin sesi.

Striduleux,se [s.] (Ses hakkında) Gıcırtılı, tiz ve keskince.

Strie [ims.] Sütunların helezonî yivi, ufak yiv, hat. ◆ Bazı asdaf ve hububattaki helezonî çizgiler, yivler. (*Striures* dahi denilir.)

Strité,e [s.] Sathı yivli olan, muhattat. ‖ **Colonne – e** Sütun-ı mudalla'.

Strige [ims.] Şarktan me'huz bazı masallarda mahkî gece cadısı.

Strigile [imz.] Zaman-ı kadimde hamamlarda kiri çıkarmak için kullandıkları tunçtan kaşağı.

Strigops [imz.] (hyv.) Avustralya'nın Felemenk-i Cedid eyaletine mahsus ağaçkakan kuşu.

Striures [ims. - cm.] (mr. Strie.)

Strobilaire [s.] (nb.) Mahrutiyü'ş-şekl esmara dair, sanevbere müteallik.

Strobile [imz.] (nb.) Mahrutiyü'ş-şekl esmar ve hayvanat. ◆ Sanevber.

Strombe [imz.] (hyv.) Nâime-i mercûlü'l-batn fırkasından deniz salyangozu.

Strontium [imz.] (*ciome*) (k.) Bir nevi maden, istronsiyum.

Strophe [ims.] Bir nazmı terkip eden kıtaatın beheri, kıta, beyit.

Structure [ims.] Yapı, bir binanın suret ve heyeti, suret-i inşa, bina. ‖ (tt. - tşr.) Terkib-i beden, bünye. ‖ (mec.) Suret, şekil, tenasüp. ◆ Terkip, nizam.

Strumeux,se [s.] Sıracaya müptelâ veya müteallik olan, sıracalı.

Strycnine [ims.] (t.) Cevz-i mukayyîden çıkarılan hülâsa ki müessir bir zehirdir, istriknin.

Stuc [imz.] Alçı ve kireç ve mermer kirecinden ibaret sıva. ◆ Bu sıva ile bazı tavan ve duvarlara yapılan kabartma resim ve tezyinat.

Stucateur [imz.] Mermer kirecinden heykel vesâire yapan sanatkâr.

Studieusement [h.] Kemâl-i dikkat ve mütalaa ile, gayretle.

Studieux,se [s.] Mütalaayı seven, çalışkan, dikkatli, gayretli.

Studiosité [ims.] Mütalaayı sevme, çalışkanlık, gayret.

Stupéfactif,ve [s.] (t.) Uyuşturan, muhaddir.

Stupéfaction [ims.] Şaşkınlık, veleh ve hayret, istiğrab. ‖ (t.) Uyuşukluk, hader.

Stupéfait,e [s.] Şaşırmış, şaşkın, vâlih ve hayran. ‖ (t.) Uyuşuk, mahdur.

Stupéfiant,e [s.] Şaşırtan, hayret veren, muhayyir. ‖ (t.) Uyuşturan, muhaddir. (*Stupéfactif,ive* dahi denilir.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Stupéfier [ft.] Şaşırtmak, hayret vermek, vâlih ve hayran etmek. || (t.) Uyuşturmak, tahdir.

Stupeur [ims.] Şaşkınlık, veleh ve hayret, beht. || (t.) Bütün bedenin uyuşması, hader-i umumi.

Stupide [i. - s.] Kalın kafalı, gabî, ahmak, ebleh, budala.

Stupidement [h.] Kalın kafalılıkla, gabâvetle, ahmakça, eblehâne.

Stupidité [ims.] Kalın kafalılık, humk, hamâkat, belâhet, gabâvet. ◆ Gabâvete delâlet eden söz veya fiil ve hareket, budalalık.

Stupre [imz.] (hk.) Zina, fi'l-i şenî.

Sturioniens [imz. - cm.] (hyv.) Gudrufiyü'l-cenah-ı zü'l-fem-i münhanî fırkasından mersin fasîlesi.

Style [imz.] Eski zamanda balmumuyla levhalar üzerine yazı yazmaya mahsus mil. ◆ Basîta-i şemsiye iğnesi, ibresi, mil. || (mec.) Tahrir ve inşadaki tarz ve ifade, sebk, üslub-ı beyan. || – **simple** Üslub-ı sade. || – **tempéré** Üslub-ı müzeyyen. || – **sublime** Üslub-ı âlî. || – **coulant** Hüsn-i insicam. ◆ Kitâbet fen ve usulü, inşâ. ◆ Usul, tarz, nesak. ◆ Usul ve tarz-ı mimari. || – **gothique** Gotik usul-i mimariyesi. || (nb.) Uzv-ı te'nisin istigmat ile mebîz arasındaki kısmı, ibre. || **Nouveau** – Tarih-i Efrencî; **Vieux** – Tarih-i Rumî. (Bu iki tabirden birincisi muhtasar olarak *N.S.* ve ikincisi *V.S.* suretinde yazılır.)

Styler [ft.] Alıştırmak, talim ve terbiye etmek.

Stylet [imz.] Ucu sivri kama.

Styliste [imz.] Üslub-ı müzeyyene mâlik muharrir. ◆ Usul-i inşâ ve tahriri musanna' muharrir.

Stylite [imz.] Bir sütunun üzerinde yaşayan keşiş.

Stylobate [imz.] (m.) Sıra direklerin kürsüsü, direk tabanı.

Styloglosse [imz.] (tşr.) Dili kaldırıp geriye çeken adale, ibriye-i lisaniye.

Styloïde [s.] (tşr.) İbrî. || (tt.) Şibh-i ibrevî.

Stylospore [imz.] (nb.) İbre-i mibzere.

Stypticité [ims.] (t.) Sıkma, buruşturma, takabbuz, kâbıziyet.

Stiptique [s.] (t.) Sıkan, buruşturan (ilaç vesâir), kâbız.

Styrax [imz.] (mr. Storax.)

Styx [imz.] Esâtirde cehennemde vâki bir nehrin ismi.

Su [imz.] Biliş, malumat; **Au vu et au – de tout le monde** Herkesin meşhud ve malumu olduğu üzere.

Suage [imz.] (bhr.) Sefine güvertesine veya sâir mahalline sürülen yağ.

Suaire [imz.] Kefen.

Suant,e [s.] Terleyen, terli.

Suave [s.] Tatlı, leziz, hoş, şirin.

Suavement [h.] Tatlı ve leziz yahut hoş ve şirin bir suretle.

Suavité [ims.] Tatlılık, lezzet, şirinlik.

Subalterne [i. - s.] Diğerinin maiyetinde memur veya diğerinden dûn rütbe-i memuriyette bulunan, mâdûn.

Subalternement [h.] Mâdûnunda olarak, mâdûna layık bir surette.

Subalterniser [ft.] Mâdûnunda tutmak, mertebesini tenzil etmek.

Subalternité [ims.] Diğerinin maiyetinde veya mâdûnunda bulunma, mâdûniyet.

Subdélégation [ims.] Tevkil, vekil ve murahhas tayini. ◆ Vekâlet, murahhasiyet.

Subdélégué [imz.] Vekil, murahhas, nâip.

Subdéléguer [ft.] Vekil ve murahhas tayin etmek, tevkil etmek.

Subdélirium [imz.] (*ome*) (t.) Hezeyan-ı hafif.

Subdiviser [ft.] Taksim olunmuş veya bulunmuş bir şeyin aksamını dahi taksim etmek veya bölmek, ikinci derecede taksim etmek, tekrar taksim etmek. || **Se** – İkinci derecede inkısam etmek, tekrar taksim olunmak.

Subdivision [ims.] Taksim olunmuş bir şeyin aksamının ikinci derecede taksimi, taksim-i

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

aksam, taksimin taksimi, kısmın kısmı. || – s d'infanterie Piyadenin cüz-i sagirleri. ◆ Kıta.

Subdivisionnaire [s.] İkinci derecede.

Subéreux,se [s.] Mantar hâl ve suretinde olan, felînî. || Enveloppe – se Mantar tabakası, tabaka-i felîniye.

Subérine [ims.] (k.) Madde-i felîniye, felînin.

Subfossille [ims.] Nîm-müstehâse.

Subglobuleux,se [s.] Nîm-kürevî.

Subinflammation [ims.] (t.) İltihab-ı hafif.

Subintrante [sms.] (t.) Fièvre – Bir nöbeti bitmeden diğeri başlayan sıtma, hummâ-yı mütedâhiletü'n-nevbat.

Subir [ft.] Uğramak, altına girmek, duçar ve mazhar olmak. ◆ Çekmek, dayanmak. || – un interrogatoire İstintak edilmek. || – un jugement Mahkûmun-aleyh olmak, hüküm giymek. || (mec.) – un changement Tebdil olunmak; – un examen İmtihan olunmak, imtihan vermek. || Être appelé à – Dâî olmak.

Subit,e [s.] Çabuk, seri. ◆ Ansızın, nâgehan.

Subitement [h.] Derhal, ânide, ansızın, nâgehan.

Subito [h.] Derhal, o anda.

Subjacent,e [s.] Zîrde mevzu'.

Subjectif,ve [s.] (sr.) Müptedâ veya fâile müteallik, iptidâî. || (fls.) Zâtî, şahsi, nefsî. ◆ Hayalî, tasavvurî, manevi.

Subjection [ims.] (ed.) Sual-i mukaddere cevap.

Subjectivement [zr.] Zâtî bir surette, şahsi bir surette, nefsî bir surette.

Subjectiver [ft.] Zâtî bir hâlde tetkik etmek.

Subjectivité [ims.] (sr.) Müptedâ veya fâile müteallik olma, iptidâiyet. ◆ Zâtiyet, şahsiyet, nefsiyet.

Subjonctif [imz.] (sr.) Sîga-i iltizamiye, sîga-i inşâiye.

Subjuguer [ft.] Kahren veya cebren taht-ı hükmüne almak, zapt ve teshir ve istila etmek. ◆ Râm etmek, boyunduruk altına sokmak, taht-ı esarete idhal etmek. || (mec.) Tâbi etmek, nüfuzu altında tutmak.

Sublet [imz.] (hyv.) Müşevvekü'l-misbah-ı harşefiyü'l-edme fırkasından istavrit balığı.

Sublimation [ims.] (k.) Teshin vasıtasıyla ecsam-ı sulbiyeyi ba'de't-tebhir kabın içinde taslib ettirmek ameliyatı, tas'id.

Sublimatoire [imz.] (k.) Ecsam-ı sulbiyenin ba'de't-tebhir taslibine mahsus kap, mis'ad.

Sublime [s.] Âlî, sâmî, celîl, bülend, refi; La – Porte Bâb-ı Âlî. || (tşr.) Sathî, âlî: Muscle – Adale-i âliye. = [imz.] Tarz-ı ifade ve hissiyat ve harekâtın ulüvvü, ulüvv-i fikr, hissiyat-ı âliye.

Sublimé [imz.] (k.) Teshin vasıtasıyla ba'de't-tebhir tekrar taslib edilmiş cisim, musa'ad. || – corrosif Ak sülümen. || – doux Tatlı sülümen.

Sublimement [h.] Âlî bir suretle, ulüvv-i fikr ile.

Sublimer [ft.] (k.) Bir cism-i sulbü teshin vasıtasıyla ba'de't-tebhir taslib etmek, tas'id etmek. || Se – Tasa'ud etmek.

Sublimiser [ft.] Taslib etmek, tas'id etmek. || Se – Tasallub etmek, tasa'ud etmek.

Sublimité [ims.] Ulüvv, sümuvv, celâlet, rif'at. ◆ Ulüvv-i fikr ü hissiyat.

Sublingual,e [s.] (*goual*) (tşr.) Dilin altında olan, tahte'l-lisan.

Sublunaire [s.] (hy.) Küre-i arz ile medar-ı kamer arasında bulunan, tahte'l-kamer. || Monde – Tahte'l-kamer âlem, küre-i arz.

Subluxation [ims.] (t.) Yarım çıkık, dıl'-ı nâkıs.

Submental,e [s.] (tşr.) Çene altında bulunan, tahte'z-zekan.[120]

Submergé,e [s.] Batmış, dalmış, gark olmuş. || (nb.) Magtus: Plantes – es Nebatat-ı magtuse, suya batmış nebatat.

Submergement [imz.] Batma, gark, su altında nâ-bedid olma.

120 Orijinal metinde dizgi hatası: نقق şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında نقن olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Submerger [ft.] (Su hakkında) Basmak, taşıp istila etmek. ◆ Suya batırmak, gark etmek: **La tempête submergea le vaisseau** Fırtına sefineyi gark etti. || **Se** – Batmak, gark olmak, nâ-bedid olmak.

Submersible [s.] Su tarafından basılabilen, suyun basabildiği, suya batabilen. || (nb.) Kabil-i ingıtas, kabil-i gats.

Submersion [ims.] Suyun taşıp bir yeri basması, feyezan-ı miyah. ◆ Sudan basılmış olma, suya batma, gats.

Submétalloïde [s.] Şibh-i madene müşâbih.

Suboculaire [s.] (tşr.) Gözün altında bulunan, tahte'l-ayn.

Subodorer [ft.] Uzaktan kokusunu almak. ◆ Bir şüphe veya zanda bulunmak, istişmam etmek.

Subordination [ims.] Eşhas beynindeki sınıf ve rütbe münasebeti, silsile-i merâtib, teselsül; **Maintenir la** – Silsile-i merâtibi muhafaza etmek, teselsül kaidesine riâyet etmek. ◆ Tâbiiyet, tebaiyet: – **du lieutenant au capitaine** Mülâzımın yüzbaşının emri altında bulunması. ◆ Merbûtiyet, irtibat.

Subordonné,e [i.] Maiyet memuru, bir âmirin taht-ı emir ve itaatinde bulunan adam, mâdûn.

Subordonnément [h.] Emir altında veya maiyette olarak.

Subordonner [ft.] Mâdûnu mâfevkinin emri altına koymak, tâbi etmek. || (mec.) Tevfik ve tatbik etmek. ◆ Vâbeste bulunmak, mevkufun-aleyhi olmak.

Subornation [ims.] Baştan çıkarış, iğfal ve iğvâ. ◆ Rüşvetle kandırış, ıtmâ'. || – **de témoins** Itmâ'-ı şühud, ifsad-ı şühud. || – **de fille** İğfal, ızlal.

Subornement [imz.] Baştan çıkarış, iğfal, iğvâ.

Suborner [ft.] Baştan çıkarmak, iğfal ve iğvâ etmek. ◆ Rüşvetle kandırmak, ıtmâ' etmek.

Suborneur,se [i.] Baştan çıkarıcı, muğfil, muğvî, râşî.

Subrécargue [imz.] (İspanyolcadan me'huz) Bir gemi sahibi tarafından gemiye yüklenecek hamûleye nezâret etmeye memur adam, gemi sahibinin vekili.

Subrécot [imz.] Evvelce hesap olunmuş miktardan fazla olarak olunan masârif miktarı. ◆ Me'mûlün mâfevkinde olarak icap eden masraf, zuhurat, masârif-i fevkalâde, zamâim.

Subreptice [s.] Nâ-hak yere ve sahte evrakla kazanılmış (dava vesâire). ◆ Haram, nâ-helal, gayrımeşru.

Subrepticement [h.] Nâ-hak yere ve sahte evrakla kazanarak. ◆ Haram ve gayrımeşru bir suretle.

Subreption [ims.] Mâfevkini iğfal ile nâ-hak yere istifade.

Subrogateur,trice [s.] Dâyin yahut sahib-i hukuk makamına kaim eden.

Subrogation [ims.] (hk.) Dâyin yahut sahib-i hukuk makamına kaim etme.

Subrogatoire [s.] Dâyin veya sahib-i hukuk yerine diğerini ikame eden (hüküm ve evrak vesâire).

Subrogé [imz.] (hk.) Dâyin veya sahib-i hukuk makamına kaim olan. || – **tuteur** Hîn-i icabında vasî yerine kaim olmak üzere li-ecli'l-husûme tayin olunan vasî.

Subroger [ft.] Dâyin veya sahib-i hukuk makamına kaim etmek. ◆ Tebdil etmek, tahvil etmek.

Subsécutif,ve [s.] Muahhar, müteakip, ikinci derecede, mâdûnunda.

Subséquemment [h.] (hk.) Ba'de, muahharan, müteakiben.

Subséquent,e [s.] (hk.) Diğerinden sonra olan, muahhar, lâhık: **Un testament – annule le premier** Muahharan tanzim olunmuş bir vasiyetnâme ilk vasiyetnâmeyi fesih ve iptal eder.

Subside [imz.] İâne-i nakdiye. ◆ Bir devlet-i müttefikaya nakit ile olunan imdat, muâvenet-i nakdiye. = [imz. - cm.] (as.) İâne-i askeriye, iâne-i harbiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Subsidiaire [s.] Bir muhakemede ittihaz olunan esbab ve vesâit veya îrad olunan edilleyi müeyyid olarak zuhur eden esbab. || **Moyens** – **s** Esbab-ı taayyüş. || **Hypothèque** – Temin-i rehin için verilen diğer rehin.

Subsidiairement [h.] Edille-i mesrûde ve esbab-ı müttehazeyi müeyyid ve musaddık olarak, teyiden. ◆ Bundan maada, bundan fazla olarak.

Subsistance [ims.] Nafaka, iâşe, kut, tûşe, kifaf-ı nefs. || **Moyens de** – Esbab-ı maişet. = [ims. - cm.] (as.) – **militaires** Erzak-ı askeriye.

Subsistant,e [s.] Hâlâ mevcut olan, el-ân kaim olan, mevcut, kaim, baki. ◆ Cârî, mer'iyü'l-icra.

Subsister [fl.] Hâlâ mevcut olmak, el-ân kaim ve baki olmak. ◆ Cârî ve mer'iyü'l-icra olmak. ◆ Yaşamak, geçinmek, taayyüş etmek.

Substance [ims.] Madde, cevher. ◆ Kaim-bi'z'zât, nefsiyle kaim olan şey, zât, cevher. || – **blanche du cerveau** Dimağın madde-i ebyazı. || – **grise** yahut **corticale du cerveau** Dimağın madde-i kışriyesi. ◆ Hülâsa, maya, madde-i asliye ve esasiye. || (mec.) Asıl madde, hülâsa-i müfad, madde-i mühimme. || **En** – Hülâsaten.

Subsphérique [s.] Şibh-i küre şeklinde.

Substantialiser [ft.] Madde hâline vaz' etmek.

Substantialité [ims.] Maddiyet.

Substantiel,le [s.] Besleyici, mugaddî, mevadd-ı mugaddiyeyi hâvi. ◆ Cevherî, zâtî. || (hk.) **Formalités** – **les** Muamelat-ı esasiye. || (mec.) Mânâ ve mefhumu çok olan, efkâr-ı vâsiayı hâvi, mühim.

Substantiellement [h.] Cevher ve zâtı itibariyle. ◆ Hülâsaten.

Substantif [imz.] (sr.) İsim, ism-i zât, ism-i mevsuf. = [smz.] Nefsiyle kaim bir şey beyan eden, zâtî; **Verbe** – Olmak ve bulunmak mânâsını beyan eden *être* fiili, fi'l-i isnadî.

Substantifier [ft.] Bir kelimeyi isim hâline vaz' etmek.

Substantivement [h.] (sr.) İsm-i zât suretinde, ism-i zât yerine, isim olarak.

Substitué,e [s.] (hk.) Meşrut, meşruta; **Biens** – **s** Emvâl-i meşruta. || **Héritier** – Vâris-i meşrut.

Substituer [ft.] İstibdal ve taviz etmek. ◆ Tevkil etmek. || – **son initiative personnelle** Hod-be-hod harekete teşebbüs etmek. || **Se** – Yerine geçmek, halef olmak.

Substitut [imz.] Kaymakam, vekil, nâip. || – **du procureur général** Müddeî-i umumi muavini. ◆ Müddeî-i umumi veya muavini vekili.

Substitution [ims.] Tevkil. || – **de débiteur** Medyunun tebdili, havale. || – **de mandat** Bi'l-vekâle âharını tevkil. || – **d'enfant** Bir sabinin yerine diğerini koyarak değiştirmek cürmü. || (t.) Bedel, taviz. || (r.) **Méthode de** – Cebirde tebdil ile hazf kaidesi.

Substratum [imz.] (*tome*) [fl.] Heyûlâ.

Substruction [ims.] Tahte'l-arz ebniye. ◆ Üzerine yeni bina yapılmış olan ebniye-i atîka.

Subterfuge [imz.] Hileli yol, kaçamak, fürce, bahane.

Subtil,e [s.] İnce, dakik, rakik. ◆ Keskin, tesir ve nüfuzu çok ve çabuk olan, serîü't-tesir. ◆ Mahir. ◆ Hilekâr, dessas, kurnaz. ◆ Pek ince düşünür, müdekkik, mû-şikâf.

Subtilement [h.] İnceden inceye, müdekkikâne, mû-şikâfâne. ◆ Maharet ve kurnazlıkla.

Subtilisation [ims.] (k.) Bazı mâyiatın teshin ile tebhiri, tetkik.

Subtiliser [ft.] (k.) Bir mâyiyi teshin ile buhara kalb etmek, tebhir etmek. || (mec.) Büyük maharetle çalıp aşırmak, aldatmak, iğfal etmek. = [fl.] İncelmek, kesb-i nezaket etmek. || **Se** – İncelmek. ◆ Kesb-i nezaket etmek.

Subtiliseur [imz.] İncelikleri, nazik şiveleri seven muharrir, dekaik-şinas muharrir, nükte-perdaz muharrir.

Subtilité [ims.] İncelik, rikkat. ◆ Hile, desise. || (mec.) Pek ince maânî ve nükteler, dekaik-i nükte.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Subulé,e [s.] (nb.) Biz gibi sivri olan, mihrezî.

Subulicornes [imz. - cm.] (hyv.) Usâbiyü'l-cenah fırkasından serîdü'l-karn fasîlesi.

Subulipalpes [imz. - cm.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah fırkasından âkilü'l-luhum fasîlesinden bazı hevam.

Subulirostres [imz. - cm.] (hyv.) Asâfir-i mahrutiyü'l-minkar fırkasından serîdü'l-minkar fasîlesi.

Suburbain,e [s.] Şehir civarında olan, şehir civarları ahalisinden bulunan.

Suburbicaire [s.] İtalya'nın doğrudan doğruya Roma piskoposluğuna mülhak ve tâbi olan nevâhîsine ıtlak olunur.

Subvenir [fl.] (*Venir* gibi tasrif olunup ancak daima *avoir* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.) Yardım etmek, imdadına yetişmek. ◆ Kâfi ve vâfi olmak. ◆ Medar olmak, karşılık olmak.

Subvention [ims.] İâne-i nakdiye, hükûmet tarafından iâneten verilen muhassasat, tahsisat || – **de guerre** İâne-i harbiye.

Subventionné,e [h.] Hükûmet veya şirket idarelerinden tahsisatı olan: **Journal** – Bu yolda tahsisatı olan gazete.

Subventionnel,le [s.] İâne-i nakdiyeye veya iâneten bağlanmış tahsisata mensup ve müteallik.

Subventionner [ft.] İâne-i nakdiye vermek, tahsisat bağlamak.

Subversif,ve [s.] Yıkan, bozan, altüst eden, muharrip, muhill.

Subversion [ims.] Altüst olma, yıkılma, bozulma, inhidam, indıras.

Subvertir [ft.] Altüst etmek, yıkmak, bozmak, tahrip etmek.

Subvertissement [imz.] Altüst olma, harabiyet.

Suc [imz.] Öz, su, usâre. || – **s végétaux** Usârat-ı nebatiye. || – **s extractifs** Usârat-ı hâlise. || – **s animaux** Usârat-ı hayvaniye. = [cm.] Kuvâ-yı münbite.

Succédané,e [ı. - s.] (t.) Diğer bir ilaca bedel verilebilen ilaçlara ıtlak olunur, muhallef, tetâbuî.

Succéder [fl.] Arkasından ve akîbinde gelmek, teâkub ve tevâlî etmek. ◆ Yerine geçmek, yerini tutmak, halef olmak. ◆ Müyesser olmak. ◆ Vuku bulmak, tesadüf etmek. || **Se** – Yekdiğerini tevâlî ve tetâbu etmek.

Succès [imz.] Tevfik, muvaffakiyet, hüsn-i netice, müyesser olma. || – **du moment** Muvakkat bir muvaffakiyet. ◆ Tesadüf: **Bon** – İyi tesadüf, muvaffakiyet; **Mauvais** – Fena tesadüf, muvaffakiyetsizlik.

Successeur [imz.] Halef. || **Donner un** – Azletmek. = [cm.] Ahlaf, a'kab.

Successibilité [ims.] (hk.) Kabiliyet-i tevârüs.

Successible [s.] (hk.) Halef olabilir, halef olmak hakkını hâiz. ◆ Halef olmak hakkını veren ve kazandıran. || **Degré** – Halef olacak derece.

Successif,ve [s.] Birbiri arkasından gelen, birbirini teâkub eden, müteakip, mütevâlî, mütetâbi. ◆ Halefe müteallik; **Droit** – Hakk-ı verâset, hukuk-ı irsiye.

Succession [ims.] Verâset. ◆ Miras, muhallefat, tereke. ◆ Birbiri arkasından gelme, teâkub, tevâlî. || **Ordre de** – Tertib-i tevârüs. || – **régulière** Bi'n-neseb irs. || – **testamentaire** Bi'l-vesâye irs.

Successivement [h.] Birbiri arkasından, ale't-tevâlî, müteakiben.

Successivité [ims.] Teâkub, tevâlî, tetâbu.

Successoral,e [h.] (hk.) İrsî, verâsete müteallik. || **Retrait** – İstihlas-ı tereke.

Succin [imz.] Kehrübâ (kehribar).

Succinct,e [s.] (*suksinkte*) Kısa, muhtasar, mücmel, muahhar. || Hafif, az, cüzi; **Repas** – Hafif taam.

Succinctement [h.] Kısaca, muhtasaran, mücmelen, icmalen. ◆Hafifçe, az, cüzice.

Succinique [s.] **Acide** – Hâmız-ı kehrübâ.

Succion [ims.] Emme, mass, imtilac; – **artificielle** İmtilac-ı suni.

Succomber [fl.] Bir yük altında dayanamayıp düşmek, ezilmek. || (mec.) Mukavemet ede-

meyip zebun ve mağlup olmak. ◆ Kaybetmek. ◆ Ölmek, vefat etmek. (Daima *avoir* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.)

Succulemment [zr.] Yağlı bir surette, yağlıca, suluca. ◆ Fevkalâde latif bir surette.

Succulence [ims.] Maya ve hassası çok olma, yağlılık. ‖ (mec.) Fevkalâde letafet.

Succulent,e [s.] Maya ve hassası çok yağlı, âbdar, sulu. ‖ (mec.) Fevkalâde latif.

Succursale [ims.] Cemaate gayr-ı kâfi bir mabedde ilaveten yapılmış mabed. ◆ Banka vesâirenin teshil-i muamelat için açılmış şubesi. ‖ – **d'une banque** Bir bankanın şubesi. ‖ (mec.) Bir şeyin ufak numûnesi, bir cinse mensup şey.

Succursaliste [imz.] Diğer bir kilisenin şubesi makamında olan kilisede icra-yı âyin eden rahip.

Sucement [imz.] Emme, mass.

Sucer [ft.] Emmek, massetmek. ‖ (mec.) Çocukluğundan alışmak, anasının sütüyle emmek. ◆ Cezbetmek. ◆ Yavaş yavaş para çekmek.

Suceur [imz.] Emen, emici, mumas.

Suçoir [imz.] (tt.) Bazı hayvanların emmeye mahsus hortumları, uzuvları, mâs, mumas. ‖ (nb.) Nâşife, murdia. ‖ – **s radicellaires** Nevâşif-i cezriye.

Suçon [imz.] Çocuk emmekten derinin kabarması, emme nişanı, emik, çürük. ◆ Çocuklara verilen emzik.

Suçoter [ft.] Çok ve birbirini müteakip emmek.

Sucrate [imz.] (k.) Sükkeriyet; – **de chaux** Sükkeriyet-i kilsî.

Sucre [imz.] Şeker, sükker. ‖ **Canne à** – Şeker kamışı. ‖ – **candi** Kand, nöbet şekeri; – **rosat** Gülbeşeker, sükker-i verd; – **brut** ve – **cassonade** Ham şeker; – **tors** Çekilmiş şeker. ‖ (mec.) Tatlılık, letafet. ‖ **C'est tout miel et tout** – Şeker gibi bir adamdır, tatlı bir adamdır. ‖ **Moulin à** – Şeker imaline mahsus makine, şeker kamışını ezip usâresini ihraca mahsus makine.

Sucré,e [s.] Şekerli, tatlı, hulv. ‖ (mec.) Sahte bir tatlılığı hâvi, ballandırılmış. = [ims.] **Faire la** – Bir şey beğenmemek, yalandan kibarlık satmak.

Sucrer [ft.] Şeker koymak, şekerlendirmek. ‖ (mec.) Tatlılık vermek, letafet vermek. ‖ **Se** – Şekerlenmek.

Sucrerie [ims.] Şekerin imal olunduğu mahal, şeker fabrikası, şekerhâne. ◆ Şekerle yapılmış şey, şekerleme.

Sucrier [imz.] Şeker kutusu.

Sucrier,ère [s.] Şeker imaline müteallik, sükkerî. ‖ **Campagne** – **e** Bir senelik şeker imalatı. ◆ Şeker fabrikatörü. ◆ Şeker fabrikalarında müstahdem amele.

Sucrin [imz. - s.] Bir nevi tatlı karpuza ıtlak olunur.

Sud [imz.] Cenup, cihet-i cenubiye. (İhtisaren *S.* yazılır.); **Vent de** – Cenup rüzgârı, lodos. ‖ (bhr.) Kıble; **S. S. E.** Kıble keşişleme; **S. quart S. E.** Kıble kerte keşişleme; **S. E. quart S.** Keşişleme kerte kıble; **S. E.** Keşişleme; **S. E. quart E.** Keşişleme kerte gün doğusu; **S. quart S. O.** Kıble kerte lodos; **S. S. O.** Kıble lodos; **S. O. quart S.** Lodos kerte kıble; **S. O.** Lodos; **S. O. quart O.** Lodos kerte batı. = [s.] Cenup cihetinde bulunan, cenubî.

Sudation [ims.] (t.) Terleme, taarruk.

Sud-est [imz.] Şark-ı cenubî, cenub-ı şarkî. (İhtisaren *S. E.* yazılır); **Vent de** – Karayel.

Sudorifère [i. - s.] ve:

Sudorifique [s.] (t.) Terletici, muarrık.

Sud-ouest [imz.] Garb-ı cenubî, cenub-ı garbî. (İhtisaren *S. O.* yazılır); **Vent de** – Batı lodos.

Suède [ihs.] İsveç memleketi.

Suédois,e [i. - s.] İsveç memleketine mensup ve müteallik, İsveçli.

Suée [ims.] Ansızın müstevlî olan havf ve endişe, dehşet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Suer [fl.] Terlemek, taarruk etmek. ‖ (mec.) **Faire** – Bıktırmak, usandırmak, taciz ve tasdi' etmek. ◆ Para sızdırmak. = [ft.] – **sang et eau** Çok yorulmak, çok zahmete girmek, kan tere batmak. ‖ – **les grosses gouttes** Fevkalâde endişe hissetmek.

Suerie [ims.] Terleme, taarruk.

Suessonien,ne [s.] (arz.) **Étage** – Arazi-i selâse tabakatından birincisi olan süesoniye tabakası.

Suette [ims.] (t.) Çok terleten bir nevi sıtma, dâü'l-muarrık, hummâ-yı arakî.

Sueur [ims.] Ter, arak; – **froide** Arak-ı bârid, soğuk ter; – **de sang** Arak-ı demî, kan teri.

Suffetes [imz. - cm.] Eski Kartacalıların hâkimleri.

Suffire [fl.] (Tasrifi: *Je suffis, nous suffisons; je suffisais; je suffis; je suffirai; je suffirais; suffis, suffisons, suffisez; que je suffise; que je suffisse; suffisant; suffi.*) Yetmek, kifayet etmek, kâfi olmak, elvermek. ‖ **Se** – Başkasına muhtaç olmamak, kendi yağıyla kavrulmak.

Suffisamment [h.] Derece-i kifayede, elverecek kadar.

Suffisance [ims.] Elverecek miktar, miktar-ı kifaye. ◆ Kendi kifayetine güvenme, hodbinlik, hodpesendlik. ‖ **En** – ve **à** – Derece-i kifayede.

Suffisant,e [s.] Elverir, kâfi. = [i. - s.] Kendi kifayetine güvenir hodbin adam, hodpesend adam.

Suffixe [imz. - s.] (sr.) Mânâsını değiştirmek üzere kelimenin âhirine ilhak ve ilave olunan harf veya edat, lâhika, levâhık: *cheval*'den *chevalier* gibi; – **s dérivatifs** Levâhık-ı iştikakiye; – **s péjoratifs** Levâhık-ı tenfiriye; – **s diminutifs** Levâhık-ı tasgiriye; – **s augmentatifs** Levâhık-ı tevfiriye.

Suffocant,e [s.] Boğan, nefes aldırmayan, muhnik, hânık; **Catharrhes** – Nezle-i hânıka.

Suffocation [ims.] Boğulma, nefes alamayış, ihtinak.

Suffoquer [ft.] Boğmak, nefes aldırmamak, ihnak etmek. = [fl.] Boğulmak, nefes alamamak, ihtinak etmek.

Suffragant [imz. - s.] Başpiskoposa nispetle piskoposa ıtlak olunur, tâbi. ‖ **Évêques** – **s** Serpiskoposlara tâbi olan piskoposlar.

Suffrage [imz.] Âzâ vesâire tayininde verilen rey. ◆ Hüsn-i kabul, rağbet, tahsin, takdir.

Suffrutescent,e [s.] (nb.) Şibh-i buheyle. ‖ Taht-ı şüceyre. ‖ **Plantes** – **es** Taht-ı şüceyre nevinden nebatat.

Suffumigation [ims.] Bir taaffünün defi için güzel kokulu şeyler yakma, tütsüleme.

Suffusion [ims.] (t.) Şiş ve cerahatin derinin altında dağılması, insıbab, insikâb.

Suggérer [ft.] İlka ve telkin, ihtar ve teklif etmek.

Suggesteur [imz.] İlka ve telkin eden kimse. ◆ İhtar eden kimse, teklif eden kimse.

Suggestion [ims.] İlka, telkin. ◆ İhtar, teklif. ‖ – **verbale** Telkin-i şifahî. ‖ **Auto** – Bi-nefsihi telkin.

Sugillation [ims.] (crh.) Bere, kedme-i hafife.

Sugiller [ft.] Bere yapmak, hafif bir kedme yapmak.

Suicide [imz.] İtlâf-ı nefs, intihar. ‖ **Tentative de** – Tasaddî-i intihar.

Suicidé [imz.] Kendini öldürmüş adam, katil-i nefs, müntehir.

Suicider (se) [fv.] Kendini öldürmek, itlâf-ı nefs etmek, intihar etmek.

Suie [ims.] Kurum, is, hebab. ◆ Zifir.

Suif [imz.] İç yağı; – **fondu** ve – **de place** Çerviş yağı; – **en branche** Don yağı; – **de Russie** ve – **de Sibérie** Sibir yağı; – **de mouton** Koyun iç yağı.

Suiffer yahut **Suiver** [ft.] Don yağı sürmek, yağlamak.

Suiffeux,se [s.] İç yağlı, iç yağı cinsinden.

Sui generis (Latince tabir) Kendine mahsus, hususi.

Suin [imz.] Kaynayan cam hamurundan çıkan köpük.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Suint [imz.] Yapağılı hayvanatın derisinden sızan kir, kirli yapağının yağı, râşihe. || **Laine en** – Kirli yapağı.

Suintement [imz.] Sızma, tereşşuh. ◆ Sızıntı.

Suinter [fl.] Sızmak, tereşşuh etmek. (Hâvi ve muhteva hakkında müsta'meldir.)

Suisse [ihs.] İsviçre.

Suisse [imz.] Kapıcı, bevvab. ◆ Kilisenin içinde muhafaza-i asayiş ve intizama memur kavas.

Suisse,esse İsviçreli.

Suite [ims.] Maiyet, tevâbi', hadem ü haşem. ◆ Bir şeyin alt tarafı, arkası, mâbadı. ◆ Sıra, dizi, silsile. ◆ Birbiri arkasından gelme, teselsül. ◆ Netice, akıbet, netâyic, avâkıb. ◆ Teâkub. ◆ Devam. ◆ Sıra, intizam, rapt. || **Être à la** – **de** Arkasına düşmek. || **De** – Sıra ile, bilâ fâsıla, birbirini müteakiben, birbiri üzerine. || **à la** – Dolayı, üzerine. ◆ Sonra, müteakiben. || **Tout de** – Derhal. || **Par** – Bunun netice-i tabiiyesi olarak, binaenaleyh. || **Par la** – Ba'dezin, ba'demâ. || **En faisant** – Zeyl olmak üzere. || (hk.) **Droit de** – Ayn üzerine taalluk eden hak ki ayn her kimin yedinde bulunsa ondan talep olunur, hakk-ı takip. || **Officier à la** – Maiyet zâbiti.

Suivant [hc.] Göre, nispeten: – **le mérite** Ehliyet ve istihkakına göre. ◆ Tevfikan, tatbikan, mûcebince: – **la loi** Kanuna tevfikan, nizamına tatbikan. || – **que** Olduğuna veya olacağına göre.

Suivable [s.] Takip olunabilir, kabil-i takip.

Suivant,e [s.] Arkadan veya sonradan gelen, gelecek, âtîdeki, zîrdeki. ◆ Alt taraftaki. (Bu tabir mekteplerde kullanılır. Mesela muallim bir şâkirdin dersini dinledikten sonra alt taraftaki şâkirde okumasını ihtar için *suivant* der ki "Alt taraftaki, sen oku." demektir. = [imz. - cm.] Tevâbi', haşem. = [ims.] Besleme, cariye.

Suiver [ft.] (mr. Suiffer.)

Suivi,e [s.] Raptı yerinde, rabıtalı, irtibatlı. ◆ Devamlı, fâsılasız, mütemâdî. ◆ İçine çok halk toplanır, işlek, kalabalıklı.

Suivre [ft.] (Tasrifi: *Je suis, nous suivons; je suivais; je suivis; je suivrai; je suivrais; suis; suivons, suivez; que je suive; que je suivisse; suivant; suivi,e.*) Arkası sıra gitmek, arkasında bulunmak. ◆ Beraberinde gitmek. ◆ Arkasına düşmek, kovalamak, takip etmek. ◆ Gözetmek, tecessüs etmek. ◆ Boyunca gitmek, uzanmak. ◆ Bir yol tutmak, bir yola devam etmek. || **Faire** – Tebdil-i mekân edenlere gönderilen mekâtib vesâireyi yeni ikametgâhlarına irsal eylemek. || (mec.) Yanından ayrılmak. ◆ Sülûk ve ittihaz etmek. ◆ Sıra ile ve dikkatle dikilmek. ◆ Sonra gelmek, muahhar olmak, teâkub etmek. ◆ Merbut ve muallak olmak. ◆ Tâbi olmak, uymak. || – **une affaire** Bir işin arkasında bulunmak. || – **une profession** Bir sanat icra etmek. || – **de près** Nazar-ı dikkatten dûr tutmamak. || **à** – İttihazı lazım gelen, ittihaz olunacak. ◆ Mâbadı var. = [fl.] Alt tarafına devam etmek. || **Se** – Birbirini teâkub etmek. ◆ Teselsül etmek. ◆ (Yalnız gaib sîgalarından) Müntic ve hâsıl olmak.

Sujet [imz.] Sebep, vesile. ◆ Madde. ◆ Mebniyyün-aleyh, mebhusun-anh, saded, mevzu. || **Être plein de son** – Mevzusu hakkında iyice düşünmüş olmak, mevzuunu iyice ta'mik etmiş olmak. ◆ Zât, şahıs: **Un bon** – İyi bir adamdır, iyi bir şahıstır. || **C'est un mauvais** – Fena bir adamdır. || (tşr. - t.) Muayene için açılan meyyit ve tedavi olunan şahıs, teşrih için hazırlanmış naaş, mevzu. || (sr.) Müptedâ, mesnedün-ileyh, fâil ve nâib-i fâil. || – **s** Tebea.

Sujet,te [s.] Hüküm altında bulunan, mahkûm, tâbi. || **Être** – **à l'heure** Daima muayyen saatlerde birer yerde bulunmaya mecbur olmak. ◆ Müstaid, istidatlı. ◆ Duçar, giriftar. ◆ Müptelâ, düşkün.

Sujet,te [i.] Bir devlete tâbi adam, tebeanın beheri, tâbi.

Sujétion [ims.] Tâbiiyet. ◆ İnkıyad.

Sulfate [imz.] (k.) Hâmız-ı kibrit ile bir esastan mürekkep milh, sülfato, kibritiyet; – **de fer** Kibritiyet-i hadid, zac-ı Kıbrıs; – **de cuivre** Kibritiyet-i nuhas, göz taşı; – **de zinc** Kibritiyet-i tûtiyâ, tûtiya tuzu; – **de magnesie** Kibritiyet-i magnezyum, İngiliz tuzu; – **de quinine** Kibritiyet-i kinin, sulfato.

Sulfaté,e [s.] (k.) Kibritiyeti hâvi, mükebret.

Sulfhydrique [s.] (k.) **Acide** – Kükürtle müvellidü'l-mâdan mürekkep hâmız, hâmız-ı kibrit-i mâ.

Sulfhydromètre [imz.] (k.) Mi'yar-ı hâmız-ı kibritiyet-i mâ.

Sulfide [imz.] (k.) Kibritiyet.

Sulfite [imz.] (k.) Hâmız-ı kibritî ile bir esastan milh, kibritiyetî.

Sulfubase [imz.] (k.) Esas-ı kibritî.

Sulfubenzoïque [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı kibritiyet-i aselbend.

Sulfure [imz.] (k.) Kükürdün bir diğer cisimle terekkübünden hâsıl madde-i kimyeviye, kibritiyet-i müsennâ.

Sulfureux,se [s.] (k.) Kükürt kabîlinden olan, kibritiyetî. ‖ **Acide** – Hâmız-ı kibritî.

Sulfurique [s.] (k.) **Acide** – Kükürtle müvellidü'l-humûzadan mürekkep hâmız, hâmız-ı kibrit. ‖ **Éther** – Lokman ruhu.

Sultan [imz.] (Arabîden me'huz) Padişah-ı Osmaniyân ve halife-i İslamiyân olan zât-ı şevket-simat hazret-i padişahî, sultan.

Sultane [ims.] (Arabîden me'huz) Sultan aliyyetü'ş-şan hazretleri.

Sultanin [imz.] Eski bir nevi Osmanlı altını, Sultaniye.

Sumac [imz.] Sumak ağacı ki boyacılıkta müsta'mel küçük bir ağaçtır. ‖ – **bâtard** Sumak-ı şem'î.

Suo tempore (Latince tabir) Vaktinde, zamanında, vakt-i merhununda.

Sunnite [imz.] (mr. Sonnite.)

Superbe [s.] Mağrur, mütekebbir, azametli. ◆ Mağrurâne, mütekebbirâne. ◆ Büyük ve güzel, âlâ, parlak, ihtişamlı, muhteşem. = [imz.] Mütekebbir adam. ‖ (tşr.) Râfia-i aynî: **Muscle** – Adale-i râfia-i ayn. = [ims.] Kibir ve gurur, ucb, hodbinlik.

Superbement [h.] Âlâ ve mükellef ve mükemmel surette, pek parlak bir hâlde, muhteşem bir surette.

Supercherie [ims.] Hile, mekr, hud'a, desise.

Supère [s.] (nb.) Âlâ: **Ovaire** – Mebîz-i âlâ.

Superfétation [ims.] Gebelik üzerine gebelik, haml ale'l-haml. ‖ (mec.) Lüzumundan ziyade bolluk. ◆ Fazla kelimat ve tabirat.

Superficiaire [s.] (hk.) Arzın mâfevkine dair, havaî; **Propriété** – Havaî temellük; **L'établissement** Mülk.

Superficialité [imz.] Sathîlik, sathiyet.

Superficie [ims.] Üst, yüz, çehre, vech-i sathî. ‖ (hk.) Arzın mâfevki; **Droit de** – Arzın mâfevkine temellük hakkı; **La – cède au fond** Bir yere mâlik olan mâfevkine dahi mâliktir. ‖ (he.) Mesâha, sath. ‖ (mec.) Malumat-ı sathiye. ‖ **S'arrêter à la** – Ta'mik etmemek.

Superficiel,le [s.] Mesâha-i sathiyeye dair, sathî. ‖ (mec.) Cüzi ve nâkıs, sathî. ◆ Derin düşünemez (zihin), sathî.

Superficiellement [s.] Sathî bir suretle, sathiyen.

Superfin,e [s.] Pek ince ve dakîk olan, en âlâ cinsinden olan, aliyyülâlâ.

Superflu,e [s.] Lüzumsuz, zâid, fazla. ◆ Beyhûde, abes. ‖ **Il serait** – Artık hâcet kalmamıştır. ‖ **Prendre comme** – İstiksar etmek. = [imz.] Fazla, artık.

Superfluité [ims.] Lüzumsuz, fazla ve kesret, zâidlik. = [cm.] Lüzumsuz ve beyhûde şeyler, abes.

Supérieur,e [s.] Üstteki, fevkanî, âlâ. ‖ (mec.) Kadren ve dereceten diğerlerinden âlâ olan, fâik, ercah. ‖ **Être – à** Fâik olmak, tefevvuk etmek, galip olmak. ‖ **Être – à sa place** Bulunduğu memuriyetin icap ettiğinden ziyade iktidara mâlik olmak. ◆ Âlî, refî, bülend, mümtaz.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Supérieur,e [i.] Baş, âmir, reis. ◆ Manastır reisi ve reisesi.

Supérieurement [h.] Üst olarak, tefevvuk ve rüchaniyetle. ◆ Pek iyi, pek âlâ, mükemmel surette.

Supériorité [ims.] Üst olma, tefevvuk, rüchan, temeyyüz. ◆ Âmirlik, reislik, riyâset.

Superlatif,ve [s.] (sr.) Tafdil ve mübalağa sîgasında olan. = [imz.] Sîga-i tafdil, sîga-i mübalağa. || – **absolu** Mübalağa-i mutlaka. || – **relatif** Mübalağa-i nisbiye. || **Au** – Mübalağa ile, ziyadesiyle.

Superlativement [h.] Pek ziyade, mübalağa ile, fevkalâde. ◆ Sîga-i mübalağa ile.

Superposer [ft.] Üstüne koymak.

Superpositif,ve [s.] Üst üste mevzu'.

Superposition[121] [ims.] (he.) Bir hat veya sathın tamamıyla muvâfik gelecek surette diğer bir hat veya sathın üzerine vaz'ı, tatbik, tevâzu'. || (arz.) Tabakaların yekdiğeri üzerine vaziyeti, tevâzu'.

Superpurgation [ims.] (t.) İshal-i şedid.

Supersecrétion [ims.] İfraz-ı şedid.

Supersensible [s.] Fevka'l-his, gayr-ı kabil-i his.

Superstitieusement [h.] İtikadat-ı bâtıla ile, inanılmayacak şeylere inanarak, hurafata itikad ederek. ◆ Son derece müdekkikâne, ifrat derecede mû-şikâfâne.

Superstitieux,se [s.] İtikadat-ı bâtılaya tâbi veya itikadat-ı bâtılayı hâvi olan, inanılmayacak şeylere inanan, hurafata mu'tekid olan veya böyle şeyleri hâvi bulunan. ◆ Son derece müdekkik, ifrat derecede mû-şikâf.

Superstition [ims.] Bâtıl ve akla muhalif itikad, hurafat. ◆ Ahvâl ve mevadd-ı mütenevviadan tefeül. ◆ Son derece dikkat, ifrat derecede mû-şikâflık.

Superstitiosité [ims.] Hurafata itikad temayülü.

Superstructure [ims.] (m.) Aksam-ı fevkaniye.

Supin [imz.] (sr.) Fer'-i fi'l.

Supinateur [s.] (tşr.) Eli arkası yere ve ayası yukarıya doğru gelecek surette kaldıran adaleye ıtlak olunur, müstelkî.

Supination [ims.] (tşr.) Eli[n] arkası yere ve ayası yukarıya doğru gelecek surette kaldırılması, istilka.

Supplantateur [imz.] Yerini tutan adam.

Supplantation [ims.] Yerini tutuş.

Supplantement [imz.] Yerini tutma.

Supplanter [ft.] Yerini kapmak.

Suppléance [ims.] Vekâleten ifâ-yı memuriyet. ◆ Mülâzemet.

Suppléant [imz. - s.] Vekâleten ifâ-yı memuriyet eden adam, vekil. ◆ Mülâzım; **Juge** – Mahkemede âzâ mülâzımı. || **Professeur** – Muallim muavini.

Suppléer [ft.] Noksanını doldurmak, telafi ve ikmâl etmek. ◆ Yerine koymak, yerine vaz' etmek. ◆ Yerini tutmak, vekâlet etmek. = [fl.] Bir kusur ve noksanı örtmek.

Supplément [imz.] Fazla olarak verilen şey, zam, zamîme: – **de crédit** Tahsisat zammı. ◆ Bir kitaba ilave olunan kısım, zeyl, tetimme. ◆ Gazete ilavesi. || (he.) Zâviyenin yüz seksen dereceyi bulmak yani nısf-ı daire hâline geçmek için olan eksiği, mütemmim.

Supplémentaire [s.] Zeyl ve ilave yerini tutan, zeylî, munzam. || **Crédit** – Tahsisat-ı munzama. || (he.) **Angle** – Zâviye-i munzama.

Supplétif,ve [s.] Bir noksanı ikmâl eden, mütemmim.

Supplétoire [s.] (hk.) Zammî, munzam.

Suppliant,e [s.] Rica ve niyaz eden, yalvaran, müsted'î.

Supplication [ims.] Yalvarma, tazarru, niyaz, rica.

Supplicatoire [s.] Niyaz ve ricayı mutazammın, müsted'iyâne. || **Serment** – Müddeîye hâkim tarafından verilen yemin-i istizhar.

Supplice [ims.] Mücâzat-ı bedeniye, ceza, ikab, ukubet. ◆ Eziyet. || **Être en** – Ziyadesiyle

121 Orijinal metinde Superpositien şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

muzdarip ve muazzeb olmak. || Le dernier – İdam cezası. || (mec.) Dert, elem, keder.

Supplicié,e [i.] Mücâzat-ı bedeniyeye duçar. ◆ Hükm-i kanuni ile idam olunmuş adam ve bunun naaşı.

Supplicier [ft.] İcra-yı mücâzat-ı bedeniye etmek. ◆ Hükm-i kanunla idam etmek.

Supplier [ft.] Yalvarmak, niyaz ve tazarru etmek, istirham etmek.

Supplique [ims.] Af talebi için verilen istid'â, istirhamnâme.

Support [imz.] Dayak, destek, ayaklık, râfia. || (mec.) Muin, mededres, istinatgâh, penah.

Supportable [s.] Çekilebilir, tahammülü mümkün. ◆ Af ve tecviz olunabilir, kabil-i müsaade: Cela n'est pas – Bu, af ve müsaade olunur ahvâlden değildir.

Supportablement [h.] Tahammül olunabilir bir suretle.

Supporter [ft.] Üstünde tutmak, altından tutmak. ◆ Çekmek, duçar olmak. ◆ Tâbi olmak. ◆ Tahammül etmek, dayanmak. ◆ Mukavemet etmek. || (mec.) Müsait olmak. ◆ Muâvenet ve himaye etmek.

Supposable [s.] Farz olunabilir, farzı mümkün.

Supposé,e [s.] Farz olunmuş, mefruz. ◆ Sahte.

Supposé Farz edelim, farzen: – que Tutalım ki.

Supposer [ft.] Tutmak, farz etmek. ◆ Zan, kıyas etmek, zehab olmak. ◆ Uydurmak, yalandan kurmak. ◆ Bir şeyin vücudunu talep ve iddia etmek. ◆ Mutazammın olmak. || (fls.) Delâlet etmek.

Suppositif,ve [s.] Faraziyat kabîlinden olan, farazî, mefruz. || (ed.) Langue – ve Lisan-ı hâl.

Supposition [ims.] Farz, takdir. ◆ Zan, kıyas, zehab. ◆ İhtimal. ◆ Sahte senet vesâire tanzimi, sahtekârlık. || Par – Bi'l-farz. || (hk.) – d'enfant veya – de part Bir kadının tevlid etmemiş olduğu çocuğu ondan tevellüd etmiş yerine koymak, farz-ı mevlûd, vilâdet-i mefruze. || – de nom İsim ve şöhret tağyiri, farz-ı isim. || – de personne Bir kimseyi diğer bir kimse farzıyla olan sahtekârlık, tağyir-i şahıs.

Suppositoire [imz.] (t.) Amel ettirmek için makata kullanılan mahrutiyü'ş-şekl deva, şaf. || – creux Şaf-ı mücevvef. || – vaginal Şaf-ı mehbilî. || – médicamenté Şaf-ı devaî.

Suppôt [imz.] Fenalıkta birinin muin ve refiki, kafadar, fâil-i müşterek. || – de Satan Fena adam, şerir. || – de Bacchus Sarhoş, ayyaş. || – de l'empire amoureux Zendost. || (fls.) Esas, istinatgâh, mevzu.

Suppressif,ve [s.] Lağvı mûcip, feshi müstelzim.

Suppression [ims.] Kaldırma, ref', men, yasak. ◆ Lağv, fesih, iptal, hazf, izâle. ◆ Gizleme, ketm, ihfâ. ◆ Kesilme, inkıtâ. || (hk.) – d'écrit Evrak ihfâsı, ketm-i evrak. || – de part veya d'enfant Ketm-i mevlûd, ihfâ-yı mevlûd.

Supprimable [s.] Hazfı kabil, kabil-i hazf, men ve ref'i caiz.

Supprimer [ft.] Kaldırmak, ref' etmek, men ve yasak etmek. ◆ Fesih ve ilga veya iptal ve hazf etmek. ◆ Gizlenmek, ketm ve ihfâ etmek. ◆ Kesmek, kat' etmek.

Suppurant,e [s.] İrin akan, cerahat akan, irinler, cerahatler.

Suppuratif,ve [i. - s.] (t.) Cerahatin akmasını icap veya teshil eden ilaç, mukayyih.

Suppuration [ims.] (t.) Yara cerahatinin akması, takayyüh.

Suppurer [fl.] (t.) İrin çıkarmak, irini akmak, takayyüh etmek.

Supputation [ims.] Hesap, ta'dâd; – rétrograde Hesab-ı ma'kûs.

Supputer [ft.] Hesap ve ta'dâd etmek.

Supranaturalisme [imz.] (fls.) Fevka't-tabîa bir şey, fevka't-tabîa şeylere itikad eden meslek-i felsefî, felsefe-i fevka't-tabîa.

Supranaturaliste [imz.] (fls.) Fevka't-tabîa şeylere itikad eden feylesof.

Supra-sensible [s.] Fevkalâde hassas; Actions – s Mâfevkü'l-his olan ef'al.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Suprématie [ims.] Takdim, tefevvuk. ◆ İngiltere hükümdarlarının Protestanlığın reis ve hâmisi olmak üzere olan sıfat ve unvanları. ◆ Hükümranlık.

Suprême [s.] En yüksek, en âlî, âlâ, azam, ecell. ◆ Son derecede olan, aksâ, müntehâ. ◆ Pek mühim, mübrem. || **L'Être** – Cenab-ı Hak. || **L'heure** – Son saat, ölüm. || **Les honneurs** – **s** Cenaze âyini. || **Au** – **degré** Son derece, fevkalâde. || **Au** – Son derece, fevkalâde.

Suprême [ims.] Bazı nefis yemeklerin suret-i tabh ve terbiyesi. ◆ Bir şeyin en iyi parçası, güzide kısmı.

Suprêmement [zr.] Âlâ bir surette. ◆ Son derece, fevkalâde bir surette.

Sur [hc.] Üzere, üzerine, üzerinde, üstüne, üstünde, alâ, ber: **Déposer un livre** – **une chaise** Bir kitabı bir sandalyenin üzerine (üstüne) koymak; **Les nuages sont** – **nos têtes** Bulutlar başlarımızın üstünde (üzerinde)'dirler. ◆ Hakkında, dair, müteallik: **Écrire** – **l'histoire** Tarihe dair, tarih hakkında yazmak. ◆ Göre, bakarak: **Juger** – **la mine** Simaya göre, simaya bakarak hükmetmek. ◆ Tarafında: – **la gauche** Sol tarafta, sol kolun üzerinde. ◆ -de, içinde, arasında: **Un** – **trois** Üçte bir. ◆ -ye doğru, üstü: – **le soir** Akşama doğru, akşam üstü. || – **le même pied que précédamment** Kemâ fi's-sâbık, ber-minval-i sâbık.

Sûr,e [s.] Şüphesiz, sahih, muhakkak. ◆ Şüphesi olmayan, mutmain. ◆ Tehlikesi olmayan, sağlam, emin, kavi: **Garantie** – **e** Zıman-ı kavi. ◆ Kendisine emniyet olunabilir, emniyetli, mutemed. || **Être** – **de quelqu'un** Biri hakkında emniyet ve itimadı olmak. || **Être** – **de soi-même** Nefsinden emin olmak. || **Être en main** – **e** Emin bir yerde bulunmak. || **Avoir le goût** – Âsâr-ı edebiye hakkında zevk-i selime muvâfık bir hüküm vermek. || **Main** – **e** Mahir, çevik: **Ce chirurgien a la main** – **e** Bu cerrahın elleri mahirdir, çeviktir. || **Avoir le pied, la jambe** – **e** Kaymamak, kuvvetli ayakları olmak. || **Avoir le coup d'œil** – İyi tetkik etmek, iyi nüfuz-ı nazar eylemek. || **Le temps n'est pas** – Hava bozulacak gibi görünüyor. || **Pour** – ve **à coup** – Muhakkak olarak, şüphesiz.

Sur,e [s.] Ekşimsi, ekşice, mayhoş, kekre, kekremsi.

Surabondamment [h.] Lüzumundan ziyade, bol bol, maa-ziyadetin.

Surabondance [ims.] Lüzumundan fazla, kesret, bolluk.

Surabondant,e [s.] Lüzumundan fazla olan, kesretli, bol.

Surabonder [fl.] Lüzumundan ziyade gelmek, kesretli ve bol olmak.

Suracheter [ft.] Değerinden ziyade pahalı satın almak.

Suraigu,ë [s.] Pek sivri, pek ince, pek keskin.

Surajouter [ft.] Zaten zam olunmuş bir şeye daha zam ve ilave etmek, zam üstüne zam etmek.

Sural,e [s.] (tşr.) Baldır butuna müteallik, sâkî. || **Artère** – **e** Şiryan-ı semanetü's-sâkî.

Surandouiller [imz.] Dallı budaklı geyik boynuzunun en uzun dalı.

Surannation [ims.] Mürur-ı zamanla hükümden düşme. ◆ Tavsama. ◆ Kartlaşma. ◆ Bâridleşme.

Suranné,e [s.] Mürur-ı zamanla hükümden düşmüş. ◆ Bir seneyi geçkin. ◆ Tavsamış. ◆ Kartlaşmış. ◆ Bârid olmuş, bârid, eski, gayr-ı müsta'mel.

Suranner [fl.] Tarihi bir senelikten ziyade olmak, seneyi geçmiş olmak. ◆ Eskimek, hükmü kalmamak. ◆ Kartlaşmak, bârid olmak, artık kullanılmamak.

Sur-arbitre [imz.] Tayin olunan hakemlerin iki tarafa ayrılıp işe karar verememeleri üzerine onların ihtilafını fasl etmek için tayin olunan ikinci hakem, hakem ale'l-hakem. (cm.: des *sur-arbitres*.)

Surard [smz.] **Vinaigre** – Mürver sirkesi, mürver çiçeğiyle terbiye olunmuş sirke.

TÜRKİYE DİYANET VAKFI İSLÂM ARAŞTIRMALARI MERKEZİ
TÜRKİYE DİLLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
tuba.gov.tr

Surate [ims.] (Arabîden me'huz) Kur'an-ı Kerim sure-i şerifesi.

Surattendre [fl.] Çok beklemek, çok intizar etmek.

Surbaissé,e [s.] (m.) Basık kemer ve kubbelere ıtlak olunur. || **Voûte – e** Basık kemer.

Surbaissement [imz.] (m.) Kemer veya kubbe basıklığı derecesi, basıklık.

Surbau [imz.] Mezarna, çerçeve. || **– d'écoutille** Ambar ağzı mezarnası.

Surbauchage [imz.] Üstünden kapama bir şişenin ağzını tıkaç üstünden kalay varakasıyla tekrar kapama.

Surcharge [ims.] Yükün üzerine zam olunan yük, ziyade ve fazla yük, hamûle-i zâide. ◆ Yolcuların meccânen naklolunan eşyasının fazlası. ◆ Vergi zammı, resm-i munzam. ◆ Ziyade zahmet ve keder. ◆ Yazıda tashih yeri, çıkıntı, bozulan satırın üzerine yazılan yazı. || (mec.) Fazla, zâid sözler.

Surcharger [ft.] Çok yükletmek, tahammülünden ziyade yük koymak. ◆ Ağır tekâlif veya hizmetlerle ezmek. ◆ Tashih ile diğer bir yazının üzerine yazı yazmak, çıkmak.

Surchauffé,e [s.] (k.) Fevka'l-musahhan; **Vapeur – e** Buhar-ı fevka'l-musahhan.

Surchauffement [imz.] (k.) Ziyade kızdırma, fevka't-teshin.

Surchauffer [ft.] (Başlıca demiri) Çok kızdırmak, ziyade teshin etmek.

Surchauffure [ims.] Lüzumundan ziyade kızdırılmış demir çapağı.

Surcomposé,e [s.] (sr. - k. - nb.) İki defa mürekkep, mürekkebattan müteşekkil, mürekkeb-i muzâaf.

Surchoix [imz.] Âlâ cins bir şey: **Tabac de –** Âlâ cins tütün.

Surcostal [imz. - s.] (tşr.) Kaburga kemiklerinin üzerinde bulunan adalât demeti, fevka'd-dıl'. || **Muscle – Adale-i fevka'd-dıl'.**

Surcoupe [ims.] İskambil oyununda hasmın oynadığı iskambilden büyüğünü atıp kırma.

Surcouper [fl.] İskambil oyununda hasmın oynadığı iskambilden büyüğünü atıp kırmak.

Surcroissance [ims.] Bedende gayr-ı tabii olarak hâsıl olan et veya şiş, lahm-ı zâid.

Surcroît [imz.] Katma, zam, ilave, tezyid. ◆ Çoğalma, izdiyad, tezâyüd. ◆ Fazla-i tenebbüt, fazl. ◆ || **De** – Fazla olarak.

Surcroître [fl.] Fazla olarak hâsıl olmak, tezâyüd etmek, çoğalmak. = [ft.] Çok artırmak, pek çok tezyid etmek.

Surcuisson [ims.] Pişmiş olan bir şeyi tekrar pişirme.

Surdâtre [s.] Biraz sağır, cüzi sağır.

Surdent [ims.] Fazla diş, sinn-i zâid.

Surdi-mutité [ims.] Sağır ve dilsiz adamın hâli, sağırlık ve dilsizlik, samm u bekem.

Surdité [ims.] Sağırlık, samm, tareş.

Surdorer [ft.] İki defa veyahut çok defa yaldızlamak, mükerreren tezhib etmek.

Surdorure [ims.] Birkaç defa yaldızlama, tezhib-i mükerrer.

Surdos [imz.] Araba beygirinin sırt kayışı.

Sureau [imz.] Mürver ağacı, beylesan. || **– à grappes** Salkım mürver. || **– à feuilles panachées** Ebru mürver. || **– noir** Kara mürver. || **Baies de** – Mürver tohumu.

Surélévation [ims.] Pek yukarıya kaldırış veya yüksek bir şeyin üstüne çıkarma, terfi, tas'id. ◆ Fiyat tezyidi.

Surélever [ft.] Çok yukarıya kaldırmak, terfi ve tas'id etmek. ◆ Yüksek bir şeyin üstüne çıkarmak. ◆ Fiyatını tezyid etmek.

Sûrement [h.] Muhakkak ve şüphesiz olarak, elbette. ◆ Emin ve sağlam surette.

Surémission [ims.] Meydan-ı tedavüle hadden ziyade esham ihracı.

Suréminent,e [s.] Son derece ehemmiyetli, mübrem, en başlı.

Surenchère [ims.] Müzayedede evvelce artırılanın üzerine artırma, zam; **– de % 5** Yüzde beş zam. ◆ Tekrar müzayede, müzayede-i katiye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Surenchérir [ft.] Müzayedede diğerinin artırdığı üzerine artırmak, zam etmek. || (mec.) Diğerlerini geçmek, takaddüm etmek.

Surenchérisseur,se [i.] Müzayedede evvelce artırılanın üzerine artıran adam, son talip.

Surenveloppe [ims.] Bir zarfin mazruf bulunduğu diğer bir zarf.

Surepaisseur [ims.] (as.) Top ve humbara namluları derûnunda bulunan çıkıntı mahalli.

Sur-épineux,se [s.] (tşr.) Arka kemiğinin üzerinde olan, fevka'ş-şevk.

Surérogation [ims.] Vazife veya vaatten ziyade olunan iyilik. ◆ Vazife ve mecburiyet haricinde iş. ◆ Farzdan ziyade olarak olunan ibadet, nafile namazı, nevâfil.

Surérogatoire [s.] Vazife veyahut vaatten ziyade bir iyilikle icra olunan. ◆ Vazife ve mecburiyet haricinde, zâid, nafile.

Surérogatoirement [zr.] Vazife ve mecburiyet haricinde olarak. ◆ Zâid olarak, fazla olarak.

Surestimation [ims.] Kıymetinden ziyade takdir-i fiyat.

Surestimer [ft.] Kıymetinden ziyade takdir-i fiyat eylemek.

Suret,te [s.] Ekşice, mayhoşca, kekremsi: **Vin** – Mayhoşca şarap.

Sûreté [ims.] Korkusuzluk, emniyet, emn ü asayiş. || – **publique** Emniyet-i umumiye. || **Lampe à** – Maden kuyularında müsta'mel emniyet feneri. ◆ Temin, kefalet, tekeffül. ◆ Sağlamlık, kuvvet, metanet. || **En** – **de** Emin bir hâlde.

Surexcitabilité [ims.] (t.) Kesret-i teheyyüce temayül.

Surexcitable [s.] Kesretle teheyyüce mütemâyil.

Surexcitation [ims.] Ziyadesiyle heyecana gelme, kesret-i teheyyüc.

Surexciter [ft.] Ziyadesiyle heyecana getirmek, teheyyüc etmek.

Surface [ims.] Bir şeyin dış tarafı, yüz, ruy, satıh; – **courbe** Sath-ı münhanî; – **plane** Sath-ı müstevî; – **mixte** Sath-ı muhtelit; – **circulaire** ve – **ronde** Sath-ı müstedir. || (mec.) Suret-i zâhire.

Surfaire [ft. - fl.] (*Faire* gibi tasrif olunur.) Bir şeye pek yüksek fiyat istemek. ◆ Çok kıymet takdir etmek. ◆ Çok methetmek, hadden ziyade senâ etmek.

Surfaix [imz.] Binek atının eğeri altına konulan teğelti, rahtvan.

Surfilet [imz.] Çırpma.

Surfleurir [fl.] (Ağaç hakkında) Meyveden sonra tekrar çiçek vermek.

Surge [sms.] Yıkanmadan satılan kirli yapağıya ıtlak olunur.

Surgeon [imz.] Ağacın dibinden çıkan filiz, sürgün, ağaç piçi, fer'ü't-tâli'.

Surgeonner [fl.] Filizletmek, sürgün sürmek.

Surgir [fl.] Çıkmak, baş göstermek, zuhur etmek, tahaddüs etmek. ◆ Yukarı fırlamak, feveran etmek. ◆ (Gemi hakkında) Yanaşmak, takarrüb etmek, uğramak.

Surgissement [imz.] Yukarı fırlama, feveran.

Surhaussement [imz.] Yükseltme, terfi. ◆ Kubbe merkezinin terfiiyle daha yüksek bir ikinci kubbe inşası. ◆ Fiyat ve es'arın terakkisi.

Surhausser [ft.] Yükseltmek, terfi etmek. ◆ Kubbenin merkezini terfi edip daha yüksek bir ikinci kubbe yapmak. ◆ Fiyatını yükseltmek.

Surhumain,e [s.] Kuvve-i beşeriyenin fevkinde olan, hârik-i beşeriyet, takat-ı beşeriye haricinde.

Surhydroginé,e [s.] (k.) Fevka'l-müvellidü'l-mâî. || **Principes** – **s** Esas-ı fevka'l-müvellidü'l-mâiye.

Surimposition [ims.] Vergilerin zammı.

Surincombant,e [s.] Üstünde mevzu', üstünde bulunan.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Surintendance [ims.] Nezâret-i umumiye, teftiş-i umumi.

Surintendant [imz.] Nâzır-ı umumi, müfettiş-i umumi, kethüdâ, nâzır: – **des finances** Mukaddemâ maliye müfettiş-i umumisi.

Surintendante [ims.] Nâzır veya müfettiş-i umumi zevcesi. ◆ Bir ev veya dairenin idare-i umumiyesine bakan kadın, baş kâhya kadın, hazinedar kadın.

Surir [fl.] Ekşice ve mayhoşca olmak, azıcık ekşimek.

Surjet [imz.] Kenarı kenarına bitişik iki kumaşın dikişi, teğel dikişi, kenar dikişi.

Surjeter [ft.] Kenarı kenarına bitişik iki kumaşı dikmek, teğel dikmek, teğellemek.

Surlendemain [imz.] Daha ertesi gün, iki gün sonra.

Surlonge [ims.] Sığır etinin yan kaburga tarafı.

Surlouer [ft.] Fahiş fiyatla kiralamak, yüksek fiyatla istîcar etmek.

Surmarcher (**se**) (fv.) Birbirini çekinmek, yekdiğerinin arazisine hücum etmek.

Surmenage [imz.] (t.) Fart-ı iştigal. || – **physique** Fart-ı iştigal-i bedenî. || – **intellectuel** Fart-ı iştigal-i zihnî.

Surmener [ft.] (Binek ve yük hayvanlarını) Çok koşturarak veya çok vakit yürüterek yormak.

Surmontable [s.] Üstüne çıkılabilir, aşılabilir. ◆ Kendisine galebe edilmesi mümkün, atlanabilir.

Surmonter [ft.] Üstüne çıkmak, aşmak, atlamak. ◆ Galebe çalmak, nüfuz etmek.

Surmoulage [imz.] Kalıbın kalıbını yapma, kalıptan kalıp çıkarış.

Surmouler [ft.] Kalıbın kalıbını yapmak, kalıptan kalıp çıkarmak.

Surmoût [imz.] Kabarmadan fıçıdan çıkarılmış şarap, ekşi şıra.

Surmulet [imz.] Barbunyanın küçüğü olan tekir balığı.

Surmulot [imz.] İri lağım sıçanı.

Surnageant,e [s.] Suyun veya diğer bir mâyinin üzerinde duran, yüzen. ◆ Mütemevvic, mütelâtım.

Surnager [ft.] Suyun veya diğer bir mâyinin üzerinde durmak, yüzmek.

Surnaturel,le [s.] Kuvâ-yı tabiiyenin haricinde ve mâfevkinde olan, fevka't-tabîa. ◆ Fevkalâde, hârik-i âde.

Surnaturellement [h.] Kuvâ-yı tabiiyenin haricinde ve mâfevkinde olarak. ◆ Fevkalâde ve hârik-i âde bir suretle.

Surnom [imz.] Lakap, mahlas; **Nom et** – İsim ve şöhret.

Surnommer [ft.] Lakap koymak, telkib etmek.

Surnuméraire [i. - s.] Maaşsız çalışan memuriyet talibi, mülâzım. ◆ İkinci derecede adam. || **Doigt** – (tşr.) Fazla parmak, ısbı-ı zâid.

Surnumérariat [imz.] Memuriyet talibinin maaşsız devam ettiği müddet, mülâzemet.

Suroffrir [ft.] Ziyade fiyat vermek, ziyadesine talip olmak.

Suros [imz.] (byt.) Atın bacağına inen kara su, verem-i azmî.

Suroxydation [ims.] (k.) Fart-ı tahmiz veya tahammuz.

Suroxyde [imz.] (he.) Fevk-i humz, fart-ı humz. || – **de plomb** Fevk-i humz-ı rasas.

Suroxyder [ft.] (k.) Ziyade tahmiz etmek.

Suroxygéné,e [s.] (k.) Fevk-i müvellidü'l-humûza; **Principes** – **s** Esas-ı fevk-i müvellidü'l-humûza.

Surpasser [ft.] Daha yüksek veya daha yukarı olmak. ◆ Mevki ve rütbece daha râfi' olmak, fevkinde olmak. ◆ Geçmek, ileri olmak. ◆ Haricinde ve mâfevkinde olmak. ◆ Tecavüz etmek. || **Se** – Evvelce yaptığını geçmek, gittikçe daha iyi yapmak.

Surpaye [ims.] Maaş ve ücretten fazla olarak verilen atıye ve mükâfat.

Surpayer [ft.] Pek pahalı ödemek. ◆ Borcundan ziyade vermek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Surpeau [ims.] Derinin üst tabakası, beşere. (Lisan-ı fende *épiderme* denilir.)

Surplis [imz.] Papazların kilisede giydikleri hırka, papaz mantosu.

Surplomb [imz.] Duvar ve bina vesâirenin meyil ve inhinâsı, eğrilik.

Surplombement [imz.] Duvar vesâirenin inhinâsı, meyil, eğrilik.

Surplomber [fl.] (Duvar ve bina vesâire hakkında) Meyil ve inhinâ etmek. ◆ Hâkim olmak.

Surplus [imz.] Fazla, artık, ziyade, tefâzul, fark-ı zâid. ‖ **Au** – Bundan maada, fazla olarak.

Surpoids [imz.] Fazla ağırlık, fazla sıklet.

Surprenant,e [s.] Taaccübü mûcip, bâis-i hayret, şaşılacak, garip.

Surprendre [ft.] (*Prendre* gibi tasrif olunur.) Bir iş veya kabahat işlerken bulmak veya görmek, basmak. ◆ Tutmak, yakalamak, ale'l-gafle basmak. ‖ (mec.) Hayret ve taaccübde bırakmak, şaşırtmak. ◆ Aldatmak, birinin emniyet veya sade-dilliğinden istifade etmek. ◆ Hile ile ele geçirmek, kapmak.

Surprise [ims.] Ansızın zuhur. ◆ Ansızın korkutma. ◆ Baskın. ◆ (Oyunda) Mugabasa, tagaffül. ◆ Yakalama, kapma, zapt. ◆ Taaccüb, hayret. ◆ Kapağı açılır açılmaz içinden ansızın tuhaf bir şey çıkan oyuncak kutusu. ◆ Asla intizarda bulunmayan bir kimseye nâgehan verilen tuhaf hediye.

Surproduction [ims.] Fazla-i mahsulat. ◆ Fazla-i tedarikât.

Surrénal,e [s.] (tşr.) Böbrekler üstünde olan, fevka'l-kilye. (cmz.: *surrénaux*.)

Sursaturation [ims.] Fazla-i işbâ', fart-ı işbâ'.

Sursaut [imz.] Birdenbire uykudan uyanıp fırlayış, sıçrama, işmi'zaz. ‖ **S'éveiller en** – Uykudan uyanıp fırlamak. ‖ **Réveiller en** – Bağteten uykudan uyandırıp yataktan dışarı fırlatmak.

Sursauter [ft.] Bağteten uykudan uyanıp fırlamak.

Surséance [ims.] Mahkemece bir işin muallak kaldığı müddet, müddet-i tatiliye. ◆ Vade, mühlet. ◆ Tehir ve ta'lik.

Sursel [imz.] (k.) Fevk-i milh, fart-ı milh. ◆ Milh-i hâmız.

Sursemer [ft.] Ekilmiş bir yeri tekrar ekmek, tohum üzerine tohum ekmek.

Surseoir [ft. - fl.] (Tasrifi: *Je sursois, nous sursoyons; je sursoyais, nous sursoyions; je sursis, nous sursîmes; je surseoirais, nous surseoirons; je surseoirais, nous surseoirions; surseois, sursoyons, sursoyez; que je sursoie, que nous sursoyions; que je sursisse, que nous sursissions; sursoyant; sursis,e.*) Sonraya bırakmak, tehir ve ta'vik etmek, vakt-i âhara ta'lik etmek.

Sursis [imz.] Mühlet, imhal, tehir, ta'vik.

Sursomme [ims.] Gayet ağır yük.

Surtare [ims.] Ziyade dara, fazla dara.

Surtaux [imz.] Fazla resm, fazla vergi.

Surtaxe [ims.] Tekâlif-i sâire üzerine zam olunmuş vergi, resm-i munzam, rüsum-ı munzama. ‖ – **de pavillon** Ecnebi sefâini ile ithal olunan emtiaya tarh edilen gümrük resmi.

Surtaxer [ft.] Ağır resm koymak, ağır vergi istemek. ◆ Yeni tekâlif tarh etmek.

Surtiers [imz.] Fazla bir sülüs, fazla-i sülüs.

Surtondre [ft.] Deri tüylerini kireç suyu ile yolmak.

Surtonte [imz.] Deri tüylerini kireç suyu ile yolma.

Surtout [h.] En ziyade, ale'l-ekser, başlıca, hususiyle, ale'l-husus.

Surtout [imz.] Kâffe-i elbisenin üstünden giyilen geniş palto veya kaput. ◆ Sofranın üstüne süs makamında konulan gümüşten büyük saksı ve çiçeklik ve emsali. ◆ Eşya nakline mahsus ufak araba. ◆ Arı kovanları üzerine vaz' olunan huni şeklinde hasır serpuş.

Survaleur [ims.] Fazla-i kıymet.

TÜBA TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Surveillance [ims.] Gözetme, nezâret. ◆ Bekçilik, mubassırlık. ‖ – **de la haute police** Zaptiye nezâreti tahtında bulunmak cezası.

Surveillant,e [imz.] Gözetici, nâzır. ◆ Bekçi, nigehban. ◆ Mektep mubassırı. ‖ – **général** Mubassır-ı umumi. ‖ – **adjoint** Mubassır muavini.

Surveille [ims.] Evvelki gün, kabl-i ems.

Surveiller [ft.] Gözetmek, nezâret etmek, beklemek.

Survenance [ims.] Ansızın ve beklenmeksizin zuhur, zuhur-ı gayr-ı müterakkab, bedâheten zuhur; – **d'enfant** Çocuk tevellüdü. (Başlıca mahâkim lisanında vasiyetten sonra dünyaya gelen evlat hakkında müsta'meldir.)

Survenant,e [i. - s.] Beklenmeksizin veya ansızın gelen veya zuhur eden, hudusî. ◆ Vasiyetnâmeden sonra doğan çocuk.

Survendre [ft.] Pek pahalı ve değerinden ziyade satmak.

Survenir [fl.] (*Venir* gibi tasrif olunur.) Ansızın ve beklenmeksizin gelmek veya zuhur etmek, me'mûl edilmeksizin tahaddüs ve tekevvün etmek.

Survente [ims.] Pek pahalı ve değerinden ziyadeye satış, bey'-i fahiş.

Survente [ims.] (bhr.) Rüzgârın artması, iştidad-ı rüzgâr.

Surventer [fl.] (bhr.) (Rüzgâr hakkında) Kesb-i şiddet etmek, iştidad etmek.

Surversement [imz.] Coşma, feyezan-ı miyah.

Survêtir [ft.] Çok giydirmek.

Survider [fl.] Çok dolmuş bir kabın içinden fazlasını boşaltmak, dökmek.

Survie [ims.] Birinin vefatından sonra berhayat olmaklık. ‖ **Présomption de** – Bir sefinenin garkı veya binanın inhidamı gibi ahvâlde derûnunda bulunanların cümlesi birden fevt olarak bunların vuku-ı mevtlerinde takdim ve tehir kaide-i kanuniyesi.

Survivance [ims.] (hk.) Bir kimsenin vefatında diğer bir kimsenin hayatta kalması.

Survivancier [imz.] Birinin vefatında onun vazifesini ifâ hakkını hâiz adam.

Survivant,e [i. - s.] Birinin vefatından sonra yaşayan ve sağ kalan adam.

Survivre [fl.] (*Vivre* gibi tasrif olunur.) Birinin vefatından sonra yaşamak, ber-hayat kalmak: – **à son honneur** Namusunu kaybettikten sonra yaşamak, namussuz yaşamak. ‖ **Se** – Ba'del-vefat ibka-yı nâm etmek. ‖ **Se** – **dans ses ouvrages** Ba'del-vefat kendi âsârıyla yaşamak, âsârının hatırasını teyit etmesiyle yaşamak. ‖ **Se** – **à soi-même** Kuvâ-yı bedeniye ve akliyeyi kaybedip ma'tuh ve kötürüm hâlinde yaşamak. ◆ Unutulmak, nisyan edilmek.

Sus [hc.] (*s* okunur) Üstüne, üzerine: **Courir** – **à** Üstüne varmak; üzerine yürümek ‖ **En** – Üste, fazla olarak. ‖ (tşr.) Fevk: – **épineux** Fevka'ş-şevk; – **maxillaire** Fevka'l-fek; – **maxillo-labial** Fevka'l-fekkî-i şefevî; – **maxillo-nasal** Fevka'l-fekkî-i enfî; – **tarsien** Fevka'l-muştiyü'l-kadem.

Sus [hd.] (*s* okunur) Haydi!, Ha!

Susceptibilité [ims.] Sürat-i teessür, çabuk müteessir olma. ◆ İstidat, kabiliyet. ◆ İzzet-i nefs. ◆ Çabuk gücenme, sürat-i infial, çabuk gücenir adamın hâl ve tabiatı. ◆ Suizan.

Susceptible [s.] İstidat ve kabiliyeti olan, müstaid, kabil. ◆ Çabuk müteessir olan, seriü't-teessür. ◆ Çabuk gücenir, seriü'l-infial, vehham, mütevehhim. ‖ (hk.) Kabil, mazur: – **d'être délivré** Mazuru't-teslim; – **d'appel** Kabil-i istînaf.

Susception [imz.] Tarik-i ruhbana duhul, ruhbaniyeti kabul ediş. ◆ Kabul, telakki.

Suscitation [ims.] Tahrik, iğvâ, ızlal.

Susciter [ft.] Peydâ ettirmek, zuhur ettirmek, vücuda getirmek. ◆ İhdas etmek, çıkarmak, ika etmek: – **des difficultés** İka-ı müşkilât etmek.

Suscription [ims.] Mektup zarfının üzerine yazılan mürselün-ileyh isim ve şöhret ve ma-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

halli, unvan, ser-levha: – d'écrit Varaka üzerine yazılan ser-levha, unvan.

Susdénommé,e [s.] Yukarıda zikrolunan, mezkûr, mezbur, mârrü'z-zikr, ânifü'z-zikr, merkum, mümâ-ileyh, müşârün-ileyh.

Susdit,e [s.] Yukarıda zikrolunan, mezkûr, mezbur, merkum, ânifü'z-zikr, mümâ-ileyh, müşârün-ileyh.

Susmentionné,e [s.] Yukarıda zikri geçen, mârrü'z-zikr, mârrü'l-beyan, bâlâda muharrer.

Susnommé,e [i. - s.] Yukarıda beyan olunan, muharrerü'l-ism, muharrerü'l-esâmî, mezkûr, mümâ-ileyh.

Suspect,e [i. - s.] (*pekte*) Zan ve şüphe altında bulunan veya bulunabilen, maznun, dâî-i zan ve şüphe, mazınne-i sû' olan. || Lois des – s Mazınne-i sû' olanlar kanunu. || (he.) Şüpheli: Maladie – e Şüpheli hastalık; Cas – Şüpheli musab, şüpheli vukuat.

Suspecter [ft.] Zan ve şüphe etmek, zan altında tutmak.

Suspendre [ft.] Asmak, sarkıtmak, ta'lik etmek. ◆ Sonraya bırakmak, tehir ve ta'lik etmek. ◆ Bırakmak, arasını kesmek, tatil etmek. ◆ Muvakkaten men ve yasak etmek, tatil etmek. ◆ İşten el çektirmek. || – ses payements Tatil-i te'diyat etmek. || – l'esprit Taaccübü mûcip olmak, istiğrabı mûcip olmak. || Se – Asılmak, ta'lik olunmak. ◆ Tehir edilmek, teahhur etmek. ◆ Arası kesilmek, tatil edilmek, munkatı olmak. ◆ Muvakkaten men ve yasak edilmek.

Suspendu,e [s.] Asılı, sarkık, muallak. || Pont – Asma köprü. ◆ Sonraya bırakılmış, tehir olunmuş, muallak. ◆ Muvakkaten men ve yasak olunmuş, muattal.

Suspens [smz.] İcra-yı âyinden muvakkaten men olunmuş (rahip). || En – Muallak olarak, hâl-i tereddütte. || Tenir en – Muallak tutmak, muallak bulundurmak.

Suspense [ims.] Bir rahibin icra-yı âyinden muvakkaten men ve tatili ve bu hükmü hâvi kararnâme.

Suspenseur [imz. - s.] (tşr.) Asılı ve muallak hâlinde tutan damar vesâire, muallik: Ligament – du foie Ribat-ı muallik-i kebed.

Suspensif,ve [s.] (hk.) Tehir-i icrayı müstelzim, tehiri mûcip. || Appel – İcrayı tehir eden istînaf. || (sr.) Points – s İradından sarf-ı nazar olunan kelimelerin yerine yazılan noktalar, nukat-ı muallaka, nukat-ı insırafiye.

Suspension [ims.] Asma, sarkıtma, ta'lik. ◆ Asılı olma, muallakiyet, sarkma. ◆ İşten el çektirme. ◆ Hâl-i tereddüt. ◆ Muvakkaten men ve terk veya tehir, tatil: – – d'armes Tatil-i muhâsamat, mütareke; – de poursuite Takibat-ı adliyenin terk ve tatil ve hitamı. || – d'un journal Bir gazetenin tatili; – de prescription Mürur-ı zamanın tevkif ve tatili. || Points de – İradından sarf-ı nazar edilen kelimelerin yerine vaz' olunan noktalar, nukat-ı muallaka, nukat-ı insırafiye.

Suspensoir [imz.] yahut:

Suspensoire [imz.] (crh.) Haya bağı, lifâfe-i muallaka, huffad.

Suspente [ims.] (bhr.) Hamâil: – d'une poulie Makara hamâili. || Balancine de – Matafora vantuzu.

Suspicion [ims.] (hk.) Şüphe, suizan. || – légitime Esbab-ı makbule-i nizamiyeden neşet eden şüphe.

Suspirieux,se[122] [s.] (mna.) Şehkavî, tenehhüdî.[123] || Respiration – se Teneffüs-i şehkavî.

Sustentation [ims.] Bir binayı alttan direkler ile tutturma. ◆ Yaşamak için lazım olan, gıda, nafaka, kut-ı lâ-yemut.

Sustenter [ft.] Beslemek, infak etmek. || (mec.) Takviye ve tevsi' etmek.

Sutural,e [s.] Kafa kemiklerinin mahall-i iltisakına dair, derzî.

122 Orijinal metinde *Suspireux,se* şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

123 Orijinal metinde dizgi hatası: تنوه şeklinde yazılan kelimenin, müellifin *Türkçeden Fransızcaya Kamus-ı Fransevî*'sine başvurulduğunda تنهد olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Suturration [ims.] Hafif ses, fısıltı, mırıltı.

Suture [ims.] (tşr.) Kafa kemiklerinin mahall-i iltisakı, derz, hıyâte. ‖ (crh.) Yara kenarlarının dikilmesi, derz, tedriz.

Suturer [ft.] (crh.) Yara kenarlarını dikmek, derz etmek, tedriz etmek.

Suzerain,e [i. - s.] Mülhak ve tâbi diğer tımarları bulunan bir tımar sahip ve sahibesi. ◆ Küçük hükümdarların metbûu bulunan büyük hükümdar, hükümran, metbû. ‖ **Droits – s** Hukuk-ı hükümranî.

Suzeraineté [ims.] Mülhak ve tâbi diğer tımarları bulunan tımar sahibinin hâl ve sıfatı. ◆ Metbûiyet.

Svelte [s.] İnce ve uzun, fidan gibi; **Taille** – Kadd-i mevzun, kamet-i bâlâ ve dilkeş.

Sveltesse [ims.] İncelik ve uzunluk.

Sybarite [imz. - s.] Rahat ve zevk u safâ ile ömür süren adam, ten-perver, rahat alışmış.

Sybaritique [s.] Zevkli, safâlı, müsterihâne, ten-perverâne.

Sybaritisme [imz.] Rahat ve zevk ve eğlence ile yaşayış, ten-perverlik.

Sycée [ims.] Çin'de tedavül edip nısf-ı küre şeklinde olan ve akçeye bedel bulunan damgalı altın ve gümüş.

Sycomore [imz.] Cümmeyz ağacı, Frengistan çınarı. ‖ **Figuier** – Firavun inciri ağacı, cümmeyz.

Sycone [imz.] (nb.) İncire benzer bir cins yemiş, semer-i tînî.

Sycons [imz. - cm.] (hyv.) Sifunciyûn-ı kilsiye fırkası.

Sycophante [imz.] Müfteri, gammaz.

Sycose veya **Sycosis** [imz.] (t.) Zikoziş, [124]kubetü'z-zekan.

Syllabaire [imz.] Hecelemeyi öğretmeye mahsus kitap; hece, tehecci cüzü.

Syllabation [ims.] Heceleme, tehecci.

Syllabe [ims.] Birden telaffuz olunan bir veya birkaç harf, hece; – **bilittère** İki harfli hece; – **polylittère** Çok harfli hece.

Syllaber [ft.] Hecelemek.

Syllabique [s.] Heceye müteallik, hecâî.

Syllabiquement [zr.] Hece hece, hecâî bir surette.

Syllabisation [ims.] Hece hece okuma, heceleme.

Syllabiser [ft.] Hece hece okumak, hecelemek.

Syllabus [imz.] Diyaneten memnû veyahut Papa tarafından yasak edilmiş ahvâl ve harekâtın fihristi.

Syllepse [ims.] (sr.) Kelimelerin suver-i lafziyesinden sarf-ı nazarla mânâlarına göre cins ve adetçe mutabakatı. ‖ (ed.) Mugalata-i maneviye ve tevriye.

Sylleptique [s.] (sr.) Kelimelerin suver-i lafziyesinden sarf-ı nazarla mânâlarına göre mutabakat etmelerine müteallik. ‖ (ed.) Mugalata-i maneviyeye müteallik.

Syllis [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı harâtîniyeden hâmil-i harir fırkasından bir nevi uzun kurt.

Syllogisme [imz.] (mn.) Biri kübrâ biri suğrâ ve biri de netice olmak üzere üç kaziyeden mürekkep kıyas; – **conjonctif** Kıyas-ı istisnaî; – **catégorique** Kıyas-ı iktiranî.

Syllogistique [s.] (mn.) Kıyasa müteallik, kıyasî; **Chaîne** – Kıyas-ı mürekkep. (*Sorite* dahi denilir.)

Sylphe [imz.] ve:

Sylphide [ims.] Kurun-ı Vustâ masallarında havada bulundukları tahayyül olunan perilerin ismidir, hava perisi.

Sylvains [imz. - cm.] Eski Romalıların ormanlarda vücutlarını tahayyül ettikleri periler. ◆ Ormanlarda yaşayan kuşlar, meşceriye fırkası.

Sylvatique [s.] Orman ağaçları üzerinde yaşayan (nebat).

Sylves [ims. - cm.] Bir mecmuanın içindeki eş'ar ve şarkılar.

124 Orijinal metinde dizgi hatası: **قوية** şeklinde yazılan kelimenin, müellifin Türkçeden Fransızcaya Kamus-ı Fransevî'sine başvurulduğunda **قوية** olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Sylvestre [s.] Ormanda yetişen veya yaşayan, meşcerî.

Sylviadés [imz. - cm.] (hyv.) Andelibiye fasîlesi.

Sylvicule [s.] Orman yetiştirmek fennine müteallik. = [imz.] (hyv.) İskete kuşu nevi.

Sylviculteur [imz.] Orman yetiştiren adam, orman yetiştirmek fenni ile mütevaggıl âlim.

Sylviculture [ims.] Orman yetiştirmek ve ormanları hıfz ve idare etmek fenni, orman fenni.

Symbole [imz.] Bir hâlet ve sıfat-ı maneviyenin tasvir-i mücessemi ve nişan ve alâmeti addolunan şey veya resim ve şekil, misal-i mücessem, timsal-i mücessem. ◆ Alâmet-i zâhire. ◆ Akaidin erkân-ı asliyesini hâvi küçük risale, ilmihâl. || (t.) Rumuzat.

Symbolique [s.] Misal-i mücessem yerini tutan, timsalî, remzî.

Symbolique [ims.] Ezmine-i kadîmede ahvâl-i maneviyenin misal-i mücessemleri addolunan mevad ve eşkâlin mevzû-lehlerini bilmek ilmi.

Symbolisation [ims.] Ahvâl-i maneviyeyi birer misal-i mücessemle tasvir ve tecsim etme.

Symboliser [ft.] Ahvâl-i maneviyeyi birer misal-i mücessemle tasvir ve tecsim etmek. = [fl.] Bir şeyle münasebeti olmak.

Symbolisme [imz.] Hatt-ı tecsimî, hatt-ı tasvirî. ◆ Efkâr ve hissiyatın emsal-i mücesseme ile tecsim ve tasvir usul ve mesleği.

Symétrie [ims.] Muvâzene, tenâsüp, uygunluk. || (he.) Tenâzur. || (ms.) Tenâsüb-i tam. || (t.) Tenâzur, tenâsüp, temâsül.

Symétrique [s.] Muvâzene ve tenâsübü olan, mütenâsip, uygun. || (he.) Tenâzurî; **Figures – s** Eşkâl-i tenâzuriye.

Symétriquement [h.] Muvâzene ve tenâsüple, uygunca. ◆ Mütevâzin ve mütenâsip bir surette.

Symétriser [fl.] Mütevâzin ve mütenâsip gelmek, uygun olmak. = [ft.] Mütevâzin ve mütenâsip bir hâle vaz' etmek, tevâzün ve tenâsüp vermek.

Sympathie [ims.] İki kişi beyninde ahlak ve tabiatça olan tevâfuk, imtizac, tabiat uygunluğu. ◆ Garazsız ve ivazsız olan meyil ve muhabbet-i tabiiye, alaka. ◆ Teveccüh, temayül, muhâlasat. ◆ Diğerinin dert ve elemiyle müteellim olma, acıma, terahhum. ◆ Münasebet, uygunluk, imtizac. || (t.) İştirak, imtizac, alaka.

Sympathique [s.] Garazsız ve ivazsız meyil ve muhabbet-i kalbiyeyi dâî, cazibeli, sevimli, teveccühkârâne. || **Sentiments – s** Hissiyat-ı kalbiye-i samimiye. ◆ Uygunluk ve imtizaca müteallik, uygun, mümtezic. || **Encre** – Yazarken görünmeyip ancak kâğıt ateşe gösterildiği vakit zâhir olan bir nevi mürekkep. || (t.) İştirakî, alakavî. || **Grand nerf** – Asab-ı alakavî-i kebir. || **Petit nerf** – Asab-ı alakavî-i sagir.

Sympathiquement [h.] Garazsız ve ivazsız bir meyil ve muhabbet-i kalbiye ile, cazibe-i kalbiye ile, teveccühkârâne. ◆ Diğerinin dert ve elemiyle müteellim olarak, acıyarak.

Sympathiser [fl.] Garazsız ve ivazsız meyil ve muhabbet-i kalbiyesi olmak, bir cazibe-i kalbiye ile sevmek, hüsn-i teveccüh ibraz etmek. ◆ Acımak, terahhum etmek. ◆ Uygun gelmek.

Sympétalique [s.] (nb.) Zü'l-vüreykat-ı tüveyciye-i mültesıka.

Symphonie [ims.] Birkaç ses veya çalgı beynindeki tevâfuk ve tenâsüp, âheng-i sadâ. ◆ Tekmil çalgılar için tertip olunan makam ve hava.

Symphonisation [ims.] Bilumum elsinede vâki olup harekâtın hurufa tebeddülü keyfiyeti, tasvit.

Symphoniste [imz.] Musiki âhenk ve fasıllarını tertip veya icra eden adam, âhenk-saz.

Symphorèse [ims.] (t.) Terâküm-i dem.

Symphyse [ims.] (tşr.) Kemiklerin mafsallardaki birleşmeleri, irtifak.

Symphysandrie [ims.] Telâsuku'z-zükûr, mütelâsıku'z-zükûr.

Symphidéotomie [ims.] (crh.) Haz'u'l-irtifak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Sympiézomètre [imz.] (ht.) Bahriyede müsta'mel cıvasız mizanü'l-hava.

Symptomatique [s.] (t.) Diğer bir hastalığın netâyicinden veya alâmâtından olarak onunla beraber zuhur eden emraz ve ahvâle ıtlak olunur, arazî.

Symptomatologie [ims.] (t.) Fenn-i tabâbetin alâmet-i emrazdan bahseden kısmı, mebhasü'l-emraz.

Symptôme [imz.] (t.) Bir hastalığın netâyic veya alâmâtından olarak onunla beraber zuhur eden hâl veya maraz, araz, alâmet-i maraz. || **Le – pacifique** Âsâr-ı sulh ve müsâlemet.

Syn [d.] Lisan-ı Yunanîden me'huz kelimat-ı mürekkebenin başında bulunup maiyet ve iştirak beyan eder.

Synagogue [ims.] İsrailîlerin mabedi, havra, sinagok.

Synalèphe [ims.] (sr.) İki harf-i sadânın bi't-terekküb bir hece teşkil etmeleri. ◆ İki kelimenin birleşmesi, terkip. ◆ Kelimat-ı mürekkebede vâki olan hazf.

Synallagmatique [s.] (hk.) **Contrat** – Tarafeynin taahhüdatını mutazammın senet, mukavele senedi, muâvaza.

Synancée [ims.] (hyv.) Müşevvekü'l-misbah-ı harşefiyü'l-edme fırkasından iskorpit balığı nevi.

Synanthérées [ims. - cm.] (nb.) Uzv-ı tezkirleri haşefelerine bitişik ve mürekkep çiçekli nebatat, fasîle-i mürekkebe.

Synanthérique [s.] (nb.) Haşefeleri bitişik olan uzv-ı tezkirlere ıtlak olunur, mültesiku'l-haşefe.

Synanthrose [ims.] (tşr.) Bitişik ve oynamaz oynak yeri, mafsal-ı gayr-ı müteharrik, mafsal-ı mevsûka.

Sincarpe [imz.] (nb.) Bir çiçekten hâsıl birkaç küçük meyveden mürekkep meyve (dut gibi), esmar-ı mültesik.

Synchondrose [ims.] (tşr.) İki kemiğin oynak yerlerindeki lüzûcetli bir madde tavassutuyla iltisak, iltisak-ı gudrufî.

Synchrone [s.] Diğerleriyle aynı vakitte vâki veya hâsıl olan, hem-vakit, müşterekü'l-vuku.

Synchronique [s.] **Tableau** – Aynı vakitlerde memâlik-i muhtelifede cereyan etmiş olan vekayii zaman-ı vukuları itibariyle hâvi cetvel.

Synchronisme [imz.] Vekayi-i muhtelifenin aynı vakitte cereyanı, tesadüf-i tarihî, iştirakü'z-zaman.

Syncupal,e [s.] Bayılmaya dair, gaşeyana müteallik, gaşy-âver, gaşeyanî.

Syncope [ims.] Bayılma, gaşeyan, gaşy. || (sr.) Bir kelimenin ortasından bir harf hazfı, hazf-ı vasatî. || (ms.) Yavaş bir sesle başlanılan lahnın yüksek sesle temdidi ve bunun işaret-i mahsusası.

Syncoper [ft.] (sr.) Kelimenin ortasından bir harf hazf etmek. || (ms.) Yavaş bir sesle başlanılan lahnı yüksek sesle temdid etmek.

Syncrétisme [imz.] Birkaç hakîmin efkâr ve mezheb-i muhtelifesinin tevhid ve telifiyle istihsal olunan tarik-i hikmet ve felsefe. ◆ Mezheb-i mütehâlifîn.

Syncrétique [s.] (t.) Kâbız.

Syndactyles [imz. - cm.] (hyv.) Asâfir-i serîdü'l-minkar fırkasından muttasılu'l-esâbi' fasîlesi.

Syndérèse [ims.] Izdırab-ı vicdanî.

Syndesmographie [ims.] Tavsif-i erbite.

Syndesmologie [ims.] Teşrihin revâbıt-ı âzâdan bahseden kısmı, mebhasü'r-revâbıt, mebhas-i erbite.

Syndesmotomie [ims.] (crh.) Haz'-ı erbite.

Syndic [imz.] Bir heyet ve cemaatin kendi efrad ve âzâsı içinden intihab ve tevkil ettiği murahhas. ◆ Bir iflas vukuunda alacaklıların nasb ettikleri vekil, sendika.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Syndical,e [s.] Bir heyet ve cemaatin veya müflis alacaklılarının vekâletine mensup ve müteallik, sendikaya mütedair; **Chambre – e** Lonca odası. (cm.: *syndicaux*.)

Syndicat [imz.] Bir heyet ve cemaatin kendi efrad ve âzâsından birine verdiği vekâlet ve murahhasiyet. ◆ Bir müflis alacaklılarının nasb ettikleri vekilin sıfat-ı vekâleti. ◆ Heyet-i sarrafiye, sendika. || **– s professionnels** Esnaf lonca odaları, esnaf heyetleri. || **– de corporation** Esnaf loncası heyeti.

Syndicataire [imz.] Sendika âzâsı.

Syndiquer [ft.] Bir heyet-i sarrafiye teşkil etmek, sendika teşkil etmek.

Synecdoche [ims.] yahut:

Synecdoque [ims.] (ed.) Zikr-i küll irade-i cüz' yahut zikr-i cüz' irade-i küll kabîlinden olan mecaz-ı mürsel, külliyet ve cüz'iyet alakasını müfid olan mecaz.

Synérèse [ims.] (sr.) Huruf-ı savtiyenin kalb ve tevhidiyle iki hecenin bir hece gibi telaffuzu, ittihad-ı hecâeyn, naht, ma'dûl; *paon* kelimesinin *pan* okunması gibi.

Synerose [ims.] (tşr.) İki kemiğin rabıtalarla bitişik olması, irtibatu'l-azm.

Syngénésie [ims.] (nb.) Uzv-ı tezkirlerinin haşefeleri bitişik olan nebatat, mütelâsıkatü'l-haşefat.

Syngnathe [imz.] (hyv.) Esmâk-i edme-i azmiye fırkasından zargana balığı.

Synnevrose [ims.] (t.) İrtibat-ı izam.

Synodal,e [s.] Rüesâ-yı rûhâniyeden mürekkep bir meclis-i mahsusa mensup ve müteallik. (cm.: *synodaux*.)

Synodalement [h.] Suret-i mahsusada teşekkül etmiş rüesâ-yı rûhâniye meclisince, böyle bir meclisin kararıyla.

Synode [imz.] Umur-ı mezhebiye için suret-i mahsusada teşekkül etmiş rüesâ-yı rûhâniye meclisi, meclis-i rûhânî. ◆ Protestan mezhebinde icra-yı âyin memurlarının meclisi. || **Le Saint** – Metropolitler cemaati.

Synodique [s.] (hy.) Kamerin şems ve arza nispeten aynı hâl ve mevkiye gelinceye kadar icra ettiği devir ve müddete ıtlak olunur, nisbî.

Synodique [s.] Suret-i mahsusada içtimâ etmiş rüesâ-yı rûhâniye meclisi nâmına mevcut piskoposlara yazılan muharreratı ve bu meclisin kararlarını hâvi mazâbıta ıtlak olunur.

Synonyme [imz. - s.] Mânâları bir olan kelimelere ıtlak olunur, müterâdif, hem-mânâ, müşterekü'l-mânâ. || **Mots – s** Elfaz-ı müterâdife.

Synonymie [ims.] İki veya ziyade kelimenin bir mânâya gelmesi, terâdüf.

Synonymique [s.] Birkaç kelimenin bir mânâya gelmesine müteallik, terâdüfî.

Synoptique [s.] Bir şeyin fürû ve aksamını yek nazarda görmeye müsaade ve yardım eden, cemiyetli, muhît, mücmelen câmi', muvazzah, umumi. || **Tableau** – Cetvel-i umumi.

Synoque [s.] (t.) Daima bir hâlde devam edip kesilmez bir nevi sıtmaya ıtlak olunur, hummâ-yı daim.

Synostéographie [ims.] (tşr.) Tavsif-i erbite ve mefâsıl.

Synostéologie [ims.] (tşr.) Mebhas-i erbite ve mefâsıl.

Synostose [ims.] (t.) Verem-i azmî, karab-ı mafsalî.

Synovial,e [s.] (tşr.) Mefâsıl-ı müteharrikede bulunan bir nevi lüzûcetli mâyiye müteallik, zülâlî. || **Glandes – es** Guded-i zülâliye.

Synovie [ims.] (tşr.) Mefâsıl-ı müteharrikede bulunan bir nevi lüzûcetli mâyi, zülâl. || **– tendineuse** İltihab-ı gışâ-i zülâlî-i veterî.

Syntaxe [ims.] Kelâmın rapt ve terkibi. ◆ Kelâmın suret-i rapt ve terkibinden bahseden ilim ve bu ilme müteallik kitap, ilm-i nahiv ve ilm-i maânî.

Syntaxique [s.] Rapt ve terkib-i kelâma ve ondan bahseden ilm-i nahiv ve maânîye mensup ve müteallik, nahvî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Synthèse [ims.] Yerleştirme, bir yere cem' ediş, terkip, telif. || (t.) Terkib-i edviye. || (crh.) Yarılmış etlerin cem' ve raptı, iltiham. || (k.) Bir cismin hall olunmuş eczasının tekrar cem'i, terkip, telfik. || (r.) Evvelce ispat olunmuş meseleler vasıtasıyla diğer bir meselenin ispatı. (Zıddı: *analyse*.)

Synthétique [s.] Terkip ve telife müteallik; **Méthode** – Usul-i terkip ve telif. || (k.) Telfikî.

Synthétiquement [h.] Terkip ve telif usul ve tarikiyle, terkiben.

Synthétiser [ft.] Terkip ve telif etmek, terkip ve telif usulüyle icra veya ispat etmek.

Syphidermie [ims.] (t.) Dâ-i efrenc-i cildî.

Syphilide [ims.] (t.) İllet-i efrenciye-i cildiye, deri hastalığı denilen frengi.

Syphiligraphie [ims.] (t.) Tavsif-i dâü'l-efrenc, frengi ressâmesi.

Syphiligraphique [s.] (t.) Tavsif-i dâü'l-efrence müteallik.

Syphilis [imz.] Frengi, dâü'l-efrenc. || – **héréditaire tardive** İllet-i efrenciye-i irsiye-i müteahhire.

Syphilisation [ims.] (t.) Teşebbu'-ı efrencî.

Syphilitique [s.] Frengi illetine müteallik, efrencî. ◆ Frengi illetine müptelâ, frengili. || **Maladies – s** İllet-i efrenciye.

Syphilographe [imz.] (t.) Frengi illetine dair eser tasnif eden. ◆ Muallim-i dâü'l-efrenc. ◆ Frengi hekimi, tabib-i dâü'l-efrenc.

Syphilographie [ims.] (t.) Frengi risalesi. ◆ Tavsif-i dâü'l-efrenc.

Syphiloïde [s.] (t.) Şihb-i efrencî, şibh-i dâü'l-efrenc.

Syphilomanie [ims.] (t.) Dâü'l-efrenc manyası, kuruntusu.

Syriaque [imz. - s.] Eski Suriyelilerin söyledikleri lisana ve o lisanda yazılmış şeylere ıtlak olunur, Süryani, lisan-ı Süryani.

Syrien,ne [i. - s.] Suriye yani Şam hıttası ahalisinden veya bu memlekete müteallik olan, Süryani, Suriyeli.

Syringa [imz.] Leylak çiçeğinin ism-i fennîsidir. (Lisan-ı avamda *lilas* denilir.)

Syrphe [imz.] (hyv.) Sirfiye kabilesinden Frenk üzümü böceği.

Syrtes [ims. - cm.] (mr. Sirtes.)

Systaltique [s.] (tşr.) Kalbin hareketi gibi açılıp kapanarak vâki olan harekete ıtlak olunur, inkıbazî. || **Mouvement** – Hareket-i inkıbaziye-i kalp.

Systématique [s.] Bir usul ve tertib-i muntazama müteallik, ilim ve hikmette bir tarik ve mezheb-i mahsusa mensup. ◆ Bir kaide tahtında olan. ◆ Usulü vechiyle icra olunan.

Systématiquement [h.] Bir usul ve tertib-i muntazamla, ilim ve hikmette bir tarik ve mezheb-i mahsusla. ◆ Bi'l-iltizam. ◆ Hasbe'l-meslek.

Systématisation [ims.] Bir usul ve tertip tanzimi, bir fikir ve mesleğin bir tarik ve mezheb-i mahsus hâline vaz'ı.

Systématiser [ft.] Bir usul ve tertip tanzim etmek, bir fikir ve mesleği bir tarik ve mezheb-i mahsus hükmüne koymak.

Systématologie [ims.] Mesâlik ve mezâhib tarihi.

Systématologique [s.] Mesâlik ve mezâhib tarihine müteallik.

Système [imz.] Kaide, tertip, usul. ◆ Meslek, tarik. ◆ Efkâr ve mütalaat ve itikadat-ı mütenevvianın bir tarik ve mezheb-i mahsus teşkil edecek surette nizam ve tertibi, usul, tarik, mezhep. ◆ Birbirine merbut şeylerin nizam ve kaidesi; – **des montagnes** Usul-i cibal; – **des couches** Mecmua-i tabakat, usul-i tabakat. || – **vasculaire** Cümle-i viâiye. || – **artériel** Cümle-i şiryaniye. || – **planétaire** Meslek-i seyyârat; – **décimal** Usul-i a'şârî; – **nerveux** Cümle-i asabiye; – **musculaire** Cümle-i adaliye; – **solaire** Cümle-i şemsiye, meslek-i şemsî; – **de Copernic** Kopernik mesleği; – **de Ptolémée** Batlamyus mesleği; – **métrique** Zirâ'-ı a'şârî usulü; – **décimal** Usul-i a'şâriye; – **continental** Muhasara-i berriye usulü. || – **matériel** Cümle-i

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

maddiye. || – phonique Cümle-i savtiye. || – phonétique Cümle-i tasvitiye. || – graphique Cümle-i tahtitiye veya tahririye. || – birail de Decauville Dekovil'in iki raylı dar ve küçük demiryol usulü; – des égouts Daima taaffün eden mevaddın def ve izâlesi için tahte'l-arz inşa olunan lağımların ve mecraların fenne muvâfik surette yapılması usulü; – de Platon Eflâtun'un meslek-i felsefesi; – d'Aristote Aristo'nun meslek-i felsefesi.

Systole [ims.] (tşr.) Kalp ve damarların toplanması, inkıbaz-ı kalp.

Systolides [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı halkiye ve mukaşşere beynini teşkil eden hayvanat-ı zehriye fırkası.

Systolique [s.] (tşr.) Kalp ve damarların toplanmasına müteallik, inkıbaz-ı kalbe müteallik.

Systyle [s.] (m.) Sütunların yekdiğerinden iki kutr miktarı ayrı bulunan (bina), sık sütunlu (bina).

Syzygie [ims.] (hy.) Bir seyyârenin arz ile şems beyninde vukuu, iktiran. ◆ Bir seyyârenin arzı kendisiyle şems arasına alacak mevkide bulunması.

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

T

T [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin yirminci harfi ve huruf-ı gayr-ı sadâiyesinin on altıncısı. (ت) gibi telaffuz olunup yalnız kelimenin ortasında vâki olduğu ve altında bir *i* ile onun altında da diğer bir harf-i sadâ bulunduğu vakit (س) gibi okunur; kelimenin âhirinde okunmayıp, yalnız şâz kabîlinden olarak bazı kelimelerde okunur ki bunlar da mahallerinde gösterilmiştir. || **T. f.** Harfleri *travaux forcés* terkibinin muhaffefi olarak kürek cezası demektir. ◆ **T.P.**: Müebbed kürek cezası. || **Ta.** Kimyada tantal demektir. || **Te.** Tellür; **Th.** Toryum; **Tha.** Talyum kelimelerine işarettir.

Ta [z.] (Mâlikiyet beyan eden zamir-i muttasılın müfred muhatab müennesidir.) -in, senin. (mr. Ton)

Tabac [imz.] Tütün, duhan; – **stiave** Kokulu tütün; – **haché** Saçak tütün, kıyılmış tütün; – **en feuille** Yaprak tütün; **Déchet de** – Tütün firesi. || – **persique** Acem tönbekisi, tönbeki. || – **à mâcher** Çiğneme tütünü. || **Régie des** – **s** İnhisar-ı duhan, duhan reji idaresi; – **manufacturé** Mamul tütün, tütün mamulatı. (Hazır sigaralar gibi.) || – **à priser** yahut yalnız –Enfiye.

Tabacique [s.] Tütüne müteallik, duhanî, || **Acide** – Hâmız-ı duhanî.

Tabacologie [ims.] Mebhasü'd-duhan.

Tabagie [ims.] Tütün içmeye mahsus mahall-i umumi, duhanhâne. ◆ İçinde çok tütün içilmiş oda. ◆ Tütünü ve onun âlâtını hâvi çekmece.

Tabala [imz.] (Arabîden me'huz) Zencilerin bir nevi büyük davulu, tabl.

Tabaniens [imz. - cm.] (hyv.) Zü'l-cenaheyn firkasından kam'iye fasîlesi.

Tabarin [imz.] Sokaklarda ve açık mahallerde soytarılık eden adam. (Bir ism-i hasdan müsteardır.)

Tabarinage [imz.] Soytarılık, dalkavukluk.

Tabatier,ère [i.] Tütün fabrikalarında işleyen amele.

Tabatière [ims.] Enfiye kutusu.

Tabellaire [s.] Masa şeklinde, sofra şeklinde.

Tabellion [imz.] Eski vakitlerde köylerde bulunan mukavelat muharriri, köy noteri. (Eskidir.)

Tabellionage [imz.] Mukavelat muharrirliği, noterlik, köy noterliği. (Eskidir.)

Tabellioner [ft.] Mukavele tanzim etmek. (Eskidir.)

Tabernacle [imz.] İsrailîlerin eyyam-ı mahsusada kapandıkları çadır veya kamıştan baraka. ◆ Hazret-i Musa'ya tebliğ olunmuş Vesâyâ-yı Aşere'yi hâvi sandığın vaz' olun-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

duğu kürsü. || Fête des – s Kamış bayramı. ◆ Hıristiyanlıkta haber-i mukaddesi hâvi ve mabedin mihrabında mevzu' sandık.

Tabès [imz.] (s okunur) (t.) Sararıp solma, zaaf, gelincik illeti, sill. || – dorsal Sill-i zahrî.

Tabide [s.] (t.) Sararıp solan, ziyade zayıflayan, gelincik illetine müptelâ, sillî, dikkî.

Tabis [imz.] Dalgalı kalın canfes veya hâre.

Tabisé,e [s.] Hâreli, dalgalı, mütelâtım.

Tabiser [ft.] Hâre gibi dalgalı etmek. ◆ (Kitabı) Hâre ile teclid etmek.

Tablature [ims.] Bazı âlât-ı musikiyenin ve ale'l-husus flavta ve klarneta gibilerin notası. || (mec.) Donner de la – à Müşkilat çıkarmak.

Table [ims.] Masa. ◆ Sofra ◆ Taam, yemek. ◆ Fihris, fihrist, cetvel; – de mortalité Vefeyat cetveli; – de multiplication Kerrat cetveli; – des matières Fihris, fihrist-i mündericat; – chronologique Takvimü't-tevârih. ◆ Levha, safha, tabla. ◆ Tezgâh. || Les – s de la loi Hazret-i Musa'ya tebliğ olunan Vesâyâ-yı Aşere'yi hâvi elvah, elvah-ı Tevrat. || Les douze – s Eski Romalıların on iki bakır levha üzerine mahkûk kavânîni. || La Sainte – Kilisenin kürsüsü ile cemaatin durduğu yer arasındaki parmaklık. || – à manger Yemek sofrası. || – d'hôte Bazı lokanta ve misafirhânelerde maktû fiyatla ve bir saat-i muayyenede verilen yemek. || – de nuit Karyolanın başı yanına konulan altı çekmeceli ve dolaplı küçük masa. || (mec.) Aimer la – İyi yiyip içmeyi sevmek. || Manger à – ronde Merasim-i teşrifatiyeye riâyet olunmayan teklifsiz sofrada taam etmek. || Tenir – Sofrada çok oturmak. || Tenir une grande – Mükellef bir sofra tertip etmek, büyük bir ziyafet tertip etmek. || Tenir – ouverte Misafir kabul etmek, ziyafetler vermek. || Mettre quelqu'un dans la – Birini içire içire sarhoş etmek. || Courir, piquer les – s Dalkavukcasına öte beri ziyafetlere koşmak. || Avoir les pieds dans la – , les coudes sur la – Yiyip içip keyif etmek. || Le dos au feu, le ventre à – Sırtı sıcak, karnı tok, muazzez ve müreffeh bir hâlde. || à – ! Sofra hazır! Buyurunuz! || Donner la – à Birini sofrasına kabul edip yemek yedirmek, sofrası açık bulunmak. || Avoir la – et le logement chez quelqu'un Birinin hânesinde yiyip içip yatmak, birinin hânesinde oturup kalkmak. || Réformer sa – Yemekce idare ve tasarruf etmek. || Faire – rase (mr. Ras.) || (he.) Plançeta tahtası.

Tableau [imz.] Muşamba veya tahta üzerine yapılmış resim, tasvir, levha. ◆ Tiyatroda manzara, temâşâgâh. ◆ Bir heyet ve cemaat efradının esâmîsini hâvi cetvel. ◆ Kapı ve pencere aynası. ◆ Geminin başında bulunan tasvir ki aynalık tabir edilir. ◆ Cetvel, fihrist; – chronologiques Takvimü't-tevârih; – astronomiques Ezyac. ◆ Mekteplerde yazı yazmak için kullanılan siyah tahta. || – x synoptiques Cetvel-i umumi. || Une ombre au – Hafif bir kusur. || (bhr.) – d'arrière Kıç aynalığı, morfidar. || (mec.) Suret-i mecmuası güzel veya tesiri mûcip mahal, manzara, temaşâgâh. ◆ Mücessem surette gösterir gibi tarif ve beyan, tasvir.

Tableautin [imz.] Küçük levha veya tasvir vesâire.

Tablée [ims.] Bir sofrada taam edenlerin heyet-i mecmuası.

Tabler [fl.] Dayanmak, istinat ve ittikâ etmek. ◆ Güvenmek, emniyet etmek, itimat etmek.

Tabletier,ère [i.] Dama ve tavla vesâir marangozluğa müteallik şeyler yapan ve satan adam. ◆ Çıkrıkcı. ◆ Sedefci.

Tablette [ims.] Raf. ◆ Korkuluk duvarları üzerine konulan yontma taş. ◆ Pencereler ağzına konulan denizlik taşı. ◆ Murabba ve baklava veyahut tahtacık şeklinde kesilen muâlecat ve çikolata ve şeker vesâire. || (he.) Plançetanın alt tahtası. = [cm.] Cep defteri.

Tabletterie [ims.] Çıkrıkcılık sanatı. ◆ Sedefçilik sanatı. ◆ Sedef ve fildişi mamulatı. ◆ Dama ve tavla ve emsalinin imal ve füruhtu sanatı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tablier [imz.] Önlük, peştemal, futa. ‖ **Prendre le** – Tiyatroda hizmetçi kadın vazifesini ifâ etmek. ◆ Ağaç köprünün döşemesi. ◆ Asma köprünün kaldırılıp indirilen kısmı, kepenk, köprü vardasolu. ◆ Yelkenin alt astarı.

Tabouret [imz.] İskemle. ‖ – **électrique** Elektriklendirilmesi meram olunan cismin vaz'ına mahsus ayakları camdan iskemle, târika-i elektrikiye.

Tabourin [imz.] Ocağın tütmesini men için üzerine vaz' olunan rub'-ı daire şeklinde alet.

Tabulaire [s.] Levha şeklinde, masa şeklinde.

Tac [imz.] Koyun ve beygir ve köpeklere ârız olan uyuz illeti.

Tacamaque [ims.] Amerika'nın bir ağacından çıkan tıpta müsta'mel bir nevi zamk, takamak.

Tacea [imz.] (nb.) Takya fasîlesinden bir nevi patates.

Tacet [imz.] (*t* okunur) (ms.) Bir fasılın icrası ânında bir kısmının sükûtuna mahsus işaret.

Tachant,e [s.] Kolay lekelenen ve kirlenen kumaşlara ıtlak olunur, leke kapar, leke tutar.

Tache [ims.] Leke, kir. ◆ Benek, pul. ‖ (hy.) Şâibe; **Les – s du soleil** Şevâib-i şems. ‖ **Chercher des – s dans le soleil** Kusursuz şeylerde kusur aramaya çabalamak. ‖ (t.) Müşellel, lathe. ‖ – **de rousseur** Çil, san. ‖ (mec.) İlmî bir eserdeki noksan ve kusur. ◆ Namusu muhil şey, leke, levs, şâibe. ‖ **Faire** – Şâibe teşkil etmek, telvis etmek, namus ve haysiyeti ihlal etmek.

Tâche [ims.] Götürü iş; **à la** – Götürü olarak, götürü pazar. ◆ Vazife, taahhüt. ‖ **Prendre à** – Taahhüt etmek, üstüne almak, vazife edinmek.

Tachéomètre [imz.] (r.) İstikametlerin tûlünü mesâhaya ve harita ahzına mahsus dürbün, takeometre.

Tacher [ft.] Lekeletmek, kirletmek, telvis etmek. ‖ (mec.) Lekedar etmek.

Tâcher [fl.] Çalışmak, çabalamak. ◆ Deruhde etmek, taahhüt etmek.

Tâcheron [imz.] Bir işi üstüne alan, kesim ve götürü olarak yapan adam.

Tacheté,e [s.] Benekli.

Tacheter [ft.] (*Jeter* gibi tasrif olunur.) Benek benek etmek.

Tacheture [ims.] Beneklerin mecmûu, benekli.

Tachomètre [ims.] Makinelerin süratini mesâhaya mahsus alet, takometre.

Tachygraphe [imz.] Çabuk yazılır istenograf yazı veya işaratıyla yazan adam, tîz-nüvis.

Tachygraphie [ims.] Çabuk yazılır istenograf yazı ve işaratıyla yazma ve böyle yazılan yazı, tîz-nüvisî.

Tachygraphique [s.] Çabuk yazılır istenograf yazı veya işaretine mensup ve müteallik.

Tachygraphiquement [zr.] Tîz-nüvisî usulünce.

Tacite [s.] (hk.) Zımnî; **Aveu** – İkrar-ı zımnî; **Consentement** – Rıza-yı zımnî; **Reconduction** – Akd-i îcarın zımnen tecdidi.

Tacitement [h.] Zımnen.

Taciturne [s.] Az söyler, sükûtî, sâkit.

Taciturnement [h.] Sükûtî bir suretle, sâkit bir suretle.

Taciturnité [ims.] Sükûtîlik, sükût, samt.

Tact [imz.] (*tacte*) Tutmak hissi, kuvve-i lâmise, lems. ‖ (mec.) Mezak ve lezzetin fark ve temyizi, rakik ve selim muhakeme. ‖ – **médical** Bir hastalığın teşhisi ve hükmü hakkındaki maharet, maharet-i teşhisiye-i tıbbiye. ◆ Dirayet ve fetânet: **Montrer du** – İbraz-ı meâsir-i dirayet ve reviyet etmek.

Tac Tac [imz.] Tıkırtı.

Tacticien [imz.] Ta'biyetü'l-ceyş âlimi.

Tactile [s.] El ile dokunulabilir, lemsî.

Tactilité [ims.] El ile dokunma, lems ile hissediş, kabiliyet-i lems, hiss-i lems.

Tactique [ims.] Ta'biyetü'l-ceyş fenni, fenn-i ta'biye; – **linéaire** Safların ta'biyesi. ‖ – **de parade** Geçit resmi ta'biyesi. ‖ **Unité de** – Ta'biye cüz-i tâmmı. ‖ (bhr.) – **navale** Fenn-i harb-i bahrî. – **à voiles** Yelken sefâini için

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

fenn-i harb-i bahrî. || – à vapeur Buharlı sefâin için fenn-i harp. ◆ Hazâkat-ı siyasiye; – d'observation îras-ı mevâni' politikası.

Tadorne [imz.] Yaban ördeği envâımdan yeşilbaş ördek.

Taël [imz.] Çin'in sekiz frank kıymetinde bir sikkesi ile vezni.

Tænia [imz.] (mr. Ténia.)

Taffetas [imz.] Canfes || – d'Angleterre Canfes yakısı, İngiliz yakısı.

Tafia [imz.] Kamış şekeri rakısı.

Taïaut [hd.] Avcıların avı gördükleri vakit köpekleri teşci' için ettikleri nidâ.

Taïcoum [imz.] Japonya'nın eski hükümdar-ı cismânîsi.

Taie [ims.] Yüz yastığı kılıfı. || (t.) Gözdeki misafir, göz lekesi, nokta.

Taillabilité [ims.] Haraç-güzarlık, vergi ile mükellefiyet.

Taillable [s.] Haraç veren, cizye-güzar, vergi ile mükellef.

Taillade [ims.] Boyuna yarık, cerîha-i tavîle. ◆ Bir kumaşın tûlen yarılması.

Taillader [ft.] Boyuna yarmak, uzun bir yara açmak. ◆ Parçalamak. ◆ Hazf etmek.

Tailladin [imz.] İnce limon veya portakal dilimi.

Taillanderie [ims.] Her nevi demir ve çelik âlât ve edevat imali sanatı.

Taillandier [imz.] Her nevi demir ve çelik âlât ve edevat imal eden sakatkâr.

Taillan [imz.] Eslihâ-i cârihanın keskin tarafı, yüzü, keski, kılağu.

Taille [ims.] Kılıcın keskin tarafı. ◆ Kesme, biçme, yontma, doğrama, kat'. ◆ Hakk. ◆ Yeniden filiz vermeye başlayan kesilmiş orman. ◆ Ekmekçi çetelesi. ◆ Vaktiyle ahalinin aşağı sınıflarından alınan şahsi vergi, haraç, cizye. || Pierre de – Yontma taş, söğe [söve] taşı. || (ms.) Basse – Ağır ve yavaş ses, tenor ses. || (crh.) Mesaneden taş çıkarmak ameliyatı, haz'-ı mesane. || (zra.) Ağaç budama. || – en vent Yapraklar dökülmeden ağaç budama. || – des ruches Arı kovanlarından fazla bulunan bal ve mumu ihraç etmek.

Taille [ims.] Boy, kamet, endam. || Ne pas avoir la – Hizmet-i askeriye için muktezî olan kamete mâlik olmamak. || Être de – à Muktedir olmak, iktidarı hâiz olmak. ◆ Bedenin omuzdan bele kadar kısmı.

Taillé,e [s.] Hazırlanmış, müheyyâ. ◆ Münasip, layık, biçilmiş kaftan. || Homme bien – Kameti yerinde ve ten-dürüst adam, endamı mütenasip.

Taille-crayon [imz.] Kurşun kalem kesmeye mahsus çakı, kalemtıraş.

Taille-douce [ims.] Kalem ile yontma, hakkâklık. ◆ Bakır safha üzerine hakkolunarak tab' ettirilen resim vesâire. (cm.: des *tailles-douces*.)

Taille-mer [imz.] Gemi önünün alt tarafı, gemi talyamarı. ◆ Kayık tiği. (cm.: des *tailles-mers*.)

Taille-plume [imz.] Kalemtıraş. (cm. des *tailles-plumes*.)

Tailler [ft.] Kesmek, biçmek, yontmak, doğramak, kat' etmek. || – en pièces une armée Bir askeri külliyen mağlup ve münhezim etmek. || – de la besogne Müşkilat çıkarmak. || – des croupières à quelqu'un Bir kimseye mevâni ve müşkilat çıkarmak. || – et ragner İstediği gibi kesip biçmek. || – les morceaux à quelqu'un Birinin vazifesini tayin etmek, masârifini tahdid etmek. || (crh.) Haz'-ı mesane ameliyatı icra etmek.

Taillerie [ims.] Elmas işlemek sanatı, elmas tıraşlama. ◆ Elmas fabrikası.

Taillette [ims.] Yontma çatı taşı.

Tailleur [imz.] Kesici, biçici, doğrayıcı. ◆ Terzi, hayyat. || – de pierre Taşçı.

Tailleuse [ims.] Terzi kadın.

Taillis [imz.] Odun için kesilen orman; Bois – Bataklık. || – simple Basit tayyi; – composé Mürekkep tayyi.

Tailloir [imz.] Et tahtası. ◆ Direk tepesi.

Taillon [imz.] Eski haraç.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tain [imz.] Ayna sırı.

Taire [ft.] (*Plaire* gibi tasrif olunur.) Söylememek. (Bu mânâ ile yalnız *faire* fiiliyle birlikte kullanılır:) **Faire** – Susturmak, iskât etmek. || **Se** – Susmak, sükût etmek, ses çıkarmamak, şamata etmemek.

Taisson [imz.] Porsuk. ◆ Şili sevâhilinde bulunan bir nevi balık.

Talapoin [imz.] Hind-i Çînî'deki Siyamlıların rahibi, Buda rahibi. ◆ Bir nevi maymun.

Talc [imz.] Yufkalı bir nevi maden ki bir cins düzgün imaline yarar, evren pulu, talk.

Talcaire [s.] Talka müteallik.

Talcique [s.] Talkdan mürekkep.

Taled [imz.] İsrailîlerin esna-yı ibadette başlarını örttükleri çarşaf, bez.

Talent [imz.] Eski Yunanîlerde müsta'mel bir nevi vezin ve sikke. || (mec.) Dirayet, ehliyet, hüner ve marifet, değer. ◆ Dirayetli, ehliyetli, değerli, hüner ve marifet sahibi adam.

Taler [ft.] Kesmek, paralamak, cerh etmek. (Eskidir.)

Talion [imz.] (hk.) Ceza-yı misl, kısas. **Peine de** – Ceza-yı kısas.

Talisman [imz.] Tılsım. ◆ Muska, rukye. || (mec.) Pek seri ve fevkalâde bir suretle tesir eden, iksir.

Talismanique [s.] Tılsıma müteallik, tılsımî.

Talitre [imz.] (hyv.) Hindistan denizlerine mahsus teke.

Talle [ims.] Ağaç veya diğer nebatatın kökünden ayrılan dalı, sürgün, fışkın.

Taller [fl.] (Ağaç vesâir nebatat hakkında) Fışkın vermek, sürgün vermek. ◆ Buğday vesâir zahâir toprağa yaslanıp ulanmak, münbasit olmak.

Tallipot [imz.] Hind'in bir nevi ağacı.

Talmouse [ims.] Şekerli ve yumurtalı bir nevi börek.

Talmud [imz.] İsrailîlerin ahkâm-ı din ve nakliyatı hâvi kitapları, Talmud.

Talmudique [s.] İsrailîlerin ahkâm-ı din ve nakliyatı hâvi olan bir kitaplarına müteallik, Talmudî.

Talmudiste [imz.] Din-i Musevinin ahkâm ve nakliyatını hâvi olan Talmud nâm kitabın ahkâmına ziyade riâyet eden Musevi.

Taloche [ims.] Başa vurulan sille ve tokat. ◆ Duvarcı malası.

Talon [imz.] Ökçe, taban, kâ'b, topuk. ◆ Kesilen ekmek vesâireden kalan parça. || – **d'achille** Kabil-i cerh kısım. ◆ Oyunculara taksim olunduktan sonra kalan kâğıtlar. ◆ Defter koçanı. || (m.) Altı muka'ar ve üstü muhaddeb olup armudî denilen tezyinat-ı mimariye. || **Registre à** – Koçanlı defter. || – **de souche** Koçanlı defterin zımbalı mahalli. || – **de soc** Saban ökçesi. || (bhr.) Gemi omurgasının art çenesi. || – **rouge** Vaktiyle Avrupa'da küberâ maiyeti halkından kırmızı ökçeli kundura giyen bir sınıf-ı mahsus. || (mec.) **Être, marcher sur les – s de** Takip etmek, arkasından ayrılmamak, izini bırakmamak. || **Montrer les – s** Kaçmak. || **Tourner les – s** Geri dönmek, çekilmek. **Avoir l'esprit au** – Ne söylediğini bilmemek.

Talonnement [imz.] Arkasından ayrılmama, takip. ◆ Taciz ve tasdi'.

Talonner [ft.] Arkasından ayrılmamak, takip etmek. || (bhr.) Kıçın kıçın gitmek. ◆ Kıça doğru yatmak, geminin kıç tarafı denizin dibini sıyırmak. || (mec.) Sıkmak, taciz ve tasdi' etmek.

Talonnier [imz.] Kundura ökçesi yapan amele, ökçeci.

Talonnière [ims.] Esâtir-i kadîmede âlihenin sâîsi olan Utarit veya Hermes'in ökçelerinde tahayyül olunan kanat. || (bhr.) Dümenin alt yekesi.

Talqueux,se [s.] Talk denilen maden kabîlinden veya bu madeni hâvi olan.

Talus [imz.] Şiv, meyil, sath-ı mâil. || **Tailler, couper une chose en** – Bir şeyi eğri, mâilen kesmek. || – **naturel** Şiv-i tabii. || – **extérieur**

Şiv-i haricî. || – de banqutte (as.) Piyade kademe şivi. || – d'escarpe Astar şivi.

Talutage [imz.] Şiv üzerine duvar veya tabya vesâire inşası.

Taluter [ft.] Şiv üzerine bina ve inşa etmek, şivine yapmak.

Tamanoir [imz.] Amerika-yı Vustâ'nın âkilü'n-neml fasîlesindan batîü'l-hareke büyük cins maymunu.

Tamarin [imz.] Demirhindi. ◆ Gine'nin bir nevi maymunu.

Tamarinier [imz.] Demirhindi ağacı.

Tamaris [imz.] Ilgın ağacı, tarfa'. (*Tamarisc* ve *tamarix* dahi denilir.) || – à monne Ak ılgın. || – oriental Acı ılgın.

Tamatia [imz.] (tt.) Amerika'ya mahsus ağaçkakan kuşu.

Tambour [imz.] (Fârisîden me'huz: tanbur) Davul, tabl, trampeta. ◆ Davulcu, trampetacı, tabl-zen. ◆ Daire suretinde gergef. ◆ Saat zembereğinin dolaştığı üstüvâne. ◆ Bazı büyük ebniye kapılarının haricinde veya dâhilinde tahta veya camdan yapılan dolap ki bir veya iki veya üç kapısı olup bunlar ikinci kapı yerini tutar. ◆ Vapur davlumbazı. ◆ Kulağın sesi aksettiren zarı. (mr. Tympan.) || – de basque Daire, def. || – d'un canon Li-ecli'l-muhafaza topların durdurulduğu mahalle inşa olunan siper ve örtü. || (bhr.) Élongie de – Harici şaft yataklığı. || (cr.) Çarkın kayış geçirilen çemberi.

Tambourin [imz.] Dümbelek, küçük trampeta.

Tambourinage [imz.] Davul veya trampeta çalma. ◆ Fevkalâde bir patırtı.

Tambouriner [fl.] Davul veya trampeta çalmak. ◆ Fevkalâde patırtı etmek.

Tambourineur [imz.] Davul veyahut trampeta çalan adam, davulcu, trampetacı.

Tambour-maître [imz.] Trampetacı neferâtı talim eden trampetacı onbaşısı. (cm.: des *tambours-maîtres*.)

Tambour-major [imz.] Alayın önünden yürüyen trampeta çavuşu. (cm. des *tambour-major*.)

Tamia [imz.] (hyv.) Amerika-yı Şimalî'ye mahsus sincap, tamya.

Taminier [imz.] (nb.) İgnam fasîlesinden Amerika'ya mahsus bir nevi kiraz ağacı, gül ibrişim ağacı.

Tamis [imz.] Elek, kalbur. ◆ Elek şeklinde süzgeç. || – de grin Kıl elek. || Passer au – Elekten geçirmek, elemek. ◆ İnce tetkik etmek, mizan-ı tetkikten geçirmek || Passer par le – Elekten geçmek, suret-i mû-şikâfânede tetkik olunmak.

Tamisage [imz.] Eleme, elekten geçirme.

Tamiser [ft.] Elemek, elekten geçirmek. || (Ziya hakkında) Hafif bir surette neşretmek.

Tamiserie [ims.] Dakîk elemeye mahsus fabrika, elekhâne.

Tamiseur [imz.] Dakîk eleyen işçi, elekçi.

Tamisier [imz.] Elek yapan ve satan, elekçi.

Tampon [imz.] Tapa, tıkaç, kapak. ◆ Bakır üzerine hakkolunmuş resim vesâire basanın mürekkep kilindrosu. ◆ Demiryol vagonlarında müsâdeme siperi. || (t.) Tiftik vesâireden mamul tapa. || État – İki hükûmet arazisi beyninde bî-taraf bırakılan mıntıka. || – d'écubier (bhr.) Loça morilası.

Tamponnement [imz.] Tapa ile tıkama. ◆ İki demiryol katarı arasında vukua gelen hafif müsâdeme. || (t.) Set.

Tamponner [ft.] Tapa ile tıkamak, tıkamak, kapamak. = [fl.] İki demiryol katarı siper ile hafif müsâdeme etmek.

Tam-tam [imz.] (*m*'ler okunur) Arap ve Hind dümbeleği, tamtam. ◆ Şarklıların zili.

Tan [imz.] Meşe kabuğu tozu, medkuk-ı kışr-ı belût. ◆ Dibâgatte müsta'mel çam kabuğu tozu ve palamut hülâsası, gubar-ı dibâgat.

Tanacétique [s.] (k.) Acide – Hâmız-ı tarhun.

Tanaisie [ims.] Solucan otu, tuzla otu, tarhun.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tancement [imz.] Azarlama, çıkışma, ta'zir, tevbih.

Tancer [ft.] Azarlamak, çıkışmak, ta'zir ve tevbih etmek.

Tanche [ims.] Yeşil sazan balığı.

Tandem [imz.] İki tekerlekli ve tek hayvanlı hafif araba.

Tandis que [hr.] -iken, ederken, etmekte iken, hâlde.

Tandour [imz.] (Türkçe'den me'huz.) Tandır.

Tangage [imz.] Geminin baştan ve kıçtan yalpa vurması.

Tangara [imz.] Amerika'nın bir cins serçe kuşu.

Tangence [ims.] (he.) Temas; **Point de** – Nokta-i temas.

Tangent,e [s.] (he.) Bir hat veya sathın yalnız bir noktasına dokunan, mümas; **ligne** – **e** Hatt-ı mümas.

Tangente [ims.] (he.) Bir daire veya kavse dokunarak ve onu kesmeyerek geçen hatt-ı müstakim, hatt-ı mümas. || (mec.) **S'échapper par la** – Bir mübâhase ve münâzaada hasmın edillesini maharetle cerh etmek.

Tangentiel,le [s.] Hatt-ı mümasa ait, hatt-ı mümasa müteallik.

Tangibilité [ims.] Dokunulabilme, kabiliyet-i temas, mahsusiyet, hassasiyet.

Tangible [s.] Dokunulabilir, kabil-i temas, hassas, mahsus.

Tangon [imz.] (bhr.) Yan mataforası.

Tangue [ims.] Deniz kıyılarında toplanılarak gübre makamında kullanılan bir nevi çamur ve kum ki çorak tabir olunur.

Tanguer [fl.] (Gemi hakkında) Baştan yalpa vurmak. ◆ Şaşırmış olup müşkil bir mevkide bulunmak.

Tangueur [imz.] Baştan çok yalpa vuran gemi.

Tanguir [ft.] Çorak ile gübrelemek.

Tanière [ims.] Hayvanat-ı vahşiyenin yattıkları mağara, in. ◆ Mesken-i münzeviyâne.

Tanin [imz.] (k.) Başlıca meşe ağacının kabuğunda bulunup dibâgate yarayan madde-i kimyeviye, mazı cevheri, tanen.

Tannage [imz.] Dibâgat. ◆ Debbağlık sanatı, sepicilik.

Tannant,e [s.] Dibâgate yarayan, dibâgî. || (mec.) Usandırıcı, tasdi' eden, muacciz.

Tannate [imz.] (k.) Tanniyet. || – **de bismothe** Tanniyet-i bizmut.

Tanne [ims.] (t.) Burun kapakları üzerinde ve bedenin sâir mahallinde husule gelen sivilce ki içinden kurt gibi bir şey çıkar.

Tanné,e [s.] Palamut gibi sarıya mâil mor renginde olan.

Tannée [ims.] Kullanılmış meşe kabuğu tozu.

Tanner [ft.] (Derileri) Dibâgat etmek, sepilemek. || (mec.) Usandırmak, tasdi' ve taciz etmek. || – **le cuir** Dövmek, darp etmek.

Tannerie [ims.] Derilerin dibâgat olunduğu mahal, debbağhâne, medbaga.

Tanneur [imz.] Derileri dibâgat eden sanatkâr, dabbağ, sepici.

Tannique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı tanen.[125]

Tant [kn.] O kadar, bu kadar, şu kadar. ◆ Çok, o kadar. ◆ -ce, müddetçe: – **que je vivrai** Ben yaşadıkça, ben sağ olduğum müddetçe. || – **mieux** Daha iyi, ni'me'l-matlub. || – **pis** Daha fena, yazık. || – **s'en faut que** Nerde kaldı ki, bırak ki. || **Si** – **est que** Faraza, olsa bile. || **En** – **que** Olduğuna (veya) olacağına göre. || – **plus** – **moins** Ne kadar ziyade o kadar az. || – **est plus** Lüzum olduğu kadardan ziyade, lüzumundan ziyade. || – **plus que moins** Takriben.

Tantale [imz.] (k.) Cilâlandığı vakit demire benzer bir nevi cism-i basit-i madenî, tantal. ◆ Afrika'nın büyük saka kuşu, ebu'l-birkiş.

Tante [ims.] Teyze. ◆ Hala. ◆ Amcanın zevcesi, yenge. || **Faire une visite à sa** – Para tedariki için emniyet sandığına bir rehin götürmek.

• • • • • • • • • • •

125 fr.: tanin.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Tantet [imz.] O kadarcık, şu kadarcık, bu kadarcık, az.

Tantième [s.] Şu kadar, o kadar: **La – partie d'un nombre** Bir adedin şu kadar kısmı.

Tantinet [imz.] Pek az, şu kadarcık.

Tantôt [zz.] Birazdan, biraz sonra. ◆ Biraz evvel, demin. ◆ Kâh, bazı defa. ‖ **à** – Birazdan, biraz sonraya. ◆ Hemen hemen, takriben.

Tanystomes [imz. - cm.] (hyv.) Zü'l-cenaheyn fırkasından vâsiü'l-fem fasîlesi.

Taon [imz.] *(ton)* Sığır sineği, at sineği.

Tapage [imz.] Gürültü ile beraber karışıklık ve intizamsızlık, gürültü, patırtı, adem-i intizam, karma karışık. ‖ – **nocturne** Gece vakti olunan şamata, leylen vuku bulan gürültü.

Tapageur,se [i.] Gürültü ve patırtı eden, şamatacı, gürültü ve patırtı ile beraber her şeyi altüst eden. ‖ **Toilette – se** Göze çarpan, câlib-i dikkat mutantan bir tuvalet.

Tapaye [imz.] (hyv.) Amerika bilâd-ı hârresine mahsus keler.

Tape [ims.] Sille, fiske. ◆ Tıkaç, tapa, mantar kapak. ◆ Topun ağız tapası. ‖ – **de lumière** Fünye kör tapası.

Tapé,e [s.] Dövüldükten sonra fırında kurutulmuş elma ve armuda ıtlak olunur. ◆ Ressamların fırçayı vururcasına çırparak yaptıkları bir nevi resim: **Tableau** – Bu vechile yapılmış resim levhası. ‖ (mec.) **Mot bien** – Dokunaklı söz. ‖ **Réponse bien – e** Gayet münasip ve ağız açtırmayacak bir cevap.

Tapecu [imz.] Ortasından bir direğin üzerine mevzu' olmakla iki ucuna oturulan tahteravalli. ◆ Çok sarsan araba. ‖ (bhr.) Bocurum yelken.

Tapée [ims.] Çok, güruh, sürü.

Tapement [imz.] Vurma, depretme.

Taper [ft.] Vurmak, sille ve fiske atmak. ◆ Ressamlar fırçayı vururcasına resim yapmak. ◆ Tapalamak, tıkaçlamak. ◆ Başa vurmak. ‖ – **sur le ventre à quelqu'un** Biri ile gayet laubali bir tavırla görüşmek. ‖ **Se** – Vuruşmak, dövüşmek, = [fl.] Vurmak, deprenmek.

Tapette [ims.] Tapa vesâireye vurmaya mahsus tokmak.

Tapin [imz.] Davul, fena davul.

Tapinois (en) [h.] Gizlice, el altından, hile ile.

Tapiaca [imz.] yahut:

Tapiaka [imz.] Amerika sahlebi, Amerika'nın manyoka denilen bir nevi küçük ağacının kökünden çıkarılan nişasta, tapyoka.

Tapir [imz.] Zâtü'l-azlâf fırkasından tapiride[126] fasîlesine mensup olup Hind ve Amerika ormanlarına mahsus uzun ve dar çeneli bir cins hayvan.

Tapir (se) [fv.] (Kirpi gibi) Büzülüp veya yatıp bir şeyin arkasına saklanmak.

Tapis [imz.] Halı, kilim, kaliçe, seccade; – **en feutre** Keçe; – **moquette** İngiliz halısı; – **velouté** Uşak halısı gibi kadifeli halı; – **vert** Bilardo ve yazı masaları üzerine konulan yeşil çuha, masa örtüsü. ‖ (mec.) **Mettre sur le** – Mevki-i bahis ve müzakereye koymak. ‖ **Être sur le** – Mevki-i müzakere teşkil etmek, mevki-i müzakerede bulunmak. ‖ **Tenir sur le** – Fasl u mezemmet etmek. ‖ **Amuser le** – Letâifle meclis eğlendirmek. ◆ Müzakere vaktini ehemmiyetsiz meselelerle geçirmek. ‖ – **de gazon** Çimen.

Tapisser [ft.] Halı ve keçe ile döşemek. ◆ Kâğıt vesâire ile kaplamak. ◆ Halı nesc etmek, halı imal etmek. ◆ Gergef işlemek. ‖ (mec.) Kaplamak, örtmek.

Tapisserie [ims.] Her nevi kanaviçe ve gergefde yapılan ipekli ve sırmalı el işleri. ◆ Örtü ve duvar perdeleri için kullanılan ipekli ve sırmalı kumaşlar ve şal taklitleri, duvarlara ta'lik olunan her nevi halı ve kilim takımı. ◆ Duvarlara kâğıt yapıştırma sanatı. ◆ Duvar kâğıdı. ◆ Halıcılık sanatı. ◆ Yorgancı sanatı, yorgancılık. ‖ **Faire** – Baloda

126 fr.: tapiridés.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

raksa davet olunmayıp bulundukları mevkide kalan kadınlar hakkında îrad edilir; bir baloya yahut büyük bir müsamereye iştirak etmeyip yalnız seyir ve temâşâ etmek.

Tapissier,ère [ims.] Mefruşata müteallik eşyayı yapan ve satan, yorgancı, halıcı; – **décorateur** Mefruşat sanatında mahir yorgancı.

Tapissière [ims.] Mefruşat vesâire nakline mahsus üstü örtülü vesâir her tarafı açık yük arabası. || (tt.) Anâkib-i nessâce fasîlesinden bir nevi örümcek.

Tapon [imz.] Eski bez ve paçavradan ibaret tıkaç.

Tapoter [ft.] Mükerreren ve yavaşça vurmak. ◆ İhmal ile ve acemice piyano çalmak.

Tapure [ims.] (as) Obüs mermiyata su verildiği zaman çeliğin etrafında kalan hava payı yani mücefler.

Taque [ims.] Ticarette füruht olunan demir sac levhası.

Taquer [ft.] (tba.) Dizilmiş sayfaları harflerini düzeltmek için buna mahsus bir tokmak ve tahta ile dövmek.

Taquet [imz.] Dolap ve kerevet vesâire altına konulan ufak ağaç parçası. ◆ Marangoz takozu. ◆ Şahin avcılarının kuş çağırmaya mahsus püftereleri. ◆ Bir istikamet ahzı için topoğrafya ameliyatında kullanılan kazık. || (bhr.) Deveboynu, mapa. || – **du cabestan** Irgat demir tirizi. || – **de bossoir** Fışka mataforası.

Taquin,e [i. - s.] Kavgacı, şamatacı. ◆ Dokunmayı ve takılmayı sever, alaycı, muzip.

Taquinement [h.] Kavga ve şamata ile. ◆ Dokunarak ve takılarak, zevzeklikle, muziplikle.

Taquiner [ft. - fl.] Kavga ve şamata etmek. ◆ Takılmak, zevzeklik, muziplik etmek.

Taquinerie [ims.] Kavgacılık, şamatacılık. ◆ Kavga, şamata ◆ Dokunma, takılma, zevzeklik, muziplik.

Taquoir [imz.] (tba.) Dizilmiş sayfaları döverek harflerini düzeltmeye mahsus düz tahta, tokmak.

Taquon [imz.] (tba.) Diğerlerinden alçak kalan huruf ve eşkâlin altını beslemek için kullanılan kâğıt vesâire.

Taquonner [ft. - fl.] (tba.) Diğerlerinden alçak kalan huruf ve eşkâlin altını kâğıt vesâire vaz'ıyla beslemek.

Tarabuster [ft.] Lüzumsuz ve münasebetsiz sözlerle veya gürültü ile birinin sözünü keserek tasdi' etmek. || Fena muamele etmek, bed muamele etmek, iz'ac etmek.

Tarare [hd.] Saçma! Yağma yok! Adam sen de!

Tarare [imz.] Hububat tanelerini samanından ve çöpünden ayırmak için kalbur makinesi.

Tarasque [ims.] Fransa'nın bazı taraflarında yortu günlerinde sokaklarda gezdirilen müteharrik uzuvlu ağaçtan hayvan heykeli.

Taraud [imz.] Vida başı vesâire açmaya yarayan kılavuz denilen burgu, pafta.

Taraudage [imz.] Vida başı açma ameliyatı.

Tarauder [ft.] Vida başı açmak, vida deliği yapmak, vida alacak surette helezon şeklinde delmek.

Tard [zz.] Geç, vakitsiz. ◆ Akşam üstü. || **Sur le** – Akşam üstü. = [imz.] Akşam geç vakit. || **Au plus** – En ziyade geç olarak, nihayet.

Tardement [imz.] Geç kalma, gecikme, teahhur.

Tarder [ft.] Gecikmek, geç kalmak. ◆ Batî surette hareket etmek. || **Il me tarde de** Sabrım tükeniyor.

Tardif,ve [s.] Yavaş, batî, ağır. ◆ Geç gelen, geciken, vakitsiz. ◆ Pek yavaş ve ağır bir suretle hâsıl olan. || Geç ve ağır surette neşvünemâ bulan || **Terrain** – Geç mahsul yetiştiren toprak. ◆ Son turfanda olan, muahhar. **Fruits – s** Son turfanda yemişler.

Tardiflore [s.] (nb.) Geç çiçek açan.

Tardigrades [imz. - cm.] (tt.) Ayaklarının parmakları bitişik olmakla pek ağır ve yavaş yürüyen hayvanat, batîü'l-hareke.

Tardivement [h.] Geç, geç vakitte, gecikerek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

Tardiveté [ims.] Nebatın geç yetişmesi, meyvenin geç olması, gecikmesi.

Tare [ims.] Eşya ve mevadd-ı ticariyenin sıklet ve miktar veya cinsce noksan ve eksikliği, noksan. ◆ Kap ve çuval vesâire sıkleti, dara; – **d'usage** Mutad olan dara, fire. || – **d'espèces** İskonto. || – **de caisse** Vezne açığı. || (mec.) Noksan, kusur, seyyie, levs.

Taré,e [s.] Kusurlu, noksanlı. ◆ Mezmum, bed-nâm. ◆ Çürük, bozuk; **Marchandises** – **es** Bozuk mal.

Tarentelle [ims.] İtalya'nın Tarante şehri civarlarında oynanılan bir nevi raks.

Tarentin,e [i. - s.] İtalya'nın Tarante şehri ve civarı ahalisinden veya şehr-i mezkûra mensup ve müteallik olan.

Tardement [imz.] Geç kalma, gecikme, teahhur.

Tarentisme [imz.] Tarante taraflarında bulunan iri bir örümceğin ısırmasından hâsıl olduğu zu'm olunan maraz-ı mevhum.

Tarentule [ims.] İtalya'nın Tarante taraflarında bulunan bir nevi iri örümcek ki pek fena ısırır, ruteylâ.

Tarer [ft.] Bozmak, çürütmek, fena etmek. ◆ Bir şeyi tartmazdan evvel kabını veya çuvalını tartmak, darasını almak. ◆ Telvis etmek, ihlal etmek. || – **la réputation** Nâm ve şöhretini telvis etmek, ihlal etmek. || **Se** – Bozulmak, çürümek. ◆ Telvis olunmak.

Taret [imz.] (hyv.) Denizde sefine kerestelerini ve iskele tahtalarını delen büyük bir nevi kurt.

Targe [ims.] Evâilde tarj[?] denilen bir nevi kalkan.

Targette [ims.] Pencere ve kapı sürmesi. || **Bouton de** – Sürme düğmesi. – **à entailler** Düğme sürme.

Targuer (**se**) [fv.] Kendine güvenmek, tefahhur etmek.

Targume [imz.] (*gome*) Tevrat'ın üzerine lisan-ı Keldanîde yazılmış eski tefsir.

Tari [imz.] Hurma ve Hindistan cevizi ağaçlarından çıkarılan leziz bir mâyi ki tıbb-ı kadîmede mukavvî yerine müsta'mel idi, hurma şarabı.

Tarière [ims.] Müdevver delikler açmaya mahsus büyük ve oluklu burgu, mıskab. || – **torse** Amerika usulünde imal edilmiş burgu. || – **articulée** Mafsallı burgu. ◆ Bazı böceklerin sert şeyleri delmeye mahsus aletleri. ◆ Hind denizine mahsus helezon.

Tarif [imz.] (Arabîden me'huz.) Es'ar ve fiyatı veya gümrük rüsumlarını hâvi cetvel, tarife. ◆ Cetvel-i mülâhazat, mecmua-i mütalaat; – **civile** Mevadd-ı hukukiye harç tarifesi; – **maxima** veya – **maximum** Azami tarife, hadd-i a'zam tarifesi; – **réduit** Tenzilli tarife; – **conventionnel** Ahdî tarife, mukaveleye müstenid tarife; – **proportionnel** Tarife-i nisbiye; – **autonome** Nizami tarife, muttarid tarife; – **internationnal** İttihad tarifesi, beyne'd-düvel tarife; – **différentiel** Muvakkat tarife.

Tarifer [ft.] Fiyatları mübeyyin bir tarife tertip etmek. ◆ Tarifeye raptetmek. || (mec.) Tayin ve izah etmek.

Tarification [ims.] Fiyatları mübeyyin bir tarife tertibi. ◆ Tarifeye rapt.

Tarin [imz.] Florya kuşu nevi.

Tarir [fl.] Suyunu çekmek, tüketmek, kurutmak. || – **les larmes** Gözyaşlarını kurutmak, tesliye etmek. || – **les larmes** Müteselli olmak. || (mec.) Tahlis ve tahliye etmek. ◆ Mahvetmek, imha etmek. = [fl.] Suyu çekilmek ve tükenmek ve kurumak. || (mec.) Durmak, tükenmek. || **Ne point** – **sur un sujet** Daima aynı mevzudan bahsetmek. (İcabına göre *être* ve *avoir* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.) || **Se** – Suyu çekilmek, kurumak.

Tarissable [s.] Suyu çekilebilir, kuruyabilir.

Tarissant,e [s.] Kurumak üzere bulunan. ◆ Yalnız, metruk. || **Une bourse** – **e** İçinde para kalmamış kese.

Tarissement [imz.] Suyu çekilme, kuruma. ◆ Tükenme.

Tarlatane [imz.] Bir nevi gaz ve tül.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Taroté,e [s.] Zahrları satranç şeklinde matbu oyun kâğıtlarına ıtlak olunur.

Tarots [imz. - cm.] Zahrları satranç şeklinde matbu ve suretleri âdilerinden farklı ve İtalya'da müsta'mel uzun bir nevi oyun kâğıdı.

Taroupe [ims.] İki kaşın arası ve orada biten kıllar.

Tarpéienne [sms.] **Roche** – Eski Romalıların üstünden mücrimîni uçurdukları bir kaya.

Tarse [ims.] (tşr.) Ayağın arka tarafı, tarağı, rusgu'l-kadem. (Lisan-ı avamda *cou-de-pied* denilir.)

Tarsien,ne [s.] (tşr.) Ayağın arka tarafına mensup ve müteallik, rusgî. || **Os** – **s** Rusgu'l-kademiye.

Tarsier [imz.] Cezâir-i Bahr-ı Muhit'de bulunur bir nevi küçük maymun.

Tarso [s.] (tşr.) Rusgu'l-kademî. || – **métotarsien** Rusgu'l-kademî-i muştî. || – **phalangien de pouce** Rusgî-i sülâmî-i ibham-ı kadem.

Tarsorrophie [ims.] (crh.) Hıyâte-i gadârif-i rusgu'l-kadem.

Tartan [imz.] Satrançlı ve alaca bir nevi yün kumaş.

Tartane [ims.] Akdeniz'de müsta'mel bir nevi küçük gemi ki üç köşeli bir tek yelkenle hareket eder.

Tartare [imz.] Esâtir-i kadîmece cehennem.

Tartare yahut **Tartar,e** [i. – s.] Tatar akvamı efradından veya akvam-ı mezkûreye mensup ve müteallik olan. = [imz.] Tatar lisanı, Tatarca. ◆ Memâlik-i Osmaniye'de postacı, tatar.

Tartareux,se [s.] (k.) Şarap fıçısının iç tarafında hâsıl olan tortu kabîlinden veya tortuyu hâvi olan.

Tartarique yahut **Tartrique** [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı tartir. || (tşr.) **Glandes** – **s** Guded-i tartiriye.

Tarte [ims.] Turta denilen börek.

Tartelette [ims.] Bir nevi kurabiye.

Tartine [ims.] Tereyağı veya reçel şerbetiyle kaplanmış ekmek dilimi. ◆ Uzun ve maddi gazete bendi.

Tartrate [imz.] (k.) Hâmız-ı tartir ile bir esastan mürekkep milh, tartiriyet.

Tartre [imz.] Şarap fıçısının iç tarafına yapışan tuzlu tortu, tartir; **Crême de** – Krem tartar. ◆ Dişlerde hasıl olan sarı kir.

Tartreux [smz.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı tartirî.

Tartrimètre [imz.] (k.) Mikyas-ı tartir.

Tartrique [s.] (mr. Tartarique.)

Tartufe [ims.] Riyâ ile ibadet eden, zâhid, riyâkâr, mürâî, sâlus. (Molière'in bir mudhikesindeki bir şahsın isminden müsteardır.) || – **de mœurs** Ahlak mürâîsi, hüsn-i ahlak taslayan kimse.

Tartuferie [ims.] Riyâ, mürâîlik, sâlusluk.

Tartufier [ft.] Cezbetmek, teshir etmek.

Tas [imz.] Yığın, top, fena ve hakir adamlar cemiyeti, güruh, şirzime. || **Un** – Birçok, bir alay.

Tassard [imz.] (hyv.) Müşevvekü'l misbah-ı harşefiyü'l-edme fırkasından bahr-ı muhitlere mahsus torik balığı.

Tasse [imz.] Fincan. ◆ Bir fincan dolusu.

Tasseau [imz.] Masa vesâirenin düz durması için ayakları altına konulan ufak tahta parçası.

Tassée [ims.] Bir fincan dolusu.

Tassement [imz.] Bina veya toprağın oturması, çökmesi, göçmesi, iktinaz.

Tasser [ft.] Yığmak, biriktirmek. = [fl.] Büyümek, artmak, tavlanmak, kalınlaşmak, sertleşmek. ◆ (Bina ve toprak hakkında) Oturmak, çökmek.

Tassette [ims.] Zırhın bacakları örten kısmı, butluk.

Tâte-au-pot [imz.] Ev işlerine karışan adam.

Tâtement [imz.] El ile dokunma, el ile yoklama, mess, lems.

Tâter [ft. - fl.] El ile dokunmak, yavaşça el ile tutmak, el ile yoklamak, mess ve lems etmek. ◆ Tatmak, lezzetine bakmak. || – **le pavé** İhtiyat ve basiret ile hareket etmek. ◆ Yoklamak, denemek, uzaktan istimzac etmek. || – **l'ennemi** Düşmanın ahvâlini tetkik için

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tecrübe harekâtında bulunmak. || – le pouls Nabzı tutmak, nabza bakmak. || (mec.) Tecrübe ve imtihan etmek, denemek, yoklamak. || Se – Kendi hissiyatını yoklamak. || Se – le pouls Kendini denemek, tecrübe-i nefs etmek.

Tâteur,se [i.] Karar veremez, müttereddit adam.

Tâte-vin [imz.] Çeşnisine bakmak üzere fıçıdan şarap çekmeye mahsus ince istimâre çubuğu, ufak istimâre tulumbası.

Tatillon,ne [i.] Lüzumsuz ve münasebetsiz surette her işe karışan adam.

Tatillonnage [imz.] Lüzumsuz ve münasebetsiz surette her umura karışma.

Tatillonner [fl.] Lüzumsuz ve münasebetsiz surette her umura karışmak.

Tâtonnement [imz.] Karanlıkta el ile ve yoklayarak arama; Par voie de – Teftiş tarikiyle. ◆ Şüphe ve tereddütlü iş.

Tâtonner [fl.] Karanlıkta el ile ve yoklayarak aramak. ◆ Şüphe ve tereddütle bir işe teşebbüs edip yoklayarak gitmek.

Tâtonneur,se [i.] Karanlıkta el ile ve yoklayarak arayan veya yürüyen adam.

Tâtons (à) Karanlıkta el ile yoklayarak. ◆ Şüphe ve tereddütle, yoklaya yoklaya.

Tatou [imz.] Brezilya'nın üstü sert pullarla mestur bir nevi domuzu.

Tatouage [imz.] Tenin üzerine eşkâl ve yazılar nakşı, tevsim, dövme, dakka.

Tatouer [ft.] Tenin üzerine eşkâl ve yazılar nakşetmek, tevsim etmek, dövme, dakka yapmak.

Tattersall [imz.] Beygir ve araba pazarı, at pazarı. (Böyle bir pazar tesis etmiş olan bir İngiliz isminden müsteardır.)

Taudis [imz.] yahut:

Taudion [imz.] Ufak, gayr-ı muntazam ve pis hâne ve mesken.

Taumatrope [imz.] (he.) Daire-i maktûa-i devvâre.

Taupe [ims.] Köstebek, cürz; – aveugle Kör köstebek. ◆ (mec.) Zihnen a'mâ, gayr-ı vâkıf. || C'est une vraie – Tehlikeli bir hilekârdır. || Noire comme une – Pek siyah, simsiyah.

Taupe-grillon [imz.] (mr. Courtilière.) (cm.: des *taupes grillons*.)

Taupier [imz.] Köstebek tutan ve avlayan adam.

Taupière [ims.] Köstebek tuzağı.

Taupin [imz.] Çiçek böceği.

Taupin [imz.] Fransa'nın eski bir nevi milis asâkiri neferi.

Taupinée [ims.] yahut:

Taupinière [ims.] Köstebeğin öbek öbek ettiği toprak, tepecik, arz-ı cürze. ◆ Alçak ve dış tarafı süsten ârî sayfiye.

Taure [ims.] Henüz doğurmamış genç inek, düve, düğe.

Taureau [imz.] Boğa, sevr. ◆ Fevkalâde kaba adam: C'est un – Fevkalâde kaba bir adamdır. || (hy.) Burc-ı sevr. || œil de – Burc-ı sevrde vâki aynü's-sevr kevkebi.

Taurillon [imz.] Tosun, genç boğa.

Taurine [ims.] (k.) Safrada bulunur bir madde-i billuriye, torin.

Taurobole [imz.] Avrupalılarca boğa zebhinden ibaret kurban.

Tauro bolique [s.] Boğa zebhine mahsus.

Taurocholique [s.] (k.) Acide – Hâmız-ı safrain.

Tauromachie [ims.] Boğaların dövüştürülmesi.

Tauromachique [s.] Boğaların dövüştürülmesine müteallik.

Tautochrone [s.] (he.) Mütesâviyü'z-zaman; Courbe – Münhanî-i mütesâviyü'z-zaman.

Tautochronisme [imz.] İki şeyin mütesâvi bir vakitte vâki ve hâsıl olması.

Tautogramme [imz.] Bütün mısraları aynı harften başlayan kaside ve manzume.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tautologie [ims.] (ed.) Bir mealin lüzumsuz yerde diğer tabiratla dahi tekrarı, tekrir-i merdud.

Tautologique [s.] (ed.) Tekrir-i merduda mensup ve müteallik.

Tautophonie [ims.] Bir savtın bir cümlede bir hayli defa ve âhenksiz bir surette tekerrürü, tekerrür-i savt. (*Ton thé t'a-t-il oté ta toux* gibi.)

Taux [imz.] Zahâir fiyat ve râyici, si'r, es'ar, narh, fey'-i mîrî. ◆ Her ferde düşen vergi hissesi. || (hk.) Miktar-ı faiz, faiz haddi; – légal Faizin hadd-i nizamîsi; – usuraire Fahiş faiz, murâbaha. || (ma.) – de l'émission Kıymet-i ihraciye, tahvilâtın tedâvül ve ihraç kıymeti, bedel-i ihraç; – nominal Faiz-i itibarî, – réel Faiz-i hakiki; – de capitalisation Re'sü'l-mal ittihazı miktarı. || – du fret Nevlin maktû fiyatı. || – de réduction Tenzil fiyatı. || Mettre le – à une marchandise Bir metaya narh vaz' etmek. || – de l'escompte İskonto miktarı; Au – de % 5 Senevî yüzde beş faizle.

Tavaillon [imz.] Çatı tahtası, çam tahtası.

Tavaïolle [ims.] Kilisede kullanılan bir nevi dantelalı beyaz örtü.

Tavelage [imz.] Meyvelerin beneklenme hastalığı.

Taveler [ft.] (*Appeler* gibi tasrif olunur.) Benekli etmek, beneklemek.

Tavelure [ims.] Beneklilik, benek.

Taverne [ims.] Meyhane, meygede.

Taverner [fl.] Meyhaneleri dolaşmak.

Tavernier,ère [i.] Meyhaneci.

Taxateur [imz.] Es'ar ve fiyatları veya resm ve vergileri tayin eden adam, narh memuru. || – de poste Postahanede pul memuru. || Juge – Mâsarif-i muhakemeyi tayin eden âzâ.

Taxation [ims.] Es'ar ve fiyatların veya resm ve vergilerin tayini, narh vaz'ı. || (hk.) Masârif-i muhakemenin tayini.

Taxe [ims.] Es'ar ve fiyatların veya resm ve verginin tayini. ◆ Resm ve vergi, teklif. ◆ Mahkeme tarafından tayin olunan harç ve masârif. || – militaire Bedel-i askerî. || – de prestation Angarya bedelâtı, bedel-i nakdî. || – s assimilées Doğrudan doğruya tahsil olunan teklifle teşbih olunan rüsum-ı mütenevvia. || – professionnelle Esnaf vergisi. || – différentielle Resm-i tefâzulî. || – d'amarrage Gemilerin palamar resmi, bendiye resmi. || à – du jour Bugünkü narh veya piyasa mûcebince.

Taxer [ft.] Es'ar ve fiyatların miktarını tayin etmek, narh atmak. ◆ Vergi ve resm tarh etmek. ◆ Mahkeme harcını tayin etmek. || (mec.) İtham etmek, atıf ve isnat etmek, ayıplamak. || Se – İtham-ı nefs etmek, bizzat kendine isnad-ı cürm etmek.

Taxicornes [imz. - cm.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah fırkasından zü'l-karn-ı musannef fasîlesi.

Taxis [imz.] (s okunur) (t.) Kasığın el ile sıkıştırılarak yerine ircâı, reddü'l-fıtık.

Taxologie yahut:

Taxonomie [ims.] (nb.) Mebhas-i tasnif-i nebatat.

Taxilogique [s.] Tasnif-i nebatat mebhasine müteallik.

Tayon [imz.] Ormanın uç kesimi mevsimini atlamış taze ağaç.

Tchèque [imz. - s.] Bohemya'da söylenilen lisan, Çeh lisanı.

Tchetvert [imz.] Rusya'nın 209 litre kilesi, çetver.

Te [z.] (Zamir-i muttasılın müfred muhatabının mef'ulün-bih ve mef'ulün-ileyhidir.) Sana, seni: Je – parle Sana söylüyorum; je – aime Seni seviyorum. (Mücerredi *tu*'dur.)

Té [imz.] İstihkâm fenninde T şeklinde yapılmış lağım. || (he.) Hendesede müsta'mel T harfi şeklinde cetvel tahtası.

Technicité [ims.] Fenniyet, ilmiyet.

Technique [s.] Bir ilim ve fen veya sanata mahsus ve müteallik, fennî, ilmî: Mots – s ve Termes – s Istılahat-ı fenniye. = [ims.] Usul-i fenniye, usul-i sınâiye, sanat.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Techniquement [h.] Fen ve sanata tatbikan, fennî bir usul ile, fennen.

Technologie [ims.] Fünûn ve sanâyi-i muhtelifenin tarih ve usullerini mübeyyin ilim, mebhasü'l-fünûn. ◆ Bir fen ve sanata mahsus ıstılahatın mecmûu, ıstılahat-ı fenniye.

Technologique [s.] Fünûn ve sanayiye müteallik, fennî, sınâî.

Technologue [imz.] Fünûn ve sanayiden bâhis muharrir.

Teck yahut **Tek** [imz.] Hind'in sefâin imaline yarar bir nevi cesim meşe ağacı, tik ağacı.

Tectibranches [imz. - cm.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî kısmından zü'l-burnus-i mugalsam fırkası.

Tectrice [ims.] Kuşların kuyruk ve kanatlarındaki iri tüylerin altında ve etrafında bulunan küçük ve ince tüylerine ıtlak olunur, kuş kanadının birinci mertebede olan yelekleri, ebâhir.

Te Deum [imz.] (*déome*) Kilisede okunan resmî dua. (cm.: des *te Deum*.)

Tégument [imz.] (tşr.) Deri, lihaf. || (nb.) Buğday ve üzüm gibi hububun kabuğu, lihaf.

Tégumentaire [s.] Deriye müteallik, lihafî: **Organes** – **s** Âzâ-yı lihafiye.

Téignasse [ims.] (mr. Tignasse.)

Teigne [ims.] (hyv.) Güve. ◆ Kel, kel illeti, sa'fe. ◆ Ağaç uyuzu. ◆ Hububata ârız olan her nevi ufak kurt ve bit. ◆ Beygirin tırnağı içinde hâsıl olan bir nevi çürüklük yarası. || – **des grains** Buğday ve her türlü hububata düşen kurt.

Teigneux,se [i. - s.] Kel illetine müptelâ, kel, keleş, es'af.

Teillage [imz.] (mr. Tillage.)

Teille [ims.] (mr. Tille.)

Teiller [ft.] (mr. Tiller.)

Teindre [ft.] (*Feindre* gibi tasrif olunur.) Boyamak, sabg etmek. ◆ Bir renk vermek, telvin etmek. ◆ İcra-yı tesir etmek. || **Se** – Boyanmak, bir renk gibi etmek. ◆ Malumat-ı sathiye kesb etmek.

Teint [ims.] Renk, levn. ◆ Boya, sıbg. ◆ Ten, beniz, çehre.

Teinte [ims.] Birkaç rengin terkip ve imtizacından hâsıl olan renk, levn. ◆ Rengin derece ve kuvveti; **Demi** – Hafif renk, nısf-ı levn; **Plate** – Düz renk.

Teinter [ft.] Düz boya ile boyamak, boyaya batırmak, telvin etmek.

Teinture [ims.] Kumaş boyası. ◆ Boyacılık. ◆ Renk, levn. ◆ Eczacılıkta sıbg; – **s alcooliques** Ruhlar, sıbgat-ı küûliye. || (mec.) Cüzi ve sathî malumat. ◆ Hafif bir tesir.

Teinturerie [ims.] Kumaş ve bezleri boyama sanatı. ◆ Telvin. ◆ Boyacı sanatı, boyacılık. ◆ Boyacı dükkânı, boyahâne, masbag.

Teinturier,ère [i.] Elbise ve kumaş boyacısı, sabbag.

Tel,le [s.] Böyle, öyle, bunun gibi, onun gibi, bu veya o kabîlden. || – **que** Öyle ki, o kadar ki. || – **quel** Olduğu gibi, eski hâlinde. || – **qu'il est** Heyet-i hâzırasıyla. || – **est** İşte budur, bundan ibarettir. || **à** – **point que** O derece ki = [kn.] O ki. || **Un** – Adamın biri, filan adam.

Télamons [imz. - cm.] Balkon ve şehnişin ile kemer vesâirenin altına yapılan insan tasvirli ferşler, dayaklar.

Télautographie [ims.] Hatt-ı dest vesâirenin mesafat-ı baîdeye aynıyla naklolunması usul ve fenni, telotografi.

Télégramme [imz.] Telgrafnâme. || – **chiffré** Şifreli telgrafnâme.

Télégraphe [imz.] Bir takım işarat-ı mahsusa ile uzaktan muhabere etmeye mahsus makine, dûr-nüvis; – **électrique** yahut yalnız – Elektrik vasıtasıyla uzaktan muhabereye mahsus olan malum alet, telgraf, târ-ı berkî, şerit-i berkî; – **aérien** Havaî telgraf; – **pneumatique** Hâlâ Londra ve Paris'te mevcut olduğu gibi borular vasıtasıyla icra olunur bir nevi usul-i muhabere; – **sous-marin** Tahte'l-bahr telgraf; – **sémophorique** İşarat-ı

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

bahriye ile icra olunan muhaberat-ı telgrafiye; Administration des postes et – s Posta ve telgraf nezâreti.

Télégraphie [ims.] Telgrafın inşa ve idaresi usul ve sanatı, telgrafçılık; – optique Dürbün vasıtasıyla icra olunan usul-i telgraf; – universelle Beynelmilel câri olan usul-i muhabere ve telgrafiye; Département de la – militaire Daire-i askeriye telgraf şubesi.

Télégraphier [ft.] Telgrafla haber vermek, telgraf (tel) çekmek.

Télégraphique [s.] Telgrafa müteallik, telgrafî; Dépêche – Telgrafnâme; Bureau – Telgraf merkezi, telgrafhâne; Lignes – s Hutut-ı telgrafiye. ‖ Agence – Telgraf acentehânesi, acenteliği.

Télégraphiquement [h.] Telgraf vasıtasıyla, telgrafla, bâ-telgraf.

Télégraphiste [imz.] Telgraf memuru.

Télémétre [imz.] Mesafeyi derhal ölçmeye mahsus bir nevi alet, mikyasü'l-eb'ad, tahmin-i mesafe aleti.

Télémétrie [ims.] Mesafeleri derhal ölçmek fen ve usulü, tahmin-i mesafe fenni, mukayesetü'l-eb'ad.

Télémétrique [s.] Mesafeleri derhal ölçmek fen ve usulüne müteallik.

Téléologie [ims.] (fls.) Mebhas-i esbab-ı gaiye, ilmü'l-gayât.

Téléosaure [ims.] Hayvanat-ı zıbâbiyeden keler müstehâsesi.

Télépathie [ims.] (mna.) İntikal-i hissiyat, imrar-ı hissiyat.

Téléphone [imz.] Sesi uzaktan işittiren bir nevi alet, dûr-şinev, menkalu's-sadâ, nâkil-i sadâ, mûsil-i sadâ, telefon.

Téléphonie [ims.] Nakl-i sadâ fen ve usulü, naklü's-sadâ, dûr-şinevî, telefon fenni, telefon usulü. ‖ – urbaine Şehir telefonu.

Téléphonique [s.] Nâkil-i sadâya müteallik, telefona dair. ‖ Réseau – Şebeke-i telefoniye.

Téléphoniste [imz.] Telefon memuru, telefoncu.

Télescope [imz.] Rasat dürbünü, alet-i rasat, mirsad; – de Grégory İn'ikâs dürbünü.

Télescopique [s.] (hy.) Rasada müteallik, rasadî; Astres – s Kevâkib-i rasadiye.

Tellement [h.] Öyle, böyle, şöyle. ‖ – que Öyle ki, bir surette ki, o kadar ki.

Tellière [imz.] İyi kâğıt, takrirlik kâğıt.

Tellure [imz.] (k.) Ecsam-ı basîteden mavimtırak beyaz ve yufkalı bir nevi maden, telür.

Tellurique [s.] (k.) Acide – Telür denilen maden-i basitle müvellidü'l-humûzadan mürekkep hâmız, hâmız-ı telür.

Tellurure [imz.] (k.) Telür-i müsennâ.

Téméraire [s.] Teemmülsüz bir suretle mütecâsir, mütehevvir. ◆ Pervasız, küstah. ◆ Muhakemesiz, indî: Jugement – İndî hüküm. = [i.] Teemmülsüz cerî adam.

Témérairement [h.] Bilâ-teemmül, cesurâne.

Témérité [ims.] Teemmülsüz cesaret, cüret.

Témoignage [imz.] Şahitlik, şahâdet, güvâhî: Faux – Yalan yere şahâdet, şahâdet-i zûr; Invoquer le – Alâ-tariki'l-işhad serd ve ityan etmek, istişhad etmek. ‖ Rendre – à une chose Bir şeyi teslim etmek, itiraf etmek. ‖ Appeler en – İstişhad etmek. ‖ (mec.) Alâmet, eser, nişâne. ‖ – de la conscience Şahâdet-i kalp, güvâhî-i dil. ‖ – de dispositions bienveillantes Temayülat-ı hayırhahâne irâe ve ibrazı.

Témoigner [ft.] Göstermek, izhar etmek. = [fl.] Şahit olmak, şahâdet etmek, edâ-yı şahâdet etmek. ◆ Alâmet teşkil etmek.

Témoin [imz.] Bir şeyin icrasında hazır bulunup gören adam. ◆ Bir şeyi ispat için huzur-ı mahkemeye çıkan veya bir senet ve mukavelenin altına yazılan şahit, güvâh. ◆ Seyirci, nâzır. ◆ Alâmet, eser, nişâne. ‖ – oculaire Kendi gözü ile görmüş şahit, re'yü'l-ayn müşâhede eden şahit. ‖ – auriculaire – İşitmekle şahâdet eden şahit, şahit bi's-semâ'. ‖ Faux – Yalan şahit, şahid-i zûr.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

|| – **à charge** Maznunun aleyhinde olan şahit, itham şahidi. || – **à décharge** Müdafaa şahidi. || – **instrumentaire** Şuhudü'l-hâl. || **Produire des – s** Şuhud ikame etmek. || **En – de quoi** Keyfiyeti teyiden, makam-ı te'kid ve ispatta. || **Prendre à –** Şahit çıkarmak, istişhad etmek. || **– les blessures qu'il a reçues** Almış olduğu yaralar bir şahid-i âdildir.

Tempe [ims.] Şakak, sudg.

Tempérament [imz.] Cismin suret-i terekküb ve teşekkülü, bünye. ◆ Tabiat, mizaç: **– bileux** Mizac-ı safravî; **– lymphatique** Mizac-ı lenfavî; **– nerveux** Mizac-ı asabî; **– sanguin** Mizac-ı demevî. || (mec.) İtidal. ◆ Tesviye, ıslah-ı beyn, vasıta-i telif, çare-i tesviye.

Tempérance [ims.] İtidal, kanaat, perhiz. ◆ İffet, ismet.

Tempérant,e [s.] Mutedil, kanaatkâr, perhizkâr. ◆ İtidal-bahş, muaddil. || (t.) Mülattif, katı'u'l-harâre.

Température [ims.] Havanın hâl ve keyfiyeti. ◆ Havanın derece-i harareti. ◆ Hararet, sühûnet.

Tempéré,e [s.] Ne pek sıcak ne pek soğuk, mutedil. || **Climats – s** Ekalim-i mutedile. || **Zone – e** Mıntıka-i mutedile. || (mec.) **Style** – Ne pek âlî ne pek sade, mutedil ibare, şive-i mutedile.

Tempérément [h.] İtidal ile, mutedilâne.

Tempérer [ft.] İtidal kesb ettirmek, tadil ve tahfif etmek. ◆ Teskin etmek. || **– sa bile** Teskin-i hiddet etmek. || **Se –** Kesb-i itidal etmek. ◆ Tadil, teskin edilmek.

Tempête [ims.] Fırtına, deniz fırtınası, âsıfe. ◆ Patırtı, gürültü. || **Doubler le cap des – s** Bir tehlikeden kurtulmak. || (mec.) Kalp ve ruhun büyük bir telaş ve heyecanı. ◆ Hiddet, gazap. ◆ Şiddetli münâzaa.

Tempêtement [imz.] Gürültü veya patırtı etme. ◆ Hiddetlenme.

Tempêter [fl.] Bir hoşnutsuzluktan dolayı büyük gürültü etmek, kıyameti koparmak.

Tempêteur [imz.] Gürültü ve patırtı eden adam. ◆ Hiddetli adam.

Tempêtueusement [s.] Fırtınalı bir surette. ◆ Gürültülü ve patırtılı bir surette. ◆ Kemâl-i hiddetle.

Tempêtueux,se [s.] Fırtınalı. ◆ Fırtınayı mûcip. ◆ Gürültülü, patırtılı. ◆ Hiddetli.

Temple [imz.] Mabed. ◆ Puthâne, deyr, âteşgede. ◆ Protestan kilisesi. ◆ Dokumacı tezgâhının kumaşı germeye mahsus aleti, çımbar. || **Ordre du –** Eski şövalyelerin bir sınıf-ı mahsusu.

Templier [imz.] Eski şövalyelerin bir sınıf-ı mahsusuna mensup adam.

Temporaire [d.] Bir vakt-i muayyen için olan, muvakkat. || **Heure –** Tulû' ve gurûb-ı şems arasındaki müddetin on ikiye taksimi ile olan saat. || **Étoile –** Kevkeb-i muvakkat.

Temporairement [h.] Muayyen bir vakit için, muvakkaten.

Temporal,e [s.] (tşr.) Şakağa müteallik, sudgî. || **Os –** Azm-ı sudgî. (cmz.: *temporaux*.)

Temporalité [ims.] Eski piskoposların hükûmet-i cismâniyesi.

Temporel,le [s.] Fani, nâ-pâyidar. ◆ Cismânî, dünyevî: **Pouvoir –** Hükûmet-i cismâniye. = [imz.] Mevadd-ı cismâniye, umur-ı dünyeviye.

Temporellement [h.] Dünyevî ve cismânî olarak, hükûmet ve sıfat-ı cismâniye ile.

Temporisateur [imz.] Tehir eden, vakit kazanmaya çalışan. ◆ Muahhir, mütemehhil: **Système –** Sürüncemede bırakmak usulü, usul-i imtihal.

Temporisation [ims.] Bir işin tehiri, vakit kazanma, imrar-ı vakt.

Temporisement [imz.] Tehir ve ta'vik, vakit kazanmak, istimhal etmek.

Temporiser [ft.] Tehir ve ta'vik etmek, vakit kazanmak, istimhal etmek.

Temporiseur [imz.] İstimhal eden adam.

Temporo-auriculaire [s.] (tşr.) Sudg-ı üznî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Temps [imz.] Vakit, zaman. ◆ Bir şeyin vakt-i muayyeni, saati. ◆ Mühlet. ◆ Hâlî vakit, müsait vakit. ◆ Mevsim, hengâm, unfuvan. ◆ Devir, ahd. ◆ Hava. || **Unité de** – Zaman vâhid-i kıyasîsi. || – **sidéral** Vakt-i necmî. || **Les quatre** – **s** Fusul-i erbaanın birinci günleri ki Hıristiyanların oruç günleridir. || **Gros** – Denizde fırtınalı hava; **Mauvais** – Fena hava, muhalif hava; – **clair** Açık hava; – **embrumé** Sisli hava; – **épais** Puslu hava; – **à grain** Boralı hava. || **Les hauts** – Ezmine-i kadîme. || **Dans le** – Vaktiyle, evâilde. || **Dans la nuit des** – Pek eski ve meçhul bir zamanda. || **Tuer le** – Sıkılmaksızın vakit geçirmek. || **Avoir le** – Vakti olmak, acelesi olmamak. || **Prendre son** – Bir işi huzur-ı bâl ile ve acelesiz yapmak. || **Prendre bien son** – Vaktini bulmak. || **Prendre le** – **à quelqu'un** Birinin vaktini çalmak, birine çalışmaya meydan vermemek. || **Prendre le** – Beyhûde vakit kaybetmek, beyhûde çalışmak. ◆ Beyhûde şeyler ile vakit geçirmek. || **Prendre de bon** – İyi eğlenmek, iyi vakit geçirmek. || **Couler le** – Fırsat bekleyip vaktini geçirmek. || **Avoir fait son** – Vakti geçmiş olmak, eski ve isti'malden sâkıt olmak. || **Le** – **lui dure** Onun için vakit pek yavaş geçer. || **Cela n'a qu'un** – Bu pek çabuk geçer, bu pek muvakkat bir şeydir. || (he.) – **vrai** Küre-i arzın hareket-i hakikiyesiyle hesap olunmuş zaman, zaman-ı hakiki: – **moyen** Küre-i arzın evsat süratiyle hesap olunan zaman, zaman-ı vasatî. || (ms.) Batuta, tempo, birkaç usul-i sadâ. || (sr.) Zaman beyan eden fiil sîgası. || **à** – Vaktiyle, vaktinde, erkence. ◆ Bir vakt-i muayyen için, muvakkat. || **De tout** – Her vakit. || **En même** – Aynı vakitte, beraber. || **De** – **en** – Vakit vakit, kâh… kâh…, ahyânen. || **En** – **et lieu** Vakit ve zamanıyla.

Tenable [s.] Tutulabilir, muhafazası mümkün. ◆ Oturulabilir, kabil-i ikamet ve iskân. (Ekseriya menfi cümlede müsta'meldir.)

Tenace [s.] Yapışkan, ayrılması ve sökülmesi güç. || (ht.) Metin, mürtebit. || (mec.) Fikrinde musır, muannid. ◆ Hasis.

Tenacité [ims.] Yapışkanlık, güç ayrılır veya sökülür olma. || (ht.) Kuvve-i irtibatiye, metanet, irtibat. || (mec.) Israr, taannüd. ◆ Hisset.

Tenaille [ims.] Kerpeten (kelpetan), kısaç. || **Mors de la** – Kerpetenin her bir çenesi. || (as.) Makas tabya, mıkras tabya. || (tt.) Bazı hevammın makasları, kıskaçları, milkat. (Ekseriya cem' sîgasıyla müsta'meldir.)

Tenaillement [imz.] Vaktiyle Avrupa'da kızgın kerpetenle etleri sıkmaktan ibaret işkence.

Tenailler [ft.] Eski usul üzere Avrupa'da mücrimlerin etlerini kızgın kerpetenle sıkarak işkence etmek.

Tenaillon [imz.] (as.) Hilalî ufkî tabya.

Tenancier,ère [i.] Bir tımara mülhak arazinin sahip veya mültezimi. ◆ Büyük bir çiftliğe merbut küçük çiftlik mültezimi.

Tenant,e [s.] (hk.) **Séance** – **e** Meclis mün'akid olduğu hâlde, huzur-ı mecliste, esna-yı müzakerede. ◆ Bilâ-fâsıla: **Délibérer séance** – **e** Bilâ-fâsıla müzakere etmek. = [imz.] Eski vakitlerde ibraz-ı cesaret için bağırarak meydan-ı mübârezeye davet eden şövalye. || **Les** – **et les aboutissants d'une terre** Bir arazinin hudut ve ittisalatı.

Tendable [s.] Gerilebilir, çekilebilir.

Ténare [ims.] Eski müşriklerin itikadınca cehennem, dûzah.

Tendance [ims.] Teveccüh, meyil, temayül, temayülat: – **s pacifiques** Temayülat-ı sulhcûyâne. ◆ Niyet, kasıt.

Tendant,e [s.] Bir şeye meyil ve teveccühü olan, mâil, mütemâyil. ◆ Bir kasıt ve niyete mebnî olan. ◆ Müeddî, müncer.

Tendelet [imz.] Geminin içinde açılan küçük tente, vardasol, filika tentesi.

Tender [imz.] (*tindère*) (İngilizceden me'huz.) Demiryol lokomotifinin arkasına merbut olup su ve kömürü hâvi olan araba.

Tendeur [imz.] Kuran, kurucu; – **de pièges** Tuzak kurucu.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Tendineux,se [s.] (tşr.) Adale ucu şekil ve suretinde olan, veterî.

Tendoir [imz.] Kumaşları sermeye mahsus sırık veya ip. ◆ Kumaş tezgâhlarının gergisi, çarmıh.

Tendon [imz.] (tşr.) Adalenin ucu, veter. ◆ – **d'Achille** Ökçenin arkasındaki kalın veter.

Tendre [ft.] Germek, çekmek, uzatmak. ◆ Kurmak: – **une piège** Tuzak kurmak. ◆ Döşemek, tefriş etmek, yapmak. ◆ Vermek, uzatmak, sunmak, takdim etmek. || – **la main** Dilenmek, teseül etmek. ◆ Teslim-i mağlubiyet ile sulh talep etmek. = [fl.] Gitmek, çıkmak, müncer olmak, mün'atıf olmak, matuf olmak.

Tendre [s.] Yumuşak, gevrek, kolay kesilir veya eğilir. ◆ Taze, tarâvetli. || (mec.) Tab'a hoş gelen, mülâyim, nerm, latif. ◆ Hassas. ◆ Açık renkte. ◆ Çabuk müteessir olur, rikkatli, şefkatli, refik, müşfik. ◆ Rikkat-âver, müessir. ◆ Halis, kalbî, samimi. || **L'âge** – Sinn-i tufûliyet.

Tendrelet,te [s.] Biraz yumuşak, yumuşakça.

Tendrement [h.] Muhabbet ve şefkatle, can u dilden.

Tendresse [ims.] Muhabbet, şefkat. ◆ Teessür-i kalp, rikkat. ◆ Tazelik, körpelik. = [cm.] Nevâziş, iltifat.

Tendreté [ims.] Yumuşaklık, tazelik, gevreklik, körpelik.

Tendron [imz.] Taze filiz, fidan, nihal. || (mec.) Genç kız, nev-nihal. = [cm.] Sığır vesâir bazı hayvanların göğüslerinin alt tarafındaki yumuşak ve sinir gibi kaburgaları.

Tendu,e [s.] Gergin. || (mec.) Zahmet ve zorla yapılmış olduğu anlaşılan. || **Prix** – Gergin fiyat. || **Rapports, relations** – **es** Gergin münasebat, rişte-i münasebatın gergin olması.

Tendue [ims.] Kuş tuzaklarının kurulduğu mahal. ◆ Tuzak kurma ameliyatı, bir mahalde bulunan tuzakların mecmûu.

Ténèbre [ims. - cm.] Karanlık, zulmet. || (mec.) **Les** – **s de l'ignorance** Zulmet-i cehl. || **L'ange, le prince, l'esprit des** – **s** Şeytan, iblis, dîv. || **L'empire des** – **s** Cehennem. || **œuvre des** – **s** Fi'l-i habis, şer, habâis, hıyanet, cinayet.

Ténébreusement [h.] Karanlık bir suretle, gizlice ve hıyanetkârâne.

Ténébreux,se [s.] Karanlık, muzlim, deycur. || (mec.) Meçhul, meşkûk. ◆ Cinayetkârâne, hıyanetkârâne.

Ténébrion [imz.] (hyv.) Muzlime fasîlesinden fırınlar ve bodrumlarda bulunur hamam böceği nevi.

Tènement [imz.] Bir tımara mülhak küçük çiftlik.

Ténesme [imz.] Sancılı ishal, neyk, zahîr.

Tenette [ims.] (crh.) Mesanenin içinde taşı tutmaya mahsus cımbız, milkatu'l-hasât.

Teneur [ims.] Senet ve mukavele vesâirenin metni. ◆ Mazmun. ◆ Kudret, metanet, kuvvet.

Teneur [imz.] – **de livres** Bir tüccarın defterlerini tutan yazıcı.

Tenia [imz.] (t.) Tek bulunan uzun bir nevi kurt, solucan, dûd-ı vahîd, dûd-ı şeritî. (Lisan-ı avamda *ver solitaire* denilir.)

Tenir [ft.] (Tasrifi: *Je tiens, tu tiens, il tient, nous tenons, vous tenez, ils tiennent; je tenais, nous tenions; je tins, nous tînmes; je tiendrai; je tiendrais; tiens, tenons, tenez; que je tienne, que nous tenions; que je tinsse, que nous tinssions; tenant; tenu,e.*) Tutmak, elde tutmak. ◆ Bulundurmak, hıfzetmek, tutmak. ◆ Almak, istîab etmek, hâvi olmak. ◆ Nazarıyla bakmak, addetmek, tutmak. ◆ Zaptetmek, müstevlî ve musallat olmak, tutmak. ◆ (Vaadini, sözünü) İcra etmek, tutmak. ◆ İşletmek: – **boutique** Dükkân işletmek. || – **une auberge** Otel işletmek. ◆ (Bir iyiliği) Birinden bilmek ve minnettarı olmak. || – **de** Bir haberi birinden işitmiş olmak. || – **secret** Sır tutmak, saklamak. || – **le fil d'un secret** Bir sırrın ucunu tutmak, bulmak. || – **un pari** Bahsetmek. || – **table ouverte** Çok misafir kabul etmek, kapısı açık olmak. || – **son rang**

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Haysiyetini muhafaza etmek. || – garnison (Asker hakkında) Âram-sâz olmak. || – la mer Denizde gemi yürütmek. || – la caisse, les livres etc. Vezne, defter vesâire muamelatına memur olmak, vezneyi, kasayı, defterleri tutup idare etmek. || – la plume Kitâbet vazifesini ifâ etmek. || – compte d'une somme à quelqu'un Bir meblağı bir kimsenin hesabına matlub kaydetmek. || – des propos, des discours Bir tavr-ı mahsusla mebâhis ve makalat îrad etmek. || – compte de Nazar-ı dikkat ve ehemmiyetten dûr etmemek, unutmamak. || – tête Mukavemet etmek, karşı durmak. || – la main de Gözetmek. || – de près Kemâl-i ihtimam ile nezâret etmek. || – conseil Akd-i meclis, icra-yı müzakere etmek. || – à prouver Teyit ve ispata lüzum görmek. || – par la main Elinden tutmak. = [fl.] Bitişik ve muttasıl olmak. ◆ Merbut ve müteallik olmak. ◆ Sığmak, istîab olunmak. ◆ Benzemek, çekmek: Il tient de sa mère Anasına çekiyor. ◆ Mebnî ve müstenid olmak. ◆ Çok arzu etmek, müştak olmak. || – bon, ferme Dayanmak. || Être tenu Mecbur olmak. || Se – Durmak. || S'en – à Kanaat ve iktifâ etmek. || Se – à peu de chose Aralarında az fark ve ihtilaf olmak, uyuşmaları karib olmak. || Se – les bras croisés Hiçbir iş yapmamak. || Tenez-vous bien İyi bakınız, iyice düşününüz. || (Yalnız gaip sîgasından) Que cela ne tienne Ehemmiyeti yok, iş onda kalsın. || Il ne tient qu'à moi İş bende kalmıştır.

Tenon [imz.] (m.) Birbiriyle imtizac ve iltisak ettirilen iki ağaç veya tahtadan erkeğinin dili, yuva dişisi, geçme. || (m.) Zıvana.

Tenor [imz.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Erkek sesinin en kalın ve en tizi. ◆ Bu sesle teganni eden muganni, tenor.

Ténotomie [ims.] (crh.) Adale ucunun kesilmesi, haz'u'l-veter.

Tenrec [imz.] (hyv.) Südeyye-i âkilü'l-haşerat fırkasından Madagaskar adasına mahsus kirpi.

Tenseur,e [i. - s.] (tşr.) Mümeddid. || Muscles – s Adalât-ı mümeddide. || Cric – des fils télégraphiques Telgraf tellerini germeye mahsus gergice denilen mengene.

Tensif,ve [s.] (t.) Müessir. || Douleur – ve Elem-i müessir.

Tension [ims.] Germe, gerilme. || (t.) Veterin gerilmesi, tevettür. || (mec.) – d'esprit İştigal-i zihn.

Tenson [ims.] Sualli cevaplı olarak âşıkların yekdiğeriyle söyleştikleri eş'ar, teşâur, müşâare.

Tentacule [ims.] (tt.) Bazı böceklerin başlarında bulunup alet-i lâmiseleri hükmünde bulunan müteharrik boynuz, levâhık-ı lâmise.

Tentant,e [s.] Cezp ve teşvik eden, meylettiren, muharrik.

Tentateur,trice [i. - s.] Müşevvik, muharrik, muğfil, mugvî. || L'esprit – Şeytan.

Tentation [ims.] Fenalığa sevkeden meyil ve heves-i derûnî, nefs-i emmâre. ◆ Arzu, heves. || – du démon İğvâ-yı şeytanî, şeytan iğvâsı, hemzat-ı şeytân.

Tentative [ims.] Deneme, tecrübe. ◆ Teşebbüs, tasaddî; – de suicide Tasaddî-i intihar; – d'infraction Teşebbüs-i cürm.

Tente [ims.] Çadır, çerge, hayme. (bhr.) Tente, vardasol. || Araignée de – Kaz ayağı. || Chandelier de – İstiloz, vardavela demiri. || – de gaillard d'avant Baş kasara tentenesi. || Dresser une – Çadır kurmak.

Tenter [ft.] Denemek, tecrübe etmek. ◆ Kasıt ve niyet etmek, tasaddî ve teşebbüs etmek. ◆ Fenalığa tahrik ve teşvik etmek, iğvâ eylemek. ◆ İmrendirmek.

Tenter [ft.] Çadır kurmak, çadır ile setretmek.

Tenture [ims.] Odaların duvarlarını kaplayan kâğıt veya duvar vesâireye gerilen kumaş örtü vesâire. ◆ Cenazelerde tabut üzerine örtülen siyah örtü.

Tenu,e [s.] Bakılan, bakılmış: Enfant bien – İyi bakılmış çocuk. ◆ Muntazam, düzgün. ◆

Taahhüdü altına girmiş, mecbur. || Être – à quelqu'un Birine medyun olmak, minnettar olmak. || Addolunmak, ma'dud. || Prix – veya Cours – Dolgun fiyat.

Ténu,e [s.] Pek ince, rakik, dakik.

Tenue [ims.] Bir meclis veya müzakerenin devam ettiği müddet, in'ikad müddeti. ◆ Duruş, tavır ve hareket. ◆ Usul, usul-i idare. ◆ Devam, devamlı olma. ◆ Metanet, kuvvet, sebat. || N'avoir pas de – Efkârında metin ve sebatlı olmayıp daima tebdil-i fikr etmek. ◆ Kıyafet, kılık, üniforma; elbise-i askeriye: Grande – Büyük üniforma; Petite – Küçük üniforma; – de service Hizmet forması, âdi forma; En grande – Büyük üniformayı lâbis olduğu hâlde. || – de rigueur Elbise-i resmiye, bazı merasimde telebbüsü mecburi olan elbise. || – des livres Defter tutmak ilmi, usul-i defterî.

Tennement [zr.] İnce ve rakik bir surette.

Ténnirostres [imz. - cm.] (tt.) Gagaları ince ve uzun olan leylek cinsinden kuşlar tâifesi, rakikü'l-minkar.

Ténuité [ims.] İncelik, yufkalık, rikkat, dikkat.

Tenure [ims.] (Tımar ve zeâmet hakkında) Arazinin suret-i idaresi.

Téorbe yahut Théorbe [imz.] Evâilde müsta'mel bir nevi ud.

Téphrite [imz.] (hyv.) Zü'l-cenaheyn fırkasından zübabiye kabilesinden kuyruklu şebek.

Ter [h.] (*r* okunur) Üç defa. ◆ Üçüncü defa olarak.

Tératologie [ims.] Tarih-i tabiinin hâriku't-tabia olan hayvanattan bahseden kısmı, mebhasü'l-acâib.

Tératologique [s.] Mebhasü'l-acâibe müteallik.

Tératapins [imz.] (hyv.) Kuyruksuz tavşancıl kuşu.

Tercer yahut Terser [ft.] Tarla veya bağı üçüncü defa olarak kazmak.

Tercet [imz.] Üç mısradan ibaret kıta.

Térébelle [ims.] (hyv.) Hayvanat-ı harâtîniyeden deniz solucanı.

Térébinthine [ims.] Butm denilen bir nevi ağaçtan akan zamk ki tıpta müsta'meldir, terementin. || Essence de – Zeyt-i tayyar-ı terementî, neft yağı.

Térébinthacées [ims. - cm.] (nb.) Fasîle-i butmiye, terementiye fasîlesi.

Térébinthe [imz.] Terementin ağacı, şecer-i butm.

Térébrant,e [s.] Delen, delik açan.

Térébratille [ims.] (hyv.) Hârizü'l-adud fasîlesinden yassı midye.

Térébration [ims.] Delme, burgu ile delme.

Térébratule [ims.] (hyv.) Hârizü'l-adud fasîlesinden deniz sedefi.

Tergiversation [ims.] Dolaşma. ◆ Tereddüt, taallül.

Tergiverser [fl.] Dolaşmak. ◆ Tereddüt ve taallül etmek.

Terme [imz.] Son, nihayet, gayet. ◆ Vade, müddet. ◆ Kıst, taksit. ◆ Vaz'-ı haml vakti. ◆ Kelime, tabir, ıstılah: – s usuels Tabirat-ı müsta'mele, ıstılahat-ı me'nusiye. || (r.) Bir tenâsüp veya muameleyi terkip eden aksamın beheri, had. || (mn.) Bir kıyası terkip eden kaziyelerin beheri, had: Grand – Hadd-i ekber, kübrâ; Petit – Hadd-i asgar, suğrâ. || à – Âcil. || Aux – Ahkâmınca, mûcebince. || – légal Müddet-i nizamiye. || Sans – Muaccel. || Long – Uzun vade. || – de rigueur Ticarette mühlet veya vade-i katiye, son vade. || Vendre à – Vade ile satmak. || Marché à – Vadeli satış. || Société à – Müddet-i muayyene için mün'akid şirket. || En deux – s égaux İki mütesâvi taksit ile. || Au – d'usage Vade-i mutade hulûlünde. || Au – d'échéance Vadesi hulûlünde. || Par – s Mukassaten. || Être planté comme un – Yerinden kımıldanmayıp dimdik durmak. || Être à son dernier – Hâlet-i nez'de bulunmak, hâl-i ihtizarda bulunmak. = [cm.] Münasebat.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Terminaison [ims.] Hitam buluş, intihâ. || (sr.) Kelimenin son harfi, âhire ilave olunan huruf, lâhika, ilave.

Terminal,e [s.] (nb.) Uçta bulunan, intihâî: **Bourgeon** – Nebatatın ucunda bulunan tomurcuk, zer-i intihâî. (cmz.: *terminaux*.)

Terminatif,ve [s.] Hitam bulan, intihâ eden, müntehî.

Terminer [ft.] Bitirmek, hitama erdirmek, ikmâl etmek, sınır koymak, tahdid etmek. || **Se** – Hitam bulmak, müncer olmak, müntehî olmak. || (Kelime hakkında) Mesela: **Se par** – *a* Son harfi *a* olmak.

Terminologie [ims.] Istılahat-ı fenniyeden bahseden ilim, mebhasü'l-ıstılahat.

Terminus [imz.] Demiryolun müntehâ noktası, nokta-i intihâsı. || **Station** – Son baş mevkıf.

Termite [imz.] Ağacı kemiren beyaz karınca nevi, divik. (Lisan-ı avamda *fourmi blanche* denilir.)

Ternaire [s.] Üç adedine müteallik, sülâsî. ◆ Üç kısımdan ibaret, müselles.

Terne [s.] Cilâsız, donuk. || (mec.) Renksiz, revnaksız, şaşaasız, gayr-ı muhteşem.

Terne [imz.] Kura veya piyangoda birden kazanan üç numara. ◆ Oyun zarında dü-se.

Ternir [ft.] Rengini veya cilâsını gidermek, donuk etmek. || (mec.) Şöhret ve itibarı lekeletmek, paymâl etmek, revnakını imha etmek. || **Se** – Donuklaşmak. ◆ Revnakı mahvolmak, şöhreti kaybolmak, paymâl olmak.

Ternissement [imz.] Donuklanma, donuklaşma. ◆ Revnakı mahvolma, revnaksızlık.

Ternissure [ims.] Cilâsızlık, donukluk.

Terrage [imz.] Şekeri beyazlatmak için üzerine bir yağlı toprak örtme. ◆ Bağ çubuklarına boğaz verme ameliyatı.

Terrain [imz.] Yer, arz. ◆ Mahal, meydan. ◆ Arsa. ◆ Toprak, zemin. || – **vague** Hâlî arsa, virane, bina arsası. || – **s primaires** Arazi-i evveliye. || – **s primitifs** Arazi-i iptidâiye. || – **s secondaires** Arazi-i sâniye. || – **carbonifère** Arz-ı fahmî. || – **s volcaniques** Arazi-i bürkâniye. || – **diluvien** Arz-ı tufanî. || – **s modernes** Arazi-i cedîde. || **Couches de** – **s** Tabakat-ı arazi. || (mec.) **Disputer le** – Fikrini müdafaa ederek şiddetli mübâhaseye girişmek. || **Sonder le** – Niyet ve maksadını keşfe çalışmak, iskandil etmek. || **Gagner de** – Bir işte ilerlemek. || **Connaître le** – Kendileriyle iş görecek adamların ahvâline vâkıf olmak. || **Se placer sur un** – Bir tarike sâlik olmak.

Terraqué,e [s.] Toprak ve sudan mürekkep; **Le globe** – Küre-i arz.

Terrasse [ims.] Düz dam, taraça. ◆ Üstü açık tahtadan köşk, kameriye, tahtapuş, güneşlik. ◆ Çardak, mehtabiye, set.

Terrassement [imz.] Toprağın nakil ve tesviyesi, dolma, tesviye-i türâbiye. || **Travaux de** – Ameliyat-ı türâbiye. ◆ Şiddetle yere çarpma, yere yatırma. ◆ Beht, dehşet.

Terrasser [ft.] Toprakla doldurmak veya kaplamak, tesviye-i türâbiye ameliyatı icra etmek. ◆ Zorla yere yatırmak. || (mec.) Şaşırtmak, mebhut etmek, tedhiş etmek. ◆ Cevap veremeyecek bir hâle getirmek.

Terrassier [imz.] Bahçe vesâire doldurmak ve setler yapmak ve toprağı tesviye etmek işlerinde kullanılan kazmacı ve kürekçi misilli amele. || – **à vapeur** Ameliyat-ı türâbiye makinesi, haffar vapuru, toprak çıkarmaya mahsus duba.

Terre [ims.] Yer, küre-i arz, zemin. ◆ Toprak, türab, arazi. ◆ Memleket, diyar, buk'a. ◆ Aşı boyası. ◆ Mezar, toprak. ◆ Kara, ber. || (mec.) Dünya, âlem, halk, nâs. || – **forte** Kuvvetli toprak; – **glaise** Özlü toprak; – **franche** Hafif toprak; – **vierge** Ham toprak; – **verte de Vérone** Yeşil toprak boya; – **de Sienne** Aşı boyası; – **de pipe** Lüleci çamuru; – **à foulon** Lake toğrağı. || (syd.) – **sigillée** Tıyn-ı mahtum. || **Perdre** – Karayı kaybetmek. ◆ Suyun içinde ayakları yere dokunamaz olmak. || **Prendre** – Karaya yanaşmak. || **Être sur** – Ber-hayat olmak. || **Remuer ciel et** – Gökleri yerlere karıştırmak, çok aramak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Terreau [imz.] Çürüyüp toprak hâline geçmiş gübre, yanık gübre, fışkılı toprak. ◆ Türab-ı nebatî, türab-ı ârızî.

Terreaudement [imz.] Çürümüş veya yanık gübre atma.

Terreauder [ft.] Çürümüş ve yanık gübre atmak.

Terre-cuite [ims.] Sırsız her nevi çanak ve çömlek, evânî-i türâbiye, sifal.

Terre-neuve [imz.] Amerika'nın Ternöv adasına mahsus büyük bir nevi makbul köpek, Ternöv köpeği. (cm.: des *terre-neuves*.)

Terre-neuvier [imz.] Amerika'nın morina balığı avcısı. ◆ Bu ava mahsus kayık. (cm.: des *terre-neuviers*.)

Terre-noix [ims.] Kökü kestane tadını veren karaman kimyonu fidanının kökü.

Terre-plein [imz.] Bir mahallin tesviyesi için naklolunmuş toprak, dolma. ◆ Sath-ı zemin. || (as.) İstihkâm seğirdimi. (cm.: des *terre-plein*.)

Terrer [ft.] Bir nebatın kökü etrafına toprak kaplamak. ◆ Şekeri toprak ile beyazlatmak. = [fl.] (Hayvan hakkında) Toprağı hafr edip içinde gizlenmek, yatmak. || **Se** – Yere sokulmak.

Terrestre [s.] Yere, toprağa, küre-i arza mensup, türabî, arzî. || (mec.) Dünyevî, cismânî. || **Globe** – Küre-i arz.

Terreur [ims.] Büyük korku, yılgınlık, havf ve dehşet, hevl. ◆ Havf ve dehşeti mûcip: – **panique** Ansızın müstevlî olan havf ve dehşet.

Terreux,se [s.] Topraklı, toprağa bulaşmış, türabî; **Sable** – Topraklı kum, reml-i türabî. || (mec.) Sararmış, solmuş, revnaksız.

Terrible [s.] Korkunç, dehşetli, hevl-nâk, mahuf. ◆ Garip, fevkalâde. ◆ Sakil, muacciz.

Terriblement [h.] Korkunç ve dehşetli bir suretle. ◆ Pek çok, fevkalâde.

Terricole [s.] Toprak üzerinde yaşayan, toprak içinde yaşayan.

Terrien,ne [i. - s.] Araziye mâlik, sahib-i arazi.

Terrier [imz.] Tavşan ve tilki ve köstebek gibi bazı hayvanların toprağın içine açıp girdikleri in, yatak, yuva. ◆ Mezar, medfen, kabir, makber. ◆ Bu hayvanları yataklarından ve inlerinden çıkaran zağar. ◆ Arazi defteri.

Terrière [ims.] Toprak çıkarılan mahal.

Terrifier [ft.] Büyük bir havf ve dehşete düşürmek, tedhiş etmek, mebhut etmek.

Terrine [ims.] Topraktan çanak, güveç. ◆ Kavanozda hıfzolunan kavurma.

Terrinée [imz.] Bir çanak veya güveç dolusu.

Terrir [fl.] (Deniz kaplumbağaları hakkında) Yumurtlamak için karaya çıkmak, karaya takarrüb etmek.

Territoire [imz.] Bir devletin toprağı, mülk, ülke, kişver, kalemrev. ◆ Bir kaza ve nahiye dairesi. || – **maritime** Kişver-i bahrî, kalemrev-i bahrî. || **Cession de** – Terk-i arazi.

Territorial,e [s.] Bir devletin ülkesine veya bir kaza ve nahiye dairesine müteallik. || **Armée** – **e** Asâkir-i müstahfıza, asâkir-i berriye. || (hk.) **Mer** – **e** Kara denizi. || **Division** – **e** Aksam-ı mülkiye. (cmz.: *territoriaux*.)

Territorialité [ims.] (hk.) Mahalliyet. || **Principe de la** – **des lois pénales** Kavânîn-i cezaiyenin mahalliyet kaidesi.

Terroir [imz.] Ziraat toprağı.

Terroriser [ft.] Hüküm ve kuvvet altında tutmak.

Terrorisme [imz.] Unf ve şiddet usul-i siyasiyesi.

Terroriste [imz.] Unf ve şiddet usul-i siyasiyesi taraftarı.

Terser [ft.] (mr. Tercer.)

Tertiaire [s.] (arz.) Üçüncü devir ve derecede teşekkül etmiş, sâlis: **Terrain** – Arazi-i sâlise; **Période** – Devr-i sâlis.

Tertio [h.] Sâlisen.

Tertre [imz.] Tepe, tel.

Tes [z.] (Mâlikiyet beyan eden zamir-i muttasıl-ı muhatabın mâlike nispeten müfred ve memlûke nispeten cem' sîgasıdır ki mü-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

zekker ve müennes için müşterektir.) -lerin, senin(-kiler) : –amis Dostların. (Müfred müzekkeri *ton* müennesi *ta*'dır.)

Tesson [imz.] Çini ve şişe parçası.

Tessure [ims.] Birçok ağların yekdiğerine raptı.

Test [imz.] (*teste*) (tt.) Kışr-ı sedef. ◆ Sülâhfat-ı bahriyenin kabuğu, zebl. ‖ (tşr.) Tev'em-i hasbî. ‖ (nb.) Kışr-ı bezr. ‖ (k.) Madenleri tecrübe için kullanılan kal potası, mıkla.

Test [imz.] (İngilizceden me'huz) Serment du – Protestanlığı kabul eden Hıristiyanlara ettirilen yemin.

Testacé,e [i. - s.] (tt.) Sert kabukla mestur hayvan, sedefî.

Testament [imz.] Vasiyet. ◆ Vasiyetname; – solennel ve – authentique Resmî vasiyetname; – olographe Mûsânın hatt-ı destiyle muharrer ve mümzâ vasiyetname; – mystique ve – secret Mûsâ tarafından imzalanıp mazrufen ve mahtumen bir memur-ı resmîye tevdî olunmuş vasiyetname. ‖ Ancien – Ahd-i Atik, Tevrat; Nouveau – Ahd-i Cedid, İncil.

Testamentaire [s.] Vasiyete müteallik; Exécuteur – Mûsâ tarafından vasiyetin icrasına memur edilen kimse, vâsî-i muhtar: Héritier – Bi'l-vesaye vâris.

Testamenter [ft.] Vasiyet etmek, vasiyet bırakmak.

Testateur,trice [i.] Vasiyet eden, vasiyet bırakan kimse, mûsâ.

Tester [ft.] Vasiyet etmek, vasiyet bırakmak.

Testiculaire [s.] Husyeye ait, hayaya müteallik. ‖ Bourse – Kîse-i husye.

Testicule [ims.] Husye, haya.

Testif [imz.] (tt.) Deve tüyü, deve yünü.

Testimonial,e [s.] Şahitli, şahâdete müteallik: Preuves – es Beyyinat-ı şahsiye, şühud-ı şahsiye; Lettres – es Şahâdet mektupları, bir kimsenin usul-i maişet ve ahlakına şahâdet eden mektuplar. (cmz.: *testimoniaux*.)

Testimonialement [zr.] Şahâdet vasıtasıyla, şahit marifetiyle.

Teston [imz.] Fransa'nın eski bir nevi gümüş sikkesi.

Testonner [ft.] Saçı kıvırtarak başı süslendirmek. (Eskidir.)

Têt [imz.] Kafa kemiği. (Eskidir.)

Tétanique [s.] (t.) Adalâtın şiddetli bir veca'la gerilmesini mûcip bir illete müteallik, küzazî.

Tétanos [imz.] (s okunur) (t.) Adalâtın şiddetli bir veca'la gerilmesini mûcip, sinirlerin tutulması ve çene kilitlenmesi gibi illet, küzaz, tetanos illeti.

Têtard [imz.] (tt.) Kurbağa yavrusu, kurbağanın ilk şekil ve sureti, dufeydi', sagîre-i dıfda', di'bil. ◆ Tepesi kesik ağaç.

Tête [ims.] Baş, re's, ser. ‖ (mec.) Akıl, fikir. ◆ Şahıs, fert, nefer, re's. ◆ Hayat, ömür. ◆ Tepe, uç, baş. ◆ Mebde, baş. ◆ Riyâset, nezâret. ◆ Ön, ileri, sadr, baş. ‖ Avoir la – près du bonnet Çabuk hiddetlenmek, hadidü'l-mizac olmak. ‖ Ne savoir où donner de la – Ne yapacağını, ne tedbir ittihaz edeceğini bilememek. ‖ Attirer sur – Kendine karşı tahrik etmek, üzerine celp ve davet etmek. ‖ (as.) – droite "Sağa bak!" kumandası; – gauche Sola bak! ‖ – carrée Muannid ve musır adam. ‖ Coup de – Cahilâne cüret ve cesaret. ‖ Tenir – Mukavemet etmek. ‖ Tourner la – Kandırmak, baştan çıkarmak. ‖ Monter, porter à la – Başa vurmak. ‖ Lever la – Baş göstermek, ser-nümâ-yı zuhur olmak. ‖ Y aller – baissée Ale'l-amyâ tehlikeye ilka-yı nefs etmek. ‖ Avoir des affaires par dessus la – Pek çok işi olmak, işler başından aşmak. ‖ Avoir des dettes par dessus la – Pek çok borcu olmak. ‖ – levée, la – haute Alnı açık, kemâl-i serbestî ile. ‖ Faire – à – Muhalefet etmek. ‖ Crier à tue – Çok bağırmak. ‖ Rompre, casser la – Baş ağrıtmak, tasdi' etmek. ‖ En – à – Baş başa vererek; (iki kişi hakkında) tenha oldukları hâlde, baş başa.

Tête-à-tête [imz.] İki kişinin tenhada baş başa verip görüşmesi. (cm.: des *tête-à-tête*.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tête-bêche [h.] Birinin başı diğerinin ayağına gelecek surette.

Tétée [ims.] Çocuğun bir defada emdiği süt miktarı.

Teter yahut **Téter** [ft.] Süt emmek, irtizâ' etmek.

Têtier [imz.] Toplu iğnelerinin başlarını yapan amele.

Têtière [ims.] Ufak çocuklara giydirilen takke. ◆ Beygir geminin kulakların arkasına geçen kısmı, eğer başlığı. || (bhr.) Seren yakası.

Tetin [imz.] Meme başı, emcek.

Tetine [ims.] İnek memesi.

Teton [imz.] Meme, sedy.

Tétracorde [imz.] Evâilde müsta'mel dört telli saz, ud.

Tétradactyle [s.] (tt.) Dört parmaklı, rubâiyü'l-esâbi'.

Tétraèdre [ims.] (he.) Dört sath-ı müsellesi olan cisim, zû-erbaati'l-vücuh.

Tétragone [imz.] (he.) Dört zâviye ve dört dıl'ı olan şekil, zû-erbaati'l-adlâ', rubâiyü'l-adlâ'.

Tétrapétale [s.] (nb.) Rubâî-i vüreykat-ı tüveyciye.

Tétraphylle [s.] (nb.) Dört yapraklı, rubâiyü'l-evrak.

Tétrapode [s.] (tt.) Dört ayaklı, rubâiyü'l-akdam, çar-pâ.

Tétraptère [s.] (tt.) Dört kanatlı, rubâiyü'l-cenah.

Tétras [imz.] (*s* okunmaz) (tt.) Decâciye fırkasından decâc-ı cebeliye fasîlesi ki dağ horoz ve tavuğunu hâvidir.

Tétrasperme [s.] (nb.) Dört tohumlu, rubâiyü'l-büzur.

Tétrastique [s.] (ed.) Rubâî denilen nazım.

Tétrastyle [imz.] (m.) Önü dört direkli (bina).

Tétratomique [s.] (k.) Dört zerreli, rubâiyü'z-zerrat: **Métaux – s** Maâdin-i rubâiyetü'z-zerrat.

Tette [ims.] Hayvan memesinin ucu, emziği.

Tétu [imz.] Duvarcı tokmağı, varyozu.

Tétu,e [i. - s.] Muannid, musır.

Teuton,ne [i. - s.] Eski Alman kavmine mensup veya bu kavmin efradından olan. ◆ Almanyalı.

Teutonnique [s.] Eski Alman kavmine veya ale'l-ıtlak Almanyalılara mensup, Cermanî. || **Ordre** – Ehl-i salib asker ve rahiplerinin bir sınıf-ı mahsusu.

Texte [imz.] Metin, metn-i kitap, metn-i ibare; **Le – de la loi** Nass-ı kavânîn, metn-i kanun; **– et esprit** Metin ve meal, nass ve mazmun. || **Gros, petit** – Tabâat hurufunun iki nevi. ◆ Mevki-i mübâhase. || **Revenir à son** – Mevki-i mübâhaseye gelmek, rücu etmek.

Textile [s.] İplik iplik ayrılması mümkün olan, lifi. ◆ Kabil-i nesc; **Matière** – Mensucata elverişli mevad, kabil-i nesc mevad.

Textilité [ims.] Lifiyet, kabiliyet-i nesc.

Textuaire [imz.] Yalnız metinden ibaret kitap.

Textuel,le [s.] Metinde bulunan veya metne mutabık, metnî; **Traduction – le** Harfiyen tercüme, aynen tercüme.

Textuellement [h.] Metinden alarak, metne mutabık olarak, aynen, bi-ibaretihâ.

Texture [ims.] Dokuma, nesc. || (mec.) Terekküb, teşekkül, intisac. || **– feuilletée** İntisac-ı varakî. || **– cristalline** İntisac-ı billurî. || **– fibreuse** İntisac-ı lifî. || **– globuteuse** İntisac-ı kürevî. || **– celluleuse** İntisac-ı hücrevî.

Thaler [imz.] (*r* okunur) Avusturya'nın on altı - on yedi kuruşluk bir nevi sikkesi, kuşlu, taler.

Thalie [ims.] Esâtir-i kadîmece edebiyat ve sanâyi-i nefîse hâmiyeleri olan perilerin biri ki bilhassa mudhikelerin hâmiyesi addolunurdu. || (nb.) Amerika'ya mahsus kırmızı çiçekli tezyinat fidanı.

Thalline [imz.] (k.) Talyumdan çıkarılmış bir madde, tallin.

Thallite [ims.] (mad.) Silisit envâından bir nevi yeşil taş.

TÜBA TÜRK DİL BİLİMLERİ AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF LANGUAGES www.tuba.gov.tr

Thallium [imz.] (*ome*) (k.) Ecsam-ı basîteden bir nevi beyaz maden, talyum.

Thalweg [imz.] (*vègue*) (Almancadan me'huz) Derenin içinde suların çizdikleri hat, enhar cereyenlarının mâileleri. || **Ligne de** – Hatt-ı içtimâ-ı miyah.

Thaumaturge [imz.] Sahib-i keramât, sahib-i mucizât.

Thaumaturgie [ims.] Keramât ve mucizât izharı.

Thaumaturgique [s.] Keramât ve mucizâta müteallik, keramet ve mucize kabîlinden olan olan.

Thé [imz.] Çay. ◆ Çay fidanı. ◆ Çay içmek üzere olunan akşam daveti. || **Une partie de** – Çay ziyafeti. || **Rose** – Çay kökü; – **perle** ve – **impérial** Kokulu esmer yeşil çay, lü'lü' çay, hakanî çay; – **péko** Ak kuyruk denilen denilen çay. || – **de caravane** Rusya çayı. || – **noir** Kara çay. || – **vert** Yeşil çay. || **Fleur de** – Çay çiçeği.

Théatin [imz.] Bir tarik-i mahsusa mensup rahip.

Théatral,e [s.] Tiyatroya müteallik. ◆ Tiyatroya yakışır surette gösterişli ve gayr-ı sahih.

Théatralement [h.] Tiyatroya yakışır bir suretle, gösterişli ve gayr-ı sahih bir tavırla.

Théatre [imz.] Tiyatro. || **Fermer le** – Bir müddet tatil-i lu'biyat etmek. || **Rouvrir le** – İcra-yı lu'biyata başlamak. || **Se retirer derrière le** – Gizlenmek, nâ-bedid olmak, meydandan çekilmek. || **Être sur le** – Meydanda bulunmak. ◆ Tiyatroda oyuncuların oynadıkları mahal, sahne. ◆ Edebiyatın tiyatroda icra olunur kısmı, edebiyat-ı sahniye. ◆ Tiyatro resâili mecmuası, tiyatro eseri. || (mec.) Meydan, cereyangâh. || – **de la guerre** Meydan-ı muharebe, dârü'l-harp.

Théatrophone [imz.] Tiyatroda icra olunan lu'biyat ve nagamatın istimâına mahsus telefon.

Thébaïde [ims.] Mısr-ı kadimin keşişler ve münzeviler mahalli olan bir bâdiyesi. || (mec.) Pek sükûtî ve tenha mahal.

Thébain,e [i. - s.] Yunan-ı kadimin Tebe yahut Sive eyaleti ahalisinden olan.

Théière [ims.] Çay ibriği, çaydan.

Théiforme [s.] (nb.) Çay şekil ve suretinde olan, sâyiyü'ş-şekl. || **Infusion** – Çay gibi pişirme, nak'-ı çayî.

Théine [imz.] (k.) Çayın madde-i asliyesi, çain.

Théisme [imz.] Ulûhiyetin vücudunu kabul eden felsefe, felsefe-i ilahiye. ◆ Allah'a iman, iman-ı billah.

Théiste [imz.] Ulûhiyetin vücuduna kail feylesof. ◆ Mümin-i billah.

Thème [imz.] Mevzuun-ileyh, mebhas, madde. ◆ Şâkirdanın kendi lisanlarından tahsil ettikleri lisana tercümesiyle mükellef oldukları ders, temrin. || (mn.) Dava, müddeâ. || (ms.) Esas perde, esas tutulan makam. || (hy.) – **céleste** Kıran.

Thémis [ims.] (*s* okunur) Esâtir-i kadîmece adalet ilâhesi. || (mec.) Adalet, umur-ı adliye.

Théocrate [imz.] Kanun-ı ilâhi ile ve bir sıfat-ı rûhâniyetle icra-yı memuriyet eden, min-tarafillah tevkil olunmuş gibi addolunan reis-i rûhânî.

Théocratie [ims.] (*ci*) Kanun-ı ilâhi ile ve sıfat-ı rûhâniyetle icra olunan memuriyet, min-tarafillah vekil addolunan zâtın memuriyeti, memuriyet-i rûhâniye.

Théocratique [s.] Sıfat-ı rûhâniyeti hâiz hükûmete müteallik.

Théocratiquement [h.] Sıfat-ı rûhâniyeti hâiz memuriyet usulünce.

Théodicée [ims.] Adalet-i ilâhiye ilim ve bahsi. ◆ Felsefenin ulûhiyet ve vicdaniyetten bahseden kısmı.

Théodolite [imz.] (he.) Zâviyelerin ufka tahvilini mesâha eder bir alet-i hendesîdir, beynder, teodolit.

TÜBA Türkiye Bilimler Akademisi Turkish Academy of Sciences www.tuba.gov.tr

Théodosien [smz.] İmparator Teodoz'un emriyle cem' olunan eski Roma kavânînine ıtlak olunur.

Théogonie [ims.] Esâtir-i kadîmenin âlihenin nesil ve tevellüdünden bahseden kısmı. ◆ Şirk itikadı.

Théogonique [s.] Müşriklerin nesl-i âlihe hakkındaki rivâyâtına ve ale'l-ıtlak itikadlarına müteallik.

Théologal,e [s.] Cenab-ı Hakk'a müteallik veya ait, ilâhî. ◆ A'mâl-i diniyeye müteallik; **Vertu – e** İman ve itikad ve a'mâl-i diniye. = [imz.] Akaid muallimi. = [ims.] İlm-i akaid muallimliği. (cmz.: *théologaux*.)

Théologie [ims.] İlm-i akaid, ilm-i kelâm, ulûm-ı diniye. ◆ Mektebin bu ilim tahsil olunan sınıfı. ◆ Akaide müteallik resâil mecmuası veya telifat külliyatı. || **– naturelle** İlm-i kelâmdan ilm-i delâil-i tabiiye. || **– scolastique** İlm-i kelâm. || **Étudiant en –** İlm-i akaid talebesi.

Théologien [imz.] İlm-i akaidi bilen ve bu ilimde müellif olan adam. ◆ İlm-i akaid şâkirdi.

Théologiser [ft.] İlm-i akaidden bahsetmek, ilm-i akaide müteallik mevaddan bahsetmek.

Théologique [s.] İlm-i akaid ve kelâma müteallik.

Théologiquement [h.] İlm-i akaid ve kelâma tatbikan.

Théophilanthrope [imz.] Hakk-ı Teâlâ ve nev-i beşere aşk ve muhabbet esasına mebnî olan bir meslek ve tarik-i mahsusa tâbi adam.

Théophilanthropie [ims.] Hakk-ı Teâlâ ve nev-i beşere aşk ve muhabbet esası üzerine mebnî bir tarik ve mezheb-i mahsus.

Théophraste [imz.] (nb.) Amerika'ya mahsus mersin ağacı.

Théorbe [imz.] (mr. Téorbe.)

Théorème [imz.] (r.) Dava-yı nazarî, halli matlub mesele.

Théorétique [s.] Nazariyat kabîlinden, nazarî.

Théoricien [imz.] Bir fen veya sanatın yalnız nazariyatını bilen adam, nazarî.

Théorie [ims.] Bir fen ve sanatın ilmî ve nazarî ciheti, nazariyat. ◆ İlmî ve fennî bir hâl ve maddenin tarif ve ispatı. || (as.) Usul-i talim. || **En – et en pratique** Nazariyat ve tatbikatça. || (ht.) **– ondulatoire** Farz-ı telâtumî.

Théorie [ims.] Eski Atinalıların her sene bazı mabedlere gönderdikleri hedâyâ.

Théorique [s.] Bir fen ve sanatın nazariyat cihetine müteallik, nazarî. || **– et pratique** Nazarî ve amelî. || (t.) Tasavvurî.

Théoriquement [h.] Nazarî bir suretle, nazariyatla.

Théoriser [fl.] Bir nazariye ihdas etmek, nazariyat ihdas etmek.

Théosophe [imz.] Sûfi, mutasavvıf.

Théosophie [ims.] Tasavvuf.

Théosophique [s.] Tasavvufa müteallik, tasavvufî.

Thérapeutes [imz. - cm.] Eski İsrailîlerin evlenmez ve ibadete hasr-ı evkat eder bir nevi kâhinleri.

Thérapeutique [ims.] Tıbbın hastalıkların suret-i tedavisinden bahseden kısmı, fenn-i tedavi, tesir-i devâî. || **Moyens – s** Vesâit ve usul-i tedavi.

Thérapeutiste [imz.] Başlıca ve bilhassa fenn-i tedavi ile iştigal eden tabip, müdâvî.

Thérapie [ims.] (t.) Müdâvat, tedavi.

Thériacal,e [s.] (t.) Pek çok eczadan mürekkep ilaca müteallik, teryakî.

Thériaque [ims.] (Fârisîden me'huz) (t.) Pek çok eczadan mürekkep ilac, teryakî; **– supérieure** Altınbaş teryak.

Thermal,e [s.] (arz.) Hâr, hârî; **Eaux – es** Kaplıca suları, miyah-ı tabiiye-i hârre. (cmz.: *thermaux*.)

Thermes [imz. - cm.] Kaplıca, ılıca, ılıca hamamı.

Thermique [s.] Azamiyü'l-harâre, derece-i hararet-i azamî. || **Élévation** İrtifa-ı derece-i

hararet-i azamî. || Équateur – Hatt-ı istivâ-i azamiyü'l-harâre.

Thermo-électricité [ims.] (ht.) Hararet vasıtasıyla hâsıl olan elektrik, elektrikü'l-harâre, elektrikiyet-bi'l-harâre.

Thermo-électrique [s.] (ht.) Hararet vasıtasıyla hâsıl olan elektrik kabîlinden olan; Courant – Bi'l-harâre cereyan-ı elektrikî.

Thermogène [s.] (ht.) Müvellidü'l-harâre. || Appareil – Cihaz-ı müvellidü'l-harâre.

Thermographe [imz.] Ahvâl-i havaiyeyi işaret eden alet.

Thermographie [ims.] (ht.) İstinsah-bi'l-harâre usulü.

Thermologie [ims.] (ht.) Mebhasü'l-harâre.

Thermomètre [imz.] Hararet-i havanın derecatını gösteren alet, mikyasü'l-harâre, mizanü'l-hava.

Thermométrique [s.] Mikyasü'l-harâreye, mizanü'l-havaya müteallik. || Distance – Mesafe-i hararetiye.

Thermométrographe [imz.] Tahte'l-bahr hararet derecelerini irâe eden bahrî mizanü'l-harâre, hararet-nüvis.

Thermoscope [imz.] (ht.) Hararetin pek aşağı derecatını tayine mahsus alet, muayyinü'l-harâre, germî-bin.

Thermoscopique [s.] Muayyinü'l-harâreye müteallik.

Thermosiphon [imz.] Nakl-i hararete mahsus sifon, missasu'l-harâre.

Thésaurisation [ims.] Akçe toplama, der-hazine etme, ithal.

Thésauriser [fl.] Akçe toplamak, der-hazine etmek.

Thésauriseur,se [i. - s.] Akçe toplayan, çok para kazanan adam.

Thèse [ims.] Mevki-i bahis ve müzakereye konulan madde, mevzubahis. ◆ Müddeâ: à l'appui de sa – Müddeâsını teyiden. || Soutenir pour – Müdafaa etmek, tesâhub etmek. ◆ Mekâtib-i âliyeden şahâdetnâme ahz edecek şâkirdana teklif olunan mesele, idman, tez.

Thesmophories [ims. - cm.] Eski Atinalı kadınların ziraat ilâhesi Serez nâmına icra ettikleri âyinler.

Thesmothète [imz.] Eski Atinalılarda kavânîn muhafızı olan hâkim.

Thessalien,ne [i. - s.] Tesalya (Yenişehir ve Tırhala tarafları) ahalisinden veyahut bu memlekete müteallik olan.

Théorgie [ims.] Tılsım gibi birtakım elfaz ile yapılan sihr-i kâzib.

Théorgique [s.] Bir nevi sihire müteallik.

Thibaude [ims.] Halıların dokunduğu esnada astar makamında konulan tüy ve kaba yün.

Thibétain,e [i. - s.] Çin'in cihet-i garbiyesinde olan Tibet memleketi ahalisinden veya bu memlekete müteallik olan.

Thlaspi[127] [imz.] Kumluk tarlalarında yetişen yabani tere, kuş ekmeği.

Thon [imz.] Altıparmak denilen büyük nevi palamut balığı.

Thonoire [ims.] Palamut ığrıbı, palamut ağı.

Thoracique [s.] (tşr.) Göğüse müteallik, sadrî. || Membres – s Âzâ-yı sadriye.

Thorax [imz.] (tşr.) Göğüs, sadr.

Thoridace [ims.] (syd.) Acı marul hülâsası, usâre-i hass.

Thrombose [imz.] (t.) Sedd-i dem.

Thug [imz.] Hindistan'da ellerine geçen ecnebileri telef eden bir kavim efradının beheri.

Thuia yahut Thuya [imz.] Serviye fasîlesinden mazı ağacı. || – articulé Sandalos ağacı, Arabistan'ın sidre ağacı.

Thuriferaire [imz.] Papazın buhurdanını götüren çömez, şemmas. || (mec.) Dalkavuk, müdâhin.

Thym [imz.] Fasîle-i sa'teriyeden yabani kekik.

127 Orijinal metinde Thlaspic şeklinde yazılan bu maddenin imlâsı düzenlenmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Thymus [imz.] (*s* okunur) (tşr.) Boynun alt tarafında bulunan bir nevi bez (gudde), timüs.

Thyrse [imz.] Eski Yunanîlerde şarap ilâhı Bakü̈s'ün rahiplerinin ellerine aldıkları iki yapraklı budakla sarılı mızrak. || (nb.) Çiçeklerin bir mahrut teşkil edecek surette olması, unkud-ı heremî

Tiare [ims.] Papa'nın bazı âyinlerinde başına koyduğu üç kademeli iklil, Papa'nın resmî iklili. || (mec.) Papalık mesnedi.

Tibia [imz.] (tşr.) Baldırın çift kemiklerinin büyüğü, incik kemiği, azm-ı kasaba.

Tibio-malléolaire [s.] Kasabî-i kâ'bî.

Tibio-tarsien [s.] (t.) Kasabî-i rusg-ı kademî.

Tibial,e [s.] (tşr.) Baldırın çift kemiklerinden büyüğüne müteallik, kasabî. (cmz.: *tibiaux*.)

Tic [imz.] Adaleden ve hususiyle yüz sinirlerinden birini gayr-ı ihtiyari olarak çekme ve büzme gibi hareket, ihtilac. || (mec.) Fena huy, âdet-i kabîhe.

Tical [imz.] Hindistan-ı şarkînin bir nevi sikkesi, tikal.

Tichodrome [imz.] (hyv.) Asâfir-i rakikü'l-minkar fırkasından divar ağaçkakanı.

Ticket [imz.] (*t* okunur) (İngilizceden me'huz) Bazı oyun ve idarelerde duhûliye bileti makamında isti'mal olunan mangır gibi pirinç pâresi. ◆ Mukavvadan vapur vesâire bileti.

Tic Tac [imz.] Saat ve değirmen ve emsalinin çıkardıkları muntazam ve muttarid ses ve takırtı, ca'caa.

Tiède [s.] Ilık, fâtir: **Eau** – Ilık su, mâ-i fâtir. || (mec.) Gayretsiz, gevşek. || (zr.) Ilık ılık, ılık: **Boire** – Ilık içmek.

Tièdement [h.] Gayretsizce, gevşeklikle, ihmalle.

Tiédeur [ims.] Ilıklık. || (mec.) Gayretsizlik, gevşeklik, rehavet.

Tiédir [fl.] Ilıklanmak, ılık olmak, soğumak.

Tien (**le**), **Tienne** (**la**) [s.] Mâlikiyet beyan eden zamir-i munfasılın müfred muhatabıdır.) Seninki. = [cm.] Akraba ve taallukat.

Tiens [hd.] (Aslen *tenir* fiilinin emr-i hâzırıdır.) Vay!, Ya!, Bak!

Tierce [ims.] (r. - hy.) Dakika saniyesinin altmış cüzünden beheri, sâlise. || (tba.) Son tashih. || (ms.) Üç perde aralığı, bir notanın üç derece tiz veya pes olanı. || (Oyunda) Bir renkte üç kâğıt mecmûu. || (as.) Kılıç veya meç taliminde üçüncü hareket.

Tiercelet [imz.] Atmaca ve emsali tuyur-ı cârihanın erkeği. || – **d'autour** Erkek ala doğan.

Tiercement [imz.] Tarlayı üç senede bir kere dinlendirmek usulü. ◆ Zâbitanın icra-yı becâyişi. ◆ Fiyat-ı maktûaya bir sülüs zammı.

Tiercer [ft.] Tarlaları üç sene dinlendirdikten sonra kazmak, sürmek, işlemek. = [fl.] Fiyat-ı maktûaya bir sülüs daha zam etmek.

Tierceron [imz.] (m.) Got usulü üzere yapılmış beyzevî kubbenin bir köşesinden bir köşesine kadar uzanan kemer.

Tiers [imz.] Üçte bir, sülüs. ◆ Şahs-ı sâlis, diğer bir adam.

Tiers,ce [s.] Üçüncü, sâlis. || (t.) **Fièvre** – **ce** Beher üç günde bir kere tekrar eden sıtma, hummâ-yı gıb. || (hk.) – **ce personne** Şahs-ı sâlis. || – **ce opposition** İtirazu'l-gayr. || – **ce opposition principale** İtirazu'l-gayr-ı aslî. || – **ce opposition incidente** İtirazu'l-gayr-ı târî. || – **opposant** İtirazu'l-gayr eden, muterizü'l-gayr. || – **ce intervention** Dehâlet-i dava. || – **arbitre** Üçüncü hakem veya mümeyyiz. || – **état** Vaktiyle Fransa'da zâdegân ve ruhban sınıflarının gayrı olan sunuf-ı ahali.

Tiers-point [imz.] (he.) Bir müselles-i mütesâviyü'l-adlâın re's noktası, ehram-ı müsellesî. || (m.) Bazı kubbe tepesi. ◆ Üç köşeli eğe, törpü.

Tige [ims.] Ağaç ve nebat sapı, sak: – **aérienne** Sak-ı havaî; – **rampante** Sak-ı zâhif; – **volubile** Sak-ı mütehâfit; – **herbacée** Sak-ı haşîşî; – **ligueuse** Sak-ı haşebî; **Pseudo** – Sak-ı kâzib. ◆ Manivela kolu. || – **d'une botte** Çizme koncu. || – **de l'ancre** Lenger anası. || (mec.) Bir nesil ve hanedanın cedd-i âlâsı, ekberi. ◆ Asıl, menşe.

Tigette [ims.] (m.) Bazı sütunların başında yapılan yapraklı dal şeklinde tezyinat-ı mimariye.

Tignasse [ims.] Takma saçın âdi ve fenası. ◆ Çok ve taranmayıp karışmış saç.

Tignon [imz.] (mr. Chignon.)

Tigre,esse [i.] Kaplan, peleng, nimr. || (mec.) Merhametsiz, gaddar.

Tigré,e [s.] Kaplan postu gibi benek benek ve alacalı, enmer.

Tigrer [ft.] Kaplan postu gibi benek benek etmek.

Tigrerie [ims.] Batş ve şiddet.

Tilbury [imz.] (İngilizceden me'huz) İki tekerlekli ve pek hafif açık binek arabası.

Tiliacées [ims. - cm.] (nb.) Ihlamur kabîlinden olan nebatat, fasîle-i zeyzefûniye.

Tillac [imz.] (*ti-iak*) (bhr.) Güverte üstü, kasara üstü.

Tillage yahut **Teillage** [imz.] Kenevir ipeklerinin kabuklarından tefriki.

Tille yahut **Teille** [ims.] Ihlamur kabuğundan çıkarılan lif. ◆ Kenevir kabuğu. ◆ Fıçıcı baltası. ◆ Geminin baş veya kıçında odacık, kamara.

Tiller yahut **Teiller** [ft.] Kenevirin ipeklerini kabuğundan ayırmak.

Tilleul [imz.] Ihlamur ağacı, zeyzefun. || – **argenté** Beyaz ıhlamur. || – **d'Europe** Âdi ıhlamur. || – **sauvage** Yabani ıhlamur. ◆ Ihlamur çiçeği ve onun kaynamış suyu.

Tillotte [ims.] Hafif ve iki ucu sivri balıkçı sandalı.

Tillotte [ims.] Keneviri ezmeye mahsus alet.

Tillotter [ft.] Keneviri alet-i mahsus ile ezmek.

Timbale [ims.] Kudüm şeklinde süvari dümbeleği veya trampetesi. ◆ Darbuka ve Arap dümbeleği, kudüm. ◆ Tas.

Timbalier [imz.] Süvarilere mahsus dümbelek çalan adam, süvari tampetecisi, tablzen, kudümcü.

Timbrage [imz.] Damgalama, damga vurma. ◆ Pul yapıştırma. ◆ Posta pulu vaz' ve ilsakı.

Timbre [imz.] Saat çanı, saat tası. ◆ Çan vesâirenin sadâsı. ◆ Sadânın akis ve tanini. ◆ Davulun derisi altındaki kirişler. || **Avoir le** – **fêlé** Delice olmak, kaçık olmak.

Timbre [imz.] Damga. ◆ Pul. ◆ Damga resmi. ◆ Pul idaresi. || – **fixe** Maktû pul. || – **mobile** Pul, ilsak olunacak pul. || – **sec** Soğuk damga. || – **humide** Mürekkepli damga. || – **proportionnel** Nisbî pul. || (mec.) Baş, kafa; akıl.

Timbré,e [s.] Delice, kaçık. ◆ Damgalanmış, pullanmış, damgalı, pullu: **Papier** – Varaka-i sahiha.

Timbre-poste [imz.] Posta pulu. (cm.: des *timbres-poste*.)

Timbrer [ft.] Damga vurmak, damgalamak, mühürlemek. ◆ Pul vaz' ve ilsak etmek.

Timbreur [imz.] Damgalayıcı, damga ve pul memuru.

Timide [s.] Korkak, cebin. ◆ Utangaç, mahçup. ◆ Mahçubâne.

Timidement [h.] Korkaklıkla, korkarak. ◆ Utanarak, mahçubiyetle, mahçubâne.

Timidité [imz.] Korkaklık, cebânet. ◆ Utanma, mahçubiyet.

Timon [imz.] Araba oku. ◆ Dümen yekesi. || (mec.) İdare-i umur.

Timonerie [ims.] Dümencilik. ◆ Dümencinin durduğu mahal, dümen kamarası. ◆ İşaret idaresi. || **Chef de** – İşaret memurları reisi. || **Caisse de** – Sancak dolabı.

Timonier [imz.] Dümenci, ser-dümen. ◆ İşaret memuru, varda bandıra. ◆ Araba altı.

Timoré,e [s.] Günah işlemekten çok korkan, muttakî. ◆ Cesaretsiz, korkak, mahçup.

Tin [imz.] (bhr.) Kalafatçıların esna-yı tamirde kayık ve sefinelerin altına sürdükleri felenk. ◆ Fıçı bandırası.

Tinctorial,e [s.] Boyayan, boyacılığa yarayan. (cm.: *tinctoriaux*.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tine [ims.] Üzüm ve şıra vaz'ına mahsus fıçı, laza.

Tinette [ims.] Süt ve yağ vesâireye mahsus küçük gerdel, fıçı.

Tingis [imz.] (hyv.) Gışâiye kabîlinden armut vesâir yemişlere ârız olur böcek.

Tintamarre [imz.] Karışıklıkla beraber büyük gürültü ve patırtı. ◆ Tesir-i azim.

Tintement [imz.] Azar azar ve mükerreren çalma. ◆ Sadânın çınlaması, tanin; – d'oreille Kulak çınlaması, uğuldaması, tanin, ihtifaf.

Tintenague [imz.] (mr. Toutenague.)

Tinter [ft.] Çanı, tokmağı yalnız bir tarafına dokunacak surette yavaşça sallayıp çalmak. = [fl.] Çınlamak, tın etmek. || Faire – les oreilles de quelqu'un Birine daima bir şeyden bahsetmek. || Le cerveau lui tinte Delicedir, kaçıktır.

Tintouin [imz.] Çınlama, uğuldama, tanin, ihtifaf. ◆ Merak, keder, gaile, vesvese.

Tique [ims.] Kene, sakırga, kurad, tik.

Tiquer [fl.] Yüzünün bir uzvu gayr-ı ihtiyari bir surette oynamak, yüzünün sinirleri çekilmek. ◆ (Beygir hakkında) Huylu olmak.

Tiquet [imz.] Sebzelere ârız olur yeşil pire.

Tiqueté,e [s.] Benekli.

Tiqueture [ims.] Beneklilik.

Tiqueur,se [i.] Yüzünün bir tarafı gayr-ı ihtiyari bir surette oynayan, yüzünün sinirlerinden biri çekilen. ◆ Huylu: Cheval – Huylu beygir.

Tir [imz.] Esliha-i nâriye ile atma, atım, remy. ◆ Nişan atma, endaht. ◆ Nişan, hedef. || Exercice de – Nişan talimi, endaht talimi. || Champ de – Nişan talimi meydanı, endaht meydanı. || Champ de – d'une arme à feu İrtifa kavsi. || Champ de – horizontal Dirisa kavsi. || École de – Endaht mektebi. || Angle de – Zâviye-i remy. || – perpendiculaire Amûdî endaht. || – indirect Bi'l-vasıta endaht. || – sur but invisible Gayr-ı mer'î hedefe endaht. || – blanc Kurusıkı atma; – à la cible Hedefe atarak nişan talimi; – oblique Endaht-ı mâil, yanlama nişan; – à surcharge Yüksek zâviye ile endaht; – fusant Merminin istenilen mahalde ve havada patlamasıyla icra edilen endaht; Canon à – rapide Seri ateşli top.

Tirade [ims.] Şiir veya nesir parçası, kıta, fıkra. || Tout d'une – Bir nefeste, bir oturuşta, birden, bir solukta.

Tirage [imz.] Çekme. ◆ Nehir kenarından kayık çeken beygirin yolu. || Cheval de – Nehir kenarından kayık çekmeye mahsus beygir. ◆ Taş ocaklarından taş ihracı. ◆ Baca ve ocakların dumanı, tütünü çekme kuvveti. || (mec.) Güçlük, müşkilat, zahmet. || – des métaux Madenlerin haddeden geçirilmesi. || – d'une loterie Piyango çekilmesi. || – de soie İpeği çekme ameliyatı. || – au sort Kura keşidesi. || (tba.) Kâğıdın basılmak üzere makine veya tezgâhtan geçirilmesi, tab'. ◆ Miktar-ı tab'.

Tiraillement [imz.] Çekme, sürükleme. ◆ Çekilme, toplanma, takabbuz. || (mec.) İhtilaf, nifak. ◆ Keşmekeş, müşkilat.

Tirailler [ft.] Çekmek, sürüklemek. ◆ İka-ı müşkilat etmek. = [fl.] Maharetsizlikle silah atmak. ◆ Nizamsız ve çat pat tüfek atarak muharebeye başlamak. ◆ Çabalamak. || Se – Birbirini çekmek, çekişmek.

Tirailleur [imz.] Askerin önünden gidip sağa sola tüfek atan nefer, avcı neferi, nişancı. || Ligne de – Avcı hattı. || Se déployer en – s Asker avcıya yayılmak.

Tirant [imz.] – d'une bourse Kese büzmesi, kese bağı. || – d'une botte Çizme kulağı. || (bhr.) – d'eau Geminin çektiği su yani suyun içine giren miktarı.

Tirasse [ims.] Keklik ve bıldırcın avına mahsus ağ.

Tirasser [ft.] Ağla (keklik ve bıldırcın) avlamak.

Tire [ims.] Tout d'une – Birden, def'aten.

Tiré,e [s.] Yorgun, taab ve fütura duçar. || – à quatre épingles Pek büyük bir dikkatle süs-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

lenmiş. = [imz.] Kendisine poliçe çekilen adam, muhatap. ◆ Tüfek avı.

Tire-balle [imz.] Tüfeğin içinden sıkıyı ve kurşunu çıkarmaya mahsus harbi, domuz ayağı, kaz ayağı. ◆ Yaranın içinden kurşunu çıkarmaya mahsus cerrah aleti, carr-ı bunduk. (cm.: des *tire-balles*.)

Tire-bonde [ims.] Fıçıların tıkacını çıkarmaya mahsus alet.

Tire-bord [imz.] (bhr.) Borda kaplamalarından yerinden ayrılmış olanı yerine getirmeye mahsus mengene.

Tire-botte [imz.] Çizmeyi ayaktan sühûletle çıkarmaya mahsus ağaçtan alet. ◆ Çekecek. ◆ Çizmenin kulaklarını tutup çekmeye mahsus demir çengel. (cm.: des *tire-bottes*.)

Tire-bouchon [imz.] Şişe tapalarını çıkarmaya mahsus burgu, horoz ayağı, carr-ı sidad. ◆ Burgu şeklinde kıvrılmış saç. (cm.: des *tire-bouchons*.)

Tire-bourre [imz.] Tüfekten sıkıyı çıkarmaya mahsus çengel, domuz ayağı. (cm.: des *tire-bourres*.)

Tire-bout [imz.] (bhr.) Iskot halatı.

Tire-bouton [imz.] Düğmeli potin ve eldiven vesâireyi düğmelemeye mahsus çengel, düğme çengeli. (cm.: des *tire-boutons*.)

Tire-clous [imz.] Çivi çıkarmaya mahsus alet.

Tire-d'aile [imz.] Kuşun uçarken kanatlarını tahrik edişi. || **à** – Pek çabuk, ân-ı vâhidde.

Tire-dent [imz.] Tarakçıların tarak dişi yapmak için kullandıkları alet.

Tire-fond [imz.] Vidalı çember suretinde olup bradva denilen fıçıcı aleti. ◆ Ağaç vidası. ◆ Tavanda avize halkası. (cm.: des *tire-fond*.)

Tire-laine [imz.] Gece hırsızı.

Tire-lait [imz.] Sütü çekmeye mahsus şişe, miczeb-i leben.

Tire-larigot (**à**) [h.] (mr. Larigot.)

Tire-ligne [imz.] Çizgi çizmeye mahsus cetvel kalemi. (cm. des *tire-lignes*.)

Tirelire [imz.] Para kumbarası. || (mec.) Ehemmiyetsiz bir meblağ.

Tirement [ims.] Çekme, cer ve cezb.

Tire-moelle [imz.] Et kemiklerinin iliğini çıkarmaya mahsus alet. (cm.: des *tire-moelles*.)

Tire-pied [imz.] Kunduracıların diktikleri şeyi dizleri üzerinde durdurmaya mahsus kalın kayış, pazval. ◆ Kundura çekici. (cm.: des *tire-pieds*.)

Tirer [ft.] Çekmek, kendine doğru çekmek, cer ve cezb etmek. ◆ Çekmek, çıkarmak. ◆ Çekmek, celbetmek, uzatmak, temdid etmek. ◆ Çekmek, çizmek. ◆ Atmak, boşatmak. ◆ Basmak, tab' etmek. ◆ Getirmek, celbetmek. ◆ Keşide etmek. || – **une lettre de change sur quelqu'un** Biri üzerine poliçe çekmek. || – **du sang** Kan almak. || – **une vache** İneği sağmak. || – **des larmes** Gözyaşı akıtmak, ağlatmak. || –**sa révérence** Selam vermek, âşinâlık etmek. || – **de l'argent** Parasını almak. || – **le verrou** Sürgüyü çekmek, sürgülemek. || – **une dent** Çalmak, sirkat etmek. || – **quelqu'un à quatre** Bir kimseye bir şeyi yaptırmak için pek çok rica etmek. || **Se faire** – Kendine rica ettirmek. || – **à soi** Kendine çekmek, kendine atıf ve isnat etmek. || – **l'épée contre quelqu'un** Biri ile vuruşmak. || – **une affaire au clair** Bir meseleyi tenvir etmek, izah etmek. || – **la langue à quelqu'un** Birini tahkir ve istihzâ etmek. || – **pays**, – **chemin** Kaçmak. || – **quelqu'un d'un mauvais pas** Birini müşkil bir mevkiden kurtarmak. || – **le rideau sur telle chose** Artık filan şeyden asla bahsetmeyip onu kâmilen unutmak. || – **sa poudre aux moineaux** Beyhûde vakit zâyi etmek. || – **une loterie** Piyango çekmek. || (mec.) Kurtarmak. ◆ Kazanmak. ◆ İstiâre etmek. ◆ İstintac etmek. || – **sa source**, **son origine** Bir asıl ve nesle mensup olmak, neşet etmek. || – **de la boue** Bir fena hâlden kurtarmak, hiçten alıp terfi etmek. || – **satisfaction** Tarziye almak. || – **parti** İstifade etmek. || – **vanité** Tefahhur etmek. || – **l'horoscope**, **les cartes** Fal atmak, eşref saati bulmak, tefeül etmek. = [fl.] Tüfek veya top atmak. ◆

Nişan atmak. ◆ (Renkler hakkında) Uymak, tutmak. || – à sa fin Bitmeye yakın olmak. || – au large Kaçmak, açılmak. || – au sort Kura çekmek. || – sur Birine poliçe çekmek. || Se – Çekilmek, çıkmak, kurtulmak, yakayı kurtarmak.

Tire-sou [imz.] Pek hasis adam. ◆ Murâbahacı. (cm.: des *tire-sous*.)

Tiret [imz.] Satır arasında cümle-i muterizeyi ayıran ve satır başında mükâlemeye delâlet eden çizgi, keşide: (–)

Tiretaine [ims.] Bir nevi kaba çuha.

Tire-terre [imz.] Taşların üzerinde bulunan toprakları temizlemeye mahsus alet.

Tire-tête [imz.] Ceninin başını elden dışarı çekmeye mahsus alet.

Tireur [imz.] Silah atan adam, silah-endaz. ◆ Poliçe çeken adam, keşideci. ◆ Haddeci. || – d'or Simkeş, sırmakeş.

Tireur,se [i.] Kurşun dökmecisi. ◆ Haddeci. || – de mine Maden amelesi. || – de cartes Falcı.

Tiroir [imz.] Çekmece, sürme. ◆ Vapur makinesinin maksem buharı. || Tige de – Maksem buhar kolu. || Pièce à – Fasılları arasında irtibat ve münasebat olmayan tiyatro oyunu.

Tisane [ims.] Kaynamış yaprak ya çiçek veya kök suyundan ibaret ilaç, matbuh, magliyy.

Tison [imz.] Bir ucu yanmış ocak odunu, küske, öksi, eksi. || Garder les – s Ateşin yanından ayrılmak. || (mec.) Hâne, mesken.

Tisonné,e [s.] Siyah benekli kır (beygir).

Tisonner [fl.] Lüzumsuz yere ve eğlenmek için ateşin odunlarını karıştırmak.

Tisonneur,se [i.] Ateşin odunlarını karıştırmayı seven ve âdet edinen adam.

Tisonnier [imz.] Demirci maşası.

Tissage [imz.] Dokuma ameliyatı, nesc. ◆ Dokuma işi, mensucat.

Tisser [ft.] Dokumak, nesc etmek.

Tisserand [imz.] Dokumacı, bezzaz, nessac, çulha.

Tisseranderie [ims.] Dokumacılık, çulhalık, bezzazlık.

Tisserin [imz.] (hyv.) Asâfir-i mahrûtiyü'l-minkar fırkasından şurşuriye fasîlesinden Hindistan ve Amerika'ya mahsus tuyur-ı nâsice nevi.

Tisseur [imz.] Dokuyan adam, dokumacı, çulha.

Tissu [imz.] Dokuma, mensuc. ◆ Her nevi mensucat ve akmişe: – s simples Her nevi bez ve hasalar, mensucat-ı âdiye; – s composés Yünlü ve pamuklu karışık ve havlı kumaşlar ve kadife misillü mensucat. ◆ Mensucat-ı mürekkebe. || – s à pails İngiliz halısı: – s croisés veya – brochés Damasko, kaşmir, şerid, kurdele gibi kumaşlar. || – osseux Nesc-i azmî. || – nerveux Nesc-i asabî. || – musculaire Nesc-i adalî. || (mec.) Sıra, dizi. || (nb.) – cellulaire Nebatatın kabukları altındaki zar, nesc-i hücrevî. || (tşr.) Nesc olunmuş gibi satrancî bir vaziyette bulunan liflerden mürekkep madde, nesc. = [s.] Yapılmış, mamul.

Tissure [ims.] Dokuyuş, nesc. ◆ Rapt, intisak.

Tissuterie [ims.] Şeritçilik, kaytancılık.

Tissutier [imz.] Mensucat ve hususiyle şerit ve kaytan yapan sanatçı.

Tistre [ft.] Dokumak. (Eski olup yalnız ism-i mef'ûlü *tissu* ve siyag-ı mürekkebesi müsta'meldir.)

Titane [ims.] (k.) Ecsam-ı basîteden kırmızımtırak bir nevi maden, titan.

Titanides [imz.] (mad.) Suhur-ı titaniye. || – oxydés Suhur-ı titaniye-i muhammaza.

Titanique [s.] Devlere mahsus, cesim, fevkalâde.

Tithimale [imz.] (nb.) Fasîle-i feryebûniye[?].

Titillation [ims.] (*til-la*) Bazı cisimlerde görünen hafif hareket. ◆ Gıdıklanma, gıcıklanma, nagşe.[128]

128 Orijinal metinde dizgi hatası: نغمشه şeklinde hatalı yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında نغشه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Titiller [ft.] (*til-lé*) Hafif surette tahrik etmek. ◆ Gıcıklatmak.

Titrage [imz.] Bazı mürekkebatta bulunan eczanın tayin-i miktarı, ayar.

Titre [imz.] Kitap veya fasıl ve bâb unvanı, serlevha. ◆ Herkese rütbe ve memuriyetine göre verilen unvan, lakap, elkab. || – **officiel** Lakab-ı resmî. ◆ Rütbe-i memuriyet, sıfat-ı resmiye. ◆ Bir şey ispatına yarayan evrak-ı resmiye. ◆ Hüccet, senet, tapu. || – **de propriété** Mülk senedi, tasarruf senedi. ◆ Gümüş ve altının ayarı. || **à** – **de** Sıfatıyla, unvanıyla. || **à quel** – **?** Ne hakka istinaden, ne salâhiyet ile? || **En** – (Memuriyette) İhaleten. || **En** – **d'office** Resmî, büyük. || **à** – **onéreux** Bedel-i muayyen mukabilinde, bi'l-muâvaza. || **à** – **gratuit** Bilâbedel, teberruan. || – **de rente** Esham, tahvilat. || – **au porteur** Hâmiline ait tahvil, senet, esham.

Titré,e [s.] Bir unvan veya sıfat-ı resmiyeyi hâiz, rütbe ve mesnet sahibi. ◆ Ayarlı meskûkât, ayarlı gümüş. || (k.) Takdir olunmuş, mukadder; **Liqueur** – **e** Mâyi-i mukadder.

Titrer [ft.] Unvan vermek, rütbe ve mesned tevcih etmek.

Titubant [s.] Sallanan, dolaşan, titreyen, mürtecic.

Titubation [ims.] (hy.) (mr. Nutation.)

Tituber [fl.] Sallanmak, dolaşmak, titremek, irticac etmek.

Titulaire [imz. - s.] Bir mansıb veya memuriyetin yalnız lakap veya pâyesine mutasarrıf olan, sahib-i mesned. ◆ Asil, asaleten memur.

Titus (**à la**) [h.] Saçın pek kısa kesilmesi usulü.

Toarcien [s.] (arz.) **Étage** – Tabaka-i jürasiyeden[129] olup tabaka-i bajosiyeyi[130] takip eden tabaka-i toarciye.

129 fr.: jurassien.

130 fr.: bajocien.

Toast [imz.] (*toste*) İdare-i akdah, müdâvele-i akdah; **Proposer un** – İdare-i akdahı teklif etmek. (*Toste* dahi denilir.)

Toaster [fl.] (*tosté*) Birinin nâmı veya bir işin temenni-i husulü için bâde-nûş olmak, müdâvele-i akdah etmeyi teklif etmek.

Tocane [ims.] Bir nevi şampanya şarabı.

Tocologie [ims.] (t.) Nazariyat-ı fenn-i kıbâle.

Tocsin [imz.] Yangın vesâir bir felaket ve musibetin ihbarı için çalınan çan. || **Sonner de** – Bir musibet, bir felaket ihbar etmek. ◆ Tahrik etmek, tehyic etmek. || **Sonner le** – **contre** Birine karşı tahrik etmek, tehyic etmek.

Todrir [imz.] (hyv.) Amerika'ya mahsus deniz kırlangıcı.

Toge [ims.] Eski Romalıların resmî kaputu, cübbe, biniş.

Tohu-bohu [imz.] Karma karış iş.

Toi [z.] (Zamir-i munfasılın müfred muhatabıdır.) Sen.

Toile [imz.] Bez, tülbent, tül. || **Se mettre dans les** – **s** Yatmak. || – **cirée** Muşamba. || – **de pénélope** Bitmez, sonsuz iş. ◆ Peçe. ◆ Yaşmak. ◆ Tiyatro perdesi. ◆ Muşamba üzerine yapılmış resim. ◆ Örümcek tülü.

Toilerie [ims.] Bezin yapıldığı ve satıldığı mahal, bezhâne, bez fabrikası, bezistan. ◆ Bez yapmak ve satmak sanatı, bezcilik.

Toilette [imz.] Yüz yıkama ve baş tarama ve giyinme işi, tezeyyün, tuvalet. || **Revendre à la** – Bohçacılık ederek tuvalet takımı satmak. ◆ Ayna, tarak ve leğen, ibrik gibi âlâtın mecmûu, tuvalet takımı. ◆ Bohça.

Toilier,ère [i.] Bez yapan veya satan adam, bezzaz, bezci.

Toise [ims.] Altı kademden ibaret bir nevi eski ölçü. || **Mesurer les autres à sa** – Herkesi kendi ölçüsü ile ölçmek, kendi nokta-i nazarından tetkik etmek. ◆ Kulaç. ◆ İnsanların kametini ölçmeye mahsus alet.

Toisé [imz.] Yapı işinin tahmini.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Toiser [ft.] Ölçmek. || (mec.) Nazar-ı hakaretle bakmak, süzmek. || **Se** – Yekdiğerini yukarıdan aşağıya süzmek.

Toiseur [imz.] Yapı işlerini tahmin eden kalfa, muhammin.

Toison [ims.] Bir koyunun veya tiftik keçisinin bağladığı tüyü ve yapağısı veya tiftiği. || – **d'or** İspanya'da şövalye nişanı.

Toit [imz.] Çatı, dam, sakf, bina örtüsü; – **plat** Düz çatı. ◆ Ev, hâne, ikametgâh.

Toiture [ims.] Çatıyı terkip eden kereste vesâirenin mecmûu. ◆ Çatı inşası, teskif.

Tokal yahut **Tokay** [imz.] Bir nevi Macar şarabı.

Tôle [ims.] Demir, sac. || (bhr.) Levha. || – **perforée** Delikli sac. || – **piquée** Törpülü sac. || – **galvanisée** Galvanizli sac. || – **étambrai de mât** Direk ıskaça levhası. || **Bordée en** – Sac kaplama; – **d'arcasse** Kıç yatırma levhası.

Tolérable [s.] Tahammül olunabilir ve tecviz ve müsaadesi mümkün.

Tolérablement [h.] Tahammül olunabilir ve tecviz ve müsaadesi mümkün olacak bir suretle, müsamaha ile.

Tolérance [ims.] Müsaade, müsamaha, tecviz. ◆ Tahammül. || **Maison de** – Umumhâne. || – **religieuse** Serbestî-i mezhep ve âyin kaidesi. || (ma.) Meskûkâtın ayar ve sıklet-i hakikiyesi arasındaki fark.

Tolérant,e [s.] Tahammül ve müsaade veya müsamaha eden. ◆ Taassupsuz.

Tolérantisme [imz.] Umur-ı mezhebiyede müsaade ve müsamaha fikir ve usulü, taassupsuzluk usul ve tariki, serbestî-i mezhep ve âyin.

Tolérer [ft.] Müsamaha etmek, müsaade etmek. ◆ Tahammül etmek. ◆ (Mezhep ve âyin icrasını) Serbest bırakmak.

Tôlerie [ims.] Sac fabrikası, sachâne. ◆ Her nevi sac imali sanatı.

Tolet [imz.] Kürek ıskarmozu.

Tolétière [ims.] (bhr.) Iskarmozluk. ◆ Kürek yeri.

Tôller [imz.] Sac imal eden, saccı.

Tollé [imz.] Hiddet ve gazaptan ileri gelen nara, haykırma.

Tomahawk [imz.] (*tomaok*) Amerika-yı Cenubî vahşilerinin bir nevi topuzu.

Tomaison [ims.] (tba.) Basılan her formanın ilk sayfası altına hangi kitap [ve] ciltten olduğun[un] işaret olunması.

Toman [imz.] İran'da takriben iki Osmanlı lirası kıymetinde olan sikke, toman.

Tomate [imz.] Tomate, domates. (*Pomme d'amour* dahi denilir.)

Tombac [imz.] Bakırla çinkodan mürekkep maden, tombak, hilâlî. (*Similor* dahi denilir.)

Tombal,e [s.] Mezara müteallik, merkadî.

Tombant,e [s.] Düşen, çöken, sarkan. || (nb.) Mâil. || **à la nuit** – **e** Karanlık basmakta iken, gecenin hulûlü esnada, karanlık çökerken.

Tombe [ims.] Mezar taşı, sanduka, seng-i mezar. ◆ Mezar, kabir. ◆ Ölüm, vefat.

Tombeau [imz.] Türbe, merkad, medfen. ◆ Kabir, mezar. || (mec.) Ölüm, vefat. ◆ Muzlim mahal, mahbes. ◆ İzâle, imha. || **Mettre au** – Öldürmek. || **Tirer du** – Ölümden kurtarmak, yeniden ihya etmek. || **Suivre quelqu'un au** – Birinin vefatından biraz sonra ölmek.

Tombée [ims.] Düşme, basma, çökme; **à la** – **de la nuit** Karanlık basmakta iken, akşamdan sonra.

Tombelier [imz.] Süprüntü ve moloz nakleden tanzifat arabacısı.

Tomber [fl.] Düşmek. ◆ Atılmak, kapanmak. ◆ Çökmek, hücum etmek. ◆ Dökülmek, munsab olmak. ◆ Sarkmak, uzanmak. || (mec.) Durmak, kesb-i sükûnet etmek. ◆ Durgunluk hâsıl etmek, geri kalmak. ◆ Müyesser olamamak, başa çıkamamak. ◆ Mer'î olmamaya başlamak, battal olmak. ◆ Tesadüf ve isabet etmek. || – **sur** İsabet etmek.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

‖ – au sort Kurası çıkmak. ‖ – malade Hastalanmak. ‖ – de son haut, des nues Fevkalâde hayret ve taaccübe dalmak. ‖ – de poêle en la braite Yağmurdan kaçıp doluya tutulmak. ‖ – mort Meyyiten yere düşmek. ‖ – les quatre fers en l'air Sırt üstü düşmek. ‖ – en ruine Harap olmak. ‖ – d'accord İtilaf hâsıl etmek. ‖ – du ciel Gayr-ı muntazar bir surette vuku bulmak. ‖ – sur ses pieds Müşkil bir işten muvaffakiyetle kurtulmak. ‖ – par terre Yere düşmek. ‖ Faire – les armes des mains de quelqu'un – Birini mağlup etmek, tadil etmek, teskin etmek. ‖ – bien İyi bir hâle tesadüf etmek. ‖ (Gaib sîgasından) Il tombe de la pluie, de la neige Yağmur, kar yağıyor.

Tombereau [imz.] Süprüntü ve çöp ve moloz taşımaya mahsus araba, tanzifat arabası.

Tombala [ims.] (İtalyancadan me'huz) Teneke levhalar üzerinde numaralar yazılarak kura keşidesiyle oynanılan bir nevi piyango ve kumar, tombala.

Tome [imz.] Kitap cildi.

Tomenteux,se [s.] (nb.) Bir nevi havla mestur, veberî; Feuilles – ses Evrak-ı veberiye.

Ton [s.] (Mâlikiyet beyan eden zamir-i muttasılın müfred müzekker gaibidir.) -n, senin: – père Pederin. (Müennesi *ta*, ikisinin cem'i *tes*'dir.)

Ton [imz.] Sadânın perdesi, nağme. ◆ Söylemekteki tavır ve şive-i lisan. ◆ Tavr-ı ifade, şive-i kalem. ◆ Tavır, hâl. ◆ Kuvvet, ruh. ‖ (ms.) İki sadâ arasındaki fark; – majeur Tam sadâ; – mineur Nâkıs sadâ; Demi – Nîm-perde, nısf-ı sadâ. ‖ (rs.) Renklerin derece ve kuvveti, tenâsüb-i elvan. ‖ (t.) Kuvvet. ‖ (bhr.) Kolombor payı, kolombor. ‖ Donner le – Bir kavim ve cemaatin ahvâl ve etvarını ıslah ve tesviye etmek. ‖ Bon – Nazikâne ve terbiyeli tavır ve hareket. ‖ Se donner un – Kurulmak.

Tonalité [ims.] (ms.) Musiki usulü. ◆ Bir sadâ perdesini diğerinden tefrik eden keyfiyet. ◆ Bir musiki makam yahut faslının mahiyeti. = [cm.] Musiki sadâlarını yekdiğeriyle âhenkleştirip imtizac ettirmek usulleri.

Tondage [imz.] Çuha misilli kumaşların tüy ve havlarını sındı ile kırma ameliyatı.

Tondaille [ims.] Koyunların kırkılması. ◆ Kırpıntı, kuzâvat.[131] ◆ Kırkılan yapağı ve kıl vesâire.

Tondaison [ims.] (mr. Tonte.)

Tondantre [s.] (t.) Kıl döken, saç döken.

Tondeur,se [i.] Koyun vesâireyi kırpan adam.

Tondeuse [ims.] Çuha ve yapağı ve tüy kırkmaya mahsus alet, sındı. ‖ – à chevaux At vesâire hayvanatın tüyünü kırkmaya mahsus makine, saç kesmeye mahsus alet. ‖ – à cheveux Saç makinesi, saç kesmeye mahsus alet.

Tondre [ft.] Yapağı ve kıl ve tüy kırpmak, kırkmak. ‖ (mec.) Yolmak, çok para çekmek. ‖ – un homme Birine rahiplik sıfatını vermek, birini rahip etmek.

Tondu,e [s.] Tüyü veya saçı kırpılmış. ‖ Pré – Yeni biçilmiş çayır. = [imz.] Saçı derin kırpılmış adam.

Tonicité [ims.] Kuvvet vermek hassasını hâiz olma, maneviyet. ‖ (mna.) Kuvve: – artérielle Kuvve-i şiryâniye.

Tonique [imz. - s.] Kuvvet veren ilaç, mukavvî. ‖ (ms.) Bir makamın baş perdesi, ana notası.

Tonka [imz.] Tütüne bir güzel râyiha vermek için kullanılan bir nevi meyve ve onu veren ağaç, tonka ağacı. ‖ (syd.) Hind fasülyesi.

Tonlieu [imz.] Evâilde alınan cizye ve baç ve toprakbastı gibi tekâlif.

Tonnage [imz.] Geminin derece-i istîabı, hacm-i istîabı, tonilata hesabı. ‖ Droit de – Tonilata resmi. ‖ – brut Gayr-ı safî tonilata. ‖ – net Safî tonilata.

Tonnant,e [s.] Gök gürlemesini icap eden. ‖ (mec.) Pek iri ve akis-endaz (sadâ), gürleyici, râid.

131 Orijinal metinde dizgi hatası: قذاوات şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında قذافات [=kuzâzat: çeşitli nesnelerin kırkılmasından dökülen kırpıntılar] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tonne [ims.] Büyük fıçı. ◆ Büyük kilogramlık mâyiat ölçüsü, tono, tonilata. ‖ **Épouser une – d'or** Gayet zengin bir kız ile izdivaç etmek. ‖ **Coûter des – s d'or** Masârif-i külliyeyi mûcip olmak. ‖ (tt.) Zü'l-miğfer fasîlesinden büyük bir nevi deniz helezonu.

Tonneau [imz.] Fıçı. ◆ Bir fıçı dolusu. ◆ Bir nevi oyun. ‖ (bhr.) Bin kilogram sıkleti, tonilata.

Tonnelage [imz.] (bhr.) (mr.) Tonnage.) ‖ (tca.) **Marchandises de** – Fıçı malları, fıçı emtiası.

Tonneler [ft.] Ağla keklik tutmak.

Tonnelet [imz.] Küçük fıçı.

Tonneleur [imz.] Ağla keklik avlayan avcı.

Tonnelier [imz.] Fıçıcı, varilci.

Tonnelle [ims.] Dal ve yapraklarla mestur çardak, gölgelik. ◆ Keklik avlamaya mahsus ağ.

Tonnellerie [ims.] Fıçıcı sanatı, fıçıcılık. ◆ Fıçıcı dükkânı.

Tonner [fl.] Gök gürlemek. ‖ (mec.) Mağrurâne ve tehdit-âmiz bir tavırla söylemek. (Mânâ-yı hakikisiyle yalnız gaip sîgalarından gelir.)

Tonnerre [imz.] Gök gürlemesi, ra'd. ‖ (as.) Namlu müceffinde atım mahalli, atım payı. ◆ Top, gülle; **Cent – s de bronze** Tunçtan mamul yüz top. ‖ (mec.) Büyük gürültü. ◆ Büyük musibet. ‖ **Attirer le** – Masâib-i azîmeyi mûcip olmak, masâib-i azîme celbetmek.

Tonomètre [imz.] (ms.) Mikyas-ı sadâ.

Tonsure [ims.] Katolik rahiplerinin başın tepesindeki yuvarlak tıraşları. ◆ Bu tıraş icrası âyini.

Tonsuré,e [imz.] Başının tepesini âyin-i mahsusla tıraş etmiş (rahip).

Tonsurer [ft.] Bir rahibin başının tepesini âyin-i mahsusuyla tıraş etmek.

Tonte veya **Tondaison** [ims.] Koyunların kırpılması. ◆ Bunun mevsimi. ◆ Kırpılan tüylerin mecmûu.

Tontine [ims.] Emval-i müştereke ber-hayat kalan şürekânın malı olmak üzere akdolunan şirket. ◆ A'sâr-ı sâbıkada Avrupa'ca bazı hükûmetlerin müstakrizlere kayd-ı hayat şartıyla îrad tahsis ederek akdeyledikleri istikraz-ı umumi.

Tontinier,ère [i.] Yukarıki kelimede tarif olunan şirket âzâsından olan. ◆ Bu şirketin usul ve muamelatına müteallik ve mensup bulunan.

Tontisse [s.] Çuha ve kumaşların kırkılan havları, kırkıntı, taraz.

Tonton [imz.] Amca. (Çocuk lisanında.)

Tonture [ims.] Çuha ve kumaşların havlarını kırkma ameliyatı, tarazlama ameliyatı. ◆ Otları ve dalları kırpma ameliyatı. ‖ (bhr.) Borda kavsi.

Topaze [ims.] Zeberced, Kıbrıs elması, topaz. ‖ – **orientale** Sarı yakut, yakut-ı asfer.

Tope [hd.] Hay hay, peki, maa'l-memnuniye.

Toper [fl.] Rıza vermek, kail olmak, kabul etmek.

Topinambour [imz.] Yer elması.

Topique [imz. - s.] (t.) Hariçten konulan ilaçlara ıtlak olunur, vaz'î, mevzûa. ‖ – **s liquides** Mevzûat-ı mâyia. ‖ – **s solides** Mevzûat-ı sulbiye. ‖ – **mous** Mevzûat-ı leyyine. = [cm.] Bir nutuk-perdazın îrad-ı edilledeki merci ve istinatgâhı.

Topographe [imz.] Topografya yani tahtit-i arazi ilmiyle iştigal eden adam.

Topographie [ims.] Bir mevkinin tarif ve tavsifi ilmi, tarifü'l-mevâki, tahtit-i arazi, topografya, câ-nümâ.

Topographique [s.] Topografya yani tarifü'l-mevâki ilmine müteallik, mevkiî. ‖ **Carte** – Harita-i mevkiiye, topografya haritası.

Toquade [ims.] Merak, keyif, heves.

Toquage [imz.] Matbaacılıkta bir mürettibin muvakkaten işini diğer bir mürettibe gördürmesi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Toquante [ims.] Cep saati.

Toque [ims.] Dava vekilleriyle hâkimlere mahsus şapka.

Toqué,e [s.] Delice, kaçık.

Toquer [ft.] Dokunmak, ilişmek. ◆ Vurmak, dövmek, kaçık gibi bir hâle getirmek.

Toquet [imz.] Kadın ve çocuk takkesi, başlığı.

Torche [ims.] Meşale, çerağ. ◆ Bir fıçının tekmil çember takımı. ◆ Kunduracıların isti'mal ettikleri çam sakızı.

Torche-cul [imz.] (*l* okunmaz) Hıristiyanlarca taharette kullanılan kâğıt vesâire. || (mec.) Pek âdi ve hakir telif. (cm.: des *torche-cul*.)

Torche-nez [imz.] Azgın beygirlerin burunlarına takılan yavaşa, burunsalık. (cm.: des *torche-nez*.) (*Tord-nez* dahi denilir.)

Torcher [ft.] Silmek, temizlemek, tathir etmek. ◆ Dövmek. ◆ Fıçı çemberi yapmak.

Torchère [ims.] Merdiven başlarına ve hayatlara konulan müteaddid kollu meşale sehpası, çerağdan.

Torchis [imz.] Samanlı kaba sıva. ◆ Kerpiç.

Torchon [imz.] Tabak ve sahan vesâireyi silmeye mahsus mutfak bezi, paçavra.

Torchonner [ft.] Çabuk ve dikkatsizce yapmak, çırpıştırıvermek.

Torcol [imz.] Yunda kuşu.

Tordage [imz.] Bükme, burma, kald.

Tordeur,se [i.] İplik bükücü, yün bükücü.

Tordeuses [ims. - cm.] Sirkat-i melgufe.

Tor-nez [imz.] (mr. Torche-nez)

Tordoir [imz.] İplik bükmek aleti, makinesi.

Tordre [ft.] Bükmek, burmak. || **Ne faire que – et avaler** Kemâl-i hırs ile yemek, hemen çiğnemeden yemek. || **– le cou** Boynunu bu-rarak boğmak, öldürmek. || (mec.) Mânâ-yı aslîyi yazmak, tarif etmek. || **– le sens d'un auteur** Bir müellifin efkâr ve hissiyatını sû-i tefsir etmek, bir müellifi sû-i tevil eylemek.

Tore [imz.] (m.) Sütunun başında ve dibindeki müdevver delik, sümut. || (he.) Tor. || (nb.) Sümut.

Toréador [imz.] İspanya'da boğa ile güreş eden pehlivan.

Toreutique [ims.] Tahta ve gümüş vesâire üzerine yapılan her nevi oymacılık, fenn-i naht.

Torguiole [ims.] Sille, yumruk, tokat.

Tormentille [ims.] Fasîle-i verdiyeden kurt pençesi otu, encebar otu, arak-ı encebar.

Tornado [imz.] (hy.) Riyah-ı devvâre envâından riyah-ı maktele denilen bir nevi kasırga rüzgârı.

Tornotelle [imz.] (hyv.) Nâime-i mercûlü'l-batn-ı zü'l-galsamati'l muştî fırkasından ehramiye fasîlesinden deniz helezonu.

Toron [imz.] Halat kolu, isparçine.

Torosité [ims.] Dolgunluk, tıknazlık, adaliyet.

Torpeur [ims.] Uyuşukluk, hissizlik, hader. || (mec.) Atâlet, rehavet.

Torpille [ims.] Havass-ı elektrikiyeyi hâiz kalkana müşâbih kadırga balığı, raad. || (bhr.) Deniz lağımı, torpil, torpido. || **– automatique** Zâtü'l-hareke torpil. || **– automobile** Seyyar torpil. || **– sous marine** Tahte'l-bahr torpido. || **– de remorque** Yedek torpidosu. || **Contre** – yahut **Chasse** – Torpido geçer. || **Espars de** – Torpido gönderleri. || **Porte** – Torpido istimbotu, torpido sefinesi. || **Lance** – Torpido endaht kovanı.

Torpilleur [imz.] Torpido istimbotu, torpido sefinesi. || **Flottile de – s** Torpido filosu.

Torquette [ims.] Balıkçı sepeti, çavalya. ◆ Çavalya içindeki balık.

Torréfacteur [imz.] Kahve kavurmaya mahsus tava veya dolap, kahve kavuracağı, muhammis. || (mad.) Muhammis.

Torréfaction [ims.] Kahve vesâireyi kavurma, tahmis. || (mad.) Maden filizatının tahmisi.

Torréfier [ft.] Kavurmak, tahmis etmek.

Torrent [imz.] Sel suyu, seyelân. || (mec.) Kesret, şiddet, kalabalık, mebzûliyet. ◆

Fesâhat-ı ifade, belâgat-ı ifade. || à – Sel gibi: Pleuvoir à – Sel gibi yağmur yağmak, bardaktan boşanırcasına yağmur yağmak. ◆ Zaptolunmaz, haşrî. ◆ Seyelân, feyezan, tufan.

Torrentiel,le [s.] Sel gibi kesret ve şiddetle akan, şiddetli: Pluie – le Çok ve şiddetli yağmur.

Torrentueux,se [s.] Sel kabîlinden olan, şiddetle akan.

Torride [s.] Pek sıcak, yakıcı, hâr; Zone – Mıntıka-i hârre.

Tors,e [s.] Büklümlü, kıvrımlı, kıvrım, mültevî, maklud, helezonî. || Soie – İbrişim ve kaytan gibi bükülmüş ipek. || (m.) Colonne – e Sütun-ı mültevî. || (t.) Bouche – e Çarpık ağız. (Müennesi bazen *torte* dahi olur.)

Torsade [ims.] Yerde ve döşemelerde kullanılan saçaklık ve fitillik harç, kaytan.

Torse [imz.] Başsız kolsuz ve ayaksız heykel, sanem gövdesi, beden-i sanem. ◆ İnsanın gövdesi.

Torsion [ims.] Bükme, burma, iltivâ, telviye, fetl; Balance de – Mizanü'l-fetl; – des fibres İltivâ-yı elyafî. ◆ Bükülmüş burgu şeklinde mamulat ve masnuat.

Tort [imz.] Haksızlık, nâ-hak. ◆ Kabahat, kusur. ◆ Gadr, ziyan, hasar. || à – Bi-gayri hakkın, nâ-hak yere. || à – et à travers Fark ve temyiz etmeksizin, münasebetli münasebetsiz. || à – et à – Haklı veyahut haksız olduğunu tetkik etmeksizin. ◆ Haklı veyahut haksız olarak. || Lancer du – à quelqu'un Bir kimseyi ızrar etmek.

Torte [ims.] (mr. Torse.)

Torticolis [imz.] (t.) Boyun tutulması ve ağrısı, icl.

Tortile [s.] (nb.) Kabil-i iltivâ. || Feuille – Varak-ı kabil-i iltivâ.

Tortillage [imz.] Dolaşıklı ve karışık ifade. ◆ Kaçamak cevap, entrika, dolambaçlı söz.

Tortillard [imz. - s.] yahut:

Tortillart [imz. - s.] Düğümleri ve burgaçları çok kara ağaç.

Tortille [ims.] Bahçe ve ormanlarda yapılan dolaşıklı ve dar suni yol. (*Tortillère* dahi denilir.)

Tortillement [imz.] Büklüm, burgaç, ca'd, bükülme, teca'ud.

Tortiller [ft.] Bükmek, kıvırmak. ◆ Çabuk yiyip bitirmek, yutmak. = [fl.] (mec.) Taallül etmek, kaçamak aramak. || Se – Kıvrılmak, kıvrılarak yürümek.

Tortillère [ims.] (mr. Tortille.)

Tortillon [imz.] Başları üzerinde tabla vesâire taşıyanların başlarına koydukları halka, simit. ◆ Köylü kadınların bir nevi başlığı.

Tortillonner [ft.] Ufak ufak entrikalarda bulunmak.

Tortionnaire [s.] Haksız, cebrî, gadrî. ◆ İşkenceye müteallik.

Tortionnairement [zr.] Haksız bir surette, cebrî surette, cebren.

Tortis [s.] Birlikte bükülmüş ipler, çile, kangal.

Tortu,e [s.] Eğri, eğri büğrü, muavvec. || Haksız, bâtıl, güç.

Tortue [ims.] Kaplumbağa, sülahfa. ◆ Eski Roma askerinin esna-yı seferde kalkanlarından yaptıkları siper. ◆ Evâilde domuz arabası denilen harp aleti ki metris gibi fırıldaklı bir nevi araba idi.

Tortuer [ft.] Eğriltmek, ta'vic etmek.

Tortueusement [h.] Eğrilikle, eğri büğrü ve dolaşık olarak.

Tortueux,se [s.] Eğri büğrü, dolaşık, yılankavî şekil ve surette, dolambaçlı, müteavvic, muavvec. || (mec.) Hileli.

Tortuosité [ims.] Eğrilik, dolaşıklık, dolambaçlık, i'vicac. || (mec.) Hile.

Torturant,e [s.] İşkence veren, ta'zib eden, muazzib.

Torture [ims.] İşkence, ukubet, azap. || (mec.) Zahmet, eziyet, ızdırap. ◆ Sû-i tefsir, sû-i tevil.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Torturer [ft.] İşkence etmek, azap ve ukubet vermek. ◆ Bir mânâyı sû-i tefsir etmek, sû-i tevil etmek.

Toruteux,se [s.] (nb.) Zâtü'l-ukad. || **Fruit** – Semer-i zâtü'l-ukad.

Tory [imz. - s.] İngiltere'de hükûmet ve hâl-i hazır taraftarı, muhafazakâr, muhafazakârân fırkası. (Zıddı: *Whig*: Serbestî taraftarı.)

Torysme [imz.] İngiltere'de hükûmet ve hâl-i hazır taraftarlığı, muhafazakârlık.

Toscan,e [s.] İtalya'nın Toskana eyaletine mensup; **Ordre** – Usul-i hamse-i mimariyenin en sadesi, Toskana usul-i mimarîsi.

Toste [imz.] (mr. Toast.)

Toster [fl.] (mr. Toaster.)

Tôt [h.] Çabuk, tez, serîan. ◆ Erken. || – **ou tard** Er geç, evvel ve âhir. || – **après** Biraz sonra. || **Le plus – possible** Ne kadar erken olabilirse.

Total,e [s.] Bütün, tam, küllî. = [imz.] Mecmû. ◆ Hâsıl-ı cem', yekûn. || **Au** – ve **En** – Cem'an yekûn. (cmz.: *totaux*.)

Totalement [h.] Bütün bütüne, tamamıyla, külliyen.

Totalisateur [s.] Toplayan, cem' ve yekûn eden.

Totalisation [ims.] Toplama, cem' ve yekûn etme.

Totaliser [ft.] Toplamak, cem' ve yekûn etmek. || (mec.) Câmi' olmak.

Totalité [ims.] Yekûn, mecmû. ◆ Külliyet. || **En – ou en partie** Külliyen veya kısmen.

Tôt-fait [imz.] Pek çabuk yapılır bir nevi börek. (cm.: *tôt-faits*.)

Toton [imz.] Dört tarafında yazılar bulunan bir nevi oyun zarı.

Touage [imz.] Gemi ve kayığı iple çekme ve çektirme, yedek. ◆ Sefine ve kayığı lava ettirme, kaloma verme.

Touaille [ims.] Bir sırığa asılı duran el havlusu.

Toue [imz.] (mr. Toug.)

Toucan [imz.] Tuyur-ı mütesâlika fasîlesinden Cenubî Amerika'ya mahsus yeşil veya siyah büyük papağan.

Touchable [s.] Yanaşılabilir, kabil-i takarrüb.

Touchant [hc.] Hakkında, dair, müteallik: – **nos intérêts** Menâfiimize müteallik.

Touchant,e [s.] Tesir ve rikkati mûcip, müessir, rikkat-engiz, yürekler acısı. = [imz.] Rikkat ve tesir.

Touche [ims.] Piyano ve ona müşâbih çalgıların parmakla dokunulacak basamaklarının beheri. || **Instruments à – s** Piyano ve erganun gibi basmaklı âlât-ı musikiye. ◆ Altın ve gümüşün ayarına bakma, miheke vurma. ◆ Vurma, dokunma, temas. ◆ (Matbaacılıkta) Yazıları kilindro ile mürekkepleme. || Rikkati mûcip olmak. || (ed. - rs.) Bir şeyin ahvâl ve hasâis-i gayr-ı mer'iyesini tarif ve tasvir etmek mahareti. || **Pierre de** – Mihek taşı, ve (mec.) tecrübe ve imtihana yarayan şey.

Touche-à-tout [imz.] Her işe karışan.

Touchement [imz.] Dokunma, vurma, temas.

Toucher [ft.] Dokunmak, ilişmek, değmek, temas etmek. ◆ El ile tutmak, mess etmek. ◆ Tesir etmek, mûcib-i rikkat olmak, dokunmak. ◆ Miheke vurmak, ayarına bakmak. ◆ Almak, ahz etmek, istihsal etmek. ◆ İzah etmek, beyan etmek. ◆ Bahsetmek. || – **un mot** Bir mesele hakkında ancak birkaç söz söylemek. || **Cette affaire ne touchera pas la terre** Bu iş bilâ-müşkilat tesviye-pezir olacaktır. ◆ İcra-yı tadilat etmek, tadil etmek. = [fl.] El dokundurmak, yapışmak. ◆ Yakın olmak, kurbunda bulunmak. || – **au doigt** Pek yakın olmak. ◆ Muttasıl olmak, ittisalinde bulunmak. ◆ Hem-hudut olmak. || Ait olmak, râci' olmak. ◆ Akrabasından olmak. ◆ Çarpmak, çatmak. ◆ Çalgı çalmak. || – **du piano** Piyano çalmak. || **Se** – Birbirine yakın olmak, muttasıl olmak. ◆ Yekdiğeriyle müşâbehet bulmak. ◆ Müteessir olmak, rikkate gelmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Toucher [imz.] Dokunma, lems, kuvve-i lâmise. ◆ Hiss-i lems. ◆ İmtizac. ◆ Çalgı çalma.

Toucheur [imz.] Makine çeviren, hayvanları süren, sürücü.

Toue [ims.] Altı düz nehir kayığı, keller[?].

Touée [ims.] Gemi ve kayığın halat veya iple çekilmesi, yedek çekme, yedek.

Touer [ft.] (Gemiyi) Halatla çekmek, yedek çekmek.

Toueur [imz.] Halatla gemi çeken yedekçi. = [s.] **Bateau** – Gemileri çeken vapur, römorkör.

Touffe [ims.] Deste, demet, top. ◆ Ormanlarda dal veya yaprakların pek ziyade mültef bulundukları mahal. || (mec.) Saç.

Touffer [ft.] Deste teşkil etmek, demet demet yapmak, top top yapmak. || [fl.] Deste şeklinde bulunmak, demet tarzında bulunmak, top top durmak.

Touffeur [ims.] Sıcak bir yere girilirken hissolunan teneffüs sıkıntısı, boğulma, seham-ı hava.

Touffu,e [s.] Pek sık (orman), dal ve yaprakları çok (ağaç vesâire), mültef.

Toug yahut **Touc** [imz.] (Türkçeden me'huz) Eski bir nevi Osmanlı sancağı, tuğ.

Toujours [zz.] Daima, her vakit, hemîşe, ale'd-devam. ◆ Her hâlde, bununla beraber, maa-hâzâ. || **Pour** – Suret-i dâimede.

Toupet [imz.] Perçem, kâkül, zülüf. ◆ Püskül. || (mec.) **Avoir du** – Cüret ve küstahlık etmek. || **Relever le** – Ta'riz etmek, tekdir etmek.

Toupie [ims.] Topaç, fırıldak. ◆ Marangoz tezgâhı. ◆ Fahişe.

Toupillage [imz.] Fırıldak ve topaç gibi dönme.

Toupiller [fl.] Fırıldak ve topaç gibi dönmek.

Toupillon [imz.] Küçük zülüf ve perçem veya püskül. ◆ Gayr-ı muntazam ve fazla ağaç dalları.

Tour [ims.] Kule, burç. ◆ Satranç oyununda ruhh denilen taş. || – **blindée** Zırhlı kule ki sefâin-i harbiyede topu muhafaza için yapılır; – **de Léandre** Kız kulesi; – **de Babel** Nemrut kulesi.

Tour [imz.] Dönme, dolaşma, devir. ◆ Gezinti, seyr ü seyahat, geşt ü güzar. ◆ Daire, çevre, muhit. ◆ El çabukluğu, maharet. ◆ Desise, dolap. ◆ Tavır ve hareket. ◆ Sıra, nöbet. ◆ Dönme dolap, döner dolap. ◆ Turno, devvâre. ◆ Çıkrıkçı tezgâhı. ◆ Bakırcı ve çömlekçi çarkı. || **à** – **de bras** Kolun var kuvvetiyle. || **En un** – **de main** Bir anda. || – **de bâton** Gayr-ı meşru istifade. || **Homme fait au** – Kelle kulağı yerinde adam. || – **à** – Nöbetle. || – **de force** El çabukluğu. || (bhr.) Gamba. || – **mort** Halatın voltası. || **à** – **de rôle** Münâvebe ile, nöbet sırasıyla. || **Demi** – **à droite** "Yarım sağ!" kumandası; **Demi** – **à gauche** "Yarım sol!"

Tourangeau,gelle [i. - s.] Fransa'nın Turin eyaletinden veya Tur şehrinde olan.

Touranien,ne [s.] Turan'dan çıkmış elsine ve akvama ıtlak olunur, Turanî.

Tourbe [ims.] Çürümüş nebatat enkazından ibaret olup yanmaya sâlih toprak, fahm-ı müstehas, yer kömürü, kesek, kuru yosun. || (mec.) Aşağı halktan, fürû-mâye adamlardan mürekkep karışık güruh.

Tourber [ft.] Çürümüş nebatat enkazından ibaret olup yanmaya sâlih bulunan toprağı çıkarmak, bu madde üzerine icra-yı ticaret etmek. || **Se** – Çürüyüp yanmaya sâlih toprak hâline gelmek.

Tourbeux,se [s.] Çürümüş nebatat enkazından ibaret olan yer kömürünü hâvi veya bu kabîlden olan.

Tourbier,ère [s.] Çürümüş nebatat enkazından ibaret olup yanmaya sâlih toprağı hâvi.

Tourbière [ims.] Çürümüş nebatat enkazından ibaret olan yer kömürünün çıktığı mahal, yer kömürü madeni, kesekhâne.

Tourbillon [imz.] Kasırga, rîh-i devvar, girdap. ◆ Girdap, varta. || (mec.) Batak, varta.

Tourbillonnant,e [s.] Kasırga ve girdap gibi dönerek yürüyen.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TÜRKIYE BILIMLER AKADEMISI
www.tuba.gov.tr

Tourbillonnaire [s.] Zevbeî: **Mouvement** – Hareket-i zevbeiye, dönme hareketi.

Tourbillonnement [imz.] Kasırga ve girdap gibi dönerek olunan hareket, dönme, zevbea.

Tourbillonner [fl.] Kasırga ve girdap gibi dönmek.

Tourbillonneux,se [s.] Kasırgalar ve girdaplar ile memlû.

Tourd [imz.] Lapine balığı.

Tourelle [ims.] Küçük kule veya burç. || – **blindée** Sefâinde zırhlı kule. || – **tournante** Sefâinde müteharrik kule. || – **de fanaux** Borda fenerliği.

Touret [imz.] Bir büyük çark tarafından çevrilen ve makinelerde bulunan küçük çark. ◆ Hakkâk ve ipçi çıkrığı.

Tourie [ims.] Hasırlı damacana veya kavanoz.

Tourier [imz.] Mebânî-i rûhâniye kapıcısı.

Tourière [ims.] Âyinlerde kilise bevvablığı eden rahibe.

Tourillon [imz.] Büyük kapı kanadının ve çark ve bocurgat ve pervane gibi şeylerin mili, mihveri. ◆ Çarkın mil yatağı. || (as.) Topun kolu, muylu, top muylusu.

Touriste [imz.] Gezici, seyyah, eğlence için memleketten memlekete seyahat eden adam.

Tourlourou [imz.] Avrupa'ca asker neferi acemilerine makam-ı istihzâda verilen isimdir.

Tourmaline [ims.] Delk ve teshin ile elektriklenen bir nevi taş.

Tourment [imz.] Şiddetli ağrı ve sancı, veca'-ı şedid, elem. || (mec.) Azap. ◆ Eziyet, zahmet, sıkıntı.

Tourmentant,e [s.] Şiddetli veca' veren, müellim. ◆ Zahmet ve eziyet vermeyi seven.

Tourmente [ims.] Deniz fırtınası, bora. || (mec.) İğtişaş.

Tourmenté,e [s.] Pek gayr-ı muntazam ve inişli yokuşlu. ◆ Cebrî, gayr-ı tabii.

Tourmenter [ft.] Şiddetli ağrı ve sancı çektirmek. ◆ Pek çok sallamak, şiddetli çalkalandırmak. || (mec.) Eziyet vermek, muazzeb etmek. ◆ Rahat bırakmamak, taciz etmek. || – **un auteur** Bir müellifin efkârını sû-i tefsir etmek, sû-i tevil etmek. || **Se** – Çabalanmak. ◆ Muazzeb olmak, muzdarip olmak, endiş-nâk olmak.

Tourmenteux,se [s.] Şiddetli fırtınalara karşı bulunan sevâhile ıtlak olunur.

Tournage [imz.] Çıkrık ve turnodan çekme ameliyatı. || (bhr.) Armadora. || **Cheville de** – Armadora çeliği. || **Taquet de** – Koç boynuzu.

Tournailler [fl.] Dolaşmak, maksatsız gidip gelmek. = [ft.] Beceriksizce çevirmek.

Tournant [imz.] Yol ve sokağın veya nehrin döndüğü mahal, köşe, dolambaç. ◆ Arabanın çevrilebileceği mahal. ◆ Akıntılı denizlerde suların dönüp dolaştığı tehlikeli mahal, girdap.

Tournant,e [s.] Dönen, devvar, gerdan. || (as.) **Mouvement** – Çevirme hareketi. || **Fusée** – **e** Döne döne suud eden fişek.

Tourné,e [s.] Yapılmış, tesviye olunmuş. || **Bien** – Güzel yapılmış.

Tournebride [imz.] Küçük kır meyhanesi, koltuk.

Tournebroche [imz.] Kebap şişlerini çevirmeye mahsus dolap.

Tournée [ims.] Bir memurun kendi dairesi içinde ettiği devir. ◆ İş için mukannen vakitlerde olunan seyahat; – **d'inspection** Devir ve teftiş; **Être en** – Devre çıkmak.

Tourne-fil [imz.] Masat veya pusat denilen bileği aleti.

Tournement [imz.] Dönme; – **de tête** Baş dönmesi.

Tourne-oreille [imz.] Müteharrik kulaklı saban.

Tourner [ft.] Döndürmek, çevirmek, devrettirmek. ◆ Oynatmak, tahrik etmek. ◆ Mânâ vermek, mânâsını değiştirmek. ◆ Tercüme

etmek. ◆ Yapmak, becermek. ◆ Tevcih etmek. ◆ Etrafına dolaşmak. ◆ Çarktan çekmek. || – la tête à Baştan çıkarmak. || – à son gré İstediği gibi oynatmak. || – les souliers Kunduralarının yanına basıp şeklini bozmak. || – le dos à quelqu'un Birine sırtını çevirmek, kaçmak. || – en raillerie İstihzâ etmek. = [fl.] Dönmek, devretmek. ◆ Geçmek, dönmek, değişmek. ◆ Bozulmak, ekşimek. ◆ Olmak, pişmek, yetişmek. ◆ Çıkmak, müntic olmak. || – d'œil Ölmek. || (Gaip sîgalarından) (Kâğıt oyununda) Il tourne cœur Kupa dönüyor, yere kupa düşmüştür. || Se – Dönmek, müteveccih olmak, çevrilmek. ◆ Tahavvül etmek, tebeddül etmek.

Tournesol [imz.] Daima güneşe doğru dönen çiçeklere avam tarafından verilen ism-i umumidir, ayçiçeği. || (k.) Teinture de – Ayçiçeği boyası.

Tournette [ims.] Bir nevi çıkrık. ◆ Sincap kafesi.

Tourneur [imz.] Çarkla marangozluğa müteallik işler yapan sanatkâr, turnocu, harrat.

Tournevent [imz.] Suya ve ocak borularının üstüne konulan yelkovan.

Tournevis [imz.] Burguları çevirip sıkmaya mahsus alet, tornavida.

Tourniller [fl.] Ufak ufak dönmek.

Tourinole [ims.] (t.) Dolak denilen yara, dâhis.

Tournioler [ft.] Dolaşıklı sözler söylemek.

Tourniquet [imz.] Tünel ve demiryol gibi idarelerde yolcuların birer birer geçmesine mahsus demir dolap. ◆ Bazı sokaklarda hayvanların geçmesini mene mahsus dolap. || – hydraulique Su fırıldağı, devvâre-i mâ. || – électrique Devvâre-i elektrik. ◆ Pencere çerçevesini açık tutmaya mahsus tahtadan mandal. ◆ Etrafı numaralı döner bir daireden ibaret piyango aleti. || (crh.) Bazı ameliyatta damarları sıkmaya mahsus alet, mıgdat-ı şerâyin.

Tournis [imz.] Koyunlara müstevlî olan salıncak illeti, savsalık[?] illeti, baş dönme illeti.

Tournol [imz.] Evâilde askerlerin yarış ve güreş gibi oyun ve şenlikleri, cirit oyunu.

Tournolement [imz.] yahut:

Tournolment [imz.] Dönme, dolaşma, devir.

Tournois,e [s.] Livre – e An-aslin Tour şehrinde darp olunan eski Fransız sikkesi.

Tournoyant,e [s.] Dönen, dolaşan, devvar.

Tournoyer [fl.] Dönmek, dolaşmak, devretmek. ◆ Dolaşıklı harekâtta bulunmak.

Tournure [ims.] Suret, şekil, biçim, çalım, kılık. ◆ Tavır. ◆ Hareket. ◆ Hâl, reviş. ◆ Suret-i terkip ve teşkil. ◆ Kadınların arkadan fistanı kabartmak için mukaddemâ kullandıkları yaylı yastıkçık. || (ed.) Tarz-ı ifade, şive-i kitâbet. || (mec.) Renk, suret.

Tourte [ims.] Turta denilen bir cins hamur işi, börek.

Tourteau [imz.] Börek. ◆ Yağ yahut suyu alınmış esmar posası, küsbe. ◆ Pagurya.

Tourtelet [imz.] Açılmış hamur yaprağı, yufka.

Tourtereau [imz.] Kumru yavrusu, palazı.

Tourterelle [ims.] Kumru.

Tourtière [ims.] Turta böreğini pişirmeye mahsus tava.

Touselle [ims.] Başağı kılçıksız iri taneli buğday.

Toussaint [ims.] Katoliklerce bütün azizlerin nâmına olarak icra olunan yortu ki Teşrin-i Sânînin birinci günüdür.

Tousser [fl.] Öksürmek.

Tousserie [ims.] Şiddetle öksürme, şiddetli öksürük.

Tousseur,se [i.] Çok öksüren adam.

Tout [imz.] Mecmû, küll, cümle. = [kn.] Hep, bütün, herkes, her şey. || Être de – Her şeye karışmak, her şeye müdahale etmek. || Se faire à – Her şeye alışmak. || Faire son – Bütün parasına karşı oynamak. || (mec.) En ehemmiyetli şey, mühim iş.

Tout [h.] Bütün, büsbütün, kâffeten. ◆ Her ne kadar, ise de, olmakla beraber: – aimable qu'est la vertu Hüsn-i ahlak ve fazilet her

ne kadar makbul ise de… (Bu iki mânânın biriyle bir harf-i gayr-ı savtî ile başlayan bir müennes sıfattan evvel geldiği vakit cins ve adetçe onunla tevâfuk eder.) Pour – de bon Cidden. || – doucement Yavaşçacık. || – à l'heure Demin. || – de suite Derhâl, derakab. || – au plus Olsa olsa, nihayet. || Du – Asla. || – à fait Tamamıyla, büsbütün. || En – Cem'an, hep dâhil olarak. || En – temps Cemî zamanda.

Tout,e [s.] Bütün, hep, cemî. ◆ Her, her bir. (Müennes bir şehir isminden evvel yine müzekker sîgasıyla kullanılır.) || Somme – e Nihayet, fi'l-cümle, hülâsa-i kelâm.

Toute-bonne [ims.] Bir nevi ada çayı.

Toute-épice (nb.) Jamaika fülfülü.

Toutefois [h.] Bununla beraber, ancak, her hâlde.

Toutenague [imz.] (mr. Tintenague.)

Toute-puissance [ims.] Gayr-ı mahdud kuvvet ve nüfuz, kudret-i mutlaka.

Tout-puissant, Toute-puissante [s.] Kuvvet ve kudret-i gayr-ı mahdud, kadir-i mutlak. = [imz.] Cenab-ı Kadir-i Mutlak.

Tou-tou [imz.] (Çocuk lisanında) Köpek.

Toux [ims.] Öksürük, süal. || – sèche Kuru öksürük. || – humide Balgamlı öksürük.

Toxicité [ims.] (t.) Zehirli olma, semmiyet.

Toxicologie [ims.] Tıbbın zehirlerden bahseden kısmı, mebhasü's-sümum.

Toxicologique [s.] (t.) Mebhasü's-sümuma dair.

Toxique [s.] Zehirli, semmî. = [imz.] Zehir, sem.

Traban [imz.] Bir nevi mızraklı asker neferi.

Trabée [ims.] Eski Romalıların bir nevi resmî libası.

Trabucaire [imz.] İspanya haydudu.

Trabuco [imz.] Bir nevi Frenk sigarası.

Trac [imz.] Beygir vesâire yürüyüşü. ◆ Hayvan izi. ◆ Korku.

Traçant,e [s.] (nb.) Arzan uzanan köklere ıtlak olunur, müteferri', münsecib. || Racine – e Cezr-i müteferri'.

Tracas [imz.] Müşkilat ve gürültüsü çok olan ufak iş, dağdağa.

Tracassant,e [s.] Gürültülü, dağdağalı.

Tracassement [imz.] Gürültü etme, dağdağayı mûcip olmak. ◆ Rahatsızlığı mûcip olmak.

Tracasser [ft.] Rahatsız etmek, dağdağayı mûcip olmak. || Se – Endişe etmek, endiş-nâk olmak.

Tracasserie [ims.] Şikak. ◆ Dağdağa. ◆ Tezvirat.

Tracassier,ère [i. - s.] Rahatsız eden, muacciz. ◆ Fitne ve fesat karıştıran, müfsid.

Trace [ims.] İz, eser. ◆ Alâmet, eser. ◆ Tesir. ◆ Çizgi, hat. || (as.) – à tenailles Hutut-ı mıkraziye.

Tracé [imz.] Bir resim ve tertibin ilk çizilen hututu, taslak, resm-i musattah, resm-i müsennem. ◆ Güzergâh ve güzergâh haritası; Établir le – ve Faire le – Tayin-i güzergâh etmek.

Tracement [imz.] Bir resim ve tertibin ilk hututunun çizilmesi, taslağı.

Tracer [ft.] Bir resim ve tertibin ilk hututunu çizmek, tasarlamak, taslağını yapmak. ◆ Çizmek, tersim etmek. ◆ Yazmak, tahrir etmek. || – le chemin à quelqu'un Birine misal göstermek. ◆ İşaret etmek. ◆ Nakletmek, hikâye etmek. || Se – Çizilmek, teressüm etmek.

Traceret [imz.] Tahtanın üzerine işaret yapmaya mahsus marangoz aleti.

Trachée [ims.] (nb. - tt.) Nebatat ve böceklerin ciğeri makamında olan damar, kasaba.

Trachée-artère [ims.] (tşr.) Havayı ciğere götüren gırtlak, şiryanü'l-kasaba. (cm.: des *trachées-artères*.)

Trachéennes [ims. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı ankebûtiye kısmından zü'l-kasabat fırkası.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Trachéotomie [ims.] (crh.) Gırtlağın yarılması, haz'u'l-kasaba.

Traçoir [imz.] Madenleri çizmeye mahsus mil. ◆ Bahçede hatlar açmaya mahsus kazma.

Tractif,ve [s.] Çeken, cerr eden, cerrî: **Force** – **ve** Kuvve-i cerriye.

Traction [ims.] (cr.) Çekme, cerr; **Forde de** – Kuvve-i cerriye. || **Double** – Cerr-i muzâaf. || – **mécanique** Makine vasıtasıyla cerr. || **Système de** – Usul-i cerriye. ◆ Demiryollar idaresinde vagon ve lokomotif vesâir âlât ve edevat-ı cerriye.

Tradition [ims.] Ahbar ve vekayiin ağızdan ağıza nakil ve hıfzı, tesâmu', an'ane. ◆ Bu suretle naklolunmuş ahbar ve havadis, nakliyat, rivayat, vekayi-i menkule, kadîme. || (hk.) Teslim ve tesellüm.

Traditionnel,le [s.] Nakliyat ve rivayat kabîlinden olan, naklî, menkul, öteden beri nakledilip gelen. ◆ Eskiden beri ittihaz olunan, teamül-i kadim kabîlinden olan.

Traditionnellement [h.] Tesâmu' tarikiyle, naklen, nakliyatla, kadîmen.

Traducteur,trice [i.] Tercüme eden, mütercim.

Traduction [ims.] Tercüme; – **littéraire** Harfiyen tercüme; – **libre** Mealen tercüme, serbest tercüme: – **interlinéaire** İbarat-ı mütercemesi satırlar arasına yazılan tercüme. ◆ Tercüme olunmuş kitap vesâire.

Traduire [ft.] Tercüme etmek. || (hk.) – **en justice** Taht-ı muhakemeye almak. || – **devant un tribunal** Mahkemeye celp ve ihzar etmek. ◆ İzah etmek, tefsir etmek. || – **en ridicule** İstihzâ etmek, maytap etmek. || **Se** – Tercüme edilmek. ◆ Arz-ı endam etmek, görünmek. ◆ İzhar ve ifade olunmak.

Traduisible [s.] Tercümesi mümkün, kabil-i tercüme.

Trafic [imz.] Ticaret, alış veriş, ahz u itâ. || **Faire le** – **de quelque chose** Bir mal ticaretiyle meşgul olmak. || **Se mettre dans le** – Ticaretle iştigal etmek. ◆ İhtikâr. ◆ Demiryollarda eşya ve emtia ve yolcu münâkalatı, hattın işletilmesi.

Trafiquant [imz.] Tacir, bezirgân, tüccar.

Trafiquer [fl.] Alış veriş etmek, icra-yı ticaret etmek. ◆ İrtikâb etmek, ihtikâr etmek. ◆ Münasebatta bulunmak, muhaberatta bulunmak. || – **une lettre de change** Bir poliçeyi piyasada satmak, devretmek.

Trafiqueur [imz.] Muhill-i namus bir alış veriş eden, mürtekib, muhtekir.

Tragédie [ims.] Tiyatro manzumesi, hâile, trajedi. ◆ Edebiyat-ı sahniyenin hâile cinsi. || (mec.) Dehşetli ve müessir vaka, facia, fecîa.

Tragédien,ne [i.] Hâile oyunlarında oynayan oyuncu, hâilebaz.

Tragi-comédie [ims.] Mudhik vakalarla karışık olup neticesi fâci' olmayan hâile, hâile-i mudhike. (cm.: des *tragi-comédies*.)

Tragi-comique [s.] Tiyatro oyunları envâından hâile ve mudhikeye taalluk ve münasebeti olan.

Tragique [s.] Tiyatro oyunları envâından hâileye taalluk ve münasebeti olan, hâile kabîlinden olan, hevlî. || (mec.) Feci, hevl-nâk: **Prendre au** – Gayet feci ve hazin bir nazar ile bakmak. = [imz.] Tiyatro oyunlarının hâile kısmı. ◆ Bu nevi oyuna müteallik kitap yazan muharrir, hâile-nüvis.

Tragiquement [h.] Hâile oyunlarına mahsus veya şâyan bir suretle, feci ve hevl-nâk bir surette.

Tragopon [imz.] (hyv.) Decâciye fırkasından Hindistan'a mahsus sülün.

Trahir [ft.] Hıyanet etmek, hain olmak. || – **la confiance** Emniyeti suistimal etmek. || – **la vérité** Hakikate muhalif olarak idare-i lisan eylemek. || – **ses sentiments** Hissiyatına muhalif olarak söz söylemek. || (mec.) Ahit ve yemini nakz etmek. ◆ Meydana çıkarmak, ifşa etmek, gammazlık etmek. ◆ Bir şeyi saklamayı kasdedip de gaflet ve tedbirsizlikle anlatmak. ◆ Tevâfuk etmemek, tenâkuzda bulunmak. || – **son devoir** Va-

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

zifesine mugayir harekette bulunmak. || Se – Kendi menâfiine karşı hareket etmek. ◆ Kendi esrarını ifşa etmek. ◆ Yekdiğerinin esrarını ifşa etmek.

Trahison [ims.] Hıyanet, hainlik, gammazlık, gamz.

Traille [ims.] Nehirden geçmeye mahsus bir nevi kayık, sal.

Train [imz.] Gidiş, yürüyüş, reftar. ◆ Binek ve yük hayvanları arkasının ön ve art tarafı. ◆ Arabanın tekerlekleriyle makas vesâir âlâtı. ◆ Yedek beygirler ve hizmetçiler takımı. ◆ Gürültü, patırtı. ◆ Bir lokomotif tarafından çekilen demiryol arabaları, katar; – à grande vitesse Seyr-i seri katarı; – à petite vitesse Seyr-i hafif katarı; – de marchandise Yük katarı; – conventionnel Mukaveleli katar; – omnibus Üç mevkii olan demiryol katarı; – express Yalnız birinci mevkileri olan sürat katarı. || – d'artillerie Topları çekmeye mahsus araba takım ve edevatı, koşum. || – de l'armée Ordunun nakliyesi. || Colonne de – Nakliye kolu. || Soldat du – Nakliye neferi, arabacı neferi. || Avant – Top toparlağı. || Arrière – Top arabası. || – des bois Odun ve kereste salı. || (tba.) Tab' makinesinin formayı koydukları plaka. || Mise en – Resimlerin hîn-i tab'ında koyu veya açık basmaları için makine kazanının üstüne yapıştırılan kâğıt, mizantren. || Mettre en – Başlamak, yola koymak, tahrik etmek. || Aller son – Hâlinde devam etmek. || Être en – de faire Etmekte olmak, etmekte bulunmak. ◆ Müheyyâ olmak, mütemâil olmak. || Mettre en bon – Muvaffak ettirmek, hâl-i muvaffakiyete vaz' etmek. || Se remettre dans le – de Alışmak, itiyat etmek. || Faire le – Büyük bir patırtı ile icra-yı meserret etmek. || Faire du – Daralmak, hiddetlenmek, tekdir etmek. ◆ Uzun bir mevzubahis teşkil etmek. || Prendre le – Bir hâl kesb etmek. || Mener un – d'enfer Menhiyatta bulunmak.

Traînage [imz.] Sürükleme, sevk. ◆ Kızakla seyahat ediş.

Traînant,e [s.] Yere sürülen, yerde sürünen. || (nb.) Zevvâî: Racines – es Cezr-i zevvâî, yerde sürünen kök. || (mec.) Uzun ve usandırıcı (kelâm), uzun ve muttarid üslup, zayıf, kuvvetsiz, sürüklenen.

Traînard [imz.] Geride kalan adam. ◆ Batîü'l-hareke ve gevşek adam. || (as.) Geride kalan nefer, döküntü.

Traînasse [ims.] Dal ve kökleri yerde sürünen envâ-ı nebatata beyne'l-avam verilen isimdir, nebatat-ı zevvâiye. ◆ Kuş tutmak için sürüklenen bir nevi uzun ağ.

Traînasser [ft. - fl.] Sürüklemek. ◆ Bir işle çok vakit iştigal etmek.

Traîne [ims.] Halat büküldüğü sırada ucuna asılan tekerlek. || (bhr.) Geminin yanında bir şey asmaya mahsus ince çıma. || Bateau en – Diğer bir gemi tarafından çekilen gemi.

Traîneau [imz.] Kar ve buz üzerinde kaydırılan tekerleksiz bir nevi araba, kızak. ◆ Sürütme ağı.

Traînée [ims.] Az miktarda ve seyrek yere dökülen şeyin teşkil ettiği sıra, döküntü, süpürüntü. ◆ (mec.) Uzun sıra, sürü.

Traîner [ft.] Arkası sıra çekip götürmek, sürüklemek. || (mec.) – en longueur Sürüncemede bırakmak, leyte-lealle ile süründürmek. || – ses paroles Pek büyük bir betâetle söylemek, sözü uzatmak. || – dans la boue Nâm ve itibarını paymâl etmek. ◆ İntac etmek, müntic olmak. = [fl.] Sürünmek. ◆ Sürüklenmek. ◆ Yerli yerinde olmamak. ◆ Usandırıcı bir hâlde bulunmak. ◆ Zayıf ve kuvvetsiz olup sürüklenmek. ◆ Geri kalmak, teahhur etmek. || Se – Yerde sürünmek, sürüklenmek. ◆ Yuvarlanmak. ◆ Müşkilat ile yürümek.

Traîneur [imz.] Geride kalan adam, sürüklenen, pesmande.

Traire [ft.] (Tasrifi: *Je trais, nous trayons; je trayais; nous trayions;* mâzî-i şuhûdîsi yoktur; *trayions; je trairai; je trairais; trais, trayons; que je traie, que nous trayions;* iltizâmiye-i mâzîsi yoktur; *trayant; trait, e*) Sağmak, ihlab etmek. ◆ (mec.) Maharetle para çekmek, para sızdırmak.

Trait [imz.] Ok, tir, sehm. ◆ Süngü, harbe. ◆ Koşum. ◆ Koşum kayışları. ◆ Kalemle çizilen çizgi, hat. ◆ Resmin tarama hatları. ◆ Yüz uzuvlarının beheri, alâim-i vechiye, esârir; Les – Çehre, sima. || Cheval de – Araba hayvanı, koşum hayvanı. || – pour – Harf-be-harf, aynen: Copier – pour – Aynen istinsah etmek. || – de la scie Testere işareti, tahtanın nereden kesileceğini gösteren testere işareti. || Testerelenen parça. || – de prudence Eser-i ihtiyat. || – d'esprit Lem'a-i zekâ, eser-i dirayet. || – de caractère Eser-i tabiat, eser-i mizaç. || – de temps Müddet-i medîde. || D'un – Birden. || Boire à longs – s Yavaş yavaş, yudum yudum içmek. || (mec.) Dokunma, taarruz. ◆ Fiil, vaka, emir. ◆ Nükte. ◆ Münasebet. || (sr.) – d'union Mürekkep bir kelimenin ecza-yı mürekkebesi arasına konulan hatt-ı vasl: (-)

Trait,e [s.] Haddeden geçirilmiş.

Traitable [s.] Yavaş huylu, mülayim, söz anlar.

Traitant [imz.] Vergilerin tahsilini taahhüt ve iltizam eden adam, vergi ve tekâlif mültezimi. = [s.] Tedavi eden, müdâvî: Médecin – Daima bakan tabip, tabib-i müdâvî.

Traite [ims.] Menzil, merhale, konak. ◆ Ticaret. ◆ Poliçe, havalenâme; Faire – Poliçe keşide etmek; Faire honneur à une – Bir poliçe bedelini tesviye etmek. || – et remises Karşılıksız poliçeler keşidesiyle vadelerinde muhataplarına bedellerini göndermek muamelatı. ◆ Süt sağma, ihlab. || – des nègres, des noirs Üserâ-yı zenciye ticareti.

Traité [imz.] Bir ilim ve fenne mahsus kitap, mebhas. ◆ Mukavele, mukavelenâme. ◆ İki devlet arasındaki muâhede, ahitnâme. || – s de commerce Ticaret muâhedatı. || – de paix Sulh muâhedesi, muâhede-i sulhiye. || – éventuel İhtimalat ve zuhurata tabi muâhede.

Traitement [imz.] Muamele, suret-i kabul; – de la nation la plus favorisée En ziyade mazhar-ı müsaade olan millet muamelesi. ◆ Maaş, aylık. ◆ Hastaya bakma, tedavi, müdâvat; Mode de – Usul-i tedavi.

Traiter [ft.] Kullanmak, muamele etmek. || – quelqu'un de haut en bas Birine tahkir ile muamele etmek, gurur ile muamele etmek. ◆ Pazarlık etmek, pazarlaşmak. || – à 2^{1}/2 p^{0}/0 Yüzde iki buçuk hesabıyla akd-i muamele etmek. ◆ Kabul ve ikram etmek. ◆ Ziyafet vermek. ◆ Mevki-i bahis ve müzakereye koymak. ◆ Bir şeyin husulü için tavassut ve miyancılık etmek. ◆ (Bir mesele hakkında) Bahsetmek, tevsi' etmek, izah etmek. ◆ Bakmak, tedavi, müdâvat etmek. ◆ Addetmek, nazarıyla bakmak. = [fl.] Müzakerata girişmek. || Se – Tedavi-i nefs etmek. ◆ Birbirine ziyafet keşide etmek. ◆ Mevzu-ı müzakere teşkil etmek, mevki-i müzakereye vaz' olunmak. || Se – à Şu kadara alınıp satılmak.

Traiteur [imz.] Lokantacı.

Traître,esse [i. - s.] Hain, hıyanetkâr. ◆ Apansız bir fenalık eden, hain, sinsi. || En – Hıyanetle, hıyanetkârâne, sinsice, sinsi gibi.

Traîtreusement [h.] Hıyanetle, hıyanetkârâne, sinsicesine.

Traîtreux,se [s.] Hain, hıyanetkâr, hıyanetkârâne.

Trajectoire [ims.] (he.) Bir kuvve-i muharrikeye tâbi bir cismin çizdiği hat, eser. || (as.) Muharrik mermi, kavs-i mürtesem mermi.

Trajet [imz.] Geçit, mi'ber. ◆ Geçiş, ubur. ◆ Bir yerden bir yere geçmek için katolunan mesafe, yol, tarik. ◆ Sefer.

Tramail [imz.] Küçük bir nevi balık ağı.

Trame [ims.] Dokumada eriş denilen tûlânî ipliklerin içinden geçen arzî iplik, argaç, pod, mekik ipliği, atkı. || (mec.) Teşkil, tertip. || La – de la vie Rişte-i hayat. || Couper la – de la vie Kat'-ı rişte-i hayat etmek.

Tramer [ft.] Atkı atmak. ◆ Tertip ve teşkil etmek. || Se – Tertip ve teşkil edilmek.

Trameur,se [i. - s.] Atkıcı.

Tramontane [ims.] Akdeniz'de şimal tarafı ve sevâhili. || (bhr.) Şimal rüzgârı. ◆ Kevkeb-i kutbî. || (mec.) Perdre la – Pusulayı şaşırmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Tramway [imz.] (*tramoué*) (İngilizceden me'huz) Tramvay, tramvay arabası. || – **à vapeur** Buharlı tramvay. || – **électrique** Elektrikli tramvay. || **Bateau** – Avrupa'da bazı nehirlerde işleyen küçük vapurlar.

Tranchage [imz.] Kesme, kat'.

Tranchant [imz.] Esliha-i câriha nın keskin tarafı, yüzü, ağzı. || **Hache à deux** – **s** İki ağızlı balta.

Tranchant,e [s.] Keser, tîz, keskin, sârim. || **Ton** – Kati ifade. || **Couleur** – **e** Pek parlak renk.

Trache [ims.] İnce ve uzunca kesilmiş parça, dilim, şerha. ◆ Mücelled kitabın kenarı. ◆ Sığır bacağı parçası. || – **à sphère** Dilim küre. ◆ Kalem, keski; – **à froid** Demir kesmeye mahsus soğuk keski.

Tranché,e [s.] İyi fark olunur, açık, kati.

Tranchée [ims.] Hendek, hark, yarma, arık. || – **de mur** Duvarlarda hatıl yivi. || (as.) Metris, hufre, hafr hendekleri, avcı hendeği; – **abri** Siper hendeği. = [cm.] Bir nevi şiddetli bağırsak sancısı, kudad.

Tranchefile [ims.] Kitap şirazesi. ◆ Kundura altına konulan şerit kösele, vardolor. ◆ Kantarmanın suluk zinciri.

Tranche-gazon [imz.] (zra.) Çim pârelerini kesmeye ve düzetmeye mahsus makine.

Tranchelard [imz.] İnce ve yassı mutfak bıçağı.

Tranchement [imz.] Kesme, kat'. || **Se** – Kesmek, kat' etmek. ◆ Hallolunmak, fasl olunmak.

Tranche-montagne [imz.] Yalandan yiğitlik satan adam, lafazan, cesaret-füruş.

Tranche-papier [imz.] Kâğıt kesmeye mahsus bıçak.

Trancher [ft.] Kesmek, kat' etmek. || (mec.) Hall ü fasl etmek. || – **le mot** Kestirme sözle söylemek. || **Le** – **net** Açıktan açığa söylemek. = [fl.] Karar vermek. || (mec.) (Renkler hakkında) Parlak görünmek, açmak. ◆ Mütenâkız olmak, uymamak. ◆ Taklit etmek.

Tranchet [imz.] Kunduracı bıçağı, falsata [falçata]. ◆ Demirci makası.

Tranchoir [imz.] Et tahtası, kıyma tahtası. || (m.) Sütun başlığının murabba tablası. || (tt.) Müşevvekü'l-misbah fasîlesinden Hind denizlerine mahsus bir nevi kalkan balığı.

Tranquille [s.] (*ki-le*) Rahat, âsûde, müsterih. ◆ Yavaş, sakin, sükûnetli.

Tranquillement [h.] (*ki-le*) Rahat ve âsûde olarak, asayiş ve istirahatle. ◆ Yavaşça ve sükûnetle.

Tranquillisant,e [s.] (*ki-li*) Rahatlandıran, sükûnet ve istirahat kazandıran, sükûnet-bahş.

Tranquiliser [ft.] (*ki-li*) Rahatlandırmak, sükûnet ve istirahat kazandırmak. || **Se** – Rahatlanmak, müsterih olmak.

Tranquilité [ims.] (*ki-li*) Rahat, istirahat. ◆ Âsûdegî-i asayiş, sükûnet. || – **d'esprit** Zihin rahatlığı, cemiyet-i hatır, huzur-ı bâl.

Trans [imz.] Bazı kelimat-ı mürekkebe-i Latiniyenin başında bulunarak ötesinde, arasında ve içinde gibi mânâyı ifade eder.

Transaction [ims.] (*zak*) (hk.) Sulh, uyuşma mukavelesi, sulh senedi; – **sur aveu** An-ikrarin sulh; – **sur désaveu** An-inkârin sulh. = [cm.] Muamelat; – **s commerciales** Muamelat-ı ticariye.

Transactionnel,le [s.] Sulha dair, sulhî: **Indemnité** – **le** Tazminat-ı sulhiye.

Transalpin,e [s.] (*zal*) Alp silsile-i cibalinin Fransa'ya göre ötesinde bulunan, mâverâ-yı Alp'deki.

Transatlantique [s.] (*zal*) Bahr-ı Muhit-i Atlasî'nin Avrupa'ya göre ötesinde olan, mâverâ-yı Atlas'daki. ◆ Amerika'ya seyahat eden (cesim vapur).

Transbordement [imz.] Hamûle ve yolcu aktarması, aktarma.

Transborder [ft.] Hamûle ve yolcuyu aktarma etmek.

Transcendance [ims.] Bâlâ-terlik, tefevvuk, teâlî.

Transcendant,e [s.] Fevka't-tabîa, fâik, bâlâ-ter. || (r.) Âlî, gayr-ı cebrî: **Équation** – **e** Muade-

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

le-i gayr-ı cebriye; Géométrie – e Hendese-i âliye, gayr-ı cebriye.

Transcendantal,e [s.] Pek âlî meselelerden bahseden; Philosophie – Felsefe-i âliye, felsefe-i fevka't-tabîa.

Transcendantalement [zr.] Fevka't-tabiî bir surette.

Transcendalisme [imz.] Felsefe-i fevka't-tabîa.

Transcendaliste [imz.] Felsefe-i fevka't-tabîa taraftarı.

Transcontinental,e [s.] Mâverâ-yı arazi, mâverâ-yı memâlik.

Transcripteur [imz.] Suret çıkaran, tebyiz ve istinsah eden, müstensih.

Transcription [ims.] Suret çıkarış, tebyiz, istinsah. ◆ Suret, nüsha, beyaz. ◆ Suret-i intikaş ve irtisam. || Bir lisanın elfazını diğer bir lisan hurufuyla tahrir ve tersim etme. || (hk.) Kayıt ve tescil. ◆ Emlâk muamelatının aynen defter-i mahsusuna kaydı.

Transcrire [ft.] (*Écrire* gibi tasrif olunur.) Suretini çıkarmak, tebyiz, istinsah etmek. ◆ Kayıt ve tescil etmek.

Transe [ims.] Şiddetli korku, havf-ı azim, endişe-i azim, dehşet.

Transepte [imz.] Kilisenin içindeki cenaheyni, iki tarafı.

Transférable [s.] (hk.) Kabil-i intikal. || (tca.) Kabil-i devir ve havale.

Transférement [imz.] Bir mahalden bir mahalle götürme, nakil. ◆ Devir ve intikal.

Transférer [ft.] Bir mahalden bir mahalle götürmek, nakletmek. ◆ İntikal etmek. ◆ Tehir etmek, ta'lik etmek. || Se – Naklolunmak. ◆ Nakledilmek, devredilmek, havale olunmak.

Transfert [imz.] Nakil. ◆ Devir ve ferağ, intikal. ◆ Devir ve havale. || – de fonds veya – de valeurs Esham ve tahvilat havalesi. || Opérer un – Bir devir ve havale muamelesi icra etmek.

Transfiguration [ims.] Tebdil-i suret, temessül, tecelli. (Yalnız Hazret-i İsa'nın bu hâli hakkında müsta'meldir.) || Fête de la – Iyd-ı tecelli.

Transfigurer [ft.] Tebdil-i suret etmek. || Se – Temessül etmek. (Hazret-i İsa hakkında müsta'meldir.)

Transformateur [imz.] (ht.) Elektrik kuvvetini tebdil ettirmeye mahsus alet, mübeddil.

Transformatif,ve [s.] Tahvile dair, tahvilî: L'influence – ve de la chimie Kimyanın tesir-i tahvilîsi.

Transformation [ims.] Temessül, istihâle. || (ht.). Tahvil. || (mn.) – des propositions Kazâyânın aks ve tebdili. || (he.) Tahvil, ihtisar.

Transformer [ft.] Tahvil etmek. || Se – Tebdil-i suret etmek, temessül ve tahavvül etmek.

Transformisme [imz.] (fls.) Tahavvülat-ı şekl mezheb-i felsefîsi.

Transformiste [imz.] (fls.) Tahavvülat-ı şekliye mezheb-i felsefîsi taraftarı.

Transfuge [imz.] Düşman tarafına firar eden asker, asker kaçağı, firari.

Transfuser [ft.] Bir mâyiyi bir kaptan diğerine nakletmek.

Transfusion [ims.] Bir mâyinin bir kaptan diğerine nakli. || (t.) – du sang Kanın bir şahsın damarlarından diğerinin damarına nakli, nakl-i dem.

Transgangétique [s.] Hindistan'ın Geng nehr-i azîminin ötesinde bulunan, mâverâ-yı Geng.

Transgresser [ft.] Tecavüz etmek, ihlal, paymâl etmek: – la loi Kanun-şikenlik etmek.

Transgresseur [imz.] Tecavüz eden, ihlal ve paymâl eden, mütecâviz, muhil; – de la loi Kanun-şiken.

Transgressif,ve [s.] Tecavüz eden, tecavüzî. ◆ (arz.) Diğer cins tabakat-ı arziye üzerinde bulunan (takaba-i arziye).

Transgression [ims.] Tecavüz, ihlal ve paymâl etme. || La – de la loi Kanun-şikenlik.

Transhumance [ims.] Yaz mevsiminde hayvanat ve mevâşî sürülerinin kışlaktan yaylaya çıkarılması.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Transhumant,e [s.] Yaz mevsiminde kışlaktan yaylaya çıkarılan (hayvanat ve mevâşî).

Transhumer [ft.] (Sürüleri) Yaylaya çıkarmak veya otlatmak için dağlara götürmek. = [fl.] (Sürü hakkında) Otlamak üzere dağa gitmek, yaylaya çıkmak.

Transi,e [s.] Donmuş, müncemid. ‖ (mec.) Bârid, soğuk. ‖ **Un amoureux** – İlan-ı aşka cesaret edemeyip titreyen, korkan âşık. ◆ Medhuş. ◆ Duçar, müptelâ.

Transiger [fl.] (*zi*) (hk.) Sulh olmak, uzlaşmak, musâlaha etmek, akd-i mukavele etmek. ‖ – **avec l'honneur** İstifade-i maddiye için namusu feda etmek. ‖ **Se** – Akdedilmek.

Transigible [s.] Kabil-i musâlaha, kabil-i akd.

Transir [ft.] Üşütmek, titretmek, dondurmak. ◆ Tedhiş etmek. = [fl.] Soğuk veya korkudan titremek, tedehhüş etmek.

Transissement [imz.] Soğuk yahut korkudan titreme, ra'şe, dehşet. ‖ (tt.) Uyuşma, keçelenme.

Transit [imz.] (*zite*) Eşya ve emtia-i ticariyenin bir ülke veya şehrin içinden gümrük resmi vermeksizin geçmesi hakkı, transit. ‖ **Marchandises de** – Transit emtiası.

Transitaire [s.] Transite müteallik. ◆ Transit işleri ile mütevaggıl tacir.

Transiter [ft.] (Eşya-yı ticariyeyi) Bir şehir ve ülkeden gümrük vermeksizin geçirmek, transit suretle imrar etmek.

Transitif,ve [s.] (*zi*) (sr.) **Verbe** – Fi'l-i müteaddî.

Transition [ims.] (*zi*) (ed.) Bir bahisten veya bir kelâmdan diğerine intikal, ircâ' sanat-ı bedîiyesi. ‖ (ms.) Bir perdeden diğerine geçme usulü. ‖ (arz.) Devir, inkılâp. ‖ **Période de** – Devre-i inkılâp. ‖ (tt.) Esmâk ile dıfâdıiye beynindeki tahavvül.

Transitivement [h.] (*zi*) (sr.) Müteaddî olarak, müteaddî mânâsıyla.

Transitoire [s.] (*zi*) Geçer, nâ-pâyidar, muvakkat. ◆ İki şey arasındaki fâsılayı doldurmaya mahsus, fetrî. ‖ (hk.) Muvakkat; **Dispositions – s** Ahkâm-ı muvakkate, mevadd-ı muvakkate.

Transitoirement [h.] (*zi*) Muvakkat ve nâ-pâyidar yahut fetrî bir suretle.

Transjurant,e [s.] Cura [Jura] silsile-i cibalinin Fransa'ya göre mâverâsındaki.

Translater [ft.] Bir lisandan bir lisana nakil ve tercüme etmek.

Translateur [imz.] (ht.) Bir telgrafnâmenin birkaç merkezden bilâ-kayd geçirilmesine mahsus alet, müntakil.

Translatif,ve [s.] (hk.) İntikale müteallik. ‖ – **de propriété** Nâkil-i mülkiyet (evrak vesâire).

Translation [ims.] Tebdil-i mekân, nakil. ‖ (hk.) Nakil, nakl-i mülkiyet. ‖ (tt.) Meşy ve hareket, seyr ü hareket. ‖ (hy. - cr.) Hareket-i intikaliye.

Translucide [s.] Ziyanın geçmesine az müsait, nîm-şeffaf, şibh-i şeffaf.

Translucidité [ims.] Nîm-şeffaflık, şibh-i şefâfet.

Transluire [fl.] Nîm-şeffaf olmak, şibh-i şeffaf olmak.

Transmarin,e [s.] Mâverâ-yı ebhar.

Transmetteur [imz.] (ht.) Mûsil.

Transmettre [ft.] Terk ve teslim etmek. ◆ Götürmek, îsal etmek, devretmek. ◆ İhbar ve tebliğ etmek. ‖ **Se** – Naklolunmak, îsal edilmek.

Transmigration [ims.] Muhâceret, hicret. ‖ – **des âmes** Tenâsüh, tenâsüh-i ervah.

Transmigrer [fl.] Muhacir olmak, hicret etmek.

Transmissibilité [ims.] Kabiliyet-i nakl ve îsal. ◆ Kabiliyet-i intikal.

Transmissible [s.] Nakil ve îsal olunabilir. ‖ (hk.) Kabil-i intikal.

Transmission [ims.] Nakil ve îsal. ‖ (ht.) Tavsil, nakil. ‖ (hk.) İntikal; – **par héritage** İrsen intikal, intikal-i irsî.

Transmontain,e [s.] Mâverâ-yı cibal.

Transmuable [s.] Tahvili mümkün (maden), kabil-i istihâle.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Transmuer [ft.] (Madeni) Değiştirmek, tahvil etmek.

Transmutabilité [ims.] Madenin tahvil olunabilir olması, kabiliyet-i istihâle, kabiliyet-i intikal.

Transmutation [ims.] Maden vesâirenin tahvil ve tebdili, istihâle.

Transocéanien,ne yahut:

Transocéanique [s.] Mâverâ-yı ebhar-ı muhit.

Transpacifique [s.] Mâverâ-yı bahr-ı muhit gibi.

Transparaître [fl.] Müphem bir surette görünmek.

Transparence [ims.] Şeffaflık, şüfuf, şefâfet, şeffafiyet.

Transparent,e [s.] Şeffaf. = [imz.] Mıstar.

Transpercer [ft.] Bir yandan bir yana delmek, delip geçmek.

Transpirable [s.] (t.) Terlemekle çıkarılabilir, kabil-i taarruk.

Transpiration [ims.] (t.) Terleme, terle çıkma, taarruk. || – **cutanère** Taarruk-ı cildî. || – **pulmonaire** Tahallüb-i rievî. || (mec.) Emâre, nişâne, alâmet, eser.

Transpirer [fl.] (t.) Terle çıkmak, tereşşuh ve taarruk etmek. || (mec.) Görünmeye ve anlaşılmaya başlamak, neşrolunmaya başlamak.

Transplantable [s.] Yerinden çıkarılıp diğer bir yere dikilebilir (nebat).

Transplantation [ims.] Nebatatın yerinden çıkarılıp diğer bir yere dikilmesi, naklü'l-agras, gars nakli. ◆ Nakl-i mekân, nakl-i ikametgâh.

Transplantement [imz.] Nebatatın yerinden çıkarılıp diğer bir yere dikilmesi.

Transplanter [ft.] (Bir nebatı) Yerinden çıkarıp diğer bir yere dikmek, fidanları şaşırtma etmek. || (mec.) Nakletmek.

Transport [imz.] Götürme, nakil. ◆ Terk, ferağ. ◆ Nakl-i yekûn. ◆ Devir ve havale. || – **de créance** Alacak devir ve havalesi. || – **de dettes** Verecek, düyun havalesi. || – **limité** Havale-i mukayyede. || – **absolu** Havale-i mutlaka. || **Faire le – d'une somme au folio suivant** Bir meblağı sahife-i âtiyeye nakletme. || (mec.) Sayıklama, hezeyan. || (bhr.) Nakliye vapuru. || (mec.) Şiddetli his. ◆ Heyecan. ◆ Hâlet-i vecd.

Transportable [s.] Götürülebilir, kabil-i nakl. ◆ Devir ve havalesi mümkün.

Transportant,e [s.] Teheyyüc ve istiğrabı mûcip.

Transportation [ims.] Götürme, nakil. ◆ Müsta'merata nefy ve iclâ cezası.

Transporté,e [s.] Müsta'merattan birine nefy ve iclâ olunmuş mücrim, menfî. || (hk.) Menkul, havale olunmuş. ◆ Vecd ve istiğraka duçar olmuş.

Transporter [ft.] Bir yerden bir yere götürmek, nakletmek. ◆ Tebdil-i mevki etmek. ◆ Devir ve havale etmek. || Tehyic etmek, vecd ve istiğrakı mûcip olmak. || (hk.) Bir mücrimi müsta'merat-ı baîdeye nefy ve iclâ etmek. || (tca.) Diğer bir sayfaya nakletmek. || – **une solde à nouveau** Bakiye-i hesabı hesab-ı cedîde nakil ve kayıt etmek. || **à** – Sahife-i âtiyeye nakloluna, naklolunacak. || **Se** – Geçmek, intikal etmek, nakletmek, azîmet etmek. ◆ Gidip bir yerde yerleşmek. ◆ Teheyyüc etmek, vecd ve istiğraka duçar olmak.

Transporteur [imz.] Emtia-i ticariye nakleden. || **La compagnie** – Şirket-i nakliye.

Transposer [ft.] Mahalli olmayan bir yere koymak, takdim ve tehir etmek. || (mec.) Bir şarkıyı makam-ı mahsusunun gayrı bir makamla söylemek veya çalmak. || **Se** – Takdim, tehir edilmek.

Transpositeur [smz.] (ms.) Perde ve sadâsı nota haricinde bulunan her nevi musiki aletlerine ıtlak olunur. || **Piano** – Makine vasıtasıyla şarkıların perde ve sadâ-yı aslîsini tağyir eden nev-icat piyano.

Transpositif,ve [s.] Kelimelerinin âhirinde i'rabı olmakla ecza-yı kelâmının takdim ve tehiri caiz olan elsineye ıtlak olunur. (Arap ve Yunan-ı kadim ve Latin lisanları gibi.)

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Transposition [ims.] Yer değiştirme, takdim ve tehir. ‖ (t.) Tağyirü'l-mevzi. ‖ (ms.) Bir notayı diğer perdede çalmak.

Transrhénan,e [s.] Ren nehrinin Fransa'ya göre ötesinde olan, mâverâ-yı Ren'deki.

Transségnanien,ne [s.] Sen[132] nehrinin öte tarafında bulunan, mâverâ-yı Sen.

Transsubstantation [ims.] Hıristiyanların itikadınca kudas âyini esnasında ekmek ile şarabın güya Hazret-i İsa'nın lahm ve demine tahavvülü, istihâle-i cevher.

Transsubstantier [ft.] Bir şeyin madde ve aslını değiştirmek. (Yalnız Hıristiyan âyinindeki ekmek ve şarap hakkında müsta'meldir.)

Transsudation [ims.] Sızma, tereşşuh, irtişah.

Transsuder [fl.] Kabın mesammatından çıkmak, sızmak, irtişah etmek, tereşşuh etmek. = [ft.] Terşih etmek.

Transvasement [imz.] Kaptan kaba nakil, boşaltma.

Transvaser [ft.] Kaptan kaba nakletmek, boşaltmak.

Transvaseur [imz.] Kaptan kaba boşaltmaya mahsus alet, sifon.

Transversaire [i. - s.] (tşr.) Müsta'rız, müsta'rıza. ‖ – **cervical** Müsta'rıza-i rakabiye.

Transversal,e [s.] (he.) Ufkî ile amûdî arasında münharifen, yekdiğere amûden geçen (hat); **Ligne – e** Hatt-ı ma'rız, hatt-ı müsta'rız. = [imz.] (tşr.) Müsta'rıza, müsta'rız: – **du nez** Müsta'rıza-i enfiye. (cmz.: *transversaux*.)

Transversalement [h.] Amûdî ile ufkî arasında münharif, yekdiğere amûdi bir hat çizecek surette, mu'terizan, müsta'rızan.

Transverse [s.] Yandan, mâil, münharif ‖ (tşr.) Müsta'rız. ‖ **Artères – s** Şerâyin-i müsta'rıza.

Transvider [ft.] Bir kaptan bir kaba boşatmak.

Transylvain,e [i. - s.] Avusturya'nın Transilvanya ahalisinden olan.

Trantran [imz.] Usul, de'b.

Trapèze [imz.] (he.) Yalnız iki dıl'ı mütevâzî bulunan şekl-i rubâiyü'l-adlâ', şibh-i münharif. ◆ Jimnastik için kurulmuş ağaçlar, jimnastik trapezi. ‖ **Se –** (tşr.) Azm-ı münharif.

Trapéziforme [s.] (he.) Şibh-i münharif şeklinde, münharifiyü'ş-şekl.

Trapézoèdre [imz.] (he.) Zü's-sutuh-ı münharife.

Trapézoïdal,e [s.] (he.) Şibh-i münharif şeklinde olan, münharifiyü'ş-şekl.

Trapézoïde [imz.] (he.) Şibh-i münharif suretinde şekil, şekl-i münharifî.

Trappe [ims.] Yerde mahzen vesâire kapağı, tavana. ◆ Avda büyük hayvanatı tutmaya mahsus tuzak ve kapan.

Trappe (la) [ims.] Pek şiddetli perhiz ve diyanete sâlik bir ruhban sınıf-ı mahsusu.

Trapelle [ims.] Ufak fare kapanı.

Trappeur [imz.] Amerika-yı Şimalî'de kapan ve tuzakla hayvanat avlayan avcı.

Trappiste [imz.] Bir tarik-i mahsusa mensup rahip.

Trappistine [ims.] Bir tarik-i mahsusa mensup rahibe. ◆ Bu tarik rahiplerinin yaptıkları bir nevi müskir.

Trapps [imz.] (mad.) Trap, suhur-ı bürkâniyeden feluspat ve pirokseni hâvi maden.

Trapu,e [s.] Şişmanca ve kısa boylu, tıknaz, bodur, biçimsiz.

Traque [ims.] Avın etrafını kuşatıp sıkıştırma.

Traquenard,e [imz.] Kurt ve tilki gibi hayvanat-ı muzırrayı tutmaya mahsus tuzak veya kapan. ◆ Eşkin ile yorga arasında bir nevi beygir yürüyüşü, irtical.

Traquer [ft.] Avın etrafını kuşatıp sıkıştırmak. (Mecazen hırsız vesâire hakkında dahi müsta'meldir.) ◆ Şiddetle takip etmek.

132 Seine.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Traquet [imz.] Değirmen çakıldağı. ◆ Kurt ve tilki vesâire tuzak veya kapanı. ◆ Kuyruk-kakan kuşu.

Traqueur [imz.] Avın etrafını kuşatıp sıkıştırmakla avlayan avcı.

Traumatique [s.] (crh.) Yara ve cerîhalara müteallik, cürhî. || **Fièvre** – Hummâ-yı cürhiye

Traumatiquement [zr.] (crh.) Yara ve cerîhalı bir surette, cürhî surette.

Traumate [ims.] (mad.) Tromat, feldispat ve kuvarsdan ibaret maden.

Travail [ims.] İş, amel, şugl. || **Division de** – Taksim-i a'mal. || **Incapacité de** – İşten kalma, amelmande olma. || – **moteur** Amel-i muharrik. || – **utile** Amel-i nâfi. ◆ Emir, maslahat. ◆ Sa'y, emek, çalışma, iştigal, tevaggul. || **Homme de grand** – Gayet çalışkan adam. ◆ Endişe. ◆ Mamulat, masnuat, iş. ◆ Eser-i edebî. ◆ İnhâ ve arz tahriratı, lâyiha. ◆ Azgın beygirleri nallamak için kapamaya mahsus nalbant dolabı. (Bu iki son mânâya geldiği vakit cem'i *s* ile olup sâir ahvâlde *travaux* olur.) || (t.) Çocuk getirme ağrısı, mehad.[133] = [cm.] – **forcés** Kürek cezası, pranga. || – **publics** Umur-ı nâfia || – **de la campagne** Umur-ı ziraiye, ziraat. || – **de défense** Ameliyat-ı tedâfüiye, istihkâm.

Travaillé,e [s.] Yapılmış, mamul, masnu'. ◆ Maharetli, musanni'. ◆ Zahmetle yapılmış olduğu belli olan, gayr-ı tabii, cebrî. ◆ Bıkmış, usanmış. ◆ Muazzeb, muzdarip.

Travailler [fl.] İşlemek, çalışmak, iştigal ve tevaggul etmek. || (mec.) Neşvünemâ bulmak. ◆ Hâsılat getirmek: **Faire – son argent** Parasını muamelat-ı sarrafiyede kullanıp hâsılat getirmek. ◆ Ekşimek, tahammur etmek. = [ft.] İşlemek, imal etmek. ◆ Çalıştırmak, yormak: – **un cheval** Bir beygiri yormak. ◆ Dikkatle yapmak, ihtimam ile yapmak, tasni' etmek. || (mec.) Muazzeb ve muzdarip etmek. ◆ Tahrik, tehyic etmek, teşvik etmek. || **Se** – Yapılmak, işlenmek, imal edilmek. ◆ Yorulmak. ◆ Çalışmak, çabalamak. ◆ Muzdarip olmak, muazzeb olmak.

Travailleur,se [i.] İş gören adam, işçi. ◆ Çalışmayı sever adam, çalışkan. ◆ İstihkâm askeri.

Travée [ims.] (m.) İki kiriş arası. ◆ Kilisenin kemerler üstündeki fevkanî hayatı.

Travers [imz.] En, arz. ◆ Verevlik, eğrilik. || (mec.) Tabiat ve hareket garabeti. ◆ Topları arabaların üstünde bağlamaya mahsus halat. || **En** – Bir yandan bir yana, enine, arzan. || **à tort et à** – Münasebetli münasebetsiz, bilâ-mülâhaza. || **De** – Verev olarak, bir köşeden bir köşeye, eğri, aksine, mâilen. || **Prendre de** – Sû-i mânâ ile telakki etmek. ◆ Darılmak, münfail, muğber olmak. || **Esprit de** – Zihin nâkıslığı, gabâvet. || **Mettre de** – Fena bir mevkiye ilka etmek. || **De long et de** – Kâmilen. || **à** – İçinden, arasından, küre etrafından. || **Au** – Ortasından.

Traverse [ims.] Tûlânî kirişleri takviye için arzan konulan kiriş, kuşak. ◆ Duvar hatılı. ◆ Demiryol inşaatında müsta'mel taban ağacı, travers. || (as.) Ara siperi. || **Chemin de** – Kestirme yol. || (mec.) **Se mettre à la** – Müşkilat çıkarmak. = [cm.] Âlâm ve ekdar, mesâib.

Traversée [ims.] Deniz yolculuğu, denizden geçme, geçit, mürur. ◆ Seyr ü sefer.

Traverser [ft.] İçinden geçmek, bir tarafından girip öbür tarafından çıkmak, yarıp geçmek. ◆ Bir tarafından bir tarafına uzanarak yarmak. ◆ Delip geçmek, nüfuz etmek. || – **le cœur** Elem ve kederi mûcip olmak. || (mec.) Müşkilata uğratmak, ika-ı müşkilat etmek. || **Se** – Geçilmek.

Traversier,ère [s.] Bir geçitten geçmeye mahsus. ◆ Arasından geçen. || **Flûte** – **ère** Yandan üflenilen bir nevi flavta. = [ims.] (m.) Gergi kuşağı veya hatılı. || **Barre** – **ère** Gurçeta. || (bhr.) Fişka. || **Davier de** – Fişka mataforası. || **Palan de** – Fişka palangası.

133 Orijinal metinde محاص şeklinde yazılan bu kelimenin, bağlama bakıldığında ve *Lugat-ı Tıbbiye*'ye (1290/1873) başvurulduğunda محاض olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Traversin [imz.] Yüz yastığı altına konulan uzun baş yastığı. ◆ Gergi ağacı. || – **d'écoutille** Ambar ağzı kemeresi. || – **de panneau** Ambar ağzı çeliği.

Travestir [ft.] Kıyafetini değiştirmek, tebdil-i kisve etmek. || (mec.) Ciddi bir kitabı hezl-âmiz bir surette tefsir etmek. ◆ Yanlış mânâ vermek. || **Se** – Tebdil-i kıyafet etmek. || Tebdil-i etvar etmek.

Travestissement [imz.] Tebdil-i kıyafet. ◆ Tenekkür. ◆ Tebdil-i etvar.

Travestisseur [imz.] Ciddi bir kitabı hezl-âmiz bir surette tefsir eden kimse. ◆ Fena mütercim.

Trageuse [ims.] Enikleri sarkan kadın.

Trayon [imz.] Enik ve keçi vesâire memesinin ucu, emzik.

Trébuchant,e [s.] Sıkleti ayarından ziyade olan ve binaenaleyh sahihü'l-ayar bulunan meskûkâta ıtlak olunur.

Trébuchement [imz.] Ayak dolaşması, sürçme.

Trébucher [fl.] Ayak dolaşmak veya ilişmek, sürçmek. ◆ Terazide vezin ve dirhemden ağır gelmek. ◆ Düşmek. ◆ Harap olmak. = [ft.] Meskûkât terazisi ile vezin etmek.

Trébuchet [imz.] Ufak kuş tuzağı. || **Prendre quelqu'un au** – Birini kemâl-i maharetle celp ve iğfal etmek. ◆ Meskûkât tartmaya mahsus küçük ve gayet hassas terazi, cevâhir veznesi.

Tréfilage [imz.] Demir ve çelik vesâireyi tel hâline koymak üzere haddeden çekme ameliyatı.

Tréfiler [ft.] Haddeden geçirmek, tel hâline koymak.

Tréfilerie [ims.] Hadde tezgâhı. ◆ Haddehâne, telhâne.

Tréfileur [ims.] Haddeci, telci.

Trèfle [imz.] Yonca. || – **campant** Ulama yonca. || – **mousseux** Ak koza. || – **nidifique** Tavşan paçası. || – **spumeux** Tavşan bıyığı. || – **jaune** Sarı yonca. ◆ Oyun kâğıdında ispati, sinek. ◆ Yonca yaprağı şeklinde mevadd-ı mütenevvia ve tezyinat-ı mimariye.

Tréflière [ims.] Yonca tarlası.

Tréfoncier [imz.] Arazinin sathıyla altının mutasarrıfı, gedik sahibi.

Tréfonds yahut **Très-fonds** [imz.] Arazinin sathı altındaki tabaka, arazinin tabaka-i tahtâniyesi. ◆ Gedik.

Treillage [imz.] Kafes suretinde bölme ve kaplama vesâire.

Treillager [ft.] Kafes suretinde müretteb tahta veya kirişlerle kaplamak veya bölmek.

Treillageur [imz.] Tahta veya kirişten kafes suretinde bölme ve kaplamalar yapan doğramacı, kafesçi.

Treille [ims.] Asma çardağı. ◆ Çardağa sarılan asma dalları.

Treillis [imz.] Kafes. ◆ Çuval bezi. ◆ Müşebbek, şübbâke.

Treillissé,e [s.] Kafes geçirilmiş, kafesli. = [imz.] Kafesli kumaş.

Treillisser [ft.] Kafes geçirmek, kafes koymak.

Treize [s.] On üç. ◆ On üçüncü, sâlis-aşer. = [imz.] Ayın on üçü, on üçüncü günü.

Treizième [s.] On üçüncü, sâlis-aşer. = [imz.] On üçte bir.

Treizièmement [h.] On üçüncü derecede.

Tréjetage [ims.] Erimiş cam-ı mâyiyi bir kaptan diğer kaba boşaltma.

Tréjeter [ft.] Erimiş cam-ı mâyiyi bir kaptan diğer kaba boşaltmak.

Tréma [imz.] e, *i*, *u* harflerini üstlerindeki harflerden ayrı okunmak icap ettiği hâlde üzerlerine konulan noktateyn: *ü*.

Trématodes [imz. - cm.] (hyv.) Elmint[134] kısmından şa'riyü'ş-şekl dîdan-ı em'â sınıfı, tramatod.

Tremblaie [ims.] Akça kavak ormanı.

Tremblant,e [s.] Titrer, titrek. ◆ Ra'şeye duçar, mürtaiş, lerzan. ◆ Sallanan, sallantılı. || **Pont** – Sallantılı köprü. ◆ Korkan, hâif. ||

134 fr.: helminthe.

TÜBA Türk Dil Kurumu Yayınları Türk Dil Kurumu Yayınları TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI TÜRK DİL KURUMU ACADEMY OF SCIENCES tuba.gov.tr

Maladie – e Koyunları titreten bir nevi hastalık, râişe.

Tremble [imz.] Akça kavak.

Tremblé,e [s.] Titrek el ile yazılmış (yazı). = [ims.] Titrek yazı.

Tremblement [imz.] Titreme, ra'şe, lerze. ◆ Sallanma, sarsılma. || (mec.) Korku, havf, dehşet. || – de terre Hareket-i arz, zelzele.

Trembler [fl.] Titremek, irtiaş etmek. ◆ Sallanmak, oynamak, sarsılmak. || (mec.) Korkmak, havf etmek.

Trembleur [imz.] (ht.) Râiş, katı'-ı cereyan-ı elektrik.

Trembleux,se [s.] Titreyen, titrek, mürtaiş. || (mec.) Korkak, mahçup, cesaretsiz. = [i.] (mr. Quaker.)

Tremblotant,e [s.] Azıcık titrer gibi görünen, ihtizaz eden, mühteziz (latif sadâ).

Tremblotement [imz.] Sadânın azıcık titrer gibi olması, ihtizaz.

Tremboter [fl.] Hafifçe titremek, ihtizaz etmek.

Tremelle [ims.] (nb.) Ağaç köklerinde türeyen sarı mantar.

Trémie [ims.] Hububatı değirmen taşlarının üzerine döken değirmen hunisi veya teknesi, micfen.

Trémière [sms.] Rose – Gülhatmi, pembe hatmi.

Tremolo [imz.] (İtalyancadan me'huz) (ms.) Nağmede bir perde üzerine icra edilen titreme, ihtizaz-ı sadâ.

Trémoussement [imz.] Kımıldanma, deprenme.

Trémousser [ft.] Kımıldatmak, tahrik etmek, teşvik etmek. || [fl.] Kımıldanmak, deprenmek. || (mec.) Çabalamak. || Se – Kımıldanmak, deprenmek, çabalamak.

Trempage [imz.] Basılacak kâğıdın ıslatılması, tavlama, tav.

Trempe [ims.] Demir ve çeliğe su verme, tavlama, saky-ı maden. ◆ Demir ve çeliğe verilen su ve ondan hâsıl ettiği metanet, âb u tâb. || (mec.) Derece-i metanet.

Trempée [ims.] Dayak, kötek.

Tremper [ft.] Islatmak, bir mâyiye batırmak. ◆ (Demir ve çeliğe) Su vermek. ◆ (Şaraba) Çok su katmak. || – une soupe à quelqu'un Birine dayak atmak. || (mec.) Bulaştırmak. = [fl.] Suda durmak, ıslanmak, tavlanmak. || (mec.) Bulaşmak, iştirak etmek, zî-medhal olmak. || Se – Islanmak. ◆ Su verilmek.

Tremperie [ims.] Matbaanın kâğıt tavlamaya mahsus mahalli, tavhâne.

Trempette [ims.] Kahve vesâireye batırılacak ince ekmek dilimi. || Faire la – Kahveye ekmek dilimi batırmak.

Tremplin [imz.] Cambazların çok fırlayabilmek üzere üzerine basıp atladıkları mâil ve yumuşak tahta, cambaz tahtası.

Trénitz [ims.] Bir nevi raksın bir fasl-ı mahsusu.

Trentaine [ims.] Otuz kadar, aşağı yukarı otuz, otuzluk. || Avoir la – Otuz yaşlarında, otuzluk olmak.

Trente [s.] Otuz, selâsun. ◆ Otuzuncu. = [imz.] Ayın otuzu, otuzuncu günü.

Trentenaire [s.] Otuz yaşında, otuzluk.

Trentième [s.] Otuzuncu. = [imz.] Otuzda bir.

Trentin,e [i. - s.] Avusturya'nın Trante şehri ahalisinden adam.

Trépan [ims.] Mıskab. ◆ Zemin testeresi. ◆ (crh.) Kemikleri ve hususiyle kafa kemiklerini delmeye mahsus alet, mıskab-ı minşârî.

Trépanation [ims.] (crh.) Kemik ve hususiyle kafa kemiğinin bir alet-i mahsusa ile delinmesi, sakb-ı minşârî.

Trépaner[135] [ft.] Sakb-ı minşârî denilen alet-i mahsusa ile (kemik) delmek.

Trêpas [imz.] Ölüm, vefat, irtihal, rıhlet.

135 Orijinal metinde Trépanes şeklinde hatalı yazılan bu kelimenin imlâsı düzeltilmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Trépassé,e [s.] Ölmüş, irtihal etmiş, müteveffâ.

Trépassement [imz.] Ölüm, vefat, irtihal.

Trépasser [fl.] Ölmek, vefat ve irtihal etmek.

Trépidation [ims.] Âzâ-yı bedenin titremesi, irticac. ◆ Sallanma, sallantı. ◆ İhtizaz.

Trépied [imz.] Sac ayağı. ◆ Her nevi sehpa ve ayaklık. ◆ Üç ayaklı iskemle. ◆ Yunan-ı kadim kâhinlerine mahsus üç ayaklı kürsü. || **Être sur le** – Kemâl-i şevk ve heyecan ile idare-i makal eylemek.

Trépignement [imz.] Ayakları şiddetle yere vurma, ayak patırtısı. || (mec.) Büyük bir arzu izharı.

Trépigner [fl.] Ayakları şiddetle yere vurmak, ayak patırtısı etmek. || (mec.) Büyük bir arzu izhar etmek.

Trépointe [ims.] Saraç ve kunduracıların diğer iki meşin arasına sokup diktikleri meşin, sahtiyandan şerit. ◆ Kunduracı vardolosu.

Très [h.] Pek, ziyade, çok, gayet.

Trésor [imz.] Hazine. ◆ Vezne, sandık. ◆ Evrak mahzeni, hazine-i evrak. ◆ Define, kenz. || **Le – public** yahut sadece **le** – Hazine-i celîle, hazine-i devlet, beytülmal. || (mec.) Pek kıymetli şey, define, hazine. ◆ Mebâliğ-i külliye. || **Les – s de la terre** Hazine-i arziye. || **Les – s de Flore** Hazine-i bahar, çiçekler, ezhar. ◆ Cazibe.

Trésorerie [ims.] Hazâinin hıfzolunduğu mahal, hazine dairesi. ◆ Hazine-i maliye. ◆ İngiltere'de maliye nezâreti. || **Service, opération de** – Hazine-i devletin muamelat-ı maliye ve sarrafiyesi.

Trésorier [imz.] Hazine müdür veya nâzırı, hazinedar. ◆ Veznedar, sandık emini. || – **général** Defterdar-ı vilayet, defterdar.

Trésorière [ims.] İâne cemiyetlerinde cem' olunan mebâliği hıfzeden kadın.

Tressaillement [imz.] Birden ürküp titreme, yürek oynama, irtiaş. || (t.) Korkudan titreme, ce'ş.

Tressailli [smz.] Ürküp titremekten yerinden oynamış (damar vesâire).

Tressaillir [fl.] (Tasrifi: *Je tressaille, nous tressaillons; je tressaillais, nous tressaillions; je tressaillis, nous tressaillîmes; je tressaillirai, je tressaillirais; tressaille, tressaillons; que je tressaille, que nous tressaillions; que je tressaillisse, que nous tressaillissions; tressaillant; tressailli,e.*) Birden ürküp titremek, çabuk gelip geçer ra'şe ile titremek, yürek oynamak.

Tresse [ims.] Örülmüş şey, örgü, örü. || (bhr.) Kangal, tirinke.

Tresser [ft.] Örmek, nesc etmek. ◆ İmal etmek.

Tresseur,euse [i.] Örücü.

Tréteau [imz.] Kerevet ve iskele vesâirenin altına konulan dört ayaklı ağaç ki her iki ayağı bir müselles teşkil eder, ayaklık, sehpa.

Treuil [imz.] Ağır yükler kaldırmaya mahsus bocurgat. || – **différentiel** Irgat-ı tefazulî, vinç. || – **à vapeur** İstim vinç.

Treuver [ft.] Bulmak. (Eskidir.)

Trêve [ims.] Tatil-i muhâsamat, mütareke. || (mec.) Ara, fâsıla. || – **de** Bertaraf, artık yok, artık istemez: – **de plaisanterie** Latife bir taraf.

Tri [d.] Üç mânâsıyla Latinceden me'huz bazı kelimat-ı mürekkebenin başında bulunur.

Tri [imz.] (mr. Triage.)

Tri [imz.] Üç kişi ile oynanılan bir nevi kâğıt oyunu.

Triable [s.] Şâyan-ı intihab.

Triade [ims.] Üç şahıs veya şeyin mecmûu, selâse, teslis.

Triadelphe [s.] (nb.) Sülâsiyü'l-ihve, sülâsiyü'l-ah.

Triage [imz.] Seçme, intihab. ◆ Seçilmiş şey, müntahab. ◆ (Mektuplar hakkında) Tefrik, ayırma; **Bureau de** – Tefrik-i mekâtib odası.

Triaire [imz.] Eski Roma alaylarının üçüncü sınıfını teşkil eden asker.

Triandre [s.] (nb.) Sülâsiyü't-tezkir, sülâsiyü'z-zükûr.

Triandrie [ims.] Üç uzv-ı tezkiri bulunan nebat, sülâsiyü'z-zükûr.

Triangle [imz.] (he.) Üç dıl' ve üç zâviyesi bulunan şekil, müselles. || – **équilatéral** Müselles-i mütesâviyü'l-adlâ'. || – **rectangle** Müselles-i kaimü'z-zâviye. || – **isocèle** Müselles-i mütesâviyü's-sakkeyn. || – **sphérique** Müselles-i kürevî. || – **plan** Müselles-i müstevî. || (tca.) – **boréal** Müselles-i şimalî. || – **austral** Müselles-i cenubî. || – **petit** Müselles-i sagir. || (ms.) Davulcunun davula ta'lik edip icabında çaldığı müselles şeklinde çelik çalgı, müselles.

Triangulaire [s.] Müselles şeklinde olan, müsellesî.

Triangulairement [h.] Müselles şeklinde olarak, müsellesen.

Triangulation [ims.] (he.) Müsellesat vasıtasıyla bir arsa ve mevkinin resim ve planını yapmak usulü. ◆ Müsellesat vasıtasıyla mesâha.

Trianguler [ft.] (he.) Müsellesata taksim etmek, müsellesat vasıtasıyla bir arsa ve mevkinin resim ve planını yapmak.

Trias [imz.] (*s* okunur) Tabakat-ı arziyeden birinin ismidir, triyaz, arazi-i sâlise.

Triasique [s.] (arz.) Arazi-i sâlise tabakasına müteallik, sâlisî, triyazî.

Triatomique [s.] (k.) Sülâsiyü'z-zerrat.

Triatomicité[136] [ims.] (k.) Sülâsiyetü'z-zerrat.

Tribasique [s.] (k.) Sülâsiyü'l-esas, esas-ı müselles.

Tribord [imz.] (bhr.) Geminin sağ tarafı, iskele tarafı. || – **toute!** "Alabanda sancak" (kumandası). || **Ne venez pas sur le** – "Kaçma sancağa!" (kumandası). || **Hauche de** – Sancak kıç omuzluğu. || **Faire feu de – et de bâbord** Her türlü vesâite tevessül etmek.

Triboulet [imz.] Şişman ve kısa adam. ◆ Gülünç adam, delice adam. || **Servir de** – Güldürmek, eğlence teşkil etmek.

Tribu [ims.] Kabile, aşiret, oymak. ◆ Evlad-ı Yakup'tan her birinin nesli, sibt, esbat. || Aile efradı.

Tribulation [ims.] Keder, mihnet, zucret.

Tribule [ims.] (nb.) Timur dikeni, ehille.

Tribun [imz.] Eski Romalılarda halkın menâfi-i umumiyesini müdafaa vazifesiyle muvazzaf hâkim. ◆ Nâtıka-perdaz.

Tribunal [imz.] Mahkeme. ◆ Heyet-i hükkâm. ◆ Mahkemenin daire-i nüfuzu. || – **ordinaire** Mahkeme-i nizamiye. || – **civil** Hukuk mahkemesi; – **pénal** Ceza mahkemesi; – **de commerce** Ticaret mahkemesi; – **de première instance** Bidâyet mahkemesi; – **de paix** Mahkeme-i sulhiye; – **de justice sommaire** Deâvî-i âdiye mahkemesi; – **correctionnel** Cünha mahkemesi. || (mec.) **Le – de la conscience** Mahkeme-i vicdan. || **Le – de Dieu** Adalet-i ilâhiye.

Tribunat [imz.] Eski Roma'da hukuk-ı ümmeti müdafaa ile mükellef hâkimin sıfat ve memuriyeti ve bu memuriyetin müddet-i devamı.

Tribune [ims.] Bazı Avrupa memâlikince kürsi-i hitabet. ◆ Bazı mahall-i muazzezedeki mürtefice kürsü.

Tribunitien,ne [s.] (*cien*) *Tribunat* denilen eski Roma hâkimiyetine müteallik.

Tribut [imz.] Bir hükûmet-i tâbianın devlet-i metbûasına verdiği vergi, cizye. ◆ Ale'l-ıtlak vergi, resm, teklif, haraç. || (mec.) Vazife, mecburiyet, vecibe. ◆ Eser-i ihtiram. ◆ Mükâfat. || **Payer le – à la nature** Vefat etmek.

Tributaire [s.] Vergi veren, cizye-güzar. ◆ Tâbi. = [imz.] Bir nehre munsab olan ırmak: **Les – s du Danube** Tuna nehrine munsab olan ırmaklar.

Tricher [ft. - fl.] Oyunda aldatmak, hile etmek. ◆ Örtmek, setretmek.

136 Orijinal metinde Triatomirite şeklinde yazılan bu maddenin imlâsı düzenlenmiştir.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tricherie [ims.] Oyun ve kumar hilesi. ◆ Aldatış, iğfal, hile, entrika.

Tricheur,se [i.] Oyunda aldatan, hilekâr.

Trichine [ims.] (*ki*) Domuz etinin içinde bulunan gayet ince bir nevi kurt, trişin, dûd-ı şa'r.

Trichinose [ims.] (*ki*) Domuz etinin içinde kıl gibi ince kurtlardan hâsıl olan bir nevi hastalık, trişinoz, dâ-i dûd-ı şa'rî.

Trichinium [imz.] (*ome*) Eski Romalıların üç sofralı yemek odası.

Trichisme [imz.] (t.) Kesr-i şa'rî, inşikak-ı izam.

Trichocéphale [imz.] (hyv.) Dîdan-ı miâiyeden zâtü'r-re's. ◆ Tirhos azmanı.

Trichode [imz.] (hyv.) Trişod, nakîiye.

Trichodon [imz.] (hyv.) Trakonya balığı.

Trichogyne [s.] (nb.) Şa'ru't-te'nis.

Trichoma [imz.] (t.) Dâü'ş-şa'r.

Trichomatique [s.] (t.) Dâü'ş-şa'rî.

Trichomie [ims.] (t.) Emraz-ı evbar.

Tricoises [ims. - cm.] Nalbant ve marangoz kerpeteni.

Tricolor [imz.] Bir nevi kadife çiçeği.

Tricolore [s.] Üç renkli Fransız bandırası.

Tricorne [imz.] Üç köşeli papaz şapkası.

Tricot [imz.] Örme, örgü, şişle işleme. || **Bas au** – Örme çorap. ◆ Kısa baston, sopa.

Tricotage [imz.] Örücülük. ◆ Örme işi.

Tricoter [ft.] Örmek. ◆ Dövmek, darp etmek.

Tricoteur,se [i.] Örücü, çorapçı.

Trictrac [imz.] Tavla oyunu. ◆ Tavla tahtası, tavla.

Tricycle [imz.] Üç tekerlekli velospit.

Tridactyle [i. - s.] (hyv.) Sülâsiyü'l-esâbi'. ◆ Taffar fasîlesinden kum böceği.

Tride [s.] Oynak, azgın (beygir).

Trident [imz.] Üç dişli yaba. ◆ Deniz perisi Neptün'ün alâmet-i mahsusası olan üç dişli demir yaba.

Tridi [imz.] Fransız takviminin on günden ibaret olan haftasının (ve daha doğrusu aşeresinin) üçüncü günü.

Triduo [imz.] Üç gün devam eden bir nevi âyin ve ibadet. (*Tridum* dahi denilir.)

Trièdre [s.] (he.) Üç vechi olan, zû-selâseti'l-vücuh, sülâsiyü'l-vücuh. || **Angle** – Zâviye-i mücesseme.

Triennal,e [s.] Üç sene süren, üç yıllık, üç senelik, üç sene imtidad eden. ◆ Üç senede bir vuku bulan. = [imz.] Üç senelik memuriyet, üç senelik vazife: **Finir son** – Üç senelik memuriyetini ikmâl etmek, üç senelik vazifesini itmam eylemek. (cmz.: *triennaux*.)

Triennalité [ims.] Bir memuriyet vesâirenin üç sene sürmesi, üç sene için olması, üç senelik müddet.

Triennat [imz.] Üç senelik müddet. ◆ Üç senelik memuriyet.

Trier [ft.] Seçip ayırmak, intihab etmek. || **Se** – Seçilmek, intihab edilmek.

Trieur,se [i.] Seçip ayıran.

Trifacial,e [s.] (tşr.) **Nerf** – Üçe taksim olunmuş, üç dallı (yüz damarı), tev'em-i selâse.

Trifide [s.] (nb.) Tûlen üç şubeye münkasim, sülâsiyü'ş-şukuk. || **Calice** – Ke's-i sülâsiyü'ş-şukuk.

Triflore [s.] (nb.) Üç çiçekli, sülâsiyü'l-ezhar.

Trifollé,e [s.] (nb.) Üç yapraklı, sülâsiyü'l-evrak.

Trigame [s.] Üç karısı olan, müseffî. ◆ Üç defa zevci vefat etmiş kadın, müseffiye, misfat.

Trigaud,e [i. - s.] Hilekâr.

Trigauder [fl.] Hilekârlık etmek.

Trigauderie [ims.] Hilekârlık.

Trigle [imz.] (hyv.) Zü'l-hudud-ı der'iye fasîlesinden trigla denilen kırlangıç balığı.

Triglotte [s.] Üç lisan üzerine yazılmış.

Triglyphe [imz.] (m.) Üç amûdî oluklu ve dört köşeli ve pervaz altında tertip olunur tezyinat-ı mimariye, kitâbe.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Trigone [s.] Üç köşe, üç zâviyeli, müselles, müsellesü'z-zevâyâ. || – **cérébral** Müselles-i dimağî.

Trigonelle [ims.] Sûsiye kabilesinden boy çiçeği.

Trigonocéphal,e [s.] (tt.) Başı üç köşeli, müsellesü'r-re's. = [imz.] Amerika'nın bir nevi zehirli ok yılanı, hayye-i müsellesetü'r-re's.

Trigonométrie [ims.] (r.) Müsellesat; – **sphérique** Müsellesat-ı küreviye; – **réctiligne** Müsellesat-ı müsteviye.

Trigonométrique [s.] Müsellesat fennine müteallik.

Trigonométriquement [h.] Müsellesat kavâidince.

Trigyne [s.] (nb.) Sülâsiyü't-te'nis.

Trihebdomadaire [s.] Haftada üç defa vuku bulan, neşrolunan; **Journal** – Haftada üç defa neşrolunan cerîde.

Trijumeau [imz.] Bir mevzi ve mahalde tevellüd eden üç çocuk.

Trilatéral,e [s.] (he.) Üç dıl'ı olan (şekil), zû-selâseti'l-adlâ', müsellesü'l-adlâ'. (cm.: *trilatéraux*.)

Trilatère [s.] (mr. Trilatéral.)

Trilingue [s.] Üç lisan üzerine yazılmış.

Trilittère [s.] (sr.) Üç harfli; **Les – s simples** Sarf-ı Arabîde sülâsî mücerred; **Les – s dérivés** Sülâsî mezîdün-fih.

Trille [ims.] (ms.) Ses titreyerek çıkarılan nağme, zemzeme.

Triller [ft.] Nağmeye titrek bir sadâ vermek.

Trillion [imz.] (*tri-lion*) Bin milyar, trilyon.

Trilobé,e [s.] (tşr. - nb.) Yuvarlak tepecik şeklinde üç çıkıntısı olan, sülâsiyü'l-füsus.

Trilobites [ims. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı kışriye müstehâsatı, zü's-selâseti'l-füsus.

Trilogie [ims.] Üç kısma münkasim tiyatro oyunu veya manzume.

Trilogique [s.] Üç kısma münkasim tiyatro oyunu veya manzumeye müteallik.

Trimbaler [ft.] Sürüklemek.

Trimer [fl.] Çabuk ve yorgunlukla yürümek.

Trimestre [ims.] Üç ay müddeti, rub'-ı sâl. ◆ Üç aylık taksit.

Trimestriel,le [s.] Üç ay süren veya her üç ayda bir vuku bulan, üç aylık.

Trimestriellement [h.] Her üç ayda bir, üç aydan üç aya olarak.

Trimorphe [s.] (ht.) Sülâsiyü'l-eşkâl.

Trimorphisme [imz.] (ht.) Sülâsiyetü'l-eşkâl.

Trin yahut **Trine** [smz.] **Aspect** – İlm-i nücum ahkâmında beynlerinde daire-i burucun bir sülüsü miktarında mesafe bulunan iki kevkebin vaziyeti, teslis.

Tringle [ims.] Perde şişi. ◆ Tahtadan ince hasır vesâire şişi. ◆ Çırpı çizgisi.

Tringler [ft.] Çırpı ile çizgi çizmek.

Tringlette [ims.] Ufak perde şişi. ◆ Camcı bizi.

Trinitaire [imz.] Ekanim-i selâse hakkındaki itikada muhalif bir mezheb-i mahsusa mensup Hıristiyan. ◆ Cezayir korsanlarının eline esir düşen Hıristiyanları fidye ile kurtarmak maksadıyla müesses eski bir tarik-i mahsusa mensup rahip.

Trinité [ims.] Hıristiyanların vesâir bazı edyanın teslis itikadı, ekanim-i selâse. || **Dimanche de la** – Ekanim-i selâse yortusu.

Trinôme [imz.] (ht.) Üç hadden ibaret terkib-i cebrî, sülâsiyü'l-hudud, zû-hudud-ı selâse.

Trinquer [fl.] İçerken kadehleri tokuşturmak, toka etmek.

Trinquet [imz.] (bhr.) Trinkete sereni.

Trinquette [ims.] (bhr.) Trinkete yelkeni.

Trinqueur [imz.] Kadeh tokuşturmasını veya içkiyi çok seven adam.

Trio [imz.] (ms.) Üç sadâ veya üç sazla çalınmak üzere müretteb fasıl, parça. ◆ Üç şahıs veya şeyden mürekkep takım, müselles.

Triodon [imz.] (hyv.) Zü'l-esnan-ı muarrâ fasîlesinden ay balığı.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Triolet [imz.] Sekiz mısradan ibaret manzume, müsemmen. || (ms.) Üçleme.

Triomphal,e [s.] Nusret ve muzafferiyete müteallik, zaferî. (cmz.: *triomphaux*.)

Triomphalement [h.] Nusret ve zaferle, muzafferen, galibâne.

Triomphant,e [s.] Galip, muzaffer, muvaffak. ◆ Mağrur, münfahir. ◆ Muzafferâne, parlak. || **Église** – **e** Hıristiyanlarca semâvatta olduğu itikad edilen sülehâ. (Zıddı: *milirant*.)

Triomphateur [imz.] Eski Romalılarda bir büyük muzafferiyete nâil olup avdetinde şehrâyinle istikbal olunan kumandan. || (mec.) Galip, muzaffer.

Triomphe [imz.] Eski Romalıların bir büyük muzafferiyete nâil olan kumandanlara ettikleri şehrâyin ve istikbal alayı. ◆ Muzafferiyet, galibiyet, fütuhat. || **En** – Muzafferâne, parlak bir surette. || **Jour de** – Yevm-i muzafferiyet, yevm-i muvaffakiyet, yevm-i mefharet, yevm-i mukaddes. || **Arc de** – Tak-ı zafer. || (mec.) Muvaffakiyet.

Triomphe [ims.] Koz denilen oyun kâğıdı.

Triompher [fl.] Muzafferiyete mahsus şaşaalı istikbal ve şehrâyine nâil olmak. ◆ Galip ve muzaffer olmak. ◆ Zaptetmek. || – **du temps** Pâyidar olmak. ◆ Tefahhur etmek. || (mec.) Müsabakat kazanmak. ◆ Nâil ve muvaffak olmak. ◆ Fevkalâde mesrur olmak.

Trionyx [imz.] (hyv.) Sulâhfat-ı nehriye kısmından kaplumbağa. || – **du Nil** Üç tırnaklı Nil nehri kaplumbağası.

Triorchide [i. - s.] Zü's-selâseti'l-husye.

Tripaille [ims.] Hayvanatın âlât-ı dâhiliyesi, bağırsak, em'â.

Tripartible [s.] Kendi kendine üç kısma taksim olunmaya müsait.

Tripartite [sms.] (nb.) Üçe taksim olunmuş, zü'l-aksam-ı selâse.

Tripartition [ims.] Üçe taksim.

Tripe [ims.] İşkembe. || – **de velours** Yün ve pamuktan mamul kadife nevi. || **œufs à la** – Bir nevi yumurta kavurması.

Tripe-madame [ims.] (mr. Trique-madame.)

Tripenné,e [s.] (nb.) Sülâsiyü'r-rîşat.

Triperie [ims.] İşkembecilik ticaret ve sanatı. ◆ İşkembe satılan mahal. ◆ İşkembeci dükkânı.

Tripétalé,e [s.] (nb.) Sülâsiyü'l-vüreykat-ı tüveyciye.

Tripette [ims.] Küçük işkembe; **Cela ne vaut pas** – Bu bir şeye yaramaz, hiçbir değeri yoktur.

Triphthongue [ims. - s.] Bir hareke gibi telaffuz olunan üç harf-i sadâ terkibi.

Triphylle [s.] (nb.) Sülâsiyü'l-vüreykat. || **Calice** – Ke's-i sülâsiyü'l-vüreykat.

Tripier,ère [i.] İşkembe satan adam, işkembeci.

Triple [imz. - s.] Üç kat, üç misli, müselles. || (cr.) – **expansion** Buharın üç defa inbisatıyla müteharrik (makine). || (ms.) – **croche** Otuz ikilik nota şekli.

Triplement [imz.] Üç kat ediş, üç misline iblağ. = [h.] Üç kat olarak, üç misli nispetinde.

Tripler [ft.] Üç kat etmek, üç misline iblağ etmek. = [fl.] Üç kat olmak.

Triplicata [imz.] Mahâkime müteallik evrakın nüsha-i sâlisesi. ◆ Üç nüsha.

Triplicité [ims.] Üç kat veya üç kısımdan mürekkep olma, teslis, müsellesiyet.

Tripliquer [ft.] Üçüncü defa olarak tekrarlamak, üçüncü defa olarak cevap vermek.

Tripoli [imz.] Vaktiyle Trablus-ı Şam'dan çıkan bir nevi cilâ toprağı, Trablus taşı. = [ihz.] Trablus.

Tripolitain,e [i. - s.] Trabluslu.

Tripot [imz.] Kumarhane. || (mec.) Fena adamlar güruhu, batakhane. ◆ Hile, entrika.

Tripotage [imz.] Karıştırma, kurcalama. ◆ Pis şeyler mahlutu, bulamaç. || (mec.) Hile, oyun, dolap.

Tripotée [ims.] Dayak, kötek.

Tripoter [ft. - fl.] Karıştırmak, kurcalamak. ◆ Altüst etmek. ◆ Hile etmek, entrika kullanmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Tripotier,ère [i.] Karıştırıcı, kurcalayıcı. ◆ Hilekâr, entrikacı. (*Tripoteur,euse* dahi denilir.)

Triptyque [imz.] Üç parçadan ibaret olup katlanan resim levhası.

Trique [ims.] Kalın değnek, sopa.

Triqueballe [imz. - ims.] Topçu mühimmat arabası.

Trique-madame [ims.] Beyaz kaya koruğu.

Triquer [ft.] Odunları cinslerine göre ayırmak. ◆ Sopa ile dövmek.

Triquet [imz.] Top oyununda topa vurmaya mahsus değnek. ◆ Çatı iskelesi.

Trirème [ims.] Zaman-ı kadimin üç sıra kürekli kadırgası.

Trisaïeul,e [i.] Ceddin ceddi ve ceddenin ceddesi, cedd-i sâlis.

Trisannuel,le [s.] Üç sene dayanan veya üç senede bir vâki olan, üç senelik.

Trisection [ims.] (*cek-cion*) Bir şeyin üç müsâvi kısma taksimi. ‖ (he.) Teslis; – **d'un angle** Bir zâviyenin teslisi.

Triséquer[137] [ft.] (nb.) Üçe taksim etmek. ‖ **Se** – Üçe taksim olunmak.

Trisme [imz.] (t.) Çenenin gayr-ı ihtiyari çekilmesi, çene kilitlenmesi, küzaz-ı fekkî.

Trismégiste [smz.] Pek büyük, azam. (Yunanîlerin âlihe-i bâtılalarından Merkür'e yani Hermes'e verdikleri isimdir.)

Trisperme [s.] (nb.) Sülâsiyü'l-büzur.

Trisplanchnique [s.] (tşr.) Asab-ı haşviyü's-selâse.

Trissyllabe [imz. - s.] Üç heceli (kelime).

Triste [s.] Hazin, mahzun, mükedder. ◆ Hüzün ve keder veren, müellim. ‖ Sefil, bedbaht, sefilâne. ◆ Karanlık, muzlim, kapanık. ‖ **Temps** – Kapalı hava, muzlim hava. ◆ Hüzn-âmiz, sıkıntılı. ‖ (mec.) Güç, ağır. ◆ Menfaatsiz, hayırsız. ◆ Fena, âdi.

137 Orijinal metinde Triscquer şeklinde hatalı yazılan bu maddenin imlâsı düzeltilmiştir.

Tristement [h.] Hüzün ve kederle, hüzn-âmiz bir suretle, sefilâne.

Tristesse [ims.] Hüzün, keder, sıkıntı. ◆ Merak, kara sevda.

Triton [imz.] Yarı insan ve yarı balık suretinde tahayyül olunan deniz perisi. ‖ (tt.) Sakangur denilen hayvan-ı bahrî, verek-i mâî, deniz kertenkelesi. ‖ (ms.) Üç nota miktarı tevakkuf.

Tritonie [ims.] (hyv.) Nâime-i zatü'r-riclü'l-batnî fırkasından küçük deniz salyangozu.

Tritonien,ne [s.] (arz.) İçinde hayvanat-ı bahriye enkazı müstehâsesi bulunan araziye ıtlak olunur; **Terrains – s** Arazi-i tritoniye.

Tritoxyde [imz.] (k.) Bir madenin üçüncü derecedeki humzu, humz-ı sâlis.

Triturable [s.] Havanda ezilebilir, dövülebilir, kabil-i sahk, kabil-i tehvin.

Triturant,e [s.] Ezen, döven, sahk eden, sahkî: **La surface – e des dents** Dişlerin musattah-ı sahkîsi.

Trituration [ims.] Havanda ezme, dövme, tehvin, sahk.

Triture [ims.] Meleke, maharet, mümârese.

Triturer [fl.] Ezmek, dövmek, sahk etmek.

Trivale [s.] (tt.) Kabuğu üçe münkasim (hayvan), sülâsiyü'l-masâri'.

Trivalin [imz.] Şakacı, dalkavuk. ◆ Bir nevi dişçi kerpeteni, lisan-ı şavt.

Trivelinade [ims.] Şakacılık, dalkavukluk.

Triviaire [s.] Üç yol veya sokak ağzı olan (mahal).

Trivial,e [s.] Çok kullanılmış, müptezel. ◆ Âdi, harc-ı âm, mebzul. ‖ **Style** – Âdi üslup. (cmz.: *triviaux*.)

Trivialement [h.] Müptezelâne. ◆ Âdi ve harc-ı âm olacak bir suretle.

Trivialiser [ft.] Müptezel bir hâle vaz' etmek. ◆ Âdileştirmek.

Trivialité [ims.] Müptezellik, ibtizal. = [cm.] Müptezel şeyler. ◆ Âmiyâne tabirat.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Trivium [imz.] Kurun-ı Vustâ'da sarf ve nahiv ve beyan ve mantıktan ibaret ulûm-ı selâse.

Troc [imz.] Mübâdele, trampa.

Trocart yahut **Trois-quarts** [imz.] (crh.) Delmeye mahsus bir nevi alet, bâzile.

Trochaïque [imz.] (*ka*) (ar.) Biri hafif diğeri sakil iki heceden ibaret cüzleri hâvi mısra.

Trochalus [imz.] (hyv.) Mufattaru'l-cenah-ı humâsiyü'l-ersag fırkasından Afrika'ya mahsus bok böceği.

Trochanter [imz.] (*kantère*) (tşr.) Uyluk kemiğinin kalçada olan yumru yeri, müdevver-i fahz. || **Grand** – Müdevver-i kebir, trohanter-i kebir. || **Petit** – Müdevver-i sagir, trohanter-i sagir.

Trochanténien,ne [s.] (tşr.) Müdevver-i sagirî.

Trochée [imz.] (*ké*) (ed.) Biri hafif ve diğeri sakil iki heceden mürekkep mısra cüzü, veted-i mefruk gibi Yunan eş'arında bir tef'ile.

Trochée [ims.] Kesilmiş ağacın kütüğünden süren filizler.

Troches [imz. - cm.] Hayvanat-ı vahşiyenin kış gübresi.

Trochet [imz.] Deste deste çıkan çiçek veya meyve, salkım, huzme-i esmar.

Trochiscation [ims.] (syd.) Tedvir-i farz şekline sokma.

Trochiter [imz.] (tşr.) Müdevver uzuv.

Trochlée [ims.] (tşr.) Bekre.

Trochocères [ims. - cm.] Mercûlü'r-re's hayvanat müstehâsesi, trohoser.

Trochoïde [s.] (tşr.) Devrî. || **Articulation** – Mafsal-ı müdevverî.

Trochus [imz.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-ricl fırkasından deniz helezonu.

Troène [imz.] Kına ağacı.

Troglodytes [imz. - cm.] Mağarada yaşadıkları mahkî Afrika'nın eski bir kavmi. ◆ Bir nevi çalı kuşu. ◆ Âkilü'l-haşerat tuyur sınıfı.

Trogne [ims.] Şişkin çehre, sarhoş çehresi.

Trognon [imz.] Marul ve lahana gibi şeylerin göbek ve koçanı.

Trois [s.] Üç. ◆ Üçüncü, sâlis. = [imz.] Üç adet ve rakamı. ◆ Ayın üçü, üçüncü günü.

Troisième [s.] Üçüncü, sâlis. = [imz.] Evin üçüncü katı. ◆ Mektebin üçüncü sınıfı şâkirdi. = [ims.] Mektebin üçüncü sınıfı.

Troisièmement [h.] Üçüncü derecede, sâlisen.

Trois-mâts [imz.] Üç direkli tüccar gemisi. ◆ Üç ambarlı gemi.

Trois-quarts [imz.] Üç köşe eğe. || (crh.) (mr. Trocart.)

Trois-six [imz.] Ticarette 33 derece ispirtoya verilen isimdir.

Trôle [ims.] **Ouvrier à la** – Yaptığı şeyleri gezdirip satan sanatkâr.

Trole yahut **Trolle** [imz.] (nb.) Altıntop çiçeği nevi.

Trolley [imz.] Demiryol üzerinde elektrik ile müteharrik vagonlara ilave olunan makara şeklinde alet-i elektrikiye.

Trôler [ft.] Öteye beriye gezdirip dolaştırmak. = [fl.] Öteye beriye gezip dolaşmak.

Trombe [ims.] Denizde rüzgârdan sütun gibi havaya kalkan su, kasırga, hortum, tulumba. || (bhr.) Nefeslik.

Trombididés [imz. - cm.] (hyv.) Anâkib kısmından zü'l-hurtum fasîlesi.

Trombidion [imz.] (hyv.) Dağ örümceği.

Tromblon [imz.] Ağzı geniş bir nevi karabina. ◆ Sivri ve geniş siperli şapka.

Trombone [imz.] Çalgı âlâtından büyük boru, trombon. ◆ Bunu çalan çalgıcı, boruzen.

Trompe [ims.] Avcı borusu, nefir. || **Publier à son de** – Büyük bir velvele ile neşir ve ilan eylemek. ◆ Sis borusu. ◆ Filin hortumu. ◆ Bazı sinek ve böceklerin emme aletleri, hortum, memas. || (m.) Bir balkon ve cumba vesâirenin ayağı makamında olan nısf-ı kemer, kemer çıkıntısı. || (tşr.) – **d'Eustache** Ağızla kulak tablı arasındaki ihtilat, nefir-i Östaki, mecra-yı Östaş. || – **de Fallupe** Mecra-yı Fallüp.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TÜRKİYE AKADEMİ BİLİMLERİ www.tuba.gov.tr

Trompe-l'œil [imz.] Esmar ve eşcar misilli cansız mevaddı canlı gibi aynen irâe eden resim levhası. (cm.: des *trompe-l'œil*.)

Tromper [ft.] Aldatmak, iğfal etmek. ◆ Yanıltmak, tağlit etmek. ‖ – **la loi** Kanunun tertip ettiği cezadan bir suretle tahlis-i nefs etmek. ◆ Oyalatmak. ◆ Hilâfına çıkmak. ‖ **Se** – Yanılmak, aldanmak, gaflet etmek. ‖ **à s'y** – Aldanılacak derece, tıpkı.

Tromperie [ims.] Aldanış, iğfal, gaflet. ◆ Hayal.

Trompeter [ft.] (*Jeter* gibi tasrif olunur.) Boru ile ihbar, ilan, işâa etmek. ‖ (mec.) Neşir ve işâa ve ilan etmek. = [fl.] (Kara kuş hakkında) Bağırmak.

Trompette [ims.] Boru denilen çalgı. ‖ **Sonner de la** – İlan-ı muzafferiyet etmek. ◆ Asma kabağı. ‖ (mec.) Sır saklamaz adam. = [imz.] Boru çalan adam, boruzen.

Trompeur,se [i. - s.] Aldatıcı, muğfil.

Trompeusement [h.] Aldatmakla, iğfal ile.

Trone [imz.] Ağaç kütüğü, ciz'. ◆ Kol ve ayak ve baştan gayrı beden, insan gövdesi. ◆ Kilisenin sadaka sandığı. ◆ Bir neslin aslı, şecere. ‖ (he.) Makta, maktû; – **de cône** Mahrut-ı maktû; – **de pyramide** Ehram-ı maktû. ‖ – **de prisme triangulaire** Nâkıs-ı menşur-ı müsellesî.

Troncatelle [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-ricl fırkasından merzagiye fasîlesinden bir helezon.

Tronchet [imz.] Üç ayaklı kalın bir tahtadan ibaret iskemle.

Tronçon [imz.] Uzunca bir şeyden kopmuş parça, kırık parçası. ◆ Demiryol hattının bir kısmı, bir parçası. ‖ (nb.) Ciz'a.

Tronçonnement [imz.] Tûlen kesip veya kırıp parça parça etme.

Tronçonner [ft.] Tûlen kesip veya kırıp parça parça etmek.

Trône [imz.] Taht, serir, erîke, evreng. ◆ Sunuf-ı melâikenin biri. ‖ **Discour du** – Nutuk-ı imparatorî, nutuk-ı kralî.

Trôner [fl.] Kurulmak, azamet satmak.

Tronqué,e [s.] Bir parçası kopmuş, kesik, kırık. ◆ Eksik, nâkıs. ‖ (he. - tt.) Maktû; **Cône** – Mahrut-ı maktû, nâ-tamam.

Tronquer [ft.] Bir parçasını kesmek veya kırmak. ‖ (mec.) Değiştirmek, tahrif etmek.

Trop [h.] Çok, pek ziyade, gayet. ‖ – **peu** Gayr-ı kâfi, pek az. ‖ **Trouver** – İstiksar etmek. = [imz.] Çok, çokluk, kesret.

Trope [imz.] (ed.) Mecaz, teşbih, kinâye.

Tropéolées [imz. - cm.] (nb.) İbriye fasîlesinden mafsul-ı hançeriye fasîlesi.

Trophée [imz.] Ganimet, mâl-i ganâim. ◆ Süs için bir suret-i muntazamada duvara asılmış esliha takımı. ◆ Esliha ve musiki takımı irâe eden tezyinat-ı mimariye. ‖ (mec.) Muzafferiyet, galibiyet. ‖ **Faire** – **de quelque chose** Bir şey için tefahhur etmek.

Trophosperme [imz.] (nb.) Meşîme-i nebat.

Trophique [s.] Gıdaî, mugaddî.

Trophologie [ims.] Mebhas-i ağdiye.

Trophologique [s.] Mebhas-i ağdiyeye dair.

Tropical,e [s.] Mıntıka-i hârreye mensup ve müteallik, medarî; **Régions** – **es** Mıntıka-i hârre nevâhîsi, aktar-ı medâreyn. ‖ (mec.) Gayet sıcak, fevkalâde hâr. (cmz.: *tropicaux*.)

Tropique [imz.] (cğ.) Küre-i arzın hatt-ı istivâya muvâzî iki dairesi ki güneşin uzandığı mıntıka-i hârreyi tahdid ederler, inkılâbeyn dairelerinden beheri, medar; – **du Cancer** Medar-ı seretan (cihet-i şimaliyede); – **du Capricorne** Medar-ı cedy (cihet-i cenubiyede); **Les deux** – **s** Medâreyn.

Tropologie [ims.] (ed.) Tabirat-ı mecaziye ilmi.

Tropologique [s.] (ed.) Mecazî.

Trop-plein [imz.] Taşan şey, fazla. ◆ Taşan su bendi, taşkın bendi. ◆ Fazla su borusu.

Troque [ims.] Mübâdele ve trampa ile icra edilen ticaret.

Troquer [ft.] Mübâdele ve trampa etmek. ‖ **Se** – Mübâdele-i nefs etmek.

Troqueur,se [i.] Trampacı, mübâdeleci.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Troscart [imz.] (nb.) Deniz kenarlarında neşvünemâ bulan sazlık.

Trot [imz.] Beygirlerin link ve yorga yürüyüşü; – **franc** Tırıs yürüyüş. || **Petit** – Eşkin. || **Grand** – Açık eşkin. || **Mener une affaire au grand** – Bir meseleyi kemâl-i süratle takip etmek.

Trottable [s.] Link yürüyüşüyle gidilebilir (yol vesâire).

Trottade [ims.] Araba veya beygir ile ufak bir tenezzüh.

Trotte [ims.] Yol miktarı, mesafe.

Trotte-menu [s.] Link yürüyüşüyle ufak ufak yürüyen. || **La gent** – Fare cinsi.

Trotter [fl.] Link veya yorga ve tırıs yürüyüşüyle yürümek. ◆ Beygiri link yürüyüşüyle yürütmek. ◆ Çok yürümek. || Bir mesele için pek çok müracaatta bulunmak.

Trotterie [ims.] Link ve yorga yürüyüş, tırıs yürüyüş.

Trotteur [imz.] Link yürüyüşlü beygir.

Trottin [imz.] Öteye beriye koşturulan küçük hizmetçi.

Trottiner [fl.] Ufak ufak hatveler atarak çabuk yürümek.

Trottoir [imz.] Yaya kaldırımı, sokak ve köprü vesâirenin piyadelere mahsus mürtefice kenarı. || **Être sur le** – Mevki-i itibarda bulunmak. || **Fille de** – Fahişe.

Trou [imz.] Delik, sukbe, sûrah. || **Boucher un** – Te'diye-i deyn etmek. || **Déboucher un** – **pour en boucher un autre** Bir deyni tesviye etmek için diğer bir deyn akdetmek. ◆ Küçük hayvan yuvası, deliği. || (tşr.) – **de Bothal** Sukbe-i Botal. || (m.) – **de loup** Kurt kuyusu. || (bhr.) – **du chat** Iskaça deliği, bonavela deliği. || (mec.) Pek dar mesken, külbe.

Troubadour [imz.] Kurun-ı Vustâ'da Fransa'nın cihât-ı cenubiyesinde derebeylerinin konaklarına giderek şiirlerini söyleyen şair. ◆ Bundan alınarak devr-i ebvab eden âşık vesâire de ıtlak olunur, destan-serâ.

Troublant,e [s.] Teşviş-i zihn eden, muhayyirü'l-ukul, hıyre-bahş.

Trouble [imz.] Karışıklık, intizamsızlık. ◆ Zihin karışıklığı. ◆ Can sıkıntısı. || (hk.) Müdahale, tecavüz, taarruz. || (mec.) Bozuşma, ihtilaf. ◆ Heyecan, iğtişaş.

Trouble [s.] Bulanık, tîre, hıyre. || **Pêcher dans l'eau** – Bulanık suda balık avlamak kabîlinden olarak fitne ve iğtişaştan istifade etmek, ki "kurt sisli havayı sever" deriz.

Trouble yahut **Truble** [ims.] Kese şeklinde ağ.

Trouble-fête [imz.] Zevk ve eğlence veya oyuna halel getiren adam, meclis bozan. (Kadın hakkında isti'mal olundukta müennes itibarı da caizdir.) (cm.: des *trouble-fête*.)

Troublement [imz.] Bulandırma. ◆ Karıştırma, teşviş.

Troubler [ft.] Bulandırmak. ◆ Karıştırmak, teşviş etmek. || (mec.) Karıştırmak. ◆ Teşviş-i zihn etmek, şaşırtmak. || (hk.) Müdahale ve taarruz etmek. || **Se** – Bulanmak, ve (mec.) şaşırmak.

Trouée [ims.] Çit gediği. ◆ Ormanın içinde hâlî yer veya yol. ◆ Güllenin düşman safları içinde açtığı boşluk. ◆ Düşman ordusu arasından yol açma.

Trouer [ft.] Delmek, delik açmak, sakb etmek. || **Se** – Delinmek.

Trou-madame [imz.] Çukura ceviz atma oyunu. (cm.: des *trous-madame*.)

Troupe [ims.] Güruh, cemaat, alay, sürü, fie. ◆ Asker, ordu, fırka, müfreze. || – **s de ligne** Piyade askeri, asâkir-i nizamiye, nizam askeri. || **Hommes de** – Neferat-ı askeriye. || – **de marine** Asâkir-i bahriye. ◆ Bir devletin mecmû-ı askeri, ordu. ◆ Tiyatro oyuncuları takımı.

Troupeau [imz.] Koyun ve keçi ve inek vesâire sürüsü, davar. ◆ Bir piskoposun taht-ı idare-i rûhâniyesinde bulunan Hıristiyanlar. || (mec.) Kalabalık, izdiham.

Troupiale [imz.] (hyv.) Asâfir-i mahrutiyü'l-minkar fırkasından Amerika'ya mahsus sığırcık kuşu.

Troupier [imz.] Asker, nefer.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Trousse [ims.] Deste, demet, çile, bağ. ◆ Tabip ve cerrah vesâirenin âlâtını câmi' çanta veya cüzdan, ustunç takımı. = [cm.] Eski bir nevi geniş çakşır. || **Être aux – s de** Takip etmek, ardı sıra gezmek, arkasına düşmek.

Troussé,e [s.] Yapılmış, becerilmiş. ◆ Muntazam.

Trousseau [ims.] Küçük demet ve deste, külçe: **– de clef** Bir deste anahtar, anahtar külçesi. ◆ Evlenen bir kızın veya leylî mektebe giren bir çocuğun beraberinde aldığı eşya, çeyiz, çeyiz takımı. || (tşr.) Huzme-i elyaf.

Trousse-queue [imz.] Kuskun. (cm.: des *trousse-queue*.)

Troussequin [imz.] Eğerin art kaşı, arka kaşı, terki.

Trousser [ft.] Demet ve deste yapmak. ◆ Katlamak, toplamak. ◆ Sığamak, kaldırmak. ◆ (Tavuk vesâire hakkında) Şişe geçirmek üzere hazırlamak. || (mec.) Çabuk yapıp bitirmek, becermek. || **Se** – Fistanı yukarı kaldırmak, peşlerini sığamak.

Troussis [imz.] Libasın kısalmak üzere çevrilişi, bükme.

Troussoire [imz.] Pala bıyıkların bıyık yastığı. (*Relève-moustache* dahi denir.)

Trouvable [s.] Bulunabilir, bulunması mümkün.

Trouvaille [ims.] Buluş. ◆ Bulunan şey, tesadüfen bulunan fevkalâde bir şey. || (hk.) Lukata, define. || **Faire une** – Tesadüfi olarak fevkalâde bir şey bulmak.

Trouvé,e [s.] Bulunmuş, güzel düşünülmüş. || **Enfant** – Validesi tarafından atılıp sokakta bulunmuş tıfıl, lukayt, piç.

Trouver [ft.] Bulmak. ◆ Rast gelmek. ◆ İcat etmek. ◆ Tedarik etmek. ◆ Hissetmet, duymak. ◆ Takdir etmek. ◆ Zannetmek, kıyas etmek. || **– la mort** Telef olmak. || **Se** – Bulunmak, mevcut olmak. ◆ Kendini bulmak, hissetmek. ◆ Kendini zannetmek. ◆ Birbirini bulmak, yekdiğerine tesadüf etmek. || **Se – bon mal** Hâlinden memnun olmamak. || **Se – judiciairement pour suivi** Taht-ı muhakemede bulunmak. || **Se – terminé** Resîde-i hadd-i hitam olmak. || **Il se trouva que** Öyle rast geldi ki, öyle icap etti ki.

Trouvère yahut **Trouveur** [imz.] Kurun-ı Vustâ'da Fransa'nın cihât-ı şimaliyesinde konaktan konağa gezerek şiirlerini söyleyen şair.

Trouveur [imz.] Bulucu, mucit.

Trox [imz.] (hyv.) Mugtiyü'l-cenah fırkasından tarla domuzlan böceği.

Troyen,ne [i. - s.] Eski İstanbul denilen Truva şehr-i kadiminden olan, Truvalı.

Truand,e [i.] Serseri.

Truandaille [ims.] Serseriler güruhu.

Truander [fl.] Serseri gezmek.

Truanderie [ims.] Serserilik.

Truble [ims.] (mr. Trouble.)

Truc [imz.] Maharet, ustalık. ◆ Düzenbazlık, hile, hud'a. ◆ Sır, esrar. || **Connaitre le** – Esrara vâkıf olmak. || **Avoir le** – Usta olmak, mâhir olmak. ◆ Düzenbaz olmak, hilekâr olmak. ◆ Tiyatroda bazı şeylerin tahrikine mahsus makine.

Truc yahut **Truck** [imz.] (İngilizceden me'huz) Kaba ve ağır nakliyata mahsus üstü ve yanları açık düz demiryol vagonu, kavme.

Truchemen yahut **Truchement** [imz.] (Arabîden me'huz) Tercüman.

Truelle [ims.] Sıvacı ve duvarcı malası. ◆ Balığı tabaklara tevzi' etmeye mahsus düz ve yassı kaşık.

Truellée [ims.] Bir malanın aldığı kireç ve harç miktarı.

Truffe [ims.] (nb.) Enbûbiye kabilesinden futr-ı türâbî nevi, yer mantarı, kem'e. || **– noir** Domalak.

Truffé,e [s.] Mantarlı, mantar ile karışık.

Truffer [ft.] (Yemeğe) Yer mantarı koymak.

Truffière [ims.] Yer mantarlarını hâvi mahal, mantarlık.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Truie [ims.] Dişi domuz.

Truite [ims.] Som fasîlesinden ala balığı.

Truité,e [s.] Benekli, pullu.

Trullisation [ims.] Mala ile sıvamak ameliyatı.

Trumeau [imz.] İki pencere arasındaki duvar kıtası. ◆ İki pencere arasına konulan ayna.

Trumeau [imz.] Sığır paçası.

Truqueur [imz.] Düzenbaz kimse, hilekâr kimse, hud'akâr kimse.

Trusquin [imz.] Mütevâzî hatlar çizmeye mahsus marangoz aleti ki mihengir veya miyangir tabir olunur.

Tsarine ve **Tsarienne** ve **Tsar** ve **Tsarowitz** (mr. Czar etc.)

Tséssé [imz.] (hyv.) Zü'l-cenaheyn fırkasından Afrika'ya mahsus kümes sineği.

Tu, toi, te [z.] Sen, sana, seni.

Tuable [s.] Öldürülebilir, mümkünü'l-katl. ◆ Katle müstehak.

Tuage [imz.] Hayvan kesme, selh. ◆ Ücret-i selh.

Tuant,e [s.] Çok zahmetli, yorucu. ◆ Ziyadesiyle can sıkan, müz'ic, muacciz.

Tu-autem [imz.] İşin en müşkil yeri, ukde.

Tubage [imz.] Boru vaz'ı.

Tube [imz.] Boru, zıvana. || (k.) Boru, enbûbe. || (tşr.) – **digestif** Enbûbe-i hazmiye. || (ht.) – **sonore** Enbûbe-i musavvite; – **s parlants** Enânib-i muhbire; – **s fulminaires** Asa-yı mütesâdime. || (bhr.) – **de sûreté** Emniyet borusu.

Tuber [ft. - fl.] Boru vaz' etmek.

Tubercule [ims.] (nb.) Nebatatın bir tarafında ve hususiyle köklerinde hâsıl olan yumru ve düğüm, hadebe. || (t.) Müteverrimlerin akciğerinde hâsıl olan kabarcık, dern. || – **s cutanées** Edran-ı cildiye.

Tuberculeux,se [s.] (t.) Müteverrimlerin akciğerinde hâsıl olan kabarcıklar kabîlinden olan, dernî.

Tuberculine [ims.] (t.) Küçük verem kabarcığı, düreyn.

Tuberculose [ims.] (t.) Tederrün-i rie, tesellül, teverrüm.

Tuberculum [imz.] (t.) Tederrün-i rie-i mahsur. (*Tuberculose localisée* dahi denilir.)

Tubéreuse [ims.] Bir nevi yasemin, tüber. || – **des jardins** Lâle-i tüber.

Tubéreux,se [s.] (nb. - tşr.) Yumru ve kabarcık şeklinde olan, hadebî, dernî, mükâ'ar; **Racines** – **ses** Cezr-i mükâ'ar.

Tubérosité [ims.] (tşr.) Bazı kemiklerdeki yumru ve düğüm, hadebe.

Tubicoles [imz. - cm.] Nâime-i adîmetü'r-re's fırkasından sâkin-i enbûbe nevi.

Tubipore [imz.] (hyv.) Mercaniye fırkasından hâmil-i enbûbe nevi.

Tubitèles [ims. - cm.] (hyv.) Anâkib-i nessâce fırkasından hânelerde bulunur âdi örümcek nevi.

Tubulaire [s.] Boru şeklinde veya borulardan mürekkep, enbûbî. || (bhr.) **Chaudière** – Borulu kazan. || (nb.) Bahr-ı Sefid'e mahsus enbûbiyü'ş-şekl bir nevi ferc-i bahrî.

Tubulé,e [s.] (k.) Borulara mahsus delikleri bulunan (kap), emzikli, zâtü'l-efvah.

Tubuleux,se [s.] (nb. - tşr.) Boru şeklinde olan, enbûbî; **Fleur** – **se** Boru şeklinde çiçek, zehr-i enbûbî.

Tubulure [ims.] Boruya mahsus delik, şişe ve boru emziği, fem, fevha.

Tudesque [s.] Almanyalılara mahsus ve müteallik, Alman. || (mec.) Nezaketten ârî, kaba, sert. = [imz.] Alman lisanı, Almanca.

Tue-chien [imz.] (mr. Colchique.)

Tuer [ft.] Öldürmek, zebh etmek. || (mec.) Sıhhate muzır olmak, bozmak. ◆ Usandırmak, can sıkmak, tasdi' etmek, iz'ac etmek, taciz etmek. ◆ Berbat etmek. || – **le temps** Eğlenerek vakit geçirmek. || – **un auteur** Muharriri unutturacak derecede tefevvuk etmek. || – **son modèle** Numûnesini unutturacak

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

derecede tekaddüm etmek. || – **son original** Aslını unutturacak derecede tefevvuk etmek. || – **un poète** Bir şairin eserini berbat bir surette tercüme etmek. ◆ Sıkılmak, çok zahmet çekmek, muzdarip olmak. || **Se – de** Bilâ-fâsıla tekrar etmek, çabalamak.

Tuerie [ims.] Melhame. ◆ Selhhâne.

Tue-tête (**à**) [h.] (mr. Tête.)

Tueur [imz.] Telef edici.

Tuf [imz.] Kabil-i ziraat toprak sathının altındaki beyazımtırak toprak tabakası. ◆ Beyaz ve yumuşak bir nevi sünger taşı ki yanardağlardan husule gelir, ayak taşı, tüf. || – **sulfureux** Tüf-i kibritî.

Tuffeau [imz.] (mad.) Tabaka-i tebâşiriyeden sarı bir nevi tebeşir.

Tufier,ère [s.] *Tuf* denilen toprak veya yumuşak bir nevi sünger taşı kabîlinden olan.

Tuilage [imz.] Çuhalara verilen son perdaht.

Tuile [ims.] Kiremit. || – **plate** Yassı kiremit. || – **courte** – Sırt kiremidi. || (mec.) Kaza-yı nâgeh-zuhur.

Tuileau [imz.] Kiremit parçası.

Tuilerie [ims.] Kiremit yapılan mahal, kiremithâne. = [cm.] Paris'te meşhur bir saray.

Tuilier [imz.] Kiremitçi.

Tulipacées [ims. - cm.] (nb.) Zambakiye fasîlesinden huzâmiye kabilesi.

Tulipe [ims.] Lâle denilen çiçek. || – **sauvage** Eşek lâlesi.

Tulipier [imz.] Lâle fidanı, şecer-i huzâm.

Tulle [imz.] Tülbent, tül, bürümcek.

Tuméfaction [ims.] (t.) Şişme, teverrüm.

Tuméfier [ft.] (t.) Şişirmek, tevrim etmek.

Tumescence [ims.] (t.) Şişkinlik, teverrüm.

Tumescent,e [s.] (t.) Şişkin, müteverrim.

Tumeur [ims.] (t.) Şiş, verem. || – **blanche** Verem-i ebyaz.

Tumulaire [s.] Mezara müteallik, merkadî, lahdî; **Pierre** – Mezar taşı.

Tumulte [imz.] Kalabalık, gürültü, patırtı, velvele. || (mec.) Karışıklık. ◆ Dağdağa.

Tumultaire [s.] Kalabalıklı, gürültülü. ◆ Dağdağalı.

Tumultairement [h.] Kalabalık ve gürültü ile. ◆ Dağdağa ile.

Tumultuer [fl.] Karışmak. ◆ Gürültü etmek.

Tumultueusement [h.] Gürültü ve patırtı ile.

Tumultueux,euse [s.] Gürültülü, patırtılı, kalabalık. ◆ Heyecanlı, karmakarış. ◆ Dağdağalı.

Tumulus [imz.] Zaman-ı kadimde mezarların üzerine toprak veya taştan yapılan tepe.

Tungustène [imz.] *(ton)* Bir nevi maden, tungüsten.

Tuniciers [imz. - cm.] (hyv.) Nâime-i adîmetü'r-re's ve'l-kavkaa fırkası.

Tunique [ims.] Eski zamanlarda giyilen bir nevi gömlek. ◆ Piyade neferi ve mektep şâkirdi setresi. || (nb. - tşr.) Zar, kamis.

Tuniqué,e [s.] (nb. - tşr.) Zarla mestur, zü'l-kamis.

Tunisien,ne [i. - s.] Tunus'a mensup ve müteallik, Tunuslu.

Tunnel [imz.] *(teunèle)* (İngilizceden me'huz) Yer altından açılmış yol, tünel. || – **sous-marin** Tahte'l-bahr tünel.

Tupaia [imz.] (hyv.) Hind adalarına mahsus sincap.

Turban [imz.] Farisîden me'huz: tülbend) Sarık, amâme. ◆ Sarık şeklinde bir nevi lâle.

Turbine [ims.] Su ile çevrilen mahrutî çark veya boru.

Turbiné,e [s.] (tt.) Burmalı, mahrutiyü'ş-şekl, mahrutî.

Turbinelle [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî fırkasından uzun helezon.

Turbinite [ims.] Helezonî sedef.

Turbith [imz.] (k.) Türbit. || – **minéral** Türbit madeni. || (nb.) **Racine de** – Türbit nebatı.

Turbot [imz.] Kalkan balığı, şebbuta, harşef.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Turbotière [ims.] Kalkan balığının tabhına mahsus tava veya tencere.

Turbotin [imz.] Küçük kalkan balığı, kalkan yavrusu.

Turbulemment [h.] Gürültü ve şamata ile, arbede ile, fitne ve fesatla. ◆ Heyecanlı bir surette.

Turbulence [ims.] Gürültü, şamata, arbede. ◆ Heyecan.

Turbulent,e [s.] Gürültücü, şamatacı, arbedeci, müfsid.

Turc,que [i. - s.] Türk veya Osmanlı kavm-i necibine mensup ve müteallik, Türk, Osmanlı, Türkî, Osmanlı. = [imz.] Lisan-ı Osmanî, Türkçe. ‖ **à la** – Osmanlı usulünce, alaturka.

Turcie [ims.] Nehrin kenarına çekilmiş set. ◆ Şehir kenarlarına yapılan kaldırım veya şose.

Turcique [s.] (tşr.) **Selle** – Serc-i Türkî.

Turco [imz.] Cezayir'de yerliden tertip olunmuş bir sınıf-ı piyade askeri neferi.

Turcoman [imz.] Türkmen.

Turelure [ims.] Şarkı nakaratı. ‖ **C'est toujours la même** – Daima aynı şey.

Turf [imz.] At yarışı icrasına mahsus mahal, at meydanı. ◆ At yarışı.

Turfiste [imz.] At yarışının icrasını veya seyrini seven adam, at yarışı meraklısı.

Turgescence [ims.] (t.) Şişme, intifah, teverrüm.

Turgescent,e [s.] (t.) Şişmiş, müntefih, müteverrim.

Turion [imz.] (nb.) Kuşkonmaz gibi bazı nebatatın tomurcuğu. ◆ Her sene kökleşen filiz, usluc.

Turlupin [imz.] Kaba ve edebe mugayir hezliyat söyleyen adam.

Turlupinade [imz.] Kaba ve edebe mugayir hezliyat, îham-ı kabih.

Turlupiner [ft.] İstihzâ etmek. ◆ Eziyet vermek, muazzeb etmek. = [fl.] Kaba ve edebe mugayir hezliyat ve îhamat-ı kabîha söylemek.

Turlututes [ims.] Kaval sesi. ‖ Kaval.

Turneps [imz.] Şalgam turpu denilen yer turpu.

Turnix [imz.] (hyv.) Avustralya cezâirine mahsus bıldırcın.

Turonien,ne [s.] (arz.) Tabaka-i senomaniye ile tabaka-i senoniye arasında bulunan türoniye tabakası.

Turpitude [ims.] Ayıp, ar, rezalet.

Turquet [ims.] Mısır buğdayı.

Turquette [ims.] (nb.) Kasık otu, haşîşetü'l-fetk.

Turquie [ihs.] Memâlik-i Osmaniye, Türkiye; – **d'Europe** Rum ili; – **d'Asie** Anadolu. ‖ **Blé de** – Mısır buğdayı.

Turquin [smz.] **Bleu** – Koyu mavi.

Turquoise [ims.] Firûze taşı.

Turrilite [ims.] (arz.) Nâime-i mercûlü'r-re's fırkasından helezon müstehâsesi, türrilit.

Turritelle [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî fırkasından deniz helezonu.

Tursiops [imz.] (hyv.) Yunus balığı envâından turna balığı.

Tussilage [imz.] (nb.) Deve tabanı, öksürük otu, haşîşetü's-sûal.

Tutélaire [s.] Muhafız, hâmî. ‖ **Ange** – Hâmî. ‖ (hk.) Vasiyete dair; **Comptes** – **s** Vasî muhasebesi.

Tutelle [ims.] Vasîlik, vesâyet; – **dative** Vesâyet-i mensube; – **testamentaire** Vesâyet-i muhtâre; **Être en** – Taht-ı vesâyette bulunmak; – **légitime** veya – **légale** veyahut – **naturelle** Velâyet, velâ; – **officieuse** Muâkale. ‖ (mec.) Himaye, muhafaza, sıyânet. ◆ Nezâret.

Tuteur,trice [i.] Vasî, veli, vasiye, veliye; – **ad hoc** Vasî kaymakamı; – **légitime** veya – **naturel** Veli; – **datif** Vasî-i mensup; – **testamentaire** Vasî-i muhtar. = [imz.] Ağaç fidanı hereği.

Tutie yahut **Tuthie** [ims.] (*ti*) (k.) Humz-ı tûtiyâ.

Tutoiement [imz.] yahut:

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Tutoîment [imz.] Müfred muhatap sîgasıyla hitap, teklifsizlik, senli benli muamele.

Tutoyer [fl.] Müfred muhatap sîgasıyla hitap etmek, teklifsizce ve lâubaliyâne konuşmak, senli benli konuşmak. || **Se** – Yekdiğeriyle müfred muhatap sîgasıyla hitap etmek. ◆ Yekdiğeriyle teklifsizce lâubaliyâne konuşmak.

Tutti [imz.] (*tout-ti*) (İtalyancadan me'huz) (ms.) Çalgı takımının cümlesinden birlikte icra olunan makam faslı. || – **quanti** Vesâire, ilâ-âhire.

Tuyau [imz.] Boru. ◆ Oluk. ◆ İçi boş sap, kamış, masura. ◆ Kubur, künk. || – **de conduite** Su yolu borusu, mecra borusu. || (ht.) – **s sonores** Enâbit-i musavvite. || (ms.) – **d'orgue** Erganun boruları. || (bhr.) – **d'aspiration** Emme borusu. || – **souffleur** Balast borusu. || – **de vidange** Biluf borusu. || – **de refoulement** Diplori borusu. || – **d'échappement** İskip borusu. || – **alimentaire** Fit borusu. || – **de trop plein** Fazla (su) borusu. || – **de vide** Vakum borusu.

Tuyautage [imz.] Bir buhar makinesinin borularının mecmûu. ◆ Fitil, fitil yapma.

Tuyauter [ft.] Süse müteallik bir libasa fitiller yapma.

Tuyauterie [ims.] Boru fabrikası.

Tuyère [ims.] Demirci ocağının körük borusuna mahsus deliği, körük ağızlığı. || (bhr.) Makinelerde istim manivelası.

Tylos [imz.] (hyv.) Tesbih böceği.

Tylosis [ims.] (t.) Dahâmet-i ceffî, sefen-i kadem.

Tympan [imz.] (tşr.) Kulağın sesin aksetmesine mahsus zarı, tabl. || (tba.) Matbaa makinesinin çerçevesi. || (m.) Üç kornize aralığı, bina unvanının müselles kıtası. || (cr.) Bir büyük çark çeviren küçük ve dişli çark, fener. ◆ Suyu yukarı kaldırmaya mahsus su çarkı, su makinesi. || – **de pont** Köprü kemerinin yatak taşları tarafı, sahnâ-i cisr.

Tympanique [s.] (tşr.) Kulak zarına müteallik, tablî.

Tympaniser [ft.] Birini alenen istihzâ etmek, terzil etmek. || **Se** – İstihzâ edilmek, terzil edilmek.

Tympanite [ims.] (t.) Gazların toplanmasıyla karında hâsıl olan bir nevi şişkinlik, intifah-ı batn.

Tympanon [imz.] Santur denilen çalgı.

Type [imz.] Asıl, suret-i asliye. ◆ Misal, örnek, numûne. ◆ Garip tavırlı: **Quel** – Ne garip tavırlı! || (tt.) Nesil, cins. ◆ Bir cinsiyete mahsus sima ve tarz: – **grec** Hâlis Yunanî siması; **Genre** – Cins numûnesi. || (ed.) Misal-i mücessem. || (hk.) Şahıs. || – **visuel** Şahs-ı basarî. || (Demiryol ıstılahında) Harita: – **des travaux d'art** İmalat-ı sınâiye haritası. || (tba.) Matbaa hurufatı, dökme hurufat. || (tca.) Nevi, cins; **Affaires de même** – Bir nevi mal üzerine olan muamelat-ı ticariye.

Typhacées [ims. - cm.] (nb.) Nebatat-ı zâtü'l-filka-i zü's-sevid fırkasından esliye fasîlesi.

Typhique [s.] (t.) Tifoya müteallik, afenî, tifüsî. || **État** – Hâl-i tifoidî.

Typhlopidés [imz. - cm.] (hyv.) Zehirsiz yılanlar fasîlesi.

Typhlops [imz.] (hyv.) Zehirsiz yılan.

Typhoïde [s.] (t.) Tifo illetinin alâmetlerini hâvi (maraz), tifoidî. || **Fièvre** – Hummâ-yı tifoidî.

Typhomanie [ims.] (t.) Hezeyan-ı tifoidî, tifo sayıklaması.

Typhon [imz.] Bahr-ı Muhit-i Hindî'nin şiddetli kasırga fırtınası, tifon.

Typhus [imz.] (*s* okunur) Lisan-ı avamda hummâ denilen hastalık, tifüs. || – **des bêtes bovines** Tifüs-i bakarî.

Typique [s.] Remiz ve temsile müteallik. ◆ Aslî, neslî. ◆ Tavır ve hâli pek garip ve kendine mahsus.

Typochramie [ims.] Renkli basma, renkli tab'.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Typographe [imz.] Tabâat sanatı bilen ve icra eden adam, matbaa sahibi, matbaacı. || **Ouvrier** – Mürettip veya matbaa işçisi.

Typographie [ims.] Fenn-i tabâat, basmacılık, matbaacılık. ◆ Hurufat matbaası. ◆ Basmahâne, matbaa.

Typographique [s.] Fenn-i tabâata ve hurufat basmacılığına müteallik.

Typographiquement [h.] Basmacılıkla, fenn-i tabâata tevfikan.

Tyran [imz.] Gaddar. ◆ Şedid. ◆ Amerika'ya mahsus incir kuşu.

Tyranneau [imz.] (hyv.) Amerika'ya mahsus iskete kuşu.

Tyrannie [ims.] Gaddarlık.

Tyrannique [s.] Gaddarâne. ◆ Şiddet. ◆ Şiddetli, şedid.

Tyranniquement [h.] Gaddarâne. ◆ Şiddetle, şediden.

Tyranniser [ft.] Gaddar etmek. ◆ Şiddetle hareket etmek, şiddetli muâdelede bulunmak. ◆ Şiddetle icra-yı tesir etmek.

Tyrien,ne [i. - s.] Suriye'nin Sur şehrine mensup.

Tyroglyphe [ims.] (hyv.) Katı'u'l-lahm fasîlesinden peynir kurdu, ankebut-ı cübnî.

Tyrolien,ne [i. - s.] Avusturya'nın Tirol eyaleti ahalisinden veya eyalet-i mezkûreye müteallik olan. = [ims.] Eyalet-i mezkûreye mahsus bir nevi raks ve onunla çalınan makam.

Tyrosine [ims.] (k.) 1864 sene-i miladiyesinde Liebig tarafından bazı âzâ-yı bedende keşfolunan bir madde-i billûriye, tirozin.

Tzarine ve **Tzarienne** ve **Tzar** ve **Tzarowitz** (mr. Czar.)

Tzingan [i. - s.] Çingene. || (mec.) Serseri, göçebe.

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

U

U [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin yirmi birinci harfi ve huruf-ı sadâiyesinin beşincisi. Zamme-i hafife-i makbûze gibi telaffuz olunup, yalnız Latinceden me'huz bazı kelimelerde *o* ve *ou* gibi okunur. *Q* harfinden sonra ekseriya okunmadığı gibi, *g* harfinden sonra dahi bazen okunmayıp bu harfin kâf-ı Fârisî gibi telaffuzunu muhafazaya yarar. ‖ Kimyada uranyum denilen cism-i basit-i madenîye işarettir.

Ubiquiste [imz.] (*ku-i*) Her yerden hoşlanan, kayıtsız. ◆ Çok ve pek sık seyahat eden adam. ◆ Protestanlarca Hazret-i İsa'nın dem ve lahmı her mahalde mevcut olduğuna mu'tekid kimse.

Ubiquitaire [imz.] (*ku-i*) Protestanlığın Hazret-i İsa'nın dem ve lahmı her yerde mevcut olduğuna mu'tekid bir mezheb-i mahsus[un]a tâbi ve mensup adam.

Ubiquité [ims.] (*ku-i*) Her yerde mevcut olma. ◆ Cenab-ı Hakk'ın ân-ı vâhidde her mahalde hâzır ve nâzır olması keyfiyeti.

Udomètre [imz.] Yağan yağmurun miktarını tayine mahsus alet, mikyasü'l-matar. (*Pluviomètre* dahi denilir.)

Udométrique [s.] Mikyasü'l-matara müteallik.

Uhlan yahut **Hulan** [imz.] Almanya'nın bir nevi mızraklı süvari askeri.

Ukase [imz.] Rusya imparatorunun emirnâmesi, ukaz.

Ulcératif,ve [s.] Yara peydâ eden, takrihi mûcip.

Ulcération [ims.] (t.) Yara peydâ olma, takarruh, hafif çıban, karha-i sathiye.

Ulcère [imz.] (t.) Yara, karha. ‖ – **externe** Karha-i hariciye. ‖ (mec.) Cerîha-i kalp, elem, keder, hüzün.

Ulcéré,e [s.] (t.) Yaralı, mukarrah. ‖ (mec.) Mecruh, şikeste, müstemend.

Ulcérer [ft.] Yara peydâ ettirmek, takrih etmek. ‖ (mec.) (Gönül, hatır) Kırmak, cerîhadar etmek, şikest etmek, dilgir etmek, dilhun etmek.

Ulcéreux,se [s.] (t.) Yara kabîlinden olan, karhî, yaralı, mukarrah.

Uléma [imz.] (Arabiden me'huz) Tarik-i ilmîye mensup müslim, ulemâdan adam.

Uligineux,se [s.] Nem-nâk yerlerde tenebbüt eden (nebat). ‖ **Terrains – s** Nem-nâk arazi, arazi-i râtibe.

Ullabore [imz.] (hyv.) Fransa'ya mahsus örümcek.

Ulluque [imz.] (nb.) Peru memâlikine mahsus patates fidanı.

Ulmaire [imz.] (nb.) Verdiye fasîlesinden erkeç sakalı, lihyetü't-teys. (Lisan-ı avamda *reine-des-prés* denilir.)

Ulnaire [s.] (tşr.) Zendî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
Türkiye Akademi Arşivi
www.tuba.gov.tr

Uloncie [ims.] (t.) Hurac-ı lie.

Ulorrhagie [ims.] (t.) Nezf-i lisî.

Ultérieur,e [s.] Bir şeyin ötesindeki, mâverâsındaki. ◆ Sonraki, muahhar, lâhik.

Ultérieurement [h.] Sonradan, muahharan.

Ultième [imz.] (s.) Harf-i ahîr. || (ed.) Harf-i revî.

Ultimatum [imz.] (*tom*) Son ve kati teklif, ültimatom. || (mec.) Karar-ı kati.

Ultime [s.] Son, muahhar, ahîr.

Ultimo [zr.] Son olarak, nihayet.

Ultra [d.] Öte mânâsıyla veya ifrat ve mübalağa beyan ederek bazı kelimat-ı mürekkebe-i Latiniyenin başında bulunur.

Ultra [imz.] İfrat.

Ultramontain,e [i. - s.] Alp dağlarının ötesindeki. ◆ Papa'nın hükûmet ve nüfuzunun tamimi taraftarı.

Ultramontanisme [imz.] Papa'nın hükûmet ve nüfuzunun tamimi fikir ve mesleği. ◆ Papa'nın lâ-yuhtîliği mezhebi.

Ultra-petita [imz.] (hk.) İstid'âdan fazla, talepten fazla, mâ-fevkü'l-dava.

Ultra-royaliste [i.] İfrat derecede kraliyet mesleği.

Ulve [ims.] (nb.) Üşniye-i lifiye nevi. || – **palmée** Üşnî-i keffî.

Umble [imz.] (*omble*) Yayın balığının bir nevi.

Un,e [s.] Bir, ehad, yek. ◆ Terkipsiz, yekpâre, tek. ◆ Şeriksiz, vâhid, ferid. || **C'est** –, **Ce n'est qu'** – Hep birdir, fark yoktur. = [imz.] Bir adet ve rakamı. = [kn.] Tenkir beyan eden: – **savant** Âlimin biri. (Bu mânâ ile cem'i *des*.) = [cm.] Bir takım: **Les** – **et les autres** Berikiler ve ötekiler.

Unanime [s.] Müttefik, hem-rey.

Unanimement [h.] Müttehiden.

Unanimité [ims.] İttihat.

Unau [imz.] Amerika'nın gayet batîü'l-hareke kedi kadar bir maymunu.

Uncial,e [s.] (mr. Oncial.)

Unguéal,e [s.] (tşr.) Tırnaklara ait, tırnaklara dair, zufrî.

Unguifère [s.] (tt.) Hâmil-i zufr.

Unguiforme [s.] (tt.) Zufriyü'ş-şekl. || **Écailles** – **s** Hureşfat-ı zufriyü'ş-şekl.

Unguis [imz.] (*on-gui-ce*) (tşr.) Tırnak şeklinde olan yanak kemiği, azmu'z-zufr.

Uni,e [s.] Düz, müstevî. ◆ Düz, sade. ◆ Müttehid. ◆ Cins-i müşâbih, muttarid. ◆ Sakin, âsûde. ◆ Âdi. || **États** – **s** Müttehide-i Amerika hükûmeti. ◆ Katolik mezhebine tâbi.

Uniates [imz. - cm.] Katolik mezhebine tâbi Rumlar.

Unicellulaire [s.] (hyv.) Vahîdü'l-hücre. || **Animaux** – **s** Hayvanat-ı vahîdü'l-hücre.

Unicolore [s.] Bir renkli.

Unième [s.] Birinci, evvel.

Uniémement [h.] (Yalnız a'dad-ı mürekkebede kullanılır): **Vingt et** – Yirmi birinci derecede.

Unification [ims.] Birleştirme, tevhid, birleşme, imtizac.

Unifier [ft.] Birleştirmek, tevhid etmek. || **S'** – Birleşmek, imtizac etmek.

Uniflore [s.] (nb.) Bir çiçekli, vahîdü'z-zehr.

Unifolié,e [s.] (nb.) Bir yapraklı, vahîdü'l-varak.

Uniforme [s.] Şekil ve sureti bir, düz, müstevî. ◆ Yeknesak, yeksiyak, müteşâbih, muttarid. = [imz.] Askerîlere ve ashab-ı rütbeye mahsus elbise-i resmiye, forma, üniforma, ziyy. || **Quitter l'** – Silk-i askerîyi terk etmek.

Uniformément [h.] Bir şekil ve surette olarak, mütesâviyen, yeknesak olarak, muttarid bir surette.

Uniformisation [ims.] Bir şekil ve surete koyma, tevhidü'ş-şekl, mütesâvi bir şekle ifrağ etmek.

Uniformiser [ft.] Bir şekil ve surete koymak, yeknesak etmek, mütesâvi ve müteşâbih etmek, mütesâvi bir şekle ifrağ etmek.

Uniformité [ims.] Şekil ve suretleri bir olma, tesâvi, müşâbehet, ıttırad.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Unilabié,e [h.] (nb.) Vahîdü'ş-şefe.

Unilatéral,e [s.] (hk.) Tarafeynden yalnız birinin taahhüdünü mutazammın (mukavele vesâire). || (nb.) Vahîdü'l-cânib.

Unilatéralement [zr.] Tarafeynden yalnız birinin taahhüdünü mutazammın olarak.

Uniment [h.] Bir türlü ve düz olarak, düzce, sadece, mütesâviyen.

Union [ims.] Birleşme, birleştirme, ittihat. ◆ Tevhid. ◆ İmtizac. ◆ Akd-i izdivaç. ◆ Mukavelenâme, ahitnâme, muâhedenâme. || – **Latine** Avrupa'nın Latin hükûmatı arasında akdolunan meskûkât ittihadı. || – **postale** Posta ittihadı.

Unipare [s.] (nb.) Vahîdü'l-cenb.

Unipersonnel,le [smz.] (sr.) Yalnız gaip sîgaları müsta'mel fiillere ıtlak olunur. || **Verbe** – Fi'l-i vâhidü'ş-şahs. (*Impersonnel* dahi denilir.)

Unipétale [s.] (nb.) Vahîdü'l-vüreyk-i tüveycî. || **Corelle** – Tüveyc-i vahîdü'l-vüreyk.

Unique [s.] Yalnız bir olan, tek, yegâne. || (mec.) Emsalsiz, vahîd, ferid, yektâ, fevkalâde. ◆ Garip, bambaşka.

Uniquement [h.] Yalnız, ancak, mücerret. || Fevkalâde bir surette.

Unir [ft.] Birleştirmek, cem' ve tevhid etmek. ◆ Alaka ve münasebet kesb ettirmek, raptetmek. ◆ Düz etmek, tesviye etmek. || **S'** – Birleşmek, ittihat etmek. ◆ Çiftleşmek.

Uniradiculé,e [s.] (hyv.) Vahîdü'l-cezr. || **Dents** – **es** Esnan-ı vahîdü'l-cezr.

Unisexué,e [s.] yahut:

Unisexuel,le [s.] (nb.) Yalnız âzâ-yı tezkir veya âzâ-yı te'nisi bulunan (çiçek), vâhidü'l-cins.

Unissant,e [s.] (t.) Munzam, zâm. || **Matière** – **e** Madde-i munzama.

Unisson [imz.] Birkaç ses veya çalgının tizlik ve peslikte bir tek sadâ teşkil edecek surette birleşmesi, âhenk. || (mec.) İmtizac: **Mettre à l'** – İmtizac ettirmek.

Unitaire [i. - s.] Hıristiyanlığın teslisi kabul etmez tarik ve mezâhibinden birine mensup adam.

Unitarisme [imz.] Hıristiyanlıkta teslisi kabul etmemek mezhep ve itikadı.

Unité [ims.] Bir, ehad, âhâdın beheri. ◆ Vâhid-i kıyasî. || – **de capacité** Vâhid-i iktidar. ◆ Birlik, vahdâniyet. ◆ Birlik, ittihat. ◆ Müsâvat, ıttırad, adem-i tenevvü. || (as.) Cüz-i tâm; – **tactique** Ta'biye cüz-i tâmmı. || – **de guerre** Vâhid-i harbî. || – **de bataillon** Taburun cüz-i tâmmı.

Unitif,ve [s.] Vuslata nâil, vâsıl; **Vie** – **ve** Sûfiyûnun fikir ve itikadınca vuslatullaha nâil olmuş adamın ömrü, fenâfillah.

Univalve [i. - s.] (tt.) Kabuğu yekpâre olan hayvan-ı nâim, vahîdü'l-mısra.

Univers [imz.] Âlem, kâinat, cihan. ◆ Dünya, küre-i arz. ◆ Bütün insanlar, halk, âlem, beşeriyet.

Universaliser [ft.] Tamim etmek.

Universaliste [s.] Umumi.

Universalité [ims.] Umumiyet. Mecmû. ◆ Her şeyi ihâta edebilmek iktidarı, ihâta-i küll. || – **des biens** Cem'-i emvâl. || (mn.) Bir kaziyenin külliyet cihetiyle olan keyfiyeti.

Universaux [imz. - cm.] (mr. Universel.)

Universel,le [s.] Umumi, âm. ◆ Cümleyi şâmil, muhit, câmi'. || (mn.) Küllî; **Proposition** – **le** Kaziye-i külliye.

Universel [imz.] (mn.) Mebâdî-i tasavvurattan olan külliyat. || **Les cinq** – **aux** Külliyat-ı humsî. (Ekseriya *universaux* müsta'meldir.)

Universellement [h.] Umumiyet üzere, umumen, ale'l-umum.

Universitaire [s.] Dârülfünûna müteallik.

Université [ims.] Dârülfünûn. ◆ Heyet-i müderrisîn.

Univocation [ims.] Müşterekiyet. ◆ Umumiyet. ◆ Terâdüf-i lafzî.

Univoque [s.] **Nom** – İsm-i âm, ism-i cins. ◆ Mânâsı muhtelif olduğu hâlde lafzen diğeriyle müterâdif kelime.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Upas [imz.] (s okunur) Java ahalisinin oklarına sürdükleri bir nevi zehir. ◆ Bu zehri veren cesim ağaç.

Urane [imz.] Bir nevi maden ki uranyum denilen cism-i basitin humzudur.

Uranie [ims.] Esâtirde maarif hâmiyeleri olan perilerden ilm-i nücum ve felekiyat hâmiyesi. ◆ Derûn-binle görünen seyyârat-ı sagîrenin biri. ◆ Madagaskar kelebeği.

Uraniées [ims. - cm.] Mevziye fasîlesinden üraniye kabilesi.

Uranium [imz.] (k.) Ecsam-ı basîteden bir maden, uranyum.

Uranographie [ims.] Göklerin ahvâlini tarif eden ilim, tavsifü's-semâ, tavsif-i felekiyat.

Uranographique [s.] Tavsifü's-semâ ilmine mensup ve müteallik, semâî.

Uranoramer [imz.] (hy.) Seyyârat ve kevâkibin devir ve hareketlerini müşir küre, küre-i mücesseme-i semâ.

Uranus [imz.] Seyyârat-ı kebirenin yedincisi, Uranüs.

Urate [imz.] (k.) Hâmız-ı bevlin bir esasla imtizacından hâsıl olan milh, bevliyet.

Urbain,e [s.] Şehir ve kasabaya mensup ve müteallik, şehrî, medenî. = [imz.] Şehirli, şehir ahalisinden. ◆ Arsaya dair olan. || (hk.) Şehir dâhilinde olan: **Propriétés – es** Şehir dâhilinde olan müsakkafat ve arazi. || **Terrain** – Arsa.

Urbanité,e [ims.] Şehir ve kasabaya mensubiyet ve taalluk, şehrîlik, medenîlik. ◆ Nezaket. || (hk.) Şehir dâhilinde olma.

Urcéolé,e [s.] (nb.) Altı ince ortası şişkin ve üst ciheti açık ve kıvrık olan (çiçek vesâire), müntefih.

Urée [ims.] (k.) Müvellidü'l-humûza ile birleşerek hâmız-ı bevl teşkil eden madde-i kimyeviye, cevher-i bevl.

Urémie [ims.] (t.) Dem-i mütebevvil.

Urène [ims.] (nb.) Amerika-yı Vustâ'ya mahsus ebegümeci.

Uretère [imz.] (tşr.) Bevli böbrekten mesâneye götüren mecra, hâlib.

Urétérite [ims.] (t.) İltihab-ı hâlib.

Urètre yahut **Urèthre** [imz.] (tşr.) Mecra-yı bevl, ihlil.

Urgemment [zr.] Zaruri bir surette, mecburi bir surette. ◆ Seri ve müsta'cel bir surette.

Urgence [ims.] Mecburiyet, lüzum-ı kavî. ◆ Tehir kabul etmemezlik, isti'cal, müsta'celiyet. || **D'** – Müsta'celen, serîan ve acilen. || **En cas d'** – Lüzum-ı acil takdirinde.

Urgent,e [s.] Zaruri, mecburi, elzem. || **Besoin** – Lüzum-ı kati. ◆ Mühim ve müsta'cel.

Urinaire [s.] (t.) İdrara müteallik, bevlî. || **Voies – s** Mecârî-i bevliye.

Urinal [imz.] Hastaların su dökmesine mahsus karûre, ördek, lâzımlı.

Urination [ims.] (mna.) Tebevvül.

Urine [ims.] Sidik, idrar, bevl.

Uriner [fl.] Su dökmek, tebevvül etmek.

Urineux,se [s.] Sidik kabîlinden olan, bevlî.

Urinoir [imz.] Sokakta su dökülecek mahal.

Urique [s.] (k.) **Acide** – Hâmız-ı bevl.

Urne [ims.] Zaman-ı kadimde yakılan cenazelerin küllerini vaz' ve hıfza mahsus kavanoz. ◆ Piyango veya kura numaralarını hâvi çekmece. ◆ Süs için masanın üzerine konulan saksı.

Uroscope [ims.] (t.) Mikyas-ı bevl, bevl-bîn.

Urticaire [ims.] (t.) Isırgandan hâsıl olmuş gibi bir nevi hararet, kurdeşen, encürî.

Urticées [ims.] (nb.) Isırgana müşâbih nebatat, fasîle-i encüriye.

Urubu [imz.] (hyv.) Afrika-yı Cenubî'ye mahsus sarı benekli kara akbaba.

Urus [imz.] (s okunur) Bir nevi yabani öküz. || (arz.) Bakar-ı iptidâî müstehâsesi.

Us [imz.] (s okunur) Âdet, örf; – **et coutumes d'un lieu** Bir mahallin örf ve âdeti. || (syd.) İsti'mal.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Usage [imz.] Âdet. ◆ Alışma, tabiat, meleke. ◆ Kullanma, isti'mal, sarf. ◆ Hakk-ı temettü, hakk-ı tasarruf. || – **général** Örf-i âm. || **Droit d'un** – Hakk-ı isti'mal. || – **s locaux** Âdât-ı mahalliye. || **Cérémonies d'** – Merasim-i mutade. || **Hors d'** – İsti'male gayr-ı sâlih, isti'malden sâkıt. || **Mettre hors d'** – İptal etmek. || **Phrases d'** – Elfaz-ı mutade. || – **du monde** Usul-i muâşeret. || (syd.) İsti'mal, suret-i isti'mal: – **interne** Dâhilen isti'mal, isti'mal-i dâhilî. || – **externe** Haricen isti'mal, isti'mal-i haricî.

Usager [imz.] Bir ormandan odun kesmek veya bir merada hayvanat ra'y etmek hakkını hâiz adam, hakk-ı ihtitab ve ra'y sahibi.

Usance [ims.] (hk.) Otuz günlük vade (poliçe hakkında): **Lettre de change à trois** – Doksan gün sonra te'diyesi meşrut poliçe; **Traite à deux** – Altmış gün vadeli poliçe.

Usé,e [s.] Zayıf, nâtüvan, bitmiş. ◆ Çok kullanılmış, âdi. ◆ Yorulmuş, akim kalmış. ◆ Sönmüş, muntafi olmuş. ◆ Aşınmış.

User [fl.] Kullanmak, isti'mal etmek. || **En** – Bir hareket ve muamelede bulunmak. || **En** – **librement avec quelqu'un** Bir kimse ile serbestâne hareket etmek. = [ft.] Sarf ve istihlâk etmek. ◆ Yormak, kuvvet bırakmamak, zayıf ve nâtüvan bırakmak. ◆ Aşındırmak. ◆ Bozmak, körletmek. ◆ Mahvetmek, imha etmek. || **S'** – Aşınmak. ◆ Zayıf ve nâtüvan düşmek. ◆ Mahvolmak. ◆ Akim kalmak. ◆ Tesirsiz kalmak.

User [imz.] Dayanma, dayanış. ◆ Tecrübe.

Usine [ims.] Dökümhâne ve demirhâne gibi imalat mahalli, fabrika, ma'mel, dâru's-sınâa. || – **de fusées** Fişekhâne.

Usinier [imz.] Dökümhâne ve demirhâne gibi bir fabrika sahip ve müdürü.

Usité,e [s.] (ed.) Me'nus, zebanzed, müsta'mel.

Usnée [ims.] (nb.) Ağaç köklerinde bulunan yosun.

Ustensile [imz.] Ev ve hususiyle mutfak eşya ve edevatı, âlât ve edevat. || – **s de ménage** Esas-ı beytiye. || – **de cuisine** Mutfak takımı.

Ustion [ims.] (crh.) Yakma, yanık, hark.

Usucapion [ims.] (hk.) Hakk-ı tasarruf ve hakk-ı karar.

Usuel,le [s.] Alelâde kullanılan, mutad, müteâdil.

Usuellement [h.] Alelâde, kullanıldığı üzere, ber-mutad.

Usufructuaire [s.] (hk.) Yalnız hâsılatın tasarrufu hakkını kazandıran (şart ve mukavele vesâire).

Usufruit [imz.] (hk.) Hakk-ı intifâ. || – **légal** Sagir emvâlinden peder ve validesinin hakk-ı intifâı. || – **conventionnel** Hakk-ı intifâ-ı akdî.

Usufruitier,ère [i.] Hakk-ı intifâ sahibi.

Usuraire [s.] Fahiş faizli, murâbahalı; **Taux** – Hadd-i nizamîsinden fazla güzeşte miktarı; **Intérêt** – Fahiş faiz.

Usurairement [h.] Fahiş faizle, murâbaha ile.

Usure [ims.] Fahiş faiz, murâbaha. || **Prêter à** – Fahiş güzeşte ile ikraz etmek. || **Avec** – Ziyadesiyle, maa-ziyadetin: **Rendre avec** – Maa-ziyadetin iade etmek.

Usure [ims.] Çok kullanılmaktan eskime. || (ht.) Aşınma, fersûdegî, ihtikâk. || (t.) Leyat: – **anormale des dents** Dişlerin gayr-ı tabii olarak aşınması, leyat-ı gayr-ı tabiî-i esnan.

Usurer [fl.] Fahiş faizcilik etmek, murâbahacılık etmek.

Usurier,ère [i.] Fahiş faizle akçe ikraz eden adam, murâbahacı, tefeci. || (mec.) Tamahkâr, haris.

Usurpateur,trice [i.] Zorba.

Usurpation [ims.] Gasp. ◆ Mal-i magsub.

Usurpatoire [s.] Gasbî, cebrî.

Usurper [ft.] Gasp etmek. = [fl.] – **sur** Tecavüz etmek.

Ut [imz.] Nota asvat-ı esasiyesinin birincisi ve onun alâmet-i mahsusası. (*do* dahi denilir.)

Utéralgie [ims.] (t.) Elem-i rahmî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Utérin,e [s.] Valideleri bir ve pederleri ayrı kardeşlere ıtlak olunur; **Frère** – Li-üm kardeş, ah li-üm; **Sœur** – **e** Li-üm kız kardeş, uht li-üm. ‖ (tşr.) Rahmî, hem-şikem. ‖ **Artère** – **e** Şiryan-ı rahmî.

Uterus [imz.] Rahim.

Utile [s.] Faydalı, nâfi. ‖ (hk.) **Délai** – Kanunen muayyen olan mehil. ‖ **Jours** – **s** Mehl-i kanunî dâhilindeki eyyam. = [imz.] Faydalı şey, menfaat.

Utilement [h.] Nâfi olacak surette.

Utilisable [s.] Kendisinden istifade olunabilir, kabil-i temettü, kabil-i istifade, kabil-i intifâ.

Utilisation [ims.] İstifade, temettü, intifâ.

Utiliser [ft.] İstifade ve temettü etmek, temettüyü mûcip olacak surette kullanmak, intifâ etmek, istifadeli bir surette isti'mal etmek.

Utilitaire [i. - s.] Menfaatperest. ‖ (fls.) **Système** – Hüsn ve kubhun menfaat-i umumiyeye müstenid olması usul-i felsefiyesi.

Utilitarisme [imz.] (fls.) Hüsn ve kubhun menfaat-i umumiyeye müstenid olması felsefesi.

Utilité [ims.] Temettü, nef', fayda. ‖ – **publique** Menfaat-i umumiye. ◆ Tiyatro oyunlarında birkaç rol icra eden oyuncu.

Utopie [ims.] Hayal-i ham, hayal-i bâtıl, muhâlat, faraziyat-ı gayr-ı mümkine.

Utopique [s.] Hayal-i muhal kabîlinden olan.

Utopiste [imz.] Hayalî.

Utriculaire [s.] (tşr.) Küçük tulum şeklinde olan, kureybî. ‖ (nb.) Nebatat-ı mâiyeden bataklık suları üzerinde yüzer bir nevi nebat.

Utriculariées [ims. - cm.] (nb.) Nebatat-ı mâiye sınıfından kureybiye fasîlesi.

Utricule [imz.] (tşr. - nb.) Küçük tulum, kureybe.

Utriculé,e [s.] (nb.) Zü'l-hücre, zü'l-kureybe.

Utriforme [s.] Tulum şeklinde.

Uva ursi [imz.] (nb.) İnebü'd-düb, ayı üzümü.

Uvaire [ims.] (nb.) Anonase[138] fasîlesinden yabani üzüm.

Uvée [ims.] (tşr.) Göz zarlarının biri, inebiye.[139]

138 fr.: annonacées.

139 Orijinal metinde bu kelime عنبيه şeklinde yazılmıştır ancak *Lugat-ı Tıbbiye* (1290/1873) başta olmak üzere çeşitli kaynaklara başvurulduğunda عنبيه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

V

V [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin yirmi ikinci harfi ve huruf-ı gayr-ı sadâiyesinin on yedincisi, daima (huruf-ı med ve huruf-ı imlânın gayrı olanı) "و" gibi okunur. Rakam gibi kullanıldığında beş adedine delâlet eder. || Kimyada vanadyum cism-i basitine işarettir.

Va Peki, olsun, geç. (Aslen *aller* fiilinin emir sîgasının müfred muhatabıdır.)

Va [imz.] Kumarda muttefekun-aleyh olan miktardan ziyade olarak kullanılan akçe.

Vacance [ims.] Bir memuriyetin münhal kalması, münhaliyet. ◆ Mahlûliyet. || – **des succession** Mahlûliyet-i tereke. || – **de maison** Hânenin boş kalması. = [cm.] Mekâtib ve mahâkimin tatil müddetleri.

Vacant,e [s.] Sahipsiz, mahlul. ◆ Boş, münhal. || (hk.) **Biens** – **s** Sahipsiz emvâl, emvâl-i metruke. || **Succession** – **es** Vâridat-ı marufesi bulunmayan tereke.

Vacarme [imz.] Büyük gürültü, arbede, gulgule.

Vacation [ims.] Bazı memurînin çalışma saatleri. ◆ Bunların maaşları. = [cm.] Mahkeme heyetinin tatil etmesi. || **Chambre des** – **s** Tatil-i mahâkim zamanında deâvî-i müsta'celeyi rü'yete memur mahkeme.

Vaccaire [ims.] (nb.) Helvacı çöveni.

Vaccin [imz.] Aşı, madde-i bakariye, madde-i mülakkaha.

Vaccinable [s.] (Çiçek illetinden muhafaza için) Aşılanabilir.

Vaccinal,e [s.] Aşıya müteallik, madde-i bakariyeye dair, cederiyy-i bakarî, telkihî.

Vaccinateur [imz.] Aşıcı, mülakkih-i cederiyy.

Vaccination [ims.] Aşılama, telkih-i cederiyy.

Vaccine [ims.] Aşılama, telkih-i cederiyy. || (mec.) Telkih. || **Fausse** – Cederiyy-i bakarî-i kâzib.

Vacciner [ft.] Aşılamak, telkih-i cederiyy etmek. || (mec.) Telkih etmek.

Vaccinifère [s.] Madde-i bakarîyi hâmil.

Vaccinogène [s.] (t.) Telkihî: **Propriété** – **s** Havass-ı telkihiye. || **Institut** – Dâü't-telkih.

Vache [ims.] İnek, bakara. ◆ İnek eti. ◆ İnek derisi. || – **vernie** İnek vidalosu, ruganlı sahtiyan. || – **cirée** Rugan, lüstrin. || – **à lait** Kendisinden çok temettü olunan şey veya şahıs.

Vacher,ère [i.] İnek çobanı.

Vacherie [ims.] İnek ahırı veya ağılı. ◆ Mandıra, süthâne, sütçü kârhânesi.

Vacillant,e [s.] Titreyen, sallanan. || (ht.) Mühtez. || (mec.) Kararsız, müteredditt.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Vacillation [ims.] Titreme, sallanma, çalkanma. ‖ (ht.) İhtizaz, ihtizâ. ‖ (mec.) Tereddüt, kararsızlık.

Vacillatoire [s.] İhtizazî, mühtez. ‖ **Mouvement** – Hareket-i ihtizaziye. ‖ (mec.) Tereddüt ve kararsızlığa delâlet eden.

Vaciller [fl.] Titremek, sallanmak, çalkanmak. ◆ İhtizaz etmek. ‖ (mec.) Karar verememek, müteredditt olmak, tereddüt etmek. ◆ Kesb-i zaaf etmek.

Vacuité [ims.] Boşluk, halâ.

Vacnale [ims.] Ufak mesafe, mesafecik.

Vade [ims.] Kumarda herkesin koyduğu akçe miktarı.

Vade-mecum [imz.] (*vadé-m-come*) Cepte veya üstte taşınan şey, böyle mecmua ve emsali.

Va-et-vient [imz.] Dolaşma, öteye beriye gidip gelme. ◆ Makinenin gidip gelme hareketi, hareket-i mütenâvibe-i muntazama. (cm.: des *va-et-vient*.)

Vagabond,e [s.] Avâre, serseri, hâne-berduş. ◆ Sabit meskeni olmayan, göçebe. ‖ (mec.) İntizamsız.

Vagabondage [imz.] Serserilik, avârelik.

Vagabonder [fl.] Serseri gezmek, avâre olmak.

Vagin [imz.] (tşr.) Rahim yolu, mehbil.

Vaginelle [ims.] (hyv.) Nâime-i zâtü'r-riclü'l-batnî fırkasından zücâciye fasîlesinden deniz helezonu.

Vaginité [ims.] (t.) İltihab-ı mehbil.

Vagir [fl.] (Yeni doğmuş tıfıl hakkında) Bağırmak.

Vagissant,e [s.] Bağıran (tıfl-ı nevzad). ◆ Yeni doğmuş çocuğun bağırmasına benzer (ses).

Vagissement [imz.] Yeni doğmuş çocuğun bağırması, surah-ı nevzad.

Vagon [imz.] (mr. Wagon.)

Vague [ims.] Dalga, mevc.

Vague [s.] Boş, hâlî, işlenmemiş, muattal. ‖ (hk.) **Terrain** – Arazi-i hâliye, arsa. ◆ Hududu gayr-ı muayyen arazi. ‖ (mec.) Sebatsız, kararsız. ◆ Müphem, gayr-ı muayyen, iyi fark olunamaz. = [imz.] Boş olan mesafe-i gayr-ı mahdude, saha, fezâ, halâ'. ‖ (mec.) Kararsızlık, tereddüt.

Vaguement [h.] Müphem ve gayr-ı muayyen bir suretle, ancak fark olunur surette.

Vaguemestre [imz.] (Almancadan me'huz) Mekârîye memur zâbit. ◆ Alay neferatına gelen mektupları ahz ve tevzîe memur çavuş, alay postacısı.

Vaguer [fl.] Öteye beriye gezip dolaşmak, serseri ve avâre olmak. ◆ Müteredditt ve kararsız bir hâlde bulunmak.

Vaguer [ft.] Birayı karıştırmak.

Vaillamment [h.] Yiğitlikle, merdâne, yararlıkla, şecaat ve besâletle.

Vaillance [ims.] Yiğitlik, yararlık, mertlik, şecaat, besâlet.

Vaillant [imz.] (Suret-i telaffuzu: *val-lan*'dır.) Sermaye, re'sü'l-mâl. ‖ (mec.) Meziyet.

Vaillant,e [ims.] Yiğit, cesur, değerli, şecî.

Vaillantise [ims.] Cesaret, yiğitlik, yararlık. ◆ Cesaret-füruşluk.

Vain,e [s.] Faydasız, beyhûde, nafile. ◆ Boş, esassız. ◆ Kıymetsiz. ◆ Mütekebbir, mağrur. ‖ **Être un – mot** Kavl-i mücerret hükmünde kalmak, bâtıl olmak. ‖ – **pâture** Kimsenin tasarrufunda olmayan hâlî mera. ◆ Ba'de'l-hasat çit ve duvarla muhat olmayan arazide hakk-ı ra'y. ‖ **En** – Boşuna, beyhûde, nafile.

Vaincre [ft.] (Tasrifi: *Je vaincs, tu vaincs, il vainc, nous vainquons, vous vainquez, ils vainquent; je vainquais, nous vainquions; je vainquis, nous vainquîmes; je vaincrai, nous vaincrons; je vaincrais, nous vaincrions, vaincs, vainquons; que je vainque, que nous vainquions; que je vainquisse, que nous vainquissions; vainquant; vaincu,e.*) Yenmek, galebe çalmak, galip gelmek. ◆ Hakkından gelmek. ◆ Zaptetmek. ◆ Müsabakat ve takaddüm etmek. ‖ **Se** – Kendini zaptetmek. ‖ **Se laisser** – Ser-fürû etmek, müteessir olmak.

TÜBA TÜRK BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Vaincu,e [s.] Kanmış, kandırılmış, ikna olunmuş. = [imz.] Mağlup.

Vainement [h.] Boşuna, beyhûde, nafile.

Vainquer [imz.] Galip, muzaffer. ◆ Müsabakat ve takaddüm eden adam.

Vair [imz.] Mavi yahut boz ve beyaz benekli kürk.

Vairon [s.] Muhtelif renkli gözlere ıtlak olunur, hâreli, hayef. ◆ Gözlerinin renkleri başka başka ve mesela bir gözü gök ve bir gözü siyah veya çakır olan.

Vairon [imz.] Bir nevi küçük balık.

Vaisseau [imz.] Kap, inâ'. ◆ Gemi, sefine: – **à trois ponts** Üç ambarlı; – **x de guerre** Sefâin-i harbiye; – **x blindés** Sefâin-i âhenin; – **école** Talim sefinesi, mektep gemisi; – **école des canonniers** Topçu sefinesi; – **amiral** Sancak veya kumandan sefinesi; – **fantôme** Metruk sefine; **Capitaine de** – Bahriye miralayı; **Lieutenant de** – Bahriye kol ağası; **Enseigne de** – Bahriye mülâzım-ı evveli. ◆ Bir büyük binanın cihet-i dâhiliyesi. || (tşr. - nb.) Kan ve usâre vesâire mecrası, viâ' (ev'iye): – **x aquifères** Ev'iye-i mâiye; – **x capillaires** Ev'iye-i şa'riye; – **x lymphatiques** Ev'iye-i lenfaviye; – **x sanguins** Ev'iye-i demeviye. || (mec.) İdare: – **de l'État** İdare-i devlet. || **Conduire le** – Bir işi idare etmek.

Vaisselier [imz.] Tabak vesâire sofra takımlarının vaz'ına mahsus dolap.

Vaisselle [ims.] Tabak vesâire gibi sofra takımı mecmûu, avânî. || – **d'or et d'argent** Avânî-i sim ü zer. || – **plate** Gümüş sofra takımı. || **Fondre la** – **de quelqu'un** Birinin ocağını batırmak, birini mahvetmek, harap etmek. || – **de poche** Para, nakit.

Vaissellerie [ims.] Kova vesâire âlât ve edevatı. ◆ Kova vesâire imal sanatı, kovacılık.

Val [imz.] Dere, vadi: **Par monts et par vaux** Dereden tepeden.

Valable [s.] Makbul, muteber, kanunen makbul, ihticaca sâlih. || **Excuse** – Özr-i şer'î.

Valablement [h.] Makbul ve muteber olacak surette.

Valachie [ihs.] Eflak.

Valaque [i. - s.] Eflaklı, Ulah.

Valence [ims.] İspanya'nın bu isimle müsemmâ eyaletinde çıkan bir nevi portakal.

Valenciennes [ims.] İspanya'nın Valanse şehrinde yapılan bir nevi dantela.

Valériane [ims.] Kedi otu, haşîşetü'l-hirre.

Valérianées [ims. - cm.] Kedi otu cinsinden nebatat, fasîle-i sinnevriye.

Valet [imz.] Hizmetçi, uşak; – **de chambre** Yatak odası hıdematına mahsus uşak. ◆ Oyun kâğıtlarından oğlan, bacak. || – **de carreau** Ehemmiyetsiz adam. ◆ Çengel şeklinde doğramacı aleti. || (cr.) Milkat. || (mec.) Müdâhin, mutabasbıs.

Valetage [imz.] Uşaklık, hizmetçilik.

Valetaille [ims.] Uşaklar güruhu. (Makam-ı tahkir ve istihfafta müsta'meldir.)

Valet-à-patin [imz.] Bir nevi cerrah cımbızı.

Valeter [fl.] (*Jeter* gibi tasrif olunur.) Alçakça müdâhene ve tabasbus etmek. ◆ Ağır bir işe katlanmak.

Valetudinaire [i. - s.] Hasta mizaçlı, alîlü'l-mizac, mümriz.

Valeur [ims.] Değer, kıymet, semen, bahâ. || **Être en** – Kıymetli olmak, kıymettar olmak, çok ve istifadeli surette satılmak. || **Mettre en** – Araziyi münbit bir hâle getirmek için masârif ve ameliyat-ı lâzımeyi icra etmek. || **Attacher de la** – **à quelque chose** Bir şeye ehemmiyet vermek, nazar-ı ehemmiyetle bakmak, takdir etmek. ◆ Ağır kıymet, itibar. ◆ Miktar-ı muhammen: – **cadastrale** Kıymet-i muhammene; – **nominale** Kıymet-i itibariye; – **extrinsèque** Kıymet-i mevzua; – **relative** Kıymet-i nisbiye; – **absolue** Kıymet-i mutlaka. || (hk.) Bedel: – **reçue** Ahz olunmuş bedel; – **en compte** Hesaba idhal olunmuş, mahsubu icra edilmiş bedel; – **fournie** İtâ olunan, gönderilen bedel. || (tca.) **Non** – Füruhtu mümteni kıymetsiz emtia;

TÜBA TÜRK DİL KURUMU AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

– déclarée Miktarı postahaneye bildirilen nakit veya evrak-ı nakdiye, kıymet-ı mukaddere. || Tahvilat, esham: – à lots İkramiyeli tahvilat; – mobilière Esham ve tahvilat; – à ce jour Bugünkü kıymet. || (sr.) Mânâ. || (ms.) Her notanın derece-i temdidi.

Valeur [ims.] Yiğitlik, yararlık, şecaat.

Valeureusement [h.] Yiğitçe, yararlıkça, bahadırâne.

Valeureux,se [s.] Yiğit, cesur, bahadır.

Validation [ims.] Bir senet vesâirenin nizamen ve resmen kabul olunacak surette muamele görmesi, tasdik. || – de saisie Haczin tasdiki. || – des pouvoirs İntihabatın tasdiki.

Valide [s.] Sağlam, sâlim, sahih. || (hk.) Kanunen makbul, muteber, me'mûlün-bih.

Validement [h.] Nizam ve kaidesine mutabık olarak. ◆ Sahihen, sahih bir surette.

Valider [ft.] Nizamen ve resmen kabul olunacak surete koymak, nizam ve kaidesine tatbik etmek, tasdik ettirmek.

Validité [ims.] Nizam ve kaidesine mutabakat, sıhhat ve mer'iyet; – des conventions Ukudun sıhhat ve mer'iyeti.

Valise [ims.] Çanta, hurç. || – s postales Posta çantaları, hurçları. || – diplomatique Sefâret posta çantası.

Valkyrie [ims.] Eski İskandinav esâtirinde Odin nâm mevhum ilâhın hâşâ melâikesine verilen isimdir.

Vallée [ims.] Dere, vadi. || (mec.) – de larmes, de misère Dünya.

Vallisnérie [ims.] (nb.) Fasîle-i mücehheze-i mâiye sınıfından nehirlerde bulunur su fidanı.

Valon [imz.] Küçük dere, küçük vadi.

Valonnée [ims.] Palamut.

Valoir [fl.] (Tasrifi: *Je vaux, tu vaux, il vaut, nous valons, etc.; je valais; je valus; je vaudrai; je vaudrais; vaux, valons, valez; que je vaille, que tu vailles, qu'il vaille, que nous valions, que vous valiez, qu'il vaillent; que je valusse; valant; valu,e.*) Değmek, kıymet ve itibarında olmak. ◆ Yaramak, iyi olmak. || Faire – Methetmet. ◆ Faydalı olmak. || (hk.) Faire – Araziyi doğrudan doğruya sahibi işletmek. || à – Ale'l-hesab, mahsuben. [ft.] Mahsul ve semere vermek. || Il vaux mieux İyisi, daha iyi. || Autant vaudrait Daha iyi olurdu. || Un rien qui vaille Hazele makulesinden bir adam. || Vaille que vaille Her ne olursa, her nasıl olursa olsun, herçi bâd âbad.

Valse [ims.] Bir nevi raks, vals.

Valser [fl.] Vals oynamak.

Valseur,se [i.] Vals oyununu oynayan, vals usulünce hora tepen.

Value [ims.] (hk. - tca.) Plus – Fazla yahut fazla-i fiyat ve bundan mütevellid fark; Moins – Noksan fiyat, noksan kıymet veya tedennî-i kıymetten mütevellid fark.

Valvaire [s.] Hayvanat kabuğuna dair, mısraî. || (nb.) Préfloraison –Mukaddem-i tezehhür-i mısraî.

Valve [ims.] (tt.) Hayvanat-ı nâime kabuğu, mısra || (cr.) Tulumba bakracının dili ki açılır kapanır, valf.

Valvé,e [s.] (tt.) Zü'l-mısra.

Valviforme [s.] (tt.) Mısraiyü'ş-şekl.

Valvulaire [s.] (tşr. - nb.) Mâiyatın geri dönmesine mani olan süpapları çok bulunan, zü'l-disâmat.

Valvule [ims.] (tşr. - nb.) Mâiyatın geri dönmesine mani olan bir nevi tabii süpap, disâme.

Vampire [imz.] Cadı, kara koncolos, vampir, hortlak. ◆ Amerika'ya mahsus büyük bir cins yarasa.

Van [imz.] Buğday vesâire savurmaya mahsus harman yabası, harman sepeti.

Vandale [imz.] Ulûm ve maarif düşmanı, âsâr-ı sınâiye muharribi. (Eski Vandal kavminin isminden müsteardır.)

Vandalisme [imz.] Âsâr-ı atîka ve sınâiyenin tahribi.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Vandées [ims. - cm.] (nb.) Sahlebiye fasîlesinden vande kabilesi.

Vandoise [ims.] Bir nevi tatlı su gümüş balığı.

Vanesse [ims.] En güzel renkli kelebekler nevi.

Vanga [imz.] (hyv.) Madagaskar cezîresine mahsus bir nevi filurcin kuşu.

Vanille [ims.] Amerika'nın bir nevi meyvesi, vanilya.

Vanillier [imz.] Amerika'nın vanilyayı veren bir nevi nebatı, Vanilya fidanı.

Vanité [ims.] Heba, fena, boş şey. ◆ Gurur, hebaî ve boş şeylerle tefahhur, tefâhur; **Faire** –, **tirer** – Tefâhur etmek, mağrurluk. ◆ Hevâ vü heves. || **Tirer** –Mağrur olmak, tefahhur etmek.

Vaniteux,se [i. - s.] Hebâî ve boş şeylerle tefahhur eden, mağrur, mütefâhir.

Vannage [imz.] Harman sarma ameliyatı, ekinleri yabalama işi.

Vanne [ims.] Su bendi kapısı, suvak, hark kapağı.

Vanneau [imz.] Kız kuşu.

Vanner [ft.] Harman savurmak. || (mec.) Savurmak.

Vannerie [ims.] Küfe ve sepetçilik sanat ve ticareti.

Vannette [ims.] Hayvanata verilen yulafı savurmaya mahsus küçük sepet.

Vanneur [imz.] Buğday vesâire savuran adam.

Vannier [imz.] Sepet imal ve füruht eden adam, sepetçi.

Vantail [imz.] Çifte kanatlı kapı ve pencerelerin beher kanadı.

Vantard,e [i. - s.] Kendini metheden adam.

Vantardise [ims.] Kendini methetme.

Vanter [ft.] Çok methetmek. || **Se** – Kendini methetmek. ◆ İftihar ve mübâhat etmek. ◆ Güvenmek. ◆ Kemâl-i tefâhur ile neşir ve ilan etmek.

Vanterie [ims.] Temâdüh, tefahhur.

Vanteur [imz.] Mütemâdih kimse, mütefâhir kimse.

Vantiller [ft.] Suyun cereyanını men için tahtadan bir set yapmak.

Va-nu-pieds [imz.] Yalın ayak gezen serseri ve dilenci makulesi.

Vapeur [ims.] Buğu, buhar. = (bhr.) İstim. || **Machine à** – Buhar makinesi. **Bateau à** – Buhar gemisi, bahîre, vapur. = [imz.] Vapur; – **postal** Posta vapuru. || **Aller à pleine** –, **aller à toute** – (Bir vapur veyahut şimendifer hakkında) Kemâl-i süratle hareket etmek, (filesmit[?] gitmek). || **Les** – **s de vin** Nîm-sarhoşluk. || (cm.) (t.) Kadınların uğradıkları bir nevi a'sâb illeti, riyah-ı rahmiye.

Vaporeux,euse [s.] Buharlı. || Riyah-ı rahmiye illetine duçar. || (mec.) Bulutlu, bulanık.

Vaporisateur [imz.] (ht.) Tebhir makinesi.

Vaporisation [ims.] (ht.) Buhara kalb olunma ve etme, tebahhur, tebhir.

Vaporiser [ft.] (ht.) Buhara kalb etmek, tebhir etmek. || **Se** – Buhara kalb olunmak, tebhir etmek.

Vaque-à-tout [imz.] Her şey ile iştigal eden, her iş elinden gelen.

Vaquer [fl.] Münhal veya mahlul olmak. ◆ Boş olmak, hâlî olmak. ◆ Tatil etmek, tatil olmak. || – **à** İştigal ve tevaggul etmek.

Varaigne [ims.] Denizden memleha havuzlarına suyu îsal için yapılmış kanal, cetvel.

Varan [imz.] (hyv.) Java adasına mahsus küçük timsah.

Varangue [ims.] Gemi ve sandal ve kayığın kaburga eğriliği, eğri, döşek. || – **maîtresse** Ana döşek. || – **acculée** Ensiz döşek. || – **plate** Çatal bükme.

Vare [ims.] İspanya arşını. (80 santimetre tûlündedir.)

Varec [imz.] yahut:

Varech [imz.] (*rek*) Denizin kıyılara attığı yosun ve saz, ketencik. || – **corné** Üşnî-i karnî. || – **vésiculeux** Üşnî-i huveysalî.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Varenne [ims.] İşlenmemiş hâlî vadiler.

Vareuse [ims.] Bir nevi amele ceketi.

Vari [imz.] (hyv.) Tayfiye fasîlesinden bir nevi maymun.

Variabilité [ims.] Değişebilme, kabiliyet-i tagayyür ve tahavvül. || (sr.) Kabiliyet-i tasrif, insiraf.

Variable [s.] Değişebilir, kabil-i tagayyür ve tahavvül, kararsız. || (sr.) Tasrif olunabilir, munsarif. = [imz.] Mikyasü'l-havanın bir derece-i mahsusu ki havanın kabil-i tebeddül olduğunu gösterir.

Variablement [h.] Değişebilir bir suretle, kabil-i tahavvül bir surette, kararsızlıkla.

Variant,e [s.] Çabuk değişir, kararsız, mütelevvin.

Variante [ims.] Bir kitabın nüshaları beynindeki tehâlüf. ◆ Tenevvü. ◆ Demiryollarda inhiraf-ı güzergâh.

Variation [ims.] Değişme, tagayyür, kararsızlık. ◆ Tenevvü. || (hy.) İnhiraf, ihtilaf. || (bhr.) İnhiraf-ı tabii. || **Compas de** – Semt pusulası. = [cm.] (ms.) İras-ı letafet için hava ve makamın bazı tahavvülatı.

Varice [ims.] (t.) Damar şişmesi, devâlî. || – **anevrismale** Devâlî-i ümmü'd-demî.

Varicelle [ims.] Su çiçeği, cederiyy-i kâzib.

Varicocelle [ims.] (t.) Damar şişmesi, devâlî-i safn.

Varicomphale [ims.] (t.) Devâlî-i sürre.

Varier [ft.] Değiştirmek, tağyir ve tebdil etmek. ◆ Çeşitlendirmek, tenvi' etmek. = [fl.] Değişmek, tagayyür etmek. ◆ Tenevvü etmek, mütenevvi olmak. ◆ İhtilaf etmek, muhtelif olmak. || **Se** – Tağyir etmek. ◆ Tenevvü etmek.

Variété [ims.] Çeşitlenme, tenevvü. ◆ İhtilaf. = [cm.] Mevadd-ı mütenevvia.

Varigère [ims.] (hyv.) Ehramiye fasîlesinden helezon nevi.

Variole [ims.] Çiçek illeti, cederiyy. || – **discrète, bénigne** Cederiyy-i selim. || – **confluente** Cederiyy-i müctemi'. ◆ Nil vesâire büyük nehirlerde bulunur bir nevi palamut balığı.

Varioleux,euse [s.] Çiçek illetine müteallik veya müptelâ, cedîrî, zü'l-cederiyy.

Variolique [s.] Çiçek illetine müteallik, cedîrî.

Variqueux,euse [s.] Damar şişmesi illetine müptelâ, devâlî.

Varlet [imz.] Eski şövalye uşağı.

Varlope [ims.] Büyük marangoz rendesi, planya, küştere.

Vasculaire [s.] ve:

Vascularité [ims.] (mna.) Viâiyet.

Vasculeux,euse [s.] (tşr.) Ev'iyeye müteallik veya ev'iyeyi hâvi olan, viâî. || **Système** – Cümle-i viâiye. || **Tissu** – Nesc-i viâî.

Vase [imz.] Kap, kâse, zarf, viâ. || – **s communiquants** Zarfeyn-i mütevâsıleyn. ◆ Saksı. || (ht.) Zarf, kâse. || – **d'élection** Pek mübarek adam, veli.

Vase [ims.] Nehir vesâire çamuru, çorak, salsal.

Vaseux,euse [s.] Çamurlu, çoraklı, salsalî.

Vasistas [imz.] (*s* okunur) (Almancadan me'huz) Pencere çerçevesinin veya kapı kanadının ayrıca açılır küçük penceresi, kepengi, kanadı.

Vasque [ims.] Fıskiye havuzu, ufak bahçe havuzu.

Vassal,e [i. - s.] Tâbi, derebeyi etbâı. ◆ Bir büyük devlete tâbi küçük hükûmet, emâret, beylik. (cmz.: *vassaux*.)

Vassalité [ims.] Tâbilik, tâbiiyet.

Vasselage [imz.] Tâbiiyet hâli.

Vaste [s.] Geniş, vâsi.

Vastement [h.] Vüs'atle, geniş geniş, vâsi bir surette.

Vatican [imz.] Papa'nın saray ve dairesi, Vatikan sarayı. || **Foudres du** – Kiliseden tard emri.

Va-tout [imz.] Kumarcının önündeki akçenin tekmilini birden kumara koyması.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Vau-de-route (à) [h.] Pek intizamsız ve karışık bir hâlde.

Vaudeville [imz.] Şarkılarla karışık küçük ve eğlenceli tiyatro oyunu, manzum mudhike.

Vaudevilliste [imz.] Şarkılarla karışık küçük tiyatro oyunları yazan muharrir.

Vaudois,e [i. - s.] Kurun-ı Vustâ'da bir mezheb-i mahsusa mensup Hıristiyan. ◆ İsviçre hükûmâtından Vod nahiyeli.

Vau-l'eau (à) [h.] Suyun akıntısınca. || (mec.) **Aller à** – Müyesser olamamak, akıntıya kürek çekmek.

Vaurien [imz.] Çapkın, yaramaz, haylaz.

Vautour [imz.] Akbaba, nesr. || – **dressé pour la chasse** İtak. || – **noir** Kara akbaba. ◆ Kapıcı, yağmager, fevkalâde haris kimse.

Vautrement [imz.] Çamurun içinde yuvarlanma.

Vautrer (**se**) [fv.] Çamurun içinde yuvarlanmak. || (mec.) Her türlü seyyiat ve sefâhet içinde yuvarlanmak.

Vau-vent (à) [h.] **Aller** – Rüzgârın sevk ettiği cihete doğru gitmek.

Vavasseur [imz.] Bir derebeyine tâbi adamın tâbii.

Vayvode [imz.] Vaktiyle Ulah ve Boğdan valilerine verilen unvandır, voyvoda.

Vayvodie [ims.] Voyvoda rütbe ve memuriyeti. ◆ Bir voyvodanın taht-ı idaresinde bulunan memleket, voyvodalık.

Veau [imz.] Buzağı, dana, icl. ◆ Dana eti. ◆ Dana derisinden meşin, vidala. ◆ Ahmak adam, şaşkın. || – **marin** (mr. Phoque.) || – **d'or** Tarihte icl-i samirî. || **Adorer le – d'or** Bir mirasyedinin dalkavuğu olmak.

Vecteur [smz.] (hy.) **Rayon** – Güneşten bir seyyâreye veya bir seyyâreden peykine mümted şuâ, hatt-ı şuâ.

Véda [imz.] Hindûların kitab-ı mukaddesi, Bid.

Vedette [ims.] Süvari karakol nöbetçisi. ◆ Karakol kulesi. || (tba.) **En** – Bir kelime ayrıca bir satır teşkil edecek surette. || **Mettre en** – Bir kelimeyi veyahut bir satırı celb-i dikkat edecek bir surette yazmak.

Védique [s.] Hindûların kitab-ı mukaddesi olan Veda veya Bid kitabına müteallik.

Végétabilité [ims.] Kuvve-i tenebbüt.

Végétable [s.] Bitebilir, nâbit.

Végétal [imz.] Nebat, yerde biten şey.

Végétal,e [s.] Nebatata müteallik, nebatî. || **Règne** – Nebatat, mevâlid-i selâseden nebatat kısmı. (cmz.: *végétaux*.)

Végétalité [ims.] Nebatiyet. ◆ Nebatat. ◆ Hayat-ı nebatiye.

Végétarien [imz.] (tt.) Ancak nebatatla taayyüş eden kimse, âkil-i nebat.

Végétatif,ve [s.] İnbat eden, münbit; **Force – ve** Kuvve-i münbite. || **Vie – ve** Hayat-ı nebatiye. ◆ Nebata müşâbih, ednâ ve süflî: **Un être** – Nebata müşâbih bir mahluk, ot gibi bir adam, ednâ, süflî bir adam.

Végétation [ims.] Bitme, neşvünemâ bulma, tenebbüt. ◆ Bir mahallin umumi nebatatı. ◆ Hâl-i nebatî, hayat-ı nebatiye, ednâ bir hayat. || (t.) Lahm-ı nâbit, tenebbüt.

Végéter [fl.] Bitmek, neşvünemâ bulmak. || (mec.) Nebatî bir hayat ile yaşamak, ednâ bir hayat ile yaşamak, sefalette yaşamak.

Véhémence [ims.] Şiddet, unf. || (mec.) Fart-ı belâgat.

Véhément,e [s.] Şiddetli, sert. ◆ Fevkalâde beliğ.

Véhémentement [h.] Unf ve şiddetle, pek sert. || (mec.) Fevkalâde beliğ bir surette.

Véhicule [ims.] Sevk ve nakil eden, nâkil, sâik. ◆ Vasıta, alet. ◆ Her nevi araba ve vesâit-i nakliye.

Veillant,e [s.] Müteyakkız, müteyakkızâne.

Veille [ims.] Uykusuzluk, seher, yakaza. ◆ Bir günün mâkabli, bir gün evvel, arefe. || (mec.) **Être à la – de** Etmek üzere olmak. = [cm.] Meşguliyet-i azîme, çok çalışma.

Veillée [ims.] Gece işlenilen iş. ◆ Gece bir hastayı bekleme.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Veiller [fl.] Uyumamak, uyanık durmak. || (mec.) Müteyakkız bulunmak. = [ft.] Gece bir hastayı beklemek.

Veilleur [imz.] Gece bekleyen. || – **de nuit** Gece bekçisi.

Veilleuse [ims.] Gece kandili, idare fitili.

Veine [ims.] Kanı yürekten bedene neşreden damar, ırk, verid. || – **cave** Verid-i ecvef. || – **porte** Verid-i bâb. ◆ Ağaç ve taştaki çizgi, damar. ◆ Maden damarı. || (mec.) İstifade-i külliyeyi mûcip hâl veya madde. ◆ Dâhil, merkez. || – **poétique** Şair karîhası. || **Être en** – İyi bir hâl ve mevkide bulunmak. || – **de terre** Uzun bir toprak parçası.

Veiné,e [s.] Damarlı.

Veiner [ft.] Mermer veya ağaç damarlarını takliden boyamak.

Veineux,se [s.] Damarları çok. || **Sang** – Dem-i veridî. || **Système** – Cümle-i veridiye.

Veinule [ims.] Küçük damar, ureyk, vüreyd.

Vêlage ve **Vêlement** [imz.] İneğin doğurması.

Vélar [imz.] Fasîle-i salîbiyeden bir nevi nebat, çalgıcı otu. (Lisan-ı avamda *gerbe aux chantres* denilir.)

Vélarium [imz.] (*ome*) Eski Romalılarda tiyatroyu örtmeye mahsus geniş örtü.

Velche [imz.] Cahil, kaba ve medeniyet düşmanı adam.

Velcherie [ims.] Cehalet, kabalık, medeniyet düşmanlığı.

Vélelle [ims.] (hyv.) Mavi renk ferc-i bahrî.

Vêlement (mr. Vêlage.)

Vêler [fl.] (İnek hakkında) Doğurmak, buzağılamak.

Vélin [imz.] Yazı yazmak üzere bağlanmış ince buzağı derisi, tirşe. = [s.] **Papier** – Düz, çizgisiz, âlî beyaz kâğıt.

Vélique [s.] (bhr.) Yelkene mensup. || **Point** – Yelkenin mukavemet noktası.

Vélite [imz.] Eski Romalılarda bir hafif piyade sınıfına mensup nefer.

Velléité [ims.] Gevşek, tesirsiz ve devamsız arzu.

Véloce [s.] Çabuk, seri.

Vélocipède [imz.] Üzerine binilip ayakla çevrilerek yürütülen birbiri arkasında iki tekerlekli ayak arabası, velospit.

Vélocipéder [ft.] Velospit ile seyran etmek.

Vélocipédiste [imz.] Velospide binen kimse.

Vélocité [ims.] Çabukluk, sürat.

Vélodrome [imz.] Velospit için koşu meydanı.

Velours [imz.] Kadife. ◆ Sath-ı çemen. || **Faire patte de** – Etvar-ı nevâzişkârâne tahtında bir huşûnet ketm etmek.

Velouté [imz.] Kadifeden şerit. ◆ Havlılık, katâfet. ◆ Bazı meyve ve çiçeklerin üzerindeki ince hav.

Velouté,e [s.] Kadife gibi ince, mukattaf. ◆ Kadife gibi yumuşak. || **Papier** – Kadife gibi duvar kâğıdı.

Velouter [ft.] Kadife suretine koymak, kadife şeklini vermek, yumuşatmak.

Veloutier [imz.] Kadife nesc ve imal eden işçi.

Veloxímètre [imz.] (bhr.) Gemi süratinin mesâhasına mahsus alet, mikyas-ı sürat.

Veltage [imz.] Eski bir nevi mâyiat ölçüsüyle ölçme. ◆ İstimâre etme.

Velte [ims.] Eski bir nevi mâyiat ölçüsü (yedi buçuk litre). ◆ İstimâre çubuğu veya zinciri.

Velter [ft.] Eski bir nevi mâyiat ölçüsüyle ölçmek. ◆ İstimâre etmek.

Velteur [imz.] Eski bir nevi mâyiat ölçüsüyle ölçen adam. ◆ İstimâreci.

Velu,e [s.] Tüylü, kıllı. || (nb.) Kadifi; **Tige** – **e** Sâk-ı kadifi.

Velum [imz.] Tente, çadır.

Velvote [ims.] Yabani keten, yavşan otu.

Venaison [ims.] Karaca ve emsali av hayvanlarının eti. ◆ Bunların semiz olup avlandığı zaman. || **Être en** – (Bu hayvanlar hakkında) Semiz olmak.

Vénal,e [s.] Akçe ile istihsal olunabilir, satılık. ◆ Râyiç: **Valeur** – **e** Piyasa râyici. || (mec.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Mürteşî, mürtekib. || Plume – e Paraya mukabil her şey yazan, her vadiden tehziz-i hâme eden muharrir. (cmz.: *vénaux*.)

Vénalement [h.] Akçe mukabilinde, rüşvet ve irtikâbla.

Vénalité [ims.] Satılabilme, satılık olma. ◆ Rüşvet, irtikâb.

Venant [imz.] Gelen adam; Les allants et les – s Gidip gelenler, marrin ve âbirin; à tout – Her rast gelene. || Bien – Muntazam surette te'diye olunan. || Mal – Gayr-ı muntazam surette te'diye olunan.

Vendable [s.] Satılabilir, kabil-i bey'.

Vendage [imz.] Satma, satış, bey', füruht.

Vendange [ims.] Üzüm kesimi, bağbozumu. ◆ Bağbozumu zamanı. ◆ Üzüm. || Bans de – Bağbozumu zamanını tayin için ilan-ı resmî.

Vendangeable [s.] Kesilebilecek dereceye gelmiş (üzüm), üzümü kesilebilir (bağ).

Vendangeoir [imz.] Bağbozumunda üzümleri toplamaya mahsus küfe. ◆ Bağbozumunda toplanan üzümlerin hıfzına mahsus mahal, üzüm ambarı.

Vendanger [ft. - fl.] Üzüm kesmek, bağ bozmak.

Vendangeur,se [i.] Üzüm kesici, bağbozucu.

Vendéen,ne [i. - s.] Fransa'nın Vande eyaleti ahalisinden olan.

Vendetta [ims.] (*vin*) (İtalyacadan me'huz) Ahz-ı sâr için irtikâb olunan fi'l-i katl, kan davası. ◆ Ahz-ı sâr.

Vendeur,eresse [i.] (hk.) Satan, bayi. || Le – et l'acheteur Mütebâyian, bayi ve müşteri.

Vendeur,se [i.] Satıcı. || – d'allumettes Daima boş şeylerden bahseden kimse. || – de fumée Kendini muteber gösteren kimse, farfara kimse, içi boş adam.

Vendre [ft.] Satmak, bey' ve füruht etmek. || – à découvert Borsada tahvilatın havasını satmak, hava satmak. || – chèrement sa vie Muharebede merdâne mukavemet ederek ve hasma çok telefat verdirerek ölmek. || Se – Satılmak, bey' ve füruht olunmak.

Vendredi [imz.] Cuma günü.

Vendu,e [s.] Satılmış. ◆ Akçeye mukabil bir tarafı iltizam eden. ◆ Esrarı fâş edilmiş. || (hk.) Chose – e Mebî'.

Vénéfice [ims.] Sihirle karışık tesmim cinayeti.

Venelle [ims.] Dar sokak. || Enfiler la – Çabuk kaçmak.

Vénéneux,se [s.] Zehirli, semmî, sem-nâk; Substances – ses Mevadd-ı semmiye.

Vénénosité [ims.] Zehirli olma, semmiyet.

Vener [fl.] Etlerini gevreklendirmek için sığır ve koyun vesâireyi kesmezden evvel kovalayıp koşturmak.

Vénérable [s.] Şâyan-ı hürmet, muhterem. = [imz.] Farmasonlar locası reisi.

Vénérablement [h.] Hürmet ve riâyetle, şâyan-ı hürmet bir suretle.

Vénérateur [imz.] Hürmet ve riâyet eden kimse. ◆ Tebcil eden kimse, ta'zim eden kimse.

Vénération [ims.] Hürmet, riâyet, ihtiram. ◆ Tebcil, ta'zim.

Vénérer [ft.] Hürmet ve riâyet etmek. ◆ Ta'zim ve tebcil etmek.

Vénerie [ims.] Zağarla avlamak sanatı. ◆ Bir prensin avcı başlığı.

Vénérien,ne [s.] (t.) Bâhî, zührevî; Maladie – ne Emraz-ı zühreviye. = [imz.] Emraz-ı zühreviyeden birine müptelâ kimse, zührevî.

Venette [ims.] Korku.

Veneur [imz.] Avda zağarları idare eden adam. || Grand – Bir prensin avcıbaşısı.

Venez-y-voir [imz.] Ehemmiyetsiz ve değersiz şey.

Vengeance [imz.] Öç, intikam, sâr.

Venger [ft.] Ahz-ı sâr etmek.

Vengeur,eresse [i. - s.] Müntakim.

Veniat [imz.] Bir hâkimin sual-cevap zımnında mâfevki tarafından celbi.

Véniel,le [s.] Küçük (günah), sagîre. || Péchés – s Sagair, hatîat-ı araziye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ Türkiye Akademy of Sciences www.tuba.gov.tr

Véniellement [h.] Sagairden ma'dud olarak (günah işlemek).

Veni-mecum [imz.] (mr. Vade-mecum.)

Venimeux,euse [s.] Zehiri hâvi, zehirli, semli. || (tt.) Zehirli hayvanat. || (mec.) Kindar, hıyanetkâr.

Venimosité [ims.] Zehirli olma, zehirlilik, semmiyet.

Venin [imz.] Bazı hayvanlarda bulunan zehir, sem. || (mec.) Gizli buğz ve kin, hıyanet.

Venir [fl.] (Tasrifi: *Je viens, tu viens, il vient, nous venons; vous venez, ils viennent; je venais; je vins; je viendrai; je viendrais; viens, venez; que je vienne; que je vinsse; venant, venu,e.*) Gelmek. ◆ Vâsıl ve vârid olmak, vürud etmek. ◆ İntikal ve sirayet etmek. ◆ Sudur ve neşet etmek, husule gelmek, hâsıl olmak. ◆ Tesadüf etmek. ◆ Çıkmak, zuhur etmek. ◆ Neşvünemâ bulmak, yetişmek. || **Faire – quelqu'un** Birini celbetmek. || **– au monde** Dünyaya gelmek, doğmak. || **En – aux mains** Dövüşmek, mudârebe etmek. || **– à bout** Muvaffak olmak, başa çıkmak. || **– à rien** Büzülmek, çekilmek, zayıflamak. || **– de …** Hemen etmiş olmak: **Je viens de le voir** Kendisini şimdi gördüm. || **à –** Gelecek, âti.

Vénitien,ne [ı. - s.] Venedikli, Veniçan.

Vent [imz.] Rüzgâr, yel, rîh, bâd. ◆ Koku, râyiha. || **– s périodiques** Mevsim rüzgârları. || **– s alizés** Riyah-ı daime. || **– s étésiens** Meltem rüzgârları. || **Grand –** Şiddetli rüzgâr. || **Coup de –** Bora. || **Grand – frais** Fırtınalı rüzgâr. || **– de bout** yahut **– de terre** Karayel. || **– de mer** İmbat. || **– de traverse** Bordadan rüzgâr. || (t.) İnsan ve hayvan bedeni içinde toplanan yel, rîh. || (as.) Hava payı. || (mec.) Ehemmiyetsiz ve boş şey.

Vente [ims.] Satma, satış, bey', füruht. ◆ Revaç. ◆ Pazar yeri. ◆ Ormanın muayyen zamanlarda kesimi. || (hk.) **– parfaite** Bey'-i mün'akid; **– valable** Bey'-i sahih; **– annulable** Bey'-i fâsid; **– à livrer** Selem; **– forcée** Eşya-yı mahcuze füruhtu; **– imparfaite** Bey'-i gayr-ı mün'akid; **– nulle** Bey'-i bâtıl; **– révocable** Bey'-i gayr-ı lazım; **– irrévocable** Bey'-i lazım; **– définitive** Bey'-i bat; **– à réméré** Bey' bi'l-vefa; **Essence du contrat de –** Rüknü'l-bey'; **– par échange** Bey'-i teâtî. || (tca.) **Être de –** yahut **Être de bonne –** Sürümlü olmak, kolay satılmak. || **Permis de –** Bey'iye tezkeresi. || **Hôtel des – s** Mezat dairesi. || **– sur folle enchère** Müzayede-i katiye ile bey' ve füruht etmek. || **– à livrer** Borsaca likidasyonla icra olunacak satış. || **– à découvert** Hava satışı.

Venter [fl.] Esmek, hubub etmek. (Yalnız gaip sîgalarından tasrif olunur.)

Venteux,se [s.] Rüzgârlı (hava, mevsim). || (t.) Karnında yel toplayan, mükevvin-i rîh.

Ventilateur [imz.] Bir oda vesâirenin havasını tecdide mahsus menfez ve alet, hava körüğü, nefeslik dolap, müceddid-i hava, mürevviha.

Ventilation [ims.] Bir oda vesâire havasının değiştirilmesi, tecdid-i hava. ◆ Kuyu vesâirede bulunan ameleye hava verme. || (hk.) Bir malın mecmûuna nispetle ecza-yı müştemilesinin tayin ve takdir-i kıymeti.

Ventiler [ft.] Bir oda vesâirenin havasını tecdid etmek. ◆ Rüzgârlamak, rüzgâr vermek. || (hk.) Bir malın mecmû kıymetine nispetle ecza-yı müştemilesinin kıymetlerini tayin ve takdir etmek.

Ventosité [ims.] Cism-i hayvanînin içinde toplanan yel.

Ventouse [ims.] Hacamat şişesi, mihcem. || **– sèche** Kuru boynuz. || **– humide** yahut **scarifiée** Hacamatlı boynuz. ◆ Sülük gibi bazı hayvanat-ı mâiyenin emme aleti. ◆ Hava menfezi.

Ventouser [ft.] Hacamat şişesi yapıştırmak.

Ventral,e [s.] Karına müteallik, batnî. (cmz.: *ventraux*.)

Ventre [ims.] Karın, batn. || (mec.) Kap ve duvar vesâirenin şişkin ve çıkıntılı mahalli. || **Bas –** Kasık yeri, batn-ı esfel. || **à plat –** Yüzü koyun. || **Être à plat – devant quelqu'un** Birine tabasbus etmek, mürâîlik

etmek. || **Mettre le feu sous le – à quelqu'un** Birini teşvik etmek. || **Passer sur le – à** İhraz-ı muzafferiyet etmek.

Ventrebleu! Tekellümde kullanılır yemin tabiridir.

Ventrée [ims.] Bir dişi hayvanın birden doğurduğu yavrular miktarı.

Ventriculaire [s.] (tşr.) Batnî.

Ventricule [imz.] (tşr.) Küçük cevf, buteyn. || **– droit** Buteyn-i eymen. || **– gauche** Buteyn-i eyser. || **– s du cerveau** Buteynat-ı dimağiye. ◆ Bazı hayvanların midesi, kursak.

Ventrière [ims.] Eğer kolanı. (Ekseriya *sous-ventrière* dahi denilir.)

Ventriloque [i. - s.] Sesi derinden çıkarıp karından söyler gibi görünen adam, ab'ab, vantrilok.

Ventriloquie [imz.] Sesi derinden çıkarıp karından söyler gibi görünecek surette söyleyebilme, ab'abiyet.

Ventripotent,e [s.] Midesi kuvvetli, ayş u işrete meftun.

Ventrouiller (se) [fv.] Çamur içinde yuvarlanmak.

Ventru,e [s.] Karnı büyük.

Venu,e [s.] Gelmiş, vürud etmiş. ◆ Kabul olunmuş: **Bien –** Hüsn-i kabule mazhar. = [i.] **Le premier –** Rasgtele bir adam, her kim rast gelirse. = [imz.] **Le nouveau –** Yeni gelen, yeni gelmiş adam.

Venue [ims.] Geliş, vürud, vusul. || (mec.) Neşvünemâ, yetişme. || **Allées et – s** Müracaat, teşebbüs. || **Être tout d'une –** Biçimsiz bir surette uzun boylu olmak.

Vénus [ims.] (s okunur) (hy.) Zühre, sabah necmi. = [ihs.] Esâtir-i kadîmede hüsn ve cemal ilâhesi zu'm olunan Zühre. ◆ Gayet güzel, dilrübâ bir kadın. ◆ Güzellik, letafet, cazibe. || **Les plaisirs de –** Safâyâ-yı aşk. || (hyv.) Zühriye fasîlesinden bir nevi nâime.

Venvale (à la) [h.] Hafifçe. || (mec.) Hafifmeşreplik ile.

Vêpre [imz.] Akşam. = [ims. - cm.] Akşam duası.

Vêpres [ims. - cm.] Hıristiyan âyininde ikindi üstü okunan dua. || **– siciliennes** 1282 tarih-i miladisinde Sicilya'da bulunmuş olan Fransızların bir Paskalya gününün işbu dua vaktinde ika olunan tecavüzatı.

Ver [imz.] Kurt, dûd, kirm. ◆ Solucan. ◆ Böcek. || **– solitaire** Bir nevi uzun solucan, dûd-ı vahîd. || **– à soie** İpek böceği. || **– s intestinaux** Dîdan-ı miâiye. || **– luisant** Ateş böceği. || **Tuer le –** Sabah aç karnına işret etmek, kurt kırmak.

Véracité [ims.] Doğruluktan ayrılmayış, doğruluğu seviş, sıdk. ◆ Mevsûkıyet. ◆ Cenab-ı Hakk'ın sâdıku'l-va'd sıfatı.

Véranda [imz.] Hind ü Çin taraflarında evin her tarafını ihâta eden üstü kapalı balkon, tahta-puş.

Verbal,e [s.] Ağızdan söylenen, şifahi. || (sr.) Fiile müteallik, fiilî. || **Procès –** Takrir, curnal, zabıtnâme. || **Note – e** İmzasız nota, takrir-i şifahi. || **Convention – e** Akd-i şifahi, şifahi mukavelenâme. (cmz.: *verbaux*.)

Verbalement [h.] Ağızdan, şifahen.

Verbalisation [ims.] Vuku-ı hâlin zabıt ve takriri, bâ-takrir beyanı.

Verbaliser [ft.] Zabıt ve takrir etmek, bâ-takrir arz ve beyan etmek, zabıtnâme tahrir etmek.

Verbe [imz.] Söz, kelâm, kelime. || (sr.) Fiil. || **– simples** Ef'al-i basîte. || **– s composés** Ef'al-i mürekkebe. || **– s dérivés** Ef'al-i müştakka. || (fls.) Nefs-i nâtıka.

Verbe [imz.] Hıristiyan itikadınca ekanim-i selâsenin ikincisi.

Verbération [ims.] Nakl-i sadâyı mûcip olan havanın dalgalanması, in'ikâs-ı sadâdan tevellüd eden ihtizaz-ı hava, temevvücü'l-hava.

Verbeux,se [s.] Çok söyleyen, kavval, lafazan, geveze.

Verbiage [imz.] Çok söyleyiş, lüzumsuz ve fazla lakırdı, gevezelik, lafazanlık.

Verbiager [fl.] Lüzumsuz yere çok söylemek, tatvil-i kelâm etmek, gevezelik etmek, lafazanlık etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Verbiageur,se [i.] Lüzumsuz yere sözü uzatıp çok söyleyen adam, kavval.

Verbosité [ims.] Lüzumsuz yere söz kesreti.

Ver-coquin [imz.] Bağlara ârız olup halkalı denilen tırtıl. ◆ Beyin kurdu. ◆ Bazı hayvanların bu kurttan kudurması. ‖ (mec.) Merak, nev-heveslik. (cm.: des *vers-coquins*.)

Verdâtre [s.] Yeşilimsi, yeşilimtırak.

Verdelet,te [s.] Ekşice (şarap). ‖ **Vieillard** – Dinç ihtiyar.

Verderie [ims.] Bir orman memurunun taht-ı nezâretinde bulunan ormanlar dairesi.

Verdet [imz.] (mr. Vert-de-gris.)

Verdeur [ims.] Nebatat usâresi. ◆ Şarap vesâire ekşiliği. ‖ (mec.) Tazelik, dinçlik, kuvvet.

Verdict [imz.] Heyet-i udulün karar ve hükmü.

Verdier [imz.] Orman memuru. ◆ Yeşil tüylü yelve kuşu.

Verdir [ft.] Yeşilletmek, yeşile boyamak. ‖ (mec.) Tazeletmek, tarâvet vermek. = [fl.] Yeşermek, yeşil olmak.

Verdissant,e [s.] Yeşillenen. ‖ (mec.) Ter ü taze, tarâvetli.

Verdissement [imz.] Yeşillenme. ‖ (mec.) Tarâvet.

Verdoyant,e [s.] Yeşil görünen veya yeşile çalan.

Verdoyer [fl.] Azıcık yeşermek, yeşile çalmak, yeşil görünmek.

Verdure [ims.] Yeşillik, hadâret. ‖ (mec.) Tazelik, tarâvet. ◆ Gençlik. ◆ Çimen, çayır, sebze-zar.

Verdurier,ère [i.] Yeşillik satan, salatacı.

Vérétille [ims.] (nb.) Bahr-ı Sefid'e mahsus deniz sazlığı.

Véreux,se [s.] Kurtlu, kurtlanmış. ‖ (mec.) Şüpheli, sağlam olmayan, çürük, fena.

Verge [ims.] İnce değnek, çubuk. ◆ Eski bir nevi mesâha ölçüsü. ‖ (mec.) Hüküm, nüfuz. ◆ Izdırap, cefa. ‖ (tşr.) Erkek aletinin kamışı, kadib. ‖ (nb.) Altın asa.

Vergé,e [s.] Çubuklu (kumaş, kâğıt).

Vergée [ims.] Eski bir nevi mesâha ölçüsü.

Verger [imz.] Meyve bahçesi, meyvelik.

Verger [ft.] Eski bir nevi mesâha ölçüsüyle ölçmek.

Vergeté,e [s.] Çubuklu.

Vergeter [ft.] Çubukla silkmek. ◆ Çubukla dövmek.

Vergetier [imz.] Elbise silkmeye mahsus süpürgeler yapan ve satan, süpürgeci.

Vergette [ims.] Elbise silkmeye mahsus süpürge.

Vergeure [ims.] *(jure)* Kâğıt fabrikalarında bazı kâğıt kalıplarına konulan teller ki kâğıdı çizgili gösterir, ve bu çizgiler [?].

Verglas [imz.] Donmuş kırağı, cemed-i zücâcî.

Vergne yahut **Verne** [imz.] Kızıl ağaç. *(Aune* dahi denilir.)

Vergogne [ims.] Utanma, ar, haya.

Vergogneux,se [s.] Ar ve hayayı mûcip

Vergue [ims.] Gemi sereni. ‖ **Grande** – Mayistra sereni. ‖ – **s basses** Ana serenleri. ‖ – **de misaine** Tirinket sereni. ‖ – **du petit hunie** Gabya pruva sereni. ‖ – **du petit perroquet** Pruva babafingo sereni. ‖ – **du grand perroquet** Grandi babafingo sereni. ‖ – **du grand cacatois** Grandi kontra sereni. ‖ **Amener les** – **s** Serenleri aşağı albor etmek. ‖ **Brasser carré les** – **s** Serenleri brasya pupaya almak.

Vericle [ims.] Zî-kıymet taş taklidi, sırça.

Véridicité [ims.] Doğruluk, sıdk ve hakikate mukarenet. ◆ Doğruyu sevme.

Véridique [s.] Doğru söyler, rast-gû, doğruyu sever.

Véridiquement [h.] Doğrulukla, bilâ-hilâf.

Vérificateur [imz.] Tahkik ve tetkik memuru, muayene memuru, müfettiş.

Vérification [ims.] Tahkik, tetkik, teftiş, muayene; – **douanière** Gümrük muayenesi. ‖ – **des pouvoirs** Ruhsatnâmelerin muayene ve tetkiki. ‖ – **des créances** Tahkik-i düyun. ‖ – **de poids et mesures** Evzan ve ekyalin

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

tahkik-i sıhhati. || (hk.) – d'écritures Tetkik-i hat ve hâtem.

Vérifier [ft.] Tahkik ve tetkik ve teftiş etmek. ◆ Doğru çıkarmak, tasdik etmek. ◆ Muayene etmek.

Vérin [imz.] Ağır yükleri kaldırmaya mahsus bocurgat.

Vérine [ims.] Amerika tütününün en âlâ cinsi. ◆ Dümenci kandili.

Vérissime [s.] Pek doğru, çok doğru.

Véritable [s.] Doğru, sahih, gerçek, asıl, hakiki. ◆ Sağlam, muhakkak. || (mec.) Gerçekten, hakkıyla.

Véritablement [h.] Doğrulukla, gerçekten. ◆ Sağlam ve muhakkak olarak, hakikaten.

Véritas [imz.] (bhr.) Bureau – Sefâin ve mevadd-ı bahriyeye dair malumat itâ eden bir heyet ismidir.

Vérité [ims.] Doğruluk, gerçeklik, sıhhat. ◆ Doğru, hakikat. || Les – s premières Hakaik-i iptidâiye. ◆ Müspet ve müberhen kaziye, kaide-i umumiye. || En – Hakikaten. || à dire – Açıktan açığa söyleyerek, doğrusu. || à la – Filhakika.

Verjus [imz.] Koruk, hisrim. ◆ Koruk suyu.

Verjuter [ft.] Yemeğin üzerine koruk sıkmak.

Vermeil [imz.] Gümüş üzere altın yaldız. ◆ Kırmız boyası.

Vermeil,le [s.] Koyuca al, gülgûn, la'lgûn. = [ims.] (mad.) Âteşî la'l taşı.

Vermet [imz.] Sahiliye fasîlesinden gayet küçük helezon.

Vermicelle yahut **Vermicel** [imz.] Tel şehriye (şa'riye). ◆ Şa'riye çorbası. || – oriental Evrişte.

Vermicellier [imz.] Şehriye (şa'riye) ve makarna vesâire yapan sanatkâr.

Vermicide [s.] (t.) Kurtları itlâf eden (ilaç). = [imz.] Kurtları itlâf eden ilaç.

Vermiculaire [s.] Kurda benzeyen veya kurt gibi oynayan, dûdî.

Vermiculé,e [s.] (m.) Kurdun harekâtına benzer girift tezyinat. || Ornements – s Tezyinat-ı dûdiye.

Vermiculures [ims. - cm.] Kurdun harekâtı şeklinde çizgiler, hutut-ı dûdiye.

Vermification [ims.] Kurt husulü.

Vermiforme [s.] Kurt şeklinde olan, dûdiyü'ş-şekl.

Vermifuge [imz. - s.] Solucan ilacı, târid-i dîdan.

Vermillon [imz.] (k.) Zincifre, kibrit-i ahmer-i zîbak. ◆ Bu terkipten çıkarılan boya. || (mec.) Yanak ve dudakların al rengi, reng-i la'lgûn.

Vermillonner [ft.] Zincifre ile ala boyamak.

Vermine [ims.] Kehle ve pire ve tahta kurusu gibi muzır ve nâ-pak böcekler, devvad. || (mec.) Muzır ve hakir adamlar, haşerat.

Vermineux,euse [s.] (t.) Kurt ve solucandan hâsıl olan hastalıklara ıtlak olunur, emraz-ı dûdiye.

Verminière [ims.] Tavuk vesâireye yedirmek için kurt türetmeye mahsus çukur.

Vermisseau [imz.] Toprağın içindeki küçük kurt, düveyd. || (mec.) Sefil ve hakir adam.

Vermivore [s.] Âkil-i dûd.

Vermouler (se) [fv.] Kurtlar tarafından yenmek, kurtlanmak.

Vermoulu,e [s.] Kurtlanmış, kurtlu, kurt yenikli, müsevves.

Vermoulure [ims.] Kurt yeniği, tesevvüs, tesvis. ◆ Bundan hâsıl olan toz.

Vermout [imz.] (*t* okunur) Vermut denilen içki.

Vernaculaire [s.] (ed.) Langue – Ana lisanı, lisan-ı mâderzad.

Vernal,e [s.] İlkbahara müteallik, rebîî. || Fièvre – e Hummâ-yı rebîî. (cmz.: *vernaux*.)

Vernation [ims.] (nb.) Mukaddem-i teverruk, mukaddem-i tevrik.

Verne [imz.] (mr. Vergne.)

Vernière [s.] Vernik hâsıl eden.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tubagov.tr

Vernier [imz.] Pek müdekkikane mesâha ölçmeye mahsus mühendis aleti, taksimat-ı sagîre mikyası.

Vernir [ft.] Rugan sürmek, cilâ vermek.

Vernis [imz.] Cilâ, rugan, vernik. || – **à l'essence** Neftli vernik. || – **gras** Bezirli vernik. || – **de Japon** Japonya'nın sumak ağacı. ◆ Sır. || (mec.) Görünüş, suret-i zâhire, renk. || Revnak, şaşaa.

Vernissage [imz.] Rugan veya sır sürme, cilâ veriş.

Vernisser [ft.] Rugan veya sır sürmek, cilâ vermek.

Vernisseur [imz.] Rugan veya sır süren sanatkâr, rugancı.

Vernissure [ims.] Rugan veya sır sürme, rugan-lama. ◆ Sürülen rugan veya sır.

Vérole [ims.] Frengi illeti. || **Petite** – Çiçek hastalığı, cederiyy.

Véron [imz.] (mr. Vairon.)

Véronicées [ims. - cm.] (nb.) Hanâziriye fasîlesinden şîmiye kabilesi.

Véronique [ims.] Yavşan otu.

Véroter [fl.] Olta ile sayd-ı mâhî için kurt aramak.

Vérotis [imz.] Balık oltası kurdu.

Verrat [imz.] Damızlık erkek domuz.

Verre [imz.] Cam, sırça, şişe, zücac; – **mât** Buzlu cam; – **surmât** Çiçekli buzlu cam; – **colorés** Renkli cam; – **trempé** Su verilmiş kırılmaz cam; – **double** Kalın cam, iki katlı cam, duble cam. || – **s dalles** Yeraltında veyahut karanlık yerlere ziya vermek için döşeme şeklinde gayet kalın cam. || **Papier de** – Sunpâre [zımpara] kâğıdı. ◆ Bardak, kadeh. || **Maison de** – Derûnunda cereyan eden aile vekayiine kemâl-i sühûletle muttali olunabilen hâne.

Verrée [ims.] Bir bardak veya kadeh dolusu.

Verrerie [ims.] Cam imali, camcılık. ◆ Cam fabrikası, camhâne, şişehâne. ◆ Cam ve şişe mamulatı, evânî-i zücâciye; – **polie** Her nevi işlenmiş şişe ve billur ve elmastıraş mamulatı.

Verrier [imz.] Camcı. ◆ Bardak ve kadeh sepeti.

Verrière [ims.] yahut:

Verrine [ims.] Kadehlerin vaz'ına mahsus leğen. ◆ Çiçek camekânı. ◆ Camları renkli pencere.

Verroterie [ims.] Renkli boncuklar ve bilezikler gibi mamulat-ı zücâciye-i âdiye.

Verrou [imz.] Kapı sürmesi, sürgü. || – **à ressort** Zemberekli sürgü. || **Tenir quelqu'un sous le** – Birini hapsetmek. || **Tenir le** – Sürgüyü çekmek, sürgülemek. || **Être sous les** – **s** Mahpus olmak.

Verrouiller [ft.] (Kapıyı) Sürmelemek.

Verrue [ims.] (t.) Yüzde ve elde çıkan küçük kabarma, siğil, su'lul. || – **des paupières** Göz çapağı, tûte.

Verruqueux,se [s.] (t.) Siğilli, su'lulî.

Vers [imz.] Beyit, mısra. ◆ Şiir, nazım; – **libres** Beyitlerinin evzanı muhtelif nazım; – **s blancs** Kafiyesiz nazım, kelâm-ı mevzun; – **sillabique** Hece üzerine mübtenî şiir; – **métrique** Cüz ve tef'ile üzerine mübtenî şiir.

Vers [hc.] Doğru, müteveccihen: – **le nord** Şimale doğru, şimale müteveccihen. ◆ Yanına, nezdine: **Envoyer** – **quelqu'un** Birinin yanına göndermek. ◆ Raddesinde, sularında, doğru: – **huit heures** Saat sekiz sularında; – **midi** Öğle vaktine doğru.

Versable [s.] Kolayca devrilebilir (araba hakkında).

Versade [ims.] Arabanın devrilmesi.

Versant [imz.] Bir mürtefi mahallin sath-ı mâili, mâile. ◆ Arazinin cereyan-ı miyah itibariyle olan taksimatının beheri.

Versant,e [s.] Kolay devrilir (araba).

Versatile [s.] Sebatsız, kararsız, mütelevvin.

Versatilité [ims.] Sebatsızlık, kararsızlık, televvün.

Verse [s.] (he.) **Sinus** – Kutr ile tamam-ı ceyb arasındaki fark, sehm.

Verse (**à**) [h.] Kesretle, şiddetle (yağmur yağmak).

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Versé,e [s.] Tecrübe sahibi, yed-i tûlâ sahibi, mâhir, mütebahhir.

Verseau [imz.] Burc-ı delv, delv cümle-i kevkebiyesi.

Versement [imz.] Akçe te'diyesi, sandığa akçe teslimi. ◆ Taksit; **Par plusieurs – s** Tekasit-i muhtelife üzre, mukassaten.

Verser [ft.] Dökmek, akıtmak, irâka etmek. ◆ Boşaltmak, nakletmek. ◆ Bardağa şarap vesâire koymak, sâkilik etmek. ◆ Sandığa akçe teslim etmek. ◆ Hars etmek, zer' etmek. || (mec.) Bol bol sarf etmek, israf etmek. ◆ Mebzul bir surette husule getirmek. ◆ Telkin etmek, itham etmek. = [fl.] (Araba hakkında) Bir yanı üzerine düşmek, devrilmek. ◆ (Ekinler hakkında) Kırılmak, yatmak.

Verset [imz.] Kütüb-i mukaddese fıkrası, âyet.

Versicule [imz.] yahut:

Versiculet [imz.] Küçük beyit, küçük nazım.

Versificateur [imz.] Ebyat tertip eden adam, nâzım, müteşair.

Versification [ims.] Ebyat tertibi, nazım, teşâur. ◆ Sanat-ı şiir. ◆ İlm-i aruz ve kafiye.

Versifier [fl.] Ebyat tertip etmek, nazımla uğraşmak, teşâur etmek. = [ft.] Nazma çevirmek, nazmen ifade etmek.

Version [ims.] Tercüme, nakil. ◆ Rivayet. ◆ Mekteplerde şâkirdanın başka lisandan kendi lisanlarına yaptıkları talim, tercüme. ◆ Tefsir, izah.

Verso [imz.] Kâğıt yaprağının arka sayfası, zahr.

Versoir [imz.] Saban kulağı.

Verste [ims.] Rusya'nın 1067 [1077?] metrelik tûl ölçüsü.

Vert,e [s.] Yeşil, ahdar, sebz. || (mec.) Taze, turfanda, dinç, genç. ◆ Ham, işlenmemiş: **Pierres – es** Henüz ocaktan ihraç edilmiş taş, işlenmemiş taş, ham taş. || **Cuir** – Henüz dibâgat edilmemiş deri, ham deri. ◆ Kati, kestirme, sert (cevap). = [imz.] Yeşil renk. || – **de Chine** Çin yeşili. || – **de chrome** Yeşil boya. ◆ Taze ot, yeşillik, çayır. || **Manger son blé en** – İradını evvelce kırdırıp sarf ve istihlâk etmek. || **Prendre sur le** – Korkak olmamak, cesur olmak.

Vert-de-gris [imz.] Bakırın üzerinde hâsıl olan yeşil pas, jengâr, halliyet-i nuhas.

Vert-de-grisé,e [s.] Halliyet-i nuhasla mestur (bakır).

Vertébral,e [s.] (tşr.) Sırt kemiğine müteallik, fikarî. || **Artères – es** Şerâyin-i fikariye. (cmz.: *vertébraux*.)

Vertèbre [ims.] (tşr.) Sırt kemiklerinin beheri, fikra.

Vertébré,e [s.] (tt.) Sırt kemiği olan (hayvan), zü'l-fikarat. || **Animaux – s** Hayvanat-ı fikariye.

Vertebro-iliaque [s.] (tşr.) Fıkarî-i harkafî.

Vertement [h.] Katiyen ve sertlikle (cevap vermek).

Vertex [imz.] (tşr.) Kafanın tepesi, mefrak, kımmetü'r-re's.

Vertical,e [s.] (he.) Amûdî, şakulî. = [ims.] Hatt-ı şakulî, hatt-ı amûdî. (cmz.: *verticaux*.)

Verticalement [h.] Amûden, şakulî olarak.

Verticalité [ims.] Amûdî vaziyet, şakulîlik.

Verticille [ims.] (nb.) Sâkın bir noktası etrafında hâsıl olan halka suretinde dal ya yaprak veya çiçekler, halkaviye.

Verticillé,e [s.] (nb.) Halka suretinde dal veya yaprak yahut çiçekleri olan, halkavî, felekî. || **Feuilles – es** Evrak-ı felekiye.

Vertige [imz.] Baş dönmesi, devvar, sersemlik. || – **de la nature** Hareket-i arz, tezelzül-i arz. ◆ Delilik, cinnet.

Vertigineux,se [s.] Baş dönmesine duçar, sersem. ◆ Deli, mecnun. ◆ Baş dönmesini mûcip, baş döndüren.

Vertigo [imz.] Beygir ve hayvanat ve mevâşîye ârız olan baş dönmesi hastalığı. || (mec.) Merak, cinnet.

Vertu [ims.] Fazilet, hüsn-i ahlak. ◆ İffet, ismet, pâk-dâmenlik. ◆ Hassa, meziyet. ◆ Kuvvet, nüfuz, tesir: **Faire** – İcra-yı nüfuz

TÜBA TÜRK DİL KURUMU TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

etmek, icra-yı tesir etmek. || En – de Mûcebince. = [cm.] Melâike-i mukkarebînden bir sınıf.

Vertueusement [h.] Faziletle, hüsn-i ahlakla. ◆ İffet ve ismetle, afifâne.

Vertueux,se [s.] Faziletli, hüsn-i ahlak sahibi. ◆ İffetli, ismetli. ◆ Fazilet ve iffet ve ismetin icap ettirdiği, fazilâne, afifâne.

Vertugadin [imz.] Kadınların fistanın altına koydukları yastık.

Verve [imz.] Cerbeze. ◆ Vüs'at-i karîha.

Verveine [ims.] Mine çiçeği. || – à bouquets Meksika çiçeği.

Verveux [imz.] Çekme denilen balık ağı.

Vésanie [ims.] (t.) İlel-i akliye.

Vesce [ims.] Bir nevi burçak, culban. || – cultivée Kara burçak.

Vésical,e [s.] (tşr.) Mesaneye müteallik, mesanî. || Trigone – Müselles-i mesanî. (cmz.: *vésicaux*.)

Vésicant,e [s.] Kabartıcı, müneffit.[140]

Vésicatoire [imz.] (t.) Pehlivan yakısı, [141]lesak-ı müneffit.[142] ◆ Bu yakının hâsıl ettiği yara.

Vésiculaire [s.] (tşr.) Küçük kese şeklinde kabarcıkları olan, huveysalî. || Animaux – s Hayvanat-ı huveysaliye. || Glandes – s Guded-i huveysaliye.

Vésicule [ims.] (tşr.) Küçük kese şeklinde kabarcık, huveysalî. || – biliaire Huveysalî-i safraî. || – allentoïde Huveysalî-i useybî. || – ombilicale Huveysalî-i sürrevî.

Vésiculeux,se [s.] (tşr.) Küçük kese şeklinde olan, huveysalî.

Vesou [imz.] Şeker kamışı usâresi.

Vesper [imz.] (*r* okunur) Akşam görünen Zühre necmi.

Vespéral [imz.] İkindi dualarını hâvi kitap.

Vespériser [ft.] Tekdir etmek, ta'zir etmek, tevbih etmek.

Vespertition [imz. - cm.] (hyv.) Huffâşiye-i âdiye fasîlesinden küçük yarasa.

Vespétro [imz.] Bir nevi içki.

Vesse [ims.] Rîh-i batn, yel.

Vesse-de-loup [ims.] Kurt mantarı. (cm.: des *vesse-de-loup*.)

Vesser [fl.] Yellenmek.

Vesseur,se [i.] Çok yellenen adam.

Vessie [ims.] Sidik kavuğu, mesane. ◆ Kabarma. ◆ Kîs: – natatoire Kîs-i misbahî, seccî. || (syd.) – à glace Hastaların başına koydukları buz kesesi. || (ht.) – grève Şakk-ı gışâ aleti.

Vessigon [imz.] Beygirin dizinde hâsıl olan şiş, kara su, verem-i zülâlî.

Vesta [imz.] Esâtir-i Yunaniyede ateş perisi. ◆ Seyyârat-ı sagîreden biri.

Vestale [ims.] Eski Romalılarda ateş perisinin ibadetine mahsus rahibe. ◆ Ateşgede hizmetçisi kadın. || (mec.) Pek afif kız.

Veste [ims.] Kısa setrî, ceket.

Vestiaire [imz.] Tiyatro vesâire umumi mahallerde palto ve şemsiye vesâirenin hıfzına mahsus mahal, câmehâne. ◆ Mahkemede hâkimlerin elbise-i resmiyeyi giymelerine mahsus oda.

Vestibulaire [s.] (tşr.) Dehlizî. || Fenêtre – Revzen-i dehlizî.

Vestibule [imz.] Dehliz, avlu, hayat, kaa. || (tşr.) Dehliz.

Vestige [imz.] Ayak izi. || Suivre les – s de quelqu'un Birinin eserini takip etmek, birini taklit etmek. || (mec.) Eser, alâmet. = [cm.] Ebniye-i kadîme âsâr bakiyesi.

140 Orijinal metinde منقط şeklinde yazılan bu kelimenin, müellifin *Türkçeden Fransızcaya Kamus-ı Fransevî*'si (bkz. تنفط maddesi) başta olmak üzere çeşitli kaynaklara başvurulduğunda منفط [=müneffit: kabartıcı] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

141 Orijinal metinde bu kelime لقص şeklinde yazılmıştır ancak bağlama bakıldığında لصق [=lesak: yakı] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

142 Orijinal metinde منقط şeklinde yazılan bu kelimenin, müellifin *Türkçeden Fransızcaya Kamus-ı Fransevî*'si (bkz. تنفط maddesi) başta olmak üzere çeşitli kaynaklara başvurulduğunda منفط [=müneffit: kabartıcı] olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Vésuve [imz.] Vezüv yanardağı.

Veston [imz.] Kısa ceket.

Vêtement [imz.] Libas, sevb, ruba.

Vétéran [imz.] Askerlikte kocamış kıdemli nefer. ◆ Sınıfından dönmüş şâkirt. ◆ Emektar.

Vétérance [ims.] Askerlikte kocama ve kıdem peydâ etme. ◆ Emektarlık. ◆ Sınıfından dönmüş şâkirdin hâli.

Vétérinaire [s.] Baytarlığa müteallik, baytarî. || **Art** – Fenn-i baytarî. || **École** – Baytar mektebi. = [imz.] Bu fenni bilen ve icra eden adam, baytar.

Vétillard,e [i.] (mr. Vétilleur.)

Vétille [ims.] Boş ve ehemmiyetsiz şey, abes, saçma.

Vétiller [fl.] Abesle iştigal etmek. || (mec.) Ehemmiyetsiz şeylerde müşkilat çıkarmak.

Vétilleur,se [i.] Abesle iştigal eden adam.

Vétilleux,se [s.] Büyük bir dikkati müstelzim, müdekkikane, mûşikâfâne. ◆ Ufat tefek müşkilatı olan.

Vêtir [ft.] (Tasrifi: *Je vêts, tu vêts, il vêt, nous vêtons, vous vêtes, ils vêtent; je vêtais, nous vêtions; je vêtis, nous vêtîmes; je vêtirai; je vêtirais; vêts, vêtez; que je vête; que je vêtisse; vêtant; vêtu,e.*) Giydirmek, iksâ etmek. ◆ Giymek, iktisâ etmek. || **Se** – Giyinmek. || (mec.) Tezeyyün etmek.

Veto [imz.] Ret, adem-i kabul, adem-i tasdik.

Vêture [ims.] Bir rahip veya rahibenin rahiplik elbisesini giymesi resm ve âyini.

Vétusté [ims.] Eskilik, kıdem.

Vétyver yahut **Vétiver** [imz.] (*r* okunur) Esvabı güveden muhafaza için kullanılan bir nevi ot.

Veuf,ve [i. - s.] Dul, ermel, ermele, bîve.

Veule [s.] Gevşek, yumuşak.

Veuvage [imz.] Dulluk.

Veuve [ims.] (hyv.) Cezâir-i Bahr-ı Muhit'te Afrika'ya mahsus keten kuşu.

Vexant,e [s.] Sıkıntı ve cefayı mûcip olan, mûzî.

Vexateur,trice [s.] Sıkan, cevr ü cefa eden, sitemkâr.

Vexation [ims.] Cevr, cefa, eziyet, sitem.

Vexatoire [s.] Cevr ü cefaya müteallik, sitemi mûcip.

Vexer [ft.] Cevr ü cefa ve eziyet etmek.

Viabilité [ims.] Çocuğun yaşayabilecek hâlde doğması, kabiliyet-i hayat.

Viabilité [ims.] Bir memleketin turuk ve maâbirinin hâli.

Viable [s.] Yaşayabilecek hâlde doğmuş (çocuk), kabil-i hayat. ◆ Yaşayabilir.

Viaduc [imz.] Demiryola mahsus kemerli köprü. ◆ Birkaç kemer üzerine duran mürtefi yol.

Viager,ère [i. - s.] Kayd-ı hayat şartıyla meşrut olan; **Pension – ère** Kayd-ı hayat şartıyla maaş. ◆ Kayd-ı hayat şartıyla meşrut maaş ve muhassasat sahibi. || (mec.) Muvakkat.

Viagèrement [zr.] Kayd-ı hayat şartıyla.

Viagèreté [ims.] Kayd-ı hayat şartıyla meşrutiyet.

Viande [ims.] Et, lahm, gûşt. || **Grosse** – veya – **de boucherie** Kasap etleri, koyun, sığır vesâire etleri. || **Menue** – Tavuk, kaz, hindi vesâire etleri. || – **crue** Çiğ et. || **Mouche à** – Et sineği. || – **creuse** İçi boş, neticesiz, vâhî, hayalî bir şey. || **Se repaître de – s creuses** Vâhî ve hayalî şeylerle vakit geçirmek.

Viander [fl.] (Hayvanat-ı vahşiye hakkında) Otlamak.

Viandis [imz.] Hayvanat-ı vahşiyenin otladıkları mahal.

Viatique [imz.] Yol masrafı, harc-ı rah. ◆ Kut, zad. || (mec.) Çare, tedbir. ◆ Hâlet-i nez'de bulunan Hıristiyanlara yedirilen şaraplı ekmek.

Vibord [imz.] Gemi küpeştesi.

Vibrant,e [s.] Titreyen, mütehezziz.

Vibratile [s.] İhtizaz hassasını hâiz, kabil-i ihtizaz, ihtizazî. || **Cils – s** Ehdab-ı ihtizaziye. || **Mouvement** – Hareket-i ihtizaziye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ THE TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Vibratilité [ims.] İhtizaz hassası, kabiliyet-i ihtizaz.

Vibration [ims.] Titreme, ihtizaz.

Vibratoire [s.] İhtizaza dair, ihtizazî.

Vibrer [ft.] Titremek, ihtizaz etmek.

Vibrion [imz.] Hurdebinî hayvancık, huveyn-i nakîî.

Vicaire [imz.] Mahalle veya köy papazının muavin veya vekili. ‖ **Grand** – yahut – **général** Piskopos muavini, vekili. ‖ – **de Jésus-Christ** Papa. ‖ – **apostolique** Papa vekili.

Vicarial,e [s.] Papaz vekil ve muavinliğine müteallik. (cmz.: *vicarieux*.)

Vicariat [imz.] Mahalle veya köy papaz muavinliği ve vekilliği.

Vicarier [fl.] Mahalle veya köy papaz muavinliği ve vekâleti etmek.

Vice [imz.] Kusur, noksan, kabahat, ayıp: – **de conformation** Uyub-ı bedeniye; – **latent** Zâhir olmayan ayıp. ◆ Fenalık, fena tabiat, mefsedet, seyyie, sû-i ahlak. ◆ Sefâhet, fısk u fücur. ‖ (hk.) – **rédhibitoire** Fesh-i bey'i mûcip olan ayıp; **Droit d'option pour cause de** – Hıyar-ı ayıp.

Vice [imz.] "İkinci" veya "muavin" ve "vekil" mânâsıyla bazı kelimat-ı mürekkebenin başında bulunur.

Vice-amiral [imz.] Asâkir-i bahriyenin ikinci rütbesini hâiz zât, bahriye feriki, vis-amiral. (cm.: *vice-amiraux*.)

Vice-amirauté [ims.] Merâtib-i bahriyenin ikincisi, bahriye ferikliği, vis-amirallik.

Vice-chancelier [imz.] Başvekil müsteşarı veya kaymakam ve vekili. ◆ Mühürdar veya konsolos kâtibi muavini, ikinci kançılar.

Vice-consul [imz.] Şehbender vekili.

Vice-consulat [imz.] Şehbender vekâleti.

Vice-gérance [imz.] Nâzır veya müdür vekâleti.

Vice-gérant [imz.] Nâzır veya müdür vekili.

Vice-légat [imz.] Papa'nın valisi makamındaki kardinalin vekili ve ikincisi.

Vice-légation [ims.] Papa'nın valisi makamında olan kardinalin vekâleti.

Vicennal,e [s.] Yirmi senelik, yirmi sene sonra hâsıl olan. (cmz.: *vicennaux*.)

Vice-présidence [ims.] İkinci reislik, riyâset-i sâniye, reis vekilliği.

Vice-président [ims.] İkinci reis, reis-i sânî, reis vekili.

Vice-recteur [imz.] Dârülfünûn reis-i umumisinin veya şube reisinin muavini.

Vice-rectorat [imz.] Dârülfünûn reis-i umumisi veya şube reisi muavinliği.

Vice-reine [ims.] Hükûmet-i tâbia hâkiminin zevcesi, hidiv zevcesi.

Vice-roi [imz.] Hükûmet-i tâbia hâkimi, hidiv. ◆ İdaresi bir hükûmet gibi addolunan büyük vilayet valisi. (Hindistan ve Kafkasya valileri gibi.)

Vice-royal,e [i. - s.] Hükûmet-i tâbia hâkimine ait, hidivî. ◆ Valiye, valiliğe dair.

Vice-royauté [ims.] Hükûmet-i tâbia hâkiminin sıfatı ve taht-ı hükûmetinde bulunan memleket, hidiviyet. ◆ İdaresi bir hükûmet gibi addolunan büyük vilayet ve onun valiliği.

Vice-versa [h.] (*cé*) Aksi olarak, ber-aks, bilmukabele.

Viciateur,trice [s.] Bozan, ifsad eden.

Vicier [ft.] Bozmak, ifsad etmek. ‖ (hk.) Ayıplandırmak. ‖ **Se** – Bozulmak, ifsad edilmek.

Vicieusement [h.] Kusur ve noksanla. ◆ Fenalıkla, müfsidâne. ◆ Fısk u fücurla.

Vicieux,se [s.] Kusurlu, noksanlı. ◆ Fena, fâsid. ◆ Fısk u fücura düşkün veya müteallik. ◆ Fena huylu. ◆ Ayıplı.

Vicinal,e [s.] Köyler ve çiftlikler arasındaki (yollar): **Chemin** – İki köy arasında olan yol. ‖ **Retrait** – Şüf'a. (cmz.: *vicinaux*.)

Vicinalité [ims.] Köyler arasındaki yolların hâli. ‖ **Voies de grande** – Nevâhî yolları.

Vicissitude [ims.] Teâkub, teselsül. ‖ (mec.) Sebatsızlık.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Vicomte [imz.] Kont ile baron arasında bir asalet pâyesini hâiz adam. ◆ Bu unvanı kazandıran arazi-i tımariye sahibi.

Vicomté [ims.] Kontluk veya baronluk arasındaki bir asalet pâyesi. ◆ Bu unvanı kazandıran arazi-i tımariye.

Vicomtesse [ims.] Zâdegândan vikont unvanını hâiz adamın zevcesi.

Victimaire [imz.] Gaddar.

Victime [ims.] Mağdur. || (mec.) Afetzede, musab, felaketzede. ◆ Herkesin istihzâlarının hedefi bulunan kimse. || – **s d'incendie** Harikzedegân.

Victimer [ft.] Gadr etmek. || (mec.) İstihzâya almak.

Victoire [ims.] Galibiyet, galebe, zafer, nusret. || **Chanter** – İlan-ı muzafferiyet etmek, tefahhur etmek. || (mec.) Tefevvuk, müsabakat, muvaffakiyet.

Victoria [ims.] (nb.) Nilüferiye fasîlesinden tezyinat fidanı. ◆ Bir nevi fayton, araba.

Victorieusement [h.] Galebe çalarak, galibiyet ve muzafferiyetle. ◆ Muvaffakiyetle.

Victorieux,se [s.] Galibiyet ve muzafferiyete müteallik. ◆ Galip, mansur, muzaffer. || (mec.) Fâik, mümtaz.

Victuaille [ims.] Her nevi me'kûlât, erzak ve zahâir, kumanya.

Vidage [imz.] Boşaltma, tahliye.

Vidame [imz.] Kurun-ı Vustâ'da piskoposun umur-ı mülkiye ve cismâniyedeki vekili.

Vidamé [imz.] yahut:

Vidamie [ims.] Kurun-ı Vustâ'da piskoposun umur-ı mülkiye ve cismâniyedeki vekilinin sıfat ve memuriyeti.

Vidange [ims.] Boşatma, tahliye. ◆ Fıçı vesâirenin boş olması. ◆ Lağım tathiri. ◆ Lağımdan çıkarılan muzahrefat. ◆ Mecradan çirkâbı boşaltma. || **Voies de** – Tahliye ve nakliye yolları.

Vidanger [ims.] Boşatmak, tahliye etmek. || Tathir etmek.

Vidangeur [imz.] Lağımcı.

Vide [s.] Boş, hâlî, tehî. || **Avoir le cerveau** – Açlıktan kafası boş olmak. || **Les mains** – **s** Elleri boş, parasız, tehî-dest. ◆ Hiç istifade etmeksizin. || **Avoir le cœur** – Hissiyattan mahrum olmak. = [imz.] Boşluk, halâ. || (mec.) Ehemmiyetsiz ve vâhî şey. ◆ Zayiat. || **à** – İçi boş olarak. || **Mâcher à** – Ağzında bir şey olduğu hâlde çenelerini oynatmak.

Vide-bouteille [imz.] Şehir civarında bahçeli meygede. ◆ Sarhoş, bed-mest, bekrî.

Videment [imz.] Boşanma, boşatma, tahliye.

Vide-poches [imz.] Küçük çekmece veya dolap.

Vide-pomme [imz.] Elmanın içini oymaya mahsus alet.

Vider [ft.] Boşaltmak, tahliye etmek. ◆ Ayıklamak, içini temizlemek. ◆ Oymak. || – **les lieux** Bir yerden kovulmak, çıkarılmak. || – **un compte** Bir hesabı temizlemek, kesmek. ◆ Tesviye etmek, bitirmek. || – **l'incident** Hadiseyi fasl etmek.

Vidimus [imz.] "Görülmüştür" işareti.

Vidrecome [imz.] Büyük kadeh.

Viduité [ims.] Dulluk.

Vie [ims.] Dirilik, sağlık, hayat, zindegî. ◆ Yaşayış, ömür. ◆ Kuvvet, maişet. || Meslek, tarik. ◆ Terceme-i hâl, sîret. ◆ || Gürültü, patırtı. || (mec.) Ruh, kuvvet. || **La** – **future** Âhiret. || **Faire la** – Zevk ve sefâhetle ömür geçirmek. || **à** – Kayd-ı hayat şartıyla.

Vieil,le [s.] (mr. Vieux.)

Vieillard [imz.] İhtiyar adam, pir.

Vieillement [zr.] İhtiyar gibi, ihtiyarca.

Vieillerie [ims.] Eski püskü şeyler.

Vieillesse [ims.] İhtiyarlık, şeyhûhet. ◆ İhtiyarlar cemaati. || (mec.) **La** – **de l'année** Kış, mevsim-i şitâ.

Vieillir [fl.] İhtiyarlamak. ◆ Kartlaşmak. || (mec.) Eskimek, modası geçmek. (İcabına göre *être* ve *avoir* fi'l-i iânesiyle imtizac eder.) = [ft.] İhtiyarlanmak.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Vieillissant,e [s.] İhtiyarlayan.

Vieillissement [imz.] İhtiyarlama. ◆ Eskime, eskitme.

Vieillot,te [i. - s.] İhtiyarlamaya veya ihtiyar gibi görünmeye başlayan adam, geçkin.

Vieille [ims.] Kemençeye benzer bir saz.

Vieller [fl.] *Vielle* denilen çalgıyı çalmak.

Vielleur,euse [i.] *Vielle* denilen çalgıyı çalan sâzende.

Viennois,e [i. - s.] Viyana şehrine mensup ve müteallik, Viyanalı.

Vierge [ims.] Kız, bikr, betül. ◆ Sünbüle burcu. || **La** – Hazret-i Meryem, betül. = [s.] Bâkir, pâk. ◆ Balta görmemiş (orman), kazma görmemiş, ham, işlenmemiş (toprak). ◆ Tetkik ve tetebbu edilmemiş (meslek). || **Épée** – Henüz üzerinde kan lekesi bulunmayan kılıç. || **Cire** – Henüz hiçbir şeye kullanılmamış balmumu. || **Huile** – Torba zeytin yağı.

Vieux, vieil,le [s.] İhtiyar, yaşlı. ◆ Koca, pir, şeyh. ◆ Eski, kadim. = [i.] İhtiyar, koca karı. = [imz.] Eski şey.

Vif,ve [s.] Sağ, diri, hay, zinde. || (mec.) Canlı, ruhlu. ◆ Keskin, şiddetli. ◆ Dinç, çevik. || **Eau – ve** Akarsu, mâ-i cârî. || **Haie – ve** Gars olunmuş çalılardan ibaret çit. || **Chaux – ve** Sönmemiş kireç. || **Roc** – Kaya. || **Terrains – s** Ham arazi. || **Piquer au** – Şiddetle tahkir etmek. || **De – ve voix** Şifahen, ağzından. || **De – ve force** Zorla, cebren, kuvve-i cebriye ile. = [imz.] Diri insan veya hayvan eti. || **Donation entre – s** Hibe, vasiyet tarikiyle olmayan hibe.

Vif-argent [imz.] Cıva, zîbak.

Vigie [ims.] (bhr.) Direğin üzerinde beklenilen nöbet. || **Être en** – Nöbet beklemek. ◆ Bu nöbeti bekleyen nöbetçi.

Vigilamment [s.] Kemâl-i teyakkuz ve intibahla.

Vigilance [ims.] Dikkat, teyakkuz, intibah.

Vigilant,e [s.] Çok dikkat eden, teyakkuz ve intibah sahibi.

Vigne [ims.] Asma, bağ çubuğu. ◆ Bağ. || **Plante de** – Asma çubuğu, bağ çubuğu.

Vigneron,ne [i.] Bağcı.

Vignette [ims.] Kitap veya fasıl ve bâbın evvel ve âhirinde tezyin için basılan çiçek. ◆ Kitabın içine basılan resimler.

Vignettiste [imz.] Kitap için tezyinat çiçekleri tersim eden sanatkâr.

Vignoble [imz. - s.] Bağlık mahal, bağlar.

Vigogne [ims.] Peru'da bulunan dağ keçisi. ◆ Dağ keçisinin tüyü.

Vigoureusement [h.] Kuvvet ve şiddetle.

Vigoureux,se [s.] Kuvvetli, kavi, dinç. ◆ Şiddetli, keskin, sert.

Viguerie [ims.] *Viguier* denilen hâkimin sıfat ve memuriyeti ve daire-i nüfuzu.

Vigueur [ims.] Kuvvet, dinçlik. ◆ Şiddet, keskinlik, sertlik. ◆ Tefevvuk, tesir. || **Être en** – Mer'iyü'l-icra olmak. || **La mise en** – Mer'iyet-i ahkâm.

Viguier [imz.] Vaktiyle Fransa eyalât-ı cenubiyesi hâkimlerine verilen unvandır.

Vil,e [s.] Alçak, dûn, denî, hakir. ◆ Kıymetsiz, itibarsız, dûn. || **à – prix** Dûn fiyatla.

Vilain,e [s.] Fena, kötü, redî, bed. ◆ Çirkin, kabih, zişt. ◆ Pis, murdar, mülevves. ◆ Alçak, denî. ◆ Hasis, nâkes. = [imz.] Vaktiyle köylülere verilen isimdir.

Vilainement [h.] Fena ve çirkin olarak, kabih bir surette, mülevves bir hâlde.

Vilebrequin [imz.] Burgu, mıskab.

Vilement [h.] Alçakça, hakirâne, denâetle. ◆ Dûn kıymetle.

Vilenie [ims.] Alçaklık, denâet, rezalet. ◆ Hisset, nâkeslik. = [cm.] Edebe mugayir sövmeler.

Vileté yahut **Vilité** [ims.] Alçaklık, âdilik, itibarsızlık, zül, mezellet. ◆ Ucuzluk, dûnluk, kıymetsizlik. || – **de prix** Semende gabn-ı fâhiş.

Vilipendement [imz.] Hakaretle muamele, tahkir.

Vilipender [ft.] Hakaretle muamele etmek, tahkir etmek.

Villa [ims.] Sayfiye, köşk, bağ.

Village [imz.] Köy, karye. ◆ Bütün karye ahalisi. ‖ **Le coq du** – Bir köyün en muteber adamı.

Villageois,e [i.] Köylü, ehl-i karye. = [s.] Köye mahsus veya müteallik.

Villanelle [ims.] Köylü şarkısı, çoban havası.

Ville [ims.] Kasaba, şehir, belde, medine. ◆ Kasaba ahalisi, şehir ahalisi. ‖ **Hôtel de** – Belediye dairesi. ‖ **Sergent de** – Belediye çavuşu.

Villégiature [ims.] Sayfiyede ikamet.

Villette [ims.] Küçük kasaba.

Villeux,se [s.] (tşr.) Zugabî.[143]

Villosité [ims.] (tşr.) Zugabe.[144]

Vin [imz.] Şarap, hamr, bâde. ‖ – **unit** Kaynamış şarap. ‖ (mec.) Sarhoşluk, mestî. ‖ **Avoir le – bon** Sarhoşluğunda halim olmak. ‖ **Avoir le – mauvais** Sarhoşlukta ters olmak. ‖ **Tenir bien du** – Çok içmek. ‖ **Tache de** – Bazı adamların bedeninde zuhur eden kırmızı leke. ‖ **Pris de** – Sarhoş. ‖ **Entre deux – s** Keyif hâlinde.

Vinage [imz.] Şaraba konyak katma.

Vinaigre [imz.] Sirke, hall.

Vinaigrer [ft.] Sirke koymak.

Vinaigrerie [ims.] Sirke yapılan mahal, sirkehâne.

Vinaigrette [ims.] Sirkeli salça. ◆ El arabası.

Vinaigrier [imz.] Sirkeci.

Vinaire [s.] Şaraba mahsus.

Vinasse [ims.] Sulu şarap. ◆ Şarap tortusu.

Vindas [imz.] (*s* okunur) Bocurgat.

Vindicatif,ve [s.] İntikam almaya haris, intikam-cû.

Vindicativement [h.] İntikam tarikiyle, intikam-cûyâne.

Vindicte [imz.] – **publique** Hukuk-ı umumiye nâmına edilen takibat-ı adliye.

Vinée [ims.] Şarap mahsulatı. ◆ Şarap fıçılarının vaz'ına mahsus mahal.

Viner [ft.] Şaraba ispirto katmak.

Vinerie [ims.] Şaraphâne.

Vineux,se [s.] Pek kuvvetli (şarap). ◆ Şarap kokulu, şarap renginde.

Vingt [s.] Yirmi. ◆ Yirminci. = [imz.] Ayın yirmisi, yirminci günü.

Vingtaine [ims.] Yirmi kadar.

Vingtième [s.] Yirminci. = [imz.] Yirmide bir.

Vinicole [s.] Bağcılık ve şarapçılık sanatına müteallik.

Vinificateur [imz.] Şarap imaline mahsus makine.

Vinification [ims.] Şarap imali sanatı. ◆ Şarabın kaynaması, ihtimarı.

Viol [imz.] Hetk-i ırz. ‖ – **d'une fille** İzâle-i bikr.

Violabilité [ims.] Kabiliyet-i zapt ve taarruz, kabiliyet-i tecavüz.

Violable [s.] Kabil-i zapt ve taarruz, kabil-i tecavüz.

Violacé,e [s.] Menekşe moru.

Violacer [fl.] Mora çalmak.

Violat [smz.] Menekşeli.

Violateur,trice [s.] Tecavüz ve taarruz eden, mütecâviz, ahit-şiken.

Violation [ims.] Kavânîn ve nizamata mugayir hareket, tecavüz ve taarruz. ◆ Nakz-ı ahit. ‖ – **d'un traité** Nakz-ı ahit. ‖ – **des frontières** Tecavüz-i hudut. ‖ – **de forme** Merasim-i usuliyeye adem-i riâyet. ‖ – **de domicile** Meskene taarruz. ‖ – **de sépulture** Medfen ve kabre taarruz. ‖ – **de serment** Hins.

Violâtre [s.] Menekşe rengine çalan, morumsu.

Viole [ims.] Büyük günah.

143 Bkz. bir sonraki dipnot.

144 Orijinal metinde dizgi hatası: ترغابه şeklinde yazılan kelimenin, bağlama bakıldığında ve *Lugat-ı Tıbbiye*'ye (1290/1873) başvurulduğunda زغابه olması gerektiği anlaşılmaktadır.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Violement [imz.] Tecavüz, taarruz, hilâfında hareket, nakz.

Violemment [h.] Şiddetle, zorla, cebren.

Violence [ims.] Şiddet, unf, hiddet. ‖ (hk.) İkrah: – **morale** Tehdit ve ihâfeden ibaret ikrah. ‖ – **physique** İkrah-ı bedenî. ◆ Zor, cebir. ‖ **Faire** – **à la loi** Kanunu sû-i tefsir etmek. ‖ **Faire** – **à un texte** Bir kitabın metnini sû-i tevil etmek. ‖ **Se faire** – Kendini zorlamak, cebr-i nefs etmek.

Violent,e [s.] Kuvvetli, şiddetli. ◆ Mücbir, cebrî. ◆ Sert, keskin. ‖ **Mort** – **e** Ecel-i kaza.

Violenter [ft.] Zorlamak, icbar etmek.

Violer [ft.] Nakzetmek, hilâfında hareket etmek. ◆ Zorlamak, cebren girmek. ◆ Zorla hetk-i ırz etmek, izâle-i bikr etmek, tecavüz etmek, taarruz etmek, telvis etmek.

Violet,te [s.] Menekşe renginde, mor. ‖ **Contes** – **s** Hayalî, mevhum masal. = [imz.] Mor rengi.

Violette [ims.] Menekşe, benefşe.

Violier [i.] Şebboy.

Violon [imz.] Keman. ◆ Kemancı. ◆ Muvakkat hapishane.

Violoncelle [ims.] Büyük basso kemanı.

Violoncelliste [imz.] Basso kemanı çalan çalgıcı.

Violoniste [imz.] Keman çalan, kemanî.

Viorne [ims.] (nb.) Beyaz kahkaha fidanı.

Vipère [ims.] Engerek yılanı, ef'î. ‖ **Langue de** – Pek fassal adam.

Vipéreau [imz.] Engerek yılanı yavrusu.

Vipérin,e [s.] Engerek yılanına müteallik. ‖ (mec.) Pek hıyanetkâr.

Vipérine [ims.] Engerek otu.

Virago [ims.] Erkek tavır ve kametli kadın veyahut kız.

Virelaie [imz.] İki kafiyeli ve nakaratlı eski bir nevi nazım.

Virement [imz.] Dönme, devir. ◆ Deynin dâyine iadesi. ◆ Bütçenin bir işe tahsis ettiği mebâliğin diğer bir işe sarfı, ta'viz.

Virer [fl.] Dönmek, devretmek. ‖ (bhr.) Gemiyi çevirmek, bocalamak. ‖ (mec.) Tebdil-i fikr etmek. = [ft.] Çevirmek. ‖ **Tourner et** – **quelqu'un** İsticvab etmek, istintak etmek.

Vireux,se [s.] Semdar, muzır, mühlik, kerih, mûzî: **Substances** – **ses** Mevadd-ı mûziye.

Virevolte [ims.] Süratli devir ve hareket.

Virginal,e [s.] Bikre müteallik, bikrî. ‖ **Lait** – Cildi yumuşatmaya mahsus pomada.

Virginalement [h.] Bâkirâne.

Virginie [ims.] Amerika hükûmat-ı müttefikasının bu isimle müsemmâ memleketinde çıkan bir nevi tütün ve enfiye.

Virginité [ims.] Kızlık, bikr, bekâret.

Virgouleuse [ims.] Kış armudu.

Virgulaire [s.] Virgüle müşâbih.

Virgule [ims.] Fâsıla, virgül işareti: (,). ‖ (hyv.) Virgül şeklinde mikrop, virgül mikrobu.

Virguler [ft.] Virgül işaretini vaz' etmek. ‖ (mec.) Virgül işareti gibi göstermek.

Viril,e [s.] Erkeğe mahsus, recülî, büluğî; **Âge** – Sinn-i büluğ. ‖ (mec.) Merdâne, yiğitçe.

Virilement [h.] Yiğitlikle, merdâne.

Virilité [ims.] Erkeklik, recüliyet. ◆ Erkeklik sinni, büluğ. ‖ (mec.) Kuvvet.

Virole [ims.] Demir halka. ◆ Bilezik.

Viroler [ft.] Halkalar ile tezyin etmek.

Virtualité [ims.] Bi'l-kuvve muktedir olma, kuvve. ◆ Mer'iyet, mukadderiyet.

Virtuel,le [s.] Bi'l-kuvve muktedir veya hâiz olan. ◆ Mer'î, mukadder, takdirî. ‖ **Vitesse** – **le** Sürat-i mukaddere. ‖ **Images** – **les** Temâsil-i mukaddere.

Virtuellement [h.] Bi'l-kuvve.

Virtuose [i.] Sanayi-i nefiseye hususiyle musikiye meyil ve istidadı olan adam, musikişinas.

Virtuosité [ims.] Musikişinaslık.

Virulence [ims.] İlel-i sâriyenin madde-i sâriyesi olan virüs kabîlinden olma. ‖ (mec.) Dokunaklılık, zehirlilik, semmiyet.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Virulent,e [s.] İlel-i sâriyenin madde-i sâriyesi olan virüsü hâvi, virüsî. || (mec.) Dokunaklı, zehir-nâk.

Virus [imz.] (t.) Virüs, madde-i sâriye. || – **rabique** Virüs-i kelbî.

Vis [ims.] (s okunur) Her nevi vida. || **Filet de** – Vida dişi. || – **à lit** Beşik vidası. || – **sans fin** Nihayetsiz vida. || **Escalier à** – Dönme merdiven. || – **d'Archimède** Burgu şeklinde bir nevi manivela, Arkimed tulumbası. || (hyv.) Kureyniye fasîlesinden zurna ve boru yapılır büyük helezon.

Visa [imz.] Sah işareti, vize.

Visage [imz.] Yüz, çehre, vech, ruy. ◆ Suret, sima, lika. ◆ Şahıs.

Vis-à-vis [zm.] Karşı, karşı karşıya. || – **de** Karşısında, karşısına. = [imz.] Yemek ve raks vesâirede karşı karşıya duran iki arkadaşın beheri.

Viscache [imz.] (hyv.) Amerika'ya mahsus tilki.

Viscéral,e [s.] (tşr.) Beyin ve ciğer ve yürek gibi cevf içinde bulunan âzâ-yı dâhiliyeye müteallik, haşvî.

Viscère [ims.] (tşr.) Beyin ve ciğer ve yürek gibi cevf içinde bulunan âzâ-yı dâhiliyenin beheri, haşv, ahşâ'. || **Transposition de** – **s** Tebâdül-i ahşâ'.

Viscosité [ims.] Yapışkanlık, lüzûcet.

Visée [ims.] Nişan alma. ◆ Nişangâh, hedef. || (mec.) Matmah-ı nazar.

Viser [ft.- fl.] Nişan almak. || (mec.) Göz dikmek. = [ft.] Sah çekmek, vize etmek.

Visibilité [ims.] Görünebilmek, mer'iyet.

Visible [s.] Görünebilir, mer'î. || **Objets** – **s** Eşya-yı mer'iye || (mec.) Âşikâr, zâhir.

Visiblement [h.] Görünebilir surette, mer'iyen. || (mec.) Âşikâre, zâhiren.

Visière [imz.] Zırh başlığının yüz siperi, miğfer nikabı. ◆ Şapka siperi. ◆ Topun nişan yeri, arpacık, hedef. ◆ Gösteriş, çehre, siper. || **Avoir la** – **courte** Âkil, zeki olmamak. || (mec.) **Rompre en** – Şiddetle ret ve mukabele etmek.

Visigoth [imz.] Got denilen eski kavmin garpta bulunanlarından olan. || (mec.) Kaba, vahşi.

Visiomètre [imz.] (ht.) Mikyas-ı kuvve-i basariye.

Vision [ims.] Görüş, rü'yet. ◆ Enbiyâ ve evliyaya olunan keşif. || (mec.) Hayal.

Visionnaire [i. - s.] Kendini keşfe mazhar zanneden. || (mec.) Garip fikirli adam.

Visir [imz.] (mr. Vizir.)

Visitation [ims.] Hazret-i Meryem'in bir ziyareti yâdına icra olunan yortu. ◆ Turuk-ı ruhbaniyenin biri.

Visite [ims.] Ziyaret, iyâdet, vizite. || **Rendre** – Ziyaret etmek. || – **de cérémonie** Ziyaret-i resmiye. || (hk.) Taharrî: – **domiciliaire** Taharrî-i mesken. ◆ Tabibin hastaya gidişi, ziyaret. || **Passer à la** – Kendini tabibe göstermek. || – **de cadavres** Teşrih-i meyyit. ◆ Keşif, teftiş, muayene, yoklama: – **de douane** Gümrük yoklaması. || – **d'étiquette** Ziyaret-i resmiye.

Visiter [ft.] Ziyaret, iyâdet etmek, vizite vermek. ◆ Yoklamak, keşif ve muayene ve teftiş etmek.

Visiteur [imz.] Ziyaretçi, zâir (züvvar). ◆ Yoklamacı, muayeneci.

Vison [imz.] Amerika sansarı.

Vison-visu [zm.] Birinin karşısında, karşı karşıya.

Visqueux,se [s.] Yapışkan, lüzûcetli.

Vissage [imz.] Vidalama.

Visser [ft.] Vidalamak, vida ile mıhlamak. || **Se** – Vidalanmak.

Visuel,le [s.] Nazarî, basarî. || **Force** – **le** Kuvve-i basariye. || **Angle** – Zâviye-i mer'iye. || **Rayon** – Şuâ-i mer'î.

Vitale [s.] Hayata müteallik, hayatî. || **Force** – **e** Kuvve-i hayatiye. || **Fonctions** – **es** Vezâif-i hayatiye. || (mec.) Mâbihi'l-hayat. (cm.: *vitaux*.)

Vitalité [ims.] Hayat, alâmet-i hayat. || (mec.) Kuvvet, ruh, hareket.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Vite [s.] Çabuk, seri, tîz. = [h.] Çabuk, serîan.

Vitelotte [ims.] Bir nevi kırmızı ve uzunca patates.

Vitement [h.] Süratle, serîan.

Vitesse [ims.] Çabukluk, sürat. || – **acquise** Sürat-i müktesebe. || – **d'arrivée** Sürat-i gaye. || – **initiale** Sürat-i iptidâiye. || – **absolue** Sürat-i mutlaka. || – **moyenne** Sürat-i mutavassıta. || – **virtuelle** Sürat-i mukaddere. || **Grande** – Seyr-i seri, sürat katarı. || **Petite** – Seyr-i hafif, âdi katar.

Viticole [i. - s.] Bağ meraklısı, bağcılık ilmini iyi bilen. ◆ Bağcılığa müteallik. || **Industrie** – Bağcılık sanatı, bağcılık.

Viticulteur [imz.] Bağ yetiştiren adam, bağcı.

Viticulture [ims.] Bağ yetiştirmek fenni, bağcılık.

Vitrage [imz.] Cam takma. ◆ Bir binanın mecmû-ı camları. ◆ Camlı kapı.

Vitrail [imz.] Camlı büyük pencere. (cm.: *vitraux*.)

Vitre [ims.] Pencere camı.

Vitré,e [s.] Camlı. || (tşr.) **Humeur** – **e** Göz küresinin esası olan madde-i zücâciye, hılt-ı zücâcî. || (ht.) **Électricité** – **e** Camın delk ve temasından çıkan elektrik, elektrik-i zücâcî.

Vitrer [ft.] Cam takmak, cam geçirmek.

Vitrerie [ims.] Camcılık.

Vitricabilité [ims.] Cama tahavvül edebilme hassası, kabiliyet-i istizcac.

Vitrescible [s.] Cama tahavvül edebilir, kabil-i istizcac.

Vitreux,euse [s.] Cama benzer, cam kabîlinden olan, zücâcî.

Vitrier [imz.] Camcı.

Vitrifiabilité [ims.] Cama tahavvül edebilme hassası, kabiliyet-i istizcac.

Vitrifiable yahut **Vitrescible** [s.] Cama tahavvülü mümkün, kabil-i istizcac.

Vitrifination [ims.] Cama tahvil veya tahavvül ediş, istizcac, tezcic.

Vitrifier [ft.] Cama tahvil etmek, tezcic.

Vitrine [ims.] Dükkân camekânı. ◆ Bir camekânın muhtevî olduğu eşyanın mecmûu. ◆ (mr. Verrière.) || (hyv.) Hayvanat-ı zücâciye fasîlesi.

Vitriol [imz.] (k.) Zac; **Huile de** – Zac yağı, hâmız-ı kibrit.

Vitriolé,e [s.] Zacı hâvi.

Vitriolerie [ims.] Zachâne.

Vitriolique [s.] Zac kabîlinden olan, kibritî.

Vitrosité [ims.] Cama benzeme, zücâciyet.

Vitulaire [s.] Danaya müteallik.

Vitupérer [ft.] Zem ve takbih etmek.

Vivace [s.] Çok yaşar, tavîlü'l-ömr, hâlid. || (nb.) Sinnîn, hâlid. || **Plantes** – **s** Nebatat-ı hâlide. || (mec.) Kuvvetli, köklenmiş.

Vivacité [ims.] Sürat-i hareket, keskinlik. ◆ Kızgınlık, şiddet, iştidad. ◆ Sürat-i intikal, dikkat-i zihn. ◆ Parlaklık, revnak. = [cm.] Çabuk kızma, tîz-mizaçlık.

Vivandier,ère [i.] Ordu bakkalı.

Vivant,e [s.] Yaşayan, sağ, muammer, berhayat, zî-hayat. || **En son** – Hâl-i hayatında. || **Tout** – Sağ sağ, diri diri. || **Langue** – **e** (mec.) El-yevm söylenmekte olan lisan. || **Portrait** – Sahibine çok benzer resim. || **Tableaux** – **s** Zî-hayat eşhas tarafından veka-yi-i tarihiyeyi musavvir levhalar. || **Quartier** – Kalabalıklı ve şen mahalle. = [imz.] Sağ adam. || **Bon** – Şen adam.

Vivat [hd.] (*t* okunur) Yaşasın!, Çok yaşa!, Bin yaşa! = [imz.] Alkışlama.

Vive [ims.] Zargana balığı.

Vivement [h.] Pek, şedîden, şiddetle, kaviyen. ◆ Germî-i tamla.

Viveur [imz.] Zevk-perest, safâ-perest.

Vivier [imz.] Balık havuzu, livar.

Vivifiant,e [s.] Dirilten, sağ tutan, muhyî, hayat-bahş.

Vivification [ims.] Diriltme, sağ tutma, ihya.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Vivifier [ft.] Diriltmek, sağ tutmak, ihya etmek. ‖ (mec.) Canlandırmak, uyandırmak. ‖ **Se** – Hayat bulmak, kesb-i hayat etmek.

Vivipare [i. - s.] (tt.) Canlı doğuran hayvan, müvellidü'l-hay. (Yavrularını cansız yani yumurtada tevlid eden hayvanat sınıfının zıddıdır. Bu nevi hayvanata *ovipare* denir.)

Vivisecteur [imz.] Tecârib-i fisyolociye icrası için hayvanı diri olduğu hâlde teşrih eden âlim.

Vivisection [ims.] Tecârib-i fisyolociye icrası için hayvanın diri olduğu hâlde teşrihi, teşrih-i zî-ruh.

Vivoter [fl.] Kut-ı lâyemutla geçinmek, sefil bir hâlde imrar-ı hayat etmek.

Vivre [fl.] (Tasrifi: *Je vis, tu vis, il vit, nous vivons, vous vivez, ils vivent; je vivais; je vécus; je vivrai; je vivrais; vis, vivez; que je vive, que je vécusse; vivant.*) Yaşamak, sağ olmak. ◆ Geçinmek, taayyüş etmek. ◆ Ömür sürmek, imrar-ı hayat etmek. ‖ **Savoir** – Adab-ı zarafet. ‖ – **avec le public** Fuhşiyat içinde yaşamak. ‖ **Avoir de quoi** – Taayyüş için miktar-ı kâfi îrada mâlik olmak. ‖ – **de ménage** Taayyüş için eşyasını satmak. ‖ – **noblement** Hiçbir meşgalesi olmayarak imrar-ı hayat etmek. ‖ **Qui vive?** Kimdir o?

Vivre [imz.] Yenecek şey, me'kûlât. = [cm.] Zahâir, erzak, tayınat.

Visir yahut **Vizir** [imz.] (Arabîden me'huz) Devlet-i Osmaniye veziri; **Grand** – Sadrazam.

Vizirat [imz.] yahut:

Viziriat [imz.] (Devlet-i Osmaniye'de) Vezirlik rütbesi, vezâret. ‖ **Grand** – Sadâret-i uzmâ.

Visiriel,le [s.] Sadrazama dair, sâmî. ‖ **Lettre** – **le** Tezkere-i sâmiye.

Vocable [imz.] Söz, kelime, lafız. ◆ Bir kilisenin mensup bulunduğu azizin ismi.

Vocabulaire [imz.] Lugatçe, ıstılahat-ı fenniye.

Vocabuliste [imz.] Lugatçe muharriri.

Vocal,e [s.] Sadâî, savtî. (cm.: *vocaux*.) ‖ **Musique** – **e** Musiki-i savtî.

Vocalement [h.] Sesle, ağızla.

Vocalisateur,trice [i.] Bir şeyi okumayıp yalnız teganni ile meşk eden adam.

Vocalisation [ims.] Bir şeyi okumayıp yalnız teganni ile meşk etme.

Vocalise [ims.] Bir şey okunmayıp yalnız teganni ile icra olunan makam.

Vocaliser [ft.] Bir şey okunmayıp yalnız teganni ile bir makam icra etmek.

Vocatif [imz.] (sr.) Münâdî, nidâ.

Vocation [ims.] Meyl-i tabii, istidat. ◆ Hidayet-i rabbaniye, ilham.

Vochytia [ims.] (nb.) Amerika-yı Cenubî'ye mahsus çam ağacı.

Vociférations [ims. - cm.] Sövüp sayarak bağırış.

Vociférer [fl.] Sövüp sayarak bağırmak, bağırıp çağırmak.

Vœu [imz.] Ahit, nezir. ◆ Ahit ile vaat olunan tuhfe, takdime. ◆ Arzu, emel, dil-hâh. ◆ Dua, temenni. ◆ Bir tarik-i ruhbanîye duhul. ◆ Mukteziyat: **Le** – **de la loi** Mukteziyat-ı kanuniye.

Vogue [ims.] Kürek veya yelken ile hareket. ‖ **Avoir de la** – İyi yürümek, iyi hareket etmek. ◆ İtibar, rağbet-i âmme, iştihar, şöhret, sıyt. ‖ **Être en** – Şöhret-gir olmak.

Voguer [fl.] Kürek veya yelken ile suda yürümek, kürek çekmek, yelken açmak. ‖ – **à pleines voiles** Her türlü muvaffakiyete mazhar olmak.

Voici İşte. (Karîbe işaret.)

Voie [ims.] Yol, tarik, râh. ‖ – **publique** Tarik-i âm. ◆ İz, eser. ‖ (mec.) Vasıta, tavassut. ◆ Meslek, tarik. ◆ Ölçü, mikyas. ‖ (tşr.) Mecra. ‖ (bhr.) – **d'eau** Geminin su ettiği (aldığı) delik, yarık. ‖ – **s de droit** Mahkemeye müracaat, ikame-i dava, turuk-ı kanuniye. ‖ – **s de fait** Cebir, zorlama. ‖ **Mettre sur la** – İrâe-i tarik etmek. ‖ **Tenter la** – İlk defa olarak tecrübe etmek.

Voilà İşte. (Baîde işaret için.)

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Voile [imz.] Örtü, perde, gışâve. ‖ **Avoir un – devant les yeux** Gözleri gışâve-i garaz ile mestur olmak. ‖ **Jeter un – sur** Saklamak, ketm etmek. ‖ **Mettre un – sur** Tatil etmek. ◆ Nikab, peçe. ‖ (mec.) Suret-i kâzibe. ◆ Bilmeye veya görmeye hâil olan şey, perde-i cehl, perde-i gaflet. ‖ **Les – s de la nuit** Karanlık, zulmet. ‖ **Prendre le –** Rahibe olmak.

Voile [ims.] Yelken, badban. ◆ Gemi, sefine. ‖ **Mettre à la –** (Gemi hakkında) Yelken açıp gitmek. ‖ **Être sous –** Seyr ü sefer hâlinde bulunmak. ‖ **Être à la –** İcra-yı seyr ü sefer etmek. ‖ **à pleines – s** Bütün yelkenleri açarak, pupa. ‖ **Faire –** Gemi ile seyahat etmek.

Voilé,e [s.] Kapalı, örtülü, peçeli, mestur. ‖ **Voix – e** Açık olmayan ses, boğuk ses.

Voiler [ft.] Bir örtü veya tülbent ve peçe ile örtmek, setretmek. ‖ (mec.) Gizlemek, saklamak, ketm etmek. ‖ **Se –** Peçe ile örtülmek, yaşmak ile yüzünü örtmek.

Voilerie [ims.] Yelken yapılan mahal.

Voilette [ims.] Kadın yüz örtüsü, peçe.

Voilier [imz.] Yelkenci. ◆ Yelken gemisi.

Voilure [imz.] Gemi yelkenlerinin mecmûu.

Voir [ft.] (Tasrifi: *Je vois, tu vois, il voit, nous voyons, vous voyez, ils voient; je voyais, nous voyions; je vis, nous vîmes; je verrai; je verrais; vois, voyez; que je voie, que nous voyions; que je visse, voyant; vu,e.*) Görmek, rü'yet ve müşâhede etmek. ◆ Ziyaret etmek, görmek. ◆ Tedavi etmek, bakmak. ◆ Bakmak, nazar etmek. ◆ Sefer ve seyahat etmek. ◆ Görüşmek. ◆ Denemek, tecrübe etmek, bakmak. ◆ Dikkat etmek. ◆ Anlamak, haber almak, istihbar etmek. ◆ Derk etmek, fehm etmek. ◆ Muhakeme etmek, zannetmek. ‖ **– le jour** Berhayat olmak. ◆ Neşrolunmak, meydan-ı intişara çıkarmak. ‖ **– tout en beau** Her şeyi güzel görmek, her şeye iyi nazar ile bakmak. ‖ **– noir** Sû-i nazar ile telakki etmek. ‖ **Faire –** Göstermek, ibraz etmek, irâe etmek. ‖ İspat etmek. ‖ **Laisser –** Göstermek, saklamak. ‖ **Se –** Görüşmek, ihtilat etmek. ◆ Görünmek, vuku bulmak. ◆ Kendini zannetmek. ‖ **Ne point se –** Bozuşmuş olmak, görüşmemek.

Voire Hatta, bile, dahi.

Voirie [ims.] Turuk ve maâbir idaresi. ◆ Süprüntülük, mezbele.

Voisin,e [i. - s.] Komşu (konşu), câr, hemsâye. ◆ Yakın, karib, hem-civar, mücâvir. ‖ (mec.) Takarrüb eden, yaklaşan, mümâsil, müşâbih.

Voisinage [imz.] Yakınlık, kurb, kurbiyet. ◆ Komşuluk. ◆ Yakındaki mahaller, civar. ◆ Komşular, konu komşu, cîran. ‖ (mec.) Mümâselet, müşâbehet.

Voisiner [fl.] Komşularla görüşmek, komşuluk etmek.

Voiturage [imz.] Araba ile taşıma, nakil.

Voiture [ims.] Araba. ‖ **– s de luxe** Ziynet arabaları. ‖ **– s de place** Kira arabaları. ‖ **– s privées** Hususi arabalar, konak arabaları. ‖ **– d'ambulance** Hasta arabası. ‖ **– découverte** Açık araba, fayton. ◆ Araba ile olunan nakil. ‖ **Lettre de –** Nakliye senedi, irsaliye kaymesi.

Voiturer [ft.] Araba ile nakletmek.

Voiturier [imz.] Arabacı.

Voiturin [imz.] Seyahate mahsus kira arabası. ◆ Bu arabanın arabacısı.

Voix [ims.] Ses, savt, sadâ, nidâ, avaz. ◆ Hânende, muganni. ‖ (mec.) Nush ve pend. ◆ Rica, istirham, davet, nidâ. ◆ His, fikir. ◆ Rey. ◆ Gaipten veya kalp ve vicdan vesâireden gelen nidâ, hâtif. ‖ **La déesse aux cent –** Şöhret, sıyt. ‖ **De vive –** Şifahi surette, şifahen. ‖ **Élever la – pour** Lehde idare-i lisan eylemek. ‖ **N'être pas en –** Boğazı tıkanmış olup teganni edememek. ‖ (sr.) Binâ-yı fi'l.

Vol [imz.] Uçma, pervaz, tayeran. ◆ Cereyan. ◆ Firar. ‖ **à – d'oiseau** Doğru olarak, hatt-ı müstakim üzere. ◆ Yukarıdan bakarak,

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

kuşun uçtuğu irtifadan, kuşbakışı (alınmış resim), kuşbakışı ile.

Vol [imz.] Çalma, hırsızlık, sirkat. ◆ Çalınmış şey, mal-i mesruk.

Volable [s.] Çalınabilir, kabil-i sirkat. ◆ Malının çalınması mümkün.

Volage [s.] Çabuk değişir, sebatsız, metanetsiz, mütelevvin, vefasız.

Volageté [ims.] Sebatsızlık, metanetsizlik, televvün, vefasızlık.

Volaille [ims.] Tavuk ve emsali tuyur-ı mûnise, decâic. ◆ Tavuk. ‖ (mec.) – **morte** Hafifü'l-mizac adam.

Volailler [imz.] Tavuk ve emsali tuyur-ı mûnise tâciri. ‖ Tavuk ve emsali tuyurun muhafazasına mahsus mahal, kümes.

Volant [imz.] Tüylerle müzeyyen mantardan ibaret top oyunu aleti. ◆ Yeldeğirmeninin kanadı. ◆ Makine hareketinin ıttıradını muhafaza etmeye mahsus çark. ◆ Fistanın kenarlarına dikilen ince dantela vesâire.

Volant,e [imz.] Uçan, uçucu, tayyar. ◆ Müteharrik. ◆ Gayr-ı merbut. ‖ (as.) Seyyar. ‖ **Feuille – e** Bir tek yapraktan ibaret matbu kâğıt, ufak risale. ‖ **Pont –** Müteharrik köprü. ‖ **Petite vérole – e** Tehlikesiz bir nevi hafif çiçek hastalığı.

Volatil,e [s.] Buhar veya gaza tahavvül eden, tayyar. ‖ **Huile – e** Zeyt-i tayyar. ◆ Uçan. ‖ (mec.) Gayr-ı sabit.

Volatile [ims.] Uçan hayvan, tayr (tuyur).

Volatilisable [s.] Buhar veya gaza tahvili mümkün olan, kabil-i tayeran.

Volatilisation [ims.] Bir cismin buhar veya gaza tahvili, tetâyur, tetayyur.

Volatiliser [ft.] Buhar veya gaza tahvil etmek, tatyir etmek.

Volatilité [ims.] Kabiliyet-i tayeran.

Volatille [ims.] Eti yenen küçük kuşlar.

Vol-au-vent [imz.] İçi et veya balıkla doldurulan bir nevi börek, mantı. (cm.: des *vol-au-vent*.)

Volcan [imz.] Yanardağ, kûh-ı âteş-feşan, bürkân. ‖ **– s en activité** Berâkîn-i fâile. ‖ **– s éteints** Berâkîn-i muntafiye. ‖ **– s sous-marins** Tahte'l-bahr berâkîn.

Volcanique [s.] Bürkânî. ‖ **Roches – s** Suhur-ı bürkâniye. ‖ **Éruptions – s** İndifâat-ı bürkâniye. ‖ **Phénomènes – s** Alâim-i bürkâniye.

Volcanisé,e [s.] Yanardağ âsârını hâvi (mahal), müteberken.

Volcanisme [imz.] Bürkânların tesiri, fi'l-i berâkîn, bürkâniyet. ‖ **Le – de la terre** Bürkâniyet-i arz.

Vole [ims.] Kâğıt oyununda kaput.

Volée [ims.] Uçma, pervaz, tayeran. ‖ **Prendre –** Uçmak, tayeran etmek. ◆ Birlikte uçan kuşlar sürüsü. ‖ (mec.) Mevki, pâye, derece, sınıf. ◆ Birkaç topun birden atışı. ‖ **– d'une voiture** Araba falakası. ◆ Birden vurulan birkaç bıçak ve değnek vesâire darbesi. ‖ **à la –** Uçarken, havada, ve (mec.) pek çabuk, derhal, bağteten. ◆ Hafif-meşreplik ile, bilâ-teemmül, bilâ-mülâhaza.

Voler [fl.] Uçmak, tayeran etmek. ‖ (mec.) Pek çabuk yürümek, kemâl-i süratle koşmak. ◆ Süratle yukarı çıkmak, tereffu' etmek. ◆ Dolaşmak, deveran etmek. ◆ Çabuk geçmek.

Voler [fl. - ft.] Çalmak, sirkat etmek. ‖ **Se –** Birbirinden çalmak.

Volereau [imz.] Küçük acemi hırsız.

Volerie [ims.] Hırsızlık, sirkat.

Volet [imz.] Pencere kanadı. ◆ Güvercinlik. ◆ Kapan.

Voleter [fl.] (*Jeter* gibi tarif [tasrif] olunur.) Uçuşmak.

Volettement [imz.] Uçuşma.

Voleur,se [i.] Hırsız, sârik. ‖ **– des grands chemins** Kuttâ'-ı tarik.

Volière [ims.] Kuşhâne denilen büyük kafes. ‖ Güvercinlik.

Volige [ims.] İnce tahta, pedavra.

Volition [ims.] İradet, ihtiyar, cümle-i a'mâl-i beşeriye.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Volontaire [s.] İradet ve arzu ile olunan, ihtiyar. = [imz.] Gönüllü asker.

Volontairement [h.] Arzu ve hüsn-i rıza ile, bilâ-ihtiyar. ◆ Kemâl-i arzu ile, seve seve.

Volontariat [imz.] (as.) Gönüllü askerlik.

Volonté [ims.] İstek, iradet, ihtiyar, maişet. ◆ Emel, arzu, maksat. ‖ **Acte de dernière** – Vasiyet. ‖ **à** – İstenildiği kadar, istenildiği vakit.

Volontiers [h.] Maa'l-memnuniye, maa't-teşekkür.

Volta [ims.] (ms.) (İtalyancadan me'huzdur.) Defa: **Première** – Birinci defa; **Seconde** – İkinci defa.

Voltaïque [s.] **Pile** – Elektrik istihsali için müsta'mel bir nevi alet, pil-i voltaî. (*Pile de Volta* dahi denilir.)

Voltaïquement [zr.] Pil-i voltaî marifetiyle.

Voltamètre [ims.] (ht.) Mikyas-ı volta, mikyas-ı cereyan-ı galvanizma.

Volte [ims.] Atın devrettirilmesiyle icra olunan süvari talimi, çark. ◆ Kılıç taliminde hasmın darbesinden tehâfüt için olunan hareket.

Volte-face [ims.] Yüz çeviriş, geri dönme, ric'at-ı kahkarî.

Volter [fl.] Atla devir talimini icra etmek. ◆ Kılıç taliminde hasmın darbesinden tehâfüt için oynamak. ‖ (mec.) Müracaatta bulunmak, teşebbüsatta bulunmak.

Voltige [ims.] Cambaz ipi. ◆ İp üzerinde cambazlık. ◆ Hayvana binmek sanatı, fenn-i fürûsiyet.

Voltigeant,e [s.] Öteye beriye uçan, uçuşan. ◆ At üzerinde oyunlar icra eden (cambaz).

Voltigement [imz.] Öteye beriye uçma, uçuşma. ◆ Havada dolaşma veya sallanma.

Voltiger [fl.] Öteye beriye uçmak, havada dolaşmak veya sallanmak. ◆ At üzerinde öteye beriye koşmak. ‖ (mec.) Sebatsız ve vefasız olmak.

Voltigeur [imz.] At cambazı. ◆ Hafif piyade askeri.

Volubile [s.] (nb.) Rastgelen şeylere sarılan sarmaşık kabîlinden nebatata ıtlak olunur, mütehâfit.

Volubilis [ims.] (nb.) (*s* okunur) Boru çiçeği gibi öteye beriye sarılan çiçeklere ıtlak olunur.

Volubilité [ims.] Sürat-i hareket, sürat-i devir. ◆ Itlak-ı lisan, selâset.

Voluble [s.] Talâkat-i lisana mâlik, selâsetli, selis.

Volucelle [ims.] (hyv.) Sirfid[145] fasîlesinden gül çiçeğine mahsus sinek.

Volume [imz.] Hacim, cirim, sihan. ◆ Kitap cildi. ◆ Cisim, cism-i mik'âb. ‖ (ms.) Sesin derece-i kuvvet ve imtidadı.

Volumineux,se [s.] Hacmi büyük, cesim. ◆ Birkaç ciltten mürekkep (kitap). ◆ Bir hayli cilt kitap yazmış (muharrir): **Un auteur** – Bir hayli cilt kitap yazmış muharrir.

Volupté [ims.] Lezzet, zevk, safâ, telezzüz. ◆ Şehvet, nefs.

Voluptuaire [s.] Ziynet ve huzûzat kabîlinden (masârif).

Voluptueusement [h.] Lezzet ve zevk u safâ ile. ◆ Şehevat-ı nefsaniyeye tebaiyetle, şehvet-perestlik ile. ◆ Şehvet-engizâne.

Voluptueux,se [i. - s.] Zevk u safâya mecbur, zevk-perest, safâ-perest. ◆ Şehevat-ı nefsaniyeye mağlup ve tâbi, şehvet-perest, şehvet-engiz.

Voluptuosité [ims.] Zevk-perestlik, safâ-perestlik. ◆ Şehevat-ı nefsaniyeye mağlubiyet, şehvet-perestlik. ◆ Şehvet-engizlik.

Volute [ims.] Sütun başlığı, tezyinatı. ◆ Bir nevi sedef, helezon.

Voluter [fl.] Sütun başlıkları yapmak, sütun başlığı tezyinatı imal etmek.

Volva [imz.] (nb.) Bazı mantarların ince zarı, gılâf-ı futr.

• • • • • • • • • • •

145 fr.: syrphides.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Volvoce [imz.] (hyv.) Hayvanat-ı iptidâiye ile nebatat-ı iptidâiye beyninde meşkûk bulunan küreyvat-ı ahdariye.

Volvulus [imz.] (t.) Bir nevi şiddetli karın sancısı, tegallüf-i em'â.

Vomer [imz.] (tşr.) Burnun iki deliği arasındaki ince kemik, azm-ı mîkea. || (hyv.) Uskumru fasîlesinden ay balığı.

Vomique [ims.] (t.) Cenbde hâsıl olan irinin istifrağı, kayy-ı kayh. = [s.] **Noix** – Hind'de bulunan bir nevi ağacın meyvesi ki kay ettirmek hassasını hâizdir, cevz-i mukayyî.

Vomiquier [imz.] (nb.) Hind cevizi ağacı.

Vomir [ft.] Kay etmek, istifrağ etmek. ◆ Kay ile çıkarmak. || (mec.) Dışarı fırlatmak, atmak, uzağa endaht etmek. || – **des injures** Sövüp saymak. || – **feu et flamme** Gayet şiddetli sözler söylemek. || – **son venin sur quelqu'un** Bir kimsenin aleyhinde her türlü galiz elfazda bulunmak, bir kimsenin namus ve haysiyetini ihlal etmek.

Vomissement [imz.] Kay, istifrağ, gaseyan. ◆ Kay edilen, istifrağ edilen şeyler. || (mec.) Dışarı fırlatma, endaht.

Vomitif,ve [s.] Kay ettirici, mukayyî. = [imz.] Kay ettiren ilaç, mukayyî.

Vomito [imz.] yahut:

Vomito-negro [imz.] Sarı sıtma, hummâ-yı asfer.

Vomitoire [imz.] Eski Romalılarda tiyatro ve cambazhânelerin seyircilerin çıkmasına mahsus kapısı.

Vorace [s.] Büyük bir hırs ve iştihâ ile paralayıp yiyen. ◆ Obur, ekûl.

Voracité [ims.] Bir büyük hırs ve iştihâ ile paralayıp yeme, oburluk.

Vorticelles [ims. - cm.] Nakîiye-i müheddebeden vortisil denilen huveynat.

Vos [z.] Sizin, -leriniz, sizin(kiler): – **affaires** İşleriniz, sizin işler.

Votant [imz.] Bir rey sahibi.

Votation [ims.] Rey veriş.

Vote [imz.] Rey, kura.

Voter [fl.] Rey vermek. = [ft.] Kabul ve tasdik etmek.

Votif,ve [s.] Ahit ve nezire müteallik, nezrî.

Votre [s.] Sizin, -niz, sizin(ki); – **père** Pederiniz, sizin peder.

Vôtre (**le**, **la**) [z.] (*Votre* zamirinin munfasılıdır.) Sizinki. = [cm.] **Les** – **s** Sizinkiler, ve (mec.) akraba ve taallukatınız.

Vouer [ft.] Vakfetmek, tahsis etmek, teberru etmek. ◆ Ahit ve nezir etmek. || (mec.) Bir suret-i mahsusa ve müekkedede vaat ve taahhüt etmek. || Hasretmek. || **Se** – Kendini vakfetmek, hasr-ı himmet etmek, nefsini hasretmek. || **Ne savoir à quel saint** – Ne yapacağını, ne tedbir ittihaz edeceğini bilmemek.

Vouloir [ft.] (Tasrifi: *Je veux, tu veux, il veut, nous voulons, vous voulez, ils veulent; je voulais; je voulus; je voudrai; je voudrais; veux, voulez; que je veuille, que nous voulions, que vous vouliez, qu'ils veuillent; que je voulusse; voulant, voulu,e.*) (Daha gevşek bir istek kasdolunduğu vakit emr-i hâzırı: *veuille, veuillez* olur.) İstemek, hâhişi olmak. ◆ Talep ve iddia veyahut emretmek. ◆ Arzu ve temenni etmek. ◆ Muvâfakat etmek, rıza vermek. ◆ Muhtaç olmak, istemek. ◆ Aramak, arkasından kovalamak, takip etmek. ◆ Kabul etmek. ◆ Müsait olmak, muvâfik olmak. || **En** – **à** Bir şeye iddiası olmak. ◆ Aramak, tesadüf etmek arzusunda olmak. ◆ Birine garaz ve adâveti olmak. || – **dire** Mânâsında bulunmak, mânâsız ifade etmek, mânâyı hâiz olmak: **Que veut dire cela?** Bunun mânâsı nedir?

Vouloir [imz.] İstek, hakiki meram. ◆ Niyet, tasavvur; **Bon** – Hüsn-i niyet. || **Mauvais** – Sû-i niyet.

Vous [z.] Siz, zâtınız.

Vousseau [imz.] yahut:

Voussoir [imz.] Kubbe ve kemer taşları.

Voussoyer [fl.] Sizli bizli konuşmak, cem'-i muhatap sîgasıyla hitap etmek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Voussure [ims.] Kubbe veya kemerin muka'ariyet ve kavsiyet[i.]

Voûte [ims.] Kubbe, kemer, kümbet, tak. || **Clef de** – Kemer anahtarı denilen orta taşı. || – **du palais** Kubbe-i damak. || – **azurée, étoilée, céleste** Kubbe-i semâ, kümbed-i nilgûn.

Voûté,e [s.] Kubbe şeklinde, kubbeli, kemerle mestur. ◆ Kambur, muhaddeb, ihtiyarlıktan arkası çıkmış.

Voûter [ft.] Kubbe yapmak, kemerle örtmek. ◆ Kamburlaştırmak. || **Se** – Kamburlaşmak, kambur olmak, ihtiyarlıktan veya hastalıktan iki kat olmak.

Voyage [imz.] Yolculuk, seyr ü sefer, seyahat. ◆ Seyahatnâme. || – **pittoresque** Resimli seyahatnâme, musavver seyahatnâme. ◆ Ücret-i nakliye: **Les – s d'un charretier** Yol arabacısının nakliye ücreti. ◆ Naklolunan eşya. (Odun kömür vesâire hakkında.)

Voyager [fl.] Yolculuk etmek, sefer etmek, seyahat etmek.

Voyageur,se [i.] Yolcu. ◆ Seyyah, misafir. ◆ Seyyar. ◆ Yabancı, ecnebi. || **Commis** – Bir ticarethâne tarafından gönderilen memur.

Voyant,e [s.] Gören, bakan, nâzır. ◆ Pek parlak (renk). = [imz.] Peygamber, nebi.

Voyelle [ims.] Harf-i sadâ, huruf-ı savtiye, sadâlı harf.

Voyer [imz.] Yolların muhafızı.

Voyeur,se [i. - s.] Görmek için şitab eden kimse, mevcut olan kimse, hazır bulunan. = [ims.] Minder, küçük iskemle.

Voyvode [imz.] (mr. Vayvode.)

Vrac [imz.] Dökme, yığma. || **En** – Dökme ve yığma olarak. || **Chargement en** – (Sefineye) Dökme, yığma tahmil.

Vrai,e [s.] Gerçek, doğru, sahih, muhakkak, hakiki. ◆ Sadık, halis, gerçekten. ◆ Asıl, tam. = [imz.] Gerçeklik, doğruluk, sıhhat, hakikat. || [zr.] Hakikaten. || **De –, au** – Filhakika, hakikaten.

Vraiment [h.] Gerçek, sahihen, hakikaten. = [hd.] – **?** Sahih mi?

Vraisemblable [s.] Doğruya benzer, sahih olması mümkün, melhuz, muhtemel.

Vraisemblablement [h.] Galiba, ağleb-i ihtimal ile.

Vraisemblance [ims.] Doğruluğa benzeyiş, imkân-ı sıhhat, ihtimal, ağleb-i ihtimal.

Vrille [ims.] Burgu, mıskab. || (nb.) Helezoniyü'ş-şekl ince filiz, lif, silk.

Vriller [ft.] Burgulamak, mıskab ile delmek. = [fl.] Helezon şeklini ahz etmek.

Vrillerie [ims.] Marangoz misillü amelenin avadanlık takımı, âlât ve edevat takımı.

Vrillette [ims.] Tahtalara ârız olur kurt, tahta kurdu.

Vrillon [imz.] Ufak burgu.

Vu [hc.] Nazaran, binaen, -den dolayı: – **la difficulté** Müşkilata binaen. = [imz.] **Au – et au su de tout le monde** Bütün âlemin malumu olduğu üzere, alâ-melei'n-nâs. = [hr.] – **que** Mademki.

Vue [ims.] Görüş, rü'yet, basar, nazar. ◆ Kuvve-i bâsıra. ◆ Göz, basar. ◆ Görünüş, zuhur. ◆ Bir yerden görünen ufuk, nezâret. ◆ Suret-i zâhire, manzara, görünüş. ◆ Kasaba ve mahal resmi. || (mec.) Maksat, niyet. ◆ Fikir, mütalaa, rey. ◆ Göz, matmah-ı nazar. || **Garder à** – Nezâret altında bulundurmak. || **Connaître de** – Şahsen tanımak. || **Donner dans la** – Göze hoş görünmek, göz boyamak, göz kamaştırmak. || **Point de** – Nokta-i nazar, hedef-i nazar. ◆ Maksat, emel, arzu. || **à – d'œil** Göze göre, zâhiren. ◆ Göz ile zan ve tahmin edilerek. || **à perte de** – Görünemeyecek kadar uzak. || **Tout d'une** – Bir bakışta, yek nazarda. || **à** – Görüldüğü anda.

Vulcain [imz.] Sanayi-i hadidiye perisi. || (mec.) Şems ile Merih beyninde bulunan Vülken seyyâresi. || (hyv.) Şibh-i firâşiye kabilesinden güzel renkli kelebek.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

Vulcanisation [ims.] Lastiğin kükürt vasıtasıyla hararet ve bürûdetten gayr-ı müteessir bir hâle konması ameliyatı.

Vulcaniser [ft.] Lastiği kükürt vasıtasıyla hararet ve bürûdetten gayr-ı müteessir bir hâle koymak.

Vulcanisme [imz.] (arz.) Küre-i arzın ahvâl ve suver-i hâzırasını tesirat-ı nâriyeye haml eden bir usul ve tarik-i mahsus, usul-i bürkâniye.

Vulcaniste [imz.] Usul-i bürkâniye müntesibi.

Vulgaire [s.] Nezaketsiz, kaba, galiz. ◆ Avama mahsus, âdi, bayağı, ümmî. || **Plantes – s** Her yerde bulunan nebatat. || **Langues – s** Avam lisanları. = [imz.] Avam-ı nâs, kaba adam.

Vulgairement [h.] Nezaketsiz, kaba ve galiz bir suretle. ◆ Avama mahsus olarak, avam-pesendâne, âdi bir surette, bayağı bir tarzda.

Vulgarisateur,trice [i.] Avam-ı nâs beyninde neşir ve tamim eden.

Vulgarisation [ims.] Bir şeyin avam-ı nâs beyninde neşir ve tamimi, intişar ve tamimi.

Vulgariser [ft.] Avam-ı nâsın anlayacağı veya kullanacağı bir hâle koymak, beyne'l-avam neşretmek. ◆ Kabalaştırmak.

Vulgarité [ims.] Kabalık, avama mahsus olma, umumiyet, âdilik, bayağılık.

Vulnération [ims.] Yaralanma, cerîha peydâ etme.

Vulnérable [s.] Yaralanabilir, kabil-i cerh.

Vulnéraire [s.] Yarayı iyi eden (ilaç), nâfiü'l-cürh.

Vulpin [imz.] (hyv.) Neciliye fasîlesinden vülpen.

Vulselle [ims.] (hyv.) Hind denizine mahsus toklu, bir nevi kavkaa.

TÜBA
Türkiye Bilimler Akademisi
Turkish Academy of Sciences
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

W

W [imz.] Aslen huruf-ı Franseviyeden olmayıp başlıca İngiliz ve Alman lisanlarından me'huz bazı kelimelerde müsta'meldir. İngilizceden me'huz olan kelimelerde *ou* Almancadan me'huz olanlarda *v* gibi okunur.

Wagon [imz.] Demiryol arabası, vagon. || – **de transport** Nakliye vagonu. || – **lit** Yataklı vagon. || – **blindé** Zırhlı vagon. (*Vagon* dahi yazılır.)

Walhalla [ims.] Eski İskandinavların cenneti.

Walkyrie [ims.] (mr. Valkirie.)

Wallon,e [i. - s.] Belçika'nın bir nevi galat Fransızca söyleyen taraflarına ve ahalisine ıtlak olunur: **Langue – e** Mezkûr galat Fransız lisanı.

Warrant [imz.] Eşyanın ambara teslim ilmühaberi.

Watch-man [imz.] İngiltere'de gece bekçisi.

Water-closet [imz.] (*t* okunur) (İngilizceden me'huz) Abdesthâne, ayak yolu.

Water-prof [imz.] Yağmurluk.

Weiche [imz.] (mr. Teiche.)

Whiskey [imz.] yahut:

Whisky [imz.] (*ouiski*) Hububat rakısı, viski.

Whist [imz.] (*ouiste*) Vist denilen kâğıt oyunu.

Wigwam [imz.] (*ouig-ouam*) Hindli kulübesi.

Winter [imz.] (nb.) Amerika'ya mahsus manolya ağacı.

Wiski [imz.] Yüksek ve hafif araba.

Wurst [imz.] Bir nevi cephane arabası. ◆ Askerî cerrah arabası.

TÜBA
TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

X

X [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin yirmi üçüncü harfi ve huruf-ı gayr-ı sadâiyesinin on sekizincisi. Ber-vech-i âtî birkaç telaffuzu vardır; *ks* gibi: *extrème*; *gz* gibi: *xavier, exercice*; *z* gibi: *sixième*; *s* gibi: *Bruxelles*, *soixante*. Kelimenin âhirinde okunmayıp altına huruf-ı sadâ veya sağır *h*'den başlar bir kelime geldiği vakit *z* telaffuzunu alır ve rakam gibi isti'mal olunduğu vakit on adedine delâlet eder. İlmühaberde meçhule alâmettir, binaenaleyh mecazen "muamma" ve halli müşkil mesele mânâsıyla dahi müsta'meldir.

Xanthe [imz.] (hyv.) Kasîrü'z-zeneb fırkasından ufak çağanos.

Xébec [imz.] Üç direkli mavna, sunbuk.

Xénélasie [ims.] Ecnebilerin bir şehirde men-i ikametleri.

Xérasie [ims.] (t.) Saçlara ârız olan bir illet, kasrazi.

Xérès [imz.] (*kérèce*) İspanya'da yapılan bir nevi makbul şarap.

Xérophagie [ims.] Hıristiyanların Büyük Perhiz'de kuru ekmek ve kuru meyve yemekten ibaret imsakleri, eklü'l-yâbis.

Xérophtalmie [ims.] (t.) Yaş akıtmaz bir nevi göz hastalığı, remed-i yâbis.

Xérotrible [ims.] (t.) Bir şey sürmeksizin ovma, delk-i yâbis.

Xiphias [imz.] (tt.) Kılıç balığı.

Xiphoïde [s.] (tşr.) Ucu sivri (kemik), hancerî, rehâbe.

Xylorope [imz.] (hyv.) Hâmil-i asel fasîlesinden büyük yaban arısı.

Xylographe [imz.] Ağaç üzerine hakkâklık eden sanatkâr, hakkâk.

Xylographie [ims.] Ağaç hakk sanatı.

Xylographique [s.] Ağaç üzerine hakk sanatına müteallik ve bu sanatla yapılmış. || **Impression** – Ağaç huruf ile ve ağaç kalıpla bez vesâire üzerine tab' ve temsil fenni, çakma vurma fenni.

Xylolatrie [ims.] Putperestlikten hatabperestî.

Xylolithe [imz.] Tahaccür etmiş odun, odun müstehâsesi.

Xylologie [ims.] Vasfu'l-hatab.

Xylophage [imz. - s.] Ağacın içinde yaşayan ve ağacı yiyen kurtlara ıtlak olunur, âkilü'l-haşeb.

Xylophotographie [ims.] Şimşir üzerine fotoğraf çıkarma fenni.

TÜBA TÜRK DİL KURUMU AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Y

Y [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin yirmi dördüncü harfi ve huruf-ı sadâiyesinin altıncısı. Kelimenin evvel ve âhirinde huruf-ı gayr-ı sadâiyeden sonra *i* gibi okunup ancak kelimenin vasatında diğer bir harf-i sadâdan sonra tesadüf ettiği vakit iki *i* gibi okunur: *voyelle, pays* gibi.

Y [zm.] Orada, oraya (malum bir mahalle râci' olur): **Allez** – Oraya gidin; **Il n' – est pas** Orada değildir. ‖ – **avoir** Olmak, bulunmak, mevcut olmak: **Il – a** Vardır; **Il n' – a pas** Yoktur.

Yacht [imz.] (*yak*) Yelkenli ve kürekli tenezzüh gemisi, bot. (Bu kelimeden evvel harf-i sadâ tesadüf ederse hazf olunmaz: *le* – , *du* – etc.)

Yack yahut **Yak** [imz.] Kuyruğu beygir kuyruğuna müşâbih Çin mandası.

Yanke [imz.] Müctemia-i Amerika ahalisine verilen isimdir, Müctemia-i Amerika ahalisi efradından beheri, Amerikalı, Yanki.

Yapoche [imz.] (hyv.) Amerika'ya mahsus sarik.

Yard [imz.] Doksan bir santimetrelik İngiliz arşını, yarda.

Yatagan [imz.] (Türkçede me'huz) Yatağan. (Bu kelimeden evvel harf-i sadâ hazf olunmaz: *le* – , *du* – etc.)

Yèble [ims.] (mr. Hièble.)

Yanmaury [ims.] İngiltere'de asilzâdegân güruhunun madununda bulunan esnaf güruhu. ◆ İngiltere'de Esnaf takımından müteşekkil gönüllü süvari asâkiri.

Yeuse [ims.] Pırnal ağacı, pırnal.

Yeux [imz. - cm.] (mr. Œil.)

Yole [ims.] Kik,[146] sandal, kayık, piyade. (Bu kelimeden evvelki harf-i sadâ hazf olunmaz: **la** –)

Ypéreaux [imz.] Ak kavak.

Yucca [imz.] Amerika'da çıkar bir nevi öd ağacı.

146 en.: kick.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES
www.tuba.gov.tr

Z

Z [imz.] Elifbâ-yı Fransevînin yirmi beşinci ve son harfi ve huruf-ı gayr-ı sadâiyesinin on dokuzuncusu. "ز" gibi telaffuz olunup yalnız kelimenin âhirinde ekseriya okunmuyor.

Zagaie yahut **Sagaie** [ims.] Mızrak, kargı.

Zain [smz.] Beneksiz kara veya doru beygir.

Zamie [ims.] (nb.) Amerika-yı Cenubî'ye mahsus hurma ağacı ki Araplar zamyan derler.

Zani [imz.] Tiyatroda mukallit, şahs-ı mudhik. (*Zanni* dahi yazılır.)

Zèbre [imz.] Afrika'nın yabani merkebi, zerd.

Zébré,e [s.] Zerd denilen yabani merkebin postu gibi çubuklu, menevişli.

Zébrer [ft.] Zerd denilen yabani merkebin postu gibi çubuklu ve menevişli etmek.

Zébrure [ims.] Hayvan postunun çubukluluğu, menevişi.

Zébu [imz.] Arkasında bir veya iki hörgücü bulunan yabani öküz.

Zée [imz.] (hyv.) Uskumru fasîlesinden dülger balığı nevi.

Zélateur,trice [imz.] Gayretli adam, gayur, hamiyet-mend.

Zèle [imz.] Gayret, hamiyet. || **Faire du** – İfrat derecede ibraz-ı gayret etmek, ifrat-ı hamiyet göstermek, taassup göstermek. || **Trop de** – İfrat-ı gayret, ifrat-ı hamiyet, taassup. || **Faux** – Sahte gayret, sahte hamiyet, taassup.

Zélé,e [i. - s.] Gayretli, hamiyetli.

Zélotisme [imz.] Taassup.

Zend [imz. - s.] (*zainde*) Zerdüşt'ün kitabı, ateşperestlerin kütüb-i mukaddesesi. ◆ Bu kitapların yazılmış oldukları lisan, eski Fârisî, Zend lisanı.

Zend-avesta [imz.] Ateşperestlerin kütüb-i mukaddesi, Zend-avesta.

Zendicisme [imz.] (fls.) Zendeka, zındıklık.

Zénith [imz.] (Arabîden me'huz) (hy.) Kubbe-i semânın nâzırın başı üzerine gelen nokta-i merkeziyesi, semtü'r-re's.

Zénithal,e [s.] (he.) Semtü'r-re'se müteallik. || **Distance** – **e** Semtü'r-re's mesafesi.

Zénonique [s.] Hükemâ-yı kadîmeden Zenon'a veya onun mezheb-i felsefîsine mensup ve müteallik.

Zénonisme [imz.] Hükemâ-yı kadîmeden Zenon'un mezheb-i felsefîsi.

Zénoniste [imz.] Hükemâ-yı kadîmeden Zenon'un mezheb-i felsefîsine tâbi adam, Zenoniyûndan hakîm.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Zéolith [imz.] Hâmızatın içinde hall olundukta jelatin kıvamını alan bir nevi taş, ateşte eriyen taş.

Zéphire [ims.] yahut:

Zéphyr [imz.] Garb-ı şimalî cihetinden esen rüzgâr. ◆ Latif rüzgâr, nesim, bâd-ı sabâ. ◆ Bâd-ı sabâ perisi, peyk-i sabâ.

Zéphyrien,ne [s.] Bâd-ı sabâ gibi, gayet hafif, hafif: **Danse – ne** Gayet hafif raks. || (tt.) **œuf** – Tohumsuz yumurta.

Zéro [imz.] Sıfır. || **Ajouter des – s à un compte** Miktar-ı hesabı sıfırlar ilavesiyle tezyid ve teksir etmek. || **Ajouter des – s** Kendi tarafından ilavat icra etmek. ◆ Mikyasü'l-harârenin incimad derecesi, sıfır. || (mec.) Ehemmiyetsiz ve değersiz adam. ◆ Hiç, hiçlik. ◆ Nokta-i ibtidar: **Le – de la vie animale** Hayat-ı hayvaniyenin nokta-i iptidâsı.

Zérotage [imz.] Mizanü'l-harâre veyahut sâir mikyaslarda sıfır mahallinin tayini.

Zest! [hd.] Yuh! Adam sen de. = [imz.] **Entre le ziste et le** – Ne iyi ne fena, ikisi ortası.

Zeste [ims.] Ceviz ve kestane gibi meyvelerin iç kabuğu. ◆ Limon ve portakal kabuğunun dış kabuğu, kışr-ı muattar.

Zester [ft.] Portakal ve limonun dış kabuğunu çıkarmak.

Zézaiement [imz.] *j* ve *ş* harflerinin *z* gibi telaffuzu.

Zézayer [fl.] *j* ve *ş* harflerini *z* gibi telaffuz etmek.

Zibeline [ims.] (hyv.) Samur.

Zibet [imz.] (hyv.) Hind zebadı.

Zigzag [imz.] Dolambaç, zigzak, yılankavî: **Marcher en** – Yılankavî yürümek. || (as.) Dolambaç hendek. || **Lignes en** – Hutut-ı minşâriye.

Zinc [imz.] Tûtiyâ, çinko.

Zincage [imz.] Tûtiya madeninin işlenmesi. ◆ Çinko kaplama.

Zincides [imz. - cm.] (mad.) Suhur-ı tûtiyâ.

Zincographie [ims.] Tûtiya üzerine hakketmek sanatı, zinkografi.

Zincographier [ft.] Zinkografi usulünce tab' etmek.

Zingari [imz.] Çingene.

Zinguer [ft.] Tûtiya, çinko kaplamak.

Zinguerie [ims.] Çinko fabrikası. ◆ Çinko ticareti, çinkoculuk.

Zingueur [imz.] Tûtiya madenini işleyen, tûtiya ile kaplayan sanatkâr, çinkocu.

Zinzolin,e [s.] Kırmızıya çalar mor renginde, bâdincânî renginde olan. = [imz.] Bâdincânî renk.

Zinzoliner [ft.] Bâdincân rengi ile boyamak.

Ziphins [imz.] (hyv.) Kadırga balığı.

Zircon [imz.] Bir nevi mütebellir taş. ◆ Ham elmas.

Zirconium [imz.] (*ome*) (k.) Bir nevi maden, zirkonyum.

Zist [imz.] (mr. Zest.)

Zizanie [ims.] Karamuk. || (mec.) Fesat, nifak, tefrika.

Zoanthe [imz.] (hyv.) Meksika körfezine mahsus polip.

Zodiacal,e [s.] Mıntıka-i buruca müteallik. || **Constellations – es** Mıntıkatü'l-burucda kâin cümel-i kevkebiye, burçlar.

Zodiaque [imz.] (hy.) Mıntıka-i buruc.

Zodion [imz.] (hyv.) Konopser fasîlesinden çayır böceği.

Zoïle [imz.] Hasetten ve bi-gayri-hakkın muâhezata kalkışan muteriz, fena müntekid.

Zoïsme [imz.] Hayat-ı hayvaniye tecelliyatının mecmûu, tecelliyat-ı hayat-ı hayvaniye.

Zokor [imz.] (hyv.) Sibirya köstebeği.

Zollverein [imz.] (*rène*) Almanya hükûmâtının gümrük muâhede ve ittifakı.

Zone [imz.] (cğ.) Mıntıka. || **– torride** Mıntıka-i hârre. || **– tempérée** Mıntıka-i mutedile. || **– glaciale** Mıntıka-i müncemide. ◆ Daire. ◆ Sınıf-ı beşeriyeden beheri, sınıf-ı

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ www.tuba.gov.tr

beşeriyet. || – neutre Hadd-i hutut-ı bî-tarafî, mıntıka-i bî-tarafî. || – militaire İstihkâmatın etrafında, üzerinde ebniye vesâire inşası memnû olan mahal.

Zoographie [ims.] Tavsifü'l-hayvanat.

Zoographique [s.] Tavsifü'l-hayvanat ilmine müteallik.

Zoolâtre [imz.] Hayvan-perest.

Zoolâtrie [ims.] Hayvan-perestî.

Zoolithe [imz.] Tahaccür etmiş hayvan enkazı, müstehâse-i hayvaniye.

Zoologie [ims.] İlm-i hayvanat.

Zoologique [s.] İlm-i hayvanata müteallik.

Zoologiquement [h.] İlm-i hayvanata tevfikan, mebhasü'l-hayvanat kaidesince.

Zoologiste [imz.] İlm-i hayvanat erbabından.

Zoophyte [imz.] (tt.) Nebata benzer hayvan, hayvan-ı nebatî.

Zoophytique [s.] Hayvanat-ı nebatiyeyi hâvi.

Zoophytographie [ims.] Tavsif-i hayvanat-ı nebatiye.

Zoophytolithe [imz.] Hayvanat-ı nebatiye müstehâsesi.

Zoospermes [imz. - cm.] (hyv.) Hayvanat-ı meneviye.

Zoospore [imz.] (hyv.) Uyuz böceği, cerebiye.

Zootaxie [ims.] Tasfif-i hayvanat.

Zootaxique [s.] Tasfif-i hayvanata dair.

Zootechnie [ims.] Fenn-i idare-i hayvanat.

Zootomie [ims.] Teşrih-i hayvanat.

Zootomiste [imz.] Hayvanatı teşrih ile tetkikat-ı fenniyede bulunan âlim.

Zorille [imz.] (hyv.) Amerika-yı Cenubî'nin kokarca hayvanı.

Zoroastrie [ims.] Zerdüştî mezhebi, din-i Pehlevî.

Zouave [imz.] Cezayir askeri, zuhaf.

Zut [hd.] Nafile!, Boşuna!, Beyhûde!

Zygoma [imz.] Yanak kemiği, azm-ı vecnî.

Zygomatique [s.] (tşr.) Yanak kemiğine müteallik, vecnî.

Zymologie [imz.] Kimyanın ihtimardan bahseden kısmı, mebhasü'l-ihtimar.

Zymome [imz.] Hamur, maya.

Zymosimètre [imz.] (k.) Mikyas-ı ihtimar.

Zymotechnie [ims.] Sanat-ı tahmir.

Zymotique [s.] (t.) Maladies – s Emraz-ı ihtimariye.

Zythogale [ims.] (k.) Sütlü arpa suyu.

Zythum [imz.] Boza.

TÜBA TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ TURKISH ACADEMY OF SCIENCES www.tuba.gov.tr

SON

Mihran Matbaası
Bâb-ı Âli caddesinde numara 7.